Diui Alberti Magni

Sūmi in via peripathetica philosophi: Theologiqꝫ profundissimi naturalia ac supranaturalia opera per Marcū Antoniuꝫ Zimarā philosophuꝫ excellētissimū nuper castigata erroribusqꝫ purgata: necnō cuꝫ marginibꝰ optimis annotatiōibꝰ ornatis doctrinaqꝫ excultis atqꝫ fideliter ipressis feliciter incipiunt. Que sunt hec. vꝫ.

¶ Incipit tabula ſingulis totius pħie Diui Alberti Magni pħi pſtātiſſimi Theologiq; ꝓclariſſimi. vz. in libros Phyſicorum. Celi ⁊ mūdi. Gnātionis ⁊ corruptiōis. Methauroꝝ. Mineraliū. Anime. Intelſs ⁊ itelligibilis ac Methaphyſice caſtigatiſſime edita atq; impreſſa.

Cap.11m.

¶ Tractatus Secundus de comparatione motuum continet infrascripta capitula.

¶ Octauus Liber Physicorum: cuius Tractatus primus est de proprietate motus continet infrascripta capitula.

¶ Tractatus Secundus de inuestigatiōe proprietatis motus ſm cōsiderationem primi motoris continet infrascripta capitula.

¶ Tractatus Tertius in quo queritur an sit aliquis motus perpetuus ſm naturam: ⁊ quis sit ille vt sciatur ꝙ illū mouet motor primus: continet infrascripta capitula.

¶ Tractatus Quartus in quo intenditur ꝙ motores primi sunt impartibiles non habētes magnitudinem: continet infrascripta capitula.

¶ Explicit Tabula Libri Physicorum.

¶ Tabula Libri de Celo ⁊ Mũdo incipit: ⁊ continet quatuor libros.

¶ Capitula Tractatus secundi: libri primi.

¶ Capitula Tractatus tertij: libri primi.

¶ Capitula Tractatus quarti: libri primi.

¶ Capitula Tractatus primi: secundi libri.

¶ Capitula Tractatus secundi: libri secundi.

¶ Capitula Tractatus tertij: secundi libri.

C Explicit Tabula. de Celo ⁊ Mundo.

¶ Incipit Tabula de generatione et corruptione.

Tabula Libri Metheororum Alberti Magni Incipit: ⁊ habet quatuor libros.

Liber primꝰ de rebus accidentibꝰ in alto que sunt propinque locis stellarū: ⁊ de demonstrationibus earum per causam que sunt sicut galaxia ⁊ stelle: que dicuntur cometes: ⁊ habet quatuor tractatus.

Tractatus Quartus Tertij Libri Metheororum est de coronis et iride que apparent in nubibus: et hz capla.29.

Tractatus Quintus Tertij Libri Metheorũ qui est de mineralibus in cõmuni: et nõ habet nisi vnũ capitulũ. 116

Liber Quartus Metheororum qui est de impressionibus primarum qualitatum per quas constituitur forma substantialis corporum: et habet tractatus quatuor.

Tractatus Primus Quarti Libri de operationibus primarum qualitatum: et habet capitula.28.

Explicit Tabula Libri Metheororum.

¶ Explicit Tabula Libri Mineralium.

Explicit Tabula Libri de anima.

Liber vndecimus cuius Tractatus primus est de substantia in communi: et diuisionibus eius: et continet infrascripta capitula.

Tractatus Secundus qui est de substantia insensibili et immobili continet infrascripta capitula.

¶ Tractatus Tertius qui totus est digressio declarans substantiam incorruptibilem sensibilem mobilem continens infrascripta capitula.

¶ Liber Duodecimus qui totus est de principijs substantie sensibilis separatis: cuius
¶ Tractatus Primus est de positionibus eorum qui mathematica ponunt esse principia: ⁊ continet infrascripta capitula.

¶ Tractatus Secundus qui est de disputatione contra eos qui ponebant quod numeri sunt substantie separate ⁊ principia entium: continet infrascripta capitula.

¶ Liber Decimustertius: cuius primus Tractatus est de principijs rerum ex quibus generatur substantia: ⁊ continet infrascripta capitula.

¶ Tractatus Secundus in quo inquiritur qualiter preinducta principia se habeant ad bonum ⁊ optimum: continet infrascripta capitula.

¶ Explicit Tabula libri Metaphysice.

¶ Incipit Liber Physicorum siue auditus physici Alberti Magni Tractatus primus: de p̄libādis ante sciam Capl'm primū. Et est disgressio declarans que sit intentio in hoc opere: ꝛ que pars essentialis philosophie sit sciētia naturalis: ꝛ cuius ordinis inter partes.

Ntētio nostra in scia naturali est satisfacere pro nr̄a possibilitate fratrib⁹ ordinis nostri nos rogātibus ex pluribꝰ iā precedētibus annis: vt talē librū de physicis eis cōponeremus: in quo et sciam nālem pfectam haberent: ꝛ ex quo libros Aristo. cōpetēter intelligere possent. Ad quod opus lz nō sufficiētes nos reputem⁹: tamē precibus fratrum deesse nō valentes: opus qd̄ multotiens abnuimus tādez annuimus: ꝛ suscepimus deuicti p̄cibus aliquorū. Ad laudē p̄mo dei omnipotentis qui fons est sapientie ꝛ nature sator ꝛ institutor ꝛ rector: ꝛ ad vtilitatem fratrū: ꝛ per cōsequens oium in eo legentium ꝛ desiderātium adipisci sciam naturalē. ¶ Erit autē modus noster in hoc opere Aristo. ordinē ꝛ sniam sequi ꝛ dicere ad explanationem eius: ꝛ ad pbationem eius quecūq; necessaria eē videbuntur: ita tamē q textus eius nulla fiat mētio. Et p̄ter hoc disgressiones faciemus declarantes dubia subeuntia: ꝛ supplētes quecūq; minus dicta in sentētia phi obscuritatem quibusdam attulerūt. Distinguemus autem totum hoc opus per titulos capitulorꝫ: ꝛ vbi titulus ostēdit simpliciter mām capituli: signat hoc capl'm eē de serie librorꝫ Aristo. vbicūq; autē in titulo presignat q disgressio fit: ibi additū est ex nobis ad suppletionē vel probationē inductū. Taliter autem p̄cedēdo libros perficiemus eodem numero ꝛ noībus quibus fecit libros suos Aristo. Et addemus etiam alicubi partes librorꝫ imperfectas: ꝛ alicubi libros intermissos vel omissos quos vel Aristo. nō fecit: ꝛ forte si fecit ad nos nō peruenerunt: hoc autem vbi fiat sequens declarabit tractatus. ¶ Cum autē tres sint partes ēntiales

Sexto prime phie. t. cō. 2.

phie realis que inq̄; phia non causatur in nobis ab opere nostro: sicut causatur sciētia moralis: sz potius ipsa causat ab ope nature in nobis que partes sunt nālis siue physica et metaphysica ꝛ mathematica: nostra intētio est oēs dictas p̄tes facere latinis intelligibiles. ¶ Inter vo ptes illas: p̄ma quidē s̄m ordinem rei est que est vniuersalis de ente s̄m q ens

Vide p hoc cōmētū 3m se xti metaph. ꝛ c. 39. septimi

qd̄ non cōcipitur cum motu ꝛ materia sensibili s̄m se ꝛ s̄m sua principia: nec s̄m esse nec s̄m rōnem: ꝛ hec est phia p̄ma que dicitur metaphysica vel theologia. Secūda autem in eodem ordine rei est mathematica que quidem cōcipit cuz motu ꝛ materia sensibili s̄m esse: sed non s̄m rōnem. Ultima autē est phica que tota s̄m esse ꝛ rōnem cōcipitur cū motu ꝛ materia sensibili. Si quis enim diffinire velit substātiā in eo q suba ꝛ esse eius cōsiderare voluerimus nihil sensibilium vel mobiliū ingredietur in eē ꝛ rōnem suaꝫ: qꝛ si talia in esse sube ꝛ rōnem ingrederētur oporteret q essent de esse et rōne omnis substātie: ꝛ hoc pꝫ nō eē verum: cū nihil horꝫ cōueniat substātijs separatis. Similr si quis diffinierit circulū mathematicū vel lineam nō ponet in diffinitione eius lignum vel es vel aliquā aliam mām sensibilem in qua circulum possibile est figurari: alioquin circulus eēt equocus ligneus ꝛ ereus qd̄ nō est verū. Nihil ergo cadit in rōne mathematicorꝫ de mā sensibilis: sed potius de mā intelligibili

Quid sit mā intellibil' hic p q vide et Aū. 7.

que est quātitas imaginabilis: ꝛ ideo abstrahēs ab oī materia sensibili diffinit' quādo dicit Euclides q circulus est figura plana vna linea cōtēta in cuius medio est pūctū qd̄ vocat' cētruꝫ a quo oēs linee ad circūferentiam p̄ducte sūt eq̄les. Figura enīꝫ que quātitas terminata est ꝛ materia circuli ꝛ subm abstrahit ab omni particulari circulo in mā sensibili descripto: sed tamē eē circuli extra mām sensibilē nō inuenitur. Si eni cōsideremus circulos qui in corporib⁹ naturalibus sphericis describunt': sicut in celo ꝛ in elemētis nulli⁹ eorꝫ eē inuenimus extra corpus sensibile. Similr autē artificiales circuli sicut cupreus vel aureus nō habēt esse extra mām sensibilē. tamē si ratio circuli querat' nō dabitur ex materia sensibili que sit celū vel ignis vel auruꝫ: sed potius ponet' abstrahēs ab oibus his cū dicitur. Circulus est figura plana vna linea cōtenta: p̄pter qd̄ qa ratio figure vnica ē in celo ꝛ in terra ꝛ alijs sensibilib⁹ corporibus circulus ē vni⁹ rōnis in oibus eis: omni autē eodē modo est in oib⁹ mathematicis. hoc autē vt putauit prius de ente ꝛ suba i eo qd̄ ens ꝛ substātia nō erat verum: quoniā illa ante omne corp⁹ sensibile inueniūtur: ꝛ ideo esse eorum nō fundat' in corpore sensibili etiā quādo sunt in ipsis: ita q trahant eē a corpore sensibili: sed potius ecōuerso: corpus sensibile ꝛ eē principia q̄bus in esse cōstituit' trahit ab illis. Sz phica de q̄bus hic intēdimus: sunt in toto cōcepta cū materia per eē ꝛ diffinitionem. Si quis eni diffinit celum vel elemētū vel aliqd ex elemētis: vt cor vel es vel os: nūq̄; poterit diffinire sine mā que subijcit' motui. Est eni natura celi corpus rotūdū qd̄ circulariter mouetur. Similr elemētuꝫ est subm motui ꝛ mutationi: ꝛ sic diffinit': ꝛ similr ea que sūt ex elemētis: p̄pter qd̄ omnia nālia diffinitiōes habēt māles: per materiā enīꝫ sensibilem ꝛ subiectaꝫ diffiniunt': qꝛ essentialia nālis rei que in diffinitiōe ponēda sunt talia sunt q motui ꝛ sensibilib⁹ qualitatibus subijciūtur. ¶ Si eni darentur per intētiōes cōes generum ꝛ differētiarum que abstracta in vniuersali s̄m rōneꝫ simplicem accipiūtur manifestū esset q tunc essent logice: et ideo quo ad phicaꝫ negociū essent vane omnes quoniaꝫ ex talibus nō cōstituitur esse rei. sed potius ex materia ꝛ forma sensibilibus. ¶ Est autē in his tribus phie partibus adhuc aduertere q s̄m dicta ea que abstrahunt' a motu ꝛ mā s̄m esse ꝛ diffinitioneꝫ: sunt intelligibilia tm̄. Ea vo que abstrahūtur a motu ꝛ materia s̄m diffinitionem ꝛ nō s̄m esse sunt intelligibilia ꝛ imaginabilia. Que autē cōcepta sunt cū materia per esse ꝛ diffinitionē sunt simul intelligibilia ꝛ imaginabilia ꝛ sensibilia. Si enīꝫ accipiatur diffinitio sube s̄m q substātia est: ipsa erit abstrahēs ab omni magnitudie ꝛ sensibilibus: ꝛ ideo dabit' diffinitio illa per quiditates simplices que simpliciter cōcepta sunt itellectus. Si vo diffiniātur figure spheraruꝫ ꝛ circulorꝫ: non pōt esse quiditas eorꝫ: nisi in quātitate: quantitas autē s̄m omnes partes sui imaginabilis est. Et ideo in eo q quiditates taliuꝫ sunt intelligibilia sunt: sed in eo q quiditas est horꝫ quiditas: necessario imaginatiōi imprimūtur. Phicoruꝫ vo quiditas in eo q quiditas est in itellectu est: qꝛ omnis rei rō per intelligibilia est. In eo autē q talia quātitate distincta sunt imaginabilia sūt. In eo aūt q sunt distincta formis actiuis ꝛ passiuis sūt sensibilia: qꝛ agere ꝛ pati nō cōuenit nisi s̄m aliquam qualitatem sensus. ¶ Adhuc autē cum prima simplex quiditas primū det esse a quo fluit esse huius quantitatis in mēsurato per quātitatem: a quo vlterius etiaꝫ p̄fluit eē huius sensibilis distincti per quātitatem ꝛ distincti per formas actiuas ꝛ passiuas erit primū absq; dubio causa secūdi ꝛ tertij. vñ taꝫ mathematica q̄; nālia causantur a metaphysicis ꝛ accipiūt principia ab ipsis: ꝛ qꝛ ibi probata sunt: ideo nō peccāt supponēdo ea. ¶ Adhuc autē caꝫ quiditas essentie absolute sit

Vide p h 4° metaph. t. cō. pmi.

entis in vniuersali nō contracti in partem aliquā. quiditas autem essentie cōtracte ad materiā quantitatiuā vel cōtrarias formas passiōis ꝛ actiōis habētem sit entis s̄m partez accepti: sequit' necessario q metaphysica sit sciētia vniuersalis speculās ens inquātum ens. Alie autē due sunt sciētie particulares nō speculātes ens inquātuꝫ ens: sed quasdā partes entis. s. subiectū quātitati vel subiectū quantitati ꝛ motui. Cū ergo ens vniuerse diuidat' in principiū ꝛ de principio esse cōpetit primo pho querere de p̄ncipijs. ꝛ mathematico ꝛ naturali cōpetit hoc. qꝛ nō haberēt viam ad p̄bādum nisi per ens ꝛ differētias entis inquātum est ens: ꝛ hoc nō cōsiderat nisi primus phs: ꝛ ideo nullius sciētie particularis disputatio est ad destructē principia. Sz primi phi solius ex cōitate subiecti ꝛ logici ex medio sue argumētationis: quoniā ipse

Diuⁿ ex cōitate sbti: diale cuc⁹ ex coia

Rubric notes (right margin): metaphi. cō. 35. 34. ꝛ. 8. meta. cō. 15. ꝛ 6. meta. cō. 2.

Nota diffaꝫ i triplici genē entiū. diuiorꝫ mathematicorū ꝛ nāliuum.

te mediū viaʒ hñt ad pñ'sci entiaʒ pticu larium.

procedit ex cōmunibus que inueniūtur in multis ⁊ nō sunt essentialia illis. ⁊ ideo logica dicit̄ inquisitiua ad oium methodoꝝ principia viam habens. ¶ Tanta ergo dicta sint ⁊ tot ad sciēdū ꝙ pñica pars eētialis est phie realis: ⁊ ꝙ ꝓ ei⁹ est: ⁊ ꝙ ipsa sermonē ad destructēm principia nō hʒ. ¶ Ex dictis autē facile inotescit quo ordine se hʒ ad alias partes phie realis. Est eni ipsa ordine sui quesiti ⁊ scibilis vltima: ſʒ tamē ordine doctrine est ipsa pma. Doctrina eni nō semper incipit a priori sm̄ reʒ ⁊ nām: sed ab eo a quo facilior est doctrina. Cōstat aūt ꝙ humanus itellectus ꝓpter reflexionem quā hʒ ad sensuʒ a sensu colligit sciam: ⁊ ideo facilior ē doctrina vt icipiat̄ ab eo qȯ possumus accipere sensu ⁊ imaginatiōe ⁊ itellectu ꝗ̄ ab eo qȯ possumus accipere imaginatione ⁊ itellectu: vel ab eo qȯ accipimus intellectu solo. Et ideo etiaʒ nos tractādo de partibus phie pmo cōpicbimus deo iuuante sciētiam nālem: ⁊ deinde loquemur de mathematicis oibus ⁊ intētionē nostrā finiemus in scia diuina.

Idē pñus. 5. met. t. c. pni.

Sciā nāl' via doctrine pcedit mathematicas scias: ſʒ hui⁹ opp^m tenet hñs Doctor sup Boetio d tri. q q̄rit. vtrū spe culatiua suffi ciēter in has tres diuisa sit. 3.

¶ Capl'ʒ 2^m. Et est disgressio declarans: vtrū sit scientia de phicis vel non.

ATtēq̄ʒ autem veniamus ad ꝓpositū opʒ nos accingi ad defendēdū nos ab obiectis Heracliti qui lʒ de oibus diceret nihil sciri de eis: dixit tū specialr̄ hoc de phicis. ¶ Cuius tres dixit rōnes potissimas: vnā quidē qꝛ phica omnia nō vere sciuntur nisi sciātur sm̄ suuʒ esse ⁊ in eo ꝙ sunt. Sed sm̄ ꝙ sunt: sunt infinitas differētias hñtia. Intellectus autē refugit infinitū ⁊ nullo mō cōprehendit ipm̄: nālia ergo vere nō cōprehēdūtur. ¶ Adhuc autem secūda rōne negat Heraclitus phicū negociū posse habere mediū per qȯ ꝓbari possit ⁊ demonstrari: qꝛ diffinitio tale mediū erit si mediuʒ hȯbebit. Sed diffinitio in phicis est particularis vt dicit: qꝛ si accipiatur diffinitio aialis sʒ esse phicū ipsa sm̄ vnūquodq; aial erit altera: ⁊ sm̄ esse cuiuslibet particularis erit altera. Sicut ergo non est vnū esse pluriū: ita nec vna diffinitio nisi equoce: medium autē equiuocū nō est medium aliqd ꝓbans: ⁊ si deficit ꝓbatio deficit sciētia ꝯclusionis: ⁊ vlterius tota deficit sciētia. Si autez tu dicas inqt Heraclitus ꝙ hʒ nālis persuasiōes non per causas essentiales sumptas: sed per signa cōmunia. Dicā ꝙ talis persuasio nō facit sciam nisi reducat̄ ad demōstrationeʒ aliquā: sed nō potest reduci in genere phice ad modum demōstrationis: ergo nunq̄ꝫ erit scia de aliquo quesito in phicis: sed tm̄ existimatio quedā. Est autē etiā incōueniēs talē persuasiōis modū esse phicum. Cū enim sit scia determinati subiecti sicut habitū est ipsa ex cōibus ꝓcedere nō pōt: cū nō habeat nisi ꝓpria subiecto suo. Talis ergo modus ꝯstat ꝙ erit logicus ⁊ vanus per quē nihil scitur de phicis inq̄ꝫtū phica sunt. ¶ Tertia Heracliti rō est formarū nāliuʒ instabilitas: accepta eni forma sm̄ esse qȯ habet in mā mutatur eo ꝙ oia phica motui subiacent ⁊ mutatiōi. Nunq̄ꝫ ergo in eodē statu permanēt. De talibus autē nō est sciētia que solūmodo de necessarijs est. Hec autē rō ita violēta videbat̄ Heraclito ⁊ alijs Heraclitanis. ꝙ cū viderēt omne qȯ mouet̄ ⁊ mutatur esse partim in termino motus ad quem: ⁊ viderent illos terminos esse oppositos cōtrarie ⁊ cōtradictorie: qꝛ ad motum esse inter bonū ⁊ malū ⁊ albū ⁊ nigruʒ: sequitur motū esse inter bonum ⁊ nō bonum: ⁊ inter album ⁊ nō album: cōcedebant eandē rem simul esse albam ⁊ nigrā: ⁊ albam ⁊ nō albam: quinimo concedebant idem esse bonū ⁊ malum: ⁊ bonum ⁊ nō bonum essentialiter. ⁊ ideo etiā contraria simul esse vera de eodem ⁊ cōtradictoria de eodē verificari: qꝛ nesciuerant distinguere inter subiectum ⁊ accidens: nec cōsideraverant ꝙ eidez subiecto multa inesse possent accidentaliter: ⁊ ꝙ potētia habens in se cōtraria nō haberet ea in actu completo. sicut cōtraria habet qȯ mouetur potentia sm̄ ꝙ contraria sunt in motu. nō autez habet actu simul: ⁊ sm̄ idem contraria. ¶ Et ꝙ hijs plus mirabile est etiam vir in multis prudēs Ptolomeus propter vltimam rationem dicit de naturis nō haberi sciētiam certam ꝓpter sui mutabilitatem: sed potius esse opinioneʒ de ipsis cuius signum eē dicit: qꝛ plurimi in naturis diuersa opinati sunt: omnes autem in mathematicis cōmunione tradiderunt. Istos autez Heraclitanos qui nihil sciri dicūt sm̄ veritatez Arabes loquentes appellant quasi garrientes: qꝛ eoruʒ dicta absq; dubio nō sunt recta ⁊ extra garritum nihil vigoris habētia. ¶ Nos autem de phicis dicimus esse scientiaʒ ⁊ demōstrationem cum habeāt phica subiectum ⁊ passiōes ⁊ principia per que passio de subiecto ꝓbatur. Aliter eni nō esset intelligere ⁊ scire in ipsa qȯ est circa omnes scientias: qȯ tamē innuit Aristo. etiaʒ in phica. ¶ Ad ratiōes autem Heracliti nihil difficile est soluere. Si enim opus nature est indiuiduū signatuʒ: tunc Heraclitus aliquid diceret in sua prima ratiōe: sed hoc nō est verum: sicut nos infra ostēdemus. Est autem opus nature id qȯ est completum in naturalibus essentialibus: ⁊ hoc est spēs sm̄ esse substantie completum accepta. Qȯ autem hec spēs est in isto ⁊ in illo: hoc est in tātū ad qȯ respicit natura per accidens ⁊ nō per se ex hoc ꝙ est per accidens respectum a natura nō trahitur sciētia rerum naturaliuʒ: ⁊ ideo nō impedit nos in sciēdo infinitas quā dicit Heraclitus. Ens eni completum intēdit̄ a natura. ⁊ hoc finituʒ est ⁊ finit̄ per causas suas essentiales realiter acceptas: que sunt forma ⁊ materia: ⁊ per cām mouentem qȯ est efficiens: ⁊ per causaʒ ad quā est motus que est finis. ¶ Secūda autez ratio sua sophistica est: qꝛ eē phicum duplicem habet cōparationem. s. ad ea a quibus est: et ea in qbus est. Et si quidem comparetur ad ea a qbus est: illa sunt principia eius que vno mō sm̄ rationem diffinitionis sunt cōstituentia esse in tota specie: ⁊ ideo ibi vniuocat̄ diffinitio. Et cum illa a quibus est nō sint eadem in diuersis speciebus phicis, ideo etiā cōmune per vnum eē non est in oibus speciebus. ⁊ ideo dicit Aristo. ꝙ ratio animalis sʒ vnūquodq; est altera. Si autem cōparetur ad ea in quibus est ista sunt variata: sed nō impediūt scientiam: qꝛ sunt ꝓducta a natura per accidēs vt dictum est: ⁊ non per se. Nec est verum ꝙ esse cōpletuʒ in naturalibus diuersificetur in indiuiduis signatis quemadmodū in speciebus: quoniam in speciebus per principia essentialia diuersificatur: sed in indiuiduis multiplicatur tm̄ per dispositiones materie ad quaʒ nunq̄ꝫ ex principali intētiōe respicit natura. ¶ Per hoc patet solutio ad vltimū: qꝛ sicut quiditas ⁊ esse vniuocantur: ita etiam imobilia sunt ⁊ necessaria: nō quidem imobilia sicut per diffinitionē a motu ⁊ ratione motus sperata: sed sicut ratio respectu mobilis est imobilis: eo ꝙ ipsa abstracta est a particulari qȯ sm̄ actum est in motu ⁊ mutatiōe. ¶ Et ad hoc intelligēdum oportet scire ꝙ ea que abstrahūtur siue separātur duobus modis abstrahūtur. s. per rationeʒ diffinitiuam: sicut dictum est quādo diffiniētia nō ꝯcipiūt motum ⁊ materiā sensibilem: sed sunt ante ipsa sm̄ naturā: ⁊ talis abstractio in nullo est phicorum: siue sit phicuʒ vt subiectum: siue sit phicum vt passio ꝓbata de subiecto. Est autez abstractio vniuersalis ab hoc particulari signato sicut quādo cōsideramus lignum sm̄ esse ligni ⁊ rōnem: ⁊ nō in eo ꝙ est hoc lignum qȯ est hec cedrus: vel hec palma: ⁊ talem abstractionem in omni sciētia oportet esse: quoniam ois scientia de vniuersali est: siue illud sm̄ intētiones cōmunes accipiatur qȯ est intendere logice: siue accipiatur sm̄ naturaʒ ⁊ esse phicum qȯ est intendere phice ⁊ per ꝓpria rei. Hec igit̄ dicta sunt ad defensionē sciētie naturalis ab Heraclitanis.

Aliō pro hoc 4. met. t. c. 22.

Opio Ptolomei i pñ'al magesti. 3.

Solo hoc rū ad q̄su et ad ratiōe Heraclit.

Indiuiduū nō sūt d p°intē ne nāe sm̄ p phetico de p hoc c mētū. 5. ter d ais ⁊ Ari i sua sufficiē tia.

¶ Capl'ʒ. 3. Et est disgressio declarās subiectū sciētie nālis.

INquiremus autē post hec de subiecto scientie nālis. Ois enim sciētia est alicuius generis subiecti de quo ꝓbātur passiones ⁊ cuius cōsiderat passiōes ⁊ differētias: hoc autez in omni sciētia naturali absq; dubio est corpus mobile ꝓut motui subijcitur: voco autez corpus subiectum phice in cōmuni ⁊ nō hoc corpus vel illud. In cōmuni autez accipio nō simpliciter sed qȯ motui subijcit̄. Est eniʒ corp⁹ in eo qȯ corpus ante motū quoniā mathematicū corp⁹ non subijcitur motui sm̄ ꝙ est mathematicuʒ. Corpus eniʒ ab alio habet ꝙ est corpus simpl'r: ⁊ ab alio ꝙ est hoc corpus: siue mathematicū: siue naturale: habet eni ꝙ est simpliciter corpus ex eo ꝙ vbiq; aptum est ꝙ due diametri ad rectos angulos se secent: tertia secet duas diametros ad rectos angulos. Trium autē diametrorum vna est mēsura lōgitudinis: alia latitudinis: ⁊ tertia ꝓfunditatis corporis: si eni corpus haberet qȯ est corpus ab actu intersecatiōis harū diametroꝝ

Abstractio duplex.

Ab alio hꝫ corp⁹ ꝙ sit corpus simpl'r et ab alio hꝫ ꝙ sit hoc vl' illud puta nāle aut mathematicū: ⁊ nota ꝙ corp⁹ nō hꝫ

ab aliq actua li dimẽsiõe q̃ sit merito triu3 dimẽsiond trõnes corporeitatis: t istõ ẽ sibi ab aptitu dicte istõ vocat corp⁹ me la phyficũ ab Alberto. 3.

metroꝝ oporteret ꝙ cum cera comprimit inter manus vel aliud corpus formabile ꝙ mutaretur ſm corporeitatẽ: hoc autem nõ eſt verum. Nõ ergo habet ꝙ corpus eſt ab aliqua actuali dimenſione que ſit per tres diametros ſe in vno pũcto ſecãtes ſm latum lõgum ⁊ ꝓfundum: ſed potius ab aptitudine ſic ſe interſecãdi tres diametros in ſua dimenſione. Ab actuali autẽ trina dimẽſiõe trium diametroꝝ habet ꝙ eſt hoc corpus mathematicũ: ſed a forma perficiente materiã ſenſibilem in aptitudine trine dimẽſiõis exiſtentem: habet ꝙ eſt corpus naturale inquãtũ naturale eſt. Et ab actuali trina dimẽſiõe materie ſenſibilis que forma ſubſtãtiali ꝑfecta eſt: habet ꝙ eſt corpus naturale hoc vel illũ. Sic ergo patet ꝙ corpus abſolute ⁊ ſimplr̃ ſumptũ eſt ante mathematicũ ⁊ aĩ nãle: ⁊ ſm reductionẽ ad ens ↄſiderat ipſũ diuinus. Corpus autẽ mathematicũ ſm diuerſitates figuraꝝ actualiter in ipſo inuẽtarum cõſiderat geometra. Corpus autem naturale in vniuerſali ſubiectũ eſt naturalis phie. ⁊ corpus hoc phicum vel illud. ſ. mobile ad locũ tñ vel mobile ad formã ⁊ locum: vel corpus ſimplex vel mixtũ cadit in cõſiderationem alicuius partis ſciẽtie naturalis. ¶ Cũ autẽ omne corpus qđ tertio vel quarto mõ dicitur ſit mobile: ⁊ hoc ſolum eſt de cõſideratione phici: videtur ꝙ non egemus dicere ꝙ corpus mobile ſit ſubiectũ phice: ſed ſufficit ꝙ dicamus ꝙ corpus hoc modo dictũ ſubiectũ ſit ſcientie naturalis: quia per mobile qđ addit ei in nullo videt reſtringi: ſicut nec nix cum dicit nix alba: vel ethiops cum dr̃ ethiops niger. ¶ Sed ad hoc ſoluentes dicimus ꝙ licet omne corpus qđ in natura ẽ mobile ſit: tamẽ cum ponit eſſe ſubiectũ phice oportet ꝙ addatur ſibi hoc qđ dico mobile: quia alia eſt conſideratio corporis inquãtum huiuſmodi: ⁊ alia eſt cõſideratio mobilis licet omne corpus ſit mobile: quia nõ inquãtum corpus: ſed inquantum corpus mobile ſubijcit ſciẽtie naturali: ideo dicimus ꝙ nõ corpus tñ: ſed corpus mobile eſt ſubiectũ ſciẽtie naturalis. Licet autem natura ſit ꝓncipium motus ⁊ quietis ſicut infra oſtẽdemus: nõ tamẽ dicimus ꝙ corpus mobile ⁊ quieſcibile ſit ſubiectum phice: quia quies priuatio motus eſt: ⁊ ideo quies nõ dicit formã poſitiuam circa corpus: ſed poti⁹ priuationẽ que nõ intelligitur niſi per habitum. Et ideo meli⁹ determinat corpus per mobile ꝙ̃ per quieſcibile. ¶ Poſſumus etiã ad hoc aliter dicere. ſ. quia omne corpus phicum mobile eſt: ſed nõ omne corpus phyſicũ eſt quieſcibile: quia id qđ eſt perpetui motus nõ eſt quieſcibile ſm naturã. ¶ Si quis autẽ fortaſſe dicat ꝙ nec omne corpus phicum mobile eſt: quia terra ⁊ maxime partes que ſunt circa cẽtrum ſpere mũdi mobiles nõ ſunt: quia in omni ſpera mota neceſſe eſt centrum et vtrũꝙ polum imobilia eẽ. Dico ꝙ licet inquãtũ circa cẽtrũ ſunt imobiles ſint partes terre: vel etiã ſi detur tota terra eẽ imobilis non erunt imobilia que dicta ſunt: niſi motu locali: poſſunt autẽ moueri alteratiõis motu ⁊ alteratio eſt motus phicus ſicut ⁊ motus ſm locum. Nubi enim eſt vbi virtutes totius ſpere ⁊ oĩum partium cõfluant niſi centrũ: ⁊ idõ ipſum alterari a virtutibus illis eſt neceſſe. Sũt tamẽ quedã phyſica de quib⁹ intẽdit phyſicus nõ ꝓpter hoc ꝙ ſint corp⁹ mobile: nec ꝓpter hoc ꝙ ſint corpora ſed quia referunt ad motum vel mouẽtia ſicut motores orbiũ ſm ꝙ ad motũ referunt: et anime ſm ꝙ ſunt cauſe motuum in vegetabilib⁹ ⁊ animalibus: ⁊ hec ſunt naturalia ad motũ relata: ⁊ non ſicut per ſe ſubiecta motui ⁊ mutationi. Motus enim nõ eſt in ipſis ſed potius ab ipſis in quibuſdã alijs: ⁊ hoc mõ etiã fit tractatus de ipſis: quia hoc mõ aĩa eſt principium vegetabiliũ ⁊ aĩalium ſicut ſuo loco oſtẽdet. Hec igit de ſubiecto dicta ſufficiãt.

Dubitatio.

Solo.

Corp⁹ mobile ẽ ſbm ⁊ non corp⁹ mobile ⁊ quieſcibile.

Cõſidera q̃ ꝓpio iſta Alberti õ tripli corpe cõ: nõ tenet: vt ẽ ꝯ Auẽroĩs ĩ ꝓh⁹ pũ nĩ de celo ⁊ metra. c. 17. vbi hz ꝙ aut ĩ corp⁹ ẽ aut mathematicũ aut ſenſibile.

Q ẽ cõp⁹ phycum ẽ mobi. ẽ nĩ oẽ corpus phicũ ẽ queſcibile.

¶ Capl'm 4ᵐ. Et ẽ diſ. de. ſciẽtie naturalis diuiſiõẽ vt ſciat numerus partiũ ſcie nãlis: ⁊ de titulo libri ⁊ de ordine ⁊ diuiſione libroꝝ phice ſiue primi libri naturalium.

Ut autem ſciamus ad quem finem intendimus in ſcientia naturali: ⁊ quãdo habemus oẽs eius particulas. ⁊ quando non habemus eas: ⁊ que earum deficiunt: ⁊ que non: volumus ex diuiſiõe ſubiecti qđ iduximus oſtẽdere libros omnes ſciẽtie naturalis. Dicamus igitur ꝙ cũ corpus mobile ſit ſubiectum ipſum habet cõſiderari in ſciẽtia naturali ſm omnes differẽtias ⁊ diuiſiones eius. Eſt autem prima eius diuiſio ꝙ ipſum poteſt cõſiderari in ſe ⁊ abſolute: ſiue ſimpliciter ⁊ vniuerſaliter: vel ad materiam contractum. In ſe quidẽ abſolute ⁊ ſimpliciter ⁊ vniuſr conſideratum habet tractari in libro qui dicitur de auditu phico. ¶ Corp⁹ autem mobile cõtractũ ad materiam habet primam diuiſionẽ ſm materie differentiam: hoc enim eſt corpus ſimplex vel corpus cõmixtum ⁊ compoſitum ex ſimplicibus. Si autẽ eſt corpus ſimplex: hoc adhuc habet duas differẽtias. quoniã ipſum poteſt eſſe mobile ad ſitum tñ: vel ad formam: quia iſte due potentie motus ſunt in mobili: ⁊ vna earũ cauſatur ex alia: ⁊ vna earum que eſt ſicut cauſa eſt ſimplicior: ⁊ alia eſt minus ſimplex. ¶ Corpus autem mobile ad formã determinatur in libris de generatiõe ⁊ corruptione: ſed mobile ad ſitũ ſiue ſit circulariter mobile: ſiue in rectum determinat in libris de celo ⁊ mundo. Sed tamen illud mobile ad ſitum duplicem habet cõſiderationem: poteſt enim cõſiderari in ſe vel ſm ꝙ habet ordinẽ ad mobile ſm formam ꝙ recipit impreſſiones eius: ⁊ priori quidem modo cõſiderandum eſt in celo ⁊ mundo. Secũdo autem modo adhuc dupliciter cõſideratur: quia ad hoc ꝙ ſciatur impreſſio quã celeſte corpus relinquit in elemẽtis que mouẽtur ad formam ⁊ etiam in corporib⁹ cõmixtis: oportet ꝙ ſciat eius habitudo quã habet ad locum generationis impreſſionum illarum. Habitudo autem illa determinari habet in quodã libro qui dicit eſſe de lõgitudine ⁊ latitudine terrarum ⁊ ciuitatum ⁊ de locis habitabilibus. Impreſſiones autem tractari habẽt in libro qui dicitur de cauſis ꝓprietatum elemẽtorum ⁊ planetaꝝ. ¶ Corpus võ mobile cõmixtum conſideratur duplr̃: aut enim eſt in via mixtionis: aut in ſpecie vel genere cõſtitutum in eſſe mixti. Et primo quidem modo ſufficiẽter tradita eſt corporis. ſ. mixti ſciẽtia in quatuor libris metheororum. Secũdo autẽ modo variat per duas differentias: corpus eñ mixtũ in ſpecie nature conſtitutũ per mixtionem vel eſt inanimatum vel animatũ. Et nõ animatum quidem ſimplicius eſt ⁊ ſcientia ipſius ſpectat ad libros de mineralib⁹. Sz ſciẽtia de animatis habet duas partes. Cũ enim anima ſit principiũ aĩatorum ⁊ principiũ oporteat cognoſcere ante principiatũ opꝫ haberi ſcientiam de anima anteꝙ̃ habeatur ſciẽtia de corporibus animatis. ¶ Sciẽtia autem de anima duas neceſſario habet partitiones: quoniam aut eſt de ipſa anima ⁊ potẽtijs ſiue partibus eius. Aut ſciẽtia de opibus anime quecunꝙ habet in corpore ⁊ de paſſionibus eius quas patit in corpore. Et ſcientia quidẽ de anima ſm ſe ⁊ potentias eius habet tradi in libris de aĩa dictis. ¶ Opera autem eius duplicia ſunt. quia aut ſunt anime in corpus ita ꝙ non per potentias ſed per ſe operat anima aut operat ſm potentias. Et opus anime quidem per ſubſtãtiam anime factum in corpore eſt vita cui mors opponit. Et hoc opus determinat in libro de cauſa vite ⁊ mortis ⁊ cauſis lõgitudinis vite. ¶ Opera võ aĩe alia ſunt multiplicata ſm potẽtias vegetabilis: ſenſibilis: ⁊ intellectualis anime partis. Et opera quidem vegetabilis ſunt nutrire ⁊ augere ⁊ generare: ſed duo illorũ ſufficiẽter in libro de generatiõe. ſ. generatio ⁊ augmẽtum. Tertium autem in genere habet determinari in libro de nutrimẽto. ¶ Opera autẽ ſenſibilis duo ſunt in genere. ſ. ſentire ⁊ mouere ſm locũ. Opus autem ſenſibilis ſm ſentire tripliciter variat: aut enim accipit ſm comparationem ſenſus ad animal. ſ. ſm ꝙ ſenſus egredit vel ingredit in animal: vel ſꝫ cõparationem ſenſus ad ſenſibile: aut ſm reditũ ex ſpecie ſenſibili ſeruata apud animam in rem prius acceptam in ſenſu. Et horũ trium. Primũ quidem in libros de ſomno ⁊ vigilia tradit. Secũdum autem in libro de ſenſu ⁊ ſenſato. Tertium autẽ in libro de memoria ⁊ reminiſcẽtia. ¶ Secũdum autem ꝙ motiua eſt anima ſenſibilis dupliciter mouet. ſ. ſm locum: aut mutãdo locum: aut dilatãdo ⁊ cõſtringendo corpus in eodem loco ⁊ vtrũꝙ horũ traditur in libro de motibus aĩalium: hic autem motus eſt generalis omnibus animalibus ſub diſtinctione acceptis. Quoniã omne animal aut mouet motu ꝓceſſiuo: aut dilatationis ⁊ conſtrictionis motu: aut vtroꝙ: facit autẽ ſpãlem motum in habentibus pulmonem qui eſt ad refrigerium pectoris per ſpiritũ attractum quem mouet trahendo ⁊ retinẽdo ⁊ emittendo ⁊ huiuſmodi ſciẽtia tradit in libro de reſpiratione ⁊ inſpiratione. Et ad ãminiculum eius eſt liber quẽ Cõſtabenluce cõpoſuit de differentia ſpiritus ⁊ anime. Opus autem aĩe ſm

Forma vt. h. Comentatoꝝ ſ phy. cõ. 5 quã aſſumit vt ẽ qd. cor ad qũ litera ⁊ ad ſbſtãtias. ⁊ hoc intelli. doctor ꝑ corp⁹ mobile ad ſortas. ſ. qđ eſt mobile motu alteratiõnis ⁊ gñonis ⁊ ẽt augmẽti vel aũt loc⁹ in mixti ſua materia cõe. ſic ẽt dicit õ vbi. ⁊ iſtõ cõp⁹ mobile ad ſorias nõ ſumitur a doctore hic.

Scia de aĩa ſz Doctorem pcedit ſcias õ aiatis: ſꝫ oppoſitum h⁹ tenet Com. i pme theoreo. cõ. ꝑ. Et Alexãder ibidem ⁊ oẽs Greci. Et vt ẽt ꝯ pꝫ i ſuo libelli de motib⁹ aialiũ ſꝫ ꝑ doctore ſꝫ dici ꝙ ordo doctrine qñꝙ ↄſideratur ſꝫ nãs ſcibiliũ ⁊ qñꝙ ↄſiderat ſm id qđ magis expedit. ⁊ ꝑ⁹ mõ cõſiderauit doctor nõ cũ forma nõ ſit ꝑ mãs ſꝫ potius eꝫ. 2. phic. cõ. 87. ſic liber de aĩa ordĩe doctrine relato ad id qđ ẽ ꝓus ſim plr̃ ꝓcedit libros de ptib⁹ aialium ⁊ libros õ aialib⁹ ⁊ plãtaꝝ quia factiõ mõ cognoſcimus ea ꝙ̃ cũ ſꝫ hoc cõſiderãdo aliꝗ dixere opp^m. ꝑ opiõne di

psa vide p̄bz i p̄n° gtis me taph̄i vbi h̄z q̄ ꝓpriū do/ctrie nō seꝑ incipit a pori b̄z nāꝫ qz q̄ ab eo et q̄ facil⁹ adiscit̄r. ⁊ hec nō aduertit vul garis. Z.

partem intellectualem tractat̄ in sciētia subtili de intellectu ⁊ intelligibili. ¶ Quibus habitis sufficit addere sciētiaꝫ de corpore animato vegetabili ⁊ sensibili: cuius differētie quo ad vegetabilia tradunt̄ in libris de vegetabilibus. Et quo ad differētias aialium tradit̄ sciencia sufficiens in libris de aialibus: ⁊ ille liber est finis sciētie nālis. ¶ Ex hijs oibus colligit̄ q̄ quasi tres partes sunt sciētie naturalis. Est enim sciētia de mobili simplici ⁊ de mobili simplicitati faciēde cōpositionem. ⁊ est sciētia de cōposito ⁊ cōmixto. ¶ De mobili eni simplici p̄ma est pars sciētie naturalis tractāda in phi/cis: ⁊ de celo ⁊ mūdo: ⁊ libro de gn̄atiōe ⁊ corruptiōe. ¶ De mobili autem simplici faciēte cōmixtionem habebimus tra/ctatum in metheoris. ¶ Et de mobili cōmixto ⁊ cōposito in libris qui sunt deinceps post sciētiaꝫ metheoroꝝ. ¶ Scien/tia autē de mobili simplici partes h̄z quas supra assignaui/mus: inter quas prima est sciētia que est de mobili simplr̄ ac/cepto nō cōtracto ad materiā que tradēda est in p̄mo libro qui dicitur physicoꝝ. ¶ Dicit̄ autē liber physicoꝝ eo q̄ ipse in vniuersi totum cōplectat̄ negociū p̄hicuꝫ. ¶ Dicit̄ etiaꝫ li/ber de auditu p̄hico: qa ibi tangūtur ea que auditu plus q̄ demōstratione sciunt̄ de p̄hicis: hoc est principia p̄hica vni/uersalia ex q̄bus alia hn̄t probari ꝓpter qd̄ aliquando inti/tulant̄ de principijs p̄hicis. ¶ Sunt eniꝫ principia p̄hica p̄n/cipia mobilis corporis ⁊ motus que in rei veritate in primo libro sciētie naturalis hn̄t determinari omnia s̄m suam cō/munitatem. Alia eni sunt p̄ncipia motus ⁊ mobilis causan/tia motū ⁊ mobile. Et alia sunt ꝯsequentia mobile ⁊ motū. Principia autē causantia: aut sunt causantia motū ⁊ mobi/le: aut sunt causantia eꝫ. ¶ Et qa nos de motu ⁊ mobili in/tēdimus: ideo nos incipiemus tractatū nostrū a principijs motus ⁊ mobilis que sunt materia ⁊ forma ⁊ priuatio: ⁊ po/stea tāgemus de oibus causis p̄hicis ⁊ differētijs ⁊ sp̄eb⁹ ea/rū. Et tūc ꝓcedemus ad loquēdū de motu ⁊ ꝯñtib⁹ ipꝫ i ge/nere ⁊ in specie s̄m oēm modū dīe eoꝝ que cōsequunt̄ eū.

Marte liber iste de p̄hico auditu dicat̄: vide Themi stiū i suo p̄/raphrasi hic.

¶ Caplm̄ i^m. Quia a cōibus principijs est in omni sciētia ⁊ precipue naturali.

Tex. c. cō. j.

Quoniam Quidē igitur de principijs corporis mobilis sermo no/bis est habēdus: opꝫ nos tē/tare determinare prima p̄ncipia in nāli scien/tia. Natura eni omnis sciētie talis est q̄ si ip̄a habet principia ⁊ causas ⁊ elementa q̄ intelli/gere ⁊ scire nō accidit in ipsa nisi ex cognitione istoꝝ que di/cta sunt. Cū enim itellectus in sciētijs nō sit nisi habitus et acceptio p̄ncipioꝝ ex quibus sciunt̄ alia: scire autēꝫ sit acci/pere ꝯclusionē que sequitur ex illis principijs: opꝫ q̄ omnis sciencia que vere sciētia est inicinꝫ ꝓcessus sui habeat a pri/cipijs primis vsq̄ ad p̄ncipia prima. Dico autē q̄ ois sciē/tia que habet principia sic ꝓcedit ⁊ illa sola est vere sciētia: qa est demōstratiua ⁊ effectus solius demōstrationis est sci/re. ¶ Si autē ipsa nō habeat verum nomē sciētie: tunc ipsa erit sciētia topica dialectice vel rhetorice ⁊ affectus eius nō erit scia sed opinio vel suspicio siue p̄sumptio: ⁊ ideo nō ha/bet principia ⁊ causas ⁊ elemēta ex q̄bus ꝓcedit: sed habe/bit cōsiderationes topicas quas sumit aut ex intētiōib⁹ cō/munibus que nulli cōueniunt ꝓprie: sed inueniunt̄ in pluri/bus: sicut dialectica: aut sumit eas ex circūstantib⁹ negociū vel personam sicut facit rector. Nullū autē istoꝝ est alicuius rei p̄ncipium vel causa vel elemētū: qa omnia p̄ncipia ⁊ cau/se ⁊ elemēta sunt essentialia: ⁊ propria rei qualia nō sunt ea que in logicis vel rhetoricis assumunt̄. ¶ Qꝛ autēꝫ in omni scia cuius vere est scire oporteat eē ꝓcessum a primis in ge/nere suo principijs vsq̄ ad elemēta: pꝫ qa (sic dictuꝫ est) in posteriorib⁹ analeticis tūc opinamur nos cognoscere vnū/quodq̄ qd̄ scimus vere quādo cognoscimus p̄ma i genere principia eius: ⁊ causas eius ⁊ elemēta eius ex q̄bus cōpo/nitur ⁊ nō aliter. ¶ Vocamus autē hoc loco p̄ncipia causas efficiētes in genere corporis mobilis s̄m q̄ est mobile: qm̄ nos non scimus nālia nisi sciamus causas efficiētes eoꝝ p̄/mas: causas autēꝫ dicimus vltimos fines ꝓpter quos sunt omnes alij fines: eo q̄ nature operationū nihil est vanum: sed omnia sunt ꝓpter finē certum in natura sine cuius scitu nō perfecte scietur natura eoꝝ: finis enim dicitur causa p̄n/cipaliter: eo q̄ causa causaꝝ est qa ꝓpter illū mouet efficiēs

Idē Cōme tator hic.

Cōm. j. Expō ista et ē Auerrois i p̄mi loco.

⁊ ꝓpter illum mouet̄ materia: ⁊ illum attingit forma rei per aliquem modū. ¶ Elemēta autēꝫ dicimus duas causas in/gredientes essentiā rerū naturalium que sunt forma ⁊ mā. ¶ Et hec qdem sunt que faciunt esse p̄hicoꝝ que qdē in nul/la aliaꝝ sciarum realium adeo plene colligūtur sicut in sciē/tia naturali: quoniā in mathematicis eo q̄ sine motu consi/derant̄ nihil demonstrat̄ per efficientem ⁊ finem: qa effici/ens mouet motū: ⁊ per motum attingit ⁊ acqrit finē: ⁊ ideo que sine motu sunt cōsiderationem efficiētis ⁊ finis habere nō possunt. Similr̄ etiā mathematicus nō curat māꝫ eo q̄ abstrahit ab illa ꝓpter hoc q̄ ipsa est subiectum motus. For/maꝫ autē accipit solā s̄m q̄ ab ipsa diffinitio accipitur: que qd̄ ꝯsiderat esse h̄z qd̄ subijcit̄ passioni quā ꝓbat inēē substā/tie formali. Metaphysicus aūt lꝫ consideret omnes causas nō tamē cōsiderat eas in eo q̄ causantes sunt: qa materiaꝫ ⁊ formā nō cōsiderat s̄m q̄ ingrediūtur in rem: quā cōponē/do cōstituunt: sed potius s̄m q̄ reducūtur in rōnem substā/tie que est verū ens ⁊ principiuꝫ alioꝝ: que metaphysicus at/tendit: ⁊ ideo solius p̄hice est ꝓcedere ex p̄ncipijs ⁊ causis ⁊ elementis s̄m q̄ sunt huiusmodi. ¶ Si autē aliqs dicat q̄ ista p̄ncipia referūtur ad esse: sed principia ex q̄bus ꝓcedit sciētia sunt p̄ncipia cognitionis: ⁊ ideo nō habet locum hoc qd̄ diximus. ¶ Scire debet q̄ in p̄hicis res nō cognoscit̄ ni/si ex p̄ncipijs ex q̄bus est. Et ideo talia in physicis sunt p̄n/cipia cognitionis ⁊ eē: sed differēter: quoniā vniuersalr̄ accepta ꝓut sunt in rōne physicoꝝ sunt principia cognitiōis: deter/minata autē in natura s̄m eē agentia vel patiētia sunt p̄nci/pia esse. ¶ Sed tūc nobis videt̄ oriri repugnātia sermonis quē diximus q̄ in omni scia demōstratiua ꝯtigit scire ex co/gnitione p̄ncipioꝝ ⁊ causarum ⁊ elemētoꝝ: ⁊ nos nō ostēdi/mus hoc nisi in scia naturali: nostra eni ꝓbatio nulla esset si sic argueremus q̄ scire ꝯuenit in omni scia que scia est vere ex cognitione p̄ncipioꝝ ⁊ causarū ⁊ elemētoꝝ: sed scia natu/ralis est sciētia vere. ergo in ea cōuenit scire ex cognitione principioꝝ causaꝝ ⁊ elemētoꝝ: qa prima nō est vniuersalis nisi in voce eo q̄ cū dicit̄ omnis scia que vere est scia scit per p̄n/cipia nō supponit̄ nisi scientia naturalis. ¶ Sed ad hoc di/cimus q̄ ea que dicta sunt relata simul ad hoc q̄ faciant co/gnitionē ⁊ eē nō sunt perfecte iuncta nisi in physicis. Si au/tem ad cognitionē solā referant̄ inueniūtur in alijs sciētijs realibus: sed tūc aliter exponūtur. ¶ Sūt eni quedam p̄nci/pia cognitionis nō ingrediētia syllogismū que sunt digni/tates prime cuiuslibet sciētie. Et sunt quedā ingredientia ⁊ hec sunt duplicia. s. priora ⁊ prima: priora qdem sicut non conuertibilia: prima autē sicut cōuertibilia: fit enim demō/stratio aliquādo ex primis ⁊ veris ⁊ hec sunt p̄ncipia. Ali/quādo autē per ea que per p̄ma ⁊ vera acceperunt fidē: que tamē non ꝓprima sunt: et aliquando per vltima essentialia: p̄ma ergo ⁊ vera sunt p̄ncipia: ⁊ ea que sunt ꝓbata per p̄ma ⁊ vera ⁊ vlterius accipiunt̄ ad alia iferēda sunt cause: qa ꝓ/positiones sunt causa ꝯclusionis: ⁊ elemēta sunt prima que ad nihil vlterius ꝓbandū adhibent̄. ¶ Sed cū distictio p̄ri/ma p̄ncipioꝝ ⁊ causarum ⁊ elementoꝝ magis est ad ꝓposi/tum. Nec est dictū q̄ omnis sciētia ꝓcedat ex p̄ncipijs ⁊ cau/sis ⁊ elemētis: sed ois scia que habet ea ꝓcedit ex hijs ⁊ in/quātuꝫ habet ea: ⁊ ideo que habet oia ꝓcedit ex omnibus: ⁊ que habet quedā ex eisdem ꝓcedit que habet. ¶ Sꝫ sciēdū est q̄ scia naturalis ex his non ꝓcedit nisi sumptis s̄m am/bitum cōmunitatis ⁊ p̄ncipiorū ⁊ causarū in suo genere. Et ideo omne p̄ncipium p̄hicuꝫ: ⁊ oēm cām physicam accipit ⁊ colligit. sed tn̄ non oēm cām efficientē nec oēm fineꝫ. Si eni acciperet oēm cām efficiēteꝫ oporteret q̄ extēderet se ad ali/quid nō p̄hicū: qm̄ causa p̄ma est efficiēs per eēntiā suā ⁊ de illa nō intēdit p̄hica sed p̄hia p̄ma. ¶ Eodē aūt mō est de fi/ne vltimo qui est finis vniuersitatis ⁊ est in p̄ma cā sic in du/ce exercitus. ¶ Silr̄ aūt forma reducta in p̄n^m substātie s̄m q̄ huiusmodi ⁊ silr̄ mā non sunt de intētione nālis: nec ex ta/libus aliquid ꝓbat̄ in scia nāli: sed potius de efficiēte q mo/uet per formā que disponit ip̄m ad mouēdū ⁊ nō per eēntiā sicut ignis qui mouet per dispōneꝫ calidi qd̄ est in ipso. Et similiter de fine qui includitur ⁊ acquiritur per motū talis efficiētis: ⁊ de mā ⁊ forma s̄m q̄ mā subijcit̄ motui ⁊ muta/tioni. Et forma est finis generatiōis. Intēdunt̄ hec a physi/cis ⁊ sic nos in ista sciētia ꝓcedemus ex istis ⁊c.

Cōm. j.

Sꝫ cogita in ista rōne do/ctoris qꝛ a pe/ri posset dici q̄ i scia diuina nulla fiat de/mōstratio p̄ sic cū entia di/uina abstra/hāt a motu.

Metaphic⁹ non ꝯsiderat oēs cās in eo q̄ cāntes sūt sed cogita q̄ istō vr̄ adhi/ri Auer. i. 2. meta. i. cō. 6. vbi h̄z q̄ cōsi/deratio vltima oib⁹ cāis ē tā cōe fit p̄mi phi.

Doct^m pul/cherrimus q̄/uide Aui. 7. meta. cō. 5. et 9. ⁊. 12. meta. cō. 5. ⁊. 6.

¶ Caplm̄ 6^m

¶ Capl'z 6m. Qualiter vniuersalia sint in sensu notiora quo ad nos in quo est di. de. intellectum eiusdem.

Tex. t. cō. 2.

Via enim Procedendi ex notioribꝰ no bis & certioribꝰ i certiora na ture & notiora est innata no bis precipue. In sciētia enim nāli nō eadē sunt que sunt nota nobis & que sūt nota simpliciter apud nām. Et quia in phisicis notiora nobis sunt cōmunia & notiora nature sunt simplicia: ideo necesse est nobis pcedere per hūc moduz. ¶ Sicut eni diximus ea que nobis in phisicis sunt magis nota sunt cōfusa: & cuz nos diuiserimus hec cōfusa cōia posterius per diuisionē ipsorū fiunt nobis nota pncipia specialia que sunt speciales cause efficiētes & elemēta que sunt spālēs forme & materie que in grediunt in eē rei spālis. ¶ Et pp̄ter illam cām opz nos pce dere ex vlibus notis nobis in singularia que sunt nota apō nām. In phicis eni totum fm sensuz notius est suu pte: vle autē est totū qōdam eo q̄ multa in se cōprehendit que mul ta sunt vt partes cuiusdā totius. ergo vniuse in physicis no tius est particulari fm sensuz. ¶ Hoc idē autē fm quēdam modū patiunt etiā diffinita cōparata suis diffōnibus: quia diffinitū est vt totum cōstitutū ex diffinientibus: sicut circu lus qui est totū cōstitutū ex eis que diffiniunt ipm que sunt qō est figura plana vna linea ɔtenta: in cuius medio est pū ctum a quo oēs linee ducte ad circūferentiā sunt eq̄les: que autē sunt vnita in diffinito tanq̄ in toto cōstituto ex diffini entibus: diffinitio diuidit in singularia que sunt partes dif finientes. Et q̄a mixta in sensu notiora sunt q̄ distincta to tū diffinitū in phicis notius est in sensu q̄ diffiniētia. ¶ Ap paret autē hoc in app̄hensionibus pueroz. q̄a illiꝰ prius per app̄hensionē accipiunt cōe: q̄ particulare: vnde in pncipio oēs viros vocant patres & oēs feminas vocāt matres & po sterius cōfortata etate discernūt eū qui vere pater est a vi ris alijs: & eā que vere est mater a feminis alijs. ¶ Ad hec aūt que dicta sunt intelligēda opz scire q̄ aliud est vle phisi cum: & aliud vniuse simplr a quo est pcessus in demōstratis & mathematicis & in diuinis. ¶ Vniuse enim a quo est p cessus in mathematicis & in diuinis est simplex cōceptus re rū: & simplex rei quiditas que in intellectu est & nō in sensu: & ideo hic est nā notior fm intellectū: & est notius apud nām fm q̄ pnm cognitionis intelligibilis est natura & q̄ditas rei simplex. Et particulare seu speciale posterius est notū per il lud & ex illo: eo q̄ in discursu sillogistico pcessus est ab vni uersali qō est vbiq̄ & semp ad particulare. Et hoc mō nos hic nō loquimur de vniuli sed potius de vniuli qō est fz eē acceptuz in particulari. ¶ Est eni vt Plato ait triplex vni uersale. s. ante rē acceptū. & in re ipsa acceptū: & post rem ab ipsa re abstractū: ante rē autez vniuse est causa vniulis oin causata prehabēs potētia rerū in seipsa: vniuse autem in re est natura cōis fm se accepta in particulari: sed vniuse in re acceptū per abstractionē est intētio forme & simplex cōceptꝰ mentis que de re per abstrahentē intellectū habet. ¶ Et iō natura in phicis equiuoca est ad nāz cōem re que principiū est intelligēdi ipsam: q̄a natura in physicis est illa que pdu cit rem nālem ex nālibus principijs eius. Illi eni nature no tius est id qō operat ex principijs suis q̄ cōis cōceptus rei quē nō operatur nisi per ɔsequens: q̄a cum ex hoc qō est ho mo generat hoc qō est hō: terminus generatiōis est suppo situm particulare: & per ɔns generatū est cōmune: & ideo na tura hic nō vocat a quo nō cōuertit cōsequētia: q̄z illa natu ra nō est operās sed potius pnm cognoscendi per intellectuz id qō est posterius in intellectu. ¶ Ex quo pz q̄ nō est ɔtra rietas aliqua doctrine istius ad illā que est in posterioribꝰ analeticis: vbi dicit q̄ prius natura est prius fm intellectuz qō hic posterius natura vocat: q̄a equiuocatio est in natu ra. ¶ Sed nota q̄ cū natura ista que pducit res ex suis cau sis operet per causas: opz q̄ cause essentialr res componen tes sint notiores apud nām q̄ res composita: q̄a aliter non vteret natura elemētalibus pncipijs pro instrumētis sue cō positionis: & sic optime notū apud nām est elementū ex quo operat: & post hoc optime notum est cōpositum qō cōponit. Et si nos faceremus res nature ex eisdez ex q̄bus facit eas nā idem esset apud nām operātem notum qō esset apō nos notum. Sed q̄a nos nō facimus eas ideo elemēta nature que facit res naturales sunt apud nos posterius nota. Sed in artificialibus imitamur nos nām: q̄a nos facimus arti ficiatū ex forma & materia artis: & cū ipa forma sit in aīa ar tificis est forma que est elemētū artificiati apō artificē ma gis nota q̄ artificiatū. ¶ Ex his manifestuz est q̄ nā nouit aīalia per aīam & corpus organicū physicuz. Et nouit corpꝰ organicū physicuz per cōplexionantia ipm: & nouit comple xionem per elemētoz in ipso mixtionē. Et mixtionez nouit per elemēta mixta: & elemēta nouit per corporis pmi motuz qui mouet elemēta ad hoc q̄ misceant sic qō est notū apud nām est semper opus nature per elemēta sua ppria. ¶ Et si natura nouit vniuse: tamē hoc sit natura cōis nouit illud p hoc q̄ ipm est ɔsequens opus suuz qō pducit. s. cōpositūz ec sic nouit ipsum posterius: & eodē modo si nouit cām que cō munis est ipsa nouit eam per elemētum qō est ppinquū rei & propriū. Et pncipium cōissimuz adhuc nouit per posteriꝰ q̄ cām. ¶ Natura vō si nouit diffinituz ipsa nouit ipm per principia per que cōstituit ipsuz. Nouit ergo per diffiniētia & sic diffiniētia sunt priora apud nām componētem res quā diffiniūt: hic ergo est pcessus notitie nature que compone res & ex pncipijs accipit notitiā earū: ita semper q̄ illa sint ei notissima q̄bus proxime vtit in opere compositionis: & il la sunt remotiora a notitia nature que cōsequunt ad illa si ue cōsequant ex parte pncipiorum: siue ex parte cōpositorū. Principia eni cōmunia cōsequūtur ad elemēta & vniuersa lia cōsequunt ad res particulares quas natura opat. E cō uerso aūt est in natura ad quā fit resolutio fm viā nāe sim plicis: & iō in via resolutionis pncipiū prius ē qō est simpli cius & hoc est nā prius: sed natura aliter accipit sicut dictuz est. ¶ His habitis itelligendū est q̄ acceptio nostra fm sen sum est triplex. Est eni acceptio fm sensuz particularez tm: & est acceptio fm cōem simul & particularem: & est acceptio fm sensum particularem & cōem & aliquam cognitionem cō fuse rōnis in sensu vel cognitionis que loco rōnis est que a quibusdam dicit extimatiua que est pars aīe sensibilis: ac ceptio autē sensus particularis nō est nisi sensibilis pprij si cut coloris vel vocis vel odoris vel alicuius alterius. Acce ptio aūt sensus cōis est subiecti in quo vniunt sensata pro pria. Dicimus autē hoc albū esse dulce & hoc croceū eē ama rum sicut fel. Acceptio aūt rōnis permixte sensibus: aut exti mationis in brutis est super rei nām in qua sunt accidentia que sunt sensata ppriorum sensuum & cuius est magnitudo subiecta sensibilibꝰ pprijs que accipit per sensum cōem. Et per illā accipit puer q̄ vir hō est pater & non asinus: & agnus accipit q̄ ouis est mater & nō lupus. ¶ Et si nos inuenire vo lumus que istarū acceptionum sit prima: oportet nos distin guere inter idiuiduum vagum & iter idiuiduum signatum: vagum enim idiuiduum non dr̄ vaguz eo q̄ in natura nō sit determinatum: q̄a natura determinatur quādo dr̄ aliquis homo & aliquis bos: sed dr̄ vagum eo q̄ ipsum per acciden tia sensibilia nō est demonstratuz sicut hic homo & hic bos. Dicamus ergo q̄ idiuiduum vagum est: cuius natura cō tracta & particulata certificat per suppositū indeterminatū. Signatum autē est cuius cōtrahitur natura & particulari ter certificata in supposito determinate demōstrabili: vt hic homo demōstrato sorte. ¶ Indiuiduuz autez vagum aliud est speciei: & aliō generis: & aliud generis altioris: & aliō ge neralissimi vt aliq̄s homo & aliq̄ō aīal & aliquod aīatum et aliqua substantia: & non dico q̄ sit aliud & aliud in supposito incerto qō habet potius pp̄ter naturaz: quoniā alij nature signatur substare cum dr̄ aliqō animal q̄ cum dr̄ aliq̄s hō et iterum alij: cum dr̄ aliqua substātia. ¶ Hoc habito sciēduz est q̄ cognitio que est perceptio sensus cum permixtiōe aliq̄ rationis vel estimationis est accipiens sensibile per accñs. ¶ Et casus eius est supra materiā cōmunē in supposito dif fusam: hec eni natura cōmunis est vniuse acceptuz in re fm esse. Cum autem ois distinctio cognoscibilis necessario sit facta sub aliquo cōmuni qō prius accipit fm cognitionem oportet q̄ anteq̄ diffinite cognoscat hic vir eē pater cogno scatur vir esse pater: & anteq̄ cognoscatur vir esse pater opz q̄ homo cognoscatur esse pater. Et tūc iteruz ad hoc q̄ co gnitio patris hominis sit cognitio aliquo mō distincta opor tet q̄ ante eam sit cognitio cōmunis sub qua est distinctio il la que est cognitio animalis. & per hunc modum ante illam

Tex. t. cō. 3.

Tex. t. c. 4.

Tex. t. c. 5.

Digressio.

Triplex vle ex intētione platonis.

Ista rō ē cō. Cōmētatoris i co. 3. 15 cogi ta qr vf pecca re p fallacias ɔntis.

Nota q̄lr sit pcessus nāe i cognitione.

Acceptio no stra fz sensuz est triplex.

Nota qd idi uiduū vagū & qd signatū: & q̄re vagum nūcupetur.

est cognitio animali ⁊ cognitio cadens super cōmune diffusum ⁊ confusum in supposito prius cadit super indiuiduum generis ꝙ̄ super indiuiduum speciei: hoc autem Auicēna egregie probat per eum quem videmus de longe. De hoc enim primo perpendimus ꝙ substantia est ⁊ s̄m ꝙ deprehendimus motum eius cognoscimus ꝙ aial est: ⁊ tūc post hoc per rectitudinē stature cognoscimus ꝙ est homo aliquis: ⁊ tādem per collationem idiuiduātium que impossibile est in aliquo inuenire accipimus ꝙ est sortes vel plato. Sicut autem in eo quē videmus longe distincta est cognitio semper sub confusa: ita est in eo qd̄ cognoscimus sensibiliter s̄z nām talis cognitiōis sensibilis l̄z non pcipiamus. ¶ Qd̄ autem nunc dictum est in exemplo de eo quem eminus aspicimus cōgrue supra manifestatum est in priorum infantium cognitione: hij enī q̄diu ꝓpter fluxum cerebri cognitionē non habent adunatam non percipiunt differentias sensibilium ⁊ stat ideo eorum cognitio in cōmuni idistincta. Cum autē paulatim siccat̄ cerebrum adunat̄ cognitio ⁊ remanēt in eis sensibilia ꝓpria per que distinguūtur cognita per sensum: ⁊ tunc determinant̄ cognitiones eorum. ¶ Ex istis est aduertere quoddā valde notabile: quoniā l̄z ꝓximum apud distinctam cognitionem idiuidui sit spēs ⁊ post hoc genus: ⁊ tandem vltimo occurrit generalissimū: tamē apud cōfusaz sensus cognitionem indistictam: p̄mum est natura generalissimi: ⁊ post hoc subalternū genus: ⁊ post hoc genus: ⁊ tūc specialissimi nā ⁊ sub illius natura distincte accipit̄ idiuidui cognitio. Et p̄ma qdem cognitio deseruit itellectui res soluēti ⁊ in illa nihil est in sensu nisi p̄mum. ⁊ qcqd resolutione accipit̄ ab illo est in itellectu. Sed itellectuum siue itelligibiliū illorum vnum est ꝓximius sensui ꝙ̄ aliud per modum qui dictus est. Scd̄s autē modus cognitionis totus est in sensu ⁊ est per viam cōpositionis vbi procedit̄ a simpliciori indistincto ad compositius distictum. Et ille processus est scientie naturalis proprius ⁊ nullius alterius scie. quia nulla alia hoc modo accipit vniuersale pro cōfuso s̄m esse in particulari nisi ipsa. Et ideo vniuersale s̄m solam ipsam est in sensu notius. In alijs autem que resolutorie sunt: vniuersale est simplex natura que a sensu est separata. ¶ Et id̄ vniuersale in ipsis nequaq̄ est in sensu sed in itellectu. Ex his satis patet qualr̄ vniuersale notius est i sensu quo ad nos: ⁊ occultius in natura. ⁊ particulare manifestius in natura ⁊ occultius in sensu quo ad nos. ¶ Sed oportet scire ꝙ particulare dupl̄r cōsideratur s̄m duo que sunt in ipso. Est enī in particulari perfecto esse s̄m naturā: ⁊ hec est natura que vocatur esse speciei in idiuiduo s̄z qd̄ dicit Boetius ꝙ species est totum esse idiuiduorum ⁊ est in particulari suppositum ꝙ substat huic nature que est esse eiusdē suppositi. Est autem perfectum s̄m naturam est itentum a natura producente res per se. Sed qa hoc esse nō potest subsistere nisi in supposito: ideo per accidēs hoc est ꝓpter illud producit nā etiam suppositum. ⁊ hoc est qd̄ supra diximus: ꝙ natura per accidens operatur idiuiduum s̄m ꝙ est idiuiduum. sed per se intendit esse perfectum. ⁊ hoc est qd̄ dicit Ph̄s egregius Aristo. ꝙ natura itendit esse diuinum: ⁊ ꝓpter illud agit qc qd agit. ¶ Ex his patet qualiter itelligi debet dem̄ Auer. s. ꝙ opus nature est species ⁊ nō hoc particulare neq̄ eē in genere: quoniam si particulare intenderet: tunc destrueretur opus eius. Et si itenderet vniuersale in genere: tunc sufficeret ei qualecūq̄ esse in genere ⁊ vtrūq̄ istorum est falsum. Intendit ergo esse in specie vt ipse dicit. q̄ hoc eē est perfectum ⁊ diuinum ⁊ perpetuū. Et nisi predicto modo itelligatur nō erit verum dictū Cōmētatoris. qa si vere sufficeret eē i specie tm̄: tūc pro nihilo eēt multitudo indiuiduorū. ⁊ ideo eisdem rōnibus dicit Auicēna ꝙ intendit indiuiduū vagum: qd̄ est spēi indiuiduum sicut est aliqs homo ⁊ aliqs bos. qa hoc indiuiduū est perpetuum ⁊ in esse perfectum. ¶ Et ego dico ꝙ oportet addere his dictis: quoniā natura generās ⁊ producens res est duplex. s. que est sicut causa generationis vniuersalis rerū: ⁊ ea que est sicut causa particularis. Est enim celū cū partibus suis ⁊ imaginibus ⁊ motibus generās vniuersalr̄ hoiem ⁊ plantam ⁊ cetera omnia. particulare autem generans est sicut hic homo. Est autem verū ꝙ natura vniuersalis mouet in particulari: ⁊ est intentio particularis nature ꝓducere hūc. ⁊ ideo termini generatiōis particularis sūt ꝙ hoc ꝓcedit ab hoc. ⁊ hoc patet qa actus pticularis nature quiescit hoc producto. finis aūt est quo habito quiescit agēs: ⁊ ideo finis particularis nature est in hoc signato quē finem per vnū generationis actū attingit ⁊ est destructibilis hic finis. Finis aūt nature vniu̇salis est esse diuinū perfectum quem finem in omnib⁹ particularib⁹ per successionem attingit. ⁊ ideo est perpetuus suus finis s̄m nām: ⁊ hec natura nūq̄ producit suppositum signatum nisi per accidēs. s. vt ipsum substet esse diuino: hoc igit̄ est nature. Et p̄z ex his sī quide qualiter vniuersale notius est in sensu in solis physicis: ⁊ ꝙ magis vniu̇se magis notū est in sensu. ⁊ ꝙ ecōuerso est in eo qd̄ notū est apud nām operantem ⁊ ꝓducentem res naturales. ¶ Sed qa nos supra diximus ꝙ eūdem modum sustinent nomina diffinitorū ad diffinitionem eorū quā habēt vniuersalia ad particularia sua in physicis: oportet nos explanare id qa cum diffinitum sit minus cōmune ꝙ̄ diffiniens ⁊ diffinitū magis notum sit sensu: ⁊ occultius in natura ꝙ̄ diffiniens: videbit̄ minus cōmune notius esse in sensu ⁊ occultius in natura ꝙ̄ magis vniu̇se: ⁊ hoc est contra predicta. ¶ Sed sciendū est ꝙ vniu̇se accipitur vt simplex natura separata. ⁊ accipit̄ vt totum confusum in particulari. Cum enim vniuersale sit vnū in multis ⁊ de multis: vt dicit Aristoteles potest accipi s̄m ꝙ in multis nō diuisum ab eis. ⁊ sic est per modum totius mixti in eis ⁊ cōfusi. Si autem accipitur vt est de multis predicatum de ipsis: tunc ipm̄ est natura simplex: que quidem accepta vt de multis est ⁊ non est in eis: sed separata est ab ipsis: ⁊ est vbiq̄ ⁊ semper omni eodem modo se habet diffinitum ad diffinientia. possunt enī diffinientia accipi: vt nature simplices constituentes diffinitum sine esse diffiniti. Et hoc modo cū natura constituat esse diffiniti oportet ꝙ elementa ex quibus constituit illud esse sint notiora ⁊ certiora apud ipsam ꝙ̄ diffinitum constitutum. ⁊ hoc est qd̄ diximus supra. ¶ Alio autem modo accipiuntur diffinientia non vt nature constituentes esse diffiniti: sed potius vt confusa quedam ⁊ vnita in esse diffiniti. ⁊ hoc modo diffinitum in sensu notius est per rationem cōtra inductam: qa quicquid distinguit acceptio sensus: oportet ꝙ sub aliquo cōmuni distinguat qd̄ prius est acceptum in sensus acceptione. vnde diffinientia que acceptio sensibilis distinguit: oportet ꝙ sub vnione eorum quā habent in diffinito distinguat. sicut distinguit partes sub forma totius. et hoc modo acceptio diffiniti per sensus est similis acceptioni vniuersalis per sensus. Et acceptio diffinientium prout sunt partes diffiniti similis est acceptioni particularis sub vniuersali. Et hoc iterum est in solis acceptionibus physicis: quia in alijs opposito modo se hēt vt dictum est. ¶ Ad hoc autem intelligendum dicit satis bene Auer. triplicem eē compositionem in rebus naturalibus. Est enim compositio vniuersalis ex particulari sicut cōpositio generis ex speciebus. ⁊ est compositio diffiniti ex partibus diffinientib⁹: ⁊ est compositio indiuidui: ⁊ quia compositio idiuidui est: necessarium est ꝙ due alie sint compositiones. ⁊ dicit ꝙ cōpositio indiuidui notior est s̄m sensum ꝙ̄ partes eius. alie autem due notiores s̄m intellectum ꝙ̄ partes ipsarū: ⁊ hoc verum s̄m intellectum nostrum quem diximus esse in physicis s̄m viam sensus acceptum: ⁊ ideo dicit ꝙ propter tertiam compositionem que est in sensu due alie sunt apud intellectum. ¶ Et hoc ego sic intelligo: quoniam indiuiduum habet esse speciei in supposito vt dictum est. potest ergo accipi comparatio esse speciei ad suppositum. Et hec comparatio necessario facit in indiuiduo compositionem vnam que respondet compositioni vniuersalis ad particulare in intellectu procedente eadem via: quia quantum ad continentiam omni eodem modo stat species sub assignato genere sicut particulare siue suppositum stat sub esse spēi que est in ipso: potest etiam accipi esse speciei vt componitur ex causis suis que sunt potentia ⁊ actus: ⁊ hoc necessario secūdam compositionem facit in esse indiuidui cui respondet apud intellectum diffiniti compositio ex diffinientibus que sunt per modum potentie ⁊ actus in ipso: ⁊ hac via apud intellectum physicum qui procedit in via sensus diffinitum notius est ꝙ̄ diffinientia. Hec igitur qa sufficiunt ad explanationem dictorum de prohemijs istius libri dicta sufficiant.

¶ Sequitur Tractatus Secūdus p̄mi phisicorum.

¶ Tractatus

Marginalia (left):

Documētū.

Nota q̄d in cogne vniuersalis scia nālis distiguat̄ ab alijs sciētijs.

Modo intelligitur dem̄ ph̄i l. 2. de aia. t. c. 34. sed cogita q̄ ista expō vt pari istātiam ex cō. 59. 2. de gnōne. vbi dicit ꝙ eius verum s̄z idiuiduum est melius ꝙ̄ eius verū s̄m spēm. idem. 12. meta. c. 27. ⁊ 28.

Marginalia (right):

Nota

Auē. i cō. 5. p̄mus tractatus.

Modo intelligitur dem̄ Cōmētatoris ꝙ q̄ totū idiuiduū s̄m sensum ē noti⁹ apud sensum suis partibus: tñ alia to'a sūt notiora itellui.

¶ Tractatus Secundus primi Libri Physicorum.

¶ Capitulum primum. Que inquirenda sunt de principijs problemata tum ex eo q quedam sunt physica et quedam nō physica licet sint de physicis.

DE pricipijs igitur corporis mobilis in vniuersali et simpliciter determinare intēdentes et volētes sequi Aristo. in quibus conuenienter possumus prius oportet nos tāgere ea que antiqui de principijs inquisiuerūt et determinauerūt. et postea resumētes determinabimus de eis secundum nostrā scientiaz. Ostēdamus autem primo quecūque problemata de principijs habent inquiri secundum dubitatiōes que possunt fieri de ipsis. ¶ Est autē sciēdum q problemata que quidam antiquorum mouerūt de principijs: alij mouerūt de ente cuius causa fuit: quoniam sicut in primo metaphysice cōtinetur. primi philosophātes nullaz cognouerunt causaz vel principiuz nisi materiam. formam enim et efficiētem et finem nō cognouerunt. Et ideo nō dixerunt esse ens vere nisi solā substātiā quā materiā esse crediderunt: et hāc etiam principium esse oīum crediderūt. Et ideo idē fuit eis querere de principijs rerū qd̄ fuit querere de ente: qd̄ prestat rebus esse secundum eos. et hoc erat materia sicut nuper diximus. Videamus ergo quecūque querere necesse est de principijs. ¶ Est autē necessariū si ponatur esse principiū q questio prima sit de ipso verū sit vnum vel plura: quia nos nō querimus an sit principium eo q supponimus illud esse: quia primus philosophus hoc probauit: et nos in particulari scientia hoc probare non possemus. Secūda autē quādo est: que est super alterū membrorum habite diuisionis. s. q si detur q principium sit vnum: sicut cōiter crediderunt Melissus et Parmenides. tūc queratur verū sit imobile sicut dicūt idem philosophi: aut sit mobile sicut cōcorditer dicūt physici: naturaliter de principijs loquentes: quia quidam illorum omnia dicūt vnum habere principiuz: qd̄ est aer. et dicunt aerem eē mobilem. Et alij dixerūt aquā esse primū principium naturale et mobile. Si autem non sit vnū principium naturale: tūc sumpserūt alteram partē superioris diuisionis. s. q sint plura. et tūc fecerant questionē tertiam. s. verū sint finita vel infinita numero: et si sint finita vel plura numero q̄ vnum. tunc aut sunt duo aut tria aut quatuor: aut in alio numero finito: quoniā quidam duo dixerunt eē materialia principia: et quidam tria: et quidaz quatuor: semper aliqua elemēta principia materialia. oīum esse dicētes: quia omnia elementa singulariter ab aliquo philosopho principia eē dicta sunt preter terrā quā singulariter nullus principium eē dixit. Sed cum alijs tribus dixit Empedocles terram eē principium materiale. Quidā autem plura esse dixerunt sic q̄tuor materialia et litem et amicitiā. Et quidam decem secundum numerum sperarū orbis. et quidam dixerūt esse decē in ordine boni: et decem in ordine mali: sicut Pithagoras secundum q ostendit habet in prima philosophia: et hec fuit questio quarta. ¶ Si autē non sint finita sed tamē plura tunc questio quinta eorum est. aut illa finita vnum in genere substātie: sed figura sint differētia: aut sint genere vnū sed formis contraria: sicut dicebāt Democritus et Leucippus: oīa principia materialia que infinita sunt numero: eē vnum: quia oīa sunt athomi et diuisibiles differentes figuris: quia quidam sunt rotūdi: et quidam quadrati: et quidam trigoni: et sic de alijs. Quidaz autē dicebāt oēs quidē esse idem genere qd̄ est homogeniū: sed formis contraria: quia vnum est aqua: et alteruz est ignis: et tertium sanguis: et aliud caro: et sic de alijs que cōtrariantur in qualitatibus sicut dixit Anaxagoras. Nullus enim istorum potuit inuenire formam substantialem licet concesserint formā accidētalem esse sicut figuras esse cōcesserūt Democritus et Leucippus: et qualitates sensibiles cōcessit esse Anaxagoras in homogenijs: et Empedocles in elemētis: et omnes isti dixerūt cōgregationem et segregationē fieri generationē: sicut nos ostēdemus in primo libro de generatione et corruptiōe. ¶ Omni eodem modo querūt physici quādo querunt de ente problemata sicut diximus: quia querūt primo ista. s. vtruz ens sit vnum vel multa. et si vnū: vtrum sit mobile vel imobile. et si plura: vtrū sint finita vel infinita: et alia que supra de principio q̄siuimus. ¶ Sed tamen si multa supponātur esse principia vel entia: nullus quesiuit vtrum essent mobilia vel imobilia: sed oēs supponebant esse mobilia: quia licet vnum non habeat quo moueatur secundum ipsos plura tamē mouentur semper adinuicem que sunt materialia: sicut elemēta vel homogenea vel athomi. Cōstat ergo ex prehabitis q hac via procedūt qui querunt de principijs et elemētis querendo verū sint vnū vel plura. ¶ Sed inter ista problemata oportet scire q itēdere disputare verū ens vel principium sit imobile: est intēdere disputare non de naturalibus: quia omnis naturalis supponit principium materiale et ens esse mobile. et hoc relinquit probatum tanq̄ principium vnum: sicut ratio disputatiua geometrie nō est amplius contra destruentem et negantem principia sua. Sed aut est alterius scientie: aut scientie omnibus cōmunis. alterius quidem scientie dico que logica est: que est altera a parte philosophie essentiali: quia logica potius docet modū sciendi q̄ scientiaz que sit pars essentialis philosophie. Dico autem omnibus cōmunem primam philosophiam que est de ente qd̄ oibus cōmune est. Hec enim due scientie viam habēt ad principia sciētiarum particulariū: sicut supra determinauimus. et in prima philosophia expresse habetur. Sicut autē geometrie nō est ratiocinatio cōtra destruentez pricipia. sic neqz alicuius scientie particularis disputatio est ad negantem principia sua. nullo enim modo potest eē principiū physicum si est vnū tm̄: et sic vnum qd̄ dicatur eē imobile. Si enim vnum est tūc nō potest esse principiū. et si imobile est tunc nō potest eē physicum. principium enim cū sit a quo sunt alia quedam vel aliqd̄ qd̄dam: semper est alicuius vel aliquorum principium. et sic nō potest esse vnicum. Si enim principium materiale sit vnius potētie tm̄. s. q habeat potentiam ad susceptibilitatem forme nō situs tūc est alicuius: quia generabilis et corruptibilis quocūque modo fiat generatio. Si autē duas habeat potētias. s. ad vbi et ad formam sicut dixerūt qui ponebant materiam mobilē esse secundum locum tūc est principium aliquorum: quia mobilia secundum locū nō necessario sunt etiā mobilia secundum formā licet ecōuerso sit. quia quicquid est mobile secundum formā necessario est mobile secundum locū. licet nō necessario secundum locū moueatur. Si autem sit imobile nō erit physicū: quia omnia physica et precipue materialia motui sūt subiecta. ¶ Intēdere igitur disputare vtrum principium materiale sit vnuz et imobile. simile est sicut si quis disputet ad aliquā positionē que non est de proposito. verbi gratia que tm̄ dicta est et nihil est nisi verba: sicut fuit positio Heracliti qui oīa dixit adeo esse mobilia q de ipsis nihil sciri posset: cū tamē oīa vnum esse dixit: qd̄ est medium inter aerem et aquā et hoc est vapor. et hoc est simile quātū ad principij destructionē: vt si ipse dixisset oīa esse vnum hoiez quia ad vtrūque equaliter sequitur principium nō esse si vnicum est: siue sit vapor: siue homo: siue aliud aliqd vnum. ¶ Si igitur intēdamus cōtra sic dicentes disputare trāsferemus propositum aut soluemus rōnem eorum sophysticam et litigiosaz. vtreque enim rōnes. s. Melissi et Parmenidis expressum habēt litigium. tum ex peccato qd̄ est in materia syllogismi. tum ex peccato qd̄ est in forma eiusdem. quia in suis syllogismis quibus intendūt probare propositum suū et falsas propositiones recipiunt: et etiā nō syllogizantes sunt. Sed tamē syllogismus Melissi cuilibet sapiēti magis est onerosus et tediosus: quia nō habet causam defectus et dubitationis: et ideo vanus est: quia nec veras assumit propositiōes ex quibus procedat. nec forma arguēdi valet nec propositum cōcludit. sed potius vno incōuenienti dato tanq̄ supposito alia cōtingunt sibi ex illo. et hoc nihil difficile est soluere. hoc autem sequēs sermo declarabit: vbi ponemus syllogismū eius et ea que intulit et probare voluit ex illo. ¶ In ista autē scientia oportet q supponamus q ea que naturaliter sunt mouentur: aut oīa: aut quedam: oīa enim mouentur aliquo motu celestiuz preter terrā: et precipue partes que sunt circa centrum. cum et ille virtutibus celestium mouentur motu alterationis: quia cum celestia moueant inferiora per radios ibi maxima apparet radiorum virtus vbi maxime coniunguntur. hoc autem est in centro et circa centrum tota terra: quia tota est loco cētri: maxime mouetur viribus celestiuz et hec est ratio Ptolomei in quadripartito suo. Sunt autē quedam naturalia que motui non subijciūtur tamē ad motum referuntur vt anima et motores corporum celestiū que etiam sunt aliquo modo naturalia. q autem quedā dictis modis moueantur: manifestum est ex inductiōe quia motus qui dictus est inuenitur in omnibus: simul autē cū dictis in-

Primo metaphysice post textū. c. 9. et est textus nō habens cōmētum.

Tex. t. cō. 6.

Quomodo sola terra a nullo physico posita fuit principium. vide pro hoc ĉi. 2 ph. cō. 4. 3.

Text. t. c. 7.

Tex. t. cō. 8.

Quomodo logica alia sciētia dicatur ab alijs philosophie partibus.

Tex. t. cō. 9.

Tex. t. cō. 10.

Tex. t. cō. 11.

Nota quare partes centrales terre mouentur maxime motu alteratiōis. 3.

telligere oportet quoniã in naturali sciã non omnia conuenit soluere. sed tamẽ illa oportet soluere naturalem que cũ aliqs mentitur ꝛ mẽdaciter infert cõclusionẽ ꝓcedẽs ex ꝓn cipijs naturalibus suppositis. Quecũqз aũt non concluduntur ex principijs naturalibus suppositis non oportet soluere. Quicũqз enim dicit ens esse vnũ ꝛ imobile ipse negat ꝓn cipium esse rerum naturalium. ꝛ negat principium cognitionis ꝛ esse oium rerum naturalium. principia enim que sunt plura esse efficientia ꝛ materialia ꝛ formalia sunt principia esse rerum naturalium ꝛ motus earum. Entia autem naturalia esse plura ꝛ habere principia que sunt cause motus et quietis: in eis est principiũ cognitionis in phicis sine quo nihil scit de natura physicorum. Et ideo cum eo qui negat hec non est habendus sermo in naturis. quoniam neganti principia non fit conclusio. eo ꝙ quando ipse deductus ẽ ad metã incõuenientis non videtur ei esse incõueniens. Huiꝰ probatio est per simile in geometria: qa etiam geometre nõ est disputatio cum eo qui negat principia. Est autem principium in geometria quoniam linea quelibet: siue sit circularis: siue recta est diuisibilis in infinitum: ex quo principio sequitur ꝙ si figura multiangula in circulo describatur ꝛ eiꝰ anguli in punctis infinitis circuli circũferentiã signẽt. tamẽ capacitatem circuli non perueniet. qa inter quoslibet duos angulos est linea que est chorda alicuius partitionis que chorda subtendit arcui qui maioris est quantitatis ꝙ ipa. qui autem negat principium ꝓmuз qð est lineam per infinitum diuidi: negat ꝛ cõsequẽs ex ipso ꝛ cum illo non hз disputare vir geometricus sicut pз in quadratura circuli. Est circulũ quadrare: equale quadratum circulo inuenire. quadratum aũt vocatur figura quadrilatera oia latera ꝛ oẽs angulos habens equales. ⁋ Fuerũt autem duo male quadrantes circulũ quoꝝ vnus fuit Brisso qui q̃drauit ex pricipijs geometrie: incidẽdo circũferentiam in quatuor portiones equales. ꝛ inueniens quadratum equale illis portionibus ꝛ putabat sequi ꝙ illud quadratum equale eẽt circulo. Decisiones circuli vocauit lunulas eo ꝙ sunt similes lune semiplene. Non sequit autem qð brisso dixit qa portiones nõ cõsumant totum circulum зз consumant totam circũferentiã. ꝛ ideo non sequitur si quadratum est equale portionibus ꝙ sit equale circulo. Figura autem hec sit quadratũ. a. b. c. d. ꝛ circuli portiones equales sunt portio. a. ꝛ. bc. ꝛ. cd. ꝛ. da. Est autem artificium Brissonis ꝙ ipse conuertit chordas portionum in arcus: ꝛ postea accepit lineas equales arcubus: ꝛ ex illis composuit quadratũ ꝛ putauit esse probatum ꝙ ex quo latera illius quadrati sunt equalia circũferentie ꝙ totum quadratuз eẽt equale circulo toti: ꝛ hoc nihil sequitur ꝓpter diuersam ꝓportionem chorde ad arcum ꝛ quadrati ad circulum: tamẽ nullum negauit brisso ꝓnᵐ geometricuз: ꝛ ideo falsigr aphũ eius habet dissoluere geometra. Et fuit Brisso subtilis sicut patuit ex sua probatiõe: quoniã valde est latentis deceptionis. Qualr autem chorda cõuertat in arcũ: ita ꝙ linea postea equalis arcũ accipiatur: lõguз esset demõstrare: sed in geometria hoc docebit: ꝛ in astronomia domino cõcedente. ⁋ Antiphon autẽ rudis fuit valde ꝛ q̃drare voluit circulũ ꝛ negauit principium geometricum qð est cõtinuum diuidi in infinitum. Descripsit enim circuluз ꝛ in ipso descripsit tetragonũ laterum ꝛ anguloꝝ equalium: postea super qðlibet latus descripsit trianguluз duoꝝ equalium laterum: arcũ cui subtensuз fuit latus tetragoni diuidens in duo equalia ꝛ facta fuit figura octogona ꝛ octilatera. postea super latera octogoni iterum descripsit triangulos duoꝝ equalium laterum que iterum diuidebant arcus quibus latera octogoni subtendebant in duo equalia ꝛ facta fuit figura sexdecim anguloꝝ ꝛ sexdecim laterum: ꝛ sup latera illius iteruз descripsit triangulos sicut prius. Et hoc fecit sepius ꝛ semper anguli ꝛ latera figure duplicabant. Uidit autem ꝙ quanto figura erat plurium anguloꝝ ꝛ laterũ: tanto maioris fiebat capacitatis: ꝛ circulo circũferẽtie plus vicinabant latera. ꝛ cum putaret tãdem stare diuisionẽ circũferentie ad puncta triangulorum: putauit ꝙ vltima multiangula figura in qua stetit circũferentie diuisio eẽt equalis circulo. huic autem multiangule inuenit equale quadratum qð qdem erat equale vt putauit: multiangule erat etiã equale circulo: qa quecũqз vni ꝛ eidẽ sunt equalia: ipsa sunt equalia. Et hoc nihil valet qa principiuз geometrie est per triangulos tales lineam circũferentie per infinita secari: et semper esse arcũ maiorem ꝙ sit latus trianguli qð subtẽdit ei. ⁋ Huiusmodi autẽ figura nõ vndiqз litteris sed in scemate taliter est disposita sicut hic vides. Dispositio ḡ geometrie nõ est habenda cum ipso: qa cum negat principium nesciret vir geometricus ex quo contra ipз ꝓcederet. ⁋ Lз ergo contra tales negantes principia naturalis phie disputare nõ habeamus inquantum naturales sumus: qa eoꝝ dubitationes ꝛ defectus sunt nõ naturales: tamẽ qa sunt de naturis fortassis ꝓpter faciliorem doctrinaз bene se habet aliquantuluз disputare cõtra ipsos: qa respectus hic habet phiam primam: ꝛ ideo induentes phm primum disputabimus contra eos: qa aliter forte in doctrina phicoꝝ generaretur obscuritas: зз scie ꝓpter hoc nihil deesset si disputationem omitteremus. hic autem error accidit Antiphõti eo ꝙ putauit ꝙ cõtinuum non diuideretur ad infinita per lineas vel quanta sed per puncta: hoc autez nõ est verũ: qi per pũcta non diuidit nec ad finita nec ad infinita: sз potius per lineas ꝛ quãtas partes diuisio eius nõ stat in infinituз: putabat tñ Antiphon ꝙ ad aliquot latera alicuius multiangule figure staret diuisio circuli in pũctis signatis circũferẽtie.

Tex. cõ. 12.

⁋ Capitulum 2ᵐ. De ostensione inconuenientium que sequunt dicta Melissi ꝛ Parmenidis.

Quia autem disputatio quã habemus facere ꝯtra Melissum ꝛ Parmenidẽ respicit philosophiam primã ꝛ est de principio: oportet nos incipere ab ente qð est subiectum prime philosophie. hoc enim maxime ꝓpriũ est inter omnia quando de principijs volumus disputare: qa nõ possumus procedere nisi ex diuisionibus entis eo ꝙ ipsum diuidit in vnum ꝛ multa: ex quo nos querere debemus vtrum ipsum sit vnum vel multa. ⁋ Dicamus ergo quoniaз ens dicitur multipliciter de substãtia ꝛ accidẽte ꝛ de vniuersali ꝛ particulari: ꝛ de vno ꝛ multo. Sed qa nos inquirimus hic verũ ens sit vnũ vel multa. iõ ex ista vltima diuisiõe nõ procedemus: qa hoc eẽt petere id qð est in ꝓncipio: sed ꝓcedemus ex alijs duabꝰ diuisiõibꝰ quas ꝓmisimus. Queramus ergo q̃ño isti qui dicunt ens esse vnuз: dicunt ꝙ omnia sunt vnũ: vtrum sint omnia substantia aut accidẽs: ꝛ si accidẽs vtruз quantitates aut qualitates vel aliqð aliud predicamentuз sint omnia. Et cum ens diuidatur in vniuersale ꝛ particulare queramus: vtruз oia sint in genere suba: aut quãtitas aut qualitas aut in nũero suba vna: ꝛ hõ vnus aut equus vnus: aut aia vna: aut qualitas vna: quasi dicantur oia esse hoc album vel hoc calidum vel aliud aliqð tale accñs. Oia eniз hec multũ differunt: ꝛ impossibile est dicere oia eẽ vnũ aliquo istorum modoꝝ. ⁋ Magna eni dña est inter dicere oia esse subam ꝛ dicere oia esse accñs ꝯm aliqð predicatum accidentalium. Multũ iterũ est differẽtie iter dicere oia eẽ subam vnã numero vel accidẽs vnũ numero. ꝛ inter dicere oia esse genere subam vnam: vel genere esse vnũ accidens: ꝛ nõ dicimus albedinem hanc vel calorem illum: sed album hoc vel calidum illud significamus vnũ accidens in nũero: qa accñtis eẽ est inesse: ꝛ potius accidẽs est eẽ ꝙ essentia absoluta maxime quãdo physice accipit. ꝛ iõ per modũ abstractionis ipm in reali scia significari non conuenit nec indiuiduat nisi per subiectũ in quo est. Quocũqз autẽ predictoꝝ modoꝝ dicatur ipossibile est dicere. ⁋ Si eni def ꝙ omnia sunt suba ꝛ quale ꝛ quantum sicut ea esse videmus: siue demus ea esse separata abinuicẽ: ita ꝙ accidẽtia sint separata a subo ꝯm esse ꝛ abinuicẽ: siue nõ demus ea eẽ separata abinuicem per esse зз essentie eorum diuerse sint: sequit ꝙ multa sunt que sunt: ꝛ hoc est contra positionẽ hoꝝ viroꝝ. ⁋ Si autem demus ꝙ entia sint quale ꝛ quantum separata a subiecto: siue dicamus subaз eẽ: siue dicamus ipsam nõ eẽ. sequitur inconueniens si liceat nobis dicere ꝙ impossibile in rerum natura sit iconueniens. hoc autẽ iõ dicimus ꝙ isti viri multa ipossibilia in nã nõ habebãt ꝓ icõuenientibꝰ. Sequitur eni ꝙ accñs sit separatũ a subo cũ nullũ genꝰ sepabile sit nisi sola suba: eo ꝙ oia denoiatiue de suba dicant ꝛ sunt in suba. ⁋ Melissus aũt solus dicit ens qð est principiũ oium ꝛ substãtia esse infinitum. ꝛ ꝯm hoc qð dicit sequitur ꝙ entia

Tex. cõ. 13.

Nota cãз q̃re a diuisiõe entis ẽ sũpsit exordiũ i disputatiõe ista ꝯtra antiquos.

Tex. ꝛ. cõ. 14.

Accñs physice ꝯsideratũ potiꝰ ẽ eẽ ꝙз eẽntia absoluta: ꝛ vt sic nõ indiuiduat nisi p sbm ł q̃ ẽ: зз cogita qz sbm ẽ extrinsecuз ab accñte: q̃ nõ igit f ꝛ eẽ eiꝰ ed pꝰ quãtuз ad indiuiduatiõẽ suam.

Tex. ꝛ. cõ. 15.

entia sunt plura: q² suba erit ⁊ quātitas eo ꝙ īfinitū p se est in quātitate. Nō.n. dicimus subam infinitā nisi p accidēs.s. si mēsuref infinita quātitate: ⁊ q̄litatez dicimus infinitā per accńs si sit dispositio quāti infiniti. Subam ḡ infinitam aut q̄litatē aut passionē infinitā esse nō ꝯuenit nisi p accńs.s. si simul cū ipsis sint quātitates discrete vel ꝯtinue infinite. Infiniti.n. diffinitio q̄titati ꝯgruit ⁊ nō sube neq₃ qualitati: sicut nos in sequētibus ostēdemus in 3° huius scie libro. Si ergo suba est ⁊ quātū: op₃ ꝙ ens sit duo ⁊ non vnū: si aūt dicat ꝙ ens vnū est solū qd est suba: tūc illud ens nō pōt dici infinitū: neq₃ magnitudine neq₃ paruitate: q² iam habitū est ꝙ si suba est infinita: op₃ ꝙ sit quāta: ⁊ hoc nō pōt esse si sola ponaf esse suba. ⸿ Sicut aūt ꝯ istos viros obiecim⁹ p ꝯditiones ⁊ modos entis: ita pcedemus ꝯ eos ex intētione vnius: hoc.n. dr̄ multiplr̄ sicut ⁊ ens. Videamus ḡ ꝑm quā intētionē vnius dicūt ꝙ ens est vnū: l₃.n. dicaf vnū p se ⁊ p accńs: ⁊ vnū p se dicaf vlē ⁊ particulare: ⁊ vnū forma ⁊ vnū ꝯtinuū p se: ⁊ vnū indiuisibile: tū in hac intentione in qua mō sumus nō loq̄mur de vno p accńs: q² hoc essentiaꝝ multitudinem nō excludit: vnū etiā vlē nō ptinet ad nos hic: q² volumus loqui de vno ꝑm esse: vlē aūt abstractū est ab vno ꝑm esse ac cepto: vnū aūt forma est eoꝝ quoꝝ rō est vna. Dicamus ḡ ꝙ ꝑm ꝙ hoc nobis sufficit vnū triplr̄.s. ꝯtinuū ⁊ indiuisibile aut quoꝝ rō diffinitiua que dicit qd est esse eoꝝ est vna: quēadmodū vappa que est tenue vinū ⁊ vinū spissuz qd vere est vinū.

Tex.c.16.

⸿ Si aūt oē qd est: est vnū ꝯtinuū: tūc ens est mlta potētia ad minus: q² ꝯtinuū est diuisibile in infinitū: sicut mā ḡnabiliū diuidef in multa ḡnata p actionē generantis: hoc aūt ꝑm istos viros est incōueniens: q² dicebāt oia esse vnuz qd in multitudine non pōt deduci. ⸿ L₃ aūt dubiū sit de toto ⁊ parte Utrū sint multa vel vnū: nō tū est hoc dubiuz ad hāc dubitationē Melissi ⁊ Parmenidis: q² bene ꝯtio habita est ꝯtra eos: q² ipsi ens dicūt vnū qd est simpler omnez multitudinē actualē ⁊ potētialē excludens: sed dubitatio de parte ⁊ de toto est ꝑm seipsam. ⸿ Dubitari.n. pōt Utrū partes ⁊ totū sint vnū vel plura: ⁊ si quodāmodo sint vnū ⁊ quodāmodo plura: q̄ūo sunt vnuz ⁊ plura: ⁊ si sint plura q̄ūo sint plura: ⁊ hee dubitationes sūt etiā de partibus non cōtinuis que sunt sub forma vna totius: sicut ossa ⁊ nerui ⁊ vene ⁊ caro ⁊ huiusmodi in hoīe. Et iteꝝ dubiū est si vnaqueq₃ ptiū vnū est cū toto: sicut id qd separaf ⁊ diuidif ab ipso: q̄m q̄cūq₃ sunt eadē eisdē sunt eadē: cū idē sit relatiuū. Est āt totū idē partibus simul sumptis: q² partes simul sumpte nihil aliud sunt q̄₃ totū: ⁊ ideo locū h₃ dubitatio ista. Sed qd nūc ad rē ptinet est: q̄m falsum est ꝙ oia entia sunt vnū ꝯtinuū: cū vnū ꝯtinuū nō excludat pluralitatē ⁊ multitudinez. Sed vnū qd ipsi dicunt pluralitatē ⁊ multitudinē excludit.

Tex.c.17.

Unitas huiꝯ pti posita ab antiquis oēz multitudinez excludebat ⁊ pōtē ⁊ etiam actualem.

⸿ Si milr̄ nō pōt dici ꝙ entia sint eadē idiuisibilitate.s.n. ens oē taliter sit vnū: tūc nō pōt dici ꝙ aliquid sit quātū vel aliquid sit quale: q² quātū ponit diuisibilitatē in quāta: ⁊ q̄le est diuisum p essentias diuersoꝝ pdicamētoꝝ. Si aūt nihil est quātū tūc nec est finitū: sicut dicit Parmenides: neq₃ infinituz sicut dicit Melissus: q² indiuisibile est in quātitate sicut finis: qui nec finitus est p aliū finē: neq₃ est infinitus sicut carens fine quem natum sit habere: sicut punctus finis est linee: ⁊ neq₃ est finitus neq₃ infinitus: ⁊ similiter est vnitas in numeris ⁊ forma in mā: q² forma finit materie infinitatem que est in potentia eius quā habet ad formam suscipiendā.

Tex.c.18.

Forᵃ est finis mãe. idē Cōmē. p° cap. de suba orbis.

⸿ Si aūt dicatur ꝙ oia sunt vnum sicut quoꝝ diffinitio est vna sicut vna est ꝑm nomen generis diffinitio tunice ⁊ indumenti: tunc op₃ ꝙ dicat rōnem ⁊ positionē Heracliti esse verā.s. ꝙ vna est diffinitio indicans esse bono ⁊ malo que sunt ꝯtraria. Et similiter erit vna diffinitio ⁊ vnū esse ꝯtradictorioꝝ sicut boni ⁊ nō boni: ḡ idem ꝑm formā a qua sumif diffinitio erit bonum ⁊ nō bonum: ⁊ homo ⁊ equus: ⁊ tunc hec rō non tm̄ inducit ad hoc ꝙ ea que sunt sint vnum siue sint ꝯtraria: sicut bonum ⁊ malum: siue disperata: sicut homo ⁊ equus: sed inducit ad hoc ꝙ nihil ⁊ aliquid sint vnū in forma: q² alterum ꝯtradictoriorum nihil est: ⁊ tamen habituz est ꝙ ꝯtradictorioꝝ est diffinitio vna: ⁊ vlterius oportet ꝙ idem esse ꝑm diffinitiuam rōnem habeant ⁊ tale ⁊ tm̄: ⁊ sic de alijs ꝑm numerum predicatorum.

Tex.c.19.

⸿ Cap. 3ᵐ. Et est dis. de. qualr̄ vnū omnia dicūt Melissus ⁊ Parmenides: ⁊ qualr̄ totū ⁊ ptes sint vnū: ⁊ qualr̄ diuersa.

Attendendū autē est ad faciliorez intellectuz eoꝝ que sūt dicēda: qualr̄ isti duo viri.s. Melissus ⁊ Parmenides oia que sunt dixerūt vnū esse: ⁊ qualr̄ Heraclitus vnuz que sunt dixit esse: q² tunc intelligemus melius rōnes inductas ⁊ inducendas contra istas opiniones. Et op₃ hic tangere diuersitatem ⁊ identitatem que est inter partes ⁊ totum. ⸿ Ad primū aūt hoꝝ sciēdū ꝙ sicut supra diximus primi philosophantes de ente nō viderūt nisi māz: ⁊ omnia alia dixerūt esse accńtia ⁊ vere nō esse: sed potius esse extra ens veꝝ. ⸿ Materiā eni viderūt neq₃ ḡnari neq₃ corrumpi sicut infra ostēdef: ⁊ ideo putabant ipsam esse principiū necessariū ⁊ eternū ⁊ diuinū: qd essentialr̄ est qcq̄d est. Nec.n. diuidif ꝑ₃ istos in essentias plures: ⁊ ideo remanet idiuisa. Et pluralitas est ⁊ dr̄ia ⁊ distātia entiū nō p se: sed p accńs: viderūt eni quicquid ḡnaf ex aliquo qd ꝑm totuz esse suum fuit in ipso: ⁊ essentiā aliam non habet nisi quā ex ipso accipit: ⁊ cū nihil det nisi id qd habet op₃ ꝙ generatum accipiat essentiam eius ex quo est generatum: ⁊ sic generatuz ⁊ id ex quo est ḡnatio sunt eiusdem essentie. Eadē autē rō est de oibus ḡnatis: ergo oē ḡnatū est idē in essentia cū mā: sed quecūq₃ sunt eadē eisdē: sunt etiā eadē inter se: cū ergo oē ḡnatum sit idem cum mā que est vna ⁊ eadē eo ꝙ nihil habeat de esse nisi qd accipit ex seipsa: oia ḡnata eadē sunt inter se: ⁊ hoc modo putabāt isti viri ꝙ omnia essent vnū: ⁊ ꝑm eos hō ⁊ equus sūt eadē p essentiā ⁊ differūt in esse accńtis: ⁊ sic ꝯtraria hoc mō sunt vnū. ⸿ Sed de ꝯtradictorijs non hoc ꝯcedebant nisi esset negatio aliquid relinquens que est negatio in ḡne. Si aūt negatio nihil relinqueret: tūc ꝑm suas positiones nō oportuit eos ꝯcedē ꝙ idē essent ꝯtradictoria. ⸿ Est aūt deceptio in hoc ꝙ forma est que diuidit māꝫ: ⁊ ideo entia differūt suis formis ⁊ suis materijs diuisis ab inuicē: qd p₃ q² nullo mō pōt vnū esse qd diuidif forma ḡnis ⁊ spēi ⁊ indiuidui. Ens aūt diuidif oibus his formis in ḡne ⁊ in spēs ⁊ in indiuidua. Cōstat ḡ ꝙ nullo mō est vnū.

Error antiquoꝝ.

⸿ Et si obijciaf ꝙ ens ⁊ vnū ꝯuertunf: ⁊ ideo qd est extra vnū est etiā extra ens: dicēdū ꝙ ens ⁊ vnū ꝑm supposita cōuertunf: tū alia est intentio in vno ⁊ alia in ente: ppter qd non sequif ꝙ si oia sunt ens: ꝙ omnia sint vnum: huiusmodi aūt plana scientia breuibus explicari non pōt: ⁊ ideo vsq₃ ad primam phiam differaf. ⸿ Heraclitus aūt dicebat oia esse vnū hñs in se oia ppter suā mutabilitatez. Et q² forme oium sunt in ipso: ideo ois diffinitio ꝯuenit ei: ⁊ etiā ꝯtradictorioꝝ. quia Heraclitus dixit simul esse vera ꝯdictoria. Et hec sint dicta ad intelligentiā istaꝝ opinionum.

Ens ⁊ vnum ꝯuertūf quātū ad supposita: nō tū quātū ad itētiōes vide pro hoc 4° meta cōᵗᵒ 3°. ⁊ 10° meta. cōmēto. 6.

⸿ De partis aūt ⁊ totius vnitate ⁊ diuersitate sciendū ꝙ totum in forma totius vnit partes siue forma illa sit ꝯtinuitas: siue alia forma sicut est forma corporis cōpositi ex partibus dissimilib⁹ nō ꝯtinuis: ⁊ ideo relate partes ad vnā formā vnientē eas sunt vnuz in forma illa: siue sint ꝯtinue siue nō ꝯtinue. Si autē accipiātur ꝑm se. diuisit vō sunt p sitū tm̄: vel p situm ⁊ formā partis: in eo ꝙ pars est nō ꝯtinua p sitū solū sicut partes ꝯtinui que nō eūdē sitū habēt sub forma ꝯtinuitatis: p sitū aūt ⁊ formam partis sicut partes nō ꝯtinue: vt caro ⁊ os ⁊ huiusmodi: ⁊ sic p₃ qualr̄ partes totius cōpositi sunt vnū ⁊ qualiter diuersa: nec sequif si sunt illo modo vnū ꝙ sint idē: q² idem dicit vnitatē absolutā: vnū aūt qd vnit ptes est in alio quodā vnum qd est forma totius vniens. Nec sequif iteꝝ si sunt diuersa ꝙ sint diuisa: q² in alio quodam sunt vnita: l₃ distent p situz ⁊ formam vel per situm solum. ⸿ De modo autez quo partes sunt idem toti dicit Auer. ꝙ totum est partes simul sumptee: ⁊ hoc est verum de toto per compositionem partium facto: q² de hoc solo loquuntur viri prius habiti. Posset tamen dici ꝙ totum est vnum cum partibus: quia vniens partes: ⁊ partes vnum cū toto: q² in vnitate sunt totius: diuersa tamen sunt ꝑm rōnem totius vt totum est: ⁊ ꝑm rationez partium prout pars est: q² sic relatiuā habent comparationē adinuicem. De modo autem quo quelibet pars stat sub forma totius perficiente ⁊ vniente partes dicendum erit in fine quarti methaurorum.

Quō itelligitur dcm̄ auer. toto p° phys. cop comē. 17

⸿ Caplm 4ᵐ. Et est disgressio declarans Utrum suba ꝑm se sit diuisibilis sicut presuppositum est in disputatione ꝯtra Melissum ⁊ Parmenidem.

Est autē Dubiū Utrū sola exīte suba ipsa sit diuisibilis vel nō: quod eni h3 ptes diuisibile esse videtur. Suba aūt sola exīte ipsa pōt esse cōposita ex mā ⁊ forma: ģ nō remouef ab ea diuisio etiā si sola sit absq3 qītitate. ℂ Si aūt dicaf φ nos loquimur hic de diuisione que est in infinitū vel de diuisione partiū eiusdē gnīs: sicut sunt ptes ꝯtinui: adhuc videf esse falsum: qō dictū est. Qō eni est cā qītis: videf etiam esse cā ꝯtitis: eēntia aūt qītitatis causaf a suba: sicut eēntia cuiuslibet alterius pdicamēti: videf ģ φ passio ꝯñs qītitatē causef etiā a suba que est diuidi in infinitū: ģ pmo accidit sube: vt videf. ℂ Adhuc ꝯstat φ mā nō tota est in vno: sed in mltis est ptita: ģ h3 ptē. Sed qō h3 ptē ⁊ partē est diuisibile: videtur ģ suba mãe diuisibilis esse. ℂ Adhuc ꝯstat φ sub3 nihil h3 ab accnte de essentialibus sibi. Est aūt essentiale mãe qō est de ipsa in vno: ⁊ qō est de ipsa in alio: ⁊ sic de alijs in qua est diuisa. ģ ptes illas a qītitate nō h3: ģ nec diuisibilitatē: vt eni aliter nō posse euitari gnātio in infinitū nisi mā prima diuisibilis sit in infinitū p hoc φ est mā. ℂ Sunt aūt qdā theologizantiū qui oīa hec ꝯcedūt ⁊ qō Arist. dicit: dicunt dicere ipm sm sensum: cū tñ sm rōnē aliter sit: qꝛ diuisio sm rōnez vt dicūt primo est in suba p ea que dicta sūt. ℂ Sed hoc friuolum est: qꝛ tūc Phs falsum diceret: ⁊ videref verꝫ dicē: ⁊ hoc esset deceptoriū ⁊ nō philosophicū dictū. ℂ Cā aūt dicti istoꝝ est φ ipsi dicūt hoīes esse mltiplicatos ex vno mālī aliquo qō fuit in pmo hoīe ex quo3 sit paruū: nunq̄ deficiet generatio: qꝛ diuisibile est in infinitū: nec est diuisibile vt inquit sicut quātū: qꝛ quātū h3 partē iuxta partē distantē ab ea p sitū. Sed suba mãe nō h3 partes a se inuicē distātes p sitū: sed h3 ptē in pte: ⁊ nō iuxta ptē: ⁊ illa pars que est in pte: producif in gnōne sine diminutione ptis ex qua educif p multiplicationē mãe: ⁊ ptiū mãe in seipsis absq3 additione aliqua ⁊ hoc mō dicūt multiplicatū esse genus humanū: ⁊ oē qō est multiplicatū p gnōnē. ℂ Sed φ hoc absurdū sit: sic demonstraf. Mā absq3 qītitate accepta aut est simplex: aut est cōposita: si est simplex: tūc est indiuisibilis p oēm modū: si aūt est cōposita dicaf qua cōpōne. Est. n. cōpositio pma ⁊ cōpositio scda. Cōpositio pma a ex essentialibus est. Cōpositio scda ex accnte ⁊ subo: ⁊ sicut se h3 accns ad subam: ita se h3 cōpositio scda ad cōpositionē pmā: sed accns causaf a suba: ģ cōpositio accntalis causaf a cōpositiōe essentiali: ģ vbi nō erit cōpositio prima: ibi nulla erit cōpositio: s3 in mā pma nō est cōpositio prima: qꝛ prima cōpositio est ex potentia ⁊ actu: ģ in mā nulla est cōpositio: ergo simplr ⁊ absolute est indiuisibilis. ℂ Adhuc aūt sicut iuxta ⁊ citra ⁊ infra dicūt eni dñas positionis partiū in toto: ita dicūt dñas pōnis ⁊ situs intus ⁊ extra: ergo īpossibile est imaginari partē in parte nisi intra dicat aliquā pōnis dñam. ℂ Adhuc autē in oī qō h3 ptes in quas diuidif: necesse est φ partes inter se differant aliqua dñā: si enim nulla dñā differrent: tunc essent oēs eadē ⁊ vna. qꝛ idē est a quo nō differūt dñā: partes ģ in quas diuiditur mā differūt inter se: queraf ģ qualr differunt: aut dñā substātiali aut accidētali. Cōstat φ nō accidētali: qꝛ mā prima ponif esse sine accidēte sm seipsam. Similr p3 φ nō substātiali: qꝛ tūc differrent formis vel materijs: ⁊ ꝯstat φ non formis: qꝛ hypothesis est: φ sint sine formis. Materijs āt non differūt: qꝛ nō est idē in quo aliqua ꝯueniunt ⁊ in quo differunt. Cōueniūt aūt in pncipio mālī: ergo nō differūt in illo ⁊ tunc mirabile est qualr sint partes cū nihil sit rā pluralitatis nisi dñā sola diuidens. ℂ Adhuc etiā logica rōne cōstat idē qꝛ cui ꝯuenit passio ꝯuenit ⁊ subm: diuisio aūt passio est quātitatis: ģ tali mãe si diuidif cōuenit esse qītū. ℂ Adhuc passio diffinita p subiectū nō se extendit extra subm illud: sicut simmū nō extēdit se extra nasum. Sed diuisio passio est diffinita p subm: diuisio dico que est p ea que sunt eiusdem rōnis cū toto: sic eni diuisio nō diffinif nisi p ꝯtinuū: ģ nō inuenief vnq̄ extra illud: nō ģ ꝯuenit mãe que est ante ꝯtinuū p nām. ℂ Sed si forte aliquis dicat φ mā intelligif esse diuisibilis sicut intelligif separabilis a forma: non eni actu vnq̄ separaf ab oībus formis: ita φ sub nulla forma sit. Sed qꝛ successiue ab hac ⁊ illa separaf: ideo separabilis esse dicif: ita etiā diuisibilis esse p se dicif: nō qꝛ diuidaf qsi nuda ponif: sed qꝛ diuisa in entibus inuenif. ℂ Si ģ sic aliquis velit dicere: ꝯstat absurdū esse: φ eni mā nunq̄ separata est a formis oībus hoc est ꝓpter sui imꝑfectionē que ad esse non sufficit sine forma: ⁊ hec iperfectio nunq̄ mām derelinquit: ⁊ ideo cū forma semp erit sm actū. Sed diuisio non accidit mãe ꝓpter imꝑfectionē nec accidit ei ex alio aliquo sicut dictū est in hypothesi: ģ maxie ꝯueniet ei p seipsam. ℂ Adhuc aūt eadē rōne calor ⁊ albedo pñt dici diuisibilia per se: qꝛ in entibus quātis diuidi inueniunf: qō tñ est absurdū. ℂ Adhuc etiā sm hoc qualis mā p se diceref qꝛ inuenif qualitate aliqua disposita in entibus. ℂ Forte aūt aliqs dicet φ inuenif mā diuisa in entibus qbusdā absq3 qītitate sicut in intelligētijs ⁊ aīabus: ⁊ ita diuidi nō ꝯuenit ei rōne quantitatis. ℂ Sed ꝯ hoc ꝓcedif ex eo φ difficilius assumif: qꝛ nō est ꝓbatū intelligētias ⁊ aīas ex materijs ꝯstare. ℂ Adhuc aūt ⁊ si ꝯcedaf intelligētias ⁊ aīas habere mām: adhuc absurdū erit dicere vel ponere ptes materie que sunt in intelligētijs ⁊ aīabus diuisas ex mā vna esse cuius ille pticulares materie sunt ptes: sed potius vnaqueq3 erit ex mā sua tota que secū producta est in esse ⁊ nō reducunf iste pticulares mãe in vnū qō sit eis cōe re: sicut totū integrale cōe est ptibus: sed potius in vnū qō est cōe rōne. De tali aūt mãe diuisione nō loquimur: qꝛ bene scimus genus diuidi p dñas: ⁊ mā3 diuidi p formas: ⁊ hoc duplr. s. qā est cōe vnū diuidif p gnōnē: ⁊ qā aliter est nō diuidif: sed plures mãe talibus ꝯcreantur. ℂ Adhuc aūt mirꝫ videf si intelligibile est qō dicūt de multiplicatione mãe in seipsa sine additione. Multiplicatio eni nō causaf nisi diuisione ꝯtinui vel p dñam cāe ⁊ causati: vt docēt Phi. ℂ Nullo aūt istoꝝ modoꝝ fit ista multiplicatio. Si aūt multiplicationē rei in seipsam vocēt augmentū rei ⁊ incrementū. Hoc erit mirabilius si intelligere possunt aliquid augeri non rarefactū nec ꝓductum sine additione alicuius ad ipsum: qꝛ oē augmentū est preexistentis magnitudinis additamentū. ℂ Adhuc aūt queramus qua rōne ponūt hoc hic qō dicūt de tali multiplicatione: Phi enī3 nō est ponere aliquid nisi p rōnē certā. Hāc aūt rōnē nō videmus aliā nisi qꝛ sic placet dicere gratia ꝯtentionis. ℂ Adhuc Aristo. ꝓbauit in libro de gnōne ⁊ corruptione: φ gnō nō est infinita ꝓpter mãe infinitatē: sed potius ꝓpter gnōnis reciprocationē. Gnātio. n. vnius est corruptio alterius: ⁊ corruptio vnius gnātio alterius in simplicib⁹: ģ positio ista que ponit sic mām diuisibilē in infinitū: nō est de pōne peripateticoꝝ. ℂ Adhuc aūt totū opus nature p hūc modū esset per multiplicationē mãe in seipsam: ⁊ diuisibilitatē: qraramus ģ quid ad actū ducat illā potētialē multiplicationem que est in mā: aut. n. hoc facit nā: aut deus. Si nā: hoc est absurdū: qꝛ nā expedit se paucioribus q̄ potest: ģ nā non adhibet materiā p cibum vel aliunde: vt ex illa operef in hoībus ⁊ plantis ⁊ aīalibus: qō videmus esse falsum. Si aūt deus sic opaf: tūc ea que videmus non erunt opa nature sed dei. ℂ Adhuc āt deus magis ordinatus est in ope suo q̄ nā: ģ suū opus minus abundat supfluis q̄ nature: quare ergo adhibet ⁊ ipse fomenta aliena ciboꝝ vt suum opus multiplicef. Si dicat φ cibi impediunt ne ꝯsumanf ea que sunt materie pme partes: hoc erit mirabile. Si enim ꝯsumptibilis est mā: tūc est corruptibilis: ergo habet ꝯriū: qō est absurdū. ℂ Adhuc aūt si ꝯsumptibilis est: impossibile est impediri φ aliqd nō ꝯsumatur ex ꝯtinua calidi actione quantūcūq3 fomentetur ⁊ impediatur per cibū. Si ergo cōsumif aut ꝯsumptum restauratur aut non: si non ergo diu est consumpta a principio mundi. Si restauratur aut accipit in se restaurationez: aut a cibo: si in se ģ cibo nō indigent ea que cibanf: si aūt accipit ex cibo: tunc necessario aliqd ꝯuertif in ipsa3: nō ģ multiplicaf in seipsa. ℂ Hāc igif positionē tāq̄ absurdā ⁊ mēdacijs plenā relinquētes dicimus ad pmo obiecta: φ cōpositio que est ex mā ⁊ forma non est cōpositio dans materie partes ⁊ faciens eam compositam: ⁊ ideo de tali compositione non est nobis hic sermo. ℂ Quod autez obijcitur de diuisione que est per modum continui dicendum φ quādo ꝯsequens est passio alicuius: ⁊ antecedens est subiectum: tunc non oportet φ idem sit causa antecedentis ⁊ ꝯsequentis: quia consequens fluit: tunc ex essentialibus antecedentis: ⁊ antecedēs non fluit ex essentialibus sube: sed potius suba est causa accidētiū sicut subm ⁊ nō sicut essentiale ipsis. ℂ Si vō demus etiā φ ꝯñs causaf a suba sicut ⁊ ꝯñs: adhuc nō valebit rō: qꝛ

Marginalia (left): R s° aliorū quāvf doctor subtilis imitari 2° sniaꝫ dist. 12°. qōne 2°. aliq̄ ex pte · Impugnatio · Compositio duplex. · 2° ratio · 3° ratio · 4° ratio · 5° ratio · Euasio ad instantias · Impugnatio

Marginalia (right): triplex euasio nō inducte. · Alia euasio · Impugnatio eiusdem. · 6° rō pncipalis ꝯtra opinionē pncipalē. · 7° ratio · 8° ratio · p° de gnōne. t.c. 15. 16. ⁊ 17 · 9° ratio · Solo doctoris ad obiecta positionis aduerse. · Uide quomō suba est cā ac

[margin: Vide in 4° me ta. cōmē. 2.]

nō est necesse q̄ eā disponat dispositione effectus sui nisi sit eā p se ꝛ vniuocē: sicut fit ab hoīe hō: ꝛ calidū a calido: talis aūt causalitas nō est inter subām ꝛ accidēs. ¶ Adhuc aūt si ꝯcedamus tenere arg^m nō pōt ꝓbari q̄ subā diuidaē nisi sicut est quāta. Est aūt potētia quāta nō actu: ideo potētia nō actu est diuisibilis. Qđ aūt mā nō tota est in quolibet māto: sed p ptes ꝯuenit: iō q2 nō ingredit mā sua nisi sub pma forma sua que est corporeitas: ꝛ p illā efficiē diuisibilis. ¶ Nec dicimus hoc q̄ subm nihil habeat ab accidēte: albū enim dicit disgregare hʒ visum ab accidēte. Simil'r subā diuisibilitatē hʒ ab accidēte: q2 diuidi accidit substātie. Sed verū est q̄ essentialiū nil hʒ subm ab accnte: q2 si aliqd essentialiuz subā acciperet ab accidēte ꝯtingeret q̄ accns esset eā sube: qđ nō pōt esse: q2 ecōuerso est: subā enim est eā accntis. Hec ꝗ hic dicta sufficiāt: qm̄ que restāt de nutrimēto ꝛ augmento rez partim in libro de gnōne ꝛ corruptione: tractatū de augmēto: partim aūt in libro de nutrimēto habent determinari.

[margin: Non intelligitur subʒ nihil hēre ab accnte]

¶ Cap. 5^m. De turbatione antiquoꝝ ꝓpter vbū substātiuuz qm̄ est tertiū adiacēs iter subiectū ꝛ esse nāle predicatum.

[margin: Tex. c. 20.]

REdeamus Ergo nūc ad improbatio nez positionum Melissi ꝛ Parmenidis. Fuerūt.n. quidā sequētes eos adeo ꝯturbati ꝛ īpediti dictis ꝛ rōnibus eoꝝ: q̄ putabāt q̄ ens nō esset nisi vnū qđ est subā vna in gn̄e vel numero: ꝛ accidēs dicebāt esse extra ens: ꝛ iō nō debere p̄dicari de subā p verbū substātiuū notās cōpōnē accntis cū subā. Qm̄ enī hoc verbū est tertiū adiacēs fuit in ꝓpōne ꝛ subā fuit ī subiecto ꝛ accns in p̄dicato: sicut qm̄ dicebaē hō est albus: cōturbanē eo q̄ putabāt verbū substātiuū essentialē notare cōpōnez: ꝛ sic id qđ erat vnū fieri multa: q2 putabāt idē significari ꝑ accns qđ erat subā: nescientes q̄ ens qđ importaē in verbo substātiuo multipl'r dī de subā ꝛ accnte: ꝛ iō qdam eoꝝ dicebāt hoc verbū est: esse auferēdū de talibus ꝓpōnibus: sicut Lycophron. Alij aūt emēdabāt dictionē dicētes ipʒ debere īplicite significari: dicētes q̄ nō opʒ dici: hō est albus: sʒ hō albaē: neqʒ opʒ dici hō est ambulās: sed hō ambulat: ne forte si ponerēt verbū est pro nota cōpōnis: significarent subāz esse accns: ꝛ ita vnū significareē esse multa: q2 subā est subā ꝛ nō est accns: ꝛ accns est accns ꝛ nō subā: ꝛ iō hec sunt duo: vnde si vnū significaē esse alteꝝ: vnū significaē esse duo: qđ est incōueniēs. ¶ Causa aūt cōturbationis fuit vt diximus q̄ verbū substātiuū semp putabāt essentialē notare cōpōnez: ꝛ iō qm̄ iter subm ponit ꝛ p̄dicatū putabāt: q̄ p̄dicatū eēt sem per essentia subiecti: nescictes q̄ qm̄ tertiū fuit adiacēs: hoc vbū est qđ tūc significat quādā cōpōnē essentialē vel accntalē quā sine cōpositis nō est intelligere. ꝛ hec est qn̄qʒ essentialis: qn̄qʒ accntalis: q2 ens multipl'r dī de subiecto ꝛ accidēte.

[margin: Tex. c. 21.]

¶ Ipsi aūt ꝓcesserūt in dictis suis tanq̄ singul'r: hoc est vno mō diceret vnū ꝛ ens: ꝛ hoc falsum est: qm̄ entia multa sunt nō vnā rōnē hītia. Et vnū dī multipl'r: aliqm̄.n. plura sunt aliqua fm rōnē diffinitiuā. sicut aliud esse diffinitiue inest albo: ꝛ aliud musico. Sed tm̄ eadē sunt vtraqʒ p subm. Similiter ens dī potētia ꝛ actu: ꝛ simil'r vnū: sicut totū est vnū cuꝫ ptibus actu: ꝛ tm̄ multa est potētia diuisionis. ¶ Hec aūt in distinctione entis ꝛ vni⁹ deficiebāt antiqui ꝛ cōfitebanē seq ex nota cōpōnis importatā p vbū substātiuū: vnū esse multa tanq̄ magnū incōueniens esset vnū fm diuersas rōnes esse multa: cū tm̄ fm aliquē modū aliqua esse multa: ꝛ esse vnum fm aliū modū nō sint opposita. ¶ Dicit enī vnū multipl'r: potētia ꝛ endelechia: hoc est actu ꝛ alijs modis quos in p̄ma pōni habemus determinare. Modo igit̄ p̄habito p̄cedētibus non videt impossibile vnū esse multa.

¶ Capłm. 6^m. De solutione syllogismoꝝ Melissi.

[margin: Tex. c. 22.]

RAtiones Autē ex qb⁹ eā q̄ demonstrare voluīt Melissus ꝛ Parmenides solue nō ē difficile: vterq̄ enī eoꝝ peccat: tā in forma rōnis q̄ in mā: q2 ꝛ falsa recipiūt quātū ad peccatū māe sylloꝝ suoꝝ: ꝛ nō sunt iferētes sive syllogizātes quātū ad peccatū i forma: tm̄ iter duos syllogismos. s. Melissi ꝛ Parmenidis. Rōcinatio Melissi magis est tediosa ꝛ onerosa cuilibet sapiēti Pho eo q̄ nō hʒ cām defectus: ꝛ dubitationis: q2 vno incōueniēti assignato ꝛ cōcesso ꝯtigūt alia: ꝛ hoc soluere nō est graue. Melissus enī ꝛ peccat in mā falsuz assumēdo: ꝛ peccat in forma nō ꝯcludēdo: ꝛ etiā ex his que dicit nō pōt ꝯcludere ꝓpositū sophistice impediēte equocatione in noīe p̄ncipij: Parmenides aūt lʒ tā in māz q̄ in formā peccet: tm̄ ꝯcludere videt ꝓpositū: ꝛ ideo tediosior est oratio Melissi q̄ Parmenidis.

[margin: Tex. c. 23.]

¶ Qđ qdem igit̄ male syllogizet Melissus ꝓpter tria supius dicta peccata manifestū ē. Ipse enī opinaē hāc ꝯūnam accipe: si aliqd est factuz hʒ p̄n^m: ꝗ qđ nō est factū nō hʒ p̄n^m: ꝛ pʒ q̄ est a destructione aūtis: ꝛ ideo fallacia ꝯsequētis incidit: ꝛ hoc qual'r sit nō pōt intelligi nisi syllogismus Melissi ꝛ eius ꝯsequētes ꝯclusiones ꝛ ꝓpositionū ꝓbationes accipianē. ¶ Sicut at narrat Alexāder isti fuerūt eius syllogismi oē qđ est factū hʒ p̄n^m: ens nō est factuz: ꝗ non hʒ p̄n^m. Inde ꝯclusionē istius syllogismi assumēdo ꝓ premissa: ꝓcedit vlterius sic: qcqd nō hʒ p̄n^m est infinitum: ens non hʒ p̄n^m: ergo est infinitū. ¶ Inde iteꝝ ex ꝯclusione istius vlterius intulit sumēdo eā pro minori sic: qcqd est infinitū nō hʒ locū quo moueaē: ens est infinitū: ergo nō hʒ locū quo moueaē. ¶ Et inde vlterius intulit qcqd nō hʒ locū quo moueaē est imobile: ens nō hʒ locū quo moueaē: ꝗ ens est imobile. ¶ Et ideo dixit Melissus esse vnū ꝛ infinituz ꝛ imobile. Q2 nūc ens non sit factū ꝓbat Melissus sic. s. detur oppositū q̄ ens sit factū: aut erit factū ex ente: aut ex non ente: si ex ente factū sit: ergo ens fit ex ente qđ est: sed qđ fit nō est: ꝗ qđ nō est fit ex ente qđ est incōueniēs. Si aūt fit ex non ente: tūc nō ens mutaē in ens: qđ iteꝝ incōueniēs est: cū oēs in hoc ꝯuenerint q̄ ex nō ente nihil fit.

[margin: Qui fuēt syllogismi Melissi ex sententia alexādri.]

[margin: Tex. c. 24.]

¶ Patet aūt q̄ in p̄mo syllogismo Melissi est fallacia ꝯsequentis: q2 a destructione antecedentis ꝓcedit ad destructionem cōsequentis cum econuerso fieri debeat. In scđo aūt syllogismo aliter sumit principium q̄ in primo: q2 cum dicit qđ non habet principium est infinitum: non est hoc veꝝ nisi principium sit extremitas magnitudinis. Si enim magnitudo caret extremitate se ambiente: tunc est infinita: sed in primo syllogismo non ꝯcludebatur nisi de principio temporis vel generationis mundi. Et ideo patet q̄ hec secūda ratiocinatio nō ꝯcludit ꝓpositum Melissi. ¶ Falsum autem est qđ assumit q̄ ens non habet principiuz quia multipliciter dicitur ens: ꝛ aliquod habet principium: ꝛ aliquod non habet: ꝛ ex his facile patēt peccata Melissi. ¶ Qđ autē ipse dicit: quia qđ fit aut fit ex ente: aut ex non ente: non opʒ nos hoc soluere. Ens enim in vniuersali non fit: sed hoc ens qđ est particulare: ꝛ fit ex ente in potētia: nec fit ex ente in actu: neq̄ ex simpliciter non ente: sed potentia ente ꝛ actu non ente.

[margin: Ens in vlī nō fit. vide 7° meta. t. c. 28. ꝛ infra.]

¶ Postea autem etiam si non fiat vis in talibus incōueniens tamen est qđ assumit Melissus dicēs: omnis rei esse p̄cipiū aliquid: hoc est q̄ principiuz rei sit aliquid de re ipsa extremitas: videlicet ipsius rei sicut magnitudo in qua est corp⁹ principiū habet q̄ principiū est superficies: vel linea vel punctum: quia principiū non semper dicit aliquid rei sicut extremitas magnitudinis: sed dicit alijs multis modis.

[margin: Tex. 25.]

¶ Nōne enim res durans per aliquod tēpus principiū habet temporis: sicut enim infra dicemus in quarto huius scientie libro: in tempore esse est quadam parte tēporis mensurari. ¶ Adhuc autē nunquid non est principiū alterationis que est generatio non simpliciter sicut principiū habet mutatio que non est momētanea. Cū enim dicit qđ non est factū nō habet principiū non potest intelligi hoc nisi de principio sue factionis qđ est principiū tēporis: principiū aūt factionis sine temporis est principiū alterationis qua alteraē mā rei cū fit: eo q̄ factio sua non est momentanea mutatio sicut est generatio simplex que non est motus: sed mutatio sola. Infra enim docebimus q̄ generatio simplex est mutatio momentanea ꝛ nō motus: qđ autē momentaneū est hoc est in nūc: ꝛ hoc non habet principium: q2 qđ habet principiū est compositum ex nunc ꝛ tēpore qđ ad nunc ꝯtinuatur: ꝛ ideo male arguit Melissus: q2 etiam si detur q̄ ens est infinituz: tamē habere potest sue factionis principiū tēporis: sicut habet p̄ncipiū alteratio que non est momentanea mutatio: ꝛ ideo ex hoc qđ non habet principiuz non sequit qđ non sit factū impediente fallacia equiuocationis in hoc nomine principiū.

¶ Preterea ꝓpter qđ sequit si ens ē vnū ꝛ īfinitū qđ sit im-

[margin: Tex. c. 34.]

mobile eo q̄ non habeat locū ad quem mouet᷑: pōt.n. aliqd esse qd nō hʒ locū ad quē mouet᷑: ⁊ tn̄ ptes eius mouent᷑ itra ipm: sicut est vidē in aq̄ fluēte q̄ s̄m se totā nō mutat locū: ⁊ tn̄ q̄libet pars eius mutat᷑ in ipsa cū s̄m se totā nō trāseat in locū aliū: ⁊ si tota accipiat᷑ s̄m vniuersitatē suax ptiū: ⁊ non s̄m q̄ est tota s̄m rōnē totalitatis sue: q̄re nō diceret᷑ ois aq̄ moueri: sʒ s̄m totalitatē nunq̄ʒ inueniret᷑ ex̄ locū suū. ℂ Preterea q̄ ɔ̄ña est hec: nō mouet᷑ s̄ʒ locū: ḡ nō mouet᷑: ecōuerso eni valeret: ⁊ iō falsa in argumētādo icidit s̄ʒ locū ɔ̄ritis: pōt eni alterari ⁊ si nō mouet᷑ localr̄. ℂ At v̄o ēt in eo qd dic̄ vnū ee ens Melissus mētit᷑ ⁊ falsuʒ assumit: ⁊ fit hoc peccatū in mā syllī: q̄ entia nō pñt eē vnū forma siue spē: sʒ pot᷑ in mā pñt esse vnū sic ex q̄ fiūt: sic dixerūt aliq naliū pho᷑. Hō.n. ⁊ equus sunt altera specie: ⁊ hñt adinuicem ɔ̄rias dr̄ias. Q̄ at entia nō sint vnū ⁊ ɔ̄tinuū: vel vnū idiuisibile pʒ ad sensuʒ: ⁊ ideo ad hoc rōnē nos inducere nō oportet: hec igit᷑ sufficiāt quantum ad solutionē rationum Melissi.

ℂ Cap. 7^m. De destructiōe siue iprobatione Parmenidis.

Tex.t.c.25.

Vt **ad** Parmenidē aūt idē modus rōnū i cōi q̄uis alij sint modi rōnū in spāli ⁊ hoc est iō q̄ Parmenides ⁊ Melissus vnā fere ⁊ eādē hñt pōnē: ⁊ iō solo codeʒ mō est: partim.n. soluit᷑ sylls Parmenidis: q̄ falsuʒ supponit: ⁊ prim: q̄ nō ɔ̄cludit peccans in forma syllī: qd q̄liter ɔ̄tingat scīri ɔ̄ueniēter non pōt nisi syllī Parmenidis accipiant᷑ qui fuerūt isti. Quicqd est ens ē vere ens: sʒ vnū est ens: ḡ est vere ens: ḡ vere ens est vnū. Inde arguit vlterius sic: oē ens vnū vere est ens: sʒ accn̄s ē ex̄ vnū vere ens: ḡ accn̄s nō est vnū vere ens: ḡ vnū ens ē sub̄a.

Syllogismi parmenidis.

ℂ Et ide arg^m pduxit vlterius sic: qcqd est vnū caret multitudie ⁊ motu: q̄ at oē qd ē vnū careat motu ⁊ multitudie pbat ex hoc qd mouet᷑: mouet᷑ ad aliqd qd nō hʒ: qd at nō hʒ est ex̄ se: ḡ mouet᷑ ad id qd est ex̄ se: sʒ ex̄ ens nihil est: ergo si mouet᷑ ens mouet᷑ ad id qd nihil est qd est falsum: ḡ ens est vnū ⁊ imobile. ℂ Pʒ at in his sylls q̄ supponit᷑ ens vno mō dici: ⁊ iō idē esset dictu: aliqd esse ex̄ vere ens qd est esse ex̄ ens: ⁊ hoc nō est vex̄: q̄ vere ens est p se ens ⁊ sub̄a: ens aūt ambigue d̄r de sub̄a ⁊ accn̄te: peccat at in forma eo q̄ nō sequit᷑ aliquo mō si tn̄ dicat᷑ esse ens ⁊ ex̄ ens nihil esse dicat᷑ q̄ tn̄ sit vnicū ens: q̄ sʒ tn̄ ens esse dicat᷑: tn̄ pñt eē entia plura que entis recipiūt p̄dicationē p pus ⁊ posterius: sic subm ⁊ accn̄s: ⁊ iō nō sequit᷑ est tn̄ ens: ḡ tn̄ vnicū ens: Parmenides.n. accepit vnū ens p vnico ente: tn̄ nō equocabat aliqd ⁊ iō magis ppositū suū iferebat q̄ Melissus: videamus at hoc qd diximus p singula. ℂ Dicam᷑ ergo q̄ falsa assumit Parmenides in eo q̄ supponit ens simplr̄: hoc est vno mō dici cū multiplr̄ dicat᷑ sicut p̄habitū ē: sʒ nō ɔ̄cludit in forma syllī sicut videre possumus tali exēplo. ℂ Si.n. nos ponam᷑ q̄ nihil sit nisi albū ⁊ q̄ albū significet vnū qd est ens: tūc sequit᷑ q̄ oē qd est: est albū: sʒ albū est vnū: ḡ oē qd est: est vnū. Et si iferat᷑ vlterius sic. oē qd ē: est vnū: ḡ nō sunt multa non valet: q̄ cū d̄r oē qd est: est albū significat᷑ subʒ ⁊ accn̄s: ⁊ hec duo nec rōne nec ɔ̄timatione sūt vnū: ⁊ ɔ̄stat oib᷑ q̄ nec sūt idiuisibile vnū: ⁊ iō illa simplr̄ sūt multe essentie: sʒ vnū sint subo: q̄ at aliq̄ vnū sint subo: ⁊ mlta in eēntia: nō vidit neqʒ itellexit Parmenides. Et simlr̄ nō sequit᷑ qcqd ē p̄ter ens est nō ens. Ens at est vnū: q̄ vnū ⁊ ens ɔ̄uertunt᷑: ḡ qcqd est p̄ter vnū est nō ens: ḡ ens est vnū ⁊ vnitum: q̄ sʒ tn̄ ens sit: ⁊ hoc sit vnū quodāmō p analogiā: tn̄ mlta esse pñt quox̄ vnū est vt subm qd est sub̄a: ⁊ alia sūt sic accn̄tia in sub̄a: sic nouē p̄dicamēta accn̄tiū.

Tex.t.c.25.

ℂ Qd at dicim᷑ q̄ aliud esse diffinitum est albo ⁊ subo qd suscipit ipm non itelligimus: ita q̄ accn̄s sepet᷑ a subo: q̄ accn̄s nō est sepabile a subo eo q̄ accn̄tis eē est inesse: sʒ alteх est esse albo ⁊ subo cui inest album: quia si diffiniat᷑ subiectum alia erit eius diffinitio s̄m q̄ est sub̄a: ⁊ alia albi inquantuʒ est albuʒ. ℂ Patet igit᷑ qualr̄ Parmenides ⁊ falsum assumpsit: ⁊ in forma argumētādi peccauit.

ℂ Cap. 8^m. De destructione siue iprobatiōe Parmenidis.

Tex.t.c.26.

Volumus autē nūc destruere ⁊ iprobare pōnē ei᷑ necessarijs argumētis: p̄mo per diuisionem. ℂ Quia si oē ens vnū est: aut est vnū qd est: qd est accn̄s: aut est vnū qd est sub̄a. Si at est vnuʒ quod est accidens cum accidentis esse sit inesse cuidam de quo predicat᷑ denoiatiue necesse est q̄ ens illud qd est oē ens nō solū significet ens accn̄tale de quo p̄dicat᷑: sed ēt opʒ q̄ sit illud qd vere est ens ⁊ vnū ⁊ hoc est subʒ. ℂ Cū.n. accn̄s semp de quodā subo denoiatiue dicat᷑: si dicat᷑ solū accn̄s esse ⁊ nō subm: sequit᷑ illud nō esse cui accidit illud qd est: q̄ sequitur subm nō esse cui accidit: q̄ solū esse positū est. Subm.n. est alteх ab ente qd positū est esse: sʒ sequit᷑ ēt ex ipsa rei veritate q̄ illud sit cui accidit ens ⁊ verius sit q̄ illud qd accidit ei: ḡ ex his duob᷑ sequit᷑ q̄ aliqd sit cū nō est: q̄ subm nō esse ponit᷑: cū tn̄ sequat᷑ ipm esse si accidit ei ens. ℂ Si aūt subʒ nō est: tūc etiā accn̄s nulli alij inerit cū accn̄s p hoc qd ponit᷑ nō inesse sit illud qd vere est. Si.n. subm nō esse ponat᷑: tūc accidēs nō inerit ei qd est vere esse: sʒ subo nisi ens multa significare dicat᷑ subʒ videlʒ ⁊ accn̄s: ⁊ tūc sequit᷑ q̄ eē sit ad vnū qdqʒ multiplr̄ dcm̄ de sub̄a ⁊ accn̄tibus: qd est ɔ̄ hypothesiʒ q̄ ɔ̄cessuʒ est vnū solū significare qd est accn̄s.

Tex.t.c.27.

ℂ Si v̄o dicat Parmenides q̄ ens qd est oia significās: ⁊ iō vere ens nulli accidit: ⁊ sic sub̄a cui accidit aliqd: tūc ɔ̄cedemus ɔ̄ eū p significatū ei᷑ q̄ vere esse dicit. Cōstat.n. q̄ id qd v̄e ē magis significat ens q̄ʒ nō ens. Si.n. ponam᷑ simile vt dicam᷑ q̄ vere ens significat albū qd est subʒ cū accn̄te: tūc s̄ʒ Parmenidē albo iquātū albū nō ɔ̄uenit vere eē: ḡ ei subo qd solū ponit᷑ esse a Parmenide nō pōt accidere ens: iō q̄ id qd est nō vere est: ⁊ iō qcqd nō vere est vt sub̄a: illud nō est. Sʒ nō ens nō accidit alicui: ḡ subo qn̄ esse pōit᷑ nihil accidit de oib᷑ accn̄tibus: q̄ illa nō vere sūt: ḡ illud subm nō est albū: q̄ albū s̄m q̄ est albū est accn̄s. Si at dicat q̄ accn̄s nō simpliciter est nō ens: sʒ nō ens aliqd qd ē sub̄a ⁊ vere ens: hoc stare nō pōt cū hoc qd dicit: q̄ qcqd est p̄ter vere ens: est nō ens: nō ens.n. tn̄ dicit nō ens hoc vel illd: sʒ dicit simplr̄ nō ens: ⁊ qd est simplr̄ nō ens nulli accidit: sicut p̄us pbatū est. Sed cū dicit illd vnū qd ponit eē Parmenides eē albū sic supposuimus p̄us: ipm v̄e significat eē albū: ḡ v̄e est albū: ḡ qd nō est v̄e est. Vex̄.n. erat dicē q̄ illd vnū albū est sic dicit hypothesis: ⁊ hoc nō significauit qd est ens: sʒ qd nō est ens. ℂ Si v̄o ⁊ albū significat qd v̄e est: tūc opʒ q̄ ens mlta significet q̄ sūt sub̄a vl accn̄s: ⁊ hoc negauit Parmenides.

Tex.t.c.28.

ℂ Vlterius ēt sequit᷑ ex dicto Parmenidis q̄ magnitudo nō sit: q̄ si id qd est p̄ter vnū solū est nō ens cū magnitudo diuidit᷑ vtriqʒ ptiū est alteх eē ptiū: ḡ sūt ex̄ vnū solū: ḡ ptes sūt non entes: sed totū ɔ̄stituit᷑ ex ptibus: ḡ ēt ipsa magnitudo tota est nō ens qd est icōueniēs ⁊ ɔ̄ sensuʒ. ℂ Adhuc at si dicat᷑ sola sub̄a eē sequit᷑ adhuc multa esse: diuidit᷑.n. id qd vere est in aliqd aliud qd ēt v̄e est: ⁊ hoc manifestū est in diffōne eēntiali sic vidē possumus in hoie. Et dicam᷑ diffō hois sit aial bipes. Si.n. hō dicat᷑ v̄e esse opʒ ēt q̄ aial v̄e sit ⁊ q̄ bipes v̄e sit: q̄ id qd vere est nō ɔ̄stituit᷑ inesse nisi ex his q̄ vere sunt. Si.n. diceret᷑ q̄ aial ⁊ bipes nō v̄e sūt: tūc oporteret q̄ essent accn̄tia: ⁊ si hoc eēt: tūc oporteret q̄ vel accideret hoi vel alicui alij subo. ℂ Et pbemus p̄mo q̄ nō sūt accn̄tia hois: accidēs.n. duplex ē.s. sepabile ⁊ isepabile: accn̄s.n. sepabile d̄r eē illud qd ɔ̄tingit inesse ⁊ nō inesse. Accn̄s at isepabile ē illd in cui᷑ diffōne cadit subm cui accidit: ⁊ est exēpiū sepabilis accn̄tis vt sedere: qd ɔ̄tigit inesse ⁊ nō inesse.

Tex.t.c.29.

Inseparabile aūt accidens est: vt symmū: in cuius diffōne cadit nasus cui accidit symmum. ℂ His habitis amplius dicamus q̄ quecūqʒ cadunt in diffinitiuam rōnem alicuius aut ex quibus sunt illa que cadunt in diffinitiuā rōnē alicuius illa non possunt econuerso recipere ea in quorum rōne cadunt in suas diffinitiones. Sicut enim in p̄hemio diximus: diffinitū est sicut qddā totū ɔ̄stitutū ex diffinientib᷑ sic hō ɔ̄stituit᷑ ex aiali ⁊ bipede: ⁊ illa ēt ɔ̄stituunt᷑ ex alijs sibi superiorib᷑ essentialib᷑ sic aial ɔ̄stituit᷑ ex corpe aiato sensibili. Et sic oʒ venire vsqʒ ad p̄^m gen᷑: ⁊ ipossē q̄ hō veniat in alicuius superioris diffinitiuā rōnē. Et iō cū bipes diffiniat hoiēʒ nō pōt hō cadē in diffōnē bipedis sic ɔ̄uenit in accn̄tibus. Subm.n. sumit᷑ in diffōne accn̄tiū: q̄ in diffōne albi qn̄ albus d̄r eē hō cadit rō albi hois: sic in p̄ma pōia dicere hēmus. ℂ Si igit᷑ ea q̄ diximus hñt hūc modū ⁊ hoi accidit bipes necesse est q̄ aut accidat ei vt sepabile accn̄s: aut vt iseparabile. Si at accidit ei vt separabile: tunc ɔ̄tinget hominē nō esse bipedē qd falsum est. Si v̄o accidit vt inseparabile accidēs: tunc opʒ q̄ hō cadat

in diffõne bipedis qd iter est falsum cum bipes sit in ratiõe hois diffinitiua. ¶ Si pp̃ter hoc dicat q̃ aĩal ⁊ bipes accidit alicui alteri subo q̃z hoĩ: tũc opz q̃ ẽt p̃stitutũ ex eis accidit alij: qz si p̃stituẽtia nõ sũt vere entia ⁊ p̃stitutũ ex ipis nõ erit vere ens: g̃ hõ est accñs ⁊ nõ vere ens: qd ẽ falsuz ⁊ p̃ hypothesim: g̃ si dicat id qd vere ẽ significare vnũ solũ qd ẽ subã: adhuc sequit multa entia esse. ¶ Parmenides ãt h̃ dixit q̃ vere ens nulli eẽt accñs ⁊ esse ipm qd vere est de quo ambo dixi. s. subm qd defert accñtia: de illo. n. dr̃ q̃ est subã ⁊ vere ens ⁊ accñs denoĩatiue dr̃ de eodẽ: ⁊ dicẽ vere ens dici vtrũqz istoꝝ: qz subm vere est in eo qd est subã: ⁊ accñs vere est ĩ eo qd significat vere esse qñ denoĩatiue de subo p̃dicat. Et dicẽ ẽt id qd est ex his ṽe esse: sed hoc totũ dicẽ eẽ idiuisibile vnũ. Si ãt hoc dicat tũc sequit totũ cõponi ex idiuisibilib⁹ qz nõ vidit Parmenides diuersitatẽ eẽntie que causat ex formis eo q̃ ipse formalẽ cãz nõ vidit s̃z mãlẽ. Mãz ãt dixit eẽ q̃ntũ corpus: ⁊ hoc dixit eẽ idiuisibile: qz si cõponeret oporteret eẽ q̃ aut ex diuisibilib⁹ aut ex idiuisibilib⁹ cõponeret: nõ ãt põt cõponi ex idiuisibilib⁹: qz idiuisibilia nõ faciũt q̃ntũ aliqd: s̃z si cõponit ex diuisibilib⁹ oporteret q̃ illa iteꝝ ex minorib⁹ diuisibilibus cõponerent: ⁊ illa iteꝝ ex alijs: ⁊ sic semp p̃cederet vsqz ad p̃ũcta idiuisibilia ex qbus p̃ma q̃nta cõponerent qd est ipossibile: g̃ ⁊ hoc ipossibile est q̃ totũ ex diuisibilibus cõponat: g̃ totuz s̃m q̃ vnituz esse dr̃ est in se idiuisibile vnũ ⁊ nõ cõpositũ: veruntamẽ istã rõnẽ Parmenidis iprobãdã reseruabimus vsqz in librũ de gn̄õne ⁊ corruptione: qz per rõnes Democriti ⁊ Leucippi ibi soluetur.

¶ Capl̃m 8m. De his q̃ vtriqz positiõi Parmenidis ⁊ Melissi consentiunt.

Sunt autẽ quidã p̃teritoꝝ qui vtriqz rõni Parmenidis in parte cõsentiunt ⁊ in parte p̃dicũt: p̃rime rõni p̃sentiũt dicẽtes: qm̃ oĩa vnũ sunt si qd est ens significat tñ vnũ qd ẽ vere ens: s̃z dicũt cũ hoc: qz est ẽt illud qd nõ est: qz accñs qd ẽ extra ens significat eẽ: tñ denoĩatiue p̃dicat de eo qd vere ẽ. Scdẽ ãt rõni: qz dicẽ magnitudĩes eẽ idiuiduas: in hoc p̃senserũt q̃ dicũt q̃sdã magnitudĩes eẽ idiuisibiles: s̃z ĩ hoc p̃dicũt: q̃ dicũt cõponi magnitudinẽ toti⁹ ex p̃tĩs idiuisibilib⁹ q̃ntis ⁊ magnitudines eẽ idiuisibiles. Et voluẽt euitare vnũ icõueniẽs q̃ dixit totũ nõ cõponi: ⁊ icidũt in aliud p̃cedẽtes ad homas magnitudĩes. ¶ Sed p̃ hoc est id qd est mãifestũ q̃ nõ veꝝ ẽ qd dicũt: si. n. det ens vnũ significare solũ: ⁊ det ẽt p̃dictoria nõ posse eẽ simul vera: tũc id qd est extra ens non põt eẽ ens: qm̃ ens de nullo dicit nisi in significatione subẽ ⁊ qd est extra subãz nõ hẽbit p̃dicationẽ entis: g̃ erit nõ ens. Si ãt cũ hoc dicat eẽ ens erit nõ ens simul ⁊ ens: ⁊ sic p̃dictoria simul erũt ṽa qd nõ põt eẽ. ¶ Cũ. n. dr̃ q̃ id qd est extra ens sit nõ ens: ⁊ illud cũ sit ens opz vt negatio nõ p̃hibeat nõ ens esse simplr̃: qz sic eẽt nihil: s̃z opz vt nõ ens sit nõ ens aliquid hoc vel illud: qd ponit vere esse: ⁊ hec est negatio in gñe ⁊ nõ negatio absolute: ⁊ extra gen⁹ negãs ⁊ p̃hibẽs entitatẽ. Est g̃ icõueniẽs dicẽ q̃ vnuz sit oĩa nisi aliqd aliud a vere ente eẽ ponat extra ipm ens: ⁊ sic ens plura significabit. s. vere ens ⁊ accñs. Et hoc manifestũ ẽ ẽt alia rõne: qz cuz dr̃ vere ens nõ itelligit in itẽtiõe vere entis: neqz addicit p nomẽ ei⁹ ut si q̃ vere ens sit aliqd: s̃z hoc p̃cesso q̃ aliqd sit vere ens nõ est p̃hibitũ p hoc q̃ nõ sint multa que sunt entia: quoꝝ nullum est extra ens: sicut dictuz est prius. ¶ Manifestum est ergo ex his que dicta sunt q̃ ipossibile est q̃ ea que sunt hoc mõ vnuz sint sicut dixerunt Melissus ⁊ Parmenides.

¶ Capl̃m 10m. Et est disgressio declarãs intellectũ dictoꝝ Melissi ⁊ Parmenidis.

Est aũt attẽdenduz ad oĩuz hoꝝ intellm q̃ isti viri solã mãm reꝝ esse dixerunt p̃n^m sicut ẽt diximus sup̃ia: ⁊ cã deceptionis eoꝝ fuit hec: qm̃ si nos resoluamus mãm sensibiliuz p̃tinget venire in mãm q̃ sola q̃ntitate determinat eo q̃ corp⁹ mã ẽ sensibilis corpis: si ãt corpus resoluamus p̃tinget venire in mãz que est corporeitatis susceptibilis: ⁊ hoc ẽ hyle siue origo: ⁊ nõ hz esse corporale nisi in corpe: ⁊ hoc nõ idigemus vlteriori mãe resolutione. S̃z ĩfra loq̃mur de mã itelligẽtiaꝝ: Utꝝ vna sit cuz mã corpoꝝ ⁊ q̃liõ vna: s̃z hoc nobis sufficit quãr

oĩum corpoꝝ mã est vna. ¶ Hãc ãt mãm totã subam ⁊ totũ esse oĩuz corpoꝝ esse dixerũt: qz formã que est in mã esse non p̃ceperunt sed putabãt ipsaz p nõ vere ens distingui: qz formas ⁊ accñtia nõ dixerũt esse nisi in sentire ⁊ apparere ⁊ non inesse sicut adhuc multi dicũt: quoꝝ p̃i erroris est Alexãder ⁊ Dauid de diuinato q̃ secutus est Alexãdrũ in hoc: ⁊ iõ dixerũt q̃ id qd est eẽ ens ⁊ eẽ vere ens: ⁊ hoc nõ est ens: s̃z ṽr eẽ s̃m sensuz ⁊ estimationẽ: ⁊ q̃ hõ ⁊ asin⁹ sũt vnũ: s̃z appareat alia: ⁊ p̃dictoria sũt simul ṽa si appeat vnũ vni: ⁊ alteꝝ alteri: qz cũ mã p̃ma vna sit id qd agit p̃litatẽ nõ est ṽe ens: s̃z eẽ ṽr. ¶ Et distinxerũt id qd eẽ est in id qd ṽe est s̃z significari. Et in id qd vere est s̃m rẽ: ṽe. n. est hz rẽ q̃ ratã ⁊ verã hz entitatẽ. ⁊ hec est mã p̃ma q̃ sola entitas ẽ reꝝ: ṽe ãt significat q̃ appet veꝝ significãri s̃m estimationẽ ⁊ sensuz: ⁊ iõ s̃z istos hñi p̃tingit q̃ aliqd ṽe significat: ⁊ cũ est eẽ ṽe ens. Suprius ãt hite sũt p̃batiões sup hoc q̃ aliud est ṽe significari aliqd: ⁊ aliud ṽe significari eẽ: cũ ãt dr̃ hõ ẽ alb⁹: nõ significat ṽr albũ hz dicẽtẽ: s̃z significat albũ ṽe esse in re: qz accidit ṽe enti. Et oẽ accñs ṽe enti hz entitatẽ: ⁊ sic necesse est q̃ ens multa significet: ⁊ dicat multiplr̃ de ente p se qd est subz p̃n^m mãe: ⁊ de ente i illo qd denoĩat ipz: vt forma accñtalis. ¶ Has ãt opiniones sic explanat Alexãder in quodã libello: vbi oĩa vnuz esse qd ẽ mã p̃bare itẽdit: ⁊ Dauid de diuinato in li⁰ atomoꝝ. Nos ãt Utrũ oĩa sint vnũ p̃scrutabimur in p̃te lferi⁹: sed insufficiẽtia hz determinari in prima philosophia.

¶ Capl̃m xi^m. De opinionibus eoꝝ qui phyꝭce sunt locuti de principijs naturalibus.

Supra nos diximus q̃ si vnũ est p̃n^m mãle nãliũ: aut est imobile sic dixerũt Melissus ⁊ Parmenides: aut mobile sic dicũt physici. ¶ Quia g̃ iã diximus rõnes eoꝝ qui dixerunt imobile ⁊ vnũ. Tãgamus ẽt eos q̃ dixerũt mobile q̃ vnũ: qz isti nãlr̃ sũt locuti. ¶ Dicam⁹ g̃ q̃ illi q̃ dicũt sic physici in duos p̃sentiũt mõs: qdã. n. illoꝝ q̃ dixũt. vnũ eẽ ens: dicũt q̃ illud est corp⁹ subz motui: ⁊ ẽ aut triũ eloꝝ vnũ. s. ignis vl̃ aer vel aq̃: aut aliud corp⁹ p̃ter ela qd est dẽsi⁹ igne: ⁊ rari⁹ aere. Illi. n. q̃ vnũ eloꝝ ponũt p̃n^m nõ posuerũt terrã eẽ p̃n^m p̃pter terre imobilitatẽ. Illi ãt q̃ dixerũt mediũ iter ela potius iter ignẽ ⁊ aerẽ mediũ eẽ dixerũt q̃z inter alia: qz videbãt q̃ nullũ eloꝝ simplr̃ erat raꝝ nisi ignis. Uidebat ãt eis q̃ p⁹ p̃ria erãt raꝝ ⁊ dẽsuz: ⁊ iõ voluerũt q̃ p̃n^m mãle mediũ eẽt in alterutrũ passionẽ p̃mutabile. s. raritatẽ ⁊ dẽsitatẽ: gñabãt. n. oĩa p̃n^o ⁊ reliq̃ ela p raritatẽ ⁊ dẽsitatẽ: p illa. n. tota multitudo rerũ p̃stituebat s̃m eos: nec erat diuersitas alteri⁹ forme in rebus nisi p raꝝ ⁊ dẽsũ: hec. n. dicebãt eẽ p̃ria q̃ p̃n^m mãle p̃mutãt. ¶ Ulr̃ ãt loquẽdo dicebãt ista p̃ria eẽ excellẽtiã ⁊ defectũ p additionẽ ⁊ diminutionẽ p̃riuz mãe: sic Plato q̃ dixit q̃ magnũ ⁊ p̃uũ sũt p̃ria: s̃z differebat ab alijs Plato ĩ hoc: qd ipse dixit q̃ duo p̃ria. s. magnũ ⁊ p̃uũ sũt mãlia: ⁊ dixit formale p̃n^m eẽ vnũ. ¶ Alij ṽo dixerũt q̃ mãle p̃n^m est vnũ ⁊ p̃ria q̃ dcã sũt dicẽ sũt ⁊ spẽs ipi⁹: qdã ãt intẽdũt p aliã viã: qz dicũt q̃ ex vno oĩa p̃tinẽte segregant p̃rietates q̃ iherẽt ei: ⁊ sũt in ipso actu qdẽ: s̃z latẽt sic fecit Anaximãdros: ⁊ q̃cũq̃ alij p̃hi nãles hoc mõ dixerũt eẽ vnũ p̃n^m ⁊ multa: sic dixit Empe. ⁊ Anarag. oĩa. n. isti alia segregari dicũt ex illo vno sic ex q̃dã cõmixtiõe: s̃z differũt iter se in eo qd Empe. ⁊ sui sequaces ifinitas fieri dicũt circulatiões ex mixto ⁊ i mixtũ: qz qdã tẽpus hz mũdus: vt dicẽ q̃ res gñate exeũt ex mixtiõe q̃ tuoꝝ eloꝝ: ⁊ qdã tẽpus in quo gñata oĩa redeũt ad ipz: ⁊ sic circulãdo p̃petuo p̃manet mũdus. ¶ Anarag. ãt nõ põit circulũ: s̃z exitũ solũ: tñ p̃petuũ eẽ mũdũ ex eo q̃ ifinitũ ẽ qd exit ex mixto in quo iacẽt ea q̃ egrediant ex ipo. Differũt etiã in hoc q̃ Anarag. ela reꝝ dicẽ eẽ ifinita: oĩa. n. silia in p̃tib⁹ que hõogenia dñr: dicit esse p̃ria p̃n^a. Empeõ. ãt nõ ponit p⁹ p̃ria p̃n^a nisi q̃tuor ela: hec igit sũt q̃ dicũt nãles de p̃ncipijs physicis: rõnes ãt oĩuz istoꝝ nõ opz nos h̃ ponẽ: qz Utrũ vnuz sit p̃n^m vel plura ifra determinabimus. Empeõ. ãt põnẽ in li⁰ de gn̄õne ⁊ corruptiõe hẽmus tãgẽ: vbi loq̃mur de eloꝝ gnõne: s̃z põnẽ Anarag. h̃ determinare opz: ⁊ iõ rõnes qb⁹ suã p̃bauit põnẽ ponemus hic solũ. ¶ Sũt ãt rõnes ei⁹ due: q̃ruz vna ẽ q̃ ipse supposuit q̃ opio cõis oĩuz nãliũ ẽ ṽa. s. q̃ nihil sit ex eo qd nõ ẽ: ⁊ dicũt illud fieri ex eo qd nõ ẽ qd sit ex illo qd nõ ẽ aliqd sue eẽntie: hec. n. fuit cã q̃re dixerũt q̃ ĩ vno mix-

Margin notes: Tex. c. c. 30. — Tex. c. c. 30. — 5° de gnõne. tex. cõ. 9. — Tex. c. c. 30. — Tex. c. c. 30. — Tex. c. c. 31. — Tex. c. c. 34. — Quare nulli phice loquẽtiũ posuerit solã terrã p̃n^m — Tex. c. c. 35.

to sūt oīa simul: qr si aliqd eoꝝ q̄ scā sūt ibi non fuisset oporteret ꝙ illud factū fuisset ex eo qd non est aliqd sue essentie: ⁊ ideo factū esset ex nihilo. Mutus āt fieri qñ fit ex eo qd est: dixerūt ꝙ est alteratio: qr in tali fieri nihil fit nouū: sȝ qd latebat erit in apertū. ¶ Alij āt dixerūt ꝙ tale fieri est cōgregari ⁊ segregari a disconuenientibus: ⁊ hoꝝ oium in libro de gnōne ⁊ corruptione dicta: ⁊ rō determinaƒ: hec ḡ est rō vna Anax. ꝙ oportuit ꝙ oia inerāt in vno que sūt simꝫ prīū ex qb⁹ postea p cōpōnē istoꝝ alia gñanƒ sicut manus ⁊ pes: ⁊ hmōi. ¶ Amplius āt ex eo qd ꝯria fiūt ex alterutris dicebāt oia eē ī vno: qd eni fit eē aliq̄ ifuit ei prius: dicūt.n. ꝙ oē qd fit nec esse est fieri: aut ex his que sūt: aut ex his que nō sūt. sed ipole est fieri ex his que nō sūt qd est alteꝝ mēbrū diuisiōis: qr oēs qui locuti sūt de nā ꝯuenerūt in hoc ꝙ nihil fit ex his que nō sunt: ḡ relinquit reliquū mēbrū supradicte diuisiōis qd est fieri ea que fiūt ex his que sūt actu ⁊ isūt ei ex quo fit ⁊ qd fit. Insunt eni oia ī oib⁹ sȝ sūt isensibilia nobis ꝓpter puitatē magnitudinū ꝗs hñt qñ isūt. Dicūt.n. oēs fere nālēs ꝙ oia hōgenia in oib⁹ hōgenijs mixta sūt ꝓpter id qd oia ex oib⁹ videbāt fieri. ¶ Si āt q̄rit q̄re vnū hōgenioꝝ denoiaƒ ab vno ⁊ alterū ab altero: si oia sūt in oib⁹: dr̄.n. vnū aq̄ ⁊ alteꝝ sanguis ⁊ tertiū medulla: ⁊ sic de alijs: dicebāt ꝙ nomē accipiūt ab eo qd supabundat in eis ⁊ cōtinet alia in forma sua: eo ꝙ plures hȝ ptes in mixtura eoꝝ que ifinita sunt ꝑm numeꝝ suaꝝ partiū. ¶ Dicūt.n. ꝙ nullū totū sincere est albū aut nigrū: aut dulce: aut caro: aut os: aut aliqd alioꝝ qd est hōgenioꝝ. Sȝ vnūquodqȝ vr̄ ⁊ iudicaƒ ꝑm denoiationē illud eē de quo plus hȝ ꝑm mixturam rei homogenioꝝ.

¶ Cap. 12m. Et est digressio declarās explanationē haꝝ opionū q̄ dicta sunt vt intelligant ea que obijciēda sunt ꝯ eos.

Vt aūt intelligant que obijciēda sūt ꝯtra istas opiones itelligēdū est in quo ꝯueniūt ⁊ in quo differūt: ⁊ qd ponūt. Cōueniūt āt in hoc ꝙ ex nihilo qd est absolute ⁊ simplr̄ nō ens nihil fit: ⁊ iō oȝ ꝙ q̄libȝ res fiat ex aliquo qd est aliqd sue eēntie formalis. Illō āt qd est aliqd sue eēntie formalis aut est itra mām: aut est extra ipsaȝ. Si āt ponaƒ extra ipsaȝ: tūc opȝ ꝙ sit lux datoris formaꝝ: qui est itelligētia itradiās sup māȝ eoꝝ que fiūt ⁊ sicut lux solis icorpata supficiei corpis nō puij est vna: ⁊ facit mltos colores ꝑm diuersitatē supficiei: qr si est clara facit albū: ⁊ si est opaca facit nigrū: ⁊ si est media facit colores medios: ita lux itelligētie cū sit vna facit formas diuersas: ꝑm diuersitateȝ ꝓportionis māe: ⁊ hec fuit positio Platonis ⁊ ante eū Pithag. Et iō dixit ꝙ magnū ⁊ puū sūt mā: qr q̄litates ꝯsistūt ex ꝓportione magni ⁊ pui: ⁊ vnū est forma qd ē lux datoris formaꝝ. ¶ Si āt id ex quo est res qd est aliquid eēntie rei gñande fuie sicede sit itra māȝ: tūc diuersificabanƒ opiones in tres sectas phoꝝ. Quidā.n. dicebāt ꝙ cōpositio est duplex: ⁊ vna eaꝝ est post alia. ¶ Est.n. cōpositio ⁊ homogenioꝝ ex homogenijs sicut man⁹ ⁊ pes cōponiƒ ex carne ⁊ neruo ⁊ osse: ⁊ silibus alijs. Et vlteri⁹ homogenia cōponuntur ex elemētis: ita ꝙ in ꝯstitutiōe homogenioꝝ mixtoꝝ cōueniūt elemēta. Et illi dixerūt formas elemētoꝝ eē semina oiuȝ formaꝝ: ⁊ qñ semina ꝯueniūt ad ꝯueniētia sibi sȝ ꝓportionē mixture: tūc ꝯstituūt hōgenia q̄ sūt sanguis ⁊ os ⁊ silia. ⁊ hoc mō dicit Empe. ⁊ iō dixit ꝙ in elemētoꝝ mixtione saluanƒ forme elemētoꝝ ⁊ nō corrūpunƒ: ⁊ pcipue ignis qui ꝓpter vim actiuā in nullū trāsmutaƒ elemētoꝝ: eo qd nō viciƒ vt dixit q̄litas ei⁹ ⁊ cū misceƒ elemēta ꝯstituūt homogenia sed nō sunt colligata: ⁊ iō sūt sicut germana ad germanitatē nō adducta: vñ Empe. dixit ꝙ in mixto multoꝝ germanoꝝ capita sūt sine ceruice colligāte capita corpis: ⁊ postea p amicitiā faciētē ꝯuenire germana fiūt ⁊ homogenia: ita ꝙ germana manui veniūt ad manū: ⁊ germana hoī ad hoiem: ⁊ sic de alijs totis ⁊ ptib⁹ ⁊ hōgenijs: hec igiƒ fuit positio Emped. ¶ Fuit āt positio Anaxag. ꝙ silia in ptib⁹ q̄ dicūt hōgenia sint pncipia pma: qr ipse dicebat hec pora esse eis: pp id qd videbat ꝙ nā ꝑm sui subaȝ sepata est a ꝯrijs: silia āt minus hñt de ꝯrietate q̄ eēa: ⁊ iō dicebat ptes hōgenias cōpositoꝝ esse pncipia māīa eoꝝ. Et ꝙ ponebat ꝙ oia sūt in oibus actu sȝ latēt qd ⁊ iō dixit ꝙ caro est in ligno: ⁊ ecōuerso: latet āt in eo ꝙ minoꝝ est ptiuȝ: in eo āt appet qd est ptium maioꝝ: ⁊ iō iste nō dixit pncipia māīa eē q̄tuor: sic Emped.

Tex.t.c.34.

Nō q̄do plato posuit magnū ⁊ puū ex pte māe ⁊ vnū ex pte formę de ipsis ēt positionib⁹ vide copiose auerroē in cōmento 18°. 12. metaphysice.

sȝ poti⁹ ifinita p numeꝝ: ⁊ q̄libet pncipioꝝ eē in quolibȝ fieri: ⁊ fieri q̄libet ex quolibet: ex quo sequiƒ q̄libet esse pncipiū ad alteꝝ ⁊ pncipiatū ab illo: ⁊ gñationē dixit alterationē. ¶ Qd āt dixit Empe. sed alr̄ ⁊ alr̄: qr Emped. dixit ꝙ nō fit nouū: sed qd est sparsuȝ in seminib⁹ colligiƒ ad germana: ⁊ hoc collectū ꝯstituit formā gñati: iste āt dicit ꝙ homogeniū latēs erit ad manifestū: ⁊ aliud alr̄ ⁊ tertiū: ⁊ sic de alijs: ⁊ hec ꝯstituūt ⁊ homogeniū cōpositū ex homogenijs: ⁊ hec ē gnō rei vt dicē. Secta āt Arist. ⁊ pipatheticoꝝ est ꝙ oē qd fit ē in eo ex quo fit in potētia q̄ nō est nisi forma: qr potētia ē habitualis que est eēntia forme pfecta: ⁊ q̄si forme icohatio ⁊ sic qñ ꝑducitƒ ad actū p gnōnē ⁊ nos hic de his pōnibus nō ītēdimus disputare: sȝ in meta.ca disputabimus de ipsis ondētes qd habeāt veritatis: opio tñ Empedo. ptinet ad gñātionis elemētoꝝ sciaȝ: ⁊ ideo de ipsa in libro de gnōne ⁊ corruptione determinādū erit. Sed ꝯtra Anaxago. disputabiƒ eo ꝙ ipse ponit principia infinita: ⁊ nos hic de principijs intendimus determinare in quo sunt numero.

¶ Cap. 13m. De destructione opinionis Anaxag. in eo qd posuit principia esse infinita ⁊ q̄libet esse in quolibet.

Si ergo ponaƒ pncipiū eoꝝ que sunt entia esse infinitū opȝ ꝙ sit ignoratū: qr sȝ multitudinē in numero ⁊ ꝑm magnitudinē in ꝯtinuo acceptū infinituȝ est q̄tū quoddā ignoratū. Infinitū ī in numeꝝ specieꝝ suaꝝ est quale quoddā ignoratū his tribus modis. Anaxag. pncipia dixit esse infinita: homogenea eni que sunt lapis ⁊ lignū ⁊ caro ⁊ sanguis ⁊ os ⁊c. huiusmodi infinita posuit esse multitudine: ⁊ cū multitudo eoꝝ sit a formis ⁊ spēbus suis: dixit ēt ifinita esse spē. Et qr posuit generationē ifinitā ⁊ q̄libet fieri ex quolibet: iō dixit q̄libet istoꝝ esse ifinitū magnitudine: qr ifinitus sanguis est in aq̄: ⁊ ecōuerso: ⁊ ifinita caro in ligno: ⁊ ecōuerso: qr aliter vt dixit in ifinito tpe nō semp aq̄ educereƒ de sanguine ⁊ ecōuerso. ¶ Si aūt pncipia sic sūt ifinita ꝑm multitudinē ⁊ speciem tūc ipossibile erit cognoscere totū cōpositū ⁊ homogeniū qd fit ex similibus ifinitis. Nos.n. nō habemus cognitionē cōpositi ꝑm ꝙ cōpositū est aliā nisi qñ scimus ex qb⁹ ⁊ quot cōponētibus est: hoc aūt ideo ꝯuenit: qr itellm opȝ trāsire sup dictas ⁊ ptes eius qd intelligiƒ si bene debeat cōprehēdi p intellectū: sed ifinitū ptrāsiri nō pōt: ⁊ ideo remanet nō itellectū nisi ꝑm quid. sciƒ eni iquātū ifinitū est: vt in 3° huius scie libro determinabimus. ¶ Amplius necessariū est ꝙ totum sit ifinitū: cuius partes sūt ifinite: tales.n. ptes dicimus esse toti⁹ cōpositi in q̄s cū isūt toti diuidiƒ totuȝ: ⁊ hoc mō pūcta nō sūt ptes ꝯtinui toti⁹: qr in ea nō diuidiƒ ꝯtinuū. Si āt totū ⁊ hōgeniū cōpositū ex silib⁹ sicut est aial vel plāta nō ē ifinitū ipole est ptes siles ex qb⁹ cōponiƒ ⁊ in q̄s diuidiƒ eē ifinitas: opȝ.n. ꝙ q̄tū ad diuisiōnē totū sit sic sr̄ sic ptes. Caro āt ⁊ os: ⁊ huiusmodi ptes sūt aialis: ⁊ fruct⁹ sūt ptes plātaꝝ. Manifestū est ḡ ꝙ ipole est carnē aut os aut aliqd taliū ifinitū esse magnitudie ꝑm maius vel min⁹: qr opȝ ꝙ ēt cōpositū eē ēt ifinite puū vel ifinite magnū cui⁹ ꝯriū videm⁹ oclis. ¶ Amplius si oia hmōi silia in ptib⁹ isūt in se inuicē: vt dixit Anaxa. ⁊ nō fiūt noua sȝ poti⁹ segreganƒ ab alijs qb⁹ isūt: ⁊ sic pcedūt ad aptū ⁊ denoianƒ a plurimo: cū tñ oia sint in quolibet eoꝝ ⁊ si q̄libet eoꝝ fit ex quolibet eoꝝ sicut ex carne segregaƒ aq̄ que inest ei: ⁊ ecōuerso ex aq̄ caro: manifestū erit ꝙ ꝯtinget aliqñ ꝙ nō q̄libet est in quolibet. Et hoc pȝ tali rōne: cum eni totū finitū sic erit ⁊ pars finita sicut cōstat ex rōne q̄tite: hoc finitū recidi ⁊ segregari pōt a finito. Remoueaƒ ḡ aliquāta caro ex aq̄: ⁊ iteꝝ postea aliquāta: ⁊ sic fiat semp cū sit finita caro in aq̄ opȝ ꝙ aliqñ stet segregatio ista: nō aūt stat nisi qr tota caro iā remota est: ḡ tunc nō oē erit in quolibet: qr in aqua remanēte post segregationē nō est caro. ¶ Si vo dicaƒ ꝙ in scda segregatione minor caro segregaƒ ab aq̄ ꝙ in pma: ⁊ sic semp minor in posteriorib⁹ segregaƒ: istō nō ipedit: qr lȝ semp minor sit cū nō tāto minor ē ꝙ excellat omnē puitatē: pua ḡ finita in carne segregata separāt totā carneȝ ab aq̄ ipsa. ¶ Si āt dicaƒ ꝙ iō nō stat segregatio: qr caro est ifinita in aqua: hoc erit impossibile: qr ꝯstat ad visum ꝙ ea que segreganƒ sunt magnitudine finita ⁊ sunt equalia ⁊ totū est finituȝ. Sequiƒ ḡ ꝑm hoc ꝙ equalia finita ꝑm numeꝝ que sunt in magnitudine finita insunt ei qd magnitudie in-

Tex.t.c.35.

Tex.t.c.36.

Tex.t.c.37.

Tex. c. 38.

finitū est. Infinitū ergo h₃ finitas ptes se numerātes qd̄ est impossibile: q: sic sequeref q infinitū esset finitū. ¶ Adhuc aūt si ɔcedaf nobis q omne corpus a quo remouef aliq̄ pars eius necesse est fieri minus fm quātitatē: cōstat aūt ex scd̄a supra habita ratione q carnis determinata est ꝛ finita q̄titas fm magnitudinē ꝛ puitatē: tāta eni₃ pōt esse magnitudo ei⁹ q nō est caro ꝛ tāta pōt esse puitas ei⁹ q iter₃ nō erit caro: q: nō pōt facē carnis op⁹. Manifestū est tūc q ex minima carne nullū corpoꝝ similiū nālium segregari poterit. Si.n. detur ex minima carne aliqd segregari op₃ q segregatū₃ sit minus q̄ illud ex quo sit segregatio: ergo erit aliqd minus minimo. Lz eni in continuo mathematico non sit accipere minimū: tn̄ in phẏsicis corporibus minimū accipit ꝛ maximū: q: oium nā ꝛ ɔstantiū terminus quidā est ꝛ determinata rō magnitudinis siue dimēsionis in paruitate ꝛ magnitudine: hoc aūt pbabimus in primo libro de gn̄atione ꝛ corruptione. In his que dicturi sumus ɔtra Democritū ꝛ Leucippū. ¶ Amp. cū quodlibet sit in quolibet op₃ q in infinitis similibus corporibus insit infinita caro ꝛ cerebrū infinitū₃ ꝛ medulla infinita: ꝛ in istis que dicta sunt: ꝛ alia siīa corpoꝝ infinita sūt: ꝛ hec oīa infinita sunt distincta in loco ꝛ formis: q: sunt que sunt fm suas spēs l₃ sint in alijs: g̃ infinitū infinities est in q̄libet alioꝝ: ꝛ hoc est irrationabile valde: nō eni indigemus in nā q sit infinities vnū ifinitū₃ in quolibet cū semel infinitum inesse sufficiens sit. ¶ Qd̄ aūt obijcitur ab Anaxag. q vnū ab alio nequaq̄ sit segregādū: sed semp remaneat fm aliqd in ipso l₃ sit veꝝ: de aliq̄bus tn̄ nō est dcm̄ scīētis causam dicti. Dixit enim hic Anaxag. ideo q: putabat id qd̄ est infinitū fm totū ab eo cui inest extrahi nō posse: ꝛ hoc insciēter dcm̄ est sicut p₃ ex p̄dictis: sed dcm̄ veꝝ est de passionibus que sunt accntia. Ille eni nō sūt separabiles a subiecto. Si igif colores ꝛ habitus ꝛ accidētia alia dicanf esse mixta sicut dicit Anaxag. ꝛ q segregenf sicut alia homogenia: tūc op₃ ɔcedere q aliqd sit albū fm q albū ꝛ sanatū₃ fm q sanatū cū alteꝝ nihil qd̄ sit sub₃ istoꝝ: ꝛ q ista denoiatiue de subiecto non dicanf: qd̄ est falsum. ¶ Ex oibus his igif claꝝ est q intellectus Anaxag. est incōueniēs ꝛ querēs ipossibilia q̄ vult segregare que nullo mō segregabilia sūt neq₃ fm quātitatē: neq₃ fm q̄litatē. Si.n. fm quātitatem fit segregatio minus semp erit segregatū q̄ id vñ segregaf: ꝛ tūc minus minimo qd̄ est incōueniēs sicut supra ostēdim⁹: si aūt fm q̄litatē vult segregare: erit ideo incōueniēs: q: accidētia isepabilia sint a subo sicut vltimo ostēdimus. ¶ Peccat aūt etiā Anaxag. in cā sue positionis: putabat.n. q nūq̄ gn̄af aliqd nisi ex simili sibi fm spēm: ꝛ ideo ponit oīa in oibus fm spēm: nos.n. videmus q nō tn̄ fit simile in specie ex simili: sed etiā dissimile ex dissimili. Diuidif.n. p gn̄ationē₃ aliq̄ lutū in luta que sunt similia in spē luto: ꝛ aliq̄ nō est idē modus gn̄ationis in alijs q̄busdā: fiūt.n. lateres ex luto ꝛ est aliquo mō siīis gn̄atio ex siīi: ꝛ fit dom⁹ ex laterib⁹: ꝛ est gn̄atio dissimilis ex dissimili: ꝛ hoc nō est tn̄ in artificialib⁹: s₃ etiā in nālibus: q: aer fit ex aqua sibi dissimili ꝛ ecōuerso. ¶ Dignius aūt est pauciora ꝛ finita principia accipe dūmō ex his causari possint nālia q̄ ifinita: ꝛ est hoc veꝝ: dic̄ Empedo. q finita p̄ncipia ponunf reꝝ nāliū. ¶ Argument abaf eni Anaxag. dicēs q si ex nihilo fit nihil op₃ q ex aliquo fiat aliquid: aliqd dico cuius suba ꝛ spēs sit in eo ex quo fit: q: aliť id ex quo fit nihil esset eius qd̄ fit. Si āt ex aliquo fit aliquid volebat inferre q eadē rōne fiūt ex multis multa ꝛ ex ifinitis ifinita: s₃ ea ex q̄bus fiūt que fiūt sunt p̄ncipia: g̃ p̄ncipia sunt infinita: hoc aūt nō op₃ q̄m multitudo que est in p̄ncipiatis ad paucitatē que est in principijs reducif: ꝛ in hoc melius dixit Empedocles q̄ Anaxag.

In corporibus phẏsicis est accipe minimum

Tex. c. 39.

Tex. c. 40.

Tex. c. 41.

¶ Tractatus tertius primi libri phẏsicoꝝ de principijs fm sententiam veram.

¶ Capl'm primum. Q principia sint contraria tria.

Tex. c. 42.

Quia aūt Jam de principijs posuimus sniās alioꝝ: dicemus deinceps de ipsis eisdē ostēdētes: primo que sunt fm genus: ꝛ deinde in quo numero sint: ꝛ tādē etiā soluem⁹ defectus ꝛ dubitationes antiquoꝝ. ¶ Oēs igif phẏsici ɔuenis̄t in hoc q dicūt principia esse ɔria. Illi.n. qui dicūt vnū esse ens ꝛ imobile sicut Melissus ꝛ Parmenides: dicūt ɔria esse non in re: sed in apparēdo q̄ faciūt in rebus apparētē in sensu diuersitatē: Parmenides eni etiā cū alijs dicit principia esse ɔtraria: sicut eni supra dixim⁹: iste ponebat entia esse duplicia. s. vera ꝛ estimabilia: ꝛ vera q̄dē sūt itelligibilia que sūt q̄ditates reꝝ: ꝛ subarees oēs vniēs. Sēsibilia aūt sūt estimabilia ꝛ faciētia in apparentia diuersitatē: cuius diuersitatis cām dixit esse ɔria: que sunt calm ꝛ frigidu₃: ꝛ hoc dixit esse ignē ꝛ terrā: quātū₃ ad p̄ma suba ɔtrarioꝝ que p̄ncipia esse dicebat: q̄dā aūt alij ɔria p̄ma dicebāt esse raꝝ ꝛ dēsum ponētes p̄ma ex pte materie. Democritus aūt prima dicebat esse firmū siue plenū ꝛ solidu₃ ꝛ inane siue vacuu₃: ꝛ hoꝝ alteꝝ qd̄ est plenū dixit esse sicut ens: alteꝝ aūt qd̄ est inane dixit esse sicut nō ens. ¶ Adhuc aūt id qd̄ dixit eē sicut ens qd̄ est firmū siue plenū dixit dr̄as hēe pōne ꝛ figura ꝛ ordine: ꝛ hoc dixit esse gn̄a ɔrioꝝ: q: positio gn̄is est ad sursu₃ ꝛ deorsu₃: ꝛ ante ꝛ retro: ꝛ dextru₃ ꝛ sinistru₃. Figura aūt ad angulosum ꝛ rectu₃ siue latitudinis plane ꝛ ad rotūdum. Ordinē autē dixit esse vnius ad alteꝝ: ex eo q q̄drata rotundis vel trigonis cōponunf. Lz enim angulus non ɔrietur recto fm esse: ɔriaf tamē fm motū: vt dixit Democritus: q: acutum habēs angulu₃ pungit ꝛ penetrat sicut ignis ꝛ ascēdit: planū aūt ꝛ obtusu₃ hebes est ꝛ graue ꝛ descēdit. ¶ Manifestū est igif ex dictis q oēs p̄dictī tā phẏsice q̄ nō phẏsice loquētes de principijs dicūt ɔria esse p̄ncipia: cuius causa dicti est: quia p̄ncipijs tria sunt ppria: op₃ enim p̄ncipia neq₃ ex alterutris esse: ita q vnu₃ sit ex alio: ꝛ op₃ etiā q nō sint ex alijs prioribus se: ꝛ op₃ tertio q ab ipsis sint alia: hec aūt tria insunt ɔrijs primis: propterea eni q illa ɔria sunt prima ɔuenit eis esse non ex alijs prioribus: q: si essent ex alijs: tunc illa essent priora ex quibus essent: ꝛ sic ipsa nō essent prima qd̄ est ɔtra hẏpothesim. Ideo aūt q: sunt ɔria: ꝛ ɔrioꝝ vnum nō est causa p se alterius ɔuenit eis nō esse ex alterutris. ¶ Si.n. vnū esset ex alio p se tunc illud esset p̄ncipium eius: ꝛ conuenirer cum ipso in essentia: ꝛ tunc nō esset ei ɔrium. Qualr̄ aūt tertia pprietas ɔueniat eis. s. q ex ipsis sint oīa alia op₃ p rōnē ɔsiderare qualr̄ ɔtingat: ꝛ hanc ɔsiderationem ponemus in inductione eoꝝ que fiunt ꝛ gn̄anf. ¶ Accipiendu₃ igif p̄mū est q oium eoꝝ qui sunt in nā nihil aptu₃ est facere ꝛ agere in quodcunq₃ neq₃ aptu₃ est pati a quocūq₃: sed facit qd̄ facit: ꝛ agit in ɔriu₃: ꝛ patitur phẏsice a ɔrio. Neq₃ p se fit quodlibet ex quolibet nisi p accñs: per accñs enim pōt fieri quodlibet ex quolibet sicut albū ex musico si accidat nigro q sit musicum: sed nos de illo quod sic fit p accidēs nō loquimur: q: hoc est accidēs cōmune ꝛ nō ppriu₃: ꝛ hoc p artē nō pōt terminari: p se aūt album fit ex nō albo qd̄ est priuatio albi: ꝛ ideo nō ex omni nō albo fit album: q: ex eo nō albo qd̄ est absoluta negatio albi non fit albu₃: q: priuatio relinquit subm cū₃ aptitudine ad formā qd̄ nō facit negatio. Aptitudo aūt ad formā iam est aliquid forme: ꝛ q: ɔria sunt genere vnum ꝛ specie diuersa: ꝛ genus est forma imperfecta: que non est forma simpliciter sed aliquid forme: ideo aptitudo materie ad forma₃ est vna ratio duoꝝ ɔtrarioꝝ: l₃ dispositio ad duo ɔtraria non sit vna: q: dispositio fit per accidentia inclinantia materiam magis ad vnu₃ ɔtrarioꝝ q̄ ad alteꝝ: ꝛ hec est causa q album non fit ex non albo quod absolute negatiuū est albi: fm actum ꝛ aptitudinem siue potentiam: sed fit ex non albo quod priuatiuu₃ est albi: hoc autem est nigru₃ vel medio colore coloratum. Nos aūt infra differētiā dabimus inter mediū inter ɔtraria: ꝛ inter naturā mediā ɔtrarioꝝ que subijcif vtriq₃ ɔtrarioꝝ. ¶ Sicut aūt est in formis corporalibus in quibus est alteratio simpliciter dicta: ita est in formis mentalibus: in quibus etiam est alteratio dicta fm quid: musicum enim fit ex non musico: ꝛ non ex omni nō musico: sed ex imusico quod priuatiuum ꝛ nō negatiuu₃ est musici: aut ex medio inter musicum ꝛ imusicum: si aliquid ipsis est medium. Inter priuationem enim ꝛ habitum fm q huiusmodi fm se accipiunf nihil est medium: sed fm q causatur a ɔtrarijs medium habere possunt illud idem quod est medium ɔtrarioꝝ: musicum autē ꝛ imusicu₃ mediu₃ habēt dispositu₃ ad musicū. Dispositio enim dupliciter accipi pōt. s. fm id qd̄ est qualitas quedā: ꝛ fm id qd̄ est dispositio ꝛ nō habitus: ꝛ primo quidē mō est de nā habitus: ꝛ hoc modo media est inter priuationē ꝛ habitu₃. Scd̄o autē modo op,

Nota q̄lr̄ p̄nes figurā atho moꝝ Democrit⁹ ɔtrarietatē posuerit.

Tex. c. 42.

Tex. c. 43.

ponit habitui: qr per hoc qd est facile moveri opponit ei qd
Tex. c. 44
est difficile moveri. ¶ Sicut aut vidimus hoc in exemplis ge
nerationis et alterationis: ita facile est hic videre in corru-
ptione sive sit corruptio simpliciter: sive sit corruptio quedam. Id
enim qd corrumpit in quodcunqz contingens nõ corrumpit si primu
accipiat in qd primo et per se corrumpit: albu enim nõ corrumpi
tur in musicu: qr ipsorum aptitudo in subiecto non est una: sed
corrumpit albu in nõ albu et nõ in quodlibet contingens nõ albu:
qr nõ corrumpit in negativu albi: sed in privativu albi qd est
nigrum vel mediu inter nigru et album. ¶ Similiter aut in ne
talibus qualitatibus: qr musicu nõ corrumpit nisi in nõ mu
sicu et nõ in quodcunqz nõ musicu sed in privatione musici qd
est imusicu: aut in mediu inter musicu et imusicum si ipsis est
mediu aliqd sicut ostendimus prius: hoc aut est videre similiter
in oibus aliis simplicis forme existentibus que generant vel
corrumpunt sive generent simpliciter sive fm quid generatione dicta
generent. Qr autem differentia sit inter generationem simplici
ter dictam et generationem fm quid: et inter alterationem simpliciter et
alterationem fm quid: dicere habemus in primo libro perige
Tex. c. 45.
neos: hoc est de generatione. ¶ Hoc aut qd diximus nõ tm est
in his que sunt forme simplicis: sed etiam in his que sunt
compositione quadam tam in artificialibus qz in nalibus. In ar
tificialibus quidem sicut est forma domus. In nalibus aut si-
cut est forma corporis organici physici qd ex diversis parti-
bus componit sed tm in his magis latet: ideo qr dispositiones
et forme opposite in eis nõ habent noia: et hoc convenit: ideo qr
nomen illud deberet imponi a proportione compositorum: proportio
aut illa frequenter ignota est: et ideo nõ aptat ei nomen: tm ne-
cesse est qr consonans compositu in proportione partium: et armonia
fiat ex inconsonanti: et qn corrumpit: corrumpit in inconsonantiam pri-
vative oppositam consonantie illi que dicta est: et nõ in nõ conson
Tex. c. 46.
antiam quamuis per accidens acceptam. ¶ Nec est differentia quantum
ad presentem tractatu. Utru dicamus consonantiam illam attendi
in ordine componentium vel in compositione eorum: qr quocunqz
modo dicamus una erit ratio quantu ad terminos generatio-
nis et corruptionis. Compositio enim necessaria est componen-
tium: qr distantia non faciunt compositu: et ordo est necessa-
rius: qr lz nõ distent partes. tamen inordinate existentes nõ
componunt totum: et ideo sive careat compositione sive ordine
semper corruptio facta est in nõ consonans: hoc aut satis pz in
artificialibus et accipiamus totu in quo magis est compositio
causa: cu enim fit domus nõ fit ex his que composita sunt: qr sic
iam esset domus: sed potius fit ex partibus diversis: et ita fit
consonans compositio ab inconsonanti divisione: ita qr circa eadem
sumit compositio consonantie compositionis et inconsonantie divisio-
nis. Eodem modo si accipimus totu in quo plus est ordo par
tium faciens consonantiam sicut est figura sive imago vel idolum
qd constituit ordo elevationis et depressionis partium et ceterarum
figurarum opz qr cu sic fiat ex nõ figurato sive effigiato: et nõ ex
quocunqz: sed ex eo qd susceptibile est figure: unuquodqz enim
talium constituit: aut compositione partium: aut ordine: aut utraqz
sicut constituit corpus organicu physicu ex compositione similium et
Tex. c. 47.
homogeniorum membrorum et ordine figurationis. ¶ Si ergo ve
rum est quod dictu est qr videlicet omne quod fit: fit ex his
que dicta sunt: et id quod corrumpitur: corrumpitur in illa:
hoc est ex contrariis fit: et in contraria corrumpitur: vel in horum
Nota differentiam inter mediu hz formam et inter mam vide pro hoc Commenta. hic et pondera dca doctoris hic p opinione nõi imposita de inchoatione formarum.
media. Media enim sunt ex contrariis sicut colores medii sunt
ex albo et nigro: opz qr oia que nãliter fiunt et corrumpunt: fiant et
corrumpant ex contrariis: aut in contraria: vel in horum media: et sic pz
qr oia sunt ex principiis eo qr ipsa sunt prima contraria ad que oia
alia reducunt: et hec fuit tertia proprietas principiorum. Cu aut
dicit mediu contrariorum esse sicut fuscum est mediu inter album et
nigru: et cu dr mam sive subm esse mediu contrariorum accipit mediu
hic et ide equoce: qr mediu qd est forma iter contraria hz participati-
ue utrunqz contrariorum p essentiam formalem. Subm aut mediu nõ hz contraria
nisi potentialiter q po nõ est actu aliqd: sz est confusa quedam et impfe
cta forme contrariorum inchoatio sicut nos inferius explanabimus.

¶ Cap. 2m. Qr oes physici consentiunt in hoc qr principia sunt con-
traria lz differenter determinaverint de ipsis contrariis que sint.

Tex. c. 48.

De principiis aut loquentes fere oes consentiunt in hoc qr principia sunt contraria. Fere aut
dico propter Anaxago. qui similia et homogenia
posuit principia et intellectum agentem facere dis-
cretionem eorum: qr ille sicut in xi° prime phie continet principia contraria
nõ posuit: propter qd redarguit ibidem ab Arist. in penulti-
mo capitulo eiusdem libri. Oes enim antiqui preter Anaxa. principia
elementalia: et ea que ipsi vocant principia: sive vere ea ponant
esse principia sive sine ratione: et nõ vere dicunt ea esse contraria tanqz
ipsa veritas coegerit eos ad hoc dicendu. ¶ Sed differunt ab
invicem in hoc qr alii accipiunt pro principiis contraria priora et alii
posteriora: priora enim dicunt eo qr illa sunt prima: posteriora aut
dicunt quidam alii: eo qr illa sunt proxima et magis essentialia
causatis: differunt etiam in hoc qr quidam dicunt illa contraria esse
principia que sunt notiora fm rationem et intellectu. Alii aut dicunt
illa esse principia que sunt notiora: fm sensum: dico autem fm
sensum sicut calidu et frigidu que quidam ponunt principia sicut
fecit Parmenides: alii aut dicunt principia esse humidu et sic
cu que etiam fm sensum sunt notiora. Qui aut ponunt notiora
fm intellectu: quidam ponunt parem et imparem principia eo qr pro-
portionibus numerorum oia fieri et ligari adinvicem nãlia dixe-
runt sicut Pithagoras. Alii aut dixerunt principia discordiam et
concordiam: ut est Empedocles: hec enim dicunt esse causas gña-
tionis. ¶ Differunt. n. hoc mõ predicto: proportionaliter aut se ha
bent etiam in ratione positionis principiorum. Qui enim calidu et frigi
du principia esse dixerunt ad principium actionis qd transmutat
mam respexerunt. Qui vero humidu et siccu dixerunt esse principia
considerauerunt qr illa sunt in mã continuantia et terminantia mix-
ta corpora eorum que gñant. Ad eadem aut proportionaliter respe
xerunt illi qui priora fm intellectum principia esse dixerunt: par
enim et impar attendunt in partibus colligatis ad compositi
nãm perficiendam sicut humidu et siccu: sed discordia et concor-
dia moventia sunt proportionaliter fm ratione sicut calidu et frigidu
Tex. c. 49.
movent in sensu. ¶ Patet igit qr oes isti et eadem dicunt quodam
modo et altera quodammodo: altera enim dicunt qr plures eorum
alia supponunt contraria qn assignant principia. Eadem aut dicunt
fm analogiam hoc est proportionem principiorum ad actus eorum: ut di
ctu est. Accipiunt aut contraria diversa ex ipsa coordinatione con
trariorum in qua coordinatione contrariorum quedam sunt communia
quedam particularia et quedam priora et quedam posteriora: et prio
ra communia sunt continentia: posteriora aut particularia sunt con
tenta. Sic igitur dicunt similiter quodammodo: et aliter alio mo-
do: et peius aliquo modo: melius aliquo mõ. Et hi notiora
fm intellectu: et alii notiora fm sensum. Est enim intellectus et
ro vlis: sensus aut est particularis: qr cu intellectus abstra-
hat a mã que cã est individuationis nõ pot esse particulare
in intellectu. Sensus aut cu accipiat presentem mam que nunc
cã est individuationis nõ pot esse sensus nisi individui par-
ticularis. Contrariu aut huius videt dictu supra ubi ostensum
est qr totu fm sensum notius est. Sed ibi satis ostendit solu-
tio eorum que ad hoc exiguntur: Plato aut posuit magnum et
parvu que fm ratione sunt. Alii aut posuerunt rarum et densum que
sunt fz sensum. Manifestu est igit ex dictis qr prima opz esse contraria.

¶ Cap. 3m. Et est digressio declarans qualiter principia opz esse
contraria et que contraria sunt que principia dicuntur.

Si autem contraria sunt principia sicut proba
tu est: videt ex ante habitis: contra
ria aut sunt que posita sub eodem
genere maxime a se distant: videt qr contraria nõ
sunt principia generis: sed potius consequunt ge-
nus: et ita videt qr contraria nõ possunt esse principia
que nõ sunt ex aliis. ¶ Adhuc aut suba sube nõ est contraria: sz po
tius qualitas qualitati: qualitas aut nõ est principiu mobilis cor-
poris in eo qd mobile: videt igit qr principia nõ sint contraria: qm
talia principia querimus que corporis mobilis in eo qd mo-
bile sint principia. ¶ Adhuc aut quedam nãlium et mobilium corporum
sunt extracta extra contrarietatem sicut celu: et in eis tm opz accipere
principia nature: videt ergo qr principia nature nõ sunt contraria.
R. n° Aver. i comento. 4 primi huius.
¶ Si forte aliquis velit sequi Avicennam et Averroim in solu
tione questionis dicentes qr contraria sumunt dupliciter. s. large et stri-
cte: stricte enim sumpta contraria sunt qualitates prime vel causate ex
primis: large aut sumpta contraria sunt continentia sub se priva
tionem et habitum: et ita intelligit qn dr qr principia sunt contraria:
Impugnat
qi sunt opposita ut privatio habitus. Videbitur hec distin-
ctio nihil valere: qr ubi Arist. probat duo esse contraria principia:
ratione utit ad hoc qr ad agendu sufficiunt duo: ergo fm Arist.
principia sunt agentia: privatio aut et habitus nõ agunt: privatio
enim nihil agit: ergo videt qr ista distinctio non sit fm sniam
peripatheticorum.

periparhericorum.¶ Adhuc qualiter priuatio diceretur eē
principium cum ipsa nihil sit: lȝ enim relinquat subiectū pro
priuum tamē nihil ponit: sicut cecitas que nihil plus ponit in
oculo de visu ꝙ̄ in lapide: lȝ in oculo relinquat subm visus
proprium: qḋ nō facit in lapide. Omne autē ꝑncipium vide
tur esse tale ꝙ ex ipso causat aliquid qḋ ꝑncipiatur ab ipso.
¶ Adhuc autē ꝙ si genera oppositorum debeant reduci nō
reducent in cōtraria sed potius reducent in affirmationem
⁊ negationē ⁊ priuationē ⁊ habitum. Quid ergo cause est ꝙ
principia noiantur contraria. Cum autē cōtraria sint oppo
sita vt priuatio ⁊ habitus. ¶ Adhuc autē oppositoꝝ genera
ab antiquo sunt distincta. Quid ergo cause est ꝙ antiq ꝑn
cipia dixerunt esse cōtraria potius ꝙ̄ opposita vt priuatio
nem ⁊ habitū. ¶ Amplius ſm ante dicta oportet cū non sint
ex alijs nec ex alterutris eē simul in eodē subiecto. Talia au
tem que simul sunt in eodē subiecto nullo opponitur gene
re oppōnis. Videt ergo opinio Anaxa. ex hoc vera eē: ꝙ vi
delicet principia nō sint opposita: sed veint quecūqȝ contigē
tia vni ⁊ eidē subiecto sicut albū ⁊ musicū ⁊ silia. ¶ Adhuc
autē si dicerent ꝑncipia esse opposita tūc relinqueret ea non
posse simul eē in sbēa materia: aut igit vnū erit i sbēa mate
ria: ⁊ alterū erit simpl'r extra ipsaȝ: aut vtrūqȝ erit extra. Et
qḋcunqȝ istoꝝ detur sequit inconueniens: ꝙ vȝ aliqḋ ꝑncipio
rum nature sit extra māȝ: qḋ si veꝝ est sequit ꝙ non trāsmu
tet nec mā trāsmutet ſm ipm: qḋ est extra ipsaȝ generatiōeȝ
sicut in metaphysicis ꝓbatur. ¶ Adhuc autē ad gnationem
rei sufficit ꝙ vnū sit actiuum ⁊ alterū passiuum. Sūt autem
hec forma ⁊ materia: hec autem semp simul sunt in mā ⁊ nul
lo genere oppositiōis opposita. ¶ Adhuc autē supra habitū
est ꝙ vna ꝓprietas principiorū est ꝙ ipsa non sunt ex alter
utris. Cōstat autē etiā ex ante habitis ꝙ cōtrarioꝝ vtrūqȝ fit
ex altero. ergo ꝑncipia nō sunt contraria sed potius silia vel
contingētia eidē subiecto nō cōtraria vt videt. Si autem ⁊
hoc cōcedat habet rursum quādā dubitationē: qm̄ que erit
habitudo vnius ad vnuȝ si talia sunt non opposita ꝑncipia
eadem erit habitudo eiusdē ad infinita eo ꝙ infinita acci
dunt eidē subiecto: nō ergo esset positio vera que iducta est
supra: ꝙ tamē fit musicū ex imusico nō fit ex quolibet imusi
co: qa ſm hoc posset fieri ex quolibet ⁊ corrūpi in qḋlibet qḋ
improbatū est in añtibus. ¶ Ad oia autē hec sine preiudicio
aliter dicendum ꝓ modulo nostro oēs ſm doctrinā Aristo.
tenuere qui princeps fuit Peripatheticorum principia eē
contraria ⁊ cōuenerūt etiam fere omnes alij in hāc sniam lȝ
differrent in modo ⁊ suppositis contrarioruȝ sicut diximus:
hec autēȝ contraria sunt illa inter que est motus ⁊ mutatio
que permixta est motui sicut infra dicemus: que lȝ in singu
lis mobilibus sint alia ⁊ alia tamē in cōmuni rōne dicuntur
contraria: ⁊ hoc oportet nos loqui in cōmuni: qa sic est ꝑcef
sus scientie a cōibus ad spālia qḋ qualiter sit dico ꝙ sicut ē
in genere ⁊ differentijs respectu speciei constituende: ita est
in materia ⁊ contrarijs respectu rei constituende per fieri ⁊
moueri ſm naturam. Genus eniȝ est generalis forma que
ideo generalis: qa est imperfecta ⁊ indeterminata: ⁊ cuȝ tra
hitur ad perfectum determinatur per differentiaȝ cōitas ⁊
confusio eius: ⁊ sic conducitur ad esse speciei: lȝ ergo alia sit
natura generis ſm id qḋ supponit genus: ⁊ alia natura dif
ferentie ſm id qḋ supponit differentia: tamē in potestate ge
neris est differētia habitualiter sicut in habitu siue forma cō
fusa non adunata ad vnū vel ad aliud nec disticta per actū
vel aliam. Et si queratur vtrum iste confusus habitus ⁊ for
ma in genere sit eadem cuȝ forma speciei dicemus ꝙ est idē
⁊ non idem. Est enim nō idem ſm esse: ⁊ est ideȝ quodāmo
do ſm id qḋ est essentia quedam: dico autem quodāmodo
⁊ nō simpliciter: qa est vna eēntia que est in duobus. s. deter
minato distincto: ⁊ non determinato ⁊ indistincto: siue per
fecto ⁊ imperfecto: sed est vt deficiens in his que ad esse exi
guntur quando est indeterminata ⁊ vt habēs necessaria ad
esse quādo est determinata: ⁊ hic quidem habitus cōfusus
vnus est abstrahens ab oibus speciebus lȝ operatio eius et
analogia nō sit vna ꝓut cōparatur ad spēm vnā: ⁊ ꝓut cōpa
ratur ad aliam: ⁊ hic habitus dicitur habitualis potestas
per quā differentie generis omnes sunt intra genus ⁊ extra
huntur ab ipso ſm rationem per intellectū agētē cōpositiōi
in genere ⁊ differētijs: ⁊ est nūc manifeste cognoscere ꝙ ge
nus est compositum quoniā natura quā supponit genus vt
sbm quoddam differētiarum alia est ab illo habitu confuso
qui est in genere habitualis potestas que natura gnlis pote
state oēs continet differētias. Et qa differētie nate sunt cir
ca cōe fieri sbm ⁊ vniūtur in vna potestate habituali ipsi⁹ et
distāt a se sub illo quādo actualiter accipiunt ⁊ expellunt se
mutuo ab illo: per hoc eni ꝙ vna generat in ipso: alia nō in
est ſm esse: ideo differētie sbales dicūtur cōtrarie ab Arist.
in .10. ꝑme pħie: per oēm enim eūdem modum se habent cō
trarie qualitates ad sbm: sicut autem diximus in genere et
differentijs: ita est per oia etiā in materia ⁊ ꝯtrarijs preter
hoc solū ꝙ materia nō est forma generalis. Materia enim
est sbm formarum in entibus ⁊ habet in se habitū cōfusum
formarū qui habitus imperfectus est ⁊ indistinctus: ⁊ hic ha
bitus si accipiatur in materia cōi est sicut in genere remoto.
Si autē accipiatur in mā ꝓpinqua ⁊ appropriata est sicut in
genere ꝓximo vel ꝓpinquo. Est autēȝ habitus hic habitua
lis potestas qua mā claudit in se formas plures vel paucio
res ſm ꝙ sunt ꝓpinqua vel remota: ⁊ est hec potentia habi
tualis idem ⁊ diuersa a formis per oēm eūdem modū quo
diximus ꝙ habitualis potestas differt: ⁊ idem est cū diffe
rentijs oppositis ⁊ forme sub ipso accepte hñt se per moduȝ
cōtrariarum differētiarū sub genere: ⁊ hee forme contrarie
sunt ꝑncipia rei mobilis ſm ꝙ est mobilis: qa omne qḋ mo
uetur aliquo mō: mouet de ꝯrio ad cōtrariū: qḋ qualr acci
dat videamus. ¶ Sumamus autē hic qḋ in tertio libro hu
ius scie ꝓbabimus. s. ꝙ mot⁹ physicus nō sit nisi aliqua for
ma fluens ſm suum esse ⁊ nō ſm suam essentiam: sicut pȝ in
eo qui albat. Albatio enim nō est nisi albedo fluens ſm esse
qḋ habet in materia ⁊ exiēs cōtinue de esse in eē. Cōstat au
tē ꝙ sic fluens nō flueret nisi a permixtiōe magnitudis exi
ret. ergo fluit a cōtrario sibi permixto: sed hic fluxus hȝ ꝑn
cipiuȝ ⁊ mediū ⁊ finē. Cōstat autē ꝙ ꝑncipiū eius magis est
in cōtrario ꝑmixto vel iuxta ipm. Mediū autē eius est in na
tura ſm esse qḋ equalr vtrūqȝ respicit extremoꝝ: ⁊ finis ei⁹
est ſm recessum a natura cōtrarij ⁊ accessuȝ ad statū in albe
dine: opȝ ergo ꝙ sit de cōtrario ad ꝯriū per mediū. In omni
eni motu prius venit ad mediū ꝙ̄ ad finē. Si autē aliqs ista
tria velit cōsiderare subtilr inueniet duo extrema mot⁹ esse
cōtraria: ⁊ mediū per qḋ eqdistantia accipit esse potestateȝ
illam habitualē materie in qua ambo equaliter ſm posse et
nō ſm esse existūt: sicut autē genus ſm eē nusq̄ est nisi in spe
ciebus: ita mā ſm eē nusq̄ est nisi sub formaꝝ altera que cō
trarie sunt: ⁊ cū motus cōueniat materie ſȝ eē oportet ꝙ cō
ueniat ei ſm exitū de ꝯrio in cōtrariū: ⁊ nō ſm exitū a poten
tia habituali media inter ꝯtrarias formas: ⁊ hinc est ꝙ pħi
dicunt ꝙ priuatio semper saluata est in contraria forma lȝ
ſm rōnem differat ab ipsa. ¶ Et est adhuc aduertēdū i hac
consideratione ꝙ quelibet formarū potestate habituali exi
stentium in eadem materia cōtraria est alteri ⁊ priuatio ad
ipsam: si eni considerentur forme ille ꝓut sunt actuale eē di
tes materie absqȝ dubio contrarie sunt per modum supra
dictum: qa bene sequit si vnum contrarioruȝ est forma tūc
⁊ alterum est forma. Si autē ꝯsiderentur ille forme per hoc
ꝙ vniantur in habitu cōfuso materie ambiētes formas po
testate vnaquequȝ earum habebit aptitudinem ad alteram
sed deficit ab actuali esse eius: ⁊ sic contrariū necessario sup
ponit priuationem. ¶ Et si querat a quo illorum habent ꝙ
moueātur adinuicem ⁊ transmutantur non erit difficile ſm
prehabita assignare: qa motum ⁊ potentiam mouēdi adin
uicē habent ſm hoc qḋ cōe est vtrisqȝ. s. ſm ꝙ vnaquequȝ pri
uatiue se habet ad alteram: qa sic habent tā sbm cōmune ꝙ̄
aptitudinem recipiendi formā oppositam: aptitudineȝ di
co habitualem sicut ante diximus: tamē qa materia ſm eē
habet mutari: ⁊ ſm esse nō est in sola ⁊ simplici aptitudine:
illa oportet ꝙ principiū motus sit a contrario vel medio qḋ
loco est cōtrarij: nec tamē ꝑncipiat motū vt cōtrarium: sed
potius vt priuatiue oppositū sicut patet ex ꝑdictis. ¶ His
habitis nihil difficile est respōdere pro obiectis ⁊ alijs que
simil'r obijci possunt. Ad hoc enim qḋ dicit cōtraria eē cōse
quentia genus: dicēdum ꝙ hoc veruȝ est de genere qḋ diui
dunt: sed tamē ꝑcedunt hoc qḋ cōstituūt: ⁊ hoc est id qḋ ge
neratur ⁊ constituitur in mā sicut nos diximus in ꝓhemijs li
bri istius. huius enim qḋ in natura generatur ſm spēȝ quaȝ

Doctoris so lutio ad ꝗstio nem.

An for⁹ gnlis sit eadē cum forma spēi.

Differentie inter mām ⁊ genus regre ī ꝑ me ta. c 17. ⁊ 12. meta. c 14. ab Auerroe.

Solo ad rō nes principa les.

natura precedit nos querimus hic in cōmuni principia non consideran tes hoc vel illud qđ est in genere minere vel plā te vel alijs. ¶ Nec ideo sequit ꝙ sint ex alijs: qa nō sunt ex alijs cōtrarijs que sunt ante ipsa in motu quē principiāt: ꝫ sunt ex alio qđ potestate est vtrūq₃ eoꝝ. Sic eniꝫ intelligitur quādo dicitur ꝙ principia prima non sunt ex alijs. Sufficit enim ꝙ nō sunt ex alijs ſm modū illū quo illa sunt ex ipsis. Subiectū tamē ipsoꝝ prius est ipsis ⁊ sunt ex ipso nō simpliciter: ꝫ quodā mō vt supra patuit: ⁊ adhuc iferius in sequētibus operis istius melius explanabit. ¶ Qđ aūt obijcit ꝙ sūba sūbe nō est cōtraria soluūt Alex. ⁊ Auer. dicētes ꝙ hoc est veꝝ in cōpositis: nō aūt in simplicibus: nec ego reꝓbēdo solutionē ipsoꝝ. ¶ Si autem in simplicibus distinguat iter vere cōtraria: ⁊ ea que habēt moduꝫ cōtrarioꝝ melius erit itelligere: qa ꝓpterea que supra dicte sunt forme sbales modū habēt ꝯrioꝝ. In eo aūt ꝙ ꝯria sunt actiua vel passiua ſm se vel per ꝑma ꝯria actiua vel passiua deficiūt a vere ꝯrijs: qa sic ꝯria nō sunt nisi in q̄litate. ¶ De solone aūt Auicene ⁊ Auerrois pꝫ qualr itelligat si quis eā velit sustinere: ⁊ qđ obijcit ꝙ per actionē ⁊ passionē ꝓbatur ꝑncipia eē ꝯria: dicēdum ꝙ ꝯria que sunt in sbā duplr accipiunt. s. ſm se ⁊ ſm eē qđ habēt in mā: ⁊ ſꝫ se quidē nihil agūt nec patiunt: ſꝫ sunt forme simplices. Si aūt accipiant ſm eē qđ habent in mā sic eo ꝙ sunt sbales sunt terminātes ⁊ ꝑficientes in mā: ⁊ idō oēs actiue qualitates que sunt in mā sunt instrumēta earū: sicut eni calor nō dissoluit tm̄ ⁊ tarificat mām: ſꝫ seruat ꝓportionē ad carnē ⁊ os ⁊ lignū ⁊ alia similia ſm ꝙ informat ab vna forma sbali vel ab alia: ⁊ sic forme sbales sunt actiue ⁊ passiue. Quia sicut diximus ꝓportionalr in talib⁹ mouere calidum in forma substātiali iformatū: ita dicimus de passiōe humidi ⁊ sicci: ⁊ ita dicimus de actiōe frigidi. Nos aūt de hoc reddere perfectā rōnē habemus in li°. 4. metheororuꝫ: ⁊ in libro de aīa. Ea eni que nūc dicta sunt sufficiunt ad presentē difficultatē de nature principijs motā remouēdā. ¶ Ad id aūt qđ dicit: priuatio nihil eē satis planū est soluere per aādicta: ſꝫ eni per hoc ꝙ priuatio est nihil sit: tn̄ ꝑ hoc ꝙ relinqt aptitudinē formalem aliqd est: ⁊ sic principiat motū rei mobilis: sed tn̄ infra ostēdemus ꝙ ꝑncipij rō nō eq̄liter cōuenit trib⁹ ꝑncipijs sed potius per prius ⁊ posterius. ¶ Qđ aūt querit qđ cause sit ꝙ principia dicant ꝯria cū aū cōtraria sint opposita vt priuatio ⁊ habitus satis est planuꝫ soluere per aādicta. Si eni in oppōne ꝯrioꝝ tanq̄ ī adix oppositiōis supponat oppō que dr̄ ꝑuatio ⁊ habit⁹ ꝓp potestatē habitualē in qua viuunt ꝯria que est relicta in ꝑuatiōe ⁊ habitu. Et hec est rō ꝙ Arist. reducit ꝯria in ꝑuationē ⁊ habitū ⁊ nō ecōuerso: sed tn̄ ſm ꝙ motus ꝑncipiat in eē est ꝓcessus motus a ꝯrio in ꝯriū: ⁊ ideo peripatheticis mag⁹ placuit ꝑncipia motus eē ꝯria q̄ꝫ priuationē ⁊ habitū: tn̄ qa cōtrariū nō inq̄ntū est spēs ⁊ forma opposita mouet: ſꝫ potius ſm ꝙ ꝑuatio est in ipso: idō specificātes per exempla ꝑncipia motus posuerūt ꝑuationē ⁊ habitū eē ꝑn°. ¶ Ex his pꝫ veritatis questi solo vtrū vꝫ ꝑncipia sint queq₃ ꝯtigentia eidē sbo vel ꝯria: pꝫ eni ꝙ ꝯria: ⁊ qđ dr̄ ꝙ ꝯtraria nō fiūt ex alterutris: itelligit ꝙ vna ꝯrietatis extremitas nō fit ex alia: sicut calor nō fit ex frigore: sed ſm ꝙ vnū ꝯrioꝝ ē ꝑuatio alterius: in mā subiecta hn̄ fit vnū ex alio: ⁊ ēt nihil fit nāliter nisi ſm hūc modū: ⁊ nihil ꝓhibet ꝯria hoc mō simul eē vt ī motu: ⁊ nō vt in eē in eodē: qa qn̄ sunt in motu vnū est sicut priuatio ꝓcedēs ad habitū: ⁊ alterū est sicut forma fluēs de potētia ad eē ⁊ nō sicut forma dans eē absolute. Sic. n. ꝯtraria simul sunt in oī motu: ⁊ hoc mō sunt ꝑn° causantia motum: hoc aūt in tertio huius scie libro erit manifestū cū de motu loquemur: pꝫ ēt ꝙ neutꝝ ꝑncipioꝝ hoc mō sumptū est extra mām ⁊ motū sed vtrūq₃ essentialr est itra ipm motū ⁊ mām. Nec sufficit actiuū solum: sed opꝫ eē in qđ agit: ⁊ hoc duplr. s. sicut ꝯriū qđ expellit: ⁊ sicut mā que suscipit actionē agentis: ⁊ idō opꝫ esse ꝑn° ꝯria. Et ex his pꝫ solo dubitabiliuꝫ que mota sunt ⁊ aliuꝫ illi. Per hoc autē ꝙ nos hic fecimus comparationē iter genus ⁊ mām ⁊ ꝯria ⁊ differētias nō intelligimus ꝙ mā sit genus: vel dīe sint ꝯria ſm nām accepta cum nos ꝑdixerimus genus eē formā gn̄alē: ⁊ differētias eē ꝑdicabiles de his quoꝝ sunt dīe. Mā aūt nō est forma nec forme sunt ꝑdicabiles de mā vel de eo cuius sunt forme: qa genus est intētio rei ⁊ silr differētia. Et ad hoc intelligēdū est ꝙ (sicut nos ante diximus) vle ⁊ forma rei triplex est. s. id qđ est ante reꝫ: ⁊ hoc est hic causa: ⁊ id qđ est in re: ⁊ hoc est forma: ⁊ id qđ est post rem abstractū per intellectū ab ea: ⁊ hec est rei intētio. Cū aūt a re fit abstractio: fit illa abstractio a re tota: ⁊ idō id qđ abstrahit a tota re predicat ⁊ vocat ꝓpter hoc forma toti⁹ ⁊ nō ptis: totū eni ſm ꝙ in suis eētialibus cōsiderat: pōt significari ſm ꝙ est substans forme vel ſm ꝙ est forma ꝑfecta. ¶ Et ꝑmo qdē mō ab eo toto sic cōsiderato abstrahit genus: ⁊ scđo mō ab eo toto abstrahit species vel dīa si cōsideret vt perfectū per hoc qđ dat ei distinguēs ⁊ perficiēs ipm in esse: ⁊ si ꝯsideret vt substās accn̄tib⁹ ab eo toto abstrahit albū vel musicum ⁊ oīa hec ꝑdicabilia sūt de toto eo ꝙ sunt forme a toto separate: sed hoc non fit in forma ⁊ materia quoꝝ neutrū est totus vt cōstituēs totuꝫ: ſꝫ cōstituunt totū ⁊ cōponūt: ⁊ idō dicunt ptes de toto nō ꝑdicabiles. De hoc aūt tractādū erit in ꝑma phia: ſꝫ ad itellectuꝫ cōtrarietatis ꝑncipioꝝ sufficiunt ea que hic dicta sunt.

¶ Cap. 4m. Q: ꝑn° nec vnū sunt nec infinita ſm numerum.

Conueniens aūt post hec vtiq₃ erit dicere vtrū ꝑn° vnum vel duo vel ifinita sint ſm numeꝝ. ¶ Et ostēdemus ꝑmo ꝙ nō ē possibile vt principia sint vnū vel ifinita: deīde inuestigabimus in quo sint nūero. ¶ Ex aādictis autē ostendit ꝙ nō est possibile vt ꝑn° sint vnū. Cū enim habitū sit ꝙ ꝑncipia sint ꝯria: cōtrarietas aūt nō pōt esse saluata in vno opꝫ ꝙ principia nature ⁊ mot⁹ sint plura vno: ſꝫ eiꝫ in omni gn̄e vnū sit ante duo ⁊ duo ante tria: tn̄ in gn̄e ꝑncipioꝝ phīce rei nō est ita. Et hoc idō est qa ꝑncipiū phīci non dicit simplr primū genus principij: sed dicit ꝑmū in quadaꝫ nā que mobilis est vt diximus in ꝓhemijs: ⁊ idō actus principij phīci non pōt saluari in vno. Mouēs enim phīce mouet motū ⁊ opꝫ ꝙ sit mobile ei sbm ⁊ ꝯrium: ⁊ ideo principia rei mobilis ſm ꝙ est mobilis opꝫ eē plura vno. Lꝫ autē sint plura non tamen possunt esse infinita. Si eniꝫ eēnt infinita: tūc ens ꝑncipiatū phīce neq₃ sciretur: neq₃ credulitas aliq̄ hēet de ipso: qꝛ sicut supra ostēdimus oīs scia ⁊ credulitas rei habet in qualibet scia ex scia principioꝝ: sed ꝑncipia ifinita nō sunt scibilia: qa intellectus nō pōt transire infinita. ergo id qđ ē ex ꝑncipijs eēt ignoratū. ¶ Si qs autē sophꝫ nobis opponat dicens ꝙ deus creator sublimis ⁊ gloriosus est ifinit⁹: ⁊ tamē scia credulitatis habet de ipso: ⁊ ita nō videt valere rō inducta. ¶ Adhuc aūt qn̄ si dētur eē infinita ꝑ numeꝝ ⁊ infinita per extensionē ꝯtinui: sicut multi phī posuerūt: constat ꝙ deus gloriosus oīum illoꝝ vtroq₃ mō infinitoꝝ habebit sciam: ⁊ ideo iterū rō iducta concludere nō vr̄. ¶ Rūdebimus ad hec ꝙ aliter deus gloriosus est ifinit⁹ ⁊ alr ifinitū per numeꝝ vel per extēsionē. Deus aūt cum dr̄ infinitus dr̄ a negatione finiētis ipsum ⁊ mēsurantis extra infinituꝫ: qa vꝫ ipossibile est ipsum finiri loco vel tēpore vel itellectu capiente ipm ꝓp qđ est plene inenarrabilis: hoc est qa eū perfecte intelligi nō cōuenit nisi a seipso: est tn̄ ipse finiēs se: qa tātus est quātus ipse se itelligit. Si eni deus diceret eē ifinit⁹ sicut infinitū dr̄ quantū ad discretū vel cōtinuū: sequeretur deū eē semper iperfectissimū qa ifinitū: hoc mō iperfectissimū est cum semper aliqd eius qđ ipm ꝑficere dꝫ sit eē ipm sicut nos ifra in tertio libro huius scie ostēsuri sumus. Infinitū autē qđ dr̄ a negatiōe finientis ipm extra ꝑfectissimum est ⁊ sua nobilitate excedēs oēm loci ⁊ temporis ⁊ ingenij capacitatē que vel est vel quā possibile est eē. ¶ Lꝫ aūt ponamus eē infinita actu sicut posuerūt qdā pithagoricoꝝ: cōcedimus tn̄ deū cuius sciam nihil effugit illa ifinita oīa scire qđ idō cōtingit qa sua scia nō causat a scitis sed potius est cā oīum scitoꝝ. Et ideo sciēdo se esse cām ipsoꝝ ipse scit infinita: ⁊ ideo scia infinitoꝝ in ipso est per vnū qđ ipse est qui sibi finitus est: vnde ipse nō intelligit rē per intellectum trāseuntem super rē intellectā nisi quātum itelligit seipsum. Nra autē scientia nō est cā scitoꝝ sed potius causat a reb⁹ scitis: ⁊ ideo opꝫ nostrū intellectū eē trāseūtem super scita ⁊ itellecta: ꝓp qđ cōtingit ꝙ ea nō itelligit que trāsire nō poterit ⁊ hec sunt ifinita sicut diximus. ¶ Stat ergo rō inducta ꝙ vꝫ principijs infinitis existētibus sicut dixit Anaxa. ens phīcuꝫ principiatum ab ipsis erit ignoratum. ¶ Aliter tn̄ hoc ipsuꝫ probauimus sic ꝙ in omni genere vno non est nisi vna contrarietas

Sꝫ adūte ꝙ Cōmentator vr̄ illō tenere ex itēnōe Alexādri non ex mēte ꝑhī: vt pꝫ. 5. phyſic. cō. 10.

Nota qūo ꝑt sustineri formas sbales eē actiuas et passiuas.

Nota ſꝫ mētē Doctoris q̄re oppō ꝯriorū reducit ad oppōnem ſꝫ ꝑuatiōēꝫ ⁊ habitus idq₃ ad radicem.

Nota hic qđ sit for⁹ tot⁹ et qđ sit for⁹ pt. ⁊ ꝓp qđ for⁹ tot⁹ ꝑdicat ꝺ toto ⁊ nō aūt for⁹ ptis.

Tex. 2. c. 50.

Quare ratio ꝑncipij nō ꝑt saluari in vno in rebus physicis.

Obiectio ꝯ predicta.

Solutio

Nota subtilē modū declandi Doctoris qđo de⁹ sit ifinitus.

Nō qđs de⁹ ſꝫ theologos ifinita cognoscat.

Quādo scia eq noce dicat de scia dei ⁊ de scia nra. vide etiā Com. 12 met. cō. 51.

trarietas prima. Cũ igitur se genus habeat ad differẽtias sicut potentia ad actum quẽadmodum superius explanaui mus: necesse est q pme potẽtie in genere pme respondeant differẽtie ɔrie: ille sunt cõtrarietas vna pma que est in gene re vno: ⁊ sic sunt .10. pme cõtrarietates sm .10. genera: qr au tem nouẽ accidentiũ genera tãq ad cãm ⁊ sbm reducuntur ad sbam oportebit necessario q alia genera cũ ɔrietatibus suis causent ⁊ principient a genere sbe eo mõ quo iperfectuʒ fluit ⁊ principiaẽ a perfecto: nõ ita qdem q pncipia alioꝝ generꝝ pncipient a principijs sbe: ita q habitus ab habitu ⁊ priuatio a priuatiõe: sed potius sic q alioꝝ generꝝ principia a sba composita principiaẽ: qa sbm cõtrarietatẽ accñtaliũ non est mã sed poti' cõpositũ: ⁊ ideo ẽt cũ ipsoꝝ est sba cõpo sita ex quo relinqtur q pncipia alioꝝ generuʒ nec sunt pnci pia simplr: nec sunt pma simplr: nec sunt principia entis sim pliciter sed sunt principia sbe ⁊ oia ista colligũt qa ipsa sũt ⁊ pncipia simplr ⁊ pma simplr: ⁊ sunt principia eius qõ sim pliciter est ⁊ nõ sm qd. Hoc eni mõ sba est qõdã vniũ ge nus a quo pncipiant oia alia genera ex quo sequiẽ q nõ sũt infinita pncipia formalia sed duo tm .s. cõtrarietas prima que est in genere sbe. ¶ Si autẽ quis querat que sunt illa pma cõtraria sbe: que sunt pncipia pma: dicẽduʒ vĩ q du pliciter accipimus pn⁰ prima motus. Accipimus eni prima in gñe ⁊ prima in re ipsa apud nãm. In gñe autẽ pma sũt pri me differẽtie sbe sicut diximus: ⁊ hoc mõ pma accipiuntur sm pprietatẽ istius scie quã tractamus in libro isto: qa nos hic cõsideramus mobile non ɔctum ad aĩam sicut pʒ in aĩ habitis. Unde pma principia mobilis sunt pricipia que qri mus hic: ⁊ hec sunt mã ⁊ forma: ⁊ puatio non ɔcta ad spẽm aliquã mobilis: sicut eni sepius diximus pcessus artis ẽ ab vliori ad particularius. Et ideo in seqñtib' libris scie nã lis tãgemus pn⁰ mobilis huius vel illius. ¶ Scdm tẽ autẽ prima pricipia motus sunt pncipia mobilis sm locũ ⁊ pma principia gñationis ⁊ corruptiõis ex pte agẽtis sunt quali tates pme: ⁊ ex parte materie pma qdẽ sunt rarũ ⁊ densuʒ: hec autẽ oia sequẽs sermo declarabit. ¶ Nos aũt pmo mõ dicta pma pn⁰ sbe esse pncipia dicimus que sm nãm sunt pma ⁊ sm viã itellectus: hoc eni melius est dicere esse finita q infinita: qa si aliqd debeat causari ⁊ ipm põt cãri ex fini tis principijs melius causatur ex finitis q ex ifinitis. Et iõ Empedocles melius posuit pncipia eẽ finita q Anaxa. qui dixit ea eẽ ifinita: qa oia nãlia causauit ex qtuor elẽtis Em pedocles: sicut causauit ea ex ifinitis homogeneis Anaxa. ⁊ ideo qa eadem cãmus ex finitis que ex ifinitis causari dixit Anaxa. melius est dicere pncipia eẽ finita q ifinita. ¶ Am plius sm modũ quẽ pdiximus lʒ multa sint ɔria sm diuersa genera: inter tñ genera quedã sunt priora ⁊ quedã posterio ra. Illa enim que fiũt ex alijs sicut ex suis causis sicut dulce ⁊ amarũ ⁊ albũ ⁊ nigrũ fiunt ex qtuor qlitatib' pmis: ⁊ sũt po steriora. Et illa ex qb' fiunt sunt priora. Cum igiẽ pma sint que nõ fiunt ex alijs: sed alia ex ipsis vt diximus: ⁊ illa sint pauca cõstat q prima pncipia nõ sunt ifinita sʒ pauca nume ro. ¶ Adhuc aũt id qõ dcm ẽ ex hoc ẽt cõstat q pricipia sem per manere opʒ: que eni nõ fiũt ex alijs semp manẽt: qa que ex alijs nõ fiũt: ex alijs ẽt nõ corrũpunẽ. Preterea aũt nõ fi unt ex alijs: ergo nec ex alijs corrũpunẽ sed manẽt semper. ¶ Hoc aũt multã hʒ dubitationẽ: si eni mã mobilis ẽ de cõ trario in ɔriũ: videẽ q vtrũqʒ ɔrioꝝ destruaẽ per alterum: ⁊ sic neutrũ eoꝝ semper põt manere. ¶ Hoc autẽ soluiẽ p hoc q priuatio habit' forme nõ est sepabilis a mã: sicut pʒ in ge neratiõe corporis vbi materia a corporeitate nõ separaẽ in vniuũ lʒ separeẽ ab hac ⁊ ab illa: ⁊ lʒ puatio que illi habitui opponiẽ nõ remaneat in rõne priuatiõis manet tñ sʒ q res saluata est in pfectiõe que fit per habitũ: sicut nos supra di ximus: ⁊ ita id qõ est pn^m simplr sicut prima mã ⁊ prima for ma semp manet. Qõ autẽ est principium sm qd manet quo dãmõ: ⁊ quodã alio modo nõ manet. ¶ Auicẽna tamen de hoc duas dat alias explanationes quaꝝ vna est alioꝝ opi nio dicentium: q ideo dictũ est q pncipia gñatiõis manẽt semper: qa nũqʒ fuit hora in qua nõ eẽt gñatio in mã ⁊ pua tione eo q mũdus sit eternus: ⁊ hij dicũt manere semp nõ sm esse: sed qa primo nõ extiterunt in esse. Alij autem dixe runt manere semp in vniuũ: qa vniuẽ per se neqʒ generaẽ nec corrũpitur: sicut in littera ɔtineẽ quã diximus: ⁊ hoc cre dimus eẽ verius q primũ. Nos eni de priori opinione ifra determinabimus. ¶ Dicit ẽt Auer. vʒ qa priuatio in ratio ne priuatiõis manet sed nõ eadem nũero: qa quãdo mã pfe cta per formã vnã amittit priuationẽ quã habuit ad formã illã: hʒ tamen priuationem ad formã aliam quã nata est su scipere: ⁊ ita prima contraria manẽt semper. ¶ Manifestũ est igitur q principia neqʒ infinita sunt neqʒ vnum.

Margin: Quaĩr pn⁰ sube sint pn⁰ alioꝝ pdicamẽtoꝝ: vide 12. met. t. cõ. 22.

Margin: Pricipia p⁰ motus duplr ɔcipi pñt.

Margin: Dubitat qõo pn⁰ opʒ simp manere.

Margin: Solõ ppria.

Margin: Auic. solõ.

Margin: Solõ Au.

¶ Cap. 5^m. Q principia nõ sunt plura duob' aut tribus.

Quoniam autẽ pricipia sunt finita rõ nẽ habet q sint duo tm: ⁊ q nõ duo tm sicut ⁊ rõ qdeʒ ad hoc q sint plura duob' est: qa cum habitũ sit q principia prima opʒ eẽ cõtraria põt aliqs dubi tare dicens q ɔtrariũ nõ facit alterũ vel aliqd ex altero: densitas eni non facit raritatem neqʒ ecõuerso ra ritas densitatẽ: ⁊ similr est in oibus alijs cõtrarietatib' que a pñis diuersis dicunẽ esse principia: qa discordia nõ condu cit ad esse concordiam neqʒ facit aliqd ex ipsa nec econuer so cõcordia ex discordia: sed vtrũqʒ facit in alterum qddaʒ tertiũ qõ subijciẽ vtriqʒ vel in plura: sicut Platonici dicũt qui plura ponunt nãlia subiecta cõtrarijs ex quib' dicunt parari nãm nãlium entiũ. ¶ Amplius de eodem dubitabit aliqs quomõ vʒ contraria sint principia nisi supponatur eis natura tertia: qa nos videmus q cõtraria nõ sunt sba ali cuius eoꝝ que sunt sed potius sunt forme eoꝝ sm quas q lia dicunẽ: sʒ id qõ est pn^m simplr: hoc simplr ẽt est ens: ⁊ opʒ q non sit sicut in subto aliquo sʒ sit stans per se. Si eni dice reẽ pn^m eẽ in aliquo sicut in subto oporteret q pn^m esset prin cipiatũ: ⁊ sic eẽt ex aliquo alio qõ supra iprobauimus: qa sbi ectũ qõ est stans p se prius est ⁊ principiũ pdicati qõ ẽ in sbi ecto. ¶ Amplius autẽ ex his que in predicamentis tradi ta sunt manifestũ est q sba sbe non est cõtraria: g contraria que dicta sunt esse principia nõ sunt substãtie. Qualr igitur sunt ipsa per se sumpta principia sbe: sba eniʒ sit essentia liter ex nõ sbĩjs. Iterum autem si cõtraria tm per se sum pta essent principia sbe cum principiũ sit prius principiato oporteret contraria que nõ sunt sbe esse priora q sba. er go non sbe priores sunt sba qõ est inconueniens. ¶ Unũ si aliqs vtrasqʒ habitas rationes veras esse supponit .s. q pn cipia sint contraria sicut duduʒ pbauimus: ⁊ q principia sb stantie non sola possint esse contraria sicut nunc pbatũ est: oportebit eum necessario plura dicere principia q duo: po net enim tertiam mãm que subijcitur duobus cõtrarijs p mis sicut dixerunt illi qui omne qõ est dixerunt vnam quan dam materialẽ naturaʒ esse sicut aquã aut ignem: aut me dium inter ista. ¶ Ne autem ea que dicta sunt obscura re maneant adhuc eadem declarabimus amplius. Cõstat eni nihil agere in alterum nisi qõ est in esse saluatum: cõtrariuʒ autẽ in esse non saluaẽ nisi per subm in quo est: ergo ad hoc q in se inuicem agant contraria: debet ipsis subijci tertiuʒ qõ est subm saluans ⁊ sustinens vtrunqʒ: ⁊ sic non possunt eẽ tm duo contraria principia. ¶ Adhuc id qõ est ex principijs cõstitutũ est hoc aliqd. Id aũt qõ est hoc aliqd duo hʒ in se ipso ex pricipijs cõstituẽtib' ipm: est eni per se subsistẽs ⁊ est ens cõpletũ in actu: opʒ g q vnũ principioꝝ sit i se subsistẽs: ⁊ hoc est id qõ ɔrijs subijcitur ⁊ alterũ sit act' eius: ⁊ hoc est alteꝝ ɔriuʒ qõ est per modũ habit'. ¶ Nec est nobis dubiũ ex his que in logica ⁊ pma phia dicta sunt sbam diuidi in tria .s. in mãm ⁊ formã ⁊ cõpositũ. Diciẽ aũt sba a substan do: cũ aũt substẽt tria .s. mã ⁊ prima sba ⁊ scda constat q id qõ pmo substat a quo ambo alia habẽt substare est mã pp qõ ẽt ipsa est subm primũ: qa ipsa est que prime substat for me ⁊ primo: ⁊ hoc mõ sola ipsa iter simplicia sba ẽ. Oĩs au tẽ forma in quale pdicaẽ: siue sit pars rei: siue nõ. Ex his eiʒ que Porphyrius tradidit scimus q dĩa lʒ sit pars eius qõ est eẽ rei tñ in quale pdicaẽ: talis g forma que pars eẽ rei ẽ: qualitas est rei eẽntialis: ⁊ est in subto primo qõ est mã cui dat eẽ ⁊ facit ipm actu eẽ cũ ante potẽtia extiterit: ⁊ nõ ẽ sub stãtia sm q dr a substare sba: ⁊ hoc mõ prima sba que est hoc aliqd nõ hʒ a forma q sit sba sed potius a mã. ¶ Hoc mõ ergo itellexim⁹ q sba nõ est ɔria sbe: ⁊ q sba nõ sit a nõ sba: qa hoc mõ prima ɔria nõ sunt sbe: sed sunt sbe sm q dr sba que facit sbam actu eẽ: hoc eni est qlitas es sentialis: ⁊ est pars ei' qõ est eẽ rei hĩs ɔriuʒ: ⁊ est in subie

Margin: Tex. c. cõ. 51.

Margin: Tex. c. c. 52.

Margin: Tex. t. cõ. 53.

Margin: Mã marie sbã ẽ pñ a sbstãdo dr sba vide. 7. met. t. c. 8.

cto primo qȝ est mā: ꝛ nō in subto scdo: qȝ est cōpositū: quia id qȝ est in subto secūdo qȝ est cōpletum ꝛ perfectuȝ esse: est ꝯnis esse perfectuȝ: ꝛ iō non pōt eē pars eius qȝ est rei esse: q̄ propter accñs est ꝙ cū sit in aliquo nō est in eo sicut q̄dā ps eius qȝ est eē: ꝛ ipossibile est eē sine eo in quo est: ꝛ nihil differt forma subalis ab accñtali: ꝛ iō suba ꝛ fit a nō suba: ꝛ fit ab ea: fit eni a forma in actu nō in eo ꝙ substat qȝ est substātia sm ꝙ suba dr: que facit actu subam: nō aūt est suba que dicit a substādo. Et per hoc pȝ intellectus oium que sunt ꝑdicta: pȝ etiā ꝙ necesse est aliqd substans subijcere contrarijs qȝ est mediū ipsoꝝ ꝛ primū subiectum vtriusqȝ.

Cap. 6m. Qualr id qȝ subijcit ꝯrijs mediū est vtriusqȝ.

Tex.t.c.54.

Cum autem Quidam pꝛioꝝ hoc mediū subm dicūt extrema elemēta sicut ignē vl terram: qdā aūt media inter elmta rōnabilius dicunt. qui dicūt ipm eē mediū q̄ qui dicūt ipsuȝ extremū: ipm eni mediū in eo ꝙ est mediū potentia est vtriusqȝ extremoꝝ: actu autē neutrū. Et quicūqȝ posuit ipm magis separatū a ꝯrijs verius posuit q̄ ille qui posuit ipm magis excellētius ꝯrioꝝ ꝯiunctum: qa cū mā malis que media est: sit potentia in vtroqȝ ꝯrioꝝ ꝛ actu: in neutro magis similis est ei id qȝ non hȝ excellētias ꝯrioꝝ sm actuȝ q̄ id qȝ habet excellēter ꝯria: ꝛ ideo q̄tuȝ ad hoc illi qui dixerunt mām oium esse mediū inter aereȝ ꝛ ignē: vel mediuȝ inter aerem ꝛ aquā rōnabilius dixerūt q̄ illi qui dixerūt ꝙ mā oium est vnum q̄tuoꝛ elntoꝝ: qa elemēta distincta sunt excellētijs ꝯrioꝝ. Media autē elntoꝝ que quidā posuerunt: vt Heraclitꝰ dicebanf nullū ꝯrioꝝ habere actu. Hac eadē rōne inter illos qui dixerūt mām oium eē vnū elementuȝ melius dixerūt qui posuerūt illud aereȝ: qa lȝ aer potētialr sit calidus ꝛ humidus: tñ sm actū nullū hȝ ꝯriorū in excellētia: sed variaf sm actuȝ suscipiēs oēs differentias ꝯrioꝝ. Est eni mō humidus: mō siccus: ꝛ mō frigidus modo calidus. Post hos etiā melius alij dixerūt mām oēm dicētes eē aquā: qꝛ lȝ aqua sm actum sit frigida ꝛ humida: de facili tñ variaf ad opposita istoꝝ: qa qñqȝ calefit vt ferueat: quādoqȝ aūt cōgelatione siccaf: ꝛ ideo magis similia sūt ista materie prime q̄ ignis ꝛ terra que ita de facili non variantur.

Nota quō sit intelligēdum aer ē calm ꝛ humid.

Tex.t.c.55.

Oēs tamē pħi qui dixerūt mām oēm vnū aliqȝ corpꝰ esse cōueniunt in hoc ꝙ dicūt ipm ꝯrijs distingui: qdā enim dicunt ipm distingui ꝛ figurari raritate ꝛ densitate: ꝛ qdā magno ꝛ paruo que vniulr dicta sunt in excellētia ꝛ defectu qȝ est additio vel diminutio: sicut diximus in antehabitis: vr def eni antiquissima opinio Pithagoricoꝝ eē ꝙ principia rerum sunt tria. s. vnuȝ qȝ est nā media ꝛ superabundātia ꝛ defectus. Sȝ antiqui nō eodē mō ista tria ponebāt eē principia queadmodū postea posuit Plato. Antiqui enim dixerunt ꝙ duo que sunt ꝯria faciūt ꝛ sūt actiua ꝛ vnū qȝ est natura media iter ea patif ꝛ est passiuū. Posterioꝝ aūt qdam sicut Plato dixerūt ꝙ vnū qȝ est cōe ꝯrioꝝ facit ꝛ duo patiunf que sunt cōtraria. Ex dictis igif pōt aliqs ꝯsiderare ꝙ principia dicere esse tria quādam habet rationem.

Cap. 7m. Qꝛ principia non sunt plura tribus.

Tex.t.c.56.

Quod aūt Sint plura tribꝰ nō est possibile qa ad patiendum sufficiēs est vnuȝ ꝛ duo sufficiūt ad agendū. Si eni darenf q̄tuoꝛ eē ꝯria prima oporteret ꝙ due essent ꝯrietates eque prime. Due autē eque prime ꝯrietates nō sunt imediate reducibiles ad potētiam vnā qȝ sic pbaf. Ois eni potētia vna in gñe vnius est actus tñ: ꝛ oē mobile siue mutabile susceptibile est vnius actꝰ primi gcūqȝ sit ille: qꝛ aliter nō eēt ordo in mobilibꝰ: nec eēt descēsus a cōi ad spālia. primo aūt actui nō opponif nisi priuatio vna. g̃ primū subiectū mobile siue mutabile vnius est tñ ꝯrietatis pme. Si aūt dicerenf eē due ꝯrietates eque prime oporteret necīo ꝙ haberent duo subiecta eque prima: qa ostēsuȝ est ꝙ subm primū nō est susceptibile primo nisi vnius ꝯrietatis: g̃ in genere trāsmutabiliū nō sufficeret vnuȝ ad patiēdum cuius ꝯriū iam habitū est ante: g̃ ipossibile est eē plures vna ꝯrietates eque primas. Sequeref aūt ex hoc ꝙ si plura eēnt suba contrarijs ꝙ plura eēnt gña mobilium corpoꝝ ꝛ plures scie que oia sunt absurda: qa quoꝝ mā nō est vna hoꝝ genus nō est vnū: ꝛ quoꝝ genus nō vnū hoꝝ scia nō est vna. cum ois scia vna vnius gñis sit subti ꝛ pluriū generuȝ subtoꝝ plures sūt scie. Si forte aliqs diceret ꝙ due sunt ꝯrietates que generantur ex vna mā: ita ꝙ mutatio mō fit ex vna ꝛ mō ex alia: hoc nihil est qa tūc altera ꝯrietas eēt ociosa cū vna earuȝ sit sufficiēs: natura eni cū sit ordinatissima nō abundat superfluis neqȝ deficit in necessarijs: simul aūt cuȝ dictis hoc aduertēdū est ꝙ ipossibile est plures ꝯrietates esse eque pmas per vnā rationem quā superius diximus. Est eni sola suba qȝdam genus entis qȝ ad oia alia relationē cause hȝ ꝛ pncipij: vnius aūt generis vna est ꝯrietas prima. vñ ꝯrietates generum differunt nō in hoc ꝙ plures sint eque prime: sȝ in hoc ꝙ quedā ꝯria sunt priora quedā posteriora: ꝛ non differunt in hoc ꝙ plura sunt eque pma in diuersis gñibꝰ: semꝑ eni in vno gñe ꝯrietas est vna prima generis illius: sed oēs alie reducunf in vnū genus qȝ est pnm ꝛ subm aliaꝝ. Qꝛ aūt ꝯrietas vna sit in omni gñe per supiora satis patuit. Ex illa aūt ꝯrietate nō sequif ꝙ motus nālis sit in oi gñe: quia nō ois forma est talis ꝙ ad ipsaȝ sit motus ex itētiōe nāe: sȝ motus per accñs est in omni gñe sicut ifra ostēdef in tertio libro ꝛ quto scie istius. Morꝰ aūt nālis in q̄tuoꝛ gñibꝰ est tñ sm ꝙ in eōi rōne sumif lȝ ꝓpria hēat pncipia variata sm q̄tuoꝛ genera ꝯrioꝝ: nī illa causantur a suba subtra illis ꝯrijs. Et iō etiā mā que est in potētia subijcif mutationi que est in suba: sed cōpositū ex mā ꝛ forma subijcif motui qui est in alijs gñibus: ꝛ causa huiꝰ pȝ in antedictis. Qȝ qdeȝ igif pricipiū siue elemētū: neqȝ sit vnū tñ: neqȝ sint pnꝰ plura duobus aut tribꝰ manifestū est ex dictis hoꝝ triū alteꝝ. verum vȝ sint duo aut tria multā adhuc habet dubitationē lȝ non dubitemus plura eē vno ꝛ nō plura eē tribꝰ. Et iō iteꝝ oportet nos inquirere verum sint principia duo aut tria: vt autem melius hoc inuestigare possimus opȝ nos q̄rere sollerter qd subijcif i oi fieri ꝛ q̄uo vnū dr fieri ex alio sȝ quēcūqȝ modū.

Vide ꝑ hoc 5.phy.t.c.8. Tex.t.c.57.

Cap. 8m. Quid subijcif in omni fieri: ꝛ q̄uo vnum dr fieri ex alio ad sciendum numerum principioꝝ.

Tex.t.c.57.

Sicut Igitur cōsueuimus dicere procedemus primū aggrediētes de vli fieri ꝛ generari. Cōuenit primū dicere que sm nām sunt cōtraria, que sunt de mobili sm se nō cōtracto ad mām: ꝛ deinde in alijs libris sequētibꝰ speculabimur circa vnūqȝqȝ ꝓpriam eius gñationem ꝛ pncipia ꝓpria ipsius sm ꝙ ad hāc vel ad illā mām mobile ꝯsideraf cōtractum sicut in scietia mineralium tāgemus: ꝛ in scia vegetabiliuȝ ꝛ in alijs similr sm oium nāliū diuersitatē. Incipientes igif in vli dicimus aliquādo ex alio fieri aliud sm mutationem in suba: ꝛ dicimus ex altero fieri alterum sm mutationē in accñtibꝰ: vtroqȝ aūt istoꝝ modoꝝ possumus significare simplex ꝛ possumus significare cōpositum. Simplex autē significamꝰ dupliciter. s. subiectū tñ supponētes vel priuationē siue alterū cōtrarioꝝ supponentes. Cōpositū aūt quādo supponimus subiectuȝ cū priuatiōe pmixtuȝ. Simplex eni subȝ dicimus fieri sicut qñ dicimus hō fit musicus. Simplicē aūt priuationē dicimus qñ dicimus imusicus fit musicus. Cōpositū autē sicut qñ dicimus hō imusicus fit musicus: ꝛ sicut est ex pte subiecti ꝙ sit ista multiplex significatio: ita est eadē multiplicitas ex parte ꝑdicati qȝ est terminus mutatiōis. Dicimus eni hō fit musicꝰ vel hō fit hō musicus: sȝ nō dicimꝰ vel musicū vel hoiem fieri hoiem: qa subiectū nūq̄ est terminꝰ mutatiōis vel motꝰ. Sciēduȝ g̃ ꝙ cum ꝓpositio exīt notā originis motꝰ ꝛ in origie motus aliqd obijciaf qȝ est priuatio nō ꝓprie dicimus ex: nisi qñ supponif priuatio simplr vel mā imixta priuatiōi: ꝛ ideo dr ex imusico fit musicus ꝛ ex imusico hoie fit musicus: vel ex imusico fit hō musicꝰ: vel ex imusico hoie fit hō musicus. Sȝ cū subijcif solū subiectū eius nihil in toto motu abijcif: nō recipit semꝑ ꝓpōnem. vñ bene dr hō fit musicus: sȝ nō ꝯueniēter dr ex hoie fit musicuȝ vel hō musicus. Pȝ igif ex his priuationē ꝛ subiectuȝ videri eē duo: qa vnum eoꝝ permanet alteꝝ nō pmanet: ꝛ iō in motu diuersa supposita diuersimode significanf: hō eniȝ permanet idē in motu. Immusicū aūt nō pmanet sȝ abijcif cū hō imusicus fit musicus: siue simplex priuatio siue cū subiecto cōposita ꝛ cōplexa significef. Cuȝ autē significaf priuatio simplex pōt poni sine ex ꝓpōne: vt dicaf imusicū fit musicum

T.t.cō.58.

E ubȝ nōcs. ē terminꝰ motus aut mutatiōis qȝ itelligo ꝑ se q̄ a ꝑ accñs subȝ ꝛ terminꝰ motꝰ pñt eē idē subto sic pȝ 5.phy.cō.9. T.t.cō.59.

ficum sicut diximus: tamē magis ꝓprie significatur cū ꝓposi

T.c.c.60. tiōe qđ abijcitur ⁊ nō manet idē in toto motu. ¶ Si igiť ali quis subtilr ea que dicta sunt inspiciat videbit ꝙ in oī mo tu aliqd aliud a priuatiōe ⁊ habitu opꝫ subijci: ⁊ illud est qđ ꝓprie fit ⁊ permanet in toto motu: ⁊ lꝫ hoc nūero sit vnum p se ⁊ cū priuatiōe sumptū: tñ nō est vnū spē ⁊ forma. Si enim eēt vnum specie eēt idē rōne: qa specie idē ⁊ rōne idem p eo dem accipimus. ¶ Qđ aūt hoc sit verū in exēplis prius habi tis est accipere: qa lꝫ idē subm sint hō ⁊ imusicum: tñ est alia rō hois ⁊ alia rō imusici. ꝗ ⁊ alia spēs ⁊ forma vtriusqꝫ penes quā sumiť rō. Cōstat eni ꝙ nō est vna spēs ⁊ rō pmanētis ⁊ nō pmanētis: id eni qđ neutri ꝯtrioꝝ oppositū est sicut subꝫ illud pmanet ⁊ alteri⁹ rōnis in motu ꝙ id qđ est vnū opposi toꝝ in motu ⁊ non permanet in toto motu: sicut hō pmanet qui subijciť musico ⁊ imusico: sed musicū ⁊ imusicū nō pma nēt sed vno adueniēte per motū abijciť alterū ⁊ hoc silr est in cōposito mō significatis: qa lꝫ vnū sit numero qđ supponi tur qñ dr imusicus hō fit musicus tñ priuatio abijciť ⁊ subie ctum manet. Et ideo altera sunt spe hō ⁊ imusicus hō: inqꝫ tuꝫ est imusicū qđdaꝫ.

T.c.c.61. ¶ Lꝫ autē sic nuper diximus ex aliq fieri aliquid in nō permanētib⁹ magis ⁊ icōueniētius ꝙ in permanētib⁹: sicut diximus ex nō musico fieri musicū: ⁊ nō dicimus ex hoīe fieri musicū: tamē ēt aliquādo dicimus in permanētib⁹: ⁊ hoc ꝓcipue quādo in noīe subīi pmanentis importať priuatio ad formā que est terminus mutatiōis sicē cuprum se habet ad statuā fm se sed per artē accipit figura tionē: ⁊ ita se hꝫ semen ad id cui⁹ est semen: ⁊ iō dicimus ex ere fieri statuā ⁊ ex semine aīal: ⁊ nō dicimus es fieri statuā vel semen fieri aīal. ¶ Vterqꝫ autē modus dictus est conue niēs opposito nō permanēti in motu: qa in ipso dicimus ex hoc fieri hoc: ⁊ dicimus hoc fieri hoc: verbi grā: qa dicim⁹ ex imusico fieri musicū: ⁊ dicimus imusicū fieri musicū: ⁊ in cōposito cū priuatiōe silr obseruať vterqꝫ modus: qa ⁊ dici mus ex imusico hoīe fit musicus: ⁊ imusicus hō fit musicus: sed vnum illoꝝ dř grā subīi: ⁊ alterū gratia priuatiōis vt di ximus: qa lꝫ dicamus imusicū fit musicum: supponiť tamen ibi subiectū qđ idē nūero est cū imusico lꝫ rōne sit differēs: ⁊ iō subm ꝗdāmō est vnū ⁊ ꝗdāmō duo ⁊ qdem est in oī fieri.

T.c.cō.62. ¶ Dr eni fieri multiplr: qa quedā nō dicunť simplr fieri sed potius dicunť fm aliqd fieri: sicē ea que alteranť vel augenť vel diminuunť: ꝗdā autē dnr simplr fieri sicē sube qñ gñanť: alia aūt dnr fm qd fieri: ⁊ nō simplr: ⁊ manifestuꝫ est ꝙ in oī fieri est necesse aliqd subijci qđ sit res aliq̄: ⁊ hoc manifestū est in mutatiōib⁹ accñtiū: qa ꝗtuꝫ ⁊ ꝗle ⁊ vbi nō fiunt nisi in sbiecto aliq̄: ideo sola suba ē que nō est in subto sicē ꝙ indeno minatiue sit ꝓdicata de ipso ⁊ nō sit in eo sicē quedā ps. Alia aūt oīa denoīatiue dnr de suba ⁊ sunt in ipsa sicē in subiecto ⁊ nō sicē pars ꝗdā eē ipsi⁹. ¶ Qđ aūt ēt sube cū fiūt ex ꝗdam subiecto fiāt diligēter ꝯsiderāti fiet vtiqꝫ māifestū: semp eiꝫ aliqd ē subm i ipso fieri subaꝝ ex ꝗ fit qđ fit sicut cū plāte: ⁊ aīalia fiūt ex semie subijciť mā ex priuatiōe ꝓcedēs ad habi tuꝫ: sed est dřa qa in mutationib⁹ accñtiū subijciť id quod simplr est subiectū. In mutatiōe aūt substātialiꝝ subijciť sub iectū qđdā: subiectū eniꝫ ē ens in se cōpletū p formā substā tialē ⁊ mām que ē cā accñti exñti in eo: sꝫ mā que subijciť ge neratiōi substātie nō ē ens cōpletū i se sꝫ in po⁰ est ⁊ subijciť

T.c.cō.63. nō accñti p⁰ sꝫ forme substātiali: ⁊ iō ē subiectū qđdā. ¶ Si milr aūt illa que fiūt simplr sicē substātie multiplr fiunt: alia eni illoꝝ fiūt trāsfiguratiōe sicē que ex ifigurato eē figuranť: sicē fiūt statue imagis ⁊ idoloꝝ. Alia aūt fiūt appōne siue ad ditiōe partiū sicē que augenť p extrinsecā appōnē sicē mons q fit ex additiōe terre super terrā per diluuiam vel per aliam cām: quedā ēt fiunt abstractiōe partium ꝗrūdā sicut figura incisionis sicut quādo ex lapide sculpitur forma Mercurij vel Iouis. Quedā autē fiunt cōpōne quadā diuersoꝝ vt do mus: quedā autē alteratiōe sicut illa quoꝝ mā per actionē qualitatum ꝓmaꝝ cōuertiť sicut ex semine fit caro ⁊ os ⁊ ex luto fit later ⁊ in oībus huiusmodi manifestū est qđ dixim⁹

T.c.cō.64. ꝙ oīa vꝫ fiūt ex substātijs que subijciunť fieri ipsoꝝ. ¶ Vñ ex oīb⁹ que dicta sūt est ostēsuꝫ p hoc qđ fit semp est cōposi tum ex mā ⁊ priuatiōe: qa cū fit aliqd qđ fit simplr ⁊ aliquid qđ fit hoc siue fm qd ⁊ nō simplr semp est in eo duplr qđ fit .s. subm ⁊ oppositū habitui qđ est priuatio. Dico eni in eo fie ri qñ hō fit musicum oppositum habitui nō musicum ⁊ subij ci hoiem. Silr autē quādo fit figuratum opponiť ifiguratio ⁊ subijciť vel aliud aliqd: ⁊ silr qñ aliqd fit ordinatiōe oppo niť inordinatio: ⁊ subijciť subiectū ordis ⁊ inordinationis. Et silr opponiť informatio formatiōi ⁊ sic de alijs: es autē ⁊ lapis ⁊ auꝝ ⁊ huiusmodi que formanť ⁊ figuranť sunt sub iecta manētia in toto fieri.

T.c.cō.65. ¶ Manifestū est igiť ex his que dicta sunt ꝙ eē ⁊ principia eoꝝ que nā sunt ⁊ fiunt nā ⁊ non fm accñs sunt in numero illo in quo sunt ea ex qb⁹ fiunt nā lia per se ⁊ nō fm accñs. Cōstat autē ꝙ vnumqđqꝫ qđ fit fꝫ ꝙ fit ex subiecto māli ⁊ forma: ⁊ hoc est videre i eo qđ fit fꝫ accñs: qa musicus hō cōponiť ꝗdāmō accñtalr ex subiecto hoīe ⁊ musico cui⁹ ꝓbatio ē: qa si tu resoluas rōnē hois mu sici resolues ipsaꝫ in hoīem ⁊ musicum: sed ex eisdē cōponiť cōpositum in que resoluiť. ergo ex illis cōponiť ⁊ fit ex his: ⁊ silr in cōpositis substātijs que fiunt ex hoc ꝙ mā accipit for mā per motuꝫ: ⁊ fm hoc videbiť duo esse principia ei⁹ qđ fit formā ⁊ māꝫ. ¶ Vnde si ꝓma rō est vera qđ subijciť ē mā ⁊ imixta māe: priuatio ⁊ forma accipiť per motum: videbitur ꝙ tria sint principia .s. mā ⁊ forma ⁊ priuatio: ⁊ si hec vltima ratio est vera ꝙ principia sunt que cōponunt rem factam vi debitur duo esse principia tñ .s. materiam ⁊ formam. Et sic patet qđ supra diximus dubitationem vꝫ esse multam vtrū duo vel tria sint principia rei eius que fit naturaliter.

¶ Cap. 9m. Qualr principia sunt duo ⁊ qualr tria.

T.c.c.66. REdeamus ergo ad huc ⁊ videam⁹ ex his que dicta sūt verūꝫ sint duo aut tria ꝓncipia. ¶ Dico autē ꝙ cū semp mā imixta priuationi subijciať vt diximus. ⁊ ipsa sit subm ei⁹ qđ ē fie ri ⁊ moueri erit ipsa absqꝫ dubio numero vna ⁊ specie duo. hō eni ⁊ aurū ⁊ vlr oīs mā sbiecta mutatiōi ⁊ mo tui numerabilr est in numero ꝓncipioꝝ. ipsa eni iter ꝓn⁰ ma gis est hoc qđ subsistit ⁊ hoc aliqd qđ est cōpositūꝫ qđ fit nō fm accñs fit ex ipsa: qa ipsa est saluata in suba ei⁹: ⁊ ꝯstituit ipm sicē ps ei⁹ eēntialis. sꝫ priuatio que est ꝯtria habitui nō ē ꝓnm saluatū in eo ꝙ ē hoc aliqd. sꝫ est ꝓnm ei⁹ fꝫ accñs hoc est inqꝫtū factū ē ex ipo ita ꝙ ꝓpositio ex nō notet nisi ordinē in fiēdo. qa post ꝓuationē abiectā iducta ē forma in mām. sicē ꝗ mā vntra ē ꝓnm subale ei⁹ qđ fit. Spēs aūt ēt vna cā est ens qđ fit ꝯstituēdo ipꝫ sicut ordiatio aut musica aut aliđ huius modi eoꝝ que hnt habit⁹ ꝓfectiōis ꝓdicationē.

T.c.cō.67. ¶ Vñ ꝯtin git quodāmō duo dicēda eē ꝓn⁰ ⁊ quodāmō tria ⁊ conuenit quodāmō dicēda eē ꝯtria ꝓn⁰ sicut musicū ⁊ imusicuꝫ ⁊ calidū ⁊ frigidū aut ꝯsonās ⁊ icōsonās ⁊ quodāmō nō sunt ꝯtria. qa sola mā cū forma p se ⁊ substātialr sunt ꝓn⁰ entis ei⁹ qđ fit: ⁊ sicut diximus in ꝓdicis si ꝯtria abstracta a mā fm se accipiā tur ipoē est pati ꝯtria ab alterutris. Et iō soluiť hic qñ mā cōis subijciť neutri ꝯtrioꝝ est ꝯtraria. ꝗre nō cōuenit dicē ꝙ plura ꝯtrioꝝ ꝙ dcm est sint ꝓn⁰ quodāmō: qa vno mō sūt am bo ꝯtraria pricipia sꝫ diuersis modis: sꝫ ꝯuenit duo dicē esse principia numero: nec iteꝝ sunt penitus duo eo ꝙ alterū est esse materie fm se ⁊ priuatiōi imixte: ⁊ hoc mō sunt tria spe ⁊ rōne nō numero: qa alteꝝ est eē hoī ⁊ nō musico qñ motui subijciť nō musicus hō: ⁊ alteꝝ est esse eri ⁊ ifigurato qñ mo tui subijciť es infiguratuꝫ.

Documentū ¶ Sciēdū eni ꝙ sicut in anhabi tis diximus priuatio fm ꝙ priuatio nihil ponit: ⁊ tñ nō est reducibilis in oīno nihil eo ꝙ relinqt aptitudineꝫ in subto gratia cui⁹ efficiť ꝓnm motus: que qdē aptitudo abijciť cum adepta est mā formā sꝫ remaneat iteꝝ in mā priuatio ⁊ apti tudo ad formā aliā: ⁊ gratia illi⁹ priuationis que imixta est māe supra ostēdimus ꝙ mā subijciť motui ⁊ mutationi: qa aliter nō saluareť ꝓcessus ⁊ fluxus alicuius essentie in termi num mot⁹. oīs autē mutatio ⁊ mot⁹ est qđdam ens formale fluens ad terminuꝫ qui est ꝓfecti mobilis inquātuꝫ moueť ad ipm: suba eni materie non fluit sed pmanet. qa si flueret tunc mā de po⁰ exiret ad eē materie: ⁊ oporteret tūc ꝙ mate rie eēt mā. ⁊ potētie po⁰. ⁊ essent in omni gñatiōe duo flux⁹. vnus qdē materie vt efficereť mā: ⁊ alter forme que dedu cereť ad actuꝫ. Ex oīb⁹ igiť his sequiť ꝙ mā non subijcitur motui nisi inqꝫtū imixta est priuatiōi vna numero cuꝫ ipsa fm ꝙ vnuꝫ nūero est vnū accñte: sicē dcm ē in exēplis hois i musici vel eris infigurati. Indiget eni mā priuatiōe nō fm se. vel inquātum est alteꝝ cōponētiuꝫ in cōposito. sꝫ inqꝫtum subijcitur mutationi ⁊ motui. ⁊ ideo vnū nō numerať in rō

ne principij motus sine alio.pp qd vnum numero dicunt̄ prīci
pium.qa cuz mā sepabilis est ab hac priuatiōe:ꝛ illa ēt cōti/
nue abijcit eā in motu:ꝛ est in toto abiecta qn̄ ꝯiuncta ē for/
me.ideo necesse est ꝙ alter sit eē multiplex materie.ꝛ alterū
priuatiōis ꝛ ꝙ differāt spē principioꝝ.ꝫ nō sunt spēs fm se:
ꝛ hoc mō dcm̄ est ꝙ sunt tria pricipia spē:ꝛ duo fm numeꝝ.
ꝛ nō itelligit̄ de numero eēntiaꝝ.qa alia est eēntia priuatio/
nis ꝛ alia materie ꝫ potius de numero principioꝝ in eo ꝙ
principiāt motum.Nō eni principiāt ipm̄ nisi inq̄tum sunt
sibi permixta ꝛ eadē nūero ꝛ subiecto per eē dr̄ia.forma aūt
pn̄m est fm se prima ꝫ rōnē ꝛ intētionē:ꝛ iō illa semp nume/
rat̄ numero principij.sic ēt pꝫ qualr̄ res p acciñs fit ex priua/
tione.qa nō nisi inq̄tuꝫ accipit eē per motū ꝛ mutationeꝫ ꝫ
ex mā accipit eē per se inquātuꝫ est cōposita absolute:qꝛ mā
manet in ipsa.ꝫ priuatio trāsit.Sūt aūt multi alr̄ de dictis
loquētes.sed qa nō bn̄ dicunt iō nō facio de dictis eoꝝ men

T.c.cō.68.

tionē.Dcm̄ est igit̄ de oībus pricipijs q̄cūqꝫ sunt circa ge
nerationē corpoꝝ pr̄ıicoꝝ ꝛ dcm̄ est qño sūt tot q̄t dicta sūt:
duo vꝫ vel tria:ꝛ est ostēsum qn̄ subijci opꝫ aliqd ꝯrijs:ꝛ ꝙ
opꝫ ꝯria prima duo eē.ꝛ ita tria esse pn̄a fm spēm ꝛ rōnē.Et
ostēsuꝫ est iteꝝ ꝙ quodā alio mō nō est necīum eē duo ꝯria
pricipia:qa vnū eoꝝ qd est sic habit sufficiēs est abītia ꝛ p̄/
sentia facē mutationē:ꝛ priuatio nō exigit̄ ad hoc ꝙ p se sit
pn̄m motus ꝫ tm̄ ad hoc ꝙ sine ipsa mā nō pōt subijci muta
tiōi.non eni pōt esse pn̄m alicui qd abijcit̄ ab ipso qn̄ pcedit
ad eē per pn̄a sua:ꝫ priuatio abijcit̄ a re que fit quando pce
dit ad eē per pn̄a ipsius.ḡ nō est pn̄m nisi sicut dcm̄ est per ac/
cidēs.qa.s.mā nō pōt esse pricipiū nisi imixta ei.ꝛ hoc modo
duo sunt pricipia per numeꝝ pricipioꝝ rei facte ꝫ vnū ipso/

T.c.cō.69.

rum est duplex fm eē ꝛ spēm vt prius dcm̄ est.Mā auteꝫ
subiecta in motu que pn̄m est rei facte nō est scibilis per se ꝫ
potius per analogiā hoc est pportionē ꝛ pcipue si per simi/
dinē accipiant̄ nālia ad artificialia.qa sicut in artificialib
es hꝫ se ad statuā:ꝛ lignū ad lectum vel archā in eo qd susti
net formā artificialē aut alioꝝ aliqd qd hꝫ formā artificialē
ad informe fm artis formā se hꝫ anteq̄ artis formā accipi/
at:sic ipsa pma mā se habet ad substātiā genitā siue ad hoc
aliquid ꝛ ad id qd perfectuꝫ est in nā:qꝛ ipsa est informe qd
sustinet formā substātialē:ꝛ per ꝯñs oēs alias formas essen
tiales.vñ hoc pn̄m vnuꝫ est subto.cū tn̄ nō sit vnuꝫ ꝫ rōneꝫ:
est eni vnum numero id qd informe ꝫ aliud esse ipsi fm id

Quō mā sit vna nuō. vid 12. met.c.14.

quod est ꝛ aliud fm ꝙ informe est ꝫ non subijciatur motui
nisi inquantum informe est.Dico auteꝫ fm qd est:nō quia
sic sit sicut hoc aliqd qd est pfectuꝫ in nā ꝛ cōpositū:ꝫ qa est
sic hñs eē mãe qd est eē in po ꝛ nō in pfectiōe:vnuꝫ ēt in nu
mero pricipioꝝ ē id qd est forma a qua sumit̄ rō rei ꝫ diffi/
nitū esse.oē eni qd vere pn̄m est mobilis pn̄m est sic subiectuꝫ
mot vel sic finis.Qd autē abijcit̄ a motu non pōt nume/
rari iter pricipia.Sꝫ qa per ipm̄ mā subijcit̄ motui:iō ē ali/
qua spēs ꝛ rō pricipii.hoc aūt ē ꝯriuꝫ forme que est sic habi/
tus siue pfectio ei qd fit:ꝛ iā dcm̄ est in supiorib qualr̄ hec
sunt duo ꝛ qualr̄ sūt tria.Ex his aūt pꝫ solo duoꝝ dubita

Quare mā poti dr̄ vnuꝫ nuō cū priua. tiōe q̄ cū forma.

biliuꝫ quoꝝ vnū est q̄re potius mā vnuꝫ nūero dī cum priua
tiōe q̄ cum forma:cuꝫ ita vnibilis sit forme in cōposito in fi/
ne mot sic vnit̄ priuatiōi an̄ finē mot.huī.n.cā est:qa nō
dī secum vnuꝫ numero ita ꝙ nō numerent̄ esse due eēntie q̄
sunt mãe ꝛ priuatiōis:ꝫ iō qa hec duo nō numerent̄ diuer/
sa pricipia cum vnū eoꝝ motui nō subijciat̄ nisi gratia alte/
rius:ꝛ iō priuatio nō refert̄ ad motuꝫ per se ꝫ poti qa ē ma
terie rō q̄dā per quā subijcit̄ motui.forma aūt per se deside

Qualr̄ prīcipia sūt tria et qualr̄ duo vide tn̄ ꝙ Cō/ mentatoꝛ alr̄ soluit p huius.cō.65.

rat̄ in motu.Alteꝝ aūt est qualr̄ pricipia sūt tria ꝛ qualr̄
duo.Si.n.pricipia dicant̄ q̄ ad pricipiatū motum duo sunt
tm̄:qa pricipiās motū vna numero est mā imixta priuatiōi
ꝛ forma que ē finis mot.tria autē sunt si debeat nūerari eē
pricipioꝝ fm principioꝝ eēntias ꝛ nō fm ꝙ principiāt mo/
tū:qa sic mā duplex hꝫ esse principij.s.subiecti ꝛ priuatiōis.

Tex.c.c.70.

Primū igit̄ qd dcm̄ est de pricipijs est:ꝙ ꝯria opꝫ eē prin/
cipia:postea aūt pbatū est ꝙ necesse est ēt aliud eē principiuꝫ
qd subijcit̄ vtriqꝫ ꝯrioꝝ:ꝛ sic necesse ē eē tria ex illis duob.
Nunc pbatum est ꝙ dr̄ia est ꝯrioꝝ:qa vnum illoꝝ per se est
pricipiuꝫ rei mobilis:ꝛ alteꝝ tm̄ fm ꝙ est rō qua mā subij/
cit̄ motui ꝛ nō p se.Ex hoc eni pꝫ qualr̄ pricipia se habeant
adīuicē:ꝛ qd ipsoꝝ sit subꝫ:ꝛ qd nō.Sꝫ nondū habitum est
verū id qd est spēs ꝛ forma sit magis subā vel subm qd ē mā.

hoc enim in prima phīa pscrutandum est.Sed habitū ē ꝙ
principia sunt tria fm eē ꝛ duo fm numeꝝ pncipiātiuꝫ mo/
tum.ꝛ ostēsuꝫ est qño ꝛ qa sit mot eoꝝ.Qd igit̄ ista sint prin
cipia:ꝛ que sint:ex his que dicta sunt considerentur.

Cap.10m.Et est dis.declans verū pn̄m dicat̄ ex equo vel
per prius ꝛ posterius de materia forma ꝛ priuatione.

E X dictis | Aūt orit̄ qd nō dissimulāda qa cuꝫ dcm̄ sit tria eē pn̄a mo tus ꝛ rei mobilis in eo ꝙ est
mobilē:queri pōt ab aliquo verū ipsa ex equo
sit principium.Dixerunt eni alij Phī pn̄a

Rōnes plo/ nis ꝛ alioꝝ negātiū pri/ uōeꝫ eē pn̄m

eē tm̄ duo sic Plo ꝛ alioꝝ q̄daꝫ vtentes hijs
rōnib:qa qd nō est:pn̄m esse nō pōt.puatio autē nō est:ꝛ ita
non videt̄ esse pn̄m.Adhuc aūt qd nō est pn̄m nisi p acciñs
nō numerat̄ absolute inter pn̄a:ꝫ priuatio nō est pn̄m nisi p
acciñs vt dcm̄ est.ḡ nō absolute numerat̄ iter pn̄a.Non enim
est pn̄m nisi inquātuꝫ mā per ipm̄ subijcit̄ motui vt dcm̄ est.
Adhuc auteꝫ qcqd pn̄m est hꝫ numeꝝ iter pn̄a:ꝫ priuatio
nō hꝫ numeꝝ iter pricipia:ḡ non est pn̄m.videt̄ ḡ friuola eē
rephēsio qua rephēdit alios ꝙ nō posuerunt priuationē eē

Rōnes de ꝯtrario ī oppositum.

pn̄m.Econtra autē pn̄m videt̄ eē priuatio.qa sicut nos su
pra eē ostēdimus id qd fit nō fit ex quolibet ꝫ p se fit ex con/
trario qd est priuatio.p acciñs autē fit ex eo qd non est ꝯriū:
sicut album per se ex non albo qd est nigrū.p acciñs auteꝫ ex
musico si musico accidat eē nigruꝫ:sed hoc est pn̄m ex q̄ p se
fit id qd fit.ḡ priuatio est pn̄m.Adhuc autē opposita vide
bit̄ fm hoc dixisse ei qd supra determiatuꝫ ē q ex priuatiōe
per se fit id qd fit.postea aūt diximus ꝙ ex mā p se fit id qd

Solutio decl/ sio ꝫ mētem Auicē.

fit:ex priuatiōe aūt p acciñs.Ad oīa autē hec dōꝫ ꝫ Auic.
ꝙ pn̄m per prius ꝛ posteri dī de mā ꝛ forma ꝛ priuatione:si
eni priuatio accipiat̄ duplr̄ vt diximus.s.p ea pte qua nihil
ponit ꝛ p ea qua relinqt aptitudinē in subto que est inchoa
tio forme in ipso:in qua icboatiōe forma est in po formalis
vtroqꝫ mō ipsa fm aliqd pn̄m est.Sꝫ si accipiat̄ p carētia for
me que nihil ponit nō hꝫ rōnē principij nisi vnā.s.ꝙ ipsa nō
est ex alio ꝫ alia sunt ex ipsa.ita ꝙ ꝑpositio ex non dicat nisi
ordinē:qa tunc res facta accipit formā postq̄ nō hꝫ ipaꝫ.sed
ipsa hoc mō ꝯsiderata est pn̄m motus fm ꝙ primū est a q̄ nō
ꝯuertit̄ ꝯña:qa qcqd mouet̄ ad actuꝫ pcedit ex priuatione
ipsi sed non cōuertit̄:qa qcqd est in priuatione ꝙ moueat̄
ad actuꝫ priuationi illi oppom.ꝛ hoc modo priuatio dī esse
principiū a quo est mot ꝛ cuius eēntia nō saluat̄ in ipso mo
tu vel mobili.Si autē priuatio sumat̄ p aptitudīe quā re
linqt in subto sic iteꝝ est principium vnū numero cū mā di/
uersum in eē ꝛ iq̄ātuꝫ qdē est aptitudo ad formā ꝯtinue p/
ficit̄.ꝛ iq̄ātuꝫ est res quedā formalis manet ꝛ cōplemētum
accipit in actu sic diximus supra.ꝛ sic dē spēꝫ principij q̄dā
ꝫ sepatuꝫ a mā nō numeret̄ iter pn̄a:ꝫ pn̄a manentia in mo
tu ꝛ numerata numero pncipioꝝ sūt mā ꝛ forma.ꝛ forma q
dem magis est pn̄m q̄ mā que fm rōnem prioꝛ est ipsa ꝫ tē/
pore sit posterioꝛ:ꝛ pp ipsam moueat̄ mā ab efficiēte ꝛ ma/
teria in motu suo desideret formā sicut inferius manifesta/
bit̄.pmo ergo pn̄m est forma ꝛ posterius mā:postrema auteꝫ
priuatio.Qd ergo obijcit̄ ꝙ priuatio non sit:ꝛ iō non pos

Solo ad rō/ nes pbāta.

sit esse principiū.dicēdum ꝙ ꝫ non sit priuatio inq̄tū est q̄/
dam negatio habitus:nō tn̄ reducibilis est in oino nihil.qꝛ
relinqt subm ꝛ aptitudinē:ꝛ quo ad hoc aliq̄ mō hꝫ rōnem
principij.Et qd dī ꝙ ex ipsa fit res per acciñs.dōm ꝙ per
se dī duplr̄.s.ꝙ est rei subalis:ꝛ sic per se opponit̄ ad per ac/
cidēs:ꝛ per se dī qd est fm ipm̄.ꝛ sic opponit̄ ad id qd est p/
pter aliud:ꝛ primo qdē mō nō per se est priuatio pn̄m ei qd
mouet̄ ꝛ fit sed potius per acciñs:qꝛ nō manet in eo qd fit ꝫ
efficit̄ pn̄m per mãm cui est imixta.alio aūt mō id qd fit p se
fit ex priuatiōe:qꝛ id qd est sub priuatiōe fm ipm̄ subijcitur
motui ꝛ nō fm aliud:ꝛ sic etiā soluit̄ id qd querebatur de ꝯ
rietate eorum que sunt determinata.qꝛ ꝛ per se fit res ex pri
uatione:ꝛ per accidens diuersis modis quibus supra dixi/
mus.Ad id autē qd obijcit̄ ꝙ non numerat̄ inter princi/
pia:dicendum videt̄ vt diximus.s.ꝙ dicit spēm quādā ma/
terie subiecte motui:sed nō principium qd per se principiet
motum:ꝛ ita nō numerat̄ numero principioꝝ:sed poti cuꝫ
materia cadit in eūdem numeꝝ sicut superius sepe dixim.
Sed tamē quidam dixerunt ꝙ ideo nō numerat̄:qꝛ inquā/
tum priuatio est:non est:ꝛ dicit̄ species materie inquantuꝫ

priuatio

priuatio speciei est spēs quedā: ⁊ ita videnꝫ dicere multi: sꝫ non placet dictū eoꝝ. qꝛ nō directe dicūt sniā Peripatheticoꝝ q dicūt sic. Et per hoc pꝫ solo oīum eoꝝ que sūt inducta.

¶ Cap. iiiᵐ. Et est dis. declarās vtrum oīum corporaliū ⁊ incorporalium substantiarum sit materia vna.

Ex his autē que dicta sunt sm sniā Peripatheticoꝝ pꝫ ꝙ mā per analogiam cognoscit: qꝛ sicut iforme in artibus se hꝫ ad formatū sic ipsa se hꝫ in nālibꝰ: ⁊ ideo ipsa est id qđ formaꝫ. ⁊ distiguiꝫ omni forma. ⁊ dicit Auicebron in libro quē fecit de mā ⁊ forma: quē fontem vite vocauit eo ꝙ ex ipso sicut ex fonte vita fluat itellectus ⁊ scie ꝙ oīum sit mā prima. Et sunt eiꝰ rōnes multe quarū tn̄ quatuoꝛ magis sunt alijs efficaces.

Rōnes Auicebrō pban tes i oībꝰ esse māz pmā.

¶ Prima aūt hec est: qꝛ quoꝝ reductio ē ad vnū genus illoꝝ reductio est ad principia illius gn̄is: sed oīuꝫ subarum corporeaꝝ ⁊ icorporeaꝝ reductio est ad vnū genus qđ ē substātia: ergo ipsaꝝ est reductio ad pn̄ generis illius. Cōstat autē ꝙ eius genus sit cōpositū vt supra diximus: ⁊ in pma pbla hꝫ ostendi ꝙ prima principia eiꝰ componētia sunt mā ⁊ forma: ⁊ sic ꝯstat oīuꝫ corporeaꝝ ⁊ incorporeaꝝ subaꝝ que i genere cadūt esse māz vnā primā. Dico aūt que in gn̄e cadunt ꝓpter cām primā que est deus gloriosus ⁊ sublimis: qꝛ ipsa est suba extra genus pp qđ nō hꝫ māꝫ sꝫ est in fine simplicitatis.

Scda rō.

¶ Scda aūt rō sumiꝫ ab eo qđ est subsistere ⁊ sustinē formā nō rōnis qdem sꝫ nāe que dat esse simplex vel sm qd. Cū eni sustinere ⁊ substare ꝯueniat multis ⁊ sm rōnē vnaꝫ opꝫ ꝙ ꝯueniat vni primo qđ est cā substādi oībꝰ alijs. cōuenit aūt substare māe ⁊ prime sbe ⁊ scđe. Et ꝯstat ꝯuenire secūde sbe per hoc ꝙ abstrabiꝫ a prima. Prime aūt nō cōuenit nisi ex aliq̄ principioꝝ cōponētiū ipsaꝫ. hec aūt nō est forma: qꝛ illa nō substat sed potius ei substat qđ substat pꝰ: hec aūt est materia: ergo oē id in quo iueniꝫ substans forme ⁊ sustinēs eā in illo est mā. Inueniꝫ aūt in itelligētijs ⁊ oībꝰ incorporeis substātijs aliqđ substās forme pter id qđ est p actuꝫ intellectualē nāe. ergo in talibꝰ est mā sicē in corporalibꝰ: ergo tā corporaliū ꝙ icorporaliū est mā vna prima.

¶ Nec est istātia vt inqt Auicebron in formis rōnis que sūt passiōes subeoꝝ: sicut sunt par ⁊ ipar passiōes nūeri: seu curuū ⁊ rectū linee: qꝛ tales forme nō cōparanꝫ ad sbm vt ad sbm nisi de q̄ pbanꝫ: sꝫ potius cōparanꝫ ad ipm sicut ad cām ipsoꝝ: pp qđ sbꝫ nō cōparaꝫ ad ipsas formas tales vt potentia que cōpleaꝫ per passionez sicut per actū quēadmodū mā ad formā sꝫ potius ecōuerso accidit: qa in diffōne passiōis sbm cadit loco dīe: sicut pꝫ cū diffiniꝫ symmū: ⁊ dī curuitas nasi. curuitas eni genus est: ⁊ sic potētia que determinatur per nasum qui ē sbm symmi. sꝫ in his que substāt eētie sue forme eētiali nō est sic: qꝛ substās est potētia cōpleta per essentialē formā cui substat. Cū aūt icorporee sube cōplete sint in eē opꝫ ꝙ in eis sit cōplens ⁊ qđ cōpleꝫ primo. ⁊ hec sunt forma ⁊ mā vt diximꝰ.

Tertia rō.

¶ Tertia vo rō est: qꝛ oē formatū ⁊ distictū sm viā rōnis ani se hꝫ informe ⁊ idistinctū lꝫ forte sm eē simul sit ⁊ cū ipo. Cōstat aūt ꝙ omne per se existens in natura est formatū qdem ad esse distinctū ab alijs per differētias que ꝯueniūt ipsi. ergo ante se hꝫ iforme ⁊ idistinctū sm viā rōnis ⁊ itellectꝰ: ergo ante oia corporalia ⁊ icorporalia formata ⁊ disticta in eē sube ē iforme ⁊ indistictū sm viā rōnis. Informe aūt ⁊ indistictū se hꝫ ad formatū ⁊ distinctū vt mā vt supra diximus. ergo aū oēs subas corporeas ⁊ icorporeas formatas ⁊ distictas in eē substātiali est iforme qđ est mā: ergo vna prima mā est oīum substātiaꝫ corporeaꝫ ⁊ icorporeaꝫ.

Quarta rō.

¶ Adhuc aūt quarto videtur hoc per hoc ꝙ ꝓprietas māe est posita in se hēe formas sicut genus dīas. Cōstat aūt ꝙ ad eādē gn̄is potētiā reducūtur hee dīe que primo diuidūt subam que sunt corporeū ⁊ incorporeū. sicut etiā testaꝫ Porphyrius: ergo ⁊ ad vnā māꝫ illi generi rn̄dentez reducunꝫ forme corporeaꝫ ⁊ incorporearū subaruꝫ que primo sunt in ipsa vt in potentia. ergo vtriusqꝫ istaꝫ subaꝫ est mā ⁊ potentia vna sm nām. ab hinc ergo ꝓcedēdo apparet oīum eē materiā vnā que qdem quāto fuerit prior tāto potētia ambit plures formas: ⁊ ideo pma mā potentia hꝫ oēs formas.

¶ Forme autē sunt duoꝝ modoꝝ: quedam. n. sunt ante genus que dicuntur principia. sicut entitas ⁊ vnum: ⁊ res: ⁊ si qua alia sunt talia. Que autem sunt ponentes formatum in genus distinctū sicut subalitas ⁊ accidentalitas ⁊ huiusmodi. Prime aūt sunt nō distiguētes māꝫ: ⁊ qꝛ nō distinguunt eā: ideo coartāt potētiā eiꝰ: ⁊ ideo prima mā eius tn̄ poꝰ sua ambit tā corporalia ꝙ incorporalia. materia autē cū sit pnⁱᵐ sube cōposite nō susceptibilis est accn̄tiaꝫ nisi pfecta per formā subalē. Et ideo subalitate pfecta mā subm est accn̄tiū: ⁊ sic est dcm ab Arist. ꝙ ipsa ē subiectū pmū respectu forme subalis. Et ex hoc inuniꝫ ꝙ id qđ substat formis accn̄tiū est subm sm ꝙ est cōpoᵐ ex mā ⁊ forma: qđ tn̄ substare non hꝫ nisi a mā que primo substat: sicē ergo pmo mā pfectionē hīte ab entitate ⁊ subalitate: adhuc ipa poꝰ sua ambit oēs formas subaꝫ ꝯntes: qꝛ supius oia iferiora claudit in se sicut in poꝰ habituali ambiēte ipsa. ⁊ iō vna est poꝰ distiguibilis per formā nature icorporee ⁊ p formas corporis in eo ꝙ corpꝰ in vniuꝫ acceptū. Est aūt forma nature icorporee potius sup corpꝰ mouēdo ipm ⁊ iprimēdo in ipm. ⁊ iō mā disticta per formā icorporee nature que est itellectualitas vel sensibilitas vel vegetatio supra oē corpus ē. Et iō itellectualis mā quodāmō hꝫ in se oia per lucē itelligētie formalis ꝯuertiꝫ sup ea oia que hꝫ: qꝛ itelligētia est ante corpus sm ordinē nature. Si aūt plus distiguiꝫ mā per formā sequētē post itelligētiā que est rō cōprehēdet qdē oia sequētia se: sꝫ aūtia sequētis itelligentie nō cōprehendet nisi inquātū per effectū ipressiōes itelligētiaꝫ sunt in aiabꝰ rōnabilibus. Et hoc mō minus cōprehēsiua est vis sensibilis q̄ sequēti a se tn̄ cōprehēdit: ⁊ est in poꝰ oia illa ⁊ de accn̄tibus nō cōprehēdit nisi per effectū ipressiōis in ipsaꝫ sic dcm est. vegetatiuū et sequentia se mouet poꝰ sicut corpus ⁊ iprimit in ipm. sꝫ qꝛ in eo fere ad nām corporis distincta est poꝰ que est oia sequētia se iō nihil cōprehēdit ⁊ pcipue iō qꝛ de luce cognitiōis nihil est in ipsa.

¶ Silr aūt est in corpore: mā. n. corporis primi potētiā hꝫ sup iferiora. Et mā disticta ꝯtrietate ꝓpria silr potētiā hꝫ sup oia sequentibꝰ ꝯtrietatibꝰ distincta. Istā. n. viā sequēs Auicebrō. vult ꝙ sicut est in inferioribus ⁊ superioribꝰ. ꝙ iferiora sunt in poꝰ superioꝝ in via rōnis: ita superiora sm nature ordinē sunt potētie ampliores: ⁊ possunt sup inferiora. ⁊ inferiora sunt in eis sꝫ quedā modū. Et qꝛ oē qđ cōicat in genere vno necesse est deriuari ab aliquo principio vno: cognitio aūt est genus vnū iō dicē oīuꝫ cognitionē exire ab itelligētia. Et cū potentia materie sola distiguiꝫ itelligētia nō claudiꝫ ad aliqđ cognoscibiliū cuius forma est in ipsa potētia: claudiꝫ aūt plus ⁊ plus per ꝯsequētes formas que sunt rō ⁊ sensus ⁊ vegetatio ⁊ corpus. Silr dicit oīs motus pricipiū esse itelligentiā ⁊ clauditur vis motiua plus ⁊ plus sm descēsum in formis ⁊ distiguētibꝰ māꝫ.

Opio doctoris i q̄ desīat errorē Auicebron.

¶ Et nos quidē hic nō habemus loqui de his sꝫ in scia diuina nisi ꝓ tāto ꝙ dicit oīum naturā esse vnā. huic eniꝫ non oēs ꝯcordauerūt Peripathetici ⁊ ipse Auicebron magis videtur fuisse stoicus virtutes ponēs incorporeas in nullo existentes ꝙ peripatheticus. Et iō volumus ponere sniāꝫ peripatheticoꝝ quā putamus fuisse Aristo. ⁊ ostēdere in quo deuiauit ab hijs Auicebron.

Peripatheticoꝝ snia in intelligētie eē pᵃᵐ fuit forme simplices sꝫ n̄ i fine simplicitaꝫ. vide p B.3.d aia. cō.5. i solone 3.q. ⁊ i.c.14. eiusdē tertij.

¶ Dico ergo ꝙ nō fuit sententia Peripatheticoꝝ itelligentias cōpositas fuisse ex materia ⁊ forma sed esse formas simplices: nō tn̄ in fine simplicitatis. ⁊ iō posse eas reflecti super se in scia eētie sue ⁊ i hoc hēe eas dicūt modū cōpōnis ⁊ non cōpōnem essentialeꝫ. Dī enim ꝙ vbi nō est potētia exiens aliquo mō ad actū ibi non est mā. ⁊ ideo prima materia sm eē nō ꝯsideraꝫ nisi in corpore moto vel mobili in quo est potētia ad actū. In intelligētia nō est potētia talis: sꝫ intelligētia est lux quedā itellectualis cause prime: ⁊ lꝫ sit separata ita ꝙ non est actus corporis ita ꝙ determinet sibi partē in ipso sm cuius nām agat ⁊ cognoscat sicut potētia visiua determinat sibi oculuꝫ in corpore organico. tamen ipsa intelligentia coniūgiꝫ orbi suo sicut motor mobili. Motor autem a mobili nihil accipit sed multa imprimit in ipm sicut est videre in exēplo manifesto qđ posuit Auic. Si eni demus ꝙ in corpore nostro nō sit intellectꝰ actiuus siue practicus: ipse nihil cognitiōis vel motus accipiet a corpore: ⁊ tamen mouebit ipsum inquantum est istrumentum per qđ agit formas artis quas habet in se in materias artificiales: sic sunt superiorum corporum motores: qꝛ nihil accipiunt ab ipsis sed influunt eis motum per queꝫ in materias naturales ꝓducunt formas quas apud se habēt: oīum enim naturalium forme sunt in intelligentijs eo modo quo forme artificialium sunt in intellectu practico: sicut

Oīuꝫ nālīuꝫ forᵉ sᵗ i itelli

gētia ſꝫ phi loſophoꝝ. vi de. 12. met. c. 18. ī fine com menti.

Peripathetici tradiderunt. ¶ Intelligētia ergo ſic ꝑſidēs orbi quodāmō vnita eſt in tali vnione q̄lis eſt inter mouēs ⁊ mobile qḋ ſm actum mouet ab ipſo ⁊ nō eſt actus eius eo mō quo actus hꝫ eē ⁊ operationē per corporis cōplexionē vł virtutē: ⁊ eſt quodāmō vnita ⁊ quodāmodo nō vnita. lucez eni cognitionis hꝫ nō vnitam ⁊ virtute motiua vnit̄ ei. ⁊ hu ius eſt exēplum in flāma adherente lignis: qꝛ illa in pte vbi euadat lōgius a lignis eſt lucida ⁊ clara: ⁊ in parte vbi adhe ret lignis eſt fumoſa ⁊ ita eſt itelligētia. ſm eni id qḋ cōpara tur ad cām primā ſic lux eius tota eſt lux clara ⁊ ſimplex. ſm autē id qḋ adheret orbi magis diſtat ⁊ eſt motiua ⁊ obſcu rior: ⁊ ſic ipſa eſt duplicis eē cum tñ ſit eſſentia vna. ⁊ ſic ha bet modū cōpōnis ſm hoc ꝙ eſt vnita orbi ⁊ non vnita ⁊ re flectitur lux eius ſeparata ſuper ipſaꝫ vnitā: cū tñ ſit eſſentie vnius ſicut dcm̄ eſt: ⁊ hoc mō cōponēdo intelligētias nō opꝫ nos dicere ꝙ ſint cōpoſite ex mā ⁊ forma. ⁊ ſic nō erit necluꝫ dcm̄ Auicebron. ¶ Nos aūt hic nec vnā opinionez nec aliaz approbare vel improbare volētes dicimus ꝙ dupl'r conue nit loqui de mā. ſ. ſm ꝙ eſt ſubſtātia quedam in cōpoſito eſ ſentiali cōpōne per quā ſubſtat compoſitū lꝫ non ſit per eā. ⁊ ſm ꝙ eſt ſba que eſt in potētia p quā ſubijcit̄ motui ⁊ muta tioni. Et ſm pmā ſui intētionem opꝫ neceſſario ꝯcedere ꝙ ipſa eſt in oībus ſubſtātijs ordiatis in genere ſube: ſiue ſint corporales: ſiue ſint incorporee vt dicit Auicebron. ⁊ hoc mō oīum ordinatoꝝ in genere ſube: eſt materia vna gñis vnita te. qꝛ lꝫ genus ſit vłis forma vt diximus. tñ intētio eius videt materie in rebus ⁊ vnitas eius reſpondet vnitati generis.

Nota q̄ꝺo in telligentia ſit vnita orbi et q̄ꝺo ſeparata ab orbe. vide p ꝫ calcē pri mi capitis ꝺ ſba orbis.

¶ Si aūt ſube icorporee nō ſunt ordinate in genere: ſꝫ ſunt forme ſimplices tūc nō opꝫ eē verū qḋ dcm̄ eſt: ſed tunc oīum corporaliū erit hoc mō dicta materia vna. ¶ Si vo ſecūdo mō dicat̄ tūc materia nō ꝯſiderat̄ niſi in moto corpore ſicut dicit Ariſt. in 2° libro phie prime. ⁊ hoꝝ eſt materia vna pri ma: que tñ diuidit̄ ſm primam potētie diuiſionē que eſt po tētia ad vbi tm̄: ⁊ potētia ad formā. Et qꝛ ille potentie diui ſe ſunt ſm eſſe ⁊ per proximas materias eo ꝙ in his in qb⁹ potentia eſt vbi tm̄ eſt tota materia eoꝝ que ſuſceptibilis ē forme talium corpoꝝ intra ea. In his autez in qbus eſt potē tia ad vbi: ⁊ ad formam nō eſt tota materia ſuſceptibilis il lius forme intra ea: ideo equiuoca eſt materia in illis ſi ra tio materie ſumat̄ ſm eſſe phicū qḋ hꝫ in corporib⁹ illis. Et ideo dicit Ariſto. aliq̄ſ celeſtia corpora nō hñt mām. aliq̄ſ aūt ꝙ materia equoce dr̄ de materia corpoꝝ ſuperioꝝ ⁊ iſe rioꝝ. Oīum aūt generabiliū ⁊ corruptibiliū materia ē vna: ⁊ ꝙ potētia ad formā eſt in eis vna: ⁊ multiplicat̄ materia p diſpoſitiones approximātes eam ad hāc formā vel illam: ⁊ ſm ꝙ eſt magis remota: eſt etiam magis cōmunis in potē tia ad plures formas. ⁊ ſm ꝙ magis approximatur coartat̄ potentia eius ad formas pauciores. Et quādoq̧ nō eſt niſi in potētia ad vnā ſicut eſt ſemē hois ad hoiem. vñ cōpoſitio ſola cū forma corporis in potētia eſt ad formā elīnti ⁊ diſtin cta ꝯrietate elīnti in potētia ē ad formā cōmixtiōis ⁊ ea que cōmixta eſt in potētia eſt ad cōplōnē ⁊ cōplōnata in potētia eſt ad organicam corporis cōpoſitionē. ⁊ hec eſt materie vl tima determinatio ⁊ diſtinctio. ¶ Non aūt pertinet ad nos hic determinare vtrum intelligentia ambitum formarum quas hꝫ habeat a materia qua potētia eſt oia ⁊ cognitionē eaꝝ habeat a luce forme ⁊ itellectualitatis. ⁊ vtrū ſiat deſcē ſus in materiali ꝑncipio icorporeo ſicut diximus ſieri deſcē ſum in eo ꝙ eſt potentia ad formā: ꝙ vꝫ forma rationabili tatis magis determinat materiā ſpūalez ⁊ incorpoream ꝙ̄ forma intellectualitatis: ⁊ ideo minoris ambitus eſt poten tia eius ⁊ pauciora ſunt in ipſa potētia ⁊ forma eius ē obſcu rioris lucis. ⁊ ideo non perfecta eſt cognitio formaꝝ in rōna li anima ſicut eſt in intelligentia ⁊ ſm eūdē modū ſiat deſcen ſus in ſenſibili natura ⁊ ſm materiā ⁊ formā. Et in vegeta tiuo ſub quo poſtea eſt determiatio materie per corporeita tē in qua mā potētia nō ſunt niſi corporales forme. ¶ Et ite rum non diffinimus vtrū talis ordo ſit nāe que icorporea ē pp ambitū potētie mālis: ⁊ lucē ſuaꝝ formaꝝ cognoſcant ⁊ imprimāt in oia ſequentia: ſiue eni hoc ſit: ſiue non ſit deter minandū eſt in vltima parte ſcie diuine. ſed hic tm̄ hēmus dicere ꝙ materiā ingrimus que ꝑn͂ eſt phicoꝝ ⁊ mutabi liū corpoꝝ ⁊ nō aliam. ⁊ que diximus hic dicta ſunt ad faci liorem doctrinam per digreſſionē factā metaphyſicalis.

Et iſta ē via Aui. ſꝫ Por phyrio cap. de ſbe. ⁊ 2. ce li. cō. 49. vbi ponit corpus cōpo̱m ex mā ⁊ for° eſſe gͣ nus gñaliſſi mū ꝑdicamē ti ſubſtātie.

¶ Cap. 12m. Et eſt di. ad declarādas rōnes noīꝫ materie.

Hoc aūt Principiū qḋ eſt mā multa hꝫ noīa: quoꝝ quedā ſunt ꝑpria: ⁊ q̄dā per trāſlationē cōueniunt ei. Noīa aūt qb⁹ noīat̄ ꝑprie ſūt hyle: ſbꝫ: maſ ſa: materia: origo: ⁊ elm. Noīa aūt qb⁹ noīat̄ trāſumptiue ſūt: ſyłua: mr̄: femina. ¶ Noīum aūt ꝑprioꝝ Auic. in ſufficiētia ſua reddit rōnē talē dicēs ꝙ dr̄ hyle: ſm ꝙ ipſa eſt receptibilis formaꝝ in potētia aut for me. ¶ Subm aūt dr̄ ſm hoc ꝙ eſt in actu ſuſtinēs formam aut motū ad formā. Nō aūt dr̄ ſbm ex hoc intellectu quo dr̄ ſuba pma vel ſcḋa eē ſbm in logicis. qꝛ vꝫ ſubſtet ſcḋis ſbſtā tijs ⁊ accñtib⁹. vel qꝛ ſubſtet accidētibus tm̄ ſicut ſbm in ꝑdi camētis accipit̄. ſed potius hoc mō ꝙ ipſa ſubſtat forme: et gratia ipſius ſubſtare hꝫ eē qḋ ſubſtat. pp qḋ etiam ipſa vo catur ſbm ꝑmaꝝ: ⁊ ſubſtātia cōpoſita prima vel ſcḋa dr̄ ſubꝫ ſcḋm. ¶ Materia aūt eſt ſm ꝙ oia reſoluunt̄ in illā ſicut in alterū cōponentiuꝫ. ¶ Maſſa vo ſm ꝙ ipſa vna ꝑnia exiſtēs per diuiſionē formaꝝ eſt in oībus cōpoſitis ſubſtātijs diuer ſificata: ſicut vaſa figuli ex vna maſſa figuli ſingunt̄ diuerſi ficata formis artificialib⁹. ¶ Origo autē dr̄ inq̄tū ab ipſa ē motus: ſic autē eſt immixta priuationi vt diximus qꝛ per ꝑua tionē que permixta eſt ei principiū efficit̄ ⁊ rei origo a qua ſi intelligeretur abſtracta poſſet q̄dē eē incōpoſita alterū com ponētiū cū forma: nō tñ ſubijci poſſet motui pp cauſas q̄s ſupra aſſignauimus pp qḋ ipſa eſt vnū nūero ꝑn͂ mot⁹ cuꝫ priuatiōe: lꝫ ſpē differat ab ipſa eo mō quo ſpēs eſt materie ſpēs. ¶ Elmtū aūt dr̄ ſm ꝙ eſt in reſolōne vltimū ⁊ in cōpō ne primū ⁊ in ipſa ſtat reſolō: qꝛ ipſa nō reſoluit̄ in aliquid aliud aliquo mō reſolōnis: qꝛ elmtū ſimplicior eſt ꝓ cōpoſi ti ⁊ vno mō ſimplicior eſt ꝙ̄ forma: qm̄ forma ſpēi que eſt in indiuiduo hoc ſignato cōtingit reſoluere idiffiniētia ſicut do cet̄ in 7° phie ꝑme. ¶ Mā aūt in nihil oino reſolubilis eſt. ¶ Syluc aūt rōnē reddunt expoſitores Plonis ſic ꝙ ſylua dicit̄ ſm ꝙ ipſa eſt ꝑma ⁊ indeterminata per diſpōnes qua ſi dolabilis in eē edificiū naturale. ⁊ hoc vocauit Empedo cles mixtū in quo germana capita ſunt ſine ceruice eo ꝙ il la que germana ſunt principia cōpoſitoꝝ non hñt ibi diſpoſi tiones facientes ea germana. Et hoc mō ēt dicebāt Plato nici oium eē mām vnā ſicut ſylua vna ex qua eſt omne edifi ciū. ¶ Mater aūt dr̄ ꝙ ipſa in ſe recipit formam ⁊ quaſi pa riendo ex ipſa educitur ad actū quādo de potētia educit̄: ⁊ hoc eſt nomē qḋ inter tranſumptiua noia magis competit ei. qꝛ ſicut nos ſupra oſtēdimus materia ꝯtinet in ſe omnes formas tanq̄ in potētia habituali. ¶ Femina autē dicit̄ in quantū eſt imperfecta ad formā hñs tamē potētiā habitua lem ad ipſam: qꝛ ſic femina ad partū idiget maſculo mouen te formalr̄ ⁊ alr̄ non parit: ita mā indiget efficiēte mouente formalr̄ mām ⁊ alr̄ non educit̄ de potētia ad actū. Femina eni eſt que parit in ſe mouēte alio: ⁊ in ſe hꝫ ꝑncipia part⁹ cō fuſa ⁊ iperfecta que per ſemē maſculinū adiuuant̄ ⁊ ducūtur ad ꝑfectionē: vñ q̄uis in qbuſdā ſicut in aialib̄ gñatiōe ali qd de materia decidat̄ a maſculo: in hoc tñ nā nō itēdit da re mām ſed facit deciſionē pp virtutē quā ſubm ex quo i fe minā traijciat̄ hēe opꝫ: etiā hoc mō trāſumptiue aptat̄ ei no mē qḋ eſt turpe: turpe eni in ſe hꝫ habitū moris potentia ha bituali ſicut in 2° ethicoꝝ ꝓbatur. qꝛ ſi ſibi virtus eēt oino ꝯ naturā ⁊ violēta nō plus aſſueſceret morē qḋ aſſueſcere poſ ſet lapis ſurſum: ſi autē eēt ecōtra perfectū ad virtutē nō i digeret aſſuetudine operum que formalr̄ generāt habitū: ⁊ ideo ſicut turpe inatū eſt ſuſcipe morē nō hñs ipm niſi aſſue tudie operū: ita mā immixta priuatiōi nata eſt habitualr̄ hēe formas: nō hñs tñ ipas niſi ex generante ⁊ mouente.

Nota dr̄iam iter hyle ⁊ ſb iectum. vide Themiſtiū. ꝑ phy. i digreſ ſiōe ꝺ potētia materie.

¶ Cap. 13m. Et eſt digreſſio ſoluens quque q̄ōnes de mā. ſ. an ſit ſine ꝑuatiōe aliq̄n: ⁊ an ſit ſimplex: ⁊ qualr̄ differt a pri ma cā: ⁊ q̄lr̄ exiuit i eē: ⁊ vtrū ſit eadē eſſentia cū forma.

Sed hic Oꝛit̄ queſtio multiplex nō diſſi mulāda. ſ. vtrū mā poſſit eē vel ſit priuatiōi nō imixta: ⁊ ſi conſi derat̄ hoc mō vtrū ſit oino ſimplex: ⁊ ſi eſt ali quo mō oino ſimplex vtrū differat a ꝑma cā: ⁊ ſi differt a prima cauſa qualr̄ exiuit in eſſe: ⁊ ſi exiuit in eſſe a cauſa prima vtrum ſit eiuſdem eſſe cuius eſt forma ⁊ vna eſſentia cum forma ſicut quidā dixerūt. ¶ Qḋ

¶ Qd̄ eni possit esse mā̄ priuationi nō imixta videt̄:q̄ quo-rū̄cūq̄ʒ sunt essentie separate illa sunt abinuicē separabilia: sed essentie separate sunt essentia materie ⁊ essentia priua-tionis sicut sepius supra ꝓbatū est cū priuatio sit ʒ̄ria forme. Mā̄ aūt nō:⁊ cū mā̄ maneat in forma:priuatio aūt nō:ergo mā̄ pōt esse priuationi nō imixta. ¶ Adhuc aūt hyle sine mā̄ est in oī corpore:sed nō oē corpus hʒ priuationē ad formam: ergo in tali corpore qd̄ priuationē nō hʒ mā̄ nō pōt esse : sed etiā est sine priuatione. ¶ Quod āt in omni gn̄e corporis sit mā̄ ꝓbat̄ ex eo q̄ id qd̄ sustinet formā est mā̄. In ꝑpetuis āt celestibus corporibus aliqd est qd̄ sustinet formā: ꝓpter qd̄ Arist. dicit q̄ cū dico hoc celū:dico formā in hac mā̄. ¶ Qd̄ āt priuatio nō insit talibus ꝑpetuis corporib᷒ ex hoc ꝓbat̄ q̄ opposita nō simul sunt in eodē:forma aūt ⁊ priuatio sunt op posita sicut iam habitū est sepius:cū ergo talibus corporib᷒ semp insit ⁊ necessario insit forma nunq̄ inerit ꝑuatio eisdē. ¶ Amplius lʒ tria sint principia eius qd̄ mouet̄ ad formam tn̄ nō sunt nisi duo principia entis que saluant̄ in ipso : sed talia corpora ꝑpetua sunt ⁊ nō mutant̄ ad formas suas:er-go nō sunt nisi duo p̄ncipia in ipsis que sunt mā̄ ⁊ forma sine mixtione priuationis. ¶ Amplius cuicūq̄ʒ inest priuatio ad formā aliquā illud nō hʒ formā illā ⁊ aptū natū est hr̄e : aut igit̄ aliqū habebit ip̄m aut aptitudo est frustra. Frustra āt nihil est in mā̄ sicut supra diximus:⁊ in scd̄o hui᷒ scīe libro hʒ ꝓbari:ḡ si in corpibus celestibus priuatio est necessario ip̄a habebūt nālē aptitudinē ad formā habēdā quā nō habēt : ⁊ aliqū habebūt qd̄ est absurdū cū sint intrāsmutabilia sʒ for mā. Hoc aūt qd̄ iaʒ ꝓbatū est:snīa est oīum p̄hoꝝ. ¶ Sed q dā debilit̄ obijciunt in ʒ̄riū dicētes:q̄ in oī mā̄ sunt potētia ʒ̄ria quēadmodū in oī genere ʒ̄rie dr̄e : ʒ̄ria aūt reducunt̄ ad priuationē ⁊ habitū sicut supra diximus:ḡ in mā̄ celestiū aliquo mō opʒ esse priuationē. ¶ Nobis aūt prima snīa que p̄hoꝝ est magis placet:⁊ iō diximus q̄ in oī mā̄ sūt ʒ̄ria:que qdē mā̄ nō tota ꝯiuncta est vni ʒ̄rioꝝ:sicut mā̄ ꝑpetuoꝝ que sunt ingenerabilia ⁊ incorruptibilia. Nec est simile de gene-re logico qd̄ sm̄ rōnē abstrahit̄ ab eo cuius est genus:⁊ hoc mō vnū est genus logicū ad corpora corruptibilia ⁊ incorru-ptibilia ⁊ hʒ potestate dr̄ias ʒ̄rias:sed si genus sm̄ esse acci-piat̄:tūc nō est simile:q̄ tūc nō in eodē genere sunt corrupti-bilia ⁊ incorruptibilia:⁊ sm̄ hoc genus subm̄ est qd̄ nō est in potētia ꝓprie loquēdo in corporibus ꝑpetuis:sed potius est in esse semp ꝓpter qd̄ infra 3° li° huius scīe ostēdemus q̄ in ꝑpetuis nō differt esse ⁊ posse:q̄ posse in esse semp est acce-ptū. ¶ Sūt tn̄ qui dicūt duo esse de intētione ꝑuationis quo rū vnū est abnegatio forme ⁊ ab hoc dr̄ priuatio. Scd̄m aūt est aptitudo formalis que inuenit̄ ad formā in mā̄:⁊ hec apti tudo dupl'r ꝯsiderat̄.s.vt aptitudo ⁊ vt res q̄dā:sine forma-lis:⁊ p̄mo qdē mō dicūt priuationē nō esse in celestibus : sil'r aūt neq̄ʒ in scd̄o:sed tertio mō est in ipsis ⁊ saluat̄ in forma. ¶ Sed hoc nihil videt̄ esse:q̄ sm̄ modū quē dicunt ꝑuatio a forma re nō differt:⁊ iō primū videt̄ esse magis veꝝ:vn̄ in talibus corporibus vel non est priuatio:vel si est: ad vbi est tm̄:q̄ illa corpora nō mouent̄ nisi motu locali. ¶ Sed tūc vi det̄ tal'r ꝯsiderata mā̄ esse oīno simplex:q̄ simplex est id qd̄ caret parte essentiali ⁊ quātitatiua. Mā̄ aūt in se accepta ⁊ ab oī forma separata caret parte essentiali ⁊ quātitatiua: er go est oīno simplex. ¶ In ʒ̄riū aūt huius est q̄ talis mā̄ aut pōt esse subm̄ forme: aut nō. si nō pōt esse subm̄ forme:ḡ im-possibile est ipsam vnq̄ forme subijci:qd̄ falsum est:cū nos videamus eā esse subm̄. Si aūt pōt: aliqua potētia pōt : sed nō est idē id qd̄ pōt ⁊ potētia eius:ergo ipsa simplex non est. Si aūt ꝯcedat̄ ⁊ hoc:tūc querit̄ vtrū illa potentia sit forma vel mā̄:ꝯstat aūt q̄ nō est mā̄:q̄ tūc quereret̄ iteꝝ de illa : ⁊ sic ibit̄ in infinitū:q̄ quelibet mā̄ pōt substare forme p aliā potentiā que erit iteꝝ mā̄. Si aūt est forma:⁊ hec forma est ante priuationē que est prime forme inchoatio qd̄ absurdū est. ¶ Adhuc aūt forma ista aut est sub̄a aut accn̄s : ꝯstat q̄ nō sub̄a:q̄ tūc mā̄ sine priuatione ⁊ forma accepta esset com posita ex forma ⁊ mā̄. Si aūt est accn̄s hoc stare non pōt : q̄ scd̄a cōpositio semp est post primā:scd̄a aūt compositio est q̄ accn̄s cōponit̄ cū subiecto ⁊ hāc p̄cedit p̄oꝝ que ē ex forma ⁊ mā̄ sub̄alibus : ⁊ sic iteꝝ sequet̄ q̄ mā̄ sit cōposita ex forma sub̄ali ⁊ mā̄ qū accipit̄ ante oēm forme inchoationē:qd̄ ab-surdū est. ¶ Si aūt aliquis dicat ꝓpter hoc ⁊ silia q̄ mā̄ est simplex ⁊ sua potentia est idē ipsi videbit̄ tūc esse mā̄ in fine simplicitatis p hoc q̄ ipsa mā̄ est idē ei qd̄ hʒ in se: hʒ.n.po-tentiā qua forme subijci pōt in seipsa:⁊ illa est potētia: hic āt modus simplicitatis nō ꝯuenit nisi prime cause. illa.n.est oē id qd̄ habet in se:quia illa est sua voluntas ⁊ sua potentia ⁊ sua intelligentia. ¶ Qd̄ etiā quidam errātes sic probare co nantur dicentes q̄ idem est a quo non differt differentia : sʒ qd̄ non habet differentiam non differt differentia : ergo est idem. simplex aūt primum a simplici ⁊ primo inquantū hu-ius non habet differentiam qua differat:ergo cum prima cā̄ sit simplex primum ⁊ materia prima simil'r neutruʒ habebit differentiam:ergo nō differunt. aut si differunt tunc differē-tiam habent:sed que habent aliquid sunt composita : ergo prima sunt cōposita:qd̄ est absurdum. ¶ Adhuc aūt non est substantia que sit ante omnia fieri ⁊ post omne corrumpi eo dem modo se habēs nisi sub̄a prime cause : sed sub̄a mate-rie prime est ante omne fieri : ⁊ post omne corrumpi eodem modo se habēs:ergo sub̄a materie est sub̄a p̄me cause : hoc aūt īfra ꝓbabit̄ q̄ sub̄a materie sit ante oē fieri ⁊ post omne corrumpi. ¶ Adhuc aūt id ex quo cūcta ꝓducunt̄ ⁊ fuerunt formal'r in ipso est primū:⁊ simil'r hoc ipsuʒ ꝯuenit materie prime: videt̄ ergo q̄ non possit essentialis inueniri differen tia prime cause ⁊ prime materie. ¶ In ʒ̄riū aūt huius erro-ris pessimi obijciam primo ostendendo falsum esse qd̄ con cluditur:⁊ postea soluā ad inducta: sicut eniʒ in libro de cau sis ꝓbat̄:prima cā̄ regit res oēs preter q̄ cōmisceat̄ cuʒ eis: sed mā̄ cōmiscet̄ cum oībus:ergo sub̄a materie nō est sub̄a prime cause. ¶ Adhuc aūt in scd̄o huius scientie libro ꝓba bitur q̄ mā̄ ⁊ efficiens nunq̄ coincidunt in rem vnam : sed prima causa est efficiens p se ⁊ primū ⁊ sub̄al'r: ergo nūq̄ est vna res cū mā̄. ¶ Adhuc mouens ⁊ motū ⁊ agens ⁊ passum differūt p sub̄am: prima aūt causa mouens est ⁊ agens : mā̄ aūt mota ⁊ passa:ergo non sunt in sub̄a idem prima causa ⁊ mā̄. ¶ Adhuc prima causa de potentia educit quicquid edu cit̄ de ipsa: materia aūt nihil educit : sed motu prime cause de ipsa mā̄ educit̄ quicquid educit̄: ergo prima causa ⁊ mā̄ nō sunt idē. ¶ Adhuc pfectissimū ⁊ imperfectissimū nō sunt idem: sed pfectissimū in fine pfectionis est cā̄ prima. Imp-fectissimū aūt ⁊ ꝓpe nihil est mā̄ prima : ergo non sunt ideʒ. ¶ Propter qd̄ dicimus q̄ mā̄ intelligibilis sine priuatione ⁊ accepta sine forma simplex est nō in fine simplicitatis: lʒ eni nō habeat partem essentialē siue quantitatiuā eo q̄ non sit composita ex essentijs diuersis vel ex quātitate: tn̄ ꝯcreta est habitudinibus ⁊ cōponibilis est: ⁊ ideo habitudo qua se ha bet ad formam cuius potest esse subiectū aliquid est in ipsa: ⁊ forte est relatio potentialis ad formā: ⁊ tunc potentia qua subm̄ esse potest diuersa est a mā̄: sed nō dicit rem sed rōneʒ qua refertur ad formā ⁊ illi potentie substat p seipsaʒ : quia mā̄ ex seipsa est subm̄ forme prime vel potentie ad formam primam. ¶ Nec ꝓpter hoc sequit̄ q̄ ipsa sit quicquid hʒ : q̄ hʒ formā ⁊ nō est forma: sed sequitur q̄ ipsa seipsa est subm̄ forme prime vel potētie prime: si dicat̄ potentiā esse relatio-nē differentē ab ipsa: ⁊ sic nō ꝯuenit ei qd̄ est deo ꝓpriū. Est etiā cōponibilis ⁊ hoc deo nō ꝯuenit etiā: ⁊ ita est habitudi nibus ꝯcreta inquātū est subijcibilis ⁊ mobilis ⁊ ꝯiunctibi-lis que oīa quādā relationē dicūt ⁊ cōpositionē sm̄ q̄ habi-tudines relationes sūt vel nō sine relatiōe. Et qd̄ obijcit̄ q̄ idē est a quo nō differt dr̄ia. dicēdū q̄ veꝝ est: sʒ simplicia p̄-ma maxima differūt dr̄ia: q̄ differūt seipsis quēadmodum differūt abinuicē quelibet due dr̄ie a duab᷒ spēb᷒ abstracte. Ille.n.⁊ simplices sūt ⁊ seipsis differūt sicut rōnale ⁊ irrōna-le. Si.n. dr̄e hēant dr̄iam ibit̄ in īfinitū necessario: q̄ tūc ille differentie differentiaꝝ differētias habent: ⁊ sic in infinituʒ abibit ⁊ non stabit. ¶ Ad id aūt qd̄ dicūt sub̄aʒ materie esse ante fieri ⁊ esse post oē corrūpi eodē mō se habētē: dico q̄ fal sum est: q̄ ipsa nō eodē modo se hʒ cū variet̄ ⁊ mutet̄ p for-mas. Sed veꝝ est q̄ nō generat̄ neq̄ʒ corrūpit̄ sm̄ modum nūllis gn̄ationis ⁊ nūllis corruptionis: sicut infra declarabit̄. Deus aūt est eternus ante omne fieri: ⁊ erit post oē corrūpi non subiectus gn̄ationi ⁊ corruptioni sicut mā̄ subijcit̄ : ⁊ iō per formas est inuariabilis deus in quibus variat̄ materia. Simil'r cū oīa ex deo ꝓducant̄ : ꝓducuntur ex causa ideal'r omnia p̄habente p formas intellectus: sicut artifex p̄habet artificiatoꝝ formas: sʒ mā̄ p̄habet ea sicut potētia habitua

Primo celi t.cō.92.

Obiectio alio rū ʒ p̄dicta

Solutio

Alioꝝ solutio

Impugnatio

Qn materia sit simplex et licentia

Rōnes alio quoꝝ ꝓbāntiū mā̄ʒ adeo nō distingui.

Impugnatio illi᷒ opinionis.

Doctoris so lutio

Nota qual'r mā̄ sine priua tione ⁊ forma ꝯcepta nō est in fine simpli citatis.

Pōdera sub tilē modū lo quēdi docto ris de potētia materie.

Qnō mā̄ ha bitudinib᷒ cō creta sit. vide 12. meta. c. 21. ⁊ p̄ de gn̄one t.c.22.

Qual'r diuer simode res ꝓ ducent̄ a deo ⁊ ex mā̄.

lis imperfecta ⁊ indistincta: cuius subiectum ꝓprium est mã prima vt diximus. ¶ Fuit aũt Alex. epicurus quidã Philo qui deum esse dixit mãm: vel non esse extra ipsam: ⁊ omnia essentialr̃ esse deum ⁊ formas esse accidẽtia imaginata: ⁊ nõ habere veram entitatẽ: ⁊ ideo dixit oĩa idem esse: ⁊ hũc deum vocauit aliquãdo Iouem: aliquãdo aũt Palladẽ: ⁊ aliquãdo Apollinẽ. ⁊ formas esse peplum Palladis ⁊ vestem Iouis: ⁊ neminẽ sapientũ dixit ad plenũ posse reuelare occulta sub peplo Palladis ⁊ sub veste Iouis. Nos aũt sicut etiã ante diximus hec tractabimus in sciẽtia diuina dño ꝯcedẽte. ¶ Sed duo ꝓblemata que restãt opꝫ nos hic inuestigare s. qualr̃ mã in esse exiuit: videt̃ enĩ a prima causa in esse nõ ꝓcessisse. Quod enim imediate a prima ⁊ pfectissima est cã illud est pfectissimũ: sed mã prima impfectissima est: ergo imediate non ꝓcessit a prima causa. ¶ Quinꝰ aũt ⁊ altera ratio esse videt̃ ꝙ videlꝫ illud nõ ꝓcedit a prima causa cuiꝰ formalis idea nõ sit in ipsa: sed non hꝫ ideã nisi forma: ergo id qđ caret oĩ forma ideã nõ habet: ergo nõ est a prima causa vt videt̃. Infra aũt habebit̃ ꝙ non ꝓcessit in esse a causis nãlibus p gñationẽ: ergo videt̃ ꝙ mã prima sit eterna carẽs initio quo ꝓcessit in esse. ¶ Ad hec aũt quidã dicũt ꝙ materia prima ꝓcedit a causa prima sicut accidẽs a sũba. Est enĩ accidẽs quoddã vestigiũ sũbe: ⁊ quãdo accidẽs ꝓcedit a substãtia: nõ exigit̃ ꝙ sũba det ei esse accidẽtis qđ nõ hꝫ sũba: sed dat ei quendã defectũ ab esse eius eo ꝙ a principijs substãtie ꝓcedit sũba: ⁊ a principiato ipso ꝓcedit esse accidẽtis nõ ex sũbe principijs: sed potiꝰ ex his que sũbaꝫ principiatam ꝯsequunt̃. Ita dicunt ꝙ mã que est vestigiũ forme substãtialis ꝓcedit a causa prima principalr̃ que est actus completus: cuius vestigiũ est id qđ est in potentia ⁊ impfectũ: ⁊ ideo sicut accidẽs nõ habet formã similẽ sibi in sũba que sit causa eius: ita nõ habet mã ideã in deo que sit similitudo ⁊ causa eius. ¶ Sed tunc est dubiũ qꝛ sic quantũ ad p se esse mã minus esset sũba q̃ forma: cũ supra habitũ sit oppositũ s. ꝙ quãtũ ad substare mã plus sit sũba q̃ forma. ¶ Adhuc aũt si mã est vestigiũ forme: tũc sicut accidẽs ꝓcedit a sũba: ita mã debet ꝓcedere a forma ⁊ debet esse posterior forma: qđ falsum est. ¶ Propter hoc videt̃ dicẽdũ ꝙ quãuis Phisici nõ sit determinare de exitu materie in esse: sed potius relinquere mãm esse: eo ꝙ ipsa sit principiũ ꝓhicũ sicut quelibet scientia relinquit esse sua principia: ⁊ nõ querit qualr̃ in esse exiuerunt: tñ ꝓpter bonitatẽ doctrine dicimus ꝙ a prima cã exiuit in esse: ⁊ sicut ipsa scibilis est p analogiã ad formam: hoc modo sm rõnẽ ꝓportionis habuit ideã: primũ enĩ ꝯeam fat p imperiũ: ⁊ ideo subm cadit in intellectu esse: hoc mõ quo lignũ in mẽte artificis: nõ enim cadit in mẽte artificis in eo ꝙ est lignũ: sed in eo ꝙ susceptibile est artis: ⁊ hoc est primũ subiectũ forme nãlis qđ cadit in mẽte diuina. ¶ Ad hoc aũt qđ obijcit̃ ꝙ id qđ est a prima causa imediate perfectissimũ est: dicendũ ꝙ hoc est verũ ꝙ ad esse cõducit maxima sui similitudine sicut est intelligentia. Qđ aũt sic ad esse ꝯducit vt sit fundamẽtũ ⁊ subm oĩum qui ꝓduci hñt nõ opꝫ ꝙ sit pfectissimũ. Ad alia aũt pꝫ respõsio p dicta. ¶ Cũ aũt ꝯsentiamus in hoc ꝙ mã prima ꝓcessit in esse a causa prima: ꝓcessio aũt prima que est a causa prima sit esse siue ens: videt̃ ꝙ mã ⁊ forma ꝯueniant in essentia vna cõmuni que diuidit̃ in ens in actũ ⁊ potẽtiã: ⁊ sic videt̃ ꝙ ꝯueniũt in essentia ꝓcedente ⁊ differũt in esse illius essentie qñ ꝯtrahitur p differẽtias potẽtie ⁊ actus vel materie ⁊ forme. ¶ Sꝫ si hoc ꝯcederet̃ oporteret ꝙ mã ⁊ forma ꝯuenirent in vno qđ esset ante ipsa sicut genus: ⁊ sic mã ⁊ forma essent species in vno genere ꝯtente. ¶ Adhuc sm hec mã ⁊ forma essent cõposita ⁊ aliquid haberent ante se: qđ est falsum cũ ipsa sint prima cõponentia. ¶ Adhuc aũt cũ mã ⁊ forma fluant a prima causa sicut actus ⁊ potẽtia ⁊ cõpletius ⁊ minus cõpletũ videtur ꝙ nõ differũt nisi sicut similius ⁊ minus simile primo ⁊ ꝓpinquius ⁊ remotius ab ipso: sed similius ⁊ minus simile ⁊ cõpletius ⁊ minus cõpletũ ⁊ ꝓpinquius ⁊ remotius non differunt sm essentiã: sed potius sm accidẽs qđ est intensio ⁊ remissio: ergo mã ⁊ forma sunt eiusdẽ essentie ⁊ differũt p accidẽs qđ est falsum. Si forte qdẽ dicat̃ ꝙ sunt eiusdẽ essentie: sed differũt p esse cõpletius ⁊ icõpletius: ⁊ similius ⁊ dissimilius in essentia illa que cõis est illis: hoc videt̃ iterũ esse falsum: qꝛ tũc iterũ mã reduceret̃ ad aliqd vnũ qđ est ante ipsa: ⁊ adhuc eadẽ rõ esset de sũba ⁊ accidente que inessent eiusdẽ essentie ⁊ differũt p prius ⁊ posterius esse in essentia illa cõmuni: ꝓpter omnia hec absurda refutamus eos ⁊ abhorremus qui hec ꝯcedunt tanq̃ vera dicentes sũbam ⁊ accidens eiusdẽ esse essentie: sed differant esse: ⁊ penes illud esse dicunt distingui genera ꝑdicamẽtorũ ⁊ penes essentias eorũ nõ dicẽtes nihilominus naturas ꝑncipiorũ esse quatuor que mã ⁊ forma efficiens nãlis ⁊ finis penes esse primũ sumi habẽt: ⁊ nõ penes essentias simplices. Nõ enĩ ꝯsentimus ⁊ vident̃ nobis esse abusiones ⁊ errores pessimi contra ꝓhiam. ¶ Dicimus ergo nõ eiusdẽ essentie esse mãm ⁊ formã: ⁊ qñ dicit̃ ꝙ primũ id qđ ꝓcedit a ꝑma causa est esse: dico ꝙ hoc est in rõne primũ: id aũt qđ primo ꝓcedit in esse sm ordinẽ vniuersi: est intelligẽdũ sicut in scientia diuina habet ostendi: ꝯcesso ergo ꝙ esse est primũ rerũ creatarũ siue primũ qđ ꝓcedit a causa prima sm rõnẽ: dico ꝙ hoc esse simplr̃ est sũba ⁊ accñs ⁊ p posterius potẽtia ⁊ actus. Cõmune aũt dĩ duplr̃ s. vt genus: ⁊ hoc saluatur in oĩbus que sunt sub ipso: ⁊ est cõmune p analogiã: ⁊ hoc simplr̃ saluat̃ in vno ⁊ in altero non simplr̃: sed alterũ participat ipsum intãtũ inquantũ se habet ad primũ in quo simplr̃ saluat̃: ⁊ ideo mã nõ habꝫ esse nisi inquantũ est dispositio sũbe: ⁊ p hoc pꝫ ꝙ mã ⁊ forma nõ resoluunt̃ ad aliquid qđ realr̃ sit ante ipsa: qꝛ esse est forme esse ⁊ formati: ⁊ mã participat ipsum posterius vt subm: ⁊ qđ dĩ ipsa participant esse p prius ⁊ posterius nõ dicunt̃ esse sũbe eadẽ nã: sed potius illud qđ est prius dicit participãs illam nãm totã: ⁊ id cui ꝯuenit posterius: dicit id qđ se hꝫ aliquo modo ad id: ⁊ ideo due essentie diuerse sunt mã ⁊ forma: ⁊ diuerse essentie accidẽs ⁊ sũba: aliter enim oporteret dicere ꝙ ex essentia forme ꝓduceret̃ essentia materie: vel econuerso: ⁊ tũc nõ oporteret nos ponere priuationẽ in mã que est inchoatio ex qua forma ꝓduceret̃ eo mõ quo supra explanauimus. ¶ His autem habitis ad propositum redeamus soluentes sm sententiam de principijs traditam omnium antiquorum dubitationes ꝓpter quas defecerunt nescientes de principijs tradere veritatem.

Alexãdri epicuri phĩ opĩo

Problema de exitu mãe ĩ esse a ꝑma cã

Aliorũ solo

Obiectiones doctoris ꝯtra solutionem.

Solo ꝓpria.

Nõ qõ mã habeat ideã sm meatẽ doctoris.

Scdm ꝓblema de ꝯueniẽtia mãe ⁊ forme adinuicẽ

Opĩo ꝓpa de cõe circa ſtuum.

Nota dr̃ie inter genꝰ vniuocũ ⁊ genꝰ analogum.

Mã ⁊ forma sũt due eẽtie diuerse. vide ꝓ hoc Cõmẽ. ꝑmo celi. ⁊ in coᵒ. 92. ⁊ 5ᵒ meta. cõᵒ. 4. ⁊ 2ᵒ phyfica. cõmẽto. 12.

¶ Cap. 14ᵐ. De solutione prima dubitationũ antiquorũ per distinctionem eius qđ dicit̃ aliquid fit ex eo qđ non est.

Est autem Vna ⁊ singularis via soluendi dubitationes antiquorũ tria supponẽdo esse principia: vt diximus. ¶ Illi enĩ qui primo inquisiuerũt veritatẽ sm ꝓhiam hoc est querendo causas rerũ ꝓpter infirmitatẽ sui intellectus diuerterunt a via principiorũ quã determinauimus abscedẽtes in viam aliam quandã erroneam eo ꝙ non poterant intelligere qualr̃ vnũ numero cum mã principium esset priuatio lꝫ spẽ sit differens ab ipsa. Et ideo dixerunt ꝙ nihil eorũ que sunt generant̃ vel corrũpunt̃. Si enim dicit̃ generari siue fieri vt inquiunt: tunc aũt necessariũ est fieri ex eo qđ est: aut ex eo qđ nõ est: sed vtrũqꝫ horũ est impossibile. Id enim qđ est nõ fit: qꝛ iam est: similr̃ ex eo qđ oĩno nihil est non põt fieri aliquid: quia supra diximus in oĩ fieri oportere subijci aliquid qđ sit materiale ⁊ quodãmodo formale ad id qđ fit p gñationẽ. ¶ Ex illo aũt incõuenienti arguẽtes multa incõuenientia auxerunt que sequunt̃ ex illo: ita ꝙ vererẽtur ꝙ dicerent entia nõ esse multa: sꝫ tñ vnũ sicut explanauimus in rõnibus Melissi ⁊ Parmenidis. Isti qdẽ igit̃ talem acciebant opi. ꝓpter ea que dicta sunt. ¶ Nos autem soluere volentes istorũ errores dicimus ꝙ duplr̃ dicit̃ fieri aliquid ex eo qđ est: ⁊ similr̃ dicit̃ id qđ nõ est facere aliqđ aut pati: aut etiã ex hoc fieri aliquid dicit̃ duplr̃: ⁊ vno qdẽ modo nihil ꝓhibet aliquid fieri ex eo qđ non est: aut aliquid fieri ex eo qđ est: aut etiã facere aliquid id qđ nõ est: ⁊ hoc quidẽ in simili possumus videre. Si enĩ duplr̃ dicit̃ medicũ aliquid facere: vel medicũ aliquid pati: aut ex medico aliquid fieri vel esse. ¶ Tũc manifestũ est a simili: qm̃ ꝑdicte locutiones duplr̃ dicunt̃. s. facẽ aliqd ex eo qđ nõ ẽ: aut facẽ aliqd ex eo qđ est: vel pati id qđ est vel qđ nõ est. Dĩ sic medicus aliqđ facere sicut cũ dicimus medicus edificat: hoc. n. dĩ duplr̃. s. p se ⁊ p accñs: p se enĩ medicus nõ edificat sꝫ p accñs inquãtũ accidit medico edificatorẽ eẽ: ⁊ sic possumus dicẽ ꝙ nõ medicus edificat. Similr̃ dicimꝰ ꝙ medicũ albũ fieri dĩ duplr̃: si. n. accipiat̃ p se nõ fit medicus albꝰ: si ũt p accñs tũc fit me

Tex. c. 71.

Tex. c. 72.

Tex. c. 73.

Tex. c. 74.

dicitis alb⁹ inquātū accidit medicū nigrū esse: sʒ p se īquātū
medicus est pōt fieri nō medic⁹: ꝛ īquātū nō est medic⁹ pōt
fieri medic⁹: ꝛ īquātū ē medicus pōt facē ſm medicinā qḋ ē
medicari: tn̄ lʒ sic multiplr̄ dicat̄ cōstat ꝙ hoc maxime dicit̄
medicus facere vel fieri qḋ facit: vel fit ſm ꝙ medicus est:
hoc est inquātū hʒ medicinā: ꝛ similr̄ est in dictis locutioni/
bus. Si eniʒ dicat̄ aliquid fieri ex eo qḋ non est: maxime cō
uenit ei hoc ex ipso inquantū nō est: ꝛ nō inquātum est p ali/
quem modum: hanc autē multiplicitatē: qꝛ primi non dixe/
runt: ideo intm̄ ignorauerunt qḋ opinati sunt nihil fieri siue
gn̄ari neqʒ esse eoꝝ que ab inuicē alia: sed auferebant a nā
oēm gn̄ationē: ꝛ dixerunt tn̄ esse vnū ens. ¶ Nos autē etiaʒ
cum ipsis ꝯcedimus nihil fieri ſm nām ex eo ꝙ simplr̄ nihil
est ꝛ nihil supponit vel relinquit: tn̄ nihil ꝓhibet aliquid fie
ri ex eo qḋ p accn̄s non est: fit eniʒ aliquid ex priuatione que
quidē priuatio p se non est: ꝛ qḋ fit ex ea: fit ex eo qḋ non est:
ꝛ non ex eo qḋ est: lʒ autē priuatio sit oino non ens inquantuʒ
est priuatio: relinquit tn̄ vt supra diximus subm cū aptitu/
dine: sed neutrum illoꝝ est aliquid priuationis inquantum
priuatio est. Et ideo qḋ fit ex mā iuncta priuationi fit ex eo
qḋ per se est: ꝛ nō p accn̄s est: qꝛ nō est inquantū iunctaʒ pri/
uationi est: que quidē priuatio accidit materie: ꝛ idē nume/
ro est secū sp̄e differens ab ipsa: si autē dicat̄ fieri ex priuatio/
ne: tunc fit ex quo non est p se: sed p accn̄s est: qꝛ nō oino ni/
hil est priuatio inquantū relinquit subm cū aptitudine: sicut
supra distinximus in lectione illa qua dicebat̄ ex medico fie
ri aliquid: vl̄ medicū facere fieri aliqḋ: sed bene ꝯcedimus.
si ſm nāʒ loquamur: qḋ mirabile est dictu ꝛ impossibile fie/
ri aliquid ex eo qḋ sic nō est: ꝙ oino nihil relinquit̄: similr̄ cō
cedimus ꝙ nihil fit ex eo qḋ est oino: sed opʒ ꝙ id ex quo fit
id qḋ fit p gn̄ationē quodāmodo esse ꝛ quodāmodo nō esse.

Tex. c. 75.

Neqʒ subie/ctū neqʒ apti/tudo quā re/linquit priua/tio est aliquid priuationis.

¶ Similr̄ ꝯcedimus ꝙ id qḋ est non fit nisi ſm accn̄s: ꝛ ſm
hoc accn̄s: tūc nō est sicut id qḋ alterat̄: vel forte si ſm accn̄s
esse dicat̄ ſm ꝙ fit in actu p gn̄ationē: huius autē vltimi po/
nemus exēplū sic: vt dicamus ꝙ animal fit ex aiali: ꝛ quod/
dā aial hoc est ſm ꝙ aial fit ex quodā aiali: generat̄ eni in nā
hoc ex hoc p se sicut quoddā aial ex quodā aiali: ꝛ p ꝯñs aial
ex aiali. Nō autē intelligimus hoc effectiue sicut asinus gn̄at
asinū sibi similē in specie: sed potius mālīter sicut si canis ge
nerat̄ ex equo per viam putrefactionis: vel alio modo ſm
materiā: tūc enim canis nō fiet tn̄ ex quodā aiali: sed vlr̄ di
cendo canis qḋ est aial generat̄ ex aiali: mālīter: ꝛ ita videt̄
id qḋ est aial generari ex aiali. ¶ Et ita vlterius videbitur
ens gn̄ari ex ente: ꝛ simile a simili. Sed soluit̄ hoc: qꝛ cum dr̄
canis qui est aial gn̄ari non gn̄at̄ inquantū canis ꝛ aial: sed
inquantū est nō canis ꝛ nō aial: ꝛ ita p accn̄s gn̄atur canis ꝛ
aial. Inquātū enim nō canē vel nō aial esse ſm priuationeʒ:
possumus autē ꝛ aliter dicere. Sumamus enim quatuor ꝓ/
positiones: ita ꝙ due sint similes alijs duabus: ꝛ dicam⁹ esse
quidē vnā id qḋ est simplr̄ ꝛ absolute est animal gn̄ari ex eo
qḋ simplr̄ ꝛ absolute ē aial: ꝛ id qḋ simplr̄ ꝛ absolute est. Aliā
animal generari ex eo qḋ simplr̄ ꝛ absolute est nō animal: est
id qḋ simplr̄ ꝛ absolute est ens generari ex eo qḋ simplr̄ ꝛ ab
solute est ens: ꝛ id qḋ est simplr̄ ꝛ absolute non ens generari
ex eo qḋ simplr̄ ꝛ absolute est non ens. Cōstat eniʒ ꝙ prime
due ambe false sunt: qꝛ id qḋ est absolute ꝛ simplr̄ aial nō ge
neratur: sed est iaʒ. ¶ Similr̄ id qḋ simplr̄ ꝛ absolute est nō
animal: eo ꝙ nihil est nō generat̄: ergo ꝛ scḋe due que sunt
illis p oia similes false sunt. Sunt autē etiā ille false que sic ꝓ
ponunt̄: vt dicat̄ ꝙ id qḋ est absolute ꝛ simplr̄ animal gene/
retur ex eo qḋ simplr̄ ꝛ absolute ē nō animal: qꝛ sic aliqḋ qḋ
actu est generat̄ ex nihilo: ꝛ hec simplr̄ est falsa. id qḋ simplr̄
ꝛ absolute est non aial generat̄ ex eo qḋ simplr̄ ꝛ absolute est
aial: qꝛ sic id qḋ nihil ē generaret̄ ex eo qḋ actu ꝛ simplr̄ est: ꝛ
ꝛ similes illis in ente sunt false sicut iste id qḋ simplr̄ est gn̄a
tur ex non ente simplr̄: ꝛ id qḋ simplr̄ non est generat̄ ex en/
te simplr̄: alias autē accipimus veras quatuor ꝓpositiones
quaꝝ due sunt hee: quoddā aial hoc est ſʒ ꝙ aial fit ex quo/
dā: siue ſm ꝙ nō aiali: ꝛ quoddā siue ſʒ qḋ nō aial fit ex quo/
dā siue ſm qḋ nō animali: ꝛ quoddā aial fit ex quodā aiali ꝛ
quoddā aial fit ex quodā nō aiali: hee enim sunt oēs vere:
qꝛ canis ſm ꝙ est aial quādiu est in semine: ꝛ ſm ꝙ non est
aial fit ex mā equi: que mā ſm ꝙ est aial ꝛ ſm ꝙ nō animal.
Similr̄ quoddā ens fit ex quodā ente: ꝛ quoddā nō ens fit
ex quodā nō ente: ꝛ quoddā nō ens ex quodā ente: ꝛ est per
oia simile iudiciū de oibus istis. Ita ꝙ cū dicit̄ quoddā ens
vel quoddā aial accipiat̄ pro eo qḋ est ſʒ ꝙ ens: ꝛ ſm ꝙ aial:
talis eniʒ modus loquēdi est Arist. ꝛ ideo nos vtimur ipso:
si enim aliquid debeat fieri aial p se ꝛ non p accn̄s ſm viam
gn̄ationis: opʒ ꝙ ipsum fiat ex nō animali. ¶ Similr̄ si fiat
aliquid qḋ est nec fit ex eo qḋ oino nō ē: nec ex eo qḋ oino ē:
sed ex eo qḋ aliquo modo est: ꝛ aliquomodo nō ē: diximus
enim supra ꝙ significet̄ qn̄ dicit̄ aliquid fieri ex eo qḋ nō est:
hoc enim significat ꝙ fit ex eo inquantū non est. Ampli⁹ autē
cū dicimus aliquid fieri ex eo qḋ nō est nō remouemus ab
ipso ꝓpter hoc omne esse: nec remouemus ab ipso oē nō esse
sed intēdimus ꝙ ipsuʒ quodāmodo sit p mām: ꝛ quodāmo
do nō sit p priuationē negātē actū essendi ꝛ relinquētē subm
cū aptitudine ad essendū: sic ergo pʒ vna via solonis dubita
tionū antiquoꝝ phoꝝ p distinctionē eius ꝙ est ꝛ ꝙ nō est.

Tex. c. c. 77.

¶ Cap. 15m. Declarans de scḋa solutione defectus antiquo
rum per distinctionem entis in potentiā ꝛ actū in quo est dis
gressio declarans vtrum forma est in potentia ꝛ qualr̄.

Est autē Et alia via planior ꝙ̄ sit ista lʒ
nō p eadem verba respondeat
defectibus phoꝝ: eo ꝙ cū defe
ctus eoꝝ fuit ex hoc ꝙ distinguere nesciuerūt
multiplicitatē entis ꝛ nō entis simplr̄: ꝛ ſm qḋ
siue per se ꝛ p accn̄s qḋ idē valet ſm ꝙ hic vti
mur ipso: hec autē via est vt dicamus ꝙ ens diuidi in poten
tiā ꝛ actū: ꝛ hoc quidē magis hʒ determinari in 9° libro pri
me philosophie vbi de potentia ꝛ actu hʒ inquiri. ¶ Dici/
mus autē quātū hic sufficit ꝙ nihil ꝓhibet quodāmodo ens
ꝛ quodāmodo nō ens fieri ex quodāmodo ente ꝛ quodāmō
nō ente. Ens eniʒ qḋ est in potentia nō in actu fit ex eo qḋ ē
potētia ꝛ nō actus. Diximus autē supra ꝙ cū dicit̄ ens in po/
tētia nō intelligit̄ tn̄ subm: sed etiā potentia formalis quaʒ
relinquit priuatio ex hoc qḋ relinquit formalē aptitudineʒ ad
actū: ꝛ ita forma que educit̄ de potentia ſm sui essentiaʒ est
in mā potentia habituali: sed ꝯfusa ꝛ indeterminata sicut su
pra explanauimus. ¶ Et ideo grauis surgit questio de ea
quomodo sit ab efficiente. cōstat enim ad omnē gn̄ationem
efficientē exigi causam que ꝯueniens sit forme ſm aliqḋ: qꝛ
si oino esset ꝯtraria potius moueret ad ꝯtrariā formam. Si
eni tota forma dicat̄ esse in mā ꝛ educi ex ipsa: tunc videt̄ ꝙ
efficiens nō mouet ad formā: sed remouet dispositiones cō/
trarias a mā vt forma que est in ipsa effulgeat: ꝛ sic forma
iacens per actionem agentis de occulto egreditur ad aper/
tum ꝛ generatio erit alteratio: ꝛ non acceptio forme substā/
tialis. Et hoc quidem dixit Anaxa. ꝛ multi moderni dicunt
cum ipso lʒ dicant p alium modū in hoc ꝙ non ponunt ma/
teriā oium partes homogeneas esse ꝓpter quod ipse posuit
vnū tn̄ efficiēs in natura qḋ erat vt dixit intellectus agens
ꝛ distinguens ea que mixta erāt. Si autē tota forma ponatur
esse ab extra tūc erit forma ab aliquo primo ꝯtinēte in se oēs
formas: hoc autē nō est nisi itelligētia que vocat̄ dator forma
rū quecunqʒ sit illa: ꝛ hoc quideʒ iam posuit Plato ꝛ multi
alij moderni posuit secū dicentes totū opus nature non esse
nisi ꝑparationē materie ad formā recipiendā ꝛ datoreʒ for
maꝝ esse intelligentiā que ex nihilo formali qḋ sit in mā idu
cit luce sua formas in materias. ¶ Et siquidem istis obijci
tur ꝙ ſm eos opus nature est violentū: qꝛ violentū est cuius
principiū effectiuū extra est ꝛ id qḋ vim patitur nihil coope/
rat̄: ſm autē eos efficiens est dator formaꝝ ꝛ est extra māme
ꝛ nihil in mā pōt formalr̄ cooperari ad formam. ¶ Dicunt
isti ꙩ nō sequitur: qꝛ aliquid in mā cooperat̄ lʒ nō formalr̄
sed dispositiue alterando p actū potentiaꝝ qualitatū. ¶ Si
autē obijciat̄ eis p hoc ꝙ fuit cōis conceptio oium phoꝝ. s. ꝙ
ex nihilo simplr̄ nihil fit: forma autē ſm istos nihil sui eē vel
essentie ꝑcedentis se hʒ in mā: ꝛ ita fit ex nihilo: qꝛ cōstat ꝙ
nō sit ex essentia materie. ¶ Dicūt isti diuersimode ad hoc
respondentes. Quosdā enim istoꝝ inuenimus ꝯcedētes ꝙ
ois forma fit ex nihilo ꝛ fieri suū est creari. Et videt̄ in ple/
risqʒ Auicēna multum ꝯsentire huic opinioni lʒ in veritate
nō ꝯsentiat vbi loquit̄ de principijs corporis mobilis: qꝛ ibi
tria ponit esse principia. ¶ Alios autē istoꝝ plus errātes īue/
nimus ꝛ dicere ꙩ sup vnā essentiā cōem que est substantia/
litas fiunt mā ꝛ forma: ꝛ hūt nām substantialitatis ante, sez

Tex. c. c. 78.

Digressio

Opio Anax.

Opio platonis auic. ꝛ themistij. vide 7° meta. cō. 31. ꝛ 12. meta. cō. 18

Istā sn̄tiaʒ adducit Cōmētator cō. 31 septimi meta.

p° solutio

2° solutio

et fm hoc differũt in esse mã et forma sub cõi illa substãtialita te: et ideo esset incõueniens p efficiẽtẽ ex essentia mãe formã pduci absq3 eo q priuatio ponat in mã que sit icboatio for me. ¶ Si aũt querit etiã ab illis p qd mã subijciat motui ad hãc potius q̃ ad illã in generatione huius vel istius: q2 fm eos quodlibet ex quolibet fieri debet sicut album nõ plus ex nigro q̃ ex nõ nigro ex quo priuatio nõ ponit vnũ principio rũ. Dicũt isti q hoc fit ex forma agentis que magis trahit ad vnam formã q̃ ad aliam: precipue cum ipse dator forma rũ moueat virtutes celestes et qualitates primas ad dispo nẽdũ fm exigentiã forme quã infundẽs intẽdit. ¶ Si quis aũt cõsideret subtilr tunc absq3 dubio ambe iste põnes sunt false et impossibiles: q enim prima sit falsa de facili patet: q2 absq3 dubio sequitur q generari sit alterari: et q quodlibet sit quodlibet: l3 non appareat: et q homo et asinus sint idem cum infinitis alijs: l3 non appareant vnũ et idem: et ideo illa positio penitus est absurda. ¶ Et q scda sit falsa sic pbatur si eni forma est a datore formarũ: tunc dator formarũ pducit forme essentiã: et sic actus dationis nõ est terminatus in esse cõpositi p se: sed in existẽtia forme. Similr nãles actiones eo rũ que trãsmutãt mãm nõ opat esse cõpositi: ergo esse cõposi ti nec fit p se a nã neq3 a datore: ergo esse cõpositi nũq̃ fit ni si p accñs. ¶ Adhuc aũt cõpositũ nõ est vnũ fm hãc opinio nẽ: q2 vnitas cõpositi nõ est ab essentia forme: q2 si esset ab il la cũ in eo sit etiã essentia mãe cõpositũ esset duo et nõ vnũ: s3 esse cõpositi nõ est: q2 vnio forme cũ mã nõ est nisi p accñs et nõ ex intẽtione alicuius agẽtis: ergo cõpositũ nõ est vnũ nisi p accñs. ¶ Amplius duorũ agẽtium nõ est idẽ terminus: sed in cõposito isto gñato sunt duo agentia non cõiuncta. Dator eni agit formã et q̃litates nãles ꝑpar ãt mã3: ergo nõ est vnus terminus vtriusq3: sed duo: et sic cõpositu3 nõ est vnũ s3 duo. ¶ Adhuc aũt si dator est extra mãm: tũc forma dationis nõ iformat q̃litates mã3 trãsmutãtes: ergo nõ agit caliditas ni si in virtute ignis: ergo dissoluit tñ: et non agit pportionalr ad aliquã cõplexionẽ vel formã nisi ad formã ignis tñ: ergo mã nunq̃ disponit ad formã hoĩs vel asini vel cõplexionari qd falsum est. ¶ Propter hoc et his silia plura que in prima pĥia determinari hñt dicimus fm peripathetico2 pfectam sentẽtiã q forma et est in materia p essentiã confusam vt di ximus et ipsa est eadẽ numero extra p virtutẽ formatiuã im missam in mãm quã tãgit agens aut mediate aut imediate. Mediate quidẽ sicut mouet orbis inferiora p aerẽ et igne3. Immediate aũt sicut semẽ masculi mouet sanguinẽ et semẽ femineũ imixtũ in ipso sicut coagulũ imixtũ lacti. Nec inten do dicere q forme pars sit ab intus et pars ab extra: sed to ta est ab intus et tota est ab extra fm esse diuersu3: q2 fm esse cõfusu3 tota est itus et s3 eẽ in actu tota est ab extra. ¶ Adhuc aũt obseruãdũ q exquo ponimus formã tota3 esse intus in mã nõ possumus dicere q agẽs agat ad pducendũ essentiã forme: q2 illa iam est: sed agit ad esse forme: q2 l3 sit esse for me si esse causat: nõ tñ est esse cõpositi sicut eius qd est: et ita actus agẽtis terminat sup cõpositũ et nõ sup simplicẽ essen tiã forme vel materie. Impossibile eni videt fm intellectu3 q actus alicuius agẽtis fm nãm terminet in simplici: sicut etiã est videre in corporibus artiũ que oĩa in cõpositis sicut in domo et idolo terminant. ¶ Tali aũt retẽta veritate peri pathetico2 op3 tria suppont ꝑncipia mobili corpe eo q mã fm se nullo mõ põt subijci motui ad formã vnã vel aliã sicut supra ostẽdimus: si eni ipsa fm se eẽt subm mot9 cũ sua essen tia nõ sit fluens in motũ nõ esset aliqd fluẽs ab vno termino motus ad aliũ: et sic nõ esset motus op3 q ipsa imixta sit pri uationi et cũ ipsa sit vnu3 subm sicut sepe ostẽdimus: et sic ipsa efficit subm motus: amplius cũ oĩs motus sit ppter idigen tiã sicut credũt peripathetici. Indigẽtia aũt nulla sit ei9 qd nõ est natũ inesse op3 q in mã sit natũ inesse id ad qd moue tur: nõ aũt est natũ inesse nisi ppter priuationẽ: ergo oportet mãm imixtã esse priuationi que subijcit motui et mutationi. Id aũt habet p verbũ Aristo. in li° ethice vbi dicit q omnis motus est ppter malitiã: et nos ostensuri sumus qm malitia est ex priuatione sola. ¶ Sciẽdũ aũt q l3 oĩs forma sit in po tentia habituali mãe: tñ hoc significatũ nõ dr esse in potẽtia in aliquo nisi p motorẽ vnũ s3 formã nature vel artis posse educi de ipso: cũ enim dicit hoc sicut hõ est in potẽtia in illo sicut in spmate intelligit potius esse inclinata et disposita ad hoc et nõ ad aliud ppter qd nõ exigitur nisi motor vni9 for me nãlis vel artis qd educat ipsum ad actũ: sicut d omus in potẽtia est in lignis et lapidibus: et homo in potẽtia in semi ne: et cuprũ in potẽtia in argẽto viuo pmixto cũ sulfure adu rente: tamẽ aliqua dicant res esse in potẽtijs remotioribus. ¶ His ergo sic cõcessis p3 q vere dicimus solui p istã distin ctionẽ defectus antiquo2 pĥo2 p quos coacti p ignorãtiam remouerũt q̃dã dicto2 ꝑncipio2 q2 priuationẽ remouentes etiã formã tãdẽ remouerũt: et ideo intm sicut diximus desti terũt a via recta principio2 in gñõnẽ et corruptione3 et vlr in oĩ3 mutationẽ: hec. n. potẽtia qua dicta ẽ q̃ est potẽs in oiu3 nã3 qm priuationi est pmixta soluit oẽm eo2 ignorantiam.

Impugnatio vtriusq3 solu tionis.

Vide pro ipu gnatõe istius scde positiõis Auer. i locis pallegatis: et ꝑsertim in cõ mento. 31. se pcime meta.

Opio doctoris circa q̃ñ tũ principale

For9 fm esse cõfusũ tota ẽ ab itus: et fm esse in actu to ta ẽ ab extra. Iste ẽ loc9 in q̃ expsse põit doctor formã s3 essentiã eẽ in mã l3 aliq oppo^{m} dicãt ex itẽtiõe ci9.

¶ Cap. 16^{m}. Qualr omnes defecerũt in positione principio2 trinitatis: et qualis sit intellectus de rebus principijs mate ria et forma et priuatione q sunt tria.

NUnc autẽ Nãm que subijcit motui: et alij plures pĥi tetigerũt: s3 nõ sufficiẽter: q2 priuationẽ mãe pmixtã nõ viderũt: neq3 distixerũt a mã. Illi. n. ppter Parmenidis argumẽtationem quã verã esse crediderũt et de necessitate cõclu dere cõfessi sunt q id qd simplr est fit ex eo qd simplr non est: q2 Parmenides sic arguit: vt supra diximus: omne qd est vere est: g̃ qcqd est ꝑter id qd vere est nõ est: sed id qd vere est iest subã extis in actu: ergo oẽ id qd est ꝑter id qd vere est actu nõ est. ¶ Adhuc aũt omne qd est vnũ est: ergo qcqd est ꝑter vnũ est nõ ens: cũ g̃ mã nec vere sit. nec vere vna sit eo q non habeat formã: cõcesserũt q id ex quo fit gñatio est sim pliciter non ens: et sic ens fit ex simplr nõ ente: et hoc est vnũ incõueniens in qd inciderũt: q2 nesciuerũt distinguere qua liter mã est ex se: sed ex priuatione non est: et ita p accñs non est: tñ p se sit hoc modo: q2 materie gratia sui esse debet: et gratia priuationis debet sibi nõ esse: vnde isti fuerũt Pla tonici qui in hoc cũ Parmenide cõcordauerũt q reputabãt argumentationẽ suam cõcludere: sed in hoc discordabãt: q2 cõclusionẽ suam nõ dicebant esse ad incõueniens ductiuam: volebat eni3 vlterius habere Parmenides q gñatio nihil est cum ens non possit fieri ex nõ ente: et hoc Platonici non receperũt dicentes non esse incõueniens ens fieri ex nõ ente simplr. Cũ enim in ꝑcedenti caplo oẽs dicti non posuerunt aliquid forme esse in mã per hoc q negauerũt priuationem oportuit eos cõcedere q forma sit ex nõ ente simplr: aut pdu ceret ex essentia materie. Cõstat aũt incõueniens esse ipsa3 pduci ex subã: et ideo alter cõcesserũt q. s. fit ex nihilo: et hoc mõ dixerũt id qd simplr est s3 formã fieri ex eo qd simplr nõ est fm formã: vnde postq̃ ignorauerũt distinctionẽ priuatio nis et materie inciderũt in aliud incõueniens: viderũt eni3 q mã pmixta nõ enti est vna numero: et putabãt ad hoc seq q esset potẽtia et virtute vna: et hoc quidẽ bene sequit si cu3 dicit mã pmixta nõ enti esse negationẽ. Ita q cu3 dr nõ ens negat absolute ens: et nihil relinquat: q2 tũc illud nõ ens in mã non relinquit aliquã potẽtiã habitualẽ ad formã sicut fa cit priuatio: et tũc nõ hẽt mã nisi potẽtiã pptiã que est alicu ius cõponẽtiũ cũ forma. ¶ Sed hoc nõ est ve2: q2 cũ dicitur mã non ens, nõ ens est priuatiuũ: et ideo priuatio relinquit formalẽ aptitudinẽ ad formã: et ita l3 sit vna numero cũ mã: nõ tñ est vna et eadẽ potẽtialr: sed addit supra potentiã que mã põt esse subm forme: potẽtiã habitualẽ ppter qd altera est specie a mã et potẽtia: altera a potẽtia materie: plurimu3 ergo differt dicere mixtã priuationi esse vnã numero: et dice re ipsam esse vnam potentia et virtute. Nos enim dicimus materiam et priuationem esse alteram fm potentiã et virtu tẽ l3 numero sit vna. Differentia aũt materie et priuationis cognoscit in hoc q mã de se h3 esse: et q non esse accidit ei ex priuatione inquantũ est imixta priuationi: priuatio aũt in quantũ priuatio de se vel p se non est eo q de se h3 non esse: q2 tñ dicit nõ esse etiã priuatio aptitudinẽ in subiecto relin quit: tamẽ nomen imponit ei inquantũ dicit non esse actu: et ideo de se h3 non esse. Et tñ inquantũ relinquit aptitudi nem est ꝑncipiũ sicut sepe diximus. ¶ Sũt aũt quidã aliter dicentes: q2 dicũt id qd nõ est esse mãm et nõ mixtã priuatio ni: sed in qua est negatio vlis et totalis ipsi9 forme. Et ideo dicũt ipsa3 esse magnũ et pũũ: et hoc triplr. Dicũt eni mã3 eẽ aut equalr magnũ et pũũ: et ita q mã est et vnum et aliud aut

Tex. t. c. 79.

Priuatio vt relinquit apti tudinẽ ẽ ꝑn^{m}
Tex. t. c. 80.

vtrūqʒ simul: aut vtrūqʒ diuisim ꝛ seorsum: ꝛ vnū dicūt esse forma. Et ideo qd dicūt duo que sunt mālia ꝛ neutrum esse priuatio: sed vtrūqʒ sine mixtura priuationis est. Et ideo lʒ vtrūqʒ dicant esse principiū: tamē trinitas quā ipsi ponūt hȝ bet aliū modū penitus a trinitate principioꝝ quā posuim⁹: q: lʒ quidā eoꝝ ꝑuenerint cōcordando nobiscum ad hoc ꝙ vnā dicant esse nām subiectā: tamen dicūt ꝙ illa nā vna est non numero tm̄: sed potētia ꝛ virtute ꝛ spē qd nos non dicimus. Et si quis eoꝝ dixerit māmm non esse vnum: sed duo sicut Plato qui dixit magnū ꝛ paruum: tn̄ ipse facit ista duo vnā subiectā nām potētia ꝛ specie. Jō q: nō ponit priuationem: ꝛ ideo desperit ꝛ noluit ponere ꝯtraria formalia: q: lʒ poneret formā: tn̄ alteꝝ ꝯtrarioꝝ qd est ꝑuatio desperit ponere: q: nō vidit qualr̄ materie miscet. Jn oi aūt gn̄abiliū nā subiecta mixta est priuatio: ꝛ cuius nature nō est ꝑuatio mixta illud nō hȝ māʒ: dr̄ a multis auctoritatibus: ꝓpter qd fm̄ hūc modū corpa celestia multi māʒ dicūt nō hr̄e. Hec eni priuatio mixta materie facit ipsa trāsmutari adinuicē ꝛ esse gn̄abilia ꝛ corruptibilia. Altera aūt dr̄ia māe ꝛ priuationis est q: mā que est nā subiecta cā est cōpositi cūʒ forma ꝛ eoꝝ que fiūt sicut mr̄ filioꝝ est cā eo ꝙ ministrat eis subaʒ qua subsistūt. Sed priuatio que est altera pars ꝯtrarietatis multotiēs imaginabit potius esse ad maleficiū ꝛ destructionē eoꝝ que fiūt si aliquis ꝓtēdit intellectū in eā inquātū est priuatio distincta a mā: q: tūc videt ipsa cā esse ꝙre entia corrūpant ꝛ nō sunt neqʒ ꝑmanēt. Cū.n. inest priuatio fm̄ actum priuat esse gn̄abiliū. Et siquis inspicit eā ꝓut ipsa īportat in nomine quādā negationeʒ potius videt ea esse destructiua subē gn̄abilium ꝙ sit principiū nāle eoꝝ que fiūt. Et hec fuit etiā cā ꝙre latuit antiquos ꝙ priuatio sit vnū ꝑncipioꝝ: q:.s. ꝓtēderūt intellectū in eā fm̄ ꝙ est negatio ꝗdā ꝛ nō ꝓut relinquit aptitudinē in subō: vnde dicebāt ipsaʒ nō esse penitus ꝛ esse extra oē qd est in nā ꝓpter Parmenidis rōnē quā supra exposuimus. Nos āt aliā dr̄iaʒ adhuc ponimus materie ꝛ priuatiōis. Cū.n. forma sit quoddā diuinū ꝛ optimū ꝛ appetibile dicimus ꝙ priuatio est ꝯtria ei ꝛ nō mā: sed mā ꝑ hoc ꝙ est imixta priuationi nata est appetere ipsaʒ formā que est diuinū ꝛ optimū. Si.n. nō esset priuatio in mā nō eēt nata appetere formā. Hoc aūt sic ꝓbat aut appetit ipsam fm̄ ꝙ est informata a forma ꝛ exñs in actu aut fʒ ꝙ est ea res forma. Si aūt dicat ꝙ appetit eā fm̄ ꝙ est informata ꝑ formā ꝛ exñs in actu: aut ꝗ fm̄ ꝙ est in forma eadē quā appetit aut in forma diuersa ꝛ ꝯtria illi. Si vō appetit eā fm̄ ꝙ est in forma eadē illi quā appetit hoc esse nō pōt: q: nihil appetit hoc qd hȝ: sed potius appetit vt saluet in illo. Est aūt appetitus māe nō vt saluet: sed potius vt trāsmutet in id qd appetit. ꝑterea si mā appetit formā ꝑ formā eādē quā appetit: ꝗ forma magis appetit: q: ꝓpter qd aliqd est tale illud est magis: tale ꝗ forma appeteret seipsam qd est incōueniens. Si āt appetit eā fm̄ ꝙ est in ꝯtria siue in diuersa qd idem est: eo ꝙ diuersitas causat a ꝯtrietate: tūc iteꝝ ꝯtria forma magis appetit eā: ꝗ cū ꝯtria destruant ꝑ ꝯtriū ꝯtingeret ꝙ aliqd appeteret suā destructionē: ꝛ hoc ꝑcipue accidit Platonicis qui dicebāt māmm esse informatā: ꝛ nihil in se hr̄e priuatiōis vnde cū neqʒ ipsa eadē spēs vel forma appetat se cū sui nō indigeat: neqʒ ꝯtria spēs appetat ꝯtriā eo ꝙ se inuicē ꝯtria corrūpāt opʒ ꝙ inter hoc sit appetitus māe: ꝓpter priuationē immixtā sibi. Et ideo verissime dcm̄ est ꝙ nihil appetit aliud nisi ꝑ similitudinē icōpletā quā hȝ ad ipʒ: ꝛ iō appetit cōpleri ꝑ trāsmutationē ad ipm̄ qd appetit: lʒ.n. appetat saluari ens cōpletū: tn̄ appetitus trāsmutationis nō est nisi icōpleti. Et iō talis appetitus est māe ꝑ mixturā priuationis cū ipsa forme hȝ icboationē ad quā trāsmutari desiderat. Si autēʒ obijciēs aliqs dicat ꝙ illd incōueniēs qd dcm̄ est de hoc ꝙ ꝯtriū appetit ꝯtriū videt sequi de priuatione: si.n. mā ꝑ priuationē desiderat formā: tūc fm̄ ꝓbabit a priuatio magis desiderat: cū ꝗ ꝯtria sit priuatio forme ꝯtriū desiderabit ꝯtriū: ꝛ ita videt desiderare suipsius corruptionē. Dicim⁹ ad hoc ꝙ nō sequit. Nos.n. supra ostēdimus ꝙ priuatio vno modo est ꝯtriū: ꝛ fm̄ hoc est priuatio actus ꝛ forme: sed alio mō est aptitudo in subō relicta ad formā: ꝛ sic ꝑncipiat motū in mā ꝛ hoc mō est appetitus ꝛ desiderij cā: hec aūt oia facile sciūtur ꝑ aūctis. Dicimus ꝗ fm̄ ea que habita sunt ꝙ mā desiderat formā sicut femina masculū: ꝛ sicut turpe bonū: nō.n. est mā ex se hn̄s turpitudinē: sed ex priuatione sibi ꝑmixta: ꝛ sic accidit ei turpitudo ꝛ impfectio femine per id qd non est aliquid de essentia materie ꝛ hec est priuatio.

Cui⁹ nāe non ē ꝑuatio mixta id nō habz nām.

C.6.81.

Cõ.4.c.81.

Nihil appetit qd hz s; po⁹ appetit vt saluet in illo.

Obiectio contra predicta.

Solutio

Cap.17m. Et est digressio declarans dubitabilia de appetitu materie ꝛ priuationis rōnibus ꝛ noibus forme.

Est autē Hic locus dubitatiōis de hoc qd dcm̄ est māmm appetere formā. Cūʒ.n. appetitus vel desideriū sint aiatoꝝ aia sensibili vl rōnabili ꝛ mā nō sit huius aiatū videbit forte alicui māʒ nō hr̄e appetitū. Adhuc cū mā duplex sit spē fm̄ ꝙ est mixta sibi ꝑuatio ꝛ ꝑuatio videat eē cā maleficij: videbit forte ꝑuatio non esse cā desiderij vel appetitus materie. Adhuc querit Utrū forma desideret māʒ: qm̄ nō est nisi in mā: ꝛ ita cū oia desiderēt esse videbit forte ꝛ forma desiderare esse in mā. Adhuc aūt cū priuatio ꝑ se nō sit dictū est ꝛ ꝙ ꝑ se nō est neqʒ principiū neqʒ cā desiderij est videbitur forte priuatio nō esse vnū principioꝝ neqʒ cā desiderij in mā. Adhuc aūt ꝗrit Utrū priuatio ꝑ se sit principium: videt eni hoc ex hoc ꝙ ipsa est alteꝝ ꝯtrioꝝ. Et ideo sicut forma ꝑ se ꝑncipiū est: ita ꝛ priuatio: ꝗ videt falsum esse qcqd dictū est de hoc ꝙ ipsa est vnū numero cūʒ mā ꝛ nō sine ipsa lʒ specie differat ab ipsa. Adhuc aūt sicut mā gn̄abiliū nō separat a priuatione: ita non separat a forma: ergo sicut mā est vnū numero cū priuatione: ita est vnū numero cū forma ergo principia nō sunt duo numero: sed vnū ꝛ tria fm̄ spēm ꝛ virtutē siue potentiā. Amplius quidē ꝙ forma dicta est esse diuinū ꝛ optimū ꝛ appetibile cū sufficere videat vnum nominū istoꝝ. Adhuc aūt noiat forma ꝛ spēs ꝛ rō ꝛ idea ꝛ paradigma ꝛ imago: ꝛ querit n̄ria noium istoꝝ. Adhuc aūt cū ipsa sit diuinū ꝛ optimum: ꝛ in veritate appetibile nō videt esse ꝑuersus appetitus in ipsam: ergo ex mā nō ꝓuenit error nec ex appetitu eius quē causat ꝑuatio in ipsa nec ex forma ꝓuenit: ergo videt ꝙ nulla sit cā erroris ꝛ ꝑuersitatis in mā: vnde ergo ꝓuenit error ꝛ ꝑuersitas. Cōstat eniʒ ꝙ nō ꝓuenit ex prima cā: q: illa est cā ordinis in oibus ꝛ boni: ꝛ ea que sunt ab ipsa nō participāt nisi bonū ꝛ ordinē. Ad oia hec nō est difficile soluere: sed de primo minus ꝑfectam Auerrois dat solutionē dicēs ꝙ duplex est appetitus.s. nālis sicut in plātis: ꝛ aialis sicut in aialibus. Et ꝙ appetitus materie sit nālis. Hoc eni nō sufficit q: ꝛ plāte ꝑtē habent aie mā aūt nullā. Adhuc aūt plātaꝝ appetitus non est ad hoc ꝙ trāsmutet ad formā quandā sed potius vt ꝯseruent in spē in qua sunt: sed materie appetitus est vt trāsmutetur in forma quā nō hȝ fm̄ actū. Dicēdū igit est ꝙ omne mobile vt a primo motore mouet a cā prima que per intellectū mouet. Et intēdit ꝑ motū moueri in aliqd qd est esse diuinū ꝑ modū ꝑ quē pōt aliquo mō assimilari. Et ideo appetitus intellectualis est quo appetit mā similari primo in esse diuino. Sed appetitus ille cū dicit esse materie duplex est locatio: pōt eni materie esse sicut subiecti: ꝛ hoc mō mā nō hȝ appetitū: ꝛ pōt esse sicut moti a motore qui hȝ appetitum a quo ꝓcedēs motus est actus mobilis: ꝛ sic mā hȝ appetitum ꝛ hoc mō ꝑordinat sibi finē in quē directe mouet: q: hoc mō dictū est ab Arist. ꝙ opus nature opus est intelligētie. Cum enim mā iam habeat inchoationē esse diuini in seipsa recipiens actū motoris desiderat ꝯformari plenius quātū est ei possibile primo: ꝛ q: nō pōt nisi ꝑ motū: ideo desiderat transmutari. Q: aūt dr̄ priuatio causa esse maleficij ꝛ nō desiderij: dicendū ꝙ hoc fefellit Platonē vt diceret priuationē nō esse principiū ꝛ nō esse cām desiderij: ꝓtendebat.n. Plato intellectū in priuationē fm̄ ꝙ priuatio est ꝛ nō in hoc ꝙ relinquit in subiecto. Et cū ipsa fm̄ hoc ꝙ priuatio est priuet formā: ꝛ sic cā nō esse credebat ipse ꝙ magis īpediret eē ꝛ gn̄ationē ꝙ esset principiuʒ ad esse ꝛ gn̄ationē: si aūt ꝯtraxisset intellectū subtilr̄ recolligēdo ea oia que sunt priuationis inuenisset ꝙ ꝑ aptitudinē formalē quā in subiecto relinquit cā esse desiderij ꝛ trāsmutationis materie. Lʒ autē sic dicat ꝙ mā desideret formā ꝛ cā desiderij sit priuatio: tn̄ absurde dicit forma appetere māmm vel esse in mā: q: forma in se essentia quedā est simplex ꝛ diuina ꝛ optima ꝛ ꝑ esse quod hȝ i mā efficit mālis ꝛ corruptibilis: ꝛ ideo si appeteret hoc appeteret ignobilitare seipsam. Adhuc aūt nō est desideriū nisi ad duo.s. vt ꝯtinuet esse: ꝛ hoc est desideriū rei ꝑfe-

Pulchrum questium.

Solo ad primā dubitationeʒ ex mente Auer. hic in cōmēto.81.

Impugnatio Auer. et solutionis.

Solo doctoris subtilissima.

Quō ꝑuatio sit cā maleficij ꝛ quō desiderij: ꝛ quomō Plato ꝓtēdebat intellectū in ꝑuationē ꝛ quō non ꝯtrahebat sicut fecit Ari.

Nota ꝙ qualiter absurde dr̄ forma appetere māmm.

Desiderium duplex.

ete: ꝛ vt trãſmutatio fiat ad eſſe: ꝛ hoc eſt deſideriũ rei imp/fecte: neutrũ aũt hoꝝ forme põt ↄuenire ſicut p ſe pꝫ: qꝛ cõti/nuari nõ deſiderat niſi qꝺ idiget ↄtinuatiõe: hoc aũt eſt cor/ruptibile p ſeipſuꝫ: ꝛ hoc nõ eſt forma que nõ niſi p accñs eſt corruptibilis ꝛ nõ p ſuã eſſentiã. ¶ Qꝺ aũt tranſmutet̃ ipſa nõ deſiderat: qꝛ nunq̃ trãſmutat̃: ſed trãſmutatio imperfecti eſt ad ipſaꝫ. ¶ Lꝫ & puatio dicta ſit p ſe nõ eẽ: nõ tñ eſt deſi ipſaꝫ nihil eẽ. ¶ Cũ.n.d' p ſe nõ eſſe intelligit̃: ita ꝙ de ſe hẽat nõ eſſe: ſed ex eo ꝙ relinquit in ſubiecto hꝫ eſſe ſm qꝺ ꝛ quo ad hoc eſt pñm ꝛ cauſa deſiderij ſicut nos ſupra explanaui/mus. ¶ Ad hoc aũt qꝺ querit̃ qualr̃ ꝛ qñ ipſa dicat̃ vnũ nu/mero cũ mã ſepius ſupra eſt aſſignata rõ pfecta: nulla enim cauſa huius eſt alia niſi qꝛ cũ principiũ motus ſit duplex. ſ. ex quo eſt motus ꝛ in qꝺ: ex quo aũt ſicut mã ꝛ ſicut priuatio nõ põt eſſe mã ex qua ſit motus: niſi ſit mixta priuationi per quã efficit̃ ſubiectũ motus: qꝛ niſi hoc eſſet deſtrueret̃ mot⁹ ꝓpter hoc ꝙ nõ eſſet ibi aliquid ens ſluens de potentia ad actum: ꝛ ideo mã eſt vnũ numero principiũ motus cum pri/uatione nec ſine ipſa nunq̃ principiũ eſſe poſſet. Eſt tñ potẽ/tia ꝛ ſpecie a priuatiõe differẽs: qm̃ alia rõ eſt ſubiecti ꝛ alia forme que eſt in ſubiecto. Quod aũt quidã dixerũt ꝛ ſcripſe/rũt de hoc. ſ. ꝙ ideo d' vna numero cũ priuatione: qꝛ priua/tio ſm nihil addit ei abuſio eſt ꝛ falſum: qꝛ ſm ꝙ priuatio ẽt ſpecie nõ differt a mã. ¶ Aliud aũt eſt de forma qꝛ illa per ſe habet rõnem principij cũ ipſa ſit in quã dirigit̃ intentio mo/uentis ꝛ appetitus materie que mixta eſt priuationi ꝛ nõ cõ/fert materie rõnẽ pncipij ad motũ: ꝛ hoc modo mã eſt vnũ numero principiũ cũ priuatione ꝛ nõ vna numero eſſentia. Et qꝛ ſunt due eſſentie: ideo eſt vtriuſqꝫ rõ ꝛ virtus ſiue po/tentia diuiſa. ¶ Noĩa aũt forme varia ſunt in cõi ſm duos modos. ſ. ſm ꝙ ipſa eſt finis motus ꝛ ſꝫ ꝙ ipſa eſt dans eſſe rei formate. Scd̃m ꝙ enim ipſa eſt finis motus ſic dicta eſt eſſe diuinũ ꝛ optimũ ꝛ appetibile: ſm aũt ꝙ eſt dans eſſe ſic hꝫ alia noĩa. Diuerſificant̃ aũt noĩa prima ſm intentionem eius qꝺ mouetur ad ipſam: põt enĩ forma accipi ſm qꝺ eſt finis intentionis: ſm qꝺ eſt finis appetitus per intẽtionẽ di/recti: ꝛ ſiquidẽ ipſa eſt finis intẽtionis hoc eſt dupl'r. ſ. ſm re/lationem ad primã cauſam cui ineſſe quodãmodo ſe aſſimi/lat quantũ põt ꝛ ſic eſt diuinũ. Et ſm ꝙ eſt finis motus abſo/lute ſic dicit̃ eſſe optimũ: qꝛ bonũ eſt p ſe finis eius qꝺ moue/tur ad ipſum. Scd̃m aũt ꝙ quietat appetitũ imperfecti ſic eſt appetibile quidã. ¶ Forma aũt dicit̃ eo ꝙ diſtinguit ꝛ in/format informitatẽ materie. ¶ Et ſpẽs ſm ꝙ eſt dans eſſe ꝛ cognitionẽ rei. ¶ Et rõ ſm ꝙ ab ea ſumitur vera rei diffi/nitio. ¶ Idea aũt dicit̃ ꝛ paradigma ꝛ imago ſm ꝙ ꝓcedit ab exẽplari ſuo qꝺ hꝫ in cauſa pma. Oĩs enĩ forma que per eſſe eſt in mã prius fuit in motore primo: ꝓpter qꝺ etiã ipſe dicit̃ a Platone mũdus archetypus: ꝓpter qꝺ dictũ Boe/tij eſt verũ cũ dicit. Mũdũ mente gerens pulchrũ pulcherri/mus ipſe ſimiliqꝫ imagine formans. Si ergo ↄſideretur for/ma in exemplari primo dicit̃ idea. Si aũt ↄſideret̃ rõ forme ad quã omnis forma ſit in mã illa dicit̃ paradigma. Sicut enim lignũ ſotularis ad calceũ ſe hꝫ ꝙ ad ipſum ſit oĩs cal/ceus: ita ſe hꝫ rõ forme ad formas que ſunt in mã. Et ideo in iſta rõne dicit̃ forma paradigma. ¶ Imago aũt dicit̃ illa que traducta eſt in materiã que imitatur illã: vt dicit Boe/tius: ꝛ ſic pꝫ rõ noĩum. ¶ Cauſa aũt puerſitatis in nã ꝛ erro/ris in moribus ꝓportionalr̃ eſt vna ꝛ eadẽ ꝛ nõ eſt effectiua ſicut ꝛ error non eſt res effecta: ſed eſt defectiua. ſ. corruptio vel impedimẽtũ alicuius principioꝝ que exigunt̃ ad hoc ꝙ res fiat: ↄuenit aũt hoc ex lõge diſtare a pma cauſa: que enĩ lõge diſtãt plus habent potẽtie ꝛ facilius impediunt̃ ab effe/ctu: ꝛ de his dicemus in libro ſequenti huius ſcientie.

Solo ad q̃ſitũ quo q̃ritur q̃re puatio dr potꝰ eẽ vnũ numero cum mã q̃ forma.

Quare for⁹ nõ largit̃ rõnẽ pncipij ipſi materie.

Noĩa ipoſita forme ſũt du/pliciter.

Forma
Species
Ratio
Idea para/digma ima/go.

Solo ad vlti/mum q̃ſitum

¶ Cap. 18ᵐ. De hoc ꝙ materia eſt ingenita ꝛ incorruptibi/lis ꝛ priuatio corruptibilis ꝛ determinatione primi libri.

Tex. c. 82.

Est autem adhuc vna differentia pri/uatiõis ꝛ materie: quia in motu materia non corrũ/pitur neqꝫ generatur: ſed priuatio per ſe corrũ/pitur in ipſa: ꝛ ideo materia mixta priuatio/ni: priuatio dicit̃ generari ꝛ corrumpi ꝛ mate/ria non generari neqꝫ corrumpi: materia enim ſm id qꝺ eſt in aliquo vt in ſubiecto eſt corrumpit̃: qꝛ id qꝺ eſt in ipſa. ſ. priuatio per ſe corrumpit̃ eo modo quo ſupra diximꝰ. Sed tamen potentia materie que eſt potentia ſubiecti non corrũ/pitur: quia hoc modo manet ꝛ ſub priuatione ꝛ ſub forma. Et ideo neceſſe eſt materiam eſſe ꝛ incorruptibilem ꝛ inge/nitam. ¶ Si enim generari detur: tunc opꝫ ſm predicta do/cumẽta ꝙ generationi qua generatur materia aliquid ſub/iſciatur. Quod autẽ ſubijcit̃ generationi materie prius eſt generatione cum ſit principium eius: ſed ſubiectum primũ generationis eſt materia: ergo materia eſt ante generatio/nem materie: quod eſt inconueniens: ergo per generationẽ non cepit eſſe: ergo ipſa eſt ingenita. ¶ Eſt autem ꝛ incorru/ptibilis: qꝛ ſi corrumpit̃ opꝫ ꝙ in aliquid ꝛ non in nihil ſm naturam corrumpatur: omne aũt qꝺ corrumpit̃ reſoluitur vltimo in materiã. In qꝺ autem vltimum corruptibile reſol/uitur: illud non reſoluitur ad aliud: ergo illud manet: ergo materia manet poſtq̃ corrupta eſt: ꝛ hoc eſt inconueniẽs: er/go materia eſt incorruptibilis per ſe: ergo qꝺ corrumpit̃ in materia eſt priuatio: ꝛ ipſa manet incorrupta: ꝛ cũ materia acquirit formam aliam: acquirit tunc priuationem ad for/mam aliam: ꝛ hec eſt cauſa corruptionis in ipſa: ꝛ ſic ſemp materia ꝓpter mixtionem ſui cum priuatione tranſmutabi/lis eſt ſm formas. ¶ Quia autem nos modo ſufficienter lo/cuti ſumus de principio ꝙ eſt materia ꝛ de priuatione: ideo debemus loqui de principio qꝺ dicitur ſm ſpeciem ꝛ formã. Nos autem non habemus hic inquirere Utrum ſpecies ſit vnius generis vel diuerſoꝝ: qꝛ hoc habet in methaphyſi/ca inquiri vbi diuidẽtur ſpecies in ſeparatas ꝛ non ſepara/tas: vnde vtrum ſpecies ſit vna vel plures ꝛ quot ſint ſepa/rate forme opus eſt determinare per certitudinem in prima philoſophia. Deponatur ergo in illud tempus quo loque/mur de prima philoſophia: ſed de phyſicis ſpeciebꝰ que cor/ruptibiles ſunt ſm eſſe qꝺ habent in materia phyſica loque/mur in ſequenti libro cum demonſtrabimus ea que poſte/rius ſunt in ſcientia iſta. ¶ Scias enim ꝙ compoſitum eſſe compoſitũ ex materia ꝛ forma accipit phyſicus a metaphy/ſico ſicut dicit Auicenna ꝛ non reprehendit bene enĩ de hoc Auer. cum ſua reprehenſio non careat reprehenſione. Com/poſitio enim dupliciter ↄſideratur. ſ. in his que componunt que ſunt tñ per ſuas eſſentias principia compoſiti ꝛ hoc ↄſi/derat metaphyſicus qui ↄſiderat formam ꝛ materiam ſm ꝙ ſunt principia ſubſtantie: ꝛ hoc modo dicit Auicenna ꝙ phyſicus a metaphyſico accipit compoſitum eſſe compoſitũ ex forma ꝛ materia: poſſunt autem principia compoſiti acci/pi eo modo quo veniunt ad cõpoſitionem que eſt in fieri ꝛ generari cõpoſitum. Et hoc modo compoſitionis ſunt prin/cipia per motum principia compoſiti: ꝛ cum compoſitio ta/lis non fiat niſi per motum: ↄſideret phyſicus hoc modo pn/cipia compoſitionis non accipiens ea a metaphyſico: ꝛ ideo Auicenna nõ eſt reprehenſibilis qui primo modo dixit phy/ſicũ accipere principia cõpoſiti a primo philoſopho. ¶ Eſt autem ꝛ alia reprehenſio qua reprehendit Auer. ↄtra Aui/cennã minus ↄgrua. Dicit enim Auicenna verum cum di/cit non idem eſſe queſitum in aliqua ſcientia ꝛ ſuppoſitum. Deum autem ꝛ ſubſtantias ſiue formas ſeparatas eſſe que/ſitas in prima philoſophia. Et ideo non vere ſuppoſitas in ipſa: ꝛ ideo nõ eſſe ſubiectum prime philoſophie: qꝺ neſcio quare reprehendit Auer. cum ipſum ſit neceſſarium qꝺ di/cit Auicenna. ſcimus enim quoniam ens eſt ſubiectum pri/me philoſophie: ꝛ diuiſiões ꝛ paſſiones entis eſſe que in pri/ma philoſophia tractantur. ſ. per ſe ꝛ per accidẽs ꝛ per potẽ/tiam ꝛ actum ꝛ vnum ꝛ multa ꝛ ſeparatum ꝛ non ſeparatũ. Et cum ſeparatum ſit differentia ꝛ paſſio entis non poteſt eſſe ſubiectum: ꝛ cum dicit̃ ꝙ metaphyſicus eſt de ſeparatis non intelligitur hoc modo de ſeparatis ſicut intelligẽtie ſũt ſeparate: ſed intelligitur de his que ſeparata ſunt per diffi/nitionem ꝛ eſſe: hec autẽ ſunt que in quiditatibus ſimplici/bus ↄſiderantur: ſicut diximus in iſtius libri prohemio: ſed quia de his in ſcientia diuina ſpeculabimur hic dimittan/tur: forme enim quas hic tractabimus erunt in diffinitioni/bus ſuis concipientes materiam priuationi mixtaꝫ: ꝛ ideo corruptibiles vt diximus. Oſtendimus ergo quia principia ſunt: ꝛ diximus quot ſunt ſpecie ꝛ potentia: ꝛ que ſunt nume/ro: ſed quia illa ſunt principia motus ꝛ mobilis potius q̃ entis phyſici: ideo iterum ordinemus aliud libri principiũ in quo loquemur de his que ſunt principia entis phyſici.

Tex. c. 83.

Documẽ[...]

Deſtruſio [...] cẽne ꝫ auer. in cõme. [...] primi huius.

Ideo met[...] ſit de ſeꝑati[...] Cogita di[...] gẽter nung[...] via Auer. [...] magi rõni cõ[...] ſona via aui[...]cẽne ꝛ doct[...]ris.

Tex. c. 84.

¶ Incipit scđs liber phyſicoꝝ. ¶ Tractatus primus de nā. ¶ Cap. primū. Et est digreſſio declarās que ſit libri inte̅tio: ⁊ quis dicēdoꝝ ordo: ⁊ qualr̄ hic intendat̄ de nā.

Cum nos in toto hoc negocio qđ de phico auditu ītitulat̄ intēdam⁹ pſcrutari de ṗncipijs ⁊ cauſis ⁊ eleme̅tis phyſicoꝝ corpoꝝ ſic a ṗn° libri dcm̄ ē: ⁊ nos iā in p̄cedenti libro expediuerimus nos de ṗncipijs mobilis ſʒ ꝙ eſt mobile exiens de potētia ad actū: opꝫ nos ħ loqui de nā ⁊ cauſis nālibus anteq̄ nos loq̄mur de motu ⁊ ꝯtrarijs motū: qm̄ nā ṗn̄ intrinſecū eſt oīum eoꝝ que nālia ſūt ⁊ ꝯuenit cū phicis ṗncipijs in hoc ꝙ ipſa eſt ṗn̄ motus in re mobili. Tractādū āt ṗus erit de nā anteq̄ tractemus de cauſis: qꝛ nā ambit plures cās. Cōtinet.n. tā māle q̄ʒ formalē: ⁊ iđ opꝫ ipſaʒ ṗmo deſcribē ⁊ poſtea de cauſis agere ſigillatim: lʒ.n. cā ⁊ ṗn̄ in deſcriptione nāe ponant̄: tn̄ cā ⁊ ṗn̄ ſm ſpecialē intētionē ſuā nō deſcribit eā. Et de cauſis ſm qđdā phicū genus cāꝝ agit phicus ⁊ nō ſm cōem intētionē gñalē ſm quā ṗmus Phs de cauſis ꝯſiderat: ⁊ ideo tractat⁹ de nā p̄cedet tractatū de cauſis phicis de qbus ſolis ſpeculat̄ nālis. ¶ Cū aūt nā multiplr̄ ſit dicta (ſicut ifra oſtdemus) nos non agemus ħ de nā niſi q̄ eſt ṗn̄ motus actiue vel paſſiue in re mobili ⁊ ſolaꝫ illius nāe multiplicitatē ifra determinabimus oēm aliā nāe diuerſitatē reſeruātes vſqꝫ ad ſciaꝫ diuinā: in cui⁹ 5° libro largi⁹ nāꝫ ꝯſiderabimus: ⁊ largi⁹ ꝑ plura diuidemus: hoc solū aūt hic dicimus: ꝙ cū Boeti⁹ dicat nāꝫ q̄tuoꝛ modis dici: nos nō itēdimus niſi de nā que vno iſtoꝝ dī q̄tuoꝛ modoꝝ. ¶ Sicut eni Boetius dicit cōmuniſſime nā dī ſm ꝙ eſt eaꝝ reꝝ que cū ſint quoquo mō ītellectu capi poſſūt. In hac.n. diffōne natura ⁊ accn̄tia ⁊ ſubē ꝯtinent̄: hec.n. oīa ītellectu capi poſſūt. Additū aūt eſt quoquo mō: qm̄ deus ⁊ mā ṗma itegre pfectoqꝫ ītellectu ītelligibili nō poſſunt: aliquo tn̄ mō itelligun̄tur qꝛ ꝑuatione ceteroꝝ capiunt̄. Idcirco vo dcm̄ eſt que cuꝫ ſint qm̄ ⁊ ipm̄ nihil ſignificat aliqđ: ſed nō nām: neqꝫ eni ꝙ ſit aliqđ ſed potius nō eſſe ſignificat: hoc āt mō nā dī de oībus rebus. ¶ Si āt ſtrictius ſumat̄ nā vt de ſolis ſubſtātijs dicat̄: talē dat Boeti⁹ diffōnē nāe: ꝙ nā eſt vel qđ facē vl̄ qđ pati poſſit: pati qdē ac facē poſſunt tā corporales q̄ʒ incorporales ſubē: vt corpora ⁊ aīe. Aīa.n. in corpe ⁊ a corpe ⁊ facit ⁊ patit̄: faciūt vo tm̄ de⁹ ⁊ cetera diuina. ¶ Si āt nāe nomen ſpālius accipiat̄: erit nā ꝯueniēs corpibus que eſt in eis ṗncipiū ⁊ cā mot⁹ ꝑ ſe ⁊ nō ſʒ accn̄s ſicut ifra oſtdem⁹. ¶ Quarto etiā mō dī nā ſpecifica dr̄ia q̄ vnā rē nāe dicimus differre ab alia ⁊ dicim⁹ ꝙ alia eſt nā argēti: ⁊ alia auri: ⁊ alia angeli: ⁊ alia aīe. ¶ Cū ſic ḡ nā multiplr̄ dicat̄ intēdimus ħ loqui de nā ſm tertiā ſignificationē ipſius. In illo.n. mō ṗn̄ ē motus phyſici corpis: ⁊ nos (vt ſepe dixim⁹) ħ intēdim⁹ de ṗncipijs motus phyſici. Ponemus igit̄ noſtrā ſup hoc inueſtigationē qđ ſit in phyſicis corpibus quod nā vocatur.

Vide ꝑ dr̄ia hac cōmē. 6. ſcđe meta.

Nā ex intentione Boetij dicit̄ quatuor modis.

¶ Cap. 2m. Qualiter differunt naturalia ab hijs que fiunt ab alijs cauſis.

Tex. 2. c. 1.

Dicamus igit̄ ꝙ oīa que ſūt vel fiunt q̄dā ſūt a nā ⁊ q̄dā ſūt propter alias cās. A nā āt ſunt oīa aīalia ⁊ ptes aīaliū ⁊ plāte cū ptibus ſuis: ⁊ nālia ⁊ corpa ſimplicia que vocant̄ elementa: ⁊ ſūt tria. ſ. ignis ⁊ aer ⁊ aqua: hec eni ⁊ huiuſmodi que ſūt ſīlia iſtis dicimus eē ⁊ fieri a nā. ¶ Oia āt talia videnť ſtatim hře dr̄iam ad ea que nō ſūt a nā: in hoc ꝙ oīa hñt quādā virtutē in ſeipſis ſiue vim que eſt ṗn̄ mot⁹ ⁊ ſtatus ſiue q̄etis: aut ſm locū: aut ſm augmētū ⁊ decremētū: aut ſm alterationē: aut ſm plures motus ſimul. ¶ Sūt āt nō nālia a qb⁹ iſta differūt multiplicia. Quedā eni nullaꝫ hñt ṗn̄ motus aut q̄etis alicui⁹ in ſeipſis ꝙ in ſuo noie importet̄. Sūt āt oīa talia artis apoteleſmata ſiue opa: vt lect⁹ ⁊ indumētū: ⁊ quecūqꝫ talia ſunt alteri⁹ gñis a nālibus exiſtis que noie ſuo in quodā alio gñe predicamenti ponunt̄ q̄ʒ ſint ex noie materie vel forme nālis que eſt in ipſis ſicut lect⁹ eſt in gñe figure cauſādū: ⁊ domus: ⁊ cetera q̄ ſūt arte inciſiōis ⁊ edificatiue. Nullū enim taliū ſm ſuū nomē hʒ aliquē modū motus inatū: lectus enim nō deſcēdit deorſuꝫ neqꝫ quieſcit deorſum inq̄ntū lectus eſt: ſed inq̄ntū lecto accidit ligneū eſſe: qđ qꝛ plus terre eſt: ideo motū ⁊ q̄etē terre ſequēs deſcēdit ⁊ quieſcit deorſum. ¶ Sūt aūt q̄dā nālia hñtia motū non a ṗncipio qđ eſt nā: ⁊ ille motus eſt duobus modis. Aut enim vniformis: aut nō vniformis: ⁊ ſiqdē eſt non vniformis ⁊ a ṗncipio intrinſeco: ipſe erit vl̄ ab aīa ſenſibili mouēte: aut a volūtate rōnalis ⁊ intellectualis ſubē: ſicut ſunt mot⁹ pceſſiui multiformes in aīalibus ⁊ ad multa loca ante vl̄ retro: ⁊ ſurſuꝫ ⁊ deorſuꝫ: ⁊ a dextris ⁊ a ſiniſtris. ¶ Sūt āt tales ēt motus alterationis in deſiderijs ⁊ triſticijs ⁊ gaudijs ⁊ delectationibus aīaliū aliquādo. ¶ Iſtud aūt ṗn̄ diuerſi motus in aīalibus in gñe duplex eſt: aut eniꝫ eſt liber: aut a nā quaſi ex actu ⁊ in actū. Liber qdē eſt qđ in ſe ſui cā eſt in agendo ⁊ non agendo: ſicut motus ſūt liberi arbitrij ⁊ volūtatis rōnabilis. Extra actū aūt a nā eſt qđ in ſe non hʒ aliquid luminis intelligētie qđ ipm̄ ꝯtineat quo minus oēs nature impetus expleat ſicut ſunt deſideria ⁊ motus brutorum: non enim auertuntur a motibus ſuis niſi coacta timore verberum. ¶ Si autem eſt motus vniformis: aut eſt vnicus ⁊ continuus: aut nec vnicus eſt illius principij neqꝫ cōtinuus. Si autem eſt vnicus ⁊ continuus erit ipſe ſm peripatheticoꝝ ſapientiam motus intelligentie in mobili qđ eſt celum qui vnicus quidem ⁊ non interruptus eſt: qꝛ eſt motus ſapientis: qui motu vniformi ⁊ ꝑpetuo ꝯſequitur ſimilitudinem cauſe ſue ṗme in cauſando: ⁊ ideo celi motus nō dicitur nature motus ſed intelligentie: quia ſi eſſet nature motus celuꝫ in loco ſuo non moueretur: eo ꝙ nullum naturalium corpoꝝ mouetur in loco ſuo: ſed potius cum eſt extra ipſum mouetur ad ipſum ⁊ quieſcit in ipſo: huius autēꝫ in libro de celo ⁊ mundo habemus oſtendere rōnes plures ⁊ perſpectas. Si autem eſt quidē vniformis nec tamē vnicus nec ꝑpetuus tūc abſqꝫ dubio eſt ab anima: ⁊ hoc dupliciter: aut enim eſt cum cognitione: aut ſine cognitione. Et ſiquidem cum cognitione: tunc eſt ſicut motus animalium ordinatus ad generationē: qꝛ in illo mouet ⁊ vegetabilis ⁊ ſenſibilis: ⁊ ideo omnia animalia eadē in ſpē eodem modo coeunt ⁊ eodem modo generāt: ⁊ eodē modo faciunt caſas: niſi operent̄ ab intellectu practico q̄ādmoduꝫ homines: vnde lʒ anima ſenſibilis ad viſa vel imaginata mouea̅t: tn̄ in nālibus vno modo mouet̄ ſicut in fame ⁊ ſiti ⁊ gñatione ⁊ omnibus ad illa ordinatis. Quodlibet enim illoꝝ operuꝫ ⁊ ſenſibili ⁊ vegetabili perficitur: vel ſi ſola ſenſibili pficit̄: tunc primo mouens ⁊ inſtigās eſt vegetabilis. Et ideo vna hirundo ſicut alia facit nidum: qꝛ lʒ imaginatio moueatur ad facere niduꝫ: non tamē mouet ſm diuerſitatē imaginataꝝ ſpecieꝝ: ſed ex vna imagine quā natura ingerit que eſt aptitudo loci ad oua fouenda ⁊ ꝯſeruanda. Et hac de cauſa vnus eſurit ſicut alius: qꝛ lʒ cum ſenſu ſit eſuries: tn̄ cibi attractiua eſt vegetabilis. In omnibus aūt his tanto eſt ṗncipium motiuum magis vniforme quanto plus elongatum fuerit a cognitione: vnde qñ principium motus ſine cognitione eſt: tūc eſt vniforme omnino ⁊ non cognoſcitur eſſe ab anima niſi qꝛ eſt vnicum: ſed agit multa: ſicut aīa vegetabilis nutrit ⁊ auget ⁊ generat: ⁊ oīa hec facit multiplici ope lʒ omnia operet̄ de neceſſitate ſed nō ꝯtinue. Nature aūt motus eſt vnicus ⁊ ex neceſſitate ⁊ ſine cognitione ſicut igni nāle eſt calefacere. Dico aūt ex neceſſitate ſuppoſito principio quod eſt natura ⁊ non ſimplr̄ ⁊ ſemper. ¶ Ex his igitur pʒ ꝙ naturalia differunt ab artificialibus: qꝛ habent principiū ſui motus innatum qđ non habent artificialia. Differūt āt a motibus aīalium: qꝛ natura mouet imediate ⁊ motū vnicū: ſed aīa motus multos ⁊ nō imediate ſed mediātibus q̄litatibus corporis. Anima eni nō mouet mēbra corporis niſi prius laretur calor in neruis ⁊ muſculis motiuis. Et ſimiliter eſt de alijs q̄litatibus corpis que exigunt̄ ad hoc ꝙ corpus ab aīa moueat̄. Differt āt motu ītelligētiaꝝ: qꝛ nā non mouet corpus in loco ſuo ſicut facit intelligentia.

Tex. 2. c. 2.

Nālia hñtia motū nō a nā duplr̄.

Principium diuerſitatis motuū in aīalib⁹ in gñe eſt duplex.

Celi mot⁹ nō dī nāe motus ſed itelligētie.

Aīa ſenſibilis lʒ moueat̄ a viſis ⁊ imaginatis tn̄ in nālibus vno mō mouet̄.

Propter qđ vna hirūdo ſicut alia facit nidum.

¶ Cap. 3m. De diffinitione nature: ⁊ ꝙ ſua diffinitio non eſt diffō ſʒ aſſignatio manifeſtioꝛ q̄ʒ ſit ſuū nomē.

Cum autē nā ſit nomen dictū multipliciter ⁊ ꝯueniat pluribus ꝑ ṗus ⁊ poſterius ſicut nos infra oſtenſuri ſumus: dabimus talem nature diffinitionem que per prius ⁊ poſterius omni-

bus his de quibus natura dicitur potest applicari: hec autē non erit vere diffinitio: sed erit assignatio ꝛ descriptio que maioris est manifestationis ꝙ̃ sit nomen: quia si diffinitio esset oporteret ꝙ nomē nature his de quibus dicitur eque ꝛ non per prius ꝛ posterius conueniret: ꝛ hoc non est veruꝫ sicut patebit inferius. ¶ Dicamus igitur ex prehabitis ꝙ ex quo nãlia differũt ab artificialibus ꝛ violētis in hoc ꝙ pn̄ci piũ motus eoꝝ est intra: ꝛ ab aiatis in hoc ꝙ nã est pn̄m motus primũ: ꝛ ab accidētibus differunt ꝑ hoc ꝙ ipsa est pn̄m motus ꝑ se ꝛ nõ ꝑ accñs: q: nã est pn̄m pmũ alicuius ꝛ cã mo uēdi ꝛ quiescēdi in quo est ꝑ se ꝛ nõ ſm accñs. Huius anteꝫ diffõnis explanatio est: q: cũ nã sit etiã priuatio que quodã modo principiat motũ ſm ꝙ est pura mãe: sicut nos in pce dēti libro explanauimus: opꝫ ꝙ nã ponaꝛ in gn̄e principij: pri uatio enī pn̄m est ꝛ nõ cã ſm verã cãe rõnē. ¶ Cũ āt nã sit ve rissime forma: ꝛ forma vere sit cã ꝛ silr mã: opꝫ etiã ꝙ nã sit in gn̄e cause: ꝛ iõ dictũ est ꝙ nã est pn̄m ꝛ cã. ¶ Amplius cuꝫ nã sit de gn̄e virtutis ꝛ potētie que semp sũt cã motus ꝛ trã smutationis in aliud vel ex alio opꝫ ꝙ ꝛ nã sit cã ꝛ pn̄m motꝰ. ¶ Cũ aūt ois motꝰ sit de ꝯtrario in ꝯtrariũ: ꝛ ꝙ de ꝯtrario mouetur ad ꝯtrariũ: necessario quiescit aliqñ: ideo nã nõ põt esse cã infiniti: sed qñqꝫ quies intercidit: ꝛ ideo nã est cã ꝛ pn̄ cipiũ mouēdi ꝛ qscēdi. ¶ Quia vero (vt dictũ) est nã nõ oiuꝫ pn̄m est: iõ dictũ est ꝙ cã est ꝛ pn̄m alicuius. Et q: differt hoc pn̄m ab artificialibus ꝛ violētis in hoc ꝙ ipsuꝫ est intra cum artificialia moueanꝛ ab arte que est extra ipsa. ꝛ eodem mõ violēta: iõ dictũ est ꝙ est cã ꝛ pn̄m motus alicuius ꝛ quietis etiã eius. s. in quo est: ꝛ ita ꝙ est intrinsecum sibi ꝙ mouet. Quia aūt aia mouet: sed nõ prime: q: lꝫ aĩa vegetabilis mo ueat vno mõ ꝛ qñ ex necessitate: tñ nõ mouet prime sed per q̃litates primas: ꝛ est aia qdē mouēs id in quo est nõ prime nã aūt est mouēs primũ: ideo additũ est ꝙ est mouēs pmuꝫ hoc est primũ ex pte mobilis: lꝫ nõ semp sit pmũ: ita ꝙ ante ipsam nõ sit mouens aliud. Mouēs.n. ante qḋ nõ est aliud: nõ est nã vt peripatheticis placuit: sed intelligentia ordinis superioris ꝛ pmi: vel cã pma. ¶ Hoc aūt qḋ additũ est ꝑ se ꝛ nõ ſm accñs: ideo dictũ est vt intelligaꝛ mouēs illud essen tiale motui: ꝛ motus essentialis mobili: vñ q: nã moueꝛ mo tu qui est essentialis dictũ est ꝑ se: sicut calidi motus est cale facere: ꝛ seminis motus est pullulare vel germinare. Et q: motus etiã essentialis dꝫ inesse mobili a nã: ideo additũ est ꝛ nõ ſm accñs. Dico.n. mobili inesse motũ ſm accñs: qui est similis motui quo medicus dr̄ sanari cũ ipse medicus sanat seipsum. Nõ.n. sanaꝛ inquantũ hꝫ medicinã in habitu: ꝛ est medicus: sed potius inquãtũ est egrotus. Et ideo sanari ac cidit medico inquãtũ est medicus: lꝫ ipse medicus agat in se sanitatē: qḋ ꝑ hoc ostēdiꝛ: q: aliqñ diuiduntꝛ medicus ꝛ sa nus: ꝛ vnus est operãs ꝛ mouens ſm medicinã: alter aūt sa natus ex egrotatione: similr̄ opꝫ esse opus nature tale ꝙ sit essentiale vtuti que nã est ꝛ dr̄: ꝛ nõ sit accñtale subo virtutis eiusdē. ¶ Pꝫ igitur ex predictis ꝙ nullũ artificialiũ opeꝝ pn̄m sue factionis hꝫ in se nisi ꝑ accñs: sicut diximus de medico q sanat seipsum ſm medicinã quã hꝫ in seipso: sed oia artifi cialia ab alijs ꝙ̃ ab essentialibꝰ pn̄cipijs accipiũt vtutē fa ctionis sue: ꝛ accipiũt eã ab exteriori nisi hoc ꝯtingat ꝑ acci dēs: vt diximus: sicut domus: ꝛ alia quecũqꝫ manu sciduntꝛ vel fabricanꝛ. Et si quedã artificialiũ vtutē talē habēt in se ipsis: hãc tñ nõ habēt ſm seipsa essentialr̄: sed accñtalr̄: sicut illa que formã artis inducũt in seipsa: qñ ꝯtingit idē esse arti ficē ꝛ artificiatuꝫ: vt diximus de medico qui sanat seipsum. Descriptio igitur nature erit illa que dicta est. ¶ Opꝫ aūt in telligere qñ nature diffinitio a qbusdã reprehēdiꝛ iniuste ꝑ pter q̃tuor: quoꝝ vnũ est qḋ dicũt ꝙ nã est dictũ ad aliqḋ: ꝛ cũ respectu: vnũquodqꝫ aūt prius est in se ꝯsideratũ ꝙ̃ ad aliud cõparatũ: ꝛ ideo dicũt ꝙ diffiniri debuit nã ſm esse absolutũ ꝛ nõ put ipsa est pn̄cipiũ motus. ¶ Scðm est qḋ dicũt ꝙ in multis est nã in qbus nõ est pn̄m mouēdi ꝛ quiescēdi tñ: si cut in terra pn̄cipue in ptibus terre que sunt ꝑpinque cētro. Et huic rõni addũt ꝙ impossibile est simul qḋ moueri ꝛ quie scere cũ opposita nõ ꝯueniãt eidē: ꝛ sic male dictũ est ſꝫ istos ꝙ nã sit pn̄m ꝛ cã mouēdi ꝛ quiescendi. ¶ Tertia cã reprehē sionis istoꝝ est ꝙ dicũt idem esse principiũ ꝛ cãm: ꝛ ideo su pfluum esse qḋ dicitꝛ ꝙ nã est pn̄cipiuꝫ ꝛ cã mouendi ꝛ quie scendi. Aut si principiũ dicaꝛ notare cãm efficienteꝫ: ꝛ causa

Obiectiones ꝯ nature diffinitionem.

alias causas videbitꝛ inconueniens qḋ additꝛ alicuius est pn̄ cipium in quo est nã: q: cã efficiens nõ necessario est intra nea: sed frequētius extra. ¶ His reprehensionibus quartã cõnectũt dicentes: qñ cũ nã dicaꝛ tam mã ꝙ forma ꝛ mã nõ sit causa motus ꝛ quietis: sed potius subm: videbitꝛ ꝙ nõ sit ꝯuertibilis diffinitio ista nisi de nã dicta de forma: ꝛ non de mã. Sunt aūt ꝛ alie calũnie ꝯtra hanc diffinitionē a qbusdã obiecte de qbus ꝑpter facilitatē solutionis eaꝝ nõ est curan dum. ¶ Et respondendũ est ad primũ: ꝙ lꝫ id qḋ est nã alia rõne dicaꝛ forma vel mã: ꝛ alia nã: qñ forma dr̄ inquantum dat esse materie ꝛ composito: ꝛ mã inquantuꝫ mã ex ipsa sit res. Natura aūt inquantũ nãliuꝫ motuũ ꝛ statuũ est princi piũ in eo ꝙ hꝫ nãm: tñ nature nomē nõ imponiꝛ nisi ab alte ro qḋ est principiũ motuũ ꝛ statuũ nãlium: ꝛ ideo nature no mē nõ potuit sine respectu diffiniri: sed forme nomen forte absolute sicut obijciunt põt diffiniri. ¶ Ad scðm aūt Auicē na rñdet ꝛ videꝛ ꝯsentire Auerrois: ꝙ diffinitio intelligitur sic ꝙ natura diuisim sit principiũ motus ꝛ quietis hoc est ꝙ est principiũ motus si motus inest rei naturali: ꝛ est principi um quietis si quiescat res nãlis: ꝛ tũc nõ hꝫ locum obiectio. ¶ Sed si quis subtilr̄ ea que diximus consideret videbit ꝙ corpora superiora a nã nõ mouentꝛ. Nõ enim nã mouet mo tũ infinitũ: tamē sicut dicit Boetius nã sic diffinita put nos hic eam diffinimus in solis sit corporibus: ꝛ nos infra ſꝫ sen tentiam Aristo. ostendemus ꝙ natura hoc modo dicta dici tur de forma ꝛ materia. Forma autem ꝛ materia non sunt principium motus infiniti: ꝛ ideo motus superioꝝ non est a natura: sed est a voluntate ꝛ intellectu motoris alicuius se parati: ꝑpter qḋ etiaꝫ superiora in suis locis mouentur: qḋ non faciunt aliqua corpora que a natura mouentꝛ: ꝛ ideo na tura put hic ꝯsideratur in inferioribus est corporibus. Cor pora enim superiora solum ſm vbi mouentꝛ: ꝛ hoc non a na tura: ꝛ ideo forma coꝝ non est principiũ alicuius motus in ipsis q: non mouentꝛ aliquo motu nisi motu locali qui in eis non est a natura vt diximus. Alteratione aūt ꝛ augmento: vel diminutione: vel generatione: vel corruptione non mo uentur: ꝛ q: imobilia sunt talibus motibus: ideo nec quie scunt quietibus aliquibus naturalibus: q: non quiescit ali quid quiete naturali nisi quod aptum natũ est moueri: ꝛ iõ forma in eis nec est principiũ motus nec qetis: quapropter etiam in ipsis forma non est ſm nature intentionem: ꝛ ideo natura ſm ꝙ hic consideraꝛ non est in supcelestibus. ¶ Ter ra aūt lꝫ non moueatur est tamē apta per naturam moueri si recedat a suo loco: ꝛ ideo quies eius est in centro: in loco etiaꝫ suo mouetꝛ motu alterationis. Et si quis dicat ꝙ nos possumus ponere ꝙ etiam celũ sit extra locum suum: ꝛ ideo tunc ascendet ꝛ quiescet in loco suo quiete que terminat mo tum sue ascensionis. Dico ꝙ nos non possumus hoc pone re nisi per impossibile: ꝛ ideo positio non erit naturalis. Fal so aūt ꝛ impossibili posito nihil est inconueniens dicere ac cidere falsum ꝛ impossibile qḋ est circa naturam. Patet igi tur ꝙ natura ꝑ prius ſm perfectam sui rõnem in inferiori bus est in quibus est principiũ motus ꝛ quietis: sicut in ex planatione diffinitionis est declaratum. Et qḋ dicũt ꝙ im possibile est simul aliquid moueri ꝛ quiescere. Dicenduꝫ ꝙ hoc verum est: sed tamen principiũ vtriusqꝫ simul. s. motus ꝛ quietis põt esse natura: qñ ipsa ꝑ motũ deuenit ad quie tem ꝛ sic principiat vnũ ꝑ aliud: ꝛ ideo vtriusqꝫ principium est simul lꝫ nõ eodē modo. ¶ Ad tertiã aūt reprehensionem patet solutio ꝑ antedicta in explanatione: qñ principium in plus est ꝙ̃ cã: ꝛ opꝫ ꝙ natura ſm ꝙ est generale principium motus in vtroqꝫ ponatur genere. Sed veꝝ est ꝙ quãdo pn̄ cipium ꝯuertitꝛ cum causa ſm supposita differens tamen in nominis rõne tunc poniꝛ pro cã efficiēte: sicut diximus in pꝛi mo libro. ¶ Quarta aūt reprehensio locũ non habet: q: tam forma ꝙ̃ materia principiũ sunt motus: sed forma principi um est effectiuum ſm ꝙ potentia actiua diffinitur in 5° phi losophie prime: ꝙ est principiũ primuꝫ transmutationis in aliud: quod est subiectũ ſm qḋ est aliud: ꝛ materia est prin cipium motus ꝛ quietis ſm rõnem potentie passiue siue vir tutis receptiue passibiliter ſm ꝙ ibidem virtus passiua dif finitur qḋ est principium transmutationis ex alio in seipsuꝫ ſm ꝙ est aliud. Patet igitur ꝯuenientem satis esse nature preassignatam diffinitionem.

¶ Cap.

Solutio

Ro ādem ... doctor dubi... ... dixit ... mã forte ... lute posse ... finiri.

Cognitam ... 1° celi ... sicut Auer. ... cē vt h ꝯ°. ... An sit motus ... telligētie ... dicit doctor ... cogita ... sit sane ... nãm hec diffi ... nitã solis ... motibꝰ corpo ... ribꝰ eē cõem.

¶ Cap. 4^m. De his que quasi per minorationem a natura dicuntur propter cōparationem quā habent ad ipsam.

Tex. t. c. 4.

Hanc autē nām hīt oīa talia corpora que cūq3 hīt intrinsecus in seipsis ī suis essentialibus huiusmodi pncipiū motus ⁊ quietis. ¶ Sunt autē oīa talia sbe: ⁊ precipue substātia prima que dicitur suba indiuidua. Cuius pbatio est: q2 natura subm est sm q̄ dicitur natura materia: ⁊ natura que dicitur forma est in subiecto: non quidem vt accidens sed vt quedā pars essentialis dans esse subiecto ⁊ cōposito: ergo cum tam subiectū sit substātia q̄ forma ⁊ natura dicat de his: natura erit substantia si pprie modo supra dicto accipiat. ¶ Debes autē scire q̄ id qd habet naturam: ⁊ substātia indiuidua dicit: ⁊ res nature: ⁊ etiam suppositum nature aliquando vocat: et vocatur substantia prima: ⁊ vocatur substātia. Dicit autē indiuidua substātia sm q̄ est in eo collectio indiuiduantiū que non possunt ī alia reperiri: sic enim singulare est ⁊ incōmutabile. Res autem nature est sm q̄ est per naturā in toto esse spēi constitutum. Ratū aūt ens est apud naturam id qd dat natura que est forma in indiuiduo. Suppositum vo natura dicit sm q̄ subijcit nature cōi que ē forma: ⁊ hoc suppositū significatur cū dicit hic homo: pnomen enim demōstratiuum dicit suppositum qd substat: ⁊ hoc nomē predicatum dicit naturam cui subijcit suppositū illud. Supponi autem ⁊ subijcere habet illud particulare gratia materie: que natura est in ipso: aliter aūt dicit particulare. s. sm q̄ particulat sm esse determinatū ⁊ partitur formā que de se etiā est natura cōis. Vocat aūt suba prima a principalitate substandi (sicut dcm est in pdicamentis) principalr eni substat que substat ⁊ scdē sube ⁊ accñtibus. Suba aūt dī quēadmodum per se habēs eē subsistēs in nā qd est cōpositū in duabus naturis s. que sunt forma ⁊ mā.

Tex. t. cō. 5.

¶ Scdm autē nām dicr esse aliqua dupl'r: aut eni quecunq3 ex pncipijs nature eē accipiunt dicr esse sm nām: sicut ea que hīt nām de qbus dcm est: aut etiā dicunt eē sm nām quecūq3 pntes sunt passiones ⁊ opatiōes naturales ex natura que est in ipsis: sicut igni s3 naturam est ascendere sursum. Cū enim ascendere sursum sit motus rei naturalis: ipsum nō est res hñs naturā: qm esset suba composita: sed ascēdere sursum est a natura ⁊ s3 naturā. ¶ Hec autē que sic quasi per denoīationē a natura de rebus naturalibus dicr: Auicēna ponit plura dicēs q̄ aliud est natura ⁊ naturale: ⁊ qd habet naturam: ⁊ qd est ex natura: ⁊ naturaliter: ⁊ qd currit cursu naturali. ¶ Dictū est autem qd est natura: sed naturale est quicqd cōparatum nature denominatiue dictum ab ipsa: hoc aūt est dupl'r. s. in quo est natura qd diximus supra esse rem nālem: aut qd est p naturam: ⁊ hec sunt ipressiōes ⁊ motus nām cōsequentes: que supra diximus eē sm naturā. Aut qd est cōficiētum illis motibus ⁊ ipressiōibus: sicut locus naturalis ad quē est mot⁹ naturalis: ⁊ tps nāle qd nature conseruatiuū est. Sed qd habet nām est vt diximus qd h3 in se pncipium quo moueat ex sua natura: ⁊ quo quiescat ex sua natura: ⁊ hoc est corp⁹ mobile naturaliter. Ex natura aūt est cui⁹ esse in actu aut cui⁹ existentia est in actu ex natura: siue sit esse primū sicut eē habent indiuidua naturalia: siue esse 2^m sicut esse habent species naturales. Qd autem dicit naturaliter: hoc est qd cōcomitatur naturam quocūq3 modo: siue sit qd ab ea cōstituit sicut indiuidua ⁊ species naturales: siue sit concomitās ipsā aut subsequens: sicut accidētia que per se sunt rerum naturalium: sed qd currit cursu naturali: hoc est sicut mot⁹ ⁊ generationes quas natura per seipsam producit ⁊ per suam essentiā ⁊ nō preter solitum: q2 qd est pter solitum aliquādo est ex cā extranea: sicut caput hominis in corpore porci: qd fit per cōstellationes extraneas nature seminis ex quo generat corpus porci. Aliquando autem fit ex extraneo recipiēte actionem nature particularis: ⁊ hec est materia idispōsita: ⁊ hoc modo caput latum ⁊ digitus superfluus non currunt cursu naturali: tamen sunt naturaliter ⁊ ex natura: q̄ causa eorū est natura: sed non per se sed propter recipiēs hoc est q̄ materia in tali dispositione siue qualitatis ⁊ siue quantitatis vt recipiat talem formam agente in ipsum.

Nota q̄r aliqd nō currit cursu nāli cū tñ a nā sit seu nāliter.

¶ Cap. 5^m. Et est digressio declarās qd est eē sm cursū nature vniuersalis: ⁊ sm cursum nature particularis.

Natura etiā dī ad modū vlis: ⁊ ad modū particularis nature. Et sm hāc diuersitatē etiā variatur cursus nature: qm aliquid est extra cursū nature particularē qd nō est extra cursū nature vlē. Sed vt hoc plenius intelligat: videamus que sit nā vlis: ⁊ que sit natura particularis. Dicat ergo q̄ natura vlis dī dupl'r: quaꝝ vna est natura vlis determinata in eē gnis vel spēi: sicut aialis natura ⁊ hois natura dī eē vniuersalis. ¶ Alio aūt modo dī natura vlis absolute: ⁊ hoc adhuc dupl'r. Dī enim vlis natura que pn^m motus ⁊ quietis est in oibus naturalib⁹: hoc est illud cōe qd oia naturalia participāt ⁊ ab ipso naturalia dicr: ⁊ dicit natura vlis que vlr cōtinet ⁊ regit oēm naturā particularē. Cū aūt nos dicimus q̄ natura dī vlis primo vel scdo mō nō intelligimus q̄ vnq3 fuerit aliq̄ res vna sm eē que diuisa sit in oēs pticulares naturas: siue fuerit vlis sicut gen⁹ vel spēs: siue fuerit vlis absolute primo mō dicta: sicut dixerūt Pithagorici ⁊ Plato: ⁊ post eos sensisse videt Hermes trimegistus. Sed dī vlis sicut intētio vlis ad quā pticulares nature resoluunt in gñe vno vel absolute in oib⁹ naturalibus. Hec eni3 vlia sm esse nūq3 sunt nisi in pticularib⁹. Et nō est veꝝ qd dixerūt pnominati viri: dixerūt eni illi q̄ natura est vis absoluta diuersificata in spe ⁊ diffusa in particularib⁹ illius spēi per diuisionē sui in ipsis: ⁊ q̄ natura absoluta est forma ⁊ vis quedam egrediens a cā prima per motū orbis que postq3 egressa est diffundit in oibus naturalibus ⁊ sit in eis principium mot⁹ ⁊ status. Et posuerunt simile huiusmodi in lumine qd egredit de sole: qd quidē vnū est iuxta solē a quo egreditur ⁊ postea descēdens diffundit in his que illuminātur ⁊ accipit diuersitatem ex recipientibus ⁊ diuisionē: sic enim dixit Hermes ad Asclepion qui Trimegistus vocat q̄ natura egrediēs est vis egrediēs a pma cā per motū celi que q2 est processio quedā facta a prima cā que mouet pmū causatum est virtus principians motū: ⁊ q2 per motū celi egredit est ipsa virtus incorporabilis particularib⁹ ⁊ diuersificat in illis s3 diuersitatem recipientium ⁊ efficit nobilior ⁊ minus nobilis ⁊ efficacior ⁊ minus efficax: sm q̄ est propinquior ⁊ remotior a prima causa ex qua in inferiora procedit. ¶ Si autē esse vt dicunt oporteret q̄ natura non esset vis sed sba: que diuidit. Scdm dicta autē eoꝝ haberet hec natura vniuersalis esse non in particulari sed ante particulare ⁊ eēt hoc eē aliud ab esse natura pticularis ⁊ hoc nō placet Arist. q fuit auctor secte Peripatheticoꝝ: sm hoc ēt corrupto particulari oporteret q̄ sm eē remaneret natura vlis qd absurdū est. ¶ Neq3 est veꝝ de lumine qd p simili inducūt: q2 lumē nō est sbstantia nec h3 eē nisi in recipiente. ¶ Concedimus tamen bene q̄ opatio particulariū naturarū oium est ad vnū in spe ⁊ spēꝝ nature est cōparatio ad vnū in gñe vel generꝝ nature cōparatio est ad vnā nature itētionē que cōis est absolute s3 istas cōparatiōes agit itellectus resoluēs posteriora in priora ⁊ causata in causas ⁊ nō est dans eē separatū a particularibus naturis: sed potius cōsiderās itētionē nature abstractā ab hac natura ⁊ illa. De his tñ loqui habemus in sciētia diuia qñ de formis tractatū faciemus vtrū hēant eētias separatas vel non: sed pcedimus vniuersalem nām absolute dici de eo qd cōtinet ⁊ regit oēs naturas pticulares. Et hec natura est pportio virtutis motuum celestium: sm q̄ sunt periodus vna oium naturarum particularium. ¶ Si enim nos cōparauerimus celi motus ad iferiora tūc sunt q̄si virtus vna mouens iferiora ⁊ regens. Si autē comparauerimus inferiores naturas ad superiora: tūc est hec virt⁹ multiplicata sm diuersitatem rectorum ab ipso ⁊ sm has duas naturas aliqd est cuius pn^m mouendo non est particularis natura: sed est extra cursum suū naturalem: cuius tñ pn^m et causa est natura vniuslis ⁊ sm suū cursum naturalē. ¶ Exēplum autē huius in generatis est femina quā nūq3 intendit facere nā particularis: sed causat ex corruptiōe alicui⁹ p:incipioꝝ naturaliū eo q̄ natura intēdit opus perfectū qd est mas. ⁊ iō dicit Aristo. q̄ femina est mas occasionatus sicut tibia curua: tñ femina nō est extra cursū nālem vniuslis nature que ordis est cā in iferiorib⁹ ⁊ mouet generādo feminā vt sit viro adiutorium generatiōis: qm nisi esset necessaria generationi nūq3 natura duceret feminā: sed natura hois

Isto ēt sentit Cōmētator i 2. celi cōmento. 42. t. 3. capto 6 sba ou bis. t. 12. meta. c. 44. 3.

Quare femina nō fit ō intētiōe nāe pticlaris s3 vlis tñ.

saluaretur ꝛ staret in mare. Hoc ē mō in via corruptionis preter cursum nature particularis est motꝰ: eo ꝙ particularis nā nō mouet ad illam sed vniuersalis: fm rōnē illā que ē mensura vite per periodū sicut melius explanabimus in 2° lib° de gnātione ꝛ corruptiōe: sic eni fm cursū nature vlis est successio in gnābilibus ꝛ corruptibilibus fm ꝙ a superioribus diuersimode mouet materia: cū tamen natura particularis nō ppꝛie intendat successionē nisi inquantū tangitur a virtute nāe vniuersalis. ¶ Dcm̄ est igit̄ qd natura est per diffōnē ꝛ qd est qd dr̄ esse fz naturā ꝛ a natura: ꝛ quid est qd dr̄ eē ꝛ quocunqꝫ modo a natura potest denominari.

Qūo motꝰ fit pter nām.

¶ Cap. 6m. Qꝫ non potest demonstrari an sit natura eo ꝙ est per se cognita.

Tex. t. c. 6.

Ridiculum autē videt̄ eē demōstrare an sit natura. Manifestissimū enim est nobis ꝙ multe sunt res naturales in quibus pdictū motꝰ ꝛ qetis pn̄m inuenimus: per illa eni nō possumꝰ demōstrare an nā sit nisi a posteriori. Cū enim ipsa sit pn̄m motus ꝛ qetis in ipsis per nām ipsā nos cognoscimus ea que naturalia sunt ꝛ sic ipsa cognita sunt per naturā. Si aūt ꝛ ecōuerso nām pbaremus eē per naturalia esset idē pn̄m cognoscendi naturalia ꝛ cognitum per nālia ꝛ sic idē eēt per se cognitū ꝛ per aliud cognitū qd est icōueniēs: ꝛ ideo ea que manifestissima sunt ꝛ pncipia ad alia cognoscēda demōstrare per ea que ad esse nō sunt manifesta: est propriū eius qui adeo rudis ꝛ ineruditus est qd nō hz potētiā apphensiuā ꝛ cognitiuā adeo potētem vt sciat iudicādo discernere qd est qd cognoscit̄ per seipm̄ ꝛ est pn̄m cognoscēdi alia: ꝛ qd est cognitū nō per seipm̄ sed per aliud: manifestū eni est ꝙ ꝯtingit hoc pati quosdā rudes ꝛ ignaros: qꝛ aliqs cū sit cecus putat se syllogizare de colorib° eo ꝙ ipse pp suā malā dispōnem intellectus ignorat ꝙ ois nostra scia orit̄ ex nostris sensibus ꝛ putat se habere notitiā colorū inqꝫtū signi ficant̄ per noia. ¶ Et nescit qualr̄ ꝯstituunt̄ per actum lucis in corpore nō trāsumibili siue terminato qd terminat visuz: ideo necesse est ꝙ ipse nō hēat notitiā colorū nisi fm rōnem noium ꝛ nihil intelligere de veritate colorū fm formā eorū qua sunt visibiles. ¶ Et huic silis est ille qui putat demonstrare ea que sunt manifestissima. Ille eni nescit ꝙ manifestissima sunt ꝛ nō hz intellectū de ipsis nisi inquātū audit ea noiari per noia. ¶ Huic aūt snie opponit Auicēna dicēs ꝙ mirū est qualr̄ hoc dixit Arist. qui primo fuit auctor huius snie: si eniz nā pn̄m motus est: vt diffinitū est supra si deridendus est qui querit an sit natura: ipse est deridēdus qui querit an motor differt a mobili: ꝛ diu laborauit anteqꝫ inueniret. Motor eni nālis natura est. Et ideo idē est querere an sit motꝰ nālis: ꝛ querere an sit nā. ¶ Rndet autē Auicēna ꝙ ideo derī est hoc: qꝛ nālis nō hz ex sua scia demōstrare an sit natura: sed inquātū induit formā phi pmi. Natura. n. pn̄m ē naturaliū: ꝛ ideo supponit ipsā eē naturalis: ꝛ ipsā esse pbat metaphisicus. ¶ Huic aūt snie ꝯtrariat̄ Auerrois eo ꝙ vbiqꝫ Auicēnā persequit̄ dicēs ꝙ simplr̄ est impossibile demonstrare nām eē sicut dicit Arist. ¶ Sed vera solō est ꝙ de nā mouēte siue de motore duplex pōt eē qō. Una qdē an sit: ꝛ hec demōstrari nō pōt. Sed tn̄ negās naturā ꝯfutandus ē a primo phō: per deductionē ad incōueniens: sicut dicit Auicēna. Alia autē qō est an differat a mobili: vel sit idē cū ipo: ꝛ illa qō disputat̄ ab Aristo. In hac eni bene habet̄ via demōstrationis: sicut in plerisqꝫ libris ab Arist. inuenitur.

Dubiū Auic. ꝯ phm̄ ꝛ solō eiusdē. vide Cōmentatorē in. cō. 3. scdi huius.

Solō doctoris p° q̄ vidēt Au. vbi s.

¶ Cap. 7m. De nature diuisione in materiam formam ꝛ priuationem: ꝛ cui horū conueniat esse naturam per prius.

Tex. t. cō. 7.

Videtur autē fere oibus antiqs ꝙ natura pncipalr̄ dicat̄ mā eo ꝙ ipsi formā rei verā nō ꝓspexerunt. ¶ Et ideo dixerūt ꝙ sba eorū que natura sunt: ꝛ qd primū est vnicuiqꝫ ꝛ est iformabile hoc est formā recipiēs nō mediāte alio sed per seipm̄ est natura rei: sicut lectuli natura est lignum: qm̄ sicut in fine primi libri diximus supra: materia gnābiliū cognoscit̄ per analogiā materie artificialiū ad formā artis. ¶ Signū autē huius qdā antiquorū Antiphon noīe induxit dicēs: ꝙ natura est illud ex quo pullulat pullulans. Est eni natura vis insita rebus naturalibus ex silibus fm naturam silia pcreās. Si enim plantetur in terra lectus ꝛ putrescēs in terra accipiat potentiam naturalem germinādi: id qd pducitur est lignū ꝛ nō lectus: ergo lignū est natura lecti: ꝛ non lectica que est forma eius. Hoc autē dixit Antiphon tāqꝫ putaret ꝙ id qd est in ligno fm legem que regula artis est ꝛ pportionem facit materie ad formā: ꝛ id qd est in eo qd dicit̄ forma artis: sic fm accidēs: ꝛ id qd permanet in pducente ꝛ pducto idē sit natura ꝛ sba rei passionem accipiens fm formas accidentium variatas circa ipsum. ¶ Sicut autē est in artificialibus: ita per analogiā est in naturalibus: ꝛ ideo si ēt horū que naturalia sunt vnūquodqꝫ ita se hz ad suam nām sicut artis opus ad nām artis: sicut es ꝛ aurū se hnt ad aquā que est materia prima eorū: ossa autē ꝛ ligna ad terram que prima materia est ipsorū: ꝛ silr̄ aliorū qdlibet naturaliū: hoc dicūt esse naturā illorū qd pmū materiale est in ipsis: materia eni pma in quolibet illorū est vna manēs sustinēs variatiōes ex formarū diuersitate: vn̄ es ꝛ aurū resoluta pducunt aquā: ꝛ ossa ꝛ ligna resoluta pducūt terrā. ¶ Et hec fuit cā ꝙ qdā eorū dixerūt ꝙ pma materia fuit terra: ꝛ qdā dixerūt ꝙ fuit ignis: alij aerē: alij vo aquā primā mām eē dixerunt. Et alij dixerūt ꝙ quedā horū plura tn̄ vno sunt mā oium naturaliū. Alijs aūt placuit ꝙ oia ista sunt mā nālium rerum ꝛ natura eorū. Quot. n. numero vnusqsqꝫ eorū accepit ꝓ principio materiali: hec ꝛ tot dixit eē oium sbam ꝛ naturā siue vnū supponeret siue multa siue ēt oia. Alia aūt dixerunt esse passiones istorū que mouēt in actione ꝛ passiōe in ipsis sicut qualitates prime. Aut ēt dixerunt eē habitus: sicut forma ꝛ quiescētes in ipsis que nō hnt ꝯtrarium: vel dixerūt eē dispositiōes materiā ꝛ naturā pparantes ad habitus recipiēdos. ¶ Quodcunqꝫ autē horū dixerūt esse principiū materiale ꝛ naturā: illud etiā dixerūt eē perpetuū: ꝛ dixerūt ꝙ illi non inest mutatio ex seipso: qꝛ nūqꝫ mutatur ab esse suo: sed alia que sunt passiōes ꝛ habitus ꝛ dispōnes fiunt ꝛ corrumpunt̄ circa hoc modis infinitis. Iste ergo est modus vnus ꝙ dicit̄ natura pma vniuscuiusqꝫ subiecta mā eorū que hnt i seipsis motus ꝛ mutatiōis pn̄m. Uidet̄ aūt esse causa ignorātie Antiphōtis: qꝛ nesciuit distinguere inter formā accūtalē ꝛ substātialē: ꝛ ideo vtrāqꝫ putauit eē accidentalem: ꝛ putauit ꝙ forma naturalis per oia esset sicut forma artificialis: ꝛ hoc nō est verū. ¶ Et ideo melius alij in nature rōne prehonorauerūt formam dicentes ꝙ natura vniuscuiusqꝫ rei naturalis est forma dans esse ꝛ species que dat vnicuiqꝫ eorū rōnem diffinitiuā. ¶ Et huius dicūt pbationē per sile in artibus: qꝛ sicut ars dicit̄ dupliciter. s. ꝙ est factum fm artē ꝛ id qd est artificiosuz: qꝛ id qd est arte factū hz formā artis per quā fuit in arte apud artificiosum. Et sunt hoc mō ratiōes vnius ꝛ forme opus artis ꝛ artificiosum. Sic ꝛ natura dicit̄ qd fm naturā factū est: ꝛ natura: qꝛ id qd fm naturā factuz est formalr̄ est in natura faciēte: ꝛ iō formalr̄ cōuenīūt naturale ꝛ natura: ꝛ ideo forma rōnē hz nature: ꝛ natura est magis qꝫ materia. Sicut eni in operib° artis nō dicimꝰ ꝙ opꝰ artis aliqd habeat anteqꝫ accipiat formā artis: sz dicimus eū habere potētiā ad artē qm̄ hz materiā artis: sicut lect° potentia est in lignis ꝛ non est lectus nisi accipiat formam artis: ita est in rebus naturalibus ꝙ nihil vere actu dicuntur hr̄e ex materia in qua sunt potentia: sed ex forma hnt ꝙ sūt res naturales. Caro eni ꝛ os nō habent sui ipsorū naturam nisi accipiant spēm carnis ꝛ ossis. Spēm inqꝫ qua diffinientes vnūquodqꝫ dicimus qd est caro ꝛ qd est os. ¶ Opz ergo fm hanc rōnē ꝙ alio mō natura sit eorū que hnt in seipsis pn̄m motus forma ꝛ spēs: que qdē natura non est vis separata a naturalib° diffusa in ipsis quēadmodum supra diximus. Sz si separat̄ hoc eē fm rōnē ꝛ intellectū resoluētē tm̄: sicut manifestauimus supra. Cōpositū aūt qd ex ipsis nō est natura sed est fm nām sicut hō. Forma aūt magis est natura qꝫ materia: qꝛ sicut se hz res naturalis ad eē in natura siue fm naturā: ita se hz ad naturā. Magis aūt est fm naturā quādo est fm formā endelechia: hoc aūt actu est qꝫtū est in potētia materiali tm̄: ergo forma que facit cōpositū esse fm naturā magis qꝫ materia: magis est nā qꝫ mā. ¶ Amplius hō fz naturā fit ex hoie: ꝛ nō fit lectulus ex lectulo pp dñiā forme naturalis ad artificialē. Si ergo hec fuit causa ꝙ dixerūt formā lecti nō eē naturā lecti: qꝛ lectus si germinet germinabit lignum ꝛ nō lectū: ꝛ ideo in arte nō producit̄ forma sed materia

Tex. t. cō. 8.

Tex. t. cō. 9.

Tex. t. cō. 10.

Tex. t. cō. 11.

Tex. t. cō. 12.

Tex. t. cō. 13.

teria si germinet artificiatum erit cōpositū causa cōpositi in natura. Cū ģ in natura forma pducat formā eo q ex homine generet hō fm ꝯuenientiā spēi ⁊ forme: erit forma natura in physicis fm rōnem silem per oppositū rōni eoꝝ. Amplius id qđ dat nālibus eē ⁊ naturā cōicando se eis: ⁊ q solū est actiuū ad esse ipsoꝝ per se est nā. Est aūt forma dans nālibus eē ⁊ naturā cōicādo se eis: ⁊ ipsa sola per se est necessaria ad eē ipsoꝝ: q2 si forma posset subsistere in se sine materia nō ingrederet materia in reb⁹ nālibus: ⁊ ideo nō per se querit materia: sed pp aliud: vz q forma subsistat in ipsa: ergo sola ipsa est natura pncipalr. Fuerūt aūt qdā dicentiū q motus ⁊ mutatio que acqrunt reb⁹ fiām ⁊ nām sunt etiā natura: ⁊ ideo dixerunt q natura dr̄ gñatio que est via in nām: hoc aūt lōge est a natura: qm̄ motus est ex molitie ⁊ iperfectione: vt alibi ostēdemus. Tale aūt nō est nā. Si aūt dicaꝶ natura gñatio eo q est via in nām: tūc in qđ ē via ipsa generatio multo magis diceꝶ natura. Est aūt via i formā rei acqsitā per motū ⁊ mutationē gnōnis: ģ forma magis digna est noīe q̄ generatio. Nō eni est in nature motib⁹ que sunt vie sicut est in actiōib⁹ ⁊ motibus artis. In artib⁹ enim nō est motus artificis: via ex forma in formā cōuenientē illi in specie ⁊ ratiōe: sed potius motus medici est ex medicina que est habitus in aīa medici nō in medicinā sed in sanitatē que est forma nālis in cōplexione calidi ⁊ sicci: ⁊ frigidi et humidi. Et si dicaꝶ motus eē ex sanitatis spē que est in aīa medici in sanitatis formā que est in cōplexionē: nō tñ erunt iste forme eiusdē rōnis: q2 vna denudata est qescens in aīa medici: altera autē qescit in materia hñs esse materiale in ipsa: ⁊ illa que est in aīa medici potius est itētio forme q̄ forma. Illa aūt que est in re extra: vera est forma: sed aliqñ est tñ artificialis: eo q per solā artem inducta est: vt forma domus vel idoli. Aliqñ aūt est forma nālis qñ ars imitaꝶ nām in opere: sicut est forma sanitatis: sed in nature motib⁹ ⁊ generationibus nō huiusmodi est pcessus sed poti⁹ ex forma in formā: q2 ex hoīe est hō generatiōe actiua pduct⁹. Et si dicaꝶ fieri ex materia cū forma naturalis ē in materia potentia: ⁊ tūc iterū ex forma fm qđ existēte est forma in actu existens fm qđ vnūquodq nāliū est aptū natū pcedere ad formā in actu existētē. Qđ aūt materia nascitur in tali via nature nō est materia ex qua fit res: sed est forma que est terminus motus gñationis: forma itaq est nā ⁊ nō mā: vel forma est natura magis q̄ mā. Sed intelligēdum q forma ⁊ natura multiplr est ⁊ dr̄. Supra eni ostēdimus in libro quē ante istū premisimus: q priuatio pp̄ter habitualē aptitudinē quā relinqt ⁊ supponit in subiecto forma est quodāmō: ⁊ sic priuatio est natura fm aliquē modū. Posterius autē in libro perigeneos cōsiderādū erit verū circa simplicium corporū generationem est ꝯtrariū qđ sit priuatio: sicut circa generationē que est gñatio fm quid. In generatiōe eni fm qđ alterum ꝯtrarioꝝ priuatio est: ⁊ reliquū habitus: sicut nigredo priuatio est albedinis: ⁊ frigiditas priuatio est caliditatis. Si eni cōsidereꝶ pma cōtraria que sunt in genere coloris fm eē formale qđ habēt a lumine erit albedo lux clara in superficie corporis terminati que susceptiua est luminis. Nigredo autē erit color priuatus luce: eo q superficies corporis terminati in nullo lucis est receptibilis: ⁊ hac cōsideratiōe manifestū est q nigredo priuatiue opponiꝶ albedini. Si autē nigredo ⁊ albedo cōsideretur fm eē materiale fm q constituunꝶ a primis qualitatibus que cōmisceꝶ in corpore composito colorato: sic albedo ⁊ nigredo opponunꝶ ꝯrie ⁊ vtraq est spēs qualitatis nō priuatiua. De his aūt rōnem reddemus ampliorē in libro de sensu ⁊ sensato. Silr cū frigiditas sistat motum: ⁊ caliditas motū inducat: erit frigiditas materialis ⁊ priuatiue opposita caliditati sicut hz ostēdi in 4° metheoroꝝ ante finē. Sed in generatione sube aliquando generaꝶ id qđ est materiale ex formali sicut terra ex igne vel aere: aliqñdo ecōuerso. Et id qđ est plus materiale est etiā plus priuationi permixtū: ⁊ sic pz q tam in qualitatib⁹ q̄ in substātijs quedā forme sunt permixte pñationi ⁊ materiales: quedā autē sunt formales ⁊ pure: ⁊ de hoc perfecta ratio assignāda erit in pmo de generatione ⁊ corruptiōe. vbi queretur que sit generatio simplr: ⁊ que sit generatio quodā fm quid. Ex supradictis autē iā planū est q nā est forma ⁊ materia: ⁊ q forma magis natura q̄ materia: ⁊ iō accidentia pp formā magis naturalia sunt q̄ accñtia pp materiam: ⁊ si aliqua accidunt cōposito pp vtrūq: erit illud accidens magis naturale qđ plus accedit ad formā q̄ id qđ plus accedit ad mām. Accidētia aūt pp̄ter formā aliquādo accidūt forme separate: ⁊ illa non sunt vere naturalia eo q nō accidūt pp̄ter formā inquātū nā est cōpositi: sicut ē scientia ⁊ cōtēplatio ⁊ felicitas ꝯtēplatiua: ⁊ delectatio in theorematibus: sed accñtia ratiōe forme naturalis sunt que sic sunt in cōposito q nō cōueniunt ei nisi rōne forme que ē natura cōpositi: sicut est sensus ⁊ carneitas ⁊ osseitas ⁊ huiusmodi: ⁊ hec quādo accidūt tā pp̄ter formā q̄ pp materiam magis nālia sunt que sunt ppinqora forme: sicut vigilia magis est nālis q̄ somnus: cū tñ tā vigilia q̄ somnus accidāt ex corpore ⁊ aīa. Rōne autē materie accidētia minus sūt naturalia ⁊ in ipsis est cōsiderādū q cū materia pportionē habeat ad formā: ⁊ sic etiā pter hoc quedā suba cōpositi q illa que accidūt cōposito ex proportione quā hz materia ad formā sunt magis naturalia q̄ illa que accidūt pp̄ter ipsā inquātū est quedā suba in cōposito forme aō cōparata. Cōplexio eni ⁊ cōmixtio ⁊ eē miscibilium in cōplexiōe ⁊ mixtione accidit ex materia pportionata ad formā: ⁊ iō oia talia accidētia equocanꝶ qñ mā separaꝶ a forma: sicut in 4° metheoroꝝ hz ostēdi. Accñtia aūt que sunt pp̄ter mām in se cōsideratam minus sunt nālia: ⁊ ideo nequaq̄ equocanꝶ in ipsa quādo est cū forma ⁊ quādo separaꝶ ab ipsa. Talia autē sunt que accidūt quātitati materie: sicut est statura corporis: ⁊ figura: ⁊ cicatrices vulneꝝ: ⁊ huiusmodi que in mortuo sunt sicut in viuo: illi aūt qui dicebāt mām magis dici ⁊ esse mām q̄ formā: totum oppositum huius scie dicunt: ⁊ iō apparet q dictum eoꝝ nō est veꝝ. Hec igiꝶ dicta sint ad hoc q intelligaꝶ qualiter natura est qđlibet principioꝝ que dicta sunt: que sunt forma ⁊ materia ⁊ priuatio.

Ma i nālibus nō qriꝶ pp se sꝫ pp aliud.

Tex. cō. 14.

De sanitate i aīa medici et sanitate i ꝯplexione. de extrīsecis vide. 7. met. c. 29.

Tex. t. c. 15.

Documētū.

Nota qđo in gñone accñtium vnū ꝯrioꝝ ē vt habit⁹ et aliud vt pña⁹. vide p̄ de gnō. Auroē. c. 18. ⁊ hic. cō. 15.

Accñtia cōpetētia for⁹ separate nō sūt nālia.

Accñtia ꝯtītia mā sūt in duplici dñia.

Nota q̄re accidētia fm se ꝯtītia mā nequaq̄ equocanꝶ i viuo ⁊ mortuo vide p hoc pbm p̄ de ptib⁹ aīaliū caplo pmo.

Cap. 8m. De differentia mathematice ⁊ physice considerationis.

Quoniam autē iā dictum est quot modis dr̄ natura opz nos inquirere verū nā quolibet modo dicta sit de speculatiōe phice sciētie vel nō. Hoc eni necessariū est pp opiniones eoꝝ de qb⁹ dictū est: q2 illi qui dixerunt q nature est mā sola: dixerunt q phicus nō cōsiderat nisi mām. Et illi qui dixerūt q forma sola est nā: dixerūt q phicus non hz cōsiderare nisi formā: ⁊ ideo necessariū ē nobis vt ingramus de illo. Cū autē ea de quibus agit mathematicus fm eē sunt in phicis corporibus: opz nos pmo inquirere quid differt speculatio mathematica a speculatiōe phica. Nos eni videmus q superficies planas ⁊ soliditates firmas ⁊ lōgitudines ⁊ pūcta habēt phica corpora ⁊ de his intēdit mathematicus in geometria: sed arithmeticus simpliciorē hz sciam. Numerus. n. qui ex vnitate colligiꝶ etiā in discretiōe non nālis inueniꝶ et iste vnitates sunt nō numerate in reb⁹ a qbus abstrahiꝶ vnitas cuius collectio facit numeꝝ numeratē: quo oia numeramus: de quo cōsiderat arithmeticus. Et ideo magis differt arithmetica a phica q̄ geometria. Cōuenit eni geometria cū phica in subiecto suaꝝ questionū lz differat in pdicato: vtraq. n. inquirit de corpore ⁊ superficie ⁊ lōgitudine: sz geometria dicit de recta vel obliqua: phicus de calida vel alba vel simplici vel cōmixta. Amplius autem speculādū est a nobis verū astrologia est altera pars phice. s. vel est scientia separata ab ipsa. Astrologia eni cōsiderat corpus naturali forma informatum ⁊ sub motu existens: ⁊ hec ois facit phica. Et si dicatur q physica conuenit cū astrologia in parte sui subiecti: q2 in celo ⁊ mūdo physica ingrit de celo ⁊ motu eius: sed differt in predicato: q2 non cōsiderat easdē passiones celi quas considerat astrologus: videbiꝶ hoc inconueniēs q aliqua consideret de aliquo subiecto ⁊ nullum cōsideret accidentium que per se accidūt subiecto isti. Et aliter autē hoc videtur: q2 de natura loquētes loquunꝶ de figura solis ⁊ lune: ⁊ verum terra sit sperica: ⁊ verū mundus sit spericus aut non: sicut patet in libro de celo ⁊ mūdo. Et de his omnibus etiā loquitur astrologia sicut pz in primo Almagesti Ptolomei. Videntur ergo physica ⁊ astrologia cōuenire tam in subiecto q̄ etiam in pdicato questionū suarū. De his igiꝶ negociaꝶ mathematicus fm q sunt fm esse

Tex. t. c. 16.

Tex. t. c. 17.

T. t. cō. 18.

physici corporis termini: sicut sunt longitudines ⁊ superficies ⁊ soliditates: sed nõ inquãtũ sunt termini phici corpis. Et si mathematicus cõsiderat accidẽtia predicata de ipsis: nõ speculat̃ ea inquãtũ talibus accidũt: sed potius abstrahit ea per rõnem diffinitiuã: siue sint subiecta: siue sint p̃dicata. Sicut enim in phemijs primi libri ostẽdimus mathematica per itellectũ sunt abstracta a motu. Si eniȝ diffiniat subiectũ alicuius gñis mathematice: sicut lineaȝ vel supficiẽ vel corp⁹ vel aliqd taliũ: oĩa que in diffõne ponunt̃ erunt essentialia sube: sicut quãdo dicit lineã esse lõgitudineȝ sine latitudine cuius extremitates sunt duo pũcta: lȝ autẽ totuȝ qd ponit̃ in ista diffinitiõe sit de suba quãtitatis ⁊ quãtitas dicat cõparationẽ ad mãm: nõ tamẽ dicit cõparationem ad mãm sensibilẽ que sola est physica: ⁊ ideo abstrahit ab oib⁹ que sunt sub motu ⁊ disponẽtib⁹ ad motũ. Si autẽ diffiniat mathematicus p̃dicatũ sui subiecti qd est passio: non oĩa cadunt que in diffõne erũt essentialia diffinita: q̃r subm cadit in diffinitione passionis: cũ tamẽ subm non sit de essentia ẽt passiõis. Sed oĩa que cadunt in diffõne sunt separata a materia sensibili. ¶ Physice autẽ diffõnes sunt ex his que sũt coniũcta materie sensibili ⁊ motui: sicut explanauimus superius: ⁊ in 6° p̃me philosophie est expositũ. ¶ Lȝ autẽ sic differant cõsideratiões mathematice ⁊ phice: tñ hec differẽtia nõ facit q̃ vna deducat ad veritatẽ: ⁊ altera ad falsitatẽ: q̃r vna pcedit vere ex his que sunt essentialia quãtitati fm q̃ est quãtitas: ⁊ ideo abstrahit illa a sensibilibus ad que non p̃det quãtitas in eo qd est quãtitas. Et ideo sic abstrahẽs nõ mentit̃: sic ɔcludens de quãtitate per ea que sufficienter essent quãtitates ⁊ passiões eius: lȝ abstrahẽs nõ cõsideret eẽ quãtitatis in hac mã sensibili. Alius aũt qui est physicus cõsiderat esse quantoꝝ cõstitutoꝝ ex sensibilib⁹ permixtis: quoꝝ eẽ est ex motu: ⁊ concludit ɔcepta cũ motu ⁊ mã ⁊ non mentit̃: tales eni sunt forme naturales que sunt aque ⁊ hominis ⁊ passionũ suarũ: que sunt calidũ ⁊ frigidũ: ⁊ albuȝ et nigrum. ¶ Fuerunt aũt quidã istud nõ intelligẽtes sed latebat eos: ⁊ illi fuerũt Pithagorici ⁊ Plato: qui dicebãt nãȝ non esse rerũ nisi formas mathematice ɔsideratas: ⁊ iõ nõ volebãt q̃ vna ⁊ eadẽ esset cõsideratio phici ⁊ mathematici: ⁊ dicebãt illas formas que sunt nature reꝝ eẽ ideas: volentes q̃ humanitas ⁊ carneitas ⁊ huiusmodi forme nãles fm suas eẽntias nõ haberẽt dependẽtiã ad materiã sensibilẽ sed poti⁹ essent abstracta quẽadmodũ mathematica. Et hoc nõ est veꝝ: q̃r lȝ phica quedã abstrahãt tñ minus sũt abstracta q̃ȝ mathematica. Hoc aũt fiet manifestũ illi q̃ tẽtat ponere diffõnes essentiales mathematicoꝝ ⁊ physicoꝝ: siue sint subiecta questionũ: siue sint predicata: siue passiões eorũ. Passiões aũt dico sicut ipar ⁊ par: ⁊ curuũ ⁊ rectuȝ: suba aũt sicut numerus ⁊ linea ⁊ figura: hec eni oĩa diffiniunt̃ sine his que sunt in motu ⁊ in materia sensibilib⁹ qualitatib⁹ distincta: sicut si dicã q̃ impar est numerus nõ hñs mediũ: par autẽ est numerus mediũ hñs. Curuuȝ autẽ cui⁹ mediũ nõ est directe inter extrema: ⁊ rectũ cuius mediuȝ extrema cooperiunt. Numerus autẽ collectio est vnitatuȝ: ⁊ linea lõgitudo sine latitudine: ⁊ figura quantitas terminata linea vel lineis: nihil enim in omnibus his diffinitiõibus est de principijs motus vel de materia sensibili: que motui subijcitur vel mutatiõi. Caro aũt ⁊ os que sũt subta phica ⁊ sũt calidũ ⁊ frigidum: ⁊ rarum ⁊ densum que sunt passiões predicate de his subiectis: diffiniunt̃ per ea que sunt principia motus ⁊ cõmixtionis materie ex sensibilibus qualitatib⁹ ⁊ non sicut curuũ diffiniuntur abstracte: sed potius cõcipiunt mãm sensibilẽ: sicut symmũ in diffõne sua cõcipit nasuȝ. Est eni symmũ curuitas in naso sicut claudũ curuitas in tibia. ¶ Hñt tñ phica ɔceptionẽ cũ mã maiorẽ ⁊ minorẽ fm tres diias: quedã eni in diffõnib⁹ sola determinatũ ɔcipiũt subm ⁊ mãm sicut symmũ: ⁊ claudũ: ⁊ hõ ⁊ asinus. Quedã eleuantur plus ⁊ ɔcipiũt subm in gñe determinatũ ⁊ non in spe: sicut caro ⁊ os ⁊ medulla ⁊ huiusmodi. Quedã adhuc gñali⁹ que runt subm simplr̃ vel cõpositũ qd distigaibile est ɔtletate: sicut albũ ⁊ nigrũ: ⁊ calidũ ⁊ frigidũ: ⁊ rarũ ⁊ densuȝ ⁊ huiusmodi: oĩa tñ hec minus abstracta sũt mathematicis: quoniã nullũ mathematicoꝝ ɔcipit in sua diffõne subm sensibili qualitate distinctũ: sed sic ɔcipit subm in diffõne sua sicut facit passio mathematica: hoc est imaginabile vel intelligibile

T.t.cõ.19.

Physica cõcernens mãȝ sunt i triplici differentia.

solum. ¶ Hoc aũt demõstrãt ille scie que fm sui subi ɔsiderationẽ magis appropinquãt phice q̃ȝ mathematice: sicut ẽ perspectiua ⁊ armonica: ⁊ astrologia: ⁊ scia de ponderib⁹: et scia de ingenijs: ⁊ scia de spera motu ⁊ huiusmodi scie: perspectiua eni fm subta suaꝝ qõnũ est de radio: qui est linea visualis ⁊ phica. Armonia aũt que est musica: est de tpib⁹ ⁊ tonis nũeratis in sonis que est phica sunt. Astrologia võ ẽ de corpore nãli forma perfecto: ⁊ figura nãli termiato qd est celũ. Scia aũt de põderib⁹ est de põdere nũerato fm pportionẽ ad motũ vel aliud põdus. Et scia de ingenijs est de pportiõe velocitatũ ⁊ iactuuȝ que surgũt ex nũerato põdere: sicut si põdus vnius marche mouet tãtũ i hora põdus duarũ marcharũ mouebit illud in dimidia hora. Scia autẽ de spera mota cõsiderat pportionẽ situs ⁊ distãtiã mobiliuȝ ex tãta velocitate vel tãta que cõparat̃ ad corpus mioris velocitatis vel maioris. Oẽs eni iste fm cõsiderationẽ suorum obiectoꝝ ɔrio modo se hñt ad geometriã. Geometria eniȝ hȝ subm lineã que est phica fm eẽ sed nõ accipit eam per eẽ physicũ: sed abstrahit mõ quẽ p̃diximus. Sȝ pspectiua cõsiderat lineã que est mathematica: sȝ nõ abstrahit eã vt mathematicus: sed acceptã ɔsiderat in phicis sicut in lũine vel visu: ⁊ inqrit de ea mathematicas passiões. ¶ Sicut autem scie iste ɔueniũt in qbusdã: ita pbatiões suas nõnũq̃ pmiscẽt sicut est videre de hoc q̃ terra est sperica. De hoc eni aliqñ geometricã pbationẽ fac̃ phicus dicẽs q̃ si nõ eẽt sperica nõ diuersificaret̃ i ea ortus ⁊ occasus astroꝝ. Hec eni pbatio astrologica ẽ ⁊ accõmodata phico: ⁊ iõ nõ dic̃ nisi q̃r: q̃r cãm pp quã terra ẽ sperica nõ hȝ dicere astrologus. Aliqñ aũt astrologus de eodẽ pbationem facit physicam: sicut quãdo dicit q̃ terra est simplex corpus ⁊ simplici corpori cõpetit figura simplex. Figura autẽ simplex non est que in vna parte hȝ angulũ ⁊ in alia lineã: sed potius que oĩo est sine angulo: hec eni pbatio physica est. Uel ẽt quãdo dicit q̃ terre partes sũt graues: ptes aũt graues eq̃lr̃ festinãt cadere circa cẽtrũ: ⁊ ideo cadũt in circulo. Tales eni pbationes dicũt cãm pp quã terra est sperica: ⁊ sumunt̃ i doctrinalib⁹ ad facilioꝝ doctrinam. Oẽs eni scie disciplinales que in qõnibus suis sbta hñt phica ẽt mathematicas circa ipȝ inqrũt p causas mathematicas: ⁊ ideo etiam mathematice potius q̃ȝ physice sunt subalternate. Hec autem omnia dicta sunt vt sciatur quoniam physica non est mathematica: q̃r nã nõ est forma mathematica vt quidam male senserunt.

¶ Cap. 9m. De pbatiõe q̃ physici est cõsiderare tã formã q̃ȝ materiã: ⁊ de cõtradictiõe antiquorum opinionum.

Quoniam autẽ natura dr̃ duplr̃: vt dictũ est. s. spẽs ⁊ mã: opȝ q̃ physicus cõsideret de forma nãli cõsideratiõe ɔcepta cũ mã: sicut ẽ ɔsideratio symmi p cõparatiõeȝ ad suũ sbm qd ẽ nasus: sicut et p̃dicti imediate caplo ẽ mõstratũ. ¶ Consideratio g̃ phica que huiusmodi ẽ nec sine mã est oĩo nec fm mãȝ vt tñ mãȝ ɔsideret fȝ se. ¶ Cõsiderare. n. formam sine mã: ⁊ ɔsiderare mãȝ nõ i cõparatiõe ad formam fȝ q̃ ipsa est vnũ eoꝝ que diuidũt ens fȝ se qn̄ diuidit̃ i po^{am} ⁊ actũ est eadẽ ɔsideratio q̃ ad hoc q̃ ipsa ẽ nõ nãlis fȝ p̃me phie. Tñ de tali ɔsideratione forme ⁊ materie duplr̃ dubitabit aliquis. Una eni dubitatio ẽ cũ due sint nãe que sũt forma ⁊ mã: de qua illaꝝ ẽ phica: vel verũ ẽ de vtrisq̃. Cũ. n. de reb⁹ diuersis diuerse ɔsiderẽt scie: q̃r scie secant̃ fȝ q̃ secant̃ res ɔsiderate i sciẽtija: ⁊ iõ cũ forma ⁊ mã sint diuerse res vĩ ɔsideratio de ipsis eẽ diuersaꝝ sciaꝝ. Si. n. vna scia que ẽ phica est de vtrisq̃: tũc opȝ q̃ negociet̃ circa vtrasq̃ cuȝ sint diuerse. Sic g̃ dubitat̃ vtrũ eiusdeȝ scie aut alteri⁹ sit vtrãq̃ co^{sce}. ¶ Est aũt alia dubitatio quã supra inuim⁹: cũ. n. duplex sit ɔsideratio mãe. s. fm mãȝ solũ fm q̃ ipsa ẽ vnum de entib⁹: ⁊ ɔsideratio de ipsa fȝ pportionẽ quã hȝ ad formã: dubitabit aliqs vtrũ eiusdẽ scie sit ɔsiderare mãm vtroq̃ mõ sũptam. Cũ. n. idẽ ⁊ vnũ sit de ɔsideratiõe eiusdem scie: ⁊ mã sit vna vtroq̃ mõ ɔsiderata. Dico autẽ vna sbto ⁊ non fm eẽ. videbit̃ forte alicui ad vnã ⁊ eãdẽ sciaȝ vtraq̃ mãe consideratio ptinere. ¶ Si aũt aliqs aspiciat dicta antiquoꝝ sapiẽter q̃ oĩa dixerũt eẽ mãȝ: videbit̃ q̃ phice ɔsideratiõis non sit nisi mã. Oẽs eni phici antiq mãȝ dixerũt eẽ mãꝝ: ⁊ phicã sciaȝ eẽ pfectã in mãe cognitiõe sicut fec̃ Antiphon. Ex qua. n. pte q̃dam

Tex.t.c.20.

Tex.t.c.21.

Com.21.

Tex.t.c.22.

dam eoꝝ viderūt formā: sicut Empedocles ⁊ Democritꝰ ⁊
illi ēt formā ſbalē que vere nā est nō viderūt: ſ3 Empedo/
cles dixit formā eē armoniā cōplexiōis: ⁊ tñ nō est forma niſi
mātis. Et Democritꝰ dixit formas rerum reſultare ex figu
ris ⁊ diſpōne ⁊ ordie athomoꝝ in corporibꝰ compoſitis: ⁊ il
las formas dixerūt eē reꝝ q̄litas que dant eē rebꝰ nālibꝰ: ⁊
cum iſta nō vere ſint forme ſbales: ſ3 q̄dā ſint ꝑparationes
mãe ad recipiēdā formā: cōſtat ꝙ ex parua pte formā tetige
rant: ideo ſi qs obediat iſtis ſcia p̄hice erit perfecta in mate
rie cōſideratiōe abſq3 eo ꝙ ponat aliquā cōſideratiōem ſup
formā: ſ3 hoc mirabile eſt in tātis viris ꝙ putauerant ꝯſide
rationē p̄hicā eē pfectā in eo ſm ꝙ nō ſciſ res niſi in poᵒ: q̄ꝛ
ſi talis ſcia eēt ſufficiēs tūc vna ſcia ſufficeret ad ſciēdū oīa
gn̄abilia: q̄ꝛ oīum eoꝝ ē mā vna: ⁊ hec ſcia eēt de mā eoꝝ: ⁊
ſic ſcire nālia eēt breue ⁊ leue ⁊ nihil hñs difficultatis. ℭ S3
aduertēdū ē ꝙ p̄hici illi cū dicerēt oīu3 nām eē mā3: dixerūt
illā eē ſignatā ⁊ diſtictā p formā: ſic̄ eſt terra vel aq̄ vel ignis
vel aer: vel mediū hoꝝ vel plura ex his vel oīa: ⁊ formas eē
accītia que apparēt ſolū ⁊ nō ſūt: ⁊ iō oīa nālia eē vnū ſ3 ap
parere diuerſa: ⁊ iō mālis ꝑncipij ſcia3 ſufficere dixerūt ad
verā ſcia3 oīum nāliū. S3 tñ hoc falſu3 ꝓbaſ: q̄ꝛ ſi ars me/
chanica in ſuis opibꝰ imitaſ nām in hoc ꝙ iducit formā ſu
per mā3 determiatā: ⁊ illi forme ꝓportionata3: op3 ꝙ ſic̄ ars
mechanica cognoſcit ſpē3 ita cognoſcat ēt mā3 vſq3 ad hoc ꝙ
ꝓportioneſ ēt ſpēi quā iducē itēdit: ſic̄ medicꝰ cognoſcit ſa/
nitatē que ē ſpēs finalr itēta a medico: ſ3 q2 hāc nō iducit ni
ſi in q̄dā mā ſanitati ꝑparata: iō cognoſcit ēt mā3 ſm ꝙ ꝓpor/
tionaſ forme que eſt cōplexio ⁊ cōmixtio humoꝝ ex cholera
⁊ flegmate ⁊ ſanguie ⁊ melia in q̄bꝰ ē ſanitas iducta a medi
co. Siſr ēt edificatoꝛ q̄ꝛ vult iducē formā domꝰ op3 ip̄3 cog
ſcere lateres ⁊ ligna inq̄tū ꝓportionanſ forme domꝰ q̄ idu/
ciſ in ipſis cōpoſitis: ⁊ ſiſr ē in oibꝰ alijs artibꝰ mechanicis.
ℭ Cū igiſ (vt dcm̄ ē) artes nā3 imitenſ op3 ꝙ hec duo artes
videāt fieri aliq̄ mō in nā: ḡ ⁊ ſcie que ē p̄hica: erit cognoſcere
ſpēm ꝑncipalr ⁊ mām ſm ꝙ ꝓportionanſ ſpēi. Et ſic p3 ſolo
ꝑme dubitatiōis iducte: q̄ꝛ in vitate ſi forma ⁊ mā accipiā/
tur put ſūt diuerſe ptes entis diuidētes ens i eo ꝙ ens: non
ptinet ꝯſideratio eaꝝ ad vnā ſcia3 pticularē ſ3 potiꝰ eas ſic
ꝯſiderat vna ſcia vlis que ꝯſiderat ens inq̄tū ens: ⁊ reduē
ad ens ptes entis: inter q̄s ſūt forma ⁊ mā que ſic vniunſ in
ente ⁊ ꝯcludunſ in vna ſcia vli. Si aūt accipiaſ cōſideratio
forme que cū mā p diffōnē ꝯcipiſ: ⁊ mā forme ꝓportionata:
illa ē forma pticularis eiuſde3 entis .ſ. mobiſ corporis ⁊ mā
eiuſdē: ⁊ hñt vnitatē ꝓportionis adinuicē ⁊ analogie. Et iō
ſūt de ꝯſideratiōe vniꝰ ſcie pticularis que cōſiderat mobile
corpꝰ inq̄tū ē mobile: hec aūt ē p̄hica: ḡ p̄hice ē ꝯſiderare for
mā ⁊ mā3 hoc mō. ℭ Solo ēt p3 ad alterum dubitabile: q̄ꝛ
mā3 reductā in ens: ſicut reduciſ ps ad totū qd̄ diuidit ha/
bet ꝯſiderare ꝑmus p̄hs: q2 illa nō ē ꝓportiōata forme: que
ſimpſr ⁊ p̄marie nā ē: nec ipa hoc mō naturale ꝑnᵐ ē q2 ſic non
eſt imixta ꝑuatiōi: ⁊ iō hoc mō nō ſubijciſ motui: ſ3 materiā
que eſt ꝓportionata forme per priuationē que eſt in ipſa for
mā inchoās h3 ꝯſiderare p̄hicus: pp hoc ꝙ h3 cū forma vni
tatē analogie ⁊ ꝓportionis: v3 rō iducta ꝙ iō mā ſit de conſi
deratiōe eiuſdē ſcie: q2 ipſa ſba vna eſt: q2 multe ſūt ſbō ea
dē que ſunt diuerſaꝝ ſciaꝝ: ſicut p3 in phyſico ⁊ mathemati
co corpore que ſūt ſbō vnū: ⁊ tñ ꝓpter diuerſas ipſaꝝ diffō
nes ſunt de conſideratione diuerſarum ſcientiarum.

Q̄ño mā diſ ferenter a diuino ⁊ nāli cōſideref. vide 7. met. cō. 9. ⁊ hic, cō. 21.

Nō q̄ꝺo eni quis itellexerūt oīu3 mā3 eē nām,

ℭ Cap. 10ᵐ. Et eſt digreſſio declarans qualr phyſica demon/
ſtrat de materia prima: ⁊ de forma prima: ⁊ qualr non.

ORitur autē ex p̄dictis nō diſſimulanda
queſtio: cū .n. ꝓbatū ſit p hoc ꝙ ar
tes imitanſ nām: ꝙ nālis ſcia ha/
bet ꝯſiderare tā formā q̄3 mā3: ⁊ artes nō conſi/
derēt niſi pticularē mām: ⁊ nulla mā vlis ē q̄ ſit
ſubm oīs forme artificiaſ: pp qd̄ ēt nō hēmus
mechanicā aliquā que tractet de mā vli artiū ſ3 q̄libet cōſi/
derat quādā mā3 ꝓportionatā ſue forme videbiſ ex hoc ꝙ
etiā p̄hica nō ꝯſideret niſi mā3 q̄dā q̄ ē ꝓportionata forme:
⁊ nō ꝯſiderat mā3 ꝑmā oīum p̄hicoꝝ. ℭ Qd̄ ēt ex hoc vꝫ ꝙ ſi
p̄hica ꝯſideret mā3 ꝑmā oporteret ꝙ ipſa poneret ꝓbatiōes
de mā ꝑma: aut ḡ ponet p ꝑora aut p poſteriora: ꝯſtat ꝙ nō
per ꝑora: q2 prius mā ꝑma nō ē niſi ens ⁊ ꝑnᵒ entis ſm ꝙ eſt
ens: ⁊ hoc nō h3 i ſe ſcia nālis: ſ3 diua ⁊ ita ꝯſideratio prime
materie ptinet ad ſcia3 diuinā: ⁊ nō ad p̄hicā. Si aūt ꝓcede
ret ex poſterioribꝰ: hoc non faceret ſcire: ⁊ ſcia alicuiꝰ rei nā/
lis iperfecte tradereſ in ſcia nāli: qd̄ iteꝝ ē icōueniēs. ℭ Ad
hoc aūt dixit Auerrois: cuiꝰ ſtudiū fuit ſemp ꝯdicē p̄hibꝰ ſa
lis: qd̄ Auicēna his rōnibꝰ ꝯcedit ꝙ p̄hicus non ꝯſiderat de
mā ꝑma. Et arguit i ꝯtrā ſic. Q̄ꝛ ſicut ē in artibꝰ ita ē i phy/
ſicis q̄tū ad ꝯſiderationē mãe ⁊ forme: ſ3 ſi eēt ars gn̄aſ me/
chanica oīu3 mechanicoꝝ ꝯſideraret mā3 oīu3 mechanico/
rū que eēt ꝑma mā in gn̄e mechanicoꝝ: ḡ cū ſit p̄hica gn̄alis
oīu3 nāliū: ſicut iſta ſcia que tradiſ i hoc libro illa ꝯſiderabit
mā3 ꝑmā oīu3 reꝝ nāliū: ⁊ ſic p̄hicus ꝯſiderat mā3 primam.
ℭ Dicit aūt ꝙ Auicēna deceptꝰ fuit in ſubtilitate ſcie poſte
rioꝝ analeticoꝝ: q̄ꝛ cu3 ibi didicit ꝙ nullus artifex cauſas
ſui ſbi demōſtrat: itellexit hoc de oī genere demōſtratiōis.
Eſt eni genus demōſtratiōis pp q̄d: ⁊ eſt genus demonſtra
tiōis q2: ⁊ eſt ipoſſe cauſas ſubiecti alicuiꝰ ſcie demōſtrare p
ea que ſunt eiuſdē ſcie demōſtratiōe q̄d: vel demōſtratione
pp q̄d: ſed demōſtratiōe q2: nō ē ipoſſe: q2 hoc eſt aliq̄ñ per ſi
gnū: ⁊ ſi ſignū illud fuerit ſcie altioris: tūc nō pōt hic hō de/
mōſtrare cām ſui ſubti ſcia iferior. Si aūt fuerit ſignū ſcien
tie iferioris tūc eſt poſſibile ſcie iferiori demōſtrare cauſam
ſui ſbi: ſicut p̄hicus demōſtrat ꝑmā mā3 p p̄hicū ſignū qd̄ ē
ꝓpriū entis trāſmutabilis: ſicut patuit ſupra q̄ꝛ demōſtra/
ta fuit mā ꝑma: p hoc ꝙ eſt igenerabilis ⁊ icorruptibilis: eo
ꝙ eēt añ gn̄ationē ⁊ poſt corruptionē ſi gn̄ari ⁊ corrūpi dice/
reſ: ſiſr p ꝑpetuitatē motꝰ demonſtraſ ꝑmus motoꝛ: nec ali/
ter pōt demōſtrari: ſicut oſtēdeſ in 8ᵒ huiꝰ ſcie libro. ℭ Sed
Auerrois ſi voluiſſet potuiſſet de facili vidiſſe ꝙ mā ꝑma ē
duplex .ſ. ꝑmo ꝑma que dī ſimpſr ꝑma: de qua nihil h3 dicē
neq3 demōſtrare: neq3 p ſignū: neq3 p cā3 p̄hicus: q̄ꝛ q̄ꝛ de/
mōſtratio eſt p ſignū op3 ꝙ ſignū illō ſit ꝯuertibile ſic̄ ꝓpriꝰ
effectꝰ cāe: ſ3 in tota p̄hica nō ē ſignū ꝯuertibile cū mā ſm ꝙ
ipſa ē ps entis diuidēs ip̄3: ḡ de illa nihil demōſtrat p̄hicus
per demōſtrationē3 q2: ⁊ hec ē ſnia Auicē. Eſt autē mā ſcḋo
ꝑma que eſt in gn̄e ꝑma dicta a p̄hicis: ⁊ hoc eſt ꝑᵐ ſbm reꝝ
nāliu3: ⁊ hī veꝝ eſt ꝙ ſcientia vlis p̄hica cū ſit pfecta deue/
nit in conſideratiōe ſua vſq3 ad primum ſubiectu3 ⁊ ꝑmam
formā phyſicoꝝ. Et hanc declarat phyſicus per ſignu3 phy/
ſicum: q2 in ſe h3 ſignum cōuertibile cum ipſa: q2 eſt rei trā/
ſmutabilis vt dictum eſt. Siſr ſi haberent artes artem vni
uerſalem mechanicoꝝ: nō tamē illa ſe extenderet ad loquē
dū de ſbō qd̄ nullo mō eēt mechanicū: ſ3 declararet ſbm ꝑmū
in gn̄e mechanicoꝝ: ⁊ iō ſiſe iductū nō ꝯcludit: niſi de mā in
gn̄e ꝑma: ⁊ nō de mā que eſt ſimpſr ꝑma. Et ſic p3 perſpicue
qualiter nulla eſt falſitas in verbis Auicēne.

Solo Au. 1. phy. cō. 22.

Solo ꝯ Auicē. ad argumētū Cōmētatoris.

ℭ Cap. 11ᵐ. Q2 non ſit ſufficiens phyſica niſi conſideraret tā3
cauſam q̄3 formam ſm formam principalem.

AD hoc autē adhuc iducemus rationes
q̄ꝛ eiuſdē ſcie eſt cognoſcere id
qd̄ eſt ad finē cuiꝰ cā ſit: ⁊ finē ip̄3:
⁊ que cunq3 ſūt ad finē ordiata: nā aūt que eſt for
ma eſt finis cuiꝰ cā ſit q̄cq̄d ſit in nā: ḡ formā3 ⁊
ea que ſūt pp formā: ſic̄ mā ⁊ efficiēs eſt cogno/
ſcere eiuſdē ſcie que eſt phyſica. ℭ Qd̄ aūt nā que dī forma
ſit finis ꝓbaſ ex hoc: q2 quorūcūq3 cōtinui motus exiſtentes
eſt vltimū aliqd̄ motus: hic eſt finis pp qd̄ ſit totū qd̄ ſit: ſ3
oīs motus nālis cōtinui exiſtētis forma eſt vltimū in motu
ſbali: ergo forma eſt finis oīu3 alioꝝ: ḡ eſt nā. ℭ Dico aūt cō
tinui motus ⁊ vnius q2 ſi nō eēt motus vnus vltimū nō ne/
ceſſario eſſet finis: quoniā vltimū qd̄ incidit ex neceſſitate ⁊
corruptiōe materie ⁊ mobilis aliq̄ñ nō eſt finis mouēti neq3
motus: ſicut eſt mors vltimu3 viuētis: qd̄ ex malitia cōplo/
nis eius qd̄ moueſ icidit ꝑter itētionē motoris. Et iō mors
non eſt finis pp quem fiat quicq̄d ſit: ⁊ ideo Homerus poe
ta appoſuit deridendo q̄ddā dicere: ꝙ cum mortuus fuerat
habuit finem pp quē factus fuerat. Nō eni factionis ſue fi/
nis ⁊ vltimū fuit mors: ſed forma nālis ⁊ mors incidit pre/
ter intētionē nature pticularis ex ſbi malitia ⁊ corruptiōe.
Non enim oē vltimū eſt finis ſed vltimū ⁊ optimū in qd̄ di
rigit motoꝛ intētionē. Hoc aūt aliq̄ñ ꝯſequiſ motoꝛ per vnū
motū. Aliq̄ñ aūt p oēs p vnū q̄dē motoꝛ particularis in ge/
neratiōe ꝯſeq̄tur formā que eſt finis eiꝰ: ⁊ iō eſt nā: p oēs āt
cōſequiſ motoꝛ vlis gn̄atiōis perpetuitatē: ⁊ ille eſt finis in
tēdētis vlis nāe: ſicut oſtēdemus in 2ᵒ lib. pigeneos. ℭ Qd̄

T. c. cō. 23.

T. c. cō. 24.

autē tā formā ꝙ māz ɔsiderare habeat physicus: ſʒ formam principalr adhuc oſtēdemus ex oīuz artiū mechanicaꝝ cōſideratiōe. Diuidunt eni artes in tres ſpēs artiū. Artes eni mechanice faciūt māz duplr. Quedā eni faciūt ꝛ ɔſiderāt eā ſimplr vt in eā educant formā: ſicut edificator domus conſiderat lateres ꝛ ligna in qb⁹ iducit formā domus. ¶ Alie vo ɔſiderāt eā operoſe hoc eſt operādo actū ad quē eſt ꝑparatū apoteleſma artis in mā determiata: ſicut facit miles operādo in gladio actū quē facere nō poſſet niſi eēt ex ferro. Et Iconomus hoc mō opaꝫ de domo. Artes aūt que ſic operoſe vtunꝫ apoteleſmatib⁹ artiū vtunꝫ eis ad vtilitatē oīuz in ciuitate. ꝛ iō ciuilis oīa artificia hꝫ ordinare ad vtilitatem cōem: qꝛ nos ciuiliter viuētes ſumus quodāmō finis artificialiū oīum: hoc eſt cui⁹ cā fit aliqd: illō ē ſimplr finis: ꝛ hoc ſumus nos: ſʒ finis faciētis māz ꝛ ꝑparātis eā eſt forma artificiati: ꝛ ideo dicimus ꝙ nos ſumus quodammodo finis ꝛ non ſimplr. Et qꝛ ſumus quodāmō finis artificialiū: iō vtimur oībus. Et ſic finis dꝛ duplr. ſ. forma ad quā terminantur act⁹ efficiētis ꝛ mot⁹ mãe: ꝛ finis ad quē referꝫ vſus reꝝ.

Tex. c. cō. 25.

¶ Quot autem modis dicaꝫ finis dici hꝫ in ꝗ° li. pħie ꝑme. Sic ergo pꝫ ꝙ in genere ſunt due artes mechanice que ꝑncipaliter participāt māꝫ ꝛ cognoſcūt eā: quoꝝ vna eſt q̄ vtitur apoteleſmate facto: ſicut militās vtitur gladio: ꝛ Iconomus domo ꝑparata. Et illa dꝛ architectonica. i. principalis operatio reſpectu actiue que preparat apoteleſma: vſualis eni eſt qdāmō architectonica que ꝑnceps eſt i ope artꝫ. Et hec eſt duplex: q̄ eni ꝑncipaliorē hꝫ finē illa ad ꝑncipali⁹ bonuz vtiꝫ: ſicut milit aris ſe hꝫ ad equeſtrē: ꝛ equeſtris ad frenifactricē: ꝛ architectonica eſt reſpectu eius. ¶ Dicit etiaꝫ princeps in opere que verius cauſas cognoſcit opis ꝛ hoc mō fabrilis architectonica eſt ad eaꝫ que vtiꝫ gladio: quoniā verius cognoſcit formā ꝛ māꝫ gladij ꝙ illa que gladio vtiꝫ: niſi eni formā gladij cognoſceret nō induceret eā ex arte: ꝛ niſi cognoſceret māꝫ gladij nō induceret eā plus in ferro bono ꝙ in alia mā. Et lʒ ēt vſualis cognoſcat vtrāqꝫ formā ꝛ māꝫ: nō tñ ita cognoſcit ꝙ ipſa ſint ꝑncipia vſus gladij: ſed potius vtiꝫ eo ex arte militari: ꝛ cognoſcit māꝫ ꝛ formā ad vſuz: ꝛ nō amplius: vnde architectonica que facꝫ apoteleſma ē actiua materiei: ſicꝫ gubernator cognoſcit qlis ſic ſpēs ſiue forma themōis: ꝛ iſtituit ex ligno eā ſm ordinē ad vſuz gubernatiōis: ꝛ iō gubernatiua vſualis ē. ¶ Ali⁹ aūt ē artifex q eſt faber lignari⁹ nauiū q ē architectonic⁹ ſcdō mō dict⁹: q cognoſcit ex quo ligno ſit: ꝛ qb⁹ motib⁹ in illo poſſit induci forma themōis. ¶ Sic ḡ tres ſunt ſpēs artiū. ſ. ſimplr architectonica: que tñ facit apoteleſmata artium: vt fabrilis: alia ē q̄ ſimplr ē vſualis: q̄ nūqꝫ facit apoteleſma: ſed tñ vtiꝫ apoteleſmate facta ad vtilitatē ciuitatis: ſicꝫ iconomica: militaris: ꝛ ciuilis: ꝛ hec dꝛ architectonica aliqndo a ꝑncipalitate eē finaꝫ artificialiū cui ipſa ē ꝓpinquior: ꝛ ē media iter eas que ē: ꝛ vſualꝫ ꝛ actiua alicui⁹ apoteleſmatis: vt lanificiū qō vtiꝫ lana ꝛ filis lanaꝝ: ꝛ facit texturā ꝛ refert eā ad vſuz ciuitatꝫ.

Tex. c. c. 26.

¶ Sʒ i oīb⁹ dīa ē ad pħica: qꝛ i oīb⁹ artificialib⁹ mā ꝑparaꝫ a nobis ad op⁹ artis: eo ꝙ formā artꝫ i ſe nō hꝫ: ſʒ i pħicis nō facꝫ nā māꝫ: cū ipſa ſit igñabilꝫ ꝛ incorruptibilꝫ: ꝛ i ſe hēat formā. Opꝫ igiꝫ ex oīb⁹ his accipe: ꝙ ſicut oēs artes aliq̄ mō ɔſiderāt māꝫ pp formā: ſʒ formā ꝑncipaliter ꝙ ita pħica ſit ɔſideratiua tā materie ꝙ for⁹: ſʒ ɔſideret māꝫ pp formā.

T. c. c. 26.
Qualr mā ſit in pdīto relonis. vide ꝑ° ca° ō ſba orū.

¶ Ampli⁹ aūt mā ē de nūero eoꝝ q̄ ſūt ad aliqd: nō ſic qdē ꝙ ipſa ſit in pdīto relatiōis: qꝛ ſm ſuū eē nō eſt ad aliqd: ſʒ qꝛ mā pħica nō ē ſine reſpectu cōparationis: eo ꝙ p ꝓuatione hꝫ cōparatiōeꝫ ad formaꝫ: ꝛ huiuſmodi ꝓbatio ē: qꝛ iter mās primas in alia ſpecie rerū nāliū alia ē mā ſpeciei: ḡ in alio gñe ē alia mā genere: ſicꝫ aūt ſe hꝫ mā diſpoſita in genere ad formā generis ꝛ materia diſpoſita in ſpecie ad formā ſpeciei: ita ſe hꝫ materia prima in phyſicis ad formā primā phyſicā. ergo oīs materia hꝫ ad formam cōparationē: ḡ opꝫ pħicū cognoſcere māꝫ inquātū forme naturali cōparaꝫ: ſed cognitio mãe nō ſufficit: qꝛ ſm hoc iperfectū eēt pħicū negociū ſi cognoſcerenꝫ pħica in potētia ꝛ non in actu. ¶ Adhuc aūt cū mā nō ſit cognoſcibilis niſi p analogiā ad formā: opꝫ ꝙ oīs cognitio a forma incipiat: ꝛ iō cum mā dicaꝫ ꝛ cōpareꝫ ad formā non erit ipſa cognoſcibilis niſi forma cognita: oportet ḡ phyſicū etiā cognoſcere māꝫ q̄ eſt forma. Sʒ dubitabit aliqs ſm quā opꝫ phyſicum cognoſcere formā que ē rei qdditas: ꝛ dat eē mãe. ¶ Et dicimus ad hoc qm̄ ſicꝫ pħicus cognoſcit māꝫ nō inqꝫtū eſt pars entis: ſʒ vſquequo ꝓportionaꝫ forme: ſicut dixim⁹ prius ꝙ medicus cognoſcit māꝫ ſm ꝓportionē quo iduciꝫ in eo ſanitas: ꝛ faber cognoſcit es inquātū in eo inducit formā idoli: qꝛ pp formā eſt vnaqueqꝫ materia: ꝛ ideo cōſideratio eſt de ipſa ſm ꝓportionē quā hꝫ ad formaꝫ: ita ꝛ ecōuerſo phyſica cōſideratio eſt de forma que eſt act⁹ materie: ꝛ educiꝫ d mā per motū: qꝛ illa mãe pħice ꝓportionaꝫ. Eſt aūt circa ſeparatas ſpēs ſicut ſūt motores ſtellaꝝ: ꝛ ſtellas que ſunt ſeparata a mā gñabiliū inquātū per effectū ſui mot⁹ ipreſſiōes eaꝝ ſūt in mā. ¶ Qꝛ. n. ipreſſiones ſeparatoꝝ a mā gñabiliū: ſunt in mā pꝫ p hoc ꝙ ex mā hoīs hō gñat hoiem: ꝛ ſol ꝛ motor ſol. ꝛ ideo opꝫ ɔſiderare ſeparata inqꝫtū ipreſſiōes eoꝝ p motū celeſtiū ſūt in gñabilib⁹ ꝛ corruptibilib⁹: ꝛ hoꝝ quidē māꝫ declarabimus in celo ꝛ mūdo: ſʒ effectū quē habēt vlr in generatiōe docebimus in li. z. pigeneos: ſʒ effectū queꝫ hūt in particulari gñatiōe tāgem⁹ in gñatiōe ſingulari in libris de plātis ꝛ aialibus.

Nota qñoſꝫ doctorē ītellectū pħi eſſe rēū pħicū eē circa ſpēs ſeparatas q̄cūqꝫ. i mā lōge cui aſſr Thomas expoſuit.

¶ Sʒ qualr forme ſepate nō relate ad materiā gñabiliū ſe hūt in ſe ɔſiderare: ꝛ qd ſint ꝛ q̄t numero: ꝛ in q̄ ordie op⁹ hoc hꝫ determiare ꝑma pħia. Hec igiꝫ dicta ſunt ad ſciēdū ꝙ phyſica hꝫ tractate de forma ꝛ mā: que dicunꝫ nature: ꝛ ſm quid habet tractare de ipſis.

¶ Tractatus Scdꝰ Scdi Libri Phyſicoꝝ de cauſa.

¶ Cap. ꝑ^m. Qualiter ꝛ qua neceſſitate tractatur hic de cauſis ꝛ de cauſa materiali.

Determinatis autē his

T. c. cō. 27.

Cōſiderādum eſt de cauſis ꝛ q̄t ſint nūero: qm̄ cā eſt ēt vnū ꝑncipioꝝ entis nālis ſicut ꝛ nā: negociū eni hoc qō habem⁹ ꝑ manib⁹ eſt ſciēdi grā aſſumptū a nobis. Nos aūt iā dixim⁹ ꝙ in nā ſunt oēs cāe: ꝛ in poſterioribus analeticis oſtēſuz eſt ꝙ nos nō opinamur nos ſcire rē aliquā anqꝫ accipiamus pp qd vnūquodqꝫ: ꝛ hoc eſt accipe cāꝫ ꝑmaꝫ: hoc eſt primā ꝛ eētialē ꝛ ꝑmā anqꝫ in gñe nãe nulla ē alia. Manifeſtū eſt igiꝫ qm̄ ꝛ nobis volētib⁹ ɔſiderare de gñatiōe ꝛ corruptiōe: ꝛ oīuz pħica mutatiōe eſt hoc faciēdū. Cū. n. ſcimus ꝑn⁹ ꝛ cauſas pħicoꝝ debemus tētare vt reducamus in ipſa quecūqꝫ q̄runꝫ de phyſicis. ¶ Dicam⁹ igiꝫ ꝙ vno qdē mō dꝛ cā ex q̄ ſit res cuꝫ inſit ei: ſicꝫ es dꝛ cauſa ſtatue: ꝛ argētū dꝛ cā phiale: ꝛ ea que ſūt de gñe hoꝝ que ſūt ſicꝫ mā ex qua ſit res: cū eni cā ſit vnū entiū ſm ꝙ diuidiꝫ ens in cām ꝛ cātuꝫ: cā ēt ſʒ ꝙ gñalr referꝫ ad cātuꝫ: facit nō tñ ad cāti eē: ſʒ ēt declaret ipꝫ ꝛ ꝓbet: opꝫ ꝙ nos in pħia ꝑma ɔſiderem⁹ cāꝫ ſʒ ꝙ ē entis dīa ſm ꝙ eſt ens. ¶ Cauſe aūt relationē ad cātū ſʒ ꝙ ipſa eſt ꝑn^m cognoſcēdi ꝛ ꝓbādi ipꝫ hꝫ declarare ſcia poſterioꝝ analeticoꝝ: ſed cāꝫ que rē ɔſtituit p motū nos habemus hic dicē.

Nota quaſi de cauſis dūſimode ɔſiderāt tres artiſices.

¶ Propter qō ēt mālē cāꝫ deſcribētes hec dicim⁹ ꝙ ipa ē in genere dicta ex qua ſit res: qꝛ mā ſubijciꝫ omni ſieri: ſiue illō ſit ſm ſbm: ſiue ſit ſm accñs: ſʒ nos diximus ſupra ꝙ ipſa in ſieri ſbarū eſt ſbm ꝑmū. In alteratiōe aūt ꝛ alijs motib⁹ accñtiuꝫ eſt ipſa ſbm z^m: qm̄ in illis quādo ſiūt nō ſubijciꝫ mā ſola: ſʒ potius materia ſinita per formā ſbaleꝫ: eo ꝙ nō pōt cāri accidens niſi ab ente perfecto in qua materie iſinitas ſinita eſt per formā ſubaleꝫ.

Mā ē ſbꝫ ꝑmam gñonis alioꝝ motuuꝫ ſubꝫ ſcdꝫ. vide ꝑ ō gnā. e coꝝ. c. ꝑ i Zā.

¶ Cū dꝛ ex quo ſit res itelligiꝫ ꝛ mā prima: ꝛ mā que ſeqꝫ primā qm̄ materia ꝑma eſt que eſt i potētia ad formā ꝑmā: ꝛ hec eſt idiſpoſita: mā aūt ɔ̄ris ꝑmaꝫ ē que ſe hꝫ ad formā ɔ̄iteꝫ: ſicut materia ꝑma ſe habet ad formā ꝑmam. Et hoc multiplex eſt: ſʒ in gñe ē triplex. ſ. cōmixta ꝛ complexionata ꝛ organizata quaꝫ qdam cōpoſitam vocant. In mineralib⁹ eni eſt cōmixtio ſolū elementoꝝ cū vītutibus celeſtibus operātib⁹ in eis. In plātis aūt quedā eſt cōmixtio. i. cōplexio qſi humoꝝ quorūdā: ꝛ in aialib⁹ eſt cōpoſitio ſuper hec duo organoꝝ que mēbra ſūt officialia ad aliquē actū interiorem vel exteriorē ꝑtinētia. Cū aūt mā phyſicoꝝ motui ſubijciꝫ nō deſcribimus hic materiā dicentes ꝙ materia eſt ex qua eſt res: vel que eſt in re ſita vꝉ ſubſtās forme: hoc eni mō mā eſt in gñabilibus: ꝛ forte ēt in ſubſtantijs ſeparatis: ſicut diximus in libro primo ſciētie huius. ꝛ de tali mā hic nihil loqui habemus: qm̄ illa aut nō eſt ſubiecta priuationi: aut priuatio eſt in talib⁹ per aliū moduꝫ ꝙ ſit in

Sed ꝯsidera q Cōmenta toꝛ vꝫ dicere mām eē cām formę.2.phi. 30.⁊ ꝑ phyſi. 70. Cogita tu ſup hoc quō mā nō ē cā cōpoſiti niſi vt ē ſba formeꝗ: tūc vt ꝙ mā nō hēt ꝓpꝛi am cāūtatē.

ſit in rebus generatis ⁊ corruptis. ¶ Dicimus autē ex ꝗ fit aliqd ſignificātes cōpoſitū: qꝛ mā nullā habet cauſalitatē reſpectu forme: niſi per accidēs: ſed cōpoſitū fit ꝓpꝛie: ⁊ ſup ipm ſtat actus efficiētis: ⁊ reſpectu illius eſt mā cā. ⁊ hoc mō quo ipſa eſt cā eſt pꝛicipiū cognoſcēdi ipm: qꝛ ſicut dicimus phīca non cognoſcunt niſi cognoſcat mā eoꝝ: eo ꝙ ipſa ſunt cū mā ꝯcepta: ſicut ſepius ſupꝛa dctū eſt. ¶ Nec putare debet aliqs ꝙ mā ſola ſit cognitiōis pn̄m: ita ꝙ ex ipſa ſola cognoſcat cōpoſitū: ſed potius ſicut cā eſt: ita ēt pn̄m eſt cognitiōis. Eſt autē cā ſubita forme: ⁊ hoc mō cognoſcit eē cōpoſiti per ipſaꝫ. Cuius ꝓbatio eſt qꝛ ſi nos volumus cognoſcere illud vel hoc cōpoſitū nō cognoſcimus ipm: niſi per cām huiuſmodi vel illius dtermiatā. Et cōpoſitū in genere cognoſcimus per cām in genere. Opꝫ ḡ ꝙ cauſa que eſt pn̄m cognitiōis huiuſmodi vel illius: ⁊ cā eſt pn̄m cognoſcēdi cōpoſitū ſit cā cōpoſiti. Non eſt autē cā huiuſmodi vel illius cōpoſiti in genere mā ipſa: niſi ſubſtās forme huic vel illi: vel forme ſimplr: ḡ hoc mō ⁊ nō aliter erit ipſa pn̄m cognoſcēdi cōpoſitum hoc vel illud: vel cōpoſituꝫ ſimplr: ſicut ēt eſt ipſa prius cōpoſito: ⁊ qđ prius eſt alio ⁊ eſſentiale ipſi eſt pn̄m cognoſcēdi ipm hoc mō quo eſt prius ⁊ pn̄m eſſentiale. ¶ Ex his aūt pꝫ ſolutio dubitatiōis quorūdā querētiū: cū mā ſit ſcibilis p analogiā ſolū ⁊ nō per ſeipſaꝫ: cū eē pn̄m cognitiōis ſit forme ipſius: quaſi ipſa ſit cā ⁊ pn̄m cognoſcēdi aliqđ qđ eſt ex ipſa. ¶ Qđ autē nos addimus in deſcriptiōe materie ex qua fit aliqđ cum inſit diximus ad dñaꝫ ꝓuatiōis: qꝛ ex priuatiōe fit aliqđ vt ſupꝛa docuimus: ⁊ tn̄ abijcit ꝓuatio in ipſo fieri qū fit res: ⁊ iō ꝓuatio nō eſt mā: qꝛ materia ſaluat in re que fit. ¶ Dicit etiā aliqn̄ fieri aliqđ ex aliquo ita ꝙ ꝓpō nō notat materiale pn̄m: ſed potius ordinē: ſicut dicimus ꝙ ex mane fit meridies: ⁊ ex paleſtris olympia: qꝛ poſt ludos paleſtroꝝ exercebāt ludi olympiaꝝ. Et iō ad excludēda talia ⁊ priuationem diximus cū inſit. ¶ Opꝫ aūt ſcire ꝙ ſola mā aliquando ſufficit vt cū forma cōſtituat cōpoſitū: ſicut eſt in elītis: aliqn̄ autē nō ſufficit mā ſola: ſed opꝫ cā eē diſpoſitam: ⁊ illa diſpō fit per materias diuerſaꝝ reꝝ ꝯiunctas: ⁊ illi materie aliqn̄ ſufficit ꝯiunctio tn̄: ſicut ſingularia hoīum cōſtituunt exercitū: ⁊ ꝯiunctio domoꝝ ꝯſtituit ciuitatē. ¶ Aliqn̄ autez opꝫ cū ꝯiunctiōe eſſe cōpōnē diſſiliꝫ ſpērū: ſicut eſt in ꝯiunctiōe ⁊ cōpōne lapidū ⁊ lignoꝝ ad ꝯſtitutionē domus. Aliqn̄ aūt cū ꝯiunctiōe ⁊ cōpōne opꝫ adeſſe ꝯuerſionez ⁊ alterationem ꝯiunctoꝝ ⁊ cōpoſitorum: ſicut fit in artificiali cōpōne in electuario ⁊ tyriaca: ⁊ in nāli ꝯſtitutione aīalium ex elītis: qꝛ elītoꝝ non ſufficit ſola ꝯiunctio: nec ſola cōpō in mō coniungendi ſe ad figurā hāc vel illā: vt ex hoc ſufficiēter eē habeat gn̄ata: niſi alia agāt in alia: ⁊ alia patiant ab alijs: donec ex his geſcētib9 in actiōe ꝓueniat qualitas vna mixti: ex

Documenti

Quid ē complexio.

cis que dī cōplexio. Eſt eni cōplexio ꝗlitas vna ꝓueniēs ex reciproca actiōe ⁊ paſſiōe ꝗlitatū ꝯtraꝝ i corporib9 cōmixtis: vnde in oīb9 taliter cōmixtis opꝫ poſt ꝯiūctionē ⁊ cōpōnē eē morā tpis: vt ea que ꝯiūcta ſunt ⁊ cōpoſita reducant in vnū actū mixti: ⁊ iō electuaria ⁊ tyriaca non ſtatiꝫ ꝯueniētia ſūt qū ſunt ꝯiūcta ⁊ cōpoſita ex ſpēb9: niſi prius ſit tps ꝓportionatū in quo vna ſpēs egerit in aliā ⁊ alterauerit ipſam: ⁊ ſic alterata ab ea ad formaꝫ electuarij ⁊ tyriace que eſt qualitas vna ꝯſilio quodāmō oīb9 virtutib9 particularitatis mixtoꝝ in ipſis ⁊ ſic ēt fit opatio taliū ex pticipatiōe oīuꝫ virtutū que ſūt reꝝ mixtaꝝ: qꝛ mixta p formas eēntiales manent in mixtura: ſꝫ ꝗlitas miſcibiliū ⁊ accītia per quoꝝ reciprocā actionē patiunt ꝯuerſionē mutant ⁊ ꝯuertunt caꝫ amittant excellētias ſuas ꝗs habebāt ſimplicia: ⁊ trāſeūt ad mediuꝫ qđ cōpetit mixture. ¶ Dicemus aūt de talib9 in fine de generatiōe ⁊ corruptiōe: in capīo de mixtiōe. Sic ḡ dī ꝓpe mā que cā eſt mālis: videt aūt aliqn̄ mā nō ex qua res ē: ſꝫ circa quā eſt: ſicut dī mā ſcie circa quā ponit ꝯſiderationē ⁊ ꝓbationē paſſionū: ⁊ de mā dī viſus vel itellect9 circa quā ē operatio viſus vel itellect9. Aliqn̄ etiā dī materia diſpō mālis: ſicut calidum cōplonale diſponit materialr ad vitā aīe: ⁊ de tali qdē mā nō itēdimus nos hic. Iuxta ꝓpriū aūt modum materie dī mobile mā motoris: eo ꝙ iprimit ei motoꝛ ſpēm mot9 ſic materie: ⁊ hoc mō inferioꝛ materia gn̄abiliū dī eſſe materia ſupioꝝ celeſtium: qꝛ celeſtia iprimunt ei motū oēm qui fit in ipſa: ⁊ hoc mō frequenter dī ab Ariſto. ꝙ inferioꝛa ſunt in ſuperiorib9: ſicut materia eſt in ſua forma: eo ꝙ motoꝛ eſt formalis reſpectu mobilis cū iprimat ei motum ⁊ formam: hec igitur ad preſens de materia ſufficiant.

¶ Cap. 2m. De cauſa formali ⁊ de diuerſitatibus eius: ⁊ de opinionibus que ſunt de ipſa.

L. 2. cō. 25.

Alio autez modo cauſa dī ſpecies: ⁊ exemplū: hec autem eſt etiaꝫ rō diffinitiua eius qđ quiderat eē ⁊ huiuſmodi genera: vt eius qđ eſt diapaſon genus ꝓpinquuꝫ eſt ꝓportio dupli que eſt duoꝝ ad vnū: ⁊ genus illius ꝓportionis qđ cōtinet genus dcm̄ eſt numerus ſonoꝝ: ⁊ ad hoc genus illius eſt numerus: ⁊ vltimuꝫ genus eſt forma ꝓportionis in genere illo: ⁊ partes in diffinitione. Forma eni ꝓpꝛie loquēdo eſt eſſentia que qū habita fuerit per motum in materia: tūc ꝯſtituit ſpēm ſuā eē i rebus nālibus. Dico autē ꝙ ipſa eſt ꝓpꝛie loquendo in ſe eſſentia: qꝛ eius actus ⁊ effectus ⁊ operatio ꝓpꝛia in mā eſt eē actuale cōpoſiti qđ fluit ab eēntia que eſt forma rei: ſicut lumen fluit a luce: ⁊ eſſentia venit in materiā per motum: qꝛ ipſa nō eſt in materia actu ante motū: ſed in potentia habitualitēr tn̄: ⁊ ideo forma naturalis triplex hꝫ eſſe: cū ipſa tn̄ ſit eſſentia ſimplex. Vnū eni hꝫ in priuatiōe qđ eſt forme cōfuſe ⁊ iperfecte ⁊ indeterminate: ſicut nos in antehabitis explanauimus. Aliud aūt hꝫ eē in motu ipſo in quo act9 ⁊ potentia ſunt ſibi inuicē permixta: ⁊ hoc eſſe eſt fieri. Succeſſiuoꝝ eni oīum eſſe fieri eſt: ſed ipſa forma in motu quāto ꝓpinquioꝛ eſt pncipio motus tāto plus habet de priuatiōe: ⁊ quāto fuerit ꝓpinquioꝛ fini motus: tāto minus hꝫ de priuatiōe ⁊ plus de actu. Tertiū aūt eſſe ſe hꝫ quādo ipſa eſt terminus mot9 qđ eſt eē gētū ⁊ perfectū: ⁊ illius act9 eſt eē cōpoſiti qđ ſignificātes dicimus in vbo ſubſtantiuo qū dicimus hoc eſt auꝝ ⁊ hoc eſt argētuꝫ. ¶ Nos autē hic ponimus in deſcriptiōe forme quādo habita fuerit per motū: ideo quia nos hic loqmur de formis naturalib9 que nō ſemp habent nec hntur quocūqꝫ mō ſed hntur aliqn̄ ⁊ nō niſi per motuꝫ: oīs eni forma generabiliū ꝯiūctā hꝫ ſibi priuationē: anteqꝫ eni inſit forma aſini vel ſabe in materia: tūc eſt priuatio i ea ad formā illam. Cū autē iam eſt: tūc ineſt eidē materie aptitudo ſuſcipiendi ēt alterā formā: ⁊ hec eſt priuatio ad illam que facit eaꝫ que mō ineſt aliquādo nō ineſſe: ⁊ ineſſe aliam cuius priuatio inſuit prius. Mā enim gn̄abiliū ſemp ē priuationi alicui permixta: ⁊ ideo nullā formā cōtingit ſemper ineſſe. Et iō diximus que qū habet: habet aūt tn̄ per motū vt diximus. Forme aūt ingenerabiliū ⁊ incorruptibiliuꝫ inſunt: ⁊ non aliqn̄ hntur: ⁊ aliqn̄ non hntur: ſed ſemp hntur: ⁊ ille ſunt ſpēs incorruptibiles ſicut forma celeſtiū: ⁊ aliquādo intelligentiaꝝ ſeparataꝝ: que qdem ab antiqs ꝓpꝛie forme dicebant: eo ꝙ quaſi foris manentes formabāt inferiora ſm ꝓportionē aliquā formaꝝ ſuaꝝ: pp qđ Plato dixit ꝙ forme iferioꝝ ꝓcedunt ex formis ſuperioꝝ ſicut ex quodā ecthymagio hoc eſt ſigillo ꝓcedit formā in ceram: ⁊ has ipſe formas ſeparatas dicebat. Inferiores autem generabilium formas vocat imagines: eo ꝙ ille imitabant ſm modū poſſibilē ipſas. ¶ De his aūt ⁊ huiuſmodi dicere habemus in ſcia diuina. Forme aūt iferiores dicant multiplr. Quia forma dī ſpecies ipſa: qꝛ eſt aī ⁊ exēplum ſpeciei in effectu. Videt ēt forma qꝛ in cauſa formali effectus eſt ſimilis ⁊ exēplatus ex cauſa: quoniaꝫ formalis cauſa facit id qđ fit eē in eſſe eius. ⁊ differunt tamen ſpecies ⁊ exemplum: ſicut differūt eēntia abſolute accepta: ⁊ eſſe qđ eſt ex diffuſione forme in materiam ſicut nos dicimus exemplum lucis eſſe lumē: qđ diffuſum eſt in aere: vel in alio perſpicuo: ⁊ ideo ſpecies ⁊ exēplum nō ſunt ſeparata per ſubiectum: ſed per intētiōes ⁊ rationes eoꝝ tn̄. Hec autē forma eſt etiaꝫ rei vera quiditas: quoniam res cōſtitute in eſſe nō habent hoc ꝙ ſunt a materia: ſed a forma quoniam materia eſt in potentia: ⁊ cum res eſt in potētia non eſt hoc qđ eſt: cum potētia ſit ad oppoſita: ⁊ nō habet ſe plus ad eſſe ꝗ ad nō eſſe: ⁊ ſi plus ſe habet aliqua materia ad eſſe ꝗ ad non eſſe: hoc non eſt ex materia ſꝫ ex diſpoſitionibus: que quidem non dant eſſe forme: ſed ex forma ſubſtantiali habet res hoc qđ eſt: ⁊ ideo ipſa eſt propria rei quiditas: ⁊ caꝫ diffinitur res ratio diffinitiua dicēs quid eſt res: ſumitur penes formaꝫ: ſiue ipſa concepta ſit cū materia ſicut eſt forma naturalis: ſiue ſit nō concepta cum ipſa: ſicut eſt forma mathematica ⁊ forma diuia: ⁊ ideo for-

Forma nālis triplex hꝫ eē.

Plonis opinio d formis de qua diffuſe. 7. meta. cō. 31.

For9 ē rei quditas nō, mā: vide. 7. met. tex. 54. ⁊ 2. cōmētū.

ma dicitur ratio eius qđ erat eē quid: ꝛ dicitur qđ erat melius ꝙ̄ qđ est: vt notetur prioritas forme ad esse qđ est actꝰ eius. Esse autem qđ: est eē in forma determinante rei qditatē. ¶ Genera autē huius forme sunt forme colores que continent formas proprias: quoniā cum daꝛ ratio diffinitiua oportet ꝙ ipsa incipiat a genere primo: qꝛ quiditas propria componitur a forma cōi que est genus: ꝛ a forma ꝓpria que est differentia cōstitutiua speciei: ꝛ sic oportet ꝙ sicut resolutio generis propinqui stat in genere colori: ꝛ ꝓcedit resolutio vsq3 ad genus generalissimum: ꝙ eodem modo incipiat compositio quiditatis a generalissimo: qꝛ qđ vltimum est in resolutione essentiarum primū est in cōpositione earū. Hoc autem modo se habet diapason ad proportionem dupli: quoniam nota que est diapason sicut dicit in musicis cōponitur ex proportione duoꝝ tonorum ad vnū. Genus autem continēs hāc proportionem est numerus sonoꝝ: ꝛ quia armonica aliquo modo est sub arithmetica genus qđ estꝰ remotius illo est numerus. Hoc autē modo quiditatis se habent partes diffinitionis in diffinitione posite ad totū diffinitum. ¶ Non lateat autē ꝙ si forma generaliter sumit dicē forma omne illud qđ informat ad esse aliquod sm̄ actū: ꝛ sic diuiditur forma in formam substantialem: ꝛ formā accidentalē. Forma vō substantialis adhuc dupliciter dicit. s. que est subā ꝛ quid dicit: ꝛ que est accñs ꝛ dicit qđ: subalis autē que est suba: ꝛ dicit quid est sicut lapideitas in lapide: ꝛ aīa in corpore aiato: sed subalis que nō est suba: sed dicit qđ est: sicut color forma generalis est albedinis ꝛ nigredinis: ꝛ sicut quātitas ad bicubitū ꝛ tricubitū. ¶ Nō enī sequitur si aliqđ dicatur subale ꝙ ipsum cōtineat sic suba: qꝛ substātiale mediū est inter subam ꝛ accidēs: ꝛ accñtale similr. Videtur enī substantiale qđ hꝫ modū sube ꝛ rē accñtis: ꝛ qđ hꝫ rem sube ꝛ modum accñtis: similr autē accñtale dꝛ aliquando qđ hꝫ rem sube ꝛ modum accñtis. Sicut dicimus accidere homini ꝙ est sortes: qꝛ nō cōuenit ei gratia hoīs: sꝫ ꝑ hoc ꝙ homo hꝫ eē in subto indiuiduo qđ est sortes. ¶ Accidentalis autē forma est multiplex. Aliquādo enim dꝛ forma que eadē subiecto cū figura: differēs sm̄ rōnem: vt forma idoli est figura idoli. Sed forma dꝛ cōparatione ad formatū qđ est ad intra hoc est ad subiectū cōparare formā: figura autē dꝛ sm̄ ꝙ est terminatio quanti qđ est cōparare eā ad extra vbi in exterioribꝰ subiecti cōuenit lineatio quanti que in se claudit totū ꝗ̄tū: ꝛ hec forma inter accñtales magis est ꝓpria. ¶ Videt autē generalr aliqñ omnis affectio dici sm̄ aliqđ accñs forma: ꝛ hoc mō dꝛ forma compōni ꝯtingēs simplici ꝛ inuariabili essentia cōsistens: qꝛ accñs nō cōtingit nisi composito: ꝛ per se nō variatur: sed potius subm̄ recipit variationē per ipm̄. ¶ Abusiue autē dicit forma ordinatio multoꝝ ad vnum qđ est sicut mouens: sicut dux forma exercitus: ꝛ aliquādo dicitur forma ordo viuēdi: sicut dicimus legem ꝑscribere formam vite. ¶ Nos autē hic nō itendimꝰ nisi de forma nāli: ꝛ de illa opꝫ scire ꝙ sm̄ Auicē. ꝛ sequētes eum est aliqñ simplex ꝛ aliquando cōposita. Dicit enī ꝙ forma est in simplicibus essentia eoꝝ sicut in eētiis. Et in compositis est cōpletio que nō est simplex: vñ dicit ꝙ aliqñ natura rei ē iūcta ex multis virtutibꝰ: sicut humanitas que retinet in se vires nature corporis ꝛ vires aīe. ¶ Et ex hoc surgunt due opiones circa formā subalē: quarum vna dicit ꝙ ipsa est simplex: alia autē dicit ꝙ sicut est in materia scđa ꝙ in ipsa est vnus pme materie ꝛ pter hec disposita ē: ita est in forma ꝙ scđa forma hꝫ in se oīu3 ꝑcedentiū formaꝝ vires ꝛ essentias: ꝛ hoc videt velle ꝛ Aristo. vbi dicit ꝙ eadē est rō anime que figure: qꝛ sicut figura prior est in ꝯñte sicut trigonum in tetragono ita vegetabile est in sensibili ꝛ sensibile in rōnali: ꝛ hoc modo eē est in vita ꝛ esse forma est pma. Et si nos colligamus omnes formas: tunc pma erit esse: ꝛ secūda erit forma que est corporis quantitate determinati: ꝛ tertia erit corporis hētis ꝗ̄litē: ꝛ quarta erit corporis mineralis: ꝛ qnta vitalis: ꝛ sexta sensibilis: ꝛ septima rōnalis. ¶ Rationes autē pōnis illius ꝙ forma sit simplex sunt: qꝛ cōpositū ē ex mā ꝛ forma ꝛ talis nō est cōpō forme. ¶ Amplꝰ forma cū sit alteꝝ cōponentiū: opꝫ ꝙ ipsa sit simplex qꝛ aliter cōpositio iret in infinitū: adhuc autē dīa forma est simplex. ḡ forma est simplex. ¶ Adhuc autē si forma inq̄tū forma eēt composita: tūc ois forma eēt cōposita: ḡ pma forma eēt cōposita qđ

Com. 18.

Cōpō qditatis specifice a gñe gñalissimo icipit.

Forᵃ subalis duplr dꝛ.

Subale ꝛ accidētale sunt media iter subām ꝛ accñs sꝫ cogita qꝛ iter subā ꝛ accidens nō vꝫ eadē mediū.

Forᵃ accñtalis multiplex est.

Aristoteles 2. de aia. t. c. 31.

Rōnes pōsitiōis tenentis formā eē simplicē eēntiā.

est incōuenies: qꝛ tūc oporteret ꝙ ante primā formā eēt forma. ¶ Adhuc autē si forme eēt forma tūc nō stabit illa cōpositio sꝫ forma erit forme si est cōposita: ḡ forma nō ē cōposita. ¶ Alia autē opio que dicit formā eē cōpositā dicit nō oēs formā esse cōpositā sed scđā ꝛ tertiā ꝛ sic deinceps: ꝛ hoc ꝓ vꝫ ex his rōnibus. Quia id qđ virtutē ꝛ opatione hꝫ mō aliquo hoc est in ipso per eētiā: sꝫ pma forma in scđa virtutē ꝛ operationē hꝫ: ḡ est in ipsa per eētiā. ¶ Primus autē hāꝝ ꝓpōnū pꝫ per rōnē mixti in ꝗ̄ sūt per eētiā miscibilia eo ꝙ virtutē ꝛ opationē hñt in ipso. scđa autē ꝓbaꝛ iductiue: qꝛ viuū est virtute in sensibili ꝛ eē in viuo ꝛ sic de alijs. ¶ Adhuc autē spēs forma est ꝛ ꝯstat ꝙ ipsa cōponit ex genere ꝛ dīa sicut per diffōnē pꝫ: ꝛ eodē mō ꝓbaꝛ de genere qđ ipm̄ est cōpositū cum tñ sit forma gñalis: cū. n. vt inquit ois forma sit gñalis vel spālis ois forma est cōposita. ¶ Sꝫ ad hoc sine ꝑiudicio dicimus ꝙ duplex est forma. s. que est vt ps eētie: ꝛ que est vt totū. Illa autē que est vt ps eētie est duplex. s. que ē sicut forma: ꝛ que est sicut intētio a re abstracta ꝛ vtraq3 istaꝝ ē simplex: sed vna ē sicut forma materie que est forma que facit in actu mām ꝛ est ps cōpositi: altera autē est sicut dīa rei cōstitutiua que est itētio q̄litatis eētialis que de re abstrahitur sm̄ ꝙ sub forma vltima significaꝛ: forma autē que est sicut totū illa est cōposita ꝛ illa est genus vel spēs quoꝝ vtrūq3 compositū est ꝛ diffinibile per aliquē modū: ꝛ hoc nō hꝫ dubiū nisi de gñe gñalissimo qđ nō videt eē diffinibile per genus ꝛ dīaꝫ eo ꝙ nō hꝫ genus añ se nec dīaꝫ: qꝛ aliter iret in infinitū: sed ꝯstat ipm̄ eē cōpositū per hoc ꝙ plura hꝫ ī se ꝑ hoc ꝙ hꝫ qđ ꝛ q̄le sicut pꝫ cū dꝛ suba ens ꝑ se ens. Ens igiꝛ ꝛ ꝑ se ens dicūt duo que sūt de eē sube ꝛ sic de alijs p̄ntis: sic et dicamus de oībꝰ formis: genus enī lꝫ parꝰ sit diffōnis: tñ totū est potētialr ꝯtinēs totū eē: ꝛ spēs est ꝙ actualr totū hꝫ esse rei. Sic ḡ videt nobis ꝙ forma ꝛ est simplex ꝛ est composita. Qđ autē obijciꝛ ꝙ pma est in scđa ꝛ sic deiceps dico ꝙ est in ipsa sicut potētia hoc mō ꝗ̄ trigonum est in tetragono: ꝛ tamē cōpōnē eētialē nō facit in ipso cū essentia tetragoni: qa nō sūt in tetragono disticte eētie trigoni ꝛ tetragoni: sꝫ eētia tetragoni ꝟtute ē trigonū: ita forma sequēs lꝫ eētia sit simplex tñ ꝟtute colligit ꝑcedētes formas i seipsa. ¶ Sūt tñ quidā ꝯcedētes oēs sequētes formas eē cōpositas ꝑp rōnē inductā. In hac snīa ē Auicēna ꝛ qdam alij pħici. ¶ Sꝫ nos mouet in oppositū hoc ꝙ sequēs nunq̄ diuidiꝛ a ꝑcedēte lꝫ precedens aliqñ diuidaꝛ a sequēte: ꝛ ideo sequens nihil diuersū hꝫ a ꝑcedente: sed est q̄si essentia vnica virtute multiplicata sꝫ ꝙ siuit a ꝑcedentibꝰ que sunt in ipā nō vt diuersa sꝫ vt eētia vna. hoc. n. mō et dīe sequētes que simplices sūt ꝟtute ꝯtinēt pmas. ¶ Et qđ obijciꝛ ꝙ id cuius ꝟtus et opatio ē in aliq̄: essentialr saluaꝛ in ipso: dicēdū ꝙ hoc verū est in his que sūt vnū ꝑ modū mixtiōis ꝛ illoꝝ ꝟtutes non opanꝛ pure actu simplicū sed potius operanꝛ actu mixti: sꝫ ita nō est in forma scđa ꝛ tertia: qa actus forme pme meliꝰ ē in secunda ꝙ̄ in prima. Melius enim ꝛ nobilius est rationale ꝙ̄ ens tñ: ꝛ melius nunc sensibile ꝙ̄ vegetabile: ꝛ adhuc meliori vita viuit rationale ꝙ̄ sensibile: quia in talibus potestatiuis formis ea que sunt precedentium sunt sequentiū excellēter ꝛ eminēter. Et iđ ꝑ modū cōpositū non se hñt huiꝰ forme: sꝫ potius se hñt ꝑ modū reduplicatoꝝ: qꝛ precedens nō distinguiꝛ ab eētia sequentis nec misceꝛ ei: sed potius q̄si reduplicata cōstituit formā sequētem: ꝛ iđ sequēs ē eētia vna simplex ꝛ precedēs. Et per hoc pꝫ solo ad oē qđ obijciꝛ: nos tamē de ipsis in pma pħia amplius dicemus.

Rōnes ponētium formam eē cōpositā.

Opio doctoris.

Forᵃ duplr.

Genꝰ gnālissimū lꝫ n̄ habeat genus ꝛ dīaꝫ hꝫ tñ qđ ꝛ q̄le.

Auicēne opinio sumit formas sequentes eē compositas.

Qđ id in ꝗ̄ ē opatio alicuiꝰ i eo ē eētia eius.

¶ Cap. 3ᵐ. De diuersitatibus cause efficientis ꝛ opinionibus que sunt de ipsa.

Amplius autē species tertia causaꝝ ē: vnde est ꝓnᵐ: ꝓnᵐ autē motꝰ est cā motꝰ in alio a se qđ est mā ꝛ mobile. Motꝰ autē hic dꝛ ois exitꝰ de potentia ad actū qui actus sit per formā que venit in mām. ꝓnᵐ autē motus duplex est sicut dicit Auicēna. s. preparans ꝛ perficiens: preparans quidē est id qđ preparat ꝛ disponit materiā ad hoc ꝙ suscipiat formam: sicut est motus spermatis in preparationibus quibꝰ preparat sanguinis menstruum in preparatiōibus suis ad formam suscipiendam ꝙ̄ virtutem quidem mouentem et preparantē habet sperma ex spiritu qui est in ipso qui defert ꝛ

Tex. c. 29.

fert ꝛ vehiculum est virtutis formatiue. ¶ Mouens autẽ pficiens est id qđ tribuit formã ꝯstituentẽ spẽs nãles verissime p suã essentiã mouẽdo ꝛ efficiẽdo: ꝛ hoc quidẽ est extra mãm ꝛ extra numerꝫ principiorꝫ naturalium vt inquit Auicẽna: nec ptinet ad phicũ verissime cognoscere istã diuersitatẽ agentis: sed sufficit ei vt sciat ꝙ efficiens est vna causarũ naturalium que pparat ꝛ attribuit mouendo spẽs materiebus nãlibus: ꝛ nõ dubitet quin ppatorꝫ sit pncipiũ motus: ꝛ qn pficiẽs sit etiã pncipiũ motus: qꝛ ipsuz est qđ verissime trahit mãm de potẽtia ad actũ: preparãs aũt mouẽs: iõ ponit Auicẽna: qꝛ in nã nõ ois mã susceptibilis ẽ ois forme: neqꝫ ois forma est actus cuiuslibet materie: qꝛ fm dispõnes materie forme isundunt a datore vt dicit Plato. Et qꝛ nõ ois forma cuiuslibet est materie: ideo opꝫ nãlẽ cognoscere ꝛ mãm ꝛ formã si debeat scire pfecte subam rei nãlis vt diximus in antecedẽtibus istius libri. ¶ In hac aũt snĩa plures sapientũ Auicenne ꝯdicũt dicẽtes in nrã inter principia nãlia esse principiũ efficiẽs qđ verissime trahit mãm de potentia ad actũ: ꝛ vt nos plenius hanc ꝯdictionẽ vidẽ possimus ponemus aliquas rõnes pro vtraqꝫ pte. ¶ Rõnes igit̃ pro Auicẽna sunt hec. In genere.n. cãe efficiẽtis necesse est vnũ esse efficiẽs primũ: aut efficiẽs necesse est ꝙ sit p suã essentiã efficiens: cuius exemplũ est sicut si nos poneremus calorem habere esse separatũ a suba: tũc.n. calor per suã essentiã calefaceret sicut lux p suã essentiã lucet: sicut aũt calor tũc esset pmũ efficiẽs in calefaciẽtibus oĩbus: ꝛ lux in lucẽtibus: ita necesse est in vniuersitate tota efficientiũ esse vnuz qđ est simpliciter efficiens esse oĩum rerꝫ: ꝛ necesse est ꝙ illud efficiat ipm p suã essentiã. Cũ aũt ordo sit in efficiẽtibus: scđm non hꝫ vtutẽ efficiẽdi nisi p virtutẽ primi que influxa est ei sicut in octauo huius scie pbabit̃ libro. Et tertiũ silr ꝛ sic vsqꝫ ad vltimũ: ergo sola forma ꝛ essentia primi efficit in oĩbus alijs sicut sola etiã essentia caloris calefacit in oĩbus calidis: ꝛ sola essentia lucis lucet in oĩbus lucẽtibus: ergo scđm ꝛ tertiũ p hoc qđ addũt essentie ꝛ forme: primi nõ efficiũt: sꝫ pparãt vt facilius ꝛ aptius recipiat formã quã attribuit ei primuz. ¶ Adhuc aũt scđꝫ mouẽs nõ dr̃ nec est mouẽs: nisi qꝛ habet spẽm primi mouẽtis: ꝛ eodẽ mõ tertiũ nõ dr̃ mouẽs: qꝛ habeat spẽm scđi inquãtũ est scđm: sed qꝛ hꝫ spẽm primi mouentis: qꝛ aliter tertiũ esset 2m cũ primũ sit scđo ꝛ nõ eẽt tertiũ: igit̃ a pmo mouẽte ab esse in tota vniuersitate mouentium erit vna spẽs motoris primi: ergo sua spe oẽ qđ est hñs esse in mã pficit̃ fm esse ꝛ educit̃ de potẽtia ad actũ: ergo ipse solus qui est primũ efficiẽs sua spe educit de potẽtia ad actuz: ꝛ oĩa alia sunt pparantia mãm. ¶ Adhuc aũt qđ est agens pter agẽs primũ sunt qualitates prime vel aliqua qualitas causata ab ipsis. Cõstat aũt ꝙ aliqua qlitas cũ sit accñs nõ attribuit formã subalẽ his que sunt fm nãm: qꝛ forma subalis causaret̃ ab accñtibus qđ est ipossibile: cũ accñs causet̃ a subã: ꝛ sit vestigiũ quoddã sube. ¶ Adhuc si oẽ calꝫ egredit̃ a calido primo: ꝛ frigiduꝫ a frigido primo: ita necesse est ꝙ omne esse scđm egrediat̃ ab esse primo. Constat aũt ꝙ esse primũ est efficiens primũ: ergo oẽ esse egredit̃ ab ipso. Cũ aũt egredit̃ ab ipso nõ egredit̃ ab ipso nisi sicut ab eẽ lciẽte p essentiã: ergo ipsum solũ p suã essentiã efficit oẽ esse. Hoc aũt etiã habet̃ p verbũ illud qđ dr̃ in libro de causis: ꝙ cã scđa hꝫ a cã pria: ꝛ qđ est ꝛ qđ cã est. Plura aũt de hoc dici hñt in sciẽtia prime phie. ¶ In oppositũ aũt huius scie ꝯtra pdicta oĩa sunt plurimi peripatheticorꝫ dicẽtiũ ꝙ cãe efficiẽtes nãles esse hñtes in mã nõ solũ pparant: sed etiã efficiũt res nãles: ꝛ educũt eas de potẽtia ad actum vtẽtes his rõnibus. ¶ Quia oĩ eo mõ quo mouet̃ mã mouet̃ ab aliquo tãgente ipsam: mouet̃ aũt aliqua forma educente ipsam de potẽtia ad actũ: ergo mouet̃ aliquo tãgente ipsaꝫ. Qđ aũt tangit ipsam nõ est extra nãlia: ergo intra numerꝫ nãliũ est ꝙ educit mãꝫ de potẽtia ad actũ. ¶ Adhuc aũt generãs vniuoce est generãs primũ ꝛ nõ generãs pmũ: sed ꝛ generãs vniuoce est qđ educit mãm in similitudinẽ forme ꝛ rõnis ꝛ sube: ergo generãs primũ educit mãm in silitudineꝫ rõnis ꝛ forme ꝛ sube. Qđ aũt educit mãm in similitudinẽ rõnis ꝛ forme ꝛ sube educit eã de potẽtia ad actũ: ergo generãs primũ educit mãm de potẽtia ad actũ: ergo intra nãlia est qđ pficit mãꝫ. ¶ Adhuc aũt infra in septimo huius scie libro pbabit̃ ꝙ inter mouens ꝛ motũ nõ est mediũ: sed oẽ pficiens mãm est mouẽs eam: ergo inter pficiens ꝛ mãm que pficitur nõ est medium: ergo id qđ pficit mãm imediate iunctuꝫ est materie ꝛ est in ipsa: hoc aũt qđ est in mã est intra nãlia. ¶ Ecce hec est sentẽtia vtrarũqꝫ opinionũ ꝛ eligat vnusquisqꝫ qđ vult. ¶ Nos aũt dicimus put nobis videt̃ ꝙ vtraqꝫ istarꝫ opinionũ vera est fm aliquẽ modũ: absqꝫ dubio enim vna est forma oĩuꝫ mouentiũ a primo vsqꝫ ad vltimũ in vno genere motus: sꝫ hec forma dupl'r ꝯsideraf.s. fm essentiã ꝛ fm esse: ꝛ essentia qdẽ vna est in oĩbus mouẽtibus: esse aũt ipsius fm qđlibet mouentiũ est aliud ꝛ aliud. ¶ Qualr̃ aũt hoc sit ponemus duo exempla: vnum quidem in natura ꝛ alterum in arte. In natura quidem est exemplum lux que est vna in essentia fm ꝙ est in aere ꝛ in corpore terminato: ꝛ tamen in aere est lumen ꝛ in corpore terminato color albus vel viridis vel niger fm diuersitatem corporis terminati: ꝛ in omni corpore terminato est vna essentia lucis: nõ tamen est vnus color propter diuersitatem esse eius qđ habet in diuersitate specierum. Et propter hoc dicit Aristo. ꝙ lux est colorꝫ hypostasis: ꝛ hypostasis omniuꝫ colorꝫ est vna: ꝛ id qđ formale est in omnibus coloribus est vnum: sed tamẽ qꝛ recipiens diuersimode recipit esse lucis variatur: ꝛ ideo diuersificant̃ colores hoc modo loquendo: vna est essentia formalis ꝯtrariorꝫ colorꝫ albi videlicet ꝛ nigri: sed pter esse diuersum efficiunt̃ cõtrarie species colorum. ¶ In artibus aũt exemplum est in regula edificij: illa enim essentialiter vna est: ꝛ tamen aliter recipit̃ rectitudo eius a ligno recto: ꝛ aliter a nodoso: ꝛ ideo aliud est esse eius in recto: ꝛ aliud in nodoso: cum tamen essentia vna reguiet vtrũqꝫ: ꝛ pter esse diuersum efficitur diuersa: ꝛ quasi ꝯtraria edificatio nodosi ad edificationeꝫ recti. Sic ergo intendimus dicere ꝙ vna est essentia qua mouet primum mouens ꝛ omnia ꝯsequenter mouentia: sed hec essentia diuersum habet esse fm ꝙ est participata a primo mouẽte ꝛ a ꝯsequenter mouentibus: ꝛ quanto plus distat a primo motore: tanto plus ꝯiungit̃ materie diuersitati dispositionũ ꝛ facilius impeditur. Et ideo quantũ ad essentiam qua mouet primum mouens verꝫ dicit Auic. qꝛ sic solum primũ mouens educit de potentia ad actum ꝛ perficit mãm. Sed quãtum ad esse verꝫ dicunt alij ꝯtradicentes sibi. Et scias ꝙ primum mouens ꝛ scđm: ꝛ sic deinceps non distinguunt̃ penes essentiam qua mouent p se: qꝛ illa est vna in omnibus eis vt diximus: sed distinguunt̃ penes esse qđ est diuersuꝫ in ipsis: ꝛ etiam in rei veritate causa verius mouet p esse ꝙ p essentiã: ꝛ ideo verius est ꝙ cã nãlis pficit ꝙ ꝙ nõ pficit: sꝫ causa diuina. ¶ Huius etiã cã est ꝙ sequẽs cã nõ destituit̃ aliqua opatione essentiali: nullã aũt essentialẽ sed tñ pparatiuam haberet si scđa cã nõ nisi ppararet: vñ ꝛ Arist. dixit ꝙ virtus formatiua rerꝫ est in semine rerꝫ nãlium: ꝛ mouet magis per esse ꝙ p essentiã: ꝛ tñ diuersificat̃ magna diuersitate lꝫ pcedat a vera essentia tota virtus motiua: sicut virtus regule variat̃ in his que fm se melius ꝛ minus obediunt regule: ꝛ virtus lucis variat̃ ꝛ in terminato ꝛ fm diuersitatẽ supficierũ corporis terminati: ꝛ per hoc pꝫ solutio ad omnia que p vtraqꝫ secta inducta sunt. ¶ Scias aũt ꝙ efficiẽs dicit̃ non tñ pficiens vel pparans: sed etiã coadiuuãs: sicut efficiens dicit̃ deliberans in ꝯsilio: ꝛ adiutor ad hoc ꝙ aliquid fiat: sꝫ deliberans ꝛ dans consilium: spẽm que est ratio operis persuadet. ꝛ ita dat mouens ad opus in animabus aliorum: coadiuuans autem dicitur ille qui partem habet in opere vel in facultate ad opus: ꝛ non pter se facit illud sed pter alterꝫ: ꝛ hec dicta sunt de causa efficiente.

¶ Cap. 4m. De causa finali: ꝛ de diuersitatibus suis.

Adhuc autẽ causa dicit̃ quẽadmodum finis: finis aũt est cuius causa fit quicquid fit. De his que ad finẽ illum obtinendum sunt ordinata sicut sanitas est causa deambulationis. ¶ Cum enim queritur pter quid Plato deambulat: dicimus vt sanetur: ꝛ dicentes sic opinamur assignare causam. Est enim finis causa causarꝫ: quoniam finis mouet efficientem vt ipse moueat materiam. Mouet aũt finis efficientẽ sicut res desiderata mouet desideriũ: ꝛ ideo dr̃ ꝙ primũ in intẽtione est finis: qꝛ finis primo est in intẽtione mouẽtis que prestituit sibi finem ad quem terminentur actio ꝛ motus eius. Cũ aũt finis intentus mouet efficientẽ: tũc mã mouet̃ ad fi-

Rõnes Aui. ponẽtis datorẽ formaꝫ

2a ratio

3a ratio

4a ratio

Rõnes opionis aduerse quã sectatur Cõmẽ. 7. me. te. 31. cõto. Et Alexan. sicut ipse testatur.

2a ratio

3a ratio

7o phy. t. c. 10 ꝛ infra.

Opio doctoris media.

Cogita subtiliter qñmõ sit vna eẽntia q̃ mouet pmo mouẽs: ꝛ q̃ mouẽtia mouẽtis cũ essentia pmi mouẽtis sit idepẽdẽs: eẽntia dt alio rũ mouentiũ sit depẽdens.

Tex. c. c. 29.

Tex. c. c. 29.

nē eādē: ⁊ ꝑpter priuationē que est in ipsa desiderat eā: ⁊ sic inducit forma que est finis: ⁊ sic pꝫ ꝙ finis est causa causarum q: ad causandū quodāmodo mouet oēs causas. ¶ Est aūt finis duplex in genere. s. vlis ⁊ pticularis: finis vlis est quē cā vniuersalis itēdit in omnibus suis effectibus simul: sicut motus vniuersalitatis p oēm motum intēdit ꝯsequi finem: qui est sicut ducis exercitus finis: hoc est ꝯsequi prime cause similationē quātū possibile est. Et si descendit in causis vniuersalibus: tūc vniuersalis causa hois in oī genere ꝑpetuitatē hois intēdit ꝯsequi: ⁊ sic est in alijs. ¶ Finis aūt particularis est quē particularis natura intendit ꝯsequi in opere vno: sicut est forma hois in hoc gn̄ato qui est Plato vel sortes. ¶ Adhuc aūt finis est de his que multiplr dicunt: sꝫ distinguemus hic in prima pbia. ¶ Sed ꝙ hoc dicēdū est hoc est ꝙ finis aliqñ dicit id in quo est terminus intentionis: ⁊ hoc ꝓprie dicit finis. Aliqñ aūt dicit terminus operis: ⁊ hoc dicit finis minus ꝓprie. ¶ Exēplū autē primi est sicut pater intendit in filio similitudinē speciei ⁊ forme p generationē: exēplū aūt scd̄i est sicut proiectio spermatis in matricē p coitū: q: est hoc est terminus sue actiōis. Alijs aūt modis etiā dicit finis sicut est finis qui est rei vltimū: ⁊ finis in quo finit ⁊ deficit res: sed de talibus multiplicitatibus nō intēdimus eo ꝙ finis sic dictus non habeat rationē cause sed termini tm̄.

Tex. c. c. 29.

¶ Nos aūt hic de fine loquimur inquātū est causa ⁊ nō inquantū est finis tm̄. ¶ Dicunt aūt fines etiā oia que sunt circa finē vltimū: ⁊ post mouēs primū ordinata ad finē: eo ꝙ illa sint fines respectu ꝑcedentiū lꝫ sint efficiētia respectu finis vltimi: ⁊ ea sunt de quibus dicit Arist. ꝙ mouēte alio ꝑcedente ipsa media fiunt finis: sicut sanitatis medium quo ꝯsequimur ipsum est attenuatio siue macies: ⁊ ideo cū ieiunamus ꝑpter sanitatē tanq̄ ꝑpter finē vltimū: tūc dicimus ꝙ ieiunamus ꝑpter maciē: q: terminus ieiunij est macies: ⁊ in ipso intendimus vt ꝯsumant humores putrescētes: quibus ꝯsumptis sanamur: hoc modo purgationes etiā sunt media ad sanationē: ⁊ accipimus potiones vt purgemur: ⁊ ipsa potio ⁊ organa medicinalia sicut clistere ⁊ embroce sūt media ⁊ sunt fines precedentiū actionū que agimus vt sanitatē ꝯsequamur. Oia enim hec sunt gratia finis ⁊ hñt differentiā adinuicē: q: q̄dā eoꝝ sunt opera sicut deambulatio ⁊ potio: quedā aūt sunt organa siue instrumēta sicut clistere ⁊ embroce.

Tex. c. c. 30.

¶ Cause quidē igit tot modis fere dicuntur quot modis dictum est. Dico aūt fere tot modis: qm̄ in veritate modi essentiales causaꝝ nō sunt plures: sed modi accidentales sunt plures: sicut infra patebit.

¶ Cap. 5ᵐ. Et est digressio declarās diuersū ordinē causaꝝ.

Nota qualr ordo cāꝝ triplicīter ꝯsiderari potest. ⁊ quātū ad eē suū re. ⁊ quātū ad cāusatē: ⁊ quātū ad mouere.

ST AUTEM Ordo in istis causis diuersus: hic eni enumerate sūt fm̄ ꝙ sunt propinquiores rei causate que est effectus: hoc eni causat per motū cuius subm̄ materia est: ⁊ actu cōplens est forma: ⁊ hec sunt duo itrinseca causato: pn̄cipiū aūt mouēs a quo motus fluit in mobile efficiēs ⁊ terminus motus est finis. Si aūt ꝯsiderent fm̄ intētionē causaꝝ: tūc prima est illa que est causa causaꝝ que est finis: quia hec mouet efficientē: ⁊ ꝑpter hoc efficiēs est scd̄a: ⁊ q: itēdo formā mouēs: efficiēs eo ꝙ forma ꝯueniat cū efficiente: ideo tertia forma est: ⁊ vltima est mā que plus distat ab efficiēte ⁊ fine. Si aūt cause attēdant fm̄ esse: tūc prima causaꝝ est efficiēs: ⁊ scd̄a est mā que mouet ab ipso: ⁊ tertia est forma que ꝑducit actu efficiētis in qua p̄ ꝯsequit intētionē suā: ⁊ ideo vltima est finis. Si vo attēdat rō illa que est rō mouendi: cum omne qd̄ mouet a forma habeat rationē mouendi: prima erit forma: ⁊ scd̄a efficiens: ⁊ tertia finis: ⁊ vltima mā. Et sic patet qualiter diuersus ordo est in causis ⁊ lꝫ hec pertineant ad primam pbiam: tamen hic interposita sunt vt facilior sit doctrina.

¶ Cap. 6ᵐ. De comparatione causarum ad effectus.

Tex. c. c. 30.

CUm autē Cōparamus causas istas ad effectū ꝯuenit eiusdem effectus p se plures eē causas ⁊ nō fm̄ accñs. sed p se ⁊ essentialr: sed nō fm̄ vnū ⁊ eundē modū causalitatis: sicut statue idoli cā efficiēs p se est statue factiua ars: ⁊ causa eius mālis etiā est es: ⁊ nō fm̄ alteꝝ aliquid: sed fm̄ ꝙ est statua p se: ⁊ hoc modo eiusdē etiam est causa formalis figura eris: ⁊ causa eius finalis est representatio iouis: vel alterius cui similis facta est statua. ¶ Similr etiā si cōparauerimus eas adinuicē: vna videbit esse causa alteri⁹: sicut laborare vel secari est causa sanitatis siue bone habitudinis: ⁊ similr sanitas est cā dolēdi vel secandi: sed nō fm̄ eundē modū causalitatis: sed potius sanitas est causa dolēdi: sicut finis ꝑpter quē sustinemus dolorē. q: vt dicit versificator. Ut corpus redimas ferrū patieris ⁊ ignes. Sed dolor est sicut causa mouens ad sanitatē. ¶ Amplius sit adhuc cōparatione facta cause ad effectū eadē est causa ꝯtrioꝝ non eodē mō: qm̄ enim presens est causa alicuius effectus p se: illū absentē dicimus esse causam ꝯtrarij: ⁊ maxime tūc quando posset adesse ⁊ deberet ⁊ se subtrahit: sicut absentia gubernatoris nauis causa est periculi nauis: cuius erat ꝑsentia causa salutis.

Dubium

¶ Sꝫ forte de dictis dubitabit aliquis: cū eni ꝯuenit plures esse causas vnius ⁊ eiusdē fm̄ diuersum modū causalitatis: quereret forte aliquis Utrū ꝯtingat plures esse causas p se vnius ⁊ eiusdē p se effectus fm̄ vnum ⁊ eundē modū causalitatis. Hoc enim videt in multis rebus naturalibus: sicut in colore vnguis in manibus hois quem efficiūt formaliter duo. s. sanguis ⁊ albedo corni. Bonus color faciei resultat ex albedine pellis ⁊ rubore sanguinis sub pelle: ⁊ est in multis inuenire sic.

Solutio fm

¶ Si quis forte dicat plura vnita efficere vnū sicut efficit tractus nauis: ⁊ sicut fit mixti pfectio: ⁊ similr fit in coloribus dictis: ⁊ ideo habēt efficientia plura que oia sunt efficiens vnū vnitū.

Reprobatio

¶ Hoc nō potest esse vt videt: q: nō vniunt neq: miscent sanguis ⁊ vnguis: ⁊ sanguis ⁊ pellis. sed sunt distincta: ⁊ ideo talibus nō videt esse simile.

Solutio vera

¶ Sed dicendū ꝙ colores duplr cōmiscent. s. in materia ⁊ in deferentē. In materia sicut qñ nigra subā miscent cum alba ⁊ resultat color rubeus. Alio aūt mō miscent in pspicuo deferente spisso: tūc enim color imutans visū in pspicuo spisso: ⁊ si perspicuū illud ꝑpter sui spissitudinē habeat colorē aliquē: tūc resultat color vn⁹ quasi diffusus sub alio ⁊ in alio: sicut est in lumine p vitrū viride vl rubeū splēdens: ⁊ talis est vnio efficientiū colorē vnguis ⁊ faciei de quibus dictum est.

Nota ꝙ efficiens nō est cā finis: nec vi[...] nis est cā: nec vt finis est fi[...] nis: sꝫ solū fꝫ eē qd̄ hꝫ i m[...]

¶ Aduertendū etiā est cum comparat vna causa ad aliā qd̄ est causa ipsius ꝙ hoc accidit multis modis: est enim efficiens ⁊ comparat ad finem: ⁊ dicit efficiens esse ipsius: sicut deambulatio est causa sanitatis: non intelligitur efficiens esse causa cause finalis: neq: fm̄ ꝙ est causa neq: fm̄ ꝙ est finis: sed tm̄ fꝫ esse qd̄ habet in mobili qd̄ est subiectum. Si enim efficeret ipsum fm̄ ꝙ est causa: tunc nō oporteret ꝙ finis esset causa causarum: sed potius causalitas eius esset effecta a causa efficiente ⁊ formali: ⁊ hoc non est verum. Similiter si efficeret ipsum inquantum est finis: tunc finis non esset fm̄ rationem ante efficientem: ⁊ sic non moueret ipsum. que omnia falsa sunt. Relinquitur ergo ꝙ non efficiat ipsum nisi fm̄ esse quod habet in materia. Quādo aūt finis dicitur esse causa efficientis: tunc est causa econuerso inquantum est efficiens: q: mouet ipsum ad hoc vt efficiat ⁊ non est causa fm̄ esse: qm̄ nisi haberet esse non moueretur ad efficiendum a causa finali: ⁊ ideo lꝫ efficiens sit causa finis: ⁊ econuerso: tamē opposito modo se habet causalitas ipsoꝝ sicut dictum est.

Cō. 30. Mā nō ē cā forme per aliquē modū

Comparatio autē talis non est inter materiam ⁊ formam: quoniā materia non est causa forme per aliquem modū: sed potius est causa compositi: sꝫ forma causa est materie fm̄ ꝙ est in actu ⁊ nō fm̄ esse materie nec fm̄ ꝙ est materia: q: qd̄ sit materia nō habet a forma: sꝫ a seipsa. Qd̄ aūt sit in actu habet a forma ⁊ nō a seipsa: efficiēs aūt nihil omnino habet a forma fm̄ ꝙ est causa formalis ⁊ actus materie: sed fm̄ ꝙ ipsa forma est principiū motus ⁊ operationum: sic habet efficiens a forma sua mouere mām ad formam ad quam mouet: ⁊ materia habet ab ipso motum ⁊ passionem quo mouet ⁊ patitur: sed efficiens neq: qd̄ causa est neq: qd̄ est habet a materia.

Nisi aliquid forme esset in mā nō appeteret mā formā sed cogitur q: videt seq oppositum

Similiter si cōparatur materia ⁊ finis: finis nihil habet a materia: sed in mā accipit esse a cā efficiente: mā aūt hꝫ a fine appetitū quo mouetur ad ipsum fm̄ ꝙ finis idem est cū forma vt infra declarabimus: qm̄ sicut in primo libro diximus: nisi aliquid forme esset intra mām non appeteret mā formā ⁊ finē. Et hec dicta sint de cōparatione cāꝝ ad effectum ⁊ adinuicem.

¶ Cap. 7ᵐ. Declarans sufficientiam quatuor causarum.

Tex.c.c.31.

LIcet autē ad primā phīam ptineat pbare numerū causarū: tñ ppter doctrine bonitatē hic aliqd de hoc dicemus: sumētes primo rōnē ex inductione. ¶ Oēs enī nūc dicte cause in quatuor ɔcidūt spēs manifestas. Dico aūt manifestas: qꝛ lꝫ multe sint diuersitates vniuscuiusqꝫ earū sicut diximus: tñ reducunē oēs in modos q̃tuor in cōmuni: sicut pꝫ in diuersitatibus mãe. ¶ Elemēta enī syllabarū ꝛ mã vasorū ꝛ ignis ꝛ aqua ꝛ terra ꝛ aer corporū mixtorū ꝛ ptes organice totius compositi etheogenij: ꝛ ppositiones ɔclusionis: sunt oīa cā sicut ex quo est res: ꝛ hoc est esse cām mãlem in cōmuni. Diximus.n. supra in capitulo de cā mãli: ꝙ aliqñ mã sola est cā: aliqñ vult hēe ɔiunctionē dissimiliū: aliqñ ɔiunctionē similium: aliqñ ɔiunctionē ꝛ cōpositionē ꝛ ɔuersionē ɔiunctorū: ꝛ sic fit diuersa ɔiunctio vel cōpositio vt diximus. ¶ Elemēta enim syllabarū ꝛ dictiones orationū sunt mã p ɔiunctionē ꝛ cōpositionē discretorū dissimiliū. Et tali cōpositioni rñdet quoddā vniuersū qḋ ɔstituit ppie ex pluribus discretis dissimilibus ad finē vnū ɔiūctis ꝛ cōpositis. Mã aūt vasorū est sicut simplex mã cōposita forma in naturis. Ignis aūt ꝛ cetera elemēta sunt mã ex diuersis cōposita ꝛ ad vnū actū mediū alterata: ꝛ illiꝰ forma est cōplexio. Quādo aūt componunē ptes etheogenee vt manus ꝛ pes ex alteratis adinuicē ꝛ vnitis: tūc forma illi rñdens est forma totius: qꝛ totū exigit in partibus diuersitatē. Propositiones aūt sunt mã ɔclusionis p cōparationem potētie ad actū: qꝛ in veritate ɔclꝰo non ɔsistit ex ppositionibus nec ex maiori ꝛ minori extremitate que sunt subiecta ꝛ pdicata ppositionū: qꝛ aliud est subm vel pdicatū ɔclusionis. Nō enī intrant in mãm ɔclusionis fm ꝙ sunt subiecta vel pdicata ppositionū: vnde nihil est in ppositionibus de rōne materie ad ɔclusionē nisi cōparatio potētie ad actū que est in mã: ppositiones enī in modo ꝛ figura ordinate sunt in qbus potētia est ɔclusio. ¶ Neqꝫ tamē ɔclusio se hꝫ vt forma ppositionū sed potius sicut effectus earū. Et ideo etiam ab alijs quibusdā dicunē ppositiones efficiētes cā ɔclusionis. Iste ergo modus minus hꝫ de rōne materie. ¶ Ex oibꝰ ergo etiā his est videre ꝙ nō inuenit in ista diuersitate aliqd qḋ ad cām mãlē aliquo mō nō reducat. Cā aūt causarū que dā sunt sicut subm vt diximus fm ꝙ se hñt partes ad totum quocūqꝫ modo ɔueniāt siue p vnionē solā siue p vnionē ꝛ cōpositionē: siue p vnionē cōpositionē ꝛ alterationē: siue etiam alio modo a dictis ptibus accipiant: vt ille ptes que sūt tñ in potētia vt ptes ɔtinui nō diuisi neqꝫ distincti neqꝫ cōpositi ex diuersis. ¶ Sūt alio modo diuersitates formarū etiam rñdentes diuersitati cōpositionis. ¶ Exigunt enim ad oēm cōpositionē tria. s. qualitas: ordo: ꝛ positio. fm ꝙ etiā dicebat Democritus: ꝛ qualitati quidē cōpositorū rñdet spēs: ordini aūt rñdet totum: ꝛ positioni rñdet cōpositio. Sed materie fm ꝙ est in potētia rñdet forma que qḋ quid erat esse: qꝛ illa dat eē materie ꝛ quidditatē: ꝛ sic pꝫ ꝙ etiā ista formalis diuersitas vnitur in vnitate forme in cōmuni. Semē aūt gñationis generatorū: ꝛ medicus: ꝛ ppōnēs: ꝛ vīr oē faciens sunt oīa cause efficiētes: vñ est pncipium mutationis ꝛ statꝰ ꝛ motus. Semen quidē sicut id qḋ hꝫ virtutē mouētē ꝛ formātē intra. Medicus aūt est sicut mouēs extra: sicut est in alijs artificiatis: ppositiones aūt est sicut ordināns mãm cōclusionis que est ppōnēs ꝛ vniuersalr faciens: hoc mō semp mouet vel operat vt aliquid fiat: ꝛ nec ista diuersitas egredit in cōmuni rōnē cause efficiētis. Alie aūt diuersitates sūt in causa que est cuius gratia que est sicut finis ꝛ bonū aliorum. Illa enī causa que est finalis potissimū ꝛ dignissimum vult esse inter alia. Et ideo fm diuersitatē boni ꝛ digni variat: ꝛ hoc quidē in naturis semp est in veritate bonū: sed in volūtarijs: aliqñ est bonū simplr: aliqñ aūt videt bonum simplr: sed forte est bonū vt nūc vel simile bono: ꝛ hoc nihil differt quo ad hoc quin semp habeat rōnē finis: ꝛ ita nec in rōne boni ꝛ digni inuenit aliquid qḋ ad cām finalē nō reducat: ergo nō sunt nisi quatuor cause essentialis in communi. ¶ Possumus aūt etiā ad hoc dicere ꝙ cū ois cā influat sup effectū ɔstituēdo ipsum influēs illud aut est intus: aut extra. Et siquidē est intus: aut est fm actū aut fm potētiā: siue fm id qḋ substat: vel fm id cui tanqꝫ ɔtrari essentiali substat: siue fm rōnē pfectibilis: aut fm rōnē pficiētis. Siqdē est fm potētiā ꝛ substās ꝛ pfectibile est mã. Si aūt est fm actū ꝛ naturā que substat est pficiēs: tūc est forma. Si aūt est influēs extra tūc vel est mouēs vel intētio mouētis. Et vno modo est efficiens: alio mō finis: sed iste modus hꝫ respectū prime phīe ꝛ nō est nãli pprius. Alia ergo dicenda de quatuor essentialibus modis causarū differant vsqꝫ ad phīam primā. Cause quidē igitur sunt hee quas diximus: ꝛ tot etiā quot nos diximus sunt species earundem.

Nō do ppōnē sint mã ɔclusionis: ꝛ quō est efficiēs. ɔsidera cū mã ꝛ efficiēs nō coincidāt. 2. phy. 70.

Tē. 31.

Tē. 31.

Bonū in nãlibus semp ē bonū simplr. vide cōm. 12. meta. cō. 18.

¶ Cap. 8m. De modis accidentalibus causarū ꝛ subalibus.

MOdi autē accidētales causarū sunt multi videlꝫ: eo ꝙ multa accidunt cuilibet cause: ꝛ de oibus illis modis non est possibile dicere in singulari: qꝛ diuersitas que est ex accñte qḋ est accñs: p accidēs ꝛ cōiter nō est reducibilis ad artē: cū sit indeterminata ꝛ infinita: sed in communi dicemus modos magis vsitatos. ¶ Est ergo ɔsiderādū ꝙ ois causa capitales ꝛ cōmunes modos hꝫ octo. Cause.n. que sunt sīles in specie sicut efficiētes: aliqñ dicunē priores ꝛ aliqñ posteriores: sicut sanitatis causa prior est medicus: ꝛ posterior cā eiꝰ est artifex. Et in causis formalibus: cā prior diapason: est pportio dupli: ꝛ causa posterior numerus ꝛ vniuersalr quecūqꝫ cā sit alicuius ppria ꝛ prior: oēs ɔtinētes illā sicut cōmune ɔtinet minus cōmune sunt cause posteriores eiusdē. ¶ Dicunē etiā secūda diuersitate modi accidentalis cause sicut causa accñtalis ꝛ causa p se siue essentialis. Causa aūt accidētalis est que est accidens cause per se ꝛ genera illius accidentis qḋ accidit cause p se. Dicuntur etiā cause p se accidētales sicut in genere cause efficientis: statuarius dicit p se esse statue cā: sed qꝛ statuario accidit Polycletū vocari: ideo p accñs dicit etiā Polycletus cā statue. Cōtinēs aūt Polycletū est hō ꝛ aīal ꝛ suba: ꝛ ideo hō ꝛ aīal ꝛ suba cā statue p accñs esse dicūtur. Inter accñtia vō aliqua sunt ppinquiora ꝛ qdā lōginquiora ab actu cause p se: qñ si dicat statuario accidere ꝙ sit musicus: ꝛ iō musicus dicat cā statue ꝛ dicat eidē accidere ꝙ sit albus: ꝛ ideo dicat esse cā statue: lōginquius accñs a cā p se statue erit albus qꝫ musicus: qñ nō est musicus nisi hō: ꝛ silr nō est statuarius nisi hō: qñ vtrūqꝫ est disciplina qdam: ꝛ solus hō est aīal discipline susceptibile. Sed alba multa sunt que nō sunt hoīes nec albedo ɔuenit cū arte statuarū in primo genere: ꝛ ideo lōginquior cā est albus statue qꝫ musicus. ¶ Preter oēs aūt nūc dictos modos causarū que sunt p se vel p accñs sunt alij modi: eo ꝙ cā dicit aliqñ cā in potentia que potētialr est cā: ꝛ aliqñ dicit cā in actu que opat actu vt aliquid fiat vel causat in effectu: sicut cā edificādi domū est cā potētialr edificans ꝛ actualr edificās: sed potentialr edificans triplr variat. Est.n. potētia remota que est indispositā hñs tñ habitualitatē nature sicut puer potētialr edificat. ¶ Est ēt potētia disposita hñs iclinationē ad actū ex dispōne: sicut iuuenis icipiēs adiscē edificationē edificat: ꝛ hic ē habēs habitū: potētialr edificās anteqꝫ edificet fm actionem edificādi erit edificator in actu. ¶ Scdꝫ ēt oēs istos: videlꝫ modos cāꝝ ꝛ alios duos quos dicemus: siūt etiā diuersimode ea quorū sūt cāe. s. effectus. Est.n. in effectu ppinquū ꝛ remotū fm ppinquitatē ꝛ cōmunitatē causati sumptū: sicut dē cā statue ꝛ imaginis: ꝛ fm cāꝫ nãlē dē effectꝰ eē ꝛ mã. Et sicut in accñtibus effectuū silr est: sic in accñtibus cāꝝ fm ppinqtatē ꝛ lōginquitatē ꝛ p se ꝛ p accñs ꝛ fꝫ potētiā ꝛ actū. ¶ Amplius ēt qdā cāe dicūr aliqñ cōplexe cū qbusdā: ꝛ aliqñ dicūr icōplexe eo ꝙ solitarie sic cā statue nō dē Polycletus tñ qui est cā p accñs: nec statuariꝰ tñ qui est cā p se: sꝫ dē cā statue Polycletus statuarius cōplectēdo cām p accñs cū cā p se: ꝛ in talibus nō quecūqꝫ cāꝝ facit cōplexū modū cāꝝ: qꝛ multa ɔueniūt ad mixtū: que tñ nō faciūt cōplexā cām mixti: sed opꝫ ꝙ in vna specie cause ɔueniāt plura fm diuersū modum cāꝝ respiciētia: ita ꝙ vnū p se: ꝛ alterū p accñs: vel vnū ppinque ꝛ alterū remote: sed tñ potētia ꝛ actus nō videnē dici in causa tanqꝫ modi qui distincti sunt ab alijs modis: sed potius qui sunt modi modorū oium cause. Et fm hāc ɔsiderationē causarū modi sunt sex in cōi. s. lōginꝰ: ppinquius: ꝛ p se: ꝛ p accñs: ꝛ cōplexe: ꝛ icōplexe: ꝛ qlibet eorū dē duplr fm potētiā ꝛ actū. Sed ppinque sunt sicut singulares: ꝛ longinque sicut genus ꝛ species ɔtinens illud ꝛ que sunt sicut accñs habent etiā longinquas ꝛ ppinquas: fm accñs singulare aut genus

Tex.c.c.32.

Tex.c.c.33.

Tex.c.c.34.

Tex.c.c.35.

Tex.c.c.36.

accñtis: vt diximus. Et cōplexe sūt in duobus modis ꝯiun/ctis: ꝛ q̄ nō sūt tales sūt sic̄ simplr̄ dicte sine cōplexiōe diuer/soꝝ numeroꝝ: ꝛ oēs iste sūt dicte sicut opantes: sm̄ actū aūt sicut in potētia exñs. ¶ Habēt aūt differentiā vltimo dicte cause sm̄ potentiā ꝛ actū: qm̄ cause que sunt actu existes po nūt suū effectū. Cause aūt dicte sm̄ potētiā nō de necessitate ponūt effectum. Edificator enim ꝛ curator actu exñs ponūt suos effectus: hoc est edificationē: ꝛ curationē: sed edifica/tor sm̄ potentiā nō de necessitate ponit edificationē. ¶ Attē de aūt hic q̄ sicut cā sm̄ actū ponit effectū: ita effectus sm̄ actū ponit causam: ꝛ ideo domus nō est effectus imediatus edificatoris sm̄ actū: sed potius edificatio. Et si aliqñ dici tur domus esse effectus edificatoris intelligendū est hoc de domo sm̄ q̄ est in fieri: q̄ sic est sub actione edificatoris: ꝛ hoc mō posita cā ponit effectus ꝛ corrupta ipsa corrūpit effe ctus ꝛ ecōuerso. ¶ Domus aūt imediata erit id qđ cōtinet ptes eius in cōpositione ꝛ figura: ꝛ hoc est ꝯtignatio ꝛ ꝯglu/tinatio ptiū que sunt in cōpositione ꝛ ordine ꝛ figura dom⁹: ꝛ ita intelligēdū est in alijs. In gñatione enī generās causa efficiēs imediate est decisionis ꝛ piectionis seminis: ꝛ semē cā formationis. Esse aūt formati cā est victus ꝯseruās ꝛ re/gens formatū. ¶ Scias aūt q̄ cause que sunt in primo hoꝝ octo modoꝝ que dicunt̄ esse priores ꝛ posteriores tres hūt diuersitates spāles que a quibusdā Phis nō inepte sūt posi te: ꝛ ideo nō videnť illi etiā plures ponere modos causaꝝ q̄ nūc dictū est. ¶ Sūt enī in eis priores ꝛ posteriores ꝛ ppin que ꝛ remote: ꝛ cōes ꝛ ppie. Et est qdē causa prior que pri/or est iuxta effectū: ꝛ q̄ effectus sūt pticulariū: ideo pticula/ris cā dicit̄ esse prior. ¶ Posterior aūt dicit̄ que posterius se hʒ ad effectū: nō p hoc q̄ sequat̄ ad cām priorē: sed que lon/gius respicit ipsum: sicut dictū est de albo ꝛ musico. Remote aūt ꝛ ppinque sūt sicut imediata: ꝛ cā p mediū sicut calor est cā eleuāa sursum mediāte raritate ꝛ leuitate: ꝛ raritas ꝛ le/uitas sunt cause imediate. ¶ Propria aūt est que de sua for ma causalitatē dicit huius effectus pter hoc q̄ aliqđ addat̄ ei. Cōis aūt est que indiget aliquo addēdo sibi vt ppria ef ficiat̄: sicut homo est cā statue cōis: ꝛ cū addit̄ ei statuarius tūc efficit̄ ei ppria: hec aūt sunt q̄cūqʒ antiqui peripathetici dixerūt de modis cāꝝ. ¶ Quidā autē ex superioribus subtilr̄ ista pspiciētes plures causaꝝ modos sub his ꝯtētos tñ dixe rūt. Dicūt enī q̄ vnaqueqʒ causaꝝ aliqñ est essentialr̄: ali/qñ accñtalr̄: aliqñ ppinqua: ꝛ aliqñ remota: aliqñ ppria: ꝛ aliqñ cōis: aliqñ aūt particularis: ꝛ aliqñ vlis: aliqñ vo sim/plex: ꝛ aliqñ cōposita: ꝛ aliqñ in actu: ꝛ aliqñ in potētia. Ali/quādo aūt cōmiscent̄ inter se alie cū alijs: aliqñ sunt incom/mixte ꝛ simplices. ¶ Et isti sunt .14. modi causaꝝ de quibus exēplificabimus in oībus spēbus causaꝝ: ꝛ primo in cā effi/ciente. Dicemus ergo q̄ causa efficiēs essentialr̄ est sic̄ me dicus curationis aut ignis calefactionis: ꝛ hoc est cū causa sm̄ suum nomen ꝛ formā ꝛ principiū illius operis sine effe/ctus ꝛ in rōne talis causalitatis effectui cōparat̄. Cā aūt effi ciens accidētalr̄ est que differt ab illa: ꝛ q̄ id qđ accidit cō/muniter īdeterminatū est: ppter hoc illō est multis modis. ¶ Est aūt vnus modus frequēs in naturis quo dr̄ ꝯtrariū eē ꝯtrij causa: eo q̄ remouet illud qđ operari debet ꝯtriū il/lius effectus qđ p accñs inducit: sic enim dicit̄ calida nubes p calorē amplius infrigidari: ꝛ aqua calida citius cōgelari: q̄ calor disgregat mām: ꝛ sic vndiqʒ expirat calidū ꝛ vbiqʒ i greditur frigus ꝯstringēs: ꝛ hoc mō scamonea que calida est infrigidat corpus: q̄ educit cholerā rubeā que corpus cale/faceret si maneret. Alio mō dicit̄ efficiens p accñs: sicut pbi bens obstaculū sicut deijciens columnā dicit̄ efficere casum ei⁹ qđ colūne innitebat̄. Tertio aūt mō dicit̄ causa p accidēs que nō sm̄ formā in qua significat̄ p nomē causa est effect⁹: sed accidit ei illud: sicut medicus dicit̄ fabricare nō vt ē me dicus sed vnde est faber cui accidit esse medicū: aut cū dici tur homo fabricat eo q̄ hō subm̄ est artis fabricādi. Quar/to mō dicit̄ efficiens p accidēs qui sortit̄ finē in actione quē nō intendit: ꝛ ppter quē nō opatus fuit sicut pijciens lapi/dē casu vulnerat cū vulnerare nō intēdit: sed accidit vt ob iactū lapidis aial vulneret̄: aut cū fodiens sepulchrū inuenit thesauꝝ cū nō intēdit nisi fodere sepulchrū. Et hec sunt cau salia ꝛ fortuita: de quibus infra dicemus. ¶ Ad hūc aūt mo dū reducit factū iactatoris cuius factū pter intētionē suam aliqñ sequit̄ laus hoīum: ꝛ illā attribuit sibi tanq̄ ex intētio ne ppter hoc fecerit: cū secutū sit factū eius p accidēs: ꝛ cum sequit̄ res vituperabilis dissimulat ipsum tanq̄ ipse nō intē derit ipsam facere. ¶ Efficiens aūt ppinquū est illud inter qđ ꝛ factū non est mediū: sicut lacertus cum virtute motiua que est in ipso est causa motus mēbri. Remotū aūt est illud qđ mouet per mediū: sicut anima est causa motus mēbroꝝ rū corporis. ¶ Efficiens aūt ppriū est illud a q̄ nō parit̄ nisi vnū solū singulare effectū: sicut medicina quā sumit callias nō trāsmutat nisi corp⁹ callie tm̄. ¶ Efficiēs aūt cōe est illō a quo pariunt̄ multa: sicut aer qui ꝯuertit multa corpa quo rū qđlibet sibi est imediatū: ꝛ iste est alius modus cōmunis ꝛ pprij q̄ est iste qui dictus est supra. ¶ Singulare autē siue particulare efficiens est illud qđ est cā vnius singularis ope rationis: sicut statuarius huius statue: ꝛ hic medicus hu/ius curationis aut etiā q̄ sit causatū circa equalē in ambitu cōmunitatis. ¶ Adhuc aūt dicit̄ in phicis causa particula/ris sicut medicus est causa curationis: ꝛ homo gñōnis ho/minis. ¶ Cā aūt efficiēs vlis est qñ nālis causa in plus est in operādo q̄ sit effectus: sicut sol est cā vlis gñationis: q̄ ge/nerat oīa generabilia ꝛ alia plura opa facit: ꝛ hoc agēs hʒ in fluentiā sup agens particulare. ¶ Cā aūt efficiens simplex est que opat̄ vna virtute ex qua pueniť opus eius: sicut pue nit ex vna virtute nāli expellere que dicit̄ expulsiua ꝛ ab alia puenit attrahere que dicit̄ attractiua. ¶ Sʒ causa efficiēs cōposita est que hʒ illi modū oppositū: qñ videlʒ opus pue/nit a virtutibus pluribꝰ ꝯiūctis sicut puenit tractus nauis vel lapidis a virtute multoꝝ hoīum ꝯiuncta. Iste aūt virtu tes sunt aliqñ similes in specie sicut in exēplo pdicto: aliquā do aūt dissimiles sicut sit fames a duabus virtutibus: qua/rū vna est nālis ꝛ pars vegetabilis que est attractiua: ꝛ alte ra sensibilis que est sensus inanitionis in ore stomachi. Cā aūt in actu efficiēs est sicut ignis causa est ei accēsionis qđ ac cēdit̄ in actu. Cā aūt in potētia est sicut est ignis respectu cō bustibilis qđ nōdū est accensum: hec aūt potētia variat̄ per modū quē diximus supra. ¶ Oēs autē isti modi cōmiscent̄ quidā cū quibusdā: ꝛ aliqñ simplices sunt sicut supra sufficie ter docuimus. Isti etiā modi oēs ꝯueniūt materie. Est enī mā p se ꝛ essentialr̄ forme que de se illi forme est subm̄: sicut cōbustibile cōbustionis. Aliqñ aūt accidētalr̄: ꝛ hoc ꝯtingit multiplr̄: sed sufficiūt modi tres in hoc vt diuersitas ei⁹ scia tur. Unus quidē modus est qñ subijcit̄ mā cū forma quam necesse est remoueri anteq̄ susceptibilis sit forme: sicut dici tur mā aeris aqua: ꝛ spma dicit̄ mā hoīs: cum tñ necesse sit amittere formā aque qñ efficit̄ mā hoīs. Aliqñ aūt dicit̄ ma teria hoīs p accñs qñ nō significat̄ nomine dispōnis qua ad apta̕t forme: sicut dicit̄ rubeū eē mā idoli vel fuisse materia idoli ꝛ huiusmodi. Tertio aūt mō dicit̄ mā p accñs qñ signi ficat̄ noie efficiētis cause: sicut qñ dicit̄ cā curatiōis qñ medi cus curat̄. Nō.n. curatiōi subijcit̄ vt medicus sed vt est infir mus. Et sunt alij modi huiusmodi multi qui per se dinos/ci valēt. ¶ Propinqua aūt mā est sicut mēbra corpis: ꝛ re/mota sicut humores ꝛ elemēta eiusdē. Mā aūt ppria est si/cut corpus hoīs cū sua cōplexione subijcit̄ forme hominis. Cōmunis aūt sicut ligna lecto ꝛ cathedre. Particularis aūt sicut est mā adapta forme sicut mā solis. Uniuersalis aūt sic̄ ligna cathedre ꝛ oībus ex lignis edificabilibꝰ. Simplex aūt est sicut hyle sm̄ rē ꝛ ligna sʒ sensuʒ. Cōposita aūt sicut humo res ꝛ sicut spēs in tyriaca. Mā aūt in actu est illa que in ef/fectu est p formā sicut corp⁹ hoīs. Et mā in potētia est sicut sperma est mā hoīs. Cōmixte aūt ꝛ simplices sunt sm̄ ꝯiun ctionē ꝛ separationē hoꝝ modoꝝ. ¶ Modi aūt isti ꝯueniunt forme. Est. n. forma essentialis sicut humanitas hoīs: ꝛ fi/gura cathedre ꝛ huiusmodi. Accñtalis aūt est mltiplex sʒ q̄ in ea attēdēdū est: hoc est q̄ aliqñ pdest accñtalis ad retinē dā formā: aliqñ ad vsum rei formate: aliqñ aūt nihil pdest ad neutrū: ꝛ tunc vel obest: vel indifferenter se habet. Pro dest aūt ad formam retinendam sicut compactio cathedre ad hoc q̄ pmaneat figura cathedre. Prodest aūt ad vsum sicut planities supficiei ad sedēdū bene in cathedra. Obest aūt sicut debilitas lignoꝝ cathedre: sed indifferens est sicut albedo cathedre. Propinqua autē forma est sicut quadra tura tetragono. Et remota est sicut angulare tetragono. Forma autem propria ꝛ particularis non differunt: ꝛ sunt

Tex. c. 37.

Sicut causa in actu pōit effe: ctū in actu ita econtra.

Qualr̄ isti q̄ tuordeci mo di cāꝝ compe tāt efficienti.

Quō aliq̄ cā p accñs est ef ciens sit multis modis.

Fames fit a virtute nāli ꝛ sensibili.

Quō oēs [...] dicti modi c[...] petunt māe.

Mā pōt esse cā p acciden[...] triplr̄.

Quō ꝯueni[...] ant forme.

sicut diffinitio ⁊ ꝓpriū que sunt ɔuertibilia. Similr̄ cōis nō differt ab vniuersali: ⁊ est sicut genus ꝓpinquū vel remotū. Simplex aūt forma sicut ignis ⁊ cetere forme que non sunt ɔstitute ex multis formis numero. Cōposita aūt est que ɔstituit̄ ex multis numero sicut est complexio: ⁊ etiā sm̄ alios sicut forma hoīs que est cōposita ex multis viribus ⁊ ex multis formis que ɔueniūt. Forma aūt in actu est cognita ⁊ est que pficit mām in actu: sed illa que est in potētia que adhuc cū priuatione est pmixta: sicut nos supra ostēdimus esse q̄sdā formas cū priuatione pmixtas. ¶ Isti āt modi ɔueniūt finali cause. Est.n. finis essentialis ad quem ꝓpter se ⁊ nō ꝓpter aliud tendit motus efficiētis nāīs vel volūtarij sicut medici est finis sanitas: ⁊ generantis finis est filius. ¶ Aliqñ dr̄ accidētaliter finis: ⁊ hoc multis modis. Est.n. finis p accñs sicut qñ fit aliquid: nō ꝓpter se: sicut ɔtritio medicine dicitur fieri vt bibat̄: qđ tamē nō fit vt bibat̄: sed vt cito dissoluta pficiat curationi. Huiusmodi aūt fines accidētales aliquando sunt vtiles in rei veritate: ⁊ aliqñ putant̄ vtiles. Finis āt p accidēs est etiā illud qđ comitat̄ finē: sicut dicit̄ finis gñationis hoīs vt moriat̄: vel finis comestionis vt egerat̄: cum tamē nec homo generet̄ vt moriat̄: nec etiā comestio fiat vt egerat̄ tn̄: sed ꝓpter depulsionē famis ⁊ viriū ɔseruationē. Aliqñ finis accidētalis est qđ coaccidit fini sicut decor accidit exercitio: qꝛ cū hō sanus est efficit̄ decorus. Dicunt̄ etiā fines p accidēs ea que eueniūt nō intēta: neqꝫ q̄sita sicut casualia ⁊ fortuita: de qbus ifra dicemus. ¶ Finis aūt ꝓpinquus est qui attingit̄ opatione efficientis sicut sanitas finis est medicine. Remotus aūt est qui ɔsequit̄ p mediū ad illū sicut fortitudo finis est medicine. Finis aūt ꝓpinquus qui est determinate intētus sicut suctio eiꝰ qđ q̄rit̄: vel adeptio eius qđ desiderat̄. Cōis aūt finis est qui ex pluribus haberi pōt: sicut expulsio flegmatis est pluribus medicinis potatis. Finis aūt particularis est qui ex vno sequit̄ sicut qñ aliquis capit debitorē suū ꝓpter quē capiendū dia ꝓfectus est. Uniuersalis aūt est sicut vindicta de malefactore. Simplex aūt est vt saturatio comestationis. Compositus aūt sicut decor ⁊ calefactio: ꝓpter que duo ɔiuncta emitur vestis pciosa. Finis autē in actu ⁊ in potentia est sicut forma que est in actu ⁊ in potentia. Isti aūt fines cōmiscentur ⁊ simplices sūt sicut in alijs modis causaꝝ. Hec igitur dicta sūt de modis causaꝝ substantialibus ⁊ accidentalibus.

¶ Cap. 9m. Que causa reddēda est ad qōnem pħicam.

Cum autē querit̄ causa in naturis oꝫ reddere eā summā que est prima cā in vnoquoqꝫ genere causaꝝ: sicut cum querit̄ quare hō edificat: ⁊ volumus scire sm̄ quid iste actus egredit̄ de ipso: dicimꝰ ꝙ edificat: ideo qꝛ est edificator: hec eniꝫ est causa ꝓxima: ⁊ ideo q̄rimus vlterius quare est edificator: ⁊ rñdemus ꝙ est edificator sm̄ artē edificatiuam quā didicit: ⁊ ibi sistimus querēdo: qꝛ scimus p nos ꝙ ars edificatiua facit edificatorē: ⁊ tūc ex hoc scimus prius q̄sitū s. ꝙ edificat: qꝛ est edificator. Est igit̄ pma que nullā hꝫ ante se cām: qꝛ istitutus est sm̄ edificatiuā: ⁊ eodē mō ꝓcedēduꝫ est in oībus. ¶ Cū.n. demōstratio dupl'r faciat fideꝫ .s. aut p prima ⁊ vera: aut p ea que ex pmis ⁊ veris sumpserūt fidē: ⁊ illa que per prima ⁊ vera sumpserūt fidē: nō sunt p se cognita: sed potius ex alijs demōstrata. Quādo ergo demonstratio fit talis que est p ea que ex primis ⁊ veris sumpserunt fidē post ɔclusionē habitā: restabit qđ de principijs ɔclusionis donec veniat̄ ad ea que demōstrata sunt p prima ⁊ vera: ab illis eñi incipit scia. Prima aūt ⁊ vera sunt que habent in se cās primas ante quas nihil est in genere illo. Ea āt que sūt ex pmis ⁊ veris demōstrata habēt in se cās primas effectui que ante se habēt alias causas: g̃ oꝫ in talibus reducere q̄stionē vsqꝫ ad primas causas a qbus per se manat scia que tamē vltime sunt in resolutione q̄siti in causam. Modo eñi vno demōstrationes fiūt sicut diffinitiones. Diffinitiones enim oꝫ incipere in genere primo: si eniꝫ ego diffiniam hominē ⁊ dicā qm̄ est aial rōnale mortale: ⁊ querā quid sit aial: oꝫ dicere qm̄ est suba aiata sensibilis ⁊ ibi stat̄: qm̄ suba nō hꝫ ante se p qđ diffiniat̄. Et p hūc modū oꝫ demōstrationē que est p cām incipere a cā prima: qꝛ ab illa incipit scientia. ¶ Cū aūt sic reddit̄ cā ad qōnē oꝫ scire ꝙ cause generales sunt adaptāde ad effectus generales: ⁊ cause pticulares ad effectus pticulares. Est.n. artifex in genere: cā statue in genere: ⁊ hic artifex causa huius statue. Et ideo nō vex dixit Plato qui voluit causas gñales esse effectuū pticulariū: qm̄ ipse posuit formas separatas vniuersales causas esse essentiales particulariū. ¶ Similr̄ sciēdū ꝙ cause dicte sm̄ potētiam reddende sunt ad effectus dictos sm̄ potentiā: ⁊ cause dicte sm̄ actū reddēde sunt ad effectus dictos sm̄ actuꝫ: ita tn̄ ꝙ semp in oībus his resolutio fiat in primā cām sicut dictū est ante. Quia igit̄ iste sunt cāe quas diximus: ⁊ quo sint cāe quātū ad modos eaꝝ essentiales ⁊ accñtales: ⁊ qualr̄ resoluenda est qđ in causam: iātū a nobis sit determinatum.

¶ Cap. 10m. De rōne quare agēdū est de casu ⁊ fortuna ⁊ rationibus eoꝝ qui dicūt nihil fieri a casu ⁊ fortuna.

Dicitur autē fortuna ⁊ casus de numero causaꝝ: ⁊ multa dicunt̄ fieri a casu ⁊ fortuna nōīū rex a pħis quibusdā. ¶ Et ideo ɔsideratione opus est q̄liter fortuna ⁊ casus accipiant intentionē causaꝝ: ⁊ qualr̄ differūt adinuicē fortuna ⁊ casus: eo ꝙ quidā hec eadē esse dicūt: ⁊ quidā dicūt ꝙ differūt abinuicē. Et oꝫ etiā querere quid fortuna ⁊ qd casus. De fato etiā oꝫ nos adiungere his qñ greci vocāt hymarmeneꝫ: qꝛ multi dicebāt ꝙ hymarmenes ipedit fieri aliqd a fortuna ⁊ casu. ¶ Et ideo quidā dubitant an fortuna ⁊ casus aliquid sint oīno. Dicūt eniꝫ nihil fieri a fortuna: sed oē qđ fit hēt cām determinataꝫ. Et similr̄ id qđ nos dicimus fieri a casu ⁊ fortuna: dicūt fieri a causis determinatis: sic cū dicimus a fortuna eē ꝙ Demosthenes inuenit amicū suū Eschinū i foro vbi nō pcōcepit eū inuenire nec itēdit. Dicūt illi cāꝫ huiꝰ dterminatā eē hāc qꝛ Demosthenes voluit ire ad emēdū aliqd in foro illo vbi Eschinꝰ erat. Et silr̄ dicūt i alijs q̄ nos dicimꝰ fieri a fortuna: semp.n. hoꝝ ɔtigit aliquā accipere cām pter fortunā q̄ dterminata ē ⁊ itēta. ¶ Adhuc dicūt negātes fortunā qm̄ si aliqd eēt fortūa sapiētes antiqui q locuti sūt de causis generationis ⁊ corruptiōis aliqd de fortuna ⁊ casu determinassent: sed nullus eoꝝ inuenit̄ aliqd de fortuna ⁊ casu dixisse: cuius cā videt̄ eē ꝙ nihil opinabant̄ esse fortunā ⁊ casum: sicut videt̄ ex dictis eoꝝ. Hec igit̄ sunt qbus antiqui negantes casum ⁊ fortunam dicta sua ɔfirmabant. ¶ Quia vo qdā modernoꝝ ex socijs nostris etiaꝫ negāt casuꝫ ⁊ fortunā: iō volumus ponere ēt rōnes eoꝝ que fortiores esse videnf. Dicūt aūt iuxta Platonē esse veꝝ ꝙ nihil fit nisi cuius ortū legitima cā pcessit: ⁊ qđ hꝫ legitimā cām illđ est a cā determinata ⁊ nō a casu ⁊ fortuna: ergo nihil fit nisi a legitima cā: ⁊ nihil a casu ⁊ fortuna. ¶ Adhuc aūt oē qđ vere est ⁊ nō est cā: vere est causatū: sed omne qđ factū est a nā vel a volūtate quocūqꝫ mō vere est: ergo est vere causatū: sꝫ vere causatū: hꝫ cām verā ⁊ determinatā: nihil aūt taliū casuale est vel fortuituꝫ: ergo nihil de numero factoꝝ est casuale vel fortuitū. ¶ Adhuc autē sicut omne accidens reducit̄ ad ens p se: ita oīs cā p accñs reducit̄ ad cām p se: g̃ oē qđ fit a cā accñtali necesse hꝫ fieri ab aliqua cā p se: sed qđ hꝫ per se cām nō est casuale ⁊ fortuitū ꝓpter cām p se quā hꝫ: g̃ nihil eoꝝ que fiūt a cā p accñs dicet̄ casuale ⁊ fortuitū. Sola aūt illa que fiunt a cā p accñs dicunt̄ esse casualia ⁊ fortuita ab his qui dicūt esse casum ⁊ fortunā: ergo casus ⁊ fortuna nihil causant in numero causatoꝝ. ¶ Adhuc aūt obijciūt mathematici ponētes hymarmenē: ⁊ ideo negātes casuꝫ ⁊ fortunā: sic vna est cā vniuersalr̄ ordināns ⁊ regēs ad fineꝫ vniuscuiusqꝫ debitū cās pticulares in nā ⁊ volūtate: sed qđ est sic ordinatū ⁊ rectū a cā vlī nō recipit aliqd p casuꝫ ⁊ fortunā: g̃ casus ⁊ fortuna nihil causant in oībꝰ his que fiunt. Qꝛ aūt vna sit cā ordināns ⁊ regēs cās pticulares ꝓbāt ex hoc ꝙ oīa iferiora regulāt̄ motu celi: ⁊ ipse est cā ordīs ipsoꝝ: ⁊ q̄si vita existibus oībꝰ: vt in 8° huiꝰ sciētiꝰ hēbit̄ ⁊ oīa p ipm mensurātur piodo: sic in 2° iiꝰ pigeneos hꝫ demōstrari. ¶ Idē arguūt ex hoc ꝙ in nulla actiōe pōt icidē casus ⁊ fortuna in q̄ pncipale est agēs qđ oībꝰ alijs ifluit vires agēdi ⁊ actionē nihil agit casu ⁊ fortuna: talis āt oīs actio nāe est ⁊ volūtatis. Agēs.n. pm̄ in his regulās oīa alia vel ē motꝰ celi vel deꝰ sicut dicūt Mesodiste theologi: g̃ i talibꝰ nihil pōt fieri a casu ⁊ fortūa. ¶ Videt̄ ēt ɔ fidē catholicā eē si ponat̄ casus ⁊ fortuna. Si eñi oīa q̄ futura sūt q̄cūqꝫ mō pscit deꝰ q̄cūqꝫ āt pscita sūt fieri imobilr̄ eueniūt: oīa futura imobilr̄ eueniūt: sꝫ q̄ fiūt a casu ⁊ fortūa vt dicūt ponētes casū ⁊ fortunā mobilr̄ eueniūt:

Mo͂do ꝑdicti modi ɔueniunt cāe finali

Finis p accidēs multis modis esse pōt.

Tex. t. c. 38.

Tex. t. c. 38.

Tex. t. c. 39.

Tex. t. c. 40.

Tex. t. c. 41.

Rōnes sociorum Alberti negātiū casuꝫ ⁊ fortunam.

Rōnes mathematicoruꝫ ad idem

8° phy. tex. c. primi.

ergo ſʒ rõnẽ p̃mã oīa imobilr̃ eueniūt. Et ſi caſus ⁊ fortuna ſūt, q̃dã mobilr̃ eueniūt: ergo cum fides catholica dicat oia imobiliter euenire ponentes caſum ⁊ fortunam: dicunt quedam mobiliter euenire. Et iſta ſunt quaſi ↄ̃tradictoria: ſequitur enim ex his nulla mobilr̃ euenire: ⁊ quedam mobilr̃ euenire: ergo videt̃ hereſis ponere caſum ⁊ fortunã. ¶ Sūt aūt quidam iſta ſoluere volentes ⁊ dicentes omnia que ſiūt habere comparationem ad duplices cauſas agentes. Cõparant̃ enim ad cauſas agentes particulares ⁊ comparant̃ ad cauſas agentes vniuerſales: ſiue ille ſint ordo motus celeſtiuʒ: ſiue cauſa prima que eſt deus glorioſus cuius honor eſt ſublimis. Et ſi quidem cõparant̃ ad cauſas agentes particulares: tunc multa ſiunt preter intẽtionẽ ipſoꝝ: ⁊ illa quo ad illas cauſas ſiunt a caſu ⁊ fortuna. Si aūt comparant̃ ad cauſas agentes ⁊ ordinantes vniuerſales: cuʒ omnia a talibus cauſis preordinata ſint nihil oīum que ſiunt ſit a caſu ⁊ fortuna: vt dicunt. ¶ Huius aūt inducunt ſimile. Si enim paterfamilias diues habẽs ſeruos plurimos: habeatqʒ pecora in fouea iacentia ignorantibus ſeruis: que tamen vult vt extrahant ſerui quãdo inueniunt̃. Reuelat aūt ſeruis ad eundum ad locuʒ fouee in qua iacent animalia ⁊ nõ reuelat eis cauſam quare vadant illuc: nec reuelat vni ꝙ alter veniet ad locum: ſed reuelat diuiſim eis ire ad locuʒ p diuerſas vias. Illoꝝ enim ſeruoꝝ vnus alium non intendit inuenire iuxta foueam: nec aliquis intendit extrahere animalia de fouea: q2 neſciunt ea cecidiſſe in foueam: ⁊ ideo caſu extrahuntur aīalia de fouea quantum ad eos ⁊ ſaluant̃: ⁊ caſu ſe inuicem inueniunt iuxta foueam: ⁊ tamẽ quo ad patrẽfamilias nihil hoꝝ eſt caſu. ¶ Quod aūt hoc nihil ſit videtur: q2 ſic eueniunt que eueniunt imobilr̃ ſimplr̃: ⁊ nõ haberent imobilitatem niſi quo ad me vel te qui non p̃uidemus ea. Hoc aūt ſi verum eſt tunc perit liberũ arbitrium ⁊ perit ↄ̃ſilium: ſicut ⁊ perit caſus ⁊ perit fortuna. ¶ Adhuc aūt ſm hec omnia fierent ꝓpter aliquid: q2 agens vniuerſale ordinat omnes actiones ad finem determinatum: ergo nihil fieret fruſtra ſimplr̃: ſed quo ad nos forte cum non ↄ̃ſequimur intentum a nobis: ⁊ tñ actio terminat̃ ad finem ad quem ordinat agens ⁊ ordinans vniuerſale. ¶ Adhuc autem ſm illud opʒ ꝙ primũ ordinans actiones naturales intendat oẽ illud ad qđ terminat̃ actio nature. Terminat̃ autem actio nature ad monſtra aliquando que ſunt peccata nature: ⁊ ſic peruerſa eſſet actio eius ⁊ ↄ̃tra ordinem quem toti nature ſtatuit vt ad debitã ⁊ naturalẽ formã terminaret̃. Patet ergo ꝙ iſta ſolutio non videt̃ eſſe vera. ¶ Sūt aūt adhuc alie obiectiones due negantiũ caſum abſolute quas ponit Auicẽna. Quaꝝ prima hec eſt: ꝙ oīs actio vel naturalis vel voluntaria eſt aliquo fine terminata: ſed actio que eſt aliquo fine terminata non eſt caſualis: q2 habẽs finem determinatum non eſt caſuale: ergo nulla actio nature vel voluntatis eſt caſualis. ¶ Alia eſt aūt q2 impoſſibile eſt finem ↄ̃uerti in non finem ꝓpter noſtrã potentiaʒ: ſed qñdo nos ponimus aliquem intendere ire ad forum ⁊ inuenire amicũ inuentio amici non eſt caſualis ſed hʒ fineʒ determinatũ: ergo ꝓpter noſtram potentiam ille finis non ↄ̃uertitur in non fineʒ. Si ergo ponamus eum ire ad forum ⁊ non intendere inuenire amicũ: inuentio amici adhuc erit finis determinatus aduẽtus ſui ad forum: ergo ſicut prius inuentio nõ fuit caſualis: ita nec nūc. Iſtas aūt oēs rõnes nõ ſoluemus ſtatim: ſed prius alias de caſu ⁊ fortuna ponemus opiniones ⁊ determinabimus quid eſt fatũ: ⁊ tūc redibimus ⁊ ſoluemus rõnes inductas: qm̃ ſolutio iſtoꝝ dependet ab alijs.

Solo q̃ndã

Impugnatio diuiſe ſolonis

R. õnes negãtiũ caſum quas ponit Auic.

Solõnes ad hec regre infra in cap. 21.

¶ Cap. ii^m. De opinionibus eoꝝ qui vñ ſūt caſu ⁊ fortuna.

Tex. c. c. 41.

SEd mirabile videt̃ de antiquis qui nullã fecerūt mẽtioneʒ de cauſis que dicuntur caſus ⁊ fortuna. Multa enim ſiunt a fortuna ⁊ caſu: lʒ enim non ignoremus ꝙ oīa reducant̃ ad cauſas determinatas: ſicut dixit antiquoꝝ rõ deſtruẽs caſuʒ ⁊ fortunã: tñ ſcimus aliqua fieri a fortuna ⁊ caſu: q2 nõ eſt veꝝ hoc qđ dicunt ꝙ quoꝝ ſit aliq̃ cã determinata ꝙ illoꝝ nihil ſiat a caſu ⁊ fortuna. Oēs enim antiqui ⁊ nos dicimus eoꝝ que ſiūt q̃dã fieri a fortuna ⁊ caſu: quedã aūt nõ. ¶ Et ideo aliquo mõ erat faciẽda memoria de caſu ⁊ fortuna ab antiquis. Antiqui eni nullã cauſaꝝ dixerūt eſſe caſualẽ neqʒ fortuitã. Empedocles eni amicitiã ⁊ litẽ nõ dixit eſſe caſualia vel fortuita. Silr̃ illi qui dixerūt materiale p̃ncipiũ eſſe ignẽ vel aliqđ aliud: nec dederūt illud caſui ⁊ fortune. Neqʒ Anaxagoras intellectũ agentẽ quẽ dixit eſſe diſcernẽtẽ oīa dedit caſui ⁊ fortune: ⁊ tñ aliq̃ vñ ſūt caſu ⁊ fortuna in dictis ſuis. Et iđ fuit incõueniẽs ita relinq̃re caſuʒ ⁊ fortunã ꝙ nullã mẽtionẽ iter cãs fecerunt de ipſis. Si eni nõ putauerūt eſſe fortunã deſtruere debebãt ipſaʒ p rõnes ⁊ nõ vti ea referẽdo eã ad q̃dã eoꝝ que ſiūt. Si aūt putauerūt eã eſſe: tūc iter cauſas debebat mẽtio fieri de ipſis. Vtebat̃ aūt Empe. caſu ⁊ fortuna: q2 dixit ꝙ nulla cã eſſentialis eſt q̃re aer ↄ̃gregat̃ ſupius ⁊ nõ deſcẽdit ſub aquam ⁊ terrã: ſed potius hoc ↄ̃tingit a cã accñtali ⁊ a caſu. Dixit.n. ꝙ in mũdi creatione accidit: ſicut in curſu hoīs. Cũ.n. currit aliqñ allidit pedẽ qñ hʒ obſtaculũ in via qđ nõ p̃uidet: ⁊ aliqñ nõ allidit qñ nõ obijcit̃ ei obſtaculũ ſic etiã aer: tūc qñ mũdus creabat̃ qñ nõ inuenit obſtaculũ aſcẽdit ſurſũ. Multotiẽs aūt ſit aliter in motu aeris qñ inuenit obſtaculũ: ⁊ hoc totũ eſt p cauſas accñtales p̃ter intẽtionẽ nature. Et ſilr̃ eſt in ptibus aīaliũ ꝙ caſu ↄ̃gregant̃ aliqñ ptes ex qbus ſit caput: ⁊ alie ex qb9 ſit corpus: ⁊ tūc ſit gñatio: ita etiã caſualis eſt mũdi creatio in vno tẽpore ⁊ nõ in alio tẽpore: ſicut ⁊ aer aliqñ ↄ̃gregat̃ ſurſuʒ ⁊ inũdat in vẽtũ: ⁊ aliqñ deorſum ⁊ inundat in terremotũ p caſum ⁊ fortunã. Et ſimilr̃ dixit Democritus q2 in īfinito vacuo reſperſi athomi caſu occurrūt ſibi aliqñ ⁊ gñant mũdũ: ⁊ aliqñ ita diſpgunt̃ p caſuʒ ꝙ mũdus vel in toto diſſoluit̃: vel ex maiori pte. ¶ Sūt etiaʒ alij q̃dã qui dicũt ꝙ oīuʒ mũdanoꝝ cã ſit caſus: eteni dicunt ꝙ motus celi ⁊ curſus aſtroꝝ qui diſcernūt inferiora: ⁊ totum vniuerſuʒ ponūt in ordinẽ iſtũ quẽ videm9 ⁊ ſtatuūt qđ ſtabiliūt illũ in iſto eſt a caſu ⁊ fortuna. ¶ Et dictũ eoꝝ magna admiratione eſt dignũ. Dicũt.n. ꝙ aīalia ⁊ plãte nec ſiunt a caſu: nec ſunt a caſu: ſed dicũt ꝙ in his oīum que ſiūt vel intellectus eſt cã ſicut in his que agũt a volũtate aut nã eſt cã in eis: ſicut in illis que agũt a nã. Et huius ſignuʒ eſſe dicūt ꝙ hoc qđ ſit ex ſemine nõ ſit: iđ ex eo ꝙ ſic ↄ̃tingat ↄ̃tingẽter p caſuʒ: ſed ſit ex cã determinata eſſentiali: ⁊ ideo ex ſemine oliue ſit oliua ⁊ nõ aliud: ex ſemine aūt hoīs ſit homo ⁊ non aliud. ¶ Si aūt fieret a caſu ſepius fieret ex ſeminibus illis aliud ⁊ non aliud. ¶ Celum aūt ⁊ ſtellas que ſunt diuiniora ⁊ nobiliora inter ea que manifeſta ſunt nobis: dicunt fieri a caſu ⁊ fortuna: ⁊ nullam cauſam determinatam nãlem vel volũtariã dicũt eſſe ipſoꝝ ſicut cauſas determinatas dixerūt eſſe aīaliũ ⁊ plãtaꝝ. ¶ Et tamẽ ſi ita eſt vt dicunt hoc ipſum dignũ eſt admiratione ⁊ ↄ̃ſideratione ⁊ bene ſe hʒ aliquid dicere de caſu ⁊ fortuna: iđ tñ ꝙ dicũt etiã aliter inconueniẽs eſt. ¶ Adhuc qm̃ nõ tñ ſūt imꝑfecta in tractãdo de cauſis nãlibus: ſed etiã icõueniẽs eſt velle dicere hoc qđ dicũt: nunq̃ȝ eni in celo viderũt vel videbũt aliqđ a caſu fieri. In his aūt inferioribus que ſm eos nõ ſunt a caſu ⁊ fortuna multa viderũt fieri a caſu ⁊ fortuna. Et ideo modo ↄ̃trario dicere debuerũt. ſ. in celo nihil fieri a caſu ⁊ fortuna: in iferiorib9 aūt multa. ¶ Erat aūt cã erroris ipſoꝝ q2 ſciẽtia aſtrorũ ipſoꝝ tẽpore nõ erat inuẽta. Et ideo vidẽtes retrograde aſcendendo ⁊ deſcẽdendo moueri quaſdaʒ ſtellas planete: hoc eſt errãtes ab ipſis ſūt vocate ⁊ oēs curſus eoꝝ cauſam ſupponebant eo ꝙ defecerunt in principijs que poſtea magno labore inuenta ſunt. ¶ Sūt aūt quidam alij qui in numero cauſaꝝ ponũt caſum ⁊ fortunam: ſed tamẽ ideo quia ſunt cauſe accidentales ab accidente quod minus eſt q̃ȝ ad vtrũlibet: q2 eſt in paucioribus: ⁊ hoc eſt infinitis modis cõtingens: ⁊ qđ ↄ̃tingit infinitis modis eſt ignotũ: ideo dixerũt ꝙ he cauſe ſunt ignote intellectui humano. Et cũ putarẽt in poteſtate fortune eſſe felicitatẽ ⁊ ifelicitatẽ hoīs: dixerũt fortunam eſſe diuinũ numen cui templũ ſtatuerũt ⁊ idolũ qđ erat in rota ꝓpter varietatẽ: ⁊ cecũ ꝓpter imprudẽtiaʒ fortuitoꝝ: ⁊ dimidiũ nigrũ ⁊ dimidiũ albũ ꝓpter eufortuniũ ⁊ infortuniũ que ſunt partes fortune. Reputabãt eni ab eo ꝙ eſt incognitũ homini ſibi nõ poſſe cauere in malis vel occurrere in bonis ex vno itellectu: ⁊ ideo orabãt diuinum numen vt ꝓpiciaretur in malis auertendis: ⁊ beniuolũ ⁊ largũ eſſet in bonis cõferendis. Ex oībus aūt his opʒ intelligere qm̃ ↄ̃ſiderandũ de caſu ⁊ fortuna vel alteꝝ ab ipſa: quid ſit vtrũqʒ ipſorum ⁊ an ſit caſus idem cum fortuna: vel alteruʒ

Tex. c. c. 43.

Non credendũ hoc ordinem voluiſſe ex mẽte ꝓpria aer: ⁊ ẽẽ vẽtum aut terremotũ ꝙ ꝓpo^m tenet Phs ⁊ ipſe i 2 methcoꝝ.

Tex. c. c. 44.

Tex. c. c. 45.

Tex. c. c. 46.

Quare antiqui poſuerũt i celeſtib9 caſum nõ in iferioribus.

Tex. c. c. 47.

Nota deſcriptionẽ numinis fortune.

ab ipsa: ⁊ in quem modum causalitatis reducantur de modis causarum supra determinatis.

¶ Cap. 12m. In quibus esse potest casus ⁊ fortuna: ⁊ est in eo contradictio peripatheticorum.

Tex. 2. c. 45.

PRimum quidem igit de casu ⁊ fortuna determinare volẽtib' cõsiderãdũ est: q̃m videmus q̃dã semp simil'r fieri sicut motus astrorũ: alia aũt videmus fieri sicut frequẽter ⁊ nõ sicut semp. ¶ Ea eni͂ que semp similiter fiũt a causis necessarijs: ⁊ eodẽ mõ semp mouẽtibus: ⁊ habẽt subaz icorruptibilẽ moruũ: ⁊ iõ nõ possunt h'e 9riũ ipediẽs in causalitate sua. Ea aũt que fiũt sicut frequẽter fiũt ea que hñt cãm ordinatã nõ necessariã: ⁊ iõ 9tingit eis h'e 9riũm p qđ aliq̃n possunt impediri ne pducãt sua causata: sicut est q ex semine oliue generet oliua: ⁊ ex hoĩs semine hõ: ⁊ sic de alijs. Et si ista duo cõparant tũc ea que sũt necessaria ⁊ semp: sunt mouẽtia ⁊ regulãtia ea que sunt frequẽter: sed nõ excipiũt in toto regulã ipsorũ: ppter hoc q mã ipsorũ est cũ priuatione: ⁊ forma nõ in toto vincit eã. ¶ Quod eni͂ ea que sunt frequenter: deficiũt ab his que sunt semp: hoc est ppter materie eorũ inequalitatẽ eo q ipsa receptibilis est 9trariorũ ⁊ disponitur ab ipsis: ita q aliq̃n nõ obedit motori ⁊ forme: tñ hoc ipz q frequẽter sunt habẽt ab hoc q forma eorũ ⁊ virtus formatiua eorũ est determinata ad vnũ ⁊ extraxit potẽtialitatẽ materie ad vnũ: que de se fuit indeterminata anteq̃ adueniret ei virtus formatiua vnius determinate a motore determinato. Et sic pz qualiter sepe siue frequẽter currit sub illo qđ est semp ⁊ hz aliquid ab eo qđ est ex pte sue forme: ⁊ deficit in aliquo ab ipso ex pte sue materie. ¶ Manifestum aũt est q in neutro istorũ ponẽda est fortuna: neq̃z id qđ est a fortuna: q2 vtrũq̃z hz cãm determinatã mouentẽ ⁊ formalez: ⁊ id qđ est semp: ⁊ id qđ est frequenter: lz vacillet aliq̃n in creando ppter inordinationẽ aliquã sue materie ex diuersa dispositione 9riorũ. ¶ Sed q2 q̃dã sunt etiã extra hec: ⁊ p̃ter hec ⁊ in illis oẽs dicũt aliqđ fieri a fortuna ⁊ casu: manifestũ est q p iudiciũ loquẽtes dicũt hec esse a fortuna ⁊ a fortuna fieri.

Tex. 2. c. 48.

¶ Ex his aũt que sic dicunt fm priores peripatheticos: quorũ dux ⁊ princeps fuit Arist. cuius sniam hic posuimus videtur q casus ⁊ fortuna sunt in duobus 9tingẽtibus. s. in 9tingẽte ad vtrũlibet: ⁊ in 9tingẽte vt in paucioribus. Sed hoc non placet posterioribus peripatheticis: sicut Themistio ⁊ Alexãdro: ⁊ alijs quorũ dicta ad nos puenerũt: qui dicũt casum ⁊ fortunã nõ esse nisi in 9tingẽte vt in paucioribus nõ in 9tingẽte ad vtrũlibet.

Opio Auicenne ⁊ cõtra eius.

¶ Auicẽna aũt ⁊ quidã sapiẽtes dicũt q casus ⁊ fortuna fiũt tam in 9tingẽte ad vtrũlibet: q̃z in cõtingente vt in paucioribus: sed nõ in 9tingẽte in pluribus: q̃m hoc est id qđ fit frequenter de quo iaz locuti sumus. Rationes aũt Auicẽne sicut apparet in sufficiẽtia sua sunt iste: q2 9tingens ad vtrũlibet est qđ se hz equal'r ad esse ⁊ ad nõ esse: sicut in opibus volũtatis est comedere ⁊ nõ comedere: ambulare ⁊ nõ ambulare ⁊ huiusmodi. Cũ eni͂ illa in se 9siderant sunt ad vtrũlibet. Si aũt volũtas sit directa sup ea: tũc fiũt frequẽter: q2 de his que frequẽter fiũt est hoc q ambulat qui vult ambulare: ⁊ comedit qui vult comedere. Nihil aũt phibet (vt inquit Auicenna) id qđ est ad vtrũlibet fm cõparationẽ ad cãm vnã fieri semp fm cãm aliã: ⁊ id qđ est in paucioribus fm cãm vnã fieri frequẽter: vel etiã semper fm cãm aliã: ⁊ ideo põt casus ⁊ fortuna fieri in eo qđ est ad vtrũlibet fm cãm vnã: cũ tñ sit ordinatũ fm cõparationẽ ad cãm aliã. ¶ De oĩbus aũt his dabimus exẽpla. Si enim nos 9sideremus ambulare ⁊ comedere p cõparationem ad potẽtiã comedẽdi que est in organis ordinatis ad comestionẽ: vel ambulationẽ illa se equal'r habẽt ad comedere ⁊ non comedere ⁊ ambulare ⁊ non ambulare. Si aũt 9sideremus ea fz relationẽ ad volũtatẽ mouentẽ hec mẽbra: tũc ipsa nõ sũt ad vtrũlibet: sz vel frequẽter vel semp. Si. n. sit volũtas ante opus ad quẽ referant: tũc fiũt frequẽter q̃m frequẽter ambulauit: qui volũtatẽ habuit ambulãdi: ⁊ semp ambulauit cuius volũtas in actu mouit mẽbra ad ambulãdũ. Si ergo ista in se 9siderent põt in eis aliqđ euenire preter intentionem ⁊ hoc accidit casu vel fortuna. ¶ Similiter autẽ est in operibus nature: quoniam in paucis est q ex mã manus fiunt ex digiti. Materia ergo manus plus se habet ad non esse digitos sex ex ipsa q̃z ad esse sex digitos ex ipsa. Si tamẽ abundans materia vltra materiam sex digitorũz referatur ad datorem formarum: cum ille non negat formã aliter materie habenti aptitudinem ad recipiendum formam: ⁊ 9sideret materia manus abũdans sub illa causa diuina ⁊ vniuersali erit vel frequenter: vel forte semper q talis materia recipiat sex digitos: ⁊ sic digitus sextus erit semper causatus fm cõparationẽ ad causam vniuersalem diuinam: ⁊ nõ erit extra intentionem nature prime agentis: cum tamen in se sit in paucioribus ⁊ extra intentionez nature particularis communi cursu nature agentis. ¶ Hec igitur est sententia Auicenne volentis sequi Aristo. qui videtur velle in omni eo qđ est extra semper ⁊ frequenter fm q cadit extra ipsa posse fieri casum ⁊ fortunam: si alia concurrant que pertinẽt ad casus ⁊ fortune diffinitionem: sicut in sequentibus ostendetur.

Opio doctoris quã imitatur et Cõmẽ. in cõ. 48. huius: ⁊ Themistius ⁊ Alexã.

¶ Ego aũt magis 9sentio nouis peripatheticis ⁊ cõcordo cum Alexandro ⁊ Themistio ⁊ Auerroi ⁊ Porphyrio: ⁊ multis alijs qui etiam mihi videnť melius Aristo. in hac sententia intellexisse. ¶ Dico aũt cuz triplex sit 9tingẽs vt in pluribus: ⁊ ad vtrũlibet ⁊ vt in paucioribus: q casus ⁊ fortuna non possunt esse nisi in 9tingente vt in paucioribus. Cõtingens enim vt in paucioribus vbiq̃z exemplificat Aristo. quando loquiť de casu ⁊ fortuna: ⁊ dicit ipsum accidere raro sicut rarissime 9tingit fodientem sepulchrum inuenire thesaurum ⁊ euntẽ ad forũz emendi causa inuenire amicũ: quẽ non intẽdit inuenire. ¶ Et vt melius intelligatur opz nos interponere aliquid de nã 9tingentiũ.

Quid est cõtingẽs in paucioribus.

¶ Dico ergo q 9tingens in paucioribus est causam determinatã nõ habẽs ⁊ vtrũq̃z est de genere cause efficientis. Causa enim efficiẽs agens aliquid: aut est determinata: aut non determinata: sed tamen agens: nulla aũt causa efficiens est que se habeat ad vtrumlibet: ⁊ ideo 9tingens ad vtrũlibet est fm causam materialẽ ⁊ nõ fm causaz agentẽ. Quapropter statim patet q casus ⁊ fortuna cum sint de numero causarũ efficientium non possunt esse in 9tingente ad vtrũlibet. ¶ Hoc aũt manifestatio est p exemplũ. Ambulare eni ⁊ nõ ambulare quiescere ⁊ nõ quiescere ⁊ huiusmodi sunt ad vtrũlibet: sicut dicit Themistius ⁊ Alexander: non aũt sunt ad vtrũlibet: nisi fm q habent se ad esse ⁊ ad non esse in his in quibus sunt materialiter: hoc est in mẽbris mobilibus ad hec opera. Illa aũt nihil agunt ad finẽ aliquem: sed aliquid agiť in ipsis a voluntate mouẽte ea: ⁊ ideo nihil fit in eis casu ⁊ fortuna. Si aũt hec comparanť ad volũtatẽ: tunc sunt frequẽter vel semper: ⁊ sic iterũ in eis non est aliquid a casu ⁊ fortuna. Et sic pz q nunq̃z in talibus aliquid fit a casu ⁊ fortuna.

17. ⁊ 19. noni metaphysice.

Materia enim si sola in sua potentia 9sideratur ad vtrũlibet se habet: sicut pbauit Aristo. in 9° prime philosophie: sicut pluere ⁊ non pluere est equaliter: q̃m materia eius non est plus ad esse q̃z ad nõ esse. Sed si dicatur pluere in breme: erit in pluribus propter formam ⁊ efficientem. ¶ Et si dicať pluere in estate in diebus canicularibus: erit in paucioribus propter efficientem ⁊ formam. Constat ergo non esse veruz q casus ⁊ fortuna fiant in contingente ad vtrumlibet.

Dubiũ litale.

¶ Si aũt quis querat quare Aristo. qui auctor fuit secte peripatheticorum generaliter dixit q extra semper: ⁊ extra frequenter fieret casus ⁊ fortuna.

Solutio

¶ Dicendum est q cum ipse loqueretur de causis contingentibus non oportuit ipsum excipere contingens ad vtrumlibet. quia per se patet q casus ⁊ fortuna sunt de causis agentibus. Et ideo nihil esset dictum q diceretur esse extra contingens ad vtrumlibet. ¶ Sed cum tres sint modi cause agentis in natura ⁊ voluntate scilicet semper ⁊ frequenter: ⁊ in paucioribus: ⁊ ipse dixit q casus ⁊ fortuna non sunt in eo qđ est semper: neq̃z in eo qđ est frequenter relinquebatur per seipsum q erant in his que contingunt in paucioribus.

¶ Cap. 13m. Et est digressio declarans naturam 9tingentis in paucioribus ⁊ errorem qui est de ipso.

SEd oportet nos facere digressionem ad videndum errorem eorũz qui locuti sunt de 9tingente in paucioribus. Dicit enim quidam ipsũz non esse fm intẽtionẽ cause efficientis. Causa enim efficiẽs se hz ad esse tñ. Sed 9tingens in paucioribus plus se habet ad non esse: ergo illud non est

sub illo. ¶ Adhuc aũt cõtingens ad vtrũlibet plus se hꝫ ad esse ꝙ̃ ꝯtingens in paucioribus: ⁊ tamẽ illud qđ est ad vtrũlibet reducit̃ ad nãm: ergo multo fortius ad nãm reducet̃ qđ se minus habet ad esse. ¶ Adhuc aũt psuadere intẽdũt ꝙ nullum sit ꝯtingens qđ fit in paucioribus. Si enim aliqđ ꝯtingens est qđ est in paucioribus: hoc est qđ nõ hꝫ causaꝫ: qđ aũt non habet causam: non habet causam efficientem: ⁊ qđ nõ habet causam efficiẽtem: non est eoꝝ que fiunt: ⁊ qđ non est eoꝝ que fiunt: nõ fit in paucioribus: ergo ꝯtingẽs in paucioribus nõ est eoꝝ que fiũt in paucioribus: qđ est impossibile: ergo ex quo sequit̃ istud si ꝯtingẽs aliquod esset qđ fiat in paucioribus. ¶ Adhuc aũt videt̃ ꝓbare ꝙ eadem numero sint ꝯtingẽtia in paucioribus ⁊ ad vtrumlibet: ꝯtingens enim in paucioribus est qđ nõ hꝫ causam: sed qđ nõ hꝫ causam equalr̃ se habet ad esse ⁊ non esse: ⁊ qđ equalr̃ se hꝫ ad esse ⁊ ad nõ esse est ad vtrũlibet: ergo ꝯtingens in paucioribus est ꝯtingens ad vtrũlibet. ¶ Ad oĩa aũt huiusmodi sophismata dicendũ est ꝙ ꝯtingens vt in paucioribus est illđ a quo est casus ⁊ fortuna: sicut infra patebit in exẽplis: ⁊ dico ꝙ ipsum est ſm intentionẽ cause efficiẽtis: sicut supra ostẽsum est in exẽplo de pluuia in estate: ꝯtingẽs enim aut hꝫ ordinatã causam: sed impedibilẽ ab effectu: aut nõ hꝫ causaꝫ ordinatã ad effectũ p se: sed p accñs: ⁊ si quidẽ hꝫ causaꝫ est in pluribus: qđ enim hꝫ causam nõ ipedibilẽ: hoc nõ est contingens: sed necessariũ. Cõtingens enim qđ nõ hꝫ causam p se: sed p accñs qđ est efficiẽs illud est in paucioribus. Uñ nõnullã hꝫ causam: sed nõ hꝫ ordinatã ⁊ p se: sed p accñs: qđ fit raro: q2 accñs illud raro causat: ⁊ ignotũ est: ⁊ ad artẽ nõ est reducibile. ¶ Per hoc pꝫ solo ad 2m: qm̃ ꝯtingẽs in paucioribus est cã opposita ad esse: ⁊ causat̃ p accñs: cũ tñ fit cuꝫ eo qđ disponit in oppositũ: sicut est de pluuia in diebus canicularibus: sed nõ est ita de ꝯtingente ad vtrũlibet qđ reducit̃ ad nãm: vt pꝫ p antedicta. ¶ Ad aliud pꝫ solutio: qm̃ nõ hꝫ cãm: sed ꝯtingentẽ cãm hꝫ huius ꝯtingens. Et dico causam ꝯtingentẽ nõ quãlibet causam que põt impediri ab effectu: sed causam que est p accñs: nõ ab accñte p se dictaꝫ: sed ab accñte cõmuniter. ¶ Ad id aũt qđ ꝓbant ꝙ ꝯtingens in paucioribus idẽ sit qđ ꝯtingens ad vtrũlibet: pꝫ quideꝫ rñsio sicut p antedicta. Sed tñ nõ valet argumẽtũ: q2 id qđ nõ hꝫ causam: nõ equalr̃ se hꝫ ad esse: ⁊ ad non esse: sed plus se hꝫ ad nõ esse: q2 ex se non est: ⁊ ex defectu cause nõ est: sed tñ prior rñsio tenẽda est: q2 hoc est ſm sentẽtiã verã peripatheticoꝝ. ¶ Nec est dicẽdũ ſm ꝙ dixerũt aliqui ꝙ nihil sit ꝯtingẽs ad vtrũlibet: ⁊ hoc dicunt illi ꝓpter hoc qđ dictũ est. s. q2 qđ nõ hꝫ causam ex duobus non est. s. ex se ⁊ ex defectu cause: ⁊ ex vno tñ se hꝫ ad esse. s. ex potẽtia essendi: hoc eniꝫ nõ est veꝝ: q2 ꝯtingens in paucioribus hꝫ causaꝫ p accñs vt diximus: ⁊ ꝯtingens ad vtrumlibet est reductum ad causam materialem: sicut docuimus in prehabitis.

Doctoris solutio.

¶ Cap. 14m. Qꝫ casus ⁊ fortuna sunt in his que fiunt propter aliquem finem.

Tex. c. c. 49.

HAbito autẽ ꝙ casus ⁊ fortuna fiũt in cõtingente in paucioribus: qđ vocatur a quibusdã ꝯtingẽs raro. Dicemus adhuc ꝙ eoꝝ que fiunt quedã fiunt ꝓpter finẽ determinatũ quem sibi facientia ꝓstituerunt: quedam aũt fiunt nõ ꝓpter finẽ aliquẽ sicut indifferentia: similr̃ eoꝝ que fiunt quedam fiunt a ꝓposito: sicut illa que fiunt a libero arbitrio ⁊ intellectu deliberãte: sicut sunt omnia voluntaria. Alia aũt fiunt non ſm ꝓpositum: sed vel fiunt a natura: vel fiũt ab anima vegetabili vel sensibili non habentibus deliberationem aliquam in suis actibus: sicut diximus in principio huius libri scđi in scientia ista: sed ambo ista videlicet que fiunt a proposito: ⁊ que fiunt non a proposito sunt de numero eoꝝ que fiunt propter aliquem finem. ¶ Manifestum est igitur ꝙ tam in his que sunt ſm necessitatem ⁊ semp: ꝙ̃ in his que sunt sicut frequẽter: sunt quedam circa que ꝯtingit esse ꝙ sunt facta propter hec: ⁊ fines determinatos. Sunt igitur propter fines determinatos facta quecunqꝫ aguntur a natura: ita vt natura generaliter sumatur pro omni eo qđ agit modo nature: ⁊ hoc est omne illud qđ non deliberat ad actũ faciendum. ¶ Huiusmodi igitur cum sint in paucioribus ⁊ fiant a causa finali accidentali: tũc fiunt a natura: fortuna vel casu. Nec indicetur inconueniens ꝙ nos ponamus causam accidentalem.

Tex. c. c. 50.

Sicut enim est ens duplex: ⁊ est quoddam ens qđ est ens p seipsum sicut substantia: ⁊ quoddam est ens ſm accidens: sicut nouem genera accidentium: ita est ⁊ cause diuisio: quod est causa per se: ⁊ substantialis siue essentialis: sicut domus: causa per seipsam est ars edificatiua: ⁊ edificator per accidens autem causa domus est forte albus vel musicus. Sed differentia est in his causis: q2 causa per se que est essentialis est determinata ⁊ finita: eo ꝙ ſm formam determinatã. Causa autem per accidens que est per accidens talis ab accidente cõmuniter dicta est infinita: hoc est indeterminata: eo ꝙ sunt infinita ſm formam que accidit vni ⁊ eidem. Infinita enim accidentia possunt hominez inducere vt vadat ad locum vbi inuenit hominem qui est amicus suus: queꝫ tamen non intenderat inuenire: sicut igitur dictum est cum in his que fiunt propter finem aliquem aliquid fiat a causa ſm accidens: tunc dicitur casu fieri hoc qđ fit. ¶ In quo aũt differat casus ⁊ fortuna: posterius determinabitur: sed nũc ex dictis manifestum sit ꝙ vtrunqꝫ ipsorum sit in his que fiunt propter aliquid: sicut venit ad villam Demosthenes vt acciperet argentum: sed sciuit ibi sibi fore dandum argentum. Si autem nesciuit ⁊ venit aliquo accidente trahente ipsum ad villam: ⁊ accidit vt inuenit ibi hominem qui sibi dedit argentum: tunc a fortuna dicitur fieri ꝙ accepit argentum: deferens autem pecuniam neqꝫ sicut frequẽter venit ad villam: neqꝫ sicut semper ⁊ ex necessitate: sed potius sicut raro: quia raro hoc accidit. ¶ Amplius reportatio argenti est finis quem fortiuus est aduentus suus lꝫ non intenderit propter hoc venire: ⁊ ideo non est finis essentialis propter quem venit: sed tamen est finis propositi ⁊ intellectus. ¶ Sed propositi ⁊ intellectus est duplex finis. Est enim finis proponentis ⁊ intelligentis: ⁊ est finis ad quem terminatur operatio propositi ⁊ intellectus. Finis autem proponentis ⁊ intelligentis est quem intendit proponens ⁊ scit: ⁊ propter quem operatur: ⁊ ille non est fortuitus: sed finis ad quem terminatur operatio propositi sine scitu ⁊ preordinatione proponentis est ille qui est fortuitus: vt si esset proponens reportare pecuniam. Sicut autem se habet hoc in ꝓposito: ita casuale se habet in alijs causis que sunt preter propositum agentis. ¶ Manifestuꝫ est igitur ꝙ fortuna sit causa ſm accidens in contigentibus que fiunt in minori parte ſm propositum eorum que fiunt propter aliquid: hoc est ꝓpter aliquem finem. Et ex hoc vlterius manifestum est ꝙ fortuna circa idem operatur circa qđ est intellectus practicus. propositum enim deliberans de faciendis non est sine intellectu practico: propter qđ si quis considerare velit esse fortuitum ex duobus per se intentis causatur: quorum alterum ad minus est a proposito. reliquum autem aliquando est a proposito ⁊ aliquando a natura sicut patet. Inuẽtio enim amici in villa qui non intentus est inueniri in ea causata est ex eo: quia vnus amicorum intendit aliqua de causa ire ad villam: ⁊ alter intendit ire ad eandem cum neuter intenderet ibi inueniri ab altero. Similiter inuentio thesauri in sepulchro causata est ex proponẽte facere sepulchrũ: ⁊ alio qui iam diu ibi intendit abscondere thesaurum: vel quia mineralis produxit eum in loco sepulchri non ad hoc ꝙ eum inueniret ille qui fodit sepulchruꝫ. Et sic constat qđ dictum est ꝙ fortuitum semper causatur ex duobus intentis. Et hec fuit causa quare quidam dixerunt ꝙ habet causam per se: hoc enim modo absqꝫ dubio reducitur fortuitũ ad causam per se: sicut omne per accidens ad aliquod per se reducitur: nõ tamen in tali reductione fit per se: sicut nec accidens fit substantia ex eo ꝙ ad substantiam reducitur. Et hec est causa quare falsum dicunt dicentes fortunã non esse causam per accidens propter hoc ꝙ reducitur ad causam per se.

Tex. c. c. 51.

Propositi ⁊ intellectus duplex est finis.

Tex. c. c. 52.

¶ Cap. 15m. Qualiter casus ⁊ fortuna sunt infinita ⁊ ignorata: ⁊ tam in accidentalibus propinquis ꝙ̃ in accidentalibus remotis.

Tex. c. c. 53.

INfinitas autẽ causas necesse est esse a quibus fit id qđ est a fortuna: cum fiat ab accidente per accidens: qđ est accidẽs cõmune: ⁊ hoc sit i determinatũ ⁊ ifinitũ: eo ꝙ ideterminata sunt

sunt que sic accidere possunt: vni ꝛ eidem constat fortunam hoc modo esse infinitam. vnde etiam qa de tali indeterminato non potest haberi scientia: ideo visa est fortuna esse infinita ꝛ incognita homini. ¶ Quia vero sicut diximus omne qđ fit reducitur ad aliquam causam per se: ideo nihil videt aliquibus fieri a fortuna: cum ipsa non sit causa per se: nec causetur ab accidente per se. oia enim hec aliquo modo recte ꝛ rationabiliter dicuntur. hoc enim qđ fit a fortuna sm accidens fit: ꝛ non per se qđ reductum est ad causaz per se: ꝛ quo ad hoc non est fortuitum. ¶ Unde fortuna est causa sicut per accidens: ꝛ per accidens est causa eius cuius causa est: sed nullius causa est per se: ꝛ vt hoc sciatur melius dicamus ꝙ differentia est inter causam per se ꝛ causam per accidens ꝛ occasionem. ¶ Est enim causa per se que essentialr ordinatur ad effectum producendum sicut edificator est cā domus. Causa autē sm accidēs est que est adiuncta cause per se per aliquid qđ accidit ei: quandoqꝫ disponit ad effectum: quādoqꝫ autē nihil: sicut quando tibicen est causa domus: eo ꝙ ars tibicinandi nihil facit ad domus fabricaturam: sicut robustus est causa domus: robur disponit vt fortiter secet cum dolabro ꝛ factura domus. Sed occasio dicit ad aliquid per cuius negligentiam vel absentiaꝫ accidit aliquid: sicut absencia naute causa est euersionis nauis. causa autem per accidens est fortuna: quoniam fortuna est accñs qđ facit venire ita ꝙ aduētus terminetur ad aliqđ felix: vt reportare pecuniam. hec autem infinita sunt que sic possunt esse cause. Si enim venerit ad villam accipiet pecuniā quā non puidit se accepturum: ꝛ potest esse causa aduentus: qa ibi voluit aliquem: ꝛ inuenit ibi dantem pecuniam: vel qa persequebatur illuc inimicum suuꝫ: vel qa fugit illuc inimicum suum: vel qa venit visurus villam illam vel luduꝫ aliquem in villa illa: ꝛ infinitis alijs de causis venire potuit: ita ꝙ semper nihil presciuit de hoc ꝙ pecuniam erat accepturus. ¶ Qđlibet enim illoꝝ est in paucioribus sm ꝙ terminatur actus ille ad pecunie acceptionem. non eni frequēter sic venit vel fugit pecuniam accepturus: lꝫ frequēter veniat visurus vel empturus aliquid qđ preintendit ꝛ preordinat se facturum. Non eniꝫ rarum est ꝙ homo empturus aliquid vel visurus aliquem vadat ad villam. ¶ Nō ergo inconueniens est dicere ꝙ fortuna sit de his que sunt extra rationem: cum causet ab his que sunt raro que sunt infinita. ¶ Ratio enim omnis de his que habēt causam ordinatā: vel semper: vel frequenter. fortuna autē est in his que fiūt preter hoc in his que fiunt raro. Sic igitur qa infinitas habet causas effectus fortuitus dicitur fortuna infinita. ¶ Sꝫ de dictis est dubium: in quo dubitaret aliquis. Dictuꝫ eni est ꝙ fortuna est circa cōtingens in paucioribus. Cōtingēs autē est ab accidente ppinquo: ꝛ aliquādo ab accidente remoto. vbi gratia: sanitas est fortuita ꝛ per accidēs pōt causari a multis causis. per accidēs potest enim aliquis sanari preter intētionem suam ex hoc ꝙ intrat sub ventum aliquē qui persufflat eū ꝛ sanat. Cum tamē nō ppter hoc sub ventum intrauerit: ꝛ potest sanari ex hoc ꝙ ipse subintrat estuꝫ qui sanat eum: cū nō ppter hoc in estū venerit: ꝛ pōt sanari ex hoc ꝙ depilat per rasurā capitis: cum tamē nō pp hoc raserit vel depilauerit caput. In his enim causis accñtalibus quedā sunt ppinquiores sanitati sicut ventus ꝛ estus. q̄dam autē sunt remotiores: sicut depilatio vel abrasio piloꝝ a capite: ꝛ ille que sunt remotiores sunt magis per accidēs q̄ ille que sunt ppinquiores: qa propinquiores sunt magis vicine ei cause que est per se. ¶ Dubitabit ergo aliqs vtruꝫ fortuna ꝛ casus sint in accidētalibus propinquioribus ꝛ non in remotioribus: sicut fit sanitas ex vento ꝛ estu per fortunam: ꝛ nō ex depilatione capitis: vel sicut casus ꝛ fortuna in vtrisqꝫ tā remotis q̄ propinqs. Causarum enim que sunt sm accñs: quedam sunt alijs remotiores: ꝛ quedam alijs ppinquiores: vt iam dictum est. ¶ Et veritas istius questionis sm Themistium ꝛ Alexandrum est: ꝙ sanitas est fortuna ex vtrisqꝫ causis accidentalibus taꝫ propinqs q̄ remotis. lꝫ enim propinque sint aliqđ ferentes: non tamē per se cōferūt: nec sunt intente ab eo qui consecutus est sanitatē ex ipsis. hoc autez ex hoc sciri potest ꝙ si aliqđ per se esset collatiuuꝫ sanitatis sicut euacuatio: ꝛ euacuatus nesciret ꝙ scamonea euacuat ipm a cholera: ꝛ inueniret scamoneaꝫ ꝛ sumeret ipsaꝫ: ꝛ non intenderet per hoc euacuari: qa nesciret. euacuatus autem sanaretur: fortuita esset sua sanitas: qm per accidens accepit euacuans: ꝛ preter intentionem: patet igit ꝙ si etiaꝫ aliquid sit cā per se alicuius: ꝛ semper ipm cū sit sicut raro: ꝛ in paucioribꝫ qm acgritur preter intentionem: tunc in talibus est fortuna: sicut supra diximus. Sicut autē diximus de fortuna circa propositum: ita intelligendum est de casu in his que preter propositum operant: vtrisqꝫ enim est causa p accidens in his que fiunt in paucioribus ppter aliqđ factis.

Lex. c. cō. 54.

Nota differentiam inter cām p se cāꝫ p accñs ꝛ occasionē. Et nota q̄lr cā p accidēs qñqꝫ disponit ad effectū ꝛ qñqꝫ minime.

Lex. c. cō. 55.

Com. 55.

¶ Cap. 16m. De diuisione fortune in eufortunium ꝛ infortunium: ꝛ de conuenientia fortune ꝛ casus.

Lex. c. c. 56.

FORtuna autē cum sit circa eadeꝫ circa que est ppositū ꝛ intellectus. ꝛ hec sunt cōferentia ad vitā hominis: diuidit in duo mēbra penes aduersa et prospera eueniētia homini pter intētionē. Et dicit fortuna bona cū bonū aliqđ euenit homini pter intētionē. ꝛ dr fortuna mala siue praua cū euenit aduersuꝫ ꝛ prauū. Et fortuna que circa pspera est nō hꝫ nomē propriū: nisi quādo magnū bonū euenit homini: ꝛ tūc vocatur eufortuniū. Cū autē maximū malum euenit: tunc vocat infortuniū: qđ qdam disfortuniū appellāt. In magnis enim bonis vel magnis malis dicimus homini ꝯtingere vel decontingere. Intellectus eni hois actiuus non dr variare vitam: nisi sm magna bona vel mala: nec vita hois ēt variationē recipit sm pspera vel aduersa: nisi sint magna. ¶ Si eni parue fortune variarēt statū vite humane: semp variaret ꝛ simul eēt hō felix ꝛ infelix: qđ nō est veꝝ. Et iō sicut fortune se hāt ad vitā nō mutatiuā: ita noiat eas itellectꝰ: sm autē fortunas vita hois quasi nihil debabere videt: ꝛ iō pnis nō dat noia specialia: sed magnis: vt diximus. Cū eniꝫ fortune nō sint de essentia felicitatis: eo ꝙ felicitas est actio sm perfectionē optimā virtutis aie: cū bone fortune organice subueniunt felici: ꝛ faciūt ipsum expeditorē ad actꝰ felicitatis: quando magne sunt. ¶ Si autē qm parue sunt in nullo expediūt. Et ideo nomē nō merent hēe. Eodē autē mō est de infortunijs. hec autē quādo magna sunt cōtribulāt felicē q̄uis ipsis felix decēter vtat ex virtute animi. Sed si parue sūt fortune male in nullo tribulāt felicē: ꝛ ideo nec ille nomē ppriū habere merent. ¶ De talibus autē tractatus habendus est in primo ethicoꝝ: siue autem sit eufortunium: siue ifortunium incerta est vtriqꝫ fortuna non irrationabiliter: qa certitudo nō est nisi in his que fiunt semper vel frequēter: ꝛ neutro modo. Sed in paucioribus ꝛ raro sit fortuna. Nihil eni hoꝝ que sunt a fortuna: sicut iā ante pbauimus possibile ē esse semper vel frequenter. ¶ Est igit vtrasqꝫ istas accñtales causas casum videlicet ꝛ fortunam fieri: non in contigētibus semper que sunt necīa: sed in ꝯtingētibꝰ raro: ꝛ nō in cōtingētibus per accñs qđ est in pluribus sicut ea que fiunt frequēter: ꝛ fiūt in his que fiūt ppter aliqđ sicut dcm̄ est.

Lex. c. cō. 57.

¶ Cap. 17m. De differentijs casus ꝛ fortune in quo est differentia ꝛ occasio.

T. c. cō. 57.

DIfferunt autem adinuicem casus ꝛ fortuna sicut spēs ꝛ genus. Casus eni in plus est q̄ fortuna. Quicqđ enim a fortuna est etiā a casu ē: sed non cōuertit: non eni ois casus est a fortuna. fortuna enim eo ꝙ videt aliqđ conferre ad felicitatem dicitur de his qbus inest bene contingere ꝛ male contingere in conferentibus ad vitam: ꝛ ideo non conuenit actus quem in ethicis diximus esse comparationeꝫ voluntatis. nihil enim actuale est nisi voluntas deliberatiua: nec actus est nisi voluntatis circa ea que conferunt ad vitā. ¶ Et ideo oportet ꝙ fortuna sit circa practicam partem vite que dicitur actualis. Et signuꝫ huius est qđ diximus ante: qa quidam dicunt ꝙ sic inest felicitati aut prope felicitatem eo ꝙ aliquid confert ad ipsam sicut diximus. felicitas enim praxis quedam est eo ꝙ est eupraxia: qa est actus perfectissimus sm virtutem animi: ergo quibuscunqꝫ non contingit hoc modo agere: illis etiam non contingit aliquid facere a fortuna: ꝛ propter hoc nullum dicitur facere a fortuna nisi qđ habet intellectum deliberantem. ¶ Unde nulluꝫ inanimatum facit aliqđ a fortuna: neqꝫ infans qui adhuc nō valet vti intellectu deliberante: neqꝫ bestia: eo ꝙ talia ppo-

T. c. c. 58.

T. c. c. 59.

fitum nõ habent. Et ideo neq̃ eufortuniũ neq̃ infortuniũ accidit eis: nisi ſm metaphorã ⁊ similitudinem: sicut lapides ex qbus fiunt altaria vel imagines deorũ Protarchos dixit esse bene fortunatos: eo q̃ adorant ⁊ honorant. Conculcãt autẽ eis qui sunt eis similes conculcãtur pedibus. ℂ Adhuc autem sciendum est q̃ etiã talib⁹ non contingit aliqd ſm fortunã nisi passiue: cum aliqs circa aliqd operetur a fortuna: ⁊ non aliter. Et ideo fortuna eorũ non est in actione sua sed potius in passione: eo q̃ ea que fiunt circa ipsos ab operantibus per intellectum sunt similia felicitati cuidam. ℂ Sed casus est in aliis aialibus a ab homine operante per intellectum: sicut inqt aliquis q̃ equus venit casu ⁊ saluat⁹ est: qr perditus fuisset si non venisset: non tamẽ venit ꝓpter hoc q̃ saluaretur. ⁊ similr tripoda cecidit eo q̃ remotũ fuit id qd sustentabat eam. ℂ Cadẽs autem cecidit sic vt esset apta sedes sedenti super eam: ⁊ hoc fuit casu: qa non cecidit ꝓpter hoc. ℂ Quare manifestũ est q̃ in his que simplr ꝓpter aliquid fiunt quãdo nõ fiunt ꝓpter illud qd accidit ex fieri eorũ: sed cã eorum est extra ipsa ⁊ intentiones eorũ: tunc dicũtur fieri a casu. A fortuna autẽ dicũtur fieri quecũq̃ de numero casualium fiunt apposito: in hñtibus propositi vsũ quo ad intellectum deliberantem. ℂ Signũ autẽ q̃ casus sit in his que sortiũtur fines accidentales est illud qd est frustra ⁊ vanum. Frustra enim dicitur id esse qd fit ꝓpter aliquid: cum nõ sortitur finẽ intentum: sicut deambulatio que fit ꝓp depositionẽ ventris: frustra est quãdo nõ seqtur depositio: tunc enĩ deambulatio di esse frustra facta: ⁊ frustra dicitur talis hõ deambulasse: tanq̃ hoc sit frustra qd de se aptũ natum est cõsequi aliquẽ finem: ⁊ nõ cõseqtur ipsum quẽ aptum natũ est cõsequi. ℂ Sicut autẽ supra diximus finis duplex est. s. operãtis ⁊ operis. finis autem operãtis põt aliquando esse stultus: quãdo videlicet talis est ad quẽ nullo mõ ordinatur ordinatio sua: ⁊ quẽ ipossibile est eũ cõsequi per operationem illã: ⁊ tunc nõ di operatio vana vel frustra si nõ cõseqtur finem quem ille stulte intẽdit. Sicut si aliqs dicat se balneari vt sol eclipset: nõ enim ꝓpter hoc balneatio est frustra si sol nõ eclipsabitur: qa per balneum non est talis finis aptus natus acqri: ⁊ ideo deridendus est talis qui hoc itendit. Sed alius est finis operis qui frequenter obtinet opere illo: ⁊ ideo tale opus est frustra si finem ad quẽ est nõ obtineat. ℂ Oportet tamẽ scire q̃ lz in hoc loco diuersi phi ꝓ eodem accipiant frustra ⁊ vanum ⁊ ociosum: tamẽ habent apud latinam linguã istam differẽtiam: ⁊ est frustra hoc qd iam dictũ est: qd videlicet fit intentione obtinendi finis ad quẽ etiam de se ordinatũ est: ⁊ tamẽ non consequtur illũ finẽ. Vanũ aũt proprie est qd de se nõ est aptum natum vt sit alicuius vtilitatis vel nocumenti causa: sicut est motus digiti preter indigentiã ⁊ intẽtionẽ. ℂ Ociosum autẽ dicit op⁹ demõstrans vanitatem operantis: ⁊ ideo sonat hoc vitiũ qddam in operante. leues enĩ ociosa faciunt: ⁊ ideo ociosum ⁊ vanũ idẽ sunt subto: sed differũt ſm rõnẽ vt dictum est: sed id qd est frustra proprie loquendo etiã ſm subam differt ab vtroq̃ ipsorũ. ℂ Casus autẽ qui ex se ꝑter intẽtionẽ accidit ſm suum nomẽ venit ab eo qd est frustra: cadit enim operatio in casu ad finem nõ intẽtum: sed in eo qd est frustra cadit a fine intento: ⁊ ideo vtrunq̃ istorũ videt ex se accidere: cum finis sit extra intentionẽ: ⁊ ideo etiã qd nos vocamus casum greci vocãt ex se accidere: cuius exẽplum est cũ cadit lapis de submota colũna que sustentabat eũ: hic enĩ cadit non vt percutiat vel vulneret: sed cadit ꝓprio põdere: cũ remotũ sit sustentans ipm vt descendat. Vulnerat autẽ ideo: qa habuit caput obiectum descẽsui eius: ⁊ ideo vulnerare extra intẽtionem est lapidis cadẽtis ⁊ colũnã deijcientis. A per se ergo ⁊ casu cecidit lapis se vt vulneret tũc. Aliquãdo tamen cadit vt vulneret quãdo proijcit ad vulnerãdũ aliquem. Casualis autẽ casus qui vulnerat dicit a qbusdã vanus vel frustra eo q̃ sit finis nõ intẽtus: q: vanum ⁊ frustra est qd nõ habet finem intẽtũ: sed hoc dictum ſm nostrã linguam est minus ꝓpriũ: sic ergo differt casus a fortuna gñaliter. ℂ Sed maximã quã põt habere differentiã casus ad fortunã habet in operibus nature: cũ aliqd in operib⁹ nature fiat extra nature intẽtionem: ⁊ est sicut digitus sextus vel duo capita in vno corpore: vel carentia digiti: vel aliquorũ membrorũ: tunc enĩ nõ a fortuna dicit fieri: sed a casu: ⁊ ab

T. t. cõ. 60.

Tex. t. c. 61.

Tex. t. c. 62.

Nota dñiam inter frustra vanũ ⁊ ociosum.

T. t. cõ. 63.

eo qd est per se: ⁊ frustra ſm q̃ qdam per se frustra vocant casum. Ista igit est alia differentia casus ⁊ fortune q̃ predicta: qa fortuiti euẽtus causa est tota extra: qa finis fortuit⁹ totus est extra eũ cui accidit. Sed casus in opere nãe quãdã cãm habet intra que videlicet est materialis vel diminutio materie vel corruptio alicuius ꝑncipiorũ in materia: sicut nos infra dicemus. Ego tamẽ in isto exẽplo nõ multũ video ꝓprie esse casum: nisi large sumatur: ⁊ ideo etiã ipse Arist. talia ẽt nata in libro de aialibus vocat occasionata et non casualr nata. Casus enĩ est cã per accñs. ℂ Occasio. n. minus dicit q̃ cãm: ⁊ est vt diximus quãdo ꝓp aliqd accñs aliqd causat: sicut in moribus dicimus aliquẽ dare occasionẽ quãdo iuuit vel negligit aliqd ꝓpter qd aliqs dãnificat. Et ita est in talibus nature operibus q̃ abũdãtia materie dedit occasionẽ ꝓducendi digitũ sextũ: ⁊ diminutio fecit diminui in aliquo mẽbrorũ: ⁊ debilitas caloris vel intẽperãtia que fuit in semine alterius corruptionis fecit occasionem: ⁊ aliqñ diuisio secũdine fecit iungi duo corpora ⁊ cõglutinari: ⁊ ideo ſm veritatẽ quã tradit Ptolomeus in libro de natiuitatib⁹. Natiuitates tales occasionate sunt in causa particulariter mouẽte que est vis formatiua seminis ⁊ preparatio mãe ad formã: sz cũ sũt intẽte in cã vlr mouente q̃ est q̃litas ꝓueniẽs ex situ ⁊ respectu stellarũ in hora q̃ semen cadit in matricẽ. Et ideo ꝑn⁹ dant geneatici qbus ꝑdicant ⁊ prenoscunt tales natiuitates: ⁊ expertũ est q̃ talia ꝑn⁹ frequenter eueniũt. ℂ Dictũ est igit intantũ qd sit per se: ⁊ qd frustra: ⁊ qd casus: ⁊ qd fortuna: ⁊ quã habeãt ad inuicẽ differẽtiam.

Tex. t. c. 64.

Nota qualr ex itẽtiõe nature ⁊ extra nãe q̃ accidũt vł ex materie superabũdãtia seu diminutiõe res eu⁹ dicunt occasionata q̃ casualia.

ℂ Cap. 18^m. In quas causas reducuntur casus ⁊ fortuna: et q̃ vtrũq̃ est causa per se ⁊ in omnibus causatis.

Ambo Autẽ ista tã casus vz q̃ fortũa reducunt ad cãm efficiẽtem: que est vnde est ꝑncipiũ motus. Ista enĩ que dicimus casualia ⁊ fortuita: aut sunt de numero eorũ que fiunt a natura: ita q̃ natura large sumat ꝓ omni eo qd mouet modo nature in hoc q̃ nõ deliberat. Aut sunt ab intellectu operãte: ita tñ q̃ ambo sunt incerta faciẽti. Sed vtrũq̃ istorũ facientiũ nã vz ⁊ intellectus sunt de genere cause efficiẽtis: ergo casus ⁊ fortuna sub efficiente collocant. ℂ Qm̃ vero casus ⁊ fortuna cause qdem sunt efficientes: quorũ est vtiq̃ natura vel intellectus vera causa ⁊ casus ⁊ fortuna sunt circa nãlia ⁊ intellectualia: cũ fiant ſm accñs. nihil aũt eorũ que fiunt ſm accñs põt esse prius eo qd est per se: eo q̃ oẽ per accidẽs reducitur ad aliqd per se: sicut ostẽdimus supra. ℂ Manifestũ est q̃ causa ſm accidẽs opz q̃ hẽat ante se priorẽ que est cã per se: ergo casus ⁊ fortuna posterius sunt post itellectũ causantem per se: ⁊ nãm per se aliqd causantẽ. Ergo mirũ est qd dixit Empedocles q̃ casus esset prima causa celi. Oportet enĩ q̃ ponatur ante casũ aliq̃ cã celi ⁊ mot⁹ ei⁹ per se: que sit sic nã: vel sic itells. Et hoc mõ ponet natura causare an̄ casũ multitudinẽ generatorũ: ⁊ totũ omne illud qd est vniuersum.

Tex. t. c. 65.

Tex. t. c. 66.

Tex. t. c. 67.

ℂ Cap. 19^m. Et est digressio declarans quid est fatum: ⁊ q̃ ipsum esse non est negandum.

Anteq̃ Autẽ nos soluamus rõnes ꝑmo inductas contra casum ⁊ fortunã oportet nos hic iducẽ duo capitula de fato. In quorũ ꝑmo tangemus qd sit fatũ. In secũdo autẽ ingremus vtrũ ponat rebus necessitatem. Tãgemus autẽ ꝑmo de fato opiniones antiquorũ: quecũq̃ veteres de fato dixerunt. ℂ Dicit enim Hermes ⁊ Trimegistus in libro de nã deorũ. q̃ fatũ qd grece vocat Imarmenes: idẽ est q̃ causarũ amplexio ex ꝓuidentia prime cause depẽdens. In idẽ autẽ consentit Apuleius phs. Firmitius autẽ astronomus dicit fatum esse causarum colligantiã ex motibus astrorũ vim et efficaciã trahẽtem: ⁊ cum illo cõsentit Ptolomeus: lz nõ nominet illud noie fati: sz vocat cõstellationis virtutẽ. Seneca vero in libro de naturalibus qõnibus. vbi loqtur de significationibus tonitrui ſm Scinnam Pontificẽ dicit nihil aliud esse fatum q̃ necessitatẽ oium rerum: ⁊ actionum: quã nulla vis possit irrũpere: eo q̃ sz sciam ex Iouis dispositione dependeat ⁊ diffinito cõsilio deorũ. ℂ Noster autem Boetius in quarto de cõsolatione phie: dicit q̃ fatum est inherẽs rebus mobilib⁹ dispositio per quã diuia ꝓuidẽtia suis queq̃

Quid ẽ fatũ ex sniã Hermes Firmitii Senece et Boetij.

necerit ordinibus. Prouidētia enim excedit fatum eo q̄ pui
dentia cūcta pariter q̄uis diuersa infinita cōplectit̄. Fatū
v̄o singula dirigit in motū: locis: formis: ꝛ tēporibus distri-
buta: vt hec tēporalis ordinis explicatio in diuine mētis adu-
nata ꝓspectu ꝓuidentia sit: eadē v̄o adunatio digesta atq̄
explicata temporibus fatū vocetur. Que lz diuersa sint alte
rum tamē pendet ex altero. Sicut enim artifex faciende rei
formā mente percipiens mouet ad operis effectum. Et qd̄
simplr̄ presentialiter q̄ prospexerat ad temporales ordines
ducit. Ita deus prouidentia qdem singulariter stabiliter q̄ fa
cienda disponit. Fato v̄o hec ipsa que disponit multiplr̄ ac
tēporaliter administrat. Siue igit̄ famulantibus qbusdā
diuine ꝓuidentie spiritib⁹ exercet̄: seu aia: seu tota inseruiē
te nā seu celestib⁹ siderū motibus: seu angelica virtute: seu
demonū varia sollertia: seu aliqbus hoꝝ: seu oib⁹ fatalis se
ries contexit̄. Illud certe manifestū est imobilē simplicē q̄
generādaꝝ formā reꝝ eē prouidentiā. Fatū v̄o eoꝝ que diui
na simplicitas gerēda disposuit mobilē nexū atq̄ ordinē tē-
poralē. Ex his oibus colligit̄ de fato qd sit s̄m rei veritatē.
Cū enim p̄ma causaꝝ sit deus: ꝛ oium quoꝝ cā est ipse ꝓ
uidentiā habeat: eo q̄ ipse causat per itellectū: ꝛ sua scia est
causa reꝝ: ipse causat ea sic: q̄ mediātibus causis vlibus ꝓ
ducit causas particulares: ꝛ mediātibus particularib⁹ ꝓ
ducit quecūq̄ fiūt a nā ꝛ a ꝓposito volūtatis. Id ḡ qd̄ p̄mo
ꝓcedit ab ipso est necessarium: sicut orbes ꝛ motus eoꝝ: qd̄
aūt ab illo ꝓcedit ꝛ ab orbiū motu ꝯriuꝫ habet: ꝛ id̄ ipediri
potest: ꝛ ideo caret necessitate: sed euenit vt frequenter: et
hoc est in elemētoꝝ mixtione: ꝛ causis seminalibus reꝝ. na-
ture autē res ꝛ opera oia fiunt ex his causis: qa effect⁹ ꝛ mo-
tus inferioꝝ pēdet ex superiorib⁹ sicut ex causis: ꝛ superiora
pēdent ex ꝓuidentia: ꝛ ideo dispositio prouidētie infusa to-
ti isti contextioni causaꝝ dicit̄ fatum. Sed tn̄ qdam ma-
thematicoꝝ fatum non ꝯsiderant s̄m p̄mam originē: sꝫ tm̄
s̄m suum eē qd̄ habet in cōtextione causaꝝ nāliū infusū:
ꝛ ideo nō referunt ad ꝓuidentiam: sed potius ad ordinem
stellaꝝ ꝛ respectus eaꝝ: qa illis sicut primis motorib⁹ primo
infundit̄. Si eni consideret̄ fatum s̄m primū eius processuꝫ
tunc est id qd̄ ꝓuenit ex ꝓuidentia: per qd̄ sicut per legē vni
uersitas administrat̄. Si autē ꝯsideretur s̄m ordinē eorum
in qbus habet esse: tunc est vis cōnexione causaꝝ superiorū
ꝛ inferioꝝ in causata ꝓcedens. Si autē consideret̄ s̄m rela-
tionē quā habet ad effectum: tunc est regula effectuū oium
ꝛ operum ꝓueniens ex applicatiōe causarum ad effect⁹ par-
ticulares. Ex his pꝫ qd intelligunt per fatum oēs Phi q
inducti sunt quorum dicta in eādem veritatem nobiscū con
sentiunt. Et ideo fatū negantes esse non audimus: qa fal-
sum dicūt. Si eni ꝯnextionem dictam causaꝝ non negare
possumus: absq̄ dubio fatū etiam ꝯcedere cogemur: cū idē
sit q̄ ꝯnexio causarum. verūtamen infra ostēdemus q̄ lꝫ fa
tum sit quodāmodo necessarium: nō tamen imponit necessi
tatem rebus: ꝛ si in hoc sensu negat̄ fatum esse: prout dicit le
gem ex superiorum motu ꝓuenientem: inferiora ad cultus
imobiles obligantem: etiā ego suꝫ de negantibus fatū. Sed
hoc modo Epicuri de fato locuti sunt ꝛ nō placuit hoc sniē
Peripatheticoꝝ. Qd̄ vt melius intelligat̄ scias q̄ Epi-
curus oium causas diis imittebat quos ad similitudinem infe
riorum figurabat ꝛ imaginabatur. Dixit enim deos qui
dem nō carnem: sed vt carnē aliqd habere: ꝛ non os sed ali
quid vt os: ꝛ nō pellem sed aliqd vt pellem: ꝛ sic de ceteris.
Hos autem dixit esse distributos in reb⁹ superioribus ꝛ
inferioribus: ꝛ oia legibus sue voluntatis imobiliter admi
nistrare. Stoicus autē hoc qd̄ Epicurus in similitudine
corporaliū dixit virtutibus spiritualib⁹ attribuit. Sed pe-
ripathetici subtiliter hoc ꝯsiderantes dicunt q̄ mundi tota
dispositio pendet ex motu celi: ꝛ dispositio illa qua mūdus
mouetur ꝛ regit̄: ex prima causa infunditur celo. Ex celo
autem per motum infundit̄ formis que sunt in materia ge-
nerabilium mouentes: ꝛ ideo q̄ prima causa est simplr̄ ꝛ vt
vnū ꝛ indifferēs ab essentia p̄me cause: hoc infusum celesti
bus ꝛ motoribus celoꝝ multiplicatur ꝛ diuersificat̄ ꝛ ordina-
tur: ꝛ tamē nō amittit necessitatem: eo q̄ nec celeste corpus
in toto vel in partibus: nec etiā in motu suo habet contra-
riū quo minus ꝯsequatur effectum: sed infusum a celo in ma-
teriā gn̄abilium ꝛ corruptibiliū. Adhuc amplius s̄m suū

In q̄ sensu fa-
tū negari pt̄.

Nota dr̄iaꝫ i
ter Epicure-
os Stoicos
ꝛ Peripathe
ticos de fato.

Nō fatalis
dispō diuer

esse variatur ꝛ distribuit̄ in plura ꝓpter plurimas sui subie
cti variationes: ꝛ acquirit ꝯ̄riuꝫ: ꝛ tunc valet impediri s̄m
sniam oium Peripatheticoꝝ. Stoici autē etiā dicebant q̄
impediri posset. sed nō ꝓpter hoc q̄ hꝫ eē infusum materie
hūi ꝯ̄riuꝫ. Sed qa dicebant sapientis aium semper placa
ri posse per preces: ꝛ cum oia inferiora retulerunt ad dispō
nem deoꝝ incorporaliū: dixerunt eos esse sapiētia p̄ditos: ꝛ
ideo placabiles per sacrificia ꝛ p̄ces ꝛ supplicationes: vt ea
que disposuerāt aliq̄n non irrogēt: ꝓpter qd̄ Arcaius ꝛ Ce
rinus patres p̄ceperūt in timore maloꝝ fatoꝝ Iouem placa-
ri capite agne albe imaculate: qa caput āmonitiuum est sa-
piētie: ꝛ agna māsuetudinis: ꝛ sexus femineus de facili mo-
uet̄ a proposito: ꝛ albedo ptem meliorē fortune significabat.
Talia ergo dicta sunt de eo qd̄ queritur quid sit fatum.

Cap. 2m. Et est di. declarans que sint sub fato: ꝛ qualiter
imponit rebus necessitatem ꝛ qualiter non.

Iam autem facile elucescit ex p̄habi
tis verū imponat necessi
tatē. Scire enim debe
mus ex physicis q̄ cū fatum sit mobiliū rerum
dispositio q̄ nō oia fiant sub fato que cadūt sub
ꝓuidentia. Sub ꝓuidentia eni sunt ꝛ necessa-
ria ꝛ non necessaria: ꝛ id̄ s̄ba celoꝝ ꝛ ordo ꝛ motus cadit sub
prouidētia: quoꝝ nullū cadit sub fatali dispōne: cuius cau-
sa est: qa sub fato nō est id in quo primo dispō fati hꝫ eē. ha-
bet autē p̄mo esse dispositio fati in ordine celoꝝ ꝛ motu: ꝛ id̄
nō sunt sub fato: sed ea que mutabilia sunt aliq̄ mō ne oino
diffluant fato ligant̄. Et hec sunt ea que fiūt in mā gn̄abili-
um ꝛ corruptibiliū. Hoꝝ aūt duo exēpla inducit Boe-
tius: quoꝝ vnū est de circulo qui de cētro imobili ꝛ simplici
ampliatur in circūferentiā ifinitā ꝛ velocissime mobilē: et
partes quo magis a simplici ꝛ imobili cētro recedūt eo ma-
gis durant ꝛ variant̄ ꝛ mouentur velocius. amplitudo tn̄ ꝛ
variatio tota circuli aliquo mō religat̄ ad vnū per relatio-
nem ad centrum vnum simplex ꝛ imobile. Aliud aūt exē-
plum est de tp̄e qd̄ fluxu ꝯtinuo ꝛ defectu ꝓcedit ab eterni-
tate nunc indiuisibilis: ꝛ totum deficeret ꝛ defflueret nisi ad
eternitatis subtilitatē ꝛ simplicitatē referretur. Eodē autē
mō est de oium tēporaliū lege ꝛ dispōne: nisi enim particula
res effectus varij ꝛ mutabiles referantur ad motū elītoꝝ:
ꝛ motus elītoꝝ ad motum celestiū: ꝛ motus celestiū ad mo
tum p̄muꝫ: ꝛ motus primus ad ꝓuidētiā motoris primi: di
uersa non redirēt ad vnū non mobile. Si autē nō ligarētur
ad imobile primū: fieret tanta diuersitas ꝛ mutabilitas in
reb⁹ q̄ in seipsis perirent res nāe. pp qd̄ fatum superfusum
est eis: sicut vinculū ꝯtinēs ea ꝛ sicut regula regēs que qdē
si cōsideret̄ s̄m q̄ ꝓcedit a sūmis ad ima imobilis est: ꝛ vna
ꝛ vniformis. qa ex superiorib⁹ hec oia hꝫ que dicta sūt: ꝛ qc
qd ꝯstantie ꝛ ꝯcordie ꝛ ꝯformitatis est in infimis: ex illo est
sicut ex cā ꝛ regula. Si aūt ꝯsideret̄ ipsa s̄m esse qd̄ hꝫ cōiter
ex supremis ꝛ imis: tūc ipsa est in qbusdā mobilis per acci-
dēs: hoc est per eē qd̄ hꝫ in illis. de se aūt est imobilis: qꝛ ꝓ-
cedit ab imobili ordine ꝛ cardine cāruꝫ. Et huius exem
plū ꝯueniens est de regula ꝛ rectitudie eius. Ponamus. n.
q̄ regula edificatoris nō extrinsecus adiaceat edificio ꝛ re-
ctificet ipm̄ per ingressum sui in edificiū: tūc oportebit ꝓ cer-
to regulā s̄m eē qd̄ hꝫ in edificio q̄ nullo mō ad plenū diri-
gi pōt aliquā ꝯseq̄ curuitatem s̄m eē: cū tamē de se influxi-
bilē habeat certitudinē: qꝛ nisi talē hēet nūq̄ ad ipm̄ dirige
retur edificiū s̄m causatā rectitudinis quātuꝫ suscipere va
let. hoc igit̄ modo facit ꝛ adiacet rebus: ꝛ est infusum ipsis.
ꝛ ideo etiā nō effluxibile est per suā essentiā ꝛ originem: ꝛ tn̄
valde defluxibile per esse qd̄ hꝫ in rebus que fato disponun
tur. Et sic diuersimode fatum considerantes diuersi p̄hi
cōtraria videntur credere de ipso. Seneca enim dicit q̄ fata
ius suum peragūt: nec vlla cōmouētur prece: nec misericor-
dia flectit: nec gratia: seruāt cursum irreuocabilem in gesta
ex destinato fluunt quēadmodum rabidoꝝ fluuioꝝ aq̄ cur
rentium in se non recurrit: nec moratur qdem qa posterior
priorem superuenies precipitat. Sic ordinem fati rerū eter
na series regit: cuius hec prima lex est stare de cetero: sic de
fati tractatu poeta de paride. Te tua fata trahunt ne repta
relinquere possis. Ne trahas aium te tua fata trahūt. Tra
hunt enim fata s̄m q̄ ex imobili dispōne celestiū ꝛ ꝓuidē-

ipediri posse
s̄ꝫ peripathetī-
cos ꝛ s̄ꝫ stoi-
cos.

Nō oē qd̄ ca-
dit sub ꝓuidē
tia cadit s̄b fa
to.

Exēpla Boe
tij de fato.

Exemplū de
cloue.

Nota cāꝫ ꝓp
quā scriben-
tes d̄ fato diu̇
sa sentire vi-
dentur.

tie dependent: non tamē trahitur necessario inferiora: eo q̄ nō in toto obedibilia sunt periodo superiorꝝ: et hoc elegā‑ter docet Ptolomeus in quadripartito. vbi dicit q̄ lȝ cele‑stis effectus imobilis sit nō tñ participat imobilr. eo q̄ par‑ticipat per aliud et per accñs. per aliud eni participat: qꝛ per mām elemtorꝝ iferiorꝝ: que cū habeāt 9rīū et dispostia sint fre‑quenter 9rijs dispōnibus retrahūt celestē effectū: vt nō hoc mō procedat in inferiora quo exit a superiorib⁹. Per accñs autē participat: qa participat per esse. ¶ Esse aūt suū sicut esse ōis essentie necessario variat fm variationē subiecti in quo est: qa dicit Aristo. q̄ pportionalr est esse forme fm di‑uersitatē materie in qua est: et hoc est qđ innuit Arist. in scđo de somno et vigilia dicēs. q̄ effectus superiorꝝ sepe variatur pp dispōnem diuersam et oppositam inferiorꝝ: sicut bene cō‑sulta mutant 9silija alijs magis opportune superuenienti‑bus. ¶ Qđ autē dicit Boetius fatū aliquādo spiritib⁹ ali‑quādo demonibus explicari platonicū est: et Plo fuit stoic⁹ et hesodistarꝝ qui epicuri per oīa fuerunt: sed fm veritatem peripatheticorꝝ celestium motib⁹ et inferioribus explicatur. ¶ Qualiter autē se habeat ad casum et ad liberꝝ arbitrium soluēdo rōnes 9 casuꝝ et fortunā iductas erit dicēdū: qꝛtū p‑tinet ad prītē de causis speculationē. Satis eni puto clarꝝ ē cuilibet qualr fatū ē imobile et qualr mobile: et qualr vnū et qualr diuersuꝝ: ex quo 9stat q̄ qꝛto aliq̄ sūt magis diuersa et magis mobilia tanto magis sunt fatalia: et quanto plus re‑cedunt a diuersitate et mobilitate: tāto minus sunt fatalia.

¶ Cap. xxi^m. Et est digressio soluens inducta superius con‑tra casum et fortunam.

Regre isti argumēta su‑pert⁹ i cap̄ de‑cimo.

Habito Qualiter Imarmenes qui est fa‑tum nō impedit casum et fortunaꝫ per hoc q̄ nō imponit necessita‑tem rebus: soluemus pinducta ex rōnib⁹ eorū qui negāt casum et fortunā. ¶ Dicimus igit dē casuale qdem habere ēt et cām per se: quemad‑modū dicebant negantes casum: sed casuale est extra illam: qa non intētione effectus casualis casualia operat: sed 9tin‑git per accidens quēadmodum dictū est: et ideo casus est p̄‑ter cām per se. Silr autē est in fortuna et volūtarijs. ¶ Qđ autē dicunt antiquos nihil esse locutos de fortuna rephen‑sione dignum est in ipsis: sicut ostēsuꝫ est ex phabitis. ¶ Et qđ obijciunt nostri socij q̄ nihil est cuius ortū legitima cau‑sa nō precedat: verꝝ est: sed effectus casualis vel accidētalis nō est legitima causa que est per se. Cū enim pportio sit iter cām et effectum: erit effectus per accñs cā legitima cā per ac‑cidēs: effectus per se erit cā legitima cā per se. ¶ Qđ aūt di‑cunt omne qđ nature est effectus hīe veram cām: dicēdū q̄ locutio illa duplex est ex equocatione veri. Nam si verꝝ dicit idē qđ veritatē cause: tūc nō ē verꝝ q̄ verā cāꝫ hēat effect⁹ p accñs: qa sic verꝝ opponit nō ad falsū: sȝ ȝ qd: et 9uertit verꝝ cū simplr: et idē ē vera cā et simplr cā. Si āt dicat vera cā vita‑tē pportionis cāe ad effectū: tunc id qđ est vere causatū ha‑bet veram cām fm modū debitum sibi: et ex hoc inferri non pōt q̄ id qđ habet verā cām hȝ cāꝫ per se ipediente equoca‑tione. ¶ Ad ea aūt que iducūt mathematici facile est rnde‑re per ea que dicta sunt de fati necessitate. Scimus. n. ex il‑lis q̄ regulans est vnū et multa: et imobile et mobile ȝ diuer‑sas consideratiōes. Et primū qdem influēs est necessariuꝫ et imobile. et cū influxu recipit 9tingenter et mobilr fm eē qđ habet in inferiorib⁹. Qđ autē sit vt dcm̄ est apparet ex his q̄ dicunt diuini et augures. Dicūt eni diuini in scia somniorꝝ: q̄ fatum in ea parte qua pcedit ex superioribus in iferiora trahit naturas corporꝝ particulares et infundit se eis. ¶ Na‑tura autē corporis imprimit in aīas imagines que sunt si‑gna effectuum fatorꝝ ad que iam inclinatur fatalis dispositio: et hoc significat somniū: et cum nō necessario euenit pp i‑pedimenta que occurrūt in mā tracta ad oppositum. eodeꝫ autē mō inclinat mentes hoīum ad diuersas voluntates et phātasias et cognitiones: cū tamē ab oībus his auerti pos‑sit homo: eo q̄ fatum imobile fm q̄ fluit a pmo cardine cē‑rum mobilr et 9tingenter fm suum eē participat ab inferio‑ribus. Cum aūt influitur hec fatalis dispositio aīalib⁹ non sollicitis circa pprios actus tūc magis sequūtur eaꝫ aīalia: ideo in talibus fatales dispōnes magis manifestant. Et iō augures in illis tanq̄ in sectādis stellis: vt dicit Ptolome⁹

Soło ad ob‑iecta sociorꝝ.

Qđo est itel‑ligēduꝫ oēm nāꝫ effectum hēe verā cāꝫ.

Soło ad ar‑gumenta ma‑thematicoruꝫ adducta sup̄ i caplo. 10.

Nota q̄r fa‑talis dispositio magis im‑

ponit 9siderationes. Hinc est etiā melācholici qui minus alijs circa ppria sollicitant: et ideo minus alijs auertūtur a perceptione immutationū quas in ipsis facit fatalis dispō ma‑gis pñgnant futura: et magis predicūt euētus fatales: ita vt quidam videantur a demonibus ad preditionē taliuꝫ inci‑tari. Nihil autē horꝝ que dicta sunt est 9tra fidem vel pscie‑tiam: quoniā pscientia nullam reb⁹ imponit necessitateꝫ: qa que sunt in ipsa intēporaliter et simplr et imobilr fm q̄ descē‑dunt ex ipsa sic fiunt plura: et plus temporalia: et multiplicia: et mobilia: et 9tingentia. Argumētatio autē illa pcedit ac si p‑uidentia causans omnia faciat per seipsaꝫ et auferat modū causalitatis ab omnibus causis scđis et iferiorib⁹. Et ideo lȝ sit imobile id qđ futurum est fm q̄ pscientia est de ipso nō 9sequitur hoc q̄ simpliciter sit mobile: qa iudiciū rei simpli‑citer est fm causas primas: que quādo sunt 9tingentes sim‑pliciter 9tingens est. Et quādo sunt necessarie tunc ēt ipsa res simpliciter est necessaria: et ideo nō est 9dictio in hoc q̄ pscientia sit imobilis de rebus: et res in re sint mobiles et cō‑tingentes: sicut non est aliqua oppositio in hoc q̄ pscia intē‑poraliter est de rebus: et cum res temporales sunt in seipsis. ¶ Solonem autē que inducta est ego non iudico approban‑dam. Sed potius dicēdum est hic mō hoc dicto. qa sic non perit casus: nec perit liberꝝ arbitrium: nec perit 9siliuꝫ: nec omnia hoc mō attingunt finē in natura ordinatū: sicut pro‑bant obiectiones inducte. Nos tamē de manifestorꝫ cā ista tangemus in tractatu sequēti. ¶ Obiectiones aūt ex Auic. inducte oīno nulle sunt: sicut et ipse testat: qa cū dī q̄ destrui‑tur casus ex hoc q̄ oīa habēt finem nihil est dcm̄: cuꝫ nos cō‑cesserimus q̄ casus sortit fineꝫ: sed per accñs: et finis per ac‑cidens est aliqs finis. ¶ Cum aūt dicit q̄ nostra positio nō variat finem: falsum est absolute qa cū nos ponimus q̄ ali‑quis vadat ad villā intētione argētum recipiendi. Et hoc 9tingens vt in pluribus: et si ponimus ipm ire acceptarū ar‑gentum sine scitu suo: et preter hoc q̄ vadat pp hoc: et hoc 9‑tingens in paucioribus. et qd mirū si positio variat nām con‑tingētis q̄ variat etiā intētionē finis. Sic ergo et in vno isto‑rum incidit casus et fortuna: et nō in alio. Hec igit de casu et fortuna an sint et qd sint: et qualiter differant: et ad quas cau‑sas reducantur dicta sint nobis sufficienter quo ad nostraꝫ intentionem qua volumus hic loqui de ipsis.

Iudicium rei simplr est fm cās primas.

Solō tñ quā nō iudicat ap‑probādā ē su‑pra cap̄. 10.

Solō ad ob‑iectiōes iduc‑tas ab Auic. supra cap̄. 10.

¶ Cap. xxii^m. Q: nō sint nisi quatuor cause: et q̄ physici est dē illas cognoscere.

Quot Quidē igitur sunt cause et q̄ tot sint numero modi causarꝝ quot dirim⁹ manifestum est ex phabitis. Sed et hic de hoc inducemus quādā rōnem. lȝ enim p‑pter qd sit idem cū rā tū nobis est notius quia cum querimus de cā querimus pp qd. ¶ Compre‑hendit autem pp qd oīa genera causarꝝ: et non cōprehendit plura genera q̄ quatuor que dicta sunt. siue enim queramus cām in imobilibus que sunt diuina et mathematica: siue q̄‑ramus pp quid de mobilibus que sunt physica: non queri‑mus nisi aliquā causarꝝ q̄tuor. ¶ In mathematicis eni q̄re‑tur ām formalē vt quid sit rectū: vel quid sit etiā mensura‑bile: aut cuiuscunq; alterius querimus diffōnem formaleꝫ reducimus qōneꝫ ad vltimuꝫ pp qd qđ est causa formalis in qua stat resolutio: sicut nos supra docuimus: sed nō req‑rimus ibi mām qa abstracta sunt mathematica: nec queri‑mus ibi mouentē: qa etiā a motu mathematica sunt sepa‑rata: nec querimus ibi finē: qa finis fm rōnem nobilis et di‑gni nō est nisi i mobilib⁹. ¶ Sed querēdo de mobilib⁹ physi‑cis pp qd reducimus in mouētem cāꝫ que est efficiēs: sicut cū querimus pp qd certauerunt vel qd mouerit eos ad cer‑tamen: dicimus qꝛ furati sunt volētes q̄ furtum sit cā mo‑uens ad certamē: vel querimus pp qd certauerint queren‑tes finē: dicimus vt dñent. Aut si querimus cām in his que fiunt: reducimus aliqñ cām in mām: ergo manifestū est q̄ cau‑se sunt hee que dicte sunt: et tot nūero: q̄r dicte sunt. ¶ Quo‑niā aūt cause quatuor sunt: de oībus erit cognoscere physici: cū eni querimus pp qd ipse hȝ reducere questiones ad cau‑sas physicas oēs: et ideo demōstrabit mām et speꝫ siue formāꝫ et mouētem et finē: cuius cā fit hoc qđ fit. Sed in physicis tres cause multotiens coincidūt in rem vnā fm rōnem: lȝ nō co‑incidant in vnū modū causalitatis: qa modus causalitatis

Tex. c. c. 68.

Tex. c. c. 69. Finis fm rō‑nē nobil et di‑gni non ē nisi i mobilib⁹. sȝ cognita ista dūt de diuinis.

Tex. c. c. 70.

coꝝ oppositus est: ſꝫ res cauſaꝝ nõ ſunt opposite semper. In
physicis enim q̃ditas qua aliq̄d est qd̕ est: que est forma ⁊ cã
finalis cuius cã fit hoc qd̕ fit: vna res est nũero semp: ſꝫ dif/
ferat ſm rõnem cauſalitatis: q̄m idẽ qd̕ est forma faciens
actu esse mãm: ⁊ qd̕ est q̃ditas rei cauſans ſibi rõnem ⁊ spe/
ciem: est finis ſm ꝙ est terminãs motum efficiẽtis: qui itẽ/
dit ipm ſm esse qd̕ hꝫ in mã. ¶ Et ſic patet ꝙ vna res nũe/
ro ⁊ ſuba est ⁊ finis ⁊ forma: ſꝫ diuerſificatur in esse ⁊ ratione.
¶ Efficiens autẽ in naturis nõ est idem numero cũ forma
⁊ fine: sed semper est idem specie: ſi ſit efficiens vniuocum.
¶ Aliud enĩ efficiens qd̕ nõ efficit vniuoce nõ est ita vniuo/
cum: eo ꝙ nõ est ꝯiunctum materie: ſicut id qd̕ agit vniuo/
ce. Habet tñ hic dubitationẽ in his que fiũt ex putrefactio/
ne: ſed illa dubitatio explicari põt in quarto metheoroꝝ.
Sed qd̕ ad iſtã ſufficit intẽtionẽ est ꝙ spẽs illoꝝ est quodã
modo ſm ꝯñtiã in cauſa putrefactoꝝ ſeminali: ſicut ⁊ alioꝝ
generatoꝝ species mouẽs est in ſemine. Sũt. n. ſemina reꝝ
reducta ad spẽm eoꝝ quoꝝ ſunt ſemina ſm originẽ ⁊ finẽ.
Semen enĩ nõ nominat aliq̄d in natura cõpletũ: ſed poti⁹
id qd̕ est via ad alterũ. Et ideo finalis intẽtio nature in ſe/
mine nõ est forma ſeminis ſm ꝙ ſemen est: ſed potius for/
ma rei cuius ſemẽ est. ꝯuenit ergo non semp efficiens vniuocũ
in numero cũ forma: ſed semp ꝯuenit in specie. ſicut pꝫ cum
hõ generat hoiem. ¶ Cũ enim hõ ꝓducit hoiem forma ho/
minis mouẽs est in ĝñatione ⁊ est intenta a generante ſicut
finis: ⁊ est eadẽ que facit actu esse mãm. generãt autẽ homi/
nem ẽt ſol ⁊ calor aliorum corpoꝝ celestium: ſed nõ est vni/
uocum nec hñs eandẽ mãm cũ generato: ⁊ ideo diximus in
principio istius libri ſcdi ꝙ nõ est adeo physicuꝫ quẽadmo/
dũ generãtia inferiora. Nos aũt diximus ꝙ coincidũt mul/
totiens tres cauſe in vnũ ꝯſeruando nos ſm ſniam Arist. ⁊
a generãte equoce: ⁊ a generatis ex putrefactione: ⁊ etiã qñ
finis naturalis alicuius est generãtis: ⁊ alicuius rei genera/
te. Generantis enĩ finis est per ĝñationẽ venire in perfectio/
nẽ ſuam vltimã: que est qñ põt facere tale alterũ quale ipm
est. Sed finis generati est venire in perfectionẽ ſuã primaꝫ
que est esse actu ſm formã nãlem. ¶ Physicus autẽ tenet
ꝯſiderare mouentia que cunq; mouẽt mota: quecũq; autẽ
mouẽt nõ mota ſed oĩno imobilia ſunt nõ pertinẽt ad consi/
derationẽ physicã: niſi q̃tuꝫ ad motũ referant: talia enĩ in
ſeipſis nõ hñt pñ^m physicuꝫ motus: qd̕ est natura mouẽs: ſꝫ
potius mouẽt per intellectũ: ſicut diximus a pñ° huius ſcdi
libri: cũ talia mouent: ſed ſunt imobilia. Et ideo tria nego/
cia ſunt ẽñtialiũ partiũ phie: quedã enĩ pars est circa imo/
bile ſm eẽ ⁊ ſm rõnẽ: ſicut est negociũ diuinũ. Et q̃dã pars
phie est circa id qd̕ ſm esse q̃dem est mobile: ⁊ ſm rõnem i/
mobile ⁊ icorruptibile: ſicut ſcia mathematicoꝝ. ¶ Tertia
autẽ est pars realis phie circa spẽs mobiles ⁊ corruptibiles
ſm esse ⁊ ſm rationẽ: ſicut est physica. ¶ Ergo ꝓpter q̄d in
questiõe physica reddit a physico reſoluente questioneꝫ in
mãm: ⁊ in id quod q̄d est: hoc est formã: ⁊ in primũ mouẽs.
Illi enĩ qui loquunt de generatione rerũ maxime hñt consi/
derare huiusmodi cauſas querentes quid post aliq̄d fiat:
hoc est q̄d effectus: postq̃ cauſam querentes q̄d fuit ꝑmuꝫ
efficiens ⁊ quid primum ſustinuit paſſionem: hoc enim est
materia prima ⁊ veniunt de cauſa ꝑma ad ſcdam: ⁊ de ſcda
ad tertiam: ⁊ ſic semper cõſequenter vſq; ad vltimum que/
ſitum. ¶ Duplicia aũt ſunt principia mouentia quẽadmo/
dum diximus: quorum alterũ est physicũ ⁊ alterũ nõ: qd̕ nõ
habet in ſeipſo principium motus qd̕ est natura: huiusmo/
di autẽ est illud qd̕ mouet imobile manẽs penitus qd̕ mo/
uet ⁊ nullo modo mouet: ⁊ hoc est oĩum primũ in ordĩe mo/
uentium. ¶ Et oportet ſcire ꝙ ſicut ꝓpter quid interrogan/
ti physicus reddit has cauſas: ita ꝯſiderat formam que est
quiditas rei que aliq̄d erat esse: hoc enim est in physicis fi/
nis: ⁊ cuius cauſa fit hoc qd̕ fit: hanc enĩ oportet cognosce/
re physicum ſi vniuꝰr ⁊ penitus vult reddere cauſam ad ꝓ/
pter q̄d interroganti: ſicut respondet materiaꝫ quãdo dicit
ꝙ ex hoc materiali necesse est hoc esse: aut semper: aut ſicut
frequenter. Si hoc materiali ſuppoſito opꝫ hoc fieri: ſic cõ/
cluſio ex premiſſis ꝓpoſitionibus ſuppoſitis: ⁊ de forma reſ/
det dicens. ꝙ hoc est qd̕ aliquid erat esse ꝓpter formam et
quiditatem: ⁊ ꝓpter finem dicit dignius esse ſic q̃ alio mo/
do. Dignitas enim finis est in physicis: eo ꝙ nã nihil agit
ocioſe vel frustra: que dignitas finis non attendit in aliis.
¶ Cauſe tamen iste non ſunt reddende ſimpſr: ſed potius ſm
ꝙ ꝓportionantur ſube vniuſcuiuſq; rei naturalis. Si enim
aliquãdo queratur de cauſa efficiente: cum efficiens cauſa
ſm ſe non ſit ꝓpinqua cauſa quare forma ſit in materia: vel
finis: oportet reddere efficientem ꝓut est ſub intentione fi/
nis mouentis. Nõ enim esset reſpõſio ſic cõpetens ad iterro/
gationem q̃re est domus: qd̕ diceret ꝙ habet artificem: ſed
oportet ꝙ dicatur q̄a artifex intẽtione deſenſiõis a pluuia: ⁊
ꝯtinendi diuitias fecit eam. Si autem aliquãdo ſufficit rñ/
dere ſolam cauſam efficientẽ: tamẽ etiam tũc habet in ſe or/
dinem ad fineꝫ: vel questio est de cauſa finis: ſicut queritur
quare ſanatus est iste: ⁊ est ſupponẽs finem q̃stio iſta: ⁊ que/
rit de efficiente: ⁊ ideo ꝯgrua est reſpõſio dicẽs ſimplicẽ cãꝫ
efficiẽtem valet: q̄a talem bibit medicinam. Medicina eñ
ſm ſe effectiua est ſanitatis: ⁊ hoc mõ oportet cõſiderare in
oĩbus cauſis ꝙ reſpõdeatur ad q̃stionẽ physicã: ꝓut habẽt
ad ſubam vniuſcuiuſq; rei proportionem. Sũt tamẽ qui di/
cunt ꝙ hoc non ſit intelligendũ niſi de fine: qd̕ Arist. dixit ꝙ
non ſimpliciter aſſignãda est cauſa: ſed ad vniuſcuiuſq; ſub/
ſtantiam: ſed primum mihi videtur magis.

¶ Tractatus Tertius Scdi Libri Physicoꝝ: de eo ꝙ natu/
ra agit ꝓpter aliq̄d: ⁊ de neceſſario ꝗmodo est in physicis.
¶ Cap. pᵐ. De rationibus eorum, qui negant naturaꝫ age/
re propter aliquid quod agit.

Icendum aũt deinceps Tex. c. 75.
Primuꝫ erit: quoniã natura est de nume/
ro cauſaꝝ que ſunt ꝓpter finem determina/
tum: postea autem dicẽdum est de neceſſa/
rio q̄mõ ſe habet in physicis: ⁊ tunc termi/
nabit nostra intẽtio in hoc nostro libro 2°.
Omnes autẽ antiqui physici induxerũt ſe in
cãm iſtam que est neceſſaria ex parte materie ſumpta: ⁊ ne/
gant cãm finalem: dicẽtes ꝙ natura nihil agit ꝑp finem de/
terminatũ: ſed cogit hoc vel illud facere ex neceſſitate ma/
terie: dicẽtes ꝙ hoc vel hoc ex neceſſitate ſũt ⁊ fiũt ex neceſ/
ſitate: ⁊ fieri apta nata ſunt hoies vel aſini: vel lõga: vel bre/
uia: ꝓpter mãles diſpõnes que cogunt iclinãdo ad hũc esse
etiã plus q̃ ad aliũ: ſicut ꝙ calor talis est: vł frigus huiuſmo/
di est mã. Si enĩ aliam aliquã cãm q̃ mãlem dicũt neceſſita/
tem eẽ rerũ nũllam: quãcũq; illam tñ tãgũt ⁊ ſtatũ ſe gaude/
re: in hoc nõ pergrentes veritatẽ de ipſa: volẽtes ſic euade/
re aliquas difficultates: ⁊ de lõge inſpiciũt eam ſicut fulgur
micãs qd̕ ſubito cadit extra viſum intuẽtioꝫ: tãgũt cauſam
efficiẽtem obſcure: ita ꝙ aliq̄s eoꝝ dicit eã eẽ ꝯcordiã ⁊ diſ/
cordiã: ſicut Empedocles. Aliq̄s autẽ dicit eaꝫ esse intelle/
ctum agẽtem: ſicut Anaxa. ¶ Oppoſitionem habet aũt ſm Tex. c. 76.
dictos physicos querẽtes q̄d ꝓhibet nãm operari ex neceſſi/
tate materie: ⁊ diſpoſitionum in materia inuẽtarũ ⁊ non ꝑp
aliq̄d ꝙ finis ſit a natura intẽtus: ſicut di ꝙ pluit Iuppiter:
qui ſm vulgus deus fuit regẽs oẽ qd̕ est ⁊ hoc nõ facit Iup/
piter aliqd̕ intẽdẽdo. Nõ enĩ intẽdit in vere ꝙ per pluuiam
frumentuꝫ augmentet: ſed ex neceſſitate materie pluit. Cũ
enim per euaporatiões aq̃ ducta est ſurſuꝫ ad locũ frigiduꝫ
opꝫ eã ibi inſpiſſari ex frigore ⁊ ꝯgelari: ⁊ postq̃ iſpiſſata est
vel ꝯgelata: tunc igit liq̄dã accipiat formã grauis aque: ⁊ idẽ
pluuia deſcẽdit deorſuꝫ ex neceſſitate: ⁊ ſi tũc caſu inuenit ſe/
getes augmẽtat eas. Si aũt hoc Iuppiter faceret ſic hñs i/
tellectũ ſm ꝓuidẽtiã deiũ: tũc nõ aliquãdo destrueret ſege/
tes per pluuiã: ſed tñ hoc accidit q̄a aliq̃ñ per pluuiã putre/
ſcit ⁊ perdit frumentum in area: ſicut qñ plus ſolito pluit in
meſſe. Et in hac ſnia videt fuiſſe Seneca: qui in lib° de nã/
libus q̃stionibus ſic dicit de Ioue: vis nature Iouis prece/
ptũ ⁊ ꝑmiſſio est: nec aliter iſta dĩ facere: niſi q̄a ex neceſſita/
te ſiũt nature quã ſimile Iuppiter: cũ ipſe ſic ⁊ modo toti mũ/
do ꝓuidens: vel forte totus mũdus partib⁹ ſuis inductus.
¶ Querũt aũt dicti phi dicẽtes: ꝙ ſic in trãſmutatiõe eĩuto/
rũ ea que fiũt ex necẽtate fiũt: q̄d ꝓhibet ꝙ ea que fiũt i aia/
libus ſimr fiãt ex neceſſitate materie: ſic dẽtes anteriores ſiũt
tenues in acumine ⁊ acuti: ita ꝙ cibũ faciliter diuidunt: et
maxillares dentes qui ⁊ molares dicunt ſiunt lati vtiles ad
ꝯterendũ ⁊ molendũ cibum: nõ ꝑp hoc ꝙ nã has vtilitates

Margin notes (left column):

Modo finis et for⁹ ſunt idẽ numero.

Modo efficiẽs edẽ spe ſit cuꝫ for⁹ ⁊ fine. vide ẽt ꝑ hõ cõmẽtũ. 24. 12. metaphyſice.

Vide Cõmẽtatorẽ hic. Tex. c. 71.

T. c. 72.

Tex. c. 73.

Tex. c. 74.

intẽdit in forma dentiũ: sed qa talis erat mã in dispõne sua diuersa: oportuit taľr formatos dentes fieri ex ipsa: ⁊ conuenit ꝙ late facti sint retro: ⁊ acuti ante in ore. Siľr dicunt ꝙ oĩa fiunt quecũqȝ fiunt in partibus aĩaliũ: oẽs enim fiũt casu ⁊ per accidens: ⁊ nõ ex intentiõe quecunqȝ videnť fieri determinate necessitate pter hunc finez. ¶ Sȝ tñ debẽt eẽ differẽtie ꝙ quãdo casu apta cõiunganť que ex ꝯrietate materie se nõ corrũpunt tũc saluanť: sic quãdo fiũt illa que dicunť fieri consueto cursu nature. Qñ aũt casu ꝯiunganť ea que non sunt apta ꝯiungi: tunc ex ꝯrietate materie corrũpunť ⁊ nõ saluanť: sicut Empedocles dixit vaccas viripas siue virigenas vel vnigenas ⁊ bouigenas: que erant de genere hominis: seu viri superius ⁊ iferius de genere bouis: quẽ poete minotaurum vocauerũt: quem interfecit Theseus. Ille enim nõ est saluatus vt silia sibi pduceret in specie nãe: qa fuerũt ꝯria ipsum corrumpẽtia: vt dixit Empedocles: ⁊ de alijs mõstris nature siľis est per oĩa rõ. Iste igiť rões sunt que induxerũt antiquos dubitare de fine nature: ⁊ similes his quas poni per singula non oportet.

¶ Cap. 2m. De rõnib⁹ iductis ad hoc ꝙ nõ pter finẽ determinatũ opereť natura: ⁊ de similitudine nature ⁊ artis.

Tex. cõ. 77.

Sed ipossibile est ꝙ res nãe modũ istũ obtineant: qa sicut ꝯdẽnamus eos qui casũ negãt eẽ in natura: ita condẽnamus etiã eos qui oĩa naturalia dicũt fieri a casu: sicut isti dicũt quos nup iduximus. ¶ Oĩa enĩ nãlia sicut ⁊ ea que iduximus ⁊ de pluuia ⁊ mẽbris aĩalium: aut semp fiũt aut frequẽter. Sed ea que sũt de numero eoꝝ que fiũt casu ⁊ fortuna nullũ fit semp vel frequenter sicut ꝯstat ex supi⁹ habitis: ǵ ea que fiũt a nã nõ fiũt casu et fortuna. Nõ eni a casu ⁊ fortuna est ꝙ pluit mĩtotiẽs i hyeme: sed aliqd rõnis hẽt ꝙ dicerent ꝙ casu ⁊ fortuna plueret qñ sol est iuxta canẽ in dieb⁹ canicularib⁹: qa lȝ hoc fiat a nã tñ fit raro: neqȝ hñt rõnẽ ꝙ dicãt cauma siue estũ casu fieri in dieb⁹ canicularib⁹: qa hoc fit frequẽter. Sȝ aliqd rõnis videreť habere si dicerẽt casu fieri cauma siue estũ quãdo fit in hyeme: qꝛ cũ casualib⁹ in hoc cõuenit ꝙ hoc fit raro: qꝛ sua cã ꝯcurrit raro. ¶ Si igiť oĩa nãlia aut a casu videnť fieri: aut a nã pp aliqd operãte ⁊ finem intẽdente: ⁊ ipossibile est ea fieri a casu ⁊ fortuna: necessario fiũt a natura determinãte finẽ in vnoquoqȝ eoꝝ intẽdente. Huiusmodi enĩ oĩa que semp vel frequenter saluata sunt a nã sunt: quẽadmoduȝ etiaȝ antiqui affirmabãt: qui casuȝ ⁊ fortunã causas reꝝ eẽ dicebant. ǵ oĩa nãlia sunt pp aliqd ⁊ habẽt finem determinatũ. ¶ Sũt autẽ qdam Peripatheticoꝝ qui calũniantur exemplũ a nobis inductũ quãdo diximꝰ ꝙ pluuia est pp messes. ¶ Dicit eni Alexãder pluuiã nõ pp messes esse: qa messes nõ sunt a natura sed ab arte: sed tñ plurima eoꝝ que sunt ab arte cõplet nã: siue hoc sit qd dicit siue non: nõ pertinet multũ hoc ad nostrã intẽtionẽ. Nos eni nolumus hoc inuestigare nisi ꝙ pluuia ẽ pp aliqd sicut ⁊ alia q̃ sunt a natura. vñ si finis eaꝝ nõ sit messis: est tñ aliqs alius: sicut forte est equalitas gñationis in⁹ elũtis per eꝝles eoꝝ trãsmutationes: sicut in libro methеoroꝝ demõstrare habemus. ¶ Amplius in quibuscũqȝ est finis determinatus omnia quecũqȝ fiũt sic fiunt: siue priora sint: siue lõgiora sint a fine: siue ꝯtia que sunt fini primiora: ac si fiant pp finẽ illũ ⁊ illi⁹ causa. Nõ aũt aguntǔ aliqua siue ab arte siue a nã: nisi ſm ꝙ sunt apta nata agi vt attingant finẽ pp quez sunt: nisi aliqd impediat: ǵ vnũquodqȝ eoꝝ agiť pter illud vel hoc determinate: ⁊ aptũ natũ est fieri pp illud qd est determinatuȝ finis eius: sicut eni efficiẽs primũ p̃mo ꝯstituit finez aliquẽ in quẽ dirigit ⁊ producit opus: sic etiã ipsa res per siľitudinem quã habet ad finẽ ex cõfuso habitu finis qui est in mã ex pꝛeparatiõe: sicut diximus in p̃mo libro tendit in eũdẽ finẽ p aptitudinez nature: ⁊ iõ verũ est ꝙ sicut fit ab efficiente: ita aptũ natum est agi: qꝛ aliter occasio non esset nãlis: sed ꝯ nãm sic si lapis pijciať superius. exẽplũ autem est in domo que fit: si enim esset aliqua res nature absqȝ dubio fieret: sicut mõ fit ab arte cũ eiusdẽ finis. Siľr econuerso si ea que sunt a nã et fierent ab arte artifex ipsoꝝ dirigeret ea in eosdẽ fines i q̃s nunc diriguntǔ a natura: ⁊ easdẽ retinerẽt aptitudines ex pte materie: pter hoc solũ ꝙ forma artificialis esset a principio: qd est extra mãm operans: sed naturalis eẽt a pricipio operante intrinsecus. ǵ vtrũqȝ eoꝝ esset pp alterũ operans qd est determinatus finis in quẽ producit opus. ¶ Oĩno autẽ siue vniuľr loquendo duplex est ars mechanica: qñ quedam perficit que forte natura cõplere nõ põt: quedã autem nãm imitať in hoc ꝙ finẽ prestituit in quẽ dirigit op⁹ suum.

Tex. c. 79.

Si igiť innegabile est ꝙ ea que fiũt per artẽ fiunt pp hoc q̃ sunt fines determinati reꝝ artificialiũ: tũc opȝ ꝙ ẽt ea que sunt a nã sint pp aliquos fines determinatos: qꝛ nunq̃ possetʼ fieri ꝙ id qd casus incipit posset cõpleri ab arte aliqd itendẽte: nec mutari ab arte aliqd intendente. Si. n. sanitas fieret a casu nõ posset perfici a medico nature defectus: nec iuuari: ⁊ siľr si animal fieret a casu nõ posset hoc ars imitari. Cui⁹ rõ est: qꝛ casualiũ ⁊ fortuitorum finis semper est eẽ operantem ⁊ accitalis. Artificialium aũt ipossibile est finẽ esse extra operãtẽ ⁊ accitalẽ: ǵ ipossibile est per artẽ mutari vel cõpleri opus casuale vel fortuitũ. ¶ Amplius ars nõ est nisi eoꝝ ad que sunt ordinata principia artis: sed ad id qd est per accñs ⁊ improuisum: ipossibile est ordinare artis pͥncipia: ǵ ars nõ est de eo cõplendo vel imitando: qd est p accidẽs ⁊ improuisum. Sũt eni per accidẽs ⁊ improuisum oĩa casualia ⁊ fortuita: sicut clarũ est ex superius determinatꝭ: ǵ si opus nature est casuale ipossibile est ꝙ ars opereť ad ipȝ vel cõplendo vel mutando. ¶ Manifestũ est igiť ꝙ ea que fiunt ſm nãȝ pp hoc fiunt: eo ꝙ siľr se habẽt ars ⁊ nã ad se iuicem tã in his que fiunt ſm artẽ q̃ȝ in his que fiunt ſm naturã posteriora ad priora: posteriora autẽ vocamus finem: ⁊ priora ea que fiũt pter illũ mouentia mota. ¶ Est autez maxime manifestũ ꝙ natura agiť pter finẽ determinatuȝ in aĩalibus brutis: que diuersificanť ab hoĩe i hoc ꝙ nec q̃rentia cãm: nec deliberantia faciunt opera sua: ⁊ hoc cũ ita directe ad finem terminatũ dirigũt opera sua: qd ẽt qdam dubitauerunt an operarenť ab itellectu aliquo qui eẽt i ipsis aut quodã alio p̃ncipio finẽ precipiẽte: que tñ dubitatio per hoc determinať ꝙ si operarenť ab intellectu vel p̃ncipio p̃concipiente: diuersificarenť opera eoꝝ sed nõ diuersificantur: qꝛ imaginata ab vno non sunt imaginata ⁊ precõcepta ab alio: sicut videmus hoĩum opera diuersificata. Oportet igitur ꝙ oĩa que sunt vnius nature aĩalia instinctu nature similis operenť que operanť: sicut etiã i p̃ncipio huius scĩe determinauimus: ǵ instinctus nature eoꝝ est pp aliquez finem determinatũ: ⁊ sic natura pter aliqd operať: talia autem aĩalia sunt sicut aranee ⁊ formice ⁊ huiusmodi minuta aĩalia: in qb⁹ ꝯstat ꝙ nõ est cõceptio nisi parua ⁊ tñ ad finez operanť. Si aũt paulatim pcedamus ꝯsiderantes opera vegetabilium que plus instinctũ nature sequunť de facili percipere possumus etiam in illis que agũt pter aliqd ea que agunt: sicut ꝙ producunt folia vt cooperimẽta sint fructuũ: ergo quecunqȝ naturaliter faciunt pter aliquem determinatum finem faciunt. Scimus enim ꝙ hirũdo pter finez determinatum facit nidum: ⁊ aranea telam: ⁊ plante folia: ⁊ pter aliquid habent radices deorsum: ⁊ nõ sursum: qꝛ nutrimẽtum est in terra qd sugũt per radices: ⁊ sic vegetanť: ergo manifestũ est ꝙ cã huius que finalis est in his ẽ q̃ fiũt ſm nãm.

Tex. 2. cõ. 80.

¶ Quia võ natura duplex est ⁊ dicitur: alia eni est materia: alia forma: finis autẽ in naturis forma est sicut cõstat per aũdicta erit forma cã finalis cui⁹ grã sunt ⁊ fiunt q̃cũqȝ sunt ⁊ fiunt in nãlibus ante forme adeptionem.

Tex. 2. cõ. 81.

¶ Cap. 3m. De probatione ꝙ natura agit propter finem determinatum ex peccato qd accidit in opere eius in quo etiã est de diuersitate monstrorum.

Idem autẽ qd nũc pbauimus ex similitudine artis ⁊ operibus aĩaliuȝ et vegetabilium ꝙ. s. natura opereť ad finem intẽtuȝ ⁊ determinatũ: probabimus adhuc ex eo ꝙ accidit peccare in natura sicut ⁊ in arte: qd non accideret si natura nõ ad finez determinatum dirigeret opus suum. Si enim finis non sit: ad nullum finez dirigitur opus: ergo qualecunqȝ fiat opus semper iudicabitur rectuȝ: sicut est videre in finibus casualibus. ¶ Si enim non accidant illi fines nõ propter hoc iudicabitur peccatum in opere: ⁊ similiter cum forma in natura sit finis: si non sit finis determinatus rebus naturalibus non habẽbunt etiam formam determinataȝ: ergo siue vnũ

siue

sue aliam contingant formam nullum in eis iudicabile pec
catum qd falsum est:quia peccatum fit tam in his que fm
artem sunt:q̃ in his que fm naturaʒ sunt:ꝛ hoc apparet tã
in arte que imitatur naturam in opere non naturali:q̃ in il
la que perficit opus nature ꝛ iuuat naturam in opere natu/
rali. *Tex. ꝛ.c. 82.* ¶ Et exemplum primi horum est ꝙ aliquando non re
cte scribit grãmaticus:ꝛ tunc propter omissionem alicuius
principiorum artis non peruenit ad finem orthographie:qꝛ
grãmatica quãtum ad orthographiam sciẽtia est recte scri/
bendi. ¶ Exemplum scḋi est ꝙ medicus aliquando ꝓpter
omissionem alicuius principiorum potauit euacuatiuum
non recta potione. ¶ Cum ergo ars imitetur vel compleat
naturã accidit etiã peccare in natura:quando.s.natura ope
rans propter corruptionem alicuius principij naturalis nõ
peruenit ad finem intẽtum a natura. Si igitur sunt quedaʒ
ꝛ fiunt fm artem in quibus cum recte fit non habet rationẽ
rectitudo:nisi qꝛ debitum sibi finem directe attingit ex intẽ
tione artis:ꝛ non peccatur in eis nisi cuʒ alicuius finis gra/
tia fiunt:sed fallit ita ꝙ finem debitum non attingunt:pro/
pter alicuius principiorum corruptionem. Simile vtiqꝫ fiet
in physicis:qꝛ qcquid ibi recte fit non habet rectitudinem:
nisi ex proportione ad finem debitum quem attingit:ꝛ cum
peccat peccatum suum perpenditur:ex hoc ꝙ finem illũ nõ
attingit propter corruptionem alicuius principij naturalis.
Mõstra pp q̃tuor cãs in gñe fiunt. ¶ Monstra eniʒ sunt peccatũ illius qd in natura est ꝓpter
aliquid. Fiunt autẽ monstra vt in genere dici potest ꝓpter
quatuor causas:que tamẽ sub se multas habent particula/
res causas. Aliquando autem fiunt ꝓpter materie diminu/
tionem. Aliquãdo ꝓpter materie superfluitatem. Aliqñ pp
qualitatum improportionabilitatem ad mãm. Aliquando
autem ꝓpter continentis maliciaʒ. ¶ Propter materie au
Mõstra ex pte diminu tionis mãe tri/ plr fiunt. tem diminutionẽ fiunt tripliciter:fm quantitateʒ magnitu
dinis membroꝝ tm̃:ꝛ non fm numerũ:ꝛ aliquãdo fm quan
titatem magnitudinis ꝛ fm numerum simul:aliquando au
tem fm numerum ꝛ non fm magnitudinem. ¶ Ea autem
que fiunt fm quantitatem magnitudinis duplici ex cã fiũt.
Fiunt enim ex diminutione materie:aut debilitate virtutꝫ
formatiue que non potest formare nisi parum de materia ꝛ
reijcit aliam. ¶ Ea autem que fiunt fm diminutionem si/
mul ꝛ numerum:absqꝫ dubio propter vtrasqꝫ causas fiũt.s.
qꝛ diminuta est materia:ꝛ qꝛ debilis est virtus formans.si
autem fortis esset virtus formaret membra in materia da/
ta ꝛ attraheret aliam materiam in augmentuʒ. ¶ Que aũt
fiunt ex diminutione numeri:ex vtraqꝫ causa sigillatim fie/
ri possunt.s.ex defectu materie:vel qꝛ virtus sibi datam ma
teriam preparatam conuertere non potest nec mutare. Et
huiusmodi signum est ꝙ precipue deficiunt membra lõge a
corde ꝛ epate distantia:in quibus precipue situm habẽt vir
tutes membra formantes:sicut deficiunt manus vel pedes
vel aliqd extrinsecoꝝ membroꝝ in capite. Que autem defi/
ciunt in membris:vel in toto deficiũt quasi sint abscisa: vel
deficiunt ab actu:eo ꝙ sint curua ꝛ mollia que actum susti/
nere non possunt. ¶ Ex superfluitate etiaʒ in genere fiũt tri
Mõstra ex superfluitate mãe fiunt tri pliciter. pliciter:aut enim in sola excedunt magnitudine:aut in nu/
mero solo:aut in numero simul ꝛ magnitudine. In magni/
tudine autem sicut nascuntur infantes:vel totũ corpus: vel
aliqd membrum habentes enorme. ¶ Et hoc contingit ex
duplici causa:aut enim contingit propter fortitudinem vir
tutis ꝛ abundantiam materie simul:aut contingit solum ꝓ
pter materie abundantiã: ꝓpter hoc ꝙ virtus sit vltra mo
dum intensa. Signum autẽ primi est quando totuʒ corpus
enorme est:sed tamẽ habet omnia membra respondentia si
bi ꝛ proportionata adinuicem. Signum autem secundi est
quãdo corpus nõ habet membra sibi proportionata:sꝫ vnũ
est enorme:ꝛ aliud non:qꝛ quando virtus est proportiona/
ta ꝛ non materia:tunc virtus non potest omnia formare eq̃
liter:ꝛ ideo habilem materiam melius format q̃ inhabilẽ.
Est autem sicut prius diximus materia exteriorum in qui
bus minus potest formans virtus q̃ in interioribus: pro/
pterea quia plus distãt a membris in quibus sita est vis for
matiua. Aut excedunt in numero solo ꝙ cõuenit semper ꝓ/
pter materie prime spermatis abundantiam ꝛ virtutis for
titudinem:ꝛ habet istud tres modos. Aliquando eniʒ abũ
dans est membrum debitum ꝛ tamen abundat: quia antẽ
tempus oritur:sicut conuenit in infantibus ꝛ alijs quibus/
dam:qui cum dente paruo vel pluribus nascuntur: propter
abundantiam caloris ꝛ materie circa mandibulas. Et ad
istud pertinet natiuitas natorum:cum pilis magnis ꝛ ascel
larum ꝛ multitudine capillorum in capite:qd propter forti/
tudinem cordis conuenit:ꝛ propter terrestreitatem fumoꝝ
a corde ad exteriora expulsorum:ꝛ iam meis temporibꝰ pre
sentata fuit puella que nata fuit dependentibus vberibus:
ꝛ cum pilis inguinis ꝛ ascellarum:ꝛ fatebatur mater eius
etiam ꝙ patiebatur resolutionem menstruorum qd absqꝫ
dubio accidit propter fortitudinem caloris formãtis ꝛ ma/
turantis. Aliquando autem est membrum propter abũdan
tiam materie. Aliquando autem fit bicorporeum superius
vel inferius:sicut accidit de eo qui fuit natus cum duobus
capitibus:ꝛ postea continuata erant duo corpora in collo ꝛ
in dorso vtriusqꝫ:ꝛ inferius videbatur vnum corpus ¶ Ali
quando autem visus est natus ecõtra:qui quatuor habuit
crura ꝛ vnicuʒ ꝛ continuũ corpus apparuit in superiori par/
te:qd absqꝫ dubio contingit ex diuisione spermatis in ma/
Nota de natiuitate gemiorũ separatoꝝ et piũctoꝝ q̃ fit ꝓuidẽtia cã. trice. Sic etiam fit geminorũ natiuitas qui in vna cella ma
tricis nati inueniuntur. Sunt enim quedã mulieres ꝛ que/
dam animalium que multum in coitu delectantur:ꝛ in de/
lectatione illa mouetur matrix cum sperma infunditur ner
uis sensibilibus eius:ꝛ in motu illo diuiditur sperma. Cuʒ
ergo diuisio tota perficitur tunc fiunt gemini:si coalescit se/
men in fetum. Si ergo diuisio non perficitur:sed sperma q̃/
si ramificatur:tunc fiũt bicorporea animalia:subtus vel su/
pra:vel etiam in medio fm modum per quem diuidit sper
ma:ꝛ ideo quidam inueniuntur cum duobus ventribus:q
dam autem cum tribus vel quatuor bracchijs:ꝛ sic de alijs
diuersitatibus medij corporis. ¶ Iuxta autem modum me
dium istius diuisionis inueniũtur quidam nati cuʒ multis
foraminibus:sicut sunt ora:ꝛ multis linguis in vno capite:
sicut aliquando presentatus fuit quidam temporibus nris
qui habuit.ii.linguas ꝛ.ii.ora ꝛ labia incompleta.xx.ꝛ fuit
mortuus anteq̃ nasceretur. ¶ Ea autem que fiunt pp qua
litatum improportionabilitatem sunt sicut nimia macies ꝛ
nimia pinguedo:quorum sit primum ex nimio calore:ꝛ 2m
ex nimio frigore:ꝛ si iungitur qualitates contrarie quaruʒ
Nota d hermaphroditis vtraqꝫ sit complexionalis ꝛ terminans:tunc conuenit nasci
hermaphroditos:ꝛ virtꝰ formatiua satisfacit vtriqꝫ sexui tã
in membris exterioribus q̃ interioribus:sicut ad visum ꝓ/
bauimus in quibusdam esse vtrunqꝫ sexum:ita ꝙ a sapien/
tibus discerni non potuit quis preualeret:ꝛ dicitur de qui/
busdam ꝙ in coitu ꝛ succumbunt ꝛ incumbunt: situs enim
membrorum genitalium non impedit hoc:qꝛ situs membri
virilis est super neruum coxe:ꝛ situs vulue mulieris est infẽ
anum. ¶ Propter autem malitiã continentis peccata fiũt
Mõstra ex pte ꝯtinẽtis fiunt ex dupli/ ci causa. dupliciter fm duplex continens. ¶ Est eni continens sicut
pellis que dicitur secundina:ꝛ est calor terminans continẽs
habens in se virtutem celestis circuli qui est primum circũ
dans. ¶ Ex ruptura autem secũdinarum fit multiplex mõ/
struositas:quoniam enim materia defluit ꝛ sic deficit mem
brum vel curuatur:vel grandescit:vel discõtinuat:vel dislo
catur a membro sibi vicino:ꝛ aliquãdo confluunt sperma/
ta diuersorum fetuum:ꝛ cum conglutinantur duo corpora
fiunt in loco illo. ¶ Ex malitia autem continentis se in cele
stem effectum ꝛ terminãtis fiunt impressiones diuersaꝝ for
marum:que competunt diuersis speciebus animaliuʒ:sicut
porce parientes porcellos quorum capita sunt humana : et
sicut est de vaccis q̃s ponit Empedocles ꝛ huiusmodi: hec
enim ex spermatũ cõmixtione fieri nõ possunt:qꝛ spermata
valde diuersa in specie se corrũpũt inuiceʒ ꝛ nihil gñatur ex
ipsis:sed potius fit ad cõstellationẽ ad illã formã sperma ex
suam qualitatẽ mouẽtẽ:sicut est qd dicit Ptolomeus in q̃/
dripartito:ꝙ in quadã parte arietis luminaribus ꝛ qbus/
dã planetis alijs ꝯcurrentibus nõ põt fieri generatio hũa/
na. ¶ Si aũt essent silia ꝛ vicinaꝝ sperũm aialiuʒ tũc posset
ex illis generari mediuʒ animal:sicut ex equa ꝛ asino fit mu
lus:ꝛ ex equo ꝛ asina fit burdo;ꝛ ex cane ꝛ lupo: vel vulpe et
lupo:ꝛ huiusmodi. Hec autẽ iʒ ad sciam de aialibus perti/
neant hic interposuimus vt sciatur:nõ casu vt dicit Empe/
docles talium animalium generationeʒ fieri vel continge/
re. Omnia enim hec monstra peccata nature sunt intendẽ/

tis finem aliquem quem attingere nõ valet ꝓpter corruptionem alicuius ꝑncipij nãlis: ergo ꝛ in his substãtijs de quibus dixit Empedocles ꝙ in ꝑma parte sunt bouigena: ꝛ in alia parte hñt figurã hoĩs vel ecõuerso: si potuerũt venire ad finẽ aliquẽ ꝛ terminũ quẽ natura ꝑstimit ꝛ desiderauit: nã dicoque fuit vis formãs semẽ: factũ est hoc ĩpedimentũ corrupto aliquo ꝑncipioꝝ vt diximus: ꝛ ideo facta sunt monstra: sicut ꝛ nũc ꝛ semper fit corruptio in semie.

Tex. c. cõ. 83. ¶ Amplius oportet et ꝙ semẽ fit prius ꝛ postea aial: ꝛ semẽ facit nã ꝑmo etiaꝫ molle vt sit aptũ receptioni figuraꝝ. Hoc autem nõ faceret nã tali ordine nisi esset semẽ ꝓpter aialis generationem: ergo nõ est casu: sed ꝓpter finem determinatum. ¶ Quecũqꝫ enim sunt quoꝝ ꝑnm̃ est a re terminata per nãm: ꝛ mot⁹ eoꝝ per res a natura terminatas: hoꝝ oium ordo necessario est ad finẽ terminatum: talis aũt ꝓcessus est gñationis omniũ aialiũ: q2 est a spermate terminato: ꝛ ꝑmo est molle: deinde conuertit᷑ formaturꝛ maturat᷑: gratia ipsoꝝ ordo ꝛ generatio ordinata est ad finẽ in nã determinatũ. ¶ Amplius ꝛ in plãtis sicut ꝛ in aialib⁹ species inest eis pp aliqd qđ est finis earum determinatus ꝓpter eãdeꝫ rõnem ꝫ magis sit occultũ ꝛ minus per rõneꝫ colligi possit ꝙ̃ in aialibus: ꝛ sic finis determinatus ad quẽ nã operat᷑ est in vtrisqꝫ. Et ex hac consideratiõe ꝯdicemus Empedocli qui dicit oĩa hec a casu et recte ꝛ nõ recte ꝛ mõstruose: si enĩ casu fit in aialibus monstrũ cuius superiora fierẽt hoĩs: ꝛ inferiora tauri qđ est minotaurus: opꝫ etiã ꝙ casus iste fiat in plantis ſm Empedoclẽ: ita ꝙ aliqñ generet᷑ plãta cuius vna pars sit vitis ꝛ alia oliua: sed tñ hoc non videmus: ꝫ equalr̃ oporteat hoc fieri in plãtis sicut in aialibus ſm Empedo.

T. c. cõ. 84. ¶ Amplius autẽ in seminib⁹ opꝫ ſm Empedo. fieri gñationem: sicut cõtingit a casu ꝛ fortuna: ꝛ nõ fieret gñatio vnius spẽi ex semine determinato: fieret enĩ sic ex semine hoĩs bos sicut hõ: ꝛ ex semie vitis ita cito oliua sicut vitis: si nihil eẽt agẽs in gñatiõe rerum nisi casus ꝛ fortuna.

Quare ẽ eẽ ꝙ mõstra magis fiũt i aialib⁹ qꝫ i plantis. ¶ Causa autem subest quare plus mõstra in aialib⁹ apparẽt ꝙ̃ in plantis quã ignorauit Empedo. Hoc autẽ est ꝙ mollius est semẽ aialis: ꝛ plura exigũtur ad terminationẽ eius ꝙ̃ plãte: ꝛ aial difficilis est gñationis: ꝛ plãta similis ꝛ facilis gñationis: ꝛ ideo facilius fit vt

T. c. cõ. 84. corrũpat᷑ aliqđ ꝑnm̃ generatiõis aialis ꝙ̃ plãte. ¶ Omino aũt ꝛ vniulr̃ sic dicẽs casum eẽ cãm reꝝ nãlium: destruit id qđ ẽ a natura ꝛ nãm. Nã nãqꝫ sunt quecunqꝫ ab alio qđ hñt in seipsis ꝑncipio motus ꝯtinue mota in finẽ aliquẽ certũ ꝛ determinatũ veniunt: sicut a ꝑn⁹ huius scđi ꝓbat᷑ ex diffõne nature: sed que fiunt a casu nõ habẽt in seipsis ꝑnm̃ per se mouẽs ad finem casualẽ: cũ casualis finis incidat ꝛ nõ sit in agente ad finẽ illũ: finis itẽ naturalis nõ idẽ est vniculqꝫ rei naturali nec cõtingẽs ꝛ accñtalis: q2 ille indeterminatus est ꝛ infinitus. Si ergo res nãlis est que finẽ hꝫ certũ ꝛ determinatuꝫ semper ꝓueniet in eũdẽ: nisi sit aliqđ impediẽs qđ corrũpit

Tex. c. c. 85. aliqđ nãlium principioꝝ. ¶ Finis aũt ille qui est cuius grã fit totũ qđ fit: fieret absqꝫ dubio casu ꝛ fortuna: si sic fieret incerte ꝛ indeterminate: sicut dicamus ꝙ venit ad nos aliqs extraneus cũ balneũ nostrũ paratuꝫ fuit tanꝙ̃ balneaturus apud nos in nostro balneo: cũ sibi accidit venire tanꝙ̃ propter hoc operat⁹ sit ꝛ aduenerit cũ tñ nõ aduenerit pp hoc: q2 nescit aliqd de nostro balneo: sed accidit ei ꝛ nõ ordinauit aduentum suũ ad hoc vt balnearet᷑. ¶ Fortuna nãqꝫ de numero est illarum causarũ que sunt ſm accidens: sicut diximus prius: ſꝫ cum hoc semper aut frequenter fiat: tũc non fiat ſm accidens neqꝫ a fortuna: sed potius fit ab ordinante ꝛ ordinato ad certum finem. In physicis autẽ semper sic fit nisi aliquid impediat sicut diximus etiam prius.

¶ Cap. 4m. De solutionibus rationum Empedoclis ꝙ natura potest agere propter finem certum ꝫ non deliberet de ipso nisi cognoscat ipsum.

Tex. c. c. 86. INconueniens Autẽ est qđ dicit Empedocles ꝛ ceteri dicẽtes ꝙ casus est causa reꝝ nãliũ: ꝓpter hoc ꝙ videt᷑ eis nihil operari ad finẽ certũ: nisi ꝙ ꝓconcipit finem ꝛ deliberat de ipso: ꝛ postea cogitando et ratiocinando dirigit opus in finẽ illum. Et q2 natura non habet in se ꝓconceptionem finis ꝛ deliberationem ꝛ ordinẽ per ratiocinationem: ideo negant ipsam operari ad finem certum ꝛ determinatum: hoc enim est maximum inconueniens: ꝛ instantia huius in arte mechanica. Postꝙ̃ eniꝫ aliquis adeptus est artem perfecte non deliberat nec preordinat qualiter ſm artis principia operetur. Sicut enim operatio sua est cum addiscit artem: ꝛ est hec operatio tarda: sicut apparet in his qui discunt cytharizare. Illi enim primo deliberant ꝛ precogitant de proportione chordarum ꝛ que prius ꝛ que posterius sit tangenda ꝛ quantuꝫ ꝛ tunc operant᷑ tarde ꝛ cum timore: postꝙ̃ autẽ didicerit non ꝓcogitat: quimo cũ precogitare inceperit in artis opere impedirentur ꝛ titubarent: sed mouet᷑ ex arte sicut ex natura quadaꝫ: ꝛ hoc modo est de opere nature: qđ absqꝫ dubio certissimum est: ꝫ nõ preconcipiat: q2 habet in se incorporatam artem primi motoris mouentẽ in eo: ꝛ hoc est ac si nos diceremus ꝙ ars nauigandi que est in anima naute incorporata esset lignis nauis: tunc ars eius incorporata dirigeret nauem sicut modo facit ars naute: sed tanto certius operaretur quãto tũc esset forma artis naui magis eẽntialis ꝛ intrinseca. ¶ Hoc autem maxime manifestum est in medico qui curat seipsm ſm artem medicine que est in ipso. Ille enim ꝫ inquantum medicus non curet᷑: sed inquantum eger: tamẽ curat᷑ per artem que est in ipso ꝛ ars que in ipso dirigit ipm inquãtũ est eger in finẽ sanitatis. Huic autẽ comparat᷑ optime op⁹ nature qđ hꝫ in se formam agentis primi que est in ipso incorporata ꝛ intranea: ꝛ deducit ipsum ad finem certum ꝛ determinatum.

Documẽtũ. ¶ Ad hoc autem intelligendum sciendum est ꝙ omne mouens in natura reducitur ad motũ mouentis primi: ꝛ per formam illius mouet omne mouẽs scđm. Primũ autem mouens est mouens per intentionem ꝛ intellectum: ꝛ ideo preordinat oĩa ad finem determinatũ: ordo autẽ ille influitur nature nõ per modũ cognitionis ꝛ intellectus: sed potius per modũ illum quo est principium motus ꝛ operationis: ꝛ ideo in eodem ordine ad finem est in materia nãli in seminib⁹ quo est in motore ꝑmo ꝫ habeat aliud eẽ hinc ꝛ inde: ꝛ alterius sit rationis.

Ordo nãe in finẽ nõ p modũ cognitiõis ꝛ intellectꝰ sꝫ p modũ q̃ ẽ ꝑnm̃ mot⁹ ꝛ operationis. Z.

Et huiusmodi exemplum est in eo qui sapiens est ꝛ dat consilium ad opus aliquod ꝛ adiungit preceptum vt fiat: audientes autem non sunt sapientes: nec possunt percipere rationem consilij: cum formã consilij apprehendant prout est principiũ operis: ꝛ vis precepti vrget eos vt impleant id qđ ex consilio ordinatum est fieri a sapiente. Ita enim etiam est in operibus nature in quo sicut sapiens omnia ordinans ad certos fines est motor primus. Cause autem naturales in superioribus corporib⁹ et inferioribus sunt sicut ministri formã consilij ꝛ ordinem recipientes ꝛ incorporantes sibi: ꝛ non accipiunt rationeꝫ ordinis ꝛ deliberationem ꝛ intellectũ: que sunt in motore primo: ꝛ loco precepti primi motoris accipiunt virtutes naturales de necessitate inclinantes ꝛ deducentes ad finem certum ꝛ determinatum: aliter enim non cõtingerent fines certos ṽtutes ille: sicut est videre in calore naturali qui nisi haberet in se ordinem naturalium virium inclinantiuꝫ ad certum finem ipse interimeret omne illud in qđ ageret. Nunc autem hoc non facit: sed terminat ad speciem carnis ꝛ ossis ꝛ huiusmodi: ꝛ ideo qđ alterat calor hoc habet inquantum est vis corporalis elementi ꝛ ex necessitate: qđ autẽ deducit ad formam hoc habet a forma ꝛ ordine motoris primi. ¶ Et huiusmodi exemplum est de eo qui dirigit sagittam vt vulneret: sagitta eniꝫ habet quod vulnerat ex necessitate materie propter acumẽ sui teli: ꝙ autẽ percutit in certum locum ꝛ nequaꝙ̃ in alteram partem deflectitur hoc habet ex intentione ꝛ ordinatione dirigentis sagittam: ꝛ sic est in operibus nature: quia qđ qualitates prime alterãt ꝛ mouent materiam ꝛ transmutant absqꝫ dubio sub necessitate est: ꝛ hoc habent inquantum sunt virtutes corporales: sed hoc ꝙ actiones eorum terminantur ad fines determinatarũ specieꝝ in cõmixto ꝛ in natura: hoc hñt ex virtute forme que ex primo motore influit᷑ oĩbus mouentibus in nã.

Vide p B. x. de aia. cõ. 46. ¶ Scias aũt ꝙ ꝫ finis aliquis sit in quẽ natura ordiat op⁹ suũ ac si illũ finẽ ꝓcõceperit: ꝛ ille est finis ad quẽ mouet᷑ cõtinuo motu ꝛ vno: sicut est forma specifica finis generationis: tñ sunt multi fines qui sequunt᷑ necessitatem materie: qui sunt nõ nãles: sicut dissolutio sequitur cõmixtũ: ꝛ mors sequit᷑ aiatũ: ad quos fines nã ꝯtinuẽ non mouet: ꝫ aliqñ mouẽat ad ipsos simplex qđ est in cõmixto: cum enim mouet ad

bet ad hoc ꝙ distet a suo contrario: ⁊ ita veniat ad defectionem sue speciei ⁊ locum in quo saluatur forma simplicis tūc per consequens mouet ad dissolutionem cōmixti: ⁊ ad mortem: ⁊ hoc modo quidem simpler desiderat finem certuꝫ in natura: sed ad hoc consequens dissolutio ⁊ mors non sunt fines naturales nisi forte per consequens: sicut iam dictum est. ℂ Quod igitur natura sit causa rerum naturalium: ⁊ sit sic causa sicut propter aliquem finem determinatuꝫ ⁊ certū mouens: manifestum est ex dictis.

ℂ Cap. 5m. De necessario qualiter est in physicis non absolute: sed ex conditione finis: in quo prima propter posteriora sunt necessaria.

Causa autē Omnis erroris isti⁹ quo antiqui inducti sunt ad credendum ꝙ ex necessitate materie fieret omnis generatio animaliuꝫ causa ⁊ plantarum ⁊ aliarum rerum naturalium fuit necessarium in disciplinis demōstratiuis: in quo videbant ꝙ ex necessitate primoꝝ principiorum sequitur esse consequens: qꝛ conclusio ibi necessario sit ꝑpter principiorum materialium necessitatem: que principia materialia sunt propositiones inquantum in ipsis est ꝯclusio posita: ⁊ per habitum scientie confusum: sicut forma est in materia: sicut superius diximus. Et ideo oportet nos inuestigare de isto necessario qualiter est in physicis: ⁊ qualiter in demonstratiuis: ⁊ ostendere similitudinem iter illa. ℂ Queremus ergo primo Utrum necessarium physicoꝝ sit necessarium simpliciter vel sit necessarium ex suppositione ⁊ ꝯditione cuiusdam presuppositi prestituti: verbi gratia: necessarium simpliciter est sicut necesse est graue descendere ⁊ leue ascendere. Non enim oportet aliquid presupponi ad hoc ꝙ sit hoc necessarium: necessarium autē ex ꝯditione est ad cuius necessitatem oportet aliquid presupponi: neqꝫ ipsum est necessarium: nisi ex suppositione: ⁊ sic necesse est sedere te: si ego video te sedentem. ℂ Est autem necessariū simpliciter in sola materie aptitudine ⁊ necessitate. Necessarium autē sm positioneꝫ est in ordine hypothesis alicuius: sicut necesse est te dormire si qoiescere debeant in te virtutes sensibiles. ℂ Nunc quidem enim opinantur antiqui qui causa oia dicunt fieri non esse in natura nisi necessitatem absolutam que est ex materie obligatione: sicut si aliquis dicat non propter suppositionem finis: sed ꝑpter materie obligationeꝫ ⁊ aptitudinem fieri domum: qꝛ cogitat parietem esse factum ⁊ erectum: non ideo ꝙ sustineat tectum: sed ideo quia componitur paries ex diuersis quorum quedam sunt grauia: ⁊ ideo necesse descendant in fundamentuꝫ deorsum: eo ꝙ sic moueri apta nata sunt. Quedam autem sunt modo medio leuia: ⁊ ideo illa coherent grauibus in inferioribus: ⁊ extenduntur altiora contingendo: ⁊ ita sit expansio parietis: lapides enim deorsum feruntur ⁊ fiunt fundamentū: ⁊ ligna medio modo leuia altius ascendūt: ⁊ leuissima sūt in summo: ita dicunt ꝙ est motus mixtorum in mixto: ⁊ ideo ex necessitate materie adueniunt eis figure ⁊ forme competētes motibus eorum. Sic ergo patet ꝙ sm istos forma sequitur necessitatem materie: ⁊ non ꝑpter formam requiritur materia: ita vt materia nō queritur a natura nisi propter formā: ⁊ hec est necessitas absoluta que est ex materie obligatione.

Tex. 2. c. 87.

ℂ Sed dictum istorum non est verum: quia lꝫ non sine materia necessaria fiat forma: non tamen ꝑpter necessitatem materie fit forma: quia sic non quereretur materia propter formam: sed posset habere materia formam quecunqꝫ sequeretur necessitatem motuum materie. Et sic iterum forma naturalis supponeretur casui cum non intenderetur a natura: ⁊ dicimus ꝙ forma non sit propter hoc nisi vocetur causa necessitatis que est disponens eius subiectum qđ est materia: sed potius sicut in operibus artium omnia prima fiunt ꝑpter posteriora: eo ꝙ posteriora facta sūt fines: ⁊ priora sunt ordinata ad finem: ⁊ tamen posteriora non sunt sine priorib⁹: ita ꝙ per omnia est in rebus naturalibus: qꝛ finis in eis est forma que totius operationis est principiuꝫ ꝑpter qđ fiunt vniuersa ⁊ sunt. Et hoc quidem manifestum est in domo: quia id qđ est principium omnium eorum que fiunt in domo est ꝙ sibi preponit effectus qui facit domum: ⁊ hoc est operimentum a pluuijs in tempestate: ⁊ contentiuuꝫ esse

Tex. 2. c. 88.

diuitiarum ⁊ saluationum esse ꝯtentoꝝ. Et propter illum finem queritur materia domus ⁊ paratur ⁊ ꝯiūgitur: ⁊ omne qđ fit circa domum fit ꝑpter illud: ⁊ ideo diximus superius ꝙ finis qui primus in cognitione est: ⁊ vltimus in operatione: ⁊ esse est causa causarum: quia ꝑpter ipsum esse alie cause sunt qđ causant. Sicut eniꝫ est in domo: ita est ⁊ in alijs oibus que fiunt propter aliquid qđ est certus finis ipsoꝝ. Nullum enim illoruꝫ fit quidem sine necessaria materia ⁊ disposita ad ipsum suscipiendum: sed tamen nunqꝫ finis fit propter materiam vel necessitatem eius: sed econuerso materia ⁊ eius necessitas fit ꝑpter finem: nisi equiuocatio fiat in prepositione causam denotante: ita ꝙ dicas causaꝫ sine qua non: ⁊ necessitatem materie que est cau. a disponēs in subiecto in quo finis habet esse: vnde si queratur ꝑpter quid est serra huiusmodi: hec est ex ferro: dicetur ꝙ forma serre que est dentatio requirit talem materiam: ⁊ ꝑpter formam illaꝫ materiam talem oportuit querere. Si autem querat vltra quare dentes habet huiusmodi materia ferrea: dicetur pro causa: vltimus finis qui est op⁹ serre qđ est diuidere ligna: qđ opus lꝫ non fiat nisi dentea ferrei: sine tamē opus qđ est finis vltimus: cuius causa omnia fiunt non est ꝑpter ferrū ⁊ dentes: lꝫ ecōuerso illa sunt ꝑpter illud. Si ergo necesse est serram ferream esse ⁊ dētatā si debeat complere opus eius: hic tamen non dicit necessitatem finis ꝑpter quem sunt oia que sunt circa serram: sed dicit necessitatem que est in materia ⁊ dispositionibus eius. Finis enim nō est in materia habens necessitatem: sed potius in ratione: qꝛ sic est mouēs artificem: ⁊ efficitur principium totius operationis: ⁊ ideo sic ab ipsa fluit ⁊ motus quo mouet efficiens ⁊ necessitas materie que preparatur ad finem ꝯsequendum. ℂ Incidit auteꝫ dubium de dictis ex eo ꝙ finis mouens efficiētem qui principium est operis: est res in cognitione ⁊ ratione ꝯsistens: taliter autem ens est ens sm quid. Si ergo illud est principiū ⁊ causa operis: erit ens sm quid causa ⁊ principiū entis simpliciter. ℂ Sed ad hoc dicendum est ꝙ in artibus principium operis est itellectus operatiuus: ⁊ ideo id qđ mouet intellectuꝫ oportet ꝙ habeat esse quale permittit intellectus: sed forma que est in intellectu operatiuo alia est ꝙ̄ illa que est in intellectu speculatiuo. Illa eni que est in intellectu operatiuo est ars ⁊ principium formale ⁊ effectiuum operis. Illa autem que est in intellectu speculatiuo: est a re abstracta: ⁊ est principium cognitionis: ⁊ hoc est ens sm quid: quia est intentio rei ⁊ non principium rei: sed principiatum a rebus in anima. Sed illa que est in intellectu practico per modum quo est in ipso non est a rebus sed principium reꝝ artificialium sm hoc ꝙ forma est: qđ autē habet esse in anima hoc accidit ei quia non ꝯuenit ei inquantuꝫ est forma artis: sed per esse suum qđ habet in subiecto. Et ideo non ꝑhibet aliquid quin ipsa vt formā est sit principiuꝫ rerum artificialiū. Et simile est huiusmodi in natura: quia forma primi motoris infunditur omnibus: ⁊ per hoc ꝙ est in efficientibus materiam ipsa est finis ⁊ principium rebus materialibus: lꝫ ipsa sit in eis sm quid in esse suo: ipsa tamē simpliciter est forma rerum ⁊ principium earum.

Dubium de cāsalitate finis.

Solutio

Forma vt est i itellectu practico nō est a reb⁹ lꝫ modū quo est in ipso sed est reꝝ artificialiū principiū. lꝫ cogite sup hoc qꝛ videt seq formas vel eē cō creatas itellectui vl ꝑduci ab ipso quoꝝ vtrūqꝫ est inconueniens.

Tex. 2. c. 89.

ℂ Cap. 6m. De necessario in disciplinis qualiter differat a necessario in physicis.

Est autem Necessariuꝫ in disciplinis demonstratiuis qđ fuit antiqs causa erroris in quo est necessarium simpliciter ꝑpter suppositionē finis: lꝫ enim scientia ꝯclusionis finis in demōstratiuis: tamen premissa non sunt necessaria ꝑpter ꝯclusionem sed in se habent necessitatem: ⁊ ꝑpter necessitatem earum ꝯclusio est necessaria: ⁊ cum ipsa habeat necessitatem rei non attenditur in ipsis necessitas ꝯsequentie tm̄: sed potius necessitas rei que ꝯsequitur que vocatur a quibusdam necessitas ꝯsequentis. Est igitur in ipsis processus a premissis ad ꝯclusionem: ⁊ ꝯclusio est necessaria propter premissas ⁊ non econuerso: ⁊ si procedatur a ꝯclusione ad principia: non erit demonstratio ꝑpter quid: sed qꝛ: ⁊ illa demonstratio non ponit necessitatem nisi ꝯsequentie: qꝛ vltima non sunt vera ⁊ necessaria ꝑpter prima: sed ecōuerso: quia effectus nihil dat cause sed potius causa effectui.

¶ Videamus ergo de necessariis istis in quo conueniãt ⁊ differãt. Cõueniũt aũt in hoc ꝙ tã in physicis q̃ in disciplinis est necessariũ similr̃: ita ꝙ in vtroq; est principium ⁊ principiatũ: ⁊ hoc patet. Si enim velimus ꝯcludere quoniã rectilineus triangulus habet tres angulos duobus rectis equales: nõs accipiemus causam anguli triãguli rectilinei. Causam dico non inquantum est angulus: sed inquantũ tantus quantus põt ꝯtineri duabus rectis lineis ⁊ a se inclinatis: ⁊ dicimus q̃ si angulus trianguli rectilinei cuius exterior angulus duobus sibi non ꝯiunctis in eodem triangulo inclusis est equalis: ⁊ q̃ exterior cum sibi ꝯiuncto est equalis duobus rectis: ⁊ ideo necesse est ꝙ interior cõiunctus exteriori cũ duobus interioribus sit equalis duobus rectis: ⁊ hoc in 32. geometrorũ libro primo demõstratur: vnde si interior valet duos rectos: tunc opꝫ triangulum habere tres angulos equales duobus rectis: eo ꝙ duo anguli interiores valent vnum exteriorem sibi non ꝯiunctum: ⁊ sic necessaria est ꝯclusio ꝓpter premissas ⁊ non econuerso: q̃ non ꝓpter hoc ꝙ triangulus habet tres duobus rectis equales: duo exteriores equipollent exteriori: q̃ sic idem esset causa ⁊ causatũ: ⁊ principians ⁊ principiatum: tamen bene sequitur ꝙ si triangulus non habet tres angulos equales duobus rectis ꝙ non fuit causa recta per equipollentiam: qđ est interiorẽ cũ duobus interioribus illi non ꝯiunctis esse equalem duobus rectis. Sic ergo patet ꝙ in disciplinis priora sunt principia sequentium: ⁊ ea que sunt materialia sunt principia finis: sed in his que fiunt ꝓpter aliquem finem siue in artibus siue in physicis fiant: ecõtrario est. Ibi enĩ (vt diximus) finis mouet efficientem: ⁊ ab efficiẽte infundit̃ materie motus: ⁊ sic finis est principiũ totius: ⁊ ideo est ibi necessitas ꝯditionis ex finis suppositione. Si enim finis erit aut est: tũc necessario erit id qđ est ante finem aut est. Si vero id qđ est ante aut non sit: sic vel sic ſm ꝙ exigit finis: tunc non est finis: sicut in disciplinis sequetur bene destructiue. Si enĩ non sit ꝯclusio necessaria nõ erit id qđ est ante ꝯclusionem qđ est ꝑncipium ꝯclusionis necessarium: ita sequitur ⁊ hic destructiue si non sit materia in necessitate debita: tunc non erit finis: sed constructiue necessitas materie nõ est causa finis sicut in disciplinis necessitas principiorũ causa est ꝯclusionis. Sicut enĩ in disciplinis principia se habẽt ad ꝯclusionẽ: ita in his que fiunt finis se habet ad materiã ⁊ efficientem. Finis enim est principium in talibus sicut ibi premisse principia sunt. Sed differentia est in hoc ꝙ finis est principiũ non omnium hoc est cognitionis: sed actionis ⁊ operis. In disciplinis aũt ꝑncipia sunt cognitionis ⁊ nõ actus: eo ꝙ finis est forma actionis ⁊ intellectus operatiui: ⁊ premisse sunt forme speculatiui intellectus ⁊ principia speculationis: sicut ante diximus. Si autem queritur per quem modum hoc possit esse cũ ante dictũ sit ꝙ premisse sunt sicut materia ꝯclusionis: tũc enĩ ꝯclusio erit sicut finis ⁊ forma: ⁊ ita in disciplinis ꝯclusio debet esse principium sicut in his que fiunt ab arte vel natura. Dicendum ꝙ premisse sicut in ante habitis explanauimus non sunt vera materia ꝯclusionis: nec ꝯclusio est forme siue finis premissarum sed effectus: sed potius premisse ordinate in materia ⁊ figura habentes in virtutem medij vt medium causa est ꝓpter qđ sunt formales quo ad hoc ad ꝯclusionem: sed in hoc similes sunt materie: q̃ est in eis potentialr̃ sciẽtia ꝯclusionis. Secũm ergo assignatã differentiã necessitatis in artibus ⁊ physicis pro parte vna: ⁊ in disciplinis pro parte alia necessitas in his que fiunt procedit: a fine autem omnia alia. ¶ Et ideo si erit domꝰ supposita necesse est hec materialia fieri aut existere ꝑsentialiter aut esse futura. Aut vniuersaliter loquendo si finis supponatur necesse est existere, lateres in tectis ⁊ lapides in fundamentis si domus esse vel fore supponitur. Non tamen finis propter illa si vocetur causa finalis: sed si vocetur causa disponens: tunc bene potest dici ꝓpter illa: sed melius dicitur finis esse in illis: sed tamen si materialia non essent sub dispositione debita vniuersaliter: tunc non esset finis sicut domus non est si lapides ⁊ ligna non sunt: nec serra erit nisi sit ferrum dentatum: q̃ etiã in disciplinis bene sequebatur si ꝯclusio nõ est nec principia sunt necessaria: sicut si triangulus non habet tres angulos equales duobus rectis non erit rectus equipollẽs angulus qui rectis equipollere supponebatur in premissis. Manifestũ est igitur ex dictis ꝙ necessariũ est in physicis ex ꝯditione finis: ⁊ etiam est in eis necessitas que dicta est sicut materia ⁊ motus materie qui est dispositio ipsius. ¶ Manifestũ est etiã ꝙ vtreq; cause. s. materialis ⁊ finalis que est formalis dicende sunt a physico: sed magis illa cuius gratia fit totum qđ fit: q̃ illa est principium in physicis sicut iam dictũ est causa materiei ſm ꝙ subijcitur motui materia: ⁊ ſm ꝙ mouetur ab efficiente: sed non econuerso materia est causa finis nõ sicut superius diximus: q̃ est causa eius sicut subiectum: ⁊ hoc ſm esse finis ⁊ non ſm ꝙ est finis vel causa finalis. Principium enim qđ est finis: est etiam principiũ a diffinitione quam ipse dat formam dando que ponit rem intra fines ⁊ terminos sui esse ſm formam eo ꝙ forma est in omnibus physicis finis: ⁊ etiam principium a ratione ſm ꝙ ipsum est ratio rei ex qua scitur res ⁊ cognoscit̃. Non enĩ scitur res nisi per terminos essentiales in quibus est suum esse: hos aũt dat finis qui est forma: sicut dictũ est: ⁊ ideo est dictum in scđo de anima: ꝙ diffinitiones sumentur a fine. Sicut enim in artibus necessitas tota oritur ex fine: quoniã si domus huiusmodi est que est cooperiens ab imbribus ⁊ saluans diuitias: oportet hec materialia sic fieri ex necessitate ⁊ esse presentia: ⁊ hoc est in arte que imitatur naturam. In arte autem que iuuat naturam etiam sic est q̃ ideo ꝙ sanitas Socratis est talis: opꝫ hec materialia sic fieri ex necessitate ⁊ esse sicut purgationes ⁊ sudores ⁊ huiusmodi: eodem autem modo si homo est talis ſm materiam oportet vtiq; esse ea que sunt materia eius sicut carnes ⁊ ossa ⁊ huiusmodi. Et si sunt carnes ⁊ ossa oportet esse ea que sunt ante ea materialia sicut humores: ⁊ si humores sunt oportet ꝯuenire elementa ad mixturam: ⁊ sic semper qđ posterius est causa: quia ꝓpter quid est prius. ¶ Pars autẽ materialis que est necessitatis ordinande ad formam illa fortassis necessaria est etiam in rõne ⁊ diffinitione: q̃ in physicis quibusdã ita est ꝙ non tm̃ materia declaratur esse necessario per ꝯsecutionem que est ex forma: sed etiam ipsa necessaria per se est ⁊ pars essentie: sicut materia earum que intrant in diffinitionem: sicut serra nescitur nisi diffinitio dicat materiam ⁊ formam: ita est in omnibus physicis que subiacent motui ſm suum esse. Quedam aũt sunt physica per relationem ad motum quem non habent tales. ¶ Et est generaliter notandum ꝙ in physicis alterum duorũ oportet esse. s. aut ꝙ diffinitio detur per formam declarantẽ materiam ſm ꝯsecutionem ad ipsã: aut ꝙ in diffinitione ponatur materia. Si enĩ diffiniatur species physica diffinietur per genus ⁊ differentiam: ⁊ genus est forma generalis que nõ est nisi materia in generali: ⁊ sic posito genere sequitur necessitas materie in genere: differentia autem vltima est ꝓpria forma ⁊ ad illam cõsequitur propria materia: ⁊ ideo dictum est ꝙ forme physice cõcepte sunt cum materia. ¶ Si autem diffiniatur aliqua passionum vel operationũ physicarũ: oportet poni materiam in diffinitione: quia operatio illa est supra determinatam materiam: ⁊ passio similiter. Exemplum primi est ꝙ si homo diffiniatur nõ recipitur materia in diffinitione ipsius: sed ad vtrũq; diffinientium supponitur ⁊ consequit̃ necessitas materie: quoniam si animal est necessario erit materia animalis: ⁊ si rationale ⁊ mortale: oportet esse materiã corporis ad mediũ complexionis inter omnia corpora magis accedentem. ¶ Exemplũ autem est in diffinitionibus digestionum ⁊ indigestionum: que etiam quarto metheororum ponuntur: cum dicitur ꝙ digestio est complexio a ꝓprio ⁊ naturali calore ex contrajacentibus passionibus. In hac enim diffinitione ponitur efficiens cum materia: cũ tamen efficiens ex fine ⁊ materia moueatur propter ipsum. ¶ Altero ergo istorum modorum diffinitio naturalis concepta est cum materia: sed diffinitio mathematica neutro modo cum materia est concepta: quia si dicam triangulum esse: non consequitur alicuius materie generalis vel specialis materia ad illud esse necessaria. Similiter si dicam rectum quod est passio anguli quedam non cadit in diffinitione eius materia. Eodem autem modo ⁊ multo amplius est in diffinitionibus substantiarum ⁊ passionum que sunt metaphysica: eo ꝙ illa per esse ⁊ rationem separata sunt a motu ⁊ materia. Hec igitur sunt que dicere volumus in hoc secundo libro scientie physicorum.

Nota ꝙ qño premisse sũt cã ꝯclusionis

Tex. t. c. 90.

Tex. t. c. 91.

Tex. t. c. 92.

Nõ qño vnũ tempꝰ in diffõne rerũ naturaliũ ponit alterũ duorũ modorũ

¶ Incipit liber Tertius Physicorum.

¶ Tractatus primus de motu.

¶ Cap. pᵐ. Que sit istius libri intentio q̄ñ de motu.

Tex.c.1.

Quoniam autē natura est principiū motus ⁊ status mutationis sicut in principio scd̄i diximus: nobis autē in hoc opere intētio facta est de nā: opȝ nos nō ignorare quid sit mot⁹: eo q motus est pprius nature effectus. Cū eni nō dicatur principiū motus: ⁊ nā dicaẗ dupl'r: vt ostendemus etiā principiū motus diceẗ dupl'r. ¶ Est aūt nā vno mō dicta mā: ⁊ hec bene declarabilis fuit sine diffinitione ⁊ distinctiōe motus ⁊ ꝯsequentiū motū: eo q ipsa nō est principiū eius: nisi in quo est motus ⁊ mutatio: sed est aliud principiū motus qd̄ est motor: ⁊ precipue motor primus qui nō pōt cognosci nisi ex motu. Et ideo ad sciētiā istius principij opȝ scire de motu. Si enim ignoreẗ motus: ignorabiẗ motor primus: ⁊ si ignoreẗ motor primus: ignorabunẗ oēs motores: ⁊ tūc nihil scietur de nā: ⁊ ideo ignorato motu ignorabitur tota nā.

Cō.1.

¶ Cū aūt intendamus determinare de motu: opȝ tentare eodē modo vt aggrediamur de his que ꝯsequunẗ motum. Primū aūt qd̄ sequiẗ ipsum est q motus est de genere ꝯtinuoꝝ: sicut infra ostendemus. Sed in diffinitione continui primū apparet infinitū: q̄ñ infinitū est tam in numero q̄ȝ in cōtinuo: sed īfinitū in numero causaẗ ab īfinito qd̄ est in cōtinuo: ⁊ est prius in ipso: vnde etiā diffinientibus ꝯtinuū ꝯuenit multotiens vti ⁊ indigere infinito. Dico aūt multotiēs q̄ñ ꝯtinuū multipl'r est diffinibile. Si enim attendaẗ nā ꝯtinui fm̄ q ipsū hȝ formā que p diuisionē nō separaẗ ab ipso: tūc absq; dubio infinito indigemus in diffinitione eius: tūc eni ꝯtinuū est qd̄ diuidiẗ in infinitū: eo q diuidētia semper manēt in forma ⁊ rōne totius diuisi. Si aūt attendaẗ nā ꝯtinui fm̄ q ad terminū aliquē ptes ꝯtinui terminanẗ: tūc nō indigemus infinito in rōne eius: sed dicemus tūc q ꝯtinuū est in cuius medio accipere est pūctū ad quem ꝯtinui copulanẗ ambe medietates. Per hāc enim nām ꝯtinuū separatur a discreto. Quia igiẗ in diffinitione ꝯtinui multotiens indigemus infinito: ideo post motū loquemur de infinito: ⁊ nostra intētio in hoc tertio libro cōplebiẗ q̄ñ de motu ⁊ infinito fuerimus locuti.

Cōtinuū multotiēs est diffinibile.

¶ Adhuc aūt impossibile est motum esse sine loco ⁊ tēpore: loco aūt accidit vacuū sicut multi pħoꝝ dixerūt: lȝ eni nō ois motus sit localis: tñ omne qd̄ mouetur est in loco: ⁊ oēm motū mēsurat tēpus: cū tēpus sit numerus motus: oportebit nos in 4° huius scie libro loqui de loco ⁊ vacuo ⁊ tēpore. ¶ Est aūt huiusmodi ⁊ alia rō hec. s. q: ista sunt cōmunia oibus rebus nālibus: q̄ñ lȝ īfinitū nō sit actu sed tñ potētia: ⁊ est in eo qd̄ est finitum sicut in subo: ⁊ similiter vacuū est in pleno fm̄ q quodāmodo hȝ esse potētiale ⁊ priuatiuū: ⁊ ideo opȝ esse speculationē de his: ita q primo argumētemur de istis tractādo: q: speculatio de ppriis spēbus motuū ⁊ qūo se hȝ mot⁹ ad motorē: ⁊ verū mot⁹ fact⁹ ē vel non erit posterior in 5° ⁊ 6° ⁊ 7° ⁊ 8° libris huius scie: in his eni cōplebiẗ nostra intentio in hoc libro.

Tex.c.2.

¶ Cap. 2ᵐ. Q motus est aliquid eorum.

Tex.c.3.

Primum autē sicut diximus de motu est intēdendū. Ad cui⁹ notificationē sciendū opȝ pmittere q̄dā. Cū enim motus sit aliqd ⁊ alicuius: ⁊ fm̄ aliqd opȝ nos primū pmittere tres diuisiones. Ex quaꝝ prima accipiamus quid sit motus in genere: sicut in genere pfectionis ⁊ nō potētie: ⁊ ex eadē accipiemus fm̄ quid motus est pfectio sicut fm̄ q genus predicamenti. Tertiā aūt diuisionem pmittemus vt sciamus fm̄ quē modū fluit motus a motiuo in mobile: sicut in id quod moueẗ. Dicamus igiẗ q ens duplex est: est eni aliqd qd̄ est endelechia solū sine actu: ⁊ hoc est ens oino pfectū nō indigens aliquo ad pfectionē eius. Est etiā aliud qd̄ est potentia tñ fm̄ q accipiẗ vt indigēs aliquo ad sui cōplementum. Nec est itelligēdū q aliqd sit qd̄ sit tñ in potētia ⁊ nullo mō actu: q: hoc nō pōt esse in reꝝ nā quēadmodū ostēdimus in primo libro scie huius. Sed diciẗ in potētia esse fm̄ q accipiẗ priuationi in genere imixtū: lȝ habeat formā fm̄ modū aliū quo non accipiẗ vt imixtū priuationi. ¶ Hoc aūt modo quo diximus nihil est medium inter potentia ens ⁊ complemento ens: ⁊ ideo opȝ q motus sit aliquid hoꝝ duoꝝ ⁊ non pōt esse extra hec. Est eni motus pfectio eius qd̄ est in potētia fm̄ q est in potētia.

Cō.3.

¶ Scd̄a aūt diuisio est q entiū aliud quidē significat hoc aliqd: ⁊ est subā. Hoc vō significat quātū: qd̄ est quantitas. Aliud aūt significat quale: ⁊ hoc est q̄litas: ⁊ alia significāt eodē modo alia entis predicamēta. Ex hac aūt diuisione nos accipimus q si motus est perfectio: ⁊ ois pfectio est fm̄ aliquod genus entis: tūc opȝ q motus sit fȝ aliquod genus entis: vel aliqua genera entis plura vno. Motus enim inueniẗ in quatuor generibus entis: sicut infra ostēdemus. Ea eni que sunt in genere aliq̄ sunt sine respectu adinuicē: aliquādo aūt sunt cū respectu: ⁊ que sunt cū respectu adinuicē dupl'r sunt fm̄ q nūc spectat ad ppositū: q: mobile semp excellitur a motiuo ⁊ vinciẗ ab ipso. Et ea quoꝝ vnū excellitur: ⁊ alterum est excessum dupliciter se habent. Aut enim excellunt se fm̄ abundantiam ⁊ defectū quātitatis adinuicē: siue fm̄ magis ⁊ minus in quātitate sumptum: sicut duplum se habet ad dimidium. Aut excellunt se ⁊ excellunẗ fm̄ virtutem: sicut agens ⁊ patiēs: vel vt vniuersalius dicamus sicut mobile ⁊ motiuum: q̄ñ in primo de generatione ⁊ corruptione ostendeẗ: q mobile ⁊ motiuū vniuersaliora sunt q̄ȝ agens ⁊ patiens: q̄ñ omne genus est mouens: sed non ꝯuertiẗ. Habēt aūt ista respectū adinuicem: quoniā omne motiuū est alicuius mobilis motiuū: ⁊ omne mobile est mobile a motiuo: quoniā relatio est quoddā genus qd̄ sparġiẗ in oibus aliis generibus quātū ad habitudinē generꝝ adinuicē: ⁊ eoꝝ que sunt in generibus que adinuicem comparanẗ. ¶ Sunt aūt ⁊ alie due comparationes relatiuoꝝ fm̄ suppositionem ⁊ equiperantiam dicte sicut dñs ⁊ seruus: ⁊ socius ⁊ cuius est socius: sed nobis non faciunt hec ad ppositum aliquid ad sciendum qualiter fluit motus a motiuo ad mobile: ⁊ ideo omittimus de illis.

p̄ de ḡnatiōe t.c.45.

¶ Sciendū aūt est q cum nos dicimus q motus est perfectio: ⁊ perfectio multipliciter dicitur: opȝ q etiam motus sit eoꝝ que multipliciter dicuntur. Est eniȝ perfectio prima ⁊ perfectio secunda: ⁊ vtraq; istarum dicitur tripliciter. Dicitur enim perfectio prima fm̄ prioritatem operis: ⁊ dicitur perfectio prima fm̄ esse: ⁊ dicitur perfectio prima fm̄ prioritatem cause formalis ad actum eius: ⁊ omnibus his modis diciẗ etiā perfectio secunda respondens prime perfectioni.

Documentū

Perfectio pma ⁊ scd̄a tripliciter capi possunt.

¶ Prima autem perfectio fm̄ prioritatem temporis est illa que est ante omnes perfectiones tempore: ⁊ hec est que est via ⁊ exitus imperfecti ad perfectionem: ⁊ talis perfectio imperfecti est motus in genere acceptus: ⁊ secunda perfectio respōdens ei est forma fm̄ q accipitur in rōne finis ⁊ termini motus. ¶ Est autē perfectio prima fm̄ prioritatem esse ea que est fm̄ id qd̄ primo principal'r est: sicut est illa que est fm̄ formam substantialem: ⁊ huic respondet secunda pfectio que est fm̄ accidens: siue fm̄ formam accidentalem aliquam: ⁊ hoc modo motus est de genere prime ⁊ secunde perfectionis: est enim motus in substantia ⁊ in accidentibus. ¶ Est iterum perfectio prima fm̄ prioritatem cause formalis ad effectuȝ eius: sicut dicimus q perfectio prima ensis est figura ensis: ⁊ perfectio secūda est incidere: qd̄ est actus forme ⁊ figure ensis: ⁊ hoc modo dicimus q anima est perfectio prima animati corporis: ⁊ vegetari: ⁊ sentire: ⁊ intelligere sunt perfectiones secunde: ⁊ vniuersaliter loq̄ndo vnūquodq; est perfectum prima perfectione fm̄ esse: ⁊ est perfectum secunda perfectione fm̄ agere. ¶ Hoc aūt modo motus: nec prima perfectio est entis nec secūda: sed est via ad primam pfectionem. Cū aūt nos dicemus hoc tractatu q motus est pfectio prima mobilis: non intelligimus de primo modo dicta prima perfectione.

2ᵐ documētū

¶ Adhuc autem obseruandum est q id qd̄ est in potentia dicitur multipliciter: est eniȝ aliquid in potentia ad esse sicut materia: ⁊ est aliquid in potentia non ad esse simpl'r: sed ad esse fm̄ accidēs: sicut id qd̄ potest esse album vel nigruȝ. ¶ Est aūt aliquid in potētia nec ad esse primū qd̄ est substantiale: nec ad esse scd̄m qd̄ est accidentale pprie: sed potius ad hoc q aliquid extra per aliquē modū se habet ad ipsuȝ: sicut est potētia ad vbi vel ad situȝ: hoc enim non est fm̄ aliquā formaȝ quā acquirit id qd̄ est in potentia: sed potius ex hoc q aliquid quod est locus se potest

aliqualiter ad ipsum habere. Cum enim dico aliquid esse in theatro vel in foro: significo ꝙ aliquid se hꝫ vt circūscribens aliqđ corpus qđ dico esse in foro vel in theatro: absqꝫ hoc ꝙ aliqua fiat mutatio in eo quātū ad formā substātialē vel quātum ad accidētia eius intrinseca. ¶ Hoc aūt qđ dixi de loco fm totū corpus: quidā dicūt similr̄ esse in situ quo ad partiū ordinationē in loco: sicut sedens potētia est stās: vel hoc modo ordinatus in loco: possibile est vt se conuertat manens quidē in eodē loco: sed tñ aliter ꝯuersus in illo quo ad partiū ordinationē absqꝫ eo ꝙ mutetur in aliqua forma subali vel accidentali afficiēte corpus eius. Cū aūt dicit̄ motus esse aliqua dispositio que est in genere prime pfectionis eius qđ est in potētia si generalr̄ sumat̄ motus pro motu ⁊ mutatione: opꝫ ꝙ id qđ est in potētia omnibus his modis generalr̄ sumat̄: cū tamē primo ⁊ principalr̄ rōnem habeat potētie id qđ est in potentia ad formaꝫ subalē: ⁊ scđo habet rōnem potentie id qđ est in potentia ad formā accidētalem ⁊ minime hꝫ de rōne potentie id qđ ad vbi vel ad sitū in potentia est: ꝓpter qđ etiā mot⁹ in vbi ⁊ in situ ꝯuenit pfectis corporibus que minime sunt in potētia. Eodē aūt mō motus in cuius notificatione cadūt ista: est de numero eorum que modo dicunt̄. Est eni motus primo ⁊ principalr̄ dictus motus localis. Et secūdario dicunt̄ motus alij motus qui sunt ad formā: ⁊ hoc quidem intelligit̄ duplr̄. Dico enim ꝙ motus localis primus causa est esse fm formam ⁊ cū motus est fm formā. Superiora enim causa sunt inferioꝝ fm esse qđ hñt: qꝛ superiora dant eis formas ⁊ accidentia per suū motū ⁊ nō tm̄ dant eis formas ⁊ accidentia: sed etiā dāt eis motus quos habēt ad esse ⁊ ad accidentia: ⁊ hoc modo dicimus reprehēsibiles esse eos qui dicūt motū esse genus vnū ad motus spāles. s. localē ⁊ alterationē: ⁊ alias esse spēs eius eo ꝙ dicāt spēm motus nō causari a spe motus: sꝫ esse causetur ab esse: hoc eni nō est veꝝ: qꝛ ois motus reducit̄ ad primū motū sicut ad regulā ⁊ mensurā: ⁊ tamē qꝛ nō ꝯuenit in spēbus coequeuis sub vno genere sumptis. Est āt ⁊ alia huius rō que quasi logica est. Cū enim spēs coequeue sub vno sunt genere opꝫ ꝙ nā generis sit vniuoca in illis: sꝫ sꝫ esse variet̄ sicut nā aialis vnicā hꝫ rōnē in spēbus aialiuꝫ. Ipsa eniꝫ est que subitat differentijs in oībus spēbus. Cū aūt motus accipit̄ in genere nō hꝫ vnā nām essentie alicuius fm ꝙ contrahit̄ ad alterationē ⁊ localē ⁊ augmentū ⁊ diminutioneꝫ: qđ ꝓbat̄ p hoc ꝙ nā vna nō decurrit p diuersas cathegorias entis. Opꝫ aūt ꝙ nā motus decurreret p diuersas cathegorias: qm̄ in alia cathegoria est motus localis: ⁊ in alia alteratio: ⁊ in alia augmentum ⁊ diminutio. ¶ Amplius ad idem est: quoniam nullum genus est in alia coordinatione cathegorie ꝙ̄ sit species. Si ergo motus esset genus quoddam sub quo esset species latio ⁊ alteratio ⁊ augmentum ⁊ diminutio: oporteret ꝙ aut omnes species motus essent in genere vno: vel ꝙ motus esset in diuersis generibus: ⁊ esset tamen genus vnum: quoꝝ vtrūqꝫ est irrationabile. Ex hoc aūt viterius arguūt hij qui dixerūt plura ꝙ̄ decem esse pdicamēta entis: ⁊ motū esse vnū entis pdicamētū: sicut de facili ꝓbat̄ ex dictis: nihil eni eoꝝ est pdicamētū que decurrūt de genere in genus sicut ostendimus. ¶ Cū aūt nihil sit cōmune pdicamētis p modū vniuoci: ⁊ motus sit cōmunis pluribus pdicamētis: opꝫ ꝙ nō sit p modū vniuoci: sed nec est cōmunis p modū equiuoci fm ꝙ equiuocum est a casu ⁊ fortuna sicut canis: sed est ambiguū siue multiplr̄ dictum: sicut ens qđ est in vno pfecte ⁊ pncipalr̄ ens. In alijs aūt secūdario ⁊ p relationē ad ens primū: ⁊ ita est de multiplicitate motus sicut in sequētibus huius scie ostendemus. Tale aūt dictū multiplr̄ cū diffinitione sua bene intrat in scientiā qꝛ cōparationē hꝫ ad vnū p qđ terminatur esse eius ⁊ describitur in comparatione ad illud. Hoc aūt totum dictum est ideo: qꝛ cum motus nō est vno modo dictus impossibile est ꝙ habeat diffinitionem vno modo dictam.

Quale dicūt motū eē gen⁹ ad motū localē ⁊ ad motū alterationis ⁊ ad alias spēs eius.

Cō. 4.

¶ Cap. 3m. An in pdicamētis sit motus: ⁊ qualr̄ sit in illis.

Tex. c. 4.

Dicemus autē deinceps qualr̄ motus cadit in pdicamēto: qm̄ sine hoc diffinitio motus haberi nō pōt. Ad hoc aūt sumendū est primū ꝙ motus nunꝙ̄ est pter res cathegoricoꝝ: id eni qđ mutat̄ semꝑ mutat̄: aūt fm substaꝫ: aūt fm quālitatē: aūt fm locū: aūt aliqđ alioꝝ pdicamētoꝝ. ¶ Nihil āt accipere est cōe ad ista pdicamēta fm vniuocationē sicut superius diximus: ita ꝙ illud cōe sit genus vnū nō incidēs in aliqđ istoꝝ pdicamētoꝝ: ita ꝙ ipm̄ sit neqꝫ hoc qđ est suba: neqꝫ quale: neqꝫ quātū: neqꝫ aliqđ alioꝝ pdicamētoꝝ: sicut dixerūt qui motū ⁊ mutationē vnū pdicamentū distinctum dixerūt: ꝙ̄ neqꝫ motus: neqꝫ mutatio est alicui⁹ generis qđ sit extra genera dicta. ¶ Sed in his oibus entibus dicitur vnūquodqꝫ genus duplr̄: sicut pꝫ in gñe sube. Est eni in genere sube aliqđ principiū sicut forma ⁊ act⁹: ⁊ aliud est sicut priuatio siue potentia que immixta est priuationi que motui subijcit̄. Scđm qualitatē aūt etiā est hic sicut actus ⁊ habitus vt albū: ⁊ aliud est sicut priuatio vt nigrū: qđ supra ostēdimus opponi ad albū sicut opponit̄ priuatio ad habitum: similr̄ est fm quātitatē vnū sicut pfectū: ⁊ aliud est sicut impfectū in quātitate. Similr̄ est in loci mutatione hoc est sursum: ⁊ aliud deorsuꝫ: ⁊ deorsuꝫ qdē est pmixtuꝫ priuationi: ⁊ sursum est sicut habitus: ⁊ in eis que mouent̄ localr̄: hoc qdē est vt leue: aliud vō vt graue: ⁊ leue est sicut habitus ⁊ pfectio: graue vt priuationi pmixtū. Et hoꝝ oīum superius ostēdimus rōnes ⁊ ampliores ad hoc ponemus rōnes in libro perigeneos: vbi loquemur de gñatione simplr̄: ⁊ de gñatione fm quid. Scđm hec aūt que sic sunt in generibus per modū priuationis ⁊ actus distinguunt̄ penes spēs mot⁹ in cōmuni sumpti: ⁊ in quatuor gñibus sunt octo extra oppositionū dictaꝝ p modū priuationis ⁊ habitus: ⁊ cū spēs mot⁹ distinguant̄ fm terminos ipsius opꝫ ꝙ sint octo spēs motus in gñe: quoꝝ due sunt in suba. s. gñatio ad id qđ est in actu: ⁊ corruptio ad priuationē: ⁊ duo in q̄litate: vnus ad q̄litatē que est sicut actus: ⁊ alter ad qualitatē que est vt priuatio lꝫ habeant nomē vnū in cōmuni. Et de hoc in 5° huius sciētie libro reddemus rōnē. Et due sunt in quātitate fm augmentū ⁊ diminutionē: ⁊ due in loco penes ꝯrietatē que est in vbi. Et nos nō ponimus iter istos motū circularē: qm̄ sicut nos supra ostēdimus: nō est oīno nālis. ¶ Est aūt in his que diximus multa ambiguitas: ⁊ multoꝝ phoꝝ snīe diuerse. Cū eni dictū sit in pdicamētis ꝙ motus est in passione: videtur aūt hic dici motū esse in gñibus multis: vel etiā in oibus vl debit̄ hec ꝯrietas q̄dā esse. Et nos qdē iam destruximus errorē eoꝝ qui dicūt motū esse genus vnū p se pter decē entis predicamēta. ¶ Auerrois aūt ad istā soluit ꝯrietatē: dicens ꝙ motus fm ꝙ nō differt a pfectione ad quā vadit nisi fm magis ⁊ minus: necesse est vt sit de genere illius pfectionis. Motus. n. nihil aliud est ꝙ̄ gñatio vnius ptis post aliā illi⁹ pfectionis ad quā tēdit mot⁹ donec pficiat̄ ⁊ sit in actu: vnde necesse est vt motus qui est in suba numeret̄ in gñe sube ⁊ motus qui est in quātitate numeret̄ in genere quātitatis: ⁊ similiter est de moto in vbi ⁊ in qualitate. Scđm autem ꝙ motus est via ad pfectionem alia ab ipsa pfectione: necesse est vt sit genus p se: via enim ad rem aliud est ab ipsa: ⁊ fm hoc fuit positū in predicamētis: ꝙ esset pdicamentuꝫ p se. s. passionis: ⁊ iste modus quo ponit̄ in predicamēto passiōis est famosior. Ille aūt quo est aliquid perfectionis ad quam vadit est verior. Et ideo Arist. in libro predicamentoꝝ vbi ꝓbabilr̄ loquit̄: dixit ꝙ esset motus in pdicamento passionis. In physicis aūt vbi loquit̄ de nā rei in veritate dixit ꝙ esset in decem predicamentis. ¶ Sed qꝛ ista solutio Auer. est obscura ⁊ dubia: ideo anteꝙ̄ inquiramus: de ea tangemus omnes diuersitates peripatheticoꝝ de genere motus: ⁊ has quidem ante nos videt̄ tetigisse Auicēna in sufficientia: dicēs ꝙ in generali tres sunt diuersitates opinionuꝫ de genere motus. Sunt enim quidam qui cōparauerūt motū ad mouēs: qꝛ viderūt ꝙ motus actus est mouētis: ⁊ ideo dixerunt ꝙ erat in pdicamēto actionis. Et in hoc consentire videt̄ Gilbertus Porretanus in libro qui de sex pncipijs iscribit̄ dicens ꝙ ois motus in actione: ⁊ ois actio in motu firmat̄. ¶ Alij aūt comparant motū ad mobile: qꝛ est actus mobilis quē suscipit a mouēte quo aliquid abijcit̄ ab ipso: ⁊ quo aliud acquirit̄ in ipso: ⁊ illi dicunt ꝙ est in pdicamēto passionis. Et hac via videt̄ pcedere Arist. ⁊ multi alij peripatheticoꝝ in pdicamētis. Scimus enim ꝙ ois passio magis facta ⁊ imensa aliquid abijcit a suba: ⁊ aliquid acquirit in ipsa: hec aūt ambo sūt in re mota p motū: quoniā abijcit̄ nā eius ex quo est motus: ⁊ acquirit̄ nā eius ad qđ est mo-

Tex. c. 5.

Dubitatio ... q̄rit̄ i quo genere sit mot⁹ quam mouēt ... Cōmē. hic. ... 5. phy. cō. 9.

Tres sūt opiniones diuerse in gñe de genere motus.

mus per motū. ¶ Tertia aūt est sententia eorum qui comparant motū ad finē & terminū motus: dicētes motū esse fluxū alicuius entis in id qđ est terminus motus: sicut nigrescere fluxus est in nigredinē: & albescere in albedinē: & imperfecti quantitate fluxus ad pfectā quātitatē esse augmentū: & fluxū vbi esse allationē in loco: & hi diuidunt in duas sectas. Quidam enim dicūt q quisq fluxus a fine in quo stat nō differt differētia specifica siue p essentiam: sed p esse tm̄: & hij dicūt q motus est in oibus illis pdicamentis in quibus inuenit ens fluens: & terminus fluxus illius: & hec sunt predicamenta quatuor: & de hac sententia videt esse Auer. in supradictis verbis. Et sm istos nigrescere est nigredo ptrāsiens siue fluēs: & ascendere est vbi fluens qđ est sursum: & sic de alijs: & nigrescere non differt a nigredine sm essentiā p differentiā specificam: sed differt ab ea sm esse in fluxu & in quiete: qđ est esse aliud & aliud: & sm esse in via & in termino: qđ item est esse aliud & aliud: & istis ↄuenit dicere q motus est equiuocum ad ea que dicunt spēs motus: q nulla est res vna vel natura vniēs quantitatē & qualitatē & vbi nisi illa analoga q̄ sūt ens & vnū: quorum nullū est motus. Et sic motus est equiuocū vel analogum nō inuētū in oibus predicamētis sed in pluribus. Scđm hos aūt opꝫ dici itez q ea que dicunt spēs motus: nō sunt spēs vere: sed sunt modi quidā & manerie quibus aliter & aliter inuenit mot⁹ in hac nā que est huiusmodi pdicamenti: & aliter in alia nā est que est alterius predicamenti: & similr pfectio siue actus qđ grece endelechia vocatur: que cadit in diffinitione motus: qm̄ motus qui dicitur esse pfectio mobilis sm q est mobile nō est vnius rōnis: sicut exposuimus in capitulo qđ premisimus. ¶ Sūt aūt qui etiā dicūt q motus est fluxus entis qđ est in diuersis predicamētis: & dicunt q fluxus p essentiā & differentiā specificam differt ab eo a quo fluit: vnde dicūt q nigrescere p essentiā & p differentiā specificā differt a nigredine ppter qđ & nigrescere nec est species qualitatis nec qualitas: & sic de alijs motibus: & de his ad que est motus. Et illi adhuc sunt duarum sectarum. Quidā enim illorum dicunt q motus neq in gn̄e neq in specie sumptus est in aliquo pdicamēto: sed est via ad rē pdicamēti & quoddā principiū ad ipsam: & cū hoc dicunt q motus in genere est nomen ambigue pdicatum de spālibus motibus ppter causas quas supra dixim⁹. Et hec est secta in qua fuerūt quidā pbati viri valde in secta peripatheticorum. Et Auicēna magis ↄsentire videt in hac sententia: & cum Arist. dicit motū esse in diuersis pdicamētis: intelligūt hoc illi sm q via ad pdicamentū dicit esse de pdicamento: sicut etiā alia principia generum dicunt esse de generibus illis quorū sunt principia: sicut pūctus & vnitas sunt de genere quantitatis: & sicut forma & mā sunt de genere substātie: propter hoc solū q illa sunt principia essentialr saluata in illis generibus. Motus aūt non saluat essentialr in re generis q est principiū sicut via & nō sicut ens pmanēs. Et ↄfirmāt dictum illud p similē modū loquēdi: q aliter Arist. nō dicit generationē esse nām: nisi q via est in nā: simili modo: ergo mot⁹ dicit esse in genere q est via in genus. ¶ Scđa aūt secta dicentium motū differre p essentiā a re in quam est motus: est eorum qui dicūt motū esse predicamentū per se: quorum sententia est q motus vniuoce pdicat de spēbus motus: vnde & cōtinet sub se alterationē & augmentū & allationem sicut spēs ppriās. Et horum sententia est debilis: & superius iprobata satis. ¶ Sūt ergo in vniuerso quinque opiniones de motu que sunt inter alias magis famose: & q res est difficilis horum oium ponamus rōnes & ↄtradictiones: & postea eligā qđ mihi magis verum videt esse. ¶ Pro his ergo qui motū in pdicamento actionis dicūt esse: videt q motus nihil aliud est nisi qđ ab agente fluit in patiens: siue a mouēte in motum: sed nihil ab agente fluit in patiēs nisi actio agētis: ergo motus nihil aliud esse videt nisi actio agentis. ¶ Amplius motus est actus cōmunis agētis & patiētis siue mouētis & moti. Cōstat aūt q cōmune vtrisq nihil est nisi qđ fluit ab vno in alterum: ergo cōis vtrisq actus est fluens a mouente in motū: hoc aūt est actio mouētis: ergo motus est actio agentis. ¶ Adhuc ad idē ē qđ in scđo de aīa habet ab Arist. q act⁹ actiuorum sunt in patiente & disposito: sed nihil est qđ sit in patiente & disposito ab agēte nisi motus: ergo motus est actio agentis: & sic est in pdicamento actionis. ¶ Adhuc autem

Nota que sit Auer. opinio

Hoc videtur sentire Com. in cō. quarto huius tertij.

Alia opinio comparātium motū ad terminū motus.

Opio Auic. quā & recitat Cō. 5. ph. c. 9

Rōnes ponētiū motū in pdicamento actionis.

tria sunt actio: motus: & passio: & hec igit aut differunt sm essentiam: aut ↄueniunt in eadē. Si differunt in essentia & sunt diuersa: tūc sunt abinuicē separabilia: & hoc nō est verum: ergo in essentia ↄueniūt. Et sic videtur q motus nō differt actione nisi per accidēs & p rōnē. s. q sm q est exitus mobilis est motus: & sm q idem exit & fluit ab agēte sic est actio: passio aūt est affectio qua afficit patiēs: ergo motus nō erit essentialr pdicamentū actionis: vt videt. Hec igit & q̄dam alie rōnes sunt eorum qui dicūt motū esse in pdicamēto actionis. ¶ His aūt obijcit q motus est in mobili sicut in subiecto: & nō in mouēte. Actio aūt est in agente sicut in subiecto: ergo mot⁹ diuersus est ab actione: nō ergo opꝫ q sit in pdicamento actionis: sed potius in pdicamento passionis: vt videt. ¶ Q aūt motus sit in mobili & non in mouente pbat per hoc: q in quocūq est motus vt in subo illud mouet: ergo si motus esset in mouēte sicut in subiecto: oporteret q oē mouēs moueret: hoc aūt falsum est: omne aūt patiēs mouetur: & passio videt esse motus eius. ¶ Adhuc aūt motus est id qđ ↄtinue aliqđ abijcit: & aliquid inducit ↄtinue in subiectū: hec aūt est passio que abijcit a subiecto & īducit in subm sicut ostendimus prius: ergo videt motus esse passio & esse in genere passionis. ¶ Hoc aūt etiā videt ex hoc q res non mouet nisi q̄diu afficit aliqua specie agentis. Affici aūt specie agentis pati est: ergo moueri pati est: ergo & motus quidā est in genere passionis. Hec igit & similes sunt rōnes eorū qui dicūt motū esse in genere passionis. ¶ His autē opponit & sunt rōnes pro tertia parte vel opinione facientes: sicut forma pmixta potētie: & forma pura: nō differūt p essentiā: sed p esse: motus aūt est fluens forma pmixta potentia: ergo nō differt ab eadē forma pure accepta: sed forma que mixta est potentie in motu est eadem cum ea que pura est in termino motus: ergo non differunt iste per essentiam: ergo essentialiter sunt in vno predicamento: sed forma que est terminus motus: nec est in actiōe nec in passione: sed est in diuersis pdicamentis. ¶ Adhuc aūt cū fluit ens alicuius pdicamēti: aut terminat ad terminū sibi extrinsecū: & essentialr nullo modo in ipso ↄtentum: aut terminatur termino in ipso essentialr ↄtento: lꝫ p esse differat ab ipso. Siquidem terminat termino sibi nō essentiali: & qui nō ↄtinet in ipso: ergo terminat ad ipsam tanq ad extraneum: sed quodlibet extraneū equalr est terminus extranei: ergo quilibet mot⁹ pōt terminari ad quēcūq terminū: qđ est absurdū: q quilibet motus hꝫ pprīū terminū: ergo relinquit q terminus motus intrinsecus sit p essentiā motui: ergo est idē cū ente fluente ad ipsum p essentiā lꝫ nō p esse. ¶ Adhuc aūt si nos imaginemur pūcti fluxū facere lineā & terminari fluxū puncti in aliquo puncto vbi terminat fluxus eius: ↄstat q terminus linee in quo stat fluxus pūcti intrinsecus est & essentialis linee: & nō possemus dicere q pūctus terminās fluxū esset alterius essentie q̄ pūctus fluēs: sed esse est aliud fluētis & stātis p modū termini. Est aūt p oia simile in q̄li fluēte & terminante fluxū illū & in qualto fluēte & terminante fluxū quāti: & sic de alijs: ergo eiusdē est motus & terminus motus: & sic pꝫ q motus est in eodē pdicamento in quo est terminus motus: vñ etiā dixit Alpharabi⁹: q motus acquirit formā post formas: sicut est additio linee ad lineā: & sicut est additio intēsi ad id qđ minus est intēsum: & hoc volebat dicere Auer. qñ dixit motū nihil aliud esse nisi gn̄ationem vnius partis post aliā illius pfectionis ad quā tendit motus. ¶ Amplius nomen & diffinitio rebus nō adaptat nisi p essentiale rebus: sꝫ nomē & diffinitio motus aptatur motibus spālibus p terminos eorum: ergo termini eorum eiusdē essentie sunt cū ipsis motibus nālr acceptis: ergo sm q terminus motus est in predicamēto: ita & motus. ¶ Adhuc aūt forma que est actus mātie & forma que potētia est in mā: sunt essentialr forma vna: sed eadē forma que est in potētia & in actu est fluens qñ simul est in actu & in potentia: ergo ipsa essentialr est eadē cum forma in potētia existente in actu: forma aūt fluens est motus: ergo motus realr sumptus est eiusdē essentie & eiusdē predicamenti cū forma que est act⁹ etiā mobilis: & sic in quot pdicamētis fuerit forma que est actus mobilis in tot pdicamentis motus inuenit. ¶ Sed lꝫ hec sententia sit absq dubio Aristo. & Alexandri & Auer. & Themistij: & fere oium peripatheticorum: tamē opponitur contra ipsam pbabilr sic sm hanc opinio-

Rōnes ↄ illā pōnē: & p pōne tenēte motū esse in pdicamento passionis.

Rōnes p opinione tenente motū eē idem cum termino mot⁹ solū differētis sm eē & est opio Cōmētatoris.

Cō. 40.

Rōnes ↄ pōnē Auer. & p q̄rta opiniōe

nē: nigrescere est nigredinis itēsio ⁊ fluxus nigredinis: ⁊ idē in essentia cū nigredine: sed forma que intendit aut est aut nō est. Si est: ergo nō acquirit p motū: qḋ falsum est: cū nigredo acquirat p motū qui est nigrescere. Si aūt nō est: sed qḋ nō est nō intendit: ergo non intendit forma illa vt mā videtur. ¶ Adhuc aūt albedo pmixta nigredini ⁊ albedo pura nō sunt eiusdē speciei nec eiusdē essentie: sȝ omnis forma fluens in motu pmixta est ecōtrario: ergo nulla taliū formarū est eiusdē speciei ⁊ eiusdē essentie cū forma pura ⁊ depurata a ɔtrario: sed in termino motus est forma pura: ergo forma fluens in motū: ⁊ forma que est terminus motus non sunt eiusdē speciei ⁊ eiusdē essentie. Et pꝑter has duas rōnes dicit Auicenna q̄ abhorret hāc opinionē. ¶ Adhuc aūt ⁊ sic pōt obijci ɔtra eandem: p motū aliquid recipit ɔtinue de forma ad quā est motus: sȝ receptū p motū nō est motꝰ: ergo forma ad quā est motus: ⁊ forma que fm partē recipit anteq̄ res sit in termino motus nō sunt aliqd de motu: ⁊ sic motus nō est eiusdē pdicamēti cū forma illa. ¶ Adhuc autē si motus nō differret a pfectione ad quā vadit nisi fȝ magis ⁊ minus: tūc nō differret a forma ad quā vadit nisi sicut differt imperfectū a pfecto. Sed cū imperfectū venit ad pfectum: tūc maxime est ⁊ manet: ergo cū motus venit ad formā ad quā est: tūc maxime esset ⁊ maneret: qḋ falsum est: qꝛ cū motus venit ad terminū ad quē est: tūc non est: sed desinit esse. ¶ Adhuc forma mouēs ⁊ agēs gñe differt a suo mouere: qꝛ mouere est in pdicamēto actionis: ⁊ forma agēs ⁊ mouens forte in pdicamēto qualitatis vel subē: vel alterius predicamēti: ergo a simili ⁊ p eandē rōnē forma recepta ⁊ acta differt a suo mouere: ergo moueri est in vno pdicamento: ⁊ forma recepta p motū in alio: sed motus est cuius est moueri: ergo motus cū forma recepta p motū nō est in eodē predicamēto. ¶ Adhuc aūt illi sentētie qua dicit motū acceptum: sicut viā esse in pdicamēto passionis: videt esse ɔtiū q̄ motus est sicut via inter duos terminos sursum ⁊ deorsum: sed spatiū nō est magis sursum q̄ deorsum: ergo ⁊ motus non magis est actio q̄ passio: sed est vtrūqȝ: ⁊ sic cadit in duobus pdicamētis que sunt actio ⁊ passio. ¶ Rōnes aūt iste oēs preter q̄ vltima pro quarta sunt inducte opinione: ɔtra quā videt esse q̄ id qḋ est pncipiū alicuiꝰ generis est ante oīa que sunt generis eiusdē: ⁊ nō causatū ab aliquo illo. Motus aūt qui est alteratio causat ab aliquo qḋ est in genere qualitatis: ergo nō est alicuius pncipiū qḋ sit in genere qualitatis.

Rōnes ɔ q̄rtā opiones q̄ est Auic.

Solō doctoris

¶ Ad hec aūt oīa notādū est q̄ aliud est loqui de motu fm suū esse qḋ hȝ in mobili: ⁊ aliud est loqui de ipso fm q̄ est causans ⁊ efficiens aliquid in mobili qḋ mouet. Sed si nos loquamur de motu fm esse qḋ hȝ in mobili: nos loquimur vere de essentia motus. Cū aūt hoc mō sit imperfecta perfectio eius qḋ mouet: opȝ necessario q̄ inquantū est perfectio formalr ɔueniat cū eo qḋ est pfectio pura ⁊ pfecta. Et ideo dixerūt quidā illustres viri de secta peripatheticoꝝ q̄ motus nō differt essentialr a forma ad quā est motus. In quantū aūt est imperfecta pfectio sic differt a forma ad quā est motus p esse imperfectionis ⁊ pmixtionis cū priuatione illius forme ad quā tendit motus: ⁊ hoc modo innegabiliter sententia Arist. est esse motū in tot pdicamētis: in quot est forma que p motū acquiri pōt: ⁊ hec est opinio quā credo esse verā. Si aūt attendat in cōparatione ad mouentem a quo causatur motus: sic motus est actionis agētis effectus ⁊ nō actio eius: qꝛ actio est in agēte: ⁊ motus in mobili: sicut dixit obiectio superius inducta: ⁊ tūc motus firmat in actione: sicut effectus in causa: ⁊ actio firmatur in motu sicut causa in effectu: ⁊ nō puto hoc esse veꝝ q̄ mouere mouentis sit motus mobilis essentialr: nisi intelligat q̄ hoc mouere qḋ est a mouente in mobili sicut a suscipiente mouere mouentis: sed nō suscipit ipm p modum eius qḋ est mouere: sed p modū eius qḋ est moueri. Sed ad hoc nos redibimus in sequentibus ⁊ subtilius de hoc ɔsiderabimus. ¶ Si aūt ɔsideraf motus fm q̄ est affectio mobilis que affectio causat a motu: hoc est a forma fluēte de esse in esse eo q̄ mouetur: sic motus est in predicamento passionis fm rei veritatem: ⁊ ideo lȝ multe sint sententie de motu in quo predicamēto sit: tamē iste due sunt celebriores. s. q̄ sit in pluribus fm numerum eoꝝ in quibus est terminus motus: ⁊ q̄ sit in pdicamēto passionis: qꝛ esse motus absqȝ dubio in mobili est: aut vt forma fluēs: aut vt affectio mobilis sicut diximus. ¶ Rōnibus aūt iductis opȝ nos rñdere in qbusdā: qꝛ q̄rūdā solō pȝ ex pdictis ⁊ ex dicēdis erūt manifeste. Ea igit que ad hoc inducta sunt q̄ motus sit in actione soluunt p hoc q̄ actio dupliciter dicit. s. mālr ⁊ formalr: hoc est id qḋ est actio fm q̄ est accidēs agētis: ⁊ cōparatio agentis ad patiens: ⁊ primo quidē modo motus est actio agentis: qꝛ est id qḋ est ab agēte sine mouēte. Scḋo aūt modo motus non est actio sed est effectus actionis: ⁊ p hoc pȝ solō trium primoꝝ. ¶ Sed ad hoc qḋ inducit q̄ mouere ⁊ moueri: ⁊ agere ⁊ pati sunt idē infra respōdebimus: hic tñ dicimus q̄ in oībus his sūt duo s. cōparatio qua cōparat agēs ad patiens: ⁊ ecōuerso: ⁊ qua cōparat mouēs ad motū: ⁊ ecōuerso: ⁊ hee cōparationes sūt aliquo mō eedē differentes penes cōparata. Res aūt penes quas cōparationes ille sunt ⁊ relationes sunt in his que cōparant: ⁊ ille pprie sunt actio ⁊ passio ⁊ mouere ⁊ moueri: ⁊ nō sunt eedē: sed habēt quēdā modū oppositiōis: ⁊ ideo nec motus idē est actioni. ¶ Ea aūt que iducunt ad hoc q̄ motus sit in pdicamēto passionis multi ɔcedūt: sed tamē potest dici ad ea q̄ motus aliud est q̄ affectio mobilis facta in motu ⁊ p motū: ⁊ affectio quidē in passione: motus aūt nō: ⁊ nō sequit si motus ⁊ passio sunt in eodē subiecto q̄ sint in eodē pdicamēto: sic enī oīa eēnt in vno pdicamēto cū omnia alia sint in subiecto ⁊ subā. ¶ Qḋ aūt motus abijcit a subā ⁊ passio nō valet: qꝛ argui scḋa figura ex affirmatiuis: posset tñ rñderi ppositionibus illis q̄ in veritate aliter abijcit a substātia passio: ⁊ aliter motus. Motus enim nihil abijcit substantie sed abijcit priuationi eo modo quo motus est cōtinuus exitus forme de pmixtione priuationis: sed passio afficit subām passi: ⁊ ideo abijcit aliquid de ipsa: ⁊ tūc dissolutionē subē patiētis inducit si intēdat ⁊ magis fiat. ¶ Qḋ de dicit q̄ in oī motu aliqua spēs mouētis ⁊ agentis afficit mobile. Dicendū q̄ veꝝ est: ⁊ ideo in motu est passio nō tñ motus est passio vt dictū est. ¶ Tertiā aūt opinionē de motu inter oēs nos reputamus veriorē. Ea aūt que Auicēna obijcit in ɔtriū soluēda sunt p hoc q̄ nigrescere est nigredo fluēs qꝛ nihil phibet id qḋ significat in motu: ⁊ id qḋ significat in quiete esse eiusdē essentie dūmodo in esse diuersificent: sicut amare ⁊ amor: ⁊ sicut in multis alijs. Et nō habēt differentiā specificā qua differant abinuicē nisi illa differētia accipiatur esse differēs: qꝛ penes talē differentiā verbalr significant vnū ⁊ cū motu ⁊ tēpore. Alteꝝ nominalr ⁊ sine motu: ⁊ sic pȝ q̄ nigrescere ⁊ nigredo sunt aliquo mō idē: ⁊ aliquo mō diuersa. ¶ Ad hoc aūt qḋ obijcit vlterius q̄ cū nigredo intendit: aut intendit nigredo que est: aut que nō est. Dico q̄ intēdit nigredo que quodāmodo est ⁊ quodāmodo nō est: sicut est in oī intensione. Est enī nigredo ens p se ⁊ nō ens per accñs: nigredo dico q̄ est fluēs: p se enī ē: qꝛ p se forma fluēs est: sed inquantū priuationi adhuc pmixta est: ⁊ sic non est: ⁊ hoc modo dicit Arist. māam que motui subijcit p se esse ⁊ p accidens nō esse inquātū priuationi permixta est sicut in primo libro diximus. Id aūt qḋ intendit quādiu est in motu intensioris: vnū quidē est essentia: ⁊ ɔtinue diuersificat in esse: qꝛ nisi esset vnū in essentia nō reciperet cōparationē p magis ⁊ minus: ⁊ nisi ɔtinue in esse diuersificaret nō differret a se p magis ⁊ minus: qꝛ cōparatio nō est nisi vniuoci qḋ vniuersā vna: ⁊ differentia p magis ⁊ minus nō est nisi eius qḋ fȝ esse accedit fm magis ⁊ minus ad nām illam veraciter cui nomen est impositum quod quidam vocant accessuȝ ad veram nominis impositionem. ¶ Qḋ aūt dicit mixtum alterius speciei q̄ purum: ⁊ probatur ita esse in coloribus medijs ⁊ extremis. Dicendum q̄ hoc non est simile. Omne enī qḋ mouet prius est in medio q̄ in extremo: sed medium inter extrema duobus modis accipitur: fm esse completum: ⁊ fm potentiam fluentem ɔtinue ad perfectum esse. Et primo quidem modo alterius speciei est medium q̄ extremū: qꝛ non est vtrūqȝ species completa quaꝝ vna est composita: ⁊ altera simplex. Scḋo autē modo medium non est species neqȝ forma completa: sed est via ad formam completam: ⁊ in illo vnica fluit forma a suo esse incompleto ad suum esse completum: ⁊ hoc non vocatur absolute medium: sed cum determinatione: vt dicatur medium motus vel fluxus: ⁊ hoc modo medium specificat ⁊ diffinitur. ¶ Quod aūt hoc qḋ diximus verum sit pȝ in simili: cōstat enim q̄ cōtinuum

Nō q̄ dō motus pro fluēte forma idē est cum termino motus ⁊ q̄ dō nō idem.

Nō q̄ dō motus in pdicamēto passionis esse dicat

Solō ad rōnes probātes motū esse in pdicamēto actionis.

Solō ad obiecta scḋe ne…

Q̄ opio aūctoris doctoris nisi testimōio sit verior ceteris.

Solō ad rōnes Auic.

Nihil phibet vnū ⁊ eādem essentiā significari in motu ⁊ in quiete.

Forma fluēs quodāmō est ⁊ quodāmodo non est: qꝛ est p se ⁊ non est p accidēs.

Mediū inter extrema duplr sumi pōt.

partes nō h̄z nisi potētia que in actu efficiunt̄ signa ⁊ diuidūt ↄtinuū. Ponamus ergo fluere punctū ⁊ fluat ad cubituȝ in longitudine: sed signetur fluxus eius in dimidio cubiti: erit punctus terminus linee qui est in dimidio cubiti: ⁊ erit actu terminus linee ↄstitute p fluxum puncti. Si aūt ꝑdurat fluxus puncti in totū cubitū: erit punctus actu terminus linee ↄstitute per fluxum puncti qui est in extremitate longitudinis cubitalis: ⁊ ille punctus qui est in semicubito nō erit in linea ↄstituta nisi potentialr̄: ⁊ forma totius fluxus nō diret terminari nisi pūcto vltimo. Per oēm aūt eundē moduȝ vt dicit Alpharabius est in omni vero motu. Mot⁹ eni est de numero ↄtinuoꝝ: ⁊ ideo non specificat̄ in ipso ens fluēs qđcunqȝ fuerit p id qđ est in potētia: sed per id qđ est in actu: ⁊ hoc est vltimū ad qđ terminat̄ fluxus eius qđ est in potētia. Sed si nos signemus ⁊ diuidamus motū cū aliquo nūc tempore motus vel tertie partis: tunc in illo nūc erit finis mot⁹: ⁊ ideo ille dat spēm motui: ⁊ tunc forma fluxus accipit esse actuale in illo: q2 id medium est ei sicut extremū quo ad hoc ꝙ est terminus motus actu: qđ tn̄ mediū nō erit nisi in potētia: si motus vltimus versus verā extremitatē dicat̄ ↄtinue ꝑduci: ⁊ hoc mō forma sequēs addita cuȝ precedenti efficit̄ vnus motus specificatus in extremo: nō est enim in medio priori qđ nō est nisi potētia in ipso motu. ¶ Qđ aūt dicūt ꝙ forma est accepta p motū: ⁊ acceptū p motū nō est motus: hoc nō est difficile. Acceptū enim p motū nō est motus: sȝ terminus ⁊ finis motus. ¶ Et qđ dicit̄ ꝙ motus est generatio ↄtinua partis post partē illius ꝑfectionis ad quā vadit motus tanꝗ̄ termini eius. Dicendū ꝙ ꝑfectio illa ad quaȝ est motus tanꝗ̄ ad spēm ⁊ finē dupl̄r p hoc ↄsiderat̄. s. ſm esse ⁊ eēntiā. Et ſm eēntiā qdē nō h̄z ptē ⁊ ptē: sȝ ē forma simplex. Sed pars ſm esse accepta nō est pars nisi sic mot⁹ est pars. Hec eni est pars fluxus eius: ⁊ hic fluxus ↄtinu⁹ in ptib⁹ talibus est motus nō differēs a cōplemēto ad qđ vadit nisi sicut magis ⁊ minus: qđ tūc nō differt nisi sicut minus ꝑfectū a ꝑfectiori. Dicendū est ꝙ magis ⁊ minus dicūt diuersitatē inesse forme fluentis: ⁊ bene ↄcedo ꝙ differūt sicut complementū inesse: ⁊ sicut incōpletum inesse. ¶ Qđ aūt dicūt imꝑfectum maxime cū ↄiungit̄ ꝑfecto: dicendū ꝙ hoc non est generalr̄ veꝝ de omni imꝑfecto: sed est imꝑfectū qđ est subiectuȝ iperfectionis ⁊ ꝑfectionis: ⁊ de illo est veꝝ qđ dicunt. Est aūt imꝑfectū inesse ꝑpter hoc ꝙ fluit ⁊ extēdit̄ extra potētiā ⁊ imꝑfectionē donec deperet̄ ⁊ fit ꝑfectū: ⁊ hoc non est q̄si cōpletū est: q2 nō h̄z ꝑmanentiā in ptibus: sed successionē: ⁊ tale quidē est motus ⁊ simil̄r tēpus: ⁊ ideo peccatuȝ est in argumento ſm sophisma equiuocationis. ¶ Ad hoc aūt qđ dicūt ꝙ forma mouēs ⁊ dans differt genere a mouere: ⁊ simil̄r volūt arguere ꝙ forma recepta differt a moueri: dico ego ꝙ hoc est necessariū: q2 mouere est agere: ⁊ moueri est pati quoddā si in genere sumat̄ nomē actionis: ⁊ neutrum illoꝝ est forma dans vel recepta: q2 forma recepta hoc modo quo recipit̄ dupl̄r recipit̄. s. ſm esse influxū ⁊ ſm affectioneȝ quā facit in subiecto. Et primo quidē modo est mot⁹. Secūdo mō est effectiua passionis: cū tn̄ ipsa sit forte in genere qualitatis ⁊ quātitatis vel vbi: vel in aliquo genere ſm diuersitatē ꝑdicamentoꝝ. ¶ Qđ aūt dicūt ꝙ ſm ꝙ est via est passio: dicendū ꝙ hoc dixit Auer. ⁊ forte melius fuisset si dixisset affectionē mobilis esse passionē. Si tn̄ nos velim⁹ verificare dictū eius dicemus ꝙ via pōt accipi in se in ratione spatij vel ex parte viantis p ipsam: ⁊ via quidem similis est motui vt est in se ⁊ non passioni: sed via ex parte viantis in ipsa est passio viantis ꝙ per viam quasi trahit̄ ab agēte qđ cōpellit ipsum sic viare ⁊ moueri. ¶ Opinionē vō que dicit nō in genere esse motū: sed viam esse ad ea que sunt generis improbare nolo: q2 scio ꝙ genera ꝑdicamētoꝝ ↄtinēt entia. Motus aūt ꝑpter sui imꝑfectionē nō est ens ꝑprie loquēdo: sed est entis: ⁊ ideo nō ꝑprie cadit in genere nisi hoc mō quo ea que sunt reꝝ que sunt in generibus reducunt̄ ad genera: ⁊ qđ dicit̄ ꝙ causat̄ a re generis: dicendū ꝙ hoc est verū: tn̄ nihilominus est etiā causa reꝝ que sunt in genere. Et hoc modo quodāmodo est principiū vel actus aliquoꝝ principioꝝ: ⁊ ideo est actus mouentis cause ⁊ actus mobilis qđ reducit̄ ad mām. Hec igit̄ sufficiant de determinatione diuersaꝝ opinionum in diuersis generibus motū ponentiuȝ. Nos aūt in 5° huius scientie libro inuestigabimus Utrum motus sit in oībus ꝑdicamētis an nō: ⁊ vtrū est in sub̄a motus: ⁊ qualr̄ ponit̄ esse in q̄tuor generibus: hec. n. sciri non possunt nisi ↄsiderent̄ spēs motus. Et nos nō itēdimus hic nisi de motu in cōmuni ponēdo diffinitionē eius.

Cō. 4

¶ Cap. 4m. De diffinitione motus data magis ſm formaȝ: ⁊ de probatione per inductionem eius ꝙ dicitur motus esse actus eius qđ est in potentia.

Tex. c. 6.

Redeamus Ergo ad inuestigandaȝ motus diffinitionem: ex quo eni habitū est ꝙ aliquid est potētia: ⁊ aliquid actu: ⁊ aliquid substātia: ⁊ aliquid quātitas: ⁊ aliquid qualitas: ⁊ vbi: ⁊ sic de alijs: ⁊ in vnoquoqȝ istoꝝ est aliquid vt forma: ⁊ aliquid vt priuatio in ↄtrium: tunc sequitur ex illo ꝙ si determinatur ⁊ diuiditur potentia ⁊ actus ſȝ vnū quodqȝ genus predicamenti in quo est motus: ꝙ motus ē endelechia siue ꝑfectio ei⁹ qđ est in potentia ſm ꝙ est in potentia: ⁊ ſm ꝙ est in potentia non est in sui perfectione siue endelechia: ⁊ prima ipsius perfectio est via ad perfectioneȝ quādo habet perfectionem mixtam priuationi: ⁊ per illam continue vadit ad endelechiam puram. Dico aūt ꝙ est existentis in potentia: quoniā motus non est perfectio mouentis qđ est in actu: sed potius ↄsequens ipsum q2 est ab ipso. Et dico ꝙ est existentis in potentia ſm ꝙ est in potentia: q2 nihil prohibet aliquo modo esse in actu sicut actu homo: ⁊ potentia albus mobilis ad albedinem: sed ſm ꝙ est actu nō est motus ꝑfectio eius. Preterea q2 ſm ꝙ est in actu nō est mobile: cum omnis motus sit ꝑpter indigentiam eius qđ habetur. Est ergo motus ⁊ perfectio eius prima ſm ꝙ est mobile: ſm aūt ꝙ est mobile est in potentia: ergo motus est ꝑfectio eius qđ est potētia ſȝ ꝙ est in potētia. ¶ Adhuc aūt ↄsiderare opȝ ꝙ ſm ꝙ est in potentia nō habet ꝑfectionem nisi motum: q2 forma est ꝑfectio rei existentis in actu: ⁊ cuȝ habet formam non est in potentia ad illam sed in actu. Sed cum est in potentia adhuc ad formam: ⁊ ideo cōplementum eius qđ est in potentia ſm ꝙ est in potentia est motus: cōplementū aūt eius qđ fuit ſm ꝙ est in potētia sed in actu ē forma. Cum aūt motus sit perfectio mixta potentie: ponit̄ tamē in genus ꝑfectionis ⁊ nō potētie: q2 sicut dictū est motus est fluxus ꝑfectionis ⁊ non potētie: q2 potentia ſm ꝙ est priuationi admixta abijcitur: sed forma fluit ad esse purum: ⁊ ideo motus est ꝑfectio cui accidit immixtum esse priuationi ⁊ potētie: ꝑpter qđ motus aliq̄n est ꝑfectio pura quādo nō est fluxus de nō esse in esse: siue de potentia ad actū: sicut est motus intelligentie: ⁊ ideo moueri ſm cōtēplationem est actus ⁊ ꝑfectio pura. Et ꝓbat̄ ita diffinitio inducendo in oīb⁹: q2 alterabilis ſm ꝙ est alterabile ꝑfectio ei⁹ est alteratio ⁊ nō qualitas alterans: qualitas eni alterans est ꝑfectio eius ſm ꝙ est alteratū. Simil̄r augmētabilis ſm ꝙ est augmētabile ꝑfectio est augmētatio: ⁊ diminuibilis ſm ꝙ diminuibile ꝑfectio est diminutio: hec enim nō habēt nomē cōmune sicut motus in qualitate dicit̄ alteratio: ⁊ hui⁹ cām assignabim⁹ in sexto huius scie libro. Hoc etiā mō generabilis ſm ꝙ est generabile ꝑfectio est gn̄atio: ⁊ corruptibilis ſm ꝙ est corruptibile ꝑfectio est corruptio: sed nō facimus hic differentiaȝ inter motū ⁊ mutationeȝ: q2 hoc in quinto facere debemus vbi inquiremus vtruȝ in sub̄a sit motus: ⁊ qualr̄ est in ipsa. Eodē aūt modo loco mutabilis ſm ꝙ est mutabile in loco ꝑfectio est mutatio loci ⁊ non locus vel vbi. Cū aūt ista diffinitio motus data sit penes ↄditioneȝ mobilis qđ est subm vel mā in qua est motus facile est videre ꝙ ↄuenit ista diffinitio motui nouo qui quādoqȝ incipit quādoqȝ finit̄ ⁊ eterno motui qui ſm nām nunꝗ̄ incepit nec deficiet: cū enim sit inter ↄria: tūc motus est ꝑfectio potētie ad formā nouā entis ⁊ existētis. Cū aūt est circulatio: tunc est potētie ad situm cētris ⁊ ille est motus qui ſm nām nō h̄z principiū vel finem: illius eni est loci mutatio ⁊ ipsuȝ est mobile circulariter ⁊ circulatio est ꝑfectio eius ⁊ motus. Simil̄r cū motus sit perfectio eius qđ est in potentia ſm ꝙ est in potentia: opȝ motuȝ esse ↄtinuum. Motum aūt discontinuari est idem ꝙ interrūpi. Nō aūt interrūpit̄ quādiu est ꝑfectio existis in potētia: ſm ꝙ est in potentia q2 semper est in moueri quādiu est huius ꝑfectio: sed q̄n id qđ est in potētia incipit nō esse in potētia: tūc est in actu ad quē finit̄ motus: ⁊ ibi quies intercidit

Quare mot⁹ ponit̄ in ḡne ꝑfectōis potētie.

Diffī motus ↄuenit motui nouo ⁊ eterno idē Com mētator hic.

⁊ interrũpit motus. Quãdo aũt est pfectio in potẽtia existis ſm ꝙ est in potẽtia ad hominẽ tunc fluit ɔtinue ad pfectionem ⁊ huius imaginationẽ ſupius poſuimus p exemplũ in terminis in fluxu puncti vſq; ad pũctũ qui actu fit terminus linee: hec aũt ɔtinuitas in motibus plus ⁊ minus apparet: ſ; enim in motu alterationis ⁊ augmenti ⁊ diminutionis cõtraria ſint quodãmodo: ⁊ illa videant ſe expellentia mutuo ⁊ ita facere diſcõtinuationẽ: tamen q; ɔtraria illa put in fluxu ſunt non ſunt vbi potentia ⁊ nõ actu ſimplr ɔtinuari poſſunt in fluxu qui est motus alterationis vel augmẽti vel diminutionis: ſed tamẽ ɔtinuitas non ita apparet in eis ſicut in motu locali: ⁊ hoc pbat ex hoc ꝙ vni⁹ augmentabilis ſm nãm est vna augmentatio que deducit ad pfectionẽ quãtitatis: ſicut deducit ad pfectionẽ quãtitatis hõ parus qui est infans: ⁊ ſi augmentat vſq; ad. 25. annos per. 7. pedes: non poſſumus dicere ꝙ ɔtinue augmentet: qi cum augmentum ſit ſenſibile nõ poſſumus diſtinguere vel diſtinctiue cuilibet tẽpori ſenſibili aliquã partẽ ſenſibilẽ magnitudinis adijcẽ. Sic enim ſciremus quantũ augmẽtũ in die: ⁊ quãtũ in hora: ⁊ quantũ in parte tẽporis hore: ⁊ ſic de alijs. Et ſimilr cũ alteratione deducat cõplexio humida ad ſiccã: ⁊ calida ad frigidã nõ poſſumus diſtribuere partes alterationis ſenſibiles ad ſenſibiles tẽporis in quo fit alteratio. Et ideo etiã nõ op; ꝙ augmẽtũ nãliter vna augmẽtatione ɔtinua ad ſtatum augmenti deducat: ſed aliqñ augeт: aliqñ nõ: ⁊ nõ multis augmẽtis deducit ad augmẽtũ: ⁊ ſimilr multis alterationibus in cõplexione alterat. Sed in motu locali magis apparet ɔtinuitas inter ceteros: ꝓpter qð in ſexto ⁊ in octano infra oſtendet ꝙ ſi aliqð mouet in toto tẽpore p totũ ſpatiũ aliqð qð ſm quãlibet partẽ tẽporis ſenſibile est accipere ſm quandã partẽ ſpatij eſſe motũ.

Nota de augmento ⁊ alteratione. vide Auer. cõ hic.

Tex. t. c. 7.

¶ Adhuc aũt pbat hec eſſe diffinitio motus ex inductione mobiliũ tã artificialr ꝗ̃ nãliter. Qũ. n. vere dixim⁹ ꝙ qñ edificabile inquãtũ edificabile ⁊ nõ inquãtũ est edificatũ: est in pfectione edificabilis ſm actũ tũc fit ⁊ edificat in actu: ⁊ hec pfectio ei⁹ est edificatio. Similr doctrinatio qua docet docibilis ſm ꝙ est docibilis est pfectio eius: ⁊ ſimilr medicatio hoc mõ pfectio est medicabilis ꝙ p medicationẽ paſſiuã reducit ad ſanitatẽ. Et ſimilr volutatio qua voluunt mimi volubilis est pfectio eoꝝ ſm ꝙ ſunt volubiles: ⁊ hoc modo ſaltus ſiue ſaltatio tripudiantiũ in choreis est pfectio eaꝝ ſaltabiliũ ſiue potentium tripudiare ⁊ choreizare ſm ꝙ in potẽtia ſũt ad huiuſmodi ludum: ⁊ hoc modo adoleſcentia que est fluxus cõplexionis adoleſcentis ab humido in calidum ſiccum pfectio est talr alterabilis ſm complexionẽ: ⁊ ſenectus que fluxus est a calido ſicco in frigidum ſiccum: ⁊ a frigido ſicco in frigidu; humidũ est pfectio alterabilis ſm iſtum modum.

¶ Cap. 5m. De probatione eius ꝙ dicit motus eſſe actus ei⁹ qð est in potentia ſm ꝙ est in potentia.

Tex. t. c. 8.

IN physicis vo quedã ſunt potentia ⁊ q̃dam actu: ⁊ hoc dupľr: q; aliqñ ſunt potentia ⁊ actu reſpectu eiuſdẽ forme ſiue pfectiõis: aliqñ reſpectu diuerſoꝝ: ſed qñ ſũt reſpectu diuerſoꝝ formatoꝝ: potẽtia ⁊ actu: tũc ſimul ipe ſunt potẽtia ⁊ actu: ſicut aqua que est calida potẽtia: frigida aũt endelechia: ⁊ hoc dupľr ɔuenit q; forma quã h; in potẽtia aliqñ h; nãlr eo ꝙ potẽtia eius est nãlis: ſicut aer qui potentia nãli est calidus etiã qñ est frigidus: aliqñ aũt habet eã p accñs preter potẽtias nãles ſicut aqua que potẽtialr calida est: q; calefactibilis est alio quodam agente in ipſam. Quãdo aũt aliqd reſpectu eiuſdẽ forme est potentia ⁊ actu: tunc debet illud non eſſe ſimul: ſicut aqua que aliqñ calida est potentia: ⁊ aliqñ actu: ⁊ qi ſic est in oĩbus pħicis que vere ſunt agẽtia: op; ꝙ multa ſint agentia ⁊ patiẽtia ſimul ad inuicẽ: q; ſm ꝙ ſunt in actu alicuius forme agũt: ⁊ ſm ꝙ ſũt in potentia ad alteꝝ patiunt. Est aũt oẽ agens pħice in potẽtia habẽs formã paſſiui: ⁊ ecõuerſo: ꝗ oẽ agens pħice patitur: ⁊ oẽ mouens pħice mouet. Multũ aũt exẽpliũ est in cibo qui est actu panis ⁊ potẽtia cibus: ⁊ inquãtũ est panis agit ⁊ imutat etiã corpus: ⁊ inquãtũ est potẽtia cibus imutat a corpore. Et hoc quidẽ veꝝ est de oĩ agente pħice ꝙ ſimul est actu ⁊ potẽtia reſpectu diuerſaꝝ formaꝝ quaꝝ vna est agẽtis ⁊ altera patientis: ⁊ ideo vtrũq; est agens ſimul ⁊ patiẽs ⁊ ꝓpter hoc putabãt qdã vt Plato ⁊ ſui ſimiles ꝙ omne mouens cõponit ex motore ⁊ mobili: ⁊ ideo omne mouens mouet: ⁊ hoc nõ est veꝝ ſed hoc tñ est veꝝ ꝙ ſimul ẽ actu ⁊ potentia: ⁊ hoc est ꝙ ſm eſſe ſuũ est pħicũ: ſ; tñ ex alijs erit manifeſtum de hoc: q; nos in fine octaui libri declarabimus ꝙ est quoddã mouens qð ſm ſuũ eſſe nõ est pħicũ: ſ; refertur ad phyſica ⁊ illud mouet cũ ſit imobile.

Tex. t. c. 9.

¶ Cũ ergo ſic ſit in rebus pħicis ꝙ ſunt in potentia ⁊ actu reſpectu diuerſoꝝ: aut nõ ſimul reſpectu vnius ⁊ eiuſdẽ: tũc motus est pfectio eoꝝ que nã ſunt inquantũ ſunt in potẽtia: ⁊ nõ inquãtũ ſunt in actu. Et ideo cũ id qð est in potẽtia ſm id qð est in potentia fiat in actu p ſeipſum operãs aut alio operãte ⁊ mouẽte: tũc motus erit pfectio eius. Dico aũt p ſeipſum operãs: q; quedam per accñs mouẽt ſeipſa ⁊ educunt ſe de potẽtia ad actũ: nõ inquãtũ ipſa: ſed inquãtũ vt alia: ſicut medicus qui curat ſeipſum: ille eñi efficit medicatus actu a ſeipſo non inquãtũ a ſeipſo: ſed inquãtũ p accñs est alter medicãs ⁊ alter infirmus: ſubiecto tñ idẽ: ⁊ medicatio est actus ei⁹. Alio aũt mouẽte id fit qð est in potẽtia in actu: ſicut qñ frigidũ calefacit p calidũ ⁊ calefactio est actus eius. Motus igit nõ est pfectio reꝝ nãliũ inquãtũ ſunt actu: ſed inquãtũ ſunt potentia. Dico aũt inquãtũ in potẽtia: ſic accipiat exẽplu; in ere: hoc. n. cũ ſit actu est es: ⁊ est ꝑter hoc in potẽtia idolũ vel ſtatua qð formandũ est: ⁊ ideo mobile est ad formã ſtatue ſm ꝙ est in potẽtia ad illã. Motus igit qui est ſtatuatio nõ erit vere pfectio ſiue actus eius inquãtũ est es actu: qi nihil mouet ad id qð iam est: ſed est actus eius ſm ꝙ est es ſtatuale. Si aũt daret ꝙ motus est pfectio eris inquãtũ est es actu: cũ forma eris ſit pfectio eius ſm ꝙ est es actu: ⁊ quoꝝ est effectus formalis vnius ipſa ſunt eadẽ formalr: op; ⁊ ꝙ ide; eſſet forma eris ⁊ motus: ſed eſſe datur a forma: ⁊ eſſe etiã tunc daretur a motu: ⁊ ſic idem eſſet eſſe alicuius rei in actu exiſtis ⁊ eſſe mobilis alicuius: qm̃ ſi motus ſimplr idẽ eſſet qð forma reꝝ actu exiſtentiũ: tũc etiã eſſet eadẽ rõ eris: ⁊ rõ motus ⁊ hoc totũ ſequit. Si eris inquãtũ est es eſſet motus endelechia. i. actus: ſ; hoc est impoſſibile ꝙ eade; ſit rõ eris ⁊ mobilis ad ſtatuã: q; ſic motus ſumeret in diffinitiõe eris inquãtũ est es: ergo op; ꝙ motus ſit actus reꝝ nãliũ inquantũ ſunt potentia ⁊ nõ actu. Sequeret etiã ex hoc ꝙ idẽ eſſet potẽtia ⁊ actus: qi quoꝝ pfectio est vna ipſa ſunt eadẽ. Cu; igit motus ſit pfectio potentie ſi idem eſſet pfectio actus eſſent idem potentia ⁊ actus. ¶ Adhuc aũt ſi motus eẽt actus eius qð est actu: ſicut cupri inquantũ est actu cuprũ: ꝗ quiditas ⁊ forma cupri eſſet eius qð h; potentiã ad motum ſtatue: ⁊ ſic iteꝝ eſſent idem potẽtia ⁊ actus in rebus nãlibus: ſed hec non ſunt eadẽ vt dictũ est: ergo motus nõ ɔuenit rebus inquantũ ſunt actu: ſed inquãtũ ſunt potentia.

Tex. t. c. 10.

¶ Hoc aũt manifeſtũ est in ɔrijs poſſe nãq; ſanari ⁊ poſſe laborare ſiue infirmari ſm ꝙ potentia refert ad actum est alteꝝ ⁊ alteꝝ: ⁊ ſi radix etiã potentie ſm ſubm ſit vna. Si aũt darẽ ꝙ potentia cõparata ad ſanari ⁊ infirmari eſſet vna: tũc oporteret ꝙ ſanari ⁊ infirmari eſſent idem: q; potẽtia relata ad actũ diffinit p actũ: ⁊ quoꝝ diffinitiones ſunt eedẽ ipſa ſunt eadẽ: ſubm aũt ſanitatis ⁊ infirmitatis est idẽ ⁊ vnũ ſicut dictũ est ſiue id ſit humidũ cõmixtũ ex quattuor humoribus: ſiue ſit vnus humor qui magis dominat in corpore ſicut ſanguis: ſed ꝓpter identitatẽ ſubiecti potẽtie nõ ſunt eedẽ potẽtie ɔrioꝝ: ſicut p; in colore ⁊ viſibili: que l; ſint eadem ſubo nõ tñ ſunt ꝓpter hoc eiuſdẽ potẽtie. Cũ ergo aliquid est in actu ſm formã aliquã: ⁊ ſit in potentia ad formã aliã que cõtraria est illi: vel nõ est ɔria quãuis ſit ſubm idẽ in actu ⁊ potentia exñs reſpectu diuerſaꝝ formaꝝ: actus tñ ⁊ potẽtia in ipſo nõ ſunt idẽ: ergo motus qui est pfectio eius qð est in potẽtia ſm ꝙ est in potẽtia nõ est pfectio eius qð est in actu ſ; ꝙ est in actu: ſed ſm ꝙ est in potentia.

Tex. t. c. 11.

¶ Qð quidẽ igit dicta diffinitio ſit motus differẽtie ⁊ quã ɔuenit moueri cũ ſit endelechia inquãtũ erit in potentia: ⁊ neq; prius contingat ipſum neq; poſterius oſtenſum est ex dictis: vnũquodq; enĩ nãlium qð est in potẽtia ɔuenit aliqñ eſſe in pfectiõe ſiue in ope ſm actũ aliqñ aũt nõ: ſicut p; in eo qð est edificabile: q; actus edificabilis inquãtũ edificabile est: edificatio est: aut enim edificatio est actus edificabilis nõdũ adhuc edificati ⁊ pfecti ſm formã edificij: aut eius qð est edificatũ iam ⁊ pfectũ ſm formã edificij: ſed ei⁹ qð est edificatũ iã ⁊ pfectum

ſm

ſm formã edificij: nõ amplius edificatio eſt: ſed potius tūc ceſſat edificatio: ſꝫ edificaſ cū eſt edificabile nõ cõpletū ad huc ſm formã domus: igiſ neceſſe eſt edificationẽ pfectam eẽ edificati inquãtū eſt edificabile. Eſt aũt edificatio mot⁹ quidã: ergo motus eſt pfectio mobilis inquãtū eſt in po^a: ⁊ idõ eadẽ rõ eſt ſiĩr in oībus alijs motib⁹: ergo generaliĩr ↄcludiſ motū eẽ endelechiã eius qđ eſt in potẽtia ſm ꝙ eſt in potentia.

¶ Cap. 6^m. De probatione ꝙ diffinitio motus data ſit bona per aliorum diffinitiones que non conueniunt.

Tex. t. cõ. 12.

QUod aũt bene dcm̃ ſit motū eẽ ſic diffiniẽdū ſicut dcm̃ eſt: manifeſtū eſt ex diffinitiõib⁹ quas alij dixerũt eẽ mot⁹ diffinitiões: ⁊ ex hoc ꝙ nõ eſt facile ipm̃ aliĩr diffinire ꝙ̃ dcm̃ eſt. ¶ Nõ eñ põt poni mot⁹ in aliq̃ genere ꝙ̃ pfectiõis: ſiue endelechie: hoc aũt manifeſtū intẽdẽtibus in ea genera in que poſuerũt motū alij quidã priorū. Ponũt eñ quidã motū alietatẽ vel alteritatem ſm ſuũ genus. quidã aũt ponũt ipſũ eẽ inequalitatẽ ſiue exitū ab equalitate: ⁊ quidam dicũt motū eſſe nõ ens ſiue idefinitū iter ens ⁊ nõ ens: ⁊ illi quidẽ qui dixerunt motū eſſe alietatẽ ⁊ alteritatem: videbãt ꝙ in motu ad formã ↄtinua eſt quedã formarũ variatio. In motu aũt locali ↄtinua eſt renouatio ⁊ variatio vbi: ⁊ pp̃ iſtã rõnẽ dicebant motū eẽ alietatẽ ⁊ alteritatẽ. Qui aũt dicebant motū eẽ inequalitatẽ ſiue exitū ab equalitate: dixerũt hac rõne: quia res variata ↄtinue nunꝙ̃ remanet ſtatui ſuo equalis. ⁊ idõ inequalitatẽ cõiter acceperũt p̱ diſſimilitudine et diſſimilitudine ⁊ inequalitate. ¶ Qui aũt dicebãt motum non ens eẽ: aut indefinitū iter ens ⁊ nõ ens rõcinati ſunt ex hoc ꝙ id qđ pmixtū eſt priuationi nõ eſt: motus eſt pmixtus priuationi: ⁊ quia eſt actus exñtis in potẽtia ⁊ nõ exñtis in actu: idõ hꝫ eẽ mixtū cū nõ eſſe: ⁊ idõ dixerũt ipm̃ eſſe indefinitū iter eſſe ⁊ nõ eẽ. ¶ Sꝫ nihil horū eſt mot⁹. Et hoc vna rõne probaſ tali. ſ. quia cuicũꝙ ineſt motus illud moueſ: ſꝫ nõ quibuſcũꝙ inſunt que dicta ſunt moueñ: ergo nullũ iſtorū eſt motus. Cõſtat eñ ꝙ nõ moueſ aliquid pp̃ hoc ꝙ ipm̃ eſt aliud: vel alterũ: vel equale: vel nõ ens: ergo nihil horū eſt mot⁹. Siĩr idefinitũ iter ens ⁊ nõ ens lꝫ ſit mot⁹: nõ tñ pp̃ hoc eſt motus quia ẽ indefinitū: quia tp̃s hoc mõ eſt idefinitũ: ⁊ ẽt ipſum īfinitū hoc mõ eſt idefinitũ: ⁊ tñ nullũ horū moueſ neceſſe: vñ alteritas ⁊ inequalitas: ⁊ nõ ens ⁊ idefinitū nõ ſunt motus: ſicut dcm̃ ẽ.

Tex. t. cõ. 13.

¶ Adhuc aũt mot⁹ ⁊ mutatio nõ eſt magis in hoc vel ex illis ꝙ̃ in oppoſita ex oppoſitis iſtorū. Nõ. n. magis eſt mot⁹ ex alio vel in aliud ꝙ̃ ex oppoſito ei⁹ qđ eſt idẽ: ⁊ ſic de alijs: ergo iſta nullo mõ intrãt in diffõne motus: quia nec gña motus ſunt nec termini. Diffiniſ aũt mot⁹ in gñe ſm genus ⁊ ſpm̃: ⁊ in ſpẽ diffiniſ per nõ ens. Cõſtat igiſ ꝙ iſta accñtalia ſunt motui: ⁊ nõ eẽntialia per que ↄſtituiſ motus. ¶ Cã aũt q̃re antiqui poſuerũt motū in hoc eſt hec: quia motus eſt quedã indeterminatū in eſſe: eo ꝙ nõ hꝫ eſſe permanẽs: neꝙ fundaſ in eſſe: vel nõ in nõ eſſe: huius auctores ſiue ꝓcipue fuerunt Pithagorici ⁊ Almeon crotonates. Illi eñ dicebant eorũ q̃ ſunt duplicia pñ^a eſſe: ⁊ duas fecerũt coagulatiões ſiue coordinatiões pncipiorū quas ſincybias greci appellãt. Eorū eñ que ſꝫ habitũ dicunſ ſiue modũ habit⁹ dixerũt eẽ decẽ principia per modũ habit⁹ dicta que ſũt finitũ: par: vnũ: dextrũ: maſculũ: queſcẽs: rectũ: lumẽ: bonũ q̃drãtū. ¶ Dixerũt enim queſcẽs per modũ habit⁹ eẽ: eo ꝙ optimũ eſt qđ ſine motu ẽ perfectū: ⁊ cauſas mot⁹ eẽ ex malitia ⁊ iperfectione. ¶ Priuatorū aũt decẽ his oppoſita dixerũt eẽ pncipia. ſ. īfinitũ: impar: plurale: ſiniſtrũ: femininũ: motū: curuũ: tenebras: malũ: ⁊ parte altera lõgi⁹ q̃drãgulũ. Hãc aũt opionẽ Pithagoricorū ita recitat Ariſt. ī pmo metaphiſice: ⁊ Cõmẽtator Euſtratius ſup primũ ethicorū. ¶ Et ideo cauẽdum eſt a dicto Auerrois qui motū ponit p̱ pñ^a habituũ: ⁊ hoc nõ facit Pithagoras: ⁊ idõ dcm̃ Auerrois dicto Ariſto. hic nõ ↄcordat: quia Ariſto. intẽdit dicere ꝙ mot⁹ eſt indeterminatū: eo ꝙ eſt principiũ priuatiue dictorū. Et ideo dixerũt ꝙ alterius ordinationis pncipia indeterminata ſunt: eo ꝙ ſunt priuatiua: et ideo motus ineẽ determinatus: ⁊ quia eſt vnius illarū ordinationũ vnũ principiorū. Ordinatio aũt ſcḋa que altera dicta eſt a dicta determinata eſt: eo ꝙ eſt habitualis ⁊ permanentiũ in eſſe. Indeterminatã aũt dixit Pithagoras hãc ordinationẽ ineſſe: quia neꝙ ſbam ſignificat neꝙ aliqđ aliorū pdicamentorū: ſed potius priuationẽ ab eſſe. Oĩs autẽ diffinitio eſt alicuius eſſe: ⁊ ideo ſic ſyllogizauit pithagoras. Quecunꝙ priuatiua ſunt nõ hñt diffõnẽ: ſed altera iſtarū coordinationũ eſt priuatiua: ergo nõ hñt diffõnẽ. Et ↄſtat ꝙ hec ẽ falſa: ꝙ quecũꝙ priuatiua ſunt nõ hñt diffõnem: habẽt eñ diffõnem ſed nõ cõpletã. Siĩr falſuꝫ eſt ꝙ oĩa que ponuntur in illa coordinatiõe ſint priuatiua pure.

Tex. t. cõ. 14.

¶ Videt. n. motum eẽ indeterminatū: ⁊ cã eſt: quia nõ põt poni in pura potẽtia rerũ in genere: ſic nec in actu puro ſicut in gñe poni poteſt. Et hoc manifeſtum eſt: quia id qđ eſt in potẽtia quãtum non neceſſario moueſ: per hoc ꝙ eſt ī potẽtia quãtū: neꝙ qđ actu eſt quãtū neceſſe moueſ ſm ꝙ eſt actu quantū. Et ſimiĩr de potẽtia quali: ⁊ actu q̃li: ⁊ de potentia vbi: ⁊ actu vbi.

Tex. t. cõ. 15.

¶ Et in veritate ſicut diximus: motus videtur inter oĩa mag̃ eẽ in genere actus: ſiue endelechie: ſiue perfectionis: videſ tñ eſſe actus iperfectus: ⁊ idõ difficile eſt inuenire diffõneꝫ ipſi⁹. Imperfectus aũt actus eſt ipſe mot⁹ eo ꝙ eſt actus imperfecti: hoc qđ eſt eius eſt in po^a ſm ꝙ eſt in potentia. Qđ aũt ſit in genere actus ⁊ nõ in alio genere: ꝓbaſ per diuiſionẽ: aut eñ eſt in gñe priuatiõis: aut in gñe potẽtie: aut in gñe actus ſimplicis ⁊ puri: aut in gñe actus imperfecti: qui iperfect⁹ ẽ eo ꝙ eſt iperfecti ⁊ potentie ⁊ priuationi admixti. Cõſtat autẽ ꝙ nullum iſtorū videſ cõueniens preter vltimū. Relinquitur ergo modus p̃dictus. ſ. ꝙ actus quidam ſit: ſed talis actus q̃lem prediximus. ſ. imperfectus: ⁊ hoc quidem difficile ẽ videre: ⁊ tamẽ ita eſſe cõuenit ꝓpter cauſas quas diximus.

Probatio ꝙ mot⁹ ſit in gñe actus imperfecti.

¶ Cap. 7^m. De ſecunda diffinitiõe motus que eſt quaſi materialis magis ꝙ̃ prior.

POſtꝙ̃ Autẽ inueſtigauimus diffõnẽ que magis eſt ſm formam ſm quã diximus ꝙ motus eſt perfectio exñtis in potentia ſm ꝙ huiuſmodi tangemus ẽt diffõnem que magis eſt ſm mãm: que lꝫ min⁹ demõſtreſ ſpm̃ motus: tamẽ notior eſt quo ad nos ꝙ̃ prima.

Tex. t. cõ. 16.

¶ Hãc inueſtigantes dicimus ꝙ omne mouẽs phyſice moueſ ſicut diximus: ⁊ huius cã eſt: quia ipm̃ mouẽs phyſice in po^a eſt mobile. mouẽs eñ tale eiuſdẽ eſt materie cum mobili: ⁊ idõ corpora ſuperiora eo ꝙ nõ ſunt eiuſdeꝫ materie cum inferiorib⁹ nõ moueñ ab eis: nec ſunt ꝓprie mouentia phiſice oĩno: ſed ſm quẽdã modū: cũ eñ nã in phyſicis pncipiũ ſit motus ⁊ quietis: oẽ phyſice mouẽs mouet ad quietẽ: et idõ imobilitas ſua qua ceſſat mouere eſt quies in forma quam dat ei qđ mouet. Cuicunꝙ eñ ineſt motus phiſice ſicut act⁹ mouẽtis huic quies accidit per imobilitatẽ hoc eſt ceſſationẽ a mouẽdo. nihil eñ aliud eſt ipm̃ mouere niſi ad talẽ quietem agere. Nõ aũt agit ad talẽ quietẽ niſi per cõtactū. Cũ ẽ ſe tangũt quorū vltima ſunt ſiĩ: ⁊ vltima ſũt in ↄtrarijs formis: neceſſe eſt ꝙ agẽs repatiaſ a paſſo: ſicut declarabiſ in libro perigeneos. motus aũt nõ eſt actus eius inquãtū eſt agens vel mouẽs: ſed potius mouẽtis actus eſt forma qua agit: quia per illã efficit pñ^m actionis. ergo motus erit actus mobilis ī quãtū eſt mobile. Mobile eñ qđ eſt in po^a eſt mobile: ⁊ quia motus eſt actus exñtis in potẽtia: vt diximus in priori diffinitione: idõ opꝫ ẽt ꝙ ſit actus mobilis ſic dicit ſcḋa.

Tex. t. cõ. 17.

¶ Motus aũt in moto nõ accidit niſi tactu mouentis: ⁊ per rõnem tactus phiſici opꝫ ꝙ mouẽs ſiĩ ſit vel moueaſ cũ mouet: oportet. n. ſemp ꝙ in vltimo tangẽtiũ ſe phiſice ſit aliq̃ diſpõ ⁊ ſpecies mouẽs: aut ſba: aut qualitas: aut quãtitas: ⁊ illa ſpẽs ẽ principiũ motus ⁊ cã quietis cuꝫ oĩs talis ſpẽs moueat hñs ↄtrariũ: ⁊ omne tale mouẽs ceſſabit a motu: ſic diximus in pñ^a ſcḋi huius ſcie. ⁊ exẽplum mouẽtis ſm ſpẽm ſbe eſt homo q actu facit hoiem ex ſpermate ⁊ ſanguine menſtruo in quib⁹ ẽ hõ in potẽtia per generationem. Moueſ ergo mouẽs ſed p accidẽs moueſ ⁊ nõ ſm ꝙ mouẽs: ſed ſm ꝙ mobile eſt motus: eſt act⁹ eius.

Impugnatio dicti Auẽ. in cõ. 13. 3.

¶ Scias aũt ꝙ quidam ponũt motū in genere ꝓceſſionis vel exitus vel fluxus: dicentes motū eſſe exitū de potẽtia ad actum: vel fluxũ potẽtie ad actum: vel ꝓceſſionẽ: ſꝫ nullũ iſtorū generum cõuenit: quia oĩa iſta noiant ſpecies quorũdã motuũ: ⁊ idõ nõ ↄuenienter dicuntur eẽ genera motus. Si tamẽ nõ fieret vis in hoc: ⁊ diſtinctio fieret de exitu potẽtie ad actũ: eo ꝙ quedã exeunt ſubito ⁊ in inſtãti: q̃dam autem nõ ſubito ⁊ in tẽpore: ⁊ illa quidẽ que exeũt ſubito nõ moueñ: ſed illa que exeunt in tẽpore: tūc ſatis cõuenienter poſſet diffiniri motus: ſicut dicit Auic. ꝙ motus eſt exit⁹ de potẽtia ad actũ in tẽpore continuo nõ ſubito: niſi ꝙ tp̃s qđ

Impugnatio dictum motũ eẽ exitũ vel fluxũ de po^a ad actuꝫ: ⁊ quõ iſta opinio ↄſendi pt ſm Auic.

cadit in diffinitione motus potius terminus est eius motus. Et adhuc nō est habitus tractatus de ipso. Motus eni de numero cōtinuoꝝ est: ⁊ ideo in ꝯtinuo tēpore est mot⁹ vn⁹. Sed hoꝝ declaratio pendet ex posterius ingrendis: ⁊ ideo hec diffinitio hic poni nō debet. De tēpore habebit in fine quarti. ⁊ de vnitate motus in quinto. ⁊ de ꝯtinuitate in 6°. ⁊ ideo post sextū librū diffinitio illa perfecte intelligetur.

¶ Cap. 8m. In quo soluuntur dubitationes de motu ⁊ precipue illa qua queritur in quo sit motus vt in subiecto.

Te.c.cl.lo.

Dubia autē quedam de motu iam soluta sūt per dictas diffinitiōes: quorū vnū est verū in mouente vel in eo qđ mouet sit motus sicut in sbto. ¶ Cōstat eniꝫ ex physicis cū motus sit actus mobilis ꝙ in mobili est sicut in sbto: q2 in quo est mot⁹ sic in subiecto illud mouetur. constat autem ꝙ mobile mouet cum motus inest ei: non autem mouens mouetur sm ꝙ est mouens: ergo motus nō est in mouēte sed in mobili: est tamen motus huiusmodi actus qđ est mobile: ⁊ ab hoc mouente. vnde autē actus moti siue inducētis motū nihil aliđ est ꝗ motus: q2 motus est actus quē mouēs dat mobili qđ mouetur. Cum autē non det nisi id qđ habet aliquo modo opꝫ actum istū qui motus est aliquo mō inesse in vtrisq3. s. in mouente ⁊ in moto. Mobile eni dicit ⁊ est mobile in ipso posse moueri ⁊ recipere motuꝫ. Mouens autē dicit ⁊ ē mouens in ipso facere ⁊ agere motum in mobili: ergo sīr ⁊ eq̄liter est vnus vtriusq3 actus ipse motus: sed diuersimode: q2 est agentis siue mouētis actiue: ⁊ sicut cause que per motum cōparantur ad motum ⁊ patiens. Et est mobilis sicut subiecti qđ per motū receptum ⁊ in se fluentē ex mouēte cōparatur ad motum: ⁊ hec comparatio equalr est vna sicut omnis relatiua oppositio in eo qđ cōparatio media īter cōparata: sicut dicitur vna comparatio media duoꝝ ad vnuꝫ: ⁊ vnius ad duo: tamē si in extremis accipit cōparatio duoꝝ ad vnum est cōparatio ⁊ proportio dupli: ⁊ cōparatio vnius ad duo est ꝓportio subdupli: ⁊ ideo ꝓportiōes iste sunt due ⁊ composite ⁊ exterius ⁊ in medio est ꝓportio essentialr vna differens per terminos per quos diffinitur ꝓpter hoc etiā sua diffinitio non est vna. Eodē autē modo se habet hoc in rōne sicut in spatijs. Spatium eni vnū est inter duos terminos oppositos que sunt sursum ⁊ deorsum. Spatiū eniꝫ medium subiecto est vnū: sed tamē comparatiōe eius qđ ē sursum ad deorsum est descēsus: comparatione ꝟo eius qđ ad deorsum sursuꝫ est ascēsus: ⁊ diffinitio ascēsus ⁊ descensus motus cū penes terminos sumat nō est vna. ¶ Silis autē modus oppositionis ⁊ idētitatis est etiā in mouente ⁊ moto quo ad motū qui est in mouēte per rationem eius qđ est mouere in motu per rōnem eius qđ est moueri: ⁊ sunt rationes eoꝝ ⁊ potentie opposite: ꝫ essentia cōparationis videat esse vna: eo ꝙ est inter eadē extrema. ¶ Habet autē ista questio ad oēm partem rōnalem disputationē: ⁊ ideo ꝫ iā determinata sit. ꝓpter bonitatē tamē exercitij redibimus ad eaꝫ iteꝝ. Necesse est autē ex dictis forsitan ꝙ motus sit actus quidam ⁊ actiui ⁊ passiui: ⁊ videt ꝙ ille motus idē numero acceptus hic sit actio siue mouere. s. in actiuo ⁊ mouente. illic autē sit passio siue moueri in passiuo ⁊ mobili qđ mouet sm actum. ¶ Mouere autē ⁊ moueri penes effectus ⁊ opa videtur habere diuersitatē: q2 vnius opus ⁊ perfectio est actio ī actiuo: ⁊ alterius opus est passio in passiuo. Quia autē ⁊ mouere ⁊ moueri sunt actus: qui est actus ⁊ mouētis ⁊ moti sicut iam dem̄ est: si dicant ista duo. s. mouere ⁊ moueri qui sunt mot⁹ eē actus alteri ⁊ diuersi: tūc aut vtriq3 actus siue perfectiōes iste sunt in actiuo siue in mouēte: aut vtriq3 sunt ī patiēte siue in eo qđ mouet. aut actio est in agēte ⁊ mouente: ⁊ passio est in patiēte eo qđ mouet: non enim possumus accipere vlteriorē partē diuisionis. s. ꝙ passio sit in agēte ⁊ actio in patiente: quoniā si agens vocaretur noīe patientis: ⁊ patiens noiaretur nomine agentis tunc essent equoca. Et iterum alia causa est huius: q2 si agens eēt patiēs sm ꝙ agēs tūc opposita inessent eidē sm idē: ⁊ eadē rōe est q̄re actio non inest patienti per se sola. ¶ Accipiamus igit membra predicte diuisionis: ⁊ duo qdem simul iprobabūtur. Si eni mouē motoris: ⁊ moueri moti: siue agere ⁊ pati sūt diuersa: ⁊ ipsa sunt motus: ⁊ dicat ꝙ mouere ⁊ agere sunt in mouēte ⁊ agēte: tunc cum mouere ⁊ agere sunt motus: motus erit in agēte ⁊ mouente: ⁊ si hoc cōcedatur: tunc duoꝝ impossibiliuꝫ alterum sequtur: aut ꝙ omne mouēs mouetur: eo ꝙ cui inest motus necessario illud mouet: sicut necessario est albuꝫ cui inest albedo: aut ꝙ habēs motū non mouet: ⁊ hoc videt impossibile: q2 sicut dem̄ est cui inest motus illđ mouet: hoc autē sequtur illis duob⁹ que dicta sunt suppositis. s. ꝙ mouere ⁊ moueri cum diuersa sint: sint tū vnus motus ⁊ mouere sit in mouēte sicut in sbto: per eūdem autē modum disputationis supponit destructū esse mēbrum ꝓbabile diuisiōis. s. ꝙ ambo sint in mouente. s. mouere ⁊ moueri: ⁊ agere ⁊ pati. et sint ambo ꝫ diuersa in se motus vnus tunc iterum motus erit in mouente rōne duoꝝ actuum qui sunt mouere ⁊ moueri: ⁊ tunc si id non mouet cui inest motus: tūc habēs motum nō mouebitur. ¶ Si autē tertiū mēbruꝫ prehabite diuisionis accipiat. s. ꝙ vtraq3 pars sit in moto ⁊ in patiente: ita ꝙ duo actus. s. mouere ⁊ moueri: ⁊ agere ⁊ pati que sūt actiones actiui ⁊ passiui sunt in moto ⁊ in patiēte: ⁊ sunt diuersi: cum tū sit vnus motus sicut actio ⁊ passio: ⁊ doctio actiua ⁊ doctio passiua: cum duo sint ambo tū sint in patiente siue in addiscēte: ⁊ sint motus vnus in ipso sequunt duo ipossibilia: quorum primū est ꝙ actus ꝓprius vtriusq3 ipsoruꝫ duorum. s. actiui ⁊ passiui est in altero sicut in subiecto: cum tamē ipsa sint opposita: qđ est impossibile: q2 sicut agēs ⁊ patiens opponūtur ita actiones eoꝝ ⁊ perfectiōes eoꝝ opponūtur: ⁊ ita actus actiui non est in passiuo sicut in sbto. ¶ Illđ autē incōueniēs sequit ad mēbꝝ diuisiōis ꝓbice. s. si vtrūq3 dicatur inesse actiuo: ⁊ ideo illud mēbrū diuisionis destructum est in vtroq3 extremoruꝫ duoꝝ mēbrorum. ¶ Alterum autē incōueniens ꝙ vnum ⁊ idē duobus motib⁹ mouet sit ad eūdem ⁊ vnum finē: q2 vni⁹ sm spēm est moueri ad vnū ⁊ eūdem finem. Est autem patiens vnū sm speꝫ: ergo vnus erit finis: sed si moueri ⁊ mouere est in ipso tūc habet duos actus. s. actum actiui ⁊ passiui qui duo motus dicunt. eo ꝙ in duplici rōne ⁊ specie existētia dicitur eē motus vnus differens spē agentis ⁊ specie patientis: sm hoc eni due erunt alterationes: quedā vnius ⁊ eiusdem ⁊ in vnā spēm ducentes tanq3 in finem: q2 vnius ⁊ eiusdem patientis erit alteratio que est motus agentis qui est alterare: ⁊ alteratio que ē mot⁹ patiētis qui est alterari: ⁊ vtraq3 motū ducit ad vnā spēm: sicut ad albū vel musicum vel aliā huiusmodi qualitatem: sed hoc est ipossibile: ergo ⁊ illud ipossibile fuit qđ suppositū erat. s. ꝙ mouere ⁊ moueri sunt diuersa ⁊ mot⁹ vnus: ⁊ insint ambo actiuo ⁊ passiuo: vel diuisiꝫ insint: ita ꝙ actio passio: ⁊ passio actio. Si autē ꝓpter hoc dicat ꝙ ista nō sunt diuersa: sed sunt eadem in se. s. mouere ⁊ moueri: ⁊ agere ⁊ pati: ⁊ sint etiaꝫ motus vnus: iterū videt sequi ipossibile. s. ꝙ duoꝝ specie differentium: eo ꝙ actiuū ⁊ passiuuꝫ differāt speciebus oppositis sit idem actus ⁊ idem motus: eo ꝙ mouere est actus actiui: ⁊ moueri est actus passiui: ⁊ si eadē sūt tunc actiui ⁊ passiui est actus vnus: ⁊ sm hoc vlterius sequitur tūc ꝙ doctrina ⁊ doctio sint idem eēntialr: ⁊ actio ⁊ passio: ⁊ docere ⁊ addiscere: ⁊ agere ⁊ pati. q̄re docētē necesse est addiscere: ⁊ agēteꝫ pati. ¶ Sciendū autē est ꝙ omnis ista disputatio sequtur ex q̄tuor que cōsiderātur in motu: quoruꝫ vnum est ꝙ motus nihil aliud est nisi qđ fluit a motore. Est autē mouere qđ fluit a mouente: ⁊ sic motus ⁊ mouere videtur esse idē formalr ⁊ essentialiter ꝫ differant sm esse ⁊ rationeꝫ. Scđm autē est ꝙ motus nihil aliud est nisi ꝙ recipit id qđ mouetur a mouente. nihil autē recipit motū nisi qđ dat mouens: dat autē quādo mouet: ergo moueri qđ datur moto: ⁊ mouere qđ dat mouens sunt eiusdē essentie: ⁊ motus videt esse idem vtriq3 ipsoꝝ. Tertium autē ꝙ mouens ⁊ motuꝫ differant ⁊ opponūtur precipue si sint mouentia ⁊ mota physica: q2 illa mouent ⁊ mouentur formis cōtrarijs. Quartū autem est ꝙ differentium specie videntur esse diuerse perfectiones ⁊ actus: ⁊ ita videt alius esse motus siue actus mouentis: ⁊ alius moti qđ mouet. ¶ Ista autē disputatio de plano solui potest sic vt reuocemus imaginationem motus quaꝫ superius posuimus. s. ꝙ diximus motū eē sicut fluxum quēdam: sed qđ diximus supra fluxum esse a termino mot⁹: iterum hoc dicimus hic fluxum a mouente in id qđ mouetur: ⁊ imaginemur hunc fluxū: siue sit in quantitate: siue in vbi: siue in qualitate: nō eē interruptū neq3 abscisum: sed conti-

Tex.c.a.lo.

Documentū

Solo scdi dubitatiōis.

nus quem motor causat: & sicut a causa egredit ab ipso & mobile suscipit sic ipm: & cum inter mouēs & motū nihil sit medium: vt pbatur in .7. tunc motus est cōtinuus fluxus non hñs distātiaz inter mouens & motū semper a motore i mobile fluens. Sm eni hāc imaginationē sīgdē mouere: qd ē fluxus motus a motore: & moueri qd est susceptio eiusdē fluxus a moto idem est in essentia sicut spatiū qd est inter duos terminos. sed tamen q: mouere non tm nominat motū illū fluxū: sed cū fluxu nominat esse fluxum a motore: & moueri non tm dicit fluxū sed cū fluxu conceptionē eius in subiecto: motus aūt nō dicit nisi motū qui est ab vno in aliud: ideo mouere nō est moueri: & tñ motus est vnus fluxus eius qui est eius qd est mouere: & eius qd est moueri: sic spatiū ab Athenis ad Thebas: & a Thebis ad Athenas. vnde et idē est in essentia: sed sm tamē q terminatū est ad Athenas nō est spatium terminatū ad Thebas: & melius exēplum fuisset si placuisset Aristo. radius inter solē & coloratū corpus: hic eni vnus & idē est: sz tñ terminus eius sz q est a sole fundente ipm nō est receptio eius in colorato. & idō esse ipsius in fonte radij: & aliud est ab ipso esse eius in sbto recipiente ipz qd est corpus coloratū: & hoc exemplū cōius est valde: quia sol nō est in quo radius sed est cā fundens ipz coloratū: aut non est cā eius sed sbm solū in quo est radius sm esse pprīū sbe & nō sm nām radij quā hz in sole a quo principiatur. Ita eni motus est vnus in eo qd est mouēs & motū principiat a mouēte per id qd est mouere: & receptus i eo qd moueť per esse motus: & cum motus est vnus: & mouere non est moueri: & motus quidem est in eo qd moueť: sicut in sbto recipiēte. In eo aūt qd mouet est sicut in causa motus a qua fluit: & nō sicut in sbto. Hec aūt vt magis intelligantur opz scire q omne mouens mouet aut essentialiter aut per accñs: & mouēs quidē per essentiā nō nisi primū mouens est: & eius mouere nihil aliud est nisi ab ipso fluere motū preter id qd motui subijciť: & illud mouens est imobile dans cūcta moueri. Si aūt mouet per accñs tunc nō mouet per essentiaz que sit causa motus sed per formā aliquā que sit causa mot' i ipso: sicut ignis mouet per calorem qui est in ipso: & tunc illō mouens moueť: sed nō sm q est mouens: vt prius dcm est: & idō iterum in illo nō est motus: sicut in sbto inquātum est mouens: sed motū esse in ipso est motū esse ab ipso & nō subijciť motui: ita q motus essentialr sit in ipso: sed subijciť causalitati motus: & hanc causalitatē motus noiat agēs & mouēs: ideo nō sequiť q ipm moueat si motus per eēntiam sit in eo qd moueť: & ideo illud moueť. ¶ Cū ergo queriť in quo sit motus dicimus q sicut in causa motus est in mouente: & sicut in subiecto motus est in eo qd moueť. Et cum queritur vtrum mouere & moueri sint actus diuersi: dicemus q sm q significant nomina sunt diuersi: q: mouere non solū dicit motū: sed dicit motū sm q est causa motus que subijciť cālitatis rationi motus a qua fluit motus. Moueri aūt nō dicitur solū motū sed dicit esse motus sm q est in subiecto recipiente ipsuz a mouente. Si vo queritur vtruz mouere & moueri sint motus vnus: dicemus q fluxus essentialr vnus est differens tamen penes eē & eē. Aliud est enim esse suum sm q est a mouente: & aliud sm q est in eo qd mouetur. ¶ His dictis de plano itelligiť q soluēdo hāc disputationē Arist. dicit. q nō est incōueniens vnius actū esse in altero. s. mouentis in eo qd mouetur: eo q doctio que est actus docentis est a docente in quo actu docens nō subest nisi intētioni cause pcessus doctrine ab ipso: & hic actus est in quodā sbto nō decisus neq; interruptus inter cām eius & sbm suscipiēs ipm qd sbm est discipulus: & idō est actus huius agentis in hoc sbiecto suscipiente. Simili mō predicto nec pbibet vnū motū qui essentialr est ptinuus fluxus ab vno in aliud eūdem numero in duobus esse: nō idez in esse vno sed sicut illud qd ē essentia vnū: & sm esse duo & hoc mō cōparatur potentia suscipiens actum illuz qui est motus ad agens qd influit actū illum qui est motus. ¶ Secūdū autē hanc solutionē nihil sequitur inconueniens: neq; eniz sequitur docentem addiscere cūiuis agere & pati idem motus in essentia sit: q: non sunt sic idem q habeāt rōnem vnā. ¶ Diximus eniz q agere et pati nō solum dicunt simplicem fluxuz qui est motus qui fluxus est inter mouens & mobile a mouente imobile. Sz agere nominat fluxū illuz sm eē quo est a mouente: & pati nominat eū sm q est receptus i mobili qd mouetur: & ideo lz ipse sit fluxus vnius: non tamen habet vnam rationem que dicit quid est esse: & est rei quiditas: sicut habent rationē vnā indumentum & tunica sm q est indumētuz: q: lz actio & passio dicāt fluxum: vnaz tamē n dicunt ipsuz sm diuersum esse & esse vt diximus: sed dicūt fluxū vnum sicut spatium vnū dicit viam que est a Thebis ad Athenas & ecōuerso: differētem solū per terminos: sicut prius dcm est. ¶ Similr nō sequitur incōueniens: quoniam que sunt eadem insunt eidē. hoc eniz non seqtur nisi de illis quoz quiditas est vna: hoc aūt non sic est hic. hoc enim nō est nisi fluxus vnus & quiditas est diuersa: q: quiditas eoz est penes eē & esse: & eē eius sz qd est a mouente aliud est ab esse eius sm q est in eo qd mouetur: & ideo pter idētitatem fluxus non seqtur q mouens sit motū: & ideo etiā neq; doctio est doctrina: neq; addiscere est docere: sicut lz duoz distantiū spatiū idē sit in substantia: nō tñ idē est pp hoc distare hinc & inde: & huc & illuc: q: distare inde huc & illuc forte est ascēsus: & distare hinc illuc forte est descēsus: sicut se hz distantia que est inter celum & terrā: cuius lz idē sit spatium: tamē termini neq; sunt idē: neq; motus: neq; potētia: neq; nā. ¶ Uniuersalr aūt dicendo sm hāc solōnez: neq; doctio est doctrina: neq; actio idez passioni pprie loquendo sed fluxus cui hec insunt sm diuersos terminos erit motus: & ille est idē. motus eniz quidam est vnus & idez fluxus qui est huius in hoc. hoc autez vnum & idez huius esse actuz est alterū sm esse & rationez. est enim huius vt cause: & est huius vt subiecti suscipiētis. ¶ Dictuz est ergo quid sit motus & vnialr & sm partes. dico autez sm partes: q: data diffinitione vnialī motus non inde manifestata est diffinitio partiū eo modo quo supra differuimus inducendo de singulis vnāquāq; speciem mot': sicut diximus q alteratio est endelechia alterabilis sm q alterabile: cum autē dicimus sic de motu q est actus mobilis sm q est mobile: & q est actus mouentis sm q est mouens certissimuz qd potest accipi de motu est q dicatur q est vtriusq; act' & perfectio & vnialr & simpliciter sm q sunt huiusmodi: hoc eniz dicit totaz substantiaz motus sm q est fluxus a mouente in illud qd mouetur: & hoc cōperit vniciuiq; speciei motus: sicut medicationi que est perfectio medicantis & sanati: & edificationi que est perfectio edificatoris & edificij: codē autez modo de vnoquoq; alioz motuuz. ¶ Cum ergo tres diffōnes date sint de motu vna quidē est magis dicens formam & substantiam motus que est q est endelechia existentis in potentia sm q est in potētia: q: endelechiā esse cōuenit motui sm suā formaz que cadit in predicamento: & hec est certa satis. alia est que est endelechia mobilis sm q est mobile: & est sm pprium sbm motus data: que certior est quo ad nos: q: motus cū inde habeat esse deficiens magis certificatur nobis ex mobili q ex seipso. Tertia est q est endelechia & mouētis & mobilis que dicit totū qd est motus sz q est fluxus a mouēte i mobile: & certissima est ista: q: in ea certificatur nobis motus tā ex mouente q ex mobili. In quibus autē generibus sit motus: & qualr de spēbus motus & de cōtinuitate: & an factus est aliquādo motus: & alijs quibusdam in posterius cōsiderandis dici habet q: illa sciri nō possunt nisi prius alia consequentia motum interponantur.

¶ Incipit Tractatus Scōs Libri Tertij Physicorum.

¶ Cap. pm. De infinito de probatione per dicta physicorū q vniuersalis sciētie est tractare de infinito.

Cum autē sciētia naturalis sit circa magnitudines sm q sunt termini physicoz corpoz: & circa ipm tempus & motuz: quoz vnūquodq; necesse est esse finitū aut infinitum: cūius nō oia naturalia que sunt in naturalib' corporib' sint finita vel infinita: sicut pūctus & passio: qm nullum tale necesse est esse in aliquo istorum generum: que sunt finitū vel infinitū. Cōueniēs vtiq; erit q ille qui de nā negociaľ cōsideret de infinito an est: & si est qd ē. ¶ Dico autē pūctū & passiōes nō eē in altero istoz generū finiti vel infiniti: q: opposita que hñt potētiā ztioz nō diuidunť sm vez vel falsum: nisi inata sint recipere genera ztioz. pūctus au-

Ex^m doctoris magi accommodatū exēplo Ar.

Mouēs duplex.

Tex. c. c. 20.

T. c. c. 21.

T. c. cō. 22.

T. c. cō. 23.

Tex. c. c. 24.

tem que finis est indiuisibilis est. et ideo neq finitus: neq infinitus: neq per se: neq per accns: passiões vo que sũt indiuisibiles sunt per se: diuisibiles aũt per accns finite vel infinite possunt esse per accns hoc est per sbm in quo sunt: sed nõ p se: q vo infinitũ multotiẽs accipit in diuisiõne continui: ideo primo loquẽdũ est de infinito. et pcipue ppter hoc q multi diffiniunt motũ per infinitũ: et nõ sine rõne vt diximus eo q est indeterminatus in eẽ.

E.t.cõ. 15.

¶ Qd aũt physice sit cõsiderare de infinito pptie signũ est q omnes qui rõnabiliter vident aliqd tetigisse de phis nũlli fecerunt verbũ de infinito: et hi oẽs conuenisẽt in hoc q dixerũt ipm esse pnm eor que sunt: et id etiã nobis tractandũ est inter pncipia de ipso. ¶ Differũt autez abinuicẽ: q quidã antiquor qui ponebant reb' nãlibus pncipia esse nõ naturalia: dixerũt infinitũ esse subaz et nõ dixerunt esse de numero accitiuz: alij in hoc ꝯuenerũt sicut Pithagorici et Platonici: et cã q dixerunt subam eẽ fuit: q dixerunt ipsuz esse pnm: q pnm subarum esse non posset nisi eẽt suba: et ideo iz videaẽ esse in magnitudine tñ sm istos nõ est accns vel passio magnitudinis: sed est differẽtia subalis ei' cui accidit magnitudo vel quãtitas. ¶ Sz differũt Pithagorici a Platonicis in hoc q infinitũ dicunt esse pnm sensibilium et sensibile: q ipsi dicebãt numeros sensibiles infinitos esse cãm infinitatuz reruz nãlium et illos nõ dixerũt hẽr eẽ separatum: sed potius habere eẽ in rebus sensibilibus. Dixerunt ẽt q extra celuz est sensibile infinitũ qd est locus vel spatiuz. Plato aũt nõ dixit extra celuz aliqd esse: et ideo nec corpus ibi posuit: nec ideas: et tamẽ nõ negauit id eẽ ideas nec esse extra celũ: q reqrerent locũ: q dixit q idee reruz nusq sunt: q idee ad suũ esse nõ reqrunt locũ. Ideas eniz dixit formas esse hñtes esse separatũ: que ad suum esse nõ requirũt sensibilia. et dixit infinitũ esse in vtrisq. s. in sensibilib' et idealis. ponit eniz infinitũ ex mã: quaz dicit esse paruũ et magnuz eo q putauit magnũ crescere in infinitũ: et paruũ in infinitũ decrescere.

E.t.cõ.16.

¶ Differũt ergo Pithagorici a Platonicis: q Pithagorici cãz infinitatis dicũt numerũ parez: sed Platonici cãz infinitatis dicũt in crescẽdo et decrescẽdo magnum et paruũ. Dixerũt eni Pithagorici sicut in primo arithmetice cõtinet diffinientes numerũ parẽ: q numerus par est q sub eadẽ diuisione potest in maxia paruissimaq diuidi. maxima quidez spatio partiuz. paruissima vo partiuz multitudine: q nihil spatio maiores partes habet q duas: eo q ille sunt medietates. Medietas autem maxima partiuz est quãtitate spatij: q medietas maior est tertia et quarta: et sic de alijs partib'. pars autẽ in mathematicis vocaẽ: et que aliquotiens sumpta reddit suuz totũ. He autẽ partes que sũt medietates due paruissime. i. paucissime sunt multitudie: plures eni sunt tertie et quarte: et sic deinceps partes. Numerus autẽ impar nequaq ita diuidi põt: et ideo cũ oĩs res sit diuisibilis vt par numerus: hoc est in duo media quãtitate continua maxima: et iteruz in duo diuisibilia et paucitate minima: et ideo per diuisionez de facili acceptabilis dixit Pithagoras q cõprehensus sub impari: et cõclusus eo q ipar: primus vincit eaz vnitate que principiuz est multiplicitatẽ: hoc est binariuz adhibet omnibus rebus ex modo sue diuisiõis infinitatez: nec finitur diuisio paris numeri in duo media: nisi ad imparẽ: et ideo pariter paris nũeri diuisio nõ finitur nisi ad vnuz. Impariter autẽ paris diuisio finitur ad imparez: sicut cũz diuidiẽ denarius in duos quinarios qui sunt medietates denarij: nõ potest quinarius in duos medios nũeros diuidi: q ipse impar finiens est diuisionez paris: et ideo dixit Pithagoras numerũ parez finiri ad imparem et excludi sub ipso. ¶ Q: autẽ par sit principiuz infinitatis pbat Pithagoras ex signo qd accidit in numeris figuralibus. si eniz accipiatur primus potentia ipar qui est vnitas: et circũponatur ei primus actu impar: generabitur quadratus primus qui est quaternarius: et si huic quadrato iterum circũponatur secũdus impar qui est quinarius: generabitur secũdus quadratus qui est nouenarius: et si nouenario circũponatur tertius in ordie impar qui est septenari': generabitur tertius quadratus qui est decimussextus: et sic in ordine multiplicationis in infinitum si semper proximus impar sequenti quadrato circũponatur: semper generabiẽ numerus quadratus: nec vnq hec forma numeri variaẽ. Ordinantur autez numeri quadrati ordine suaruz radicũ;

Nota d ordinatiõe numeri quadrati.

que sunt vnus duo tres quatuor rc. q vnitas est primus potentia quadratus. pmus autez quadratus actu est cuius radix est duo: cũz dicitur bis duo: et secundus est cuius radix est tria: cum dicitur ter tria: et sic in ordine quater quatuor: et quinquies quinque: et hoc modo in infinitum: sicut autez totus numerus in se multiplicatus dicitur hoc modo quadratus: eo q latera habet equalia et angulos: ita impar pprie dicitur gnomo grece: qd arabice vocatur elo ale et sumptuz est de secũdo geometrie vbi dicitur q quadratum qd in paralellegramate diametrus secat circa diametrum dicitur consistere. paralellegramamũ autẽ est quadrangulũ sub duabus equalibus lineis contentuz. Im paralellegramate quadratuz qd diametrus secat cuz supplementis duobus gnomo vocatur: paralellegrama autem iz quatuor lineas habeat: tamẽ opposite linee in ipso sunt equales: et qs equales linee in potentia sunt vt vna: ideo sub duabus dicitur contineri que inequales aliquando sunt. eorum autez oium sensibilis figura hec est. ¶ Pithagoras autem ad similitudinem figuraruz formans figuras numerorum dixit imparem esse gnomonem: quia sicut gnomo circũponiẽ quadrato in paralellegramate: ita impar circũpositus quadrato priori pximo perficit quadratum scdm. Est ergo sensus Pithagore q nũerus impar principium est finitatis eo q circũpositus quadrato non perficit nisi numeros vnius figure: hoc est quadratos: et ideo etiam ipse posuit numeruz entis principiorum quadratum qd est per modũ habitus. Si autem par quadrato proximo circũponatur: multiplicatio generat infinitas figuras. Si autez primum parem qui est duo primo potentia quadrato circũponas qui est vnitas: generabitur trigonus numerus qui est ternarius: et si sequentẽ parem qui est quaternarius circũponas huic numero constituto: generabitur eptogonus hoc est. 7. et si huic sequentem parem addamus hoc est. 6. ad. 7. generabitur figura quater decagona. et sic in infinitum variantẽ figure. ¶ Cũ ergo sm Pithagoraz cõpositio numerorũ sit cã multiplicationis oium erit par principiuz infinitatis. Impar aũt erit principiũ finitatis. Scdm hoc aũt intẽdit dicere Arist. truncatis verbis que sic sunt pũctanda. ¶ Signũ q ipar est pncipiũ finitatis q gnomonibus circũpositis circa suprẽmuz quadratuz numeri ibi gñabitur vnũ in figura et extra: si apponantur pares circa quadratos vel trigonos aliqñ gñaẽ eadẽ figura qualis fuerat figura numeri cui circũponebaẽ. aliquãdo autẽ gñatur spẽs alia in infinitũ. hec est ergo dñia qua differũt Pithagorici et Plato in cã infiniti. Pithagoras dixit numeros eẽ formales subas rerũ: et sic in infinituz in nũeris formalis sm ipz fuit rerũ suba. ¶ Sed Plato posuit ipsuz esse subaz materialez quẽadmoduz diximus: cuz tñ ambo isti rebus naturalibus non naturalia posuerũt pncipia esse. ¶ Sed hi naturalius locuti sunt in eo q posuerunt naturalia principia rebus naturalibus: illi nõ dixerũt q infinituz sit substantia formalis vel naturalis reruz: sed dixerunt q ipsum est passio quanti continui vel discreti: et ideo quia passio querit esse in subiecto aliquo dixerunt q habet aliam quandam naturaz que subiectuz est eius que est aliqua substantia sensibilis et ideo infinitum. Alia est rõ ab elementis que tamen substant infinito: et ideo quidã dixerunt infinitum esse in magnitudine illius rei que est elementuz reruz siue multitudine illorũ que dicuntur esse elementa: sicut aerez infinite esse magnitudinis vel aquaz vel mediuz inter elementa vel etiã infinita numero elementa sunt infinita sm multitudinẽ: et ideo quicunq dixit finita eẽ elementa rerũ et magnitudine et multitudine ille dixit infinitum nihil eẽ actu: q ille negauit in elemẽtis infinituz: ideo oportuit q negaret ipsuz in elemẽtis: q ex finitis numero et magnitudine nõ constituitur nisi finituz. Sed dixerunt infinituz esse physici quicunq posuerunt infinita elemẽta: sicut Anaxa. et Democritus. Anaxagoras enim dixit infinitũ cõponi ex infinitis numero et multitudine similibus partib' et homogeneis: quia talia homogenia dixit rerum omnium esse elementa. Democritus vo athomos infinitos multitudine esse elementa rerum et illorum figuram et ordinez eẽ semen oium figuraruz que sunt in corporibus naturalib': sicut alibi dictum est: et opinio eius magis in libro perigeneos explanabitur: hic autez athomalia corpora dixit discur

E.t.cõ.26.

E.t.cõ.27.

rere in

vere in vacuo qđ est magnitudis infinite. Si ergo ambo cō uenitāt in hoc ꝙ infinitū sit ꝯstitutū ex īfinitis nūero se ꝯtin gentib⁹: ⁊ per cōtactū suū ꝯtinuū corpus constituentibus.

T.c. cō.28. Nota hic de opione Anaxagore ⁊ de motuo opionis.

¶ Differūt aūt in hoc qđ Anaxa. dixit. ꝙ quelibet pars ho mogenia sm verā sīlitudinē mixta est vniuersitati rerū: et cuilibet parti vniuersitatis ⁊ cā hui⁹ dicti fuit sicut sepe di ximus: q̄a vidit ꝙ quelibet res fiebat ex q̄libet in tota vni uersitate rerū: ⁊ ex hoc voluit ꝙ affirmaret ꝙ aliqñ omnes si mul fuissent permixte que nūc diuidit ex aliquo nisi ꝙ fuit in ipso sicut si partes hui⁹ ossis aut carnis que diuise sūt ac cipiamus ex vna massa carnis aut ossis: necesse est vt aliqñ simul fuissent in vno ita dixit ꝙ oēs sanguines ⁊ ossa diuisa in rebus aliquando fuerūt in vno toto: q: est infiniti sangui nis ⁊ ossis: ⁊ sic de alijs: opꝫ igitur ꝙ aliquando omnia fue rūt in vno toto. Id eni qđ est principiū segregationis ⁊ disti ctionis rerum qđ vocat intellectū nō solum segregat parti cularitur vnū ab alio: sicut conuenit in generatiōe particu lari: sed etiā idem pn^m fuit tam distinctionis a principio tē poris in vniuerso cū ex vna massa infinita oia que nūc vide mus diffiniri ⁊ segregari ceperūt. ¶ Omne eni qđ fit ex tali corruptione qđ in se hꝫ vel cōtinet omnia ⁊ infinitū est mul titudine partiū ⁊ magnitudis dicitur fieri ab Anaxa. sed nō dicit omnia fieri simul: non eni simul ⁊ semel segregat ab eo totus sanguis vel totū os qđ est in ipo: sed successiue: ⁊ ideo q: talis distinctio ⁊ segregatio fit in ipso opꝫ ponere aliquod principiū agēs illā distinctiōis segregationē. hoc aūt princi piū in toto vniuerso ⁊ in partibus segregās est vnum qđ il le vocat intellectū agētem. Intellectus aūt ille operat a quo dam principio temporis determinato: q: intelligere ē opus eius ⁊ a quodā tempore intelligere cepit sm Anaxa. cū aūt hoc non intellexerit tunc mūdus idem incepit quādo intel lectus redeūdo super res discretionem ex vno mixto fecit: cognoscēdo eas luce intellectus operatiui: sicut artifex cogno scit artificiata: ergo sm Anaxa. necesse est aliquando oia si mul fuisse: ⁊ intelligere hoc per sīlitudinem intellectus ope rantis ad operata: ⁊ adde ꝙ pmus intellectus quē Anaxa. dixit esse deū in hoc potentior est intellectu artificis: q: non indiget instrumēto ad pductionem rerum: nec motib⁹ sed sua voluntas sufficit ad fieri ⁊ rerū pductionem: sed tamē iꝫ Anaxa. sm verba ista posuerit mūdum incepisse a principio quodam quo incepit intelligētia luce sua discernere segre ganda: tñ ipse intelligentie subiecit pro materia infinitū il lud ex quo discernit res: ⁊ hoc dixit esse eternū quia fere oēs pħici cōueniunt in hoc ꝙ materia esset eterna. Errabat ēt Anaxa. in hoc qđ dixit intelligentiā primā aliquando itelli gere: aliquando non: ⁊ hanc dixit deū: q: intellect⁹ suus vno modo se habet ad res: iꝫ res non vno mō se habeant ad ipꝫ sed creant ab ipso sub ordine tēporis: ⁊ de hoc ꝯsiderandū erit sufficientius in .11. pme pħie.

T.t.cō.29.

¶ Democritus aūt differt ab Anaxa. non solū in hoc ꝙ alia posuerit principia: sed etiā in hoc ꝙ nihil primorum dicit fieri ex altero: eo ꝙ vn⁹ athomus nō fit ex altero: ⁊ hoc nō dixit Anaxa. sed potius ꝙ vnū priorum fit ex altero: sicut sanguis ex carne ⁊ ecōuerso. Sed dixit Democritus corpus cōe qđ contactu athomoꝝ consti tuitur oium esse principium: ⁊ differt magnitudine sm diffe rentiam partium ⁊ differētiam figuraꝝ que sunt in partib⁹ athomalibus ex quibus congregatur ⁊ in quas segregatur. Manifestum est igitur ex predictis ꝙ speculatio de infini to conuenit speculationi phẏsice.

¶ Cap. 2^m. De eo ꝙ rationabiliter ab antiquis infinitū est positum principium esse ⁊ incorruptibile ⁊ ingenitum.

T.t.cō.30.

Considerando ergo d̄ īfinito opꝫ scire ꝙ illi qui po suerūt esse infinitū rōnabiliter dixerunt ipsum principium esse co rum que sunt: cum eniꝫ nihil frustra sit in natu ra non potest poni frustra infinitū a ponenti bus ipsum: ⁊ cum frustra nō sit īpossibile est ꝙ detur ei act⁹ principij: q: principia maxia ⁊ infinita sunt virtute. Oia eni que sunt aut sunt ex principio: aut principium. Infinitū au tem nō habet principiū: qđ probatur ex hoc ꝙ omne qđ ha bet principium habet finem aliquem: quia qđ habet princi pium extra finitur ad aliqđ extra: ⁊ qđ finit ad aliqđ extra finitum est: sed qđ est finitum non est infinitum: ergo si infi nitum est finitum nō est infinitum: qđ est incōueniens: ergo infinitum nō habet principium: ergo ipsum est pn^m. ¶ Am plius si est infinitū necesse ē eē ingenitum ⁊ incorruptibile: omne enim qđ generatur necesse est ꝙ generet in magnitu dine determinata quā complere potest forma generātis: sꝫ infinitum nō est determinate magnitudinis: ergo est inge nitum: hoc etiam mō non est corruptibile. ¶ Sicut eniꝫ ge neratū necesse est accipere finē in quo completur generatio: ita corruptionē necesse est esse a quodā principio qđ vltimū fuit generationis. Finalitas autē illa ex qua cōplet genera tio est ex qua est motus corruptionis: ⁊ cum isti motus sint finiti necesse est ꝙ omne generatum ⁊ corruptum sit finitū. ¶ Cum ergo nihil hoꝝ cōueniat infinito nō potest eē prin cipium aliqđ infiniti: imo potius ecōuerso infinitum princi pium aliorum eē videtur: ⁊ oia cōtinere ⁊ claudere in seipo: ⁊ gubernare omnia: sicut dicunt illi omnes qui nullā causā nisi agentem ponūt preter infinitum: sicut Anaxa. qui ponit preter infinitum cām intellectum agētem. Et Empedocles cām agentē dicit esse concordiā ⁊ discordiā. ¶ Qui autem in finitū dicunt q. s. nō est causa pter hoc ꝙ sit aliqua cā agēs: dicūt ꝙ infinitū diuinū qđdā principiū est ⁊ de⁹ ipse eo ꝙ sit imortale ⁊ icorruptibile: affirmat Anaximandros ⁊ phẏsico rum plurimi. ¶ Attēdendum aūt ꝙ qui dicit infinitum eē a principio: opꝫ ꝙ illud principium etiā sit infinitū: ergo sm il lum duo erūt infinita. s. quecūqꝫ discreta sunt nūero discreta sunt alietate formarū: ⁊ illa finita sunt suis formis: ḡ quecū qꝫ sūt discreta nūero finita sūt suis formis: ḡ hec duo īfinita sūt finita suis formis: igit̄ īfinita sꝫ finita: pp qđ īfi^m a pn^o eē non pōt. ¶ Est ēt attēdēdū ꝙ Anaximādros q īfinitū hoc mō posuit esse: nō posuit esse diuinū sicut causam efficiētē: sed potius sicut cām materialem: q: infinitū magnitudine sua dicebat oia continere sicut partes ⁊ gubernare omnia p hoc ꝙ dat vnicuiqꝫ eē ⁊ essentiā ⁊ virtutē naturalē: eo ꝙ nō posuit ipse nisi cām mālem esse. Si enim hoc in numero cā rum efficientiū esse dixisset: tūc sine dubio verū est ꝙ ipsa cā est infinita: sed nō dicit priuatiue infinita: ita ꝙ sit apta na ta habere finem: ⁊ nō hās: q: sic esset quātitas: sed dicit infi nita negatiue: ita ꝙ neget potētiam ⁊ actum finitatis in cā prima: qđ enim simplex est: neqꝫ finitū: neqꝫ infinitum pprie est: sed est īfinitum per negationē infinitatis ab ipso: eo ꝙ nec loco nec tempore nec itellectu eius aliqđ finiri pōt ⁊ gu bernat oia per prouidentiā: ⁊ continet oia per hoc ꝙ omnia ambit potētia cōtinēte ⁊ claudēte oia inferiora: hoc aūt infi nitū sic acceptū finis est oium: nō intrinsecus: ⁊ essentialis: sꝫ ad quem esse vniuersoꝝ tendit ⁊ nālis appetitus: hoc tñ mō antiquissimi pħorum nihil locuti sunt de infinito.

Nota d̄ opione Anaximādri.

¶ Cap. 3^m. Q: ex quinque aliquid probat̄ esse infinitum.

Volentes nunc disputare q̄ōnē an est infinitum: ponamus pmo ad hoc rōnes ꝙ ipm sit: ⁊ postea quasdam in oppositum adiiciemus probātes ꝙ non sit aliquid infinitum. ¶ Dicimus autē ꝙ ex quinque maxime videt̄ posse pbari aliqđ esse infinitum: quoꝝ primum est ex tēpore: tps infinitū est: ⁊ hoc qdem in .8. huius scīētie libro cōsiderabit̄: quoniam si de tēpore nihil est accipere nisi nūc presens instans: aūt qđli bet instans est accipere futurū: ⁊ necessariū est tēpus: nec aūt nec post fieri: ergo ipm infinitū necesse est eē. ¶ Adhuc aūt cuiuslibet gñari gñatio ⁊ cuiuslibet corrupti corruptio clau ditur tēpore. Si ergo dicat̄ generari tps vel instās: oportet ꝙ eius generatio ⁊ corruptio tpe claudantur ⁊ sic ante tem pus erit tps: ⁊ post tps erit tempus: hoc aūt est īpossibile: er go tps nec generatū est nec corruptū: ergo est infinitū. Et he sunt rōnes pꝑter quas omnes pħi dixerunt nō incepisse tē pus: pter Platonē qui dixit ⁊ ipm genitū incepisse cū celo. Hec autē infinitas accidit tēpori: vt in quarto huius scīe li bro ostendet̄ ex eo ꝙ est mensura circulatiōis: ex hoc eni cō stat ꝙ ante qđlibet instans est tēpus ⁊ post qđlibet sicut an te quēlibet punctum in circulatione signatū est motus circu li ⁊ circulus ⁊ post quēlibet. quilibet eni pūctus est in ratiōe principij ⁊ finis: ⁊ q: finis est: ideo añ ipm est tempus pteri tum: ⁊ q: principium necessario est post ipm futurū. Si aūt tēpus adiaceret motui recto sicut pmo situ ⁊ cause tūc absqꝫ dubio finē haberet ⁊ pn^m: q: in linea recta est accipere pū

Tex. t. cō. 31.

Tex. t. c. 32.

Nota duas rōnes omniū pħorū ad pbādū tps esse eternū pter Plonē q iē pus gñat locus.

Si tps adia ceret motui recto tūc sine dubio habe ret pncipiū:

ctum per quẽ est tota dimẽsio linee ⁊ motus recti nihil ante. Et ita accipere punctuz añ quez est tota dimẽsio linee: ⁊ nihil post ⁊ cũ mensura ⁊ mensuratũ sicut ꝓportionabilia oporteret: si motui tali tp̃s adiaceret qđ in tp̃e esset nunc a q̃ inciperet tẽpus ⁊ nihil esset añ ip̃m de tempore: ⁊ aliud nunc ante qđ esset tp̃s ⁊ nihil post ip̃m de eẽ tẽporis: ⁊ hoc modo dixit Plato: q̄a dixit ꝙ factio celi a prima cã ꝓcedit in esse ante eẽ per modũ motus recti ⁊ illi adiacet tp̃s cõcausatum illi. Et in hoc nõ male dixit Plato lȝ nõ nãliter loqueref: naturalis enĩ supponit motũ celi esse cãm gñationis ⁊ illi adiacere tp̃s: ⁊ in ip̃so primo tp̃s fuisse inuentaz s̃m ordinem nũc ⁊ esse passionez ei^9: q̄a s̃m eaz mẽsura ⁊ nũerus motuũ adiacet primo ⁊ regularissimo motui qui nũerus est ⁊ cã ois motus p̃ñci. Est autez tp̃s numerus ⁊ mensura ois motus: et motus regularissimus qui cã ⁊ numerus est ois motus est motus p̃mi mobilis in natura: ⁊ hoc est celum p̃mum qđ mouef motu diurno ab oriente in occidentẽ: ⁊ s̃m ꝙ tẽpus adiacet huic motui qui esse ponif a p̃ñco: vex est ꝙ s̃m naturã est infinituz sicut ⁊ circulatio ip̃sa que est motus circuli

Tex.t.cõ.31.

hoc aũt in scie huius .8. magis inq̄ref. ¶ Scõm aũt ex quo probaf esse infinituz est ex diuisiõe magnitudinum: mathematici enĩ vtunf huiusmodi diuisiõe in infinituz: hoc autem fundaf super hoc ꝙ magnitudo cõponif ex magnitudinibus ⁊ nõ ex punctis: ⁊ lȝ notuz sit ⁊ manifestuz magnitudinẽ in infinita diuidi: nõ tñ notum est oib^9 ip̃saz cõponi ex magnitudinib^9: sȝ hoc ꝓbat ⁊ eo ꝓbato vtif mathematicus eo ꝙ mathematicus nõ habet ꝯsiderare cõpõnes rex essentiales quas cõsiderat naturalis: ꝓbaf autem hoc in .6. huius scie ⁊ in libello paruo Aristo. qui de lineis idiuisibilib^9 appellaf quem nos iferius in .6. hui^9 scie adiungemus vt melior ⁊ ꝑfectio: sit doctrina.

T.z notuz sit magnitudinẽ diuidi i isi^m: nõ tñ ẽ notuz oib^9 cã ex magnitudib^9 eẽ cõposita: vñ Cõmẽtatorẽ hic.

¶ Amplius tertio mõ ꝓbaf esse infinituz q̄a nisi ifinitum aliquo mõ esse ponaf nõ p̃t dici qualr non deficiat: sed infinituz sic fieri per gñationem: ⁊ qualr in infinituz sit corruptio: hoc autez nõ iõ ꝙ infinita mã sit ex qua est gñatio ⁊ corruptio: sed potius est hoc ex gñatiõe vni^9 alterius esse corruptionez ⁊ ecõuerso. ¶ Quarto mõ ꝓbãt infinitũ falsum qđdaz supponentes. dicunt enĩ veritatem rerũ sequi modum imaginatiõis per phantasiam eox sicut dixit Heraclitus ꝙ hoc est vex qđ videf alicui per imaginationẽ s̃m imaginationẽ quolibet centro in plano dato possunt scribi ifinite circũferentie quax exterior maioris semp ẽ capacitatis: ⁊ iõ cõcludit ⁊ cõtinet in se iteriorem minorem sic habef ex p̃mo libro Euclidis ex scđa petitiõe quã in theorematibus p̃mittit. Sic ergo dicit ꝙ est in corporibus nãlib^9 que circularia sunt ⁊ vnuz cõcludit altex vsq̃ in ifinitũ sine termino: nullũ enĩ necesse erit eẽ terminuz loci si vnũ corp^9 alterũ icludere dicaf ⁊ qđlibet finiri ad aliqđ cõtinẽs ip̃m extrinsecus: hoc autez falsum est: q̄a hec imaginatio s̃m potẽtiam imaginantis est ⁊ nõ s̃m potentiam nature: tamen q̄a ip̃si mathematici ponunt p̃ncipia ex illo ꝓbant aliqđ esse infinitum hi qui ponunt ip̃m esse.

Tex.t.cõ.32.

¶ Quintum etiã super falsum fundaf ex quo ꝓbant infinitum hi qui aliqđ actu dicũt ip̃m esse ⁊ est illud qđ dicunt ꝙ veritas sequar estimatiõez: ⁊ ideo dicunt ꝙ illud qđ maxime oium ⁊ ꝓprie ⁊ cõiter ⁊ cõmunem facit rebus dubitationem est ꝓpter hoc ꝙ contingit in augendo res siue extendendo continue siue numerando nõ deficere intellectum: ⁊ hoc q̄dem etiã accepit occasionez ab eo qđ petif in p̃mo Euclidis petitione p̃ma q̄a lineã diffinitã lȝ in continuum rectãq̃ quãtũlibet ꝓducere: ⁊ ideo nulla quãtitas accepta est cui nõ sit possibilis additio per intellectum: ⁊ similr in numeris acceptis semper possibile est addere: ⁊ hoc mõ dicunt esse extra celum spatium vacuuz infinitum ex intẽtione loci. ⁊ infinitum in numero: q̄a infinita talia vacua ibi esse dixerunt: ⁊ cũ hoc modo infinituz spatiũ esse ponitur esse extra celum oportet ꝙ in ip̃so sit corpus infinitum: ⁊ q̄a vacua infinita ponuntur eẽ per numex oportet ꝙ in ip̃sis sint infiniti mundi per numex: eo ꝙ non est magis ratio quare locus intra celuz sit plenus ⁊ contineat corpus mundi q̃ locus qui est extra celum: ergo vel nullus continet aliqđ locus vel omnes continent: cõstat autem ꝙ non nullus cõtinet: q̄a iste qui est intra celum cõtinet mundum: ergo q̄libet aliox mundum similr cõtinebit: q̄a si vere aliq̄s locus singulariter cõtinet corpora mundi: tunc opꝫ ꝙ vbiq̃ contineat corpora habẽtia magnitudines. Similr si est vacuum ⁊ locus ifinitus qui aptus est continere corpora continentia mũdos oportet esse infinituz in vacuo ⁊ in loco cuiuslibet necessario: q̄a q̄cquid in rebus eternis possibile est esse necesse est esse: q̄a nõ differt ab eis contingere in actu ab eẽ: ⁊ ideo omne possibile in eis est necessarium: dico autez res eternas que sunt vniuersales in natura: sicut est ꝓportio loci ad locatum: hoc est nõ subiacent tempori: sed sicut eterna quo ad imutabilitatẽ sui: sȝ res particulares ex natura sunt mobiles tempori subijciuntur: ⁊ ideo nõ omne qđ est in eis possibile est necessariũ sed qđ cõuenit in eis eẽ: cõuenit etiaȝ nõ esse ⁊ subijciunf casui ⁊ fortune. ¶ Fundaf autem hec tota rõ super fundamẽtum falsũ: q̄a nõ sicut per intellectũ cõtingit in ifinitum ꝓcedere quãtitatẽ: sic ꝓcedif s̃m nãm: cuȝ oium natura ꝯstantium terminus q̄dam sit ⁊ rõ magnitudinis ⁊ augmenti.

Tex.t.cõ.33.

¶ Habet igif dubitationem multã consideratio de ifinito siue ponaf esse siue nõ: multa videnf accidere ipossibilia. Si enim ponaf nõ esse videnf accidere ipossibilia que dicta sunt. Si aũt esse ponaf tũc cõtingunt illa que dicemus in sequẽti capitulo: ⁊ iõ cõsiderãduz de ip̃so. ¶ Amplius si dicaf opꝫ querere qđ est: vtruz sit subã vel accidens per se: hoc est ꝓpria passio: aut neutrũ: ⁊ quocũq̃ horum modox dicaf nihil minus est infinitũ. Adhuc si infinita dicanf esse multitudine q̄dã ⁊ plura numero adhuc sunt infinita: sed tñ ifinitum sit in quantitate gñaliter.

T.t.cõ.34.

¶ Tamẽ physici est cõsiderare maxie si aliqua magnitudo sensibilis est infinita actu: sicut celũ vel aer vel aqua vel aliqđ tale.

¶ Cap. 4^m. De rationibus q̄bus ꝓbatur nõ aliqđ esse infinitum vniuersr ponendo infinitum in mathematicis.

ANteq̃ autẽ ponamus rõnes ꝓbantiuz nõ esse infinitũ actu: opꝫ nos distinguere quot modis dr̃ infinituz vt accipiatur modus quo a p̃ñcis dicitur esse infinitũ. ¶ Dicif autez infinituz quinque modis: quoruz primus modus est priuationis

Tex.t.c.34.

quo negaf genus priuationis ⁊ etiaz spẽs: sicut plãta vel lapis dicif esse nõ videns nõ tamẽ ꝓpter hoc ꝙ nõ hȝ oculos: sed etiam ideo q̄a nõ est animal aptũ natũ videre: ⁊ hoc consueuimus vocare priuationẽ priuãtem ⁊ actuz habit^9 ⁊ aptitudinem nãlem ad ip̃m sicut dr̃ vox inuisibilis: ⁊ hoc modo dr̃ infinitũ quasi negatiue plus q̃ priuatiue. s. ꝙ nõ transitur neq̃ aptum natũ est pertrãsiri: ⁊ hoc mõ dr̃ deus infinitus ⁊ incorporeus ⁊ imensus ⁊ in oibus nominib^9 priuatiuis hoc mõ dictis melius noiaf q̃ affirmatiuis ⁊ positiuis. ¶ Silr autẽ ⁊ scđo modo dr̃ infinitum: qđ habet quantitatẽ ex qua hȝ aptitudinẽ vt trãseaf tamẽ ꝓpter extẽsionẽ fine carẽtem pertrãsiri nõ p̃t sicut spatiũ infinitum: ⁊ hoc mõ a p̃ñcis dicentib^9 esse infinitum supponebaf infinitũ esse actu: sicut pȝ ex physicis: q̄a ip̃si dixerũt spatiũ vacui vel loci esse infinitũ: eo ꝙ quãtũcunq̃ trãseatur de ip̃so specialr remanet trãsit^9 eius imperfectus. ¶ Tertio mõ dr̃ metaphorice quo ad potẽtiã trãseuntis: ⁊ nõ quo ad potẽtiã eius qđ dꝫ pertrãsiri: sicut infinitũ dr̃ ꝙ vix trãsif sicut lõgitudo ab oriente in occidentem eẽ infinita dr̃ ambulãti vel testudini que plane serpit. ¶ Quarto etiã mõ dr̃ metaphorice infinitum: qđ quidẽ aptum natũ est pertrãsiri: sed ipedif eius trãsitus per accidẽs aliqđ extrinsecũ: sicut ꝓfundũ maris dr̃ infinituz: q̄a nõ impedit trãsitũ eius. ¶ Quinto ẽt mõ dr̃ ꝓprie infinituz cui^9 actus finitus semper icludit potẽtiã ad ifinitum: ⁊ hoc dupliciter: aut s̃m additionẽ ⁊ hic est nũerus: cui numero sit potẽtialis additio: aut s̃m diuisionẽ ⁊ hoc est in cõtinuo: q̄a cum diuidif cõtinuũ semper est diuisum diuisibile in min^9. ¶ Isto aũt mõ ⁊ scđo dr̃ infinitũ ꝓprie: sed secundo mõ dctm̃ infinitũ dicebaf a physicis esse: ⁊ hoc mõ querimus hoc de infinito an sit: an nõ sit. ¶ Resumanf ergo dicti modi: q̄a lȝ non esset sicut ꝓprium: tamen ꝓpter bonitatez exercitij ⁊ doctrine disputabimus de eis: ⁊ tãgemus infinitum p̃mo modo dctm̃.

Tex.t.cõ.35.

¶ Dicimus ergo ipossibile esse infinituz si dicatur per se separatum ens a sensibilibus: sicut si eẽt subã aliq̃ per se extrĩs separata a natura aliox p̃dicamentox. Si enĩ negef esse magnitudo ⁊ multitudo: ⁊ alia accñtia ⁊ sola subã eẽ dicaf: tunc erit subã que dr̃ infinitũ: ⁊ ip̃m infinitũ erit indiuisibile: qđ ꝓbatur ex hoc ꝙ omne qđ diuidif opꝫ ꝙ sit a natura magnitudo cõtinua aut multitudo discreta si per se diuidaf ⁊ si nõ diuidaf per se sed per accñs: tũc opꝫ ꝙ accidat

magnitudini

magnitudini vel multitudini: vt diuidat diuisione magnitudinis vel multitudinis. Sed illo mõ sola sub̃a dr̃ esse infinitum: sequitur ergo vt diximus ꝙ erit indiuisibile: ergo non dicetur infinitum nisi pmo mõ: dictuz eo mõ quo negat aptitudo trãseundi: ⁊ actus sicut dr̃ vox inuisibilis: eo ꝙ nec nata ẽ videri nec videt: sed illi qui affirmãt aliqd eẽ ifinitum: non hoc mõ dicunt eẽ infinitũ: neqꝫ nos querimus ħ hoc modo vtrum aliqd sit actu infinitum: sed potius querimus vtruz aliqd sit infinitũ qd aptum sit pertransiri ⁊ nõ habeat trãsitum ppter finis carẽtiam. ¶ Posset autem hic esse questio de diuisiõe vtruz cõueniret subiecte materie per se sumpte: ⁊ vtrum cõueniret subto gratia quãtitatis vel ecõuerso: sꝫ nos ista in primo libro discussimus: ⁊ ideo his omissis ceptũ

T.c.cõ.36.

insistamus. ¶ Si eni ppter precedens icõueniens aduersarius dicat ꝙ ifinituz est sub̃a que per aliqd qd accidit ei est infinita: ⁊ nõ per se sm ꝙ est separata ab oib^9 accñtib^9: tunc sequitur ꝙ infinitum sm ꝙ infinitũ nõ est elementũ vel pncipium rex nãlium: nec eni pⁿᵐ per id qd accidit ei: sed poti^9 per essentiã suam pⁿᵐ ⁊ elutuz est: ⁊ hoc pꝫ tali exemplo: vox enim est audibilis per se: ⁊ inuisibilis per accñs: sed tñ nõ ẽ elemẽtum locutionis ex quo essentialr̃ cõponit locutio: nisi per hoc ꝙ est per se audibilis: voci eni accidit inuisibilez esse: igitur sub̃a infinita nõ est elementum entiuz per hoc ꝙ ẽ infinita per accñs: sed per hoc ꝙ est substãtia per se exñs. ¶ Amplius pⁿᵐ est per seipm existẽs: illud autez qd accidit alij nõ est per seipsum existens: ergo illud qd accidit alij nõ est pⁿᵐ: sed infinitũ accidit alij: ergo nõ est pⁿᵐ. accidit eni numero ⁊ magnitudini: numerus autez ⁊ magnitudo accidunt substãtie: si igit accidit alij infinitũ qũo potest poni separatũ. ¶ Adhuc si subꝫ alicui^9 accidit alij ⁊ nõ separat per seipsum exñs: multo minus erit separata passio subiecti illius: sed subiectũ infinitũ qd est numerus ⁊ magnitudo nequaꝙ̃ hñt esse separatũ. ergo multo minus ponet separatuz

Tex.c.c.37.

infinitũ: ergo nõ põt esse pⁿᵐ. ¶ Manifestũ autẽ est ꝙ nõ cõtingit infinitũ esse sicut rem existez in actu: ⁊ sicut sub̃am denudatã ab accidentibus: ⁊ sicut pⁿᵐ: ⁊ lꝫ hoc idem ꝓbatum sit: tñ adhuc ostẽdit sic. ¶ Si eni sit sub̃a simplex que est pncipium: tunc opꝫ ꝙ sit homogeniũ: q2 etherogenium principiatur ab homogenio: g̃ cum diffinit infinitum eadem erit diffinitio eius qd est infinitũ sicut subm ifinitatis infiniti sꝫ ꝙ est in infinitũ. In homogeneis eni nõ sm diuersitatem est rõ formalis totius ⁊ partis sicut in linea ⁊ in aq̃ que sunt homogenia oĩno: qa nõ sunt mixta: in carne autẽ ⁊ hoĩe quorum vtrum mixtũ est ex ꝯrĳs ⁊ alterꝝ ex dissimilibus cõpositum: alia est rõ formalis sm se totius: alia que accipit sꝫ eẽ hoc vel illud: qa forme ille multam accipiunt variationem in partibus: ⁊ iõ nõ est idem caro sm formã ⁊ carnis eẽ. Si ergo infinitũ formale rex ⁊ sub̃ale pⁿᵐ est sm ꝙ est infinituz tunc vna erit rõ infiniti formalis sm se ⁊ sm eẽ cuiusqꝫ partis accepti: g̃ sicut totũ est infinitũ ita quelibet pars est ifinita: qa sm hoc infinitũ sm se ⁊ sm esse partiũ acceptũ idez est quo ad rõnẽ infiniti in sub̃a. ⁊ pⁿᵐ dicatur esse infinitũ ⁊ nõ dicat de numero coꝝ que denoiatiue dicunt de subto: sicut accñtia. Si autẽ sic idẽ est eẽ infiniti ⁊ infinitũ tunc oportet ꝙ aut totũ sit idiuisibile sicut pũctum: aut totũ diuisibile: sed de indiuisibili ifinito nõ querunt pħi: nec hic nos querim^9. Si ergo totũ indiuisibile ⁊ rõ totius nõ variat sm eẽ ptiuz: tunc infinitũ per idiuisibile opꝫ eẽ per multa ifinita: ⁊ ẽt opꝫ vt per finita diuidat in infinitũ: sed ipossibile est ꝙ multa infinita in partibus sint vnũ in toto cõposito: q2 ipossibile ẽ intelligere ꝙ multa infinita aliquo mõ vniant in vno aliqua vnitate: ergo cũ nec diuidat nisi in sua cõponentia ifinitum nõ põt diuidi per infinita: ergo nõ est sub̃a ⁊ pⁿᵐ. ¶ Exemplum aũt diuisionis homogenei cuius rõ nõ variat in partibus per eẽ partiũ est sicut aeris totius quelibet pars est aer: eo ꝙ idẽ est aer sm formã ⁊ eẽ cuiuslibet partis: eo ꝙ nec distat pars a forma totius quẽadmodũ faciũt partes mixti vl̃ cõpositi ex etherogeneis: partes eni mixti simplices sunt et nõ sequunt rõnem totius mixti: ⁊ partes toti^9 etherogenei per formas partiũ separant a toto etherogeneo: sꝫ in simplici quẽadmoduz ocñ est neutrũ est hoꝝ. Si ergo infinitũ calescit quelibet pars eius erit ifinita hñs rõnẽ totius. Si autem dicat ꝙ est mã subiecta que per se ⁊ nõ per accñs est aliqd principiũ iã ostẽdimus: q2 tũc erit impartibile. ergo erit etiã indiuisibile. Sed ipossibile est actu eẽ infinitũ ꝙ sic ponitur eẽ sub̃a sola. Si eni detur infinitũ eẽ sm actũ: tũc oportebit ipm ponere esse quãtitatẽ aliquã: qa rõ infiniti quãtitati cõgruit ⁊ extra quãtitatem nõ inuenit. ¶ Si aũt infini-

T.c.cõ.38.

tum dicat nõ esse pura sub̃a: sed sub̃a que per quantitatẽ est infinita: ⁊ per hoc ꝙ est sub̃a est pⁿᵐ: tunc infinitum nõ erit pⁿᵐ per hoc qd infinitũ: ergo infinitũ est illud qd est per accidens pⁿᵐ: sed sicut dctũ est ꝙ per accidẽs est infinitũ non est pⁿᵐ inquãtũ est infinitum: sed potius illud cui accidit eẽ infinitum est principium: sicut aerem aut numex parem quibus accidit infinita esse sm dicta diuersoꝝ pħoꝝ: ergo ipsi pħi attulerunt inter principia dicentes esse infinitũ: sicut dixerunt Pithagorici. Si eni sic dicant infinitũ esse principiũ oportet ꝙ infinitũ inquantũ infinitum sit sb̃a: ⁊ cum sit sola sb̃a dicunt diuidi ⁊ partiri posse sb̃am: que omnia sunt incõuenientia sicut pꝫ ex predictis. ¶ Et si dicerent infinitũ congruere quãtitati adhuc non inesset quantitati per se nisi cõgrueret omni quantitati: sequitur autem ifinitũ quãtitatem

T.c.cõ.39.

quãdã: vt infra patebit. ¶ Sꝫ fortassis querere vtrũ substãtia separata sit ifinituz est qd magis vlis ꝙ̃ pertineat ad ꝓpositũ: nõ eni põt determinari nisi ꝯsideret ens separatuz et nõ separatũ qd est vlis scie que est pma pħia considerare: ⁊ ideo hec questio illuc differat. Ibi eiꝫ querẽdũ est si ꝯtigit infinitũ esse in mathematicis que quãta sunt ⁊ in separatis: q̃ intelligibilia sunt: vt intelligẽtie ⁊ rex qditates: ⁊ iterum si cõuenit in his que nullã hñt magnitudinẽ. sicut est substantia per se accepta. Nos aũt hic itendimus de sensibilib^9 mẽsuris ⁊ physicis de quibus nunc scientiam sciemus in libro isto: querentes vtrum in ipsis est aut non corpus infinitum per additionem ⁊ augmentum.

¶ Cap. 5ᵐ. Qualiter probatur rõnibus logicis infinitũ non esse actu: ⁊ vtrum infinitum pertransibile sit ab infinito.

T.c.cõ.40.

Nobis autẽ speculantibus logice hoc est in cõibus ⁊ trãscẽdentibus pmum ꝓbauimus nõ esse infinitũ actu: siue in cõtinuis: siue in discretis accipiat. ¶ Si eni in ꝯtinuis accipiat: ꝓcedemus ex hoc ꝙ oẽ corpus actu acceptum finit suis dimẽsiõib^9. s. vna vel pluribus: spericũ eni finit vna ⁊ angulosum finitur pluribus. ¶ Est aũt hec corporis diffinitio: nã corpus est sicut dicit Euclides in. xi^o libro geometrie ꝙ hꝫ lõgitudinem ꝓfunditatem ⁊ latitudinẽ. Si autez hec est diffinitio corporis non erit actu corpus qd hoc mõ diffinitũ sit: ergo omne corpus actu his dimẽsionibus est finitũ: nullum g̃ corpus est infinitũ: siue sit itelligibile: siue mathematicuz: siue sit sensibile: siue physicũ. ¶ Est autẽ rõ ista logica ⁊ ex trãscẽdentib^9:

Que sit rõ logica: vide ẽt ab Aũ. ꝓ celi com. 70.

qũ est ex his que cõia sunt ⁊ in omni corpore tã pħico ꝙ̃ mathematico incta. ¶ At vero nec numerus sm actuz accept^9 sic

T.c.cõ.41.

est infinitus: sicut qdã separatũ numex sub̃am ⁊ pⁿᵐ eẽ dixerunt. Quicqd eni numerale est hoc est numero mẽsurabile illud est finituz: sed vterqꝫ numeroꝝ actu ꝯceptus nũerabilis est vnitatibus suis. ergo vterqꝫ numeroꝝ est finit^9. Dico aũt vtrũqꝫ numeroꝝ eẽ quoꝝ vnus dictus est nũerus formalis: qa ipso nũmamus qui est vnitatũ collectarum distinctio. Alter est nũerus mãlis qui hꝫ istũ numex formalẽ quo numerat: sicut canes vel aues nũerate. Si igit ꝯuenit actu quẽdã numerũ infinitũ esse ꝯtingeret ipsum sic numerare ⁊ mensurare numero ⁊ transire: ergo ifinitum ꝯtigeret ptransiri: sed qd ꝯuenit pertransiri est finitũ: ergo infinitũ est finitũ qd ẽ ipoẽ. ¶ Incidit aũt hic dubiũ qd qdã errore suo

Dubiũ ꝗ̃rit̃ an infinitũ ab infinito per trãsiri possit.

induxerũt. Cũ eni ptrãsibile finitũ sit est dubiuz vtrũ ifinitum ab ifinito sit pertrãsibile: vĩ eni qbusdaꝫ ꝙ sic: qa eq̃lia se inuicẽ pertrãseunt: sunt aũt que ifinita sunt eq̃lia: g̃ se inuicem ptrãseunt. ¶ Amplius itellect^9 diuinus nũerari nõ põt in luce ⁊ potẽtia sua: si aũt dicat ifinituz esse: siue in nũeris: siue in cõtinuis sm actuz: aut illud itelligit de^9: aut nõ: si autẽ intelligit tunc trãsit in ifinitũ: qa nõ pfecte itelligit qd nõ itellectu mensurat: qa sicut dicit Aristo. Sapiẽs per mẽtem mensura est rex: ⁊ qd perfecte mẽte mensurat hoc pertrãsit: g̃ infinitum trãsibile ab itellectu infiniti. Si aũt dicat ꝙ posito ifinito nõ erit ipm itellectum a deo: sequitur error pessimus ꝙ deus est iperfectus in itelligendo: vt dicunt. ¶ Hac rõne

Solo alioꝝ.

inclinati dicunt qđ ꝙ lʒ numeroꝝ sit nūerus īfinitus: eo ꝙ infiniti sunt numeri: tñ illi numeri numerant̄ itellectu diuino: cuius nō est in claritate lucis ⁊ potētie ipsius numerus. ¶ Sed ꝙ hec oia falsa sint facile dep̄hendit̄. Cū eni querit̄ verū infinitū ab infinito est pertrāsibile: dicendū ꝙ si infinitum accipiat̄ scđo mō supra determinato: qa hoc mō quare hoc ifinitū nō pōt infinitum pertrāsiri: nec a finito nec ab infinito: nihil eni transit̄ nisi fine suo: ⁊ qđ hʒ finem finitū est ⁊ nō infinitum. ¶ Et qđ dr̄ infinitum est infinito equale: dicēdum ꝙ falsum est: qa eq̄lia sunt que hn̄t quātitates mensuratas eq̄les: infinitum aut̄ imperfectū est eo ꝙ fine nō habet: ⁊ ideo eq̄litas nō pprie conuenit ei. Equalia enim sunt vnum in quātitate ⁊ quātitas ifinitoꝝ nō vnit̄: ⁊ iđ non accidit eis eq̄litas que ifinita esse ponunt̄. Si aūt ɔcedat̄ abusiue ꝙ sunt eq̄lia: tunc nō seq̄tur ꝙ trāseant se: qa nunq̄ se finiunt: trāseuntia autem finiūt se eo mō quo loq̄mur hic de trāsitu. Est eni transire duplex. s. pprie ⁊ iproprie. pprie trāsit qa mouet̄ super spatium ipm: ⁊ hoc mō infinitū nō transit. Alio mō dr̄ transire qđ mouet̄ super spatiū aliqđ perficiens de ipso: lʒ illud qđ perficit nullā habeat pportionē ad totum: ⁊ sic super spatium ifinitū ifinitus est motus: ⁊ tale mobile pōt dici trāsire super ifinitum lʒ nunq̄ pertrāseat ipsuʒ ita ꝙ perficiat totum spatium. ¶ Qđ autem dicitur de intellectu diuino: dicendum ꝙ intellectus diuinus nō dicit̄ infinitus nisi primo superius determinato: eo. s. modo quo est infinibilis: ⁊ iđ pportio nulla est que est inter infinitateʒ dei ⁊ infinitates infiniti: impedit eni equocatio comparatiōeʒ. Qđ si in hoc non fiat vis dicēduʒ est sicut superius determinauimus ꝙ itellectus diuinus nō intelligit aliqđ nisi sic itelligendo put est causa exēplaris illius ⁊ forma: sicut intelligit artifex artificium: ⁊ nō transeundo per rem. ¶ Qđ. n. intelligitur per intellectum causatum a rebus nō perfecte intelligitur nisi quādo per intellectū attingitur terminus rei: ⁊ iđ infinitum nō pōt perfecto intellectu intelligi: qa termiōs nō habet. Si eni infinitū ponat̄ esse sm modū superius determinatū: nec motū nec locū illud habet: sicut ifra pbabit̄: nec potest in aliquo capi vel claudi intellectu.

Solo doctoris.

Falsus ē ifinitū eq̄le eē infinito.

Modo itellectus diuin⁹ ē ifinitus ⁊ ifinita itelligens.

Nō p itellectū causatū a reb⁹ itelligit̄ nō pfecte itelligit̄ nisi qñ p itellectū attingit̄ termin⁹ rei.

3.

¶ Cap 6m. De pbatione physica ꝙ nō est actu corpus infinitum per diuisionē corporis in simplex ⁊ compositum.

Tex. c. 42.

Physice Antē cōsiderando infinitum sm esse suuʒ naturale qđ attribuit̄ ei pcedemus dupl̄r: ad hoc ꝙ pbemus non esse actu corpus infinitū. Sunt. n. quedam corpora pħica essentialia: ⁊ ex his pcedemus p̄mo sic. si est infinitū: aut est cōpositū vel simplex: ⁊ si est compositū: aut est sile in specie quēadmodū homogeneū: aut dissimile quēadmodū etherogenium. Ex his ostēdemus p̄mo corpus sensibile physicū nō esse actu ifinitum. Sūt etiā quedā corpus pħicum cōsequentia sicut est motus ⁊ locus: ⁊ ex his cōsequenter ostēdemus nullū corp⁹ actu esse infinitū. Incipiamus igit̄ primo pbantes ꝙ corp⁹ simplex vel cōpositū nō est infinitum sm actū. Si eni cōpositum est infinitum: aut est cōpositum ex oibus finitis numero ⁊ magnitudine: aut ex q̄busdam finitis ⁊ q̄busdā infinitis. Si aut̄ dicat̄ ꝙ est cōpositum ex oibus finitis: hoc est īpossibile qa cuius partes sunt finite ⁊ ipm totū finitū necesse est eē. Si aut̄ ponit̄ ex q̄busdam finitis ⁊ q̄busdā infinitis: aut ea que sunt ifinita sunt ifinita per sp̄em ⁊ numerū: ⁊ finita per magnitudinem: aut quedā eoꝝ sunt finita magnitudine: quedā autem infinita: aut vnum eoꝝ est infinitū reliqua finita: aut ecōuerso: vnum finitum ⁊ reliqua infinita. Sed de hac parte diuisionis. s. ꝙ sit cōpositū ex infinitis numero ⁊ specie: ⁊ finitis magnitudine non habemus hic disputare: sed in libro perigeneos: qm̄ si species dicat̄ figura corporis indiuisibilis finiri per magnitudinē. hoc destruemus in libro p̄mo perigeneos loquendo contra positionem Democriti ⁊ Leucippi. Si aut̄ sp̄es dicatur forma elemēti simplicis: tunc nō posset esse cōpositum ex infinitis: nisi elementa simplicia essent infinita: ⁊ hoc destruemus in scđo perigeneos: ostēdendo ꝙ elementa nō sunt nisi quatuor. Si ergo dicat̄ ꝙ cōpositum est ex q̄busdam vel quodā infinitis sm magnitudinem: ⁊ q̄busdam vel q̄daʒ finitis: sicut p̄mitimus in alijs duob⁹ membris diuisiōis prius cōsiderabimus ꝙ lʒ quātitates cōtrarie que sunt in elemētis differūt: ita ꝙ quedā sit remissior: q̄daʒ intēsior: sicut calor aeris remissior est q̄ calor ignis. ita ꝙ forte per decuplum vel duplum calor ignis excedit aerem: tamē si infinitus ponat̄ aer in magnitudine ad finitum ignē: calor aeris ⁊ humor excellent siccuʒ ⁊ calidum ignis: ois eni virtus ⁊ potentia qualitatis naturalis crescit crescēte sua materia ppria: ⁊ si materia eius crescit in infinitum: sua virtus ⁊ potētia crescit in infinitum: sicut in. 8° huius scie libro ostēdemus. cū ergo in cōposito finitum iungit̄ infinito vni vel plurib⁹: id qđ est infinitum erit potētie infinite: ⁊ excellendo alia corrūpet oia alia cōponentia ⁊ sic corrumpet cōpositum: ⁊ sic cōpositum nō erit infinitum: siue vno: siue plurib⁹ existētibus in ipso ifinitis: dūmodo etiā q̄dam finita sunt in ipso. ¶ Si aut̄ dicat̄ ꝙ oia sunt infinita que cōponūt ipm hoc est īpossibile: qa corpus infinitū cum tres habeat dimēsiōes sm q̄libet est ifinitū: qđ aūt qualibet dimēsiōe distat in infinitū replet ad oē spatiuʒ locum ifinitū. ergo cū ipso nō poterit remanere aliud ifinitum nisi duo corpora sint in eodē loco: ⁊ ita duo talia vl̄ plura nō possunt ɔiūgi ad cōpōnem corporis ifiniti. ¶ Preterea si ad oēm dimēsionē corpus ifinitū distat in ifinitū. tunc nihil pōt ɔiungi corpori ifinito: qa q̄cq̄d ɔiungeret̄ ei oporteret ꝙ p̄mo applicaret̄ extrisecus per contactum: ⁊ sic oporteret ꝙ haberet vltimū in quo tāgeret: hn̄s aūt vltimuʒ est finitū: ergo si aliqđ applicaret̄ ei extra ipm eēt finitū: ⁊ hoc est ɔ hypothesim: qa positū erat eē finitum qđ componit̄ ex pluribus infinitis. ¶ Istaʒ aūt ppōnem quā diximus ꝙ corpus infinitum in oibus dimēsionibus est ifinitū: qdā dicūt nō esse notā: ⁊ ideo pbāt eā dicentes ꝙ si detur aliqđ corpus infinitū in dimensiōe vna vel duab⁹: ⁊ nō in oibus: ⁊ dicat̄ illi aliqđ ifinitum in vna dimensione vel duabus: ⁊ nō in tertia applicari: ita ꝙ cōponatur in dimensione vel dimensiōibus in quibus finiti sunt sequet̄ incōueniens. s. vnum ifinitum maius esse alio ifinito: qm̄ cōpositū ex duob⁹ infinitis maius est vtroq̄ cōponētium: eo ꝙ omne totū maius est q̄libet sua parte. Est aūt incōueniens vt dicūt ifinitū maius esse infinito. Sed hoc nō eē incōueniens videt̄: qa in eo qđ cōponūtur finita sunt ⁊ sm hoc ꝙ finita sunt totū potest esse maius parte ⁊ nō in eo qđ ifinita. Ideo dicēdū ꝙ ad hoc ꝙ cōpositio fiat opʒ de simplicibus fieri cōpositionem: simplex aūt vnius virtutis est: ⁊ ideo in tali lōgitudo respōdet latitudini ⁊ pfunditati ⁊ ecōuerso: ⁊ hoc mō itellexit Aristo. qn̄ dixit ꝙ corpus ifinitum cōponēs iterminate distans est per oēm dimēsionē: sed in cōpositis corporibus longitudo magis fit a calido: ⁊ latitudo magis a frigido dilatante ⁊ retrahēte: profunditas auteʒ fit a motu humidi qđ calidū fac̄ ebullire ad superficiem: ⁊ in tali corpore nō sequeret̄ ꝙ si longitudo eius esset ifinita ꝙ etiam latitudo ⁊ pfunditas eēnt ifinita: nisi eo modo quo calidum ifinitum exigit frigidū ifinitum ⁊ humidum ifinitum: qa al̄r corrūperet ipm: sic ostēsam est in priori parte istius rōnis. ¶ Sicut ergo corp⁹ cōpositum impossibile est esse ifinituʒ: ita ipossibile est ꝙ corpus simplex sit ifinitum. ¶ Corpus aūt simplex dupl̄r potest accipi ⁊ dupl̄r dici pōt esse ifinitum. s. ꝙ aliqđ corpus extra elīta esset simplex ⁊ ifinitum: vel ꝙ aliqđ elītoꝝ simplicium eēt ifinitum: ⁊ nos vniu̇sl̄r ostēdemus ꝙ neq̄ extra elīta est corpus ifinitum: nec simpl̄r ⁊ vniu̇sl̄r est aliqđ corpus ifinituʒ: siue extra elīta: siue itra ea. ¶ Sūt aūt q̄dam physiologoꝝ q̄ dicunt ifinitū corpus eē extra elīta: ⁊ nō itra ea ⁊ dixerunt nō aerem: aut aquā: aut ignē: aut terram esse ifinitū: q̄r videbāt hn̄ ꝙ elīta in superficiebus suis se tāgūt: ⁊ ideo qđcūq̄ ipsoꝝ dicerent esse ifinitū illud corrumperet alia eo ꝙ elīntū vnūquodq̄ hʒ ɔrietatem ad aliud sicut q̄dem aqua est frigida aer humidus: ⁊ ignis q̄dem calidus ⁊ terra sicca. Cōtraria autem se tāgentia agunt ⁊ patiūtur adinuicem: ⁊ iđ qđcūq̄ ipsoꝝ esset ifinitum: corrumperet oia alia ⁊ cōuerteret in seipsum: ⁊ ideo ne destruatur mūdus dicūt ꝙ alteruʒ ab elemētis est qđdam corpus ifinitum qđ est extra elementa. ¶ Nos aut̄ ostendemus ipossibile esse ꝙ tale corpus sit extra elemēta: nedū ꝙ infinitū sit: de dicto eni isto faciem⁹ cōe verbum: ⁊ de aere ⁊ aq̄ ⁊ alio quolibet ostēdētes ꝙ impossibile est tale corpus esse: ⁊ tūc ɔñter infert̄ nō esse ifinituʒ. Si eni tale corpus esset extra vocata elementa ex quo generarētur alia

Tex. c. 43.

Tex. c. 44.

Tex. c. 45.

tur alia corpora que vocamus elīta: tūc etiam oporteret ꝙ etiā elemēta resoluerētur in ipsum: sed nullum corpus est in qḋ resoluātur elemēta: ⁊ hoc supponimus ab his que in tertio celi ⁊ mūdi probare habemus: qa aliter elemēta nō eēnt elementa. In diffinitione enim elementi est ꝙ nō resoluitur ſm formam ad formaȝ: ergo impossibile est tale corpus esse ex quo elementa generent: ſm hoc enim nō esset generatio elementi vnius corruptio alterius: ⁊ ecōuerso corruptio vnius generatio alterius: ⁊ sic nō esset circularis generatio elementoꝝ: sed ex quodam alio generarent: ⁊ in quoddā aliud resoluerent in corruptione. Sūt etiā aliqui qui dixerūt vnū aliqḋ istoꝝ esse elementū ad alia ex quo generant: ⁊ in quod alia corrumpuntur. ¶ Et per eandem rōnem que posita est ostendit impossibile esse ignē aliquod elementoꝝ esse tale ⁊ infinitū: vīr enim ⁊ omnino: ⁊ etiam absqȝ hoc ꝙ faciamus vim in eo ꝙ infinitū dicit esse: ꝓbabimus etiā iam ꝙ impossibile est aliqḋ corpus taliter se habens ad elementa etiam si ponat infinitū esse: impossibile aūt est sic esse vel fieri ex alio elemento aliqḋ elementoꝝ sicut Heraclitus dixit oīa aliqñ prius ignē: ⁊ ignē dicit esse elemētum elementoꝝ. ¶ Eadeȝ rō est de illo vno ⁊ infinito qḋ physici extra elemēta esse dixerunt. ¶ Oīa nanqȝ mutant ex ꝯtrario in cōtrariū: vt ex calido in frigidū: ergo illud qḋ est ex elemēto ex quo ꝑ mutationē fiant elementa: est distinctū ꝯtrarietate: ⁊ si hȝ cū elementis contrarietatem: tunc corrumperet elementa: sicut superius est ꝓbatum: sed hoc non est veꝝ: ergo falsum est aliqḋ corpus tale esse ⁊ esse infinitum: opȝ autē de omni elemento simplici ex rationibus dictis ꝯsiderare si ꝯtingat: aut nō corpus sensibile ⁊ distinctum ꝯtrarietate ⁊ simplex infinitū esse: quia eadem ratio est de omnibus.

Diffō. n. elīti recipe in 3° celi. t. c. 31. ⁊ in 5° meta. t. c. 4

Cō. t. c. 47.

¶ Cap. 7m. De ꝓbatione physica ꝙ non est actu corpus infinitum per diuisionem corporis compositi in ea componentis que sunt similia in specie ⁊ dissimilia in specie.

Cō. t. c. 48.

Quod autē Corpus sensibile impossibile sit actu infinitū esse ex posterius ꝯsiderandis declarabimus. Est enī corpus vt prius diximus aut similis speciei in partib⁹: aut dissimilis: ⁊ nos ostendemus ꝙ neutrū istoꝝ potest eē actu infinitum: sed premittemus qm̄ non loquimur hic nisi de corpore habente motum rectum qḋ solum sensibile vocam⁹ eo ꝙ ipsum distinctū est primis qualitatibus sensibilibus que sunt obiecta tactus ⁊ causa sunt omniū aliaꝝ sensibiliū qualitatum. Causa aūt quare tm̄ loquimur de tali corpore est: qꝛ physici ponentes infinitū esse posuerant māle principiuȝ reꝝ. Id aūt qḋ est māle corpoꝝ principiū rectum motuȝ habet: ⁊ est distinctum qualitatibus tactus. In libro aūt celi ⁊ mundi loquemur generalius de infinito: ostēdentes ꝙ nec corpus motuȝ circulariter pōt esse infinitū: nec infinitū ecōuerso ipsum posse esse ostendemus: his aūt p̄missis premittemus tres ꝓbationes ex quibus volumus ꝓcedere: quarū prima est ꝙ oē corpus sensibile aptuȝ natum est alicubi esse: ita ꝙ vniuscuiusqȝ corporis sensibilis est locus aliquis. Secūda autem est ꝙ in corpore simili in spē idē est locus totius ⁊ partis: sicut idem est locus totius ignis ⁊ ptis ignis. Corpus aūt simile in specie dicimus esse corpus homogenium ⁊ simplex: qꝛ si esset homogenium ⁊ cōmixtum: tunc nō sequeret: qꝛ in carne sunt componentia elementa: ⁊ locus carnis est deorsuȝ: ⁊ tn̄ quidā cōponentiū mouent sursuȝ sicut ignis. Tertia aūt ꝓpositio est ⁊ sequit ex ista ⁊ est hec: ꝙ corp⁹ simplex similis speciei quiescit in loco nāli qñ est in ipso: ⁊ mouetur ad ipsuȝ qñ est extra ipsuȝ: ⁊ pars similis speciei quiescit in loco totius qñ est in ipso: ⁊ mouetur ad ipsuȝ qñ est extra ipsum. His prelibatis dicimus si corpus illud qḋ dī esse infinitū est simplex ⁊ est similis speciei ⁊ forme: erit i aliquo loco ꝑ positionē primā. Ille aūt locus aut est sibi nālis: aut nō. Si est nālis tūc ꝑpetuo quiescit in loco infinito sibi nāli: qꝛ extra locum infinitū nō est locus: ⁊ ita cum nō habeat locuȝ ad quem moueri possit ꝑpetuo quiescit: aut si est extra locū suum nālem: ille etiā erit infinitus: ergo in infinitū distat a nāli loco: ergo ꝑ infinitū tēpus mouet si mouet: hoc autē est impossibile: qḋ enim mouet mouet sursum vel deorsuȝ si est

Quare soluȝ ð corpe recto loq̄t p̄hs hic.

Nō intelligitur ꝓpō sa mosa dicens idē est loc⁹ totius ⁊ partis.

corpus simplex habēs motū rectū: ⁊ qḋ mouet mouet sursuȝ vel deorsum. In corpore ṽo infinito ⁊ loco infinito nihil magis est sursum vel deorsum: qꝛ sursum ⁊ deorsum sunt differentie que terminant hoc sitū determinatū in loco. Si autē dicat ꝙ mouet motu partiū ⁊ non motu totius: tūc q̄rimus vbi sit motus partiū. Premisimus. n. in scḋa ꝓpositiōe ꝙ locus totius in tali corpore idem est cum loco partium ⁊ econuerso: ⁊ motus partis est motus totius: vbi ergo gleba mouebit: si gleba est talis corporis pars. Si enī idem est locus totius ⁊ partis ⁊ totum quiescit in loco cōnaturali sibi: ⁊ gleba quiescit in eodem: ergo quiescente toto quiescit ⁊ pars. Eadem aūt rō est si dicatur glebam manere quieta moto toto: locus enim glebe ⁊ sui ꝓprij ⁊ cōnaturalis corporis hoc est totius infiniti est idem. Simil͛r querimus vtruȝ corpus illud totū locū occupat vel non: si enī nō totū locū occupat: tunc maior locus est locato: si aūt totum occupat: tūc nō pōt moueri. Quomodo ergo occupat locuȝ: qꝛ non impletur qḋ est infinitū: nec circūdat loco. Simil͛r querimus que ⁊ vbi est mansio ipsius si manet: ⁊ quis est: ⁊ vbi mot⁹ ipsius si mouetur: qꝛ nullo loco capit: ⁊ ideo opȝ ꝙ vbiqȝ maneat etiam pars eius si idem locus est totius ⁊ partis: aut in infinitum moueātur partes eius: qꝛ non est rō quare magis moueat sursum in loco totius q̄ deorsum: pȝ ſm aliam loci differentiā: nullā enim rōnē potest quis ostendere nisi in loco totius quiescat pars ⁊ moueat cū oīs locus totius sit sibi equaliter nālis vel inālis: si est pars similis speciei: nec pōt quis ostendere quis sit motus partium ipsius: aut que quietes in vno loco plus q̄ in alio. ¶ Si aūt ponat ista pars diuisionis ⁊ dicatur corpus infinitū componi ex infinitis numero specierū que opȝ esse finita magnitudine: tunc etiā opȝ ꝙ loci sint infiniti ꝑ primus primā positam positionē: qꝛ videlȝ corpus quodlibet in specie locū hȝ sibi respōdētē: tūc primū incōueniens qḋ sequit ex illo est ꝙ infinita corpora ꝑ numeꝝ spēꝝ se ꝯtingāt vsqȝ in infinitū: ergo mūdus nō hȝ vniuersitatē ab vniuersitate circūdātis oīa corpora aliquius ⁊ ꝯtinētis: sed potius vniuersitas est aggregatio ꝯtingentiū se corpoꝝ in infinito tn̄. Et hoc destruemus in libro celi ⁊ mundi ⁊ in libro perigeneos. Postea ṽo sequitur aliud inconueniens qꝛ illa dissimilia spē aut erūt finita aut nō infinita ꝑ spēm: cum tn̄ finita sint magnitudine: ⁊ nō pōt dari hoc ꝙ sint finita cum totum est infinitum: qꝛ nihil infinitū cōponit ex oīno finitis. Si aūt detur ꝙ quedam sunt infinita magnitudine cuȝ sint dissimilia spē: sicut si ignis ⁊ aqua dicant esse finita ⁊ alia infinita: vel ecōuerso: hoc enī est impossibile: qꝛ sicut diximus superius infinita corrūperent finita ꝓpter ꝯtrarietatem que est in corporibus simplicibus: que habēt motū rectū: ⁊ ideo antiqui cauerūt sibi ne dicerent extrema elemēta esse infinita: qꝛ illa magis habent q̄litates actiuaꝝ: ⁊ locū ⁊ motuȝ determinatos ad vnā partē tm̄: ⁊ ideo ꝑ q̄litates corrūperēt alia: ⁊ ꝑ motus distarent ⁊ abstraherent abinuicem in infinitum: sed media elementa qdā dixerūt esse infinita: qꝛ de facili mutant in q̄litatib⁹ ⁊ loca ⁊ motū hāt indeterminata ⁊ emanāt sicut humidū fluens mō sursum modo deorsum qui motus cōpetit generationi ⁊ corruptioni corpoꝝ. Aer enim grauis est in vno. s. in igne in quo emanat deorsuȝ: ⁊ leuis est in duobus. s. in aqua ⁊ terra in quibus emanat sursum: aqua autē ecōtrario grauis est in duobus. s. in aere ⁊ in igne in quibus emanat deorsum: ⁊ leuis est in vno in quo manat sursum: qḋ est in terra: dixerūt aūt quidā physiologoꝝ hec duo esse infinita ⁊ principiū oīum: ⁊ alij dixerunt corpus infinitum medium inter hec ꝓpter qḋ videbant ꝙ aer ⁊ aqua nō oīno separant a ꝯtrarijs: mā aūt oīno ⁊ infinitas a ꝯtrarijs dȝ esse separata: hoc aūt in ꝓbabitis iam determinauimus. Si aūt dicat ꝙ simplicia dissimilia spē sunt infinita per numeꝝ spēꝝ diuersaꝝ: tūc sequit ex hoc ꝙ loci sunt infiniti ⁊ elementa locata sunt infinita. Si autē hoc est impossibile eo ꝙ loca finita sint: tūc necesse est ꝙ totū infinitū ex diuersis spēbus simplicīū ꝯfectū sit finitū. Nō enī pōt esse ꝙ locus ⁊ locatū non torqueant: ⁊ ideo si loca ſm numeꝝ differentiaꝝ loci sunt finita: tūc opȝ ꝙ corpora in eis locata ꝑ spēȝ sint finita: ⁊ si locus est causatus causatū est ⁊ corpus in eo locatū qꝛ impossibile est ꝙ locus maior sit q̄ quantū est corpus: nec corpus maius sit q̄ locus. Si enim locus maior esset q̄ corpus locatū: tūc opȝ

ꝙ aliquid esset vacuũ: ⁊ hoc in 4° huius sciẽtie libro ostendemus esse impossibile. Si aũt corpus locatum esset maius tunc oporteret ꝙ corpus aliquod maius ꝗ̃ esset: ⁊ hoc est īpossibile precipue de corpore simplici habente motuꝫ rectum: de quo hic facimus ↄsiderationem. ❡ Scias aũt ꝙ omnia hec impossibilia sunt de corpore infinito ſm actum accepto: hoc enim nec equale est alicui: nec maius: nec minus aliquo corpore: equale enim non est: q2 nõ est infra terminos aliquos sua quantitas maius etiam non est: q2 oẽ maius in aliqua parte maius est: ⁊ similr minus in aliqua parte minus est: ⁊ infinitum ad infinitum nulla rõne põt comparari.

❡ Cap. 8m. De improbatione solutionis Anaxagore: ⁊ de cã quietis infiniti.

Tex. c. 50.

Anaxagoras Aũt has rõnes intẽdẽs euadere incõuenientem cãm assumpsit de mãsione ⁊ quiete īfiniti: dixit .n. ꝙ totũ īfinitũ qđ mixtũ est ex oĩb9 īfinitis hõgeneis iđ qescit: q2 ipsuꝫ fulcit seipsam: ⁊ ipm est locus suus: in partibus enim suis que homogenee sunt vna ↄtiguatur ad aliam in infinitum: ita ꝙ non est locus extra ipsum ad quam posset moueri: eo ꝙ semper vna ↄstringitur ab alia: ⁊ ideo necesse est quiescere: q2 sicut in seipso est infinitum: ⁊ ipsuꝫ est locus suus vt diximus: q2 tamẽ extra infinitum nihil sit nõ potuit hẽre locũ extra ↄtinẽtẽ: ⁊ iđ nil aliud ↄtinet ipm ꝗ̃ ipm īfinitũ: hoc ãt Anaxag. sic sonat tanꝗ̃ velit dicẽ ꝙ ois res sit apta p nãm esse vbi est: eo ꝙ ipse dicit nõ esse aliquã nãꝫ locati vel loci que faciat rẽ alicubi eẽ: sꝫ in illo loco erit res vbi ↄstrigit circũposita ptibus īfiniti: ⁊ nõ hꝫ aliã aptitudinẽ ad locum: hoc ãt nõ est veꝝ: sic .n. ois res ſm dictũ suũ est in loco vbi ẽ vi: ⁊ nõ hꝫ aptitudinẽ ad ipꝫ in quo est cui9 cã est: q2 ↄstrictũ est in loco ⁊ vi aliena detinet in loco: ⁊ nõ p aliquã nãm mouẽtẽ ad locũ in quo est.

Tex. c. 51.

❡ Si igit vt dicit Anaxag. hec est cã maxime q̃re nõ moueť īfĩm: q2 totũ fulcit ⁊ retineť in seipso: tũc opꝫ ꝙ sit imobile p accñs. s. q2 nõ est loc9 ad quẽ moueatur: ⁊ q̃re pbĩcũ est moueri: sꝫ hoc nõ sufficit in nãlib9 in qb9 q̃rit cã p se ⁊ nõ p accñs. ❡ Oportuit ꝗ̃ Anaxa. assignare cãꝫ vtiqꝫ q̃re īfinitũ nõ aptũ natũ sit moueri ex nã: q2 in naturis nõ sufficit sic dicẽtẽ accñtalẽ cãm euadere. Si .n. cã quã iduxit vera est: tũc ẽt qđlibet aliđ qđ nõ moueť hac de cã nõ moueret: sꝫ hoc falsuꝫ est ꝙ nihil ꝓhibet: ꝙ id qđ retẽtũ est violẽtũ in aliquo sicut lapis sursum sit aptus natus moueri ad aliũ qui est suus locus nãlis. ❡ Et hui9 exẽpliũ est in terra que nõ moueť: ⁊ si poneret̃ īpossibile ꝙ esset infinita: adhuc non moueret̃ si ↄtineret̃ a mediȷ nã ꝙ est locus terre nãlis ⁊ nõ retineret̃ ex hoc ꝙ est cõprimeret̃ aliȷs circũprimẽtib9 ipm: nec iđ q2 nõ esset locus ad quẽ posset moueri: sed potius iđ figeret̃ in medio: q2 de nã grauitatis sue ibi est apta eẽ: ⁊ ibi q̃esceť: ⁊ tñ licebit ſm Anaxa. tũc dicẽ ꝙ fulcit seipsaꝫ cũ posita sit eẽ īfinita. ❡ Pꝫ ꝗ̃ ꝙ nõ est cã quã assignauit pro cã: q2 p hoc ꝙ negať mot9 ab aliquo corpe nõ negať aptitudo necessario: q2 multa nõ mouent̃ que tñ apta sũt moueri qñ sũt extra vbi ꝓpriũ ⁊ hoc ignorauit Anaxa. Si igit in terra cãꝫ sit īfinita adhuc cã sit ꝙ nõ moueť: q2 est in vbi ꝓprio qđ est mediũ ⁊ nihil moueť in vbi ꝓprio nãlr: hꝫ igiť grauitatẽ ⁊ p grauitatẽ qescit in medio.

Tex. c. 52.

❡ Per eãdẽ vtiqꝫ rõnẽ ẽt īfinitũ nõ hꝫ cãm mãsionis sue que est in se: sed aliã. s. q2 nõ est aptũ natũ moueri: eo ꝙ est in loco ꝓprio: ⁊ hoc nõ dixit Anaxa ⁊ nõ hꝫ pro cã illud qđ dixit ꝙ īfinitũ fulcit seipsuꝫ. ❡ Est aũt cũ dictis simul manifestũ ꝙ sicut in spe sũt loci totius hõgeneȷ ⁊ ptis sicut totius terre locus est idẽ ⁊ glebe ⁊ scintille locus idẽ est ⁊ totius ignis: vterqꝫ .n. est sursuꝫ ⁊ totius terre ⁊ glebe locus est deorsuꝫ. Est .n. p se manifestuꝫ ꝙ nihil est in seipso: vt in 4° libro diceť: ⁊ ꝙ locus toti9 ⁊ ptis nõ differũt nisi ꝗ̃titate: maior .n. est totius locus ꝗ̃ ptis: q2 totũ ẽ mai9 pte: ⁊ iđ id qđ fereť ad locũ vel qescit in loco p aliquã nãꝫ feretur ⁊ qescit in illo: ⁊ nõ q2 īfinitũ est: sed accidit ei finitũ vel īfinitũ: tñ si veꝝ dixit Anaxa. ꝙ infinitũ sit in seipso: opꝫ etiã ꝙ ptes īfinite sint in seipsis: eo ꝙ infinitũ est hõgeniũ: ⁊ vbi est totũ: ibi est pars ſm nãm: sed ↄstat ꝙ pars nõ manet in seipsa: ꝗ̃ nec totũ: falsuꝫ est ꝗ̃ qđ dixit Anaxagoras.

❡ Cap. 9m. De ꝓbatione ꝙ corpus sensibile nõ est infinituꝫ actu per comparationem eius ad locum.

Tex. c. 53.

Eodem Aũt modo ꝓbabimus nihil esse actu infinituꝫ qđ sit corpus simplex pbĩce acceptuꝫ p cõparationẽ corporis ad locũ. Omnino aũt ⁊ vĩr manifestuꝫ est ꝙ īpossibile est hec duo simul eẽ: vel dicẽ ꝙ corpus aliqđ simplex ⁊ pbĩcũ sit infinitũ: ⁊ ꝙ locus aliqs determinat9 in nã insit illi corpi. Si .n. sicut vitas se hꝫ oẽ corpus sensibile aut grauitatẽ aut leuitatẽ hꝫ: tũc īfinitũ hꝫ aut grauitatẽ aut leuitatẽ: eo ꝙ ipsi īfinitũ posuerũt eĩm: ⁊ nõ celũ dixerũt eẽ īfinitũ. Si .n. graue est tunc fereť ad mediũ: ⁊ si est leue tũc fereť sursuꝫ. Qđ aũt fereť ad locũ finitũ ⁊ determinatũ finitũ est: ꝗ̃ īfinitũ est finitũ: q2 sursuꝫ ⁊ deorsum loca terminata sũt in nã: corp9 võ īfinitũ si simplex est ⁊ sensibile: necesse est altero istoꝝ motuum ferri. Si aũt forte aliqs diceret ꝙ corpus īfinitũ sustinet vtrũqꝫ istoꝝ motuũ: hoc est īpossibile: q2 tũc esset cõpositũ ex oppositis naturis: ⁊ suppositũ erat ꝙ eẽt simplex. Similr est īpossibile ꝙ medietas eius ferať sursuꝫ ⁊ medietas deorsum: si .n. est īfinitum quõ diuidiť in duo media. Qđ aũt in duo media diuidiť finitũ est: q2 mẽsurať duabus medietatibus in quas diuidiť: quõ ꝗ̃ possumus dicere ꝙ hec pars īfiniti est sursuꝫ: ⁊ ꝙ alia pars eius est deorsum: q2 qđ finiť ptibus suis ad loca finita est finitũ. Si aũt vna pars īfiniti que est superior est sursum ⁊ finiť ad locũ sursum: ⁊ si alia pars eius deorsuꝫ: ⁊ illa finitur deorsum ad locũ: ⁊ sic in ptibus suis esset finitũ id qđ positũ est esse īfinitũ corpus: ⁊ hoc est īpossibile. Scđm hoc ꝗ̃ iterũ opꝫ ↄcedere ꝙ corpus īfinitũ hẽt vltimũ. s. versus sursuꝫ ⁊ hẽt mediũ versus cẽtrũ: cũ tñ hoc sit īpossibile: q2 cui9 nõ est finis illius nõ est vltimũ: ⁊ cuius nõ sunt duo fines illius nõ est mediũ qđ equedistat ab extremitatibus que sũt fines eius. In tota hac rõne nihil supponiť: nisi ꝙ loca in nã finita sunt sursuꝫ ⁊ deorsuꝫ: ⁊ hoc maxime p se pꝫ: ⁊ tñ hoc etiã declarabimus in libro ce. ⁊ mũ.

Tex. c. 54.

❡ Amplius id qđ est manifestũ p se est ꝙ oẽ corpus sensibile hoc mõ quo dixerũt pbĩ esse sensibile īfinitũ est in loco. Loci aũt spẽs ⁊ differẽtie sunt sex sursum: deorsum: dextrorsum: sinistrorsum: ante: ⁊ retro: ⁊ hec differẽtie nõ solũ denominant̃ ⁊ distiguunt̃ quo ad nos ⁊ ſm positionẽ sed sũt denoĩate ⁊ distincte in toto vniuerso: siue in mũdo. Sũt .n. iste diñe in celo ante ⁊ retro: eo ꝙ a Pithagora aiatũ dĩ. Duo ãt sursuꝫ ⁊ deorsuꝫ sunt in corpibus inaiatis. Possumus .n. loq duplr de loci differẽtȷs: vno .n. mõ dicimus ꝙ loca nãlia sunt ad que est motus nãlis: ⁊ circa loca nãlia duo sũt. s. sursuꝫ ⁊ deorsuꝫ: ad que mouent̃ corpora nãlia sensibilia mota motu recto: qñ de nuđ taliũ corpoꝝ nãliũ diceba eẽ corp9 īfinitũ. Alio ãt mõ dicimus differẽtiã loci nãlis. s. differẽtias situs ſm quas est qcũqꝫ motus: ⁊ hoc ↄtingit duplr: sũt .n. distĩcta ſm sitũ solũ: ⁊ sic sũt in mũdo sex differẽtie loci: sũt ẽt ſm positionẽ ptiũ corpis qđ est in loco: ⁊ hoc duplr: aut .n. sũt ſm relationẽ ad nos: aut ſm positionẽ nãlẽ ptiũ corpis ⁊ figurã: aut virtutẽ sine figura: ⁊ hoc dico pp celũ ⁊ ſm cõparationẽ qua ad nos sunt iste differentie in corpibus nõ aiatis: ſm ãt positionẽ ptiũ ⁊ figurã sunt in corpibus aiatis: ⁊ de oĩbus his exqsitaꝫ habemus reddẽ rõnẽ in celo ⁊ mũdo. Sed sufficit nobis hoc quocũqꝫ istoꝝ modoꝝ sumant̃ loci differẽtie: ipse determinat corp9 īfinitũ extremitate suaꝝ ptiũ: ꝗ̃ īpossibile erit istas differẽtias accidẽ corpori īfinito: ergo impossibile est corpus infinitũ esse in loco.

Tex. c. 55.

❡ Silr ãt ⁊ vĩr est īpossibile ꝙ locus sit īfinitus. ❡ Cũ igitur oẽ corpus in loco sit: īpossibile est ꝙ aliqđ corp9 sit īfinitũ. Si ãt forte aliqs ister ⁊ dicat ꝙ mũdus est corpus: ⁊ tñ in loco nõ est: dicimus ꝙ nos loqmur de corpibus sensibilib9 sensu tactus: q2 tale corpus pbĩ dixerũt eẽ īfinitũ. vel si volumus dicere mũdũ esse sensibile corpus: ⁊ celũ vltimũ esse sensibile corpus: dicemus corpus duplr esse in loco: vno quidem mõ ambiť ⁊ ↄscribiť aliquo corpore ↄtinente ipm: ⁊ hoc mõ nõ oẽ corpus est in loco: sed q̃dã sicut in sequẽtibus ostendemus. Alio ãt mõ dĩ esse in loco cui9 ptes determinant̃ ad differẽtias situs ⁊ loci: ⁊ sic oẽ corpus in loco est: q2 ptes ei9 ſm aliquã differẽtiã situs determinant̃. De hoc aũt qđ sit in loco est: opꝫ ꝙ sit alicubi: ⁊ qđ est alicubi: opꝫ ꝙ sit ĩ loco: q2 nihil est in gñe qđ nõ sit in aliqua spẽ: ⁊ de quo spẽs ꝑdicať: de illo ↄũr ⁊ genus ꝑdicať sicut est videre in gñe quãti ⁊ spẽbus eius: q2 qcqđ est ꝗ̃tũ aut bicubitũ: aut tricubitũ: aut in aliq̃

alia spe q̃titatis: ⁊ q̄ est bicubitũ: aut tricubitũ: aut aliã hu-
ius spẽm q̃titatis est q̃tũ: hoc.n. significat q̃re aliqd dr̃ q̃tũ:
ergo oĩe illĩ qđ est in loco opꝫ ꝙ alicubi sit sicut ꝫ aliquã spẽz
loci ⁊ dr̃ azsu⁹. Ois aũt talis loci spẽs ⁊ siᵒ dicta: aut est sursũ:
aut deorsuꝫ: aut in aliq̃ alia sex differẽtiarũ. Sꝫ vniuscuiusqꝫ
hoꝝ locoꝝ termin⁹ est ⁊ finis aliqs: q̄ ipsius distãtie opposi-
te sũt dñe fines: ꝑ oẽ corpus qđ est in loco est finitũ: ꝑ nihil
est actu corpus infinitum. Manifestũ est ergo ex his ꝙ non
est simpliciter corpus aliquod infinitum.

¶ Cap. 10ᵐ. Qualr̃ infinitũ est potẽtia: ⁊ cuius gñis sit potẽ-
tia illa: ⁊ quãsr̃ erit in actũ: ⁊ quis sit actus eius.

Tex. c. 56.

Superius dixim⁹ ꝙ multa ĩpossibi-
lia accidũt si oĩno negeť esse
infinitũ. Diximus eniꝫ hoc
ꝙ fm̃ hoc tẽporis erit quoddã initiũ ⁊ quidaꝫ
finis: ⁊ magnitudines nõ erũt diuisibiles in ma-
gnitudines in infinitũ: ⁊ numerus fm̃ hoc nõ
crescit in infinitũ. Cũ aũt his sic determinatis ⁊ ad vtranqꝫ
partẽ disputatis neutrũ ꝯtingere videať: nõ eni ꝯtingit ĩfi-
nitũ simplr̃ esse: neqꝫ ꝯuenit infinitũ simplr̃ nõ esse: opꝫ dice-
re ad hoc ꝙ infinitũ quodãmodo est ⁊ quodãmodo non est.
Esse aũt dupl̃r dr̃.s. fm̃ potẽtiã ⁊ fm̃ actũ: ⁊ nos dicimus ꝙ
infinitũ est dupl̃r. Est eni fm̃ appositionem in numeris ⁊ est
fꝫ diuisionẽ in ꝯtinuis: ⁊ quidẽ dictũ vel ꝓbatũ est ꝙ magni-
tudo nõ est fm̃ actũ infinita: q̄ nũ est magnitudo que exten-
diť in infinitum: sed diuisibilis est magnitudo in infinitis: ⁊
ideo dr̃ magnitudini in infinitũ accedere diuisionẽ: ⁊ hoc ex
hoc ꝓbať: q̄ non est difficile diuidere lineã ꝑ athomos: que
quidẽ athoma nõ sunt quãtitates: sed athoma eo ꝙ ꝑ ipsa
linea nõ põt ampli⁹ diuidi tali diuisione q̃li diuisa est: ⁊ hoc
fit qñ diuidiť magnitudo ꝑ eq̃lia ꝓportiõe ⁊ quãtitate sicut
in duas medietates vel tres tertias: vel q̃tuor quartas: ⁊ sic
de alijs ptibus aliquotis magnitudinis: talis enim diuisio
stat athomaĩr in magnitudine: q̄ tali diuisione nõ est diui-
sibilis magnitudo nisi semel. Alia aũt diuisione que etiã nõ
est difficilis duciť in infinitũ qñ diuidiť in equalia ꝓportiõe
⁊ nõ quãtitate. Qđ aũt qdã dicũt magnitudinis stare diui-
sionẽ eo ꝙ cõponaťex idiuisibilibus ⁊ intelligibilibus lineis
nõ est difficile iꝓbare: ⁊ hoc studebimus in 6ᵒ huius scie
libro.

Tex. c. 57.

¶ Relinquiť ꝑ ex oĩbus ꝓhabitis ꝙ infinitũ nõ est ni-
si potẽtia ⁊ nõ actu. ¶ Sed opꝫ nos distinguere in his q̃ po-
tẽtia esse dicunť: aliqui eni dicunť in potentia: ita ꝙ potẽtia
eius finiť ad actũ vnũ puꝝ: ita ꝙ cuꝫ in actu illo nihil rema-
net de potẽtia ad actũ illũ. Sicut es dr̃ in potẽtia statua ido-
li: ⁊ sperma in potẽtia dr̃ homo: ⁊ hoc mõ infinitũ nõ dr̃ in po-
tẽtia: q̄ sicut es qđ est in potẽtia statua idoli erat aliqñ sta-
tua: ita oporteret ꝙ infinitũ in potẽtia sumať esse aliqñ fm̃
actũ ĩfinitũ. Sed qm̃ multipl̃r dr̃ aliquid esse in potẽtia: tũc
etiã diciť alio mõ aliquid esse ad actũ in potẽtia que erit in
actũ nõ puꝝ: qui semp claudit in se potentiã ad actũ eundeꝫ:
⁊ hec sũt quoꝝ esse ẽ in fieri: q̄ in illa rõne ei⁹ qđ in actu sũt:
sunt ⁊ rõne eius qđ sũt potẽtialitatẽ hñt admixtã ad illius
actus succedẽtẽ particulã: sicut superius diximus de motu
qui est actus existis in potẽtia fm̃ ꝙ est in potentia: hoc mõ
etiã tẽpus est gratia motus: q̄ tẽpus est motus: ⁊ partes tẽ-
poris sunt hoc modo sicut dies. Et hoc mõ etiã sunt motus
qui dicunť agones in Olympiadibus ludis ⁊ torneamẽto ⁊
huiusmodi. In his.n. eo ꝙ in successione sũt: semp sũt aliud
⁊ aliud: nõ ita ꝙ diuisim fiat: sed q̄ ꝯtinue vnũ succedit alte-
ri: ⁊ in tali gñe potẽtie que actu ꝑmixta est dicimus esse infi-
nitũ: q̄ in his que sunt infinita sunt actus ⁊ potentia: actus
quidẽ respectu prius accepti ꝑ diuisionẽ: ⁊ hoc est finitũ: sed
potẽtia respectu posterioris accipiẽdi.s. ꝙ est in motu ⁊ tpe
succedens sibi sine interruptione: hoc est in diuisione infini-
ti: vel sine appositione: hoc est cum interruptione: ꝓpter qđ
diuisio vna ꝯtinui semp finiť ad acceptũ ꝑ diuisionẽ: sed in-
choat alia respectu recipiẽdi: ⁊ talis successio diuisionũ sine
mente fiat sine fm̃ accñs ponať fieri nunq̃ stabit in ꝯtinuo.
Et appositio nunq̃ stabit in discreto: cuius cãm in sequẽti-
bus assignabimus. Hic.n. nihil volumus dicere mõ: nisi fꝫ
quẽ modũ potẽtie ꝓcedat diuisio in infinitũ in ꝯtinuo: ⁊ ap-
positio in discreto. In tali eni successione qualis dicta est sic
olympia: q̄ olympia dicunť fieri in eo ꝙ erũt post id qđ ac-
ceptũ est de ipsis in ꝑsenti: ⁊ in eo ꝙ iteꝝ in ꝑsenti fiunt: sicut
quilibet motus olympia fuerũt agones in q̄bus nudi duel-
la faciebant: ⁊ iterabať post quinque ⁊ q̄nque annos: vt di-
scerẽt exercitiũ belli: tñ lꝫ infinitũ sit dictũ fm̃ hunc modum
potẽtie: tñ alr̃ est in tpe: alr̃ in hoibus: ⁊ alr̃ in diuisione ma-
gnitudinũ: fꝫ ꝙ huiusmodi potẽtia ad aliũ actũ est in diuer-
sis illis que enumerata sunt.

Tex. c. 58.

¶ Cõuenit enim oĩbus his in
hoc ꝙ oĩno ⁊ vl̃r est infinitũ: sicut in accipiẽdo semp aliud ⁊
aliud fm̃ successionẽ interruptã vel nõ interruptam vt dixi-
mus: ⁊ in accepto quidẽ est finitũ: sed infinitũ in accipiẽdo
alteꝝ post alteꝝ semp: ⁊ ideo infinitũ respectu potẽtia acci-
piẽdi: ⁊ nõ respectu actu accepti: ⁊ ideo infinitũ nõ opꝫ acci-
pere: sicut si sit hoc ꝑmanens ⁊ existis actu: sicut est homo gñā-
tus: aut domus facta: sed opꝫ ipsum accipe sicut id cuius eẽ
est dependens ad succedẽs in futuꝝ: ex eo ꝙ in ꝑsenti ⁊ in ꝓ-
terito est ceptũ: sicut diciť esse tẽpus ⁊ dies ⁊ agon: q̄bus nõ
ꝯuenit esse sicut est sub̃a ꝑmanens ⁊ saluata fm̃ totũ suũ esse
in hoc ꝑsenti: sed ꝯuenit eis esse successiuum: sicut diximus.
Sed lꝫ sic infinitũ ꝙ semp fit aut corrũpiť fm̃ id qđ acceptũ
est de eo: tñ est infinitũ respectu recipiẽdi semp alteꝝ post al-
teꝝ. Et q̄ accipiendũ fm̃ potentiã ⁊ nõ fm̃ actũ dr̃: ideo infi-
nitũ diciť in potẽtia ⁊ nõ in actu: ⁊ hoc qdẽ ꝯuenit oĩ infini-
to. Sed sicut diximus in sic accipiendũ differunt infinita: q̄
accepta in diuisione magnitudinis ꝑmanẽt saluata cũ acci-
piẽdis ⁊ ecõuerso: ⁊ sic accidit infinitũ ⁊ in magnitudinis di-
uisione: ⁊ in numeri additione. Sed in gñõne hominuꝫ que
fm̃ potentiã nõ deficit vnq̃: ⁊ in tpe nõ oĩa accepta remanẽt
cũ accipiẽdis. sed differũt: q̄ in hoibus accepta ꝑ gñatione
ꝑmanẽt aliquãdiu donec cõpleť periodus. In motu aũt ⁊ in
tpe ꝯtinẽdi incidunt accepta: ⁊ succedũt accipienda: ⁊ rõne
huius successionis fm̃ potẽtiã nõ est deficere in gñatione ⁊
motu ⁊ tpe.

¶ Ex dictis aũt pꝫ solutio cuiusdã ambiguita-
tis que est hec. Cũ.n. oĩs potẽtia reduceť ad actũ ⁊ referať
ad ipsũ nõ videť esse in potẽtia qđ ad actũ nõ reduciť. Sed
videť esse potẽtia vana que ꝑ actũ aliquẽ nõ ꝑficiť. Uanum

Nota solutionẽ notabilem.

aũt sicut in 2ᵒ huius scie libro ostẽsuꝫ est: nõ est in nã: potẽtia
ꝑ ĩfiniti nõ videť esse in nã: cum infinitũ nunq̃ sit finituꝫ in
actu. ¶ Dnius aũt solo est ꝙ esse infinitũ nõ est actus vel ꝑ-
fectio: sed iꝑfectio: sed diuidi in infinitũ vel fieri in infini-
tũ appositione aliquid hꝫ de actu: est.n. actus in se claudens
potẽtiã vt diximus: ⁊ iõ q̄ actus ꝯtinue in se claudit potẽtiã
ĩpõle est potẽtiã illã ꝑ actũ terminari vel finiri: fꝫ ꝯtinue exit
potẽtia ad actũ: ⁊ actus ꝯtinue reducit potẽtiã: ⁊ hoc modo
est in nã: ⁊ ideo nec vana nec veꝝ est qđ quidã dicunt ꝙ nul-
lo mõ exeat ad actũ: sed potius ꝯtinue exit in actũ ad quem
est: sicut ante iam probauimus.

¶ Cap. 11ᵐ. Scđꝫ quẽ modũ ĩfinitũ sit in ꝯtinuo ⁊ discreto.

Tex. c. 59.

Infinitũ aũt qđ est fm̃ appositionẽ in
numeris idẽ est quodãmõ ei
qđ est fꝫ diuisionẽ in ꝯtinuis
magnitudinibus: idẽ.n. est illi q̄ vtrũqꝫ est in
potẽtia respectu accipiẽdi: fꝫ nõ simpl̃r est idẽ:
q̄ infinitũ in diuisione ꝯtinui potẽtiã hꝫ diui-
sionis nõ respectu prius accepti ꝑ diuisionẽ: fꝫ respectu poste-
rius accipiẽdi. Infinitũ aũt qđ est in appositione hꝫ potẽtiã
sue ĩfinitatis in addẽdo ꝑus accepto ꝑ numeꝝ: ⁊ iõ ĩfinituꝫ
qđ est in additione in mõ ꝯuertibiliť se hꝫ infinito ꝑ diuisio-
nẽ: q̄ in q̃tũ ⁊ in quot diuisibile ꝯsiderať in ĩfinitũ respectu
accipiẽdi posterius ⁊ diuidẽdi: intm̃ ⁊ in tot addiť ad nume-
rũ ꝑus acceptũ in infinitũ. Infinitũ.n. in diuisione ꝯtinui nõ
fit ꝑ quẽlibet modũ diuisionis. Si.n. aliqs diuidẽs magni-
tudinẽ aliquã accipiat ptes diuidẽtes eã in eadẽ ꝓportione
⁊ magnitudine eq̃li necessario stabit diuisio: sicut si aliqs ac-
cipiat lineã.x. pedũ ⁊ diuidat ꝑ decimas eq̃les: vł ꝑ duo eq̃-
lia: vel ꝑ tria: stabit necessario diuisio: q̄ oĩs magnitudo fi-
nita tota remoueť ꝑ diuisionẽ qñ oẽs ptes remouenť ab ip-
sa que aliquotiẽs sunt in ea: ⁊ si qs velit diuidẽtia vlterius
diuidere nõ poterit sumere ꝑ diuisionẽ nisi cũ ꝓportiõe ꝑo-
ribus: cũ hoc ẽ ꝙ sint eq̃lia in q̃titate. Si.n. ego diuidã de-
cimã ptẽ.x. pedũ: potero qdẽ diuidẽ in decimas: fꝫ nõ erũt de-
cime eq̃les in q̃titate illis decimis q̃ erãt in linea.x. pedũ: ⁊
iõ quotiẽscũq̃ i magnitudie dĩsa diuidẽtia sumunť ita ꝙ sint
eq̃lia in q̃titate: ⁊ cũ hoc sisa i ꝓportiõe stabit nc̃cio diuisio
⁊ nõ ibit in infinitũ: ⁊ in diuisione illa ꝯsumiť ⁊ diuiditur tota
ea magnitudo. Si autẽꝫ diuidens magnitudinem accipiat

Nota q̃ diuisio ꝑ iũ magnitudinis in infinitũ tendat.

diuidētia fiūa in ꝓportiōe: sʒ nō eq̄lia in q̄ntitate nūq̄ stabit diuiſio: sʒ ꝓcedet in infi^m: cui⁹ exēplū est in linea.x.pedū: quā si diuidā in quācūq̄ ꝓportionē.s. subdupli vel subtripli ⁊c. postea diuidā vnā ptiū diuidētiū i eadē ꝓportiōe i suas subduplas aut subtriplas ⁊c. q̄ nō sūt eq̄les in q̄ntitate priorib⁹ nūq̄ stabit diuiſio: q: q̄libʒ ps p diuiſionē accepta in eadē ꝓportiōe ⁊ nō in eadē q̄ntitate bʒ i se ptes q̄ pnt accipi p diuiſionē. Sic ḡ ē infi^m p diuiſionē ⁊ nō alr: ē.n.po^e in diuiſiōe respectu accipiēdi posteri⁹: ⁊ nō ē in actu puro ⁊ simplici: sʒ poti⁹ i illo actu q i se ꝯducit ⁊ ostēdit potētiā: sicut actu ē dies ⁊ agō: ē āt hec potētia: sicut mãe po^e q̄ mã ē infi^e ⁊ pn^m īfinitatis: sʒ finitas est sicut for^e: ⁊ iō infi^m nō ē p se sicut finitū. In hoc ḡ ambo ꝯueniūt infi^e ꝙ sūt in po^e ⁊ nō in actu: nisi sicut dicim⁹ diē ⁊ agonē eē i actu.

Tex. t. c. 60.

¶ Et sʒ appōnē igit in numeris infi^m ē potētialr: ⁊ hoc qdeʒ in ꝓbabiliʒ dixim⁹ eē infi^e p diuiſionē quodāmō: est.n. vtroq̄ aliqd recipe eē respectu cui⁹ dr infi^m: qualscūq̄.n. accepo ptes p diuiſionē adhuc aliqd est eē diuiſionē ꝑus factā: qd accipe est p diuiſionē sequētē: ⁊ hoc addibile ē ꝑus acceptis q̄ dicta sūt p diuiſionē factā in ꝯtinuo: sʒ tñ in ꝯtinuis non est accipe magnitudinē q̄ excellat oēm magnitudinē determinatam ⁊ sūptā: sʒ in diuiſiōe excellat oē determinatū q̄ntūcūq̄ ꝑuuʒ: ⁊ sit min⁹ qd adhuc potētiale ē accipi p diuiſionē. Impoſſe enī est ꝙ in magnitudie respectu maioris accipiēdi ⁊ addēdi ꝑus accepto ꝯtinuo sit po^e ad infi^m: q: si eēt po^e respectu maioris: hoc nō accipet p diuiſionē: q: mai⁹ determinato nō accipit p diuiſionē: sʒ opʒ ꝙ itelliget addi ⁊ ꝯtinuari ad ꝑus acceptā magnitudinē: ⁊ hoc nō est poſſe: nisi ꝯcederem⁹ ꝙ infi^m nō ē p accñs: sʒ p se ⁊ actu puro: sicut dicūt qdā physiologi ꝙ infinitū ē eē totū corp⁹ mūdi: ⁊ est eē vltimū celū: cui⁹ suba est aer vel aliud corp⁹ simplex sensibile: sʒ hoc nō est verū: ⁊ iō nec hoc ē verū ꝙ corp⁹ ꝯtinuū in addēdo mai⁹ fit infi^m sʒ potētiā. Sʒ infi^m qd est in additiōe in numeris ē p ꝯriū ad modū diuiſiōis in infi^m q̄ est in ꝯtinuis: hui⁹ āt exēplū est ꝙ si nos accipiam⁹ magnitudinē finitā q̄ sit.a b. ⁊ diuidam⁹ ipsaʒ i duo media in.c. ⁊ diuidam⁹ eius vnā medietatē q̄ est.a c. in duo media ⁊ vnā illaꝝ addim⁹ ad medietatē priorē q̄ est.c b. ⁊ iterū reliquū diuidam⁹ in duo media: ⁊ vnā medietatē illi⁹ addam⁹ priorib⁹ ptib⁹ acceptis: sic talr diuidēdo nūq̄ ꝯsumem⁹ ꝯtinuū: ita ēt talr addēdo nūq̄ ꝑuenim⁹ ad totū ꝙ numer⁹ claudat in se oēs ptes q̄ fuerūt ꝑus in linea diuiſa: sʒ partes numerate semꝑ pauciores sūt q̄ fuerūt ptes linee ꝑme: ⁊ iō diuiſio ⁊ additio currūt in infi^m.

Tex. t. c. 61.

¶ Propter āt istā eādē causaʒ Plato dixit eē duo infi^e: q:.s. videbat infi^m fieri ex diuiſiōe p diminutionē ⁊ ex additiōe. Sʒ additionē ipse nō dixit eē p collationē discretoꝝ: sʒ poti⁹ p extēsionē ꝯtinui in maiorem q̄ntitatē in infi^m: ⁊ hoc fuit vnū i quo peccauit Plato. Scdʒ āt ē: q: cū dicēt duo eē infi^e: nō vtebat̄ sm̄ vitatē nisi vno qd p diuiſionē ē in ꝯtinuo: q: in numeris nō dixit eē aliqd infi^m: q: numeros respectu minimi dixit stare ad vnitatē: ⁊ in hoc verū dixit: ⁊ in augmēto dixit stare vnū icremētū ad deceʒ: ⁊ ex denario reiterari p numeros cōpositos: ⁊ hoc fuit falsuʒ: ⁊ hoc fuit scdʒ in quo peccauit Plato in positione infiniti.

¶ Cap. 12^m. Hec est digressio declarās q̄liter infi^m in additione numeroꝝ causat̄ ex infinito qd est in diuiſione.

In euidētiā autē eoꝝ q̄ dcā sūt opʒ intelligē ꝙ infi^m qd ē in additione numeroꝝ causat̄ ex infi^o qd est in diuiſiōe ꝯtinui: q: nihil est eē numeri nisi diuiſio: sʒ.n. discretio sit añ ꝯtinuitatē: eo ꝙ simplicior ē illa: idcirco ꝙ ꝓcedit ab eo indiuisibili qd ē simplici⁹: tñ numer⁹ sm̄ esse qd bʒ in reb⁹ numeratis causat̄ a diuiſiōe ꝯtinui ⁊ discretio sua est post ꝯtinuitatē eē qd bʒ i magnitudie ꝯtinua: qd q̄lr sit ꝯsiderare oʒ hoc mō. ¶ Scitū.n. est in ꝑdicamētis ꝙ ois q̄ntitas ab indiuisibili ꝓcedit. Sūt āt in gñe indiuisibili tria.s. vnitas: pūct⁹: ⁊ nunc. Vnitas āt ē indiuisibilis pōnē nō hñs: pūct⁹ vo indiuisibile hñs pōnē. Nūc āt est indiuisibile qd adiacet mobili qd fert̄. Cum igit̄ vnitas nec adiacet alicui mēsurato sicut nūc: nec pōnē habeat sicut pūct⁹: simplici⁹ ꝑcipat rōnē indiuisibilitatʒ q̄ pūct⁹ vel nūc: ꝓp qd ēt q̄ntitas est simplicior q̄ fluit ab vnitate sicut nūc q̄ q̄ntitas q̄ fluit a pūcto. Si āt numerus sm̄ eē ꝯsideraf qd bʒ in reb⁹ numeratʒ: tūc numer⁹ ē post diuiſionē ꝯtinui: q: vbi nō est diuiſio mãe ibi nō est numerus. ¶ Et hoc ostēdit trib⁹ rōnib⁹ quaꝝ vna sumit̄ ex multitudie q̄ est in numero: sicut dicit Boeti⁹: numerus nō surgit ex eodē iterato: q: si dicā: Marcus est vn⁹: ⁊ Tulli⁹ est vn⁹: ⁊ Cicero est vn⁹: cū Marcus Tulli⁹ Cicero sit vn⁹ hō: nō possuʒ ex tali iteratione iferre numeꝝ: nō.n. sequit̄ ꝙ sint tres: sʒ vnus. Sed si fiat collatio vnitatuʒ diuersaꝝ ꝯtinue infert̄ ⁊ colligit̄ numeri pluralitas: sicut si dicā Plato est vn⁹: Marcus est vn⁹: Petr⁹ est vnus: ꝯtinue ifero ꝙ illi sūt in nuō ternario. Cōstat āt ꝙ oia sic numerata sub aliquo vno sūt vniēte ea cui cōpetit diuidi in ipsa p accñs. cuʒ tñ vni ad ea p se sit for. ⁊ pl̄o: cicero sūt tres hoies: ⁊ hō ⁊ asin⁹ ⁊ leo sūt tria aialia: ⁊ aial ⁊ lignuʒ ⁊ lapis sūt tres sube corporee: ⁊ nunq̄ aliqd numerari pōt si nō accipiat̄ aliqd quocūq̄ mō vniēs ea que numerata sūt.

¶ Cōstat āt ꝙ vniēs in eo ꝙ vniēs nō est pn^m pluralitatis: sʒ poti⁹ id qd plurificat̄ sub alio. Est āt vniēs for^e gñalis vel spālis: ⁊ sicut vna est for^e: ita rñdet ei vna mã: q: vni⁹ forme in gñe vna est mã in gñe: ⁊ vni⁹ forme in spe vna est mã in spe. Sʒ diuidit̄ mã p ptes diuersas: p esse qd bʒ for^e in ipsa: ⁊ iō p se in pluralitatē agit̄ mã ⁊ pars mãe q̄ est in vno nō est illa q̄ est in alio: for^e āt non sic diuidit̄ q: sm̄ totā eēntiā saluat̄ in quolibʒ: sʒ for^e diuidit̄ p accñs.s. p eē qd bʒ in mã: mã āt diuidit̄ p se: ⁊ sic ꝯstat ꝙ ex vno surgit diuiſio pticulariū: q: sicut deñi est mã vni⁹ forme sm̄ ꝙ hoi vna est: ḡ discretio numeri q̄ diuersitatē exigit rei est ex mãe diuiſiōe q̄ diuersa est in ptib⁹ mãe: ⁊ nō ex for^e diuiſione q̄ vna est p rōnē in oib⁹ que numerat̄ sub vno aliquo cōi.

Nota de diuisione materie ⁊ forme.

¶ Si āt dicat̄ qualr h eē possit ꝙ for^e diuidat mãʒ: ⁊ tñ ipsa nō sit pn^m discretionis ⁊ numeri: sʒ poti⁹ mã. Sicut.n. est vna singularis mã in quolibʒ: ita est vna for^e singularis in quolibʒ.

Dubium

¶ Dicēdū ꝙ for^e nō diuidit̄ p se: sʒ p accñs: hoc est p esse qd bʒ in mã: nec diuidit nisi sm̄ ꝙ attigit mãʒ ⁊ terminat ipsaʒ: ⁊ cōplet ad spēm suscipiēdā: ⁊ hec oia ꝯueniūt forme p suū eē: ⁊ iō forma nō numerat̄ nisi nuō mãe ⁊ potētie.

Solutio.

¶ Et si obijcit̄ de aiabus q̄ in nuō eē dnr: ⁊ silr itelligētie. Dico ꝙ sm̄ ꝑipatheticos aie multiplicant̄ ad corpoꝝ multiplicationē: ⁊ intelligentie mltiplicant̄ ad numeꝝ mobiliū: ⁊ tūc numerat̄ numero ipsoꝝ: ⁊ nō p se. ¶ Verū āt aie ⁊ itelligētie hñt mãs quaꝝ diuiſiōe multiplicant̄ in seipsis suplus in pte dixim⁹ ⁊ in pl̄ia ꝑma pleni⁹ dicemus: iā ḡ pʒ ꝙ diuiſio mãe cā numeri est ⁊ cū mã nō diuidat̄ in plura nisi sit ꝯtinua diuiſio ꝯtinui erit cā numeri: ⁊ diuidēs ipsaʒ est forma: nō p hoc ꝙ est essentia cōis q̄ in quolibet est tota: sʒ p hoc ꝙ tāgēs ipsaʒ ꝑficit ⁊ terminat ipsaʒ: ⁊ iō ptē quā tāgit de ipsa ꝑficē ⁊ sepat a pte quā nō tāgit nec ꝑficit. ¶ Alia rō est ad idē: q: idē est pn^m indiuiduatiōis ⁊ numeri. Est āt indiuiduatiōis pn^m mã q̄ facit formā eē h ⁊ nūc: cū vlis forma sit vbiq̄ ⁊ semꝑ q̄ntū est de se: ⁊ iō etiā mã per hec diuisa in mltis indiuiduat cā est numeri. Numer⁹ aūt sm̄ latinā linguā dr nutus memeris. Est āt memer diuiſio: ⁊ sic numer⁹ idē est qd nutus diuiſiōis: hoc est nut⁹ ad diuiſionē. Forma aūt de se nō diuidit̄: sʒ integra manet vt dixim⁹: cū forma gñis sit in q̄libet spe q̄ p dñas diuidit̄: ⁊ forma spēi sit in quolibet indiuiduo q̄ materijs suis diuidunt̄: sʒ mã est q̄ diuidit̄ p se: ꝓp qd dicit Arist. in 5° ꝑme ph̄ie: ꝙ idē ē differre nuō ⁊ differre mã. Sūt āt q numerant̄ p mãm vt dixim⁹: vt forma ⁊ mot⁹ ⁊ tps ⁊ oia alia: cū igit̄ numerus a diuiſiōe ꝯtinui causet̄: opʒ ꝙ ifinitas in nuō causet̄ ab ifinitate in diuiſiōe ꝯtinui: ⁊ hoc est qd volum⁹ in hoc capl̄o iuestigare.

Anime intellectiue multiplicant ad multiplicationes corpoꝝ ⁊ intelligentie ad multiplicationē orbiū sed cōtra hoc videt eē dcm̄ Cōmen. ꝑmo de aia in cō 5. vbi hʒ ꝙ hōies cerui ... differūt a mēbris leonis ... si sicut aia ab anima.

¶ Cap. 13^m. Hec est di. de. q̄re nō est infi^m sm̄ extēsionē quāti.

Sed adhuc opʒ nos inuenire cāʒ q̄re in ꝯtinuis nō sit ifinitū in augmētū: sicut est infi^m p diuiſionē: q: tūc sciem⁹ q̄re errauit Plato. Sicut eni supra dixim⁹ geometer petit ꝙ nullā lineā sit accipe adeo lōgā qn liceat accipe maiorem qd nō facēt nisi po^e extēderet̄ linea in infi^m. Et nos nō videmus ꝙ nã aliqd q̄ntū ꝓduxit in infi^m: ⁊ si posset in ifinitū ꝓducē: tūc necessario ꝓduxisset: q: sicut supra diximus in rebus eternis nãlib⁹ idē est posse ⁊ esse. Eterna.n. sūt oia vlia quo ad hoc ꝙ imutabilia sūt: q: semꝑ sūt actu in quo debēt esse. ¶ Sciēdū ḡ ꝙ extēsio i quāto est a forma ⁊ ad q̄ntitateʒ: in q̄ forma valeat exercē suas opatiōes ⁊ extēsio lʒ sit mãe put est sub q̄ntitate: tñ forma est q̄ extēdit hui⁹ signū est in corpib⁹ aiatis q̄ augmētant̄ in qb⁹ ⁊ augmētās primuʒ qd nō auget̄ est forma: ⁊ id qd auget̄ est pars sʒ formam ⁊ nō sm̄ mãm: ⁊ auget̄ ad quātitatē sm̄ mãm determinatā ⁊ nō vltra: ⁊ hoc

Qualiter vnitas simplicior sit pūcto ⁊ tpe nunc.

Nota quod extēsio ē a forma ⁊ qualr a materia.

oiuz subtilis ꝛ certa rō i p̄mo pigeneos assignabit̃. Qḋ ḡ sic sit extēsio in corpib⁹ aiatis demōstrat̃: qm̄ for⁹ fac̃ extēsionē q̄titatis: in oib⁹ alijs fac̃ āt eā s̄ȝ pportionē q̄ vires for⁹ ꝛ potētie ei⁹ valēt exerceri in tāto ꝛ nō in maiori ꝛ iperfecte exercent̃ i minori: ꝛ iō for⁹ extēsiōis pōit finē vltra quē nō licet pcedē: for⁹ ḡ p̄n^m ē finitatis ꝛ terminatiōis ꝛ oino q̄ti: ꝛ iō nullū q̄tū s̄ȝ mā̄ȝ vl s̄ȝ potētiā vē pōt duci i ifi^m. ¶ Est aūt ꝛ hui⁹ alia rō nō adeo pbica talis: q̄ si q̄tū i eo q̄ q̄tū posset eē ifi^m oportēt q̄ eēt ifi^m: q̄ i reb⁹ talib⁹ idē ē posse ꝛ eē: ḡ tūc nō debēt eadē rō finis in spēb⁹ q̄titatȝ: ꝛ hoc falsū ē: q̄ circulus ē figura vna linea ɔtēta: ɔtētū āt ē finitū: ꝛ corp⁹ est qḋ lōgitudinē ꝛ latitudinē ꝛ pfūditatē hȝ: ꝛ hoc ē fini^m: ꝛ sic de alijs. ¶ Si āt qs q̄rat q̄re nō sil̃r est de diuisione q̄ in ea sit idē eē ꝛ posse: ꝛ q̄ ipsa vnitas ē ifi^m respectu accipiēdi in po⁹: dicēdū q̄ cā h̄ ē q̄ p̄n^m diuisionis ē mā sic dixim⁹: ꝛ mā p̄n^m ē ifinitatis. In mā āt nō ē idē posse ꝛ eē: s̄ȝ mā subīstat actui q̄ est sic fieri sic dies ꝛ agō: ꝛ iō q̄tū s̄ȝ mā̄ȝ ē diuisibile: ꝛ p̄n^m diuisibilitatis in ipso ē mā: s̄ȝ s̄ȝ formā ē extēsio: ꝛ p̄n^m extēsiōis i ipo est for⁹: q̄l̃r āt diuisibilitas ad mā̄ȝ reducit̃: nos īfra in loco pprio osidem⁹. ¶ In numeris āt ifi^m ē p ɔuersū modū: q̄ in numeris p̄n^m eē numeri ē vnitas. ꝛ illa ē formalis in numeris: ꝛ q̄ formali idiuisibili pficit̃ numeri aggregatio: iō p diuisionē stat in idiuisibili vno: q̄ āt aggregatio fit ex ptib⁹ diui mālibus: sic dcm̄ ē supra: iō ifinitat̃ numer⁹ in additiōe ꝛ icremēto siue plalitatis. ¶ Est āt adhuc notādū q̄ ifi^m sic ifi^m ē: ita hȝ potētiā ifinitā. Est āt ifi^m nō s̄ȝ formā: s̄ȝ s̄ȝ mām vt diximⁿ: hȝ ḡ ifinitā potētiā mālē. Est āt po⁹ mālis s̄ȝ quā ē fieri ꝛ nō facē: ꝛ iō po⁹ ifiniti ē ifinities fieri ꝛ nihil facē: ꝛ iō peccāt q̄ dāt ifinito ptātē diuinā. Nihil.n. adeo debile ē sic ifi^m: ꝛ iō ipm nullo mō ē diuinū: s̄ȝ si eēt ifi^m extēsiōe hoc hēret potentiā ifinitā: sic ondet̃ i fine octaui hui⁹ scie: q̄ ei⁹ po⁹ nālis q̄ ē s̄ȝ q̄litatē actiuā: sic est calm ꝛ frigidū: graue vl leue: ꝛ ille potētie nāles crescūt mltiplicata sui mā qḋ ē subȝ nāle: sit ḡ ifinita si subm sit ifi^m: q̄ tali po⁹ nō est: nec actū hēe pōt: ꝛ iō nō pōt esse aliquid qḋ sit extensione infinitum.

Nota q̄re diuisio magnitudinis tēdit in ifinitū: nō aūt additio.

Si esset mālē ifinitum hēet virtutem actiuā infinitā.

¶ Cap. 14^m. De diffinitione infiniti: ꝛ quare non est infinitum s̄m magnitudinis extensionem.

Tex. c. 63.

Ontrario aūt mō accidit diffinite i finitū: qm̄ sic diffinierunt pōi dicētes actu aliqd eē ifinitū: ipm.n. diffinierūt ipm sic dicētes id esse ifinitū: cui⁹ ptes si qs accipiat p numeȝ vl mēsurā nulla eāȝ eē ext̃ ipm: s̄ȝ hoc mō oportēt q̄ ifi^m hēet oīa sua itra: ꝛ tūc ifi^m nō eēt respectu alteri⁹ accipiēdi p diuisionē: ꝛ respectu addēdi vlteri⁹ nūō sic dixim⁹: s̄ȝ esset tm̄ respectu accepti: ꝛ hoc mō supra ondim⁹ q̄ ifi^m ē finitū: qḋ ē ipole. Opȝ ḡ sic diffiniri vt dicat̃ ifi^m eē cui⁹ semp aliqd est ext̃ accipe. ¶ Signū āt hui⁹ est anulus vl circulus vndiq̄ planus ꝛ ɔtinu⁹: hos.n. ɔsueuim⁹ sic ifinitos dicē eo q̄ nusq̄ accipiat̃ in termino sui qn semp eadē rōne accipiat̃ aliqd post illō in quo terminari dicit̃: tn̄ illa dicit̃ s̄ȝ silitudinem ifinita: ꝛ nō s̄m vitatē. In anulis.n. ɔtinue accipiēdo nō semp sūt altera s̄m subam: s̄ȝ sūt altera in situ circulatiōis: ꝛ mltotiēs sunt eadē i suba: s̄ȝ sepe repetat̃ acceptio. Sȝ id qḋ ɔtinue accipit̃ in ifi^o eē p̄^m acceptū p diuisionē opȝ eē aliud p subaȝ: ꝛ nūq̄ eē pus acceptū: s̄ȝ accipiēdū posteriori diuisione ɔtinue fac̃ ifi^m: ꝛ hoc nūq̄ priori diuisione fuit acceptū. Infi^m igit̃ s̄m diuisionē verū ē: cui⁹ ptes s̄m q̄titatē accipiētib⁹ semp ɔuenit aliqd ext̃ acceptū pus accipe: s̄ȝ.n. accipiēdū nō sit ext̃ ɔtinuū qḋ diuidit̃: tn̄ ipȝ qḋ accipiēdū nō ē idē accepto: ꝛ q̄ i ɔtinuo semp aliqd restat accipiēdū: iō in ifi^m pcedit diuisio: cui āt nihil ē ext̃ hoc ē pfectū ꝛ totū s̄m q̄ huiusmodi. Totū.n. sic diffinim⁹ dicētes q̄ totū ē cui nihil deest de his q̄ ptinēt ad suū cōplemētum. Sic.n. dicim⁹ hoiez totū q̄ est res nālis: ꝛ arcā totā q̄ est res artificialis. Sic totū ē in reb⁹ singularib⁹ q̄ sūt ptes vniuersi: sic ꝛ ipm oē siue mūdū dicim⁹ totū: cui⁹ nihil ē ext̃ simplr ꝛ absolute: s̄ȝ oīa hȝ itra se: ꝛ cui⁹ aliqd ē ext̃ nō oē vl totū ē cū aliqd desit ei. Totū.n. ꝛ pfectū aut sūt idē po⁹: aut sūt idē ɔxia s̄m mā̄ȝ: subo.n. sūt idē penit⁹: q̄ qcqd ē totū ē pfectū: ꝛ qcqd ē pfectū ē totū: s̄ȝ s̄ȝ rōnē sūt ɔxia: qm̄ pfectū ē qḋ attigit iā finē q̄ ē cōplemētū ꝛ pfectio ipi⁹: totū āt ē qḋ itegratū ē ex oib⁹ suis q̄ ɔtinent̃ in ipso sub for⁹ sua: pfectū igit̃ nullū ē qḋ nō habeat finē: finis āt ois termin⁹ ē ꝛ terminat id qḋ pficit: cū igit̃ ifi^m dicat̃ a puatiōe finis vel termini: nullū ifinitū est pfectū vel totū. ¶ Propter qḋ opinādū ē q̄ Parmenides melius dixit q̄ Melissus. q̄ cū posuit ens eē totū vnū ꝛ imobile voluit dicē q̄ eēt ifi^m: cū hoc q̄ dicebat ipm eē totū vel oē. Sȝ ꝛ Melissus totū dixit eē ens: ꝛ cū hoc dixit ipm eē ifi^m. Dicebat.n. Parmenides q̄ totū erat p hoc q̄ extremitas eq̄l̃r distabat a medio: ꝛ ifra ens oīa ɔcludebant̃. Dixit.n. q̄ nō erat in ifi^m abire ɔtiguādo corp⁹ ad corp⁹ circūdās: sic si ligaret̃ liciū vel linū ad filū. sic dixerūt ples pbōx: sic supi⁹ dixim⁹. Cū in hoc q̄ pōi dixerūt ifi^m eē totū ꝛ pfectū: s̄ȝ erratēt acceperūt dignitatē quā dixerūt i ifi^o: dixerūt.n. oīa ɔtinē: ꝛ ēt in seipso hēe. Et cā dci eoȝ fuit: q̄ silitudinē hȝ cū toto: q̄ ipm ē mā ꝛ subm toti⁹. Est.n. ifi^m mā pfecte magnitudis s̄ȝ q̄ pfecta magnitudo ē: q̄ ē terminata p diuisionē vl dimēsiōes: talis.n. magnitudo p ea q̄ in ipsa sūt po⁹ subijcit̃ infinitati: ꝛ iō ifi^m qḋ ex mā ē ifi^m: po⁹ totū ē sic mā po⁹ hȝ terminationē actu: tn̄ nō ē totū s̄m se: diuisibile.n. ē s̄m diminutionē ɔtinue faciēdā: ꝛ sic ifi^m est s̄ȝ appōnē q̄ fit ad pus acceptū in numeris: ꝛ iō neq̄ȝ totū neq̄ȝ finitū ē p se. s̄ȝ p formā pficiētem: ꝛ iō nō ɔtinet s̄ȝ ɔtinet̃: ꝛ numer⁹ vnit̃ itē a fines suos a for⁹ iquātū ē ifinitū: ꝛ q̄ p puationē finis ꝛ for⁹ di: ꝛ oē qḋ noscit̃ p se noscit̃ p formā ꝛ finē: iō est etiā ignotū inquātū est ifi^m: eo q̄ s̄ȝ se hic spēm nō hȝ p quā cognosci debeat: vn̄ delatū ad alterȝ di: eo q̄ ē ifi^m: eo q̄ mā hȝ quā di cū puatiōe finis nō hȝ formā: nō āt di delatū hoc mō quo accñs opȝ eē delatū. neq̄ȝ sup aliō eo q̄ nō ē in seipso: hic āt ppe di delatū: neq̄ȝ di delatū hoc mō q̄ forma di eē delata q̄ est in mā nō hñs eē extra ipsaȝ: ꝛ hoc min⁹ di eē delatū ad illō: s̄ȝ di delatū sic id qḋ nō hȝ pfectionē a se: s̄ȝ ab alio: sic mā defert̃ ad formā q̄ ɔtinet ipsaȝ: ꝛ finit: ꝛ terminat: hoc iproprijssime ē delatū. ¶ Manifestū ḡ est ex dictis q̄ magis hȝ ptis rōnē q̄ toti⁹: qm̄ ptis rō ē ipfecti rō: sic mā po⁹ ē toti⁹: sic eos statue q̄ ifi^m nō ɔuenit nisi s̄ȝ mā̄ȝ: ꝛ iō lȝ Plato in hoc bn̄ dixit q̄ posuit infi^m eē in magno ꝛ puo s̄m q̄ sūt mā oīuȝ: tn̄ in hoc errabat q̄ dixit illa ɔtinē oīa sensibilia ꝛ itelligibilia: hoc ē formas itelligibiles: vt ideas ꝛ sepatas: ꝛ formas sensibiles q̄ sūt in idiuiduis. Cū enī ifi^m sit ignotū ꝛ iterminatū nō pōt terminare ꝛ facē nota ea q̄ noscunt̃: ɔtinēs āt ē terminās ꝛ notificās: ḡ si ifi^m ɔtinet sensibilia ꝛ itelligibilia ipȝ terminat ꝛ notificat: vtraq̄ȝ ḡ ɔtinet ꝛ notificat itelligibilia q̄ Plato dixit eē p̄n^m cognitiōis ꝛ scie: ḡ qḋ ē ifi^m ꝛ ignotū facit nosci ea q̄ sūt pncipia ois scie ꝛ notitie qḋ ē ipole. Impole est ḡ ifi^m ɔtinē ꝛ terminare: sic Plato dixit. ¶ Scḋȝ rōnē āt eadē ɔtigit q̄ nō videt̃ eē ifi^m nec ē s̄m extēsiōis appōnē ɔtinue sic q̄ excellat oēȝ dterminatā magnitudinē: ꝛ q̄ for⁹ extēdēs ē terminās ꝛ finiēs: ꝛ iō cū augmētū sit s̄ȝ formā magnitudo ois erit finita: s̄ȝ i diuisione ē ifi^m eo mō q̄ dixim⁹: q̄ diuidit̃ s̄ȝ mā̄ȝ i ifi^m q̄ itus ɔtinet̃ ꝛ quā spēs ꝛ for⁹ ɔtinet: hoc āt q̄liter sit in seq̄ntibus ostēdemus.

Tex. c. c. 66. In quo errauit plato de infinito.

Tex. c. c. 67.

¶ Cap. 15^m. Quare in nūeris stat diuisio ꝛ nō stat icremētum.

Ex eadē rōne ꝛ cū numer⁹ crescit i ifi^m ꝛ nō diminuit̃ in ifi^m: q̄ vnitas ē minimū in qḋ diuidit̃ numer⁹: ꝛ ē termin⁹ in quo stat diuisio. Et q̄ idiuisibile non diuidit̃: iō numer⁹ nō diuidit̃ vltra vnitatē: sed in magnitudinib⁹ ecōuerso ē: diuidēdo.n. magnitudinē in min⁹ accipiēdū p diuisionē excellit oēȝ magnitudinē acceptā: ita q̄ efficit̃ min⁹ semp: s̄ȝ i mai⁹ stat q̄ inenit̃ totū ꝛ pfectū cui ipoīis ē additio: sic pbabit̃ in p̄mo de ce. ꝛ iō nō ē magnitudo s̄ȝ extēsionē ifinita cui⁹ supi⁹ assignauim⁹ cāȝ. Cā āt stat⁹ diuisionis numeri ē q̄ vnū in quo stat diuisio ē idiuisibile: q̄re āt vnū ē: est.n. oē qḋ ē vnū vnitate ꝛ idiuisibilitate vnū: vt hō vn⁹ ē q̄ idiuisibil̃ ꝛ idiuisus s̄ȝ spēȝ ē: ꝛ iō nō ē mlta. Nihil.n. vt supra dixim⁹ accipit nūeȝ ppe p se nisi p hoc q̄ accipit diuisionē pp qḋ ēt ples hoīes pticipatōe spēi dicit̃ vn⁹ hō q̄ nō differūt abinuicē diuisa humanitatis: s̄ȝ diuisōe mām: ꝛ si for⁹ diuidit̃ hoc ē s̄ȝ eē: pp qḋ s̄ȝ eēntiā ꝛ nō eē idiuisibilis ē for⁹ in vnoquoq̄ȝ: ꝛ iō ē vn⁹ ꝛ nullo mō ples: numer⁹ āt est ples vna vnitate aggregate: ꝛ ē q̄libȝ q̄dā for⁹ siue q̄dā discretio pp id qḋ simplr̃ retinet formā in nūō: h̄ ē vnū: ꝛ q̄ for⁹ idiuisibilis ē: nec ē q̄ vnū sit idiuisibile: ꝛ q̄ numer⁹ ex talib⁹ cōpōit̃ iō i talia diuidit̃: ꝛ iō ɔstat i ipsis tāq̄ȝ idiuisibilib⁹ diuersis: q̄ sic sup⁹ ondim⁹ numer⁹ nō colligit̃ nisi ex vnitatib⁹ diuersis: ꝛ si ex vna ɔtinuātur: ḡ nūeȝ for⁹ vnitate ꝛ discrete q̄ ēt faciūt stare diuisionē ipi⁹ s̄ȝ q̄ ad rē refert̃: hoc.n. mō h̄ loq̄mur de nūō s̄ȝ q̄ dixim⁹ supra. Qḋ āt hoc veȝ sit pȝ: q̄ duo ꝛ tria: ꝛ alij nu-

meri sūt noīa denoīata a numeris qb⁹ numeram⁹ res. Duo enī denominanē a binario: ⁊ tria a trinario: ⁊ sic de alijs: ⁊ hec sūt res icōtinuā discretionē hītes ex solis vnitatib⁹ tot quot p spēz numeri signanē: q̄r duo sunt due vnitates: ⁊ tria sūt tres: ⁊ sic de alijs: ⁊ iō stat pcessus diuisionis in q̄libet illaꝝ vnitatū: s3 in plus numeꝝ respectu addēdi semp ē itelligere: eo q̄ in illa cōparatione nō sepaē numer⁹ a ꝯtinui diuisiōe: s3 poti⁹ causaē ab illa: sicē supra dixim⁹: ⁊ iō s3 det spēz numero: ⁊ sic idiuisibilis vnitas: tn̄ q̄r depēdet a ꝯtinua diuisione: ⁊ est in potētia addēdū semp: iō est vt po⁹ mā̄e ⁊ cā ifinitatis: eo q̄ ifinite sūt decisiōes magnitudis sibi succedentes que sicē po⁹ ⁊ nō actu sūt in magnitudie: ita po⁹ ⁊ nō actu sūt in additiōe numeri: ⁊ iō acceptū p diuisionē ⁊ addēdū numero semp excellit oēz magnitudinē determinatā: s3 fm hoc q̄ sic ꝯtinue addiē nullomō a diuisiōe magnitudis sepaē: neq3 ifinitas est in aliquo vno manēte: q̄r sic eēt actu: s3 finiē ꝯtinue sicē tp̄s cui⁹ eē est in successiōe: ⁊ sic numerus qui est gen⁹ tp̄is in ꝯtinuo fm p̄us ⁊ posteri⁹ fm successionē numeraē. ¶ Est āt sciendū q̄ numerus sit simplr̄ plura ⁊ fm q̄d vnū: ⁊ est q̄si collectio id qō simplr̄ formale est in nuō est vnitas: ⁊ hoc abstrahit a re q̄ fm formā est vna: ⁊ collectio in nuō duplr̄ ꝯsideraē. s. vt terminata in vitio vno addito: ⁊ sic mālis collectio numer⁹ ē in actu p vnū vltimū additū qō dat nuō spēz numeri qui est vel ternari⁹ vel q̄ternarius: vel ali⁹ numer⁹: ⁊ ꝯsideraē vt depēdēs ad addēda: ⁊ sic collectio que mālis ē in nuō ē: sicē mā ifinita: ⁊ iō hoc est in nuō cā ifinitatis: ⁊ hoc mō plana sūt ea que dcā sūt de cā ifinitatis numeri. ¶ S3 in magnitudinib⁹ ꝯtrā ē: ꝯtinuū. n. ad mālia diuidiē in ifini^m: q̄r nō diuidiē fm formā s3 fm mā3: ⁊ in mai⁹ nō est ifi^m: q̄r extēsio est fm formā: ⁊ hec est cā finitatis: quātū enī fm augmētū ꝯuenit eē magnitudinē quādā tātū ꝯuenit eē i mūdo ⁊ in ptibus ei⁹: q̄r sicut diximus in talib⁹ nō differt posse ⁊ eē cū sint p̄n⁹ aliorꝫ ⁊ iō ncc̄ia: ⁊ iō q̄r nulla magnitudo sensibilis est ifinita in mai⁹ nō ꝯuenit eē excellētiā in ifinitum cuiuslibz magnitudinis determinate: q̄r si hoc dareē esse oporteret q̄ fm potentiā nature ⁊ actū esset aliquod corpus maius vltimo celo qō falsū esse ostēdiē in primo libro de celo ⁊ mundo.

¶ Cap. 16^m. Q̄r infinitas ratio per prius ⁊ posterius conuenit magnitudini ⁊ motui ⁊ tempori.

Tex. t. c. 69.

Tex. t. c. 70.

INfinitū autē nō est vno mō ⁊ vnitate in motu ⁊ magnitudine ⁊ tpe tanq̄ vna q̄dā nā: s3 in his diuidiē p̄us ⁊ posteri⁹: q̄r sicē ista se hāt ad q̄titatē: ita se hāt ad nāz ⁊ rōnē ifiniti: p̄us. n. pticipat rōnē ifiniti magnitudo que p diuisionē est ifinita: q̄r s3 q̄libet diuisio accepta sit finita: tn̄ depēdētia ꝯtinua ad diuisionē est ifinita. Sicē enī mā nulla forma sic finiē q̄n depēdētiā hēat ad aliā: ita est de diuisiōe ꝯtinui: q̄r nūq̄ adeo finiē p diuisionē q̄n diuidētia fm ptēs diuidēdorꝫ depēdeāt ad vlteriorē diuisionē ex mā ⁊ po⁹ māli ꝯtinui: ab illo āt est ifinitū in numeris ex hoc q̄ collectio numeri semp depēdet ad ea que diuidi pnt ex ꝯtinui diuisione segregante ptes ꝯtinui: ita q̄ sicut nuīq̄ p diuisionē pnt accipi oēs ptes ꝯtinui: ita nūq̄ pōt ꝯsiderari numerus qui numerat ꝯtinuū p collectionē suaꝝ ptiū acceptaꝝ p diuisionē: q̄r āt iste due sūt spēs q̄titatis simplr̄: iō ista duo pcipiūt simplr̄ rōnez ifiniti: mot⁹ āt ē ifinit⁹ p posteri⁹: q̄r. s. magnitudo q̄ mouēē vel in qua est mot⁹ est ifinita siue ille motus sit localis siue alteratio: siue augmētū ⁊ diminutio: sed ⁊ tēpus est infinitū pp̄ter motū: cui⁹ ipsū est numerus: sed his vtimur h tanq̄ suppositis ⁊ positis sine pbatiōe ⁊ demōstratione. Posterius autē in fine q̄rti: ⁊ in s⁹ hui⁹ scie lib⁹ tētabimus dicē q̄d est: ⁊ pp q̄d est vnūqōq3 istoꝝ: ⁊ pp q̄d est oīs magnitudo diuisibilis in magnitudine: s3 q̄n gr̄a magnitudis diuidiē vnūqōq3 istoꝝ.

¶ Cap. 17^m. Q̄lr mathematici ꝯsiderant infinitum.

Tex. t. c. 71.

RAtio autē hec ifiniti nō remouet mathematicos a ꝯsideratiōe ifiniti: verū enī est q̄ ipsi supponūt qōdā ifinitū eē in augmēti extēsiōe fm quēdā modū: l3 enī nos negem⁹ eē ifinitū p extēsionē q̄titatis ꝯtinue: ita q̄ dicam⁹ nullū q̄tū ita magnū eē fm actū q̄ ip̄z sit intrāsibile: si accipianē ptes ei⁹ finales in pportiōe ⁊ eq̄les in q̄titate: tn̄ nō negam⁹ q̄n poni possit fm imaginationē q̄titas adeo magna q̄tā volum⁹ eā hīe: ⁊ hoc vo est ifinitū mathematici: q̄r nulla adeo magna dscribiē linea cui nō accipiam⁹ maiorē si volum⁹ eā hīe ad demōstrādum aliq̄d. Mathematici nō idigēt in sua scia magnitudie ifinita fm actū: q̄r nō accipiūt q̄titatē fm eē: s3 fm imaginationez: ⁊ pcedūt fm ptātē imaginatiōis cōponētis figuras ⁊ angulos: ⁊ nō fm ptātē rei imagiāte. Mlte. n. figure geometroꝝ nullo mō sūt in corpib⁹ nālib⁹: ⁊ mlte figure nāles ⁊ p̄cipue aīaliū ⁊ plātaꝝ nō sūt dterminabiles arte geometrie: ⁊ iō nō idigēt ifi⁹ qō sit fm eē: s3 poti⁹ qō dseruit imaginatiōi: ⁊ hoc ē vt liceat ptrahē lineas i q̄titatē q̄tā volūt: ⁊ nulla dterminata magnitudie ab hoc mō imaginatiōis ipediri. Adhuc āt alia rōne nō idigēt actu ifi⁹: q̄r maxie magnitudini fm eādē rōnē in est secari sicē pue: ⁊ iō q̄tū ad vim dmōstratiōis nihil dīre est vtrū dmōstratio fiat i pua vl̄ i magna vl̄ ifinita vl̄ in ifinita q̄tū ad hoc: ⁊ iō q̄ negeē ifi^m eē actu: nihil ipedit ꝯsideratiōnē mathematicoꝝ: sed q̄r tn̄ mathematicā lineā accidit diuidi pp hoc pōt mathematic⁹ ꝯtinuū i ifi^m diuidere ⁊ nūeꝝ crescē p aggregatione. ¶ Cā diuisiōis i ifi^m ē: q̄r magnitudo cōponiē ex magnitudinib⁹: ⁊ iō cū diuidi sit passio q̄ti: ⁊ nulla ppa passio destruat suū subm: iō diuisio nūq̄ tollit formā q̄titatis a cōtinuo vl̄ discreto pp qō q̄r for⁹ ꝯtinui māet i diuersis ⁊ diuidētibus efficiē semp p̄cedēs i po⁹ ad vlteriorē diuisionē: ⁊ iō diuidiē semp i ifi^m. Si āt diuisio sepet formā ꝯtinui a ꝯtini mā: tūc absq3 dubio remanēt i mā po⁹ diuisibil ⁊ nō actu: ⁊ iō nō posset diuidi i ifi^m nisi p̄us illa po⁹ ad actū reducēē: ⁊ hoc si fit nisi p formā q̄titatis positā i mā: sicē osdim⁹ in p̄mo li⁹ hui⁹ scie in p̄mississ.

¶ Ca. 18. Q̄lr ifi^m i gn̄e cāe māl: ⁊ q̄lr ē d ꝯsideratiōe phici.

Tex. t. c. 72.

QVoniā autē cāe diuerse sūt q̄drifariā manifestū ē: q̄n ifi^m ē cā sicē mā: ⁊ cū dicaē fm nomē a p̄uatiōe finis: oꝫ q̄ eē ipsi⁹ sit p̄uatio. Et q̄r nō ē actu s3 ē passio q̄ti finiti oꝫ q̄ subm ipsi⁹ sit q̄tū ⁊ sensibile corp⁹: ⁊ hoc ēt appet ex hoc q̄ oēs pōt alij vtunē i finito sicē mā: pp hoc q̄ ēt icōueniēs ē: vt dicaē ꝯtinē cū mā si ꝯtineat s3 ꝯtineaē: hic āt supi⁹ assignauim⁹ rōnē. ¶ Op3 āt h duo id agare ad itelligētiā eoꝝ q̄ h dīr: quoꝝ vnū ē q̄lr ifi^m ē i gn̄e cāe mālis: ⁊ fm q̄ ex illo sciē q̄lr ifi^m cadit i scie nālis ꝯsideratione: h. n. duo vsq3 ad hūc distulim⁹ locū. ¶ Ad itelligēm āt reuoceē ea q̄ i p̄mo li⁹ sūt determiata q̄lr. s. mā abstracta a q̄titate idiuisibil ē fm actū ⁊ diuisibil po⁹: ⁊ efficiē actu diuisibilis q̄n efficiē q̄ta fm actū. Qō āt po⁹ sit diuisibilis in seipsa sicē po⁹ h3 ptē eē ptē sic osdiē. Diuidaē. n. linea phica lignea. s. vl̄ ferrea in duo media: ⁊ sumanē ppōnes q̄ i fine q̄rti pbabūē. s. q̄ vbi nō ē dīa distiguēs ppa q̄ ibi remāet vnitas p se: l3 p accīs fiat diuisio. vbi gr̄a. isocheles vel isopleuros l3 sint duo triāguli: tn̄ sūt vna figura p se: q̄r l3 differāt dīa triāguli: nō tn̄ differūt dīa figure: q̄r vtraq3 sūt figura triāgula. Ita enī q̄dratū ⁊ q̄drāgulū sūt figura vna ⁊ q̄drilatera duo: ⁊ sic ē in oib⁹ q̄ id qō ē rō ꝯuenietie i eis nō pōt eē rō diuisionis ⁊ dīe. ¶ Redeam⁹ g̃ ad ppositū q̄ si linea. a c. in duo diuidiē in. b. ⁊ a b. ⁊. b c. ptes ei⁹ nō differūt dīa q̄titatis: s3 dīa mā̄e cū sit vtraq3 q̄ta. Sicē āt nō differūt nisi q̄ pa q̄ta q̄ ē in vna pte linee nō ē in alia: ⁊ q̄titas ē alia ⁊ alia fm eē ⁊ si fm rōnē: ⁊ hoc ē iō: q̄r ē i alijs ⁊ alijs ptib⁹ mā̄e: g̃ diuisibilitas fm potētiā ppa ē mā̄e ⁊ act⁹ diuisibilitatis ē q̄titatis in eo q̄ q̄titas facē mā3 hīe ptē eē ptē. ¶ Cū āt ps eē ptē sit q̄ta op3 q̄ tādiu duret diuisio q̄diu durat acceptio ptis eē ptē: durat āt in ifi^m cū diuisio nullo mō tollat formā ꝯtinuitatis a ptib⁹ mā̄e: p3 g̃ q̄ i ifi^m durat diuisio: ⁊ cāē a mā potētialr̄ diuisibili: ⁊ ifi^m ē passio nō mā̄e sicut subi primi: s3 poti⁹ passio q̄ti: q̄r mā q̄ta ē subm ei⁹ primū: ē āt nō oīs mā q̄ta diuisibiē: eo q̄ q̄dā ē idiuisibil a for⁹ nāli: diuisio āt sepat vl̄ ē via sepatiōis mā̄e a for⁹ nāli: mā. n. celestiū corpoꝝ nullo mō sepaē a sua for⁹: ⁊ iō mā q̄ta in eis nō ē diuisibil fm nā3. Et si mathematici dicāt eā diuidi: hoc ē fm modū imaginatiōis ⁊ nō nā̄e: ⁊ iō ēt q̄r ad diuisionē imagiariā sufficē q̄titas in mā itelligibili: iō mathematici vtunē diuisione i ifi^m alr̄ q̄ nāles: mā. n. fm actū diuisibil ē mā sensibiliū corpoꝝ dterminata q̄litatib⁹ actiuis: ⁊ iō pp̄e loq̄ndo subm diuisionis in ifi^m q̄ accipiē fm ptātē rei diuise ⁊ nō fm imaginationē diuidētis tn̄ est corp⁹ sensibile q̄tū sicē dīc Arist. ¶ Hic p3 scia ei⁹ qō z⁹ p̄posuim⁹ q̄r scia ifinitoꝝ p diuisionē ⁊ appōnē numeroꝝ ptinet ad phicū: eo q̄ subm primū ⁊ primū est de ꝯsideratione phici. ¶ Sed icidit dubiū q̄n nullū corp⁹ phicū sub forma phica diuidiē in ifi^m: q̄r est accipe mimā carnē q̄ nō ē accipe minorē

Nō q̄re mathematici nō idigēt in sua cōsideratiōe aliq̄ magnitudie actu ifi⁹.

Dubitatio.

in spē carnis: ⁊ sic de aliis hōgeniis: ergo diuisio in infinitū non fit in corpe phīco p hoc q est phīcū: sz poti⁹ p hoc q ē q̄tum: ⁊ hoc ē an phīcā formā sm itellz: ergo videt q p̄me phīe aut ma thematice ɔuenit diuīo īfiniti. ¶ Sz ad hoc dōz sz doctrinā Arist. q absq: dubio sic obiectū ē phīca hōgenia nō diuidū tur sub formis subalibus in īfinitū: ⁊ de hoc rō reddet in p̄mo pigeneos. Sz phīcus non solū ɔsiderat formas subales phīcas: sz mēsurā q̄titatis ɔsiderat put est termin⁹ corpoꝝ phīcoꝝ: ⁊ q: mā phīca sensibiliū relata ad illas mēsuras diuidi hz in īfinitū sm ptātē diuisī corpis ⁊ nō sm imaginatio nē ipsī: iō tractat⁹ īfiniti ptinet ad sciaz nālē. Ex his itelligit qualr īfinitū causat a mā q̄ lz sit vna tñ diuisibilis ē: ⁊ actionē recipit diuisibilitat: p hoc q efficit for⁹ dtermiata: vt dixim⁹.

Solutio

Sed cogens q̄re nō videt satisfacē illa solutio q: quantitas q̄ est termin⁹ phīcoꝝ corpoꝝ insequitur formam ⁊ p ɔñs adhuc finita est.

Tex. c. 73.

¶ Cap. 19ᵐ. De solutione rōnum quibus esse actu probabamus infinitum superius inductarum.

Reliquū est aggredi ad soluēdas rōnes supius iductas qb⁹ actu īfinitū pbabamus ⁊ nō solū potētia: sic a nobis supra determinatū ē: alie āt illaꝝ rōnuz nō necessitate inferūt suas ɔclusiones: alie vō veras hñt ɔdictiones: q: veraciter pbāt īfinitum quodāmō eē actu: que āt nō necessario ɔcludūt: sūt sicut ille que pbāt īfinitū eē corp⁹ sensibile vt gnō nō deficiat. Si enī īfinita sit gnō mālr ex corpe sensibili īfinito: tūc opz q illud sit in loco īfinito ⁊ q mot⁹ eius sit īfinit⁹: sicut supra diximus: que oia falsa sūt: nō ergo necessariū est corpus esse īfi^m actu: ad hoc q nō deficiat gnō sz poti⁹ ex hoc gñatio in simplicibus est ideficiēs: q: gñatio vni⁹ est corruptio alteri⁹ ⁊ ecōuerso: cū tñ oia elemēta circulariter gñata sint finita. Cā aūt ideficiētie gnōnis oiuz est allatio generātis in obliquo circulo: ⁊ huiusmodi pfecta declaratio inuenit in 2° li° pigeneos. ¶ Sciās āt q qdā modernoꝝ dicūt cām ideficiētē gnōnis esse: q: gñatio est ex infinito corpe sm diuisionē qua diuidit in infinitū: cū aūt illa diuisio sit vel ineq̄lis in quātitate ⁊ q̄lis in pportiōe: oportēt sz illos q sil⁹ semp minor eēt pte in quātitate: qd absurdū est: ⁊ iō verū eoꝝ error est: sz de hoc nō ē hic dterminādū. ¶ Adhuc āt alia rō supius iducta nō ɔcludēs fuit: q: dicebāt mūdū iō eē īfinitū: q: cōponit ex īfinitis se cōtingētib⁹: sic si filū filo copulet: ⁊ hec rō Anax. ⁊ suppōit nihil finiri itra: sz poti⁹ oē qd finit dicebat ad aliqd extra se finiri ⁊ terminari qd est tāgi: hoc āt nō ē veꝝ: q: aliqd finit termino sibi eēntiali ⁊ nō hz terminū eē sic vltimū celū: vn tāgi ⁊ finiri se hñt sic supi⁹ ⁊ iferi⁹: q: oē qd tāgit finit: sz nō ɔuertit. Finit.n. celū vltimū qd nō tāgit alīq corpe se ambiēte. Silr oē qd hz terminū eē se ad quē terminat hz ēt terminū sibi esentialē itra ⁊ nō ɔuertit ēt: q: vltimū celū terminat sua supficie: nō tñ hz aliqd eē se terminās ⁊ ambiēs ipz. Infinitū āt nec tāgit nec finit nec finit: ⁊ iō nō ē aliqd eē se tāgēs cōparatū: nō.n. qdlibet tāgit qdlibz sz poti⁹ tāgit id cui⁹ vltia vl vltimū ē cū suis vltimis vl vltio: ⁊ iō cū īfinitū nō hēat vltimū neqz vltia neqz tāgit neqz tāgit ab aliquo. ¶ Illa ēt rō q̄ dic q debeam⁹ credē imaginabili itelligētie in mathaticis etiā nō ɔcludit nec̃io. Infinitū.n. nō accipit sz ptātē imagiatiōis sz poti⁹ hz potestatē corpis phīci: ⁊ iō abūdātia excessus ⁊ dfectus quā ponit geometer nō ē in re: sz i itelligētia imaginata geometre q̄rētis exigē q̄titatē demōstrabilē. Pōt.n. vnusqsqz nrm imaginari q hēamus staturā corpis cētū pedū: vl pluriū lōgiorē q̄ hēm⁹: ⁊ pōt sic mltiplicare staturā suā q̄tuz voluerit. Et cū hoc q̄titas stature sue sit in itelligētia sua: ⁊ forte ɔsiderent figure ei⁹ ⁊ passiōes sz q ē imaginata: q̄ non tñ pp hoc in corpib⁹ nris est eē maior q̄titas q̄ ē sz nāz: ⁊ lz in eo qd ē in re formet imaginatio: nō tñ oē qd est i imaginatiōe ɔsr est in re nec̃io: hoc ēt supra explanauimus a sili: ergo lz geometer petat q̄titates q̄tas eē voluerit: nō tñ pp hoc sūt de nec̃itate i reb⁹. ¶ Rōnes āt q̄ sumūt ex tpe ⁊ motu ⁊ magnitudie ⁊ nūo ɔcludūt nec̃io mō īfinitū eē actu: ⁊ act⁹ ille est sic dicēs ⁊ agō vt diximus: ⁊ in tpe qdē ⁊ motu ē p diuisionez īfi^m nō pmanēte accepto: eo q nō hñt pmanētiā in suis ptib⁹: ⁊ hec diuisio tpis ⁊ mot⁹ ē scā mētalr p itellm: lz nō sceret in se tps ⁊ mot⁹. Magnitudo āt nō ē īfinita diuisione: ita q mēs ⁊ itellia sint cā īfinitatis: sz poti⁹ diuisione: cui⁹ cā ē mā īfinita: ⁊ nō est īfinita magnitudo p augmētū p extēsionē in mai⁹: numerus āt p additionē diuersoꝝ ex ɔtinuo. Dcm igit sit hic mō de īfinito q̄liter est ⁊ q̄liter nō est: ⁊ qd ē p diffōnē ⁊ nām.

Tex. c. 74.

¶ Incipit liber Quartus Physicorum.

¶ Cap. p^m. Tractatus primus de loco. Q: necessariū est physico inquirere de loco an sit locus: ⁊ quid sit locus.

Similiter āt necesse est cōsiderare nālē Phm de loco sic ɔsiderat de īfinito. Loc⁹.n. est vnū de ɔītibus motū p^m: sic diximus supius: iō opz ipm cognoscē in scia nāli. Quia āt sciēdū ⁊ iquirēdū est de ipso hic: aut est locus: aut nō est: ⁊ si est: q̄liter est: ⁊ qd est: lz p se notū sit locū eē: ⁊ iō demōstratio nulla pōt hīri pbās locū eē: tñ q: ex dubitatiōe que ɔuenit circa loci qdditatē: surgit etiā dubitatio an oino sit locus: opz igit nos ex pbabilibus pscrutari de qōne hac de loco: q̄rēdo an sit loc⁹. ¶ Antiq adeo venerati sūt q dixerūt oē qd est in loco esse ⁊ locū eē psuaserūt rōne logica arguētes: q: si qd nō est nusq̄ est: opz ergo id qd est in aliquo loco eē: id āt qd nō est dixerunt id qd nō est enarratū in nā: sic sūt plura ex his que sūt imaginatiōe sola sic est hircoceruus: qd grece dr tragelaph⁹: ⁊ chimera q̄ figat appellat. Nō.n. eēt rō p quā ista pbarent alicubi cū nō sint nisi in phantasia faciente cōpōnē phantasticā ex ptib⁹ aialiū que sūt spēꝝ diuersaꝝ. ¶ Sūt āt ēt mlti modernoꝝ qui ɔcedūt ɔñs hui⁹ ɔñe: lz sciāt nō valē ɔñam. Ex logicis.n. scim⁹ nō valē ɔñaz in qua pcedit a destructiōe añtis ad destructionē ɔñtis: ⁊ iō lz veꝝ sit q id qd nō est nusq̄ est: tñ pp hoc nō sequit: id qd est alicubi esse: ⁊ lz nō sequat ex dictis: tñ sunt mlti qui dicūt q oē qd est in loco aliquo est: vtētes tali rōne: q: oē qd est vnū aliqd pticulare ē: pticulare āt est hic ⁊ nūc: ⁊ qd nūc ⁊ hic est alicubi est: ergo oē qd est alicubi est. ¶ Amplius oē qd est diffinite essentie est q itra terminos sui coartat: ⁊ qd diffinite essentie ē in loco diffinit: ⁊ qd in loco diffinit in aliquo loco est: ergo oē qd est in aliquo loco est. ¶ Distinguūt āt isti p Joā. Damas. auctoritatē dicētes aliqd in loco eē: dici duplr. Est.n. aliqd in loco circūscriptiue: cuius pncipiū ⁊ mediū ⁊ vltimū assignat in loco: ⁊ hoc mō dicūt corpa esse in loco. Est itē in loco aliqd diffinitiue cui⁹ essentia sic finit ⁊ claudit in vno loco qd extra ipsum nihil sui inuenit: ⁊ hoc mō pūctū ⁊ id indiuisibilia dicūt esse in loco: ⁊ silr itelligētias ⁊ aias ⁊ huiusmodi. Sz nos ista nō credimus īstātiā ferētes in vltio celo qd nec diffinit nec circūscribit loco eo q oē qd est in loco claudit ⁊ ɔtinetur a loco in quo est. Similr itelligētie sm pipatheticos nō sūt in loco: q: qd nec sursum: nec deorsuz: nec ante: nec retro: nec sinistrorsuz: nec dextrorsum est: in loco nō est. Intelligētia aūt p nām suaz in loco nō est: nec in aliqua loci differētia. Sz de his alibi erit inquirēdū: hoc h tñ sufficiat q antiqui tali ɔña locū esse pbabāt. Argumētū quo expssius pbat q locus sit aliqd ē motus qui maxime cōis est corpibus nālibus: eo q in ipso supiora ⁊ iferiora moueant: ⁊ q: magis pprie mot⁹ dr: q: p prius sibi ɔuenit rō motus: ⁊ hic est mot⁹ localis quē vocamus loci mutationē: hoc enī nō est sine loco: ergo opz aliqd esse locum. Et qd dicūt moderni q pticulare est hic ⁊ nūc: nō sic itelligit q sit hic p se: sz q determinationē hz ad locuz p se vel p accñs: id qd est pticulare siue sit subā: siue accñs. Similr id cui⁹ essencia tota claudit in loco q dr diffinitū loco ⁊ nō circūscriptū: cōiter itelligit siue sit in loco p se: siue p accidens. Per accñs in loco esse nō negat pūct⁹ ⁊ cetera indiuisibilia: ⁊ silr aie ⁊ cetere sube spūales: sz tñ hec ad eē suū nō requirūt locū: sicut nec p̄mū celū qd oia icludit. Si.n. oia ad eē suū requirerēt locū: oporteret locū esse diuinū oium eoꝝ que nālr sūt: sic dixit Hesiodus cui⁹ rōnē iferius explanabim⁹. Sufficit ergo nūc q antiqui pbabāt locū: ⁊ q p nūc effectū qui motus est: locuz ɔstat aliqd esse ad hoc q sciat nos oportere de loco hic facere tractatū. ¶ Cū aūt volumus tractare de loco multe nobis incidūt dubitationes: hz enī multas dubitationes qd forte sit locus iurīs q dubitationes que sunt circa qdditatē loci faciūt aliquos credere nihil esse locum. Si enī inspexerimus oia que dicunt esse in loco: nō videt locus esse idē sm rōnē diffinitiuā in cōi sm oia locata: q: alr est in loco mixtū: ⁊ aliter simplex: ⁊ alr celum: ⁊ elementa: ⁊ aliter superius: ⁊ aliter celū inferius: nomē igit loci est ambiguū: ⁊ iō diffiniri nō pōt in cōi: q: diffō eius nec diuisione nec cō-

Tex. c. 1.

Aliqd esse in loco cōtingit duob⁹ modis ex intē Damasceni.

Tex. c. 2.

Quare loc⁹ in cōi nō pōt diffiniri.

positione acceptoꝝ p diuisionẽ põt īueniri: qꝛ diuisũ nõ erit vni⁹ rõnis ad diuidẽtia: nec dr̃ sũpte p diuisionẽ p vnã rõ nẽ cõponit eẽntias spẽꝝ eaꝝ que in loco esse dr̃r. ¶ Ad hec aũt diffõ nũllo posset cõcludi p demõstrationẽ: ⁊ talẽ etiam dr̃iam locus in cõi non hꝫ: eo q nõ hꝫ nãm: nec aliqd sic cũ nã. Est aũt alia cã difficultatis eo q multe sũt ppͥetates ⁊ ptes loci: sicut īfra ostẽdemus: in qb⁹ oibus ppͥetatib⁹ ⁊ ptibus loci nõ videt̃ idẽ esse locus fm rõnẽ: ⁊ iõ difficile est itẽ rũ inuenire ppͥã ei⁹ diffõnẽ. ¶ Amplius aũt in nullo fere sumus adiuti p antecessores nr̃os in cõsideratiõe loci: nihil enĩ de loco habemus ante q̃sitũ vel ab alijs inq̃sitũ q bñ ⁊ pspicaciter tractatũ sit de loco: ⁊ iõ sup nos relinquit̃ difficultas ista. Cõstat ergo ex dictis q opꝫ nos in scia nãli ista requirere de loco ⁊ q hoc est nobis valde difficile.

¶ Cap. 2m. De pbatione q locus sit aliquid in natura.

Tex. c. 3.

S(C)rẽdamus igit̃ pmo locũ esse: ⁊ sumamus potissimuꝫ nr̃e cõsiderationis argumentũ ⁊ trãsmutationẽ fꝫ locũ. Qð. n. corp⁹ mouet̃ de loco ad locũ nõ debet̃ ei rõne alicui⁹ qð ẽ in ipso in vtroq; locoꝝ: qꝛ nec rõne subẽ nec rõne quãtitatis: nec rõne q̃litatis quã accipiat semp in motu illo sed tñ rõne loci: ⁊ hũc semp accipit in loci mutatione: ⁊ tũc recedit ab vbi vno ⁊ tẽdit ad vbi aliud: sicut est videre in aq̃ ⁊ aere: qꝛ vbi est mõ aqua: ibi ãt aer fit exeũte aqua de loco sicut de vase. Et aliqñ aliud corpus qð tertiũ est ab his duobus optinet locũ hũc eũdẽ qñ egredit̃ aer idẽ: videt̃ ãt oibus q hoc in quo fiũt sic successiue multa corpa cũ ipm remaneat idẽ aliud sit a corpibus illis: vocat̃ aũt illud locus: g̃ locus est aliqd in nã: in quo enĩ vbi aq̃ est mõ in illo eodeꝫ aer pͥus erat ipso eodẽ saluato: g̃ loc⁹ est aliqd ⁊ est receptaculũ aeris ⁊ aque alteꝝ ab vtrisq; exñs in qð ⁊ ex quo mutãt corpa. ¶ Si aũt forte quis istet ⁊ dicat nõ esse veꝝ qð supponit̃: ⁊ in ista rõne q. s. locus maneat idẽ diuersis corpib⁹ mutatis in ipsuꝫ ⁊ ex ipso: eo q locus est equalis locato ⁊ cõfigurat̃ eidẽ: nõ aũt est vna quãtitas aeris ⁊ aque: nec figura corpoꝝ mutatoꝝ: ⁊ ideo videt̃ corrũpi locus qñ ex ipso mutat̃ locatũ: ⁊ qñ aliud mouet̃ ad ipm videt̃ gñari nouus locus: ⁊ ideo videt̃ nõ esse pbatũ q locus maneat in motu diuersoꝝ corpoꝝ ad ipsuꝫ ⁊ ex ipso nisi in gñe. Dicẽdũ erit ad hoc q est accipe loci eẽntiã ⁊ loci esse qð hꝫ fm q pcedit ab ipso circũscriptio ppͥa loci qð est in ipso: eẽntia. n. loci est supficies q̃dã cõtinẽtis corpis: esse aũt loci qð hꝫ p cõparationeꝫ ad locatũ fm q a loci circũscriptiõe pcedit circũscriptio ei⁹ que est vbi eius ⁊ absq; dubio corrũpit̃ locus fm esse suũ qð hꝫ in cõparatione ad locatũ: sed nõ corrũpit̃ fm essentiã: qꝛ supficies cõtinẽtis vtrũq; manet: vna. n. est supficies in qua est aqua: ⁊ in qua igredit̃ aer. Sic g̃ pbat̃ aliqd esse locũ fm essentiã: ⁊ ex qua ⁊ in quã vnã exñtẽ est motus diuersoꝝ corpoꝝ.

Dubium

Solutio

Tex. c. 4.

¶ Nũllus aũt pbat̃ aliqd esse locũ p motuꝫ physicoꝝ ⁊ simpliciũ corpoꝝ que sunt ignis ⁊ terra ⁊ his silia. Ex motu enĩ illoꝝ nõ solũ pbat̃ aliqd esse locus: sꝫ etiã q locus hꝫ potẽtiã quãdã formalr̃ cõplẽtẽ corpa que mouent̃ ad locũ. Fertur enĩ vnũqðq; physicoꝝ corpoꝝ in sui ppͥũ ⁊ nãlẽ locũ nõ phibitũ tanq̃ id qð est pfectio sua fm formã: ⁊ iõ quãtũ suscipit de forma a gñante tãtũ suscipit de loco ei⁹: ⁊ vnũ ⁊ idẽ gñans dãdo ei formã dat ei ẽt locũ in quo cõplet̃ ⁊ saluatur forma illa: sic enĩ qdẽ fieri hoc videm⁹ sursuꝫ vt ignẽ: ⁊ aliud deorsuꝫ vt terrã: hic aũt sũt ptes loci nõ quãtitatiue sed formales: ⁊ iõ sũt spẽs loci in oppositas formas loci differẽtes: ⁊ sũt sex. s. sursũ: deorsuꝫ: añ: ⁊ retro: dextrũ ⁊ sinistrũ.

Tex. c. 5.

¶ Hec enĩ dr̃e siue distãtie nõ solũ differũt fm respectuꝫ ad nos: vt dicat̃ dex. ⁊ sini. ⁊c. sed differũt in nã p formas oppositas. Si enĩ differrẽt in cõparatione ad nos tñ: tũc posset esse q non idẽ esset semp dextrũ: sed illð idẽ nobis efficeret̃ sinistrum: vnũ enĩ ⁊ idẽ si nos cõuertamus fm diuersa latera ad ipsuꝫ: efficit̃ aliqñ nobis dextrũ: aliqñ sinistrũ: ⁊ aliqñ ante: ⁊ aliqñ retro: ⁊ aliqñ sursum qñ nos sumus inferiores ab ipso: ⁊ aliqñ iferius qñ est sub pedibus nr̃is eo q ascẽdimus super ipsum: sed in nã vnũquodq; istoꝝ determinatũ est ⁊ distinctũ ab altero p formas oppositas: ⁊ nõ p cõtingẽtẽ cãm ẽ sursũ id qð est deorsũ in nã: sicut id qð est p cõuersionẽ corpis est sursum: ⁊ hoc est sursũ vbi fert̃ ignis ⁊ leue corp⁹: sic ⁊ deorsũ nõ p cõtingẽtẽ cãm: sed poti⁹ vbi ferunt̃ ⁊ manẽt terra ⁊ hñtia grauitatẽ: sicut ea que nõ solũ põne differũt: sꝫ ẽt potẽtia nãli qua cõgruũt huiusmodi locatis: ⁊ sic cõstat nõ solũ quãtitatẽ esse: sed etiã q̃litatẽ formalẽ inesse illi quãtitati que cõgruit nãlis illoꝝ corpoꝝ que mouent̃ ad ipm ⁊ quiescunt in ipso. Utrũ aũt oẽs dr̃e põnũ que sex sũt numero ita p oppositas formas distinguant̃ in mũdo: sicut distinguunt̃ supius ⁊ iferi⁹ dubiũ est: qꝛ videm⁹ nõ esse motuꝫ elemẽtoꝝ nisi ad duas ex ipsis que sũt sursuꝫ ⁊ deorsum: ⁊ huiusmodi scia trradet̃ in li⁹ de ce. ⁊ mũ. qꝛ veritas est q oẽs distiguunt̃ in mũdo p oppositas formas: ⁊ nõ sũt distīcte quo ad nos tñ: sed due que sũt supius ⁊ iferius distiguunt̃ ad motũ simpliciũ inaiatoꝝ localẽ: q̃tuor ãt alie distiguunt̃ quo ad motum aĩatoꝝ tñ. Est ãt dictũ celũ aĩatũ a Pithagora: ⁊ cõsenserũt ei in hoc pipathetici: ⁊ iõ sicut in elemẽtis simplr̃ ⁊ nõ p cãm cõtingẽtẽ erit dex. ⁊ sini. ⁊ ante: ⁊ retro: ita sũt iste dr̃e in celo: ⁊ totũ huiusmodi subtili⁹ in 2° de ce. ⁊ mũ. ingrediemus. ¶ Qð ãt tale qd sit loc⁹ ⁊ q hẽat potẽtiã huiusmodi que dcã ostẽdũt mathatica: hec enĩ nõ sũt in loco: ita q locus põnẽ hẽat ad ipsa: sicut ad pñtica: ⁊ tñ fꝫ põnẽ que est in cõparatione ad nos hñt dextra ⁊ sinistra ⁊ iõ dr̃a põnis eoꝝ nõ est nisi in itellectu: sicut ⁊ ipsa p solũ itellm abstracta eẽ accipiunt̃: ⁊ nõ hñt p nãm vnãquãq; dr̃aꝫ istaꝝ sex põnũ: qꝛ si hẽnt eas p nãm: tũc mouerent̃ ad ipas p nãꝫ: ⁊ hoc falsuꝫ est cũ sint separata a motu.

Tex. c. 6.

¶ Amplius affirmãtes vacuũ esse dicũt esse locũ aliqd ⁊ hoc pbãt p vacui diffõnẽ: qꝛ vacuũ est loc⁹ pͥuatus corpore: ⁊ iõ vacuũ lꝫ nõ sit simplr̃: tñ ex eo pbat̃ eẽ locus: qꝛ sic ifinitũ est in eo qð est finitũ sicut in subo. ⁊ sicut mã nõ ẽ actu nisi sub forma ⁊ nunq̃ ab oi forma est sepata: ita vacuũ lꝫ nõ sit absolute: tñ est in pleno quodãmõ p hoc q sicut mã pͥuat̃ q̃libet forma: ⁊ ita loc⁹ pͥuat̃ quolibet corpe diuisim ⁊ nõ ab oibus simul. Ubi ãt antiqui dixerũt vacuũ eẽ absolute: p dcã igit̃ põt aliqs itelligẽ q loc⁹ ẽ aliqd pͥter corpa locata: ⁊ q oẽ sensibile qð q̃litatib⁹ tact⁹ distictũ est in loco aliquo eẽ: ⁊ quo ad hoc videt̃ Hesiodus recte dicẽ qñ pͥm⁹ dixit esse chaos: hoc est receptaculũ inane. Dixit. n. in creatione mũdi pmo deũ fecisse chaos: ⁊ postea fecit terrã latã sup aq̃s natantẽ: ⁊ hoc dixit q posuit q corpa sensibilia pmo idigẽt receptaculo in quo gñent̃: ⁊ sic in hoc nõ male dixit: qꝛ nos ifra ostẽdemus q locus simpliciũ est pͥncipiũ gñõnis ipsoꝝ: sꝫ peccauit Hesiodus ĩ hoc q posuit illũ locũ vacuũ. ¶ Qð ãt dr̃ Auer. q oẽs qui gñant mũdũ p creationẽ icidũt in dcm̃ Hesiodi: qꝛ necesse est eẽ vacuũ ante mũdũ in quo creet̃ mũdus: ⁊ cuꝫ falsuꝫ sit eẽ vacuũ: falsuꝫ est mũdũ esse creatũ: nõ est recipiendũ: ⁊ satis plane pꝫ nõ esse veꝝ: qꝛ nos dicim⁹ cũ mũdo creatũ eẽ locũ sicut circũferẽtia locãs oia: ⁊ vnũqðq; supioꝝ locãs in se corp⁹ iferi⁹: quẽadmodũ testat̃ Arist. dicẽs: q terra est in aqua: ⁊ aqua est in aere: ⁊ aer est in igne: ⁊ ignis in celo: celũ ãt nõ ampli⁹ in aliquo ẽ. Et iõ dcm̃ Auer. falsũ est absolute qð pfert̃ cõ mũdi creationẽ: nec est dcm̃ Arist. sic dicto suo: qꝛ Arist. expsse in li° de nã deoꝝ dr̃ mũdũ creatũ eẽ a deo. Et Hesiodus lꝫ in pte veꝝ diceret: sicut ẽt testat̃ Arist. eũ dixisse veꝝ ⁊ recte: tñ in hoc falsuꝫ dixit q affirmabat vacuũ mũdũ pcessisse nã ⁊ tpe: ⁊ hoc accidit qꝛ putabat cõiam hãc sicut ⁊ alij necessariã eẽ. s. si qð nõ est in loco nõ ẽ: g̃ id qð est aliqd de necessitate erit in loco: ⁊ iõ dixit oia esse in loco ⁊ in vbi aliquo.

Improbatio dicti Auer. in commẽto. 6. Arist. i libro de nã deoꝝ dicit mũdũ esse creatũ a deo.

Tex. c. 7.

¶ Si ãt talis esset locus q̃lẽ dixit esse Hesiodus: tũc vtiq; mirabilis eẽt potẽtia loci: cũ. n. mirabile sit q sua pͥoritate trahit admirãtẽ nihil esset adeo admirabile sicut loc⁹: qꝛ potẽtia loci hoc mõ eẽt pͥor oiuꝫ: ⁊ pͥma oib⁹ pͥncipijs nãe: pͥmũ enĩ est in nã sine quo nullũ alioꝝ esse põt: ⁊ ipm põt esse sine oib⁹ alijs: ⁊ hoc cõuenit loco fm Hesiodũ: qꝛ fm eũ nõ destruit̃ locus: ẽt si oia destruant̃ que sunt in loco. Sũt ẽt oia in loco fm eũ: g̃ nõ pdit̃ locus oib⁹ entibus pditis: ⁊ hoc ideo dixit: qꝛ dixit eum esse vacuum separatũ ab oibus his que sunt sine quo vacuo nihil entium potest fieri: hoc auteꝫ in supra habitis ostendimus esse falsum.

¶ Cap. 3m. De sophisticis rõnibus antiquoꝝ pbantiũ omnino locum esse nihil.

Tex. c. 8.

S(I) autẽ his rõnib⁹ cõcesserimus aliqd eẽ locũ: icipimus iteꝝ deficere ⁊ dubitare qd sit loc⁹: ⁊ ex eo q nõ iuenimus gen⁹ in quo ponamus locũ: dubitamus an sit oino locus sicut dubitauit hac de cã Zenõ an esset motus ⁊ locus: lꝫ vtrũq; aliquid esse

esse in natura sit manifestum. Dubitaf eni si sit aliqd corpo ris alicuius sicut põdus eius: eo q mobile iclinat ad se: aut sit quedã alia nã: generis.n. ipsius pmo querẽdũ est vt ex ipso aliqd pberur eẽ in nã. Obijcit autẽ sic Zenõ: si locus est aliqd aut ẽ sũba aut accñs. Si autẽ ẽ sũba: aut est spũalis: aut corporalis: ꝛ si est sũba spũalis ꝛ ad spũale nõ mouef corpꝰ: videf q nullũ corpus mouef ad locũ: qd vĩ eẽ falsuz. Adhuc aũt sm hoc sũa spũalis sicẽ itelligentia: vel alioꝝ sepatoꝝ aliquid hẽbit loci dĩas que sunt sursũ ꝛ deorsũ eẽ. qd ẽ absurdũ. Si aũt sit sũa corporalis tũc opꝫ q sit corpꝰ: ꝛ tũc duo corpora erũt in eodẽ loco. s. locus ꝛ locatũ. Si aũt est accñs aut erit accñs locãtis aut locati: cõstat q nõ locantis: qꝛ pprietas loci refertur ad locatũ ꝛ nõ ad locans. Si võ dicaf accidẽs locati: tũc cũ sit accñs in subto opꝫ q locus sit in locato: ꝛ hoc absurdũ est: cũ potiꝰ ecõuerso dicaf locatuz eẽ in loco. ¶ Adhuc autẽ cum oẽ accñs motu sui subti moueaf localr: opꝫ q motus moueaf motu locali: ꝛ hoc est falsuz: cũ ḡ non videaf oino sũba nec accñs videbif omnino nihil eẽ locus. ¶ Adhuc aũt obijcit Zenõ q locus hꝫ tres distãtias qbꝰ oẽ corpus determinaf: ꝛ ex hoc videf eẽ corpus: locum aũt esse corpus ipossibile est: qꝛ sicut dcm̃ est: si locus ẽ corpus ꝛ corpus ẽ in loco: tũc corpus locatũ dimẽsiõibꝰ suis penetrat corpus qd est locus: ꝛ sic duo corpora erũt in eodẽ loco qd ẽ ipossibile: sicẽ in tractatu de vacuo ostendemus. ¶ Ampliꝰ si vere dicaf locus eẽ receptaculũ qddaꝫ corpoꝝ in quo recipitur corpꝰ qñ trãsferf de loco in locũ: tũc opꝫ ẽt supficiei ꝛ linee et pũcti eẽ locum: qꝛ cũ trãsferf corpus in ipso trãsferunf supficies ꝛ linee ꝛ pũcti: ꝛ si corpus itrat locũ ita supficies ꝛ linee ꝛ pũcti itrãt in locuz cum corpore: qꝛ vna ꝛ consona est rõ de motu corporis ad locũ ꝛ de motu terminoꝝ ad locũ: vbi enim erexit prius aque planities aeris ꝛ linee ꝛ pũcta ibidẽ erexunte aqua fiũt planities aeris ꝛ linee ꝛ puncti: sed pũcti nullus est locus: qꝛ si pũctus hẽt locum locus pũcti nõ differret a pũcto: qꝛ locus pũcti eẽt idiuisibile positũ in cõtinuo: ꝛ illud idẽ est pũctus: ḡ pũctus nõ hꝫ locum: ergo eadẽ rõne nec superficies nec linea nec corpus habebit locum: locus aũt qrit pp motũ corporis: ḡ videf q locus nihil est sm naturã. ¶ Neqꝫ ẽt locꝰ põt eẽ aliqd pter vnũqdqꝫ istoꝝ: q.n. ponaf forte locũ esse: aut eni est corpus aut icorporeũ aliqd: ꝛ si est corpus: aut est elntũ aut elntatũ: cõstat aũt q nõ est corpus elntatũ: qꝛ duo corpora nõ cõueniũt eẽ in eodẽ loco sm penetrationẽ vnius per aliũ: vt mõ ostẽdimus: eadẽ.n. rõne nõ ẽ elntũ corporis: qꝛ elntũ corporis ẽ corpꝰ. Similr aũt ꝯstat q nõ est res icorporea: qꝛ locꝰ hꝫ magnitudinẽ ꝛ dimẽsionẽ qñ. Res aũt icorporea nihil taliũ hꝫ: elntũ aũt sensibiliũ corpoꝝ eẽ nõ põt: qꝛ hoc ẽ corpus: ꝛ locus corpus eẽ nõ põt. Si võ dicaf eẽ elntuz itelligibiliũ sũaruz: siue sint itelligẽtie: siue forme ideales q̃s ponit Pla: cõstat q nihil est dcm̃: quia ex elntis itelligibiliũ nulla fit magnitudo: locus aũt quedã magnitudo eẽ vĩ: sicut elnta itelligibiliũ sunt ea que sũt pres eẽ ꝛ qdditates eoꝝ que igrediunf diffõnes: ꝛ que nõ faciũt magnitudinẽ in nã sed qdditatẽ simplicez. ¶ Ampliꝰ si locus ẽ aut ponemus in gñe cause: aut in gñe effectꝰ: pꝫ aũt q nõ est in gñe effectus: qꝛ moꝰ corporis est ad ipm tãq̃ ad cõtinẽs ipm ꝛ pficiens ipm esse: ꝛ hoc nõ est actꝰ effectꝰ: sed vĩ eẽ actꝰ cause. Querimus ergo in cuiꝰ gñe cause ponaf locꝰ eẽ. Nulla autẽ rõ cause de. 4. videf loco inẽe: non.n. est mã qꝛ mã ẽ ex qua res nature cõstituunf: ex loco aũt nihil cõstituif sicut ex materia. Neqꝫ.n. sicut spẽs ꝛ forma: qꝛ si forma eẽt tũc motꝰ a loco eẽt motus a forma. Sꝫ motus a forma corruptio ẽ: ḡ motus a loco esset corruptio: ꝛ hoc nõ gñaliter est veꝝ: ḡ locus ꝛ forma nõ sunt idẽ. Nos autẽ ad hãc cõsiderationẽ infra redibimꝰ subtilius ostẽdẽtes q locus neqꝫ mã ẽ neqꝫ forma est. Silr q nõ est finis: qꝛ finis in nã est forma: ꝛ eẽntialꝭ ꝛ intrĩsecus rei: locꝰ aũt neqꝫ forma est: neqꝫ eẽntialis: neqꝫ intrinsecus rei. Adhuc autem cõstat q nõ est efficiẽs siue mouens: qꝛ efficiens cõiunctuz ei qd mouet perficit motũ. Corpora autem cõiuncta locis suis nõ mouentur sed quiescũt: ergo cum locus nec effectus nec causa videaf esse: locus omnino non esse videbitur. ¶ Amplius ipsemet locus cum sit de numero eoꝝ que sunt alicubi esse: Zenonis enim rõ querit quãdam rõnem esse verã quã antiqui supponebant. Si nãqꝫ sicut superius ex dictis antiquorũ ostendimus omne qd est in loco est: ꝛ locus aliquid ponatur esse: manifestũ est q locus erit in loco: ergo loci erit locus: ꝛ sic vsqꝫ ad infinituz: qꝛ non est magis ratio: quare vnius loci esset locus q̃ alterius: hoc autẽ est impossibile: ergo locus nõ videf eẽ. ¶ Amplius sm dicta antiquoꝝ sicut omne corpus est in loco: sic ẽt ecõuerso diceref in omni loco corpus esse: quomõ ergo dicemus de locis eoꝝ que augmẽtãtur: cum enim locus non sit maior neqꝫ minor q̃ locatum: opꝫ aucto corpore augeaf ꝛ locus. Si autẽ augef locus augmẽtabif ꝛ loci locus: ꝛ sic si augetur aliquod corpus opꝫ q augeatur elementuz ꝛ totꝰ mundus: qd falsuz est: ergo nõ videtur locus eẽ aliquid: per rõnes igif quas induximus nõ solum dubitaf q locus sit: sed etiã si oino est aliqd dubitare necesse est. Has aũt rõnes nõ statim sed postq̃ qd est locus ostẽderimus soluemus.

Marginal notes (left column): T. c. cõ. 9. — Tex. c. c. 10. — Tex. c. cõ. 11. — T. c. cõ. 12.

Marginal note (right column): T. c. cõ. 13.

¶ Cap. 4m. De rõnibus eorum qui dixerunt locũ formã eẽ: ꝛ de rationibus eorum qui dixerunt locum esse materiam.

INquiremus autez primo an locus sit in aliquo genere in quo posuerunt eũ antiqui quorum quidam dixerunt euz esse formã: alij autem q est materia. ¶ Illi autez qui posuerũt eum esse in genere forme sic pcesserunt. Dixerunt eniz q sicut entium aliud est per se: ꝛ aliud sm aliud: ita ꝛ locus alius est cõis qui est sm aliud locus: ꝛ ille est cõissimus in quo sunt oĩa corpora que sunt in loco. Alius võ est locus pprius in quo prime est aliqd ꝛ gratia sui. Dico aũt gratia exempli locũ cõmunez: sicut dicimus te nunc eẽ in celo: qꝛ es in aere: ꝛ es in aere: qꝛ es in terra: ꝛ es in terra: qꝛ in hoc loco pprio qui nihil plus cõtinet q̃ te. Si igif vt inquiunt illi qui dicunt locũ eẽ formam: locus est primum continens vnũqdqꝫ corpus: locus vtiqꝫ erit quidã terminus: qd autem terminat ꝛ finit rẽ vnãquãqꝫ que finif ꝛ terminaf est species ꝛ forma: ergo locus est spẽs ꝛ forma que determinatur rei magnitudo que est dimẽsio ipsius ꝛ magnitudis materia que est subiectuz harũ dimensionũ. Forma eni que sic terminat rẽ est terminus vniuscuiusqꝫ. Forma eni non solũ perficit materiã quãtitate dimẽsam qua primũ hꝫ dimẽsiones potẽtia: postea võ actu: ꝛ tũc est in loco in actu: ꝛ ideo dicebatur locus eẽ forma. Siqdem ex silitudine actus loci et forme cõsiderãtibus videbif locus eẽ forma. ¶ Patet aũt q duplex est malitia in hac argumẽtatiõe antiquoꝝ: quoniã cũ dicitur locus terminus eẽ siue terminare hoc est terminãs extrinsecus: ꝛ cũ dicif forma terminãs ꝛ terminãs hoc est terminans itrinsecus: ꝛ sic est impedimẽtũ equocatiõis in medio syllogismi eoꝝ. Est etiã syllogismus ex ambabus affirmatiuis in secũda figura: ꝛ iõ pbatio eorum non valet. ¶ Ideo alij dixerũt alio mõ dicẽtes q locus est materia sm q locus videtur esse distãtia magnitudinis. Distãtia autẽ hec altera videf esse a magnitudie ipsa: ꝛ videf cõtẽta esse sub specie: ꝛ definita sub forma sicut sub plana supficie ꝛ termino quodam. Cõstat autem q materia primũ hꝫ dimensiones que magnitudo dicunf in potẽtia: ꝛ tũc nõ determinatur spẽbus: ꝛ tunc dicebant eam Platonici eẽ sicut distãtiã indefinitaz per terminos superficieruz: cum autem primaz habeat superficiem tũc efficitur finita: ꝛ ideo distãtia materie que potẽtia est finita continef sub forma: ꝛ sub spẽ sicut sub plana superficie: ꝛ sicut sub termio quodã. Si eniz queramus quid est illud q sicut subiectuz primuz cõtinet planuz: ꝛ terminum: nos dicemus hoc esse distantiã vel materiam distãtem: ꝛ ideo distãtia per se est subiectum cõtinẽtis terminos qui sunt supficies ꝛ linee ꝛ pũcta: tale infinituz est mã ꝯtinẽs formã. Plato eniz dixit materiaz cõtinere etiam formaz: dixit eni q si remouerentur a re formata ꝛ terminata passiones que sunt qualitates: ꝛ termini qui sunt supficies ꝛ linee tunc relinqueref materia: cõstat autez q remanet distãtia infinita: ergo distãtia materia est: vñ dicebat Plato q cum mã cõtinet formas ꝛ trãsmutãt se super vnã ꝛ eandem ipsaz manẽtem passiões ꝛ termini: ꝛ similr ad locũ vnum et eũdem fit trãsmutatio diuersoꝝ: dicebat q pmus locus mã est: ꝛ est locus formarũ ꝛ terminoꝝ. Quãdo enim res locata nõ est in loco: tũc locus nõ est terminatus nisi potẽtia: sed in ipso est distãtia loci saluata solũ: ꝛ cũ recipit locatũ actu tũc terminaf ꝛ finitur sicut receptaculũ terminaf ꝛ finif ad receptum. In ambobus eni hoc est in loco ꝛ materia dixit Plato in Timeo receptiuũ eẽ locuz ꝛ mãm: ꝛ hec duo idem eẽ ꝛ

Marginal notes (right column): Tex. c. c. 14. — Rõnes ponẽntiũ locuz esse formam. — T. c. cõ. 15. — Rõnes ponẽntiũ locuz esse materiam.

uuum. In alijs autē libris suis dicit receptiuum aliud eē ꝙ materiā: qꝛ fm̄ plures acceptiones vtit̄ receptiuo: ꝛ hoc fecit precipue in lib° qui dicitur doctrina nō inscripta sine titulo: eo ꝙ noībus discipulorum libros suos inscripsit: ꝛ illū nulli discipulorum ascripsit: cū etiam ibi dicit ꝙ receptaculum ꝛ locus idem sunt: ꝛ cū materia quedā sit receptaculum formarū ꝛ terminoꝝ dixit primū locum esse māꝫ. ¶ Patet igit̄ ex his ꝙ omnes antiqui pōt dicunt aliquē esse locū: sed solus Plato conatus est dicere quid sit per diffinitiōeꝫ. Merito igitur intēdentibus dicere qđ est locus: ex his que dicta sunt videtur difficile valde esse qđ sit locus: si verum est qđ dicūt ꝙ alterꝝ istoꝝ sit. s. aut materia aut forma. Forma enim ꝛ materia cū sint prima pncipia substātie altissimā habēt speculationem: ꝛ ideo est nobis difficile: qꝛ altissima lꝫ in se sint certissima tamē sunt nobis difficilia: sicut in prima phīa dicit Aristo. Et est altera causa difficultatis: quia neutrum istoꝝ possibile est cognoscere sine altero: qꝛ forma est habens esse in materia: ꝛ mā est actu per formā: ꝛ iō vtriusqꝫ cognitio dependet ad alterum: ꝛ ideo si locus est alterū istoꝝ quodcunqꝫ sit nō poterit haberi scientia de vno sine reliquo. ꝛ hoc modo tradere scientiam est difficile: quia plura ꝛ altissima cognantur ad scientiam eius.

Tex. c. 16.

Idē dꝫ Cōmentator hic.

¶ Cap. 5m. De improbatione eorum qui dixerunt locum eē materiam vel formam.

Tex. c. 17.

At vo Quꝫ impossibile sit qđlibet istorum duorum locū eē nō est difficile videre. ¶ Cū igitur res trāsmutat̄ localiter: forma ꝛ materia a re mota non separant̄: sed locus separat̄ a re mota: ergo nec locus est spēs nec materia: locus enim in quo nūc fuit aqua nō transmutatur: cū ab eo remota aqua sit in eo aer cum aqua ꝛ aer trāsmutātur adinuicē: qꝛ aqua cōuertitur ad locum aeris: ꝛ aer ad locū aque fm̄ successionēꝫ: ꝛ sic locus manet imobilis: per eandē autē rōnem patet ꝙ locus nec est pars locati nec habitus ipsius: qꝛ nihil hoꝝ separat̄ a locato: locus autē separabilis est ab vnoquoqꝫ suoꝝ locatoꝝ semper. Et videt̄ ꝙ comparatio locati ꝛ loci sit sicut cōparatio vasis ꝛ id qđ est in vase: pter hoc solum ꝙ locus est trāsmutabilis: vas autem trāsmutabile: ꝛ ideo sicut vas separatur ab eo qđ est in vase ita ꝛ locus: vnde fm̄ ꝙ locꝰ separabilis est a re locata: sicut pꝫ ꝙ locus nō est forma: quia separatio forme a re corruptio est rei: nō autem corruptio ē separatio a loco. ¶ Scōm ꝙ sit ꝙ locus cōtinet locatū ꝛ terminat ipm̄: sic nō est mā: qꝛ mā cōtinetur ꝛ nō cōtinet. Si autem aliqs obijciat dicens ꝙ fm̄ veritatem locus corporū simplicium est: sicut infra ostēdemus: ꝛ hec in locis suis saluātur: ꝛ ideo motus ad formā eoꝝ est motus ad loca eoꝝ: cum autē separantur a locis suis tunc corrūpuntur ꝛ ipsa: ꝛ ideo videt̄ ꝙ locus ꝛ locatum nō sunt separabilia: qꝛ cū locus aque sit vltimū aeris si egrediat̄ aqua ꝛ intret in aerē aliquod aliud corpus illud nō erit cōnaturale aeri: ꝛ iō corrumpet: ꝛ ideo illa rō tenet de loco nisi ponat̄ locum esse qđdam vacuū: ꝛ hec non fuit opinio Peripatheticoꝝ: sed potius Epicureoꝝ. ¶ Et ad hoc dicimus ꝙ locus nālis corporis simplicis absqꝫ dubio corrūpitur exeunte corpore cōnaturali ex ipso: ꝛ ingresso in ipm̄ alio sicut est obiectū: sꝫ cū corruptio locati est non est corruptio loci: nec ecōuerso: sed corruptio locati est corruptio forme: ꝛ ideo sic intelligit̄ qđ dictum est: qꝛ si locus eēt forma: tunc corruptio loci eēt corruptio locati: ꝛ hoc nō est verum: qꝛ locatum nō ex hoc corrumpit̄: qꝛ locus corrumpit̄: sed potius forma sua corrūpit̄ cum egreditur extra locum nālem: ꝛ similiter nō ex hoc locꝰ corrumpit̄: qꝛ locatum egreditur: sed potius ab actiōe contrarij nō cōnaturali sibi qđ ingreditur in ipm̄. Videt̄ autēꝫ semper omne qđ est in aliquo loco habere duo necessaria. s. ꝙ ipsum sit completum aliquid ꝛ finitum inesse: ꝛ ꝙ sit alterum ab eo in quo est sicut in loco: forma autē ꝛ materia non sunt huiusmodi altera ab his in quibus sunt: qꝛ differt habitudo ppositionis cum dicitur forma inesse materie: ꝛ cū dicit̄ materia est rei cuius est materia: ꝛ cum dicit̄ aliqđ eē in loco. ¶ Si autem nos paruꝫ vellemus digredi a proposito tunc queremus a Platone qui dixit materiam esse locū: ꝛ dixit ꝙ id qđ est participatiuum hoc est receptiuū cōmune est locus: siue ergo hoc receptiuū cōmune dixerit eē materiam primam: siue magnum ꝛ paruum que posuit eē materialia: nos queremus ab eo quare species ꝛ idee quas posuit Plato non sunt in loco: dixit enim in Timeo ꝙ spēs ille non sunt in loco: ꝛ hoc mirum est cum species habeat eē in materia.

T. c. cō. 19.

L. L. s. c. 16.

¶ Amplius si locus dicatur esse species vel materia: queramus quomodo fertur in locum suum ppriū vnūquodqꝫ: constat enim ꝙ res nō mouetur ad id qđ habet tanqꝫ partem. Sed formam ꝛ materiam habēt que mouent̄ tanqꝫ partes ipsorum. ¶ Adhuc autem locus habet sex differentias. s. sursum ꝛ deorsum: ꝛ alias ad quas est motus: sed forma ꝛ materia nihil horum habēt: ergo forma ꝛ materia nō sunt locus. ¶ Adhuc autēꝫ sequitur si materia ꝛ forma sunt locus: ꝙ locus sit in seipso: hoc modo ꝙ locus erit in loco: ꝛ ꝙ loci erit locus. Locus enim debetur rei que mouetur fm̄ rem: sed materia ꝛ forma mouentur fm̄ rem quando corpus compositum ex materia ꝛ forma mouetur. ergo materia ꝛ forma sunt in loco. Si ergo sint loca siue ambo: siue alterum illorum sequitur ꝙ locus mouetur: ꝛ ꝙ loci erit locꝰ.

Tex. c. 20.

Si autēꝫ quis obijciat dicens ꝙ id qđ mouet̄ per se est corpus compositum: ꝛ per accidens mouetur qđ mouetur motu illius sicut forma ꝛ materia: ꝛ non est inconueniens ꝙ id qđ per accidens mouetur ꝛ per accidens sit in loco: ꝛ tūc nō sequitur ex illa ratiōe ꝙ loci sit locus nisi per accidēs: ꝛ hoc non est inconueniens. ¶ Respondet Alexan. peripatheticꝰ ꝙ sequitur ex illa ratione loci esse locum per se: qꝛ illa ratio est contra positionem magis inducta ꝙ contra rem. Si enī detur forma vel materia esse locus oportet ꝙ conueniat eis ratio loci que est equalē esse loco: ergo materia ꝛ forma sūt equalia corpori qđ mouetur: ergo debetur eis locus equalis corpori qđ mouet̄: ꝛ sic loci esset locus per se: ꝛ in hoc bene dixit Alexā. Auer. autem dicit ꝙ in veritate ex ista ratione non sequitur nisi ꝙ locus sit locus per accidens: sed tamen id qđ est per accidens est duobus modis. Est enī aliqđ per accidēs rarum ꝛ ex illo nō pōt probari aliquid tanqꝫ ex eo qđ est per se: aliud autem per accidens est semper ꝛ ex tali concluditur: sicut ex eo qđ est per se: qꝛ est conuertibile sicut causa: tale autem est loci esse locum si locus est forma vel materia: tunc enim semper cuꝫ re mota mouetur locus ꝛ semper erit locus per accidens loci per se. ¶ Hoc autem fm̄ rei veritatem non conuenit: qꝛ fm̄ rei veritatem locus non mouetur motu locali semper: sed aliquando. s. quando locus est sicut vas cuius motu mouetur id qđ est in vase: et fm̄ hoc virtus huius rationis est ꝙ si locus est materia vel forma ꝙ tunc loci per se semper erit locus per accidēs: hoc autem non est verū.

Nisio Alexandri quā adducit Cōmentator hic.

¶ Amplius si locus est materia vel forma tunc locus perditur ꝛ corrumpitur corruptione locati: sicut ex aere fit aqua: tunc enim forma corrumpitur fm̄ eē ꝛ perditur: similiter autem ꝛ materia corrumpitur inquantū est sub forma: qꝛ diuersa efficitur fm̄ speciem ꝛ formam: sꝫ locus non corrūpitur corruptiōe locati: ergo locus neqꝫ species neqꝫ materia est.

Tex. c. cō. 21.

¶ Hec igitur sīt dicta vt sciamus ex quibus rationibus probatur ꝙ locus est aliquid: ꝛ ex qbus rationibus dubitatur que sit substantia ipsius.

T. c. cō. 22.

¶ Cap. 6m. De octo modis quibus diuiditur vnum esse in alio: ꝛ vtrum in octauo modo cōuenit aliquid esse in seipso: ꝛ de solutionibus ipsorum contra ipsum.

T. c. cō. 22.

Post hec Autēꝫ vt melius intelligamus qualiter aliquid dicitur esse in aliquo sicut in loco: accipiendum est per distinctionēꝫ: quot modis dicitur aliquid esse in aliquo. Octo enim modis dicitur aliquid esse in alio. ¶ Quorum vnus primus est: sicut dicitur digitus eē in manu ꝛ vniuersaliter sicut pars integralis in suo toto. Secūdo autem modo sicut dicitur totum in partibus per modum conuersum ad modum primum: totum enim vniuslr sumptuꝫ non est pter partes. Tertio modo dicitur sicut homo in animali: ꝛ vniuersaliter loquendo sicut species in genere. Quarto per modum conuersum illi: ꝛ dicitur sicut genus in specie: ꝛ essentialr sicut id qđ est pars essentialis speciei in diffinitione speciei: partes enim spēi sunt genus ꝛ differentia. Quinto sicut sanitas in complexione calidorum ꝛ frigidorum: ꝛ vniuersaliter loquēdo sicut forma in materia: ꝛ omnes isti quinque modi sciūtur ex comparatione ad id cuius est forma: ꝛ ecōuerso.

Tex. c. cō. 23.

uerso. Forma enim aut est vel aut rationis: que tamen est
abstracta de re ⁊ siquidem est res: aut comparatur ad ma
teriam simpliciter: aut ad materiam sub diuersitate partiū
existentem: ⁊ si cōparatur ad mām simpliciter tunc est qntus
modus ⁊ ille non cōuertitur: qa nō est aliquo modo mā in
forma: cum materia sit id qđ substat: forma autē qualitas
substantialis vel accidentalis sicut in primo libro diximus.
Si autem cōparatur ad materiam sub diuersitate partiū
existētem tunc est modus primus ⁊ secundus: quoniam ille
modus cōuertitur: quoniam sicut totum vnit partes ita par
tes dant integrale cōplementum toti. Si autē est forma fm
rōnem que predicabilis est: tunc est modus tertius ⁊ quar
tus: qr sicut spēs est in habitu generis: ⁊ ita etiam genus hꝫ
esse in spēbus determinationem accipit in illis. Sext⁹ mo
dus est non proprius ⁊ quasi dicitur fm metaphorā: qui est
sicut regimen ⁊ gubernatio grecorum existit in rege greco
rum: ⁊ vniuersalr loquendo sicut aliquid est in sua cā moue
te ⁊ efficiente. Et hic modus est duplex: aliquādo enim mo
uens est intrinsecū: ⁊ aliquādo extrinsecū: quādo est extrinse
cum tunc dicitur esse in loco: qa est ex eius potestate: sicut dī
salus infirmi in medico: aliqñ est intrinsecum quando. s. for
ma est motor fm locum sicut aīa in corpore: ⁊ deus in mūdo:
⁊ tunc id qđ dicitur inesse est regēs ⁊ mouens ⁊ continens: ⁊
id cui dicitur inesse est cōtentum motum ⁊ rectum. Septimo
modo dicit̄ esse aliquid in alio sicut in optimo: ⁊ vniuslr lo
quendo sicut dicitur esse id qđ est ad finem in suo fine: ⁊ iste
modus magis est vicinus illi quo aliquid dicitur esse in lo
co ꝙ ille qui precessit imediate. ¶ Qđ autē magis ppie di
bus dicitur esse aliqd in aliquo est: sicut dicit̄ esse aliquid in
vase: ⁊ vniuersalr loquendo dicit̄ locatum in loco. Inter oēs
autem modos istos nullus est qdē similis ei qui dicit̄ hic.
s. quo locatum dicitur esse in loco: sicut ille dicit̄ qui est sicut
res est in vase: qa sicut diximus supra non differt ab eo quo
res dicitur esse in loco nisi in hoc ꝙ vas est sicut locus mobi
lis: ⁊ locus est sicut vas imobile. Inter alios autē. 7. modos
propinquior est quo dicit̄ forma esse in materia: qa infra ostē
demus ꝙ locus se habet ad locatum sicut forma ad materiā:
post hunc autē propinquior ⁊ similior principali est sicut di
citur pars in toto: qr nos ostendemus ꝙ locus ⁊ locatum se
habent sicut pars ⁊ totum. Et post illos similior est ille qui
dicitur esse particulare in vniuslī: qa particulare est sic que
dam pars. Et alij tñ fm metaphoram: lꝫ enim locus sit fi
nis quidā non tamē est fm optimum: vnde proprius modus
quo aliquid dicitur eē in aliquo: est sicut in vase vel sicut in
loco: ⁊ omnes illi dicūtur per similitudinē vel per metapho

Tex. c. c. 24.

ram ad illum. ¶ Dubitabit itaqꝫ aliquis vtrum fm vltimū
istorum modorum vnum ⁊ idem aliqd cōuenit esse in seipso:
aut nihil: sed omnia aut nusq̄ sunt: aut sūt in alijs a seipsis.
¶ Ad hoc autē soluitur ꝙ duplr aliquid dicitur esse in alio.
Aut enim dicit̄ esse in alio fm se aut fm alterum: qđ tamen
inest ei: sicut cum partes alique sint totius ⁊ conuenit totum
denominari ab vna suarum partium: id qđ inest parti cōue
nit fm alterum inesse sibi: qa totum denominat̄ a parte: ⁊ to
tum est in partibus: ⁊ econuerso: ⁊ ideo dicet̄ totum esse in
seipso. Denominatur autē totum fm partes: sicut tot⁹ ho
mo dicit̄ albus ppter corpus album: ⁊ corpus dicitur albū:
quia superficies alba est. Similr totus homo dicitur sciēs
qa rationatiuum eius est sciens: ⁊ ideo cum hō ⁊ album sint
idem: ⁊ album inest homini: conuenit album inesse sibi non
per se sed per alterum a quo totum denominatur. Silr est
de amphora vini: hoc enim simul totum potest accipi p vno
toto qđ cōstituitur ex vino ⁊ amphora sicut vsitate cōsueui
mus dicere ille habet. 10. dolia: ⁊ intelligimus ꝙ sint. 10. do
lia vini: qa lꝫ forte centum habeat dolia vacua: tamen quia
interrogatus quot habet dolia in cellario suo dicit. 10. vsita
te enim dolium vel amphora consueuit accipi pro dolio ple
no vino. sic ergo totum compositum ex dolio ⁊ vino nomi
natur nomine dolij vel amphore: qđ tamē istius toti⁹ pars
est. ¶ Si autem queramus ab aliquo in quo sunt dolia vi
ni: dicit ꝙ in vasis suis: qa dolium accipit pro vino mensu
rato per doliū: ⁊ hoc dicit esse in dolijs que sunt vasa: et iste
modus magis vsitatus est minorū vasorum nominib⁹. Cō
sueuimus enim dicere ꝙ potator vini bibit tria sextaria vi
ni: cum tamen sciamus ꝙ ipse non bibit vasa tria sed vinū
qđ per vas est mensuratum: vnde vinum denominatur no
mine vasis. Cum ergo tñ vinum sit in sextario dicim⁹ sexta
rium vini esse in sextario: ⁊ ita idem fm aliud non fm seipꝫ
dicitur esse in seipso. Mensura autem qualis apud nos est
sextarius: vel quartale: vel cyphus: fuit apud antiquos am
phora: ⁊ ideo amphora fm se sumpta non est in seipsa neqꝫ
vinum fm se sumptum est in seipso sed amphora vini erit
in seipsa quodāmodo: qa illud qđ est mensuratum per am
phoram: ⁊ ipsa amphora cui inest vinum vtraqꝫ sunt partes
pleni eiusdē ⁊ mensurati qđ dicit̄ vini amphora: ⁊ si querit̄
quantum de vino est in amphora: dicimus qm̄ vini ampho
ra est in amphora. ¶ Et ita idē fm alterū dicit̄ eē in seipso.

Tex. c. c. 25.

Primū autem ⁊ principaliter nō cōuenit idem esse in seipso.
Et huius exēplum est qđ diximus prius: quoniā albū est in
corpore eo ꝙ superficies que disponitur albedine est in cor
pore: ⁊ totus hō dicitur albus albedine partis: ⁊ cū albū sit
idē subiecto homini ꝯcedit̄ per alterum ⁊ nō per se: qa albū
sit in seipso. Silr sciētia est in aīa: qr rō disposita est fm sciē
tiam: ⁊ fm has partes denoīationes sunt totius: cū tñ ptes
sint sicut patet in hoīe qui gratia istarū partiū dicit̄ albus et
sciens: eodē autē modo ⁊ amphora ⁊ vinū quādo sunt diui
sa seorsum: ⁊ vinū non est mēsuratum per amphorā: tūc non
sunt partes adinuicē vt dicat̄ amphora vini vinū: sed tunc
dicit̄ simpliciter vinū. Sed cū sunt simul ⁊ sunt mēsurata vi
na per amphorā tunc sunt ambo vno nomine noīata qđ est
amphora: ⁊ neutrum tunc est in se diuisum. Et cum sint par
tes eiusdem pleni: tunc erit quodāmodo in seipso: qr totum
plenum dicit̄ amphora vini: ⁊ iterum pars eius dicitur am
phora vini: eo ꝙ vinum mensuratū per amphoram dicitur
vini amphora: ⁊ ideo vere dicimus ꝙ iste bibit amphoram
vini: ⁊ hoc modo amphora vini est in amphora vini. Et re
petemus huiusmodi exemplum supra inductum de hoc qđ
est album in homine: qr in corpore est: ⁊ est in corpore quia in
superficie. In hac autem non amplius fm aliud: sed potius
dicitur inesse ipsi: ⁊ lꝫ hoc modo dicatur idem esse in seipso:
tamen ista sunt altera fm speciem: ⁊ alteram naturam ha
bet vtrūqꝫ ⁊ alteram potentiam: qr superficies est vnum spe
cie ⁊ natura ⁊ potentia: album autem aliud specie ⁊ natura
⁊ potētia ab illo: ⁊ similiter est de vino ⁊ amphora. ¶ Sicut

Tex. c. c. 26.

autē diximus de modo quo aliquid est in aliquo sicut in va
se qđ primo ⁊ principaliter fm modum illum nihil dicit̄ esse
in seipso: ita etiam inductione considerantibus apparet ꝙ
non est aliquid in seipso fm aliquem modum prius deter
minatum. ¶ Per rōnem etiam diffinitiuam patet ꝙ nō est
aliquid in seipso eo modo quo dicitur aliquid esse in alio si
cut in vase: quia oporteret vtraqꝫ vtrumqꝫ esse per diffinitio
nem. Oporteret enim ꝙ amphora esset vinum ⁊ amphora:
⁊ vinum esset amphora ⁊ vinum: si vere primo ⁊ per se con
tingeret idem esse in seipso: ergo si contingeret ꝙ esset in al
terutris maxime ⁊ primo: tunc amphora caperet vinum: nō
fm qđ quidem diffinitur vt vas per modum continentis et
mensurantis capiens vinum: sed potius prout ipsa est vinū:
quia diffinitio sua est diffinitio vini: ⁊ econuerso: sicut dicit
hypothesis: nec vinum esset in amphora per diffinitionē p
priam: prout liquor contentus ⁊ mensuratus ab amphora:
sed potius per hoc ꝙ idem esset amphore: qr vna dicit̄ esse
diffinitio vini ⁊ amphore. Cum igitur hec omnia falsa sint:
constat ꝙ amphora accipit vinum per hoc ꝙ hꝫ diffōnem di
uersam a vino ⁊ non fm ꝙ ipsa vinum esse dicit̄: ⁊ per hoc ꝙ
vna dicitur diffinitio esse vtriusqꝫ: ⁊ ideo capit vinum put
ipsa est diffinita vt vas: ⁊ illud vt liquor cōtentus in vase ⁊
vinum capitur ab amphora per diffinitionem ppriam vini
inquantum est vinum: qa sic liquor contentus in vase ⁊ non
capitur ab ipsa inquantum vinū est amphora. ¶ Quia igit̄
diuerse diffinitiones vini sunt ⁊ amphore. Manifestum est
igitur ꝙ vtrūqꝫ istorū est alterum ab altero fm esse: alia nāqꝫ
est diffinitio ei⁹ qđ est sicut in quo est vt in vase: ⁊ alia eius
qđ est sicut ꝙ est in alio: ergo neutrum est in se primo ⁊ per
se. At vo neqꝫ fm accidens conuenit idem esse in seipso fm
istum modum quo dī aliqd esse in alio sicut in vase. ¶ Dēt

Tex. c. c. 27.

enim ꝙ contingat idem esse in seipso per accidens ⁊ nō fm
aliud: sed ꝙ idem sit in seipso: tunc sequitur duo corpora eē
in eodem loco: qr tunc amphora in propria diffinitiōe sum
pta erit in seipsa per accidens: ⁊ iterum vinum erit in eadē:

⁊ sic in eodem loco erit amphora ⁊ vinum: quia illud cuius natura ⁊ ratio est esse receptiuum conuenit esse in seipso: ⁊ insuper illud cuius ipsum est receptiuum: sic est vinũ si vini amphora receptiua esse dicatur: ⁊ hoc est ĩpossibile: quia duo corpora non possunt esse in eodem loco neq; per se neq; per alterum. Quod igitur impossibile sit aliquid esse in seipso per seipsum manifestum est. ¶ Ex dictis autem habitis non est difficile soluere id quod opposuit Zeno destruens locum ⁊ dicens ꝙ omne quod est in loco est: ergo si locus est in loco est: ⁊ ille iterum in loco: ⁊ ita in infinitum abibit. ¶ Cũ enim dicit Zeno ꝙ omne quod est in loco est: falsum dicit: cum dicit locũ aliquid esse: verum dicit: ⁊ cum dicit in alio esse: verum dicit: sed non est in alio sicut in loco: sed in alio sicut sanitas est in cõtẽperantia calidi ⁊ frigidi que est sicut habitus in equalitate cõplexionis: ⁊ est in aliquo sicut color in corpore qui est in eo sicut passio est in subiecto: ⁊ vniuersaliter loquẽdo sicut forma est in materia: ⁊ ita locus est in alio sicut terminus ⁊ superficies est in corpore per superficiem terminato. ¶ Hec autem solutio absq; dubio soluit obiectionem Zenonis per hoc ꝙ peripathetici dicunt locum esse superficiem corporis que corpus locatum continet ⁊ includit. Sed si locus dicatur esse spatium quod est inter extrema vasis vel superficiei: impossibile est euadere obiectionem Zenonis quod sic patet: quia secundum hoc id quod recipit corpus locatum in se distantia est que est inter extrema: ⁊ cum omne corpus sit in tali distantia oportet ꝙ omne corpus sit in loco: ⁊ tamen iterum distantia necesse est habere aliquã distantiam inter extrema aliqua: oportet ꝙ extra locum ⁊ circa locum sit corpus: ⁊ sic in infinitum procedet de necessitate: ⁊ hoc inferius magis declarabitur. ¶ Sed Peripathetici non hac via processerunt sed dixerunt locum eẽ superficiem includẽtis corporis: ⁊ non omne corpus esse in loco: quia non omne corpus habet aliquid extra se cõtinẽs: ⁊ dixerunt etiam ꝙ ea que sunt in loco non vna ⁊ eadem ratiõe loci sunt in loco. Et hec omnia inferius manifesta erũt. Similiter autem ex dictis soluitur quod obiectum est de materia ⁊ forma. ¶ Cõstat enim ꝙ habitudo loci ad locatum est habitudo vasis ad id quod est in vase. Uas autẽ nihil est eius quod est in vase: neq; enim est materia eius: neq; forma: neq; pars: neq; accidens eius. Forma autem ⁊ materia aliquid sunt eius quorum sunt materia ⁊ forma: ergo forma ⁊ materia nõ sunt locus: sed res locate. Hec igitur dicta sunt de his que alij circa locum obiecerunt.

Tex. c. 28.

Tex. c. 29.

¶ Cap. 7m. De quinque que sunt in loco secundum se: secundum que sunt continue esse equale locato separari ab ipso cuius sunt differentie sursum ⁊ deorsum ad quod mouetur locatio.

Tex. c. 30.

QUid autẽ forte sit locus fiet vtiq; manifestum si acceperimus ea que insunt ei secundum se: ex illis enim sciemus naturam ⁊ quidditatem: ⁊ vim loci naturalis: sed non omnis locus vulgariter sumptus habet ea. ¶ Accipiamus igitur prius anteq; determinemus quid sit locus quecũq; vere videntur inesse secundum ipsum ei. Est autem dignum visum omnibus ꝙ locus cõtinet illud cuius est locus: ⁊ nihil est eius: cõtinet enim extrinsecus sicut superficies exterior ad quã finitur quantitas locati: ⁊ cum nihil sit locati: per hoc differt a figura ⁊ forma locati que aliquid est eius: quia licet quantitas locati finiatur ad figuram ipsius ⁊ ad formam que cõtinet locatum: tamẽ forma ⁊ figura est aliquid ipsius. ¶ Amplius autẽ quod est 2m inter ea que cõueniũt loco proprio est ꝙ sit equale locato hoc modo equalitatis ꝙ nec maior nec minor sit locus corpore quod includit. Et licet in hoc videatur conuenire cum inani siue vacuo: nõ tamẽ cõuenit quia vacuum nõ est: ⁊ ideo nec equale nec inequale est locato. ¶ Est autẽ hic accipienda equalitas secundum extensionẽ: quia locus proprius non extendit extra quantitatẽ locati licet non sit equalis secundum omnem dimensionem: quia locus non habet tres dimensiones vel duas. Uel possem dicere ꝙ locus habet tres dimensiones quodãmodo: quia dupliciter habentur dimẽsiones. s. secundum essentiam: ⁊ secundum effectũ: secundum essentiam quidem habet locus secundum latitudinem ⁊ lõgitudinem. Quia autẽ locus est verissime continens effectum: ⁊ ideo autẽ cõtinentie causa in eo quod est locatum. Omnis autem cõtinentia loci per effectũ finitur ad centrum locati: ideo continentia loci est secundum profundum: quia pertingit vsq; ad locati centrum: ⁊ sic possumus dicere ꝙ locus est equalis locato. Sed due dimensiones erũt in eo secundum essentiam: ⁊ tertia erit quantitas effectus eius quã continendo imprimit in substantiam locati. ¶ Adhuc autẽ tertium conueniens est loco non deficere vnicuiq; locato: ⁊ tamen separabile esse a quolibet. Omne enim locatum in loco est: ⁊ locus non excedit ipsum: ⁊ tamen separabile est a quolibet: sicut materia non deficit forme: ⁊ tamẽ separabilis est a qualibet forma. Sed tamen locus materia non est: quia separatio forme a materia quedam corruptio est vtriusq;: sed separatio loci a locato non est corruptio loci vel locati: sicut supra ostendimus. Quartum autẽ quod cõuenit loco est habere differentias positionis que sunt sursum ⁊ deorsum: quia ille sunt secundum motum naturalem distincte licet alie quatuor non inueniantur nisi in corporibus animatis: vt supra diximus. Quinta autem ⁊ vltima cõditio vel proprietas conueniens loco est ꝙ ad proprium locum fertur ⁊ manet in ipso vnũquodq; corporum que naturalem habent motum: ⁊ motus ⁊ quies sunt sursum vel deorsum quia elementorum duo feruntur sursum ⁊ duo deorsum.

¶ Cap. 8m. Que sit diffinitio pulcherrima: ⁊ qualiter inueniatur loci diffinitio ex dictis loci proprietatibus.

Tex. c. 31.

HIs autem suppositis oportet cõsiderare ea que reliqua sunt: sicut est diffinitio loci ⁊ solutiones dubitationum inductarum de ipso: sed oportet preintelligere qualis diffinitio debeat inquiri de loco. ¶ Oportet enim nostram intentionem talem fieri vt ex diffinitione inuestiganda reddatur quidem quid sit locus secundum substantiam: ⁊ per eãdem diffinitionẽ soluantur quecunq; sunt opposita de ipso: ⁊ ex eadem manifeste fiant ⁊ proprietates que insunt ei. ¶ Amplius autem ꝙ et discolie est. i. cõtradictionis ⁊ difficultatis causa ex ipsa sciãtur ⁊ manifesta fiant ea que opponuntur a discolis circa locum: hoc enim modo pulcherrime demõstratur vnũquodq;. Si enim aliqua diffinitio assignetur ex qua non possunt omnia ista declarari: aut inutilis est: aut insufficiens: ⁊ hoc precipue in physicis vbi cause diffinitionem rei ingrediuntur. Hoc autẽ proposito incipiemus venari diffinitionem talem loci ex prelibatis proprietatibus. ¶ Primum quidem igitur oportet intelligere ꝙ locus non quereretur nisi eẽt motus: licet enim corpora physica quiescant in proprijs locis: nõ ita tamen scitur locus ex quiete sicut ex motu: quia motus est sicut habitus: ⁊ quies est sicut priuatio: per habitum autem cognoscitur priuatio: ⁊ ideo si aliquo modo cognoscitur locus per quietem: oportet tamẽ ꝙ illius cognitionis principium sit a motu: propter enim motum localem etiam celum a quibusdam maxime putatur in loco esse. Celum enim habet motum localem per se: ⁊ non est verum quod dicunt quidam ꝙ non moueatur nisi secundum situm. habet enim motum secundum situm in partibus: quia partes sue in motu renouant situm: sed habet motum localem eo ꝙ circa locum mouetur. Et non approbamus sententiam eorum qui dicunt ꝙ mouetur secundum partes ⁊ non secundum totum. Totũ enim non est extra partes: ⁊ ideo quod secundum omnes partes mouetur: secundum totum etiã mouetur: ⁊ huiusmodi inferius dicemus causam ⁊ declarationem. Motus autem per quem scietur locus est duplex. s. loci mutatio: aut secundum augmentum ⁊ decrementũ quod est in quantitate: loci enim mutatio indicat locum ex quo ⁊ ad quem si est recta: vel locum circa quem si est circularis. Id autem quod augetur crescit in maiorem locum: ⁊ id quod minuitur decrescit in minorem. Similiter autem mobile quod mouetur actu indicat locum esse duplex. quoddã enim est mobile per seipsum: ⁊ quoddã per aliud: ⁊ illud quidem quod est mobile per aliud: adhuc vlterius est duorum modorum: quoddam enim sic est mobile per aliud ꝙ contingit aliquando per seipsum moueri sicut digitus in manu. ⁊ vniuersaliter pars in toto: hec enim cum separantur ab his quorum partes sunt: ⁊ efficiuntur actu per seipsa distincta: tunc per se moueri possunt: quedam autem sic sunt mobilia per aliud ꝙ nunq; ei cõuenit per se moueri ⁊ illa sunt inseparabilia ab his in quibus sunt: sicut sunt forme ⁊ accidentia in corporibus motis vt albedo ⁊ scientia: hec enim suũ non transmutant locum: nisi per illa in quibus sunt. His itaq; habitis inuestigabimus vnum eorum que intrant in diffinitionem loci quod est esse equale locato. ¶ Quoniam autem aliquid

Nota cõditiones requisitas ad diffinitiones dãtes quidditatem.

Tex. c. 32.

Tex. c. 33.

quid esse in loco cõmuni dicimus q̃a est in celo: ⁊ hoc qr est
in aere: ⁊ aer est in celo ⁊ in aere dicimus ipm esse nõ omni:
sed ꝓpter vltimam aeris qð est superficies ꝯcaua aeris ꝯti
nens locatum: manifestuꝫ est ꝙ nihil est in loco cõmuni nisi
ratione loci ꝓprij. Si enim totus aer esset locus: tunc locus
non esset equalis locato: igit̃ videtur ꝙ locus sit aliquid ha
bens primũ ⁊ ꝯtinens proximum cum actu sit diuisuꝫ ⁊ diuer
sum ab essentia locati: q̃a aliter esset forma vel figura loca
ti: vt supra ostendimus. ¶ Cuꝫ autem ꝯtinens primuꝫ ⁊ ꝓ
ximum non diuisuꝫ ⁊ distinctum est a locato: sed ꝯtinuum

T.t.cõ.54.

ei tunc non dicitur in eo esse sicut in loco sed potius ipsuꝫ cõ
tinens primuꝫ ⁊ proximuꝫ dicetur esse in cõtento sicut pars
in toto: pars essentialis sicut terminus terminari continui
pars est essentialis: hoc enim modo dicit̃ superficies intrin
seca pars continui corporis: ⁊ linea pars superficiei: ⁊ pun
ctus linee pars. Cum autẽ sit diuisum ⁊ ꝯtactum habẽs ad
ipsum ꝯtentum tũc ꝯtactus est in primo quodã fine primo:
tangit̃ eni corpus ꝯtentum id qð est continẽs ipm corp' in
primo occurrente sibi: ⁊ hoc est superficies cõcaua corporis
ꝯtinentis: ⁊ tũc neqꝫ pars est ipsius q̃a ꝯtingentia se diuer
sa sunt: neqꝫ distantia que est inter terminos superficiei cõ
tinentis est maior q̃ distãtia que est inter terminos superfi
ciei cõtente: sed equalis q: vna est: vnũ enim bene dicit̃ sibi
equale quando refert̃ ad diuersa sicut in geometricis sole
mus dicere ꝙ latus figure est aliquãdo sibi equale. Ultima
eni sunt ꝯtingentia se in eodẽ qð est distãtia vna nũero exi
stens que est inter terminos illaꝝ superficieꝝ. Cum aũt su
perficies ꝯtinens nõ sit diuersa a ꝯtẽto sed ꝯtinua sibi: tũc
ꝯtentum non mouet̃ in illo qð sibi est ꝯtinuum: sed potius
mouet̃ cum illo sicut totum mouetur cũ parte: ⁊ econuerso.
Diuisum autẽ est ꝯtinens qð est superficies exterior diui
sa a cõtento ⁊ diuersa ab illo mobile nõ sic mouetur q̃a con
tentũ in ipsa mouet̃ siue illa siue vas sit siue sit locus imobi
lis: q̃a ⁊ si moueatur tamẽ nõ mouetur necessario motu lo
cali. Amplius quãdo ꝯtinens nõ est diuersum siue diuisuꝫ:
tunc di' esse in ꝯtento sicut est pars in toto: sicut visus in ocu
lo qui est pars que nõ põt habere motum per se si diuidat̃ a
toto. Cum autẽ diuisuꝫ est ꝯtinens primum siue proximuꝫ:
tũc nõ dicitur esse in ꝯtento: sed ecõuerso ꝯtentum in ipo: si
cut aqua di' esse in cado vel in vrna: ⁊ vinũ in cypho. Et hoc
indicat diuersus motus ipsoꝝ: q̃a manus cũ corpore moue
tur: ⁊ non de corpore ad corpus: aqua aũt mouet̃ in cado: ⁊
de cado ad cadum. Iaꝫ igitur ex his lꝫ insufficiẽter manife
stuꝫ est quid sit locus ex q̃busdaꝫ diffinientib' ipsuꝫ: est eniꝫ
locus ꝯtingens ⁊ ꝯtinens equale sm spaciuꝫ ei qð est in ipo:
oportet autẽ scire ⁊ alias duas proprietates ⁊ differẽtias lo
ci anteq̃ habeatur loci diffinitio propria.

¶ Cap. 9m. Q: locus neqꝫ forma neqꝫ materia est neqꝫ spatiũ
intermediuꝫ sed superficies continentis corporis.

Tex.c.c.35.

ANteq̃ Loci cõpletam diffinitionem as
signemus: opꝫ adhuc nos osten
dere ꝙ locus non est in alio gene
re q̃ ꝯtinentis termini: siue finis intrinseci ⁊ p
rimi: ⁊ hoc claruꝫ erit cuꝫ ostenderimus ꝙ lo
cus non est in aliquo aliorũ generum in q̃bus
a q̃busdaꝫ esse ponebatur. ¶ Fere eni si colligantur ea in q̃
bus ponitur esse locus: tunc sunt quatuor. Dixi autẽ fere ꝓ
pter quosdaꝫ qui locuꝫ non horuꝫ quatuor aliqð: sed virtu
tem quandaꝫ celestem esse dixerunt de quibus infra facie
mus mẽtionẽ. Aut eniꝫ locus est forma aut materia aut spa
tium aut mediuꝫ extremoꝝ: aut extrema ꝯtinentia si nulluꝫ
dicatur spatiuꝫ esse separatuꝫ ⁊ diuersuꝫ extra corporis illi'
magnitudinem qð finitur ⁊ determinatur in loco. Qð autẽ
locum non ꝯtingat esse aliqð primorum trium manifestum
erit ex dicendis. Forma enim videtur esse: eo ꝙ ꝯtinet: siue
etiaꝫ figura: ostẽdimus eni ꝙ in eodẽ videnẽ eẽ: hoc est sic
extrema ꝯcaua ꝯtinentis corporis ⁊ ꝯtenti ⁊ conueneriũt in
hoc ꝙ vtraqꝫ sunt termini finientes ꝯtẽtuꝫ corpus ⁊ magni
tudinẽ eius: lꝫ nõ sint eiusdeꝫ termini vt partes: qr species ⁊
forma sunt partes rei locate: locus autẽ est pars ꝯtinẽtis eo
ꝙ sit superficies eius ꝯcaua que ambit locatũ vt diximus: ⁊
sic patet ꝙ locus nõ est forma. ¶ Opinio autẽ que dicit lo
cum eẽ distãtiaꝫ inter media ⁊ extrema loci duplex est. Qui
dam eni dicebant hoc spatiuꝫ semper eẽ plenũ: sed separatũ
a quolibet corpore qð suscipitur in ipso. Et q̃dam dicebant
aliquãdo esse vacuum: ita ꝙ nullũ corpus est in ipso. ¶ Rõ
nes autem eoꝝ quibus ponebant huiusmodi spatiuꝫ in tra
ctatu de vacuo ponemus. Sed hic sufficit dicere ꝙ spatiũ
illud ponebant vt in ipso sm oẽm dimensionẽꝫ corpus loca
tum reciperet̃ ⁊ dicebant ipsuꝫ esse separatũ a quolibet cor
pore: ita ꝙ lõgitudo locati recipitur intra lõgitudinẽ illius
spatij: ⁊ latitudo in latitudinem ⁊ ꝓfunduꝫ in ꝓfundo. Et
istas dimẽsiones separatas in spatio esse dicebãt: ⁊ ideo lon
gitudo ipsius est ipsa lõgitudo: ⁊ latitudo ipsa latitudo: ⁊ ꝓ
fundum dicat̃ esse ꝓfunditas sm se: q: nõ sunt in aliquo cor
pore iste dimẽsiões ꝙ per eas lõguꝫ ⁊ latuꝫ ⁊ ꝓfunduꝫ eẽ di
catur. ¶ Sic intellecta ista positione: sciendum ꝙ ex eo ꝙ vi

Tex.c.c.36.

debant multotiens manẽte ꝯtinẽte loco ⁊ spatio ꝯtentuꝫ di
uisuꝫ ⁊ diuersum ab ipso ⁊ in ipsuꝫ mutari sicut aqua in va
se mutat̃: ideo putabant ꝙ aliqð spatiũ medium eẽt iter ex
trema vasis ⁊ loci preter spatiuꝫ corporis cuius distãtia q̃ti
tatis que implet locũ in quo sm lõgitudineꝫ ⁊ ꝓfunditatem
corporis dimensiões recipiunt̃ ⁊ ex quo mutant̃ q̃n mutant̃
que mouent̃ sm locum: hoc autẽ non est veꝝ sed potius in
ter terminos loci per mediuꝫ incidit corpus vndiqꝫ ꝯtigẽs
terminos loci ⁊ corpus locatum incidẽs in locũ est de nume
ro eoꝝ que se sunt apta nata ꝯtingere: ⁊ ideo iter terminos
loci nõ est distãtia nisi illa que est locati corporis. ¶ Si autẽ

Tex.c.c.37.

esset ibi esse aptũ natum aliqð spatiuꝫ separatũ ⁊ diuersuꝫ a
locato ⁊ manens in seipso cuꝫ locati spatio itra terminos lo
ci tunc oporteret q: infiniti essent loci: ⁊ hoc tribus rõnibus.
Una quidẽ est: q̃a cuꝫ spatiuꝫ illud sit separatũ: ⁊ nõ sit ali
cuius corporis ita se hꝫ ad totuꝫ sicut ad partes. Est autem
locus totius per se vt dicũt: g̃ locus erit per se partiũ totius
locati: qr si per accñs eẽt partiuꝫ hoc nõ posset eẽ nisi qr ipm
eẽt terminus vel dimẽsio alicuius totius qð nõ est veꝝ: cum
sit separatuꝫ: ergo sicut locus totius est per se locati: ita est ꝑ
se medietatũ eius ⁊ priuꝫ medietatũ: ⁊ sic in infinitum: ergo
in vno loco sunt ĩfinita loca: ergo aliq̃d est in actu ĩfinitũ. qð
superius ĩprobatũ est: huiusmodi aũt exẽplũ est in aere ⁊ in
aqua locatis: sicut eni quãdã distãtiam hñt totus aer ⁊ tota
aq̃ i spatio sepato p se: ita eãdẽ p sileꝫ modũ distãtie in ptib'
spatij illi' hẽbũt ptes oẽs i toto: q̃a respiciũt a ptibus spatij
ꝑ se sic ⁊ totũ ⁊ mouent̃ a ptib' spatij p se sic ⁊ totũ i toto spa
tio: siue in toto vase: q̃a ẽt sm vitatẽ nõ sũt partes spatij lꝫ se
parata spatia ĩfinita. ¶ Alia aũt rõ est: q̃a dicat̃ totũ spatiuꝫ
ita eẽ locus totius ꝙ partes nõ sũt partiũ nisi per accñs ad
huc erũt infinita loca per accñs in vno: q̃a si vas moueat̃ in
aliuꝫ locũ: ꝯstat ꝙ tunc mouet̃ spatiũ p̃muꝫ in ipso quo reci
pit in se aquã primã ⁊ iterum recipit in se spatiuꝫ secũdi loci
⁊ partiũ ipsius: g̃ iaꝫ sunt ibi duo spatia ⁊ totius ⁊ partiuꝫ et
in quo subijcient̃ partes locati sicut in p̃mo spatio. Et si mo
uebitur ad tertiũ locũ: ⁊ iterum erunt ibi spatia tertij loci: ⁊
sic ibit in infinitũ mutando locũ ⁊ colligendo spatia in q̃bus
locant̃ totũ ⁊ partes. ¶ Tertia rõ est q̃a spatiũ est in spatio.
Si enim p̃dicto mõ mutet̃ vas ⁊ locus sm spatiũ erit in p̃i
mo: ⁊ tertium: ⁊ quartum in scðo ⁊ p̃mo. ⁊ sic in infinituꝫ: g̃
cũ hoc sit impossibile falsum est locũ eẽ spatiũ separatuꝫ in
ter extrema loca. ¶ Simul aũt cum dictis ĩpossibilibus oĩs
locus mutat̃ in locũ: spatium eni vt dcm̃ est transfert̃ in spa
tiũ: ⁊ sic erit loci locus: ⁊ multi loci in vno loco qð est incõue
niens. Oportet ergo ꝙ dicatur sm sniam veritatis ꝙ locus
nõ est spatium separatũ: ⁊ ꝙ nõ est alius totius ⁊ partis sed
idẽ qui est totius per se est partis per aliũ vt diximus: qui a
in quo mouet̃ totum per se: mouet̃ pars cũ suo toto: ⁊ hoc ẽ
etiã cum totum vas transmutat̃: ⁊ in ipso locatum mouetur
⁊ partes eius: q̃a aer ⁊ aqua mutant̃ motu eius in quo sũt
⁊ partes eorum similr. Non eniꝫ retento loco priori veniunt
vel fluunt in alio loco qui sunt pars loci qui sit spatiuꝫ vel lo
cus totius spatij: qð est inter circũferentiam celi: sicut dixe
runt illi qui dixerant locum esse spatium. ¶ Materiã autẽꝫ

Tex.c.c.38.

dicentes esse locum rationem acceperant ad hoc ꝙ si locus
consideraretur in quiescẽte aliquo vase in quo manente sie
ret transmutatio eoꝝ que sunt in ipso: ⁊ ꝙ poneretur vas
illud nõ esse separatum sed ꝯtinuum ei qð est in ipso. Sicut
enim quando alterat̃ aliquid: hoc quideꝫ nõ est album: oliꝫ
autem erat nigrum: ⁊ nũc quidem durum: aliquãdo autem
molle fuit. ꝓpter qð dicimus aliquid esse materiaꝫ que ma

net vna numero in tali successione formarum: ⁊ sic locus materia videtur esse per similem huius phantasiam ⁊ apparentiam licz non sit verum. Quia in eodem vase si ponatur p̄mo fuisse aqua ⁊ vas maneat imobile donec ex eo aspiret aqua ⁊ generetur inde aer: tunc nõ videtur differentia inter locũ ⁊ materiam nisi qa quo ad mãm qd erat aqua modo est aer. Quo ad locũ autẽ q2 vbi nũc est aer fuit aqua: ⁊ tunc in loco nãli elemẽtorum est maior similitudo: q2 in illa fit generatio ⁊ corruptio elemẽtorum loco ⁊ mã manẽtibus trãsmutatis: ⁊ ideo locus ⁊ mã idẽ esse videbant: hoc autẽ nõ est verum q2 sicut dictũ est in prioribus q2 mã neqz diuisa est a re nec ꝯtinet eam: loc⁹

Tex. c. co. 39.

autem vtrũ istorum habet. ¶ Si ergo nullũ tertiũ est locus. s. neqz forma: neqz materia: neqz spatiũ aliqd separatum alterum preter id qd est rei locate distantia: necesse est q locus sit reliquum ex quatuor supra nominatis hoc est terminum: siue superficiem corporis ꝯtinentis. Dico autem ꝯtentum in loco corpus qd mouetur s'm loci mutationem in qua est totũ mobile transmutat locum: hoc autem est loci mutatio recta que sola proprie loci mutatio vocatur.

¶ Cap. 10m. Quare difficile est tradere de loco: ⁊ est in ipso digressio declarans sententiam Epicureorũ ⁊ Peripatheticorum de substantia ⁊ natura loci.

Tex. c. c. 40.

Ex dictis autẽ manifestum est q aliqd magnũ ẽ ⁊ difficile accipe qd sit locus ꝓpter dictas loci similitudines ad tria que dicta sunt. ¶ Apparet eni materia ⁊ forma: ⁊ ideo Hesiodiste dixerunt ip̄m eẽ mãm: ⁊ qdam dixerunt ip̄m eẽ formam. Epicurei aũt dixerunt ip̄m esse spatiũ intermediũ extremorum loci. Et qdã ꝓpter id q transmutatio eius qd mouet s'm locũ fit in vase quiescẽti ⁊ manenti: ꝓpter hoc videt eis ꝯtingere q sit spatium aliqd separatũ in loco ⁊ vase qd aliud est a motis magnitudinibus in quo magnitudines eorum que mouent recipiuntur ⁊ locant: vñ habuisset remedium aliqd error si fuissent imaginati extrema vasis corrũpi. Si eni spatium fuisset locus tunc oporteret q aqua in vase adhuc ꝯtineret post corruptionẽ superficiei vasis: ⁊ hoc ad sensum pz esse falsum: ⁊ ideo hoc fuisset remediũ erroris eorum. Aliud autẽ remedium fuisset si imaginati fuissent motum colũne: hoc eni q2 nõ est cõcaua sicut vas non ita videt habere spatiũ separatũ sicut vas ꝯcauum. Apud rudes eni epicureorũ multum ꝓfecit ad assertionẽ vacui: hoc q aer eis icorpore⁹ videbat eẽ: ꝓpter hoc eni qa cum vas erat aere plenum videbat eis esse vacuũ: ⁊ ideo nõ solũ terminos vasis: sed spatiũ intermediũ qd aer accipiebat locũ esse dicebãt tanq̄ vacuum.

Quatuor rõnes Epicureorum.

¶ Subtiliores aũt alias habebãt rõnes que et ãt precipue quatuor. Prima fuit q corpori nõ debet locus rõne sue superficiei: sz rõne corporis inq̄ntum hz tres dimẽsiões: sed si superficies eẽt locus nõ contineret corpus in loco nisi s'm superficiẽ: ergo superficies icludens nõ est locus: sed poti⁹ spatiũ separatũ qd tres dimẽsiões hz. Secũda autẽ est q locus est eq̃lis locato: nõ autẽ sola superficies est equalis corpori habenti tres dimensiões: cũ ergo sit locus separatus a re locata erit locus spatiũ separatũ hñs tres dimẽsiones. Tertia est q particule loci ⁊ locati ad vnum terminũ cõem copulãtur: nõ est autem terminus cõis nisi duarum distãtiarum centrum. s. loci ⁊ locati: ergo locus est spatiũ siue distãtia habẽs centrũ cũ quãtitate locati: cũ ergo locus sit separat⁹ a locato oꝫ q locus sit spatiũ separatum in quo recipit res locata. Quarta est magis phica: ⁊ est hoc si locus est sup̄ficies tunc quãdo corpus mouet ad locũ: mouetur ad superficiem: ⁊ est idẽ motus ad locũ qui est motus ad superficiẽ: mouet autẽ corpus ad locũ tanq̄ ad perficiens ⁊ saluans. ergo superficies est perficiẽs ⁊ saluans ⁊ hoc incõueniens videt: qa superficies alterius corporis est q hz qñqz cõtrarietatẽ cũ corpore qd locat in loco: ⁊ q cõtrariũ perficiat ⁊ saluet videt impossibile. Addunt etiam q si locus est superficies: tũc motus s'z superficiem est motus s'm locũ. Cum autẽ lapis stat in aqua fluente: vel hõ in vento variatur circa ipsos sup̄ficies aque ⁊ aeris. ergo mouet s'm locũ qd falsum est cũ stet imobilis. ¶ Hec rõnes ex libris Epicureorum colligunt ⁊ fuerũt ille p̄cipue que inducebant eos ad ponẽdum spatiũ itermedium extremorum loci esse locũ. Sũt autem ⁊ alie adhuc que in tractatu de vacuo ponentur. Sicut autem diximus Epicureorum duplex fuit sententia de loco: quidam enim ponebant aliqd spatium eẽ inane: ⁊ aliqui plenum ⁊ de illis loquemur in primo tractatu de vacuo: quidam autẽ ponebant spatium illud semper esse plenum ⁊ separabile: tamen per successionẽ mobilium a quolibet corpore: ⁊ illorum sententia fuit ꝓbabilior ⁊ habuit in se fere Achademicos omnes. Sed Peripatheticis non placuit via ista: sz dicebãt locũ esse superficiem concauã corporis continentis. Dicebant eni q omne generabile ⁊ corruptibile habet ꝓprium locũ sue generationis ⁊ alium sue corruptionis: ⁊ hoc ostendunt in aialium generatione qbus locus generationis est matrix. Et in plantarum generatiõe qbus locus generationis est terra: ⁊ sic est de oib⁹ elementis: eo q in locis generationũ suarum virtus celi est cum virtute elementi permixta formans ⁊ generãs generatum.

Epicureorum duplex fuit sẽtẽtia de loco.

Si autem queratur si sit sic in elemẽtis pz manifeste q apertius est in elemẽtis q̄ in elemẽtatis: qa ignis non perficitur in specie nisi in ꝯcauo orbis lune: ⁊ aqua nõ nisi in concauo aeris: ⁊ videmus expresse q motus ad locum vnicuiqz mobili datur a generãte ipsum: qa quantũ dat ei de specie ⁊ forma leuis vel grauis tãtũ dat ei de ꝯtingẽtib⁹ formã que sunt motus ⁊ locus ad quẽ est motus: ex quo ẽt pz q loc⁹ debetur ei gratia forme ⁊ nõ materie. Forme aũt variatio variat locũ ⁊ non materie: est ergo sñia Peripatheticorum q cũ virtus celestis in oibus sit formãs ⁊ generans elemẽta ⁊ elemẽtata que ꝓprie sunt in loco: sicut inferius declarabimus ⁊ formãs ⁊ perficiẽs necesse est eẽ distinctũ a formato ⁊ perfecto: necesse est q illa virtus sit diffusa sicut in subo in eo q tangit prime formatũ ⁊ perfectũ. Est aũt hec superficies cõcaua corporis superioris q ambit locatũ: ergo in hac superficie diffundit virtus illa: ⁊ ideo ꝯcauum lune ⁊ orbis est formatiuum ⁊ perfectiuum materie in sp̄em ignis: ⁊ ꝯcauũ ignis formatiuum ⁊ perfectiuum est materie in sp̄em aeris: ⁊ sic fit descẽsus in elẽtis ⁊ elẽtatis. Ex hoc pz intellect⁹ vbi Porphyrij peripathetici qui dicit q locus est principium gñonis quẽadmodum pater. Qd autẽ sic sit vt dictũ est: pz ex hoc q Aristo. dicit q omne agẽs est tangens: non autem dubium est quin generatio ⁊ perfectio generabilium ⁊ corporum ad aliqd agens reducat: oportet ergo q illud tangat ea: nõ aũt tãgit nisi ꝯcaua superficies in qua sunt: est ergo illa formãs saluans ⁊ perficiens ea que formant saluantur ⁊ perficiunt.

Nota quõ verificat dictum Porphyrij dicẽtis loci eẽ gñonis principium quẽadmodum ⁊ pater.

Qd autem verũ sit hoc pz adhuc ex his que alij de loco dixerunt. Quidã enim dixerũt q locus est corpus ꝯtinẽtis cum determinata a celo distantia: ⁊ distãtia non eẽt eis opus nisi viderent q locus a virtute in se diffusa celesti haberet virtutem formãdi ⁊ saluandi ⁊ perficiendi ea que sunt in ipso. Alij dicebant q locus est superficies ꝯcaua corporis ꝯtinẽtis cuius basis ⁊ summitas est lux orbis: intelligẽtes per lucem virtutẽ celestem dictã loco infusam. Et hoc forte fuit cã q Hesiodus dicit loci virtutẽ mirabilem: ⁊ habere se per modum p̄ncipij ad alias creaturas quas fecit creator mundi. ¶ His ꝓbatis s'm Peripatheticos de facili soluunt questiones phorum Epicureorum.

Solo ad istas epicureorum.

Dicemus eni ad primũ q corp⁹ locatum gratia sui totius est in loco: sed tñ virtus loci ꝯiungitur ei primo per superficiẽ ⁊ per superficiem diffundit in toto locato. ⁊ huiusmodi cũm dicit Auicẽna esse insufficientia: qa licz toti corpori dicamus deberi locũ tamẽ locus nõ datur ei nisi vt ꝯtingens ⁊ ꝯtinens sicut iam dictũ est. Cõtact⁹ autẽ nõ est nisi in vltimo qd est superficies: ⁊ ideo locus non ꝯtinet ꝓprie nisi per superficiẽ: nõ autem tãgit sup̄ficiem ꝓpter superficiẽ: sed tãgit superficiẽ ꝓpter totum corpus. Ad rõnem autẽ scđam iã ante dedimus solonem quare locus est equalis locato: possumus aũt hoc dicere q vna distãtia est loci ⁊ locati: sed sunt duo termini: locus eni est illius distantie terminus extrinsecus nõ eẽntialis ⁊ figura ⁊ sup̄ficies locati est eiusdem distãtie terminus intrinsecus eẽntialis: ⁊ sic eadem est distãtia loci ⁊ locati: ⁊ sic ad quẽcunqz terminũ copulẽtur particule distantie illius vt terminum eẽntialem ad eũdẽ copulantur particule loci sicut ad terminum extrinsecũ nõ essentialem: ⁊ sic equant: ⁊ sic patet solutio rõnis tertio inducte. ¶ Ad hoc aũt q quarto inducit: dicẽdum est q nõ est motus ad locũ ꝓut est superficies sola: sed ꝓut hz potẽtiam actiuã ⁊ perfectiuã locati sicut in principio huius tractatus ostẽdimus: ⁊ hec potẽtia est a virtute celesti loco ifusa. ¶ Et id qd obijciunt q hec superficies est ꝯtrarij corporis ⁊ mot⁹ cõ

trarij

trarij nō est ad ꝯtrarium corpus dicēdū ꝗ lȝ sit contrarij corporis: tñ nō mouet ad ipsum tanq̄ ad ꝯtrariū corpus: qḋ sic pȝ: ꝯstat enim ꝗ virtutes formatiue ⁊ saluatiue elemētoꝝ terminate sunt: ⁊ vltra terminum ꝓportionate distantie a primo formante nō extēdūtur: ⁊ ideo cū per motū ⁊ lumē celestis corporis mā elemētoꝝ ⁊ calefiat ⁊ rarefiat: ita virt⁹ nō est infinita: finit ergo in aliquo. Cōstat autē ꝗ nō ꝑtendit vltra fōrm suā qḋ est ignis: eo ꝗ nulla virtus vltra fōrm propriā ꝑtendit: finiet ergo in vltimo ignis. Est aūt hec superficies ꝯcaua ignis: ergo in illo finit ita ꝗ nihil sub ipso formatur in genere illo: opȝ ergo ꝗ ibi icipiat virtus formans aerē: illā enim quā ād est de p̄mo formāte opȝ eē extra aerē: sicut supius mōstrauimus. ergo ibi erit virtus formās aerē nec est icōueniens duas virtutes eē in eodē vltimo: vnā sicut deficientē ⁊ determinatā: aliam sicut perficiētē ⁊ agētem ⁊ īcipientē: ⁊ ideo locus refert ad inferius locatū: lȝ sit superficies corporis superioris: q̄ inferius diffundit virtutē ⁊ nō supius. Sic ergo pȝ ꝗ nō mouet ad ipsā supficiē tanq̄ ad ꝯtrariū: sed sicut ad formās ⁊ saluās. ¶ Ad hoc aūt qḋ dicit ꝗ si supficies est locus ꝗ tūc motus fm supficiē est mot⁹ fm locū. dicendū ꝗ locus multiplr dr: sicut inferius ostēdemus. ⁊ locus per accñs pōt eē mobilis lȝ nō moueat motu locali: ⁊ ideo accidit loco hois ⁊ loco lapidis moueri nō inquātū est locus per se: sȝ per accñs: ⁊ ideo nō sequit ꝗ ex tali motu inducat motus localis locati: hoc ista magis patebit qñ ostēdemus ꝗ locus dr per prius ⁊ posterius de locatis.

¶ Cap. iiᵐ. Qualiter locus est imobilis in quo est digressio declarās locum ꝓprium elementorum ⁊ elementatorum.

Tex. c. c. 41.

V **T autem** loci diffōnē cōpleamus opȝ nos inuestigare adhuc vnā loci ꝓprietatē. Est aūt sicut dixim⁹ locus trāsmutabilis sicut vas: locus autē qui est sicut terminus est mobilis: ⁊ iō locus ē duplex: est. n. locus per se terminus siue supficies imobilis. ⁊ ille est locus simplicium corpoꝝ sicut elemētorum. Est aūt locus alius qui est sicut vas. ⁊ ille est imobilis: ⁊ est locus per aliud: vñ cū in tali loco moueat id qḋ mouetur et moueat motu locali locatū in ipso: sicut nauis in flumine mouet tūc magis mouet in eo sicut in vase q̄ sicut in loco continēti. Locus eni de rōne sua vult esse imobilis: ⁊ si dicat flumē esse locus nauis: cōuenientius dicet totum flumē loc⁹ qui est locus vt terminus q̄ superficies fluminis que ꝯtigit nauim: totū eni flumen est imobilis: ⁊ mouet fm ptes: ⁊ ideo partes sūt sicut vas ⁊ totū est sicut terminus imobil. ¶ Et vt hoc intelligat opȝ scire ꝗ loquēdo de loco elntoꝝ ⁊ elntatoꝝ duplr est res in loco. Est eni locus ꝓprie quādo vna numero superficies in qua est virtus celestis diffusa est continēs saluās ⁊ formās: ⁊ iste est locus ꝓprie ⁊ adeq̄tus locato eo ꝗ vna mēsura est mēsurās vtrūq;: q̄ loci superficies mēsurat superficiē locati: ⁊ hoc mō simplicia corpora motuȝ recta hñtia sunt in loco: ⁊ vnius simplicis est vnus locus simplex ad quē est motus eius cuius qdē loci virtus formās et cōtinens locatū diffundit in distātiā locati: sicut diximꝰ supra. Et hoc est qḋ dixit elegāter princeps Aboali: ꝗ si queramus q̄re ex hac pte materie gñata est terra: ⁊ ex alia aq̄: ⁊ ex alia aer: ⁊ ex quarta ignis nullā cām possumus reddere: nisi locū cum virtute celesti: q̄ eni tāta frigiditas quāta cāuat ex distātia ad orbē qui motu suo ⁊ lumine facit calorem inuenit hāc partem mām in loco terre que maxime distat a circūferentia: pp hoc inspissauit mām spissitudine exp̄mente ex ea humidū fecit siccū ⁊ frigidū elntuȝ qḋ est terra. Frigiditas autē illa causat in distātia que est vltra ꝓportionē ⁊ potētiā formandi aquā: ⁊ similr frigiditas inspissans non exprimēs humidum: sed faciēs fluere ad seipm est frigiditas que causat ex distantia ab orbe que est vltra potētiā ꝓportionate distantie ad gñanduȝ aerē. Caliditas aūt infrigidibilis que cōpatitur se cū humidū spirituale fluens causat ex distantia ab orbe elongata vltra virtutem formatiuā ignis. Ignis autē generat a prima virtute orbis lune caliditate ⁊ motu agitante: ⁊ disgregante ⁊ īflāmante mām nālē. ¶ Et si obijcit ꝗ locus ignis nō est imobilis: q̄ mouet circulariter: superficies eni cōcaua lune mouetur circulariter. Respōdet Aboali ꝗ cum dr ꝗ locus est imobilis intelligit terminus eē imobilis motu locali ⁊ nō simplr. Ex motu. n. circulari nō elōgatur vel vicinatur distantia superficiei ab orbe: ⁊ ex distantia sic vel aliter proportionata causat caliditas vel frigiditas ꝓportionata virtuti formanti hoc vel illud elntuȝ. ¶ Si quis autē obijciat contra ea que dicta sūt dicēs ꝗ vna ꝓprietatū loci est ꝗ locatū mouet ad ipsuȝ sicut ferrum ad magnetē. Nos aūt nō videmus ꝗ terra moueat ad superficiem ꝯcauā aque vbicūq; fuerit: sed potius ad ipsa mouet descendēdo. Et silr videmus ꝗ aqua mouetur nō ad superficiē aeris cōcauā: sed potius si terra remoueat descendit in locū terre. Et eodē modo est de motu aeris qui descendit ad locuȝ aque ⁊ terre si remoueant: ⁊ non ascendit ad locū ignis. ¶ Dicēdum ꝗ de hoc reddit rōnē Arist. in tertio de ce. ⁊ mun. q̄ causa huius nō pōt perfecte sciri nisi sciatur motus grauis ⁊ leuis: tñ quantū spectat ad hūc locū intelligendū est ꝗ motus simplicium corpoꝝ non est ad superficiem ꝓpter superficiē: q̄ si ita esset tūc mot⁹ ad locum eē esset mathematicoꝝ corpoꝝ que locari itelligunt in superficieb⁹: ⁊ hñt dr̄ias positionis ad nos dictas: ⁊ nō simpliciter sicut diximus supra: sed ꝗ mouent ad supficieȝ hoc est ꝓpter virtutē formantē ea ⁊ saluantē ⁊ ꝯtinentē: ⁊ cum illa nō stet tota in superficie sed diffundat in totū locati spatium vsq; ad centrū: iō est motus terre in centrū ⁊ itelligendū est hoc quadruplr. ¶ Cū enim virtus terminatiua ⁊ formatiua terre ⁊ ꝯtētiua sit frigiditas que cāuatur ex pfecta distantia ab orbe illa virtus est perfecta vbi maxima est distātia ⁊ hoc est in centro: ⁊ ideo sicut inchoās est in ꝯcauo aq̄: ⁊ sicut cōpleta est in centro: ⁊ ideo terra nō ascēdit ad aque cōcauum ⁊ nitit descendere vsq; in centrū: ⁊ hec est cā q̄re terra simpliciter est grauis: ⁊ simplr hȝ motum deorsum. E cōtrario aūt cū virtus formans ignē sit caliditas que est completa sicut in effectiuo vltimo mobilis circulariter: ⁊ debilior est in spatio qḋ distat ab vltimo orbis erit mot⁹ ignis nō solum sup cōuexū aeris tm̄: sed ad vltimū orbis lune qḋ est ꝯcauū ipsius: hoc est eni sibi cōnaturale formās ⁊ ꝯtinens: ⁊ hec est cā ꝗ ignis est simplr leuis: ⁊ ꝗ mot⁹ eius simplr ē sursum. Frigidū autē terminans aquā nō est extremū frigus: sed mediū: ⁊ ideo virtus formās cōpleta est in medio spatij aque: ⁊ iō descendit in aerē petēs directe id in quo est vtus cōplete formās ⁊ saluans: que qdem sicut inchoata est in cōcauo aeris: ⁊ sicut deficiēs in cōuexo terre est: ⁊ sic cōpleta in media distātia ipsius aque. Eodē aūt mō est de aere q formaf a tēperato calore ⁊ ille est sicut ichoans in ꝯcauo ignis ⁊ sicut cōpletus in media distātia aeris: ⁊ sicut deficiēs i cōuexo aque: ⁊ ideo ascēdit in duobus elementis que sunt aq̄ ⁊ terra ⁊ descēdit in vno qḋ est ignis. ¶ Qḋ autē obijcit ꝗ si remoueat terra ꝗ descēdit ad eā aqua: ⁊ similr aer descēdit ad locum terre ⁊ aque. Rñdet Alpharabius ⁊ dic ꝗ descensus iste est corruptiuus aeris: vñ cū ex descensu a loco ꝓprio fit trāsmutatio substātie eoꝝ q̄ statim incipit in aquā ⁊ terram mutari aer: ⁊ in terrā incipit mutari aq̄ cū descendit ad locū eius: cuius causa est ꝗ frigiditas loci terre amplius inspissatiua est q̄ forma aque vel aeris exigat ispissari: ⁊ ideo post inspissationē generaf in eis forma terre: ⁊ iō descensus nō est sicut ad locū ꝓpriū aque vel aeris: sȝ poti⁹ est motus gñantis qḋ generans est terre frigiditas intensa que vincit caliditatē ⁊ frigiditatē mediā aque: ⁊ cuȝ hoc ꝗ incipit dare formā generatis dare ēt incipit locuȝ eius: sicut etiā videmus ꝗ facit calor eleuans nubes: quantū enim in aq̄ generat de forma leuis rarificādo tātuȝ ēt dat ei de loco aeris eleuando vapores ad locuȝ eius: nisi autē ita dicatur de loco simplicium incidemus in errores maximos qui dicti sunt ante nos. ¶ Dixerunt eni quidam ꝗ aliter est in loco terra: ⁊ aliter ignis: ⁊ aliter aqua ꝓpter id qḋ dicit Arist. ꝗ terra est in loco deorsum: ⁊ ꝗ locus deorsuȝ est cētrū ⁊ medium ipm: dicunt ꝗ terra est aliquid sui loci: noluēt eni dicere ꝗ locus est distantia separata a corpoꝝ locatoꝝ distātia: ⁊ ideo ꝯcedūt ꝗ infra ꝯcauuȝ aque nō est distātia nisi terre: ⁊ cū viderēt terram moueri ad centrū ⁊ nō ad aque ꝯcauuȝ dicūt terram eē suum locū. Eodē aūt mō vident aquā moueri ad ꝯcauum: ⁊ audiunt dicere Arist. ꝗ amphytrites est loc⁹ ꝓprius aquarū: ⁊ vident ꝗ amphytrites est aq̄: ꝯcedūt ꝗ aque locus est aq̄: nō aūt cōcedunt hoc de igne: q̄ dicunt ꝯcauuȝ lune eē locū ignis: ⁊ isti sunt errores pessimi ⁊ cōtra phiam nālē: q̄ oēs Peripathetici dicūt nō eē ideȝ locuȝ ⁊

ignis i ꝓpria spera sua sit alius vt vioíēus. vide ꝑ hoc cōmētū. 20. tertij de ce.

Solo

Nota hic eēȝ pulchrum pp qḋ cū loc⁹ nālis terre sit cōcaue supficies aq̄ terra tñ nālr mouet i fra ipaȝ vsq; ad centruȝ.

Cōsidera circa istā solutionē Alpharabij diligēter qūo motus aq̄ ad locū terre est corruptiu⁹ aq̄ quia tūc vt ꝗ mot⁹ iste esset violēt⁹ q ē pp vacuū euitandum.

Qūo itelligitur locuȝ esse imobilē cōsiderā ō motu

locatuz: qa aliter cū locatū mouet ad locū moueretur ad se ipz. Et dicū: locū separi a locato: ꝛ locū eē imobilē ꝛ nō locatum: ꝛ alia multa que ostēdūt falsitatē dicti istius. ¶ Si aūt aliqs querat ꝛ dicat ꝙ cū virt⁹ formās ꝛ terminās ipaz virtus sit in centro ꝙ in ɔcauo aque circūferētie interioris: tūc illa virtus aut est in aliquo corpore: aut est in spatio illo separato: ꝛ si in corpore aliquo qrat qd sit illd nō videt esse in terra eo ꝙ vtus formās terrā est ante terrā. Si aūt ē in spatio separato: tūc erit ponere ꝙ spatium separatū sit locus: ꝛ hoc negatū est a Peripatheticis. ¶ Dicēdū ꝙ hec fuit rō absq dubio Joānis qui cognominat grāmaticus: ꝛ Alpharabius cōtradicit dicēs ꝙ virtus illa vt ic hoanis est in vltio fine: siue termio aque: perficiēs aūt ꝛ perfectū in ptib⁹ terre magis ꝛ minus a centro distātib⁹ ꝛ nō est in spatio separato qꝛ nō est ibi spatiū separatum aliqd sicut dixit Jo. grāmaticus. Et qd obijcit ꝙ terra nō est ante terrā: ꝛ virtus illa formatiua est terre. ꝛ ideo ante terrā: dicēdū ꝙ si loquamur de prima terre formatiōe: tūc terra sm rōnez format successiue lz sm tpa simul formata fuerit ꝛ incepit formatio eius a distātia ab orbe ꝛ inchoatio eius est a circūferentia aque: ꝛ in partib⁹ terre circulariter formatis: pfecit virtus ꝛ factā est fortior vsq ad cētrū diffusa in materia quā format in terre spēm. Et hoc nō dico ꝙ nā ita tēpore pcesserit: sed iste pcessus eius est sm rōnē qua comparat causa ad causatū: vñ etiā motus terre ad centrū velocior est equo: ꝛ vicinior ē cētro: eo ꝙ virtus formās terrā est fortior magis ꝛ magis: et imprimit terre nām grauis. Hec autem oia in libro de ce. ꝛ mun. dici habēt ꝛ que hic dicunt sunt ad faciliorē doctrinā. Sic igit intelligendū est de loco elītoꝝ hītiū motū rectuz. Locus aūt elītoꝝ minus est pprius eo ꝙ sc̄do ꝛ per nāz elemētoꝝ debet eis loc⁹: ꝛ cū ipsa sint cōia quasi elītis oibus ꝛ gn̄atio eoꝝ sit vbi cōcurrunt elīta opz ꝙ locus eoꝝ sit cōpetens cōpositioni eoꝝ. Sūt aūt hec in gn̄e duplicia. qdā eniz eoꝝ hñt virtutē terre magis sicut lapides ꝛ plāte ꝛ mineralia: ꝛ quedā hñt minus virtutē terre sicut aialia hñtia motū pcessiuū: ꝛ illa que hñt terre virtutē hñt locū sue ɔseruationis in terra: ita ꝙ multū deficit virtus eoꝝ si remouerētur a terra ꝛ idigeret multo tpe anq conualescerent in loco alio: ꝛ forte nunq ɔualescerent: ꝛ ideo hñt locū ppriū sue generatiōis vel illi silem ꝛ hñt vnū locum sicut elementa. Alia aūt hñt locū non multū dissilez loco gn̄ationis tñ nō vnum: sed si multū variet cōplexio loci habitatiōis eoꝝ a loco generationis eoꝝ corrūpunt ꝛ infirmant: nisi fiat maxima mutatio in ipsis ex victu ꝛ alijs que imatāt corpora animaliū. ¶ Sz intelligendū est ꝙ sicut totū ɔcauū lune ē locus ignis: ꝛ est locus vnus sm rōnem ꝛ multiplex sm spatiū ꝛ formam cōuexitatis: ita animaliū est vnus locus sm rōnē: ꝛ hec rō ē similitudo cōplexionis habitatiōis: ꝛ est hoc idē locus multiplex sm spatium qd spatium est tota distātia in qua est similis cōplexio habitationis: ꝛ ideo mouent aialia de loco ad locum sm spatiuz: ꝛ tamē manere dicunt in vno loco habitatiōis eoruz. Hec ḡ dicta sunt de nā loci elītoꝝ ꝛ elītatoꝝ. Sunt aūt ꝛ artificialia ꝛ abscissa ꝛ corrupta in loco p accidēs: ꝛ iō nō opz ꝙ ɔtinens ipsa sit vnigeniū cum illis.

¶ Cap. 12m. De hoc ꝙ loc⁹ ē imobilis: ꝛ de pfecta loci diffōne.

Per predicta Aūt qꝛ locus est imobilis videt oibus ꝙ infra circulationē circuli orbis duo sunt que precipue loca sunt ꝛ verā hñt loci rōnem: ꝛ hec duo sunt mediū celi qd est centrum: ꝛ vltimū in cōparatione ad nos qd est cōcauum lune: hoc eni est vltimū orbis: ꝙ vnus istoꝝ locoꝝ est sursum ꝛ alter deorsuz. Hec eni debent pprie ꝛ maxie habere rōnem loci: ꝛ ista sunt loca imobilia. Id eni qd est superius semper manet vno mō: manet eni vltimū circulorū orbis semper vno mō: lz eni circūuoluat tñ distātia ipsius que est sm remotionez a centro eodē mō manet ꝛ qescit quo ad hoc ꝙ imobilis est motu locali: ꝛ ideo qd est leue fert natura sursuz: ꝛ qd est graue fertur nā deorsum: qꝛ cum nā sit ad vnū si loca ista essent mobilia ꝛ essent mō sursum: mō deorsum: mō aliter ꝛ aliter nō posset eē vna natura mobilia inclinans mobilia ad ipsa: sed oporteret ꝙ mobilia ad loca illa essent multaꝝ naturaꝝ sm oēm loci variationē. Et ideo qa hoc est impossibile in mobilib⁹ eē nā ordinauit locū imobilez: vnde sicut vltimū orbis est imobile sic ꝛ locus deorsuz est imobilis: ꝛ ille locus est supficies ɔtinēs apud mediū ꝛ ipm mediū: ꝛ hoc est cōtentū sub cōcauo aque ꝛ cētrū ɔcauitatis illius: qd vere est apud vltimū orbis lune est sursuz qdem ꝛ ipm vltimū totū in circuitu. ¶ Propter hoc planū videt eē ex dictis quid sit locus per loci diffōnez perfectā. Est eni locus ɔtinens primū equale hñs positionis differētias ad qs sm naturā mouet mobile intrāsmutabile sm motū eius qd localr mouetur. Pz ergo ꝙ locatū cōtinet locū sicut vas est continēs id qd est in vase: ꝛ sicut vas separabile est ab eo qd est in vase: sic locus separabilis est a locato. Amplius sicut ea q hñt cōpositionē adinuicē simul eē volūt: ita locus vult eē simul cū re locata: finis eni ꝛ id cuius est finis simul: locus autē finis est quidā: ꝛ locatū finitur ad ipsum: ꝛ iō pz ꝙ nō est separatus in quo nihil sit sicut qdam arbitrant esse vacuuz.

¶ Cap. 13m. Qualiter spere sunt in loco: ꝛ qualiter mouetur localiter spera prima.

Ex his Autez etiā iam manifestatur que sint in loco ꝛ que non sint in loco: cuicunq eni corpoꝝ inest hoc qd hz extra se circūdans ꝛ cōtinēs corpus: hoc est in loco cōiter loquēdo de loco: cui vō nō inest habere extra se circūdans ꝛ cōtinens corp⁹ illud non est in loco: vnde si nos ponamus ꝙ celū sit aq ꝛ habeat partes mūdi sub se distinctas sicut celuz hz sub se speras iferiores ꝛ elīta: tūc partes aque que sunt ptes mundi ɔtente sub spera aq mouebunt in loco eo ꝙ cōtineant subinuicē sicut spere orbiuz sub orbe pmo: ꝛ spera elītoꝝ continet sub spera lune: totū autē qd est aq qd est ambiēs totū qdāmodo mouet: ꝛ quodāmō nō mouet: nō enim mouet ita ꝙ totus locus trāsmutet simul: qꝛ oporteret eē ꝙ totus mūdus ferret de loco ad locuz: circulariter aūt mouet sz qsdaz partes que sunt orbes: qꝛ mot⁹ circularis est mot⁹ illaꝝ partiū mūdi que sunt orbes: mouebit aūt sursuz ꝛ deorsuz rōne leuium ꝛ grauiuz partiū suaꝝ. Circulo ḡ sic qdē mouent quedā mūdi ptes: alie aūt qcunq hñt densitatē ꝛ raritatez ex frigido densante ꝛ calido rarefaciēte mouent sursuz ꝛ deorsum. ¶ Si autē querat de pmo orbe vtrū moueat ipe vel nō. sunt hic magne iter phos diuersitates. Si eni sm deā nō est in loco nisi corp⁹ qd circa se hz aliud corpus: ꝛ corpus pm nō hz circa se aliud corpus nō erit in loco corpus pmū: ꝛ qd nō est in loco: nō hz motū in loco. ḡ corpus primū nō hz motum localē pp istā rōnez: ꝛ pp superius positas. dixit Jo. grāmaticus locū nō eē superficiē que cōtinet corpus: sed spatiū qd est distātia inter superficien: ꝛ cū celū pmū sit in tali distātia dixit ipsuz eē in loco ꝛ moueri in loco. Cū aūt due fuerit secte eoꝝ qui dixerūt spatiū qd est inter mediū superficierū esse quaꝝ vna fuit eoꝝ qui dixerunt aliqū ipz separatū actu ab omni corpore: ꝛ hec fuit snia eoꝝ qui affirmabāt esse vacuum: sicut fuerūt Democrit⁹ ꝛ Leucippus. Alia aūt eoruz qui dixerunt nunq actu eē sine corpore: lz sm eē ipm non sit distantia corporis locati fuit Jo. de secunda secta: ꝛ dicebāt distantiā que est terminata ad exteriorē superficiē celi pmi esse locū ꝛ distātiam illā differre sm eē a distātia corpoꝝ que sunt in ipsa: sicut differt locans a locato in ipso. Sz nos hāc sniam supra iprobauimus: ꝛ partiz in tractatu de vacuo et improbauimus. Id aūt qd ex hoc dicere volumus ē eē qa ē celū sm dicta Jo. est in loco per se: ꝛ hoc nō dicit Aristo. q dicit celum ꝛ aiam eē in loco per accīs sicut iferius in hoc capitulo ostēdemus. ¶ Propter hoc dixit Themistius ꝙ orbis pmus nō ē in loco nisi per suas ptes: ꝛ vocauit ptes orbes iferiores qui mouent in ɔcauo orbis pmi ꝛ rōne illarū partiū dixit orbis pmus eē in loco: ꝛ moueri in loco: qꝛ mouet circa cōuexū illoꝝ orbiū: ꝛ ita dicit ꝙ orbis primus non mouet sm sbm: hoc ē sm totū: sz mouet sm ptes ɔtētas sb ipso. hoc aūt nō est sm Ar. dcit: qꝛ Ar. dicit in fine. 6. phy. ꝙ spa nō mouet sm sbm: sed mouet sz formā. ¶ Adhuc aūt nihil est dictu ꝙ mouet sm oēs ptes: ꝛ nō mouet sm totū: qa totū nō est extra ptes: ꝛ iō cū oēs ptes mouent: necesse est etiā totū moueri: lz eni totū ꝛ partes differāt rōne: tñ mot⁹ nō ē de numero eoꝝ que attribuunt toti inquātū separat a ptib⁹: sz poti⁹ est de hijs que attribuunt ei sz ꝙ ipz ē in suaꝝ ptiū collectiōe integra: ꝛ iō solo Themistij nō est ɔueniens. ¶ Jō post dictos phos veniens Auēpace dicit ꝙ sperica nō sunt in loco:

Dubita⁹ Joannis grāmatici.

Quare mot⁹ terre qto magis vicinatur cētro tāto est velocior.

Documentū

Ex. 4. cō. 41.

Que sit pfecta loci diffō.

Com. 43.

Cō. 43.

Op. Jo. grāmatici d loco pme spere.

Com. 43. Op. Themistij.

Impugnatio opinionis Themistij p q vide etiam Auer. hic.

Cō. 43.

in loco: ꝛ ratio sua fuit q: finitū in se nō indiget aliquo ex-
trinsecus finiēte. Linea aūt circularis ꝛ corpus sphericū fini
ta sunt in se ꝛ pfecta: ꝛ iō non indigent finiente extra: ꝛ ideo
sperica nō sunt in loco ʒ recta linea īfinita ꝛ corpus rectum
īperfectū ē: ꝛ desuētes hʒ ptes extrīsecus: ꝛ iō nō idigēt cō-
cinēte ipsa ꝛ finiēte extra: ꝑpter qḋ opʒ illud hr̄e locū. Lʒ āt
sphericū nō sit in loco tñ mouet: ꝛ hoc dixit non esse ipossibile
eo ꝙ motus nō depēdet ad locū: q: locus nō cadit in diffōne
motus: nec motus in diffōne loci: ꝛ iō dixit corpus primū in
loco nō esse: ꝛ tñ motū circularē qui est circulatio ꝛ nō ē mo-
tus fm̄ locū eo ꝙ motus fm̄ locū est de loco ad locū: ꝛ iō cir-
culatio nō est motus localis. ¶ Est āt hec eadem opinio Al
pharabij quā etiā Auēpace inducit pro testimonio dicti sui.

Opio Auē-pacis ꝛ Al-pharabij.

¶ Sed multiplr̄ videt esse falsa: vno .n. mō videt esse falsa:
q: motus localis primus motus est: qui cā est oīs motus: vt
ꝓbabilr̄ in 8° huius scīe ostēdet. Isti āt dicūt ꝙ primus mo
tus localis nō est. ¶ Adhuc āt cum oē qḋ est in gn̄e sit in aliq̄
spēe: ꝛ ꝯcedat ab istis primū mobile hr̄e motum: opʒ ꝙ ille
sit in aliqua specie motus: ꝯstat fm̄ ipsos ꝙ non est in specie
motus localis. ¶ Adhuc aūt Arist. dicit ꝙ celū est in loco p
accñs: ḡ dictum istoꝝ nō ꝯcordat dicto Arist. ¶ Propterea
hic Auicēna secutus Alexādrū dixit ꝙ in oī illo predicamē-
to est motus in quo est exitus de potētia ad actū in tempore
ꝯtinuo ꝛ nō subito. ¶ Cōuenit āt talē exitū esse in situ: sicut
pʒ in eo qui surgit: ille ꝯtinuo motu renouat situ: ꝛ sic motus
est in situ. ¶ Dicūt ergo Alexāder ꝛ Auicēna ꝙ primi orbis
motus est in situ: ꝛ nō in loco: eo ꝙ in ptibus eius remouet
situs ꝛ locū nō mutat totū celū. ¶ Cōtra hāc opinionē ē vi
det ꝙ locus cadit in diffinitione situs: ꝛ ideo mutatio situs
est cā motionis situs: ꝛ iō nisi prius celū moueat fm̄ locum
nō videt posse mutari fm̄ situ. ¶ Adhuc āt nō placuit Ari.
ꝙ motus sit in situ qui dixit motū tñ esse in q̄tuor ꝑdicamē-
tis: sed tñ de hoc in 5° determinabimus. ¶ Adhuc āt cōis
obiectio est: q: fm̄ Arist. corpus ꝑmū dī esse in loco p accñs:
ꝛ moueri in loco p se ꝛ ꝑmo motu: ꝛ huius hic iquirimus in
tellectū: ꝛ ita nō videt esse ꝯueniēs dictū viroꝝ istoꝝ in pte
ista.

Impugnatio

Opio Auic. ꝛ Alexādri.

Impugnatio ꝓ qua vide ē com. 85. sexti phy.

Cō. 41.

Opio Auer. in pria loco.

¶ Propterea qḋ dicit Auer. ꝙ primū celū est in loco p
accñs: ꝛ tñ mouet in loco p se: dī eni esse in loco: q: suū cētrū
est in loco p se: ꝛ ideo circūferētia orbis dī esse in loco p acci
dēs. Cū .n. declarauerit Arist. in li° de motibus localib⁹ aīa
lium, ꝙ oīs motus ꝓcedat ab imobili: opʒ ꝙ motus circūfe-
rētie ꝓcedat ab aliquo qḋ est imobile: ꝛ illud imobile erit in
loco p se: ꝛ iō circūferētia est in loco p accñs. Dictū āt Arist.
satis ꝓbat in mēbris aīaliū: q: si manus moueat motu ma-
n⁹ ꝛ nō motu bracchij: opʒ bracchiū qḋ assed vocat siue ar-
do esse imobile: ꝛ iō motus man⁹ est ab imobili qḋ est in re-
sta manus: ꝛ sic planū est in oibus motibus mēbroꝝ aīaliū:
ꝛ ideo etiā cū motus orbis primi sit motus totius mūdi: qui
diurnus vocat: ꝛ sit ab itelligētia: ꝛ nō a nā sicut motus aīa-
liū nō est a nā: sed ab aīa: opʒ ꝙ motus circūferētie prime sit
ab aliquo imobili fm̄ locū: ꝛ hoc est cētrum totius spere qḋ
est in loco p se. ¶ Dico āt ꝙ est motus ab intelligentia vel
ab aīa: q: in motu nāli nō est hoc necessariū. ¶ Motus enī
nālis nō est ab imobili aliquo: sed a generante ꝛ ad imobile
qḋ est locus eius qḋ mouet fm̄ locū sicut ꝓbabit in 8° hui⁹
scīe li°. tale āt qḋ est in loco p accñs mouet sicut dicit Auer.
fm̄ totū: fm̄ formā ꝛ nō fm̄ subm̄: vt dicit etiā Aristo. in fine
sexti huius scīe: est eni subm̄ semp id qḋ est spera: ꝛ hoc non
erit a loco.

Quid ē celū variari hʒ for mam.

¶ Forma aūt eius erit dispositio quā hʒ circa cō-
uexū cētri qḋ est terra: hec eni forma variat oī hora de ꝯue
xo rotūditatis vno ad aliud: q: ꝯuexū rotūditatis diuidit
in multa ꝯuexa: quoꝝ qḋlibet est pfecte rotunditatis: cuius
exēplum est: q: ꝯuexū vnū pfecte rotunditatis hʒ ad polū
aquilonis: ꝛ aliud ad polū austri: ꝛ aliud ad pūctū oriētis: ꝛ
aliud ad punctum occidētis: ꝛ sup hoc variat primus mot⁹
fm̄ diuersa terre cōuexa que sunt ꝯuexa rotūditatis centri.

Obiectio Cō mē. ꝯtra se.

¶ Obijcit āt sibi Auer. ꝙ fm̄ hunc modum si dicamus pri-
mū celū esse in loco p accñs: tūc videt ꝙ motus suus sit in
loco p accñs: sed ꝯstat ꝙ ipse est primus: ꝛ cā oium aliorum
motuū: ergo motus p accñs est primus: ꝛ cā oiū alioꝝ: ergo
id qḋ est p accñs est prius eo qḋ est p se ꝛ cā ipsius: ꝛ hoc est
falsum.

Solō eiusdē

¶ Soluit āt ad hoc dictus Phs: ꝙ id qḋ mouet ab
intelligētia vel ab aīa absq; dubio indiget imobili a quo sit
motus eius: ꝛ hoc est quiescēs in loco p se: quiescēs enim est
indigēs vt sit in loco p se ꝛ motū nō idiget ꝙ sit in loco nisi p
accñs. Et hui⁹ rō est: q: id qḋ qescit: qescit ꝑpter similitudi
nē ꝛ ꝯnālitatē ꝯtinētis se: qn̄ enim est in ꝯtinente ꝯnāli sibi ꝛ
simili sibi fm̄ nām: tunc quiescit ꝛ nō mouet: qn̄ aūt extra il-
lud est ꝛ nō est in cōnāli: nec in sibi simili ꝯtinēte: tūc mouet
ad ꝯtinēs sibi cōnāle ꝛ simile. Nota āt q̄ḋq; indigent motu
ad sui pfectionē ꝛ q̄ḋq; non indigēt: illa aūt que nō indigēt
sunt illa que sunt in ꝯtinente incōnaturali sibi ꝛ dissimili: ꝛ
illa mouent ad ꝯtinēs cōnāle sibi ꝛ simile: que aūt non indi-
gent motu ad suum esse non indigent continēte ꝯnāli: neq;
non ꝯnāli: ꝛ illa sunt corpora celestia que nō facit moueri ꝯti
nens ꝯnāle: sed facit ea moueri intelligentia per hoc qḋ in-
tendit assimilari prime cause inquantū potest. ideo illa mo-
uent per se lʒ non sint in ꝯtinente cōnaturali: vel nō ꝯnatura
li.

Obiectiões ꝯ eādē opionē.

¶ Sed fm̄ hanc solutionem adhuc duo querunt: vnū est
de inferioribus orbibus qui sunt in ꝯtinente: ꝛ ideo dubita
tum est a quo sit motus eoꝝ. ¶ Aliud est qualr̄ primus mo-
tus sit localis per se: cum ipsum mobile non sit in loco nisi p
accidens.

Cō. 43.

Solutio pme

¶ Ad primū hoꝝ respondet ipse Auer. dicens ꝙ
inferiores orbes sunt in loco eo ꝙ ꝯtinentur ab alijs hoc est
p accidens: ꝛ ꝑpter hoc ꝙ per se indigeant loco: q: sicut di-
cit Auēpace: talia ꝑpter sui pfectionem non indigent ꝯtinē
te formante ꝛ saluante ipsa in esse. Accidit aūt ꝑpter qḋ ꝯti-
nentur abinuicem est ordo eoꝝ ad vnam primam speram
que primo motu mouet omnes. Ex hoc pʒ ꝙ etiam spere
per eundēmodum nō sunt in loco sicut elementa: q: ꝯtinēs
ea non habet de rōne loci nisi qḋ circundat: ꝛ ideo vere in lo
co non sunt nisi elementa ꝛ elementata: alia fm̄ imperfecta
rōnem loci dicunt in loco.

Solutio scḋe

¶ Ad aliud aūt innuit solutionē
ꝙ primus motus est in loco: q: est circa locum hoc est circa
cōuexū centri sphere: q: sicut dicit Arist. in primo celi ꝛ mū
di. motus localis est triplex a medio ꝛ ad mediū: ꝛ circa me
dium. hanc solutionē dicit se inuenisse Auer. ꝛ est subtilis p
obscura verba ab ipso dicta: que intelligenda sunt vt hic ex
planant.

Obiectio de ctone ꝯ opio nē Cōmēta.

¶ Est autē in ea adhuc dubitatio. Si .n. mot⁹ cir-
cūferentie est ab immobilitate cētri: tunc videt ꝙ motus ce
li causet a quiete terre: ꝛ hoc est falsū: q: omne qḋ est in ter
ra causat a celo: ꝛ motus talis est causa omniū nāliū ꝛ est
tanq̄ vita existibus oibus: vt dicit Arist. in ꝑncipio octaui.

Solutio

¶ Et ad hoc sciēdū ꝙ motus circūferētie duplr̄ ꝯsiderat:
ꝯsiderat .n. vt mobilis primi ꝛ ꝯsiderat vt circulatio nō egre
diētis de loco suo. Si āt primō modo ꝯsiderat: tunc motus
est a primo motore qui presidet circūferentie ꝛ nō a centro.
¶ Si aūt ꝯsiderat scḋo mō tunc rotatio circūferentie est ab
imobilitate cētri sicut pʒ in libro de spera mota. Mot⁹ aūt
primo mō ꝯsideratus est cā oium: ꝛ scḋo mō non accipit fm̄
subaʒ: ʒ fm̄ quoddā accñs qḋ est nō egredi de loco sue rota
tionis: ꝛ hoc nō est icōueniēs ꝙ hēat a cētro.

Tex. c. 44.

¶ Sic ḡ habi-
tis his q̄ dicēda sūt de his q̄ sūt in loco: ꝛ nō sūt in loco: opʒ
scire ꝙ eoꝝ que sunt in loco quedā sunt in loco fm̄ potētiā:
quedam fm̄ actum: ꝛ quedā sunt in loco p se: quedam p ac-
cidens: cū enim sit aliqḋ ꝯtinuum qḋ est similiū partium il-
lud totū actu in loco est: ptes aūt ꝯtinue manētes in ipso sūt
in loco potētia. Si āt diuidant ptes a toto: tūc erūt actu in
loco.

Eq̄litas du-plex.

Est aūt hoc verꝝ de toto ꝛ ptibus silibus plusq̄ de diffi
milib⁹: q: dissimiles ptes ēt qn̄ sūt in toto quādā videntur hr̄e
diuisionē: ꝛ iō magis sūt in loco q̄ ptes silēs. Illḋ āt totū dī
eē in loco sibi eq̄li: nō ꝙ locus habeat oēs dimēsiōes corpis
locati: q: eq̄litas duplex est: vna qdē fm̄ ꝯtinētiā sicut dī cir
culus equalis figure angulose i geometria: ꝛ dī alia eq̄litas
qn̄ duo eq̄lia hn̄t vnā mēsurā cōem qua mēsurat: ꝛ hoc mō
locus nō est eq̄lis corpori locato nisi ꝯsideremus ꝙ distātia
esset locus: sed ꝑmo mō fm̄ ꝯtinētiā sunt eq̄lia locus ꝛ loca-
tū.

Tex. c. 45.

¶ Et aliq̄ sunt in loco ꝛ alicubi p se: vt oē corp⁹ qḋ mobi
le est fm̄ illā loci mutationē in qua vere loc⁹ mutat: ꝛ q̄ au-
gent ꝛ que diminuunt. ¶ Celū āt sic dictū est totū nō est i lo-
co p se: nec est in loco quodā eo ꝙ nullū corp⁹ ipm̄ circūdās
ꝯtinet ipm̄ sub quo moueat: ʒ ptib⁹ inest alicubi eē: sic in lo
co: ꝛ ptes voco orbes iferiores: eo ꝙ altera illaꝝ priū habi-
ta ꝛ disposita sit sub altera. Alia vō sūt ʒ accñs in loco sicut
aīa ꝛ celū: sed differēter: aīa eni est in loco: q: subm̄ ei⁹ est in
loco: celū āt submū est in loco: q: cētrū ei⁹ est in loco: ptes āt
celi i loco quodāmō sūt oēs: eo .n. ꝙ circulariter ordiate vna
ꝯtinet aliā vtiq;: ꝛ id qḋ est sursū circulariter mouet tñ cir

ea locū: oē āt siue totū qđ oīa circūdat non est alicubi p se: qr qđ alicubi est p seipsū est quodāmō in alio: ⁊ opꝫ φ aliđ ab ipso corpus sit extra ipm in quo ipm ɔtinet. Sed extra totū qđ vocat oē: ⁊ est mundus rōne vltime spere nihil est. Et ıđ planū est Porretanū mētiri dicentē φ vltima spera monet sub supficie sua ɔuexa ⁊ quo ad illā in loco est: qr sic eēt in loco extra qđ nō est corpus diuersū ab ipso ⁊ locus eēt supficies eius: qđ est in loco ⁊ nō supficies corpis esse ambientis: ⁊ ıđ qr celū ambit oīa. ¶ Propter hec oīa in celo esse dicūtur. Celū.n.est ⁊ dī oē qđ ambit oīa: ⁊ oīa ordinant ad ipm. Locus aūt pprie sumpt⁹ nō est celū: sed celi quoddā vltimū in descēdēdo ⁊ hoc est ɔcauū lune qđ ɔtingit corpus qđ hꝫ moueri motu recto: ⁊ est res ei⁹ quiescēs: ⁊ ıđ terra locat in ɔcauo aque: aqua aūt in ɔcauo aeris: aer v° in cōcauo etheris quē Pithagoras vocauit ignē: ether v° locat in ɔcauo orbis lune: qđ est eīm: eīz v° ḃz se totū nō ampli⁹ locat in alio: ⁊ sic pꝫ qualr diuersa diuet simode sunt in loco.

Error Gilberti porretani.

Tex. c. c. 46.

¶ Cap. 14^m. De solutione obiectoꝝ ɔtra locū.

Tex. c. c. 47.

MAnifestū Est aūt ex his que dicta sūt φ diffōne loci supius posita: ⁊ intellectis his ppietatib⁹ loci eo mō quo exposite sūt soluunt oēs dubitationes idncte supius. Locus.n. supficies est q est termin⁹ exterioris locati ⁊ est in gñe accidētis qđ est ɔ̄titas: ⁊ tñ nō denominat locatū: qr nō est in ipso sicut in subo: ⁊ ideo nō monet motu eius. Sic.n. vtiqꝫ dicto loco soluit φ dicebat locus esse corp⁹ eo φ auget cū locato: nihil videt augeri nisi corpus: loco.n. accidit augeri p accidēs: ⁊ nō p se: ⁊ ideo nō sequit φ locus sit corpus. ¶ Eodeꝫ aūt mō nō sequit pūcti esse locū vel linee: vel supficiei nisi ɔ̄stet locus esse corpus: nō āt est hoc verū: ⁊ ideo corpus est in loco p se. ¶ Dimēsiones āt corpis sūt in loco p accñs: cuius cā supius est assignata: vñ cū supra diximus locū eē vltimū corporis nō est locus nisi corporis p se: ⁊ dimēsionū corporis p accñs. ¶ Et hac eadē cā nō ɔtingit duo corpora esse in eodē loco: qr locus nō est corpus nec distātia trinā habens dimēsionē: vnde corpus ɔ̄tētū in loco ɔuenit vbiqꝫ mediū: mediū āt dico qđ est īter mediū finis q est loc⁹ ⁊ nō est loc⁹ spatiū īter mediū sicut diximus: slr qđ dī φ si locus aliqđ est φ est alicubi. Dico φ falsū ē: sꝫ est in aliquo: nō qdē sic i loco: sꝫ sic in subo: in subo est.n. qđ est corp⁹ locās: sꝫ est sic terminus in eo cuius est terminus: sine eius qđ finit loco: nō enīꝫ omne qđ est in loco est: sed mobile corpus motu recto per se est in loco: corpus autē separatum a motu nō est in loco: nisi imaginabilr: ⁊ nō oē corpus mobile circulariter est in loco. Hec igit dicta sunt de solutione obiectoꝝ.

¶ Cap. 15^m. De causa quare fertur in suum locū vnūquodqꝫ corpus ⁊ quiescit in eo.

Tex. c. c. 48.

EX dictis De loco etiā scit cā q̄re vnūquodqꝫ mobiliū rōnabilr fert in suū ppriū locū: locū aūt ppriū voco cui corpus est ita ɔ̄iūr φ īter ipsum ⁊ illud nō est aliqđ mediū: ita φ tāgit ipsū ⁊ est primū ei p nām ⁊ nō vi siue violētia. que enīꝫ apta nata sūt esse simul illa sunt īpossibilia adiuicē: ⁊ hec sūt que habēt ɔtinēs ɔtingēs vnigenū suū ɔnāle eis: esse.n. in tali ɔtinēte cā qetis est: ⁊ qñ est extra ipsū tūc est cā φ monet ad ipm: sicut pꝫ ex supius pbatis. Que v° se iuicē tāgūt ⁊ tāgūtur adiuicē violēter illa sūt actiua ⁊ passiua adiuicē ⁊ pugnātia: ⁊ ıđ recedūt a se iuicē: ⁊ nitit vnūqđqꝫ in suū ppriū locū: pꝫ ergo ex pdictis φ manet ⁊ quiescit vnūqđqꝫ in suo pprio loco rōnabilr: ⁊ qr locus ⁊ locatū nō sūt adiuicē pars ⁊ totū: tñ silitudinē hñt cū parte ⁊ toto: qr sicut pars quiescit in toto: qñ ɔiūgit ei: sicut cū aliqs ab aq̄ vel aere remouet ptē: hoc enī nō quiescit donec ɔiūgit toti: ita etiā est de pte locati ad totū locū: cū enī est extra locū monet ad ipꝫ. ⁊ cū venit ad locū tūc quiescit. ¶ Sicut aūt se hꝫ aer ad aquā: ita se hꝫ locus ad locatū: est enī aq̄ vt mā aeris ⁊ aer sicut spēs ⁊ forma aque: aq̄ enī est sicut potētia ⁊ mā aeris ⁊ corruptio ipsius: aer āt sicut actus ⁊ gñatio aque: sꝫ etiā aer potētia sit aq̄: hoc est p aliū modū potētie: hoc enī est p circularē gñationē eloꝝ. Sed sm cōparationē nobilitatis ⁊ formalitatis: tunc aer est actus aque: ⁊ aqua est potētia aeris: de hoc aūt in posterius demōstrādis habendus est sermo: hoc est in 4° ce. ⁊ mun. ⁊ in primo de gñatione ⁊ cor. Quod ergo nūc icerte dī ⁊ supponit ppter necessitatē doctrine tūc erit certius: sic igit idē est mā ⁊ actus: aqua enī vtraqꝫ est: sed mā est rōne potētie: actus v° rōne pfectionis: ⁊ eodē mō vtiqꝫ quodāmodo se hꝫ similr pars ad totū. hoc est locās ad locatū: qr locatum est sicut mā: ⁊ locus sicut actus: ⁊ forma sm φ format ⁊ cōtinet: ⁊ locās corpus est formale: ppter qđ talia corpora se ɔtigūt vt supra diximus: aptitudo āt ⁊ ɔtinuitas est īter ea cuꝫ vtraqꝫ vnū fiāt p trāsmutationē potētie ad actū: ⁊ hec eadē est pportio locati ad locuꝫ: vt diximus sepe: de loco igit qm est: ⁊ quid est: intm dictum sit a nobis.

Tex. c. c. 49.

¶ Tractatus scđs quarti libri physicoꝝ qui est de vacuo.

¶ Cap. p^m. Q: physici est tractare de vacuo ⁊ qbus rōnibus pbat vacuū esse: ⁊ qbus nō esse ab antiquis: ⁊ φ illi qui dicūt vacuū nō esse ɔ̄dicebant ad pbleumata.

QOdē āt mō accipiēduꝫ Tex. c. c. 50.

Est p itellectū φ physici est ɔsiderationem facere de vacuo: sicut suuꝫ est ɔsiderare de loco. Eadē pbleumata querēda sūt de vacuo que querunt de loco: que sunt tria. Si est. s. aut nō est: ⁊ si ponit esse: qūo est: ⁊ qđ est. Quecūqꝫ enī ex eisdē pncipijs ⁊ rōnibus ad vtrūqꝫ pteꝫ ɔ̄dictionis iducūt: similē hñt icredulitatē essendi: ⁊ fidē sine credulitatē eēndi. Hoꝝ ɔsideratio ptinet ad eādē sciaꝫ. ¶ Ex eisdē pncipijs aūt ⁊ rōnibus vacuū ⁊ locus accipiunt similitudinē icredulitatē ⁊ fidē essendi ⁊ nō essendi. Cum ergo locus sit de ɔsideratione physici: erit ⁊ vacuū de ɔsideratione physici. Hoc āt manifestū est ex hoc φ physici ponunt vacuū esse in gñe loci: qr ponūt esse vacuū sicut locū quendā ⁊ vas quoddā. Videt āt plenū ⁊ vacuū ⁊ locus idē eē subo: sed differūt sm esse ⁊ diffinitionē: qr antiqui dixerūt esse plenū id qđ est: vt locus ⁊ vas: cū hꝫ in se graue aliqđ ⁊ grossuꝫ: visibile ⁊ tāgibile: cuius ipm est susceptiuū. Cū āt puatuꝫ est illo tunc dicebāt idē receptaculū esse vacuꝫ. Locū āt dicebāt idē p rōnē qua susceptibilis est illius nō distinguētes inter locū ⁊ vas tanqꝫ idē sit vacuū ⁊ plenū: ⁊ locus sm subm: esse āt ipsoꝝ sm rōnē diffinitiuā nō idē esset. ¶ Tractantes aūt de vacuo opꝫ nos incipere ab illo qđ intendunt alij pbl assignare p nomē vacui: accipiendo quecūqꝫ dicunt illi qui asserūt esse. scđo qui asserūt nō esse vacuū. ⁊ tertio iteꝝ colligētes eas que cōmunes opiniones sunt de vacuo ⁊ nobis ⁊ antiqs: qr ille vident esse vere ⁊ cōmuniter cognite. ¶ Sūt igitur quidā qui volunt ostēdere vacuꝫ nihil esse: ⁊ nō probāt generalr vacuum nō esse: sicut intendunt vniuersalr affirmare vacuꝫ illi qui ponunt vacuum esse: sed potius ɔ̄dicunt particulariter: ⁊ ostēdunt quoddā vacuꝫ nō esse qđ illi dicebant esse vacuꝫ. Et ex hoc vniuersalr volūt affirmare φ nihil est vacuū: ⁊ ideo peccāt peccato Anaxa. qui cū deberet ostēdere nihil esse vacuum conatus est ostēdere mām nō esse vacuā: sed potius in se latente habere formā: ⁊ ideo nō eodē mō argumentant quo illi qui dicunt esse vacuum: sed ferunt ɔtra eos ɔ̄dictionē pticularē ostēdētes vasa esse plena: que vacua dicunt esse ab antiquis. ¶ Probāt enīꝫ φ aer aliqđ est ⁊ nō nihil itigētes suā mām sumētes p vtres: ⁊ mōstrātes φ aer fortis est in clepsydris que sunt instrumēta furātia aquas: qr cleps est verbū grecuꝫ: qđ idē est qđ furor: ⁊ ydros est aqua. Est aūt instrm supius strictū hñs collū cum ore paruo qđ digito obstrui possit: ⁊ iferius est latuꝫ hñs multa foramina in fundo qđ cuꝫ ifusum est aqua si obstruit supius foramen nō egredit aqua iferius: qđ illi dicebāt fieri ppter vim aeris aquā detinētis. Et erāt decepti: φ lꝫ verū dicāt aerem esse aliquid: non tñ ppter vim aeris aqua stat in vase: sed ideo qr nihil est vacuum: ⁊ ideo opꝫ supficies corpoꝝ esse ɔiunctas: ⁊ ideo aqua nullo mō separat ab aeris supficie: nisi aer ipsam de instrumēto cadētē sequi possit: ⁊ ali⁹ aer sequi possit ipsuꝫ: ⁊ hoc est qñ foramē superius aperit: ⁊ hoc est vnum principioꝝ quo vtunt qui faciunt ingenia: siunt enī multa vasa ⁊ syphones per illud principium. Et illi qui volunt leuare magna pondera paruo instrumento: faciunt primo insepatabiles supficies corporis qđ leuare volunt ⁊ instrumenti: ⁊ tunc leuant vnum per aliud. Sunt aūt ⁊ multe alie rationes quibus vtuntur negantes esse vacuū:

Tex. c. c. 51.

Nō de fub[illegible] vāuib⁹ magn[illegible] pondera p[illegible] instrumēto.

quas infra ponemus: hanc enim posuimus: vt ostendamus q illi qui pbāt nō esse vacuū: nō pbāt ipsū nō esse nisi pticulariter: qn dicūt q nō est vacuū: q vasa que vident eē vacua sūt aere plena: ideo necessarius est tractatus iste in quo pbabit vacuū vīr nō esse. ¶ Sūt aūt alij his oppositū dicētes in eo etiā q pticulariter vacuū esse affirmant: q dicūt q vacuū est spatiū in quo nullū corpus grossum sensibile est ad visū ad tactū. ¶ Opinant eni q oē qd est sit corpus grossum sensibile qd resistit actui terminat visū: dicūt q in quo nullū corpus tale est q hoc est vacuum. ¶ Cū aūt illi qui negāt esse vacuū volūt ɔdicere illis qui dicūt vacuū esse aliud: nō opꝫ pbare q aer sit aliud. Sed opꝫ adducere rōnes ad hoc q nullū spatiū vacuū separatū a corporib⁹: siue infra celū: siue extra: nec etiā q spatiū vacuū infra corpora sit qd actu: oporteret igit pbare eos q tale vacuū non sit qd capiat totū mundū: q nullū corpus sit vere ɔtinuū: sed interceptū multis vacuis: sicut dixit Democritus Leucippus alij philosophoꝝ: aut oporteret eos pbare ostēdere si vacuū sit aliud q sit extra oē corpus separatū extra celū: cū sit spatiū ɔtinuū infinitū extra celū existēs sicut dixit Pithagoras. ¶ Pꝫ igit q illi nō hꝫ hypothesē ad pblemata cōtradicunt: q particulariter demōstrāt nō esse vacuū: cum vniuersalr ɔtradicere deberent. ¶ Verūtamē illi qui affirmabāt esse vacuū dicūt vnū qd magis est verꝫ: inter alia cōuenientius esse videt: hoc est q motus sm locū nō erit: si vacuū nō esse ponat. Motus aūt sm locū qui destruit non posito vacuo est loci mutatio augmentū decrementū: q id qd augeꝫ imutat locū crescēdo in locū maiorē: id qd diminuit decrescit in locū minorē. Nō enim videbit loci mutatio esse quocūqꝫ mō fiat: nisi sit vacuū: id enim quod quocūqꝫ mō mutat locū aut mouet ad plenū: aut ad vacuum: sed ad plenum moueri nō pōt: q plenum nihil amplius recipere potest: si vō recipiat: tunc erunt duo corpora in eodē loco: qd esse nō pōt: q infra ostēdemus q si duo corpora sūt in eodē loco q ɔtinget etiā quelibet corpora esse in eodē loco: quelibet corpora erūt vnū corpus. Nō eniꝫ pōt aliquis dicere differentiā quare quelibet corpora nō possunt esse in eodē loco: si ɔcedat duo posse esse in eodē loco. si hoc ɔtingat: tūc sequerent multa incōuenientia: tūc eni corpus maximū pōt esse in paruissimo loco. Multa etiā parua possūt eē in loco paruo: multa parua sūt equalia magno: ergo maximū pōt esse in loco paruissimo: cōuenit etiā inequalia esse in eodē loco: qd est maximū impossibile q ɔuenit tria equalia esse in loco vno eodē: duo aūt equalia equant vni inequali: qd duplū est ad vnū: ergo illud pōt esse in loco subtripli sibi. ¶ Et hec oīa incōuenientia putabant sequi Melissus Parmenides si poneret ens moueri: ideo dixerūt ens eē vnū imobile. Si.n. moueat cū his rōnibus nō possit moueri ad plenū: necesse est esse vacuū vt dicūt: vacuū aūt non dicebat esse Melissus: ideo dixit ens imobile: pꝫ igit q quidā vacuū esse demōstrant ex dicta rōne de motu qui nō pōt esse ad plenū: sed ad vacuū. ¶ Alio vō modo pbāt esse vacuum quibusdā experimētis quoꝝ rōnē nō vere pspexerūt. Dicūt eni quidā q quedā res qn ex ipsis impleta sunt vasa vsqꝫ ad sūmū: adhuc vident esse cocuntia calcata in minora spatia vacua que intra se habēt sicut dicūt fieri de vino. Cū enim dolia plena sint adhuc recipiunt vtres paruos tenues pcipue recipiūt corpora tenuia paulatim imissa: sicut catenas vel nūmos: ita q expertū est q vas paruū plenū vino vsqꝫ ad sūmū: adhuc recipit nūmos parue pensure tenuis: cuius cāꝫ dixerūt illi esse q corpora illa intrāt in spatia vacua que sunt intra vinū postq̄ vinū fuerit impressū ɔdēsatum p corpora que imittent in ipsum. ¶ Amplius aūt oibus istius secte physicis videt augmētū nutrimētū fieri p vacuū qd est iter corpora que nutrīnt: que nos poros vocamus. Dicūt eni oēs phi huiusmodi q alimentū p qd nutrit aial vel corpus: ɔstat aūt q intrat in corpus aialis: cum ergo duo corpora nō sint in eodē loco: ɔstat q nō itrat in plenū: ergo mittet in vacuū: ergo vacuū est intra corpora nulla ad minus. ¶ Testimonia aūt ad hoc idē reducūt experimētū de vase cū cineribus: cinerib⁹ eni vas plenū tātū recipit aque q̄tū vas vacuū sine cineribus: cui⁹ cām dicūt esse vacuū qd separat inter particulas cineris: hoc quidē verꝫ est de cinere: melius inuenit in farina: quāto fuerit etiā farina subtilior: tāto plus recipit aque: ita q aliqn recipit plus aque q̄ vas vacuū capere posset. ¶ Cooperat aūt ad hoc siccitas farine cineris. Et huiusmodi cām sicut diximus dicūt esse vacuū multiplex qd determinat inter corpuscula paruula farine cineris. Pithagorici aūt dicūt īfinitū vacuum esse: extra celū mūdū esse: celū dixerūt magnū aial esse qd spiritu suo anhelādo respirādo in seipsum attrahit vacuū ex īfinito vacuo qd est extra celū: illud vacuū sic inspiratū separat nās reꝝ in mūdo distinctaꝝ abinuicē tanq̄ vacuū sit id qd separat ea que sunt adinuicē: que sunt ɔiter: dicūt hoc determinās qdē primū esse in numeris faciens discretionē: p numeros determinat alia: q numeri sꝫ eos pncipia erāt reꝝ sensibiliū. rōnē etiā habebāt: q id qd distinguit diuidit vacuo: aut diuidit vacuo: aut pleno. ɔstat āt q nō pleno: q hoc est ɔtinuū in oēꝫ loci sui dimēsionē: ergo discōtinuat vacuo distiguit. ¶ Est aūt deceptio in experimēto: q tres cause sunt q̄re cinis vel farina plus capit aque q̄ vas vacuū. Una qdē est cōmixtibilitas: q subtilis est cinis pcipue farina: cōmiscet aque terminat eā: aq̄ ɔtinuat farinā: efficit vtrūqꝫ retētiuū alteri⁹. Scda cā ē porositas cineris farine: q aq̄ retinet i poris cineris farine: plus in poris farine: q illa hꝫ poros obliquos ex qb⁹ nō pōt effluere aq̄: iō magis ɔtinuat p aquā: aq̄ euaporāte ɔtinua manet indurata. ¶ Cinis aūt magis hꝫ poros amplos rectos: ideo sorbet qdē aquā fortiter: sed nō bene retinet: iō aqua effluēte euaporāte discōtinuat cinis: hoꝝ aūt rōnē in 4° metheoroꝝ reddere habem⁹. Tertia cā est corruptio aque sm ptē a siccitate cineris: qn eni diuidit in ptibus cineris miscet: tūc i pte corrūpit: hoc ostēdit signū isallibile: qm qn postea exprimit nō tāta est quāta fuit qn infundebat: cinis est minus q̄ prius: hoc pcipue euenit in farina: q in illis poris trāssusis retinet ita q forte nulla aqua exprimi possit qn bene fuerit admixta farine. ¶ Hec igit sunt fere ex quibus Phi dixerūt esse vacuū: ex qbus alij negant ipm esse. Et reducit positio ponētiū esse vacuū ad tria. Quidā.n. dixerūt vacuū esse locū extra celū separatū a corpore: sicut Pithagoras. Quidā āt vacuū dixerūt locū ifra celū separatū a corpe: sic Democrit⁹ Leucipp⁹: hoꝝ sūt īducte rōnes de vacuo. Quidā āt dixerūt ipm esse sibiliū in corpibus nālibus porosis: p ipm fieri rarefactionē ɔdēsationē: sic dixit Xuthus. huiusmodi rōnes nō sunt habite supra. Et ppter istū dixim⁹ q fere tot huiusmodi rōnes sūt quot q̄les posite sūt: ex qb⁹ alij pbāt esse vacuū: alij iprobāt ipsum esse.

¶ Cap. 2m. De descriptionibus vacui iprobationibus eorū ex quibus intelligit vacuum nihil esse.

AD quale autē se hꝫ sm veritatē: veꝫ ad affirmatiuā ptē vel negatiuā nō pōt declarari nisi prius accipiat qd est qd significat p nomē vacui: cū eni id qd q̄rit p qōnē an res est an nō est debeat determinari: opꝫ q accipiat nois diffinitio: postea inquirat Utrū hoc sit genus ei⁹ qd ponit esse genus: hec differētia que dicit inesse vt differētia: qn hoc ita esse inuenit: tūc scit res esse: si aūt nō ita inuenit: nec inuenit in alio genere: tunc scitur qm res nō est. ¶ Describit aūt vacuum ab antiquis pluribus descriptionibus. Quidā eni dicunt q videt vacuū esse locus in quo nihil est: nō vocāt locū supficiem ɔtinētis vl spatiū qd est iter supficies ɔtinētis suppositū. Sed vocāt locū cuiuslibet rei capacitatē: quocūqꝫ mō dictā: ideo hec descriptio ē valde gnalis: nō ponēs vacuū aliquā esse nām determinatā. Cā āt huius est q opinant q omne ens sit corpus: q oē corpus sit in loco: vacuū dicunt esse in quo nullū corpus est: ideo vacuū est id in quo nihil est: sic vbi nō est corpus ibi nihil dicit esse. Adhuc āt cum oē qd est corpus dicat esse nō dicunt aliquid esse corpus nisi qd hꝫ grauitatē leuitatē ceteras differētias tāgibiliū q̄litatū. Sic ex syllogismo habet q id in quo nullum corpus tangibile est: vacuū sit. Hec igit sicut diximus ex syllogismo accidūt qn syllogizat aliqs ex rōne antiquoꝝ: de descriptiōe vacui. ¶ Anteq̄ āt ponamus alioꝝ aliā descriptionē vacui dicemus incōuenientia que huic accidūt pōni. Primū aūt qd accidit his qui nō ponūt vacuū aliquā nām determinatam. Sed negatione vsi diffiniūt ipsū dicētes hoc esse vacuū in quo nihil est: sequit sm eos q pūctus est vacuū: q pūct⁹ est i

Tex. t. c. 52.

Tex. t. c. 53.

Tex. t. c. 54

Tex. t. c. 55.

Tex. t. c. 56.

Nō tres causas p̄ q̄ vas plenū farina plus aq̄ recipit q̄ ip̄sum met vacuū existens.

Tex. t. c. 57.

Tex. t. c. 57.

quo nihil est. ¶ Est et hoc icōueniēs: cū vacuū sit quoddā spa-
tiū: et locus similr: spatiū aūt oē diuisibile sit. Si ergo pūctus
sit vacuū erit spatiū diuisibile in pūcto: et ita diuisibile in idi-
uisibili. qđ est incōueniēs: nō ergo locus et vacuū erāt ita de-
terminādā φ vacuū est in quo nihil est: et locus sit id qđ ca-

Tex.t.c.58.

par est alicuius quocūqz mō. ¶ Sic igit videt φ vacuū di-
cat vno mō alio a pdicto. s. spatiū nō plenū sensibili corpore
sm tactū. Sic eni diffinit vacuū a negatione in gñe spatij et
nō a negatione vñi simplr: corp⁹ aūt sensibile sm tactū est id
qđ hz grauitatē vel leuitatē. ¶ Unde etiā dubitare pōt ali-
quis in hac antiquoꝝ descriptione quid dici debeat tali hy-
pothesi facta φ spatiū sit plenū colore vel sono Utrū sit va-
cuū dicēdū aut nō. Manifestū est eni si dicat nihil esse plenū
nisi qđ graui vel leui corpore plenū est: φ spatiū illud est va-
cuū. Si aūt illud nō dicat tm plenū: sed et alia que plena sunt
quecūqz: tūc istud spatiū minime dicet eē vacuū. Et descri-
bētibus vacuū sicut nūc dictū est accidit φ celū totū est va-
cuū: qz nō est plenū corpore sensibili habēte grauitatē aut le-
uitatē: accidit etiā idē esse vacuū et plenū: qz multa sunt ple-

Tex.t.c.59.

na: que nūc corpore sensibili p totū sunt plena. ¶ Alio autē
mō et tertio dicit esse vacuum sm Platonē id in quo nō est
hoc aliquid qđ est subā corporea pfecta p formā subalē: in
qua rōne vacui dicūt quidā Platonicoꝝ corporis mām esse
vacuā anteq̄ habeat formā: et hoc innuit Plato in Timeo
vbi dicit φ mā est formaꝝ gremiū: hoc eni vacuū verissime
dixerūt esse locū eo φ locū et mā idem esse dixerūt: sicut dixi-
mus supra de Hesiodo. Nō bene aūt in hoc dixerunt. Mā
eni nō separabilis est vlr a rebus: ita φ ipsa sit per se sola ab
oī forma separata: et qñ dicit φ separat ab oi forma: intelli-
git φ successiue separat ab hac et ab illa. Uacuū aūt dicunt
antiqui pōi sicut vlr separabile: illi qui ponūt vacuū esse cor-

Tex.t.c.60.

pus separatū a corpore qđ aliqñ est in ipso. ¶ Contra aūt oēs
istas vacui descriptiones est id qđ diximus de loco: qm eni
de loco supra determinatū est: et vacuū locū necesse est eē: sed
priuatū corpore: et supra diximus qualr locus est: et qualr nō
est: manifestū est qm vacuū: et hoc mō nō est sicut dicūt ipsuz
esse spatiū extra corpus separatū ab ipsis: aut in ipsis corpo-
ribus ibibitū: sicut dicūt dicētes poros raroꝝ corpoꝝ esse va-
cuū et intra corpoꝝ nām ɔtētiuū. Ambe aūt iste secte volunt
φ vacuū sit nō corpus sz spatiū corporis: hoc est habēs dimē-
siones corporis in qbus recipit corpus tres corporis dimē-
siones: cū eni supra ostēderim⁹ φ locus est supficies ɔtinēs
et ɔtingēs corpus qđ nō est aliquid locati: et φ locus non est
ipse dimēsiones spatij que sunt intra supficies corporis ɔtē-
ti: et qđ est intra superficies corporis ɔtinētis: nō est spatiuz
aliquaꝝ dimensionū: nisi dimēsionū illaꝝ que sunt corporis
ɔtēti in loco: manifestū est tūc ex eisdē pbationib⁹ φ vacuū
nō est etiā dimensiones spatij separati: et φ nō sunt ibi aliq̄
dimēsiones separate a corpis in loco ɔtēti dimensionibus.

Tex.t.c.61.

¶ Unde et vacuū dicit aliquid eoꝝ quoꝝ est locus: qz ponit
locatoꝝ esse receptaculū: et ppter hāc causam acceptum est et
suppositū ab antiquis vacuū esse: et ideo vnā rōnē habēt di-
cētes esse vacuū: et illi qui dicūt locū eē spatiū quoddā sepa-
ratū: dicētibus eni esse loci mutationē aliqd: et aliqd eē locū
ɔuenit: etiā sm suā rōnē aliquid esse vacuū preter formam
corpoꝝ: et separatū a corporibus: que per motū icidūt in ipz:
hi eni dicūt φ vacuū est aliqd: et opinant φ vacuū est causa
motus localis hoc mō: sicut id dr esse causa in quo et in qđ
sit motus localis: hoc aūt est tale aliquid quale dicūt esse lo-
cū: erit enī receptaculi spatiū in quo locat sm eos corporis
moti dimēsio: hoc aūt etiā dicūt vacuū. Nō aūt eoꝝ supius
dicta est: et hoc est qz cū nō pōt motus corporis esse ad plenū
eo φ duo corpora nō possunt esse in eodē loco: opz vt eis vi-
det φ sit aliquid vacuum: qđ sm suas dimensiones est rece-
ptiuum dimensionum corporis moti.

¶ Cap. 3m. De hoc φ rōnes quibus antiqui vacuū esse pro-
babant nō probant esse vacuū que de facili soluuntur.

Tex.t.c.62.

Habitis aūt his que dicta sunt de descri-
ptionibus antiquoꝝ de vacuo:
ostēdemus rōnes quibus pbāt
esse vacuū nō esse efficaces ad pbandū esse va-
cuū: et rō pncipalis eoꝝ que est de motu ppter
quā ponūt esse vacuū: potius pbat aliqd non
esse vacuū: aut enim accipiunt φ motus in genere causatur

a vacuo aut in specie motus qui est sm locum. Si aūt acci-
piāt motū in gñe: ɔstat φ nulla necessitas est φ si motus est
esse vacuū: vlr eni nequaq̄ ois motus supponit esse vacuū:
vnde et hoc latuit Melissum: qui dixit vnū esse ens et imobi-
le ne cogeret dicere aliqd esse vacuū: est enim alteratio ali-
quis motus: et alterari ɔuenit plenū: et non vacuū. Si aūt di-
cūt φ motus in specie dr esse vacuum qui est loci mutatio in
his que ferunt de loco ad locū: vel de his que augent et di-
minuunt: pbamus φ nō est necesse esse vacuum ad hoc φ
motus sit sm locū gñaliter. Aliquis enim est motus rectus:
et ɔuenit vnū corpus subingredi in aliud corpus: p hoc φ il-
lud cedit sibi: lz nullū spatiū separatū et vacuū esse ponat qđ
sit separatū preter corpoꝝ motoꝝ spatia: et hoc manifestum
est etiā in his corporibus que ɔtinua sunt: et tñ resoluuntur
sm ptes: sicut aqua et aer que sūt de numero humidoꝝ: ho-
rū eni ptes mouent sup alias: et alie cedūt alijs: pter hoc φ
vacuū aliquid in eis esse ponat: qz humida corpora cū sint
male terminabilia nō possunt in se hēre huiusmodi spatia se-
parata: et sicut est de motu ptiū ipoꝝ: ita est de motu corpoꝝ
que mouent in ipsis. talia eni corpora cedūt sibi et cōprimun-
tur dēsata in minorē locū et ampliant rarefacta in maiorem:
pter hoc φ aliqd ipsis addat vel auferat sm mām sicut infra
ostēdemus: et sic dēsata recipiunt in se alia corpa et ampliata

Tex.t.c.63.

replēt loca corpoꝝ recedētiū ab ipsis. ¶ Cōtingit aūt et dēsa-
ri huiusmodi corpora nō in vacuū qđ extra se vel intra se ha-
beāt: sed ppter id φ ea que sunt in ipsis elapsa elabunt ab
ipsis et dissoluunt: sicut aer qui ɔtinet aliqñ retētis in aque
spatijs: et egredit ab ipsa: et tūc aqua vel alia corpora imissa
resident in locū aeris: sicut supra diximus de ūmis vel ca-
tenis imissis in dolio aque vel vini. Nō solū aūt fit hoc in-
grediēte alio in aquā et diuidēte ipsaz vel implēte: sed etiam
ex sola alteratiōe q̄litatū primaꝝ que trāsmutāt subaz aque:
sicut qñ ex aq̄ fit aer: tūc eni sine eo φ aliqd auferat subē aq̄:
quo ablato fiat spatiū in ipsa: sed in tota suba eius accipiūt
ptes ei⁹ quātitatē maiorē: et replēt maiorē locū q̄ prius: et ecō-
uerso ɔdēsant pter hoc φ aliqd ipsis addat et ɔuertunt in mi-
norē locū: qñ ex aere fit aq̄: et accipiūt quātitatē minorē: hoꝝ
aūt amboꝝ pbatio euidētior ostēdet iferius. Ulr et rō quā
iducūt de augmēto et de experimēto aque diffuse destruit se
ipsaz in hoc φ pbat esse augmētū: qz q̄stio de augmēto tali
rōne posita: ita manet postea sicut prius: hoc et talr videri po-
test. Det. n. φ corp⁹ augeat p vacuū: sicut dicūt: adhuc seq-
tur vnū triū icōueniētiū: aut eni corpus nō sm ptē aliquam
augeṫ: aut augeṫ nō p corpus augēs: sed p icorporeū: aut oz
φ duo corpa sint in eodē loco: si ēt augeat in q̄libet pte: tunc
opz sm eos φ vacuū sit in q̄libet pte: et sic corpus est ipsa va-
cuitas: et nō augeṫ ita: aut si augeṫ p plenū: tūc aut icorporeo
et hoc est icōueniēs: qz corp⁹ nō accipit additionē p icorpore-
uz: aut augeṫ p corp⁹: et tūc duo corpa sm eos erūt in eodē lo-

Augmētū p pte aiatorū est. vide pmo celi. co. 21. Et pmo de gñe. tūc. t. c. 35. et infra.

co. ¶ Cōstat igit φ q̄stio de augmēto nō est soluta: qz adhuc
q̄rit q̄liter fiat augmētū: et si ponat eē vacuū: non ergo pbat
eē vacuū p augmētū: sz potius dubitationē nobis et ipsis cōez
voluit soluere p vacui pōnē: et tñ solnē eādē nō possunt: qz cū
augmētū ppue aiatoꝝ est: et nō elemētoꝝ: et ad hāc sciam nō
ptinet soluere hāc qōnē: differemus solōnē hui⁹ ad sciam li-
bri perigeneos: et ad sciaz de aia: et ibi solōnē iducemus. Ea-
dē aūt rō ponit de aqua ifusa in cinerē quo ad hoc φ p ipsaz
nō pbat vacuū esse. Si eni aqua tāta itrat cinerem q̄ta in
vas sine cinere itrat: opz sm eos φ nō tm vacuū sit inter pti-
culas cineris: sed opz φ ibi sit cinis vacuus: et sit ipsa vacui-
tas qđ est icōueniēs: qz sm hoc nihil esset de cinere in vase.
Soluenda aūt est questio de cinere sicut superius est soluta.
¶ Manifestū est igit ex dictis φ facile est soluere rōnes il-
las ex qbus intendebant demonstrare esse vacuum: quoniā
per ipsas vacuum esse non probatur.

¶ Cap. 4m. De rōnib⁹ pbātib⁹ vacuū nō eē cāz mot⁹ localis.

Tex.t.c.64.

Quia autē Iaz ostēdimus φ rōnes an-
tiquoꝝ vacuū esse nō pbāt:
ostendemus hic absolute et
simplr φ vacuū nō pōt esse causa motus loca-
lis aliquo mō: illi enim qui ponunt ipsum esse
cāz mot⁹ fuerūt duoꝝ modoꝝ: qdaz. n. dixerūt
φ cā motus est sicut in qđ et ad qđ est mot⁹: alij ēt dixerūt φ
est cā motus localis: sicut mouēs: et de ista scda opinione iste

rius faciemus mētionē. Quū aūt vacuū nō est sicut diuisum ⁊ separatū a corporibus: sicut ad qđ est motus: sicut quidam dicūt. ¶ Dicemus hoc iterato sermone aliī q̄ prius. Si eni dicamus sicut vere dicūt physici: q̄ vnicuiusq3 simplicium corpoꝝ habētiū motū rectum alia ⁊ alia est loci mutatio: sicut ignis quidē nālis mutatio loci est moueri sursum: terre aūt deorsum ⁊ ad mediū: tūc manifestū est q̄ vacuū non pōt esse causa loci mutationis: ostēdimus eni supra in tractatu de loco: q̄ locus cōnaturalitatē nō h3 ad locatū: ⁊ ideo h3 potētiā trahentē ad se locatū in ipso qū mouet ad ipsum talez cōnālitatē ⁊ potentiā non h3 quisq̄3 ostendere in vacuo: cum vacuū non sit nisi dimēsiones que sunt vnius rōnis vbiq3 ⁊ nusq̄3 est in ipsis nā superioris ⁊ medij nā: cuius igit mutationis est causa vacuū: videbat enim ex rōnibus antiquoꝝ esse causa loci mutationis: ⁊ iam ostensum est q̄ non est causa ipsius.

Tex. c. 65.

¶ Amplius si etiam aliquid supponat esse vacuū vt locus qđ habeat potentiā tractiuā locati p modū dictuz de loco ⁊ dicat vacuū esse locus priuatus corpore: cum sit vacuū separatū a corpore: tūc op3 q̄ corpus positū in ipsuz moueat alicubi in ipso: hoc est in aliquā partē spatij eius qđ dicitur esse vacuū: nō eni pōt moueri in oē3 partē ipsius spatij vacuū: q2 sicut diximus corpoꝝ simpliciū motus non est nisi ad vnā ptē spatij. ¶ Erit aūt ista rō quā h̄ inducemus communiter ɔtra ponētes vacuū esse spatiū separatū: ⁊ ɔtra ponentes locū esse dimensiones spatij separari in qđ mouet id qđ fertur: li3 eni spatiū illud qđ dicit esse vacuū: vel loc⁹ ponat habere potentiā tractiuā corporis: tñ cū spatiū illud nō sit nisi quātitas que vnius rōnis est fm oēm sui partem: op3 q̄ potētia tractiua sit p vnū modū ⁊ vnā rōne3 in oibus partibus spatij illius: ⁊ hoc supponēdo querat quō moueat id qđ ponit in ipsum: aut quō manebit: aut eni ad oēm partez mouebit: aut ad nullā: ⁊ similr aut in omni parte ipsius manebit aut nusq̄3. Similr querit qualr in ipso est sursu3 ⁊ deorsu3. Nō eni videt esse in ipso nisi quo ad nos: sicut est in mathematicis dimēsionibus: sicut dixim⁹ in tractatu de loco. De vacuo aūt merito ɔuenit eadē rō cū vacuum etiā ponat esse locus separatus priuatus corpore. ¶ Adhuc aūt querit quō corpus insit ei: nō eni quādo est in ipso fm vnam partē est magis cōnāle corpori locato q̄3 fm aliam. Qđ aūt insit ei querit etiā Utrū sit in ipso sicut in loco cōnāli habēte cōnālitatē ad locatū aut in spatio vacuo tñ: qđ dr esse corporis receptaculum. Similr nō possunt dicere causam sic dicētes eē vacuū: Utrū id qđ est in ipso: siue in loco: siue in vacuo modū per quem insit ei: aut eni est in ipso per se sicut totu3: aut p accñs sicut pars: ⁊ dicētes locū esse separatū spatiū: ⁊ vacuū esse ponētes causam nō habent quā reddant: quo totu3 sit in illo spatio p se: ⁊ partes per accñs: nō enim accidit totale corpus esse p se in aliquo spatio separato permanēti supposito: sicut sepe diximus: ergo nec pars erit in ipso per accidens: cum totū nō sit in eo p se: pars eni nō pōt dici esse in spatio illo p se: nec accidit q̄ totū sit in toto spatio illo p se ⁊ p dimēsionem partium sit per se in partibus spatij: q2 pars non est in aliquo loco per se: nisi seorsum ⁊ diuisa ponatur a toto: sed potius cum totum sit in loco per se: pars est in toto ⁊ in loco totius p accñs. Si igit locus sit separatim positus nō pōt esse eo q̄ non est causa motus nec qetis: nec existie in loco p se vel p accñs: ɔstat etiā q̄ nō est vacuū: q2 vacuu3 dictis de causis locū quidam esse dixerunt.

¶ Cap. 5m. Q̄ ex rōnibus quibus antiqui probabant esse vacuum locum accidit contrarium dicere.

Tex. c. 66.

Non tātū autē ex rationibus inductis ex motu ostēdit nō esse vacuū: sed etiā insup ostēdit ex ipsa q̄ ex causa ex qua dixerūt esse vacuū separatū auctores vacui debent dicere ɔtrariū: hoc est esse plenū id in quo est motus fm locū. ¶ Hoc aūt manifestū est: si quis intēdit ex rōne loci q̄ nihil ɔtingit moueri neq3 naturalr neq3 violēter si spatiū esse vacuū ponat in quo dicit motus. Hoc aūt primo ostēdemus a simili sumpto ex causa: quam quidā antiquoꝝ ponebāt in quiete terre. Dixerūt eni3 quidā physicoꝝ terrā qescere ꝓpter hoc q̄ vbiq3 equalr attrahit a circūferentia orbis: ⁊ non ex hoc q̄ habeat cōnaturalitatē ad mediū locu3: sed potius ex hoc q̄ circūferētia orbis sit in circuitu eiusde3 dispōnis: cuius cōuexum equalr distat a terra per circuitu3: ⁊ ideo attrahit terrā vndiq3 equalr: ⁊ sic stat in medio quasi suspēsa p circularē attractū circūferētie: a simili ergo dicit de eo qđ ponit in vacuo. Si enim ponat nām attractiua3 habere op3 q̄ ab oibus partibus equalr attrahat: ⁊ sic positū in ipso non est: quo magis vel minus moueat: eo q̄ vndiq3 attrahit: quia vis attractiua nō habet differentiam fm q̄ est in vacuo: ergo nusq̄3 mouebit: ergo si est motus: ɔuenit dicere non esse vacuū. sed plenum.

Tex. c. 67.

¶ Adhuc aūt q̄ postea ɔsiderandu3 primum quidem: q̄ ois motus aut est nālis: aut violētus. Sed necesse est si violentus est q̄ sit etiā ille qui est nālis: violētus enim cū dicat esse extra nām op3 q̄ in cōparatione ad nālez diffiniat: sicut priuatio intelligit ⁊ finit per habitū: ⁊ inde cōuenit q̄ violentus in esse ⁊ nā posterior est eo qui est fm nā3: sicut id qđ est per accñs posterius est eo qđ est per se: ⁊ priuatio posterior habitu: ⁊ ex hoc sequitur si corpora non habēt motū nālē q̄ nō habeāt aliquē motū violētū. Et viterius sequit ex illo q̄ id qđ nullū h3 motū nālē q̄ nullū oino h3 motū: nec habere pōt. Si ergo ꝓbauerimus q̄ physici corporis nālis motus nō pōt esse si vacuū separatū a corporibus esse ponat: ꝓbatū erit q̄ in tali vacuo nō pōt esse motus violentus. ¶ Querit ergo quō in tali vacuo separato pōt esse motus nālis: si dicat ita esse in ipso: cū nō sint in eo differētie locique pōnis: fm q̄ est vacuū ⁊ infinitū: illi enim qui ponunt vacuū separatū dicūt ipm esse infinitū. Si eni poneret ipsu3 finiri: tūc oporteret q̄ finiret ad plenū: ⁊ sic plenū esset terminus essentialis vacui: qđ esse nō pōt: cū oppositū nō sit finis oppositi. ¶ Adhuc aūt vbicūq3 poneret finiri vacuū: ibi nō posset esse motus fm sniam eoꝝ qui dicūt vacuū esse infinitū. Scđm igit q̄ vacuū est infinitū: sic nō h3 differētias que sūt sursu3 ⁊ deorsu3: sicut supra ostēdimus in tractatu de infinito. Et hoc mō etiā ɔsideratū nō h3 mediū: sicut nec h3 pncipiū: fm aūt q̄ est vacuū sic nihil differūt in potētia tractiua mobilis id qđ est sursu3 ⁊ id qđ est deorsu3. Sicut eni nullū simpliciter nō ens h3 dālas formē ⁊ potētia nāli differētes: sic ⁊ id qđ vacuū dicimus cū sit priuatio simplr nō h3 differētias forma ⁊ potētia nāli differētes: vacuū enim cū nō sit aliquid videt esse ⁊ est priuatio. Palam aūt est ex oibus ꝓbabitis ⁊ habēdis in ce. ⁊ mū. q̄ loci mutatio naturalr differēs est: naturalr eni differt id qđ mouet sursu3 in forma ⁊ nā ab eo qđ mouet deorsu3. ¶ Oportet igit etiā loca ad que sunt isti motus q̄ habeāt differētiam in forma ⁊ potētia nāli ad forma3 illā ɔsite. Sumus ergo inter duo quoꝝ alteꝝ op3 concedere. Aut eni op3 nos ɔcedere q̄ nulla mutatio nālis sit alicui corpori: aut op3 nos dicere q̄ si motus nālis est q̄ vacuū nō est. Est aūt incōueniens primū qꝛ ostēdimus supra q̄ si mot⁹ nālis nō est: q̄ tūc oino nullus motus est: op3 igit dare 2m. s. q̄ existēte motu nō est vacuū: ⁊ sic p3 q̄ ex motu ꝓpter quē dixerūt esse vacuū cogunt ad dicendū sui dicti ɔtradictoriu3: li3 aūt ex correlario habeamus nō esse motū violētu3 in vacuo si nō sit motus nālis: tñ ꝓpter bonitatē exercitij ꝓbabimus ex ꝓprijs nō esse motū in vacuo.

Tex. c. 68.

¶ Quecūq3 igit mouentur violēter: aut mouent sic q̄ mouēs violenter separat a moto violēter: aut ita q̄ nō separat ab ipso. ¶ Que aūt mouētur violenter motore separato ab eo qđ mouet dicunt expulsa moueri: ⁊ fm diuersas opiniones sunt diuerse cause illius violenti motus. quidā enim sequentes Platonē dixerunt hoc esse ꝓpter frequētiā repercussiōis: siue percussiōis: sicut vbi gfa man⁹ ꝓijciēs percutit aerē primū motui: in hoc aere manet ipetus manus: ⁊ percutit aerē qui est iuxta eū: ⁊ sic aer percutit tertiū: ⁊ sic fit iteratio percussiōis donec cessat violētia: ⁊ tūc cesset motus: ⁊ hec est snia oium stoicoꝝ de his. Silr aūt snia est de causa mot⁹ sagitte a chorda arcus. Alioꝝ aūt snia est q̄ primū percutiens percutit aerē: ⁊ ille q2 est leuis ⁊ non grauis nālr nō est sine nāli impetu quo iuuat pellere ad locū quo dirigit motus eius qđ mouet violēter: vnde aer velocior est in expellēdo: ⁊ fortior q̄3 sit primum pellēs ⁊ sic motu aeris qui non omnino violentus est: pellitur expulsum. Et hec est snia Aristo. in libro ce. ⁊ mun. ⁊ in fine octaui huius scientie: quam tenent omnes peripathetici. Qualr autez sit infra verificabit. Sed qđ hic aduertendu3 est hoc est tñ q̄ siue causa prima sit motus violenti: siue secūda q̄ in vacuo nihil hoꝝ esse ɔtingit: quia nihil est in ipso quod recipiat motū ꝓijcientis: vel expellentis primi: ergo nō ɔuenit ali-

Nota opionem platonis ⁊ oiu3 stoicorū de motu ꝓiectoꝝ p qua vi de. 8. phys. t. c. 82.

quid fieri in vacuo: ita ꝙ id qḋ fertur separeť ab eo qḋ mouet. Si aũt detur ꝙ nõ separat mouẽs violẽter a moto: tũc est sicut vehať super illud. sicut si sedens aliquis vehatur in equo vel vehiculo: ⁊ hoc esse nõ põt: qꝛ vehiculum in vacuo nihil habet super qḋ innitatur ad sustinendũ illud qḋ vehitur super ipsum: ergo nullus motus violentus põt esse in vacuo. ¶ Amplius ex quiete nãli corpoꝝ physicoꝝ ꝓbabimus nõ esse vacuum: sicut enim ex physicis descriptionibus vacui manifestũ est.

Tex. c. 69. ¶ Nullus hꝫ dicere causaꝫ ꝓpter quaꝫ id qḋ mouet stabit: aut quiescit magis in vna parte vacui q̃ in alia: cũ vacuũ nullã habeat loci differẽtiã. Que enim posset esse cã ꝙ magis quiesceret hic q̃ ibi: cũ vacuũ vnius modi sit ⁊ nature in oibus partibus suis. Sequitur ergo ex illo ꝙ aut vbiqꝫ quiescit si est in vbi nãli vbiqꝫ: aut opꝫ ꝙ moueať in infinitũ: ⁊ semꝑ si est in vbi nõ nãli. vtrũqꝫ aũt hoꝝ est impossibile: qꝛ nihil quiescit naturalr̃ in omni vbi: ⁊ nihil mouetur naturalr̃ ad oẽ vbi. idẽ aũt est de quiete ⁊ motu violẽtis: qꝛ nec qescit in omni vbi violẽter: nec moueť ad oia vbi violẽter.

Tex. c. 70. ¶ Amplius hoc idẽ ꝓbabimus per locũ ad quẽ est motus violẽtus. Ois. n. motus violentus est ad vnũ vbi qḋ nõ est nãle: ⁊ ad illud vbi est natũ cedere mediũ per qḋ est motꝰ violẽtus: nõ enim vnq̃ sit motus violentus: nisi ad illã partẽ natum sit cedere illud per qḋ est motus: sicut in fine octaui ⁊ in libro ce. ⁊ mũ. ostẽdemus. Sed vacuũ vbiqꝫ vno mõ existẽs ad oẽm partẽ natũ est equalr̃ cedere: ergo motꝰ violẽtus vno mõ est ad oẽm partẽ vacui: qḋ est impossibile: qꝛ tũc id qḋ moueť ad nullã partẽ moueť naturalr̃: ⁊ si ad nullã moueť naturalr̃: tũc ad nullã partẽ moueret violẽter: ergo a ꝑmo si ad oẽm partẽ mouetur violẽter: ergo tũc ad nullam partem mouetur violenter: qḋ falsum est.

¶ Cap. 6ᵐ. De demõstrationibus ꝙ nõ põt esse vacuum ꝓpter dispositionẽ medij ꝑ qḋ est motus: ⁊ ꝓpter potẽtiã motoris ꝓportionatã mobili ⁊ spatio ꝑ qḋ est motus.

Tex. c. 71. AMplius Aũt ⁊ ex his que dicenť manifestũ est qḋ diciť. s. ꝙ nihil est vacuũ. Cũ enim cõparamus vacuũ ad plenũ: si motus in pleno est in tẽpore: sequiť motũ esse in vacuo in nũc: qḋ est indiuisibile tẽporis. ¶ Hoc aũt cũ impossibile sit ꝯstat ꝙ nõ est vacuũ: vacuũ eni nõ poniť nisi ꝓpter motũ: ⁊ loquiť de vacuo qḋ est extra corpus separatũ. ¶ Ad hoc sic incõueniens hoc mõ veniemus: vt ꝑus cõparemus motus qui sunt in pleno subtiliori ⁊ grossiori adinuicẽ ſm diuersaꝫ velocitatẽ ⁊ tarditatẽ: ⁊ postea cõparemus motũ qui est per plenũ ad motũ qui est ꝑ vacuũ si aliquis talis motus esse poterit. ¶ Incipimus igiť dicẽtes ꝙ nos videmus ꝙ idẽ corpus graue retinens eandẽ quãtitatẽ vna vice velocius moueť q̃ alia: ꝓpter alterã duaꝝ causarum: aut ꝓpter ambas: aut eni moueť velocius: aut tardius: qꝛ moueť per diuersa media: quoꝝ vnũ est spissius altero: ⁊ alteꝝ magis tenue: sicut idẽ lapis citius moueť per aerẽ q̃ per aquã: eo ꝙ aer est magis tenuis q̃ aqua: aut etiã si dicať nõ retinere eandem grauitatẽ: si dicanť esse duo corpora per idem medium mota: tũc enim qḋ habet excessum in leuitate citius ascendet: ⁊ qḋ hꝫ excessum in grauitate citius descendet: ⁊ tũc diuersificabunť motus illoꝝ duoꝝ corpoꝝ ꝓpter diuersitatẽ eoꝝ que feranť siue moueť. Impedimẽtũ aũt qḋ est ex parte medij per qḋ est motus: qñ oia alia fuerint equalia ex parte mobilis: vel mobiliũ duoꝝ vel pluriũ est tribus modis: quando eni maxime retardet motũ: hoc est qḋ moueť ꝯtra motum eius qḋ moueť per ipsũ: sicut si piscis natet ꝯtra lectũ fluuij: vel lapis ꝓijciatur ꝯtra impetum venti. Post aũt retardat mediũ qḋ stat. Minime aũt retardat id qḋ ad eandẽ partẽ moueť ad quã ferť res mota: sicut si lapis ferať ſm flatũ venti: vel piscis ſm motũ fluuij: id aũt qḋ impedit ex medij ipsius dispositione: hoc est ꝙ nõ facile diuidiť: sicut id qḋ pinguius ⁊ grossius est mediũ. Si aũt ponamus vnũ ⁊ idẽ moueri ꝑ duo media diuersa in spissitate ⁊ tenuitate: erit ꝓportio tẽporis quo moueť per vnũ ad tẽpus quo moueť per alteꝝ: qualis est ꝓportio motus ad motũ: ⁊ ecõuerso. Idẽ aũt est si dicamus esse duo que mouenť que per oia sunt equalia in virtute mouẽte ⁊ dispositione mobilium. Adhuc eniꝫ est ꝓportio motus ad motũ ⁊ tẽporis ad tẽpus vna: ⁊ hec ꝓportio erit ſm spissitudinẽ ꝓportionis vnius medioꝝ ad tenuitatẽ alteriꝰ. Sequiť ergo si lapis aliquis moueť ꝑ aereꝫ ⁊ idẽ moueť per aquã: ꝙ si aer in duplo tenuior est q̃ aqua: ꝙ tẽpus quo moueť per aquam in duplo longius est q̃ tempus quo moueť per aerẽ: ⁊ hoc quidẽ veꝝ est in omni motu tam violento q̃ nãli: tali positione recepta ꝙ nihil sit causa inequalitatis motus in vno vel in duobus mobilibus: nisi inequalitas medij per qḋ est motus. hoc autẽ ponemus in terminis cõmunibus ꝑ litteras designatas. Id ergo in quo est. a. sit id qḋ moueť vnũ numero existẽs delatũ per duo media. b. aũt mediũ sit pinguius ⁊ grossius per qḋ moueť: ⁊ tẽpus qḋ mensurat motũ eius per ipsum sit. c: d. vo sit mediuꝫ magis tenue per qḋ etiaꝫ moueť. a. qḋ mobile esse diximus: ⁊ tempus qḋ mensurat motũ eius per ipsum sit. e. ⁊ sint ambo media equalis longitudinis ⁊ spatij: ita ꝙ. b. grossius sit ita lõgũ sicut. d. qḋ est medium subtilius: ⁊ vniuersaliter oia alia sint paria tam ex parte mobilis q̃ ex parte medioꝝ ꝑter hoc solũ ꝙ vnũ sit grossius q̃ alteꝝ: tunc enim tempus esset ſm analogiam impedimenti quo mouetur. a. per. d. ⁊ tempus. c. est ſm analogiam impedimenti quo moueť. a. per. b. sicut si dicamus. b. esse aquam: ⁊. d. esse aerem. Quãto ergo subtilior est aer q̃ aqua ⁊ incorporalius elementum tanto citius. a. qḋ mobile esse ponitur mouebitur per. d. aerem: q̃ ꝑ b. aquam: ergo dicamus ꝙ eandem rõnem ꝓportionis habet velocitas motus per aerem ad velocitatem motus per aquam qua ꝓportione nature distet aer ab aqua in subtilitate: ergo si aer dupliciter est subtilior q̃ aqua dupliciter breuiori tempore mouebiť. a. per. d. aerem: ⁊ in dupliciter longiori mouebitur per. b. aquam: ⁊ tempus quod notať per. c. in quo transit per aquam erit duplum ad tempus. e. in quo transit per aerem: ⁊ ita ꝓportio est vniuersalis in omnibus medijs per que ponitur transire. a. mobile: qꝛ quantũcunqꝫ fuerit medium subtilius ⁊ incorporalius per qḋ est motus: tamen cito transibit ipsum id qḋ ponitur moueri per ipsuꝫ: sed ſm medium qḋ est vacuum nulla potest esse ꝓportio ad plenum quãtũcũqꝫ sit subtilius elementum qḋ est plenum: qua proportione excellentia aliqua sit sub corpore medij pleni: sicut nec ꝓportio aliqua est numeri ad nihil. Si eniꝫ quatuor comparemus ad tria habebunt se in sexquitertia ꝓportione ad ipsa: qꝛ excellunt tria vno qḋ est pars ternarij tertia: sed si comparentur ad duo: habebunt se ad ea in ꝓportione dupli: qꝛ excellunt duo in plurali numero qui est binarius. Et si compareť ad vnuꝫ habebit se in ꝓportione quadrupli: qꝛ excellunt vnum plus q̃ in duobus: excellunt enim quatuor vnum in tribus. Sed quatuor in nulla ꝓportione se habebunt ad nihil: qꝛ non habent aliquam rõnem ꝓportionis qua excellant nihil: qḋ sic ꝓbatur. Omne enim qḋ excellit aliquid ſm ꝓportionis aliquam speciem necesse est diuidi id qḋ excellit ⁊ in id quo excellitur excessum sicut quatuor excellẽtia tria diuidunť in tria ⁊ in vnum quo excellũt tria. Si igitur quatuor excellũt nihil: tũc diuidenť quatuor in aliud ⁊ in nihil: ⁊ nihil esset aliquota pars de quatuor qḋ falsum est. Est aũt ratio eadem in ꝯtinuis: linea enim excellens lineam ſm ꝓportioneꝫ aliquã excellit eã: ⁊ diuiditur excellens in excellentia ⁊ in id quo excellit ipsam: ⁊ ideo nulla ꝓportione se habet linea ad punctum: qꝛ non diuiditur in aliquot lineas: ⁊ in punctum nisi poneremus ꝙ linea cõponeretur ex punctis: sicut quidam dixerunt: qḋ tamen falsuꝫ est. Sed hic non est inquirendum de illo. hoc igitur modo non potest vacuum ad plenum habere aliquam rõnem proportionis impediẽdi motũ qui est per ipsuꝫ oporteret ꝑ plenũ ſm potẽtiã impediẽdi motũ qui est ꝑ ipsum diuideretur in aliquot subtilitates vel potentias impediendi: ⁊ in vacuum qḋ esse non potest. Si ergo concedatur ꝙ id qḋ fertur quodcũqꝫ est illud per subtilissimũ medium qḋ ſm naturaꝫ esse potest: vel etiam qḋ poni põt per cognitionem fertur in tanto tempore qḋ est determinatuꝫ: ⁊ tale est tempore determinate velocitatis: cum velocitas distet a velocitate: sicut medium distat a medio: oportet ꝙ velocitas qua fertur per vacuũ nõ sit ꝓportionalis velocitati qua fertur per mediuꝫ subtilissimũ. Fertur aũt per subtilissimum in breuissimo tẽpore ſm ꝓportionẽ que potest esse pleni ad plenũ: ergo ꝑ vacuũ nõ fertur in tẽpore aliquo: sꝫ potius in indiuisibili tẽporis qḋ est nũc: qꝛ hoc ad tẽpus ꝓportionẽ nõ hꝫ: sicut nec punctus ad lineam. Cum igitur inconueniens sit motuꝫ esse in

nūc temporis: videt q motus nō possit esse in vacuo: vacuū aūt ponebat ppter motū: ergo nō debet poni eē vacuū. ¶ Si aūt forte aliquis dicat q non est pportio motus ad motum ex dispositione medij tm̄: sed etiam ex potentia que vincunt motores super mobilia: et q potentia motoris non est infinita super id qd mouetur ab ipso: ideo qd mouet in vacuo nō mouetur in indiuisibili temporis: sed in tempore. Probat enim Aristo. in fine octaui physicoꝝ q motor qui est potētie infinite super suum mobile mouetur in indiuisibili tēporis: ille aūt qui est potentie finite mouetur in tēpore ɔtinuo: ſm hoc ergo si posuerimus q .a. qd mouetur per plenum et p vacuum: et a motore qui est potentie finite mouet: tunc sequit q motus eius tam in pleno q̄ in vacuo fit in tempore. ¶ Si inquā aliquis sic dicat instando demonstrationi inducte in dacemus sic aliam. Sit enim lapis qui mouet per medium qd est aer in tēpore aliquo determinato qd sit horaꝝ decē et sit spatiū vacuū equalis longitudinis ipsi spatio aeris per qd mouet lapis in tempore breuiori q̄ sit tēpus in quo mouetur p aerē: et sit illud tēpus subdecuplum primo tēpori: ita q sit vnius hore. Si ergo lapis mouet p aerē in decē horis p mediū plenū subtilius aere mouetur in tempore breuiori.

Alia demonstratio ad idē

Tex. c. c. 72.

¶ Ponamus ergo medium qd sit decuplo subtilius aere p illud ergo mouebit in subdecuplo tēporis ad tēpus quo mouet per aerem. Est aūt hoc tēpus vnius hore: ergo per plenum illud decuplo subtilius aere mouebit lapis in vna hora. ¶ Positum aūt fuit q per vacuū etiā moueretur in vna hora: ergo in equali tēpore mouet per plenū et per vacuū: ergo vacuū et plenū sunt facientia resistentiā equalē ad motuꝫ eiꝰ qd mouet p ipsa: qd est impossibile. ¶ Ponamus etiaꝫ hanc demonstrationem in terminis cōmunibus: vt generaliter sint ad oēm spēm pportionalium. Si igit vacuum figuratū per litteram .z. sit hoc spatiū equale per magnitudineꝫ his medijs que sunt .b. qd est aqua: et .d. qd est aer. Si igitur .a. qd positum est esse id qd mouet transierit et mouebit per vacuum qd est .z. in tēpore quodā finito (sicut dicit aduersarius) sit illud tēpus in quo est littera .l. hoc aūt vacuuꝫ lꝫ trāseat in tempore ɔtinuo: tm̄ trāsit ipsum in minori tempore q̄ sit tēpus in quo est littera .e. in quo positū fuit olim q transiret p aerē: et talem pportionē quā hꝫ tēpus .l. ad tēpus .e. habebit etiā vacuū ad plenū. Ponamus aūt q littera .c. nota sit decime partis aeris: et tēpus .l. sit decima pars tēporis .e. in quo trāsitus fit per aerem: igit in tāto tēpore quantuꝫ est in quo est .l. id qd est .a. transibit partē .d. que est .c. Itē si ponamus q aliqd corpus in subtilitate differēs ab aere: ita q sit decuplo subtilius: illud etiā trāsibit .a. in tēpore .l. sit etiaꝫ illud decuplo subtilius aere corpus notatū p litterā .z. ita q littera .z. sit etiā nota vacui: et nota pleni: qd subtilius est aere: si q̄ .z. subtilius plenū in tali pportione subtilius est aere: in quali pportione se hꝫ tēpus .l. ad tēpus .e. cōstat q in tempore .l. transibit .a. p plenū signatū p litterā .z. scdo positū: et si tāto est subtilius corpus .z. scdo positū q̄ .d. qd est aer: quantū exuperat tēpus .e. tēpus .l. tunc ecōuerso in velocitatis pportione trāsibit .a. p .z. scdo positū q̄ trāseat p .d. inuē iquātū .l. breuitate exuperat tēpus in quo est signum littere .e. Si aūt oīno nullū sit corpus mediū qd significat p .z. sicut nullū corpus est in vacuo: tūc adhuc velocius trāsibit p .z. vacuuꝫ q̄ p .z. plenū. Sed positū erat q trāsiret p vacuū in tēpore .l. et habitū est etiā q p .z. plenū trāsit in tēpore .l. ergo in equali tempore trāsibit .a. et id qd est plenum: et id qd est vacuum: sed hoc est impossibile: eo q tunc esset pportio pleni ad vacuum: et aliquot numeroꝝ ad nihil qd supra improbatum est. ¶ Forte aliquis dicet q ista demōstratio fundat super positionē ipossibilem et nō nālem: nō .n. possumꝰ ponere physice corpus subtilius igne: et ideo lꝫ dicamus motū in vacuo fieri in tēpore paruo minori q̄ sit in igne: nō possumus accipere in nā aliqd corpus per qd motus fit in equali tēpore cū vacuo: et si ponamus aliqd corpus tanto subtilius igne quāto excedit in paruitate tēpus motus p vacuū illud tempus quo est motus per ignē: erit positio falsa et ipossibilis: et ipossibili posito nō est mirꝫ si illud qd accidit est falsum et ipossibile: et sic demonstratio inducta nihil probare videt. ¶ Nec vari pōt q ignis vel aer ſm subtilitatē sit diuisibilis in infinitum: q diuidi in infinitū nō accidit corpori physico: sicut supra ostēdimus: vnde lꝫ linea diuidat in infinitū: tm̄ linea ignea vel terrea nō pōt diuidi in infinitū: et sic adhuc demōstratio inducta nihil videt ɔcludere de pposito. ¶ Dicimꝰ aūt adhuc q in veritate ſm nām nō est deuenire ad corpus subtilius igne: sicut dicit obiectio. mēte aūt accipi pōt subtilius: et ideo hec positio lꝫ in corpore physice ɔsiderato sit impossibilis: tm̄ ſm q corporis differentie in subtilitate accipiunt mēte est possibilis. Eo aūt mō quo falsum et impossibile ponit accidit falsum et impossibile: q ſm intellectū impossibile est in vno eodēq tēpore motū esse per vacuū et p plenuꝫ: et hoc modo demōstratio iducta ɔcludit ppositū: et tā Arist. q̄ Plato sepe talibus demonstrationibus ad ipossibile ducentibus vtunt. ¶ Manifestum est igitur ex dictis q si erit aliqd tēpus in quo fertur aliquid per vacuū: accidit impossibile qd dictū est hic .s. q accipiet aliquid in eodeꝫ tempore vel equali transire p plenum et per vacuū: erit enim ſm intellectum semper accipere aliquod corpus analogū hoc est pportionale alteꝝ ad alteꝝ: sicut tempus ad tempus: sed sicut in toto capitulo et in summa est dicere hec est causa que ostēsa est esse ɔclusionis inconuenientis que accidit: q oīs motus ad terminū motū pportio est: eo q omnis motus est in tēpore breuiori vel longiori: tēporis aūt ad tēpus est pportio quādo vtrūq est finitū et determinatū: vacui aūt ad plenum nulla est pportio: et ideo nō potest esse motꝰ in vacuo. ¶ Contingūt aūt et incōuenientia que dicta sunt ſm ɔsiderationeꝫ differentie coꝝ medioꝝ per que est motus: vel potest esse ſꝫ intellectum: etsi non sit in reꝝ nā. ¶ Adhuc aūt idē pbari potest ɔsiderando excellentiā quā habēt adinuicem ea que feruntur siue mouent. Videmus igit q ceteris paribus ea que mouent habent maiorem motū ppter alteram duaꝝ causarū: aut ppter ambas simul: quedam enim maiorem motum habent ascendendi vel descendendi ppter hoc q sunt maioris grauitatis vel leuitatis: quedam citius ferunt ppter figuram: q sunt acutiora vel rotundiora alijs hebetibus vel latis. Si ergo oīa alia se habeant similr in figuris et equalitate habitaculi: siue spatij per que feruntur: tunc mouebuntur citius vel tardius ſm rōnem pportionis quam habent magnitudines mote adinuicē in grauitatē et leuitatē: ergo si vacuum est opꝫ istaꝫ pportionem seruare in motu qui est p vacuuꝫ .s. q grauius citius transeat per ipsum in descēdendo: et minus graue tardius: sed hoc est impossibile: propter quā enim causam graue citius moueret per vacuum q̄ minus graue: causa enim quare maius graue citius moueret per plenū q̄ minus graue inueniť ex necessitate: quia grauius velocius diuidit mediū q̄ minus graue. Dictū enim est q aut figura diuidit mediū: aut potētia mouente que est grauitas siue moueat naturalr siue violēter sicut proiectuꝫ: sed in vacuū nihil diuidit: ergo equalr moueret in eo graue: et leuius: et acutum: et hebes: qd est impossibile. ¶ Qd quideꝫ igitur si sit vacuū accidit ɔtrarium dicere ei ppter qd pbant dicentes esse vacuum manifestum est ex dictis. Accidit eniꝫ dicere non esse motum si vacuū sit cum illi ppter motum separatum a corporibus posuerant. Opinantur enim quidaꝫ philosophoꝝ sicut Pithagoras et Democritꝰ et Leucippus vacuū esse: si vere ſm nām et violenter sit motus ſm locuꝫ: et dicunt ipsum discretum esse ſm se extra corpus et hoc est idē dicere ac si dicant q locus est spatiū separatum ſm se: sed q sit impossibile dictum et ostensum est per rationes inductas et demonstrationes.

Vide q̄ hoc et Auerro. hic.

Tex. c. c. 73.

Tex. c. c. 74.

Tex. c. c. 75.

¶ Cap. 7m. Et est digressio declarās solōnes ɔdictionū Auicēne et Auēpace ɔtra inductas demonstrationes.

Cum aūt In prima harꝝ demonstrationū et vltima sit suppositū q velocitas motus et tarditas sint ex pinguedine vel tenuitate medij: et q motus sit velocior qui hꝫ mediū minus ipediens trāsitū eiꝰ qd mouet: et ppter hoc si in vacuo esset motus: esset motus in idiuisibili tpis: eo q vacuū ſm potentiam impeditiuā trāsitus eius qd fertur nō habet aliquam pportionē ad plenum. ¶ Contra hoc obijciūt tam Auicēna q̄ Auēpace deducētes ex hoc ad tria inconuenientia quoꝝ primum est q medium impeditiuum motus non est mediū naturale: eo q naturalia rei rem in nullo impediūt: sed potius pmouēt ad motū. Omne autem plenū vt hic supponitur est impeditiuum transitus eius quod mouet per ipsuꝫ:

Tex. c. c. 76. Obiectiones Auēpacis et Auic. p quoꝝ vide cō. 71. q̄ri primo.

ergo videt̄ ꝙ nullū plenū ſit nāle medium per qđ mouet̄ corpus nāle. ❡Cum igit̄ oporteat habere aliqđ medium nāle: qꝛ nāle mediū eſt aut innaturale: ⁊ nō eſt mediū innaturale niſi eſſet ⁊ nāle: opꝫ ꝙ mediū nāle p qđ eſt motus corpoꝝ nāliū mobiliū ſit vacuū: ⁊ ita redibit opinio dicentiū vacuū ſeparatū oportere poni ꝑpter motū. ❡Scđm aūt eſt inconueniēs qꝛ ſi motus eſt in indiuiſibili tēporis qui eſt per medium nō reſiſtens motui eius qđ fert̄ p ipſum: ſequit̄ ꝙ motus corporū celeſtiū ſit in indiuiſibili tempore: eo ꝙ motus qui eſt circulatio ſpheraꝝ celeſtiū non eſt per mediū aliqđ: neqꝫ reſiſtens: neqꝫ nō reſiſtēs: ſicut motus oīs circularis qui eſt circulatio circa cētrū vnū ⁊ idē: circulus enim in circulādo non īdiget motu ſuo ꝙ aliquid cedat ſibi de loco in quo mouet̄: qꝛ nō recedit de loco ſuo: ⁊ in loco ipſo in quo eſt rotat̄: ſꝫ eſt vniformis ſicut dicit̄ eſſe ſphera celeſtis corpis. ❡Tertiū aūt inconueniens eſt ꝙ cū ꝓportio motus ſit ſicut ex duobus: ex vno principali: ⁊ ex alio ſecūdario: ſequit̄ ſm dicta ꝙ motus nō ꝓportionatur motui: niſi ſm id qđ ſecundario ⁊ per accñs eſt in quodā motu. ❡Cū.n. omnis motus fiat ex victoria potētie motoris ſuper mobile: opꝫ neceſſario ꝙ mot⁹ ſit velocior in quo potentia motoris ſit magis vincens ſuū mobile: ⁊ motus ſit tardior in quo potētia motoris minus vincit mobile: hac eni de cauſa inuenimus motus diuerſos in celeſtibus in velocitate ⁊ tarditate differentes. Inuenimus enim motū primi mobilis velociſſimū: ⁊ inuenimus motuꝫ ſtellaꝝ fixaꝝ tardiſſimum adeo ꝙ ſpatiū qđ perficit motus primi mobilis in. 24. horis pficit motus ſtellaꝝ fixaꝝ: vt dicit Ariſt. in. 36. millib⁹ annis. ❡Hec aūt cōparatio motoꝝ ad mobilia inuenit̄ etiā in elemētoꝝ motibus: vt ꝓbat Ariſto. in fine octaui phyſicoꝝ: qꝛ maior grauitas magis deſcēdit: ⁊ maior leuitas plus aſcendit ꝙ̄ minor. Cum igitur iſta comparatio motoꝝ adhuc remaneat etiā ſi vacuum eſſe ſeparatum ponatur: videt̄ ꝙ penes eam ſit ꝓportio motus velocioris ⁊ tardioris in vacuo ſi eſſe ſupponat̄. Erat ergo inconueniens dicere ꝙ nō eſſet ꝓportio motus ad motū ſm velocitatem ⁊ tarditatem: niſi per ſpiſſitudinē ⁊ tenuitatē medij: qđ nō accidit niſi cuidā motui qui eſt eoꝝ qui habēt motū rectū: ſiue nālis: ſiue violentus. Ecce hec ſunt que in hoc loco ꝯtra dicta Ariſto. quē nos ſequimur obijciunt duo pħi Auicē. ſ. ⁊ Auēpace. ❡His aūt etiā nos addimus demonſtrationem qua vtitur Ariſt. in 6° phyſicoꝝ ſic dicens: ꝙ nihil tranſit in ſpatio maius ſe: niſi prius in eo trāſeat minus ſe vel equale ſibi: ſuppon at̄ ergo paulisper gratia diſputationis eſſe vacuum ſeparatū queadmodū ponūt pħi ſuperius inducti ⁊ moueatur. a. per ipſuꝫ: ergo prius tranſit in ſpatio vacui minus ſe vel equale ſibi ꝙ̄ maius ſe: ergo in tranſitu a. per ſpatiū vacui neceſſario eſt prius ⁊ poſterius: ergo ⁊ tēpus: nō ergo in indiuiſibili tēporis eſt motus per vacuum: ⁊ hoc eſt ꝯtra ea que dicit Ariſt. ❡Adhuc Ariſto. nos docuit ꝙ prius ⁊ poſterius in motu eſt propter ante ⁊ poſt qđ eſt in ſpatio: ⁊ poſt ⁊ poſterius eſt in tēpore ꝑpter prius ⁊ poſterius in motu. Sit ergo ſpatium ſicut dicūt ſeparatum: conſtat ꝙ illud eſt dimenſio quedaꝫ in qua eſt pars ante partē: ⁊ pars poſt partē in aſcendendo ⁊ deſcendendo: igitur motus qui eſt per ipſum neceſſario habebit prius ⁊ poſterius: ergo neceſſario erit in tēpore: ⁊ non in indiuiſibili tēporis. ❡Amplius nihil prius in motu peruenit ad diſtans ꝙ̄ ad propinquum: neqꝫ eque cito. Sed in ſpatio vacuo eſt diſtans ⁊ propinquum: ergo mobile motu ſuo non prius eſt in diſtanti: neqꝫ eque cito ꝙ̄ in propinquo: ergo prius ⁊ poſterius eſt in ſtante ⁊ ꝓpinquo: ergo motus per ſpatiū tale vacuum eſt in tēpore neceſſario habente prius ⁊ poſterius. ❡Amplius deſcendit lapis per cētum cubitos vacui: aut deſcendit in indiuiſibili temporis: aut in tempore: ⁊ ſiquidem deſcendit in indiuiſibili temporis: cum ea ſunt ſimul in tempore que in vno ⁊ eodem ſunt temporis in indiuiſibili: tūc ſimul ⁊ ſemel erit lapis ſuperius ⁊ inferius: ⁊ in oībus locis intermedijs ergo idem numero corpus ſimul ⁊ ſemel erit in diuerſis locis: qđ non eſt intelligibile qualiter eſſe poſſit. Si aūt deſcēdit in tempore ꝯtinuo: tunc habetur propoſitum ꝙ in rei veritate motu etiam exiſtente in vacuo adhuc eſt in tempore. ❡Adhuc aūt ꝯtangant̄ duo corpora planaꝝ ſuperficieꝝ: ita ꝙ inter ea nihil intercidat medium: hoc enim eſt poſſibile ⁊ poſtea ſubito diſtangantur. ❡Conſtat ꝙ ſpatium qđ eſt inter diſiuncta plenū erit aliquo corpore qđ eſt aer vel aqua vel aliud corpus: aut ergo hoc efficitur in ſpatio illo ſubito: aut ſucceſſiue. Si ſubito hoc non videtur: qꝛ prius erit motus aeris ad propinquum ꝙ̄ ad remotum. Si autem ſit ſucceſſiue tunc motus etiam ſm veritateꝫ videbitur eſſe in vacuo: ⁊ videbitur eſſe in tempore motus ille qui eſt in vacuo. ❡Adhuc aūt ſit lapis ſurſum: ⁊ ſit totum intermedium vacuum: aut deſcendet aut non. Si deſcendit tunc erit motus in vacuo: qđ eſt contra determinata. Si aūt non deſcendet tunc graue non deſcendet remoto omni prohibente deſcenſum eius: qđ abſurdum eſſe videtur. ❡Hec aūt ⁊ his ſimilia induxerunt Auicēnam ꝙ dixit ꝙ ſi motus eſt in vacuo in rei veritate ꝙ ille eſſet in ipſo tempore: ⁊ conſenſit ei Auēpace: ⁊ dixerunt ꝙ non intelligebantur demonſtrationes Ariſto. ſicut multi credebant. Sed cum duo ſint que terminant velocitatem ⁊ tarditatem in motu. ſ. proportio potentie motoris ad rem motam: ⁊ diſpoſitio medij: ꝙ vtrūqꝫ faciebat ꝓportionem motus ad motum: ⁊ ideo ſicut diſpoſitio medij ſe habet ad velocitatem augendam vel minuendaꝫ: ita ſe habet ad tempus breuiandum ⁊ augenduꝫ: ⁊ dixerūt ꝙ ſimile huius eſt in linea cuius quātitas creſcit ex duob⁹: ex vno faciente lineam: ⁊ altero addente ſibi incrementum. Eſt aūt talis natura ꝓportionalium vt docetur in geometricis: ꝙ ſi quantitates alique ſunt proportionales: ſi addatur eis vna quantitas vtriuſqꝫ: vel diminuatur ab eis vna ⁊ eadem vtrūqꝫ: ea que relinquentur vel nō erunt oīno proportionales. Cuius exemplum eſt in. 6. ⁊ tribus que ſunt in ꝓportione dupli ⁊ ſubdupli. Si aūt addatur vtrūqꝫ ternarius tunc non erunt ꝓportionales numeri illi: qꝛ nouem ⁊ ſex non ſunt in eadem proportione. Similr̄ aūt eſt ſi demat̄ ab eis duo vel vnum: ſicut patet cuilibet ꝯſideranti. Dicūt ergo dicti viri ꝙ ꝓportio motuum qui ſiunt per plenuꝫ in velocitate ⁊ tarditate eſt ex duobus. ſ. ex potentia motoris ſuper rem motam: ⁊ ex diſpoſitione medij in pinguedine ⁊ tenuitate: ꝓportio aūt conſiſtit in equalitate ⁊ exceſſu: ꝑpter qđ contingit ꝙ ſi aliqui motus equalis potentie ſunt ex parte motoꝝ ꝙ tunc inequalitatis diuerſitas cauſatur ex diuerſa ſpiſſitudine medij: ⁊ tūc motus qui eſt per ſpiſſius eſt tardior ꝙ̄ ille qui eſt per tenue. Si aūt fiat per vacuuꝫ tunc aufertur vna cauſa retardationis: ⁊ ideo ſiunt motus illi quidem non ꝓportionales: ⁊ ſic motus qui eſt per vacuuꝫ eſt in indiuiſibili temporis: quantum ad ablationem impedimēti motus qđ cauſabatur ex medio: ⁊ non ſimpliciter. Cauſa ergo improportionalitatis eſt ex hoc ꝙ proportionalib⁹ motibus qui ſunt per plena aufert̄ altera cauſa tarditatis. Sꝫ cauſa eius qđ eſt eſſe motum in indiuiſibili temporis eſt ex hoc ꝙ vacuum nihil retardat: ⁊ ideo non cauſat tempus aliquod in tarditate: ⁊ tunc motus quo ad hoc eſt in indiuiſibili tēporis: ⁊ nō ſimplr̄. ❡Ex hoc aūt ꝙ tam excellentes viri in philoſophia ſic intelligūt Ariſto. pꝫ ꝙ locus iſte difficilis eſt: ⁊ ſubtili indiget conſideratione. ❡Recolligamus ergo ſenſum ſupradictorum viroꝝ. Et dicamus ꝙ ſm duos viros memoratos aliunde habet motus naturalis ꝙ eſt naturalis: ⁊ aliunde ꝙ habet retardationem. Qđ enim eſt naturalis motus: habet hoc ex victoria potentie motoris ſup rem motam: ꝙ aūt eſt retardatus: hoc habet ex ſpiſſitudine medij per qđ eſt motus. ❡Sequitur igitur vt motus ad motum non habeat cōparationem ex diuerſitate medij: ſed potius ex diſpoſitione medij erit ꝓportio tarditatis ad tarditatem: ⁊ non ꝓportio motus ad motum. Et hoc idem in motu violento: qui ꝙ motus eſt habet ex victoria motoris ſuper rem motam. Tarditatem aūt ex diuerſitate ſeruata vniformitate motoris in potentia mouendi habet ex diuerſitate medij per qđ eſt motus: propter qđ in eo qđ aufertur de motu tarditas cauſata ex medio: relinquitur non eſſe ꝓportionalem motum qui eſt per vacuum ad eum qui eſt per plenum in tardatione: ⁊ ita eſt in indiuiſibili temporis quo ad hoc: ⁊ ſicut ſit in quantitatibus ꝓportionalibus: ꝙ ſi aliqua diminuuntur ab eis non oportet eandem eſſe ꝓportionem in ablatis que ſiunt in totis proportionalibus: nec iterum oportet ꝙ relicta poſt ablationem habeant eandem ꝓportionem ita dicetur eſſe in motibus. Si eniꝫ concedatur proportionalis eſſe motus qui eſt per pingue ad euꝫ qui eſt per ſubtiliſſimuꝫ in tarditate que auget tempus motus nō eſt poſſibile

Rationes doctoris ꝯ dēmōſtrationē Ariſtote.

Nō pulchrū caſuꝫ de duobus corporibus planaꝝ ſupſiciexi ꝙ̄ nihil cadit medium.

Sñīa Auicēne ⁊ Auēpacis circa ꝯ̄ſitum.

Sūma illorum opinionis.

est possibile q motus in vacuo habeat eandem pportionē ad motum illum: cum ab eo auferatur tempus totū qđ est ex tarditate. Ecce hec est breuis sūma dictorum virorum. ¶ Videt autem sm dicta q Aristo. non concludit ppositū: q2 lꝫ retardans in vacuo auferatur qđ causat tarditatē: tamen hic remanet pportio motus ad motum sm excessum motoris ad motorem. Et sic est motus in vacuo aliquo mō proportionalis ei qui est in pleno: et sic demōstratio Aristo. est omnino inartificiosa. ¶ Secūdum hoc autem falsa sunt que dicuntur in fine. 7. et 8. physicorū. s. q si motor aliqd mouet aliquid in toto tempore per spatiū aliqđ per medietatem ipsius mouebitur per totū illud spatiū in medietate tēporis. Si enim motus est sm pportionē excessus motoris super mobile: et potentia motoris ad totum mobile excedat multum medietatem mobilis: et sic forte mouebit multo citius per ipsum spatiū totū q̄ in dimidio spatio temporis illius. ¶ Preter hec et his similia dicit Auer. deceptum esse Auēpace: et Auicē. per ɔsequēs relinquitur eē deceptū. Est enim ista ppositio per se manifesta q suppositis equalitate mouentiū in potestate mouēdi: et equalitate figure in ipsis mobilibus: q equales erunt motus qui sunt per eq̄lia media in spissitudine et dimēsione. Et inequales erūt qui sunt per inequalia media in spissitudine: q̄uis sint equalia sꝫ dimēsionem. Cū igitur equalitas motus causet ab equalitate: et diuersitas a diuersitate: ɔcluditur necessario q quantitas diuersitatis medij causat equalitatē in velocitate et tarditate: infra qđ si nihil resistentie ferat medium qđ sic erit in fine velocitatis: qđ est in indiuisibili tēporis: et hoc est verum tā in motibus naturalibus q̄ violētis. Hoc igit probato oportet scire q mot9 violenti velocitas et tarditas suppositis equalitate motiue virtutis non causat nisi a dispositiōe medij per qđ mouetur. Et si cōparatur motus ad motum: si vterq3 est violentus et habent motores equales et mobilia equalia causabitur pportio motus ad motum ex proportione medij ad mediū. ¶ Motus autē naturalis non habet pportionem primo ex medio: sed potius ex potentia mouente relata ad mediū: sicut inferius patebit: et ideo medij natura in illo est signū pportionis habitudinis mot9 ad motum. Causa autē est habitudo motoris ad mobile: qđ qualiter verū sit hoc modo est intelligēdū. ¶ Eoꝝ autē que mouent quedā mouent ex se ita q principium sui mot9 hn̄t in seipsis: quedā autē nō mouent ex se: q2 principiū sui motus nō habent in seipsis. Illa autē que mouentur ex se habētia pncipia sui motus in seipsis sunt alata: et omnia talia habent motorē qui est in actu: et mobile qđ est perfectū in actu: sicut intelligētie que mouēt celum sunt actu et est actu. Et similiter est de anima que mouet corpus organicū et oīa illa mouentur in locis suis et nō extra loca sua: et illa talia ad motum quē faciunt cum sint perfecta in seipsis non indigēt medio per qđ fit motus in quo perfecte acquirat mobile formā motoris: et ideo tales motus et si nō sint per medium. nō tn̄ p pter hoc sunt in indiuisibili tēporis sed in tempore. Illa autem que nō habēt motorem in seipsis duplicia sunt: quedā enim eoꝝ nec primū habēt mouēs in se: nec etiā formā quā dat motor. Quedā autē etsi nō habeant primū mouēs: tamē habēt in se per aliquem modū formā motoris. ¶ Et pmorum exemplum est in motibus localibus violētis in quib9 nihil cōfert id qđ vim patitur: et ideo motor illoꝝ in actu est et mobile actu et seruata equalitate motoris non causatur in eis tarditas nisi ex medio. ¶ Exēpluꝫ autē scdoꝝ est in simplicibus corporibus que mouent a generāte: vt pbat Ar. in. 8. huius sciētie: et illoꝝ primum mouēs est in actu: mobile autē in potētia. Et de talibus oino verū est q motus eorum semper causat ex ɔrietate motoris ad mobile. Ex hoc enī motor mouet et mobilitas mobilis causat ex similitudine quā hꝫ cum moto: et ex hoc enī q motor contrarium inuenit in mobili: pter hoc agit in ipm expellendo illud et inducendo formā suam quā si induxisset non amplius moueret. Mobile autē susceptibile est eiusdē forme: nō vnum ɔriuꝫ: sed vnum sibi simile per cōfusum habitum forme: sicut explanauimus in primo libro. Quantum enī dat generās mobili de forma sua: tātū dat ei de consequente formā suā hoc est de loco: et ideo dat ei motū ad locum. Et q2 vis motoris per vires cōualescit in mobili: pter hoc in medio agit in ipsum: et indigent talia mobilia medio in quibus procedant de potentia ad actum: in quorum medio termino cōpleta sit generatio et motus: et sm q distant ab illo tn̄ imperfectior est forma generantis in ipsis et motus. ¶ Et inde est q motus nālis intenditur in fine sui: q2 quāto plus est iuxta finem tāto perfectius habet formā: et quāto perfectius habet formā tanto perfectius habet motum ad locum saluatiuum sui in forma: per hoc et patet q mediū per qđ est motus naturalis sibi nāle est: et est aer vel aqua que sunt elīta media: et est vno mō phibens: et alio modo adiuuans: quia ex cōnaturalitate adiuuat. aer enī magis est terreus iuxta terram: et aer iuxta ignē magis est igneus: et iō est q cum generatio sit ignis: quāto aer superior est tāto magis cōnaturalis est igni gñationi eius qđ fit ignis: et quanto iferius est tāto minus cōnālis est igni: et magis cōnālis terre. et ideo ex illa cōnālitate iuuat ad motū ascensiōis ignis vel descensionis terre. Idē autē est de aqua quātū ad ea que mouent per ipsam in ascendendo ad aerem: vel descendendo ad terrā: inquantū autē pinguedine vel tenuitate et plus difficulter et minus est diuisibilis: sic est medium impeditiuum: et impedimentum illud est in vno sicut in cā: et in alio sicut in signo et promouente. In causa enī est in ɔrietate mobilis ad motorem. Hec enī ɔrietas maior est in principio medij: et vbi incipit motus et minor est in medio: et minima in parte que est iuxta terrā: et ex illo causatur q motor diuersimode potest minus et plus super mobile. Sed tn̄ mediū pmouet ad hoc inquātum est difficulter vel faciliter diuisibile. Et medium etiā est signum huius sm distantiam vel ppinqtatem ad terminum motus: vt diximus. ¶ Et si querat de motu eius qui fit nō ex generāte: sed qn̄ remouet phibens motū: sicut quādo deijcit colūna et cadit lapis qui erat super colūnam: dōm q motor ois sm elōgationē a loco ad quem mouet tradit debilitatem quādā in virtute mouendi rem motam: et ideo lꝫ talis motus tēpus habeat ex medio retardante motum: tamen etiā aliqđ huiusmodi hꝫ ex virtute motoris que fortificat plus in descēsu qn̄ descēdit vel vicinatur loco ad quē mouet. ¶ Ex his igit pꝫ q ea que mouent tripliciter in motu participāt velocitatem et tarditatē. s. aut ex motore solo: sicut quādo est et motor in actu: et mobile est in actu: et non indigent medio: eo q motu illo mobile non acqrit perfectionem essentialem: sicut corpora celestia sunt velocia in motu vel tarda: aut ex medio iudicante et iuuante potentiam motoris: sicut corpora simplicia se mouent inuicem generando: aut ex vtroq3: sicut animalia que mouētur motu processiuo in aere vel in aqua. Ex hoc iterum pꝫ q si detur potentia motoris eē perfecta super mobile et non fuerit medium promouens: nec impediens ipsū: q tunc sicut habet formam motoris id qđ mouetur: ita habet ad motū et locum: hꝫ autē formā motoris totā sine medio pmouente vel impediente: ergo habebit necessario locū et motū ad locū sine medio aliquo ad hoc ɔferēte vel impedientē. Oē autem qđ nō hꝫ cōparationē nisi ad duos terminos sine medio mouetur nō in diuisibili tēpore vel cōtinuo: sed in tēpore indiuisibili: ergo tale mobile mouet in indiuisibili tpis: cum autē motus est in vacuo mediū nihil operat ad motū ipediendo vel cōferendo: q̄ non est ibi nisi habit9 forme pfecte in instāti: et acceptio loci eiusdē forme sine tēpore. ¶ Et hec est causa quare dixit Aristo. q si nō est mediū ipediens q iuuās est potētiā motoris sup mobile et pmouens generationem forme motoris in mobili: q tunc motus est in idiuisibili tēporis: et q cōparatio motus ad motum est sicut cōparatio medij ad mediū. Etiā mira fuit in hoc subtilitas Arist. nec videtur aliter posse intelligi q̄ sicut dcm̄ est. ¶ Pꝫ autē q causa deceptiōis Auicē. et Auēpace fuit q putabant q ad aliud et aliud referretur tarditas que causat ex medio i motu simplicium: et tarditas que ex diuersitate motoris causatur: cum hoc nō sit verū: q2 cū habitudie medij crescit virtus motoris: et cum ɔrietate eius decrescit: et ideo qđ demōstratur in vno eoꝝ tenet in vtroq3 eoꝝ. ¶ Per dicta pꝫ solutio ad tria dicta inconuenientia que memorati viri induxerunt. Ostensum est enim qualr plenum naturale mediū est motui naturali recto: plenū et medium est per qđ est mot9 violētus: vt in fine. 8. patebit: et in libro de ce. et mun. et supra in parte est tactum. Nec seqnit corpora celestia debere mo-

Impugnatio illi9 opinionis.

Ver. cō. 71.

Motu dĩuꝫ i per motū nālē et violētum.

Nota de motu grauium et leuium: vt est a generante.

Quare mot9 nālis itēdit i fine sui.

Nota d motu grauiū et leuiū vt fit a remouēte phibens.

Nota triplicē cām velocitatis et tarditatis in mobilibus.

Nota cām deceptiōis Auēpacis et Aui.

Solo ad istas rōnes eorum.

neri in indiuisibili tēporis: q̄a aliam cōparationem h̄nt ad suos motores q̄ʒ elmta habeāt ad suos motores. Silr p̄ʒ q̄ nō est ꝓportio cum eo q̄ secundario tn̄ in motu est cā velocitatis ⁊ tarditatis: q̄a lʒ scd̄arium sit tamē est signum p̄ncipale. ¶ Ad ea autē que vlterius inducta sunt dōm p̄mūʒ q̄dē q̄ nullūʒ mobile ſm nāʒ est mobile nisi aliquo motore nāli: ⁊ ille nō hʒ cōparationē ad spatium ſm q̄ est mathematicū spatiūʒ tn̄: nec ſm q̄ est inane: sed ſm q̄ est plenūʒ: ⁊ de illo verū est q̄ nō transit maius: nisi transeat minus vel eq̄le. Si autē esset inane ⁊ hoc inane poneref terminos hīc in q̄b⁹ cōtineref motor nō respiceret nisi terminos: q̄a nihil ēēt in medio per q̄d cōnaturale ēēt sibi mediūʒ: ⁊ ideo mot⁹ in talib⁹ esset in momēto de termino spatij ad alteꝝ terminum: cum in tali spatio inani nec est eq̄le mobili: nec minus: q̄a nihil est oīno: ⁊ ideo nec equale: nec minus est aliq̄d. Per idē p̄ʒ solutio ad scd̄m ⁊ tertiūʒ: q̄m in veritate ⁊ sicut Auicē. dīc in vacuo nō est aliq̄d q̄d sit linea: vel punctus: vel dimēsio: nec inferius: nec superius: nec an̄: nec post: q̄a iste dīīe sunt entꝭ. vacuum autē ponebaf nō ens: sed priuatio entis ab oīb⁹ antiq̄s. hoc autēʒ infra melius explanabif q̄n ostendef q̄ duo corpora nō p̄nt esse in loco pleno vel vacuo. ¶ Q̄d autē q̄rif tur de lapide descēdente per vacuū opʒ dici ſm p̄dicta q̄ motor lapidis nihil respicit de medio: ⁊ ideo per vices nō ē in medio: q̄a nihil est medium: ⁊ ideo nō ꝓpter illud lapis est in diuersis locis: sed lapis erit in vno momēto superius in loco a quo descendit: ⁊ inferius ad q̄d descendit: non tn̄ ſm idē: sed erit superius in instāti ſm q̄ est finis p̄teriti ⁊ inferius ſm q̄ est p̄n̄ⁱᵘ futuri: talis autē motus qui fingitur esse in vacuo nō est motus in rei veritate: sed est finis cuiusdaʒ mutatiōis que est in instāti. Sicut. n. illuminatio occidētis statim est in instāti orientis eo q̄ nō est motus: sed est finis q̄uidā motus vel effectus mot⁹. Cum. n. sol accipif vt mot⁹ ad punctuʒ oriētis: tunc ex fine motus ad punctuʒ oriētis cātat gn̄atuʒ esse lumen in omni diaphano illi puncto opposito in vno momēto t̄pis: ita est etiā q̄ motore perfecte h̄nte potestatem super mobile: seq̄tur ipsum mobile perfecte eē mutatum ad formā motoris ⁊ sic nō mutaf: sed est imutatū esse: ⁊ hic est finis mutatiōis eius: ⁊ illius finis est effect⁹ eē in loco corporis generātis ip̄m: etsi nō sit medium ipediēs: ⁊ ideo cum vacuum nihil faciat ipedimenti seq̄if illud q̄d mouef statim esse in fine mot⁹ in indiuisibili t̄pis. Et q̄ hoc facit ad imaginādūʒ difficile est hoc q̄ vacuūʒ imaginaf p modūʒ distātie h̄ntis dimēsiones: cuʒ sine dubio nullas habeat distātias: sicut in primo post illud capl'ʒ declarabim⁹: ⁊ ideo sicut Aristo. determinās de tēpore: q̄ si quis copulat p̄cedens nunc seq̄nti nunc nō percipit tempus: ita directe est de vacuo q̄ ibi motor mobilis non attingit nisi terminos spatij ⁊ non medium: quia medium nullum est: ⁊ ideo non est ibi motus habens prius ⁊ posterius: nec fieri aliq̄d sed potius esse hic ⁊ ibi sine eo q̄d attingit medium. ¶ Q̄d autem queritur de separatione duorum corporum que habent superficies planas: dicēdum q̄ separatio eorum nō est subito: sed tamen aer efficitur subito in omni spatio intermedio propter causam que dicta est vt dicunt quidam: ⁊ in veritate nō est verum q̄d dicunt q̄ absq̄ dubio nūq̄ corpus separatur a corpore: sed nec superficies corporis a corpore: nisi sit alia superficies corporis cui coniungatur: ⁊ ideo talia corpora nunq̄ a se separarētur nisi prius ingressus aeris continuaretur superficiebus eorum: q̄d patet in clepsydris in quibus superficies aque ab aeris superficiebus non volunt separari: quoniam necesse esset vacuum intercidere inter superficiem clepsydre ⁊ aque: ⁊ ideo prius opʒ imittere aerē ad minus quo ad cām imissionis: ⁊ si forte tēpore simul ingrediaf imissus aer ⁊ egrediatur aqua: ⁊ tunc dico ego q̄ nō est separabilis sup̄ficies vnius p̄dictoꝝ corpoꝝ ab alia: nisi intātuʒ inq̄ntuʒ imittif aer: vel aliq̄d aliud inter superficies eoꝝ: ⁊ super istud p̄n̄ⁱᵘ multa pulchra construxerant fabricatores ingeniosorum. De his autēʒ forte tractatus habebitur in alijs locis. ¶ Patet autem ex dictis vt mihi videf solutio oīum predubitatorūʒ. Reuertamur igitur nunc ad propositum q̄ vacuum non esse ostendamus.

Solo ad instātias adductas a doctore.

Nota solonē de lapide descendēte per vacuum.

Cōsidera q̄ ista solone vt doctor admittere casum q̄ vł nō debere admitti ex sētētia ph̄i in. 2. de aīa. t. c. 83.

¶ Cap. 8ᵐ. In quo declaratur non esse vacuum in ꝓpria natura vacui: in quo est digressio declarās q̄ duo corpora nō possunt esse in eodem loco.

Volumus autē nunc ostendere nō eē vacuum ex natura ipsi⁹ vacui: eo q̄ sufficienter ex rōnibus supradictis ex motu ostēdimus ip̄m non eē: oēs enīʒ rōnes que ex motu sumi poterant pp̄ q̄d ponebaf vacuūʒ idurimus: q̄ꝛ vacuum ponebatur ꝓpter motum rectuʒ nālem vel violentum: ⁊ nō ꝓpter circularē: q̄a ille nō indiget medio: sicut preostēsuʒ ē: ⁊ ideo cum ex nā vacui ip̄m nō esse ostenderimus: tunc perfecte destructum erit vacuūʒ. ¶ Dicimus ḡ vere ɔsiderātib⁹ nām vacui: videbif optime dcm̄ vacuum: sicut id q̄d abesse vere est vacuūʒ: ⁊ omni eēntia priuatuʒ. Si. n. in pleno q̄d ē aqua iponatur cubus: siue aliud corpus cubicuʒ: hoc est ad oēm partē quadruʒ siue alterius figure: oportet q̄ intrāte in aquā cubo cedat aqua ad tātā quantitatē q̄ntuʒ est cub⁹. Et hoc iō fit: q̄a aqua nō ibibif in cubo: sed potius aq̄ expellif a loco in quē cubus intrauit: ⁊ tunc aqua cedit in alium locum: aut inspissaf vt partes eius efficiānf in loco minori q̄ʒ prius fuerant q̄ādo nō fuit in aquā missus cubus. Eodeʒ autē mō cedit aer q̄n cubus ponif in aerē: sed non sentif: q̄ꝛ aer est inuisibilis. Sēper enī cubo imisso in aliq̄d corp⁹ simplicissimuʒ necesse est ip̄m trāsmutari in locuʒ alium in quē aptuʒ natum est ex nā trāsmutari: nisi coeat per densatiōeʒ. Dico autē q̄ mutaf in locum sibi debitum ex nā: sicut terra deorsuʒ ⁊ ignis sursuʒ ⁊ aq̄ descēdit in terra ⁊ descēdit in aere ⁊ igne: aer autē descendit in igne: ⁊ ascēdit in aq̄ ⁊ terra: ⁊ ad hec loca mutanf elmta ſm tātū spatiuʒ q̄ntum est cubus vel opʒ q̄ coeant per cōdēsationē. Moueref ḡ sursum sicut ignis: aut deorsuʒ vt terra: aut in vtraq̄ sicut aq̄ ⁊ aer: q̄ndocunq̄ quale ⁊ q̄ntuʒ aliq̄d ipositum fuerit in ipsa cedentia illi q̄d iponif. Sed in vacuo ipossibile est fieri talē cessionē: q̄a cum vacuūʒ nō dicaf esse nisi dimensiones mathematice: cōstat q̄ ip̄m nulluʒ est corpus nāle: ḡ nec sursuʒ vt ignis nec deorsum vt terra: nec in vtraq̄ vt aq̄ ⁊ aer cedere poterit. Mathematica enim nō h̄nt loci differētias nisi quo ad nos: vt in p̄habitis est ostēsuʒ: ⁊ cuius nullus est locus naturalis: illius ēt nullus est mot⁹ nālis: ɔstat ergo q̄ intrāte cubo in locuʒ vacuuʒ nō cedit spatiū vacui sed manet vt fuit. Et videf per ip̄m spatiuʒ vacuuʒ trāsire eq̄le spatiuʒ cubo imisso in ip̄m: eo q̄ locus ⁊ locatuʒ sunt eq̄lia: q̄a etiā prius erat in vacuo. Et hoc est sile illi: sicut si diceremus q̄ aer nō cederet cubo ligneo imisso in eum: sed spatia aeris eēnt in spatijs cubi: ⁊ ecōuerso q̄ cubus ēt nō cederet aeri: sed oīa ad dimēsiōes istoꝝ duoꝝ pertinētia trāsirēt per se inuicem. At vō ēt cubus tātā hʒ magnitudinē q̄ntam hʒ vacuū q̄d est locus cubi: q̄ꝛ locus ⁊ locatum sunt eq̄lia. ¶ Et q̄a forte aliq̄s posset dicere q̄ nō est inconueniens duo spatia esse sil' in se inuicē: quoꝝ vnuʒ est mathematicuʒ ⁊ alteꝝ nāle: ideo videamus an hoc sit possibile. Spatiuʒ. n. cubi in quo sunt dimēsiōes eius lʒ sit calidūʒ vel frigidum: aut leue vel graue: vel alijs passiōib⁹ nālibus dispositūʒ: nihil minus tn̄ alteruʒ est ſm eē diffinitiuum ab oibus passiōib⁹ ⁊ formis nālibus: nō enī ɔ̄hit esse vel essentia ab aliqua formaꝝ nālium neq̄ a plurib⁹ eaꝝ: neq̄ ab oīb⁹ simul. Dico autē spatium illud q̄d diuersuʒ est a passiōib⁹ corpus lignei cubi q̄d habet tres dimēsiōes dimēsionib⁹ vacui equales: ergo si separaf ab oibus alijs passiōibus nālibus: ⁊ itellr nō eē graue neq̄ leue cuʒ per nullā formaꝝ nāliuʒ sit in loco: sed tn̄ per dimēsiōes corporeitatis sue: tunc ɔtinebit occupādo eq̄le vacuū: sicut q̄n intellr cuʒ oib⁹ formis nālibus: q̄a sicut diximus occupare locuʒ in formis nālibus nō hʒ sed ex dimēsiōibus: lʒ ex formis nālibus ad locuʒ hēat nāleʒ iclinationē: ⁊ erit in eadem parte ɔtentuʒ que est pars loci ⁊ vacui: ⁊ hec est pars vacui eq̄lis sibiipsi. Sic ḡ sunt in vno ⁊ codē spatio dimensiones vacui ⁊ dimēsiōes cubi: q̄a spatiuʒ vacui supponaf habere tres dimēsiones: ip̄m necessario erit corpus ⁊ ēt cubus erit corpus h̄ns tres dimensiōes illis per oīa equales. Queraf igif quid distant dimēsiōes corporis cubi a dimensionibus vacui sibi equalis. Si enī lōgitudo sit in lōgitudine ⁊ latitudo in latitudie: ⁊ ꝓfundum in ꝓfunditate: erit quelibet trium diametroꝝ intersecātiuʒ se ad rectos angulos in cubo ⁊ spatio in alio: linea autē nō pōt imaginari esse in linea: nisi sit eadem puncta terminata: ⁊ sic linea in linea imaginata est indifferens ab ea ſm esse ⁊ essentiā: ergo nulla differētia est

Tex. c. c. 76.

tia est inter corporeitatem cubi ꝛ corporeitatem spatij: quia duo corpora facta sunt vnuz corp⁹: ꝗuis duo sint ſm diuersum esse nāle ꝛ mathematicum. Si autem hoc mō duo corpora sunt in vno spatio per eādem rōnem: qōlibet ꝛ quelibet ifinita possunt esse in vno loco: qa oīa efficient vnuz corpus: hic igiꝰ est vnuz icōueniens qō seqtur ex hoc ꝙ ponitꝰ aliqd esse vacuuz. ¶ Nos autē adhuc melius volumus declarare ꝛ adducere demōstratiōes super illō: dicamus ꝙ si vacuuz est separatuz vt dicunt: ꝛ ꝙ est hñs tres dimēsiōes in qbus recipiꝰ corpus: tunc sine dubio vacuuz est corpus: ꝛ si recipit corpus in se: tūc apparet ꝙ duo corpora sint in eodē loco vt diximus. Si autē vacuuz nō est separatuz: sed locus est superficies in qua recipiꝰ corpus: sicut determinauim⁹ in tractatu de loco: ꝛ locus ille recipit duo corpora simul: tunc eedē demōstratiōes que adducunt ꝙ in vacuo nō possūt eē duo corpora simul ēt demōstrabunt ꝙ duo corpora nō possunt eē in eodē loco. Sint. n. duo corpora i eodē loco: siue id sit vacuuz: siue suꝑficies ambiens ea que sunt. a. ꝛ. b. ꝛ locus sit cuiuscunqꝫ figure: volumus. d. e. f. g. ꝛ sit punctum in medio illoꝝ corpoꝝ ꝛ loci sumptum qō sit punctū. b. sicut vides in hac figura: ista autē corpora. a. ꝛ. b. sint equalia: ꝛ locus sit equalis vtriqꝫ: aut ꝗ sunt in vno loco simul ita ꝙ dimensiones vnius supposite sunt dimēsiōib⁹ alterius: aut ita ꝙ dimensiōes vnius sint in dimensionib⁹ alterius: ꝛ pmo qdem modo nō possunt eē simul in eodē loco: qa eq̄lia sibi applicata: siue nālia: siue mathematica: siue vnuz sit nāle ꝛ alterum mathematicuz crescunt in dupluz: ꝛ tunc oporteret ēt crescē locum. Nos autē posuimus ꝙ idē locus remaneat. ¶ Preterea sic nō esset idē locus vtriusqꝫ: sed superficies vni⁹ corporis efficeret aliqd loci alterius inq̄tuz terminaꝰ vnuz ad alteꝝ. ¶ Si autē sicut ponere opꝫ vnum est ibibitum in alterum ꝛ dimēsiōes vnius sunt in dimensiōib⁹ alterius: tunc a centro vtriusqꝫ qō est. b. educā diametruz signātem lōgitudinē vnius eoꝝ que sit. e. f. ꝛ ducā etiā in vtrāqꝫ partem diametruz signātem latitudinē vnius eoꝝ que est. a. que sit. d. g. ꝛ intelligā diametruz mēsurātem pfunditatē secare istas duas diametros in puncto. b. qa id qō corp⁹ est hꝫ tres diametros se ad rectos angulos secātes. aut ꝗ iste eedem diametri sunt ꝛ dimēsiōes alterius corporis qō est. b. aut non. Si sunt eedē ſm esse ꝛ essentiā: tunc ista duo erit vnum: qa quoꝝ corpoꝝ dimensiōes corporeitatis sunt eedē ꝛ ipa sunt eadē: eo ꝙ dimensiōes faciunt ꝛ ꝯstituūt corpus. Si autem sunt alie: ꝗ termini eoꝝ sunt alij. Si ꝗ semidiameter corporis. a. est. d. b. ꝯstituēs super lineā. e. f. duos angulos rectos: eo ꝙ diameter lōgitudinis secat diametruz latitudis in oī corpore ad angulos rectos: opꝫ ꝙ diameter corpis. b. signās latitudinē terminetꝰ aut supra punctuz. d. aut īfra ipm: terminetꝰ ergo in puncto. k. supra punctuz. d. qa idē sequeretꝰ si terminetꝰ supra: siue īfra: pducaꝫ ergo lineā. k. b. que erit semidiameter corporis. b. cuꝫ ꝗ sit semidiameter corporis necessario faciet supra diametruz lōgitudis duos angulos rectos: ergo angulus. e. b. k. est rect⁹: ꝯstat autē ꝙ angulus. e. b. d. est rectus. Cuꝫ ꝗ oēs anguli recti sint eq̄les: erit angulus. e. b. k. equalis angulo. e. b. d. sed angulus. e. b. k. ps ē anguli. e. b. d. ꝗ pars est eq̄lis toti: qō est ipossibile: ꝗ ipossibile fuit ꝙ corpus. a. ꝛ corpus. b. duas habeāt semidiametros latitudinē eoꝝ designantes. ¶ Amplius linea. e. f. diameter est signās lōgitudinē vnius illoꝝ corpoꝝ qō est. a. aut ꝗ illa eadē erit diameter lōgitudinis corporis. b. aut alia. Si est eadeꝫ tunc opꝫ ꝙ vna numero longitudo sit corporis. a. ꝛ corporis b. sed eadē sunt corpora: quoꝝ vna est numero lōgitudo: ꝗ corpus. a. ꝛ corpus. b. sunt vnū nūero corpora. Si aūt sūt diuerse diametri lōgitudinis sit ergo lōgitudo corporis. b. linea. p. c. si hoc est possibile: illa autē linea est exiens vtrunqꝫ a puncto. b. qō est centrū vtriusqꝫ corporis: egredietꝰ ꝗ a termino linee. d. b. cum auteꝫ illa sit diameter latitudis opꝫ ꝙ lineā. p. c. que est diameter lōgitudis faciat circa se duos angulos rectos: ergo angulus. p. b. d. est rect⁹: ꝛ iteꝝ angulus e. b. d. est rectus: ergo illi duo anguli sunt eq̄les ꝛ cū vnus sit pars alterius erit tunc ps eq̄lis toti: qō falsuz est. ¶ Adhuc autē linea. b. f. erit a termīo linee. d. b. faciēs rectuz angulū cum ipso: ꝛ ēt linea. p. b. erit ab eadē ad rectum angulum in oppositū. Si linea. p. b. ponatꝰ esse semidiameter lōgitudis corporis: ergo duo anguli. p. b. d. ꝛ. f. b. d. circa lineā. d. b. cōsistentes sunt recti: ꝗ linea. p. b. ꝛ linea. p. f. in puncto. b. directe ꝯiūcte sunt: ꝛ linea vna sic dicit. 14. theorema Euclidis in primo geometrie: que oīa falsissima sunt: ꝗ ipossibile est diametros lōgitudis ꝛ latitudinis ꝛ pfunditatis duoꝝ vel pluriuꝫ corpoꝝ in eodē loco existiuꝫ esse diuersas: ꝛ corpora eē diuersa. Sūt autē qui ꝯcedunt hoc de corporibus mathematicis: ꝛ nō de physicis: qō miꝝ est cū corpora pħica mag sint replentia locuꝫ q̄ȝ mathematica: quoꝝ error ꝯuincitꝰ ex hoc ꝙ corpora pħica pter formas nāles hñt dimensiōes facientes corporeitatē in ipsis. Qō ergo sequiꝰ de mathematicis pp nām corporeitatis: sequtur etiā de pħicis. Nō aduertunt ēt illi ꝙ Aristo. posuit suā demōstratiōnē de ligneo cubo qui est corpus physicū. ¶ Ideo veniunt alij volētes hūc errorē cauere: ꝛ dicunt ꝙ corpus dī dupl'r. s. a corpulētia ꝛ a corporeitate: corpus autē dctū a corpulentia est grossum: et hoc cuꝫ alio corpore nō pōt esse in eodē loco. Corpus aūt dictum a corporeitate est spūale corpus: ꝛ illud cū alio pōt esse in eodē loco: sed fatuitas est: qa demōstratiōes oēs fundātur super corporeitatē: ꝛ nō super corpulentiā. Si ꝗ demonstratꝰ ꝙ corpus solū hñs corporeitateꝫ nō pōt esse cuꝫ alio in eodē loco: tunc distictio eoꝝ ad nihil vtilis est. ¶ Adhuc autē nullū corpus adeo est spūale sicut mathematicū: sed duo corpora mathematica nō possunt esse in eodem: ergo nulla alia duo possunt eē in eodē loco. ¶ Sunt iteꝝ qui dicūt ꝙ icōuenientia dicta tenent de essentia corpoꝝ: ꝛ nō de eē: ꝛ iō dicunt ꝙ mathematica cū sint essentie corporales: pħica autē distiguantꝰ penes esse: ꝙ tūc nō seqtur ꝙ duo corpora physica efficiantꝰ vnuz corpus: sed duo mathematica: qa forme physicoꝝ corpoꝝ distinguunt ea. ¶ Hoc autē ꝙ error pessimus sit de facili pbatꝰ: qa forme pħice sunt in mā quāta. pbatur autē ꝙ quātitates duoꝝ corpoꝝ physicoꝝ si sunt in eodem loco necessario sunt eedē: ꝛ quoꝝ q̄titates sunt eedeꝫ illa quāta sunt eadē: ergo duo corpora efficiuntꝰ vnum corpus quātum. Sed forme pħice numerantꝰ per sbm: ergo informantꝰ formis pħicis: ergo nō erit nisi idem ꝛ vnū. Sꝫ qa hoc dictum est oīum Peripatheticoꝝ nō sunt audiēde nuge quorūdam in ꝯtrariuꝫ dicentium ꝛ afferentium instātiā de luce quā dicunt esse corpus qō est cuꝫ quolibet alio in eodem loco: qa nec lux ſm Peripatheticos est corpus: ꝛ si eēt corpus nō esset cum alio in eodē loco. ¶ Redeamus ad ppositum ostēdentes nō est vacuum per ipsius vacui naturā. Manifestuꝫ est enim ꝙ cubus de quo supra fecimus mentionē: hoc habet ꝙ omnia corpora habent: hoc est tres dimēsiones que intellecte absqꝫ formis naturalibus: ꝛ separate ab eis per itellectum in nullo differunt a dimēsionib⁹ que supponuntꝰ esse in vacuo: ergo nō est magis ratio ꝙ corpus recipiatur in loco per dimensiones vacuas: q̄ȝ per dimēsiones pprias. Qō ergo opꝫ facere locuꝫ extra corpus locatuꝫ: non enim indiget loco extra se cuꝫ habeat dimensiōes ipassibiles: hoc est sine passionibus ꝯsideratas que sunt spatiuꝫ eius. Nihil enim vtilitatis confert ei ꝙ dicatur alteruꝫ spatium esse dimēsionum circa ipsum que sunt equales suis dimēsionibus. Fuit tamē hec causa positionis vacui q' locus ꝛ locatum sunt equalia: ꝛ ideo putabatꝰ locus equari locato ſm mēsuraꝫ earūdem dimensionum. Et istius erroris causa fuit equocatio in nomine equalitatis: q2 locus nō dicitur equalis locato: eo ꝙ vnius dimensiōis sunt causate sicut alterius. Sed potius dicuntꝰ equalia ppter equalitateꝫ capacitatis vt diximus in pmissis. ¶ Adhuc autē si in nullo differunt dimensiones vacui a dimensiōibus corporis qō est in vacuo: sicut iam probatum ꝛ demōstratum est: tūc eadeꝫ ratione dimensiones corporis sunt locus vacui sicut ecōuerso: ꝛ ita locus est in locato sicut locatū in loco: qō absurduꝫ est. ¶ Amplius si vacuuꝫ est in mūdo: ꝛ est sicut locus per se existens separatus oporteret ipsum iudicio sensus aliq̄ manifestari. Nihil particularium est in mundo qō non aliquo mō manifestetur: oporteret autem ꝙ manifestaretur in his que mouētur ꝛ hoc nō fit: ergo vacuum nō est. ¶ Et si dicatꝰ ꝙ illud est vacuum vbi nihil deprehenditur esse per visuꝫ: hoc constat esse falsum: qa aer est aliquid: ꝛ tamē per visuꝫ non sentitur: eo ꝙ nō est coloratus. nihil autem sentitur per visum nisi coloratum eo modo quo color generaliter est forma terminati ꝛ perspicui corporis: sic enim lux est color solis ꝛ aliorum lucentium. Similiter autem si pisces qui sunt

Error grādā circa pducta.

Nulla corp⁹ ē adeo spāle sicut mathematicū: ꝗ corgsta qz ipe hꝫ insitā cum ponat corpus metaphicum vltra nāle et mathēaticum.

Tex. c. 77.

Tex. c. 78.

in aqua essent ferrei cõstat φ non viderentur: qa profundarentur in aqua: ⁊ nõ propter hoc nihil essent. Tactu eni posset fieri discretio eorum: sicut tactu discernitur qđ tangit: et hoc est verius sensibile qđ habet differentias tactus: aer ꝗ est aliquid qa tactu sentitur. ¶ Patet ergo φ vacuum separatum extra corpora existens sicut locus nullo mõ esse põt. Siue enim dicat vacuū in quo nihil est: siue dicatur eẽ vacuum in quo sola est materia receptibilis dimẽsionum: siue dicatur vacuum locus habens dimensiones separatas ab omni corpore improbatum est eẽ vacuum: ⁊ ita constat oĩno vacuum nihil esse. Iste enim tres sententie fuerunt de vacuo: sicut supra patuit ex diffinitionibus vacui ex rationib᷒ philosophorum antiquorum inductis.

¶ Cap. 9m. De rationibus eorum qui vacuū ponũt phicis corporibus imbibitum: ⁊ de contradictione eorum.

Tex. c. 79.

Sunt autẽ quidã (vt supra diximus) qui non dixerunt vacuum eẽ separatum locũ a corporibus infra celũ vel extra existentem: sed dixerunt corporib᷒ porosis vacuum eẽ imbibitũ: opinantes ꝓbationẽ eẽ manifestam vacui per raritatem ⁊ densitatẽ quorum susceptibilia sunt corpora phica. Dicunt eniȝ φ ⁊ si nõ sit rarum ⁊ densum φ nihil in partibus suis potest coire et calcari in minorem quãtitatem ⁊ locum: eo φ sentẽtia eorũ fuit φ omne densum ex raro factum ꝯstringitur in sua vacua que infra se habet rarefactum ex denso egreditur de suis vacuis: ita φ partes que fuerũt in vacuis egrediuntur ⁊ reducuntur de ipsis ⁊ disponuntur iuxta partes que in vacuis non fuerunt. Si autem vacuũ hoc modo non dicat esse: dixit auctor secte illius cuius nomen Xutos fuit φ necessario accidit vnum triũ inconuenientiuȝ. s. aut φ motus nullus est omnino: eo φ tunc forent mobilia in eodeȝ loco: s. s. id quod mouet in vacua que sunt intra corpus in quo sunt motus non reciperetur sicut in vacuum aeris quãdo mot᷒ est in aere. Aut moto vno mobili quocunqȝ oporteret φ totum vniuersuȝ moueret: qa si totum esset plenuȝ tũc primũ corpus cedet ei qđ mouetur: ⁊ illi cedit aliud illi primum: ⁊ sic vnum expellit reliquuȝ de loco suo: ita φ necesse est etiaȝ celũ impelli: aut necesse est φ in omni generatiõe quãdo rarum fit ex denso ⁊ ecõuerso: equalis fiat diuersoꝝ trãsmutatio. vbi gratia. si ex aqua fiet aer: ⁊ sic rarũ ex denso φ etiam ex aere fiat aqua in tanta quãtitate: qa aliter oporteret locũ crescere vel decrescere ꝯtinue vsqȝ ad celũ: ⁊ illud ẽt opȝ extendi ⁊ cõprimi ẽm modum quo fit descensuȝ ⁊ rarũ. Cũ autem qđlibet istoꝝ sit falsum dicebat Xutos φ necesse est eẽ vacuuȝ intra corpora phẏsica: qꝛ aliter nõ cõtingeret conculcari densata: ⁊ extendi rarefacta. ¶ Obijciendo aũt contra hanc positionem opȝ nos distinguere qualiter intelligit dictum eoꝝ. vacuuȝ enim corporibus intrinsecũ ⁊ imbibitum dupl'r esse potest: aut enim ita est φ sit distinctum a pleno in corpore: ita φ vacuuȝ in qbusdam suis extrinsecus sit separatum a pleno: ⁊ hoc intrinsecus in alijs ipse sit corpus plenum. aut ita est φ toti corpori est immixtum in partib᷒ eius ⁊ a pleno nõ distinctum: sed vbiqȝ sibi immixtum. ¶ Siquideȝ igit' rarum dicunt multa vacua sepata hñs ⁊ distincta a partibus plenis: tunc per eadem destruitur positio eoꝝ per que destructa est positio ponentium vacuũ locũ esse separatum: qꝛ tunc hec positio nõ differt ab illa: nisi qꝛ illa in diuersis ponit vacuum. s. extra celum: vel infra mũdum: vel in qbusdã partibus corporis phici: semper aũt ponit actu existens ⁊ distinctum a pleno. Manifestũ est igitur φ si neqȝ vacuuȝ contingit esse separabile: sicut ꝓbatum est φ locum non ꝯtingit esse separatũ hñtem spatium superius: sicut qdam dixerũt φ locus suipsius spatiũ hȝ separatũ: sic etiam non conuenit rarum intra se habere spatia talia separata. ¶ Si autẽ non est separatum sed immixtuȝ est vacuũ pleno nõ distictuȝ ab eo nisi ẽm potẽtiam qua plenũ põt esse vacuũ: ⁊ ecõuerso quando de denso fit rarum: ⁊ ecõuerso: ⁊ ita ponit aliquid eẽ vacuum: tunc minus est impossibile ponere ipsum ꝙ primuȝ: eo φ posito primo vacuo sequitur motum localem nõ eẽ vt patet ex prehabitis: non autem sequitur hoc posito isto vacuo. ¶ Sed tamẽ impossibilia ꝯtingunt huic positiõi: ⁊ primum qdem qđ cõtingit isti positioni est φ est iperfecta: cuȝ enim vacuum ponatur ꝑpter motum a phis antiquis: conuenit ẽm istam positionem φ vacuum nõ est causa oĩs motus: sed motus qui sursum causatũ: vacuum autẽ ẽm actuȝ non efficitur nisi in raro: ⁊ raꝝ est leue: ꝑpter qđ ignẽ raruȝ esse dicunt eo φ leuis est ⁊ ascendit sursuȝ. ¶ Scdm aũt qđ contingit isti positioni est φ vacuum hoc mõ non est cã motus vt dixerunt antiqui: non enim est causa motus sicut ad qđ vel ex quo est motus: qa tunc oporteret φ esset extra corpora distinctum. Sed cõuenit ipsum esse causam motus sicut dispositio mobilis que est mouens: siue adiuuans id qđ mouet. Est enim causa sicut vtres pleni vento sunt causa φ sursum ferantur alligata sibi ⁊ continuata in eo φ ipsi enatant ⁊ sursum feruntur: sic vacuum in raro enatatiuum est: ⁊ ideo corpus ascendit φ talia habet in se vacua colligata ⁊ continuata partibus suis. ¶ Et etiaȝ ẽm istos queremus ab eis qualiter potuit esse φ vnum ⁊ idẽ sit motus ⁊ motuȝ ⁊ locus ad quem mouet: vacuum enim vt iam dictũ est est mouens: ⁊ qa est intrinsecuȝ corpori: oportet etiã φ sit motum: ⁊ opȝ iteꝝ esse receptum a vacuo: qa aliter duo corpora erunt in eodem loco: ⁊ hoc quomõ potest esse: qa tũc vacuum erit vacui: ⁊ hoc ibit in infinitũ. ¶ Amplius autem si

Tex. c. cõ. 82.

vacuum est causa motus vniuersal'r: vt dicunt isti quã causam poterunt assignare in graui: ꝑpter quam feratur deorsum. Manifestũ est φ si quanto rarius est sic magis vacuũ: tunc etiam quanto magis est vacuum: tanto fit leuius ⁊ magis sursum fertur: ꝗ vacuuȝ nõ est causa grauis: sed potius plenũ: non ergo vacuum est causa quare aliquid ferat' deorsum. ¶ Adhuc autem ẽm hoc si aliquid esset oĩno vacuum idem velocissime fertur sursum: sed hoc est falsum: qa forte est impossibile φ vacuum moueatur oĩno: ratio eniȝ vna ⁊ re alis est que dicta est de vacuo separato. Sicut enim non dicit' motus esse in vacuo: sine motu eni sunt omnia ⁊ imobilia sunt: eo φ necesse est fore motum in instãti: ⁊ ꝓportionem esse inter motum in pleno ⁊ motum in vacuo: ita etiaȝ erit vacuum sine motu: qa si causaret motum vacuuȝ oporteret φ oĩno vacuum causaret motum in instãti: eo φ incõparabiles sunt velocitates pleni ⁊ vacui: ⁊ ideo si aliqđ plenum rarum causabit velocem motum: ⁊ rarius illo causabit velociorem: ⁊ sic oportet φ id qđ omnino est vacuum: et ipsa vacuitas causet motum in instanti: ⁊ hoc est impossibile: ergo etiam impossibile est φ vacuum sit causa motus.

¶ Cap. 10m. De epilogo rationum Xutos philosophi: ⁊ de solutione earum.

Tex. c. cõ. 83.

Quoniam autem nos non dicimus eẽ vacuum aliquid in natura: sicut patet ex prehabitis: opȝ autem nos dicere φ ea que inducta sunt de raro ⁊ denso sunt bene dubitatione digna: ⁊ ideo vere dubitata sunt. Sunt autẽ ista φ nisi ponãtur esse densum ⁊ rarum ex vacuo ⁊ pleno turbatur celum. Item aut non est motus oĩno: aut oportet generatione eoꝝ que ex densis fiunt rara ⁊ ecõuerso semper fieri equalem in eadem hora: vt quantum de aere fit ex aqua: tãtum in eadẽ hora de aqua fiat ex aere. Et manifestũ est ex predictis dubitabilibus Xutos phi φ si plus aeris ex aqua fieret ⁊ nõ poneretur esse vacuum: tũc oporteret φ continue depellerent' vltime superficies corpoꝝ semper in maiorem locum donec tumultuaret etiam expulsum celum in maioreȝ locuȝ. ¶ Et econuerso est quãdo plus est de aqua fit ex aere: qa tunc necesse videtur φ constringantur vltima corpoꝝ in locum minorem: ita φ tãdeȝ cõtraheretur celum qđ est vltimũ oĩuȝ. Aut oportet φ supponamus alicubi equal'r fieri mutationẽ vnius ex alio in eadem hora ⁊ ecõuerso: ita φ omne corpus vniuersũ sit semper equale. Aut oportet φ nihil oĩno moueatur: in omni eni eo qđ mouet' accidit talis tumultuatio vltimoꝝ: ⁊ expulsio sicut diximus: nisi in motu circulatiõis. Non autem ꝑpter motum circulationis positum est esse vacuum: qa circulatio non recedit de loco suo: sed potius propter motum rectũ positum est esse vacuum: non semper eni in circulum est loci mutatio: sed etiam aliquãdo fit in rectũ. ¶ Hi igit' qui nominati sunt ꝑpter hoc qđ dictuȝ est: aliqđ vacuum esse dicunt. Et redit dictum eoruȝ ad hoc φ vacuũ sit rarum: eo φ partes naturales implentes foramina quãdo res est densa euacuantur ab ea intus: ⁊ addũtur ei extra: ⁊ ideo crescit in maiorem quantitateȝ ex interpositiõe vacui

inter

inter partes suas. Quādo autē fit densum ex raro: tūc partes materie adduntur rei intus ⁊ implent foramina: vacuo interposito partibus rari: ⁊ sic nunꝗ̄ fit rarum ⁊ densū: nisi additione ⁊ subtractione partiū naturaliū: ⁊ nos non loquimur de augmento animatoꝝ: qꝛ illud fit per additionē: sꝫ loquimur de incremento rei: ⁊ de incremento facto per rarefactionem ⁊ condēsationem. ¶ Hoc autē modo Xutos etiaꝫ ꝑsbus dixit fieri intēsionem quando .s. de calido fiebat magis calidum: ⁊ hoc dixit fieri per subtractionem partiuꝫ materialium frigidaꝝ ⁊ appositionem calidaꝝ: ⁊ hoc modo dixit de frigido fieri calidū: qꝛ non videbat qualiter vna potentia contrariorum esset. Hoc etiam dixit fieri in figuris: qꝛ quando de arcu maioris incuruationis fiebat curuatio minor .i. remissior arcus: vel econuerso de remissiori intensior ⁊ magis curuatus: dicebat autē qꝛ recte partes que sūt in maiori arcu interposite curuis partibus contrahuntur ⁊ incuruantur: ⁊ tūc fit arcus contractior. Hec autē tria adaptabat in elemētoꝝ generatione: qꝛ cū elemētū fit ex elemēto ⁊ paruū fit maius: ⁊ ecōuerso: ⁊ calidū fit calidius vel frigidum frigidius: ⁊ sic de ceteris qualitatibus elemētoꝝ habentium symbolū: ⁊ si non habent symbolū: tunc fit contrariū ex contrario. Et qꝛ elementa rotūda sunt fit minor arcus ex maiori vel econuerso: ⁊ hec omnia vt dictum est appositione ⁊ subtractione partiū fieri dicebat Xutos. Est autem aduertendum ꝙ hanc additionem ⁊ subtractionē non dicebat fieri in corporalibus tm̄: sed etiaꝫ tā in materialibꝰ ꝙ̄ in formalibus simul. ¶ Nos autem hec omnia soluētes dicimus procedētes ex subiectis que determinata sunt in primo huius sciētie lib. ⁊ supponemus ꝗ̄tuor ꝑpositiones ex quibus omnia superius dubitata soluere possumus: quarum vna est ꝙ vna est materia contrariorum ⁊ calidi ⁊ frigidi: ⁊ aliaꝝ oīum physicarum contrarietatum: sicut sunt raruꝫ et densum: ⁊ graue ⁊ leue. Secūda est ꝙ cum aliquid generaẗ ꝙ illud generaẗ existens in actu ex eo qđ est in potentia preter alicuius extrinseci additionem: actus enim totus est in potētia in materia sicut ostēdimus in primo libro. Et si dicaẗ agens dare formam patienti: hoc nō est aliter nisi quia sua actio in passiuo est educens de potentia ad actuꝫ id qđ est in mā: ⁊ hec omnia manifesta sunt si ea que in fine ꝑmi libri diximus ad memoriam reuoceñ. Tertia autem ꝑpositio est ꝙ materia non est separata a cōtrarijs ⁊ formis: sed semper cōiuncta alicui contrariorum ⁊ alicui formarū: ⁊ ꝑcipue materia simplex que est materia elemētorum. Quarta vō est ꝙ ipsa est numero ⁊ subiecto vna: sed esse eius est alterum ⁊ alterum quādo coniūgitur vni vel alteri contrariorum: sicut quando contingit ꝙ est sub calore vel frigore. Igitur ex dictis dico ꝙ corporis est eadem materia magni ⁊ parui quando fiūt ista ex raro ⁊ denso: ⁊ nō ita ꝙ alia materia addatur paruo ex quo fit magnuꝫ vel aliqua materia subtrahatur magno ex cuius subtractione fiat paruuꝫ: hoc autē manifestum est: cū eniꝫ ex aqua fit aer ⁊ dicamus ꝙ ex essentia aque fiat aer. tūc materia est trāsmutata in maiorē quātitatē nō accipiens additiones aliqđ in partibꝰ mālibꝰ sed id qđ in materia erat potētia hoc factū est actu: ⁊ tamē ecōuerso fit iterū aqua ex aere mā facta minoris quātitatis preter alicuius appositionē vel subtractionē: ⁊ sic aliquādo trāsmutatur ex paruitate in magnitudinē: aliquādo ex magnitudine in paruitatem ⁊ huiusmodi cā agens nō est qdē nisi frigus: aut calor: vel qꝛ substantialis forma aque in densiori ⁊ habēte magis partes cōstātes vult esse ꝙ̄ substantialis forma aeris que hꝫ partes que sunt extēsioris ꝗ̄titatis: ⁊ ideo maiorem requirunt locum ꝑter vacui interpositionē: ⁊ materia aque hꝫ partes minoris quātitatis: ⁊ ideo compressioris ⁊ minoris loci ꝑter alicuius partis materie subtractionem: pōt enim vna numero materia susceptibilis eē maioris ⁊ minoris quātitatis preter appōnē vel subtractionē vt diximus. Silr̄ ēt cum multus aer aliqñ fit in minori corpore cōpressus: ⁊ aliqñ ēt in maiori ⁊ fit ex minori maior: ⁊ ecōuerso: qꝛ cum mā istoꝝ vtroruꝫ potētia est .s. maius ⁊ minus ipsa fit vtraqꝫ agētibus in se ꝯrijs que sunt calidū ⁊ frigidū. Sicut eni eadē est mā cū ex calido fit frigidū: eo ꝙ vna susceptibilis ꝯrioꝝ sine acceptiōe vel abiectiōe aliquarū partium. Et sicut vna est cū ecōuerso ex calido fit frigidū: vel ex frigido fit calidū sic ⁊ vna est cū ex calido fit magis calidum nulla parte facta calida que nō sit in mā prius calida: ⁊ ei apposita vt fieret magis calida. Sed oīs pars māe que prius fuit calida mutata est per intensionem caloris: et facta est magis calida: ⁊ hoc est sicut circulatiōe maioris vel amplioris circuli ⁊ ambitu eius quando fit per maiorē incuruationem minoris circuli: siue dicatur circulatio eē eadem numero cum priori vel etiam alia: qꝛ de hoc modo nō est questio: semper enim ille due circulationes fiunt in eadē materia: ⁊ in nullo alio factus est ambitus minoris circuli qđ non esset subiectuꝫ maioris circulationis prius: sed eē rectum: sicut dixit Xutos ꝙ rectum qđ fuit interpositū curuis: ⁊ fecit maiorem ambitum eē incuruatū in minori circulo ⁊ ideo esset circulus minor maioris curuitatis: qꝛ plures haberet partes curuas: non enim maius vel minus in deficiendo aliquo vel apponendo: sed potius vt diximus transmutatione totius materie de potentia ad actum. Nō eniꝫ potest accipi fm̄ magnitudinē scintilla vel flāma ignis que non sit calida aut lucens: siue alba: ⁊ ideo cum incenditur scintilla non est hec: qꝛ partes frigide que sunt in ipsa igniantur: ⁊ ita efficiatur calidior eo ꝙ plures ꝙ̄ prius habeat partes calidas: sed potius qꝛ tota materia ex minori calido qđ potentia calidius est trāsmutatur in caliditatē maiorem. Sic igitur prior inest calor posteriori vt potentia est in actu: quare etiam magnitudo ⁊ paruitas corporis sensibilis fiunt circa materiam eādem: ⁊ extenditur mā in quantitatem maiorem non accipienteꝫ aliqđ additionis in partibus mālibus: sed qꝛ materia potentia est vtraqꝫ istarum quātitatum ⁊ potentia est densum ⁊ rarū. Sicut enim diximus vna est istaruꝫ materia sicut ⁊ aliarum ꝑbabitarū contrarietatum. ¶ Est autem vt semper ⁊ absolute densum quidem graue eo ꝙ partes eius stant simul compresse in parua quantitate ⁊ loco. Raꝝ autē semper est leue quādo simplr̄ ⁊ absolute est rarum: eo ꝙ partes eius sunt remote adinuicem: eo ꝙ sunt magne quātitatis ⁊ magni loci. ¶ Amplius sicut circuli circulatio quādo cōducta ⁊ curuata est in minus nullum accipit aliud cōcauuꝫ quātuꝫ ad partes materie de nouo sibi additas ab extrinseco: vel in quibus noua generata sit curuitas cum prius essent recte in maiori circulo existētes. Sed cōcauuꝫ ⁊ curuum qđ immixtum erat sibi in oibꝰ partibus: hic amplius incuruaẗ: sic ⁊ ignis qꝛ quicqđ est de igne est calidum: ⁊ sic magis calidum oibus partibus mālibꝰ intēsis in calido: sic etiā est in circulo: qꝛ omnis cōgregatio in minorem vel correctio sua in maiorē est ipsius materiei: qꝛ vna ⁊ eadem subijcitur incuruatiōi ⁊ directiōi. Et si in mūdo toto fiat cōgregatiōe generatio opꝫ ꝙ ista fiant circa eādem materiam numero per esse alterum ⁊ alteruꝫ numero differētem. Sunt eniꝫ duo cōsequentia tam rarū ꝙ̄ densuꝫ: graue eni durum ⁊ densum sequunẗ: ⁊ leue ⁊ molle raruꝫ sequuntur: huiusmodi autē oppositum deberet eē si verū eēt qđ dixit Xutos. Cum enim rarum maioris sit quātitatis ꝙ̄ densum: ⁊ qđ maioris est quātitatis ei plus additū est in partibus māe: sicut dixit Xutos deberet rarū esse ⁊ duruꝫ ⁊ graue: qꝛ qđ habet plus de materie partibus hoc hꝫ easdē magis cōfectas ⁊ ita duras: ⁊ ita grauius per oppositam autem causaꝫ densum deberet eē molle ⁊ leue. Accipiamus autem hic molle ⁊ durū in ꝗ̄alibus significationibus eoꝝ: ꝑut durum est omne id qđ non cedit tangenti: ⁊ molle qđ cedit quocunqꝫ modo cedat: subtiles autem distinctiōes istorum in quarto metheoroꝝ determinari habēt. Quādo autem durum ⁊ molle non accipiūtur pro his que absolute dura ⁊ mollia sunt: ⁊ densum ⁊ rarum non accipiuntur ꝑ his que absolute ⁊ simpliciter sunt densa ⁊ rara: sed etiaꝫ ꝑ his que sunt quodāmodo ⁊ respectiue densa ⁊ rara: tūc aliquādo dissonantea que sequuntur ipsa. Non enim semper illud qđ durius ⁊ densius est etiam grauius est: qꝛ plūbum grauius est ferro: ⁊ tamen ferruꝫ durius est plumbo ⁊ densius. Ex dictis etiam patet ꝙ falsum est qđ dixit Xutos densum ⁊ rarum eē quantitates materie: cum ex quantitate non sequantur qualitates cōtrarie causate ab ipsa. Ex denso autē ⁊ raro sicut ex causis contrarijs que dicta sunt sequuntur. ¶ Ex predictis ergo manifestum est ꝙ nec aliquid discretum: neqꝫ separatum est vacuꝫ: neqꝫ simpliciter est vacuū: neqꝫ cōmixtum in raro ⁊ denso: neqꝫ est etiaꝫ in potētia hoc modo quo dixit Xutos ꝙ esset in potentia: ⁊ non actu: quia

Tex. c. 84.

Tex. c. 85.

Nō semp id qđ densius ⁊ durius est etiam grauiꝰ ē.

T. c. cō. 86.

semper esset imixtum: ꝛ non sic actu separatum vacuū. Dico autem ipsum nō esse in potentia nisi aliqs vocet vacuū ipsam mām que est aliqua causa illius qḋ fertur: ꝛ loci mutationis: sicut subiectū dicitur esse causa: ſm hoc eni materia vna que subiectū grauitatis est ꝛ leuitatis diceṫ vacuū: sed tunc non debuit poni vacuū causa motus sicut densū ꝛ rarum: qa illa sunt actiua ꝛ factiua motus: mā autem nō. Sꝫ potius debuit dici ꝙ vacuum eēt causa motus: ex eo ꝙ corpora susceptiua motus localis recti inquātum sunt susceptibilia rari ꝛ densi: ꝛ cū rarum ꝛ densum ſm suam contrarietatem sint actiua motus. durum ꝛ molle que sequuntur de ipsa nō se habēt ad motum localē vt actiua: sed potiꝰ vt passiua facientia ad motus facilitatē vel difficultatē: qꝛ motus rectus facilis est per molle qḋ cedit: ꝛ difficilis vel impossibilis per durum. Et vt generalr̄ dicatur magis sunt durū ꝛ molle ſm suam cōtrarietatem causa alterationis ꝙ̄ loci mutationis. Sic igiṫ ex syllogismo patet ꝙ materia est vna contrariorum: ꝛ cū rarū ꝛ densum sint contraria ꝙ vna est materia eoꝝ que est causa istoꝝ cōtrariorum: pꝫ etiam hoc ex signo infallibili ꝙ causantur ex vna materia sine additione ꝛ subtractione: eo ꝙ in omnibus partibus eiusdē materie inueniantur: sicut ostensum est. Qꝫ autem nō sint quātitates addite: sed qualitates ex situ partiū materie causate: ex hoc pbabitur ꝙ causantur ab ipsis qualitates cōtrarie que sunt duꝝ ꝛ molle ꝛ graue ꝛ leue. De vacuo igiṫ quō est: ꝛ put ipm dī materia: ꝛ quomodo nō est: put ipsum dicitur esse separatum extra celum vel infra ipsum existēs: sit hoc modo quo diximus determinatum.

¶ Tractatus Tertius Quarti Libri Physicorum.

¶ Cap. pᵐ. De tempore an sit tempus: ꝛ probatio ꝙ non sit aliquid per extraneas rationes.

Onueniens autē est ꝙ

Post predicta aggrediamur ad loquendum de tēpore: eo ꝙ ipsum est vnū de his que sequūtur motū: in eo ꝙ motus est in cōi: de quibus in hoc quarto libro pmisimus mentionem facere ꝛ tractatum. ¶ Lꝫ autē per seipsum manifestū sit esse tēpus: eo ꝙ ipsū percipiṫ cum motu qui manifestus est ad sensum: tamē per extraneas rōnes qdā sophiste arguūt ipm non esse: ꝓmū ergo bene se hꝫ opponere de ipso per rōnes extraneas: vtꝝ sit de numero eoꝝ que sunt: aut sit de numero eoꝝ que non sunt. ¶ Rōnes autē extraneas vocamus illas que sunt ex cōibus que in multis inueniunṫ: ꝛ nulli sunt ꝓpria quales sūt rōnes logice. Nā logica propter eādem cām pbla extranea vocaṫ: postea vō ex nālibus ꝛ ꝓprijs tēpori perscrutabimur que sit nā ipsius. ¶ Qḋ igiṫ oīno non sit tps: aut sit vix ꝛ obscure ex dicendis aliqs cōcipere poterit. Qḋ eni vere est cū sit cōpositum ex partibus cōtinuis hꝫ partes existētes ex qbus est sua continuitas: sed tps non hꝫ partes existētes: ergo tēpus non videṫ esse: partium eni temporis due sunt. s. preteritū ꝛ futurum: preteritū aūt non est: sed factū est ꝛ transiit: futurū aūt nondū est: ꝑsens autē cum sit indiuisibile nō est pars cōtinui tēporis. ergo infinitū tēpus qḋ semper accipiṫ sine fine componiṫ ex his que nō sunt. Ex his autē que non sunt cōpositū non videṫ participare aliquādo sbam quā sit. ergo tps oīno nihil est: aut si est vix est sicut sunt ea quorum eē est permixtū priuationi: ꝛ cū hoc obscure est: qa ſm potētiam est. Et forte apud intellectū est actus eius vt qdā dixit: sed nos de hoc inferius queremus. ¶ Adhuc autem ois diuisibilis qḋ est: aut necesse est oēs partes: aut qsdam eē: tēporis autē due partes nō sunt: qa sicut dcm̄ est: ꝑteritū factum est ꝛ nō est. Futurū aūt nondū est: ꝛ si est in potentia est solū: cum ergo tps diuisibile sit qodam videṫ tēpus nihil esse. Si qs autē dicat ꝙ ipm ꝑsens nunc quedā pars tēporis est: cōstat falsum eē: qa omnis pars que est vere pars aliquota totius: mēsurata ꝛ nūerata aliquādo reddit totū qḋ cōponiṫ ex partibus aliquotis: sed nūc cū sit indiuisibile nō reddit totū tps: ergo tēpus ex nūc nō cōponiṫ. Si aūt dicatur ꝙ est pars nō aliquota: sicut binarius est pars quarij adhuc constat eē falsum: qa pars talis componit totū cum alia parte: ꝛ est quātitatis alicuius in toto: nūc autē nō cōponit tēpus: nec est alicuius quātitatis in tēpore: ergo nūc nō est pars tēporis nec pūctus est pars linee: sed terminus eius: ita etiaꝫ nūc non est pars tēporis: sed terminus eius. ¶ Amplius si tēpus continuū est: vt dicunt affirmantes tēpus: tūc opꝫ ꝙ distinguanṫ partes i diuisibili nūc qḋ est terminus tēporis sicut pūctus linee. ¶ Querimus ergo de ipso nunc qḋ determinat ꝛ distinguit inter ꝑteritū ꝛ futuꝝ: vtrū sit vnum ꝛ idem permanēs semꝑ: aut sit aliud ꝛ aliud: hoc enim nō facile est scire: ꝛ hoc est querere vtrū sit vnū ꝛ idem permanēs nūc in toto tēpore: aut plura sibi succedētia: plura enim simul eē nō possunt: qa si essent simul. tūc oporteret ꝙ tempus esset de permanentibus ꝛ stantibus ꝛ hoc nō est verum. Si autē sunt plura nūc sibi succedentia: ita ꝙ semꝑ alteꝝ ꝛ alterum est eo ꝙ nulla pars eoꝝ que sunt in tēpore simul esse cum alia nisi contineret ab ipsa sicut pars a toto: sicut mēsis contineṫ sub anno: ꝛ septimana sub mense: ꝛ dies sub septimana: ꝛ hora sub die: ꝛ pars hore sub hora: ꝛ hoc modo curritur necessario vsqꝫ ad indiuisibile nūc qḋ solum est de tēpore accipere. Minus eni tēpus qḋ est pars pluris semper continetur sub illo: si inqꝫ sic est: tunc plura nūc non sunt simul: nisi vnū contineat ꝛ reliquum contineaṫ: sed indiuisibile nihil continet: ergo vnū nunc non ꝯtinet aliḋ vel alia nunc. ergo si sunt plura nūc illa sunt succedentia: vt dcm̄ est: ergo illud nūc qḋ est ꝑteritū ꝛ fuit prius necessario modo est corruptū ac omnia nūc vt dictum est nō erunt simul: sed semper id qḋ est prius necesse est corrūpi: aut ergo corrūpitur in eodē nunc qḋ est ipsum: ita ꝙ corruptū sit in seipso: aut corrūpitur vel est corruptū in alio nunc ab ipso: non autē corrumpitur in eodem hoc est in se: qa nihil simul est in aliquo ꝛ corruptum est in illo: sed nunc est in seipso: ergo non corrūpiṫ in seipso. Si aūt corrumpitur in alio nūc: aut illud aliud nūc est imediatū ꝯñs ad ipsum: aut non est imediatū. Sed inter nūc qḋ corrumpiṫ: ꝛ nunc in quo corrūpiṫ cadit tēpus medium. Nō autē cōuenit corrumpi prius nunc in ꝓximo ꝯsequente nunc: qa nunc nō ita se hñt adinuicē: sicut nec in linea imediate pūctus cōsequitur pūctū: hoc aūt manifestabiṫ in. 6. huius scie. Si aūt dicaṫ corrūpi in nunc non ꝓximo cōsequēte: sed in eo inter qḋ ꝛ ipm tps est mediū: ergo prius nūc qḋ est in ꝑterito manet in eē saluatū in infinitis nūc que sunt in tēpore itermedio: ꝛ simul erit cū oibꝰ illis: hoc aūt est ipossibile qa ex hoc seqtur ꝙ id nūc qḋ prius erat in ꝑterito sit manēs in ꝑsenti ꝛ futuro qḋ non patiṫ nā successionis. Seqtur ēt ex illo ꝙ nunc qḋ prius erat sit cum presenti ꝛ futuro: ergo ꝑteritū ꝑsens ꝛ futurū simul erunt: qḋ est impossibile qa īdiuisibile nō pōt habere rōnē cōtinētis. ¶ Sunt autē qdam qui dicūt ideo nūc ꝑsens nō corrūpi in nūc posteriori imediato: vel ēt in seipso: qa omnis corruptio est in tempore ꝛ in nūc indiuisibili nihil corrūpitur: sed est corruptū ad ipsum: cū corruptio sit motus qdam qui nō pōt esse in indiuisibili sicut pbabitur īfra in. 6. Sed hoc nihil est qa corruptio nūc nō est simplr̄ corruptio: sed ſꝫ qd. Si nihil enim corrumpi nūc est nisi desinere esse: ꝛ talis desitio bene est in indiuisibili: sicut motus in indiuisibili desinit hoc mō desitionis: qa nihil inueniṫ de ipso vltra ipsum: ꝛ hoc mō linea desinit in pūcto. Sed si fiat vis in vbo desitionis: tunc ponam finiri tēpus in nunc: ꝛ motū in momento: ꝛ lineam in puncto. ¶ Sed si ꝓpter istas rōnes dicat aliquis semper manere idē ꝛ vnū numero nunc ostēdemus ēt hoc esse impossibile. Nullius enim continui diuisibilis finiti est terminus vnicus: siue in vno indiuisibili sit ꝯtinuū: siue contineaṫ ad plura: siue in pluribus sicut linea cōtinuatur in vno indiuisibili ſm rōnem qḋ est pūctus: ꝛ habet necessario duos termios quādo finita accipiṫ linea: qa illa nō est circularis. In plura autē continuatur superficies. s. in quatuor terminos qa hꝫ lineas ꝛ puncta. Corpus aūt ꝯtinuaṫ in terminos. 6. ꝓpter tres diametros se in eodē ad rectos angulos intersecantes. Cū ergo nūc ꝓpter hoc qḋ est indiuisibile necessario sit terminus ꝛ finis. Finis autem alicuꝰ finiti finis est: oportet tēpus accipere finitū cuius instans siue nunc dicitur esse finis: sed nihil continuū est finituꝫ vno tm̄ fine: ergo tēpus necesse est habere plures fines ꝛ terminos: non ergo nunc est tm̄ vnū sed sunt plura nunc. Hec autem ratio fortior est omnibus illis quas induxerūt illi qui negāt tēpus esse aliquid. ¶ Amplius si simul eē aliqua ſm tēpus est

Tex. t. c. 87.

Tex. t. cō. 87.

Tex. t. cō. 88.

Tex. t. c. 89.

Tex. t. c. 90.

Tex. t. cō. 91.

Tex. t. c. 92.

pus est esse ea neq; prius neq; posterius: sed in eodē & ipso nunc esse si dicaf vnicum esse nūc in toto tēpore: tunc ea que fuerunt prius & sunt nūc & erunt postea sunt in vnico & eodē nunc: ergo simul erunt omnia sm tēpus que sunt & fuerūt et que erunt: ergo que facta sunt in annū millesimum in p̄teri to sil sūt cū his q̄ sūt hodie: & nihil altero ē prius vel posteri⁹ qd falsuz est. tot g̃ opposita sūt p plītaz eī nūc accepta ex his que isūt tēpori que sūt p̄teritū & futurū: & nūc q̄ sūt i tpe. Nos autē hoz solōnes in fine ponem⁹: qm̄ sine his que determinanda sunt determinari ista non satis manifeste possunt.

¶ Cap. 2m. De opinionibus antiquorum de natura temporis & de improbationibus eorum.

T. c. cō. 93.

QUid autē sit tempus & que sit natura tēporis: non satis manifestum est ex iā dictis: & non possumus scire qdditatem eius ex his sermonibus antiquoz de quibus attingimus eos. Quidam enim antiquorum dicunt ꝙ tempus est motus totius: hoc est motus diurnus qui est prime spere motus qui etiaz motus vocatur motus vniuersi: siue motus totius: & in hac sententia fuit Plato. Et fuit sufficientius dictū qd dixerunt antiqui de tempore. ¶ Alij autē dixerunt ꝙ est spera ipsa. Sed deceptio est in dicto primoz: qa si motus totius esset: tūc esset circulatio circuli: & hoc eē nō potest eo ꝙ pars circularis circulatio nō est: sed pars tēporis est tēpus. ¶ Amplius autem si tempus esset circulatio circuli: tūc si plures essent celi primi: sic dixerūt illi qui dixerunt mundos eē plures: tūc etiam essent plures circulatiōes: ergo etiā essent plura tempora: qa tempus esset motus cuiuslibet eoz: ergo plura tēpora essent tēpora simul: & hoc incōueniens est. ¶ Si autez forte aliquis dicat ꝙ ista cōclusio p̄cedit impossibili quod ā supposito tali posito ꝙ accidat falsum & impossibile esse nihil p̄hibet. Dicendum ꝙ conclusio bene deducit ad inconueniens sm sniam aduersarij qui tenet ꝙ tēpus est motus circuli: qa multiplicato subiecto primo & p̄prio multiplicabitur accidēs qd est in subiecto quādo subiectum imediate subijcitur accidēti. Motus autem tale accidens est qd est in mobili: & ideo multiplicatis mobilibus necesse est multiplicari motus: sed tēpus non est tale accidens qd per se statim sit in mobili vt mobile est: qa tunc tempus esset aliud motum. Sed sicut infra docebimus tēpus est in mobili per motum vt numerus motus existēs: & ideo si duo vel tres essent eque p̄mi motus nō multiplicaretur per hoc tempus: quia nec numerus multiplicaref: & ideo incōueniēs est dicere ꝙ tempus est motus. ¶ Vlterius autē patet falsuz dicere eos qui dicunt sentire Aristo. ꝙ si prima mobilia essent duo ꝙ essent duo tēpora: positis enim primis mobilibus esse pluribus deducit ad istam p̄clusionem videlicet ꝙ sint plura tēpora tanq̄ ad aliquid incōueniens. Sequeretur aūt ex hoc vlterius vt videtur esse infinita tempora: qa si duo tempora sunt simul: constat autem ꝙ nō sunt simul nisi in tempore: hoc autem tempus in quo sunt simul nō esset aliqd ipsorum: ergo iam esset tertium tempus & illa tria iterum essent simul in quarto: & sic de alijs. Nisi forte aliqs dicat ad hoc ꝙ sicē duo corpora sunt simul non in vltimis alterius corporis: sed in vltimis suis: ita etiam duo vel plura tempora si eēnt essent simul eo ꝙ essent in nūc alicuius ipsoz vel plurium: hoc autem inferius melius est expressuz. ¶ Totius aūt mundi spera que est spera prima visa est esse tempus quibusdam dicentibus eam esse tempus: hac rōne qa sicut in spera prima sunt omnia: ita etiam in tempore sunt oīa. Est autez stultius hoc qd dictū est hac ratione. s. primā sperā eē tēpus q̄ ꝙ de hoc aliqua ipossibilia cōsiderent per que ipossibilis esse dicaf ista opinio. ¶ Si quis eniz hoc sic syllogizet. In tempore sunt omnia: & in prima spera sunt oīa. ergo tempus est spera prima: & syllogizet ex affirmatiuis in secūda figura & equiuocat in p̄positionē notantē p̄tinentiā: qa aliter sunt res in prima spera qm̄ sunt in ea sicē in loco & aliter sunt in tēpore: quoniā sicut in nūero sunt in tēpore. Et falsas assumit p̄pōnes: quoniā falsuz est omnia esse in tempore: & falsum est etiā omnia esse in totius spera: hoc autem sequens sermo declarabit: vbi ostēdetur que sunt in tempore & que non. ¶ Qm̄ autem maxime & probabilissime videtur tēpus esse motus & mutatio quedam: redibimus super hanc opinionem & considerabimus de ipsa an sit vera an falsa. Ostēditur autē esse falsa ex hoc ꝙ vniuscuiusq; mutatio vel motus solūmodo est in eo qd mutatur vel qd mouetur motu illo: aut vbi est illud qd mouetur vel transmutatur: tēpus autem similr est & apud omnia tēporalia vbiq;: omnia eni temporalia que vbiq; sunt in vno & eodem sunt tempore nūc presenti. ¶ Amplius autē omnis mutatio vel motus velocior vel tardior est eo ꝙ passiones motus sunt velox & tardum: nullum autē tempus est velox vel tardum: ergo nullum tēpus est motus vel mutatio. Q: autem velox & tardum non sint tēpus probatur per hoc: ꝙ tam velox q̄ tardū diffiniuntur tempore: tēpus autem tēpore non diffinitur: velox enim est qd in paruo tēpore mouef per multum spatium. Tardū autem est qd in multo tēpore mouef per paruum spatiū: tēpus autē tēpore nō diffinif: neq; in eo ꝙ quale sit: neq; in eo ꝙ quantum: sicut iam diximus ꝙ qualitas mot⁹ est velocitas & tarditas que tēpore diffiniunf: q̄titas etiā motus diffinitur tēpore: qa magnus est motus qui est magni temporis & paruus qui est parui. ¶ Manifestum est igif ex dictis ꝙ tēpus non est motus: & nō facimus hic differentiā aliquā inter motum & mutationē: eo ꝙ nō differunt in mensura tēporis: s; alias differentias habent quas in quito dicemus.

Si duo vel tres eēnt p̄mi mot⁹ nō multiplicaret p̄p h' tpo. q: tp̄s nō est mot⁹ s; numerus mot⁹.

T. c. cō. 94.

Tex. c. c. 95.

Tex. c. c. 96.

Tex. c. c. 97.

¶ Cap. 3m. Hic est digressio declarans sententiam eorū qui dicunt tempus non esse nisi in anima.

UNt etiam alij p̄hi qui videntes ꝙ tempus habet esse: & ꝙ non est mot⁹: neq; spera prima: dicunt ipsum nō habere esse nisi in anima: & sunt illi qui dicunt ꝙ sicut ex rebus que non sunt absolute in rebus surgunt forme cōparationum que nō sunt nisi in anima comparante: & nō in rerum sunt natura: ita & dicunt hic ꝙ cum mobile sit in transitu spatij accipit ipm anima ante & post: & remanet in aīa ante & post: s; in re nō sit remanens & cōparat q̄ cito est mobile de anteriori spatio in posterius. Et hec cōparatio que sic mensurat motuz mobilis vocatur tēpus: cum tamen in re ipsa actu nō sit nisi hic: & potentia in vlteriori parte spatij: & ꝙ prius fuerit in anteriori qd pertransijt: & sic trāsituz illum cōparando de anteriori in vlterius: & distinguendo per hoc ꝙ est medium inter ante in spatio & post facit anima tp̄s: qd est mēsura mot⁹ qui est velox vel tardus: dicit aūt ista sententia vt refert Auicēna ꝙ in veritate tēpus nō est nisi aggregatio momentoruz. Unius aūt signū esse dicit ꝙ percipif tēpus quādo momenta aggregant. Momēta autē designare sic vel aliter est i voluntate aggregantis & designantis. vbi gratia. cum dicit erit sic vel sic cras: vel post duos dies quādo eleuabif sol: & posset si vellet aliud designare qdcunq; esset momentum determinans quācunq; solis eleuationez. Cum autē momentorum aggregationem sic dicant illi esse tēpus: dicūt tn̄ ꝙ aīa cōparat motū momento sm successionē motus: & idō tp̄s est per modū extēsionis continue: p̄tendif eni imaginatio vel alia vis anime in p̄teritū ex p̄senti vel in futuz: & hāc p̄tēsionem vocant isti tēporis p̄tinuitatē. ¶ Et ad hanc sniam cōfirmandā plurimas induxerūt rōnes quaz media breuiter p̄stringam ad vitādū p̄lixitatez. Dicūt ergo ꝙ ex quo tp̄s est numerus motus ex priori & posteriori qd est in motu causatū: sicut prius & posterius in motu nō sunt simul sm actuz: s; tn̄ simul sunt in actiōe anime: ita tēpus opz esse in aīa & nō in natura. Sicut eni existere prius & posteri⁹ in motu se habet ad esse vel non esse: ita se hz tēpus ad esse & non eē: nūq̄ aūt in motu pōt accipi prius qd cū illo sit posterius: qnimo prius in ipso non est: sed factum est. Et posterius in ipso nō est: s; fiet: id ergo qd accipit ista simul est anima. ¶ Adhuc numeri non est causa nisi materia numerabilis: & aīa numerās: sed materia numerabilis in motu est prius & posteri⁹: & illa nō est vt iam habitum est: ergo numerus eius non est in ipsa. ergo relinquitur ꝙ solum sit in aīa numerāte. ¶ Adhuc autem vt ingt vltra Arist. nos nō percipimus tēpus nisi percipiendo motum in mente: siue in aīa: hoc autem ideo videtur esse: qa tempus nō consequif nisi motuz illum qui est in anima: & non alium: ergo non est nisi in anima: nisi est causa eius que est motus anime. ¶ Adhuc autez si motus celi est causa temporis & tēpus est in celo vt in subiecto per huiusmodi motum: tūc hoc nō deberet eē in celo quo mo-

Rōnes asserēt nō tp̄s eē i aīa nisi.

tus est in celo. Motus autē sic est in celo ꝙ partes eius sunt plures ⁊ oēs partes sunt simul. q̄a ⁊ oēs ptes celi simul mouent: ⁊ nō sm prius ⁊ posterius: ergo ⁊ oēs partes tēporis simul sunt: ⁊ nulla sm prius ⁊ posterius se hʒ ad aliā: vel oportet tot eē tēpora quot sunt ptes motus ⁊ mobilis qḋ est icōueniens: ergo tps non videt esse in motu vt in subio. ¶ Si autē forte dicat aduersarius ꝙ tēpus nō causat a motu celi sm ꝙ motus est expāsus in toto celo: sed potius sm ꝙ aliquid eius accipit vt motū in ipso. vbi gratia. vnus gradus vel vna stella vel sol: vel aliqḋ huiusmodi qḋ est prius ⁊ posterius circulo per situs renouationē: ⁊ tūc nō pcedit rō inducta: dicemus ꝙ tūc reddit primū incōueniens: tūc enīʒ in nā nunq̄ʒ esse accipit prius ⁊ posterius sm actum. Et si sunt tunc sunt in aīa comparante prius ⁊ posterius: ⁊ tūc iterʒ sequit tēpus in aīa eē tm̄. ¶ Adhuc autē est obō Galeni: q̄a si tempus nō est nisi in celo per motū celi: tunc illi qui nihil pcipiunt de motu celi nihil pcipiunt de tēpore. Sunt ergo alii qui incarcerati nati sub terre claustris qui nunq̄ʒ motū celi viderunt nec perceperūt: illi ergo nihil perceperūt de tēpore qḋ falsum est: q̄r percipiūt tps per motū aīe. ¶ Si autem quis diceret Galeno ꝙ percipit motus nō anime sed rerū exterioꝝ: ⁊ ita tēpus non est in aīa per motuʒ aīe: sed potius per motum rei exterioris. Sic enī intelligere de natura temporis imponit Galenus Aristo. ⁊ arguit eū instantiam ferens huic dicto: ⁊ dicens ꝙ sepe imaginamur res stantes ⁊ in ipsis ⁊ super ipsas monet imaginatio nostra: ⁊ in illo motu percipimus tēpus: tempus ergo causat a motu aīe etiaʒ stantibꝰ rebus imobilibus in natura: ergo eē n̄ale erit tēpori esse in anima per motū anime: ⁊ nō per motuʒ rei. ¶ Adhuc autem cū tēpus est numerus motus vnitates qbꝰ cōstituitur hic nūerus: aut sunt designate per aīam: aut sunt vnitates rei extra animaʒ existentis: cū res que numerat motus sit: ⁊ motus sit necessario vnus est sua vnitas vna in toto motu. ergo nō est ex illa numerus. Si aūt dicat ꝙ sūt vnitates partiuʒ redit pristinū incōueniens: q̄a nō existentium in natura nō sunt vnitates in nā: partes autē motus nō sūt existentes in natura: reddit ergo ꝙ vnitates cōstituētes numerū qui est tēpus sunt designate per animaʒ solaʒ: ergo nō est tēpus nisi in anima. ¶ Augustinus etiā disputans an tēpus sit in anima querit si tēpus sit extra aīam vbi sit: pteritum enim cū non sit nusq̄ʒ est in rerū natura: futurū etiā cū nondum sit non hʒ esse in rerum natura: ergo si tēpus sit in rerum natura extra aīaʒ: hoc erit presens. Queramus ergo quid sit p̄sens: hoc autē est cuius nihil p̄teritū ⁊ nihil futuꝝ est: hoc autē nō est annus vel mensis vel dies: vel hora: vel aliqua pars hore diuisibilis: ergo p̄ns nō est nisi indiuisibile sed īdiuisibile nūc: nec est tps: nec est pars tpis: ḡ rōne illius non erit tēpus extra aīam. ¶ His rōnibus ⁊ q̄busdam aliis vident q̄dam magne auctoritatis viri īducti vt dicāt tempus non esse nisi in anima. Itmū vt etiam Auerrois dicere videat ꝙ tempus est extra aīam in mobili. s. per motū in potentia ⁊ complementuʒ eius in actu sit ab anima et in anima. ¶ Sʒ contra hoc obiicit Auicēna: ⁊ plures aliꝫ phorum: dicunt enī ꝙ sm has rōnes omnes motus non esset in reꝝ natura sed in anima solum: q̄a prius in ipsa non est nec posterius. Cum ergo videamus motum eē ad sensuʒ in rerum natura extra aīam erit ⁊ tēpus aliquid extra animam. ¶ Adhuc autē ridiculuʒ videtur id quod est vna quātitas continua esse in anima solum: q̄a nullius quantitatis ⁊ simplex est: cōstat autēʒ ꝙ tempus est vna quantitas continua. ¶ Adhuc autē si tēpus esset in anima: tunc diceretur passio anime: ⁊ nō passio motus: nec participaret passiōes veri cōtinui ⁊ veri discreti: que omnia falsa sunt. ¶ Mirum etiaʒ est de istis hominibus qui dicunt numerū formaleʒ quo numeramus esse extra animā: eo ꝙ cōstituitur ex vnitatibus rebus existētibus extra aīam: ⁊ dicunt tempus esse numeꝝ in anima existentem cum sit numerus acceptus a partibus motus que nullo modo sunt in anima. Si enīʒ essent in anima partes motus: tūc motus eēt in anima: ⁊ in quo est motus localis illud mouetur: oporteret ergo ꝙ anima moueretur localiter: ⁊ ideo absurda videtur esse ista opinio. ¶ Adhuc autē vident ꝙ anima vno modo se habet ad oēm motum: si ergo tempus dicunt in animaʒ debent concedere ꝙ tempus se hʒ vno modo ad oēm motum ⁊ nō ad vnuʒ p̄us ⁊ alium posterius: ⁊ hoc negatum est a Peripatheticis qui volunt ꝙ tempus primo est in motu celi: ⁊ per cōsequēs est mensura motuuʒ alioꝝ. Nos autēʒ dicimus tēpus eē extra aīam: tamen inductas rationes posterius cum aliis determinabimus: q̄a prehabitis quibusdam facilius soluentur.

Obiectio Galeni quā adducit etiā Cōmentator i cō. 93.

Obō btī Augustini.

Au. fuis i cōmēto. 93.

Obiectiones Auicēne contra illā pōnē.

¶ Cap. 4m. Qꝫ cognitio temporis dependet a cognitiōe motus: eo ꝙ non percipiant tempus sine motu.

Quia autē iam probauimus ꝙ tēpus non est motus: ⁊ intendimus hic inuestigare nām ⁊ diffinitioneʒ ipsius: volumus hic incipere a motu eo ꝙ sine motu non est tēpus. ¶ Cum autē nosipsi nihil mutamur sm intelligentiā vel aīam: aut latet nos: si trāsmutamur non videt fieri tēpus nobis. ¶ Dico autēʒ nos transmutari sm aīam transmutatione qua nos trāsmutamur in esse per tempus. Cum enim dicat transmutari sm aīam sm tres modos: sm. s. ꝙ nos non percipimus tps nisi quando fuerimus moti motu anime qui est motus imaginationis: vel intelligentie: ⁊ hoc mō dixerunt Galenus ⁊ Augustinus nos percipere tēpus ⁊ esse in tēpore. Dixerunt enim ꝙ esse in tēpore est esse in viribus motuū anime vel alterius creature spiritualis: ⁊ cū motus anime sit simplex: ⁊ nō habeat pprie prius ⁊ posterius: constat ꝙ iste modus pprie non dicit nos percipere tēpus: ⁊ ideo est sensus corruptus: eo ꝙ nec Galenus nec Augustinus sciuerūt bene naturas reꝝ. Alter vō modus est quo nos dicimur trāsmutari sm aīam cum percipimus per aliqueʒ anime motū. s. imaginationis vel intelligētie aliquē de motibus exterioribꝰ: ⁊ hoc modo iterū di recte non percipimus tēpus: q̄a est percipere motū preter hoc ꝙ numerus prius ⁊ posterius in ipso: ⁊ tunc non percipimus tēpus: sed motuʒ in rōne motus preter hoc ꝙ mēsuremus ipsuʒ per tēpus. Est autē tertius modus quo nos percipimus motū in eo ꝙ pcipimus nosipsos trāsmutari: ⁊ tūc necessario percipimus tēpus in eo ꝙ nos imaginamur vel sentimur sm intelligentiaʒ venire a priore in posterius: ⁊ hoc solo modo verꝫ est: ꝙ cū nihil mutamur sm intelligentiā nostraʒ: aut latet nos nostra trāsmutatio: eo ꝙ ligate sunt virtutes in nobis quibus debuimus percipere motū: sicut fit in somno vel voluptate ꝙ nos tūc nullū percipimus tēpus: ⁊ ideo tunc nobis tēpus fieri non videt. Sicut est de illis Poetis qui fabulose dixerūt p dictamē versuū in rhodo insula ⁊ dictamine heroico ꝙ quidaʒ dormierunt per multos annos qui nō perceperūt tps quo dormierunt. Illi enīʒ copulauerūt nunc prius quo dormire inceperūt cuʒ nūc posteriori quo euigilauerūt ⁊ non perceperūt tēpus intermediuʒ: sed putabant ꝙ in vno nūc eēnt quando dormire inceperūt ⁊ quādo surrexerunt ⁊ remouerūt totuʒ tēpus mediuʒ pter motus insensibilitatē. Causa autē huius profunditatis somni. Sūt enīʒ quedaʒ animalia ⁊ quidaʒ hoīes flegmatica valde ⁊ pellis spisse: ⁊ est in eis vapor spissus diu morans propter caloris debilitateʒ: ⁊ illi habent multas superfluitates viscosas circa viscera vbi ē locus digestionis: ⁊ habent cerebꝝ frigidū valde: ⁊ ideo q̄a in eis quando ex longitudine tēporis calidi sicut est estas aggregatur superfluitas ⁊ permanet calor aeris aliquantulū aperiens poros cutis non dormiūt: ⁊ querunt illo tēpore nutrimentuʒ eo ꝙ calor exterior iuuat calorem interioreʒ: ⁊ sunt vorantia multum propter frigus naturale circa locum digestionis: q̄a facit descendere cibum: ⁊ eiici indigestum. Cuʒ autē per frigus exterius restringuntur pori non potest exire superfluum per vapores ⁊ poros ⁊ redundat ad iteriora vapor sicut fumus in olla cooperta: ⁊ ex illa abundātia humescunt valde ⁊ humor viscosus efficitur: ⁊ animalia efficiūtur pinguia ⁊ dormientia ⁊ dormiunt illa que multum spisse pellis ⁊ frigida per totum tempus quo pori per frigus restringuntur: ⁊ quo abūdat humor viscosus in visceribus: ⁊ postea euigilantia adueniunt ⁊ mouentur: hoc autēʒ ex eadem causa fit in hominibus aliquando: ⁊ precipue in mulieribus quando sunt imobiles ⁊ spisse pellis: ⁊ viscosaruʒ superfluitatum: ⁊ habentes lentum calorem naturalem: et precipue quando dormiūt sub terra: q̄a frigus terre iuuat ad strictionem pororum ⁊ hee sunt profundi somni in quibus nō sunt imagines somniales: ⁊ ideo in toto ligantur in eis vires animales exteriores que sunt quinque sensus: ⁊ interiores

Tex. c. c. 98.

Transmutatio sm aīaʒ tripliciter contingit.

Nota cām profundi somni.

teriores que sunt imaginatio et intellectus: et ideo tales nul-
lu circa se percipiunt tempus: habent igitur se illi ad tempus copulan-
do nunc prius qn dormire incipiunt ad nunc posterius qn evigi-
lant tanq̃ si nõ eet nunc medij temporis: et hoc ideo q: latet eos
alter esse nunc qd est cum priori tempore et posteriori qd est medi
um inter tempus inceptionis somni et vigilationis: et iõ nõ pcipi-
unt tempus mediũ: a simili ergo accidit nobis nõ opinari tem-
pus esse qn nõ determinamus esse aliquã mutationẽ sed in
vno et eodẽ indiuisibili videt manere apprehẽsio aie nostre.
Cũ aũt nobis sentimus et determinamus fieri trãsmutatio
nẽ qua nos trãsmutamur tũc dicimus fieri tempus. ¶ Ex ea-
dẽ aũt cã est in delectatione maxima existes et deductione si-
cut hoies diuini qui sunt in vehementi delectatione contẽplatio
nis nõ pcipiunt tẽpus. Cõstat aũt aia eorum in vno desiderabi
li: et ideo nõ pcipit motus qui in se fiunt: et ideo tanto minus
percipit motus quãto iocũdius est illud qd contemplat. Ma-
nifestũ est itaq; q tẽpus nõ est sine motu et mutatiõe. Videt
forte aliter sequi ex dictis q tẽpus sit passio ois motus eo q
pcipitur ex oi motu: et nõ pcipit res nisi sicut est: ergo est ex oi
motu: quinimo videt q sit passio motus in nobis facta et p-
cepta ab aia: et sic necessario multiplicaret tẽpus sm multipli
cationẽ motus: et pcipitur sm multiplicationẽ motus aie: et sic
erũt plura tẽpora. Et sequit ex hoc q tẽpus simul esset et nõ
esset tẽpus: aliquis.n. trãsmutat sm aiam: et aliquis nõ. Se-
quit ẽt ex hoc q tẽpora sint infinita: et q plura tẽpora sunt si-
mul in tẽpore: et illud tẽpus in quo sunt simul est etiam simul
cũ alijs tẽporibus: et hoc pcedet in infinitũ. Et sequit etiã ex
hoc q fiũt multa tẽpora noua: et corrũpunt tẽpora antiqua:
q: fiũt in nobis motus et mutationes noue et corrũpunt anti
que: et alia multa icõuenientia ex hoc sequi vident que Gale
nus et Augustinus euadere nõ possunt qui dicũt his de cau-
sis in aia esse tẽpus. ¶ Propter qd respõdẽt viri illustres in
philo Auicẽna: Alexãder: Themistius: et Auerrois: Theo-
phrastus et Porphyrius: q tẽpus nõ est passio nisi vni⁹ mo
bilis per motum suum: et hoc est primum mobile: et hic mo-
tus pcipitur in omni motu sicut causa in suo effectu. Et non
est necessaria in hac pceptione collatio effectus ad cãm: q:
quicquid est in effectu: hoc est a causa siue aduertat et parti-
cipat distincte siue nõ. Si enim motus celi nõ esset: nõ esset
aliquis motus in inferioribus siue in aia siue in alijs qui fa
cerent aliquã in inferioribus trãsmutationẽ. Et hoc igno-
rauit Galenus qn obiecit cõtra Arist. qui dixit tempus esse
mensuram motus celi: de his qui nati sunt sub terra et detẽ
ti ibi nunq̃ aliquid pcipientes de motu celi quos dixit sm
Arist. nõ debere pcipere tẽpus. Et est erroneum dictũ suum:
q: illi pcipiũt motũ celi in effectu habitualiter: lz nõ cõferant et
referant effectũ ad cãm. Et ex hoc vlterius pz q nõ pter il
lã Galeni obiectionẽ cogimur dicere tẽpus esse in aia tñ.
¶ Quod quidẽ igit neq; motus neq; sine motu est tempus
manifestũ est ex predictis. Cum igit iam querimus qd est
tẽpus sm nãm et diffinitionem opz incipere ab eo q cõsidere
mus quid est motus: eo q nos similẽ sentimus motũ et tem
pus. Et namq; si nos ponamus nos esse in tenebris: et nihil
per corpus patiamur. Motus aũt deprehẽdunt esse in aia
p imaginationẽ et intellectũ subito: hoc est statim cum ipso
motu videt et pcipit tẽpus quoddã etiã: et vo ecõuerso cum
tẽpus videt fieri simul cum illo tẽpore videtur fieri aliquis
motus: q: tẽpus necesse est esse alterum duorum. s. q sit aut
motus aut aliquid coniunctum motui: et quia ex predictis
probatum est q tempus non est motus: relinquit q tempus
sit aliquid motus: hoc est cõiunctum motui.

Quae existentes in maxima delectatione non percipiunt tempus.

Nota illustrium philosophorum sententiam de tempore.

Nota Galeni errorem.

T. ex. c. 99

¶ Cap. 5m. De inuestiganda natura et diffinitione temporis.

Consideremus ergo id qd mo-
uet: et tunc poteri-
mus inuenire nãm
et diffinitionẽ tẽporis: quoniã ergo qd mouet
in spatio in quo est motus pncipal: s qui prin-
cipaliter motus est: et vocat: et per quem motũ
tẽpus est mensura oium motuũ venit necessario ex quodã
spatij in quidam sm vbi et situs renouationẽ: et illud est ma-
gnitudo cõtinua in qua est motus localis: oportet tamẽ mo-
tum esse cõtinuum: eo q est renouatio loci cõtinui: vel potius

eo q ipse est vbi fluens cõtinue: et ideo continuitas motus lo
calis est a continuitate spatij in quo est motus. Continui-
tas aũt aliorum motuũ est a fluxu continuo illius: siue in illo in
quo est motus sicut q̃litatis vel quãtitatis. Cũ enĩ supra in
tertio huius scie libro habitũ sit de motu q est exitus de po
tẽtia ad actum: et continue in potentia et actu existens: patet
q illa potentia que exit ad actũ diuisibilis est in medio et in
medietate medij: et in illius medietate: cõstat aũt q p se est
diuisibile quantũ esse: et ideo cõstat motũ esse quantũ: vt di-
cit Alpharabius: et motus qdẽ in genere acceptus cõtinuita
tem nõ habet a spatio: q: aliter ois motus esset sicut spatiũ.
Sed motus in loco habet cõtinuitatẽ a duobus: quorum vnum
est primũ fluxus sm vbi nõ interruptus: alterum aũt est primũ
non primũ qd est cõtinuitas spatij nisi enim esset spatiũ cõti
nuũ nõ esset fluxus mobilis sm vbi nõ interruptus: et sic pz
q motus localis sicut a cõtinuante primo cõtinuitatẽ habet a
spatio: sicut aũt a cõtinuante primo habet a fluxu nõ interru
pto qui est sm vbi. Quia aũt motũ sequit tempus absq; du
bio: opz etiã q tẽpus habeat cõtinuitatem a motu: sicut vult
Arist. quẽ hic precipue sequimur: lz huic sententie cõtradice
re videant Auicenna et Alpharabius: quorum cõtradictionem
postea ostendemus. Mensurat enim tẽpus motu: et motus
tẽpore: q: quantũ est motus tantũ etiam videt fieri tẽpus.
¶ Qualis aũt sit cõtinuitas motus et tẽporis et quo different
ab alijs cõtinuis posterius demõstrabimus: sed hic tñ vo-
lumus inuestigare tẽporis diffinitionẽ sm peripatheticos.
¶ Quia igit prima causa cõtinuitatis motus localis est a cõ
tinuitate spatij. Si nos cõsideremus spatiũ loci vt diuisibile
tũc inuenimus prius et posterius quantum ad nãm prioris et
posterioris: primũ in loco: q: inuenimus q vna pars est an-
te et alia est post illam sm q positione determinant et distin-
guunt partes magnitudinis. Et si subtiliter cõsiderem⁹ tũc
pars prior et posterior dupliciter cõsiderentur. Si enim cõsi-
derent sm q stant sub forma cõtinue magnitudinis: tũc non
habent adinuicem aliquam distinctionem et non numerãt
magnitudinem. Si aũt cõsiderent sm q stãt sub forma prio
ris et posterioris: tũc erũt in genere numeri cuiusdam: q: pri
us et posterius nomina sunt numeralia: et sic sunt distincte
partes ille adinuicem et numerant spatium: et opz q tũc sub
diuersis accipiant vnitatibus ad minus sm intellectũ: et nõ
itelligitur pars linee distincta a parte linee: nisi et vna et alia
itelligant esse iter duo pũcta terminata iter que est linea par
tialis: ergo prior et posterior pars nõ distinguunt in spatio ni
si sic per duo et duo pũcta adinuicẽ distinguant. ¶ Hoc etiã
modo nihil phibet lineam cõtinuam cadere in diuersis ge-
neribus cõtinui et discreti: sicut etiam Euclides in 10° geo-
metrie sue agit de linea cõmmerabili supra quam cadit nu
merus: et hoc est primũ fundamentũ ex quo scitur natura tẽ
poris. ¶ Qm ḡ in magnitudine cõtinua primũ et vltimũ est
sicut diximus: necesse est etiam in motu esse prius et posteri-
us pportionaliter his que sunt in spatio. Et si quis diligen
ter cõsideret necesse est etiam motũ cadere in duplici genere.
Quia enim motus est non interruptus exitus de potentia
ad actum in spatio continuo necesse est q sit in genere conti
nui. Quod aũt alia pars mot⁹ est prius que est in eo qd pri-
us est in spatio: et alia posterior que est in eo qd posterius est
in spatio. Habebit motus necessario prius et posterius que
dupliciter cõsiderant sicut et partes spatij. Si enim cõsideren
tur prout sunt in toto sub forma cõtinui motus non habebũt
adinuicem differentiam nec distinctionem et sunt in genere
cõtinui. Si aũt cõsiderent stantia sub forma prioris et poste-
rioris: tunc opz q vtraq; sit vna in se et ab alia diuisa sm q
super eas cadit forma numeri eo q nomina numeralia sũt
prius et posterius: opz ergo q vtraq; accipiat vt terminata
duobus indiuisibilibus motus que a quibusdã Philis vo-
cant momenta inter que indiuisibilia est prior pars motus.
Inter alia aũt duo est pars motus que est posterior: et sic pri
us et posterius in motu numerata numerant motũ: et hoc est
scdm fundamentũ quo vtitur Arist. ad inuestigandam na-
turã tẽporis. Ad vo et in tẽpore est prius et posterius pter id
qd sequitur semper alterum ipsorum: tempus enim semper
sequitur motum: et motus sequitur tempus: sicut res nume
rata suum numerum. Id aũt prius et posterius qd diximus
esse in motu est illud motus qd quidem cum aliquando est

Motus in loco a duobus habet cõtinuitatẽ. 3.

Primũ fundamentũ ad inuestigandũ tẽporis nãm.

Scdm fundamentum.

tunc motus est. Quia sicut diximus in tertio libro superius motus est in eo quod fit. Fit autem in statu qui est continue ex priori in posterius. Et sic accepta prius ⁊ posterius sunt partes continui motus ⁊ continua: tamen eorum esse secundum quod sunt sub forma prioris ⁊ posterioris non est esse motus: quia sicut paulo ante diximus sunt discrete stantia sub forma numeri secundum quod numerus est in forma nominum ordinalium ⁊ numeralium que sunt prius ⁊ posterius: sive primum ⁊ secundum. Si autem accipiamus sic prius ⁊ posterius in motu stantia idem forma numeri est aliquid forma numeri in ipsis: forma autem numeri sic in ipsis adherens prout accipitur ipsis ut adherens verissima est natura temporis secundum sapientiores peripateticos.

Tex. t. c. 100.

Cum enim cognoscatur prius ⁊ posterius in motu hoc modo quo diximus ⁊ cognoscitur tempus: quia cum diffinimus motum hoc est partes motus intra fines suos que sunt momenta ponimus determinantes prius ⁊ posterius in ipso motu: ⁊ tunc diximus fieri tempus in perceptione nostra quando percipimus sensum vel experimentum prioris ⁊ posterioris in motu: quia nos tunc percipimus numerum in ipsis rebus numeratis. Determinamus autem tempus in accipiendo aliud ⁊ aliud nunc que sunt termini prioris ⁊ posterioris: ⁊ tunc accipimus etiam aliud ⁊ aliud medium ipsorum nunc: ⁊ tunc habebimus prius ⁊ posterius in tempore inter quatuor nunc accepta. Cum enim intelligimus altera extrema medij: ita quod medium aliud ⁊ aliud inter ea: ⁊ dicat anima ipsa nunc sic esse duo: hoc quidem prius: ⁊ hoc posterius: tunc hoc verissime dicimus esse tempus: quia inter illa duo nunc est tempus. Determinato an sit per divisionem ipso nunc statim videtur esse ⁊ fieri tempus: supponatur ergo sic esse ⁊ fieri ⁊ percipi tempus.

Tex. t. c. 101.

Quando autem non ponimus duo nunc: sed tanquam unum sive illud accipiatur ut stans sive ut fluens ⁊ accipiatur non divisum sicut prius ⁊ posterius in motu: hoc est quando accipitur ut stans: aut accipiatur sicut idem prioris ⁊ posterioris alicuius: ⁊ hoc est quando accipitur ut idem fluens non divisum: tunc nullum tempus fieri videtur: quia etiam motus fieri non videtur. Si enim nos accipiamus idem nunc non movens se: ⁊ indistinctum accipiatur: tunc est indivisibile: cuius transitus non percipitur: ⁊ ideo non dividitur per partes.

Cō. 101.

Averrois tamen dicit quod si accipiatur unum instans aut duo instantia simul inter que non ponimus prius ⁊ posterius: sicut dormientes faciunt non percipimus tempus: eo quod non percipimus partes motus: cum vero prius ⁊ posterius est per modum predictum: tunc dicimus esse tempus: ergo tempus est numerus motus secundum prius ⁊ posterius motus: ⁊ in hac diffinitione est numerus motus quod totus est pro genere: quia diximus quod numerus prout heret motui est genus temporis: ⁊ sicut forma adherens numeratis. Quia autem omnis numerus est sub unitatibus rerum que numerantur per ipsum: propter quod additur secundum prius ⁊ posterius ⁊ intelligitur secundum prius ⁊ posterius motus: quia unitates formales illorum constituunt numerum qui vocatur tempus. Diffinitio ergo in qua nulla dubitatio est: ista est quod dicatur tempus est numerus motus acceptus a priore ⁊ posteriore in motu existentibus.

Error themistij.

Et in hoc reprehensibilis est Themistius qui dixit quod tempus est numerus motus secundum prius ⁊ posterius temporis: secundum hoc enim esset circularis diffinitio: quia prius ⁊ posterius temporis diffiniuntur per tempus: ⁊ tempus etiam diffiniretur per prius ⁊ posterius temporis. Patet igitur ex predictis quod tempus non est motus: sed tempus est idem secundum quod numerum habet motus.

Cap. 6m. De probatione ⁊ explanatione dicte diffinitionis.

Tex. t. c. 102.

Quod autem diffinitio data de tempore sit conveniens probatur per signum: quia passiones numeri tempus ponit circa motum: plus enim ⁊ minus in rebus indicamus ⁊ discernimus numero generaliter. Specialiter vero in motu dicimus pluralitatem motum ⁊ minorem per tempus mensurantes. Numerus itaque aliquis est tempus: cum autem numerus realis sit duplex. scilicet formalis ⁊ materialis. Materialis autem est res numerata secundum actum: vel numerabilis secundum potentiam. Formalis autem est quo numeramus quem sicut formam ponimus circa res numeratas: sicut sunt species numerorum que sunt unus: duo: tres ⁊c. tempus autem est numerus quasi medius inter istos. Est enim numerus acceptus in unitatum collectione non simpliciter. sed cuiusdam generis: quia in genere partium motus ut diximus. Et quo ad hoc est sicut numerus numeratus. Quod autem ultra applicatur motui sicut forma materie propter hoc est numerus formalis ⁊ numerans.

Cō. 102.

Cum autem ista duo conveniant tempori: non dicitur ipsum tempus ab eo quod est materia determinata in genere: sed ab eo quod est numerans motum: ⁊ ideo primum est sibi accidentale ⁊ non substantiale: ⁊ ideo cum diffinitur non dicitur numeratum: quia per substantialia rei datur diffinitio. Melius autem exemplum convenientes valde in ulna lignea que licet sit res mensurata inquantum est quantitatem habens: tamen inquantum est res mensurata non diffinitur: quia hoc accidit ei inquantum est ulna: sed diffinitur ab eo quod est mensura numerans per omnem quantitatem: quia hoc est ei substantiale.

Documentum

Est autem advertendum hic quod tempus cum sit sicut formalis numerus motus cuius unitates a posteriori ⁊ priori accipiuntur: tunc oportet quod sit mensura omnis motus: quia forma ista per unum modum est in omnibus rebus numeratis: cum autem non omnis motus sit in anima: patet quod non solum tempus in anima existens est. Et hoc est unum quod infra valebit ad solutionem rationum illarum supra inductarum ad id quod in anima habet tamen tempus existere. Oportet etiam nos non latere quod cum nos dicimus prius accipi inter duo nunc: ⁊ posterius similiter inter duo: ⁊ inter medio existere tempus: ⁊ similiter accipimus partes motus priorem ⁊ posteriorem inter duo momenta motus quod nos accipimus momenta ⁊ nunc illa distincta. Cum autem in motu ⁊ in tempore sint indistincta: quia in motu non est nisi momentum currens. Et in tempore non est nisi nunc fluens. Sed quod indistinctum est apud naturam temporis ⁊ motus relatum ad spatium vel distinguentem fit distinguibile: ⁊ hoc modo utimur eo hic. Inferius autem ubi declarabimus naturam ipsius nunc hoc ostendemus. Sic igitur patet que sit natura temporis: ⁊ qualiter diffinitio eiusdem. Si autem tu velis scire quod ista que dicta est vera est natura temporis ponamus tunc duos esse motus in spatio inequales: ⁊ etiam inequales in motu: eo quod unus est velocior: ⁊ alius est tardior: ⁊ tamen simul pervenient ad fines suos. Constat enim quod in utroque eorum est potestas ad actum exiens que completur in termino motus: ⁊ hec eadem citius est ad medietatem spatij: ⁊ ad medietatem illius medietatis: ⁊ similiter est ad medietatem illius: ⁊ sic continue facultas dividitur secundum spatij divisionem: ⁊ similiter est in motu secundo. Constat ergo quod illa potestas est divisibilis: omne autem divisibile est quantum: ergo ista potestas sic exiens ad actum est quantitas. Cum autem illi duo motus quos esse posuimus sint equales in illa potestate sive in exitu illius potestatis ad actum: tunc erunt equales in quadam quantitate: aut ergo illa est spatium: aut motus: aut tempus: aut mobile: quia plura hic non possunt considerari. Constat autem quod non spatium: quia posuimus quod isti motus in spatio sunt inequales. Similiter constat quod non in motu sunt equales: quia posuimus quod essent inequales quod contingit ex altera duarum causarum secundum physicos. Aut enim convenit ex inequali interpositione quietum: sicut quidam dicunt: eo quod uni motui plures quietes interponuntur quam alij. Aut convenit ex inequali velocitate ⁊ tarditate: ⁊ quocumque modo convenit motus sunt inequales. Similiter non convenit hoc ex mobilibus: quia inequalia mobilia equaliter sic explent partes spatij per quod moventur frequenter. Relinquitur ergo quod equalitas ista sit temporis: est autem ista equalitas in numero partium motus explentium in partibus spatij: equaliter ergo tempus est huiusmodi numerus sicut predeximus. Et si tu velis considerare diligenter motum in eo quod motus non est continuus: quia si in eo quod motus est continuus esset: omnis motus essentialiter est continuus: ⁊ sic omnis motus esset in predicamento quantitatis: quod improbatum est in tertio libro.

Motus in eo quod motus non est continuus. vide pro hoc com. 6. tertij. t. 23. octaui phys.

Quantitas autem que est in motu non semper est a spatio: quia non omnis motus est motus localis: quantitas autem motus in eo quod motus est quantitas continui exitus secundum generationem partis entis fluentis post ens: sive forme post formam: sicut ostendimus in tertio: ⁊ hec quantitas numerata est tempus: ⁊ ideo tempus per se continuum est: motus autem per accidens. Et hec quantitas primo habet per se prius ⁊ posterius quod simpliciter ⁊ absolute prius ⁊ posterius vocatur: omnis autem alia res ⁊ motus ipse non habet prius ⁊ posterius: nisi secundum quod numeratur illa quantitate. Et hec est sententia Avicenne. Quia vero in tali processione exitus continui prius ⁊ posterius non dividit ipsum exitum: ideo manet tempus secundum veritatem continuum: sed habet actum discreti in eo quod numerat: ⁊ ideo discretio sibi est formalis: ⁊ continuitas materialis. Est enim numerus partium continui exitus idivisum simpliciter: sed divisum secundum quid: ⁊ ideo melius

diffinit̃ p discretũ ꝙ̃ p ꝯtinuũ: hꝫ tñ adhuc aliã sue ꝯtinuita
tis cãm fm ꝙ generatur ex fluxu ipsius qđ est indiuisibile: ⁊
de hac isra loquemur. Sed hec de tẽporis nã snia est arabũ
ꝫ multi latinoꝝ aliter sapiant quos ego secutus aliter forte
dixi ⁊ scripsi. Sed hic per oĩa arabes sequi disposui: qꝛ puto
ꝙ intellectus eoꝝ de tempore est verus.

¶ Cap. 7m. De solutione positionum extraneorum quibus videlicet probatur tempus non esse in quo est de natura ipsius nunc.

Ex dictis autẽ soluemus ptẽ dubitationũ superius inductaꝝ de tẽpore. Illas que primo iducte sũt ad ꝓbandũ ꝙ tẽpus nõ habeat esse per pħias extraneã de plano soluemus ex dictis. Ibi.n.obiectũ est ꝙ tẽpus ideo nõ est: qꝛ ptes eius nõ sunt. ¶ Nos autẽ dicimus ex ante habitis ꝙ ea que sunt dupliciter sunt: aut eni habẽt esse pmanẽs: aut successiuũ: esse quidẽ pmanẽs nõ hꝫ tẽpus. ¶ Sicut.n. motus in partibus suis semp est alius ⁊ alius vel potius aliud ⁊ aliud: qꝛ est forma facta post formã: sicut in tertio ostẽdimus: ita etiã tẽpus qđ est numerus prioris ⁊ posterioris semp est aliud ⁊ aliud eo ꝙ nõ hꝫ pmanẽtiã in suis ptibus: ⁊ talia ꝫ sint pmixta ex potẽtia ⁊ actu nõ tñ simplr̃ nihil sunt. Cũ enim talia sint continua ipsa sunt ⁊ ptes eoꝝ fm ꝙ ad indiuisibile qđ est mediũ partiũ eoꝝ ꝯtinuanẽ: omne enim qđ ꝯtinuaẽ aliquo indiuisibili ꝯtinuãte hoc mõ est inquãtũ ad indiuisibile cõtinuaẽ: aliud etiã esse nõ requirit successiuũ: cũ ipsũ nõ habeat esse pmanẽs: pꝫ ergo qualr̃ partes talis ꝯtinui sunt: ⁊ qualr̃ non sunt. Sũt enim quãtũ ad indiuisibile ꝯtinuationẽ recipiunt. Nõ sunt autẽ sic ꝙ pmanẽtiã habeãt: ⁊ est instãtia ad rationes illas iductas ad hoc ꝙ nõ sit tẽpus: qꝛ eiusdẽ rationibus motus nõ esset quẽ tñ videmus ad sensum esse. Et ex hoc pꝫ solutio ad rationẽ primã ⁊ scđaꝫ. ¶ Qđ autẽ obijcitur de nũc: ꝙ ipsum nõ est pars tẽporis: videẽ esse ꝯcedẽduꝫ: qꝛ autẽ tẽpus est nõ habẽs pmanẽtiã in ptibus: iđ diciẽ obscure esse: ⁊ qꝛ est in mobili mediãte motu qui pmixtus est priuationi ⁊ potẽtie: ꝓpter hoc diciẽ habere obscurã entitatẽ. Qualiter autẽ sit in aĩa: ⁊ qualr̃ nõ: ex inferius dicẽdis patebit. ¶ Lꝫ autẽ tẽpus in hoc ꝯueniat cũ motu ꝙ ipsum est successiuũ semp aliud ⁊ aliud in ptibus existẽs: tñ in hoc differt a motu: qꝛ motus nõ in omni mobili est idẽ: sed sunt diuersi motus fm diuersa mobilia: sed omne tẽpus simul omniũ tẽporaliũ est idẽ: ⁊ non multiplicaẽ fm multitudinẽ tẽporaliũ. Et cã huius est: qꝛ ipsũ nũc cui⁹ fluxus agit tẽp⁹ est idẽ qđ forte erat. Est eni idẽ fm substãtiã ⁊ esse eius diffinitum fm ꝙ est cũ priori ⁊ posteriori est alteꝝ. Hoc autẽ melius intelligeẽ qñ manifestabiẽ nã ipsius nũc statim in sequẽtibus ꝯsequẽter. ¶ Vñ ad solutionẽ reliquaꝝ obiectionũ que inducte sũt ad querẽdũ verũ nũc idẽ est ⁊ vnicũ in tẽpore: aut nõ sit vnicuꝫ ⁊ idem: sed plura opꝫ ꝯsiderare: qꝛ sicut diximus in ꝓcedẽtibus ptes spatij accipiunẽ duplr̃.s. fm ꝙ sunt sub forma ꝯtinui: ⁊ fm ꝙ stant sub forma numeri: ⁊ similr̃ dictũ est de partibus motus in loco vbi posuimus fundamẽta ad sciendũ nãm temporis: ita dicemus ꝙ id qđ moueẽ: siue id qđ fertur duplr̃ ꝯsideraẽ in motu: aut enim ꝯsideraẽ fm ꝙ stat sub forma ꝓpria: aut put ipsum est agẽs motũ: p hoc ꝙ fertur p spatiũ hoc est put est stat fm forma: motus: ⁊ siquidẽ primo mõ ꝯsidereẽ est ipsum pũctum: aut hõ: aut lapis: aut aliud qđ fertur. Si autẽ ꝯsidereẽ put ipsum est agens motuꝫ sic est renouatũ in situ in toto motu: ⁊ tũc adhuc ꝯsideratur duplr̃. Aut enim accipiẽ fm ꝙ est idẽ subiecto in toto sine renouatione: aut fm ꝙ variaẽ p esse moti fm ꝙ acceptuꝫ hic ⁊ ibi in spatio: sicut Corisc⁹ in foro diciẽ differre a Corisco in domo fm vbi. Et pmo quidẽ mõ numeraẽ vnitate mobilis que vna est in toto motu. Scđo autẽ mõ numeraẽ numero prioris ⁊ posterioris: qꝛ fm hoc est sub forma prioris ⁊ posterioris in spatio: ipsũ tñ vnũ est in priori ⁊ posteriori: vnitas autẽ sua est subiectũ que idẽ est in toto motu formalr̃ accepta est ipsum nũc tẽporis: ⁊ pluralitas sua formalr̃ accepta est tẽpus fm qđ est numerus. Et ideo sicut id qđ fertur se hꝫ ad motũ in eo qđ agit motũ: ita nũc se hꝫ ad tẽpus in eo quod agit tẽpus. Et sic id qđ ferẽ veniens a priori in posterius distinguit partes motus: ⁊ est causa diuisionis eoꝝ abinuicẽ: ita nũc acceptũ vt adiacẽs ei distinguit ptes tẽporis ꝓteritũ s. a futuro. Huius autẽ simile imaginandũ est fm Aristo. ⁊ Auic. ꝙ imaginamur fm dictuꝫ geometrie ꝙ pũctũ fluens p ꝯtinuũ facit lineã: tũc eni pũctũ vnũ ⁊ idẽ est in substantia continue iteratum in situ: ⁊ substantia eius continue est inter id linee quod fluxu suo constituit ante: ⁊ id quod per eundem fluxum ꝯstituet postea: ⁊ ita pũctũ causa est in linea prioris ⁊ posterioris mediũ semp existẽs ad qđ ꝯtinuaẽ prius vt terminatum ad ipsum ⁊ a quo inchoat posterius vt a principio ipsius: ⁊ sic est continuatio linee ⁊ causa partium: ⁊ tamen nulla pars linee existens. Et si nos poneremus per impossibile ꝙ linea constituta per fluxum puncti non haberet permanentiam in partibus: sed continue cederet pars prior succedente posteriore: tunc esset simile penitus. Dicemus similiter ꝙ hoc modo vnitas mobilis lati per totuꝫ est substantia ipsius nunc que fluxu suo sic facit tempus fluens a priori in posterius medium existens prioris ⁊ posterioris: ⁊ ꝯtinuatio eoꝝ: ⁊ nulla pars eius. Et ideo dicunt priores peripatheticoꝝ ꝙ sicut tempus est numerus motus: ita nũc est vnitas eius qđ fertur vnum existẽs in toto motu: ⁊ sicut id qđ fertur agit motum: ita nunc agit tempus. ¶ Cum enim sint tria: id qđ fertur: ⁊ motus ⁊ tempus: id qđ fertur agit motum: ⁊ est notius motu: eo ꝙ ipsum est substantia permanens in seipsa: motus autẽ non: motus auteꝫ notior est tempore. Id autem qđ fertur agit motũ per hoc ꝙ fluit a priori in posterius in spatio: ⁊ numerus partium motus est tempus: ⁊ vnitas eius in toto motu est nunc qđ est idem in substantia ꝓpter incorruptibilitatẽ ⁊ inuariabilitatẽ mobilis: siue eius qđ fertur fm subiectum: ⁊ est fm esse diuersum inquantum fluit a priore in posterius: cuius causa est renouatio situs in eo qđ fertur vno existente fm subiectuꝫ. Nos autẽ inferius ostendemus qualr̃ nunc distinguat ⁊ terminuꝫ motum ⁊ qualiter non distinguat ipsum. Nunc autem ea que ꝯ diximus sufficiant ad solutionem eoꝝ que inducta sunt ad inquirendum vtrum nunc temporis sit vnum vel plura. Et sequimur per omnia Arabes: sicut supra diximus. ¶ Dicimus ergo ꝙ ipsum nunc dicitur mensurare tempus in eo ꝙ est causa mensure que est tempus: diuidit enim motum in prius ⁊ posterius: ⁊ per hoc mensurat ipsum tempus: sicut diximus in prehabitis. Ipsum autem nunc est quidem sicut idem: eo ꝙ ipsum est ꝯstitutum vnitate eius qđ fertur: ⁊ est sicut non idem inquantum in esse variatur per renouationẽ situs eius qđ fertur sicut idem. Scđm enim ꝙ in alio ⁊ alio vbi est: alterum est: ⁊ hoc erat quoddam esse ipsius nunc inquantũ est in fluxu a priori in posterius. Inquantũ quidem enim est idem qđ fertur idem in toto motu: ⁊ ipsum nunc accipitur penes vnitatem eiusdem est. Cuius ꝓbatio habita est in prehabitis quãdo dictũ est ꝙ sequitur magnitudinis ꝯtinuitatẽ ⁊ discretionẽ sequitur ipsuꝫ tẽpus: eo modo quo dicemus. Et similiter iam punctum: si ponemus punctum esse indiuisibile id qđ fertur: sicut geometre ponunt lineam constitui ex motu puncti: tunc punctum est quo motum cognoscimus: quia ipsum fluxu suo facit motum qui describit lineam: ⁊ eodem puncto cum motu cognoscimus prius ⁊ posterius: ⁊ hoc quidem ideo: qꝛ cum hoc est hoc in entitate sui subiecti acceptum: idem est in toto motu. Id enim est aut punctum vnum fm substantiam si punctum moueri dicamus: aut est lapis: aut aliquid huiusmodi si punctũ moueri non dicamus: qꝛ lꝫ lapis diuisibilis sit: tamen in vnitate moti siue eius qđ fertur acceptus: accipitur vt indiuisibilis ⁊ vnicus: ⁊ ideo vnitas sua que formaliter est in ipso fm ꝙ fertur est idiuisibilis: ⁊ hec est natura eius qđ vocaẽ nũc: hac autẽ rõne alteꝝ est fm ꝙ ratio eius a forma renouati cõtinue situs accipitur: sicut sophiste alterius rationis dicunt esse Coriscũ in theatro: ⁊ Coriscũ in foro. Et hoc ideo est: quia Coriscus est alterum in eo quod alibi ⁊ alibi est. Et si non esset ibi aliqua pluralitas non dicerent Coriscum aliquo modo esse alterum. Et si non esset ibi aliqua vnitas nõ dicerent ipsum aliquo modo vnum. Id autem quod fertur sequitur illud quod vocamus nunc: quoniã est vnitas eius per se acta in pluralitatem: sicut ⁊ tempus sequitur motuꝫ: quoniam est numerus motus qui in priori ⁊ posteriori motus acceptus. Eo vero qđ fertur per id quod renouaẽ p situꝫ cognoscimus prius ⁊ posterius in motu: ideo ꝙ id qđ ferẽ est nobis substãtia notior cuius eẽ subãle nõ est in successio-

Tex. c. c. 103.

Nunc are ipso nũ obscura ẽ.

Tex. c. c. 104

ne: sz pmanēs. Mot⁹ aūt nō hȝ eē pmanēs: sȝ ipm nūc sequit id qd̄ ferē vt dixim⁹: ⁊ sȝ q est vnitas ei⁹ in pluralitatē quādā actu: sic prius ⁊ posteri⁹ cognoscim⁹ p ipm: ⁊ sic ipsȝ nūc nobis notī' est q̄ȝ tp̄s: ḡ opȝ ēt q in hoc qd̄ est ⁊ pmanet subalr ipm nūc idē sit in subā. Scdȝ vō q ē in motu ⁊ successiōe est prius ⁊ posterius: ⁊ sic nunc in ipso esse agitur in pluralitatem ⁊ fit alteꝝ ⁊ alterum prius eniȝ ⁊ posterius est in esse sm q ipsuȝ est numerabile stans sub forma numeri: numerabile autem maxime sm motum: q̄ȝ lȝ etiam sit in quiete mensurans tēpus: hoc tamen non est imediate: sed mediante motu: sicut enim infra determinabit quies nō referē ad tēpus nisi gratia motus: eo q est motus priuatio. Motus enim sicut numerabilis est ppter id qd̄ mouet qd̄ est agens motuȝ numero sui: ⁊ loci mutatio: sic est numerabilis ppter numeꝝ ⁊ vnitatē eius qd̄ fertur in spatio: id enim qd̄ ferē est aliqua substantia nobis nota: sed motus non est habēs aliquid esse firmū sed fluens: ⁊ ideo motū p mobile cognoscimus: ⁊ p motum tēpus. Sic igitur dictum est a nobis sufficienter qualiter id qd̄ nunc dicit est semper sicut idem ⁊ qualiter est sicut non idem: ⁊ hoc est ad similitudineȝ eius qd̄ fertur q quodāmodo est idem in toto motu: ⁊ quodāmodo sicut nō idē. Et sic pȝ questionis solutio q nunc aliquo modo est vnuȝ ⁊ aliquo mō nō vnū ⁊ quodāmodo manet incorruptū ⁊ quodāmodo corruptū: sȝ q habet rationē prioris ⁊ posterioris: ⁊ tūc nec in se nec in alio nō corrumpit: quia corruptio eius nō est nisi q̄ȝ amittit rationē prioris cum accipit posterioris formā ⁊ rationē. Et per hoc pȝ solutio omnium inductoruȝ quibus pbari videbatur tempus non esse.

¶ Cap. 8m. Q ipsuȝ nūc est numerus eius qd̄ fertur sicut vnitas numeri: ⁊ quam conuenientiaȝ ⁊ differentiam habeat ad punctum ⁊ vnitatem.

Tex. c. 105.

Ex dictis nō difficile est inuenire diffinitionē ipsius nūc ⁊ conuenientiā quā hȝ ad punctū ⁊ vnitatē ⁊ differentiā quā hȝ ad eadē. Manifestum est enim ex dictis: q nisi tēpus sit ipsum nunc nō erit: ⁊ si ipsum nūc non erit: tēpus non erit. Ista eniȝ simul sunt necessario: q̄ȝ sequunē id qd̄ fertur ⁊ loci mutationē: vnde sicut simul sunt id qd̄ fertur sm q huiusmodi ⁊ loci mutatio nec vnū est sine altero: ita q necesse est q simul sint numerus loci mutationis qui est tēpus: ⁊ numerus eius qd̄ ferē qui est ipsuȝ nūc. Sicut eni dximus tēpus nihil aliud est nisi numer⁹ loci mutationis: ⁊ nūc nihil aliud est nisi numerus eius qd̄ fertur: sicut vnitas est in numero. Sed tamē est differētia habitudinis vnitatis ad numeꝝ: ⁊ eius qd̄ est nūc ad tēpus: q̄ȝ tēpus ꝯtinuaē ipsi nūc: ⁊ diuiditur sm ipsum: sed numerus nō diuidiē nisi vnitate: ⁊ nō ꝯtinuaē p ipsum. Sicut aūt hoc est in ipso nūc qd̄ ꝯtinuat tempus ⁊ diuidit: ita illud sequiē ad loci mutationē: ⁊ ad id qd̄ fertur. Motus aūt ⁊ loci mutatio vna qdē est ⁊ ꝯtinua ab eo qd̄ fertur: eo q nō deficit ipsum in forma illati seu trāslati: sed est vnū in toto motu: ⁊ nō ita q qn̄qȝ sit: ⁊ qn̄qȝ non. Si eniȝ nō esset aliquādo vnū in forma translati: absqȝ dubio deficeret. Dictū aūt prius est q non deficit nisi ratione que sumiē penes situs renouationem: hoc aūt idem ipsum nunc etiam diuidit ⁊ determinat priorē ⁊ posteriorē motū: p hoc q est finis preteriti: ⁊ principiū futuri: ⁊ per hoc assimilatur pūcto. Hoc etiā quodāmodo similiter sequiē ad punctum. Pūctū enim duo facit in ꝯtinua longitudine: ꝯtinuat eniȝ eam inquantū est terminus siue indiuisibile vnuȝ cōmune anteriori ⁊ posteriori linee: diuidit aūt eam inquantū est finis vnius ⁊ principiū alterius: sicut instās cū accipiē vt indiuisibile cōmune preterito ⁊ futuro ꝯtinuat tempus. Inquātū aūt est principiū vnius ⁊ finis alterius ipsum nunc diuidit tēpus. Ista aūt similitudo inter nunc ⁊ punctū in actu cōtinuandi ⁊ diuidēdi nō est nisi quodāmodo ⁊ nō in oībus. Cū enim sic accipit aliquis sicut indiuisibile ideȝ bis vtens vno ⁊ eodē indiuisibili diuidente tanq̄ȝ duobus: tūc necesse est stare ⁊ quietū manere in suis partibus ꝯtinuum qd̄ diuidiē tali indiuisibili. Si enim nō permaneret pars anterior accepta: tūc nō posset demōstrari indiuisibile vt finis eius: q̄ȝ qd̄ ipsum nō est: illius finis non est: ⁊ si non permaneret pars posterior nō posset idē indiuisibile demōstrari: nec principium eius propter eandē rationē: q̄ȝ .s. qd̄ in se nō est: illius principiū nō est.

Tex. c. 106.

¶ Si ergo vtatur vno indiuisibili bis: semel vt fine: ⁊ semel vt principio: necessariū est vt ⁊ indiuisibile ⁊ ꝯtinuū quiescat ⁊ permanētiā habeat in suis partibus: ⁊ sic est in linea diuisa in pūcto: siqdē eniȝ erit ipm pūctū principiū ⁊ finis sic diuidēs lineā: sed ipsuȝ nūc qd̄ est vnitas ei⁹ qd̄ fertur sm q fertur oportet alteꝝ esse semper quādo diuidit tēpus: sicut ⁊ id qd̄ fertur semper alteꝝ est in spatio ⁊ in motu: quia cū preteritū nō sit finis etiam eius non est: ⁊ cuȝ futuꝝ non sit: principiū eius non est: ⁊ ideo alteꝝ altero nunc sm esse est principiū futuri: ⁊ finis preteriti: ita q nūc ad minus duobus nunc diuisum est temporis preteriti ⁊ futuri: ⁊ ideo etiā cū tēpus sit numerus: ⁊ numerus ille causeē ab illo nunc siue ab instanti erit tēpus numerus quidaȝ prioris ⁊ posterioris creatus ab ipso nunc: non sicut punctus cuiusdā creātis numeꝝ: sed sicut duo vltima duoꝝ: hoc est sicut duo fines duoꝝ diuersoꝝ temporꝝ: que tamen vltima siue fines non sunt partes temporis. Et propter hoc qd̄ dictum est q pars aliquota est in toto: ⁊ ideo quando puncto diuiso vtimur in ratione duoꝝ velut duobus: tunc oportet quiescere partes diuisas ⁊ habere permanentiam. Et ideo si hoc modo vteremur ipso nunc oporteret partes temporis habere permanentiā: ⁊ hoc non est veꝝ.

Tex. c. 107.

¶ Et adhuc alia de causa patet q ipsum nūc nulla pars est temporis: quia diuisio que est indiuisibile in motu cui respondet ipsum nunc acceptum in tempore: nulla pars ipsius est motus: sicut nec punctuȝ cui respondet indiuisibile motus ⁊ tēporis in spatio est pars aliqua linee super quā est motus: sed potius due linee sunt partes vnius: patet ergo q ipsum nunc non est tēpus sm q est terminus siue finis diuidens: sed accidit ei esse finem: q̄ȝ finis est eius cuius est finis ⁊ nō alterius: nunc vō vnum est in toto tempore sm substātialē acceptionē suā: ⁊ hoc est sm q est numerus ei⁹ qd̄ ferē numerās ipm in toto motu existēs: ⁊ sic est ipsuȝ agēs numeꝝ qui est tempus: sic aūt vt diximus non est terminus: quia terminus non est nisi solius terminati: ⁊ non excedit. Numerus autē est omniū numerabiliuȝ ⁊ non applicaē vni tm̄: q̄ȝ numerus formalis qui est hoꝝ decē equoꝝ qui numerus est denarius formalr acceptus: ille est etiam aliaꝝ reꝝ numerabilium: sicut canū vel hominuȝ: hoc enim est substantiale ipsi nunc: q̄ȝ sic se habet ad tēpus: vt agens ipsum sicut patet ex superius habitis. Manifestū est igitur q tempus est numerus motus sm prius ⁊ posterius: manifestū est etiā q ipsum est ꝯtinuū: eo q ipsum est ꝯtinuus numerus sicut dixim⁹: lȝ ꝯtinuitas sit in ipso sicut materia ⁊ discretio quasi forma: ostendemus tn̄ infra q ipsum nūc nunq̄ȝ est termināns ⁊ diuidens nisi p accidēs in loco vbi determinabiē qualiter nunc est in tempore.

¶ Cap. 9m. De proprietatibus tēporis que ꝯsequunē ipsum inquātū in gn̄e numeri: ⁊ inquātū est in genere ꝯtinui.

Tex. c. 108.

Minimus aūt numerus in eo q numerus est simplr qui .s. est numerus formalis quo numeram⁹ dualitas siue binarius: si numerus accipiatur actu habēs multitudinē. Si aūt accipiaē potentia numerus prout numerus est ex vnitatibus tunc minimū in numero est indiuisibilis vnitas: sed numerus numeratus habet differētiā ab ipso numero formali: q̄ȝ numerus numeratus quodāmō hȝ minimū ⁊ quodāmō nō hȝ. Sicut eni dictū est numerus prout in actuali multitudie existit: minimū habet eā multitudinē que paucissima est: ⁊ illa est dualitas: prout aūt ex indiuisibilibus est minimū habet primū indiuisibile qd̄ est vnitas. Si aūt accipiaē numerus linee quo numeraē prout partes sue sub forma discretionis ꝯsideranē sicut supra diximus: tūc ille numerus est numeratus: ⁊ vlterius numerans lineā per partes suas. Et tūc ille si accipiaē sub forma discretionis minimū habet: ⁊ illud aut est multū minimū: ⁊ hoc sūt due linee: aut est ex his que vt indiuisibilia accipiuntur: ⁊ tunc est linea vna. Sed si accipiatur numeratum sub forma continui: tunc non habet minimū: q̄ȝ ꝯtinuuȝ diuisibile est in infinitū: quare similiter est de tēpore. Minimū enim tēpus sm se qd̄ est numerus duplex est: put eni est numerus prioris ⁊ posterioris: sic est duo tēpora: put aūt conficiē ex numero eius qd̄ fertur: tunc minimū eius est vnū indiuisibile nūc: prout autem ꝯsideratur ꝯtinuū ad similitudinem magnitudinis: tūc nō habet mini

mum: sed est diuisibile in infinitum: hec est ergo vna ꝓprietatū que ꝯsequit̄ ipsum inquantum est discretū ⁊ ꝯtinuū s₃ diuersum ⁊ diuersum modū. s. put est discretū habere minimū: put aūt ꝯtinuū nō habere minimū. ¶ Patet igit̄ etiā ex his alia eius ꝓprietas put accipit̄ simul in genere ꝯtinui ⁊ discreti: ex hoc. n. nō dī tardū vel velox: sed dī multū ⁊ paucū: ⁊ breue ⁊ longū: sm̄ eni ꝙ ipsum est ꝯtinuū sic dī breue ⁊ longū: q₂ breuitas ⁊ lōgitudo passiones sunt ꝯtinui: sm̄ āt ꝙ est in gn̄e numeri sic dicit̄ multū ⁊ paucū: q₂ multitudo ⁊ paucitas sunt passiones discreti siue numeri. velox aūt ⁊ tardū nō dicit̄: eo ꝙ velocitas ⁊ tarditas passiones motus sūt: ⁊ prius ostensum est ꝙ tēpus nō est motus. ¶ Cū eni tēpus cōpositū sit ex nā discreti ⁊ ꝯtinui: discretū quidē formale est in ipso ⁊ ab illo diffinit̄ sm̄ ꝙ est tēpus: ꝯtinuū tn̄ nō est interfectū: q₂ in veritate nūc in tēpore nō est diuidēs ipsum nisi per nos intellectū nostrū vel p cōparationē ipsius ad aliū motū: sed de nā ipsius nūc est ꝙ sit ꝯtinuans ipsum: ⁊ hoc inferius explanabimus vbi distinguemus ipsius nūc diuersitatem.

Tex. c. c. 109.

¶ Est aūt adhuc alia ꝓprietas ipsi⁹ tēporis inquātū est numerus numeratus qua ⁊ differt a numero formali qui simpliciter numerus est: ⁊ hoc quidē est: q₂ id qđ de illo simpl̄r est sicut p̄sens nūc est vbiq₃ simul apud oīa: eo ꝙ nō multiplicat̄ per multiplicationē eoꝝ que mouent̄ vel motuū sm̄ p̄us ⁊ posterius nō simul: sed potius vnū fuit: ⁊ alteꝝ est futurū adhuc: ⁊ hoc ideo est: q₂ tp̄s est numer⁹ mot⁹. In motu āt id qđ mouet̄ est vnū: sed prius ⁊ posterius sunt diuersa: ⁊ ideo etiā nūc in toto motu est vnū: prius aūt ⁊ posterius differūt sm̄ esse ad minus l₃ subiecto sint idē. ¶ Hoc āt ex p̄habitis planū est intelligere: cū igit̄ tēpus sit sicut numerus numeratus: ⁊ nō quo numeramus simpl̄r sicut numerus formalis: ⁊ ꝓpter hoc accidit prius ⁊ posterius altera ⁊ altera habere: q₂ ipsa nūc que sunt diuidenda prius ⁊ posterius sunt altera ⁊ altera: sed numerus formalis totus idē est apud oīa numerata ⁊ simul. Idē eni numerus qui est centū equoꝝ: est ⁊ centū hominū. s₃ ea quoꝝ est numerus sicut materia numeralis altera sunt: q₂ equi alij sunt ab bobus.

Tex. c. c. 110.

¶ Amplius āt alia est ꝓprietas temporis que ꝯsequit̄ ipsum inquantū est numerus circulationis ⁊ nō cuiuslibet motus primo. Sicut eni ꝯtingit motū ipsum qui circulariter est esse motū ⁊ vnū: per hoc ꝙ semper reuoluit̄ in seipsum iteꝝ ⁊ iteꝝ: sic ꝯuenit etiā tēpori ipsum esse vnum: per hoc ꝙ reuoluit̄ in seipsum: hoc aūt ostendunt qualitates tēporis que semp reueniunt eedē: sicut hyemps ⁊ ver: autūnus ⁊ estas: que quolibet anno reiterant̄: ⁊ in ista ꝓprietate differt etiā tēpus a numero formali qui est quo numeramus tm̄: q₂ ille numerus nō reuoluit̄ in seipsum: sed ꝓcedit in infinitū.

Tex. c. c. 111.

¶ Sed adhuc habet etiā aliā ꝓprietatē in qua ꝯuenit cū numero formali: ⁊ hoc est q₂ nō solū motum metimur tēpore: sed etiā tēpus mensuramus aliqū motu. Hoc aūt probat̄ ex hoc ꝙ quecūq₃ eisdē ꝓprietatibus determinant̄ ⁊ certificant̄ abinuicē quātū ad suā quātitatē: ita mensurant̄ abinuicē: sed motus ⁊ tempus mutua vice sic terminant̄ abinuicē cū dicit̄ tēpus magnum: q₂ motus magnus: ⁊ econuerso motus magnus: q₂ tempus magnū: ergo ista mutua vice se mensurant adinuicē: sed cū tēpus determinat mensurat motū: ⁊ hoc est sibi substātiale: q₂ tēpus formaliter est numerus motus. Motus aūt determinat ⁊ mensurat tēpus per accidēs: sicut mensuratum aliquando certius est quo ad nos q̄₃ quātitas mensure: vnde aliquādo dicimus tēpus esse multū ⁊ paucū mensurando p motū: sicut ꝯsueuimus dicere: multum transiuit de die eo ꝙ sol eleuat⁹ videt̄ ad mediū hemisperij: vel eo ꝙ aliquis pficit viam longā que nō nisi longo tēpore pfici ꝯsueuit: huius aūt simile est in numero formali: q₂ l₃ numerabilia mensuremus numero per se ⁊ essentialr̄: tamen nobis aliquādo dubitatio sit de numero formali: ⁊ tunc certificamus ipsū per numerabilia: tunc aūt vno equo cognoscimus equoꝝ multitudinē formalē siue numeꝝ si numerans per vnitatē vnius alios equos mensuratos ⁊ in ipsis cognitionē accipientes discrete multitudinis que est numerus formalis ipsoꝝ: siue etiā equoꝝ in multitudine materiali cognoscentes multitudinē formalem sicut faciunt illi qui multitudinem numeri formalis quando venit in dubiū numero digitoꝝ vel articuloꝝ rimant̄: sicut faciunt illi qui cōputāt ratiocinia: illi articulis vel lapillis rimantur summā numeri quā querūt tamen per se ⁊ substantialiter conuenit numero formali certificare numerabilia. Et quo ad nos ⁊ per accidens aliquando ⁊ raro sit econuerso ꝓpter causam quā prediximus.

Tex. c. c. 112.

Similiter autē est in tēpore ⁊ in motu: tēpore quidē motū: motu aūt etiā ecōuerso aliqū mēsuramus tēpus: sicut diximus.

Tex. c. c. 113.

¶ Cōuenit aūt rōnabilr̄ hoc. s. tēpus imitatur quidem magnitudinē motus: siue accipiatur sub forma discreti siue sub forma ꝯtinui sicut diximus sepius supra. Motū autem in vtraq₃ istaꝝ formaꝝ imitat̄ tēpus in eo ꝙ quantitates ⁊ ꝯtinue ⁊ discrete sunt p modū quē diximus. Quia eni magnitudo est huiusmodi qđ est in forma continui ⁊ discreti sustinet idem illud motus: ⁊ q₂ motus est huiusmodi op₃ ꝙ idē sustineat tēpus. ¶ Conuenit aūt aliqū ꝙ mensuremus magnitudinem motu: ⁊ hoc est per accidens ⁊ quo ad nos: aliquando aūt mensuramus motū magnitudine: ⁊ hoc est magis p se ⁊ essentiale: q₂ magnitudo de se mēsura est qđ nō est motus. Dicimus eni aliqū viā esse longā ⁊ multā qñ ꝓcessus est multus ⁊ longus: ⁊ aliquādo ecōuerso dicimus ꝓcessum magnū esse si via sit magna: sicut dici ꝯsueuit qñ venimus de vna ciuitate ad aliā: ⁊ dicit̄ nobis ꝙ multum ꝓcessimus: eo ꝙ vna ciuitas distat ab alia p longā viā que nota est nobis: aliqū aūt via non est note quantitatis: ⁊ dicimus ꝙ multū distat eo ꝙ per viam illam vix tribus diebus ꝓcessimus. Sic igitur etiam motus ⁊ tēpus se habent adinuicē ꝙ vtrūq₃ mensurat̄ per alteꝝ: sed tēpus per se mensura est motus: sicut magnitudo mensura motus. Motus aūt quo ad nos ⁊ per accidens mensura temporis sicut motus spatij. Hec igitur dicta sint de proprietatibus temporis inquātum est continuum ⁊ discretum.

¶ Cap. 10ᵐ. Qualiter motus sit in tēpore: ⁊ quid est motū eē in tpe: ex quo p₃ ꝙ necessaria nō sunt in tēpore.

Quoniā aūt tēpus est metrū siue mensura motus: tunc op₃ etiam ꝙ sit mensura eius qđ mouet̄ sm̄ ꝙ refertur ad motū: op₃ igitur declarare qualr̄ est mensura motus primo: ⁊ postea qualr̄ est mensura alioꝝ.

Tex. c. c. 114.

Dico igit̄ ꝙ est mensura motus in hoc ꝙ determinat quēdā motū partialē qui vt pars mensurat totū motū: ⁊ per illū tunc numerat totum motū. Et illius exēplū est ꝙ cū nos volumus mensurare diurnum motū primo accipimus motū vnius hore vel momēti vni⁹ hore ⁊ ad equalitatē illius mensuramus motū. 12. horaꝝ ⁊ dicimus ꝙ motus ille est diei artificialis. Mēsuramus etiā motū. 24. horaꝝ: ⁊ dicimus ꝙ ille est motus diei naturalis. Facimus autē hoc primo in motu primi mobilis: eo ꝙ ille equalissimus ⁊ simplicissimus est in partibus sicut in sequētibus ostendetur: ⁊ ex illo referimus mensuram eandem ꝓportionaliter ad motus alios. ¶ Est autem huius simile in vlna ⁊ panno: quando enim volumus scire totam quantitatem panni supponimus ꝙ vlna sit nobis certe quantitatis: ⁊ tunc applicamus vlnā panno: ⁊ ad equalitatem vlne accipimus quantitatem panni partialem: ⁊ replicando illam quātitatē circa oēs partes ipsius mēsuramus quātitatē panni: ⁊ certificatur nobis tota quantitas: ⁊ oportet supponere ꝙ quantitas equaliter expansa sit in omnibus partibus panni: sicut etiam motus in omnibus partibus primi mobilis. Est autem motum in tempore esse idem ꝙ motum mensurari a tempore: ⁊ ipsum: ⁊ esse ipsius.

Tēpus mēsurat ⁊ mot⁹ q̄ntitatem ⁊ esse motus.

Dico autem ipsū mēsurari quando quantitas eius mensuratur: esse autem ipsius: quia ipse sm̄ esse ⁊ sm̄ essentiam temporalis est cum sit successiuum: quiddam hoc autem non est in alijs. Id enim quod fertur mensuratur sm̄ ꝙ habet quantitatem motus in se: sed tamen non sm̄ essentiam mensurat̄ tempore: quia non per se est in tempore l₃ tempori coexistat: hoc autem in eodem capitulo sermo declarabit. Mensurat ergo tempus motum simul quantum: ⁊ esse motus: ⁊ hoc est motui esse in tempore sic a tempore mensurari ⁊ ipsum ⁊ esse ipsius: hoc autem sic probatur per simile.

Tex. c. c. 115.

¶ Manifestum enim est in alijs ꝙ hoc est esse in tempore motus omnis ꝙ mensurari esse ipsorum a tempore siue sub tempore. In tempore enim esse est alterum duorum: quoꝝ vnum est ꝙ res que dicitur esse in tempore: tunc quidē sit quādo tēpus est: ⁊ ꝓpter hoc dicatur esse in tēpore: alteꝝ aūt ꝙ res dicat̄ esse in tempore ideo quia in tempore est: sicut quedā dicitur esse in nume-

ro. ¶ Hoc aũt scdm adhuc dupliciter est. Dicit enim aliqd in numero: sicut aliquid numeri existẽs ↄiunctũ ipsi essentia liter sicut pars numeri: aut per se passio ipsius ⁊ vniuersali ter ꝙ aliquid est numeri per modum dictum. Dicitur etiã aliquid esse in numero: q2 ipsius est numerus: eo ꝙ ipsum sit numerabile per numerum. Quia autem tẽpus numerus est sicut habitum est: erunt omnes isti in tempore p aliquẽ modũ: ipsum enim nunc qđ est indiuisibile temporis in prius ⁊ posterius que sunt partes temporis: sic sunt in tempore vt aliquid temporis ex natura essentialr illi ↄiuncta: sicut vni tas est in numero: ⁊ par ⁊ impar: ⁊ supfluom ⁊ diminutũ ⁊ perfectum que sunt numeri: aut partes: aut essentiales pas siones essentialiter illi ↄiuncte: cũ numerus cadat in diffini tione ipsoꝝ. Hec igit sunt numeri aliquid ⁊ illa per eũdem modũ sunt tẽporis aliquid existẽtia. Res aũt que sunt in tẽ pore sunt in ipso sicut in numero numerante eas: eo ꝙ in se sunt nũãnomeri: si aũt hoc est veꝝ: tunc opꝫ ꝙ ↄtineant sub vno qui excellit ea sicut ea que sunt in loco ↄtinent sub loco excellente locali a: eo ꝙ ambit ipsa ⁊ terminat. Manifestũ est itaqꝫ ex dictis qm nõ est hoc in tẽpore esse: qn tẽpus est: ⁊ illa que talia sũt coexistũt tẽpori. Sicut eni nõ est esse in mo tu idẽ qđ esse qn motus est: neqꝫ est esse in loco esse qn locus est: ita nec est esse in tẽpore qn tẽpus est. Si enim daretur ꝙ idẽ esset esse in aliquo: ⁊ esse cum ipso: tunc sequeret ꝙ oẽs res essent in qualibet re: qm oẽs res se cõcomitantes in esse sunt quãdo ille fuat: ⁊ sm hoc totũ celũ esset in grano milij: q2 celũ est qn granũ milij est. ¶ Cõstat ergo ꝙ coexistere tẽ pori res tẽporales accidit ex cõcomitantia tẽporis ad ipsa tẽporalia. Illud aũt qđ est esse tẽpus rei propriũ ex eo ꝙ res est in tẽpore sicut in numero: hoc sequit necessario: accidit enim ei qđ est in tẽpore esse quoddã tẽpus qđ est qn illđ est: q2 lꝫ nõ sequat esse tẽpus vniuersalr: sequit tñ esse tempus ꝓpriũ illi: sicut ex esse hanc rem in motu lꝫ nõ sequat motũ esse vniuersalr ⁊ simplr: accidit tñ sequi hũc motũ esse huic rei ꝓpriũ. ¶ Quoniã aũt id qđ est in tẽpore est sicut in nume ro: tũc opꝫ ꝙ tẽpus aliqđ accipiat plus omni eo qđ est in tẽ pore: opꝫ enim ꝙ tẽpus excellat ipsum sm vtranqꝫ extremi tatem: eo ꝙ tẽpus accipit infinitũ. Omne aũt qđ est in tem pore accipit finitũ habẽs principium ⁊ finẽ sm nãm. Et in de pꝫ ꝙ nihil est dictu: qđ quidam dicunt ꝙ duplr est aliqđ in tẽpore: aliquid enim est in tẽpore ita ꝙ cõmetit se toti tẽ pori sicut totus celi motus simul acceptus: ⁊ aliquid est in tẽpore qđ mensorat parte temporis: sicut hic motus finitus vel ille. Sicut enim nihil est dictu ꝙ aliquid accipit nume ratũ ab vlna qđ adequat oibus vlnis in nullo numero acce ptis. Sed in pãno indefinite extẽsis: ita nihil est dictu ꝙ ali quid est in toto tẽpore qđ toti se tẽpori cõmetit. Nõ eni ma ior certitudo ⁊ numerus est in quãtitate oium vlnaꝝ nõ nu merantiũ quãtitatẽ pãni ꝗ̃ in ipsa quãtitate panni: ⁊ sinẽ cũ diceret vlna applicari pãno nisi ex numero vlnaꝝ pãni quã titas certificaret: ita etiã totũ tẽpus indistinctũ adiacẽs mo tui sine causa adiaceret ei nisi numeraret ipsuꝫ: ⁊ nisi nume rat ipsum tunc primo adiacet parti: ⁊ per illã metit totuꝫ: ⁊ tũc veꝝ est ꝙ omne illud cui primo adiacet numerus qui est tẽpus excellit sm nãm a tẽpore sm vtrãqꝫ extremitatẽ: ⁊ sic tẽpus est plus omni eo qđ est in tẽpore: vnde necesse est oia que sunt in tempore sub tempore ↄtineri: sicut ⁊ oia ea que sunt in aliquo sicut in ↄtinente: sicut que sunt in loco ↄtinen tur sub loco. Necesse est etiam quecũqꝫ sunt in tempore ali quid pati a tempore: hoc est ab eo cui sicut numerus adia cet tẽpus: hoc est a motu: ⁊ ideo quidẽ per accidẽs patiunt in tempoꝛ: sed patiunt per se ab eo cui ↄuenit tẽpus: sicut dẽ ꝙ oia senescunt in tẽpore: ⁊ ꝙ obliuio accidit ꝓpter tẽpus: ⁊ nõ dicit ꝙ aliquid addiscit ꝓpter tẽpus: neqꝫ ꝙ nouũ: id est innouatũ est ꝓpter tẽpus: neqꝫ ꝙ bonitatis ⁊ emendationis sit causa tẽpus. Tẽpus enim est causa corruptionis p se: hoc est per id cui per se ↄuenit tẽpus id est per motũ. Sed gene rationis causa nõ est nisi per id qđ ↄuenit ei per accidens: ⁊ huius causa est: q2 tẽpus est numerus motus. Motus autẽ distare facit id qđ mouetur sm substantiã in principijs cõ ponentibus ipsum: ⁊ huius rõ inferius dicetur. Ex pdictis aũt manifestũ est ꝙ ea que semp sunt sm substantiaꝫ sm ꝙ sunt semper imutabilia nõ sunt sub tẽpore. Necessaria enim inesse imutabilia sunt: ⁊ illis nihil abijcitur nec acquiritur: ergo in illis nec est preteritum nec futuꝝ: sicut sunt corpora celestia que lꝫ mobilia sunt sicut in tempore vel in nunc tem poris: tamen sm substãtiã sunt necessaria: ⁊ quo ad hoc eter na quidẽ sunt intransmutabilia: eo ꝙ nõ ↄtinentur quo ad substantiam sub tempore: neqꝫ esse eoꝝ sub tempore mensu ratur: huius autẽ signũ est: q2 nihil patiunt a tempore sicut ea que sunt in tẽpore. ¶ Dubitabit autẽ aliquis fortasse an alie res que sunt generabiles ⁊ corruptibiles sunt in tẽpore sm substãtiam ipsaꝝ: hoc aũt videt eo ꝙ substãtia ipsarum trãsmutat: ⁊ ita aliquid abijcit in preterito: ⁊ acquirit aliqđ in futuro. ¶ Ad hoc dicũt quidam ꝙ suba eoꝝ est in nũc tẽ poris: eo ꝙ vna manet substãtia ipsoꝝ sm ꝙ ↄsiderat in pn cipijs substãtialibus heri ⁊ hodie ⁊ cras: lꝫ quo ad variatio nẽ qualitatũ sit in tempore: q2 in illis ↄtinuã recipit variatio nẽ: vnde etiã dicit Arist. in 5° physicoꝝ: ꝙ non est eadẽ sani tas in mane ⁊ in vespere. Sed si quis subtiliter itelligat ⁊ in tus inquirat substãtia taliũ variat si accipiatur in esse physi co: habẽt enim talia formã in mã trãsmutabili: ⁊ ideo reci piunt in substãtialibus variationẽ: cuius signũ est: q2 paula tim corrumpunt ⁊ opera sua debilitantur: sed tamen bene ↄcedendum videt ꝙ substantia taliũ est in momento tem poris: eo ꝙ ipsa est vt vna ⁊ vt plura hꝫ esse variata sicut va riat temporis nunc. ¶ Nec aliquo modo ↄcedendũ videt ꝙ substãtia imutabiliũ corpoꝝ sicut sũt corpora celestia sint in nũc tẽporis sm ꝙ est nũc tẽporis: q2 substãtia coꝝ in for mis nullã recipit variationẽ cũ nũc ↄtinue variet; ⁊ iõ sub stantia sm ꝙ est lata: siue sm ꝙ fertur est in nũc tẽporis: cuꝫ supra ꝓbatũ sit sm doctrinã Arist. ⁊ peripatheticoꝝ ꝙ nunc tẽporis est numerus eius qđ fertur sm ꝙ fertur. Quod aũt sit mensura taliter mutabilium in substantia: in fine tractatus de tempore ostendetur.

¶ Cap. ii^m. Qualiter quiescentia ⁊ non existentia sint in tem pore: ⁊ de distinctione preteriti ⁊ futuri.

Quoniã aũt tẽpus est mẽsuratio motus vt diximus: erit etiã idẽ tẽpore metrũ siue mensura quietis sm accidẽs: hoc est sm ꝙ priuatio refertur ad ha bitũ vel mensura priuationis ad mensorã ha bitus. Omne enim sm nãm quiescens est tẽ porale ⁊ in tempore: nõ enim nos ita dicimus aliquid eẽ in tempore sicut aliquid dicimus esse in motu: q2 tunc oporte ret ꝙ id qđ esset in tempore necessario moueretur: sicut id qđ est in motu necessario mouetur. Diximus enim supra ⁊ probauimus ꝙ tempus nõ est motus: sed numerus motus. In numero aũt motus põt aliquid esse qđ non est in motu ipso: ⁊ precipue in numero motus est quiescens qđ sm ꝙ est quiescens est relatũ ad motũ. Non enim dicimus oẽ mobi le quiescere sm nãm: sed tñ id qđ est aptum natum moue ri sm nãm: cũ tñ sm actum priuatum sit motu: sicut est ter ra lapis ⁊ huiusmodi. Si aũt aliquid esset oino imobile: ita ꝙ nullã possibilitatẽ haberet ad motũ illud nõ esset in tẽpo re sm ꝙ huiusmodi: sicut iam infra ostendet. Sicut autem iam ante diximus rem esse in tempore: est esse rem in quo dam numero: esse aũt rem in numero nõ est esse aliquid nu meri essentialiter ↄiunctum numero: sed potius esse quen daꝫ numeꝝ rei ⁊ mensurari esse ipsius a numero in quo est: q̃re si hoc est esse sub tẽpore: ⁊ tẽpus mẽsorat id qđ mouet: tunc opꝫ etiã ꝙ mẽsuret quiescens sm ꝙ est quiescẽs: mẽsu rabit ergo motũ eius qđ mouetur: ⁊ quietem eius qđ quie scit: sm ꝙ sunt quanta quedam: q2 nihil mẽsurat nisi sm ꝙ est quãtũ quoddã existẽs: hoc eni modo nõ sunt tota simul: sꝫ aliqđ abijcitũr in p̃teritũ: ⁊ aliqđ acqrũt i futuꝝ: ꝓpter qđ cadit circa ipsa tẽpus: ⁊ hoc est veꝝ de omni quiete: siue sit quies in forma: siue quies in loco: ⁊ ideo etiã lõgitudinem quietis mẽsuramus dicẽtes ꝙ a motu quieuit per tres an nos vel plus vel minus: aut quiescit p octo menses: vel plus vel minus. ¶ Patet igit ꝙ id qđ mouetur non simpliciter sm ꝙ est substantia quedam erit mensurabile sub tempo re: quia tunc substantia corpoꝝ celestium caderet sub tem pore qđ non ↄtingere superius ostendimus: sed cadet sub tempore sm ꝙ quantum aliquod est: cuius quantitatis non omnes partes sunt simul: ⁊ hoc est sm ꝙ motus ipsius quan tus est quantitate successiua. ¶ Ex his aũt per cõtrapositio nẽ ostẽdit ꝙ illa que neqꝫ mouent sm nãm neqꝫ quiescunt

Tex. t. c. 116.

Tex. t. c. 117.

Nõ pulchra dubitationẽ de substantia generabili an in tẽ pore mẽsure tur in centro vt voluit iste doctor in tẽpis momẽto.

Tex. t. c. 118.

Tex. t. c. 119.

non sunt in tempore. Si enim omne esse qd est in tempore mouetur vel quiescit tunc per ꝯuersam per ꝯtrapositionem qd neqȝ quiescit neqȝ mouet̃ nõ est in tempore. Causa autẽ huius est ꝙ in tempore esse est a tempore mensurari ⁊ pati aliquid a tẽpore: tẽpus enim est mensuratio motus ⁊ quietis: ergo qd nõ sic mensuratur ⁊ patitur vt sub motu ens: vel quiescens a tempore non mensurat̃. Manifestũ igitur ex dictis est: quia neqȝ qd nõ est omne erit in tempore: sicut enim non omne qd eẽ est in tempore: ita neqȝ omne qd non est. Id enim qd ita non est ꝙ nõ ꝯuenit ipsuȝ aliter habere se q̃ nõ esse non est in tempore: sicut id falsum qd est impossibile: vt diametrũ esse lateri symetrũ: vniuersalr̃ enim ũ mensura est tẽpus motus p se: alioꝝ autẽ que non mouent̃ per accidens hoc est sm̃ ꝙ referantur ad motũ: tunc manifestuȝ est ꝙ oibus illis quoꝝ esse mensurat inerit esse in motu: ũ per se sunt in tẽpore: vel esse in quiete si sunt in tempore per accidens. Sũt aũt mobilia nõ existentiuȝ ⁊ existentiũ quecunqȝ generabiliũ generant̃ aliqñ de non existentibus: vel corrũpunt̃ de existentibus: ⁊ vniuersalr̃ que aliquãdo quidẽ sũt: aliqñ aũt nõ sũt: talia oia necesse est esse in tẽpore: ⁊ nõ alia: est enim sicut diximus tẽpus plus eis que sunt in tẽpore ⁊ excellens esse ipsoꝝ ⁊ est mẽsurãs esse eoꝝ subaȝ ⁊ quantitatẽ. Quedã aũt de numero eoꝝ que nõ sunt quecunqȝ ꝯtinet tẽpus vt mẽsurãs. s. erãt qdẽ in preterito finito: vt Homerus erat aliqñ: alia vero erũt in futuro finite: sicut ꝯceptus iaȝ aliqñ nascet̃: vtraqȝ eni istoꝝ ꝯtinet tẽpus. Et si aliqua sũt que sunt ambo: hoc est preterita ⁊ futura: illa ⁊ erant ⁊ erunt sicut illa que iterantur siue corruptibili substantia siue incorruptibili: corruptibili quidem substantia: sicut si nubes fuit postq̃ terra madefacta euaporauit sursum: necesse est etiaȝ nubem adhuc ex illa causa fieri: ⁊ hec sunt preterita ⁊ futura eadẽ existentia sm̃ substãtiã: substantia aũt incorruptibili reiterat̃ sm̃ preteritũ ⁊ futuꝝ: sicut ortus ⁊ occasus stellaꝝ ⁊ eclipses ⁊ ꝯiunctiones: ⁊ preuentiones ⁊ oppositiones stellaꝝ ⁊ planetaꝝ. Sed obseruandũ est ꝙ ea que sunt in preterito quedã sunt in preterito finito ad presens: quedã aũt in preterito finito ad preteritum qd finitur ad presens: ⁊ quedam sunt in preterito quod nõ finit̃ ad presens: sed includit ipsum nõ finitũ ad ipsum. Illa aũt que sunt in preterito finito ad presens: ita ꝙ presens sit circa actus preteriti: dicunt̃ in preterito perfecto esse: sicut cũ dicitur Homerus fuit: vel Uirgilius scripsit eneida. intelligit̃ enim existẽtia Homeri ⁊ scriptura Uirgilij iam esse finita ad presens. Illa aũt quorum esse finitur nõ ad presens sed ad preteritum perfectum: qd finitur ad presens: sunt in preterito plusq̃perfecto: sicut dicit̃ ꝙ bella Troie fuerũt quãdo scripsit Uirgili⁹ eneida. Quoꝝ aũt existentia includit presens ⁊ non terminatur ad ipsum sunt in preterito imperfecto: sicut dicit̃ ꝙ sortes legebat viuente Platone. Quecũqȝ aũt sũt in futuro dupliciter sunt in ipso: aut enim sunt in futuro finito: aut infinito. In futuro finito dicunt̃ esse quecũqȝ iam sunt in ꝓpria materie concretione ⁊ ordinatione: sicut homo futurus est: qñ iam cõcretum est sperma cũ sanguine mẽstruo. Quecũqȝ aũt nõ sunt nisi in mã prima ⁊ in potentia infinita: sunt in futuro infinito: ⁊ non magis sunt futura q̃ non futura: ⁊ ideo non est futuꝝ nisi qd inchoat a presenti in materie ꝯcretione ⁊ ordine cause: sicut sunt futura que sunt in ordinatione cursus superioꝝ tñ: sicut sunt eclipses ⁊ similia illis: vel que sũt in ordinato cursu superioꝝ: ⁊ cõcretione materie inferioꝝ: sicut futurus est homo qui iam ꝯceptus est in semine. Quecũqȝ aũt sunt non entia que nõ ꝯtinet tẽpus: sicut sunt impossibilia illa nequaq̃ sunt vel erant in preterito vel erunt in futuro. Sunt aũt huiusmodi de numero eoꝝ que nõ sunt: quoꝝ opposita semp sunt: ⁊ necessaria sunt: sicut diametron eẽ asymetrõ semp est ⁊ quodã modo eternũ est: ⁊ ideo hoc neqȝ est neqȝ erit in tẽpore: nec oppositũ eius qd est esse diametron symetron: hoc eni semp nõ est: sicut illud semper est qd est ei oppositũ: ꝯtrarie enim opponunt̃ semp esse ⁊ nũq̃ esse. Ea aũt que sunt de numero taliũ nõ existentiũ ꝙ ꝯtraria eoꝝ nõ semp sunt: sed aliqñ sunt: aliqñ quidẽ nõ sunt illa sũt nõ existẽtia que possunt esse ⁊ non esse: ⁊ talia sunt gñabilia ⁊ corruptibilia: ⁊ est generatio ipsoꝝ ⁊ corruptio: ⁊ ideo talia sunt iam in ordine materie: ⁊ causaꝝ mouentiũ ad esse ipsoꝝ: ⁊ ideo talia sunt in tẽpore futuro finito vel infinito: sicut ante diximus: Utrum autẽ ea que semper sunt ⁊ que nũq̃ sunt habeant mensuram aliquam: ⁊ an sint eterna posteri⁹ erit determinandum.

Cap. 12m. De distinctione acceptionis ipsius nunc.

Postq̃ Aũt iam diximus de his que sũt in tempore: sicut in numero quodam: tunc etiam bonum est ꝙ dicamus etiam de his que sunt in tempore sicut aliquid temporis ex nã: sicut est nunc ⁊ tunc: ⁊ iam ⁊c. que in sequentibus determinantur. Primo autem inter ista dicemus de nunc ipso: eo ꝙ hoc ad tempus substãtialius se habet q̃ alia. Intelligendum igitur ꝙ nunc temporis duplr̃ dicit̃. s. sm̃ ꝙ est numerus ei⁹ qd fertur: ⁊ sm̃ ꝙ accipitur vulgariter: sm̃ ꝙ ipsum dicit qñ quoddam relictum ex tempore qd propinquuȝ est presenti. Et primo quidem modo sm̃ ꝙ. s. est numerus eius qd fertur vel mouet̃ est ipsum nunc cõtinuatio tẽporis sicut prius dictũ est in prehabitis: ꝯtinuat enim sicut indiuisibile cõmune ꝑteritũ tẽpus ⁊ futuꝝ: ⁊ vniuersalr̃ hoc modo loquendo est ipsum terminus temporis indiuisibilis. Est eniȝ huius quoddam principiũ qd est futuꝝ: ⁊ huius finis qd est ꝑteritum. Et vt hoc melius intelligat̃ opȝ scire ꝙ sicut diximus in prehabitis ptes tẽporis duplr̃ accipiunt̃. s. sm̃ ꝙ sunt sub forma ꝯtinui tñ: ⁊ sm̃ ꝙ sunt sub forma discreti: ⁊ primo quidem modo nõ differũt sm̃ rõnẽ preteriti ⁊ futuri. Sed sunt homogenee partes ꝯtinui tẽporis ⁊ hoc mõ accipiunt̃ substãtialiter: ⁊ nõ habẽt diuisionẽ sed ꝯtinuationẽ in ipso nunc indiuisibili qd est ꝯtinuatio partium: ⁊ hoc solo mõ se habȝ nũc in nã tẽporis: ⁊ hoc mõ est vnũ in toto tẽpore sm̃ subaȝ: ⁊ hoc solo mõ est de tẽpore vt ipsum nũc ⁊ preteritũ ⁊ futuꝝ sunt sm̃ quid. s. sm̃ ꝙ hñt ad ipsum nũc ꝯtinuationẽ. Est aũt accipere partes tẽporis sm̃ ꝙ stant sub forma discretionis: vt ostendimus supra: ⁊ sic nũc est inter causas diuisionũ: eo ꝙ ipsum variat̃ in esse ⁊ diffinitione ⁊ efficit̃ principiũ futuri ⁊ finis preteriti: finis enim ⁊ principium opponunt̃ ⁊ oppositas habent diffinitiones: ⁊ sic per diuersos respectus efficitur idem nunc principiũ ⁊ finis: nihil enim est incõueniens ꝙ vnum ⁊ idem in substãtia per diuersos respectus participet opposita sm̃ formam ⁊ diffinitionẽ: tamen rõ qua ipsum est diuisiuũ nõ ita manifesta est in ipso nunc: sicut est in puncto: manente ⁊ fixo in ꝯtinuo. Sed tamen diuidit potentia. Dico aũt potentia diuidere ipsum nũc duobus modis: vno quidem modo ꝙ nunc sit in potentia: sicut punctum est in actu: cũ enim diuidit ipsum nunc: tunc nõ potest idem bis remanere demonstratũ semel. s. in preterito ⁊ semel in futuro: quia iam supra ostendimus ꝙ nihil est in actu de preterito ⁊ nihil est in actu de futuro: ⁊ ideo nũc qd est huius principium: ⁊ huius finis: nõ est actu bis idẽ: sed in potentia. Et hec est sententia Auer. eo ꝙ in arabica trãslatione dicit Aristo. ꝙ ipsum instans est punctus potentia. Hoc. n. ipse dicit esse dictum eo ꝙ instans sit in potentia ⁊ non in actu: quia non est fixũ: punctũ autẽ quia fixum est ⁊ manens: ⁊ ideo est in actu ⁊ sic instans sm̃ veram similitudinem est punctus in potentia. Alio aũt modo intelligit̃ vt puto verius: quia cum sint duo actus ipsius nunc: vnus ibi est ꝯtinuare: ⁊ alius qui est diuidere: continuat quidem ipsuȝ nunc prout accipitur actu existens in tẽpore ⁊ in partibus eius sm̃ ꝙ stant sub forma cõtinuitatis: actus autem qui est diuidere non est ipsius nunc nisi in potentia accepti. Et hoc duobus modis: aut in comparatione ad nostrum intellectum. s. inquantũ nos ꝑ ipsum diuidimus tempus: aut in comparatione ad aliquem motum inferiorem qui est in tempore ⁊ terminatur ad nunc aliquod temporis. Et hoc non est in substãtia ipsius nũc: quia si ipsum nũc actu aliter diuideret tempus vniuersale cũ omne ꝯtinuum actu sit finitum ad indiuisibile diuidens opȝ ꝙ totum tempus actu esset finitum ad nunc diuidens: ⁊ aliud tempus inchoaret actu post ipsum: ⁊ sic tempus interrũperet̃: ⁊ hoc est falsum. ergo falsum est ꝙ sit actu diuidens tempus ipsum nunc. Et iste est intellectus Auicenne: ⁊ puto ꝙ verus. Sic ergo patet qualiter nunc per id quod actu est cõuenit ei continuare tempus: per id autem quod est in potẽtia conuenit ei diuidere. Inquantum autem huius est diuidens sic absqȝ dubio sicut diximus aliud ⁊ aliud est esse in tempore: propter hoc ꝙ partes temporis non permanent.

Tex. t. c. 110.

Tex. t. c. 111.

C. 6. 111.

Nota quõ intelligat dictũ Auer. ꝙ instans est punctus in potentia.

Inquātum ſic copulat ſemper eſt idē in toto tempore: ſicut & vnitas ipſius qđ fert̄ que eſt ſemp vna in toto motu. ¶ Hu ius autē ſimile in lineis mathematicis eſt. In illis.n.nō ſem per eſt idem punctū ſm intellectū diuidens lineas: punctū enim diuidentiū aliud & aliud eſt ſemp ſm rōnē: q2 eſt in rō ne finis & etiā rōne principij. Scđm aūt qđ eſt vnū cōmune ſic eſt ꝯtinuans: & idē pēnitus terminus cōis duoꝝ. Conti nuum eni eſt cuius partes ad eundē terminū copulant̄: ſic etiā nunc ipſum ſm ꝙ eſt tēporis diuiſio aliud & aliud eſt in potentia. Scđm aūt ꝙ eſt ꝯtinuatio terminus cōis eſt veri uſq3.ſ.preteriti & futuri: & eſt vnitio & copulatio eoꝝ. Eſt aūt idē in ſubā: & ſm idē hoc eſt vt idiuiſibile in ꝯtinuo acceptū qđ eſt vnitio & diuiſio tēporis: ſed tñ eſſe ſuum formale: ſm hec duo nō eſt idem: vt p3 ex prehabitis. Hoc igit̄ mō dicit̄ nunc primo acceptū: ſicut aliquid tēporis eſſentialr̄ ꝯiunctū

Tex.t.c.122.

tēpori etiā. ¶ Nunc aūt qđ accipit̄ vulgariter eſt qđ qđ re linquit̄ ex tēpore qđ eſt vicinum pñti qñ tēpus eius qñ dicit ipſum nunc ꝑpe preſens in preterito vel in futuro ſicut dici mus de forte: q2 veniet nunc: q2 hodie veniet: vel q2 venit Plato nunc: q2 hodie venit: ita ꝙ tēpus cuius qñ dicit nūc remouet̄ a preſenti nunc per vnum diem. Bella aūt que fa cta ſunt in Ilion que fuit turris Troie: nō dicimus facta eē nunc: nec diluuium dicimus eſſe factū nunc: q2 l3 totum tē pus preteritū ꝯtinuet̄ ad preſens nunc: tñ tēpus bellorum Troie & diluuij nō ſunt ꝑpe nūc pñs. ¶ Sciendum etiā ꝙ quidā diſtinguunt inter inſtās & nūc dicentes ꝙ nunc dicit ſubſtantiam tēporis. Inſtās aūt dicit id qđ eſt ſub forma p̄ ſentialitatis: & hoc eſt idem qđ nunc l3 differat rōne ab ipſo. ¶ Alij aūt dicūt ꝙ inſtās dicit̄ quaſi non ſtans: & ideo dicit ipſum nūc pnt eſt ſub fluxu: & ſic iteꝝ idem eſt cū ipſo nūc in ſubā: l3 differat rōne. ¶ Hec igit̄ dicta ſūt de ipſo nunc ad preſens: inferius aūt cōparabimus nunc temporis ad nunc eternitatis: querentes Utrum idem ſit illi vel non: & alia q̄ dam de eternitate dicemus.

¶ Cap.13m. De tunc: & verū tēpus vnū vel plura ſit: & vtrum finitū vel īfinitū: & de olim: & de modo: & de repēte.

Tex.t.c.123.

Ipſum Autē qđ dicimus tunc eſt tem pus determinatū ad pñs nūc ſiue accipiat̄ in preterito ſiue in futuro: eſt eni tunc dicimus qñ relictū ex tēpo re diſtāte a pñte nūc qđ ꝯtinuat̄ ad ipſū ſi cut dicimus ꝙ tūc eſt deſtructa Troia: & tunc erat diluuiū: vel tūc capiet̄ ciuitas: op3 eni ipſū tunc inclu di quidē ad pñs nunc: qđ p3: q2 cū querit̄ qñ deſtructa eſt Troia: dicimus tali die: talis menſis: talis anni: qui cēteſi mus vel milleſimus eſt ad pñs nūc: & tūc dies determina tur per mēſem: & mēſis per annū: & annus per numeꝝ dierū oſtēdit ꝯtinuationē ad pñs. Et ſimilr̄ eſt de qñ qđ dic̄ tūc in futuro remoto ab hoc pñti. Quādo igit̄ qđ dicit tūc op3 habere quātitatē notā tēporis ex quo relinquit̄ & quantitas eius eſt a nūc qđ eſt ꝑncipiū facti vſq3 ad nūc ad qđ finit̄ fa ctū: ſicut dicimus ꝙ bella Troie fuerūt tūc: & intelligitur ꝙ tribus annis durauerūt: vel plus vel minus ſm ꝙ durauit bellū illud: quātitas ergo eius erit a primo nūc qđ eſt princi pium facti ad poſterius nunc qđ eſt poſt ipſum: & ecōuerſo a poſteriori nūc in primū. Sic igit̄ p3 ꝙ tūc ſemper dicit tēpus

Tex.t.c.124.

determinatū & finitū. ¶ Et ex hoc tunc ſurgit q̄ſtio. Si eni3 nullū tēpus eſt qđ nō ſit tūc & determinatū mō predicto: tūc videt̄ ꝙ oēs partes ſint determinate & finite: qđ aūt cōponi tur ex finitis eſt finitū: ergo oē tēp9 eſt finitū. ¶ Querimus ergo verū deficiat aut nō: oē.n.finitū deficiet ꝯtingēs finem quo finitū eſt: & ſic videt̄ tēpus deficere: videt̄ aūt nō defice re per hoc ꝙ ſemp eſt motus: cuius numerus eſt tēpus. Si aūt nō deficit tēpus nō deficiēte motu: tūc querimus vtrum ſic nō deficiat: q2 manet ꝑ ſucceſſionē regenerātū ſemp aliud & corruptū ſicut ſuccedēdo ſibi manet motus gñatio & corru ptio an ita manet ꝙ reiterat̄ idē incorruptibile manēs: ſicut reiterant̄ ſupcileſtia in motu circulari. ¶ Quod autē dicit

Cō.124.
Nota q̄liter rōnes Auer. ſoluant̄ qbus ꝓbare nitit̄ tp̄s eternū eē

Auer. de hac q̄ſtione falſum eſt & nullius valoris: probat eni nō corrūpi tēpus: eo ꝙ omne qđ corrumpit̄: corrumpit̄ in tē pore. Si ergo tēpus corrumpit̄: corrumpit̄ in tēpore: ſed tē pus in quo aliqđ corrumpit̄ nō corrumpit̄: ergo tēpus ma net incorruptū poſtq̄ eſt corruptū: hoc aūt eſt impoſſibile: er go & hoc eſt impoſſibile ꝙ tēpus corrumpat̄. ¶ Adhuc aūt dicit Auer. ꝙ neceſſe eſt poni tēpus ab eo qui deſtruit tem pus. Deſtructio eni tēporis erit aliqñ: ergo in tempore ſicut ꝓbatū eſt: ergo ponit̄ tēpus. Idem aūt eſt ſi dicat tēpus in cepiſſe cū celo & mundo: ſicut dixit Plato: tēpus eni nō fuit ante mūdū: & tñ veꝝ fuit ante mundū futuꝝ eſſe tempus: ergo tēpus fuit ante tēpus. ¶ Iſte.n.rōnes colligunt̄ ex di ctis Auer. qbus ꝓbat tēpus eſſe eternum: & nō poſſe incipe vel incepiſſe aliquādo: vel etiā deſinere. Et iſte rōnes nulli us valoris ſunt: q2 qui ponit tēpus deſtrui vel corrūpi: ipſe nō ponit hoc fieri in tēpore. Generatio enim & corruptio ſu munt̄ duplr̄.ſ. ꝑprie & cōmuniter: ſiue ſm quid ꝑprie quidē ſm ſe non generatur aut corrumpit̄ niſi ſubā: ſm quid autē generatio & corruptio accidētiū: ſicut eſt corruptio motus in fine motus: poſt quē non eſt plus de motu. Ita etiā ponem9 corrūpi tēpus in vltimo nunc tēporis: poſt qđ nō eſt plus de tēpore: & ideo prima rō nihil valet oīno. ¶ Ad aliā aūt dicē dum ꝙ deſtruens tēpus nō ponit tēpus: cū nō ponat ipſum deſtrui in tēpore: ſed potius in ſuo fine. Sicut in omni cōti nuo eſt ꝙ nihil eſt de ꝯtinuo vltra finē ipſius. ¶ Adhuc aūt qđ dicit ante mundū fuiſſe tēpus: eo ꝙ veꝝ fuit mūdū fore dicēdum ꝙ mundū fore nō fuit ante mundū: neq3 veru3: neq3 falſum: eo ꝙ nō erat enunciabile. Si.n.fuiſſet enunciā bile: aut eſſet in aptitudine rei & cōpoſitione que enūciatur: aut in aptitudine enūciantis: neutrum autē iſtoꝝ fuit ante mundū: q2 nec res erat que enunciāda eſſet: neq3 reꝝ com poſitio: neq3 etiā enunciās: niſi forte dicat̄ ꝙ fuit in mēte di uina. Sed ſi hoc ponit̄ tunc non erat in eo ꝯditio tēporis ali qua neq3 cōpoſitio: q2 qđ eſt in mēte diuina ſubā dei eſt: vt probat Ariſt. in 11° prime phīe. ¶ Propter hoc hanc qōnem

Tex.t.c.124.

ſoluemus aliter dictis Ariſt. innitentes: dicimus igit̄ ꝙ ma nifeſtum eſt ex predictis ꝙ ſicut motus eſt: ſic eſt etiā tēpus: vnū ſiquidem motus vnus & idē ſit aliqñ: tūc etiā tempus qđ eſt eius numerus erit vnū & idē. Si aūt motus nō ſit vnus & idē tunc etiā tēpus nō erit vnū & idē. Cōſtat aūt ꝙ mot9 cir culi eſt vnus & idē ſemper reiteratus ſm circulū: ergo etiā ſi tēpus accipit̄ numerus illius erit vnū & idē tēpus reitera tū: vt numerus circulationis. Rectus aūt motus nō eſt idē & vnus: & ideo tēpus qđ eſt numerus illius nō eſſet vnum & idē: niſi in alio eſſet ſicut in ſubiecto: hoc eſt in primo mobi li ſicut diximus ſuperius. ¶ Et ideo ſicut punctū recte linee

Tex.t.c.125.

eſt: ſic ꝙ eſt principiū nō eſt finis: & aliud ſic eſt finis ꝙ nō eſt ꝑncipiū. Sic eſt etiā de tēpore ſibi adiacēte ꝙ ipſum finitur ad nūc qđ eſt tñ finis: & principiat̄ ad nūc qđ eſt tñ ꝑncipiū. Sed in circulo nunq̄ eſt accipere punctū ꝙ nō vnū & idem extiꝰ ſit principiū & finis. Cū ergo nunc talis puncti moti ſit numerus nō pōt accipi nunc in toto tēpore qđ nō ſit ꝑncipiū futuri & finis preteriti: q2 ſicut diximus in prehabitis nō po teſt vnū & indiuiſibile nūc eſſe principiū & finis eiuſdē: ſ3 op3 ꝙ reſpiciat diuerſa ſ. rōne finis ꝑteritum in rōne principij futuꝝ: hec aūt nō ſunt oppoſita reſpectu diuerſoꝝ: ſicut eni3 periferia circuli in eadē linea indiuiſibili ſm latitudinē h3 ambitū: hoc eſt ꝯcauū & planū hoc eſt ꝯuexū: que due forme ſunt: & quodāmodo oppoſite: & hoc nō eſt incōueniens eo ꝙ vnā habeat ad intus: & aliā ad extra: ita nō eſt incōueniens tēpus in vno indiuiſibili habere rōnem principij & finis re ſpectu diuerſoꝝ.ſ.ꝑteriti & futuri. In hoc ergo ſemp videt̄ eſſe alteꝝ tēpus: q2 nō eſt eiuſdē principiū & finis ipſiꝰ nūc: q2 ſm hoc oppoſita ineſſent eidē & ſm idē: p3 igitur ꝙ nunq̄ deficit: ſicut circulus nō deficit eo.ſ. ꝙ ſemp eſt.ſ. in ꝑncipio & fine: quicquid aūt in principio & fine eſt nunq̄ deficit: tem pus aūt ſm ꝙ agit̄ ab ipſo nūc: ſemp eſt in principio & fine: ergo nunq̄ deficit: & nō ꝓbat̄ ex iſta rōne niſi ꝙ tēpus in mo tu circulari manente ipſo nō pōt deficere: ſed ſi deficiat mo tus abſq3 dubio deficiet tēpus: niſi forte remaneat vt nume rus recte motionis. Hec igit̄ ſunt dicta de ipſo tunc: & de tē

Tex.t.c.126.

poris infinitate. ¶ Ipſum vō qđ dicit̄ iam dicit qñ in prete rito & futuro qđ relinquit̄ ex tēpore qđ ꝓpinquū eſt preſenti indiuiſibili: ſicut dicimus qñ vades: & rñdet̄ iam: q2 ꝑpe eſt tēpus in quo futuꝝ eſt vt eamus: & qñ iuiſti: rñdet̄ iam iui: q2 non eſt ꝓcul ab ipſo nūc in preterito. Ilion aūt ſiue Troiā deſtructā non dicimus iam eſſe: q2 tēpus deſtructionis eius multū ꝓcul eſt a pñti nunc. ¶ Ipſum aūt mō ſimilr̄ eſt qñ

Tex.t.c.127.

qđ relinquitur ex tempore preterito qđ prope nunc preſens eſt: ſicut dicimus quando veniſti: & reſpondet̄ modo veni: ſ.

ſit tēpus

fit tempus adueniens primum psenti nunc. ¶ Olim autem est quādo qđ relinquitur ex tēpore preterito qđ longinquū est a psenti: sicut dicimus ꝙ olim fuit diluuiū. ¶ Repēte autē fit qđ in se duo hꝫ. s. breuitatē tēporis in quo fit: ⁊ insensibilitatem tēporis cuius quātitas sentiri non pōt. Sic ergo exposita est diuersitas ipsius quando qđ relinquitur ex preterito ⁊ futuro. Ex preterito quidē: siue fuerit remotū a presenti: siue propinquū. Ex futuro autē non est nisi propinquū: qꝛ id qđ remotum est a presenti nunc non habet ordinationē in materia: ⁊ hoc est de quando mēsurabili. Quādo autē non mensurabile a nobis est qđ relinquitur ex tēpore imperceptibili. Et lꝫ alia multa sint que importāt diuersitatē eius qđ est quādo: tñ ois alia diuersitas reducitur ad istā. Si enī significatur quando: aut significatur cōiter put relinquitur ex preterito ⁊ futuro: ⁊ tunc significatur per iam ⁊ tunc: vnū quidē iuxta presens propinquū: alterum iuxta remotū: aut significatur per distinctionē preteriti tñ ppinque vel remote: tunc significatur per modo ⁊ olim: futurum autē propter causā predictam non habet hanc distinctionem: aut significatur a presenti: ⁊ tunc aut significat ab ipso prout est diuisibile: vel prout est indiuisibile: ⁊ primo quidē modo significatur per nunc vulgariter acceptum: quia etiā presens est cuius pars preterijt: pars quoqꝫ futura est: ⁊ ps est in instanti. Secundo autem modo significatur per nunc qđ est continuatio temporis ⁊ diuisio. In comparatione autem ad nos est significatum pro repente.

¶ Cap. 14m. Qualiter tempus est causa corruptionis.

Tex. c. c. 128.

Uia vo superius diximus ꝙ tps de natura sua magꝭ est causa corruptionis ꝙ generatiōis: opꝫ nos hic redire ⁊ assignare causam dicti illius. ¶ Dicimus ergo ꝙ tempus est numerus mutationis ⁊ motus: ⁊ coniunctum illi per modū quē diximus supra: ois autē mutatio in eo ꝙ numeratur a tēpore: hoc est per prius ⁊ posterius remouet ⁊ abijcit aliquid a natura eius qđ mutatur: vnde etiā gratia mutationis in tempore fiūt oia ⁊ corrūpuntur: propter qđ etiā quidā Phōrum dixerunt tēpus esse sapientissimum: eo ꝙ qui processerunt in tēpore multa sunt experti. Experimentū enī īdiget tēpore multo. ¶ Pithagoras autē Paron penitꝰ indisciplinabile dixit esse tēpus: eo ꝙ memorie sensū sunt sicut ruinosa edificiorū que construi non possunt ppter naturalis principij corruptionē: ⁊ ideo in tēpore magis obliuiscūtur hoīes ꝙ addiscāt: ⁊ hic rectius dixit ꝙ priores qui dixerunt tēpus esse sapientissimū. Igitur manifestū est per auctoritatē Paronis ꝙ tps est magis per se causa corruptionis ꝙ generationis: sicut dictū est prius. Cum autē multipliciter dicatur per se ⁊ causa sicut distigui habet in. 5. libro prime phīe: voco hic per se qđ accidit per id cui tēpus semper ⁊ per se cōiungitur. Causa autē dicitur: qꝛ per hoc ꝙ est materia numeri qui numerus est tēpus: hoc est prius ⁊ posterius in mutatiōe fiūt sicut causantia corruptionē. ¶ Mutatio enī per se hec est gratia sui destructiua: qꝛ mutatio passio quedā est: aut non sine passione: sicut in. 3. libro superius diximus: que nō transmutaret nisi esset magis factiua ꝙ resistere possit id qđ patif: ⁊ ideo absqꝫ dubio abijcit a substātia patientis. Mutatio autē non est generationis causa ⁊ ipsius esse nisi per accidēs: hoc est per formā ⁊ actum generantis que forma ⁊ actus non sunt in patiēte fm ꝙ patiēs: sed potius extra ipsum a gñante fm ꝙ illud est generans: lꝫ forma similis illi fit in patiēte potētia: sicut demōstratur in primo libro sciētie huius. Signum autē huius est ꝙ nihil fit aut generatur nisi moueatur ab aliquo sibi cōuenienti: ⁊ aliquid agat in ipsum qđ est extra ipm. Sed ipsum qđ corrūpitur: corrūpitur a cōtrarijs agentibus in ipso: etiā cum nihil oino moueatur ab extrinseco. ¶ Et cum res sic deficit ex seipsa: hoc vocamus maxime corruptionē que est sub tēpore: tale enī antiquatur ⁊ senescit: ⁊ ex hoc ppe interitū est: at vo neqꝫ hanc corruptionem pprie tēpus facit. Sed accidit in tēpore fieri hanc corruptionē ppter mutationē quā mutat tēpus: sed tñ accidit per hoc cui per se cōiungitur tēpus. Generatio autē accidit per hoc ꝙ per accidēs se habet ad tēpus: hoc est per actū generantis: ⁊ ppter hoc ēt supra diximus ꝙ oia que sunt in tēpore aliqđ patiunf a tēpore: qꝛ

Nō q̄o mutatio est gñonis cā p accidens.

esse eoꝝ mēsuraf periodo qui excellit a tēpore: ⁊ hoc est qđ consueuimus dicere aliquē habere. 100. annos qui hꝫ defectū relictū a. 100. annis: ⁊ ideo etiā per accñs est cā disciplinē: nō enī per mutationē quā numerat est cā discipline sed p experimentū qđ accepisse cōuenit in multo tēpore ⁊ nō ex subiecto ipso tēporis qđ est cōpletio que per tēpus est variata. Jam ergo diximus ꝙ tēpus est: ⁊ qđ est per diffōnē ⁊ numerum: ⁊ quot modis dicimus ipsum nunc: ⁊ quid est ipsum tunc: ⁊ quid iam: ⁊ quid olim: ⁊ quid repente.

¶ Cap. 15m. Q: non solū motus localis: sed ⁊ omnis motus ⁊ mutatio sit in tempore.

Tex. c. c. 129.

His autē a nobis sic determinatis opꝫ nos ostēdere ꝙ omnis mutatio ⁊ ois motus est in tempore: ⁊ non solū motus localis sicut supra diximus. ¶ Adhuc autē duas inducemus rōnes: quarū vnā adducimus ex passiōe ppria motus ⁊ mutationis que a tēpore diffinif: alterā autē ex ipsis partibus tpis que sunt prius ⁊ posterius. Dicamus ergo ꝙ omne velocius ⁊ tardius in tpe sunt: ois autē motus ⁊ mutatio sunt velocius ⁊ tardius: ꝫ ois motus ⁊ mutatio sunt in tēpore. Dico autē velocius moueri id qđ prius trāsmutaf in id qđ subijcif vel intēdif esse acqsitū in motu fm idem et equale spatiū ⁊ regularē: hoc est vniuocū: ⁊ per cōparabilē motū. Sicut dicimus motū cōparabilē esse motui in loci mutatione: si vtraqꝫ moueāf fm circulationē: aut vtrunqꝫ fm rectū. Sed motus rectus non est cōparabilis circulari: qꝛ non est in circulatione velocius ⁊ tardius fꝫ diuersas potestates circuli: sed in recto est velocius ⁊ tardius fm diuersas partes recte: qꝛ nālis in fine intendif in recto: ⁊ violētꝰ intendif circa pn̄m ipsius. Similr intelligendū est de cōparatione motuū alioꝝ. ¶ Ex diffōne autē velocis pꝫ etiā diffinitio tardi: tardū enī est qđ priuatiuū est velocis. Est enī tardū generalr qđ posterius mouetur in fm siue per motū intentū fm idē ⁊ equale spatiū ⁊ motū regularē: patet igif cum velocius ⁊ tardius plus cōueniant motibus ⁊ mutationibus ꝙ circulari ꝙ nō solū circularis motus in tpe est: sꝫ etiā alij motus ⁊ mutationes. ¶ Hoc autē etiā pbaf ex rōne prioris ⁊ posterioris que sunt in tēpore: cōstat enī oē prius ⁊ posterius in tēpore esse sicut ptes sunt in toto: prius enī ⁊ posterius dicimus eē distantiā ad ipsū nūc psens: ⁊ hoc quando prius ⁊ posterius sunt finiti. Diximus autē superius ꝙ ipm nūc est terminus pteriti ⁊ futuri: ergo qm ipsa nūc in tēpore sunt: tūc opꝫ ⁊ prius ⁊ posterius in tēpore eē que ad ipꝫ nunc terminanf. In quo enī est ipm nūc qđ est finis indiuisibilis in eodē oportet esse distātiā ipsius nūc. Sed differēter sunt in tēpore ipm nunc ⁊ prius ⁊ posterius: est enī nūc in tēpore sicut finis est finito: sicut pūctū in linea: prius autē ⁊ posterius sunt in tēpore sicut partes tēporis: ⁊ sicut ptes linee determinate ⁊ finite ad pūctum: per 3m autē modū dicif prius ⁊ posterius terminari ad ipsū nūc fm pteritū ⁊ futurū. In pterito enī dicimus prius qđ lōge distat ab ipo nūc: sicut dicimus diluuiū fuisse prius ꝙ bella Troie: ⁊ Platonē prius floruisse ꝙ Aristotelē. Posterius autē in pterito dicimus ꝙ ppinquius est ipi nunc: sicut bella Troie fuisse post diluuiū: ⁊ Aristotelem fuisse post Platonē. In futuro autem dicimus prius qđ ppinquius est ipi nunc: sicut dicimus crastinum ortū solis prius fore ꝙ meridiem crastinā: posterius autem in futuro dicimus qđ a presenti nūc remotius est. Sic ergo patet ꝙ oē prius ⁊ posterius est in tēpore: oēm autē motū ⁊ mutationem seqtur prius ⁊ posterius: ergo omnis motus ⁊ mutatio sunt in tpe: lꝫ enī nō sint in motibus ⁊ mutationibus que sunt ad formā: renouatio situs a qua nascitur prius ⁊ posterius in motu: tamē est ibi renouatio mobilis fm formā que est in cōtinuo fieri: ⁊ sic est ibi prius ⁊ posteriꝰ: cuius numerus est ipsum tempus: ⁊ est ibi vnitas mobilis variata fm esse cuius nūerus est ipsū nūc idem in substantia existens: ⁊ diuersificatum in esse. ¶ Sed obijciet forte aliquis quasdam mutationes non esse in tempore: qꝛ generatio que est acceptio forme substantialis non est in tempore: eo ꝙ ipsa est de non esse ad esse: ⁊ sic inter cōtradictoria quorū nihil est mediū: ⁊ ideo hec mutatio nō intercipit medium aut extremū: ergo ipsa non habet prius ⁊ posterius: ⁊ sic non est in tēpore. Silr illuminatio orizōtis

Obio Bā. l comēto. 129.

a sole non sentit esse in tēpore: nec etiam illuminatio domus a candela: et ideo non videtur universalis demonstratio inducta. ¶ Sed adhuc dicendū videtur quod finis continui non est continuum: sicut punctus non est linea: et nunc non est tempus. Similiter autem finis motus continui non est motus: neque est pars motus. Cum igitur sicut in fine primi docuimus generatio duobus modis dicatur: quarum una est ea que est motus et mutatio simul: et altera que sola est mutatio: et hec est finis alterationis cuiusdam. Dico ergo quod generatio que est finis motus: nō est motus: et ideo nō est in tēpore: sed est in nunc: sicut alibi ostensum est: et ideo de tali generatiōe non tenet prīinducta demonstratio: similiter est de illuminatiōe. Illuminatio enim non est nisi generatio luminis in diaphano ad rectam oppositionem illuminantis: et ideo cū ex parte diaphani nulla forma expellenda sit que sit contraria lumini: et ex parte illuminantis nihil exigatur ad generatiōem eius: nisi oppositio recta cōtingit generari lumen in toto orizonte ad ortum solis: et est illuminatio finis: vel cōsequens finem motus solis ad ortum: et ideo fit in instanti. Et eadē causa est de illuminatione domus a candela: patet ergo quod de omnibus his que vere sunt motus tenet demonstratio prehabita.

Solo eiusdē

Nota quod generatio dupliciter sumitur pro quo vide 6° phys. 59.

¶ Cap. 16m. Quare in omnibus sit tempus: et utrum tempus habeat esse extra animam.

T. c. cō. 130.

Dignum Est autē de cetero perscrutari duas questiones de tēpore: quarū una est qualiter tēpus se habeat ad aiam. Secūda autem est quare in omnibus videtur esse tēpus: et omnia videntur esse in tēpore: videtur enim esse in celo et in terra et in mari: et in omnibus que in eis sunt. Sed nos scdam inter questiones istas prius soluemus: eo quod ipsa naturalior sit quam prima. Dico ergo causam huius esse: quia motus est in omnibus. s. in mari: et in celo: et in terra: et in omnibus que in eis sunt: hec enim omnia mouentur potentia vel actu. Cuius probatio est: quia ipsa sunt in loco: locus autem queritur propter motum: sicut superius dictum est. Cum igitur tēpus sit quidam habitualis numerus motus: oportet quod in omnibus his sit tēpus: sed tamē nō in omnibus equaliter. Sed in celo tēpus est secundum actum: eo quod semper mouetur. In alijs autē secundum potentiam quādo quiescūt: et secundum actū quādo mouentur: tempus enim et motus et ea que ad motū referuntur sunt simul. ¶ Deinde reuertemur ad questionē primam: eo quod ipsa nō est naturalis: sed philosophie prime: ostēdere enim tēpus esse extra aiam vel in aia nō est de philosophia naturali que non cōsiderat tēpus: nisi secundum quod est numerus motus: tamē propter bonitatem doctrine ut melius sciatur esse tēporis: hec de hoc inquiremus. ¶ Dubitabit ergo aliquis utrū tēpus est aliquid cum non sit aia aut non. Cum enim non sit possibile esse aliquē numerantē nisi sit anima: videtur quod impossibile sit aliquid esse numerabile secundum actum numeratum existens: ergo etiam impossibile videtur esse numerus. Cuius probatio est quod numerus nō videtur esse nisi duplex. s. quo numeratur: qui est actio numerantis: et numerabile ipsum quod est numerantis materia circa quam est actio. Si autē nihil aptū natū sit numerare nisi aia: et nō omnis aia: sed anima intellectiua tantum: impossibile est tēpus esse si nō sit aia intellectualis. Quod autē nihil numeret nisi intellectiua aie tantum: patet per alia animalia que sui quantitatē et pullorum suorum quantitatē nō deprehendunt per numerum: sed homines tantum: videtur ergo nihil numerare nisi aia intellectualis tantum. Sed tunc nō oportet dicere quod tēpus est aliquādo: cum sit aia et nō habeat esse extra aiam: et tunc erit esse tēporis fictum: sicut esse chimere et tragelaphi: aut oportet dicere quod motus est cuius passio est tēpus: et si conuenit motum esse sine aia: tunc cōuenit tēpus esse per quendā motum sine aia: quia prius et posterius sunt in motu numerabilia quidem sine aia: sed non actu numerata sine aia: et ideo tēpus in potentia est sine anima: actualē autem accipit perfectionē ab aia numerante. ¶ Ecce hec videtur esse sententia Arist. et est expositio Auerrois de hoc qualiter tēpus se habeat ad aiam: et est imperfecta ut videtur mihi. Cuius ratio est: quoniam aia nunquam numerat aliquid nisi sit in ipsa principium numeri quod accipitur a rebus ipsis. Res autem ille non est materia numerabilis: quod patet ex eo quod aia quādo numerat uno denario numero canes et boues sunt canes et boues numerata: et aliquid quod est numeri species ponit aia circa canes et boues quod nō est aia: ergo ad numerare tria exiguntur. s. materia numerata: et numerus formalis: et aia efficienter et non formaliter numerās: ergo si nō sit aia adhuc numerus est secundum esse formale et secundum numerum numeratū: quia quo numeratur est duplex. s. quo numeratur efficiēter: et quo numeratur formaliter: nō ergo secundum potētiam solū est numerus nō existe aia: sed etiā secundum habitualem formā discretionis rerum numeratarum: et hoc modo penitus est et tēpus extra aiam. Et cū ad esse rei in se non exigatur nisi forma et materia non exigitur aia ad esse tēporis in seipso: sed aia actione numerantis ponit et causat tēporis deprehēsionem: et quo ad hunc actū nō est tēpus extra aiam. ¶ His autē habitis rōnes superius inductas nō est difficile soluere. Quod enim obijciunt quod mobile non est in veritate hic vel ibi: et cōparans hic ad ibi: sine ante ad post est aia: dicendum quod plus est in mobili quādo est in motu: et hic est cōtinua situs renouatio: et ideo non est hic et ibi stans sed fluēs: et ideo fluxus ille realis existit realiter tēpus. ¶ Et ideo patet quod falsum est quod tēpus non sit nisi momenta quin potius cōtinuū est tēpus inter momenta: sicut cōtinuus est motus inter quelibet duo puncta ante et post in spatio accepta. Et ideo falsa est illa imaginatio. Quod autē obijciunt de numero numerāte quē dicunt esse aiam: et de materia numerata: iam patet per antedicta quod insufficiēs est distinctio. ¶ Quod autē dicunt tēpus non esse nisi numerum motus aie irrisorium est: quia secundum hoc apud unū hominem esset tēpus: et nō esset apud aliū. Sed verū est quod motus aie est causa deprehensionis temporis: de hoc autem plura superius dicta sunt. ¶ Quod autem querunt de motu celi facile soluitur: quia in sequētibus habebitur quod tēpus ut in cā et in subiecto est in primo mobili. Et bene concedo quod nō est in motu primi mobilis secundum quod est expansus in toto celo. Sed prout in ipso secundum naturam aliquid est a quo incipit motus et aliquid per quod regirat motus: hec autē dextrū et sinistrū sunt: nō distincta ab aia: sed in ipsa natura celi existentia: sicut patebit in secundo celi et mundi. ¶ Et quod dicit Galenus quod multi sunt qui motum celi nō deprehendūt supra est solutū: ubi dictum quod motus celi dupliciter deprehenditur. s. in se: et in effectu: et quod in omni motu deprehenditur motus celi: sicut causa in suo effectu: et ideo tēpus relinquitur esse in motu celi. Quod autē obijcitur de partibus tēporis motus quod nō sunt: et ita numerari nō possint supra solutum est in rōnum logicarum solutione quibus tēpus probari nō esse videbatur. Hec igitur dicta sunt de tēporis esse in aia: vel non esse in anima.

Perscrutatio de esse tēporis an sit in aia an extra aiam ad primam philosophiam spectat. vide Com. 5. meta phy. t. c. 14. T. c. cō. 131.

Tex. t. c. 131.

Nota opinionem doctoris adhūc Com. in cō. 131.

Solo ad rōnes adductas superius in cap. 5. primi tractatus.

¶ Cap. 17m. De causa quare non multiplicatur tempus ad multiplicationem motus.

T. c. cō. 132.

Dubitabit Autem aliquis cuius et qualis motus sit tēpus numerus: et utrū. s. sit numerus cuiuslibet motus equaliter: an sit unius primo: et posterius sit numerus et mēsura aliorum. Videtur autē quod sit cuiuslibet motus equaliter: per hoc quia hoc quod fit et generatur: generatur et fit in tēpore: et similiter quod alteratur alteratur in tempore: et eodē modo id quod fertur ad locum fertur in tēpore: quia videtur quod tēpus sit motus secundum quod est motus in genere: et ideo simpliciter et universaliter tēpus est numerus cōtinui motus: et nō cuiusdā primo: et per consequēs aliorum ut videtur. Sed tūc iterum obijcitur: quia cōuenit tunc simul moueri: et unū quod mouetur uno motu: et aliud quod mouetur motu diuerso ab illo vel in numero vel in specie: quorum utriusque motus tēpus est numerus. Et si tēpus est numerus motus secundum se sicut verū esse videtur: tunc multiplicatur tēpus secundum quemlibet motum: sicut forma multiplicatur per suū subiectum: quia erit unum tēpus hic mēsurans unū motū: et tēpus aliud mensurans motū alium: et sic erunt plura tēpora: quod est impossibile: ergo impossibile est quod motus sit mensura cuiuslibet motus equaliter: quia sequeretur quod duo tēpora essent simul equalia: quādo duo motus equales essent simul. Nō autē sic est dicēdum: omne namque tēpus est unū quod secundum similitudinē unā est omnium tēporalium: et quod est simul apud omnia tēporalia: sicut numerus unus apud numerata diuersa: tamen numerata sunt aliquando diuersa specie vel genere: et nō sunt similiter in una specie vel genere. Cuius exēplum est: quia si hec numerata sint canes: et alia numerata sint equi: et utraque sint. 7. idē est numerus formalis utrorumque sicut patet ex antehabitis. Et per eūdem eūdē modū motus diuersi specie simul terminati sunt unius tēporis: licet unus eorum sit velox et alius tardus quando conueniūt in specie. Et licet hic forte sit loci mutatio et alter alteratio quando nō in specie sed in genere cōueniūt: licet enim sic differunt motus mensurati: tamen idē est tēpus quando simul ad unū nunc terminantur. Siquidem verum sit quod dictum est quod tēpus sit numerus talium motuum equalis et simul eo quod motus sunt

tus sunt equales ⁊ simul loci mutatio.s.⁊ alteratio. Et pro/pter hoc qdē mot⁹ alteri sunt ⁊ seorsuʒ: tp̄s aūt vbiqʒ hoc est apud oēs mot⁹ est ideʒ: eo ꝙ numerus est idē ⁊ vnus vbiqʒ apud oia numerata: qui est eoꝝ que sunt equalis: ita ꝙ tot sint hec sicut illa ⁊ simul cū ipsis. Causa aūt hui⁹ nō scit̃ nisi cōsideret̃ mot⁹ eoꝝ qui mēsurant: ⁊ ea que mēsurant̃. ¶ Su/memus igit̃ ex posteri⁹ demōstrandis ꝙ p̄mus motuū est lo/ci mutatio: ⁊ nō ois mutatio loci: sed quedā sp̄es loci muta/tionis est p̄mus motuū. Et hic est mot⁹ circularis qui dicit̃ circulatio. Sumamus ēt a p̄ma p̄bia: ꝙ vnūqdqʒ mēsu/ratur duplici mēsura.s. vniuoca fm ꝙ vnūqdqʒ mēsurat̃ sui generis primo: vt vnitates vnitate: equi aūt equo: ⁊ sic ne/cesse est ꝙ mēsuret̃ tp̄s totum a quodā tp̄e finito ⁊ certo no/bis. Mensurat̃ ēt vnūqdqʒ non vniuoca mensura: ⁊ hoc du/pliciter.s. eēntialiter.s. quādo per quātitatem mēsure accipi/mus quātitatē mensurati: sicut mēsuramus per vlnā pānuʒ ⁊ cado oleū ⁊ lagena vinū. Mensurat̃ ēt aliquādo accitali/ter: sicut quādo per mēsuratū accipimus quātitateʒ mensu/rātis: sicut per quātitatē vini cui⁹ quantitas est nobis nota accipimus quātitatem lagene: hoc eniʒ mō sicut diximus in antecedētib⁹ mēsuratur tp̄s motu ⁊ mot⁹ tēpore. Et hui⁹ cā est: qa tp̄s ⁊ mot⁹ mensurant̃ sub terminato quodā motu q est simplicioꝛ oib⁹. Sic igitur sicut diximus p̄ma oium men/sura vniuoca est circularis mot⁹: tūc illa circulatio que ma/xime est regularis erit maxime mēsura. Et hoc ideo est: qa cū ipsa sit simplicioꝛ mot⁹ numerus eius erit notissimus al/teratio eni non est regularis: neqʒ augmētatio: neqʒ genera/tio: neqʒ omnis loci mutatio: sed circularis soluʒ: vt inferi⁹ demonstrabit̃ in.8. libro. ⁊ ideo circulatio p̄ma erit mensu/ra oium alioꝝ. Tp̄s igit̃ qd̄ est numerus eius ⁊ mensura est vniuoca oium alioꝝ temporꝝ: ⁊ eius mot⁹ erit oium aliorum motuū. Cum autē diximus suum tp̄s esse mēsurā aliorū tē/porum: non intelligimus plura esse tēpora: sed vnū diuersi/mode referri ad multa. Refert̃ eni tp̄s ad p̄mum mobile ⁊ ad motū eius: sicut ad fōm ⁊ numeratuʒ. Ad alios aūt mot⁹ sicut numerus extrīsecus ad numerata solū: ⁊ in illis nō est sicut in fōto: ⁊ ideo non multiplicat̃ multiplicatione eoꝝ: p/pter qd̄ etiā antiq̄s videbat̃ tp̄s esse p̄me spere mot⁹: eo ꝙ motu illi⁹ mensurant̃ alij mot⁹: ⁊ ipm tp̄s etiaʒ mensuratur per accidens hoc motu: sicut ostēdim⁹ supra. Et p̄pter hoc etiā consuetuʒ est dici apud vulgares ꝙ humane res sunt si/cut circulus ⁊ rota fortune: ⁊ similr̄ oium alioꝝ motuuʒ ha/bentiū nālem generationē ⁊ corruptionē dr̄ esse circulus p̄o/d alis: eo ꝙ oium hoꝝ fortuna iudicat̃ tempore: ⁊ fineʒ ⁊ p̄n/cipium accipiunt sue fortune in tēpore: sicut si sit fm quādaʒ circulationeʒ instabilem: ⁊ tp̄s ipm dicit̃ hac de cā circulus eo ꝙ causat̃ a circulatione circuli: hoc autē videt̃ ob hoc fie/ri ꝙ tp̄s est mēsuratio talis loci mutationis ⁊ ecōuerso etiā mensurant̃ tēpora tali loci mutatiōe: ergo nihil aliud est di/cere reꝝ que generant̃ esse quēdam circulū: q̄ȝ dicere tēpo/ris esse quendā circulū. Hoc aūt ideo est: qa tp̄s mensurat̃ a quadā circulatione: ⁊ tp̄s qd̄ mensurat̃ hoc mō nihil aliō videt̃ esse extra mēsurā: qa ipm essentialr̄ metruʒ ⁊ mensu/ra quedā est ⁊ totū tp̄s est multa metra ⁊ multe mensure ad diuersa mēsurata cōparatum. De oib⁹ aūt his in fine de ge/neratiōe ⁊ corruptiōe erit dicēdum inquātuʒ pertinet ad sci/entiam nālem mēsura periodi. Quedaʒ aūt scienda de p̄io/do tractabuntur in scia astronomie. ¶ Rectissime auteʒ dr̄ ꝙ numerus idē est non multiplicat⁹ canum ⁊ boum si vterqʒ sit equalis: qui.s. sit denarius: sed numerata hoꝝ ⁊ illoꝝ.10. non sunt eadē specie vel numero vel genere necessario. Cu/ius causa est: qa nihil multiplicat̃ per numeꝝ: nisi per diffe/rentiam sibi essentialeʒ: numerata autem nō sunt de eēntia numeri: ⁊ ideo nō multiplicāt numeruʒ: numerata enim.10. nō sunt necessario eadem. Et hoc etiaʒ possumus videre in simili: triāguli eni equilateri non sunt idē triangulus: eo ꝙ diuidūtur ⁊ plurificātur per p̄priam ⁊ essentialem differētiā trianguli. Est eni diuisio essentialis ⁊ imediata triāguli in isopleurū qui est lateruʒ equalium: ⁊ isochelem qui non ha/bet latera equalia: tamē hi duo sunt eadeʒ figura: eo ꝙ non exeunt a figura per imediatam ⁊ essentialē diuisionē figure: qa figura diuiditur in triāgulum ⁊ quadratuʒ ⁊ alias diffe/rencias figure. Idē enim dr̄ a quo non differt differētia pro/pria ⁊ essentiali. Nō aūt idem dr̄ a quo differt differētia pro/pria ⁊ essentiali. Triāgulus aūt isocheles differt a triangu/lo isopleuron dr̄a triāguli: eo ꝙ alteri triāguli sunt: sed non differt ab eo differentia figure. Cū eni diuidit̃ figura in tri/lateram ⁊ quadrilateraʒ: ⁊ sic de alijs vterqʒ triangulus ca/dit in vna ipsius figure diuisiōe. Est eni p̄ma diuisio figure: qa figura alia huius est circulus: ⁊ alia huius est triāgulus: ⁊ alia huius est quadrat⁹: vlterioꝛ v̄o est diuisio trianguli ꝙ ali⁹ est isopleurus: ⁊ alius isocheles: figura quideʒ igitur est eadem: qa vterqʒ est triāgulus: triāgulus aūt nō est idē: eo ꝙ vterqʒ exit a triāgulo per essentialē diuisionē triangu/li. Silr̄ aūt est de numero quādo cōparat̃ ad rem numera/tā: nō eniʒ numerus istoꝝ formalis differt a numero forma/li istorum per differentiaʒ numeratoꝛuʒ: qa numeratuʒ non est de essentia numeri: sed potius par ⁊ impar facerent dif/ferentie numeruʒ formalem a numero formali: qa iste sunt differentie essentiales numeri. Decem igitur numerata nō eadem sunt rerum diuersarum: ⁊ tamē denarius est idē: nō enim sunt eadem res in quibus dicitur denarius: sed diffe/runt. He.n. sunt canes: alie v̄o equi. Et oino eodē modo est de tempore comparato ad diuersos motus: ꝙ tp̄s quidem est in vno motu sicut forma in subiecto: sicut ⁊ cetere res na/turales. In alijs autem est sicut numerus extrinsecus appli/catus rebus numeratis vt diximus: de tempore quidē igi/tur ⁊ proprietatibus que sunt circa ipsum hac intentiōe di/ctum sit. Cum enim ad eternitatem comparetur: opoꝛtet ꝙ alia intentione loquamur de ipso: ⁊ hoc quidem hic facie/mus propter doctrinam vt sit facilioꝛ.

L.4.cō.133.

Mēsura du/plex vniuoca ⁊ nō vniuo/ca

Mēsura nō vniuoca du/plex essentialr̄ ⁊ accitalis.

Tp̄s ad mo/tū celi dupli/cē hītudineʒ hʒ: sʒ ad ali/os mot⁹ vnaʒ tm̄.

L.4.cō.134.

¶ Incipit Tractatus Quartus Quarti Libri Physicoꝝ.

¶ Cap.p̄m. De eternitate: ⁊ est digressio declarans que inq̄/renda sunt de eternitate: ⁊ an eternitas sit continens: ⁊ qui/bus modis dicatur eternitas primum.

DE eternitate igit̃ que/ramus an sit: ⁊ qd sit: ⁊ qualr̄ se habeat ad eterna. Deinde ēt de cōparatiōe ei⁹ ad euū ⁊ tēpus: seculum ⁊c̃. que hoc mō dicunt̃. Et de nūc eternitatis ⁊ de tēporis vtrū sit ideʒ vel nō: de quādo enim cui⁹ ⁊ eternitatis: et tēporis in eo qui de predicamētis intitulat̃ libro habet determinari. ¶ Sciēdum igitur ꝙ multi an es/set eternitas aliud q̄ȝ tempus infinitū dubitauerūt afferen/tes rōnes quatuoꝛ: quaꝝ p̄ma est ꝙ infiniti fm ꝙ infinituʒ est nō est mensura. Eternitas aūt ponit̃ mensura eē intermi/nati qd̄ est infinitū: sicut est eē diuinū. Scd̄a auteʒ est ꝙ ois mensura certificat quātitatē aliquam. Si ergo eternitas est mensura certificabit quātitatem aliquā eius qd̄ p̄mo ⁊ prin/cipalr̄ ⁊ per essentiā eternū est. Hoc aūt falsum eē dicunt: qa deus siue sb̄a diuina que p̄ma ⁊ essentialiter eterna est quan/titatē nō habet. Tertia est ꝙ omnis mēsura differt a mēsu/rato re ⁊ ratione: qa cum mēsura sit certioꝛ mēsurato: eo ꝙ certificat quātitateʒ eius si mensura non differt a mensura/to: opoꝛteret ꝙ idē esset certificās ⁊ certificatum: ⁊ certius ⁊ incertius seipso: qd̄ est incōueniens. Cuʒ ergo mēsura dif/ferat a mensurato: eternitas nō potest esse mēsura: qa eter/nitas non differt a p̄mo eterno: qa si differret ab ipso: opoꝛ/teret ꝯcedere ꝙ duo essent sine p̄ncipio: quoꝝ neutrū eēt ab alio: ⁊ sic sequeret̃ duo eē principia: que omnia incōueniētia sunt: ⁊ si eternitas nō est in genere mēsure: tūc nō est in gene/re aliquo: ⁊ sic nihil est: ab oib⁹ eniʒ a quib⁹ ponitur eterni/tas esse aliqd dicitur eē in genere mēsure. Quarta ratio cui etiam potissime innititur est ꝙ si eternitas est aliquid: tunc opoꝛteret ꝙ esset numerus aliquis substātie eterne: quēad/moduʒ tp̄s est numerus motus: ⁊ nūc tēporis numerus est eius qd̄ modo: nihil aūt indiuisibile manens vno mō nūe/rat sicut patet: qa vnitas nisi sit in aggregatiōe nō numerat: ⁊ nunc temporis nisi sit cum priori ⁊ posteriori: nō numerat. Similr̄ indiuisibile manens vno modo non numeratur si/cut patet ex omnibus p̄ehabitis. Quia si id qd̄ fertur nō re/nouaret situm non numeraretur a nunc temporis. Cuʒ igit̃ eternitas vnum indiuisibile eodem modo manēs eē pona/tur: ipsa nihil numerat: ⁊ similr̄ cum eternum sit eodē mo/do manens sb̄a simplex: videt̃ ꝙ nullo modo numerat̃: ⁊ sic eternitas nō videtur in genere mēsure: ⁊ cuʒ in alio genere

Rōnes quo/rūdā p̄bātiū eternitatē nō differre a tp̄e infinito.

esse non possit: videtur ꝙ eternitas nihil est. Nõ inueniunt autem Peripathetici aliquid tractasse ſm certitudinez de eternitate: ꝗuis aliquã lz exiguam mentionem fecerint de ipsa qđ videt̃ mirũz esse: quia de re qua ſepius vtebant̃ tractatum fecisse debuerant. Et forte tractat⁹ eorũz de ipsa ad nos non peruenit: ⁊ ideo noster tractat⁹ de ipsa est imperfectior. ¶ Dicam⁹ ḡ ꝙ eternitas est dicta multis modis: quorum primus ⁊ dignissimus ⁊ ꝓprijssimus est ꝙ eternitas sit spatiũ ꝑncipio ⁊ fine carens: nõ habẽs in se prius ⁊ posteri⁹: nec aliquid successiõis: eo ꝙ non mensurat id qđ fit vel imitatur: sed potius qđ stat vno mõ nihil amittẽs in p̃terito: ⁊ nihil acqrens in futuro: ⁊ hoc mõ locutio nostra erit de eternitate. ¶ Alio autẽ modo dr̃ eternitas minus ꝓprie spatiũz rei incõmutabilis ſm oẽm ſpẽm mutationis: lz habeat ꝑn͞m in esse: ⁊ hoc modo necessaria dicunt̃ esse eterna ⁊ īpossibilia simplr̃: ⁊ idõ necessaria ⁊ impossibilia per se nullo mõ esse in tẽpore: que in p̃terito ⁊ futuro eodez mõ se habent: sicut diametron esse asymetron: ⁊ diametron eẽ symetron: vnũ enĩz hoꝝ semper fuit est ⁊ erit verũ: alterum vo semper fuit ⁊ est ⁊ erit falsum: nõ autẽ sic est de necessarijs ipossibilibus per accidẽs: que ſm ipsũz recipiunt variationẽ: ⁊ illa de causa cadunt sub tẽpore: ⁊ in hoc sensu Peripathetici mentionem videntur facere de eternitate. Tertio mõ dicitur eternitas improprijssime spatiũ variatũ qđ nõ habet ꝑn͞m neq̧ finem: sub quo modo adhuc minus ꝓprie dicitur eternitas spatiũ habens ꝑn͞m ⁊ non finẽ: ⁊ vtroq̧ illoꝝ modoꝝ mũdus a ph̃is quibusdã dicitur eternus: cũ tamẽ absq̧ dubio temporalis sit: eo ꝙ corpora que sunt in ipso mouent̃ ⁊ mutant̃: que mutatio habet prius ⁊ posterius: ⁊ ideo si per ipossibile poneretur nõ habere ꝑn͞m ⁊ finez: tamẽ adhuc tẽporalis eẽt cum motus eius mẽsuret̃ tẽpore: ⁊ mobilia sua numerarentur nũc temporis. ¶ Aliquãdo dicit̃ eternitas nõ spatiũz alterius eẽ vel sibi absolutum: siue habeat eẽ stans simul: siue in successiõe: sed potius delectatio ⁊ possessio vite itellectualis que est in tali sbã eterna: eo ꝙ vite possessio quãdo est simul ⁊ nõ succedit abstrahit a tẽporis successione ⁊ imutabilitate: sicut inferius explanabit̃. Et omnib⁹ his modis dicitur eternitas ⁊ hʒ verissimaz entitatez. Et ideo dixit Isaac ph̃s ꝙ eternitas est spatium cõtinuũ nõ intersectum intelligens per cõtinuitatem indeficientiaz ipsius. Et per hoc ꝙ dicit nõ intersectum: intelligit ꝙ non intersecatur continuo exitu de potentia ad actuz: talis enĩz exitus intersectus est: eo ꝙ esse taliũz intercipit̃ priuatiõe. ¶ Qđ autẽ obijciũt primo de infinito ꝙ nõ hʒ mensuraz ſm ꝙ est infinitũ: dicẽduz videt̃ ꝙ est veꝝ: sed substãtia que stat in esse vno lz sit infinita per hoc ꝙ est sine ꝑncipio ⁊ fine: tamen finitissima est per hoc ꝙ stat in eẽ simplici simul: cuius nihil est extra ipʒ: ⁊ hoc modo mora ipsi⁹ ⁊ indeficiẽtia in esse hʒ mensurãs spatium non intersectũ vt dcm̃ est. Qđ autẽ dicũt talez sbãm que eterna est quantitatẽ nõ habere: dicẽdũ est ꝙ veꝝ est eaz nõ habere quãtitatẽ dimensiuã que corpoꝝ quãtitas est: hʒ tamẽ maximã sue virtutis quãtitatẽ: que se sic cõtinet vt nũq̃ aliquid sui extra seipsaꝫ excedat vel extẽdatur. Et hec idẽficientia sui stans infra seipsaz mẽsurã hʒ que vocat̃ eternitas. Nec est veꝝ qđ dicunt ꝙ oĩs mẽsura differat a mensurato: q̃a nos aliquãdo mẽsuramus totã quãtitatez per ptes ipsi⁹ eiusdem quãtitatis: cũ tamẽ tota quãtitas nõ sit alia ab ea que est partiũ quãtitate simul acceptaꝝ: ⁊ ideo sufficit ꝙ mẽsura differat a mensurato rõne: ⁊ ideo lz spatiũ illud nõ itersectũ qđ vocatur eternitas nõ separet̃ re ab eẽ ⁊ sbã eterna: ⁊ sic idẽ ipm̃ cũ ipsa tñ ratiõe differt: q̃a alia rõ est indeficiẽtie: siue more talis sbe in eẽ stantis: ⁊ alia ipsius sbe stãtis in esse illo: ⁊ ꝑmũz qdem est eternitas: scđm vo eternũ est. Ad id vo qđ vltimo inducit̃ dicenduz ꝙ eternitas non nũerat: eo ꝙ nunc eius: nec in esse: nec in substãtia recipit variationem: sicut hʒ variationẽ spatiũz qđ est intersectũ. Sed alio mõ mẽsurat. s. per modũ vnitatis stantis imobilr̃: ⁊ idõ fallacia ꝯsequẽtis est in argumẽto. Qualr̃ autem stet imobiliter ⁊ non deficiat in sequentibus erit manifestum.

Eternitatis multiplicitas

Solo ad rõnes opiniõis aduersę.

¶ Cap. 2m. Hic est digressio declarans qd re ⁊ diffinitione sit eternitas.

Quid vo sit eternitas partim innotescit ex physicis: est eni ſm verum sui acceptionem mora siue spatiũz continuũ non intersectum: eo ꝙ totuz suuz esse simul habet ⁊ perfecte: morã quidẽ vocat eternitatem Gilbert⁹ porretanus. Spatiuz autẽ Isaac Israelita ph̃s. Si autez mora vocet̃ non erit hec mora tẽporis: vel momẽti temporis cursus aliqs. Sed mora vocabit̃ permanentia ei⁹ indeficiens: que eadẽ mora spatiũ vocat̃ ſm ꝙ ambit totũ eẽ indeficiens. Qđ etiã spatiuz cõtinuũ dicitur nõ ideo ꝙ habeat partes sicut quãtitas cõtinua: sed q̃a nunq̃ defuit nec deest nec deerit vnq̃: stans semper icõmutabiliter in seipsa. Intersectũ vo vocat̃ qđ hʒ partes vtrinq̧ abscisas: sicut tẽpus cuius prior pars preterijt ⁊ nõ est: ⁊ pars posterior futura adhuc expectat̃ ⁊ nõ est. Id aũt qđ de ipso est accipe qerũ indiuisibile p̃sens nũc est qđ instat. Sed nõ sic est eternitas: sed potius nihil amittit in toto p̃terito: eo ꝙ ipsa est mensura rei per oẽm modũ incõmutabilis: ⁊ nihil acqrit in futuro: eo ꝙ ipsa est mẽsura eius ꝙ nullo mõ est in potentia: ⁊ tota ipsa est stans p̃sentialiter. Propter qđ dicit Boeti⁹ ꝙ nũc stans ⁊ non mouens se eternitatem facit. Propter qđ qbusdam venit in dubiuz qualiter verba p̃teriti tẽporis ⁊ futuri dicant̃ de eterna: sicut cum dicimus sbãm ꝑmaz incõmutabiliter existem fuisse ⁊ esse ⁊ fore: cuz procul dubio p̃teritũ ⁊ futuruz sint prius ⁊ posterius: sicut rei tñ illius que mutatiõe sua aliqd amittit in preterito: ⁊ aliquid acquirit in futuro. ¶ Sed intelligendũ est ꝙ eternitas nõ dicit morã habẽtez partes ⁊ prius ⁊ posterius: ⁊ p̃teritũ ⁊ futuruz: sed in se idẽficientez semper: ⁊ cuz talis sit in se accidit ei cũ cõparat̃ ad partes tẽporis nunq̃ defuisse in p̃terito: ⁊ nunq̃ defuturam esse in futuro: ⁊ hanc cõcomitantiã ei⁹ ad partes tẽporis et indeficientia sua causataz dicũt verba p̃teriti tẽporis: ⁊ futuri: quãdo de reb⁹ eternis dicũtur: ⁊ ideo ꝑma ⁊ incõmutabilis substãtia fuit: eo ꝙ nunq̃ defuit in aliquo p̃terito: ⁊ eadem erit eo ꝙ nunq̃ deerit in futuro aliquo. Et hec eadez est causa quare dicit Aug⁹. ꝙ vera eternitas nihil aliud est q̃ vera incõmutabilitas. ¶ Qđ autẽ dicitur eternitas suuz esse simul habere perfecte ꝓpter quasdã substantias dicit̃ que in hoc ꝙ sunt simul esse suuz habent: tamẽ in hoc ꝙ aliquid possunt vel volunt vel intelligũt non habent simul: nõ enĩz oĩa p̃sentia sunt intellectib⁹ intelligentiaꝝ ad que extẽdi potest intellect⁹ intelligentie: sed potius continue illuminant̃ ab intelligentia ꝑma: ⁊ ideo vices quasdaz hñt ſʒ posse ⁊ ſm suũ intelligere eiusternũz: lz ſm ꝙ est simul sit: ꝓpter qđ etiaz nõ ꝑfecte possidet suũ esse simul: sicut eternũ qđ totum est p̃sens: eo ꝙ oĩa sua sibi sunt p̃sentia quo ad eẽ: ⁊ viuere: ⁊ intelligere: ⁊ velle: ⁊ nulla parte obũbratur: ⁊ idõ apđ ipsum: nec est transmutatio in esse: nec vicissitudo obũbrationis in viuere: ⁊ intelligere: ⁊ in velle: quin potius ea que sparsa sunt in toto tẽpore que fluunt ab ipso eterno simul p̃sentia sunt sibi: ꝓpter qđ etiaz oĩa preuidet ⁊ prescit anteq̃ fiant: ⁊ vno modo sunt in ipso p̃sentialiter. s. que fuerunt: et que sunt: ⁊ que futura sunt. Hanc autẽ possessionẽ perfectã sui esse simul sic stantis non habet nisi eternũ ꝑmuz: ⁊ est sibi ꝓpria. ¶ Propter qđ eternitatẽ in eterno ꝯsiderãs Boetius diffinit dicẽs ꝙ est iterminabilis vite possessio tota simul ⁊ perfecta: vocans vitaz totam simul: que ſm oẽm ipsi⁹ esse modũ stat in totalitate sua: que totalitas non est dicta ea ꝙ partes habeat. Sed quoniã nihil sui est extra ipsaz: illud qđ totuz est qđ idẽ est perfectio: sicut superius diximus in tertio tractatu huius sciẽtie. Perfectũ autẽ vt ipse exponit Boeti⁹ attribuitur ad moduz ꝑfectionis que est in esse ⁊ posse: ⁊ viuere: ⁊ intelligere: ⁊ velle simul ⁊ habere: ⁊ nihil horũ extẽsum extra alterũ ⁊ extra p̃sens nunc. Interminabile autẽ dicit̃ in cuius duratione nõ est finis ante vel post: et hoc est carens ꝑncipio ⁊ fine: sicut nõnulli dixerunt de mundi duratione: qui si interminabilẽ haberet durationẽ: nõ tamen esset eternus: eo ꝙ esse suum ⁊ vitã suam nõ simul possideret: sed potius per partes amittit eaz ⁊ acqrit: p̃teritum eni amittit: ⁊ futuruz acquirit. Viuere aũt ponit̃ in diffõne eternitatis: eo ꝙ in eterno ſm optimam sui perfectionez cõsideratur: ⁊ hoc est ad natum habere vitã: que vita est ſm intellectuz ⁊ ꝯtẽplationem ⁊ cõtẽplationis delectationẽ que non habet cõtrarium: que etiã dum tẽporales hoĩes afficit non percipere tẽpus facit: ⁊ quẽdaz gustare statum eternitatis: ꝓprie tamẽ magis eternitas refert̃ ad esse stans simul modo p̃dicto: sicut ⁊ ipsiũz nomẽ eternitatis demonstrat: qr

Boeti⁹ i 5⁰ de consolatiõe.

Nota dñtiã inter itellectõnẽ ꝑme itelligẽne ⁊ itellectionẽ aliaꝝ.

Mundus e si interminabilẽ hẽet duratiõ nẽ nõ tñ adhuc eẽt eternus. hoc aũt itelligẽ tamẽ do eternitatẽ simplr̃ ⁊ ꝓpe vt ẽ a Boe⁹ diffinita: tñ sumẽdo eternitatẽ ſʒ multitudinẽ posset mũdus eternus dici sicut ps a decrote in capitulo seqnti. 3.

eternitas

eternitas dicitur esse interminatū omni modo: qđ etiā ꝓpter sui simplicitatem et prioritatem diffinitur per negationem: cū dicitur interminabile esse: qa lʒ sumꝫ esse interminatū et raiūʒ sit: tamen nihil habet ante se per qđ diffiniat: sed potius explanatur per consequentem se negationeʒ vel priuationem: et hec est vere dicta eternitas.

¶ Cap. 3m. Hic est digressio declarans comparationeʒ eternitatis ad eternum.

Habet autē se eternitas ad eterna tripliciter. Ad ea enim que vere eterna sunt: sicut sunt ea que sunt sm eē: et viuere: et velle: et intelligere: siue sm eē: et posse: et operari simul: et vere incōmutabilia se hʒ eternitas sicut mēsura adequata: sicut se hʒ tēpus vt mensura adequata ad ea quoꝝ nihil est simul quoꝝ nihil est incōmutabile: et euuꝫ ad ea quoꝝ est esse simul: sʒ posse et agere: siue intelligere nō est simul in hoc vʒ in hoc qđ est eē ꝓpriā mēsurā eoꝝ: qa sicut tempus tēporali in hoc adequatur qđ est mēsura egredientis de potentia: sicut et ipsuꝫ est potentie permixtuꝫ: et euuꝫ est mensura in hoc adequata euiterno: qa sicut euiterna sm qꝫ sunt stant simul in suo posse et agere sunt non simul: sed acqrunt perfectiōes quas non habuerūt: ita et euuꝫ est mensura que sm quid simul est: et sʒ quid non simul: ita eternitas est mensura ꝓportionalr adequata eterno: qa sicut eternū totuꝫ est simul in esse et viuere: hoc est in esse et posse et suo ꝓprio et cōnaturali agere qđ est intelligere: et velle: ita eternitas est mēsura que est tota simul et perfecta. Et hoc intellexit phūs quādo dixit qꝫ est eternuꝫ eterno: hoc est euiternū euiterno: et tēpus tēporali. ¶ Est tamen in alijs multa dissimilitudo habitudinis temporis ad tēporale: et eternitatis ad eternuꝫ: et eui ad euiternū. ¶ Supra eni diximus qꝫ in tēpore esse est quadam parte tēporis mensurari. Sic autē eternū non est in eternitate qꝫ mensuretur quadā parte eternitatis: cū eternitas parteꝫ non habeat: sicut patuit ex ꝑdictis: ꝑterea omne qđ mensuratur a quadā parte sue mēsure excellitur a mēsura illa: sicut supra diximus qꝫ tp̄s excellit omne qđ est in tēpore. Eternitas autē non excellit eternuꝫ: sed coequat ipsi sicut dixim9. ¶ Euū autē cū sm qđ sit simul: et sm qđ nō simul: sm qđ excellit euiternū: et sm qđ equatur illi. Et sm hoc qđ excellit qdam vocant euū tempus: sicut Aug9 dicit. qꝫ spūalis creatura ꝓpter vices volūtatis et intellect9 mouet per tp̄s: et nō per locum: creatura autē corporalis et tēporalis mouet per locum et tp̄s. Hoc ergo mō p̄mo cōparat eternitas vera ad vere eternū. Sūt autē aliqua eterna per participationē aliquā vere eternitatis: sicut angeli et intelligētie cū contēplant vere eternū et bonitate sua sibi influēte imutabilia efficiunt: et si quā hūt imutabilitatē illaʒ nō exerunt: et hoc mō diuine sūe in regno celesti per participationeʒ vere eternitatis sunt eterne: et sub illis et diuini hoīes aliquid capiētes de ꝯtēplatione eternitatis in hac vita vltra tp̄s efficiunt et nō percipiūt mutationes tēporales. Ad silitudinē vō illi9 dicūtur necessaria eterna: siue icōpleta vt celestia corpora: siue et ea que habitudiē cōplexoꝝ adinuicē habēt necessitateꝫ vel ipossibilitatem: vt diametron eē symetrō: vel assymetron: sicut superi9 explanauimus. Sūt alia que nō cōparant ad eternitateꝫ: per hoc qꝫ participāt aliqđ icōmutabilitatis que eternitati est ꝓpria: sed potius qa hūt silitudinē cū illa in ifinitate carētie finis: et hoc mō dr̄ tp̄s a quibusdaꝫ eternū et pene que dicunt ifernales eterne et alia que ad silitudinē hoꝝ dicunt. Et ideo a quibusdā distinguit cōparatio eternitatis ad eternū triplr: quedaꝫ eni sunt eterna et vere in eternitate. s. prima sba que est deus gloriosus et benedictus. Quedā vō sūt eterna et nō vere in eternitate: sicut illa que facta sunt imutabilia participatiōe incōmutabilitatis: sicut dicit Plato de his que lʒ sint nā cōmutabiles: tn̄ voluntate deoꝝ et nobilioꝝ eius bonitatū participatione sunt manentes incōmutabiles: hec tamē nō vere dicunt in eternitate: qa eternitas nō ē ꝓpria mēsura pmanentie eoꝝ: q̄dā vō nec vere eterna sunt: nec vere i eternitate sʒ sunt silia sm qđ eternis: sic tēporalr hūtia successionē sine fine: sicut motus eternus dr̄ ab his q ponūt mūdū eternū: et pene baratri dicunt eterne in legib9 Pithagore.

¶ Cap. 4m. Hic est digressio declarans cōparationem eternitatis ad euū: et ad tp̄s in quo est de numero spatioꝝ.

Ex his Jam aliqualr inotescit qualr eternitas cōparetur ad euum: et tempus: et seculū: et huiusmodi. Euuꝫ eniꝫ est spatiuꝫ eoꝝ quoꝝ esse stabile est: sed tamē vices habēt in potentijs: sicut intelligere: et velle: cū eternitas sit mora et spatiuꝫ permanentis vno modo per oēm modum: et ea que sunt ab illo qđ vno mō permanet deficiunt ab illo propter distare a primo. Et oportet qꝫ aliqđ potentie admisceatur eis: q̄uis non in eē: sed in posse et agere: et ideo etiā mora et spatiū adiacēs eis per modum mensure est sub eternitate et sub his ꝓpter admixtionem potētie ad esse erunt generabilia et tēpus: qꝫ tēpus est qđ in generatione et corruptiōe metit: sicut testatur Dionysius. Et hoc est qđ dicit Boetius: qui tēpus ab euo ire iubes: qa sub eternitate est mora eui: et sub hoc mora tēporis ꝓpter plus et plus distare a primo: sicut euiternum est sub eterno: et tēporale sub euiterno: et ideo etiā cum tp̄s sit in vno qđ est mot9 velocissimus et simplicissimus: et eternitas sit in vno qđ est permanētie simplicissime: nō est absurdum quin etiā euuꝫ sit in vno cuius potētia et intellectus lʒ patiat vices tn̄ ꝓpinquius est actui intellect9 p̄mi q̄ꝫ aliquoꝝ aliorum. ¶ Cōparabit ergo eternitas ad euū sicut causa exemplaris eius: eo qꝫ euum imitat eternitatē quātū pōt: sicut et euiternū imitatur eternuꝫ: et deficit in aliquo ab illo: et similiter tēpus imitatur euiternum et eternū. Et illius exemplū dicit eē Boetius in illo qđ est semper et frequēter et raro: q̄rū semper posterius imitat prius: sicut diximus in secūdo libro huius scie: sic autē est de eterno. Hoc eni nobilissimuꝫ est et stans in seipso cum bonitates alia nō participare possunt nisi per motum aliquē: et hoc quidē si est intellectus solius qui motus perfect9 actus est: et nō pmixt9 potētie: absqꝫ dubio illius mēsura non est tēpus sed euum. Et si motus ille est iperfectus act9 sicut sunt motus corporꝫ: tūc mēsura eorum est tēpus. ¶ Habēt etiam hec tria aliam adinuicē cōparationem: eo qꝫ cū eternitas exemplar sit eui et tēporis: cuiuscunqꝫ mēsura est tempus: et illius est mensura eternitas et euum: sed nō adequata et ꝓportionata: sed excellēs et esse et morā temporaliū et cuiuscunqꝫ est mensura euū: illius etiam eiusdē mēsura est eternitas excellens et non adequata eē eui ternoꝝ et moꝝ: sed nō cōuertit: eterna enim nec euo nec tēpore mensurant: nec sicut mensura adequata ad eē et morā: nec sicut mēsura non adequata. Et dico mēsuraꝫ adequari ad esse hoc mō quo supra dixi mēsuraꝫ ad esse mēsurari et ꝓportionari sicut supra dixi motū mēsurari tp̄e: et ipʒ et eē ei9: qa esse suū est successiuum. Hec autē cōparatio significat cūʒ dicit quādo mot9 est deus est: et intelligētia est: tūc eni notat quādo eternitatis: cuius exēplatū est quādo eui et tēporis: et ideo eternitas est mēsura quedaꝫ euiternoꝝ et tēporalium. ¶ Ex ista autē cōparatiōe nō per se sed per accidēs conuenit diuidi eternitatē: et notari partes in ipsa non que sunt eius: sed spatij qđ est sub ipsa: sicut dicit mille annis fuisse deus et qꝫ anni sui non deficiunt: non qꝫ sit suus dies et mensis et annus: sed qꝛ non deficit in decursu temporis qđ est sub eternitate eius: et illa indeficientia vocat ex tūc per itellectū: per dies et mēses et annos. ¶ Seculū autē nō dr̄ genus spatij aliqđ quartū: sed est in multis acceptionib9: qꝛ aliqñ dicit presens vita vel spatium quo durabit mūdus: et aliquādo dilectio ꝑsentis vite. Et seculū seculi dr̄ aliud seculū qđ est finis huius seculi: eo qꝫ succedit post istud. Et seculuꝫ seculoꝝ dr̄ futurū seculum: qđ est finis seculoꝝ hoīum qui sunt in p̄nti seculo. Ex ꝑdictis quidā habere volūt qꝫ nō sint in genē nisi tres mēsure eternitas: et euuꝫ: et tēpus: qa dicūt opʒ vnā eē per abnegationē finis et principij sine successione: et vnaꝫ nec per abnegationē finis nec principij cū successione: eo qꝫ mēsurantia nō possunt habere variationē: nisi sicut stantia vel mota: et si sunt mota: tunc aut sunt intellectualr qui mot9 est actus perfectus: aut corporaliter: qui motus est imperfect9 actus: et hec distinctio est bona. ¶ Sed tamē sciendū ꝑdictā opinionem eē mūdum habere principium: sed nō finē: que lʒ falsa sint: tamē possibilia sm nām sūt: sicut in octauo libro huius sciencie ostendet: et ideo nō approbo dictum eorū qui dicunt tres mēsuras distigui: qꝫ vna sit que neqꝫ habeat principium neqꝫ finem. Una autem que habet principium et nō finem: vt euum. Tertia vō que habet ꝑncipiuꝫ et finē: vt tē/

Euū sʒ qđ excedit euiternū: sic vocatr tp̄s: et sʒ qđ adequat ei.

Nota quo in oib9 intelligentijs citra primū aliq̄ po9 tentia/ qđ ē test' Com. 3. de aia. c. 5. in sol. 3. q. et in c. 14. eiusdē.

Prima cōparatio iter eternitatē euuꝫ et tempus.

Scda cōparatio.

Cōparatio eternitaꝫ ad eternū est triplex.

Nota dictū dicit scripture docens annos fidei non defuturos.

pus: licet enim ponamus stare celum: et mundum finiri: nō tamen ex hoc sequitur tempus finiri: nisi ponamus omnia fore stantia vno modo et nullam futurā esse successionē. ¶ Est etiam hic attendendum q sicut spatium temporis causatur a partibus motus numeratis: vt diximus: ita per oēm modum et mora eternitatis causatur a statu et permanentia rei eterne. Et ideo eternitas nullo modo est numerus eterni: sed potius mora eius indiuisa et indeficiens: sed eternum habet totum esse simul: et ideo habet vices dumerabiles et incontinuas: quia vicissitudo non est continua.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarans vtrum idem sit nunc eternitatis temporis et eui.

Nunc autem eternitatis quidā peritorum virorum idem dixerunt esse subiecto cū nunc eui et temporis: eo q stans et non mouēs se non differt subiecto ab eo qd non stat et mouet se: sed ratione sola. Cum ergo vtrunq nūc sit mensura indiuisibilis et eius qd est indiuisibile: videtur q eadem sint subiecto: quia indiuisibile manens idē et stās ab indiuisibili manente eodem et moto: non habet differentiam sm substantiam: sed ratione differt solum. ¶ Adhuc autem dicunt q cum dicitur deus est nunc: et intelligentia nunc: et motus nunc idem nunc denotatur. Cum igitur idem sit nunc: et vnum horum trium sit eternum: et alterum euiternum: et tertium temporale: videbitur idem esse nunc eternitatis: et eui: et temporis: vt inquiunt. ¶ Sed hoc omnino inconueniens mihi videtur: quia sicut se habet tēpus ad motum: ita nunc temporis se habet ad mobile sm q mouetur: sicut ex predictis patet. Cum ergo tempus numeret motū: nunc temporis numerabit id quod mouetur sm q mouetur: sicut etiam superius est demonstratum. Non ergo nunc temporis est numerus substantie eius qd fertur: sed potius numerat ipsum sm q fertur: ergo nullam habet proportionem ad id q idem est stans in seipso semper. ¶ Adhuc autem cum omnis rei numerus et vnitas sit sm naturam eius qd numerat: et nulla conueniētia sit eius qd stat vno modo et nullo modo mouetur ad id quod fertur sm q fertur: videtur q nullo modo sit idem nūc qd adiacet vtriq. ¶ Et hoc puto verum esse: et precipue videtur hoc ex hoc q eternitas precedit tempus: et nunc eius precedit nunc temporis: quorum autem vnum alterum precedit illa non sunt eadem in essentia. ¶ Adhuc autem nunc tēporis continuatio est preteriti et futuri. Continuatio autem continui aliquid est de essentia continui: propter quod etiam supra habitum est q nunc est aliquid temporis. Id autem quod est aliquid de essentia continui temporis nullo modo potest esse de essentia eternitatis. Propter qd dicendum videtur nunc eternitatis diuersum esse a nunc temporis per subiectum: et eui et nunc eui diuersum esse a nunc temporis per subiectum: et non tm sm rationem. ¶ Et quod dicitur indiuisibile fluēs et indiuisibile stans non differre nisi sm rationem: dico falsum esse: cum indiuisibile stans aliquid sit de essentia stantis: et indiuisibile fluens sit aliquid de essentia fluentis. Cum autem dicitur nunc est deus et intelligentia et motus: est ista locutio notans: aut exemplaritatem: aut concomitantiam: quia sicut vnum horum spatiorum trium exemplatur ab altero: et vnum currit sub aliquo stante per modum supra expositum: ita nunc vnius eorum exemplatur ab altero: et vnū eorū procedit ab alio: et ideo sicut vnitas euiterni fit ab vnitate eterni: et vnitas temporis ab vnitate prima euiterni: ita nunc vnius fluit a nunc alterius: et illud quod est magis simplex est exemplans et faciens: et id quod est magis diuisibile est exemplatum et factum. ¶ Est autem sciendū q nunc eternitatis non differt ab ipsa eternitate nisi ratione tm: quia nūc dicitur sm q adiacet vni indiuisibili stanti et non amittenti aliquid in preterito: nec acquirenti aliquid in futuro. Eternitas autem dicitur mansio et mora indeficientis durationis eius. Hec ergo de eternitate quantum ad presens sufficit dicta sint. Utrum enim plura sint eterna: et vtrū qn idē vel diuersum sit eternitatem vel tps ad aliā spectat lectionē.

Opinio doctoris.

Solutio ad obiecta partis aduerse.

Cū dr nūc ē deus et intelligentia et mot⁹ hic ō notatur: aut exēplaritas: aut concomitātia. vide p h cap. immediate precedens.

¶ Incipit Liber Quintus Physicorum: Cuius primus Tractatus est de speciebus motus.

¶ Cap. primum. Que tractatus intentio: et quis motus sit per se: et quis gratia partis: et quis per accidens: et in quo declaratur q ipsa sunt imobilia: et q mot⁹ nō sunt in eis sicut in fixo.

Quum autem nos iā locuti sum⁹ de principiis rei mobilis: et de motu ipso: et de his que consequuntur mobile et motum in cōmuni: relinquitur vt dicamus de speciebus motus et de proprietatib⁹ ipsarum specierum: et de his que consequunt oēm motum sm quālibet spēm: et tunc dicemus de comparatione motus ad motorem sm quēlibet modū cōparationis eius ad ipsum: et sic finiemus tractatum libri Physicorum. Nos autem non possumus determinare species motus nisi nos prius sciamus verum in motu per se vel per accidens motus distinguatur per suas species: et in quibus et in quot predicamentis sit motus: et ideo scientiam istā inchoabimus in hoc qd inquiremus de motu per se et per accidēs: quia tunc inueniemus q motus per se distingui habet in species: et non motus per accidens. ¶ Quantū igitur ad presentem spectat intentionē sciēdū est: q omne qd trāsmutat vno triū modorum transmutat: aut enim transmutat per accidēs: ita q illud nūq potest moueri per se: sed semper accidit ei q mouetur per se: sicut q musicum ambulat: musica enim nūq potest ambulare: sed semper accidit homini cui⁹ est ambulare. ¶ Aut dicitur moueri gratia partis: qd quidem per se non mouetur: sed in toto: licet possit per se moueri si pars separetur a toto: et hoc precipue in parte a cuius dispositione totum denominatur: sicut cū dicitur Socrates sanari: quia torax eius vel oculi sanantur: que tamen sunt partes toti⁹. ¶ Et est in isto modo differentia: quia alia dispositio est que in partibus paruis principaliter existens coafficit totum corpus in parte illa: sicut est egritudo que est in dente vel in digito existens: si vehemens sit coafficit totum corpus: et ideo illo paruo mēbro sanato dicitur sanatum est corpus totum. Est autē aliqua dispositio que sic est in parte q non coafficit totū corpus: et de illa non est verum q parte mota mouetur totum: sicut si aliquis denigretur in dente: et tamen non sequitur q ipse sm se denigretur. ¶ Iste autem modus qui attribuit toti motus partis: licet reducatur ad motum per accidens: eo q non conuenit toti nisi gratia alterius que est pars: tamē q̄si medium est inter motum per se et motum per accidens: quia conuenit cum vtroq. Cum motu enim per accidens conuenit: quia conuenit gratia alterius. Cum motu autem per se conuenit: quia pars cui cōuenit motus diuidi potest a toto: et tūc mouebitur per se. ¶ Aut etiam tertio conuenit motus alicui non in eo q sm accidens pure moueatur: neq in eo q ipsi⁹ aliqua pars moueatur: sed potius in eo q ipsummet mouetur primum hoc est per se: et hoc est qd vocamus sm seipsum mobile: sicut dicimus infirmum sanari: et graue moueri deorsū. ¶ Et licet multi modi sint eius qd est per accidens: tamē oēs reducuntur ad duos dictos. ¶ Et nostre intentionis nō est hic distinguere modos eius qd est per accidens: quia hoc spectat ad primum phm: et nos non querimus hic aliquid qd est per accidens: nisi vt ostendamus species motus non accipi penes ipsum. ¶ Id autē qd mouetur per se diuersificatur: quia aliud est qd est per se mobile in vno motu: et aliud in quo vt alterabile per se: aliud est ab eo qd est mobile sm locum: licet per accidens forte sint idem. Et in motu vnius generis predicamenti aliud et aliud est mobile sm diuersas species spālissimas motus: sicut in alteratiōe aliud est qd p se est sanabile: et aliud qd p se ē calefactibile. ¶ In his aūt trib⁹ modis motus licet diximus vnū esse simplr et pure p accñs: et aliū eē sm se simplr et pure p se: et tertium eē medium: tn ex hoc nolumus intelligi q sit inter per se et per accidens aliquid medium: sicut nec medium est inter substantiam et accidens. Sed aliud est cum considerantur res opposite que sunt substantia et accidēs: et per se et per accidens: et aliud cum modi accidētis et modi substantie: et modi eius qd est per se: et modi eius qd est per accidens cōsiderantur. In rebus enim nihil est medium. In modis autē accidentis et per accñs nihil prohibet aliqd esse vicinius

Tex. cō. primi.

Documentū.

Addūte qd sit dispōnem aliquā coafficet totū sm istum doctorē: qr si est idē q hō mutat totum qr tūc peteret principium. Idē Cōmentator hic.

Documentū 6. met. t. c. 4. 5. et 6.

Documentū

Licet iter sbam et accñs nō sit mediū: tamē in modis sbe et in modis accñs nil pohibet aliquo mō medium inuenire.

cinius substantie: ⁊ in modũ substãtie nihil ꝓhibet aliqd esse vicinius accidenti ꝙ̃ aliud: sicut diximus supius. ¶ Sicut autem iste tres differentie qđ est per accidens pure: ⁊ qđ est gratia partis: ⁊ qđ est per se pure sũt in mobili: ⁊ in eo qđ mouetur: ita sunt etiã in mouente. ¶ Aliud enim est qđ fm accidens mouet. Aliud autem qđ fm partem in eo ꝙ est aliq̃ pars mouet: aliud vero mouet per seipsum primum: hoc est essentialiter: vt medicus qui sanat per se. Cum autem manus percutit hõ percutit gratia partis. Et cum medicus edificat est per accidẽs pure. Et qa sicut est in mouente ⁊ moto ꝙ aliquid in omni motu per se est primum: hoc est proximũ ⁊ essentiale mouens: ⁊ aliquid est qđ est primũ: hoc est proximũ ⁊ essentiale: erit hec diuersitas que dicta est esse in mouentibus et motis: etiã in alijs que circũstant motũ. ¶ Quinque enim circũstant motum oĩa. s. mouens: ⁊ id qđ mouetur: ⁊ tẽpus in quo est motus: ⁊ ex quo: ⁊ in qđ: que duo vltima duo sũt termini motus. Oĩs enim motus est ex quodam ⁊ in qđdam: ⁊ id sicut alterum est qđ primum hoc est essentialiter mouetur ab eo qđ per accidens ⁊ fm partem mouetur: sicut alterum est qđ essentialiter mouet ab eo qđ per accidens ⁊ fm ptem mouet: ita est alterum ex quo vel in qđ est per accidens: aut fm partem. Sũt eni ista in motu sicut diximus: qa dicimus ꝙ lignũ est qđ mouetur: ⁊ frigidum ex quo mouetur: ⁊ calidum est in qđ mouetur quãdo calefit lignum. Et ex hoc elidit error eorũ qui dixerunt ꝙ motus est in specie: siue forma sicut in subiecto: ita ꝙ forma moueatur. Motus eni calefactionis quando calefit lignum in ligno est: ⁊ nõ in specie calidi: qa aliud est id qđ mouetur: ⁊ aliud est ex quo ⁊ in qđ est motus. Species enim que est finis mot⁹: neq̃ mouet: neq̃ mouetur: nisi forte dicimus ꝙ mouet intẽtionem efficiẽtis: sicut forma ⁊ finis mouet: sed non mouet influendo motũ materie quẽadmodum mouet efficiẽs: vnde lz efficiens per se ⁊ essentialiter sit idẽ specie cum forma que est finis motus: nunq̃ tñ est idem nũero cum ipso: ⁊ ideo species absq̃ dubio non mouet: neq̃ mouetur fz ꝙ ipsa est finis motus: siue id in qđ est mot⁹: ⁊ voco speciem formam substãtialẽ: vel qualitatis. Et locus etiã ⁊ quantũ fz ꝙ termini motus in quos sunt motus nõ mouẽt neq̃ mouentur. ¶ Sed lz sint in omni motu per se mouẽs ⁊ qđ per se mouetur ⁊ in qđ per se mouetur: ex quo est per se motus: tñ motus magis essentialiter est cõiũctus ei in qđ est ꝙ̃ ei in quo est: ⁊ ideo denoiat ab eo i qđ est: ⁊ nõ ab eo ex quo est: sicut generatio dr̃ denoiata ab esse in qđ est: ⁊ corruptio denoiata a nõ esse in qđ est. Et sic est de augmento ⁊ decremento ⁊ oĩbus alijs denoiationibus motus specialiter denoiatis: sicut dealbatio: denigratio: calefactio: ⁊ infrigidatio: ⁊ sic de alijs oĩbus. ¶ Causa autẽ eius est ꝙ id ex quo est motus in motu abijcit: ⁊ ideo motum nec informat nec denoiat. Id autẽ ad qđ est motus acqritur: ⁊ ideo informat motum ⁊ denoiat ipsum. ¶ In tertio autẽ scie huius libro diximus sufficiẽter qd est motus. Sed qđ hic volumus eẽ notum est ꝙ spẽs substantiales in quas sunt mutationes generationũ: ⁊ passiones que sunt q̃litates in quas alterant que alterantur: ⁊ locus in quẽ mouetur id qđ mouetur localr: sunt imobilia imobilitate negatiue dicta ita ꝙ nullo modo possunt moueri per se sed per accidẽs solũ: ⁊ qui dicit talia moueri nõ est loquẽdũ cum eo in p̃hicis: eo ꝙ ipse negat motus principia que sunt diuersa mobilia esse ab his in que ẽ motus: ⁊ cũ est imobilitas nõ esse motũ. In fine aũt motus ad quẽ mot⁹ est: est imobilitas ⁊ priuatio motus: ⁊ hoc ẽ qñ spẽs acq̃sita est per motũ: ⁊ tũc non est motus. Qui aũt dicit talia moueri dicit tunc motũ esse maxime cũ illa sunt: ⁊ cum illa sunt est priuatio motus: ⁊ sic dicit talis ꝙ cum motus priuatio est: ꝙ tunc maxie est mot⁹: ⁊ hec isania dicere: ⁊ ideo cũ tali non est loquendũ: qa mente excidit: talia autẽ sũt scientia ⁊ color: ⁊ oĩa talia ad que est motus. ¶ Tñ aliqs iam dubitauit super hoc vtrum passiones ⁊ passibiles qualitates sunt motus sicut albedo que est passio corporum alboꝝ: eo ꝙ infert eis passionem. Et fuit ratio sue dubitationis ꝙ tales qualitates quasi continue variantur in corporibus in qbus est actio ⁊ passio: sicut sunt corpora phy̆sica iferiora. Et iste nesciuit ꝙ subiectum est qđ mutatur: ⁊ ex mutatione subiecti cõsequitur variatio talium passionum ⁊ formaꝝ. Si enim diceretur qualitas talis mutatio: tunc oporteret etiam dicere ꝙ mutatio est in mutationem: qa mutatio aliquando est in albedinem vel aliam passionem: ⁊ hoc nos infra ostendemus eẽ impossibile: ⁊ ideo dicimus ꝙ albedo non est motus alterationis: sed albatio. ¶ Cum ergo sicut diximus sint duo termini motus ex quo ⁊ in qd absq̃ dubio etiam in illis est distinctio predicta. s. per accidẽs: ⁊ gratia partis: ⁊ per seipsum: ⁊ primo siue essentialiter. Sed nos nõ distinguemus hic nisi in eo in qđ est motus: qa hoc dat speciem motui: ⁊ nõ distinguemus ea in termino ex quo est motus: qa superfluum eẽt a nostra intentione: cum abijciatur a motu ⁊ nullam det motui speciem vel noiationem. In eo autem qđ fit album sunt ista tria. Id enim qđ fit album dicimus mutari in id qđ intelligit eo ꝙ accidit albedinem intelligi: ⁊ hoc est per accidens pure: eo ꝙ intelligibile fz ꝙ huiusmodi nõ est terminus motus: sed potius a motu ⁊ materia separatur per intellectum. Dicitur autem in colorem mutari gratia partis: qa pars coloris est album. ¶ Et in loci mutatione dicitur aliquis moueri in Europam: qa pars Europe sunt Athene: vel in Germaniam: qa pars Germanie est Colonia. In album autem colorem per se mutari dicitur. Ista igitur inueniuntur in mobili ⁊ in mouente ⁊ in moto: ⁊ in eo ad qđ est motus: que essentialia sunt motui. ¶ Tẽpus enim causatur a motu: ⁊ ideo cum querimus de speciebus motus non est necessarium vt de ipo ponamus distinctionem: lz etiam ista tria sint in ipso: qa est motus in tẽpore terminato: ⁊ in anno: ⁊ in parte anni. ¶ Sed quia mouens per hoc ꝙ in specie conuenit cum ipso in qđ est motus aliquid facit ad speciem motus cognoscendam ꝓpter hoc locutionem fecimus de ipso: lz sit extrinsecum motui. Intrinseca autem essentialia sunt id qđ est materiale: vt mobile: ⁊ id qđ est formale: vt id in quod est mot⁹. Et ideo ad cognoscendam speciem motus sufficit in his tribus consideratio distinctionis prehabite. ¶ Manifestum est igitur ex predictis qũo quidem aliqd per se mouetur: ⁊ quomodo quidẽ fm accidens: ⁊ quomodo fz aliud: siue gratia partis: ⁊ qualiter ipsum primum qđ essentiale est ⁊ in mouente: ⁊ in eo qđ mouetur. Et manifestũ est ꝙ motus sicut in subiecto nõ est in specie ad quam est motus quecunq̃ sit illa: sed est sicut in subiecto in eo qđ mouetur: ⁊ hoc est esse motum vt in subiecto imobili qđ fz actum sit: qa actus mobilis inquantũ mobile est motus: vt in tertio libro est declaratum. ¶ Mutatio quidem igitur que est fz accidens dimittatur: qa in oĩb⁹ est generibus ⁊ est semper: eo ꝙ infinitas habet causas: ⁊ continue est: qa vna earum terminatur ad aliam: qui enim factus est albus: factus est sĩlis alicui ⁊ dissimilis alicui: ⁊ forte dicit: ⁊ sic est in alijs mutationibus: eo ꝙ mutatio per accidens modis multis fit: ⁊ non ad artẽ redigibilis. ¶ Illa vero que non est fm accidens: ita est per se ⁊ non est in oĩbus generibus: nec in oĩbus speciebus generum: sed est in contrarijs tñ: ⁊ in medijs contrariorum: ⁊ in contradictione ⁊ huiusmodi fides ⁊ probatio est ex inductione motuum: qa generatio ⁊ corruptio ⁊ alteratio ⁊ alie mutationes hoc modo habent fieri. Id enim qđ mutat id qđ mouetur ex medio mutat ipsum ex eo sicut ex contrario: qa nos supra ostendim⁹ ꝙ medium contrariorum non est sicut subiecta natura medium: sed potius sicut id qđ habitualiter habet aliquid de vtroq̃ contrario: ⁊ ideo mutans ex ipso vtitur ipso sicut contrario ad vtrunq̃: qa medium quodãmodo est vltima ⁊ extrema: per hoc ꝙ participat aliqd de vtroq̃: ⁊ ideo extrema cõparata ad medium: ⁊ ipsum cõparatum ad extrema dicuntur cõtraria: sicut vox media dicitur grauis que cõparatur ad vltimam in subtilitate: siue in acumine: ⁊ dicitur acuta ⁊ subtilis quando cõparatur ad extremum in acumine siue subtilitate: ⁊ sĩr fuscum dicitur album quando cõparatur ad nigrum ⁊ idem dicitur nigrum quando cõparatur ad album. In talib⁹ ergo contradictorijs ⁊ medijs species mutationũ que sunt per se species motus inquiremus.

Tex. c. cõ. 2. — Tex. c. c. 3. — Fort⁹ vt est finis mot⁹ non mouet nec mouet. idem hz Themisti⁹ in priĩ loco. — Tex. c. cõ. 4. — Tex. c. cõ. 5. — Nõ õre 3di/cẽtes formas moueri nõ ẽ disputãdũ in scia nãli. vtrũ ꝓ illo tex. cõ. 5. 4. meta. — Nota õre cum motor sit causa extrinseca ⁊ sic ipo de ipo p̃hus fecit ꝑtionem: non aũt de tpe. — Tex. c. cõ. 6. — De dr̃ia inter mediũ potentiale ⁊ formale contra Auẽ. ꝓ phy. cõ. 56.

¶ Cap. 2m. De diuisione ex qua sumitur prima genera mutationum.

Dc autem Determiato videamus que mutationum sit mot⁹: ⁊ que non sit motus earũ quas per se esse diximus. Sumemus autẽ principium huius inuestigationis a diuisione eorum inter que est mutatio omnis. ¶ Qđ enim mutatio omnis sit ex quodam ⁊ in quiddam: ⁊ vtiq̃ nomen ma/

Tex. c. cõ. 7.

nifestat mutationis. In omni eniz mutatione est aliqd post aliud qd fuit ante. Monstrat eniz mutatio per hoc ꝙ dicit transitũ ab vno in aliud vnũ esse prius ex quo est: & aliud eẽ posterius in qd: siue ad qd est. Quãdiu enim res manet in dispositione vna non mutatur. Sed tunc mutari dicit quã-do fluit ab vno in aliud: siue fm formaz: siue fm locũ mutetur. Mutans ergo siue mouens mutabit id qd mutat qua-dripharie eo ꝙ duo termini inter quos est motus: quatuor modis possunt cõparari & cõbinari. Mutatio eniz inter duos terminos affirmatiue sumptos: sicut que est ex subiecto in subiectuz. Aut inter duos negatiue sumptos: sicut si esset ex non subiecto in non subiectuz. Aut inter duos quo-ruz vnum subiicitur affirmatiue & alter negatiue: & hoc du-pliciter. Aut prior est affirmatiuus & posterior negatiuus: sicut est in mutatione que est ex subiecto in non subiectũ. Aut prior quidẽ negatiuus posterior affirmatiuus: sicut illa que ex non subiecto in subiectuz. Ego eniz voco hic subiectum qd affirmatiue monstratur: hoc autez est ens cõpletum per formaz importataz in predicato affirmatiue propositiõis que est de ipso: sicut cuz dicitur hoc est hõ & hoc est asinus: & hoc est ens in se cõpletum ꝙ iam aliud ens qd est accidens potest recipere in seipsuz: & per hoc dare ei esse. Tale autez ens non est materia pura: qa de illa nulla est affirmatio que vere habeat rationez affirmationis: qa cũ dicitur materia est materia non seruatur ibi habitudo subiecti ad predicatuz: sz modus aliquis illius fit ibi: & ideo etiaz ex tali affirmatione non potest inferri materiaz simpliciter esse: qa non sequitur ꝙ si materia est materia ꝙ materia simpliciter sit: quia qd simpliciter est actu est. Materia autez in potẽtia est tm. Sicut autez materia in se considerata non mensuratur affirmatione: neqz est subiectuz fm ꝙ hic loquimur de subiecto: sic neqz materia stans sub priuatione subiectuz est: qa a priuatione non habet entitatez materia: sed potius ex ipsa est non ens: & ideo neqz materia fm se: nec materia substãs priuationi est subiectuz hoc modo quo hic loquimur de subiecto. ¶ Alia autez ratione fm quaz subiectuz dicitur id qd habet substare primo formis materia sola subiectuz est: sz hoc modo non loquimur hic de subiecto. ¶ Sumamus igitur diuisionez habitaz ex compositione duoruz terminoruz mutationis adinuicez: qa ex numero partiuz illius diuisionis necesse est crescere species & genera mutationum. Erũt igitur genera mutationum tria per ea que dicta sunt: quia oppositio non inuenitur nisi tribus mẽbris prehabite diuisionis ex subiecto in subiectuz: & ex subiecto in nõ subiectũ: & ex non subiecto in subiectuz. Qd eniz est ex nõ subiecto in non subiectuz non potest facere genus mutationis: eo ꝙ in terminis illis sic adinuicez cõparatis: non est cõparatio per opposita in situ terminoruz. Non subiectuz eniz ad nõ subiectuz non opponitur: neqz contrarie: neqz cõtradictorie: eo ꝙ non ens non opponitur nõ enti: sed ens enti potest opponi contradictorie. Non ens autez enti contradictorie opponitur: vel fm habituz: vel fm priuationez. Cuz igit omnis mutatio inter opposita sit: sicut nos determinauimus in libro primo sciẽtie huius non potest esse mutatio aliqua inter non subiectuz & non subiectuz. Siue eniz inter non subiectuz dicat negationez puraz: siue relinquat potentiaz solam: siue potentiaz cuz priuatione: nunqz facit oppositum ad non subiectuz: quoniaz nec non ens opponitur non enti: nec potentia potentie: nec priuatio priuationi. ¶ Est autem sciendũ ꝙ transmutatio que est de subiecto in subiectuz non est inter opposita fm modũ: quia non est modus oppositionis aliquis inter subiectũ & subiectũ. Est autem inter opposita que subiiciuntur terminis illis: quia contraria ambo sunt actu: & ita vtrũqz relinquit subiectũ: propter qd quantuz ad ea que supponit illud mẽbruz diuisionis mutationuz constituit mutationez: que tamen mutatio etiã reducitur ad hãc que est de non subiecto ad subiectũ: vel econuerso: & sic duo sunt membra prima istius diuisionis. ¶ Qd qualiter fiat intelligendum est ꝙ cum dicitur non subiectuz negatio potest dicere negationez puraz vel consequentem ex quadam affirmatione: & siquidez dicit puram: tunc est absoluta negatio eius qd est in actu: sicut est non ens qd subiicitur generationi. Si autez dicit consequentez ex affirmatione negationez tunc relinquit subiectuz informatuz fm actum qd ppter oppositionem quã habet ad aliud negatur ab ipso: & est priuatio ipsius sicut dicitur nigruz non album: & non bonum dicitur malum. ¶ Est ergo prehabita diuisio talis ꝙ mutatio: aut est de non subiecto ad subiectũ: vel econuerso de subiecto ad non subiectũ: & non subiectũ est duplex. s. simpliciter & fm quid: tunc illa que est de non subiecto ad subiectum: vel econuerso est duplex: qt aut est de non subiecto vere ad subiectum vere: vel econuerso: vel est de non subiecto fm quid ad subiectum fm quid: vel econuerso: nulla autez potest eẽ de non subiecto vere ad formam accidentis: quia materia que est non subiectum vere non est susceptibilis forme accidentalis nisi prius receperit formam substantialem: eo ꝙ eẽ accidentis a substantia composita causatur: & in ipsa: sicut alibi habet probari: & ideo nulla mutatio potest esse de non ente simpliciter ad ens fm quid: vel ecõuerso. ¶ Patet igit ꝙ ex predicta diuisione non crescunt nisi tria mutationũ genera. Illa igitur que est ex non subiecto in subiectuz est in cõtradictionis modo: eo ꝙ sui termini modum seruant oppositionis contradictorie: & illa dicitur generatio. Et propter causaz quaz diximus diuiditur in duas. Alia eniz est generatio simpliciter: & sine determinatione & simpliciter: qa est eius qd simpliciter. Alia vero est generatio quedam: siue fm quid: & est cuiusdaz: hoc est fm quid entis: & nõ in eo qd est simpliciter: sicut generatio que est ex non albo in album generatio dicitur fm quid: siue quedam & cuiusdaz & non simpliciter entis. Illa vero generatio que est ex non esse quod nõ est: hoc est ꝙ fm substantiam non actu est: quia hoc simpliciter non est: & est in substantiam actu existentem est generatio simpliciter vel fieri vel non fieri: qa quando aliquid simpliciter fieri vel non fieri dicimus: hoc dicimus fm substantiam. Mutatio autem que est ex subiecto in non subiectuz est corruptio & absolute & simpliciter corruptio: que cum est ex subiecto fm actum existentez non esse qd simpliciter non esse dicitur: eo ꝙ non habet actũ substantie. Illa vero que est corruptio quedam cuiusdaz & fm quid: est illa que est in oppositam negationem illi generationi que fuit dicta esse fm quid ꝙ fuit in id qd est fm qd: siue fm accidens.

¶ Cap. 3m. De probatione ꝙ generatio & corruptio nõ sunt motus sed mutationes solum fm fines earum.

His autem habitis procedamus ad determinandum vtrũ oẽs iste mutationes mot' sunt vel non sunt. Hoc autez inueniemus de facili distinguendo ꝙ id qd non est: siue non ens dicitur multipliciter: & sufficiunt hic nobis tres modi qbus diuersificatur non ens. ¶ Est eniz non ens per compositionem & diuisionem quando componuntur ea que habent diuidi: sicut cum dico homo est asinus vel chimera vel hircoceruus: vel diuiduntur ea que habent componi: sicut cũ dicitur homo non est animal & huiusmodi: & hec sunt absolute vel omnino: & ideo non conuenit tale non ens moueri omnino: quia qd nihil est non subiicitur motui vel mutationi. Alio autem modo dicitur non ens qd non actu est ens demonstratuz: sicut sunt omnia entia que perfecta sunt in natura: & de quibus contingit dicere vere quoniam sunt: & hoc est ens potentia materie solum ꝙ modum oppositionis habet ad id qd est actu per formam: & de hoc etiam probabimus quoniam non mouetur eo ꝙ motui subiici non potest. Tertio autem modo dicitur non ens per accidens: quia videlicet non est per accidens illud cuius priuatio significatur in ipso: fm quaz etiam priuationem dicitur & significatur vt non ens: sicut dicitur non ens non bonum et non album: & hoc non ens conuenit moueri: eo ꝙ illud non est ens simpliciter quidem est: & fm accidens non est: vt homo est non album: & ideo illud moueri potest. Illud igitur non ens qd simpliciter non est: eo ꝙ fm actuz non est. Simpliciter enim esse & fm actum esse non conuenit moueri. Cuius duas rationes dat Aristo. & Auerro. & Auicẽna assignat tertiam. Ego autem apponam & quartam & quintã & sextã. ¶ Una igitur quaz dat Aristo. hec est: ꝙ dicit ꝙ impossibile est tale non ens moueri: & ideo impossibile est etiam generationem motum esse: quia si moueatur tunc mouebitur qd simpliciter non est. Cum eniz dicitur aliquid fieri fm generationez: oportet ꝙ illud quod fit non sit simpliciter & fm substantiam.

Cũ dr mã ẽ mã nõ seruat ibi habitudo sbĩ ad pdm: qd credo co-ctorẽ dixisse pp dcm Cõ-mẽtatoris. 12. me. c. 14. vbi hz ꝙ mã ñ hz nĩm vel vlis predicabil' de plib': & attendẽ ꝙ vlia est apd Peripateticos iter pdicationem nãlẽ: & iter verã pdicationẽ: sic nosti. Nota multiplicatẽ sbĩ.

Docũm pul-crum.

Uł velle nullũ accns fundari i mã: qd tñ Auer. aduersat i pca° de sba orbis.

T. c. cõ. 8.

Nota sex rões ꝗ ꝙ ostẽdit nõ ens in a: in nõ posse p' se moueri.

substantiā. Si enī in generatione fm quid est nō ens fm qd de quo verum est dicere ꝙ ipsum est simpliciter: opꝫ ꝙ in eo qđ simplr est generatio sit non ens simplr: de quo nullo mō verꝫ est dicere ꝙ ipsuꝫ est ens. Unde de eo qđ simplr fit: hoc est de eo qđ simplr generaꝫ verꝫ est dicere ꝙ ipsuꝫ simplr est ꝙ non ens est simplr. Idem aūt contingit si dicatur non ens simplr quiescere: qꝛ quies non opponitur nisi motui: ⁊ ideo qđ non ꝯtingit moueri non ꝯtingit quiescere. Hec igiꝫ sunt inconuenientia que ꝯtingunt si dicatur non ens moueri: ⁊ si dicatur quiescere. s. ꝙ simplr illud qđ non est mouetur: ⁊ ꝙ illud qđ simplr non est quiescit: ⁊ hoc ideo est incōueniens: qꝛ non entis non est motus: neqꝫ quies: sicut per se manifestum est. Sed hec rō amplius declarabiꝫ inferius: vbi duorum phorꝫ Auicēne ⁊ Auer. rō adiungetur: que quasi dicet causam propter quid non ens moueri nō poterit: neqꝫ quiescere.

2ª rō Aristo.

¶ Secunda aūt ratio est eiusdem Aristo. qui dicit ꝙ omne qđ mouetur est in loco aliquo: cum ipsum sit quantuꝫ corpus. Quod autem simpliciter nō est ens in nullo loco est: qꝛ tale non ens non est nisi in potentia materie: ⁊ gratia materie simplicis non debetur corporibus locus. Cuius signuꝫ est ꝙ materia fm ꝙ altera pars est essentialr componēs corpus: est in omni corpore in quocunqꝫ loco sit. Et ideo quod non est simpliciter non in loco est alicubi siue in aliquo loco: ⁊ sic eius qđ est non ens simpliciter ꝺest potentia: esset aliqs locus particularis: ⁊ sequeretur ex illo ꝙ potentia ad ens ⁊ ad non ens simpliciter saluaretur in aliquo loco: ⁊ corrumperetur extra locū aliquando existēs: quod est inconueniēs: cum materia sit incorruptibilis ⁊ ingenita: sicut habituꝫ est supra in primo libro scientie huius. Sic ergo due sunt cause quare non ens simpliciter non mouetur. Una qꝛ nō potest tale non ens motui subijci sicut mobile. Alia autē qꝛ non est in loco.

3ª rō Auicenne ⁊ Auer.

¶ Et causa huius est: qꝛ motui non potest subijci tale non ens absqꝫ dubio: quia si motui subijceretur sicut dicit Auicenna ⁊ Auerrois oporteret ꝙ aut gratia materie inquantum substantia quedaꝫ est motui subijceretur: aut gratia priuationis que est in ipsa. Cōstat autē ꝙ nō potest subijci motui gratia sui ipsius inquantum substantia quedam est ex omnibus que sufficienter dicta sunt in fine primi libri vbi agitur de principijs mutationis ⁊ motus: ⁊ insuper quia omnis motus continuus est ⁊ diuisibilis: ⁊ sic oportet habere medium ⁊ extrema. Inter materiā autēꝫ ⁊ formam nihil est medium: ⁊ ideo nullus potest esse motus vnius ad alteram. Si autem diceretur ꝙ subijcitur motui gratia priuationis que est in ipsa: hoc iterum esse non potest: quia priuatio vel est in ipsa: ⁊ per priuationeꝫ materia dicitur nō ens: ⁊ sic sequeretur ꝙ gratia non entis: ⁊ inquantum est nō ens simpliciter esset aliquid subiectū motui: ergo vlterius cum motui subiectum sit simpliciter subiectum: oporteret ꝙ inquantum est non ens simpliciter esset: qđ est absurdum.

Nota fm Albertū ꝙ aptitudo quā relinquit priuatio in mā ē essentialiter forme sublis.

Si autem dicatur ꝙ priuatio relinquit aptitudinem formalem ad actum: ⁊ gratia illius supponitur motui: hoc iterum esse non potest: cum aptitudo illa sit essentialiter forma substantialis: que simplex est ⁊ indiuisibilis. Quod autēꝫ simplex est ⁊ indiuisibile non potest intercipi vt fm parteꝫ ⁊ partem habeatur. In omni autem motu exigitur hoc ꝙ vbi vel forma habita per motum fm partem habeatur: vt dictū est in tertio scientie huius: ⁊ ideo generatio non est motus: sed finis motus: vt dictum est superius. Si autem generatio non est motus: neqꝫ corruptio erit motus per eandē rationem. Id enim qđ cōtrariaꝫ motui large sumpto ꝯtrario vt sub se cōprehendat: ⁊ oppositionem ꝯtrariorꝫ ⁊ habitus ⁊ priuationis: oportet esse motū aut quietem: ⁊ ideo cum oppositorꝫ idem sit genus: ⁊ generatio que opponitur corruptioni non sit in genere motus: sed mutationis simplicis: non erit corruptio in genere motus. Ecce ad Ɩ̃raꝫ extenduntꝫ verba ꝑdecessorum nostrorꝫ in scientia peripatheticorꝫ.

4ª rō doctoris.

¶ Huius autem quarta ratio est: qꝛ cum omnis motus sit actus imperfectus successiuus: sicut in tertio probatum est indiget ipse subiecto quod per motum deuenit ab vno in aliud cōtinue. Si ergo materia simplex subijceretur motui oporteret necessario ꝙ ipsa per motum continue veniret ab vno in aliud: ergo aut ab vna materia in aliam: aut ab vna forma in aliam. Constat autem ꝙ non potest deuenire ab vna materia in aliam: cum non sit nisi vnū hyle qđ subijcitur generationi simplici. Si autem deuenit ab vna forma in aliaꝫ tunc est in vna forma ⁊ alia: ergo fuit actu ens ⁊ non materia simpliciter: que simpliciter est non ens: ⁊ hoc est contra hypothesim: ⁊ hec forte fuit ratio que pꝛecipue mouit Aristo. ad istam subtilem considerationem.

5ª eiusdem.

¶ Quinta ratio est quoniam si materia ens in potentia tm̄ subijceretur motui ⁊ sufficiens esset ad hoc: tunc cum natura operetur per minima non quereret aliud subiectum motus. Querit autem aliud sicut constat ad visum: ergo ipsa per se non potuit esse subiectum.

6ª rō ad idē.

¶ Sexta autem ratio est eiusdem: quoniaꝫ materia susceptibilis est forme: subito non interueniente tempore. Si ergo talis materia subijceretur motui oporteret ꝙ omnis motus esset subito qđ falsum est. Et ideo etiam diuini sapientes dicunt ꝙ cum materia esset creata que subito receptibilis est forme substantialis ꝙ creator omniū formis eam informauit subito: ⁊ sic creauit omnia simul: sicut aer ad oppositionem rectam luminaris vbicunqꝫ sit simul recipit lumen.

Nomē mot° nō ꝯuenit vniuoce neqꝫ per cōparationeꝫ ad aliud gnationi ⁊ corruptioni: ⁊ hoc ē cōtra Cōmē. hic.

¶ Cum autē dico generationem ⁊ corruptionem non esse motus: intelligo ꝙ nomen nec conuenit ei vniuoce: nec per prius ⁊ posterius. Et ꝙ quidem vniuoce non conueniat ei satis patet ex dictis. Qđ autem non cōueniat ei per prius ⁊ posterius ex hoc declaratur: quia quicqd per prius ⁊ posterius conuenit alicui: id primo conuenit vni ⁊ alij per comparationem ad illud. Motus autem nomen ⁊ ratio: nec conuenit generationi primo: nec in comparatione ad aliquem motum: ⁊ ideo nullo modo est motus: sꝫ mutatio simplex vel finis motus: sicut in precedentibus dictuꝫ est: habent se tamen motus ⁊ mutatio sicut inferius ⁊ superius: quia omnis motus mutatio quedam est: sed non conuertitur ꝙ omnis mutatio sit motus. Dictum autem est ꝙ mutationes fm diuisionē superius habitā sunt tres.

Tex. 7. c. 8.

¶ Horum autem trium ille que sunt fm generationē ⁊ corruptionem non sunt motus: sicut nunc est declaratum: quia ille sūt fm contradictionem que non habet medium per qđ sit motus: ergo relinquitur ꝙ mutatio illa que est de subiecto in subiectum sit motus tm̄: ergo est de affirmatiue significato in id qđ oppositum est illi affirmatiue significatum. Duo autem affirmatiue significata opposita sūt duobus modis: scilicet fm oppositionem contrariorꝫ: ⁊ fm oppositioneꝫ priuationis ⁊ habitus: ⁊ ideo cum dicimus motū esse de subiecto ad subiectum sumimus subiectum in cōmuni pro cōtrarijs ⁊ oppositis fm priuationeꝫ ⁊ habitū ⁊ vocamus vtrūqꝫ illorum contrarium in cōmuni: ⁊ ideo subiecta dicimus cōtraria: ⁊ media inter contraria que comparata extremis cōtraria sunt. Priuatio enim in communi ponitur pro contrario: quia affirmatiue monstratur designari vt nudum ⁊ album ⁊ nigrum. Sicut enim nudum ad vestitum: priuatio est affirmatiue designata: ⁊ cecum ad videns: ita priuatio albi est nigrum fm aliquem modum quem supra determinauimus. Eo autem modo quo cecum ⁊ nudum dicuntur priuationes affirmatiue designate non differt subiectum a non subiecto ex quo est generatio: quia nudum ⁊ cecum nō ponunt formas oppositas: sed materiam tm̄: dicunt tamen aptitudinem ad formam: ⁊ ideo si talis priuatio significetur respectu forme substantialis ex ipsa erit generatio: non motus: lꝫ affirmatione designetur.

¶ Cap. 4m. Qꝫ in substantia non potest esse vere motus: in quo est digressio que ⁊ quot exiguntur ad vere contraria.

Tex. 7. c. 9.

I igitur Sufficienter predicamenta diuisa sunt quando diuidūtur in substantiam: ⁊ quantitatem: ⁊ qualitatem: ⁊ vbi: ⁊ quando: ⁊ ad aliquid: ⁊ facere: ⁊ pati: ⁊ situm: ⁊ habere: tunc necesse est motus esse tres fm genera: scilicet motum qualitatis: ⁊ motum quantitatis: ⁊ motum fꝫ locum. In alijs enim non est motus: sed in istis tm̄. Sicut enim quidam dixerunt philosophorum motus dupliciter consideratur. Aut scilicet fm ꝙ est vbi: vel forma fluens. Aut fm modum sue redemptionis in subiecto. Et primo quidem modo est in eodem predicamento cum forma non fluente: vel cū vbi nō fluente: ⁊ hoc modo motus est in tribus predicamētis. Scđo aūt modo motus est in predicamēto passiōis solū: ⁊ qꝛ ois forma ꝯsideraꝫ vt fluēs vel vt geta.

Et si vt fluxus ꝯsideratur tūc est cū tēpore. Et si ꝯsideratur vt gesta tūc est sine tēpore: ideo principales partes orationis apud omne genus idiomatis sunt nomē ⁊ verbū: ⁊ hec videtur esse Alpharabij ⁊ Auic. sententia. Quidā tñ alij nō ꝯcesserūt ꝙ forma fluens vt fluens caderet in predicamento sicut sub predicamento ꝯtentū: ⁊ illi dixerunt ꝙ motus est via in predicamentū: ⁊ ideo reducitur ad ipsum: sicut ire ad calorem est calor: ⁊ ire ad substantiā est substantia quodāmodo. Et alij dixerunt ꝙ motus absqȝ dubio nō est in passione sm ꝙ ponitur in tribus generibus: hoc est ratione terminorum motus: ⁊ non ratione essentie motus.

Tex. c. c. 9. Auer. opinio

Auerrois aūt videtur velle ꝙ duplex est ꝯsideratio motus. s. sm suā materiā: hoc est sm ꝙ est rō in qua est motus: que est q̄litas: vel vbi: vel quātitas: ⁊ sic est in genere illius rei ad quā est motus: sm formam autem ꝯsideratur: hoc est sm ꝙ est trāsmutatio cōiuncta cum tempore est in predicamento passionis: quia sic est in eo qd mouetur a mouente: ⁊ non in agente. De hoc āt plura disputata sunt in tertio libro scientie huius.

Nota qualiter intelligat dictū Auer. in hoc loco: videlicet ꝙ mot⁹ sm formā est in pdicamento passionis. 3. Cō. 10.

Diuisis predicto modo predicamentis ostendemus impossibile esse ꝙ motus sit in aliquo aliorum nisi in prenominatis tribus tm̄. Dicimus igitur ꝙ sm substantiam non est motus eo ꝙ substantie non est aliquid contrarium. Omnis autem motus est inter contraria ⁊ media: ergo nullus motus est in substantia. Nec intelligimus hoc sicut dixit Alexan. grecus: ꝙ substantia cōposita non habeat ꝯtrariū: sed potius quia formaliter contrarietas non est in substantia: ita ꝙ ille ꝯtrarie forme sint substantie: q: aliter ex hoc qd diximus probare non possemus ꝙ in substantia non est motus. Id enim quod mutationi subijcitur in substantia in potentia est ens qd est non ens simpliciter. Omne autem quod mouetur est ens actu: quemadmodum in precedenti capitulo est dictum. Nec obuiat hoc qd Arist. dicit in libro 2° perigeneseos: ꝙ ignis ⁊ aqua sunt ꝯtraria: cum tamen ignis ⁊ aqua sint substantie. Ignis enim ⁊ aqua non sunt contraria: vt ipse Arist. in primo perigeneseos innuit nisi ratione qualitatum suarum: propterea qd ipse dicit ignem sm ꝙ est substantia nihil agere cum prime qualitates sint qualitates ⁊ accidentia in mixtis non possunt esse substantie in elementis: quia impossibile est ꝙ id qd est accidens in vno: sit substantia in altero: ⁊ ideo sunt qualitates: ⁊ non substantie elementorum: veruntamen sunt qualitates pprie elementorum ⁊ naturales ipsis ⁊ inseparabiles: ⁊ ideo sunt signa formarum substantialium in elementis: ⁊ in diffinitione eorum ponuntur loco formarum substantialium. Et diuisio elementorum penes ipsas: vt sunt signa substantialium formarum accipitur.

Idē Cōmē. hic ⁊ in 8° meta. c. 5. Documentū

De hoc autē plura habent dici in libro perigeneseos. Scias autē ꝙ licet bene sequatur ꝙ si in substantia non est contrarietas ꝙ nō est in substantia motus: non tamen sequitur si est contrarietas in substantia vel in alio genere ꝙ sit in substātia vel in alio genere motus: ⁊ in hac ꝯsequentia deceptus fuit Themistius grecus. Non enim supra ostendimus ꝙ in substantia est contrarietas quedam sicut in omni genere vno est contrarietas: quia si large sumatur contrarium tunc comprehendit oppositio ꝯtrariorum sub se oppositionē priuationis ⁊ habitus: cum priuatio affirmatiue designatur: sed inter talia contraria non est motus: sed mutatio simplex.

Cōtraria dupliciter accipi pñt absolute ⁊ vt hñt virtutē formarum subalium.

Adhuc autem aduertendum est qd superius diximus cōtraria dupliciter accipi. s. simpliciter ⁊ sm se prout sunt qualitates pure ⁊ sm ꝙ habent in se virtutem formarum substantialium in quarum sunt substantijs: ⁊ ideo calor hominis aliter agit q̄ calor naturalis ignis: ⁊ sic est in omnibus substantijs. In hac enim duplici acceptione non accipimus hec contraria: sed contraria hic vocamus vere ꝯtraria.

Admonet q̄liter ad vere ꝯtria q̄tuor cōditiones requiruntur.

Ad vere autem cōtraria quatuor exiguntur. Primū quidem est ꝙ sint agētia in se inuicem vel patientia: vel per se: vel per alia que sunt priora ipsis. Per se quidē sicut qualitates prime. Per alia ab ipsis sicut qualitates secunde create ab ipsis que dicuntur prime. Secundum autem est ꝙ sint forme non simpliciter simplices: sed multiplicate in materia multiplicata: ⁊ diminute in subiecto diminuto: sicut sunt omnes forme corporales. Calor enim maior est in maiori calido: ⁊ minor in minori: si sit proprium subiectum eius sicut nos dicemus in fine octaui libri huius scientie. Tertium aūt est ꝙ oia contraria habeant medium per quod fit motus: ⁊ hoc quidem necessarium estimo: quia in omni motu est processus ab vno in aliud: ⁊ quando pcessus ille relinquit vnū: acquirit aliud continue plus ⁊ plus: ⁊ ita oportet ꝙ medium sit inter extrema motus. Et si forte aliquis obijciat ꝙ etiam in qualitatibus contrarijs quedam sunt imediata: sicut sanum ⁊ egrum: ⁊ vt quidam dixerunt calidum ⁊ frigidum. Dico ad hoc ꝙ contraria immediata non sunt ex hoc immediata ꝙ sunt ꝯtraria: sed quia causantur a priuatione ⁊ habitu sicut sanū ⁊ egrū. Inter calidū autem ⁊ frigidum media sunt multa: vt tepidū aliaqȝ. Et si ad hoc mihi obijciatur ꝙ Aristo. dicat illa esse immediata: dico dupliciter accipi contraria. s. sm intentiones suas: ⁊ sm suum esse. Et si accipiantur sm intentiones suas: hoc est sm ꝙ sunt forme in se non relate ad esse quod habent in subiecto. Quedam sunt forme miscibiles sicut sm actum suum formalem: hoc est per hoc ꝙ agit eas in formali esse suo. Et quedam non sunt taliter miscibiles forme. Illa aūt contraria que sunt forme miscibiles modo quo dictum est habent media sicut album ⁊ nigrum: q: lux que agit colores miscet extrema medijs coloribus: ⁊ sicut est in acuto ⁊ graui sono ⁊ in saporibus: ⁊ odoribus similiter: ⁊ in alijs multis ꝯtrarijs. Si aūt nō sūt forme miscibiles: sed vincētes se mutuo in proprijs subiectis: tūc nō habēt mediū: sicut calidū ⁊ frigidū: ⁊ hoc cōuenit propter vehementiam sue actionis que semper vincere querit: aut vincit. Si aūt vere contraria sm se ꝯsiderant: tūc absqȝ dubio omnia habent media: quia nunq̄ est processus ab extremo ad extremum nisi per media multa que in esse sunt in substantia motus: sed media ista sunt in potentia que procedit continue ad actum sm exigentiam motus: q: videlicet motus est actus eius qd est in potentia. Quartum autem sequitur ex primo. s. ꝙ mutuo se expellunt ab eodē susceptibili expulsione propria: ⁊ non per formam alienam. Hoc āt dico ꝙ propria actione agat expulsionem suam: q: forme substantiales diuerse non sunt simul in eodē susceptibili: sȝ expulsio earum non fit mediante actione ipsarum: sȝ potius p actionē ꝯtrariarum qualitatū: sicut diximus in alijs locis. Manifestū est aūt ꝙ nullū horum quatuor ꝯuenit formis substantialibus: quia ille neqȝ agunt: neqȝ patiuntur abinuicem: ⁊ ideo vna substantia posita iuxta aliā nō mutabit eā nisi per qualitates primas vel secundas que sunt in ipsa. Forme etiam substantiales sunt simpliciter simplices sine quantitate: nec maiores in maiori parte materie sue: nec minores in minori: nec habent mediū per qd fit motus ad extremū ipsarum: q: aliter intenderentur ⁊ remitterentur. Et ideo generatio ⁊ corruptio sunt imediata per modū ꝯtradictionis opposita: nec propria actione etiā ducuntur ⁊ expelluntur a proprio susceptibili: ⁊ ideo nō sunt ꝯtraria vere loquendo de naturā ꝯtriorum.

Due sūt cause in vlr q̄re in substāntia non fit motus.

Sunt igitur in vniuerso due cause in cōmuni quare in substantia nō est motus: sed mutatio simplex quarum vna est defectus mobilis: q: sicut diximus supius materia que est in potētia ad formam substātialē nō est mobilis. Altera āt est defectus extremorum ⁊ mediorum que requirit motus vt sit inter ipsa que sunt ꝯtraria ⁊ media: quorum quodlibet sit habitus ⁊ forma.

Cap. 5m. De probatione ꝙ in ad aliquid non est motus per se: sed per accidens.

Tex. c. c. 10.

Sed neqȝ In ad aliquid est motus nisi p accidēs. Quorūcūqȝ enim accidit fieri mutationem sm formā aliquā nihil mutato eo qd mutari dicitur illa nō mouentur per se: sed per accñs. Sicut aūt accidit in ad aliquid. Cum enim coriscus dexter sit columne transeunte corisco in sinistro: efficitur columna sinistra nihil mutata columna: ergo variatio forme ad aliqd que fit circa colūnam a dextro in sinistrū per accidens fit: q: fit moto alio quodā. Sed ⁊ in eo qd mouetur mot⁹ fit p accñs in forma relationis: q: coriscus non efficitur sinister nisi p motū localē a dextro in sinistrū: ergo variatio formarum sm quas dicitur ad aliquid causatur ex alio motu p accidēs: ergo fit talis motus. Per accñs aūt motū diuisim⁹ olim eo ꝙ in oib⁹ est: ⁊ determinari per artē non poterit. Adhuc āt sunt alie cause. s. quia opposita relatiue in vno non sunt. Ea autē inter que essentialiter est motus sunt in vno eodē susceptibili. Adhuc

aũt qꝛ simul sunt opposita relatiue: ⁊ posita se ponunt: ⁊ perempta se perimũt. Ea võ iter que est motus nũꝗ̃ simul sũt: ⁊ si ponit vnũ eoꝝ alteꝝ destruit: ⁊ econuerso. Adhuc aũt qꝛ simplices forme sũt que ducũt ad aliqd mediũ nõ habẽtes: sicut pꝫ ↄsideranti in nã eoꝝ que sunt ad aliqd. Mõ ig̃ de causis in ad aliqd nõ est motus nisi per accidẽs vt diximus.

¶ Cap. 6m. Qꝛ in agere ⁊ pati non est motus.

Lex. t. c. 10.

Ostendemus etiã ꝙ in agere ⁊ pati non est motus: ⁊ loquimur vniuersalr de agere ⁊ pati fm ꝙ omne mouẽs est agens: ⁊ oẽ motũ est patiens. Nec ostẽdemus tm̃ ꝙ mot⁹ nõ est in agere ⁊ pati: sed etiã ꝙ nulla mutatio per se est in pꝛedicamẽtis dictis: neqꝫ generatio: neqꝫ corruptio: neqꝫ aliquis alius motus vel mutatio. Et huius causa in vniuersali est: qꝛ motus nõ est motus: neqꝫ gñationis generatio: neqꝫ alicuius mutationis mutatio. Agere autẽ ⁊ pati nõ sunt sine motu vel mutatione: ⁊ ideo si motus vl̃ mutatio p se ⁊ essentialr esset in agere ⁊ pati absqꝫ dubio sequeretur ipsius motus esse motũ ⁊ ipsius mutationis esse mutationẽ. Et hoc pꝛimo ostẽdemus per hoc ꝙ si motus est ipsi⁹ motus: ⁊ mutationis mutatio: hoc ↄtingit altero vel vtroqꝫ duoꝝ modoꝝ.

Mediaz di iter agere pꝛope ⁊ sũpnũ ⁊ mouere. vide ĩ de gñatione. t. c. 45. 3.

Lex. t. c. 11.

¶ Cuz enim dicit ꝙ mutationis est mutatio potest in genitiuo notari ↄstructio subiecti vel termini: ⁊ si ↄstruitur in habitudine subiecti sensus est ꝙ motus est motus: ⁊ mutationis mutatio sicut eius qđ mouetur: sicut dicimus hominis esse motũ qui mouetur: qꝛ mutatur ex albo in nigrũ: vel fm aliam mutationẽ. Si aũt ↄstruatur in habitudine finis siue termini: tũc sensus est ꝙ motus est mot⁹: ita ꝙ mot⁹ essentialiter sit ad motũ sicut ad terminũ: sicut motus albi essentialiter ⁊ per se est ad nigrũ. ¶ Et pꝛimũ quidẽ est impossibile: qꝛ si motus esset motus sicut subiecti qđ mouetur: tunc oporteret ↄcedere ꝙ motus mouet ꝑpꝛie: ⁊ omne qđ in genere est in aliqua specierum est: tũc oporteret ↄcedere ꝙ motus aut calesceret: aut frigesceret: aut locum mutaret: aut augeretur: aut diminueret: hoc aũt est impossibile: qꝛ motus vel mutatio nõ est aliquod de numero subiectoꝝ: eo ꝙ subiectum est ens in se completum qđ est causa esse accidentis in ipso. Mutatio aũt ⁊ motus icõpletius esse habẽt ꝗ̃ accidẽs quietũ. ¶ Adhuc aũt abiret hoc in infinitũ: qꝛ si motus subijcerer motui oporteret ꝙ ois motus esset subiectum alterius: ⁊ sic scđs etiã tertio: ⁊ tertius quarto subijceret: ⁊ sic in ifinitũ qđ est ipossibile. ¶ Adhuc aũt si motus esset subiectũ: ⁊ motus esset in motu: esset subiectuz in subiecto qđ est ipossibile. ¶ Et si forte diceretur ad hoc ꝙ vnus esset subiectũ: ⁊ alter nõ: sed res existẽs in subiecto: oporteret ꝙ due res que sunt eiusdẽ generis ⁊ rõnis essent subiectum ⁊ accidens: qꝛ per hoc ꝙ vna eaꝝ est subiectum substãtia est: ⁊ per hoc ꝙ est in subiecto est accidẽs: cũ mot⁹ ⁊ motus sint eiusdẽ generis: ⁊ eiusdẽ rõnis fm genus. Illud est igit̃ impossibile motũ esse motus: ⁊ mutationẽ mutationis per modũ subiecti.

Nota qũo implicat motum hẽe rationem subiecti.

Lex. t. c. 12.

¶ Eodẽ modo est impossibile ꝙ motus sit motus per modũ finis ⁊ termini. Si enim motus est motus: vel mutationis mutatio per hunc modũ hoc erit in mutando alteꝝ aliquod subiectum: ex mutatione vna in alteram speciem mutationis que essentialr est finis ⁊ terminus eius. Opꝫ enim ꝙ omnis mutatio terminũ habeat essentialem ⁊ per se sibi ↄuenientẽ: sicut pꝫ cum homo mutat ex egritudine in sanitatẽ: sanitas adepta essentialis terminus est mutationis qui dicit sanatio. Sed neqꝫ hoc possibile est ꝙ hoc modo mutatio sit terminus essentialis mutationis: sed potest terminari mutatio ad mutationẽ per accidens sicut inferius ostendemus. Mic enim motus qui sic p se terminari ponitur ad aliam mutationem erat motus ab vna specie mutationis transiens ad aliam speciem mutationis sicut ad finem sibi essentialiter per se conuenientem ⁊ generatio ⁊ corruptio erant similr terminate ad alias mutatiões: qꝛ quo ad hoc simile est de generatione ⁊ corruptione. Neqꝫ est differentia in alio pꝛeter hoc solum ꝙ generatio ⁊ corruptio sunt in opposita sic ꝙ habent modum cõtradictionis qui est de subiecto ad non subiectũ: ⁊ de nõ subiecto ad subiectum. Motus autem non similiter his ad opposita: sed potius est inter contraria quoꝝ vtrũqꝫ est subiectum. Sed quo ad constructionem impossibilium idem est motum esse motus qđ generationẽ esse generationis: ⁊ corruptionem corruptionis. Si eni sic motus esset motus: vel mutatio mutationis: tunc oporteret ꝙ simul alia res mutaretur dupliciter. Quia enim mutatio est inter cõtrarias formas: oporteret ꝙ transiret de forma in formam: sicut ex sanitate in egritudinẽ. Et cũ hoc propterea ꝙ mutatio ponit esse mutationis oporteret ꝙ etiam per illam mutationẽ transeat ad quãcũqꝫ aliã que dicit per se esse terminus pme mutationis. Manifestum est ꝙ fm ista dicta cũ aliquis infirmatur ⁊ mouetur ex sanitate in egritudinẽ: ꝙ tunc erit etiã mutatus in quãlibet aliam mutationẽ: hoc aũt falsum ⁊ impossibile est: qꝛ nos videmus ꝙ ipsum conuenit quiescere in egritudine quã accipit per mutationẽ qua mutabitur ex sanitate. Quies aũt pꝛiuatio est motus: ⁊ ideo non ↄuenit ipsum tunc transmutari: ergo transmutatio non terminabitur ad mutationẽ: sed ad quietem. ¶ Et amplius manifestum est hoc esse impossibile ex hoc ꝙ tota doctrina trãsmutationũ fm hoc annihilat. Doctrina enim trãsmutationuz est ꝙ transmutatio nõ est ad quodcũqꝫ ↄtingens: sed ad oppositum: ⁊ ita si transmutatio est ad transmutationem: non erit ad quãcũqꝫ ↄtingentẽ: sed ad oppositam: ⁊ illa opposita erunt in quoddã alteꝝ oppositum: ex quodã opposito illi: ⁊ ex hoc ↄuenit duplex incõueniẽs si dicatur mutationis esse mutatio. Quoꝝ vnũ est ꝙ cuz aliquis mouet ex sanitate in egritudinẽ ꝙ tunc etiã sanatio que opposita est egritudini mutatio etiã inerit eidẽ: ⁊ sic aliquis simul infirmatur ⁊ sanatur qđ est impossibile. Secundum est ꝙ mutatio tũc non erit fm regulam mutationis ex opposita in oppositam: sed potius ex hoc qđ accidit. Cũ enim simul moueatur ex sanitate ⁊ in sanitatẽ: ⁊ ex egritudine in egritudinẽ: non põt aliquis istorum terminoꝝ mutationis esse per se terminus: qꝛ si ex vno moueret essentialr: tũc nõ moueret essentialr in eũdem simul: quãdo mouet ex ipso: nec tunc posset moueri simul ex opposito ⁊ in oppositũ illi. Sic ergo erit mutatio semper ex eo qđ accidit: ⁊ in id qđ accidit: vt si aliqs mutat hominem ex scientia: vel ex recordatione in obliuionẽ: nõ erit hoc: ideo ꝙ recordatio vel obliuio opposita sint: sed potius mutat ipsum: qꝛ inest ei accidẽtaliter obliuio: ⁊ nõ ꝑpterea ꝙ obliuio sit terminus essentialis motus qui est ex recordatione: ⁊ tũc sufficit terminus accidẽtalis ad mutationẽ: aliquãdo venit ex recordatione in scientiã que eadẽ specie vel genere est cũ recordatione: aliquando aũt venit ex recordatione in sanitatẽ que est diuersa genere a recordatione que omnia sunt impossibilia: ⁊ sic non est possibile ꝙ sit mutatio mutationis.

Lex. t. c. 13.

¶ Amplius aũt si mutatio est mutationis in infinitũ vadet: sed anteꝗ̃ hoc ostendamus videamus qđ incõueniens sequit. Si gñatio est generationis in infinituz: ⁊ supponamus tres ꝑpositiones quaꝝ vna est: ꝙ id qđ generatur dum generat nõ est: sed fit: ⁊ ideo qui ponit generationẽ generari eo ꝙ est terminus generatiõis: necesse est ꝙ generatio nõ sit dum generatur sicut finis generationis. Secũda aũt ꝑpositio est ꝙ id qđ est finis generationis quãdo generat est: ⁊ ideo si generatio est finis generationis: generatio est quãdo attingit eam illa generatio que est ad ipsaz. Tertia propositio est: ꝙ si hoc processerit in infinitum ante ⁊ post ꝙ ista que dicta sunt de generatione in infinitũ se extendunt in ante ⁊ post. ¶ Dicamus ergo si generatio est generationis: oportet generationem esse pꝛiorem si detur esse posterior cum posterior sit nata ex pꝛiori: vt si generatio simplex que substantialis est fiebat aliquando per generationẽ aliam: tunc necesse est ꝙ illud fiebat ⁊ generabatur quod fit ⁊ generatur: hoc est generatio generata fm ꝙ fit ⁊ generatur adhuc nondum est: ergo generatio dum fiebat nonduz erat. ¶ Deinde procedo vlterius dicens ꝙ generatio generata que fit: ⁊ est finis generationis pꝛioris iã facta est quãdo generatio pꝛior facta est: ergo vna generatio numero que est finis facta est: ⁊ est per pꝛecedentem generationem: ⁊ fit: ⁊ nondum est per seipsam: ergo idem numero est: ⁊ nõdum simul ⁊ semel: ⁊ sequitur ꝙ hoc fiat iteruz: quia ex generatione ista sequitur alia in infinitum. Illud autem fit ex quo fit generatio: ergo hec generatio facta fiet iteꝝ in se quãti generatione ⁊ erit; ⁊ nõ erit in illa simul ⁊ semel: sicut

laz habitū est. Si āt fiet in sequēti sicut semen fit homo: ita gñatio ex gñatione tunc nō deerat gñatio: ergo nō fuit cōstituta in esse per pcedentē gñationē: que oia impossibilia sūt. Adhuc aūt qm eoꝝ que sunt infinita ꝑcipue fm rectū non est aliquid primū: tūc in hac via qua gñatio fm rectaz est ex gñatione essentialr ꝑ p se nō erit aliqua prima gñatio. Ubi aūt nō est primū ibi nō est imediatū ꝯsequēs ex illo pmo qd vocat habitū. Sed vbi nō est prima gñatio: nec ꝯsequens: ibi impossibile est aliquid fieri vel moueri: vel mutari: ergo nihil fit nec mouet: nec mutatur: sed hoc est falsum ad sensum: ergo falsaz est gñationē esse gñationis: ꝑ motū motus: ꝑ mutationē mutationis. Si aūt ista ꝯsecutio est vera: tunc motus non est ex motu in infinitū: ꝑ per eādē rōnē nec hō est ex hoie in infinitū: ꝑ si homo esset ex hoie in infinitū: tūc non fuisset aliquis homo primus: ꝑ sic non esset homo posterior primo: ꝑ per ꝯsequēs nullus esset homo. Idē aūt sequitur: si motus ex motu dicatur esse in infinitū: qꝛ tunc nō esset motus aliquis primus: nec consequens: ergo mundus non fuit sine principio sicut videt dicere Aristo. sed incepit in primo motu: ꝑ in aliquo primo hoie: ꝑ in alijs substātijs pmis qd lz ꝯcedi debeat fm religionē christianā: non tamē sequit virtute argumēti: qꝛ cū nos arguimus: ꝙ si motus ex motu: ꝑ gñatio ex gñatione fit: ꝙ tūc nō erit aliquis motus pmus nec ꝯsequēs intelligimus hic motus fit ex motu: ꝑ generatio ex gñatione per se ꝑ essentialr: ꝑ hoc esse nō pōt quin sequat qd dcm est. Si aūt nos ponamus vnū motū fuisse sine inceptione ipsius fm nām: ꝑ eūdē nō esse cessaturū fm nāz lz volūtate dei cessare posse qñcūqꝫ omnipotēs voluerit: tunc ex illo motu nō per se: sed per accidēs possunt causari infiniti fm successionē motus: ꝑ homines semp per intellectū ꝑ celū operātia ꝑ aliā virtutē superiorē. Sed hominē esse ex homine: ꝑ motū ex motu per esse infinitū est īpossibile. Et hoc dicimus ideo: qꝛ de iceptione mūdi aliter loquit nālis ꝑ aliter metaphysicus: ꝑ aliter theologus qui solū diuina ꝑscrutar. Redeamus ergo ad ꝓpositū p se nota supponētes: ꝑ ex illis ꝓcedētes. Est āt per se notū ꝑ alibi ꝓbatū ꝙ idē subijcitur ꝯtrijs: ꝑ ideo idē opꝫ esse qd gñat: ꝑ qd corrūpit: ꝑ qd quiescit: ꝑ qd mouet. Adhuc āt iductione pꝫ: ꝑ in li° de ce. ꝑ mun. ꝓbabit ꝙ oē gñatū corrūpit in aliquo tpe dterminato. Tertio etiā pꝫ qd qd corrūpit nō corrūpit dū gñat: vel dūz nō est: sed corrūpit cū existit ꝑ gñatū fuit.

Tex. t. c. 14.

¶ Ex his igit dicim⁹ ꝙ motus ꝯriū est eiusdē cuius fuit suus ꝯriūs: ꝑ ꝙ eiusdem numero est quies ꝑ gñatio ꝑ corruptio. Si ḡ gñatio est gñationis: tūc etiā corruptio erit gñationis: ḡ gñatio aliqñ corrūpit: sicut dicit ꝓpositio scda. Corrūpet ergo qñ est sic vt dicit tertia: sed est gñatio qñ fit: ergo gñatio corrūpit quando est gñatio: ergo aliqua res corrūpit dū fit ꝑ gñat: ꝑ hoc est icōueniēs. Nō eni pōt aliquid corrūpi mox cū fit hoc est mox dū est in fieri: qꝛ tūc gñat: ꝑ gñatio ꝑ corruptio non insunt simul. Nec etiā gñatio pōt posterius corrumpi ꝙ̄ fit: qꝛ posterius ꝙ̄ fit non est: eo ꝙ non est nisi dum fit: ꝑ id qd corrūpit, oportet esse. Patet igit ex dictis oibus ꝙ non est gñationis generatio: neqꝫ motus motus: neqꝫ mutationis mutatio.

Tex. t. c. 15.

¶ Amplius aūt idē alio mō ostēdemus. In omni enim motu opꝫ esse māz ꝑ nām alicuius generis in qua est motus diuersam a motu: sicut nigratio est in materia ꝑ in natura que est albedo ꝑ nigredo: ꝑ nec albedo est nec nigredo. Opꝫ enīz semper mām que est genus aliqd entis subesse ei qd fit: ꝑ ei qd mutat id qd mutat diuersam a motu ꝑ a mobili: que igitur erit illa circa quā hoc modo fit motus: sicut eni cū sortes fit niger: alteratio sortis nec albedo nec nigredo est. Ita etiā cū motus est motus qui est ad motū nō est de nā motus ad quem est. Cum enim alterabile vt subiectum sit corpus aut aia: sic opꝫ in nā aliqd determinatum esse qd fit motus vel gñatio: hoc aūt qd fit duplex est subiectū ꝑ quātū siue priuatio: dicimus eni ꝙ sortes fit albus: ꝑ ꝙ nigrū fit albū: ꝑ intelligimus hoc scdo mō. Si enim motus est mutatio: tunc ex motu in motū est mutatio: ꝑ oportet ꝙ ille motus qui est ex motu in motū fm predicta fiat motus: ꝑ nō fit motus actu.

Tex. t. c. 16.

¶ Et iterū videtur hoc per aliam rationē: qꝛ. s. omnis motus est ex quodā in quiddā que sunt termini motus: ꝑ motus vt diximus neutrū illoꝝ est actu: sed in potētia solū. Si ergo motus est in motu: oportet motum nō esse motus: sed motū fm generationē non esse generationē: sed generationis. Et qualiter hoc potest intelligi esse: hoc eni nō est intelligibile: qꝛ nos videmus ꝙ doctrine generatio nō est doctrina siue scientia: ꝑ sic est de omnibus alijs: ergo neqꝫ erit generationis generatio in vniuersali: neqꝫ quedaz generatio erit generationis cuiusdā.

Tex. t. c. 17.

¶ Amplius si tres sūt tm̄ species motus quo ad genera entis in quibus est motus sicut diximus supra: ꝑ nihil moueat in sibi simile fm speciē: sed potius in dissimile: si vnus motus supponit alteri: ita ꝙ motus fit motus: ꝑ mutationis mutatio: siue ad mutationem: tunc opꝫ ꝙ aliqua haꝝ trium mutationū supponatur alij: ꝑ fit ad ipsaz: qꝛ in omni motu oportet aliquā materiā esse subiectā ꝑ aliquaz naturā in qua est motus. Si ergo mutationis est mutatio: opꝫ ꝙ loci mutatio sit alterationis siue ad alterationē. ¶ Et cū illud dicatur mutari qd mouet ad aliquid: vt albū ad nigrū: tunc loci mutatio alterabit: aut si mutat ad idē in genere vel specie: tunc loci mutatio feret: ꝑ omnino vniuersalr loquēdo: qm̄ omne qd mouet vno triuz modoꝝ vt prediximus in principio istius quinti. s. aut in eo qd est fm accidēs: aut in eo qd est pars eius aliqua mouetur: aut per se fm accidēs ꝯuenit solū mutationis esse mutationē: vt cū aliquis sanat ꝙ tūc currat: talē aūt mutationē que est accidēs dimittēdā diximus olim: ergo nō est mutatiōis mutatio.

T. cō. penultimo.

In oibus aūt his rōnibus videt esse ꝙ idē sit motū esse motus qd actionē esse actionis: vel passionem passionis: qꝛ aliter per rōnes illas nō ꝓbatet ꝙ motus non est in predicamento actionis neqꝫ passionis: ꝑ hoc ideo est ꝙ vno mō motus est passio: ꝑ semp hoc modo ꝯiungit actioni sicut sue cause: propter qd vlterius sequit motū nō esse motus: sicut nec passionis passionē.

Dubium

¶ Sed tūc dubiū est qualiter ꝓbatur motum non esse in predicamento passionis: cū dicat esse passio in predicamento passionis.

Solo ꝓ qua vide Lōmē. hic in cō. 9. ꝑ 3. phy. c. 4.

¶ Sed ad hoc dicendum est ꝙ motus hic dicitur esse in predicamento ratione terminoꝝ ex quibus: ꝑ in quos est motus: ꝑ quia non est in actionem vel passionem: ꝓpter hoc non dicitur esse in predicamento actionis vel passionis.

¶ Cap. 7m. Et est digressio declarās ꝙ motus nō est in pdicamētis duobus que sunt situs ꝑ habitus: nec est in quādo.

VLterius aūt ostendemus ꝙ etiā motus non est in habitu ꝑ situ. Et ꝙ quidē nō sit in habitu per se pꝫ: qꝛ habitus est corpoꝝ ꝑ eoꝝ que circa corpus sunt adiacētia: sicut est esse cappatū vel tunicatū: hec aūt adiacētia eoꝝ q̄ circa corpus sunt: nec est subiectū motus: nec terminus nisi p accñs: ꝑ ideo nō est motus in habitu. Adhuc autē habitui nihil est ꝯriū. Ois. n. motus iter ꝯria. ¶ Adhuc āt ois mot⁹ nālis est p aliqd mouēs itrinsecū. In habitu āt nihil est mouēs itrinsecū: ꝑ iō nō est mot⁹ in habitu: sꝫ qꝛ hoc pꝫ: plures rōnes ad hoc iducere nō opꝫ.

An in situ sit per se motus Auicē. opio.

¶ De situ aūt magna dubitatio est ꝑ ꝯdictio inter ꝑcipuos ꝑipathericoꝝ. Dicit eni Auicēna motū esse in situ: inducēs ad hoc in diuersis locis quatuor rōnes: quaꝝ vna est ꝑ prima ꝙ quicquid est non subito: sed in tēpore venit de forma in formā fm predicamentū aliqd illud habet motū in illo predicamēto. Sedens aūt qui paulatim surgit in tpe venit de vna forma situs ad aliā: qꝛ sedere ꝑ stare sunt diuerse forme situs: ergo motus ille fm pdicamētuz situs est. ¶ Adhuc scda rōne obijcit ꝙ aliquid mouet nō varians locū sed situ: vt celū: ergo motus est in situ: celū eni nō est in loco: sed situalr fm partes variat: vt Auicenna dicit. ¶ Tertia rō est ꝙ oē qd hꝫ ꝯriū hꝫ motū: situs āt differētie sūt ꝯrij. s. sursuz ꝑ deorsuz: dextrū ꝑ sinistrū: ante ꝑ retro: ḡ in situ est mot⁹. ¶ Quarta rō est a diffōne mot⁹: est eni mot⁹ endelechia entis in potētia fm ꝙ est in potētia: siue exitus de potētia ad actū: id aūt qd variat situm ꝯtinue sic exit de potentia ad actum: ḡ mouet fm situ: ḡ mot⁹ est in situ. His rōnibus Auicēna ꝑ forte oēs moderni obediūt ꝑ dicūt ꝙ fꝫ veritatē motus est in situ: sꝫ reducit ad motum in loco: siue in vbi.

Opio Auer. pro qua vide 6° phy. c. 35.

¶ Hoc āt nō placet Auer. ꝑ alijs ꝑcipuis de secta ꝑipatheticoꝝ qui tres rōnes iducūt ꝙ in situ nō est mot⁹ p se: sꝫ p accñs: ꝑ est vna illaꝝ cui ꝑcipue innitunt: qꝛ situs est forma simplex nō habēs intercipi in medio anteꝙ̄ sit in extremo. Inter sedere aūt ꝑ stare nō est mediū qd sit mixtū de sessiōe ꝑ statiōe: ex superiorib⁹ āt stat: qd opꝫ ad formā talē simpliciter nō est motus p se. Scda rō est: qꝛ ꝯtraria que sunt in situ nō

sunt absolute forme: sursuz eniz ꝛ deorsuz nõ sunt differentie situs: sed loci: situs eniz est corpus sic ordinatum esse in loco vel aliter. In formis aũt talibus que non sunt absolute nõ est motus nisi ꝑ accidẽs. Ex hoc eni ꝙ res aliqua mouet ad locũ mouet ad sic vel aliter disponi in loco: ꝛ hoc est situs ꝛ ideo motus nõ est ad formã situs: sicut ad imediatũ terminũ motus. ¶ Tertia aũt rõ est: qꝛ si motus esset in situ: ↄstat ꝙ ille motus esset localis: ergo ille motus esset in duobus ꝑdicamentis: aut ergo eque principaliter: aut vnius per se: ꝛ alterius per aliud: sed non esse potest eque principalr: qꝛ sic esset vnũ eque principalr ad duo que sunt genere differẽtia: qđ est impossibile: cum vel vnum eque principalr ad duos fines terminetur. Si aũt est vnius per se ꝛ alterius mediante illo: tunc aut erit loci per se ꝛ situs ꝑ locũ: ꝛ tunc nõ erit in predicamento situs nisi per accidẽs: aut ecõuerso situs per se ꝛ loci per situm: ꝛ tũc loci mutatio nõ est in vbi nisi ꝑ accidẽs: qđ est falsuz: ergo motus nõ est in situ nisi per accidẽs.

Opio phi ꝛ solo ad rõnes Auicẽne.

¶ Et hoc videtur esse ↄcedendũ: tamẽ res subtilis est hec: ꝛ magna indigens ↄsideratione. Et videtur hoc nõ esse verum ꝙ sedens ad statum veniens non subito mouetur per se ſm situm: sed potius per se mouetur ſm locum: vel vbi ꝛ per accidens ſm situm vt diximus ante. ¶ Qđ dicunt de celo ꝙ mouetur ſm situm ꝛ non ſm locum: nos ostendimus esse falsum in 4° libro huius scientie: ꝛ super illum locum. Et propter hoc dicit Auer. ꝙ in situ non est motus: eo ꝙ sit forma simplex nihil intercipiens de ↄtrario. Qđ autem dicunt esse motũ in habentibus ↄtrarium sententia est Themistij: ꝛ debilis valde: ꝛ nos ostendimus superius ꝙ ↄsecutio illa non tenet. Est tamen ꝛ aliud qđ ↄtra hoc dicere possumus: qꝛ .s. ↄtrarietas que est in situs differentijs nõ est ꝑpter situm: sed ꝑpter loci differentias in quibus est situs ꝛ a quibus causatur: ꝛ sic motus qui est inter ↄtraria illa per se in loco: est per accidens in situ. Qđ aũt dicunt motũ esse exitum de potentia ad actum: ↄcedendum est: sed oportet intelligi ꝙ exit in actum qui est actus eius per se ꝛ non per accidẽs: quẽ hic esse diximus dimittendũ. Non aũt opz nos inducere rõnes ad hoc ꝙ in qñ non sit motus: qꝛ qñ causatur a tẽpore: ꝛ tẽpus est numerus ꝛ mensura motus oĩs: ꝛ ideo nullus motus est ad quãdo: vel tẽpus sicut ad id qđ dicim⁹ esse per se tñ motum: hoc aũt modo solum dicimus motuz in hoc non esse in predicamento.

¶ Cap. 8m. Qꝛ motus est in tribus ꝑdicamentis: ꝛ qualr est: ꝛ qualr nominat ſm quodlibet genus predicamenti.

Tex. c. c. 18.

Quoniã autẽ neqꝫ substãtie neqꝫ ad aliquid: neqꝫ ipsius facere aut pati: neqꝫ habit⁹: neqꝫ situs: neqꝫ quãdo est motus: ꝛ motus est in tribus generibus: vt probabit statim infra relinquitur ſm quale: quantũ: vbi motum esse solum. In vnoquoqꝫ istoꝝ est vna ↄtrarietas: que lꝫ aliquãdo habeat modum ↄtradictionis: tamen nõ ens illius ↄtradictionis non est negatiuũ subiecti: sed potius negat formã ↄtrarij: vt cũ dicitur non album fit albũ. Est enim non albũ homo vel asinus: vel aliquid tale: sicut diximus in precedentibus: ꝛ ꝙ ↄtrarietas sit in qualitate non est dubiũ. Est autem motus ꝛ in quantitatẽ ſm physicam eius ↄsiderationẽ. Duplex est eniz ↄsideratio quantitatis: potest enim ↄsiderari esse quantitatis ſm rõnem simplicem: ꝛ potest ↄsiderari quantitatis esse prout est terminus ꝛ mensura corpoꝝ physicoꝝ: ꝛ primo quidem modo ↄsiderat dupliciter: vno modo accipit quantitas ſm simplicẽ intentionem quantitatis: ꝛ cuius cõmunitate clauditur omnis interior quantitas: ꝛ hec ↄsideratio est logica. Alio aũt modo accipitur prout est multiplicabilis ab vnitate: vel terminabilis a linea vel lineis in ↄtinuo: ꝛ sic cõsiderat in mathematicis ꝛ neutro modo habet contrariuz. Magnum enim nõ est ↄtrariũ paruo: cum paruum sit pars magni: nec etiã paruum ꝛ magnũ parua dicũt quantitates: sed potius sunt qualitates circa quãtitatẽ dicte: ꝛ ideo dicitur est in predicamentis ꝛ ꝑprium est quantitatis nõ habere cõtrariũ. Si aũt accipiatur quãtitas ſm esse sicut est mensura terminus corpoꝝ physicoꝝ que oĩa determinatã habent rationem magnitudinis sue: ꝛ ideo cum attingũt illam sunt ꝑfecta in augmẽto: ꝛ cũ sunt circa illã imꝑfecta sunt ꝛ diminuta: ꝛ sic perfectio ꝛ imperfectio ſm quantitatem circa idem

Nõ qño duplex ẽ quãtitatis ↄsideratio ꝛ qño ĩ ea sit ↄtrietas.

habent fieri in physicis: ꝛ ratione huius est in quantitate cõtrarietas. ¶ Similiter sciendũ est ꝙ motus in vbi magis dicit esse in vbi ꝙ̃ in loco: qꝛ locus est imobilis. Vbi autem qđ est circũscriptio mobilis a loci circũscriptione procedẽs est mobile ꝛ fluens: ꝛ ideo in illo dicitur esse motus: ꝛ habet ↄtrariũ rõne ↄtrarietatis differentiaꝝ situs. Oportet etiam nõ latere nos ꝙ habere ↄtrariũ nõ sufficit ad creandũ motum. Sed oportet cõtraria inter que est motus talia esse ꝙ vtrũqꝫ incipere valeat aliud in toto cursu sine fluxu motus anteꝙ̃ sit in extremo sicut superius diximus. Hoc aũt modo ↄsiderata cõtraria non sunt nisi in predictis tribus generibus. Huius aũt causa est ꝙ omne mobile catenus est mobile quatenus est in potentia: non autem est in potentia nisi ad vbi vel ad formam. Ad formã autẽ substãtialẽ nihil est mobile: vt habitũ est. Sed forma accidentalis absoluta nõ est nisi duplex .s. illa que est propinqua materie ꝛ est quantitas: ꝛ illa que est propinqua forme ꝛ est qualitas: ꝛ ideo non sunt nisi tres motus ſm genera in quibus est motus. Motus igitur qui est ſm quale in cõmuni vocat alteratio: quia hoc nomen cõmune est oĩbus speciebus illius motus. Cuz aũt dicimus motũ qui est ſm quale alterationẽ nõ intelligimus quale qđ est differẽtia sube: ꝛ forma substãtialis. Ois eni forma predicat in quale. Differẽtia enim substantialis est quale qđ ad esse ↄducit: ꝛ ꝙ eius qđ est esse rei pars est. Sed nos intelligimus quale qđ dicit passiuum: eo ꝙ passio est ſm ꝙ dicit aliquid pati: vel passibile esse. Ostendemus enim in 7° huius scientie ꝙ ſm illã solam speciẽ que est passio vel passibilis qualitas proprie est alteratio physica. Et forte ſm naturalẽ potentiã vel impotentiã. Aliqñ aũt naturales potentie sunt sensibilia alicuius sensus: sicut patet in duro ꝛ molli: ꝛ in quibusdam alijs sic dictis. ¶ Motus vero qui est ſm quantũ in cõmuni nõ habet nomen cõmune: sed nominat ſm vtrãqꝫ partẽ eius diuisim: ꝛ dicit vnus augmẽtũ: ꝛ alter diminutio siue decrementum. Qui enim est in ꝑfectam magnitudinem dicit augmentum. Qui autẽ ex hac perfecta magnitudine dicitur diminutio vel decrementũ. Ex quo patet ꝙ nõ incipit diminutio ſm nãm nisi post motum vel statum augmenti. Cum enim corpus physicũ est in augendo se lꝫ non compleuerit magnitudinem: tunc auget: ꝛ ideo tunc non diminutum est nec diminuit: post augmentum vero cũ virtus amplius non sufficit augeri incipit diminutio ſm naturam: ꝛ si ante diminuatur: hoc est per accidẽs eo ꝙ aliqua causa accidentali virtus augẽs in eius operatione destituit. Ex quo patet etiã ꝙ vnũ cõmune nomen in genere isti motus habere nõ possunt: qꝛ vnus eoꝝ est ab habitu: alter a priuatione dictus quoꝝ non est vna natura cõmunis a qua nomẽ imponat: sed tñ habẽt subiecti cõmunitatẽ. In alterationibus aũt omnibus vna est natura cõmunis generis. ¶ Motus aũt qui est cõmunis ſm locũ ꝛ vbi: nõ habet nomẽ in cõmuni: ꝛ nõ habet nomẽ ꝑpriũ in specie qđ vno nomine significat motũ: sed per circũlocutionẽ dicit loci mutatio in cõmuni. Causa aũt est: qꝛ sola illa que mouent ſm locum dicunt ferri ꝑprie ꝛ moueri quando mouentur a natura non ab aĩa. Mouent aũt a natura que non habent in seipsis principiũ standi siue quiescendi: sed necessario ferunt ad loca sua: ꝛ hec sunt quecunqꝫ seipsa non mouent ſm locum: sicut animalia mouent se quando ꝛ vbi volunt: ꝛ quiescunt a se quando ꝛ vbi volunt: ꝛ ideo nihil naturaliter motoꝝ mouet in loco suo: sed cuz est extra ipsuz. De his aũt declarabimus in 8° scientie huius. ¶ Illa aũt mutatio que est in specie qualitatis eadem que dicitur motus intensionis: ꝛ est in magis vel minus illius qualitatis que intendit ꝛ vocatur alteratio: quia alteratio physica est motus ex contrario in contrarium: ita ꝙ contrariuz sumatur in cõmuni ad vere ↄtrarium: ꝛ ad sic siue quodãmodo ↄtrariuz: ꝛ hoc est medium qđ ↄtrarium est comparatuz extremo qđ ipsum percipiat aliquid de contrario: ꝛ cũ talis motus fit in minus alicuius speciei: tunc dicitur remissio: ꝛ fit tũc in cõtrarium: qꝛ in physicis forma alicuius speciei nõ remittitur nisi per ↄtrarij interceptionẽ ꝛ admixtionem. Cum autẽ fit motus in magis alicuius speciei: tũc dicitur intensio: ꝛ tunc mouetur tanꝙ̃ ex ↄtrario: qꝛ nõ fit intensio in physicis nisi ꝑ ↄtrarij separationem: ꝛ non est differentia quo ad genus: ꝛ motus nomen vtrũ motus sit inter ↄtraria simplr: aut inter

Quare mot⁹ in vbi potius dr in vbi ꝙ̃ ĩ loco.

Qualis dicit cẽ ↄtietas motui deseruiẽs

Nõ qño forme ↄcedi possit ad q̃litates scđe ipã esse per se motum quoqꝫ.

Quare mot⁹ ad qualitatez nõ hꝫ vnũ cõmune nomen ad suas spẽs.

Tex. t. c. 19.

contraria quodāmodo: nō enim differunt isti motus in genere: sed potius in hoc ꝙ oportet vno modo illu esse ɔtraria simpliciter inter que est motus. Alio autem modo fit motus in eo qđ plus vel minus ɔtrarij insit forme eiusdem speciei. ¶ Est aūt attendendū ꝙ nō semper fit intensio ⁊ remissio ꝑ hūc modū: lȝ semper sic fiat in physicis. Aliqñ enim id qđ intenditur non habet ɔtrariū: sed opponuntur vt priuatio ⁊ habitus: priuatio aūt non admiscetur alicui ad eius remissionem: ⁊ tunc fit intensio ex accessu ad ipsum: ⁊ remissio ex recessu ab ipso: sicut enim est videre in bono quod non habet ɔtrarium: ⁊ tñ ex accessu ad optimum cui vere imponit nomen boni dicit bonū melius optimū: ⁊ ex recessu ab ipso dicit malū peius pessimū. Cū tñ nihil sit summe malū: vt in ethicis hȝ ꝓbari: ꝙ igit tres ꝑdicti motus soli sint ſm genera diuersa: ex his que dicta sunt satis manifestū est.

Sed ɔsidera circa ly semꝑ qz forte aliqñ ēt in physicis non fit ꝑ ɔtrij pticipationes seu segationē

¶ Cap. 9m. De intelligētia vera diffinitionis quietis: ⁊ qualiter opponitur motui.

Tex. c. c. 20.

Immobile autē dicit tripliciter. Aliquando enim dicit a priuatiōe cause materie ad motū ꝗ̄ actus sicut sonus inuisibilis in eo qđ nec videre: nec videri potest: ⁊ ita dicit imobile qđ nullo modo moueri potest: ꝙ nec actum hȝ motus: nec potestatem. Dicit etiam imobile nō a totius priuatione potentie ad motū: sed a priuatiōe facilitatis motus que est dispositio potentie mouentis. Et hoc ſm Arist. ⁊ Alexan. ⁊ ploꝝ dicit dupl'r. Uno modo ꝙ multo tempore vix mouet: ⁊ hoc est in quo mobile ɔtinue vincit semꝑ mouens. Dicit etiā hoc scđo mō mobile qđ tarde incipit moueri: ⁊ hoc dicit grauiter moueri: ⁊ hoc est illud in quo primo mobile vincit semper mouens: sed postea cōualescit ex alia causa: ⁊ tūc fortiter mouet. Dicit ēt imobile tertio modo a priuatione actus motus: ⁊ nō potētie vel aptitudinis: ⁊ hoc qdē est qđ aptū natum est moueri: ⁊ possibile est moueri: sȝ nō mouet: tūc cū aptū natū est moueri: ⁊ sic sine hoc mō vt aptū natū est moueri. Et de hoc numero imobilium solū dicit quiescere: qz fit circa idē subiectū cū motu: sicut ꝓuatio ⁊ habitus volūt circa idē subiectū esse. Cū enīȝ quies ɔtraria sit motui: oportet ꝙ quies sit priuatio eius qđ est susceptiuū motus ſm ꝙ est susceptiuū. Est aūt mobile susceptiuū motus tēpore quo debet: ⁊ vbi debet: ⁊ vt debet moueri: quies ergo priuabit motū ſm ɔditiones dictas. ¶ Cū autem dicimus ꝙ quies est priuatio motus a mobili quando: ⁊ vbi: ⁊ vt debet moueri: ⁊ mobile nō sit motus susceptiuum nisi extra suū vbi: eo ꝙ nihil mouet in suo loco ſm naturā. Extra locū aūt suū non hȝ mobile quietē nisi violētā: videbit ꝙ hic non sit diffinita quies nisi violenta: ⁊ non naturalis: est aūt quies violenta accidentalis: ⁊ quies naturalis est per se. Diffinitū ergo erit accidentale: ⁊ non illud qđ est per se: ⁊ hoc non est ɔueniens ſm artē diffiniēdi. ¶ Sed ad hoc dicimus ꝙ illa diffinitio generalis est: ⁊ nō debet referri nisi ad subiectū. Id enim qđ naturalr mouetur ⁊ quiescit si priuatur motu nō priuat ab ipso motus nisi vbi habet potētiā ⁊ aptitudinē mouēdi: si priuatur aliquo impediente motū: ⁊ tūc quiescit violenter. Et similr cum est in vbi proprio caret illo qđ innatū est habere per naturaȝ: hoc est motu ad vbi ꝓpriū: ⁊ sic quiescit vbi innatum est moueri. Cuȝ enim dicit vbi: ⁊ vt: ⁊ quādo est innatū moueri: locutio duplex est: ex eo qđ inatū esse moueri potest referri ad mobile per se: vel in cōparatione ad vbi: ⁊ vt: ⁊ quando. Et primo quidē modo habet intellectū ꝙ mobile innatū existēs moueri: ⁊ existens in vbi: ⁊ quādo: ⁊ vt habet hanc potentiam motus non mouet: ⁊ hoc veꝝ est de terra quando existit in centro ⁊ in quiete sua naturali: qm̄ ibi existens: ⁊ quādo ibi existit: ⁊ vt ibi existit habet potentiam ad motum. Si autem referatur innatū esse moueri ad mobile cuȝ ɔiunctione ad vbi: ⁊ quando: ⁊ qualiter: tūc sensus est ꝙ quietū nō mouetur vbi: ⁊ quando: ⁊ q̄liter innatū est moueri: ⁊ tūc nō quiescit nisi violenter impeditū: ⁊ sicut exēplificauimus de motu in loco: ita infra ostēdemus esse de motibus alijs. ¶ Sȝ attēde ſm Auicē. ꝙ itellectus de quiete est adhuc ꝑplexus. Si enim nos dicamus ꝙ quies est priuatio motus: tūc opȝ ꝙ intellectus diffinitionis eius sit totus priuatiuus. Si aūt dicamus ꝙ est ɔtraria motui: tūc opȝ ꝙ intellectus diffinitionis eius sit positiuus: ⁊ non potest esse ꝙ vtraqȝ istarum oppositionū sit inter motum ⁊ quietem: qz tm̄ vnū vni opponit vno genere oppositionis ⁊ ſm idē. ¶ Accipiamus ergo diffinitiones que sunt de quiete ⁊ videamus que sunt ɔuenientes. Est aūt ſm Arist. sententiam diffinitio hec: ꝙ quies est priuatio motus a mobili vbi: ⁊ quādo: ⁊ qualr dȝ moueri: ⁊ hanc etiā absqȝ dubio ɔcomitat ꝙ quies sit remanētia rei in loco vno ꝑ aliqđ tēpus si quiescit ſm locum. vel in forma vel in quantitate vna si quiescit ſm alioꝝ motuum priuationē. Et quidā ɔuertūt ista ⁊ dicūt ꝙ remanētia rei mobilis in eodē per aliquod tempus est primū ⁊ principale in intellectu quietis. Et priuatio motus a mobili vbi ⁊ quando ⁊ qualiter debet moueri secūdariū. Alij aūt dicūt ꝙ motus sit ꝑfectio prima eius qđ est in potentia ſm ꝙ est in potentia: ⁊ quies opponitur sic motui: opȝ ꝙ quies aut sit perfectio eiusdē secūda qđ est potētia: aut sit ꝑfectio prima eiꝰ qđ non est in potentia: vel sit ꝑfectio prima eius quod est in actu ſm ꝙ est in actu. ¶ Et videamus que istaꝝ diffinitionū sit ɔueniens incipientes ab vltima ⁊ deuenientes in primam. Si ergo determinet quies esse ꝑfectio prima eius qđ est in actu ſm ꝙ est in actu: tūc esse qđ est in actu quiesceret ſm ꝙ huiusmodi: ⁊ hoc non est veꝝ. Et si dicat ꝙ prima ꝑfectio dicit respectu secūde: ⁊ ideo nō quiescent nisi que possunt habere perfectionē secūdam: tūc querit que sit illa ꝑfectio scđa. Illa enim non est motus: qz nos ostēdimus supra in 3° huius scientie ꝙ motus est ꝑfectio prima. Et si secūda ꝑfectio non est motus tūc incōueniens est diffinitio quietis qz nō dicit quiescere nisi potens moueri. Si aūt dicit quies est ꝑfectio prima eius qđ nō est in potentia: est iteꝝ diffinitio nulla: qz id qđ nō est in potētia nō est mobile: hoc aūt qđ nō est mobile per nām nō est quiescens. Si aūt dicat quies esse perfectio scđa eius qđ est in potētia: tūc motus ⁊ quies non habent oppositionē priuationis ⁊ habitus: nec etiā contrarietatis. In nullo enim differūt diffinitiones eoꝝ nisi per primū ⁊ secundū: hec aūt non indicant oppositionem: ⁊ hoc est etiā falsum: qz motus ⁊ quies habent oppositionem priuationis ⁊ habitus: ⁊ etiā aliquo modo ɔtrarietatis. Si āt dicat quies esse remanentia rei vt erat prius: sequit duplex incōueniens: quoꝝ vnū est ꝙ quiescūt illa que penitus sunt imobilia ſm primum modum imobilitatis supra positum. Et tanto verius illa quiescunt quanto verius remanēt modo vno. Scđm aūt inconueniens est ꝙ cuȝ dicit vt erat prius dictio prioritatis significat tēpꝰ: ⁊ sic tēpus cadit in diffinitione quietis: sed motus cadit in diffōne tēporis: ergo ⁊ motus cadit in diffinitione quietis: ⁊ hoc est inconueniens cuȝ quies ⁊ motꝰ sint opposita. Remanet ergo ꝙ itellectus quietis nō sit nisi priuatiuus quē solū dixit prima diffinitio: ⁊ idē absqȝ dubio diuulgata sententia naturaliū vera est: ꝙ motus ⁊ quies habent oppositionē habitus ⁊ priuationis. Et cum nos motū diffinierimus ex intellectu habitus supra qñ diximus ꝙ motus est actus existētis in potētia ſm ꝙ est in potētia: opȝ ꝙ nos quietē diffiniamus ex intellectu priuationis sicut diximus. ¶ Sed tñ aduertēdū est ꝙ aliud est quies aliud nā in qua quiescit. Quies enim nihil aliud est ꝗ̄ motus priuatio ab eo qđ natū est moueri: ⁊ qñ: ⁊ qualr est natū moueri. Nā aūt in qua sit huiusmodi priuatio est nā quietans ⁊ sistens motū: qz nulla ɔtrarietas est in genere: sed in specie. Color enī cū est in genere nō habet ɔtriū: cū oīuȝ ɔtrioꝝ sit genus vnū ⁊ idē: ⁊ ideo in gñe qdē quies opponit motui ſm habitū ⁊ priuationē. Si aūt quies in specie accipiat quātū ad nām quietantē: tūc aliqua quies in specie opponitur alicui motui ɔrie: ita ꝙ vtrūqȝ est habitus ⁊ forma: ⁊ de hoc loquemur inferius circa finē libri quinti. ¶ Jam igitur in prehabitis in tertio dictū est qđ est motus ſm diffinitionem: ⁊ dictum est quid est quies: ⁊ ante hoc dictum erat in hoc libro quinto quot sunt mutationes que non sunt motus ſm verā motus rōnē: qm̄ ille sūt in subā: eo ꝙ in subā nō est motus: nā forma substātialis est idiuisibilis ꝑfectio que nō est diminuta anteꝗ̄ sit cōpleta sicut exigit motus: qz motus est forma fluēs ab incōpleto esse ad cōpletū. Sūt aūt etiam mutationes ſm alia gña que sunt preter tria quātū: quale: ⁊ vbi in quibus est motus. Dictū est etiā quales motus ſm noīa sua sunt ſm tria gña superius determinata: ⁊ in hoc finitur tractatus primus huius quinti libri.

Dubiū motū etiā ab Auer. hic.

Solutio.

Ex hoc ɔside ra ꝙ dr̄a est iter potētiā ⁊ aptitudinē.

Documentū ex mēte Auicenne.

Aliud ē quies ⁊ aliud est nā in qua qesc̄it.

¶ Incipit tractatus secundus Quinti libri physicorum de septem intentionibus.

¶ Cap. pri^m. De simul & separatis: & tangere.

Tex. c. 21.

Ost hec autē intēdimus dicere de ꝓprietatibus motus in cōmuni. Sed opꝫ nos dicere ante de intentionibus nominū quorūdaꝫ q̄bus vtemur posterius q̄n loquemur de ꝯtinuitate & diuisione motus: & q̄n loquemur de ꝓprietatibus mot⁹. ¶ Et he intentiones sunt septē numero de quibus vnū tractatū faciemus. Sūt aūt iste q̄d est simul esse: q̄d separatū: q̄d tāgere: q̄d mediū: & quid ꝯsequenter: & q̄d habitū: & q̄d ꝯtinuū. ¶ Et postq̄ dixerimus vnūquodqꝫ istoꝝ ſm suam diffinitionē ſm quā intendimus de tēpore in naturis: tūc dicemus subiecta ipsoꝝ physica in q̄bus & in qualibus vnūquodqꝫ ipsoꝝ habet esse in 6° libro qui sequit̄ post hunc librū.

Tex. c. 22.

¶ Dicamus igit̄ ꝙ lꝫ simul esse dicat̄ multis modis: sicut in predicamētis est determinatuꝫ: tñ ſm ꝙ in physicis indigemus ipso simul dicunt̄ res esse solum ſm locū. Et illa sunt simul ſm locū quecunqꝫ in vno primo & ꝓprio loco sūt.

Dubium

¶ Cū aūt locus & locatū sint eq̄lia: vt dictū est in 4° huius scientie libro: & duo sunt maiora q̄ vnū vident̄ duo vel plura nō posse esse in loco vno ꝓprio: sed in duobus locis: nulla ergo videbunt̄ esse simul ſm nām.

Solutio pma

¶ Sed ad hoc dicimus ꝙ nulla corpora physica diuersa sunt in vno loco ꝓprio: lꝫ ꝙ vnū est subiecto aliq̄ñdo hꝫ diuersitatē ſm esse & rationeꝫ. Totū enim idem est subiecto cū vniuersitate suaꝝ partium & differt in esse & rōne & totū & partes vnū sunt simul in loco vno.

Solutio scda ad idem.

¶ Aut aliter forte dicendum ꝙ cū dicunt̄ aliqua simul esse ſm eundē ꝓpriū locū: intelligit̄ locus ꝓprius non vnius sed duoꝝ: & hoc est q̄n ꝯtingunt se in loco vtriusqꝫ ꝓprio: & hoc mō simul cadit in diffinitione eius qd̄ est tangere sicut inferius patebit.

Quomodo simul differt a tangere.

Et differt ab eo qd̄ est tangere in eo ꝙ tactus pficit̄ in vltimis que sunt vltima corporis ītra que sūt aliquid corpoꝝ tangētiū. Simul aūt perficit̄ in vltimis corpoꝝ extra hoc est que non sunt aliquid corpoꝝ tangibilium. Separatū vō esse opponit̄ ei qd̄ est simul: & ei qd̄ est tāgere: & ſm ꝙ opponit̄ ei qd̄ est simul: & tūc separatim sūt quecūqꝫ sunt in loco altero & diuerso: q2 illa nō ꝯtingūt se in locis suis ꝓprijs. Scdm̄ aūt qd̄ opponit̄ ei qd̄ est tangere siue ꝯtingere: tūc separatim sunt quoꝝ termini a se inuicē per spatiū distinguunt̄. Tangūt aūt se physice quoꝝ termini sūt simul mō quo diximus. Nō sunt aūt ꝓprie simul nisi quādo remanent diuersa. Cū enī tactus fit in mathematicis magnitudinibus: tūc dicunt̄ se tāgere mathematice magnitudines quando sibi ſm duos terminos supponūtur: vnde corpora mathematica tūc se tangūt quādo supponunt̄ eoꝝ supficies adinuicē: & superficies se tangūt q̄n puncta ad se inuiceꝫ supponunt̄. Quando aūt linea tāgit lineā: tūc pūcta vt dcm̄ est in vno extremo lineaꝝ supponūt̄ directe sibi vel oblique. Et tūc si directe applicant̄: dicit Euclides & ꝓbat̄ in geometricis libro primo ꝙ efficiunt̄ pūctū vnū. Si aūt oblique sibi applicant̄: tūc faciūt angulū qui in ꝯtactu duaꝝ linearum in pūcto vno applicatione nō directa factus est: & tūc iteruꝫ duo pūcta efficiunt̄ vnū. Et similr̄ fit in applicatione supficieꝝ ꝙ efficit̄ linea vna in qua sibi applicant̄. Et similiter in corpoꝝ mathematicoꝝ applicatione efficit̄ vna supficies cū duabus: & ideo tangētia se mathematice nō habent vltima simul: sed vnū. Sed tangētia & applicata sibi physice retinēt esse suū distinctū: & ideo nō vniunt̄: nec ideꝫ fiūt sua vltima: sed simul sunt modo qui dictus. Et ideo per hoc ꝙ dicunt̄ ꝙ tangētia se quoꝝ vltima sunt simul differentia: datur inter tactum physicum & tactum mathematicum.

Nota dfiam inter ꝯtactum mathematicū & nālem.

¶ Cap. 2^m. De intermedio ſm ꝙ accipitur in physicis.

Tex. c. 22.

Edium autē qd̄ grece intermediū vocatur: qd̄ apud Arabes dicit̄ inter: est re vera in quo est natura motū s: & hoc illud in qd̄ ipsuꝫ qd̄ mutat mobile aptū natū est primū dimittere id qd̄ mouetur q̄ in qd̄ mouet vt vltimū. Cū enim iam ꝓbatū sit ꝙ mutationis nō sit mutatio: neqꝫ motus sit mot⁹: nō pōt esse motus ex motu: neqꝫ motus ad motū: opꝫ ꝙ in eo ex quo est motus nō sit motus: q2 aliter motus eēt ex motu. Eodem modo opꝫ ꝙ in vltimo ad qd̄ est motus non sit motus cū motus non sit ad motum. Oportet ergo ꝙ in intermedio qd̄ est inter terminum a quo: & terminum ad quē sit motus: ergo intermedium in physicis est in qd̄ primuꝫ id qd̄ mouet dimittit hoc est extendit id qd̄ mouet̄ ſm qd̄ mouetur: & hoc est in isto continue prius q̄ veniat ad terminū vltimū motus in quo est motus in motum esse: & hoc ſm naturaꝫ continue mutationis: ꝙ si mutatio sit interrupta: tūc non necessario veniet ad vltimum: sed sistet in aliquo mediorꝫ. Est ergo ſm ꝙ in physicis accipitur intermedium ad qd̄ primū nata est ire trāsmutatio aliqua anteq̄ veniat ad illud ad qd̄ postremo transmutatur in quo trāsmutatio est in transmutatum esse. Intermedium autem sicut patet in physicis ſm ꝙ in physicis accipitur ad minus est in tribus: q2 omnis motus est inter duo contraria: & ideo vnum ꝯtrarioꝝ est primum principium: & alteruꝫ finis motus: & intermedium est in quo est motus de vno ad aliud qd̄ habꝫ quodāmodo vtrūqꝫ ꝯtrarioꝝ. Lꝫ aūt intermediū multis alijs modis dicatur per participationē scilicet extremoꝝ ꝑ equidistantiam: & per abnegationem extremitatis vtriusqꝫ: tamen ſm ꝙ in physicis indigemus ipso predicto modo accipitur: q2 sic motus est in ipso solo. Sicut enīꝫ motus ipse est forma permixta potentie que media est inter duos actus cōtrarios: ita etiā intermediū est in quo primo est talis mot⁹: ita ꝙ ante ipsuꝫ non est in aliquo: & est vsqꝫ ad vltimum in quo est in motū esse. Quia aūt nos supra diximus ꝙ hoc est ſm continuū motū: oportet nos hoc declarare qd̄ vocamus continuū motū: & ꝯtinue mutans vel mouens.

Tex. c. 23.

¶ Dicimus igitur ꝙ continue mouetur qd̄ nihil aut paucissimū deficit rei: & non tempori. Aliquis enim est motus in quo nihil prohibet mouens aliquantulum deficere rei mote: sicut est motus ꝓcessiuus quorūdam animaliū. Sed si cōtinuus est opꝫ ꝙ in nullo deficiat tempore. ¶ Est enim motus quorūdam animaliū sicut armonia cytbare in qua faciens armoniam percutiendo cytharam aliquātulū deficit chorde: quia post primaꝫ in acumine que grece dicitur ipatin percutit vltimā in grauitate: & lꝫ non sit ꝯtinuus transitus percussionis a primo ad vltimum: sed deficit percutiens rei percusse cū sonus istaꝝ chordaꝝ est indistans ſm armoniaꝫ: & ideo est vna armonia ꝯtinua ſm tempus: ita est etiam in ꝓnuntiatione litteraꝝ in syllaba: q2 syllaba est litteraꝝ cōprehensio indistanter ꝓlata: & sic dicimus ꝯtinuū esse motū quorūdam animalium sicut eoꝝ que ambulant. Constat enim ꝙ non simul innitūtur pedibus vtriusqꝫ lateris: sed ꝑus fixa vna parte pedū leuatur altera pars si plures q̄ duos habent pedes: & si habent duos: tunc eleuato vno pede figitur alter: tamen q2 sine interruptione temporis virtus mouens mouet vnum post alteꝝ: ideo continua dicit̄ ambulatio. Volantia autem & natantia nec rei mote: nec tempore deficiunt: q2 oportet ꝙ simul & semel virtus mouens alas ad volandum: vel pennas ad natandum simul nitatur instrumentis vtriusqꝫ lateris. Et ideo etiam ars natandi in hominibus nulla alia est nisi ꝙ simul cōtrahit & extendit vtrāqꝫ manū & vtrūqꝫ crus: vel saltem crus vtrunqꝫ. Quando aūt motus naturalis est non animalis: tunc est omnino ꝯtinuus: & hoc intelleximus quando diximus ꝙ non deficit rei: hoc est qd̄ non deficit ei qd̄ mouetur ſm rem illam in quam mouetur: & hoc est manifestum in omnibus motibus.

Nō qd sit nō defice rei. 3.

Est enim continua loci mutatio in qua mouens non deficit mobili ſm rem in qua est motus: hoc est ſm vbi: & est cōtinue alteratio in qua mouēs non deficit mobili ſm qualitatem ad quaꝫ est alteratio. Et similiter intelligendum est de augmento & detrimento. Qd̄ vō diximus ꝙ intermedium est in quo est primo continuus motus qui est inter contraria: dicimus ꝙ hoc apparet maxime in his que sunt ſm locum contraria.

Tex. c. 24.

Illa enīꝫ sunt que ſm rectitudinem plurimum distant. Non enim potest mensurari distantia eorum nisi per lineam rectam: quia ista vnita est inter extrema. Curue autē sunt infinite. Recta autem est minima & breuissima: & ideo notissima nobis & ſm rationem: ꝓpter qd̄ per ipsam mensuramus distantiam: & ideo illa sola ſm naturam est media: propter qd̄ illa est intermedium: per qd̄ est motus leuis ascendendo: & motus grauis

descendendo. Sic autem est ⁊ in alijs motibus naturalibus quia natura procedens ab extremitate in extremū semper mouet per intermedium breuissimum: ⁊ hoc est rectum: ⁊ ideo rectum est iudex sui ⁊ obliqui: quia per rectum cognoscimus ⁊ ipsum ⁊ obliquum.

¶ Cap. 3m. De eo qđ est consequenter: ⁊ de eo qđ est habitū: ⁊ de eo qđ est ꝯtinuū: ⁊ qualiter se habent adinuicem.

Tex.t.c.25.

Consequenter sm̄ ꝙ in physicis cōmuniter: ⁊ in alijs sumit est ꝙ cum sit solum post id qđ est eius principium: aut positiōe: aut specie: aut ordine: aut aliquo modo sic determinato. s. ꝙ aliquid sit principiū: ⁊ aliquid post ipsum nullū hʒ mediuʒ qđ sit de numero eoꝝ que sunt eiusdē generis cum ipso principio suo respectu cui' dicit ipsum esse ꝯsequenter sicut nos dicimus ꝙ linea sequit lineā positione: si nulla sit linea īter eas: ⁊ vnitas sequit vnitatem si nulla sit eaꝝ media vnitas: ⁊ domus domuʒ si nulla sit domus itermedia: ⁊ narratio ꝓhemiū in rhetoricis. Et similr sm̄ speciem animal bipes sequit hominē ⁊ huiusmodi: sed nō ꝓhibet aliud quin res alterius generis possit esse inter ea que sunt ꝯsequēter: vt si casa stat īter duas domos ꝯsequenter existentes nihilominus ꝯsequenter sunt adhuc. Omne enim qđ est alicui ꝯsequēter ⁊ sm̄ aliquē modū ꝯsequēter est: ⁊ opʒ ꝙ sit posterius illo ex quo accipit ꝯsequēter esse: ⁊ ideo nō dicimus in ordine numeri ꝙ vnū sit ꝯsequenter ad duo: nec in accessionibus lune dicimus ꝙ prima luna

Tex.t.c.26.

sit ꝯsequēs scđam: sed ecōuerso. ¶ Habitū aūt est ꝙ addit aliqđ ꝯsequēti. Est enim habitū qđ ꝯsequenter est: ita ꝙ tāgat tactu large accepto. s. ꝙ esse id qđ tāgat: siue sit corp' qđ siue nō: qđ imediatū est omnino. Hoc aūt est qđ vocat arabice sese: qđ nos succedens possumus interpretari. Hec āt ambo. s. ꝯsequēter esse ⁊ habituʒ esse ꝯueniūt in intermedio physico de quo iaʒ locuti sumus: qm̄ id est ꝯsequēter ⁊ habitū post extremū vnde est motus. Manifestū aūt est ex superioribus ꝙ cū due sint oppōnes inter quas est mutatio. s. cōtradictionis ⁊ ꝯrietatis: ⁊ ꝯtradictio non habeat medium. Ois aūt ꝯtrarietas physica habet mediū ꝙ motus est īter

Tex.t.c.28.

contraria ⁊ nō inter ꝯtradictoria. ¶ Cōtinuū aūt est qđ est aliquo modo habitū. habitū est quādo vltima sunt simul: ⁊ si de his que sunt simul terminat aliquo mō vnū: tūc erit cōtinuū. Cōtinua aūt sunt quoꝝ vltima sunt vnū: hoc est cum vtriusqʒ ꝯtinuoꝝ sit vnus ⁊ idem terminus: ⁊ ita ꝯtinuātur abinuicem sicut significat nomē. Cōtinuū enim dicit quasi in vno se tenens vel in vno se tangens. Nunqȝ aūt hoc esse pōt si termini qui sunt vltima sint duo vel plura: qꝛ tūc tāgētia sunt soluʒ ⁊ nō ꝯtinua. ¶ Sed ex ipso nomine ꝯtinui ma-

Tex.t.c.27.

nifestū est ꝙ in his est ꝯtinuū solū ex quibus vnū aliqđ aptū natū est fieri: siue mathematice: siue nālr: siue artificiose: vnde si se tangant: opʒ ꝙ vniant sicut dicunt mēbra animalis ꝯtinua que se tangunt ⁊ fiunt vnuʒ in forma ⁊ colligatione. Sicut. n. ꝯtinuum est vnū in multis vnitis: ita ⁊ totū vnitiuum partiū se tangentiū sit vnū. Fit aūt de se sic tangētibus

Nō diuersos modos continuationis naturalis.

multiplr vnū. Aut enim sunt se tangentia ⁊ sibi inuicē ꝑmixta sic ꝙ plurimū vnius sit in plurimo alterius ꝙ imbibituʒ sit vnū alteri: aut sunt se tangentia: nō tamen sibi imbibita. Et primo qdē modo vnū recipit inter spatia ⁊ poros alterius: sicut sunt mixta elementa in corporibus: ⁊ hec vocatur ꝯtinuatio corporalis: qꝛ fit foraminibus paruis que grece pori dicunt. Si aūt se tangūt ⁊ vniunt non sibi imbibita: tūc aut habent vniēs vltima sua extra se: aut vniunt vltima eorū seipsis. Et siquidē habent vniēs extra se: hoc nō pōt vniri vltima se tangentia nisi per modū ligamenti: sicut vniuntur ossa duo in membris ad se inuicē se tangētia: ⁊ hec vnio vocat colla vel colligatio: sicut collū colligat capiti ⁊ corpori: ⁊ partes in collo sibi inuicē vniunt. Si aūt vniens nō est extra seipsa: aut vniunt vltimis sibi coherētibus per se: aut qꝛ vtriusqʒ vltimoꝝ recipit ab altero in parteʒ sui. Et primo qdem modo per simplicē tactū vniunt sibi mēbra similia sicut caro: vene: ⁊ nerui: ⁊ similia. Scđo āt modo vocat vnio infectionis: vel incastratur e: sicut dicimus ossa capitis esse ꝯtinua: qꝛ vnum recipit separabilr in altero: ⁊ ecōuerso. In mathematicis aūt vt supra diximus tangentia vltima efficiunt simplr vnum: ⁊ ideo vbi vere est ꝯtinuitas: sed de ta-

Tex.t.c.28.

li ꝯtinuatione nō indigemus in physicis. ¶ Si aūt cōsiderauerimus habitum istorum inuicem: tunc primum sm̄ rationem ⁊ intellectum inter ista est illud quod est esse consequenter. Omne enim contactum quod est habitum consequenter est: sed non omne quod consequenter est: est etiam tangens: ⁊ ideo etiam id quod ꝯsequenter est: est in primis sm̄ rationem diffinitiuam: quia diffinientia ipsum in pluribus inueniantur. In numeris enim inuenitur ꝯsequenter esse: sed non contactus: ergo ꝯsequenter se habet ad contacta esse sicut a quo non conuertitur consequentia. Eodem autem modo se habet contingens ad continuum. Si enim continuum est: necesse est tangere: sed non cōuertitur: quia si contingat nondum necesse est continuum esse. Non enim necesse est ipsorum vltima esse vnum si simul esse concedantur. Sed si conceduntur aliquorum vltima esse vnum: tunc necesse est cōcedere ꝙ sint simul: quia sicut diximus vltima naturalium corporum possunt esse simul ⁊ tamen remanent distincta: ⁊ non vnum. Sed vltima mathematicorum non sunt simul nisi fiant vnum: ⁊ ideo non ꝓpter diximus esse simul in mathematicis: sicut patet in superius determinatis. Patet igitur ex his que dicta sunt ꝙ inserens qui est adunatio ex receptione vnius in aliud vltimum est in esse inter hec quatuor quia si vltima sunt inserta sibi necesse est esse vnum: ⁊ si vnum sunt non necesse est esse inserta: sicut patet in mathematicis. Est igitur insertus vltimum sm̄ generationem istorum que generatio est ex compositione diffinientium ipsa eo ꝙ aliam non habent generationem. Similiter necesse est ꝙ tangant se vltima si se conserantur. Contacta autem vltima non vniuersaliter apta nata sunt esse cōserta: sed quia negato superiori negatur inferius: ideo si nō contacta absqʒ dubio nō erunt cōserta: qꝛ in quibus nō sint est contactus: non erit etiam consertus. ¶ Et ideo repre-

Tex.t.c.29.

henduntur illi qui dicunt puncta ⁊ vnitates esse separata: ⁊ hoc est principia corporum ⁊ corpora componi ex illis: quia etiam si separata ponant esse puncta ⁊ vnitates adhuc differentia est inter vnitates ⁊ puncta: ⁊ non possunt esse ideʒ: quia punctis inest tangere: vnitatibus autem non conuenit tangere: sed consequenter esse. Si enim concedatur corpus componi ex punctis: tunc puncta se tangunt composita in corpore. Hoc autem falsum est: vt in sexto huius scientie demonstrabimus. Alio autem modo vere inest punctis tangere: quia linee se tangunt in punctis: lʒ sic se tangentia continentur: vt supra diximus: sed in talibus neutro istorū modorum contingit tangere: ergo puncta non sunt vnitates separate. ¶ Alia autem est differentia puncti ⁊ vnitatis: quia inter duo puncta conuenit aliquid medium esse: etiam si dicantur sm̄ imaginationem separata esse: sed non est necesse ꝙ aliquid sit medium inter vnitates. Quod autem contingat aliquid esse medium inter puncta patet ex hoc ꝙ punctum possibile est habere positionem in continuo: ⁊ ab hac potentia non est separabile: ita ꝙ remaneat punctum ⁊ cuʒ positum est tunc oportet ꝙ inter quelibet duo puncta sit linea: quia non potest habere situm in continuo nisi situm termini: ⁊ terminus semp alicuius terminati terminus. Quod autem situaliter terminatur duobus terminis terminatur: ⁊ sic inter quelibet duo puncta est linea. Probatur autem idem ex conuersa istius. s. ꝙ omnis linea recta est inter duo puncta. Hanc enim si conuertimus particulariter tunc inter aliqua duo puncta erit linea ex qua sequitur propositum ꝙ inter quelibet duo puncta possibile est esse lineam. Si enī

2° phy.t.c.[illegible] mi ⁊ infra.

Deductio [illegible] est Auer. in [illegible] suo loco.

detur ꝙ non est possibile inter quelibet duo puncta esse lineam: ergo non inter quedam duo puncta erit linea ex qua sequitur destructio prime ꝙ non omnis linea est inter duo pūcta: sed modo inter duas vnitates non est medium necessarium inter eas: quia nullum medium sm̄ ordinem numeri est inter vnitatem ⁊ dualitatem: aut inter binarium ⁊ ternarium: quapropter vnitates consequenter sunt ⁊ non conuenit eis tangere: sed puncta non sunt consequenter: ⁊ tangere conuenit eis: ⁊ ideo vnitas non est punctum: quamuis etiam separata esse ponantur. ¶ Dictum igitur iterum sit nobis quid sit esse simul: ⁊ quid separatum: ⁊ quid tangere: ⁊ quid intermedium: ⁊ quid consequēter: ⁊ quid habituʒ: ⁊ quid continuum: ⁊ dictum est etiam in quibus subiectis inueniatur vnumquodqʒ istorum.

Tex.t.c.30.

Incipit

¶ Incipit Tractatus Tertius Libri Quinti Physicorum de vnitate ⁊ contrarietate motus.

¶ Cap. pᵐ. Qualiter motus est vnus genere ⁊ spe ⁊ nūero.

Post hoc autem oportet nos inuestigare de vnitate motus ⁊ ɔtrarietate: qꝛ hoc nobis plurimū erit vtile ad sciendū de diuisione motus: ⁊ an sit factꝰ: an non: ⁊ ad alia que tractaturi sumus in sequentibus libris. ¶ Dicamus igitur ꝙ motus multiplr dicit vnus: eo ꝙ ipm vnū multipliciter dicitur. Omisso enī vno quod dicitur per accidens vnū: habemus vnū sm formā essentialē dictū: ⁊ hāc possumus cōsiderare sm esse ⁊ essentiā. Et si consideremus sm essentiā: aut cōsiderabimus ipsā sm ꝙ est pars essentie rei: aut sm ꝙ est tota rei essentia: ⁊ sm ꝙ ipsa est pars essentie rei sic est genus: ⁊ ab ipsa causat vnum in genere qđ est vnum sm figurā pdicamenti: ⁊ coordinationē predicabiliū. Si autē cōsideremus ipsā sm ꝙ est tota rei essentia sic est species: qꝛ quicqd est post speciē in his que sunt formalia: ⁊ non mālia est de indiuiduantibus. ¶ Et ab ea sic considerata causatur vnū in specie indiuidua que est species specialissima que non diuiditur in alias species quēadmodū diuiduntur spēs subalterne. ¶ Et si nos consideremus esse huius forme sm ꝙ est actus ⁊ effectus eius in suo pprio subiecto: tūc ipsa est forma indiuiduata per subiectum: ⁊ sic considerata causat vnitatē in numero. Istis ergo tribꝰ modis dr̄ motus vnus. Et genere qdē vnus est cuius termini ad quos est motus sunt in genere vno: sicut oīs loci mutatio vna est in genere cū loci mutatiōe: sicut circulatio vna est in recto motu: ⁊ motus sursū hoc modo vnus genere cū motu deorsū. Alteratio autē ⁊ loci mutatio nō sunt vnū in genere: qꝛ finis alterationis est in genere qualitatis. ¶ Sꝫ finis loci mutatiōis est in genere vbi. Specie autē vnus est qui cū genere vnus sit. Est etiā cū hoc vnus per indiuiduā speciem que est spēs specialissima. Sunt enī coloris qui est finis alterationis multe differentie sm spēm: ⁊ ideo alteratio cuius finis est vna spēs coloris nō est eiusdē spēi cū illa cuius finis est alia species: vt denigratio in alia specie est ꝙ̄ dealbatio. Sed oīs dealbatio cū omni dealbatione erit eadem alteratio: ⁊ idē motus sm spēm: ⁊ oīs denigratio eadē est cū omni denigratiōe in specie. Sed nigratio cū dealbatione non est eadē sm spēm: vnde cū sit specie vna dealbatio cū omni dealbatione habet cōparationē ad oēm dealbationem: qꝛ non est cōparatio nisi eorū que cōueniunt in aliquo vno in quo sit cōparatio eoꝝ adinuicē. Si autē sunt quedā fines motuū qui sunt simul ⁊ genera ⁊ species: sicut subalterna que inter generalissimū ⁊ specialissimū sunt. Motꝰ quidē ad tales fines dicit quodāmodo vnus in specie: sꝫ nō dicit absolute ⁊ simplr vnus sm spēm: qꝛ absolute ⁊ simpliciter nō est species nisi specialissima: sicut est motꝰ qui dicit doctrinatio: si dicat scia in cōi sumpta esse species acceptionis: siue opinionis: put opinio dicit oēm acceptionē per intellectū: sꝫ enī scientia que est habitꝰ demōstratiuus sꝫ hoc sit species acceptionis vel opinionis: tñ est genus hāꝝ sciētiarū sicut geometrie: aritmetice: musice: ⁊ astronomie: ⁊ ideo determinatio in cōmuni nō est motus vnus sm spēm specialissimā que simplr spēs est: sꝫ potius quodāmō vnus: qꝛ est vnus sm id qđ est species ad quedā: ⁊ genus ad quedā alia sic ergo sm speciē est vnus qui est ad idē sm spēm motus. ¶ Sed dubitabit aliqs vtrū hoc sufficiat. Si enim sufficit hoc qđ dictū est: tunc specie vnus motꝰ est qui est ex eadē specie in idem specie. Possibile est autē vt vnū pūctum vel homo vel aliquid mobile moueat ex hoc loco in hūc locū iterū ⁊ iterū: ita ꝙ bis vel ter semper diuerso motu moueatur: vt ex. a. in. b. Et prima qdē vice moueat per arcū circuli: super quem sunt. a. ⁊. b. Secunda autē vice moueatur per diametrum que est inter. a. ⁊. b. Et tertio veniat forte volitatū. Et quarto veniat ambulans. Et cū omnes isti motus sint ab eodē in idem videbit sm dicta ꝙ oēs isti motꝰ sunt idem specie. ¶ Dicamus autē ad hoc ꝙ in veritate nō sufficit ad hoc ꝙ motus sit idē in specie ꝙ sit ex eodem specie in idem specie: sed oportet addere ꝙ etiā medium in quo solo est motus vt supra diximus sit idē: ⁊ per illud patet ꝙ circularis motus ⁊ rectus etiā si sint ex eodē in idem nō erunt idem specie. Et in alterationibus similiter est: quoniā sicut testatur Auicē. nigrum venit ad album multis vijs. Aliquando venit per viride ⁊ glaucū ⁊ fuscum ⁊ subalbū. Aliquando per liuosum ⁊ rubeū ⁊ croceū. Aliquādo per hyacintinū ⁊ lucens: ⁊ sꝫ isti motus sint ad idē specie: ⁊ ex eodē: non tamen sunt idē specie: qꝛ medium per qđ est transitus in quo solo essentialiter est motus est ad aliud ⁊ aliō specie. Modis ergo predictis dicitur motus eē vnus sm genus ⁊ sm speciē. ¶ Simpliciter autē ⁊ absolute ⁊ sine determinatione est motus vnus: aut substantia qdē: aut numero. Dico autem substantia vnū qui est substātialibus motui cōuenientibus est vnus eo mō quo omnia sibi substātialia sunt eodē modo: sicut vnus est in quo nō inuenit diuersitas in numerādo. Quid autē sit motus taliter vnus manifestum erit si per diuisionē accipiamus ea que exigunt ad vnitatē motus. Sunt autē tria sm numeꝝ circa que dicimus motū vnū quando illa tria eadem sunt. s. id qđ mouetur: ⁊ in quo mouetur sm materiā que est vbi: vel quātitatis: vel qualitatis: ⁊ tēpus quando mouetur. Dico autē ꝙ mouetur: quoniam in omni motu aliqd necesse est eē qđ mouetur: vt hominem: aut asinū: aut punctum sm eos qui dicunt puncta moueri. Et iterū necesse est vt in aliquo sit motus eius: vt in loco vel in passione vel in qualitate alia: ⁊ iterū aliquando mouetur: qꝛ in tēpore est omnis motus. ¶ Sꝫ inter hec tria non ostenditur vtrum motus sit vnus genere: aut specie vnus: nisi penes illud in quo est vnus motus qđ est materia: siue natura fluens in motu. Sed consequens ⁊ habitum ad esse motum in genere est esse eum in tempore: quia omnis motus est in tempore: sed non oportet ꝙ idem motꝰ in genere vel specie sit in eodē tēpore: qꝛ tales motus possunt esse in eodem tempore vel in diuersis temporibꝰ. Simpliciter autē esse motū vnum est qđ in omnibus idem sit. Et nāq oportet esse vnum ⁊ idē numero id in quo est motus: sicut in natura que fluit de vno termino motꝰ ad aliū: sicut ꝙ species vel forma in qua est motus sit vna numero ⁊ indiuisibilis. Et similiter oportet ꝙ tēpus qđ est aliquando in quo est motus sit vnum ⁊ indiuisibile: hoc est indiuisum ⁊ quiete non interpositum. Et oportet etiam subiectū motus qđ mouetur vnū esse: ⁊ non sm accidens esse vnū: qꝛ si sm accidens dicat esse vnū: tunc fierent duo motꝰ diuersi genere vnus sm numerū. Est enim sm accidens vnū coriscus siue tonsor: ⁊ albus: ⁊ in eodem tēpore potest tonsor ambulare inquantū tonsor vel coriscus: ⁊ potest niger fieri sm ꝙ albus: sed tamen ambulatio ⁊ albatio non sunt idem motus numero: nec specie: nec genere. Et oportet iterū ꝙ id quod est subiectum motus non sit vnum in specie in cōmuni: sed oportet ꝙ sit idē indiuiduū numero. Si autem idem esset in specie tñ cum duo ambulantes in tēpore vno sint vnū in specie: ⁊ moueant vno motu specie: ⁊ vno tēpore: oportet ꝙ eorum motus esset vnus sm numerū. Idem autē est si duo dicimus sanari sm eiusdem speciei sanitatem: vt ab obtalmia que dicitur oculatio que est apostema oculi. Talis enī motus non est vnus simpliciter: sed est vnus sm speciem.

¶ Cap. zᵐ. De solutione dubitationis vtrum aliquis motus sit idem numero.

Est autem hic questio grauis vtrū sꝫ dicta sit motus vnus numero. Videamus autē hoc in simili: qꝛ si dicamus Socratem alterari sm vnā ⁊ eandē speciē alterationis que est albificatio: vel alia quecunq ⁊ alteretur in alio et alio tēpore si species que est finis alterationis est vna numero in duabus illis alterationibus: tunc videtur ꝙ iste alterationes sint eedem numero quāuis sint in diuersis temporibus: sed non potest esse ꝙ spēs ad quā alterat sortes in duabus alterationibus sit eadē numero: nisi id qđ corruptum est in iterata generatione reuertatur ⁊ reiteratur sm idem numero: quoniā non alteratur sortes bis ad eandē speciē albedinis vel sanitatis nisi prius corrūpatur albedo vel sanitas ad quā primo alteratus est: vt in secunda alteratione iterū alteretur ex contrario ad albedinē vel sanitatē. Si

Marginalia (left): T. t. cō. 31. — Docuᵐ pulchrum. Forᵉ duplr ɔcipi pt sꝫ essentiā ⁊ sꝫ esse. — Vide p hoc 7. phy. t. c. 31. — T. t. cō. 32. — T. t. cō. 33.

Marginalia (right): In alteratiōibꝰ specifica ēt mediorum dīta. dr̄iaꝫ in ipsis alterationibus efficit. — Tex. t. c. 34. — Tex. t. c. 35. — Tex. t. c. 36.

igitur reiteratur idez nūero in secūda alteratione: tūc absq̧ dubio isti duo motus erunt idez nūero. Si autez species ad quā alterntur secundo vna vice post aliaz in secūda vice nō reiteratur eadez nūero: tunc ille due prime alterationes nō erunt idez motus nūero. ¶ Unio autez idez videtur in motu vno numero ⁊ continuo: qa motus nihil aliō est nisi vbi generatuz post vbi: vel forma generata post formaz s̄z conti nuū ꝫ processuz de vno in aliud. ¶ Constat autē ꝙ primuz cor rūpitur continue: ⁊ posterius continue in motu generatur: ⁊ ideo ꝗ corruptū ⁊ generatuz in motu sunt alia ⁊ alia: tunc ēt non videtur idē esse motus substantialiter: sed alius ⁊ ali⁹. Si autē in motu reiteraꝛ idez nūero generatū qō fuit corru ptū: tunc motus substantialiter erit idez numero. ¶ Habet autē dubitationē hoc per oia huic silez de formis que sūt in subiectis continue transmutatis: sicut est sanitas que est in contēperantia humoꝝ ⁊ cōmixtione elementoꝝ in aiali: ⁊ silr de omni habitu: siue forma que est in subiecto qō fm cō ponentia ipsuz est in continua variatione. Tales autem ha bitus ⁊ forme: sunt in substantia hoc est in corporibus. ¶ Cuz igitur subiecta habentia tales formas moueantur ex conti nua alteratione cōplexionantiū: ⁊ sint continue fluētia eo ꝙ alias ⁊ alias habēt qualitates ⁊ partes deperditas ⁊ restau ratas: videꝛ etiā ꝙ forme que in eis sunt moueanꝛ ⁊ fluant: eo ꝙ forma quelibet subiectū reqrit propriū: ⁊ quando va riatur tunc nō est propriū: ⁊ ita videtur destrui forma que est in subiecto. ¶ Si autē dicatur ꝙ forma in tali subto va riato remanet eadē: ⁊ ꝙ est eadē sanitas ꝯtinue que fuit he ri ⁊ hodie: non esset ratio quare nō silr diceret vna numero sanitas: quā qs habet ante ⁊ post cuz interrūpitur egritudi ne: ⁊ iteruz recuperat eā quādo sanatur ꝙ vtraq̧ sanitas re

T. t. cō. 38.

dit iterata postq̄ fuit corrupta vt prius habituz est. ¶ Non enim est differentia nisi in hoc: ꝙ in vno non est sanitas in terrupta per suū habituz oppositū: sed est variata de specie in speciē silez. In altero autē est interrupta ⁊ variata de cō trario in contrariuz. Qō sigdez dicat aliqs ꝙ hec duo sunt idez: ⁊ sunt vnus mot⁹ vel actus sicut nūero dr̄ vnus motus vel actus qui sunt ad primā sanitatē ⁊ secundā: tunc necesse est ꝙ etiaz habitus siue forma prima ⁊ secūda sit eadem nu mero. Unus eni nūero actus siue motus sanitatis: qui est vnus nūero habitus: siue forma sanitatis: hoc est ad quam est sanitas: sed non cōuertitur: quoniā aliter forte nō vide bitur hec cōsequentia necessaria esse ꝙ si vnus nūero sit ha bitus vel forma ꝙ ꝓpter hoc etiaz vnus nūero sit actus vel motus eius. Cū eni qs pausat postq̄ ambulauerit: tūc ces sat actus vel motus ambulatiōis eius. Cū aūt iterz ambu lat tūc est alius motus ambulatiōis eius: ⁊ tamē habitus a quo est ambulatio que est virt⁹ ambulātiua est vnus ⁊ idez. Si aūt ꝓpter hoc dicaꝛ ꝙ silr habitus ⁊ forma sanitatis est vnus ⁊ idē habit⁹ nūero: ⁊ actus ⁊ mot⁹ sunt diuersi: sic seq tur ꝙ vnū ⁊ idē qō est habit⁹ sanitatis corrūpitur ⁊ erit mul totiens fm quālibet subiecti variationē: ⁊ hoc est inopinabi le. ¶ He igiꝛ dubitatiōes sūt extra perscrutationē que nūc est: sed pp̄ silitudinē inducte sunt: quoniā sicut subiecti va riatio inducit formaꝝ variationez: ita ⁊ ipsa mot⁹ successio videꝛ inducere variationē forme ⁊ nature in qua est mot⁹.

Soluit p̄maz qōnē inductaz in textu. 36.

¶ Et dicendū absq̧ dubio de p̄ncipali dubitatione ꝙ mot⁹ cōtinuus ⁊ vnus est nūero quādo nō interrūpiꝛ per aliā for mā: ⁊ aliā que sit in ipo. ⁊ hoc iō: qa prius in ipso non distin guiꝛ actualiter a posteriori. Nihil⁹ aūt discōtinuunt aliqd nisi qō actualr̄ distinguit ipsuz: vnde cū in motu sit potentia tm̄ ⁊ nō actus nisi iperfectus remanet tot⁹ ꝓcessus qui mot⁹ dr̄ vnus nūero ⁊ cōtinuus. S̄z cū motus est ad duas sanitates iste actualr̄ abinuicē distinguunꝛ per qetem interpositā: vel etiā per ꝯ̄triuz actu interuenieus: ⁊ iō duo illi mot⁹ non sunt

Soluit aliaz qōnē induc ā in textu. 37.

vnus: nec ad idē nūero. ¶ Sed de hoc qō videꝛ in dubio re linq verū sanitas vel alia forma que est in sbto fluēte sit ea dē cū esse ipsius sit sicut qōdā fieri continue diuersimode di cēt. ¶ Cōis eni respōsio esse cōsuenit ꝙ tales forme habitu

An for⁹ i sb lecto variabi li existēs sint eedē s̄z habi tum ꝫ.

sunt eedē: s̄z nō actu: sicut ⁊ Aꝛ. inuere videꝛ: ⁊ hoc mihi nō videꝛ veꝝ eē: nec videꝛ intellect⁹ Arist. qa mutato sbto: nec habitus manet idē: nec act⁹. Si eni habit⁹ maneret: tūc q̄li tas maneret eadē: ⁊ hoc est ipossibile si manere nō ponatur eius ꝓpriū sbm. ¶ Propter hoc dicūt qdam ꝙ tales forme hñt duplex subm. s. cōe ⁊ ꝓpriū. Subm aūt cōe est mā corpo ris ⁊ p̄tes dicte fm mām. Subm aūt ꝓpriū est corpus idē s̄z formā: ⁊ partes eius fm formā: ⁊ qd sit hoc dictu exponi h̄z in p̄mo libro p̄igenescos: in tractatu de augmēto. Dicūt g̃

Phlo de ge nera. l. c. 35.

ꝙ si referanꝛ iste forme ad sbm cōe qō est corpus fm partes māles acceptū: tūc nō manēt ille forme eedē fm nūeꝝ: s̄z fm speciez. Si aūt referanꝛ ad subm ꝓpriū qō est corpus fm cō positionē suā quā h̄z in ptib⁹ fm formā dictis: tūc forme iste sunt eedē nūero: qm̄ non sunt interrupte per ꝯ̄riū. Et hanc ego credo verā sniaz de illis formis: ⁊ iō etiā non ꝯsentio in hoc ꝙ eē ipsaꝝ sit qōdā cōtinuū fieri: sed dico eas eē qescen tes ⁊ fluxū ꝯtinuū fieri in partib⁹ mālib⁹ que sunt sub ipsis: ⁊ nō sunt sbia coꝝ imediata: s̄z potius per partes formalr̄ acce ptas subijciunꝛ eis: ⁊ iō dico talia eē subiecta mediata ⁊ cō munia ad quoꝝ variationē nō necessario sequitur variatio ipsoꝝ que sunt in ipsis. ¶ Hac tn̄ opiniōe freti Heracliani sophiste ⁊ decepti cū oē corpus dicereꝛ cōponi ex ꝯ̄rijs: dixe runt oia esse ꝯ̄ria in ꝯtinua trāsmutatiōe: ⁊ oē esse vniuslr̄ eē qōdā cōtinuū fieri: ⁊ ideo dixerūt nihil sciri de re aliq̄ eo ꝙ eē eius eēt icertū. Et dixerunt pp̄ eādē cām ꝙ ꝯ̄dictoria ve rificanꝛ de eodē ⁊ fm idē: ⁊ ꝙ ois oratio est vera de re quali bet. Hos tn̄ qdā secuti sunt Henodiste theologi sic machō metus ⁊ qdā alij de qb⁹ nō est mō dicēdū per singula.

¶ Cap. 3m. Qꝛ ad vnum motum numero non sufficit vnitas tēporis ⁊ speciei vel subiecti: sed oportet hec oia adesse.

Tex. t. c. 39.

Quoniam aūt ois motus est de genere continuoꝝ: oportet ꝙ mot⁹ q simplr̄ est vnus sit etiaz conti nuus. Oē eni diuisibile est cōtinuū: ⁊ ideo etiaz cū mot⁹ diuisibilis sit in ptes aliquātas: opꝫ ꝙ mot⁹ vnus sit ꝯtinuus. Et eadē est rō qa opꝫ tē pus eē ꝯtinuū: ⁊ hec rō melior ē ad ꝓbādū ꝙ mot⁹ ⁊ tp̄s sūt quātitates: s̄z tn̄ de hoc subtiliter tractare ptinet ad meta physicū. ¶ Cū aūt motus sit ꝯtinuus hoc mō quo est de ge nere ꝯtinuoꝝ: tn̄ ois motus cōtinuaꝛ omni motui: sicut nec aliqd alioꝝ qō est de genere cōtinui ꝯtinuaꝛ oib⁹: qa sic es sent oia cōtinua. Uñ sicut in alijs nō cōtinuaꝛ cōtingēs ꝯti gēti: sed cōtinuaꝛ cū reb⁹ sui generis: ⁊ sue spēi: ⁊ illoꝝ ea cō tinua sunt tm̄: quoꝝ vltima sunt vnū: ⁊ iō nō oib⁹ oia sūt ꝯti nua. Ultima eni q̄rūdā nō sunt: qa nō oia hñt vltia: s̄z ea q̄ sunt in gñe q̄titatis tm̄: ⁊ illa hñt vltima. Et quedā ēt que hñt vltima hñt ēt ea spē dr̄a sicut tp̄s ⁊ linea: ⁊ oio: ⁊ iō vlti mū si in rōne p̄bica que per eē daꝛ p̄dicet de eis equoce p̄di cabiꝛ: ⁊ ideo ēt talia se nō tāgūt: neq̧ cōtinuanꝛ in vltimis. Irrōnabile aūt esset si vltimū linee diceret tāgere vltimum ambulatiōis: ⁊ ideo linea ⁊ ambulatio nō cōtinuanꝛ: ⁊ ideo neq̧ mot⁹ diuersi genere: neq̧ spē possunt eē ꝯtinui. ¶ Ha

T. t. cō. 40.

biti qdē silr eē pñt: ⁊ sunt aliqñ: hoc est imediate sibi succe dētes mot⁹ illi qui neq̧ gñe neq̧ spē sunt. Currēs eni aliqs pōt febricitasse stati cū cursu: vel imediate post cursuz: ita ꝙ vltimū instās desitiōis cursus sit primū instās febricitatio nis: ita ꝙ nullū intercidat tp̄s: sed tn̄ illi mot⁹ s̄z hēant vnuz ꝯtinuū tp̄s: non tn̄ sunt vnus simplr̄ ⁊ ꝯtinuus: ⁊ sicut lāpas vel flāme siue lumen qō facit motuz ex succedente sibi diffu sione loci: qa in loco diffundiꝛ: ⁊ hoc est quando candela vel flāma vicissitudinanꝛ de manu in manū: ita ꝙ semper vlti muz instās diffusiōis vnius sit p̄ncipiuz alterius absq̧ inter positiōe tēporis: tūc eni ille diffusiōes hñt tp̄s vnū: ⁊ tn̄ non sunt mot⁹ vnus cōtinuus: s̄z potius habiti sunt: siue succedē tes. Poniꝛ eni cōtinuū differri ꝙ illa sunt ꝯtinua q̄rū vltia sunt vnū. Tales igiꝛ mot⁹ habiti sunt: ⁊ ꝯ̄iter in eo ꝙ tem pus coꝝ ꝯtinuū est: nō interruptū: ⁊ ideo non sufficit ad hoc ꝙ vnus nūero ⁊ ꝯtinuus sit mot⁹ ꝙ tp̄s sit ꝯtinuuz nō inter ruptū: s̄z potius ꝯtinuus dr̄ ipse mot⁹ quo ip̄e est ꝯtinuus in sua eētia: ⁊ vnus: ⁊ hoc ē qñ vltimū vnū sit ambob⁹ moti bus: siue partib⁹ motus. ¶ Uñ si debeat esse vnus nūero ⁊

T. t. cō. 41.

cōtinuus mot⁹: opꝫ ꝙ cū hoc ꝙ est tp̄s vnū ꝯtinuū sit ⁊ mo tus eiusdē spēi in quo est mot⁹: ⁊ vnius eiusdē sbti nō cōiter nec per accñs dicti: ⁊ tp̄s qdē dꝫ eē vnū vt nō intercidat qes siue imobilitas. Si eni tp̄s deficiat tūc necesse est qescere: ⁊ tunc qes interponiꝛ: ⁊ tūc motus nō est vnus ⁊ ꝯtinuus sed plures: siue multi erūt mot⁹ quoꝝ qes est media: qa si aliqs motus sitiu: siue qete occupeꝛ ille: neq̧ vnus nūero est: ne q̧ ꝯtinuus. Recipiꝛ eni qes media: si in medio itercidit q̄ ea inter duo. s. silr̄ q̄uis nō deficiat tp̄s aliqñ: sed sit ꝯtinuū

⁊ vnū:

⁊ vnū: si tñ motus nō sit ſm ſpēm vnū in qua eſt motus non erit motus ille vnus ⁊ ꝯtinuus: q2 in talibus tps qdem eſt vnū: ſed tñ mot⁹ ſunt alij ſm ſpēm: ⁊ iō nō cōtinuant: q2 diuerſoꝝ ſm ſpēm non eſt vltimū vnū. Mot⁹ eni qui eſt vnus ſimplr hoc eſt nūero ⁊ ꝯtinue neceſſe eſt vnū eē ſm ſpēm: ſ3 non conuertit: q2 non eſt neceſſe ꝙ vnus ſm ſpēm ⁊ tps ſimpliciter ſit vnus. Op3 igitur omnia tria adeſſe. ſ. ꝙ id quod mouet ſit vnum ſimplr: ⁊ per ſe motui ſuppoſitū ad hoc ꝙ ſint in ſpecie vna: ⁊ ꝙ ſit tempus vnum non interruptū. Sic ergo dictum eſt quis ſit motus ſimpliciter vnus.

¶ Cap. 4m. De vnitate motus ſumpta penes perfectionem ⁊ regularitatem eius.

Tex. t. c. 42.

Quia autem nos determinauim⁹ oēs modos eſſentiales vnī⁹ motus: relinqtur etiā vt determinemus vnitatē mot⁹ que ſit per modū accidētiū inſeparabiliū in ipſo motu: ⁊ per illā vnitatē cōparemus motū ad motū vt ſciat q̄s magis ſit vnus inter mot⁹. ¶ Dico aūt ꝙ cū motuū alius ſit pfectus alius iperfectus: ſicut oſtendemus in. 8. erit pfect⁹ mag vnus q̄3 iperfect⁹. Perfect⁹ aūt eſt tripliciter. ſ. ſm gen⁹ ⁊ ſm ſpēz ⁊ ſm ſbam. Perfectus qdē ſ3 genus eſt cuius generis perfectior mot⁹ eſt: ſicut mot⁹ localis pfectior mot⁹ eſt in genere q̄3 alij: q2 eſt cā alioꝝ. Perfectior aūt ſm ſpēz eſt: cui⁹ ſpēs perfectior eſt inter ſpēs mot⁹ pfecti ſm genus: ſicut motus circularis in genere motus localis perfectior eſt: q2 nō recipit additionē neqȝ diminutionē: pfect⁹ aūt ſm ſbam eſt perfect⁹ ſm nūeꝝ hoc eſt ſm ea que exigunt ad vnū motum ſm numerū: ⁊ ſic iteꝝ motus circularis perfectior eſt: q2 ſuum mobile ⁊ ad qđ eſt motus: q2 eſt ab eodē in idē ⁊ ſuū tēpus: perfectiſſima ſunt inter oēs alios motus: ⁊ ideo perfectus motus his oībus modis maxime dicit vnus: hoc tñ vnū non opponit pluralitati: ſed potius opponit iperfecto qui accipit pluralitatē modi: ⁊ ſi ſit vnus ſ3 ſe. Eſt eni ꝙ aliquando iperfectus motus vnius di: ſed cōtinue eſt vn⁹ non habēs rōnē perfecti: q2 ſicut in alijs id qđ eſt perfectū ⁊ totū dicitur vnū: ita eſt ⁊ in motib⁹.

Tex. t. c. 42.

Mot⁹ localꝭ eſt pfectioꝛ ſ3 gen⁹ iter oēs mot⁹: vide ꝑ hoc. 8. phi. t. c. 55 vſqȝ ad textū. c. 61. ſ3 ſpēz i motu locali circlaris ē pfectioꝛ: vide de pce. t. c. 12. ⁊. 5 meta. cō. 11. ⁊. 8. phy. t. cō. 74. ⁊. 75.

T. ⁊ cō. 43.

¶ Amplius autē p̄ter oēs qui dicti ſunt modos di mot⁹ vnus regularis: ſiue eq̄lis in oībus partibus ſuis: ⁊ iſte qdē3 per oīa eſt eq̄lis velocitatis ⁊ tarditatis in medio ⁊ principio ⁊ fine. Irregularis autē ſiue diuerſus ſiue ineq̄lis eſt qui nō videtur vnus dicto mō: q2 diuerſus eſt ſm modū: ſ3 in ſubſtātia ſit vnus. Regularis autē videt eſſe vnus ſicut in lineis rectū videt vnū. Rectū3 eni eſt vnū quantū ad modū: q2 quelibet pars eius operit aliam: ⁊ ſupponitur ei ſi aſpiciatur in pūcto a parte vna. Curua autē ſiue tortuoſa linea non eſt talis: ſed eſt cōpoſita ex recta ⁊ obliqua: ⁊ ideo vna pars eminet extra aliam: ⁊ alia deprimitur infra aliā3 ⁊ ex hoc ſunt multe forme lineaꝝ que non patiuntur lineā3 formaliter eſſe vnā3: ſ3 cōtinuatione ⁊ ſubiecto ſit vna. Et ſic motus irregularis eſt diuiſibil: quia eſt cōpoſitus ex multis motibus ⁊ differt in partibus ſuis per magis ⁊ minus qđ eſt additio velocitatis: ⁊ diminutio ipſius in partibus eius. In omni autē genere mot⁹ inuenit qđ eſt regulare: ⁊ qđ eſt irregulare: qđ probatur inductione: quia aliquid aliquando alteratur regulariter quando alteratur equaliter: non velocius ⁊ tardius in toto motu. Et aliquando fertur localiter in regulari magnitudie ⁊ regulariter: ſicut qđ fert in circulo: vel in recta linea: ⁊ ideo erit equalis motus: ſ3 autē3 nullus motus naturalis equalis ſit in recta linea: tñ aliquando ſm rectū3 ſit motus regularis: ſicut auri vel pūcti: vel alterius alicuius. ¶ Mot⁹ autē3 qui eſt a generāte in recta linea nullo modo eſt equalis: ⁊ de hoc tractabitur in ſequentibus tribus iſtius. Similiter autem in motu iſtius augmenti ⁊ decrementi. Utrunqȝ enī3 iſtoꝝ aliquando ſit regulariter: aliquando irregulariter.

Tex. t. c. 44. Quatuor ſūt cāe irregularitatꝭ motus idē Cōmētator in pñti cōmento.

¶ Irregularitatis autē3 in vniuerſo differentie ſunt q̄tuor. ſ. irregularitas mouentis qđ nō equaliter mouet: ⁊ irregularitas moti qđ non diſponitur ſemper ⁊ equaliter ad motū: ⁊ irregularitas in quo eſt motus qđ nō ſemper eodē modo eſt ſinis motus: ſed aliquando facilius poteſt conſequi: aliquando difficilius: ⁊ precipue cauſa irregularitatis ⁊ differentia eſt id in quo eſt motus: ſiue per qđ eſt mot⁹ qđ aliquando eſt regulare: ⁊ aliquando irregulare. Impoſſibile eſt enim regulare3 eſſe motū3 quando magnitudo in qua eſt motus nō eſt regularis: ⁊ ideo ſunt irregulares mot⁹ reflexi ⁊ obliqui: aut ēt alteri⁹ magnitudinis irregularis. Reflexi eni motus neceſſario hīt vti vltimo poſito in quo ſit reflexio: ſicut fuit p̄cedentis motus: ⁊ ſic principio ſequentis. In fine autē3 precedētis motus nō fuit motus niſi in motū3 perfectū3 eſſe: ⁊ tunc nō erat motus: q2 cū3 perfectus mot⁹ eſt tunc nō eſt. In principio autē3 ſequētis fuit inceptio motus: ⁊ hoc eſt vt mot⁹ eēt poſt illud pn^m in itermedio ſicut ſupra diximus: ğ due partes reflexi mot⁹ ſunt interpoſite q̄ete media. ergo nō ſunt regulares ⁊ eq̄les ſemper in vna velocitate ⁊ tarditate. Una eni cauſa maioris retardatiōis iterpoſitio quietis eſt. Silr autē eſt in obliqua magnitudine ꝙ eiuſdē mobilis motus aſcenſiōis in cōuexū nō eſt eq̄lis motui deſcenſiōis in concauū. Et ſi ſit linea curua multis curuitatibus: tūc erit penitus irregularis motus in illa. Cuiuſcunqȝ ergo magnitudis nō quelibet pars ſm ordinē ſit⁹ nō cōtingit regulariter q̄libet parte3: ⁊ ordinate ſupponitur ei ⁊ illius nō pōt eſſe motus regularis: ⁊ ideo in recto ſolo ⁊ circulo eſt motus regularis nō qdem motus ſuper circulū: ſed motus qui eſt circuli circularis ſicut inferius oſtendemus. ¶ Aliquādo aūt nō eſt cā irregularitatis in vbi: neqȝ in qñ: neqȝ in eo ad qđ eſt mot⁹: ſ3 in eo ꝙ ipm mobile ſicut diſponit ꝙ irregulr mouet: q2 cū eſt in trāſitu efficit ſuſceptibile mot⁹ plus ⁊ minus: ⁊ ex hoc cauſat diuerſa velocitas: ⁊ diuerſa tarditas. Regularitas eni motus diffinit ⁊ determinatur velocitate ⁊ tarditate: cui⁹ qdē3 eadē in oīb⁹ ptibus motus eſt velocitas: regularis eſt mot⁹: cui⁹ aūt nō in oīb⁹ ē eadē3 velocitas ⁊ tarditas nō eſt regularis: ⁊ hoc eſt vnū eoꝝ per qđ ꝓbat ꝙ velocitas ⁊ tarditas nō ſūt dīe eſſentiales diuidētes motū in ſpēs: neqȝ ſunt ſpēs mot⁹: ſed ſūt accñtia per ſe mot⁹ in eo ꝙ mot⁹: ⁊ iō accidūt omni motui ſicut par ⁊ impar accidūt nūero: ⁊ ideo oēm ſpēm mot⁹ ſeqtur velocitas ⁊ tarditas: q2 oīs motus velox eſt aut tardus.

T. ⁊ cō. 45.

¶ Cū aūt grauitas ⁊ leuitas diuerſificēt motū eiuſdē ſpēi in velocitate et tarditate: op3 etiā ꝙ grauitas ⁊ leuitas nō ſint ſpēs motus: q2 ſi cōtingat duo deſcēdere ſicut plūbū ⁊ aurū: mouebit velocius id qđ maioris eſt grauitatis: cū tñ motus eoꝝ ſit idē ſm ſpēm. Eſt eni vtrūqȝ ad medium. Si v̇o contingat duo aſcendere aſcendet velocius id qđ maioris eſt velocitatis cum vtriuſqȝ motus ſit vnus ſpecie: q2 a medio in ſurſum. Terra eni in eo ꝙ eſt grauis motū habet in idē terre: quia mouetur ad terrā. Et ſilr ignis motū habet ad idem igni. i. ad ipſum ignē: q2 cū iſte motus ſic ſit naturalis terre ⁊ igni diuerſificatur in eadē ſpecie mouens ex diuerſitate leuis et grauis: vt diximus: ꝓpter qđ grauitas ⁊ leuitas non diuerſificant motū ſm ſpeciem. ¶ Cū autē ſic dixerimus motū3 regularem eſſe vnū3 eo ꝙ ſimplicior eſt ⁊ habet vnū modū: non tñ oppoſitus ei regularis erant plures motus: ſed erit vnus in eo ꝙ ꝯtinuus eſt. Min⁹ aūt erit vnus in eo ꝙ ē plurīū modoꝝ qbus diuerſificat: ⁊ hoc accidit precipue reflexo motui: pp cām quā ſupra diximus. Hec aūt minoritas vnitatis ⁊ ſimplicitatis vnitatis accidit eo ꝙ q̄lis mot⁹ vel q̄tes ſunt ſibi admixta. Eſt aūt hic motus vnus vt dcm̄ eſt in eo qđ eſt continuū. ¶ Ex dictis igitur liquet ꝙ oēm motū3 qui ē vnus ꝯuenit eē ꝯtinuū: ſiue ſit regularis: ſiue nō. ¶ Ulterius igit p3 ex illo ꝙ habiti ſiue ꝯtingētes ſe mot⁹ non ſm ſpēm vnā ipſi nō erant vnus mot⁹ ⁊ continuus. Similr autē eſt ſi nō ſit in gñe vno: qm̄ nō poſſet eē poſſibile ꝙ eſſet vnus cōtinuus motus regularis ille qui compoſitus eſt ex alteratione: ⁊ loci mutatiōe: precipue cū etiā cōponi non poſſit niſi ſm tpis ꝯtinuitatē: eo mō quo ſupra determinauim⁹. Hec aūt ꝯtinuitas nō ſufficit ad hoc ꝙ mot⁹ ſit nūero vnus. op3 eni ꝙ vnius motus partes cōueniāt ſibi in vnitate forme: ⁊ mobilis: ⁊ eius in quo ⁊ eius qđ mouet. Et hanc cōuenientiā qdam phyſici vocāt ſuppōne3: q2 vnū3 ſupponit alij ad oſtendendū ꝙ diuerſum eſt genere ab ipſo. Hec dicta ſūt de motu pfecto ⁊ regulari qui veriſſime dicitur vnus.

¶ Cap. 5m. De contrarietate motus ad motum: ⁊ quis motus ſibi ſit contrarius.

Tex. t. c. 46.

Amplius aūt determinādū eſt qualis motus quali motui eſt ꝯri⁹: ⁊ eodē modo determinandū3 ēſt que manſio ſiue quies cui motui: ⁊ cui q̄eti contrariet. Sed primū perſcrutabimur de cō-

trarietate motus ad motum. Optime autẽ hoc accipiemus per diuisionem ponẽtes omnem modũ quo motus potest ꝯponi ad motũ. Cũ aũt motus sit de sbto in sbm sicut supiꝰ determinauimus: si debeat motus ꝯrariari ad motum: hoc erit aut ꝙ illi sunt cõtrarij qui sunt ex eodẽ sbto ad idẽ sbm: vt ille qui ex sanitate sit ꝯrius illi qui est ad sanitatẽ. Sic enĩ mutatiões videnꝰ esse ꝯrie: qꝛ sic opponiꝰ gñatio corruptioni: aut illi sunt ꝯrij qui sũt ex ꝯtrarijs: vt ille qui est ex sanitate contrarius sit ei qui est ex egritudie: aut qui sunt in ꝯria: vt cõtrarius sit motꝰ qui est in termio ꝯrio motui qui est in cõtrariũ: vt ꝯrieꝰ motus qui est in sanitatẽ motui qui ẽ in egritudinẽ. Aut quarto mõ: vt ꝯrius sit motꝰ qui est ex ꝯrio motui qui est in ꝯriũ: vt ꝯrietur motꝰ qui est ex sanitate motui qui est in egritudinẽ. Aut qnto mõ qui est ex ꝯrio in ꝯriũ ꝯrieꝰ ei qui est ex ꝯrio in ꝯriũ: vt qui est ex sanitate in egritudinẽ ei qui est ex egritudine in sanitatẽ. Necesse est enĩ q̃dã aut vnũ istoꝝ esse ꝯriũ alij: aut plures vni vel pluribꝰ: qꝛ nõ ꝯuenit fm diuisionẽ: aut ꝯponere sbm ad sbm: cũ de sbto ad sbm sit motꝰ.

Tex. t.c.47. Quartꝰ aũt dictoꝝ qui dictus est ex ꝯrio ꝛ opponi ei qui est in ꝯriũ nõ est ꝯrius: vt qui est ex sanitate nõ ẽ cõtrarius ei q est in egritudinẽ: eo ꝙ illi duo motꝰ fꝫ sbm sũt vnus ꝛ idẽ: lꝫ esse eoꝝ qđ rõ diffinitiua dꝛ nõ sit vnũ ꝛ idẽ: qꝛ nõ est idẽ fm diffõnẽ mutari ex sanitate in egritudinem mutari. Diffinitio enĩ assignaꝰ fm nomen: ꝛ primus istoꝝ motuũ non dicit nisi terminũ ex quo est motꝰ ꝛ alter dicit terminũ ad quẽ: sed fm sbm idẽ sunt: lꝫ diffinitio altera sit mutatiõis ex sanitate: ꝛ mutatiõis in egritudinẽ fm ꝙ ẽ i egritudinẽ.

Tex. t.c.48. Siłr aũt neqꝫ iste qui est ex ꝯrio est ꝯrius illi qui ẽ ex ꝯrio: quẽ 2ᵐ in diuisione superius posuimus. hũ enĩ verũ est ꝙ motꝰ ille qui est ex ꝯrio est in ꝯriũ vel in medium. Sed nos hoc posterius in fine huiꝰ capłi dicemus. Sꝫ hoc tñ dicimus ꝙ lꝫ motꝰ pfectus sit ex ꝯrio: tñ nõ hꝫ verã rõnẽ cõtrarietatis fꝫ ꝙ est ex ꝯrio. Vñ lꝫ tales motus in ꝟitate sint: rõ tñ ꝯrietatis ipsoꝝ nõ est penes esse ex contrarijs: sed potiꝰ si deberet rõ ꝯrietatis accipi ab vno terminoꝝ motus magis essent ꝯrij qui sunt in ꝯria quos tertio loco in diuisione superius posuimus: q̃3 sunt ex contrarijs qui positi sunt scđo loco. Causa autẽ huius est qꝛ cũ duo motus sint ex ꝯtrarijs: ita vt vnus sit ex sanitate: ꝛ alter ex egritudine: tũc in vtroqꝫ abijciꝰ ꝛ mutatur ꝯriũ. Cũ autẽ sunt in ꝯtrariũ: sic vnus in sanitatẽ ꝛ alter in egritudinẽ: tunc in vtroqꝫ accipiꝰ ꝛ retinetur cõtrariũ: cõtrarietas autẽ in motibus potius est penes id qđ retineꝰ ꝛ accipitur: cũ hoc habeat eẽ q̃3 penes id qđ abijciꝰ: cũ hoc nõ habeat esse: ĝ magis est cõtrarietas in his que sunt in contraria q̃3 in his que fiunt ex contrarijs. Et si forte aliquis dicat ꝙ accidit mutationi ꝙ sit in contraria: ꝛ cõuenit eis essentialiter ꝙ sit ex contrarijs: ideo magis est contrarietas penes esse ex contrarijs q̃3 penes esse in cõtraria. Dicemus ꝙ hoc falsum esse pbatur ex hoc ꝙ vnum qđqꝫ magis denoiareꝰ ex eo in qđ mouetur: q̃3 ex eo ex quo mouetur: ꝛ ideo dicitur motꝰ in sanitatẽ sanatio: ꝛ nõ egrotatio: lꝫ sit ex egritudine: ꝛ motus in egritudinẽ diciꝰ egrotatio: ꝛ non sanatio lꝫ sit ex sanitate. Cõstat autem ꝙ id qđ dat nomen magis est ei naturale q̃3 id qđ nõ dat nomẽ: ĝ rõ contrarietatis magis sumitur penes illud qđ dat nomẽ q̃3 penes illud qđ non dat nomen. Lꝫ ergo isti motꝰ qui sunt ex contrarijs ꝛ illi qui sunt in contraria subiecto sunt idẽ: tamẽ diffinitione non sunt idẽ: ꝛ in neutris perfecta est rõ cõtrarietatis. Cũ enĩ diffinitio motus sit ꝙ sit pcessus de subiecto ad sbm: opꝫ ꝙ contrarietas motus ad motũ sit accepta penes vtrũqꝫ: ꝛ sic deficit a cõpleta ratione ꝯtrarietatis. Et siłr iste qui est in contrariũ qui fuit tertio loco positus in diuisione. Sed fm hoc relinquitur fm solũ illum esse contrarietas que est in ꝯtraria ex contrarijs: quẽ vltimũ superiꝰ in diuisione posita posuimus. Fortasse autẽ huic eũdẽ motum cõuenit eẽ ex contrarijs: ꝛ ita esse idem cũ scđo: ꝛ fortasse accidit eũ esse in contraria: ꝛ sic esse idẽ cũ tertio mõ diuisionis p̃habite: ita ꝙ scđs ꝛ tertius ꝛ qntus modus motuũ sint idẽ fm sbm: sed eẽ eoꝝ fm diffõnẽ non est idẽ: sicut iam sepius dictũ est. Dico autẽ eos idẽ esse fm sbm: sicut idẽ fm subiectũ est iste qui est in sanitate ei qui est ex egritudine: ꝛ illi qui est ex sanitate ei qui est in egritudinẽ est idẽ.

T. t. cõ. 49. Sꝫ qꝛ sicut diximus differentia est inter motũ ꝛ mutationẽ: eo ꝙ motus venit ex quodã subiecto actuante in qđdã subiectũ: ꝛ talis motus est ex cõtrario in ꝯriũ: opꝫ ꝙ cõpletã rõnẽ ꝯrietatis habeat motꝰ qui est ex cõtrario in ꝯtrariũ ad eũ qui est ex cõtrario in cõtrariũ: vt qui est ex sanitate i egritudinẽ: cõtrarieꝰ ei qui est ex egritudine in sanitatẽ.

Tex. t.c.50. Lꝫ autẽ hoc sufficienter pbatũ sit per rõnẽ: tñ etiam probabimus hoc per inductionẽ tã in motibus corporis q̃3 aie accipientes que videnꝰ esse motus contrarij. Videmus enĩ sanari esse cõtrariũ ad egrotare: ꝛ vnum illoꝝ est motus ex egritudine in sanitatẽ: alteꝝ econuerso ex sanitate in egritudinẽ. In motibus autẽ aie videmus ꝙ addiscere qđ est ab alio docente quodã accipere scientiã cõtrariũ est ad decipi: ita ꝙ discipliuus permutaꝰ in deceptionẽ per aliũ: ꝛ nõ per seipsũ. Et hoc ideo qꝛ motus disceptiue ꝛ deceptionis debeat esse in ꝯria. Sicut enĩ acceptio scientie dupłr est: ita etiã deceptionis acceptio .s. ꝙ vtrũqꝫ accipiꝰ per seipsum et per alteꝝ. Sed scie accepte ab illo nõ ita etiã cõtrariaꝰ deceptio vel error acceptus a seipso: sed potius ab alio: ꝛ scie accepte per inuentionẽ ppriã cõtrariaꝰ error: siue deceptio accepta per seipsã ex ppria inuẽtione. Eodẽ aũt mõ est in motibus mũdi. Motus enĩ qui est sursum cõtrariaꝰ ei qui est deorsum: eo ꝙ sursũ ꝛ deorsũ cõtraria sunt in lõgitudie: ꝛ qui est ad dextrã motus ꝯriatur ei qui est ad sinistrã: eo ꝙ hec sunt cõtraria in latitudine: ꝛ motꝰ q est ante ꝯriaꝰ ei qui est retro: eo ꝙ hec sunt cõtraria in altitudie siue in pfunditate: de qbus in celo ꝛ mũdo faciemus tractatũ. Ex inductione igitur cõstat oẽm motũ qui est ex cõtrario in cõtrariũ eẽ cõtrariũ illi qui est ex cõtrario in cõtrariũ.

Tex. t. cõ. 51. Remãsit ergo adhuc primũ mẽbrũ solũ superius habite diuisiõis .s. ꝙ aliquis mutaꝰ in cõtrariũ solũ: ꝛ transeat nõ de sbto in sbm: sꝫ sit solũ in subiectũ: vel solũ ex sbto: sed hoc sicut diximus nõ est motus sed mutatio: ꝛ cõtingit hoc dupłr .s. per se: ꝛ p accidẽs. Et per se qdẽ in sba in qua nullus est motꝰ: qꝛ enĩ nõ ens ex quo vel in quo vel in qđ est mutatio non dicit nec supponit aliqđ sbm. Per accñs autẽ sicut cũ dicimꝰ ex nõ albo fieri albũ. Illud enĩ sit nõ ex quodã sbto fm ꝙ sic fieri dicitur: sed hoc est per accñs: qm̃ accidit nigro albi esse priuationẽ: sicut alibi explanauimus. Quibuscunqꝫ aũt generibꝰ sicut sube nõ est cõtrariũ: in illis motus nõ est sed mutatio: ꝛ in talibus oppositio mutationũ est fm primũ mẽbrũ p̃habite diuisionis: ꝙ .s. mutatio que est ex ipso ꝯrio sit mutationi que est in ipsũ. vnde gñatio ꝛ corruptio contrarie mutatiões sunt hoc mõ ꝛ generalr ois simplr acceptio esse vel forme hoc mõ cõtraria est remotiõi eiusdẽ. He enĩ sunt mutatiões qdẽ: motus autẽ nõ sunt. Lꝫ ergo in his mutationibꝰ nõ sit pcessus de cõtrario in ꝯriũ: cũ non est instantia ad inductionẽ: qꝛ iste mutationes non sunt motus.

T. t. cõ. 52. Si autem aliqs obijciat de motibus qui sunt de medio ad extremum vel econuerso de medio ad mediũ: dicimus fꝫ predicta ꝙ in oibus contrarijs habẽtibus mediũ: motus qui sunt ad mediũ ponendi sunt tanq̃3 sint in cõtrariũ q̃dãmõ. Motus enĩ qui pcedit in quodcunqꝫ mediũ vtiꝰ medio sicut contrario. Per hoc enĩ est ad ipm ꝙ aliqđ hꝫ ex ꝯrio: vt motꝰ qui est ex fusco in albũ: est tanq̃3 sit ex nigro: qꝛ ex ipso non est motus in albũ: nisi inq̃3tum aliqđ habet de nigro. Et ex albo est in fuscũ motus tanq̃3 in nigrũ: per eandẽ rõnẽ. Cũ autẽ est ex nigro in fuscũ: tunc est tanq̃3 in albũ: eo ꝙ fuscum habet aliqđ de albo. Mediũ enĩ cõparatũ ad extrema q̃dãmodo diciꝰ vtrunqꝫ extremoꝝ: sicut dictum est in principio istius quinti libri: igitur motus est contrarius motui sicut dictum est: qui .s. est ex contrario in contrarium.

Pro hoc vide Ar. i prin loco diffuse.

Cap. 6ᵐ. De ꝯrietate qetis ad motũ ꝛ qetis ad qetem.

Tex. t.c.53. Q Voniam Autẽ motui non solũ videꝰ esse contrariũ motus sed ẽt quies. Determinãdũ est de ista contrarietate que est motus ad quietem. Dicamus ergo ꝙ simplr ꝛ absolute contrariatur motus motui: sed quies opponiꝰ motui q̃dãmodo per hoc ꝙ quies est priuatio motus. Cõuenit enĩ aliqñdo: ꝛ pcipue in p̃habitis: ꝙ priuatio diciꝰ contraria. Sicut enĩ nos declarauimus in primo libro: materia nũq̃3 subijcereꝰ motui nisi subijcereꝰ puatiõi: ꝛ fm ꝙ puatio radicaꝰ in forma cõtrarij ex quo est motꝰ: priuatio est contraria motui nõ simplr sꝫ q̃dãmõ. Que enĩ simplr ꝯria sũt duo actꝰ spẽ differẽtes: ꝛ in vno existẽs genere: sꝫ motꝰ nõ ẽ actus

puras sed diminutas ⁊ permixtas potentie: ⁊ ideo ꝯtriaſ ei dem cui ꝯtriatur actus ad quē vadit mot⁹ per hoc ꝙ est ali quid eius: qa motus est gñatio forme post formā donec cō pleatur actus ille ad quē est motus: sicut via ad cōplemētū: ⁊ ideo quies ad quā est motus aliqd est mot⁹ eiusdez: ⁊ per hoc ꝙ sic vnius nature sunt opponunſ eidē: ⁊ ideo cum qes ad quā est motus aliqd est motus cōtrariaſ ei quo est mo tus: motus opponiſ eidem: ⁊ econuerso. Et cū diciſ ꝙ vnuz non opponiſ duobus vno genere oppōnis intelligiſ hoc de illis que nō sunt quodāmodo idē: sicut actus permixt⁹ potē tie quodāmodo idē est cū actu potentie qui educiſ ex ipso: ⁊ ideo etiā nō quelibet qes opponiſ cuilibet motui: sed ali qualis ꝯtriatur aliq̄li: vel ei quieti que est sm locū ꝯtriaſ mo tus sm locū. Sed tñ hoc etiā nō simplr est verū ꝙ ois quies in locū ꝯtrietur omni motui sm locū. Sed nos hic nō diffi nite dicimus que qes cui motui cōtrariaſ: vtrū. s. qes que ē in hoc ex quo est motus ꝯtrieſ motui qui est ex isto: aut qes que est in hoc ad qđ est motus contrarieſ motui qui est ad idē. ¶ Ad hoc eni determinandum necesse est resumere qđ prius habitū est. s. ꝙ motus semper est in duobus dictis ex tremibus: cū sit ex dicto in subiectū: sic eni videſ ꝙ huic mo tui qui est ex hoc in cōtrariū ꝯtrariatur quies que est ex hoc ex quo ꝓcedit motus. Alij autē motui qui est ex cōtrario ꝑo ris in cōtrariū contrariaſ quies in eodē contrario ex quo ꝓ cedit motus. ¶ Regula eni generalis est ꝙ cōtraria se adi uicez destruunt: ⁊ ideo motui non cōtrariaſ quies quā facit ⁊ ad quā vadit: sed potius illa quā destruit: ⁊ a qua recedit. Facit autē motus quietē ad quam vadit: sicut diximus su pra: ⁊ destruit ipsam a qua recedit: ergo cōtrariaſ illi a qua recedit: ⁊ hec est illa ex qua est motus ⁊ non illa ad quaz est motus. ¶ Per eādem autē rōnem ille etiā qetes contrarie sunt que mutuo se inuicez expellunt ab eodem susceptibili. Incōueniens eniz est dicere ꝙ motus hńt ꝯtrietatē adinui cem: ⁊ non qetes. Lz eniz quies sit priuatio: ⁊ priuatio ꝑua tioni non sit cōtraria: tamē quies nō est pura priuatio: ⁊ idō per hoc ꝙ est ens pōt contrarie opponi priuationi que simi liter est ens: sicut in ꝑehabitis etiam priuatio priuationi: ⁊ vnam pluribus opponitur: ꝓpter causaz que dicta est. Cū autem dicimus ꝙ qetes sunt sibi ꝯtrarie: non quecūqz qes intelligitur esse contraria cuilibet quieti: sed qetes que sunt in contrarijs sunt contrarie adinuicem: sicut quies que est in sanitate contraria est quieti que est in egritudine. Et ea dem quies contrariatur motui egrotationis qui est ex sani tate in egritudinem. Sed vtrunqz irrationale esset ꝙ cōtra rietur illi motui qui est sanatio qui est ex egritudine in sani tatem sm ꝑedicta. Motus enim qui est in ipsum qđ est q es habet illud in quo stetit pro quietante magis ⁊ proficien te q̄ꝫ pro contrario. Nulla enim res stat in suo cōtrario: nec accedit ad ipsum: nec perficitur in ipso: sed potius aufugit ab ipso: ⁊ corrumpitur ab eo. Hinc etiam quietem ad quā est motus accidit similez fieri ipsi motui: quia de hoc ꝙ mo tus est forma post formam: vel vbi post vbi: motus ipse in ducit quietans vltimum: ⁊ ideo non possunt habere adinui cem contrarietatem. Cum ergo motui egrotationis vna di ctaruz quietum contrarietur: ⁊ non contrarietur ei illa que est in egritudine ad quaz motus vadit: oportet ꝙ cōtrarie tur illa que est in sanitatem a qua recedit motus egrotatio nis. Oportet enim ꝙ contraria sint eiusdem generis proxi mi: ⁊ ideo non dicimus ꝙ quies in albedine contrarieſ qe ti in sanitate: qz ambo possunt simul esse in susceptibili vno. ¶ Quibuscunqz autem generibus non insunt contraria ho rum mutationes quidem sunt opposite: sed non contrarie: sed potius habent modum contradictionis: ⁊ in talib⁹ mu tatio que est ex ipso opponitur mutationi que est in ipsum idem. Sed tales mutationes non sunt motus: sicut muta tio que est ex non esse opponitur mutationi que est in esse si cut corruptio opponitur generationi. Sed priuatio huius modi mutationis que non est motus nō ꝓprie diciſ qes: sed appellari consueuit imobilitas. Sed talis mutatio du plex est: vt superius diximus: per se ⁊ per accidens: per se q dem quando nullum subiectuz est non esse in qđ vel ex quo est mutatio: sicut fit in generatione ⁊ corruptiōe que in sub stantia est. Per accidens autem quando per se quidez mu tatio est ex contrario: per accidens autem ex priuatione: si cut quando diximus ex non albo fieri album: tunc eniz per se fit ex nigro vel medio cui accidit non album esse: ⁊ tūc est aliquod subiectum non albi. Tunc quando est aliquod sub iectum ex quo est mutatio: tunc mutatio est vere contraria mutationi: ⁊ habet quietem oppositam que vere est quies. Quando autem nihil subijcitur non esse qđ sit subiectum: sicut in non esse substantie: tunc potest dubitare aliquis: cū sit contraria mutatio que est ex non esse: ⁊ vtruz habeat ali quam quietem contrariam. Si autez hoc concedatur: ꝙ. s. quietem habeat: tunc sequitur alterum duorum inconueni entium. s. ꝙ non omnis quies motui contrarietur: sed que dam contrariatur mutationi que non est motus: aut ꝙ ois mutatio sit motus: ⁊ rerum generatio ⁊ corruptio sunt mo tus. Manifestum est ergo ꝙ talis imobilitas siue imutatio qđ melius dicitur non est dicenda esse quies: alii generatio ⁊ corruptio dicantur esse motus. Est igitur sm veritatē nō quies: sed aliquid simile quieti: ⁊ ideo potest vocari imuta tio: hoc est priuatio mutationis in eo qđ aptuz natuz est mu tari. Et oportet dicere: ꝙ hec imutatio aut nulli est ꝯtraria: aut dicetur contraria mutationi que est in non esse: ⁊ muta tioni que est corruptio. Corruptio enim est ex immutatiōe que est in esse: ⁊ generatio que opponitur corruptioni est in illam mutationem que est in esse: vt patet in ꝑehabitis. Si cut ergo generatio ⁊ corruptio opponuntur: sic opponuntur imutationes que sunt in esse: ⁊ in non esse. Et sicut qes du plicem habet oppositionem: vnam ad motū qui est ex ipsa: ⁊ alteram ad quietem oppositam: ita etiam imutatio oppo nitur tam mutationi que est ex ipsa q̄ꝫ imutationi que est in opposito. Sicut enim omnia alia in naturis sm esse accipi mus: ita accipimus ⁊ quietem. Si autez sm esse accipiatur quies ⁊ imutatio non solum est in ea intellectus priuatiōis: sed intellectus nature quietātis: vt diximus: ⁊ sic habet no men contrarietatis: ⁊ mutatio accipit rationem oppositio nis priuatiue vel contradictionis.

¶ Cap. 7[m]. De contrarietate motuum ⁊ quietuz penes mo dum qui est sm naturam: ⁊ qui est extra naturam.

Cum autem Nos declarauerim⁹ oēz oppositionem motus ad motum: ⁊ motus ad qe tem: ⁊ quietis ad motum: que est oppositio for malis ⁊ essentialis in ipsis sumpta penes formas eorum: tunc dignum est consideratione de acci dentali que sumitur penes modos oppositos in vna specie mutationis. Sunt enim modi oppositi naturale: ⁊ violētū: ⁊ delectabile: ⁊ triste. Et videmus aliquam mutationē na turalem esse: ⁊ aliquam inaturalem: ⁊ aliquam delectabilē: ⁊ aliquam tristabilem. Perscrutemur igitur de huiusmodi oppositione circa motum ⁊ mutationem. ¶ Queret autem aliquis quare in mutatione sm locum sunt motus: ⁊ sm na turam: ⁊ extra naturam: siue violenti: ⁊ similiter quietes tā sm naturam q̄ꝫ extra. In alijs autem motibus hec diuersi tas non est. Terra enim violenter ⁊ extra naturam quiescit sursum ⁊ extra naturam mouetur sursum: ignis autez extra naturam mouetur deorsum: ⁊ extra naturam quiescit deor sum. In alteratione autem non sic esse videtur vt hec qdez sm naturam sit: illa autem sit extra naturam. Non enim po test dici quare sanatio magis sit sm naturam q̄ꝫ egrotatio: vel extra naturam. Similiter autē: neqz dealbatio: neqz de nigratio. Et si obijcitur de pictoribus qui colorant res non naturaliter dicimus ꝙ talis irridendus est: qa illi non alte rant simplici transmutatione qualitatis: sed circūponūt cor pora colorata: vt ex illorum colore res alterate videanſ. Si militer autem est de augmento ⁊ decremento. Motus eniz illi non videntur esse contrarij adinuicez in hoc ꝙ vnus sm naturam: ⁊ alter sit extra naturam. In generatione autez et corruptione eadem videtur esse ratio. Non enim potest di ci ꝙ generatio sit sm naturam: corruptio autem extra nāz: qa corruptio sm naturā est senescere: ⁊ omnis corruptio est per modum senectutis: sicut ꝓbabimus in quarto libro me theororum. Neqz in eadem specie mutatiōis videmus hāc oppositionem: vt. s. generatio vna sit sm naturaz: ⁊ altera sit extra naturam. Et sciendum est ꝙ ratio istius dubitatiōis oritur ex comparatione mouentis ad mobile: qa in motu lo cali naturale mouens influit mobili formam suam: ⁊ quātū

Idē Cōmē tor. cō. 54. quinti phy. ⁊ cō. 4. 3. phy.

T. c. cō. 54.

Tex. c. cō. 55.

Tex. c. c. 56.

Pictores nō alterāt simpli ci alteratiōe, q̄litatē, s; cir cūponūt cor pora colora ta: vt res alte rare illoꝝ co lore videanſ.

ei dat de forma tantum dat ei de consequentibus formā que sunt motus ⁊ locus. Mouens autem violenter non dat formam: ⁊ ideo cogit ad motum extraneum: ⁊ ad locum extraneum. Sed in omnibus alijs motibus ⁊ mutationib' mouens proximum est intra: ⁊ qa intra est videtur esse naturale: ⁊ ideo surgit dubitatio predicta. ¶ Nos autem soluētes hanc dubitationem distinguimus ꝙ naturale dicitur dupliciter. s. fm perfectam rationem naturalis ⁊ diminutaȝ. Naturale autem fm perfectam rationem naturalis est: qđ est a principio intra mouente per se ⁊ non per accidens fm ordinem quo natura particularis coniuncta mouetur a natura vniuersali non coniuncta que est in celo ⁊ stellis naturā particularem omnis rei ordinantibus. Naturale autem fm diminutam rationem naturalis est ꝙ deficit in aliquo membro istius diffinitionis. s. qa aut est fm inferiorem naturam ⁊ non fm superiorem: aut econuerso: aut qa est a natura mouente per aliquod accidens: aut qa nō impeditur per aliqđ accidens. Similiter autem etiam innaturale dicitur dupliciter. Aut enim dicitur innaturale oppositum principio intrinseco fm omnia illa quibus ordinatur ad actum taȝ in superioribus ꝙ in inferioribus: ⁊ hoc est violentum simpliciter: qa ad talem actum nihil omnino cooperatur id qđ violentiam patitur: sicut motus lapidis sursum: aut est innaturale: qa priuatum aliquo principiorum dictorum: ⁊ hoc est idem cum naturali fm diminutam rōneȝ naturalis fm subiectū: lȝ fm rōnem differat ab ipso. Et hoc innaturale non est violentum omnino: sed est preter nām: ⁊ hoc inuenitur in oib' motibus ⁊ mutationibus. ¶ Istis ergo sic suppositis dicimus ꝙ corruptio vna bene contrariatur ad alterā: per hoc ꝙ vna est naturalis: ⁊ alia extra naturam: qa id qđ violēter est est extra naturā. Quedam autē corruptio est violenta sicut interfectio: ⁊ quedam est naturalis: vt senectus. Sȝ tūc querimus vtrum ne generationes quorūdam sint violēte: ⁊ quorūdam non violente: que modum contrarietatis habēt ad eas que sunt fm naturam. Absq3 dubio enim quedā generationes innaturales sunt: ⁊ illarum modi: qa accidentales sunt non sunt terminati per numerum: qa tales non mēsurantur natura superiori que regit inferioreȝ. Similiter et augmenta violenta sunt: sicut illa quibus iuuenes pubescētes velociter augentur: ⁊ est carnis spongiose non condēsate ꝑpter calorem velociter dissoluentem ⁊ non consumentē humidū nutrimētale. Cuius simile est in feminib' que pullulant in aquis. Illa enim propter humidum aqueuȝ qđ est dilatabile multum cito augentur in latuȝ: ⁊ sunt rare substātie: ⁊ hec sunt que dicuntur ab Aristo. triconta cito adaucta ⁊ non constricta. Et hec etiam est causa quare mulieres citius augentur ⁊ habent carnem molleȝ receptiuam multarum superfluitatum quas a membris earū non expellit virtus debilis que est in eis. ¶ Qđ autem Aristo. vocat tricon ta arabes vocant semen luxuriosum: cuius humiditas defluit ⁊ non condensatur: eo ꝙ humidum superfluum nō cōsumitur in talibus propter caloris debilitatem. Querit autē si similiter est in alteratione. ¶ Et dicenduȝ adhuc ꝙ sic et est in alteratione: ⁊ hoc est videre in alteratis ad sanitatem in febre acuta: vel in febre alia. Quedam eniȝ alterantur in die non congrua que non est dies crisis: quando nec tēpus est ꝙ humor moueatur: nec tūc natura iuuat a respectu opportuno celestium: ⁊ est illa alteratio ꝑpter aliquod accidēs febris ⁊ materie facta: ideo plerūq3 terminatur ad malum. ¶ Illi auteȝ alterantur alteratione que est extra naturā: alij autem alterantur diebus congruis motui vel digestioni humoris fm congruum respectuȝ superiorum: ⁊ sunt qui alterantur fm naturaȝ: ⁊ ideo tales alterationes siue crises que fiunt in diebus creticis sunt bone: qa plurimum terminant ad bonum. Scđm igitur hunc modū oportet etiam ꝙ sit in mutationibus: ⁊ hoc ergo modo corruptiones erunt cōtrarie adinuicem fm modum: ⁊ non corruptio opposita erit generationi. Quid enim prohibet hoc modo corruptionē opponi corruptioni: oportet enim absq3 dubio sic esse ꝙ vna sit fm naturam ⁊ altera extra naturam sit: cuius signum est ꝙ vna est dulcis: altera tristis. Dulcem vero voco que fm viaȝ nature ad annihilationē deducta est per senium. In illa eniȝ paulatim efficitur organum minus habile motori: ⁊ ideo separatio est dulcis hoc modo quo dulce vocatur parum contristans: eo ꝙ non est magni valoris videtur ꝙ amittitur: ⁊ vires motoris ⁊ forme paulatim ab organo ipso sunt quasi emisse. Tristis autem est in qua contrariuȝ est: siue per violentiam fiat: siue per interfectioneȝ iuuenis: siue per accns: sicut est mors iuuenum que difficilis est supra moduȝ: eo ꝙ instrumentum habile anime ⁊ adhuc in medio complexionantium existens fortissimum habet sensum: ⁊ difficilis est separationis ab anima. ¶ Ex ꝑdictis ergo constat oppositionem istam esse in motibus ⁊ mutationib' oibus: ⁊ est oppositio non subalis: sed penes moduȝ accepta: qa non simpliciter corruptio corruptiōi est cōtraria. Sed modus vni' est contrarius modo alterius: qa fm hos modos hoc qdeȝ est huiusmodi: alia vero alterius modi. ¶ Uniuēr igitur motus ⁊ quietes dicto modo dupli contrariātur. Et hoc patet in motibus localibus in qbus magis apparet cōtrarietas: vnde qui est sursum contrarius est ei qui est deorsuȝ quādo est relatum ad ideȝ mobile. Hec enim sunt contrarietates fm locuȝ. Ignis autē naturaliter motu suo fertur sursuȝ. terra autē motu suo naturaliter deorsuȝ: ⁊ ipsorum loci mutationes sunt contrarie inquantum sunt ad loci differētias cōtrarias. Et ideo quando referuntur isti motus ad idē mobile: tunc habent contrarietateȝ predicti modi ꝙ vnus motuum est fm naturaȝ: ⁊ alter extra naturā. Ignis igitur qui sursum mouet naturaliter: deorsum autē extra nām: qa ille motus qui est fm naturā ipsius non tm̄ in modo: sed etiā in specie eius ad quē est motus contrarius est illi qui est extra nām: qa sursum ⁊ deorsuȝ fm specieȝ sunt contraria. Cōtrarietas igit illa que est penes modos sumpta fm quos vnus est fm nām: ⁊ alter extra nām: non tm̄ inuenitur in motib' vnius speciei: sed etiā in motibus diuersis specie: quando referuntur ad idem mobile. ¶ Quietes autē motuū oino similiter se habent in operatione ista: siue sint quietes vnius speciei: siue sint specieruȝ diuersarum. ¶ Diximusq3 supius ꝙ quies contraria est motui qui recedit ab ipsa: ⁊ hoc est ille qui est desuper in deorsum: qa si referuntur ad idem mobile: tunc illa quies que est sursuȝ sit terre extra naturā qui est de sursum in deorsum sit ei fm naturaȝ: ergo qes que est extra naturam cōtraria est motui qui est fm nām: qa in eis est dupliciter contrarietas. s. essentialis ⁊ accidētalis: qa inquātum sunt diuersarū formaꝝ cōtrariantur essentialiter: ⁊ inqꝫtum differunt per nāle ⁊ innaturale ꝫtrariantur accidēnaliter siue fm modū. ¶ Qꝫ autē quies illa motui sic dicto cōtrarietur ꝓbatur ex hoc: ꝙ talis duplex contrarietas fuit etiaȝ inter motus diuersos in specie qui sunt sursum ⁊ deorsuȝ: qui referebantur ad idem mobile. Cū ergo motus ad quieteȝ aliquam sit eiusdē forme ad quā vadit: habebit eandeȝ cōtrarietatē quies ad motuȝ quā habuit motus ad motū. Similiter autē est de quietib' sibi inuicem respectu eiusdē cōparatis. Alia eniȝ qetuȝ fm naturam erit sursum: ⁊ alia deorsum extra naturam si referantur ad ignē. Oppositio ergo que est penes modū essentialem ⁊ extra nām in quietib' nō est tm̄ in quiete eiusdeȝ speciei: sed etiā in quietibus diuersis in specie ad idē relatis. ¶ Sed differentia est in quietibus fm locū: qa si oppositio accipiatur in eis in qetib' eiusdem speciei: opȝ ꝙ qetes ad diuersa referant: sicut due qetes deorsum: vna erit naturalis terre: ⁊ alia erit innaturalis igni. Cuȝ autem sumitur hic oppositio in quietibus diuersis specie: tunc opȝ ꝙ ad idem referant: sicut quies terre sursuȝ innālis: deorsuȝ autē nālis: sȝ in alijs nō est ita euidēs hoc.

¶ Cap. 8m. De solutione quarūdam dubitationum que oriuntur ex prehabitis.

ORitur autē dubitatio ex prehabitis. Si enim cōcedimus ꝙ omnis quies non semper est: ⁊ omne qđ nō semper est generat necessario ab aliquo motu: tūc opȝ etiaȝ ꝙ quies eius qđ manet siue qescit sit extra naturam: vt terraȝ dicimus manere sursum sic generata a motu sursum. Cum autem generatur qes a motu: generatur pars post partem plus ⁊ plus quanto magis motus fini motus appropinquat: ergo etiam quies sursum per motum terre sursum sic generatur. ¶ Qđ si conceditur videtur sequi inconueniens: quia si hoc: ergo cum terra per violentiam ferebatur sursum: tunc stabit ibi quiescens quiete generata per motum: sed omne qđ stat in quiete generata

Nāle dupli'r dicitur.

Tex. t. c. 57.

T. t. cō. 58.

Tex. t. c. 59.

Tex. t. c. 60.

Tex. t. cō. 61.

te generata per motum semper videtur velocius ferri quāto magis appropinquat quieti: ergo terra ascendēs sursū: tanto velocius fertur quanto magis ascendit ad qetez sursū. Sed nos videmus q̄ id qđ violentia fertur contrario modo se habet: ergo quies terre sursum non generatur per motum terre sursum: sicut quies naturaliter generatur per motum naturalez qui intenditur iuxta quietez. Si aūt qes illa non fit per motuz: tunc non fit per aliquid aliud: quia nihil facit quietē nisi motus: ergo terra erit quiescens sursū violenter: ita q̄ qes eius que non semper fuit non est facta ab aliquo: ⁊ hoc est inopinabile: qa omne qđ nō semper fuit fit ab aliquo qđ est sue factionis principiū ⁊ causa. Si autez dicatur q̄ non habet quietez separatam a motu suo: tūc accidit simul vtrūq̄ proprie dici. s. q̄ mouetur in proprium locū debituz sibi s̄m naturam: ⁊ non in eum qui est extra nāz ⁊ quiescit: ⁊ hoc est inconueniens magnum: qa non potest simul quiescere quiete nō naturali: ⁊ moueri motu naturali cū illa sint contraria: sicut patet ex p̄habitis. Seqtur autem dictū incōueniens de eo qđ positum est stare quiete non naturali. Si eni non poneretur stare tūc in infinitū moueretur violentia. ⁊ hoc est absurdū dicere. ¶ Q̄ autē vera sint que dicta sunt p̄bat: qa motus nālis processus est i naturalē formaz: vel vbi ⁊ quanto magis p̄cedit tanto magis acqrit vigorem forme: ⁊ tūc si motus sit cōsequens formā nālem opz concedere q̄ quāto magis acqrit formam: tāto vigorosius ⁊ velocius mouet: ⁊ omnis motus nālis qui pure nālis ē velocior est in fine q̄ in p̄ncipio vel medio: ⁊ velocior est in medio q̄ in principio. In motu autē violēto econtra est: qa ois res per violentiā mota aliquantulū recedit a vigore forme sue: ⁊ ideo cū redit ad vigorem redit ad nālem motū: ⁊ cum procedit in motu: q̄to plus p̄cedit in ipso: tāto magis vigoratur: ⁊ tāto velocius mouet: vnde antē generet quies post motū violentū: ⁊ q̄re retardetur in fine: iferius dicemus in fine istius capituli. ¶ Habet aūt hoc qđ prius habitum est aliā dubitationē. Diximus eni in p̄habitis q̄ quies que est hic in aliquo c̄ria est motui qui est hinc siue ex illo eodē. Si eni ita se h̄z videt sequi incōueniēs: qa quādo aliqd mutat ab aliquo: ⁊ remutatur siue separat ab ipso: adhuc videtur hēe illud qđ remutatur hic qđ separatur ab ipso. Si eniz in toto separatū esset ab eo qđ mouetur ip̄m ex quo mouetur: tūc non esset amplius motus: sed qes in opposito: sicut quādo aliqd separat a nigro: habet adhuc aliqd nigri: qa si in toto esset separatū a nigro: tunc iaz quiesceret in albo. Si g̃ concedat q̄ hic quies contraria est illi motui qui est ex ipsa opz q̄ simul in eodē sint c̄ria: cū illud in quo fuit qs adhuc remaneat in mobili quādo est in motu. ¶ Soluemus autez hanc scđam dubitationem: ⁊ tūc redibimus ad p̄mā: dicentes q̄ illud qđ mouetur ex aliquo sic: hoc est q̄dāmodo qescit: ⁊ q̄dāmō mouetur: ⁊ nō simplr. Vniuslr eni loquēdo de omni eo qđ mouet opz q̄ ois motus cū nō moueat nisi in intermedio duoꝝ extremoꝝ q̄ aliud eius sit ibi vbi fuit quies ex qua est motus: ⁊ aliud eius ibi vbi est qes post motū. Et hoc est q̄ oē mobile partiz est in termio a quo ⁊ ptim in termino ad quē: qa cū dī q̄ aliud est eius ibi ⁊ aliud alibi: sicut cū dicitur partim est hic ⁊ partim est ibi: nō intelligit de pte ⁊ parte eius qđ mouetur: qa tunc oporteret q̄ vna pars eiꝰ quiesceret ⁊ altera moueretur. Sed intelligit q̄ s̄m aliqd sui s̄m partē est in termino ad quem ⁊ s̄m aliaz in termino a quo: qr he diuerse partes non sunt eius qđ mouet: sed formaꝝ vel vbi inter que est motus. Cū eni motus sit in intermedio vt ostēdimus supra. Omne autē intermediū partim sit vnius extremi: partim vo sit alterius: opz q̄ id qđ moueatur semper dū mouet sit partiz in eo a quo: ⁊ partiz in eo ad quē est motus. Cū autez extrema distincta sint in intermedio non erit id qđ mouet in eo ex quo ⁊ in eo ad qđ est motus: sicut in duabꝰ naturis siue qualitatibus distinctis: s̄z potius indistinctis: pp qđ non simul qescit ⁊ mouet: qa vtrūq̄ istoꝝ est in potentia tm̄: sed qa motus abijcit id ex q̄ est motus: ⁊ inducit id ad qđ est motus: p̄pter hoc motus est actꝰ imperfectus respectu eius ad qđ est motus: ⁊ id ex quo est motus. Est enim s̄m deficere ⁊ potētia pp q̄ id qđ mouet simplr mouetur: ⁊ nullo modo quiescit: qa natura qetās ex qua est motus nō est ibi nisi s̄m quid ⁊ indistincte. Motus autem simplr est s̄m processum ad qđ est motꝰ. ¶ Et si obij

Obiectio.

T. c. ch. 62.

ciatur de differentijs in loco in quibus media distantia nihil videtur habere de circūferentia que est sursum ⁊ de centro qđ est deorsum. ¶ Dicemus q̄ locus non accipit in physicis s̄m dimensiones quantitatis solum: sed etiam s̄m proprietates qualitatuz que sunt in ipso: vt in quarto huius scientie ostensum est: quia quo ad hec media distantia virtutem retinet extremoꝝ. Sic ergo patet qualiter quies hoc est quietans s̄m quid ⁊ motus simpliciter possunt esse in eodem: quia sic aliquo modo s̄m quid ⁊ non simpliciter quies cum sibi contrario motu est in eodem simul. Ex hoc autem scitur q̄ motus magis contrariatur motui q̄ quies motui: quia duo contrarij motus nullo modo sunt in eodem: quia retardarent ⁊ impedirent seipsos. Quies autem existēs cū contrario motu in eodem non impedit ipsum. ¶ Et de motu quidem ⁊ quiete quomodo vtraq̄ vnum dicantur: ⁊ que contrarie sint: hoc modo dictum sit a nobis. Non eniz oporteret nos specialem facere tractatum: que quies sit vna: qa quies est vna specie: genere: ⁊ numero: sicut ⁊ motus: qa ea que exiguntur ad hoc q̄ motus vere sit vnus: exigitur etiaz ad hoc q̄ quies vere sit vna. ¶ Redeamus ergo ad questionem in principio huius capituli tactam querentes iterum vtrum motus innaturalis aliquam habeat quietem sibi oppositam: s̄m prehabita enim videtur irrationabile si nullaz habeat oppositam quietem. Si enim nullam habeat quietem ab ipso motu generatam: tunc semper remanebit violētia: ⁊ nunq̄ veniet ipse motus ad statum: cum quies ab eo nulla generetur. Manifestum est igitur: q̄ talibus motibꝰ opponitur aliqua quies. Id enim qđ extra naturam mouetur ad aliquem locum: etiam extra naturam habet quiescere in eodem loco: propter qđ dicēdū. q̄ motus violenti sursum ⁊ quies sursum non sunt contrarij sibi adinuicem: sed terre que sic violenter mouetur ⁊ quiescit: ⁊ quies illa generatur ab eodem a quo generatur motus a violentia videlicet. Sed est quadrupliciter status violentie scilicet generationis eius: ⁊ augmenti eius: ⁊ decrementi eius: ⁊ status sine desitionis eius. In generatione autem incipit mouere: quia motus violentus non est intensior q̄ potest esse in principio s̄m opinionem Aristo. l̄z ita sit s̄m opinionem Platonis. In augmento autem suo est in maximo posse: ⁊ tūc est intensior motus violentus q̄ esse potest. In detrimento autem motus remissior: ⁊ ideo tam s̄m Aristo. q̄ s̄m Platonē motus violentus in fine est remissior: sed cum stare incipit violentia tunc non mouet: sed tenet aliquantulum id quod violenter ante mouebat: ⁊ hoc modo generat quietem: ⁊ sic patet q̄ hec quies non generatur accessiōe omnimoda violentie: quia tunc oporteret q̄ generaretur a natura. qđ falsum est. Et patet q̄ non fit per motum violentum quemadmodum quies naturalis fit per motum naturalem: sed potius fit per violentiam: que s̄m vigorem est causa motus: ⁊ s̄m minimum posse suum est causa quietis: ⁊ hoc veruz est de violentia qua graue mouetur: ⁊ quiescit sursum non remouens ipsum a natura ⁊ forma grauis. Violentia autem que id quod simpliciter est leue mouet deorsum eodem modo se habet in faciendo quietem ⁊ motum. ¶ Quoniaz autem omne qđ mouetur motu recto s̄m naturam habet etiā aliquem motum oppositum illi extra naturam: sicut in libro de ce. ⁊ mun. declarabimus vt ignis sursum naturaliter motus extra naturam mouetur inferius. ¶ Dubitabit autem forte aliquis quis cui contrariatur motui. aut eni motus ignis sursum contrariatur motui terre deorsum: terra enim descendit naturaliter: aut motus eiusdem s̄m naturam contrariatur motui eiusdem extra naturam. ¶ Et dicimus ad hoc s̄m predicta q̄ vtrunq̄ istorum est rationabile esse: sed non eodem modo. Motus eniz naturalis vnius ad motum naturalem alterius naturalem ⁊ essentialem habet oppositionem que sumitur penes terminos motuuz oppositos. Et cum hoc motus ignis sursum opponitur motui eiusdez extra naturam deorsū: quia sicut patet ex superius habitis in illis motibus sunt due ratiōes oppositionis scilicet essentialis ⁊ accidentalis. Eodem autez modo omnino est de contrarietate qetum. Et per hūc enim duplicem modum etiam qes est opposita motui: ⁊ quies quieti.

¶ Explicit Liber Quintus Physicorum.

Solutio

Tex. c. c. 63.

Tex. c. c. 64.

T. c. ch. 65.

¶ Incipit Liber Sextus Physicorum de continuitate mot⁹ & indiuisibilitate.

¶ Cap. pᵐ. Que libri intentio: & q̄ continuū non componit ex indiuisibilibus per rationem continui & continuitatis et consequentis: in quo est digressio de natura puncti.

Expeditis his q̄ de speciebus motus dicenda videbantur in cōmuni sub alio libri pncipio exordiemur ad loquendum de hoc qḋ sequit omnem motum: & hec continuitas est ipsius: & quia cōtinuans est diuisibile in semper diuisibilia que continua sunt oportet ostēdere q̄ motus nec componitur ex indiuisibilibus: nec diuiditur in indiuisibilia. Et hoc faciemus in sexto huius scie libro. Primū autē ostendemus hic de continuo vt facilius postea sit de motu intelligere qui est de genere ɔtinuoꝝ. ¶ Dicimus ergo q̄ si continuū: & qḋ tangitur: & ɔn̄s bene in superiori libro diffinita sint: tūc īpossibile probabitur eē q̄ aliqḋ cōtinuum sit cōpositū ex indiuisibilibus. Diximus enī in superiori libro q̄ cōtinua in physicis & mathematicis sunt quorum vltima sunt vnū: & q̄ illa sunt contigua sine se tangentia quorum vltima sunt simul. Quecunq̄ enim in physicis cōtinuant: opꝫ primo esse contingentia: qa vltima eoꝝ non fierent vnum: nisi prius sint simul in loco se tāgentia. In mathematicis autē quecunq̄ se cōtingunt vniuntur: sicut ostēdimus in antehabitis. Et iterū hoc dictū est: qa illa sunt cōsequenter quoꝝ nihil est medium sui primi generis: & hec iteꝝ in physicis erunt ante contigua & ante cōtinua: quoniā nulla se contingūt in physicis: nisi que sibi imediate cōiūgātur: & postea adunantur illa per continuationē. Si ergo ista sic esse supponantur probabimus nullū continuum eē cōpositum ex indiuisibilibus: & per ɔn̄s nullum cōtinuum diuidi in indiuisibilia: qa omne qḋ diuiditur nō diuiditur nisi in ea ex q̄bus componit: & sic īpossibile erit lineam esse ex punctis: si vere pūctum indiuisibile esse supponitur. Et hoc primo q̄dem ostendemus ex ratione continui: & deīde ex rōne contingentis: & tertio ex rōne ɔn̄tiuꝫ. Ex ratiōe q̄dem cōtinui sic: quoꝝ non est vltimuꝫ aliqḋ: hoꝝ vltima nō sūt vnū: sed punctorum & alioꝝ quorūcūq̄ indiuisibilium nō est vltimuꝫ aliqḋ: ergo punctorum & alioꝝ quorūcūq̄ indiuisibiliū non sunt vltima vnuꝫ. ¶ Qḋ aūt non sit vltimū pūctoꝝ vel aliorum indiuisibiliuꝫ probat ex hoc q̄ omne qḋ hꝫ vltimū qḋ est aliq̄d sui habet etiam aliq̄d aliud sui preter vltimum illud. hoc enī ostendit nomen vltimi: & sic hn̄s vltimū vt aliquid sui cōpositum est: vnde nihil est vltimū impartibilis: qa alteꝝ est vltimū alicuius: & alteꝝ est illud cuius sine respectu cuius vltimū dicitur esse. Impartibile autē nō hꝫ sic alterū & alteruꝫ que sunt aliq̄d sui: ergo nō hꝫ vltimū: ergo pūcta diuersa: nec vnum habēt vltimum: nec simul habēt vltimum: ergo nec cōtinua sunt nec contigua. Sed illa ex q̄bus est continuatio opꝫ esse cōtinua sibi & tangentia se cū conueniunt ad formā cōtinui: siue sint pūcta: siue alia: ergo puncta nec cōtinua nec tangentia sunt adinuicem. ¶ Eadem autē rō est de oībus indiuisibilibus in continuo existētibus: sicut de instantibus in tēpore & de momētis. In motu igit ꝓpter predictū modum ex diffōne continui sumptū opꝫ dici q̄ pūcta non sunt cōtinua. Probat autē idē ex diffinitione cōtingentiū: cum enī q̄d tangit aliud: aut totū tangit totū: aut pars partem tāgit: aut pars tangit totū. Non enī potest eē quartus modus tactus: qa idem est si totū tangit partē: & si pars tangat totū. Q̄ si autem ea que contingunt se in cōtinuo ponuntur esse indiuisibilia: tunc nō potest dici q̄ pars tangat partem sm̄ q̄ pars tangit totū: qa indiuisibile non hꝫ ptes. Omne enī habēs partē hꝫ etiā cōparteꝫ: qa aliter totū esset q̄ntuꝫ pars: qḋ nō pōt esse in continuis: & qḋ habet parteꝫ et cōpartem est diuisibile: sed prius erat datum q̄ esset indiuisibile: non ergo pōt dari q̄ pars partem: vel pars totuꝫ tangat: ergo si continua erunt indiuisibilia: tunc opꝫ q̄ totū tangat totū: ergo totum vnū est cum toto alio in eodē loco proprio: ergo vnum alij supponit: & econuerso in q̄ntitate vna. Cum autē sic aliqua conueniant non cōstituunt cōtinuum: qa omne continuū cōponitur ex partibus q̄ntitatiuis: q̄ruꝫ due equales maiores sunt q̄ȝ vna: & sunt in se inuiceꝫ & locis suis discrete: quādo in ea diuiditur continuum: ergo ex indiuisibilibus. Iterū ꝓpter rationem predictam continuū componi non potest: qa continuationē videlicet in ipso habere non possunt. ¶ At vō demonstrabimus q̄ neq̄ ɔn̄ter inerit punctum puncto in continuo: aut ipm̄ nunc: alij nunc in tēpore: & sic neq̄ longitudo erit ex punctis: neq̄ tēpus ex ipsis nunc. ¶ Cōsequenter enim diffinitum est esse quoꝝ nulluꝫ est medium proximi generis. Sed cū puncta in cōtinuo accipiantur semper media ipsoꝝ est linea: & cū nunc in tēpore accipit semper inter quelibet duo nūc est tēpus. Linea aūt est terminata punctis: & tēpus est terminatuꝫ nunc: & sic iter quelibet puncta sunt puncta in cōtinuo: & inter quelibet nūc sunt alia nunc in tēpore: & sic aliq̄d proximi generis est mediū tā inter puncta q̄ȝ inter nunc: ergo nō sunt ibi directe cōsequentia. ¶ Si autē de hoc dubitabit aliqs dicens q̄ linea nō est eiusdem generis proximi cū puncto: cū punctus nō sit linea nec pars linee. Eodeꝫ autē modo se hꝫ nunc ad tp̄s: et sic non valet nostra argumentatio facta per diffinitionē eorum que sunt cōsequenter. ¶ Redit autem tota difficultas ad hoc vt sciatur qualiter pūctuꝫ est in linea: & qualiter nūc est in tēpore. Aristo. enī in posteriorib⁹ videtur dicere q̄ pūctum tripliciter se hꝫ ad lineā si qs vellet colligere verba ei⁹. Dicit etiā q̄ linea est ex pūctis. Dicit etiā q̄ pūctuꝫ est substantia posita in linea. Et dicit tertio q̄ pūctus est in diffinitione linee: & ideo vbi exēplificat de pmo modo eius qḋ est per se. s. quando predicatuꝫ cadit in diffinitione subiecti ponit exēpluꝫ sicut pūctus in linee diffōne: nec pōt dici q̄ oīa illa dicta sint sm̄ alioꝝ opiniōes: qui dicūt lineā cōponi ex pūctis: & qui dicunt principia corpoꝝ esse puncta: sicut Democritus & Leucippus: qa sm̄ hoc etiā iste locus nō est simplr verus. s. q̄ pūctus non est ɔn̄s ad punctum in continuo. Sꝫ esset verū sm̄ opinionē Democriti & Leucippi qui dicūt lineam cōponi ex punctis: sm̄ hoc demōstratio iducta nihil valeret. Vniuslr igit opꝫ nos determinare q̄lter punctus sit in linea: & vtrū sit subā vel accn̄s: & vtrū sit aliq̄d linee. Dicendū igit videt q̄ punctus sicut & linea duplr pōt considerari. s. sm̄ esse qḋ hꝫ in mā: aut sm̄ diffinitiuam rōnē ipsius sm̄ quā nō cōcipitur cū mā: sicut nec q̄ntitas. Si autē sm̄ eē accipitur: ꝓculdubio in mā est sicut accidēs in sbo. Materia enim vt dicit Aristo. & nos vt supra exposuimus: nec est punctū nec linea: sed est id cuius hec sunt vltima: & sic pūctū ortum hꝫ vel causat a mā: sicut & alia accidētia: & mā subijcitur ei eo q̄ ipsa de se impartibilis est: & pōt eē partibilis per q̄ntitatem quā acq̄rit: & primuꝫ subiectū pūcti nō est pma mā simpliciter: sed potius illa que iā incipit esse principium q̄ntitatis: & inclinatur ad potentiam: vnde si aliq̄ est mā intelligentiaꝝ: illa est ante eam que est primū puncti subm. Lꝫ autē punctus hoc modo sit accidens sicut & linea & superficies: tamē si absolute & sm̄ diffinitionem accipitur nō est accidēs linee: sed aliq̄d de substātia eius hoc modo quo subā dicitur q̄ cadit in diffinitione alicuius. In cōtinuo enī duo sunt necessaria. s. cōtinuatū & cōtinuans: & ɔtinuatū q̄dē est pars cōtinui: sed ɔtinuans nō pōt eē pars eius: aliter enim idē eēt ɔtinuatū & ɔtinuans: vnde pmū ɔtinuās est pūctus: & ideo pūctus tripliciter est in linea. s. vt pnᵐ: & vt mediuꝫ: & vt finis: & sm̄ q̄ est principiū sic ab eo fluit cōtinuum pmum qḋ est linea: eo q̄ motus eius imaginabilis permanēs in ꝓcessu facit lineā quēadmodū diximus supra: & sic dictum est q̄ linea ex pūctis nō est q̄dem sicut partibus: sed a q̄b⁹ est indiuisibilitas eius per totā longitudinē. Scđm aūt q̄ est mediū sic est ɔtinuās partes: & sic cadit inter duo pūcta lineam terminantia: & ideo nunq̄ possunt esse ɔn̄tia se duo pūcta: & sm̄ q̄ est terminus cōtinuatio est ad ipm̄ vt ad finē ɔtinui. ¶ Pꝫ igitur q̄ pūctus est linea sicut eius & forma. Sꝫ forma est pars essentialis & nō q̄ntitatiua: & ideo a q̄busdā meo iudicio nō irrationabiliter ɔcessum est punctū esse partē linee essentialē: nō autē q̄ntitatiuā. Neq̄ enī opꝫ q̄ omne qḋ ē forma rei de re ꝑdicetur: qa forma faciēs eē non ꝑdicatur. Nec forma in q̄ntū forma est predicat de eo cuius est forma: vt testatur Auicē. sed ꝑdicat ꝓut est forma: & idem sine vnū genere: vel specie: vel numero. Sic ergo iam patet qualiter punctum est id qḋ subā posita in cōtinuo: qa ipm̄ est prima

substātia

Tex. c. pmi.

In physicis q̄ cūq̄ ɔtinuantur opꝫ pⁱ esse ɔtangentia.

Tex. c. 2.

Primo posterioꝝ. t. c. 9. & 1. cō. 42.

Primo de generatione & corruptione. t. c. 19. 3.

Pūctus triplicē habitudinē hꝫ respectu linee.

subſtātia ꝯtinui babēs poſitionē in ipſo: ⁊ cadēs in diffini-
tione ipſius: ſicut principians ⁊ continuans ⁊ terminans ꝯ-
tinuum: que omnia ſunt actus forme. Et patet qualr pun-
ctū nō ſequif punctū: ⁊ qualiter eſt accidēs materie ⁊ ſubſtā
tia linee: ⁊ oīa que de puncto querūtur iā facta ſunt plana.
Per oēm aūt eundē modū nunc ſe haber ad tēpus: ſicut ex-
planatū eſt in quarto huius ſcientie: in tractatu de tēpore.

Tex.c.4.

¶ Redeamus ergo ad ꝓpoſitū oſtendentes ꝙ ꝯtinuū nō ꝯ-
ponif ex indiuiſibilibus demonſtratione ducēte ad impoſſi
bile. Si enim detur ꝯtinuū ꝯponi ex indiuiſibilibus: ſequi
tur etiā ꝙ diuidef in indiuiſibilia. Omne enim qḋ diuidif
diuidif in ea ex quibus ꝯponif. Sed nullū eſt de numero
ꝯtinuoꝝ qḋ diuidaf in indiuiſibilia: ergo nullū ꝯtinuoꝝ ꝯ
ponif ex indiuiſibilibus. Si enim ꝯtinuū diuidef in indiui-
ſibilia: tunc ſtaret diuiſio ꝯtinui: qꝛ indiuiſibilia nō ſunt vl-
terius diuiſibilia. Cōſtat aūt ꝙ non poteſt aliud genus en-
tis ꝙ̄ ꝯtinuū diuiſibile eſſe mediū inter puncta: vel iter ipſa
nūc. Si enī mediū ipſoꝝ ſit aliud genus: hoc erit aut diuiſi-
bile: aut indiuiſibile: ⁊ ſi eſt diuiſibile indiuiſibile erit conſe
quens ad indiuiſibile: qḋ improbatū eſt: ⁊ indiuiſibile eſt ꝯ-
ſtitutū ab indiuiſibili: qꝛ mediū oritur ab extremis: qḋ iteꝝ
falſum eſt. Si aūt dicaf ꝙ eſt diuiſibile mediū: aut ergo di-
uidef in indiuiſibilia: aut in ea que ſemper diuiſibilia ſunt:
⁊ ſi primo modo dicaf ſequif idem qḋ prius. Si aūt dicatur
ſcḋo modo tūc ſequif ꝙ mediū punctoꝝ ⁊ ipſoꝝ nūc eſt ꝯti
nuū: qꝛ diffinitio ꝯtinui eſt qḋ diuidif in ſemper diuiſibilia.
Manifeſtū eſt enim ꝙ omne diuiſibile in ſemper diuiſibi-
lia diuidif. Si enī diceref diuidi in indiuiſibilia ⁊c. oporte-
ret ꝙ indiuiſibile eſſet in diuiſibili ꝯtactū: qꝛ ſuperius dixi-
mus ea que ꝯtinuanf in phyſicis: ſunt ea que ſe primo tan-
gunt: ⁊ poſtea eoꝝ vltima vnum ⁊ idem.

¶ Cap. 2m. De demōſtratione ꝙ ꝯtinuū in nulla ſuaꝝ ſpēꝝ ſigillatim ſumptaꝝ ꝯponif ex indiuiſibilibus.

Tex.c.4.

Quod āt Nos oſtēdimus de ꝯtinuo in ꝯ-
muni habet vnā ⁊ eandē rōnem
in oībus ſpeciebꝰ ꝯtinuoꝝ: eiuſ-
dē enim poſitionis eſt dicere oīa hec magnitu-
dines: videlicet tēpus ⁊ motū ꝯponi ex indiui-
ſibilibus: ⁊ diuidi in indiuiſibilia: aut nullum

Tex.c.c.5.

eoꝝ: hoc aūt erit manifeſtū ex his que dicenf. ¶ Cū enī ſu
per magnitudinē ſit motus localis: ſi dicaf magnitudo alia
ꝯponi ex indiuiſibilibus oportebit dicere: ꝙ motus qui eſt
ſuper eam ꝯponaf etiā ex indiuiſibilibus motibus equali
bus indiuiſibilibus illius magnitudinis: qꝛ ſupra in quar-

4. phy. c. 99.

to huius ſcientie libro docuimus: motus ſequif magnitudi
nem: ⁊ prius ⁊ poſterius in motu ſunt a priori ⁊ poſteriori in
ſpatio ſiue magnitudine: vt ſi dicamus ꝙ magnitudo que ſi
gnificaf per litteras .a.b.c. ꝯponif ex tribus īdiuiſibilibus
que ſunt .a. primū: ⁊ .b. ſcḋm: ⁊ .c. tertiū: tunc opꝫ nos etiā ꝯ-
cedere ꝙ motus illius qui mouef ſuper ſpatiū illud ꝯponā
tur etiā ex indiuiſibilibus: ⁊ dicamus ꝙ id qḋ mouef ſuper
illud ſpatiū: vocef .o. ⁊ motus eius ſignificef per litteras .e.
e.z. ⁊ tres partes indiuiſibiles motus ſint .d. primus que eſt
in prima parte indiuiſibili ſpatij: ⁊ .e. in ſcḋa: que eſt in ſe-
cūda parte ſpatij: ⁊ .z. tertia que eſt in tertia parte ſpatij. Si
enim dicatur motus eſſe eius mori qḋ vocaf .o. tunc opꝫ ꝙ
de preſenti motu eius moueatur ſm aliquā partem ipſius
motus: qꝛ nō explicat totū motū niſi partes eius ſucceſſiue

Tex.c.c.6.

vnam poſt aliam explicando. ¶ Conſtat autē ꝙ ſi aliquid
mouetur: tunc opꝫ ꝙ ſit eius motus: ⁊ econuerſo cū motus
alicuius eſt: tunc opꝫ ꝙ ipſuꝫ moueatur. Si ergo dicatur ꝙ
ipſum mouere ſiue ipſe motus ſit ex indiuiſibilibus: tūc opꝫ
ꝙ ipſum qḋ fertur quod vocatur .o. feratur ſm primā par-
tem ſpatij: qḋ dicif .a. explicando primā partem motus que
dicitur .d. ⁊ ſm ſecundā partem ſpatij que vocaf .b. explica-
bit ſecūdam partem motus que vocatur .e. ⁊ ſm tertiā par
tem ſpatij que dicif .c. explicat tertiā ⁊ vltimā partē motus
que dicif .z. qꝛ ſicut nō trāſit ſpatiū niſi per partes eius mo-
uēdo: ita non explicat motū niſi partem per partē in ſpatio
explicando: qꝛ ſi partes ſpatij dicanf indiuiſibiles: erunt ⁊
partes motus indiuiſibiles. Qḋ ſi ꝯcedif oſtendif hoc eſſe

Tex.c.c.7.

impoſſibile per hunc modū. ¶ Si enim omne qḋ mouetur
vnde: vbi: hoc eſt de aliquo loco ad aliquē locū: neceſſe eſt
nō ſimul moueri ⁊ motū eſſe a loco a quo mouit ſe: ⁊ quādo
mouit ſe ab illo: tunc etiā impoſſibile eſt ꝙ aliqua pars mo-
tus ſit in indiuiſibili parte magnitudinis. ¶ Qꝫ aūt primū
ſit impoſſibile ſic ꝓbaf per exemplum. Si enim aliquis va-
dit thebas īpoſſibile eſt ꝙ hec duo ſimul ſint in tēpore: que
ſunt ire ſuū ad thebas: ⁊ iteꝝ eſſe ad thebas: ſicut nec ſimul
ſunt ire ad balneū: ⁊ eſſe in balneo: ſiue iuū eſſe ad balneū.
Si enim ſimul eſſent hec duo: tunc aliquis cum incipit ire
Romā eſſet rome: ⁊ tūc ire eſſet ſuperfluum: ⁊ ſimul eſſet in
quiete ⁊ in motu: qḋ eſt impoſſibile. A ſimili ergo ſi dicatur
id qḋ mouetur qḋ vocaf .o. moueri in impartibili: tunc par
tem motus que eſt .d. vocata explicat in illo indiuiſibili ma
gnitudinis que vocatur .a. In illo ergo .a. opꝫ ꝙ prius ſit in
moueri ꝙ̄ in motū eſſe: per ea que ꝓbata ſunt in ſimili. Et
ſimile eſt in alijs partibus motus. Cōſtat aūt: ꝙ cū moue-
batur tranſiuit ſpatiū aliquod in quo non fuit in motū eſſe:
ergo ſi illa pars magnitudinis que vocaf .a. ꝯpoſita eſt ex
ſpatio qḋ trāſiuit ipſum qḋ vocaf .o. ⁊ ex illo in quo fuit in
motū eſſe: poſtꝙ̄ trāſiuit ipſum: ergo non eſt indiuiſibile: ⁊
hoc eſt contra poſitionem primā. ¶ Hoc aūt eodē mō pe-
nitus ꝓbaf: ꝙ ſpatiū qḋ vocaf .b. eſt diuiſibile: ⁊ ſimilr illḋ
qḋ vocaf .c. ſuppoſito ꝙ ad quodlibet eoꝝ poſterius deue-
nit hoc cū inuentū eſſe fuerit ꝙ̄ venit: hoc aūt eſt ꝙ̄ in venie
do fuit. Nō enim pōt dici ꝙ quieſcebat in partibus magni-
tudinis: ⁊ mouebaf in tota magnitudine: qꝛ id qḋ mouetur
non explicat ſpatiū aliquod in trāſeundo in partes eiꝰ: neqꝫ
iteꝝ pōt dici ꝙ quieſcebat dū tranſiret: qꝛ ſicut oppoſita ve
priuatio ⁊ habitus eſſent ſimul in eodē: ⁊ ſm idem: ⁊ reſpe-
ctu eiuſdē: ⁊ ꝯſtat ꝙ intermediū eſt in ſpatio in quo ſolo fuit
motus: ſicut oſtendimus in quinto libro huiꝰ ſciētie. ¶ Si
aūt dicaf ꝙ hec duo ſunt ſimul in tēpore que ſunt ventū eſſe
⁊ venire: tūc ſequif: ꝙ cū iam aliquid venit per hoc ꝙ in ve
niēdo eſt preſentialr qḋ erit ventum in locū ad quem venit:
⁊ erit ibi motū eſſe: vbi iam eſt in mouēdo: ergo preſens oē
ſm ſe totū eſt preteritum: que omnia ſunt impoſſibilia: ergo
nō poteſt dici ꝙ aliquid ſimul veniat ⁊ ventum ſit ad illud.

Tex.c.c.8.

¶ Si āt aliqs dicat adhuc ſicut prius: ꝙ id qḋ vocaf .o. mo
uef ſm totū ſpatiū magnitudinis: que eſt .a.b.c. ⁊ motꝰ qui
eſt in tota illa magnitudine. Totus quidem eſt qui vocatur
d.e.z. ſed .o. nihil mouetur ſm aliquam partē ſpatij: ⁊ ideo
in .a. que eſt impartibilis pars ſpatij nunꝙ̄ mouef ſm ali-
quā partem motus: ſed potius motum in quolibet partibi-
li ſpatij: ⁊ tamen mouef in toto: hoc eſt ꝙ id qḋ fertur in mo
ueri ſit in toto: ⁊ in motū eſſe ſit in qualibet partiū ſpatij: eo
ꝙ ſunt indiuiſibiles: tūc ſequuntur multa inconuenientia.
¶ Quoꝝ vnū eſt: ꝙ motus componif ex non motibus: ſed
ex momentis indiuiſibilibus: qꝛ poſitū eſt ꝙ motus ꝯſtat ex
tribus: quoꝝ primū eſt .d. ſcḋm .e. tertiū .z. que ſunt in .a. ⁊ .b.
⁊ .c. partibus ſpatij: ⁊ hoc nō pōt eſſe: qꝛ ex indiuiſibilibꝰ nul
la ꝯponif quantitas. ¶ Scḋm aūt eſt: ꝙ aliquid iam motū
eſt qḋ nunꝙ̄ motum fuit. i. qḋ nunꝙ̄ mouebatur: quia erit
aliquid in tranſitum eſſe per totum: qḋ nunꝙ̄ tranſiuit par-
tes illius ſpatij totius. Conſtat ergo: ꝙ aliquid erit in tran
ſitum eſſe Romam: qḋ nunꝙ̄ fuit: vel vadens Romam: ꝯ
ſtat enim ꝙ id qḋ vocatur .o. ſm hoc dictum hanc magnitu
dinem ſpatij tranſiuit totam: ⁊ nunꝙ̄ tranſiuit hanc eandē
magnitudinem ſm partes: ⁊ cum tamen aliquid poſſit trā-

Tex.c.c.9.

ſire totum ſpatium explicando partes illius ſpatij. ¶ Ter-
tium autē inconueniens eſt: ꝙ cum non poſſit aliquid ſimul
quieſcere ⁊ moueri: eo ꝙ omne mobile aut quieſcit aut mo
uetur: eo ꝙ iſta oppoſita immediate circa mobile ſicut affir
matio ⁊ negatio. Sequitur ex iſto dicto ꝙ id qḋ vocatur .o.
ſimul quieſcit ⁊ non quieſcit: ⁊ ſimul mouetur ⁊ non mouef:
⁊ qḋ ſimul quieſcit ⁊ mouetur: quieſcit enī per vnūquodqꝫ
indiuiſibilium: que ſunt .a.b.c. que tamen componunt totū
ſpatium: ⁊ mouetur per totū: ergo erit ꝯtinue quieſcens in
partibus motū per totum: poſitum enim ꝙ per totam longi
tudinē .a.b.c. mouebaf: ⁊ nūc dicif quieſcere in qualibet lō
gitudine illius. Cū aūt totū quantitatē habens nō ſit extra
partes ſuas: ſed in qualibet parte quieſcit: ſequitur neceſ-
ſario ꝙ etiam in toto quieuit: ⁊ ſic in toto mouebitur: ⁊ non
mouebif: ⁊ in toto quieuit ⁊ non quieuit. ¶ Quartū incōue
niens eſt ꝙ ſi ea que vocantur .d.e.z. ponuntur eſſe indiuiſi-
bilia: ⁊ cum hec ſint partes motus preſentis qui dictus eſt
eſſe motus eius qui vocatur .o. tunc ꝯtinget ꝙ .o. non moue

tur: sed quiescit: quia indiuisibile motus non potest esse nisi fm indiuisibile magnitudinis. In indiuisibili aut magnitudinis nihil mouet. neqz diuisibile neqz idiuisibile: et hoc est ideo qr nihil mouet per spatium equale sibi: qr in illo spatio quiescit qd e eqle sibi: sz cu mouet trasit de spatio ad spatiu: et spatiu est maius se: et hoc intelligedu est de motu recto: ergo id qd vocat. o. in qualibet parte spatij ptingit quiescere: et in nulla moueri. Si aut pcedat q. d. e. z. no sunt motus: co tingit q motus est ex no motibus: qd falsum est: cu quantu sit ex quantis necessario: figura aut huius demostrationis est hec. ¶ Similr aut sicut diximus de longitudine et motu: q si sunt indiuisibilia ex indiuisibilibus: tunc necesse est tempus esse indiuisibile: et coponi ex indiuisibilibus: et hoc ideo est: qr sicut nos in sequenti capitulo demonstrabimus equaliter velox qd equalr mouet in toto suo motu: hoc in minori tepore transibit minore magnitudine q idem trasea maiore. Si ergo detur magnitudo esse diuisibilis: equalr velocius transiet parte illius spatij q totu trasiet: ergo partem spatij transibit in parte teporis: ergo si magnitudo est diuisibilis erit et tepus diuisibile: et econuerso: si tepus est diuisibile erit et spatiu in quo fertur id qd fertur diuisibile: et si hoc spatiu ponit esse. a. tunc. a. erit diuisibile spatiu. Dato enim q tepus sit diuisibile in parte teporis: no ferer equaliter velox per totu spatiu: sed per parte spatij: ergo habet spatiu parte et parte totius: et sic est diuisibile necessario.

In motu recto hz veritatem q mobile trasit a spacio in spatiu maius in se.

Tex. t. c. 10.

¶ Cap. 3m. De diffinitionibus velocis et tardi: vt ex hoc sciatur continuum non esse compositum ex indiuisibilibus: nec diuidi in indiuisibilia.

Quia nos Intendimus ostendere modu ptinuitatis et diuisibilitatis motus: no possumus hoc facere nisi sciamus quid est velox et quid tardu in motu. Ideo psiderabimus nunc primo quid est velox: quia ex diffinitioe velocis erit diffinitio tardi manifesta. ¶ Dicimus ergo ex premissis q oie magnitudo spatij super qd est motus est diuisibilis in magnitudines que sunt partes ipsius. Jam enim in precedenti capitulo ostendimus q impossibile est magnitudine pstare per copositione ex athomis: cu tamen omnis magnitudo sit continua: ideo necesse esse copositu ex magnitudinibus que sunt partes eius. Quia ergo hec iam ostensa sunt: et velox et tardu psiderant in hoc: q vnu plus et alter minus transit de partibus magnitudinis spatij in tempore equalibus: opz q velocius habeat in se tria: quor primu est: q velocius transeat in tempore equali plus de spatio q tardu. Scdm est: q velox in minori tepore trasea equale spatium cu tardo. Et tertiu est: q in minori tepore velocius plus trasea de spatio q tardu. Per hec enim tria quida antiquor ante nos diffinieru ipsum velocius. ¶ Primu aut hor trium sic probat. Signet enim velocius nomine littera. a. et tardius per littera. b. et magnitudo spatij quod transit velocius significetur per litteras. c. d. tepus aut qd mensurat motu velocioris per hoc totu spatiu significet per. z. i. dico: q cu per se notu sit q velocius sit qd primu sue citius mouet suu subiectu q mouens id qd est tardius necessario sequit q cu velocius qd vocatur. a. est in termino spatij qui terminus significatur per. d. littera in que terminu venit motu a principio spatij quod vocat. c. hoc est in tepore qd significamus p. z. i. et in illo eode tepore tardius qd vocamus. b. no est in termino spatij qd vocamus. d. z. sed potius deficit: et erit in aliquo intermedio eiusde spatij: ergo velocius et in equali tepore plus habebit de spatio q tardius: et sic habita est prima pars diffinitionis. ¶ At vo etia pbabimus q plus mouet de priori spatio in minori tempore q tardu: ex quo habitum est iam: q cu velox sit in termino spatij: tunc tardum adhuc no est ibi: sed remansit in intermedio: ponamus q locus in quo remansit tardu significet per litteras. e. vt. s. in equali tepore velox trasea totu spatiu. c. d. quando tardum eiusde spatij trasiuit parte que est. c. e. eo q ipsum est tardius: et ponamus littera. t. inter littera. c. et. d. in eodem spatio: vt. c. t. sit maior pars totius spatij q sit. c. e. Quia igitur iam habitu est q velocius qd vocat. a. in toto tepore qd vocat z. i. transiuit totu spatiu qd dicitur. c. d. oportet necessario q idem velocius parte maiore eiusde spatij que dicitur. c. t. sine in breuiori tpe transeat q totu spatiu: ergo transit ipsam in parte temporis totius quod dicitur. z. i. Ponamus ergo q illa pars temporis in qua velocius transeat partem spatij que dicitur. c. d. significatur per. z. h. ita q tempus. z. h. sit pars temporis. z. i. ergo breuius erit. z. h. q. z. i. tepus. Sed positum fuit prius q tardius non transiuit in toto. z. i. tempore nisi per illam partem spatij que dicitur. c. e. cum igitur c. t. maius sit spatium. c. e. spatio: et. z. h. tempus breuius sit tepore. z. i. velocius in breuiori tempore transit plus de spatio q tardum: et hec est tertia pars superius habite diffinitionis. Ex his aut eisde manifestu est: q velox in breuiori adibit equale spatiu cum tardiori. Jam enim habituz est q trasit in breuiori tempore spatium maius. Si ergo accipiamus velocius fm se non comparatum ad tardius: tunc in pluri tempore transit maiorem magnitudinem et in minori tempore minorem. Dicamus ergo q maior magnitudo quam in pluri tempore transit velox significetur per. l. m. tota: et minor magnitudo quam transit in breuiori tempore signetur per. l. x. tunc enim spatium. l. x. pars est spatij totius qd est l. m. et dicamus q. l. m. sit equale spatium ad. c. d. et. l. x. sit equale spatium ad. c. t. que sunt pars maior spatij totius. c. d. ponamus etiam q tempus in quo velocius trn sit totum spatium. l. m. vocetur. p. r. et pars eius temporis in qua idem velocius transit partem eiusdez spatij que dicitur. l. x. vocetur p. s. ex quo sequitur q. p. r. est sicut tempus. z. i. qr pars eiusdem temporis. p. s. dicta est sicut pars alterius teporis que dicebatur. z. h. et tempus in quo tardius transit parte spatij que vocat. l. x. sit significata per littera. b. ex quo sequit q tepus. b. sit longius. z. i. tepore: et. p. r. tempore diuisim sumptis: cuz enim. l. x. sit plus spatij q. c. e. eo q est tatu sicut. c. t. et citius. c. e. fuit pars: et tardius in toto. z. i. tepore no sit motu nisi per. c. e. qd est minus q. l. x. opz q in maiori tepore tardius transeat per. l. x. q sit totu tepus. z. i. vel. p. r. istud ergo maius tepus signet p littera. b. vt diximus. Costat enim q id qd est maius maiore: est multo maius minore: et id qd est maius toto multo maius parte. Cu ergo tepus. b. in quo tardum trasit p. l. x. sit maius q. p. r. in quo velox transit per. l. m. erit tepus. b. multo magis tempore. p. s. in quo velox transit per l. x. qd est spatiu equale ei qd transit tardu: cu sit illi idez. Et sic pbatum est q velox in minori tepore transit equale spatium spatio tardioris qd fuit zm superioris diffinitionis: qd tamen in ordine demonstrationu posuimus tertiu: qr pbat ex tertio. Figura aut oium hor est hec quam videris hic descriptam in hac linea. b. longior debet esse ceteris: qr significat longius tepus. ¶ Amplius si omne qd est necesse est moueri cum alio aut in tempore equali: aut inequali: et si mouetur in inequali: tunc necesse est moueri: aut in pluri: aut in pauciori: et qd quidem mouetur in pluri est tardius: et quod mouetur in tempore equali per equale spatium est eque velox: et si velocius est: nec tardius est: nec eque velox: tunc necessario sequitur q velocius: neqz mouetur in pluri tepore q tardum: nec in equali tempore cuzi pso tardo. Relinquitur ergo fm predictam diuisionem qd velocius mouetur in tempore minori. Si ergo cum tardo transeat equalem spatij magnitudinem: absqz dubio transibit eam in tepore breui ipsum velocius q tardum.

Velocius tria requirit.

Tex. t. c. 11.

Tex. t. c. 12.

Tex. t. c. 13.

Tex. t. c. 14.

¶ Cap. 4m. In quo probatur ex diffinitione velocis q ta magnitudo q tempus sint continua.

Ex prehabitis Aut ostendit: q ta magnitudo q tempus ptinuu est. Accipiamus enim ex superioribus determinatis q ois motus est in tepore: et cum motu accidit velocitas et tarditas: opz q in tpe ptingat velocius et tardius moueri: eo q omne qd mouetur inquatuz mouet puenit velocius et tardius moueri. ¶ Dico aut iqua tu mouet: qr sicut obijcit Alexader motores naleo determinator sunt virtutu: et ideo nullum elementor potest velocius moueri q mouet: et etia motores elemetor pueniunt venire ad velocitate aliquam stante: qua in illo genere no est accipere velocitate maiorem. Et ideo videbat quibusda falsum esse qd dictu est: q omne qd mouetur conuenit velocius et tardius moueri. ¶ Sed dicendu q si consideretur mutus in mobili vniuersali non pstracto ad materiam hac vel

Tex. t. c. 15.

Co. 15.

Obiectio que etiam mouet Auerrois in sua come.

Solutio

Nam absq3 dubio omne quod mouetur conuenit velocius et tardius moueri. ¶ Et talis est hic nostra consideratio de motu et mobili: q2 mobile nō cōtractū nō ponit aliquā formā determinatā3 qua vel tardet vel velocitet motus eius. Si aūt cōsideratur mobile cōtractū et determinatū: tunc absq3 dubio verū est q accipit determinata velocitas motus ei⁹ qua sm naturā nō est accipere maiorē: sicut obijcit Alexāder. Recipiatur ergo vniuersaliter ex dictis q in omni tēpore cōuenit velocius et tardius moueri omne mobile inquātū est mobile.

Tex.c.c.16. ¶ Accipiamus ergo diffinitionē cōtinui qua dicit q cōtinuū est id qd diuisibile est nō p athoma: sz p diuisibilia. ¶ His enim psuppositis demōstrabimus ex diffinitione velocis et tardi tam magnitudinē q tēpus esse diuisibilia in semp diuisibilia: et sic esse cōtinua. ¶ Qm eni ostēsum est prius in vltima demonstratione precedentis capituli: quia velocius in minori tēpore trāsibit equale ei qd tardū trāsiuit in maiori. Ponamus vt prius q veloci⁹ significet p.a.litterā: et q tardius significet p.b.litterā3: et ponamus q id qd est tardius moueat p magnitudinē spatij sui et signet p.c.d.litteras in toto tēpore qd significat p.3.i.litteras. Tūc eni patet ex dictis q idē spatiū totius in breuiori tēpore trāsibit idē spatiū. Dicamus ergo: q id velocius qd vocat.a.transibit p spatiū.i. p partē tēporis prius dicti: et illa pars vocet.3.c. et sic pars totius tēporis qd dicit.3.i. Jtez aūt dicimus q qū veloci⁹ in parte tēporis: que est.3.c.trāsiuit totū spatiū qd dicitur.c.d. tūc in eadē parte tēporis k.qd est tardius p minorē magnitudinē spatij trāsibit. ¶ Transeat ergo partē spatij prius dicti in parte tēporis prius habiti: et signet illa pars transita a tardo per.c.k.adhuc qū tardius transiuit.c.r.in tēpore qd est.3.c.idē spatiū transibit velocius in breuiori tēpore: ex motu ergo velocioris et iterū scda diuisione diuidit tēpus: sic ergo ex cōparatione velocioris ad tardius sup quācūq3 partē magnitudinis iteratio semp diuisionibus tēpus: hec aūt diuisio etiā pars magnitudinis que est.c.r.diuidet per cōparationē tardioris ad velocius: et si magnitudo diuidet necesse est iterū tēpus diuidi: hoc aūt semp ita cōuenit in infinitū. Si aūt accipiat cōparatione velocioris tardius: q transit minus spatiū in eodē tēpore in quo velocius trāsit maius: et si accipit ecōuerso a cōparatione tardioris velocius q trāsit equale spatiū in breuiori tēpore: dūmodo aliquis vtatur velociori et tardiori in diffinitione qua superius demōstratū est de ipsis. Ostēdet enim velocius semp diuisionē tēporis si accipit in equali magnitudine cū tardo. et tardi⁹ semp ostēdet diuisionē magnitudinis si accipit in eq̄li tēpore cuz veloci. Si aūt semper tenet huiusmodi cōparatio: tūc semp verū est cōuerti tardū ad velox: et ecōuerso. Quotiēscūq3 aūt cōuertunt ad se totiēs ostēdunt fieri diuisiones magnitudinis et tēporis.

Tex.c.c.17. ¶ Cū aūt cōtinuū sic diuidit in semp diuisibilia: oportebit ex dictis et magnitudinē cōtinuā esse. ¶ Cū enim tēpus cōtinuū sit manifestū est: q similr ois magnitudo cōtinua est: per huiusmodi eni et equales diuisiones tā magnitudo q tēpus diuidit. Forma aūt lineaȝ dz esse huiusmodi: q signa sectionis infinite sint in duobus signis.s.lōgitudinis et tēporis. ¶ Amplius aūt idē pbat quasi logice ex his que cōsueta sunt dici. Manifestū eni est q si tēpus cōtinuum est q etiā magnitudo cōtinua est: et ecōuerso: oēs enim dicūt q si aliqd in regulari motu trāsit aliqd spatium qd in dimidio illius tēporis trāsit mediū: et in dimidio medietatis tēporis iterū dimidiū medietatis spatij: et sic in infinitum. Neq3 diuisiones in eodē etiā mobili sumpte sunt tam temporis q magnitudinis.

In regulari motu hz dictum q diuisio spatij et diuisio tpis reciproce se cōsequūt equalr.

Tex.c.c.18. ¶ Unūquodq3 istoȝ infinitū esse dicitur: erit et alterum necessario infinitum: et sm quēcunq3 modū infinitatis vnū eoȝ est infinitū: sm eundē modū infinitatis est alteȝ infinitū: vt si tēpus est infinitū in vltimis: ita q nō habeat vltimū vel finē: ita q sit extensiue in infinitū: tūc etiā lōgitudo est infinita sm distātiā vltimoȝ qd est infinitū esse p extensionē in infinitū. Si aūt diuisio sit tēpus infinitū erit et magnitudo diuisione infinita: et si vtroq3 istoȝ modorū tēpus est infinitū: tunc etiā vtroq3 istoȝ modoȝ lōgitudo est infinita. ¶ Lz forte de hoc aliqui dubitare possint: q2 sm

Obiectio. peripatheticos tēpus ponit sine vltimo: q2 nō habebit finē: et a peripatheticis pbatū est in celo et mūdo q nulla magni-

Solutio. tudo infinita est in vltimis. ¶ Sed ad hoc dicendū q quando tēpus īfinitū ponit: hoc dicit q2 tēpus quidā est circulus et redit idē tēpus. Nos aūt loquimur hic de īfinitate que est per extēsionē rectā: hoc eni mō sup oēm magnitudinē pōt eē motus: et ois motus mēsura est tēpus: et ideo infinitas que venit in vno necessario euenit etiā in altero.

¶ Cap. 5m. De reprehensione Zenonis qui dixit q si motus est conuenit transire infinitum in tempore finito: et qualiter hoc conuenit: et qualiter non.

Ex predictis patet q ratio Zenonis qua destruit motū assumit aliqd falsum: qd Zeno opinat esse veȝ: hoc aūt falsum est illud qd Zeno assumpsit: q impossibile est q aliqd motū pertrāseat infinita que sunt in continuo: vel vt tangat ea sm vnūquodq3 in tēpore finito: et sic pcessit Zeno. Omne qd mouet in aliquo tempore mouet in quo perficit motus eius: qd aūt mouet in tēpore in quo pficit motus eius mouet in tēpore finito: ergo omne qd mouetur mouet in tēpore finito: sed omne qd mouet in tēpore finito p spatiū alicuius magnitudinis trāsit tāgendo ois sm vnūquodq3 eoȝ que sunt in spatio in tēpore finito. Sed que sunt in cōtinuo spatio sunt infinita: ergo id qd mouet trāsit tāgēdo infinita sm vnūquodq3 in tēpore finito: qd est impossibile: ergo et motū esse est impossibile: q2 hoc sequit si detur esse motus. ¶ Falsum aūt opinat Zeno in hac rōne: cū dicit magnitudinē infinitā et tēpus infinitū: q2 quo ad finitū esse vel infinitū eiusdē rōnis sunt tēpus et magnitudo.

Tex.c.c.19.

Dupliciter eni dicit magnitudo et tēpus: et sic omne cōtinuū esse infinitū: aut enim dicit infinitū sm diuisionē eo q diuisibile est in infinitū: aut dicit infinitū actu qd est in vltimis: hoc est in distantia suaȝ extremitatū infinitū: et hoc diximus supra esse īfinitū vel extēsionē in rectū: et veȝ quidē est q taliter infinitis sm quātitatis actualē extēsionē nō cōuenit se tangere in tēpore finito: q2 cū talia infinita vltima nō habeāt nunq̄ cōtingēt se his que nō habēt: q si etiā vltima haberēt: qd tū esset cōtra rōnem infinitoȝ hoc modo dictoȝ: nō cōtingent se in suis vltimis: q2 sua media que actu sunt infinite extēsionis nunq̄ pertransire possent: et hoc mō si esset infinita magnitudo: veȝ diceret Zeno: sed ostēsū est supra in tertio huius scie q hoc mō nihil est infinitū. Eis aūt que sunt infinita sm diuisionē: eo q diuidunt in infinitū cōuenit hoc modo trāsire infinita que cōtingūt se in cōtinuo: q2 illa infinita non sunt actu sed potētia: et hoc modo etiā ipsum tēpus est infinitū: et ideo in tēpore hoc mō infinito qd nō est infinite diuisionis cōuenit id qd mouet trāsire in infinitū sm diuisionē: sicut etiā cōtinuū spatiū: et hoc modo cōuenit q potētia se tangunt infinita in ipsis que hoc mō sunt infinita que sunt cōtinua: et ideo nō finita p diuisionē. Sed si daretur aliquid esse actu per extēsionē infinitū id nō posset trāsire spatiū finitum: nedū infinitū in tpe finito: nec etiā in tēpore infinito: quia si transiret tūc aliquādo vltimū eius cōtingeret vltimuz spatij: et sic oporteret q esset finitū: et hoc est cōtra hypothesim: que posita fuit ipsum esse infinitū. Sed oportet dicere q p modū illū quo tēpus est infinitū q per eūdē modum magnitudo est infinita: et ecōuerso si magnitudo est infinita p aliquē modū per eūdē erit tēpus infinitū. Hoc ostēdit per demonstrationē ducentē ad impossibile per hūc modū.

Tex.c.c.20. ¶ Si enim aduersarius det magnitudinē aliquā finitā esse: et tēpus mēsurans motū esse infinitum: signet magnitudo recta finita vtrāq3 finē habens per lineā.a.b.tēpus aūt īfinitū adequatū motui qui est supra ipsuz signet per litteras.c.d. Oportet aūt necessario q tēpus illud finitū sit ad vnā suā extremitatē in qua incipit motus: q2 ad vtrāq3 suā extremitatē nō pōt imaginari infinitū esse ex parte: ergo finite extremitatis tēporis resecemus ex tēpore partē finitaȝ que signet p litteras g.d. et incipiat motus tēporis motū magnitudinis in extremitate linee.a.b.in parte que signat p.b.illud ergo qd signatur p lineā.a.b.in parte finita tēporis quā resecamus ab infinito tēpore aliā partē magnitudinis trāsibit: et sic illa signata p lineā.b.e.que est pars totius linee.a.b. Pars ergo illa que est.b.e.aut est pars aliquota linee.a.b.ita q sit dimidia vel tertia vel quarta: et sic deinceps. Aut deficit ab aliquota ita q est minor. Aut excedit aliquotam: ita q est maior: sicut si velles accipere partes eius quod est sex: aliquote partes sue essent que aliquotiens sumpte constituerent totum

sicut tria essent dimidia: ⁊ duo essent tertia: ⁊ vnum esset sexta: pars deficiens ab aliquota est: sicut si velles accipere .8. deficiens a dimidia esset ternarius: ⁊ excedens aliquotam esset quinarius ⁊ senarius ⁊ septenarius: ⁊ hoc modo dicitur pars que minor est toto cum tamen sit in ipso. Si ergo diceremus ꝙ linea .b.e. aliquota esset linee .a.b. totius: tunc oportet ꝙ mensuret totum ⁊ reddat ipsum si iteretur totiēs in toto quot vnitates habet numerus a quo denominatur: vt si est altera vel iterata reddet totum: ⁊ si est tertia tūc iterata ꝯstituet totum: ⁊ sic de alijs. ¶ Constat autem ꝙ equaliter velox motu regulari equales partes spatij transiuit in partibus equalibus. Si ergo transiuit partem que est .b.e. in tempore .g.d. alias partes transibit in tot temporibus equalibus illi quot sunt partes equales linee .b.e. ⁊ tota linea .a.b. Sed quod cōponitur ex equalibus finitis aliquotis est finitum: ergo tempus motus qui est super lineam .a.b. erit finitum ⁊ dictum fuerat ꝙ erat infinitum. Si autem dicatur ꝙ pars illa que dicta est .b.e. deficit aut excellit idē sequitur: quia tunc sicut linea componitur ex parte minori ⁊ parte maiori: ita ⁊ motus super ipsam: ⁊ tunc tempus adequatur motui: tunc oportet ꝙ ⁊ totum tempus componatur ex maiori ⁊ minori finitis: ⁊ tunc totum erit finitum: ⁊ dictum erat ꝙ esset infinitum. Hoc autem totum sequitur propter illud quod semper per equalia additur magnitudo ⁊ motus ⁊ tempus: quia tantus est motus quāta est magnitudo spatij in quo est motus: ⁊ quantus est motus tantum est mensurās ipsum. ¶ Amplius autem si dicat aduersarius: ꝙ bene verum est ꝙ non oēm magnitudinē transibit in tēpore infinito: sed transibit aliquā in tēpore finito: sicut illā que est partium: sed tamen illam que est totius s̄m se transibit in tempore infinito. ¶ Probabitur iterū non posse stare qđ dicit. Intendit enim sic dicens ꝙ illam magnitudinē que est partis que dicitur .b.e. transibit ipsam in tempore finito: cum illa siue sit aliquota: siue excellat: siue deficiat ab aliquota: semper reddat totum: ⁊ concessū est ꝙ equaliter velox in equalibus temporibus equales partes trāsit: oportet necessario sicut prius ꝙ totum tempus ex finitis compositum sit finitum: quia totum continuū ⁊ quantitatiuum nō habet quantitatem: nisi illam que ex partiū quantitate est. Si forte dicat aduersarius iterum ꝙ etiam partes transit in infinito tēpore: sicut partem que est .b.e. ostendemus hoc esse falsum. Sicut enim diximus oportet ꝙ tempus tale in altera extremitate sumatur finitum. Hoc autem dato accipiemus propositionem per se manifestam: que est: ꝙ omne quod transit aliquod spatiū equaliter velox in toto spatio existens in minori tempore transit partem illius spatij ꝗ̄ totum spatium: ergo illud quod mouetur super spatium .a.b. in minori transibit hanc partem que est .b.e. ꝗ̄ totum. Sed ꝙ minus in finito necesse est finitum esse: cū infinita omnia equalia sint: ergo partem .b.e. ⁊ simili ratione alias partes transit in tempore finito. Sed prius habitum est ꝙ illa parte temporis finita necesse est ⁊ alias finitas esse: ergo totum tempus est finitum. ¶ Hec aūt demonstratio signatur in lineis hoc modo: q̄ linea magnitudinis ⁊ spatij finita sic ponatur: vt primus terminus eius prenoteret̄ littera .b. ⁊ vltimus terminus signet̄ littera .a. ⁊ pars eius quecunq̄ fuerit siue aliquota: siue deficiens: siue excellēs eam significet̄ versus .b. per .e. litteram: sub illa aūt linea ducat̄ linea designās tempus infinitū: que quidem finita sit in extremitate prima versus .b. ⁊ illa extremitas significet̄ per .g. litterā: ⁊ ab altera parte ducat̄ in infinitū: ⁊ pars temporis in qua est motus .b.e. significet̄ per litterā .d. sicut hic vides. ¶ Eadem autē demonstratio ꝯuersa demonstrabit impossibile si dicat̄ magnitudo esse infinita in altera extremitate: ⁊ super illam esse motum qui mensuret̄ tempore finito: quoniam tunc eodē modo ab infinita magnitudine ex parte extremitatis finite secabimus partē super quam est motus in parte tēporis finiti: ⁊ probabimus ꝙ illa pars mensurabit totam magnitudinem: ⁊ sic erit finita. ¶ Manifestū est igitur ex his que a principio istius sexti dicta sunt: q̄ neq̄ linea: neq̄ planū qđ est superficies: neq̄ vniuersaliter aliquid qđ est de numero continuoꝝ cōpositum est ex athomis: ⁊ hoc non solum ex dictis manifestū est: sed etiā ex eo qđ dicemus in sequenti capitulo .s. ꝙ sequeret̄ diuidi indiuisibile. Q̄ enim continuum sit indiuisibile in ea que semper sunt diuisibilia ⁊ non sit cōpositum ex athomis tripliciter declarari pōt: quoꝝ vnus modus est per diffinitionē ⁊ nām ꝯtigui ⁊ ꝯtingentis. Alter est per nām motus: ⁊ eius qđ mouetur: ⁊ hi duo modi habiti sunt. Restat adhuc tertius qui in sequenti capitulo ponetur ex proprietate velocioris ⁊ tardioris.

Idem inquit Auerrois in presenti loco.

Tex. c. a. 26.

Tex. c. c. 12.

¶ Cap. 6m. Q̄ ꝯtinuum non componitur ex indiuisibilibus per diffinitionem velocioris ⁊ tardioris.

Dicamus igitur ꝙ velocius ⁊ tardius in motu sunt sicut diuisio motus: quoniā motus non diuidit̄ nisi dupl'r: vt in sequētibus istius libri declarabit̄ .s. p magnitudinis diuisionē ⁊ tēporis diuisionē: ⁊ nos habuimus iam in premissis ꝓbatum ꝙ tardū diuidit magnitudinē: ⁊ velox diuidit tempus. Oportet ergo ꝙ in omni motu sit accipere velocitatē maiorem ⁊ minorem in infinitū: sicut in continuo est accipere diuisionē in infinitū: ⁊ si staret velocitas siue in minus siue in magis: tūc sequeret̄ ꝙ in aliquo cōtinuo staret diuisio: q̄ in motu cōtinui staret diuisio: qđ est impossibile: ⁊ hoc qđ superius diximus sine probatione: ⁊ ideo hic probatum. ¶ Dicamus igitur quoniā sicut iam dictū est in omni tēpore conuenit velocius ⁊ tardius moueri: tūc velocius semper est id qđ in equali tempore cum tardo plus trāsit de magnitudine. Velocius autē ⁊ tardius ꝯuenit in omni ꝓportione se habentes adinuicem magnitudines transire: possunt enī esse in ꝓportione dupli: ⁊ in ꝓportione emyolia: que sexquialtera ab arithmeticis vocatur: que est ꝙ vnum contineat totum alterum ⁊ mediam eius partem insuper. Est eniꝫ in greco emy dimidiū: ⁊ olon totum: ⁊ inde componitur emyolium: quod est continens alteram partem ⁊ totum. Ponamus ergo in istis proportionibus se habere duas magnitudines ad duo puncta: ⁊ sit hec ꝓportio velocioris ad tardū: ⁊ in eodem tempore adducatur velocius s̄m emyoliaꝫ proportionem: ⁊ diuidant̄ magnitudines s̄m athoma siue indiuisibilia ex quibus dicuntur componi: ita ꝙ linea significās magnitudinem cuius motus significatur per .a.b.c.d. ⁊ diuidatur in tres athomos: .a.b: b.c: c.d. ⁊ super illam sit motus velocioris. Magnitudo autem super quam est motus tardioris significetur per lineam .e.z.i. diuisam in duos athomos .e.z: z.i. quia tria ad duo se habent in ꝓportione emyolia: in qua proportione positū est se habere velocius ad tardius. Positum autem est: ꝙ tēpus sit vnū: motus vtriusq̄. Et q̄ nos supra posuimus ꝙ tempus necesse est diuidi s̄m diuisionem magnitudinis: ⁊ ecōuerso: tūc tēpus in quo velocius trāsit lineā triū athomoꝝ: necesse est diuidi in tres athomos cōponētes totū tēpus mot' sui: q̄ eq̄le spatiū trāsit equal'r velox in eq̄li tpe: ⁊ ideo in q̄nto trāsibit pmū athomū spatij: in tāto trāsibit scđm ⁊ tertiū: ꝗ̄ tēpus tres equales athomos habebit. Signet̄ ergo totū tēpus p .k.l.m.n. ⁊ diuidat̄ in tria diuisibilia: que sunt .l.m.n. Sed eadē rōne idē tēpus qđ etiā mēsurat motū tardi p .e.z.i. magnitudinē secabit̄ in duo: sicut secatur sua magnitudo in duo: que sunt sub emyolia ad tria que sunt emyolia ad duo: ⁊ illa duo cū designēt idē tēpus cū tēpore velocis sūt sicut tria athoma velocis. Sed si equal'r tardū trāsit aliqđ spatiū in tēpore aliquo medietatē illius spatij trāsibit medietate tēporis illi'; ergo tardū qđ transit .e.z.i. spatiū in toto tēpore .k.l.m.n. medietatē trāsibit in medietate illius tēporis: sed dimidiū illi' tēporis sunt vnus athomus ⁊ dimidius: ergo athomus tēporis diuidit̄. Idē aūt sequit̄ si tēp' triū athomoꝝ diuidat̄ in duo eq̄lia: sicut diuidit̄ magnitudo ꝙ trāsit tardū: q̄ tria athoma nō diuidunt̄ in duo eq̄lia: nisi p vnū ⁊ dimidiū: ⁊ p vnū ⁊ dimidiū: ⁊ sic sequit̄ idiuisibile diuidet̄ ⁊ ipartibile. Constat eni ꝙ tardū medietatē sui spatij nō transit in vno athomo totius temporis: sed in pluri: cū equalia spatia transeat in tēporibus eq̄libus. Manifestū est igit̄ ex oībus ꝓbabitis ꝙ nihil ꝯtinuoꝝ neq̄ in partibus neq̄ in toto est partibile. Figura aūt lineaꝝ hoc modo ꝓtrahat̄: vt primo ponatur linea velocis in tria diuisa significata p quatuor lineas .a.b.c.d. deinde linea tēporis significata p tria momēta .k.l.m.n. deinde linea tardi significata per duo athoma: que sunt .e.z.i. sicut hic vides: ⁊ debet referre ad motū velocis ⁊ ad motum tardi: ⁊ ad partes vtriusq̄ motus.

Tex. c. ch. 2. 3.

Que sit emyolia ꝓportio.

¶ Cap. 7m. De probatione q̄ idē nūc est indiuisibile & in toto tpe.

E Tquia Jam nos ostēdimus cōtinuum nō componi ex indiuisibilibus: opʒ nūc nos loqui de nūc indiuisibili qd accipit in tēpore vtrū sit vnū & idem: vt postea videamus an in ipso possit esse motus. Si enī ipsum sit indiuisibile & vnū: tunc si dicatur motū esse in ipso: & motū esse indiuisibile: & hoc nos ostendemus in sequētibus esse falsum. Dico ergo q̄ duplex nūc est in tēpore: vnū quidē sm seipsum nūc dicit: & alterum qd est tēpus breue cōpositū ex preterito ꝓpinquo ad p̄sens: & ex futuro qd coniungitur propinque presenti: & hoc vulgariter nunc & apud grammaticos dicitur: ideo quia presens componitur ex preterito & futuro: & hoc non sm seipsum vocatur nunc: sed sm alterum qd est presens: q: habet coniunctionem cum parte preteriti & cum parte futuri: & cum nos querimus vtrum idem sit: intelligimus de eo qd sm seipsum dicitur nunc: & hoc est idem simpliciter qd solum de tempore potest accipi. ¶ De illo ergo loquentes dicimus: q̄ necesse est in ipso nunc qd non sm alterum: sed sm seipsum & principaliter nunc dictum est esse indiuisibile: & ratione necesse est q̄ hoc in omni tempore sit idem ipsum: & non quidem ostendemus q̄ ipsum est idem: & ex hoc ꝯcludemus q̄ est indiuisibile. Quod aūt sit idem sic probatur. Cum enim duo tempora scilicet preteritum & futurum ꝯtinentur aliquo qd est finis vnius & principium alterius: eo q̄ omne ꝯtinuum sic ꝯtinuatur: oportet q̄ aliquid sit vltimum preteriti: ita q̄ nulla pars preteriti sit: & q̄ aliquid sit vltimū futuri: ita q̄ nulla pars futuri sit: & ideo vltimum ꝯtinuans vtrūqʒ. In preterito quidē nihil est futuri per modum partis: & in futuro nihil est p̄teriti: & quod sic neutrius pars est hoc esse diximus in quarto libro terminum vtriusqʒ: quia est finis vnius & principium alterius: sic vtrūqʒ tempus terminatur ad ipsum. ¶ Si ergo demōstretur q̄ talis est terminus huius per se: & q̄ nihil futuri in preterito: & nihil preteriti in futuro: & q̄ est idē ipm sm sensum: lʒ differat in ratione: sm q̄ est finis vnius & principium alterius: tunc simul cum illo declaratum est: q̄ idem nunc est indiuisibile: q: si esset diuisibile cum ipsum sit tam futuri q̄ȝ preteriti terminus: oporteret etiam q̄ esset pars vtriusqʒ tēporis: quia id quod diuidi potest: est pars quantitatiua continui: & sic cuʒ sit causa preteriti & futuri vt dictū est: sequeretur q̄ alia pars preteriti esset in futuro: & q̄ alia pars futuri esset in preterito: & ideo necessario sequitur q̄ si idem est in preterito & futuro q̄ sit indiuisibile: nec pars preteriti: nec pars futuri. ¶ Probemus ergo q̄ necesse est idem esse ipsum nunc quod est terminus vtriusqʒ temporis: Si enim non est idem: tunc dabitur q̄ alterum est. Si autem alterum est: cum sit in tēpore: oportebit q̄ illa nunc que altera sūt in tempore: aut immediate se ꝯsequantur in tempore: & tangant se in ipso: aut non immediate sequētur: ita q̄ sint separata per aliquid intercidens medium inter ea. Si autem detur: q̄ nunc que altera sunt ꝯsequenter se tangunt in ꝯtinuo tempore: tunc oportet per ea que in principio huius sexti dicta sunt: q̄ ꝯtinuum tempus sit ex indiuisibilibus: & que ꝯsequenter se tangunt in ꝯtinuo vniuntur per formam ꝯtinui: hoc autem est impossibile: q̄ continuum sit ex indiuisibilibus: ergo nunc altera non sunt ꝯsequenter in ꝯtinuo tempore. Si autem esse dicantur separata abinuicem in ꝯtinuo tēpore: tunc oportet q̄ aliquid inter ea incidat medium sui generis. Medium autem opʒ q̄ sit de genere extremorum: & ideo inter duo non incidit medium nisi tempus: omne enim ꝯtinuum talis nature est: q̄ oportet q̄ inter duo extrema sit medium: qd est de genere illorum extremorum: vnde inter duo puncta non intercidit punctus: sed linea & inter duas lineas nō intercidit nisi superficies: & inter duas superficies non intercidit nisi corpus: cuius causa est: quia ꝯtinuum fluit ab indiuisibili: & ideo ab indiuisibili qd est vnius generis non fluit ꝯtinuum: qd est alterius generis. Sic ergo cuʒ omne medium intercidens inter duo indiuisibilia sit vnicuʒ & vnius generis cum ipsis: oportet q̄ etiam inter duo nūc separata nō intercidat nisi tempus. Indiuisibile enim non intercidit nisi inter duo indiuisibilia: q: sic indiuisibile ꝯsequenter esset in diuisibili: & sequeretur idem qd prius. Constat autem q̄ si tempus intercidat medium hoc tēpus est diuisibile. Ostē-sum est autem in quarto libro huius scientie: q̄ omne corpus est diuisibile. Si ergo dicatur hoc totum esse nūc. s. duo indiuisibilia diuersa cum tempore qd intercidit: sicut ponit aduersarius ipsum nunc esse diuisibile: & si ipsum nunc est indiuisibile: tunc erit in tempore: sicut pars ꝯtinui temporis. Est autem ipsum in preterito & futuro: ergo in preterito est aliquid qd per substantiam & subiectum pars futuri est: & in futuro est aliquid quod est pars preteriti: quia illud nūc necesse est componi ex preterito presenti & futuro: ergo aliquid factum est in futuro: & aliquid futurum est in facto: ex quo sequitur q̄ illud quod iam preterijt: & est perfectum sit adhuc in potentia ad hoc q̄ fiat & futurum sit: quod est valde incōueniens. Hoc autem totum sequitur ex hoc: q̄ nunc sm q̄ diuiditur preteritum a futuro: eo q̄ est principium vnius & finis alterius determinat preteritum & futurum in vtroqʒ p aliquid existens idem in subiecto. ¶ Adhuc sequitur aliud inconueniens: & est hoc: q̄ nunc quod sic separatur a nunc p tempus intercidens non nunc est per se dictum: sed dictum per alterum: quia per illud nunc non est diuisio vnius tēporis ab alio: cum ipsum componatur ex vtroqʒ: quia in principio huius capituli posuimus nos de ipso velle inuestigare. ¶ Adhuc autem & tertium sequitur incōueniens: q: ipsius nunc qd posuimus esse indiuisibile: aliquid est factum: & aliquid est futurum: & non semper est idem quod factum est: & qd futurum est: q: id quod factum est abijt & non est: & id quod futurum est nondum est: & sic ex duobus non entibus componitur nunc: qd hʒ entitatē solum in tēpore: qd est valde incōueniēs. ¶ Sequit autē adhuc quarto: q̄ ipsum ꝯtinuās partes tēporis non est idē simul: & si ipm nō est idē simul: non est cōtinuatio partium temporis ad idem: & sic tempus erit non continuum. ¶ Si enim dicatur nūc predicto modo componi: tūc est diuisibile in multa sicut tempus: q: omne tempus in multa potest diuidi: quia si omnia hec impossibilia est cōuenire ipsi nunc: tunc oportet dicere q̄ idem est nunc qd est in vtroqʒ tēpore preterito. s. & futuro: vt terminus vtriusqʒ existens: & si idem est: tunc manifestum est q̄ est indiuisibile. Si enim esset diuisibile: tunc oporteret q̄ componeretur ex tempore intercidente: & tunc contingerent eadem inconuenientia que dicta sunt prius. Unde indiuisibile ipsum esse per se manifestum est: & ex indiuisibilitate sua probatur esse idem sm substantiā suam: lʒ diuersas habeat rationes sm q̄ est finis vnius & principiū alterius. ¶ Manifestū est igitur ex his que dicta sunt: q̄ aliquid est in tempore quod est indiuisibile: & idem qd vocamus ipsum nunc.

¶ Cap. 8m. Q: nihil mouetur neqʒ quiescit in tempore.

Q Uod autē In indiuisibili tēporis nihil mouetur ex his que dicentur erit manifestū. Si nāqʒ detur aliquid moueri in ipso: tunc per ea que dicta sunt oportebit dare: q̄ aliquid mouetur in ipso velocius: & aliquid tardius. Signemus igitur q̄ nunc in quo ponitur aliquid tardius & velocius moueri per litteram. n. id autem quod mouetur in ipso velocius: mouetur in nunc per spatium. a. b. linee. Totum ergo per antedicta tardius in eodem nunc mouebitur per minus spatiū q̄ȝ velox: dicatur igitur: q̄ tardum in nūc transit partem. a. b. spatij: & illa pars significet per. a. g. Sed constat q̄ etiam velox mouetur per partem illam spatij que est. a. g. Cum ergo tardum transeat illam partem spatij in nunc: velox transibit in minori tempore q̄ȝ sit nunc: ergo nūc est compositum ex breuiori & longiori tēpore: & hoc iam ostēdimus esse impossibile: ergo non potest dici motus esse in nunc. Linee autem huius demōstrationis sunt due. ¶ At vero neqʒ quiescere conuenit aliquid in nunc: & hoc probatur primo per diffinitionem quietis: quam posuimus in quinto libro huius scientie. Ibi enim diximus q̄ id quiescit qd in natura materie habet moueri: & tunc quiescit quando & vbi aptum natum est moueri. Sumamus igitur illam partem diffinitionis huius: que est quando aptum natū est moueri qd tunc quiescit: sed in nunc nunq̄ȝ aptum natum est moueri: ergo in nunc nunq̄ȝ quiescit. ¶ Amplius autem si idem est nunc in vtrisqʒ sicut iam ante probauimus. Constat autem si duo tempora accipiantur: quorum vnum est preteritum: & alterum est futurum: conuenit aliquid in toto pre-

Tex.t.c.24.

Tex.t.c.25.

Tex.t.c.26.

Tex.t.c.27.

Tex.t.c.28.

Tex.t.c.29.

Tex.t.c.30.

Tex.t.c.31.

terito moueri: ⁊ in toto futuro quiescere. Si ergo detur posse moueri in nunc: ⁊ posse quiescere in nunc: tunc opz concedere: ꝙ cum mouet in preterito toto: ꝙ mouet etiā in extremo nūc preteriti: ⁊ tamē quiescit in futuro toto: qḋ quiescit etiā in nūc: qḋ est principiū futuri: sed vnū ⁊ idem nunc ſm substantiaꝫ est postremū preteriti ⁊ principiū futuri: ergo in vno ⁊ eodē nūc per substātiā mouet ⁊ quiescit aliqd: qḋ est īpossibile: ergo ⁊ hoc est īpossibile: ꝙ aliqd quiescat in nūc.

Tex. c. 32.

Amplius quiescere quideꝫ dicimus aliquid qḋ similr se habet in toto ⁊ in partibus: ⁊ nunc ⁊ prius. Sed in ipso nūc indiuisibili non est prius: quare neqꝫ quiescere. Necesse est igitur omne quod mouetur moueri in tempore: ⁊ omne qḋ quiescit necesse est in tempore quiescere.

Tractatus scḋs sexti libri physicoꝝ de motus diuisione.

Cap. p^m. De diuisibilitate eius quod mouet.

Tex. c. 32.

Quia āt iam ostēdimus nullū ꝯtinuū ex indiuisibilibus cōponi: indiuisibilia diuidi nec motū esse posse in indiuisibili tēporis. Accedamus nunc ad hoc ꝙ motū oēm ostēdamus esse diuisibilē in infinitū. Et primo quidem declaremus: ꝙ omnis motus est diuisibilis dicentes ꝙ oē qḋ mutat necesse est diuisibile esse. Diximus enim in qnto: ꝙ ois mutatio est ex quodā in quiddaꝫ. Et hoc declarat ex hoc: ꝙ cū id qḋ mutat est in eo ad qḋ est motus vel mutatio: tūc nō amplius mutat: sed est in mutatū esse. Cū aūt est in eo ex quo est motus vel mutatio: ⁊ ipsuꝫ ⁊ partes ei⁹ oēs: quiescit ⁊ nō mutat: qꝛ qḋ similr se habet nūc ⁊ prius: ⁊ ipsuꝫ ⁊ oēs eius partes: quiescit ⁊ nō mutatur. Quādiu aūt id qḋ mutat est in eo ex quo mutat: ⁊ ipsuꝫ ⁊ partes eius: tūc manet in forma: vel vbi in quo erat prius: ⁊ ideo in illo nō mouetur sed quiescit. Opꝫ igit ꝙ mutatū quando mutat sit in intermedio: ita ꝙ sit partim in eo ex quo: ⁊ partim in eo ad qḋ est motus: sicut ostendimus in fine quinti libri superius. Non eniꝫ possumus dicere ꝙ in vtrisqꝫ terminis motus sit actu: qꝛ tūc ⁊ esset mutatū quo ad terminū ad quē: ⁊ nō esset mutatū adhuc quo ad terminū ex quo. Superius anteꝫ in hoc eodē capitulo ꝓbauimus: ꝙ nō pōt id qḋ mouet quando mouet esse in vltimo terminoꝝ diuisim: qꝛ si esset in termino ad quē: tūc nō mutaret: sꝫ esset mutatū: ⁊ si esset in termino a quo: ⁊ ipsum ⁊ partes eius: tūc nō adhuc mutaretur sed quiescit. Similr nō possumus dicere: ꝙ nullo modo sit in terminis motus a quo ⁊ in quē: qꝛ nihil mouet ad hoc ꝙ nullo mō se habet in seipso: sicut ostendimus in fine primi libri: ergo relinquit dicenduꝫ ꝙ ſm aliquid sit in termino a quo est motus: ⁊ ſm aliquid in termino ad quē est motus: ⁊ hoc esse est in intermedio qḋ quodāmodo est extrema: sicut dictum est in quinto. Duratio aūt ꝙ est in eo in qḋ primuꝫ mutat ſm ꝯtinuā mutationē anteqꝫ sit in extremo fine mutationis. Hoc aūt est itermediū extremoꝝ: ⁊ hoc est duplex mediū in extrema. Est eni aliqḋ mediū ſm formā qualitatis aliquā que est diuersa specie ab extremisꝫ non tn̄ differens ab extremis per magis ⁊ minus: siue per intēsionē ⁊ remissionē: sicut est fuscū ⁊ pallidū inter albū ⁊ nigrū. Et similiter est in speciebus saporum: ⁊ odoꝝ: ⁊ auditus: ⁊ aliis quibusdā: ⁊ necesse est ꝙ id qḋ mouendo venit in mediū habeat oppositū vtriusqꝫ extremoꝝ motus sui: ⁊ est in medio: qḋ potētia est extremū. Aliquādo aūt mediū non differt forma ⁊ specie ab extremo: sed tn̄ per magis intensuꝫ ⁊ minus intensuꝫ: sicut est inter calidū ⁊ frigidū ⁊ tepiduꝫ: ⁊ ideo tepor nō est diuersa qualitas a calore: ⁊ ideo talia contraria videtur habere media: cum tamen non sit transitus ab extremo vno ad aliud nisi per mediū: non ꝙ specie: sed intēsione differāt ab extremo: necesse est eniꝫ ꝙ mouet nō statim in quolibet vltimoꝝ finiū sui motus: ꝓpter qḋ ostēdimus motum esse in indiuisibili tēporis. Manifestū est igit ex his que dicta sunt ꝙ omne qḋ mutat est diuisibile.

5° phy. t. c. 7.

5° ph. t. c. 6. ⁊ 52.

Mediū duplex. idē auerrois in p̄senti loco.

Cō. 32. Digressio qua vide Cōmen. hic diffuse.

Dubitabit autē fortasse aliquis de hoc qḋ probamus qꝛ. s. ideo ostendimus id qḋ mouet esse diuisibile: qꝛ necesse est ipsum quando mouetur partim esse in eo ad qḋ est mot⁹: ⁊ partim esse ex quo est motus. Videt enim fortasse aliter: ꝙ per hoc non probat id qḋ mouetur esse diuisibile: sed potius esse quandam formā ⁊ cōpositionē in ipso mobili. Non enim intelligitur sic ꝙ vna pars distincta mobilis sit in eo ex quo est motus: ⁊ altera pars distincta sit in eo ad qḋ est motus: quia ex hoc non sequeretur moueri id qḋ mouetur: sed sequeretur ꝙ ipsum esset in motu in vna parte: ⁊ in altera parte quiesceret: ⁊ nōdum moueretur: nec etiam intelligitur sic ꝙ indistincte habeat in vna parte aliquid eius a quo est motus: ⁊ in alia aliquid eius ad qḋ est motus: qꝛ sic vtreqꝫ terminoꝝ motus nō inesset ei ſm idē: ⁊ ideo cū vnus expellatur ab alio: tūc vnus non expelleret aliuꝫ: quia non ageret in ipsuꝫ cū non esset ſm eandē partem mobilis: sed potius intelligitur non de parte mobilis: vt diximus in quinto: sed de parte motus qui est inter extrema: ⁊ ex hoc non sequitur ꝙ mobile sit quantum ⁊ diuisibile sicut videtur: sed ꝙ quedam formarum compositio sit in ipso ⁊ si diuiditur forte ſm differentias diuiditur. Amplius videtur: ꝙ demonstratio insufficiens sit in motu ſm locū. In motu autē mobile dupliciter mouetur. s. naturaliter ⁊ violenter. Naturaliter quidem: sicut cum terra descendit: ignis ascendit: ⁊ in illo motu id a quo est motus ſm naturam est prius in motu. Id anteꝫ ad quod est motus est posterius in motu. Et videtur ꝙ locus per quem est motus sit separatus omnino ab vtroqꝫ istoꝝ: ⁊ sic cum id quod mouetur in illo non videtur esse partim a quo: ⁊ partim ad quē ⁊ sic non sequitur ꝙ id quod mouetur in motu locali sit diuisibile. Et hoc quidem concessit Auēpace dicens in aliis motibus in quibus mobile mouetur ad formam non est diuisibile nisi ſm formaꝝ compositionem ⁊ diuisionē. In motu autem locali dixit non esse perfectam demonstrationem: nisi addatur ꝙ locus medius qui est inter terminum a quo mouetur: ⁊ ad quem mouetur id quod fertur in motu locali esset ſm naturam mediuꝫ inter extrema: sicut color medius inter colores extremos. In motu anteꝫ violento non est aliquid prius ⁊ posterius ſm naturā: sed per accidens: sicut ⁊ ipse motus est per accidens. Adhuc autem demonstratio inducta particularis esse videtur: quod constat ex hoc ꝙ generatio ⁊ corruptio non possunt dici esse partim a quo: ⁊ partim ad qḋ: quando id quod mouetur est in motu: quia forme substantiales sunt simplices: ⁊ non est in eis generatio partis forme post partem: sicut in passionibus ⁊ in passibilibus qualitatibus: ⁊ sic videtur ꝙ demonstratio non teneat nisi gratia materie.

Cō. 32. R̄sio Auēpacis hispani.

Et vt hoc excusaret Alexan. peripatheticus dixit omnē motum ⁊ omnem mutationē esse diuisibilē: ⁊ esse in tempore: lꝫ quedaꝫ essent ita subito ꝙ lateret nos tempus: ⁊ diuisibilitas earum. Quedam autem sunt in tempore continuo ⁊ non subito: quarum diuisibilitas ⁊ tempus non latet nos.

Cō. 32. R̄sio alexandri aphrodisei.

Sed in hoc Alexan. contradixit illi: in qḋ ꝯsenserant sapientiores peripathetici: qꝛ Arist. dixit generationem ⁊ corruptionem ⁊ illuminationem non esse in tempore: ⁊ esse motus simplices: ⁊ ideo non videtur verum qḋ dixit Alexan.

Improbatio Alexandri.

Themistius autem consentit in hoc ꝙ sunt quedam mutationes simplices sicut dictuꝫ est: sicut est motus illuminationis in domo ex motu candele: ⁊ motus vmbre ex motu corporis obiecti ad lumen: ⁊ sicut motus colūne a dextro in sinistrum: ⁊ quedam alie mutationes simplices: sed tamen ⁊ in his ea que mouentur sunt diuisibilia: lꝫ non sint diuisibilia propter motum esse simplicem ⁊ diuisibilem: tamen quia magis videtur diuisibile esse quod mouetur motu diuisibili magis qꝫ quod mouetur motu indiuisibili: ideo est ratio aliqua declarans que precedit ad ostendendum mobilis diuisibilitatem ex diuisibilitate motus.

R̄sio themistij.

Sed ſm hoc in demonstratione inducta non causa pro causa poneretur: quia ſm hoc diuisibilitas motus non esset causa diuisibilitatis eius qḋ mouetur: ⁊ tunc etiaꝫ causa quam inferius adducemus: scilicet ꝙ moueri in tempore diuisibili sit causa diuisibilitatis eius quod mouetur: nō causa esset: cum id quod mutatur in indiuisibili temporis: etiam sit diuisibile: sicut id ꝙ sit homo vel equus nunqꝫ aliquid ita sit homo ⁊ equus ꝙ aliquando sit partim equus: ⁊ partim aliud: vel partim homo: ⁊ partim aliud: sed vel homo est: vel non homo: vel equus vel non equus. Causa ergo inducta quando per diuisionem motus diuisibilitas ꝓbatur eius qḋ mouetur esset non causa: sicut si diceremus:

Improbatio eiusdem.

quã homo ambulat: qz est rõnalis: rõnabilitas enim non est causa sue ambulationis: sed est aliquãdo cõcomitãs ipsaz. ¶ In ista autem obscuritate quid tenendum sit non satis exp̃imit Auerrois qui dicit se diu sustinuisse opinionem Auempace: sed postea eam sibi non placuisse: eo ꝙ demonstratio inducta que in veritate Arist. est non sic procedit: sed potius ꝙ cum ad qd mouet nõ moueat in eo a quo est motus: sed continue mouebit recedens ab illo: nec mouet in eo in id qd est motus: sed potius in motũ esse: opz ꝙ ipsum qd aliquid sit in vtroqz simul quando mouet. Quicquid aũt in duobus simul fm aliquẽ modũ opz ꝙ sit cõpositũ diuisibile: non per formas tñ: sed potius essentialr fz sui quantitatẽ: ergo id qd mouet essentialr est diuisibile: ppter suipsius quãtitatẽ. Propter qd nos incidimus ostẽdere volẽtes ꝙ obscur est dicimus cũ Arist. in 6° snoz physicoz: ꝙ omne id ad qd est motus est diuisibile: ⁊ hoc quidẽ probabimus infra: sed inter ea ad que motus est: quedã sunt diuisibilia p se: ⁊ quedã per accidẽs. Per se quidẽ sicut locus: ⁊ quãtitas. Per accidẽs aũt sicut qualitas ad quã est mot⁹. Qd aũt mouet susceptibile est hoc mõ diuisibilis: ⁊ qd est susceptibile diuisibilis est diuisibile: ergo omne qd mouet est diuisibile: ⁊ hec est pfecta declaratio demõstrationis superius inducte ⁊ pbatio eius. ¶ Et qd Auẽpace obijcit de loco: nõ est instantia: qz in celo ⁊ mũdo monstrabit nõ moueri nãlr vel violẽter nisi per id qd fm aliquid est locus. Cuz enim locus sit vt supficies vt in 4° huius sciẽtie ostẽdimus libro: oportet ꝙ locus vnde est motus superficies sit: ⁊ similiter locus ad quẽ est motus: ⁊ similr locus super quẽ. Diximus aũt supra ꝙ inter quaslibet differẽtias vel plures supficies est corp⁹: cũ nihil sit vacuũ. Opz ergo ꝙ in loco sit corpus circũscriptũ a loco illo: ⁊ tunc medius in quo corpus est motũ per hoc ꝙ nãliter snmit locus aliquid habet de duabus ɔtrarietatibus loco extremoz inter que est motus: ⁊ sic etiã mobilis diuisionẽ. De alijs aũt mutationibus simplicibus concedendũ videtur sicut obiectũ est: sed non oportet ꝙ demonstratio teneat de illis: cũ nõ sint mutationes fm ppriam rõnem mutationum: sed potius finis quidam. Finis enim mutationis non proprie est mutatio. Themistij vo dictum videtur esse peruersum.

¶ Cap. 2m. De duplici motus diuisione: quaz vna est fm id qd mouetur: ⁊ altera fm tempus.

Motus aũt diuisibilis est duob⁹ modis. Uno quidẽ modo diuidit motus tẽporis diuisione. Alio vo modo diuidit diuisione particulari: non motuũ: qui sunt motus partiũ eius totius qd mouet. Cuius rõ est: qz nos totum motũ alicuius non accipimus nisi duobus modis: quorum vnus est: ꝙ dicimus totũ motũ alicuius qui sibi inest gratia omniũ partiũ motaz per totũ spatiuz: ⁊ dicimus dimidiuz motũ eiusdem qui sibi inest gratia partis medie mote per totũ spatiuz: ⁊ tertiam motus qui inest eidem per totũ spatiũ: gratia partis tertie per totũ spatiũ mote. Hec enim diuisio non est fm partes spatij: cũ quelibet moueatur per totũ spatiũ: precipue cũ fm diuisionẽ spatij nõ diuidatur motus principali diuisione: qz si diuidatur in spatio nõ est motus vnus cõtinuus: ⁊ nos loquimur hic de diuisione vnius motus cõtinui. Dicimus eniz motũ vnũ qui est in tempore vno: ⁊ illius medietas est in dimidio illius temporis: ⁊ tertia illius motus est in tertia illius temporis: ⁊ sic deinceps: qz vo primus modus diuisionis essentialior est motui: eo ꝙ illa conuenit ei per subiectũ propriũ in quo est: loquimur primo de illa. Dico ergo ꝙ in illa motus est totius in totali diuisione: motus vo est alius a motu partiũ simul aggregatoz: ⁊ hoc pbatur in exemplis. Sit enim magnitudo eius qd mouet tota significata per totam lineam. a.c. ⁊ diuiditur in duas partes super lineaz. b. ita ꝙ. a.b. sit pars prima eius: ⁊ b.c. sit eius pars secũda: qz igit sic se habet in ɔtinuo ꝙ moto ipso mouetur pars eius: vez erit dicere ꝙ suppositũ. a.c. mouetur totuz: ꝙ vtraqz pars eius mouebit. s. tam illa que est. a.b. ꝗ̃ illa que est. b.c. Signemus igit pticulares motus partiũ: ⁊ dicamus ꝙ motus partis. a.b. sit partialis motus d.e. partis. a. que est. b.c. sit partialis motus. e.z. Dico ergo: ꝙ tunc totus motus totius erit motus. d.z. qui componitur ex partialibus motibus. d.e. ⁊. e.z. sicut totum. a. componit ex. a.b. ⁊. b.c. Constat enim ꝙ totũ. a.c. fm hanc totalitatem motus mouetur in eo ꝙ vtraqz partium eius mouetur fm vtraqz partem motus: ⁊ hoc probatur ex hoc: ꝙ neutra partium est eius qd mouet fm partem motus qui est alterius: sed vtraqz mouet fm suam partez motus propriam in toto spatio. Cũ igit totũ ɔtinuũ non habeat totalitatem aliam: nisi illã que est ex partiũ aggregatione: erit totus motus cõgregatus ex partibus idem cũ totius magnitudinis ei⁹ qd mouetur motu: ⁊ hoc est qd intendimus probare. ¶ Amplius hoc idem per aliam rõnem ostendimus: omnis eniz motus est alicuius moti motus: qz mot⁹ est in aliquo subiecto: ⁊ id mouet: ergo necesse est ꝙ totus motus qui signat p. d.z. sit alicuius motus. Cõstat aũt ꝙ iste motus totus simul nõ est motus partiũ diuisim: qz neutre ptis rei mote est vtraqz pars motus simul accepta. Cõstat aũt: ꝙ nullius alteri⁹ est nisi rei que mouet ipso motu. Cuius enim totius motus totus est illius eiusdẽ totius partiũ sunt partes motus: qz si totus motus signatur per. d.z. diuidatur in duas partes modo predicto: tunc partes sunt partiuz magnitudinis. a.b.c. que posita est moueri illo motu: ⁊ non sunt aliquarum partium: aliarum: quia ostẽdimus in quinto libro superius: ꝙ subiectoz plurium non potuit esse vnus motus in numero continuus: ergo motus ille qui ɔstituitur ex partibus: que sunt motus partium eius quod mouetur est idem cum motu totius: ⁊ hoc est qd volumus declarare. ¶ Amplius etiã declarabimus ducendo ad impossibile si detur oppositum. Si enim detur ꝙ totius magnitudinis alicuius est motus ꝗ̃ motus partium magnitudinis: sit ille motus qui est totius qui signatur per. t.i. ⁊ diuidatur in pũcto in quo ponitur littera. k. hic igitur motus separat ⁊ remouetur a motu partium: sicut vna res diuersa ab alia. Iste ergo motus: qui est totius motus ⁊ non partiũ: aut est equalis partium motui: aut deficit ab ipso: aut abundat ⁊ excellit motũ: si est equalis ei: ergo partes motus huius diuidũtur sicut partes motus prioris qui est. d.e.z. Constat autem: ꝙ vnius moti non est nisi vnus motus simul acceptus in ipso. Si ergo totus motus totius qui est. t.i. diuidatur diuisione subiecti in motus partium subiecti: motus prime partis. a.b. qui est. t.k. erit idem cum motu. d.e. ⁊ motus secũde partis. c.b. qui est. k.i. idem cum motu. e.z. ⁊ totus. t.i. equalis: ⁊ idem erit motui d.z. ⁊ natum erat ꝙ esset diuersus. Hoc autez sequitur ideo quia vnius non est vnus motus simul ⁊ semel ⁊ fm eandez speciem motus acceptus: ⁊ omnino si est totius: cum ostensum sit: ꝙ omne totum cuius est motus aliquis diuiditur: oportet etiã ꝙ motus in partiales partium motus diuidat. Si vo diceretur: ꝙ motus deficit a motu partiũ: ponamus igitur: ꝙ pars illa que est. k.i. deficiat. Cum ergo continuuz non habeat totalitatẽ extra partes non habebit motũ extra partes suas. Cum igitur pars motus est. k.i. nullius sit partium: non potest etiam esse totius: ⁊ sic. k.i. nullius mobilis est motus: ⁊ sic est aliquis motus qui nullius est: qd est contra supposita: qz ibi diximus: ꝙ omnis motus est alicuius mobilis motus: vnde iste motus nec est totius: neqz partium: qz vnus motus est vnius: nec potest dici ꝙ sit alicuius magnitudinis: que diuersa est ab ista: quia nos ostẽdimus in quinto: ꝙ continuus motus est quorũdam ɔtinuoz: ⁊ diuersa abinuicem non sunt continua. Idem autem omnino sequitur: si detur ꝙ iste motus qui est totius excellat aliũm fm diuisionem: quia in parte in qua excellit partiales mot⁹ non est alicuius partis: ⁊ cum totum non sit extra partes nõ erit ab illa pars excellẽs etiam totius motus: ⁊ sic erit nullius: quare si hec omnia impossibilia sunt: oportet ꝙ motus partium sit eiusdem mobilis cum motu totius: ⁊ ꝙ est equalis ⁊ idem illi: ⁊ diuiditur in motus partium eius qd mouetur. Hec igitur est diuisio: que est fm motus partiales partium eius qd mouetur: ⁊ istam diuisionẽ necesse est ɔuenire omni motui: qui est motus alicuius partibilis p quantitatem. Motus enim intelligentie qui est diuisibilis per quantitatem est etiam eius qd non diuidit per quantitatẽ. Descriptiones aũt lineaz sunt iste: accipiamus enim primo lineã magnitudinis que est. a.b.c. deinde accipiat motus partiũ per aliã lineã que est. d.e.z. tertio illam que representat motuz totius qui dicitur remoueri a motu partium qui est.

Ratio Auerrois in cõ.32. sexti physi.

Ratio doctorũ ppria.

Terminus motus duplr diuidi potest.

4° phy.t.c.41.

Tex. c. c.33.

Tex. c. c.34.

Tex. c. c.35.

c.k.l.sicut hic vides.a.b.c.Alius autem modus quo motus d.e.z.diuiditur est sm tempus.c.k.l.sicut diximus a princi- pio:iz enim tempus non sit causa que faciat motum esse di- uisibilem:cum ipsum est signum semper ostendēs ipsuz esse diuisibile:⁊ hoc signum sepe in demonstrationibus ponitur

Tex.t.c.36.

pro medio demonstrationis.⸿Modus autem diuisionis est:quia cum omnis motus sit in tempore:tempus autem omne sit diuisibile:vt supra ostensum est:oportet ꝙ sicut tē- pus diuiditur:ꝙ sic diuidatur motus. Eadem enim est di- uisio mensurati ⁊ mensure:eo ꝙ vna quantitas sit vtriusq;. Si enim motus aliquis totus est in tēpore toto:minor mo- tus:qui est pars totius motus aliquota erit in parte tempo ris aliquota. Dimidia enim pars motus est in dimidia tē-

Tex.t.c.37.

poris:⁊ tertia in tertia:⁊ sic deinceps.⸿Quoniam autem omne quod mouetur motum suuz habet in aliquo genere: ⁊ in aliquo tempore mouetur. Et q: omnis tēporis est mo- tus aliquis:cum tempus sit numerus motus:necesse est ꝙ eedem sint diuisiones ipsius ⁊ motus:⁊ econuerso ⁊ ipsum moueri. Hec est motio ipsa ⁊ magnitudo que mouet:⁊ na- tura in qua est motus habebūt similiter ⁊ diuidi preter hoc solum:ꝙ ea ad que est motus siue natura in quarum gene- re est motus non habebunt semper vnius rationis diuisio- nem:q: motus qui est in qualitate ⁊ quantitate:⁊ quātitas habet per se diuisionez in partes essentiales sibi. Qualitas autem diuiditur per accidens:q: non diuiditur omnino:ni si quia subiectum eius diuiditur primo:⁊ ideo q: qualitas quedam distenditur situaliter in subiecto:ideo etiam ipsa diuiditur:⁊ illa qualitas que non habet subiectum propriuz magnitudinem:vel est in subiecto non multiplicata propter quantitatem subiecti illa non diuiditur. Qꝫ autem motus diuidatur sm diuisionem temporis sic probatur:sit enim tē- pus in quo est motus aliquis signatus per litteraz.a.motus aūt significet per litteram.b.Si enim concedatur:ꝙ regula ri motu aliquid motum est in toto tempore motu toto qui signatur per.b.tunc in dimidio illius temporis explevit to- tū motū minorem q̄ sit.b.⁊ in dimidio illius medietatis ite rum minorem partem motus explevit:⁊ sic semper diuidit motus ad diuisionem tēporis:q: ista est per se nota:ꝙ si to- tus motus regularis est in aliquo tempore toto:ꝙ medie- tas illius erit in dimidio illius temporis:⁊ medietas me- dietatis in dimidio medietatis temporis:⁊ sic deinceps:⁊ propter hoc etiam econuerso verꝫ est:ꝙ si motus diuiditur ꝙ etiam tempus diuiditur. Si enim per totū motū moue- tur in toto tempore:tunc per mediū motum transit mediuz tempus:⁊ iterꝫ per minorem partem motus q̄ sit medietas transit minorem partem temporis q̄ sit medietas:⁊ sic dein

Tex.t.c.38.

ceps.⸿Similiter autem diuidetur ⁊ ipsum moueri:q: dif- ferentiam facimus inter motū ⁊ moueri:eo ꝙ motus est ac ceptio forme successiue vel acceptio vbi. Sed moueri voca mus ipsum decursum qui est in mobili per modū passiōis. Quod aūt hic moueri diuidaf sm tempus patet. Sit enim ipsum moueri totū signatū per litteram.e.illud igitur mo- ueri est minus toto sm medium motū:⁊ sm mediū tēporis: ⁊ iterꝫ minus medietate sm minorē partē motus ⁊ tēporis: q̄ sit medietas motus ⁊ tēporis:⁊ sic deinceps:⁊ hec omnia per se sunt manifesta. Similr̄ littere demonstrationes sunt tales:vt hic sunt descripte. Similr̄ aūt cōuenit motio:quaꝫ ipsum moueri vocamus que est passio mobilis diuidi ipso motu diuiso. Si enim ponamus moueri vnuz esse ꝯtinuum sm vtrāq; partem vnius motus qui sit sm se totuz signatus per.d.e.⁊ diuidatur in littera.c.tunc moueri erit ꝯiunctum prime parti motus qui est.d.c.⁊ secūde parti eiusdem mo- tus qui est.c.e. Sicut enim tota motio siue totum moueri se habet ad totū motū:ita partes eius se habēt ad partes mo tus:vel detur oppositū. Et si aduersarius dans oppositum dicat:ꝙ motio sit alicuius alterius motus q̄ partium isti- us motus:⁊ sic non adequatur partibus motus:tunc opꝫ ꝙ ipsum moueri sit plus q̄ motus sm quem inest ipsum mo- ueri:ꝗ illud moueri qđ est est in plus q̄ motus non ꝯtinua- tur illi:qđ est sm motū istū in suo mobili:q: pluriū nō potest esse vnum moueri ꝯtinuū. Si enim nos supra determinaui mus motū esse diuisibilem in motus partium eius qđ mo- uetur:ita opꝫ ꝙ ipsum moueri diuidatur:q: cōiunctum est motui. Et si accipiatur moueri sm vtrāq; partē motus mo ueri est continuū. Si aūt extendit se extra partes motus in aliud subiectū:tūc nō erit continuū:⁊ hoc erit cōtra positio- nem:q: nos loquimur de vno moueri ꝯtinuo. Id aūt sequi tur si in minus sit motio q̄ motus:q: cum motio siue ipsum moueri extendat se per subiectū motus:si in plus est motus oportet ꝙ motus extendat se extra subiectum:⁊ sic motus qui est in pluribus subiectis est vnus ⁊ continuus:qđ est im possibile. Linee autem demonstrationis sic formanf:q: du- catur linea significās motū:⁊ alia sub ipsa significans ipsum moueri eisdem litteris:q: vnū indiuisibile est ab alio sicut

Tex.t.c.39.

hic vides.d.c.e.⸿Ex his aūt demonstrationibus etiaꝫ de monstrabif:ꝙ si longitudo spatij est diuisibilis:ꝙ motus diuidif:⁊ omne id vniuersalr̄ ad qđ est motus ⁊ in quo est motus:sicut in genere predicamenti:preter ꝙ quedam sm accidens diuiduntur:sicut supra dictum est:⁊ hoc est ideo: q: id qđ mutaf est diuisibile:vno enīz illorꝫ quocūq; diuiso omnia diuiduntur. Et si vnum eorꝫ sit infinitum per diuisio nem vel finitū:omnia simul erūt finita vel infinita per diui sionem:⁊ iz ex quolibet probetur diuisio aliorꝫ omniū:tamē principiū per qđ alia probata sūt diuidi est id qđ semper est in omni motu in ratione sua importat diuisionem:⁊ hoc est id qđ mouetur. Motum enim qđ nominaf id qđ mouetur sm ꝙ mouetur in rōne sua importat diuisionem in infinitū: q: motuz dicit partim esse in termino a quo:⁊ partim in ter mino ad quem. Sed nos in superioribus quidem ostendi- mus ꝙ diuidatur. Quod autem in infinitum diuidatur:in sequentibus erit manifestum.

⸿Cap.3[m]. De probatione:ꝙ omne qđ mutatū est in eo est ad qđ mutatū est:⁊ nō est in eo ex quo mutatū est.

Anteq̃ Aūt probemus:ꝙ in infinitū est diuisibilis motus:ostendemus ꝙ id qđ mutatur quādo mutatū est:est in eo ad qđ est mutatum:⁊ non in eo ex quo mutatum est:⁊ etiam prius ostendimus: ꝙ id in quo primo mutatum est est indiuisibi- le. Sine enim his duobus non possumus habere viam ad hoc ꝙ probemus motum diuidi in infinitum.⸿Dico igif

Tex.t.c.40.

circa primam inter hec duo declarationē:ꝙ omne qđ muta tur quacūq; mutatione siue illa sit simplr̄ mutatio siue mo- tus:venit ex quodam in quiddam. Cum autem id qđ mu- tatur deserat id ex quo mutatum est:⁊ acquirat id ad quod mutatum est:opꝫ ꝙ sit in eo ad qđ mutatū est:⁊ non in eo ex quo mutatū est:⁊ ipsum deficit in eo qđ mutaf per mutatio nem:q: mutari ex aliquo:aut est ideꝫ qđ deficere id ex quo mutatur ab ipso:aut ad mutari sequitur deficere id ex quo mutatur deficere in eo qđ mutatur. Si enim mutatio acci- piatur vt passio eius qđ mutatur:tūc necessario mutari est deficere ab eo ex quo est mutatio:q: passio magis facta abij cit formam que ꝯtrariaf agenti in ipsam. Si autē mutatio accipiaf vt actus siue perfectio eius qđ mutaf sm ꝙ ipsum est in potentia:tūc abijcere id ex quo est mutatio sequif ad mutari:quocūq; aūt istorꝫ modorꝫ mutari se habeat ad de ficere id ex quo est mutatio:semper verꝫ est:ꝙ id qđ mutatū est nō est in eo ex quo mutatuz est:sed in eo ad qđ:eo ꝙ hoc quidem simplr̄ vel sm quid acquisituz est per mutationem. Dico aūt qđ mutatū est nō tm̄ qñ pfecte est mutatū:sed etiaꝫ quātūcūq; parꝫ mutatū sit statim:quādo attingit proximuz mediū qđ est post id ex quo mutatū est:⁊ iam incipit defice- re id ex quo mutatū est:⁊ id qđ mutatū est in eo ad qđ mu- tatū est.⸿Et hoc manifestū est in mutatione que est sm cō

Tex.t.c.41.

tradictionē:eo ꝙ ibi extremū mutationis contingit sine me dio:eo ꝙ inter ꝯdictoria nō est mediū:vnde cū mutationes que sunt in subā sint inter ꝯtradictoria nō est mediū inter ea: cuius causam assignauimus hāc esse:q:.s.forma substātia- lis simplex est:⁊ non ꝯmixta ꝯtrario:nec habēs ꝯtrarium:⁊ ideo aut sm totū ⁊ perfectū esse habef:aut nullo modo ha- bef:q: igitur id qđ mutaf in substātia statim vt mutatū est est in extremo illo ad qđ est mutatio:ideo hoc qđ dictuz est manifestius est in substantia q̄ in alijs mutationibus. Qm̄ igif vna mutationū sm genus est sm ꝯtradictionē:⁊ mani- festū est in mutatione:que nō habet mediū ꝙ id qđ muta- tū in esse:ex eo ꝙ non deficit ⁊ distat ante esse:necessariū est ꝙ sit in esse. Cū enim de quolibet sit affirmatio vel negatio vera. Omne qđ est necesse esse:est aut esse:aut nō esse. Ma- nifestū

nifestum igitur est: ꝙ etiā id qđ mutatum est in mutatione fm̄ ꝯdictionez: erit aut in esse: aut in nō esse: sed non in non esse: eo ꝙ deficit ⁊ distat a nō esse: erit igitur in eē qđ mutatum est. Si aūt in hac mutatiōe sic se hʒ: tūc necesse est ꝙ in oībus silr̄ se habeat: q͞a oēs mutationes in hoc sunt siles ꝙ sunt ex aliquo in aliqđ: ⁊ distant ab eo ex quo sunt.

Tex. c. 42.

C Amplius: ⁊ si nos accipiamus id qđ dcm̄ est fm̄ vnāquāq; mutationē sigillatim manifestū erit: ⁊ hoc ꝓbatur per deductionem ad impossibile si detur oppositū. Id enī qđ mutaꝫ: quādo mutatuꝫ est necesse est ꝙ sit alicubi: siue in aliquo. Si ergo nō sit in eo in qđ mutatū est: tūc necessario aut erit in eo ex quo mutatum est: aut in alio. Constat aūt ꝙ nō est in eo ex quo mutatū est: quia habituꝫ est: ꝙ id deficit ⁊ distat ab ipso. Cū ergo necesse sit alicubi siue in aliquo eē erit in hoc ad qđ mutatū est: aut in alio. Et si dicatur: ꝙ non est in hoc tūc est in alio. Sit igiꝫ id aliud ad qđ mutatū est.b. ⁊ id aliō in quo est id qđ mutatum est quādo mutatuꝫ est sit.c. Cum igiꝫ ex p̄missis constet: ꝙ mutatio sit cōtinua erit id ꝯtinue mutatum vsq; ad.b. q͞a positum est ꝙ.b. sit in qđ mutatum est: iterꝫ cum sit.c. aliud ab ipso.b. sicut positū est: opꝫ ꝙ transeat id qđ mutatum est a.c. in.b. q͞a aliter mutatio non esset cōtinua: ergo cū est in.c. transit in id qđ est in.b. sed dcm̄ est: ꝙ erat in.c. quādo mutatū est: ergo q̄do mutatū est transit adhuc in.b. qđ est impossibile: q͞a si quādo in.b. mutatuꝫ est erat in.c. ⁊ trāsit de.c. in.b. tunc quādo mutatū est ad.b. trāsibat adhuc ad.b. qđ est absurduꝫ: positū enī erat ꝙ.c. non sit cum.b. nec sit ēt cōtrarium siue cōtradictoriuꝫ eius: q͞a sic.c. esset id ex quo mutatū est. Cuꝫ igiꝫ mutatio continua est sicut dictū est: tunc id qđ mutatuꝫ est quādo mutatuꝫ est adhuc mutaꝫ in id qđ mutatū est. Hoc autez est impossibile: ergo necesse est: ꝙ id qđ mutatū est sit in id in quo mutatuꝫ est.

Tex. c. 43.

C Cū his igiꝫ manifestuꝫ est ꝙ ēt id qđ factum est: quādo factū est est in eē: ⁊ qđ corruptum est quādo corruptū est erit in non eē. Vniūsr enī dictū est de omni mutatiōe: ⁊ maxime manifestum est in ea que fm̄ cōtradictionē est. Manifestū est igiꝫ: ꝙ id qđ mutatū est cū primū mutatuꝫ est ad proximū iuxta id ex quo mutatū est: siue id sit medium siue extremū: est in illo in qđ mutatuꝫ est: ⁊ hoc est qđ volumus declarare. Linee v̄o indirecte in linea signātur ita ꝙ.c. ⁊.b. sint due linee ab vno principio exeuntes: ⁊ ꝙ mutatum ponitur esse in altera: que est.c. cum mutatuꝫ est in.b. fm̄ veritatem sicut videri potest hic.

C Cap. 4m. Q in quo primo est mutatū: ⁊ a quo p̄mo est mutatū sunt idiuisibilia: ⁊ a quo finis manet in eo: sꝫ nō p̄nm.

Tex. c. 44.

In quo Autem p̄mo mutatum est illud necesse est eē indiuisibile: qđ greci athomum vocāt. Dico autez primū: cui gratia sui ⁊ nō gratia alterius attribuitur motus alterius: dico ꝙ sit pars ei⁹ vel totū ad ipsum: ⁊ non loquor hic de p̄mo: qđ fꝫ tempus est p̄mum: sed potius de primo qđ fm̄ ꝙ idē est primum ⁊ per se: ⁊ hoc est id cui sic cōuenit mutatio: vel mutatum esse: ꝙ nō potest inueniri tēpus in quo mutatio conueniat alteri ꝙ sit aliqđ: hoc est aliqua pars eius: ⁊ de hoc dicimus: ꝙ est diuisibile cui cōuenit mutatuꝫ eē vel mutationem esse ab ipso. Nō enim sunt nisi duo q̄bus hoc modo attribuitur mutatū esse in mutatiōe: quoꝝ vnum est finis mutationis: ⁊ alterꝫ principium: ⁊ silr̄ est in continuo omni. Qđ enim cōtinuū est inter duo indiuisibilia: ⁊ ideo cū motus et mutatio accepta cū motu sint continua: opꝫ ꝙ sint īter duo indiuisibilia: ⁊ hoc q̄dem declaratur per deductionē ad impossibile. Si enim det aduersarius veritatis: ꝙ primum in quo mutatuꝫ est quando mutatuꝫ est sit diuisibile: tūc id primum sit signatuꝫ per.a.c. lineā ⁊ diuidaꝫ illa fm̄ pūctum qđ signaꝫ per.b. vt vna pars eius sit.a.b. ⁊ alia pars sit.b.c. Si igitur id qđ mutatuꝫ est sit mutatuꝫ in vtraq; istarū partiuꝫ in.a.b.s. ⁊.b.c. tunc per diffinitionē primi quā diximus sequitur: ꝙ non sit mutatū in toto.a.c. sicut in primo: q͞a primum diximus esse idē qđ per se: cui cōuenit mutatum esse nō gratia alterius ꝙ sit aliqđ eius hoc est ꝙ sit pars eius. Si autē dicat aduersarius: ꝙ in vtraq; partiū trāsmutatur: ⁊ in toto est in trāsmutatuꝫ esse: ⁊ sic trāsmutatū esse ꝯuenit gratia totius: ⁊ nō gratia partium: hoc est impossibile: q͞a totū non habet aliqđ nisi in partibus: totū dico acceptū in ratiōe continui. Cōtinuuꝫ cōstituitur ex cōtinuis: sicut supra diximꝰ: ⁊ ita nō potest dici: ꝙ in vtraq; parte sit in trāsmutari: ⁊ in toto in trāsmutatum esse: sed potius necessariū est si in vtraq; parte trāsmutatur: ꝙ etiaꝫ in toto trāsmutareꝫ. Et si in toto est trāsmutatuꝫ esse: ꝙ etiā in partibus sit in trāsmutatū esse. Sed tm̄ posituꝫ erat: ꝙ in toto eēt in trāsmutatū esse primo: ⁊ hoc ostensum est esse impossibile. Eadē autez rō est si aduersarius veritatis dicat: ꝙ id qđ trāsmutatū est in vna parte inest trāsmutari: ⁊ in alia imutatuꝫ esse cōuenit ei mutatum eē toti gratia partis: ergo prius cōuenit parti q̄ toti: sed positū est ꝙ post cōuenirent toti: ergo aliqđ est prius primo: qđ est impossibile: ergo nō pōt dici ꝙ illud cui p̄mo conuenit mutatuꝫ esse sit diuisibile: q̄re nō erit diuisibile in quo primo mutatū est. Linea autē demonstratiōis est hec.a.b.c.

T. c. 45.

C Ex his eisdē autē tanq; correlariū accipiemus: ꝙ id etiā qđ corruptuꝫ est: ⁊ id qđ factum est in indiuisibili sicut in primo hoc q̄dem corruptum est. Illud autem iaꝫ generatū est. Sicut autem iaꝫ ante diximus id in quo p̄mo mutatum est in mutatione diciꝫ dupliciter: hoc est de duobus tm̄. Vnuꝫ enim dicitur in quo primo pfecta est mutatio. Quando enī mutatio venit ad finem: ⁊ est perfecta: tunc verum est dicere ꝙ mutatū est ⁊ gratia alicuius per se dicitur imutatuꝫ esse: q͞a gratia finis. Aliud v̄o primum dr̄ in quo cepit mutari. Dico autem in quo sicut in principio: ⁊ non in quo eē habuit mutatio. Non eniꝫ mutatio est in indiuisibili hꝫ sit ab indiuisibili sicut a principio: ⁊ id p̄ncipiuꝫ necesse est indiuisibile esse: si ipm̄ sit primū ⁊ per se principium mutationis per eandem necessitatē per quā finis mutationis est indiuisibilis: ⁊ oīno in ipso nō est mutatio: sed continue post ipm̄: ⁊ ab ipso: sicut nec in indiuisibili qđ est finis est mutatio: sed ante ipsum ⁊ ad ipsum: sic eniꝫ linea se habet ad duo puncta inter que est ipsa linea.

T. c. 46.

C Illud autē principium qđ dicitur eē fm̄ finem mutationis existit in esse: ⁊ hoc etiam est illud qđ est per se: ⁊ primo in hoc qđ mutatuꝫ est: ⁊ hoc ideo: q͞r oportet ꝙ mutatio perficiatur: non autez perficitur nisi in suo fine. Et iaꝫ ante ostensuꝫ est: ꝙ mutationis finis est indiuisibilis: ⁊ aliter non esset finis per se: sed per alterum: qđ esset pars eius vt superius diximus. Illud v̄o primuꝫ qđ omnino primum est illud est a quo est mutatio: ⁊ illud non hꝫ esse cum primū probatum sit ꝙ mutari est deficere: vel sequitur ad deficere: ⁊ illud qđ deficit est principium ex quo est motꝰ ⁊ mutatio. Principium autez mutationis nō est ꝓpter hoc ꝙ mutatio est de numero successiuorum: ⁊ non dico primuꝫ tm̄ id ex quo a principio est motus: vel mutatio fm̄ actum: sed etiam in toto motu id ex quo est motus nō est: neq; manet vbicunq; accipiatur: neq; etiam est tempus aliquod in quo primo ⁊ per se mutatum illud qđ mutatū est: sicut nos infra probabimus: sed est indiuisibile temporis. Et q͞a nos ostendimus: ꝙ principium ex quo est motus: siue sit primo primum: siue secūdo primum: siue tertio primuꝫ: exclusa est questio quorūdam: quare non ostendatur esse mediuꝫ sicut primū: cum medium etiam mutationis non maneat: sicut neq; primuꝫ. Adhuc autem nō sunt audiendi qui dicūt motum habere finem ⁊ principium: sed finem habere indiuisibilem: ⁊ non principium: q͞a hoc falsum esse patet ex predictis. Adhuc autem si q̄s dicat vtrūq; indiuisibilem hic motum: sed tamē a Peripatheticis non fieri mētionez nisi de fine: sicut nec Arist. vt illi dicūt de fine loq̄tur: nisi de fine pꝫ per antedicta: ꝙ falsuꝫ dicunt: ⁊ dictum eoꝝ ex praua itelligentia ipse Arist. oriꝫ: cū sicut hic dictum est dicat Arist. ⁊ sicut hic dictuꝫ est explanāt eū Cōmentatores.

C Cap. 5m. Qđ non est primuꝫ in mutatiōe: neq; in eo quod mutatum est.

Tex. c. 47.

Si autem Ea que dicta sunt vera sūt: dicit: facile ꝓbabimus: ꝙ in mutatione non est aliqđ primum: sicut nec in aliquo continuorum si p̄muꝫ sumatur fm̄ superius habitam diffinitionem: hoc est cui ita attribuitur mutatio: ꝙ non gratia alterius conueniat. Cum enim nō omnis mutatio sit cōtinua non est accipere quanticunq; paruum: ꝙ mutatio est quin sit infinituꝫ diuisibile: ergo ante quācūq; partem est pars prior: ⁊ post quācunq; partem est pars posterior: ⁊ sic nunq̄ erit mutatio alicui attributa ita ꝙ non alteri ꝯueniat. Pri

muꝫ antẽ fuit: q͛ conuenit grati a sui: ⁊ non gratia alterius: ergo in nulla mutatiõe est accipere primũ. Si aũt dicat aduersarius ꝙ in mutatiõe nõ est accipere primũ q͛ est mutatiõis pars: ⁊ mutatio: eo ꝙ quelibet pars mutatiõis mutatio sit. Sit igiẽ primũ.a.d.tota aũt mutatio aliq̃ cuius.a.d. sit pars cui per ꝓmo cõuenit eẽ mutationem. Si ẽ.a.d.sit id mutatiõis cui ꝓmo cõuenit eẽ mutationẽ: aut est diuisibile: aut indiuisibile: ⁊ cõstat per antedicta: ꝙ non est diuisibile: q͛a idiuisibile mutatiõis nõ est in diuisibili tẽporis: sed in indiuisibili potius. Sicut igiẽ mutatio est ex indiuisibilibus: ita tp̃s erit ex indiuisibilib⁹: que sunt ip̃a nũc: ⁊ hoc supra improbatũ est. Sicut igiẽ.a.d. mutatio cõponiẽ ex indiuisibilibus: ita ⁊ tp̃s in quo est mutatio illa: eo ꝙ supra habituꝫ est ꝙ oĩs mutatio est in tẽpore. Amplius si.a.d. est quedã idiuisibilis mutatio: sit tp̃s illud in quo quiescit illud q͛ illa mutatiõe mutaẽ.a.c. Q͛ aũt quiescit in toto aliquo tempore quiescit in q̃libet parte ipsius: g͛ quiescit in parte tẽporis que est.a. Si ergo.a.d. poniẽ esse impartibile: tũc erit in spatio indiuisibili: ⁊ in indiuisibili tẽporis: sed inter finẽ q̃etis ⁊ p̃n͞m mot⁹ nõ est tẽpus: ⁊ iterũ nũc non põt esse mediũ: q͛a nũc nõ est consequens ad nũc: ergo in eodẽ ⁊ grati a eiusdẽ est aliq͛d quiescẽs ⁊ motuꝫ simul q͛ est impossibile: q͛a absqꝫ dubio in.a. ponitur quiescere: ⁊ illud est indiuisibile: ⁊ ẽt in idiuisibili loci ⁊ tẽporis. Cum aũt ꝓcedit mutatio vsqꝫ ad.d. tũc est mutatio ⁊ indiuisibilis: ⁊ cũ sit indiuisibilis est in eodeꝫ tota mutatio a.d. in quo est.a. q͛ est ꝓmuꝫ mutationis: ⁊ sic erit tota in indiuisibili tẽporis: q͛ est.a.c. q͛a si motus est idiuisibilis ⁊ tẽpus erit idiuisibile: cõstat autem ꝙ quiescit in ꝓncipio illi⁹ tẽporis: ⁊ post ꝓncipiuꝫ continue moueẽ: cũ sit indiuisibile ꝓncipium tẽporis est idem cũ toto tẽpore: sed in toto moueẽ: ⁊ in principio quiescit: ergo in eo q͛ est idẽ te indiuisibile tempus quiescit ⁊ moueẽ. ¶ Silr̃ autem sequ͛tur de fine tẽporis: si enim in toto tẽpore mouetur in fine temporis necessario quiescit: ⁊ si tp̃s dicaẽ indiuisibile erit subiecto idẽ tẽpus ⁊ finis temporis. Si igiẽ in fine quiescit: ⁊ in toto moueẽ: sequitur ꝙ in eodẽ indiuisibili tẽpore quiescit ⁊ iam motũ est: q͛ est impossibile: g͛ non põt dici ꝙ.d.a. sit idiuisibilis sicut alia pars mutatiõis. Si aũt sit mutatio diuisibilis ostendemus: ꝙ in ea nil est primũ. Sit eñ tota mutatio cuius illa predicta est pars signata per.c.a.d. ita ꝙ vna pars eius sit.a.c. ⁊ alia.a.d. aut igiẽ mutatio fit in vtraqꝫ ptiũ mutationis: aut in neutra: aut in altera tñ. Si detur: ꝙ in neutra est mutatio: tũc cum totũ non sit nisi ex partib⁹ cõstitutũ: sequ͛tur ꝙ nec in toto mutatio fit: ⁊ hoc est falsuꝫ: q͛a positũ est in toto esse mutationẽ. Si aũt datur: ꝙ in vtraqꝫ sit mutatio: tũc cum mutatio sit ꝯtinua ⁊ successiua: sequ͛tur ꝙ prius est s̃m ꝓmã parteꝫ q̃ s̃m totũ: ergo mutatio nõ est ꝓmo attributa toti: ⁊ silr̃ de partis parte: ⁊ de parte illius partis: q͛a quãlibet est accipere priorẽ. Si aũt in altera tñ sit mutatio: tũc nõ erit verũ ꝙ est posit in toto s̃m diffõneꝫ primo habitã: siue ergo ꝓmũ dicatur indiuisibile: siue diuisibile nõ põt eẽ primũ: ꝙ sit mutatio in alia mutatiõe: ⁊ hoc est q͛ volumus demonstrare.

Tex. t.c. 48. Figura aũt demõstrationis est hec.c.a.d. ¶ Silr̃ aũt demõstrabiẽ: ꝙ etiã.c.a. in eo q͛ mutatũ est inq̃tuꝫ mutatum est nõ est aliq͛d primũ: q͛ sit primũ s̃m ꝓdictã diffõneꝫ. Si aũt dicat aduersarius: ꝙ id q͛ transmutaẽ hꝫ primũ ante ꝙ nihil sit accipere de ipso dicamus ꝙ tũc trãsmutatũ totũ signatur per.d.e. ⁊ diuidiẽ in puncto.z. ita ꝙ prima pars eius que primo est trãsmutata sit.d.z. ⁊ vltima ps eius que trãsmutatur sit.z.e. ⁊ dicamus ꝙ tota magnitudo.d.e. trãsmutaẽ successiue s̃m ptes: ita ꝙ ꝓma pars in ꝓma parte tẽporis: ⁊ secũda pars eius in scd͛a tẽporis trãsmutaẽ: ⁊ sic deinceps de partib⁹ tẽporis: ⁊ partib⁹ trãsmutati: sitqꝫ tẽpus in quo prima eius pars que est.d.z. trãsmutatur.t.i. Superius enim demõstratũ est: omne q͛ mutatur diuisibile eẽ: ⁊ ideo hypothesis est impossibilis: s̃m igiẽ istã positionẽ: tota pars eius q͛ moueẽ q͛ est.d.z. mutaẽ in toto tẽpore.t.i. cũ illud tp̃s habeat partes: opꝫ ꝙ medietas eius que est.d.z. muteẽ in medietate tẽporis.t.i. ⁊ iterꝫ medietas medietatis temporis: ⁊ sic in infinitũ: ergo in eo q͛ mutaẽ nõ est accipere aliã partẽ primam: q͛a ante q̃libet est accipere aliã priorẽ: cui per ꝓus cõuenit mutatum esse: ⁊ gratia cuius cõuenit alteri: que in ipsaꝫ diuidiẽ: ergo in eo q͛ trãsmutaẽ nõ est accipere partẽ

Tex. t.c. 49. primã. Figura aũt est hec.d.z.e.t.i. quã vides hic. ¶ Q͛ q͛dez igiẽ: neqꝫ in eo q͛ mutaẽ: neqꝫ in eo in quo mutatur hoc est in tẽpore: siue ẽt in ipsa mutatiõe: nõ sit accipere primuꝫ: manifestum est ex dictis. Sed tñ id q͛ mutaẽ vt forma: siue vt genus s̃m ꝙ mutatio nõ se habet similr̃. Tria eniꝫ sũt que a mutatiõe denominãtur. s. illud q͛ mutaẽ: ⁊ in quo est mutatio ipsa: ⁊ illud in q͛ est mutatio: ⁊ horꝫ exẽpla sunt: q͛a id q͛ mutaẽ est sicut homo vel astrũ: ⁊ illud in quo est mutatio est tempus: ⁊ illud in q͛ est mutatio est: sicut albũ vel locus: vel aliud tale: ⁊ homo q͛dem ⁊ tẽpus: ⁊ generalr̃ illud q͛ mutatur: ⁊ illud in quo est mutatio: sunt idiuisibilia per se: eo ꝙ quanta sunt per se: sed de albo siue de eo in q͛ est mutatio est alia rõ. Nõ eniꝫ semper per se diuisibile est illud in q͛ fit mutatio: sed illud est diuisibile per se ⁊ per accidẽs: et si large sumaẽ diuisio ad diuisionem per se ⁊ per accñs: tunc omnia tria sunt diuisibilia: eo ꝙ subiectũ cui accidit album aut quale sit per se diuisibile. Quecũqꝫ autẽ diuiduntẽ per se ⁊ non s̃m accidẽs: illis nõ conuenit habere ꝓmũ: sicut in magnitudinibus nullũ est s̃m dictam diffinitionem ꝓmi. ¶ Si eniꝫ dicat aduersarius ꝙ aliq͛d q͛ mutatur habeat ꝓmuꝫ: sicut magnitudo que mutaẽ: sit igitur magnitudo: que mutatur.a.b. ⁊ moueaẽ ex parte.b.i.c. spatium. Spatiũ ergo in quo mutaẽ figuratur per.c.b. lineaꝫ. Queramus ergo vtruꝫ spatiũ.b.c. sit indiuisibile vel diuisibile. Si indiuisibile: tunc opꝫ ꝙ magnitudo spatij sit cõposita ex indiuisibilib⁹: q͛ est falsum: ⁊ supra improbatũ. Si autẽ est diuisibile tunc quelibet pars eius est diuisibilis: ergo cum pars eius diuisibilis diuiditur igiẽ: ⁊ tunc anterior ps eius est que est.c. erit prior ipsa in eo q͛ mutatũ est: ⁊ iterũ per eãdem necessitateꝫ erit alia pars prior ista: ⁊ semper curret sic: eo ꝙ diuisio spatij signati per.b. nullo modo deficit: sicut non deficit diuisio alicuius ꝯtinui: ⁊ ideo prius motuꝫ est.a.b. in id q͛ vocaẽ.c. g͛ nullum primũ est q͛ mutatuꝫ est: ita ꝙ ante ip̃m nihil sit accipere in q͛ ꝓus mutareẽ. Similr̃ autẽ est in mutatiõe que est in genere q̃litatis. Illa eniꝫ mutatio est ad id q͛ est per se continuũ. Manifestum est igiẽ: ꝙ non cõuenit diuisibile esse per se in quo est mutatio nisi in q̃litate: ⁊ in illo genere est indiuisibile: aliq͛d q͛dem per se ⁊ nõ per accidens diuisibile: q͛a motus non est nisi ad formã que distendiẽ s̃m quantitatem in subiecto inuentam. Figuratur autem sic demonstratio: ⁊ mobile quid sit linea.a.b. spatiuꝫ sit linea.b.c. sicut vides hic.a.b. vel aliter.b.c: d.b: b.c.

¶ Cap. 6m. De ꝓprio ⁊ cõmuni tempore motus: ⁊ ꝙ ex hoc probatur ꝙ omne iam infinities mutatum est.

Tex. t.c. 50.

Quoniam autẽ sicut predictum: omne q͛ mutaẽ aliqua mutatiõe mutatur in tempore: dicitur ipsuꝫ dupliciter in tẽpore mutari: aut mutatur in tempore: q͛a tempus est sua mensura ꝓma ⁊ ꝓpria adequata ei: aut mutaẽ in tempore: q͛ non est sua mẽsura ꝓma ⁊ ꝓpria ⁊ ei adequata: sed in parte sua mutatur: vbi gratia. Dicimus enim ꝙ aliq͛s mot⁹ fuit in anno: nõ intelligentes ꝙ durauerit per annũ: sed potius q͛a fuit in die illius anni: ⁊ tũc mensura cõmunis motus est annus: ꝓma autẽ ⁊ propria est dies in qua durauit motus: ⁊ hoc vocamus primũ: cui vt mensure motus attribuiẽ: non gratia alterius: sed potius gratia sui: q͛a adeq̃tur ei s̃m ꝓncipium ⁊ finem: lꝫ eñ motus nõ habeat ꝓmuꝫ tẽpus in quo primo sit: ita ꝙ ante ip̃m nõ sit in alio: tñ habet ꝓmuꝫ tẽpus in quo est totus motus: ⁊ hoc est id q͛ ꝯtrahitur inter duo nunc: quorꝫ vnum est ꝓncipiuꝫ motus: ⁊ alteruꝫ est finis ei⁹.

Aliq͛d dupliciter dr̃ in tẽpore mutari.

Hoc igitur supposito sic dicimus: ꝙ si aliq͛s mot⁹ est in toto aliquo tẽpore sicut in suo ꝓprio ⁊ ꝓmo tẽpore: oportet ꝙ quelibet pars eiusdeꝫ motus sit in aliq̃ parte eiusdẽ temporis: ⁊ mobile q͛ moueẽ motu illo moueẽ in qualibet ꝑte tẽporis illius: ⁊ hoc manifestũ est ex diffinitione ꝓmi quaꝫ diximus. Hoc eñ modo diffiniuimus ꝓmũ supius: neqꝫ opꝫ hic repetere. ¶ Hoc etiã hic manifestabimus deducentes ad impossibile dicẽtem oppositũ. ¶ Si enim aliq͛s dicat: ꝙ aliq͛d mouetur in aliquo tẽpore q͛ est ꝓmũ ⁊ principiuꝫ motus: ⁊ nõ mouetur in qualibet parte illius tẽporis: tũc ponamus ꝙ tempus totũ q͛ est ꝓncipiuꝫ motus signeẽ per.x.r. ⁊ q͛a omne tempus est diuisibile vt superius ostẽdimus: licebit nobis illud tẽpus diuidere in duas partes: ⁊ signũ diuisionis sit.k. ita ꝙ ꝓma pars eius sit.x.k. ⁊ altera sit.k.r. sicut hic vides

Tex. t. c. 51.

hic vides.x.k.r. Queramus igit verum illud qd mouet in toto tẽpore.x.r. moueat in parte tẽporis que est.x.k.⁊ vltra similr mouet in secũda parte que est.k.r. Si eni dicatur: ꝙ in neutra barũ mouetur: tũc opꝫ ꝙ qescat in toto tempore: qa non est motus in toto tempore: nisi per hoc ꝙ est in partibus eius: vnde impossibile est moueri ipꝫ in toto: ⁊ tamẽ in nulla parte illius totius. Si autẽ diceret: ꝙ moueret solum in altera parte: tũc motus totus in altera parte expler: ⁊ sic illa pars fuit suũ pmuꝫ ⁊ pprium tẽpus: ⁊ non totum: ⁊ hoc est cõtra hypothesiꝫ: que dicebat ꝙ totũ tẽpus erat suum tẽpus propriuꝫ ⁊ primũ: ⁊ non cõmune. Cuꝫ ergo totum tẽpus.x.r. sit pprium eius opꝫ ꝙ moueat sm vtrãqꝫ parteꝫ ipsius: ergo necesse est ꝙ id qd mouetur motuꝫ sit in qualibet parte temporis dicti: ⁊ hoc est qd volumus ostendere.

Tex. cõ. 52. ¶ Hoc autẽ ostenso facile declarabitur: ꝙ omne qd mouetur sm vnã partem motus ⁊ tẽporis motum est prius. Accipiamus igit tempus dimidiũ qd supra diximus: hoc est.x.k.⁊ dicam⁹: ꝙ magnitudo alia sit illa que signat per.k.l. mouet in aliquo spatio in illo tempore: sicut hic vides.x.k.k.l. Melius autẽ intelligit demonstratio si accipiam⁹ in eo qd est actu separatũ: ꝙ si acciperemus in parte alia potẽtia existente separata. Dicamus ergo: ꝙ si magnitudo que est.k.l. cũ tempore qd est.x.k. pertrãsit spatiũ aliqd: cum alia magnitudo que est eque velox cũ.k.l. transit medietatẽ spatij illius in dimidio dicti tẽporis: dũmodo simul incipiant moueri iste magnitudines: que mouent per spatiũ: sed cum illa magnitudo mouet per dimidiũ spatij: tũc etiã magnitudo.k.l. mouebit per dimidiũ eiusdeꝫ: ergo mota fuit cũ mouebatur in secũda parte spatij: ⁊ sic id qd mouet ante motũ fuit per spatium qd iam transiuit eque velox sibi in dimidio temporis. Si aũt diceret ꝙ non est eque velox: qd cum ipso mouet in eodem spatio: ⁊ in dimidio temporis fui: ⁊ in ipso incepit moueri: ⁊ non seqtur ꝙ cũ.k.l. transiuit spatiuꝫ qd in dimidio illius temporis minus velox aliqd transiuit de spatio: ⁊ illud idem necesse est iam trãsiuisse id qd vocet k.l. ergo in illo spatio iam motũ est: ergo qd mouet iam ante motũ est.

Tex. c. 53. ¶ Amplius aũt si in toto tẽpore qd vocamus.x.k. diximus aliud esse motũ: aut etiam vniuꝰr in quocũqꝫ tẽpore si nos accipiamus vltimũ nũc temporis in quo est motus ille: eo ꝙ nũc est terminus tẽporis mensurantis motũ: ⁊ nũc aliqd est principiũ eiusdem temporis: ⁊ tempus est intermedium illoꝝ nũc: tũc inquam si nos diuidamus tẽpus sic acceptũ per nunc in medio nũc diuidente tẽpus: tempus erit motũ sm partem aliquã motus: ergo in tempore qd fuit ante hoc nũc: iã motum fuit. Medietatis autẽ tẽporis illius iteꝝ possibilis est diuisio: ergo in medietate medietatis motũ iã fuit ante: ⁊ vniuꝰr sic diuidendo temporis quantitatem in qualibet parte tẽporis iã motum fuit que fuit aũrius accepta. Semper enim in omni diuisiõe temporis erit aliqua pars tẽporis accepta inter duo nunc: quoꝝ vnum est principiũ: ⁊ alteꝝ finis tẽporis accepta per diuisioneꝫ. Cum igitur omne tempus diuisibile sit in infinitũ: ⁊ qdlibet acceptum tempus sit inter duo nunc: oportet ꝙ omne qd mouet si per diuisionem temporis accipiatur diuisio motus ei⁹ infinities iã mutatum sit ante.

Tex. c. 54. ¶ Amplius si dicamus: ꝙ id qd mutat continue mutatur vt pbatum est supra: ⁊ scimus per antedictã iam: ꝙ mutatio eius qd mutat nõ corrũpitur: sicut Zeno dicit: nec pausatio interponit cõtinue mutationi: sicut dixerunt qdam eorum: necesse est: ꝙ in quolibet nũc in quo accipit tẽporis diuisio: aut mutet: aut sit mutatũ. Constat autẽ per antedicta: ꝙ nõ mutatur in nunc: ergo in quolibet nunc diuidente tempus mutatũ est: ergo continue ante hoc mutabat: sed nunc diuidentia infinita sunt in quolibet tẽpore: ergo in quolibet tẽpore ⁊ in qualibet parte temporis quãdo aliqd accipitur vt nunc mutatũ. Infinities autẽ hoc mutatũ erit ⁊ mutabatur: ⁊ hoc est qd volumus demõstrare. Sunt autẽ qdam aduersarij veritatis: qui forte ex hoc conuincere volũt nos sentire: ꝙ motus nũqꝫ deficit: quia si ante qdlibet mutari iam mutatũ est: non est venire ad primuꝫ initiũ motus. Sed qd non habet initiũ est eternum et nunqꝫ deficit: ergo vt dicunt motus est eternus ⁊ nunqꝫ deficit. Sed isti non considerant ꝙ nostra demonstratio que inducta est in quolibet motu: tenet etiã si nõ sit nisi vnius hore motus: ⁊ tenet tñ quando vnus motus accipit per diuisionem sui ⁊ tẽporis in quo. Tũc enim non cõuenit accipere primum: sicut nec in aliquo continuo: sicut in tertio pbatuꝫ est. Non enim continuũ componitur ex indiuisibilibus: sed ex diuisibilibus semper quoꝝ nullum est primũ actu: cũ contingat ante qdlibet aliud accipere per diuisionem: cui pmo conuenit motus. Si autem eternus esset motus oporteret ꝙ ipse duratione esset infinitus: ideo non habendo vltima que sunt initium ⁊ finis eius: ⁊ sic hic nos non procedimus: sed potius probamus ipsum infinitum esse potentia per diuisionem: vt diximus.

¶ Cap. 7ᵐ. Q ante omne mutari est mutatum esse in infinitum: ⁊ similiter est in fieri ⁊ corrumpi.

Tex. c. 55. Non solum autẽ qd mutatur necesse est prius mutatum esse in nũc in quo diuiditur tempus: sicut probat in capitulo pcedẽte: sed etiaꝫ econuerso: omne qd mutatũ est necessario ante mutabat: qa cũ mutatũ eẽ finis sit mutationis: ⁊ finis non possit eẽ nisi illud sit qd finitur ad ipm: non põt intelligi ꝙ aliqd sit mutatũ nisi prius mutaret. Hoc autem etiã demõstratione ostẽdit. Omne eni qd mutatum est siue perfecte siue iperfecte iã venit ⁊ peruenit ex quodam ex quo est motus: in qddam in qd est motus. Dico autẽ perfecte mutatũ: cuius tã mutatio completa est tota. Imperfecte autẽ mutatũ: cuius mutatio nõ est completa nisi sm qd. In toto eni tẽpore in quo mutatio manet per diuisionem possumus accipere partẽ tẽporis ⁊ mutatiõis: ⁊ illa pars iter duo indiuisibilia que sunt termini eius: ⁊ in quolibet indiuisibili qd est terminus vt finitũ est mutatum est eẽ. Et in continua qd terminatur ad illum finẽ fuit in mutari: ⁊ hec est necessitas: ꝙ ante qdlibet mutatum esse infinities est mutari. Si enim aliqd mutatur ex.a. in.b. siue.b. sit res perfecte mutationis: siue iperfecte: qui terminus est per diuisionẽ mutationis acceptus: tunc eni in eodẽ nũc in quo est.a. qd est principiũ motus non est mutatũ: qa hoc est indiuisibile post qd continue erit motus: vnde si in.a. mutatũ est: cũ nõ sit mutatum nisi in termino motus: hoc est in fine: ⁊ finis est.b. oporteret ꝙ simul eẽt in.a.⁊.b. hoc autẽ est impossibile: qa iã ostẽsum est supra: ꝙ id qd mutatum est quando mutatuꝫ est nõ est in hoc ex quo mutatum est: sed potius ab illo deficit ⁊ distat. Sed deficit in eo ad qd mutatuꝫ est: qa id acquirit per motum: ex quo igitur in illo nõ est: opꝫ ꝙ sit in altero termino indiuisibili qui est.b. Constat autẽ ꝙ inter duo indiuisibilia tẽporis est tẽpus: eo ꝙ iã probauimus: ꝙ ipsa nũc non sunt cõiuncta vel habita in tẽpore: ergo in toto illo tpe mutabatur ante suũ mutatũ eẽ in fine tẽporis qui est nũc terminans tps illud.

T. c. cõ. 56. ¶ Cum igitur in toto tẽpore mutabat: ⁊ tempus omne est diuisibile: si diuidã illud tẽpus per mediũ: pars accepta per diuisionẽ est inter duo nunc: ⁊ eadeꝫ necessitate qua prius in nũc finali illius tẽporis est illud qd mutatur in mutatũ esse: ⁊ in tẽpore qd terminat ad ipm. Hoc autẽ continue mutabatur: ⁊ eadem rõ est de istius partis medio: et sic in infinitũ: ergo ante qdlibet mutatũ esse mutabatur infinities prius: ⁊ hoc est qd volumus declarare. Linea autem vna huic demõstrationi sufficit que est.a.b. que signũ habeat diuisionũ sic.

T. c. cõ. 57. ¶ Amplius ⁊ in magnitudine spatij manifestius est qd dixi ppter id ꝙ omnis magnitudo spatij in qua aliquid mutat est ꝯtinua: ⁊ ideo diuisibilis: ⁊ iõ quelibet pars accepta per diuisionẽ est terminata in duo idiuisibilia. Sit enim magnitudo spatij linea.c.d. sicut hic vides: ⁊ sit aliqd mutatum ex.c. in.d. tunc eni motus ipsius fit in spatio qd signatur per.c.d. Quero ergo vtrum.c.d. sint idiuisibilia: aut diuisibilia. Si sunt idiuisibilia: tunc impartibile erit impartibili ꝯiunctũ: ⁊ hoc supra iprobauimus. Si autem.d.c. spatiũ est diuisibile: tunc id qd est iter duos terminos.d.⁊.c. est magnitudo: que est diuisibilis in infinitũ: ⁊ cũ in indiuisibili quolibet ipossibile sit esse motũ: sed potius mutatũ esse in indiuisibili finali: opꝫ necessario: ꝙ ante qdlibet mutatuꝫ eẽ qd est in indiuisibili illius spatij per diuisionẽ accepti sit mutatio in spatio: qd ad illud idiuisibile finit.

T. c. cõ. 58. ¶ Necesse est ergo omne qd mutatũ est prius mutari: ⁊ hoc est qd volumus declarare: ⁊ lꝫ hoc magis appareat in trãsmutatione locali: tamen illud est veꝝ in omni trãsmutatione: qa eadẽ demõstratio est etiam in his que per se nõ continua sunt: sicut in

mutatione que est inter cõtraria: et mutatione que est inter cõtradictoria: siue de affirmatiua ad negatiuã: vel ecõuerso: sed tñ est differẽtia: q in illis nõ possumus accipere spatium vel locum in quo est mutatio pro causa et medio demõstrationis: nec etiam possumus accipere illud in qõ est mutatio: qa illud non est diuisibile nisi per accidens. Sed nos accipiemus tẽpus in quo est mutatio talis: et eadẽ dicemus demõstrando que prius diximus de mutatione locali: ergo omne mutatũ generalr necesse est prius fuisse in mutari: et ecõuerso. Omne qõ mutaſ necesse est prius fuisse mutatũ: cuius cã est: qa in ipso mutari est mutatũ esse: quãdo per diuisionẽ accipiſ diuisibile terminãs partes acceptas per diuisionem: et in ipso mutatũ esse claudiſ mutari: quãdo per diuisionem accipiunſ partes continue terminate ad indiuisibilia: et in neutro istoꝝ cõprehendi potest aliqd primum cui mutatio non gratia alterius prioris attribuaſ. ¶ Causa autem huius est: qa impartibile nõ est coniunctum impartibili: sed potius omne cõtinuum cõponitur ex indiuisibilibus in infinitũ: et ideo currit diuisio in infinitũ: sicut in lineis que diuidũtur in infinitũ: ex diuisionibus earũ surgit aggregatio infinita numeri partiũ lineaꝝ: sicut in tertio libro huius scientie declaratum est. ¶ Ex his etiã manifestũ est: q etiã qõ factum est per generationem fm q generatio est motus cõtinuus et cõpositus: et non prout est simpliciter finis alterationis fiebat ante: et qõ fiebat ante factum est. Sed tamẽ in hoc est differentia: qa si consideremus formas generatoꝝ: generatio est triplex. ¶ Est eni generatio simplicis: et generatio cõplexionis: et generatio organici corporis. In generatione quidem simplicis verum est simplr: q id qõ factum est sub eadem forma fiebat prius: et id qõ fit sub eadem forma factũ est prius: eo mõ quo dictum est. s. vel complete: vel incõplete: et non est ibi venire ad primum per diuisionẽ. In generatione autem complexionis similr est: sed non sub eadẽ forma: sed potius qõ complete factum est in forma complexionis. Sed id qõ ante accipitur est ad formã illam: et non sub forma: sed tamẽ nec ibi est accipere primũ per diuisionem. In generatione autẽ compositi organici est accipere organũ primum: sicut cor in aialibus: sed tamẽ in generatione eiusdem organici ex sanguine nõ est accipere primũ q cõtinue alteratur sanguis donec fit caro: et hec est alteratio diuisibilis in infinitũ: sicut et alia mutatio: et ideo nõ est accipere primũ per diuisionẽ: et ideo in taliũ generatione nõ semp factum est qõ fit: sed aliquãdo est in alia forma que est forma partis eius: sicut cũ facta est domus: est ante illud factum esse fieri: nõ domus: sed fundamenti vel alteri⁹ partis. Similiter autem est in eo qõ corrumpitur. Hoc enim per rationem continui inest qõ fit per generationẽ: et in eo qõ corrumpitur in infinitũ fm diuisionẽ: et nunq̃ est fieri nisi aliqd factum sit prius: neq corrũpitur nisi aliquid corruptum sit prius: neq ecõuerso factum esse: vel corruptum esse: nisi aliquid fiat et corrumpatur prius. Semper enim in ipso corrũpi est corruptum eẽ prius: et in ipso corruptum esse prius est corrũpi prius in potentia fm diuisionẽ cõtinue mutatiõis: eo q in quolibet per diuisionẽ accepto sunt duo. s. continuũ: ratiõe cuius est mutari: et terminus continui rõne cuius inest ei mutatũ esse: sicut paulo ante pbatum est. Manifestũ est igitur qõ factum est necesse est fieri prius: et qõ fit necesse est prius factũ esse. ¶ Ois enim magnitudo et omne tempus diuisibilia sunt semper: et ideo in quocũq tempore vel magnitudine fit: nõ est in ipso sicut in primo.

¶ Cap. 8m. Q finitum non mouetur vel quiescit in tempore infinito.

Habitis Autẽ his quibus probatum est motum et mutationẽ diuidi in infinitũ: et sic oẽm mutationem infinitam esse fm diuisionẽ. Considerabimus nunc: vtrũ aliqua mutatio possit eẽ infinita in vltimis: quoniã supra determinauimus q infinitum diciſ dupliciter: potentia. s. et actu. Potentia sicut in diuisione cõtinui. Actu autẽ fm vltima: sicut si aliqd in vna vel in ambabus extremitatibus extẽderetſ in infinitũ: de hoc in tertio libro huius sciẽtie iã ostendimus: q tale infinitũ non potest esse. Sed hic deducendo ad impossibile faciemus cõparationes infiniti talis: si esse concedatur aliquid infinitũ.

¶ Diximus igitur q iam in premissis habitũ est q omne qõ mouetur in tẽpore mouetur: et in minori quidem tempore mouetur magnitudo minor: in maiori autem maior: sed finitam magnitudinẽ fm vltima impossibile est moueri in tẽpore infinito: vel fm tẽpus infinitũ: nisi illa magnitudo eadem semper itereſ fm situm in motu vno: sicut celi circulatio: vel nisi sit aliqua pars illius qõ mouetur: sicut si diceremus partes aliquas: vel aliq̃ moueri in toto: sed de tali motu cũ sit per accidens non loquimur mõ: sicut et diximus in principio quinti huius scientie. Oportet ergo q in toto tẽpore primo et pprio mot⁹ alicuius magnitudinis expleaſ totus motus et tota magnitudo. Hoc autem sic demõstratur. Si enim motus finite magnitudinis est in tẽpore infinito: aut est eque velox: aut non eque velox in toto motu. Si autem sit eque velox: tũc facile manifestũ est: q mot⁹ eius sit in tẽpore infinito: tunc enim sumemus aliquam partẽ magnitudinis: que est aliquota: et mediam vel tertiã vel decimã: hanc enim impossibile est accipere per diuisionẽ: et dicemus q sicut se hʒ totũ tempus infinitũ ad totam magnitudinem motã: ita se habet ad partẽ: qm si tota mouetur in toto tempore: et medietas eius moueſ in dimidio tẽporis: et tertia in tertia: et decima in decima: ergo equales sunt partes tẽporis partib⁹ magnitudinis mote. Sʒ partes magnitudinis mote sunt finite numero et extensione: ergo et partes temporis sunt finite numero et extẽsione fm vltima. Tot enim sunt partes magnitudinis mote: quot sunt partes temporis qõ multiplicat partes fm oẽm multiplicationem partiũ. Velox enim est qõ diuidit tẽpus: sicut supra dictum est: et q̃tiẽs velox diuidit totiens tẽpus ponit distinctionem in partib⁹ magnitudinis mote: et ille erunt eq̃les: cum suppositũ sit id qõ mouetur esse eque velox in toto motu: ergo finite erunt vt diximus partes tẽporis et numero et extensione fm vltia: sed ex finitis fm vltima et numeꝝ: non cõponiſ infinitum: ẽ tps totius magnitudinis mote non est infinitũ: neq fm numeꝝ: neq fm vltima: et hoc est cõtra hypothesim: qa positũ fuit q eẽt infinitum. ¶ Si autẽ nõ sit eque velox in toto motu nil differt quantũ ad deductionẽ ad inconueniens idẽ. Ponamus eni spatium finitũ signari per lineam. a. b. et dicamus q id qõ motum est in tẽpore infinito: q significetur per. c. d. et ex his que in tertio libro huius scie determinata sunt in distinctione motus: resumamus q in moueri omni motu illius nature in qua est motus: sicut est in genere pdicati vel specie alterũ altero sit prius fm motũ qõ vocaſ alterũ altero prius motũ esse: cũ nos ostenderimus ibi q motus est generatio vel pductio forme post formam quodam modo: vel vbi post vbi quodãmodo. Hoc enĩ manifestum est ex tẽpore: qa fm pcessum tẽporis ex priori in posterius pcedit etiã motus ex parte priori in posteriorẽ. Semper enĩ fm tẽpus plus etiã motum esse motũ: et plus siue eque velociter mutet se aliqd: siue nõ eque velociter: et siue motus diminuaſ: siue plongetur: et extẽdatur: siue etiã maneat non extẽsus vel diminutus: et fm verũ est fm subiectũ mot⁹: qõ est res predicati in quã et ad quam est motus generaliter in omni motu: lʒ non semper veꝝ sit subiectum motus qõ est in dimidiũ substãtie qõ moueſ. Illud eni aliquãdo sit plus et plus: et aliquãdo totũ est simul in motu non plus et plus fʒ partes. In mutatiõe enim generatiõis et alicuius alterationis sit ipm plus et plus: sicut supra dctũ ẽ: q id qõ factũ est iam tñ fiebat: et qõ fit iam ante factũ est fm partẽ et partẽ: et in alteratione aliqua similr est: sicut cũ calescit lignũ. Illud enim calescit fm partẽ et partẽ: sed in motu fʒ locũ: et in motu augmẽti simul moueſ id qõ moueſ fm totum: et non fm partẽ et partem: sed qõ dictum est generalr est veꝝ fm q id qõ moueſ dẽ id qõ subijcitur motui: vt genus predicati: siue natura in qua est mutatio. His igiſ sic habitis accipiamus partẽ spatij toti⁹: qõ est. a. b. ptẽ aliq̃ que sit aliq̃ta: sicut dimidiã: vel tertiam: et sic deinceps: et illa pars ei⁹ sit signata per. a. e. hãc eni partẽ id qõ inequaliter velociter mouetur trãsibit in aliquota parte totius tẽporis infiniti: eo q non potest dici: q partẽ illã transeat in toto tẽpore: qa positum est: q totã magnitudinem transeat in infinito tẽpore: vnde si partẽ transiret in tempore infinito: eẽt pars equalis toti qõ est impossibile. Parte igiſ illa accepta accipiemus de eodẽ spatio partẽ illi equalẽ cõiunctã cũ priori p. a. e. eo

q linea

Tex. t. c. 59.

Triplex ẽ generatio. 3 sic hʒ Auroes i pñti loco.

5° ph. t. c. 40.

Tex. t. c. 60.

5° phy. t. c. 6.

Tex. t. cõ. 61.

3° phy t. c. 4. et infra.

ꝙ linea illa tota diuidit̃ in locis tot quot volumus ſm puncta.c.⁊.e.⁊ alia quotcũq; voluerimus.¶ Hãc autẽ partẽ eadẽ necessitate qn prius transit:⁊ in q̃dã parte tẽporis infiniti:qa aut trãsit eam in toto tẽpore:aut in parte:⁊ constat ꝙ non in toto:qa totũ spatiũ transit in toto:⁊ si trãsiret etiã partẽ in toto tempore eẽt pars equalis toti:qđ esse non põt: si accipiamus semper partẽ spatij post partẽ:⁊ accipiamus partes equales spatij:qa tũc aliquãdo stabit diuisio spatij: ⁊ quelibet pars expleta erit per motuz in parte tẽporis finita:lz partes temporis sint equales ⁊ in lõgitudine: ꝓpter id qđ mouet̃ positũ est esse inequaliter velox.Quia igit̃ nulla ps accepta in eo ꝙ est finitũ actu remetit̃ ipm totuz:neq; cum equali finita:neq; cũ inequali finita sumpta:eo ꝙ impossibile est infinitũ esse ⁊ cõponi ex finitis ſm numerũ ⁊ ſm vltima:siue sint equalia:siue inequalia erit tẽpus finitũ qđ constituit̃ ex actu ⁊ ſm numeꝝ finitis partibꝰ:eo ꝙ illud tẽpus mensurat̃ a quodã vno qđ est pars spatij:per finitã ẽt multitudinẽ partium tẽporis:que etiã finita est ſm magnitudinem in vltimis:siue illa finita sint equalia:siue inequalia:qz dictuz est:ꝙ illud spatiũ qđ mẽsuratur per ptes tẽporis ſm inequalia tẽpora mẽsurat motuz pp id qđ motũ inequaliter positũ est moueri. Spatiuz eni finitũ est ⁊ mẽsuratũ tãtis finitis:⁊ tot quot sunt ptes aliquote totius spatij:que signet̃ per.a.b.totũ ergo ipm.a.b.totuz mouetur in tpe finito.Dictuz autẽ erat ꝙ moueret̃ in tpe infinito.¶ Silr autẽ est in quiete.Cũ enim quies sit priuatio motꝰ:habebunt eẽ circa idẽ:⁊ sic motꝰ finitus ſm vltima nõ põt esse in tẽpore infinito:ita nec qes finita põt esse in tẽpore infinito pp eãdez causam.Ex ista autẽ declaratiõe seqtur vlterius:ꝙ in mutationibus generatiõis ⁊ corruptionis nõ est possibile vnũ ⁊ idez semper generari ⁊ corrũpi:eo ꝙ finitum ⁊ diuisuz est ſm tẽpus vtriusq; cum ipse mutatiões sint infinite:si tempus earum esset infinitum:cum ipse mutationes sint finite:vnuz ⁊ idem esset tempus mutationis vtriusq; in eodez:⁊ sic necessario essent finite simul generatio ⁊ corruptio in eodem: qa illa sunt simul que sunt in vno tempore.Linee autem demõstrationis sint sicut vides hic.

¶ Cap̃.9m.Qꝫ nec infinitum pertransit:nec ecõuerso:nec infinitum tempore finito.

Tex.t.c.62.

Eadem ratio est ad ꝓbandum ꝙ infinituz nõ potest moueri in tẽpore infinito:neq; etiã qescere:siue regulariter moueat̃ siue irregulariter. Si eni detur infinituz posse moueri in tẽpore finito:nos accipiemus aliquã partez tpis:que numerat ⁊ metitur totũ tẽpus:⁊ dicimus ꝙ in parte illa trãsibit aliquã partẽ magnitudĩs infinitũ qđ mouetur:qa infinitũ non põt moueri si mouet̃ nisi magnitudine infiniti spatij:⁊ in pte illa tpis non transibit totuz spatiũ:eo ꝙ positum est ꝙ in toto tpe transibit totã magnitudinẽ spatij:⁊ totuz ⁊ ps non sunt equalia.In alia autez parte tpis que est equalis prius dicte parti:iteꝝ trãsibit aliã partez spatij:⁊ in tertia parte tpis similiter:⁊ sic de singulis partibus tpis:siue ille partes spatij q̃s trãsit sint equales:siue ineq̃les:ꝙ hoc non affert aliquaz diſiam q̃tuz ad id qđ intendimus nũc.Si enĩ regularis est motus:tũc sunt partes eq̃les.Si autẽ irregularis est motꝰ: tunc partes spatij ptransite sunt inequales:⁊ vtroq; modo sunt finite:eo ꝙ sunt ſm numeꝝ partiũ tpis:⁊ in lõgitudine sunt etiã finite.Manifestũ est eniz:ꝙ tp̃s sic diuisum p partes que sunt aliquote ⁊ eq̃les non vadit sua diuisio in infinitum:nec ptes spatij sunt ifinite:ergo nec totũ spatiũ erit infinitum:ergo infinitũ non conuenit transire in tpe finito:⁊ nihil differt ad p̃sens:siue magnitudo ponat̃ in vtraq; parte infinita:siue in altera solũ ponat̃ infinita:dũmõ ponat̃ tempus motus eius finitũ:qa per eãdẽ rõnem:que nũc dicta est ꝓbabitur etiã magnitudo eẽ finita.¶ Demõstratis autem

Tex.t.c.63.

his:manifestuz est per dicta ꝙ neq; possibile est ꝙ finita magnitudo in tẽpore finito transeat spatiũ infinituz:pp eandez causam.Cõstat enim ex p̃babitis ꝙ infinitũ qđ moueri supponitur in aliquota parte tpis finiti trãsibit aliqd de spatio infinito:siue sit regulariter motum:siue irregulariter:⁊ in alia parte tpis transibit silr aliqd:⁊ partibus oĩbus transit oẽs partes spatij infiniti:qa in toto tempore positũ est:ꝙ transeat totum:sed qđ ex finitis numero ⁊ vltimo cõponit̃ est finitum:ergo qđ cõponitur ex partibꝰ illis quas trãsit in partibus temporis finiti finitũ erit:sed totũ spatium cõponitur ex taliter finitis:ergo totũ est finitum:⁊ hoc est contra hypothesim:qn dictuz est ꝙ esset infinitũ.¶ Qm̃ autẽ sicut iaz habituz est finituz mobile non potest ptransire infinitũ spatiuz in finito tpe: manifestuz est ẽt per simile:qa infinitum nõ potest transire finitũ infinito tpe. Si enim daret̃:ꝙ infinitum potest trãsire finituz infinito tpe:tunc oporteret ẽt econuerso concedere:ꝙ finituz trãsiret infinitũ:qa tunc supius est iprobatum ꝙ nõ est differentia quocunq; mõ fiat cõparatio finiti ad infinituz.In omni eni tali cõparatione seqtur ꝙ infinituz trãseat finitũ:⁊ hoc est ideo:qn minus semp mensurat ⁊ numerat maius:⁊ ideo quantitas spatij mensurabit ⁊ numerabit q̃titatẽ eius qđ mouet̃:qa finituz est minus infinito. Si eni dicatur:ꝙ infinitum qđ ponit̃ moueri sup finitum sit.a.opꝫ necessario ꝙ aliqđ equale spatij partibꝰ super qđ mouet̃ qđ est pars infiniti sit finituz.Dicamus igitur:ꝙ spatium sup qđ mouet̃ sit.c.⁊ pars quã p̃mo accipit de spatio sit.e.tunc enim equale illi parti de infinito qđ mouet̃ vt a.b.est finituz:⁊ cũ totũ infinitũ trãseat totuz spatiũ: accipiamus silr alias partes spatij:⁊ numerando partes ifiniti qđ mouetur:⁊ ꝓbando ꝙ similr seqtur finitum spatium motũ esse per infinitum:⁊ ecõuerso infinitũ per finituz:qa semper infiniti ptes numerant̃ partibus eius qđ finituz est:⁊ sic sequit̃ infinituz esse finituz:qa forte ẽt nõ est possibile mutare se infinituz sup finituz:nisi ꝙ finitum in trãsitu illo explet et numerat ptes infiniti trãseundo sup ipm:qa infinitum non hꝫ spatiuz sup qđ moueat̃:nisi hoc modo:ꝙ finitum trãseat per ipm:aut feratur sup ipm:aut metiat̃ ipm numerãdo partes eius:⁊ ideo lz pp comparationis diuersitatem dicat̃ infinituz transire sup finituz:cum ſm rẽ nõ aliter potest transire finitũ nisi per motũ finiti sup ipm infinitũ.¶ Cũ ergo demonstratuz sit ipossibile esse:ꝙ infinituz in tpe finito trãseat finitum:erit etiaz hoc demõstratum:ꝙ ipossibile est ꝙ infinituz in tpe finito transeat finitũ.Linee autẽ demõstratiõis huiꝰ sic ponẽde sunt:ꝙ infiniti linea nõ signet̃ nisi vno termino: qa infinitũ alteꝝ terminuz nõ hꝫ:sed ps cõmensurata spatij parte in vtroq; termio istis terminalibus p̃signatur: qa illa finita est.Spatiũ autẽ lz sit finitũ:tñ qn supponitur esse spatiũ infiniti in altero termino nõ signat̃ littera:sz ps eius tñ ⁊ hoc est sicut vides hic.¶ At vo neq; ifinitum possibile est

T.t.cõ.64.

T.t.cõ.65.

etiã transire per infinitũ spatiũ in tẽpore finito.Si eni trãsiret infinitũ:tunc oporteret ꝙ ẽt trãsiret finitũ:qa in infinito sunt finite ptes quas opꝫ ipm primo transire:⁊ sic in infinituz transiret finitũ:⁊ hoc est iprobatũ.Amplius autẽ hoc aliter ꝓbatur:qa si nos accipiamus ptes tẽporis:finituz q̃libet partiũ tẽporis transibit aliqd finituz id qđ est ifinitũ: ergo infinitũ iteꝝ transiret finitum:qđ est ipossibile:vt patet ex habitis supra.¶ Quoniã autẽ ꝓbatum est iã:ꝙ nec infinitum põt transire finituz:nec ẽt ecõuerso finitum põt trãsire ifinitum:nec infinitum põt moueri in tpe finito. Manifestum est per cõsequens:ꝙ neq; motꝰ infinitus vnus ⁊ idẽ non circularis põt esse in tempore finito. Non enim est differentia in hoc ꝙ motus vel magnitudo ponat̃ ifinita.Qđcunq; enim hoꝝ ponatur infinitum:seqtur ⁊ alteꝝ eẽ infinitum:quia supra ostẽdimus ꝙ motus vnã hꝫ diuisionez ſm magnitudinem in qua est motus:⁊ alterã ſm tempus.Oĩs enim loci mutatio est in loco:⁊ si loci mutatio est infinita:sequitur ⁊ locum infinitum esse:⁊ econuerso.

Tex.t.c.66.

¶ Cap̃.10m.De statione ꝙ non est in ea aliquid p̃mum.

Tex.t.c.67.

Quoniam autẽ omne qđ mouetur aut quiescit:nõ quiescit nisi qđ aptuz natũ est moueri:⁊ qñ aptum natũ est moueri:⁊ quo aptum natũ est moueri:sic vt aptũ natum est moueri: sicut in quinto libro huius scie declarauimus.Necesse etiam est omne qđ stat cũ stat moueri.Stare autẽ hic vocamus itionẽ ad quietẽ.Cum eni post motuz res sit in quiete:est ante quietem vltima pars motus:quando res incipit stare:quaz vocamus hic stationem:⁊ hec quidem statio in naturali motu est velocior motu ipso.In violento autez est tardior q̃ ipse motus:sed in voluntario:aliquando autem est eque velox:aliquando autem tardior:aliquando autem velocior.Dico ergo ꝙ cum stare incipit adhuc mouet̃: qa

si non mouetur omnino tunc qesceret: sed non conuenit qe/scere id qd incipit ire ad quietem: q sic a quibusdam grecis dicitur quiescens: eo q incipit iam ire ad quietem: ergo cū stat q adhuc mouetur. ¶ Hoc autem demonstratum manifestum est ex phabitis: q omne stare est in tēpore: qa supra ostensum est: q id qd mouetur mouetur in tempore: et hoc modo pbat q id qd stat adhuc mouet: ergo necesse est stationē fieri in tēpore. ¶ Amplius si velocius et tardius diximus esse in tēpore: cōuenit autē velocius et tardius stare vt diximus: necessario sequitur omne stare esse in tēpore. ¶ Sicut autē dicimus de motu. s. q necessariū est motū eē in qlibet parte tpis illius: qd est suū tēpus pmū et pprīū: et nō excellens ipm: ita necessariū est: q quādo statio est in aliq tpe suo adequato sibi: qd est suum tps pmū et pprīū et non cōe: et excellens ipm: q statio illa fiat in qualibet parte illius temporis. Si eni diuidat tps qd est pmū et pprīū in duas vel plures partes: tūc opz q aut statio fiat in qualibet parte tēporis: aut in nulla: aut in aliqua fiat statio: et in aliqua non. Si autē fiat in qualibet parte tpis: tunc habet ppositū: qa tūc sicut diximus statio que est in aliquo tēpore pmo in qualibet parte illius tēporis fit. Si eni dicat: q in illa parte fiat statio: tunc etiā nō fit in toto tpe sicut in pmo et pprio: qa nō conuenit toti nisi rōne partium: et hoc est cōtra hypothesim que supponit q fiat statio in toto illo tpe: sicut in pmo et proprio subto. Si autē in altera pte fit: et in altera nō: tūc tēpus alia parte excellit stationē: sed tunc excellens nō est pmū: sed cōmune: vt pz ex ante dictis: ergo statio nō fit in toto tēpore illo: sicut in pmo qd est cōtra hypothesiz. Opz ergo q statio fit fm vtrāqz partē tpis: sicut etiā dcm̄ est prius in eo qd mouetur: cuius motus est in aliquo sicut pmo et proprio. Et hoc autē vlterius pz: q sicut in eo qd mouet et motu nō est dare primū cui gratia sui et non partis motus attribuit: eo q motus diuisibilis est in infinitū: et ante qualibet datā partē iaz fuit alia: sic etiā in eo qd statur et sistit nō hz pmū sue stationis pp eius diuisionē in infinitū. ¶ Et hoc est ideo: qa nec in ipso moueri: nec in ipso stare est aliqd prius: cui ita attribuatur motus vel statio: q nō cōueniant alteri parti prius. Si autē detur oppositū repetemus eādem demōstrationez quā posuimus superius de motu: et deducemus ad ipossibile. Detur enim: q pmū cui cōuenit statio sit. a. b. hoc autez nō pōt esse impartibile: qm esse motus nō saluat in impartibili: eo q nullū cōtinuum cōponit ex indiuisibilibus: sed semper qualibet parte data est accipere partē priorē in qua fuit motus. Demōstratū autē est superius q id qd stat sine sistitur est id qd adhuc mouet: ergo sicut motus nō est in indiuisibili: ita nec statio eius qd sistitur. At vo si dicit esse diuisibile ipm. a. b. in quo stat: tunc fm prius habita opz q statio fiat in qualibet partiū eius: eo q tā motus q statio cōtinue fiant per ptes tēporis: qa igit. a. b. in quo dicat aduersarius q primo statur est tps cōtinuum: et nō athomuz tpis. Omne autē tps est in infinituz partibile: nō erit aliqd illius temporis in quo statur prius: qa quocunqz dato pmo illud erit diuisibile: et habebit partē ante partez pp prius et posterius que sunt in ipso: et sic erit in ipso accipere prius aliquid cui attribuat statio. et sic erit aliqd prius primo qd est ipossibile: igit in statione non est aliquid pmū fm tēpus: neqz fm cōtinuitatez stationis: et hoc est qd volumus demonstrare: et sufficit ad istius demonstrationem protrahere lineā temporis: qa qd conuenit in linea temporis: conuenit etiam ex continuitate stationis: linea hec est. a. b.

Tex. c. cō. 68.

T. c. cō. 69.

T. c. cō. 70.

Tex. c. c. 71.

¶ Cap. 11m. Q in quiete non est dare primum.

T. c. c. 72.

Deinde Ostendit habet: q in quiete qescentis non est aliquid primum fm prehabitā primi rōnē. Quies eni quiescentis non est tota simul in vno tēporis indiuisibili: pp ter id etiam motus eius qd mouetur non est in vno indiuisibili temporis: qa in quo sicut in mēsurante est quiescere: in eo sicut in mēsurante est etiam moueri: et hoc ex supra habitis in quinto libro declaratur vbi diximus q tunc rem dicimus quiescere in eodem mensurante: quando est in quo aptum natū est moueri: et non mouetur id quod moueri aptum natū est: non est aptum natum moueri nisi in tempore: et non in indiuisibili temporis: ergo neqz quiescit nisi in tempore: et nō in indiuisibili temporis. ¶ Amplius nos dicimus quiescere illud quod fm diffinitionem vnam in forma: et vbi se habet nunc et prius tanqz nos non iudicemus quietem quiescētis vno indiuisibili temporis: sed duobus ad minus: quia cuz dicitur q similiter se habet quiescens nunc et prius: duo nūc signamus in sermone: sed inter duo nunc est tempus continuum vt sepius supra probatum est: ergo in tempore continuo quiescit: et non in indiuisibili temporis. Si vo quiescit omne qd quiescit in eo qd diuisibile est tempus: tunc oportet q in qualibet parte illius temporis quiescat: quia nos accipimus tempus proprium et non cōmune. Hoc autez eodem modo demonstrabitur: quo et in prioribus sermonibus est demonstratum: ergo nullum erit dare tempus primum quietis. Huius causa est: quia omne quod quiescit: et omne qd mouetur: in tempore quiescit et mouetur: sed non est aliquod tempus primum dare: quo non est aliquid prius per diuisionem: neqz est magnitudinem primam: neqz vniuersaliter aliquid qd est de genere continuorum: eo q omne cōtinuum diuisibile est in infinitum. ¶ Quoniam autem sicut habitum est sepius: omne qd mouetur mouetur in tempore: et continue venit ex quodam in quiddam in toto tempore illo quod motum mensurat: sicut mensurat adequata et propria sibi: et non sicut mensuratur excellens et non cōmune: in cuius parte est motus: et non in toto: tunc impossibile est q fm aliquid motorum vel quiescentium sit aliquid primum. Dicimus enim q quiescere est tunc: quando in ipso est accipere tempus quoddam in quo etiam ipsuz quiescit: et omnes partes sue et partes quietis sunt in partibus illius temporis: sicut partes motus sunt in partibus illius temporis qd est tempus illius motus fm se et proprium. Sicut enim supra diximus: q hoc est quiescere cum verum sit q in quod fm formam: et vbi est hoc aliquid et ipsum et partes eius in alio et alio ipsorum nunc que sunt extrema illius tēporis: in quo dicitur vno modo se habere nunc et prius: et ideo etiam dixit q omnis quies est in tempore: et si hoc est quiescere: tunc non conuenit q id quod mutatur vel quiescit fm aliquid quod est motus vel quietis esse primum tēpus cui ita attribuatur motus q ante ipsuz non sit aliquid aliud prius ipso. Omne eniz tempus est diuisibile: et in alia et alia eius parte verum erit dicere de quiescente et moto q in eodem tempore sit quiescens: vel motum et ipsum et partes eius. Si autem dicat aduersarius: q non sic est: imo potius ipsum qd mouetur vel quiescit est in vno solo nūc: tūc nullum tps erit fm motum vel quietem: sed potius vtrūqz istorum est fm nunc indiuisibile: quod est terminus et finis temporis: et hoc iam sepe ostensuz est esse impossibile: lz eni in ipso nunc aliquid sit manens fm q manentia dicitur illorum que nullo modo sunt apta nata moueri: sicut sunt necessaria: non tamen aliquid quiescit in ipso nūc: et hoc ideo: quia eadem mensura est quietis et motus. Cum igitur non sit in ipso nunc moueri: non erit in ipso quiescere: sed tamē bene conuenit non moueri in ipso nunc: fm q non moueri dicit negationem oppositam ei qd est moueri: et est in ipso nunc esse fm aliquid: quia fm necessitatem fm quā non refertur aliquid ad motum. In ipso autem nunc est manētia: que est priuatio mutatiōis simplicis que est generatio et corruptio: sicut diximus in quinto q talibus cum non sint motus non opponitur quies: eo q quies et motus non sunt in nunc. Manentia autem generatorum et corruptorum est in nunc: vnde non moueri talium est in ipso nūc: et etiā eē ipsorum fm aliqd est in ipso nunc: qa esse ipor qd est fm formā substātialē: in eo q esse illud fluit a forma est in ipso nūc: qd qualiter sit inueniē in quarto libro huius scie de tpe: et etiā in qnto vbi agit de mutatiōe et spēbus eius: sed in tpe nūqz cōuenit: q id qd qescit fm aliqd indiuisibile qd est simul totum sit: qa si hoc cōtingeret in qescente: tunc etiam contingeret in eo qd fertur: qa ad eandem mensuram referuntur id qd quiescit: et id qd mouetur: et sic esset dare pmum in quo esset qes et motus: hoc autem est impossibile. Est autē hoc veruz manifeste in motu locali: et in aliis motibus est etiaz verum: sed non adeo manifestum: sed probatur ex dictis supra in tertio. vbi diximus q alteratio est quale continue fluens: et augmentuz est quantum continue fluens: hec igit dicta sunt de diuisibilitate motus in infinitum.

Tex. c. c. 73.

T. c. cō. 74.

3o ph. t. cō. 4. et 6.

¶ Incipit

¶ Incipit Tractatus Tertius Sexti Libri Physicorum de cõtradictione contra Zenonem: ꝛ ꝙ impartibile nõ mouet.
¶ Cap. pᵐ. De solutione rõnum Zenonis que sunt q̄tuor.

T.c.cõ.75.

Ex omnibus autez p̄babilis non est difficile videre cãm decep̄tionis Zenonis in rõnibus: quas īduxit ad motus destructionē. Paralogizat enī ipse seipsum ꝛ alios: ꝛ deratiocinat̄ sm eq̄uocationis sophisma occultū: ꝛ sm hoc ꝙ falsum supponit. Dicit enim sic: omne qđ est: aut mouet̄: aut q̄escit quādo est sm equale sibi spatiū in magnitudine: sed ipossibile est: ꝙ moueat̄ quādo est sm eq̄le spatiū sibi: eo ꝙ motus est p̄cessus de vno loco ad aliū. Unus autē ꝛ alius locus non sunt equale aliq̄d rei mote: sȝ maius: ergo qđ est sm equale sibi in spatio nõ mouet̄ ergo quiescit: sm qđ fert̄ in ipso semper quiescit sȝ equale sibi in spatio: ergo id qđ fertur quiescit in toto spatio. Q: autez id qđ fertur sit in nunc: pbat Zeno ex hoc: ꝙ nūc nihil aliđ est nisi numerus eius qđ fertur in motu sicut tp̄s est numerus loci mutatiōis: sicut p;ꝫ ex his que dicta sunt in quarto. Ex his viterius est tragedia. i. increpatio cõtra eos qui motuȝ esse asserebant. Inferebat Zeno ꝛ sagittā que velocissime vi det̄ ferri imobilem esse.

T.c.cõ.76.

¶ Est autē ꝛ in hac argumentatione falsum supponēs ꝛ paralogizans sm eq̄uocationē: qđ enī supponit ꝙ id qđ quiescit quiescat in nūc falsum est: ꝛ p;ꝫ ex predictis. Credebat enim ꝙ sicut est p̄uatio motus: ꝙ etiaȝ ita est priuatio mēsure motus que est tp̄s: ꝛ hoc falsum est: qa priuatio non p̄uat nisi id qđ ei opponit̄: tp̄s autē non opponit̄ ei: ꝛ ideo nõ priuat tp̄s ip̄m.

Obiectio. ¶ Si qs autez obijciat ꝙ motus est causa temporis: ꝛ ideo priuata causa: necesse est effectū priuari: ꝛ sic reddit incõueniens Zenonis. s. q̄etez esse in nunc.

Solutio. ¶ Dicēdum ꝙ nec motus in genere: nec in sp̄e causat tp̄s: sed potius vnus q̄daȝ motus mobilis primi: ꝛ ideo priuatio hoc motu vel illo non p̄uatur pp hoc ille p̄mus motus: ille enim semp est: ꝛ ideo tp̄s priuari non potest. Scđm falsum est qđ Zeno supponebat: ꝙ id quod fertur in tp̄o nūc est in qualibet parte spatij: qa si ita est: vt dicit tunc mot⁹ nõ est continuus: sed essent infinite quietes vel mouentia in q̄bus mobile est hoc modo: ꝛ post in alio nūc ibi: ꝛ sic deinceps sm partes spatij: ꝛ sic oporteret: ꝙ tempus componeret̄ ex ipsis nūc: ꝛ spatiū componeret̄ ex indiuisibilib⁹: que omnia supra sunt improbata: vnde lȝ nūc sit numerus eius qđ fertur: tamē sicut id qđ fertur nõ est in alia parte spatij determinate nisi in potētia: ꝛ in actu semp est partim a quo: ꝛ partim ad quem dū est in motu: ita nūc nõ est in tp̄e qđ mensurat motum: ꝛ infinite motus erit locus ad quē est mot⁹ actu locus eius qđ fertur: ꝛ ideo non erit actu terminus tp̄is: qđ mēsurat motū: ꝛ hoc est qđ diximus supra in tractatu de tēpore: qa sicut id qđ fert̄ fert̄ semp de p̄ori in posterius in spatio: ita ꝙ nūc sm esse suū fiat semp de priori in posterius in tp̄e: ꝛ ideo nunc numerādo id qđ fertur sm id qđ fert̄ cõstituit tp̄s: sicut eius qđ fertur sm ꝙ fert̄ p̄prius actus est motus: cuius tp̄s nūc est. Paralogizat aūt Zeno sm fallaciam equocationis: quādo dicit ꝙ id qđ est sm equale sibi in spatio non mouet̄. Id autē qđ videt̄ ferri est sm equale sibi: ergo nõ mouet̄. In p̄ma enī p̄põne quādo dicit: ꝙ id qđ est eq̄le sibi non moueri: stat id qđ dicitur eq̄le sibi pro loco determinato sm actū: ꝛ hoc modo verū est: ꝙ est sȝ eq̄le sibi in spatio non moueri. In minori autem p̄põne hoc ip̄m eq̄le sibi stat pro eq̄li sm potentiaȝ: qa id qđ fertur nõ est sm eq̄le sibi in spatio nisi sm potētiam: ꝛ sic equoce vtitur medio termino sui syllogismi: pp qđ incidit fallacia equocatiōis: ꝛ sic paralogizat.

T.c.cõ.77.

¶ Sunt autē p̄cipue q̄tuor rationes quas inducit ad p̄bandum ꝙ non est mot⁹ que ingerant difficultatem volentibus eas soluere. Et p̄muȝ q̄dē est qđ dicit ꝙ omne qđ mouetur per spatiū aliquod opȝ prius accedere per motum ad mediū illius spatij q̄ accedat ad finē eiusdē: ꝛ eadē ratione p̄us accedet ad mediuȝ illius medij q̄ ad finē eiusdem: ꝛ iterum ad medietatē illius medij: ꝛ sic in infinitum: ergo in tp̄e finito in quo dicitur aliq̄d moueri pertransit infinita sm numeruȝ. Ex infinitis autē per numerum componitur infinitū per vltima: ergo in tēpore finito id qđ mouet̄ pertransit infinitū: ꝛ hoc iam superius impossibile esse ostēsum est.

6ᵒ ph.t.c.69.

Hanc autē rõnem distinguendo iam ad hominem soluimus in superioribus rõnibus vbi distinximus: ꝙ infinitum dicit̄ dupliciter. s. potentia: sicut in diuisione cõtinui: ꝛ actu sicut infinitū sm vltima: ꝛ ostendimus ibi ꝙ nõ est inconueniens ꝙ infinituȝ potentia per diuisionē pertrāseatur in tempore actu finito: qđ etiaȝ infinitū est potētia: sicut qđlibet cõtinuum diuidit̄ in infinitū. Ex talib⁹ enī infinitis: cū non sit nisi potētia non cõponit̄ infinitū actu. Infra tñ soluemus hanc rõnem ad rem cū sequenti rõne: qa nõ sumus cõtenti solõne ad hoiem eo ꝙ volumus veritatē rei certificare.

T.c.cõ.78.

¶ Scđam autem rõnem quā p̄pter fortitudinē cõclusionis vocanit Achillē: eo ꝙ esset inuincibilis vt arbitrabatur induxit dicēs: ꝙ si motus esset tardissimum p̄cedens nunq̄ posset attingere velocissimuȝ: qđ seq̄tur ip̄m in spatio in eodem tp̄e motus: cuius cãm esse dixit: qa in tēpore in quo velocissimum seq̄tur in spatio in quo p̄cessit ip̄m tardissimū pertransit tardissimum aliq̄d de spatio vlterius: ꝛ cum velocissimum iterū transit illud spatium: tūc iteruȝ tardissimū transit aliq̄d vlterius: ꝛ sic in infinitum.

Com.78.

¶ Cuius exempluȝ est si ponamus limacē pertransire in spatio leucam: ꝛ postea velocissimum equuȝ insequi limacem: tunc enim dixit Zeno ꝙ equus nunq̄ consequitur limacem. Necesse enim est ꝙ aliqua p̄portio sit motus equi ad motum limacis: tūc enī quando equus pertransit leucam: ꝙ limax fuit ante equū limax pertransiuit millesimā leuce vlterius in spatio: ꝛ quando equus pertransit illam millesimā: tunc limax iteruȝ pertransit millesimam millesime: ꝛ sic in infinitū: ergo semper limax est ante equuȝ: ergo tardissimū nunq̄ assequitur a velocissimo insequēte qđ est inconueniens: ergo non est motus.

Tex.t.c.79.

¶ Est aūt hec ratio de eadem p̄cedenti: qa fundatur super illam ꝙ illud nunq̄ seq̄tur nisi per diuisionem spatij: quam Zeno actu opinatus est fieri in motu: sȝ differt rõ hec sm sermonem: qa nõ vtitur in eadem diuisiõe in duo media ꝛ iterum diuisiõe medij in media: sed vtit̄ velocissimo ꝛ tardissimo: cū tñ ex rõne diuisiõis seq̄tur velocissimū nõ posse cõp̄hēdere tardissimū: ꝛ ideo hec rõ eadeȝ sit illi que est per diuisiōis rõnē in duo media magnitudine accepta sup quā dicit̄ eē motus. In vtraq; aūt haȝ rõnum accidit: ꝙ nõ põt contingi terminus magnitudis: p̄pter hoc ꝙ mõ quodā diuiditur in infinita ab eo qđ mouet̄ sup eam accipiendo medias partes ante vltimā. Sed ipse apponit in scđa rõne: ꝙ neq; id qđ est velocissimū cõseq̄tur tardissimū: ꝛ hoc potius est tragedia: hoc est vituperia eoȝ qui motū eē dicūt dictuȝ est q̄ ꝙ variet medium rõnis prioris: ꝛ ideo et necesse est ꝙ ad vtrāq; istaȝ rõnuȝ solutio sit eadeȝ. Dicimus igit̄ ꝙ falsum est qđ dicit ꝙ velocissimū nõ cõp̄hendit tardissimuȝ precedēs: ꝛ hoc p;ꝫ ex rõne velocis ꝛ tardi p̄us posita. Velox enī est qđ in eq̄li tēpore mouet̄ plus q̄ tardū. Omne autem qđ in eodem tp̄e mouet̄ plus aliquādo comp̄hēdet id qđ mouetur minus: ergo velox cõp̄hēdet aliq̄n tardū: veruȝ tñ est: ꝙ in q̄ntuȝ istud p̄cedit ꝛ illud seq̄tur nõ cõp̄hēdet. Si vtrunq; accipet hoc mõ ea que potētia sunt in spatio: sicut dicit Zeno: sed nõ sic accipit: sed potius determinatā ꝛ finitaȝ accipit q̄ntitatem huius: ꝛ hoc mõ plus accipit de spatio velox q̄ tardū in eq̄li tēpore: ꝛ ideo nõ cõp̄hendet: id enī qđ fertur nõ trāsit per spatia hoc mõ diuidendo: sicut fit diuisio in ifinitū: qa tunc oporteret ꝙ in secūda hora motus sui minus transiret q̄ in prima: sicut quando diuidit̄ cõtinuū in ifinitum: p̄ma diuisio relinq̄t maiores p̄tes q̄ secūda: ꝛ secunda maiores relinq̄t partes q̄ tertia: ꝛ sic in ifinitū. Nõ autē sic fertur id qđ fertur per spatiū: siue regulariter: siue irregulariter moueat̄. Si enī mouetur regulariter p̄tib⁹ eq̄lib⁹ accipit partes eq̄les spatij sicut mouent̄ celestia. Si aūt irregulariter moueat̄: tūc forte p̄cessu tēporis accipit maiores: ꝛ forte minores. In motu eniȝ naturali accipit maiores. In motu violento aliquādo maiores sicut post p̄ncipiū mot⁹: ꝛ aliquando minores: sicut circa finē motus. Cõstat ergo: ꝙ accipit p̄tes aliquotas spatij: ꝛ determīatas ꝛ finitas: ꝛ sic necessario id qđ est velox aliq̄ndo consequtur tardū: iste ergo sunt due rõnes Zenonis.

T.t.cõ.80.

¶ Tertia autē rõ Zenonis est que nunc dicta est in p̄ncipio istius sermonis. s. ꝙ sagitta stat eo ꝙ est in nūc ineq̄li sibi in loco in spatio: ꝛ illius solutio p;ꝫ ex principio istius capituli. Ista enī rõ non conseq̄tur: nisi dica

mus tps componi ex ipsis nūc: ita q tps nihil aliud sit q̄ aggregatio ipsoꝝ nūc: ⁊ motus aggregatio momētoꝝ: ⁊ id qḋ fertur sit per vices in eq̄libus sibi in spatio: ⁊ si hoc nō cōcedatur: tūc nō pōt facere syllogismū: hoc aūt qualr sit ⁊ qualr soluatur satis a pncipio capituli dctū est. ℭ Quartā aūt rōnem inducit Zeno ex similitudine eoꝝ que mouent sicut homines mouent sup stadium: quoꝝ vnus currit contra aliū: ita q eq̄les magnitudines moueant iuxta eq̄les magnitudies quiescētes: q̄rum quedā mouent a fine stadij moti: ⁊ alie a medio stadij qescentis ⁊ moueant eq̄li velocitate. In hac enim positione sic putat ↄseq inconueniens: q.s. dimidium eq̄le fiat duo duplici tēpori. ℭ Deceptio autez qua decipit est ex hoc: q ipse vult eq̄lem magnitudinem cuz sua equali que est eq̄lis velocitatis cum alia sibi simili fm tps eq̄le moueri in spatio: qḋ extra magnitudinem motā mouet: ⁊ in eo qḋ extra magnitudinem motaz qescit: ⁊ hoc nō est veꝝ: qa eq̄les magnitudines que eque velociter mouent: non mouentur fm eq̄le tēpus: nisi in spatio eq̄li qḋ extra magnitudines illas qescit. Sed si vna earū mouet in spatio qescente: ⁊ alia in magnitudine mota: tūc nō transeūt equales magnitudines in tpe eq̄li: sed in quo tēpore vna trāsit dimidiū magnitudinis qescentis: in eo alia trāsit totā magnitudiez extra se motā. Huius autez exēplum est vt sint magnitudines due sic directe cōiuncte: ⁊ qescentes. a. a. a. ⁊ cōiungantur in puncto: cui pnotatur media. a. ita q sit q̄si magnitudo vna. Alie autē magnitudines signent per. b. b. b. cōiuncte in media. b. q̄si sint magnitudo vna: ⁊ sint mote: ita q mot⁹ earū incipiat a media littera. a. in qua signātur cōiungi due magnitudines qescentes: ⁊ moueant ad vnā partē q̄cūq3 voluerimus: vbi gra: v̄sus dextrā: sintq3 magnitudines qescētes ⁊ mote per oia eq̄lia. Iste igit magnitudines mote mouent in qescentibus: ⁊ nō ptrāseunt nisi dimidiuz magnitudinū qescētium: ⁊ ideo si in toto tpe magnitudo mota transit totā magnitudinem qescētez: tūc in dimidio tpe trāsit dimidiā: cū positum sit eē eq̄lis velocitatis ⁊ regularis mot⁹. Sint itez due alie magnitudines mote: que psignent litteris. c. c. c. que ēt sint eq̄les numero ⁊ q̄titate prioribus: ⁊ sint mote eque velociter cū illis que signant p tria. b. b. b. ⁊ dispō in qḋ moueant ab vltimo. b. ↄtrio motu v̄sus sinistraz. ⁊ hec dispō sic signat sicut hic videre potes. Talis eniz hypothesi facta ↄuenit necīo: q qn pmū. b. qḋ est sit sub pmo. c. eo q. c. positū est moueri sup ipm est sub vltimo. a. qḋ tūc est ēt sub eodē pmū. c. sz vltimū. a. vocat: nō qḋ dispōne est vltimū in figura. sed poti⁹ in quo vltimū. b. sit in fine motus mouet: ⁊ hoc qdē accidit iter duas magnitudines que abinicem mouent: ita q vna ↄ aliā econtrario: qa vna mouet ad dextrā ⁊ alia ad sinistrā. Accidit aūt in hac positiōe: q ipz. c. qḋ ē magnitudo mota sup magnitudinē ↄ se motam trāsit id qḋ est iuxta oia. a. a. a. ⁊ hoc est. b. b. b. qa hoc positū est eē iuxta oia a. a. a. ⁊ accidit in eodē tpe q magnitudo. b. que est ēt magnitudo mota: nō transit nisi media spatia que signant per. a. a. a. ⁊ sic cōuenit fm Zenonē duplū tps esse eq̄le dimidio: eo q positū est q vtrūq3 spatioꝝ motoꝝ equale sit ad vnūquodq3 motoꝝ spatioꝝ ⁊ qescentiuz: ⁊ ideo vnū dz eē tps mot⁹ eoꝝ. Seqtur eni q. c. c. c. est cū vltimo. a. qḋ tūc trāslatū est p oia c. c. c. ⁊ sic in eodē tēpore in quo trāsit dimidiū spatiuz. a. a. a. transit totū spatiū. c. c. c. qa in ↄtrijs motibus in vno ⁊ eodez momēto pmaz. b. ⁊ pmū. c. simul sunt in cōtrarijs finib⁹ siue vltimis: quoꝝ vltima sunt fm oia. b. b. b. que sunt tāta sz numeꝝ ⁊ extēsionē q̄tū est vnūquodq3 eoꝝ que sūt. a. a. a. Hec autē oia: qa sicut diximus obscure posuit Zeno: sicut recitat Aristo. in suo sexto physicoꝝ: nos qḋ obscure positū est clare posuimus sic. Recta eni positione ⁊ figura suppositis dicimus hāc positionē eē per se notā: q si alia magnitudo regularis mot⁹ in toto tpe aliquo trāsit totū spatiuz aliqḋ: qḋ in dimidio illius tpis trāsit dimidiū. Itē hāc dicimus p se notaz: q due magnitudines veloces duo eq̄lia spatia trāseunt in tpe vno ⁊ eq̄li. ℭ Ex his igit arguimus: q si magnitudo b. b. b. trāsit totū spatium. a. a. a. in toto tpe aliquo: in dimidio illius tēporis transit dimidium spatiū eiusdē. Sed positum est: q incipiat moueri a medio. a. ergo in dimidio tempore transiuit mediū magnitudinis: sed eq̄les sunt magnitudines. a. ⁊. b. ⁊ eq̄lis velocitatis sunt. b. ⁊. c. magnitudies: ergo in eq̄li tēpore trāsit magnitudo. b. totam magnitudinē a. ⁊ magnitudo. c. totam magnitudinē. b. sicut dicit secunda ppositio. Propositione autē superiori recēta: quādo pmuz b. est sub vltimo. a. in figura: tunc vltimum. b. est sub pmo. a. eiusdem figure. Sed quādo pmum. b. est sub vltimo. a. tunc primū. c. est sub pmo. a. moueri motu ↄtrio. Sed qn vltimuz b. est sub pmo. a. tūc pmuz. c. est sub eodē pmo. a. ergo cū vltimo. b. ergo. c. tūc trāsiuit per oia. b. ergo in tpe in quo. b. transit per dimidia. a. in eodē. c. trāsit per dimidia. b. sed in dimidio tēpore. b. trāsit per dimidia. a. ergo in dimidio tempore b. transit. c. per oia. b. Datū autē erat: q in toto tēpore transit per oia. b. qa oia. b. sunt dupla ad dimidia. a. ergo totum tēpus duplū eq̄le est dimidio. Hec igit est ratio Zenonis et accidit ad falsitatez supra dictā: ⁊ est fallacia fm qd ad simpliciter in argumento. Qḋ enim dicitur q si aliqd in dimidio tēpore transit dimidiū spatium fm regularē motum. q in duplo illius tēporis transit totum spatium. Arbitrat Zeno esse veꝝ simpliciter in omni spatio: tā cōtra id qḋ fertur motu q̄ qescente: ⁊ non est veꝝ: nisi in spatio qescēte. Si eiz aliqs vadat Parisius: ⁊ ponamus q eque velociter vt ipse peragit spatium veniat cōtra illum: ille dimidio tempore veniet Parisius q̄ veniret si spatium staret. Et si queraf vnū simile istius in natura motus habet. ℭ Dicēdū q in luna: illius enim aux cōtra lunaz mouet ppter qḋ in dimidio sui circuli sibi obuiat luna: ⁊ aux bis in vna lunatione. ℭ Et sic patet solutio rationum: quas Zeno de motu locali induxit fm q sufficit ad presens. Infra enim cum de lineis indiuisibilibus loquemur: redibimus adhuc vt dicamus aliquid de istis rationibus Zenonis. Sed quia Zeno non solum cōtradixit motui locali: sed etiam alijs motibus: oportet nos ostendere falsitatem rationum suarum etiam in illis.

ℭ Cap. 3^m. De solutione rationum Zenonis ↄ mutationes existentes inter cōtraria vel contradictoria.

DIcimus Igitur q nobis nullum accidit impossibile ponētib⁹ motum ex cōsideratione mutationis que est fm cōtradictionē aut fm contradictoria. Dicebāt enim qdam nō esse aliā mutationē inter contradictoria: qa si detur eē mutatio inter ea: tunc id qḋ mutatur de non esse in esse: aut est in esse: aut in non esse: aut in neutro: aut in vtroq3. Constat autem: q non est in non esse: qa cum mutatur iam recessit ab eo: ⁊ superius habitum est: q res que mutatur non est in eo ex quo mutatur. Similiter autem neq3 in esse in qḋ mutaf: quia esse magis est qes q̄ mutatio: ⁊ ideo res tunc mutatur est quādo est. Eodem autē modo non potest esse in neutro: qa cōtradictorium alterum inesse necesse est. Similiter aūt nō potest esse in vtroq3: qa cōtradictoria simul de eo verificātur. ℭ Similiter autē obijciebāt de mutatiōe que est iter cōtraria: qa in eo ex quo est mutatio non est: qa iaz recessuz est ab illa per infinitas mutatiōes: vt supra pbatum est. In eo autē ad qḋ est mutatio nōduz est: qa cū est in illa qescit ⁊ nō mutatur: in neutro etiā nō pōt: qa vnum eoꝝ ponitur vt mutationis principium: alterum vt finis: ⁊ mutationi essentialia sunt pncipiū ⁊ finis: qa aliter infinita essent: pp qḋ necessariuz est ista inesse rei mutate: que est subm mutatiōis. Vtrūq3 autē istoꝝ itez non pōt esse. eo q cōtraria nō insunt simul eidem. ℭ His igit rōnib⁹ pbāt nullaz eē mutationē: neq3 inter cōtraria: neq3 iter cōtradictoria: dicētes q si aliqd ex nō albo in album mutatur: ⁊ in neutro istoꝝ esse pōt: vt pbatum esse videf: qa tunc neq3 albū neq3 non albū erit: qḋ est inconueniens: cum ista sunt mutationes nō sibi essentiales: ⁊ ideo opz ipsas inesse ei cui inest imutatio. ℭ Solo autē huius sophismatis est q cū mutaf aliqd aliq̄ modo ē in vtroq3: sed magis in eo ad qḋ est mot⁹: vt si aliqd mutet ex nō albo in album: aliquo modo est nō albū ⁊ aliquo modo albū: sed tamē magis est albū: sicut ostēsum est in qnto libro huius sciētie. Nō solū enim id dicit qḋ in toto. i. perfecte est album: hoc est q hz albedinem in toto a nigrationis permixtione separatam: qa album aut nō albū dicit aliquādo ⁊ nō q totū ⁊ perfecte sit huiusmodi. Sed qa plures partes: aut magis proprias habet albedinis: ⁊ nō est eiusdem intētionis differentie q aliqd non est in hoc totum ⁊ pfecte sicut iam patuit: ⁊ sic est res dum mutatur inter contraria: qa duz mutatur in vtroq3 est quodāmodo. Sed plures accipit

T. c. cō. 81.

T. c. cō. 82.

Nota ex^m de luna et sua auge.

T. c. cō. 83.

5° phy. t. c. 4.

cipit ꝯtinue partes ⁊ magis ꝓprias eius ad qḋ est motus siue mutatio: neqꝫ sequit̃ ex hoc ꝙ ꝯtraria sunt in eodē: quia simplr̃ nō insunt: neqꝫ ſm actū: sed ſm potētiā: sicut in fieri: ⁊ hoc mō ꝯtria bene pñt esse in eodē: eo ꝙ vnū est sicut exiēs: ⁊ aliud est sicut intrās: ⁊ ideo vtrūqꝫ est in potētia vl̃ in actu qui potētie est pmixtus qualē actū sepius diximus esse motū.

Cōtraria ſm potentiā possunt simul in esse eidem

Similr̃ aūt est in mutatione que est inter ꝯdictoria que est inter esse ⁊ nō esse. Hāc igit̃ mutationē que vere mutatio ⁊ motus est diximus esse mixtā alterationi: ⁊ ſm hūc modū ꝯsideratū illud qḋ mutat̃: neqꝫ pfecte est in esse: neqꝫ pfecte in nō esse: ⁊ est tñ magis in altero oppositoꝝ: ad qḋ est mutatio: sed in neutro est totū semp ⁊ pfecte. Et hec quidē perfecta est solutio rōnū Zenonis: ꝫ quidā dicūt hāc esse qōnē p se: circa motū ⁊ mutationē: ſm enim ꝙ est qḋ p se certificās verū id qḋ mutat̃ sit in eo ex quo est motus: vel in eo ad qḋ: vel in vtroqꝫ: vel in neutro tractata est qḋ in 5° libro huius scientie. Sed ſm ꝙ est inducta nō ꝓpter se: sed ad destruendum motum ⁊ mutationē inducta est hic.

Cap. 3ᵐ. De solutione rationum Zenonis contra motū circuli ⁊ spere.

Quia aūt nos iam enumerauimus oēs fortiores rōnes Zenonis quibus destruere nitebat̃ motum rectū: relinquit̃ vt īducamus rōnes eius quibus visus est destruere motū circularē vt soluamus eas. Sicut enim dixit in his que mouent̃ motu recto: ꝙ accidit qñ quiescūt dum putant̃ moueri. Similr̃ dixit in circulo ⁊ spera: ⁊ vniuersalr̃ in oībus que mouent̃.

Tex. c. 84.

Oīa enim talia per syllogismū accidit quiescere dum putant̃ moueri. Quecūqꝫ in eodē loco ſm ꝯtinuū aliqḋ tempus sunt ⁊ ipsa ⁊ partes illa quiescūt: ꝫ circulariter tñ sperice mota ſm ꝯtinuū tēpus in eodē loco sunt ⁊ illa ⁊ partes: ergo quiescūt. Probat aūt Zeno: ꝙ illa quiescūt que sunt in eodē loco per ꝯtinuū tēpus ⁊ ipsa ⁊ partes per hoc ꝙ illa que mouent̃ ſm locū mutant locū: sicut illa que mouent̃ ſm formā mutāt formā. Circulus aūt ⁊ spera circa idē cētrum in eodē loco sunt semp: ⁊ ideo quiescere ea putant: vel si ponant̃ moueri simul quiescūt ⁊ mouent̃ qḋ est incōueniens.

Ad hoc aūt duplicē dabimus solōnē. Soluemus enīꝫ primo per interēptionē vnius ꝓmissaꝝ sui paralogismi dicentes: ꝙ partes circuli ⁊ partes spere nunꝙ̄ tēpore aliquo continuo sunt in eodē loco: sed totū ſm subiectū sit in eodēꝫ loco. Scḋam aūt dabimus solōnē ad rem dicētes ꝙ in circulo ⁊ spera totū ꝯtinue ꝓcedit ad aliūꝫ ⁊ ad aliū locū.

Tex. c. 85.

Sed nos distinguimus duplicē totalitatē circuli: ⁊ duplicē alietatē loci. Est enim vna totalitas circuli ſm māꝫ ⁊ subiectuꝫ: ⁊ hoc nō refert̃ ad motū circuli ⁊ locū: nisi per accñs. Accidit enim ea talis motui inquantum forma circularis in ipso.

Totalitas circuli duplex.

Alia aūt est totalitas circuli ſm formā cōuexi ⁊ ꝯcaui qḋ est in ipso: eo ꝙ figura circularis duas formas habet que sunt ꝯuexū ⁊ ꝯcauū: ⁊ ſm hoc si nos imaginati fuerimus siue in ꝯuexo: siue in ꝯcauo quotquot voluerimus pūcta que notant̃ litteris. a. b. c. d. ⁊ sic de alijs circulis circūductis describet tot circulos ſm formā quot pūcta fuimus imaginati signari in ꝯcauo vel ꝯuexo eius: ⁊ hoc ꝓbat̃ ex hoc ꝙ cū eleuat̃. a. pūctū: ⁊ redit in vbi in quo eleuabat̃: tunc cōplete descriptus est circulus per. a. pūctū: ⁊ similr̃ cū. b. redit ad locū vbi eleuabat̃: ⁊ similr̃ est de. c. ⁊ de oībus alijs: ⁊ cū forma circuli descripta per. a. punctū est cōpleta: nondū est cōpleta forma circuli descripta per. b. ⁊ sic de alijs. Sed vna descriptio ꝯtinue cōplet̃ post aliā. Cōstat aūt ꝙ in circulatione circuli ꝯtinue talia pūcta sibi succedūt: ⁊ vnus semp est vt pellēs: ⁊ alter vt pulsus post aliū: ⁊ ita ꝯtinue se pellūt ⁊ pellunt̃: ergo ꝯtinue forma descriptionis circuloꝝ formalr̃ variat̃: ⁊ ꝓcipue in circulo naturalr̃ mobili in quo est oriēs ⁊ occidēs: ⁊ dextrū ⁊ sinistrū: ergo ꝓcedit continue circulus in formas multoꝝ circuloꝝ: ꝫ subiecto sit vn⁹. Similr̃ aūt est de loco. locus enim motus circuli est supra centrū: vt supra verificauimus. Lꝫ aūt hoc idē sit subiecto: tñ formalr̃ variat̃. Locus enim vnius forme circuli descripti nō cōplet̃ cum descriptione alterius circa centrū. Est enim formalr̃ locus circularis vbi: in quo cōplet̃ descriptio circuli. Pꝫ igitur ꝙ circulariter totus totalitate formali ꝓcedit de loco ad locūꝫ: ⁊ de circulo ad circulū ꝯtinuo in motu circuli. Et isti circuli non sunt idē formalr̃ sed subiecto: sicut idē numero sunt ⁊ p accidēs homo ⁊ homo musicus: ⁊ ideo p se mouet̃ circulariter de loco ad locū: ⁊ per accidēs est in loco vno. Et hec est vera solo qōnis.

Vide 3 sole. Auer. in presenti loco.

Falsuꝫ est igit̃ qḋ quidā dicūt ꝙ partes mutant locū ⁊ totū manet: qꝛ tunc circulus nō moueret̃ nisi per accñs: ⁊ nō ſm se: falsuꝫ est etiā qḋ dicit Auic. ꝙ circuli mot⁹ sit ſm situ ⁊ nō ſm locū motus: qꝛ supra ostēdimus: ꝙ in situ nō est motus nisi p accñs: eo ꝙ est forma indiuisibilis: cuius etiā alia causa esse pōt: qꝛ scilicet situs nō est sine eo qḋ est ad aliquid: ⁊ in illo nō est motus nisi per accñs: verꝫ tñ est ꝙ circulus ꝓcedit ſm partes de situ ad situ: sed hoc ꝯuenit etiam ei qḋ mouet̃ ſm motū rectū: ꝫ in motis recte sit diuersus locus: ⁊ situs: ⁊ forma ⁊ substātia. In circulariter aūt motis locus diuersus est ſm formā: ⁊ nō ſm substātiā: ⁊ hoc est ꝓpriū eoꝝ que mouent̃ ſm circulū. Sicut autē diximus de circulo ꝙ variat̃ ſm formas circuloꝝ ꝓpter pūcta orientia ⁊ depssa: ita dicimus in spera: si signamus sup eam semicirculos vel puncta inter polū ⁊ polū: ex parte dextre spere: vnde est motus. Illi enim actus ſm pūcta ꝯtraducta variant formaliter ⁊ describūt ꝯtinue speras diuersas in forma: ⁊ cū hoc cōtinue fiat in motu spere: necesse est ꝙ locus descriptiōis vnius differat formalr̃ a loco descriptionis alterius p eandem que de circulatione est inducta rōnē: ⁊ ideo tota spera ꝓcedit de loco ad locū formalr̃: ꝫ suba maneat in eodem loco. Spera. n. est qḋ gñat̃ ⁊ describit̃ semicirculo inducto: vt ait Euclides. Hoc enim necessario habet tria pūcta imobilia centrum. s. ⁊ duos polos: patet igitur ꝙ spera semp mutatur ab altera speralitate in alteram ſm forme sue totalitatem: ⁊ nequaꝙ̄ quiescet: ⁊ sic circulus de vna circularitate in aliaꝫ ſm ꝯtinuum motum qui circulatio vocatur. Sic autem est de omnibus que mouent̃ in istis que sunt circulus ⁊ spera: ⁊ hec aliquando dicunt̃ in seipsis moueri: qꝛ non egrediunt̃ eundem locum ſm subiectum: vt diximus.

Cap. 4ᵐ. De ꝓbationibus ꝙ indiuisibile non mouetur.

His autem habitis ⁊ ostēsis ꝯuertemus nos ad indiuisibile: qḋ supponit Zeno moueri si motus esse daret̃: ⁊ ostendemus: qꝛ id qḋ est oīno indiuisibile vt pūctus impossibile est moueri.

Tex. c. 86.

Sed prius faciemus rememorationē de his in parte que diximus in principio quinti: ꝙ cōcedimus enim ꝙ indiuisibile mouet̃ p accñs: sicut motu corporis aut magnitudinis: in qua sicut terminus est indiuisibile: ⁊ hoc est sicut si aliquis moueat̃ in naui a nauis motu: ꝓter id qḋ mouet̃ in naui a nauis motu: extrinsecū est essentie nauis: ⁊ ideo simile magis est id qḋ mouet̃ existēs in corpore aliquo a corporis illius motu in quo ipsum est: sicut pars mouetur motu totius corporis.

5° ph. t. c. [illegible]

Hic eñi motus in hoc similis est motui accidentiū: qꝛ sicut accidentia nō mouent̃ ex se: sed motu subiecti: ita neqꝫ pars ꝙ̄diu ꝯiuncta est toti ex se mouet̃: ꝫ motu sui totius. Impartibile aūt voco illud qḋ oīno indiuisibile est ſm q̄ntitatē. Est āt hec distinctio nobis hic necessaria: qꝛ ꝫ pars nō habeat nisi motū totius tñ motus idē p accñs ꝯueniēs ipsi aliqñ sicut in spera mota hꝫ alietatem velocitatis: ⁊ tarditatis in partibus diuersam a motu totius. Motus enim totius vniformis est in toto: ⁊ tñ in spera maxime indicat̃ esse diffinita in partes: qꝛ ꝓpinque centro vel polo: ꝓpter hoc ꝙ trāseunt paruos circulos in eodē tēpore in quo partes remote a polo vel cētro transeunt magnos: necesse est esse tardioris motus ꝙ̄ illas: ⁊ ideo stelle iuxta polum in austro ⁊ aquilone tardi sunt: ⁊ motus ⁊ stelle iuxta equinoctialē qui est vnus magnoꝝ circuloꝝ spere sūt velocis motus: ⁊ sic inuenit̃ triplex diuersitas in partibus a motu totius: qꝛ que sunt intus in cētro vel polo quiescūt: ⁊ que iuxta centrū vel polū tarde mouent̃: ⁊ sic que sunt remota ab vtroqꝫ polo ⁊ centro velociter mouent̃: ⁊ cū iste motus est per se vnius totius ⁊ per accidēs partiū: sicut supra ostēdimus: multo magis igit̃ ⁊ in his in quibus motus partiū est eiusdē velocitatis cū motu totius: ⁊ cū partib⁹ alijs motus attribuit̃ p se toti: ⁊ p accñs partibus. Sic igit̃ dicebam prius nō ꝯuenit moueri impartibile: cū spera sit in alio: nisi sicut mouet̃ in naui sedens naui eūte: per se aūt non ꝯuenit ipsum moueri.

Si aūt dicat aliquis ipsum moueri deducemus ad impossibile. signet̃ enim motus trāsitus eius per

Tex. c. 87.

lineam.a.b.c.cuius pars prima:ex qua est mot⁹ sit.a.b.τ se-cunda pars in qua est motus sit.b.c.τ accipiamus motū ge-neralr ad motū in loco:τ ad motuȝ qui est ex magnitudine in magnitudinē: sicut est motus augmēti diminutionis ad motū alterationis:qui est ex specie ad speciē:τ ad mutatio-nē ꝯiunctā alterationi:que est inter ꝯtradictoria:sicut est ge-neratio τ corruptio. Tēpus aūt ꝓpriū τ primū huius motus quo mouet impartibile sit signatū per litterā.d. In isto igit tēpore fm ꝙ mutat si est fm primū τ ꝓpriū tēpus necesse est impartibile ipsum: aut esse totū in.a.b.ex quo est motus ei⁹: aut totū esse in.b.c.in qd est motus eius: aut partim esse in a.b.τ partim esse in.b.c.qr cū in mutatione non sint nisi hec tria:opȝ ꝙ omne qd mutat vno istoꝝ modoꝝ se habeat:sed nō pōt dari ꝙ tertio mō sit aliquid ipsius in vtroqȝ tēm.s.in eo ex quo est motus:ꝗ̄ in eo ad qd est motus:qr in fine qn-

5° ph. t.c. 30.
6° ph. t.c. 32

ti:τ in hoc 6° libro ꝓbatū est:ꝙ oē qd est partiȝ in vno τ par-tim in alio:est diuisibile:τ suppositū est id qd mouet esse in diuisibile. Per hoc igit datū sequit destructio hypothesis. At vō nō pōt dari:ꝙ sit motus in.b.c.in qd est motus:qr cū est in eo ad qd est motus:tūc est iam mutatuȝ. Nos aūt po-suimus ipsuȝ mutari:relinquit ergo:ꝙ totū sit in eo ex quo est motus: hoc est in.a.b.per totū tēpus:qd signat per.d. Et sequit ex illo ꝙ quiescat τ nō moueat:qr nos diximus supra ꝙ hoc est quiescere qd est in eodē fm vbi vel formā manere per totū tēpus aliqd:datū aūt erat qd mouet. Ex quo igit

Tex. t.c. 88.

oībus his datis sequitur impossibile: manifestuȝ est ꝙ im-possibile est ꝙ impartibile moueat: vel vniuersalr mutetur fm aliquā spēm mutationis:τ huius causaȝ assignabimus: τ causa huius est:qr oē mobile est ꝯtinuū τ diuisibile τ cōti-nuitas eius est causa ꝯtinuitatis motus τ tēporis: sicut su-pra diximus:vnde nō posset esse motus eius qd est indiuisi-bile:nisi hoc mō tēpus cōponeret ex ipsis nūc indiuisibilib⁹: τ motus eius ex momētis que sunt fines motus:qr eius qd est indiuisibile est motus indiuisibilis τ spatiū indiuisibile: τ illius mēsura nō potest esse diuisibilis : sed mensura eius esset indiuisibile nunc:τ hec omnia sunt impossibilia : qr si-cut supra ꝓbatum est in nunc nō est motus vel quies:sȝ po-tius motū esse in nunc: τ ideo si tempus esset ex nūc in oīb⁹: vel nunc esset id qd est indiuisibile in motū esse:τ nunq̄ fu-isset in moueri:qr moueri non est nisi in tēpore : τ sic motus esset in fine τ nunq̄ fuisset in via ad finē que oīa sunt īpossi-bil'a etiā ad intelligēdū: sicut ostēsuȝ est supra : neqȝ eniȝ ex ipsis nūc est tēpus:neqȝ linea est ex pūctis:neqȝ mot⁹ ex mo-mētis. Qui enim hoc dicit:ꝙ impartibile mouet:nihil aliō facit:nisi ꝙ dicit motū esse ex momētis:aut lineā ex pūctis: aut tēpus ex ipsis nūc. Sed hoc impossibile est:cū nullū eo-rū habeat quantitatē aliquam. Quantū aūt non cōponit ex non quantis: hec est igit rō vna qua ꝓbatur indiuisibile nō

Tex. t.c. 89.

moueri. ¶ Amplius aūt τ ex his que dicta sunt manifestuȝ erit hoc idē.s.ꝙ punctū τ omne aliud indiuisibile impossibi-le est oīno moueri. Omne eni qd mouet super spatiū aliqd impossibile est vt prius accipiat τ pertrāseat de spatio ma-ius se:ꝗ̄ accipiat τ pertrāseat de eo spatio minus se vel eq̄-le sibi. ¶ Si ergo punctū vel aliud indiuisibile mouet:opȝ ꝙ ptrāseat de eodē spatio minus se:priusq̄ ptrāseat de codeȝ spatio maius se. Impossibile aūt est ꝙ trāseat de spatio mi-nus se:cū sit indiuisibile:qr si haberet minus se:tūc diuisibi-le esset:ergo opȝ ꝙ trāseat equale sibi. Et ex hoc vlterius se-quit:ꝙ linea spatij per quā trāsit componat ex pūctis:qr cū id qd fertur trāsit per spatiū:tunc per equalia sibi minsitrā-do reddit quātitatē spatij:τ ex illis cōponit. Equale aūt pū-cto est pūctus:τ ideo linea cōponeret ex pūctis. Si aūt hoc impossibile est: vt supra ostēsuȝ est:tūc etiā īpossibilis est po-sitio:ex qua istud sequit ꝙ.s.indiuisibile moueat : τ hec est ꝓbatio secūda. ¶ Amplius aūt si omne qd mouet in tēpo-

Tex. t.c. 90.

re mouet: sicut sepius ꝓbatū est:τ nihil mouet in ipso nūc:τ omne tēpus diuisibile esse ostēsum est prius: tūc opȝ ex quo-libet tēpore qd est alicuius motus sic accipere aliqd tempus minus illo:eo ꝙ tēpus est diuisibile in infinitū:τ pars semp minor est toto. Hoc igit modo τ hac de causa si indiuisibile mouet:opȝ ꝙ moueat in tēpore:eo ꝙ omne qd mouet mo-uet in tēpore:τ omne esse diuisibile ostēsuȝ est prius. Si igit pūctum mouet opȝ ꝙ sit accipere tēpus minus illo qd est pri-mū τ ꝓpriū tēpus motus sui:sed hoc est īpossibile:qr ex supe-

rioribus pȝ ꝙ si aliquid mouet in tēpore aliquo regulariter ꝙ ipsuȝ dimidiū mouet in medietate illius tēporis:eo ꝙ cō-tinuitas mot⁹ sicut a prima causa est a ꝯtinuitate mobilis: in eo ꝙ mobile τ ꝯtinuitas tēporis est a ꝯtinuitate motus: τ sic oporteret ꝙ esset accipere aliquid minus pūcto:τ sic id qd est indiuisibile esset indiuisibile in minus: sicut τ tempus diuidit in tēpora minora se. Hoc eni solo modo sequit diui-di id qd est athomū τ indiuisibile:si possibile esset ꝙ moue-ret in ipso nūc:qd est athomū. Eiusdē eniȝ rōnis est in ipso nūc moueri:qd est indiuisibile moueri:τ moueri ex ipso.se-quit vtrunqȝ diuidi: sicut ex prima huius disputationis rō-ne ostensum est. ¶ Sūt aūt quidā sequētes Auic.τ dicentes

Opio Auic. τ sequacium.

hāc rōnē nō tenere:que hic vltimo inducta est : qr nō videt sequi:ꝙ si aliquid integrū mouet in aliquo tēpore : nō mo-uet dimidiuȝ illius in dimidio illius temporis : sed potius maius illo mouetur in tempore minori. Sicut videmus: ꝙ magis graue in tēpore breuiori descēdit ꝗ̄ minus graue : τ ideo dicūt:ꝙ rō ista non tenet nisi de motu violento:in quo mouēs est extrinsecū:qr si violentia aliqua mouet aliqd to-tū in tēpore determinato:eadē violentia mouebit minus il-lo in tēpore breuiori:τ sic diuidi pōt omne qd mouet fm tē-poris diuisionē. ¶ Nos aūt diximus:ꝙ in ista sciētia gene-

Improbatio

ralr loquēdū est de cōparatione mobilis ad motū τ tēpus:τ ideo ex vnius hoꝝ diuisione sequit alteri⁹ diuisio: sicut etiā supra ostēsum est:τ ideo ad īpossibile ductū declarandū suf-ficit qd ostendebat : ꝙ si in tēpore aliquo aliquid mouet : ꝙ impossibile sit accipere aliud minus illo qd mouet in mino-ri tēpore ab eadē virtute mouēte:τ hoc tam in nūll motu ꝗ̄ violēto fm intellectū veꝝ est:τ sic est demonstratio ista vni-uersalis:τ hoc cōpetit huic sciētie: sicut etiā supra docuim⁹: ꝙ in oī motu est accipere motū velociorē fm intellectum : τ tardiorē similr:cū tamen hoc de motu ꝯtracto ad mām spi-ritualē falsum sit. Est enim liber hic de principijs nature τ motus:τ ideo nihil in eo demōstrat de specialr mobili τ mo-to. Sed tū passiones ille demōstrantur:que sunt mobilis τ motus: inquātū abstrahūt ab oī mobili τ motu fm partē ac-cepto. ¶ Est etiā aduertēdū ꝙ nos in ꝓbabitis physice de-mōstrauimus per causam physicā τ realē:τ abhorremus rō-nes logicas. Si eni logice ꝓcedere vellemus ad ꝓbāduȝ ꝙ indiuisibile nō mouet:nō oportuisset nos īducere rōnes di-ctas:sed potius cū supra ꝓbauimus hāc ꝓpōnē:ꝙ omne qd mouet est diuisibile:cōuertissemus ipsam per cōtrapositio-nē in hanc:ꝙ hoc qd nō est diuisibile nō mouet:τ habuisse-mus ꝓpositū. Sed tunc nesciremus causam:quare indiuisi-bile non potest moueri sicut modo scimus.

¶ Cap.5m. De probationibus : ꝙ nulla mutatio per se sola est infinita.

Sicut autē Zeno supponit indiuisibile moueri si esset motus : τ lō nō esse motū:qr īdiuisibile τ per indiuisibilia nō mouet:ita supposuit oēȝ motū esse infinitū:eo ꝙ esset per infinita si esset motus:τ ideo nō esse motū dixit : qr motus nō est infinitus fm actum. ¶ Et ideo oportet nos ostendere:ꝙ

Tex. t.c. 91.

neqȝ vna mutatio est infinita fm vltima : τ hoc intelligim⁹ generaliter de omnibus mutationibus que sunt in quatuor generibus:τ hoc quidem manifestum est de qualibet muta-tione que est fm formam: siue illa sit substantialis.siue acci-dentalis:quia omnis talis mutatio est inter determinatos terminos:quorum vnus est principium ex quo est mutatio: τ alter est finis ad quem ipsa eadeȝ est mutatio:τ sic omnis mutatio est ex quodam in quiddam. Omne auteȝ qd sic est inter principium τ finem finitum est ex vtraqȝ parte. Si er-go omnis mutatio est de forma ad formam ex vtraqȝ parte finita est: siue sit in contradictione: siue in contrarijs:ergo il-le mutationes que sunt in contradictione terminos habēt: affirmationē τ negationē: vt generationis quidē que est ex non esse terminus in quo stat est esse:τ corruptionis que est ex esse terminus in quem stat est non esse. ¶ Earuȝ aūt mu-tationū que sunt inter contraria: sicut alterationum omniū termini sunt contraria:illa enim vltima sunt alterationum oīum:qr alterationes stant in illis:ergo ois alterationis est aliqd principiū determinatū:τ aliqd determinatū vltimuȝ.

Omnis enī alteratio est ex quibusdā ɔtrarijs. Similr aūt se habet in augmēto ꝛ decremēto. ¶ Diximus enī in 5° li. bro huius: ꝙ pfectio q̄titatis ſm nām est terminus augmēti: ꝛ qđ stat in illo. Omne eni qđ nālr est hꝫ quātitatem in minimo: ꝛ maximo: ꝛ medio ſm nām sicut embriones minimi ꝛ maximi determinati sunt in nā. Similr homines pfecti sunt minimi: maximi: ꝛ medij ſm spēm hoīs. Et si inuenias quātitas siue in embrionibus siue in hoībus maior vł minor: q̄ȝ determinatū est in spe embrionū vel hominuȝ: erit innālis res: ꝛ nō saluata: sed ad corruptionē tēdēs: vel corrupta. ¶ Perfectio enī quātitatis est illa quātitas in qua virtutes quāti pficere possunt expedite suas opationes. ¶ Diminutio aūt est que deficit ab hac sic determinata quātitate distātia determinata in nā: ꝛ sicut ex hoc diminuit corrūpitur qđ diminuit. Pꝫ igit ꝙ ille etiā mutationes que sunt in quātitate finite sunt ſm principiū ꝛ virimū. ¶ Sed de loci mutatione nō hoc mō pbari pōt: ꝙ sit finita: q2 nō oīs loci mutatio etiā que recta est inter ɔtra est: sicut pꝫ in motib⁹ pcessiuis animaliū: que non sunt inter ɔtraria. ¶ Est tamē alia via ad hoc ꝙ pbeť loci mutatio recta nō esse infinita: sicut aliquid impossibile est decidi vel diuidi: qđ lꝫ ſm genus suū decidi vel diuidi possit: tamen in specie acceptū ſm quēcunq; pūctum acceptum in ipso diuidi nō potest. Impossibile enim decidi siue diuidi diciť multiplr aliquid eius ex genere suo indecisibile siue indiuisibile est: sicut vox ꝛc. que nō sunt de genere quantitatis. Aliquid aūt ex genere suo decisibile est siue diuisibile: ꝛ tamē ex sua specie nunq̄ȝ decidi vel diuidi pōt: q2 decisio eius nunq̄ȝ pōt incipere: sicut celum cuius genus corpus est. Et scimus: q2 omne corpus ſm genus suū est decisibile: ꝛ tā celum ppter formā suam nunq̄ȝ recipiet diuisionem ſm aliquem pūctum acceptū in ipso: ꝛ hoc dicimus impossibile diuidi: eo ꝙ diuisio eius nunq̄ȝ incipere potest. Similiter aūt dicimus impossibile mutari: q2 aliquid impossibile est mutari: sicut diximus de impartibilibus. Aliquid aūt impossibile mutari nō omnino: sed sic: sicut poniť mutari: hoc est: q2 mutatio eius hec que attribuiť ei nunq̄ȝ potest incipere: ꝛ non ita dicimus ipsum imutabile qđ ſm suum genus imutabile sit: omni aūt eodem modo distinguimus hanc impossibile est aliquid fieri. Dicimus ſm predicta ꝙ impossibile est aliquid mutari in hoc in qđ impossibile est ipsum mutari: hoc etiā ſm suū genus mutabile dicať: sed in īfinitū impossibile est mutari: ergo īpossibile est mutationem rectam esse que sit in infinituȝ. Q2 aūt aliquid in īfinitum possibile est mutari: pbatur ex hoc: ꝙ nihil est actu infinitum: ꝛ ideo mutatio que est in infinitum est in nō fine: sed qđ est in nō finē in nihil est: ergo mutatio que est in infinitum nihil est: ꝛ cum in 2° huius scientie probatuȝ sit: ꝙ omnis mouentis est aliquis finis: sequitur necessario ꝙ mutatio que est in infinitū non habet motorem: ꝛ si non habet motorem nunq̄ȝ incipiet: ergo mutatio que est in infinitum nunq̄ȝ incipiet: ꝛ si nunq̄ȝ incipiet impossibile est eā esse: ergo mutationem localem rectam infinitam impossibile est esse. Si igitur omne qđ fertur recte semper mutatur in aliquid determinatū: non erit localis motus existens rectus aliquis vnus numero infinitus. Non enim impossibile est transire infinita: ꝛ ideo aliquando finietur talis mutatio localis. ¶ Manifestū est igitur ex dictis: ꝙ nulla mutatio recta est infinita: ita ꝙ nullis terminis finiatur. ¶ Sed si sic aliqua infinita cōuenit esse est hoc ex vtroq; s. ex principio ꝛ fine: ꝛ non ex carentia finis solius: sicut est in circulatione que caret ꝛ principio ꝛ fine: q2 adhuc in futuro ɔsiderare habebimus si est in quodam tempore toto contingere vnuȝ ꝛ eundē motū localē esse infinitū. Nihil enim forasse phibet infinitatē esse in motibus: quādo nō accipiť motus vnus ꝛ idē: sed successio motuū: vt si post loci mutationē accipiať alteratio: ꝛ post alterationē generatio: ꝛ iterū post generationē augmētū: vel ecōuerso. Si enim talis sit successio ɔtinua motuū: sed in toto tēpore erit motus: sed ille non est vnus ꝛ idē numero motus: q2 vnus numero motus non cōponiť ex diuersis in genere omnibus motibus: ꝛ de hoc in 2° de generatione ꝛ corruptione tractabimus: q2 cām infinite ḡnationis reddemus. Pꝫ igiť ex habitis: ꝙ vnū ꝛ eūdē motū numero nō ɔuenit in īfinitū fieri pter vnū solū motū qui ē motus circulationis: sicut in li° 8° huius sciētie declarabimus.

5° phy. t. c. 18.

Tex. c. cō. 92.

Indiuisibile multiplex.

Tex. c. c. 94.

¶ Incipit scientia libri de indiuisibilibus lineis: que facit ad scientiam sexti libri physicorum.

¶ Cap. pᵐ. De introductione li. ꝛ de rōnibus eoꝝ que ponebant lineas indiuisibiles.

LIcet autem de philosophis nō sit sciētia de lineis indiuisibilibus. quia cum Zenonis in ea inducanť rōnes: ꝛ ex lineis indiuisibilibus dicebatur componi corpus physicū absolute in genere ɔsideratum put non ɔtrahiť ad aliquod corpus in specie: ideo videť nobis hic ponēda breuiter esse ista disputatio sub tractatu vno: in quo sic pcedemus: q2 s. primo ostēdemus rōnes eoꝝ omnes qui diuisibiles lineas esse dicebāt: deinde soluemus easdē: ꝛ tandē abundabimus rōnibus ɔtra eos: ꝛ sequemur Arist. in libro suo de indiuisibilibus lineis: q2 hoc qđ ipse dixit sufficit nobis in hac sciētia. ¶ Scias aūt ꝙ multi antiquoꝝ ɔcordabant in hoc: ꝙ linea nō componereť ex pūctis: ꝛ hoc etiā corpus: tamen dicebāt corpora mathematica componi ex corporibus athomis: ꝛ corpora athoma componi ex indiuisibilibus superficiebus: ꝛ superficies indiuisibiles componi ex īdiuisibilibus lineis: ꝛ lineam ɔtinui ex fluxu pūcti: ꝛ nō ex cōpositione ex pūctis: eo ꝙ linea primū est in genere quāti continui. Et tales primi fuerūt Democritus ꝛ collega ei⁹ Leucippus: ante hos fuerūt qui dicerēt lineā cōponi ex pūctis: sicut Pithagoras ꝛ sui sequaces. Quo ad eos igiť qui dicunt prima cōponentia ɔtinui esse lineas indiuisibiles: nō sufficit prima pars sexti physicoꝝ: in qua probať ꝙ componentia prima non sunt puncta: vel nunc vel momenta. Sed quo ad rem sufficiat: ꝛ ideo inducimus hic istā disputationē vt pfecte etiam hominibus satisfiat quādo per omnē modū ɔfutati fuerunt aduersarij veritatis. ¶ Queremus igitur Utrū sint īdiuisibiles linee: ꝛ vtrū vniuersaliter aliquid sit indiuisibile primuȝ componēs omne quantū: sicut dicūt quidā phoꝝ. Quorum iste fuerunt rōnes. Dicunt enī ꝙ in omni ɔtinuo cadit paruum ꝛ magnū esse: ꝛ huius causa est: q2 paruuȝ causatur ex pauco: ꝛ partibus cōponentibus. Magnuȝ aūt causatur ex multo in partibus eiusdem. Cōstat aūt ꝙ omne magnū diuidiť in parua: sed paruū est qđ habet paucas partes: ergo ea in que diuidiť magnū paucas habēt partes cōponentes. Pauce aūt partes cōponentes non sunt infinite: sed finite per paruū numeꝝ: q2 id qđ habet infinitas partes componētes: nō habet paucas partes: sed multas: ꝛ datū est ꝙ paruum habet paucas partes: ergo hꝫ eas finitas. Omne autē cōpositū ex finitis diuidiť in ea que sunt finita: ꝛ non pōt diuidi vltra ea: sicut pꝫ in diuisione omnis numeri finiti: ergo parui continui stat diuisio in his finitis ex quibus cōponiť. Cōponiť aūt ex primis quātis: ꝛ illa sunt linee: ergo stat diuisio eius in lineis. Sed illud est indiuisibile in quo stat diuisio: sicut pbať per vnitatē in qua stat diuisio numeri: ergo illa in quibus stat diuisio parui continui sunt indiuisibiles linee: ergo sunt linee indiuisibiles: ꝛ sunt in omnibus superficiebus ꝛ corporibus ɔtinuis: est ergo in quolibet quāto ɔtinuo aliquod primū impartibile cōponens ipsuȝ: ppter hoc ꝙ paruū pars est magni: ꝛ paruū cōponiť ex paucis. ¶ Amplius si est idea linee: ꝛ idea est prima eoꝝ que sūt in ratione vna: tūc opꝫ ponere indiuisibiles esse lineas. Cōstat enī per doctrinā scđi metaphysice: ꝙ omne genus cause reduciť ad vnum genus primū in genere illo: ergo omnes linee formali rōne ɔuenientes reducenť ad vnū primū: qđ primum formale est in genere illo. ¶ Est aūt illud in quo sunt oēs linee formalr: sicut in causa phabēte in se lineaꝝ rōnem: ꝛ hec est idea ad quā fiunt oēs linee. ¶ Additur aūt his: ꝙ in omni ɔtinuo partes sunt priores toto nālr: cum totū cōponitur ex partibus. Undecūq; aūt vnū pcedit aliud nālr est venire ad vnū primū qđ nihil precedit in ordine illo: ergo in partibus ɔtinui est venire ad vnū primuȝ ante qđ nihil est in nā ɔtinuoꝝ: ꝛ cui primo ɔuenit rō cōtinui idealiter ad omnia alia: sed ante qđ nihil est illud est indiuisibile: ergo in omnibus ɔtinui partibus aliquid est diuisibile in partib⁹ a quo rō q̄titatis deriuať in oīa sequētia. Hoc aūt cū sit pars cōtinui ɔtinuum est: q2 aliter nō esset ideale: ergo opꝫ ponere

Documentū

L. c. 6. ꝛ 8. ista.

indiuisibiles lineas primas: ⁊ hec est rō cui maxime inniteba̅tur antiqui: ⁊ videbatur eis esse efficacissima. ¶ Scdm aūt eunde̅ modū ꝓbatur resolutio tetragoni ⁊ omniū figuraꝝ ad lineas: q2 manifestū est ꝙ quedam in genere cōtinui accidit his esse priora: ⁊ simil'r est de omni supficie: ⁊ omni corpore ꝓpter eande̅ causam. ¶ Ulterius aūt Democritus ⁊ Leucippus ꝓbant: ꝙ indiuisibile non solū necesse est esse in intelligibilibus que sunt mathematica: que sm rationes diffinitiuā sunt abstracta ⁊ separata a sensibus. Sed etiam ꝙ in sensibus est aliqd primū athomū ex quo cetera componunt. Probāt aūt ex hoc ꝙ elementa sunt corpora quedā. Elementū aūt est vt in celo ⁊ mundo ꝓbatur qd est primū in cōpositione: ⁊ nō diuiditur sm formā in aliā formā: ergo prima componētia sunt elemēta omniū: partes aūt ꝑus sūt componētes totū: ergo opꝫ ꝙ alique eoꝝ sint ita prime ꝙ nō diuidant: q2 non diuidi est de rōne elementi: ergo aliquis vtiqꝫ erit primus ignis de idiuisibilibus: ⁊ vniuersaliter sic se habebit in oibus corporibus elemētoꝝ: ergo sicut dictum est nō solū in intellectibus mathematicis sunt indiuisibilia prima: sed etiā in sensibilibus. Amplius aūt ex Zenonis rōne hoc ꝓbari videt: ꝙ sit aliqua magnitudo que non est pūctum indiuisibilis ⁊ impartibilis. Constat enim ꝙ impossibile est ꝙ aliquid ꝯtingat tāgendo infinita in tēpore finito: ita ꝙ tāgat ea nō simul sm vnūquodqꝫ signū: sue sigillatim vnūquodqꝫ infinitoꝝ signando tangat. Omne enim qd mouetur quocūqꝫ mō motus: necesse est prius ad mediū tangere spatiū ꝙ̄ ad extremū. Eius autē qd non est impartibile: sed diuisibile: habet omnino vniuersaliter sm omnes partes mediū: q2 omne diuisibile habet medium inter extrema sua. Si aūt id qd fert in linea ꝯtingit infinita media que sūt in linea in tēpore finito in quo ponit trāsire lineam. Et dicamus id qd in 6° dictum est: ꝙ velocius est qd in equali tēpore plus perficit de spatio: tūc ꝯuenit ꝙ id qd velocissimū est in tēpore finito transibit media infinita in linea. ¶ Constat aūt ꝙ nihil est adeo velox sicut motus mentis siue intellectus pertransiens per media per que est motus. Si ergo mēs in tēpore finito accipiens partes medias spatij transeat infinitas: ꝯtingeret ea mentis acie sm vnūquodqꝫ sigillatim: tunc erit motus per infinita in tēpore finito: ergo si istud est verꝫ ꝯtingere est idē qd numerare accidet mentem numerare infinita in tēpore finito. Si aūt hoc est possibile: tunc non erant infinita media in spatio: ergo erant ibi finita in quibus stat diuisio ⁊ numerus: hec aūt sunt indiuisibiles linee: ergo erunt indiuisibiles linee prima cōponentia continuū. ¶ Amplius aūt idem ꝓbari videt ex his que dicunt in disciplinis mathematicis: ⁊ precipue in 10° geometrie. Ex his enim que ibi dicunt sequit vt aiunt aliquā mensuram esse indiuisibilem ⁊ primam. Ibi enim dicit ꝙ cōmensurabiles linee sunt. Oēs aūt cōmensurabiles vna ⁊ eadem mensura mensurant: ergo sunt omnes cōmensurabiles mensurate. Omnium aūt cōmensuratoꝝ erit alia longitudo mensurās necessario: qua mensurant omnes cōmensurate: igitur illa non erit mensurata: sed erit prima mensura. Prima autem mensura non habet ante se alias: ergo ipsa ante se nullā habebit mensuram: ergo erit linea indiuisibilis: q2 si esset diuisibilis: tunc ante se haberet mensuram: vnde si diceret esse diuisibilis: tunc oporteret dare ꝙ partes sue etiam essent alicuius mensure que mensuraret eas: q2 partes cōmensurabiles sunt toti: ita ꝙ eadē aliqua mensura mensurant. Hoc enim sicut diximus in geometricis cōmensurabile vocatur ergo ille mensure erant ad aliquas partes paruas in ꝓportione dupli ad medium: q2 si pars omnis diuidit in duo: ⁊ longitudo est alia que mensuranit partē: opꝫ ꝙ illa se habeat ad mediū illius partis in ꝓportione dupli ad dimidiū: hoc aūt est impossibile si illud sit mēsura prima cōmēsurabiliū. Illa enī que mēsura prima est cōmēsurabiliū nō hꝫ ante se mēsurā minorē se: ergo simil'r sic ista nō hꝫ ante se aliā: ita etiā oēs mēsurate ab ipsa prima lōgitudine: sicut oēs linee mēsurant: cōponit ex impartibilibus primis lineis: in quibus prima rō mēsure ⁊ lōgitudinis saluat. Idē aūt sequitur in planis supficiebus. Oīa enim hec cōmēsurabilia sunt ad inuicē. Et rō ꝑme cōmēsurationis est: que sm numeꝝ aliquē cōmēsurate vna ⁊ eadē mensura mēsurant. Cōstat autē ꝙ omnes linee cōmēsurabiles omnes sunt mensurate: q2 que vna ⁊ eadē mēsura mensurant cōmēsurate sunt a dictis lineis que sunt impartibiles: ergo prima mensura ipsorum erit impartibilis: ergo ponēde sunt esse indiuisibiles linee.

3° celi.t.c.36. — *6° phy.t.c.23.* — *e sut.*

¶ Cap. 2m. De solone rōnū iductaꝝ de lineis indiuisibilib'.

SEd his Rationibus obuiātes primo ostēdemus inconueniēs esse qd dr: ꝙ si aliquid qd est mēsure differētia vel passio diuidit lineā quādā separatā ⁊ indiuisibilē: sicut iam dictū est: sicut diuidit linea in rectā: ⁊ obliquā: ⁊ cōmensurabilē: ⁊ incōmensurabilē: tunc absqꝫ dubio illud qd diuidit hāc lineā indiuisibilē in differētias nō erit aliqua differētiaꝝ que ponit in geometria: quedam eni in 10° geometrie dicuntur linee dicibiles siue rōnales: quibus positis ⁊ datis rōcinatur. Quedā aūt dicunt indicibiles: siue mute ⁊ irrōnales: quibus positis ⁊ datis rōcinari nō possumus. Et hoc mō diuidunt linee in decē ordines in geometria: sicut pꝫ intuēti decimum Euclidis: q2 hoc lōgū esset ista ꝓsequi: ⁊ etiā hic nō indigemus eis: nisi ꝙ sciamus ꝙ illa que diuidūt lineas in geometricis nō possunt diuidere lineas indiuisibiles: neqꝫ ꝯueniūt eis. Cū ergo illa que lineā diuidūt ex duobus noibus sub abscisione siue disiunctione ꝯueniāt oibus lineis: eo ꝙ immediate sint circa lineā: sicut affirmatio ⁊ negatio: ⁊ nō ꝯueniāt lineis indiuisibilibus: constat lineas indiuisibiles nullas esse: q2 sm differētias inductas nullas habebūt naturas ꝯuenientes lineis geometricis: de quibus demōstrationes fiūt. Sꝫ si habebūt eas: tūc nō habebūt eas nisi adinicē: ita. s. vt vna indiuisibilis in cōparatione ad aliā indiuisibilē dicat rōnalis vel muta: vel cōmēsuralis: vel incōmēsuralis: vel communicans: vel incōmunicans: ⁊ sic de alijs decē differentijs lineaꝝ. ¶ His aūt habitis dicamus primo ad primū respōdentes: ꝙ nō est necessariū qd dicūt. s. ꝙ illud qd sit paruum vel paucū: ꝙ infinitas habet diuisiones partiū: ⁊ est instātia eoꝝ dicti in ꝓposito: q2 in alio nō inuenit in quo instātia fieri posset. Nos eni dicamus de loco ⁊ de magnitudinib' sensibilibus: quas dicūt esse cōpositas: ꝙ sint parua ⁊ pauca: dicimus qn̄ ꝯgruit hoc dicere de quātitate eoꝝ: nō tn̄ dicim' sicut illi: ꝙ hoc sit eo ꝙ habeat paucas partes finitas numero ⁊ potētia. Sed dicimus ꝙ habet infinitas potētia: lꝫ paucas habeat actu: ⁊ hoc ipsi distinguere nesciuerunt. ¶ Amplius aūt si vt aiunt illi in lineis cōpositis sunt quedā linee de his indiuisibilibus quas ipsi dicūt esse: tunc de illis indiuisibilibus dicit paruū ⁊ paucū: cū tamē in linea illa sint infinita puncta sm eos actu. Linee enim diuisio etiā si non concedatur diuidi in lineas: tn̄ est sm pūcta: ⁊ est diuisio ei' sm vnā similitudinē sm qualēcūqꝫ punctū: q2 vna est rō diuisionis in quolibet: ⁊ ideo sꝫ quodcūqꝫ diuisibile est linea: ergo infinitas habebit diuisiones linea sm positionem eaꝝ: sicut prius. Oīs aūt linea vtiqꝫ nō indiuisibilis est: ⁊ tn̄ quedam sm istos diuidunt in paruas: ⁊ sunt infinite per diuisionē: ⁊ tamē pauce. Supponendū est iam a nobis oēm lineā diuidi: ⁊ nullā lineā indiuisibilē esse: ergo nihil est qd dicunt de paruo ⁊ pauco. ¶ Amplius omne magnū ex paruis quibusdā componit: propter quā rōnē etiā magnum ⁊ paruū nō dicuntur opposita esse sm rem: nihil igit erit magnū: vel opꝫ dicere ꝙ ex predeterminatis quibusdā paruis sit compositū: ⁊ si tūc paruū terminatas diuisiones habet: vt dicunt: tunc aut nihil erit magnū sm eos: aut opꝫ dicere: ꝙ illud nō sit magnū qd habet diuisiones partium terminatas: q2 hec est rō parui sm eos. Omne enim totū habet partiū diuisiones: sicut ⁊ partes habent suaꝝ partium diuisiones: ⁊ ideo si parua sunt partes magni: tunc oportet ꝙ magnum habeat diuisiones partium parui: diuisiones parui aūt sunt finite: vt dicunt: igitur diuisiones magni sunt finite. Sed hec est ratio parui: ergo paruum est magnum: vel oportet dicere: ꝙ magnum non componitur ex paruis. ¶ Si ipsi dicunt ꝙ rationale est paruum habere partes determinatas ⁊ finitas: ⁊ magnum qd componitur ex paruo significant habere diuisiones partiū infinitas: quare manifestū est ꝙ sm rei veritatem non potest dici magnū ⁊ paruū in hoc ꝙ est determinatas ⁊ finitas habere partes: ⁊ in hoc qd est habere partes indeterminatas ⁊ finitas. Si aūt induxit eos ad dicendum in lineis esse paruū ex paucis ⁊ finitis partibus esse: ⁊ videtur eis hoc esse dignū ad dicendum istud: quod in na-

Lineaꝝ diuisio. — *est suppositū*

meris vident paucum habere partes ⁊ diuisiones habere terminatas: hoc est stultum: q̄ nō sunt eadem principia generationis ex q̄bus est discretū sicut numerus: ⁊ ex quibus est ꝯtinuum vt linea. In numeris eni ex indiuisibilibus vnitatibus aggregatis est generatio numeri: ⁊ illud impartibile est quoddā determinatū in genere discreti: ⁊ ideo omnis numerus qui non est infinitus terminatas ⁊ finitas habet diuisiones. In magnitudinibus aūt nō est similis compositio: ⁊ ideo in his diuisio procedit in infinitum. ¶ Nō est aūt simile etiā in formis ⁊ speciebus quas dicūt Platonici: ⁊ tamen illi qui ponunt spēs esse ideas hoꝝ accipiūt axioma qđ est minus forte q̄ illud qđ oppositū est: ⁊ fm quēdam modū interimūt indiuisibiles lineas per eadē que ostendere intēdunt eas esse: ⁊ econuerso: per hanc rōnem spēs ⁊ idee interimunt: ⁊ ita vtrūq₃ interimit per reliquū. Si enim sūt idee vt dicūt separate: illas impossibile est intrinsecas rebus esse: ergo nō sunt partes lineaꝝ vt dicūt: ⁊ ita p eadem interimunt spēs per que probare volūt: ⁊ ecōuerso: si puncta in lineis sunt indiuisibiles partes eaꝝ: tūc impossibile est q̄ sint species ideales eodē modo se habētes: idea eni est vna vnius: sed vnius ⁊ einsdē parui plures sunt idiuisibiles linee: iz finite: ⁊ ideo istud axioma nihil habet fortitudinis. ¶ Rursus aūt dicere dignū esse q̄ indiuisibilia quedam sint prima corporalium elementoꝝ est stultū: quāuis enim rursus quidam sic enuntient: tamen ad subiectā intentionē hoc est ꝓpositū ꝓblema sumunt id qđ est ex principio. Id enim qđ a principio probandū est: hoc est vtrum sint indiuisibilia quedam ex quibus ꝯtinuū est: ⁊ hoc ipsi sumūt in corporalibus elementis esse. Magis est autē contra eos qui quanto magis ipsi sumunt id qđ est ex principio: ⁊ non possunt probare intentum vera probatione: tanto magis videbitur verum esse oppositū scilicet q̄ omne corpus cōpositum sit ⁊ diuisibile tripliciter. s. fm lineaꝝ longitudines que sunt in ipso: ⁊ fz molem ꝓfundi qđ est in ipso: ⁊ fm distantiaz latitudinis superficiei que est in ipso. ¶ Zenonis aūt rō nō ꝯcordat ad propositaz intentionē in hoc qđ dicit: q̄ id qđ est latū siue motū per spatiū non tāgat infinita in tempore terminato ⁊ finito. Sic enim ⁊ fm eundem modū ⁊ tempus ⁊ longitudo habēt se ad esse infinitū: ⁊ esse finitum ⁊ terminatū: ⁊ tantas: ⁊ tales habet diuisiones vnū sicut alteꝝ: sicut etiā supra diximus in 6° phyſicoꝝ. ¶ Neq₃ etiā vtiq₃ veꝝ est qđ dicunt: q̄ hoc sit numerare qđ est singuliz infinitoꝝ tangere fm mentem: nisi actu tangeret. Tangit enim ea mens in potentia diuisionis tm̄: ⁊ ideo hoc non est ea numerare: q̄ ea que numerant tactu mentis fm actū sunt finita. Dubitatio enim est veruz etiam quis intelliget hoc modo fm mentē q̄ ꝯtingat infinita. Est enim forte hoc impossibile: sed alibi hoc est in 3° de anima habet dici: q̄ absq₃ dubio nunq̄ intelligens numerando pertransit infinita. Nō enim est motio mentis per intellectū exiens spatium cōtinuum ⁊ sibi subiectum super qđ moueatur: sicut exigit id qđ fertur corporaliter fm locū: sed potius mentis motio est per intentiones specieꝝ citra. Et si concedat mens sic pertransire per ꝯtinuū: hoc nō est numerare partes numeri fm actū. Numerare enim est qđ est cuz scientia reꝝ fm actum diuersaꝝ. ¶ Spatium autem nō diuiditur nisi potentia. Sed fortassis incōueniens est quādo aliquis non potest soluere rōnem aliquam q̄ cedat ⁊ seruiat debilibus positionibus que sunt ꝯtra sensum: ⁊ q̄ aliqui velint decipere seipsos ꝯtra hoc qđ nūciat eis sensus. ¶ Decipiunt enim isti seipsos fm maiores deceptiones q̄ sint ille quas timent: ⁊ adiuuant impotentiam suam vt fiat fortior. Quando enim Zeno nescit soluere qualiter id qđ fertur trāsit spatiū prius tangendo medium q̄ extremū. Et quando Democritus nescit rōnem illam soluere q̄ prima componētia sint indiuisibilia. Negat Zeno motum qđ est maius incōueniens. Et ponit Democritus corpora indiuisibilia vel lineas: qđ est magis inconueniens q̄ id qđ incidere timet. Qualiter aūt soluūtur rōnes Zenonis in 6° phyſicoꝝ supra scriptū est. Democriti āt rō in libro perigeneos habebit solutionem. Qđ aūt obijciūt per geometricas rōnes de lineis cōmensurabilibus q̄ scilicet omnes vno ⁊ eodem mensurātur sophisticum est: ⁊ nequāq̄ concordat que in mathematicis supponuntur. Non enim sic supponunt mathematici: q̄ linee indiuisibiles sint que mensurant lineas cōmensurabiles: neq₃ vtile esset eis ad suas demonstrationes cum nō demōstrēt nisi de lineis diuisibilibus in lineas. Simul etiaz cum dictis ⁊ etiam totum contrarium supponunt mathematici: ⁊ ꝯtrario modo omnem quidem lineam dicunt fieri: hoc est diuisibilem in partes diuisibiles. Conuenit autē etiam datis lineis indiuisibilibus quas ponunt esse propter cōmensurationem adhuc significare lineam fm quam cōmensuratio fit. Non enim probatur in geometricis cōmensurabilitas linearum per lineam indiuisibilem: sed potius per lineam diuisibilem in infinitum: ⁊ sic inutilis est positio linearum indiuisibilium: ex quo positis illis adhuc inquiritur de alijs fm quas fiat cōmensuratio: quare hoc qđ dicūt ridiculum est: q̄ fm opinionem eoꝝ etiam ex quibus dicūt dicentes se ostendere probatur q̄ a veritate declinant se ad litigatiuam disputationem inquantum protestantur cōtra veritatem: ⁊ deueniunt in rationem sophisticam inquantuz paralogizant seipsos. Et hec quidem dicta antiquorum sic ostenduntur esse debilia: vt dictum est. Multipliciter enim debilis est ista opinio: ⁊ fm omnem modum nititur diffugere dicta probabilia ⁊ redargutiones que fiunt ab ipsa veritate. ¶ Adhuc autem inconueniens vtiq₃ erit propter rationem Zenonis aliquem persuaderi q̄ ponat esse indiuisibiles lineas: propter hoc q̄ non habet ⁊ nescit contradicere ad rationem Zenonis quam facit contra motionem per rectam aut semicircularem lineā quam motionez: vt dicit Zeno confestim necessarium est incidere infinitis periferijs in semicirculo: ⁊ distantijs entibus in rectam lineam cadentibus in intermedio anteq̄ id qđ fertur veniat ad extremuz. Isti enim qui posuerunt indiuisibiles lineas componere lineam: dicebant illas esse finitas: ⁊ sic intermedias esse finitas: ⁊ ita peruenire aliquando ad extremum: ⁊ hoc modo euadebant: vt eis videbatur rōnem Zenonis. Isti autez vt euaderent vnam egritudinem opinionis inciderunt in peiorem. Est autē hoc inconueniens: ꝓpter ea que dicta sunt: ⁊ est rursus tanto magis inconueniens quanto facile suadibile ex at oppositum: propter motionem equalium circuloꝝ: hoc est equalium arcuum in circulo quas accipit in singulis horis id qđ regulariter mouetur in circulo vel semicirculo: per illos enim arcus facile suasibile est: quoniam vtiq₃ necessarium est quodcunq₃ mouetur moueri fm maiorem arcum semicirculi q̄ sit indiuisibilis: ⁊ hoc est facile suasibile per quecūq₃ alia talia: que ꝯsiderata sunt circa lineas: precipue in 6° phyſicoꝝ: de quo supra expediuimus. Persuadetur enim per oīa talia de facili: q̄ non est possibile q̄ nunq̄ talis contingat motio qualem dicit Zeno: que actu infinita contingat numerando media: quia mobile accipit de medio partem aliquotam que numerat totum spatium: ⁊ non accipit partem indiuisibilem. Hec enim multo ꝓbabilius concessa sunt: q̄ illa que ipsi dicunt. Manifestum est igitur q̄ si neq₃ necessariū est: neq₃ ꝓbabile q̄ ꝓpter dictas rōnes philosophoꝝ indiuisibiles esse linee supponantur.

¶ Cap. 3^m. In quo inducunt̄ omnes rationes geometrice cōtra indiuisibiles lineas.

Adhuc aūt Et ex dictis fiet vtiq₃ manifestum non esse aliquas indiuisibiles lineas: ⁊ sumemus primo rōnes ex his que in mathematicis dicuntur. Dicta autem in illis scientijs aut debent manere firmiter supposita: aut si submouenda sint debent submoueri rōnibus firmioribus ⁊ credibilioribus q̄ sunt ipsa: ⁊ hoc quidem esse non potest cum sint demonstrata. ¶ Indiuisibiles igitur non esse lineas primo probatur per linee diffinitionem: siue enim diffiniatur linea fm se: siue diffiniatur linea recta: diffinitio linee indiuisibili non competit: quia linea in se ⁊ recta diffinitur per habere medium inter extrema. Linea autem indiuisibilis si est indiuisibilis medium nullum habet inter extrema: quia si habet medium inter extrema: diuiditur necessario illud medium: quia inter extrema non est diuisibile: vt probatū est supra in 6° phyſicoꝝ: sed inter puncta duo continua est linea que diuisibilis est. Q̄ autem linea diffiniatur per habere medium ⁊ etiam recta linea: ex hoc patet qđ in geometria dicimꝰ: q̄ linea est longitudo sine latitudine cuius extremitates sunt duo puncta. Recta autem linea

3° de ala. t. c. 23. ⁊ infra.

Primo de generatiōe. t. c. 8. ⁊ 9.

sm Platonem est cuius medium non erit ab extremis: vel cuius medium extrema cooperiunt. ¶ Deinde etiam si sunt indiuisibiles linee: inter omnes linee erunt commensurabiles ⁊ communicantes. Omnes enim mensurabuntur ab indiuisibilibus lineis: siue longitudine sint cōmensurabiles ⁊ cōmunicantes: siue potentia ⁊ non longitudine sint commēsurabiles ⁊ communicantes. Dicuntur autem linee cōmunicātes siue cōmensurabiles in lōgitudine: vt habetur in 10° Euclidis quibus est vna quātitas communis eas numerans. Cōmunicantes autē ⁊ cōmēsurabiles potētia dicunt quar superficies quadrata vna superficies cōmunis numerat. ¶ Si aūt sunt indiuisibiles linee: vt isti dicūt: oēs erunt cōmensurabiles: per hoc q indiuisibiles linee vt isti dicunt omnes sunt equales: eo q vna nō pōt esse maior vel minor alia: cū sint indiuisibiles: ergo ⁊ potētia sunt commēsurabiles: q2 si quadrata fiat ex eis: numerat superficies illas alia superficies aliqua ex indiuisibilibus lineis constituta per hoc q sit equalis illis. ¶ Si aūt hoc detur tetragonū ɔstitutū ex indiuisibilibus erit diuisibile: ⁊ hoc non est intelligibile: qualiter diuisibile componat ex indiuisibilibus. Necesse est aūt diuidi tetragonū qđ aliqua superficie numeratur. Omne enī qđ numerat diuidit: q2 sicut diximus in prehabitis in 3° physicor. Diuisio est causa numeri: q2 numerū cognoscimus diuisione ɔtinui. ¶ Amplius si qua linea facit superficiem sibi circūscriptam equalem in lateribus: quando linea in se ducitur vt quadratū ex ea ɔstituat: qđ est pter maiorem latitudinē q̄ sit mensura linee. Oīs enī linea in se ducta quadratū ɔstituit: qđ est tante latitudinis quanta est mensura linee. Si inq̄ sic sit in omni linea in se ducta: tunc si superficies quadrangula que fit ab indiuisibili linea ⁊ pedali: hoc est ex ductu linee indiuisibilis in pedalem circūponatur superficiei quadrate: que fit ex ductu linee bipedalis in seipsam minorem facit latitudinem: q̄ si sola pedalis in se ducta eidem quadrate superficiei circūponeret: tūc sequitur necessario q id qđ producit ab indiuisibili linea min9 sit q̄ impartibile. ¶ Et hoc sic declaratur: ponamus lineā bipedalē in se duci: ⁊ quadratū ex ea ɔstitui: sicut docetur in 2° Euclidis. Fiat aūt aliud quadratū ex ductu pedalis in se: ⁊ circūponat quadrato primo bipedalis linee: ɔstat q cōstituitur maior latitudo ex duobus quadratis sibi circūpositis ⁊ ɔiunctis q̄ fuerat latitudo vni9 solius. Est aūt suppositio geometrica in 2° Euclidis: q oīs linea in se ⁊ in quālibet aliam duci potest: ⁊ ex producta parallellogramū cōstitui. Si ergo aliqua est linea indiuisibilis ex īdiuisibili linea ⁊ pedali in se ductis ɔstituet quadrāgula superficies equidistantiū linear que superficies parallellogramū vocat. Cū aūt omnes quadrangule superficies equedistantiū linearū latitudo tanta sit quanta est mensura later in se inuicē ductor: oportet q quadrangulum qđ fit ex ductu pedalis in indiuisibilem lineam: indiuisibilis sit latitudinis ⁊ nullius. Illud aūt qđ nullius est latitudinis circūpositum cuicunq; quadrato nō facit latitudinem maiorē: sed potius minorē q̄ si sola linea bipedalis in se duceret: ergo quadratum cōstitutū ex indiuisibili linea ⁊ pedali minus est q̄ ipsa linea impartibilis: q2 linea impartibilis ponitur finite esse quantitatis ⁊ prime: productum aūt nullius est quātitatis. Hoc ita dato si quadrangulum minorem habet quantitatem q̄ impartibilis linea: ergo aliquid est minus ipartibili: ergo linea impartibilis diuiditur: ⁊ hoc est impossibile: sicut sepe in 6° libro physicor ostendimus. ¶ Amplius si ex quibuslibet tribus datis rectis lineis constituitur trigonum: sicut probat ex primo Euclidis: tūc etiā ex tribus indiuisibilibus ɔstitueretur triangulus. ¶ Hoc habito pcedat vlterius: q2 in omni triangulo isopleuro: hoc est qui duo equa habet latera cathecus cadit in mediam lineā: que est inter duas: q2 in eo linea recta vocat cathecū. Erectā aūt dicimus inter inferiorem ⁊ superiorem. Hypothemisa aūt est descendens a summo catheci: ⁊ basis est iacens subtus cathecum: tota ergo hec dispositio etiam est in lineis indiuisibilib9 trianguli: ⁊ hoc est impossibile etiam fingere volenti: q2 indiuisibile cum indiuisibili nullum ɔstituit angulum: nec indiuisibile est medium duorum indiuisibilium: nec indiuisibile erigitur super indiuisibile: nec indiuisibile inequale est indiuisibili: sicut isopleurus duo habet latera equalia: ⁊ tertiū habet inequale. ¶ Amplius in geometria probatum est q si fiat tetragonum: ⁊ diuidatur per diametrum incidentē tetragonum: illud quadratum qđ producitur ex diametro est equale quadrato catheci illius trianguli qui fit ex duabus collectis quadrati ⁊ diametro ⁊ medietate diametri. Totū enim quadratum qđ fit ex diametro est inequale duobus quadratis: qui fiunt ex duabus costis quadrati equalibus: sicut probatur ex penultima ⁊ vltima ꝓpositione Euclidis: ergo illud qđ fit ex medietate diametri equale est quadrato vnius coste quadrati: ⁊ id qđ fit ex altero equale est alteri quadrato qđ fit ex costa secūda: ergo id qđ fit ex vna costa ⁊ medietate diametri triū: est sicut id qđ fit ex duabus costis quadrati. Si ergo omnia hec vera sunt: omnia hec necesse est etiam accidere in quadrato ⁊ diametro que fiunt ex lineis indiuisibilibus: hoc est q si tetragonū impartibilium laterum componatur: ⁊ diameter in eo indiuisibilis producatur per lineam incidentem cum per mediū fit cathecus ductus aliquod latus tetragoni: tūc opꝫ q costa hoc est quadratum coste possit per equalitatem in cathecum: hoc est in quadratum catheci ⁊ in medietatem diametri. Vtriusq; enī quadratis diuisim sumptis: ⁊ non ɔiunctim equale est quadratum coste quadrati: ⁊ si hoc: tunc linea indiuisibilis non est minima: q2 expresse quadratū vnius maius est quadrato alterius. Quadratum enim diametrū dupli est ad quadratum coste. Si autem non est minima: tunc neq; diuisibilis est: neq; prima: ⁊ etiā si dicatur indiuisibilis: tūc non est ver: q duplū sit quadratū qđ producit a diametro ad quadratum alterius indiuisibilis que est costa alterius. Si enī dicatur duplum: tūc ablato a diametro ⁊ equali quadrato qđ equatur quadrato coste: id qđ relinquitur erit minus q̄ prius fuit. Fuit autem prius linea indiuisibilis: ergo id qđ remanet minus est indiuisibili: qđ non est intelligibile. Si enim equaliter equalis costis addātur diametro: tūc absq; dubio quadratum suum erit quadruplum vnius laterum: ex se enim est duplum: ⁊ ei additur qđ est equale costis: ⁊ tūc erit quadruplum ad vnāquāq; costar. Hec igitur sunt impossibilia que sequuntur contra hanc opinionem ⁊ de facili poterit aliquis contra eos conducere alia ⁊ alia impossibilia infinita: quia omnibus sicut vniuersaliter dicere possumus que in mathematicis sunt contrariātur ea que isti aduersarij veritatis dicunt.

¶ Cap. 4m. In quo inducuntur rationes contra lineas indiuisibiles sumpte ex natura diuisionis.

POssumus autē ad idem aliter adducere impossibilia sumpta ex his que sunt de ratione linee. Est enim eius qđ est impartibile nō nisi vnus: hoc est sm vnum contactus. Sed linea in duobus ɔtingit: ⁊ ideo duos contactus habet: quia linea indiuisibilis tangit totam. Indiuisibile enīꝫ omne si tangit oportet q tangat totum: sicut in principio sexti physicor probatum est. Sed linea que est longitudo inter duo puncta tangit econtrario: q2 sm duos terminos tāgit: ⁊ non tota totam. ¶ Amplius linea talis est qualem dicunt opposita alij non faciet maiorem lineam: eo q impartibilis composita non faciant maius aliquid. Linea autem vero composita linee facit maius: sicut omne quantū adueniēs quanto. ¶ Amplius ex duobus impartibilibus nihil potest fieri continuum: vt probatum est in sexto: eo q omne continuum oportet habere plura in sui natura q̄ impartibilia. Omnis autem linea vna est continua circa indiuisibile: q2 ad indiuisibile continuans ⁊ terminans in suis partibus cōtinuatur: ergo nulla linea vna est indiuisibilis. ¶ Amplius si omnis linea diuiditur de indiuisibili linea que est in ipsa: siue diuidatur equaliter hoc est per equalia: siue inequaliter hoc est per inequalia: ⁊ nō sit linea aliqua ex tribus indiuisibilibus: neq; vniuersaliter ex superfluis īdiuisibilibus: sed ex duabus: propter qđ vltima diuisio stat in duo facta equalia. Tunc queramus ab istis quare dicāt lineam indiuisibilem esse. Similiter autem si dicamus lineā diuidi in duas partes: eo q omnis linea composita ex superfluis diuiditur: tunc eadem restat questio: quare dicunt indiuisibiles esse lineas: ⁊ dicitur ex superfluis diuidi: q2 diuiditur in infinitum: eo q in tali diuisione semper aliquid diuidendū

T.c.59.60.⁊ infra.

superfluit diuisioni. ¶ Si aūt dicāt q non omnis linea diuiditur tm̄ in duas partes: sed illa sola tm̄ diuiditur in duas partes que est ex perfectis lineis: hoc est ex lineis que perfectam habent rõnem linearū: hoc est q sint indiuisibiles: tūc adhuc restat qõ quaīr aliqua linea sit indiuisibilis: cum sit spēs quātitatis: que diuisibilis est semp. Linea.n. diuisa in duas partes diuidit in ea queciq3 tm̄ possibile est iterū diuidere: sicut euidēter pbat p rõnē ɔtinui: que est q ɔtinuū est qð diuidit sempiterna ⁊ infinita diuisione. Sic ergo indiuisibilis diuidet: si dabit: q linea ex pfectis lineis ɔstās diuidit in pfectas lineas: ⁊ ille vlterius: ⁊ nunq̄ stat diuisio: ergo indiuisibiles linee sic diuident. Si aūt dicat: q linea in duas partes per equalia diuisibilis est: illa que ɔstat ex pfectis: tm̄ illa que ɔstant ex imperfectis lineis: que sunt elemēta pfectaꝝ lineaꝝ: ⁊ sunt indiuisibiles: nõ põt diuidi p eq̄lia: qꝛ illa h3 aliquā pfectā: ⁊ ideo diuidit p ineq̄lia: qꝛ impfecta linea est semp pars: ⁊ est indiuisibilis que nõ est equalis pfecte: que est vel esse põt totū in genere linee. ¶ Si inquā sic dicat: adhuc restat eadē questio: quaīr alia linea sit indiuisibilis: cū enim diuidit per inequalia: ɔstat tm̄ q diuidit p lõgeas: eo q oē qõ accipit ex diuisione linee linea est. Ois aūt linea diuisibilis est fm mediū pūctū. Medi⁹ aūt pūctus nõ ɔtinuus cū pūctis extremis: sed potius potētia est linea que distendit inter extrema puncta: ⁊ sic p3 manifeste: q nullo mõ rõnē reddūt huius qõnis: quaīr aūt linea sit diuisibilis. ¶ Rursus ad idē rõne motus obijciemus. Cõstat enim ex his que dicta sunt in 8° phyſicoꝝ. q si aliqd regulariter motū mouet p spatiū aliqõ in toto tēpore signato: q in medio illius tēporis mouet p medietatē eiusdē spatij: ⁊ in minori parte tēporis illius q̄ est medietas: mouebit p minorē ptē q̄ sit medietas spatij: q̄re siqdē detur lõgitudo alterius spatij cõponi ex supfluis indiuisibilibus: hoc est pluribus indiuisibilibus que superfluūt diuisioni: tūc nõ est veꝝ de motu p spatiū: sed potius auferet icisio p mediū: qꝛ supfluū qõ est pars spatij p diuisionē acceptū ⁊ est indiuisibile: nõ põt diuidi p mediū tēpore motus diuisio: ⁊ bene dico q auferet: qꝛ habitū est: q in medio tēpore transit mediū: eo q fm vnam similitudinē: ⁊ tempus: ⁊ linea super quā est motus diuidātur. Cū igitur incõueniens sit hoc: vt in 6° phyſicoꝝ ostēdimus: neq3 vna oppositaꝝ lineaꝝ diuidet modo pdicto: hoc est per equalia que sūt pfecte linee: ⁊ p inequalia vel que sūt elemēta lineaꝝ. Cõstat iam per dictā rõnē: q sicut in se nõ diuidunt modo predicto linee: ita etiā nõ diuidunt tēporis motus diuisione: ergo nulle erūt indiuisibiles linee. Que aūt eiusdē rõnis sunt inter spēs quātitatis ɔtinue fm genus suū ɔuenit oia facere ex ipartibilibus lineis. Li3 eni impartibilis linea cõponat lineā perfectā: tm̄ qꝛ dicunt lineam pfectā cõponere planū: ⁊ planū dicunt cõponere corpus: ideo ɔuenit necessario q hec oia sicut ex primis cõponentibus sint ex impartibilibus lineis: ⁊ ideo hoc per istā ɔsiderationē obijciemus ɔtra eos. Dico ergo primo sumens rõnē ex linea ⁊ sibi pprijs: q oia linea nõ infinita duos h3 terminos: eo q linea bis terminis terminata est: sicut p3 ex diffinitiõe linee. Indiuisibilis aūt linea nõ est infinita: ergo habebit terminū duplicē in extremis: ergo aut est diuisibilis: qꝛ terminus semp est alterius q̄ sit terminus: est enim ɔtinue lõgitudinis. Aut op3 dicere: q erit alia linea que est preter hāc quā videmus lineā que neq3 infinita est: neq3 terminata: ⁊ hoc est figmentū qõ imaginari nõ põt neq3 esse: qꝛ non terminatū vel terminatū esse ɔtradictionis modo opponitur circa lineā. ¶ Amplius fm dicta non erit in omni linea punctus: qꝛ in indiuisibili linea non est punctū: eo q indiuisibilis nõ est indiuisibile: qꝛ iretur in infinitū: ⁊ siquidē sic dicatur: q nõ est punctum terminās lineam indiuisibilem: tunc necessario sola seorsum existet linea talis: ⁊ deinde separatū etiā existet punctū: vna enim erit sola fm hoc linea. ¶ Pluralitas enim ois ɔuenit: aut ex diuisione formali: aut ex diuisione ɔtinui. Ex diuisione aūt formali ɔuenit sicut differentie sunt plures ⁊ forme plures in eodē genere. Ex diuisione aūt ɔtinui ɔuenit: sicut indiuidua plura sunt in eadē specie. Si aūt linea fingatur esse sine puncto: tunc neutro modo habebit pluralitatem: qꝛ linea aliena non differt formalr: nec linea potest diuidi aliena diuisione ɔtinui: quia linea non est diuisibilis nisi in puncta: ⁊ iam ponitur ex pūcto esse vniuersaliter separata: ergo erit sola ⁊ vnica. Si autem plures sint linee: tunc op3 per iam dictā rationē q diuisibilis sit linea. ¶ Adhuc autem siquidem in indiuisibili linea dicatur non esse punctus: tunc sequitur vniuersaliter in nulla linea esse punctum fm istos: qꝛ ipsi dicunt alias lineas ex indiuisibilibus constare: ⁊ nihil amplius componere essentias earum nisi lineas indiuisibiles: ⁊ hoc est inconueniens. ¶ Amplius autem nihil omnino de genere ɔtinui erit intermediū punctorum: aut oportet q linea sit medium: qꝛ inter duos terminos non oportet aliquid intelligi esse nisi interminatum. Si autem hoc detur: q linea est intermedium punctorum: cum in omni linea sint plura puncta fm rei veritatem ⁊ probationem iam inductam: non potest aliqua linea esse indiuisibilis: quia fm oēm punctum diuisibilis erit. ¶ Amplius si sunt linee indiuisibiles non omnis linee erit tetragonum: quod est inconuenientissimum: cum omnem lineam contingat in se duci: ⁊ sic necessario vna posita linea tetragonum generari. In hac eni3 generatione simplicius est tetragonum q̄ trigonum. Si autem tetragonum: tunc necessario sequitur q sit dicendum: eo q longitudinem habet ⁊ latitudinem: quia hoc quidem tetragonū est hoc aliquid qõ est diuisibile esse: propter suas essentiales dimensiones. ¶ Si autem tetragonum est diuisibile: tunc necessario etia3 linea ex qua generatur erit diuisibilis: quia tetragonum non habet longitudinem ⁊ latitudinem: nisi ex longitudine linee ex qua generatur. ¶ Amplius constat q terminus linee necessario erit pūctus ⁊ non linea: quia si linea esset terminus linee oporteret ire in infinitum: vnde linea non erit terminus. Illa autem linea que est extremum per hoc q ponitur indiuisibilis simpliciter: cum omne indiuisibile simpliciter terminus siue extremum sit est linea indiuisibilis: ergo si illa linea est linea habebit punctum: ⁊ si est indiuisibilis omnino non differt a puncto: ergo punctum erit terminus puncti indiuisibilis: ⁊ sequitur etiam: q linea punctū: hoc est que est punctum: sit minor vel maior linea puncto: qꝛ terminatum maius est termino: ipsa autem ⁊ terminus est ⁊ terminatum. Si autem dicatur: q linee indiuisibili inest punctus: propter hoc q vnum ⁊ idem est terminus ɔtinuātium: hoc est continuitatem habentium lineaꝝ: tunc oportet etiam q indiuisibili linee non sit punctus: cum supponatur esse continua. Et vniuersaliter loquendo oportet q in aliquo differat pūctus a linea: quia fm istos nihil habebit proprium indiuisibilis linea per quod differat a puncto preter nomen solum: ⁊ hec omnino incõuenientia sunt. ¶ Amplius si linea dicatur indiuisibilis: tunc similiter planū manet indiuisibile: ⁊ similiter corpus ex planis compositum est indiuisibile. Vno enim istorum ente indiuisibili: oportet q cõsequenter omnia alia sint indiuisibilia: propter hoc q si vnum istorum diuiditur: vtrunq3 aliorum cõsequenter sequitur diuidi. ¶ Corpus autem fm vtranq3 diuisionē scilicet linee ⁊ plani que sunt in ipso diuiditur: ⁊ fm profundū ⁊ fm latum: ergo vtiq3 linea erit indiuisibilis. Corpus eni3 fm planum vt isti dicunt diuiditur. Planum autem diuiditur fm lineam: ⁊ vlterius linea diuiditur fm punctum. Corpus enim non secatur nisi in superficie: ⁊ superficies in linea: ⁊ linea in puncto: propter hoc q vnūquodq3 in suo indiuisibili diuiditur: ⁊ corporis indiuisibile est planum: eo q non diuiditur ratione corporis in profundum: ⁊ plani indiuisibile est linea: eo q diuiditur diuisione plani in latum: ⁊ linee indiuisibile est punctum: quia non diuiditur omnino aliqua diuisione. Linea autem diuiditur diuisione vna: ⁊ planum duabus: ⁊ corpus tribus.

¶ Cap. 5m. De probationibus q linea non componatur ex punctis.

Quia aūt et rationes eoꝝ que in principio inducte sunt per quas conantur ostendere ⁊ suadere suum propositum debiles sunt: ⁊ super falsas ppositiones fundate: ⁊ opiniones eorum sunt omnes contrarie his qui possunt contingere ad finem fm q opinio iuuata rõnibus sit fides. Manifestū est vtiq3 q nulla erit linea indiuisibilis: ⁊ si nulla alia rõ in oppositū adduceret: ⁊ hoc quidē manifestū est ex supradictis: vbi ⁊ rõnes eoꝝ ⁊ instantie rõnum suarum sunt posite.

[marginal note, partly cut off:] ...is pluralitas aut proue... ex diuisiõe ...rmali: aut diuisiõe cõ...ui: simile Auer. ph... ...o ph. cõ. 6.

¶ Ulterius igitur hic manifestabimus q non utiqz ex pun
cto erit indiuisibilis linea: hoc eni erit nobis facile hic osté,
dere: qr plurime rónum inductar contra lineas indiuisibi,
les fere eedem congruent etiá ad hoc q linee indiuisibiles
nó sunt ex punctis: non enim opz variare nisi nomé: qr linea
indiuisibilis ⁊ púctú nó nisi nomine differút: sicut ostensum
est in precedenti capitulo. Si eni linea cóponaf ex punctis: ⁊
omne qó cóponif ex aliquo diuidif in illud ex quo cópositu3
est: necessariú est diuidi punctú: pars enim afferens quáti,
tatem linee est punctú: sicut linea cóponif ex punctis: omne
enim qó est quantú ex suis partibus habet quátitate3: pars
aút afferens quátitaté toti diuisibilis est: ergo punctú est di
uisibile: si linea diuidif in punctú. ¶ Diuidif aút linea in pú
ctú dupl'r. s. cu3 diuisio fit per inequalia ex superfluis lineis:
hoc est ex lineis que superfluút diuisioni: ⁊ in quibus stat di
uisio: ⁊ ille sunt linee prime indiuisibiles in puncta: vt dicút:
vel cu3 fit diuisio per inequalia: quádo fit diuisio ex pfectis
⁊ cópositis lineis: qr etiá illa diuisio tandem sicut in vltimo
stat in puncto. Sequif etiá ex hoc q si linea est ex púctis: q
vltima pars linee nó est linea: sed potius púctus: neqz vlti,
ma pars plani est planú: sed linea ⁊ punctu3: ⁊ simil'r vltima
pars corporis nó erit corpus: sed oia sicut in vltimas partes
resoluunf ad púcta. ¶ Sequif etiá ex dicta positióe q linea
indiuisibilis sit maior linea puncto: hoc est linea: cuius quá
titas non excedit punctú: eo q est indiuisibilis: erit eni3 ne,
cessario indiuisibili indiuisibile maius: qr id qó cóponif ex
aliquo: ⁊ est totú maius sua parte componéte. Si ergo linea
indiuisibilis cóponif ex punctis ipsa erit maior: ⁊ sic indiui,
sibile erit maius indiuisibili. ¶ Ex hoc aút sequif: q indi,
uisibile non sit indiuisibile: qr omne maius cópositum est ex
tanto quantú est id ex quo maius est: ⁊ ex pluri quo excedit
ipsum. Qr aút hoc sit impossibile: p3 etia3 ex rónibus que in
mathematicis inducunf: vbi supponif indiuisibile esse: cu,
ius pars cóponens nulla est. ¶ Adhuc aút ⁊ róne physica ac
cidit punctú in tépore esse: qr dicunt púctú esse qó fertur. Si
enim púctum sit pars quáti: túc quáto moto mouef etiá pú
ctú per accidens. Sed vt in principio quinti physicoz habi

5° ph. t.c. pmi

tú est: qó mouef per accidés: sicut pars eius qó mouef mo,
uebif per se si separef a toto: ergo punctú potest moueri per
se: ⁊ qr omne qó mouef in tépore mouef: ⁊ erit motus pun,
cti in tépore: mouebif ergo per spatiú maius in pluri tépore
⁊ spatiú equale inequali: ⁊ ex hoc sequif: q púctú sit diuisibi

6° ph. t.c. 32.

le: cum omne qó mouef sit diuisibile: sicut in 6° physicoz de
clarauimus: sed qr ibi diximus q hoc modo solo ꝯuenit in
diuisibile moueri si tempus sit ex nunc: forte isti dicent etia3
tépus ex nunc esse: ⁊ eiusdem rónis est dicere ambo ista. Si
vtiqz ꝯcesserint q nüc est principiú ⁊ terminus tépozis: ⁊ li,
nea etiá puncti sicut principij ⁊ termini sui. ¶ Sed q hoc sit
falsum probaf ex hoc: q duo indiuisibilia quoz vnú est þn,
cipium: ⁊ alteꝝ terminus nó sunt adinuicé ꝯtinua: sed ha,
bent aliqó ꝯtinuú intermediú: sicut in principio sexti physi,
coz pbatú est: ergo vtiqz neqz duo nüc quoz vnú est þncipiú
⁊ alteꝝ terminus: neqz duo púcta quoz vnú est principiú: al
teꝝ terminus erút adinuicé ꝯtinua. ¶ Amplius ois linea est
magnitudo quedá: púctoz aút multoz compositio nó facit
aliquá magnitudiné: eo q nullú eoz h3 distensioné que ma
ioré requirat locú quádo cóposita sunt multa: ⁊ hoc pbaf ex
simili: qr si linea cóponaf ad lineá: ⁊ superponif ei ꝯgruéter:
ita q vna nó distet ab alia: nunq̄ fiet ex lineis sic sibi ꝯiun,
ctis alia latitudo: eo q linea omnis latitudine caret: ergo a
simili etiá puncta: que insunt in linea illa vtiqz puncta nó re
tinebút ampliorem locú: ꝓpter hoc q nullius sunt quátita,
tis: quare vtiqz nó facient púcta aggregata magnitudinem
aliquá. ¶ Amplius si oia púcta tágút ocm púctú: qñ ꝯgregá
tur in vnú locú: túc necesse est q púctus tágens púctú: aut to
tú tágat: aut aliquid púcti: sicut pars tágit aliquid alterius
púcti qó est pars eius: aut totú tangat aliquid vel partem:

6° phy. t.c. 2.

quá diuisioné etiá in principio sexti physicoz ꝓsecuti sum⁹:
⁊ sicut ibi probauimus púctú nó pót tangere: nisi totú tágat
totú: eo q parté nó habet cú sit impartibilis. Sed oé totum
tangens totú necesse est idé esse cum ipso qó tangif ab ipso:
qr si totú tangit totú nusq̄ distat ab eo: ⁊ qó nusq̄ distat ab
aliquo qó est eiusdé nature ⁊ rónis cú ipso idem est illi: cum
nec forma: nec loco distinguaf: ergo punctú tangens púctu3
idem erit cú púcto toto. Si enim detur punctus aliquis esse
non tactus: aut etiá vtrúqz púcti: hoc est vtraqz pars púcti:
si parté habeat nó esse tactá: tunc absqz dubio totú nó tágit
totú: sed vtrúqz istoz est impossibile: qr p hoc q aggregata
ponunf esse púcta: non est aliquis púctus seorsum distictus
ab alio: ⁊ per hoc q est indiuisibilis punctus nó h3 vtrúqz:
qr nó diuidif per mediú: ⁊ ideo necessario totú tangit totú.
Si aút simul sunt modo predicto impartibilia puncta eun,
dé retinent locú: ⁊ eiusdé quátitatis est locus nüc qui plura
púcta h3 in se: ⁊ qui prius anteq̄ ꝯgregarenf habuit nisi vnú
púctú: retinet eni ille loc⁹ extésioné entiú simul púctoz: ⁊ ex,
tésioné nó entiú simul púctoz: ⁊ sm hoc idé est ambob⁹ loc⁹.
Impartibile aút non h3 aliá distátiá sm locú. Sicut. n. dictú
est in quarto physicoz: neqz vná inueniet aliquis distantiá

4° phy. t.c. 4.

puncti ⁊ loci púcti: ergo vtiqz nulla erit magnitudo ꝯtinua
ex impartibilibus. Oés enim partes ꝯtinue magnitudinis
distantias habét locales: ⁊ impossibile est plures eiusdé ma
gnitudinis partes in loco vnius partis esse: nó ergo compo
nif linea ex punctis: neqz tépus per rónem cósimilé cóponif
ex nüc. ¶ Amplius si magnitudo est ex púctis: absqz dubio
tangit punctus punctú: qr probauimus in sexto physicoz: q

6° ph. in pa°

in mathematicis finis tactus ꝯtinuú est: ⁊ quecúqz cótinua
sunt tangentia sunt: sed nó ꝯuertif. Ponamus igif q pun,
ctus vnus de ꝯgregatis sit. k. ⁊ per precedenté rónez omnes
alij puncti ꝯgregati erút in eodé loco cú ipso: ex púcto igitur
k. qué signauimus extrahamus per circulú distinguédo pú,
ctum. a. ⁊ punctu3. b. ⁊ iteꝝ punctum. g. ⁊ punctum. d. Si igi
tur posuerimus ⁊ ꝯcesserimus q. g. d. púcta tangant. r. eo q
sunt in eodé loco ꝓprio cú ipso: túc etiá op3 ꝯcedere q pun,
ctus qui est. a. r. tanget. r. ⁊ etiá ille qui est in eo qó est. r. d. pú
ctus tanget idem. k. ergo ⁊ alio quodá quocúqz voluerimus
púcto fiet idem ꝯtactus: sicut diximus de. k. q oia puncta tá
gunt inter quecúqz puncta accepta. Jam eni3 ostendimus:
q necesse est q impartibile totú tágat totum: ergo oé pun,
ctu3 tangens. r. punctu3 habebit eundé locum cú ipso. r. pun
cto: ⁊ simil'r oia tangentia púcta erunt in eodem loco cu3 ta
cto puncto: ⁊ econuerso etiá sequif: q si sunt in eodé loco q
tunc tangent se. Magnitudo igif tota que est. a. r. g. d. cú nó
sit nisi punctoz compositio est in loco indiuisibili vnius pú
cti: qó est maximú incóueniens. Et hec figura d3 sic scribi:
q linea. a. r. g. d. sicut hic vides eam sint puncta aggregata:
quoz nullum distare a loco alterius ꝯuincif per róné prece,
dentem. ¶ Deinde sequitur adhuc magis ípossibile. Sic
enim sequif q linea recta tangat aliam lineam rectam: non
sm vnum punctum: sed sm duo vel plura puncta. Resuma
mus igitur dictá magnitudiné que est. a. r. g. d. tunc eni3 pú
ctus qui est in parte magnitudinis que est. a. r. ⁊ púctus qui
est in parte magnitudinis que est. r. g. tangit etiá alteꝝ pun
ctum: qui est in fine magnitudinis siue in parte vltima: ⁊ si
tangit alteꝝ: tunc tangitur etiá ab altero: qr omne tactú tan
gitur a tangente: ergo punctus qui est ex. g. d. parte vltime
magnitudinis non tangit sm vnu3 punctum: sed tangit sm
plura puncta se tangétia ⁊ tacta ab ipso: ergo cú linea recta
tangit lineá in extremo sui vtraqz tangit sm plura puncta: ⁊
hoc impossibile est: cum tactus sit sm vltimú: ⁊ vltimum li,
nee in parte vna non sit nisi vnu3. ¶ Eadé aút ratio est quá
tum ad incóueniens predictú etiá si nó ponamus lineá tan,
gere lineá: ita q tactus sit per tactú adinuicé in extremo: s3
tangat etiam qualitercunqz: sicut tangit linea lineam: quá
do qualitercunqz stat super ipsam: vel aliqualiter applicaf
linee linea. ¶ Amplius sm dicta sequif q etiá punctus qui
est circuli circúferentia designatus tangit rectá lineá: ⁊ sm
plura puncta. Id aút qó rectu3 est in circúferentia a puncto
tangente: ⁊ id qó cótactum est in tota linea tangente tangit
totum: ⁊ hoc adinuicem: qr si circúferentia cóponif ex pun,
ctis que nó distat per locú sicut ⁊ linea: tunc vno puncto cir,
cúferentie tangente quodlibet tangit: ⁊ simil'r est de púctis
recte linee: ⁊ ideo puncta circúferentie tangunt adinuice3:
⁊ puncta recte linee: ⁊ ecóuerso puncta recte linee tangút ad
inuicé: ⁊ puncta circúferentie: ⁊ hoc est impossibile imagina
ri: cum linea recta circulum non tangat nisi in puncto vno
sm rei veritatem. Si ergo hoc est impossibile: ⁊ sequitur ex
suppositione: tunc etiá impossibile est q punctú tangat pun
ctum in componenda magnitudine. Si aút impossibile est
punctú

punctum tangere pūctū: tunc etiā seqtur ꝙ nec linea sit materialiter pūctus: qn necessarium est: ꝙ pūctuꝫ nō tāgat pūctum: ⁊ ideo linea nō cōponit neqꝫ ꝯtinuat ex pūctis. ¶ Amplius qualr posset assignari ratio fm dictā positionē: ꝙ aliquādo sit linea recta ex cōtactu pūctoꝝ: ⁊ aliq̄ndo sit linea circularis ex cōtactu eoꝝdē punctoꝝ: nullum eni hꝫ differētiam cōtactus pūctorum: eo ꝙ oia cōtingentia se pūcta nō faciūt distātiam fm situꝫ in magnitudine: neqꝫ circulariter: neqꝫ recte: vnde cōtactus pūctoꝝ nihil oino differt: neqꝫ in linea recta: neqꝫ in perfecta. Impartibile eni totuꝫ tāgit impartibile: ⁊ iam ꝓbatum est: ꝙ nō cōuenit totum tāgere: qa ex cōtactu nō sc̄ꝫ ꝓducitur extensio aliqua magnitudis. Si igit sūt differētes: ꝙ vna est recta ⁊ alia circularis: cōtactus autem indifferēs nō erit vtiqꝫ linea ex cōtactu pūctoꝝ: ergo neqꝫ ex pūctis erit linea. ¶ Amplius si linea est ex pūctis: aut erit ex punctis tāgētibus se: ita ꝙ illud qđ est ante in linea tangat id qđ est ante deinceps: aut erit ex pūctis nō tangētibus sic se adinuicem: ⁊ siquidem necessarium est: ꝙ punctū anterius tangat id qđ est deinceps in linea: tunc erit ex pūctis sese tāgentibus: ⁊ ex contactu pūctorum: ⁊ tunc erit eadem rō que prius inducta est. s. qualiter differentes linee fm formā generētur ex indifferenti contactu pūctorum. Si aūt in linea cōuenit aliqđ pūctorum qui sunt post primuꝫ pūctum: deinceps in linea nō est tangens: neqꝫ tactū cuꝫ alijs punctis: cū nos nihil aliud dicimus ꝯtinuū: q̄ꝫ qđ est ex aliqbus sese tāgētibus in termino vno: oportebit ⁊ sic puncta tangere adinuicem: vel ipsa puncta eē lineam cōtinuaꝫ ex tali contactu: ⁊ hoc est ꝯ hypothesim: qn positū erat ꝙ nō essent tangētia. ¶ Amplius si inconueniens scientia siue cōceptio est ꝙ pūctus sit linea. Et si inconueniens sit sciētia siue conceptio ꝙ linea sit planum: tūc īpossibile est hoc qđ dicūt: siue enim pūcta in linea deinceps ponantur esse sine motu: siue deinceps esse ponantur: ita ꝙ sit inter ea tactus: semper seqtur inconueniens. Si eni sit deinceps sine motu: tunc non sunt continue: sed diuidētur linee: ⁊ diuidentur qdem fm neutrū pūctorum: sed potius iter mediū qđ est inter pūcta sese nō tangentia. Si aūt se tāgūt: tunc sicut ex superioribus ꝓbat: tota magnitudo linee nō erit nisi regio vnius pūcti. Utrūqꝫ aūt hoꝝ est impossibile. ¶ Amplius si linea est ex pūctis: tūc oia diuident ⁊ resoluentur in punctum: ⁊ punctum erit ꝑmū ps corporis. Si corp⁹ qdē est planū aggregatuꝫ in corpus: ⁊ planum est ex lineis. Si aūt sic est: ꝙ singula sunt composita ex his que ꝑmum insunt illis: hoc est que primitus veniunt in cōpositionem eoꝝ: tunc hec puncta erunt elemētum omniuꝫ alioꝝ: ergo pūcta erunt elemēta corpoꝝ: ergo cum pūcta sint vnius rationis: erunt necessario elementa vniuoca ⁊ nō altera fm rationeꝫ ⁊ spēm: ⁊ tūc oīa que sunt ex ipsis erūt vni⁹ rationis: qđ est maximum inconueniens. Manifestum est igitur ex dictis quoniam non est linea ex punctis.

¶ Cap. 6m. Q: punctum per diuisionem nō aufert ex linea.

OStendemus autē deinceps: ꝙ pūctus nō potest auferri per diuisionē ex linea: ⁊ tunc oino manifestum erit: ꝙ linea non est ex punctis. Si eni esset ex pūctis: tunc pūctū per diuisionē posset auferri de linea. Dicimus igitur: ꝙ nō cōuenit per diuisionem pūctuꝫ auferri de linea. Si autē detur: ꝙ manifestatur pūctum seorsum a linea diuisum: tunc etiā oportet cōcedere: ꝙ cōuenit apponi ad lineā. Omne eni qđ diuiditur ex aliquo iterato potest cōponi cuꝫ eodem. Qđ autē cōponit cum aliquo necesse est ex hijs duobus posse cōponi quoddā totū. Cōposito autē toto necessario totum illud maius erit nō ex principio cōposito: hoc est ei ex principio nō erit compositum: si tale sit qđ cōponit cuꝫ aliquo ad totius alicuius constitutionem: quare absqꝫ dubio conuenit ex his duobus vnum totum facere: ⁊ vnū totū ex his duobus sic facere: nihil aliud erit: nisi ꝙ linea composita sit: sit maior linea puncto hoc est linea ⁊ puncto diuisis ac ceptis: hoc autē impossibile est: qa punctum nullam aufert q̄ntitatem: ergo nō conuenit per diuisionem punctum a linea separare. ¶ Sed forte diceret aliquis ꝙ per se ⁊ fm seipsam essentialiter nō cōuenit lineam in pūcta separare: sed fm accidēs bene qdem cōuenit pūctum auferre a linea. Aufert eni se inuicē linea: ⁊ pūctus in ablata linea: si toto ablato qđ est linea principiū ⁊ finis aufert: ⁊ conceditur ꝙ aptum est fm naturā linee ꝑncipiuꝫ ⁊ finis: etiā pūctuꝫ est linee: ⁊ his ablatis in ablata linea cōuenit etiaꝫ auferre pūctū: qa ablata linea aufertur pūctus: qui est in linea. Hec autē ablatio est fm accidens: ⁊ de hac non loqmur: qn de ista non ꝓbat: ꝙ linea diuidatur in pūcta. Si autem ponatur separari a linea vt terminus indiuisibilis in quo fiat diuisio: tunc dicit ab istis tāgere lineam: ⁊ si tangat: tūc sequitur ꝙ neqꝫ terminus est: sicut in sexto physicoꝝ ꝓbatum est. Omne enim tāgens tāgit fm aliqđ aliud q̄ꝫ ipm sit: ⁊ ideo si terminus tangit: tunc terminus hꝫ aliud q̄ꝫ ipm fm qđ tangit: ⁊ tunc non est terminus: qn necessario est diuisibilis: cum omnis terminus indiuisibilis sit: ⁊ si nō est terminus: tūc nō est terminus ipsius vel eorum quoꝝ dicebat esse terminus. Pūctus autē qui est terminus fm istos veritatis aduersarios tangit lineam: ⁊ sic seqtur: ꝙ nō sit terminus. ¶ Si igitur hoc qđ dico linea ponit esse materialiter punctus: sic linea erit maior punctoꝝ hoc est incōueniens: cū fm hoc pūctuꝫ habeat q̄ntitatē qua linee q̄ntitas maior est. Pūctus eni qui est mā linee fm istos est ex oibus pūctis: qui sunt in linea: qn tñ dicūt ꝙ oēs puncti se tangūt: ⁊ tāgētiuꝫ nihil est itermediū: seqtur ꝙ regio oium punctoꝝ est regio vnius pūcti: ⁊ quoꝝ est vna sola regio illa sunt vnum: tunc seqtur ꝙ oia puncta sunt vnū: ergo linea est vnum pūctum. Eadē oino est ratio in diuisiōe: si diuisio hoc est relictum ex diuisiōe sit pūctus: ⁊ cōcedatur ꝙ diuisio illa tangit aliqđ ⁊ in firmo ⁊ plano. Scđm vnā naturam similitudinem ponatur firmum esse ex planis: ⁊ planū ponatur esse ex lineis: tūc enim necessario seqtur oia hui⁹ corporis esse vnum ⁊ idem pūctum: sicut est autē verum dicere fm pūctum ꝙ sit minimus. Adhuc enim est minimū in minimum eoꝝ: hoc est in minimaꝫ rationem eorū que sunt de his que ex linea sunt ex qbus ipsa linea cōponitur: ⁊ sunt de his que insunt linee vt aliqua pars linee existentia. Minimum autē dicitur minus his quoꝝ ipm est minimum. In linea autē nihil aliud dicitur esse q̄ꝫ pūctum: cū tamē fm veritatem linea insit linee: ⁊ ideo linea nō est maior pūcto: qa pūctum nō est aliquid linee: sed terminus eius: neqꝫ eni planuꝫ dicitur minus linea: cum linea nō sit aliqua pars plani: sicut neqꝫ planum minimum est corporis. Opꝫ enim ꝙ comparabilia sint vniuoca in eo in quo cōparantur: ergo pꝫ ex dictis ꝙ punctum nō erit minimum linee: ergo neqꝫ per diuisionē auferatur ab ipsa linea. Minus eniꝫ ⁊ minimū accipitur per diuisionem ex eo cuius est minus. Si autem pūctum sit aliquid cōpositum vel appositum linee: vt dictū est: ⁊ minimū ad minus est in trib⁹ ꝑsonis siue indiuiduis: opꝫ eni ꝙ plus ⁊ minus sit eiusdē nature cum minimo: tūc nō pōt pūct⁹ esse minimū linee: siue eoꝝ qui sūt in linea: sicut aliqua ps linee existentia. Similr autē est de alijs queciqꝫ insunt circa puncta ⁊ lineas in lōgitudine. Ex oibus illis colligitur ꝙ nō est lōgitudo aliqua ex pūctis. Si autē dicatur ꝙ pūctus est aliquid ens in loco: tūc oportet ꝙ ex pūctis que sunt in loco sit aliquid qđ sit longitudo: vel planum vel firmum. Ea autē ex quibus est linea illa sunt in loco: etenim ipsa sunt linea qa id qđ est in loco distēsionem habet in fine in loco: ⁊ ideo pūcta que sunt in loco distensionem habēt: ⁊ ideo facere lineaꝫ possunt. Si ergo concedatur cuꝫ hoc: ꝙ neqꝫ corpus inest linee: neqꝫ planum: neqꝫ aliquid compositum ex his: tunc sequitur necessario ꝙ vel vniuersaliter circa lineas ⁊ puncta ex eis est in nulla longitudine: quia si concedatur pūctuꝫ esse in loco absqꝫ dubio erit corpus: ⁊ si non erit corpus non erit in loco: quia non habebit tumorem: ⁊ sic non habebit longitudinem: ⁊ sic sequentur opposita. Si enim sunt in loco tunc sunt lata profunda ⁊ longa: ⁊ sic componetur ex eis longitudo: ⁊ cetere dimensiones: ⁊ si non est in eis aliqua dimensio lati ⁊ profundi: tunc non sunt in loco: ⁊ per consequens non erit ex eis longitudo vel aliqua dimensio. ¶ Amplius autē si in loco ente vel demonstrato est longitudo que dicta est eē minor: que est superficies vel firmum siue corpus. Punct⁹ autem est de numero eorum que sunt in loco ⁊ in longitudine existens que est circa puncta vel lineas que componunt longitudinem: vel est predictorum que sunt in loco: ergo pūctus non erit minimum eorum que sic sunt in loco: ⁊ insunt eis: quia aliter corpora ⁊ plana que sunt in loco resoluētur ad puncta existentia in loco: ⁊ puncta taliter in loco existētia

In ꝑncipio.

essent corpora: sicut dictum est. ¶ Amplius si punctus indiuisibilis erit minimum in linea qđ per diuisionem accipiť: tunc erit tale sicut in qđ reducitur etiam minimum ꝙ eorum que sunt in domo: ad qđ tamen domus componētis per cōparationem nō dicitur: q̄a si diceretur ad ipsum: tūc oporteret esse vniuocationem in ipso in quo comparantur: hoc est in quātitate. Similiter autem est in alijs que componūtur ex partibus: a quarum quātitate est quantitas eorum: ergo etiam id qđ est in linea minimum: sicut pūctus vt dicūt erit ad lineam comparatum: hoc autem est incōueniēs. Omne enim per diuisionem acceptum in cōtinuo minus est toto & comparatur ad ipsum: quare nō cōgruet pūctum dicere qđ minimum per diuisionem extractum de linea: quia in simili qđ nō est ens in domo: vt aliqua pars componēs domum nō erit eorum que sunt in domo minimum: & similiter est in alijs que componūtur ex partibus. Cōuenit autem lineam ipsam ſm seipsam esse: hoc est inquātum est linea: & tūc necessario habet aliud esse q̄ esse pūctorum cōgregatorum: et tūc pars linee linea erit: & quelibet erit diuisibilis: ergo si cōsiderata linea nihil erit accipere per diuisionem idiuisibilē in linea: ergo simpliciter & absolute minimum nō erit in ea: ſm hāc ergo lineam nō erit verum dicere: ꝙ aliquid sit in linea minimū in quo fiet diuisio: q̄a quolibet accepto per diuisionem est accipere minus: & hoc procedit in īfinitum.

¶ Cap. 7m. Qꝫ punctus nō habet analogiam cum articulo.

Uit quedam Existimatio de puncto ꝙ haberet rationem articuli idiuisibilis: eo ꝙ in ipso partes cōtinui cōnectuntur. Queramus igitur vtrum pūcto generaliter cōueniat ratio articuli. Articulus enim diciť minimum in corpore composito in quo diuersa articulantur et quasi colligūtur: ſm hāc igitur rationem articuli dicemus: quoniam ḡnaliter pūctus in cōtinuo articulus dici nō pōt. Articulus enim semper duorum est terminus que in ipso artātur. Pūctus autem vnius linee terminus est: & ideo punctus cum articulo nō ḡnaliter habet similitudinē. Amplius pūctus ſꝫ hoc ꝙ actu est in ratiōe idiuisibilis magis habet ratiōēꝫ termini q̄ diuisiōis: sed ecōuerso articulus mag̃ habet ratiōēꝫ diuisiōis q̄ termini. Natura enim in fine & extremitate aliquādo nō cōstituit articulum: sed in medietatibꝫ inter extrema: sed pūctus semper est finis linee. Amplius linee & planum hn̄t magis ratiōēꝫ articulorum q̄ pūctus: q̄a habēt aliquid analogum hoc est ſm proportiōēꝫ similitudinis dictum ad articulum. Articulus enim est aliqualiter differētia: hoc est in quo differētia colligātur: sicut linea est iter pūctum & planum: & planum iter lineaꝫ & corpus: pūctus autem & corpus sunt sicut extrema: & ideo habēt analogiam cū articulo: propter qđ & Empedocles recte fecit articulum ꝓpter qđ & oportet facere ipsum. Dixit enim sicut apparet ex suis sermonibus: ꝙ in primo mixto capita germanorū erāt sine ceruice: & similiter alia non colligata erāt & cōiūcta: que postea per amicitiam ordinata & articulata sunt diuersis cōuenientibus per concordiam in cōstitutioneꝫ vnius & eiusdem: & ideo articulus cōcordat diuersa: sed pūctus est eorꝫ que sunt vnius linee: sicut sunt partes cōtinui terminate ad pūctum: & ideo patet ex dictis Empedoclis ꝙ pūctus non habet analogiam cum articulo. ¶ Sed forte obijciet aliqs ꝙ est in linea punctus ſm ꝙ est diuisio linee qui signum ꝓprie vocatur vel diuisio: & ille videtur habere cum articulo analogiam. ¶ Sed hoc citius soluitur: quia punctus diuidens non est nisi potentia: articulus autem diuidit actu et connectit que actu diuisa sunt. Punctum autem etiam est in his que non habēt motum: sine omnino abstracta sint a motu sicut mathematica: siue nō habeāt motum a seipsis sicut habēt motum animalia. Articulus autem nō est nisi in corporibus ad motum ordinatis: vnde & propter motuꝫ formatur articulus sicut in libro de motibus aialium dici debet. Adhuc nullus habet infinitos articulos actu vel potentia in corpore toto vel in parte corporis: sicut in manu: puncta autem potentia sunt īfinita: eo ꝙ nō fit diuisio nisi in pūcto: & diuisio vadit in infinituꝫ. Amplius lapidis & alterius homogenij in partibus articulus nullus est. Pūcta autem habet lapis sicut & quodlibet homogeneorum.

Articulus quid?

Obiectio.

Solu.

¶ Incipit Septimus Physicorum Liber: Cuius Tractatus p̄mus est ꝙ omne qđ mouetur habet motorem.

¶ Cap. p̄m. Qꝫ omne qđ mouetur mouetur ab alio.

Xpeditis omnibꝰ his Que dicenda erant de compositiōe & diuisiōe cōtinui & motus: accedēdum nobis videtur ad comparationem motus ad motoreꝫ. Et erit prima nostra in hoc septimo libro inuestigatio: verū omne qđ moueť per se & non ſm partem neqꝫ ſm accidēs habeat motorem. ¶ Quidam eni magne auctoritatis viri sicut Gal. arabs & Plato & q̄dam alij volunt: ꝙ aliquid moueretur a seipso: vel si forte haberet motorē ꝙ ille esset vel posset esse aliqua pars eius qđ mouetur per se. Eam enim que est mundi animam voluit Plato per se moueri: & alijs omnibus prebere motuꝫ. Corpus autem animalis placuit Gal. a calore naturali moueri: qui tamē calor naturaliter alia ps animalis est. His autem duobus plurimi cōsenserūt aliorum philosophoruꝫ: sed de anima mūdi nō est presentis speculationis tractare. ¶ Hoc autem qđ Gal. dicit absolute falsum est: quia & si moueatur animal motu caloris naturalis: ille tamē motus nō est per se & primo totius: sed est motus per accidēs hoc modo quo in quinto libro huius sciētie ostēdimus motum partis nō esse attributuꝫ toti nisi per accidēs: & ideo falsum dicit Gal. in hoc ꝙ dicit talem motum esse animalis per se: sed ipse decipitur in hoc ꝙ non distinxit duplicem motum esse per accidēs: & vnum tm̄ per se: sicut nos distinximus supra in principio quinti libri physicorum: nec oportet hic repetere. Gal. enim nō dixit aliquem motum esse per accidēs nisi eum qui est gratia accidētis: sicut dicimus ꝙ musicus ambulat. Illum autem qui est gratia partis vocauit per se motū: eo ꝙ pars substātialiter inest toti: hoc est sicut aliquid sue substātie existēs. ¶ Nos autem hic loquimur de motu ſm ꝙ est passio mobilis per se attributa eidem: & hoc qđ cōuenit per se hoc cōuenit ſm ipsꝫ: & nō ſm alterum: sicut docetur in libro posterioruꝫ. Qđ eniꝫ cōuenit toti ſm ipsum nō potest cōuenire ſm parteꝫ: q: alia est ratio partis: & alia totius: & ideo motus qui est alicuius totius per se & primo nō cōuenit ei gratia partis: & hoc ignorauit Gal. & ideo cōtradixit verbis egregij p̄hi Aristo. qui ponit in principio sui septimi physicorum & fecit tractatum in quo putat verba Arist. reprobare & decipit seipsum propter causam quaꝫ diximus. ¶ Nos igitur his presuppositis dicimus: ꝙ omne qđ mouetur necesse est ab aliquo motore moueri: & huiusmodi quidem propositionis veritas manifesta est per inductionem. Omne eni qđ mouetur aut mouetur ab aliquo extrinseco sibi & distincto ab ipso: sicut mouētur ipsa que violenter mouētur. Aut habēt principium & efficientem causam motus sui in seipsis: & illa quidem que mouētur violēter & nō habent in seipsis principium sui motus manifeste mouentur ab alio motore: quia in eis liquido videtur aliquid extrinsecum quod mouet ea. Similiter probabimus ꝙ mouentur ab aliquo illa que in seipsis habent causam sui motus. Accipiatur enim magnitudo .a.b. que ponatur a seipsa moueri: ita ꝙ motus sit totius: ita ꝙ nō attribuatur toti propter partem vnam motuꝫ que sit totius illius aliquid sicut superius diximus. Tali autem positiōe facta dicimus primum: ꝙ si aliquis opinatur .a.b. magnitudinem moueri a seipsa: propter hoc ꝙ nō videt distinctum eius motorem: & videt bene ꝙ totum mouetur qđ est .a.b. error illius causatur a quodaꝫ simili: sicut videlicet aliquis dicat .d.e. mouet magnitudinem .e.ꝫ. ita ꝙ etiam ipm̄ .d.e. moueatur totum .d.e.ꝫ. a seipso moueri & nō habere aliquem motorem: eo ꝙ ipse nescit distinguere que pars moueat per se: & que moueatur: vtrum. s. illa que est .d.e. moueat illam que est .e.ꝫ. vel ecōuerso illa que est .e.ꝫ. moueat illā partem que est .d.e. q̄a tales homines quādo nō vidēt motorem exteriorem nesciūt distiguere iter motorem & motuꝫ in cōtinuo: qđ totum vidēt moueri: & ideo ipsum dicūt moueri a seipso: & nō moueri a seipso: & nō habere motorem: et ad hoc vidēduꝫ in exemplo predicto protrahatur .a.b. sicut hic vides .a.b. que ponit tota nō alicuius partis: sed totius

Com. j.

Aīa mūdi p[...] plonē mou[...] p se & alijs [...] bus motū [...] bet.

Tex. c. c. j[...]

motu

mota moueri: protrahatur etiam alia linea. d. e. z. sicut hic vides. d. e. z. cuius prima pars ponitur eē mouēs mota que est. d. e. ⁊ secūda pars mota tm̄ que est. e. z. tūc enim quia. d. e. ⁊ nō est extrinsecum separatum ab. e. z. ignoratur quid mo uēs sit istorum duorum.

Tex. c. 2.

℄ Amplius autem procedētes ostē demus ꝙ nihil talium mouetur a seipso: ⁊ pro principio ad hoc probādum sumimus hāc propōnem: ꝙ omne qȝ moue tur a seipso: hoc est ꝙ ipsum est causa motus sibi nullo mo do pausabit in eo ꝙ aliquid alterū se stat qȝ mouetur: qa causa est que posita ponit effectū: ⁊ destructa destruit: ⁊ ideo si ipsum est sibi causa motus semper mouetur ꝙ̄diu est: et nō stat per hoc qȝ stat aliquid aliud: ⁊ hoc verū est de his que sunt per se causa motus: quia de talibus hic loqmur si cut supra diximus: ergo a destructiōe cōsequētis: ⁊ cōuersio ne facta per cōtrapositiōez si aliquid eorum que mouentur per se pausat motum per hoc ꝙ aliquid alterum a se stat ne cesse est hoc nō moueri a seipso. ℄ Cum autem moueatur vel a se vel ab alio: tūc necesse est ꝙ moueatur ab alio. Hoc au tem sic facto manifesto ⁊ declarato necesse est omne qȝ mo uetur per se moueri ab alio ꝑpter hoc qȝ declarauimus in sexto libro huius sciētie: ꝙ. s. omne qȝ mouetur est diuisibi le: qm̄ enim in priore positiōe acceptum est id qȝ signat per a. b. lineam esse qȝ mouetur per se: ⁊ nō sm̄ partem: vel sm̄ accidēs: oportet ꝙ ipsum qȝ vocatur. a. b. sit diuisibile diui datur igitur in pūcto qȝ signatur per litterā. c. sicut hic vi des. a. c. b. dico ergo tūc ꝙ. b. c. que est pars magnitudis mo te per se quiescēte: necesse est quiescere totam magnitudinē a. b. Si enim nō est necessarium quiescere totum parte qe scēte: detur igitur moueri tota magnitudo. a. b. quādo pars eius que est. b. c. qescit: ergo. b. c. quiescēte mouetur tota. a. b. sm̄ ꝙ in sexto probatum est: ꝙ quādo totum mouet tunc mouetur quelibet eius pars: ergo. a. b. mota quelibet eius pars mouetur: ergo mouetur pars illa que est. b. c. ⁊ hoc est cōtra hypothesim: qa datum fuit ꝙ illa qesceret. Sequitur etiam ex illo ꝙ si. b. c. quiescēte mouetur. a. b. ꝙ. a. b. nō mo uetur nisi motu alterius partis sue que est. a. c. sed qȝ moue tur motu partis nō mouetur per seipsum: ergo. a. b. nō mo uetur per seipsū: ⁊ hoc est cōtra hypothesim: qa datū erat ꝙ totum. a. b. mouet per seipsū: ergo manifestū est ꝙ par te que est. b. c. qescēte quiescat tota. a. b. ⁊ tunc id qȝ mouet per se pausat: sed supra habitū est ꝙ si aliqd pausat ꝑpter hoc ꝙ aliquid aliud stat ⁊ pausat a motu suo ꝙ hoc ab alte ro mouetur: ergo manifestū est ꝙ id qȝ per se mouetur ab aliquo motore mouet. Eadē autem ratio est de omnibus: ergo omne qȝ mouetur ab aliquo motore mouet: eo ꝙ di uisibile est omne qȝ mouetur per se: ⁊ parte quiescente qe scit totū: qȝ nō fieret si nō ab alio moueretur: quia adhuc moueretur reliqua pars motu totius: ⁊ hec demonstratio optima est in qua multi hactenus errauerunt.

℄ Cap. 2m. De probatione ꝙ non vadit in infinitum hoc ꝙ semper per id quod mouetur mouetur ab alio.

Quia autem aliqs diceret ꝙ vnum mouet ab alio in infini tum: ⁊ non est aliqs mo tor diuersus ⁊ distinctus ab essentia ei⁹ qȝ mo uetur omnino: ⁊ vnūquodqȝ qȝ mouet per se mouet aliud: tunc attingemus iterū ad dispu tandum contra hoc dicentes.

Tex. 4. cō. 3.

℄ Quoniā sicut iam proba tum est omne qȝ mouetur mouetur ab aliquo alio: ergo ⁊ hoc qȝ mouetur sm̄ locum qui primus est motuum mouet etiam ab alio: ⁊ mouens illud si mouetur mouetur iterum ab alio: ⁊ non potest hoc abire in infinitum sed stabit neces sario in aliquo qȝ est primū mouens qȝ nequaꝗ̄ mouetur. Hoc enī erat primū qȝ est prima causa motus.

Tex. c. cō. 4.

℄ Si aūt aliqs hoc negando det oppositum huius ⁊ dicat ꝙ in infini tum abibit: tunc ponamus ꝙ. a. sit vocatū aliqd qȝ moue tur ab alio qȝ signat per litteram. b. ⁊ qa etiā. b. mouetur quādo mouet. a. eo ꝙ sicut dicit aduersarius. b. non mouet a. nisi motu suo: ponamus etiā ꝙ. b. moueat ab eo qȝ vo catur. c. ⁊ qa etiam. c. mouet motu suo: ponamus ꝙ mouet ab ipso qȝ vocatur. d. ⁊ hoc modo ponamus ꝙ ascendat in infinitū in numero mouentiū ⁊ motoꝝ: qa igitur simul tē pore mouens mouet: ⁊ motū mouetur: ⁊ positū est ꝙ qȝ libet mouens mouet motu suo quo ⁊ ipsum mouetur: opor tet necessario ꝙ quando mouetur ꝙ omnia moueant: er go manifestum est ꝙ simul mouentur ⁊. a. ⁊. b. ⁊ quodlibet aliorum: ⁊ ꝙ aliter simul non moueret mouens ⁊ mouere tur motum: cum tamen motus nihil aliud sit ꝙ̄ actus mo uentis in eo quod mouetur: cum ergo. b. mouetur: mouet ⁊. a. ⁊ cum. b. mouetur: mouetur ⁊ ipsum. c. quia positum est ꝙ ipsum. c. mouet. b. ⁊ cum mouetur. c. mouetur ⁊ ipsum. d. propter eandem causam: ergo simul erit tempus motus. a. ⁊ motus. b. ⁊ motus vniuscuiusqȝ ceterorum.

Documentū Auroys i p[illegible] ī loco.

℄ Sed tamē aduertendum est ꝙ lȝ motus talium quorum vnus mouet alium ⁊ mouetur ab alio simul sit per tempus: non tamē ne cessario quietes sunt simul vniuscuiusqȝ istorum. ℄ Et duꝫ hoc ignorauit Gal. contradixit Aristo. qui dixit principiū motus in animali eē ex corde qȝ mouetur ⁊ mouet alia que mouentur: ⁊ causa contradictionis est: quia vidit ꝙ in qui busdam animalibus corde extracto adhuc mouent per pas sum: aliquando plus: aliquādo minus: ⁊ ideo dixit ꝙ si cor esset principium motus extracto corde qescerent omnia que mouentur ⁊ mouent in animali: ⁊ ideo dixit ꝙ caput ⁊ non cor est principium motus animalis: quia putabat ꝙ seque retur ꝙ si aliquorum mouentium se motus est simul tempo re ꝙ etiam quies eorum esset simul tempore: ⁊ hoc non se quitur: quoniā inuenitur in secundo ⁊ tertio motu virtus ⁊ vehiculum virtutis qȝ est spiritus influxus a primo mo uente: ⁊ hec mouent mouentia aliquo tempore paruo etiā postꝗ̄ cessat mouere mouens primum: ⁊ ideo cū cor ponit primum mouens influit musculo spiritum motiuum cū vir tute: ⁊ musculus influit ipsum corde: ⁊ corda influit eū mē bro: ⁊ remanet virtus motiua cum motu in musculis ⁊ cor dis ⁊ membro aliquādiu etiam postꝗ̄ extrahitur cor. Qȝ autē ipse dicit pro signo ꝙ virtus motiua non sit in corde: quia extracto corde adhuc mouentur aliquādiu quedā ani malia non est signum infallibile. ℄ Cū ab Auerroi iam vi sus fit aries qui abscisso capite sepius ambulauit huc ⁊ illuc: ⁊ ideo etiam sm̄ hoc caput non debet poni principium mo tus: ⁊ quidam de meis socijs caput amputauit paruo ani mali qȝ vocatur cicada cantās in campis: ⁊ postea fere per spatiū dimidium miliaris mouebatur in manu ⁊ cantabat vt prius. De his tamen in libro de animalib⁹ faciemus tra ctatum. Sed hic tm̄ habemus ꝙ quecunqȝ sint mota ⁊ mo uentia ad se inuicem ꝙ omnis illorum motus simul erit tē pore: lȝ non de necessitate quietes eorum simul sint tempore. Cum igitur quilibet istorum motuum sit sm̄ se: lȝ simul sit cum alio tempore: licebit nobis accipere vnumquodqȝ ipso rum sm̄ se: ꝗ̄uis namqȝ vnumquodqȝ supradictorum ab al tero moueatur etiā simul cum ipso: tamē nihil minus vni uscuiusqȝ istorum vnus est numero motus sm̄ ꝙ in ipso mo bili consideratur: ⁊ illi qui hoc modo accipitur vnus nume ro motus non erit infinitus sm̄ vltima: sed determinatus: quia vnumquodqȝ istorum mouetur ex quodā in quiddā ⁊ nos ostendimus in fine sexti physicorū: ꝙ talis motus nō est infinitus: sed finitus. Motus enim vnus qui est ex eo dem in idem: aut est numero vnus: aut genere: aut specie.

Tex. c. cō. 5.

℄ Numero autem sicut in quinto determinatū est: dico mo tum esse vnum qui fit eiusdem mobilis ex eodem in idē nu mero in tempore eodem numero: vt ex hoc albo qȝ est idē in numero: in hoc nigrum qȝ est idem numero: ⁊ non tamē genere vel specie idem: ⁊ sm̄ hoc tempus qȝ est idem nume ro. Si enim sm̄ aliud tempus est non erit idē numero: sed specie. Genere autem motus vnus est sine mutatio qui est in eodem predicamento substantie vel alterius generis pre dicati. Specie autem est motus idem sm̄ eandem speciem vt ex albo in nigrum: aut ex bono in malū: hec autē omnia dicta sunt in prioribus sermōibus qui habiti sunt in quin to libro huius scientie.

Tex. c. cō. 6.

℄ Hoc autem sic presupposito acci piatur per hypothesim ꝙ motus ipsius. a. vocetur. e. ⁊ mo tus ipsius. b. vocetur. z. ⁊ motus eius qȝ est. c. ⁊ ei⁹ qȝ est. d. vocetur. i. ⁊. t. ⁊ quia iam habitū est ꝙ motus omnium isto rum est simul sic tempus in quo est motus vnius ipsorū qȝ est. a. signatum per litteram. k. cum autē determinatus hoc est finitus sit motus ipsius. a. sm̄ numerum ⁊ speciem ⁊ ge nus: vt supra probauimus: oportet ꝙ tempus eius qȝ est. k. sit terminatum ⁊ non infinitum: sed in eodem tempore mo uetur. a. ⁊. d qȝ est. b. ⁊ aliorum vnumquodqȝ que īfinita di

cantur: ergo totus motus infinitorum qui signatur per .e.z.l.c. erit in tempore finito qd est .k. ⁊ hoc ideo sequitur: quia iam ante habitum est ꝙ in eodez tempore in quo mouetur a. consequentia ipsum .a. omnia infinita mouetur: ergo oium motus erit in eodem tempore. Motus enim eorū aut est equalis: aut maior: quia minor esse non potest: quia tm̄ vel plus est de motu in eo qd mouetur ꝙ insit ei id quod mouet ⁊ nullo modo minus. Dicimus autem plus de motu in ipso propter causaz quā supra diximus: ꝙ .s. adhuc virtus motiua manet in eo qd mouetur: quando etiam nō mouet id qd mouebat: ⁊ in hoc non est differentia ad presentē intentionez: qa in vtroqꝫ modo mouentia supponantur eē infinita: vnde sm vtrūqꝫ modum sequitur vniuersaliter ꝙ infinitus motus sit: ⁊ moueatur in tempore finito. Hoc aūt impossibile esse probatur in sexto. ergo impossibile videt ꝙ hoc abeat in infinitum ꝙ vnum semper moueatur ab alio.

Tex. t. cō. 7. ¶ Sic qdem igitur sm apparentiā demonstrari videtur intētum nostrum qd a principio intendimus .s. ꝙ nō abeat in infinitum hoc ꝙ vnūquodqꝫ semper moueatur ab alio: nō tamē sm veritatem adhuc demōstratur nisi aliqd dictis addatur propter hoc ꝙ nullum videtur inconueniens: sicut in fine sexti libri huius scientie declarauimus hoc qd dictum est. Conuenit enim sm ea que hic dicta sunt: in tempore finito infinitum motum esse: non eūdem quidem numero: sꝫ alterum post alterum: ⁊ alterum cum altero sm numeruz infinitum mouentium: ⁊ eorū que mouentur: ita ꝙ multa ⁊ infinita sint mota consequēter ⁊ simul habentia motū: sicut ēt accidere videtur in his que nunc dicta sunt: sic ḡ forte videbit ⁊ instabit nobis aliqs.

Tex. t. cō. 8. ¶ Sed contra hoc dicimus ꝙ si nos supponamus sm supradicta ꝙ id qd mouetur primuz ⁊ mouet alia sm locū corporalez mouetur: ⁊ necesse est ꝙ oē quod mouetur qd necesse est tangi: ⁊ per cōsequens cōtinuū esse suo mouenti qd moueri supponitur: eo ꝙ imediatū eius ad aliquod ipsum tāgat: ⁊ tactus in mathematicis ⁊ in physicis ordinatur ad vnum: sicut videmus cōtingere in omnibus physice mouentibus ⁊ motis: tunc possibile erit ꝙ ex oībus vel infinitis que mouentur a se inuicē supponamus fieri vnum: aut contangens: aut continuum: qa nos superius iaz diximus ꝙ nos non loqmur hic de mobili contracto ad materiam: ⁊ ideo etiā diximus supra: ꝙ omne mobile est diuisibile: non tamē elemētum qd est mobile est ⁊ nō sit diuisibile: qa diuisibile est elementū sm ꝙ est mobile: non tm̄ diuisibile sm ꝙ est hoc mobile ad materiam contractuz: ⁊ ita dicimus ꝙ omne mobile inquantuz mobile cōtinuabile est cū omni mobili inquantuz est mobile: ⁊ si accipiatur continuū cum ipso nihil debet sequi impossibile. Accipiamus igit ꝙ contingat vnuz fieri corpus ex omnibus illis que posuimus esse infinita: ⁊ sit illa magnitudo siue continuum infinituz signatum per .a.b.c.d. ⁊ motus enim cōgregatus ex omnibus motibus particulariuz continuorum sit signatus per .e.z.l.t. ⁊ non est differentia quo ad propositum nostruz: siue sit quelibet magnitudo sigillata finita: siue infinita: dūmodo infinite ponitur sm numerum: quia siue numero: siue alio modo sit semper compositum est infinituz qd componitur ex infinitis per numeruz: siue sint infinita sm vltima: siue finita: sicut etiam in physicis est ostensum. Conuenit sm vnam similitudinem quodcunqꝫ istorum ponatur ꝙ in tempore finito mouebitur infinituz qd in componentibus sm vltima: aut est finitum: aut infinitum: sꝫ numero componentia semper sint infinita: ⁊ vtrūqꝫ horuz est impossibile: sicut in sexto declaratum est: ibi enim probauimus ꝙ motus infiniti est infinitus: eo ꝙ motus vnam ⁊ essentialem habet diuisionē sm diuisionem eius qd mouetur: ⁊ tunc eius qd est infinitū in componentibus motus est infinitus: quia non finit transitus eius. Cum igitur impossibile sit motum hoc modo infinituz esse in tempore infinito: ⁊ sequitur hoc ex illa positione que dicit abire in infinitum: si vnum ponitur moueri ab alio.

Tex. t. cō. 9. ¶ Necessarium est ergo ꝙ stabit aliquando si vnū moueatur ab alio: ita ꝙ aliquod sit primuz mouens: ita ꝙ ipsuz ab alio nullo mouetur: oportet igitur per istam rationez eē aliquod primum qd mouetur a mouente primo. ¶ Si autem forte aliquis dixerit ꝙ ista demonstratio non valet: qa non concludit simpliciter: sed concesso quodaz falso: hoc est ꝙ omnia mouentia ⁊ mota contiguentur: vel cōtinuentur: dicemus ꝙ non impedit nostram demonstrationez: quia lꝫ hoc sit falsum sm corpora physica in specie ⁊ forma accepta: tamen est possibile ⁊ contingens sm genus mobilis inquantum est mobile vt diximus. Quando autem possibile ⁊ contingens supponitur lꝫ sit falsum nihil debet sequi impossibile: hoc autem sequitur impossibile: ⁊ ideo non sequitur hoc ex assumpto falso: sed potius ex positione illa qua ponit abire in infinitum ꝙ vnum semper moueatur ab alio. Est etiā aduertendum ꝙ cum nos in tali ordine mobilium ⁊ motorum probauimus esse aliquod primum mouens: non intelligimus hoc de primo qd est finis mouens intentionem efficientis: quia finis est cuius causa fit totum qd fit ab efficiente: sed intelligimus de primo qd est efficiens: vnde est principium motus quod mouet ⁊ operatur ad hoc ꝙ motus fiat: ⁊ cuius actus est motus in eo ꝙ motus. Hic enīz mouēs simul tempore est mouens cum eo qd mouetur: ita ꝙ nihil est medium ipsorum: hoc enim verum est ꝙ .s. talis motor imediatus est ei qd mouetur in omni eo quod moueƚ ⁊ mouenti: ⁊ hoc vocant qdam esse locum ex loco qa in eodez loco: ⁊ vbi est motor ⁊ id quod mouetur.

¶ Cap. 4m. Q: inter motorem ⁊ id quod moueƚ nihil est medium in omnibus modis motus localis.

Uia autem Nos in demonstratiōe pdicta supposuimus ex omnibus motoribus et motis si in genere consideremur fieri vnum: ⁊ hoc non potest esse nisi imediata sint motor et id quod mouetur: ita ꝙ inter ea nec plenuz sit: nec vacuum: oportet nos hic determinare ꝙ inter motorez ⁊ id quod mouetur ab ipso nihil sit medium sm omnez motum in genere.

Hic ꝯ Cōmētator cōtinuat.

Quia autem per se manifestum est ꝙ iter generans ⁊ generatum ⁊ proximum nihil est medium: qa virtus formatiua que est proximū generans est in semine: ideo non oportet nos multum sollicitari vt probemus in generatione ⁊ corruptione que est generationi cōtraria: sed nos pbabimus hoc in his in quibus est occultum.

T. t. cō. 10. ¶ Quoniā autem tres sunt motus vt diximus in quinto: quoruz vnus est sm quēlibet locum: ⁊ alter sm qualitatez: ⁊ tertius sm quātitatem. Necesse est etiam ꝙ ea que mouentur moueātur ad res trium generuz: ⁊ necesse est motus tres esse sm genera. Motus igitur qui est sm locuz est loci mutatio: qui vō sm qualitatem est alteratio: que vō sm quantitatez est augmētum vel detrimentum. Dicamus igitur primuz de loci mutatione: hic est enim sm naturam primus motuum: sicut pbabimus in octauo hui9 scientie. Dicamus igitur ꝙ omne illud quod fertur sm locum: aut mouetur ipsuz a seipso: aut ab altero qd est extrinsecum ei. Si autem mouetur a seipso sicut animalia mouentur: vel per se videntur moueri sicut elementa: tunc manifestum est ꝙ motus simul cum talibus ⁊ in seipsis mouentibus habent in se mouēs: ⁊ ita simul erit mouens ⁊ quod mouetur: ita ꝙ inter ea nullum est mediū: neqꝫ plenum: neqꝫ vacuum: quia cum in principio libri probatum sit ꝙ omne quod mouetur habet motorem: oportet ⁊ ꝙ illud quod mouetur ⁊ non habet motorem extra: habeat eum in seipso: ⁊ ita habet eum coniunctum sibi sine medio. Qd autem mouetur ab alio mouetur quadrifarie: oēs enim motus violenti qui motorem habent extra: ad quatuor modos cōmunes reducuntur. Modi autez illi sunt vocati pulsio: tractio: ⁊ vectio ⁊ vertigo. Omnes eni alios modos motus violenti necesse est in hos reduci: ⁊ contingere aliam rationem istorum: sicut inferius ostendemus. Pulsio autem diuiditur in duos modos speciales: quedam enī pulsio est impulsio: ⁊ quedam vocatur expulsio. Et impulsio quidem est: quando id quod mouetur non deficit ab eo qd impellitur: sed corporaliter coniungitur ei per totum spatium: ⁊ per totum tempus impulsionis: sicut si manu superposita super lapidem lapidem impellam: ita ꝙ manus a lapide non separetur: ⁊ tunc manifestum est ꝙ mouens ⁊ motū coniunguntur sine medio. Alius autez motus pulsionis est expulsio. Expulsio autem est quādo pellens deficit ab eo qd pellitur: ⁊ hoc est quando primum tangens mouens id qd mouetur impetu suo expellit ipsuz a se: ⁊ tunc distat ab ipso: sicut est in lapide projecto a manu: ⁊ in hoc motu etiam mouens imediate cōiungitur ei qd mouetur: quia aer per quē

mouetur

> Tex. cõ. 18. & inde.

mouetur locus est naturalis eius qd̓ proijcit: & virtus pro-
iicientis est in ipso cum lapide: sicut in tertio de celo & mun-
do habet ostendi: & sic manifestum est ꝙ in omni motu vio-
lento qui est pulsio mouens & motum sunt coniuncta sine me-
dio. Hoc autem idem ostendimus fieri in motu vectionis.
Vectio enim in cõmuni dicta perficitur tribus modis mo-
tuum in speciali dictis. Generaliter enim verũ est de omni
eo quod vehitur ꝙ ipsum non mouetur motu proprio: neq̃
naturali: neq̃ alio: sed mouetur sm̃ accidens hoc qd̓ duci-
tur in alio quodam qd̓ mouetur motu pulsionis in quo ip̃m
iacet: vel est sm̃ quẽcunq̃ modum in ipso. Vehens autem
cuius motu mouetur id quod vehitur habet motũ aliquã-
do quidem pulsionis sm̃ duos modos supra dictos. Ali-
quando autem habet motum tractionis siue citationis: si-
cut id quod vehitur in plaustro. Aliquando habet motum
eius qd̓ ducitur in circuitu: quod vocatur vertigine ductũ:
sicut id quod circũducitur rota molẽdini iacens vel sedẽs.
Manifestum est igitur ꝙ vectio perficitur his tribus mo-
dis motuum: & cum in quolibet istorum vehens sit mouẽs:
id autem quod vehitur sit motum: & inter illa nihil sit me-
dium: manifestum est ꝙ etiam in hoc motu violento inter
mouens & motum nihil est medium. Tractio autem est mo-
tus violentus qui duobus modis perficitur. Fit enim tra-
ctio semper hoc modo ꝙ mouens non separetur ab eo qd̓
mouetur: sed fit dupliciter: scilicet ꝙ potest fieri ad trahen-
tem: vel ad alterum a trahente. Constat enĩ ꝙ tractus ali-
quis fit ad trahentem: & aliquis fit ad aliud a trahente in
hos duos motus omnes alij modi tractionis reducuntur:
& tractionem quidẽ nos superius posuimus in secundo lo-
co enumerationis istorum motuũ: & tamen exequemur eã
tertio loco: quia vectio fiebat vno modo per tractũ: & alijs
modis: & ita vectio quodammodo erat in plus ꝙ̃ tractio: &
ideo prius erat exequenda. Sed inquantum tractio simpli-
ciori modo motus fit ꝙ̃ vectio erat tractio enuntianda an-
te euectionem: & inquantum fit motu proprio ipsius mobi-
lis: cum vectio semper fiat motu alieno. Cum autem duo-
bus modis fiat tractio: etiam duo nomina sortitur vulgari-

> Nõ de nominib⁹ tractiõis

ter: quia motus qui est ad trahentẽ dicitur attractio. Mo-
tus autem qui est ad aliud dicitur extensio. Omnes autem
alij motus tractionis cum incidant in duas species modo

> Nõ hic qñ aliq mot⁹ nõ violẽti redu- cunf ad istos

rum predictorum reducuntur ad istos. Sunt autem quidã
modi motuum qui lꝫ non sunt violenti: qui etiam reducũ-
tur ad similitudinem istorum: lꝫ non habeant eandem ra-
tionem cum istis: sicut est in anhelitu inspiratio que est per
modum attractionis: & expiratio que est per modum extra-
ctionis. Similitudinem etiam habent cum his omnium il-
lorum corporum modi motuum qui fiunt per modum emis-
sionis vel receptionis: quoniam emissio semper est per mo-
dum extrusionis: & receptio per modum attractionis: sicut
in virtutibus est naturalibus in quib⁹ virtus emittitur in
organa & habet organũ quodlibet fila & lacertos & chordas
per quas attrahitur: & si ista etiam sint accidentalia & corrũ-
pentia: tamen in hoc reducunf sicut tussis & sternutatio que
per modum extrusionis fiunt: & tractus qui est per modum
attractionis. Similiter est autem de speculatione & radia-
tione: quoniam speculatio omnis cum fiat intus suscipien-
do est per modum attractionis: & cum radiatio fiat in emit-
tendo tamen & radium ipsa fit per modum extensionis: qd̓-
libet enim vnum fit per modum attractionis: & alterum se-
gregationis & extrusionis. Est autem aduertendum ꝙ lꝫ tã
motus naturales ꝙ̃ animales similitudinem habeant cum
his duobus modis attractionis: tamẽ non sunt illi ipsi mo-
tus in specie: sicut in motu animali sicut in pricipio diximus:
& etiam motu naturali per se constat ꝙ motor coniunct⁹ est
suo mobili ꝙ ab ipso mouetur: & ideo non egemus vt pro-
bemus hoc: sed in motu tractionis non ita cõstat. Est eti-
am adhuc aduertendum ꝙ lꝫ quedam trahant: tamen non
omnia que aliquo modo trahuntur dicantur moueri motu
tractionis. sed aliquãdo mouenf plus motu naturali eius
qd̓ trahitur: sicut nutrimentum mouetur ad membra: non
motu membri quod trahit ipsuꝫ: sicut locus trahit locatũ:
sed potius proprio motu: quia cum assimilatum est sm̃ ali-
quid membro mouetur ad ipsum sicut ad suum locum sal-
uantem se in forma quãꝫ recipit: & hoc etiam modo graue
mouetur deorsum: & leue mouetur sursum: & hoc modo etiã
magnes mouetur ad ferrum propter similitudinem forme
quaꝫ habet cum ferro: & ideo ferrum est locus eius: & ideo
cum impeditur vis illius similitudinis: ferrum non moue-
tur ad magnetem: nec econuerso: & ideo cuꝫ linitur succo al-
lij vel lapillus vel ferrum: neutrum mouetur ad alterum: &
iste motus est etiam sic: ꝙ mouens coniunctum est suo mo-
bili quod mouetur ab ipso: quia virtus lapidis diffunditur
in medio vsq̃ ad ferrum: & econuerso: & hec virtus tangens
est mouens immediatum. Similiter autem est de kakabre
vel alio lapide precioso qui non trahit paleam nisi calefa-
ctus per motum: quia per motum dissoluitur res trahens
& emittit virtutem: vnde etiã aliquando si calefiat per ignẽ
non trahit: quia ignis est vehementer dissoluens & cõsum-
ptiuus: & ideo non manet cuꝫ calido ignis vigorosa virtus
ad attrahendum: sed potius consumitur: & ideo non attra-
hit. In omnibus autem his lꝫ motor immediate coniunct⁹
sit mobili qd̓ mouetur ab ipso: tamen ipsi nõ sunt modi hu-
ius motus quem vocamus tractionem nisi sm̃ similitudi-
nem: quia in istis qui naturales vel animales sunt non mo-
uetur tractum fortiori motu trahentis: sed potius fortiori
motu eius quod trahitur qd̓ iam acquisiuit aliquid de for-
ma: & per hanc formam naturaliter ad ipsum trahens mo-
uetur. Cum autem sit verus motus tractionis: tunc opor-
tet ꝙ velocior & vehementior sit motus trahẽtis ꝙ̃ eius qd̓
trahitur. In omnibus autem dictis considerandum ꝙ siue
fiat motus vere tractionis: siue motus naturalis vel anima-
lis assimilatus illi: ꝙ semper hoc verum est ꝙ nullũ est me-
dium inter proximum mouens & motũ: & ratione huius mo-
tus constat ꝙ propositio non habet instantiam que dicit ꝙ
inter mouens & motum non est medium. Sciendum autem
ꝙ quidam vocant modum motus violenti citationem que
quasi fit per chordas & instrumenta. Modum autem tra-
ctionis naturalis vel animalis vocat tractionẽ: hoc est igi-
tur qd̓ dicere volumus de tractu. Et dicendum ꝙ oĩs mo-
tus qui sm̃ locum est: aut est per modum congregationis:
aut per modum segregationis: eo ꝙ omnis motus localis
aut est ad mouentem: aut a mouente. Et siquidẽ est ad mo-
uentem: tunc est motus per modum attractionis siue con-
gregationis. Si autẽ est motus a mouente: tunc est per mo-
dum extrusionis siue segregationis: & ideo omnes mot⁹ re-
ducunf ad duos motus tractionis: & ideo cum illi duo mo-
di motus educantur ad attractionem in cõmuni: tunc oĩs
modus reducitur ad vnum modum motus: & hec forte fu-
it causa ꝙ antiqui duo prima mouentia esse supponebant:
scilicet litem que mouet per modum segregationis: & amici-
tiam que mouet per modum congregationis. Vertigo au-
tem componitur ex tractu & pulsione: vertigine enim duci-
tur quod circunducitur circulariter sicut rota. In motu au-
tem rote est semicirculus qui est ex parte mouentis attrahi-
tur: & ideo habet similitudinem cum tractu & perficitur tra-
ctu. Semicirculus autem qui distat a trahente expellitur: &
ideo habet similitudinem cum pulsu: & perficitur pulsu. Est
autem considerandum ꝙ lꝫ circulus sit figura simplex: eo ꝙ
vna linea continetur: tamen motus eius simpliciter esse nõ
potest propter orientia & regnantia in ipso que a duab⁹ vir-
tutibus mouentur: ab ea scilicet que expellit: & ab ea que re-
trahit ad mouentem: & ideo etiam motus iste post alios po-
nitur: quia a simplici virtute nequaquaꝫ perfici potest. Ex
precedentibus autem manifestum est ꝙ si pellens & trahẽs
simul sunt cum eo qd̓ pellitur & trahitur: & inter ea nihil est
medium ꝙ tunc etiam inter circunducens vertigine & circũ-
ductum nihil est medium: neq̃ plenum: neq̃ vacuum. Qd̓
autem inter pellens & pulsum: & inter trahens & tractum nõ
sit medium: manifestũ est ex diffinitionibus vtrorũq̃. Pul-
sio enim sicut ante dictum est: aut a seipso: aut ab alio ad ali-
ud est motus: eo ꝙ perficitur in duobus motibus impulsio-
nis vel expulsionis. Tractus autem similiter in duobus per-
ficitur: cuꝫ sicut dictum est fit aut ab alio ad ipsum trahẽs:
aut ab ipso trahente ad aliud: ergo in omnibus his moti-
bus verum est ꝙ inter mouens & motum & proximum non
est mediũ. ¶ Amplius forte crederet aliqs ꝙ instãtia sit eius
qd̓ dictum est in specie pulsionis que est proiectio. Proiectio
enim fit duobus modis: aut enim sm̃ naturam motus pro-

lecti: aut contra naturam. Et siquidem fit contra naturam tunc cessat motus quando cessat impetus proijcientis: sicut fit cum lapis iacitur sursum. Si autem fit sm naturam motus proiecti tunc non cessat motus quando cessat ipetus pijcientis. Si autem impetus in talibus addit super motū naturalē rei proiecte: vt si lapis proijciatur deorsum: ille enim velocius fertur deorsum ꝙ si sm naturā moueretur: et in talibus verū est ꝙ proiectio fit quando velocior motus fit eo motu quē habet id qđ sm naturam fertur: eo ꝙ fortior fiat impulsio ꝙ sit inclinatio ad motū naturalē in eo qđ pijcitur: et tunc ille motus fortior vsqꝫ ad hoc fit quousqꝫ fit motus eius quod fertur ꝙ sit naturalis motus eius: eo ꝙ violentia e impetus proijcientis addunt super motum naturalem in tali modo motus: et in tali etiam vltimū protectiuū proximum est rei proiecte: et inter ea non est mediū: ergo in omnibus his motibus manifestum est ꝙ simul sunt id qđ mouetur et mouēs primum et nullum est medium ipsorum.

Cap. 4m. Qꝫ nec in alteratione: nec in augmento aliqđ est medium inter mouens et motum.

T. t. cō. ii.

AT VO Eodem modo pbabimus ꝙ neqꝫ alterati: neqꝫ alterantis proximi nullum est medium. Hoc autē ex inductione est manifestum sicut etiā per inductionem probauimus in oībus modis motus localis. In omnibus enim motibus alterationis accidit sic alteratio: ꝙ vltimum alterantis est cū primo alterati: ergo sunt simul: et inter ea non est medium aliquod. Et ad hoc probandum sumemus vnam propositionem: et supponemus eam donec inferius probemus eādē. Hec autem propositio est hec ꝙ solum alteratur alteratione propria et pbica quale: hoc est sm qualitatem informatā in eo ꝙ ipsa est sensibilis qualitas sm aliquod obiectū sensus. Sensibilia autem siue sensibiles qualitates sunt ille solū que sm corpora pure naturalia: hoc est generabilia et corruptibilia differunt abinuicem: sicut probare habemus in pmo secūdi libri perigeneseos: sicut sunt grauitas: leuitas: durities: mollities: sonus: non sonus: siue sonus grauis: et acutus: albedo: et nigredo: dulcedo: e amaritudo: humiditas: et siccitas: densitas: et raritas: et que sunt media iter ista. Similiter autē et omnia alia que sunt sub sensu aliquo: hoc modo ꝙ sunt obiecta sensuum: de numero quorū est calor et frigus: et leuitas: et asperitas. Omnia autem sunt passiões vel passibiles qualitates que subijciūtur qualitati sicut species subijciuntur generi: per hec omnia enim differunt abinuicem naturalia corpora sensibilia: aut per aliquod horū in eo ꝙ magis vel minus patiuntur aliquid horum. Sensibilia enim corpora dicuntur que sensibilibus qualitatibus distinguuntur. Quecūqꝫ autem sensibilibus distinguunť necesse est ꝙ primis sensibilibus distinguantur: prima autem sensibilia sunt frigidum: calidum: humidum: siccum: et his primo differunt homogenea que sunt elemēta sicut dici habet in secūdo libro perigeneseos: et siquidem nos ita sm rationem et ordinem cause efficientis ꝯsideremus inuenimus primas esse qualitates actiuas et passiuas calidum et frigidum: humidum et siccum: hec enim dissoluendo et constringendo naturam inducunt rarum et densum ex eo ꝙ propinque vel remote a se inuicem disponuntur partes materie.

Que istarū q̄litatū sūt ꝓpinquiores māe ꝯsidera.

Si tamen consideremus inter enūciatas qualitates que viciniores sunt materie et que mag⁹ distant ab ipsa inuenimus rarum et densum propinquiores: e post has sunt humidū: calidum: et frigidum: sed de hoc consideratio erit alibi. Qđ autem hic sciendum est hoc est ꝙ omnia corpora physica patiuntur ab his: et ipsorum pati est cum alterari ipsorum. Alterantur autem cum fiunt frigidiora: aut calidiora: aut dulciora: aut amariora: aut aliquid patiuntur sm aliquā qualitatem de his que sunt predicte: e quia animata componūtur et generantur ex primis sensibilibus et simplicibus: oportet etiam ꝙ animata sm partes tam animatas ꝙ inanimatas: hoc est insensibiles sicut sunt vngues et pili: alteranť eisdem qualitatibus. Et in omnibus his manifestū est ꝙ inter alterans proximū: et alteratū proximū nihil est mediū ex eo ꝙ augēs non alterat patiens nisi tangat ipm: et inter tangentia nō est aliqđ mediū sicut patet ex his que de tactu dicta sunt: vnde Aristo. dicit in. 10. libro animaliū: ꝙ si aliqđ non tangit aliud et non agit: et si non agit non sequitur alteratio actionū eius. Qđ aūt alterans agit dupliciter. s. corporaliter et spiritualiter. Corporaliter qdē quādo agit per formā sm esse physicū et corporale qđ habet in materia. Spiritualē aūt agit quando imutat per intentionē sue forme potius ꝙ per formam sicut alteranť sensus in partibus anime passiuis perceptiuis sensibiliū presente materia. Ille enī potentie non recipiūt formas: sed intentiones formarū sensibilium: e he intentiones spirituales sunt que sunt in sensu: qr sm aliud esse non pōt eas recipere sensus: sicut doceri hꝫ in secūdo de anima: et lꝫ illa alteratio sensuū non perfectā habeat rationem alterationis: tamē ipsa etiā nō fit: nisi ita ꝙ nihil mediū sit inter alterans primū: et alteratū proximū: et hoc videre possumus hoc modo: ipsi enim sensus alterantur tali modo alterationis ex eo ꝙ a suis sensibus sibi inferentibus passionem patiūtur. Actus enim qb⁹ isti sensus fiūt sm actū sunt motus per corpus: hoc est per corporalia organa sensu ipso aliqđ patiente: hoc est recipiente. Omnes enim sensus passiue potentie sunt: et fiūt in actu quando patiētes recipiūt formas sensibiliū. Verū est enim ꝙ sm quecūqꝫ sensibilia alteranť ea que non sunt animata: sm omnia eadem alteranť etiā animata: eo ꝙ animata sunt cōmixta ex illis. Non autē conuertiť ꝙ sm omnia illa sm que alteranť animata alterātur etiam inanimata: qa lꝫ alterentur a formis que sunt sensibiles: nō tamē alteranť ab illis spiritualr hoc est ꝙ recipiant eas sm eē spirituale qđ facit sensus: et rō est: qa non hꝫ potētias sensuū in qbus forme ille esse spirituale recipiant quādo generanť in ipsis. Ois enim forma sm tale esse inest quale permittit subiectum in quo est: et cū sensus sunt partes aie: et organa sensuū sunt aiata: non possunt eis inesse forme ille nisi sm eē spirituale: et sm hoc nō infār his que nō sunt aiata: et ideo nō alteranť inaiata sm oīa illa que alteranť aiata: qa alteratione sensuū nō alteranť inaiata: et non percipiť cū alteranť inaiata: qa non hn̄t virtutes apprehensiuas suarū alterationū quemadmodum aiata: vnde nihil prohibet ꝙ lateat alteratio inaiatorū eo ꝙ alteratio eorū non accidit sm virtutes sensibiles: lꝫ qdam dicūt ꝙ inaiata habeant sensus nāles. Illi enī qui hoc dicunt: nō dicūt ꝙ sensibus nālibus fiat perceptio alterationis qua alteranť inanimata. Siqdem igiť sicut predictū est sensibiles sunt oēs qualitates passibiles et passiones: et per hoc tm̄ fit alteratio. Manifestū est ex hoc eodem ꝙ patiens qđ alterať: e passio alterans sint simul: e nō est iter ea mediū. Cū enim fit passio sm visuꝫ: aer est cōtiguus oculo: aeri aūt est contiguū corpus coloratū qđ non mutat visum: et superficies illius corporis terminatur ad lumen qđ abstrahit colorem et ponit eum in medio visus qđ est aer: et ille aer terminatur cū lumie ad visum: et sic inter visum et aerem informatū formis visibili non est mediū. Simił aūt se habēt auditus et odoratus ad sua obiecta e media: qa inter mediū et obiectū qđ alterat medium nihil est mediū: et inter mediū alteratum et organum sensus qđ alterať a medio nihil est mediū. Inter enī verberans primū qđ facit sonū et aerem concauū auris itē nihil est mediū. Similiter autem est de odorante: ꝙ sicut est cum phora ꝙ inter eā et aerem et aquā nihil est mediū: et aer imutatus odore pertingat vsqꝫ ad instrumentum olfatus in anteriori parte cerebri collocatū: ergo inter mouēs primū hoc est proximū qđ non per aliud sed per se mouet: et sensus et organum nihil est mediū in sensibus qui fiunt per mediū extrinsecū. Eodē autē modo simul est gustus instrumentū et sapor imutans ipsum. De tactu aūt constat ꝙ omnia tāgentia simul sunt ita ꝙ inter ea nō est medium: e ista imediatio agentis e patientis sm vnā similitudinē est in his que sunt animata: et in illis que sunt inaiata.

Tex. t. cō. ii.

Tex. t. cō. ii.

Est autē et sic in motu augmenti: qa augēs est id qđ additur: et auctū est cui fit additio. Cum ergo nihil sit medium inter additū: et id cui fit additio ipsius: nihil erit mediū inter augēs et auctū. Similiter aūt est in decremēto: qa decremētū fit per ablatiōē eius qđ additū est: et inter illa non pōt esse mediū: ergo gñaliter verū est ꝙ mouentis primi siue ꝓximi qđ nō per aliud mouet et eius qđ mouet vltimū: hoc est qđ nō per aliud mouetur: nihil est medium qđ sit mediū sm modum mouētis et eius qđ moueť: et hoc est qđ itēdimus pbare. Obijciet aūt forte aliqs dicēs: ꝙ augēs i aucti motu duplex est: sicut

Obiectio

determinat

determinat Aristo. in primo libro perigeneseos. Unū qdez est sicut augens additū. Aliud vō est augens sicut efficiēs: ꝛ hec est virtus augens que vocatur virtus augmētatiua: ꝛ in prehabita ꝓbatione nō est ꝓbatū ꝙ non sit mediū inter augens ꝛ auctū: nisi ſm ꝙ augens sumitur ꝓ eo qḋ additur: ꝛ ideo iperfecta videtur esse nostra ꝓbatio. ¶ Sed ad hoc dicimus ꝙ non oportet nos inducere ꝓbationez ad hoc ꝙ per se cuilibet potest esse manifestum: qꝛ nunq̄ posset fieri augmentum nisi virtus augens imediata esset ei cui fit additio ꝛ ei qḋ additur per hoc ꝙ vnit ꝛ additur vnum alteri.

Solutio

¶ Cap. 5ᵐ. In quo est digressio declarans in cōi: ꝙ nō est alteratio nisi ſm passiōes ꝛ passibiles q̄litates: ꝛ in spāli ostenditur ꝙ in naturali potētia ꝛ impotētia nō est alteratio.

T. c. cō. 14.

Quoniam autē que alterantur oia alterantur a sensibilibus: ꝛ ꝙ motus alteratiōis qui est in predicamēto qualitatis nō est nisi ſm illā spēz qualitatis que est passio vel passibilis qualitas inferens passiōes in sensu: vel illata in sensu sicut diximus ex his que dicemus deinceps potest considerari. Est enim alteratio proprie ſm prima sensibilia eo ꝙ verissime illa ꝛ per se cōtraria sunt: que sunt calidū ꝛ frigidū: ꝛ humidum ꝛ siccum. In alijs autez cōtrarijs est contrarietas causata ab istis: ꝛ ideo etiaz in secūdis sensibilibus est alteratio sicut in duro ꝛ molli: aspero ꝛ leui ꝛ alijs que sūt oia obiecta tactus. ¶ Similiter autem est in gustatiuis: eo ꝙ sapores sequuntur qualitates cōplexionantes: ꝛ ideo causantur a primis qualitatibus: ꝛ ideo inuenitur in eis cōtrarietas. Odor autem iuxta sapores est ꝓpter qḋ etiam in illis inuenitur vera cōtrarietas. Est autez similiter in omnibus coloribus que sunt obiecta visus: sed in obiectis auditus secus est: qꝛ illa non generantur a qualitatibus primis: sed potius a percutiente ꝛ sonante: ꝓpter qḋ etiam qdam ꝓborum dixerunt ꝙ alteratio que est inter acutum ꝛ grauem sonum in auditu equiuoca est ad alterationez que est in obiectis alioꝝ sensuum. Cū autē absq̄ dubio veraz habeant tales alterationes alterationis rōnem: intelligendū est ꝙ lz quantū ad primum sonans generatio sonoꝝ sit violēta: inquantum autez ad id qḋ est medium deferens sonuz hoc est aer in quo sicut in materia prima generatur non oino est inaturalis sonus. Aer autē diuisibilis per humidum spirituale qḋ est in ipso: ꝛ ideo quo ad hoc aliquaz respicit de qualitatibus primis. qꝛ calidū cum humido spirituali puro facit optime sonare. Si autem frigidū sit cuz humido spirituali retinentur soni ita ꝙ fiunt obtusi: ꝛ si sit humidum corporale sicut in aqua cito soni disparent ꝛ paruz manifestantur. Est ergo ex his oibus colligere rationem veram: quare in sola illa specie qualitatis que est passio vel passibilis qualitas est alteratio ꝓꝑica ꝛ vera: qꝛ. i. supra diximus ꝙ omnis motus qui est vere motus est iter ꝯria talia qui mediuz habeant per aliquem modū: ita ꝙ cōtrariū in illo medio misceatur cū ꝯrio. Talis autez cōtrarietas in sola specie illa est que est passio vel passibilis qualitas inferēs ꝛ illata: ꝛ ideo in sola illa specie qualitatis est alteratio que est motus ꝓꝑicus: ꝛ si forte in alijs sit alteratio quedaz sicut in habitu ꝛ dispositione illa nō erit motus sed mutatio quedam: eo ꝙ ignorantia ꝛ scientia nō sunt cōtraria sed opposita: vt priuatio ꝛ habitus: ꝛ inter illa nō est mediū. Cū ergo ꝓbatū sit superius in quinto libro ꝙ in solo intermedio sit motus: tūc non pōt esse motus in ꝓuatiōe ꝛ habitu. Figura autē cū figura nullā habent contrarietatez. Similiter autē nec nālis potentia cum alia potentia vel ipotentia: hoc tamen aliter etiaz ostendemus sigillatim per singulas qualitatis spēs. ¶ Sed de naturali potentia ꝛ impotentia nō oportet nos multū laborare: quia alteratio nō est nisi quando sub eodem subiecto manēte in oibus suis subalibus mutatio fit in suis passionibus: sicut in pmo libro perigeneseos dici habet. Cū autē naturales potētie vel impotētie ex ipsis essentialibus rei fluant nō erit variatio in ipsis nisi variatis essentialibus subiecti: non autē variantur subiecti essentialia nisi per gnationem: erūt igitur naturales potētie date ꝛ variate per generationē ꝛ corruptionē: ꝛ non per alterationē. Sz obseruandum est ꝙ sicut in antehabitis diximus terminus generationis est duplex. s. ꝓprius ꝛ primus: ꝛ alius qui consequitur ad illum. Gnationis ergo terminus primus ꝛ primus est hic qui generatur ab hoc: sed qꝛ hic est hō iam cōsequens terminus est homo: ꝛ animal ꝛ substantia coniuncta his sicut intelligens ꝛ cōsentiens ꝛ mortalis: que omnia dicunt potentias naturales: ꝓpter qḋ etiaz Alexā. peripatheticus dixit ꝙ potentia naturalis ꝛ impotētia nō sunt actiua nec qualitates: sed substātiales forme intelligimus per hoc ꝙ lz in veritate naturales potētie sint de genere accidētiuz: eo ꝙ cōsequuntur esse rei tamen nō sunt accidentia per accidens sed sunt accidētia per se: ꝛ manant de substantialibus. Res enim agunt per suas formas: ꝛ patiuntur per suas materias: ꝛ ideo omnis naturalis potentia oritur ex victoria forme super materiaz: ꝛ naturalis impotentia oritur ex victoria materie super formaz ꝓpter qḋ non variātur nisi variata forma ꝛ materia substātialibus: ꝛ ideo generatio est istorum ꝛ non alteratio. Si autē forte aliquis dicat ꝙ durum ꝛ molle dicuntur a naturali potentia ꝛ eiusdez ipotentia: ꝛ tamē ſm hec duo est alteratio: eo ꝙ illa sunt subiecta tactus: vt superius habitum est. Dicemus ad hoc quoniam durū ꝛ molle sunt dura ꝛ mollia dupliciter. s. aliena siccitate ꝛ humiditate: vel propria: ꝛ quando sunt alienis qualitatibus dicta dura vel mollia: tunc nō dicuntur ſm naturalem potētiā vel impotentiam: ꝛ tunc alteratio fit in eis sine substātialium rei variatione. Quando autē naturali ariditate vel humiditate sic dicuntur: tūc nō variantur sine substantie variatione: ꝛ ideo tūc est generatio ꝛ nō alteratio. Quare igitur motus nullus potest esse ad has formas que sunt naturalis potentia vel impotentia: sed mutatio est ad eas: lz enim in se qualitates sint: tamen alteratio non est in eis: quia in quinto libro habitū est ꝙ alteratio nō est forma: sed via in formaz.

Q̄ ꝗ causetur nālis poᵃ ꝛ ipotentia.

Qdo ad durū ꝛ molle sit alteratio ꝛ qdo generatio.

¶ Cap. 6ᵐ. Qꝛ in formis siue circa aliquid circunstantibus figuris non est alteratio.

Tex. c. c. 15.

Prime autem inter alias species qualitatis videbitur eē alteratio in formis ꝛ figuris ꝛ habitudinibus et dispōnibus: ꝛ horū acceptionibus in subiecto aliquo ꝛ remotionibus eoꝝ a subiecto: si qs intelligendo mentem apponat. Sed nos ostendemus ꝙ in neutra harum specierū est alteratio: sed ꝓus ostēdemus ꝙ alteratio nō est in forma siue cōstante circa aliqd figura. ¶ Dicitur autē figura que est quātitatis terminatio: qꝛ sic inuenitur in corporibus naturalibus ꝛ artificiatis: nec differunt forma ꝛ figura subiecto: sed rōne qꝛ figura refertur ad terminationem quātī: ꝓut quantitas subiecti extra terminatur superficiebus ꝛ lineis. Forma autem dicitur idem prout subiectū in ipsa informatur: quasi per cōuersum modum respectu subiecti ꝛ ad intus. Propter qḋ etiam quidaz satis bene dixerunt determinantes formā que subiecto idē est cuz figura ꝙ ipsa est dicta forma quasi foris manēs lz sit relata ad intus sicut diximus. Ostendemus igitur ꝙ in his non est aliquid alterationis. Quecunq̄ enim per generationem fiūt fiunt cū quedam alterantur ꝛ sunt quasi ꝯsītia alterationem: quoꝝ illa non sunt termini alterationis: sed figure sic fiunt in corporibus naturalibus: ergo ad figuras ꝛ ad formas non est alteratio. Siue enim dicamus sicut antiqui dixerunt ꝙ congregatio ꝛ disgregatio sunt cause generationis ꝛ corruptionis: siue dicamus ꝙ calidum ꝛ frigidū ꝛ cetere qualitates in generatione trāsmutant materiaz: semper inuenimus formas ꝛ figuras sequi alterationem: qꝛ si dicamus ꝙ congregatio ꝛ segregatio sunt cause generatiōis: sicut dicebat Democritus: tūc rarum ꝛ densum erunt prima alterantia materiam: ꝛ tūc ex illorum alteratiōe inerit figura diuersa: qꝛ alia est figura eius cuius partes sūt ꝓpinque in loco paruo: ꝛ alia eius cuius partes sunt longinque in loco magno: siue creant a suis plenis ꝛ relinquant illa vacua: sicut dixit Xutos: siue non. Si autem dicimus ꝙ calidū ꝛ frigidū sunt causa rari ꝛ densi: sicut veritas se habet in re: tunc iterum variatur figura ex calido disgregante: ꝛ frigido cōgregante ꝛ inspissante: ꝛ sic alteratio per se nō est in istis: sz sunt cōsequentia quorūdam alioꝝ alterationem. Amplius autē non predicamus id ex quo est figura: siue sit in naturali corpore: siue in artificiali de ipsa forma siue figura: qꝛ nō dicemus proprie loquēdo ꝙ statua idoli sit es hoc: nec dicimus ꝙ pyramis sit lapis: vel circulus ferrum: vel id quod est in figura hominis non dicimus carnem ꝛ ossa sed potius de-

Nō qdo forᵃ ꝛ figura sunt idē ſbo ꝛ so la rōne distinguuntur. 3.

Quare in 2ᵃ spē q̄litat̄ nō sit p se motꝰ: vide cō Auro em hic ꝛ sine cō. 20. ꝛ in. 5. phicor. c. 19. ad finem cōmenti. 3.

nominantes a materia dicimus ea enea: vel lapidea: vel lignea: vel carnea ⁊ ossea: vel terrea: vel ferrea. Illud autem qd alteratur predicatur de forma supposita que concretiue signatur sicut proprie habet signari: eo ꝙ accidens alterans potius est esse qd habet in subiecto q̄ sit essentia absoluta: dicimus enim ꝙ hoc calidum est es. Similiter autē est de humido ⁊ forti ⁊ duro ⁊ alijs qualitatibus sensibilibus s̄m quas est alteratio. In omnibus enim his equiuoce hec natura s̄m nominis cōmunitatem dicimus ⁊ predicamus materiam: hoc est subiectum de passione: ⁊ econuerso. Huius autem alia causa nulla est: nisi quia cum figura sit terminus naturalis corporum physicorum ⁊ sit species artificialiū: nō inerit alia ⁊ alia figura nisi cum materie ⁊ subiecti transmutatione. Sed hoc in naturalibus corporibus manifestū est: quia in materia transit ⁊ non manet in specie vna: quia non potest esse ꝙ figura hominis ⁊ asini sint circa subiectum qd in substantialibus idē est: quia sicut differunt naturalia corpora formis suis substantialibus: ita differunt figuris: ⁊ tāta potest esse distantia a figura speciei debita ꝙ id quod generatur non saluatur: sicut patet in hominibus quando generant enormiter magna capita: vel alia monstra: sicut diximus in secundo libro supra: ⁊ ideo materia non predicatur de ipsis nisi denominatiue. In artificialibus autem non est adeo manifestum: tamen etiā in eis est: quia figura ipsa in artificialibus est species: sicut patet in domo ⁊ circulo ⁊ omnibus alijs: ⁊ cum supponatur vt species: ⁊ de specie non ꝑdicatur subiectum suum quod est materia: cum species querat materie transmutationem in substātialibus: ideo in artificialibus etiā non predicatur materia proprie: sed in his que alterantur in illis omnino nihil mutatur de substantialibus subiecti: ⁊ ideo idem in natura manens qd ante fuit predicatur de forma que alterauit ipsum; sicut dicimus ꝙ hoc es est calidum vel humidum: vel durum: vel molle: et econuerso. Figura autem non est in ipso nisi sit mutatum a statu in quo ante fuit: ⁊ ideo non generaliter possumus dicere ꝙ hoc figuratum est es: sed hoc potius est ereum vel ligneum: vel carneum: vel osseum: vt per talem denominationem signetur ꝙ materia anteq̄ esset susceptibilis talis figure mutata est a formis in quibus primo fuit substantialibus si figura est consequens formam substātialē: sicut sit in physicis vel accidentalibus: si figura est artificialis sicut in artificiatis. Quoniam quidem ex quo sit ⁊ facta est figura non equiuoce dicitur s̄m nominis cōitatem de figura: vel econuerso. ¶ Qd autem alterantur s̄m nominis cōmunitatem predicantur de se inuicem ⁊ non s̄m denominationē: quia non dicimus hoc calidum esse ereum sed es. Manifestum est ꝙ in figuris non est alteratio: sed in solis sensibilibus sicut dictum est. ¶ Amplius inconueniens est ꝙ dicamus artificialia vel naturalia alterata quando acceperūt suas perfectiones s̄m finem qui est forma in natura. Ridiculū enī est si dicamus hominem vel domum esse alteratam quādo accipit vltimum finem se perficientem: ⁊ ideo non dicimus esse alteratam quando laterata est ⁊ tecta ⁊ in debita figura cōposita: q̄a tūc perfecta est. Sicut aūt in artificialib⁹ figura est dans spēm ⁊ rōnē in artificialib⁹: ita ⁊ figura cōsūcta est physicis formis ⁊ in physicis corporib⁹: q̄a ↄcomitat̄ talē formā talis figura: ⁊ ideo figura ⁊ est de pfectiōe in physicis ad minus q̄ntū ad extra: ergo s̄m formā ⁊ figurā nō est alteratio. ¶ Manifestū est enī ꝙ id qd est de rōne alterationis non est de nūero eoꝝ que fiūt per gn̄atiōē: forma aūt ⁊ figura sunt de cōmutātib⁹ nec̄o spēm ⁊ formā subalē que iducit̄ per generationē: ergo in talib⁹ nō est alteratio. Figura enī ois speciei duo h̄z extrema ⁊ mediū: ⁊ si ↄuenit distare extrema illa nō erit gn̄atū saluatū in illa spē sicut diximus: ⁊ hui⁹ signū est ꝙ figura in gn̄ato nūq̄ variat̄ s̄m etatē. Qualitates aūt alterantes variantur quasi continue: his additur ꝙ non est cōtrarietas in figuris: ⁊ scietur perfecte ꝙ non est alteratio in forma siue circa aliquid constante figura.

Tex. t. c. 16.

Tex. t. c. 17.

Quid addi debet rationi predicte.

¶ Cap. 7m. Q in habitib⁹ corporalib⁹ ⁊ dispositionibus non est alteratio.

VOLENTES Autem ostendere ꝙ etiā in habitibus ⁊ dispositionibus non est alteratio: diuidimus primo habitus in habitus corporis: ⁊ habitus anime. ¶ Et ostendemus primo ꝙ in habitibus corporalibus non est alteratio ⁊ consequenter quoniam neq̄ alteratio in habitibus anime est. Prius ergo oportet scire ꝙ habitus ⁊ dispositio sunt vna res: s̄z ratione differunt ⁊ tempore: quoniam id qd est dispositio est habitus quando confirmabitur: non enim differunt hec nisi per esse facile mobile: vel per esse difficile mobile: vel oīno imobile eē: si est de habitib⁹ naturalibus: ⁊ ideo non oportet diuisim inducere demonstrationes de habitu ⁊ dispositione: quia probato ꝙ in habitu non est alteratio probatum erit sufficienter: quoniā neq̄ in dispositione potest esse alteratio. Adhuc autē preintelligere oportet qualiter cognoscatur aliqua forma eē habitus: siue sit corporalis: siue sit in anima sicut in subiecto. Cognoscitur autem forma aliqua eē habitus per ipsam rōnē habitus: habitus enim est oīum habitudo quedam: ois autem habitudo est ad aliquid ⁊ aliquoꝝ siue alicuius: ⁊ ideo qd absolutum est in se simpliciter nullo mō pōt esse habit⁹. Qd autem sonat habitudinem aliquoꝝ adinuicē ⁊ ad aliquid illud est habitus. ¶ Hoc igitur prenotato dicemus ꝙ in habitibus non potest esse alteratio: q̄a habitus sunt virtutes ⁊ malitie tam corpoꝝ q̄ animarū existentes in habitudine aliquoꝝ adinuicem. Omnis autem virtus talis est permixta s̄m suas essentias ⁊ essentialem rationem cum relatione: per hoc ꝙ est ad aliquid: sicut patet in sanitate ⁊ cōplexione ⁊ pulchritudine: ⁊ que eis similia sunt habitus corporales. Sanitas autem consistit in habitudine aliquorum adinuicem ⁊ ad aliquid ⁊ non est forma absoluta. Consistit enim in debita s̄m spēm aliquam ⁊ naturam cōmensuratione calidorum: frigidoꝝ: humidoꝝ: ⁊ siccoꝝ: ⁊ in debita habitudine membroꝝ interioꝝ: ⁊ in debita cōmensuratiōe ad continentem aerem s̄m omnes aeris qualitates: ⁊ ita sanitas in plurium habitudine adinuicem consistēs. Similiter autem est de complexione que est qualitas resultans ex permixtione humoꝝ ⁊ elementoꝝ: ex eo ꝙ plurimū cuiuslibet est cum plurimo alterius cuiuslibet vbiq̄ alterans ipsum: ⁊ alteratum ab ipso. Eodem autem modo est pulchritudo in proportione cōmensurationis membroꝝ adinuicē ⁊ coloꝝ: ⁊ eodem modo est de corporis robore ⁊ oibus alijs similibus. Hec enim omnia in plurimū consistunt adinuicem habitudine: ⁊ non solum h̄nt hoc qd dictum est: sed etiam non absolute sunt in corporibus: sed potius sunt ad aliquid qd mēsura ꝓportionis attenditur: omnes autē tales corporis virtutes sunt ⁊ dicūtur dispositiones animaliū perfectoꝝ: nō absolute: sed relate ad optimū statum naturalē alicui⁹ animalis: in quo in sūmo sunt omnia sua naturalia s̄m speciē illius animalis. Est enim alia ratio sanitatis hominis pfecta ad quā omnis alia sanitas cōmensuratur: ⁊ dicitur maior vel minor s̄m accessum ⁊ recessū ab illa: ⁊ similiter de cōplexione ⁊ pulchritudine ⁊ robore est intelligendum in vnoquoq̄ animali: ⁊ similiter in quolibet climate dicitur eē perfectum s̄m hoc animal ⁊ s̄m hoc clima: qd optime sanat et optime dispositū est s̄m nām speciei illius ⁊ talis climatis. Quoniam autē sicut iam patet tales virtutes ⁊ per ↄsequēs etiā malitie corpoꝝ sunt ad aliquid ⁊ in ad aliqd neq̄ generationes sunt neq̄ alterationes: eo ꝙ talium per se neq̄ sit generatio neq̄ alteratio. ¶ Manifestū est ꝙ id qd est de ratione alterationis non est oīno circa habitus corporales.

Tex. t. c. 17.

¶ Cap. 8m. Q in virtute anime morali non est alteratio.

EODEM AUTEM Mō ꝓbabimus ꝙ etiā circa virtutes aie ⁊ malitias non est alteratio: sed virtutes anime sūt duplices. s. morales ⁊ itellectuales. Prius ergo ꝓbabim⁹ ꝙ circa morales non est alteratio: post autē ꝙ neq̄ circa intellectuales. Virtus autē moralis quedā perfectio est. Omnis autem perfectio est indiuisibilis: ⁊ in indiuisibili temporis datur: ergo virtus moralis idiuisibilis est: ⁊ datur in indiuisibili temporis: sed alteratio sicut ⁊ alij motus non sunt nisi ad diuisibile: sicut ostendimus in sexto. ergo alteratio non est circa moralem virtutem: nec etiā circa vitium morale. Qd autem virtus moralis quedam perfectio sit: probatur a simili ⁊ per syllogismū: per syllogismū ꝙ sic: quia vnūquodq̄ tūc maxime est: ⁊ tunc maxime perfectum est: ⁊ maxime s̄m naturam quādo attingit id qd est proprie

T. t. c. 18.

Nō qdo virtus moral' est in idiuisibili ↄsistē s̄z Albertum.

propie virtutis perfectio: sed anime hominis est quedam pfectio virtutis moralis: ergo cum attingit illam tunc maxime dicit esse pfecta. ¶ Cū ergo omnis pfectio detur in indiuisibili tēporis: omnis virtus moralis est idiuisibilis: ⁊ datur in indiuisibili tēporis. A simili autē ꝓbatur per hoc ꝙ si nos accipiamus pfectionē circuli: maxime tūc circulus erit quando perfectā rōnē ⁊ virtutē circuli attingit. Perfectio aūt omnis que vere pfectio est indiuisibilis est ⁊ simplex: ⁊ datur in indiuisibili tēporis: vt sepe supra ostēsuz est: ⁊ sic sequit ꝙ nō sit alteratio in talibus pfectionibus.

Obiectio

¶ Si autem forte nobis aliquis objiciēdo dicat ꝙ virtus ⁊ malitia non sunt pfectiones: ⁊ ideo viterius inferēdo nō sunt pfectiōes indiuisibiles: q2 virtus nō est ad esse sed ad bene esse: ⁊ qḋ nō est ad esse nō est pfectio simplr: sꝫ pfectio fm quid: sicut ⁊ albedo est pfectio albi: ⁊ nigredo est perfectio nigri.

Solutio

Dicemus ꝙ nō est verū qḋ dicit: eo ꝙ sicut ꝓbari habꝫ in ethicis nos innati sumus suscipere virtutē: sed perficere est ab assuetudine: ⁊ ideo sicut se habet forma substātialis ad materiam: ita se habet virtus moralis ad anime partē practicā: ⁊ ideo sicut indiuisibilis est forma substātialis ⁊ datur in indiuisibili tēporis: sicut sepius habitū est supra: ita est etiam de virtute morali. Qḋ aūt objicit ꝙ nō sit ad esse: sed ad bene esse: non impedit: q2 vnū est esse rei qḋ est a forma substātiali: ⁊ ante esse rei nihil est. Alterū aūt est ad perfectionē potētie practice ad actū: ⁊ hoc est post esse rei sicut ⁊ ipsa potentia: tamen nihilominus pfectio ipsius est indiuisibilis: ⁊ iō etiā nō intercipit ꝯtrario: ⁊ ideo nullus fm partē est in vitio ⁊ fm partē in virtute neqꝫ in motu neqꝫ extra motū existēs: sicut est fm aliquid in albo: ⁊ fm aliqd in nigro: ille qui mouet ex albo in nigrū: eo ꝙ albū nō est indiuisibilis ⁊ simplex forma: sicut virtus moralis: ꝓpter qḋ nō est motus ad ipsaꝫ ⁊ sicut etiā alteratio nō est ad ipsaꝫ: sed potius finis est alterationis cuiusdā sicut ⁊ generatio finis est alterationis: qm̄ circa virtutē moralē nō est alteratio: sic etiā circa malitiam virtuti morali oppositā nō est alteratio: q2 malitia nō est positio alicuius qualitatis vel habitus ꝯtrij: sed potius est corruptio ⁊ remotio virtutis: sicut ⁊ omne malū non est positio alicuius: sed priuatio habitus illius cui malū illud opponitur: sicut in ethicis habet determinari.

Tex. t. c. 19.

¶ Qḋ aūt diximꝰ ꝙ virtus est finis alterationis cuiusdam: sic intelligimus ꝙ absqꝫ dubio virtus moralis sit: ⁊ malitia sibi opposita cum aliquid alterat: sed tamē alteratio non est neutrum hoꝝ: q2 est ad neutrū illoꝝ. Qꝫ aūt aliquid illoꝝ que recipiunt virtutē vel malitiā alterat anteq̄ꝫ recipiat est manifestū. Virtus enim moralis vt habet determinari in ethicis: aut est ipassibilitas quedā: aut passibilitas hoc modo quo cōuenit: hoc est qn̄ opꝫ: ⁊ vbi ⁊ quomodo ⁊ quali ⁊ qua de causa ⁊ quātū. Si enim aliquis abstractus sit: ⁊ vicerit passiones delectabiliū que fiunt in sensu: tūc est vincens per passionē ꝯtriā passionibus illis: ⁊ sic nō est simplr passibilis: sed impassibilis: sic etiā hoc est hoc modo quo passiones sunt in vitijs. Si sic passiones delectabiliū que fiūt in sensu nō sequit: tūc est impassibilitas: ⁊ neutrū hoꝝ sit sine passione prius expta: ergo iratus nō est sine passione: ⁊ cū alteratio sit fm passionem ⁊ passibilē qualitatē: virtus hoc modo nō sit sine alteratione: sed semper est finis alterationis per hoc qḋ est finis passionis. Malitia aūt passibilis q2 passioni nō resistit: aut est aliquādo passio ꝯtria virtuti: q2 virtus sequit laudabiles passiones: malitia aūt vituperabiles: ⁊ est ꝯiūcta eis per causam. Huius aūt totius causa est: q2 sicut in ethicis determinat moralē virtutē accidit esse in voluptatibus ⁊ tristitijs: q2 est circa eas sicut circa obiectū in gaudēdo ⁊ tristando. Voluptas aūt ois ⁊ tristitia passiones sunt que fiūt a sensu: ois. n. voluptas est a sensu: ⁊ si est a sensu: aut est fm p̄sens ab actu sensus: aut fm preteritū: aut fm futuꝝ. Si aūt est fm p̄sens ab actu sensus: tūc est voluptas p̄sens. Si aūt est fm preteritū: tūc est reminiscētia: eo ꝙ reminiscimur similiū q̄lia passi sumus in preterito: aut est fm futuꝝ: quia speramus talia pati fm voluptatē q̄liū similia audiuimus ⁊ experti sumꝰ: ⁊ ita omnis voluptas fit a sensu: aut fm actū aut fm potētiā. Ostēsuꝫ aūt est ꝙ talia sensibilia sūt passibiles qualitates ⁊ fm ea est alteratio: ⁊ hoc est qḋ volumus ostēdere.

Documentū

¶ Sed sciēdū est ꝙ lꝫ voluptas ꝓut loquimur hic sit sensibilis ⁊ corporalis passio tn̄ delectatio aliqū est simplex ⁊ mētis solius: ⁊ ideo illa nō necessario est cū passione: q2 mentalis delectatio nō hꝫ ꝯtriū: q2 illa delectatio nō est vere passio: sed potiꝰ sicut dicit Arist. in 4° libro ethicoꝝ: est opatio ꝓprij ⁊ habitus cōnālis nō impedita.

¶ Aliā etiā causam possumus assignare q̄re fm virtutē moralē ⁊ malitiā ei oppositā nō est alteratio que est motus physicus: q2 si ipsa etiā est ꝯsistens in habitudine circūstantiaꝝ circa mediū: q2 est qn̄ debet: ⁊ vbi ⁊ quātū: ⁊ quomodo: ⁊ fm ceteras circūstātias que ab ethico determinant ⁊ est in medio qḋ necessario operatur extremis: ⁊ ostēsum est iam in physicis ꝙ in talibus nō est motꝰ: ⁊ ideo etiam in virtute morali motus esse non potest: sed est coniuncta alterationi propter passiones circa quas est: sicut iam in physicis dictum est. Tristitia enim ⁊ voluptas sunt passiones illate a sensibus: ⁊ sunt circa partem sensibilem anime que est concupiscibilis vel irascibilis: ꝙ fm etiam Plato. dixit ꝙ omnis voluptas est generatio in sensibilem animam.

Isto mō etiā format rō a Themistio in p̄senti textu.

¶ Cap. 9m. Qꝫ in intellectu speculatiuo fm virtutes intellectuales non est alteratio.

Tex. t. c. 20.

AT VO NEQꝫ In intellectiua pte anime fm virtutē intellectualem est alteratio. Sciens enim fm scientiā quam adipiscit vel adeptus est maxime dicit ad aliquid: lꝫ enim sit spēs quedā qualitatis scientia fm ꝙ est in anima sicut in subiecto: ⁊ animā denominat fm ꝙ dicit sciens vel prudēs: tn̄ fm ꝙ est in se vel fm suam generationeꝫ qua generat in anima maxime est ad aliquid. Hoc aūt manifestū est in generatione sapientie vel scientie in intellectu. Idem enīꝫ scientie ꝙ in oia nō est factū in anima fm aliquā potentiā mouentiū vel agentiū que trāsmutēt intellectuꝫ de esse fm formā vnā in aliud esse fm formā aliā: sicut in oī generatione ⁊ alteratione vna forma abjicit ⁊ expellit a mouentiū potētijs ⁊ alia inducit: sed potius intellectus qui est fm vniuersalē scientiā: eo ꝙ vniuersaliū rōnes iquirit sit in nobis per resultationē siue trāsmutationē intellectus ex ea experimētali cognitione sensibili: que est fꝫ partē: sicut sit imago in speculo terso sine alia potētia mutāte speculū: q2 resultat in speculo imago per lucē abstrahentē formā rei: ⁊ directā ⁊ ꝯgruā speculi oppositioneꝫ. Et ideo sicut alio quodam mutato speculo vno pmanēte resultat imago: ita intellectu possibili vno modo pmanēte fm oia sua que hꝫ in seipso resultat in eo vniuersalis sciētia ex cognitione experimentali particulariū per lucē itellectus agētis: ⁊ ideo sicut diximus de colūna que sine mutatione sui per motū sortis sit dextra ⁊ sinistra: ita etiā sciētia sit in intellectu scientia sine mutatione intellectus possibilis: ita ꝙ nō mutatur nisi corpus impediens abstractionē intellectus fm scientiā.

Nō qḋo sciā sit qualitas ⁊ qn̄o ad aliqd

Expō Auer. in p̄nti loco.

Est aūt huic motui simile: sicut si aliquis remoueat obiectū lignū: vel lapidē a fenestra: quo amoto sine omni mutatione domus illuminat per solis radiū: ita etiā sit in intellectu. Remoto enim impedimēto corporis per etatē ⁊ exercitiū studij statim resultat in intellectu possibili sciētia vniuersalis ex particulariū cōprehensione: ideo sciētia fm actū que accipit nō est generatio quedā rei in se generate per potētiā mouētiū aliquorū: sed est resultatio eiꝰ in nobis. Nisi forte aliqs iproprie loquēs dicat reuersiōes sensibiliū ad sensus: sicut visibiliū ad visus: vel tactibiliū ad tactū esse quasdā gn̄ationes formarū: q2 visibilia in visu etiā fiūt: ita ꝙ nulla potentia trāsmutat visum: sed potius remotis ipedimētis visus ab obiecto subito resultat forma in visu: ⁊ similr est de tactu nō qdē fm mediū tactus: sed ꝙ species tactus resultat in pte aie que iudicat de tāgibilibꝰ. Cū. n. forma tactus gn̄atur in medio tactus: qḋ est itra in aīalibus subito p resultationeꝫ sit intētio illiꝰ forme in pte que pceptiua est tāgibiliū nulla potētia mouēte partē illā aie: ⁊ talis qdē actus est vniuersalis sciētia in aia: sicut diximus: ⁊ ideo si aliquis vere ⁊ ꝓprie loquens tales sensibiliū in sensitiuis potētijs resultationes dicat nō eē gn̄ationes ⁊ alterationes: tūc multo minus dicere dꝫ: ꝙ resultatio vniuersalis scie in aia sit gn̄atio vel alteratio ꝓprie dicta: eo ꝙ sicut dictū est resultat in intellectu sine omni sua trāsmutatione ex sensibiliū acceptione p lucē intellectus agētis: vnde etiā pꝫ: ꝙ illa acceptio sciētie que sit a principio cū aliquis ex ignorāte factus est sciēs: nō est vō nomine gene-

ratio aliqua neqꝫ alteratio. Anima enim fit sciens prudēs ⁊ sapiens in eo ꝙ quiescit ⁊ residet in actibus suis qui turbati ⁊ instabiles erant ꝓpter inquietudinem complexionis: eo ꝙ in pueris complexio multū abūdat subtilis humoris qui est facile mobilis: ⁊ est in eis multum calidum: lꝫ calor nō sit ita acutus sicut in iuuenibus: ⁊ ille calor multū mouet: propter qđ ɔfusio motuum corporis impedit actum anime per intellectuꝫ: ⁊ species accepte ab ipsis mouenṫ continue: ⁊ nō ordinate ⁊ pure deferuntur a spiritibus animalibus: ⁊ ideo super eas non potest figi lux agentis intelligentie vt resultationes vniuersales ponat in intellectu possibili: ⁊ simile huius est in formis resultantibus in aqua fluente. Ille eni oēs confuse sunt ⁊ distincte videri non possunt: propter qđ dixit Plato ꝙ in pueris est sicut in dormiente: ⁊ ebrio: ⁊ infirmo ex humore cerebri infecto: qꝛ sicut ebrius non considerat bene nisi digesto vino: cuius calore ⁊ humore phantasmata distincta esse non pmittebanṫ ⁊ ɔceptiones firme esse nō poterant: ⁊ sicut dormiens humido frigido descendente a capite habet ligatas virtutes animales precipue exteriores: ⁊ sicut infirmus humore innāli oppilante impediṫ ab apprehēsione ordinata: ⁊ ɔstituitur in amentia quadam: ita pueri ꝓpter humidū fluidum oppilans cerebrum ⁊ dissipās imagines apprehensas: nō bene iudicant ſm scientiam ⁊ prudentiam ⁊ sapientiam: sic ergo nō est factus sciens per alteratione: quādo aliquis dormiens surgit vel ebrius prius digesto vino: vel infirmus si ordineṫ in capite: ita etiā ille qui pmo accipit scientiā: ⁊ ideo non est alteratus in intellectu ab aliquo mouēte. Ebrius enim vel dormiēs vel infirmus nō poterat vti scientia ſm actū: sed mutatiōe facta in corpore nō in intellectu per quā in statū ordinatū venit corpus: tūc poterat vti scientia: qꝛ tunc inerat ei potentia vtendi scientia: ſm ꝙ ɔgruum erat: ⁊ huius aliquid fit in scientie existentia quando ex principio accipiṫ: qꝛ quies turbationis in corpore quedam est restauratio intellectus: vt resultare possint in ipso que ante nō resultabāt: ⁊ hac de causa infantes nō possunt addiscere in infantili etate: ⁊ etiā cū primo incipiunt iudicare de rebus: nō similr̄ bene possunt iudicare ꝑsbyteris: hoc est senioribus: in quibus quies iam facta est: qꝛ circa infantes multa est perturbatio: ⁊ multi motus ꝓpter causam supra assignatam. Hec autē ꝑturbatio pullaṫ: ⁊ tunc status fit cōprehensionū ex multis causis: aliquādo etiam fit a natura quādo etas debita excedit: ⁊ hoc est cōmune in oībus: aliquādo autē cum hoc studium fit ordināns cōprehensiōes: operanṫ aūt ad hoc exercitia bona ⁊ liberalia: ⁊ virtus: ⁊ ꝑcipue castitas: qꝛ peccatū incōtinentie subiicit hominē passionibus corporis que impediūt intellectus cōprehensioneꝫ: sicut in pueris impedit etas. Quod eniꝫ in pueris facit etas: hoc facit in luxuriosis passiō: ꝓpter qđ in ethicis peccatum incōtinentie inter puerilia peccata cōputatur. ¶ In vtrisqꝫ aūt his accidit intellectus facta quadam in corpore alteratione: sicut diximus de dormiēte qui digesto humido frigido organis sensuum solutis surgit ⁊ fit vigilans ad actum. Et similiter est in eo qui accipit scientiam mutatione facta in corpore suo per modum quem diximus. Non igiṫ fit sciētia in intellectu: ita ꝙ intellectus altereṫ per se ⁊ essentialr̄: neqꝫ sic fit in eo ꝙ scientia sequatur quādam alterationem factam circa intellectum: sed fit in eo qđ sequitur per accīs quandam alterationem factam in corpore. Dico aūt scientiam sequi illam alterationem per accidens: qꝛ illa alteratio non per se causa est scientie illius: sed facta alteratione ordinata fit experimentalis collectio particulariuꝫ: ⁊ remanens stat in anima sensibili: ⁊ tunc luce intelligentie agentis fit scientia in anima sine aliqua intellectus mutatiōe. Hoc igitur modo intelligitur ꝙ sciētia est habitudo dicta ad aliquid: ⁊ nō hoc modo quo quidam ante nos dixerunt ꝙ sciētia refertur ad scientem ⁊ ad scibile: hoc enim nihil est ad ꝓpositum: qꝛ per hoc id qđ intenditur ꝓbari non pōt. Manifestum est igitur ex omnibus antedictis: ꝙ id qđ est vere alterationis in corporibus: est que sensibilibus qualitatibus sunt distincta: ⁊ est etiā in sensibili parte anime exteriori ⁊ interiori: que est concupiscibilis ⁊ irascibilis: ⁊ in nullo alio: ꝓpter qđ etiā partes anime sensibiles: cum indigeant corpore ſm hos actus quos habent in corpore non possūt separari: sed de hoc alibi tractabitur.

Nō quāo pueri ſm Plato nē ebrio dormiēti: ⁊ infirmo cōparanṫ

¶ Tractatus secundus septimi libri physicorum De comparatione motuum.

¶ Cap. pᵐ. De disputatione: vtrum omnis motus omni motui esset comparabilis.

Dubitabit autē aliquis:

Utrum omnis motus omni motui sit comparabilis per eque velox: ⁊ magis ⁊ minus velox. Uel nō omnis motus hoc modo ad omnem motum possit comparari. Si enim concedatur: ꝙ omnis motus ad omnē motum per ꝓportionem velocitatis sue possit comparari: cum equaliter velox sit qđ in equali tēpore per equale spatium cum alio moueṫ: tūc circularis motus erit comparabilis recto ſm ꝓportionem velocitatis ipsoꝝ: ita ꝙ possumus dicere ꝙ aliquis circularis motus ſm velocitatem est equalis recto motui: aut minor ipso vel maior ſm ꝓportionē velocitatis. Et si dicat aliquis ꝙ hoc nō est incōueniens: tunc inferam ɔclusionem que expressum habet inconueniens: qꝛ ſm dicta si duo sint quoꝝ vnū altereretur: ⁊ alterū ducatur in motu ſm locum: ⁊ fiat hoc in vno tempore equali: tunc erūt illi duo motus comparabiles ſm ꝓportionem velocitatis: ita ꝙ possumus dicere equalem vel maiorem vel minorem alterationem esse ꝙ̄ sit loci mutatio. Cuꝫ autem omnis velocitas alterationis sit a passione ⁊ in passione que fluit in alteratione: ⁊ omnis velocitas motus localis sit sicut a causa ⁊ a subiecto suo ab vbi: cuiꝰ renouatio cōtinua ⁊ fluxus est in motu ſm locum: nec ipsoꝝ velocitas ſm esse physicū considerata vnꝙ̄ sit extra ipsaꝫ: sequitur ꝙ possum dicere: ꝙ aliqua passio fluens est equalis lōgitudini que renouaṫ in motu locali: vel maior vel minor in ipsa. Cū ergo hoc impossibile sit: erit etiam impossibile motum circularem cōparabilem esse motui recto: qm̄ si essent cōparabiles ipsi motus oporteret: ꝙ linea circularis esset cōparabilis linee recte. Omnia enim que cōparanṫ ſm magis ⁊ minus ⁊ equale mēsurant se inuicē per partes: ⁊ ideo sibi inuicē sunt superponibilia: ⁊ ideo opꝫ ipsa esse vnius nature oīno: qꝛ vnūquodqꝫ mēsuraṫ sui generis minimo ſm excessum ⁊ defectū ⁊ equalitatē: sicut in philosophia docetur. Si ergo ſm supradicta ɔcedaṫ: ꝙ hic dicimus equalr̄ velox cū illo qđ in eq̄li tēpore moueṫ p eq̄le aliqd: opꝫ ꝙ habeat velocis diffōnē: ꝙ eq̄lia sint p que trāseūt equalr̄ velocia: sꝫ nulla passio eq̄lis est lōgitudini: neqꝫ maior: neqꝫ minor: ꝙ̄ mota p passionē ⁊ lōgitudinē nō mouenṫ p equalia: neqꝫ p maiora: neqꝫ p minora: ꝙ̄ nec equalr̄: nec velocius: nec tardius mouenṫ: ꝙ̄ alteratio nō pōt cōparari loci mutationi: nō ergo oīs motus oī motui est cōparabilis ſm ꝓportionē velocitatis. Si aūt eq̄liter velocia sunt que in eq̄li tēpore p eq̄lia trāseūt: opꝫ ꝙ in equalr̄ velocibus duplex sit eq̄litas: vna. s. tēporis: ⁊ alia eiꝰ p qđ sunt in quo est motus: sicut in iis que fluit in motu: ⁊ nos scimus ꝙ nulla eq̄litas est īter circulū ⁊ lineā rectā. ¶ Queramus igiṫ qualr̄ possit esse cōparatio motus īter motū in circulo: ⁊ motorē in recto. Incōueniēs est enim oīno nisi supponamus: ꝙ aliqd pōt moueri aliqñ in circulo: ⁊ illud idē pōt moueri in linea recta. Mox aūt isto supposito ꝙ hoc pōt fieri necessariū videṫ esse: ꝙ motus eiꝰ in circulo sit velocior: vel tardior: vel equalr̄ velox motui eiusdem: vel similis sibi in recto: sicut si diceremus: ꝙ aliqd aliquādo ascēdit p lineā rectā: ⁊ aliqñ descēdit. De isto eni statim videṫ sequi ꝙ aut eque velocius: aut velocius: aut minus velocius ascēdit sicut descēdit. ¶ Amplius etiā ſm rōnē ⁊ diffinitionē velocis nō differt vt videṫ: vt si aliqs dicat: ꝙ dato ſm ꝑdicta ꝙ aliqd moueṫ in circulo ⁊ in recto: mox ipm̄ moueri velociꝰ vel tardiꝰ in vno motu ꝙ̄ in alio: sicut si diceret ipm̄ sic cōparari in motu ascēsionis ⁊ descēsionis. Scđꝫ hoc eni motꝰ circularis erit maior ⁊ minor recto: ⁊ cū excedētia ⁊ excessa dicanṫ ad eq̄le: tūc erit circularis cōparatus recto ſm eq̄litatē: maiꝰ eni resecare ⁊ minori apponere licet vt reducanṫ ad eq̄litatē: ⁊ hoc possumꝰ ponē in exēplis visibꝰ. Si eni dicamꝰ ꝙ. b. signet circulū ⁊. c. signet lineā rectā: ⁊ dicamꝰ ꝙ duo trāseūt p istas magnitudines: ꝙ̄cunqꝫ sint illa in vno tēpore qđ est. a. cū circulus sit spatij maioris ꝙ̄ linea recta: si inter eadē duo pūcta vnū moueaṫ per arcū semicirculi: ⁊ al-

Tex. c. 21.

Tex. c. 22.

Tex. c. 23.

rez per diametrum: videtur ꝙ illud quod vadit per arcum transit maius spatium in eodem tēpore: in quo aliud trāsit per rectam diametrū. Sed velocius est illud qđ in equali tē pore transit per maius spatiū: ergo velocior est motus in se micirculo ꝗ̄ in diametro: ergo circularis ⁊ rect⁹ fm hoc sūt comparabiles. Adhuc aūt dictū est in 6° ꝙ illud est veloci- us: qđ in minori tēpore transit equale. Addamus ergo velo citatē illi qđ mouet͂ super circulū: tunc ipsum mouebit͂ velo cius ꝗ̄ prius: ⁊ dicamus ꝙ illud qđ mouetur super rectam lineam que est .c. moueatur vt prius: tunc id qđ mouetur su per circulum in parte temporis .a. transit circulum: ⁊ in to- to tempore aliud quod mouetur super lineam rectam tran- sit lineam rectam: ergo velocius est id quod mouetur super circulum: ꝗ̄ id quod mouetur super lineam rectam per dif- finitionem velocioris: ergo motus iterum videntur esse cō

Tex. c. 24.

parabiles. ℂ At vō si concedatur: tunc sequitur inconueni- ens supra inductum .s. ꝙ rectum equale sit circulo: ergo ea etiam que sunt diuersaꝝ specieꝝ ⁊ naturarum sunt equalia ⁊ excedentia se ⁊ excessa a se inuicem: ⁊ hoc supra ostensum est inconueniens magnum.

ℂ Cap. 2ᵐ. De solutione que inuestigat contradictiones ⁊ modos comparabilium.

Tex. c. 24.

Sed forte dicet aliquis: ꝙ ista nō sūt comparabilia que dicta sunt scilicet rectum ⁊ circularem: neqꝫ motus qui sunt in eis sunt comparabi- les: ⁊ dicet forte ꝙ equiuocuꝫ est illud quod est velox vel velocius in ipsis motibus: q: nō sunt comparabilia nisi ea que fuerint vniuoca: sicut si aliquis q̄- rat quare non fiat comparatio ꝙ queratur vtruꝫ acutior sit stilus vel angulus aut vinū aut vox vltima in neumatibus. Equiuoce enim dicitur acutius de his: q: acutum in stilo vel angulo est qđ pungit ⁊ penetrat in tactu: acutius autem in vino est qđ penetrat in linguam: ⁊ acutius in neumate vl timo in acumine est qđ fortius alijs penetrat in auditum. Que enim equiuoca sunt non comparantur: cum omnia que comparant͂ non possint comparari nisi per vnam natu- ram que est in vtrisqꝫ. In equiuocis autē non est vna natu- ra: sed tm̄ est in his ꝯuenientia in nomine: sed vltima nota in acumine comparabilis est voci vel neumati minus acu- to: eo ꝙ acutum vnius rōnis est in vtrisqꝫ: sic ergo dicet ꝙ non est idem velox siue vnius rōnis hic in circulo ⁊ ibi in li- nea recta. Multo autem minus erit fm rōnem velox idem in alteratione ⁊ loci mutatione: cum illi duo motus sint in generibus diuersis. Motus autē circularis ⁊ rectus sunt in

Tex. c. 25.

genere vno. ℂ Forte autē aliquis dicet obijciendo: ꝙ istud qđ modo dictum est non est veꝝ .s. ꝙ illa sola sint compara- bilia que non equiuocata sunt: fm hoc enim omnia vniuo- ca essent comparabilia: ⁊ hoc nos inuenimus esse falsum vt videtur: q: multum videtur esse vnius rōnis in quocūqꝫ su matur. Si ergo accipiatur in aere ⁊ in aqua vnius erit rō- nis: multum enim est qđ est tātū ⁊ amplius. Si igitur prece dens sermo esset verus: deberet aqua esse cōparabilis aeri per multum ⁊ paucum: ⁊ hoc non est veruꝫ: q: cū aer ⁊ aqua differant essentialibus differentijs: nihil idem est in eis: sed quecunqꝫ comparant͂ per aliquid idem in vtroqꝫ comparā tur: vt diximus supra: ergo aer ⁊ aqua non comparant͂. Et si forte aliquis dicat ꝙ multuꝫ non est vnius rōnis in aqua ⁊ in aere: ⁊ in ceteris que multa adinuicē dicuntur: tunc ac- cipiam ego duplum: q: illud in omnibus videtur esse eius- dem rōnis. Vbicūqꝫ enim accipiamus duplum habebit ra- tionem ꝓportionis duoꝝ ad vnum. Cum ergo dicamus du plum aerem ad aquam qui est tantus ⁊ equalis: oportet ꝙ si illa comparant͂ ꝙ aer sit equalis aque: ergo calidū est equa le frigido: ⁊ spirituale equale corporali: ⁊ hoc nihil est dictu: vt prius ostendimus: ergo ista non sunt comparabilia: non

Tex. c. 26.

ergo vniuocatio sufficit ad rationem cōparationis. ℂ Aut forte de istis aliquis dicet: eandem rōnem quam dixi supe- rius de veloci equaliter ⁊ magis ⁊ min⁹: ꝙ scilicet ista sint equiuoca. Possunt enim ista dupliciter diffiniri. Si enim diffiniantur in cōmunibus suis intentionibus fm ꝙ abstra hunt ab hoc ⁊ ab illo: ⁊ a quolibet alio multo vel duplo in vniuersali erit logica diffinitio istorum: ⁊ fm rōnem logicaꝫ erit in omnibus eiusdem rōnis: sed quia differenter omnia

subiecta sua ⁊ passiones ⁊ opera diffiniunt physicus ⁊ diale- cticus opꝫ ꝙ physicus ista fm esse diffiniat quod habent in suis substantijs: ⁊ tunc multum ⁊ duplum in aere ⁊ aqua nō sunt eiusdem rōnis. Sed quia non habemus propria nomi na diffinientia multum ⁊ dupluꝫ: fm ꝙ variant͂ in singulis: ideo ponimus eadem in diffinitionibus ipsoꝝ in omnibus dicentes multum esse: quod habet tātū ⁊ amplius: ⁊ dupluꝫ esse qđ est sicut duo ad vnum: sed tamē iste diffinitiones fm esse physicum in diuersis accepte equiuoce sunt: quia cuꝫ di cimus multum esse in aere qđ est tantum ⁊ plus: ⁊ duplum quod est sicut duo ad vnuꝫ: illud tantū ⁊ plus quod ponitur in diffinitione multi: non erit eiusdem rōnis cum eo qđ dici tur multum aque: ⁊ duplū aque: quinimo potius erit ⁊ tātū equiuocum: ⁊ plus erit equiuocum: que ponuntur in diffini tione eius quod est multum: ⁊ duo erit equiuocum: ⁊ vnum erit equiuocum: que ponuntur in diffinitione dupli. ℂ Qua

Quo differt physic⁹ ⁊ dialectic⁹ diffiniat. vide p̄mo de an. c. 16. 3.

Tex. c. 27.

re autem hoc posset contingere: ꝙ vniuocoꝝ quedam erūt comparabilia: ⁊ quedam non: cum certum sit oium vniuo- coꝝ esse naturam vnam simul: nulla enim ratio ad hoc pos- set inueniri. Dicenduꝫ est igitur ista esse equiuoca vt dictū est. Aut forte dicet aliquis: ꝙ istoꝝ rōnes non sunt diuerse: sed subiecta eorū prima sunt diuersa: ⁊ forte dicet ꝙ duplex est inter res nature diuersitas. Quedam enim sunt diuersa: q: rōnes eoꝝ sūt diuerse: ⁊ q: subiecta susceptibilia ipsoꝝ sūt diuersa: sicut canis latrabile ⁊ marinum ⁊ celeste: ⁊ hec sunt vere equiuoca que dicunt͂ equiuoca casu ⁊ fortuna. Alia sic sunt diuersa: non quia rōnes eorum sunt diuerse: sed quia susceptibilis eorum que sunt ipsoꝝ subiecta propria sunt di- uersa: sicut multum in vino ⁊ multum in numeris ⁊ multuꝫ in aere: ⁊ similiter duplum ⁊ dimidium in discretis ⁊ in con- tinuis: ⁊ hoc modo forte dicet aliquis velox esse diuersum: non ex rōne diuersa in recto ⁊ circulo: sed q: susceptiuum est diuersum: ⁊ ideo impeditur comparatio. Quando enim su- sceptiuuꝫ est vnius rōnis: q: equus albus ⁊ canis albus sūt comparabilia: vtrum eoꝝ albius vel equaliter album sit eo ꝙ susceptiuum eoruꝫ que est superficies ⁊ magnitudo in equo ⁊ cane est eiusdem rōnis: aqua autem ⁊ vox non sunt eiusdē rōnis: nec eiusdeꝫ rōnis sunt in susceptiuo: ⁊ ideo si dicatur aqua multa: vel nix multa: vel aqua dupla: ⁊ nix dupla erūt multum ⁊ duplum equiuoca: non propter rōnem diuersam dupli ⁊ multi: sed ꝓpter diuersitatem susceptiui: q: multum ⁊ duplum dictum de aqua ⁊ voce in diuersaruꝫ rōnum sunt

Tex. c. 28.

subiectis. ℂ Sed iteruꝫ adhuc aliquis obijciet: ꝙ si hoc ve rum est ꝙ ea que in cōmuni sunt vnius rationis ⁊ differunt subiecto qđ est ꝓprium susceptiuum ipsoruꝫ sunt vniuoca ⁊ sunt vnum in rōne: tunc sequitur: ꝙ omnia sunt vnū ⁊ vni- uocum quecunqꝫ sunt in diuersis subiectis. Possumus eniꝫ dicere de omnibus talibus: ꝙ vnūquodqꝫ ipsorū est in alio ⁊ alio subiecto: ⁊ sic equale vbicunqꝫ sit idem erit in rōne: ⁊ dulce siue sit in voce siue in melle erit vnum ⁊ vniuocum: ⁊ si militer album siue sit in voce: siue alibi: q: dicimus de omni bus talibus: ꝙ ipsa sunt in rōne vna: sed sunt in alio ⁊ alio subiecto: hoc autem est inconueniens: ergo inconueniēs est dicere ꝙ ista sint vnum in rōne: sed differunt per subiecta.

Tex. c. 29.

ℂ Amplius subiectum susceptiuum vniuscuiusqꝫ horum in quo sit comparatio non contingens est ⁊ per accidens: sed ꝓprium ⁊ primum ⁊ per se subiectum est vnuꝫ vnius solius: ⁊ ideo subiectum est in diffinitione eorum. In diffinitione enim accidentium per se cadit subiectum: ⁊ est quasi differē tia cadens in rōne eorum: sicut docetur in 7° prime philoso phie. Cum ergo nunꝗ̄ comparentur nisi subiecta: ⁊ nunꝗ̄ fiat comparatio nisi per aliquam passionem que est in ipsis: non erunt illa vere vniuoca que habēt diuersa subiecta fm genus vel speciem: non ergo sufficit ad comparationem: ꝙ sunt vnuꝫ in rōne cōmuni: ⁊ differant per subiecta: precipue in physicis: vbi omnia ad esse referuntur ⁊ non attendūtur fm diffinitiones logicas: que in cōmuni dātur de ipsis: pro- pter quod multum in numeris ⁊ in cōtinuis siue liquidis ⁊ aridis non erit vere cōparabile: ⁊ idem est de duplo ⁊ omni bus alijs: ⁊ hoc patet per inductionem: q: curuum in tibia ⁊ in naso non sunt comparabilia: ⁊ similiter nudum in homi ne ⁊ in equo. Nudum enim in homine priuatio est vestium: ⁊ in equo priuatio est pellis: ⁊ sic est in alijs. Si ergo fm pre- dicta non solum oportet esse non equiuoca in rōne cōmuni:

sed etiam non habere differentiam formalem ⁊ substantia lem: neqȝ in quiditate ipsorum fm que est comparatio: neqȝ in subiecto proprio in quo sunt: tunc plana erit solutio pre obiectorum de multo: ⁊ duplici: ⁊ veloci: incerto motu ⁊ circulari. Dico autem ad hoc esse attendendum: ꝙ id in quo attenditur comparatio ⁊ ea que comparantur sunt accepta specie indiuisibili: hoc est specialissima: quia non fit comparatio aliqua nisi vbi potest esse magis ⁊ minus ⁊ equale: nõ aũt fit comparatio talis nisi in accidẽtali forma: que vel per se vel p accidẽs accidit: ⁊ precipue fit fm passionem per se accidẽtẽ. Cõmune aũt vt genus ita non cõparatur ad ea quorum est genus: qꝛ est pars quiditatis eorum. Dico aũt sicut color habet diuisionẽ in spẽs: ⁊ ideo colorata non cõparantur fm habere colorem: vt queratur vtrũ magis albũ ꝙ̃ nigrũ coloratũ sit: qꝛ aũt tunc fiet cõparatio nõ fm aliquem colorẽ in specie acceptũ: sed fieret comparatio fȝ ꝙ est color in genere cõmuni: cũ omnis cõparatio debeat fieri in specie vltima: sicut si fiat fm albũ colorem: vt queratur vtrũ omnis canis albior sit ꝙ̃ equus. ¶ Est aũt attendẽdũ ꝙ lȝ species ex equo participẽt suũ genus: ⁊ comparatio etiã fiat fm equale: tamẽ equalitas hinc ⁊ inde est equiuoca: qꝛ aũt eq̃le quo spẽs participant genus opponitur priori ⁊ posteriori fm nãȝ. Equale aũt qd est in ꝓportione comparationis opponitur ei qd est magis ⁊ minus. ¶ Ex his ergo oĩbus colligere potest aliquis de facili ꝙ tria exigunt ad cõparationẽ: que verissime cõparatio est. s. ꝙ id in quo est cõparatio sit vniuocum: ⁊ accipitur fm esse ꝓpriũ qd habet in per se ⁊ primo susceptio: ⁊ ꝙ sit acceptũ fm indiuiduã speciem vltimã: ⁊ hec est cõparatio physicorum: que vt diximus in esse ꝓprio ⁊ nãli ↄ̃siderãtur. Si aũt largesumatur cõparatio: sufficit ad hoc ꝙ fiat comparatio in hoc ꝙ quocũqȝ modo vnuȝ est in his que cõparantur. Dico aũt quocũqȝ modo: qꝛ si sit vniuocũ in eis fiet cõparatio per magis ⁊ minus ⁊ equale que generantur ex intensione ⁊ remissione. Si aũt sit in eis vnũ per analogiã: qd nõ est pure vniuocũ: nec pure equiuocũ fiet in talibus cõparatio per magis ⁊ minus: ⁊ nũꝙ̃ per equale: qꝛ illa cõparatio nõ generatur ex intẽsione ⁊ remissione: sed potius ex ꝓportiõe ad vnum qd per prius ⁊ posterius respicit ea: sicut ens se hȝ ad potentiã ⁊ ad actũ ⁊ ad subãm ⁊ accñs: ⁊ sic trib⁹ modis fit cõparatio. Et sic attẽdens Aristo. in ethicis dicit: ꝙ qui crediderint aliqua nõ esse cõparabilia ꝓpter hoc ꝙ non sint vniuoca: non sufficienti crediderunt signo.

Note quãliter ad veram cõparationem tria ꝑcipue requiruntur: ⁊ aduerte hic q̃liter est triplex cõparatio.

¶ Cap. 3m. De comparabilitate motuum fm predictas conditiones comparabilium.

HAbitis autẽ his fm primum ⁊ ꝓprijssimũ signũ ostendemus motuuȝ adinuicẽ cõparationẽ: fm proportionẽ velocis ⁊ tardi. Dicimus ergo ꝙ circa motũ velox ⁊ tardũ fm cõparationẽ debẽt attendi fm oĩa inducta de proprijssima cõparatione. Est enim eque velox: qd in equali tẽpore mouetur fm aliquid tante lõgitudinis in tali subiecto: ⁊ ideo tria eadẽ in diffinitione. s. equalitas tẽporis: ⁊ equalitas eius in quo est motus: sicut in nã generis que fluit: sicut est vbi vel forma: vel quãtitas: ⁊ cadit in ipso subm motus: ⁊ si quodlibet horum sit equiuocũ in duobus motibus tũc nõ erit vera cõparatio. ¶ Si võ queratur si hec alteratio sit equalis: ⁊ similr velox loci mutationi: quãdo hoc subm quidẽ est alteratũ: ⁊ aliud subm est ductum localiter: cõstat ꝙ incõueniens est dicere: ꝙ ista sint equalr velocia: qꝛ nature in qbus est motus nõ sunt cõparabiles: neqȝ eorum ꝓpria subiecta sunt eadeȝ: ⁊ causa huius est: qꝛ motus hȝ spẽs in quas diuiditur: ⁊ nã vna fluit in vna specie: ⁊ alia fluit in alia: ⁊ qd subijcitur vni per se: nõ subijcitur alteri: ꝓpter qd velox. i. eis non est in rõne vna oĩno: qꝛ suũ subm ꝓpriũ nõ est vnũ: sed due spẽs motus. Si aũt dicatur fm hoc: ꝙ illa sunt eque velocia: que fm equalem longitudinẽ sunt ducta motu locali: ⁊ hoc sufficit ad motuũ inuicẽ cõparationẽ: tũc erunt equales motus circularis ⁊ rectus: ⁊ hoc superius reputatũ est esse incõueniens. Queramus ergo vtruȝ causa huius incõuenientis est: qꝛ loci mutatio genus est: ⁊ hȝ species diuersarum naturarum in quibus nõ est velocitas vnius rõnis. Aut causa est: ꝙ linea que est mensura spatij super qd est motus est genus: ⁊ diuiditur in rectã ⁊ circularẽ: ⁊ ideo motus vnius nature nõ potest esse super hec duo spatia: ꝓpter qd vlterius velocitas nõ erit eiusdeȝ rõnis. Non enim possumus dicere: ꝙ causa sit equiuocatio tẽporis: qꝛ tẽpus oĩum tẽporalium que a tẽpore mensurantur est in athomo: hoc est indiuisibili specie: qꝛ per subiecta nõ variatur: eo ꝙ in tẽporalib⁹ rebus nõ sit sicut in subiecto: sed sicut in numeratis: vt diximus in 4° libro huius scientie: ⁊ si tẽpus hȝ species ille sunt fm partes eius integrales: que sunt preteritum ⁊ futurum. Aut dicendum erit absqȝ dubio ꝙ ambo specie differũt: ⁊ motus: ⁊ spatium: ⁊ loci mutationes sunt species diuerse in quibus velocitas non oĩno est vnius rõnis: ꝓpter hoc ꝙ illud spatium in quo est loci mutatio hȝ species que sunt rectũ ⁊ circulare: ⁊ ideo loci mutatio eadeȝ in specie cũ alia cõparabilis erit ei: qꝛ velocitas eorum vni⁹ est rõnis. Sed tũc forte aliter videtur: ꝙ motus ascensionis comparatur motui descensionis: cũ tamen sint cõtrarij motus: vt in 5° dictũ est: ⁊ sunt diuersi specie: ꝓpter qd etiã nõ sunt vere cõparabiles: qꝛ velocitas ipsorum non est eiusdeȝ rõnis: qꝛ vbi fluens in eis nõ est eiusdẽ nature put sumitur physice: vt ex superioribus sepe habitis de facili sciri põt: qꝛ sicut albatio ⁊ nigratio differũt: ita differunt ascensio ⁊ descensio. ¶ Amplius aũt dubitabit aliquis querẽs vtrũ instrumenti per qd est motus diuersitas faciat specifice differre motũ: ⁊ sic impediat cõparabilitatẽ motuũ: sicut si dicamus: ꝙ volatio fiat per alas ⁊ ambulatio per pedes. Et queramus vtrũ ambulatio cõparabilis sit volationi fm ꝓportionẽ velocitatis. Videtur aũt Arist. ad hoc dicere ꝙ motus per differẽtiaȝ instrumentorum nõ differt nisi penes figurã: qꝛ aliter fm figurã acceptionis spatij trãsit volãs spatiũ: ⁊ aliter ambulans: ⁊ ideo si sint fm eandẽ longitudinem possunt dici eque velocia: ⁊ plus ⁊ minus velocia: qꝛ figura nõ dat nisi accidentalẽ differentiã motui: ⁊ hoc est verum fm ꝙ motus cõparatur ad id sicut in quo nã speciei vel generis est motus: qꝛ per illã specificatur ⁊ nominatur localis: vel alterationis: vel augmẽti. Si aũt ↄ̃sideretur motus vt est actus mouentis ⁊ mobilis: vt diximus in 3° libro huius scientie: tunc differentiã non accidẽtalem habet a mouente ⁊ mobili: ⁊ sic differũt specie ⁊ mouẽtis ⁊ mobilis: ambulatio: ⁊ volatio: ⁊ natatio. Et huius signũ est: qꝛ sicut in 5° libro huius scientie: alia est cõtinuitas ambulationis: ⁊ alia volationis: qꝛ ambulatio nihil interponit tẽporis: lȝ interponat aliquid rei: sed volatio nec rei nec tẽporis aliquid interponit: ⁊ quo ad hoc velocitas erit equiuoca in ambulatione ⁊ volatione. Sic igitur in oĩbus cõparabilibus rebus esset idem: ⁊ fm speciẽ in differẽtijs quã tũ ad nãm in qua est motus: hoc est cuius fluxus est ipse motus: sicut est linea recta vel circularis: qꝛ etiã ipsam moueri siue ipse motus debet esse indifferens specie sicut diximus. ¶ Et ideo cũ comparamus motũ ad motum: ↄ̃siderandũ est que sit eius differentia. Et tõ inducta significat: ꝙ potissimũ genus illud ⁊ natura que fluit in motu debet esse vnum aliquid ⁊ indiuiduũ sicut albedo vel linea. Genus eniȝ hic vocamus nãm illam: que specificat motũ: vnitas tamen illius generis multotiẽs latet. ¶ Et huius causa est: qꝛ equiuocationũ multa sunt genera. Quedam enim equiuocationum multum sunt distantes: sicut sunt equiuocationes eorum que sunt a sensu ⁊ forma equiuoca: sicut quando dicitur de latrabili ⁊ marino ⁊ celesti. Alie võ sunt equiuocationes analogorum: que habent quandã similitudinẽ ⁊ proportionẽ: eo ꝙ referuntur ad vnũ. Et illorum adhuc quedã sunt proxima ⁊ parũ distantia: siue fm genus distent in quo sunt: siue distent fm similitudinẽ cõparationis ad vnũ. Dico autẽ in genere parum distare: que parum distant in nã illa a qua imponitur nomẽ: cũ tamẽ sit diuersa natura illa in se. Dico aũt parum distare in similitudine comparationis: quando natura cõmunis fm rationẽ logicã vna est: ⁊ est alia ꝓportio ipsius ad subiectuȝ vnũ: ⁊ alia ad aliud: ⁊ sic ꝓportione parum distant: tunc facile decipitur aliquis: vt credat esse vniuocũ: ⁊ est equiuocũ. Alie aũt plus sunt distãtes: ⁊ in his nõ est adeo facilis deceptio. Cũ ergo tot modis fiat equiuocatio impediens comparationẽ: querendũ nobis est sollerter. i. quando est alia species eorum fm que attenditur cõparatio ⁊ alia natura: ⁊ quando termini: ⁊ sic ↄ̃siderabimus vtrum eadem natura est in alio ⁊ alio fm speciẽ differente: aut si est alia natura in alio etiam fm speciem differente ab eo qd cõparamus. Si enim est eadẽ fm rationem logicã in alio ⁊ alio: tunc non erit equiuoca

Tex. c. c. 30.

4° phy. t. c. 130. ⁊ infra.

5° ph. t. c. 48. ⁊ infra.

De ocurrẽtib

5° ph. t. c. 35.

Tex. t. c. 31.

Equiuocationũ multa sũt genera.

tio ab ipsa intentione nominis: sed potius causatur equiuocatio ad similitudinem proportionis in esse qđ habet in vno ⁊ alio: sicut diximus de multo ⁊ duplici: que equiuocant nõ ex se: sed ex similitudine ꝓportionis ad aquã ⁊ aerẽ: ⁊ alia subiecta ſm spẽm differentia. Si autẽ est alia in alio ⁊ alio. tũc causat equiuocatio ab ipsa intentione nõis equiuoci: sicut est canis in latrabili ⁊ celesti. ¶ Considerandũ autẽ precipue ad indagationẽ predictoꝝ: quis est terminus diffinitiuus eoꝝ ſm que cõparatio attendit: ⁊ hoc consideratur precipue illo documento: quo discernimus ꝙ idẽ vel diuersum vnũquodq; predictũ: ⁊ hoc gratia exẽpli dicimus: sicut quo discernimus in albis esse idẽ ſm diffinitionẽ: ⁊ quo discernimus dulce esse idẽ ſm diffinitionẽ in oĩbus dulcibus aut aliud. In albo enĩ quãdo per documẽta illa cõparat ad alba: videt esse rõ ⁊ diffinitio altera: sicut cũ dicit vox alba: ⁊ quãdo dicit color albus: ⁊ hoc discernimus nos: ꝙ est altera rõ in quibusdã equiuocis que multũ distant: aut discernimus ꝙ non oĩno idem sunt: sicut equiuoca que parũ distãt ⁊ nõ distant ſm se: sed ſm ꝓportionẽ qua participant a suis subiectis. Documẽta autẽ illa quibus hec oĩa discernimus sunt ꝯsiderationes habite in libro topicoꝝ de eodẽ ⁊ diuerso: ⁊ ideo recolende sunt in oĩbus que adinuicem volumus cõparare. ¶ Si aliquis obijciat: ꝙ geometer cõparat quãtitates diuersaꝝ specierũ quando dicit lineam rectam breuissimã linearũ esse: que ducit inter duo pũcta: ⁊ circulũ esse eq̃lẽ figure poligonie vel maiorẽ. ¶ Dicendũ: ꝙ ipse vtitur large equalitate ⁊ breuitate fere equiuoce: sicut pꝫ per p̃dicta. Interim igit dictũ sit de cõparatione motuum in cõmuni: ⁊ in spãli de cõparatione motuum localium.

Obiectio

Solutio

¶ Cap. 4m. De comparabilitate alterationum.

T.ex. 2. c.32.

DEinde Iuxta predicta documenta queremus qualr vna alteratio comparat alteri alterationi. ¶ Queramus igit de alteratione quomodo vna alteratio eq̃lis vel magis vel minus velox sit alij alterationi. Si enim dicimus: ꝙ vnus sanat velociter: ⁊ alter sanat tarde: ⁊ dicimus ꝙ aliqui sanant simul ſm tẽpus: ita ꝙ ita cito sanat vnus sicut alter: tũc videtur cõparari alteratio ad alterationẽ eiusdẽ speciei: ⁊ videbit: ꝙ equalis sit alteratio alterationi que secũ est in eodeꝫ tẽpore: vel inequali. Qđ si ꝯcedat tunc queremus: quid hic alteratũ est equale. Cũ enim tẽpus sit extrinsecuꝫ rei cuius est tẽpus: opꝫ ꝙ equalitas hic attendatur ſm aliquid qđ sit intrinsecũ ⁊ essentiale motibus illis: qui dicunt equales ⁊ cõparabiles. ¶ Videt autẽ ꝙ nihil taliũ sit in alteratione: q͛ sicut vnũ in quantitate facit equale: ita vnũ in qualitate facit simile: ergo similitudo ⁊ nõ equalitas videt esse in duabus alterationibus: que sũt eiusdẽ speciei. ¶ Sed forte aliquis dicet ꝙ idẽ subiectũ est alterationi in vtraq; alteratione: ⁊ hoc subiectũ est quantũ: ⁊ rõne hui⁹ dicit alteratio esse eque velox alterationi: quãdo. s. tãtũ de vno subiecto alteratur in vno tẽpore: quantũ alterat de altero in tẽpore qđ est equale illi. ¶ Sed tũc queremus quid opꝫ attẽdere in cõparatione motuũ: vtrũq;. s. opꝫ attendere subiectum in quo est passio: vel ipsam passionẽ que est in subiecto. In prehabito enĩ exẽplo: qđ est de duobus qui eque cito sanant: est accipere ꝙ sanitas est eadẽ: cũ vnũ subiectũ neq; maius hoc est ſm partẽ maiorẽ: neq; ſm partẽ minorẽ est: sed similr. Aut etiã dicamus: ꝙ sanitas est similr sanitati: q͛ vna non est ſm maius neq; ſm minus tẽpus q̃ alia. Si autẽ sit altera passio in duabus alterationibus: quã aliqua alterant: ita ꝙ vnũ subiectũ albet: ⁊ alterũ sanet: his nihil est cõmune: neq; simile: neq; equale ſm ꝙ cõparari possunt. ¶ Redit autẽ adhuc nostra disputatio: q͛ si fiat cõparatio duaꝝ vnius speciei alterationũ penes quantitatẽ subiecti: vt. s. tãtũ alteret de vno quãtũ de altero: tũc erit cõparatio ⁊ equalitas motuũ alterationis per accidens: hec enim equalitas nõ est alterationis per se: sed per subiectũ suũ. Si autẽ attendat equalitatis cõparatio in ipsa passione ſm quã alterant ea que cõparant: tunc erit cõparatio ⁊ imperfecta ⁊ impropria. Imperfecta quidẽ: quia non est penes oĩa que sunt in motu. Impropria autẽ: q͛ equalitas nõ dicit de qualitate: sed potius similitudo. Et ideo opꝫ nos hic diligenter ꝯsiderare: q͛ si fiat alteratio ſm passiones duas specie differentes: ꝙ ibi sunt due alterationes ſm speciem: ⁊ nõ vna: sicut supius dictũ est: ꝙ non oĩs loci mutatio cũ omni loci mutatione est eadẽ specie. Quare cõsiderandũ est in omni cõparatione alterationuꝫ ⁊ loci mutationũ ꝙ fiat ſm spẽm differẽtes alterationes: ⁊ ꝙ ipse differentes sint loci mutationes. Non autẽ ꝯsideratur hoc tñ in ipsis motibus: sicut superius in 5° libro huius scientie: sed ꝯsiderat differẽtia motuũ in ipsis subiectis: que mouentur quãdo illa subiecta sunt per se subiecta motus ⁊ nõ per accidẽs. Et ideo quando subiecta motus per se specie differũt: tũc etiã ipsi motus differũt specie: sicut supra diximus de volatione ⁊ ambulatione. Et si subiecta differũt genere tũc ⁊ ipsi motus differũt genere. Et si subiecta differũt numero: tũc ⁊ motus differũt numero. Et nemo miretur ꝙ dicimus subiecta motus differre genere: cũ tamẽ omne qđ mouet sit in gñe sube: q͛ nõ accipimus hic genus pro gñalissimo: sꝫ ꝓ subalterno: sicut dicimus mobiliũ corruptibiliũ: ⁊ imobiliũ ⁊ icorruptibiliũ nõ esse idẽ gen⁹: cũ termini sint in eodẽ gñe ꝑdicamẽti. ¶ Patet igit ex predictis: ꝙ si querat vtrũ in cõparatione ⁊ equalitate alterationũ opꝫ respicere ad passionẽ solã si eadẽ est passio: aut similis: aut equalr veloces alterationes ipsaꝝ ſm tẽpus: aut opꝫ respicere in solũ id qđ alterat: qđ est subiectũ alterationis: inuestigando ꝙ huius quidem subiecti huiusmodi pars est: ⁊ alterius tãta est albata quãta est alba: opꝫ autẽ respicere in vtraq; hec. ¶ Pꝫ inq̃: ꝙ opꝫ nos respicere in vtraq;: tam in subiectũ q̃ in passioneꝫ: q͛ ex vtraq; variat species alterationis: ⁊ variata specie nõ fit cõparatio. Et opꝫ nos determinare de alteratiõe: vtrum sit eadẽ vel non: sed alia per passionẽ quãdo ipsa est eadem vel alia: ⁊ iteruꝫ determinamus de alterationibus duabus: vtrũ vna est equalis alteri vel inequalis: per hoc ꝙ cõsideramus vtrũ passio in subiecto vno est equalis passioni eidẽ ſm spẽm in altero vel inequalis. Si autẽ nos tñ ad subm respiceremus: esset cõparatio per accñs in alteratione. Si autẽ ad passionẽ solã: tũc esset ⁊ impfecta ⁊ impropria: ⁊ si ad tempus solũ: tũc nõ esset cõparatio penes aliquid motibus itrinsecũ: ⁊ ideo opꝫ considerare omnia hec.

Tex.t.c.33.

¶ Cap. 5m. De comparatione generationis ⁊ corruptionis.

Tex.t.c.34.

ET in generatione Et corruptiõe ideꝫ ꝯsiderandũ est: qđ in alijs ꝯsideratũ est: q͛ generatio ⁊ corruptio nõ tñ sunt mutationes simplices: sꝫ etiã ꝯiuncte motibus: sicut supra sepius diximus: ⁊ tũc sunt diuisibiles ⁊ cõparabiles adinuicẽ sicut alij motus. Opꝫ ergo de hoc querere qualr cõparant: ⁊ quõ sit eque velox generatio generationi. ¶ Et forte dicet aliquis generationẽ esse eque velocẽ generationi si idem ſm specieꝫ indiuisibilẽ quaꝫ specialissimã vocat Porphyrius genererẽ in tẽpore equali cũ alio eiusdẽ speciei indiuiduo: sicut si dicamus in homine ⁊ nõ in aĩali fieri hanc comparationẽ: eo ꝙ aĩal sit diuisibile in spẽs: nõ autẽ homo: ⁊ tunc erit inequalis generatio generationi: quando inequali tempore pluri vel pauciori alterum altero generatur. Nec aliquis miretur: quare non ponimus hic propria nomina huic comparationi: sicut fecimus in alijs: q͛ cum comparabuntur motus qui sunt in quantitate dicemus equalitatem motuum vocari ꝓprio nomine equalitatem: ⁊ quando comparabimus alterationes conuenientia in eis ⁊ disconueniẽtia dicebatur similitudo ⁊ dissimilitudo. Quando autẽ comparabimus generationem generationi: nõ habemus aliqua duo nomina in quibus sit alteratio vnius ad alterum per comparationem signata: sicut inequalitas significat ea que non conueniunt in motu vno ſm speciem: ⁊ velocitatem in quantitate. Est enim vnum in quantitate equalitas: ⁊ bene est hic in duobus ſm vnam quantitatis comparationeꝫ conuenientibus istis. Et est vnum in qualitate: ⁊ hec est similitudo: que est etiam in duobus ſm vnam comparationem qualitatis conuenientibus: ⁊ diuersum in istis est inequalitas ⁊ dissimilitudo: sed vnum in substantijs dicitur idem absolute: ⁊ hoc non est in duobus vel pluribus comparatis adinuicem per substantiam: sed potius simplr est in vno. Sic ergo nõ habemus duo noĩa quibus hic exprimamus cõparabilitatẽ generationis ad generationẽ ſm ꝯuenientiam in vna velocitate: ⁊ ſm disconuenientiam. ¶ Aut forte dicet aliquis: ꝙ ha

bemus: qꝛ ſm Pithagoricos numerus eſt ſubſtantia: quia ſubſtãtia componit̃ ex numeris: ⁊ tũc dicet ꝙ numerus qui eſt plus ſubſtãtie: ⁊ qui eſt minor numerus ſubſtãtie exiſtentis in ſimili ſpecie: eſt numerus in quo cõparatio vocat̃: vt ſit ibi equale quando due generationes ſunt ſm vnũ numerũ: ⁊ inequale quãdo ſunt ſm numeꝝ diuerſum plurale vel minorẽ. Sed ad hoc dicemus: ꝙ equiuocũ eſt illud qḋ notat idẽtitatẽ: ⁊ illud qḋ notat vtrũqꝫ exceſſuꝫ in plus ⁊ in minus in ſubſtãtijs ⁊ in numeris: ſicut nos videmus ꝓpria nomina in paſſione: vbi paſſio vna paſſio dicit̃ plus vł excellẽs aliã: q̃ñ generat̃ diſſimilitudo penes quã vnuꝫ dicit̃ maius ſm alterationẽ q̃ȝ aliud: ⁊ in quantitate ſimilr̃ ſunt nomina: ⁊ ideo ſicut equiuocũ eſt maius quãdo dicit̃ de paſſiõe que eſt plus q̃ȝ alia: vel excellens eã: ⁊ hoc ideo: qꝛ ſolũ quantuꝫ ꝓprie loquẽdo maius eſt: ita equiuocatio erit q̃ñ plus ⁊ excellens attribuat̃ cõparationi generationi duaꝝ vel pluriũ: vtrũ aũt ſubſtãtia numerus eſt vel non: ad aliã ſpectat ↄſiderationẽ. Nos aũt de augmẽti ⁊ diminutionis cõparabilitate nõ loquemur: qꝛ doctrina illius perfecta eſt in ſuperiori capitulo: vbi docuimus loci mutationis cõparabilitateꝫ: qꝛ ſi illa doctrina oĩno generalis fuiſſet nõ fuiſſemus locuti aliquid de generationis ⁊ corruptionis ⁊ alterationis cõparabilitate. Quia aũt generalis nõ fuit: eo ꝙ vna velocitas ſpe in alteratione nõ dicit̃ equalitas: ſed ſimilitudo: ⁊ in generatione nõ habet nomẽ ꝓpriũ: ideo ſpecialr̃ oportuit nos de alteratione ⁊ generatione facere mentionem.

¶ Cap. 6m. De cõparatione mouẽtis ad id qḋ mouetur.

Is autẽ Habitis oſtẽdemus etiã cõparationẽ mobilis ⁊ motꝰ ad motorem. Sed nos diſtinguimus primo modos ⁊ ſpẽs motoꝝ: vt ex hoc facilior ſit intelligentia ſequẽtiũ. Dicimus ergo ꝙ ſpẽs motoꝝ ſunt tres. Quedã enim mouent que nec ſũt corpora: nec virtutes corporales ſiue virtutes in corpore: ſicut ↄſueuerũt dicere Phi peripatetici: ⁊ ſunt illi motores indiuiſibiles: qui nõ multiplicant̃ quãtitate corporis multiplicata: nec diminuunt̃ quãtitate diminuta per ſe vel per accñs: ſicut intelligẽtie mouẽt: ſiue moueãt celeſtia: ſiue corpus humanũ qḋ mouet̃ ab intellectu. Alia aũt q̃daꝫ mouẽt: que nõ ſunt corpora: ſed tñ ſunt virtutes corporales hoc eſt que creſcũt ⁊ decreſcunt multiplicata mã ſua ꝓpria ⁊ diminuta: ſicut eſt grauitas leuitas ⁊ huiuſmodi alia mouẽtia ſunt corpora que tñ mouẽt ꝑ virtutes corporales exiſtentes in eis: ſicut talentũ pluẽbi mouet brachiũ libre: ⁊ de his motoribus qui ſunt virtutes idiuiſibiles mouẽtes nos hic nõ loquimur: ſed potius in fine octaui vbi oſtẽdemus: ꝙ tales motores nec ſunt finiti ſm quãtitatẽ: nec infiniti: ſed impartibiles nullã penitus habẽtes magnitudinẽ. Sed hic loquimur de ſcḋo mõ ⁊ tertio dictis motoribus in cõparatione ad ſua mobilia: qꝛ illos motores poſſumus diuidẽ: ſicut ⁊ ipſa que mouent̃ ab ipſis: ⁊ ideo iſte cõparationes quas hic faciemus ⁊ iſte ꝓportiones nõ tenebũt in motoribus celoꝝ. Lꝫ eni illi motores virtutes determinatas habeant ad ſua mobilia: ita ꝙ ſi maius eſſet mobile nõ moueret ipm̃: cũ nõ pòt diuidi virtus motoris: ⁊ ideo tales quales hic aſſignabimus ꝓportiones nõ habebũt locũ in ipſis. ¶ Ad ꝓpoſituꝫ aũt veniẽtes dicimus: ꝙ in omni motu ſemꝑ eſt aliqḋ mouẽs: ⁊ in aliquo ⁊ vſqꝫ ad aliqḋ. Dico aũt in aliquo tẽpore: qꝛ in aliquo tẽpore mouet oẽ mouens. Et dico vſqꝫ ad aliquid: qꝛ in motu locali vſqꝫ ad aliã lõgitudinẽ certã mouet omne mouẽs qḋ eſt corpus vel virtus in corpore. Omne.n. tale mouens mouet motu recto: qꝛ id qḋ circulariter mouet intelligẽtia eſt: que nõ diuidit̃: vt diximus prius. Hoc ãt tale mouens ſemꝑ mouet̃: qꝛ nõ mouet niſi motũ: vt in ꝑmiſſis habitũ eſt: ⁊ hoc vadit in infinitũ. Omne ergo qḋ ſic motũ mouet eſt quãtũ aliquid ⁊ diuiſibile: ⁊ mouet in quãto tẽpore: ⁊ motus finis eſt in mobili qḋ eſt quãtũ: ⁊ ita vtrunqꝫ diuiſibile eſt: ſicut ⁊ mouẽs: ⁊ hec oĩa in 6° ſunt demonſtrata. ¶ Ponamus ergo de hoc generales terminos: ſicut cõperit huic doctrine que generalis eſt: ⁊ nõ ↄtracta ad aliquã mouentiũ vel motoꝝ nãm ſpecialẽ. Et dicemus ꝙ .a. littera ſignificet nobis mouens quantũ .b. aũt ſignificet mobile qḋ mouet̃: ⁊ eſt ꝓportionatũ ad ſuũ mouẽs: qḋ ẽ .a. quãtũcũqꝫ aũt voluerimus lõgitudo mota: ſiue ſup quã eſt motus ſit ſignificata ꝑ litterã .c. ⁊ motus iſte expleat̃ in quãtocũqꝫ tẽpore voluerimus ꝙ ſignificet̃ ꝑ litterã .d. hec eſt figura quã vides. ¶ Ex iſta igit̃ poſitione elicimus tres cõparationes ⁊ ꝓportiones veras quas hꝫ mouẽs ad id qḋ mouet̃. Prima quaꝝ hec eſt ꝙ ſi quãtitas .a. mouet quãtitatẽ .b. ꝑ totã lõgitudinẽ .c. in toto tẽpore .d. ſicut dixit hypotheſis: tunc ſimilis quãtitas vel eadẽ mouenti mouebit medietatẽ ipſius .b. in eodẽ tẽpore .d. ꝑ duplo lõgius ſpatiũ q̃ȝ ſit .c. ¶ Et eadẽ quãtitas vel ſimilis ei mouebit medietatẽ .b. per totã lõgitudinẽ .c. in dimidio tẽporis .d. ⁊ hec eſt ſcḋa ꝓportio. Et tertia eſt: ꝙ ſi potẽtia illa mouẽs .b. totũ ꝑ .c. totũ in toto tẽpore .d. tũc oportebit: ꝙ eadẽ virtus moueat mediuꝫ eius qḋ eſt .b. ꝑ totũ .c. in medietate tẽporis: ſicut diximus in ſcḋa ꝓportione: ⁊ ex hoc ſequit̃: ꝙ mediũ illius virtutis mouẽtis medietatẽ moti qḋ eſt .b. moueat in toto tẽpore .d. ꝑ ſpatiũ equale ei qḋ diximus eſſe ſpatiũ .c. Hoc.n. mõ ſeruabit̃ analogia: ⁊ etiã ꝓportio mouentiũ ⁊ motoꝝ. Et ſi volumus litteris ſignare medias partes mouentiũ ⁊ motoꝝ: tunc dicamus: ꝙ medietas ipſius .a. qḋ eſt mouẽs ſit ſignata ꝑ litterã .e. ⁊ medietas eius qḋ eſt .b. qḋ mouet̃ ſit notata ꝑ litterã .ȝ. ſicut vides in diſpoſitione iſta. ¶ Scḋm eandẽ enim analogiã qua ſe hꝫ totũ ad totũ: hꝫ etiã ſe pars ꝓportionalis toti mouenti ad ꝓportionalẽ partẽ eius qḋ mouet̃. Cauſa aũt huius eſt: ꝙ omnis motus ꝓuenit ex virtutis mouentis victoria ſup mobile: ⁊ cũ illa virtus mouet: opꝫ potentiã paſſiuã eius qḋ mouet̃ ſibi eſſe ꝓportionalẽ: ⁊ cũ nõ ſit infinita opꝫ qꝰ ſit in tẽpore. Si enim eſſet infinita: tũc eius motus eſſet in nunc qḋ eſt indiuiſibile tẽporis: ſicut ante finẽ octaui libri docebimꝰ. Surgũt igit̃ tres ꝓportiones neceſſario: due ex diuiſiõe mobilis ſolius: ⁊ tertia ex diuiſione vtriuſqꝫ tam mouẽtis .ſ. q̃ȝ mobilis. Duaꝝ aũt que reſultãt ex diuiſiõe ſolius mobilis: vna eſt cũ additione lõgitudinis ⁊ nõ tẽporis: ⁊ alia eſt cum tẽporis diuiſione: ⁊ ſine tp̃is additione ſm duo que cadunt in diffõne velocioris: hoc enim in eodẽ tẽpore ꝑtrãſit plus: ⁊ in minori tẽpore ꝑtrãſit equale. Cõſtat eniꝫ ꝙ vna manẽs virtus mouẽs velocius mouet dimidiũ q̃ȝ integrũ: ⁊ ſuper iſtas ꝓportiones optima ⁊ pulcherrima fundant̃ theoremata ingenioꝝ: ⁊ ſcia de põderibus in his que ſubalternant̃ ſꝫ aliquid geometrie ⁊ ſm aliqḋ phyſice: qꝛ ſm eandẽ que nũc dicta eſt analogiã virtus mouẽs regulariter ſe hꝫ ad graue quodlibet regulariter motũ: ⁊ ideo equalr̃ graue mouet eadẽ virtus in eodẽ vel equali tẽpore: ⁊ ſm alias ꝓportiones que dicte ſunt que in vniuerſo ſũt quatuor: quaꝝ vna eſt in hypotheſi ſuppoſita: ⁊ tres alie ſunt elicite de illa: ſicut ex ꝓhabitis pꝫ: ⁊ elicite ſunt ex ꝓportione totius ad totũ: ſicut dictũ eſt. Si aũt ecõuerſo velimus elicere ꝓportiones ex ꝓportione partis ad partẽ volẽtes elicere ꝓportionẽ totius ad totũ: nõ ſemꝑ erũt vere ꝓportiões ille. ¶ Et ſi eni ↄcedamus: ꝙ medietas virtutis mouentis que eſt .e. mouet medietatẽ moti que eſt .ȝ. in toto tẽpore .d. per totũ ſpatiũ .c. nõ tñ neceſſariũ eſt ꝙ eadẽ medietas mouẽtis que eſt .e. moueat duplũ moti qḋ eſt duplũ ad .ȝ. ⁊ eſt equale ipſi .b. ĩtegro in equali tẽpore ei qḋ eſt .d. ſm medietatem ſpatij qḋ notatur per .c. Et ſi enim .a. mouens poſitum ſit mouere .b. totum in toto tempore .d. per longitudinem .c. non tamen oportet ꝙ medietas ipſius .a. mouentis moueat totum .b. in tempore qḋ eſt .d. in aliam partem ſpatij que eſt .c. que pars ꝓportionem talem habet ad totum ſpatium .c. qualem habet proportionem .e. ad .a. hoc eſt medietas ad integrum totum. Poteſt eniꝫ cõtingere: ꝙ omnino non mouebit ipſum: ⁊ in nullum ſpatiũ: neqꝫ magnum: neqꝫ paruum. Si enim tota virtus mouet aliquam quantitatem totam: poteſt contingere: ꝙ medietas illius virtutis non mouebit totum omnino: neqꝫ in toto tempore: neqꝫ in parte temporis: neqꝫ in aliquo maiori tempore mouet ſm aliquod ſpatium. Contingeret enim ex hoc ꝙ ſuppoſito ꝙ homines triginta moueãt nauim: ⁊ nos diuideremus per trigeſimas virtutes mouentium: ⁊ ſpatiũ per qḋ triginta nauim mouerint: ꝙ vnus ſolus homo moueret nauim per trigeſimaꝫ partem ſpatij: per quod omnes eam traxerant: ⁊ hoc non eſt verum: qꝛ vnus ſolus non poteſt eam mouere de loco: hec eſt cauſa: qꝛ non eſt neceſſariũ ꝙ ſi tota virtus mouens poteſt in totuꝫ mobile: ꝙ pars virtutis mouentis poſſit etiam ſuper totum mobile.

¶ Cap. 7m. De falſitate rõnis Zenonis ⁊ dictis ꝓpõnibus.

Tex. t. c. 35.

Tex. t. c. 36.

8° phy. 78. ⁊ 79. ⁊ infra.

Tex. t. c. 37.

Tex.c.c.37.

Quapropter Ratio Zenonis non est vera. Dixit enim Zeno q si totus modi⁹ milij percutiẽdo aerẽ ⁊ mouẽdo facit tm̃ sonũ q̃ qli bet pars per se cadens pportionalẽ partẽ facit soni: ⁊ hoc nõ est verũ. Nihil enim phibet: q virtus q̃ est in vno grano milij nõ moueat aerẽ ad sonandũ in aliquo tẽpore quo moueret ipsum totus modius cadẽs ⁊ sonans. Neq3 enim necessariũ est: q si pars illa que moue bat quãdo erat cũ toto modio moueat aliquid quãdo acci pit diuisa a toto: ⁊ sic p se ens: ⁊ hoc est ideo: q pars p se ni hil est ens in actu virtutis mouẽtis: ⁊ mouet in toto per hoc q est potẽtia in illo: ⁊ ideo virtus vnius partis est disponẽs ad alterã: ⁊ illa ad tertiã: donec ex partialibus virtutib⁹ col ligat virtus totius: ⁊ tunc vltima pars est cõplens disposi tionẽ omniũ partiũ precedentiũ vltimam: ⁊ hoc est dupl'r. s. diuisim ⁊ cõiunctim. Diuisim quidẽ in guttis cauãtibus la pidẽ: q2 vna illarũ nõ cadit cũ altera: nec remanet cum ipsa: ⁊ tamen nõ quelibet radit aliquid de lapide: sed vna post aliã percutiẽdo disponit vt aliquid de lapide separet: ⁊ cũ suffici enter dispositus est lapis: tũc venit vna que tollit hoc de la pide qd dispositũ fuit ad separationẽ. Cõiunctiũ autẽ sicut in modio milij sonãte: modio enim quodlibet granũ affert virtutẽ sonandi sm q cõponit cũ alio: ⁊ id qd vltimo addi tũ complet mensure sonantis quantitatẽ: illud cũ alijs pre cedentibus educit potentiã sonandi ad actũ sonãdi: ⁊ sicut supra diximus: distinctionẽ inter potẽtiam ⁊ actũ ignorauit Zeno. Sed si accipiant duo vel plura diuisim: que sunt ad inuicẽ pportionalia sm pportionẽ vnã que sunt mouentia: ⁊ cõiungant diuisim mota in eadẽ pportione: tunc verũ est: q si duo mouent duo diuisim: q mouentia cõiuncta mouebũt mota cõiuncta: ita q vtrũq3 cõiunctũ mouet vtrũq3 mobiliũ cõiunctim. Dico aũt talia oportere esse in pportione vna: q2 si in diuersis accipiant: tũc nõ est verũ. Ponamus enim: q aliquid moueat quantitatẽ. 3. in toto tempore. d. per longi tudinẽ. c. ⁊ illud moueat eandẽ quantitatẽ. 3. per longitudi nẽ eandẽ in duplo tẽporis. d. ⁊ sit illud vocatũ. p. tunc dico q nõ oportet q. p. ⁊. e. cõiuncta moueant duplum eius: qd est. 3. ⁊ hoc est qd diximus esse. b. per longitudinẽ. c. in toto tẽpore d. q2 vnũ mouentiũ qd est. p. multo debilius est in mouendo q̃ alterũ qd est. e. ⁊ ideo op3 q virtutes mouentes partiales sint in pportione vna: ⁊ ipsa partialia mota sint in pportio ne vna respõdente illi pportioni qua mouẽt virtutes mouẽ tes: ⁊ super illud fundat qd dicit in 5° Euclidis: qui vocat liber elementorũ a quibusdã: q2 in eo cõtinent theoremata que sunt elementa demõstrationũ: ibi enim dicit: q si fuerit quotlibet quãtitates: ⁊ totidẽ earũ cõpares: pportio eni ad oẽs est sicut pportio vnius ad vnã. ¶ Si ergo duorũ mouen tiũ cõproportionaliũ vtrũq3 diuisim mouet tãtã quãtitatẽ p tãtũ spatiũ in tãto tẽpore: tũc etiã ille potẽtie mouẽtes cõpo site mouebũt illũ qd cõpositũ est ex quãtis grauibus motis per equalẽ longitudinem ⁊ in equali tẽpore: q2 tũc similis est analogia partis ad partem: ⁊ totius ad totum.

Tex.c.c.38.

Uide cõmentũ ⁊ textum. 23. octaui phy. p mo hoc. 3.

¶ Ca. 8m. De pportiõe augẽtiũ vl' alterãtiũ ad auctũ vl' alteratũ

Tex.c.c.39.

Omni autẽ Eodẽ mõ sm dictas pro portiones dicemus in aug mẽto: ⁊ in alteratione. In omni quidẽ augmẽtatione est aliquid quidem augens: ⁊ aliquid qd augetur: ⁊ in aliquãto tẽpo re: ⁊ sm aliquã determinatã quantitatẽ auget augẽs ⁊ auget auctũ: sicut diximus ista esse etiã in motu lo cali. Similr' aũt est in alteratione: quia in omni alteratione op3: q sit aliquid alterans ⁊ aliquid alteratũ: ⁊ ibi est quãti tas intẽsiua sm q maius ⁊ minus alterata esse cognoscunt: ⁊ hec alteratio est in aliquo tẽpore determinato. ¶ His igit quatuor suppositis: tam in augmentatione q̃ in alteratiõe: sicut in loci mutatione põt fieri pportio que in loci mutatio ne habita est. Si eni accipiamus pportionẽ primã nõ illam que supposita est: sed illã que prima inter tres est elicita: sci mus q alterãs tãtũ alterat alteratũ tãtũ in tãto tpe: tũc idẽ alterans alterabit medietatẽ alterati eiusdẽ in duplo passio nis in eodẽ tẽpore. Et si in eodẽ tẽpore alterat totũ in toto tẽpore: tũc in duplo illius tẽporis alterabit sm duplũ inten sionis q̃litatis illius sm quã alterat: ⁊ in medio illius tẽpo ris alterat totũ sm medietatẽ intẽsionis q̃litatis. ¶ Aut etiã alterat in medio tẽpore mediũ: hoc est sm mediũ passionis vt diximus. Aut etiã in equali tẽpore alterabit tota virtus alterãs dimidiũ alteratũ sm dupliũ passionis quã inducit p alterationẽ. Quocũq3 eni mõ ponat virtus alterans augeri sup alteratũ: in tanto poneret crescere alterationis veloci tas: ⁊ tẽpus diminui: ⁊ ecõuerso: si diminuat necesse est ve locitatẽ diminui ⁊ tẽpus augeri. Si aũt cõcesserimus: q alte rans ⁊ augẽs que quãta sunt augent totũ ⁊ alterãt in tali tẽ pore totũ: nõ necesse est pp̃ter hoc q mediũ alterantis vir tutis vel augẽtis totũ alteratũ in medio illius tẽporis auge ant vel alterẽt: ita q mediũ augmẽti ⁊ intẽsionis sit inductũ in medio tẽporis: sed forte nihil oĩno de ipso augmẽtabit vl' alterabit sm aliqd tẽpus: sicut etiã diximus de grani supe rius: vbi locuti fuimus de pportiõe mobilis localis ad mo uẽs localiter. Sed hoc est verũ: q si duo augentia vel alterã tia in pportiõe vna existia augẽt vel alterãt due pportiona lia sibi sm intẽsionẽ aliquã in tẽpore vno determinato: tunc illa duo cõiũctim augẽtia vel alterãtia augebunt vel altera bũt cõiunctim: ⁊ pportionaliter sibi ridentibus sm tãtũdem in eq̃li tẽpore. Hec igit dicta sũt de motuũ cõparationibus.

¶ Incipit liber octauus physicorũ: Cuius tractatus primus est de proprietate motus.

¶ Cap. pm. Et est digressio declarans intentionem libri: ⁊ qualiter deus precedit mundum.

In vltimo autẽ nostro Libro physicorũ nostra est intentio inuesti gare: Utrum sit aliquis motus perpetuus qui est sicut causa perpetuitatis motus in genere. Motũ eni3 in genere diximus esse perpetuũ: ⁊ sm nũm infinitũ in fine sexti li bri physicorũ superius: l3 sm numerũ non necessario sit aliqs rectus motus ppetuus. Circularis aũt solus põt esse perpe tuus pp̃ter cõtinuã circuli circulationẽ: in qua si generãs cõti nue sit allationis: erit etiã generatio ppetua ⁊ inquieta ⁊ in finita sm nũm. ¶ Et ideo ad oẽm physicorũ generationes ⁊ corruptionẽ sciendũ: op3 nos hic inuestigare: si est aliqs mo tus qui aliorũ motuũ successionis causa est ppetuus. Sci mus aũt qm̃ si nos demõstremus successionẽ motuũ inferio rũ esse ppetuã: ⁊ per illã vellemus tanq̃ p signũ siue effectu3 demõstrare: q vnus esset primus motus ppetuus: esset no stra demõstratio insufficiens: ⁊ circulariter nos demõstra re oporteret: qm̃ hic sm ea que diximus cõcludemus vnum motũ perpetuũ: ⁊ ex eo q successio motuu3 est ppetua: vt in 2° perigeneos oportebit nos cõcludere motus inferiores es se ppetuos sm successionẽ: qm̃ allatio circuli primi motus est ppetua. Unde nos in demõstrationis mõ essemus repre hẽsibiles: pp̃ter qd nos volumus hic inuestigare id ex quo in 2° perigeneos pcedere volumus: hoc est vtrũ sit aliquis primus motus ppetuus que est cã cõtinue successionis mo tuũ in inferioribus in mã gñabiliũ ⁊ corruptibiliũ. Nõ autẽ nos aliquis existimet ita loqui de pprietate motus: q pute mus deo esse motũ coeternũ: sed potius ita vt pbare veli mus nullũ fore tẽpus in futuro in quo nõ futurus sit motus ⁊ nullũ fuisse tẽpus in preterito in quo nõ fuerit mot⁹. Scd3 quẽ sensum etiã Boetius in 5° cõsolationis põie mũdũ dicit semp fuisse: nec deũ pcedere mũdũ tempore: sed eternitate. Cũ aũt cõstet etiã sm dicta peripatheticorũ deũ esse aũ mũ dũ eternitate ⁊ causa: p hoc q dicit deus pcedere mundum eternitate: cõcludit necessario deũ pcedere mũdũ duratiõe: cũ eternitas duratio q̃dã sit indeficiens ⁊ oĩno imutabilis. Si tamen querat vtrũ ista duratio que solius dei eterni est h3 extẽsionẽ in partes simul stãtes vel sibi succedẽtes. Con stãter respõdemus q nõ: q2 si haberet partes simul stãtes: tũc esset cõtinuum habẽs permanẽtiã in suis partibus: cum eternitas sit in genere mẽsure: oporteret etiã q suũ mẽsura tũ haberet partes simul stantes: eo q mẽsura ⁊ mẽsuratũ p priũ sunt eiusdẽ quãtitatis: ⁊ sic deus haberet partes ⁊ esset quantus: qd est absurdũ. Omnino aũt eadẽ sequerent q si ha beret partes succedentes: q deus eternus eiusdẽ rõnis ha beret partes: qd etiã est absurdũ. ¶ Adhuc autem si daret talibus partibus diuidi eternitas in nullo differret a tẽpo

6° ph. t. c. 94

Scdo de ge neratiõe. t. c. 56. ⁊ infra.

De⁹ auctori tate boetij p cedit mũdũ nõ tpe3 eter nitate.

re: et hoc ostēdimus supra in 4° libro falsum esse. ¶ Sequit igitur inevitabilr: q cū deus eternitatis duratione pcedat mūdum q eternitas eius dicat nūc indivisibile eternitatis quo sine principio esse precessit mundū. Et hoc ipsū qd dicimus ipsum precedere mūdū: nō dicit spatiū magnum vel paruū anni vel diei vel alicuius tēporis: sed potius ordinē eternitatis ad tēpus: et cause ad causatū: ppter qd nihil q̄runt qui dicūt quid deus tātū expectauit facere mūdū: vel quid fecit deus in tāto spatio eternitatis anteq̄ faceret mūdū: q in illa eternitate nō est diu: neq cito: neq spatiū lōgū neq breue: cū oia hec dicāt distēsionē quātitatis alicuius p partes. Et nos iam ostēdimus: qm eternitas dei indivisibile nūc est: qd nō est terminus alicuius ↄtinui: sed poti⁹ ipsa ipsius eternitatis substātia. Ex his etiā elucescit: q falsum dicūt qui dicūt voluntatē dei esse dilatoriā in creādo mundū. Dicūt enim deū existentē ab eterno volūtate nō necessitate nature pduxisse mundū: et ideo nō ab eterno pduxisse: q volūtas est causa que pōt differre pductionē sui causati. Causam aūt quare distulit mūdi creationē dicūt esse: ne mundi duratio divine durationi equaret. Friuolū enim est huiusmodi dictū cū omnis dilatio sit respectu futuri. Iam enim ostēdimus talē pcessionē nō esse eternitatis a tēpore: nec causa pōt esse quā dicūt q s. duratio mūdi divine durationi nō equaret: q impossibile est durationē sm causatum eq̄ri cause sue: quādo causa et causatū nō sunt coessentialia: et q impossibile fuit accidere nō oportuit eū cauere per dilationē volūtatis. ¶ Si aūt aliquis dicat obijciēdo q aliquādo fuit primo verū q nūc est mūdus: et ante hoc instans fuit verū mūdū fore. Ante primū aūt instans mūdi nō fuit tempus: ergo cū dicebat mūdū fore: hoc designabat aliqd eternitatis: et ita futurū et preteritū sunt in eternitate: et sic duratione divisibili et extensa deus pcessit mundū. ¶ Dicimus ad hoc q in primo instāti tēporis differētia fuit dicere mundus est: et ante hoc nō fuit verū dicere mūdū fore: q rōne illius nō fuit aliquid aptū enūtiari per cōpositionē: nec aliq̄ tēporis differētia. ¶ Et si tu dicas q quicquid est verū de psenti fuit verū in futuro qd ↄtinuabat ad hoc psens. ¶ Dico q tu dicis verū: sed ante mūdū nō fuit futurū: q ↄtinuaretur ad presens instans tēporis: in quo fuit verū dicere q mūdus nunc primo est: et ideo nō potuit tunc significari aliquid de futuro. ¶ Si aūt tu obijcis et dicas q si mundū fore tunc nō fuit verū q eius ↄtradictoriū fuit verū. s. mundū non fore et si ↄtradictoriū fuit verū: q tūc aliquid de futuro fuit verū: et sic aliquid fuit futurū. ¶ Dico ad hoc q nec eius ↄtradictoriū tūc fuit verū: eo q nō esset ↄtradictoriū eo q non esset aliqua differētia tēporis futuri: nec aliqua cōpositio que notaret cōponi vel etiā dividi respectu alicuius tēporis: et etiā cū dicimus ante: et tūc nō sumimus distinctiōes istas pprie eo q pprie signāt tēporis differētias: sed oēs in talibus locutionibus signāt ordinē eternitatis ad tēpus: sicut dixim⁹. Et sic pz quāiter deus precedit mūdū nō spatio extenso: sed eternitatis nūc indivisibili et causa. Causa enim nō coessentialis et prima causato hoc modo necessario precedit causatū suū. ¶ Si quis aūt forte obijciat q deus est potentie infinite et nō agit per aliquotā partē sue potentie: sed per totam potentiā suā: et ideo agit infinitū effectū in duratione: sicut et ipse infinitus est durādo. ¶ Dicendū q ratio ista decepit multos achademicorū: sed tamē planū est soluere eam. Dicimus enim deū nunq̄ agere nisi tota potētia sua: cū sit sua potentia indivisibilr simplex: sicut et sua essentia. Sed ordo qui necessario ponit inter causā et causatū exigit q mūdus duratiōe inceperit aliquādo: et ideo dixit Arist. q actus cause efficientis que vere est efficiēs et prima causa: precedit tēpore: et substātia: et rōne: vocans tēpus durationē indeficientē eternitatis: lz causando simul pducat māz pfectā sub forma: tamē nō pōt esse mā receptibilitatis infinite: q nō posset terminari talis receptibilitas: et ideo etiā mūdus quātitate finitus est: sicut et duratione: et ideo lz deus agat sm potentiā infinitā: tn impossibile est mundū agi sm potentiā infinitā quo ad fieri: ppter causas inductas iā: ppter quod mūdū necesse est esse finitū: et sm durationē et sm quātitatē. In nullo enim potētia dei pportionat potētijs causatorū: et ideo nō inveniunt in causatis ea que inveniunt in creatore. Cū aūt hec sint potius de speculatione prime phie: et hec nō sunt dicta nisi ad faciliorē intellectū sequentis: hec ita dicta sufficiāt. Inferius eni ponemus rōnes phicas ex qbus videbit mūdū esse creatū. ¶ Nō lateat aūt nos: q cū intēdamus pbare motū nō incepisse in aliquo tēpore pterito: neq corrūpendū in aliquo tēpore futuro: nō pcedemus nisi p rōnes phicas: que sunt q generando incipit quicquid incipit: et p corruptionē finit quicquid finit. Nō eni possumus in physicis pbare nisi qd sub principijs est physicis: et si nos extēdamus nos ad loquēdū de his que supra physica sunt nō possemus esse physici: q nō pcederemus ex pbatis vel p se notis sed potius trāscēderemus ea que rōne nō valēt cōprehēdi: sicut est creatio et modus creādi oia simul et divisim. Physici eni est aut nihil dicere: aut dictū suū demonstrare per illa que sunt illi sciētie ppria: de qua intendit facere ↄsiderationē. His igit sic prelibatis intendimus pbare: q motus nāliter nunq̄ incepit: et nālr nunq̄ deficiet.

Nota contra Auer. i.c.15. 8. huius. vbi ꝑmilē qōnē mouet.

Cōtradicentes volūtatē dei esse dilatoriā in mūdi creatione.

Obiectio pulchra ↄ pdicta

Solutio.

Replica pᵃ

Solutio

Replica 2ᵃ

Solutio

Obiectio 2ᵃ

Solutio

Arist. sola in 12. meta. t.cō. 16. vere efficiens tpe precedit causatū: lz tūc considera q sm hoc in eternis nō eēt decimū efficiens qd est cōtra multos.

Documentū pulcherū quo ondit quo rōnes phi pcedāt circa motus eternitatē

¶ Cap. 2ᵐ. Qualiter motus incepit sive dicat esse ppetuus.

Tex. t.c.1.

Veramus igitur verū motus aliqñ sit generatus sive factus: ita q nō esset ante hoc in aliquo pterito tēpore: hoc est q aliqd fuerit tēpus pteritū in quo oino nō esset motus in aliq̄ parte mūdi: eo q primus motus qui est causa ois motus: tūc nō fuerit. Queramus etiā verū motus aliqñ ita corrūpet q residuū sit aliqd futurū tēpus: in quo nihil moueri ↄtingat oino: eo q duraturus sit primus motus: qui ē causa ois motus in oibus mūdi partibus: aut opposita istarū duarū qōnū sunt vera: q s. motus neq factus est sive gñatus in aliquo preterito: neq corrūpit in aliquo futuro: sed erat semp sm omne preteritū tēpus: et erit semp in omni futuro: ita q dicemus q aliquis motus ↄtinuus sm omne tēpus inest entibus que sm nām sunt: vt imortalis et inquietus: sicut vita inest his que subsistūt sm nām: qm sicut in vivis est aia cuius actus ↄtinuus in corpus est vita: et nō existente anima nō existit in animalibus vita: ita et motus vn⁹ ↄtinuus et inquietus causa est influens omnibus trāsmutabilibus ↄtinuitatē et inquietudinē per hoc q ipse prim⁹ motus immobile ex suo motore: et inquietus ex simplicitate sui mobilis et incorruptibilitate. ¶ Iste igit sunt nostre qōnes de motu: et nos primo circa determinationes istarū qōnum ↄsiderabimus in cōmuni quecūq dixerūt Phi qui fuerūt ante nos: vt per hoc nostrū dictū de eisdē qōnibus fiat credibilius. Dico igit: q oēs illi Phi qui de nā nāliter aliqd dixerūt affirmant motū aliquem et aliquo modo esse: ppter hoc q dicūt ipsi fieri sive generari mūdum: et dicunt oibus mūdis qui successive fiūt: ita q ex corruptione vnius fit generatio alterius: inest ↄsideratio de generatiōe et corruptione mundorū. Impossibile aūt est generationē et corruptionē esse: nisi sit motus: q generatio et corruptio sunt motus vel nō sine motu: vt in prehabitis est ostēsū. ¶ Sed quotquot phorū per successionē dicūt esse infinitos mūdos: ita q fiūt quidā: et quidā corrūpant: cuius generatio vnius sit corruptio alterius: sicut pz in simplicibus mūdi partibus: que sūt elementa: q corruptio vnius illorū ↄtinue ↄstituit generationē alterius: dicūt esse perpetuū motū in genere et non in numero aliquem esse perpetuū: et hoc est q perpetua sit motuū successio: et non vnius in individuo motus sit ppetuus. Dicūt enim isti semp esse motū: eo q necessariū est generationes et corruptiones mūdorū esse cū motu: et generationes et corruptiones mūdorū per successionē sunt semp et ppetue. Quicūq aūt phorū dicūt vnum esse mundū: et hunc non esse semp in omni preterito. Dicunt etiā de motu sm eandē rōnē: q s. motus nō fuit semp in omni pterito: et iste fuit Plato: qui dixit mundū incepisse in pterito: et tēpus incepisse cū ipso: sicut nos inferius ostēdemus. Quocūq aūt modo dicta phorū varient circa motus ppetuitatē: tn ad duos modos in cōmuni dicta eorū reducunt: qui dicunt motū aliqñ nō fuisse: et aliqñ nō esse futurū. Si eni motus aliqñ non fuit et incepit cū non fuerit: aut hoc fuit sm modum quem dixit Anaxagoras Italicus: aut sm modum quem dixit Empedocles. Inquit enim Anaxag. q primo omnibus homogeneis simul existētibus in pmixto illo in quo simul oium forme latebant: lz actu essent: et quiescentibus: hoc est sine motu existtibus: in illo intellectus activ⁹ practicus et impmixtus

Mōdo mot⁹ celi est tanq̄ vita oium nā cōstantium.

Tex. t.c.2.

Opio Anax.

fecit

fecit moueri hoc mixtum per hoc: q disgregauit latentia in ipso: et fecit exire in apertum per hoc q plura vnius rationis existentia ostari in aliquo vno ipsorum inceperunt. Istum autem intellectum intellexit esse intelligentiam primam: que formis idealibus agit vnumquodque de occulto in apertum producens. Produxit autem intellectus illas res formatas postq per infinitum tempus quieuerat in eo qd dicit latentia: et hec fuerunt omnia homogenia congregata. Tempus enim infinitum dixit: qd componitur ex infinitis: et hoc infinitum esse actu dicebat et fine carere quidem in preterito sed non in futuro in quo dixit incipere motum: non enim potuisset dixisse q inciperet motus: si posuisset tempus secundum vtrumque. s. preteritum et futurum esse infinitum. Fuit enim iste intellectus Anaxa. sicut patet ex his que habita sunt in sexto libro supra. vbi dictum est: q non erat possibile imaginari aliquid infinitum esse secundum vtrumque terminum. Empedocles autem dixit incipere motum in parte quadam temporis finita secundum vtrumque finem: et iterum post motum illum in alia parte temporis incipere quietem. Moueri enim dixit Empe. quando amicitia vniuit ex multis disgregatis in multas formas correspondendo facit vnum mixtum ex omnibus: hoc est cum omnia particularia generata reducunt ad vnum materiale mixtum ex omnibus. Iterum autem dicit incipere motum: quando discordia vniuit ex vno mixto materiali producit particularia generata omnia. Quiescere autem dicit res in medijs temporibus. Cum enim omnia congregant in vnum materiale mixtum per amicitiam: non statim post congregationem perfectam incipit discordia producere ea in disparitatem generatorum: sed quiescunt in mixto aliquo tempore. Eodem autem modo cum discordia eduxerit generata in disparitatem formarum: non statim reducit ea amicitia: sed quiescit aliquo tempore: et ita sunt duo tempora quietis: et duo tempora motus secundum Empedo. Qd autem induxit Empedo. ad hoc dicendum qd dixit de amicitia et lite fuit: quia didicerat: q ex pluribus aptum est fieri vnum per resolutionem: et iterum ex vno geminato per formas et distincte didicerat fieri plura per compositionem. Sic enim fiunt res et perficiuntur: hoc autem qd dictum est nullo modo potest esse perpetuum secundum vnum modum: siue ille sit congregationis: siue disgregationis: sed potius sic permutant adinuicem: et non perficiuntur hec simul: sed potius semper sic sunt mobiles secundum circulum: quia congregatio causat disgregationem per viam compositionis in plura: et disgregatio causat congregationem per viam resolutionis multorum ad vnum: et hoc modo voluuntur hec adinuicem: vnde absque dubio opinandum est q Empedo. sic dixit propter hoc: q res huius mundi adinuicem vidit permutari: et ideo etiam iste non dixit vnum motum esse eternum: sed potius duos sibi sic succedentes continue. Est autem aduertendum q iste Empedo. dixit amicitiam moueri in generali resolutione generatorum ad mixtum: et litem in generali generatione distinctorum exeuntium de mixto: tamen dicebat et hec duo principia mouere in generatione et corruptione particularibus: quia q elementa congregant in mixturam humorum: et q diuersa membra conueniunt in constitutionem vnius animalis facit amicitia. Q autem in ipso composito elementa remanent secundum suos actus primos: et q diuersa in forma remanent membra: sicut os: et caro: et caput: et manus: et hoc facit lis: et in corruptione q recedunt abinuicem: et hoc facit lis: et q similia sibi congregantur facit amicitia. He igitur sunt due sententie inceptionis motus ad quas omnium aliorum sententie reducunt qui dicunt motum incepisse. Considerandum igitur est de hoc quomodo se habet. Est enim hoc nobis pro opere vtile non solum vt sciamus in naturalibus motibus veritatem considerare: sed etiam ad sciendum primum principium: eo q nos ipsum non possumus scire nisi ex posterioribus se: et et metaphysicus in hoc primum motum perpetuum a physico accipiens per motum probat motores esse: aliter enim motores scire non possumus: nisi ex motibus ipsis: et ideo oportet nos illud cum diligentia inuestigare.

Empedoclis opinio.

Tex. c. cō. 3.

Cap. 3m. De probationibus Peripatheticorum q motus sit perpetuus.

Tex. c. cō. 4.

Incipiamus igitur primum disputare contra hoc ex his que nos supra in tertio physicorum diffiniuimus. Ex his que supponi habet in omni demonstratione tamque principia ex quibus est procedendum. Dicimus igitur ex supradictis: q motus est endelechia hoc est perfectio mobilis siue eius qd mouetur secundum q mouetur. Cum autem omnis perfectio non sit nisi in eo qd perficitur ipsa secundum principia perfectionis eiusdem ad hoc q motus sit: oportet esse ea que possibile est moueri: que sunt subiecta motus secundum quelibet motum et quietem: hoc etiam sine resumpta diffinitione motus quilibet concedit: et confitetur: quia per se notum est: q perfectio non est nisi in perfecto: et ideo ad hoc q motus sit necesse est esse mobile qd mouetur motu illo: qui dicitur esse perfectio ipsius secundum quelibet motum. Non enim alteratur: hoc est alteratione mouetur nisi id qd est alterabile secundum q alterabile est: nec ferri potest secundum locum: nisi illud qd est secundum locum mobile: secundum q est mobile secundum locum. Sic autem est per eandem rationem de mouente: quia motus est etiam actus mouentis: vt diximus supra: licet aliter sit actus mobilis: et aliter actus mouentis: et ideo sicut motu existente necesse est mobile esse: ita eodem motu existente: necesse est mouens esse: cum mouens et motus sint principia motus prius natura vel tempore: vel vtroque modo necesse est esse motiuum et mobile: prius quam motum: sicut combustibile prius esse necesse est quam motum combustionis qui est comburi: et per eandem rationem necesse est combustiuum esse prius quam comburere. Hoc autem duplex est: quia in omnibus motibus qui sunt ad formam: sicut est augmentum: diminutio: et alteratio oportet q mobile sit ante motum secundum duplicem potentiam: quarum vna est ad esse: et altera ad motum: quia non augetur nisi qd possibile est augeri: et non alteratur nisi qd possibile est alterari: et ante hanc potentiam oportuit illud qd augetur et alteratur esse: non autem est nec possibile fuit ipsum esse si ipsum esse incepit: eo q omne qd esse incepit a potentia essendi procedit ad actum. In motu autem locali: id qd est secundum formam substantialem statim operatur motum: nisi aliquid sit qd prohibeat: vt inferius probabimus: et ideo id qd mouetur localiter non est primo: et postea mouetur localiter: sed statim localiter mouetur: si nihil fuerit prohibens motum eius. Ex his autem omnibus volumus concludere: q si nos ostenderimus motum localem qui causa est omnium motuum esse perpetuum q tunc oportebit dare: q id qd mouet ipsum est perpetuum secundum substantiam: et id qd mouetur ipsum esse perpetuum. Si enim non essent perpetua: et ideo motus non esset perpetuus. Motus causa esse non posset: nisi altera duarum causarum: quarum vna est: q dicerentur ista generata et facta esse secundum substantiam: cum non essent: aut q essent hec duo perpetua: sed mouens non moueret ipsum mobile propter aliquod impedimentum. Si autem detur: q propter priorem istarum causarum q motus semper non fuit: quia. s. oportuit prius fieri vnumquodque mobilium ante suum motum: cum mobile ponatur non esse: tunc oportuit facturam illius mobilis esse secundum processum de potentia ad actum: sed factura illa generatio est: ergo generatio fuit ante illum motum: qui per hypothesim positus fuit esse primus. Est autem generatio finis motus: sicut supra diximus sepe: ergo ante generationem est motus: ergo etiam ante generationem primi mobilis est motus: ergo et motus est ante primum motum: qd est impossibile: ergo non fuit hec causa: q motus non esset semper in omni preterito tempore: q primum mobile oporteret prius generari in esse: et postea moueri: quia absque dubio sequeretur: q quedam mutatio esset ante illam que est accepta: q sit prius omni motu: secundum quam mutationem factum est id qd mouetur primo motu: qd est impossibile et non intelligibile. Si autem dicatur: q ea que sunt principia motus vt mouens et mobile etiam erant in omni tempore preterito: ita tamen q non existebat motus: tunc oporteret q hoc fuerit propter causam secundam superius enarratam. s. q hoc ideo fuit: quia mouens non mouit mobile: aut non mouebatur propter aliquam dispositionem in altero: vel in vtroque inuentam qd impediuit ne mouens moueret: vel mobile moueretur: et hoc in primo motore et primo mobili. Et inscientibus et imperitis videtur irrationale: eo q primum mouens et primum mobile non possunt talibus impedimentis subiacere: etiam secundum vulgus. At vero si aliquis per subtiles rationes magis ingrediatur considerando proprietates primi motoris: et primi mobilis: tunc necessarium est: q illi magis videatur irrationale hoc qd dictum est. Si enim dicatur: q in primis et perpetuis quedam fuerunt mobilia secundum substantiam existentia: et alia fuerunt mouentia existentia secundum substantiam: et tamen non erat motus. eo q impedimentum erat mouendi in mouente vel mobili: vel in vtroque: tunc aliquando primum mouens est mouens: et aliquando non: et primum

Tex. c. cō. 5.

T. c. cō. 6.

Tex. c. cō. 7.

mobile aliquādo mouet̃: ⁊ aliquando nō: ſicut dixerit Anaxagoras ⁊ Empedocles: ꝙ aliqñ eſt motus ⁊ aliqñdo qes: tūc anteq̄ꝫ mouens moueat: ⁊ mobile moueatur: vel vtrūq̄ diſponat̃ ad alterꝫ: ⁊ accedat ad ipm: opꝫ mutari per alterationē ꝑmuꝫ mouens vel pᵉmū mobile: vel vtrūq̄: oportuit eni ſi aliqñ mouit ⁊ aliqñdo nō: ꝙ aliqua fuit cā quietis. Cū aūt quies ſit priuatio motus: oportuit ꝙ ante hāc quietem fuerit motus: ꝗ̄ ante illū qui poſitus eſt eē primus motꝰ eſſet alius motus: ⁊ hoc iā impoſſibile eē ꝓbatum eſt. Nulla eni cā eſſe poteſt: ꝙ ꝑma cauſa nō ſemper moueret: niſi aliquid moueret ad quietē: ⁊ tūc oporteret illam diſpōnē tolli ꝑ motuꝫ alterationis: alteratio autē nō pōt eſſe primus motus: ſicut nos in ſequētibꝰ ꝓbabimus: ꝗ̄ oporteret aliū motū localem eſſe cām huius alterationis: ⁊ ſic aliqs eēt motus localis prior motu locali primo: qδ ſicut iā oſtēdimus eſt īpoſſibile.

T.c.cō.8.

Hoc aūt qδ diximus inuenimus eē verꝫ in omni genere motoris ⁊ mobilis. Videmus eni ꝙ oīa que mouēt ⁊ agūt: ꝙ quedā eorꝫ agunt ⁊ mouēt ſingulariter ad vnū: ⁊ vnū motum mouēt. Quedā autē mouent ⁊ agūt ſm contrarios motus. Potētie enim nāles: nō agūt niſi vnum: eo ꝙ nā eſt ad vnū tm̄: ſicut ignis calore ſuo nō niſi calefacit: ⁊ nūq̄ infrigidat: quādo agit eſſentialē opationē. Nr autē infrigidat: ⁊ nūq̄ eſſentiali actiōe calefacit. Potētie aūt rōnales ⁊ cōprehenſiue gñaliter que ſunt potētie aīe rōnalis ⁊ ſenſibilis: ſicut ſcia ⁊ rō: ⁊ huiuſmodi ſunt actiue ꝯrioꝝ: ⁊ aliqñ qdeꝫ in naturalibus potētijs videt̃ aliqd ſimile eē potentijs ſenſibilibus ⁊ rōnalibus: que dicūtur cōprehenſiue: qꝛ frigidū aliquo mō calefacit per accñs: quādo accipit̃ vt cōuerſuꝫ: ⁊ propellens ⁊ excelleñs ante ſe calidū circūſtans ⁊ ambiens ipm ⁊ conſtringens in cētro rei infrigidate: ſed hoc eſt per accñs: ſicut ⁊ ſciens: lꝫ ipſe per ſe cōſideret recte: tñ voluntarius peccat aliqñ: quādo nec opat̃ ſm eā que eſt in ipſo ſciaꝫ: ſed potius reuertit̃ ab ipſa: ⁊ vtit̃ ea ad ꝯtrariū. Sed de his nihil ad preſens: niſi tm̄ ꝙ ſunt agētia nāliter ad vnū: ⁊ illa ſūt naturalia: ⁊ ſunt agentia voluntarie ⁊ cognitiue ad oppoſita: ⁊ illa que ſunt agentia nālia nō poſſunt eē cā quietis ⁊ motus: niſi mutent̃ per diuerſas diſpōnes ſm quas aliqñ mouent: aliqñ nō mouent. Illa aūt que agūt per cognitionē: vt videt̃ pro libitu agūt ⁊ ſunt aliqñ cauſa quietis: ⁊ aliqñ motus cā: eo ꝙ in ipſis eſt qeſcere ⁊ moueri ꝑ voluntario arbitrio. Sed tñ hoc nō eſt verꝫ: qꝛ etiā in illis oporteret eſſe diuerſas cōceptiones: ſi aliqñ deberent mouere: ⁊ aliqñ non mouere: qꝛ vna numero ⁊ eadē mō conceptione manēte: nō erit aīal cā motus: neq̄ꝫ manente vno nūero appetitu ſm ſpēm que mouet appetitū: diuerſaꝝ aūt cōceptionū ⁊ appetituuꝫ cā eſt id qδ occurrit in varietate tēporis ⁊ motus perfecti per corpꝰ: ergo añ renouationē ꝯceptionū ⁊ appetituū erit motꝰ in tpe. ⁊ a corpore. Redeamus ꝗ̄ ad ꝓpoſitū generalr̃ ſumendo: ꝙ ſi quecūq̄ ſiue aīalia ſiue nālia poſſibilia ſūt mouere ⁊ moueri: ⁊ facere: ⁊ pati: non penitus: neq̄ oīmodo ſunt poſſibilia ſicut mouere ⁊ moueri: ⁊ facere ⁊ pati: ſed opꝫ ea eē diſpoſita: ⁊ ſic habere ſe: ⁊ ꝓxima ⁊ imediata eē: ⁊ ſibi fieri: quando mouere ⁊ moueri incipiāt. Cū aūt hec nō mouerēt ⁊ mouerent̃: ſicuꝫ neceſſe hꝫ dicere: qui motū nō dicit perpetuꝫ: tunc per alterationē ſm diſpōnes illas efficit̃ vnū motiuū: ⁊ alterꝫ mobile: ⁊ per illā alterationem inerit eis tanq̄ hoc ſit

Tex.t.cō.9.

mouēs ſm actum: ⁊ alterꝫ motū ſm actum. Si ergo dicat̃ nō ſemꝑ motus eſſe: ⁊ tamē mouens ⁊ mobile dicat̃ ſemper exiſtere: tunc oporteret dicere: ꝙ mouens ⁊ mobile nō ſemꝑ ſic ſe habent vt ſufficienter diſpoſita ad hoc ꝙ vnum ſit mouens: ⁊ alterum ſit mobile ſm actum: ita .ſ. ꝙ vnum ſit nunc actu mouens: ⁊ alterū ſit nunc actu motum: tunc manifeſtū eſt: ꝙ incepit motus ſm actuꝫ ꝙ oportuit mutari ſm diſpoſitiones illas mouens ⁊ motuꝫ: vel alterꝫ eorꝫ: ⁊ tunc ſm ſuperiorem rōnem oportebit motum eſſe ante primum motū.

Tex.t.cō.9.

Hoc autē ⁊ alia rōne eſt neceſſariū: qꝛ .ſ. motuꝫ ⁊ mouēs ſm actum ſumpta ſunt ſm aliquid. Relationes autem non naſcuntur niſi per aliquam in altero relatiuoꝝ: vel in vtroq̄ factam mutationem: ſicut in quinto libro huius ſcientie dixit.

5.phyſi.t.cō. lo.3.

Si igitur nō ſemper ſit mouens ſm actum: neq̄ ſemꝑ motum ſm actuꝫ oportebit ꝙ ſint facta mouens ⁊ motū per tranſmutationem erit: ergo ſicut ſupra ꝓbatum eſt mutatio ante primum motum: ⁊ ſi mutatio eſt ante primū motū: tūc etiam motus erit ante motuꝫ primum: qui eſt cauſa illiꝰ mutationis. Ecce iſte ſunt rōnes Ariſt. ⁊ quorūdā Peripatheticoꝝ: ꝑūt nr̄i llꝰ itellexi: ꝓbātiū ꝙ nō eſt motus factus.

Cap. 4ᵐ. Et eſt digreſſio declarans qualiter declarāt ꝑinducte rōnes motū eē: ⁊ motuꝫ perpetuū eē: ⁊ qualiter non.

Omnes Autēꝫ dicte rōnes ſupponunt ꝙ motu exiſtente perpetuo mobile ⁊ mouens erunt perpetua. Et ſi motꝰ nō eſt perpetuus: ꝓpter hoc cōuenit: aut ꝓpterea ꝙ mobile non eſt perpetuuꝫ: ſed qſiq̄ generatum: ſicut dicebāt de mundo Anaxagoras ⁊ Empedocles: aut ꝙ motu exiſtente perpetuo ſm eſſe non fuit in ipſo perpetuo diſpoſitio mobilitatis eiꝰ: que ſufficienter diſponerēt ipm ad hoc: ꝙ eſſet mobile: lꝫ enim hoc poſſet referri ad diſpōnem primi motoris: tamen nullus ita dubitauit de motore: ſicut dubitauit de mobili. Ex omnibꝰ iſtis planum eſt colligere ꝙ ſi nos dicamus mobile ⁊ motuꝫ ſimul incepiſſe: ita ꝙ mobile cū motu ſuo educat̃ de nihilo: ita ꝙ mobile non precedat motuꝫ tempore: ſed natura: ſicut ſubiectū paſſionē: que in ipſo eſt ꝙ inducte rōnes hoc nō demonſtrant. Et ſi dicat Auer. ꝙ nullus phoꝝ conſentit in hoc ꝙ fiat aliqd ex nihilo: ⁊ dicat ideo dcm̄ nō eſſe verꝫ ⁊ ꝯriū eē dicto phoꝝ: qui oēs ſuppoſuerūt ꝙ ex nihilo nihil fit. Dico ego ꝙ ex nihilo nihil fit per gñationē: ſꝫ ex nihilo aliqd fit ꝑ actuꝫ cāntis: ꝙ aūt ex nihilo nihil fit per gñationē cā eſt: qꝛ oportet generationem ex quo per ſe eſt generatio: nō tamē eſſet generatio per accidēs: niſi prius eſſet generatio per ſe.

Q̄ do ex nihilo ꝑ gñonem non pōt fieri aliquid?

Per ſe autem generationis termini ſunt priuatio ⁊ habitus: ⁊ nō quilibet eſt priuatio ex qua fit generatio: ⁊ ideo nihil nō poteſt ſubijci generationi: vt ex ipo aliquid fiat: quia nihil equaliter ſe habet ad omnia generata: ⁊ ideo non pōt dici per ſe eſſe terminus ex quo fit generatio hoīs vel albi: vel alicuius alterius. Et hec eadē eſt ratio quare mā ꝑma ab omni forma denudata non pōt eſſe ſubiectum generationis. Accideret enim ei ꝙ ex ipſa eēt generatio huius vel illius: ſicut accidit ꝙ ex quanto generat̃ albuꝫ: ſed oportet ꝙ ſi ſupponatur nō ens in generatiōe ꝙ per ſe opponatur enti qδ generat̃ ex ipſo. Sed hoc eſt nō ens in quo inchoata eſt forma entis qδ generat̃ ex ipſo: ⁊ hoc vidētes phi ꝯſenſerūt in veritatē huius ꝓpoſitionis: ꝙ ex nihilo nihil fit per generationem: ⁊ etiā in hac ꝙ ex materia pura nihil fit per generationeꝫ: qꝛ ſi ex mā pura aliquid fieret: oporteret ꝙ forma generati ex nihilo fieret: qꝛ materia nō eſt id ex quo fit forma: ſicut ſepe ſupra oſtendimus: ⁊ in prima phīa plenius habemus. Non aūt negant precipui Peripatheticorum quin actu ſimplici precipue cauſe ꝑme: eſſentia materie prime cū forma ſubſtantiali educta ſit de nihilo in eſſe a deo: qδ etiā Ariſto. in libro ſuo de nā deoꝝ: mundum a deo opifice dicit eſſe creatuꝫ. Qδ aūt rōnibus prius inductis ꝓbatur: ꝙ motus non deficit: in aliquo ꝑterito tempore oīno verum eſt ⁊ neceſſarium: ⁊ ideo nō eſt ponenduꝫ: ꝙ mobili ⁊ motore exiſtentibus in aliquo tēpore ꝑterito non fuerit motus: quia ꝓ hec omnia eſſet irrationale: ſicut bene ꝓbatuꝫ eſt.

Auroēs fals 8.phy.c.15.

Qδ autem Auer. dicit deum per intellectū mūdum operantē nō fuiſſe ante mundum in ꝑterito tēpore veriſſimum eſt: ꝙ ſicut tam oſtēdimus ante deus ꝑcedit mundum eternitate: non tempore. Nec puto verꝫ eſſe qδ dicit̃ de voluntate dilatoria: ſicut ſupra patuit. Dicit autē Auer. q̄daꝫ ꝙ nō eſt verum: qꝛ dicit non eſſe intelligibile: ſi dicatur ꝙ deus ab eterno vnius idee ſm intellectum exiſtens operatus eſt mūdum vel aliam rem mundi: qδ eſt poſt eternitatem. Eſt eni ſatis intelligibile quēlibet intellectū poſſe ſtare in conceptu ⁊ appetitu vno faciēdi rem nō modo ſed poſtea: ⁊ quando poſtea ab eo ſit res: variatio que eſt inceptio rei eſt circa rē factam: ⁊ non circa intellectum operātem: ⁊ ita dicimus eē in deo qui eſt cauſa ꝑhabens idealiter oēm rem creatā: ⁊ vno modo ſtat in cōceptu ſuo: vel ꝙ ſcientia ſua eſt cauſa reꝝ: ſicut docet Ariſto. in .xi. ꝑme phīe ⁊ inceptiones rerū ſm ordinem ſequūtur tēpus: cū tamē intellectus qui eſt cauſa ſcientie ſit ſupra tempus: ⁊ tūc hoc modo dicimus intellectum illum eſſe cām motus in tēpore: cūꝫ tamē nō ab eterno fuerit cauſa motus.

Tex.cō.51.

Cauſaꝫ autem motus dico cū eſſe: eo ꝙ cauſat ⁊ mobile ⁊ motum ſimul abſq̄ eo ꝙ educat cū de potētia materie ad actum. Sed verꝫ eſt ꝙ ſi in tēpore eēt aliquando cauſa motus: ⁊ aliquando cauſa quietis: tunc oporteret ꝙ

variatio

Aueroic inla. 8. phy. co. 4.

variatio esset in ipso scdm cōcepta diuersa: et appetitus diuersos: quēadmodū dixerunt Anaxa. et Empedo. ¶ Dicit et Auer. q hoc qd quidam obijciunt nō tenet. s. q si pmo agēti subijciatur mā subiecta ex qua operatur: q hoc sit diminutio potentie in ipso: eo q dicūt q perfectionis agētis est operari sine subiecta materia: qȝ cū indigentia materie. Et dicit hoc nō tenere ideo q videt ei esse ipossibile q fiat rei alicuius pductio: nisi per generationē. Generatio enim est ex subiecta materia: ppter causas quas supra diximus: et ideo nō esse diminutionē aliquā potentie primi agētis: si nō operet id qd impossibile est fieri. ¶ Sed decipit: qu si deus operatur per generationē ex alia materia tn̄: tunc virtus eius est pportionata potentie nature: et natura est effectus dei et scdm pbos Peripatheticos: ergo virtus cause que est deus excellens pportionat effectui suo: qd est impossibile: cū cam sit prima sit superior natura: et deficiant lingue a narratione eius ppter excellentiam et ipsius: sicut tradit Aristo. Et id bene cōcedo: q si eēt impossibile deum operari sine mā: tūc operari cū materia subiecta nō esset diminutio potētie ei9: sed qa non est impossibile sed potius necessariū deū sine materia operari: ideo dicit q si semper requireret mām: q hoc sonaret diminutionē potentie eius vel minorationē: qa tūc proportionaret virtus eius virtuti nature: que est potentie

Improbatio Aueroi.

minoratę: et non pōt operari subito: nec et de nihilo. Qȝ autē sit necessarium deū operari ex nihilo aliqd: ostēdit per hoc: q prima forma que hȝ esse in mā quocūqȝ modo: siue potentiale: siue actuale est ab aliquo efficiente pducta: aut per seipsam. Cōstat autē: q nō est per seipsaȝ: qa sic nunqȝ indigeret efficiēte: qm si prima non indiget: tūc et secūda nō idiget: qm vna et eadem ratio est de omni forma quo ad exitum in esse inchoatū forma est: nisi quātuȝ ad hoc: q secunda potētia est in materia. Prima aūt forma nō pōt educi de materia: quoniā si de mā educeret: tunc oporteret inchoationē eius esse in materia: sed inchoatio eius est aliqd forme: ergo aū primam formā est aliqd forme: qd est impossibile: ergo opȝ q prima forma sit ab efficiente primo. Cōstat autē q nihil precedit formam pmaȝ ex quo fiat: ergo ipsa per actū cause prime educit de nihilo: et sic cōstat q primū operat creando de nihilo: et ideo cum sit sibi potentialis hec operatio minoratio ipsius potētie esset: si requireret in primis creatis subijci sibi materiam. Ista tamē disputatio non est phyfica: s; sit hic introducta ad elidēdū errorē eoȝ: qui dicūt mūdū fuisse ab eterno: et nō esse creatū. Sed nos cū cōsideratiōe ampliori tractabimus de his in pma phia: vbi queremus qualiter sint entia creata ab efficiente pmo. Nos et infra redibimus: et ostēdemus verisimilib9 rōnib9 mundū eē creatū: et nō fuisse ab eterno. Sȝ hoc qd est nobis hic sciēdum est: q scimus istas rōnes que inducte sunt nō pbare: nisi q mūdus nō incepit per gn̄ationē: et q nō fuit aliqd tps in q non fuerit mot9: et hoc qdē est veȝ: et a nobis supra cōcessum.

Modo necessario sit deū ex nihilo operari.

Unde sit differentia inter primā formā et scdas.

¶ Cap. 5m. De probatione q motus in nullo incepit preterito tempore ex ipsa temporis conditione.

Lex. 2. cō. 10.

Redibimus ante adhuc ad pbādū: q motus nūqȝ incepit in tempore pterito ex ipsa temporis cōditione: prius enim et posterius in rebus nō sunt nisi ex tēpore: qu prius et posteri9 primo sunt in tempore: et in rebus qdē non motis nō vidētur esse prius et posterius: nisi ex hoc q ponit tēpus circa res illas. In rebus autē que mouētur sunt prius et posterius per se: et ex hoc verificatur: q vbicūqȝ prius et posterius proprie dicūtur: q ibi est tempus. Sed vbicunqȝ ponitur aliquid incipere illud est nūc: et non fuit prius: ergo in omni nouo qd incipit ponit pus et posterius: ergo tempus fuit ante ipsum: in quo ipsum nō fuit: et tēpus fuit posterius illo in quo ipsum fuit et incepit. Sed si tempus est necesse est et motum esse: quia sicut pbauimus in quarto libro hui9 sciētie: tempus est numerus motus: et est quiddam ipsius: qȝ est eius passio: ergo si tempus est perpetuum: et motus erit perpetuus. ¶ Tempus autem esse perpetuum probatur: tū per auctoritatem philosophorum: tum etiam per rationeȝ. Per auctoritatem quidēȝ: quia omnes philosophi preter vnum solum dixerunt tempus semper fuisse: et nunqȝ incepisse: immo q vnus solum nomine Democritus culpauit omnes qui dixerunt q omnia inceperunt aliquando: et nō semper fuerunt: sicut dixit Anaxagoras et Empedocles: et institit eis per tempus qd dixit impossibile esse q sit factū: et in hoc erat mirum de antiquis: quia viderunt bene tempus semper fuisse. sed non motum. cum tamen tēpus sit numerus motus omnis vel cuiusdaȝ: et hoc ideo fuit: quia nō viderunt perfecte proprium temporis subiectum: sed acceperunt ipsum prout omnes res temporales sunt in tempore: sicut in quodam numero: et non retulerunt ipsum ad aliquod subiectum vnum. Ille autem vnus qui dixit tempus incepisse Plato est: et ille vidit bene q erat passio motus: et ideo etiam dixit motum incepisse: quia dixit q celum incepit esse et moueri: et tempus incepit esse cum illis: et hec dixit facta ab opifice primo mundi. ¶ Per rationem autem probabimus idem sic. Est enim certum ex his que diximus in quarto libro huius sciētie: q impossibile est intelligere tēpus: nisi per intellectum eius qd est nunc siue instās. Oportet enim q quicunqȝ intelligit tempus q ad minus intelligat duo nunc: inter que est tempus: qȝ qui copulat ipsa nūc non percipit tempus: sicut diximus q faciunt dormientes: non autem intelligitur sicut medietas quedam inter preteritum et futurum: hoc est sicut media differentia: sic etiaȝ medium mundi indiuisibile in quo continuantur et distinguuntur preteritum et futurum: et ideo accipitur vt finis preteriti et initium futuri. In tempore autem toto: non est accipere aliquid actu existens nisi nunc: sicut in antecedētibus probatum est: et illud nunc nunqȝ stat: propter quod et instantis nomen accepit: et ideo non potest idem bis demonstrari et significari: sicut sit in pūcto qui permanet: et stat in cōtinuo quod habet permanentiam et positionem in suis partibus: et non potest aliquo modo intelligi nunc in ratione principij tn̄: et in ratione finis nisi accipiatur per modum dicte linee: et sic non potest accipi: quia sic deficeret tempus. Cuȝ igitur ista sic se habeant: et si tempus ponitur incepisse: tunc oportuit q in aliquo nunc primo inceperit: sed illud nunc fuit finis preteriti quod fuit ante ipsum: ergo ante primam inceptionem fuit tempus preteritū: quod est impossibile: ergo tempus non incepit: et eadem etiam causa est: q nō desinet: quia si desinet in aliquo vltimo desinet: illud autem nūc erit initium futuri: qd est post ipsum: ergo erit tempus postqȝ tēpus desinet: quod iterum est impossibile: ergo tempus nūqȝ desinet. ¶ Hoc autem qd diximus de tempore sane intelligendum est: quoniam tempus accipitur: vt dupliciter se habens ad motum. Est enim alicuius motus numerus quasi manens extra ipsum formaliter: et alicuius motus passio et numerus creatus ab ipso motu. Illius enim motus qui est sub primo motu et incipit et terminatur in parte quadam temporis: tempus non est nisi numerus: et numerat ipsum per alium motum: cuius tempus est passio: et omnis talis motus continetur inter duo nunc temporis: quorum vnum est sicut principium: et scdm est ratiōe finis tn̄: et hoc tempus finitum est: sicut etiam ipse motus. Si autem tempus referatur ad motum qui est causa temporis: ille est motus primus omnibus alijs simplicior: et in illo motu sicut nihil indiuisibilium potest accipi ante qd et post quod non sit motus: ita nullum indiuisibile temporis potest accipi ante qd et post quod non sit tempus: et hoc modo intellecta procedit ratio inducta. Et causa istorum est: quia diximus in quarto: q. s. tempus non refertur ad motum: prout ipse est in toto quod mouetur: sed potius prout ipse causatur ex vno vnde est motus. Illud enim vnum in circulatione nunqȝ potest accipi: q renouatio situs non sit ante: et post ipsum: et ideo nūc qd est numerus eius nunqȝ accipi potest nisi in ratione finis et principij: et si ponatur tempus incipere scdm substantiam vel desinere: tunc oportet q hoc modo acceptum incipiat vel desinat: et ideo hec ratio fortior est alijs: et videtur pbare: q nūqȝ incipere potest vel desinere tempus quocunqȝ modo inceptionis: et quocunqȝ modo desitionis: at vō si tempus semper fuit et erit: tunc etiam necessario motus aliquis semper fuit et semper erit. Tempus enim est quedaȝ passio et numerus motus: et sequitur q mot9 ille semper fuit et erit: cuius tempus per se passio est: et ille est motus primi mobilis inter orbes celestes: qui dicitur motus diurnus: qui omnib9 est velocior et simplicior.

Solus Plato posuit tps incepisse.

L. 2. cō. 11.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarans quare non necessaria est inducta ratio de tempore: et qualiter tēpus incepit.

Modus probandi vnū motum primū fuisse ab eterno nō est necessari⁹: sicut nec antecedentes: sed ꝓbabilis.

ISte autem

Si enim nos dicamus motum incepisse cum inceptiōe mobilis: et potentiam ad esse mobilis non precessisse tempus suum motum: et suam potentiam ad motū: tunc non sequitur hoc qđ est inductum: tunc enī incipit motus circuli a dextro circuli: et illius numerus erit nūc in quo incipit tempus: et illius nunc erit in ratiōe principij tm̄: et nō ratione finis: et ideo tunc nō sequitur ꝙ ante illud nunc fuit tempus. ¶ Si aūt aliqs obijciat: qđ in sexto libro superius probatū est: ꝙ ante qđlibet indiuisibile motus itex est accipere motū: et post qđlibet idiuisibile est accipere tp̄s. ¶ Dicēdū ꝙ hoc est verissimū: ꝙ hoc nō est vex de motu: nisi quādo per diuisionē accipit: et vex est tunc de quolibet motu siue recto siue circulari: qa ante qđlibet indiuisibile motus: et post qđlibet indiuisibile tēporis sunt infinita moueri: et non finit per diuisionē: ita ꝙ p̄mū et vltimum possunt accipi in ipso: et silr est de tēpore. Si autē aliquis ip̄m per diuisionem accipiat: et non tm̄ de toto tēpore est hoc verum qđ dcm̄ est: sed de qualibet parte ipsius vex est: ꝙ per diuisionē est infinita: sicut et omnis pars cuiuslibet cōtinui est īfinita. ¶ Sz hoc qbusdam generat errorem: qa nō distinguūt inter nūm eternitatis et tēporis: et putāt ꝙ oīs indeficiēs duratio sit tēpus: cū hoc ex ꝓbabilis cōstet nō esse vex. ¶ Si aūt queraf: vtrū tēpus incipiat fm̄ dicta in nunc: vel in parte indiuisibili tēporis: dicēdū ꝙ ex his que ꝓbata sunt in nostro sexto libro phicox: constat ꝙ non pōt incipere in parte indiuisibili: qa non incipit tp̄s nisi in p̄mo tēporis: et pars idiuisibilis nō est p̄mum tēporis: incipit ergo in eo qđ est indiuisibile nunc: qđ adiacet dextro p̄mi circuli fm̄ ꝙ ip̄m est p̄ncipium circulationis p̄me. Nec approbo qđ dicunt qdam tp̄s non sequi motum: sed mutationem vel materiā: qa tp̄s non potest eē mensura mutationis simplicis: sicut ex antehabitis cōstat. Materia enī fm̄ ꝙ est sub̄a quedam nullas hz vices tēporis: et ideo seqtur motū per modum qui dictus est: et hoc est ꝙ qdaz theologi tradiderūt tēpus. s. eē coequeuū materie et celo. ¶ Si autē nos diceremus ꝙ celū p̄mū fuit in potentia materie: et post exiuit in esse per modū gnāti de ip̄a sicut dicūt illi qui dicūt ꝙ nō oīa creata sunt simul: tūc opz nos dicere ꝙ tp̄s p̄mum fuit numerus motus materie quo mouebatur ad esse celi: et aliox substantiali forma distinctox. De qua sentētia fuit Anaxa. et Empedo. et post eos Ouidius sicut patet per hoc qđ dicit ꝙ ante mare et terram et ꝙ tegit omnia celum: vnus erat toto nature vultus in orbe quē dixere chaos. et in hanc sn̄iam consenserunt multi theologi diuersarum religionum. tam. s. saracenorū ꝙ iudeox ꝙ christianorum. Sed nos nō ꝯsentimus in hoc: sed potius ꝙ oīa creata sunt simul: et ꝙ tp̄s coequeuū sit celo et motui eius: et a motu celi creatus sit motus materie actiuox et passiuox: que sunt generabilia et corruptibilia: quaz sn̄iam cōfirmant multi Peripathetici et multi theologi alijs subtiliores: eo ꝙ ipsa stat tā fm̄ religionē legis: ꝙ etiam fm̄ sn̄iam p̄hie naturalis. ¶ Qđ aūt dicit ꝙ fm̄ hoc Plato vex dixisset: dicēdum est ꝙ non oīno dixit verum: qa ponebat celū gigni de materia preexistente: et hoc non posset esse nisi motus esset ante primum motum: vt patet ex predictis.

Instātia 3 ob dicta.

Solō

Utrū tp̄s īceperit in nūc?

Mā vt ē sb̄a qdā nullas vices tpis hz.

Ouidi⁹ i p̄n° p̄mi Metamorphoseos

¶ Cap. 7m. In quo probatur ꝙ motus est incorruptibilis in tempore futuro per rationes Peripatheticorum.

L. t. cō. 12.

EAdem

Autē ratione qua ꝓbatur eē motus perpetuus fz omne tēpus p̄teritū: ꝓbatur etiā perpetuo duraturus esse fm̄ omne futurū fm̄ Arist. qui p̄nceps fuit secte Peripatheticox. ¶ Ipsi enī dicunt quidem: ꝙ motus incorruptibilis sit per eandem rōnem qua ꝓbaf eē ingenitus: sicut enī seqtur ad hoc: ꝙ si incepit mot⁹ in p̄terito: ꝙ motus alius p̄cedat motum p̄mum: ita etiam sequitur ad hoc: ꝙ motus corrumpitur ꝙ aliqs erit motus post motum vltimum: et ꝓbatur ex hoc ꝙ nō sunt hec duo necessaria simul: que sunt cessare et quiescere a motu: et cessare siue gescere a mobilitate: siue ab aptitudine illa qua natuz est moueri: sicut patet in eo qđ cōburitur fm̄ actū: et qđ est combustibile. Quando enī aliqd cessat a combustione fm̄ actuz: nō ꝓpter hoc necessario cessat vel quiescit a cōbustibilitate: qa frequēter inuenif combustibile qđ non cōburitur: sicut diximus de mobili: et eo qđ mouef fm̄ actū: ita dicimus de mouēte fm̄ actū: et de eo qđ aptū natum est mouere: qa non necessario aliquid cessat simul ab actu mouēdi: ita ꝙ nō moueat: et ab aptitudine mouendi: ita ꝙ nō sit natū mouere. ¶ Cōuenit enī aliqd aptū natum non mouere fm̄ actum ꝓpter aliqđ impedimētum: qđ accidit ei extrinsecus in se vel in eo qđ dz moueri ab ip̄o: vl forte in vtroqz. ¶ Queramus igif sicut pz: ꝙ si motus corrūpitur in aliquo tēpore futuro: ꝙ hoc cōuenit altero duorum modox. s. qa mouens et mobile vel alterx ipsox corrūpif: vel qa sunt perpetua: et tn̄ non mouebūt aliqñ. Si autē dicif: ꝙ corrūpitur mobile vel mouēs vel vtrūqz ipsox: tunc opz corruptionem eox esse post motus cessationē: sed corruptio est finis motus: ergo motus erit cuius finis est corruptio post vltimum motū: et oportet ꝙ in illo motu aliqd sit mouēs ad corruptionē: et hoc voco corrūpens: ergo erit mobile aliqd et mouens et motuz post vltimū motum: qđ nō est itelligibile: qa in nullo genere pōt intelligi ꝙ aliqd sit post vltimum. Si igif hoc est impossibile: tūc manifestū est: ꝙ ex p̄te illa mot⁹ est perpetuus. ¶ Si aūt dicaf: ꝙ manent mouēs et mobile: sed tn̄ nō erunt aliqñ disposita ad motū: tunc itex opz ꝙ illa dispositio ipediens motū vel sit motus vel motuz ꝯsequēs: et inducta ab aliquo mouente: et tunc illa alteratio erit post illum motuz: qui positus erat eē vltimus: ergo mot⁹ est post vltimū motū: si nō aliquādo qdem erit motus: et hoc est impossibile sicut prius. ¶ Si autē diceref: ꝙ sine causa aliq̄ aliter disponente mouens vel mobile vel vtrūqz: aliquādo cessabit motus: ita ꝙ sine causa aliquādo qdē erit: aliquando nō erit: hoc ꝓculdubio stultū est et figmento assimilaf. ¶ Similiter aūt figmēto assimilaf qđ dixit Empedo. ꝙ. s. motus aliquādo qdez sit: et aliquādo nō sit: vel ꝙ nulla cā sit huius: nisi qa sic aptū natum est eē in natura vniuersali rex: et ꝙ nō oportet querere cām huius: sed opz opinari hoc eē p̄ncipiū cuius causa non est inquirēda sicut dixit Empedo. ꝙ oportet amicitiaz tenere res vere et mouere in p̄te tp̄is: et ꝙ oportet in alia p̄te tp̄is discordiā inesse rebus ex necessitate: et ꝙ opz quiescere in alijs tempox medijs: sicut diximus in p̄dictis. Empedo. enī nullam dixit huius cām: nisi qa dixit: ꝙ casu sit: eo ꝙ nō semp dominatur amicitia: nec semp dominatur lis: et hz mouētia semp sint vno modo: qđ vocat mixtuz: non tamē dixit motū semp esse vno mō: sed quādoqz motū dicit esse: et quietē quādoqz. Et dicit: ꝙ huius nō est causa querēda: sed est supponēdū tāq̄ p̄n^m: ꝓpterea ꝙ vicissitudo amicitie et litis p̄ncipia entium sunt: quox dn̄ium dicto modo sibi succedit. Ista autē ratio que hic posita est est Aristo. sed valde trūcate est ab eo posita: et tamē sicut hic dictū est exponenda est: et nos inferius ꝓquiremus vtrū sit necessaria vel ꝓbabilis. ¶ Fortassis autem et Anaxa. qui dixit ꝙ p̄n^m effectiuum generatiōis et motus post tp̄s infinitum vnum solū fuit qđ est intellectus agens: et non dixit factiua esse duo: sicut de p̄ncipio motus dixit Empedocles. ¶ Quoniā si quereretur ab eo quare agens intellectus expectauit tp̄s infinitum: et postea mouit plus in quodam tp̄e ꝙ in alio: non poterat respondere: nisi quia vbi intellectus agens p̄n^m est: et ideo non debet queri causa actionis eius: quia p̄ncipia non habent causas: sic ergo ꝓbatur motus esse incorruptibilis: et aliox dicta nō eē cōuenientia. ¶ Si aūt nos diceremus motū celi finiri: eo ꝙ qes ei⁹ ad aliam statū mundi ordinabitur ꝙ nunc ordinetur motus eius: tunc non concluderet ratio Aristo. inducta: et ideo videtur esse ꝓbabilis non necessaria: et de hoc quidem inferius plurius loquemur.

T. t. cō. 13.

T. t. cō. 14.

T. t. cō. 15.

Instātia quā rō Ar. īpugnare potest.

¶ Cap. 8m. De contradictione: ꝙ falsificetur dubium Anaxagore et Empedoclis.

Tex. t. cō. 16.

MOdo autem

Volumus accingi ad disputandum ꝯ Anaxa. et Empedo. ¶ Dicimus igitur ꝙ nihil inordinatum in natura: et vocamus naturaz vniuersalem cursuz nature ab vniuersali natura ordinatū que regit oēm naturam. Et ordinē nature vocamus nō quēlibet cursum nature:

Quid hic dicat ꝯ duos?

ture: sed potius illum qui est sm nature illius que ordinata est dicit per ꝓprietatē. Hec enim natura oibus est causa ordinationis: eo ꝙ forma rerum nāliū cursum exigit determinatū in ordine ⁊ rōne speciali: ⁊ iste ordo explicatur dupliciter in natura. Quedaꝫ enim res sunt talis ordinis ꝙ semper cursum vnum seruant nature: sicut ignis qui semp ascēdit extra vbi suum existēs: ⁊ sol eclipsatur interpositione lune inter solem ⁊ visum nostrum in capite ⁊ cauda draconis. Quedaꝫ autē succedunt: sed habēt causas ⁊ tempora determinata quare fiant quādoq: ⁊ nō fiant quādoq: sicut tēpus generationis ⁊ corruptionis qḋ sibi succedit ex accessu ⁊ recessu solis in circulo obliquo. ¶ Ex his autē facile est videre: ꝙ in dictis Anaxa. duo sunt cōtra ordinē nature: quorūꝫ ꝑmuꝫ est qḋ ipse dicit: ꝙ mixtum quieuit tempore infinito: ⁊ postea tamē exiuit in esse distinctuꝫ per generationē factaꝫ ab intellectu agēte: hoc eni nō est sm exigentiam alicui⁹ forme naturalis: qa si mixtuꝫ naturaliter quieuit tpe infinito: tūc non exiuit in esse distinctū in generatis nisi per violētiā. Tps autem motus violēti est paruū: ergo tpe infinito non remanebit generatio: qḋ tamē dixit Anaxa. patet ergo: ꝙ infiniti tpis quietis ad infinituꝫ tps motus nulla est rō ordinis: qa nulla forma naturalis ꝑmittit talē ordinē naturalis ad violentū. Oium eni nāliter adinuicē ordinatoꝝ est ratio alia ordinis ex aliqua forma naturali. Scōm autē est: qa et si dicatur vtrūq esse naturale: tūc tamē aliq̄ causa erit differentie: qa intellectus agens ꝑmo infinito tpe geuit: ⁊ postea in infinito tpe agebat. Nūc autē nulla cā differentie assignatur ab Anaxa. quare. s. egit nūc intellectus ⁊ nō prius. Si autē dicat: ꝙ nulla est ratio ordinis in talib⁹: hoc nō erit opus nature. Sicut eni diximus id qḋ est ordinis nature: aut similiter se habet semp: ⁊ nō aliquādo qdem sic: aliquādo nō aliter: vt ignis sursum fert natura: ⁊ nō fertur sursuꝫ: aliqñ quidē: aliq̄ñdo vo nō: aut si nō est semp vno mō: tunc rōnem hꝫ differentie: ⁊ cām determinatam in natura: ⁊ nō est simpliciter illa diuersitas absq rōne: sicut diximus de periodo generationis ⁊ corruptionis: que cām differentie accipit in accessu generantis: ⁊ recessu in obliquo circulo: sicut in secūdo de generatione ⁊ corruptione: ⁊ ideo lꝫ ambo male dixerunt tam Anaxa. q̄ Empe. tū Empe. aliquid dignius dixit q̄ Anaxa. ⁊ qcūq aliter dixit q̄ Anaxa. ⁊ aliquā cām differētie tpis motus ⁊ quietis assignauit. Dixit eni Empe. ꝙ sic ignis semp sursum fertur: ⁊ nō aliq̄ñdo qdeꝫ fertur sursum: aliquādo autē nō: ꝑp ordineꝫ sue nature quo necessario mouet sursum: ita se hꝫ in hoc ꝙ omne vniuersuꝫ in parte tpis quiescit ⁊ in pte tpis mouet: qa illa talis vicissitudo habet quādā iā ordinationem: eo ꝙ amicitie est cōgregare: ⁊ litis disgregare. Anaxa. aūt dixit: ꝙ nulla est cā quietis per tps infinitum: neq exitus rerum in esse per tps infinitum nisi intellectus operās. Sed tamē Empe. peccauit in hoc: ꝙ ipse nihil addidit ꝓbationis dicto suo. Qui eniꝫ dicit: ꝙ amicitia quodā tpe congregat: ⁊ lis quodā tpe disgregat: opꝫ ꝙ non hoc dicat solum ⁊ affirmet ita esse simplici affirmatiōe: sed opꝫ ꝙ cum hoc dicat causam: ⁊ non sit cōtentus dicto simplici: cum nihil apponitur: ⁊ opꝫ ꝙ nō velit ꝙ hec sit dignitas per se nota que irrationalis est: ⁊ cui ratio cōis non assentit. Si eni est dignitas quilibet ꝯsentiret in eam: qa cōis animi cōceptio est: quā quilibet ꝓbat auditaꝫ: sed oporteret ꝙ aut per viā sensus ꝓbaret nobis ꝙ sic est vt dicit per inductionem: aut per viā intellectus afferat cām per quā demōstret nobis ꝓpter qd sic est vt dicit. ¶ Hec auteꝫ que posita sunt. s. amicitia ⁊ lis sunt nō cause: amicitie eni ⁊ inimicitie esse: ⁊ diffinitio nō est in hoc ꝙ congregauit vel disgregauit res nature in vniuerso. Sed amicitie qdē est cōgregare q̄dam: ⁊ inimicitie est dispergere quedā. Si eniꝫ sic determinentur ⁊ diffiniant amicitia ⁊ lis: ꝙ vtraq est in pte entis: ⁊ nō in vniuerso: tunc oporteret Empe. dixisse que entia cōgregantur per amicitiā: ⁊ que disperganꝫ p inimicitiam: et verū rōnabilia vel irrōnabilia: vel aiata vel inanimata. Videmus eni amicitiaꝫ nō esse nisi rōnabilium. Amicitia eniꝫ ꝓprie loquendo hic apud nos est id qḋ congregat hoies: ⁊ lis qua fugiunt inimici adinuicē: ⁊ qḋ est in hoibus suppoint etiā in toto vniuerso silr esse: eo ꝙ in qbusdaꝫ entib⁹ sic est vt diximus: qa in hoibus sic eē inuenimus: ⁊ ideo Empedo. oportuit assignare cās: qualr sic fiet in toto vniuerso.

¶ Et similr qḋ dixit tps motus ⁊ tps quietis eē eq̄le indigebat ratione: qa nos videmus: ꝙ tps amicitie in hoib⁹ non necessario equat tēpori litis. Vniuslr aūt loquēdo tā contra Anaxa. q̄ cōtra Empedo. nō recte se hꝫ opinari ꝙ ista dicta sint ꝑncipia quoꝝ non oporteat querere rōneꝫ: ideo quia in omni tpe aut sic est ꝙ est motus: aut sic est ꝙ est qes: in quo etiā Democritus dicit causas de natura. Democritus eni dixit inane ⁊ athomos causas esse rerum nāliuꝫ: cū Anaxa. ⁊ Empe. dixit in hoc: ꝙ nō oportet querere cāꝫ quare athomi aggregātur ⁊ non separentur in eo qḋ est inane: qꝛ ꝑncipioꝝ dixit causas non eē querendas: sed dicebat ꝙ ꝑus sm nature ꝑncipia sic factuꝫ est. Eius autē qḋ est semp ⁊ perpetuum noluit ꝙ quererer aliqua causa. In hoc aūt qḋ dicunt isti pbi: ꝙ eius qḋ est semp siue ꝑpetuum non debent queri cause: in quibusdam est rectū ⁊ verum: in qbusdam neq rectum neq veꝝ. Cōclusiones eniꝫ mathematice ꝑpetue sūt: ⁊ semp habent causas: sicut ꝙ triangulus rectilineus habeat tres angulos equales duobus rectis. Huius eni ꝑpetuitatis est alia causa per quā demonstratur: sed ꝑpetuoꝝ que sunt ꝑncipia ꝑma ad que nō habetur via demonstrationis nō est alia causa: quia si omnis rei esset alia causa: tūc iretur in infinituꝫ in causis. Hoc autē qḋ isti dicunt nō est tale qḋ nō habeat causam ante se: ⁊ ideo male fecerunt non dicendo causam. ¶ Est autē hic aduertēdum ꝙ lꝫ Anaxa. dixerit intellectum agentem facere motū: tamē dixit illū mouere per naturam: ⁊ nō per voluntatem: ⁊ ideo nullam assignare potuit causam quare aliquando mouerit: ⁊ non semper. Nos autem inferius ponemus ꝙ mouet ex voluntate eterna: ⁊ ideo dictuꝫ nostrū verificabit a dicto Anaxa. Dixit et Anaxa. ꝙ tps infinitum fuerit ante motum: ⁊ nostra positio est vt patet ex ꝑhabitis: ꝙ nullum tps fuit ante motū sꝫ potius eternitas: ⁊ ideo iterum quo ad hoc inducta ꝯ Anaxa. nihil facient cōtra nostram positionem. Sint igit hec ⁊ tanta dicta ad ꝓbationem eius: ꝙ nullum tempus erat añ motum in quo nullus motus erat neq aliquod tempus in futuro erit in quo nullus futurus sit motus.

¶ Cap. 9m. De rationibus quorūdam sophisticis ꝓbantiuꝫ motum semper fuisse sm omne tempus.

Nunc autem Tempus est vt inducamus rationes aliquas quorūdam Phoꝝ qui dixerunt motū non semp fuisse in ꝑterito: neq semp futurum esse sm omne tps: ⁊ hoc quideꝫ non erit difficile soluere. ¶ Videbit autem ex huiusmodi qualia inducemus hic considerantibus motuꝫ aliquando esse: cum non semp fuerit sm omne ꝑteritum et defuturum aliquando cuꝫ non semp futurus sit sm omne futurum. Primum autem illorum: quia sicut diximus in fine sexti physicoꝝ: ꝙ neq vna aliqua sm numerum est ꝑpetua mutatio. Omnis eni mutatio apta nata est ꝓcedere ex quodam finito in qḋdam finitum: quare necesse est omnis mutationis eē terminum terminatuꝫ. Cōtraria enim in qbus sit ipsa mutatio sunt fines eius. Et si forte dicat: ꝙ hoc non tenet nisi in mutatione ad formaꝫ que est inter ea que vere sunt cōtraria: ⁊ non tenet in motu sm locum ꝙ sibi cōtraria nō adeo sunt determinata: sicut determinate sunt forme cōtrarie: tūc ad minus ꝓbabitur finita esse mutatio sm locū: sicut ꝓbatum est in fine sexti phicoruꝫ: quia per hoc ꝙ nullū mobile omnino mouet in infinitum qḋ nūq̄ potest fieri: qḋ nunq̄ potest incipe fieri. Infinitum autem nunq̄ incipit fieri: ergo nihil mouet localiter ad id qḋ distat in infinitū. Si autem oēm motum sic esse finitum: ⁊ finitus motus sit in tēpore finito: sicut ꝓbatum est in. 6. physicoꝝ supius: videbit tunc: ꝙ nulla mutatio semp fuerit: ⁊ semper fore futura sit. Et hec est ratio ꝑma. ¶ Secūda autē ratio inducit contra hoc qḋ suppositum est ⁊ ꝓbatuꝫ in ꝑhabitis rationib⁹: ꝙ. s. quando motus incipit de nouo ꝙ taꝫ ex pte mouentis q̄ ex pte eius qḋ mouetur necesse est alium motuꝫ ꝑus fuisse: videtur eni hoc nō sequi. ¶ Videmus eni ꝙ possibile est mouere de nouo qḋ neq mouetur iam: neq hꝫ in seipso aliquē motum anteq̄ hoc inceperit moueri sm aliquem motū: sicut in animatis: quoꝝ neq ps aliqua: neq totum prius mouebatur: sed videmus ꝙ modo in toto tam sm pteꝫ q̄ sm totaꝫ qescens cōtingit aliquando post hoc moueri: sicut ver-

vi gratia: hic lapis qui quieuit ante. Sz fm dicta in phabi- tis. s. q motus nouus nõ fit si nõ fit ante motũ conuenit ista talia que dicta sunt: aut semp moueri: aut nũq̃: quoꝝ vtrũ- q est falsum: ergo falsum erat illud qd dicebat motũ nouũ non posse fieri: nisi esset alius motus ante: qui faceret moto rem accedere ad ipm mobile: ꝛ ecõuerso. Hoc autẽ p tertia parte inducit qd multo magis videt qd dcm est in his que sunt aiata: q. s. mouentur aliquãdo nouo motu absq eo q pcedat aliquis motus in motore vel in mobili qui disponat mobile ad hoc q moueatur. In nobis aũt videmus hoc: q neq vnus motus est in nobis: ꝛ post hoc quasi expgiscẽtes per voluntatẽ mouemur liberam aliquando: ꝛ sic fit in nobis pnᵐ motus: non ab extrinseco aliquo nos mouẽte: sed ex no bis ipsis: qa. s. volumus moueri: ꝛ habemus pnᵐ mot9 in no- bis anteq̃ nihil nos extra moueat: sicut aliquis ambulat si- ne vtilitate tñ: qa vult ambulare: tale enim pnᵐ non vide- mus in his esse: que nõ sunt aiata: ꝛ ideo etiã nõ mouent se- ipsa: sed semp aliquid exterioꝝ: ꝛ que sunt extra ipsa mouet ea: qd est alterum ab eis. Mouent enim aut a gñatiõe: aut ab eo qd mouet violentiã: sicut nos in sequẽtibus huius li- bri ostẽdemus. Sed nos dicimus q ipm animal mouet se- ipsum: ergo cũ nos videamus q animal aliquando qescit: fiet nouus motus: in eo q penitus est imobile alio motu p- cedente: ꝛ ille motus vtiq fiet ex ipso: ꝛ nõ ex aliquo altero mouente exteriore. ¶ Si autẽ in aiali hoc possibile est fieri: tũc nõ est generale qd prius conclusum est p inconuenienti. s. q incipiatur motus: nisi prius fuerit motus: qa nihil phibet quin nos dicamus fieri in mũdo ꝛ in celo: q. s. motus inci- pit nullo motu pexistente: sicut videt fieri in aiali. Rhetori- ce enim ꝛ per similitudines loquẽdo animal ꝛ pcipue hõ di citur mũdus paruus: qa in eo est motor pmus: sicut intelle- ctus: ꝛ sunt in ipo motores moti: sicut phantasia ꝛ appetit9: ꝛ virtutes que sunt in neruis motiuis ꝛ musculis ꝛ calor na turalis: ꝛ est in eo motuz tñ: sicut corpus vel mẽbrum corpo ris aliqd: ꝛ motores inferiores hñt motus pprios: ꝛ tamen motuz sui supioris sicut est in mundo magno: ꝛ ideo qd in paruo mũdo fit videt etiã in magno debere fieri: ꝛ si in ma- gno mũdo fit: tunc etiã videtur accidere in infinito: qd mã- le pnᵐ ponit Anaxa. qa. s. componitur ex infinitis: sicut ipse dixit. ꝛ ita etiã intellectus agens incipit mouere ꝛ infinitum moueri: ita q ante illũ motum nõ fuit pexistens mot9. Hec autẽ expositio que continet hoc ideo fideliter a nobis poni tur: vt qlibet sciat ad quid inducuntur vba Arist. ꝛ quid et quantum cõcludere possunt. Quocunq aũt alio modo expo- nunt q̃ sicut dictum est nihil facient ad ppositum. ¶ Est et attẽdendum q quidã dicunt hoiez inter aialia alia magis ppꝛie vocari mũdum minorem ex pte corporis: quia in eo sunt oia naturalia mũdi: qa elementa fm essentiam sunt in ipso quo ad esse pmuz elemẽtorum: ꝛ est in eo cõmixtoꝝ assi- milatio in cõmixtione elemẽtoꝝ ad humores cõstituẽdos. Et similitudo complexionatoꝝ in cõplexione: ꝛ similitudo com positoꝝ ex diuersis in cõpositione organica sui corporis ex parte anime est q viuit: sentit: rõcinatur ꝛ intelligit: ꝛ sic cõ uenit cũ omnibus mũdi partibus fm formam: ꝛ fm mãz: sz lz hoc verum sit nihil facit ad ppositum: sed tñ pmum.

Expõ alioꝝ.

¶ Cap. 10ᵐ. De solutione rationum enumeratarum.

Tex. 2. c. 8.

PRima autẽ rõ inter tres iam inductas q. s. motus vnus ꝛ idẽ nũero qui est inter 2ria non fit semp est vere ꝛ recte dictum: sicut concessum est in fine sexti physicoꝝ. Hoc eni fortassis necessariũ est: qa si idẽ numero absq dubio accipiatur in tpe finito erit. Si autem accipiatur idẽ genere non erit finitus pro pter causam eius perpetuam: iterabit enim per successionẽ infinitam quãtum est de causa nãli. Uerum est eniz q. vni9 rei ꝛ eiusdem numero mobilis nõ est possibile vnum ꝛ eun- dem motũ eẽ semp infinite. Dico autẽ sic eũ qd dixi querẽ- do vtrum vnius ꝛ eiusdem chorde fit vnus ꝛ idẽ sonus sem per: aut fit semper alter vel vno modo se habẽte mouẽte si- ue percutiẽte chordam. Constat enim q cũ percutitur vna ꝛ eadem numero in monochordo chorda: q ipsa sonando dat ictum ad vtrãq latus: hoc est a dextris ꝛ a sinistris: qñ vno modo est tẽsa: ꝛ tũc pter vnum percutiens ꝛ vnuz per- cussum põt dubitari: vtrum vnus fit sonus: ꝛ constat q non est vnus: sed potius ictus erũt cõtinui in tẽpore si percutiens chordã continue percutiat: ꝛ nihil interponat: ꝛ huius ada ptatio est ad ppositũ: q materia que est vna cõtrarioꝝ est: sicut chorda percussa: ꝛ allatio generantis in obliquo circu lo est: sicut continue percutiens: ꝛ de tempore nihil interpo- nẽs. Et vicissitudo materie inter cõtraria est sicut ictus so ni datus ex motu a dextris ꝛ a sinistris: ꝛ ideo lz motus ta- lis nõ fit idez numero: tamẽ tota natura est sicut monochor dus vnius musici percussus continue: ꝛ cantus est idem: eo q generatio vnius est corruptio alterius: ꝛ ecõuerso: sed ta mẽ quicquid de hoc nihil prohibet ista ratio inducta quin vnus motus qui fit cõtinuus ꝛ ppetuus qui est sicut manus continue percutiẽs monochordum. ¶ Hoc aũt magis erit manifestum ex his que posterius in hoc eodẽ libro erũt cõ- sideranda. ¶ Ad hoc autẽ qd secũdo inductum est dicẽdũ: q nullum est incõueniens q aliquid moueatur quod ante non mouebatur. Inter ea enim que mouẽtur quedam mo- uentur a motore extrinseco: ꝛ quedaz ab intrinseco. Qd au tem illa que mouẽtur a motore extrinseco nõ moueant cau sa est triplex. s. absentia motoris aut distãtia eius ab ipo mo bili: aut presentia impedimẽti motus in motore vel in mo- bili vel in vtroq ipsoꝝ: ꝛ oppositis de causis illa mouent: et hoc modo mouẽtur postq̃ nõ mouebãtur omnia naturalr mota sicut nos infra ostensuri sumus. Omnia eniz mouen tur: aut a generãte presente ꝛ non distante: aut ab eo qd re- mouit impedimentum: sicut mouent oia simplicia corpora que sunt elementa: ꝛ quedã etiã cõmixta que non sunt aiata sicut lapides ꝛ metalla: ꝛ oia hec habẽt motores extrisecos sicut iam diximus. Motor enim extrinsecus nõ mouet nisi motus ab alio: ꝛ ideo si oia ẽent talia: oporteret q iretur in infinitũ: qd in septimo est iprobatũ: ꝛ ideo opz q stet in aliq̃ primo motore qui mouet seipm: ꝛ mouetur a virtute extrin seca: ꝛ hoc totũ nos declarabimus in sequẽtib9 istius libri in tractatu qui seqtur post istum: sed si nos dicamus talem esse pmũ motorẽ: cuius mot9 sit ppetuus: ꝛ iste moueat oẽs mo- tores extrinsecos motu suo: tũc querit quare aliqd motorũ a motore extrinseco mouet qñq ꝛ quiescit qñq: cũ motor il le pmus qui mouet oẽs istos motores moueat semp: g ista rõ quã isti dicũt nõ est rõ que aliqd faciat cõtra nos: ꝛ dicta que prius induximus ad pbandũ q motus est ppetuus: sed potius dubitatiõez quãdaz cõem inuenit: ꝛ nobis qui dici- mus aliquẽ motũ eẽ perpetuũ: ꝛ eis qui dicũt nullũ motũ eẽ perpetuũ. Et hec dubitatio est pp qd oium eorum que sunt quedã non semp: alia qdem quiescũt coꝝ que sunt: sed ali- quãdo mouent: ꝛ pp quid alia nõ moueant semp: sed quie- scunt aliqñ: cuz motor pmus qui mouet oẽs motores semp moueat: ꝛ semp moueat vt inferius ostẽdemus. Uidemus eni quedã semp moueri vt celestia: ꝛ quedã semp quiescere sicut cẽtrum spere totius: qd est terra: quedaz eni aliquãdo moueri: ꝛ aliqñ qescere: sicut intermedia iter celũ ꝛ terraz: ꝛ huius nos pfectam inferius reddemus cãm ꝛ solonem: sed qd hic cõsiderandũ est: q tenẽdum est q nãlia mota a mo- tore extrinseco nõ incipiũt moueri nisi aliqs motus sit ante motũ eoꝝ: ꝛ ideo nõ habet instãtiã hoc qd dictum est: q. s. si motus incepisset absolute: q oporteret q motus eẽt añ pri- mum motũ. Ista enim oia mouent a generãtibus vel remo uentib9 impedimẽta motũ phibẽtia: ꝛ hec generantia ꝛ re- mouẽtia ipedimenta ẽt remouent: ꝛ tãdem stat illud in mo tu pmo qui accessu ꝛ recessu mouet oia huiusmodi sicut in se quentibus patebit. ¶ Sed hoc qd dicũt tertio de animalis maxime videt ferre dubitationez: qa videt q nullus fit ci- no motus nouus: cũ nõ insit prius aliqs: ꝛ cũ illa nõ moue- antur ab extrinseco: sed potius ab intrinseco vident moue- ri: videt q in illis est allata instãtia cõtra cõclusionẽ supius inductam. In aiatis enim videt hoc accidere: q aial qescẽs prius post hoc vadit: ita q nihil exterior videt ipm moue- re: ꝛ hoc tñ est falsum: tũc ostensum erit: q in nullo hz instã- tiam hoc qd supius induximus ad pbandum ppetuitatez motus. Qd autẽ aliqd extrinsecũ moueat aial: pz ex hoc: q aliqd nãliũ semp cõspicimus in aiali moueri: sicut calor na- turalis qui semp agit viuente animali: ꝛ cum non agit tunc est inducta mors. Calor autẽ ille mutatũ indigentiarũ est causa: sicut famis: sitis: ꝛ loci calidioris ꝛ frigidioris mot9: vel quietis: vel fomentoꝝ: vel extinguentium: vel refrige- rantium

2. 8. cõ. 14.

Mobiliũ quedã ab intrin- seco: quedã ab extrinseco mouentur.

7. physi. t. cõ. primi vsq ad textũ. c. 10.

L. 8. cõ. 1

rantium ipsum: ⁊ ille indigentie mouent phantasiam ⁊ appetitũ animalis: ⁊ ille appetitus mouet viterius aial: vt moueať ſm locuȝ: ⁊ ideo quo ad hoc pȝ ꝙ falsuȝ est: ꝙ talia nõ habent motorem extrinsecum qui moueat ea. Moueť autem animal ab aere cõtinente ipm in quo fiunt omnes qualitates corporum celestium: ⁊ aliorum circũdantiuȝ animalia: ⁊ ideo aer sic alteratus alterat corpora animalium: ⁊ ille alterationes mouent appetitũ in animalibus: ⁊ intellectum practicum in hominibus: sed veruȝ est: ꝙ motus illius quo mouetur animal a calore naturali: vel a circũdante aere nõ est causa ipsum animal: sed potius motũ est ab ipso: ⁊ cõtinens vel aer est causa motus illius. sed tamen animal cum est motuȝ illo motu: tunc viterius mouetur ab appetitu ad motum ꝓcessiuuȝ ſm locũ. Non eniȝ dicimus ꝙ animal moueat seipsum motore intrinseco sibi ſm oẽm motum: ſȝ tñ ſm motum: qui est ſm locum: ergo nihil ꝓhibet cũ dicimus animal moueri a seipso ſm locuȝ: quin moueať multis motibus ab extrinseco circũdante: qui nõ sunt ſm locuȝ: ⁊ hoc forte est necessarium: ⁊ tũc illi motus sunt causa: quare moueatur ſm locum. Horum autem motuȝ quibus mouetur animal quosdam qdem necessariuȝ est aut intellectũ in hominibus: aut appetitũ in aialibus alijs mouere. Intellect⁹ autẽ ⁊ appetitus sic moti mouent totũ aial motu processiuo ſm locum: ⁊ talis duplex motus maxie cõuenit circa somnũ ⁊ vigiliam: qa somnus pfectissima quies est: quã põt habere animal: ⁊ vigilia perfectissimus motus. Somnus enim est cũ neq; vnus motus in situ aiali sensibilis: qa a nulla potentiarũ sensibilium moueť in somno: eo ꝙ tunc naturales vires intendũtur ⁊ operantur in loco digestionis circa cibuȝ: a quo cibo resolutus vapor reflectitur ⁊ humectat membra vnde sensus oriũtur ⁊ motus sicut cerebrũ ⁊ cor: ⁊ tunc imobilitãtur omnes sensus ⁊ virtutes mouentes: ⁊ ab illo surgunt aialia vigilantia iterum: cũ digeratur humidũ illud ⁊ redit ad cor ⁊ cerebrũ calor naturalis: ⁊ expandatur in organis sensus ⁊ motus: ⁊ hec est vigilia animalium. Sed tamẽ manifestum quidẽ erit de his in posterioribus libris naturaruȝ vbi loquemur de somno ⁊ vigilia. Si autẽ aliqs obijciens dicat: ꝙ nos videmus hoies aliqñdo se mouere: ita ꝙ nihil exterior moueat eos: sicut si aliqs moueať nõ ex indigentia: sed vadat vt ostẽdat se posse ire: ⁊ nõ ideo ꝙ querat aliqd in loco ad quẽ vadit. Dicemus ad hoc: ꝙ ipossibile est itelligere ꝙ motus localis aialis fiat sine cõceptione aliqua: qa nũq̃ fit motus nisi nũtiatione alia facta a conceptu: ⁊ ideo mot⁹ nouus exigit cõceptũ nouũ: ⁊ sic mouetur ⁊ disponiť concipiens virtus anteq̃ moueat. Concipere eniȝ hoc ꝙ aliqs velit ostendere se posse ambulare est aliqd moueri ⁊ extrinsecuȝ concipere: ⁊ sic ex omnibus his colligitur ꝙ nũq̃ fieret motus vnius nisi poneretur motus perpetuus: non nouus qui est causa mouens oium motuum nouoruȝ: ⁊ sic adhuc redit: ꝙ stat nostra disputatio prima de perpetuitate motus. Sed aduertẽdum est ꝙ si nos ponamus intellectum perpetuũ eẽ in suis intellectis hic sine mutatione põt esse causa motus noui sicut in sequẽtibus ostẽdemus.

¶ Cap. xi[m]. Et est digressio declarans dicta Philosophorũ in somnio: ⁊ eas precipue rationes que inducuntur pro opinione Aristo.

Uia autem Perfecte itẽdimus tradere hoc qȯ sentim⁹ de mã ista volumus sũmatim tangere snias Phoꝝ circa materiã istam. Non enim opȝ certificare de his cum qb⁹ posteriores nõ consenserunt: fuit ergo snia Epicuri ſm ꝙ Alexan. tradit circa mãm istaȝ hoc qȯ dixit Empedo. ꝙ. s. sine rõne necessitatis: alia per litem ⁊ amicitiam que per similitudinẽ metaphoricaȝ adheret reb⁹: aliqñ res vel vnıalr vel particulariter cõgregaŋť: ⁊ per litem naturalem vnıalr vel particulariter disperguŋť: ⁊ tũc fit generatio vel corruptio: vel vnıalr vel particulariter. Tẽpus aũt congregationis ⁊ segregatiõis ⁊ tps quietis a cõgregatiõe ⁊ segregatione casui ⁊ fortune subijcitur: ⁊ hec est snia Epicuri: pcipue in celo: ꝙ deuȝ dicebat Empedo. qa illud precipue dicebat casui subiacere: eo ꝙ nullam in eo inuenit congregationẽ ⁊ segregationem: ⁊ ideo deum istũ dicebat ignorare discordiã: sicut habetur in libro pmo de aia quẽ scripsit

Opio Epicuri.

Prio de aia. t. c. 80.

Aristo. videbat eni in celo quãdaȝ esse stellam: ⁊ quẽdaȝ circulũ: ⁊ quedam alis ad alias formas terminata: ⁊ cũ ignorarent qs esset terminator materie celi ad tales formas: dixit ꝙ casu oia talia ad tales formas determinata sunt: hoc ergo sic dicens dicit mãm eternã esse: ⁊ precipue in ea motũ ⁊ quietem tẽpore casuali per litẽ ⁊ amicitiam sub orbe lune: ſȝ celum nõ esse perpetuum ⁊ formatum taliter: sicut videmus ipm esse terminatũ ⁊ formatuȝ nisi per casum ⁊ fortunã: hec autẽ opinio ab Arist. ⁊ a nobis tã in. 2. q̃ hic improbata est. Cũ enim tẽpus adhereat motui: ⁊ mã ponatur esse ꝑpetua: oportebit necessario eẽ motum aliqueȝ: quo educitur de potentia ad actũ: ⁊ illius mot⁹ necessario erit aliqs motor: ⁊ sic ibitur in infinitum: qa semp motor ⁊ motus erunt añ motorem ⁊ motum pmuȝ: ideo post istũ venit Anaxa. ⁊ dixit materiã esse eternam: sicut ⁊ Epicureus: sed cũ Epicureus negaret pncipia spũalia mouentia ⁊ poneret casualia corporalia emendauit ibi opinionẽ Anaxa. ⁊ posuit intellectũ agentem: cuius operatio ad res nature est: sicut intellect⁹ artificis ad artificiata: ⁊ dixit etiã materiã eẽ eternã: ⁊ vnam esse materiã corporaliuȝ ⁊ incorporaliũ: ⁊ ideo celum ex mixtura homogeneoꝝ esse generatũ: ⁊ post tps aliqȯ etiã destruȝ: ⁊ tẽpus dixit adherere nature mixti illi⁹ sicut subiecto: ⁊ iȯ dixit ẽt tẽpus esse eternũ. Intellectum autẽ determinato tẽpore: ⁊ semp moueri ꝓpter seipm: qa pncipiũ est: ⁊ sue actionis nõ eẽ causam querẽdam: nec tamẽ pp hoc mutari intellectũ de potentia ad actum: ⁊ aliqñdo mouet: ⁊ aliqñ non mouet: qa hoc nõ fit ex diuersa dispõne intellectus ad id qȯ moueť: sed ex diuersa dispõne materie mixti ad intellectuȝ: sicut sol semper qdẽ illuminat: nõ tñ semp id qȯ sub ipso est illuminať: sed aliqñdo illuminať cũ disponiť ad hoc ꝙ recipiat lumen solis: cũ aũt habet aliqȯ obstaculũ icõueniẽs: tunc nõ illuminať. ¶ Et si querať ab Anaxa. qd facit mãm multipliciter sic diuersimode disponi vt aliqñ recipiat motũ ab intellectu: ⁊ aliqñdo nõ: nesciuit dicere rõnem nisi casum ⁊ fortunã: sicut ⁊ Empedo. in tanto cõuenit Anaxa. cũ Empedo. sicut supra habitum est. Post hos venit sentẽtia de inani ⁊ athomis que in oibus conueniunt cuȝ Empe. nisi ꝙ ille dixit materiã esse mixtum ex quatuor. Isti aũt athomos: ⁊ ille dixit concauũ celi plenum eẽ mixto: ⁊ illi ex multa parte vacuũ. Et ꝙ ille dixit motuȝ sepe incipere ⁊ desinere. Illi autẽ dicebant motum semper esse ⁊ fuisse: ⁊ tẽpus ⁊ materiam esse eternam: ⁊ nunq̃ incepisse: sed mouentia principia dixerunt esse discordiã ⁊ amicitiã: sicut ⁊ Empedo. Ex omnibus his necessario concludiť ex dictis supra inductis: qa si motus incipit cuȝ tẽpus ante sit: absq; dubio mot⁹ erit ante primum motum: ⁊ hoc est incõueniens. Post hos autem venit Plato ⁊ Socrates ⁊ Leucippus ⁊ alij quidã precipui viroꝝ de secta Stoicoꝝ ⁊ Pithagoricoruȝ oĩs isti in multis sequebanť: eo ꝙ Pithagoraȝ tota laudabat antiqtas phoruȝ: ⁊ isti spũales substantias dixerunt esse datores oium formaruȝ ⁊ motores materie: ⁊ vt spũalibus substantijs darent subiectũ: ⁊ habitationem: dixerunt ꝙ ille virtutes que intelligentie a quibusdaȝ vel dij vocantur a pma cã create sunt cum celo: ⁊ tempus incipit cum celo: eo ꝙ celum simul productum ⁊ motum est: ⁊ tẽpus est numerus loci mutationis. Mãm autẽ dixerunt esse eternaȝ ⁊ subiectam motoribus dijs: eo ꝙ prima causa semẽtem oium formarũ tradidit ei: sicut intellectus artificis semẽtem habet formaruȝ rerum: que fiunt ex artificio. Et per motum celi pma causa fecit mouere deos siue intelligentias materias: vt prepareť ad recipiendum formam: cuius semen est apud aliquẽ motorem orbis: quẽ aliquem deorum vel intelligentiam vocauerunt. Dixerunt autem hij celuȝ ⁊ motores nõ esse eiusdẽ materie cum elementis: qa materia ſm genus distingui habet per potentiam ad motum. Cuȝ igitur sicut dicit Arist. in libro primo phie: celum igitur qȯ mouetur circa mediuȝ: ⁊ elementa que mouentur recte non sunt eiusdem materie: ⁊ ideo celum ⁊ motores dixerunt non esse ex materia preiacenti sed ex nihilo: sed alia fieri ex materia preiacenti. Sed ex his autem cum dicant materiam ab eterno fuisse: necessario iterum erit conclusio: qui a. s. materia non moueť modo cuȝ ante non moueretur nisi aliquo modo disposita: ⁊ sic motus erit ante primum motum. Concluditur iterum his ex hoc: ꝙ cum mobile sit materia ⁊ mouens prima causa: et

Opio Anaxagore.

Opis Platonis ⁊ Socratis ⁊ Leucippi.

12. met. t. c. 10.

vtrūq₃ sit eternum ꝙ non habent assignare rationem: quare non semper mouit deus materiam per creationem celi: sicut modo facit. Uanitas enim est dicere: ꝙ hoc fuit sine causa: qꝛ si in operibus nature vanum nihil fit: cum opera dei magis debeāt esse perfecta ꝗ̄ opera nature: multo magis in operibus diuinis nihil vanū fieri potest. Hanc autē sniaz a Platone tota accipit schola Stoicoꝝ. Sūt autez oēs iste opiniones false ⁊ ab Aristo. improbate in physicis: ⁊ adhuc in prima phia improbabuntur. Post omnes autē hos princeps phoꝝ surrexit Aristo. incipiens sectam Peripatheticorum hec oīa improbans ⁊ dicens neq₃ motum neq₃ mundum incepisse vnq̄₃ in tempore aliquo preterito: ⁊ nunq̄₃ ipz esse desiturum in tēpore aliquo futuro: cuius rationes lꝫ fideliter posuerimus in phabitis: tamē adhuc volumus redire: ⁊ summatim ponere rationes quibus a posteris Peripatheticis hec opinio est pbata: ⁊ sunt in vniuerso .7. collecte a Moyse Egyptio iudeorum phō: que in diuersis locis librorum Arist. colliguntur. ❡ Prima autem istaꝝ ⁊ potior inter omnes est illa que phabitis capitulis isti⁹ tractatus est inducta ⁊ explanata: ꝙ. s. si motus incepit: ꝙ tunc incepit per motum ⁊ motorem qui fecit nouum motū postq̄₃ nō fuit: ⁊ fundatur super hoc: ꝙ omnis motus qui de nouo incipit in eo qō ab alio mouetur: ⁊ in eo qō a se mouetur incipit per motum quēdam alium qui pcedit ipsum: ⁊ sic ibitur in infinitū in motoribus ⁊ motibus nisi ponatur aliqs motus qui nūq̄₃ incipit etiā₃ in aliquo tēpore preterito. Et hoc idem probauit Aristo. per rōnem tēporis: qꝛ si dicatur incepisse: tunc ante hoc nō fuit: sed cum dico ante hoc ⁊ post dico tunc tēpus: ergo tēpus fuit ante motus inceptionem: ⁊ cū₃ omne tēpus sit passio quedā motus: oportebit motum esse ante inceptionem motus: ⁊ sic iterū ibitur in infinitū: nisi ponatur primus motus in nullo vnq̄₃ tēpore incepisse. ❡ Secūda autē habetur ex hoc ꝙ Aristo. dicit ante finem pmi physicorum: ⁊ nos etiam supra in primo nostro libroꝝ de auditu physico posuimus ꝙ materia est ingenerabilis ⁊ icorruptibilis: quoniā₃ si generaretur tunc oporteret ꝙ generaref ex materia: ⁊ sic materia esset materie: ⁊ hoc iret in infinitū₃: ⁊ eadem rōne probatur hoc si corrumperef. Adhuc autē si generaretur materia in eē materie: oporteret ꝙ materia generata haberet formam dātem materie esse materie: qꝛ rō generationis scdm veritatem est acceptio forme que dat generato esse scdm qō est generatū₃: ⁊ hec oīa sunt īpossibilia apō omnem hoiem habentem intellectum sanū₃ in phia. Si autem materia est incorruptibilis ⁊ ingenita: ipsa nunq̄₃ incepit in aliquo tempore preterito: ⁊ sic est eterna. In vanū₃ autem esset materia eterna que posset moueri nisi esset motus quo mouetur: ⁊ motor eius eternus: ⁊ cum vanum nō sit in operibus dei vel nature: oportuit ꝙ motus celi qui mouef mouet materiam: ⁊ motores eius sint eterni: ⁊ hec secunda ratio non est propria Aristo. sed etiam est aliorum phoꝝ: sed prima est ratio sua. ❡ Tertia autem ratio colligitur ex his que dixit Anaxa. in primo de celo ⁊ mundo: ꝙ. s. quicqd nunq̄₃ subiacet corruptioni nunq̄₃ fuit generatum: cū omne generabile sit corruptibile: ⁊ qō non est corruptibile non sit etiam generabile: sed id qō nullum habet contrarium nūq̄₃ subiacebit corruptioni: ergo quod nullum habet contrariū nullo modo erit generabile. Celum autem nullū₃ habet cōtrarium: ergo celum est ingenerabile: ⁊ qō est ingenerabile est perpetuum: ergo celum est perpetuū₃: ⁊ similiter motus eius ⁊ motor: ⁊ sic iterum videtur sequi mundū₃ fuisse eternum: vel ab eterno: qꝛ existente causa existit effectus: ⁊ cum motus celi sit causa generationis perpetue: ⁊ huius corruptionis super materiam que perpetua est: videtur ergo: ꝙ mundus semper steterit sicut mōstraf. ❡ Quarta ratio que etiam fortis valde visa est multis Peripatheticoꝝ: fuit ꝙ propositio per se manifesta ꝙ omne illud quod incipit in tēpore aliquo illius possibilitas precedit suum fieri tēpore. Si ergo mundus incepit in tēpore: oportuit ꝙ sua possibilitas precessit mūdum tēpore. Non autē pōt dici: ꝙ fuerit necessitas existendi mūdū: qꝛ omne qō sit anteq̄₃ fiat possibile est fieri: ⁊ nō necessariū: nec pōt dici: ꝙ fuerit impossibile mūdū fieri anteq̄₃ mundus fieret. Queratur igif in quo sicut in subiecto fuerit illa possibilitas: ⁊ cōstat ꝙ nō nisi in nā mundi que est cū tēpore: qcqd autem sic est cum materia; īdiget corpore moto qō extrahat ipm de potentia ad actū: ergo an mūdum fuerunt corpora mota educentia ista corpora isti⁹ mundi de potentia ad actum: ⁊ cōtra hoc est derisio que nō potest intelligi. Fuit autē quidam ex defendētibus ꝙ mundus incepit noīe Algazelus qui dixit se soluisse hanc rōnem per hoc qō dixit verum esse ꝙ omne qō de nouo incipit est in potentia anteq̄₃ incepit: sed non necessario est in potētia cause mālis: sed in potētia cause efficiētis: ⁊ sic potētia qua potuit eē mūdus anteq̄₃ fieret fuit in deo benedicto mundi creatore: sed iste decepit seipm: qꝛ argumētatio pcedit de potētia cause materialis: ⁊ de hac verum est ꝙ omne qō incipit de nouo est ante tēpus in potētia cause mālis: ⁊ ideo solutioni illi ego non consentio: sed inferius aliā tētabo solutionem inducere. Iste autē sunt rōnes que pcipue sunt antiquoꝝ Peripatheticoꝝ: ⁊ qbus potissime innituntur. Posteriores autē inuenerūt alias q̄tuor quas his addiderūt: q̄rū tres ponit Moyses egyptius: ⁊ vna eis addif ab Auerroi cordubense in cōmento libri physicoꝝ Aristo. vnde quinta rō est: ꝙ si detur creator fecisse mūdum: ita ꝙ ipse fuerit an mūdum nō creans ipm tunc absq₃ dubio fuit nō creās mundum: ergo de nō creante factus est creās actu: ergo mutat⁹ est: ⁊ est in ipso potētia ꝙ ipse aliqd fiat: omne eni tale agēs indiget alio qō semper agit ꝙ extrahat ipm de potentia ad actū₃ quod est absurditas magna. ❡ Sexta vō est: ꝙ omne agens qō agit in vna hora ⁊ nō in alia habet impedictia in opere vel excitantia ipsum ad opus: ⁊ impedimētis quidez sublatis vel excitantibus positis in ipso tunc agit: qꝛ remotio impedimēti dat operandi facultatē: ⁊ collatio excitātis dat ei volūtatem ad operādū: sicut supra induximus ⁊ pbauimus de omni eo qō agit actionē nouam: siue sit nō aiatū: siue aiatum: ergo si nō hēat primū talia impedientia ⁊ excitantia non aget actionē nouā: sed cū sit creator eternus erit actio eius eterna: qꝛ actio est substātia sua vel comitaf substantiam: qꝛ aliter non est agens primū₃ ergo ipse semp et perpetue agit: ergo mūdus qui est actus ab ipso fuit semp. ❡ Septima rō: que fundaf sup hoc ꝙ sua actio necessario est perfectissimo modo quo fieri potest: ita ꝙ nihil vanum vel frustra sit in ipsa. Si autem expectasset facere mundum hoc esset vanum: cū₃ a principio potens ⁊ sapiens fuerit ad mundi facturam: qꝛ sua sapiētia eterna est: sicut ⁊ sua substāg ab eterno fuit mūdus. ❡ Octaua autē est que fundaf super ppositionem quādā que in sequētibus pbabif: ꝙ. s. ois motor exteriori rei habet aliū motorem ante se quo mouef vt moueat: probabitur autem in sequētibus: ꝙ omne qō de nouo fit habet extra se motorem ad esse. Cū₃ igif mundus sit habebit extra motorem mouentem ad esse mundi: ergo ⁊ ille habebit extra se alium quo ille moueatur vt moueat: ergo si prima causa fecit mundum: prima causa habebit extra se motorem: qui mouet ipsum ad mundi facturam: qō est absurdum nimis estimare: ergo mundus non est fact⁹: hec ergo sunt fere que dicunt antiqui in probatione eternitatis mundi: que ideo diligenter sunt collecta vt videamus vtrum demonstrationes sunt necessario concludentes: vel sunt rationes probabiles: que lꝫ in multis teneant: non tamen habent contrarias ostendentes earum falsitatem.

❡ Cap. 12m. Et est digressio declarās rationes sophisticas aliquoꝝ obijcientium contra motus eternitatem.

Est autem Attēdendū: ꝙ fuerunt quidā phi cōtradicētes ante nos: ⁊ dixerunt ꝙ demonstrationes attulerunt in eorum contradictiōe sex: quarū₃ duas reputauerunt ducentes ad impossibile: alias autē q̄tuor probabiles. ❡ Prima autem suarum demōstrationum est: qꝛ notū est ex oib⁹ que in tertio dicta sunt ꝙ infinitū nō pōt esse actu siue sit infinitū ex parte vnius vltimi: ⁊ finitū ex alia parte: siue sit infinitum scdm ambo vltima: ⁊ sic infinitū eē concedaf: tūc nūq̄₃ erit per ipsum decurrētem peruenire ad aliquā eius partē: eo ꝙ ante quālibet sunt partes īfinite ex parte illa qua est īfinitū. Dicunt ergo ꝙ si duratio mūdi fuerit ab eterno: tūc est infinita scdm tpa pterita: ergo recipiēti reuolutiōes celi et dies seculi nō est possibile ad ista in qua sumus puenire: eo ꝙ ante eoꝝ sunt reuolutiōes ⁊ dies infiniti: falsum autē est: ꝙ nō sit venire ad istā diē: g nō fuerūt reuolutiōes īfinite: neq₃ dies:

Opio Aristo telis ⁊ ei⁹ rōnes.

Prima ratio ⁊ potior ter omnes.

2ª ratio

3ª ratio

4ª ratio

Solo Algazelis.

Quīta rō peripateticorum.

3. ph. t. c. 48. ⁊ infra.

dies: ergo mundus non durauit ſm omne preteritū. ¶ Alia eſt que fundatur ſuper idem: quoniam ſi mundus ſtetit ſemper: tūc generatio omnium ſpecierū huius mundi fuit ſemper: ſicut eſt modo: ergo infiniti homines generati ⁊ mortui ſunt in mundo. Sed ſm pħos anima hominis manet poſt mortem: ergo infinite anime ſunt actu manentes, ⁊ exute corporibus: ergo in numero animarū ſeparatarū a corporibus eſt infinitum actu: ⁊ hoc eſt impoſſibile: ergo cum hoc ſequitur ex illa poſitione: ꝙ mūdus ſteterit ab eterno: poſitio erit falſa ⁊ impoſſibilis. Iſte ergo ſunt due demonſtrationes vt dicunt ad minus demonſtrantes ꝙ mundus incepit. His autem addunt perſuaſiones: quarū vna eſt: ꝙ lꝫ quedā cauſa non precedat cauſatū duratione: alia tamen neceſſaria precedit ipſum ſm duratonē. Cauſa enim eſſentialis ⁊ vniuoca non videtur precedere cauſatum ſuum ſm durationem: ſicut luminoſum coequeuum eſt radio ſuo: ⁊ pes in puluere coequeuus eſt veſtigio. Illa aūt que ꝓpter nimiā ſuā excellentiā nihil ſibi agit vniuocū: ⁊ extra oēm ſuā ꝓportionem diſtat a quolibet ſuo cauſato habet precedere cauſatum: ſicut precedit dans aliquid datum ſuum: talis autem eſt cauſa prima que eſt deus glorioſus: ergo videtur ꝙ duratione precedat creaturam. Adhuc conſtat: ꝙ omnis cauſa intellectualiter operans precedit cauſatum ſuum: ſicut patet in omnibus artificibus ⁊ artificiatis. Cū ergo ſm Ariſt. etiā liceat ſimilia inferiora ad primam cauſam referre: ⁊ prima cauſa ſit intellectualiter operans ipſa duratione eſt ante ſuam creaturam. Qđ autē liceat ad ſuperiora inferiora referre per rationem ſimilitudinis: patet ex ante habitis: vbi aſſūpta eſt ſimilitudo ex animalibus ſe mouentibus ad probandum de primo motu. ¶ Adhuc aūt planū eſt omnibus phiLoſophis ꝙ intellectus qui eſt prima cauſa non habet aliqđ ante ſe qđ in ipſo cauſet ſua intellecta: ergo primus intellectus cauſa eſt ſuorū intellectorū. Eſt autē primus itellectus operatiuus: ⁊ non ſimilis intellectui ſpeculatiuo: eo ꝙ ſpeculatiuus cauſatur aliunde. Practicus eſt cauſa ⁊ non cauſatus ſm ꝙ huiuſmodi cum ſit cauſa ſuorū intellectorū procedentium ab ipſo: ipſe operatur cum intentione menſurante ⁊ preordinante opus: ⁊ electiōe modi ſui operis. Sic igitur omnis perfectus operatiuus intellectus. Intendens autē ⁊ preeligens duratione precedit opus: ergo cum prima cauſa ſic operetur ipſa duratio precedit mundum qui eſt ſuum opus. Adhuc aūt omnis duratio cauſe eſt ꝯſequens eſſe durans: ergo quod habet principium in eſſe principium habet in duratione: ſed ſm omnes pħos mūdus habet principiū in eſſe: ergo habebit principium in duratione: qđ habet aūt principium in duratione incepit: ergo mundus incepit. Iſtarum aūt rationum vltima debilis eſt: eo ꝙ fundatur ſuper equiuocationem principij: q2 bene concedunt pħi: ꝙ duratio eſt ꝯſequens eſſe durās ſm nām ⁊ non ſm tempus: ⁊ qđ poſtea infertur: ꝙ id quod habet principium in eſſe: habet etiam principium in duratione ꝯcedunt: ſi principium accipiatur in rōne cauſe efficientis: ſed ſi accipiaꝰ pro initio aliquo durationis negant: ⁊ tunc non ſequitur qđ vlterius infertur: ꝙ incepit mundus: q2 nō omne incepit eſſe qđ habet cauſam efficientem: lꝫ omne illud inceperit qđ habet intrinſece durationis. Eſt enim ſol ſup orizontem coequeuus diei ⁊ tamen eſt cauſa efficiens eius. Similr aūt ꝯcedūt omnes peripathetici ꝙ prima cauſa eo ꝙ eſt prima cauſa eſt ſuorū intellectorū: ⁊ ꝙ illa ꝓcedunt ab ipſa non ſicut radius a luminoſo: vel etiā ſicut vmbra ab opaco corpore qđ obijcitur luci: ſed per electionem. ſed dicunt ꝙ ſua electio eſt imutabilis: ⁊ vniformis: ⁊ ſine deliberatione: ⁊ ideo non indiget preordinatione aliqua: ſed ab eterno cauſat intellecta. Nullus enim intellectus deliberans eſt ⁊ preordinās: niſi qui alicui priuationi ⁊ indigentie ⁊ dubietati permixtus eſt: talibus aūt ſubiacere intellectum prime cauſe nefas eſt ⁊ abſurdū opinari: ⁊ ideo ab eterno dicunt ipſum emittere intellecta ſua. Et per illud patet etiam iam qualiter reſpondent pħi ad id qđ ante hoc eſt inductum: dicunt enim ꝙ intellectus tēpore non precedit ſua intellecta deducta in opus: niſi propter hoc ꝙ ſubiacet priuationi ⁊ dubietati indigentie in inferioribus: ſed dicunt illam non in omnibus eſſe ꝯformem: ſed tm̄ in habitudine intellectus ad intellectas res ſm rōnē cauſalitatis eiuſdem ⁊ ꝓportionis. Intellectus enim artificum lꝫ ſit cauſa artificiati: tamen etiam creatus eſt a ſenſu vel doctrina: ⁊ ꝯſtat ꝙ hoc nō ꝯuenit intellectui diuino: propter qđ palam eſt: non in oībus eſſe ſimilitudinē attendēdā. Ad primam aūt iſtarū perſuaſionū dicunt: ꝙ abſqꝫ omni ambiguitate cauſa prima nō eſt vniuoca ad aliqđ ſuorū cauſatorū: ⁊ ideo etiā nō poteſt noīari nomine alicuius creati niſi equiuoce: ⁊ bene ꝯcedunt ꝙ non eſt eſſentialis dependentia cauſe prime ad creata ſua prima: vel ſecūda: vel aliqua alia: ſed hec eſt largitas prime cauſe: ꝙ non ſubijciaꝰ priuationi alicui ⁊ indigentie: ꝙ ab ea ſluxit ⁊ fluit ⁊ fluet ꝯtinue eſſe ſicut a fonte cauſe ⁊ boni qui ſui copiam continere nō valet: ⁊ ideo nō ſequiꝰ hoc qđ inducīꝰ: ꝙ cauſa que aſſignatur in ipſo nō eſt cauſa: ſicut pꝫ ex iam dictis. ¶ Prima aūt iſtarū demōſtrationū abſqꝫ dubio nihil valet: lꝫ a multis pro fortiſſima habetur: ⁊ eſt in ea peccatum multiplex. Primū quidem: q2 cum ꝓbatum ſit infinitum eſſe non poſſe non eſt ꝓbatum niſi ꝙ non poſſit eſſe per ſe: per accidens autē eſſe poteſt in ſucceſſione. Cōſtat aūt: ꝙ motus primus per ſe nō eſt cauſa circulationis. Per accidens igiꝰ eſt: ꝙ ſucceſſio circulorū erit infinita. Ponamus enim mūdū ab eterno ſtetiſſe ſicut modo ſtat: hoc enim cauſe prime nō eſt impoſſibile: tūc erit ſucceſſio circulationū infinita: ⁊ hoc etiā ſm nām nō eſt impoſſibile: q2 multi magni nāles hoc dixerūt: ſed inquātū accidit ei ab eterno fuiſſe. Scđm aūt peccatū eſt: q2 infinitū hoc modo nō eſt ſm actum: q2 qđ ſm actū eſt ſimul eſt ꝑfectū: ⁊ hoc nō eſt hoc: q2 nō eſt hic infinitū niſi per ſucceſſionem: ⁊ hoc non reputabant eſſe incōueniens peripathetici. Hoc eni modo dicebant ⁊ tempus ⁊ ğſiationē eſſe infinita: ⁊ ſimilr motū circularē. Tertiū peccatū eſt: q2 nō ſequitur ſi eſt infinitus numerus ſucceſſionū ⁊ dierū: ꝙ non ſit deuenire ad iſtā. Nos enim habuimus in 6° ꝙ pars infinita in vna parte tm̄ eſt finita: ⁊ habemus in 3° ꝙ pars infiniti eſt infinita: ⁊ ideo intelligendū eſt duplicē partē eſſe infiniti: eā. ſ. que aliquotiens ſumpta numerat totum: ⁊ eam que non numerat: ſed tātūmodo minor eſt toto: prima aūt pars eſt aliquota in toto: ⁊ non ſecūda pars que eſt tm̄ toto minor: igiꝰ aliquota infiniti eſt infinita: ⁊ ad illā nunꝙ̄ ꝯuenit venire cum qui accipit numerando partes infiniti: ſed ad illam que nō eſt aliquota ꝯuenit venire: ⁊ tales ſunt partes reuolutiones numerate: ⁊ dies ſeculi: ſi dicaꝰ motus ab eterno fuiſſe. Qđ aūt inductū eſt de numero aīarū exutarū a corpore: firmū eſt ⁊ forte valde: ſed tamē indiget ꝓbatione illa videlꝫ ꝙ anime maneant poſt mortē: ⁊ ſi manent ꝙ manent ſm numerū diſtinctū: hec enim a quibuſdam pħis negata ſunt: q2 iam viſi ſunt quidā eorū quorū quidam dux fuit Mauruſ noīe Abouiter: qui dixerūt ꝙ anime quidē manēt poſt mortē: ſꝫ non niſi intellectus aīe: ⁊ ꝙ ꝯtinuaꝰ intelligētijs qđ remanet ex oībus aīalibus: ⁊ ꝙ ſint vnū: ⁊ de hoc nos cum ſtudio queremus in libro de anima: ⁊ vſqꝫ illuc differemus.

¶ Cap. 13m. Et eſt digreſſio declarans ꝓbationē magis efficacem inter ceteras ꝙ mundus inceperit per creationem.

IAm nūc Tempus eſſe videꝰ: vt circa mūdi facturā noſtrā dicamꝰ opinionē: ⁊ fidē: ⁊ rōnibus eā ꝯfirmemus quātū poſſumus. Dicamus ergo laudes dād as creatori vniuerſi eſſe ꝙ mūdus a primo ⁊ creatore ſolo deo incepit ꝑ creationē dicētes etiā tēpus ⁊ motū cū creatione primi mobilis incepiſſe: ⁊ cum creatione primi motus qui eſt primo mobili qđ eſt celū intrinſecus. Non enim aliqs homo ſuſtinere poſſet: ꝙ mūdus nō eſſet eternus: ſi etiā ipſe ꝯcederet ꝙ tēpus fuiſſet ab eterno ꝓpter hoc ꝙ tēpus eſt paſſio motꝰ: ⁊ poſito tēpore eterno ſequiꝰ motū fuiſſe eternū ⁊ tūc etiā ſeq̄reꝰ mobile fuiſſe ab eterno: ⁊ cū ipſum motu ſuo ſit cā gnōnis ⁊ corruptionis ſequiꝰ ⁊ gnōnē ⁊ corruptionē fuiſſe ab eterno: ⁊ ꝑ ꝯſequens totū mundū fuiſſe ab eterno ſm ꝙ mō ſtat: ⁊ ideo diximus tempus incepiſſe cum celo ⁊ celi motu: ſicut etiam ſupra oſtendimus vbi diximus non eſſe neceſſitatem in rōnibus Ariſt. Dicamus igitur deum eternitate ꝑcedere mūdū: ⁊ quotienſcūqꝫ dicitur mūdū fuiſſe ante ⁊ mūdū poſt: nō vocāt hec vba niſi ordinē eternitatis ad tp̄s: ⁊ nō tēpus: ⁊ dicimus eternitatē eē idefictētē ſine ꝑincipio: ⁊ ſine fine durationē: ⁊ iđ ad tēpus cōparabile: ⁊ ꝓpter hoc nihil oīno q̄runt qui inquirūt cām quare tantū expectauit donec fecit mundum

Prime rōnis improbatio

dā: q2 si tot ānis stetisset mūdus quot grana milij possent iacere ī ꝯcauitate circūferētie pͥmi celi: vl' ēt tot millib9 annoꝝ eadē posset eē qō ꝗ q̄rit̄ hoc mō: ⁊ hoꝝ oīuȝ rō sufficiēs hīt ex ꝓhabitis. Redit ḡ nr̄m dcm̄ ad hoc: ꝙ de9 nō ꝓcessit mūdū tpe: sȝ eternitate: ⁊ ꝙ tps nullū fuit ante munduȝ: neqȝ mā: sed cum materia ⁊ celo ⁊ celi motu incepit tempus eo modo quo superius explanauimus. Dependet aūt scientia huius ꝓblematis a scientia alterius qō est vtrum per necessitatem nature fluunt entia creata a prima causa vel per electionē volūtatis: ⁊ illud sciri non potest nisi per primam phīaȝ: sed q2 alteram partem oēs supponunt peripathetici ⁊ Aristo. probat ꝙ per voluntatem ⁊ scientiam ꝓducit prima causa res: ⁊ ideo hic supponimus accipientes cum hoc ꝓpositionē in precedentibus ꝓbatam: ꝙ omne qō agit per voluntatem ⁊ sciētiam liberꝝ est ad agendum si vult ⁊ ad dimittendum actionem si vult. Et similiter liberum est ad agenduȝ hoc modo vel illo: quocūqȝ modo voluerit dūmodo voluntas eius ⁊ scientia sit causa ad causandum: ⁊ hoc quidē iam in prehabitis ex verbis Arist. habetur. ¶ His aūt suppositis dico: ꝙ deus ex nihilo fecit mūdum: q2 fecit mobile ⁊ primum motum ⁊ materiā primam ⁊ incorporauit ei omnium generabilium formas: ⁊ fecit vt ille per generationē ꝯtinuā ex ipsa ꝓduceret̄. Actus auteȝ prime cause qui est creatio in nullo erat subiecto: q2 nec ꝓprie loquendo actio est: sed potius fuit demonstratio rei in esse: postꝗ oīno nihil fuit sm̄ imperium sue voluntatis: ⁊ scientie sue operatiue intentionem. ¶ Adhuc aūt rōnes inducemus: sed nos opȝ prescire: ꝙ nos abhorremus rōnes aliquoꝝ qui se iactant ꝓbasse qō nullo modo ꝓbauerant: ⁊ dicunt ꝙ fortioris agentis est ⁊ perfectioꝛ est modus operationis. Est autem prima causa perfectissimum agens: ergo habet perfectissimum modum actionis: sed modus perfectioꝛ agendi est agere sine subiecta materia ꝗ cuȝ materia subiecta: ergo causa prima agit mā non subiecta. Sed mā non subiecta non pōt esse generatio: ergo nō agit per generationē: sed potius per eductioneȝ entis de priuatione pura siue negatione que est nihil oīno: ⁊ sic agit de nihilo existentia: ⁊ sic creat: q2 creare est de nihilo aliquid facere. Ista. n. rō de facili refellit̄ dicendo: ꝙ hoc nō est in potētia prime cause si nō facit ea que impossibile est fieri: sicut si nō facit ꝯtradictoꝛia simul vera: vel contraria simul esse vera in eodeȝ: ⁊ sic posset etiam dici ꝙ non agit ex subiecta materia: q2 hoc fieri non potest: ⁊ hoc non dicit̄ in potentia in causam primā: sed potius in subiecta mā ⁊ re facta: que alium modum facture ꝗ illum qui nunc est sustinere nō pōt. Omissis igitur his dicimus ad ꝓbandum nostrā intentionem quam posuimus in principio istius capituli: ꝙ omne cōpositum qō est terminatū ⁊ perfectū per formā pfectiorē ⁊ terminatorē suum in forma illa habet esse extra se. Huius aūt ꝓbatio est in oībus elementis ⁊ elementatis: ⁊ in elementatis quidē ꝯstat: ꝙ pfectioꝛ ⁊ terminatioꝛ reꝝ cōpositaꝝ ex mā ⁊ forma est generās ipsa: eo ꝙ generās ꝓducit id qō generat̄ in similitudine forme ⁊ substantie. In elementis etiā ꝯstat: q2 forme elementoꝝ sm̄ ꝙ tradit Arist. ⁊ Auicenna ⁊ nos ꝓbabimus in lib. Metheoroꝝ: ⁊ in prima phīa ab orbis virtutibus fiunt ⁊ a loco: tanta enim distātia ab orbe facit hoc ignē: ⁊ alia distantia facit aliud aerem: ⁊ similr̄ de aqua ⁊ de terra. Similr̄ aūt est de oībus celis ⁊ stellis: ille enim oēs sunt cōposite ex mā ⁊ forma sicut ⁊ oē corp9: opȝ ergo necessario ꝙ id qō terminat ea ad minus sm̄ nām sit ante ea ⁊ extra ea: ⁊ nō pōt aliquis dicere: ꝙ talia non sint formata ⁊ terminata: cū oē compositū aliquam habeat causam sue compositionis: q2 cōpositum illud aut est prima causa: aut a prima causa: aut ab aliquo qō est a causa prima p vnum medium vel per plura: ⁊ ꝯstat ꝙ ipsum non est causa prima: q2 prima causa est simplex: ⁊ nō cōposita. Si aūt dicit̄: ꝙ est a causa prima: vel ab aliquo qō est a causa prima: tūc sequitur ꝙ habet extra se causam terminantē ⁊ cōplentem que precedit ipsum tēpore ⁊ nā: vel nā solū hoc habito ꝓcedo vlterius inquirendo causam oīs diuersitatis que est in orbe tam in substantia ꝗ in motibus. Video enim ꝙ est in orbe stella: ⁊ ꝙ est in orbe circulus: ⁊ est in orbe id quod mouetur motu vnico: ⁊ est in orbe quod mouetur motibus pluribus vno: ⁊ est in orbe varium: ⁊ est in orbe corpus vniforme per totum: sicut nos probabimus in 2° libro de celo ⁊ mundo: ⁊ est in orbe stans ⁊ non motum nisi per accidens vt stella: ⁊ est in orbe motum sicut circulus deferens stellam: ⁊ quero ego huius omnis diuersitatis causam. Si eniȝ dicatur ꝙ materie diuersitas est causa diuersitatis forme: erit multipliciter inconueniens ⁊ sufficiunt ad hoc in presenti inconuenientia tria. Quorum vnum est commune omnibus prehabitis: q2 in eis diuersitas materie est ex diuersitate forme potius ꝗ econuerso: eo ꝙ nihil diuersificat materiam nisi qō perficit ⁊ terminat eam: nihil autē perficit ⁊ terminat materiam nisi forma. Aliud autem est ꝙ si diuersitas materie esset causa diuersitatis forme: oporteret ꝙ adhuc esset aliqua causa diuersitatis materie: ⁊ ideo iterꝝ illud esset ante materiam celoꝝ: q2 faciens diuersitatem in aliquo per naturam est ante illud in quo fit illa diuersitas: ⁊ illud iterum esset idem: aut diuersum. Et si esset idem eodem modo se habens non posset facere aliam diuersitateȝ: ꝓpositio per se nota est in quam consentit Aristo. ⁊ omnes peripathetici ꝙ ab vno simplici non est nisi vnum simplex. Est igitur inconueniens ꝙ diuersitas forme perueniat ex diuersitate materie in celis ⁊ celestibus corporibus. Tertiū autem inconueniens est qō sequitur ex illo ꝙ oporteret in celo esse qualitates actiuas ⁊ passiones que materiam celi diuersificarent ad hoc ꝙ vna pars eius susciperet formam stelle: ⁊ alia non: ⁊ si hoc esset: tunc etiam eedem qualitates alterarent materiam ad transmutationem de forma in formam: ⁊ sic celum esset generabile ⁊ corruptibile qō absurdū est: ⁊ improbatur in primo de celo ⁊ mundo. Non igitur restat aliquid dicendum nisi ꝙ compositum totum corpus in forma ⁊ materia ab aliquo qō est causa sui ꝓductuȝ sit in tota illa diuersitate quam videmus in ipso: ⁊ sit ideo non generabile ⁊ non corruptibile: q2 elongatum est a ꝯtrarijs: sicut etiam absqȝ dubio dixit Aristo. in pluribus locis: ⁊ nos subtiliter hoc in celo ⁊ mūdo ꝓponimus inuestigare. ¶ Vlterius ergo quero vtrum elementum ab illa sui causa que ꝓducere ipsum iam ꝓbatum est ꝓducatur sicut a causa agēte per naturam ⁊ necessitatem: sicut caloꝛ ꝓducitur ab igne: aut figura in speculo a luce ⁊ obiecto speculo: aut ꝓducit̄ ab ipsa per scientiam ⁊ voluntatem ⁊ electionem. Si aūt dicat̄ ꝙ ꝓducitur sicut a natura ⁊ per moduȝ necessitatis: sicut vestigium in puluere a pede: tunc illa natura est forma agentis: ⁊ cum illa sit vnica: tunc non ꝓducit nisi vnicum sicut ante ꝓbatum est. Nos autem in orbe magnaȝ videmus diuersitatem. Si aūt dicatur ꝙ ꝓducitur in esse per electionem ⁊ voluntatem: tunc possibile erit ꝙ sint in magna diuersitate per illam ꝓpositionem quā ante ꝓbataȝ sumpsimus: ꝙ agēs per voluntatem liberꝝ est agere actiones diuersas: ⁊ tūc causa diuersitatis orbis non erit nisi sapientia preordinans ⁊ ꝓ constituens sm̄ idealem rōnem diuersitatem orbis. Cum aūt producat in forma ⁊ materia: vt ante ꝓbatum est: ꝯstat ꝙ non producit ex alia materia que sit ante materiaȝ orbis: nec ex alia forma: nec ex alio composito: q2 oporteret ꝙ hoc iret in infinitum: cum eadem rōne illam materiam ⁊ formā ꝓduceret ex materia ⁊ forma: vel ex vtroqȝ: ergo ꝓducit ex nihilo: hoc aūt nos vocamus creationē: ergo ex nihilo creatus est orbis ⁊ per eandem rōnem alia sunt educta de nihilo: ⁊ ꝓcipue materia prima. ¶ Hoc habito videamus vtrū natura tm̄ vel natura ⁊ duratione eternitatis prima causa sit ante mundi facturam: ⁊ dicamus ꝙ duoꝝ quoꝝ alterum nec in substantia: nec in actu mutabile est: ⁊ alterꝝ in actu est mutabile ⁊ non in substantia: non est mensura vna: sicut ꝓbauimus in 4° libro tractatu de eternitate. Sed prima causa nec in substantia nec actu mutabilis est: celum auteȝ actu ⁊ nō substantia: ergo non mensurant̄ mensura vna. Cū igit̄ eternitas sit mensura dei ⁊ celi sm̄ ꝙ mouet̄: mensura est tēpus: vt in 4° ꝓbatū est: deus erit eternus ⁊ mūdus temporalis. Eternitas aūt preit tēp9: vt causa causatū: ergo de9 eternitate preit mundum: ⁊ hoc est qō volumus ꝓbare. ¶ Amplius quādocūqȝ duo sic se habent adinuicem: ꝙ vnum tm̄ natura precedit alterꝝ: tunc primū est aliqua natura sequentis: ⁊ intrat in ipsius substātiam: sed prima causa nō est alia natura componibilis cum alicuius creari substantia: sicut per se patet ⁊ dicit Phūs: ꝙ primum regit res omnes preterꝗ rōmisceatur cum eis: ergo prima causa non est solum ordine nature precedens sua creata: sed etiam esse ⁊ duratione.

Creatio ex nihilo est ⁊ ꝓprie actio dici nō potest.

Cōsimile istā rōnē pōit Cō. 8. phy. c. 4.

Nota qdo diuersitas mie non pōt eē cā diuersitatis forme: vide primo de aīa cō. 53. ⁊ 2° d aīa c. 60. ⁊ 2° ph. cōmento. 87.

In fine pͥmi de celo.

An nā tm̄ an nā ⁊ duratiōe eternitatis pͥma cā sit ante mūdi facturā.

Sic igitur probatur: ꝛ mundus esse creatus: ꝛ deum duratione eternitatis precedere mundum. Hanc igitur nostre opinionis habuimus rationem: ꝛ si nos tam fortem rõnem non haberemus nihil opinaremur circa materiam istam: quia fedum ꝛ turpe est in philosophia aliquid opinari sine rõne. Videt͂ aũt nob. q ista ratio melior esse omnibus rationibus Arist. nec tñ dicimus q̃ sit demonstratiua: nec putamus demõstrabile esse vel vnũ vel alteꝝ: q2 iam etiã in precedentibus locuti fuimus de exitu temporis in esse: ꝛ de exitu materie in esse: ideo non inducemus hic rõnes ampliores.

¶ Cap. 14m. Et est digressio declarãs solutiones peripathe ticoꝝ quibus videbat͂ ꝓbari eternitas mũdi.

Dissoluemus igit͂ rõnes inductas a phis qui dicunt mũdum esse eternũ: q̃ aũt dicunt q̃ motum oporteat esse ante motũ si mundus incepit: non sequitur oino nisi duobus suppositis. Quorum vnum est: q̃ mã preexistens ponatur que fuit subiectum eius q̃ de nouo incepit per generationem physicam. Et aliud est: q̃ tempus sit eternum: ꝛ non incipiens cum celo. Nos autem vtrũq3 coꝝ negamus ꝛ sic nulla sit nobis ꝯtradictio. Et q̃ dicit Arist. de tẽporis inceptione: iam in physicis non esse necessarium ostendimus. Q̃ aũt dicunt de materie prime ingenerabilitate ꝛ incorruptibilitate: nos etiã ꝯcedimus: q2 non est idẽ aliquid esse ingenerabile: ꝛ aliquid esse increabile: ꝛ hoc satis in primo libro est explanatũ: creatam enim ibi diximus esse materiam eo q̃ nec materia est ex forma: nec econuerso forma ex materia: nec mã est ex mã: nec forma ex forma: ꝛ iõ de nihilo facta per creationem simplicẽ que est actus prime cause: vt supra diximus. Q̃ aũt dicũt: q̃ posse precedit esse in oibus his que fiunt: dicimus nos q̃ hoc nõ est veruz nisi in his que fiunt per motum ꝛ mutationem physicam: sed in his que fiunt a creante causa posse cum esse ꝓducitur: quia ꝓducitur mã cum forma: ꝛ nõ fuit id q̃ fit per hunc modũ in aliquo preexistente sicut in mã ꝛ forma. Sũt enim decepti peripathetici in hoc q̃ volũt similez esse modũ inceptionis principioꝝ nature ꝛ reꝝ perfectaꝝ in natura: ꝛ hoc nõ est verum: q2 res perfecte in mã generant͂ ꝛ corrũpunt͂ in mãm: ꝛ sunt in mã ꝛ potentia anteq̃ fiant. Sed principia nature sicut forma ꝛ materia ꝛ primũ mobile cum motu suo q̃ facit materiaz generabilium moueri motibus ꝛ mutationibus physicis non est necessariũ sic incepisse: sed potius incepit ex nihilo factũ sicut dictuz. Materiã aũt ex nihilo fecit prima causa: ꝛ formã ex nihilo: ꝛ impressit eam faciendo in mãm ꝛ primũ mobile: ꝛ totũ orbem: ꝛ q̃ ꝓduxit ex nihilo produxit cũ omni diuersitate que est in ipso: ꝛ hoc quidẽ ꝓbabilit͂ probauimus iam ante: ꝛ hoc sufficit in mã ista in qua etiã cõtra nos nihil demõstrationis est allatũ. Dicit enim Alexã. grecus: q̃ cũ nõ habemus demõstrationẽ: sufficit habere tãc talẽ sermonẽ ad quẽ non sequat͂ incõueniens: ꝛ ꝓbabiliter sit ꝓbatus.

Refert aliqd ingñabile dicere ꝛ increabile.

Qñ ꝛ i his q̃ fiũt posse pcedit esse theologice.

Nota in quo peripathetici a veritate discedant.

¶ Dicet aũt fortasse aliquis nos Arist. non intellexisse: ꝛ ideo nõ ꝯsentire verbis eius: vel q̃ forte ex certa sciẽtia ꝯtradicamus ei quãtum ad hominẽ: ꝛ nõ quãtuz ad rei veritatẽ. Et ad illũ dicimus: q̃ qui credit Arist. fuisse deuz: ille debet credere q̃ nunq̃ errauit. Si aũt credit ipsum esse hominẽ: tũc procul dubio errare potuit sicut ꝛ nos: tñ hoc mõ quo rõnes sue inducunt͂ non sequunt͂ nisi quibusdã ꝓpositis. s. nihil incipere nisi mutatione physica: ꝛ nihil incipere nisi in tẽpore: ꝛ talibus suppositis nos bene ꝯcedimus q̃ rõnes sue sunt de necessitate ꝯcludentes. Et ꝯstãter dicimus q̃ quicũq3 bene intelligit Aristo. subtiliter: bene scit q̃ ipse nunq̃ ꝓbauit duo illa que dicta sunt que tamen supposuit. Et si voluisset ꝓbasse que posuit non potuisset: neq3 viã ad hoc habuisset: sed sicut diximus ratiocinat͂ de modo inceptionis principioꝝ nature per modum inceptionis perfecte rei in mã: cum hoc non sit necessariũ: aliter enim moueretur inesse principia etiã in vna re q̃ ipsa res: sicut p3 in embrione cuius mã est sanguis menstruus qui stat in matrice: ꝛ nõ alterat͂ ad generationẽ: ꝛ cũ tangitur a spermate viri statim mouetur ꝛ format͂: ꝛ tunc formatur cor ꝛ alia membra: ꝛ vẽtre aperto ad vmbilicũ nutritur in matrice: ꝛ nõ spirat: ꝛ nõ egerit: nec digerit embrio donec effundit͂ de ventro matris: cũ tñ hoꝝ motuũ nullo moueat͂ postq̃ natus est infans. Et si forte remoueret͂ postq̃ natus est a matre ꝛ nutriretur: ita q̃ nullam videret feminam donec esset grandis: incredibile esset ei si quis diceret eũ nouẽ mensibus fuisse clausum in ventre hominis: ꝛ non comedisse: neq3 egessisse: ꝛ habuisse vmbilicum apertuz: ꝛ non spirasse: ꝛ forte fuisset rõcinatus in oppositũ dicens illum dicere falsum: eo q̃ videret q̃ homo iam perfectus minori tempore nõ viuit nisi comedat: ꝛ egerat: ꝛ spiret: ꝛ hominẽ cito mori si claudit͂ in vase ampliori q̃ sit venter matris: ꝛ forte diceret impossibile fuisse: q̃ vẽter suus fuisset apertus ad vmbilicum: ꝛ postea vmbilicum suũ esse colligatũ ꝛ precisum: eo q̃ videret hominẽ mori qui paruum vulnus accepit in ventre: per omnem hũc modum volũt isti q̃ falsum sit de mũdo iam incipiente sm̃ sua principia: q̃ falsum esse videt͂ in propagatione mũdi qui iam est cõpletus ꝛ pfectus.

Nõ ẽ necessariũ silez modũ essendi attribui pncipiis reꝝ ipi rei iam pfecte.

Nota q̃ adherentes dictis Aristõ. ac si a deo emanata fuerint. Z.

¶ Q̃ aũt obijciunt rõne quinta posteriores peripatheticoꝝ nõ est magni momenti: q2 non sequit͂ q̃ nunc non agens ꝛ aliquando agens: exeat de potentia ad actũ: ꝛ est instãtia in intellectu agente etiã sm̃ eos: q2 intellectus agẽs: vniuersalit͂ est agens in actu: ꝛ nunq̃ de potentia exit ad actũ: cũ tamen aliqñ agat: ꝛ aliqñ nõ agat: ꝛ hoc quidẽ in 3o libro de aĩa erit manifestũ.

¶ Cõsidera qualiter cõtra istãnaz de itellu agẽte 3 pipathetice o p cau tñ solutiõe. vide cõ. 5m. c. 19. ꝛ 20. tertij de aĩa in Auerroi.

¶ Si aũt dicat͂ q̃ intellectus quidẽ agẽs semper est in actu: sed q̃ aliqñ agit: ꝛ aliqñ nõ: hoc nõ est ꝓpter varietatẽ ipsius: sed q2 aliqñ appropinquat ei id in q̃ agit aliqñ nõ: sicut si dicamus q̃ sol semp illuminat: ꝛ tñ domus sub sole posita nõ semp illuminat͂: eo q̃ sit aliquid impediens susceptionẽ luminis solis: tũc dicim9 q̃ simil͂r est in intellectu prime cause: q2 semp est agens ꝛ nõ variat͂: q2 ipse in oibus suis intellectis agendis stat vno mõ ab eterno: ꝛ tamẽ ista nõ agit ab eterno: q2 hoc in re incipiẽte fieri non põt: ꝛ q2 ipse in sapiẽtia sua ordinat exitum rerũ ab ipso: ꝛ hoc bene sit sine mutatione aliqua: sicut si diceremus q̃ aliquis intellectus stat in vno q̃ facere per tres dies vt tũc fiat. ¶ Si aũt obijcit͂ rõne sexta: q̃ tũc habeat impedientia ꝛ retrahentia. ¶ Dicẽdũ q̃ hoc nõ sequit͂: q2 q̃ res nõ fluit ab eterno ab ipso nõ est impedimentũ a parte sui: sz potius ideo est: q2 res ab eterno nõ potuit fieri: q2 tẽporale ꝛ incipiens nõ põt esse non mutabile ꝛ non incipiens: q2 aliter ꝯtradictoria verificant͂ de eodẽ: ꝛ ideo etiã obijciunt id q̃ afferũt in septima rõne: q̃ verba ista vanũ faciũt operatorẽ mũdi qui tãdiu expectauit. Et dicimus ꝯtra hoc q̃ ipsi vani ꝛ stulti sunt: qui hoc obijciũt. Hoc. n. nõ sequit͂ nisi ponamus tẽpus fuisse ante mũdum: ꝛ hoc nos negamus: ꝛ ideo hec ꝯclusio sit Anax. ꝛ Empe. ꝛ Democriti ꝛ alijs socijs eorũ: ꝛ nõ nobis qui dicimus q̃ deus in indiuisibili eternitate precedit mũdũ: ꝛ si per mille milia annoꝝ prius esset factus mũdus idẽ esset querendũ q̃ mõ querit͂. ¶ Ad id autẽ q̃ obijcit͂ dicendũ q̃ bene ꝯcedimus q̃ id q̃ incipit esse p quẽlibet modũ causam habet sue factionis extrinsecã sibi: sed nõ opz q̃ motorẽ extrinsecũ a se habeat: q2 sicut iam dictum est nõ oẽ q̃ incipit incipit per motũ vel mutationẽ physicã: ꝛ ideo illa rõ nõ tenet nisi de his que incipiunt physica inceptione. ¶ Si aũt queratur de aliquo dicente q̃ si vera sunt que dicta sunt: quare Arist. qui multa subtilia intellexit ista nõ dixit. ¶ Dico omnino mihi videri Arist. bene intellexisse nõ esse necessitatẽ in suis rõnibus: quibus visus est ꝓbare mũdũ eternũ esse: ꝛ hoc ipse manifestat in pluribus libris ce. ꝛ mũ. vbi dicit q̃ inquisiuit ista ex cupiditate quã habuit in pñia: ꝛ reddit causas quibus minus q̃ alijs ꝯtradici potest: ꝛ hoc erat signũ: q̃ ipse sciuit se demõstrationẽ nõ habere: q2 demõstrationi nõ põt aliquo mõ ꝯtradici: ꝛ si etiaz ab oibus ꝯtradiceret͂: nõ ꝓpter hoc minus esset necessaria q̃ si a nullo ꝯtradiceret͂. Arist. aũt nõ cõsueuit dicere in physicis nisi physica que physicis rõnibus possunt ꝓbari. Sed inceptio mũdi p creationẽ nec physica est: nec ꝓbari põt physice: ꝛ ideo hãc viã putat͂ Arist. tacuisse in physica: ꝛ nõ tetigit eã expresse nisi in libro de nã deoꝝ quẽ ipse edidit.

2o cel. t. c. 34 ꝛ 60.

¶ Cap. 15m. Et est digressio declarans qualiter orbis ꝛ celestia corpora procedunt a causa prima.

Nunc autẽ aliquid scrupuli remaneat in opinione nostra volum9 adhuc facere mẽtionẽ de secta peripatheticoꝝ in principio mũdi: ꝛ ex cõparatione dicti eoꝝ ad opionẽ nostrã ostẽdere nře opionis preminẽtiã: hĩ. n. viderunt peripathetici ꝛ

ipse Aristo. ꝙ absq3 dubio mundus procedit a prima cau-
sa per intellectum ⁊ voluntatem: sed dicunt: ꝙ procedit per
modum necessitatis. Dicunt enim qd̃ notuz est per se ꝙ ab
vno primo non procedit nisi vnum: ⁊ ideo dicunt ꝙ a prima
causa procedit intelligentia que est fm̃ nature ordinem cau
satum primum: lz enim primum fm̃ rationem resolutionis
sit esse: tamen in his que sunt simplicius ⁊ potentius est in
telligentia siue substantia intellectualis: que quia intelli-
git se ⁊ suus intellectus qui reflectitur super se composita est
per aliquem modum compositionis de quo non est hic de-
terminandum: propter quod in ipsa est quiddam per mo-
dum actus ⁊ quiddam per modum potentie: ⁊ ex parte po-
tentie quidem a prima causa: ⁊ a prima intelligentia proce-
dit causatum primũ corporeũ qd̃ est celũ vniforme: ⁊ ex par-
te act⁹ sui ꝑcedit itelligẽtia scd̃a siue scd̃i ordinis. ¶ Adhuc
aũt ⁊ a prima causa: cũ prima intelligẽtia ꝑcedit intelligẽtia
tertij ordinis ⁊ suũ celũ: ⁊ talis fit ꝑcessus multiplicis prin-
cipij vsq3 ad diuersitatẽ totã celoꝝ: ⁊ sic creãt ipsi diuersitatẽ
que est in celestibus oibus. Uiderũt eni ꝙ nõ possunt dice-
re ꝙ distantia vnius celi ab alio aliquid faciat ad diuersita
tem alioꝝ celoꝝ: sicut fit in elementis: ⁊ ideo reducũt ipsum
totum ad diuersitatẽ intelligentiaꝝ. ¶ Sed si hoc veꝝ est
qd̃ dicũt: tũc fm̃ ꝙ est descensus in celis debent esse corpora
ignobilia ⁊ magis multiplicata in motibus eo ꝙ corp⁹ igno
bile pluribus motibus mouet̃ q̃ corpus nobile: sicut nos do
cet Arist. in 2° libro de celo ⁊ mũdo. Est aũt ignobilius cor-
pus qd̃ plus distat a fonte primo nobilitatis: ergo iferiores
stelle ⁊ celi ignobiliores esse debẽt: ⁊ pluriũ motuũ: ⁊ hoc nõ
est veꝝ: q2 sol qui multo inferior est alijs nobilissimũ est in-
ter omnia corpora celestia: ⁊ celũ solis pauciores habet mo-
tus q̃ celũ saturni qd̃ tamẽ multo est altius. ¶ Adhuc autẽ
docet nos Arist. qualr̃ inuenitur ꝙ elementa sunt de mate-
ria vna p duo documenta. Quoꝝ vnũ est: q2 vnus est mot⁹
in genere vnius materie. Elemẽta aũt oĩa mouent̃ motu re
cto qui est ascendere ⁊ descẽdere. ¶ Aliud aũt est: q2 elemẽ-
ta trãsmutant̃ adinuicẽ: ⁊ hoc fm̃ ꝙ creant̃ ex primo: nulla
enim trãsmutant̃ nisi que mouent̃ in eodẽ spatio adinuicẽ:
⁊ fm̃ hoc cũ vnus motus in genere sit celestiũ quãtuz ad or-
bes: videt̃ ipsoꝝ esse mã̃ vna: cũ tñ nõ trãsmutent̃ adinuicẽ:
eo ꝙ nõ adinuicẽ mouent̃: ⁊ ideo dicit Arist. ꝙ quodlibet il
loꝝ corporꝝ est ex mã̃ sua tota. Quero igit̃ vtrũ ꝑcessus ille
qui dictus est hanc facit materiei diuersitatẽ: videt̃ ꝙ non:
q2 intelligentie prime a quibus vt dicũt ꝑcedũt ⁊ creant̃ or
bes nõ agũt nisi per intellectũ opatiuũ: ⁊ hic nõ diuersificat
corpora nisi per electionẽ operet̃ vt vult: ⁊ hoc redit in idez
cũ eo qd̃ nos dicimus: q2 tũc mũdus a prima causa ꝑcedit p
electionẽ ⁊ voluntatẽ: ⁊ differunt opiniones nostre intũ: ꝙ
ipsi dicũt celos fluere a prima causa mediãtibus intelligen-
tijs que sunt primo in ordine eoꝝ que sunt. ¶ Nos aũt dici-
mus ꝙ absolute fluunt a prima causa fm̃ electionẽ sue volũ
tatis: ⁊ neutra haꝝ opinionũ ꝓbari põt nisi psuasionibus ꝓ
babilibus: lz aũt intelligentia sit simplicior inter essentias: ⁊
sit potẽtior: eo ꝙ ambit oĩa que sunt: eo ꝙ oĩa que sunt itel-
lecta sunt eiusdem fm̃ aliquem modũ: tñ nullus vnq̃ phoꝝ
esse opinatus est intelligẽs nisi in orbibus: vel in stellis: ⁊ in
telligẽtias nõ precedere celos fm̃ esse: sed fm̃ rõnẽ solũ: pro-
pter qd̃ cũ nec orbis precedat intelligentiã fm̃ esse: nec econ
uerso intelligentia orbem: si ꝯcedatur vtrũq3 esse creatum:
op3 ꝙ vtriq3 eoꝝ simul ꝑcedat ab vna ⁊ eadẽ causa. Et hoc
dico veꝝ esse: ⁊ addo: ꝙ mã̃ que diuidit̃ in entibus tã celesti
bus q̃ elementaribus ꝑcedit ab eodẽ: ⁊ sic plane videt̃ tota
intẽtio vtriusq3 opinionis. Nos aũt oĩa ista cũ diligẽti stu-
dio in prima philosophia tractabimus: ⁊ inquiremus etiaz
exquisite vbi ponemus noĩa auctoꝝ qui hec scripserũt: eo ꝙ
hic nõ ponimus ista nisi vt facilior sit doctrina. De rõne aũt
qualr̃ mundus desinat nõ facimus mentionẽ: q2 bene ꝯcedi
mus: ꝙ nõ desinet per corruptionẽ physicã: sed potius p vo
luntatẽ creantis sicut incepit. Sũt enim opiniones phoꝝ de
mundi duratione multiplices: eo ꝙ quidam dicunt ꝙ nec
incepit nec desinet vnq̃. Quidam enim ꝙ incepit ⁊ non de-
sinet vnq̃. Et quidaz ꝙ sepe incepit ⁊ sepe desinit sicut Em
pedocles. Nostra autez fides est ꝙ incepit semel: ⁊ semel de
finit fm̃ aliquid: ⁊ non simpliciter: sicut alĩs in theologicis
h3 determinari. hec igit̃ de mũdi iceptione dicta sunt.

Pro hoc sũ damẽto vide 2° de gñõne ⁊ corruptiõe. t. c. 56. Et vide Auer. 12. me ta. cõ. 44. 3.

Nota in quo sit dr̃ia inter opionẽ Arist. ⁊ theologoꝝ.

¶ Incipit tractatus scd̃s octaui libri physicoꝝ de inuestiga-
tione ꝓprietatis motus fm̃ ꝯsiderationẽ primi motoris.
¶ Cap. pᵐ. Que tractatus intentio: ⁊ a quo principium est
considerationis: ⁊ ꝙ nec omnia semper quiescũt: nec omnia
semper mouentur: nec alia semper quiescunt: nec alia sem-
per mouentur: ita ꝙ nihil aliquando quiescat: ⁊ aliquan-
do moueatur.

Reuertamur autez nũc

Et queramus adhuc de his de quibus q̃sitũ est prius: an. s. in aliquo tẽpore preteri
to factus sit motus: vel nõ: ⁊ inuestigemus
per ꝯditiones primi motoris a quo mouet
omne qd̃ mouet in nã: ⁊ a quo mouet̃ omne
qd̃ mouet̃ in nã. Oportet aũt nos hanc inuestigationẽ inci-
pere ab his que mouent̃: vt per illa deueniamus in illa que
mouẽt: eo ꝙ illa que mouent̃ sunt nobis notiora. ¶ Et isti⁹
ꝯsiderationis principium incipiet a dicta superius dubita-
tione: que quesiuit quare quedã eoꝝ que sunt aliquãdo mo
uent̃: ⁊ aliquãdo quiescunt. Ab hac aũt incipientes diuidi-
mus oĩa que sunt fm̃ ꝙ ad motũ ⁊ quietẽ possunt cõparari.
Dicimus igit̃: ꝙ oĩa que sunt aut necessariũ est semp quie-
scere sicut dicit Zeno: aut necesse est omnia moueri sicut di-
xit Heraclitus. Aut necesse est alia moueri: ⁊ alia quiescere
sicut dixit Pithagoras: ꝙ terra mouet̃: ⁊ celũ quiescit. Et
iste tertius modus etiã diuersificat̃ vlterius: q2 si quedam
mouent̃: ⁊ quedam quiescũt: hoc põt esse: aut ita ꝙ ista que
mouent̃ mouent̃ semp: ⁊ illa que quiescunt quiescũt semp: ⁊
nihil entiuz sit extra alteꝝ istoꝝ duoꝝ modoꝝ: aut ita: ꝙ oĩa
que sunt sint apta nata ad vtrũq3. s. ꝙ quiescãt ⁊ ꝙ mouean-
tur: ⁊ aliqñ quiescãt: ⁊ aliqñ moueant̃ sicut dixerũt Anaxa. ⁊
Empedo. aut remediũ est ab his duobus. Et amplius est
iteꝝ diuidere entia sic. ꝙ eoꝝ que sunt alia sunt semp mobi
lia ⁊ mota: ⁊ alia semp imobilia ⁊ nunq̃ mota: alia aliquan
do mota: aliquãdo quieta: ⁊ hoc solũ vltimũ mẽbrũ dictarũ
diuisionũ est veꝝ. Ut aũt hoc melius appareat reducimus
totũ hoc in septem modos entium qui positi sunt a diuersis
phis: quoꝝ vnus ⁊ primus est: ꝙ oĩa semp quiescũt: sicut di-
xit Zeno. Scd̃s est ꝙ oĩa semper moueant̃: sicut dixit Hera
clitus. Tertius est vt omnia moueant̃ quãdoq3 ⁊ quiescũt:
sicut dixit Anax. ⁊ Empe. Quartus est vt oium reꝝ quedaz
semp quiescãt: ⁊ quedaz moueant̃: sicut dixit Pithagoras.
Quintus est: vt quedã nõ oĩa moueant̃ ⁊ quiescãt quãdoq3.
Sextus vt quedã quiescãt semp ⁊ alia moueant̃ quãdoq3: ⁊
quiescãt qñq3. Septimus est vt inueniant̃ in entiũ diuersita
te tres modi simul. s. ꝙ quedã moueant̃: ⁊ quedã quiescant
semper: ⁊ quedã quiescãt qñq3: ⁊ q̃daz moueant̃ quandoq3.
Hec enim diuisio nobis etiã ꝯsideranda est ⁊ ꝓsequẽda: q2
declaratio eius h3 in se solutiones oiuz dubitationũ: ⁊ ideo
huius diuisionis declaratio ꝑfecta est finis quẽ intẽdimus
ꝓsequi in hoc negocio huius libri: quẽ physicũ auditũ noia
mus. ¶ Incipiamus igitur a primo istoꝝ membroꝝ: ⁊ dica
mus: ꝙ infirmitas intellectus in rebus nãlibus est ꝙ aliqs
dicat: ꝙ omnia que sunt quiescant: ⁊ querat ad hoc rõnẽ in-
uenire: ⁊ dicat dimittendũ esse sensum. Si enim aliquis h3
itellectũ in aliqua scia: ille itellectus erit apud ipsuz notitia
que est habitus principioꝝ ex qbus ꝑcedere debet in scia
illa quã intendit tradere: principia aũt vniuersalia stant ad
sensum ⁊ colliguntur per experimentalem cognitionem qua
est in sensu accepta: sicut habet manifestari in principio pri
me philosophie: ⁊ declaratum est in fine secundi posterio-
rum analecticorum. Si ergo sensus dimittatur ⁊ reijciatur
nullum erit experimentum quare intellectus principiorum
est infirmus ⁊ nullus: ⁊ tamen hoc faciendum esse dixit Ze-
no. Sic enim dubitare de motu non est dubitabile de parte
aliqua sensibilium: sed de toto: quia non modo conclusio-
nes physice non habebuntur: sed etiaz principia nulla erũt:
si sensus sit abijciendus: nec ista dubitatio tñ est ad physi-
ca: sed etiam ad destruẽdas omnes artes mechanicas: que
physica vt in secundo libro huius scientie diximus imitan-
tur: ⁊ etiam cõtra omnes opiniones de entibus: q2 omnia
entia aut mouent̃: aut referunt̃ ad motum. Et si dubitetur
tunc op3 ꝙ omnia veniant in dubitationem: q2 oĩs scie mo-

Tex. t. c. 11.

Tex. t. c. 12.

chanice ⁊ alie vtuntur motu ſm aliquem modū: ſi ſunt ſcie de entibus ſm ꝙ ſunt entia: qm̄ cum oīa entia ſint in rebus mobilibus: vel ſint mota vel relata ad motum. Si dubitať de motu dubitať de principijs motus: ⁊ ſic dubitabitur de oībus entibus tam phyſicis que vere mouenť ꝙ̄ mathematicis: que ſm eſſe ſunt in his que mouentur ꝙ̄ etiaȝ diuinis que referunť ad motū: ⁊ ꝓpter hoc nihil oīno relinquit qui ſic dubitat. ¶ Amplius aūt ſicut in rōnibus doctrinabilib⁹ que ſunt mathematice nihil ptinet ad mathematicū ꝯtradicere ⁊ refellere importunitates que ſunt ꝯtra principia: ⁊ ſic hoc nō ptinet ſimiľr ad aliquē artificē qui ꝯſiderat eius ꝯtra ctū ad materiā ſpecialē: ita etiā nō ptinet ad nāle aliquid dicere ⁊ refellere de eo qđ nunc diciť. ſ. ꝙ nihil oīno moueať.

[Vide pro hoc et primo ph. t. c. 10. t. 11.]

Eſt enim principiū ſuppoſitū in phyſicis: ꝙ nā eſt principiū motus: ſicut dixit in 2° libro huius ſciētie. Pertinet igitur hoc inquiſitiue ex cōmunibus refellere ad logicā que ad oīa methodoꝝ principia viā hȝ: aut ꝑ certitudinē ptinet hoc ad pħm primū: qui ex cōmunitate ſui ſubiecti ⁊ ſuoꝝ principiorū aliaꝝ ſciaꝝ principia hȝ probare ⁊ determinare. Fere aūt tm̄ falſum eſt dictū eius qui dicit oīa ꝯtinue moueri ⁊ ſemper: ſicut dicit Heraclitus. eſt eniȝ in re ipſa tātū falſuȝ vnū quātū aliud: ſed in mō quidē in phyſicis dictū eius qui dicit moueri eſt minus falſum: eo ꝙ eſt ſm ſcientiā nāle: ⁊ non ꝯtra principia eius. Suppoſitū eſt eni: ꝙ oībus phyſicis ineſt nā que eſt principiū motus ⁊ quietis: ⁊ ideo dicens motū nō negat principiū qđ eſt nā: ⁊ eſt principiū phyſicoꝝ. Similiľr aūt vna de paſſionibus reꝝ nāliū eſt motus. Paſſio aūt ꝓpria eſt etiā quoddā principiū icōpleтū in ſciētia in qua paſſio illa ꝓbatur ſubiecto ineſſe. Dicens ergo oīa moueri minus mentiť ꝙ̄ dicens oīa quieſcere. ¶ Quidā aūt dicūt: vt diximus ꝙ oīa que ſunt ꝯtinue ⁊ ſemp mouenť: ⁊ ꝙ non eſt talis diuiſio in entibus ꝙ alia quidē moueanť ⁊ alia non moueanť: ſed oīa moueanť ⁊ ſemper. Sed dicūt: ꝙ motus quorūdā latet nos ſm noſtrū ſenſum: qꝛ paulatim mouenť: ⁊ nō percipiť motus eoꝝ niſi poſt etates multoꝝ hoīum: ⁊ ꝯ̄ hec nō eſt difficile ꝯtradicere: precipue cū ipſi nō diſtinguāt quali motu moueanť ſemper ⁊ ꝯtinue oīa que ſunt: ſed potius videantur dicere ꝙ oībus motibus moueanť omnia.

[2° phy. t. c. 3.] [Tex. t. c. 23.]

Dicimus ergo ꝯtra taleꝭ: ꝙ nō eſt poſſibile vt aliquid augeať vel minuatur ꝯtinue: ſed potius eſt manifeſtū tempus inter ſtatū augmenti ⁊ diminutionis inceptionem. Probauimus enim in 6° libro: ꝙ neqȝ augmentū vel diminutio: neqȝ alius motus eſt ꝯtinuus tēpore infinito: qꝛ cū augmentū ſit finitū ſm menſurā diſtantie que eſt inter pfectioneȝ in quātitate: ⁊ inter imperfectionē ꝯtingentie ꝙ finitū moueretť tēpore infinito ſi augeret aliquid ꝯtinentie tempore infinito: ⁊ idem eſt de diminutione: ⁊ hoc quidē demonſtratuȝ eſt eſſe impoſſibile in 6° ſuperioꝝ libroꝝ. Nec iteꝝ pōt dici ꝙ res moueať ita ꝯtinue: ꝙ mutatio ſit ad mutationē eſſentialiľr: qꝛ iam in 5° libroꝝ ſuperioꝝ demonſtratuȝ eſt hoc eſſe impoſſibile: poſſibile tamen eſt ꝙ accidētaliľr motus terminetur ad motū: ſed hoc nō inducit neceſſitatē: qꝛ hoc qđ per accidens eſt hoc ꝯuenit ineſſe ⁊ nō ineſſe: opȝ ergo medium tēpus ſtatus inter augmentū ⁊ diminutionem eſſe: ⁊ hic eſt ſtatus rei anteꝗ̄ incipiat diminui: ſicut nos tēpus infantie ⁊ iuuentutis damus augmēto: ⁊ tēpus etatis virilis damus ſtatui: tempus ſenectutis ⁊ ſenij: vt in pluribus damus diminutioni: ita ꝙ in ſenectute ſit diminutio virtutis: ⁊ non ſubſtātie. In ſenio aūt diminutio ſubſtātie ſimul cū virtute.

[6° ph. t. c. 91. et infra.] [5° phy. t. c. 11. vſqȝ ad textū commētū 17.]

Eſt aūt de augmento ⁊ alteratione reꝝ rō ſimilis rōni huic que eſt de eo qđ eſt guttā cōterere: ⁊ pforare lapidem: ⁊ alia que ſunt apta nata ꝯteri: vel ei etiā qđ eſt lignū ſcindere lapidem: quādo plantať ſub lapide: ſicut enim dixiſſe nos meminimus in 7° ſuperioꝝ libroꝝ: nō eſt neceſſariū ſi gutta in aliquo toto tēpore tātū effodit de lapide: verbi gratia: in tribus annis: vel ſi plāta tātū pforat de lapide in trib⁹ annis: ꝙ medietatē illius fouee faciat in medietate illius tēporis: ⁊ tertiā in tertia: ⁊ milleſimā in milleſima: qꝛ ſic ꝯtingeret cū diuiſio vadat in infinitū in fouee quātitate temporis qđ in qualibet minima aliquid effoderet: ⁊ hoc nō eſt veꝝ: qꝛ huius partes nō ſunt niſi in potētia in ꝯtinuo ⁊ in tēpore: ſicut diximus in 7° ſuperioꝝ libroꝝ. Sed potius hoc eſt ſicut de tractu nauis preter hoc ſolū: ꝙ gutte cadētes ⁊ rodētes partes lapidis nō ſunt ſimul: ſed trahētes nauim ſunt ſimul: ⁊ ideo nō ſequiť: ꝙ tot gutte quot in toto tēpore fouee cadere poſſunt moueāt partē lapidis vt ſepareť a lapide ⁊ ſiat fouea: ꝙ pars illaꝝ guttaꝝ tertia vel aliquota in tertia parte tēporis aliquotā reddat partē fouee: qꝛ forte pars in nullo tēpore aliquid radit de lapide: vt fouea fieri poſſit: vel pars fouee: qꝛ lȝ qđ de lapide remotū eſt ſit quātitas que diuidi pōt in plurima ⁊ infinita: cū nulla eaꝝ partiū ſeorſum ⁊ diuiſim remota eſt a parte guttaꝝ precedentiū: ſed potius precedentes diſpoſuerūt ⁊ fecerūt ſimul aliquid ſeparabile qđ ad vltimā guttā que in actu eſt reſpectu precedentiū totum ſimul ſeparatū eſt: ⁊ huius pfectā rōneȝ reddidimus in 7°.

[A textu c. 35. vſqȝ in fine.]

A ſimili igiť dicimus fieri in diminutione: ⁊ ideo ſi aliquid diminuať nō eſt neceſſariū ꝙ in toto tēpore diminutionis ſue aliquid ꝯtinue abeat ab ipſo in qualibet parte tēporis: ſed potius per partes tēporis diſponiť: ⁊ tūc aliquando quādo vltime diſpoſitū eſt totū ſimul abit in ipſo qđ eſt diuiſibile: aliter enim oporteret ꝙ in infinitū diuideretur: cū partes tēporis potentie ſint infinite ſine qualibet parte: ⁊ partis parte tēporis ꝯtinue diminuereť vel augereť. Similiľr auteȝ eſt in alteratione ſm qualibet ſpecieꝝ alterationis. Non enim ſequiť: ꝙ ſi partibile eſt infinitū id qđ alterať: ꝙ ꝓpter hoc etiā ipſa alteratio ſm partē ⁊ partē in partibus tēporis in infinitū diuiſibilis introducať: ſed ſit alteratio multotiēs valde velociter in multis partibus alterati ſimul: qꝛ alterās ante diſpoſuit id qđ alteratū eſt: ⁊ cū vltime diſpoſitū eſt: tunc in pluribus partibus velociter introduciť alteratio: ſicut eē videmus in denſatiōe ꝯgelationis ⁊ coagulationis in qua denſantia primū diſponūt: ⁊ poſtea velociter dēſať id qđ coagulandū eſt. Oīa aūt hec ideo dicunť: vt ſciamus ꝙ nō eſt neceſſe aliqd ꝯtinue augeri: vel diminui: vel alterari. Si. n. partes quātitatis quas addit augmētum referanť ad partes tēporis in quo ſit augmentū ſequunť duo incōuenientia: quoꝝ vnū eſt ꝙ eadē rō eſt de oībus partibus quantitatis addite: ⁊ de oībus partibus tēporis: ergo vel in oībus partibus tēporis ſit pars augmenti: vel in nulla: ſed nō in nulla: vt dicit aduerſarius: ergo in oībus: ſicut ergo dať dici pars quātitatis addite: ita dabitur hore pars ꝓportionalis ſibi: ⁊ ſimiľr medietati hore: ⁊ ſic in infinitum: ergo per infinitas partes tēporis facta eſt quātitas addita per augmentū: ſed infinita nō ꝯuenit ptrāſire: qn̄ actu accipiunť: ergo nunꝗ̄ ſuit deuenire ad quātitatē additā illi ꝑ augmētū. Accipit eniȝ hec rō partes infinitas actu diuerſas in ꝯtinuo. Aliud autē eſt inconueniens ꝙ ſi in qualibet parte augereť aliquid ſm partē ꝓportionalē parti tēporis: tūc opȝ ꝙ id qđ augeť ſemper ſit equaliľr diſpoſitū ad augmentū: ⁊ ꝙ ſemp in partibus tēporis equalibus ſm equalē quātitatē augeať: ⁊ hoc eſt cōtra ſenſuȝ: qꝛ nos videmus: ꝙ infans in vtero matris plus augmenti accipit in nouē mēſibus ꝙ̄ poſtea addať ei in pluribus annis: ⁊ ꝙ infra primū ſeptēniū plus augeť ꝙ̄ infra ſecūdū: ⁊ ita īfra ſcđm ſeptēniū plus augeť ꝙ̄ īfra tertiū: ⁊ huius cauſa ſpectat ad libri ai aliū ſciētiā. Eadeȝ aūt rō eſt de diminutione ⁊ alteratione: vt pȝ ex dictis.

[Vide pro hoc Auerroe hic commēto 23.]

Amplius cuȝ aliquis infirmať ⁊ moueť de infirmitate ad ſanitatem: neceſſe eſt determinatū eſſe tēpus in quo ſanabiť: ⁊ nō poteſt illud tēpus diuidi ad partes indiuiduas: ita ꝙ pars ſanitatis ſiat in vno indiuiſibili: ⁊ alia pars in alio indiuiſibili temporis: ſicut dixit Zeno: ſed potius ſanitas eius perficitur in tēpore poſtꝗ̄ diſpoſitus eſt ad ſanitatem: ⁊ non diuiditur ſm temporis diuiſionem: ſicut diximus ante. Non auteȝ poteſt dici: ꝙ ideo moueatur continue ille qui ſanatur: quia lȝ ſinita ſit mutatio eius ad ſanitatem: tamen cum peruenerit ad ſanitatem non quieſcit ibi: ſed mouetur ad aliud: ⁊ ideo cōtinue ⁊ ſemper mouetur: quia hoc nos deſtruximus in precabitis: ꝙ non eſt mutatio mutationis: nec motus eſt ad motum: quare dicere ꝙ omnes continue alterantur ſm partes omnes temporis eſt ambigere in his que multum ſunt ad ſenſum manifeſta. Diximus autem iam ante: ꝙ alteratio eſt ad ſuum contrarium ⁊ quieſcit in illo: ⁊ videmus etiā ꝙ a multis generationibus lapidis nihil videtur durior fieri neqȝ mollior. ¶ Et illud idem inconueniens eſt etiam in eo quod fertur ſm localem motum: quia ſi dicatur aliquid continue ferri quod fertur: tunc mirabile eſt ꝙ latet nos ſuus motus deorſum qui continue eſt ⁊ ſemper: quia nos videmus eum quieſcere cum peruenerit ad centrum: ⁊ ideo

[Tex. t. c. 24.]

si iacuit nos sumus mouens quando est in terra: ⁊ qua quiescere videtur: hoc est mirabile. ¶ Amplius nos videmus ꝙ terra ⁊ quodlibet simplex corpus de numero aliorum permanent necessario ⁊ quiescunt quādo sunt in proprijs locis: ⁊ a locis illis nō mouent nisi per violentiā. Ex his igitur necessario concluditur: ꝙ quedam ipsorum sunt in proprijs locis: ⁊ ꝙ in eis nō mouent ſm locū: ergo nō oia mouent continue ⁊ semp ſm locum: ergo aliquis potest de facili scire ex his que hic dicta sunt ⁊ alijs similibus illis: ꝙ vtraqꝫ positio impossibilis sit: ⁊ illa. s. que dicit oia moueri: ⁊ illa que dicit omnia quiescere. ¶ Ex vo de facili ostendit tertiū mēbrum superius dicte diuisionis esse falsum: ꝙ. s. entiū quedam continue moueant: ⁊ quedam continue quiescant: ⁊ nihil sit de oibus ꝙ aliquādo moueat: ⁊ aliquando quiescat. Dicendū enim est ad hoc: ꝙ illud sit impossibile ꝑ easdē rōnes quibus probatū est ꝙ superius improbata mēbra sunt impossibilia. Nos enim videmus ad oculū in eisdē rebus fieri oēs mutationes: ⁊ ille mutationes necessario stāt in finibus suis: ergo talia ⁊ mouent quandoqꝫ: ⁊ qñqꝫ quiescunt. ¶ Adhuc dicemus ad hoc: qm circa hoc dubitans oppugnat his que sunt manifesta: ſm enim dictū suum non erit aliqđ augmentum: cum supra ꝓbatum sit: ꝙ augmentū non sit continue ⁊ semper in tempore: ⁊ etiam nihil mouebit violenter: qꝛ ꝓpter hoc aliquid dicit violenter moueri: qꝛ expellit a loco suo in quo quiescit naturaliter. Hec etiam rō remouet ab entibus generationē ⁊ corruptionē: qꝛ nihil generat infinite: cum terminorum generationis ⁊ corruptionis non sit aliqđ mediū. Fere aūt positio talis destruit totū motū vniuersalr̄ ⁊ moueri: qꝛ motus alterationis finis est generatio: ⁊ motus localis causat alterationem. Similr̄ aūt opinio cōmunis est ꝙ in omni motu sit fieri quoddā: ⁊ generari quoddā: ⁊ quod dā corrūpi: qꝛ sicut diximus in tertio: motus est generatio forme post formā: vel vbi post vbi: ⁊ eius qđ abijcit corruptio: ⁊ ideo illud qđ mutatur fit continue durante motu hoc in qđ mutatur fit: sicut album vel nigrum vel alia forma ad quā mutatio est: aut si nō est motus ad formā: sed ad vbi: tunc hoc qđ mouet fit in hoc vbi ad qđ mouet: ⁊ corrūpit ab eo ex quo est motus: ⁊ si hec est forma: tūc corrūpit hoc qđ est albū vel nigrū qđ mouet: aut corrūpit ab ipso si motus est ſm locū: qꝛ locus nō fit id quod mouetur in loco. ¶ Si aūt motus est ad formā: tūc id qđ mouet fit ſm aliqđ esse suū: ⁊ ideo hō fit sanus: qꝛ sicut diximꝰ in 5°. id qđ mouet dicit denominatiue fieri hoc ad quod est motus. ¶ Quare ex dictis manifestū est: ꝙ entium quedam aliquando mouent: ⁊ aliquando quiescunt.

5° phy. t.c.4. t.1.c.6.

Tex.t.c.25.

¶ Cap. 2m. In quo per sensus experimentum ostenditur: ꝙ nō oia semp mouent: nec oia semp quiescūt: nec qdā semp mouent: nec qdā semp quiescūt: ita ꝙ nihil aliqñ moueat ⁊ aliqñ quiescat: sꝫ potiꝰ est ꝙ aliqñ mouent ⁊ aliqñ quiescūt.

Quartū autē membrū dicebat: ꝙ vniuersalr̄ oia aliquādo mouent ⁊ aliquando quiescūt: ⁊ ꝙ nihil est qđ cōtinue ⁊ semper moueat ⁊ semp quiescat: sicut dicebat Anax. ⁊ Empe. copulandū est ad rōnes quas antiquitus antiqui addiderūt contra hoc quidē accingi nos opꝫ. Nos enim in 5° ⁊ 6° ⁊ in 7° librorum ostendimus: ꝙ oia motꝰ aliqñ peruenit ad finē si rectus est: ⁊ illud valebit nobis ad declarandū: ꝙ aliquid est qđ aliqñ quiescit ⁊ aliqñ mouet. Sed tamen adhuc altius ordinare volentes qōnem principiū huius disputationis adhuc iterato sumemus ab his q̄ nūc determinata sunt: hoc est eandē diuisionē resumentes quā fecimus in capitulo precedenti. ¶ Dicimus igit sūmatim: ꝙ aut oia quiescūt: aut oia mouent: aut alia quiescūt: ⁊ alia mouent. ⁊ si hoc tertiū mēbrū concedat: tūc hoc nō potest esse nisi vno triū modorum: aut enim oia simul aliquādo quiescūt: aliqñ mouent: sicut fuit opinio Anax. ⁊ Empe. aut ita ꝙ semper quiescunt: ⁊ nunq̄ mouent: quedā aūt semp mouent ⁊ nunq̄ quiescunt: ⁊ nihil omnium est qđ idem numero quiescat: ⁊ aliquādo moueat: aut ita est ꝙ quedā entium aliquādo quiescūt: aliquādo aūt mouent: eadē numero existentia: ⁊ nos non indigemus hic vt plures articulos repetamus de superiorum diuisione. Qđ quidē igit nō sit possibile vt oia quiescant: ⁊ nunq̄ moueant: sicut dixerunt Melissus ⁊ Zeno ostensum est prius: sed adhuc quedam dictis addangemus. Si enim sic se hꝫ: ꝙ omnia quiescunt: tunc in rei veritate sic se habet sicut dicūt quidam: ꝙ omne ens est infinitū ⁊ imobile: qꝛ cū sit infinitū nō hꝫ quo moueat. Infinitū enim ſm locū occupat oēm locū: ⁊ infinitū ſm formā occupat oēm formā: sed tñ ꝙ oia sint quiescētia nō videt esse verū ſm sensum: sed multa entiū que sunt finita ſm māꝫ videntur moueri. Et hoc etiā per varietatem ꝓbat opinionis in eo qđ cōparat ad res. Si. n. ponat alia opinio et falsa sine vniuersalr̄ aliqua opinio supponat esse: tūc sequit necessario: ꝙ motus sit etiā: qꝛ aut vera erit opinio de eo qđ est sonē sedere: ⁊ nō sedere: aut opꝫ esse motū: qꝛ cum opinio sit receptiua contrariorum: hoc est veri ⁊ falsi nisi per mutationem rerum oportet motū esse in rebus. Idem autē sequit si sit phantasia: illa enim est vera vel falsa per eandē rerum mutationē: ⁊ idē sequitur generalr̄ quādo de re aliqua aliquādo sic videat: ⁊ aliquando aliter apud sapientes: qꝛ hoc esse ⁊ fieri nō pōt per rerum mutationem. Phantasia enim ⁊ opinio sic variate ꝑ res sunt motus quidam: lꝫ enim phantasia ⁊ opinio motus quidam sint a sensu ſm actū facti. Qđ aūt nos diximus probari motū esse per phantasiā ⁊ opinionē: intelligimus de phantasia ⁊ opinione ſm cōparationē ad res: qꝛ sic oratio vera vel falsa est: non in eo ꝙ ipsa est susceptibilis contrariorum: sed in eo ꝙ suscipit contrarietatem cuius ipsa oratio est signū: ita etiam phantasia ⁊ opinio suscipiunt contrarietatē. Nō enim phantasiā ⁊ opinionē hic accipimus ſm ꝙ sunt in opināte tñ: qꝛ re vno mō se habēte pōt opinio esse vera ⁊ falsa per deceptionē opinantiū de ipsa: sicut est opinio de quātitate solis ⁊ stellis: qꝛ qui sequit sensum ⁊ deceptionē sensus dicit solem esse monopedalē: ⁊ qui sequit demonstrationē dicit ipsum maiorem q̄ sit terra vno modo se habente re ipsa. ¶ De intellectu aūt ⁊ sciētia nō est eadem rō: qꝛ intellectus ⁊ sciētia sūt de his que sunt vno modo: ⁊ de necessitate inuariabilia. Iste tamē oēs rōnes quas hic induximus a diuisione supius posita logice sunt nō habētes necessitatē: sed tamē in eis sūt ꝓpositiones premisse maioris probabilitatis q̄ conclusio: ⁊ nos contra tales veritatis aduersarios hic alijs rōnibus non indigemus: qꝛ intendere ⁊ querere rōnē de his habemus aliquid dignius q̄ sit ratio: ita ꝙ sint nota per se ad sensum ad quē omnis propositio vniuersalis certificat: hoc est propriū eius qui indiget mente ⁊ rōne: eo ꝙ ipse amens ⁊ mente captus est: talis aūt hois ꝓprium est male iudicare inter melius ⁊ peius: ⁊ inter credibile ⁊ nō credibile: ⁊ inter principiū ⁊ nō principiū: omnis aūt acceptio que firmat a sensu melior est q̄ illa que sensui contradicit: ⁊ conclusio que sensui contradicit est incredibilis: principiū aūt qđ experimentali cognitioni in sensu nō concordat: nō est principiū: sed potius contrariū principio. Similiter aūt per omnē modum impossibile est ꝙ oia moueant: ⁊ similr̄ adhuc impossibile est: ꝙ omniū entiū quedam que semp moueant: ⁊ quedam que semp quiescāt: ⁊ nihil sit qđ aliquādo moueat: ⁊ aliquando quiescat eorum que sunt de numero entium. Ad omnia enim tria membra sufficiens est accipere vnius acceptionis fidem. Videmus enim ad sensum: quēdam aliquando moueri: ⁊ aliquando quiescere eadem numero existentia: lꝫ enim visus aliquando decipiatur in quantitate visibilis: aut in eo qđ videtur aliquando moueri: ad qđ non mouetur: tamen congregatio sensuum de eodem non decipitur: ⁊ ideo tripliciter se habet iudicium sensuum. Aliquando enim decipitur visus: sicut quando iudicatur ad visum de quantitate solis: vel motu stellarum qui dicitur scintillatio: aliquando enim nō decipitur: sicut quando iudicium plurium sensuum est de eodem: sicut ꝙ aliquid aliquando mouetur: ⁊ aliquando quiescit: ⁊ ideo iudicium est aliquando precise verum: ⁊ aliquando precise falsum: sicut probatur in sciētia de fallacia visus: aliquando autem est dubium donec feratur demonstratio: que certificat alteram partem. Sed causa de hoc qđ diximus aliquid aliquando moueri ⁊ aliquādo quiescere est precise verum: ⁊ ex illo testimonio manifestum est: ꝙ impossibile est ꝙ omnia semper quiescāt: vel ꝙ omnia semper ⁊ continue moueant: vel ꝙ entia omnia sic se habeant ꝙ quedā eorum semp moueant: ⁊ quedā semp quiescāt: ⁊ nihil sit qđ aliquādo moueat: ⁊ aliquando quiescat. ¶ Reliquum ergo membrum superioris diuisionis nobis considerandum est: verum scilicet omnia entia sint possibilia ad vtrūqꝫ: ad motū scilꝫ ⁊

Oīs acceptio q̄ firmata sensu melior est q̄ illa cui sensus contradicit. vide et Cōmē. hic ꝓ hac sententia.

Tex.t.c.26.

Iudiciū sensuū tripliciter se habet.

Tex.t.c.27.

quietē: aut que dā sint possibilia ad vtrūqʒ hoꝝ: ⁊ quedam alia possibilia semper mouenẜ: ⁊ quedam alia semper quiescūt. Si enim hoc demonstrauerimus: sufficienter elucescēt omnia membra superioris diuisionis: hoc igitur demōstrandum est a nobis: hoc igitur ꝯuenienter facere nō possumus nisi ꝯsideremus modos eoꝝ que mouent duo inuestigando de ipsis: quoꝝ vnum est: ꝙ omne qđ mouetur habet motorem sicut etiam per modum aliquem minus sufficientem ostendimus in principio septimi. Scđm est: ꝙ omne qđ mouetur fm locum reducitur ad motorem qui non mouetur omnino: ⁊ tamen est in eo qđ mouetur fm locum: ⁊ hoc est primum mouens: ⁊ primum mobile.

¶ Cap. 3m. Q: omne qđ mouetur mouetur a motore distincto ab ipso: aut per esse ⁊ diffinitionem: aut per diffinitionē tm̄: ⁊ non per esse.

Incipiamus Igitur inuestigando verū omne qđ mouetur habet motorem: vt pfecta sit doctrina quā incepimus in 7° superiorū libroꝝ: ⁊ dicamus per ea que sunt determinata in principio quinti. ¶ Q: eā mouentium ꝗ eoꝝ que mouenẜ alia quidē fm accidēs mouent: ⁊ fm accidens mouenẜ: alia aūt per se mouēt vel per se mouenẜ: fm accidens aūt mouent: ⁊ fm accidens mouenẜ: quecūqʒ quidē dicunẜ mouētia vel mota ꝓpter id ꝙ sunt in his que mouenẜ vel mouent: ⁊ hoc est duobus modis: aut enim sic sunt in mouentibus vel motis: ꝙ nullo modo possunt per se mouere vel moueri: sicut albedo vel musica dicit mouere: cū dicimus ꝙ musicus proijcit lapidē: vel musicus ambulat: aut ita ꝙ pōt mouere per se: si separeẜ ab eo cui ineſt: sicut dicimus ꝙ manus percutit: vel manus moueẜ: in eo ꝙ percutit soꝛ. vel moueẜ ambulādo: ⁊ qꝛ id qđ est per accidens quo ad nos notius est eo qđ est per se ex abnegatione eius qđ est per accidēs tam in mouēte ꝗ in eo qđ moueẜ: possumus cognoscere id qđ mouet per se: ⁊ id qđ moueẜ. Quod enim sic mouent ꝙ nō dicitur mouere: qꝛ insunt mouentibus vt accidentia ipsoꝝ: vel vt partes ipsoꝝ. ¶ Iteꝝ qꝛ que dicuntur moueri non quo insunt motis altero dictoꝝ modoꝝ illa dicūtur mouere ⁊ moueri per se. Et hec omnia patent liquide ex his: que in 5° libroꝝ superioꝝ sunt dicta: ⁊ ideo nō opꝫ nos hic amplius explanare ista preter solū hoc qđ pꝫ ex dictis: ꝙ anima nunꝗ moueẜ per se: nec pōt moueri per se: cū ipsa nō moueaẜ nisi in corpore: ⁊ si separeẜ a corpore non erit mobilis motu physico cū sit indiuisibilis fm quātitatē. Ulterius aūt diuidendo ea que mouenẜ per se: ⁊ non fm accidens dicimus: ꝙ eoꝝ que mouenẜ per se: alia quidem mouenẜ a seipsis: ita ꝙ motorem habent indistinctū a seipsis fm esse: alia vō mouenẜ ab alijs que per esse distincta sunt ab ipsis per diffinitionē: ⁊ intelligimus distinctionē fm esse: ⁊ diffinitionem: quando mouens ⁊ mobile differunt ratione diffinitiua: ⁊ etiā subiecto ⁊ loco: distinctionē aūt fm diffinitionē ⁊ nō fm esse: quādo diffinitio data per formam entis mouentis alia est a diffinitione que est a forma mobilis: sed nō differūt subiecto ⁊ loco: eo ꝙ mouens est ꝗdā forma ⁊ perfectio eius qđ moueẜ. ¶ Adhuc aūt vlterius diuidendo id qđ moueẜ dicimus: ꝙ eoꝝ que mouenẜ: aliud mouenetur a nā: ⁊ aliud moueẜ a violētia ⁊ extra nām. Quecūqʒ enim eoꝝ que mouenẜ mouenẜ a seipsis: ita ꝙ principiū sui motus est in eis: illa mouenẜ a nā: sicut constat per ea que diximus in 2° libroꝝ superioꝝ: tamē diffiniendo nāʒ diximus ꝙ nā est principiū ⁊ cā motus ⁊ quietis in quo est primū per se: ⁊ nō p accidens: hoc aūt modo moueẜ etiā quodlibet animaliū: qꝛ animal quodlibet mouetur a seipso: qꝛ quodcūqʒ principiū motus est in seipsis: hoc dicimus moueri nā: vnde ꝯsiderando totū animal prout cōponiẜ ex motore ⁊ mobili dicimus: ꝙ animal mouet seipsum: ⁊ naturalr mouetꝫ ⁊ nāliter moueẜ: qꝛ aīa que mouet est forma ⁊ nā totius: ⁊ corpus qđ moueẜ hoc modo est ꝑfectū ab aīa: ⁊ referẜ ad aīam mouentē: ita ꝙ ipsum nāliter suscipit motū ab ipsa: cū motus qui est ab anima potētia sit in ipso corpore: ⁊ fiat in ipso actu: quādo mouetur fm actū. Omne enim illud mobile qđ potentia habet actū alicuius mouentis nāliter mouetur ab illo sicut inferius declarabimus. Si aūt ꝯsidereẜ corpus animalis nō in relatione ad animā: sed in relatione ad elementa ex partibus nālibus quibus cōponitur: ꝯuenit ipsū nāliter moueri: ⁊ aliqñ nō nāliter: siue extra nām: ⁊ ideo differentia magna est fm qualem motum eueniat motus corporis: ⁊ ex quali elemento constet: qꝛ si moueatur corpus ab anima fm eundem motuꝫ quo nāliter moueẜ corpus: sicut si moueat ipsum descendendo: qđ est corpus terrestre ⁊ graue: tūc erit motus fm nām aīalis ⁊ corporis materialis. Si autem moueat ipsum contra naturam corporis ⁊ elementi corporalis qđ dominatur in ipso corpore: tūc erit talis motus cum pena ⁊ lassitudine: ⁊ ideo erit nālis animali: sed tamen contra naturaꝫ corporis: sicut si homo vel aliud graue animal ascendat. Si aūt corpus sit ex elemento qđ non habet contrarium: ita ꝙ motor nunc mouet ipsum contrario motu nature corporalis elementi qđ in ipso est: tūc ille motus non habebit penam ⁊ lassitudinem: ⁊ erit fm naturā totius animati ⁊ corporis eius: ⁊ per similitudinē ad istud est motus corporis celestis: sicut inferius ostēdemus. Et ideo dicit Ptolomeus in almagesti ꝙ creator corpis celestis ita formauit ipsuꝫ: ꝙ obediret motori fm naturaꝫ: vt ois mot᷒ sui motoris perfici possit in ipso: hoc aūt non perfecte hic: sꝫ in libro de celo ⁊ mundo habet declarari. Hoc igiẜ nunc dimittes diuidendo alterum superioꝝ membroꝝ: ꝙ eoꝝ que mouentur ab alio distincto fm diffinitionem ⁊ esse: quedaꝫ mouentur naturaliter ⁊ a natura: ⁊ quedam mouentur extra naturam. Extra naturam quidem siue violenter moueẜ tur sicut terra mouetur sursum: ⁊ ignis deorsum. Amplius etiam partes animalium relate ⁊ comparate ad elementa ex quibus constituūt materialiter: quandoqʒ mouenẜ extra naturam iuxta positiones diuersas in situ sursum ⁊ deorsuꝫ ⁊ modos motus: qui sunt ascensio vel descensio. Q: autē sint illa que mouentur ab aliquo extrinseco sibi: ⁊ tamen mouentur a natura non statim potest determinari: sed manifestabitur inferius: tali igitur posita diuisione si probauerimus ꝙ omne qđ mouetur a se ⁊ a natura: ⁊ omne quod mouetur violenter: ⁊ quando mouetur naturaliter habet motorem a se distinctum per diffinitionem ⁊ esse: vel per diffinitionem tm̄ probata erit sufficienter vna propositionum dictaruꝫ superius que dicit: ꝙ omne quod mouetur habet motoreꝫ distinctum a se: aut fm esse ⁊ fm diffinitionem: aut fm diffinitionem tm̄. Declarantes igitur per inductionem omnium eorum que mouentur ꝙ mouentur a motore distincto a se: incipiemus a magis notis apud nos. ¶ In his enim motis que mouentur violenter ⁊ extra naturam maxime quo ad nos: manifestuꝫ est ꝙ mouentur ab alio quod est eis extrinsecum: ⁊ distinctum ab eis per esse ⁊ diffinitionem: quia manifestum est in talibus: ꝙ mouens ad sensum diuersum est ab ipsis: sicut quando lapis proijcitur sursum: patet omnibus diuersum esse proijciens a proiecto: ⁊ ideo in talibus patet: ꝙ omne quod mouetur violenter mouetur ab aliquo distincto ab ipsis. Post aūt illa que mouentur sic violenter ⁊ extra naturam magis est manifestum in his que a seipsis mouentur ⁊ naturaliter: sicut mouentur animalia: In animalibus vō non est manifestum: vtrum ab alio mouentur vel non: qꝛ omnes sciant ꝙ corpus qđ mouetur per diffinitionem aliud est ab anima mouente ipsum: sed forte immanifestum est qualiter est accipere diuersum mouens: ⁊ id qđ mouetur: vtrum scilicet anima mouens ⁊ corpus motum distinguantur diffinitione solum ⁊ non esse: vel distinguantur ita ꝙ sicut separantur solis diffinitionibus: ita etiam sint separabilia fm esse: quia in rei veritate in animalibus brutis in quibus vltime perfectiones sunt anime sensibiles. Motor aūt a mobili non distinguitur per esse: sed per diffinitionem: sed in anima rationali intellectuali secus est: que p esse ⁊ diffinitionem separatur: ꝓpter qđ etiaꝫ tam Alexan. ꝗ Themistius eam equiuoce dicunt vocari animam cum vegetabili ⁊ sensibili: sed de hoc alibi erit locus inquirendi. Qđ autē diximus: ꝙ nō est immanifestum in oībus aīalibus motorem aliuꝫ esse ab eo qđ mouetur: ꝓbatur ex hoc: qđ videtur esse in animalibus quantū ad motorem ⁊ id qđ mouetur: sicut est in nauibus ⁊ alijs artificiatis que non moueẜtur nisi ab artifice distincto ab ipsis: lꝫ nō subsistāt per nām: sed per artem. Ars enim nām imitatur: ⁊ precipue aīam fm quā ipsa est nā: ⁊ ideo sicut in artificiatis motor artifex diuisus est ab artificiato: ita etiā est in aīalibus: ⁊ in oībus que a

Marginal notes:

5° ph. t. c. p̄mi

Ptolomei fuit in almagesto.

Tex. t. c. 18.

Nota drĩaꝫ iter aīam rōnalez ⁊ alias eius potẽcias distigui a motore fm esse ⁊ diffinitionem.

seipsa mouent̄: ⁊ seipsa mouēt: pter hoc solū ꝙ artifex extrī secus est ad artificiatū: ⁊ distinguit̄ ab ipso loco ⁊ subiecto: ⁊ diffinitione. Aīa aūt non generalr̄ distinguit̄ a corpore qḋ mouet fm̄ esse: sed fm̄ diffinitionē generalr̄ distinguitur ab ipso: ⁊ sic pꝫ ꝙ etiā illa que mouēt ipsa seipsa habēt motorez p diffōnē a se distinctū. Maxime aūt dubitat̄ de reliquo mēbro vltimo dicte diuisionis. Dictū est enim: ꝙ eoꝝ que mouent̄ ab alio: quedā mouent̄ violēter: ⁊ quedā nāliter: ⁊ non est dubiū quin illa moueant̄ ab alio que violēter mouentur: sed illa que mouent̄ naturalr̄ ⁊ nō mouent̄ a seipsis vt aīalia faciūt habēt maximā dubitationē: vtrū habeant aliquez motorē vel nō habeāt: ⁊ illa sunt que superius in vltima diuisione posuimus ꝯtra illa que mouent̄ ab alijs violenter: ⁊ ideo ista mouent̄ nāliter. Et qr nā est principiū intrinsecum eoꝝ quoꝝ est nā: ideo ista maximā afferunt dubitationem a quo moueant̄: sicut leuia ⁊ grauia: hec enim ad opposita loca mouent̄ per violētiā: locus enim oppositus ⁊ ꝯtra naturā graui est sursum: ⁊ locus oppositus leui est deorsum: ⁊ in illa loca mouent̄ violēter graue ⁊ leue. In ꝓpria aūt loca mouētur naturalr̄: leue qḋ sursum: ⁊ graue qḋ deorsum. ¶ Sꝫ nō est manifestū a quo moueant̄ in ꝓpria loca: sicut manifestuz est de eis a quo moueant̄ in locos oppositos sibi: qr̄ mouentur per violētiā ⁊ extra naturā: sed dicere ipsa moueri a se in ꝓpria loca: sicut a se mouent̄ aīalia que naturalr̄ mouentur est impossibile. Moueri aūt a seipsis animaliū ⁊ animatoꝝ est ꝓpriū: ⁊ quecūqꝫ animaliū mouent̄ a seipsis illa etiā possunt stare a seipsis. Omne enī animal qḋ est sibi causa ambulādi per principiū ꝯiunctum sibi: per idē etiā est sibi causa non ambulandi: qr̄ sicut supra in primo huius libri tractatu diximus: anima est principiū motuū ⁊ quietū ⁊ pluriuz ⁊ nō vnius. ¶ In hoc enim differt a natura: que est forma corporalis: sicut diximus in 2° libro superioꝝ: quare si dicatur in ipso igne per principiū ꝯiunctū sibi esse sursum ferri: sicut in animali est causa ambulādi: tūc etiā erit in igne causa stādi: ⁊ causa ꝙ fertur aliquādo deorsum quādo fuerit sibi appetitus descendendi: ⁊ hoc est falsum: ergo nō a seipso mouet̄ sursum ignis. Irrationabile enim est: ꝙ illa que mouēt seipsa moueant̄ tm̄ fm̄ vnū motū: vt diximus prius: hoc āt melius in libro de motibus aīaliū habet declarari. ¶ Amplius quomodo posset esse: ꝙ ꝯtinuū aliqḋ physicū siue nāle qḋ vnā habeat in oībus partibus rōnē sicut elemēta simplicia mouent seipsa. Scḋm enim ꝙ ipsum est vnū in forma ⁊ ꝯtinuū in toto ⁊ in partibus nō est ꝯtactū: ergo nō potest in ipso esse rō diuersa mouentis ⁊ eius qḋ mouetur: ⁊ ideo vel quelibet pars mouet ⁊ nulla mouet̄: vel quelibet pars mouet̄: ⁊ nulla mouet: vel quelibet pars simul mouet̄ ⁊ mouet: qr̄ cum sint vnius rōnis non pōt dici ꝙ vna moueat ⁊ altera moueatur. Et siquidez dicat̄ ꝙ quelibet mouet ⁊ nulla moueatur: tunc ipsum erit mouēs imobile: ⁊ tūc assignādum est: quid ab eo qḋ mouet̄: ⁊ hoc non sic: ⁊ cū mouens imobile sit impartibile: sicut inferius ꝓbabit̄: opꝫ ꝙ ꝯtinuū esset impartibile qḋ falsuz est. Si aūt quelibet mouet̄ ⁊ nulla mouet: tūc habemus: ꝙ nō mouet̄ a se: sed a quodā alio extrinseco sibi īpossibile aūt est ꝙ quelibet moueatur ⁊ moueat: qr̄ sic quelibet esset in potentia ⁊ in actu. Omne enī mouēs est in actu: ⁊ omne qḋ mouet̄ est in potentia: ⁊ sic quelibet esset cōpleta ⁊ incōpleta: ⁊ educens se de potētia ad actū: que omnia sunt absurda: ergo impossibile est dicere: ꝙ moueātur a se talia simplicia ⁊ ꝯtinua corpora: sicut graue ⁊ leue: ⁊ vniuersaliter quattuor elemēta: sed opꝫ fm̄ ꝙ diuidit̄ ⁊ separat̄ vnū ad minus per diffinitionē: sicut vnū aptum natū est agere: ⁊ aliud pati: ⁊ vnū mouere: ⁊ alterū moueri. Nullum igitur hoꝝ simplicium ꝯtinuoꝝ ipsum seipsum mouet: ⁊ ꝙ cōposita sūt sub forma ꝯtinui habentia in omnibus partibus vnitatem: similiter etiam est in alijs partibus continuis que composita sunt: vt ossa ⁊ pili. Inquantuz enim continua sunt non mouent ipsa seipsa: sed opꝫ ꝙ in vnoquoqꝫ talium mouens diuidat̄ essentiali diuisione diffinitionis: vel esse ⁊ diffinitionis ab eo qḋ mouet̄: sicut videmus fieri in his que animata sunt: cum notum sit omnibus: ꝙ aliquid distinctuz ab eo qḋ mouetur mouet ea. ¶ Sed obijcit nobis forte aliquis dicens ꝙ sicut in animalibus distinguit̄ forma que est anima mouens a corpore qḋ est motum: ita etiam in elementis simplicibus forma specifica distinguitur ab essentia materie: ⁊ ideo essentia forme potest mouere intellectū: ⁊ materia moueri: sicut in animalibus anima mouet: ⁊ corp9 mouetur: ⁊ sic potest dici ꝙ elementa a seipsis mouent̄: sed hoc nō est ꝯueniens. Nos enim ostēdimus in 5° libroꝝ superiorū ꝙ materia fm̄ ꝙ est in potentia ad esse nō est aliquo modo mobilis. Et ꝙ opꝫ ꝙ mobile sit actu quo ad esse: lꝫ sit in potentia fm̄ ꝙ est motum. Materia enim elementoꝝ distincta a forma non est actu aliquo modo: ⁊ ideo non potest eam mouere forma: propter qḋ talia corpora simplicia a seipsis non sunt mobilia. Jam enim habemus propositum: qr̄ probauimus: omne violenter motum: ⁊ omne qḋ mouetur ab anima: ⁊ omne qḋ mouetur naturaliter ⁊ non ab anima: ⁊ non violenter ab alio moueri: lꝫ non adhuc ꝓbauerimus: qḋ vel quale sit illud mouēs qḋ mouet corpora simplicia nāliter mota: ⁊ ad hoc ꝯsequēter ponemus ꝯsiderationē.

Tex. t. c. 29.

Tex. t. c. 30.

5° ph. t. c. 8.

¶ Cap. 4m. Qꝫ omne id qḋ mouet̄ natura: ⁊ nō ab aīa per se mouetur a suo generante: ⁊ per accidens ab eo qḋ remouet impedimentum sue actionis.

Tex. t. c. 31.

SI enim accidit id qḋ natura ⁊ non ab anima mouetur ab aliquo a se distincto per esse ⁊ diffinitionez semper moueri: siet manifestū qm̄ in per se: ⁊ per accidens fm̄ nām ⁊ extra nām fuerint cause diuerse que sunt magis essentiales motui que sunt mobile ⁊ mouens: est etiam in mouentibus accipere ea que dicta sunt. Mouentia enim quedam mouent extra nām: sicut que mouent violenter: ⁊ quedam mouent fm̄ nām: sicut que mouent naturalr̄. Exemplum aūt eoruz que mouent extra naturā ⁊ violenter est in omnibus illis que nō mouent ad hoc vt imprimant ei qḋ mouent formam suam fm̄ quam mouent: sicut vectis in machinis qui dicunt̄ māganelli: vel tribuchi: vel bilde: mouent lapidem: ⁊ sic chorda arcus mouet sagittam: ⁊ sic manus proijcit lapidem: talia enim oīa nō sunt nā sua ꝓpria mouentia graue: sed p impetū: qui sit in eis aliunde mouent. Exemplū autem eorum que mouent nāliter est in oībus his que formā fm̄ quā sunt mouentia nitunt̄ motu suo imprimere ei qḋ mouent: sicut actu calidū mouet potētia calidꝫ: ⁊ sicut anima mouet corpus prosequendo formā: quam ꝯcepit. Similr̄ aūt est in oībus alijs huiusmodi: ⁊ in ꝯsimilibus istis. Hec aūt eadem diuisio est de mobili fm̄ ꝙ est mobile. Illud enim est dupliciter mobile: aliud enim mobiliū mouet̄ fm̄ nām: ⁊ aliud extra nām ⁊ violēter. Et qḋ mouet̄ fm̄ nām est per se moueri. Et qḋ mouet̄ violēter est per accñs. Illud aūt qḋ absolute ⁊ simplr̄ mouetur naturalr̄: est illud qḋ habet in se susceptiuā ⁊ passiuā potentiā recipiendi formā fm̄ quā mouet motor suus per inchoationē ipsius forme in ipso: qm̄ intendit ei suus motor imprimere per motū quo ipsum mouet: ⁊ habet in se tale principiū per se: ⁊ nō fm̄ accidēs: sicut potentia quale vel potētia calidū vel frigidū efficitur actu fm̄ qualitatē illā informatiue ad quā fuit ordinata potētia eius: ⁊ similr̄ est de eo qḋ potētia quantū: aut potentia vbi. Dico āt absolute ⁊ simplr̄ talia esse que mouent̄ nāliter: ꝓpter ea q̄ mouent̄ violēter. Illa enim aliquid nature habent in motu quo mouent̄: sed nō absolute mouent̄ fm̄ nām: sed fm̄ qd: ⁊ hoc declarabit̄ in 3° de celo ⁊ mūdo. Et voco principiū passiuum receptum in quo inchoata est forma agentis hoc modo quo dixi in primo hoꝝ libroꝝ: qr̄ omnis forma mouētis inchoata est in mā: aliter enim non est mā ꝓpria: neqꝫ mobile ꝓprium motori suo potius q̄ alijs: opꝫ eniꝫ ꝙ mouentia inferant passiones suis ꝓprijs mobilibus: ⁊ agentia suis ꝓprijs passiuis: ⁊ huiusmodi passiui ⁊ mobilis generale signū est quando in eo talis inuenitur potentia que nō indiget nisi vno determinato motore vt exeat in actum. Si enim plures exigeret motores: tunc nō esset per se appropriata vni: ⁊ sic non esset alicuius agentis ꝓprium passiuum sicut figura hominis potentia est in semine hominis: ⁊ figura idoli potentia est in cupro eo modo quo cuprum est subiectum arti. Dico autem: ꝙ hec potentia inest illi passiuo per se: ⁊ nō fm̄ accidens: qr̄ aliquādo idem numero mobile mouetur ⁊ ad quale ⁊ quantū: sed tunc alterū alteri accidit: ⁊ non est ei essentiale: sicut quando calidū potentia sit actu calidum: tūc enim ideo ꝙ calor est dissoluens ⁊ extensiuus sit etiam id qḋ sit calidum maioris quantitatis: hoc forte non fuit de intentione

3° celi. t. c. 28. ⁊ infra.

tione agentis: ſed ideo fit: quia talis extenſio accidit calori quando eſt in materia diſſolubili ⁊ extenſibili: hoc autē qḋ iam diximus vniuerſaliter dicimus fieri in corporibus ſim plicibus quando mouentur ſm locum: illa enī ab alio mo uentur extra naturam ⁊ violenter: ⁊ ab alio mouẽtur ſm na turam ſiue naturaliter: ſicut ignis ⁊ terra quorum vnum eſt leue ſimpliciter ⁊ aliud graue ſimplr: ⁊ ideo magis manife ſti ſunt in eis motus dici q̄ in elementis medijs. Mouen tur autẽ natura cum actus eoꝝ quos imprimant eis ſua ꝓ pria agentia ſunt potentia ipſorum: ⁊ in eiſpſis eo mō quo dictum eſt. ¶ Cauſa autem: ꝙ non manifeſtatur in talibus quid ſit ea mouens eſt: qa potentia ponitur eſſe multiplici ter: ⁊ ideo non expreſſe ſcitur a quibuſdam a quo ignis mo ueatur ſurſum: ⁊ a quo terra moueatur deorſum. Hoc au tem demonſtrabimus in ſimili. Potentia enī paſſiua que receptiua eſt actus ⁊ complementi dicitur dupliciter: quia nos dicimus ꝙ ſm alium modum potentie receptiue eſt po tentia ſciẽs ille qui adhuc addiſcit ⁊ eget vt doceatur: ⁊ ſm alium modum potentia eſt ſciens ille qui iam habet ſciam in habitu: ſed non conſiderat ſm actum: prior enī qui eget doctrina non habet potentiam in qua ſit complementū: ni ſi per inchoationem: quia eſt in potentia ſua habitus confu ſus non adunatus: qui eſt in primis principijs ſcientiarum que homo ſcit per naturam. ¶ Secundus autem habet ha bitum: ⁊ poteſt agere actiones habitus quādo voluerit niſi ſit impeditus: ⁊ ideo primus eſt per ſe potentia ſciens: ſꝫ ſe cundus non eſt per ſe potentia ſciẽs in actu: ſed potius per accidens ipeditur ab opere ſcientie: ⁊ generale eſt in vtroqꝫ iſtorum modoꝝ ꝙ ſemper ſit actu id qḋ eſt potentis quā do ſimul ſunt actiuum ⁊ paſſiuum. Si enim docens ſm ſuā doctrinam tangat ⁊ informat potentia ſcientem que poten tia ſcit per ſe efficitur actu: doctus ⁊ ſciens. Similiter cuꝫ re mouens impedimentum ſimul ſit cum ſciente non conſide rante efficitur ſciens actu conſiderans: ſic enim addiſcens ex potentia eſſe ad diſcentem ſit alteruꝫ aliquid a potentia: quia efficitur in actu. Cum autem ſic habet actuꝫ ſciendi et non ſit aliquid quod prohibeat ipſum: tunc ſm actum ⁊ cō plementum qḋ recipit operabitur: hoc eſt conſiderabit ſm actum de ſcibilibus que iam didicit. Si enim ita non dice retur: tunc ſequeretur neceſſario: ꝙ poſt ſcientiam acceptā ineſſet ſibi adhuc ignorātia: que ſm contradictioneꝫ habet ſe ad ſcire: ⁊ ſic ſimul ſciret ⁊ non ſciret: quia non valens con ſiderare cum non habeat impedimentū eſt ignorans: ⁊ hoc eſt impoſſibile: ergo oportet dicere ꝙ habens ſcientiam ſm actum conſiderat ſi non habet impedimentum. Si autem nos queramus quid moueat eum ad conſiderandum inter duo mouentia. ſ. vtrum moueat eum ad conſiderandum il le qui docet eum ⁊ generat in eo ſcientiam: vel ille qui remo uet ei impedimentum poſtq̄ doctus eſt: inuenimus ꝙ do cens ipſum mouet eum per ſe ad conſiderandum: quia dat ei formam ad quaꝫ neceſſario conſequitur cōſiderare ſi nō impediatur: ſed remouens obſtaculum mouet eum per ac cidens: quia motus eius non dat ei conſiderare niſi per ac cidens: eo ꝙ conſiderare inerat ei prius ſi impedimentū nō habuiſſet. Si autem aliquis obijciens dicat: ꝙ ſciens ſeipſꝫ mouet ad conſiderandum ⁊ ſic non indiget motore remouē te impedimentum: quia impedimentum ꝯſiderationis ſue non eſt niſi voluntas ſua: ⁊ ideo quando vult tunc conſide rabit. Dicemus ꝙ hoc per accidēs eſt: ſicut medicus ſanat ſeipſum: ⁊ non inquantum medicus efficitur ſanus: ſed in quantum eger: ita ⁊ hoc. Iſte enim remotor eſt impedimen ti ſui non inquantum eſt effectus de potentia conſiderante actu cōſiderans: ſed accidit hoc ex illo ꝙ in poteſtate habet impedimentum remouere. ¶ Eſt autem adhuc intelligen dum: ꝙ conſiderare ſm actum eſt a forma ſcientie quaꝫ iſte accipit a ſciente: ⁊ ideo quando docens dat ei ſcientiaꝫ: tūc cum ſcientia dat ei omne quod ſequitur ad ſcientiā: ⁊ ideo docens per ſe mouens eſt in vtroqꝫ motu: ſicut ſupra dixi mus. Similiter autem per omnem moduꝫ ſe habet in phy ſicis quantum ad mouentia corpora ſimplicia: que ſunt q̄ tuor elementa. In talibus enim id quod eſt actu frigidū po tentia eſt calidum anteq̄ generetur: ⁊ fiat ſm actuꝫ calidū. Cum autem generatuꝫ eſt ⁊ accipit formā calidi: ⁊ ſit ignis: tunc operabitur operationem calidi que eſt ardere: niſi ha beat aliquid qḋ ipſum impediat ab operatione: vnde ab eo a quo accipit formam ignis ⁊ caloris ab eodem accipit oēꝫ operationem ⁊ omnem proprietatem que ſequitur formam ignis ⁊ caloris. Similiter autem ſe habet ⁊ tunc graue ⁊ le ue. Leue enim ſit ex graui per hoc ꝙ graue eſt leue in poten tia: ⁊ tunc ſit leue a generante ipſum a graui: ſicut quādo ſit ex aqua aer vel ignis: vel quando ſit ex terra alterum illoꝝ. Graue enim primum potentia eſt leue: ⁊ tali potentia quaꝫ vocamus per ſe potentiam paſſiuam: ⁊ receptiuam in qua per inchoationem ſolam eſt forma leuis. Cum autem iam eſt leue ſm complementum: tunc habebit ab eodem gene rante omnia que ſequuntur leuitateꝫ que ſunt motus ad ſu perius: ⁊ locus ſuperior: niſi aliquid impediat. Actus enim conſequens leuitatem eſt in aliquo vbi determinatum eſt: ⁊ hoc eſt ſurſum: ſed aliquando prohibetur quando detinet in loco contrario: ſicut quādo ignis vel aer clauditur in va ſe: vel retinetur in materia deorſum cadēte: ſicut eſt de igne in lignis: ⁊ ſicut diximus de motu ſm locum ſimplicium cor porum: ita etiam ſe habet in quanto ſm motum augmenti vel diminutionis: ⁊ in quali ſm motuꝫ alterationis. Signū autem huius eſt: quia nos videmus: ꝙ quantum generās ei qḋ generatur largitur de ſua forma: tantuꝫ largitur ei de ſuo loco ⁊ de ſuo motu. Cū enim ignis agit in graue qḋ eſt terra primum diſſoluit ipſum: ⁊ tunc eleuat ipſum parum: ⁊ poſtea diſſoluit ⁊ rarificat ipſum plus ⁊ plus: ⁊ cum omnino ipſum igniuerit tūc adiuuat ſibi id qḋ generauit in loco ſuo naturali: ⁊ ideo locus ⁊ motus datur a generante ſicut for ma: ſed forma datur principaliter ⁊ locus ⁊ motus dant per conſequens: ſicut ea que propria accidentia ſunt forme date per generationem: ⁊ lꝫ ita ſit vt dictum eſt: tamen ꝓpter hoc ꝙ latet hoc in corporibus ſimplicibus queritur a Platone ⁊ a quibuſdam alijs quare in ſuum proprium locum mouē tur grauis ⁊ leuia: quando ſunt extra ipſa: cum non videat diſtinctus ab eis motor intrinſecus vel extrinſecus: ſicut in animalibus ⁊ in his que mouentur violēter diſtinctus mo tor inuenitur. Cauſa autem quare mouentur in propria lo ca quando non ſunt prohibita nulla alia eſt: niſi quia ex for ma accepta a generante ipſa apta nata ſunt ineſſe: ⁊ non ali bi vbi ſunt ſua generantia: ⁊ hoc eſſe forma leui ⁊ graui: vel per eſſentiam eſt leue ſurſum ⁊ graue deorſum: ⁊ leui ſurſuꝫ moueri: ⁊ graui deorſum moueri ſicut diximus. ¶ Sed po tentia leue ⁊ potentia graue dicitur multipliciter: ſicut dictū eſt de potentia ſciente. Cum enī adhuc eſt ſub forma aque ⁊ terre ſm actum eſt graue: tunc quodāmodo potentia eſt le ue: quia materia ſua ſuſceptiua eſt forme leuis: ⁊ quādo iā factus eſt aer vel ignis: ⁊ habet in ſe formam leuis: tunc ali quando conuenit ipſum eſſe potentia leue. Conuenit auteꝫ aliquando ꝙ propter aliquod impedimentum neqꝫ ſurſum eſt neqꝫ ſurſum aſcendere poteſt: ſed continue quādo abla tum fuerit impedimentum: tunc agit actum leuis: ⁊ tunc ſit ſurſum per hoc ꝙ aſcendit. ¶ Similiter autem eſt de qua li: quando de generatione deductum eſt ad formam quali tatis generate: tunc in actu imutat ſm illam: ſicut ſuperius diximus: ꝙ ſciens mox conſiderat niſi aliqd prohibeat ipꝫ. ¶ Similiter autem qḋ eſt actu factum quantum mox extē ditur in maiorem locum: niſi aliquid prohibeat ipſum. Il lud autem qḋ eſt mouens ſiue remouens id quod ſuſtinet ⁊ prohibet generatum ne agat operationem ſue forme illud poteſt dici mouens ⁊ non mouens: ſicut ille qui diuellit colū nas domus: aut qui deijcit lapides qui iacuerant ſuper co lūnas: aut ille qui emittit aquam contentaꝫ in vaſe. Ille enī ſm accidens mouet ſed per ſe non mouet. Mouere autem ſm accidens dico ſicut paries dicitur pilam ſphericam moue re: quando repercutitur proiecta ad parietem: hanc enī ꝓij ciens per ſe mouet: ſed per ipſum mouet ipſam paries: ⁊ ſi militer mouet ipſam generans dando ei formam dat ei oīa formam generantis conſequentia. Sed auferens impedi mentum mouet ipſum per accidens nihil dādo ſibi: ſed tm̄ impediens id quod iam ineſt ea remouēdo. Iam enim per formam ſibi datam ineſt ei eſſe illud qḋ per ſe cōſeqtur for mam datam: lꝫ impediatur ab exteriori. Iſte tamē ſmo quē hic fecimus de mouēte: lꝫ ſit generalis ſm omne genus mo tus complebitur ſpecialiter de mouente ſm locum in tertio de ce. ⁊ mun. vbi cum perſcrutatione diligenti ingremus de

Tex. t.c. 32.

Sed conſidera quo p° pa°e alis ſciant. 3.

Nō quō docēs aliquem mouet ipm p ſe ad conſiderandum.

Tex. c. co. 32.

motibus leuis & grauis. ¶ Manifestuz igit̄ ex dictis est: ꝙ nihil hoꝝ simplicium corpoꝝ mouet seipsum sicut antiquus opinatus est Plato & post eum Galenus: & in pcessu tēporis Seneca. Sed oīa talia sūt motus in se hn̄t pn̄m non qdē mouendi se actiue & faciēdi: sed patiēdi & recipiēdi hoc a generante ipsa & dante eis formaz cuius est motus & locus ad quē mouent. ¶ Recolligamus igit̄ inductionem nostrā dicentes: ꝙ oia que mouentur aut natura mouent̄: aut extra nām: siue violentia: qđ idem est. Q̄ autez extra nām mouētur omnia: mouentur a quodā motore qui est extra ipsa per diffōnez & esse. Eoꝝ autē que natura mouent̄: iterū quecūqꝫ mouentur a seipsis: sicut aīalia mouent̄ a motore aliquo distincto ab eo qđ mouet̄ per diffōnez & nō per eē. ¶ Et siīr ea que nō mouent̄ a seipsis & mouent̄ natura vt grauia & leuia mouent̄: & ab aliquo motore qui distinctus est ab eis per eē. qa aut mouentur a generante & faciente leue & graue in forma leuis & grauis: aut ab eo qđ soluit & remouet ab eis impedientia & pħibentia: vt agant actum grauis & leuis. Oīa igitur que mouent̄ ab aliquo mouebūtur distincto ab ipsis per diffinitionem & esse: aut per diffinitionem solū: & hoc est qđ volumus declarare. ¶ Nec aliqs miretur si tātam questionē determinamus per inductionē: scimus eni ꝙ iductio nō certificat quātūcūqꝫ vniuſr inducat̄ nisi pdicatū ab oībꝰ particularibꝰ inductis participet̄ essencialr̄: qa tūc particularia participāt pdicatuz per se: & vniuſis recipiet pdicationem per se predicati eiusdē: qa lꝫ pbemus ꝙ quilibet triangulus in particulari est albus: nō possumus pbare ꝙ triangulus vniuſr & necessario est albus: qa conuenit quēlibet album nō esse: & ideo forte mirabit̄ aliquis ꝙ sumus contenti inductione: q̄uis eni induxissemus hic particulariter oia mota vbi: nisi prius in pncipio septimi induxissemus demōstrationē de vniuſi: ꝙ.s. omne qđ mouet̄ ab alio a se distīcto mouet̄. Nec hic fecimus inductionē vt pbaremus vniuſez quā hic demōstrauimus: sed potius vt excluderemus questionē Platonis & Galeni & Senece cōtingentē de corporibus simplicibus que vident̄ per se moueri ad loca sua quādo sunt extra vbi prius. Nos eniꝫ diximus ꝙ tūc mouentur a motore qui est motor per accñs: eo ꝙ & ipsa nō sunt in potētia per se sed per accidens: cū iā per se habeant formā per quā ascendant: & sunt in loco sursum vel deorsum sed impediuntur ab aliquo per accidens & non per se.

Tex. t. cō. 33. *Vide ꝺ multiplici iductione Auerroiꝫ 2 prioꝝ. c. 23*

¶ Cap. 5m. Q̄ omne quod non reducitur in aliquod mouēs primum ꝙ mouet seipsum.

POstq̃ Autē iam pbauimus vnā duaruꝫ ꝓpositionum quaz supra pmisimus. s. ꝙ omne qđ mouetur mouetur ab alio a se distincto: tunc pcedemus ad alterius ꝓpositionis declarationē. s. ꝙ oia mota reducuntur ad aliqđ primum motum vnū: & ille est motus qđ mouetur a suo motore intrīseco sibi: sicut animalia mouētur ab anima. ¶ Incipimus autē istam consyderationem ab eo qđ dicimus ꝙ omne qđ mouet̄ ab alio: non mouetur ab alio nisi altero duoꝝ modorum. Aut enim mouetur ab alio qđ est mouēs ipsum: non ſm ipsum: sed ppter alterum: aut est mouēs ipsum ppter seipsum. Si autez mouet ipsum non ppter ipsum: tunc aut mouebit ipsuꝫ per vnum medium: qa. s. ipsum est primum mouens post vltimum mouens: ſm viam resolutionis: & hoc est primuꝫ mouens in ordine naturali mouentiū: aut est mouens per plura media: ita ꝙ inter primum mouens & vltimuꝫ motū sint plura media. ¶ Et exēplū huius qđ habet plura media est: ſm ꝙ baculus est primum mouens lapidē percussum & mouetur baculus nō ſm se: sed per aliud: qa mouet̄ a manu: & manus etiam mouetur ab alio: qa mouetur a virtute hoīs & mouentis manum: vtraqꝫ eni mouentiuꝫ dicimus mouere: sed tamē dicimus primū magis mouere q̄ vltimum: qa primum dat vltimo ꝙ moueat: & ideo non mouente vltimo adhuc potest mouere primū: sed non mouente primo nō potest vltimum mouere qđ proximum est iuxta rem motam: & ideo est primum sicut causa primaria: qa retrahente ipso causalitatē suam nihil erit deinceps mouentiuꝫ. Sed retrahentibus alijs suas causalitates: nihilominus ipsuꝫ causabit motuꝫ: ppter qđ ipsuꝫ est magis mouens omnibꝰ alijs. Et exemplum est: qa baculus non mouebit lapidez nisi moueatur ab homine: sed homo mouebit etiā baculo non mouente. ¶ Si ergo ſm pdicta necesse est: ꝙ omne qđ mouet̄ ab aliquo a se distincto ſm eē mouet̄: & illud iterum: aut mouetur ab alio: aut mouetur a seipso: & si mouetur ab alio a se distincto ſm esse: tunc necesse est ꝙ sit aliquid mouens primum qđ non mouetur ab alio a se distincto ſm esse: sed ſm diffinitionem solam: & si hoc est qđ sit mouens seipsm est primum mouens: tunc nō est necesse ꝙ hoc moueatur ab alio: sed ipsuꝫ inquātum reducitur omne mouens motum aliqđ in natura. Et pbatur hoc ex hoc: ꝙ impossibile est vt in infinitum vadat mouentium numerus & motoꝝ: qa cum infinitorum ex parte ante nihil sit primuꝫ nunq̄ possemus deuenire ad id quod mouet per se: & quia omne mouens ab alio reducitur ad mouens per se: si non sit accipere mouens a se non erit accipere mouens ab alio: & cum omne mouens sit aut per se mouens: aut ab alio: oporteret ꝙ nulluꝫ mouens omnino seipso esset: qđ est impossibile: quia ex hoc sequeretur nullum esse motum omnino: oportet ergo dicere: ꝙ mouens seipso sit primum mouens: & hec propositio fundatur super tres propositiones: quarum vna accipitur ex secundo metaphysice Aristo. & est ꝙ omne quod inuenitur in pluribus & est vniuocum in illis oportet ꝙ inueniatur in vno primo qđ est causa omnium illorum: & ideo cū mouere in multis mouentibus motis: oportet ꝙ inueniatur in vno primo mouente moto qđ est causa omnibus alijs mouēdi. ¶ Alia autem propositio est ꝙ omne quod mouetur ab alio distincto a se per esse & diffinitionem mouetur ab eo quod quandoqꝫ mouet & quandoqꝫ non mouet: eo ꝙ ipsum est quādoqꝫ coniunctum: & quandoqꝫ non coniunctum: sicut probatū est in primo tractatu huius octaui libri: omne autē tale mouens qđ aliquando mouet: & aliquando non mouet est aliquando in potentia mouens: & non in actu: qđ autem est in potentia mouens indiget mouente generante sicut in precedenti capitulo monstratum est: & ideo omne quod motorez habet extra se mouetur non perpetuo motu: & ideo motus suus non potest esse primus: & ideo oportet ipsuꝫ reduci ad alium primum. ¶ Tertia propositio est qđ mouet se habet motorem coniunctum sibi & extrinsecuꝫ sibi: & ideo si ille motor non sit in potentia ad aliquid mouebit perpetuum motum qui est primus motuum: & causa omnium motuū aliorum. ¶ Est igitur sciendum ꝙ duplex est primum mouēs: vnum quidem in genere & alterum extra genus. Primū autem mouens in genere est mouens qđ mouet seipsuꝫ & illud mouetur: & de hoc ponimus modo nostrum studium ad inuestigandum. Alterum autem est mouens non motum omnino: & de hoc inquiremus posterius quantum pertinet ad p̄sens negocium. ¶ Qđ ergo sic mouetur ꝙ ipsum non mouetur ab alio extrinseco sibi: illud necesse est moueri a seipso: & illud est primum mouens per rationem predictam. ¶ Amplius etiam alio modo apertiori est aggredi ipsam eandez rationem que habita est. Omne enim mouens oportet ꝙ aliquid moueat: & per aliquid siue aliquo quod est sicut instrumentum mouendi: & hoc patet ex hoc: ꝙ sicut habitum est omne qđ mouet: aut mouet seipso: aut mouet quodā alio quod mouetur primus ab ipso. Cuius exemplum est: quia cum animatum mouet aliquid: tunc anima mouet sicut motor imobilis: sed vtitur corpore sicut instrumento sui motꝰ: & per illud mouet. Et si velimus accipere qđ est causa motus: & est motuꝫ: tunc erit ratio clarior: quia tunc homo motus seipso mouet aliquando aliquid: & aliquando vtitur baculo per quem mouet sicut instrumentū: & ideo qđ diximus in prehabita ratione esse medium mouens inter primū mouens & vltimum motum: hoc dicimus esse instrumentum: sed in nomine instrumenti clarius est qđ dicitur: quia instrumentum sonat vt ab alio motum semper: & modum instrumenti habet corpus: qđ mouetur ab anima: & est extrinsecū aliquid mouens sicut baculus. ¶ Et huius exemplum est: quando ventus proijcit sine medio instrumentali: & aliquādo dicitur proijcere lapidem quem proijcit ventus: & tūc lapis mouet sicut instrumentum: nec tamen dicimus ꝙ ventus moueatur a se: sed potius mouetur a generante qđ dat ei talem motum: & per hoc qđ dat ei talez leuitatē: e de hoc in libro metheororum erit locus optimus tractandi: & simile est de magnete qui mouet ferrum per hoc qđ alterat solū virtute

Tex. t. cō. 33. *Tex. t. c. 34.* *2 meta. t. c. 4.* *Primū mouēs duplex ē vide p hoc ꝺ gñatione & corruptiōe. t. c. cap. 3.* *Tex. t. c. 35.* *Vide ꝺ operatiōe magnetis. 7. ph cā 10.*

virtute sua: ⁊ generat aliquid circa ipsum. ¶ Cuius signũ est ꝙ kakabre non attrahit calamos nisi primo calefiat: vt per calorem eius virtus eius spargatur vsqꝫ ad calamum: ⁊ per hoc aliqd forme sue generet in calamo: per hoc ꝙ calamus moueatur a kakabre: ⁊ sic in omnib⁹ est ꝙ omne quod mouetur ab alio mouente qđ mouet aliquid mouetur ⁊ mouet alia: qđ est sicut instrumentum mouendi: ⁊ impossibile est motum aliquem fieri: nisi sit aliquid qđ seipsum mouet: ⁊ illud quod seipsum mouet compositum erit ex mouente qđ non mouetur omnino: ⁊ ex corpore qđ mouetur ⁊ mouet sicut instrumentum mouens. Sed in hoc est differentia mouentium: ꝙ si sit quidam mouens seipsuꝫ mouens: tũc non est necessarium: ꝙ sit aliquid aliorum mouentium que mouent in hoc qđ ab alio extrinseco sibi mouet: sed si mouens sit extrinsecum ⁊ sit ab altero motuꝫ extrinseco sibi: tũc oportebit ꝙ ante illud sit aliquid mouens seipsum per rationeꝫ superius positam: in qua probatuꝫ est: ꝙ omne mouẽs motũ ab altero mouente extrinseco sibi reducitur ad aliud mouens qđ mouetur a seipso: ⁊ non ab altero: aut oporteret: ꝙ in infinitum abiret: ⁊ tunc omne mouens mouet sicut instrumentum: ⁊ hoc est impossibile: quia non potest omne mouere instrumentaliter nisi aliud sit mouens seipso quod viterius mouet id quod mouet instrumẽtaliter. Si ergo detur ꝙ id quod mouetur mouet: tũc necesse est hoc in aliquo numero mouentium stare: ⁊ non abire in infinitum: stabit eniꝫ in eo ꝙ mouet seipsum: sicut habitum est: ⁊ hoc manifestũ est in omni ordine mouentium. Si enim baculus mouet et baculus mouetur a manu: tunc manus mouet baculuꝫ. Si autem ⁊ manum aliquid aliud mouet: ⁊ hoc iteruꝫ aliquid est mouens: ⁊ cum id quod mouetur moueatur ab aliquo: tũc semper necesse est ꝙ aliquid sit prius eo qđ mouetur ab alio donec deueniatur ad illud quod mouet ipsuꝫ per seipꝫ: lꝫ enim hoc moueatur: dũmodo tamen non sit ipsuꝫ mouẽs aliquid aliud extrinsecum: ⁊ distinctum ab ipso ſm esse: tũc necesse est: ꝙ illud moueat ipsum seipsum quare ſm istã rationem que sumpta est a ratione instrumẽtaliter mouẽtis: ⁊ eius qđ mouet instrumentum: eo ꝙ omne id quod mouetur: aut oportet ꝙ sine aliquo medio moueatur ab ipso qđ mouet seipsuꝫ: aut si per media multa mouetur: tunc decurrendo per omnia media instrumẽtaliter mouentia aliquãdo deueniatur in id quod mouet mouẽdo seipsuꝫ: ⁊ hoc erit primum motum mouens.

¶ Cap. 6m. Q̃ primo primus motor est omnino imobilis vt per hoc cõcludaẽ ꝙ id qđ est cã oĩs motus est mouẽs seipꝫ.

Tertia autem Hec que predicta sunt inducemus ratiões ad hoc ꝙ p̃mo p̃mus motor est imobilis in quolibet genere motus: propter hoc etiam ille motor dicitur eẽ extra genus mobilium motorum: ⁊ tunc redibimus ⁊ faciemus per easdem rationes constare eadem hec que nũc diximus ſm ꝙ primum illud qđ est causa omnis motus ⁊ est motum est illud quod mouetur a seipso: ⁊ mouet seipsum. Erunt autem iste eedem rationes contra Platonis positionem qui dicit ꝙ nihil mouet imobile existens. Sed ꝙ p̃mi motores modo se mouent omne quod est. ¶ Dicimus igiẽ si det nobis aduersarius: ꝙ omne quod mouetur ab eo mouetur qđ ſm naturam mouetur: sicut dicit Plato tunc moueri qui est in primo motore qui est causa motus: in omnibus aliis aut conuenit et essentialiter ⁊ per se. Si autem primus motor qui est causa motus vniuersaliter in oĩbus mouetur per accidens: tunc non propter idem mouet: ⁊ est causa motus quia mouetur: sed accidit eidẽ moueri qui est cã motus mouendo: ergo primum motorẽ non est necesse moueri ad hoc ꝙ moueat. ¶ Si autem hoc detur tunc seqtur contra Platonem inconueniens: ꝙ. s. possibile est contingere ꝙ nulla res mouetur in omnibus partibus mundi: ⁊ hoc ideo sequitur: quia id quod est per accidẽs non necessario inest: sed cõtingit inesse ⁊ non inesse. Si ergo tale qđ per accidens inest ponamus non esse: tunc ſm doctrinam priorum analeticorum nullum debet sequi impossibile: quia falso et non impossibili posito qđ accidit est falsum ⁊ non impossibile: sic igitur accidit hic: sed qđ hoc accidit est falsum ⁊ impossibile: quia sequtur ex hoc: ꝙ si nos ponamus primum motorem non moueri: cum hoc qđ Plato dicit non mouere eũdem nisi moueatur: ꝙ possibile est nullum motuꝫ esse in mũdo: quia sic ostendimus: ꝙ primo motore nõ mouente non contingit mouere aliqueꝫ secundoruꝫ motorũ qui sunt post ipsuꝫ. Dicit autem Plato omnino non mouere nisi moueaẽ: ergo cuꝫ contingat ipsuꝫ non moueri non erit motus in aliquo entiuꝫ huius mũdi: hoc autem est impossibile: quia nos supra probauimus: quia necessariuꝫ est primuꝫ motum esse qui est primi mobilis: ergo positio fuit impossibilis: que dixit ꝙ primus motor moueẽ per accidens ⁊ nõ per se. ¶ Hoc autem quidem dictum esse rationaliter accidit: ꝙ. s. primum mouens qđ omnino est primuꝫ motus principiuꝫ sit imobile ⁊ non moueatur. ¶ In ordine autem omnis motus necesse est tria esse: quoruꝫ vnuꝫ est quod mouetur tñ. scđm qđ est mouens tñ: ⁊ tertiũ ꝙ instrumentaliter sit motus: ⁊ hoc mouet ⁊ mouetur. Et boruꝫ exempluꝫ est in motu processiuo hominis: quia qđ mouetur tñ est membrũ: sicut pes vel manus: qđ autem mouet tñ est virtus mouens que est appetitus mouendi: ⁊ qđ mouet instrumẽtalr est sicut neruus vel musculus: ⁊ hoc mouetur a virtute: ⁊ membruꝫ mouet. ¶ Exempluꝫ autem horuꝫ est in ordine naturaliuꝫ motuuꝫ. Cuꝫ eniꝫ aliquid calefit est calidum mouens motuꝫ: ⁊ id qđ calefit est motuꝫ. Est autem necessarium: ꝙ sit aliqua causa prima caloris mouens tñ: sicut stella: vel motus qui nõ mouetur ſm qualitateꝫ ſm quaꝫ mouet: lꝫ moueatur forte localiter: hoc autem in sequentibus ostendetur. ¶ Inter hec autẽ qđ mouetur quidẽ necesse est generaliter moueri: sed nõ generaliter necesse est mouere: quia vltimuꝫ motum sic est motuꝫ: ꝙ ipsuꝫ nullo modo mouet: sed illud qđ mouet mouens etiaꝫ necesse est moueri ⁊ mouere: quia mediuꝫ est inter primuꝫ mouens ⁊ vltimuꝫ motuꝫ: illud eniꝫ simul cõmunicat participando hec duo. ⁊ ſm idem esse diffinitum conuenit cuꝫ eo qđ mouetur: quia in veritate mouetur ab aliore ⁊ conuenit cuꝫ mouente: quia mouet vlterius id qđ est vltimo motuꝫ. Hec autem que dicta sunt sunt maxime manifesta in his que mouent ⁊ mouentur ſm locuꝫ. Hec enim tria necesse est tangere se inuiceꝫ aut simpliciter: ꝙ inter ea nulluꝫ sit mediuꝫ: aut vsqꝫ ad aliquid hoc est vsqꝫ ad spatiuꝫ et distantiaꝫ determinataꝫ ad quaꝫ distendi potest virtus mouentis: sicut nos videmus: ꝙ ſm determinatuꝫ spatiũ mouet chorda sagittã: ⁊ nõ vltra vsqꝫ ad determinatũ spatiũ distans mouet magnes ferruꝫ: ⁊ piscis stupefactor vsqꝫ ad determinatam distantiaꝫ immutat rete in quo manum tangentis stupefacit: ⁊ non vltra. Piscis autem qui latine diciẽ stupefactor: arabice autem rachadã vocatur. Sicut autem sol vel mars calefaciunt aereꝫ ⁊ vniuersaliter omne quod mouet habet spatiuꝫ determinatuꝫ vltra qđ non distend. s. virtus motiua. Mouens autem primuꝫ: qđ non sic mouet: sicut in quo instrumentaliter fiat motus illud mouet: ita ꝙ est imobile ab alio. ¶ Et quia nos videmus: ꝙ mediuꝫ horum est compositũ ex vtroqꝫ extremoruꝫ: ⁊ videmus ꝙ vltimuꝫ in ordine isto qđ est illud quod potest ita moueri ꝙ ipꝫ nulluꝫ habet principiuꝫ actiuuꝫ motus: potest inueniri per se separatuꝫ: ⁊ videmus etiaꝫ existere illud quod est mouẽs motuꝫ: qđ quideꝫ mouetur ab alio extrinseco sibi: ⁊ nõ a seipso: tunc etiam rationale est ꝙ dicamus etiaꝫ tertiuꝫ existere illud quod est ita mouens ꝙ ipsum est imobile omnino: sicut nos hoc videmus existere in cõpositione mixtoruꝫ. Non eniẽ in cõpositione hydromellis inuenimus ⁊ aquaꝫ per se existere ⁊ mel: ⁊ multo magis hoc est in proposito: cũ id quod mouetur instrumentaliter diuisũ sit ſm rationeꝫ: tam ab eo qđ mouet primuꝫ q̃ ab eo quod mouet vltimuꝫ. Irrationabiliter igitur dixit Plato nulluꝫ mouens inueniri ⁊ imobile. Sed rectius dixit Anaxagoras in hoc: quia cuꝫ posuit intelligentiaꝫ vniuersalr agenteꝫ esse primuꝫ mouens mixturaꝫ de qua superius locuti sumus: tunc posuit ipsaꝫ ipassibileꝫ ⁊ imixtaꝫ. In hoc eniꝫ recte posuit intelligẽtiaꝫ primũ motus principiuꝫ: quia imobilis erit per hoc ꝙ erit ipassibilis: ⁊ si esset mixta materie ex contrariis: sicut virtutes physice mouentur: tunc esset generabilis ⁊ corruptibilis: ⁊ ideo ipe rate habet motuꝫ per hoc ꝙ est imixtus: sicut faciunt intelligentie separate. Et ex ista probatione habetur: ꝙ ipossibile est ꝙ p̃mo motori accidat moueri cuꝫ mouet: quia ſm dicta necesse est inueniri primuꝫ motorem qui non possit mo-

T. c. cõ. 36.

T. c. cõ. 37.

ueri per se vel per accidens: qđ impossibile est ꝙ accidit ei

Tex.c.c.38.

moueri cuꝫ mouet. ¶ At vo si dicat aduersarius: ꝙ primus motor non ẜm accidens: sed per se ⁊ essentialiter mouetur: ita ꝙ non potest mouere nisi moueatur: eo ꝙ ex necessitate mouetur: tunc necesse est ꝙ hoc fiat altero duoꝝ modoꝝ: aut eniꝫ mouetur ẜm eandeꝫ specieꝫ motus ẜm quā mouet: aut mouet ẜm vnaꝫ speciē motus ⁊ mouetur ẜm alterā. Dico auteꝫ ẜm eandē specieꝫ motus mouere ⁊ moueri: sicut si calidūꝫ: qđ calefacit etiaꝫ calefit: ⁊ sanans sanatur: ⁊ latū ẜꝫ locuꝫ mouet ẜm locuꝫ. Et dico ẜm alteraꝫ specieꝫ mot⁹ moueri ⁊ mouere: sicut si sanās fertur ⁊ mouetur ẜm locū: ⁊ motuꝫ ẜm locuꝫ augetur: aut aliquo modo motus mouetur diuerso ab illo quod mouet. ¶ Sed manifestuꝫ erit statim: ꝙ vtrūqꝫ hoꝝ est impossibile. Si eniꝫ sic dicatur: tunc nō erimus cōtenti vniuersali dictione: vt dicamus ꝙ mouēs mouetur: sed nos descendemus ad indiuiduos ẜm speciem et numeruꝫ motus: quia in illis magis manifestuꝫ est inconueniens. Si eniꝫ mouetur mouens ẜm eandeꝫ specieꝫ motus ẜm quaꝫ mouet: tunc oportet ꝙ ille qui docet geometricare addiscat: ⁊ doceatur geometricare: ⁊ opꝫ ꝙ docens sit ignorans ẜm eundeꝫ motuꝫ numero: aut oportet etiaꝫ ꝙ ille qui proijcit lapideꝫ vel aliud quodlibet qđ proijci potest proijciatur eadeꝫ proiectione: que aperte sunt incōuenientia: ergo non est possibile ꝙ mouens moueatur ẜm illū modū motus quo mouet. ¶ Si auteꝫ dicat sequideꝫ ꝙ non moueaꝛ ẜm eundē motuꝫ quo mouens mouet: sed mouetur ẜm aliū moduꝫ ⁊ specieꝫ motus: sicut si dicamus id qđ ferꝛ ẜm locuꝫ augeri: aut id qđ auget alterari ab alio: ⁊ hoc alterans moueri dicamus ẜm alteruꝫ quendā modum motus quēcūqꝫ voluerimus. Adhuc ostēdemus hoc esse ipossibile: qa iam supra pbauimus: ꝙ species motuū sunt infinite: ⁊ ideo necesse est stare: cuꝫ finiti sint motus ẜm specieꝫ: oportet ergo si hoc semper dicatur fieri ꝙ fiat reflexio in primuꝫ motum: quia si ferens ẜm locuꝫ dicatur augeri: ⁊ augens alterari: et alterans doceri: ⁊ sic de singulis: ꝙ tamen redeāt ꝙ alterās vel docens dicantur moueri ẜꝫ locuꝫ. ¶ Ideꝫ auteꝫ est quantuꝫ ad conuenientiaꝫ inconuenientis si mox dicatur mouēs ẜm locuꝫ moueri ẜm locuꝫ: ⁊ si dicaꝛ post multa media aliorum motuum moueri ẜm locuꝫ: quia in vtroqꝫ sequitur ferens ẜm locuꝫ ferri: ⁊ docens doceri: lꝫ enim post multa media deueniatur ad eundeꝫ moduꝫ motus quo mouet pmū mouens: tamen refertur motus ille ad primū motorē plus ꝙ ad aliqueꝫ secundoꝝ: quia iaꝫ manifestuꝫ est ex superi⁹ habitis: ꝙ omne quod mouetur mouetur ab eo qđ est mouēs superius ⁊ prius: ⁊ magis mouetur ab illo ꝙ ab aliquo alio. ¶ At vo iaꝫ prius ostēdimus hoc eē ipossibile: eo ꝙ ẜm hoc docens accidit addiscere: ⁊ mouens ẜm locum moueri ad locuꝫ: ⁊ ideo dicimus ꝙ hoc est ipossibile: quia docēs habet scientiaꝫ: ⁊ addiscens non habet eaꝫ: ⁊ sic in vno tēpore: ⁊ ẜm vnuꝫ ⁊ eundeꝫ motuꝫ aliquid habet scientiaꝫ ⁊ non habet eaꝫ: qđ est ipossibile. ¶ Amplius auteꝫ qđ magis est irrationale ꝙ ea que dicta sunt: hoc est: ꝙ motuū ẜm locum vel ẜm quēlibet aliuꝫ motuꝫ sit mobile: ⁊ hoc est iprobabile etiaꝫ ẜm opinionē. Si eniꝫ omne qđ mouetur dicatur moueri ab eo qđ mouetur: tunc mobile erit aliquid simile: sicut si aliqs dicat ꝙ sanatiuuꝫ ⁊ sanans est sanabile ẜm eundeꝫ motum ad sanitateꝫ: ⁊ tunc quando medicus sanat aliqueꝫ a febre: oportet ꝙ ipe sanetur a febre: ⁊ sicut si aliquis dicat ꝙ id qđ edificat edificatur ẜm eandē edificationeꝫ: aut mox sine medio: aut per plura media: sicut in precedētibus est explanatuꝫ. Dico autē per plura media: sicut si dicatur: ꝙ omne qđ mouet est mobile ab aliquo mouente: sed non ẜm eūdē motuꝫ ẜm queꝫ mouet proximuꝫ qđ mouetur ab ipso. s. ẜm istū motuꝫ quo mouet alteruꝫ quo mediante cōiungitur ei: vt si sanans dicamus non addiscere: qa proximū est illud qđ dicit sed altero mō moueri: hoc est ascendens ⁊ decurrēs per omnes modos motuꝫ aliquando perueniꝛ ⁊ ad eādē speciem motus quo mouet ipsuꝫ mouens: sicut diximus prius. Cuꝫ eniꝫ motus in omnibus substantijs inuentus sit a primo motore de necessitate refertur ad ipsuꝫ in quocūqꝫ inueniatur: ⁊ tunc sequitur inconueniēs: sicut si mox sine medio moueatur ẜm eundeꝫ moduꝫ motus quo mouetur: ⁊ sic patet: ꝙ vtrunqꝫ hoꝝ est inconueniēs: vel potius dicamus: ꝙ vnū illoꝝ est impossibile. s. ꝙ mox moueatur ẜm eādē spēꝫ motus qua mouet: alterū auteꝫ est figmentuꝫ ex quo tamen sequitur impossibile: lꝫ nō ita sit manifestū: ꝙ. s. moueatur ẜm aliā specieꝫ motus qua mouet. Inconueniens eniꝫ est: ꝙ alteratiuū sit ex necessitate ⁊ essentialiter augmentatiuū ⁊ augibile: lꝫ forte accidat: ergo non potest dici ꝙ primo primus motor semper moueatur: ⁊ inde vlterius ꝯcludiꝛ: ꝙ non est necessariuꝫ ꝙ omne qđ mouetur semper moueatur ab alio a se distincto per eē: qa superius habitū est ꝙ ois motor extrinsecus distinctus moueꝛ ab alio motore qui ē⁊ mouetur: ⁊ est sicut instrumētaliter mouēs: qa si ita eēt oporteret ꝙ iretur in infinitū: opꝫ ergo dicere: ꝙ id qđ moueꝛ a motore primo imobili sit seipsuꝫ mouēs: sicut aīal mouet seipsuꝫ: ⁊ motor imobilis nō est extrisecus ei: sicut intellectus mouet hominē: cū tñ sit per se imobilis ⁊ per accidēs mobilis. ¶ Sed motor primus in hoc differt ab intellectu: ꝙ nec per se nec p accidens est mobilis. ¶ Ergo nō est necessariuꝫ ꝙ omne id

Tex.c.c.39.

qđ moueꝛ semper moueatur ab alio ꝙ etiā ipꝫ ab alio moueatur: ergo stabit hoc in aliquo motore qui est cā ois motus: aut ꝙ a qescēte hoc est imobili mouebiꝛ sicut a motore primo: aut mouebiꝛ a motore qui seipꝫ mouet: qui cōposit⁹ est ex motore ⁊ mobili qui est sicut motor scđo pmus. At vo si opꝫ cōsiderationē facere ⁊ querere: vtrū cā vniuersalr ois motus sit motor seipm mouēs: aut motor qui moueꝛ ab alio extrinseco sibi ẜm esse oēs homines lꝫ aliqđ modicum rationis habentes ponent ꝙ illud est causa vniusis ois motus: qui est mouēs seipsuꝫ eo ꝙ illud cōponitur ex pmo motore imobili: ⁊ primo moto qđ mouetur ab ipso. Illud enim qđ per se ⁊ non ab alio causa est semper est prior ⁊ potior cā ꝙ id qđ est causa in altero quodā habēs causalitateꝫ. Hoc eniꝫ lꝫ ⁊ ipsuꝫ sit causa: non tñ a se sed ab altero hꝫ causalitateꝫ. ¶ Oportet igitur nos illud considerare accipiendo aliū

Tex.c.c.40.

principiū cōsiderationis ꝙ prius: vt queramus si aliqđ mouet seipsuꝫ ẜm quē moduꝫ mouet: ⁊ ẜm queꝫ est motuꝫ.

¶ Cap. 7m. In quo elidiꝛ error Platonis in eo qđ dixit ꝙ primo primus motor mouetur a seipso.

AD hoc Auteꝫ demonstranduꝫ probabimus primo omne qđ mouet seipsuꝫ esse cōpositū ex motore et mobili. ¶ Ad hoc auteꝫ probanduꝫ sumemus

Tex.c.c.40.

hanc propositioneꝫ: ꝙ omne qđ mouetur est diuisibile in partes que semper in ifinitū sunt diuisibiles. Hanc eniꝫ ppositioneꝫ iaꝫ ostendimus in sexto superioꝝ libroꝝ: vbi locuti sumus de vltbus pbicis que sunt continuū diuidi in infinitū: ⁊ compositū cōponi ex diuisibilibus in infinitū: ⁊ motuꝫ esse continuum: quia est actus cōtinui: ⁊ si esset motus actus subiecti indiuisibilis non eēt motus continuus: sed indiuisibilis: ⁊ tunc nō esset motus: opꝫ ergo ex his que ibi dicta sunt supponere: ꝙ omne qđ mouetur est continuuꝫ. Impossibile est igitur: ꝙ hoc qđ mouet seipsuꝫ penitus ẜm totuꝫ qđ est in ipso moueat seipsuꝫ. Si eniꝫ moueret penitus ẜm totuꝫ seipsuꝫ sic oporteret: ꝙ quicqđ est in ipso moueret seipsuꝫ: ergo quicquid est in ipso mouet ⁊ mouetur: ⁊ tunc sequitur ex indiuiduis ⁊ singularib⁹ motibus ꝙ ideꝫ ẜm totuꝫ qđ est in ipso fert hoc est mouebit se localiter: ⁊ fertur hoc est mouetur localiter ẜm specieꝫ ⁊ formaꝫ: ⁊ ideꝫ alterabitur ⁊ alterabit: ⁊ docebit viiqꝫ ⁊ docebitur simul: ⁊ sanabit ⁊ sanabitur ẜm eandeꝫ sanitatē: que oia inconuenientia esse ostensa sunt: siue fiant per mediuꝫ vnū: siue per plura: siue etiaꝫ fiant mox sine medio: quia cum nullo modo motus media moueant nisi illo queꝫ habent a primo motore: ideꝫ est si mille simuꝫ moueat: ac si primum mouerit: quia semper sequitur: ꝙ mouetur eodeꝫ modo mot⁹ quo mouetur. ¶ Amplius determinatuꝫ est in tertio libroꝝ superiorū: ꝙ non mouetur nisi mobile in quo sicut in subiecto inest motus. Mobile autē est qđ potentia moueꝛ anteꝙ sit in actu. Omne aūt qđ potentia est ad aliquē actum vadit in illū: ⁊ motus est actus ⁊ perfectio mobilis: quia actus est iperfectus eo ꝙ est iperfecti: ⁊ sicut in via ad perfectionē veraꝫ existentis sicut in tertio libroꝝ superioꝝ determinatuꝫ est: ⁊ sic patet ꝙ omne quod mouetur simpliciter erit imperfectuꝫ: qđ auteꝫ mouet oportet ꝙ sit perfectuꝫ: qa motor vniuocus mouendo dat formaꝫ suaꝫ: ⁊ ideo cuꝫ non det nisi qđ habet: oportet ꝙ ipse ẜm formaꝫ illaꝫ perfectus sit: sicut videmus: ꝙ calefacit ens actu calidū: vel calor ipse ⁊ generans

nerans vniuoce est id qđ habet speciez ⁊ formaz quã largit generato. ¶ Si ergo dicatur: ꝙ aliqđ dino ſm oĩa que ſunt in ipſo ſimul mouet ⁊ moueatur: oportet ꝙ idez ſimul ſit calidū ⁊ non calidū: ⁊ cõpletū ⁊ incõpletum: ⁊ ſm vnūquẽqꝫ aliorū motuū ſm quẽ poteſt mouere mouens vniuocum. Cū igitur hoc ſit ĩpoſſibile: tunc oportet dicere: ꝙ mouens ſeipſū ſit cõpoſitū ex motore ⁊ moto: ⁊ ita ꝙ aliquid eius moueat: ⁊ aliquid moueatur. ¶ Quia võ aliquis Platonẽ defendere volens dicere poſſet: ꝙ primū mouẽs mouet ſe: ita ꝙ vna pars moueat alterã ⁊ moueatur ab ipſa: ⁊ econuerſo: ideo oſtendimus hoc eſſe ĩpoſſibile.

T.c.cõ.41. ¶ Hoc enim ita eſt dictū ac ſi mouens ſe cõpoſitū .ſ. ex motore ⁊ mobili ita moueatur ſm motorẽ ⁊ mobile: quia mobile mouet motorẽ: ⁊ ſic motor mouetur: ⁊ motor etiã mouet mobile: ⁊ ideo etiã mobile mouetur: ⁊ hoc dato accidit multiplex incõueniens. Quorū vnū quidẽ eſt: q̃a ſm hoc neutrū erit primū mouens: q̃a vtrūqꝫ mouetur ⁊ mouet equaliter alterū: ⁊ mouetur ab ipſo: ſm enĩ rationes ſupra inductas id erit tunc prius in ordine mouentiū qđ magis diſtat ab eo qđ vltimo mouetur: ⁊ illud quod ſic prius eſt magis eſt cauſa mouendi q̃ qđ ſequitur ipſū ⁊ continet ſub ipſo. Diximus autẽ: ꝙ ea que mouent a duplici motore mouent: aut enĩ mouent ab eo qđ mouet ab alio extrinſeco ſibi: aut mouentur ab eo qđ mouet ſeipſū: ⁊ oſtendimus ꝙ in ordine illo mouens ſe remotiꝰ eſt ab vltimo moto q̃ id qđ mouet in eo qđ mouetur ab alio: ⁊ ĩđ proximus eſt primo principio motus qđ mouetur a ſeipſo: q̃ id quod mouetur ab alio: q̃a hoc diximus ſupra: ꝙ hoc mouet per modū inſtrumenti qđ mediū eſt. Id autẽ qđ mouet ſeipſū mouet per modũ inſtrumenti mouentis: ſicut manus vel hõ mouet baculũ: ergo p̃mo motui nõ cõpetit ꝙ moueat ab alio: q̃a ſequeret ꝙ ipſe nõ eẽt principiū motus: ergo nõ põt dici ꝙ hoc mõ vna pars moueat aliã: ⁊ per hoc vna moueatur ab alia. ¶ Amplius autẽ ſcđm inconueniens eſt: ꝙ ſm Platonẽ etiã non eſt neceſſe etiã ꝙ primū mouens qđ eſt p̃mo primũ moueatur niſi a ſeipſo: ergo potuit eũ mouere in hoc ꝙ mouetur ab eo qđ mouet ab ipſo ipſe cõtrariũ ſue poſitionis ponit: ergo niſi ſꝫ accñs econtra moueat ab eo qđ ipſe mouet ſꝫ Platonẽ non mouebit ab alio ſꝫ ꝙ mouet in eo ꝙ per accidens mouetur ab alio ſupius accipimus poſſibile nõ cõtingere mouere: ⁊ ſic poſſibile eſt ceſſare oẽs motus cũ ceſſatiõe primi motus: et q̃a hoc eſt icõueniens erit abſqꝫ dubio in eo ꝙ mouet ſeipſū cõpoſitio duorū: quorū vnũ erit qđ mouet ⁊ mouet aliã: ⁊ hoc eſt celũ primũ: ⁊ aliud erit qđ mouet penitus imobile: ⁊ hoc eſt motor primus. ¶ Amplius tertiũ incõueniens eſt in dicta poſitione: ꝙ non eſt neceſſariũ qđ dicit. ¶ Si enim debeamus inuenire principia motus qui eſt ſemper ⁊ ſempiternus ſm tẽporis durationẽ oẽ: non eſt neceſſe ꝙ ponamus celũ motorẽ primũ: qui econtra mouet a ſuo mobili: ſiue per ſe: ſiue per accñs etiã ſi detur: ꝙ nõ mouet in eo ꝙ mouet: qđ tñ dixit Plato. Sed dicemus aut ꝙ imobile neceſſe eſt mouere: ſicut eſt p̃mo primus motor: aut dicemus ꝙ mouens ſeipſū eſt cã motus ſempiterni: ſicut eſt ſcđo p̃mus motor: qui eſt cõpoſitus ex p̃mo motore ⁊ p̃mo mobili: cuiꝰ motus cã eſt oĩū motuū alioꝝ. ¶ Si enĩ nos daremus ꝙ motor p̃mo primus poſſet moueri per accidẽs etiã ſi taliter moueri non daret ei eẽ motorẽ. tũc ipſe moueret motu ſui mobilis: ſicut aĩa mouet motu corporis qđ mouet ⁊ tũc ipſe nõ eẽt perpetuus: cũ aliqua renouatio ⁊ imutatio accideret circa ipſū: ⁊ hoc eſt ĩpoſſibile q̃a ex hoc ſequeret ꝙ ipſe nõ eẽt in corpore ſm p̃tes corporis ſicut oculus hꝫ viſū ⁊ auris auditũ: ⁊ vt vniuſr dicat oporteret ꝙ ipſe eẽt actus ⁊ perfectio corporis ꝙ nõ cõuenit ſube que eſt itellectꝰ purus imixtꝰ ſicut ẽ motor ſeparatꝰ: ⁊ ideo valde icõueniẽs eſt dicere motorẽ primũ eẽ mobile per accñs ẽt ſi nõ dicamus ꝙ mouet primus motor in eo ꝙ mouet: ⁊ hec ꝓbatio valde notanda eſt: q̃a ex illa inferius oſtẽdemus vtrũ p̃mus motor ſit aĩa celi ꝙ mouet vel non: ⁊ ex illo ꝓbatur p̃mus motor eẽ ſeparatꝰ ⁊ ſimplex: ⁊ multa alia que in ſcĩa diuina neceſſaria ſunt. ¶ Amplius quartũ eſt incõueniẽs q̃a ſi moueret primus motor in eo ꝙ mouet: tũc oporteret hoc eẽ ſm vnicũ motū: ſiue eẽt ꝑ mediũ: ſiue ſine medio: vt ſupra diximus: q̃ ſequeret iterū ꝙ id qđ calefacit aliqđ ꝙ calefieret ab eodẽ: ⁊ in oĩbus alijs motibus quos ſupra diximus idẽ ſequeret. ¶ Non enĩ põt dici ꝙ mouẽs ita moueat: ꝙ vnũ qđ eſt in ipſo moueat reliquũ ⁊ moueatur ab ipſo ecõuerſo.

T.c.cõ.42. ¶ At võ qđ violẽtiſſimũ eſt cõtra Platonẽ eſt: ꝙ id qđ primũ motũ eſt ex ſeipſo non põt eẽ niſi vno quinque modoꝝ: per oppoſitas diuiſiones acceptoꝝ: ac enĩ ſi diceret ꝙ totū mouet totū: ⁊ non p̃tes: aut ſic ꝙ vtraqꝫ pars mouet vtrãqꝫ partẽ: ⁊ non mouet ab vtraqꝫ parte: aut ps mouet totũ: aut ecõuerſo: totū mouet partẽ: aut ꝙ reliquũ eſt vna pars eius ſit imobilis mouẽs ⁊ reliqua ſit mota ab illa. Sed tñ de iſtis quatuor priorībꝰ modis duo ſunt latentis: ⁊ duo ſunt apparẽtis inconuenientis. ¶ Certũ enĩ oĩbus eſt: ꝙ per accidẽs motꝰ eſt quo ps mouet totũ ⁊ quo totũ mouet partẽ. Per accñs autẽ motus non conuenit motori p̃mo qui mouet eſſentialiter: ⁊ ideo de his duobus mẽbris nõ opꝫ nos multũ ſollicitari qualr improbẽtur. ¶ Eſt tñ in oĩbus p̃mis q̃tuor mẽbris vnus modus improbationis .ſ. ꝙ ſemp ſeq̃tur hoc incõueniens .ſ. ꝙ idez ſit mouens ⁊ motū: ⁊ ſm eandẽ modũ motus: eo ꝙ Plato poſuit ꝙ mouens non mouet niſi in eo qđ mouetur. Siue ergo totũ mouet totũ: ſiue pars partẽ: ſiue totũ partẽ: ſiue ps totũ hoc modo quo dicit Plato ſemper ſeq̃tur incõueniẽs: qđ ſupra eſt iprobatũ .ſ. ꝙ idez ſit mouens ⁊ motū. Et quia vt diximus: duo mẽbra magis latent. Dicamus ꝙ neqꝫ primũ ita ipſū ſeipſū mouet: ita ꝙ totũ moueat totum: neqꝫ ꝙ vna pars vel plures mouebũt ipſe ſeipſas: ita ꝙ vnaqueqꝫ ipſarum moueat ipſa ſeipſam: ⁊ moueatur ab alia. ¶ Si enĩ dicatur totū in ſeipſo mouere: ⁊ moueri ſine relatione ad partes: aut ita mouetur in ſeipſo: ꝙ mouetur ab aliqua ſui parte que primo mouet ſeipſã: ⁊ ita eſt cauſa motus totius. Siqđez igitur dicatur: ꝙ totũ mouetur a ſeipſo: eo ꝙ alia pars mouens ſe moueat totū quod mouetur a ſeipſo: tunc pars erit primū ꝙ mouetur in ſeipſo. Si enĩ detur ſeparari a toto illa pars: tunc ipſa mouebitur in ſeipſa: eo ꝙ non a toto habet moueri in ſeipſa: ſed potius totũ ab ipſa. Si autem totũ a toto mouetur ſine relatione facta ad p̃tes: tunc partes non mouent ſeipſas niſi ſm accidẽs. ¶ Qđ autẽ ſm accidens mouetur a ſeipſo: non eſt neceſſariū moueri: vt ſupra oſtendimus: ergo ſi accipiantur a ſeipſis non moueri: tunc nihil ſequetur ĩpoſſibile. Seq̃tur autez tunc motorẽ qui eſt altera pars cõponens totū qđ mouetur a ſeipſo non moueri: igitur tunc nõ erit niſi mouens imobile: ergo totꝰ quidez moti in ſeipſo aliud partiale mouebit: cū ſit imobile. Aliud autẽ partiale mouetur: ⁊ poteſt mouere vlteriꝰ aliud vel non mouere. Solū enĩ ſic poſſibile eſt: ꝙ aliqđ compoſitũ ſit mobile ⁊ motū in ſeipſo: ⁊ ſic falſū eſt qđ dicẽ Plato: p̃mo: primū motorẽ motũ eẽ in ſeipſo. ¶ Amplius autẽ ſi cõcedatur: ꝙ tota p̃ma aĩata mouent ipſa ſeipſa: ⁊ ẽt motores mouent ipſi ſeipſos: tunc hoc erit ideo dictũ in toto: q̃a hoc partiale totius mouebit hoc: aut aliqđ aliud p̃tiale mouetur. Partiale autez qđ mouet illa etiã mouetur a ſeipſo: vt dixit Plato: ergo hoc eſt dictū .i. ſi totū aut cõpoſitum moueat a ſeipſo: eo ꝙ habet in ſe motorẽ ⁊ mobile: ⁊ ꝙ nihilominus moueatur ab .a. moto in ſeipſo per motum quo mouet .b. ⁊ hoc eſt incõueniens: q̃a ſeq̃tur ꝙ ante p̃mũ motū in ſeipſo ſit aliud motũ in ſeipſo: q̃a .a. motũ in ſeipſo erit ante .a.b. ⁊ ſeq̃tur ꝙ motus .a. non peruenit ad .a.b. totũ niſi per mediū .b. quia prior eſt motus partis q̃ motus totius vt probatum eſt in ſexto librorum ſuperiorum: ergo .a.b. nõ erit primum quod mouetur in ſeipſo.

¶ Cap. 8m. Et eſt digreſſio in qua oſtenditur cõuenientia et differentia opinionis Platonis ad opinionẽ Peripatheticorū quantū ad poſitionẽ motorū ſuperiorum.

Nos autem Hic opꝫ facere digreſſionem vt oſtendamus differentiã opiniõis Platonis ad opinionẽ peripatheticorū: ⁊ quia iſ hoc ad ſcientiã iſtã non pertineat: tamen facit ad doctrinam faciliorem. ¶ Oportet igitur ſcire: ꝙ in tribus quantū ad motores primos ꝯuenit Plato cum Ariſto. qui fuit dux ⁊ princeps ſecte peripatheticoꝝ.

In qbꝰ cõuenit Plato cum Ariſto.

Quorũ vnũ eſt ꝙ conuenit in probatione priorum motorū que habita eſt ſuperius: ⁊ hoc eſt ꝙ ſicut eſt in iferioribus: ita eſt in ſuperioribꝰ: ꝙ .ſ. in inferioribus quedam mouẽtur in ſe: ⁊ quedã ab alio. Et eoꝝ que mouẽtur ab alio: quedã mouentur naturaliter a generante: ⁊ quedã ab alio per vio

lentiam: ⁊ ꝙ illa que mouentur ab alio non mouentur nisi a motore moto: ⁊ ꝙ illum reducere oportet vel in motorē qui mouetur a seipso: vel oporteret ꝙ iretur in infinitū: in hāc enim probationem consentit Plato. ¶ Secūdum autē est in qḋ consentit: ꝙ primum mouens qḋ mouet mobile ꝑmū est substantia intellectualis: que dicitur intellectus siue itel/ligentia separata: quia vidit bene: ꝙ nihil est in potētia ad motum localem: nec per se nec per accidens in loco suo ex/istens nisi id qḋ est mobile a substātia spirituali: que est ani/ma vel intellectus. Et vidit bene: ꝙ continuum corpus in/quantū est corpus non mouit seipsū: qa omne corpus mo/tum mouetur ab alio distincto a se per diffinitionē tm̄: vel per esse ⁊ diffinitionē: sicut patet ex dictis. ¶ Tertium autē est: ꝙ bene cōsentit in hoc ꝙ motores corporū celestiū sunt indiuisibiles nō habentes magnitudinē: ⁊ ideo nec finitā: nec infinitā potentiam habētes: sicut sunt potētie que sunt virtutes corporales: sicut est grauitas ⁊ leuitas: caliditas ⁊ frigiditas: ⁊ huiusmodi: qḋ nos etiam ita ꝓbabimus. Sed dissentit in duobus: quorū vnum est: qḋ ipse dixit ꝙ moto/res primi per hoc mouent ꝙ a se mouentur: ⁊ dixit hoc non tm̄ de motoribus corporū celestiū: sed etiā de anima: quā ideo dixit esse imortalem: quia mouet seipsam sicut expres/se patet legenti phedronem Platonis. Dixit enim ꝙ intel/lectus separatus in eo ꝙ facit ipse formas itellectus mouet se: qa nihil facit intelligibilia nisi intellectus: sicut nihil facit calida nisi calor. Faciendo autem itelligibilia in eo ꝙ sunt intelligibilia mouet se intellecta: ⁊ ꝙ sic mouet se est causa motus localis: qa scientia intellectus ⁊ cōceptio est cā mot⁹ localis in habente intellectū: ⁊ ideo mouendo se in intelli/gibilibus mouet motum localem: ⁊ similiter est in anima in tellectuali quo ad intellectū practicum: ideo dicebat: ꝙ ani/ma mouendo se in seipā est causa motus localis: ⁊ qa id qḋ mouet se nunq̄ deficit sibi: ⁊ nō est in eo cōtrarietas mouen/tis ⁊ moti: neq̄ distantia: ideo dixit ꝙ quodlibet talium est imortale ⁊ perpetuū. Et quia hoc primitus est in celestib⁹: ideo dixit semen animarū esse in celestibus: vocans semen animarum: aīas separatas que descendunt a comparibus stellis. Taliter autē non fuit dictum Arist. quia ipse voluit per rationes supra habitas: ꝙ primus motor est oino imo/bilis: ⁊ per se ⁊ per accidens: ⁊ mouet mobile primum cōiū/ctum sibi: ⁊ non mouetur motu ipsius: nec per se: nec per ac/cidens. ¶ Qr autem non moueatur in motu ipsius mobi/lis posuit duas causas: quarū vna est ex parte motoris: alia ex parte mobilis. Ex parte motoris qdem: qa cū ipse sit sub/stantia intellectualis que nullius corporis est actus: ipe nō est in corpore: sicut actus corporis organici phẏsici potentia vitā habentis: neq̄ etiā est in corpore non organico sicut actus in potentia: qa sic esset anima sm̄ vnā rationem: ⁊ eā/dem ad animā animalis: ⁊ hoc non est verū: ⁊ ideo cū nō sit sicut actus in potentia in ipso corpore celesti nō mouetur motu ipsius: neq̄ essentialiter: neq̄ accidentaliter: ⁊ hec est etiā causa: quare non dixerunt priores Peripathetici ꝙ i/tellectus mouēs corpus celeste esset anima: sed potius esset separatus: cum aīs non dicat substantiā separatam: sed cō/iunctā in eo ꝙ est anima. ¶ Et vlterius nō dixerunt ꝙ cō/positum ex motore tali ⁊ moto esset animal: cū motor nō ha/beat vere rationē anime: nisi equiuocetur anima ab eo ꝙ intellectualis substantia separata nullam habet potentiam siue vim per quā sit actus corporis: ⁊ corpore indigeat: eo ꝙ de virtutibus eius non inueniatur nisi intellectus ⁊ volun/tas: ⁊ quando mouet non mouet sicut anima: ita ꝙ habeat quasdā vires affixas ipsi mobili: ⁊ alias imperantes motū: ⁊ alias dirigētes motū ipsum: sicut habet aīa intellectualis hois. Aia eni intellectualis hois non hꝫ corpus cui motus ei⁹ sit oino nālis vt supra diximus: ⁊ ideo opꝫ: ꝙ virtutes q̄s/dā hēat affixas corpori per q̄s q̄si trahēdo mouet corpus ꝯ pondus ꝓpriū. In celo autē nō est nisi voluntas iperans mo/tum ꝓpriū: ⁊ non indiget virib⁹ affixis corpori: qa ipm̄ corp⁹ sm̄ suū esse ad motū illū est cōplēdū quem imperauit volun/tas: ꝓpter qḋ dicit Ptolomeus in .13ᵒ dictiōe Almagesti. c. 2. ꝙ nō debet sumi iudiciū corporis celestis ab aliquo cor/pore inferiorū simpliciū: qa corpus celeste obedit in oēs mo/tum quē vult fieri in eo motor suus absq̄ lassitudine ⁊ tri/stitia: non autem sic est in corporibus inferioribus a se mo/tis. Quidam autē ex posterioribus Peripatheticis ex q̄dā difficultate seducti sicut Auicēna: ⁊ Algazel: ⁊ Moyses egy/ptius: ⁊ qdam alij dixerunt substantiā intellectualē mouētē celum habere imaginationē: nō qdem assuefactā: sed pot⁹ sicut hꝫ artifex ad formas artis quādo deriuat eas in mām: ⁊ hoc ipsi dicebāt ideo: qa si forme q̄s explet ex motu sui mo/bilis in mā motor celestis essent in itellectu tm̄: cū intellectus nō habeat nisi formas vles: ⁊ ex vli non deriuet particulare nisi sm̄ potētiam: ideo dixerūt: ꝙ non posset intēdere hunc motū mō quo mouet ipse suū mobile: sicut nec opatiuus in/tellectus in nobis: cū operaṫ ea que sunt artis: opꝫ ꝙ primo reducat rōnem vlem ad imaginatū particulare: ⁊ tūc sm̄ il/lud moueat corpus per vires affixas membris: ⁊ traducaṫ in ligni mām vel lapidem: ⁊ ideo dixerūt celestia corpora eē animalia de sensibilibus virtutibus solam imaginationem habētia. Et hoc nō est verum: qa lꝫ vlis forma sit in intelle/ctu substantie separate: tamē qa corpus ex sui nā ad motum itellectus exequēdū ipso motu corporis particulatur ⁊ sic de/terminata. Et cum dī: ꝙ forma vnīuīs est in intellectu ope/rante: nō sic intelligitur esse vnīuīs ꝙ sit ꝓdicabilis de mul/tis: sicut forma abstracta a rebus. Sed intellectus vlis eē di/cit causa multa explicās ⁊ causans dicit eē vlis ⁊ tunc itelli/gentia talē motū vnīuīsem iperat: qui lꝫ pticul aris sit inchātū est in moto corpore: vlis tñ est sicut cā multa causans: ⁊ ē in intellectu sicut rō simplex mot⁹ talis vnīuīs sicut dcm̄ ē. In cor/pore autē qḋ mouet est sicut passio determiata sui subiecti: ⁊ in hoc differūt positiōes Arist. ⁊ Platonis sm̄ certius itelligē/tes in pbīa de primis motorib⁹. ¶ Scdm̄ autē est in quo dif/ferunt ꝙ Plato dicit aīas eē perpetuas: ⁊ descēdisse a com/parib⁹ stellis: ⁊ hoc nō dixit Arist. peripatheticorū dux: s3 po/tius causatas in corpore: lꝫ quedā sint post mortē manētes: ⁊ quedā nō: nec dixit: ꝙ seipsas moueant: sed potius mouēt/mote quantum ad nos: sicut superius in primo tractatu ex/planauimus. Hec igitur hic sufficiant ad faciliorem intelle/ctum eorum que hic habent dici. In scientia enim diuina plurima de his habent disputari.

In qb⁹ diffe/rat Plato ab Aristo.

Aia inquātū aia non dicit sb̃a separā a corpe s3 ꝯiū/ctā. vide Aui/cē. 9. sue me/taph. ca. 4 ⁊ Cōmētatorē 3. de aia. c. 21.

Opio Auic. ⁊ Algazel ⁊ Moys egy pti. 3.

¶ Cap. 9ᵐ. Qr omne mouens seipsum componitur ex tribus ad minus: ⁊ de solutione dubitationis que est circa hoc.

Texo. c. 43.

Redeamus Ergo nūc ad ꝓpositū lo/quētes de eo qḋ mouet se ipsū: quoniā sm̄ prius di/cta aliḋ sic mouet qḋ mouetur ab alio: sicut id qḋ mouet instrumentaliter. Aliud autem mo/uet: cum ipsū sit penitus imobile: sicut motor primo primus. Iterum autem quoniā aliud mouetur sic ꝙ ipsum est aliqd vlterius mouēs: sicut id qḋ mouetur sicut i/strumētū. Aliud autē sic mouetur: ꝙ ipsum nihil vlteri⁹ sic mouet ⁊ vltimū motum: tunc oportet ꝙ illud qḋ est primū seipsum mouens sit cōpositum ex imobili mouenti autem ⁊ etiam ex eo qḋ mouetur: sed nō necessario mouet aliqd ali/ud: ⁊ aliquando nihil mouet. Si enim nos cōsideratiōē po/namus in primo mouente seipsū: nō erunt sibi intrinseca cō/ponētia nisi duo. s. mouens imobile: qḋ est itellect⁹ separat⁹ ⁊ imixtus: ⁊ id qḋ mouetur tm̄: qḋ est corpus celeste: siue id sit orbis siue stella: ⁊ lꝫ orbis ⁊ stella moueant inferiora: non tamē illa sunt componentia celeste mouens seipsum. Et hu/ius causa iam expedita est: quia. s. hoc corpus de se aptū na/tum est recipere oēs motū qui fluit a motore intelligibili: et ideo motor in mouēdo seipm̄ non idiget aliqb⁹ medijs qui sint ex pte sui vel qui sint ex pte ei⁹ qḋ mouetur ab ipso: ⁊ iō in talibus id qḋ mouetur nō mouet aliqd vlterius: ⁊ perfici/tur compositio taliter mouētiū seipsa ex duob⁹. ¶ Si autē nos cōsideremus inferiora seipsa mouētia: sicut sunt hoies ⁊ cetera aialia: tunc opꝫ ad cōpositionē se mouentis venire tria sm̄ rōnē que tñ plura sunt sm̄ numerū q̄ tria. Aia enim nō mouet corp⁹ vel mēbrū corporis nisi per mediū: ⁊ hoc du/pliciter. s. mediū ex pte sui: ⁊ mediū ex pte corporis. Ex pte eni aie est vis affixa corporalib⁹ partib⁹: vt neruis ⁊ muscul. Ex pte autē corporis mediū ē calor nālis quo ablato a mem/bro corrūpiṫ mot⁹ mēbri: ⁊ ipm̄ mēbrū: ⁊ ēt neruus ⁊ muscu/lus: ⁊ cetera huiusmodi que oia mouēt mota: ⁊ iō cōpositio taliter seipꝫ mouētis ē ex trib⁹ sm̄ rōnē: hoc est ex mouēte i/mobili per se: lꝫ sit mobile p acciñs: ⁊ ex mouente moto: ⁊ ex eo qḋ mouetur tm̄. ¶ Modum autem horum cōpositorum

Aia qō aia mouet corp⁹ per medium.

⁊ cōpositionis gñaliter inuestigare possumus ſm huius ſcie ꝓprietatē in litteris: vt dicamus ꝙ mouēs ſeipſuꝫ in cuius ꝯſtitutionē trīa ꝑdicta ꝯueniūt: ſignificet p.a.b.c. ita ꝙ.a. ſit mouēs imobile. a.b. vō ſit mouēs ⁊ motū a ſeipſo: qꝛ mouet motū ab.a. ⁊ mouet vlterius cū.c. autē qḋ mouet ab ipſo.b. ſed nō mouet aliquid vlterius: ⁊ hec tria ſūt aīa: ⁊ muſculus ⁊ mēbrū qḋ mouet: lꝫ.n. aliqñ motus per plura media veniat in vltimū motū qḋ ſignificat p.c. cū ſufficiat vnū mediū: qꝛ ſicut diximus oia media erūt idē in rōne medij: lꝫ plura ſint aliqñ ſm ſubm ⁊ numeꝝ. Totū igit cōpoſitū qḋ eſt.a.b.c. ipſuꝫ ſeipſuꝫ mouet. Sꝫ ſi aufero de hoc toto.c. qḋ tm̄ mouet ⁊ nō mouet aliqḋ: adhuc remanet.a.b. ⁊ mouebit ſeipſꝫ: qꝛ adhuc cōponit ex duob⁹.a.ſ. mouēte ⁊.b. moto: ⁊ hoc erit ſimile primo mouēti ſeipſuꝫ.c. aūt qḋ ſeparatuꝫ eſt nō mouebit nec mouebit: qꝛ poſitū fuit.c. eſſe vltimū motū: ⁊ ideo nihil mouebit: ⁊ qꝛ ſeparatū eſt a ſuo motore: ⁊ ideo nō mouetur: ⁊ ideo nō mouebit ipſuꝫ ſeipſuꝫ.c. neqꝫ penitus mouet. ¶ At vō ſi ab.a. primo mouēte ſeparauero.b.c. ſicut ſi ſepararē ab aīa muſculū ⁊ mēbrū: tūc.b.c. magnitudo nō mouebit ipſa ſeipſaꝫ: qꝛ eſt ſine.a. mouēte primo. Dicit enim hypotheſis ꝙ.b. mouet nō a ſeipſo: ſed in eo qḋ mouet ab alio: ⁊ nō mouet in aliqua ſui parte ꝯtinua ſibi: ⁊ ideo qñ ſeparatur ab.a. primo mouēte ipſuꝫ: nullū tūc habebit motū oino: nec actiue nec paſſiue.a.b. aūt ſi accipiat: ſiue.c. ſoluꝫ: adhuc ſeipſum ſe mouebit vt diximus prius: ergo neceſſe eſt: ꝙ ipſꝫ qḋ eſt ſeipſum mouēs habeat mouens qḋ ſit imobile: ⁊ habeat motū qḋ qdē mouet: ſed nō eſt neceſſariū: ꝙ aliqḋ tertiū vlterius moueat: lꝫ ꝯtingat aliqñ tertiū adeſſe cōponētibus qḋ mouet a ſcḋo. Hec aūt cōponentia dicunt aliquando ꝯtacta adinuicē: ita ꝙ ꝯtactus per ꝯiūctionē ſumat. Aut eſt ꝯiūctū vnū alteri qñ ſunt duo: qñ enim ſunt tria: tūc ſcḋꝫ ⁊ tertiū ꝯtacta ſunt ꝓprie: qꝛ ſunt corpora ſm vltima ſimul exiſtentia in vnius membri cōpoſitione. Primū aūt qḋ eſt imobile ⁊ indiuiſibile nō eſt ꝯtactū ꝓprie: ſed ꝯiunctū ei ſicut forma materie: ſicut aīa ꝯiūgit corporibus aīatis. Qñ āt ſunt duo oino: nō ſunt ꝯtacta ꝓprie loquēdo ſed ꝯtinua: ſicut motor imediatus ꝯuenit ſuo moto qḋ mouet: qꝛ ſicut diximus ſuperius motor corporis celeſtis nō eſt imixtus ſicut miſcent vires aīe corpori aīato: ſed potius ſicut ſeparatus intellectus qui nullius corporis eſt actus: ſed per modū ſuperius dictū ſit motor corporis: qui corpore vtitur ſicut inſtrumēto: ⁊ nō eſt in eo ſicut in ſubiecto ⁊ hāc imediationeꝫ aliq vocāt ꝯtactū. Si igit mouet ſeipſuꝫ eſt ꝯtinuū ſicut eſt in rei veritate: eo ꝙ nihil mouet ꝯtinuo motu niſi ꝯtinuū: ſicut ꝓbauimus in 6°. tunc opꝫ ꝙ omne mouēs ſeipſuꝫ non ſit mouēs ſeipſuꝫ: ideo ꝙ alia pars quātitatiua ipſius moueat ſeipſam vel totū: ſed ideo ꝙ totū in quātitate mouet ipſuꝫ ſeipſum. Qḋ aūt ſic mouet a ſeipſo eſt mouēs ſeipſuꝫ in eo qḋ ipſius aliqua pars cōpoſitionis eſt mouens nō aliqua pars quātitatiua: ⁊ in eo ꝙ ipſius altera pars cōponēs eſt mota: nō enim totū ſm vtrāqꝫ partē cōponentē ipſuꝫ mouet: neqꝫ totū ſm vtrāqꝫ partē cōponentē mouet: vt diximus in ſuperioribus exēplis qḋ mouet quidē.a.b. mouet: ⁊ nō eſt impoſſibile quīnetiā.c. moueat ab ipſo.b. qñ ſunt tria in cōpoſitione eius ꝙ mouet ipſum ſeipſum. ¶ Hoc autē videre poſſumus in ipſis aīalibus. In illis enim nulla pars quātitatiua mouet ſeipſaꝫ: ſed potius aīa que infuſa nō eſt parti: ſed toti corpori aīalis: ⁊ ideo rōne illius totū aīal mouet ſeipſum: neqꝫ eſt in eo aliqua pars quātitatiua ꝑmo mouēs ſeipſam: ex qua poſtea moueant alie ptes: cū eñ nō vtraqꝫ pars ipſuꝫ eſſentialr cōponēs ſit mouēs ⁊ mota: ſed vna mouēs ⁊ altera mota: ⁊ hoc multo magis veꝝ eſt in corporibus celeſtib⁹: que ampliores ſunt ſimplicitatis ꝙ̄ oia inferiora. ¶ Dubitationē aūt grauē habere videt id qḋ dictū eſt de primo mouēte ſeipſum. Dictū eſt eñi ꝙ primū mouēs ſeipſum ita eſt: ꝙ totū mouet totū: ⁊ hoc quidē rōne corpoꝝ celeſtium nullā hꝫ dubitationē: qꝛ in illis motor ſimplex eſt: qm̄ nō diuidit diuiſione corporis: etiā ſi corpus celeſte ponat diuidi. Sed ratione quorūdam aīaliū magnā hꝫ dubitationē: ⁊ ꝑcipue in illis que corpora habent ſimilia: ⁊ nō hñt magnā differētiam organice cōpoſitionis: ſicut ſunt anuloſa: que a quibuſdā rugoſa dicunt: ſicut lūbrici terre: ſerpētes: anguille ⁊ huiuſmodi. In illis enim motor primus qui non mouetur virtus eſt ꝯſticata in ꝯſtitutione corporis: ⁊ eſt permixta ei: ⁊ diuidit corporis diuiſione. Et ideo rōne taliū pōt aliquis dubitare ⁊ dicere ꝙ ſi aliquis ab ipſo.a. qḋ ſuppoſitum eſt gñalr motor oium ſeipſa mouentium faciat ablationē per diuiſionē: ⁊ hoc quidē poſſibile eſt ſi.a. dicat eſſe ꝯtinuū ſiue p ſe ſiue p accidēs: eſt enim per accidēs ꝯtinuū: qꝛ diſtenſa eſt vis mouēs in ꝯtinuo corpore in talibus aīalibus: aliqñ aūt nō eſt ꝯtinua vis mouēs: ſicut in celeſtibus: vt diximus ante. ¶ Et ſi aliquis per diuiſionē faciat ablationē ab ipſo mobili qḋ eſt ſ.b. tūc eñi maximū dubiū naſcit ex dictis: ꝙ tali diuiſione facta adhuc vtraqꝫ pars remanet mouēs ſeipſam: ſicut nos expreſſe videmus in anguilla diuiſa: ergo relinquitur pars ipſius.a. qui eſt motor: adhuc mouebit ⁊ reliqua pars per diuiſionē relicta ipſius.b. adhuc mouebit. Si aūt ſic eſt: tunc cū motus partis ſit prior motu totius: ⁊ diuiſio iſta currat in infinitū: nō pōt dici ꝙ aliquid primo moueat a ſeipſo ſm ea que determinata ſunt in 6° ſupra: qꝛ ſicut totū diuiditur in duo mota a ſeipſis: ita pars diuidet in duo ⁊ pars partis: ⁊ ſic in infinitū. Dictū aūt eſt: ꝙ in ꝯtinuo diuiſibili in infinitū nō eſt dare primū: ergo nō generalr in oibus a ſeipſis motis eſt inuenire primū mouēs ſeipſum: ⁊ ſic videbit doctrina ſuperius iducta: aut falſa eſſe: aut nō eſſe generalis. Dicēdum igit ꝯuenit ad hoc: ꝙ abſqꝫ dubio in omni virtute corporali diffuſa per ꝯtinuū corpus ⁊ mouentē: ⁊ in omni corpore animato. Si in potentia accipiant: tūc ſunt diuiſibilia in infinitū: qꝛ nō accipiunt ſic niſi in forma ꝯtinui per ſe vel p accidens. Si aūt accipiant ſm ꝙ ſunt actu: tūc nō poſſunt diuidi in infinitū: qꝛ virtus in actu eſt: ꝙ pōt exercere actum virtutis: ⁊ hoc exigit determinatā quantitatē ſui. Si minor accipit corrūpit virtus: ⁊ hoc eſt veꝝ in omni corpore phyſico: qꝛ virtus ignis eſt in determinata quantitate ignis: cui ſi minor accipit per diuiſionē nō erit ignis: ſed corrumpet: ⁊ hoc multo magis eſt de corporibus aīati corporis. Cū igit hoc mō non ſit diuiſibile in infinitū: ꝯtinget in ipſa accipere primū mouēs ſeipſuꝫ ante qḋ nihil mouet ſeipſum: ⁊ ſi illud diuidat: tūc.a. qḋ eſt virtus mouens nō eſſet habēs eandeꝫ potētiā quā habuit prius: qꝛ corrūpit ⁊ non mouebit parteꝫ ipſius.b. ſicut dictuꝫ eſt. Sic ergo nihil ꝓhibet ꝙ in his que diuiſibilia ſunt potētia ⁊ actu indiuiſibilia accipiat aliquid qḋ eſt primū mouēs ſeipſuꝫ qḋ eſt indiuiſibile actu. ¶ Manifeſtū eſt igit ex his que dicta ſunt: ꝙ in oibus eſt deuenire ad primū mouēs imobile. Cū eñi duo ſunt ordines eoruꝫ que mouent ab alio in vtroqꝫ ꝯuenit deuenire ad primum mouēs ſeipſuꝫ: qꝛ ſi dicamus: ꝙ id qḋ mouet mox mouetur ab alio extrinſeco ſibi: tūc opꝫ ꝙ hoc deducat vſqꝫ ad ꝑmuꝫ mouens ſeipſuꝫ: ſicut docuimus ſuperius in his que mouētur violenter: ⁊ in his que mouent naturalr a ſuis generantibus: ⁊ illud etiā vlterius reducit in primū mouens imobile. Et ſi dicamus: ꝙ id qḋ mouet eſt ipſum in quo mouetur ipſuꝫ a ſeipſo: qḋ eſt ſeipſuꝫ mouēs: ⁊ eſt ſtās: ⁊ etiā ex ſeipſo eo ꝙ ſibi ipſi eſt cā mouēdi ⁊ ſtādi: tūc iteꝝ accidit hoc reduci in primum mouēs imobile: vtrobiqꝫ igit accidit in oibus motis primū mouēs eſſe immobile.

Tex.c.c.44.

¶ Cap. 10m. Qualiter omne qḋ eſt aliquando: ⁊ aliquando non: neceſſario ſupponit primum mouens qḋ mouet ſemper ⁊ regit ipſuꝫ ꝙ illud mouet a primo motore imobili qui eſt vnus ⁊ primus ⁊ perpetuus.

Cum his aūt que nūc determinata ſūt de ꝑmo motore reſumamus ea que a ꝑncipio huius libri ꝓbata ſūt. ¶ Et hec ſūt: qm̄ ſm nāꝫ opꝫ ſemper motū eſſe ⁊ nō deficē ſm aliqḋ ꝑteritū neqꝫ ſꝫ aliqḋ tēpus futuꝝ: at hoc eſt neceſſariū: tūc ēt opꝫ eē aliqḋ qḋ primū mouet hūc motū neceſſariū qui nō deficit. Siue āt ſit vnū tale ſiue plura: eo ꝙ tales mot⁹ ideficiētes forte ſūt plures: opꝫ ꝙ mouēs ꝑmū in talib⁹ ſit oino imobile: ⁊ p ſe ⁊ p accñs. Si.n. p accñs moueret: tunc oporteret aliū priorē motū aliquē exiſtere: vt ſupra oſtēdimus. ¶ Sed ad rōnē iſtius ſcie nō ptinet determinare: verū vnūqḋqꝫ mouētiū imobiliū ſit ꝑpetuū vel nō: qꝛ vtruꝫ anime animaliū que ſunt per ſe imobilia mouētia ſint perpetua mouētia: ſicut dicit Plato nō ptinet ad ſcientiam iſtam: ſed in ſcia de aīa hoc hꝫ īquiri. Sed ad nos ſpectat hic determinare: qm̄ neceſſariū eſt eſſe aliqḋ imobile ab oi imutatione intrinſeca idest que cadere pōt in ipm̄ ſiue ſit mutatio p ſe: ſiue p acci-

Tex.c.c.45.

Tex.c.c.46.

dēs: ⁊ siue sit mutatio in subā: sicut generatio ⁊ corruptio: siue in accidentibus: sicut alteratio ⁊ cetere mutationes que nō sunt fm substātiā: ⁊ hoc opꝫ esse motiuū alterius qḋ moueť ab ipso. ℭ Qꝛ enim hoc sit verꝫ manifestuꝫ est oibus ꝯsiderātibus ea que dicturi sumus per hūc modū. Si eni vult aliquis vt Plato ꝙ ꝯtingāt aliqua mouentia impartibilia esse mouētia aliquādo: ⁊ aliquādo non mouentia: qꝛ cū nec generanť: nec corrūpunť: sicut dicit Plato de aiabus aialiū tunc absqꝫ dubio opꝫ aliquē motorē esse primū qui est causa motus ꝯtinui ⁊ perpetui: qui est causa oium eorꝫ que fiunt aliquādo: ⁊ deficiunt aliquādo. ℭ Est enim fortasse necessariū: qꝛ si dicať aliqḋ impartibile vt aia mouēs: ⁊ aliqn̄ esse ⁊ aliquādo nō esse: ꝙ tn̄ sine mutatione per se qḋ hoc sit aliqn̄ huiusmodi mouens: ⁊ aliquādo non mouens. Et dico fortasse: non qꝛ dubiū sit: sed qꝛ deinceps in libro de aia ꝓbari habet. Et dico aliquādo esse ⁊ aliquādo nō esse sine mutatione per se: qꝛ Plato ponit huiusmodi mouentia esse ppetua: ⁊ lꝫ in rei veritate fm esse nō sint ppetua fm peripatheticos: cū nō generanť per se: neqꝫ corrūpunť: sed potius fiūt ⁊ desinūt ad ḡnationē corporꝫ ⁊ corruptionē preter aiam intellectualē: que nō educiť de mā corporali: ⁊ ideo non deficit ꝓpter defectū eius. Necessariū est igitur principiorꝫ mouentiū imobiliū ꝯtingere quedā aliquādo quidē esse: ⁊ aliquando nō esse: sed nequaq̄ est possibile hoc contingere in oibus huiusmodi causis. Manifestū est igiť: ꝙ vna aliqua participationū inest sicut mouens ⁊ ꝯtinēs oibus partibus inferioribus que mouēt seipsa: que causa est eis fm successionē ꝯtinue mutationis in qua particulariter comparata singula aliquādo sunt: ⁊ aliquādo nō sunt: cū tn̄ fm successionē semper saluenť. Diximus enim supra ꝙ ipsum seipsum mouēs qḋ cōpositū est ex motore ⁊ moto: necesse est habere magnitudinē corporalē: eo ꝙ oē qḋ moueť est corpus: sed nō est necessitas aliqua ꝙ id qḋ est mouens imobile habeat magnitudinē aliquā: quinimo vt inferius ꝓbabimus: ꝙ nullā penitus habeat magnitudinē primū mouens imobile: qꝛ primū mouens seipsuꝫ mouēs habet magnitudinē que est primi corporis moti: pōt ipsum effici ꝓpinquum ⁊ remotū ei qḋ mouet: ⁊ sic causare aliquādo esse ⁊ aliquādo nō esse: in eo ꝙ moueť ab ipso: tanq̄ ab alio extrinseco sibi: ⁊ sic pꝫ: ꝙ eius successionis fm quā est alia fieri ⁊ alia corrūpi: ⁊ hoc ꝯtinue sic succedere nihil eorꝫ est causa que sunt de numero mouentiū imobiliū: que aliquādo sunt ⁊ aliquando non sunt: neqꝫ etiā est causa: quare hoc est ꝙ se semp moueat fm successionem. Sed opꝫ ꝙ horꝫ que dicta sunt sit aliqua altera causa que semper moueat. Ipsius enim qḋ est semp ⁊ cōtinue hoc sibi succedere: neqꝫ ipsorꝫ vnūquodqꝫ diuisim est causa: nec oia simul. Et huius rō est: qꝛ oia singularia hec que generātur: sic se fm successionē habere ppetuum est: ⁊ ex necessitate fm nām: ⁊ huiusmodi oia nō possunt esse causa simul: qꝛ oia sunt infinita: cū in numero ꝯsideranť: ⁊ nō sunt simul. Cause aūt motus nō sunt infinite: ⁊ sūt simul. Et redit totū hoc qḋ dictū est ad hoc: ꝙ oiuꝫ eorꝫ que mouēt ⁊ moueť in mā ḡnabiliū ⁊ corruptibiliū: que aliqn̄ sunt ⁊ aliqn̄ non sunt: necesse est esse aliquā causaꝫ ppetue successionis extra ipsa: cū ipsa infinita sint: ⁊ ideo reduci habēt ad finitā causam: ⁊ nō simul sunt: sed succedūt: ⁊ ideo reduci habēt ad causam que de necessitate est semp. Nihil eni ḡnabiliū est casu: qꝛ casu in nā nō fiunt nisi mōstra: ⁊ illa nō pmanēt: sicut diximus in 2° huius supra. ℭ Sed generabilia dupl'r ꝯsideranť: vno enim mō cōparanť ad id qḋ ꝓrime mouet ad actum ḡnationis: ⁊ alio mō cōparanť ad nām: virtute cuius fit ḡnatio: ⁊ siquidē cōparanť ad id qḋ mouet ad ḡnationē: sic nō habent causaꝫ sue ḡnationis nisi p accñs: sicut pꝫ in aīalib⁹ que generanť. Inclināa eni ad actum ḡnationis volūtas est coeuntis: qui nō intēdit nisi delectari: ⁊ forte ꝓijcere semen: sed vlterius nō operať ad ḡnationē: ⁊ ideo hoc mō ḡnanť res a causis accidētalibus. Si aūt cōparatio fit ad nām v̄tute cuius est generatio: tūc est sicut ex hoie homo: ⁊ ex capra capra fit: ꝓpter hoc ꝙ in semine hois ꝓiecto in matricē est virtus formatiua hois: ⁊ nō alterius: ⁊ cōparatione prima est causa que fit raro: ⁊ cōparatione scḋa sunt cause que opanť frequenter: ⁊ nō semp ⁊ necessario. Tn̄ qꝛ semen ꝓiectū indiget mouēte ⁊ regente: opꝫ ꝙ extra causam que operať per accidens: ⁊ extra eam que operať frequenter sit illud qḋ mouet semp adducēdo ⁊ reducēdo generans ⁊ mouens primū qḋ moueť a seipso: ⁊ illud est quasi in omni opatione nature. Virtutes aūt que sunt in semine sunt instrumēta quibus opať virtus celestis que est vt artifex. Et qꝛ instrumēta nō necessario sūt finita: sed artifex est vnus ⁊ finitus: ꝓpter hoc ea que sūt in mā infinita reducanť ad operans celeste finitū: ⁊ licꝫ qꝛ illa que sunt in mā succedūt: opꝫ ꝙ reducanť ad celestē virtutē que reiterat idē in subā corruptiū: qḋ reducēdo ⁊ adducēdo causat totā multitudinē eorꝫ: ⁊ causa est succedentis sibi ꝯtinue ḡnationis ⁊ corruptionis: ⁊ ideo oia ista sunt necessaria in ḡnatione ⁊ corruptione. ℭ Si eni solū mouēs ⁊ regēs primū sufficeret: hoc est v̄tus celestis: tūc supplieret mā ꝓpria: ⁊ tūc ad ḡnationē hois nō exigeretur semen hois: sed posset generari ex terra vel quālibet alia mā que aliquo respectu moueret a virtute celesti. Sed hoc nō videť esse verum fm Auer. qui dicit ꝙ si ex alia mā q̄ ex semine hois posset ḡnari hō: tūc ille talis homo equiuoce diceret homo cū illis qui generanť ex semine hois: qꝛ homo dicit formā in mā: ⁊ ideo qn̄ diffiniť in diffinitione ꝯcipit materiā ꝓpriā. Propria aūt mā nō est eadē que est hois decisum semen ab ipso: ⁊ nō decisum semen ab ipso. Et ideo reprehēdit Auic. dicentē ꝙ ex semine hois generať homo: ⁊ matrix facit ad hoc ꝙ generetur in loco ꝯuenienti sibi: sed tn̄ ex stellis pōt preparari mā ad figurā hois: sicut pꝫ in scrophis parientibus porcellos aliqn̄ in figura capitis humani. ℭ Et hāc reprehēsionē ego nō iudico ꝯuenientē generalr: qꝛ efficiēs nō est aliquid seminis: lꝫ ab ipso in semine sint plures virtutes formatiue ad spēm ⁊ formā eius qḋ ḡnat efficienter deducēdo semen a seipso: ⁊ ideo si dispōnes ⁊ tēperationes seminis possint sufficiēter haberi per stellas: tūc posset fieri homo de eo semine qḋ nō est abscisum ab hoie vel capra: ⁊ esset eiusdē spēi cū alijs: qꝛ virtutes celestes que iducūt seminis causas specificas operarenť ad eandē spēm ad quā dispositum est semen: ⁊ de hoc multa diximus in 2° libro supra. ℭ Hoc igiť mō manifestū est ꝙ q̄uis millies reiterenť principia particulariū motorꝫ que sunt per se mobiles: sicut aie aialiū. Et q̄uis multa de numero eorꝫ que seipsa mouēt ꝯtinue corrūpunť: ⁊ alia fiūt siue generanť: ⁊ in quolibet illorꝫ sint duo quorꝫ vnū est imobile per se: sicut aia: ⁊ alterꝫ sit motū sicut corpus: ⁊ horꝫ alterꝫ vnū sit distinctū ab alio fm diffinitionē: ꝙ nihilominus opꝫ aliquid esse extra hec oia ꝙ ꝯtinet ista: sicut causa oiuꝫ istorꝫ ⁊ hoc extra vnūquodqꝫ istorꝫ est sicut diximus: ⁊ est causa ꝙ alia sint ⁊ alia nō sint: sed corrūpanť: ⁊ est causa ꝯtinue mutationis fm successionē: ⁊ quedā inferiorꝫ sunt quibusdā causa mutationū: ⁊ q̄dā alia sunt causa mutationis alijs: sꝫ aliquid extra ea erit causa mutationis oibus iferioribus: hoc aūt est qḋ seipsuꝫ mouet perpetuo in numero idē ꝯseruatū. ℭ Redibimus igiť ad ꝯclusionē primā: ⁊ si talis motus qui causa omnis motus est ppetuus est: tūc opꝫ etiā ꝙ mouens imobile qḋ mouet hūc motū sit ppetuū: ⁊ primū si est vnus. Si aūt plura sint talia mouentia se: tūc etiā plura erūt perpetua: sed opꝫ magis existimare: ꝙ est vnū q̄ ꝙ sint multa: qꝛ in rei veritate primū mouēs nō est nisi vnū qḋ primo primū mobile mouet. Sed tn̄ sunt plura inferiores speras mouentia: que magis opꝫ existimare esse finita q̄ infinita. ℭ Cōsiderātibus aūt de tali reductione motus ad motū: ⁊ motoris ad motorē qualeꝫ nos diximus semp sunt finita magis accipiēda q̄ infinita: qꝛ cū celestia operenť per modū artificū opꝫ ꝙ sint finita. Infinita aūt particulariuꝫ causarꝫ sunt p modū instrumētorꝫ que nō opꝫ redigi ad finitū numerꝫ: sed sunt infinita per accñs: qꝛ fm successionē sunt infinita: ⁊ non actu: neqꝫ p se. In oibus enim que nālr sunt: opꝫ ꝙ melius sit finitum q̄ infinitum: dūmodo possibile sit ipsum esse finitum: ⁊ hoc dico ideo: qꝛ in generabilibus non pōt esse finitas aliqua: sed in generabilibus est infinitas. ℭ Est autem sufficiens ad omnem naturalē motū ꝙ vnicum ⁊ infinitum sit id qḋ est primū imobilium: ⁊ principiū alijs mutationis ⁊ motus est: ⁊ hoc ideo sufficit vnicum esse: qꝛ est perpetuuꝫ: ⁊ ideo non indiget successione inferiorꝫ. Hec enim est causa motoribus sperarꝫ inferiorꝫ ꝙ moueanť: ⁊ causa est generabilibus ⁊ corruptibilibus ꝙ manentur successione. ℭ Hoc autem ex eis que dicemus erit manifestum ꝙ scilicet necesse est aliquod vnum esse perpetuum primum mouens. Ostensum est enim in prehabitis: ꝙ scilicet necesse est ꝙ ille mo-

Tex.c.46.

Sola Auer. hic cō.46.

Tex.c.47.

Tex.c.48.

Tex.c.49.

tus qui est semp sit etiã semper cõtinuus: nihil intercipiens de tẽpore vel de spatio. Id.n. qđ semp est ↄtinuũ est ſm tpis durationẽ: sꝫ id qđ est frequẽter nõ est ↄtinuũ: sꝫ potiꝰ iterrũpit in tpe: sed si ↄtinuus est motꝰ qui est semp: tũc opꝫ vnuꝫ eẽ p ea que determinata sunt in 5° supra. Sꝫ vnus vere est motꝰ qui ẽ ab eodẽ ↄtinuo mouẽte: ⁊ in eodẽ qđ ↄtinue mouet. Si.n. quoddã aliud ⁊ aliud mouẽs mouebit: tũc nõ erit ↄtinuus motus totus: sꝫ erit frequẽter: qꝛ qñ mouẽs nõ mouet: tũc ẽt id qđ mouet nõ mouet: ⁊ tũc nõ erit ↄtinuus motus. Cũ igiť motus semp sit: opꝫ idẽ numero mouens semp eẽ mouẽs: ⁊ idẽ numero motũ semp eẽ motũ: ⁊ ex his duobꝰ cõpositũ idẽ numero mouẽs seipm semp esse mouẽs se. Ex his igiť que dicta sũt sciet aliqs certificatꝰ certissime: ꝙ est aliqđ primũ mouẽs imobile qđ nõ mouet seipsum.

¶ Cap.ii^m. In quo ex ↄsideratione inferiorꝫ pbať pmus motor esse imobilis tã p se ꝙ̃ p accñs: ⁊ pbatio procedit p ↄuersum modum pbationi que est in precedenti capitulo.

Citerum Erit hic certius per aliaꝫ viam ꝙ.ſ. aliquis ↄsideret sibi pncipia mouẽtiũ: ⁊ in illis que sunt aiata in iferioribus. Sicut.n. in pcedẽti capľo pbatũ est primũ motorẽ esse vnicũ ⁊ ppetuũ ⁊ imobilẽ p hoc ꝙ motꝰ suus est cõtinuus ⁊ vnus: ⁊ cã ois motus: ⁊ ita ecõuerso pcedemus in hoc capľo: vt ex ↄsideratiõe motorꝫ inferiorꝫ demonstremus primũ motorẽ esse ppetuũ ⁊ vnicũ: qꝛ ex ↄiũctione duarꝫ viarũ istarꝫ certissimũ erit id qđ intẽdimus declarare.

Tex.c.c.50.

¶ Dicamus igiť: ꝙ manifestũ est ſm sensum ꝙ q̃dã eorꝫ que sunt hic apud nos aliqñ quiescũt ⁊ aliqñ mouenť: sicut in oibus aiatis apparet sensibiliť: ⁊ ppter hoc diximus supra ꝙ manifestũ est ꝙ neqꝫ oia entia mouenť: neqꝫ oia quiescũt: neqꝫ talis diuisio est in entibus: ꝙ quedã eorꝫ quiescũt semp: ⁊ quedã alia moueanť semp: ita ꝙ nihil sit qđ aliqñ quiescat ⁊ aliqñ moueať. Illa eni que vtrobiqꝫ sunt in motu.ſ. ⁊ quiete sꝫ diuersa tẽpora sũt hñtia potẽtiã ipsius qđ eẽ est vtrobiqꝫ: qꝛ possunt qñ volũt moueri: ⁊ qñ volũt quiescere. ¶ His ãt demõstrať: ꝙ alia sunt que aliqñ mouenť: ⁊ alia que aliqñ quiescũt. Et iterꝫ ex his sciť ꝙ aliquid est qđ semper mouet sicut primũ mouẽs seipsum: ⁊ aliquid est qđ semp quiescit: hoc est semper imobile: ⁊ hic est primo primus motor. ¶ Et qm huiusmodi oibus hominibus sunt manifesta ad sensum: ⁊ nos intẽdimus demõstrare duorꝫ vltimo dictorꝫ nãm vtrãqꝫ ꝙ.ſ. alia sunt imobilia semp: sicut motores corporꝫ celestiũ. Alia aũt mouenť semp: sicut ipsa corpora celestia: ⁊ cõponunť ex motore ⁊ moto que mouent seipsa: opꝫ incipere ab his que mouenť apud nos: vt sic per effectũ deueniamus in causam. ¶ Procedẽtes võ hac via ⁊ pponentes ea mota que sunt apud nos in genere: ꝙ.ſ. omne qđ mouet ab aliquo mouet ab aliquo distincto ab ipso: sicut supra diximus. Et pponẽtes vlterius: ꝙ illud a quo mouet: aut est imobile: aut etiã ipsum mouet. Et si mouet: aut mouetur a seipso: aut ab alio: semper deuenimus in hoc ꝙ opꝫ nos accipere ꝙ oium horꝫ que mouenť est aliqđ principiũ in genere mobiliũ motorꝫ ⁊ hoc quidẽ mouet: sed ipsum mouet seipsum: ⁊ est principiũ oium: ⁊ extra genus motorꝫ est ꝙ mouet imobile: ⁊ hoc vt diximus declarať ex his que sunt inferius mota: qꝛ videmus manifesta quedã esse apud nos que mouẽt seipsa: vt sunt oia aiata hñtia motũ pcessiuũ. Hec eni sunt que vt diximus in primo huius libri tractatu opinionẽ multis phis attulerũt: ꝙ motus vniuersalis in mũdo incipit aliqñ: cũ nullus motus pcesserit ipsum: qꝛ videtur nobis: ꝙ hoc in istis tanꝙ̃ in minoribus mũdis ↄtingat. Ista enim oia post imobilitatẽ in qua fuerũt aliqñ incipiunt moueri: sicut videť ſm sensum: lꝫ aľr sit ſm rõnẽ: vt supius ostẽdimus.

Tex.c.c.51.

¶ Unde ad veritatẽ in his intelligẽdã opꝫ accipere: ꝙ hec nõ mouẽt se nisi ſm vnũ ⁊ eũdẽ motũ: qꝛ p se nota est ppõ: ꝙ ab vno nõ est nisi vnũ: ⁊ ideo si vnus accipiať in aiatus motor primus qui nõ mouet ab alio aliquo: ille est qui vno modo oino se hꝫ: ⁊ ab alio sic se hñte nõ est nisi vnus motus ↄtinuus. Si aũt quiescat a motu illo aliqñ: tũc aliquid mouet ad hoc pter motorẽ: ⁊ tũc primus motor erit alius: ⁊ ideo opꝫ accipere: ꝙ hũc motũ qui est post quietẽ nõ mouet ppˀe per se motor ille qui diciť pmus in aialibus qui est aia: eo ꝙ ipse non est causa huius motus per seipsũ: sed potius causatur iste motus ex eo ꝙ multi alij motus insunt animalibus quos motus nõ mouent aialia per seipsa: ita ꝙ sint a motore aialiũ essentialiť: ⁊ tales motus sunt augmentum ⁊ decrementũ ſm quantitatẽ eius qđ est potentia quantũ augens ⁊ transmutans corpus. Et respiratio que est ad caloris nãlis mitigationẽ in oibus respirãtibus: ⁊ ſm hos motus mouet ⁊ mouet se vnũquodqꝫ animaliũ: tũc qñ quiescit a motu locali: hoc est quãdo mouet motu illo qui pure causatur a seipso. Horꝫ aũt motuũ causa prima non est aia animaliũ: sed potius ↄtinens aliquãdo: sicut aer variať ſm celestes virtutes ⁊ qualitates ca.fri.hu.⁊ sic. Aliquãdo aũt prima causa eorꝫ est multa que insunt corporibus: sicut sunt alimentũ quorũdam aiatorꝫ qui dormiũt ⁊ quiescũt dũ coquuntur cibus eorꝫ: eo ꝙ resoluiť vapor ab alimẽto: ⁊ humefacit cerebrũ vel corꝫ: ⁊ infrigidat instrumenta motus localis: ⁊ ideo nutrimento disgregato p mẽbra surgũt ⁊ mouent tũc seipsa: vnde quedã spisse pellis ⁊ viscose multe humiditatis multũ dormiũt tẽpore flegmatico: vt in hyeme: sicut milus ⁊ glires varijs similes: ⁊ quedã aues. ¶ Ex oibus his aũt est accipere ꝙ prima causa mouens in talibus extra aiam ⁊ aial est: ⁊ cũ talia mouent corpora: redũdat motus corporis ad aiam: ⁊ aia sic mota in corpore per accñs ab alio motore priore se: est causa variorꝫ motuũ: ⁊ motus aliqñ: ⁊ quietis aliqñ: qꝛ impossibile est: ꝙ ab aia vel a primo motore esset hec diuersitas: cũ ab vno motore simplici nõ possit esse nisi vnus motus vno modo se habẽs. Hec igiť est causa: ꝙ nõ semp cõtinue mouẽt se aialia. Aliud.n. ⁊ extrinsecũ est mouẽs: ⁊ aliud qđ mouet: ⁊ aliud est mutans pter primũ in talibus motibus ad vnũquodqꝫ qđ mouet seipsuꝫ. In oibus aũt his motibus mouet ab aliquo alio primũ mouẽs qđ est aia: ⁊ causa ipsum seipsum mouẽdi in talibus motibus est quidẽ aia: sꝫ per accidẽs: qꝛ talia mouẽt corpus: ⁊ ideo p accñs mutatur aia. ¶ Et etiã iste modus alius ab eo ꝙ per accñs dicimus moueri partẽ quando mouet totum: ⁊ per accidens moueri albedinẽ quando moueť subiectũ albedinis: qꝛ dicimus: ꝙ p accidẽs mouenť oia: qꝛ motus corporis redundantes ad ipsam faciũt ipsam esse causaꝫ diuersorꝫ motuũ. Anima eni causa est augmẽti ⁊ decremẽti: ⁊ respirationis: ⁊ operꝫ: ⁊ vigilie: sed nõ est causa prima vt diximus: ⁊ ideo quia sic est in corpore vt actus totius ſm se: ⁊ partiũ: ⁊ per partes eius sicut diciť in 2° de aïa: ideo corpore mutãte locum necesse est ipsam per accidẽs locũ mutare. Motus enim corporis puenint ad ipsam aiam: sicut iam ostendimus: ⁊ tali motu aia mouẽs corpus mouet seipsam: sed ab alio motore priore se mota. Et ex dictis colligiť: ꝙ ois motor qui mouet per accidens eius qđ ipse mouet necessario etiã mouetur ſm locuꝫ: qm suũ motũ qđ ipse mouet mutat locũ. Utrũ aũt sit econuerso ꝙ.ſ. ois motor qui mouet ſm locũ moueať etiã ab accidentibus eius: qđ ipse mouet nõduꝫ pbatũ est: sed de hoc faciemus inferius ↄsideratiõẽ.

Tex.c.cõ.52.

¶ Ex istis est scire manifeste: ꝙ si aliquid est de numero mouentiuꝫ per se imobilium: qđ tñ mutať per accñs impossibile est ab illo moueri ↄtinuũ motũ: ⁊ ideo siquidẽ necesse est aliquẽ esse ↄtinuum motũ: sicut in pncipio istius octaui libri dictũ est: ⁊ pbatũ: necesse est esse aliqđ primũ mouẽs imobile tam per se ꝙ̃ p accidẽs: qꝛ diximus ꝙ opꝫ esse aliquẽ imortalẽ ⁊ ipassibilẽ esse motũ in his que sunt per nãm qui sunt quasi vita oibus existibus: ⁊ opꝫ ꝙ ille cuius est ille motus moueat ipsum seipsum: ⁊ in eodẽ principio qđ est mouẽs primũ: principio enim illo mouente ſm vnũ moduꝫ necessariũ est etiã ꝙ totũ illud moueatur vno mõ: ꝙ ↄtinuum hoc est ↄiunctũ principio: ⁊ ideo suũ motũ ab ipso ⁊ suum mouere semp manebit in omni tempore ſm nãm. Opꝫ aũt scire: ꝙ nõ est idem moueri ſm accidẽs a seipso: ⁊ moueri ab alio: qꝛ motor ↄstituiť per esse mobilis sui: sicut aia aialiuꝫ in cuius diffinitione cadit corpꝰ qđ mouet ab ipsa: p accñs mouet qñ mouet suuꝫ corpus: ⁊ hoc dupľr: sicut diximus in premissis: ab alio aũt bene conuenit aliquid moueri: ita ꝙ tamen motor eius nõ mouebitur per accidens motu illo: ⁊ hoc ideo est: qꝛ motor talis non constituitur in esse per suum motum: ⁊ ideo nec motor essentialiť diffiniťur per corpus qđ mouet: sicut sunt motores celestes qui sunt separati per diffinitionẽ: ⁊ tamen mouent corpora celestia: quorꝫ quedam sicut inferiores orbes ⁊ stelle omnes tam planete ꝙ̃ alie mouenť motu corporis primi superioris

Nõ est idem moueri sꝫ accidẽs a seipso ⁊ moueri ab alio.

ab oriente in occidente per motũ diurnũ qui est sup polos mũdi: ⁊ sup circulos equinoctiales: ⁊ per alcilos ad equinoctialẽ: cũ tñ a motoribus ꝓprijs moueant ab occidẽte in orientẽ ecõtrario motui p̃mo: ſm ꝙ tradit ꝓpria disciplina mathematicoꝝ: ⁊ cũ sic moueant per aliud superius corpus ſm illũ motũ nõ mouet motor ipsoꝝ ꝓprius: sicut nec mouet illo motu quo ipse mouet: q: ꝓpter causam supius assignatã sepius: nullus motoꝝ celestiũ mouet per accñs ſm aliquem modũ accidẽtis supra determinatũ: ſ3 moueri per accidens ↄuenit solis motoribus corporalib⁹. ⁋ Et võ si aliquod est huiusmodi mouẽs sicut in veritate est qd̃ est mouẽs quidẽ ipsum: ⁊ tñ est imobile: eo ꝙ nec mouet p se nec p accidẽs: ⁊ tũc etiã necessariũ est: ꝙ primũ corpus qd̃ mouet ab ipso sit ꝑpetuũ: q: alr̃ sicut a principio huius libri diximus oporteret ꝙ ante primũ motũ esset mot⁹: qd̃ est ipossibile. ⁋ Hoc aũt manifestũ est alio mõ a p̃dicto in quo ꝓgrediemur ab effectu inferioꝝ ad superiora que sunt cause. Nõ eni est possibile ꝙ alr̃ nisi dicto mõ fiat gñatio ⁊ corruptio: ⁊ vniuersaliter mutatio in inferioribus que aliqñ mouent ⁊ aliquãdo quiescũt: opꝫ eni si hec debẽt esse in inferioribus: ꝙ aliquid sit ita mouẽs ↄtinue ꝙ etiã ipsuꝫ mouet: sicut est id qd̃ diximus primũ mouẽs seipsuꝫ. Si eni esset tñ imobile primuꝫ: per hoc quidẽ semp moueret eũdẽ motũ: ⁊ sic nihil erit mutãs seipsuꝫ in diuersas dispõnes respectu eius qd̃ mouet ab ipso: ⁊ ideo si poneret primus motor mouere materiã gñabiliũ ⁊ corruptibiliũ: cũ ipse sit vno mõ ⁊ simplr̃: ⁊ nihil variet ipsuꝫ ad gñabilia: nõ faceret nisi gñationẽ ⁊ corruptionẽ: vel aliã mutationẽ vnitã: ⁊ non iduceret diuersitatẽ speꝝ in his que sunt nãlr̃: ⁊ ideo opꝫ: ꝙ primus motor qui nõ mouetur habeat corpus motũ ab ipso qd̃ non deficiet ei ſm oẽ tẽpus futuꝝ: nec defecit ei ſm oẽ preterituꝫ: q: qd̃ mouet sic. s. ꝙ mouet quidẽ ab imobili primo tam nõ erit causa eiusdeꝫ motus: neqꝫ eiusdẽ forme: eo ꝙ motu suo alr̃ ⁊ alr̃ se habet ad reꝝ gñabiliũ ⁊ corruptibiliũ materiã. Illud eni ↄtinue affert ⁊ defert gñans: sicut solẽ ⁊ stellas que alr̃ ſm radios suos ⁊ angulos respiciunt res quãdo sunt in tropico hyemali: ⁊ alr̃ quãdo sunt in tropico estiuali: ⁊ qr illa p̃cta marinie distant in cursu planetaꝝ ⁊ solis: ideo in his oppositis reb⁹ inferioribus imprimũr dispõnes. Similr̃ aũt est de p̃ctis equinoctialibus in vere ⁊ in autũno: ⁊ idẽ est de discursu planetaꝝ in signis ſm ↄiũctiones ⁊ preuentiones: ⁊ alios respectus planetaꝝ in quibus diuersimode respiciunt res in ortu suo ⁊ in occasu in climatibus diuersis: ⁊ ideo causant diuersos motus: sicut diuersas generatiões ⁊ diuersas corruptiones: ⁊ diuersas alterationes: ⁊ sic de alijs motibus: propterea ꝙ quãdo sunt in locis ↄtrarijs: ⁊ formis: ⁊ figuris: ipsi motores: tũc opꝫ ꝙ ↄ̃rio modo se habeat vnũquodqꝫ alioꝝ qd̃ mouet ab his: ⁊ ideo opꝫ ꝙ aliquãdo moueatur: ⁊ aliqñ quiescat. ⁋ Ex dictis etiã manifestũ est: ꝙ soluta est illa dubitatio que in primo huius libri tractatu inducta est: ⁊ a qua incheoamus totã huius scõi tractatus dispositionẽ. s. quare quedã aliqñ mouent ⁊ aliqñ quiescũt. ⁋ Qm̃ igit iam pꝫ ex predictis ꝙ nõ oĩa quiescũt: neqꝫ oĩa mouent: nec iteꝝ talis diuisio est in entibus: ꝙ aliqua eoꝝ semp quiescãt: ⁊ aliqua semp moueant: ⁊ nulla sunt que aliqñ quiescãt ⁊ aliqñ moueant. Et q: iaꝫ pꝫ: ꝙ quedã aliqñ quiescũt: ⁊ aliqñ mouentur: ⁊ etiã q: pꝫ huius causa que iã sepi⁹ dicta est ⁊c̃. Nũc ex dictis etiã manifestũ est: ꝙ q̃dã sunt que nũꝙ mouent: nec p se nec p accñs sicut sunt motores celestes: ⁊ causa hui⁹ est: q: sunt indiuisibiles: ⁊ ideo per se nõ possunt moueri. ⁋ Causa aũt ꝙ nõ mouent p accñs est: q: nullius corporis sunt actus: sicut sepe diximus. Alia aũt sunt que ꝑpetuo ſm omne tempus mouent: ⁊ hec sunt corpora celestia que mouent ab imobili motore ꝑpetuo: ⁊ mouẽt seipsa: ideo etiã est causa quare ꝑpetuo mouent: q: mouẽt seipsa. Alia võ mouent qñqꝫ ⁊ quiescũt qñqꝫ. Et cã huius est: q: mouent ab alio extrinseco sibi ꝙ diuersimode respicit ipsa per motũ suũ: sicut sũt gñabilia ⁊ corruptibilia: ⁊ ideo mouẽs ista inferiora necesse est mutari: sed mouẽs imobile ⁊ motũ a seipso nõ hꝫ nisi motũ localẽ. Sed illa que mouent ab alio exteriori mouent ſm oẽm motũ in mobile: igit mouẽs sic sicut determinatũ est similr̃ in eodẽ ꝑmanẽs vnũ tñ ⁊ simplicẽ mouebit motuꝫ: eo ꝙ a motore vno simplici nõ est nisi vnus motus simplex: ⁊ de illo motu ↄsiderationem faciemus deinceps.

Tex. c. 53.

⁋ Tractatus tertius octaui libri physicoꝝ in quo querit an sit aliquis motus perpetuus ſm nãm: ⁊ quis sit ille vt sciat ꝙ illum mouet motor primus.

⁋ Cap. p͠m. Quis sit primus motuum in genere.

Nos aũt deinceps iterũ aliud faciemus principiũ nostre disputationis: ⁊ queremus duo: vtrũ. s. aliquẽ motum ↄtingat esse ꝑpetuum ſm nãm: ⁊ quis sit ille q: hoc inuestigato iteꝝ ↄcludemus ex illo ꝙ motor illius motus erit ꝑpetuus ſm nãm. Incipiẽdo aũt istã inuestigationẽ opꝫ nos inuestigare etiam iteꝝ. s. quis sit primus motuũ: q: l3 in 6° iam ostẽderim⁹: tñ nos oꝫ hic reiterare. Ex eo nãqꝫ nos opꝫ inuestigare duo que p̃misimus. Hec. n. inuestigatio in hoc 3° nostro tractatu necessaria est nobis ad cognitionẽ primi motoris. Si. n. necessariũ esse ostẽdet: ꝙ aliquis motus sit semp ſm oẽ tẽpus: ⁊ ille erit primus ⁊ ↄtinuus motus qui nullo tẽpore interruptus est: ⁊ tũc declaratũ erit ꝙ primum mouens mouet hunc motũ: ⁊ illũ motũ necessariũ erit esse vnũ ⁊ eundẽ: ⁊ ↄtinuuꝫ ⁊ primũ oium motuũ. ⁋ Hac igit incipientes inuestigationẽ dicimus: ꝙ cũ sint tria gña motus: vt vidim⁹ in 5° supra. Alius quidẽ ſm imaginationẽ quãtitatis: ⁊ alius ſm passionẽ qualitatis: ⁊ alius ſm locũ quẽ vocamus loci mutationẽ: necessarium est ꝙ ille qui vocat loci mutatio sit motus prior alijs in genere. Alteratio eniꝫ ſm genus prior est augmento ⁊ decremẽto: q: nõ fit augmẽtũ vel decrementũ alteratione nõ p̃existente: oẽ qd̃ augmẽtat ꝓprie auget cibo augẽte ipꝫ: ⁊ ideo quodãmodo auget cibo sibi simili facto ⁊ quodãmõ auget cibo sibi dissimili. Dicit eni ꝙ alimentũ sit alimentũ ex ↄ̃rio: qr per digestionẽ cõplet: ⁊ decoquit: ⁊ remouet a ↄ̃rijs accidẽtibus ⁊ ↄ̃rijs qualitatibus. Cũ aũt primo sit dissimile: ⁊ postea fiat simile: opꝫ ꝙ alteret p calorẽ nãlem ⁊ digestiuum anteꝙ augeat: q: per calorẽ mutat de dissimili in simile: ergo alteratio est ante augmẽtũ. ⁋ Similis aũt rõ est ⁊ de decremẽto: qr decrementũ nõ fit nisi p calorẽ ↄsumẽteꝫ ⁊ deperdentẽ aliquid de sub̃a eius qd̃ diminuit. ⁋ Et võ si alteratio fiat necesse est: ꝙ agẽs alterans ſm locũ appropinquet alterato passo ⁊ tãgat ipsum: q: alr̃ nõ faceret ex potentia calido actu calidũ. ⁋ Calidũ ergo mouẽs in alterationem ſm distantiã loci ad patiens nõ similr̃ se hꝫ: sed aliqñ est longius: aliqñ ꝓpius ei qd̃ alterat ab ipso. Prope aũt fieri ⁊ longe nõ possunt esse sine loci mutatione: ergo loci mutatio est ante alterationẽ: ergo ⁊ ante augmentũ ⁊ decrementũ: pꝫ qr qd̃ est prius priore est prius posteriore. Ex illo infert vlteri⁹ ꝙ si semp opꝫ motũ esse in genere: sicut in fine septi dixim⁹: tũc oportebit esse motũ aliquẽ ſm locũ qui est causa omniuꝫ motuũ ⁊ successionis eoꝝ: ⁊ in loci mutatione si alia spẽs est prior alia: necesse est ꝙ illa sit prima loci mutatio que semp est: ⁊ illa est circularis: sicut infra ostẽdemus. ⁋ Sed q: forte aliquis diceret: ꝙ loci mutatio est prima motuũ: ſ3 nõ est p̃ma mutationũ: q: forte videt illi ꝙ sicut sub̃a est gen⁹ qd̃ ẽ añ oĩa gña entis: ita mutatio q̃ est in ipsa sit añ ceteras mutatiões alioꝝ generꝫ: ⁊ iõ ẽt ꝓbabim⁹ loci mutationẽ eẽ p̃mã mutationẽ: ⁊ hoc tã ſm nr̃as opiones q dicim⁹ p̃mas eẽ q̃litates ca. fri. hu. sic. ⁊ hoꝝ trãsmutationẽ fieri gnõnẽ ⁊ corruptionẽ simpliciũ corpoꝝ: q̃3 ẽt ſm illos q dixerũt athomoruꝫ aggregatiõe ⁊ disgregatiõe fieri gnõnẽ ⁊ corruptionẽ p dẽsitatẽ ⁊ raritatẽ. Illi. n. dicũt p̃mas q̃litates dẽsuꝫ ⁊ raꝝ: ⁊ raꝝ eẽ p̃ncipiũ calidi ⁊ humidi ⁊ mollis: dẽsuꝫ ãt p̃ncipiũ frigidi ⁊ sicci ⁊ duri: ſ3. n. illos oiuꝫ passionũ sũt p̃ncipiũ dẽsitas ⁊ raritas: ſm. n. istos graue ⁊ leue: ⁊ molle ⁊ duꝝ vident eẽ causaliter q̃dã dẽsitates ⁊ raritates: eo ꝙ sunt mãles dispõnes ad istas q̃litates ſ3 rei veritatẽ: ⁊ hoc idurit. Democritũ ꝙ posuit eẽ v̾a p̃ncipia p̃maꝝ q̃litatũ: q: nesciuit distiguẽ inter dispõnẽ mãlẽ ⁊ ciꝫ sine p̃ncipiũ veꝝ. Dẽsitas ãt ⁊ raritas sũt q̃dã aggregatiões ⁊ disgregatiões prtiũ mãe in locũ p̃uũ vel magnũ: ⁊ ſ3 has vt illi dicũt sũt gnõnes sub̃aꝝ corpaliũ ⁊ corruptiões. Queꝙꝫ ãt sic ↄgregant ⁊ disgregant hoc mõ: necesse est mutari ſ3 locũ: g̃ loci mutatio p̃cedit gnõnẽ ⁊ corruptionẽ sub̃aꝝ: ⁊ sic ipsa in gnõne simplr̃ p̃or est. Silr̃ ãt de eo qd̃ augmẽtat ⁊ decremẽtũ patit. Opꝫ. n. ꝙ magnitudo augmẽtãs mutet locũ: q: in augmẽto opꝫ ꝙ cib⁹ ascẽdat: ⁊ localr̃

Tex. c. 54.

Tex. c. 55.

moueat ad mēbrū: et in decremēto opʒ q recedat a mēbro di minuto. Hec aūt sūt loci mutationes: et etiā id qđ augetur cre scit in maiorē locū: et id qđ diminuitur decrescit in minorem.

Tex. c. 56. Sed ista loci mutatio est per accidēs: et non per se. ¶ Amplius aūt et alio modo cōsiderātibus erit manifestū q loci mutatio prior est oībus alijs mutationibus et motibus. Sicut enim primum dicitur multipliciter in alijs: ita etiā dicitur multipliciter in motu: et oībus illis modis vel pluribus vel potioribus quibus dicitur in alijs entibus: vel etiam dicitur in motu. Dicitur enim primum in natura quo non existente alia non erūt: sed nō cōuertitur: qr id existere pōt sine alijs. Dicitur etiaʒ prius fm substātiā siue diffinitionē et formā: et dicitur prius tēpore. Et nos quidē iam ante ostēdimus: q loci mutatio prior est nā: tamē etiaʒ hec ostēdemus. Dicimus enim prius a quo nō cōuertitur ɔsequētia: sicut est vnuʒ ante duo: et causa ante causatū. ¶ Adhuc aūt sumemus id qđ in precedentibus est pbatum .s. q motū necesse est esse ɔtinue fm omne tēpus: et nunq̄ deficere tēpore. Nō pōt aūt esse ɔtinuus fm tēpus: nisi altero duorum modorum .s. vt sit ɔtinuus nō interruptus: aut vt sit successiuus: ita q finis in vno sit principiū in alio fm tēporis successionē. Sed in nā magis ponendū est id pro principio qđ est ɔtinuū: qđ dignius est in nā q motus cōtinuus sit prior aliorum et principiū eorum: q̄ id qđ est ɔtrarium. Id aūt qđ dignius est semper in phycis accipitur esse prius et principium q̄ id qđ est indignius esse: dūmodo ipsum esse possibile sit in nā. Sed nos mōstrabimus posterius: q nō solū possibile: sʒ et necessarium est aliquem motū esse vnū ɔtinuū nō interruptū fm omne tēpus: et hoc ergo nūc petatur et supponatur. Taliter aūt est motū nullū esse possibile nisi motū aliquē localē: qr sicut supra diximus oēs alij terminantur et interrūpuntur: vel ɔtrarijs: vel etiā ɔtradictiōe: ergo necesse est q loci mutatio sit prior alijs. Nulla enim necessitas est q id qđ fertur fm locum: aut alteretur: aut augmentetur: aut generetur: aut corrumpatur. ¶ Harum aūt mutationū nullam ɔuenit esse: nisi sit loci mutatio prior: ergo loci mutatio prior est nā q̄ alie mutationes.

Tex. c. 57. ¶ Adhuc etiā tēpore prior est: qr qđ perpetuuʒ est fm tēpus nō interruptuʒ precedit esse qđ incipit et desinit in tēpore. ¶ Est aūt solus motus localis ppetuus. qr ppetuitas tēporis p se est in eo qđ cōmetitur se tēpori nō interruptuʒ in illo. Per accidēs aūt est in eo fm successionē talē: q finis vnius est initiuʒ alterius: sed tñ in vno et eodem indiuiduo q oium vel pluriuʒ motuum est susceptibile motus localis est vltimus motuū. In illo eniʒ prius est via i esse que est generatio: et post illā est alteratio et augmētū in ɔsolidatione et quātitate debita organorum: et tūc deinde loci mutatio est motus animaliū iaʒ pfectorum in esse: et robore: et q̄titate organorum. Sed in mūdo vniuerso necesse est: q sit quiddā alterum nō gñatū: neqʒ corruptū: neqʒ alteratū: neqʒ auctū qđ moueatur fm loci mutationē: qđ prius est oībus his mutationibus: qđ est causa gñationis oībus que generantur hoc modo quo generās causa est gñati. ¶ Igitur forte videbitur gñatio prima inter motus et mutationes: ppter id qđ videtur q opʒ rem prius gñari: et tūc demū motū fm alios motus: qui diximus in 5° q nō mouetur nisi qđ est: et hoc in vnoquoqʒ gñabiliū sic se habet: vt dicit obiectio.

5° ph. t. c. 8. Sed tñ in vniuerso necesse est prius moueri in his que fiūt et gñantur in mūdo qđ sit ingñabile: et hoc alterum: sic motū prius est gñatione et gñato. Impossibile est .n. esse gñationē primā simplr in mutationibus mūdi. Si enim ipsa esset prior: cū primus motuū sit principiorum nūllū motus oporteret q ipsa principia rerum essent corruptibilia: qr oē generabile est corruptibile. Et si principia mūdi corruptibilia essent: tūc p ɔñs oīa alia corruptibilia essent: et sic nihil esset ppetuū: et hoc mō iretur in infinitū: qr lʒ cuius gñatis esset alia cā mouēs pcedēs ipm: et sic oporteret q mutatio esset ante mutationē in infinitū. Si aūt gñatio nō esset ante loci mutationē: tūc manifestū est: q neqʒ aliquis ɔsequētiū motuuʒ post gñationē erit ante loci mutationē. Dico aūt motus ɔsequētes post gñationē: sicut est augmētū et decremētū et alteratio et corruptio. Oēs enim iste mutationes sunt posteriores generatione: quare si nō est gñatio prior loci mutatione: tunc etiam nulla aliarum mutationū prior est loci mutatione. Sed forte videbitur alicui incōueniens et ɔtrariū nobis metipsis q dicimus gñationē priorē alijs mutationibus esse in gñabilibus et corruptibilibus: cū supra pbatū sit alterationē pcedere gñationē: eo q opʒ alterari māʒ gñabiliū et corruptibiliuʒ anteqū generetur. Sed ad hoc sciēdū est: q prius et posterius in his diuersimode accipitur. Si .n. prius et posterius simplr accipiantur: hoc est vniuersalr: tūc absqʒ dubio alteratio prior est q̄ gñatio: qr aliquid alteratur ante gñationē quālibet. Si aūt accipiatur eodē mō: tūc gñatio est prior eo: qr nō alteratur nisi qđ est: et ideo opʒ q prius sit via in esse q̄ alteretur illud idem.

Tex. c. 57. Hoc aūt Auer. nō ita soluit: sed dicit q tunc dicitur q gñatio est prior: qr hoc dicitur fm subam gñationis q prius est nā alijs generibus. Quādo aūt dr alteratio prior: tūc hoc intelligitur de priori fʒ tēpus. ¶ Possemus aūt aliter dicere q est generatio vniuersalr dicta et particulariter. Gñatio autem vniuersalis est illa qua ingreditur in esse q̄libet ens: siue sit substātia: siue accidēs: et hoc est prior alteratione: sed alteratio est prior gñatione particulari: fm quā suba pcedit in eē. Sed hec solutio lʒ sit quorūdā arabū nō est valde ɔueniēs: et ideo puto primā esse veriorē. ¶ Ex his igitur puto: q motus localis prior est nā tēpore et oībus alijs motibus et mutationibus. Cōsequēter etiā pbabimus q est prior suba: hoc est

Tex. c. 58. diffinitione. ¶ Ad hoc aūt pbandū dicimus: q vniuersalr omne qđ fit aut gñatur est imperfectū in esse: qr est in pricipio sui esse qñ nō hʒ pfectionē debitā fm quātitatē: ab imperfecto aūt nō sumitur diffinitio: sed potius ab vltimo et pfectissimo: et hoc est postremū in gñatis: et ideo ɔuenit q id qđ est in gñatione posterius est nā prius et suba. Palā aūt est: q vltimū et cōpletū in aialibus est loci mutatio. In aialibus dico que sunt subiacētia gradui et sūt pfecta: et ideo que nō habēt nisi partē partis aie: vt vegetabilia: nō mouentur lʒ viuant: ppter hoc q habēt defectū organici motus fm locū et indigentiā: vt plante et multa aialiuʒ gñā: vt ostree et ɔche quedam. Hec eni non habent virtutē motiuā pcessiui motus: et ideo nā nō dedit eis organa: ppter qđ etiā dr̄ imperfecta: sed in oībus pfectis fm aiam sensibilē quo ad oēs sensus inest motus pcessiuus: et ideo si motus fm locū pfectioribus fm naturā inest: que maxime cōprehenduntur de nature pfectione: tūc etiā opʒ q motus hic sit prior alijs fm substantiā: qr vltimū est qđ dat substantiā et diffinitionē et qđ est actus et complemētū respectu oium precedentiū.

Tex. c. 59. ¶ Et hec est etiā causa: q ipse in his in qbus ɔuenit nihil mutat de esse vel substātia: qr id qđ est actio vltimo cōplentis nāʒ: nihil tollit ab esse vel suba: sed motiuuʒ in eo q fertur aliquid fm locum est actio et motus vltimo cōplentis nām: et ideo nihil mutat ab esse et suba: et hoc est solū huic motui pprium: qr id qđ alteratur et mutat quale fm esse: et si passio magis sit incipit abijcere a substātia. Eius aūt qđ augetur et decrementū patiētis mutatur quantū: sed solus motus localis nihil mutat oino: sed totum motū transfert in aliū locū.

Tex. c. 60. Maxime aūt ex his manifestū est: q id qđ mouet seipsum mouet se maxime fm hūc motū: et hic motus est in potestate sua: et nō alij: et cū ipsum sit perfectioris nature q̄ ea que mouentur ab alio: patet etiaʒ ex hoc q ipse prior et perfectior alijs fm naturaʒ sui generis est. Et etiam qr dicimus hūc esse principiū: et eorum que mouentur: et mouētiū ea: qr hic motus causat ea que mouentur et aliquādo nō: et causat etiā motores eorum que aliqñ mouētur: aliqñ nō: vt pʒ ex prius habitis. Adhuc aūt: qr sicut pbatuʒ est: qr ipsum seipsum mouens primū est in ordine eoruʒ que mouentur: ergo etiaʒ suus motus qui est localis prior est natura alijs motibus.

Tex. c. 61. ¶ Igitur ex his omnibus que dicta sūt manifestum est: q loci mutatio est prima motuum: et natura et tempore et substantia.

¶ Cap. 2m. Q nulla mutationum potest esse continua semper nisi loci mutatio.

Que aūt loci mutatio fm specieʒ accepta sit prima deinceps dicem⁹: sed tamen simul cū illo erit manifestū: qđ etiam aliqñ questum est: q .s. alie mutationes non erunt cōtinue preter loci mutationem quādam.

Tex. c. 62. ¶ Qđ tamen nullus aliorū motuū possit esse continuus: manifestum erit ex his que hic inducemus. Omnes enim motus et mutationes preter vnū circularē sunt ex oppositis in ɔtraria. Diximus aūt in 5° q illi sunt motus oppositi qui sunt ex ɔtrarijs in ɔtraria vel in cōtradictoria: sicut gñationis et corruptionis termini sūt esse et nō esse. Alterationis aūt ɔrie passiones sunt termi-

ni: augmēto aūt ⁊ decremēto: magnitudo ⁊ paruitas: vel qđ est verius pfectio magnitudinis ⁊ impfectio: ⁊ sicut non puenit actio alicuius rei fm nām: nisi a forma sua ppria fm nām: vbi grā: actio hois nō puenit nisi a forma ppria hois: ita etiā robur illius actionis est in ḡtitate debita hois. Est enī in hoie maximū determinatū ⁊ minimū: ⁊ extra illud nō est ḡtitas in qua saluet actio forme hois: ⁊ iō oium nā ɔstātiū est terminus aliqs: ⁊ rō pfectionis ⁊ magnitudinis siue augmēti: ⁊ si forma sit extra ḡtitatē illā nō agit opus hois: vel alteriꝰ nāe: sed corrūpet. Scđm aūt oēs istos enumeratos terminos ɔiij motꝰ dicunt qui sunt in ɔria: qꝛ illi etiam idē motus sunt ex ɔrarijs. Quicqd aūt sic est: ꝙ nō semper ɔtinue mouet fm eūdē motū numero ⁊ specie quo prius mouebat: illud necesse est quiescere in fine motus eiusdē. Manifestū est enim ꝙ omne illud quiescit qđ mutat in ɔriū: sicut in terminū. Et similr est in mutationibus que non sunt motus: qꝛ gnātio vniuersalis opponit corruptioni vniuersali: ⁊ gnātio singularis huius opponit corruptioni singulari eiusdē. Cū igit ipossibile sit simul opposita inesse eidē: ipossibile erit inesse eidē motus: vel mutationes oppositas. Et si impossibile est simul eidem inesse mutationes oppositas: tūc impossibile est ꝙ ɔtinua sit mutatio que est de opposito in oppositum: ⁊ reflectens ab opposito in ipsum. Cōtinuum aūt in mutationibus nō est interruptū nisi tēpore: ergo tempus aliquod quietis est inter duas mutationes tales. Et quo ad hāc demōstrationē nullā hꝫ differētiā verū dicamus duas mutationes que nō possunt esse ɔtinue ɔrias: aut non ɔtrarias: sed fm ɔtradictionē opponi: dūmodo ostendamꝰ ꝙ non possunt esse simul in vno tēpore ɔtinuo in eodē subiecto mutabili. Hoc enī solū vtile est nobis fm pbationē quā pbare intendimus: ꝙ nō possit esse ɔtinuitas fm tēpus indeficiens in omnibus mutationibus que sunt ad formam: nec iterū īdigemus hoc pbare ꝙ in ɔtradictiōe nō est quies pure: sed imutatio: sed de hoc expediuimus nos in 5°. ⁊ hoc non est nobis vtile: nec iterū indigemus pbare vel distinguere: ꝙ mutatio non est ɔtraria quieti: sed potius motus: fortasse enim verū est: ꝙ nō quiescit id qđ nō est actu: ⁊ ɔstat ꝙ corruptio mutatio est ad non ens simplr: ⁊ ideo non terminat ad quietē: sed ad imutationē vbi quies valde large accipit: sed nos hic nihil habemus pbare de talibus: sed solū hoc ꝙ mutationes opposite intercipiunt medio tēpore. Sic enim cū illo statim pbatum erit ꝙ mutatio nō est ɔtinua: ⁊ qđ diximus in prioribus nō īsunt simul eisdē nō fuit nobis vtile ad declarandum qđ volumus declarare: ppter hoc ꝙ sunt ɔtrarij: sed tn̄ ppter hoc ꝙ non est ɔtingere illos simul inesse eidem in tēpore nō interrupto. Nec etiam opꝫ hoc turbare: ꝙ dicimus idē pluribus esse ɔtrariū: sicut dicimus ꝙ motus ɔtrariat motui ⁊ quieti. Motui enim qui est in contrarium vnū ɔtrariat motus qui est in ɔtrariū illi oppositū: ⁊ etiā quieti que est in ɔtrario illo ex quo est motus: qꝛ non indigemus hoc nisi vt accipiamus modo quodā ꝙ idē opponit pluribus: sicut motus quieti ⁊ motui: sicut eq̄le ⁊ medium opponit excellenti: ⁊ ei qđ excellit ab ipso: hoc enīꝫ bene ɔuenit duplr. s. ꝙ vnū nō fm idem acceptum habet plura ɔtraria: sicut mediū oppositū extremis: ⁊ opꝫ accipere ꝙ siue vere: siue nō vere opponit ꝙ non ɔuenit simul oppositos motus: siue mutationes simul eidē inesse. De omnibus aūt his sufficienter in 5° tradidimus doctrinā quā hic repetere nō est necessariū: sed ꝙ ex omnibus his que dicta sunt colligit: ⁊ he sunt quatuor ppositiones ex quibus de facili demōstrat id qđ intendimus. Quarū prima est: ꝙ ois motus qui est ad formā: ⁊ nō ad vbi: ⁊ similiter ois mutatio est de opposito ad oppositum. Scđa autē est: ꝙ ⁊ hoc sufficit ꝙ oppositi motus ⁊ mutationes sunt que sunt in opposita. Tertia vō est: ꝙ qñ idem numero motū mouet duobus motibus oppositis: hoc erit successiue in tēpore: ⁊ necesse est ꝙ iter illos duos motus cadat tēpus. Quartus vō: ꝙ motus iter quos cadit tēpus sunt interrupti: ⁊ nō ɔtinui. Cū enim omne qđ mouet sit in potentia q̄diu mouet: ⁊ ois potentia pgredit ad actū: opꝫ ꝙ cū est in ɔtrario ad qđ mouet sit in actu: qꝛ hoc est terminus motus eius: ergo aut tūc est nō in motu: sed in motū esse: aut ipsum mouet adhuc. Si aūt nō est in motu: sed in motum esse: tūc ppositum habetur. s. ꝙ motus nō est ɔtinuus: sed interruptus. Si autē est adhuc in motu: ergo adhuc est in potentia: ⁊ prius habituꝫ est: ꝙ erat in habitu: siue in actu: ergo idem: ⁊ fm idem est in potentia ⁊ in actu: ergo simul est in actu ⁊ non actu: qđ est impossibile: ergo necesse est in termino quiescere. Qđ autē nos dicimus motus ɔtrarios non posse sibi succedere: hoc intelligitur in eodem mobili: qꝛ si sunt diuersa mobilia tūc bene potest fieri: sicut patet in motu chordarū: hoc enīꝫ modo supra in fine sexti diximus ɔtinui in infinitū tempus fm nām esse mutationē in genere: qꝛ ex principijs medie nō habemus finē talium mutationū. ¶ Amplius aūt in generatione ⁊ corruptione motus incōueniens esse videtur si factū mox ɔtinue sine quietis interpositione necesse est corrūpi: ⁊ nullo tēpore pmanere id qđ factū est in esse: qꝛ sic omnis labor nature esset frustra: qꝛ ipsa laborat generando ad hoc ꝙ res sit ⁊ permaneat aliquādiu in esse: sic etiā nunq̄ aliquid gnāret: sed tn̄ esset gnātio: vt nō terminaret ad ens gnātū: ⁊ id qđ corrūpit nō esset simplr: sed fm quid: inquātū. s. fuit in gnātione: qđ est ɔtra rōnem gnātionis ⁊ corruptionis: qꝛ gnātio est via ad esse simplr: ⁊ corruptio est via ab eē simplr. Ex his vtiqꝫ fides pōt inesse de alijs motibus: qꝛ demonstratio ista generalis est de omnibus motibus. In omnibus enīꝫ pcedit potētia ad actū vt sit in illo. Et fm dicta si motus nō terminātur tunc nunq̄ esset in actu id qđ est in potentia: ⁊ tūc potentia est frustra: ⁊ fm hoc etiā res pcedit ad actum: ⁊ recedit ab actu p motū vel per mutationem oppositā: absq̄ hoc ꝙ nunq̄ pueniat ad actū illū: que oia sunt absurda: ⁊ ideo etiaꝫ nulla mutatione vel motu pōt esse id qđ dictū est. Nāle enīꝫ est ꝙ in oibꝰ similr se habeat: qꝛ oēs similes sūt in hoc ꝙ terminati sūt ⁊ oppositi: ⁊ ꝙ in eis pgredit potētia ad actū.

¶ Cap. 3m. Q motus rectus ⁊ ille qui est super circulū: ⁊ ille qui est mixtus ex vtrisq̄ nō possunt esse ɔtinuū ⁊ infinitū.

Quod aūt cōtingat quendā vnū motū numero infinitū esse ⁊ ɔtinuū fm tēpus: ⁊ hoc est circularis: deinceps dicemus: sed ad hoc demōstrandū ordinate pmittemus demonstrationes ⁊ rōnes logicas pbabiles per quas ostendemus nullū aliorū motuū posse esse ɔtinuū: ⁊ infinitū fm tēpus. Incipientes aūt hic dicimus: ꝙ omne qđ mouet ⁊ fert fm locū necesse est vno trium modorū moueri aut ferri: aut enim mouet circulariter: aut fm rectā lineā: aut fm motuꝫ mixtū. Mixtū aūt motū intelligimus alio duorū modorū: si enim medius qui cōponit ex vtroqꝫ mixtus dicat: sicut est motus in curuo qui cōponit ex recto ⁊ circulari: eo ꝙ in aliquo habet formā recti: ⁊ in aliquo formā curui: ostēdemus ꝙ nō pōt esse ɔtinuus: ⁊ ille vocat a qbusdā phis gyratiuus: ⁊ hꝫ in se in actu vtrūq̄ ⁊ rectū ⁊ circularē: p hoc ꝙ dicit formā nature circularis in curuo: ⁊ formam recti in recto. Forma enī recti non est exire ab extremis: ⁊ habet locū in linea aliqua partiali: que est inter puncta signabilia in ipso. Forma aūt circuli est ɔuexū ⁊ ɔcauū: ⁊ hoc etiā habet: ⁊ ideo talis motus est rectus fm partem rectam ⁊ circularis fm partem curuam in lineam fm quā est motus: ⁊ qꝛ in parte vna regyrat principiū versus finē: ideo vocat motus gyratiuus. Alio aūt modo dicit mixtus: qui pōt esse in circulo vel recto mixtus de circulari ⁊ recto: ita ꝙ vnus sit vincēs ⁊ sit in actu alter sit victus ⁊ sit in potētia: ⁊ tūc illa mixtura non pcedit semp: qꝛ necessarium est: ꝙ omne qđ est potentia aliquādo exeat ad actum. Ista autē potentia nunq̄ potest pcedere in actum: ⁊ sic non est ibi motus victus: sed tn̄ vincens: ⁊ ideo si demonstrabit ꝙ vincens nō est ɔtinuus pbatum erit: ꝙ nec mixtus taliter erit ɔtinuus. Quādo aūt nos dicimus ꝙ in curuo est mixtus motus primo modo mixtionis: sicut cōponit medius ex extremis non intelligit nisi regulariter curuū: hoc enim est qđ opponitur curuo circulari ⁊ recto: sicut medium extremis. Sed quocunq̄ dictorū modorūꝫ dicatur mixtum semper erit pbatum: ꝙ mixtus non erit ɔtinuus si pbauerimus ꝙ rectus non est ɔtinuus: qꝛ infiniti recti ɔtinui essent in vno mixto semper: ⁊ ideo si rectus in se finitur: tunc infinities erit finitus mixtus: ppter qđ etiam non pōt esse ɔtinuus: qꝛ nullus finitus est ɔtinuus: sicut ostendimus in capitulo precedenti. Qđ aūt id qđ mouetur siue fertur supra rectum ⁊ finitum non fertur ɔtinue fm tempus: manifestū est ex his que hic inducunt. Non enim pōt esse ɔtinuus motus

2° de aīa. t.c. 41.

Tex. t.c. 63.

Quo vnū ɔriat pluribꝰ. vide ĉt Cō. hic,

Tex. t.c. 64.

motus fm rectum in infinitum: q̄a nihil est taliter infinitū sicut ostendimus supra in lib. 3°. Et adhuc ostendemus pluribus rationibus in primo de ce. ⁊ mun. hic autem supponitur: si ergo sit ⁊ rectus motus continuus: oportet q̄ ille sit cōtinue reflexus a principio recti ad finē eiusdē: ⁊ a fine eius ad principium eiusdem sine quietis interpositiōe: sed oportet scire: q̄ omne quod sic reflectitur supra rectum mouetur motibus contrarijs. Nos enim non accipimus mathematicum rectū: sed physicum q̄d distinguitur differentijs sitꝰ cōtrarijs: aut nō: ⁊ fm hanc d̄clam nos videmus: q̄ motꝰ qui est sursum cōtrarius est motui qui est deorsum: ⁊ contraria sunt corpora que naturaliter mouentur his motibꝰ: ⁊ motꝰ qui est añ est cōtrarius motui qui est retro: ⁊ q̄ est ad dextrū contrarius est ei qui est ad sinistrum. Cum enim tres sint dimensiones: longitudo: latitudo: profunditas: oportet q̄ ipse sex oppositis differentijs situs terminent: quia iste quidem differentie manifeste sunt in homine figura ⁊ virtute differentes. Sunt autem etiam in mundo fm veritatem: sicut in. 2. de ce. ⁊ mun. habet determinari. Loci enim contrarietates sunt iste sex que dicte sunt. In prioribus autem habitis in. 5. diligenter diffiniuimus quis est vnus motꝰ ⁊ continuus: ⁊ quot exigantur ad essentiam vnius ⁊ cōtinui motus: ⁊ diximus inter cetera q̄ ad hoc q̄ sit vnus ⁊ cōtinuus motus oportet q̄ sit vnius mobilis fm numerum: ⁊ in vnico tempore: ⁊ ad vnum fm speciem terminū. Tria eni erāt in quibus fuit omnis motus vt supra diximus. s. q̄d mouet vt homo: aut astrum q̄d Empe. ⁊ alij q̄dam credebant esse deū: ⁊ quando vt tēpus in quo est motus: ⁊ secūdū natura in qua est motus: ⁊ tertiū in quo est motꝰ fm genus vel speciem sicut est locus in motu locali: aut passio in motu alterationis: aut species in mutatione generatiōis ⁊ corruptiōis: aut magnitudo sicut est in motu augmēti vel diminutiōis. Cōtraria aūt inter que est ois motus differunt specie: ⁊ nō sunt vnum. Cōstat autē: q̄ predicte differentie sunt loci: ⁊ sibi cōtrarie: q̄d lꝫ sit manifestū: tamē signū ꝓbans cōtrarietatem d̄larū est: q̄a motus inter tales differentias sunt contrarij. Si eni signauerit aliquā diuisionem loci physici per. a. b. lineam: siue a sursum in deorsum: siue fm alias differentias situs motus qui est ab. a. in. b. contrarius erit motui qui est ecōuerso ab eo q̄d est. b. in id q̄d est. a. ⁊ corpora mota erunt cōtraria fm q̄litates. Q̄d eni isti motus sint contrarij pꝫ ex hoc: q̄ si sint in eodē mobili stant ⁊ q̄escūt: ⁊ repausant: et corrūpunt se inuicē: ⁊ si sunt in diuersis mobilibus sibi directe ex opposito obuiātibus: iterū sistūt se ⁊ repausant si fuerint eq̄liter fortes: ergo sicut nos ostēdimus supra: in motu qui est ad formā: q̄ necesse est q̄escere anteq̄ redeat in p̄mū oppositum ex quo fuit motꝰ: ita necesse est q̄escere reflectēs in linea recta anteq̄ redeat ad situm ex quo motus fuit. Nō tamē idigemus nos hac vera ꝯtrarietate motuū ad hoc q̄d probemus: q̄ nō sit ꝯtinuus motꝰ reflexus sup aliq̄d spatiū: q̄a vera contrarietas motuum exigit duo. s. q̄ motus sint cōtrarij: ⁊ ipsa corpora mota sint contrarijs qualitatibus dis̄ta. Et sufficit nobis hoc: q̄ motus inuicē se sistant in vno mobili succedentes: ⁊ in diuersis mobilibus sibi directe obuiantes: etiam si non sint contraria corpora. Si eniꝫ hoc habuimus habebimus etiam illuꝫ effectum cōtrarioꝝ qui est: non posse simul fm vnū continuum tēpus: ⁊ vnaꝫ eē in vno subiecto: ita q̄ non fiat interruptio: ⁊ per hoc ꝓbabimus tales motus reflexos non esse continuos fm tēpus. Hoc autē ideo diximus: quia in circulo quantum ad illum motū qui non est circuli: sed alicuius super circulū est sīr q̄ nō pōt reflecti aliq̄d continue super eū. Accipiatur eni in circulo portio maior vel minor semicirculo que sit. a. c. tunc dico q̄ motus qui est super portionē illā que est ab. a. in. c. oppositꝰ ē directo modo opponis ei qui est ecōuerso ab eo qui est. c. in id q̄d ē a. id autē est: si signetur portio illa per. b. c. litteras: siue p alias quascunq̄: sistitur eni ⁊ q̄escit vnus motus ab alio: q̄uis vterq̄ ꝯtinuus sit in se: etiā si nō fiat reflexio quādo motum vnū istoꝝ motuū venit directe cōtra alteꝝ per oppositas virtutes mouentiū: ⁊ hoc fit ideo: q̄a ꝯria a sese corrūpūt ⁊ prohibent adinuicem: ⁊ ideo quecūq̄ sunt se inuicē corrūpētia ⁊ prohibētia aliq̄d habēt contrarietatis: tū ille qui est ad latꝰ non est ꝯrius ei qui est directe sursuꝫ: q̄a illi situs nō sunt opposite differētie: q̄a dextrū nō opponit ei q̄d est sursum: ⁊ iō etiaꝫ reflexio non pōt esse inter illa: q̄a ipossibile est q̄ idem motū simul moueat motibus illis: ⁊ ideo nō pōt esse cōpositus motꝰ ex talibus differētijs situs nō oppositis: pp̄ q̄d etiā de talibꝰ motibꝰ nō opꝫ adducere demōstrationē. Cū autēꝫ ⁊ ad istā ⁊ ad p̄cedentes demōstrationes nihil exigatur ꝓbandū: nisi q̄ necessario intercidit tp̄s q̄etis inter duos motus qui sūt ex oppositis eisdē ad opposita eadē hic demonstrabimus. ¶ Maxime eni manifestuꝫ est: q̄ ipossibile ē q̄ duo motus sint cōtinui qui sunt fm rectitudinē eāres: ⁊ reflexi inter easdē differētias situs ꝯrias. Omne eni reflexum necesse est stare nō solū in recta: sed etiā si sꝫ circulū feratur. Non eni idē est aliq̄d ferri circulo: hoc est sup circulū: ⁊ circulum ipsum ferri: aliquādo eni id q̄d mouet est cōtinuū in motu sicut quādo circulus mouet circulādo: ⁊ tūc dr̄ moueri circulus: aliquādo aūt aliq̄d mouet reflexum: ita q̄ sup eūdem arcum circuli super quē venit in aliq̄d punctū reuertit ⁊ reflectit in punctū vnde exiuit: ⁊ hoc nō mouet circulādo: sed reflectendo q̄d nō fit in circulatione circuli: q̄a quicūq̄ arcus in circulatione eleuatur: tūc ille idē deprimit: ⁊ nō fit fm arcum eūdē. Hec igit est differētia iter moueri circulū ⁊ moueri per reflexionē super circulū: q̄ in omni motu tā ad formā q̄ ad locum qui est ex reflexiōe sit necesse stare in medio puncto reflexionis fidē ⁊ ꝓbationeꝫ accipit: nō solum in sensu in quo aliquādo manifestatur: sed ēt per rōneꝫ. Dico autē manifestum esse sensui: q̄a sic est: sed pp̄ q̄d sic est accipitur per rōnē. Cū eni motus sit obiectū sensus cōis tūc erit priuatio ipsius apprehēsibilis per sensum: pp̄ q̄d ēt medicorum apertissimi indicāt per tactū de quiete pulsus inter duos motꝰ eius reflexiuos qui sūt diastoles ⁊ systoles. Et si dicatur forte q̄ q̄es illa manifestatur in sensu: tūc ponemꝰ ad hoc demōstrationē: cuius p̄nᵐ est illud q̄ tria sunt necessario in oībus duobus motibus reflexiuis. s. p̄nᵐ: medium: et finis. Principium q̄dem vnde vadit motus primus: ⁊ medium in quo finit p̄mus: ⁊ incipit secundus. Mediū enim ad vtrūq̄ motum cōparatum est tā finis q̄ p̄ncipiuꝫ: ⁊ est q̄dem vnum numero ⁊ substātia. Rōne autē ⁊ forma est ip̄m duo: q̄a alia est ratio principij: ⁊ alia finis. Aliud autem q̄d accipiemus ꝓ principio est: q̄ in omni motu aliud est q̄d est potentia: ⁊ aliud q̄d est actu: q̄a sicut nos diximus in p̄habitis ⁊ ꝓbauimus q̄ quādiu motus durat in eē motus: tādiu res est in potētia: quando autē est in termino motus: tūc res mota est in actu: ⁊ in motum fuisse: ⁊ non in motu. His aūt adiungemus ea que ꝓbata sunt in sexto. q̄ finis motꝰ est in indiuisibili tēporis: ⁊ magnitudinis in tēpore. Et ex his vlterius adiūgemus: q̄d per se notum est: q̄ terminus rei est indiuisibilis: ⁊ q̄ omne cōtinuū finitum est inter duo indiuisibilia: quoꝝ vnum est principium: ⁊ alterum finis: ⁊ q̄ nullum indiuisibile in cōtinuo est actu: sed potētia solum preter p̄nᵐ eius: ⁊ finem ipsius. His autēꝫ habitis leue est ꝓbare q̄d intendimus: fm dicta enim q̄dcūq̄ p̄ctuꝫ accipiat in rectitudine qui est media inter duo extrema potentia medium est ⁊ nō actu nisi diuidat actu rectitudinē illā. Mediū enim dicitur ab actu mediādi: sicut signum ab actu signādi: ⁊ ideo quādiu non accipitur vt actu signans ⁊ diuidens: tūc in rectitudine nō est nisi in potētia: ⁊ iō q̄a non diuidit spatium: nō diuidit etiā motū: sed si accipiatur actu diuidens: tūc efficit finis vnius partis: ⁊ p̄nᵐ actu alterꝰ partis: ⁊ tūc etiam diuidit motū qui est sup spatiū: ⁊ ideo quādo motus terminatus est ad ip̄m. tūc erit in fine suo qui nō ē motus: sꝫ potius motū fuisse est tūc veꝝ ⁊ cōtinuatum vsq̄ ad idiuisibile hoc: ⁊ alius motꝰ incipit ab eodē inquantū est p̄nᵐ spatij alterius: sic ḡ stās in ipso indiuisibili medio inquantum est finis spatij actu p̄cedētis: iteꝝ incipit moueri alio motu ab ipso inquātū est p̄nᵐ actu spatij sequētis: sic eni medium fit actu p̄nᵐ ⁊ finis respectu diuersoꝝ: principium eni posterioris spatij: ⁊ finis prioris. Per oēm autē eundem moduꝫ se habet instans: siue nūc etiam in tēpore: q̄a terminat tempus mēsurās motū vnū ad istās in quo est finis motꝰ. Per oēm eūdē moduꝫ est in motibꝰ reflexis duobꝰ: q̄a finis linee sup quā est motꝰ necessario accipit ⁊ in rōne finis: ⁊ in ratione p̄ncipij fm actū: non fm potētiā. Oportet enim q̄ in aliquo indiuisibili finiat terminus p̄mi motus: ⁊ oportet q̄ ab eodem incipiat reflexio secundi motus: ergo q̄d mouet motu reflexo necessario vtitur puncto finali linee vno fm subꝫ:

2. celi. t. c. 15. ⁊ infra.

5. phys. t. c. 54. ⁊ inde.

Vera motuū ꝯrietas duo requirit.

Tex. c. 65.

vt duobus fm formam ꝛ rōnem: qa vt fine actu finiente: et vt principio actu principiante. Et huius exemplum sic est: sicut dicamus ꝙ.a.est signū eius qđ mouet̄ reflexiue: ꝛ linea super quā mouet̄ ꝛ reflectitur sit.b.c.ꝛ venit.a.ex.b.in.c.ꝛ reuertitur ex.c.in.b.tunc eni ipso puncto.c.vtitur vt fine precedentis motus: vt in pncipio sequentis: ergo necessario erūt ibi due quietes: ꝛ duo motus: vna qdē quies ex qua est motus primus: ꝛ illa fuit in.b.anteq̄ moueretur primo motu: ꝛ alia pars ad quā terminatur mot⁹ idest ex qua est mot⁹ reflexus: ꝛ illa quies est in.c.ergo necesse est eē in quattuor tempora que mensurant dictas quietes: ꝛ dictos motus. Si autem diceret aliquis: ꝙ in.c.nō quieuit: hoc est ipossibile: qa cū continue feratur motu pmo vsqꝫ ad.c.nō potuit simul in vno instanti factuꝫ esse in.c.vt in fine motus primi: ꝛ abesse ab ipso fm principium motus secūdi: qa aliter indiuisibile esset diuisibile: qa constat ꝙ nō pōt in eodē indiuisibili adeē ꝛ abesse: ergo oporteret ꝙ in parte ei⁹ adesset: ꝛ in parte ei⁹ abesset: ꝛ sic esset diuisibile qđ est impossibile. Cōstat autē: ꝙ aliquādo.a.est in ipso signo.b.sed cū.b.sit indiuisibile nō pōt esse in ipso in tēpore vel in aliq̄ parte tēporis: sed in indiuisibili nunc tēporis: sicut in sexto ostensum est. Est autē in nūc in ipso pp qđ nūc est diuisio tēporis: sicut ꝛ pūctuꝫ linee: ipm autē.b.est pn^m a quo est motus: ꝛ motus nō est in ipso: qa mot⁹ nō habet pmū qđ sit mot⁹ sicut iā pbatū est in sexto. Eadē aūt est rō de.c.ꝙ est idiuisibile. Si aūt aliqs ꝯcedat ꝙ.a.simul adsit in.b.ꝛ absit ab eo: tūc cū res stet qñ est in eodē indiuisibili: eo ꝙ siꝉr se habeat nunc ꝛ prius: tūc semp stabit in toto motu ipm.a.qa moueri suū nō erat nisi fluxu cōtinuo ad esse indiuisibili a quo fuit motus. Cū ergo sit ipossibile nō potest cōcedi: ꝙ in vno indiuisibili tēporis affuerit a.in.c.in fine motus p̄cedētis: ꝛ absuerit ab ipso in motu reflexiōis ꝯtrie. Idē autē est de ipso.b.a quo incipit mot⁹ p̄cedens: quez p̄cedit quies ex qua est motus: ḡ in alio ꝛ alio signo: sine nūc signante tēpus affuit ad.c.fm finē motus p̄cedentis: ꝛ absuit ab ipso in motu cōsequenti. Sed iter quelibet duo signa tēporis est tps: vt pbauimus in sexto: qa aliter nō esset cōsequēs ad nūc: ergo inter signū quo affuit in.c. ꝛ signū quo defuit ab ipso est tps: qđ nec est mot⁹ p̄cedentis nec motus sequētis: ergo est mēsura quietis inter duos motus. Idē autē oino est de quiete tpis in.b.ꝛ motu tpis q̄ defuit ab ipso.b.ꝛ siꝉr est de oīb⁹ aliis signis que actu in magnitudie ꝛ tēpore accipiunt̄. Eadē aūt rō est in oīb⁹. Cū eni cōcurrat.a.ad ipm.b.vel ad aliud signum mediū: qđ accipit̄ vt principiū ꝛ finis: tunc necesse est stare ꝛ quiescere iter duos motus: qa duo facit fm actum: finit enim motū vnum: ꝛ post incboat alium ad indiuisibile: ꝛ hoc fit vtriqꝫ: sicut si aliquis intelligat ꝙ.a.c.sit magnitudo: ꝛ aliquid abeundo ab a.mouet̄ in.c.perficiēdo motum stat ꝛ quiescit. Eadē eni necessitate qua in fine suo stat sic motus vnus nō reflexus: eadem aūt necessitate stat ibidem mot⁹ eius qui postea reflectit̄ ab eodez. Ois ergo mot⁹ generaꝉr qui reflexus est: siue sit in loco: siue in formis quiete media iterruptus est: ꝛ ideo non est continuus: ꝛ hoc est qđ volumus probare.

Tex.t.c.66.

Cap. 4^m. De solone dubitatiōis que orit̄ ex p̄habitis.

Dicta autem In p̄cedēti capitulo: ꝙ lez motus ꝯtinuus medīū non habet in actu: sed in potētia: ꝛ si habeat actū mediū non erit continuus sunt dicta ad dubitationis actionez que oritur ex ipsis. Ponamus eni ꝙ spatiū signatum per lineā.c.sit eq̄le spatio signato per lineā.ʒ.ꝛ ponamus: ꝙ id qđ fertur signet̄ per lr̄am.a.ꝛ hoc ꝯtinue ferat̄ in spatio.c.ad terminū ipsius qui sit.b.ꝛ siꝉr sit.a.in signo qđ signat̄ per.b.qđ sit mediū: vel spatij: vel duoꝝ motuū reflexorum: vtroqꝫ eni mō variabimus positionē: vno qdem: ꝙ linea.c.b.siue.b.c.qđ idē est sit semidupla ad lineā.ʒ.i.ꝛ.a.feratur duob⁹ motibus: quoꝝ vnus est.a.b.i.c.ꝛ alter reflex⁹. Alius modus positiōis est: ꝙ linea.b.c.sit equalis linee.ʒ.i. sed in aliquo medio. Si igit̄.b.c.sit actu mediū: in quo p superiorem rōnem quiescere accidit: vtroqꝫ eniꝫ mō est vnus modus dubitationis: sed primus modus magis est ad propositum. Ponamus aūt: ꝙ quādo.a.mouet̄ reflexiue in.b.c.ꝙ tūc equali velocitate ꝛ regulari motu moueatur.d.super duplā lōgitudinē que est.ʒ.i. Cū eni due medietates alicui⁹ equales sint toti: videt̄ ꝙ duo mot⁹ super.b.c.sint equales motui.ʒ.i.ergo in eq̄li tēpore debet.a.ire ꝛ redire sup.c.b.in quo.d.trāsit simpꝉr.ʒ.i.sed ostēdit̄ hoc eē falsuꝫ: ꝛ pariter solutio dubitatiōis per prius habita: ꝙ ipꝫ.s.c.citius venit ex ʒ.in.i.per duplā lōgitudinē q̄z.a.reuertat̄ in.c.motū ex.b.nisi finali semiduple longitudinis.c.d. Id eniꝫ qđ prius est hoc est breuiori tempore discedens a medio spatij q̄z aliud: illud etiam prius ꝛ citius venit per equale spatium: sed.d.qđ cōtinue mouet̄ in medio qđ est potētia citius adest ꝛ abest in medio spatij q̄z.a.qa in nūc vno adest in.b.ꝛ in alio abest ab ipso inter que est tempus quietis in quo mansit in.b.qerū ḡ citius transit.d.totū spatiū.ʒ.i.q̄z.a.transeat ꝛ redeat in subduplo spatij.b.ꝛ causa huius est iterpositio qetis: vt dcm̄ ē: ꝛ ideo equaꝉr velociū motuū in eq̄li spatio nō est eq̄litas nisi accipiatur motus vtriusqꝫ cōtinui sine qetis interpositiōe. Si ḡ.b.sit punctū in q̄ sit reflexio: tunc nō simul in eodē instanti indiuisibili ipꝫ.a.adfuit ꝛ abfuit in ipso: sed potius in diuersis: inter que est tpus quietis medie: ꝛ ideo ē posteri⁹ sit mot⁹ eius q̄z ipsius qđ est.d. Si eni simul adesset ꝛ abesset ab ipso.b.tunc non posterius perficeretur motus ei⁹ q̄z motus eius qđ est.d. Nō ergo est ponendum: ꝙ in eodē nūc in quo.a.absuit ab ipso.b.ꝙ tunc.d.moueretur ab vltimo longitudinis ipsius.ʒ.sed potius prius recessit ab vno suoꝝ vltimorum in cōtinuo tēpore ꝛ venit ad aliud. Si enim dicat̄ ꝙ in vno ꝛ eodem indiuisibili affuit.a.in.b.ꝛ defuit tunc similiter erit in vno instanti etiam adesse ꝛ abesse: ꝛ hoc erit in diuisiōe tēporis: hoc est in nūc in quo deciditur tēpus: et nō in tēpore: figura autē huius demōstrationis est illa quaꝫ cōspicis. Hoc autē qđ dictum est de medio in quo fuit reflexio impossibile est sic dicere in continuo: qa cōtinuū non hꝫ medium nisi in potentia: ꝛ non in actu: sed in reflectenti necesse est sic dicere. Et huius exēplum est: ꝙ nos ponamus lineam super quā est motus reflexus lineam.ʒ.d.ꝛ sit linea veniens a sursum in deorsum. Si enim tunc aliqd: qđ est in.ʒ. feratur ad ipsum.d.hoc est a deorsuꝫ in sursum: ꝛ iterū reflectens a sursum feratur deorsum: ꝛ veniat vltimo in id qđ ē d.tunc vtetur illo vltimo sicut fine ꝛ principio duoꝝ motuū: cum tm̄ ipm sit ipm vnum in subiecto: ꝛ ideo necesse est stare ꝛ quiescere iter duo: nō eni simul sicut sepe dictū est affuit ꝛ abfuit ab ipso.d. Si enim hoc eēt verum: tūc esset simul in d.ꝛ non esset in.d.in eodē nunc indiuisibili: ergo necesse est ꝙ in alio ꝛ alio affuerit quiescēs: ꝛ abfuerit motū ab ipso: ḡ tps est mediū in quo quieuit. In omni aūt tpe aut quieuit: aut mouebat̄. Inter duo aūt nunc in qbus affuit ꝛ defuit ab eodē pūcto medio nō mouebat̄: ḡ tūc qeuit: ḡ tales motus oēs iterrupti sūt p qetē iterpositā: nō ergo sūt ꝯtinui semp.

Cap. 5^m. De dissolutione dubitatiōis Zenonis per ea que dicta sunt in prioribus.

Tex.t.c.67.
6.ph.t.c.[illegible]

Er ea Que dicta sunt nūc soluēda est dubitatio Zenonis: qa solutio que dicta est olim in sexto supra nō est dicenda: eo ꝙ nō fm rem: sed ad hoiem est. Cuꝫ enim diceret Zeno: ideo nō esse motū: qa si motus eēt sequeretur aliqd transire spatiū infinitum in tēpore finito. Nos autē ibi ad interrogantem: ꝛ non ad interrogationē respōdentes diximus ꝙ infinitum dicit̄ dupliciter.s.potentia ꝛ actu. Actu qdem nihil diximus eē infinitum sed potentia: sicut in diuisione: ꝛ nō eē incōueniens spatium infinitum trāsiri in tēpore finito: est enim vtrūqꝫ.s. spatium ꝛ tēpus infinitum potētia equaꝉr fm diuisionē. Solutio autē illa nō conuenit fm rem: cōtingit eni soluēdo illud dicere: ꝙ aliqd qđ fertur sicut.a.sit in indiuisibili nūc tēporis in quo decidit̄ tps in fine spatij super qđ est mot⁹ quidem finis sit linea.d.ꝛ nō cōuenit dicere ꝙ in vno ꝛ eodem nūc affuerit ꝛ abfuerit ab ipso: sicut pꝫ ex p̄dictis. Qđ autez verū sit manifestatur ex hoc: ꝙ necesse est omne finitū aliqñ in finem venire: finit̄ autem magnitudo sup qua est motus per id ꝙ id qđ fertur describit indiuisibile in fine eius sup ipm. Est eni finis lōgitudinis actu: ꝛ nō potētia: sed puncta que sunt in medio lōgitudis sunt potētia: ꝛ nō actu. Iste aūt finalis pūctus est actu: ꝛ nō potentia: ꝛ iste est finis lōgitudinis quidē que est de sursuꝫ ꝛ pn^m lōgitudis deorsum que quidem lōgitudo in cētria spatij vna est differēs fm terminos: ꝛ in motib⁹ qui sunt supra eā oino simiꝉr se hꝫ. Cū igit̄ in o⁹

docuimus: id qđ fertur nũq̃ sit in aliquo equali sibi ſm spa tium semp̄ pcedens in eo q̄d est a quo: ⁊ ad qđ: tandem erit actu in vno qđ est finis. Et cũ illud sit indiuisibile necesse ē ibi stare id qđ fert: cũ reflectitur in recto. Media aũt cũ nõ sint infinita actu sed potẽtia: ⁊ infinita potẽtia: finita autem actu nõ est possibile pertrãsiri: sic ĝ ex oĩb⁹ dictis cēt vidē: ꝙ nõ cõtingit motũ ꝯtinuũ eē in recto ⁊ perpetuũ ſm tp̄s inde ficientē. Eodē autē modo obuiãdũ est his qui obijciũt rõ ni Zenonis volẽtes dicere: ꝙ si omne qđ trãsit spatiũ opꝫ p̄ mo trãsire mediũ spatij: ⁊ medietatis mediũ: ⁊ sic in infini tũ: qđ nõ ꝯtingit transiri aliqđ minimum spatium: cũ tales medietates sint infinite: ⁊ infinita nõ cõtingit pertrãsire. Aut forte si aliter eãdē obiectionē formãt quo ad modũ lꝫ p sub stãtiã sit eadē: volentes dicere: ꝙ omnis intellect⁹ accipiẽs id qđ fert trãsire spatiũ aliqđ: opꝫ ꝙ accipiat ꝙ id qđ fertur accipiẽdo partes nũeret spatiũ ⁊ reddat sic numerãdo par tes spatij totã spatij quãtitatē: sic igiẗ numerando numerat medietates: ⁊ medietatum medietates: ⁊ sic in infinitũ: er go illum qui sic abit per totã lõgitudinem accidit infinitas medietates numerasse: ⁊ esse numex medietatum infinitũ: ⁊ hoc oẽs confitentur esse impossibile. ¶ Et hoc qdeꝫ in pri mis dictis rationibus in 6° supra persoluimus per id ꝙ tẽ pus infinitas habet in seipso partes sicut ⁊ spatiũ. Et dixi mus nõ esse incõueniens si in infinito tẽpore id qđ fert trã seat infinita numerando in spatio. Est autē ſm vnã ⁊ eãdē similitudinē infiniti ratio ⁊ in tẽpore ⁊ in lõgitudine: sicut p batum est in sexto. Et ideo lꝫ hec cõueniẽs sit responsio ad querentē: tamē nõ est sufficiẽs ad questionē. Est aũt conue niẽs ad querẽtē: qa vex est: ꝙ si id qđ fert transit infinita in spatio: ꝙ trãsit illa in partibus ifinitis: sed tñ falsuꝫ est in se ꝙ id qđ fertur trãseat ifinita: ⁊ ideo si querẽs querat mutan do qõnē ad tẽpus tñ sic ꝙ dimissa longitudine supra quã ē motus querit verũ in tẽpore finito ꝯtingat infinita ptrãsire: ⁊ si interroget eãdē sumẽs interrogationē ab ipso tp̄e: vtruꝫ scꝫ tẽpus cõponatur ex ifinitis: eo ꝙ habet in se aliq̃ mõ in finita: querẽs verũ in tẽpore cõposito ex ifinitis indiuisibilib⁹ contingat id qđ fert transire infinita in spatio. Si qs eni sic querat: tunc nõ erit iã sufficiẽs supra inducta solutio. Sꝫ in rõnibus quas mõ dicemus est vex istius solutionis dicen dũ: si eni aliqs diuiserit cõtinuũ in duo media: hoc vno me dio signo diuidente vtiẗ vt duobus: facit eni ipsum princi piũ ⁊ finem: finē qdē vnius medietatis: ⁊ p̄n^m alterius: ⁊ tõ diuidit continuũ: ⁊ facit ipsum actu duo: ⁊ sic etiã facit actu numerans medietates eius: ⁊ diuidẽs ip̄m in medio signo. Si enim in aliquo diuidente cõtinuuꝫ nõ remanebũt conti nua: neq̃ remanebit linea sup̄ quã est motus: neq̃ ip̄e mo tus. Mot⁹ eni ꝯtinuus est cõtinui spatij: qa cõtinuitas mo tus est a cõtinuitate spatij. Diximus eni in p̄babitis: ꝙ ꝯti nuum diuidiẗ in eo qđ id fert indiuisibile ſm actũ describiẗ super ip̄m. In illo eni necessariũ erit in motũ esse: ⁊ nõ in mo ueri: ⁊ ideo diuidi eũ necesse est: sicut ⁊ ip̄ꝫ spatiuꝫ accipiẗ in ipso puncto super ipsum descripto vt diuisum. In continuo autem: qđ accipitur in forma cõtinui sunt infinita media: sꝫ non actu: sed potẽtia. Et quãdo id qđ fert vtiẗ aliq̃ aliox il lox vt actu medio: ⁊ sic facit ip̄m mediũ in actu medij: tunc diuidiẗ cõtinuũ: sed tũc stat⁹ erit in seipso: ⁊ nõ cõtinuus mo tus: ⁊ hoc manifestũ est in eo qui nũerat media. Illi eni ac cidit diuidere ꝯtinuũ ſm media que nũerat: qa necesse ha bet nũerare vnũ numero ⁊ subiecto signum: ⁊ rõne duorum hoc est finis ⁊ p̄ncipij ſm actũ: qa non nũerat aliqd nisi actu diuisuꝫ nisi forte nũeret vnũ cõtinuũ in forma cõtinui sꝫ du as medietates in potẽtia tñ. Sed ſm dicta surgit qđ: qa si id qđ fertur describit actu media super magnitudineꝫ: tunc diuidit ipsam qesceẽdo in medijs ei⁹: sed talia media sunt i finita potẽtia: ⁊ ponamus ꝙ qesceẽdo describat mediuꝫ post mediũ: hoc ĝ mõ nũq̃ trãsibit magnitudinē: ⁊ sic videtur ꝙ ad minus hoc mõ redit qđ Zenonis. Sed ad hoc absq̃ du bio dꝫ rñderi: ꝙ mot⁹ nõ est nisi sup magnitudinē indiuisaꝫ actu: ⁊ diuisaꝫ potẽtia: ⁊ tõ aliquã partē magnitudinis ꝑpor tet eē diuisaꝫ si debeat eē mot⁹. Illã autē que sic diuisa est nõ diuidit trãscẽdo nisi in ptes equales potẽtia: ⁊ nõ actu nũe ratas. Omne aũt qđ partib⁹ equalib⁹ potẽtia diuidiẗ trãsi tur: ⁊ sic pꝫ: ꝙ magnitudo trãsitur: hoc aũt modo quo trãsit vnã ptē magnitudinis diuise transit etiam aliã: ⁊ sic transiẗ tota. Hec autē verificata sunt in sexto supra. ¶ Ad interro gationem autem qua queriẗ si ꝯtingat infinita transire: aut in tẽpore: aut in magnitudine: dicendũ est quideꝫ vt supra: ꝙ transitur vno modo: est autē non sic. Alio eniꝫ modo non transitur per infinita. Cuꝫ eniꝫ actu nõ sint infinita non con tingit ipsa pertransire: sed cum sint potentia tunc contingit ipsa transire. Qui eni continue sine interpositione qetis mo uetur super longitudinem ſm accidens infinita trãsiuit: sim pliciter autem non transiuit infinita: accidit enim linee ꝙ in finita media sint in ipsa potentia: ita ꝙ hoc accidere dicaẗ: ꝙ non contingit gratia formalium cõstituentiuꝫ lineã: subã aũt ⁊ esse formale linee est altera: quia diffinitur linea recta qđ est longitudo terminata pũctis: ⁊ linea circularis termi natur ad centrum: ⁊ ideo terminatum esse cõtingit linee per se ⁊ substantialiter: sed diuisio accidit ei gratia medie quã titatis. s. propter qđ etiam non soli linee contingit.

¶ Cap. 6^m. Qꝫ diuisio temporum est per indiuisibile tẽporis: per qđ cõpletur doctrina solutionis precedentis.

Sicut autē nos diximus: ꝙ inter duos mo tus cõtrarios in eodē mobili sibi suc cedentes necesse est esse distinguens tẽpus quietis interposite. ¶ Ita necessariũ est: ꝙ inter oĩa duo tẽpora sit nunc diuidens tẽpus prius a posteriori ſm actũ sumptum: ⁊ illud qui dem est: vt Principium temporis sequentis ⁊ sicut finis tem poris precedentis: ⁊ sic est inter duo tempora quietis ⁊ mo tus. Vnuꝫ eni tẽpus precedit: ⁊ aliud tempus posterius est qetis que intercidit inter duos motus: ⁊ necesse est hec duo tempora distingui per nunc: qđ est finis prioris: ⁊ principiuꝫ posterioris. Et per eandem etiam rationeꝫ distinguitur tẽ pus quietis precedentis per aliud indiuisibile: nunc autem tempus motus sequentis qui vocatur reflexio. Et quia si cut nunc duobus distinguitur tẽpus quietis a temporibus motuum: quorum vnus precedit: ⁊ alter sequitur: sic neces sarium est: ꝙ inter illa duo nunc in toto tẽpore res quiescat. Et manifestum est nisi aliquis modo dicto dicat sic fieri tẽ poris divisiones: ꝙ. s. fiant per signum temporis diuidens inter tempus prioris motus: ⁊ posterioris quietis: vel mo tus si sequatur motum: tunc semper sequitur inconueniẽs: sed oportet ꝙ in diuisibili signo diuidãtur tempora duo: qđ tamen ſm rei veritatem non est nisi posterius rei facte ⁊ cõ stitute per motum: ⁊ non prioris transmutationis: sicut nos statim infra p̄babimus. Inconueniens autem: qđ seqtur si aliquis dicto mõ tẽpora non diuidat que se imediate conse quuntur est: ꝙ seqtur idem simul in vno tẽpore eē ⁊ nõ esse: et seqtur: ꝙ quando res iam fuit facta ꝙ ipsa nõ est. Sed an teq̃ nos declaremus istã cõsequentiã dicamus naꝫ signi di stinguentis quelibet duo tẽpora sibi succedentia: sicut enim punctũ diuidens linee cõmune est priori ⁊ posteriori: ita ⁊ indiuisibile tẽporis qđ est signum diuisionis tẽpox est cõmu ne duob⁹ tẽporibus. s. priori ⁊ posteriori: ⁊ est idē ⁊ vnũ nũe ro: sed rõne non est idē: qa aliã rõnem hꝫ quãdo est p̄ncipiũ: ⁊ aliã quãdo est finis: qa est finis prioris: ⁊ p̄n^m posterioris: sed tamē nunq̃ ſm rem referẗ ad motum precedentē: quia motus nõ est in nunc sed potius realiter est ad passionē que posterius per motũ est facta ad quã factã mot⁹ terminatur. Vbi gratia: si per alterationem fiat aliqd album: tũc in toto tẽpore est alteratio: sed album factũ est in nunc: ⁊ sic indiui sibile signum adiacet non priori motui: sed passioni siue rei cõstitute per motũ qui est terminus mot⁹. Et si queraẗ q̄re non sic referetur ad p̄n^m motus qđ est indiuisibile: dicẽduꝫ ꝙ de hoc iã rõnē assignauimus in sexto. qa. s. p̄n^m abijciẗ: et finis manet: ⁊ est dignius: igiẗ refertur magis ad finē q̃ ad principiũ: eo ꝙ ip̄m nũc solum est ꝙ esse accipit in tempore. Similr autẽ de trãsmutatione nihil manet nisi res in qua terminatur: ⁊ ideo ad illã refertur nũc qđ solum est in tẽpo re. Hoc habito aũt cõsequẽtiã prius inductã verificabim⁹. Sed opꝫ prescire: ꝙ quidã non talem vt nos dicebant fieri diuisionē tẽporis. Sed dicebãt tẽpus diuidi a tẽpore per tẽ pus medium: ⁊ dicebant diuidẽs tp̄s ⁊ etiã diuisa tp̄a etiaꝫ ex indiuisibilib⁹ esse cõposita: qđ nos in sexto ip̄robauimus sufficienter. Si igiẗ tẽpora diuidunẗ tẽpore: sicut dicũt ad uersarij sint tẽpora duox motuum: siue motus ⁊ qetis: ⁊ tẽ pus diuidens etiã ea. a. b. c. ita ꝙ tẽpus p̄cedens sit. a. ⁊ tp̄s

Tex. c. c. 68.

Tex. c. c. 69.

posterius sit.b.⁊ tēpus diuidens si hoc possibile est sit tem-
pus.c.res aūt que per motū facta est sit.d.sicut si diceremꝰ
d.esse album: vel nō album factum per alterationem ꝑcedē
tem. Dicamus ergo ꝙ in toto tēpore.a.ipsum.d.sit albū: ⁊
in toto tēpore.b.sit non albū: ergo eē aliquādo factū sit non
album: opꝫ ꝙ in.c.si tēpus sit albū ⁊ non albū simul. Si enī
c.qđ est distiguēs tēpora est tps: tunc ipm est ps tpis prioris
vltima: ⁊ pars tēporis posterioris prima: ⁊ rōne eius qđ est
pars prioris est in ipso.d.albū: qđ positū est in toto priori
esse album: ⁊ ratione eius qđ est pars posterioris prima: tūc
in ipso est.d.non album: quia positum fuit ꝙ in toto poste-
riori tēpore sit non album: ⁊ quiescat in nō albo. In toto au
tem priori qđ est tps motus quo mouet̄.d.de nō albo ad nō
esse album est adhuc album: quia quādiu durat motus: tūc
non est in termino motus: terminus autē istius motus est
esse non album perfecte: ergo in tēpore eodem qđ est.c.ipm
d.est album ⁊ non albū: qđ est impossibile. In qualibet enī
parte verum est dicere: ꝙ ipsum est album: sed positū erat
ꝙ in toto.a.esset album: ⁊ in qualibet ipsius.b.non est albū:
qa positum erat ipsum in toto.b.perfecte esse non albū. Cū
ergo.c.sit tēpus qđ est in vtriꝗ vt pars quedā vtriusꝗ: tūc
oportet ꝙ in.c.sit simul album: ⁊ non albū: ⁊ cum ipm dicat̄
ab aduersario esse tēpus indiuisibile: tunc sequitur ꝙ in tē-
pore indiuisibili sit simul album ⁊ non albū perfecte: quia
oibus modis verū est ꝙ differentia distinguens inter duo
est aliquid vtriusꝗ cum non sit terminus indiuisibilis vtri
usꝗ vt dicit aduersarius: sed tēpus tunc erit necessario ps
vtriusꝗ: ⁊ sic sequitur necessario prehabitū inconueniēs: nō
igitur est dicendum ꝙ.c.distinguens inter duo tēpora sit tē
pus: sed indiuisibile tēporis: qđ est finis tēporis prioris qđ
est finis alterationis albi ad non album: vnde dicendū: ꝙ
lꝫ in qualibet parte tēporis.a.sit ipsum.d.adhuc album: nō
tamē in quolibet indiuisibili qđ ultimū tpis est albū: qa in vl
timo indiuisibili nō refert̄ ad motū: sꝫ ad rē posteriꝰ factā ꝑ
motū est ipm ꝑmo non album factū: sic igit̄ alteratio ab al-
bo terminatur ad non esse albū: ⁊ ideo in quolibet qđ est in
a.tēpore est album ꝑter vltimum nunc: qđ signatur per litte
ram.c.qa illud sicut prius diximus: est iā eius qđ est poste
rius: sicut terminus in motu: ⁊ ab illo eodem incboat sicut
ab indiuisibili ꝑmo tēpus quietis eius in eo qđ est perfecte
nō albū esse: qa si dicat̄ fieri aliqđ albū in toto.a.tpe: siue di
catur etiā corrumpi in toto.a.tpe: tamē opꝫ ꝙ in termino fi
nali eiusdem tpis dicatur terminari gñatio albi: siue corru-
ptio eiusdem: vnde cum illi termino attribuatur.c.in ipo.c.
dicetur esse generatū vel corruptum in eodē.c. ergo primū
in illo tpe finali verum est dicere ꝙ est albū qđ ante fiebat
album in toto continuo tpe ad.c.distincto. Et in illo verum
est dicere: ꝙ primum est non album perfecte si corrūpi pona
tur in continuo tūc priori qđ continuat̄ ad indiuisibile vlti-
mum: qđ est.c.aut oportebit dicere primū incōueniens.s.ꝙ
cum factum est.a.sequit̄ ipsum adhuc non esse: aut cū corru
ptum est.a.sequitur ipsum adhuc esse: aut etiam simul eē al
bum: ⁊ non esse album: ⁊ omnino hoc est vniuersaliter eē ⁊
non esse erunt simul in gñatione ⁊ corruptione: ⁊ ista cōsecu
tio est manifesta ꝫm hoc qđ ꝑdictū est: qa si dicamus aliqđ
generari in toto.a.tunc in nulla parte ipsius est generatū:
ergo non est generatum in vltima: ergo in vltima adhuc ge
neratur: sed vltima est distinguens inter tempus ⁊ genera-
tiōis ⁊ generari esse perfecte: igitur in vltima rōne eius qđ
est prima pars generari esse ꝑfecte erit res ꝑfecta per gene-
rationem: ⁊ rōne eius qđ est generari non est factū: sed ge
neratur adhuc: ergo in eodem in quo est factum non est fa
ctum adhuc. Si autem ponantur duo tēpora corruptiōis ⁊
corrupti esse distingui per tertiū: tunc seq̄tur: ꝙ aliquid erit
cum corruptū est: sicut patet cuilibet ex ꝑdictis per silēm mo
dum deductionis. Qualiter aūt sequatur aliquid eē albū:
⁊ non esse album: simul superius ostendimus: sed talis di-
stinctio tēporis est oīno ipossibilis. Si aūt sicut iā dcm̄ est:
id qđ prius est in nō esse fieri prius ꝙ̄ fit: ⁊ suum fieri termi-
natur ad esse: tunc oportet ꝙ similr̄ sit in tēpore: ꝙ.s.tps qđ
mensurat̄ fieri terminetur ad indiuisibile in quo est primo
res facta: ⁊ hoc nō est distinguens inter duo tēpora.s.tps qđ
mensurat motū siue fieri: ⁊ tēpus qđ mēsurat quietē in eē: ⁊
illud indiuisibile est ad vtrūꝗ temporis: sed nō aliquid vt
pars: sed potius vt signum indiuisibile distinguens vnū ab
alio: vnius finis ⁊ alterius principium existens: ergo nō est
possibile qđ illi dicūt: ꝙ tempus diuidatur in athoma tem-
pora: ⁊ vnum athomū tēpus distinguat inter duo alia atho
ma: ita ꝙ tria athoma sint se consequentia. Si enī sicut ꝑius
posuimus ipsum.d.qđ fieri posuimus album factum est al
bum in toto.a.tpe: aut si dicamus cum illo simul fieri.c.tāꝙ̄
in altero tēporis indiuiduo habito ⁊ cōsequēti post illū: aut
etiā cum his dicet̄ fieri in tertio athomo qđ est.c. Si autē
dicatur: ꝙ in.a.toto fiebat: ⁊ qđ fit non est: tunc ipm nō erat
albū in toto.a. In.b.autem posuimus: ꝙ non est generatio
siue fieri albū: sed potius quies in albo: tunc oportet aliqđ
esse medium in quo primo fit album: ⁊ hoc est tēpus ꝫm ad
uersariū: ⁊ tūc sequuntur prius habita incōuenientia. Hec
autem ratio deducens ad impossibile non conuenit nobis:
qui diuidimus tps in athomos: sed dicimus ad distinctio-
nem tēpoꝝ compositoꝝ esse in athomo nunc: ⁊ non in atho-
mo tēpore. In vltimo enī ipsius tpis in quo fiebat res quan
do fuit in motu ⁊ mutatione res ipsa est in factū esse ⁊ in eē:
quia sicut vltimū temporis est indiuisibile nunc: ita vltimū
eius qđ est fieri est factum esse ⁊ esse: huic autē indiuisibili
vltimo temporis precedentis nihil est habitum: hoc est cōse
quens eiusdē tpis: neꝗ ꝫm nostrū dictū indiuisibile est cō-
sequens ad indiuisibile: quia indiuisibile est terminus non
nunc sed temporis: sed indiuisibilia tempora que illi ponūt
sunt cōsequentia se imediate. Ex his igitur manifestū est:
ꝙ si aliquid fiebat in.a.toto tempore: tunc non est addendū
aliquid plus temporis in quo fiebat ⁊ factum est: ꝙ̄ solū il-
lud in quo toto fiebat: quia fiebat in qualibet parte illius tē
poris: ⁊ in vltimo eiusdem indiuisibili factū erat: ⁊ hoc nō
erat additum tempus: sed tempus eiusdem. Non igitur di
cendum est ꝙ.c.tempus addendū sit ad.a.tempus in quo
dicatur factum esse id quod fuit in continuo fieri in.a.posi-
tio enim illa rei non concordat: sed potius nostra positio cō
cordat rei mote: vt patet ex predictis. Sic ergo modo per-
fecte probatum est ꝙ inter quoslibet duos motus est tēpus
quietis: ⁊ inter quelibet duo tempora est instans indiuisibi
le ꝫm actum diuidens: ex quo vlterius ꝑbatur: ꝙ tales mo
tus reflexi non sunt continui. Iste igitur rationes proprie ⁊
demonstratiue quibus aliquis credet ꝙ non est motus con
tinuus ⁊ perpetuus in recto vel supra circulum: quia vna ra
tio est in ambobus.

Cap.7m. De logicis rationibus: quibus probatur ꝙ mo-
tus continuus ⁊ perpetuus non potest esse in recto.

Rationaliter autem ita ꝙ ex com- munibus que inueni- untur in multis ⁊ nul- li sunt propria que sunt logicalis intendenti- bus ⁊ procedentibus videbitur idem accide- re qđ prius ꝙ.s.motus continuus non possit eē reflexus in recto. Omne enim qđ continue mouetur na- turaliter vel voluntarie venit in idem a principio motus et in fine ⁊ in medio eiusdem nisi violenter prohibeatur ab ali quo. Dico autem moueri continue ꝫm naturam: vel ꝫm vo luntatem: sicut illa que a se mouentur: quia infra probabi- mus ꝙ motus violentus non potest esse continuus. Qđ au tem omne naturaliter motum vel voluntarie in idem veni- at ꝫm loci mutationem posterius in moueri quo venit ꝑus in motu eodem: probatur ex hoc: ꝙ motus non est nisi for- me ad formam: vel vbi post vbi: ⁊ ideo per oēs partes mo- tus motum ipsum aliquid continue amittit de eo vnde est motus: ⁊ continue acquirit aliquid de eo ad quod est motꝰ: ⁊ sic prius ⁊ posterius in motu venit in idem: verbi gratia. hoc autem modo venit in.b.⁊ prius in eo ferebatur in idē b.⁊ non tñ fertur in.b.cum proximum est ad ipsum: sed eti- am mox: cum incipit moueri sicut diximus prius. Que enī esset ratio quare non magis fertur in.b.cum proximum est b.ꝙ̄ prius quando fuit remotum: cum totus motus sit ac- ceptio eiusdem forme: vel eius vbi quod est terminus ipsiꝰ: similiter autē est in omnibus alijs motibus. Si igit̄ vnus ⁊ continuus motus est reflexus in recto sit illud rectum.a.c. linea. Si enim continuus ⁊ vnus est motus reflexus super a.c.tunc vnus ⁊ continuus est motus ab.a.in.c.⁊ reditus ex c.in.a.⁊ terminus formalis totius reflexi motus ꝫm vnam
reflexionem

T.c.cō.76.

reflexionem est.a.ergo sm premissa quando aliquid fert ex a.in principio reflexiui motus: tunc fertur in.a.⁊ venit in.c. ex quo datur: ꝙ mouetur continue in eundo ⁊ redeundo: ergo quando fertur ab.a.in.c.tunc fertur in.a.sm motuz vnū qui est.a.c.⁊ hoc est: ac si dicatur ꝙ quando aliquid fertur a sursum in deorsum: ꝙ tunc fertur in sursum: ⁊ quando aliquid fertur de albo in nigrum: ꝙ tunc fertur in albū. Quando autem aliquid sic fertur: tunc fertur sm motus contrarios: ergo in eodem simul sunt motus contrarij continui sine quietis interpositione. Motus enim qui sunt sm rectitudinem inter situs oppositos contrarij sunt. Similiter autē ex hoc sequitur: ꝙ idem quod fertur mouetur mutando ex eo in quo nondum est: quia cum ex.a.mouetur in.c.tūc mouetur in.a.vt dicit aduersarius: sed non mouetur in.a.nisi ex.c. Cuz igitur non sit in.c.quando mouetur ex.a.ad.c.tūc sequitur: ꝙ mouetur ex.c.quando nondum est in.c. Si autem impossibilia ambo sunt: tunc necesse est stari in medio omnium duorum contrariorum motuum in eodez motu sibi succedentium: ergo in.c.statur. Non est igitur vnus motus ab.a.in.c.⁊.a.c.in.a.reditus enim non est vnus statui: nec etiam motui: hec autem ratio ideo logica dicitur: quia est vniuersaliter ex omnibus motibus cōuenientibus ⁊ nō tm̄ ex conuenientibus motui locali. ¶ Amplius etiā ex his manifestum est: qd̄ dictum est si loquamur de hoc quod est magis vniuersaliter omni motui. Si enim omne quod mouetur aliquo dictorum in.6.motuum mouetur ⁊ quiescit aliqua quietum ibi determinatarum: tunc nullus motus neqꝫ quies erit preter istos qui ibidem sunt determinati. Omne autem quod non semper mouetur vno ⁊ eodē motu sm speciem: ⁊ non mouetur motu qui est pars alterius motus necesse est prius quiescere sm oppositam quietē illi motui quo mouetur; ⁊ hoc est ideo: quia motus nunqꝫ est ad motum: neqꝫ ex motu: sicut in superioribus probatuz est: nisi sit pars illius motus: vel nisi sit hoc per accidens: sicut illuminatio est finis motus candele. Illud vero qd̄ mouetur motibus diuersis sm speciem non semper mouetur motu eodē sm speciem: ergo motus eius procedit ex quiete opposita motui: sicut actus procedit ex priuatione ⁊ potentia: quia quies est priuatio motus. Si igitur illi motus sunt contrarij qui sm rectitudinem sunt ad oppositos situs: ⁊ non conuenit aliqd simul moueri sm contrarios motus: oportet absqꝫ dubio procedere ex quiete opposita motui ⁊ non a motu opposito immediate: ergo illud quod fertur ab.a.superiori ad.c.inferius velqꝫ non simul cum illo: nec imediate post illud fertur etiaz a.c.in.a. Quoniam igitur non simul fertur his contrarijs motibus: neqꝫ vnus continuatur ad alterum: ⁊ constat: ꝙ mouetur aliquid sm alterum illorum motuum: tunc necessarium est ꝙ moueatur a quiete illi opposita motui: ergo antequā exeat reuertendo ab ipso.c.ad.a.absqꝫ dubio quiescit in ipso.c. Sunt eniz hec opposita.s.quies in ipso.c.⁊ motus ab ipso.c.in id quod est.a. Manifestuz est igitur ex his que dicta sunt: quoniam isti motus non sunt continui exquo interponitur eis quies. ¶ Amplius autem ⁊ hec ratio quaz modo inducemus inter rationes logicas ⁊ cōmunes est magis cōtinuata proposito: ⁊ magis propria illi qꝫ ille que inducte sunt prius: ⁊ deducens ad impossibile: qd̄ habituz est in precedentibus.s.ꝙ sequatur ꝙ in eodem nunc simul factum est album aliquid ⁊ corruptum non album: quia sicut diximus in prehabitis ꝙ generatio ⁊ corruptio vtriusqꝫ nō fit nisi finali instantia motus vel mutationis. Si igitur cōtinua ⁊ vna dicatur alteratio que est ex non albo ad album: ⁊ econuerso ex albo ad non album: ⁊ non sit mansio siue quies inter duas alterationes in tempore aliquo: tunc est vnū instans vtriusqꝫ alterationis finale. Cum igitur in vna alteratione corrumpatur non album: ⁊ fiat albuz: ⁊ in altera corrumpatur album: ⁊ fiat non album: oportet ꝙ omnia ista fiant in istanti: ⁊ sic alterationis eorum tempus terminatur ad idē nunc numero. Tria autem sunt.s.factio albi: ⁊ factio non albi: et corruptio non albi: quorum sunt quatuor sm rationez.s.due corruptiones: vna albi ⁊ altera non albi ¶ Amplius si continuum dicatur esse tempus duorum motuum contrariorꝫ: tunc etiam oportet: ꝙ ipsi motus sint continui: sed motꝰ contrarij cōsequenter sunt ⁊ non continui. Cuius probatio est: quia non posset assignari causa: quomodo erit vltimuz duorum contrariorum: sicut albedinis ⁊ nigredinis: ergo etiaz tempus est cōsequēter ⁊ non continuum: ergo non potest eē vnus ⁊ continuus motus reflexus de cōtrario in contrariū: ⁊ econuerso supra rectam dimensionem: ⁊ hoc est quod intendimus probare.

Hec sit rō logica. vide et Cōmētatorē ꝑ celi cō.70.

T.c.cō.71.

T.c.cō.72.

¶ Cap.8m. Qꝫ nullum inconueniens impedit quando circularis motus possit esse continuus sm omne tempus.

T.c.c.73

Motus autez qui est circularis erit vnus ⁊ continuus indeficienter. Nullum enim predictorum impossibiliū sequitur: si circularis dicat esse vnus ⁊ continuus semper. Qd̄ enim mouetur in ipso est circulus qui non mouetur de cōtrario in contrariū: sed potius ab eodem in idem: sicut si punctus inceptionis eiꝰ signetur per.a.tunc mouebitur per totum motum in idē punctum.a.sm eādem rationem ⁊ situm: qd̄ non facit reflexuz: qd̄ mouetur ad contrarias oppositiones ⁊ situs. Omne enī qd̄ mouetur: mouetur in hoc ad qd̄ venit per motum suuz: sed circulus deueniet per motum suum in punctum: incipiet ergo moueri ab ipso: ergo motꝰ eius est ab eodez in idē: ⁊ sic nulla contrarietas situs vel formarum contrariaruz impedit continuationem eius: qa non similiter alijs motibus mouetur per contrarios situs: neqꝫ in oppositos terminos: ⁊ situs: non enim est verum ꝙ omnis motus qui est ex aliqō sit contrarius illi qui est in illud vel oppositum ei. Sed hoc est verum de omnibus motibus qui sunt in linea recta: qa illa habent contrarietatem sm lineam rectam in qua maxima est distantia: sicut distantia sm extremitates distant plurimum: ⁊ sunt oppositi motus qui sunt sm eandem longitudinem in spatio sm terminos oppositos longitudinis eiusdem: sicut etiam sursum ⁊ deorsum. In spera autem non est maxima distantia. Spera enim diuiditur in centrum ⁊ circūferentiam que maxime distant: ⁊ motus circularis nō est nisi circūferentie: sicut subiecti qd̄ mouetur circa centrum: ⁊ non ad centrum: ⁊ ideo cum sit in eadem circunferentia nihil est qd̄ prohibeat eum moueri continue sm continuum: ⁊ tempus nullaz deficere continuationi eius: qa nullus punctus per motum spere in actu describitur super speraz: sed omnes sunt in potentia: ⁊ ideo nusqꝫ diuiditur motus sicut patet ex predictis. ¶ Est enim circularis motus ab eodem in idem continue. Rectus autem est ab vno in aliud: qd̄ est oppositum primo. Et est alia ratio eiusdem rei quam diximus: qa.s.quando motus est in circulo: tūc nequaqꝫ est motus in eisdem sepius sm situm sed semper sm duos arcus: quorum vnus eleuatur ⁊ alter deprimitur: ⁊ per vnum motus sit: ⁊ per alterum regyratio. Motus enī qui reflexus est sm rectitudinem in eisdem est: qa super eandem longitudinem vadit ⁊ reuertitur: ⁊ non ab eodem in idez: sed de alio in alium. Quoniaz igitur motus circularis semper sit de arcu alio in alium conuenit ipsum sm omne tempus moueri continue. Ille autem qui est in eisdem multotiens non conuenit moueri continue: qa in eisdez partibus positionis nō potest esse nisi sm contrarios terminos: ⁊ tamē a contrarietate terminorꝫ motus sunt contrarij: oporteret ꝙ contrarij motus essent continui sicut patet ex prehabitis. Et hec eadem est causa: quare neqꝫ super semicirculum: neqꝫ in aliqꝫ portione circuli siue circulatione quacunqꝫ: qd̄ est eundo et reuertendo super eādem arcuz semicirculi ad duo extrema pūcta chorde cuiuscunqꝫ subtense arcui non potest eē vnus ⁊ cōtinuus motus: qa omnibus his modis oporteret: ꝙ id qd̄ fertur multotiens transiret eundo ⁊ redeundo superꝫ arcum eundem circuli: que mutationes essent habētes in hoc contrarietatem: vt supra diximus: qa sisterent se: ⁊ corrumperent se inuicem. In nullo enim talium arcuum copulat finis ad principium: sed in omnibus eis per extremitates arcuum signantur duo puncta in arcu substantialiter diuersa: ⁊ vtrumqꝫ eo in motu reflexo: super arcuz accipitur vnū in substātia ⁊ duo in ratione. Quia enim finis motus ad ipsum: ⁊ vt ad principium motus ab ipso: ⁊ sic necessario illis duobꝰ motis interponitur quies: ⁊ sic discontinuatur motus. Motus enim qui est circulariter ⁊ est circuli circulatio in quolibet puncto copulat finem ad principium: qa nullum hꝫ punctum actu descriptum in circunferentia: ⁊ ideo nusqꝫ intercipitur motus: sed semper manet continuus: ⁊ ideo solus hic

In motu recto verū ē ꝙ ē cōtrio ī cōtrariū.

motus est pfectus cui nihil addibile est: sicut nec circulo ali quid potest addi: sicut ostendemus in primo de ce. & mun.

Tex. c. c. 74.

¶ Ex hac autem diuisione omnium eorū supra que vel inter que potest esse motus manifestum est: quoniam non cōuenit alios motus preter localem esse ꝯtinuos: & quiete non interruptos: qa omnes illi motus sint inter illa extrema determinante contraria vel contradictoria: si debeat non deficere: oportet ꝙ eadem multotiens moueantur ſm easdē formarum distantias eundo vel reuertendo: & ideo ſm predicta non possunt esse motus continui sicut in alteratiōe fit reflexio ſm eadem media duorum extremorum inter que est motus alterationis: & similiter in motu augmenti & decrementi qui est quantitatis in genere motus reflexio fiet ſm eadem media duorum extremorum inter que est augmentum & decrementum: & similiter est in generatione & corruptione quantum ad reflexionem que est inter esse & non eē: inter que sunt mutationes due generationis & corruptiōis. Et non est differentia in hoc: verum media per que est reflexio sint pauca aut multa: aut nulla: quia interruptio motus non est propter media sed potius ꝓpter extremum quo vtitur vno vel duobus in omni reflexione: sicut patet ex ꝓbabitis: & ideo siue media sint multa: siue nulla: & siue mediū aliquid esse ponatur vel medium in toto auferatur semp accidit multotiens reflecti propter eandem distantiam eorū extremorum propter qd̄ motus discontinuatur per quietē interpositam. Et ex his manifestum est: ꝙ physiologi: hoc est loquentes de natura: qui consenserunt nobiscum ꝙ necesse est aliquem motum continuum esse in natura: & nō bene dixerunt specificando hunc motum in eo qd̄ dixerunt ꝙ iste motus est quo mouentur omnia sensibilia semper. Si enim sensibilia moueantur. oportet ꝙ moueātur aliquo predictorum motuum qui sunt motus ad formam substantialem vel accidentalem: quia videmus bene: ꝙ semper mouentur localiter: & ſm physiologos magis mouentur motu alterationis. Dicunt enim omne corpus sensibile semp fluere & corrumpi propter actionem & passionem continuam primarum qualitatum in eis: ꝓpter qd̄ etiam indigent quidā eorum cibo ꝓpter deperditi restaurationem. Adhuc dicūt: ꝙ generatio & corruptio sit alteratio: & ꝙ accidentia in nulla hora vel parte hore remanent eadē: & huius fuit auctor primus Heraclitus Ephesius: & postea adhuc Seneca: & sunt adhuc multi defensores huius erroris. Ratio autem quā nos nunc induximus ꝓbat de omni motu vīr: ꝙ ſm illū motum euenit moueri continue nisi ſm circulationē: ergo neqꝫ ſm alterationem: neqꝫ ſm augmentum vel decrementū conuenit moueri continue. Hec ergo nobis sufficienter sint dicta: ꝙ nulla mutationum est infinita: hoc est continua per totum tempus nisi illa que est circuli motus.

¶ Cap. 9m. Qꝫ solum motum circularem conuenit esse perfectum & primum incorruptibilem.

T. c. c. 75.

Quod Autem inter omnes mot⁹ solus motus circularis primus & perfect⁹ sit: sicut solus est continuus & perpetu⁹: erit manifestum ex his que nunc inducuntur. Sicut enim diximus in prehabitis: omnis motus ſm locū: aut est in circulo: aut in recto: aut est mixtus ex vtroqꝫ. Mixtum enī dicimus: aut in linea gyratiua que finem vel principiū non copulat: aut in linea curua: quia ille formaliter cōponuntur in recto & circulari. Rectum enī habet linea curua formaliter per hoc ꝙ est terminata punctis. Hoc enim cadit in diffinitione linee recte: sicut patet in primo Euclidis. Formam autē circuli hꝫ in hoc: ꝙ habet conuexum & concauum: sicut omnes arcus circuli. Sed ad hunc qui mixtus est necesse est prius esse illos qui sunt simplices: quia ex illis componitur vt dictū est: & componentia sunt ante compositum: sed circularis est prior recto: eo ꝙ ipse est magis simplex & perfectus magis ꝙ̄ rectus. Et ꝙ ipse sit magis simplex ꝓbatur ex hoc: ꝙ iste circulus duplicis sit forme concaue. s. & conuexe: & linea recta sit simplicis: & ideo linea recta sit ante circularem: tamen non est similiter de motu: & ideo cum motus circularis copulet finē principio: & rectus habeat diuersa actu finem & principium: ideo circularis motus est ante rectū: & simplicior ipso. Qd̄ autem sit magis perfectus ꝙ̄ sit rectus: probatur ex hoc: qa motus rectus non pōt esse in infinitum protensus. Si enim protenderetur in infinitum hoc esset altero duorū modorū: aut enim esset hoc ideo: ꝙ in linea super quam est motus ꝓtenditur in infinitum: aut qꝛ reflectitur super lineam finitam: sed qd̄ reflectitur nō opꝫ improbare: qꝛ satis improbatum est. Qd̄ aūt non sit linea infinita actu ostensum est in 3° libro supra: vbi ꝓbatū est ꝙ nihil est infinitum in actu. Et etiam si poneret̄ per impossibile nihil moueret̄ supra ipsū: qꝛ sicut ꝓbauimus in fine sexti ꝙ impossibile est fieri nunꝙ̄ fit vel incipit fieri. ¶ In infinitū aūt impossibile erit motū fieri rectum: cū omne mouens intendat finem determinatū quē ꝯsequitur per motū: qꝛ aliter moueret in vanū: vanū aūt non est in operibus nature: sicut ostendimus in 2° libro supra. Si aūt diceretur ꝙ esset reflectens in eo qd̄ est finitū rectum: & sic duraret in infinitū: tunc esset ex duobus oppositis motibus: & essent duo motus: & nō vnus ꝯtinuus: qꝛ inter omnes eos intercidit quies: sicut ostēdimus prius. Opꝫ ergo ꝙ oīs rectus sit finitus: oīs aūt rectus finitus possibilis est ad receptionē additionis: ergo imperfectus est & corruptus: licꝫ enim forte ascensioni ignis nihil possit addi: nec descensioni terre: tamen motui in genere possibile est addi: sicut linee recte: ita ꝙ adhuc manet in rōne recti motus inquantū est rectus. Sed circulari inquantū est circularis nihil addi potest quin maneat circularis: ergo rectus est cessans in tempore: siue corruptus. Circularis aūt inquantum est circularis nunꝙ̄ potest cessare: qꝛ si cessaret hoc esset in pūcto qui actu describeret̄ super circulum: & talis nullus est in circulo: qꝛ si aliquis esset in circulo: tūc in illo pūcto reciperet circulus additionē in potentia. Id aūt quod est perfectū & incorruptibile & incessabile ſm tempus est prius tripliciter s. natura tēpore: & diffinitione: ꝙ̄ imperfectum & corruptibile: & veritas omnium horū plana est ex supra habitis. Amplius inter motus prior motus est ille quem conuenit esse perpetuum ꝙ̄ ille quem nō cōuenit esse perpetuum: sed circularem ꝯuenit esse perpetuū & nullū alium: neqꝫ loci mutationē videlꝫ aliā: neqꝫ aliū motū quēcūqꝫ ꝯuenit esse perpetuum. In oībus enī talibus quādo reflectūtur: vel quādo sunt in extremo ad qd̄ est motus: opꝫ fieri statum & quietem. Cum aūt quies sit priuatio motus: tunc oportebit motū cessare & corrūpi quādo intercidit quies.

2. ph. t. c. 74 & inde.

Nō qdo motui recto pōt additio fieri nō aūt circulari.

Tex. c. c. 76.

¶ Et rōnabilr accidit vnū solū circularē esse vnū & ꝯtinuū & non rectū: eius enim quod mouetur in recto determinatū est principiū & mediū & finis: & oīa hec in seipso habet ſm actū: & nō ſm potentiā. Principium enim recti est indiuisibile: & similiter finis: & ideo in oī motu recto necesse est esse duas quietes: vnā. s. a qua est motus: & aliā ad quā est motus. Mediū aūt qd̄ actu est in recto non est indiuisibile: sed totū qd̄ interiacet duobus indiuisibilibus: hoc est in quo est motus ipse: qꝛ ꝓbatum est in 5° ꝙ motus nō est nisi in intermedio & non in extremis que sunt principiū & finis: ergo quicquid mouet̄ in recto hꝫ determinate vñ icipit qd̄ mouet̄: & vbi finis ē mot⁹: & vbi mouet̄ qꝛ oē qd̄ mouetur quiescit iuxta terminos: vnde est motus siue sit terminus vbi: hoc est ad quē est motus. Hec aūt oīa ꝑut sunt ipsius motus circularis sunt indeterminata. Si enim hec in circūferentia accipiantur: que posset esse ratio: ꝙ pūctū vnū magis esset principiū vel mediū vel finis ꝙ̄ aliud: ex quo oīa sunt in potentia & nullū in actu descriptum super periferiam. vnūquodqꝫ enim ſm suam similitudinē & principium est & medium & finis: qꝛ in omni puncto possū imaginari principiū arcus: vel mediū vel finē: ſm ꝙ voluero: ergo motus circuli semper est equalr in principio medio & fine: & nunꝙ̄ in aliquo istorum: qꝛ potentia semper est in principio medio & fine: & nunꝙ̄ ſm actū: & hec est etiā causa: quare spera quodāmodo mouet̄ & quodāmō quiescit: sicut diximus ante finē sexti supra. Non quidē vt quidam dixerūt vt quiescat ſm totū & moueatur ſm partes: sed qꝛ ſm totū mouetur formaliter & nō ſm subiectū: ſm partes aūt mouetur & formaliter & ſm subiectū: qꝛ partes renouant situm in motu spere de vbi ad vbi. Spera aūt imobilis est subā: qꝛ subiectū eius semper eūdem ꝯtinet locū. Cā aūt huius est: quia omnia hec que sunt principiū mediū & finis esse accidit centro spere: siue centrum accipiatur mathematice pro puncto indiuisibili: siue accipiatur physice pro corpore sperico quod est in centro: hoc est pro terra. ¶ Spera enim tota diuiditur

in duo:

in duo: in circūferentiā .s. et centrū: et centrū est principiū me-
diū et finis spere: et magnitudinis eius. Lz aūt ista rō mathe-
matica sit: tamen applicatur physicis inquātū qōnes physico-
rū subalternant mathematicis: ita q in mathematicis est
ppter quid: et in physicis quia. Omnis enim spera magnitu-
dinis sue principiū habet centrū: inquantuz est magnitudo
circa centrū vnū equalr circūducta. Mediū aūt habet ipm
sm q est motus eius vnus motuū localiū: qr tūc erūt motus
tres .s. sursum et deorsuz: hoc est a medio et ad mediū et circa
mediū. Finis aūt est ɔtinuitatis: eo q magnitudo tota spe-
re ipsius ɔtinuat ad centrū: et ideo etiaz oīs virtus eoꝝ que
sunt in circūferentia refertur ad centruz: nec alibi vnitur ni-
si in ipso. Et huius dicti causam dicit Ptolomeus in libro
qui vocatur arabice Alarba: et latine Quadripartit⁹: q ra-
dij stellaꝝ nō ɔgregant nisi in cētro spere. Et forte etiā hui⁹
est causa q solum corpus essentialiter sitū in spera est perfe-
ctus locus generationis. Si aūt quis obijciat q circūfe-
rentia vniuersi nō est corpus generabile: sed corpus centra-
le: et ideo dicat centrū nō esse principiuz generationis spere.
Intelligat q nos nō loquimur hic de corpore mobili con-
tracto ad formā physicā: sed loquimur hic de eo solū prout
habet vbi solū vnde mobile est in genere: et ad hec magnitu-
do sufficit: et si sic ɔsiderat: tūc principiū generationis ei⁹ est
ex centro: et centrū est ingenerabile quēadmodū principiuz
generationis. Diximus enim in 6° libro q nihil prohibet
aliquid accidere mobili inquantū est mobile: qd tamē non
accidit alicui mobili physico inquantū est mobile ad formā
physicā determinatā: ppter id ergo qd principiū et medium
et finis spere extra circulationē que est motus circuli non est
aliquod punctū in quo quiescat id qd fertur circulariter si-
cut in recto necessario sunt duo pūcta vt diximus: in preha-
bitis: semper enim fertur spera circa medium et nunq fer-
tur ad ipsum sicut ad vltimū motus: et ppter hoc ipsuz sem-
per quiescit quodāmodo semp mouendo subiectū suum in
eodē loco totū: et nō mouetur ɔtinue: qr motus suus accidit
ɔuersiue circa idem centrū. Adhuc aūt alia rō est: qre prior
est et perfectior: et hoc est: qr est mensura oīum motuum loci
mutatio: sicut enim pbari habet in prima pbia: omnia que
sunt dum mensurant aliquo sui generis principio: et qr iste
motus circularis est primus sicut iam dudū pbauimus: tūc
opz q sit omniū motuū alioꝝ principiū. Adhuc aūt et hec cā
est quare ɔuenit ipsum solū esse regularē: qr ille qui est in re-
cto regulariter fertur a principio vsqz ad finem: omnia eni
talia quanto plus distant a quiescente primo a cuius quie-
te est motus eoꝝ velocius: et veloci⁹ ferunt: et huius causaz
diximus superius: qr omnes motus naturales intendūtur
in fine: et violenti intenduntur in principio: sed cum circula-
ris solum nec principiū nec finem habet in se: nec aptum na-
tum sit habere: sed extra ipsum: sicut habitum est iam: tunc
semper equaliter distat a principio et a fine: et ideo semper
est vniformis.

Nō qdo aliq rō mathematica physicis subiectis applicari pōt.

Ptolomei sententia.

Obiectio.

Solū.

6. ph. t. c. 15.

7. met. t. c. 5. c. 7.

Cap. 10m. Q omnes physice loquentes testantur motum localem primum esse: cui natura inest motus.

Tex. t. c. 72.

Quod aūt Loci mutatio sm genus sit primus motuuz testant oēs naturales phi quicunqz de motu fecerūt mentionē principia motus tra-
dunt que sunt mouentia sm huiusmodi mo-
tū qui est localis motus. Disgregatio enim et
ɔgregatio sunt motus sm locum: et tale motum dixerūt esse
primum in entibus illi qui dixerūt principia prima mouen-
tia esse ɔcordiam et discordiam sicut fecit Empedo. horum
enim duoꝝ principioꝝ disgregat discordia: et ɔcordia ɔgre-
gat. Anax. aūt qui posuit intellectū agentē esse primū princi-
piū faciens motū: dixit eundē primū motū facere ɔgregan-
do et disgregando. Similr aūt: et illi qui nec vnā causam mo-
uentem dicunt esse: eo q illi dicunt q primi motus fiunt p
vacuū: et illi quidē dicunt primū motū esse loci mutationez:
et dicūt: q est natura prior ceteris hic motus. Motus enim
per vacuū aut est loci mutatio: aut est sicut in loco motus: qr
vacuū lz nō sit actu: tamē ponitur sicut locus ab ipsis qui fūt
auctores vacui. Alioꝝ aūt motuū neqz vnū dicūt inesse prin-
cipijs primo que sunt sm eos inane et athomi: sed poti⁹ opi-
nantur ea que sunt ex athomis et vacuo: sicut ex principijs
moueri alijs motibus postq ɔstituta sunt ex ipsis. Dicunt
enim q res augmentatur: et quando imbibit in sua vacua
athomos: et diminuitur quādo emittit eas ex suis vacuis:
et similiter dicūt: q res generant et corrumpūtur ɔgregatio-
ne et segregatione athomoꝝ: qr generationē dicūt fieri ɔgre-
gatione et segregatione athomoꝝ. Alterationē aūt non po-
nebant fieri nisi ex situ et ɔuersione athomoꝝ: et ideo genera-
tionē dicebant esse quandā alterationem sicut determinare
habemus in primo libro perigeneseos. Et hui⁹ quidē sen-
tentie auctores fuerunt Democritus et Leucippus. Eodē
aūt modo quicūqz ponebant generationē fieri per dēsitatē
et raritatē dicūt loci mutationē esse primā inter omnes mo-
tus. Omnes enim illi ponūt hec sensibilia generata per dis-
gregationē raroꝝ: vel ɔgregationē densoꝝ: prius aūt disgre-
gationē et ɔgregationē ostendimus fieri per motū localem:
qr ɔgregata mouent a circūferentia versus centrū in locum
paruum: et disgregata mouent a centro versus circūferētia
in locū magnum. Lutos aūt quidam Phs fuit huius secte
defensor. Amplius aūt preter hos omnes Platonici dixe-
rūt animā esse causam motus: et animā mūdi esse causaz pri-
mi motus. Dicūt aūt loci mutationē esse primā iter motus
in generatione. Mi enim sunt qui dicūt: q illud est principi-
um primi motus qd mouet ipsum seipsuz: et hoc dicunt esse
principium omniū que mouent: sicut patuit in priori tracta-
tu quem ei in quo nūc sumus proposuimus. Constat autē:
q anima et omne animatū motū ab anima mouet pprie lo-
calē motum si mouetur sm ipsum et nō ab alio sicut nos pro-
bauimus supra. Cū igitur sm Platonem ita sit in maiori
mundo: sicut est in minori ɔsensus Platonis est primū mo-
tum in vniuerso esse motū localē. Sic igitur ab omnium na-
turaliū Phoꝝ iudicio manifestū est q motus localis prior
est inter motus: hoc aūt rōnale est: qr etiā ipsi Phi dicti rō-
ne ɔsenserūt in id qd loci mutatio est prima: qr in veritate
illud pprie et per se dicit moueri: et primo quidē mouet sm
loci mutationē. Si eniz aliquis quiescat in seipso a loci mu-
tatione: et tamē augeatur: vel decremētum patiatur: vel alte-
retur: lz tūc ɔtingat ipsuz quodāmodo moueri alijs motib⁹
qui sunt ad formā: dicimus: q ipsum nō simplr mouetur: sz
quodāmō: et huius cā est: qr motus dr p prius et posterius: et
prius qdē est motus localis: sz alij motus sūt modi qdā mo-
tus potius q motus p se. Dictū igit est nobis sufficiēter q
aliqs motus est qui est semp sm oē tēp⁹: et dictū est qs est ille
motus qui erit in oi tpe: et dcm est q est pncipiū mouēs ppe
istius mot⁹. Adhuc āt dcm est qs est motus: et in gñe et in spe
pmus: et quē motū solū iter oēs motus ɔuenit eē ppetuum et
ɔtinuū: et dcm est nihilominus a nobis q pmo pmū mouēs
est imobile: trāsibimus igit nūc ad ɔsiderāda ea que h dicē-
da sunt de primo motore: et finiemus nostrū librum.

Prio de generatiōe a tex. tu cōmēti primi vsqz ad. 25

Mot⁹ localis simplr motus est: alij āt pot⁹ sūt modi qdā mot⁹. vide eō. qrtū tertij phy.

Tractatus quartus octaui libri physicoꝝ in quo intēdit q motores pmi sūt ipartibiles nō habētes magnitudinē.

Cap. pm. Que tractatus intentio: et quis dicendoꝝ ordo: et q nullū finitum mouet mobile finitum sm tēpus infinitū.

Tex. t. c. 78.

Nunc igitur dicemus in vltimo tractatu nri libri: q pmū motorē ne-
cesse est esse ipartibilē: et nō hre magnitudinē
penitus: h āt ɔtēplari ɔgrue nō possum⁹ nisi
ponamus qdaz pmo de his que duo ad nos
priora sūt .s. de motorib⁹ diuisibilib⁹: qui hnt
magnitudinē et diuisibilitatē p accns sz nō p se. Nō .n. possu-
mus in cognitionē pmi motoris venire nisi ex posterioribus
ipso que sūt pora quo ad nos. Hoꝝ āt vnū et pmū est: q dici-
mus q ipoe est q aliqd hns diuisibilē et finitā vtutē moue-
at sm tēpus ifinitū. Dico āt diuisibilē vtutē: sic est leuitas vl
grauitas vl aliq alia forma corporalis que in maiori maior est
maior: et in minori minor: et huiusmodi qdē cām iam ostēdi-
mus in 6°. qr nō mouet in tēpore ifinito nisi sup spatiū ifini-
tū: et tale ipossibile est fieri: vel icipere fieri: et lō nullus motor
corpore⁹ est ad hoc q moueat tali motu. Mui⁹ tū idūcemus
h ppriā demōstrationē dicētes: q talia sūt i oi motu .s. q mo-
uet hoc est subm motus: et mouēs qd est efficiēs cā motus: et
tertiū in quo est motus: sicut in mensurante et hoc est tēpus.

Hec autem omnia quando corporales sunt virtutes mouē
tes: aut sunt simul finita: aut simul infinita: aut quedaꝫ sunt
finita ⁊ quedam infinita: ⁊ tunc aut duo sunt finita: ⁊ tertiū
infinitum: aut vnum est finitū: ⁊ duo sunt infinita: quecūqꝫ
esse illa dicantur. Si ergo possibile est: ꝙ mouens finitum
mobile moueat tempore infinito: ponamus in terminis vni
uersalibus: ⁊ dicamus ꝙ.a.signet mouens corporeum parti
bile ⁊ finitum: ⁊.b.signet id qḋ mouetur qḋ est corpus fini-
tum: ⁊.c.signet tempus infinitum in quo est iste motus. Cū
autem corporea virtus particularis corporis diuisione non
sit nisi in corpore: tale mouēs necessario erit corpus: ⁊ supra
habitum est: ꝙ corpus non mouet nisi motum ab alio extri
seco sibi: ergo tale mouens erit motum ab aliquo extrinseco
sibi. Tali igitur positione facta ponamus etiam ꝙ qr.a.mo-
uens est partibile: ⁊ ꝙ.d.significet aliquam partem mouen-
tis que sit aliquota in ipso: sicut in decima vel q̄rta vel me-
dia: vel s̄m aliam aliquam ꝓportionem denominataꝫ: sicut
sub sexquialtera: ⁊ sub sexquitertia: ⁊ sic de alijs ꝓportioni-
bus que possunt esse inter totum ⁊ partem. Similiter pona
mus: ꝙ.e.significet aliquam partem eius qḋ fertur vel mo-
uetur: hoc est ipsius.b.que in tali ꝓportione se habeat ad to
tum qḋ mouetur: sicut se habet.d.ad.a.sīc enim per ea que
dicta sunt in vltimo tractatu septimi libri: sicut totum mo-
uet totum: ita pars mouebit partem. Hac igitur positione
facta: dico ꝙ.d.mouebit.e.qḋ est.b.in aliquo tēpore qḋ est
minus q̄ꝫ infinitum: qr iam posuimus ꝙ totum mouetur in
tempore infinito: ⁊ ideo partem oportebit moueri in mino
ri q̄ꝫ sit infinitum: ⁊ dicamus ꝙ illud minus tēpus infinituꝫ
signatur per litterā.ꝫ.ergo si addam aliquotam equalē mo-
uentis ad.d.mouens: ⁊ aliquotam moti ad motum.e.tunc
mouebitur ipsum in maiori tempore q̄ꝫ sit.ꝫ.tātū quantum
est ipsum.ꝫ.⁊ sic addendo opponam omnes partes mouētis
ad mouens: ⁊ s̄m omnes partes moti ad motuꝫ: ⁊ tunc etiā
quiescent incrementa temporis s̄m partes equales tempo-
ris: ⁊ qr partes sunt finite erit necessario tēpus quod compo
nitur ex omnibus illis partibus finitum: ergo mouens qḋ
est equale omnibus partibus mouentis: ⁊ motum qḋ equa
le omnibus partibus moti mouet in tēpore finito: sed equa
lia mouentia mouent equalia mota in equalibus tempori-
bus: ergo tempus infinitū fuit equale tempori finito: ⁊ hoc
est impossibile: ergo positio fuit impossibilis ex qua sequit̄:
ꝙ mouens finituꝫ moueat aliqḋ finitum motuꝫ in tempore
infinito. Istud autē qḋ dictum est sic intelligenduꝫ est: ꝙ nō
sit ꝓportio nisi in diuisione mouentis ad quantitatem tem-
poris: ⁊ equalitas velocitatis semper moueat eadem: sicut
si totum ex ꝯgregatione omniū partium suarū moueat de-
cem dies ꝙ quelibet decima det ei mouere vnū diem: ⁊ tūc
necessaria est ista ꝯsequentia. Sic enim auferentes cōtinue
ipsi.a.qḋ diuidere possumus apponemus diuisas partes ab
ipso ei qḋ est.b.⁊ tandem ꝯsumemus diuidendo per equa-
lia totum.a.⁊ omnes eius partes apponemus ipsi.d.⁊ ipsi.e.
Similiter ponemus omnes partes quas secamus equales
ab ipso.b.⁊ cū perueniamus ad totū mouens ⁊ mobile: tunc
non possumus peruenire per partes temporis ad totum tē-
pus qḋ est infinituꝫ: ⁊ ideo sequitur: ꝙ omnis pars.a.simul
collecta mouet omnes partes.b.simul collectas in parte tē-
poris.c.finita: qḋ erit impossibile: ⁊ contra hypothesim. Nō
igitur possibile est aliquid moueri a finito s̄m tempus infini
tum: ⁊ motum infinitum. Et huius causa expressa est: ꝙ ni-
hil mouetur s̄m tempus infinitum nisi moueatur s̄m motū
infinitum: ⁊ nihil mouetur s̄m motum infinitum nisi quod
mouetur s̄m spatium infinitum: vel s̄m reflexum motum.
Cum autem modo contingat infinite moueri s̄m reflexum
motum: oporteret infinitum motum esse s̄m spatium infini
tum: ⁊ hoc non potest esse si motor sit finitus ⁊ motum fini-
tum: sicut probatum est in sexto. Manifestum igitur est: ꝙ
non ꝯuenit finitum mouere finitum s̄m tempus infinitū.

¶ Cap. 2m. Quod non est infinita potentia mouens in magnitu
dine finita.

Tex. t. c. 79.

Quod autem omnino infinita magnitu
dine non conuenit esse potē
tiam corporalem infinitam
ex his que nunc dicentur est manifestū. Sup-
ponamus enim quod in 6° libro est habituꝫ:
ꝙ scilicet potentia mouens quod est [...]
minori tempore facit equale: quia ma[...]
rio facit velocius mouens: ⁊ cum vel[...]
nore tempore facit equale ei quod tar[...]
tempore: oportet etiam: ꝙ maior pote[...]
tempore breuiori ei qḋ facit potentia [...]
pore: sicut magis calefaciens: aut mag[...]
prohibens ista: aut vniuersaliter mai[...]
do: ergo s̄m hanc cōmunem conceptio[...]
etiam supra probata est: necessarium e[...]
habeat potentiam mouentem finitam[...]
ipso breuiori tempore patiatur q̄ꝫ ab a[...]
men patitur ab ipso q̄ꝫ ab aliquo finit[...]
nitum excellit: ⁊ plus est potentia infin[...]
tia finita. Sed s̄m rationem istam sec[...]
pus sit in quo moueat potentia infinit[...]
bit in nunc: ⁊ cum in nunc non possit ei[...]
detur: ꝙ ista positio est impossibilis.
quo vis infinita calefaciat designatu[...]
a. sit tempus finitum: quodcunqꝫ volu[...]
depulit motu violento. s. vis infinita: [...]
gnatur per.a.b.sit illud in quo depulit [...]
nita: hoc enim necesse est esse longius [...]
quo mouet vis infinita: sed cum illud [...]
te in aliqua proportione se habeat ad [...]
tum virtutis infinite: eo ꝙ triplum ve[...]
vel in aliqua alia ꝓportione. Si ergo e[...]
finitam mouentem supra diminuetur [...]
do veniet ad tempus in quo mouet vi[...]
virtus que aggregatur ex finitis erit fi[...]
tū in.a.tempore: sed si ego addam a[...]
nunq̄ꝫ veniam ad infinitam: quia ipsi[...]
tum: ⁊ hoc est siue auferam ab infinit[...]
cere siue addam: ergo tunc potentia f[...]
bunt in tempore equali: hoc autem e[...]
se patet cuilibet: ergo non conuenit ꝙ aliquid finituꝫ in ma
gnitudine habeat in se potentiam infinitam: quia aliter po
tentia mouens extenderet se vltra suum subiectum: ⁊ hoc
etiam intelligi non potest.

¶ Cap. 3m. Quod in magnitudine infinita non potest esse poten
tia finita.

Sed tamen Nec etiam infinita ma-
gnitudo habet in se potē
tiam infinitam: licet aliquā
do contingat in minori corpore esse maiorem
potentiam q̄ꝫ in maiori: quia licet hoc aliquan-
do contingat: tamen totiens posset accipi re-
duplicari maius: ꝙ in maiori esset plurima q̄ꝫ in minori. Si
eniꝫ in maiori corpore ponatur esse minor q̄ꝫ in minori: sicut
in lapide paruo cadente maior est caliditas: q̄ꝫ in magno ae
re: ⁊ in plumbo paruo maior grauitas est q̄ꝫ in spongia ma-
gna: tamen totiens potest reduplicari siue aer siue spongia:
ꝙ maior esset in aere vel in spongia q̄ꝫ in lapide vel in plum
bo. Si autem aliquis aduersarius ponit: ꝙ in magnitudi-
ne infinita conuenit esse potentiam finitam. Dicamus tunc
ꝙ.a.b.sit infinitū s̄m magnitudineꝫ: sed.b.c.sit aliqua pars
eiusdem que in aliquoto tempore mouet hoc mobile quod
signatur per.d.in aliquoto tempore finito quod signatur p
e.ꝫ. Si igitur ego duplicem potentiam.b.c.finitam: tunc mo
uebit idem mobile in dimidio tempore.e.ꝫ.qr talis est pro-
portio mouentis ad tempus: qr quanto mouens fuerit for-
tius super mobile: tanto in breuiori tempore mouebit: sicut
patet ex his que dicta sunt in 7°. Hec vero medietas tempo-
ris sit signata per.ꝫ.c. Si igitur sic accipiam dupluꝫ ad.b.c.
nunq̄ꝫ veniam ad quantitatem infinitam: que est ad.a.b.qr
infinitum non conuenit transiri aliquo numero partium.
¶ Quocunqꝫ enim tempore dato: nos accipiemus semper
minorem partem temporis in quo mouet maior potentia:
que est accepta ex duplicatione prius date potētie: sed quod
non conuenit transiri habet infinitam potentiam: vt dictuꝫ
est in principio huius capituli: id enim subiecte magnitudi
nis quod remanet semper accipienduꝫ vltra omne acceptuꝫ
habet aliquid potentie: ergo sua potentia erit infinita: cum

Tex. t. c. 80.

infinitum sit quod excellit omne acceptum finitum: ⁊ hoc est contra hypothesim. Istud autem sequitur ex hoc: ꝙ oēs potentie finite necesse est tempus in quo mouet finitum. Si enim detur: ꝙ mouet hec potentia in quodam tempore causato: tunc maior mouebit in minori: sed cum finito ⁊ determinato fm quantitatem: sed fm conuersionem proportionis: vt quanto tempore fuerit minus: tanto potentia sit maior mouens ⁊ econuerso. Si autem aliquis dicat: ꝙ infinitis partibus subiecti sumptis conuenit potentiam esse finitam: hoc esse non potest: q2 diffinitio potētie infinite est: ꝙ sit sicut multitudo ⁊ magnitudo excellens omne finitum. Cum igitur loquamur de potētia corporis que mouet corpus īfinita potētia erit que erit ex infinitis partibus subiecti ex quibus p additionē ↄstituitur magnitudo infinita: que excellit omne infinitū sicut partes numerate in ipsa excellunt omnes numeros partium in magnitudine finita.

Tex.t.c.31. ¶ Est etiam hoc aliter demonstrare leuiori modo ꝙ dictum est. Si enim dicatur: ꝙ in magnitudine infinita sit potentia finita: tūc accipiamus corpus eiusdem generationis: cuius est infinitum: ⁊ hoc sit finitum in quo sit tanta potentia quantum est potentia finita corporis infiniti: q2 omnis potentia infinita potest esse in corpore finito. Illa igitur in potentia finita que est in tempore infinito mensurabit per equalitatem potentiā finitam corporis infiniti. Hoc aūt est impossibile: q2 sicut diximus in corpore quidem minori potest esse potentia maior ꝙ in maiori: sed in corpore minori eiusdem generis non potest esse potētia maior: vel equalis ei que est in corpore maiori: ergo multo fortius in corpore finito non potest esse potentia eq̄lis ei que est in corpore infinito. Ex his patet: ꝙ non conuenit aliquo modo ꝙ potentia terminata sit in magnitudine infinita: neqꝫ ꝙ potētia sit infinita in magnitudine finita.

¶ Cap. 4m. De solutione dubitationis: que est in his que feruntur expulsa.

Tex.t.c.32. SEd quia Jam diximus in p̄cedētibus ꝙ aliquis motus est vnus ⁊ ↄtinuus: ⁊ diximus ꝙ nō pōt esse mediū inter motorē ⁊ id qđ mouet ab eo. ¶ Oportet nos mouere dubiū de his que ferūtur localr̄ per medium motu violento: quem expulsionē vocamus supra in 7°. Hunc enim dubitationes ante ꝙ determinemus de primo motore opꝫ nos determinare: q2 forte aliter instaretur nostre determinationi p ea que videnť accidere in motibus expulsionis. Pōt enim aliquis dubitare ⁊ dicere: ꝙ si ea que moueň de aliquo mouentur extrinseco sibi ↄiuncto per tactum: quecūqꝫ non ipsa se mouent: sicut animata: quomodo potest esse ꝙ aliqua tunc mouenť ↄtinue non existente aliquo mouēte: qđ ↄtinue tangat ea que moueň: sicut sunt proiecta ⁊ sagittata. Si aūt dicať ꝙ in talibus motibus nō est nisi vnum primum mouēs: sed est ⁊ aliud mouens a primo mouente: sicut aer qui mouetur a manu ⁊ chorda: ⁊ mouet lapidem vel sagittam proiectā: tunc adhuc videť sequi impossibile: q2 supra determinauimus: ꝙ quādo primum mouens qđ non ↄtingit motum nō mouet: tunc non ↄuenit moueri ab aliquo scđoꝝ mouentiū: sed potius fm ea que sunt determinata ↄuenit simul omnia moueri primo mouente: aut simul omnia quiescere: cū primum mouens quiescit: aut etiam si facit sicut lapis dictus magnes mouere qđ mouet: tunc adhuc videmus: ꝙ primo non mouente nihil mouet scđoꝝ mouentiū: q2 lꝫ lapis magnes moueat actum: vel aliud ferrū ⁊ aliud motū a magnete moueat aliud: tamen subtracto magnete primo lapide a primo ferro moto per lapidem: ferrum qđ scđo mouet non mouebit: ⁊ sic adhuc sequitur ꝙ primo non mouente non debet manere motus proiectionis: ⁊ vniuersalr̄ omnis expulsionis: ⁊ hoc nos nō videmus accidere: q2 manu quiescente ⁊ chorda arcus stante quieta: adhuc mouetur lapis vel sagitta. Ex hoc videť adhuc: ꝙ ad hoc ꝙ sit motus cōtinuus non opꝫ motorem mouere ↄtinue: ⁊ sic superius habita doctrina tota est vana ⁊ nulla: vt videtur. Sed ad hoc dicendum est: ꝙ necesse est dicere ⁊ concedere: ꝙ primum mouēs nō ↄtinue mouet: sed potius motu suo facit ⁊ agit virtutem ⁊ robur suum in hoc ꝙ possibile est suscipere vim ⁊ robur suum qđ est aer aut aqua: aut aliquid talium: qđ aptū est de facili moueri ⁊ mouere: sicut nubes vel nebula: vel cetera corpora que sunt media inter aquam ⁊ aerem. Talia autem corpora sunt que tria maxime in seipsis habent: quoꝝ vnū est: ꝙ nullius sunt figure determinate: q2 per hoc sūt omnis figure susceptibilia: ⁊ tūc necessario erūt humida: sicut aqua ⁊ aer. Scđm est: ꝙ talis sunt quoꝝ vna parte mota non necesse sit aliam partem moueri: ⁊ hoc habent ista corpora inquantū sunt spiritualia: sic enim accidunt corpori qđ proijcitur in ipsa: ⁊ tunc vna pars inundat supra aliam: ⁊ expellit vna aliam donec cessat violentia: sicut videre possumus in lapide proiecto in aqua qui circulum aque a se expulse facit: ⁊ ille alium maiorem: ⁊ sic circuli crescunt donec deficit violentia multitudine medii. Et ꝙ quidē cedunt aer ⁊ aqua corpori in se proiecto hoc habent inquantū corpus: q2 duo corpora non possunt esse simul in eodem loco. Qđ autē pars inundat supra partem ⁊ non extendat eam cōtinue: hoc est inquantum est spirituale corpus aliquo modo: q2 si esset terminatum: pars extenderet partem vsqꝫ ad circūferentiam vltimam celi: ⁊ tunc tumultuaret celum ad iactum lapidis in aerem vel in aquam: ⁊ hoc est inconueniens: ⁊ ideo pars stat supra partem ⁊ cessat motus. Tertium autem est vicinitas talium corpoꝝ ad materiā: ex qua vicinitate omnes motus de facili recipiunt: ideo concedendum est: ꝙ taliter mota mouentur ab aliquo extrinseco sibi: sed tamen non simul pulsat scđm ⁊ tertium mouens pausante primo mouente: sicut exemplum dedimus in circulis in aqua: q2 lapide proiecto stante: adhuc circulus vnus mouetur ad scđm circulū: ⁊ sic deinceps: vnde quod mouetur adhuc est mouens: cum quiescit primum mouens in omni tali motu: ⁊ ideo in talibus habitum qđ est conueniens prius mouens mouetur ab ipso: ⁊ in hoc scđo mouente est eadē ratio: q2 etiā illud mouet tertium mouens: ⁊ tertium mouens quartum: ⁊ sic procedit semper ꝙdiu durat motus expulsionis: cum in habito hec est ↄsequenter moto fiat potentia ⁊ virtus minor ꝙ in antecedenter motis ⁊ mouentibus: ita. s. ꝙ vltimum habitum non nisi moueatur: ⁊ non moueat: tunc aliquid vlterius id qđ ferebatur expulsum pausat: q2 finis vltimus mouentium quiescit a mouendo: cum primum hoc est proximū mouens non agit amplius: sed ipsum mouetur tm̄: ⁊ nō mouet aliud: eo ꝙ iam cessauit impetus violentie primi mouētis. Per hoc autē: ꝙ illud pausat necesse est simpliciter pausare ⁊ mouens ⁊ totum motum expulsionis qui fuit per diuersa mouentia successione per aerem ⁊ aquam. Hic autē motus sicut ⁊ prius diximus non fit nisi in illis corporibus que conuenit de facili aliquando moueri: ⁊ aliquando quiescere: ⁊ illa sunt humida propinqua materie aliquid spiritualitatis habentia: per hoc enim illa fm partē aliquā mouenť: ⁊ nō fm totū: ⁊ vna pars ipsoꝝ pōt mouere: ⁊ alia moueri ab ipsa: ⁊ de facili generātur in ipsa forme ⁊ violentie: ⁊ virtutes mouentiū: ⁊ talis sunt neqꝫ simpliciter leuia: neqꝫ simplr̄ grauia: ⁊ ideo de facili in oēm situm mouentia: ⁊ sic continuat motum expulsionis: qui fit per ipsa ad quācūqꝫ differentiam situs fiat: ꝓpter qđ etiam ista duo sola corpora sunt media sensuum illoꝝ qui sentiunt eminus remoti a suis sensibilibus. Et opꝫ scire: ꝙ quando impetus generatur in talibus: opꝫ ꝙ ad perfectam virtutē impetus fiat generatio in pluri aere vel aqua ꝙ sit ille quem percutit expellens: ⁊ hoc est videre in eo qui proijcit lapidem in aquā: ita ꝙ iuxta centrum lapidis cadentis iaceant ligna parua vel media in quantitate: ⁊ remotius aliquantulum alia iaceāt: tunc enim circuli aque generati a lapide cadente fortius impellunt ligna que aliquantulum distant ꝙ illa que sunt vicina multum centro. Queritur igitur impetus quantitatem mediam debitam: in qua sit summa virtus eius: ⁊ illa non est que primo percutitur: eo ꝙ illa est minus parua. Hinc est etiam ꝙ arcus: ⁊ baliste: ⁊ blide: ⁊ tribuchi: ⁊ cetera instrumenta fortius proijciunt ad debitam quantitatem vel distantiam ꝙ iuxta chordam que primo percutit: eo ꝙ lꝫ aer primo percussus fortiorem habeat impetum in potentia: tamen ille educitur in actum: quando fuerit in debita materie quantitate: sicut ⁊ alia omnis virtus corporalis. Motus autem talis nequaꝙ est continuus: sed sunt multi successiue: lꝫ fm sensum continuus esse videatur. Aut enim eorum que sunt consequenter mouentium: ⁊ motoꝝ: aut coꝝ

Quo conueniat aeri ⁊ aque ꝙ sibi inuicē cedūt: ⁊ ꝙ pars inundat supra partem.

dēs: ⁊ siue sit mutatio in sub̄a: sicut generatio ⁊ corruptio: si-
ue in accidentibus: sicut alteratio ⁊ cetere mutationes que
nō sunt fm substātiā: ⁊ hoc opȝ esse motiuū alterius qḋ mo-
uet ab ipso. ¶ Q̄ enim hoc sit verū manifestuȝ est oībus ꝯsi-
derātibus ea que dicturi sumus per hūc modū. Si eni vult
aliquis vt Plato ꝙ ꝯtingāt aliqua mouentia impartibilia
esse mouētia aliquādo: ⁊ aliquādo non mouentia: q̄ cū nec
generanē: nec corrūpunē: sicut dicit Plato de aiabus aialiū
tunc absq̄ dubio opȝ aliquē motorē esse primū qui est causa
motus ꝯtinui ⁊ perpetui: qui est causa oium eoruȝ que fiunt
aliquādo: ⁊ deficiunt aliquādo. ¶ Est enim forsasse necessa-
riū: q̄ si dicaē aliqḋ impartibile vt aia mouēs: ⁊ aliqñ esse ⁊
aliquādo nō esse: ꝙ tñ sine mutatione per se qḋ hoc sit aliqñ
huiusmodi mouens: ⁊ aliquādo non mouens. Et dico for-
tasse: non q̄ dubiū sit: sed q̄ deinceps in libro de aia ꝓbati
habet. Et dico aliquādo esse ⁊ aliquādo nō esse sine muta-
tione per se: q̄ Plato ponit huiusmodi mouentia esse ppe-
tua: ⁊ lȝ in rei veritate fm esse nō sint ppetua fm peripathe-
ticos: cū nō generanē per se: neqȝ corrūpunē: sed potius fiūt
⁊ desinūt ad gn̄ationē corpoꝝ ⁊ corruptionē preter aiam in-
tellectualē: que nō educiē de mā corporali: ⁊ ideo non deficit
ꝓpter defectū eius. Necessariū est igitur principioꝝ mouen-
tiū imobiliū ꝯtingere quedā aliquādo quidē esse: ⁊ aliquan-
do nō esse: sed nequaq̄ est possibile hoc contingere in oibus
huiusmodi causis. Manifestū est igiē: ꝙ vna aliqua parti-
cipationū inest sicut mouens ⁊ ꝯtinēs oibus partibus infe-
rioribus que mouēt seipsa: que causa est eis fm successioneȝ
ꝯtinue mutationis in qua particulariter comparata singula
aliquādo sunt: ⁊ aliquādo nō sunt: cū tñ fm successionē sem-
per saluenē. Diximus enim supra ꝙ ipsum seipsum mouēs
qḋ cōpositū est ex motore ⁊ moto: necesse est habere magni-
tudinē corporalē: eo ꝙ oē qḋ mouet est corpus: sed nō est ne-
cessitas aliqua ꝙ id qḋ est mouens imobile habeat magni-
tudinē aliquā: quinimo vt inferius ꝓbabimus: ꝙ nullā pe-
nitus habeat magnitudinē primū mouens imobile: q̄ pri-
mū mouens seipsuȝ mouēs habet magnitudinē que est pri-
mi corporis moti pōt ipsum effici ꝓpinquum ⁊ remotū ei qḋ
mouet: ⁊ sic causare aliquādo esse ⁊ aliquādo nō esse: in eo ꝙ
mouet ab ipso: tanq̄ ab alio extrinseco sibi: ⁊ sic pȝ: ꝙ eius
successionis fm quā est alia fieri ⁊ alia corrūpi: ⁊ hoc ꝯtinue
sic succedere nihil eoꝝ est causa que sunt de numero mouen-
tiū imobiliū: que aliquādo sunt ⁊ aliquando non sunt: neqȝ
etiā est causa: quare hoc est ꝙ se semp moueat fm successio-
nem. Sed opȝ ꝙ hoꝝ que dicta sunt sit aliqua altera causa
que semper moueat. Ipsius enim qḋ est semp ⁊ cōtinue hoc
sibi succedere: neqȝ ipsoꝝ vnūquodqȝ diuisim est causa: nec
oia simul. Et huius rō est: q̄ oia singularia hec que generā-
tur: sic se fm successionē habere ppetuum est: ⁊ ex necessitate
fm nām: ⁊ huiusmodi oia nō possunt esse causa simul: q̄ oia
sunt infinita: cū in numero ꝯsiderenē: ⁊ nō sunt simul. Cau-
se aūt motus nō sunt infinite: ⁊ sūt simul. Et redit totū hoc
qḋ dictū est ad hoc: ꝙ oiuȝ eoꝝ que mouēt ⁊ mouenē in mā
gn̄abiliū ⁊ corruptibiliū: que aliqñ sunt ⁊ aliqñ non sunt: ne-
cesse est esse aliquā causaȝ ppetue successionis extra ipsa: cū
ipsa infinita sint: ⁊ ideo reduci habēt ad finitā causam: ⁊ nō
simul sunt: sed succedūt: ⁊ ideo reduci habēt ad causam que
de necessitate est semp. Nihil eni gn̄abiliū est casu: q̄ casu in
mā nō fiunt nisi mōstra: ⁊ illa nō pmanēt: sicut diximus in 2°
huius supra. ¶ Sed generabilia dupl'r ꝯsideranē: vno eniȝ
mō cōparanē ad id qḋ ꝓxime mouet ad actum gn̄ationis: ⁊
alio mō cōparanē ad nām: virtute cuius fit gn̄atio: ⁊ siquidē
cōparanē ad id qḋ mouet ad gn̄ationē: sic nō habent causaȝ
sue gn̄ationis nisi p accñs: sicut pȝ in aialib' que generanē.
Inclinās eni ad actum gn̄ationis volūtas est coeuntis: qui
nō intēdit nisi delectari: ⁊ forte ꝓijcere semen: sed vlterius
nō operaē ad gn̄ationē: ⁊ ideo hoc mō gn̄anē res a causis ac-
cidētalibus. Si aūt cōparatio sit ad nām v̄tute cuius est ge-
neratio: tūc est sicut ex hoie homo: ⁊ ex capra capra fit: ꝓpter
hoc ꝙ in semine hois ꝓiecto in matricē est virtus formati-
ua hois: ⁊ nō alterius: ⁊ cōparatione prima est causa que fit
raro: ⁊ cōparatione scd̄a sunt cause que opanē frequenter: ⁊
nō semp ⁊ necessario. Tñ q̄ semen ꝓiectū indiget mouēte ⁊
regente: opȝ ꝙ extra causam que operaē per accidens: ⁊ ex-
tra eam que operaē frequenter sit illud qḋ mouet semp ad-

ducēdo ⁊ reducēdo generans ⁊ mouens primū qḋ mouet a
seipso: ⁊ illud est quasi in omni opatione nature. Virtutes
aūt que sunt in semine sunt instrumēta quibus opaē virtus
celestis que est vt artifex. Et q̄ instrumēta nō necessario sūt
finita: sed artifex est vnus ⁊ finitus: ꝓpter hoc ea que sūt in
mā infinita reducanē ad operans celeste finitū: ⁊ iteꝝ q̄ illa
que sunt in mā succedūt: opȝ ꝙ reducanē ad celestē virtutē
que reiterat idē in sub̄a corruptū: qḋ reducēdo ⁊ adducēdo
causat totā multitudinē eoꝝ: ⁊ causa est succedentis sibi ꝯti-
nue gn̄ationis ⁊ corruptionis: ⁊ ideo oia ista sunt necessaria
in gn̄atione ⁊ corruptione. ¶ Si eni solū m nēs ⁊ regēs pri-
mū sufficeret: hoc est v̄tus celestis: tūc suppleret mā ꝓpria:
⁊ tūc ad gn̄ationē hois nō exigeretur semen hois: sed posset
generari ex terra vel quālibet alia mā que aliquo respectu
moueret a virtute celesti. Sed hoc nō videē esse verum fm
Auer. qui dicit ꝙ si ex alia mā q̄ ex semine hois posset gn̄a-
ri hō: tūc ille talis homo equiuoce diceret homo cū illis qui
generanē ex semine hois: q̄ homo dicit formā in mā: ⁊ ideo
qñ diffiniē in diffinitione ꝯcipit materiā ꝓpriā. Propria āt
mā nō est eadē que est hois decisum semen ab ipso: ⁊ nō de-
cisum semen ab ipso. Et ideo repꝛehēdit Auic. dicentē ꝙ ex
semine hois generaē homo: ⁊ matrix facit ad hoc ꝙ genere-
tur in loco ꝯuenienti sibi: sed tñ ex stellis pōt preparari mā ad
figurā hois: sicut pȝ in scrophis parientibus porcellos aliqñ
in figura capitis humani. ¶ Et hāc repꝛehēsionē ego nō iu-
dico ꝯuenientē generaliter: q̄ efficiēs nō est aliquid seminis:
lȝ ab ipso in semine sint plures virtutes formatiue ad spēm
⁊ formā eius qḋ gn̄at efficienter deducēdo semen a seipso:
⁊ ideo si dispōnes ⁊ tēperationes seminis possint sufficiēter
haberi per stellas: tūc posset fieri homo de eo semine qḋ nō
est abscisum ab hoie vel capra: ⁊ esset eiusdē spēi cū alijs: q̄
virtutes celestes que īducūt seminis causas specificas ope-
rarenē ad eandē spēm ad quā dispositum est semen: ⁊ de hoc
multa diximus in 2° libro supra. ¶ Hoc igiē mō manifestū
est ꝙ q̄uis millies reiterenē principia particulariū motoꝛuȝ
que sunt per se mobiles: sicut aie aialiū. Et q̄uis multa de
numero eoꝝ que seipsa mouēt ꝯtinue corrūpunē: ⁊ alia fiāt
siue generanē: ⁊ in quolibet illoꝝ sint duo quoꝝ vnū est imo-
bile per se: sicut aia: ⁊ alteꝝ sit motū sicut corpus: ⁊ hoꝝ alteꝝ
vnū sit distinctū ab alio fm diffinitionē: ꝙ nihilominus opȝ
aliquid esse extra hec oia ꝙ ꝯtinet ista: sicut causa oiuȝ istoꝝ
⁊ hoc extra vnūquodqȝ istoꝝ est sicut diximus: ⁊ est causa ꝙ
alia sint ⁊ alia nō sint: sed corrūpanē: ⁊ est causa ꝯtinue muta-
tionis fm successionē: ⁊ quedā inferioꝝ sunt quibusdā cau-
sa mutationū: ⁊ q̄dā alia sunt causa mutationis alijs: si ali-
quid extra ea erit causa mutationis oibus īferioribus: hoc
aūt est qḋ seipsuȝ mouet perpetuo in numero idē ꝯseruatū.
¶ Redibimus igiē ad ꝯclusionē primā ⁊ si talis motus qui
causa omnis motus est ppetuus est: tūc opȝ etiā ꝙ mouens
imobile qḋ mouet hūc motū sit ppetuū: ⁊ primū si est vnuȝ.
Si aūt plura sint talia mouentia se: tūc etiā plura erūt perpe-
tua: sed opȝ magis existimare: ꝙ est vnū q̄ ꝙ sint multa: q̄
in rei veritate primū mouēs nō est nisi vnū qḋ primo primū
mobile mouet. Sed tñ sunt plura inferiores speras mouen-
tia: que magis opȝ existimare esse finita q̄ infinita. ¶ Cōsi-
derātibus aūt de tali reductione motus ad motū: ⁊ moto-
ris ad motorē qualeȝ nos diximus semp sunt finita magis
accipiēda q̄ infinita: q̄ cū celestia operenē per modū artifi-
cū opȝ ꝙ sint finita. Infinita aūt particulariuȝ causaꝝ sunt p
modū instrumētoꝝ que nō opȝ redigi ad finitū numeꝝ: sed
sunt infinita per accñs: q̄ fm successionē sunt infinita: ⁊ non
actu: neqȝ p se. In oibus enim que nāl'r sunt: opȝ ꝙ melius
sit finitum q̄ infinitum: dūmodo possibile sit ipsum esse fini-
tum: ⁊ hoc dico ideo: q̄ in generabilibus non pōt esse fini-
tas aliqua: sed in generabilibus est infinitas. ¶ Est autem
sufficiens ad omnem naturalē motū ꝙ vnicum ⁊ infinitum
sit id qḋ est primū imobilium: ⁊ principiū alijs mutationis
⁊ motus est: ⁊ hoc ideo sufficit vnicum esse: q̄ est perpetuuȝ:
⁊ ideo non indiget successione inferioꝝ. Hec enim est causa
motoribus speraꝝ inferioꝝ ꝙ mouenē: ⁊ causa est generabi-
libus ⁊ corruptibilibus ꝙ mutentur successione. ¶ Hoc au-
tem ex eis que dicemus erit manifestum ꝙ scilicet necesse
est aliquod vnum esse perpetuum primum mouens. Osten-
sum est enim in prebabitis: ꝙ scilicet necesse est ꝙ ille mo-

Tex. c. c. 46.

Sola Auer. hic cō. 46.

Tex. c. c. 47.

Tex. c. c. 48.

Tex. c. c. 49.

tus qui eſt ſemp ſit etiā ſemper cōtinuus: nihil intercipiens de tēpore vel de ſpatio. Id.n. qđ ſemp eſt ↄtinuū eſt ſm tpis durationē: ſʒ id qđ eſt frequēter nō eſt ↄtinuū: ſʒ poti⁹ iterrū pit in tpe: ſed ſi ↄtinuus eſt mot⁹ qui eſt ſemp: tūc opʒ vnuʒ eē p ea que determinata ſunt in 5° ſupra. Sʒ vnus vere eſt mot⁹ qui ē ab eodē ↄtinuo mouēte: ⁊ in eodē qđ ↄtinue mouet. Si.n. quoddā aliud ⁊ aliđ mouēs mouebit: tūc nō erit ↄtinuus motus totus: ſʒ erit frequēter: qꝛ qñ mouēs nō mouet: tūc ⁊ id qđ mouet nō mouet: ⁊ tūc nō erit ↄtinuus motus. Cū igit motus ſemp ſit: opʒ idē numero mouens ſemp eē mouēs: ⁊ idē numero motū ſemp eē motū: ⁊ ex his duob⁹ cōpoſitū idē numero mouēs ſeipſm ſemp eſſe mouēs ſe. Ex his igit que dicta ſūt ſciet aliqs certificat⁹ certiſſime: ꝙ eſt aliqd primū mouēs imobile qđ nō mouet ſeipſum.

¶ Cap.ii^m. In quo ex ↄſideratione inferiorꝫ pbat ꝑmus motor eſſe imobilis tā p ſe ꝙ̄ p accñs: ⁊ pbatio procedit p ↄuerſum modum pbationi que eſt in precedenti capitulo.

Iterum erit hic certius per aliaʒ viam ꝙ.ſ. aliquis ↄſideret ibi pncipia mouētiūʒ in illis que ſunt aiata in īferioribus. Sicut.n. in pcedēti caplo pbatū eſt primū motorē eſſe vnicū ⁊ ppetuū ⁊ imobilē p hoc ꝙ mot⁹ ſuus eſt cōtinuus ⁊ vnus: ⁊ cā ois motus: ⁊ ita ecōuerſo pcedemus in hoc caplo: vt ex ↄſideratiōe motorꝫ inferiorꝫ demonſtremus primū motorē eſſe ppetuū ⁊ vnicū: qꝛ ex ↄiūctione duarꝫ viarū iſtarꝫ certiſſimū erit id qđ intēdimus declarare. ¶ Dicamus igit: ꝙ manifeſtū eſt ſm ſenſum ꝙ qđā eorꝫ que ſunt hic apud nos aliqñ quieſcūt ⁊ aliqñ mouent: ſicut in oibus aiatis apparet ſenſibilr: ⁊ pꝓter hoc diximus ſupra ꝙ manifeſtū eſt ꝙ neqʒ oia entia mouent: neqʒ oia quieſcūt: neqʒ talis diuiſio eſt in entibus: ꝙ quedā eorꝫ quieſcāt ſemp: ⁊ quedā alia moueant ſemp: ita ꝙ nihil ſit qđ aliqñ quieſcat ⁊ aliqñ moueat. Illa eni que vtrobiqʒ ſunt in motu.ſ. ⁊ quiete ſʒ diuerſa tēpora ſūt habētia potētiā ipſius qđ eē eſt vtrobiqʒ: qꝛ poſſunt qñ volūt moueri: ⁊ qñ volūt quieſcere. ¶ His āt demōſtrat: ꝙ alia ſunt que aliqñ mouent: ⁊ alia que aliquādo quieſcūt. Et iterꝫ ex his ſcit ꝙ aliquid eſt qđ ſemper mouet ſicut primū mouēs ſeipſum: ⁊ aliquid eſt qđ ſemp quieſcit: hoc eſt ſemper imobile: ⁊ hic eſt primo primus motor.

Tex.c.c.50.

¶ Et qñ huiuſmodi oibus hominibus ſunt manifeſta ad ſenſum: ⁊ nos intēdimus demōſtrare duorꝫ vltimo dictorūʒ nām vtrāqʒ ꝙ.ſ. alia ſunt imobilia ſemp: ſicut motores corporꝫ celeſtiū. Alia aūt mouent ſemp: ſicut ipſa corpora celeſtia: ⁊ cōponunt ex motore ⁊ moto que mouent ſeipſa: opʒ incipere ab his que mouent apud nos: vt ſic per effectū deueniamus in cauſam. ¶ Procedētes vo hac via ⁊ pponentes ea mota que ſunt apud nos in genere: ꝙ.ſ. omne qđ mouet ab aliquo mouet ab aliquo diſtincto ab ipſo: ſicut ſupra diximus. Et pponētes vlterius: ꝙ illud a quo mouet: aut eſt imobile: aut etiā ipſum mouet. Et ſi mouet: aut mouetur a ſeipſo: aut ab alio: ſemper deuenimus in hoc ꝙ opʒ nos accipere ꝙ oium horꝫ que mouent eſt aliqđ principiū in genere mobiliū motorꝫ ⁊ hoc quidē mouet: ſed ipſum mouet ſeipſum: ⁊ eſt principiū oium: ⁊ extra genus motorꝫ eſt ꝙ mouet imobile: ⁊ hoc vt diximus declarat ex his que ſunt inferius mota: qꝛ videmus manifeſta quedā eſſe apud nos que mouēt ſeipſa: vt ſunt oia aiata habētia motū pgreſſiuū. Hec eni ſunt que vt diximus in primo huius libri tractatu opionē multis pħis attulerūt: ꝙ motus vniuerſalis in mūdo incipit aliqñ: cū nullus motus pceſſerit ipſum: qꝛ videtur nobis: ꝙ hoc in iſtis tanꝙ̄ in minoribus mūdis ↄtingat. Iſta enim oia poſt imobilitatē in qua fuerūt aliqñ incipiunt moueri: ſicut videt ſm ſenſum: ſʒ aīr ſit ſm rōnē: vt ſuptus oſtēdimus.

Tex.c.c.51.

¶ Unde ad veritatē in his intelligēdā opʒ accipere: ꝙ hec nō mouēt ſe niſi ſm vnū ⁊ eūdē motū: qꝛ p ſe nota eſt ppō: ꝙ ab vno nō eſt niſi vnū: ⁊ ideo ſi vnus accipiat in aiahus motor primus qui nō mouet ab alio aliquo: ille eſt qui vno modo oino ſe hʒ: ⁊ ab alio ſic ſe hñte nō eſt niſi vnus motus ↄtinuus. Si aūt quieſcat a motu illo aliqñ: tūc aliquid mouet ad hoc pter motorē: ⁊ tūc primus motor erit alius: ⁊ ideo opʒ accipe: ꝙ hūc motū qui eſt poſt quietē nō mouet pprie per ſe motor ille qui dicit ꝑmus in aialibus qui eſt aia: eo ꝙ ipſe non eſt cauſa huius motus per ſeipſuʒ: ſed potius cauſatur iſte motus ex eo ꝙ multi alij motus inſunt animalibus quos motus nō mouent aialia per ſeipſa: ita ꝙ ſint a motore aialiū eſſentialr: ⁊ tales motus ſunt augmentum ⁊ decrementū ſm quantitatē eius qđ eſt potentia quantū augens ⁊ tranſmutans corpus. Et reſpiratio que eſt ad caloris nālis mitigationē in oibus reſpirātibus: ⁊ ſm hos motus mouet ⁊ mouet ſe vnūquodqʒ animaliū: tūc qñ quieſcit a motu locali: hoc eſt quādo mouet motu illo qui pure cauſatur a ſeipſo. Horꝫ aūt motuū cauſa prima non eſt aia animaliū: ſed potius ↄtinens aliquādo: ſicut aer variat ſm celeſtes virtutes ⁊ qualitates ca.fri.hu. ⁊ ſic. Aliquādo aūt prima cauſa eorꝫ eſt multa que inſunt corporibus: ſicut ſunt alimentū quorūdam aiatorꝫ qui dormiūt ⁊ quieſcūt dū coquit cibus eorꝫ: eo ꝙ reſoluit vapor ab alimēto: ⁊ humefacit cerebrū vel cor: ⁊ infrigidat inſtrumenta motus localis: ⁊ ideo nutrimento diſgregato p mēbra ſurgūt ⁊ mouent tūc ſeipſa: vnde quedā ſpiſſe pellis ⁊ viſcoſe multe humiditatis multū dormiūt tēpore flegmatico: vt in hyeme: ſicut niſus ⁊ glires varijs ſimiles: ⁊ quedā aues. ¶ Ex oibus his aūt eſt accipere ꝙ prima cauſa mouens in talibus extra aiam ⁊ aial eſt: ⁊ cū talia mouent corpora: redūdat motus corporis ad aiam: ⁊ aia ſic mota in corpore per accñs ab alio motore priore ſe: eſt cauſa variorꝫ motuuʒ: ⁊ motus aliqñ: ⁊ quietis aliqñ: qꝛ impoſſibile eſt: ꝙ ab aia vel a primo motore eſſet hec diuerſitas: cū ab vno motore ſimplici nō poſſit eſſe niſi vnus motus vno modo ſe habēs. Hec igit eſt cauſa: ꝙ nō ſemp cōtinue mouēt ſe aialia. Aliud.n. ⁊ extrinſecū eſt mouēs: ⁊ aliud qđ mouet: ⁊ aliud eſt mutans pꝓter primū in talibus motibus ad vnūquodqʒ qđ mouet ſeipſuʒ. In oibus aūt his motibus mouet ab aliquo alio primū mouēs qđ eſt aia: ⁊ cauſa ipſum ſeipſum mouēdi in talibus motibus eſt quidē aia: ſʒ per accidēs: qꝛ talia mouēt corpus: ⁊ ideo p accñs mutatur aia. ¶ Et etiā iſte modus alius ab eo ꝙ per accñs dicimus moueri partē quando mouet totum: ⁊ per accidens moueri albedinē quando mouet ſubiectū albedinis: qꝛ dicimus: ꝙ p accidēs mouent oia: qꝛ motus corporis redundantes ad ipſam faciūt ipſam eſſe cauſaʒ diuerſorꝫ motuū. Anima eni cauſa eſt augmēti ⁊ decremēti: ⁊ reſpirationis: ⁊ operꝫ: ⁊ vigilie: ſed nō eſt cauſa prima vt diximus: ⁊ ideo quia ſic eſt in corpore vt actus totius ſm ſe: ⁊ partiū: ⁊ per partes eius ſicut dicit in 2° de aia: ideo corpore mutāte locum neceſſe eſt ipſam per accidēs locū mutare. Motus enim corporis puenīunt ad ipſam aiam: ſicut iam oſtendimus: ⁊ tali motu aia mouēs corpus mouet ſeipſam: ſed ab alio motore priore ſe mota. Et ex dictis colligit: ꝙ ois motor qui mouet per accidens eius qđ ipſe mouet neceſſario etiā mouetur ſm locuʒ: qñ ſuū motū qđ ipſe mouet mutat locū. Utruʒ aūt ſit econuerſo ꝙ.ſ. ois motor qui mouet ſm locū moueat etiā ab accidentibus eius: qđ ipſe mouet nōduʒ pbatū eſt: ſed de hoc faciemus inferius ↄſiderationē. ¶ Ex iſtis eſt ſcire manifeſte: ꝙ ſi aliquid eſt de numero mouentiuʒ per ſe imobilium: qđ tñ mutat per accñs impoſſibile eſt ab illo moueri ↄtinuū motū: ⁊ ideo ſiquidē neceſſe eſt aliquē eſſe ↄtinuum motū: ſicut in pncipio iſtius octaui libri dictū eſt: ⁊ pbatū: neceſſe eſt eſſe aliqd primū mouēs imobile tam per ſe ꝙ̄ p accidēs: qꝛ diximus ꝙ opʒ eſſe aliquē imortalē ⁊ īpaſſibilē eſſe motū in his que ſunt per nām qui ſunt quaſi vita oibus exñtibus: ⁊ opʒ ꝙ iſte cuius eſt ille motus moueat ipſum ſeipſum: ⁊ in eodē principio qđ eſt mouēs primū: principio enim illo mouente ſm vnū moduʒ neceſſariū eſt etiā ꝙ totū illud moueatur vno mō: ꝙ ↄtinuum hoc eſt ↄiunctū principio: ⁊ ideo ſuuʒ motū ab ipſo ⁊ ſuum mouere ſemp manebit in omni tempore ſm nām.

Tex.c.cō.52.

Opʒ aūt ſcire: ꝙ nō eſt idem moueri ſm accidēs a ſeipſo: ⁊ moueri ab alio: qꝛ motor ↄſtituit per eſſe mobilis ſui: ſicut aia aialiuʒ in cuius diffinitione cadit corp⁹ qđ mouet ab ipſa: p accñs mouet qñ mouet ſuuʒ corpus: ⁊ hoc duplr: ſicut diximus in premiſſis: ab alio aūt bene conuenit aliquid moueri: ita ꝙ tamen motor eius nō mouebitur per accidens motu illo: ⁊ hoc ideo eſt: qꝛ motor talis non conſtituitur in eſſe per ſuum motum: ⁊ ideo nec motor eſſentialr diffinitur per corpus qđ mouet: ſicut ſunt motores celeſtes qui ſunt ſeparati per diffinitionē: ⁊ tamen mouent corpora celeſtia: quorꝫ quedam ſicut inferiores orbes ⁊ ſtelle omnes tam planete ꝙ̄ alie mouent motu corporis primi ſuperioris

Nō eſt idem moueri ſʒ accidēs a ſeipſo ⁊ moueri ab alio.

ab oriente in occidente per motū diurnū qui est sup polos mūdi: ⁊ sup circulos equinoctiales: ⁊ par alelos ad equinoctialē: cū tñ a motoribus ꝓprijs moueant̄ ab occidēte in oriente ecōtrario motui p̄mo: fm ꝙ tradit ꝓpria disciplina mathematicoꝝ: ⁊ cū sic mouent̄ per aliud superius corpus fm illū motū nō mouet̄ motor ipsoꝝ ꝓprius: sicut nec mouet̄ illo motu quo ipse mouet: q2 ꝓpter causam supius assignatā sepius: nullus motoꝝ celestiū mouet̄ per accñs fm aliquem modū accidētis sup2a determinatū: sꝫ moueri per accidens ꝯuenit solis motoribus corporalib9. ¶ Et vo si aliquod est huiusmodi mouēs sicut in veritate est qd̄ est mouēs quidē ipsum: ⁊ tñ est imobile: eo ꝙ nec mouet̄ p se nec p accidēs: ⁊ tūc etiā necessariū est: ꝙ primū corpus qd̄ mouet̄ ab ipso sit ꝑpetuū: q2 alr̄ sicut a principio huius libri diximus oporteret ꝙ ante primū motū esset mot9: qd̄ est ipossibile. ¶ Hoc aūt manifestū est alio mō a p̄dicto in quo ꝓgrediemur ab effectu inferioꝝ ad superiora que sunt cause. Nō eni est possibile ꝙ alr̄ nisi dicto mō fiat gñatio ⁊ corruptio: ⁊ vniuersaliter mutatio in inferioribus que aliqñ mouent̄ ⁊ aliquādo quiescūt: opꝫ eni si hec debēt esse in inferioribus: ꝙ aliquid sit ita mouēs ꝯtinue ꝙ etiā ipsuꝫ mouet̄: sicut est id qd̄ diximus primū mouēs seipsuꝫ. Si eni esset tm̄ imobile primuꝫ: per hoc quidē semp moueret eūdē motū: ⁊ sic nihil erit mutās seipsuꝫ in diuersas dispōnes respectu eius qd̄ mouet̄ ab ipso: ⁊ ideo si poneret̄ primus motor mouere materiā gñabiliū ⁊ corruptibiliū: cū ipse sit vno mō ⁊ simplr̄: ⁊ nihil variet ipsuꝫ ad gñabilia: nō faceret nisi gñationē ⁊ corruptionē: vel aliā mutationē vnitā: ⁊ non iduceret diuersitatē speꝝ in his que sunt nālr̄: ⁊ ideo opꝫ: ꝙ primus motor qui nō mouetur habeat corpus motū ab ipso qd̄ non deficiet ei fm oē tēpus futuꝝ: nec defecit ei fm oē preteritū: q2 qd̄ mouet̄ sic. s. ꝙ mouet̄ quidē ab imobili primo iam nō erit causa eiusdeꝫ motus: neqꝫ eiusdē forme: eo ꝙ motu suo alr̄ ⁊ alr̄ se habet ad reꝝ gñabiliū ⁊ corruptibiliū materiā. Illud eni ꝯtinue affert ⁊ defert gñans: sicut solē ⁊ stellas que alr̄ fm radios suos ⁊ angulos respiciunt res quādo sunt in tropico hyemali: ⁊ alr̄ quādo sunt in tropico estiuali: ⁊ q2 illa pūcta maxime distant in cursu planetaꝝ ⁊ solis: ideo in his oppositis reb9 inferioribus imprimūt dispōnes. Similr̄ autē est de pūctis equinoctialibus in vere ⁊ in autūno: ⁊ idē est de discursu planetaꝝ in signis fm ꝯiūctiones ⁊ preuentiones: ⁊ alios respectus planetaꝝ in quibus diuersimode respiciunt res in ortu suo ⁊ in occasu in climatibus diuersis: ⁊ ideo causant diuersos motus: sicut diuersas generatiōes ⁊ diuersas corruptiones: ⁊ diuersas alterationes: ⁊ sic de alijs motibus: propterea ꝙ quādo sunt in locis ꝯtrarijs: ⁊ formis: ⁊ figuris: ipsi motores: tūc opꝫ ꝙ ꝯtrio modo se habeat vnūquodqꝫ alioꝝ qd̄ mouet̄ ab his: ⁊ ideo opꝫ ꝙ aliquādo moueatur: ⁊ aliqñ quiescat. ¶ Ex dictis etiā manifestū est: ꝙ soluta est illa dubitatio que in primo huius libri tractatu inducta est: ⁊ a qua incheoamus totā huius scd̄i tractatus dispositionē. s. quare quedā aliqñ mouent̄ ⁊ aliqñ quiescūt. ¶ Cū igit̄ iam pꝫ ex predictis ꝙ nō oia quiescūt: neqꝫ oia mouent̄: nec iteꝝ talis diuisio est in entibus: ꝙ aliqua coꝝ semp quiescāt: ⁊ aliqua semp moueant̄: ⁊ nulla sunt que aliqñ quiescāt ⁊ aliqñ moueant̄. Et q2 iaꝫ pꝫ: ꝙ quedā aliqñ quiescūt: ⁊ aliqñ mouentur: ⁊ etiā q2 pꝫ huius causa que iā sepi9 dicta est ⁊c. Nūc ex dictis etiā manifestū est: ꝙ q̄dā sunt que nūꝗ mouent̄: nec p se nec p accñs sicut sunt motores celestes: ⁊ causa hui9 est: q2 sunt indiuisibiles: ⁊ ideo per se nō possunt moueri. Causa aūt ꝙ nō mouent̄ p accñs est: q2 nullius corporis sunt actus: sicut sepe diximus. Alia aūt sunt que ꝑpetuo fm omne tempus mouent̄: ⁊ hec sunt corpora celestia que mouent̄ ab imobili motore ꝑpetuo: ⁊ mouēt seipsa: ideo etiā est causa quare ꝑpetuo mouent̄: q2 mouēt seipsa. Alia vo mouent̄ qñqꝫ ⁊ quiescūt qñqꝫ. Et cā huius est: q2 mouent̄ ab alio extrinseco sibi ꝙ diuersimode respicit ipsa per motū suū: sicut sūt gñabilia ⁊ corruptibilia: ⁊ ideo mouēs ista inferiora necesse est mutari: sed mouēs imobile ⁊ motū a seipso nō hꝫ nisi motū localē. Sed illa que mouent̄ ab alio exteriori mouent̄ fm oēm motū in mobile: igit̄ mouēs sic sicut determinatū est similr̄ in eodē ꝑmanēs vnū tñ ⁊ simplicē mouebit motuꝫ: eo ꝙ a motore vno simplici nō est nisi vnus motus simplex: ⁊ de illo motu ꝯsiderationem faciemus deinceps.

¶ Tractatus tertius octaui libri physicoꝝ in quo querit̄ an sit aliquis motus perpetuus fm nām: ⁊ quis sit ille vt sciat̄ ꝙ illum mouet motor primus.

¶ Cap. p̄m. Quis sit primus motuum in genere.

Nos aūt deinceps iterū aliud faciemus principiū nostre disputationis: ⁊ queremus duo: vtrū. s. aliquē motum ꝯtingat esse ꝑpetuum fm nām: ⁊ quis sit ille q2 hoc inuestigato iteꝝ ꝯcludemus ex illo ꝙ motor illius motus erit ꝑpetuus fm nām. Incipiēdo aūt istā inuestigationē opꝫ nos inuestigare etiam iteꝝ. s. quis sit primus motuū: q2 lꝫ in 6° iam ostēderim9: tñ nos oꝫ hic reiterare. Et eo nāqꝫ nos opꝫ inuestigare duo que p̄misimus. Hec. n. inuestigatio in hoc 3° nostro tractatu necessaria est nobis ad cognitionē primi motoris. Si. n. necessariū esse ostēdet̄: ꝙ aliquis motus sit semp fm oē tēpus: ⁊ ille erit primus ⁊ ꝯtinuus motus qui nullo tēpore interruptus est: tūc declaratū erit ꝙ primum mouens mouet hunc motū: ⁊ illū motū necessariū erit esse vnū ⁊ eundē: ⁊ ꝯtinuuꝫ ⁊ primū oium motuū. ¶ Hāc igit̄ incipientes inuestigationē dicimus: ꝙ cū sint tria gña motus: vt dixim9 in 5° supra. Alius quidē fm imaginationē quātitatis: ⁊ alius fm passionē qualitatis: ⁊ alius fm locū quē vocamus loci mutationē: necessarium est ꝙ ille qui vocat̄ loci mutatio sit motus prior alijs in genere. Alteratio eniꝫ fm genus prior est augmento ⁊ decremēto: q2 nō fit augmētū vel decrementū alteratione nō p̄existente: oē qd̄ augmētat̄ ꝓprie auget̄ cibo augēte ipꝫ: ⁊ ideo quodāmodo auget̄ cibo sibi simili facto ⁊ quodāmō auget̄ cibo sibi dissimili. Dicit̄ eni ꝙ alimentū sit alimentū ex ꝯtrio: q2 per digestionē cōpiet̄: ⁊ decoquit̄: ⁊ remouet̄ a ꝯtrijs accidētibus ⁊ ꝯtrijs qualitatibus. Cū aūt primo sit dissimile: ⁊ postea fiat simile: opꝫ ꝙ alteret̄ p calorē nālem ⁊ digestiuum anteꝗ augeat: q2 per calorē mutat̄ de dissimili in simile: ergo alteratio est ante augmētū. ¶ Similis aūt rō est ⁊ de decremēto: q2 decrementū nō fit nisi p calorē ꝯsumēteꝫ ⁊ deperdentē aliquid de subā eius qd̄ dimittit̄. ¶ Et vo si alteratio fiat necesse est: ꝙ agēs alterans fm locū appropinquet alterato passo ⁊ tāgat ipsum: q2 alr̄ nō faceret ex potentia calido actu calidū. Calidū ergo mouēs in alterationem fm distantiā loci ad patiens nō similr̄ se hꝫ: sed aliqñ est longius: aliqñ ꝓpius ei qd̄ alterat̄ ab ipso. Prope aūt fieri ⁊ lōge nō possunt esse sine loci mutatione: ergo loci mutatio est ante alterationē: ergo ⁊ ante augmentū ⁊ decrementū: pꝫ q2 qd̄ est prius priore est prius posteriore. Ex illo infert̄ vlteri9 ꝙ si semp opꝫ motū esse in genere: sicut in fine sexti diximus: tūc oportebit esse motū aliquē fm locū qui est causa omniuꝫ motuū ⁊ successionis eoꝝ: ⁊ in loci mutatione si alia spēs est prior alia: necesse est ꝙ illa sit prima loci mutatio que semp est: ⁊ illa est circularis: sicut infra ostēdemus. ¶ Sed q2 forte aliquis diceret: ꝙ loci mutatio est prima motuū: sꝫ nō est p̄ma mutationū: q2 forte videt̄ illi ꝙ sicut suba est gen9 qd̄ ē an oia gña entis: ita mutatio q̄ est in ipsa sit an ceteras mutatiōes alioꝝ generꝝ: ⁊ iō et ꝓbabim9 loci mutationē eē p̄mā mutationē: ⁊ hoc rā fm nr̄as opiones q dicim9 p̄mas eē q̄litates ca. fri. hu. sic. ⁊ hoꝝ trāsmutationē fieri gnōnē ⁊ corruptionē simpliciū corpoꝝ: ꝗ̄ et fm illos q dixerūt athomoruꝫ aggregatiōe ⁊ disgregatiōe fieri gnōnē ⁊ corruptionē p densitatē ⁊ raritatē. Illi. n. dicūt p̄mas q̄litates densuꝫ ⁊ raꝝ: ⁊ raꝝ eē p̄ncipiū calidi ⁊ humidi ⁊ mollis: densuꝫ āt p̄ncipiū frigidi ⁊ sicci ⁊ duri: sꝫ. n. illos oiuꝫ passionū sūt p̄ncipiū dēsitas ⁊ raritas: fm. n. istos graue ⁊ leue: ⁊ molle ⁊ duꝝ videnf eē causaliter q̄dā dēsitates ⁊ raritates: eo ꝙ sunt mālis dispōnes ad istas q̄litates sꝫ rei veritatē: ⁊ hoc iduxit. Democritū ꝙ posuit ea eē vā p̄ncipia p̄maꝝ q̄litatū: q2 nesciuit distiguē inter dispōnē mālē ⁊ cāꝫ siue p̄ncipiū veꝝ. Dēsitas āt ⁊ raritas sūt q̄dā aggregatiōes ⁊ disgregatiōes prtiū māe in locū puū vel magnū: ⁊ sꝫ has vt illi dicūt sūt gnōnes subaꝝ corpaliū ⁊ corruptiōes. Queciqꝫ āt sic ꝯgregant̄ ⁊ disgregant̄ hoc mō: necesse est mutari sꝫ locū: g̃ loci mutatio p̄cedit gnōnē ⁊ corruptionē subaꝝ: ⁊ sic ipsa in gnōne simplr̄ p̄or est. Silr̄ āt de eo qd̄ augmētat̄ ⁊ decremētū patit̄. Opꝫ. n. ꝙ magnitudo augmētās mutet locū: q2 in augmēto opꝫ ꝙ cib9 ascēdat: ⁊ localr̄

mouea͂ ad mēbrū: ꝛ in decremēto opꝫ ꝙ recedat a mēbro di minuto. Hec aūt sūt loci mutationes: ꝛ etiā id qđ augeᵗ cre scit in maioꝛē locū: ꝛ id qđ diminuiᵗ decrescit in minoꝛem.

Tex.c.c.56.

Sed ista loci mutatio est per accidēs: ꝛ non per se. ¶ Amplius aūt ꝛ alio modo ꝯsiderātibus erit manifestū ꝙ loci mutatio prioꝛ est oībus alijs mutationibus ꝛ motibus. Sicut enim primum diciᵗ multipl'r in alijs: ita etiā diciᵗ multipliciter in motu: ꝛ oībus illis modis vel pluribus vel potioribus quibus diciᵗ in alijs entibus: vel etiam diciᵗ in motu. Dicitur enim primuꝫ in natura quo non existente alia non erūt: sed nō ꝯuertiᵗ: qꝛ id existere pōt sine alijs. Diciᵗ etiaꝫ prius ſm substātiā siue diffinitionē ꝛ formā: ꝛ diciᵗ prius tēpoꝛe. Et nos quidē iam ante ostēdimus: ꝙ loci mutatio prioꝛ est nā: tamē etiaꝫ hec ostēdemus. Dicimus enim prius n quo nō ꝯuertiᵗ ꝯsequētia: sicut est vnuꝫ ante duo: ꝛ causa ante causatū. ¶ Adhuc aūt sumemus id qđ in precedentibus est pbatū. s. ꝙ motū necesse est esse ꝯtinue ſm omne tēpus: ꝛ nunꝙ deficere tēpoꝛe. Nō pōt aūt esse ꝯtinuus ſm tēpus: nisi altero duoꝝ modoꝝ. s. vt sit ꝯtinuus nō īterruptus: aut vt sit successiuus: ita ꝙ finis in vno sit principiū in alio ſm tēporis successionē. Sed in nā magis ponendū est id pro principio qđ est ꝯtinuū: qđ dignius est in nā ꝙ motus cōtinuus sit prioꝛ alioꝝ ꝛ principiū eoꝝ: ꝙ id qđ est ꝯtr. Id aūt qđ dignius est semꝑ in phẏsicis accipiᵗ esse prius ꝛ principium ꝙ id qđ est indignius esse: dūmodo ipsum esse possibile sit in nā. Sed nos mōstrabimus posterius: ꝙ nō solū possibile: sꝫ ꝛ necessarium est aliquem motū esse vnū ꝯtinuū nō interruptū ſm omne tēpus: ꝛ hoc ergo nūc petatur ꝛ supponaᵗ. Taliter aūt est motū nullū esse possibile nisi motū aliquē localē: qꝛ sicut supra diximus oēs alij terminanᵗ ꝛ interrūpuntur: vel ꝯtrarijs: vel etiā ꝯtradictiōe: ergo necesse est ꝙ loci mutatio sit prioꝛ alijs. Nulla enim necessitas est ꝙ id qđ fertur ſm locum: aut altereᵗ: aut augmenteᵗ: aut genereᵗ: aut corrumpaᵗ. ¶ Haꝝ aūt mutationū nullam ꝯuenit esse: nisi sit loci mutatio prioꝛ: ergo loci mutatio prioꝛ est nā ꙗ alie mutationes.

Tex.c.c.57.

¶ Adhuc etiā tēpoꝛe prioꝛ est: qꝛ qđ perpetuuꝫ est ſm tēpus nō interruptuꝫ precedit esse qđ incipit ꝛ desinit in tēpoꝛe. ¶ Est aūt solus motus localis ꝑpetuus. qꝛ ꝑpetuitas tēporis ꝑ se est in eo qđ cōmetiᵗ se tēpori nō interruptuꝫ in illo. Per accidēs aūt est in eo ſm successionē talē: ꝙ finis vnius est initiuꝫ alterius: sed tñ in vno ꝛ eodem indiuiduo ꝙ oīum vel pluriuꝫ motuum est susceptibile motus localis est vltimus motuū. In illo eniꝫ prius est via i esse que est generatio: ꝛ post illā est alteratio ꝛ augmētū in ꝯsolidatione ꝛ quātitate debita organoꝝ: ꝛ tūc deinde loci mutatio est motus animaliū iaꝫ pfectoꝝ in esse: ꝛ roboꝛe: ꝛ ꝙtitate organorū. Sed in mūdo vniuerso necesse est: ꝙ sit quiddā alteꝝ nō gñatū: neqꝫ corruptū: neqꝫ alteratū: neqꝫ auctū qđ moueaᵗ ſm loci mutationē: qđ prius est oībus his mutationibꝰ: qđ est causa gñationis oībus que generanᵗ hoc modo quo generās causa est gñati. ¶ Igiᵗ forte videbiᵗ gñatio prima inter motus ꝛ mutationes: ꝑpter id qđ videᵗ ꝙ opꝫ rem ꝑus

5° ph.t.c.8.

gñari: ꝛ tūc demū motū ſm alios motus: qui diximus in 5° ꝙ nō moueᵗ nisi qđ est: ꝛ hoc in vnoquoqꝫ gñabiliū sic se habet: vt dicit obiectio. Sed tñ in vniuerso necesse est ꝑus moueri in his que fiūt ꝛ gñanᵗ in mūdo qđ sit ingñabile: ꝛ hoc alteꝝ: sic motū prius est gñatione ꝛ gñato. Impossibile est. n. esse gñationē primā simpl'r in mutationibus mūdi. Si enim ipsa esset prioꝛ: cū primus motuū sit principioꝝ nāliū motus oporteret ꝙ ipsa principia reꝝ essent corruptibilia: qꝛ oē generabile est corruptibile. Et si principia mūdi corruptibilia essent: tūc ꝑ ꝯñs oīa alia corruptibilia essent: ꝛ sic nihil esset ꝑpetuū: ꝛ hoc mō ireᵗ in infinitū: qꝛ sꝫ cuius gñatis esset alia cū mouēs ꝑcedēs ipm: ꝛ sic oporteret ꝙ mutatio esset añ mutationē in infinitū. Si aūt gñatio nō esset ante loci mutationē: tūc manifestū est: ꝙ neqꝫ aliquis ꝯsequētiū motuuꝫ post gñationē erit ante loci mutationē. Dico aūt motus ꝯsequētes post gñationē: sicut est augmētū ꝛ decremētū ꝛ alteratio ꝛ corruptio. Oēs enim iste mutationes sunt posteriores generatione: quare si nō est gñatio prioꝛ loci mutatione: tunc etiam nulla aliaꝝ mutationū prioꝛ est loci mutatione. Sed forte videbiᵗ alicui incōueniens ꝛ ꝯtrariū nobis metipsis ꝙ dicimus gñationē prioꝛē alijs mutationibus esse in gñabilibus ꝛ corruptibilibus: cū supra ꝓbatū sit alterationē ꝑcedere gñationē: eo ꝙ opꝫ alterari māꝫ gñabiliū ꝛ corruptibiliuꝫ anteꝙ genereᵗ. Sed ad hoc sciēdū est: ꝙ prius ꝛ posteriꝰ in his diuersimode accipiᵗ. Si. n. prius ꝛ posterius simpl'r accipianᵗ: hoc est vniuersal'r: tūc absqꝫ dubio alteratio prioꝛ est ꙗ gñatio: qꝛ aliquid altereᵗ ante gñationē quālibet. Si aūt accipiaᵗ eodē mō: tūc gñatio est prioꝛ eo: qꝛ nō alteratur nisi qđ est: ꝛ ideo opꝫ ꝙ prius sit via in esse ꙗ altereᵗ illud idem.

Tex.c.c.57.

Hoc aūt Auer. nō ita soluit: sed dicit ꝙ tunc diciᵗ ꝙ gñatio est prioꝛ: qꝛ hoc dicitur ſm subam gñationis ꝙ prius est nā alijs generibus. Quādo aūt dī alteratio prioꝛ: tūc hoc intelligiᵗ de priori ſꝫ tēpus. ¶ Possemus aūt aliter dicere ꝙ est generatio vniuersal'r dicta ꝛ particulariter. Gñatio autem vniuersalis est illa qua ingrediᵗ in esse qđlibet ens: siue sit substātia: siue accidēs: ꝛ hoc est prioꝛ alteratione: sed alteratio est prioꝛ gñatione particulari: ſm quā suba ꝑcedit in eē. Sed hec solutio lꝫ sit quoꝝūdā arabū nō est valde ꝯueniēs: ꝛ ideo puto primā esse veriorē. ¶ Ex his igiᵗ puto: ꝙ motꝰ localis prioꝛ est nā tēpoꝛe ꝛ oībus alijs motibus ꝛ mutationibus. ¶ Cōsequēter etiā ꝓbabimus ꝙ est prioꝛ suba: hoc est

Tex.c.c.58.

diffinitione. ¶ Ad hoc aūt ꝓbandū dicimus: ꝙ vniuersal'r omne qđ fit aut gñaᵗ est imperfectū in esse: qꝛ est in pricipio sui esse qñ nō hꝫ pfectionē debitā ſm quātitatē: ab imperfecto aūt nō sumiᵗ diffinitio: sed potius ab vltimo ꝛ pfectissimo: ꝛ hoc est postremū in gñatis: ꝛ ideo ꝯuenit ꝙ id qđ est in gñatione posterius est nā prius ꝛ suba. Palā nūc est: ꝙ vltimū ꝛ cōpletū in aīalibus est loci mutatio. In aīalibus dico que sunt subiacētia gradui ꝛ sūt pfecta: ꝛ ideo que nō habēt nisi partē partis aīe: vt vegetabilia: nō mouenᵗ lꝫ viuant: ꝑpter hoc ꝙ habēt defectū organici motus ſm locū ꝛ indigētiā: vt plante ꝛ multa aīaliuꝫ gña: vt ostree ꝛ ꝯche quedam. Hec eni non habent virtutē motiuā ꝓcessiui motus: ꝛ ideo nā nō dedit eis organa: ꝑpter qđ etiā dr̄ imperfecta: sed in oībus pfectis ſm aīam sensibilē quo ad oēs sensus inest motus ꝓcessiuus: ꝛ ideo si motus ſm locū pfectioꝛibus ſm naturā inest: que maxime cōprehenduntᵗ de nature pfectione: tūc etiā opꝫ ꝙ motus hic sit prioꝛ alijs ſm substantiā: qꝛ vltimū est qđ dat substantiā ꝛ diffinitionē ꝛ qđ est actus ꝛ complemētū respectu oīum precedentiū. ¶ Et hec est etiā causa: ꝙ ipse in his in qbus ꝯuenit nihil mutat de esse vel sub-

Tex.c.c.59.

stātia: qꝛ id qđ est actio vltimo cōplentis nāꝫ: nihil tollit ab esse vel suba: sed motiuuꝫ in eo ꝙ ferᵗ aliquid ſm locum est actio ꝛ motus vltimo cōplentis nām: ꝛ ideo nihil mutat ab esse ꝛ suba: ꝛ hoc est solū huic motui ꝓpriuꝫ: qꝛ id qđ alteraᵗ ꝛ mutat quale ſm esse: ꝛ si passio magis sit incipit abijcere a substātia. Eius nūc qđ augeᵗ ꝛ decremētū patiētis mutaᵗ quantū: sed solus motus localis nihil mutat oīno: sed totum motū transfert in aliū locū. Maxime aūt ex his manifestū est: ꝙ id qđ mouet seipsum mouet se maxime ſm hūc motū: ꝛ hic motus est in potestate sua: ꝛ nō alij: ꝛ cū ipsum

Tex.c.c.60.

sit perfectioris nature ꙗ ea que mouenᵗ ab alio: patet etiaꝫ ex hoc ꝙ ipse prioꝛ ꝛ perfectioꝛ alijs ſm naturaꝫ sui generis est. Et etiam qꝛ dicimus hūc esse principiū: ꝛ eoꝝ que mouenᵗ: ꝛ mouētiū ea: qꝛ hic motus causat ea que mouentur ꝛ aliquādo nō: ꝛ causat etiā motores eoꝝ que aliqñ mouētur: aliqñ nō: vt pꝫ ex prius habitis. Adhuc aūt: qꝛ sicut ꝓbatuꝫ est: qꝛ ipsum seipsum mouens primū est in ordine eoꝛuꝫ que mouentur: ergo etiaꝫ suus motus qui est localis prioꝛ est natura alijs motibus. ¶ Igitur ex his omnibus que dicta sūt

Tex.c.c.61.

manifestum est: ꝙ loci mutatio est prima motuum: ꝛ natura ꝛ tempoꝛe ꝛ substantia.

¶ Cap. 2ᵐ. Qꝛ nulla mutationum potest esse continua semper nisi loci mutatio.

Que aūt Loci mutatio ſm speciez accepta sit prima deinceps dicemꝰ: sed tamen simul cū illo erit manifestū: qđ etiam aliqñ questitum est: ꝙ. s. alie mutationes non erunt cōtinue preter loci mutationem quādam. ¶ Qđ tamen nullus aliorū motuū possit esse continuus: manifestum erit ex his que

Tex.c.c.62.

hic inducemus. Omnes enim motus ꝛ mutationes preter vnū circularē sunt ex oppositis in ꝯtraria. Diximus aūt in 5° ꝙ illi sunt motus oppositi qui sunt ex ꝯtrarijs in ꝯtraria vel in cōtradictoria: sicut gñationis ꝛ corruptionis termini sūt esse ꝛ nō esse. Alterationis aūt ꝯtrie passiones sunt termi-

ni: augmēto aūt ⁊ decremēto: magnitudo ⁊ paruitas: vel qđ est verius pfectio magnitudinis ⁊ impfectio: ⁊ sicut non ꝓuenit actio alicuius rei sm nām: nisi a forma sua ꝓpria sm nām: vbi gratia: actio hois nō ꝓuenit nisi a forma ꝓpria hois: ita etiā robur illius actionis est in q̄titate debita hois. Est enī in hoie maximū determinatū ⁊ minimū: ⁊ extra illud nō est q̄titas in qua saluet̄ actio forme hois: ⁊ iō oium nā ꝯstātiū est terminus aliqs: ⁊ rō pfectionis ⁊ magnitudinis siue augmēti: ⁊ si forma sit extra q̄titatē illā nō agit opus hois: vel alteri⁹ nāe: sed corrūpet̄. Scdm aūt oēs istos enumeratos terminos ꝯrij mot⁹ dicunt̄ qui sunt in ꝯria: qꝛ illi etiam idē motus sunt ex ꝯrarijs. Quicqđ aūt sic est: ꝙ nō semper ꝯtinue mouet̄ sm eūdē motū numero ⁊ specie quo prius mouebat̄: illud necesse est quiescere in fine motus eiusdē. Manifestū est enim ꝙ omne illud quiescit qđ mutat̄ in ꝯriū: sicut in terminū. Et similr̄ est in mutationibus que non sunt motus: qꝛ gñatio vniuersalis oppoñit̄ corruptioni vniuersali: ⁊ gñatio singularis huius oppoñit̄ corruptioni singulari eiusdē. Cū igit̄ ipossibile sit simul opposita inesse eidē: ipossibile erit inesse eidē motus: vel mutationes oppositas. Et si impossibile est simul eidem inesse mutationes oppositas: tūc impossibile est ꝙ ꝯtinua sit mutatio que est de opposito in oppositum: ⁊ reflectens ab opposito in ipsum. Cōtinuum aūt in mutationibus nō est interruptū nisi tēpore: ergo tempus aliquod quietis est inter duas mutationes tales. Et quo ad hāc demōstrationē nullā hꝫ differētiā verū dicamus duas mutationes que nō possunt esse ꝯtinue ꝯrias: aut non ꝯtrarias: sed sm ꝯtradictionē oppoñi: dūmodo ostendam⁹ ꝙ non possunt esse simul in vno tēpore ꝯtinuo in eodē subiecto mutabili. Hoc eni solū vtile est nobis sm ꝓbationē qua ꝓbare intendimus: ꝙ nō possit esse ꝯtinuitas sm tēpus indeficiens in omnibus mutationibus que sunt ad formam: nec iteꝝ idigemus hoc ꝓbare ꝙ in ꝯtradictiōe nō est quies pure: sed imutatio: sed de hoc expediuimus nos in 5°. ⁊ hoc non est nobis vtile: nec iteꝝ indigemus ꝓbare vel distinguere: ꝙ mutatio non est ꝯtraria quieti: sed potius motus: forsitan enim veꝝ est: ꝙ nō quiescit id qđ nō est actu: ⁊ ꝯstat ꝙ corruptio mutatio est ad non ens simplr̄: ⁊ ideo non terminat̄ ad quietē: sed ad imutationē vbi quies valde large accipit̄: sed nos hic nihil habemus ꝓbare de talibus: sed solū hoc ꝙ mutationes opposite intercipiant̄ medio tēpore. Sic enim cū illo statim ꝓbatum erit ꝙ mutatio nō est ꝯtinua: ⁊ qđ diximus in prioribus nō īsunt simul eisdē nō fuit nobis vtile ad declarandum qđ volumus declarare: ꝓpter hoc ꝙ sunt ꝯtrarij: sed tñ ꝓpter hoc ꝙ non est ꝯtingere illos simul inesse eidem in tēpore nō interrupto. Nec etiam opꝫ hoc turbare: ꝙ dicimus idē pluribus esse ꝯtrariuꝫ: sicut dicimus ꝙ motus ꝯtrariat̄ motui ⁊ quieti. Motui enim qui est in contrarium vnū ꝯtrariat̄ motus qui est in ꝯtrariū illi oppositū: ⁊ etiā quieti que est in ꝯtrario illo ex quo est motus: qꝛ non indigemus hoc nisi vt accipiamus modo quodā ꝙ idē oppoñit̄ pluribus: sicut motus quieti ⁊ motui: sicut eq̄le ⁊ medium oppoñit̄ excellenti: ⁊ ei qđ excellit̄ ab ipso: hoc eniꝫ bene ꝯuenit duplr̄. s. ꝙ vnū nō sm idem acceptum habet plura ꝯtraria: sicut mediū oppositū extremis: ⁊ opꝫ accipere ꝙ siue vere: siue nō vere oppoñit̄ ꝙ non ꝯuenit simul oppositos motus: siue mutationes simul eidē inesse. De omnibus aūt his sufficienter in 5° tradidimus doctrinā quā hic repetere nō est necessariū: sed ꝙ ex omnibus his que dicta sunt colligit̄: ⁊ he sunt quatuor ꝓpositiones ex quibus de facili demōstrat̄ id qđ intendimus. Quaꝝ prima est: ꝙ ois motus qui est ad formā: ⁊ nō ad vbi: ⁊ similiter ois mutatio est de opposito ad oppositum. Scda autē est: ꝙ ⁊ hoc sufficit ꝙ oppositi motus ⁊ mutationes sunt que sunt in opposita. Tertia vō est: ꝙ qñ idem numero motū mouet̄ duobus motibus oppositis: hoc erit successiue in tēpore: ⁊ necesse est ꝙ iter illos duos motus cadat tēpus. Quartus vō: ꝙ motus iter quos cadit tēpus sunt interrupti: ⁊ nō ꝯtinui. Cū enim omne qđ mouet̄ sit in potentia q̄diu mouet̄: ⁊ ois potentia ꝓgredit̄ ad actū: opꝫ ꝙ cū est in ꝯtrario ad qđ mouet̄ sit in actu: qꝛ hō est terminus motus eius: ergo aut tūc est nō in motu: sed in motū esse: aut ipsum mouet̄ adhuc. Si aūt nō est in motu: sed in motum esse: tūc ꝓpositum habetur. s. ꝙ motus nō est ꝯtinuus: sed interruptus. Si autē est adhuc in motu: ergo adhuc est in potentia: ⁊ prius habituꝫ est: ꝙ erat in habitu: siue in actu: ergo idem: ⁊ sm idem est in potentia ⁊ in actu: ergo simul est in actu ⁊ non actu: qđ est impossibile: ergo necesse est in termino quiescere. Qđ autē nos dicimus motus ꝯtrarios non posse sibi succedere: hoc intelligitur in eodem mobili: qꝛ si sunt diuersa mobilia tūc bene potest fieri: sicut patet in motu chordaꝝ: hoc eniꝫ modo supra in fine sexti diximus ꝯtinui in infinitū tempus sm nām esse mutationē in genere: qꝛ ex principijs medie nō habemus finē talium mutationū. Amplius aūt in generatione ⁊ corruptione motus incōueniens esse videtur si factū mox ꝯtinue siue quietis interpositione necesse est corrūpi: ⁊ nullo tēpore ꝑmanere id qđ factū est in esse: qꝛ sic omnis labor nature esset frustra: qꝛ ipsa laborat generando ad hoc ꝙ res sit ⁊ permaneat aliquādiu in esse: sic etiā nunq̄ aliquid gñaret̄: sed tñ esset gñatio: vt nō terminaret̄ ad ens gñatū: ⁊ id qđ corrūpit̄ nō esset simplr̄: sed sm quid: inquātū. s. fuit in gñatione: qđ est ꝯtra rōnem gñationis ⁊ corruptionis: qꝛ gñatio est via ad esse simplr̄: ⁊ corruptio est via ab eē simplr̄. Ex his vtiqꝫ fides pōt inesse de alijs motibus: qꝛ demonstratio ista generalis est de omnibus motibus. In omnibus eniꝫ ꝓcedit potētia ad actū vt sit in illo. Et sm dicta si motus nō terminātur tunc nunq̄ esset in actu id qđ est in potentia: ⁊ tūc potentia est frustra: ⁊ sm hoc etiā res ꝓcedit ad actum: ⁊ recedit ab actu ꝑ motū vel per mutationem oppositaꝫ: absq̄ hoc ꝙ nunq̄ ꝑuenit ad actū illū: que oia sunt absurda: ⁊ ideo etiaꝫ nulla mutatione vel motu pōt esse id qđ dictū est. Planū eniꝫ est ꝙ in oib⁹ similr̄ se habeat: qꝛ oēs similes sūt in hoc ꝙ terminati sūt ⁊ oppositi: ⁊ ꝙ in eis ꝓgredit̄ potētia ad actū.

Cap. 3m. Q꞉ motus rectus ⁊ ille qui est super circulū: ⁊ ille qui est mixtus ex vtrisq̄ nō possunt esse ꝯtinuū ⁊ infinitū.

Quod aūt Cōtingat quendā vnū motū numero infinitū esse ⁊ ꝯtinuū sm tēpus: ⁊ hoc est circularis: deinceps dicemus: sed ad hoc demōstrandū ordinate ꝑmittemus demonstrationes ⁊ rōnes logicas ꝓbabiles per quas ostendemus nullū alioꝝ motuū posse esse ꝯtinuū: ⁊ infinitū sm tēpus. Incipientes aūt hic dicimus: ꝙ omne qđ mouet̄ ⁊ fert̄ sm locū necesse est vno trium modoꝝ moueri aut ferri: aut enim mouet̄ circulariter: aut sm rectā lineā: aut sm motuꝫ mixtū. Mixtū aūt motū intelligimus alio duoꝝ modorū: si enim medius qui cōponit̄ ex vtroq̄ mixtus dicat̄: sicut est motus in curuo qui cōponit̄ ex recto ⁊ circulari: eo ꝙ in aliquo habet formā recti: ⁊ in aliquo formā curui: ostēdemus ꝙ nō pōt esse ꝯtinuus: ⁊ ille vocat̄ a quibusdā phis gyratiuus: ⁊ hꝫ in se in actu verūq̄ ⁊ rectū ⁊ circularē: ꝑ hoc ꝙ dicit formā nature circularis in curuo: ⁊ formam recti in recto. Forma eni recti non est exire ab extremis: ⁊ habet locū in linea aliqua partiali: que est inter puncta signabilia in ipso. Forma aūt circuli est ꝯuexū ⁊ ꝯcauū: ⁊ hoc etiā habet: ⁊ ideo talis motus est rectus sm partem rectam ⁊ circularis sm partem curuam in lineam sm quā est motus: ⁊ qꝛ in parte vna regyrat principiū versus finē: ideo vocat̄ motus gyratiuus. Alio aūt modo dicit̄ mixtus: qui pōt esse in circulo vel recto mixtus de circulari ⁊ recto: ita ꝙ vnus sit vincēs ⁊ sit in actu alter sit victus ⁊ sit in potētia: ⁊ tūc illa mixtura non ꝓcedit semꝑ: qꝛ necessarium est: ꝙ omne qđ est potentia aliquādo exeat ad actum. Ista autē potentia nunq̄ potest ꝓcedere in actum: ⁊ sic non est ibi motus victus: sed tñ vincens: ⁊ ideo si demonstrabit̄ ꝙ vincens nō est ꝯtinuus ꝓbatum erit: ꝙ nec mixtus taliter erit ꝯtinuus. Quādo aūt nos dicimus ꝙ in curuo est mixtus motus primo modo mixtionis: sicut cōponit̄ medius ex extremis non intelligit̄ nisi regulariter curuuꝫ: hoc enim est qđ opponitur curuo circulari ⁊ recto: sicut medium extremis. Sed quocunq̄ dictoꝝ modoruꝫ dicatur mixtum semper erit ꝓbatum: ꝙ mixtus non erit ꝯtinuus si ꝓbauerimus ꝙ rectus non est ꝯtinuus: qꝛ infiniti recti ꝯtinui essent in vno mixto semper: ⁊ ideo si rectus in se finitur: tunc infinities erit finitus mixtus: ꝓpter qđ etiam non pōt esse ꝯtinuus: qꝛ nullus finitus est ꝯtinuus: sicut ostendimus in capitulo precedenti. Qđ aūt id qđ mouetur siue fertur supra rectum ⁊ finitum non fertur ꝯtinue sm tempus: manifestū est ex his que hic inducunt̄. Non enim pōt esse ꝯtinuus motus

1° de aia, t.c. 41.

Quo vnū ꝯtrariat̄ plurib⁹. vide et Cō. hic,

Tex. t.c. 63.

Tex. t.c. 64.

motus sm̄ rectum in infinitum: q̄a nihil est taliter infinitū sicut ostendimus supra in lib. 3°. Et adhuc ostendemus pluribus rationibus in primo de ce. ⁊ mun. hic autem supponitur: si ergo sit ⁊ rectus motus continuus: oportet ꝙ ille sit cōtinue reflexus a principio recti ad finē eiusdē: ⁊ a fine eius ad principium eiusdem sine quietis interpositiōe: sed oportet scire: ꝙ omne quod sic reflectitur supra rectum mouetur motibus contrarijs. Nos enim non accipimus mathematicum rectū: sed physicū qđ distinguitur differentijs sit⁹ cōtrarijs: aut nō: ⁊ sm̄ hanc viam nos videmus: ꝙ mot⁹ qui est sursum cōtrarius est motui qui est deorsum: ⁊ contraria sunt corpora que naturaliter mouentur his motib⁹: ⁊ mot⁹ qui est an̄ est cōtrarius motui qui est retro: ⁊ q̄ est ad dextrū contrarius est ei qui est ad sinistrum. Cum enim tres sint dimensiones: longitudo: latitudo: profunditas: oportet ꝙ ipse sex oppositis differentijs situs terminent: quia iste quidem differentie manifeste sunt in homine figura ⁊ virtute differentes. Sunt autem etiam in mundo sm̄ veritatem: sicut in 2. de ce. ⁊ mun. habet determinari. Loci enim contrarietates sunt iste sex que dicte sunt. In prioribus autem habitis in 5. diligenter diffiniuimus quis est vnus mot⁹ ⁊ continuus: ⁊ quot exigantur ad essentiam vnius ⁊ cōtinui motus: ⁊ diximus inter cetera ꝙ ad hoc ꝙ sit vnus ⁊ cōtinuus motus oportet ꝙ sit vnius mobilis sm̄ numerum: ⁊ in vnico tempore: ⁊ ad vnum sm̄ speciem terminū. Tria eni erāt in quibus fuit omnis motus vt supra diximus. s. qđ mouet vt homo: aut astrum qđ Empe. ⁊ alij q̄dam credebant esse deū: ⁊ quando vt tēpus in quo est motus: ⁊ secūdū natura in qua est motus: ⁊ tertiū in quo est mot⁹ sm̄ genus vel speciem sicut est locus in motu locali: aut passio in motu q̄litatis: aut species in mutatione generatiōis ⁊ corruptiōis: aut magnitudo sicut est in motu augmēti vel diminutiōis. Cōtraria aūt inter que est ōis motus differunt specie: ⁊ nō sunt vnum. Cōstat autē: ꝙ predicte differentie sunt loci: ⁊ sūt cōtrarie: qđ lꝫ sit manifestū: tamē signū ꝓbans cōtrarietatem d̄clarādū est: q̄a motus inter tales differentias sunt contrarij. Si eni signaueris aliquā diuisionem loci physici per. a. b. lineam: siue a sursum in deorsum: siue sm̄ alias differentias situs motus qui est ab. a. in. b. contrarius erit motui qui est ecōuerso ab eo qđ est. b. in id qđ est. a. ⁊ corpora mota erunt cōtraria sm̄ q̄litates. Qđ eni isti motus sint contrarij pꝫ ex hoc: ꝙ si sint in eodē mobili stant ⁊ quiescūt: ⁊ repausant: et corrūpunt se inuicē: ⁊ si sunt in diuersis mobilibus sibi directe ex opposito obuiātibus: iterū sistūt se ⁊ repausant si fuerint eq̄liter fortes: ergo sicut nos ostēdimus supra: in motu qui est ad formā: ꝙ necesse est q̄escere anteq̄ redeat in p̄mū oppositum ex quo fuit mot⁹: ita necesse est q̄escere reflectēs in linea recta anteq̄ redeat ad situm ex quo motus fuit. Nō tamē idigemus nos hec vera ꝯtrarietate motuū ad hoc qđ probemus: ꝙ nō sit ꝯtinuus mot⁹ reflexus sup aliqđ spatiū: q̄a vera contrarietas motuum exigit duo. s. ꝙ motus sint cōtrarij: ⁊ ipsa corpora mota sint contrarijs qualitatibus distincta. Et sufficit nobis hoc: ꝙ motus inuicē se sistant in vno mobili succedentes: ⁊ in diuersis mobilibus sibi directe obuiantes: etiam si non sint contraria corpora. Si enī hoc habuimus habebimus etiam illuꝫ effectum cōtrarioꝝ qui est: non posse simul sm̄ vnū continuum tēpus: ⁊ vnuꝫ eē in vno subiecto: ita ꝙ non fiat interruptio: ⁊ per hoc ꝓbabimus tales motus reflexos non esse continuos sm̄ tēpus. Hoc autē ideo diximus: quia in circulo quantum ad illum motū qui non est circuli: sed alicuius super circulū est sic ꝙ nō pōt reflecti aliqđ continue super eū. Accipiatur eni in circulo portio maior vel minor semicirculo que sit. a. c. tunc dico ꝙ motus qui est super portionē illā que est ab. a. in. c. opposit⁹ ē directo mō opponis ei qui est ecōuerso ab eo qui est. c. in id qđ ē a. id autē est: si signetur portio illa per. b. c. litteras: siue p alias quascunq̄: statur eni ⁊ q̄escit vnus motus ab alio: q̄uis vterq̄ ꝯtinuus sit in se: etiā si nō fiat reflexio quādo motuum vnū istoꝝ motuū venit directe cōtra alteꝝ per oppositas virtutes mouentiū: ⁊ hoc fit ideo: q̄a ꝯtia sese corrūpūt ⁊ prohibent adinuicem: ⁊ ideo quecūq̄ sunt se inuicē corrūpētia ⁊ prohibētia aliqđ habēt contrarietatis: tñ ille qui est ad lat⁹ non est ꝯtius ei qui est directe sursuꝫ: q̄a illi situs nō sunt oppositie differētie: q̄a dextrū nō opponit ei qđ est sursum: ⁊ iđ

etiaꝫ reflexio non pōt esse inter illa: q̄a īpossibile est ꝙ idem motū simul moueat motibus illis: ⁊ ideo nō pōt esse cōpositus mot⁹ ex talibus differētijs situs nō oppositis: pp qđ etiā de talib⁹ motib⁹ nō opꝫ adducere demōstrationē. Cū autēꝫ ⁊ ad istā ⁊ ad p̄cedentes demōstrationes nihil exigatur ꝓbandū: nisi ꝙ necessario intercidit tp̄s quietis inter duos motus qui sūt ex oppositis eisdē ad opposita eadē hic demonstrabimus. ¶ Maxime eni manifestuꝫ est: ꝙ īpossibile ē ꝙ duo motus sint cōtinui qui sunt sm̄ rectitudinē eūtes: ⁊ reflexi inter easdē differētias situs ꝯtias. Omne eni reflexum necesse est stare nō solū in recta: sed etiā si sꝫ circulū feratur. Non eni idē est aliqđ ferri circulo: hoc est sup circulū: ⁊ circulum ipsum ferri: aliquādo eni id qđ mouet est cōtinuū in motu sicut quādo circulus mouet circulādo: ⁊ tūc dr̄ moueri circulus: aliquādo aūt aliqđ mouet reflexum: ita ꝙ sup eūdem arcum circuli super quē venit in aliqđ punctū reuertit ⁊ reflectit in punctū vnde exiuit: ⁊ hoc nō mouet circulādo: sed reflectendo qđ nō fit in circulatione circuli: q̄a quicūq̄ arcus in circulatione eleuatur: tūc ille idē deprimit: ⁊ nō fit sm̄ arcum eūdē. Hec igit est differētia iter moueri circulū ⁊ moueri per reflexionē super circulū: ꝙ in omni motu tā ad formā q̄ ad locum qui est ex reflexiōe sit necesse stare in medio puncto reflexionis fidē ⁊ ꝓbationeꝫ accipit: nō solum in sensu in quo aliquādo manifestatur: sed ēt per rōneꝫ. Dico autē manifestum esse sensui: q̄a sic est: sed pp q̄d sic est accipitur per rōnē. Cū eni motus sit obiectū sensus cōis tūc erit priuatio ipsius apprehēsibilis per sensum: pp qđ ēt medicorum apertissimi iudicāt per tactū de quiete pulsus inter duos mot⁹ eius reflexiuos qui sūt diastoles ⁊ systoles. Et si dicatur forte ꝙ q̄es illa manifestatur in sensu: tūc ponem⁹ ad hoc demōstrationē: cuius p̄n^m est illud ꝙ tria sunt necessario in oībus duobus motibus reflexiuis. s. p̄n^m: medium: et finis. Principium q̄dem vnde vadit motus primus: ⁊ medium in quo finit p̄mus: ⁊ incipit secundus. Mediū enim ad vtrūq̄ motum cōparatum est tā finis q̄ p̄ncipiuꝫ: ⁊ est q̄dem vnum numero ⁊ substātia. Rōne autē ⁊ forma est ipm duo: q̄a alia est ratio principij: ⁊ alia finis. Aliud autem qđ accipiemus ꝓ principio est: ꝙ in omni motu aliud est qđ est potentia: ⁊ aliud qđ est actu: q̄a sicut nos diximus in p̄habitis ⁊ ꝓbauimus ꝙ quādiu motus durat in eē motus: tādiu res est in potētia: quando autē est in termīo motus: tūc res mota est in actu: ⁊ in motum fuisse: ⁊ non in motu. His aūt adiungemus ea que ꝓbata sunt in sexto. ꝙ finis mot⁹ est in indiuisibili tēporis: ⁊ magnitudinis in tēpore. Et ex his vlterius adiūgemus: qđ per se notum est: ꝙ terminus rei est indiuisibilis: ⁊ ꝙ omne cōtinuū finitum est inter duo indiuisibilia: quoꝝ vnum est principium: ⁊ alterum finis: ⁊ ꝙ nullum indiuisibile in cōtinuo est actu: sed potētia solum preter p̄n^m eius: ⁊ finem ipsius. His autēꝫ habitis leue est ꝓbare qđ intendimus: sm̄ dicta enim qđcūq̄ p̄ctuꝫ accipiat in rectitudine qui est medi a inter duo extrema potentia medium est ⁊ nō actu nisi diuidat actu rectitudinē illā. Mediū enim dicitur ab actu mediādi: sicut signum ab actu signādi: ⁊ ideo quādiu non accipitur vt actu signans ⁊ diuidens: tūc in rectitudine nō est nisi in potētia: ⁊ iđ q̄a non diuidit spatium: nō diuidit etiā motū: sed si accipiatur actu diuidens: tūc efficit finis vnius partis: ⁊ p̄n^m actu alteri⁹ partis: ⁊ tūc etiam diuidit motū qui est sup spatiū: ⁊ ideo quādo motus terminatus est ad ipm. tūc erit in fine suo qui nō ē motus: sꝫ potius motū fuisse est tūc verꝫ ⁊ cōtinuatum vsq̄ ad idiuisibile hoc: ⁊ alius mot⁹ incipit ab eodē inquantū est p̄n^m spatij alterius: sic ḡ stās in ipso indiuisibili medio inquantum est finis spatij actu p̄cedētis: iteꝝ incipit moueri alio motu ab ipso inquātū est p̄n^m actu spatij sequētis: sic eni medium sit actu p̄n^m ⁊ finis respectu diuersoꝝ: principium eni posterioris spatij: ⁊ finis prioris. Per oēm autē eandem moduꝫ se habet instans: siue nūc etiam in tēpore: q̄a terminat tempus mēsurās motū vnū ad istās in quo est finis mot⁹. Per oēm eūdē moduꝫ est in motib⁹ reflexis duob⁹: q̄a finis linee sup quā est mot⁹ necessario accipit ⁊ in rōne finis: ⁊ in ratione p̄ncipij sm̄ actū: non sm̄ potētiā. Oportet enim ꝙ in aliquo indiuisibili finiat terminus p̄mi motus: ⁊ oportet ꝙ ab eodem incipiat reflexio secundi motus: ergo qđ mouet motu reflexo necessario vtitur puncto finali linee duo sm̄ subiꝫ:

2. celi. t. c. 15. ⁊ infra.

5. phys. t. c. 34. ⁊ inde.

Vere motuū ꝯtietas duo requirit.

Tex. c. 65.

vt duobus s᷑m formam ⁊ rõnem: q͞a vt fine actu finiente: et vt principio actu principiante. Et huius exemplum sic est: si cut dicamus q̄.a. est signuꝫ eius qđ moue᷑ reflexiue: ⁊ linea super quã moue᷑ ⁊ reflectitur sit.b.c. ⁊ venit.a.ex.b.in.c. ⁊ reuertitur ex.c.in.b. tunc eni ipso puncto.c. vtitur vt fine p̄cedentis motus: vt in p̄ncipio sequentis: ergo necessario erũt ibi due quietes: ⁊ duo motus: vna q̄dẽ quies ex qua est motus primus: ⁊ illa fuit in.b. anteq̄ moueretur primo motu: ⁊ alia pars ad quã terminatur mot⁹ idest ex qua est mot⁹ reflexus: ⁊ illa quies est in.c. ergo necesse est eẽ in quatuor tempora que mensurant dictas quietes: ⁊ dictos motus. Si autem diceret aliquis: q̄ in.c. nõ quieuit: hoc est ipossibile: q͞a cũ continue feratur motu p̄mo vsq̄ ad.c. nõ potuit simul in vno instanti factuꝫ esse in.c. vt in fine motus primi: ⁊ abesse ab ipso s᷑m principium motus secũdi: q͞a aliter indiuisibile esset diuisibile: q͞a constat q̄ nõ põt in eodẽ indiuisibili adeẽ ⁊ abesse: ergo oporteret q̄ in parte ei⁹ adesset: ⁊ in parte ei⁹ abesset: ⁊ sic esset diuisibile qđ est impossibile. Cõstat autẽ: q̄ aliquãdo.a. est in ipso signo.b. sed cũ.b. sit indiuisibile nõ põt esse in ipso in tẽpore vel in aliq̄ parte tẽporis: sed in indiuisibili nunc tẽporis: sicut in sexto ostensum est. Est autẽ in nũc in ipso pp qđ nũc est diuisio tẽporis: sicut ⁊ p̄ctuꝫ linee: ip̄m autẽ.b. est p̄n^m a quo est motus: ⁊ motus nõ est in ipso: q͞a mot⁹ nõ habet p̄mũ qđ sit mot⁹ sicut iã p̄batũ est in sexto. Eadẽ aũt est rõ de.c. q̄ est idiuisibile. Si aũt aliq̄s ↄcedat q̄.a. simul adsit in.b. ⁊ absit ab eo: tũc cũ res stet q̄n est in eodẽ indiuisibili: eo q̄ siľr se habeat nunc ⁊ prius: tũc semp stabit in toto motu ip̄m.a. q͞a moueri suũ nõ erat nisi fluxu cõtinuo ab esse indiuisibili a quo fuit motus. Cũ ergo sit ipossibile nõ potest cõcedi: q̄ in vno indiuisibili tẽporis affuerit a.in.c. in fine motus p̄cedẽtis: ⁊ absuerit ab ipso in motu reflexiõis ↄ̃tis. Idẽ autẽ est de ipso.b. a quo incipit mot⁹ p̄cedens: quẽ p̄cedit quies ex qua est motus: q̄ in alio ⁊ alio signo: siue nũc signante tẽpus affuit q̄ a.c. s᷑m finẽ motus p̄cedentis: ⁊ abfuit ab ipso in motu cõsequenti. Sed iter quelibet duo signa tẽporis est tp̄s: vt p̄bauimus in sexto: q͞a aliter nõ esset cõsequẽs ad nũc: ergo inter signũ quo affuit in.c. ⁊ signũ quo defuit ab ipso est tp̄s: qđ nec est mot⁹ p̄cedentis nec motus sequẽtis: ergo est mẽsura quietis inter duos motus. Idẽ autẽ oĩno est de quiete tp̄is in.b. ⁊ motu tp̄is q̄ defuit ab ipso.b. ⁊ siľr est de oĩb⁹ alijs signis que actu in magnitudie ⁊ tẽpore accipiant᷑. Eadẽ aũt rõ est in oĩb⁹. Cũ eni cõcurrat.a. ad ip̄m.b. vel ad aliud signum mediũ: qđ accipi᷑ vt principiũ ⁊ finis: tunc necesse est stare ⁊ quiescere iter duos motus: q͞s duo facit s᷑m actum: finit enim motũ vnum: ⁊ post incohat alium ad indiuisibile: ⁊ hoc sit vtiq̄: sicut si aliquis intelligat q̄.a.c. sit magnitudo: ⁊ aliquid abeundo ab a.moue᷑ in.c. perficiẽdo motum stat ⁊ quiescit. Eadẽ eni necessitate qua in fine suo stat sic motus vnus nõ reflexus: eadem aũt necessitate stat ibidem mot⁹ eius qui postea reflecti᷑ ab eodeꝫ. Oĩs ergo mot⁹ generaľr qui reflexus est: siue sit in loco: siue in formis quiete media iterruptus est: ⁊ ideo non est continuus: ⁊ hoc est qđ volumus probare.

Cap. 4^m. De solõne dubitatiõis que ori᷑ ex p̄babitis.

Tex.t.c.66.

Dicta autem In p̄cedẽti capitulo: q̄ lꝫ motus ↄtinuus mediũ non habet in actu: sed in potẽtia: ⁊ si habeat actũ mediũ non erit continuus sunt dicta ad dubitationis actiones que oriu᷑ ex ipsis. Ponamus eni q̄ spatiũ signatum per lineã.c. sit eq̄le spatio signato per lineã.ꝫ. ⁊ ponamus: q̄ id qđ fertur signe᷑ per lr̃am.a. ⁊ hoc ↄtinue fera᷑ in spatio.c. ad terminũ ipsius qui sit.b. ⁊ siľr sit.a. in signo qđ signa᷑ per.b. qđ sit mediũ: vel spatij: vel duoꝝ motuũ reflexorum: vtroq̄ eni mõ variabimus positionẽ: vno q̄dem: q̄ linea.c.b. siue.b.c. qđ idẽ est sit semidupla ad lineã.ꝫ.l. ⁊.a. feratur duob⁹ motibus: quoꝝ vnus est.a.b.l.c. ⁊ alter reflex⁹. Alius modus positiõis est: q̄ linea.b.c. sit equalis linee.ꝫ.l. sed in aliquo medio. Si igi᷑.b.c. sit actu mediũ: in quo p superiorem rõnem quiescere accidit: vtroq̄ eniꝫ mõ est vnus modus dubitationis: sed primus modus magis est ad propositum. Ponamus aũt: q̄ quãdo.a. moue᷑ reflexiue in.b.c. q̄ tũc equali velocitate ⁊ regulari motu moueatur.d. super duplã lõgitudinẽ que est.ꝫ.l. Cũ eni due medietates alicui⁹ equales sint toti: vide᷑ q̄ duo mot⁹ super.b.c. sint equales motui.ꝫ.l. ergo in eq̄li tẽpore debet.a. ire ⁊ redire sup.c.b. in quo.d. trãsit simpľr.ꝫ.l. sed ostẽdi᷑ hoc eẽ falsuꝫ: ⁊ pariter solutio dubitatiõis per prius habita: q̄ ip̄ꝫ.f.c. citius venit ex ꝫ.in.l. per duplã lõgitudinẽ q̄ꝫ.a. reuerta᷑ in.c. motũ ex.b. nisi finali semidupie longitudinis.c.d. Id eniꝫ qđ prius est hoc est breuiori tempore discedens a medio spatij q̄ aliud: illũ etiam prius ⁊ citius venit per equale spatium: sed.d. qđ cõtinue moue᷑ in medio qđ est potẽtia citius adest ⁊ abest in medio spatij q̄ꝫ.a. q͞a in nũc vno adest in.b. ⁊ in alio abest ab ipso inter que est tempus quietis in quo mansit in.b. q̄etã ꝫ citius transit.d. totũ spatiũ.ꝫ.l. q̄ꝫ.a. transeat ⁊ redeat in subduplo spatij.b. ⁊ causa huius est iterpositio q̄etis: vt dcm̃ ẽ: ⁊ ideo equaľr velociũ motuũ in eq̄li spatio nõ est eq̄litas nisi accipiatur motus vtriusq̄ cõtinui sine q̄etis interpositiõe. Si ꝫ.b. sit punctũ in q̄ sit reflexio: tunc nõ simul in eodẽ instãti indiuisibili ip̄ꝫ.a. adfuit ⁊ abfuit in ipso: sed potius in diuersis: inter que est tẽpus quietis medie: ⁊ ideo ẽt posteri⁹ sit mot⁹ eius q̄ ipsius qđ est.d. Si eni simul adesset ⁊ abesset ab ipso.b. tunc non posterius perficeretur motus ei⁹ q̄ motus eius qđ est.d. Nõ ergo est ponendum: q̄ in eodẽ nũc in quo.a. abfuit ab ipso.b. q̄ tunc.d. moueretur ab vltimo longitudinis ipsius.ꝫ. sed potius prius recessit ab vno suoꝝ vltimorum in cõtinuo tẽpore ⁊ venit ad aliud. Si enim dica᷑ q̄ in vno ⁊ eodem indiuisibili affuit.a.in.b. ⁊ defuit tunc similiter erit in vno instanti etiam adesse ⁊ abesse: ⁊ hoc erit in diuisiõe tẽporis: hoc est in nũc in quo deciditur tẽpus: et nõ in tẽpore: figura autẽ huius demõstrationis est illa quaꝫ cõspicis. Hoc autẽ qđ dictum est de medio in quo fuit reflexio impossibile est sic dicere in continuo: q͞a cõtinuũ non hꝫ medium nisi in potentia: ⁊ non in actu: sed in reflectenti necesse est sic dicere. Et huius exẽplum est: q̄ nos ponamus lineam super quã est motus reflexus lineam.ꝫ.d. ⁊ sit linea veniens a sursum in deorsum. Si enim tunc aliq̄d: qđ est in.ꝫ. feratur ad ipsum.d. hoc est a deorsuꝫ in sursum: ⁊ iterũ reflectens a sursum feratur deorsum: ⁊ veniat vltimo in id qđ ẽ d. tunc vtetur illo vltimo sicut fine ⁊ principio duoꝝ motuũ: cum tñ ip̄m sit ip̄m vnum in subiecto: ⁊ ideo necesse est stare ⁊ quiescere iter duo: nõ eni simul sicut sepe dictũ est affuit ⁊ abfuit ab ipso.d. Si enim hoc eẽt verum: tũc esset simul in d. ⁊ non esset in.d. in eodẽ nunc indiuisibili: ergo necesse est q̄ in alio ⁊ alio affuerit quiescẽs: ⁊ abfuerit motũ ab ipso: q̄ tp̄s est mediũ in quo quieuit. In omni aũt tp̄e aut quieuit: aut moueba᷑. Inter duo aũt nunc in q̄bus affuit ⁊ defuit ab eodẽ p̄ncto medio nõ moueba᷑: q̄ tũc q̄euit: q̄ tales motus oẽs iterrupti sũt p q̄etẽ iterpositã: nõ ergo sũt ↄtinui semp.

Cap. 5^m. De dissolutione dubitatiõis Zenonis per ea que dicta sunt in prioribus.

Tex.t.c.67.
6.ph.t.c.69.

Erca Que dicta sunt nũc soluẽda est dubitatio Zenonis: q͞a solutio que dicta est olim in sexto supra nõ est dicenda: eo q̄ nõ s᷑m rem: sed ad hoiem est. Cuꝫ enim diceret Zeno: ideo nõ esse motũ: q͞a si motus eẽt sequeretur aliq̄d transire spatiũ infinitum in tẽpore finito. Nos autẽ ibi ad interrogantem: ⁊ non ad interrogationẽ respõdentes diximus q̄ infinitum dici᷑ dupliciter. s. potentia ⁊ actu. Actu q̄dem nihil diximus eẽ infinitum sed potentia: sicut in diuisione: ⁊ nõ eẽ incõueniens spatium infinitum trãsiri in tẽpore finito: est enim vtrũq̄. s. spatium ⁊ tẽpus infinitum potẽtia equaľr s᷑m diuisionẽ. Solutio autẽ illa nõ conuenit s᷑m rem: cõtingit eni soluẽdo illũ dicere: q̄ aliq̄d qđ fertur sicut.a. sit in indiuisibili nũc tẽporis in quo decidi᷑ tp̄s in fine spatij super qđ est mot⁹ qui q̄dem finis sit linea.d. ⁊ nõ cõuenit dicere q̄ in vno ⁊ eodem nũc affuerit ⁊ abfuerit ab ipso: sicut p̄ꝫ ex p̄dictis. Qđ autem verũ sit manifestatur ex hoc: q̄ necesse est omne finitũ aliq̄n in finem venire: finit᷑ autem magnitudo sup qua est motus per id q̄ id qđ fertur describit indiuisibile in fine eius sup ip̄m. Est eni finis lõgitudinis actu: ⁊ nõ potẽtia: sed puncta que sunt in medio lõgitudis sunt potẽtia: ⁊ nõ actu. Iste aũt finalis p̄ctus est actu: ⁊ nõ potentia: ⁊ iste est finis lõgitudinis quidẽ que est de sursuꝫ ⁊ p̄n^m lõgitudis deorsum que q̄dem lõgitudo in eẽntia spatij vna est differẽs s᷑m terminos: ⁊ in motib⁹ qui sunt supra eã oĩno simiľr se hꝫ. Cũ igi᷑ in o⁹

docuimus

docuimus: id qd fertur nūq̄ sit in aliquo equali sibi fm spatium semp procedens in eo qd est a quo: et ad qd: tandem erit actu in vno qd est finis. Et cū illud sit indiuisibile necesse ē ibi stare id qd fert: cū reflectitur in recto. Media aūt cū nō sint infinita actu sed potētia: et infinita potētia: finita autem actu nō est possibile pertrāsiri: sic ḡ ex oib° dictis eēt vidē: q̄ nō cōtingit motū ɔtinuū eē in recto et perpetuū fm tps inde ficientē. Eodē autē modo obuiādū est his qui obijciūt rōni Zenonis volētes dicere: q̄ si omne qd trāsit spatiū opȝ pmo trāsire mediū spatij: et medietatis mediū: et sic in infinitū: qd nō ɔtingit transiri aliqd minimum spatium: cū tales medietates sint infinite: et īfinita nō cōtingit pertrāsire. Aut forte si aliter eādē obiectionē formāt quo ad modū lȝ p substātiā sit eadē: volentes dicere: q̄ omnis intellect° accipiēs id qd fert trāsire spatiū aliqd: opȝ q̄ accipiat q̄ id qd fertur accipiēdo partes nūeret spatiū: et reddat sic numerādo partes spatij totā spatij quātitatē: sic igit numerando numerat medietates: et medietatum medietates: et sic in infinitū: ergo illum qui sic abit per totā lōgitudinem accidit infinitas medietates numerasse: et esse numer medietatum infinitū: et hoc oēs confitentur esse impossibile. Et hoc qdē in pmis dictis rationibus in 6° supra persoluimus per id q̄ tēpus infinitas habet in seipso partes sicut et spatiū. Et diximus nō esse incōueniens si in infinito tēpore id qd fert trāseat infinita numerando in spatio. Est autē fm vnā et eādē similitudinē infiniti ratio et in tēpore et in lōgitudine: sicut pbatum est in sexto. Et ideo lȝ hec cōueniēs sit responsio ad querentē: tamē nō est sufficiēs ad questionē. Est aūt conuenies ad querētē: qa verū est: q̄ si id qd fert transit infinita in spatio: q̄ trāsit illa in partibus īfinitis: sed tñ falsuȝ est in se q̄ id qd fertur trāseat īfinita: et ideo si querēs querat mutando qōnē ad tēpus tñ sic q̄ dimissa longitudine supra quā est motus querit vtrū in tēpore finito ɔtingat infinita ptrāsire: et si interroget eādē sumēs interrogationē ab ipso tpe: vtruȝ scȝ tēpus cōponatur ex īfinitis: eo q̄ habet in se aliq̄ mō infinita: querēs vtrū in tēpore cōposito ex īfinitis idiuisibilib° contingat id qd fert transire infinita in spatio. Si qs eni sic querat: tunc nō erit iā sufficiēs supra inducta solutio. Sȝ in rōnibus quas mō dicemus est ver istius solutionis dicendū: si eni aliqs diuiserit cōtinuū in duo media: hoc vno medio signo diuidente vtit vt duobus: facit eni ipsum principiū et finem: finē qdē vnius medietatis: et pn̄m alterius: et iō diuidit continuū: et facit ipsum actu duo: et sic etiā facit actu numerans medietates eius: et diuidēs ipm in medio signo. Si enim in aliquo diuidente cōtinuuȝ nō remanebūt continua: neq̄ remanebit linea supra quā est motus: neq̄ ipe motus. Mot° eni ɔtinuus est cōtinui spatij: qa cōtinuitas motus est a cōtinuitate spatij. Diximus eni in pbabitis: q̄ ɔtinuum diuidit in eo qd id fert indiuisibile fm actū describit super ipm. In illo eni necessariū erit in motū esse: et nō in mouert: et ideo diuidi eū necesse est: sicut et ipȝ spatiuȝ accipit in ipso puncto super ipsum descripto vt diuisum. In continuo autem: qd accipitur in forma cōtinui sunt infinita media: sȝ non actu: sed potētia. Et quādo id qd fert vtit aliq̄ aliorū illorū vt actu medio: et sic facit ipm mediū in actu medij: tunc diuidit cōtinuū: sed tūc stat° erit in seipso: et nō cōtinuus motus: et hoc manifestū est in eo qui nūerat media. Illi eni accidit diuidere ɔtinuū fm media que nūerat: qa necesse habet nūerare vnū numero et subiecto signum: et rōne duorum hoc est finis et pncipij fm actū: qa non nūerat aliqd nisi actu diuisuȝ nisi forte nūeret vnū cōtinuū in forma cōtinui sȝ duas medietates in potētia tñ. Sed fm dicta surgit qō: qa si id qd fertur describit actu media super magnitudineȝ: tunc diuidit ipsam qescēdo in medijs ei°: sed talia media sunt infinita potētia: et ponamus q̄ qescēdo describat mediuȝ post mediū: hoc ḡ mō nūq̄ trāsibit magnitudinē: et sic videtur q̄ ad minus hoc mō redit qō Zenonis. Sed ad hoc absq̄ dubio oȝ rñderi: q̄ mot° nō est nisi sup magnitudinē indiuisaȝ actu: et diuisaȝ potētia: et iō aliquā partē magnitudinis oportet eē diuisaȝ si debeat eē mot°. Illā autē que sic diuisa est nō diuidit trāscūdo nisi in ptes equales potētia: et nō actu nūeratas. Omne aūt qd partib° equalib° potētia diuidit trāsitur: et sic pȝ: q̄ magnitudo trāsitur: hoc aūt modo quo trāsit vnā ptē magnitudinis diuise transit etiam aliā: et sic transit tota. Hec autē verificata sunt in sexto supra. Ad interrogationem autem qua querit si ɔtingat infinita transire: aut in tēpore: aut in magnitudine: dicendū est quideȝ vt supraȝ q̄ transitur vno modo: est autē non sic. Alio eniȝ modo non transitur per infinita. Cuȝ eniȝ actu nō sint infinita non contingit ipsa pertransire: sed cum sint potentia tunc contingit ipsa transire. Qui eni continue sine interpositione qetis mouetur super longitudinem fm accidens infinita trāsiuit: simpliciter autem non transiuit infinita: accidit enim linee q̄ infinita media sint in ipsa potentia: ita q̄ hoc accidere dicit: q̄ non contingit gratia formalium cōstituentiuȝ lineā: subaūt et esse formale linee est altera: quia diffinitur linea recta qd est longitudo terminata pūctis: et linea circularis terminatur ad centrum: et ideo terminatum esse cōtingit linee per se et substantialiter: sed diuisio accidit ei gratia medie quātitatis. s. propter qd etiam non soli linee contingit.

Cap. 6m. Q̄ diuisio temporum est per indiuisibile tēporis: per qd cōpletur doctrina solutionis precedentis.

S Icut autē nos diximus: q̄ inter duos motus cōtrarios in eodē mobili sibi succedentes necesse est esse distinguens tēpus qetis interposite. Ita necessariū est: q̄ inter oia duo tēpora sit nunc diuidens tēpus prius a posteriori fm actū sumptum: et illud quidem est: vt principium temporis sequentis et sicut finis temporis precedentis: et sic est inter duo tempora quietis et motus. Unuȝ eni tēpus precedit: et aliud tempus posterius est qetis que intercidit inter duos motus: et necesse est hec duo tempora distingui per nunc: qd est finis prioris: et principiuȝ posterioris. Et per eandem etiam rationeȝ distinguitur tēpus quietis precedentis per aliud indiuisibile: nunc autem tempus motus sequentis qui vocatur reflexio. Et quia sicut nunc duobus distinguitur tēpus quietis a temporibus motuum: quorum vnus precedit: et alter sequitur: tūc necessarium est: q̄ inter illa duo nunc in toto tēpore res quiescat. Et manifestum est nisi aliquis modo dicto dicat sic fieri tēporis diuisiones: q̄. s. fiant per signum temporis diuidens inter tempus prioris motus: et posterioris quietis: vel motus si sequatur motum: tunc semper sequitur inconueniēs: sed oportet q̄ in diuisibili signo diuidātur tempora duo: qd tamen fm rei veritatem non est nisi posterius rei facte et cōstitute per motum: et non prioris transmutationis: sicut nos statim infra pbabimus. Inconueniens autem: qd sequitur si aliquis dicto mō tēpora non diuidat que se immediate consequunt est: q̄ sequitur idem simul in vno tēpore eē et nō esse: et sequitur: q̄ quando res iam fuit facta q̄ ipsa nō est. Sed antēq̄ nos declaremus istā cōsequentiā dicemus nāȝ signi distinguentis quelibet duo tēpora sibi succedentia: sicut enim punctū diuidens linee cōmune est priori et posteriori: ita et indiuisibile tēporis qd est signum diuisionis tēpor est cōmune duob° tēporibus. s. priori et posteriori: et est idē et vnū nūero: sed rōne non est idē: qa aliā rōnem hȝ quādo est pncipiū: et aliā quādo est finis: qa est finis prioris: et pn̄m posterioris: sed tamē nunq̄ fm rem refert ad motum precedentē: quia motus nō est in nunc sed potius realiter est ad passionē que posterius per motū est facta ad quā factā mot° terminatur. vbi gratia: si per alterationem fiat aliqd album: tūc in toto tēpore est alteratio: sed album factū est in nunc: et sic indiuisibile signum adiacet non priori motui: sed passioni siue rei cōstitute per motū qui est terminus mot°. Et si querat q̄re non sit referatur ad pn̄m motus qd est indiuisibile: dicēduȝ q̄ de hoc iā rōnē assignauimus in sexto. qa. s. pn̄m abijcit: et finis manet: et est dignius: igit referatur magis ad finē q̄ ad principiū: eo q̄ tpm nūc solum est q̄ esse accipit in tempore. Similr autēȝ de trāsmutatione nihil manet nisi res in qua terminatur: et ideo ad illā refertur nūc qd solum est in tēpore. Hoc habito aūt cōsequētiā prius inductā verificabim°. Sed opȝ prescire: q̄ quidā non talent vt nos dicebant fieri diuisionē tēporis. Sed dicebāt tēpus diuidi a tēpore per tēpus medium: et dicebant diuidēs tpa et etiā diuisa tpa etiaȝ ex indiuisibilib° esse cōposita: qd nos in sexto iprobauimus sufficienter. Si igit tēpora diuidunt tēpore: sicut dicūt aduersarij sint tēpora duor motuum: siue motus et qetis: et tēpus diuidens etiā ea. a. b. c. ita q̄ tēpus precedens sit. a. et tps

Tex. t. c. 68.

Tex. t. c. 69.

posterius sit.b.⁊ tēpus diuidens si hoc possibile est sit tempus.c.res aūt que per motū facta est sit.d.sicut si dicerem⁹ d.esse album: vel nō album factum per alterationem ꝓcedētem. Dicamus ergo ꝙ in toto tēpore.a.ipsum.d.sit albuꝫ:⁊ in toto tēpore.b.sit non albū: ergo cū aliquādo factū sit non album: opꝫ ꝙ in.c.si tēpus sit albū ⁊ non albū simul. Si enī c.qđ est distiguēs tēpora est tps: tunc ipm est ps tpis prioris vltima:⁊ pars tēporis posterioris prima:⁊ rōne eius qđ est pars prioris est in ipso.d.albuꝫ: qđ positū est in toto priori esse album:⁊ ratione eius qđ est pars posterioris prima: tūc in ipso est.d.non album: quia positum fuit ꝙ in toto posteriori tēpore sit non album:⁊ quiescat in nō albo. In toto autem priori qđ est tps motus quo mouet̄.d.de nō albo ad nō esse album est ad huc album: quia quādiu durat motus: tūc non est in termino motus: terminus auteꝫ istius motus est esse non album perfecte: ergo in tēpore eodem qđ est.c.ipm d.est album ⁊ non albuꝫ: qđ est impossibile. In qualibet enī parte verum est dicere: ꝙ ipsum est album: sed positū erat ꝙ in toto.a.esset album:⁊ in qualibet ipsius.b.non est albū: qa positum erat ipsum in toto.b.perfecte esse non albū. Cū ergo.c.sit tēpus qđ est in vtrisqꝫ vt pars quedā vtriusqꝫ: tūc oportet ꝙ in.c.sit simul album:⁊ non albū:⁊ cum ipm dicat̄ ab aduersario esse tēpus indiuisibile: tunc sequitur ꝙ in tēpore indiuisibili sit simul album ⁊ non albuꝫ perfecte: quia oībus modis veruꝫ est ꝙ differentia distinguens inter duo est aliquid vtriusqꝫ cum non sit terminus indiuisibilis vtriusqꝫ vt dicit aduersarius: sed tēpus tunc erit necessario pars vtriusqꝫ:⁊ sic sequitur necessario prehabitū inconueniēs: nō igitur est dicendum ꝙ.c.distinguens inter duo tēpora sit tēpus: sed indiuisibile tēporis: qđ est finis tēporis prioris qđ est finis alterationis albi ad non album: vnde dicenduꝫ: ꝙ lꝫ in qualibet parte tēporis.a.sit ipsum.d.adhuc album: nō tamē in quolibet indiuisibili qđ illius tpis est albū: qa in vltimo indiuisibili nō refert̄ ad motū: sꝫ ad rē posteri⁹ factaꝫ ꝑ motū est ipm ꝑmo non album factū: sic igit̄ alteratio ab albo terminatur ad non esse albū:⁊ ideo in quolibet qđ est in a.tēpore est album ꝑter vltimum nunc: qđ signatur per litteram.c.qa illud sicut prius diximus: est laꝫ eius qđ est posterius: sicut terminus in motu:⁊ ab illo eodem incohat sicut ab indiuisibili ꝑmo tēpus quietis eius in eo qđ est perfecte nō albū esse: qa si dicat̄ fieri aliqđ albū in toto.a.tpe: sine dicatur etiaꝫ corrumpi in toto.a.tpe: tamē opꝫ ꝙ in termino finali eiusdem tpis dicatur terminari gñatio albi: siue corruptio eiusdem: vnde cum illi termino attribuatur.c.in ipo.c.dicetur esse generatū vel corruptum in eodē.c. ergo primuꝫ in illo tpe finali verum est dicere ꝙ est albuꝫ qđ ante fiebat album in toto continuo tpe ad.c.distincto. Et in illo verum est dicere: ꝙ primum est non album perfecte si corrūpi ponatur in continuo tēe priori qđ continuat̄ ad indiuisibile vltimum: qđ est.c.aut oportebit dicere primū incōueniens.s.ꝙ cum factum est.a.sequitur ipsum adhuc non esse: aut cū corruptum est.a.sequitur ipsum adhuc esse: aut etiam simul eē album:⁊ non esse album:⁊ omnino hoc est vniuersaliter eē et non esse erunt simul in gñatione ⁊ corruptione:⁊ ista cōsecutio est manifesta ꝫm hoc qđ ꝑdictū est: qa si dicamus aliqđ generari in toto.a.tunc in nulla parte ipsius est generatuꝫ: ergo non est generatum in vltima: ergo in vltima adhuc generatur: sed vltima est distinguens inter tempus ⁊ generatiōis ⁊ generati esse perfecte: igitur in vltima rōne eius qđ est prima pars generati esse ꝑfecte erit res ꝑfecta per generationem:⁊ rōne eius qđ est generari non est factuꝫ: sed generatur adhuc: ergo in eodem in quo est factum non est factum adhuc. Si autem ponantur duo tēpora corruptiōis ⁊ corrupti esse distingui per tertiū: tunc seq̄tur: ꝙ aliquid erit cum corruptū est: sicut patet cuilibet ex ꝑdictis per siliꝫ modum deductionis. Qualiter aūt sequatur aliquid eē albuꝫ:⁊ non esse album: simul superius ostendimus: sed ratio distinctio tēporis est oīno ipossibilis. Si aūt sicut iaꝫ dcm̄ est: id qđ prius est in nō esse fieri prius ꝙ̄ fit:⁊ suum fieri terminatur ad esse: tunc oportet ꝙ similr̄ sit in tēpore: ꝙ.s.tps qđ mensurat̄ fieri terminetur ad indiuisibile in quo est primo res facta:⁊ hoc nō est distinguens inter duo tēpora.s.tps qđ mensurat motū siue fieri:⁊ tēpus qđ mēsurat quietē in eē:⁊ illud indiuisibile est ad vtrūqꝫ temporis: sed nō aliquid vt pars: sed potius vt signum indiuisibile distinguens vnū ab alio: vnius finis ⁊ alterius principium existens: ergo nō est possibile qđ illi dicūt: ꝙ tempus diuidatur in athoma tempora:⁊ vnum athomū tēpus distinguat inter duo alia athoma: ita ꝙ tria athoma sint se consequentia. Si enī sicut ꝑus posuimus ipsum.d.qđ fieri posuimus album factum est album in toto.a.tpe: aut si dicamus cum illo simul fieri.c.tāqꝫ in altero tēporis indiuiduo habito ⁊ cōsequēti post illū: aut etiaꝫ cum his dicet̄ fieri in tertio athomo qđ est.c. Si auteꝫ dicatur: ꝙ in.a.toto fiebat:⁊ qđ fit non est: tunc ipm nō erat albuꝫ in toto.a. In.b. autem posuimus: ꝙ non est generatio siue fieri albuꝫ: sed potius quies in albo: tunc oportet aliqđ esse medium in quo primo sit album:⁊ hoc est tēpus ꝫm aduersariū:⁊ tūc sequuntur prius habita incōuenientia. Hec autem ratio deducens ad impossibile non conuenit nobis: qui diuidimus tps in athomos: sed dicimus ad distinctionem tēpoꝝ compositoꝝ esse in athomo nunc:⁊ non in athomo tēpore. In vltimo enī ipsius tpis in quo fiebat res quando fuit in motu ⁊ mutatione res ipsa est in factū esse ⁊ in eē: quia sicut vltimū temporis est indiuisibile nunc: ita vltimū eius qđ est fieri est factum esse ⁊ esse: huic auteꝫ indiuisibili vltimo temporis precedentis nihil est habitum: hoc est ꝯsequens eiusdē tpis: neqꝫ ꝫm nostrū dictuꝫ indiuisibile est cōsequens ad indiuisibile: quia indiuisibile est terminus non nunc sed temporis: sed indiuisibilia tempora que illi ponūt sunt cōsequentia se imediate. Et his igitur manifestū est: ꝙ si aliquid fiebat in.a.toto tempore: tunc non est addendū aliquid plus temporis in quo fiebat ⁊ factum est: ꝙ̄ soluꝫ illud in quo toto fiebat: quia fiebat in qualibet parte illius tēporis:⁊ in vltimo eiusdem indiuisibili factuꝫ erat:⁊ hoc nō erat additum tempus: sed tempus eiusdem. Non igitur dicendum est ꝙ.c.tempus addenduꝫ sit ad.a.tempus in quo dicatur factum esse id quod fuit in continuo fieri in.a.positio enim illa rei non concordat: sed potius nostra positio cōcordat rei mote: vt patet ex predictis. Sic ergo modo perfecte probatum est ꝙ inter quoslibet duos motus est tēpus quietis:⁊ inter quelibet duo tempora est instans indiuisibile ꝫm actum diuidens: ex quo vlterius ꝓbatur: ꝙ tales motus reflexi non sunt continui. Iste igitur rationes proprie ⁊ demonstratiue quibus aliquis credet ꝙ non est motus continuus ⁊ perpetuus in recto vel supra circulum: quia vna ratio est in ambobus.

¶ Cap̄.7ᵐ. De logicis rationibus: quibus probatur ꝙ motus continuus ⁊ perpetuus non potest esse in recto.

L.⁊.cō.70.

Rationaliter autem ita ꝙ ex communibus que inueniuntur in multis ⁊ nulli sunt propria que sunt logicalia intendentibus ⁊ procedentibus videbitur idem accidere qđ prius ꝙ.s.motus continuus non possit eē reflexus in recto. ¶ Omne enim qđ continue mouetur naturaliter vel voluntarie venit in idem a principio motus et in fine ⁊ in medio eiusdem nisi violenter prohibeatur ab aliquo. Dico autem moueri continue ꝫm naturam: vel ꝫm voluntatem: sicut illa que a se mouentur: quia infra probabimus ꝙ motus violentus non potest esse continuus. Qđ autem omne naturaliter motum vel voluntarie in idem veniat ꝫm loci mutationem posterius in moueri quo venit ꝑus in motu eodem: probatur ex hoc: ꝙ motus non est nisi forme ad formam: vel vbi post vbi:⁊ ideo per oēs partes motus motum ipsum aliquid continue amittit de eo vnde est motus:⁊ continue acquirit aliquid de eo ad quod est mot⁹:⁊ sic prius ⁊ posterius in motu venit in idem: verbi gratia. hoc autem modo venit in.b.⁊ prius in eo ferebatur in ideꝫ b.⁊ non tm̄ fertur in.b.cum proximum est ad ipsum: sed etiam mox: cum incipit moueri sicut diximus prius. Que enīꝫ esset ratio quare non magis fertur in.b.cum proximum est b.ꝙ̄ prius quando fuit remotum: cum totus motus sit acceptio eiusdem forme: vel eius vbi quod est terminus ipsi⁹: similiter auteꝫ est in omnibus alijs motibus. Si igit̄ vnus ⁊ continuus motus est reflexus in recto sit illud rectum.a.c. linea. Si enim continuus ⁊ vnus est motus reflexus super a.c.tunc vnus ⁊ continuus est motus ab.a.in.c.⁊ reditus ex c.in.a.⁊ terminus formalis totius reflexi motus ꝫm vnam

reflexionem

reflexionem est.a.ergo fm premissa quando aliquid fert ex a.in principio reflexiui motus:tunc fertur in.a.et venit in.c. ex quo datur:q movetur continue in eundo et redeundo:ergo quando fertur ab.a.in.c.tunc fertur in.a.fm motu3 vnu qui est.a.c.et hoc est:ac si dicatur q quando aliquid fertur a sursum in deorsum:q tunc fertur in sursum:et quando aliquid fertur de albo in nigrum:q tunc fertur in albu.Quando autem aliquid sic fertur:tunc fertur fm motus contrarios:ergo in eodem simul sunt motus contrarij continui sine quietis interpositione.Motus enim qui sunt fm rectitudinem inter situs oppositos contrarij sunt.Similiter aute ex hoc sequitur:q idem quod fertur movetur mutando ex eo in quo nondum est:quia cum ex.a.movetur in.c.tunc movetur in.a.vt dicit adversarius:sed non movetur in.a.nisi ex.c.Cu3 igitur non sit in.c.quando movetur ex.a.ad.c.tunc sequitur:q movetur ex.c.quando nondum est in.c.Si autem impossibilia ambo sunt:tunc necesse est stari in medio omnium duorum contrariorum motuum in eode3 motu sibi succedentium:ergo in.c.statur.Non est igitur vnus motus ab.a.in.c.et a.c.in.a.reditus enim non est vnus statui: nec etiam motui:hec autem ratio ideo logica dicitur:quia est vniversaliter ex omnibus motibus convenientibus et non tantum ex convenientibus motui locali.¶Amplius etia ex his manifestum est:qd dictum est si loquamur de hoc quod est magis vniversaliter omni motui.Si enim omne quod movetur aliquo dictorum in.6.motuum movetur et quiescit aliqua quietum ibi determinatarum:tunc nullus motus neq3 quies erit preter istos qui ibidem sunt determinati.Omne autem quod non semper movetur vno et eode motu fm speciem:et non movetur motu qui est pars alterius motus necesse est prius quiescere fm oppositam quiete illi motui quo movetur:et hoc est ideo:quia motus nunq3 est ad motum neq3 ex motu:sicut in superioribus probatum est:nisi sit pars illius motus:vel nisi sit hoc per accidens:sicut illuminatio est finis motus candele.Illud vo qd movetur motibus diversis fm speciem non semper movetur motu eode fm speciem:ergo motus eius procedit ex quiete opposita motui:sicut actus procedit ex privatione et potentia:quia quies est privatio motus.Si igitur illi motus sunt contrarij qui fm rectitudinem sunt ad oppositos situs:et non convenit aliqd simul moveri fm contrarios motus:oportet absq3 dubio precedere ex quiete opposita motui et non a motu opposito immediate:ergo illud quod fertur ab.a.superiori ad.c.inferius veiq3 non simul cum illo:nec imediate post illud fertur etia3 a.c.in.a.Quoniam igitur non simul fertur his contrarijs motibus:neq3 vnus continuatur ad alterum:et constat:q movetur aliquid fm alterum illorum motuum:tunc necessarium est q moveatur a quiete illi opposita motui:ergo antequa3 exeat revertendo ab ipso.c.ad.a.absq3 dubio quiescit in ipso.c.Sunt enim hec opposita.s.quies in ipso.c.et motus ab ipso.c.in id quod est.a.Manifestu3 est igitur ex his que dicta sunt:quoniam isti motus non sunt continui ex quo interponitur eis quies.¶Amplius autem et hec ratio qua3 modo inducemus inter rationes logicas et communes est magis continuata proposito:et magis propria illi q3 ille que inducte sunt prius:et deducens ad impossibile:qd habitu3 est in precedentibus.s.q sequatur q in eodem nunc simul factum est album aliquid et corruptum non album:quia sicut diximus in prehabitis q generatio et corruptio vtriusq3 no fit nisi finali instantis motus vel mutationis.Si igitur continua et vna dicatur alteratio que est ex non albo ad album:et econverso ex albo ad non album:et non sit mansio sive quies inter duas alterationes in tempore aliquo:tunc est vnu instans vtriusq3 alterationis finale.Cum igitur in vna alteratione corrumpatur non album:et fiat albu3:et in altera corrumpatur album:et fiat non album:oportet q omnia ista fiant in instanti:et sic alterationis eorum tempus terminatur ad ide nunc numero.Tria autem sunt.s.factio albi:et factio non albi:et corruptio non albi:quorum sunt quatuor fm ratione3.s.due corruptiones:vna albi et altera non albi.¶Amplius si continuum dicatur esse tempus duorum motuum contrariorum: tunc etiam oportet:q ipsi motus sint continui:sed mot9 contrarij consequenter sunt et non continui.Cuius probatio est: quia non posset assignari causa:quomodo erit vltimu3 duorum contrariorum:sicut albedinis et nigredinis:ergo etia3 tempus est consequenter et non continuum:ergo non potest esse vnus et continuus motus reflexus de contrario in contrariu: et econverso supra rectam dimensionem:et hoc est quod intendimus probare.

¶Cap.8m.Q nullum inconveniens impedit quando circularis motus possit esse continuus fm omne tempus.

Motus Autem qui est circularis erit vnus et continuus indeficienter.Nullu3 enim predictorum impossibiliu sequitur:si circularis dicat esse vnus et continuus semper.Qd enim movetur in ipso est circulus qui non movetur de contrario in contrariu:sed potius ab eodem in idem:sicut si punctus inceptionis ei9 signetur per.a.tunc movebitur per totum motum in ide punctum.a.fm eadem rationem et situm:qd non facit reflexu3: qd movetur ad contrarias oppositiones et situs.Omne enim qd movetur:movetur in hoc ad qd venit per motum suu3: sed circulus deveniet per motum suum in punctum:incipiet ergo moveri ab ipso:ergo mot9 eius est ab eode3 in ide: et sic nulla contrarietas situs vel formarum contrariaru3 impedit continuationem eius:qa non similiter alijs motibus movetur per contrarios situs:neq3 in oppositos terminos: et situs:non enim est verum q omnis motus qui est ex aliq sit contrarius illi qui est in illud vel oppositum ei.Sed hoc est verum de omnibus motibus qui sunt in linea recta:qa illa habent contrarietatem fm lineam rectam in qua maxima est distantia:sicut distantia fm extremitates distant plurimum:et sunt oppositi motus qui sunt fm eandem longitudinem in spatio fm terminos oppositos longitudinis eiusdem:sicut etiam sursum et deorsum.In spera autem non est maxima distantia.Spera enim dividitur in centrum et circumferentiam que maxime distant:et motus circularis no est nisi circumferentie:sicut subiecti qd movetur circa centrum:et non ad centrum:et ideo cum sit in eadem circumferentia nihil est qd prohibeat eum moveri continue fm continuum: et tempus nullu3 deficere continuationi eius:qa nullus punctus per motum spere in actu describitur super spera3:sed omnes sunt in potentia:et ideo nusq3 dividitur motus sicut patet ex predictis.¶Est enim circularis motus ab eodem in idem continue.Rectus autem est ab vno in aliud:qd est oppositum primo.Et est alia ratio eiusdem rei quam diximus:qa.s.quando motus est in circulo:tunc nequaq3 est motus in eisdem sepius fm situm sed semper fm duos arcus: quorum vnus elevatur et alter deprimitur:et per vnum motus fit:et per alterum regyratio.Motus eni qui reflexus est fm rectitudinem in eisdem est:qa super eandem longitudinem vadit et revertitur:et non ab eodem in ide3:sed de alio in alium.Quonia3 igitur motus circularis semper fit de arcu alio in alium convenit ipsum fm omne tempus moveri continue.Ille autem qui est in eisdem multotiens non convenit moveri continue:qa in eisde3 partibus positionis no potest esse nisi fm contrarios terminos:et tame a contrarietate terminoru motus sunt contrarij:oporteret q contrarij motus essent continui sicut patet ex prehabitis.Et hec eadem est causa:quare neq3 super semicirculum:neq3 in aliq portione circuli sive circulatione quacunq3:qd est eundo et revertendo super eadem arcu3 semicirculi ad duo extrema puncta chorde cuiuscunq3 subtense arcui non potest esse vnus et continuus motus:qa omnibus his modis oporteret:q id qd fertur multotiens transiret eundo et redeundo super arcum eundem circuli:que mutationes essent habentes in hoc contrarietatem:vt supra diximus:qa sisterent se:et corrumperent seinvicem.In nullo enim talium arcuum copulat finis ad principium:sed in omnibus eis per extremitates arcuum signantur duo puncta in arcu substantialiter diversa: et vtrusq3 eo in motu reflexo:super arcu3 accipitur vnu in substantia et duo in ratione.Quia enim finis motus ad ipsum:et vt ad principium motus ab ipso:et sic necessario illis duob9 motis interponitur quies:et sic discontinuatur motus.Motus enim qui est circulariter et est circuli circularis in quolibet puncto copulat finem ad principium:qa nullum h3 punctum actu descriptum in circumferentia:et ideo nusq3 intercipitur motus:sed semper manet continuus:et ideo solus hic

Nuc sit rō logica. vide etiā Cōmētatorē p celi cō.70. T.c. cō.71.

T.c.cō.72.

T.c.c.73.

In motu recto verū ē q ē a zrio i zriū.

motus est pfectus cui nihil addibile est: sicut nec circulo ali quid potest addi: sicut ostendemus in primo de ce. & mun.

Tex. t.c.74.

¶ Ex hoc autem diuisione omnium corpꝰ supra que vel inter que potest esse motus manifestum est: quoniam non cōuenit alios motus preter localem esse ꝯtinuos: & quiete non interruptos: qa omnes illi motus sunt inter illa extrema determinante contraria vel contradictoria: si debeat non deficere: oportet ꝙ eadem multociens moueantur sm easdē formarum distantias eundo vel reuertendo: & ideo sm predicta non possunt esse motus continui sicut in alteratiōe fit reflexio sm eadem media duorum extremorum inter que est motus alterationis: & similiter in motu augmenti & decrementi qui est quantitatis in genere motus reflexio fiet sm eadem media duorum extremorum inter que est augmentum & decrementum: & similiter est in generatione & corruptione quantum ad reflexionem que est inter esse & non eē: inter que sunt mutationes une generationis & corruptiōis Et non est differentia in hoc: verum media per que est reflexio sint pauca aut multa: aut nulla: quia interruptio motus non est propter media sed potius ppter extremum quo vtitur vno vt duobus in omni reflexione: sicut patet ex pbabitis: & ideo siue media sint multa: siue nulla: & siue mediuꝫ aliquid esse ponatur vel medium in toto auferatur semp accidit multociens reflecti propter eandem distantiam coruꝫ extremorum propter qḋ motus discontinuatur per quieteꝫ interpositam. Et ex his manifestum est: ꝙ phisiologi: hoc est loquentes de natura: qui consenserunt nobiscum ꝙ necesse est aliquem motum continuum esse in natura: & nō bene dixerunt specificando hunc motum in eo qḋ dixerunt ꝙ iste motus est quo mouentur omnia sensibilia semper. Si enim sensibilia moueantur. oportet ꝙ moueātur aliquo predictorum motuum qui sunt motus ad formam substantialem vel accidentalem: quia videmus bene: ꝙ semper mouentur localiter: & sm phisiologos magis mouentur motu alterationis. Dicunt enim omne corpus sensibile semp fluere & corrumpi propter actionem & passionem continuam primarum qualitatum in eis: ppter qḋ etiam indigent quidā eorum cibo ppter deperditi restaurationem. Adhuc dicūt ꝙ generatio & corruptio sit alteratio: & ꝙ accidentia in nulla hora vel parte hore remanent eadeꝫ: & huius fuit auctor primus Heraclitus Ephesius: & postea adhuc Seneca: & sunt adhuc multi defensores huius erroris. Ratio autem quaꝫ nos nunc induximus pbat de omni motu vꝫ: ꝙ sm illū motum euenit moueri continue nisi sm circulationeꝫ: ergo neqꝫ sm alterationem: neqꝫ sm augmentum vel decrementuꝫ conuenit moueri continue. Hec ergo nobis sufficienter sint dicta: ꝙ nulla mutationum est infinita: hoc est continua per totum tempus nisi illa que est circuli motus.

¶ Cap. 9m. Qꝫ solum motum circularem conuenit esse perfectum & primum incorruptibilem.

T.t.cō.75.

Quod Autem inter omnes motꝰ solus motus circularis primus & perfectꝰ sit: sicut solus est continuus & perpetuꝰ: erit manifestum ex his que nunc inducantur. Sicut enim diximus in prehabitis: omnis motus sm locuꝫ: aut est in circulo: aut in recto: aut est mixtus ex vtroqꝫ. Mixtum enī dicimus: aut in linea gyratiua que finem vel principiū non copulat: aut in linea curua: quia ille formaliter cōponuntur in recto & circulari. Rectum eniꝫ habet linea curua formaliter per hoc ꝙ est terminata punctis. Hoc enim cadit in diffinitione linee recte: sicē patet in primo Euclidis. Formam auteꝫ circuli hꝫ in hoc: ꝙ habet conuexum & concauum: sicut omnes arcus circuli. Sed ad hunc qui mixtus est necesse est prius esse illos qui sunt simplices: quia ex illis componitur vt dictuꝫ est: & componentia sunt ante compositum: sed circularis est prior recto: eo ꝙ ipse est magis simplex & perfectus magis ꝙ̄ rectus. Et ꝙ ipse sit magis simplex pbatur ex hoc: ꝙ lꝫ circulus duplicis sit forme concaue. s. & conuexe: & linea recta sit simplicis: & ideo linea recta sit ante circularem: tamen non est similiter de motu: & ideo cum motus circularis copulet fineꝫ principio: & rectus habeat diuersa actu finem & principium: ideo circularis motus est ante rectuꝫ: & simplicior ipso. Qḋ autem sit magis perfectus ꝙ̄ sit rectus: probatur ex hoc: qa motus rectus non pōt esse in infinitum protensus. Si enim protenderetur in infinitum hoc esset altero duorꝫ modorū: aut enim esset hoc ideo: ꝙ in linea super quam est motus ptenditur in infinitum: aut qꝛ reflectitur super lineam finitam: sed qḋ reflectitur nō opꝫ improbare: qꝛ satis improbatum est. Qḋ aūt non sit linea infinita actu ostensum est in 3° libro supra: vbi pbatuꝫ est ꝙ nihil est infinitum in actu. Et etiam si poneret per impossibile nihil moueret supra ipsuꝫ: qꝛ sicut pbauimus in fine tertii ꝙ impossibile est fieri nunꝙ̄ fit vel incipit fieri. ¶ In infinitū aūt impossibile erit motuꝫ fieri rectum: cū omne mouens intendat finem determinatū quē ꝯsequitur per motū: qꝛ aliter moueret in vanū: vanū aūt non est in operibus nature: sicut ostendimus in 2° libro supra. Si aūt diceretur ꝙ esset reflectens in eo qḋ est finitū rectum: & sic duraret in infinituꝫ: tunc esset ex duobus oppositis motibus: & essent duo motus: & nō vnus ꝯtinuus: qꝛ inter omnes eos intercidit quies: sicut ostēdimus prius. Opꝫ ergo ꝙ ois rectus sit finitus: ois aūt rectus finitus possibilis est ad receptionē additionis: ergo imperfectus est & corruptus: lꝫ enim forte ascensioni ignis nihil possit addi: nec descensioni terre: tamen motui in genere possibile est addi: sicut linee recte: ita ꝙ adhuc manet in rōne recti motus inquantū est rectus. Sed circulari inquantū est circularis nihil addi potest quin maneat circularis: ergo rectus est cessans in tempore: siue corruptus. Circularis aūt inquantum est circularis nunꝙ̄ potest cessare: qꝛ si cessaret hoc esset in pūcto qui actu describeret super circulum: & talis nullus est in circulo: qꝛ si aliquis esset in circulo: tūc in illo pūcto reciperet circulus additionē in potentia. Id aūt quod est perfectū & incorruptibile & incessabile sm tempus est prius tripliciter s. natura tēpore: & diffinitione: ꝙ̄ imperfectum & corruptibile: & veritas omnium haꝝ plana est ex supra habitis. Amplius inter motus prior motus est ille quem conuenit esse perpetuum ꝙ̄ ille quem nō cōuenit esse perpetuum: sed circularem ꝯuenit esse perpetuū & nullū alium: neqꝫ loci mutationē videlꝫ aliā: neqꝫ aliū motū quēcūqꝫ ꝯuenit esse perpetuum. In oibus eniꝫ talibus quādo reflectūtur: vel quādo sunt in extremo ad qḋ est motus: opꝫ fieri statum & quietem. Cum aūt quies sit priuatio motus: tunc oportebit motuꝫ cessare & corrūpi quādo intercidit quies. ¶ Et rōnabilr accidit vnū solū circularē esse vnū & ꝯtinuū & non rectū: eius enim quod mouetur in recto determinatū est principiū & mediū & finis: & oia hec in seipso habet sm actū: & nō sm potentiā. Principium enim recti est indiuisibile: & similiter finis: & ideo in oī motu recto necesse est esse duas quietes: vnā s. a qua est motus: & aliā ad quā est motus. Mediū aūt qḋ actu est in recto non est indiuisibile: sed totū qḋ interiacet duobus indiuisibilibus: hoc est in quo est motus ipse: qꝛ pbatum est in 5° ꝙ motus nō est nisi in intermedio & non in extremis que sunt principiū & finis: ergo quicquid mouetur in recto hꝫ determinare vbi īcipit qḋ mouetur: & vbi finiatur motꝰ: & vbi mouetur qꝛ oē qḋ mouetur quiescit iuxta terminos: vnde est motus sine sit terminus vbi: hoc est ad quē est motus. Hec aūt oia prout sunt ipsius motus circularis sunt indeterminata. Si enim hec in circūferencia accipiantur: que posset esse ratio: ꝙ pūctū vnū magis esset principiū vel mediuꝫ vel finis ꝙ̄ aliud: ex quo oia sunt in potentia & nullū in actu descriptum super periferiam. vnūquodqꝫ enim sm suam similitudinē & principium est & medium & finis: qꝛ in omni puncto possuꝫ imaginari principiū arcus: vel mediū vel finē: sm ꝙ voluero: ergo motus circuli semper est equalr in principio medio & fine: & nunꝙ̄ in aliquo istorum: qꝛ potentia semper est in principio medio & fine: & nunꝙ̄ sm actū: & hec est etiā causa: quare spera quodāmodo mouetur & quodāmō quiescit: sicut diximus ante finē tertii supra. Non quidē vt quidam dixerūt vt quiescat sm totū & moueatur sm partes: sed qꝛ sm totū mouetur formaliter & nō sm subiectū: sm partes aūt mouetur & formaliter & sm subiectū: qꝛ partes renouant situm in motu spere de vbi ad vbi. Spera aūt imobilis est sursū: qꝛ subiectū eius semper eūdem ꝯtinet locū. Cā aūt huius est: quia omnia hec que sunt principiū mediū & finis esse accidit centro spere: siue centrum accipiatur mathematice pro puncto indiuisibili: siue accipiatur phisice pro corpore sperico quod est in centro: hoc est pro terra. ¶ Spera enim tota diuiditur

in duo:

2. ph. L. c. 74. & inde.

Nō quo motui recto pōt additio fieri nō aūt circulari.

Tex. t. c. 76.

in duo: in circũferentiã .s. ⁊ centrũ: ⁊ centrũ est principiũ me-diũ ⁊ finis spere: ⁊ magnitudinis eius. Licet aũt ista rõ mathematica sit: tamen applicatur physicis inquantũ qõnes physicorũ subalternant̃ mathematicis: ita ꝙ in mathematicis est ꝓpter quid: ⁊ in physicis quia. Omnis enim spera magnitudinis sue principiũ habet centrũ: inquantũ est magnitudo circa centrũ vnũ equalr̃ circũducta. Mediũ aũt habet ipm̃ sm̃ ꝙ est motus eius vnus motuũ localiũ: q: tũc erũt motus tres .s. sursum ⁊ deorsũ: hoc est a medio ⁊ ad mediũ ⁊ circa mediũ. Finis aũt est ꝯtinuitatis: eo ꝙ magnitudo tota spere ipsius ꝯtinuat̃ ad centrũ: ⁊ ideo etiã oĩa virtus eoꝝ que sunt in circũferentia refertur ad centrũ: nec alibi vnitur nisi in ipso. Et huius dicti causam dicit Ptolomeus in libro qui vocatur arabice Alarba: ⁊ latine Quadripartitus: ꝙ radij stellaꝝ nõ ꝯgregant̃ nisi in cẽtro spere. Et forte etiã hui⁹ est causa ꝙ solum corpus essentialiter actũ in spera est perfectius locus generationis.

Nõ qõo aliq̃ rõ mathematica physicis subiectis applicari põt.

Ptolomei sententia.

Obiectio.

Sol.

¶ Si aũt quis obijciat ꝙ circũferentia vniuersi nõ est corpus generabile: sed corpus centrale: ⁊ ideo dicat̃ centrũ nõ esse principiũ generationis spere. ¶ Intelligat ꝙ nos nõ loquimur hic de corpore mobili contracto ad formã physicã: sed loquimur hic de eo solũ prout habet vbi solũ vnde mobile est in genere: ⁊ ad hec magnitudo sufficit: ⁊ si sic ꝯsiderat̃: tũc principiũ generationis ei⁹ est ex centro: ⁊ centrũ est ingenerabile quẽadmodũ principiũ generationis. Diximus enim in 6° libro ꝙ nihil prohibet aliquid accidere mobili inquantũ est mobile: qđ tamẽ non accidit alicui mobili physico inquantũ est mobile ad formã physicã determinatã: ꝓpter id ergo qđ principiũ ⁊ medium ⁊ finis spere extra circulationẽ que est motus circuli non est aliquod punctũ in quo quiescat id qđ fertur circulariter sicut in recto necessario sunt duo pũcta vt diximus: in precedentibus: semper enim fertur spera circa medium ⁊ nunq̃ fertur ad ipsum sicut ad vltimũ motus: ⁊ ꝓpter hoc ipsũ semper quiescit quodãmodo semp mouendo subiectũ suum in eodẽ loco totũ: ⁊ nõ mouetur ꝯtinue: q: motus suus accidit ꝯuersiue circa idem centrũ. Adhuc aũt alia rõ est: q̃re prior est ⁊ perfectior: ⁊ hoc est: q: est mensura oĩum motuum loci mutatio: sicut enim ꝓbari habet in prima phĩa: omnia que sunt dum mensurant̃ aliquo sui generis principio: ⁊ q: iste motus circularis est primus sicut iam dudũ ꝓbauimus: tũc opꝫ ꝙ sit omniũ motuũ alioꝝ principiũ. Adhuc aũt ⁊ hec cã est quare ꝯuenit ipsum solũ esse regularẽ: q: ille qui est in recto regulariter fertur a principio vsq̃ ad finem: omnia enim talia quanto plus distant a quiescente primo. a cuius quiete est motus eoꝝ velocius: ⁊ veloci⁹ ferunt̃: ⁊ huius causã diximus superius: q: omnes motus naturales intendũtur in fine: ⁊ violenti intenduntur in principio: sed cum circularis solum nec principiũ nec finem habet in se: nec aptum natum sit habere: sed extra ipsum: sicut habitum est iam: tunc semper equaliter distat a principio ⁊ a fine: ⁊ ideo semper est vniformis.

6. ph. t. c. 15.

7. met. t. c. 5. ⁊ 7.

¶ Cap. 10m. Q: omnes physice loquentes testantur motum localem primum esse: cui natura inest motus.

Tex. t. c. 72.

Quod aũt loci mutatio sm̃ genus sit primus motuũ testant̃ oẽs naturales phĩ quicunq̃ de motu fecerũt mentionẽ principia motus tradunt que sunt mouentia sm̃ huiusmodi motũ qui est localis motus. Disgregatio enim ⁊ ꝯgregatio sunt motus sm̃ locum: ⁊ tale motum dixerũt esse primum in entibus illi qui dixerũt principia prima mouentia esse ꝯcordiam ⁊ discordiam sicut fecit Empedo. horum enim duoꝝ principioꝝ disgregat discordia: ⁊ ꝯcordia ꝯgregat. Anax. aũt qui posuit intellectũ agentẽ esse primũ principiũ faciens motũ: dixit eundẽ primũ motũ facere ꝯgregando ⁊ disgregando. Similr̃ aũt: ⁊ illi qui nec vnã causam mouentem dicunt esse: eo ꝙ illi dicunt ꝙ primi motus fiunt p vacuũ: ⁊ illi quidẽ dicunt primũ motũ esse loci mutationẽ: ⁊ dicũt: ꝙ est natura prior ceteris hic motus. Motus enim per vacuũ aut est loci mutatio: aut est sicut in loco motus: q: vacuũ licet nõ sit actu: tamẽ ponitur sicut locus ab ipsis qui sũt auctores vacui. Alioꝝ aũt motuũ neq̃ vnũ dicũt inesse principijs primo que sunt sm̃ eos inane ⁊ athomi: sed poti⁹ opinantur ea que sunt ex athomis ⁊ vacuo: sicut ex principijs moueri alijs motibus postq̃ ꝯstituta sunt ex ipsis. Dicunt enim ꝙ res augmentatur: ⁊ quando imbibit in sua vacua athomos: ⁊ diminuitur quãdo emittit eas ex suis vacuis: ⁊ similiter dicũt: ꝙ res generant̃ ⁊ corrumpũtur ꝯgregatione ⁊ segregatione athomoꝝ: q: generationẽ dicũt fieri ꝯgregatione ⁊ segregatione athomoꝝ. Alterationẽ aũt non ponebant fieri nisi ex situ ⁊ ꝯuersione athomoꝝ: ⁊ ideo generationẽ dicebant esse quandã alterationem sicut determinare habemus in primo libro perigeneseos. Et hui⁹ quidẽ sententie auctores fuerunt Democritus ⁊ Leucippus. Eodẽ aũt modo quicũq̃ ponebant generationẽ fieri per dẽsitatẽ ⁊ raritatẽ dicũt loci mutationẽ esse primũ inter omnes motus. Omnes enim illi ponũt hec sensibilia generata per disgregationẽ raroꝝ: vel ꝯgregationẽ densoꝝ: prius aũt disgregationẽ ⁊ ꝯgregationẽ ostendimus fieri per motũ localem: q: ꝯgregata mouent̃ a circũferentia versus centrũ in locum paruum: ⁊ disgregata mouent̃ a centro versus circũferẽtiã in locũ magnum. Xutos aũt quidam Phs fuit huius secte defensor. Amplius aũt preter hos omnes Platonici dixerũt animã esse causam motus: ⁊ animã mũdi esse causã primi motus. Dicũt aũt loci mutationẽ esse primũ iter motus in generatione. Multi enim sunt qui dicũt: ꝙ illud est principium primi motus qđ mouet ipsum seipsũ: ⁊ hoc dicunt esse principium omniũ que mouent̃: sicut patuit in priori tractatu: quem ei in quo nũc sumus proposuimus. Constat autẽ: ꝙ anima ⁊ omne animatũ motũ ab anima mouet ꝓprie localẽ motum si mouetur sm̃ ipsum ⁊ nõ ab alio sicut nos probauimus supra. Cũ igitur sm̃ Platonem ita sit in maiori mundo: sicut est in minori ꝯsensus Platonis est primũ motum in vniuerso esse motũ localẽ. Sic igitur ab omnium naturaliũ Phoꝝ iudicio manifestũ est ꝙ motus localis prior est inter motus: hoc aũt rõnale est: q: etiã ipsi Phĩ victi rõne ꝯsenserũt in id qđ loci mutatio est prima: q: in veritate illud ꝓprie ⁊ per se dicit̃ moueri: ⁊ primo quidẽ mouet̃ sm̃ loci mutationẽ. Si eniꝫ aliquis quiescat in seipso a loci mutatione: ⁊ tamẽ augeatur: vel decremẽtum patiatur: vel alteretur: licet tũc ꝯtingat ipsũ quodãmodo moueri alijs motib⁹ qui sunt ad formã: dicimus: ꝙ ipsum nõ simplr̃ mouetur: sꝫ quodãmõ: ⁊ huius cã est: q: motus dr̃ p prius ⁊ posterius: ⁊ prius quidẽ est motus localis: sꝫ alij motus sũt modi quidã motus potius q̃ motus p se. Dictũ igit̃ est nobis sufficiẽter ꝙ aliq̃s motus est qui est semp sm̃ oẽ tẽp⁹: ⁊ dictũ est q̃s est ille motus qui erit in oĩ tp̃e: ⁊ dcm̃ est ꝙ est ꝑncipiũ mouẽs ꝓpe istius mot⁹. Adhuc aũt dcm̃ est q̃s est motus: ⁊ in gñe ⁊ in spẽ ꝑmus: ⁊ quẽ motũ solũ iter oẽs motus ꝯuenit eẽ ꝑpetuum ⁊ ꝯtinuũ: ⁊ dcm̃ est nihilominus a nobis ꝙ ꝑmo ꝑmũ mouẽs est imobile: trãsibimus igit̃ nũc ad ꝯsiderãda ea que h̃ dicẽda sunt de primo motore: ⁊ finiemus nostrũ librum.

Prio de generatiõe a tex tu cõmẽti primi vsq̃ ad. 25

Mot⁹ localis simplr̃ motus est: alij aũt poti⁹ sũt modi quidã mot⁹. vide cõ. q̃rtũ tertij phy.

¶ Tractatus quartus octaui libri physicoꝝ in quo intẽdit̃ ꝙ motores ꝑmi sũt ipartibiles nõ habẽtes magnitudinẽ.

¶ Cap. ꝑm. Que tractatus intentio: ⁊ quis dicendoꝝ ordo: ⁊ ꝙ nullũ finitum mouet mobile finitum sm̃ tẽpus infinitũ.

Tex. t. c. 78.

Nunc igitur dicemus in Vltimo tractatu nři libri: ꝙ ꝑmũ motorẽ necesse est esse ipartibilẽ: ⁊ nõ hr̃e magnitudinẽ penitus: h̃ aũt ꝯtẽplari ꝯgrue nõ possum⁹ nisi ponamus q̃dã ꝑmo de his que duo ad nos priora sũt .s. de motorib⁹ diuisibilib⁹: qui hñt magnitudinẽ ⁊ diuisibilitatẽ p accñs sꝫ nõ p se. Nõ .n. possumus in cognitionẽ ꝑmi motoris venire nisi ex posterioribus ipso que sũt priora quo ad nos. Moꝝ aũt vnũ ⁊ ꝑmũ est: ꝙ dicimus ꝙ ipoĩe est ꝙ aliqđ hñs diuisibilẽ ⁊ finitã ṽtutẽ moueat sm̃ tẽpus ifinitũ. Dico aũt diuisibilẽ ṽtutẽ: sicut est leuitas vl̃ grauitas vl̃ aliq̃ alia forma corporalis que in maiori mã est maior: ⁊ in minori minor: ⁊ huiusmodi quidẽ rãm iam ostẽdimus in 6°. q: nõ mouet̃ in tẽpore ifinito nisi sup spatiũ ifinitũ: ⁊ tale ipossibile est fieri: vel icipere fieri: ⁊ lõ nullius motoꝝ corpore⁹ est ad hoc ꝙ moueat tali motu. Mul⁹ tñ iducemus h̃ ꝓpriã demõstrationẽ dicẽtes: ꝙ talia sũt i oĩ motu .s. ꝙ mouet̃ hoc est subm motus: ⁊ mouẽs qđ est efficiẽs cã motus: ⁊ tertiũ in quo est motus: sicut in mensurante ⁊ hoc est tẽpus.

Hec autem omnia quando corporales sunt virtutes mouentes: aut sunt simul finita: aut simul infinita: aut quedam sunt finita ⁊ quedam infinita: ⁊ tunc aut duo sunt finita: ⁊ tertium infinitum: aut vnum est finitum: ⁊ duo sunt infinita: quecunque esse illa dicantur. Si ergo possibile est: ꝙ mouens finitum mobile moueat tempore infinito: ponamus in terminis vniuersalibus: ⁊ dicamus ꝙ.a.signet mouens corporeum partibile ⁊ finitum: ⁊.b.signet id qd mouetur qd est corpus finitum: ⁊.c.signet tempus infinitum in quo est iste motus. Cum autem corporea virtus particularis corporis diuisione non sit nisi in corpore: tale mouens necessario erit corpus: ⁊ supra habitum est: ꝙ corpus non mouet nisi motum ab alio extrinseco sibi: ergo tale mouens erit motum ab aliquo extrinseco sibi. Tali igitur positione facta ponamus etiam ꝙ qr.a.mouens est partibile: ⁊ ꝙ.d.significet aliquam partem mouentis que sit aliquota in ipso: sicut in decima vel quarta vel media: vel sm aliam aliquam ꝓportionem denominatam: sicut sub sexquialtera: ⁊ sub sexquitertia: ⁊ sic de aliis ꝓportionibus que possunt esse inter totum ⁊ partem. Similiter ponamus: ꝙ.e.significet aliquam partem eius qd fertur vel mouetur: hoc est ipsius.b.que in tali ꝓportione se habeat ad totum qd mouetur: sicut se habet.d.ad.a.tunc enim per ea que dicta sunt in vltimo tractatu septimi libri: sicut totum mouet totum: ita pars mouebit partem. Hac igitur positione facta: dico ꝙ.d.mouebit.e.qd est.b.in aliquo tpe qd est minus q̄ infinitum: qr iam posuimus ꝙ totum mouetur in tempore infinito: ⁊ ideo partem oportebit moueri in minori q̄ sit infinitum: ⁊ dicamus ꝙ illud minus tpus infinitum signatur per litteram.z.ergo si addam aliquotam equalem mouentis ad.d.mouens: ⁊ aliquotam moti ad motum.e.tunc mouebitur ipsum in maiori tempore q̄ sit.z.tantum quantum est ipsum.z.⁊ sic addendo opponam omnes partes mouentis ad mouens: ⁊ sm omnes partes moti ad motum: ⁊ tunc etiam quiescent incrementa temporis sm partes equales temporis: ⁊ qr partes sunt finite erit necessario tpus quod componitur ex omnibus illis partibus finitum: ergo mouens qd est equale omnibus partibus mouentis: ⁊ motum qd equale omnibus partibus moti mouet in tpe finito: sed equalia mouentia mouent equalia mota in equalibus temporibus: ergo tempus infinitum fuit equale tempori finito: ⁊ hoc est impossibile: ergo positio fuit impossibilis ex qua sequitur: ꝙ mouens finitum moueat aliqd finitum motum in tempore infinito. Istud autem qd dictum est sic intelligendum est: ꝙ non sit ꝓportio nisi in diuisione mouentis ad quantitatem temporis: ⁊ equalitas velocitatis semper moueat eadem: sicut si totum ex ꝯgregatione omnium partium suarum moueat decem dies ꝙ quelibet decima dat ei mouere vnum diem: ⁊ tunc necessaria est ista ꝯsequentia. Sic enim auferentes continue ipsi.a.qd diuidere possumus apponemus diuisas partes ab ipso ei qd est.b.⁊ tandem ꝯsumemus diuidendo per equalia totum.a.⁊ omnes eius partes apponemus ipsi.d.⁊ ipsi.e. Similiter ponemus omnes partes quas secamus equales ab ipso.b.⁊ cum perueniamus ad totum mouens ⁊ mobile: tunc non possumus peruenire per partes temporis ad totum tempus qd est infinitum: ⁊ ideo sequitur: ꝙ omnis pars.a.simul collecta mouet omnes partes.b.simul collectas in parte temporis.c.finita: qd erit impossibile: ⁊ contra hypothesim. Non igitur possibile est aliquid moueri a finito sm tempus infinitum: ⁊ motum infinitum. Et huius causa expressa est: ꝙ nihil mouetur sm tempus infinitum nisi moueatur sm motum infinitum: ⁊ nihil mouetur sm motum infinitum nisi quod mouetur sm spatium infinitum: vel sm reflexum motum. Cum autem modo contingat infinite moueri sm reflexum motum: oporteret infinitum motum esse sm spatium infinitum: ⁊ hoc non potest esse si motor sit finitus ⁊ motum finitum: sicut probatum est in sexto. Manifestum igitur est: ꝙ non ꝯuenit finitum mouere finitum sm tempus infinitum.

Cap.2m. Qz non est infinita potentia mouens in magnitudine finita.

Tex.t.c.79.

Quod autem omnino infinita magnitudine non conuenit esse potentiam corporalem infinitam ex his que nunc dicentur est manifestum. Supponamus enim quod in 6° libro est habitum: ꝙ scilicet potentia mouens quod est plus: hoc est maior in minori tempore facit equale: quia maior potentia necessario facit velocius mouens: ⁊ cum velocius sit quod in minore tempore facit equale ei quod tardius facit in maiori tempore: oportet etiam: ꝙ maior potentia faciat equale in tempore breuiori ei qd facit potentia minor in maiori tempore: sicut magis calefaciens: aut magis dulce inferens: aut prohibens ista: aut vniuersaliter maioris potentie in mouendo: ergo sm hanc communem conceptionem animi: que tamen etiam supra probata est: necessarium est: si aliquid finitum habeat potentiam mouentem finitam: ꝙ id quod patitur ab ipso breuiori tempore patiatur q̄ ab aliquo finito: ⁊ plus tamen patitur ab ipso q̄ ab aliquo finite potentie: eo ꝙ infinitum excellit: ⁊ plus est potentia infinita q̄ sit aliqua potentia finita. Sed sm rationem istam sequitur: ꝙ nullum tempus sit in quo moueat potentia infinita: sed potius ꝙ mouebit in nunc: ⁊ cum in nunc non possit esse motus: tunc ostendetur: ꝙ ista positio est impossibilis. Sit enim tempus in quo vis infinita calefaciat designatum per.a.ita tamen ꝙ a.sit tempus finitum: quodcunque voluerit: aut etiam in quo depulit motu violento.s.vis infinita: sed tempus quod signatur per.a.b.sit illud in quo depulit vel calefacit virtus finita: hoc enim necesse est esse longius q̄ tempus primum in quo mouet vis infinita: sed cum illud tempus virtutis finite in aliqua proportione se habeat ad tempus determinatum virtutis infinite: eo ꝙ triplum vel quadruplum ad ipsum vel in aliqua alia ꝓportione. Si ergo ego augeam virtutem finitam mouentem supra diminuetur tempus: ergo aliquando veniet ad tempus in quo mouet virtus infinita: ⁊ sic tunc virtus que aggregatur ex finitis erit finita: ⁊ ista mouetur tm in.a.tempore: sed si ego addam ad finitam potentiam nunq̄ veniam ad infinitam: quia ipse excellit omne infinitum: ⁊ hoc est siue auferam ab infinito: ⁊ faciam eam deficere siue addam: ergo tunc potentia finita ⁊ infinita mouebunt in tempore equali: hoc autem est impossibile: sicut per se patet cuilibet: ergo non conuenit ꝙ aliquid finitum in magnitudine habeat in se potentiam infinitam: quia aliter potentia mouens extenderet se vltra suum subiectum: ⁊ hoc etiam intelligi non potest.

Cap.3m. Qz in magnitudine infinita non potest esse potentia finita.

Tex.t.c.80.

Sed tamen Nec etiam infinita magnitudo habet in se potentiam infinitam: lz aliquando contingat in minori corpore esse maiorem potentiam q̄ in maiori: quia lz hoc aliquando contingat: tamen totiens posset accipi reduplicari maius: ꝙ in maiori esset plurima q̄ in minori. Si enim in maiori corpore ponatur esse minor q̄ in minori: sicut in lapide paruo cadente maior est caliditas: q̄ in magno aere: ⁊ in plumbo paruo maior grauitas est q̄ in spongia magna: tamen totiens potest reduplicari siue aer siue spongia: ꝙ maior esset in aere vel in spongia q̄ in lapide vel in plumbo. Si autem aliquis aduersarius ponit: ꝙ in magnitudine infinita conuenit esse potentiam finitam. Dicamus tunc ꝙ.a.b.sit infinitum sm magnitudinem: sed.b.c.sit aliqua pars eiusdem que in aliquoto tempore mouet hoc mobile quod signatur per.d.in aliquoto tempore finito quod signatur per e.z. Si igitur ego duplicem potentiam.b.c.finitam: tunc mouebit idem mobile in dimidio tempore.e.z.qr talis est proportio mouentis ad tempus: qr quanto mouens fuerit fortius super mobile: tanto in breuiori tempore mouebit: sicut patet ex his que dicta sunt in 7°. Hec vero medietas temporis sit signata per.z.e. Si igitur sic accipiam duplum ad.b.e. nunq̄ veniam ad quantitatem infinitam: que est ad.a.b.qr infinitum non conuenit transiri aliquo numero partium. Quocunque enim tempore dato: nos accipiemus semper minorem partem temporis in quo mouet maior potentia: que est accepta ex duplicatione prius date potentie: sed quod non conuenit transiri habet infinitam potentiam: vt dictum est in principio huius capituli: id enim subiecte magnitudinis quod remanet semper accipiendum vltra omne acceptum habet aliquid potentie: ergo sua potentia erit infinita: cum

infinitum sit quod excellit omne acceptum finitum: ⁊ hoc est contra hypothesim. Istud autem sequitur ex hoc: ꝙ oīs potentie finite necesse est tempus in quo mouet finitum. Si enim detur: ꝙ mouet hec potentia in quodam tempore causato: tunc maior mouebit in minori: sed cum finito ⁊ determinato scḋm quantitatem: sed scḋm conuersionem proportionis: vt quanto tempore fuerit minus: tanto potentia sit maior mouens ⁊ econuerso. Si autem aliquis dicat: ꝙ infinitis partibus subiecti sumptis conuenit potentiam esse finitam: hoc esse non potest: qꝛ diffinitio potētie infinite est: ꝙ sit sicut multitudo ⁊ magnitudo excellens omne finitum. Cum igitur loquantur de potētia corporis que mouet corpus īfinita potētia erit que erit ex infinitis partibus subiecti ex quibus p additionē ꝯstituitur magnitudo infinita: que excellit omne infinituȝ sicut partes numerate in ipsa excellunt omnes numeros partium in magnitudine finita.

Tex.t.c.86. ¶ Est etiam hoc aliter demonstrare leuiori modo ꝙ̄ dictuȝ est. Si enim dicatur: ꝙ in magnitudine infinita sit potentia finita: tūc accipiamus corpus eiusdem generationis: cuius est infinitum: ⁊ hoc sit finitum in quo sit tanta potentia quantum est potentia finita corporis infiniti: qꝛ omnis potentia infinita potest esse in corpore finito. Illa igitur in potentia finita que est in tempore infinito mensurabit per equalitateȝ potentiam finitam corporis infiniti. Hoc autē est impossibile: qꝛ sicut diximus in corpore quidem minori potest esse potentia maior ꝙ̄ in maiori: sed in corpore minori eiusdem generis non potest esse potētia maior: vel equalis ei que est in corpore maiori: ergo multo fortius in corpore finito non potest esse potentia eq̄lis ei que est in corpore infinito. Ex his patet: ꝙ non conuenit aliquo modo ꝙ potentia terminata sit in magnitudine infinita: neqꝫ ꝙ potētia sit infinita in magnitudine finita.

¶ Cap. 4m. De solutione dubitationis: que est in his que feruntur expulsa.

Tex.t.c.82. SEd quia Jam diximus in p̄cedētibus ꝙ aliquis motus est vnus ⁊ ꝯtinuus: ⁊ diximus ꝙ nō pōt esse mediū inter motorē ⁊ id qḋ mouet ab eo. ¶ Oportet nos mouere dubiū de his que ferūtur localr̄ per medium motu violento: quem expulsionē vocamus supra in 7°. Hanc enim dubitationeȝ antequā determinemus de primo motore opꝫ nos determinare: qꝛ forte aliter instaretur nostre determinationi p ea que videnṫ accidere in motibus expulsionis. Pōt enim aliquis dubitare ⁊ dicere: ꝙ si ea que mouenṫ de aliquo mouentur extrinseco sibi ꝯiuncto per tactum: quecūqꝫ non ipsa se mouent: sicut animata: quomodo potest esse ꝙ aliqua tunc mouenṫ ꝯtinue non existente aliquo mouēte: qḋ ꝯtinue tangat ea que mouenṫ: sicut sunt proiecta ⁊ sagittata. Si autē dicaṫ ꝙ in talibus motibus nō est nisi vnum primum mouēs: sed est ⁊ aliud mouens a primo mouente: sicut aer qui mouetur a manu ⁊ chorda: ⁊ mouet lapidem vel sagittam proiectaȝ: tunc adhuc videṫ sequi impossibile: qꝛ supra determinauimus: ꝙ quādo primum mouens qḋ non ꝯtingit motum nō mouet: tunc non ꝯuenit moueri ab aliquo scḋoꝝ mouentiū: sed potius scḋm ea que sunt determinata ꝯuenit simul omnia moueri primo mouente: aut simul omnia quiescere: cuȝ primum mouens quiescit: aut etiam si facit sicut lapis dictus magnes mouere qḋ mouet: tunc adhuc videmus: ꝙ primo non mouente nihil mouet scḋoꝝ mouentiū: qꝛ iȝ lapis magnes moueat actum: vel aliud ferrū ⁊ aliud motuȝ a magnete moueat aliud: tamen subtracto magnete primo lapide a primo ferro moto per lapidem: ferrum qḋ scḋo mouet non mouebit: ⁊ sic adhuc sequitur ꝙ primo non mouente non debet manere motus proiectionis: ⁊ vniuersalr̄ omnis expulsionis: ⁊ hoc nos nō videmus accidere: qꝛ manu quiescente ⁊ chorda arcus stante quieta: adhuc mouetur lapis vel sagitta. Ex hoc videṫ adhuc: ꝙ ad hoc ꝙ sit motus cōtinuus non opꝫ motorem mouere ꝯtinue: ⁊ sic superius habita doctrina tota est vana ⁊ nulla: vt videtur. Sed ad hoc dicendum est: ꝙ necesse est dicere ⁊ concedere: ꝙ primum mouēs nō ꝯtinue mouet: sed potius motu suo facit ⁊ agit virtutem ⁊ robur suum in hoc ꝙ possibile est suscipere vim ⁊ robur suum qḋ est aer aut aqua: aut aliquid talium: qḋ aptuȝ est de facili moueri ⁊ mouere: sicut nubes vel nebula: vel cetera corpora que sunt media inter aquam ⁊ aerem. Talia autem corpora sunt que tria maxime in seipsis habent: quoꝝ vnuȝ est: ꝙ nullius sunt figure determinate: qꝛ per hoc sūt omnis figure susceptibilia: ⁊ tūc necessario erūt humida: sicut aqua ⁊ aer. Scḋm est: ꝙ talia sunt quoꝝ vna parte mota non necesse sit aliam partem moueri: ⁊ hoc habent ista corpora inquantū sunt spiritualia: sic enim accidunt corpori qḋ proijcitur in ipsa: ⁊ tunc vna pars inundat supra aliam: ⁊ expellit vna aliam donec cessat violentia: sicut videre possumus in lapide proiecto in aqua qui circulum aque a se expulse facit: ⁊ ille alium maiorem: ⁊ sic circuli crescunt donec deficit violentia multitudine media. Et ꝙ quideȝ cedunt aer ⁊ aqua corpori in se proiecto hoc habent inquantuȝ corpus: qꝛ duo corpora non possunt esse simul in eodem loco. Qḋ autē pars inundat supra partem ⁊ non extendat eam cōtinue: hoc est inquantum est spirituale corpus aliquo modo: qꝛ si esset terminatum: pars extenderet partem vsqꝫ ad circūferentiam vltimam celi: ⁊ tunc tumultuaret celum ad iactum lapidis in aerem vel in aquam: ⁊ hoc est inconueniens: ⁊ ideo pars stat supra partem ⁊ cessat motus. Tertium autem est vicinitas talium corpoꝝ ad materiā: ex qua vicinitate omnes motus de facili recipiunt: ideo concedendum est: ꝙ taliter mota mouentur ab aliquo extrinseco sibi: sed tamen non simul pulsat scḋm ⁊ tertium mouens pausante primo mouente: sicut exemplum dedimus in circulis in aqua: qꝛ lapide proiecto stante: adhuc circulus vnus mouetur ad scḋm circuluȝ: ⁊ sic deinceps: vnde quod mouetur adhuc est mouens: cum quiescit primum mouens in omni tali motu: ⁊ ideo in talibus habitum qḋ est conueniens prius mouens mouetur ab ipso: ⁊ in hoc scḋo mouente est eadē ratio: qꝛ etiā illud mouet tertium mouens: ⁊ tertium mouens quartum: ⁊ sic procedit semper ꝙ̄diu durat motus expulsionis: cum in habito hec est ꝯsequenter moto fiat potentia ⁊ virtus minor ꝙ̄ in antecedenter motis ⁊ mouentibus: ita. s. ꝙ vltimum habitum non nisi moueatur: ⁊ non moueat: tunc aliquid vlterius id qḋ ferebatur expulsum pausat: qꝛ finis vltimus mouentium quiescit a mouendo: cum primum hoc est proximū mouens non agit amplius: sed ipsum mouetur tm̄: ⁊ nō mouet aliud: eo ꝙ iam cessauit impetus violentie primi mouētis. Per hoc autē: ꝙ illud pausat necesse est simpliciter pausare ⁊ mouens ⁊ totum motum expulsionis qui fuit per diuersa mouentia successione per aerem ⁊ aquam. Hic auteȝ motus sicut ⁊ prius diximus non fit nisi in illis corporibus que conuenit de facili aliquando moueri: ⁊ aliquando quiescere: ⁊ illa sunt humida propinqua materie aliquid spiritualitatis habentia: per hoc enim illa scḋm partē aliquā mouenṫ: ⁊ nō scḋm totū: ⁊ vna pars ipsoꝝ pōt mouere: ⁊ alia moueri ab ipsa: ⁊ de facili generātur in ipsa forme ⁊ violentie: ⁊ virtutes mouentiū: ⁊ talia sunt neqꝫ simpliciter leuia: neqꝫ simplr̄ grauia: ⁊ ideo de facili in oēm situm mouentia: ⁊ sic coadiuuant motum expulsionis: qui fit per ipsa ad quācūqꝫ differentiam situs fiat: ꝑpter qḋ etiam ista duo sola corpora sunt media sensuum illoꝝ qui sentiunt eminus remoti a suis sensibilibus. Et opꝫ scire: ꝙ quando impetus generatur in talibus: opꝫ ꝙ ad perfectam virtuteȝ impetus fiat generatio in pluri aere vel aqua ꝙ̄ sit ille quem percutit expellens: ⁊ hoc est videre in eo qui proijcit lapidem in aquaȝ: ita ꝙ iuxta centrum lapidis cadentis iaceant ligna parua vel media in quantitate: ⁊ remotius aliquantulum alia iaceāt: tunc enim circuli aque generati a lapide cadente fortius impellunt ligna que aliquantulum distant ꝙ̄ illa que sunt vicina multum centro. Queritur igitur impetus quantitatem mediam debitam: in qua sit summa virtus eius: ⁊ illa non est que primo percutitur: eo ꝙ illa est minus parua. Hinc est etiam ꝙ arcus: ⁊ baliste: ⁊ blide: ⁊ tribuchi: ⁊ cetera instrumenta fortius proijciunt ad debitam quantitatem vel distantiam: ꝙ̄ iuxta chordam que primo percutit: eo ꝙ iȝ aer primo percussus fortiorem habeat impetum in potentia: tamen ille educitur in actum: quando fuerit in debita materie quantitate: sicut ⁊ alia omnis virtus corporalis. Motus autem talis nequaꝙ̄ est continuus: sed sunt multi successiue: licȝ scḋm sensum continuus esse videatur. Aut enim eorum que sunt consequenter mouentium: ⁊ motoꝝ: aut eoꝝ

Ad conuenit aeri ⁊ aque ꝙ sibi inuicē cedūt ⁊ ꝙ pars iundat supra partem.

que se tangentia mouent ⁊ mouentur. In aqua enim qȝ est elementum spissius videmus: ꝙ circuli sunt consequenter generati: ⁊ non per se tangentes: sed in aere propter subtilitatem elementi sunt tangentia: non enim vnum est mouens sicut in continuo motu est vnum. Sed mouentia sunt habita: ⁊ consequentia: vnde in duobus elementis que sunt aer ⁊ aqua: sic tm̄ huiusmodi motus: quē quidā obijciūt ferentes instantiā ꝯtra motus ꝯtinuitatē: ⁊ ad hoc qȝ dicimus in ꝯtinuo motu motorē esse imediate ꝯiunctum mobili qȝ mouet ab ipso. Sūt aūt Platonici qui ista obijciūt: ⁊ etiā isti qui hūc motū vocauerūt successionē: ⁊ denoiauerant ab ea eū: eo ꝙ isti dixerūt: ꝙ nō est ibi mouēs: nisi primū mouens: hoc est primū percutiens ⁊ expellens: preterq̄ ꝙ virtus eius generatur in alijs mouentibus ꝯsequēter. ¶ Sed dicunt: ꝙ continuitas istius motus fit per materiam expulsi: quia dicunt ꝙ quelibet pars expellit aliam successiue q̄diu durat vis primi percutientis in percusso: hanc enim dicunt manere in percusso: ⁊ aerem non percutere: sed per expulsionem successiuam dare locū ei quod fertur primo impetu per ipsum. Hoc aūt modo non potest solui predicta questio: q2 sic primo motore penitus quiescente remanet motus in eo qȝ mouetur tm̄: ⁊ sic separatum id qȝ mouetur a motore mouebitur: ⁊ hoc est cuius ꝯtrarium est supra demonstratum in 2° tractatu. Opposita igitur non possunt solui nisi predicto modo: qui dictus est a nobis: opȝ enim sic dicere sicut dictum est: aut sm̄ Platonicos opȝ dici ꝙ successio expulsorum esset in causa: ⁊ tunc absq3 dubio sequitur: ꝙ oia mouent simul ⁊ mouentur: ⁊ simul omnia quiescunt: q2 primum expellens est simul cum expulso: ⁊ scdm cū tertio: ⁊ sic deinceps: ergo primū est cū vltimo: ⁊ si ꝯcedatur vis motiua non successiue generari in expellētibus: q2 tunc nulla vis est ibi mouens nisi primi percutientis: ⁊ cum illa quiescit tota expulsio cessat ⁊ quiescit. Sed hoc nō est verū etiam sm̄ sensum visus: q2 expelli videtur vnum aliquid: sicut sagitta vel lapis ꝙ mouetur ꝯtinue: quo ad hoc ꝙ non interrūpatur aliquid de tempore ⁊ mouetur a quolibet mouente scdo ⁊ tertio: ⁊ sic deinceps scilicet modo qui dictus est supra: nō tamen est ibi vera motus ꝯtinuitas: quam diuersitas mouentium impedit: q2 in vere ꝯtinuo motu est vnum ⁊ idem mouens. Qȝ aūt illud moueatur a quolibet mouentium dictorum: probatur ex hoc: ꝙ nos scimus ꝙ non mouet a seipso: ⁊ sm̄ dicta oportebit ꝙ moueatur ab alijs successiue sibi cōiunctis. Est aūt hic error Auerrois grauis: q2 dicit ex isto manifestum esse ꝙ stelle non mouent per medium: q2 sequeretur ꝙ motus eaꝝ non esset ꝯtinuus. Et intendit improbare mathematicoꝝ quorūdam opinionē dicentium ꝙ stelle non mouent motu circuloꝝ aliquoꝝ deferentiū eas: sed mouentur a se per medium corpus ethereū: ⁊ motu suo describunt in eo circulos non reales: sed intellectuales: ⁊ hec fuit opinio mathematicoꝝ egyptioꝝ. Et lȝ nos opinemur hanc opinionē non esse verā: tamē nō dicimus falsitatis eius esse causam quam dicit Auer. ꝙ. s. sm̄ opinionem illam motus earum non esset continuus ⁊ vnus. Si enim nos dicamus: ꝙ motus earum per medium ethereum est motus intellectus: sicut in precedentibus diximus ꝙ intellectus mouet corpora celestia: tunc non sequitur quod dicit Auer. quia intellectus vno modo se habet in mouendo: ⁊ mobile suum vno modo se habet in moueri absq3 eo ꝙ intellectus moueat aliquod corpus qȝ dicimus moueat stellas.

Error Auerrois.

¶ Cap. 5m. Qȝ motus primi motoris est infatigabilis ⁊ regularis motus.

Tex. c. 38.

Quoniā aūt sicut diximus a principio istius libri necesse est ꝙ in his que sunt sit motus aliquis continuus vnus: qui sit tanq̄ vita quedam omnibus existentibus. Cōtinuus autē ⁊ vnus oportebit mobile esse vnicū ⁊ indiuisum sm̄ actū: lȝ sit diuisibile sm̄ ꝙ est quantū: sicut etiā diximus: ꝙ necesse est esse vnū motorē: necesse est ꝙ iste motus sit alicuius mobilis: non renouari vel multiplicari sm̄ formas peregrinas in ipso: ⁊ necesse est: ꝙ hoc sit alicuius magnitudinis: q2 sicut nos ostēdimus in prehabitis ꝙ impartibile nō est mobile: ⁊ necesse est ꝙ sit vnus ab vno motore: q2 ab vno motore simplici non pōt esse nisi vnus motus. Si enim mouens nō esset vnū: aut etiā si mobile nō esset vnū: tūc motus nō esset ꝯtinuus: neq3 vnus: sed etiā diuisus ⁊ habitus sine successiuus: sicut ex prehabitis satis habet. Si autē dicit: ⁊ ꝯcedatur mouens esse vnū: tunc opȝ alterū duoꝝ dare ꝙ. s. aut mouet in eo qȝ mouet: aut imobile est in eo qȝ mouet. ¶ Si aūt detur ꝙ mouet in eo qȝ mouet: tūc cū illo oportebit sequi ꝙ ipsum mutant motu quo mouet. Mouens aūt qȝ ⁊ ipsum mutat per se vel per accidens non est motor primus. Omne enim qȝ mouet mouetur ab aliquo extrinseco vel intrinseco sibi: ⁊ illud mouēs aut mouet ab alio: aut a se ipso: ⁊ hāc resolutionē oportebit stare in primo mouēte imobili sicut sufficienter ꝯstat ex predictis. Hoc aūt qȝ sic est: immobile tam per se q̄ per accidēs nō est necesse simul mutari cū eo qȝ mutat: q2 nō est actus alicuius corporis: sed semp poterit mouere ⁊ mutare. Talē aūt motorē mouere est infatigabile: q2 ois fatigatio aut ꝓuenit ex motore: aut ex eo qȝ mouet: ⁊ ex motore quidē separato nō poterit ꝓuenire fatigatio: q2 per hoc ꝙ ipse nulla est virtus que situm habeat in mā subiecti: tūc ipse nō mouetur: ⁊ ois fatigatio est ex motu aliquo vincente super facultatē eius qȝ mouet. Mouēs igitur illud nō fatigat ex seipso: ex eo aūt ꝙ ipse mouet nō fatigat etiā: q2 corpus hoc ex se est ad motū ordinatū quo mouet a motore: sicut nos supra ostēdimus. Fatigatio aūt ꝓuenit ex inobedientia eius qȝ mouet ad motorē: ⁊ ideo ex neutra causa fatigationis fatigat ⁊ hoc in 2° de ce. ⁊ mū. ⁊ in 10° prime phie latius hȝ tractari. ¶ Ex hoc autē qȝ diximus ꝙ celū ordinat ad suscipiendum motum primi motoris sumit Auer. actionē: ⁊ reprehēdit Auic. dicentē ꝙ celū ⁊ oē corpus ⁊ omne creatū possibile est ⁊ nō necessariū: q2 necessariū non est nisi prima causa qȝ est ens primū. Dicit enim Auer. ꝙ celū est ens necessariū: lȝ necessitas eius in suscipiendo sit: ⁊ nō in agēdo. Et hec reprehensio nō est rōnalis: q2 necesse dicit dupl'r. Dicit. n. necesse qȝ suū esse non debet alij: ⁊ est sine oī dependentia ad aliud: ⁊ hoc mō nō est necesse nisi prima cā: que causam nullā habet: q2 omne qȝ hȝ causam vel causas sui esse esse suū dȝ alij: ⁊ hoc mō corpus ⁊ oē causatū est possibile esse. Alio iterū mō dicit necesse esse: qȝ non pōt nō esse: ⁊ cuius causa nunq̄ fuit sm̄ actū extra ipsum: causa inquam essentialis sicut forma vel mā: ⁊ hoc mō celum ⁊ cetera immortalia sunt necesse esse. Sed in hoc sensu nō loquit Auic. sicut pȝ inspicienti verba sua in prima phia. Ex predictis etiā pȝ: ꝙ solus iste motus qui est primi motoris vno mō se habētis: ⁊ qui est mobilis primi vno mō se habentis ⁊ regularis: aut maxime regularis ⁊ vniformis: mouēs enim suum nullā hȝ mutationē semp vno mō se habens: ⁊ oportebit ꝙ id qȝ mouet ab vno ⁊ iuxta ipsū ⁊ simile sibi sit in hoc ꝙ nullā habeat mutationē: quatenus vno mō ⁊ semp ⁊ simul se habēs sit motus. hec sic oia patēt sufficiēter ex pmissis.

2° celi. t. c. 70 ⁊ 71. t. c. 83.

Auer. 3 celi. co. 7?

Defensio Auicene.

¶ Cap. 6m. Ubi sit in spera primus motor.

Tex. c. 84.

Nunc aūt motorē qui nec corpus est nec aliqua virtus que sit act' alicuius corporis necesse est sm̄ aliquid esse in mobili: ⁊ cū totū nō diuidat nisi in duo principia motus: ⁊ hoc est in circūferētiā ⁊ centrū spere: necesse est ipsum esse in altero istoꝝ. Uidemus enim in motibus mēbroꝝ aialiū: ꝙ omne qȝ mouet in eis circa aliquid immobile mouetur: in quo situs est motor eius: ⁊ ideo virtus motiua membri que coniuncta est organo sita est in neruis motiuis ⁊ musculis. Musculus aūt mēbrū mouens semper est extra illud quod mouet: ⁊ membrū motū iungitur ei articulus circa quē mouetur qui in motis est motu mēbri: lȝ alio motu moueatur: sicut manus: que mouetur in articulo reste manus: vbi ꝯiūgitur ad assein bracchij que dicuntur arundines bracchij: ⁊ bracchiū cum mouetur motu ꝓprio voluitur in cubito qui non mouetur: ⁊ sic de alijs. Nisi enim sic esset: tunc ad motū vnius membri: quodlibet extenderet de loco suo: ⁊ hoc non ꝯuenit. Omnia autem membra motiua ad vnū vniuersalē motorem ordinant: que vis sita in posterioribus partibus cerebri: vel in vicario cerebri que est nucha per spondiles dorsi descendens: vel aliquid loco cerebri vel nuche in animalibus que nō habent cerebrū vel nuchā: ⁊ hec est vis immobilis ibi ꝯsistens: a qua fluit totus motus in totum corpus animalis. Et siquidem primus motor esset virtus ta-

lis vt haberet situ in corpore: et esset actus eius: absque dubio oporteret quod ipsum esset situ in centro super quod est motus: ipsum enim est imobile. Huiusmodi enim virtus est stare perpetuo: quia aliter extruderet motus totius mundi totus de loco ad locum: et hoc non conuenit. Sed quia ipse est virtus separata et substantia non infusa alicui materie: oportet ipsum esse vbi maior est effectus eius qui est motus: erit igitur in circumferentia: eo quod circumferentie influit motum qui in omnibus partibus circumferentie est equalis: et hoc maxime verum est de primo motore et primo mobili: quia illius est totius mundi motus primus qui velocissimus est: et quem participant omnia mobilia inferiora: et cum in spera sint multi circuli imaginati: sicut paralelli circuli quos describit Axis circuli signorum circa polos: et paralelli circuli quos describit sol motu suo diurno: quorum sunt duo solsticiales qui maxime distant: et vnus equinoctialis qui maximorum circulorum est vnus: constat quod motus velocissimus est orbis super circulum illum equinoctialem. Dicimus enim propter hoc: quod motus totius orbis diurnus est super circulum equinoctialem: et super polos eius: et videmus oculis nostris: quod stelle que sunt in hoc circulo velocioris sunt motus quam stelle iuxta polos site: tunc oportet quod vis motoris maxime sit in circulo qui equator diei et noctis appellatur: non ita quod sit ibi: vt in loco qui nullum habet locum proprie loquendo: sed quia est ibi effectus potius: cum tamen ipse sit secundum esse separatus: et non sit actus alicuius corporis quemadmodum diximus sepe. Hec autem est causa quod omnes gentes in hoc conueniunt quod deus est in celo: videntes ibi maiores effectus eius apparere.

Pro hoc vide de primo celi t.c.32.

¶ Cap. 7m. Quod primus motor neque corpus est: neque virtus in corpore: sed est indiuisibilis perpetuus.

Tex. c. 85.

Habet autem dubitationem vtrum aliquid eorum que mouentur conuenit moueri continue omnino: et hoc est querere vtrum primus motor sit corpus vel alia virtus situm habens in materia corporis. Videtur enim omne quod mouetur mouere sicut impellens iterum et iterum hoc quod sequitur ipsum continue sine temporis interruptione: quia aut oportet primum motorem impellere: ita quod non deficiat impulsio si habet motum a seipso: cuius mobili non deficit: aut oportet ipsum trahere si motum habet ad seipsum: aut oportet ipsum vtroque modo istorum modorum mouere: sicut si vertigine ducit: aut oportet esse aliquem alium motum sub alio factum per expulsionem in qua mouens deficit ei quod mouetur: sicut olim diximus in his que projiciuntur. Diximus enim in 7° quod licet isti motus sint violenti: tamen etiam motus naturales similes sunt illis. ¶ Si autem dicatur: quod aliquo istorum modorum mouet motor primus: tunc absque dubio ipsum erit corpus mouens et moueret secundum hoc situm in aere: aut in aqua: quia illa duo elementa sunt facile diuisibilia: sicut patet ex dictis: sed si sic moueret: tunc motus ille esset sicut motus qui fit iterato semper et succedente motore: sicut diximus quod multis motoribus perficiuntur motus eorum qui feruntur expulsione. Et similiter his habet motor naturalis qui est corpus eo quod ipse non in vna dispositione se habet ad mobile suum: eo quod non equaliter vincit ipsum in principio et fine: sicut patet ex prehabitis: et ideo licet motor naturalis vnus sit in substantia: tamen multus est in dispositionibus: et non vno modo mouet. Unde vtrobique tam in motu in quo non deficit mouens mouenti: quam in motu expulsionis in quo deficit mouens mouenti non possibile est motum vnum et eundem esse omnino: sed potius est habitus: et consequens ad minus ex parte mouentium: licet forte nihil intercipiat de tempore ex parte eius quod mouetur. Cum autem primus motus sit continuus omnino: sicut in prehabitis probatum est: non potest primus motor esse corpus vel aliqua virtus in corpore sita: sicut in materia: et quia ipse solus separatus est et vno modo se habens suus motus continuus est: eo quod ipse est immobilis per se et per accidens existens: et similiter se habet in se et in comparatione ad mobile: et ad id quod mouetur ab eo se habet vno modo. Secundi autem motores inferiorum orbium eo quod ipsi sunt separati per diffinitiones suas: etiam vno et continuo mouent motu. ¶ Determinatis autem his manifestum est: quod impossibile est quod primum mouens quod est immobile habeat magnitudinem aliquam: eo quod ipsum non est corpus: sicut iam probatum est. Si enim diceretur quod magnitudinem habet: necesse esset: quod finitum aut infinitum esset secundum virtutem et quantitatem. Probatum est autem: quod non conuenit magnitudinem aliquam esse infinitam secundum actum in 3° libro supra. Quod autem corpus finitum impossibile sit habere potentiam infinitam: et iterum quod a finito corpore possibile est moueri aliquid secundum tempus infinitum demonstratum est nunc in isto vltimo tractatu: et habitum est iam ante: quod primum mouens immobile mouet motu perpetuo secundum tempus infinitum secundum naturam. Manifestum est igitur: quod neque corpus est: neque virtus aliqua que sit actus corporis: ergo est indiuisibile in se et impartibile: et cum nec corpus sit vt per se diuidatur: nec virtus corporis vt diuidatur per accidens: et etiam est incorruptibile in se et inquantum mouet. Causa autem incorruptionis eius in se est: quia separatus est per diffinitionem: et causa incorruptibilitatis eius inquantum est mouens est: quia non est actus corporis: sicut ex prehabitis est manifestum: et ideo est simplex nullam habens magnitudinem penitus. Hec autem est conclusio vltima a nobis in hoc opere intenta. Et penitus ab omnibus hoc opus inspecturis vt diligenter examinet non conceptiones suas: sed dicta antiquorum peripatheticorum: et tunc vel reprehendant: vel diminuant secundum quod placuerit eis.

Tex. c. 86.

¶ Explicit commentum doctoris excellentissimi Alberti magni ordinis Predicatorum in libros Phisicorum.

Venetijs impensa heredum quondam Domini Octauiani Scoti Modoetiensis: ac sociorum.
19. Februarij.
1517

Registrum.

a b c d e f g h i k l m n o p.

a Duernus. o p Terni: et alij quaterni.

¶ Incipit liber primus de Celo ⁊ Mūdo Alberti Magni philosophi clarissimi.

¶ Tractatus primus q̄ mūdus est pfectus.

¶ Capl'm pmū. Qđ libri subiectum: qđ nomen: ⁊ que ipsius diuisio: ⁊ quis ordo.

Libri intentio.

E celo autē et mūdo in hoc libro nostrarū naturaꝝ loqui cupiētes. Primo visū est nobis tangere quecūq; prelibanda sunt ad noticiā istius libri faciliorem habēdam: sicut est de subiecto ⁊ nomīe: ⁊ diuisione ipsius ⁊ ordine. Diximus autē in his que pbabita sunt in libro phicoꝝ: q̄ mobile ad vbi est subiectū huius libri qui de celo ⁊ mūdo noīatur. Ex quo de mobili ad vbi siue ad locū qđ simplicius est inter mobilia ⁊ sensibilia contracta ad materiā per totū istum librū intendimus.

Mobile ad vbi est sbz libri huius.

Dubiū ꝯ cōclusionē pᵃᵐ

¶ Potest quis forte dubitare: qa mobile ad vbi est corpus motū circulariter: ⁊ corpus motū motu recto. Corpus autem qđ mouetur motu circulari est incorruptibile: ⁊ corpus qđ mouet motu recto est corruptibile: ⁊ corpus corruptibile ⁊ incorruptibile non sunt vnius generis: neq; vnius potentie: neq; vnius diffōnis: vt tradit Aristo. in .9. phie pme. Quecunq; autē nō sunt vnius generis: neq; potētie: neq; diffōnis illoꝝ non est sciētia vna: cum sciētie diuidātur fm genera de quibus sunt: ⁊ sic de mobili circulari: ⁊ mobili motu recto: alicui fortasse videbitur nō eē scientia vna libri vnius. Adhuc autē qa sicut nos in pcedenti libro docuimus motus qui est corporis hūris rectum motū quādo simplex est: a generāte quodam alio corpore est. Motus autem circularis est eius qđ mouet ab imobili primo. ¶ Amplius qa circularis motus perpetuus est ⁊ qlibet motus rectus corruptibilis est et cessans: necessario ergo videbit istis rōnibus non eē vnius sciencie tractare de istis mobilibus.

Solō ad obiecta.

¶ Sed ad hoc videtur posse dici q̄ in veritate vna sciētia in cōmuni est de simplicibus corporibus que mouent motu locali fm q̄ sunt mobilia motu locali. Motus enim ille est entis perfecti: ⁊ nihil trāsmutat in subiecto qđ insit ei substātialiter vel accidētaliter absolute: sed totū subiectū mouet de loco vno ad locū aliū: ⁊ ideo lz aliqđ mobiliū motu locali sit corruptibile: tñ hoc nō hz a motu locali: sic autē nō est de alteratiōe augmētatione: ⁊ diuisiōe qui motus sunt aliqd variantes in subiecto ⁊ corruptionē inducētes: ⁊ ideo mobile de quo agit hic: si in cōmuni accipiat abstrahit a mobili corruptibili ⁊ a mobili incorruptibili: sic aūt in cōmuni hz vnū genus ⁊ vnā potentiā ⁊ vnā diffōnem: que tñ logicalis nō est: sed tñ realis ⁊ nālis a cōmuni nā sumpta. Si aūt ista accipiant fm esse pprium. s. quo corruptibile diuisum est ab incorruptibili: tunc fm hoc eē nō sunt: neq; vnius generis: neq; vnius potētie: neq; vnius diffōnis.

Sz cogita q̄mō illa diffōcōis ab vna nā cōi sūpta ē cuz nulla nā cōis eē videatur respectu corruptibiliū ⁊ eternoꝝ sic vt colligi possit ex cōmēto 59. pmi metaphysice.

Qđ autē dicit q̄ sunt a diuersis motoribus fm nām: nō impedit quo minus sit vna scia de ipsis: qa nō attendunt hic put a diuersis mouent: sed potius put sunt vnius potētie in cōmuni ⁊ vnius actus qui est mot' localis: hoc eni modo cōsideratū corpus phycum pprīa hz pncipia ⁊ pprias passiōes que considerata faciūt sciam vnā de ipsis. Et qđ dicit q̄ circularis est perpetuus ⁊ motus rectus corruptibilis nō officit: qa non considerant hic differētie ipsoꝝ motuum: sed potius actū est de illis in phycis: sz consideratur in eis natura simplicis cōtinui corporis in cōmuni relata ad motū localē quantū ad libri totalitatē in cōmuni: in partib' autē specialibus tangunt differētie speciales.

Ordo libri.

¶ Ordo istius libri est: qa est ante alios libros nāles pter librum phycoꝝ: eo q̄ suum subiectū qđ est simplex corpus mobile ad locum prius est natura q̄ subiecta aliorum librorum cōsequentium. In cōsequentibus eni libris subijcitur corpus mobile ad formā: ⁊ bene scimus q̄ quicqd est mobile ad formā: etiam est mobile ad locū sed non conuertitur: ⁊ ideo qa nō cōuertitur cōsequētia a mobili ad locū: ad mobile ad formā: prius in nā est mobile ad locū q̄ mobile ad formā.

Nomē libri.

¶ Ex dictis autē illucescit istius libri nomen qđ est de celo ⁊ mūdo. Vniuersū eni celi cōtinentis ⁊ mundi sensibilis contēti cōsistit sicut ex primis pz in nā corporib' mobilibus fm locū: ⁊ qa in cōmuni agit de his in isto libro: ideo bene vocaf de celo ⁊ mūdo: nec vocari pōt de celo solū: quoniā illud nō est mobile nisi circulariter. Nec pōt vocari de mūdo sensibili: qa mouētur corpora mundi sensibilis fz motum rectū tñ: sed perfectio nois eius est q̄ de celo ⁊ mūdo simul appelletur. Et qa nos hic intēdimus de huiusmodi corporibus que sunt in cōmuni mobilia fm locū: ⁊ nō est aliqua forma substātialis vel accidētalis que faciat mobile in cōmuni fm locū: ideo opz nos hic dicere subm esse corp' fm q̄ consistit ex magnitudinibus suis. Qđ autē dictū verum sit: pz ex hoc q̄ siue accipiatur forma celi vt celū est: siue forma elementi: vt elemētū est: ipsa disponit ad hunc motum localē vel illū: ⁊ nō ad motū localē in genere. Celū eni mouet circulariter ⁊ elementum recte. Sed corpus in eo q̄ corpus phycum est in genere mobile motu locali per hoc q̄ est diuisibile: sicut docuimus in sexto phycoꝝ: hac igit de causa in scientia ista habemus dicere q̄ cognitio nature que est in principijs nature ⁊ sciētia que est in cōclusionib' naturaꝝ: in cōmuni ⁊ in summa maxime consistit in scientia subiectorum ⁊ passionū ⁊ viarum in subiectū.

6. ph. t. c. 32.

Et accidētia siue passiones que sunt accidentia ppria: in cognitiōe pprioꝝ principioꝝ: per que talia accidentia de talibus subiectis poterūt denumerari. Et etiā in his que sunt similia his ⁊ sunt sicut partes subiectoꝝ ⁊ cōtenta sub ipsis ⁊ passiones partium.

Tex. cō. pmi.

¶ Dicimus autē q̄ subiectū est corpus: ⁊ alie dimensiōes que dicuntur magnitudines que sunt linea ⁊ superficies. Passiones autē vocamus accidētia propria que imprimūtur talibus subiectis a suis proprijs pncipijs actiuis. Et vias in substātiam eorum ⁊ accidētia vocamus motus quibus mouētur: eo q̄ omnia naturalia vel in motu sūt vel ad motum referūtur. Que autem talibus naturis sūt similia: sunt sicut partes eoꝝ subiectorum: vt stelle ⁊ composita ex elemētis que etiam habēt suas partiales passiōes ⁊ pncipia specialia: qbus talia accidētia suis pbantur inesse subiectis. Sciētia autē perfecte notificans ⁊ significās nobis talia completa erit quantū ad subiectum hoc loco intētū. Cuius pbatio est: qa naturales res non sunt plures quo ad numerum subiectoꝝ in cōmuni nisi q̄ earum quedā sunt corpora ⁊ magnitudines: ⁊ alique sunt ex primis corporib' simplicibus que dicunt habere corpora ⁊ magnitudines ⁊ principia istoꝝ: siue illa sint cause: siue passiones: quibus ex maxima parte cognoscitur qđ quid est.

Qualiter diuisi mode nālis ⁊ mathematic' de magnitudib' ꝯsiderāt.

¶ Non lateat autē nos quia differenter phycus ⁊ mathematicus inquirūt de corpore ⁊ magnitudinibus. Phicus eni de his cōsiderat put sunt vltima materia physice: ⁊ dimēsiōes eius. Mathematicus autem inquirit de his prout sunt separata per diffinitionem a materia physica ⁊ sensibili: ⁊ ideo mathematicus considerat indiuisibile a quo fluunt huiusmodi magnitudines ⁊ illud est punctus: de quo nos nō oportet hic facere mētionem: cum sciamus a prima philosophia: q̄ ista fm eē nō fluunt a puncto: sed potius a materia. Hec igitur sint dicta vobis de prohemio.

Sed cōz mathematicoꝝ ymaginatiōem magnitudines fluunt a pūcto sz fm pᵐ phiā fluūt fm eē a materia.

¶ Cap. 2ᵐ. De perfectione corporis fm rōnem dimēsionū.

Um autem intendimus probare mūdum esse perfectissimum absolute ita q̄ non sit amplioris perfectionis susceptibilis fm naturā: ⁊ mūdus cōstet ex naturalibus corporibus: oportet nos ostendere corpus esse perfectissimū in genere eorum que habēt dimensiones quantitatiū: qđ ratione facere non valemus: nisi de continuo: ⁊ eius partibus mētionem aliquam faciamus. Incipiētes igitur a rōne continui: quā in sexto phycoꝝ pbauimus: dicimus q̄ continuū est qđ diuidit in semper recipiētia diuisionē: hui' autem causa est: qm diuisio cōtinui formā continui non tollit a diuisis. Nō eni diuidit aliqd nisi in partes cōstituētes ipm: cum igit nulla pars cōtinui sit indiuisibilis sicut pūct'

non diuiditur aliqd cõtinuum ad pũcta: sed ad partes cõtinuas: qa continuũ quantum cõstituit: nõ nisi ex partib⁹ cõtinuis ⁊ quantis: partes autẽ ↄtinue semper sunt quãte ⁊ diuisibiles: ergo ↄtinuũ in semper diuisibilia diuidit: hui⁹ autẽ continui in genere accepti sunt spẽs corpus: superficies linea: tẽps enĩ motus ⁊ locus: ⁊ si cõtinua sint tñ hec ad consideratiõẽ nostraȝ nõ pertinẽt: sed inter has spẽs cõtinui corpus est diuisibile magis ceteris: qa diuidit fm oẽs dimensiones ⁊ sic hȝ dimẽsiones: ⁊ ideo cũ nõ sit receptibile alicui⁹ dimensionis: amplius ipm est perfectũ in genere quantitatem habẽtium: magnitudinis autẽ spẽs que habẽt vnaȝ tñ trium dimẽsionum est linea que vnica tñ dimensio: ⁊ pma non põt imaginari in cõtinuo nisi inter duo pũcta: que principia sunt dimẽsionum. In ↄtinuo autẽ a quolibet pũcto ad quẽlibet punctum erit ducere lineam rectã.

Linearũ alie simplices ⁊ alie sũt cõposite.

Et linee quidem sunt simplices ⁊ cõposite: simplices qdeȝ sunt sicut recte ⁊ circulares: sed recta est simplex: ⁊ fm formam ⁊ ẽentiam: qa ex vtraqȝ parte nõ habet nisi formã recti: circularis aũt nõ simpliciter simplex est: qa in vna parte habet formam cõcaui: ⁊ in altera conuexi. Essentialiter tamẽ est simplex. Est autem composita que est pluriũ formarũ ⁊ plurium ẽentiarum: sicut illa que vocat curua quocunqȝ mõ dicat curua: ⁊ de hoc diximus in phisicis. Spẽs v̾o magnitudinis que duas habet dimensiones est superficies: eo ꝙ sit superior facies quãtorum corporũ ⁊ huiusmodi causa est: qa sicut a pũcto ad pũctum in cõtinuo nõ contingit nisi lineaȝ ducere. Ita de linea in lineam in cõtinuo nõ contingit nisi superficiẽ expãdere: ⁊ ideo necessario habet duas dimẽsiones: vnaȝ qdem sui pncipij a quo fluit: ⁊ hec est linea. Alteram hȝ ppriã inquãtum est quãtitas producta: sic autẽ non sit in linea qm illius principiũ cũ sit pũctus: non potuit habere a pncipio illo aliã ↄtitatem diuisibilem. Spẽs autẽ magnitudinis que tres hȝ dimensiones est corpus tripliciter diuisibile: ⁊ illius causa est: qa non conuenit inter superficies duas ẽẽ nisi corpus in cõtinuo. In plano enim cõtinui non cõuenit accipi aliq̃s duas superficies: ita ꝙ tertia sit bis cõtinua per oia: qa tres superficies erunt superficies vna numero: vnũ numero ⁊ idem nõ producit a seipso fm nũm: qa fm hoc esset idem pducens ⁊ productum ⁊ in potentia ⁊ in actu simul ⁊ semel. Ergo imaginari opȝ duas superficies distare in cõtinuo fm pfunduȝ: ⁊ tunc necessario a superficie producet corpus: qd vnaȝ habet linee dimensionem: que est principium superficiei: ⁊ alteram dimensionẽ habet sui principij: qd est superficies: tertiam habet ppriam inquãtum est quantitas pducta.

Nota mathematicã cãm q̃re nõ dãt q̃rta mẽsura.

Et preter istas non est aliqua magnitudo differens fm species ab illis: quoniam ⁊ locus quedaȝ est superficies. Causa autem huius mathematica quidem est: quoniam intelligi non potest ꝙ amplius ꝗ̃ tres diametri secent se fm rectos angulos: quoniaȝ cum nos pertrahimus inter quelibet duo pũcta lineam facimus quãtitatem primam: ⁊ cum omnis superficies sit linea: vel lineis contẽta protrahimus aliam lineaȝ orthogonaliter a puncto illius: ⁊ quocunqȝ modo concludimus eam ad aliam inuenimus superficiem: volẽtes autẽ pducere aliam speciem quãtitatis a puncto orthogonij: hoc est ab angulo recto: intelligimus alteram stare superficiem: ⁊ orthogonaliter descendere in pfundum: ⁊ quocũqȝ modo illam concludimus iterum cũ alijs inuenimus corp⁹. Nec possumus dicere ꝙ lȝ fm rectos angulos se nõ secẽt nisi tres diametri: tamen fm angulos acutos vel obtusos secare se possunt multo plures. Quia lȝ hoc verum fuerit hic non facit aliam spẽm ↄtitatis: cuius cause sunt tres: quarum vna ẽ: qa rectus est primus angulus: per quẽ alij diffiniunt: qa hebes est qui maior est recto: ⁊ acutus est qui est recto minor: ⁊ ideo alij anguli nõ faciunt aliqd qd specie differat fm rõnẽ continui: cũ ipsa a recto deficiat: vel abundent in dimẽsionibus eiusdem que a recto sunt cõstitute. Alia causa est: qa in infinitum multiplicabilis est hebes: ⁊ in infinitũ multiplicabilis est acutus: sed rectus vno mõ: ⁊ ideo ois rectus angulus equalis est omni angulo recto: ⁊ qa omnis scientia ⁊ natura refugit infinitum: ideo non possunt constitui plures species continui fm diuersitatem acuti vel hebetis anguli. Tertia autem causa est: quia si nos ↄtinua pducimus ex discretis: sicut etiaȝ docetur in secũdo arithmetice: eo ꝙ numeri quodãmõ omnium sunt principia: tunc nõ possumus variare fm genera numeros nisi linealiter superficialiter ⁊ corporaliter: omnis enim numerus aut in seipso accipitur pꝫ ut vnitatibus suis perficitur: sicut si dicamus trinariuȝ per vnum: vnum vnum aut accipit numerus dictus in se vel in alium semel sicut si dicatur bis tria vel ter tria: ⁊ necesse est ꝙ ex illo ductu diuersus a priori numero constituatur: eo ꝙ sicut superius diximus productum ab alio vt a pncipio suo semper est diuersum in forma ab ipso: si autẽ nos ducamus numerum semel in se vel in alium: ⁊ postea ducamus eũ iterum in hoc totum: sicut si dicamus ter tria ter: vel ter tria .s. alio quocunqȝ modo necessarium est ꝙ iterum product⁹ numerus differat in forma ab eo a quo ducitur: cũ enim linearis per additionem vnitatis multiplicetur in longum: constituit lineam quasi ex partibus collectam. Sed cũ ductus in se numerus non possit crescere in longuȝ sicut simpliciter vnitatum aggregatio ipse crescit in latum: ⁊ tunc erit superficialis ⁊ est terminus illius linearis qui est vnitatuȝ aggregatio sicut cum dicitur bis duo vel bis tria. Cum autem hoc totum iterũ in se vel alium ducatur numeruȝ: oportet ꝙ terminetur illud pductuȝ a duobus superficialibus numeris: sicut quãdo dicitur ter tria ter: vel bis duo solũ: vel ter tria quater: nec potest inueniri productio que alios fm speciem terminos habeat. Et ideo necesse est ꝙ nõ sint nisi tres species continue quantitatis. Ratio autem huius phisica est: quia situs differentie fm veritatem sunt in mundo: ⁊ in corporibus animatorum sensibilium: sicut supra ⁊ infra dextrũ ⁊ sinistrũ: ⁊ ante ⁊ retro: sed inter sex opposita oportet ꝙ sint tres vie continue: ergo non erunt continue vie maxime distantium nisi longitudo latitudo ⁊ profundũ: quia inter sursuȝ ⁊ deorsum est longitudo: inter dextrum ⁊ sinistrum est latitudo: ⁊ inter ante ⁊ retro est profundum: ⁊ iste sunt dimensiones corporum: ergo preter istas nõ est aliqua magnitudo alia: quoniam omnia recta apud naturam corpora fm dimensiones suas non sunt nisi tria: eo ꝙ diuiduntur fm tres dimensiones: hoc autem confirmatur per leges Pithagore: in quibus dicitur ꝙ totum ⁊ ratum apud naturam ⁊ cõpletuȝ terminatur tribus dimensionibus: que sunt finis medium ⁊ principium.

Pithagore sñia d̾ nũero ternario.

Principium enim dimensionum qd est in genere dimensionum est longitudo: sed principium extra genus dimensionum est punctus: sed de hoc principio non est tractare ad presens: quia corporum quantitas producitur non ex punctis: medium autem qd est ⁊ producens ⁊ pductum: est superficies: sed finis est corpus qd est productũ tñ: ⁊ in quo perficitur omnis dimensio: ⁊ iste quidem numerus est omnis rei que rata est apud naturam: ⁊ significat trinitatem rerum naturalium. Nos v̾o non extraximus hunc numerum nisi ex natura rerum: ⁊ retinuimus ipsum pro lege: eo ꝙ reb⁹ naturalibus similis est: ⁊ ideo in lege Pithagore in qua docuit colere deuȝ: adhibuimus nosipsos magnificare sacrificijs ⁊ cultu deum vnum fm istum numerũ: quoniam magnificamus deum creatorem: qui eminet proprietatibus omnium creaturarum tribus vicibus ⁊ tribus sacrificijs colendo eum per diem: eo ꝙ eius actus manifestatur in naturalibus que perficit tribus dimensionib⁹ modo quo diximus: ⁊ etiam tribus perficit cognitionẽ que est de ipso sensu ⁊ ratione ⁊ intelligentia: sicut dicit Trimegistus Mercurius in libro de natura deorum sensu quidem: quo manu ducimur: ratione qua indagamus: veruȝ ex his que nos manu ducunt: intellectu quo mente cõspicimus inuentum: propter qd in tribus honoramus euȝ adoratione: ⁊ sacrificio thuris: ⁊ hymnis: ⁊ tribus vicibus fm tria puncta hemisperij: hoc est mane vespere ⁊ meridie: ⁊ ideo leguȝ aliqua precipit adorare ad orientem: ⁊ hec prima fuit Pithagore ⁊ consonat legi christiane: quantum ad hoc.

Nõ qdo cultus dei ternario nũõ conficitur.

Et aliqua precepit adorare ad meridiem: vt Trimegisti prima ⁊ huic ↄsonat lex Machometi. Et aliqua ad occidentem ⁊ hec fuit lex Moysi: ⁊ iudeorum.

Nõ q̃re alie leges adorãt deũ ad orientẽ aliq ad meridiẽs ⁊ aliq ad occidẽteȝ.

Causa autem huius est: quoniam motus diurnus est ab oriente: planete autem qui fm traditioneȝ Ptolomei quasi anime sunt signorũ celi: voluũtur ab occidente: sed vniuscuiusqȝ tamen fm circulum obliquũ reuertitur a meridie. Ratio adorationis est reuerẽtia. Et ratio thuris est distributio suauissime cognitiõis diuine in virtutibus discretiuis tam celestium ꝗ̃ hominuȝ terrestrium. Ratio autem hymnorum suaue sonantium est concen-

tus celi vt dixit Pithagoras: ⁊ hoc etiã dixit Hermes tri megistus: qui fuit ante Pithagoram. Scdm autem Peripatheticorum traditionem significat armoniam separatarum substantiarũ in laude intellectuali: ⁊ iocunditate: hec autem non ob aliud dicta sunt: nisi ꝙ he tres dimensiones manifestantur: ⁊ perficiuntur in celo relato ad terrã fm ordinationem prime cause: diuiditur enim spera in circũferẽtiam ⁊ centrum: ⁊ relatio circũferentie ad centrum facit longitudinẽ ascendẽdo ⁊ descẽdendo. diuiditur etiã circũferẽtia fm duplicẽ eius motũ in duo: hoc est in dextrum ⁊ sinistrũ: ⁊ hoc causat latitudinẽ: ⁊ in ante ⁊ retro: ante enim celi (vt dicũt astronomi) est fm ordinẽ signoꝝ ab occidente in orientẽ in circulo obliquo: retro eiusdẽ est conuersus respectu in eodẽ circulo ab oriente in occidẽtẽ fm obliquũ circulum. Nos igitur numeramus hũc numerũ tripliciter: loquimur enĩ de ipso fm ꝙ est formalis: ⁊ fm ꝙ est mãlis: ⁊ fm ꝙ est perfectus ipsius rei perfectiõe. Cũ enĩ loquimur formaliter: dicimus ꝙ nũerus qui est duo hoc est binarius est absolute duo sine determinatiõe: qa ipse est ipsa dualitas siue binarius. Cũ autẽ loqmur de ipso prout est mãlis tunc nõ dicimus ꝙ absolute est numerus: sed cũ determinatiõe materie numerate dicimus ꝙ duo viri sunt duo viri: duo equi sunt duo equi: ⁊ nõ simplr sunt duo: qa non sunt dualitas: siue binarius: sed neq̃ oẽm formalẽ: neq̃ oẽm materialẽ dicimus omnẽ vel totũ nisi a materia rei habeat perfectiõẽ: ⁊ qa res tribus perficit: ⁊ substãtia spiritualis tribus perficit: ponimus omne ⁊ totũ super tres in p̃mis: ⁊ ideo opꝫ ꝙ omne qd distribuit ꝓ subiectis partibus tria habeat appellata: vel plura: ⁊ totũ qd distribuit pro integrãtibus: ꝫ tria habeat integrãtia ad minus: hoc autẽ inuenimus sic in legibus vocis articulate ⁊ litterate hoc est in grãmaticis imponẽtibus ei noia ideo ꝙ natura apta nata est taliter in tribus perficere sua opera: sicut nuper diximus: ⁊ nos imponẽdo nomina imitamur eius operationẽ ⁊ ideo (vt inqt Trimegistus) perficitur mũdus in tribus: hoc est imarmene ⁊ necessitate ⁊ ordine: ita ꝙ imarmenes iacit semen qd necessitas explicat ⁊ dispensat ordinate. Imarmenes enim est causarũ implexio: necessitas aũt est executio earũdẽ per motũ ad esse: ⁊ ordo est distributio cuiuslibet ꝓducti ad locũ suũ ⁊ officiũ. Casus autẽ nõ est aliquid de mũdo: sed est qd dã permixtũ ordini ⁊ necessitati. Sic ergo perfectio cuiuslibet est in trinario: ergo trinarius numerus est qui indicat rem perfectã in esse. Dixit autẽ insuper Pithagoras: ꝙ etiã totũ ⁊ vniuersũ: siue omne deitatis perficit trinario eo ꝙ est deitas deoꝝ supercelestiũ incorporalium: ⁊ deitas deoꝝ celestiũ corporaliũ: ⁊ deitas deoꝝ terrestriũ quoꝝ mortale exuitur: ⁊ imortale in celesti sede collocatur: ⁊ de his oibus nos domino cõcedente tractabimus quando disputabimus de deoꝝ natura ⁊ deitatis distinctiõe. Sed vnum obseruandũ est qd Pithagoras in lege de deoꝝ cultu nõ precepit offerri sacrificiũ aialium: eo ꝙ nefas putauit occidere animalia: ⁊ qa non opꝫ aliquid talium offerri deo: qa nullo caret eoꝝ que condita sunt ab eo. Sic igit: qa omne ⁊ totũ completum tã substantie corporalis q̃ etiã ipsius spiritualis: q̃ ipsius vniuersi: ⁊ ipsoꝝ deoꝝ ↄsistit in tribus: nos opꝫ distinguere in quo differant illa. s. omne totum ⁊ cõpletum: quãdo de rebus naturalib⁹ dicunt. Dicamus igit ꝙ ista non differunt in forma: eo ꝙ omnia noiant formam vnam: sed ipsoꝝ diuersitas est in materia ⁊ in accidẽte ⁊ hoc est dicere ꝙ per esse qd habet forma illa ex diuersa cõparatione ad materiã differũt ista. Si enĩ accipiat forma illa ꝓut ipsa potẽtia est in multis: ⁊ de multis nõ diuisa ab ipsis tũc diceretur omne: ⁊ comparatur ad partes subiectas: que discrete sunt abinuicẽ: si vo accipiat ipsa eadẽ forma fm comparationẽ ad partes integrales quas vnit: tunc ipsa dicitur totum: qa continuatio partiũ integraliũ hoc modo colligit et vnit in ipsa: ⁊ ideo diximus in quinto phisicoꝝ: ꝙ finis continuitatis in physicis est vnio que fit per formã nãlem: si autẽ eadem forma cõparetur absolute ad materiã: que subijcit generationi: tunc ipsa est cõplemẽtum: qa sic completũ esse dat ei ꝙ erat in potẽtia ante ipsã. Si autẽ adhuc eadẽ forma accipiat: ꝓut ipsa dat nomen ⁊ rõnẽ ei cuius est forma tũc ipsa dicit res huius speciei vel illius: sicut homo vel asinus: ⁊ sic substat id ei qd vocamus suppositũ: qd demõstratur cũ dicitur hic est homo: ⁊ hic est asinus: ⁊ ille est leo. Cum ergo ista sint fm qd dictum: tunc ex oibus dictis manifestum est ꝙ solum corpus inter cõtinua est completum: ⁊ omni alia magnitudine cõpletius: ⁊ hoc est ideo: quia solũ corpora terminant tres dimensiões: ⁊ reliquarũ specierũ continui est aliqua que habeat duas dimensiones: ⁊ aliqua est que habet vnã tñ. Et inquantũ recipiant nomẽ dimẽsionis in tãtũ ⁊ participant nomen cõtinuitatis ⁊ diuisibilitatis siue separatiõis: eo ꝙ numerus quiddã cõtinuum est: qa numerũ cognoscimus diuisiõe continui sicut in physicis dictũ est. Cui enĩ conuenit tñ vna dimensio: vocatur continuum a copulatiõe suarũ partium ad pũctum ⁊ cui cõueniunt due dimẽsiones: lꝫ sit cõtinuum: tamen vocatur separatum: eo ꝙ iã per duas formas cõtinui numerat: qa vna est longitudinis in ipsa forma ⁊ altera latitudinis: sed corpori cõueniunt vtraq̃ noia simul: quia corpus mathematicũ ꝓducitur ꝓductiõe a superficie ⁊ linea directa in ꝓfundum: ⁊ ideo habet in se formam linee: que est cõtinuitas: ⁊ formã supficiei: que est separatio per duas formas: ⁊ quo ad hanc iterum cõnem corpus est perfectius alijs duabus dimẽsiõibus. Amplius ꝙ omnis magnitudo habẽs in se formam separatiõis: habet etiã in se formã cõtinuitatis: qa omne diuisibile est cõtinuum ꝓculdubio: vtrũ autẽ omne cõtinuum tã mathematicũ q̃ physicũ sit diuisibile nõ est sufficiẽter notum ex his que hic dicta sunt: ⁊ in quinto physicoꝝ: sed erit manifestum in p̃mo libro perigeneseos: ⁊ in prima phia vbi ostendet ꝙ nulla sint corpora indiuisibilia. Qd autem iã notum ⁊ manifestum est ex his que dicta sunt hic: hoc est ꝙ nõ est possibile vt corpus permutari intelligat ad aliquod aliud quartũ genus aliarũ dimẽsionum: sicut diximus lineã permutari ad superficiẽ per hoc ꝙ ducit in seipsam: ⁊ permutari superficiem ad corpus per hoc ꝙ ducit in seipsã: si enĩ esset via ad hoc ꝙ corpus permutaret in aliã quartam dimensionẽ: tũc non esset magnitudo cõpleta: cũ essent diminuta ad vltimã dimẽsionem que cõpleta esset respectu oiũ aliarum: in solo enĩ eo qd diminutum est ab vltimo complemẽto: possibilis est permutatio. Cũ ergo hoc sit vt dictũ est: tunc impossibile est ꝙ illud cõpletũ qd separatur ⁊ diuidit in omnes dimensiones sit diminutũ: hoc autẽ est corpus: ergo nõ possibile est vt corpus sit diminutum: sed hoc dctũ est de corpore in se in vniuersali considerato. Si autem nos cõsideramus corpora mũdi: nos inuenimus aliqd qd est continens ⁊ nõ contentũ ab aliquo: cui nihil addi potest nec intus nec extra: quẽadmodum est celum primũ: ⁊ mũdus ipse ⁊ inuenimus aliqd continens ⁊ contẽtũ: quẽadmodũ sunt spere inferiores ⁊ tres spere elemẽtorũ. Et inuenimus aliqd contẽtum ⁊ non cõtinens: quẽadmodum est spera terre: ⁊ ideo dicimus ꝙ corpoꝝ simpliciũ que sunt reliqua sub corpore in vniuersali accepto: vnũquodq̃ cõpletum est fm modum sue dispositiõis sicut iã diximus de termino sui complementi qui terminus est cui nihil addi potest: nec intra nec extra: diximus enim ꝙ qdlibet corpoꝝ habet tres dimẽsiones: ⁊ sic intra se est cõpletum: veruntamẽ cõtentis corporib⁹ est terminus extra qa cõtenta corpora tangit aliquid extra se: ⁊ illud cõtinendo mensurat ipsa: qa concauum cõtinẽtis tãtũ est quãtum cõuexum corporis contenti: ⁊ illud cõtentuꝫ est in multitudine: qa cõtenta sunt sicut materie cõtinẽtiũ: ⁊ partes quedam iũcte in continẽtibus: ⁊ ideo videmus ꝙ qdlibet corpus qd est in multitudine cõsistens est imperfectum: qa si esset perfectũ saluaretur in vno. Et hec multitudo est duplex. Aliquãdo est vnum in substãtia: ⁊ incorruptibile: multa tamẽ in formis partiũ ⁊ in motibus: sicut in multitudine sunt celi inferiores: sicut nos ostẽdemus in secũdo huius sciẽtie: ⁊ hoc cõtingit ꝓpter imperfectionẽ potentie mouentis ⁊ mobilis que nõ potest assequi finẽ sui mot⁹ nisi per multa: ⁊ per multos modos. Motus aliquãdo consistit in multiplicatione indiuiduoꝝ: que ideo multa sunt: qa eẽ diuinum in periculo salutis esset in paucis eo ꝙ generãtur ⁊ corrũpuntur: sed totũ cuius omnia ista corpora sunt partes: qd est celũ primum vel ipse mũdus est omnibus modis his completum: ⁊ nulla parte diminutum: ⁊ ideo illud ꝓprie habet nomen totius ⁊ omnis: ⁊ est ei essentiale nomen istud et conueniens per prius: ⁊ perpetue conuenit ei eo ꝙ conuenit fm essentiam. Illud enim est totum ratione absolute: ⁊ non

Nũerus formal ⁊ nũer⁹ mãlis.

Mũdus in cõsistitie Trimegisti trib⁹ perficitur.

Tex. cõ. 3.

Nõ qdo oẽ totũ ⁊ cõpletum differũt vt de rebus nãlib⁹ dicũt.

Tex. cõ. 4.

totum ad quedam: ⁊ ad quedaʒ non totum: sicut sunt corpo-
ra particularia que sunt continentia ⁊ contenta. In sequen-
tibus autem declarabimus que sit natura totius: ⁊ utrum sit
finitum aut infinitum sm aliquaʒ eius dimensionem. Ab illo
enim depēdet perfectio istius capituli: q2 si sit infinitū: tunc
non erit completū: eo ꝙ nihil infinitum est cōpletuʒ: ut ostē-
dimus in tertio physicoꝝ. ¶ Est autē abbreuiatio omniuʒ
horum que diximus hic ꝙ differētia inter corpus ⁊ quālī-
bet aliam dimēsionem huiusmodi est ꝙ corpus distenditur
ad omnes dimēsiones: sed magnitudo que habet unam di-
mēsionem vocatur linea: que habet duas vocatur superficies:
que habet tria spatia vocatur corpus: ⁊ post tria spatia nō re-
stat aliqua dimensio quarta: ⁊ hoc sciatur per hoc ꝙ nō pos-
sumus intelligere aliquid aliud ad qd corpus mutetur: ut
addatur ei aliqua alia dimensio: sicut mutatur linea ad sup-
ficiem: quando eius lōgitudini additur latitudo: ⁊ sicut su-
perficies mutatur ad corpus quādo eius longitudini ⁊ lati-
tudini per intellectū additur altitudo. Cōstat igitur ex hoc
ꝙ in rebus quātitatem habētibus corpus perfectius est: eo
ꝙ cōtinet in se omnes dimēsiones: ⁊ unūquodqʒ corpoꝝ hu-
ius mūdi perfectum est hac perfectiōe: sed tamen hʒ quan-
dam imperfectionem: eo ꝙ terminatur ad aliqd corp⁹ extra
continens ipsum: totus autem mundus utroqʒ modo per-
fectus est. Habet enim tres dimensiones: ⁊ nō terminatur
ad aliquid extra. Hec aūt abbreuiatio colligitur ex verbis
Auicēne qui sic abbreuiat sermonem istum.

Abbreuiatio oiuʒ pdictoꝝ ex dbis Auicēne collecta

¶ Cap. 3m. De probatione subtili ꝙ oportet esse aliquid sim-
plex cui naturalis sit motus circularis per hoc ꝙ sunt corpo-
ra simplicia: quibus est naturalis motus rectus: ⁊ de obie-
ctione contra hoc.

Tex. cō. 5.

Nunc autem intendimus de partibus mūdi sim-
plicibus que differunt formis substantialibus
abinuicem: ⁊ differunt accidentibus proprijs
que consequuntur substātiales formas earum
ad hoc ꝙ nos inueniamus corpus celeste per
motū qui est ei nālis sm conuenientiam sue for-
me naturalis. Ad hoc aūt inuestigandum ponemus pricipia
inuestigationis istius sic penes propositionem istam: ꝙ uʒ
omnia corpora naturalia ⁊ magnitudines per se mouentur
aliquo locali motu: q2 lʒ cetere magnitudines non mouent
nisi in corpore: tamē corpus ab eis habet ꝙ sit mobile motu
locali sicut diximus. Huius autem ratio patet ex his que di-
cta sunt in diffinitione nature in secūdo physicoꝝ. ꝙ uʒ na-
tura est principiuʒ motus ⁊ quietis eius in quo est per se et
non sm accidens. Cū ergo qdlibet corpoꝝ sit alicuius na-
ture formalis: ⁊ nos diximus q2 motus est de cōsequentib⁹
formam substantialem in corpore qd mouetur per se non per
accidēs: oportet ꝙ habeat quodlibet corpus physicū motuʒ
naturalem suā formaʒ cōsequentem. Omnis autē mot⁹ lo-
calis sicut patet ex octauo physicoꝝ. aut est equalis: aut cir-
cularis: aut cōpositus ex vtrisqʒ. Duo autē priores istorum
motuū sunt simplices. s. equalis ⁊ circularis. Equalis enim
dicit cuius mobile rectarū ⁊ equalium in partibus est dimē-
sionum: ⁊ circularis est cuius mobile est dimensionū circu-
larium: ⁊ lʒ equalis motus ⁊ rectus sit etiaʒ super spatiū eq̄-
le ⁊ rectum: tamē hoc nō est causa ꝙ motus est rectus ⁊ eq̄-
lis: quia circularis nō est super spatiuʒ circulare siue in spa-
tio circulari ꝙ sit extra ipsuʒ vel in ipso: quia nō est spatium
aliquod circulationis nisi ipse circulus. Nihil autem mouet
in spatio qd est sub ipso: ⁊ sic patet ꝙ circulare spatium non
est causa circularis motus: ergo a simili neqʒ rectum spatiū
potest esse causa recti motus. His autē habitis cum cā mo-
tus diuersi sit causa mobilis qd mouetur diuersimode: ita
ꝙ mobilis unius sm formaʒ sit motus unus sm formam: ⁊
diuersoꝝ in forma mobilium sunt diuersi motus in forma.
Itē causa diuersitatis horum motuū qui sunt circularis et
rectus est diuersitas mobiliū sm formam: unum est eni for-
me que est in dimensionibus rectis ⁊ longis: alteruʒ vō for-
me que est in dimensionibus circularibus. Motus autem
circularis est ille qui est circa medium: ⁊ motus rectus diui-
ditur in duos: q2 est unus eorum in sursum sicut mot⁹ eius
qd est leue: ⁊ alter deorsum est sicut motus grauis. Dico au-
tem motum sursum: motum qui est a medio: ⁊ motuʒ deoꝝ-

Tex. cō. 6.

sum qui est ad medium. ¶ Ergo manifestū est ꝙ erūt tres
motus locales simplices: ad mediuʒ: a medio: ⁊ circa medi-
um. Et signant isti tres motus tria mobilia in forma diffe-
rentia: ⁊ sic est aliqd corpus sm substantialem formam diffe-
rens ab elementis ⁊ cuius naturalis motus est circularis si-
cut naturalis motus est rect⁹ corpori qd est elemētū. ¶ Est
autem hic non paruus locus ambiguitatis. Nos eniʒ osten-
dimus in octauo physicoꝝ. ꝙ forma illa quā naturaliter cō-
sequitur motus localis est forma data a generante: ⁊ res in
potentia ad motū hoc modo quo est in potētia ad formaʒ il-
lam: talis enim forma est elementi simplicis quā consequit
motus sursum ⁊ locus sursum: ⁊ motus deorsum ⁊ locus de-
orsum. Si ergo elemētalem formaʒ cōsequitur motus circu-
laris: videbitur necessario ꝙ celum sit compositum ex elemē-
tali forma que est actus ⁊ perfectio materie: ⁊ ex mā. Omne
autem sic cōpositum est generabile ⁊ corruptibile: igitur ce-
lum generabile ⁊ corruptibile videtur: cuius cōtrarium di-
no probatur inferius: q2 ibi ostēdemus ꝙ celum ex mā sua
tota est: ⁊ ꝙ non habet compositionem forme cum materia:
ita ꝙ forma sit actus acceptus per generationem. Si autem
aliquis forte velit dicere ꝙ celi motus est mot⁹ forme sue:
que non accipitur per generationem: sed inest ei semper sicut
in generabili ⁊ in corruptibili: ⁊ ꝙ ideo est mot⁹ suus inge-
nerabilis ⁊ incorruptibilis: tūc omnia illa que dicta sunt in
principio. 7. physicorū: ⁊ in secūdo tractatu. 8. physicoꝝ erūt
falsa. Ibi eniʒ ostēsuʒ est ꝙ omne qd mouetur per se hʒ mo-
torem a se distinctum per esse ⁊ diffinitionem: vel saltem per dif-
finitionem soluʒ. Si enim diceretur celum moueri a forma
sua corporali: que est ut ita dicam celeitas: tunc a nulla par-
te nec a toto distinguitur motor: nec per esse: nec per diffini-
tionem. Itē quia corpus mobile non est motū nisi per hoc ꝙ
est in potentia ad locum: sicut corpus mobile ad formā non
est motum sm actum: nisi per hoc ꝙ est in potentia ad for-
mam: non autem est in potentia ad locum: nisi per se vel per
accidens: ⁊ si est in potentia ad locuʒ per se mouebitur a ge-
nerante: ⁊ non mouetur plus quando adeptuʒ fuerit formā
generantis ⁊ locum: quia tunc stabit. Si autem est in poten-
tia ad locum per accidens: tunc est extra locum suum violē-
ter: ⁊ mouebitur ab eo qd remouet impedimentum: ⁊ quā-
do adeptum fuerit locum suum iterum quiescit: ⁊ nihil oi-
um istorum videmus in celo ꝙ mouetur ꝯtinue in loco suo:
⁊ non a generante neqʒ a remouente prohibens. Adhuc au-
tem ostendimus in secūdo tractatu. 8. physicorum ꝙ neces-
se est ꝙ primum qd mouetur: mouetur non a generante:
sed a seipso: quia illud mouetur in loco suo: postqʒ iam com-
pletuʒ est in esse sicut animal: ⁊ ostendimus ꝙ iste motus nō
est omnino naturalis: quia omnia videtur falsificare ea que
hic sunt inducta. ¶ Ad ois autē hec videtur soluere Auer-
rois dicēs ꝙ natura sumit equiuoce: quādo dicitur motus
rectus esse naturalis: ⁊ quādo dicitur motus circularis esse
naturalis: eo ꝙ motus rectus est cōsequēs formam per ge-
nerationem dataʒ a generāte: que actus est cōpositi a generā-
te per generationē ex forma ⁊ materia: cuius forma genera-
tiōis est finis: ⁊ materia generatiōis est subiectū. Mot⁹ au-
tem circularis est a forma que est substātia separata que non
est actus alicuius corporis: neqʒ alicuius generatiōis finis:
neqʒ materia est alicuius gnationis subm. ¶ Sed si hoc est
veruʒ qd dicit dictus phs tūc nō videtur ratio inducta vale-
re: q2 equocatio impedire videt eius ꝓcessuʒ. Sed ad hoc
iterū potest dici per illud qd in octauo determinatū est: ꝙ ca-
lis motus est naturalis sm ꝙ totū illud qd mouet compa-
ratur ad motorē: ⁊ nō sm ꝙ illud qd mouetur cōparatur ad
motū: vel partes eius qd mouetur cōparātur ad motū. Est
eniʒ totius animalis natura aia que mouet localem motū: lʒ
ipse motus nō sm naturaʒ sit corporis moti vel partiū ipi⁹
corporis moti: ⁊ quo ad hoc est similitudo ꝓportionis: quo-
niaʒ sicut naturalis est motor generās dādo formam suā ge-
nerabili: ⁊ per hāc est mouēs sm locū: ita naturalis est mo-
tor: qui est substātia separata ei qd mouetur quādo influit ei
motū localē per intellectū vel appetitū: vel possumus dicere
ꝙ sicut forma que est cōiūcta corpori: ⁊ est actus corporis hʒ
mouere dando formaʒ suaʒ corpori recto: ꝙ habet grauita-
tem ⁊ leuitatem: ita forme ⁊ substātie separate est mouere cor-
pus rotūduʒ: neqʒ habēs grauitatem: neqʒ leuitatem: ⁊ hoc re-
dit fere ad idem. ¶ Sed tunc surgit maior ⁊ magis difficilis
questio:

Di gressio quam mouet Albro. l. c. 5.

Solo Albro is in. cō. 5.

Obtio ꝯ so-lutionem.

Solo

Alia obtio difficilioꝝ pˀ.

questio: ⁊ illa fundatur super duo: quorum vnum est: ꝙ nos videmus ꝙ hec forma que datur ab hoc generante non hz mouere nisi per esse qd habet in eo qd mouetur per hoc qd indiuiduatur in ipso. Et scdm est ꝙ formarum talium diuersitas in specie diuersificat corpora que mouentur in specie: ⁊ et mot⁹ ipsos diuersificat in specie. Si ergo ponat forma separata: que per esse nullius corporis est actus: ⁊ ideo indiuiduationẽ nõ habet ab ipso subiecto in quo est: illa videt nõ posse mouere subiectũ cuz per esse nõ sit ei cõiuncta. Et iterum ꝓpter scdz nulla diuersitas motus videbitur posse esse ex talibus motibus cũ omnes ipsi sint substãtie separate: ⁊ per hoc nõ habentes diuersitatẽ neqz diuersitatem aliquaz causantes vel facientes in corpore qd mouetur ab eis: neqz etiaz in motibus qui sunt ab eis.

Opinio Auicẽne circa quesitum.

¶ Et scias ꝙ hec difficultas multos compulit dicere ꝙ celũ cõponitur ex motore qui est act⁹ corporis ⁊ virtus eius in corpore qd mouetur. Et dederũt illi motori celi imaginationem qua intẽderet hunc motũ particularem quo mouetur corpus celi ab ipso: quia non viderunt qualiter intellectus qui est substãtia separata intendere possit nisi ratione motus in vniuersali: ⁊ ideo dixerũt consequenter ꝙ esse istorum motorũ diuersum est: sicut eẽ formarum que sunt in generatis ⁊ corruptis: ⁊ ab illa diuersitate prouenit diuersitas motus ipsorũ.

Impugnatio eiusdem.

Hec omnia autẽ absurda sunt: sicut nos probare intẽdimus in phia prima: ⁊ in parte probauimus in octauo physicorum: ꝙ si esset sicut isti dicunt motor talis moueretur per accidens: ⁊ sic nõ eẽt act⁹ primus neqz separatus: ⁊ esset finitus nõ infinitus in virtute mouendi que omnia ostẽsa sunt nõ cõuenire motori primo separato.

Solutio ad quesitum.

¶ Propter qd quantũ sufficit presenti negocio dicẽdũ est ꝙ motores sperarũ celestiũ: lz moueãt per modum nature eo ꝙ mouent vno modo: ⁊ ꝙ motus ille est naturalis corpori celi plusqz motus ꝓcessiuus cõueniat corpori animato: tamẽ sunt separati: neqz per esse: neqz per diffinitionẽ dependentiam habẽtes ad corpora ipsa: sed cõparantur ad ipsa sicut intellectus artificis cõparatur ad corp⁹ qd mouetur instrumẽtaliter ad formaz artis inducendaz in materia ꝓpter qd forma que est in motore proprie est: neqz vniuersalis: neqz particularis: eo ꝙ hoc accidit formis prout abstrahũtur a rebus per potẽtias apprehensiuas: nisi forte diceret ꝙ est vniualis eo modo quo vna numero causa dicitur vniuersalis: qa factiua est multorũ. Talis autẽ intellectus sic informatus influit motũ particularẽ corpori: qui quidem particularis est prout est in eo ꝙ particulare ⁊ singulare mobile: habet tamen vniuersalẽ virtutẽ explicãdi omne illud cui debet induci forma quaz intendit inducere motor per suaz scientiaz actiuaz: ⁊ sic patet aliqualiter solutio primi.

Et ꝙ sic diuersitas motorum in celestib⁹. vide et cõ. 44. 12. metaphysice.

¶ Diuersitas autez istorum motorũ est ex diuersitate ordinis scdz distare plus vel minus a causa pma: ⁊ huic diuersificati respõdet diuersitas mobiliũ sperarũ: ⁊ per cõsequens diuersitas motus in speris ipsis: ⁊ sic propalata est solutio scdi. De hoc tamẽ plus dicemus in libro scdo istius operis: sed cuz subtilitate inquiremus de his in phia pmai ꝗ que hic dicta sunt cõcordãt cuz his que dicta sunt in octauo physicorũ. Diximus eniz ibi ꝙ motor est separatus nõ indigens corpore: nec motus motu corporis per accñs: quoniam est sicut intellectus actiuus mouẽs. Et diximus dissimilitudinez eẽ inter id qd mouet ab aialium aia: ⁊ illud qd mouetur a motoribus separatis: qa corpus aialiuz de se nõ est susceptibile motus ꝓcessiui: quo mouet aia aialis perfecti: ⁊ ideo natura fecit ei fila ⁊ chordas per que trahit membra ad motuz: ⁊ fecit ei musculos in qbus sedẽt virtutes assire in mẽbris que mouent ad imperiũ itellectus mouẽtis. Corpus autẽ celi de se susceptibile est motus istari ei per suum motorẽ separatum ꝓpter qd nec indigẽt filis ⁊ chordis nec virtutibus organicis affixis istis partibus moti: ⁊ quia talibus non indiget: ideo nullã habet virtutẽ que sit corporis virtus ⁊ actus eius: sed totus est separatus: ita ꝙ nihil accipit a corpore: nec esse habet a corpore neqz diffinitionẽ: ⁊ sic debet itelligi ꝙ dicitur motus naturalis celi qui est circularis sicut motus rectus naturalis est elemento. Simplices autẽ motus locales in genere sunt tres: sed in specie plures: quorũ vnus est a medio ⁊ est duorũ elementorũ: ⁊ alius est ad medium ⁊ etiam est duorũ elemẽtorum: ⁊ tertius est circa mediũ: ⁊ ille est multiplex ⁊ cõuenit corporibus celestibus. Hoc autem conuenit cum eo qd diximus superius vz ꝙ corpus est cõpositũ ex tribus dimensionibus: sm eniz tres dimensiões corpus mouetur trib⁹ motibus: quia cum dextrũ ⁊ sinistrũ sit primũ latitudinis: erit illud pncipiũ motus circularis: vt in scdo huius sciẽtie ostendemus. Similiter ante ⁊ retro erit principiũ cuiusdam motus qui est inferiorũ motorũ ⁊ mobiliũ sm circulũ: sicut illorũ quorũ motus est super polos orbis signorũ. Sursũ autem ⁊ deorsũ sunt principia duorum motuũ ascensionis ⁊ descensiõis: sz diuersitatem suorum terminorũ: ⁊ ideo errant qui dicunt tres dimensiones non habere consonantiaz cum tribus motibus localibus corporum simplicium nisi in numero: qa sicut iam patuit tres dimensiones sm sua extrema que sunt in mundo habent causalitatem ad tres motus. Cum nos autez vnum istorum motuũ dicimus esse circa mediũ sunt quidam quorũ princeps ⁊ dux Auerrois qui dicunt ꝙ istud medium est physicũ ⁊ nature vnius ⁊ determinatũ: ⁊ hoc est medium terre: quia hoc est medium mundi: ⁊ sic volunt mentiri astrologos in hoc ꝙ ponunt epiciclos qui voluuntur circa medium acceptũ in deferentib⁹ circulis: ⁊ dicunt falsũ eẽ ꝙ de circulis dicitur eccẽtricis sine circulis egresse cuspidis: quia illorũ medium: neqz est vnum: neqz terre mediũ: sicut probatur in Almagestis Ptolomei. Sed qa de his hic nõ potest sufficiens inuestigatio haberi: ideo trãseundo dico ꝙ dictũ Auerrois nõ tenet nisi dicant omnes orbes celi eẽ vnius nature ⁊ vnius speciei ⁊ vnius materie: quemadmodum vnius materie sunt elementa: ⁊ nihil horum verum est sicut ostẽdemus in scdo libro: ⁊ ideo si corpora celestia diuersa sunt in forma ⁊ in materia: ⁊ in motu diuersa erunt: ⁊ ideo non erit inconueniens ꝙ etiam diuersa habeant centra.

Nota contra Auerroim.

Sed Auerrois nequaqz bene sciuit naturas celestiũ: ⁊ ideo multa abusiua ⁊ absurda dicit de celis: que etiam falsa esse conuincitur per visum: redeamus nũc ad propositum adhuc inducentes rationes ad probandum ꝙ celũ est corpus quoddaz simplex preter quatuor oia elementa existens.

T.c.7.

¶ Dicimus igitur ꝙ cũ inter corpora quedam sunt simplicia quedam composita: ex simplicibus erũt profecto simplicia in qbus ideo est motus simplex: qa in eis natura mouens nõ est nisi vna quecunqz sit illa que est principium motus naturalis: sicut est ignis ⁊ terra ⁊ similia formis horum duorum que sunt media: quia aer est sm formã ignis in leuitate: ⁊ aqua sm formam terre in grauitate. Et sunt etiaz hec duo similia generi ignis ⁊ terre: lz Joannes grãmaticus velit hoc eẽ falsũ propter hoc ꝙ quatuor elementa differunt in formis ⁊ differunt locis ad que mouẽtur: sed in genere grauis ⁊ leuis conueniunt: lz differãt sm species grauitatis ⁊ leuitatis. Sunt autem corpora cõposita in quibus sunt plures nature mouentes: sicut natura leuis ⁊ natura grauis: ⁊ sm hoc necessario diuersificãtur motus qa alij sunt motus simpliciũ: ⁊ alij motus compositorum: motus autem corporum compositorum diuersificantur sm diuersitatem compositionis: sed tamen quia nõ potest esse compositio ad equalitatem omnimodam componentiũ ideo motus compositorum est idem in specie sm naturam mouentẽ que vincit in composito.

Nota rõnem ꝓp quã nõ ẽt eẽ cõple ad põdus. vide etiã Cõmẽtatorẽ hic.

Si eniz esset compositio ad equalitatem omnimodam tũc compositum nec locum nec motũ haberet: sed in omni loco in quo poneretur ibi ⁊ maneret fixum: qa cõponentia equaliter mouerẽt ipsũ sursum ⁊ deorsũ.

Obiectio 3 pdicta.

¶ Sz tunc forte obijciet aliqs dicens ꝙ sm hoc cõpositio dissolueret: qa vincẽs in ipsa alia vel expellet vel trãsmutabit ad seipsum.

Solutio

Nota de duplici eqlitate.

¶ Sed ad hoc respondemus ꝙ est cõpositio sm equalitatẽ geometricaz in cõpositis per naturam: ⁊ non sm equalitatẽ arithmeticam: non eniz cõponentia in cõposito sunt sm equalitatem in quãtitate componentiũ acceptam: sed potius sm similitudinem acceptã in equalitate proportionis cõponentiũ: qa cum sint in composito terminato ⁊ continuato: ⁊ tãtũ est in cõpositione de sicco terre: quantũ passiue sufficit ad terminationem ⁊ figurationem cõpositi: ⁊ est in eo de frigido quãtũ sufficit terminationi ⁊ figurationi actiue: quãtum autẽ sufficit ad continuationẽ est in eo de humido cõtinuante. De calido autez quãtum sufficit mouere ad ista ⁊ actiones compositi. Dicemus autẽ plura de hoc in primo libro perigeneseos in tractatu de mixtiõe.

Tex. cõ. 8.

Cum igitur (vt predictũ est) motus simplex sit nature sim-

plicis mouentis: cū motus circularis sit simplex vt ꝓbatū est in octauo phy̆sicorum: sicut ⁊ motus equalis sine termino: oportet ꝙ sicut corpori simplici ꝯuenit motus simplex: ꝙ ita sit ecōuerso ꝙ motui simplici aptetur simplex corpus qđ moueatur motu illo. Si autē inueniatur aliquādo in phy̆sicis motus simplex in corpore cōposito: tunc oportet ꝙ ille sit illius compositi: nō sm̄ ꝙ est compositū: sed potius sm̄ ꝙ dominatur in ipso aliquod simplex vincens in compositione: sicut quādo videmus lignū descendere: ⁊ possibile est ꝙ etiā simplex aliquādo sequaē motū ꝯtrariū simplicis qđ dn̄atur super cōpositū: sicut quādo videmus ignē descēdere in stipite accēso: qa tūc ꝓfecto seq̄tur materiā suā que est terrestre cōbustibile. Ex oībus autē his que dicta sunt manifestū est ꝙ motus simplex est corporis simplicis per se: ⁊ ideo cum circularis sit motus simplex: oportet ꝙ sit aliqđ corpus simplex qđ natura sua simplici moueaē motu illo: ⁊ sicut est motus rectus distinctus a circulari: ita est distinctio in mobilibus: ꝙ videlicet id quod circulariter mouetur distinctū est ab omnibus his que recte mouentur.

¶ Cap. 4m. Q: nullo modo motus circularis simplex potest esse celo accidentalis.

Tex. co. 9.

Sed forte dicet aliqs aduersarius: ꝙ absq; dubio motus circularis est motus simplex sed nulli corpori est naturalis sȝ accidentalis: ⁊ dico accidentalem ad quē non mouet aliqua nā corporis: sed motus ille est a motore extrinseco ꝑ violentiam mouente. Sic enī accipimus hic motum accidentalē: cum nos intēdamus naturam eius inuestigare ꝙ moueē per rōnem sui motus: tūc enī dicimus motū nālem ad quē mouet aliqua natura eius qđ moueē: ⁊ motū accidentalē ad quē mouet: non natura aliqua eius in eo qđ moueē: sed ad quē mouet extrinsecus motor: cuius motus nō nā est in eo qđ moueē: talis aūt est violentus. Dicit igiē forte aduersarius ꝙ nō est verū ꝙ corpus celeste sit quintū corpus ꝑter quatuor elemēta: sed dicit ꝙ est ignis ⁊ motus circularis inest ei accidētalis ⁊ non nālis: tūc dico ꝙ verum est qdē ꝙ possibile est corpora quedā simplicia moueri motu accidentali: sed ille motus qui est vni simpliciū accidentalis: erit alteri corpori simplici nālis: ⁊ non pōt esse ꝙ istđ corpus simplex cui est nālis habeat cū ipso etiā alium motū naturalem: qa iā ostēdimus ꝙ vnius simplicis nō est nisi vnicus simplex motus nālis. Nos autē videmus ꝙ omnia elemēta quatuor simplicia habēt mot⁹ simplices naturales rectos: ergo nulli eorū est naturalis circularis: opȝ igitur iterum ꝙ aliud sit corpus quintū extra quatuor elementa cui sit naturalis.

Tex. co. 10.

¶ Amplius tali modo sumpto naturali ⁊ accidentali vt diximus: mot⁹ naturalis semper ꝯtrarius est motui accidentali. Hic aūt hoc supponatur: ad qđ redibimus in sequētib⁹ huius capituli ⁊ ꝓbabimus illud. Est autē notum ex canone maiore siue ex regula rōt dialectice artis: ⁊ ex mathematicis que vel in maiori parte vel vniuersaliter est vera ꝙ vnus motus vni motui tm̄ est cōtrarius: ⁊ hoc etiā ostēdimus in quinto phy̆sicorū. Adhuc autem ex his que in octauo dicta sunt: cōstat motū circularem eē motū simplicē: qa enim sunt due linee simplices: vȝ recta ⁊ circularis ⁊ non plures: ideo necesse est duos motus simplices esse: vȝ rectū ⁊ circularem. His igiē suppositis dicam ꝙ si dicat aduersarius ꝙ ille motus circularis nō est naturalis corpori celi sed accidentalis: sed ipsum est ignis aut aliquod aliud elementū qđ mouetur circulariter per accidēs: tūc sequiē necessario ꝙ motus naturalis ignis est cōtrarius motui circulari quo moueē per accidēs: sed nos nuper posuimus ex canone esse verum ꝙ vnus motus tm̄ ꝯtrariatur vni: ⁊ si hoc est verum: tūc per ea que dicta sunt in quinto phy̆sicorū mot⁹ sursum qui est naturalis igni cōtrariaē motui qui est deorsum: eo ꝙ sunt ad extrema ꝯtria: ⁊ ex principijs cōtrarijs: ergo nō est contrarius motui circulari: qa motus circularis non est idem cū motu deorsum. Ulterius ergo sequitur ex superi⁹ datis ꝙ mot⁹ circularis nō est accn̄talis igni qa si eēt ei accidētalis: tūc esset nāli suo motui ꝯtrius: ⁊ hoc est ꝯtrū eius qđ dicit aduersarius. Si aūt ꝓpter predicta dicat aduersari⁹ ꝙ absq; dubio corpus celi nō est aliqđ corpoꝝ q̄tuor que sūt elemēta vocata: ⁊ ideo mot⁹ circularis est ei accn̄talis ⁊ non nālis: tūc opȝ absq; dubio ꝙ illud corp⁹ hēat etiā aliquē aliū motum simplicem nālem: qa naturale est ante accidentale: ⁊ nihil erit vnquā accidētale: nisi supponaē aliqđ naturale. Sed ꝓstēdimus ꝙ simplices mot⁹ non sint nisi duo in genere recti⁹ vȝ ⁊ circularis: ⁊ ꝙ recti sint duo sursum vȝ ⁊ deorsum: motus mouentur autē duo elemēta superius. s. ignis ⁊ aer: ⁊ duo inferius aqua ⁊ terra. Si ergo corp⁹ illud quinū distinctum est a q̄tuor ⁊ non nāliter mouetur circulariter: tūc non potest esse quin habeat simplicē motū rectum: aut ergo naturaliter mouetur sursum: ⁊ tunc erit ignis aut aer: aut naturaliter moueē deorsum: ⁊ tunc erit terra aut aqua: ⁊ qđlibet istoꝝ est ꝯtra hypothesim: qa dixit aduersarius ꝙ nō esset aliud q̄tuor elemētorū. Scias aūt ꝙ oīa que dicunē sūt dicta ꝯtra Platonē ⁊ pł̄os Egypti qui dixerūt ꝙ celū est igneum: ⁊ non est motū circulariter nisi per accidens: dicebant enim ꝙ ignis naturaliter ascendit: ⁊ quādo nō habet quo plus ascendat: tunc circūuoluitur in seipso: sicut flāma ignis in fornace: ꝑter hoc solum ꝙ ꝯcauum fornacis circūuoluit flāmā. Defect⁹ autē vlterioris loci circūuoluit etherem: vt dicebant: ⁊ ꝯtra hec dicta inducte sunt iste ratiōes.

Tex. co. 8.

¶ Est autē in rōnib⁹ his multa dubitatio. Cum enī diciē ꝙ mot⁹ accidētalis est ꝯtrarius motui naturali: videē hoc eē falsum de circulari accidentali: quia nos videmus in molare molendini ꝙ hȝ duos mot⁹ accidentales: vnum quidē qui est ascendere sursum: ⁊ alterū qui est reuolui circa centrum quo teneē super molarem inferiorem: ⁊ ille videē esse medius inter naturalem ⁊ illum qui est ascendere sursum: qa circulari motu mouetur ad inferiorē molarem: ⁊ eleuatur sm̄ aliquid ab ipso: quia aliter non ꝯtereret grana. Cū ergo duo non sint ꝯtraria vni: non potest esse omnino naturalis motus circularis ⁊ ꝯtrarius motui naturali. Nec vitatur inconueniens ad qđ inducitur aduersarius: quia si demus ꝙ mot⁹ naturalis est ꝯtrarius motui accidentali: et videmus aliquod elementorum per accidens moueri circulariter: tunc sequitur ꝙ duo sint ꝯtraria vni: ⁊ hoc est contrarium qđ supponitur ex canone maiori. Adhuc autem videtur ex hoc sequi ꝙ motui circulari est aliquid contrariū: cuius oppositum inferius ostendemus.

Nota dubitationes pulchras ꝯ ꝑdicta.

¶ Conabitur forte aliquis ad hoc soluere dicens: sicut Auerrois videtur alicubi dixisse ꝙ duplex est contrarietas: perfecta videlicet et imperfecta: perfecta est quidem que est sm̄ completam distantiam contrariorum maxime distantiū: incompleta autem que est medij ad extremum: ⁊ ideo dicet sm̄ completā distantiam vnum vni esse ꝯtrarium: ⁊ sm̄ incompletā plura opponi ad vnum ꝯtrarie. Dicet enim ꝙ accidentale perfecte egrediens extra naturam est ꝯtrarium naturali: ⁊ non complete egrediens non est omnino ꝯtrarium: ⁊ sic circularem motum quādo est accidentalis: esse quidem ꝯtrarium sm̄ rationem ꝯtrarietatis incompletā: sed non est ꝯtrariū naturali sm̄ completam rationem ꝯtrarietatis.

Cōtra q̄ vī esse Auerrois hic cō. 10.

¶ Sed iste qui sic dicit non soluit inconuenientia inducta: quoniam rationes superius inducte procedunt: ac si circularis completam haberet ꝯtrarietatis rationem.

Obie. ꝯ sol.

¶ Ideo nos dicim⁹ ꝙ hec que dicta sunt de motu circulari sunt intelligēda de motu circulari simplici. Duo autem exiguntur ad hoc ꝙ mot⁹ circularis sit simplex quorum vnum est ꝙ mobile circulariter non habeat aptitudinem naturalem: nisi ad motum circulationis: ⁊ hec est aptitudo que est ex rotunditate suarū superficierū. Si enim poneremus per impossibile corpus celi componi ex superficiebus: tunc dico ꝙ corporis rotundi naturaliter omnes superficies erunt sperice: ⁊ hec imaginatio est sicut si imaginemur globum componi ex superficieb⁹: q̄rum quelibet ꝯuolueretur circa alteram a centro globi vsq; ad vltimam conuexitatem eiusdem. Alterum autē est mouentis simplicitas: quia hec non diuersimode se habet ad partes eius ꝙ mouetur: cum nullius partis sit actus: ⁊ cum ipsum impossibile sit moueri per accidens aliquod per qđ diuersimode disponatur ad motum. Et ex his duobus patet ꝙ motus circularis qui per accidens inuenitur in elemētis: non est simplex sed diuersus ⁊ compositus: quia sicut rotundum corpus ex rotunditate suarum superficierū: ita rectum corpus erit ex superficierū planicie que omnes sm̄ rectas lineas ad se applicatas extenduntur: ⁊ hoc non habet naturalem aptitudinem ad circularem motum: nisi refracto in seipso: ⁊ sic motus eius erit compositus: mouens etiā

Solū authoris.

ipsū

ipsius est forma que est virtus in corpore eius variata fm diversas partes eius qđ movetur per accidens. Et ideo ab illa nō potest moveri circulariter ⁊ simpliciter: ⁊ quādo ꝯvolvitur in circulum hoc fit: aut a virtute movētis corporis extra ꝙ nō equaliter appropinquat omnib⁹ partib⁹ ei⁹ qđ movetur: ⁊ ideo non simplex potest esse mot⁹: aut fit eo ꝙ componitur ex compositis virtutib⁹ sicut ex gravi ⁊ levi: quia si tunc venit grave super leve tunc involvendo se descendit: sicut facit ventus turbinis descendēs: ⁊ si vincit leve sup grave tunc involvendo se ascendit sicut facit vēt⁹ turbinis ascēdens. Qđ autem in superiorib⁹ rationib⁹ supponitur elemētis posse ꝯvenire mot⁹ circularis simplex hoc est ex hypothesi adversarij ⁊ nō ex veritate: ⁊ ideo inducitur vt dicēs hoc ducatur ad impossibile modo supradicto: ⁊ ideo ꝯcedendū de plano ꝙ fm veritatem motui circulari non est ꝯtrariū: ⁊ ꝙ motus circularis simplex non potest ꝯvenire nisi corpori quinto: qđ est celū. Est autem cavendū a dictis aliquorum minus peritorum in astronomicis qui dicunt corporis sperici simplicis esse naturam ꝙ volvatur circa centrū vnū: ⁊ ideo mot⁹ eius esse super polos spere perforatos. Item qui dicunt ꝙ stelle superiores ⁊ inferiores omnes non possunt moveri vno motu proportionabiliter: quia oporteret ꝙ motus ille non esset vnius sicut diximus in octavo physicorū: ꝙ non est vnus mot⁹ eorum que feruntur per medium. Qđ enim dicitur ꝙ motus spere esset super centrum hoc est naturaliter verum ⁊ mathematice: sz centrum non acceptū sic vno modo hinc ⁊ inde: quia naturale centrum corp⁹ est sensibile qđ est terra ad qđ virtus spere refertur: ⁊ ꝙ respiciūt radij eius: mathematicum autem centrum eius est pūctuz indivisibile sumptum in toto cōtinuo spere totius: ⁊ qđ dicitur super polos stantes esse: ac si sint perforati imaginabiliter dictum est: eo ꝙ non imaginamur speram volui: nisi super axem intelligibilem quā imaginamur transire per polos. Secūdum autem dictum non habet causam sufficientem: quia sz verum sit fortassis stellam non circūvolvi nisi latam a circulo suo: tamen nihil prohibet eam continuum habere motū: etiam si per se moveretur: sicut ostendimus in octavo physicorum: nec aliqua necessitas cogit corpora diversa in materia ꝓpinqua ⁊ forma referre ad centrū suū ⁊ idem: ex his igit̄ facilia sunt que superi⁹ sunt inducta.

Ratio ⁊ nisi ⁊ mathematici differūt motū spere esse circa cētrū.

¶ Cap. 5m. De probatione per motum circularem ꝙ celum est corpus prius q̄ corpus qđ est elementum.

Tex. cō. 12.

Hoc autem qđ diximus per motum circularez probari corpus celeste esse distinctū a quatuor elementis: ⁊ esse prius eis fm naturam adhuc etiam aliter probatur. Dico enim ex his que a nobis probata sunt in octavo physicorum: ꝙ motus circularis primus est omnium motuū necessario: ⁊ huius ratio est quia completum ⁊ perfectuz est ante diminutum: ⁊ est prius eo prioritate naturali ⁊ substantia ⁊ tempore. Et nos ostendimus ꝙ circularis mot⁹ est cōpletior ⁊ perfectior omnibus motibus: ergo debetur corpori qđ est figure completioris ⁊ prioris per naturaz: ⁊ hoc est id quod est circulare per naturam: quoniam de lineis equalibus ⁊ rectis nulla completa est: sive sit infinita: sive finita. Si enim infinita: tunc nullo modo potest esse completa: cuz omne complementuz sit a fine: ⁊ infinita dicatur a privatione finis. Si autem est finita: tunc erit corporis finiti. Rectū autem finitum necessario est contentum ab aliquo corpore: quia non potest imaginari ꝙ sit rectum continens: eo ꝙ nō fm equalem distantiam referri potest ad ꝯtenta: nec est ambiens vt circulare: qđ equaliter distans ambit ea que sunt in ipso. Omne autem ꝯtentum habet aliquid extra se terminans ipsum ⁊ conservans continendo. Si ergo hoc accipiatur vt corpus ignis: tunc potentia suscipit additionem: quia potest intelligi crescere in continens: ⁊ dico ꝙ si accipiat̄ vt corpus: quia forte si accipiatur vt hoc corpus nō potest crescere: quia materia elementorū non est possibilis ad maiorem extensionem quā habet sub forma ignis. Sed nos non loquimur hic nisi de corpore ꝓut consideratur in solis dimēsionibus sue quātitatis: sicut diximus in ꝓhemijs huius libri. Talis autem additio non est possibilis in corpore rotūdo: quia corpus rotundum si habet rationem spere: oportet ad minus esse finitam ⁊ terminatam in suo ꝯcavo: ⁊ ratione concavi est continens ⁊ non contentum. Lz autez quidam dixerunt ipsum infinitum in superficie convexa: eo ꝙ dixerunt infinitam esse spissitudinem inter superficiem interiorem concavam ⁊ exteriorem convexam: tamen hoc infra reprobabimus: sed qđ nobis hic sufficit est ꝙ rotunduz de sua ratione est finitum in concavo: ⁊ continens non contentum: ergo est completum ⁊ non contentum extra ab alio corpore: ⁊ sic completum in se ⁊ impossibile ad incrementuz additionis: ⁊ ideo omnia que conveniunt recto: negātur de rotundo: ⁊ ideo oportet ꝙ rotundum corpus prius sit recto. Redeamus igitur ad principium istius disputationis: ⁊ dicamus ꝙ motus primus absqz dubio naturalis est corpori primo: ⁊ ꝙ motus circularis prior est motu equali recto: ergo motus circularis simplex ⁊ primus convenit alicui corpori simplici ⁊ primo: ⁊ hoc est celum: ergo celum est prius elementis ⁊ simplicius eis. Motus enīz equalis convenit corporibus simplicibus equalibus: sicut igni qui movetur sursum motu equali: ⁊ huius simile est in terra que est corpus simplex ⁊ movetur deorsum motu equali simplici. Deorsuz autem voco motum ad medium. Si ergo ita se habent: tūc procuIdubio est dignius ꝙ ille qui est simplicior ⁊ prior motus hic sit etiam motus ꝯveniens corpori simpliciori ⁊ priori q̄ illa corpora sint: ergo corpus quintum cuius per naturam est motus circularis: non est aliquod ex elementis sed prius eis. Nos enim iaz diximus ꝙ illi motus simplices cōveniunt corporibus simplicibus: ⁊ si inveniretur mot⁹ simplex in composito corpore hoc contingit ratiōe simplicis corporis qđ dominatur in illo composito. Iaz igitur per omnia supradicta ⁊ per rationes inductas ostensum est ꝙ est aliquod corpus simplex aliud in substantia materie ⁊ forme a corporibus que sunt quatuor elementa que sunt apud nos: ⁊ illud est substantia nobilis ⁊ sublime in natura: ꝓpter hoc ꝙ non generatur neqz corrumpitur: ⁊ est altissime dignitatis in perpetuitate: ⁊ est primum ⁊ principium istorum corporum inferiorum omnium.

Tex. cō. 13.

¶ Si autem dixerit adversarius ꝙ omnis motus corporis simplicis: aut est naturalis: aut accidentalis: ⁊ ponat cum hoc ꝙ motus ille qui est quibusdaz corporibus naturalibus simplicibus naturalis: alijs corporibus simplicibus est accidentalis: sicut motus ascensionis ⁊ descensionis: ascendere enim naturale est quibusdam corporibus ⁊ accidentale quibusdam: ⁊ descendere similiter: quia naturale est igni ascendere ⁊ terre accidentale. Et dicat cum hoc adversarius quia etiaz sic est de motu circulari: videlicet ꝙ est istis que sunt vocata elementa accidentalis: tunc procuIdubio oportet necessario eum concedere ꝙ idem motus circularis sit naturalis alicui corpori ꝙ est aliquid aliud ab elementis: quia cum concedit istam propositionem ꝙ motus naturalis vni: alteri est accidentalis: tunc per locum a minori oportet eum concedere ꝙ ille qui est accidentalis vni corpori erit naturalis alij: eo ꝙ minus videtur ꝙ hec sit vera ꝙ naturalis vni sit accidentalis alij: cum ad naturale non necessario sequitur accidentale. Cum ergo illa conceditur ab adversario: dignius est vt concedat suam conversam: quia videlicet accidentalis vni erit alij naturalis: quia accidentale necessario presupponit sibi naturale: quia si non sit naturalis alicuis: tūc nō erit accidentalis alicuis: sed non convertitur: sicut si non sit substantia non erit accidens: ⁊ non convertitur. Est tamen sicut in prioribus diximus hoc falsum: ꝙ naturalis vni et simplex alij sit accidentalis: sed gratia disputationis hic sumimus eam ab adversario qui dixit celum esse ignem: ⁊ fuit communis opinio antiquorum omnium philosophorū: ⁊ ꝙ circularis motus non esset alicui naturalis.

Tex. cō. 14.

¶ Amplius autem si est motus circularis naturalis: sicut iam probatū est: tunc manifestum est ⁊ clarū: ꝙ oportet esse aliquod simplex primum de numero corporum simplicium cui naturaliter propter suam figuram attribuatur motus ille: sicut corpori rectarum dimensionum qui est ignis naturaliter attribuitur motus sursum: ⁊ corpori recto qđ est terra attribuitur motus deorsum. Si autem adhuc afferat adversarius ꝙ motus circularis non est nisi accidentalis: ⁊ nolit credere per rationes inductas: tunc inducemus contra eū testimonium sensus. Mirum enim videbitur omnibus ⁊ extra rationem omnino: ꝙ motus accidentalis sit ꝯtinuus

Tex. cō. 15.

⁊ perpetuus qui non habet finem in tempore ⁊ vltimum: cũ visus nobis testificatur contrarium eius: quia in omnibus videmus ꝙ res accidentaliter ⁊ violenter existentes corrũpũtur velociter: ⁊ finiuntur tempore breui: probauimus etiam in octauo physicorum circularem solum esse perpetuũ ⁊ infinitum motũ. ¶ Amplius si celũ qđ mouetur motu circulari esset ignis: sicut dixerũt antiqui philosophi: tũc oporteret dicere ꝙ motus circularis accideret celo: quia nos nõ videmus vnꝗ̃ motum naturalem in igne: nisi illum qui est a medio sursum fm motum rectum in linea equali ⁊ recta: ⁊ tunc sequũtur omnia superius habita incõuenientia. Ex omnibus autem dictis facile est colligere rationem vnam vel plures ab eo qui est peritus in arte syllogizãdi. Ex qua necessario sequitur: ꝙ corpus motũ habens circularẽ simplicem est separatum a proprietatibus corporum que vocantur elementa vicina nobis ⁊ continentia nos: ⁊ eius natura tanto nobilior est naturis elementorum quanto fm distantiam longitudinis ⁊ eleuationis distat ab eis. Est enim terra quasi fex in corporibus simplicibus: ⁊ ignis nobilior ⁊ formalior in elementis. Qđ autem eleuatũ est super ignẽ: nobilius ⁊ formalius est igne: ⁊ hec comparatio est in corporibus celestibus: quia inferior orbis ignobilior est ꝙ̃ superiores: ⁊ superiores quantum sunt eleuatiores tãto sunt nobiliores. Propter qđ egregie dicit Aristo. in lib. de animalibus: ꝙ luna in celestibus est de natura terre in elementis. Ex his autem vlterius relinquitur per rationes inductas de motibus simplicibus: ꝙ corpus primũ mobile quod naturaliter mouetur motu circulari: non habet grauitatem neꝗ̃ leuitatem.

Tex. cõ. 16.

Idẽ Auer. in hic. i. c. 16.

¶ Cap. 6m. Qđ corpus celeste nullam habet grauitatem aut leuitatem.

Tex. cõ. 17.

Conueniens autẽ est hic propter doctrine bonitatem per diffinitionẽ declarare quid est leue ⁊ graue: vt facilius sciatur corpꝰ celeste: neꝗ̃ leue esse: neꝗ̃ graue. Dico igitur de diffinitione vtriusꝗ̃ in tantum quantũ indigemus hic: quia subtiles eorum differentias ⁊ passiones inuestigabimus in sequentibus libris huiꝰ scientie: vbi perscrutationem ponemus ad sciendum substantiam eorũ ⁊ accidentia perfecte. Dicamus igitur nunc supponẽtes ꝙ graue est descendens ad mediũ: ⁊ leue ascendens a medio sursum: ⁊ cum graue sit corpus simplex duobus modis: hoc est simpliciter ⁊ vbiꝗ̃ graue: ⁊ in aliquo loco graue: ⁊ leue in aliquo loco. Tunc dicamus ꝙ graue simpliciter est qđ vltimam grauitatem habet id quod subsistendo quiescit sub oĩbus corporibus simplicibus descendentibus deorsũ: ⁊ per contrarium leue etiam dicitur duobus modis vltimum: videlicet in leuitate qđ quiescit super omnia corpora ascendẽtia sursum. Quedam enim sunt leuia vbiꝗ̃: ⁊ illa sunt vltima in leuitate: ⁊ quedam sunt leuia in aliquo loco: que ascẽdunt ab aliquo loco: ⁊ descendunt ab aliquo loco: sicut aer ⁊ aqua: sed aqua est plus grauis: quia descendit a loco ignis ⁊ a loco aeris: ⁊ aer est plus leuis: quia ascendit a loco terre ⁊ a loco aque. Aqua autem ascendit a loco terre: ⁊ sic est leuis: ⁊ aer descendit a loco ignis: ⁊ sic est grauis. Si ergo hec ita se habent: tunc omne corpus simplex qđ mouetur sursũ aut deorsum: proculdubio habet grauitatem aut leuitatem fm vltimum grauitatis aut leuitatis: aut simul habet ista duo: non sicut compositum ex diuersis naturis: sed per comparationes diuersas ad diuersa loca elementorum: sicut leuis est comparatus ad aquam: ⁊ aqua leuis comparata ad terram. Cum enim nos diffinierimus leuitatem ⁊ grauitatem tam per motum ꝙ̃ per quietẽ erit id leue qđ habet habitum ⁊ naturam leuitatis inclinantem ad motum leuis et quietem: ⁊ illud erit graue qđ habet habitum ⁊ naturã grauitatis inclinantem in motum ⁊ quietem grauis. Et ex his facile manifestum est: ꝙ non est possibile vt corpus rotundum habeat naturam grauitatis ⁊ leuitatis: cum non habeat inclinationem in motum: vel quietẽ leuis vel grauis: sed potius ad motum circularem. Non enim est possibile: vt ipsum ex inclinatione propria ⁊ naturali moueatur ad motum: vel ad quietem in medio: aut etiaꝫ mouetur ex medio sursum vel ad quietem sursum naturaliter vel accidentaliter. Et huius probatio est ꝙ motus equalis qui est rectus: non conuenit corpori sperico per naturam: eo ꝙ iste motus non est nisi corporum simplicium rectarum superficierũ: sicut patet ex antedictis. Motus enim qui est fm inclinationem nature indicat naturã corporis simplicis: ⁊ sic sunt idẽ: quia referuntur ad idem: quia qđ est forma corporis: hoc est causa motus. Et ideo si rotundum haberet rectum motum: oporteret ꝙ corpus rotundum esset idem in specie cũ illo corpore: cuius ille motus est rectus qđ est impossibile: cum rotundum ⁊ rectum sint differentes figure: ⁊ cum figura sit consequens speciem ⁊ naturã: oportet ꝙ figurata sint differentia fm naturam: differentium autem in natura differentes sunt motus fm naturam. Si autẽ propter hoc dicatur ꝙ motꝰ rectus est corpori rotundo accidentalis: hoc erit sicut si dicamus ꝙ mouetur quidem corpus celeste naturaliter per circulum: sed accidentaliter mouet̃ aliquando sursum vel aliquando deorsum: vel altero illorum modorũ: tũ sequitur necessario si alter est sibi accidẽtalis tñ: ꝙ reliquus sit naturalis: ⁊ ideo si mouetur sursũ accidentaliter: tũc mouebitur deorsum naturaliter. Et si mouetur deorsum accidentaliter: tunc mouebitur sursum naturaliter: quia alterũ non est violentum nisi ideo quia oppositum inest ei per naturã. Iam enim preostendimus hic ꝙ duorum motuũ cõtrariorum: quando vnus motus est corpori simplici naturalis: reliquum est accidentalis ꝓculdubio ⁊ ecõuerso: si autẽ dicatur ꝙ vterꝗ̃ est accidẽtalis cum nõ sit accidentalis: nisi contrarius naturali: oportet ꝙ illud corpus habeat aliqđ contrariũ corpus in numero corporum simpliciũ. Nos enim infra ostẽdemus ꝙ corpus rotundum per naturam nihil habet ꝯtrarium omnino: ergo nõ habet motum accidẽtalẽ rectum aliquem. ¶ Amplius apparet idem ex hoc: q̃ ad sensũ videtur ꝙ nos videmus qꝰ in corpore omni simplici idẽ locus est ad quem mouetur pars ⁊ ad quem mouetur totũ: ⁊ huius causa est: quia totum ⁊ pars in simplicibus est eiusdem rationis: sicut idem est locus ad quẽ mouetur tota terra ⁊ ad quem mouetur gleba: vtrũꝗ̃ enim istorum mouetur ad locum vnum: ⁊ ille est medium mundi. Si autẽ hoc est sicut diximus: tunc nullum est dubium ꝙ corpori qđ per naturam est rotundum: nulla est grauitas: neꝗ̃ leuitas omnino: quia si esset graue: tunc possibile esset ꝙ ipsum aut in toto: aut in parte moueretur ad mediũ: ⁊ si esset leue: tunc moueretur a medio fm totum aut fm partem. Videmus autẽ hoc nunꝗ̃ accidisse fm totum tempus preteritum: quia stelle in numero suo essent diminute: siue mote fuissent ad medium: siue longius recessissent a medio: ergo non habet motum grauis: neꝗ̃ leuis: ideo neꝗ̃ grauitatem: neꝗ̃ leuitatem: ⁊ cum non habent contrarium: eo ꝙ neꝗ̃ leue est: neꝗ̃ graue. Manifestum est ꝙ non est possibile vt accidentali motu moueatur sursum vel deorsum: ⁊ vlterius manifestũ est ꝙ etiam aliquo motu mouetur: ⁊ non sicut motu compositi ex elementis: ita ꝙ moueatur accidentaliter fm totum: aut fm partem sicut diximus.

Tex. cõ. 18.

Tex. cõ. 19.

¶ Cap. 7m. Digressio in qua est abbreuiatio dictorũ: vz de hoc ꝙ motus circularis naturalis est corpori celesti.

Omnium horum que dicta sunt a pꝛhemiis vsꝗ̃ ad hunc locũ abbreuiatio facta est per hũc modum: quia totum fundatũ est super hoc ꝙ non est possibile vt aliquid moueatur fm naturã: nisi corpus. ⁊ ratio huius: quia omne qđ mouetur necessario est in loco. Motus enim de quo hic loquimur non est nisi mutatio siue locatio de loco ad locum: nihil autem occupat locum circũscriptum a loco nisi corpus: ergo non mouetur de loco ad locum nisi corpus. Vlterius autem oportet ꝙ omne corpus habeat motũ naturalem proprium. Si enĩ due fuerint res vel plures simplices: ⁊ conueniant in natura fm aliquid: ⁊ differant in natura fm aliquid: ⁊ conueniant in actione fm aliquid: ⁊ differant in operatione fm aliquid: ⁊ accipiantur actiones essentiales ipsarum: tunc oportet id quod in eis est causa cõuenientie in actione: sit causa ꝯuenientie in natura: ⁊ id qđ est causa differentie in actione: sit causa differentie in natura. Si autem sint actiones non essentiales: vel que vni est essentialis: alteri accidentalis: tunc non oportet ꝙ calor aliquando sit causa maioris cõgelationis: cuius causa est minoris frigiditatis intentio: ⁊ tamen in eam non conueniunt

calor

calor ⁊ frigus. Item si sint res predicto modo conuenientes:
⁊ predicto modo differentes composite: tunc iterum nō opor
tet: sed nos hic loquimur de simplicibus ⁊ essentialibus cō/
uenientibus ⁊ differentibus que cum ita sint tunc diximus
ex superius habitis ꝙ omne corpus cum omni corpore con
uenit in corporeitate: sed differt vnum simplex ab alio in ꝓ/
prietatibus additis corporeitati: que prime sunt figure re/
ctum ⁊ rotundum: ⁊ s̄m calidum ⁊ frigidum: humidū ⁊ sic/
cum: graue ⁊ leue ⁊ huiusmodi. Conuenit igitur omne cor/
pus cum omni corpore: in hoc qđ causat corporeitas: ⁊ hoc
est aptitudo ad motū: ⁊ motus ex parte eius qđ mouetur: ⁊
differt vnū ab alio in speciebus motus qui causaꝛ a disposi
tionibus additis corporeitati. Ex quo necessario sequitur
ꝙ omne corpus habet motū nālē a dispositionibus nālibus
que sunt in ipso causatum. Motuū aūt quidam sunt simpli
ces: ⁊ quidā cōpositi: simplices aūt in genere nō sūt nisi duo
circularis videlʒ ⁊ rectus: ꝙ ideo est necessariū: qꝛ s̄m a sim
plicia sunt linee mensurantes: ⁊ id qđ moueꝛ ⁊ spatium sup
qđ est motus: linee aūt de se simplices nō sunt nisi due circu
laris ⁊ recta: ergo motus simplices nō sunt nisi duo: sed re/
ctoꝝ alius est ad mediū hoc est deorsum: alius est a medio
sursum: ⁊ hoc quidē visus attestaꝛ: qꝛ videmus omne cor/
pus simplex moueri: vel ad mediū: vel a medio: vł circa me
diū. Cōpositoꝝ aūt corpoꝝ motus est s̄m naturaʒ simplicis
in eo dominātis: sicut diximus superius de stipite accenso:
⁊ turbine descendente vel ascēdente: sed de talibus nō cura
mus modo. Dico igitur ꝙ cū differētia motus in specie sit
ab aliqua natura qua differunt corpora inter se: erit motus
circularis simplex causatus ab aliqua natura que differt ab
oībus corporibus habētibus motū rectū: ergo corpus rotū/
dum cuius est naturalis circularis motus differt s̄m nām a
quatuor elemētis que habēt motū rectum: ⁊ sic erit essentia
quinta: qꝛ nō pōt dici ꝙ circularis motus sit illius corporis
accidētalis: qꝛ accidētale nō est ante naturale: sed post ipm:
⁊ ideo nisi prius sit quis nālis circularis: nunꝗ erit aliquis
accidentalis circularis: ergo hoc mō ꝓbatū est sufficiēter ꝙ
corpus cuius nālis est motus circularis: est differens ab ele
mentis. Si aūt dicaꝛ ꝙ celū est vnū de quatuor naturis que
vocanꝛ elementa: ⁊ illa mouenꝛ circulariter: ⁊ hoc refellitur
per hoc ꝙ corporis naturalis simplicis nō pōt esse nisi vnus
motus simplex. Uidemus aūt omnes quatuor naturas mo
ueri naturaliter s̄m rectum: ergo nulla eoꝝ moueꝛ circula/
riter: nisi per violentiam. Sed ostendimus ꝙ oportet ꝙ cuʒ
circularis motus sit simplex: ꝙ sit alicuius simplicis per na/
turam: ⁊ sic redit idē prius: ꝙ videlicet oportet supponi cor/
pus quintū cui per naturā ꝯuenit motus circularis. Si āt
diceretur ꝙ corpus celi esset compositū ex elementis: tūc absqʒ
dubio haberet motū cōpositi. Nos autē iam ostendimus ꝙ
motus circularis est corporis omnino simplicis: ⁊ oportet ꝙ
sit illi corpori naturalis: si enim diceretur ꝙ nō esset ei natura
lis: tunc oporteret necessario ꝙ haberet aliū motū naturalē
quicūqʒ esset ille: ⁊ illū oporteret eē rectū: cū nō sint nisi duo
motus simplices in genere: ⁊ si iste esset sursum: tunc esset
ignis vel aer: ⁊ si esset deorsum tunc terra esset vel aqua: ⁊
hoc extraneū ⁊ mirabile esset ꝙ corporis celi naturalis esset
motus: quo nunꝗ est motuʒ nec mouebiꝛ: ⁊ esset ei acciden
talis motus ille quo nunꝗ potest carere. Ex his igitur oī/
bus ꝯstat ꝙ mot⁹ circularis est naturalis alicui corpori sim/
plici qđ est extra quatuor elementa: nō enim possumus dice
re ꝙ motus iste sit alicuius elementoꝝ: qꝛ si esset alicuius ele
mentoꝝ: tunc moueretur illo elementum illud aut naturaliter
aut accidentaliter: ⁊ si moueretur naturaliter illo: tunc etiam
moueretur motu recto nāliter: sequeretur ꝙ idē corpus simplex
habeat duos motus essentiales ⁊ nāles qđ est īpossibile. Si
aūt dicaꝛ ꝙ moueꝛ illo accidētalr̄: tūc sine dubio moueꝛ circu
lariter circūductū ab aliquo corpe qđ moueꝛ circulariter: ⁊
tunc dignius est ꝙ circularis motus sit illi⁹ corporis nāliter
ꝙ̄ istius cui ꝯuenit accidentalr̄: qꝛ si dicatur ꝙ etiam illi cō/
ueniret accidentaliter: tunc ireꝛ in infinitum: aut oporteret
ponere ꝙ aliqđ primū naturaliter mouetur s̄m circulum: ⁊
hoc corpus tunc erit extra quatuor elementa. Et si nos hic
posuerimus ꝙ hoc corpus est essentia quinta preter quatu/
or elementa: tunc cum hoc non possumus dicere ꝙ motus
circularis sit ei non naturalis: quia si esset ei non naturalis:
tunc oporteret ꝙ haberet alium motum naturalem: quo ta/
mē nunꝗ videtur moueri: ⁊ oporteret ꝙ motu circulari mo
ueretur ab aliquo corpore ante ipsum: ⁊ tunc aut ipsius esset
equalis aut nō: ⁊ si esset illius tunc melius esset ꝙ sisteretur in
quinto ꝙ̄ in sexto: qꝛ natura non abundat superfluis: si autē
nec illius est naturalis: tunc ibitur in infinitum hoc est incō
ueniens: qꝛ natura abhorret infinitum. Restat ergo vt mo/
tus circularis naturalis sit quinto corpori quod est preter
omnia quatuor elementa. Hoc aūt s̄m dicta Ptolomei
probatur ad visum: qꝛ vbicunqʒ nos fuerimus: nos vide/
mus stellas paulatim surgere ab oriente: ⁊ exaltari paula/
tim ad punctum meridiei: ⁊ inde iterum paulatim deprimi
vsqʒ ad occasum: ⁊ non fieret nisi esset motus circularis ad
minus in concauo. Constat igitur ex omnibus habitis ꝙ
motus circularis est naturalis corpori celesti: hoc enim (vt
diximus) rotūdū est per nām: alia aūt sunt rotūda p accñs:
⁊ longa per essentiā: sicut sepius est ꝓbatū per dimēsionem
⁊ dispositionem superficierum rotundi ⁊ longi corporis.

Cap. 8m. De perfectione corporis celestis: ex hoc ꝙ ipsum
est ingenerabile ⁊ incorruptibile.

Tex. c. 19.

Adhuc aūt oportet inuestigare vtrum hoc cor/
pus mobile sublime qđ celum est: sit generatū
⁊ corruptum: vel augmentabile: vel diminui/
bile: vel alterabile: sicut dixerunt quidam an/
tiquorum: cum enim ostendimus nos ꝙ ipsuʒ
non habet aliquem motum naturalem vel ac/
cidentalem qui habet aliqđ ꝯtrarium: ⁊ ꝙ ipsum nec leuita
tem habet nec grauitatem: sequitur ex illis duobus ꝙ ipsuʒ
omnino nullū ꝯtrarium habet. Ex hoc aūt ꝙ ipsum non ha
bet ꝯtrariū ꝓbabimus ipsum nō esse generabile: neqʒ corru
ptibile: nec augmentabile: nec diminuibile: nec alterabile.

De celo tres fuerunt phoꝝ opiniones famose.

Sed oportet prenotare ꝙ de celo tres fuerunt ⁊ sunt phi/
losophoꝝ opiniones. Una fuit Empedoclis ⁊ quorundam
chaldeoꝝ ꝙ orbis esset deus ⁊ causa prima: ⁊ illi dixerunt ce
lum non esse generatum: sed generans vniuersa: sed nos de
hac opinione erronea alibi loquemur: quoniaʒ impossibile
est ꝙ causa prima sit corpus: qđ nos ostendemus cum subti
litate in philosophia prima. Alia aūt opinio fuit Platonis
qui dicit celum per creationē ex nihilo a prima causa in esse
deductū: ⁊ hec opinio est trium legum: iudeoꝝ. s. ⁊ christia/
noꝝ: ⁊ saracenoꝝ: ⁊ ideo dicunt celum esse generatum: sed
non ex aliquo: sed de hac opinione non pertinet ad nos per/
tractare hic: sed de tertia opinione queretur: que dicit celū
esse generatum ex aliquo preexistente: ⁊ corrumpi in aliqđ
post ipsum manens: sicut generantur res naturales ⁊ corrū
puntur per accidentia qualitatum agentium ⁊ patientium
adinuicem: ⁊ quia isti soli naturaliter ex principijs nature
procedunt: ⁊ ideo hoc modo inquiremus vtrum sit celum
generatum. Dicimus ergo in hoc tertio modo loquentes
de generatione: ꝙ celum neqʒ factum est neqʒ generatum
est de aliquo alio corpore: ⁊ non cadit sub corruptione: ita
ꝙ corrumpatur in aliud corpus: neqʒ recipit augmentum:
neqʒ diminutionem que sint proprie vocata augmentum ⁊
diminutio: neqʒ etiam recipit additionem a materia que
sit s̄m augmentum improprie dictum: neqʒ recipit altera/
tionem physice loquendo: neqʒ recipit a materia transmu/
tationem substantie que sit finis alterationis physice. Qđ
autem non generetur: neqʒ sit generabile: probatur ex hoc
ꝙ omne qđ generatur physice loquendo non generatur nisi
ex aliquo in esse existente ⁊ facto prius qđ habet contrarieta
tem ad ipsum: ⁊ similiter cum fit corruptio: illa quidem cor
ruptio fit ex ente quod factum est per generationem quod
est existens sub aliqua contrarietate ad illud in quod corrū
pitur: ⁊ cum corruptio fuerit completa: tunc redit in illam
contrarietatem. Hoc autem est videre tam in simplicibus
ꝙ̄ in compositis que sunt generabilia ⁊ corruptibilia: sim/
plicia enim que sunt elementa non generantur nisi ex habē
tibus vnam vel duas contrarietates cum ipsis: sicut proba
bitur in secundo libro perigeneseos: ⁊ est in eis contrarie/
tas: sicut maxime distantie que est extremorum contrarie
tas: eodem autem modo est de corruptione: cum in tali/
bus simplicibus generatio vnius sit corruptio alterius: ⁊

econuerso: corruptio vnius fit generatio alterius. In cōpositis autem idem est: sed contrarietas eorum ex quibus generantur: et eorum in que corrumpuntur: non est adeo manifesta: quia talia habent contrarietatem: sicut media cōparata ad extrema sunt contraria: medium enim habitualiter habet vtrūqz extremorum remissum quidem ab excellentia sue actionis vel passionis: sed reductum per mixturam in vnū actum mixti medij et ita sunt contraria in cōpositis materialibus. Sed quod sint contraria patet ex hoc quod nisi essent contraria ea ex quibus fit generatio: sicut chimi ex cibo et sanguis ex chimo: que omnia composita sunt: agens generans non ageret in ipsa: quia per actionē suā nō intendit remouere nisi contrarium. Idem autem probatur de agēte ad corruptionē. Clarum igitur est quod omne quod generatur ex contrario existente et supposito generatur: et quod corrūpitur in contrarium corrūpitur. Nos autem iam in physico tractatu habemus probatū quod omniū corporum contrariorum motus sunt contrarij secundum aliquid: quia diximus ibi quod motuum contrariorum nulla causa est nisi nature contrarie inclinantes corpora simplicia vel cōposita ad contrarios motus. Si ergo hec ita se habent: tunc corpus celeste primū non habet contrarium omnino: quia motus eius circularis: nullū habet contrariū: sicut nos hic inferius ostendemus: ergo nō habet ex quo generetur: neqz in quod corrūpatur: ergo ingenerabile est et incorruptibile. Diximus etiā quod nos secundum hanc generationis rationē volumus hic loqui de generatione. Natura autem vniuersalis que omnia ordinat: sanissimo consilio vsa fuit: quoniam hoc corpus nobile posuit ingenerabile et incorruptibile: et elongauit ipsum ab omni physica contrarietate: cum enim oporteret ipsam ponere aliquid generans: quod sit vniuersale principiū generationis in tota natura generabiliū: eo quod nihil seipsum generat: tunc posuit corpus ingenerabile et incorruptibile: principiū generationis et corruptionis per suū motū. sicut ostēdimus in 8° physicorum: et ostensuri sumus in fine secundi libri perigeneseos: quia si esset generabile: oporteret quod ab alio generaretur in aliquo primo ingenerabili oporteret stare: aut procederet in infinitū: et si statur tunc primū erit ingenerabile et incorruptibile: et hoc est quod volumus probare. Si autem hoc vadit in infinitū hoc est absurdum in prīncipia: quia non contingit infinita transire. Ex his patet quod omne generabile est corruptibile et corrūpetur tempore determinato. Ulterius autem elicitur hoc quod celū nō est cōpositū ex mā proprie loquendo et forma: mā enim est proprie subiecta priuationi: que saluatur in altera parte contrarietatis: et mā illa est in potētia postquam separatur a forma: sed mā celi nunquam hoc modo subijcitur priuationi: et nō est in potētia: sed in actu semper: ergo nō est ex mā: quia si potentia ad aliā formā esset in mā: pro certo aliquādo exiret in actū: vel ipsa esset ociosa: quod est absurdū: cū ocio sum nihil sit in naturis et precipue in corpore celesti. Si tamen mā sumatur generaliter prout Arist. dicit: quod materie vltima sunt dimensiones quantitatis: nihil prohibet hoc modo cōmuni celi et elementorum esse materiā vnam: quia omne corpus cōpositū hoc modo cōpositū est ex mā et forma. De his autē plura diximus in fine primi libri physicorum. Hoc autem capitulum abbreuiando dicit quod omne quod generatur: generatur ex duobus principijs: quorum vnū est mā: alterum priuatio: et similiter hoc quod corrūpitur nō corrūpitur nisi in suū contrarium: et omne quod generatur ex contrarijs sibi ipsi in que agit generās: ipsum etiā corrūpitur eisdē contrarijs vincētibus ipsum: sed postquam habitū est quod celum est corpus quintū nullū habēs omnino contrariū: tunc manifestū est quod nō generatur: neqz corrūpitur: et ex quo nō generatur neqz corrūpitur: tunc manifestū est quod nihil est ex quo generetur: et nihil in quod corrūpitur: nec est mutabile ab vna dispositione in aliā: sed est perpetuum secundum suum esse et secundum suam substantiam.

Idē Auerro is 5° ph.c.6.

Rō quare probatur celum nō habere mām. vide etiam Cōmē hic in cōmēto.20

¶ Cap. 9[m]. Quod celum non augetur neqz diminuitur: nec vlla alteratur alteratione physica.

Tex.c.21.

Similiter autem dicimus celū nō augmentabile: nō diminuibile et nullā recipiēs physicā alterationē: quod sic probatur. Omnis enim res que generatur et augetur: augmentū fit ex his que facta sunt homogenea sibi ex dissimilibus: quia augmentum fit per cibū: cibus autem primo est dissimilis postea similis: quando fuerit decoctus: viuēs autem quando nō pōt accipere cibū: tunc preparatur ad corruptionē: primo in parte per diminutionē: postea in toto per dissolutionem. Ex hoc quod non fa mit cibū homogeneū substantie corporis sui: que aduenit ei secundum omnē dimensionē sui corporis quod augmentatur tam in longum quam in latitudinē et in profundum: quia autē preparatum est corruptioni per hoc quod talem cibū capere non pōt: conuertitur primo particulariter in diminutionē: et postea generaliter ad corruptionē: per hoc quod reuertitur in mām: de qua factum est. Corpus autem quod est inter corpora primū quod est nobile non est factū ex aliquo: sicut in precedenti capitulo est habitū: ergo nō pōt augeri ab aliquo: nec aliquid pōt addi: nec aliquid potest diminui ab ipso: quia cibus nō adderetur sibi nisi secundum aliquid generatio fieret in ipso ad minus secundum generationē partium materialiū: nec ipsum posset diminui nisi partes secundum materiam effluerent de ipso. Si ergo nō recipit augmentū per additionē: neqz diminutionē per recessum aliquarum partium de ipso: tunc eadē de causa nō recipit mutationē alterationis: neqz recessionem alicuius quod habet esse in ipso: quia alteratio omnis que vere est alteratio: facit aliquid recedere ab alterato: et abijcit aliquid de mā alterata: rōne cuius oportet fieri in ipso augmentum et additionem: et si nō fieret ei restauratio: tunc destrueretur tandē omnino: mutatio enim que est formarum est motus in predicamēto qualitatis. Et iam diximus in 7° physicorum: quod alteratio nō est nisi in vna specie qualitatis que est passio: vel passibilis qualitas: est tamen quodāmodo in omnibus speciebus qualitatis: secundum hoc quod illa generantia qualitates nō sine alteratione inducuntur. Habet enim qualitas habitus et dispositiones naturales potentias et impotētias et formas: et circa aliquid constantes figuras que omnia effectus sunt quidā alterationis actiuarum qualitatū et passiuarum alterantiū ea que recipiunt illas qualitates: et imprimentiū eis qualitates predictas: sicut sanitas et egritudo que sunt habitus: tamen inducuntur per alterationem calidi et frigidi: et humidi et sicci: et est simile de alijs speciebus qualitatis in omni corpore quod recipit ipsas: sed non est ita de figura et naturali potentia: vbi hec insunt per naturā: corpus enim inalterabile: necessario habet figurā et potentiā naturalē que consequitur suū esse: et tamē nō recipit ista per alterationē: sed potius consequentia sunt suum esse. Uidemus ergo quod corpus quod est de numero corporum alteratorum alteratur alteratione tali que imprimit in ipsum aliquod esse per quod recipit additionem alicuius esse quod nihil habuit: et diminutionem alicuius esse quod habuit: et hoc clarum est: tam in corporibus aīalium et partium suarum quam in corporibus plantarum et partiū suarum: et secundum eandem similitudinē alterantur etiā elementa adinuicē. In omnibus enim alteratis alterans imprimit in alteratū aliquod esse quod nō habuit: et diminuit ab ipso aliquod esse quod habuit. ¶ Amplius autem si corpus sphericū per naturā quod est celū non est possibile recipere a materia additionē neqz diminutionē quocunqz modo fiat: tunc necessario sequitur quod ipsum neqz in substantia transmutatur neqz alteratur. Omne enim augibile et diminuibile: est etiam alterabile et transmutabile: et si augmentum et diminutio large sumantur: tunc etiam conuertitur quod omne alterabile et transmutabile est augmenti et diminutionis susceptibile: et omne alterabile trāsmutabile secundum substantiam et econuerso: et conuertuntur tria ista super se simul et singillatim duo quecunqz fuerint ex tribus adinuicē. scilicet trāsmutari secundum substantiam: et alterari et augeri et minui. Fit enim augmentū tribus modis: quorum primus est modus verus qui est per cibū ad partes aīati corporis: et hoc modo augmētantur aīalia et plāte. Fit etiā sine additione alicuius extrinseci per rarefactionē et inspissationē: et hoc modo precipue augentur et diminuuntur simplicia corpora: licet etiā quedā alia sic augentur et diminuuntur. Tertio autē modo fit per accumulationē quando vnum additur alteri: et continuatur cū illo: sicut dicimus quod ignis augetur per materiā combustibilem et oleum augetur: et hoc modo augentur metalla: quando vnum liquefactum funditur alij. Nulla enim harum augmentationum fit sine transmutatione substātie et alteratione: sicut cuilibet est per se est manifestū: quia autem nos iam probauimus quod celū est corpus mobile semper firmū permanens in dispositione: et modo vno secundum suam quantitatē: oportet quod non recipiat aliam additionem neqz diminutionē secundum aliquem dictorum modorum: et quia non habet contrarium et materiam subiectam vel subijcibilem priuationi: ideo non potest fieri vetustum: neqz mutatur: neqz susceptibile priuationis fieri alicuius passionis: que impli-

Tex.c.22.

Augmētū tribus modis fit. vide Auer. hic in cō. 22. et 4. phy. cō. 63.

natur ab aliquo agente in ipsu: nunq enim materia subijcitur motui et transmutationi: nisi per privationem que est in ipso. Et hoc quidem non dubitemus certuz esse apud illum qui natus est veritatem comprehendere de rebus sicut ipsa res est in natura. Ille enim recipiet a nobis hic inducta et considerat rones que inducte sunt: et videbit tunc sm q conveniat nature corporis celestis: hoc enim optimu est genus dicendi qm de vno quoque fides fit sm hoc q se h3 nã eius: e qui ista nõ recipit: h3 depravatu itellectu: aut ex malitia nature: aut ex pravitate studij eius in rex naturis: aut forte propter ignorantiã pessime dispõnis qua iam imbutus est e suppõit esse vera que sunt contra principijs nãlibus: sicut sunt multi qui ex signis que vident pbabilia inducti sunt ad credendu fabulosa. Ut aut in nullo videamur deesse id qd p rõne verificatu est: volumus etiã testificari p sensu: de dictis enim testaf rõ visui: et visus rõni: et hoc videmus p oes hoies qui cognouerut deos primã videlz causam e alias substãtias separatas intellectuales conveniut in iudicio hoc: qz dicut q celu est locus taliu substãtiax quas illi spiritus separatos dicebãt esse: hoc enim iam greci phi dixerut sicut Plato et sui sequaces: q etiã alij ex gẽtibus chaldeox e egyptiox: quox primus fuit Hermes trimegistus qui oem deu in celum sicut in locu sibi convenientẽ reducit: siue sit sumptus ex hoibus siue sit celestis oino: ostẽdit aut etiã hoc in libris de nã deox quos diversi phi scripserunt: e ideo a nobis veritas tunc de his tradet qn agemus de deox nã. Sed tm sciendu3 h q aliter deus est in celo: aliter locatu in loco: qz deus nõ continet celo: sed potius est in ipso sicut motor indivisibilis: et p eundez modu sunt cetere substãtie intellectuales in suis orbibus: sicut determinatu est in 8° physicox: ex parte e sufficiẽter ostẽdet hoc in prima phia. Rõnabiliter aut iudicauerut oes gẽtes deu esse in celo: deo enim dederut potestatẽ creandi inferiora: e ideo cu ab vno nõ possit esse nisi vnu3: et ab vno eterno qd nõ incipit: nõ põt esse diversitas in nã: dederut ei celum: qd in substãtia ingenerabile est: et sm motu diversificatu: vt movẽdo illud causet nova inferiora diversa eo mõ quo exposuimus in 8° physicox: viderut ergo necessariu esse q sicut deus in se est ens ingenerabile e incorruptibile: a quo nõ removet aliquid per aliquã trãsmutationẽ: ita op3 q in loco suo vl corpe qd movet nõ sit generatio: neqz corruptio: neqz diminutio: neqz alteratio: neqz mutatio aliqua: qua aliqd ab ipso removeaf: et p motu localẽ corporis hui9 causet mutationẽ oem in inferioribus: e diminutionẽ: e additionez: et corruptionẽ: et remotionẽ: e alterationẽ. Nõ enim possibile est vt aliter sit q diximus: sicut p3 ex dictis in 8° physicox: et ideo optime dixerut antiqui qui dixerunt ipsum esse corpus nobile sempiterne fixionis et permanentie. Jam igit determinatu est e expositu est sermone qui sufficiens est: eo q est per rõnẽ: e p cõmune rei iudiciu: cu quo sensus cõuenit hoc qd dictu est de subã primi corporis: qz nos testificati sumus iterato per visu3 qd diximus per rõnẽ: et hoc genus doctrine fuit sufficiens: sicut possibile est aliquã sufficientẽ esse doctrinã que cõplete sufficiẽs est: eo q rõni attestaf iudiciu cõmune: et iudicio attestaf visus. Si enim nos cõferamus ea que videmus oculis nostris in celo ad id qd de eo tradiderut antiqui sapientes: nos inuenimus q nihil corporis huius nobilis removet in qbus successibus preteritis: sicut etiaz nihil removebit in generationibus futurox seculox: qz oes antiqui quasi ex hereditate trãsmiserut ad nos: q celu est firmum pmanẽs in vna dispõne: qz lz sm successiones per quas colligit pmanẽtia hominu fuerut aliquãdo distãtes abinvicẽ p multa tẽpora: tum qz fecerut observationes stellax: convenitur in nã e quãtitate stellax sicut eas modo videmus esse tẽporibus nostris: et nõ posset esse q nõ essent alterate et diminute in tanto tẽpore si susceptibiles essent trãsmutationis: e qz hoc nõ est factu: tũc celu constat nec trãsmutari nec alterari: sz totu vel sm aliquã suax partiu oino. Et illud quidẽ visum est prius prioribus chaldeis qui primo in mathematicis considerauerunt: e convenerunt in illo sm sententiã nostram quã hic posuimus: e dixerunt de celo que hic diximus nõ semel tm in tẽpore vnius observationis: nec in duabus: sed multotiens tradiderunt hoc omnes observantes celu sm successiones seculox. Hoc enim modo vsqz hodie in libris eorũ veniunt ad nos sententie eox. Id autez qd induxit eos ad hoc fuit: q viderunt ex motu circulari simplici q corp9 primu est distinctum a quatuor naturis enumeratis elemẽtorũ: que sunt terra et aqua: aer e ignis. Absqz dubio in hoc q nõ habet contrarium neqz materiã subiectã vel subijcibilem privatõi sm q est privatio: qz si haberet contrarium: tunc oporteret q essent sex ad minus simplicia corpora: qz non possent esse in numero ipari: sicut habet phari in 2° perigeneseos: e pter velocitatẽ motus sui circularis vocauerunt ipsum etherẽ: deriuantes nomen ab opere motus sui: eo q ex motu inflãmat materiã elementi sibi vicini: viderut enĩ q sempiterni motus est qui est velocior omnibus motib9: et est in substãtia stans fixum: in quo non est diminutio: neqz mutatio: neqz alteratio: neqz corruptio: neqz aliqua alia remotio que accidit ei in se vel in suis partibus. Pithagorici quidẽ sicut Anaximandros e sui sequaces nõ vtunt nomine etheris sm veritatem nominis: sed sm pprietatem rei qua imponit nomen. Dicunt enim illi q ignis est ether: et errãt in nomine decepti: per hoc q videbant q corpus celeste inflãmat e ignit vicinum corpus: et ideo putauerut q esset ignis eo q putabant nihil inflãmare vel ignire nisi ignẽ: et hoc nõ est vex: qz hec est causa omnis caloris et frigoris e humiditatis et siccitatis cu sit primu corpus: non tamen disponit aliqua istax qualitatu: sed hoc in sequẽtibus ostẽdet. Manifestu ergo est nunc et planu3 per ea que diximus q non est possibile q numerus corpox simpliciu sit maior q diximus: hoc est q sunt quatuor elemẽta distincta in suis contrarietatibus: et corp9 quintu remotu est ab omni contrarietate. Nos enim diximus q ois corporis simplicis motus est simplex: e q motus simplices sunt in genere: e q duo circularis videlicet et rectus: et q rectus vlterius dividitur in duos motus: aut enim est ad mediu aut a medio: et vterq istox est duplex scilicet levis simpliciter et vbiqz: e levis ex comparatione: et gravis simpliciter e vbiqz: et gravis ex cõparatione: et sic quatuor sunt motus recti: et vnus circularis: e per illos pbatur q quinque sunt corpora simplicia. Diximus aut q motui circulari non est contrariu omnino: et sup illud fundauimus oes probationes nostras de corpore quinto: et ideo hoc oportet hic probare e demonstrare.

Cap. 10m Q nõ põt esse contrarietas motuu in portionibus circuli alicuius: neqz in circulo pfecto: neqz in semicirculo.

Ad probationẽ aut huius qd diximus motum circularem nullu oino habere motum contrariu potest sufficienter edoceri ille qui considerat subtiliter in motu circulari. Ex multis enim probatur q ipse nullum habet contrariu. Primum aut hox est: q si nos diceremus q motus circularis habeat contrarium: tunc dignius videbit q rectus sit ei contrarius magis q circularis: in omni enim circulo accipiuntur due forme motus: sm duas formas linee circularis que sunt convexum et concavum: que aliquãdo dicunt opposita sm relationem: e aliquãdo contraria: nõ quidem vere: sed qz sunt opposite forme sm situm in eodem subiecto: concavum enim est in interiori arcus: et convexum in exteriori. Hi autez cum sint in omni circulo: constat q motus circularis ad circularẽ per ista nullã habet oppositionẽ: sz si sint alicui contrarie forme ille: tunc etiam sunt contrarie forme recto sm formam: et sm partium dispositionẽ: qz rectu nõ exit ab extremo: convexum aut et concavum exeunt a suis medijs: et ideo per diminutiones suas opponunt. Si aut cõcedatur q motus equalis circulari est contrarius: cum etiam sit contrarius equali: sicut motus sursum est contrarius motui deorsum: procul dubio plura erunt tunc contraria eidem. Multotiens enim diximus q motus recti qui sunt ad loca opposita: sunt contrarij pter diversitatem et contrarietatem locox ad que movent. Superius enim et inferius sunt nomina aptata locis contrarijs e diversis: cum ergo vnum sit contrarium vni et non pluribus: motus circularis non habet contrarium omnino: quia nec contrarium habet motum rectum nec circularem. Qui autem dicit q vna est ratio contrarietatis que est sm aliquam proportionem circuli: et in motu qui est super chordam portionis: eo q tam super arcum sint diversi termini qui sunt extrema distantia in motu q etiã sup chordã: ille errat: quia lz eadem puncta sint extrema arcus e chorde: que subtenditur arcui: que est portio aliqua circuli: non tm maxima distantia inter

De cõ impediẽte intellectu3 in cognitione veritatis. vide 2° meta. t. c. 15. et Averroim hic.

Vide pro his Averroim 1 8. phy. cõ. 15.

Tex. c. 23.

Tex. c. 24.

Tex. c. 25.

Tex. c. 26.

Tex. c. 27.

ea est ſm ꝙ inter ea est arcus: ſed potius inter ea est maxima diſtantia: ſm qd inter ea est chorda: ⁊ ideo non poteſt eſſe ꝯrarietas inter motus qui ſunt inter ea in arcu: ſ3 erit ꝯrietas in motibus qui ſunt inter ea in chorda arcus. Si aũt dicat aliqs ꝙ ſignato arcu iter.a ⁊.b. litteras: ⁊ ſubteſa ſibi chorda que est linea ſm.a.⁊.b. Motus qui eſt in arcu ex.a. in.b. eſt ꝯrius motui qui eſt ex.b.in.a. in arcu eodẽ: propter hoc ꝙ ita eſt in motibus qui fiũt ſup chordã: errat: ſi eni ipſe diffiniat rectũ ꝑ ſermonẽ diffinitiuum: ipſe inueniet ꝙ rectũ eſt breuiſſima lineaꝝ: ⁊ nõ inter data duo pũcta: ⁊ qd per ſupabundãtiã dicit̃ ꝯuenit vni ſoli: ⁊ ſignat̃ ſermone diffinitio ꝙ vna ſola recta chorda eſt inter.a.⁊.b. puncta: ⁊ tũc diſtãtia illa eſt duoꝝ extremoꝝ finitoꝝ ⁊ maxime diſtãtiũ: qꝛ extremũ nõ opponit̃ extremo: ſicut mediũ extremo: ſed qñ dicit lineã arcualẽ: que eſt aliqua portio circuli eſſe iter eadẽ extrema: diffinitio portionis ⁊ arcus nõ dicit aliqd finitũ: eo ꝙ nõ repugnat diffinitioni portionis: quin infiniti arcus poſſent eſſe inter quelibet duo data pũcta in ꝯcauo. Si ergo motus qui eſt ex.a.in.b.ꝑ arcũ.a.b. eſt ꝯrius ei qui eſt ex.b.in.a. per arcũ.b.a. eadẽ rõne eſt ꝯrius cuilibet qui fit ꝑ arcũ: qui põt circũduci inter duo pũcta.a.b. ſed infiniti poſſunt arcus deſcribi inter quelibet duo pũcta: ergo vnũ habebit infinita ꝯria: qd oĩno abſurdũ eſt ⁊ falſum: ergo non fuerunt contrarij motus qui ſunt in arcu.a.b. ex.a.in.b.⁊ ex.b. in.a. Huius autem demonſtrationis hec eſt figura.

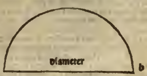

Tex.c.28. ¶ Per eandẽ aũt rõnem: ſi inter duo pũcta data deſcribitur ſemicirculus.c.d.⁊ ꝯtrahat̃ diameter.c.d.⁊ dicant̃ duo motus eſſe ſuper ſemicirculũ. Unus qdẽ ex.c.in.d.⁊ alter ex.d. in.c.⁊ duo dicant̃ eſſe ſup diametrũ. Unus ex.c.in.d.⁊ alter ex.d.in.c. erũt ꝯrij illi qui ſũt ex oppoſitis terminis in oppoſitos ſup diametrũ: ⁊ nõ erũt ꝯrij illi qui ſũt ex oppoſitis terminis in oppoſitos ſup ſemicirculũ. Huius aũt cauſa eſt: qꝛ in hoc eſt menſura alicuius rei niſi breuiſſimum ſui generis. Cũ ergo linea recta que eſt diameter ſemicirculi ſit breuior que eſſe põt inter duo pũcta data: erit ipſa mẽſura maxime diſtantie: ⁊ non linea ſemicircularis: ſed ꝯrietas eſt penes maxime diſtãtie menſuram ꝓpriam: ergo ꝯrietas ſm motũ qui eſt in linea recta: ⁊ nõ ſm motũ qui eſt in linea ſemicirculari: quãuis ergo diceret̃ ꝙ non eſſet niſi vna linea circularis inter duo pũcta data: ſicut in veritate nõ eſt niſi vnus ſemicirculus ex eadẽ parte inter duo puncta: tñ adhuc nõ eſſent ꝯrietates penes motus ex diuerſis extremis venientes in illa: ſed potius penes eos qui ſũt ſuper diametrũ. Huius autẽ deſcriptionis hec figura eſt.

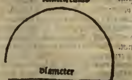

Tex.c.29. ¶ Si aũt aliquis dixerit ꝙ i veritate corpus rectaꝝ dimẽſionũ moueri non põt per ſe ſup ſemicirculũ: nec etiã corpus rotundaꝝ dimẽſionũ põt per ſe moueri ſuper lineam rectam: ⁊ ideo euenit ꝙ motus ſuper ſemicirculũ nõ hȝ ꝯrium ad motum ſuper lineã rectã: ⁊ ideo non ideo quin circulare bene poſſit eſſe ꝯrium circulari ſi eſt ad oppoſitũ in ſitu circulari: lȝ circulare nõ poſſit ꝯriari recto. Dicit eniꝫ ſic dicẽs ꝙ circularis opponit̃ circulari: ⁊ rectus recto. Si ergo ſic dixerit aliquis: tũc ꝓbat̃ per hũc modũ ꝯriũ.

Tex.c.30. ¶ Deſcribamꝰ eni circulũ eoꝝ cõpleſicũlus vnus ſupior ſemicirculus ſignificet̃ per litterã.b.⁊ inferius ſignificet̃ per litterã.a.⁊ diameter ſit.c.⁊ tũc dictũ aduerſarij eſt ſicut ſi dicamus ꝙ motus qui eſt in.c. ſit ꝯrius motui qui eſt ex littera.c.in litteraꝫ c.per ſemicirculũ.a. vel alio quocũqꝫ mõ fiãt motus in duobus ſemicirculis ⁊ diuerſis pũctis in diuerſa pũcta venientes. Q: enim illi non ſunt ꝯrij quocũqꝫ mõ fiant ꝓbat̃ ex hoc ꝙ motus oppoſiti ſup rectã lineã ſunt oppoſiti ſup totã lineam: ideo qꝛ ſunt oppoſiti in partibus linee: ⁊ hoc pꝫ: qꝛ quelibet pars motus ſurſum eſt ꝯria cuilibet parti motus deorſuꝫ: ⁊ hoc ideo eſt: qꝛ quelibet pars linee recte eſt linea recta ⁊ ſic eſt iter extrema ſm ſuũ modũ maxime diſtãtia: ſicut pꝫ ꝑ antedicta. Sed ſic nõ eſt in motibꝰ qui fiũt in diuerſis ptibus circuli: ſiue ſint ſemicirculi: ſiue portiones maiores vel minores ſemicirculo: nulla enim pars circuli eſt circulus: ergo etiam ſi nos dicamus ꝙ in partibus circuli motus ex oppoſitis pũctiſ ꝯtra ſe veniẽtes ſũt ꝯrij: nõ ꝓpter hoc erũt motus in toto circulo ꝯtra ſe veniẽtes ꝯrij. Ex talibus igit̃ motibus ſup partes circuloꝝ nõ ꝓbat̃ ꝙ motus circulares ſunt ꝯrij: qñimo eſt in ſimplici idẽ iudiciũ ſit de toto corpore: ⁊ de parte: ſicut ois circulus cũ omni circulo ꝯuenit in duobꝰ formis ꝯcaui ⁊ ꝯuexi: ita pars ois circuli cum qlibet pte ois circuli ꝯuenit in eiſdẽ: ſꝫ que ꝯueniũt in forma nullo modo ſũt ꝯria: ergo motus in partibus ⁊ in toto circulo nullo modo ſunt ꝯtrarij. Figura huius circuli completi eſt ſicut vides.

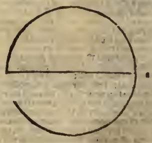

¶ Si aũt aliquis dicat ꝙ motus diuerſi qui ſunt ſuper circulũ vnũ ſunt ꝯrij: nõ rõne partiũ circuli: ſed rõne rotaꝝ circulationũ diuerſaꝝ: tũc iteꝝ ꝓbabit̃ hoc eſſe falſum per hunc modũ. Deſcribat̃ enim circulus ꝑfectus: qui ſit circulus.a. b.c.⁊ ſint.a.⁊.b. pũcta oppoſita in ſitu circulari: ſi vnꝰ motus alicuius veniẽs ex.a.in.b.⁊ cõpleat̃ vtriuſqꝫ circulatio. Prima ḡ erit veniẽs ex.a. per.c.in.b.⁊ per.b. altera: ꝙ veniẽs ex a.in.b.⁊ per.b.in.c.⁊ per.c.in.a.ḡ in eodẽ pũcto.a. complentur vtriuſqꝫ circulatio ꝑfecta: cũ ḡ motus habeãt ꝯrietatẽ in ſuis terminis in qbus cõplet̃ motus nõ erũt illi motus oppoſiti vel ꝯrij: qꝛ terminũ hñt eundẽ. Motus aũt oẽs qui ſũt in circulo dicto mõ ſunt ſup eundẽ pũctũ numero: ⁊ nõ ꝑmutat motus locũ illũ ad oppoſitũ locũ. Sed iam in ꝑcedẽtibus diximus ꝙ motus ꝯrij ſunt qui terminent̃: ⁊ ſũt ſup pũcta locoꝝ ſeiunctoꝝ ſicut ſup terminos ſuos: qꝛ illa pũcta ſũt in locis diuerſis ⁊ ꝯrijs: ḡ motus ſup circulũ quãuis ꝑ oppoſitos ſitus partiũ circuli veniẽtes nõ erũt ꝯrij oĩno: huiꝰ aũt circuli deſcriptio eſt modus quẽ vides. ¶ Ampliꝰ ſi dicat̃ ꝙ corpꝰ celeſte circulare in diuerſis ſuis ptibꝰ mouet̃ ſurſuꝫ ⁊ deorſuꝫ: ⁊ a dextro in ſiniſtrũ: ⁊ ab ante in retro: eo ꝙ oĩa hec ſũt ꝯria ⁊ ſũt in celo: ſicut iferius ꝓbat̃ in 2° libro huiꝰ voluminis: ⁊ ſic hꝫ motꝰ ꝯrios ſm diuerſitatẽ ſuaꝝ partiũ: eo ꝙ locoꝝ ꝯrietas facit motus ad loca hĩe ꝯriũ: ⁊ ideo cũ celũ ſm diuerſas ptes ſit in locis ꝯrijs: tũc in diuerſis ptibꝰ videbit̃ aliquis forte hẽre motꝰ ꝯrios: ⁊ ſi aliqs hoc dicere velit ꝓbabimꝰ ꝯriũ ꝑ hũc modũ.

Tex.c.31. Si.n. in corpe ſperico motꝰ circularis vniꝰ partis eſt ꝯrius motui circulari alteriꝰ ptis que eſt in loco oppoſito: tũc vnꝰ eoꝝ erit vanus: ⁊ hoc qdẽ ifra ꝓbabimus. Nã eni tũc feciſſet primũ corpus: ꝙ ſimul in ſe hẽret ꝯria: ⁊ motꝰ ꝯrios: ⁊ ideo nõ eſt intelligẽdũ ꝙ illud ſit ꝯriũ: ꝙ ſm ptes diuerſas mouet̃ ad loca oppoſita: ſed potius id qd ſm ſe totũ mouet̃ ad oppoſitum locum alteri quod ſm ſe totum mouetur ad locum oppoſitum. Cõſtat eni ꝯ ꝙ ſi motus circularis

esset ꝯrius motui circulari: ex hoc ꝙ mouet ad loca ꝯtraria: tunc non causarent istas contrarietates ex hoc ꝙ vno: et equali incessu mouetur corpus circulare equaliter in locū ex quo est motus eius sm partes diuersas sm quas est in sitibus vel oppositis: sed potius causaret ex hoc ꝙ totū ferē in situm alium illi oppositum sicut faciunt corpora rectarū dimēsionū. Nos enim iam superius diximus ꝙ diuersitas locorū que causat situs oppositos est sursum et deorsum: ante et retro: dextrum et sinistrum: et ꝙ diuersitas motuum localiū ex qua causat motuum ꝯrietas est sm nām diuersitatis et contrarietatis locorū: qm mobilia sm se tota mouent ad loca talia et nō qm mobile vnū et idem sm diuersas partes est in locorū enumeratis differentijs. ¶ Amplius aūt intelligēdū est ꝙ cum spera nō opponat spere: vel circulus circulo sm formam: tunc nō erit oppositio in circulo nisi sit terminata ad indiuidui partes: vt videlz ex spera cōposita sit ex oppositis: et per hoc sit sm diuersas ptes in diuersis sitibus: vt dextra pars in spera sit ꝯria in eadē sinistre et anterius spere sit ꝯriū posteriori: et superius spere sit ꝯrium inferiori. Si aūt hoc dicat tunc iste virtutes oppositarū partiū: aut essent equales: aut esset vna vincens aliā. Si aūt essent eq̄les tūc quelibet impediret aliā ne moueret: et tunc nullus esset: ergo tūc esset vane factus et superfluus: qz a suo motore nunq̄ posset moueri: et similr si vna virtus mouētium vnius partis esset fortior alia: tunc motus istius virtutis que vincit oīno nō esset: et sic iterū vane esset data ei virtus que nūq̄ mouere pōt: nec tñ motus circulorū celi esset per se: sed gratia partiū ꝯriarū mouētium que admouent sic mouere mota ab alio: vt ostēdimus in 4° physicorū: ibidē ostendi: ꝙ celum mouet per se: similr qđ supius diximus. Sequit ꝙ circulus qui sic destruit se sm oppositas virtutes sit vnius cum nō possit pmanere in esse: qz quelibet pars mota de loco suo corrūpit necessario: sicut ignis qm egredit de loco suo: tunc erit supfluum et vanū in nā: sicut dicimus ꝙ calceus sotularis est vanus qm nō est qui induat eū: per ea aūt que in 2° physicorū dicta sunt: ꝯstat ꝙ nā nihil agit in vanum. Hoc aūt qđ nunc dictū est etiam sequit: si motus ad totum circulum referat: et non ad partes circuli: intelligamus enim diuersos motus in circulo: vnum quidem ab oriente in occidētem: et alium ab occidente in orientem: et sint illi super idem centrum: et super eosdem polos: qz aliter vnus refertur directe ad alium: possunt enim duo circuli ꝯtrarii moueri super idem centrū: ita ꝙ non mouerent super eosdem polos: sicut est videre in circulo equinoctiali: et in circulo signorū quorū est centrum: vnde et non habent eosdem polos. Repeto igitur sm hoc duas vltimas demonstrationes: et dico ꝙ motus corporū superiorum super idem centrum et polos eosdem non sunt contrarij q̄uis sint ꝯtra se venientes: qz si essent contrarij essent in differentibus locis contrarijs: et non procederent qualiter et simul in omni differentia situs: sed diuersificarent sm loca contraria: nunc autem nullam diuersitatem depꝛehēdimus in talibus motibus sm ꝯtrarietatem istorū locorū: ergo non sunt contrarij. Diximus enim ꝙ diuersitas sex differentiarū loci facit diuersitatem contrarietatis in motibus: et sm hoc iterum penultimam demonstrationē dicens: ꝙ si essent motus duorum circulorum vel plurium contrarij: quia econtrario sui mouerent super centrū idem et polos eosdē: tunc virtutes opposite mouerent ipsos: et ille tunc aut essent equales aut inequales: et si eq̄les essent tunc vterq̄ sisteret vtrūq̄ et tunc ambo essent vani: et si essent equales tunc fortior sisteret debiliorem: et tunc debilior esset vanus qđ est inconueniens: cum non sit quid vanum in natura: hec igitur dicta sūt a nobis ad probationem eius ꝙ circularis motus nullum potest habere contrarium.

Tex. c. 32.

¶ Cap. 11m. Digressio de abbreuiatione et solutione predictorum.

Opinio egyptiorū ponētiū cē aīal qđ nutritur.

Est autem intelligendum: ꝙ omnis hec disputatio suscepta est ad ostendendū ꝙ non est natura celi sicut tradiderunt sacerdotes egyptij: qui primum in schola ad inquirendum de celi natura intrauerunt. Dixerunt enim illi ꝙ celū animal est quod nutritur humore occeani: et ideo quoniam humorem habent in se stelle descendunt et fiunt retrograde: quousq̄ iterum digesto humore descēdāt et efficiantur exaltate: et in cursu suo directe. Isti enim dicūt ꝙ verissimo modo nutritur et augetur et diminuitur et exaltatur corpus celeste. ¶ Contra quos Auicenna in sufficientia de libro celi et mundi procedit ex diffinitionibus et ꝓprietatibus nutrientis et nutriti: et ex diffinitione augmenti: dicit enim vere ꝙ augmentum est nutrimentū quod corpus recipit in suis tribus dimensionibus quod sit equale in omnibus partibus trium diametrorū que mensurant corpus in quod nihil plus inuenitur in vno loco diametri alicuius q̄ in alio: nec plus est in exteriori q̄ in interiori: nec ecōuerso: et est absq̄ eo quod corpus augmentatum permutetur a sua dispositione in figura. Si autem intelligimus aliquid congelatum resolui: et fieri liquidum: omnino esse absq̄ dubio: ꝙ tunc liquidum factum inuenitur maius equaliter in oībus tribus diametris: et tamen non dicitur augmentū ꝓpter hoc quod congelatum non remansit in sua dispositione et figura quando fuit liquefactū: et ideo non proprie est augmentum. Adhuc autem si intelligamus neruum sicut sit in chordis musicorū instrumentorū: lz longior fiat verum augmentum: non esse potest quin decrescit in diametris sue latitudinis: et sue profunditatis: et ideo non dicitur naturalr et proprie augeri: mutatur enim a sua dispositione et figura naturali: quia induratur in chordam cum naturaliter non sit durus. Adhuc autem si intelligamus vesicā insufflari extenditur quidem longitudo et latitudo: sed decrescit profunditas substantialis eius: et ideo nec proprie dicitur augeri: quod ergo proprie augetur in omni parte sui augetur proportionaliter et manens sicut in substantia: et per aliud additum recipit augmentum. Si enim dicamus digitum augeri et incidantur diametri eius: inuenitur ꝙ in qualibet parte sumpta inter duo puncta auctus est. Si ergo hoc modo dicatur augeri celum hoc non potest esse nisi per aliquod additum sibi. Aut ergo illud est intra ipsū: aut extra ipsū. Si autem extra ipsum est: tunc oportet ꝙ moueatur: et tunc necesse est: aut moueatur motu proprio: aut ab alio subuectum vel attractum. Si autem moueatur proprio motu: tūc mouetur ad celum sicut ad locum suum: et si tunc mouet sursum erit leue: et si deorsum erit graue: et sic necesse est celum esse graue vel leue: quod superius improbatum est. Si autē attrahitur ab alio sicut ab igne: vel ab aliquo alio: tunc attrahitur a celo vt infundatur ei: sicut cibus infunditur animali: et oportet ꝙ recipiat cibum propter restaurationē deperditi: et tunc celum esset corruptibile: quod etiā improbatū est: sed si dicatur ꝙ est in ipso sicut sanguis in corpore animalis est cibus: et ideo non attrahitur: tunc oportet ꝙ illud nutrimentum conuertatur et digeratur per hoc ꝙ mutetur de contrario quod est celo dissimile ad contrarium quod est celo simile: ergo celum haberet contrarium: et hoc etiam est absurdum. Cum ergo celum nullo modo nutriatur aut augeatur: et si haberet contrarium sicut frigus et calorē: tunc mundus dissolueretur: quia cum ipsum sit multo maius ceteris corporibus simplicibus: esset ipsum etiam multo fortioris virtutis: et sic omnia alia ꝯuerteret in seipsum. ¶ Est autem obseruandum qđ cum dicitur: ꝙ celum non alteratur: intelligendum de alteratione physica. Est enim quedā alteratio que non est motus: sed finis motus: que fit subito per illuminationem: et per lumen quod est forma prima corporis luminosi: quia videmus bene ꝙ luna alteratur: sm hoc etiam et nos inferius ostendemus ꝙ omnes stelle preter solem sic alterantur: nec est instantia contra dicta: ꝙ inueniuntur stelle frigide et calide et humide et sicce: quia hoc dicitur de stellis per causam: quia talia efficiuntur per naturam in inferioribus per naturam sui luminis quod emittunt: et non disponitur talibus qualitatibus: et huius probatio est: quia sicut nos in octauo physicorum probauimus: ꝙ omnis motor per locum reduci et resolui habet per naturam ad motorem primum qui est immobilis sm locum et simpliciter: ita necesse est ꝙ omne mouens in alteratione reducatur ad vnum alterans non dispositū aliqua qualitate formaliter alterante: aliter enim primum factiuum qualitatum alterantium esset factiuum per accidens. Si enim daretur ꝙ calor non sit nisi per motum: et frigiditas per distantiam a motu: cum motus non faciat calorē nisi per accidēs: non haberemus in nā substātiale: et pri

Impugnatio Auic. & Mag. opinionem.

Modo intelligi celū eē inalterabile. vide et pro hoc Auer. 12° capitulo de substātia orbis.

mū mouēs in alteratione: ꝛ hoc est icōueniēs: qꝛ fm hoc pri me q̄litates que cōmiscēt ꝛ distinguunt oia elementa essent per accidens: ꝛ per ꝯns oia que fierēt ex ipsis essent per acci dēs ꝛ pter intentionē nature. ¶ Amplius hoc in simili vidē possumus: qꝛ cū tres sint motus fm tria genera. s. motus lo calis ꝛ alterationis ꝛ augmēti: nos inuenimus in motu lo cali ꝙ primū mouēs est imobile: ꝛ inueniemus in augmēto ꝙ primū mouēs est imobile: qꝛ mouēs primū in illo est vir tus augmētatiua que nō est susceptibilis augmēti: ergo sīr debet esse in motu alterationis. ¶ Sed tūc forte q̄reret ali quis ꝙ qm̄ stelle oēs accipiūt lumē a sole: sicut dicit Arist. in 2° de causis ꝓprietatū ꝛ elemētoꝝ ꝛ planetaꝝ: videbit ꝙ ois stella debet esse calida ꝛ sicca: eo ꝙ lumen solis dꝫ esse calm ꝛ siccū. Sed ad hoc dicimus: ꝙ lumen receptū a stellis in ꝓ fundū stellaꝝ recipit: ꝛ sic icorporatū stellis induit virtutem stellaꝝ ꝛ efficit in effectū diuersaꝝ qualitatū fm ꝙ diuersifi cant stelle in quibus incorporat. Qꝛ aūt lumen sic incorpora tū diuersas iduit qualitates: vel melius dicit qualitatū vir tutes. ꝓbat ex luna cuius lumen scitur receptuꝫ esse a sole: ꝛ tūc qm̄ diffundit a luna tūc est frigidū ꝛ humidū: cū tn̄ scia mus idē lumē in sole esse calm. Qꝛ aūt lumē a stellis intrin secus recipiat infra ꝓbabimus: vbi loq̄mur de nā stellaꝝ.

Dubium ꝯ p dicta.

Solutio.

Sꝫ cogita qꝛ vt hoc eē cō tra Arist in libro de alalī b⁹ vbi hꝫ no ctes plenilu nij esse calī diores.

¶ Est aūt adhuc dubiū: vtrū corpus celi alteret fm raruꝫ ꝛ spissum. Scimus eni sniam esse peripatheticoꝝ: ꝙ essentia orbis in vna parte spissioꝛ est q̄ in alia: ꝛ sic videt nō esse in cōueniēs quin alteret fm raꝝ ꝛ spissuꝫ: essentia eni orbis nō seipsam fecit fm partes diuersas rarā ꝛ spissam: sed opꝫ ꝙ aliqd aliud sic eā faceret: sicut ꝛ ꝓbauim⁹ in 8° physicoꝝ. ¶ Adhuc aūt si nos supponamus gratia disputatiōis: ꝛ po sitionē mathematicoꝝ esse verā ꝙ videlꝫ sunt eccētrici cir culi deferētes planetas: tūc pone ꝙ auges oium planetaruꝫ sint directe in linea. a. b. c. que secēt circulos oium planetaꝝ: ꝛ ducat de auge vniuscuiusqꝫ eoꝝ in oppositū augis: hec est ad. b. Cū igit moueant velocitate ineq̄li: nō recedūt auges a linea. a. b. equalr: sed vna erit lōgius distās ab ea: ꝛ altera ꝓpinquius iuxta eā in vno ꝛ eq̄li tēpore: ꝛ hec est figura cir culoꝝ ꝯtra quos circūdat: qui est ꝯcentricus terre. Cū igit sic ordinant circuli: ꝙ ꝯuexū vnius inferioris semp est in cō cauo superioris imediati: tūc implēt se mutuo qm̄ auges di recte iacēt sup lineā. a. b. que ꝓtrahit de auge ad oppositum augis per oia centra circuloꝝ: sed qm̄ recesserit paulisper ab ipsa: tūc auges vnius vertit ꝯtra minorē eleuationē alteri us: ꝛ aliqm̄ vertit ꝯtra oppositū augis iferioris: ergo tūc ne cesse est alteꝝ duoꝝ ꝯtingere. s. ꝙ ispisset: ꝛ rarificet corpus circuloꝝ: ꝛ ita impleat vacuitates ꝯtingētes in circulos: vel ꝙ aliud corpus sit in medio circuloꝝ: ꝙ impleat: qꝛ remane re vacuū nō pōt: ꝛ ꝯsentio in partē illā ꝙ vnus circuloꝝ non tāgit oino aliū: ꝛ ꝙ corpus rarius ipsis circulis est in medio qđ tn̄ est de nā ipsoꝝ in gn̄e: ꝛ hic cōprimit ꝛ elargat vt sem per impleat inter circulos. Si eniꝫ nos diceremus ꝙ ipsi cir culi rarificant ꝛ inspissant: tūc nō semp tenerēt figurā eādē: ꝛ sic nō pōt sciri motus eoꝝ: qđ ꝯstat oibus illis esse falsuꝫ q sciūt canones motus eccētricoꝝ. Et si nos diceremus ꝙ ali qm̄ ita se tāgūt circuli ꝙ nihil est mediū ipsoꝝ: tūc nos opor teret ꝯcedere: ꝙ tūc intercideret vacuū inter eos qm̄ ꝑ motū distāt a tali situ ꝯiunctionis: qm̄ enim se ꝯiungūt nō generāt ibi nouū corpus qđ prius nō fuit: prius enim nullū potuit eē mediū: si oino in omni parte se tangēdo impleuerūt: qꝛ si fu isset ibi tūc aliud corpus: ꝛ ita fuissent duo corpora in eodeꝫ loco: ꝛ hoc est impossibile: ꝓpter hoc dico ꝙ nunq̄ se tāgūt: sed intercapedines sunt in aliquo loco aliqm̄ maiores: ꝛ ali quādo minores: ꝛ corpus mediū exñs inter circulos rarum vel spissum implet eos: ꝛ hec est snia Thebith sapiētis in li bro quē cōposuit de motu speraꝝ. ¶ Si aūt ꝓpter hoc dicat ꝙ raꝝ ꝛ spissuꝫ sūt prime qualitates ex parte nature: ꝛ ideo qđ alterat fm raꝝ ꝛ spissum: alterat fm alias qualitates: ꝛ trāsmutat in sub̄a: sicut nos videmus ꝙ mā ignis raritate ꝑparat ad hoc vt sit calida: ꝛ mā terre spissitudine preparat ad hoc vt sit frigida: ꝛ sic etiā celū alterabit fm istas quali tates. Dicendū videt ꝙ raꝝ ꝛ spissuꝫ in celo equiuoce sunt ad raꝝ ꝛ spissuꝫ etiā elemētoꝝ. In elemētoꝝ eni mā calm ra rificat ꝛ frigus ispissat: sed in celo nō: sed potius vt diximus in 8° physicoꝝ creatoꝛ: ꝛ creatoꝛ primus partes orbis ꝓdu xit in diuersa raritate ꝛ spissitudine: ꝛ fecit corpus medium

An celū alte ret fm raruꝫ ꝛ spissum.

Nota ex snia Thebith qđo fm ponentes epiciclos ꝛ ec cētricos opꝫ ꝯcedere inter circulos esse corpus rari⁹ qđ est de na tura eoꝝ.

speraꝝ cōprehensibile: ꝛ extensibile vt plenuꝫ sit: qđ est inter speras: ꝛ hec est sentētia duoꝝ ꝑhoꝝ. s. Auicēne in sufficiētia celi ꝛ mundi: ꝛ Auer. in libro de nā orbis. Si quis aūt dicat ꝙ nō sunt in celo diuersi orbes ꝯtinentes se inuicē: sꝫ totū est vnū: est ꝯtinuuꝫ ille nescit quid dicit: ꝛ est ignarus celi: sicut ꝓbabimus inferius: figura aūt descripta est hic in qua suffi ciunt circuli. 3. super diuersa cētra existētes: qꝛ qđ accidit in tribus accidit: in oibus etiā si mille esse ponerent. ¶ Est āt adhuc vnū dubiū in ꝓbabitis: qđ diximus in 8° physicoꝝ: ꝙ motus ꝯtrarij possunt esse sup circulū ꝛ semicirculuꝫ: ꝛ hoc ibi improbamus. Sed sciēdū ꝙ ibi de ꝯtrarietate incōpleta loque bamur: sicut ꝛ ibi ꝓtestati sumus. Hic autem loquimur de ꝯtrarietate cōpleta: sꝫ etiā hic posset dici qđ diximus de motu circulari: ꝛ ibi de motu super circulū existe: ꝛ nō est idē: sicut pꝫ ex his que dicta sunt in 8° physicoꝝ. Unus eni pōt habe re ꝯtrariū: ꝛ alter nō pōt habere. ¶ Sed adhuc aliter ꝛ sub tilius possumus soluere illud. Si eni accipiamus duos cir culos super eosdē polos: ꝛ sup idē centrū ꝯtra se mouētes: ꝛ imaginemur eos mathematice: tūc necessario ꝓhibebūt se mutuo: ꝛ impediunt se inuicem moueri: ꝛ sic motus eoꝝ sūt ꝯtrarij large sumpta ꝯtrarietate: qꝛ ille polus est indiuisibilis duoꝝ ꝛ centrū vnum indiuisuꝫ. Si aūt accipiamus eos nālī ter ꝓut sūt isti circuli celi: tūc erit impossibile vt sint ꝯtrarij: qꝛ si essent ꝯtrarij: tunc ꝯtrarietas esset in eadē specie: ꝛ hoc esse nō potest. Sepius aūt fit hoc ꝙ aliud accidit in mathe maticis qđ nō accidit nālibus: sicut spera superficie nō tan git nisi in puncto idiuisibili spera mathematice sumpta. Si aūt sumat spera nālis tangit superficiē planā nālē fm partē diuisibilē: interī igit dictum sit de his a nobis sufficiēter de terminatis ad vlteriorē tractatū hui⁹ libri est trāscendū.

Raꝝ ꝛ dēsuꝫ equoce sūt in elemētis ꝛ in celo vide Co mētatorē i 2° capio de sub̄a orbis.

Nota subtilē modū sꝫ quē in circulo pōt eē ꝯtrarius motus vide Auerro im hic. cō. 32.

¶ Incipit tractatus scđs primi libri de celo ꝛ mundo. In quo subtilissime tractat vtruꝫ possibile sit corpus esse infinitum actu vel non.

¶ Cap. pᵐ Eiusdē scđi tractatus in quo habetur ꝛ declarat artificiosissime ꝛ eleganter. Quis sit libri tractatus: vel quis sit dicendorum modus ꝛ ordo.

In primis aūt q̄ramus

Tex. c. 35.

Utrū aliqđ corpoꝝ sit actu infinitū: qꝛ hoc primū est qđ sequit corpus ꝑfectū: nō gn̄a bile neqꝫ trāsmutabile qđ ipsum sit finitum vel īfinitū fm vltima sua: ꝛ qđ ipsuꝫ sit vnū: vel multa fm formas diuidētes ipsuꝫ. Que ramus ergo vtrum corpus aliqđ sit infinitū: ita ꝙ nunq̄ sit status transeunti super quantitate eius: sicut dixerunt plu res philosophantiū antiquoꝝ: an sit hoc impossibile: sed oē corpus sit finitum fm actum. Deinde aūt querendum erit vtrum mundus sit vnus vel plures: qꝛ sine dubio nisi prius ostēdamus nulluꝫ corpus esse infinituꝫ: nō hꝫ locum questio vtruꝫ mundus sit vnus vel plures: qꝛ nō possunt imaginari plura infinita fm oēs distātias corporales. Et he quidē q̄ǒ nes necessarie sunt valde: qꝛ ipsas determinari ad vnā par tē ꝯdictionis vel ad aliā maximā facit in partibus mūdi di uersitatē: diuersitas enim posita circa mundi principia ne cesse est vt inducat diuersitatē in toto mūdo circa principia ta. Sic enim cadit diuersitas in illa ꝓpria veritate que est sicut principiuꝫ ad veritates alias: ꝛ sic nō cōprehendit veri tas in principio: tunc iam est in principio cadendi a verita te in oibus alijs. Hac enim de cā deuiauerunt antiqui fm tēpora ꝑterita: ꝛ deuiabūt posteriores fm tēpora futura: qꝛ veritatē principioꝝ dimiserunt: ꝛ acceperunt opposita prin cipioꝝ: sicut enim est in vijs ꝙ qui in principio paꝝ ꝑtransit a recta via cuꝫ ꝓcesserit erit ꝓlōgatio intolerabilis. Ita est etiā in scīa naturaꝝ ꝙ qui ꝑtrāsit veritatē principioꝝ parū erit elōgatus a veritate multū in ꝯclusionibus ꝛ effectibus: ꝛ huius est exēplū in positione Democriti qui dixit ꝓncipia nature esse corpora athoma minima. Habet eni plurimas rōnes ꝙ sit aliquod corpus minimum: sed si est absqꝫ du bio id erit principium compositionis corporum omniū ma iorum. Cum ergo Democritus intromisit minimum ali quod esse corpus in opinione sua circa principia: tunc con gregauit ea que sequuntur ex illo: que altera sunt a veritate ꝛ

rūtiocinatus multa magna incōuenientia est sicut ꝙ diuisio
corpoꝝ stet in minimo ⁊ ꝙ gñatio sit aggregatio minimoꝝ:
⁊ ꝙ gñatio ⁊ alteratio idē sint : ⁊ alia huiusmodi multa que
sequunt̄ ex hoc ꝙ paꝝ errauerūt in pncipio : q: absq; dubio
principiū est minimū simplicitate: sed nō est indiuisibile quā
titate necessario: lz forte nō sit diuisibile: sed potētia diuisibi
le necessario erūs sicut mā que est vnū pncipioꝝ in nā. ¶ Cau
sa vō maximi erroris qui oritur ex minimo: ideo est qꝛ prin
cipium est multum: aut potētia: aut actu: aut magnitudine.
Si enim accipiat̄ principium primū nature minimū quidez
est: qꝛ nec etiā quantū est actu: sed maximū est virtute ⁊ po
tentia: actu aūt est multū si accipiamus principia prima : qꝛ
quanto sunt primiora rebus ⁊ magis ꝓpria: tanto sunt plu
ra: ⁊ magna sunt principia gñationis reꝝ: qꝛ hec multa qui
dem sunt elemēta quatuor: ⁊ mouens est celuz qđ est corpus
quintū: ⁊ ideo nō est miꝝ si error in his magnū errorem cau
sat in sequētibus. ¶ Ex his ergo manifestum est ꝙ paruus
error ꝯtra principiū reꝝ magnū inducit in fine reꝝ earundē.
Infinitū aūt qđ nō habet quantitatē a mā stantē ad vicinū:
magna res est valde : ⁊ necesse est ꝙ sua virtus ad ea que
sunt post ipsum maior sit omni virtute que pōt intelligi esse
mā magnitudine: sicut etiā diximus in fine octaui phyſicoꝝ:
opz ꝙ si infinitū est: ꝙ ipsum est principiuz oīum alioꝝ: ⁊ hoc
quidē dixerunt oēs qui posuerunt esse infinitū: nullo modo
igit̄ negari pōt nec irrōnabile: qm̄ irrationabile facit diuer
stratē a veritate ꝯtra ipsum deuiatio: cū igit̄ aliqui primoꝝ
dicant ꝙ possibile est esse corpus infinitū : tūc opz nos que
rere de hoc: an sit veꝝ: an nō. ¶ Dicemus aūt de īfinito tra
ctatū exquisitum cui nō est ꝯtradicere : ꝙ dicemus p demō
strationē hoc qđ dicimus: sed tñ duo facienda sunt in tracta
tu sufficienti: quoꝝ vnū est tradere ipsaz veritatē per demō
strationē: ⁊ alio modo ꝯtradicere mētientibus ꝯtra idem: ⁊
primū sit sufficiens sine scdo: scdm aūt nō sufficit sine primo:
tūc in principio reduximus ad id de quo intēdimus traden
do mentientē in libro isto de infinito: an sit: an nō sit. Anteq̄
nos insistamus reprehensioni mētientiū primoꝝ: qꝛ hoc qui
dem faciemus alibi vbi nobis generalior erit disputatio in
phīa prima: ibi enim cōplere possumus sermonē: ⁊ in repre
hensionē eoꝝ: eo ꝙ nos hic nō loquimur nisi de corpore mo
bili infinito. Antiqui aūt ipsi generalius locuti sunt: qꝛ qui
dam eoꝝ dixerūt ipsum esse substantiā incorporalē ⁊ imobi
lem: sicut diximus nos in primo phyſicoꝝ. ¶ Ea aūt que no
bis ꝟ necessaria sunt ad tractandū de ipso infinito sunt a no
bis supposita primo: ⁊ hoꝝ primum quidē est: ꝙ omne cor
pus aut est de numero corpoꝝ simplicium : aut de numero
corpoꝝ cōpositoꝝ: hoc enim per se patet. Non enim pōt di
ci vnū corpus esse omne simplex. ¶ Cū nos de testimonio sen
sus videamus multa corpora cōpositoꝝ resolui in sua cōpo
nentia. ¶ Cū igitur omnis resolutio necessario stet in aliquo
primo qđ sm formam nō resoluit̄ in corpus aliud: vlterius
opz dare ꝙ illud est simplex. Constat ergo ista quā nos sup
ponimus : ꝙ omne corpus aut est simplex aut cōpositū: ⁊ nō
opz nos ostēdere ꝙ nullū corpus cōpositū sit infinitū qđ cau
satur ex cōpositionibus infinitis: qꝛ si cōponētia quidē sunt
finita virtutis ⁊ sint finita numero cōpositū ipsuz erit infini
tū: qꝛ aūt numero infinita sunt qm̄ multa in cōposito faciūt
infinitatē sm vltima : eo ꝙ infinita parua faciant vnū ma
gnū infinitū. Si aūt sint infinita quedā numero : ⁊ sint sm
vltima: iteꝝ cōpositū ipsum erit infinitū: si aūt componentia
vtroq; modo sint finita: tūc cōpositū erit finitū: sicut pz in cō
posito ex discretis ⁊ in cōposito ex ꝯtinuis: qꝛ ōones ⁊ sylla
be finite sunt dicta: ⁊ syllaba finita sūt illa finitis litteris cō
ponentibus eas: ⁊ phyſica corpora cōposita finita sunt eo ꝙ
finita sunt: que per mixtionē cōponūt ipsa: omne enim com
positū nō habet quātitatem aliquaz a mā ipsa nisi ex magni
tudine ⁊ multitudine eoꝝ que cōponunt ipsuz. ¶ Ergo mo
do hoc ꝯueniens erit sm nostram intentionē querere an sit
corpus simplex infinitum sm vltima magnitudinis: an hoc
sit impossibile: ⁊ pfectus erit noster tractatus quādo osten
derimus ꝙ nullū corpus simplex pōt esse īfinitū: sed adhuc
ꝓcedentes ponamus primo ꝯsiderationē circa primum in
ter corpora simplicia querendo vtrum sit celum infinitum
vel non: postea queremus de alijs simplicibus que sunt ele
menta habentia motum rectum.

Nota quare maximus error potest oriri ex minimo errore ꝯtigē te circa principia. 3.

Tex. c. 34.

Tex. c. 35.

¶ Cap. 2m Scdi tractatus primi libri de celo ⁊ mundo: vbi
habebis ꝙ celum non est infinitum.

Tex. c. 35.

AD demonstrationes aūt ꝓcedentes dicamus
ꝙ omne corpus rotundū finitum est necessa
rio: demonstratio aūt illius est hec: qꝛ si detur
ab aduersario ꝙ corpus rotundū non habet
finem sm vltima: cum vltimum ipsius sit peri
feria circa centruz circunducta: opz ꝙ corpus
rotundū nō habeat periferia: ergo linee egredientes de cen
tro eius ꝓtrahant̄ in infinitum. Cōstat aūt ꝙ quāto magis
elongant̄ a cētro tanto magis differūt a se inuicē ⁊ si ꝓcedūt
in infinitū: tūc sine dubio distātia inter vnā ⁊ aliā erit latitu
dinis infinite: dico enim distantiā eoꝝ esse seiunctionē qua
recedit alia ab alia plus ⁊ plus sm ꝙ plus elōgat̄ a centro:
que aūt seiungunt̄ latitudine infinita nō tāgunt̄ aliqua cir
cunferentia extrinsecus: qꝛ si tāgeret oēs lineas illas egredi
entes de cētro: circūferentia claudens eas: tūc finiret̄ distā
tia latitudinū: corpus aūt infinitū nō habet finē in circūfe
rentia qui sit circunferētia finiens. Nō aūt seiunctionis est
infinite latitudinis qua maior esse nō pōt : ⁊ est ꝯuertibilis
cū suo diffinitiuo diffinitio ⁊ similis ei: qꝛ ecōuerso seiunctio
que maior nō est seiunctio est īfinita : ⁊ hoc est videre in nu
mero: qꝛ numerus īfinitus est quo maior esse nō pōt in mul
titudine: ⁊ ecōuerso numerus quo maior inueniri nō pōt in
multitudine est numerus infinitus: est ergo diffinitū nume
rus qđ posuimus hic similis sermoni nostro diffinitiuo : qm̄
hic assignamus de infinito. ¶ Amplius aūt si nō est possibile
ꝙ corpus infinitū abscidat̄ per motū trāseuntis sup ipsum
in tempore finito: sicut ꝓbauimus in 7° phyſicoꝝ: tūc eadez
rōne ipossibile est abscidi per motū distantiā infinitā que est
inter lineas egredientes de cētro ⁊ ꝓtractas in infinituz. Si
aūt hoc detur sic esse tūc plane ⁊ manifeste sequit̄ nullaz esse
motū corporis celestis ⁊ rotundi: si enim moueri intelligeret̄
circūrotari linee egredientes de cētro: sicut circūrotant̄ radij
rote egredientes de medialo rote qm̄ reuoluit̄ rota: igit̄ linee
sic circūducte ꝑtrāseunt oēs distantias que sunt inter eas: ⁊
qm̄ pfecta fuerit tota reuolutio vna : tunc linea vna reuersa
ad punctū: vnde incipit motus eius ꝑtrāsiuit plurima spa
tia distantiaꝝ infinitaꝝ: que sunt inter quaslibet duas line
as: ergo in tēpore finito aliquid ꝑtrāsit multa infinita: qđ est
impossibile: qꝛ in tēpore infinito nō pōt ꝑtrāsire vnū infinitū
nedū multa infinita. Sequit̄ ergo ex hoc ꝙ motus celi nul
lus est: ⁊ hoc est ꝯtra id qđ nos videmus : qꝛ nos videmus
ꝙ celū reuoluit̄ oī die reuolutione pfecta: supra etiā ꝓbauī
mus p rōnez: ⁊ precipue in principio octaui phyſicoꝝ : ꝙ mo
tus corporis celestis sperici necessario est semp: ergo dicere
corpus illud esse infinitum: est ꝯtra sensum ⁊ ꝯtra verissimā
rōnē: opz ergo dicere ꝙ motus circularis est corporis cele
stis finiti sm vltima. ¶ Amplius quolibet acceptū ex tēpore to
to finito est finitū: toto enim existe finito necesse est partem
eiusdē totius esse finitā sm vltima: ⁊ simil̄r residuū qđ rema
net de toto post partē finitam acceptū est finitū. Finito eni
de finito accepto erit qđ remanet finitū: ⁊ hec oīa sunt nota
per se: omni eni finito tēpore determinatū initium est ⁊ de
terminatus est finis: ꝓbauimus enim in 6° phyſicoꝝ ꝙ tē
pore existe finito necesse est motū qui est in tēpore illo finitū
esse: ⁊ ꝙ etiā necesse est vt ipsum qđ mouet̄ sm magnitudi
nē sit finitū: ⁊ ꝙ etiā spatiū in quo est motus sit finituz ⁊ sm
eundē modū est in oībus que sunt circunstātia motus : sicut
ꝓbatū est in 6° phyſicoꝝ: qꝛ vno illoꝝ existe finito sunt oīa fi
nita : ⁊ vno illoꝝ existe īfinito oīa sunt infinita. His ergo sic
premissis describā circuluz infinite amplitudinis : eo ꝙ hoc
possibile esse supponit aduersarius in arcu cuiuscūq; volue
ro qui minor est semicirculo ꝓtraham chordā infinite lōgi
tudinis in duabus extremitatibus suis que sit linea. a. b. cir
culus enim infinite amplitudinis habet arcū infinite lōgitu
dinis: ⁊ arcus infinite lōgitudinis chordā subtēsam habet
infinite lōgitudinis. Quia aūt aduersarius ponit hūc infi
nite magnitudinis circulū esse determinati cētri: ab ipso cē
tro ꝓtrahā lineā. a. e. c. que quidē finita sit ad centrū. a. ⁊ tan
git circunferētiā in puncto. c. ⁊ littera. c. significet partē eius
infinitā ꝓductā in spatio infinito: qđ aduersarius supponit
esse in ꝯcauo spere: ⁊ hoc sic significat vt super lineā istā in cē
tro quidē sit. a. in ꝯcauo arcus sit. c. ⁊ in ꝯuexo sit. e. ⁊ non de

Tex. c. 36.

bet linea ptrabi extra circuferentia: qr aduersarius non dicit infinitu esse extra circunferentia sed intra: huius est figura: mouet aut ille circulus semp tepore determinato pfecta re-uolutione: sicut pbat visu: et pbatum est in 8° physicor: dico igit q cu linea.a.g.e.tangit et incidat circulu in pcauo in pu-cto.g. et moto circulo est necesse q moueat linea.a.g.e. sic igi-tur stans chorda in duabus extremitatibus infinita que est linea.a.b.in pcauo spere ptracta: ergo circulo rotato: aliqn do tangit linea.a.g.e.linea.a.b. et qn terminu circulus pfece-rit sue reuolutionis: q punctu.g.transiuit iam per punctuz.b. et puenit ad punctu.a.b.inter linea.a.g.e.transiuit tota linea.a.b. que est in duobus suis extremis infinita. tepus aute totius reuolutionis diximus esse finitu vt ante pbatu est: ergo pars teporis illius in quo pficitur reuolutio arcus.g.a.veniendo per.b. est finita: ergo finitu in vna extremitate ptrasit totuz infinitu in duabus extremitatibus in tepore finito: et no solu in tepore finito: sed etia in parte temporis finiti qd est maxi mu ipossibile: sicut in 6° physicor pbatuz est. ¶ Si enim sic est: tuc opz accipere initiu teporis in quo linea.a.g.e.incipit incidere linea.a.b.sed si teporis est finitu initiu et spatij sup qd est motus: est initium finitu: sicut pmisimus: ergo deter-minatu est initiu linee.a.b.qd est ptra hypothesim: qr posui mus ipsaz esse infinita in duabus extremitatibus solis: hoc aut totu sequit ex hoc q ponit spera esse amplitudinis infi-nite: et cu hoc moueri tepore finito: ergo manifestu est ex di-ctis q impossibile est q infinite magnitudinis spera motu circulari moueat: et ex hoc vlterius sequitur impossibile esse mundu infinitu. ¶ Amplius generalius inducedo demon-strationem pbabimus impossibile esse q infinitaz ptranseat infinitu in tepore finito: et hoc erat mediu ex his que hic in-ducunt. Protrahant due linee ambe finite quaru vna sit li-nea.a. et altera linea.b. et moueant ptra se inuice quousqz sint eque distantes et se inuice ptranseant: sicut videt in dispositione hic inducta: hac eniz positione facta manifestu est q in vno teporis momento qn vna earu separat ab alia: tuc reliqua il-laru ab ista separat: eo q sicut vna mouet ptra alia occurre-do ei: sic econuerso reliqua mouet ptra istam: sed tatu citius separant et pertranseut se linee iste qn vtraqz mouet ptra al-tera qz qn vna earu mouet et altera quiescit: dum tn motus eius que mouet sic est in vna velocitate super motu: sicut est super quiescetem: manifestu aut est et certificatum q non est possibile q motus qui est mobilis infiniti ptranseat quanti-tate motu infinita in tepore finito. Si aut est impossibile vt pertranseat ipsuz in tepore finito: tuc opz q si ptraseat ipm in tepore infinito: hoc aut ostesuz est in libro 6° de motu qui est.6.physicor: ibi enim hoc pbatu est exquisite per demon-strationem. Non est aut differetia quo ad nunc intetu: vtru mo ueat finitu ad infinitu: aut infinitu ad finitu: qr semp sequi tur idem.s.q finitu ptransit infinitu in tepore finito: quod-cuqz enim istoru duoru separat ab altero transeundo p ipsuz terminu: valet ac si reliquu pertransiret id qd ipsuz ptransit: qr dum vnum pertrasit alteru vtrunqz numerat alteru et nu-merat ab altero: nec est differetia in hoc vtru vtrunqz mo-ueat ptra alteru: vel vtrum eoru vnum moueat super alteru et alteru quiescat: qr semper idem sequit.s.q finitu numerat ifinitu in tepore finito. Sed sicut supra diximus: qn vtruqz mouet ptra alteru citius separant: qz qn reliquu mouet tran seundo per reliquum: et illud quiescit: si tn ita esset q motus velocius moueret per quietuz qz ambo mota moueant pra se inuice: tuc citius separaret motu a quieto qz separaret ab eo qd pra se mouet: sed in hoc quo ad nostra intetione nulla est differentia oino: sed tm in hoc q vnu eoru ponit esse finituz: et reliquu infinitu: et q vnu pertrasit reliquu infinito tepore: vt ergo redeamus ad ppositu dici opz q possibile quide est et nullo mo inconueniens: q duo incidetia ptra se inuice in te pore finito et determinato separent: dumodo sint ambo fini-ta: sicut superius exemplificauimus in duabus magnitudini-bus.a. et .b. ptra se inuice motis: sed possibile est q citius se-parant se inuice pertraseuntes: qn ambo ptra se mouerentur: qz qn vna earu mouet: et altera quiescit dummodo hincinde equalis sit velocitas in ea que mouet. Redeutes ergo ad p positu dicimus si tepus hoc est finitu in quo ptrasit motum infinitu rem finitam: vel econuerso res infinita motu finitaz siue moueat siue quiescat: pbatu est in 6° physicor: tuc etia

Tex.c.37.

Tex.c.38.

necesse est q pars eius sit finita: qr pars eius aliquota in fi-nito est infinita: et ideo sicut mouet totu in ifinito tepore: ita mouet pars in tepore infinito. Ex hoc enim sequitur q nec ipsum corpus infinitu possibile est moueri: nec partem eius aliquota vel media vel maxima: qr iam habitum est q non pot moueri in tepore finito: si ergo mouet opz q moueat in tepore infinito: hoc aut impossibile est: cuz enim motus celi pfectus sit: opz q sit finitus sm antedicta: ergo celu est fini-tu: et mouet motu circulari in tepore finito: et mouet motu fi nito determinato tepore cu oibus que claudunt intra ipsuz: sed intra ipsum claudit ois magnitudo vt inferius pbabi-mus: ergo intra ipsuz ptinet magnitudo.b. et magnitudo.a. b.ergo etiaz ipse sunt finite. Manifestu igit ex predictis est q no est possibile vt corpus rotudu sit infinitu. ¶ Amplius sic sicut nulla quatitas potest esse infinita per id qd finitur: ita nec linea: habet enim aliquid vnde finit: et per id no pot esse infinita. Duo enim sunt extrema essentialia linee qn diffini tur: et dicit q linea est logitudo sine latitudine: et dicit q vnu est sicut ma qd est logitudo: et alteru sicut forma specificas qd est esse sine latitudine: et hoc est finiens ipsum: et ideo si qz ha bet infinitate linea hoc est per extremitatez essentie sue que est malis: hoc est per hoc q est logitudo. Longitudo eodem modo etia est de supficie: cu enim diffinit q est latitudo sine pfunditate q formale est in superficie: qd est sine pfundita te et hoc est finiens superficie eo q omnis forma est finis: et si habet superficies aliqua infinitate hoc est per hoc q est la titudo: qr hoc quasi male extremu in eius diffinitione. Ex-trema enim ex quibus sit species qlibet sunt potetia et actus et ex parte potetie quide est aliqua infinitas: sed finitas oi-moda ex parte actus. Similiter aut est de corpore inquatu eni ipsum est tres dimesiones infinitu quodammodo est: sed in-quatu ipsuz no est quarte dimesionis receptibile finit et com plet. ¶ Cu aut superficies sit in diffinitione figure et corporis: co stat q ipsa est ante figura et corpus: qr figura ois superficies est linea vel lineis terminata. Corpus enim figuratu termi natas habet supficies. Si ergo tuc accipiamus q figura ad didit superficiei: illud aut qn addit formale est et finiens: no erit possibile q aliqua figura sit infinita: figura eniz ois ter minatio et finitio est quatitatis que est superficies: ipossibi-le est ergo et ptra rone figure exis q quadratu vel aliq pars eius sit infinitu: ipsum enim infinitu no est pter figure ro-ne: pars aut eius infinita esse no pot: qr cuius pars est infi-nita: ipsum opz magis esse qz infinitum est: eo q ois pars suo toto minor existit. Eade aut rone neqz rotundum orbis pot esse aliquid infinitu: qr simplicioris figure est qz quadra tu: et hoc simile est in figura pedis: illa eni esse no pot ifinita: eo q in rone eius est q terminat et mensurat quatitate pe-dis: et similiter in rone orbis est q finit ad forma spere vel ro-tudi. Si aut hoc pcederet: q.s.nullu corpus rotundu vel or-bis est cui no sit finis in vltimis suis: tuc no pot dici q mot' alicuius rotundi sit infinitus: qr qn mobile no est infinituz: tuc no pot motus esse infinitus: eo q quatitas motus essen tialiter sequit quatitate eius qd mouet: sicut ostedimus in 6° physicor: igit manifestu est q si no est sphericu corpus ifinitu tuc no est motus circularis infinitus: sed iam habitu est q nullu est sphericu infinitu: g nullus erit motus circularis in-finitus. ¶ Amplius aute hoc vniuersaliter possumus pbare de scribedo lineas intelligibiles in pcauo spere mote: per hunc enim modu optime manifestabit nobis impossibile esse q sit aliqd corpus circulare motu in infinitu: describat eniz cir culus cuius cetru sit super punctu.c.per qd cetru ducat diame-trum infinitu in vtraqz extremitate per totu pcauu spere p-tingete que sit linea.a.b. Aduersarius enim dicit q pcauuz spere est infinitu: et si hoc est ifinitu: tuc diameter eius est ex vtraqz parte infinita. Huic aut equalem lineam hoc est ex vtraqz parte infinita pducat extra centru per totu spere pca uum que perpendiculariter secet diametru pdictaz: et illa sit linea.c.d. Iz enim pbatu sit in 3° geometrie q linearu ptractarum in circulo logissimo est que est per cetru pducta: et sic no pos-sunt equales esse due linee: quaru vna ducit per centru: et al-tera preter centru in circulo sm veritate: cu hoc sm hac posi tionem aduersarij est possibile: qr ipse ponit q pcauum spere est infinitu: et ideo vtreqz linee erunt infinite que pducunt de vna parte circuferentie ad aliam: siue per centru ducantur et

diuidant

Tex.c.39.

Extrema et quibus fit species sunt potentia et actus. vide. 7. meta.c.41.

Tex.c.40.

diuidant circulum in duos semicirculos: siue preter centrū ducantur: ⁊ diuidant circulum in duas portiones: quarum vna est semicirculo minor: ⁊ altera semicirculo maior: his autem productis ducam a centro .c. lineā .c.d. que sit semidiameter circuli: ⁊ sit in altera parte infinita hoc est ex parte .d. vbi protrahitur ad concauum spere: ⁊ volo ꝙ secet lineam .e. in duabus extremitatibus infinitam in puncto .d. tali enim positione facta: dico ꝙ moueatur la semidiametrum spere que est .c.d. ⁊ alie due linee maneant quiescentes in corpore infinito qd̄ ponitur esse in concauo spere. Cum igitur linea .e. tota sit infinita: erit ⁊ pars eius que sequitur litteram .d. infinita: ⁊ linea .c.d. ex parte .d. esset infinita: cum autem infinitum transit per infinitum non separatur ab ipso tempore infinito: quia non potest separari ab ipso in se in extremo suo: ⁊ positum est non habere extremum per hoc qd̄ ponitur eē infinitum: ergo cum mouetur linea .c.d. nunꝙ omnino separabitur a linea .e. per quā transit abscidendo ipsam: posito autem ꝙ producatur ⁊ iterum linea .c.e. a centro spere: tunc enim constat ꝙ linea .c.d. ⁊ linea .e. sunt equales ⁊ similes in hoc ꝙ in altero extremorum sint finite: ⁊ cōstat ꝙ linea .c.d. abscindit lineam .e. in puncto .d. ⁊ nunꝙ transibit per ipsam ita ꝙ sit separata ab ipsa: ergo minus transibit linea .c.e. lineam .e. totam: quia totum est maius sua parte: ⁊ si hoc est ꝙ non transibit semidiametrum partem linee infinite: neqꝫ transibit totum infinitum: ergo multo minus trāsibit duas infinitas que sunt .a.b. ⁊ .e. ergo adhuc incomparabiliter minus transibit plurimas infinitas que describi possunt in spere concauo. ¶ Hec autē omnia falsa sunt: qa supposito eo qd̄ probatum est in octauo physicorum: ꝙ motus celi perfectior ⁊ simplicior ⁊ finitior omni motu oportet ꝙ celum tempore finito perficiat vnam reuolutionē circuli: perfecta autem vna reuolutione circuli trāsibit semidiameter per oēs lineas quiescentes depictas in concauo circuli: ergo impossibile est ꝙ celum moueatur motu infinito: ⁊ tunc vlterius īpossibile est ꝙ celum sit corpus infinitum: ⁊ huius quidē demonstrationis figura est quā vides. ¶ Amplius si celū dicatur esse finitum tunc procul dubio sequetur ꝙ abscindit corpus in tempore finito in infinitum si ponatur moueri circulariter. Ponamus enim primum celum esse stans ⁊ fixū finitum: ⁊ dicemus ꝙ inter ipsum est corpus vel spatiū vacuū fm̄ eos qui ponunt inane: cuius conuexum sit equale concauo celi: sicut locus omnis locato suo est equalis: ⁊ ecōuerso cum sic positū est ꝙ dicamus celum moueri circulariter circa id qd̄ in aliquo nunc incipiat moueri circa ipsū: tali enim positione facta dico ꝙ si corpus vel inane qd̄ est inter celum est infinitum in magnitudine: ⁊ motus celi est motus circularis diurnus: ergo ipsum celum in die vno incipiens a determinato nunc temporis perambulat spatium infinitū: cuius conuexum est simile in quantitate contrario celi: hoc autem est vnum impossibilium que sepius improbata sunt in sexto physicoꝝ. ¶ Possumus autē hunc vltimū sermonē conuertere: quo ad hoc ꝙ sicut ad demonstrationem propositi per recessum a sumptione motus finiti per spatium infinitum: ita nunc incipiamus a tempore finito ⁊ per id ostendemus magnitudinem circularis corporis esse finitam: dicamus igitur ꝙ si tempore quo mouetur celum contra cōuexum corporis qd̄ continetur in ipso est finitum: tunc procul dubio sequitur etiam magnitudinem pertransitā esse finitam: quia in vltimo instanti tēporis iam pertransiuit corpꝰ sibi simile in magnitudine: aut non pertransisset nisi vltima eoꝝ essent separata: ergo hūt vltima ⁊ sic sunt finita. ¶ Certū igitꝰ nunc est ex oībus antedictis celum esse finitū ⁊ cū illo verificatum est ꝙ etiam corpus rotūdum intra celū existens hꝫ finem necessario per hoc qd̄ habet vltimum.

Tex. cō. 41.

Tex. cō. 42.

Tex. cō. 43.

¶ Cap. 3m. Qꝫ corpora habentia motum rectum sunt finita ⁊ determinata: siue sint extrema: siue sint media.

Tex. cō. 44.

Deinceps igitur probetur corpora recta eē finita: impossibile est enim vt corpora recti motꝰ existentia sint infinita fm̄ vltima: siue moueātur ad medium deorsum: siue ad mediū sursum: est enim motus sursum diuersus a motu deorsum ⁊ contrarius eidem. Motus autē diuersi contrarij inter se sunt diuersa ad loca ꝯtraria: ⁊ diuersa inter se ⁊ inter se contraria. In contrarijs autem sic est ꝙ quando sunt extrema contraria: si vnum est determinatum oportet ꝙ aliud sit determinatum ⁊ finitum. Si enim daretur ꝙ alterum non esset determinatū: tunc non esset extremum: ⁊ sic esset ei aliquid addibile per qd̄ fieret extremū: ergo possibile esset ꝙ vnum contrarietur duobus vel pluribus: quia ꝯtrarietur determinato ⁊ īdeterminato fm̄ vnū modum ⁊ fm̄ vnam formam contrarietatis qd̄ est impossibile. ergo vno istorum existente determinato scꝫ oportet eē determinatum: medium autem spere determinatum est: ergo ⁊ superius determinatum est. Qꝫ autem medium spere determinatum sit: probatur per motum omnium grauium descendentium deorsum a quocunqꝫ loco concaui spere descendant: omnia enim perpendiculariter descendūt ad medium: ac si omnia contēdant pertingere punctū qui est centrum: ⁊ nullum eorum super parallellum iuxta medium: vt fm̄ ꝙ elongantur a medio qd̄ non facerent si medium ad quod est motus eorum que simpliciter sunt grauia non esset determinatum ⁊ finitum. Si autem aliquis dicat ꝙ ista probatio non procedit nisi nos dicamus celum esse sphericū: quia tunc equaliter a centro distabit: dicemus celum eē sphericum: probat sensus ⁊ probauit ratio in octauo physicoꝝ. vbi probatum est ꝙ motus huius corporis primi est circularis: quem motum habere non posset nisi esset spera integra vel dimidia ad minus. Non autem potest esse spere medietas per ea que diximus in prima parte istius libri: quia si esset medietas non esset perfectum maxima ⁊ vltima perfectione: est autem perfectum maxima ⁊ vltima perfectiōe: ergo ipsum est finite spere integre. Habito ergo sic ꝙ locus grauiū est finitus ⁊ determinatus necessario sequitur per rationem contrarietatis ꝙ locus leuium est determinatus ⁊ finitus: sꝫ determinatio non sit omnino vno modo. Medium enim spere centrum est ad id quod contendunt grauia: locus autem extremus est iuxta concauū orbis lune ad quod contendunt ea que sunt simpliciter leuia: ⁊ centrū quidem est indiuisibile: sed concauū leue non est indiuisibile: ⁊ hoc contingit propter diuersitatem spere in centro ⁊ circūferentia: ⁊ ideo hec duo ꝯtraria sꝫ fm̄ quantitatem non sint equalia: tamen formas habent que sunt sursum ⁊ deorsum per quas contrariantur. Sursum enim est vbiqꝫ iuxta circūferentiam: ⁊ deorsum est vbiqꝫ in ꝯcauo corporis aque versus centrum spere. Si autem loca sic fm̄ formas sint finita: oportet ꝙ corpora simplicia que sunt ignis ⁊ terra: quorum vnum est simpliciter leue: ⁊ alterum simpliciter graue sint finita necessario: quia si non starent in propria loca: tunc procederent loca eorum in infinitum: ⁊ hoc est improbatū per hoc ꝙ loca sunt determinata: habito autem ꝙ loca extrema cum suis locatis sint finita: probauimus eodem modo ꝙ loca mediorum hoc est aeris ⁊ aque cum suis contentis sint finita: quandocūqꝫ enī extrema que superius ⁊ inferius sunt finita: ⁊ determinata: oportet ꝙ media distātia inter extrema illa sunt finita ⁊ determinata. Dicitur enim medium in spatijs dupliciter: est enim medium qd̄ per equalem distantiam est mediū: qd̄ etiam vere est medium ⁊ hoc medium est centrum spere. Etiam est medium qd̄ habet rationē medij per hoc ꝙ est inter extrema: ⁊ sic centrum non est medium fm̄ extremum in loco: nec concauum lune: sed ꝙ est inter extrema: ⁊ sic centrum non est medium: sed extremū in loco: neqꝫ cōcauum lune: sed qd̄ est inter hec extrema hoc est inter locum ignis ⁊ terre dicitur media regio: ⁊ hoc est ad quam diuersimode mouetur aqua ⁊ aer. Extremum ergo in spatijs determinatis oportet mediam regionem esse determinatam ⁊ finitam. Si enim poneretur hanc esse infinitam: oporteret ꝙ ignis ascendens per eam ⁊ terra descēdēs per eandem mouerentur in infinitum anteꝙ transirent eā: ⁊ sic nunꝙ contingeret ignem ⁊ terram deuenire in locū suum: ⁊ hoc est impossibile quoniam nos ostendimus in physicis ⁊ exposuimus per exempla multa ꝙ non potest eē motus infinitus: ⁊ hoc probatum fuit in fine .6. physicorum. Si ergo hec ita se habent: oportet mediam regionem esse finitam ⁊ determinatam: quia in loco finito oportet locatum eē finitum: tunc sequitur necessario ꝙ corpora que sunt in hac media regione actu vel que possunt esse in ea potentia: etiā si actu sint extra ipsam sint finita: sed non est possibile ꝙ in hac media regione sit corpus qd̄ simpliciter moueatur sur-

Tex. cō. 45.

Mediū in spatio duplr̄ sumi pōt.

sum: vel corpus qd simpliciter movetur deorsum: cum unu illorum moveatur a medio sursum super omnia corpora recti motus: & alterum descendit deorsu sub corpore recti motus que sunt ignis & terra: ergo reliqua duo que sunt aer et aqua sunt in ista media regione: & sunt finita. Ex hoc autem iam verificatum est quod non est possibile quod gravitas alicuius corporis sit infinita: quia cum gravitas & levitas sint forme crescentes & decrescentes secundum quantitatem corporum in quibus sunt: non potest esse gravitas infinita: nisi sit corpus magnitudinis infinite: absque dubio autem inconveniens est quod aliquid de numero corporum habeat gravitatem infinitam: & huius causa est: quia gravitas infinita nō attribuitur nisi corpori infinite magnitudinis: & idem omnino iudicium est de levitate & gravitate: quia cum gravitas & levitas sint contraria: si unum eorum est infinitum & reliquum necessario sit infinitum per rationem quam supra assignavimus de contrarietate. Aliter enim accideret unum pluribus contrariari: & contrariorum virtutes non esse equales contingeret: ita quod alterum destrueret reliquum: que sunt omnia inconvenientia. Levitas enim infinita esset que faceret levia corpora ascendere in infinitum: ergo in mundo non invenietur levitas infinita: nisi inveniatur quod aliquod est corpus stans sursum motum ad sublimitatem que infinite distat a centro: & tale non est: nec potest esse aliquod corpus leve. ¶ Et verificatio illius est per demonstrationem quam hic inducemus. Si enim est corpus infinitum: aut habebit tunc gravitatem finitam aut infinitam: & ostendemus primo quod non potest habere gravitatem finitam: & postea quod non potest habere gravitatem infinitam. Demonstratio autem ad hoc quod non potest habere gravitatem finitam est ista: detur enim corpus infinitum habere gravitatem finitam: & queramus utrum sit hoc possibile: si enim sit falsum & non possibile: tunc qd accidit ex ista positione est falsum & non possibile. ¶ Ponamus igitur corpus infinitum significari per lineam .a.b.: & non faciamus differentiam: utrum sit infinita in una extremitate: vel in utraque: & ponamus gravitatem illius corporis infiniti esse finitam: & significari per finitam lineam .c. Resecemus que significet partem infiniti corporis finitam que significetur per lineam .a.b. cuius gravitas: que pars est gravitatis totius significetur per lineam .e. Nos enim possumus resecare a corpore infinito partem finitam sive sit infinitum in utraque extremitate: sive in altera dummodo illa pars non sit aliquota in toto. ¶ Cum igitur secundum istam hypothesim pars minoris sit gravitatis quam totum erit .e. minor gravitas quam sit .c. gravitas enim minoris corporis minor est quam sit gravitas maioris: pars autem minor est quam totum. Sed cum omne totum finitum numerabile sit a sua parte finita inveniemus gravitatem totam maioris corporis per partem gravitatis minoris corporis: ergo gravitatem .a.b. infiniti inveniemus per gravitatem .d.b. finiti: quia addemus gravitati minori tot partes gravitatis maioris donec efficiatur ei similis. Sed sicut se habet pars gravitatis ad totam gravitatem: ita se habet pars quantitatis corporis ad totum corpus: ergo etiam tota quantitas erit numerabilis & mensurabilis per minorem. Non enim tota gravitas est nisi in toto infinito: sicut nec pars est nisi in parte sibi proportionali. Huius autem exemplum est sicut si dicatur quod pars minor corporis infiniti est pars que est .b.d. & pars maior que est .b.e. Ex corpore enim infinito possumus resecare maius & minus secundum quod volumus: & dicamus quod gravitas .e. est .b.d. cui cum additum fuerit in gravitate duplum vel triplum: vel in alia proportione quam voluerimus: tunc crescit ad hoc quod efficiatur gravitas figurata per lineam .c. & dicamus quod tot incrementis crescit .b.d. ita quod efficiatur .b. & quod tot incrementis crescit .e. quod efficiatur .b. & quod tot incrementis crescit .e. quod efficitur .c. tunc enim qualis proportio est .e. ad .c. talis est proportio .b.d. ad .b. figura autem huius descriptionis est ut vides hic. Redeamus igitur nunc ad corpora simplicia & dicamus si magnitudo corporum secundum proportionem ad partes suas est secundum proportionem gravitatis eorum: sicut necessarium est in omni forma que est corporis virtus in corpore: ut diximus in octavo physicorum. et est gravitas minor in minori subiecto: & gravitas maior in maiori: tunc sequitur ex ista demonstratione quod gravitas corporis infiniti & gravitas corporis finiti sunt equales: hoc est de numero impossibilium: ergo illud ex quo sequitur hoc impossibile erit: sequitur autem illud qd diximus per hunc modum: quia gravitas .e. est partis corporis que est .b.d. duplicata igitur gravitate: & sit illa gravitas .e. duplicata erit quantitas: & tunc .c. erit quantitas .b.e. & si duplicatio nō reddit totam quantitatem .c. iterum & iterum duplicabo donec perveniam ad gravitatem .c. qd autem duplicatur ex finitis finitum est: ergo corpus eius cuius gravitas est .c. est finitum: ergo .c. est gravitas alicuius finiti corporis qd posuimus esse .b. & plus quod etiam posueramus quod .c. est gravitas corporis infiniti: ergo gravitas finita & gravitas infinita sunt equales. Sequuntur autem ex hoc plurima impossibilia: si enim gravitas maioris maior est gravitate minoris secundum veritatem debet esse maior gravitas corporis infiniti gravitate corporis finiti: tunc enim sequitur quod iste gravitates sint equales: ut iam patuit: & hoc est unum impossibile. Et iterum quamvis corporis maioris sit gravitas maior: & minoris minor: sequitur tamen ex isto corpore quod gravitas minoris est maior gravitate maioris: quoniam cum .b.d. sit pars finita corporis infiniti: & .b.c. sit pars infinita in altera extremitate: et nos diximus quod est duplicata .e. sicut .c. si bis decupletur erit in dupla maior quam sit .c. cum autem bis fuerit decuplata adhuc est finita: eo quod componitur ex finitis: ergo tunc erit alicuius partis finite corporis infiniti: pars autem ista minor est toto infinito: ergo gravitas minoris est in duplo maior gravitate maioris qd est impossibile alterum: & gravitas corporis infiniti est duplo vel triplo vel quanto voluerimus maior gravitate corporis infiniti: & per eandem rationem sit equalis gravitas corporum omnium inequalium in quantitate: & hec omnia sunt impossibilia & absurda. Si quis autem fortasse vellet dicere quod corpus infinitum non sit similium partium: sicut si diceremus ipsum componi ex plumbo & ere & ligno: & ideo non sequitur quod partis minoris sit gravitas maior: & maioris minor: quia pars plumbi gravior est maiori parte ligni: dicamus quod istud quo ad demonstrationem inductam nullam omnino generat diversitatem: omnino enim simile sequitur inconveniens qd prius. Nos enim possumus accipere partem proportionalem in gravitate: licet non sit eiusdem quantitatis: sicut si diceremus quod decem libre ligni non sunt leviores decem libris plumbi: licet maioris sint quantitatis: sicut ergo in linea infinita accipimus partem finitam que fuit .b.d. ita accipiamus partes equalium ponderum finites & equales in quantitate: possumus enim resecando addere quantitati & diminuere: sicut patuit in superius inducta figura: & semper eadem sequantur inconvenientia. ¶ Manifestum igitur ex dictis quod nō est possibile: quod in corpore infinito sit gravitas finita: fuit autem concessa esse finita vel infinita: ergo erit infinita gravitas in corpore infinito si ipsum possibile est esse. Si igitur probatum fuit impossibile in corpore finito esse gravitatem infinitam: tunc non erit possibile corpus aliquod esse infinitum. Ad modum autem sermonis per quem probavimus quod in corpore infinito non est gravitas finita: probabimus etiam quod non est in ipso levitas finita. ¶ Amplius autem dicimus impossibile esse quod sit altera pars disiunctive superius posite vera. scilicet quod corporis infiniti sit gravitas infinita: huius autem verificatio & demonstratio est per illud quod hic inducimus: diximus autem ex his que ante finem .8. physicorum diximus: quod si aliqua magnitudo note quantitatis & note gravitatis movetur in aliquo tempore note quantitatis: tunc maior illa quantitas que est maioris gravitatis movetur per idem spatium in minori tempore & maxima quantitas maxime gravitatis movebitur in uno minimo temporis: ita quod comparatio temporum adinvicem est secundum comparationem gravitatum adinvicem: sed in hoc differunt comparatio temporum & gravitatum: quia crescente gravitate respectu motus per idem spatium decrescit tempus motus: ita scilicet quod si gravitas media movet per aliquod spatium in aliquo tempore duplum gravitatis eiusdem movebitur idem motus per idem spatium in dimidio eiusdem temporis: dummodo figura sit eadem: & spissitudo medii per quod est motus: & sint in omnibus aliis paria & equalia nisi in sola gravitate. ¶ Adhuc autem notum esse per se dicimus: quod cum

Tex.c.46. Tex.cō.47. Tex.cō.48. Tex.cō.49. Tex.cō.50. Tex.cō.51. Tex.cō.52.

omne

omne finitum ad omne finitum aliquam habeat proportio/
nem: ⁊ omnis grauitas finita comparata ad omnem graui
tatem finitam mouetur per spatium finitum in tempore fi/
nito: si autem hec subiecta esse ponatur: tunc dicamus im/
possibile esse ꝙ sit aliqua infinita grauitas: quia sequere/
tur ꝙ ipsa moueretur ⁊ ipsa non moueretur: ⁊ sic contradi/
ctoria simul verificantur de eodem. Si autem moueri dare
tur: cum omne id quod mouetur mouetur in tempore: si/
cut ostensum est in sexto phy*sicorum*: ⁊ nihil omnino moue/
tur in nunc temporis: tunc oporteret ꝙ ipsa moueretur in
tempore: sicut ⁊ grauitas finita mouetur in tēpore: sed per
idem spatium moueretur in tempore minori ꝙ̄ aliqua gra
uitas finita: quia sicut diximus velocitas motus per spatiū
est fm modum quantitatis magnitudinis ⁊ grauitatis cor
poris qd mouetur: quia quando est corpus magnum ⁊ ma/
gne grauitatis illud transit velocius ⁊ in minori tempore ꝙ̄
corpus paruum: qd est parue grauitatis: tempus enim mi/
nus comparatur ⁊ proportionatur ad grauitatem maiorē
⁊ tempus maius proportionatur ad grauitatem minorem:
sic ergo sequitur ꝙ infinita grauitas mouetur in tempore
infinito qd minus est omni tempore per naturam mot⁹ qui
non potest esse nisi in tempore: sicut diximus in sexto phy*si*/
corum: diximus autem supra ꝙ etiam sequitur grauitatem
infinitā non moueri omnino: ⁊ hoc est ideo: quia inter gra
uitatem finitam ⁊ grauitatem infinitam non est proportio
aliqua: grauitas enim omnis que finita est pertrāsit spatiū
in tempore finito: igitur grauitas infinita pertransit idē spa
tium in eo qd non proportionatur alicui tempori: igitur si
pertransit spatium tunc pertransibit ipsum in nunc tempo/
ris: ⁊ hoc est impossibile: ergo grauitas infinita non potest
pertransire spatium in aliquo minimo qd sit corporis: ergo
non mouetur omnino aduersarius ꝙ grauitas īfinita per/
transit in minimo temporis spatium dicens esse aliqd mi/
nimū tempus: qd non est proportionale alijs temporibus:
sicut ⁊ grauitas infinita non est proportionabilis alijs gra/
uitatibus finitis: hoc nō potest sibi valere ad hoc ꝙ sit ali/
qua grauitas infinita: quia aliter probabimus ex his que
dantur ex ipso non esse grauitatem infinitam. Si enim gra/

Tex. co. 53.

uitas infinita mouetur in tēpore aliquo: tunc grauitas alia
finita moueretur in tēpore qd est maius illo tēpore. Omne
autē maius aliquo aliquot partibus maius est illo vel ali/
quot partium partibus: ergo tempus quo mouetur graui/
tas infinita est pars aliquota vel partis pars temporis quo
mouetur grauitas finita: sed si acceperimus duplum illius
grauitatis finite: tūc pertransit illud spatium in dimidio tē
poris illius: ⁊ sic augebimus grauitatem finitam per finitā
additam: donec pertrāsit illud spatium in eodem tempore
in quo pertrāsit ipsum grauitas infinita: tunc igitur graui/
tas finita ⁊ grauitas infinita pertrāseunt idem spatium in
eodem tempore: ⁊ hoc est impossibile: quia tūc grauitas in/
finita que in infinitum maior est perambularet spatium ali
quod per aliquam horam diuisibilis temporis: ⁊ grauitas
alia finita que in infinitum minor est pertrāsit idē spatium
in eadē hora qd impossibile est fm principia que per se no/
ta esse supposuimus. ¶ Manifestū igitur est per ea que su

Tex. co. 54.

pra diximus ꝙ impossibile est esse aliquam grauitatem infi
nitam: per easdem autem ratiōes manifestum est ꝙ impos
sibile est aliquam leuitatem esse infinitam: si autem hoc fm
ea que diximus impossibile tūc est vt alia corpora leuia vel
grauia sint infinita: quia cum leuitas ⁊ grauitas sint virtu/
tes que sunt materiales in corpore non possunt esse infinite
nisi in infinitis magnitudinibus: ⁊ quando sunt finita: tunc
sunt in magnitudinibus finitis. Sciendum autē ꝙ ea que
hic diximus de infinito differūt ab his que diximus in ter/
tio phy*sicorum* in hoc ꝙ hec dicta sunt particulariter cōtra
id quod dictum est mobile fm locum: in phy*si*ca autem di/
cta sunt vniuersalia: eo ꝙ est corpus phy*si*cum in eo qd hu/
iusmodi: quia ibi locuti sumus de pricipijs in cōmuni: hic
autem non loquimur nisi de mobili fm locū: in phy*si*cis enī
diximus qualiter est corpus infinitum in potentia: ⁊ quali/
ter non est infinitum actu in genere: hic vero diximus idē fm
modum alium sicut prediximus. Particularius enim cor/
pus mobile fm locum ꝙ̄ corpus phy*si*cum inquantū phy*/
si*cū: ⁊ ideo per hec dicta non ostendimus nisi ꝙ corpus sim
plex mobile fm locum non est infinitum actu: ⁊ qr mundus
componitur ex talibus simplicibus corporibus sequitur cō/
sequenter: ꝙ etiam mundus non est fm actum infinit⁹ cū
id quod componitur ex finitis numero ⁊ fm vltima sit fini/
tum: sicut sepius in antehabitis est probatum.

¶ Cap. 4m. Qr corpora componentia mundum non sunt infi
nitarum formarum: neq̄ infinitorum vltimorū: neq̄ vtro/
q̄ modo sunt infinita.

Tex. co. 55.

Oportet autem de predictis alio modo inqui/
rere: lʒ enim in phy*si*cis ostensum est ꝙ partes
huius mundi sint finite numero ⁊ quantitate:
⁊ per consequens mundus iste sit finitus tot⁹:
tamen posset aliquis dicere ꝙ mundus iste est
compositarum partium ⁊ non simplicium: ⁊ di
ceret forte ꝙ est compositus ex partibus īfinitis sine forma
⁊ sine magnitudine: ⁊ ideo oportet nos inquirere de isto: et
forte aliquis posset dicere ꝙ multi sunt mūdi: ⁊ omnes ha/
bent partes simul infinitas fm speciem vel magnitudinem
vel altero modo: sicut dixit Anaxa. ꝙ mundus componitur
ex infinitis similibus partibus: ⁊ tunc non valent prius indu
cte rationes: oportet ergo nos iterum redire ad questionē
prius inductam: ⁊ inquirere an mūdus sit vnus an plures:
⁊ per illum modum quo aliquis diceret ꝙ componitur ex
his que quidem infinita sunt specie: finita autem fm vlti/
ma est infinitum. dico autem primum de hoc ꝙ si nos pro/
bauerimus ꝙ corpus vniuersi mundi est finitum: ⁊ ꝙ im/
possibile est vt sit infinitum: tunc sequeretur ex illo ꝙ impos
sibile est vt sint multi celi: quoniam si multi essent celi cum
non esset ratio finitatis numeri eorum: impossibile esset ꝙ
mundi corpus esset finitum: ⁊ sic ista questio de finitate mū
di multum proficit ad questionem de vnitate mundi ⁊ mul
titudine. Questio enim de vnitate mundi ⁊ multitudine est
questio que desideratur sciri per se: ⁊ ideo a quibusdam in/
uestigatione vltima inuestigatur. Et dicunt multi vulga/
riter loquentes ꝙ lʒ iste mundus qui nos continet sit situs
⁊ permanens ⁊ finitus: tamen non est inconueniēs propter
hoc ꝙ sint mundi plures isto etiam permanentes sicut iste:
⁊ si non sunt infiniti fm magnitudinem: ⁊ hij mundi pote/
runt esse infiniti fm cōponentia que sunt infinita in specie:
huius autem inquisitio lʒ sit quantū ad extrinsecus fm ra/
tionem ⁊ non veritatem: tamen forte posset mouere aliqs:
quia sicut nos videmus ꝙ homo vnus est in specie: tamen
habet multa indiuidua: ita forte videtur alicui ꝙ mundus
est vnus: ⁊ habet multa indiuidua sicut nos inducemus in
sequentibus: oportet inquirere de vnitate mundi ⁊ multi/

Tex. co. 56.

tudine. Sed quia dependet hec questio a questione de fini
tate mundi ⁊ infinitate: ideo prius queremus an mundus
finitus sit an infinitus. Incipiam ergo ab his que sunt pre/
mittenda in questione ista ⁊ dicam ꝙ omne corpus aut est
finitum fm actum: aut infinitum: si autem est infinitū: aut
est finitum: aut est similium partium per totum in forma ⁊
figura ⁊ specie: aut dissimilium partium per totum. Si autē
est dissimilium partium: aut finitarum dissimilium: aut in/
finitarum dissimilium: ⁊ non oportet nos disputare ad hoc
vtrum sit ex partibus finitis: aut ex partibus infinitis: quo
niam sufficienter habitum est in phy*si*cis ꝙ mundus con/
stat ex omnibus partibus finitis fm vltima. Eadem autē
ratione constat ꝙ non oportet nos disputare vtrum sit si/
milium partium totum: quia nos iam supra ostēdimus ꝙ
non est vnus motus omnium partium mundi: ⁊ per hoc cō
stat ꝙ non componitur ex partibus similibus per totum: de
hoc igitur solo inquiremus hic inuestigando vtrum mun/
dus sit infinitus hoc modo quo infinitum est compositum
ex infinitis fm vltima que sunt finita fm speciem ⁊ figurā:
vel infinitus sit eo ꝙ compositus sit ex infinitis fm speciem
⁊ figuram: finitis autem fm vltima: aut vtroq̄ sit infinit⁹:
lʒ cōpositus ex his que vtroq̄ modorū sunt infinita. ¶ Di

Tex. co. 57.

co igitur ꝙ est impossibile vt sit compositus ex his que sunt
infinita fm formas: siue sint fm vltima infinita: siue finita:
⁊ hoc quidem iam notum est ei qui recipit ⁊ ꝯfitetur ea que
in antehabitis exposita sunt fm principia motus localis
inducta fm demonstrationes que cōueniunt principijs il/

lis. Nos enim diximus in prehabitis ꝙ motus corpoꝝ sunt sm formam eorum inclinantes ad motū: ⁊ hoc precipue verum in simplicibus corporibus componentibus mundum: motus enim corporum simplicium sunt simplices sm simplicitatem formarum ipsorum: motus autem simplicium sunt infiniti: ideo habitum est ꝙ in genere non sunt nisi tres hoc est circularis: ⁊ leuis ⁊ grauis. Cum ergo omni corpori naturali sit motus sm modum forme sue: oportet ꝙ forme in genere non sint nisi tres: hoc est circularis ⁊ leuis ⁊ grauis: sm tria in genere motus qui sunt circa mediuꝫ a medio ⁊ ad medium: ergo non ex formis infinitis. Si autem ꝓpter hoc dicatur ꝙ forme quidem sunt finite sm partes componentes que subsistunt illis formis infinite sm vltima: tunc oportet ꝙ sub forma aque sit aq̄ infinita: ⁊ sub forma ignis sit ignis infinitus: ⁊ sic de alijs elementis componentibus mundum: sed si hoc est verum sub forma terre: tunc infinitum erit grauitatis infinite: ⁊ infinitū sub forma ignis erit leuitatis infinite: ⁊ vtrūqꝫ istorum mouebitur sm distantiā infinitam: ⁊ hoc constat esse impossibile in prehabitis: vbi

Tex.cō.58.

ostensūꝫ est ꝙ nulla grauitas vel leuitas est īfinita. ¶ Amplius autem si dentur forme esse infinite elementorum componentium mundum: ⁊ dicatur ꝙ forme sunt infinite: ⁊ ꝙ subiecta earuꝫ sunt infinita sm vltima: sicut dicit Anaxa. ꝙ sunt infinita elementa sm numeruꝫ ⁊ vltima: tunc absqꝫ dubio sequētur duo impossibilia simul. s. ꝙ loca ad que est motus sunt infinita formaliter differentia adinuicem: sicut differant forme mouentes: ⁊ ꝙ in infinitum distant vt ad ipsa in infinito tempore moueantur elementa: ita ꝙ graue in infinitum moueatur inferius ⁊ leue in infinituꝫ moueatur superius: ⁊ sic de alijs: hoc autem impossibile est omni ei qui iam imbutus est his veritatibus quas in physicis determinauimus: quia sicut diximus in fine. 6. physicorum: impossibile est incipere ꝙ impossibile est finiri: ⁊ per hoc probauimus motum localem non esse infinitum: sed distantiaꝫ per quaꝫ transit id quod mouetur: ⁊ hoc quidem inductum est sine instantia: ⁊ recipitur equaliter in motu qui est in qualitate ⁊ quantitate: sicut in motu locali: quia si ponamus impossibile esse ꝙ corpus sit album vel cubitale sm mensuras: tunc neqꝫ in Egypto: neqꝫ in aliquo quouis loco nunq̄ conuertitur ad aliquod eorū que diximus impossibilia sibi inesse: ergo a simili impossibile est vt eat ad locum quem impossibile est ipsum consequi: ⁊ ad terminum quem impossibile est ipsum peruenire: ⁊ talis est locus qui distat in infinitum.

Tex.cō.59.

¶ Si autē aliquis propter omnia prehabita dicat ꝙ impossibile est corpus simplex continuum esse infinitum: et ꝙ impossibile est ꝙ mundus constet ex formis īfinitis que componunt corpus vnum vel mundum: tamen est possibile ꝙ corpus vnius forme sicut ignis sit diuisum in infinitas partes: sicut dixerunt Democritus ⁊ Leucippus: ⁊ sic erit mundus infinitus: tunc diximus contra hoc ꝙ infinite partes ignis mouentur ad locum vnum: ⁊ sic cōtinuantur in loco illo. Continuum autem compositum ex infinitis est infinitum: ergo ignis est infinitus: ⁊ sic omnia inconuenientia que dicta sunt de corpore infinito sm vltima sequentur ad positionem istaꝫ: ergo ipsa stare nō potest: sicut nec alie que

Tex.cō.60.

inducte sunt. ¶ Iam ante diximus in eis que dicta sunt ꝙ corpus habet tres dimensiones tm̄: ⁊ sm tres dimensiones habet tres motus: ⁊ sm tres motus sunt corpora trium formarum disponentium ad motum ⁊ non plurium in genere: ⁊ ꝙ nullus istorum motuum est infinitus sed determinat⁹: quomodo ergo potest aliquis dicere ꝙ corpora huius mundi sunt multa ⁊ dissimilia in formis: ⁊ quodlibet ipsoruꝫ est infinitum: sic ergo non potest corpus esse finitarum substā-

Tex.cō.61.

tiarum formarum: ⁊ infinitorum vltimoruꝫ. ¶ Amplius nō potest esse ꝙ corpus infinitum sit per totum forme similis que forma sit elementi alicuius: siue corporis sperici infiniti: ⁊ primum quidem per quod hoc ostenditur impossibile esse: est ꝙ sicut superius determinatuꝫ est non est possibile: vt sit aliquis motus alius a tribus motibus superius determinatis: oportet ꝙ aliquis illorum trium motuum conueniat corpori infinito qđ similis forme esse dicitur: si ergo dicatur esse rectum corpus illud: tūc oporteret ꝙ aut esset grauitatis infinite: aut leuitatis infinite: ⁊ vtrūqꝫ istorum iam superius improbatum est. Si autem diceretur ꝙ est corpus circulare: vel simile sperico corpori qđ mouet circulariter: ⁊ qđ infinitum est. hoc iterum stare non potest: quia demōstratum est ꝙ impossibile est vt corpus infinituꝫ moueatur circulariter. Qui ergo dicit motum circularem esse sic sempiternum ꝙ nunq̄ moueatur ab eodem in idem propter infinitatem: aliquid simile dicit ei qui dicit celuꝫ esse infinitū. Est autem in physicis ostensum ⁊ sufficienter explanatum ꝙ hoc est omnino impossibile: insuper ostensum est superius in hoc libro: ⁊ in physicis ꝙ infinitum corpus non potest

Tex.cō.62.

omnino moueri. ¶ Amplius si dicatur moueri corpus infinitum: aut mouebitur naturaliter: aut violenter: ⁊ siquideꝫ detur moueri violenter cum violentia non sit nisi per comparationem nature dicta: oportebit ꝙ habeat alium motuꝫ naturalem qui violento opponitur: omne autem qđ mouetur naturaliter sm locum habet locum naturalem ad quem mouetur: ⁊ motum innaturalem a quo recedit: ⁊ locum per queꝫ transit: ⁊ similiter est de eo qđ mouetur violenter: hoc auteꝫ fingere volentibus impossibile est assignare ꝯtra motum corporis infiniti: cum ipsum omnem locum excedat: si est infinitum sm vltima.

¶ Cap. 5m. In quo ostenditur corpus non esse infinitum: et ꝙ nō est proportio actionis vel passionis corporis finiti ad corpus infinitum.

Tex.cō.63.

Possumus autem vniuersales inducere demōstrationes ex quibus probabimus nulluꝫ corpus esse infinitum: siue sit rectum: siue sit rotūdum. Sumemus ad id demonstrandum ea que conueniunt corpori tam recto q̄ rotundo: sicut ꝙ omne corpus est actiuum vel passiuuꝫ vel vtroqꝫ modo se habeat ad illa ꝙ est tam actiuum q̄ passiuum: sicut corpus celi actiuum est tm̄: passiua autem ⁊ actiua simul sunt corpora inferiora. Si ergo corpus aliquod est infinitum: tunc oportet ꝙ sit actiuuꝫ vel passiuuꝫ: vel vtrūqꝫ horum habet simul. Si autem dicatur esse actiuum vel passiuum: aut est actiuum vel passiuum in corpus finitum: aut in corpus infinitum: ⁊ accipiamus primo ꝙ patitur ab eo qđ est finitum: ostendemus vna ⁊ eadem demonstratione: ꝙ nec agit in infinitum: nec patitur ab ipso: nec ecōuerso: ⁊ illius quidem demonstratio verificans erit hoc qđ diximus per hoc qđ dicturi sumus: si eniꝫ possibile dicat esse aduersarius infinitum pati a finito ponamus lineam. a. esse notam corporis infiniti: sit autem aliud ab ipso finitum corpus qđ significetur per lineam. b. si agat. b. in totum. a. in tempore quod est significatum per litteraꝫ. c. impellatur autem in infinitum. a. vt recipiat aliquam impressionē vel formam transeuntem ab agente finito qđ est. b. in tempore finito qđ significatur per litteram c. Ponamus iterum ꝙ. d. significat agens finitum qđ est minus q̄. b. ⁊ est aliquota ex pars eius: ⁊ agat in patiens finitum qđ est. e. in eodem tempore qđ est. c. hoc est possibile: ⁊ ideo ex ista positiōe nihil debet sequi impossibile. Dicamus igitur ꝙ pars illius patientis finiti sit littera. ȝ. ⁊ sit tota pars patientis quota est pars d. ipsius agentis primi qđ est. b. hac enim proportione facta dico ꝙ qualis est proportio agentis minoris ad agens maius qđ est. d. ad. b. talis est proportio patientis ad patiens: hoc est. e. ad. ȝ. si enim non sit equalis proportio patientium adinuicem que est ipsorum agentiuꝫ: tunc oportet ꝙ sit maior vel minor: siquidem est maior resecetur ad equalitatem ipsius: tunc eniꝫ sicut se habet. d. ad. b. ita se habet. e. ad partem. ȝ. ergo permutatim sicut se habet. d. ad. e. ita se habebit. b. ad partem. ȝ. sed. d. mouet. e. in tempore. c. scilicet sicut dixit hypothesis: ergo in codeꝫ tempore mouebit. b. partem ipsius. ȝ. qđ est impossibile: cū enim in illo tempore moueat totum in minori tempore mouebit partem: ergo proportio patientium non fuit in equali proportione agentiuꝫ.

Tex.cō.64.

¶ Amplius autem dico ꝙ ad complendam demonstrationem: oportet accipere propositiones per se manifestas: quarum vna est ꝙ quecunqꝫ corpora sint equalia in magnitudine mouentur motu equali in tempore vno: quia equalē magnitudinem sequitur equalis virtus mouens: sicut grauitas vel leuitas: ⁊ ex ista propositiōe sequitur alia ꝙ corpus minoris magnitudinis mouetur in eodem tempore minus

q̄ corpus

q̄ corpus maioris magnitudinis propter eandem causam: quia scilicet est minor virtus in eo mouens. Omne eniꝫ corpus qđ mouetur virtute que est in corpore velocius ⁊ tardius mouetur sm modum sue maioritatis ⁊ minoritatis: ⁊ his suppositis dicimus simile esse in proportione agentium ⁊ patientium adinuicem: quia plus agit ⁊ maius est sm modum sue maioritatis: hoc est ꝙ quanto maius est tanto velocius agit: dūmodo patientia sint equalia: dicimus igitur ꝙ si talis est proportio.d. ad.b.que est.e. ad.z. ⁊ econuerso: tunc permutatim sm proportionem qua.d. agit in.z.sm eandem.b.aget in.e.dicamus igitur.e.⁊.z.partem esse infiniti patientis qđ est.a.⁊ minorem hac parte.e.esse pars que est z.tunc eniꝫ.b.aget in.e.in aliqua parte temporis.c. in dupla ergo parte illius temporis aget duplum eius qđ est.e. ⁊ sic duplicabimus donec veniamus ad totum tempus.c. tunc enim aget in aliquot finitas partes eius patientis qđ est infinitum: ergo in eodem tempore idem agens finitum aget in totum infinitum: ⁊ in partem eius finitaꝫ aliquam: hoc autem est impossibile: quia finiti patientis non est proportio ad infinitum patiens: ergo agentis in patiens finitum non est proportio ad agens in patiens infinitum: cum supra habitum est ꝙ que est proportio patientis ad patiens eadem est proportio agentis ad agens: ergo corpus infinituꝫ non patitur a corpore finito in aliquo finito tempore propter eandem causam: ⁊ etiam econuerso corpus infinitum non potest mouere corpus finitum in aliquo tempore: sed si moueret ipsum moueret in nunc temporis cum non sit proportio. Si enim detur ꝙ mouet ipsum in tempore: tunc inuenietur aliud corpus finitum qđ mouebit aliquod minus se in eodem tempore: quia quācunq; eius partem paruam moueat: tunc totiens reduplicabimus eam: ⁊ augebimus tam mouens finitum q̄ patiens donec finitum moueat finitum qđ est pars infiniti: vel donec pars infiniti mouentis moueat finitum corpus equale ei qđ mouetur ab infinito: ⁊ tamen sequitur ꝙ in eodem tempore finitum ⁊ infinitum mouent finitum qđ est impossibile: cum inter motum infinitum ⁊ motum finitum sit proportio: inter mouens autem finitum ⁊ mouens infinitum nulla sit proportio omnino neq; propinquitas: neq; comparatio aliqua. Sunt autem linee illius demonstrationis sic ordinande ꝙ vna sola linea infinita protrahatur que sit.a.⁊ sub illa finita sit alia que sit.b. que partialis est ad ipsam: ⁊ minor illa sub ea que sit.d.⁊ super lineam.a.in parte aliqua significentur due partes: vna maior altera minor que sunt.e.⁊.z.sicut hic vides. In proportione autem ignotis ꝙ quare est passio infinita ꝙ quare per proportiones que supponuntur: vt note que sunt agentis finiti ad agens finitum: ⁊ patientis finiti ad patiens finitum: ⁊ ideo primum in proportione est.b.secūdum est.d. tertium est.e.⁊ quartum.z.⁊ ideo cum permutatur proportio: tunc comparabitur primum ad tertium: hoc est.b.ad.e. ⁊ aget in ipsum in parte temporis.c.eo ꝙ in totum infinitū aget in toto tempore: ⁊ secundum comparabitur ad quartum hoc est.d.ad.z.⁊ agit in ipsum.z.in parte temporis.c.cū positum sit ꝙ in totum.e.cuius.z.pars agit in toto tempore.c.⁊ sequitur ꝙ vlterius inducitur: ⁊ tunc.b.agit in duplū vel in triplum eius qđ est.e.in toto tempore.c.⁊ tunc ideꝫ in eodem tempore aget in patiens infinitum sm eandē actionem. Si autem iste littere forte in libro Aristo. quem nos promisimus sequi non sic ordinantur non est curandum: q: propter breuitatem Aristo. multa subticet: sed sic ordinande sunt: sicut hic est dictum: sicut omni homini patet qui bene considerat in natura proportionum traditarum ab Euclide in.5.geometrie. Eodem autem modo probatur hoc qđ diximus superius: ꝙ scilicet finitum corpus non patitur ab agente infinito: ⁊ quia in hoc demonstratio Aristo. obscura valde est: ⁊ in diuersis libris diuersimode posita inuenitur: ideo ponimus primo ꝓportiones: deinde redibimus ⁊ explanabimus verba eius diuersa: ⁊ dicemus que littera sit verior: dicimus ergo ꝙ illud qđ per proportiones intendimus inuenire est potentia passiua finiti patientis ab infinito agente: hec igitur est vt ignota: ⁊ quia nos ignotum in proportione inuenire non possumus: nisi per proportiones notas plures vna: ⁊ ideo ponemus notas proportiōes agētium ⁊ patientium. Dicamus igitur sm principia superius posita: ꝙ scilicet maius agens agit velocius q̄ minus in idem vel simile patiens sm vnum ⁊ idem genus actionis: ꝙ ergo linea.a.sit nota agentis infiniti: linea.b.z.sit nota patientis finiti: ⁊.c.sit nota temporis in quo infinitū aget in totum finitum. Dicamus igitur ꝙ littera que est.d. sit agens finitum: quia qđ minus est q̄ infinitum agit in patiens qđ minus est q̄ totum.b.z.⁊ in tempore eodem: sit ergo ꝙ agat in vnam partem quaꝫ voluerimus eius quod est b.z.⁊ dicamus ꝙ agat in.z.que est altera pars eius. Resecemus autem ab infinito agente partem duplo tantum quantum est agens.d.⁊ illa sit.a.b. quia ergo.a.b. duplum est q̄ d.tunc.a.b.aget in.b.z.in toto tempore qđ est.c. Dicat igitur ꝙ in proportione primum sit.d. secundum.a.b. tertium z.⁊ quartum.b.z.sicut enim se habet.d.ad.a.b. ita se habet z.ad.b.z.ergo permutatim se habet sicut primum ad.z.⁊ hoc est.d.ad.z.ita se habet secundum ad quartum hoc est.a.b. ad.b.z.sed.d.mouet.z.in toto tempore.c.sicut dicit hypothesis: ergo.a.b.mouebit totuꝫ.b.z.in toto tempore.c.sed prius erat positum ꝙ totum.a.infinitum mouet.b.z.in tempore.c. ergo infinitum totum ⁊ pars eius finita mouent idem sm eandem actionem in eodem tempore qđ est inconueniens: ergo inconueniens fuit ponere infinitum agere in corpus finitum. Qđ ergo dicit Aristo. ꝙ.a.sit corpus infinituꝫ qđ habet potentiam infinitaꝫ: ideo est quia non potest habere potentiam infinitam: nisi habeat infinitam magnitudinem sicut sepius superius: ⁊ in octauo physicorum est dictuꝫ: ⁊ postea adiungo ꝙ.b.z.sit patiens infinitum: ⁊ ꝙ.c. sit tempus motus eius. Qđ auteꝫ dicit ꝙ littera.d.mouetur minus in eodem tempore q̄ sit.b.c. intelligitur sic ꝙ hoc quod dicit littera.d.sit ablatiui casus: ita ꝙ aliqđ littera.d.minus moueatur in.c.tempore q̄ sit.b.z.⁊ sit illud minus dimidiuꝫ qđ est.z. Qđ autem subiungit postea ꝙ non erit proportio talis que est super.b.z.totum ⁊ partem eius que est.z.que est proportio dupli: sicut est proportio motus que est littere.d.agētis ad.a.b.agentis: tunc enim oportet ꝙ inter.d.⁊.a.b. etiam sit proportio dupli: ⁊ tunc planuꝫ est qđ sequitur hoc qđ diximus virtute proportionis: littera tamen quam exponit Cōmentator non habet nisi ꝙ erit proportio totius.b.z. sicut proportio motus.d.ad.a.b.que est altera pars patiētis: ⁊ licꝫ ista littera sit planior: tamen prima cōmunior est verior: figura autem est ꝙ ducatur linea infinita que sit.a.qua signatur pars abscisa per punctum.b.sub qua producatur linea.b.z.habens notas diuisiōis in medio: ⁊ postea linea.d. sm dimidietatem partis.a.b. Cum igitur sequitur ex istis propositionibus idem ab infinito ⁊ finito moueri in eodem tempore: illud est incōueniens per antedicta principia que ostendimus superius ꝙ corpus maius mouet rem patienteꝫ ab ipso in tempore minori q̄ sit tempus quo mouetur a minore: hoc enim generale est in omni tempore in quo ponitur expleri actio corporis infiniti in corpus finitum: quia eadem efficiet corpus finitum in eodem vel in equali tempore. Scias auteꝫ ꝙ contra hoc quod hic demonstratur non est qđ diximus in octauo physicorum: ꝙ primus motor mouet motum infinitum sm naturaꝫ: quia primus motor non habet quantitatem: ⁊ mouet in motum per se ⁊ per accidens: que autem hic demonstrantur sunt intellecta de mouētibus habentibus quantitatem finitis vel infinitis: in quibus possunt partes accipi: sicut factum est in demonstrationibus ante inductis: nec est possibile ꝙ aliquid de numero mobilium moueatur tempore infinito: quia tempus infinituꝫ vltimum non habet: sed omnis motus vnus habet vltimum in quo stat. Si enim motus ponatur esse infinitus: tunc motus esset endelechia: sine actus non recipiens formam vel vbi impressum qđ est actus simpliciter ⁊ finitus: ⁊ motus circularis: aut motus celi qui infinitus est sm naturam non sic infinitus est: eo ꝙ ambiens circunferentie sit infinitus: sed ideo quia est ab eodem in ideꝫ completus: pars ⁊ finis eius non est aliqua forma singularis: vel non determinata sed potius ꝯtinuatas esse: ⁊ ideo oportet ipsum semper esse: hec autem in sequentibus demonstrabuntur. Quia autem nos declarauimus infinituꝫ nō moueri a finito: ⁊ iterum infinitum mouere finituꝫ vel age-

Tex.cō.65.

Documentū

T.cō.66.

re in ipsum: restat igitur nobis ostendere q infinitum non agit in infinitum in tempore finito. Si autem aduersarius dicat q possibile est vt corpus infinitum agat in corpus infinitum tempore finito. Ponamus infinitum esse agens lineam .a. infinitum patiens lineam .b. et sit tempus in quo cõpletur actio agentis in totum patiens linea .c.d. que duas partes habet: quarum vna sit .c. et altera .d. extraham et separabo ex patiente infinito qd est .b. partem vnam finitã que finiatur ad punctum .e. ita q pars eius finita sit linea .b.e. et ponam q etiam in illam partem sui seorsum agat agens infinitum qd est .a. ita q habeat duo patientia ab ipso vnuz infinitum qd est .b. totum: alterum autem finituz quod est pars eius qd est .b.e. verũtamen cum agit in duo patientia non agit in ipsa in tempore vno: qz in maiori tempore agit in maius: in minori vero agit in minus sm superius habita: ergo in infinitum agit incomparabiliter in maiori tempore: q̃ in partem eius finitam. Constat igitur q agens infinitum mouet .b. hoc est primam partem .b. non in toto etiã tempore quo mouet totum infinitum: sed in parte temporis illius que sit .d. tunc ergo inueniemus proportionem: quoniam nos primum proportionem ponemus sm partez temporis que est .c. et secũdum in proportione ponemus sm partem temporis que est .d. et iterum tertium in proportione ponemus partem patientis vnam quam agens infinitũ mouebat in temporis parte qd est finitum: illa autem pars est .e. quia positum fuit q in .d. mouebat agens infinitum partem finitam patientis: quantum autem in proportione ponemus partem infiniti patientis remanentem super partem que separata est ab ipso: et hec necessario est infinita: quia aliter patiens totum non esset infinitum. ¶ Et arguemus sic. Sicut se habet .c. ad .d. hoc est pars vna temporis ad aliam partem temporis: ita se habet .e. que est pars patientis ad residuam partem patientis: sed pars temporis ita se habet ad aliam partem temporis qd est finite alicuius proportionis: ergo etiam finite proportionis erit .e. ad residuum .b. ergo totum patiens compositũ ex infinitis erit finitum et datum erat q esset infinitum: et ideo ex proportione sequitur q residua pars totius .b. sit finita. Qd autez sit similis proportio inter partes temporis et partes patientis patet ex hoc q agens .a. agit tam in maius patiens q̃ in minus in temporibus diuersis sm magis et minus: ergo in eq̃libus agit in equalia. Cum ergo totum .c.d. tempus diuisum sit in duo equalia: et datum sit q in vna parte .a. agit in .b.c. et sequitur necessario q in reliqua parte agit in residuũ .b. patientis: ergo residuum equale erit parti que est .b.e. et sic totum .b. est finitum qd est contra hypothesim: dispositio autem lineatum huius demonstrationis est hec quam vides.

T.c. 67.

¶ Manifestum igitur est ex dictis q impossibile est q corpus infinitum moueat agendo corpus aliquod patiens infinitum in tempore finito. Et si forte diceret aliqs q corpus infinitum mouet corpus aliud infinitum in tempore finito: dicemus contra hoc q tempus infinitum sm vltima est quod non habet vltimum: et qd mouetur in ipso nõ peruenit ad vltimum sui motus: quia vltimum temporis adiacet vltimo motus: sicut tempus motui. Qd ergo generatur in ipso semper generatur: et nunq̃ peruenit ad complementum: et similiter est de augmento et alteratione et loci mutatione. Omne autem corpus qd mouetur peruenit ad finem motus necessario: sicut ostendimus in fine .6. phisicorum. Similiter autem corpus omne quod mouetur est finitum: et ideo passio eius finita: et motus eius: cum enim passio infinita esse nõ possit nisi in subiecto infinito: si passio esset infinita: esset et subiectum infinitum: et ideo qui dicit corpus infinitum: et passionem infinitam petit principiũ.

Tex. c. 68.

¶ Adhuc autem dico q omni corpori sensibili est virtus agẽs tñ: sicut celo: aut virtus patiens tñ: sicut corpori qd est materia: aut vtrũq3 scilicet agens et patiens est sicut se habent elementa: hec autem omnia voco sensibilia sensu tactus: quia antiqui dixerunt celum esse igneum: et precipue stellas: et ideo licz ipsum sm veritatem non sit sensibile: tamen ab his qui esse asserunt infinitum ponitur sensibile. Arguo igitur ex predictis et ex his que nunc dicta sunt: q cum omni corpori sensibili sit potentia actiua: aut passiua: aut vtraq3: infinito vero corpori: nec sit potentia actiua: nec passiua: nec vtraq3 sicut habitum est ex predictis demonstrationibus manifestũ est q infinitum corpus non est corpus sensibile vt dicunt antiqui: ergo nullum omnino corpus est infinitum.

Tex. c. 69.

¶ Si autem aliquis fortasse dicat q finitas non accidit corporibus sensibilibus: nisi eis que sunt intra celum: extra celum autẽ sunt corpora tenuia spiritualia non sensibilia que sunt infinita. Inducemus contra hoc qd quidem ad sensuz manifestũ est: q omne corpus sensibile est in loco aliquo qui quidem est principium sue generationis: sensibile enim vocatur: quia est distinctum primis sensibilibus que sunt opposita tactus: et dicuntur qualitates prime: et tunc sumemus conuersam istius propositionis: scilicet omne qd est in loco est sensibile. Diximus enim in phisicis q locus non proprie cõuenit sperico corpori: eo q illud non est sensibile: et per consequẽs non generabile: et arguemus tunc sic. Omne qd est in loco est sensibile: extra celum autem non est locus: ergo extra celum non est corpus sensibile: ergo nec infinitum corpus sensibile: nec infinitum est extra celuz: et hec conclusio sequitur quo ad antiquos sufficienter: quia ipsi dixerunt omne corpus sensibile: et licz quo ad veritatem non sit verum eo q spericum non est sensibile: tamen ostendemus iam inferius q nec spericum corpus potest esse extra celũ. Ostensuz est igitur ex predictis q extra celum non est aliquod corpus aliud ab ipsis corporibus que sunt sensibilia apud nos: et si aliquis dicat q possibile est q extra celum sit corpus spirituale tenue: tunc necessarium est ipsum confiteri q illud corpus qd est illic sit in loco: quia extra et intra sm q de corporibus cõtentis: et suis continentibus dicuntur dicunt locum: licz nõ necessario dicant locum quando dicuntur de his que nõ sunt corpora: sicut quando dicuntur de animabus et intelligẽtijs substantijs: et de suis continentibus: sicut quando anima dicitur in corpore esse vel extra corpus: et intelligentia dicitur esse in orbe: vel extra orbem: in talibus enim substantijs incorporeis illud quod dicitur esse intra cõtinet et illud in quo esse dicitur continetur cuz econuerso sit in corpore et loco intra quem dicitur esse corpus: cum ergo intra et extra dicant locum: et prius habitum est q illud quod est in loco sit corpus sensibile: sequitur necessario q corpus spirituale qd est extra mundum sm aduersarium sit sensibile: et vlterius tũc sequitur q est actiuuz vel passiuum: et ita non potest eẽ infinitum cũ infinitũ nec possibile sit esse actiuum vel passiuuz.

¶ Cap. 6m. In quo probatur per rationes logicas: q nullum corpus est infinitum sm actum.

T.c. 70.

Que sint rõnes dialectice

Adhuc autem ad predicta abundabimus: aliter etiam adducentes ad hec syllogismos dialecticos adhuc ex propositionibus communibus et veris licz non sint sumpte ex proprijs et cõuenientibus causis conclusionis. Si enim aliquod corpus est infinitum: aut mouetur circulariter: aut recte. Et si dicatur moueri circulariter: dicemus q omne quod mouetur circulariter reuoluitur contra medium qd est centrum finitum et determinatum: qd autez mouetur contra medium finitum et determinatum est finitum: ergo infinitum est finitum qd est impossibile: ergo infinitum non habet medium supra qd reuoluitur: ergo nõ mouetur circulariter. Si vero dicatur moueri motu recto: tunc oportet q locus ad quez mouetur: et in quo mouetur sit maior ipso: quia aliter non moueretur in ipso: ergo infinitum vnum maius erit q̃ aliud: locus enim in quo mouetur per hoc q non habet vltimum est infinitus: per hoc q maior est infinito: est ergo sine fine maior. Adhuc dicunt hoc ipsuz infinitum tribus indiget locis infinitis: indiget enim vno ad quem moueatur naturaliter: et indiget alio ad quem moueatur accidentaliter siue violenter: hec enim duo loca differunt sm oppositionem in forma: et indiget tertio loco per quem moueatur tam naturaliter q̃ violenter: et necesse est q omnia hec loca sint infinita. Idem eniz locus est per quẽ mouetur aliquid taz naturaliter q̃ violenter: sed maior est ipsum motum: sed duo loca alia tanta sunt quantum ipsum qd mouetur infinitũ et necessario est q hec loca infinita sunt: et vnus locus maior sit alijs duobus: et q in infinituz distẽt: que omnia sunt absurda quantũcunq3 sunt duo suis formis

distincta:

distincta: ⁊ terminata: ⁊ diffinita: ⁊ hec necessario sunt finita. Et similiter est de eo qđ est vnum: quia hoc est in se indiuisum ⁊ nihil sui habet extra: cum de infinito cōtinue sit aliquid extra accipere sicut probamus in tertio physicorum nostrorum. ¶ Amplius si dicatur corpus infinitum esse ex equalibus superficiebus ⁊ dimensionibus ⁊ esse motus recti: tūc oportet ꝙ habeat virtutem infinitam mouentem: siue motus eius sit naturalis: siue accidentalis: quoniam virtus infinita est corporis infiniti: ⁊ econuerso corpus infinitū virtutis infinite: sicut sepius in premissis habitum est a nobis.

Tex. cõ. 71. ¶ Similiter autem cum in physicis nostris de motibus localibus ⁊ mouentibus in octauo libro ageretur: nos ostendimus ꝙ corporis infiniti non potest esse virtus finita. Si ergo hec ita se habent cum dicatur corpus infinitum habere duplicem motum scilicet naturalem ⁊ accidentalem oportet ꝙ ipsum infinitum componatur ex oppositis virtutibus mobilibus: quoniam sicut opponitur motus naturalis ⁊ accidentalis: ita necesse est opponi virtutes mouentes: virtutes autem iste non sunt nisi oppositarum formarum substātialium: ergo infinitum corpus habet in se formas substantiales oppositas: sicut igneitatem ⁊ terrestreitatem: formas autem diuersas substantiales sequuntur diuerse qualitates ⁊ quantitates: ⁊ ꝙ vnum sit alterius quantitatis ⁊ figure ꝗ̄ aliud causa est forma substātialis: ergo infiniti vna pars est maior ꝗ̄ alia: que omnia sunt absurda ⁊ inconuenientia: ⁊ ideo non est ponere esse aliquid actu infinitū: ⁊ si esset tūc esset vnius forme ⁊ vnius virtutis: ⁊ vnius motus: ⁊ non posset moueri motu aliquo: nec a se: nec ab alio corpore.

Tex. cõ. 72. ¶ Amplius cum nos in octauo physicorum nostrorum probauerimus ꝙ omnis motus localis causatur: vel ab anima: vel ab eo qđ dat formam: dummodo sit naturalis istud infinitum qđ dicitur moueri: aut est animatū qđ habet spiritum: aut inanimatum non habens spiritualem substantiam. Si autem est animatum qđ habet spiritum: tunc erit animal infinitum: ⁊ qualiter est hoc possibile vt sit animal infinitum: istud enim animal indiget cibo infinito: ⁊ eius organa erunt infinita: ⁊ cum eius organa sint partes eius: ⁊ infinitum vnum est tantum quantū aliud: sequitur ꝙ pars ipsius animalis tanta sit quantum totum animal: ⁊ cum infinitum replicat infinitum locum: sequitur ꝙ est in loco partis illius animalis: sicut totū animal: ⁊ ꝙ vna pars eius sit vbi alia pars eius est: ⁊ multa alia absurda ⁊ incōuenientia. Si autem sit non animatum ⁊ non habens spiritualem substantiam: tunc sicut in octauo physicorū nostrorum probauimus: necesse est ꝙ moueatur ab alio moto corpore: ⁊ necesse est etiam ꝙ hoc sit infinitum: ⁊ sic erunt duo infinita: vnum mouens ⁊ alterum motū: ⁊ necesse est ꝙ hec differant in forma substantiali per mouentem potentiam ⁊ potentiam eius qđ mouetur: quia aliter vnū non esset agēs ⁊ reliquum patiens: ⁊ si duo dicantur in forma diuersa infinita: iam ostendimus ꝙ ad hoc plurima sequuntur incōuenientia ⁊ absurda: omnino ergo impossibile est ponere aliquid esse infinitum sm̄ actum.

¶ Cap. 7m. In quo habetur de probatione ꝙ corpus non est infinitum: licet Democritus ⁊ Leucippus dicebant componi corpus ex athomis infinitis.

Tex. cõ. 73. Quoniam autem iam in antehabitis probauimus corpus infinitum non esse simplex nec cōpositum: quoniam si esset compositum infinitū oportet ꝙ simplicia componentia essent infinita: aut specie: aut sm̄ vltima: aut vtroqȝ modo: ⁊ nos ostendimus ꝙ nihil horū potest dici: tamen quia Democritus ⁊ Leucippus dicebant fieri cōpositionem ex his que finita sunt sm̄ vltima: ⁊ sm̄ speciem: sed sunt infinita in numero indiuiduorum solummodo: et ideo compositum ex his est infinitum: ⁊ ideo oportet nos inquirere de compositione ista: ⁊ tunc complebimus tractatū de infinito. Dicamus igitur ꝙ si corpus elementale totius vniuersi non fuerit continuum: sed fuerit discretum ⁊ partium separatarum infinitarum sm̄ numerum: vt Democritus ⁊ Leucippus dicebant: tunc necessario sm̄ opinionē eorum sequitur ꝙ omnium partiū vniuersi motus sit vnus consimilis: dicebant enim predicti philosophi vnam eē naturam omnium athomorum: licet sm̄ figuras ⁊ ordinem differentiam inter se haberent: ⁊ huius simile dabant in auro cōminuto in partes plurimas: cuius oēs partes sunt aurū: licet figuras habeant diuersas: ⁊ diuersimode ordinatas in cōpositione. Tria enim dicebant scilicet ꝙ essent vnius nature: ⁊ ideo elementales: ⁊ ꝙ essent athomi: ⁊ ideo prima: ⁊ ꝙ sint infinita sm̄ numerum: ⁊ ideo nihil esse extra ipsas. Si ergo hoc est verum qđ ipsi dicunt ꝙ scilicet natura omniū partium est vna ⁊ eadem: tunc sequitur necessario ꝙ motus omnium est vnus ⁊ idē: quia sicut diximus in physicis nostris quo motu mouetur vna gleba mouetur tota terra: ⁊ quo motu mouetur scintilla: mouetur ⁊ totus ignis ⁊ sunt in vno loco ambo per naturam. Declaratum est ergo nunc sm̄ positiones istorum philosophorū ꝙ si ista corpora athomalia sunt omnia grauia: ꝙ tūc nihil erit in eis qđ sit leue: ⁊ si sint omnia leuia: tunc nihil omnino erit in eis qđ sit graue qđ est contra sensū: ⁊ hoc quidem sequitur ad oppositū istorum inquantū dicunt ista corpora esse infinita extra que nihil est accipere: quia cum tūc ponantur omnia esse vnius ⁊ eiusdem nature non erit inuenire in eis: nec extra ipsa aliquid ꝙ non habeat naturam illam: ⁊ sic in omnibus rebus mundi non inuenietur nisi vnus motus qđ est contra sensum.

Tex. cõ. 74. ¶ Amplius si dicant corpus compositum ex his esse infinitum quocunqȝ modo hoc fiat adhuc oportet eos concedere ꝙ hoc sit graue vel leue: ⁊ tūc si leue mouetur a medio ⁊ si graue mouetur ad medium: ⁊ tunc vtrunqȝ istorum impossibile est conuenire corpori infinito: corpus enim ponitur esse infinitum: infinitum autem non habet mediū: mediū enim est contentum corpore qđ est circa medium: contentū autem alio corpore circundante non est infinitum: ⁊ ita nō potest in ipso esse infinitum sicut in loco. Similiter autē qđ est infinitum non est in orizonte: quia orizontem non potest habere infinitum corpus. Cum enim vt tradidit Ptolomeus in libro introductionum suarum orizon sit duplex artificialis: ⁊ rationalis: siue naturalis artificialis est dimidium spere comprehensum per visum: rationalis autē dimidium spere totius que intelligitur diuidi superficie secante centrum terre: ⁊ extensa per quatuor puncta aquilonis ⁊ meridiei: orientis: ⁊ occidentis: talis autē orizon habet extra se corpus continens qđ est sphericum: habens autē extra se corpus continens ipsum impossibile est esse infinitum: ergo nec motus ad orizontem: ⁊ contentum in orizonte est infinitum: nec potest dici ꝙ quoddam ens moueatur inferius: et quoddam superius: quia superius ⁊ inferius non habet vt iam probatum est.

Orizon duplex.

¶ Si ergo hoc est sicut nos diximus: tūc non mouetur ad aliquem locum omnino: quia si non est ei conueniens aliquis locus: tunc non erit ei conueniens aliquis motus omnino. Corpora autem omnia mouētur: aut motu naturali: aut motu accidentali: aut motu necessario: sicut ostensum est in octauo physicorum vbi probatū est: ꝙ nihil omnino est immobile nisi motor spere: ⁊ corpora que mouentur naturaliter terminata ⁊ finita sunt sine locis suis naturalibus: eo ꝙ quantitas eorum finitur ad locum: et que mouentur violenter sunt finita etiam in his que non sunt per naturam in loca sua propter eandem causam: ergo nullum corpus infinitum est in aliquo loco motum vel non motum.

Tex. cõ. 75. ¶ Amplius si dicat aduersarius ꝙ loca superius ⁊ inferius sunt eorum que mouentur naturaliter: ⁊ non eorum que mouentur violenter: ⁊ ideo diceret forte probationem inductam non valere: quia potest dici ꝙ athomi infiniti mouentur ad vnum locum per naturam tm̄: ⁊ ad alterum per violentiam: tunc dico contra hoc: ꝙ quodcūqȝ horum diuersorum corporum dicatur fixum hoc est quiescēs: aut motum ad locum aliquem per accidens: oportet ꝙ idē locus sit alij corpori naturalis: quia per accidens ⁊ violenter non sunt nisi in comparatione ad naturam: ⁊ verificatio istius est: quia in omnibus rectum motum habentibus necessario consequitur istud: sicut in physicis dictum est: quia scilicet qđ vni est naturale ⁊ alteri accidentale: in motibus ⁊ locis ecōuerso: qđ vni est accidentale ⁊ alteri naturale. Si ergo eadem loca sunt naturalia ⁊ violenta: ⁊ sic non stat dictum aduersarij. Ex his ergo dicemus ꝙ non omnibus oportet ꝙ omnia corpora huius mūdi sint leuia tm̄ aut grauia tm̄. Sed quedam eorum sint grauia: quedam leuia: et finita formis ⁊ quātitatibus ⁊ locis: ⁊ ideo mundus ex his

compositus necessario est finitus: sic ergo ostensum sit ⁊ verificatum ex antecedentibus rationibus: ⁊ philosophie principijs ꝙ corpus totius vniuersi est finitum sm actum: ⁊ ꝙ ipsum esse infinitum est impossibile.

¶ Cap. 8m. Et est digressio declarans septem vias ex quibus posteriores Peripathetici probare nituntur non esse corpus infinitum.

Licet autem melior modus quo probatur celū ⁊ cetera corpora simplicia non esse infinita sit sumptus ex spatio in quo est motus: sicut nos induximus supra: tamen video tam in celo ꝗ̄ in elementis: sicut colligitur ex verbis quorūdam physicorum Peripatheticorū septē sunt ex quibus probatur corpus non esse posse īfinitum sm actū. Et est vnus modus quia per omne terminatum tres dimēsionibus est sm omnem modum finitum. Corpus autez vndiq̄ terminatur tribus dimensionibus: ergo corpus omne per omnem modum est finitum. Non enim potest intelligi corpus cuius vltimum non sit superficies: sicut nec intelligitur superficies: cuius vltimuz non sit linea: neq̄ intelligitur linea: cuius vltimum non sit punctus: ⁊ hec ratio est generalis omni corpori tam simplici ꝗ̄ composito. Tres enim dimensiōes sunt vltima materie corporalis: ⁊ ideo omne corpus est finitum istis. ¶ Amplius non solum nō esse: sed etiam non potest intelligi corpus sine longitudine: ⁊ latitudine: ⁊ profunditate. Iste igitur dimensiones tres sunt mensurantes omne corpus: omne autem qđ his mensuratur totum mensuratur: ⁊ in se: ⁊ in partibus suis: quia partes corporis sunt corpora. Si detur ergo infinitum corpus esse corpus: oporteret etiam ꝙ totuz: ⁊ in se: ⁊ in suis partibus his tribus dimensionibus mensuretur: ꝙ his autem mensuratur totum in his continetur totum: ⁊ ꝙ in his continetur totuz est finitum: ergo infinitum est finitum: qđ est ꝯtra hypothesim. Si autem dicatis ꝙ aliquid infiniti his mensuratur: ⁊ aliquid est extra ista: tunc illud qđ illis mensuratur ⁊ continetur est corpus: ⁊ illi aliquid extra additur qđ non est corpus: sed omne enim cui additur aliquid extra est finitum: ergo corpus illud est finitum cuicunq̄ additur aliquid post finem suum additur: illud autem qđ additur: aut mensuratur etiam tribus dimensionibus: tūc corpus finitum erit sicut ⁊ istud: si autem non: sed est extra ipsum: tūc non potest esse corpus: ⁊ tamen circundat corpus: ⁊ hoc non est intelligibile. Si forte diceretur ꝙ ipsum quidem in cōcauo est finitum corpus: sed in conuexo extra extenditur infinitum: et non terminatur superficie aliqua: ⁊ linee sue non terminantur punctis aliquibus: hoc non potest esse: quia reuoluta superficie concaua: necesse est ꝙ sit reuoluta tota pars conuexa: sed concaua superficies cum ponatur esse finita reuoluitur in tempore finito. Si ponatur moueri: ergo in tempore finito reuoluta erit pars conuexa: sed infinitum non reuoluitur in tempore finito: ergo cōuexum eius non poterit esse infinitum: positio autem qua nos ponimus ipsum moueri non est impossibilis: cum omne corpus aut moueatur necessario: aut possibile sit moueri: sicut ostēsum est in octauo physicorum. Cum igitur sequatur impossibile nō sequitur ex positione: sed potius ex hoc ꝙ conuexum spere mundi ponitur esse infinitum. ¶ Amplius loquētes de infinito dicūt infinitum esse qđ est infinitum sm vltima: ꝙ si etiam dicūt aliquando infinitum sm potentiam: tamen sicut infra ostēdimus infinitum sm potentiam ponit infinituz sm vltima: tale autem īfinitum nō potest cogitari esse vel ītelligi: quicquid enim esse cogitatur sm totum cogitatur habere esse: sz nihil habet esse nisi qđ completum est in esse: infinitum autem nunꝗ̄ est: vel fuit: vel erit completum in esse: vt probatum est in tertio physicorum: ergo infinitum esse non potest cogitari: ⁊ siquidem fuisset in preterito: tunc esset finitum: quia preteritum est terminatum ad presens: ⁊ si dicatur esse in presenti adhuc esset terminatum: quia esset inter preteritum ⁊ futurum. Similiter si diceretur esse in futuro aliquādo efficeretur preteritum: ⁊ iterum esset terminatum: ⁊ si tu dicis ꝙ nihil ad propositū est hoc qđ dicitur de tempore: cū nos loquimur de infinito sm quantitatem: dico ꝙ per temporis finitatez probatur esse finita quātitas: quia eius quātitatem accipienti aliquid excellit de tempore in quo nō inuenit quantitatem aliquam accipiēdam illud est finitum in quantitate: sic etiam si aliquid excellit de loco in quo non est accipere aliquid de quāto aliquo quocūq̄ signato sequitur ꝙ illud quātum non excellit omnem locum: ⁊ sic patet ꝙ in loco nullo ⁊ in nullo tempore nunꝗ̄ fuit: vel esse vel fore poterit possibile cogitari infinitum esse. Et hec via est tertia: qua probant non esse infinitum. ¶ Via quarta est: quia sicut in numeris nullus numerus est qui non possit duplicari: ⁊ ideo nullus numerus acceptus potest esse infinitus: eo ꝙ infinitum duplicari nō potest: ita etiam in continuo non est accipere aliquam quātitatez que duplicari nō possit sm intellectum: sed omne qđ duplicari potest sm intellectuz est finitum: ergo nulla quātitas que accipitur sm intellectuz potest esse īfinita: ⁊ sic iterum infinitum cogitari esse nō potest: per hoc qđ cogitatur esse cogitatur esse finitum. ¶ Via autem quinta est specialis de celo ⁊ corpore sperico: si eniz hoc infinitum esset: tunc motus circularis esset infinitus: ⁊ quia hanc rationem satis in physicis explanauimus: ideo breuiter hic tangenda transimus. ¶ Via sexta est quia si motus circularis ponatur esse īfinitus propter circularem īfinituz ambitum sui circuli: tunc motus circularis nō erit motus: quia nunꝗ̄ erit ab eodem puncto in idem punctum: aliter enim oporteret ꝙ motus perueniens ad idem pūctum: vnde fuit a principio precederet spatium in quo est motus: et hoc nequit intelligi: ergo non potest dici ꝙ corpus circulare sit īfinitum: cum ipsum necessario sit motuz: sicut ostensum est in octauo physicorum. ¶ Septima via ⁊ vltima generalis est de omni corpore: quia omne corpus: aut est in omnibus suis partibus continuum: aut est partium scissarum continuitatem in se non habentium: sz sine congregate: sicut aceruus lapidis: quemadmodum dixerunt Democritus ⁊ Leucippus: ꝙ si ipsum dicatur esse continuum oportebit sibi esse omnes partes copulatas a prima vsq̄ ad vltimam: qđ autez copulatur a primo vsq̄ ad vltimum necessario est finitum ⁊ in vltimo: ergo omne corpus continuum est finitum: qđ si etiaz dicatur ꝙ aliquid remanet extra vltimā ad quā facta est copulatio continui: istud esset addibile ad istā per copulationem: omne autem cui aliquid est addibile est finitum: sicut superius diximus in istis eiusdē capituli physicis: ergo copulatum finitum: non ergo intelligi potest aliquid esse continuum per infinitum. Si autem dicatur scissarum partium: tunc ille partes: aut erūt omnes finite: aut omnes infinite: aut quedam finite: aut quedam non finite. Si autem dicantur omnes finite: aut omnes erunt finite et quantitate ⁊ numero: aut omnes erunt quantitate quidez finite: infinite quidem sm numerum: sicut asserebant Democritus ⁊ Leucippus: ⁊ siquidem omnes sunt finite tam quantitate ꝗ̄ numero: tunc ex his non potest intelligi componi infinitum: si autem finite quidem sunt quantitate: sed infinite quidem numero: tunc oportet dici ꝙ totum cōgregantium diuidamr in partes: sic quantitate finitas ⁊ numero infinitas: aut ergo diuiditur in eas corpus diuisiōe completa: aut incompleta: ⁊ dico diuisionem completaz que stat in eo ꝙ non inuenit vltra in quo diuidat. si ergo diuideret in eadem diuisione completa partes necessario erunt finite sm numerum: quia diuisio non complebitur nisi in vltima vnitate que addita fuit numero postꝗ̄ non erit aliam inuenire: si autem diuiditur in tales diuisione incompleta: tunc constat ꝙ alique sunt per diuisionē accepte: ⁊ alique adhuc per diuisionem accipiende: sed accepte semper sunt finite: ⁊ accipiende sunt in potentia ⁊ non in actu: ergo ex hoc nō sequitur: nisi ꝙ infinitum sit potentia ⁊ non in actu: ⁊ hoc non negauimus: sicut patuit in tertio physicorum. Si autem tu dicas ꝙ omnes partes sunt infinite sm vltima: hoc esse nō potest: quia etiam multa infinita componentia vnum infinitum: ⁊ sic sequitur multa inconuenientia .s. ꝙ pars sit equalis toti: ⁊ ꝙ vnum infinitum sit extra aliud infinituz: ⁊ plura que superius posita contra similem opinionem. Si autem alique finite sunt: ⁊ alique infinite: tunc sequūtur eadē inconuenientia: ⁊ plura alia: que etiam superius cōtra similem positionem sunt inducta: hec igitur sufficiāt ad presens ostendēdum: ꝙ non est aliquod corpus actu infinitum.

¶ Incipit

¶ Incipit tractatus tertius primi libri. In quo subtilissime habetur vtrum mundus sit vnus vel plures.

¶ Cap. p^m. Eiusdem tertij tractatus in quo artificiosissime ostenditur ꝙ mundus sit vnus ⁊ ipsa natura ⁊ motus partium eius simplicium que habent motum rectum.

Tex.c.76.

Cum autem sit vnuz de mirabilibus ⁊ nobilioribus questiis in natura vtrum mundus sit vnus: vel sunt mundi plures: ꝙ etiam anima humana per se desiderat scire: videtur nobis conueniens vt inquiramus de illo: promisimus eniz in physicis nos de hoc sermonem ⁊ tractatum facturos. Sed oportuit vt ante ostenderemus esse mundum finitum: si eñi mundus esset infinitus non esset inquirendum de eo: vtruz esset vnus vel plures: qr constaret tunc ꝙ nõ esset nisi vnus: quia multi infiniti esse non possunt intelligi: sed cuz iam determinatum est ꝙ mundus est finitus statim desideriuz est ad sciendum vtrum sit mundus vnus vel plures: ad hoc igitur inquirenduz premittamus ea que necessario sunt tanq̃ principium: vt ex ipsis procedamus. Dico ergo diuidendo: ꝙ omnia corpora siue sint vnius mundi siue plurium mundorum aut mouentur: aut stant siue quiescunt. Si quidem mouentur: tunc aut mouentur naturaliter: aut mouenĩ violenter. Similiter autem si stant aut quiescant: quies eorum aut erit violenta: aut naturalis: hoc autem habito dico vlterius: ꝙ ad quemcunq; locum moueatur corpus aliquod: ⁊ sine violentia in eodem quiescunt naturaliter: ⁊ sine violẽtia ⁊ econuerso. In quocunqz loco stant: siue quiescunt sine violentia: ⁊ ad eundem mouetur naturaliter: ⁊ sine violentia. ¶ Amplius autem suppono tertio loco ex antehabitis: ꝙ quicunq; motus est motus violentus vi oportet ꝙ cõtrarius motus eiusdem eidem corpori sit naturalis: ⁊ quicũq; econuerso est vni corpori naturalis: contrarius eiusdẽ eidẽ corpori erit motus violentus: ⁊ hec omnia apparent ex antehabitis rationibus: vnde constat tres esse motus simplicium in genere: ⁊ tria esse genera simplicia: scilicet circulare ⁊ rectum graue: ⁊ rectum ⁊ leue: siue sint in hoc mundo: siue in mundo alio: ⁊ ideo constat etiam esse tria loca s̃m speciẽ: scilicet circa medium ⁊ mediũ ⁊ orizonta. His ergo ita

Tex.c.77

suppositis dico ꝙ si motus terre que est extra hunc mundũ vadit ad medium istius mũdi motu violento: tũc motus eius ex medio huius mundi ad medium alterius mundi est naturalis: ⁊ econuerso: si motus est ex medio huius mundi ad medium alterius mundi est motus: tunc motus eius ex medio illius mundi ad medium istius mundi est naturalis: ⁊ tunc sequitur necessario ꝙ motus vniuscuiusqz hoꝝ simplicium sit mixtus ex naturali ⁊ violento: quia inquantum motus terre est ex medio huius mundi est violentus: inquãtum autem est ad medium alterius mundi est motus naturalis: ⁊ sic de alijs motibus omnium simplicium corporum habentium motum rectuz: hoc autem impossibile est: ergo impossibile est vt sint multi mundi. ¶ Amplius si ponantur

Tex.c.78.

celi ⁊ mundi esse multi: tunc oportet ꝙ dicantur esse ex partibus: hoc est ex elementis similibus in natura: ⁊ diffinitione necessario ita ꝙ ignis vnius mundi sit eiusdem nature cum igne omnium mundorum in natura ⁊ virtute: ⁊ terra vnius mundi sit similis terre omnium mundorum in natura: ⁊ similiter de reliquis elementis: hoc enim solum est qđ probatur ꝙ non potest dici: si enim diceretur ꝙ elemẽta mũdorum plurium non essent similia in natura ⁊ virtute: tunc non conuenirent mundi nisi in nomine: ⁊ non in natura rerum: ⁊ ex talium pluralitate non sequitur plures esse mundos: sicut nec canes propter hoc sunt plures: quia canis significat latrabile: celeste sidus ⁊ marinum: quia si partes mundi non conuenirent nisi in nomine: tunc etiam totuz nõ conuenirent nisi in nomine: ⁊ non in diffinitione ⁊ natura: ⁊ tunc vt diximus non sequeretur ꝙ essent plures mundi: ⁊ cõtra talem positionem hic non disputamus. ¶ Fuerunt quidam qui dixerunt plures esse mundos: vnum quidem corporum: quem hic habitamus: alium autem sphericum qui habet suum celum: ⁊ suam terram: ⁊ suum ignem: ⁊ suum aerem: ⁊ suam aquam: que in nullo conueniunt nisi in nomine cum terra: ⁊ igne: ⁊ aqua que sunt apud nos: ⁊ quia dictum illorum nulli innititur rationi physice: ideo eadem facilitate contemnetur qua dicitur: ⁊ ideo dicimus ꝙ si mũdi sunt multi: tunc conueniunt omnes in natura ⁊ virtute cum isto mundo: tam in toto q̃ in partibus: ⁊ tunc manifestum est ⁊ patens ꝙ sicut in hoc mundo quedam simplicia mouentur ad medium: ⁊ quedam a medio: ita in omnibus mundis. Causam autem huius ꝙ quedam ad medium ⁊ quedam a medio mouẽtur iam ostendimus ⁊ exposuimus vbi narrauimus quot sunt primi motus corporum localis: ⁊ ibi induximus rationes necessarias: ⁊ ostendimus in tractatu immediate ante istum ꝙ omnis motus est finitus: ⁊ ꝙ vnumquodqz elementorum naturaliter diffinitur ad aliquem motuum rectorum. Redeamus igitur ex illo qđ superius determinauimus ad istud qđ intendimus hic: ⁊ dicamus ꝙ si motus corporum omnium mundorum sunt vnici s̃m rationem: tunc elementa omnium mundoꝝ sunt vnica s̃m diffinitionem: ita ꝙ terra omnium mundoꝝ est vna s̃m diffinitionem: ⁊ ignis omnium vnus: ⁊ sic de alijs. Si

Tex.c.79.

autem hoc est s̃m ꝙ diximus: tunc necessario terra que est in mundo alio: vadit ad medium istius mundi: ⁊ ignis illius mundi vadit ad superius istius mundi: ⁊ hoc est impossibile propter causam quam superius diximus: quoniam si motus ignis ⁊ terre alterius mundi est sicut diximus: tunc sequitur ꝙ terra ascendit sursum: cum enim locus suus sit hic: desiderabit esse hic: ⁊ non potest esse hic: nisi vadat ad superius alterius mundi: ⁊ eodem modo sequitur ꝙ ignis vadat inferius: quoniam nõ potest venire ad superius istius mundi: nisi vadat a superiori alterius mundi: ⁊ ire a superiori est ire versus medium: ⁊ eadem ratio est de terra huius mundi: que necessario mouetur ex medio istius mundi ad medium alterius. Eadem ratio est de igne mundi huius: ⁊ hoc sequitur ex hoc ꝙ media omnium mundoꝝ extrema sunt vnius rationis: sicut iam in premissis habitum est. Si autem non fuerit talis motus corporum simpliciuz:

Tex.c.80.

tunc diximus: quoniam natura mundorum: nec in toto nec in partibus erit vna: ⁊ hoc non est tñ contra rationem: sed etiam contra positionem omnium physicorum: qui physice posuerunt celos ⁊ mundos. Dicunt enim omnes illi ꝙ medium omnium mundorum ⁊ orizonta eorum sunt vna in ratione diffinita. Si ergo est sicut dicunt: tunc s̃m rationem prius inductã est ipossibile vt sint multi mundi plures vno.

¶ Cap. 2^m. De contradictione eorum qui dicunt elementa diuersorum mundorum moueri ad eundem mundum.

Tex.c.81.

Si autem aliquis alius sit qui dicat ꝙ natura corporum simplicium existentium in mundis diuersis diuersificatur propter dispositionem elongationis eorum a locis suis proprijs minus vel magis: ita scilicet ꝙ terra alterius mũdi extra hunc mundum elõgatur a medio istius mundi: ⁊ appropinquat medio illius mundi: ⁊ ideo contrahit naturam illius medij ⁊ non istius: ⁊ ideo mouetur ad illud medium ⁊ non ad istud: sicut nos videmus in magnete ꝙ attrahit ferrum sibi propinquum: eo ꝙ acquirit aliquam proprietatem lapidis attrahentis: ⁊ non attrahit ferrum remotum: quia ad illud non peruenit virtus lapidis attrahentis. Dicemus ꝙ sermo ille est extra normam rationis: ⁊ ideo est erroneus: simplicia enim non mouentur motu attractionis: si enim sic mouerentur: tunc attraherentur a sibi similibus: si ergo terra maior suspenderetur super terram minorem: oporteret ꝙ terra minor ascenderet ad superiorem: motus ergo in quo operatur propinquitas ⁊ remotio spatij: ⁊ motus qui est a motore extrinseco: sed motus elementorum simplicium est a motore intrinseco. Quoniam sicut in octauo physicorum diximus: quãdo generans dat ei formam: dat ei tunc consequentia formam: que sunt motus ⁊ locus: que formam intrinsecam sequuntur: ⁊ ideo si simplicia per elongationem vel propinquitatem consequerentur aliquid forme: oporteret ꝙ essent composita ex oppositis formis: quarum vna traheret ad propinquum: ⁊ esset illa forma attrahentis: sicut in ferro est forma magnetis: ⁊ alia esset naturalis data a generante per quam mouetur ad locũ sine attractione: que esset sicut põderosita-

tis forma in ferro: ⁊ sic simplicia essent composita: ⁊ quilibet motus eorum esset cōpositus ex oppositis motibus: sicut motus terre a medio ⁊ ad medium: sicut diximus in precedenti capitulo: que cum impossibilia sint: oportet dicere ꝙ cum corpora elongantur a locis suis parum aut multum: nisi ex hoc contrahunt diversitatis in formis suis naturalibus: sed diversitas eorum que est in quantitate elōgationis tantum: que est diversitas comparationis ⁊ non forme naturalis in formis suis non diversificantur: sive approximent locis suis: sive removeantur ab eis: sive enim propinqua sint locis suis: sive elongata constat ꝙ moventur ad loca sua motu simplici: quod manifestum est ad sensum: ita ꝙ non indigemus ad hoc disputare: motus autem simplex est elementi simplicis: ⁊ sic nō habet a materia aliquam formam ex elongatione ⁊ propinquitate.

Tex.c.82. Ut autem hoc certius fiat: volo inquirere verū ita sit sicut quibusdam videtur. scilicet ꝙ motus omnium corporum sint violenti an sint naturales: ⁊ an motus illi qui videntur naturales esse in corporibus sint etiam violenti per hoc ꝙ dicuntur esse a motore exteriore tantum attrahente: ita ꝙ nihil conferat ad motum forma eius quod movetur. Ostenditur autem ꝙ sunt motus naturales simplices tantum ab inclinatiōe forme ipsius mobilis: quia quod impossibile est omnino moveri naturaliter: impossibile omnino est moveri violenter: cum violentia non sit nisi in oppositione ad naturam: sed est motus violentus corporum diversorum mundorum: ut dicūt: ergo ante hunc violenter est aliquis eorum motus naturalis. Si autem corpora diversorum mundorum sint eiusdem rationis secundum formam naturalem: sicut prius determinavimus: tunc oportet necessario ꝙ motus eorum sint ad locum unum numero: sicut diximus: sicut ad medium unum de numero mediorum diversorum mundorum: aut ad ultimum orizontis ex omnibus orizontibus diversorum mundorum: ⁊ nō potest violentia actionis impedire hec: quoniam talis non est motus elementorum in diversis mūdis: ut diximus. Si enim esset impeditum ꝙ non moveretur ad istum mundum hoc esset sive ex movēte: aut ex mobili: aut ex spatio per quod oportet esse motum: ⁊ siquidem est ex movente: tunc aut esset ex forma moventis: aut ex quantitate eiusdem: ⁊ siquidem ex forma moventis esset: tunc ille motor aut esset extrinsecus: aut intrinsecus. Ex forma autem intrinseci moventis est ꝙ corpora omnium mundorum sunt unius rationis in forma quam consequitur motus naturalis que data est ex generāte: sicut diximus: similium autem in forma est moveri se ad

Tex.c.83. invicem. Si autem esset ex motibus extrinsecis: tunc esset motus eorum per actionem ⁊ non per naturam simplicem: ⁊ hoc iam ante improbatum est. Si autē esset ex quantitate moventium: vel etiam eorum que moventur: tunc aut impediret maior quantitas aut minor quo minus moverētur ad locum unius mundi: ⁊ quodcunque horum dicatur tunc si fiat resecatio vel additio quantitatis: tunc movebuntur ad invicem elementa ad loca eiusdem mūdi: ⁊ sit idem motus partis ⁊ totius ⁊ ecōverso: cum totalitas elementorum moveretur ad loca mundi eiusdem. Si autem diceretur esse ex formis ipsorum mobilium ⁊ non ex quantitate: tunc equivoca essent elementa diversorum mundorum: ⁊ non convenirent nisi in nomine: ⁊ hoc iam a me improbatum est. Si autem esset ex spatio per quod est motus: non potest hoc esse nisi propter alteram duarum causarum: scilicet propter elongationem ⁊ propinquitatem spatij solam: aut propter naturam corporis per quod debet esse transitus eius quod movetur: ꝙ non sit propter solam elongationem aut propinquitatē iam probatum est: quod etiam non sit propter corpus per quod oportet esse transitus sic probatur. ¶ Si enim impedit corpus trāsitum: hoc est quia in ipso non potest esse motus naturalis nec violentus: eo ꝙ nec est leve: neque grave: aut quia in cōtrarium movetur ei quod movetur per ipsum: ⁊ ꝙ non impediat eo ꝙ in contrarium movetur: patet ex hoc ꝙ terra descendit per ignem: cum tamen ignis in contrarium terre moveatur: sed ergo terra forte retardetur: tamen ex toto non impeditur motus terre per ipsum: ⁊ per hoc probatur per locū a maiori ꝙ nec illud impedit quod neque ē grave neque leve sicut celum: quia magis deberet impedire quod in contrarium movetur quam id quod non in contrarium movetur: ⁊ sic non impedit illud quod in contrarium movetur: ergo nec id quod non in contrarium movetur: ⁊ iste sunt deductiones dimissionum Avicenne: ⁊ ideo inquit si dicat aliquis ꝙ ideo non movetur terra alterius mundi ad istum mundum: quia usque ad celum elevari non potest: tamen si esset in celo transiret per ipsum: hoc nihil omnino est: quia impossibile est hoc pluribus modis. Sed tamen sufficiunt nobis duo: quorum unus est ꝙ est impossibile per se sicut eundem simul ⁊ semel sedere ⁊ non sedere: vel generaliter contradictoria esse vera: ⁊ hoc posito sequitur inconveniens aliud ad impossibile: quod est in se possibile: sed tamē ex alia causa est impossibile: ⁊ ad illud nullum sequitur inconveniens si in esse ponatur: sicut impossibile est me portare centum milia talentorum auri. Centum milia enim talenta in se habilia ⁊ apta sūt portari: sed ꝙ non portantur hoc ex defectu virium hominis: dicamus igitur ꝙ si terra alterius mundi non movetur ad terram huius mundi: propter impedimentum transitus per celum: tunc hoc est impossibile per se: sed ex alia causa: ⁊ sic terra impeditur per accidens ⁊ violenter: ergo motus eius naturalis est ad istum mundum: quicquid autem est aptū fieri ⁊ cōveniens fieri hoc perficit natura: ergo natura perficit motum terre alterius mundi ad medium huius mundi: ⁊ sic habetur propositum.

Tex.c.84. ¶ Si autem aliquis dicat ꝙ in natura terre non est nisi quies ⁊ nō motus: ⁊ ideo terra alterius mūdi quiescit in centro alterius mundi: ⁊ non movetur ad medium istius mundi: contra hoc nos supra induximus rōnes: ostendimus enim ꝙ omne corpus habens motum violentum habet motum naturalem qui est ante illum: nullus autem dubitat quia terra habet motum violentum sursum. ergo necessario habet motum naturalem deorsum: nec potest dici ꝙ uterque motus terre violenter sit. quia iam supra ostendimus ꝙ si nullus sit terre motus naturalis: nullus erit eius motus violentus. Si autem aliquis dicat ꝙ corpora simplicia que sunt in mundis diversis sint convenientia in nomine ⁊ forma ⁊ diffinitione: sicut terre multorum mundorum ⁊ reliqua elementa: sed differunt in numero: ⁊ hoc est dicere ꝙ quedam similantur quibusdam: sed non omnia omnibus similentur: partes enim terre istius mundi similantur partibus terre alterius mundi: ⁊ sic unumquodque elementorum huius mundi similatur sua relatio alterius mūdi ad quod refertur per convenientiam nominis ⁊ relationis: ⁊ ideo non diversificantur in forma ⁊ ratione: sed in numero tantum: ⁊ quia diversificantur in numero elementa que sunt partes mundorum: ideo loca partium mundorum etiā non diversificantur nisi in numero: ita ꝙ mediū unius mūdi idē est in forma ⁊ rōne cum medio alterius: ⁊ mundi orizon idem in ratione cum orizontibus omnium mūdorum: cū enim locata mūdorum que sunt partes simplices ipsorum conveniūt in forma ⁊ rōne: tūc necesse est etiā convenire loca mūdorum omnium in forma ⁊ rōne. Si ergo sic dicatur ꝙ diversitas partiū mūdorum in numero exigit diversitatē locorum: tūc oēs partes terre per numerum diversitatē talē exigunt locorum ad quā moveantur diversitatē. Si ergo ab ista terra que est hic separentur due partes vel tres diverse in numero: ille nō movebuntur ad locū unū in numero: ⁊ nō desiderant locū unū ⁊ eundē in numero: quod est omnino impossibile: quia si hoc esset nō esset terra rotunda: sicut in 2° libro istius scientie posterius ostēdemus: ergo nec diversitas que est penes numerum solū facit loca diversorum mundorum esse diversa in solo numero ad quē moveantur corpora simplicia. Licet autem nos induxerimus multas rōnes ad probandū ꝙ nō possunt esse mūdi plures quam unus: tamen hoc sufficit ad probabiliter ostēdēdū mūdū

Tex c.85. esse tantum unū: quia adversarius nō pōt probabiliter contradicere sermonibus inductis: ⁊ ideo concedēdū est ꝙ mediū est unū tantum: ⁊ orizō unus ad mediū autem esse unū: ⁊ orizontē esse unū: sequitur necessario esse unū celū: ⁊ mūdū esse unū: hoc enim sequitur ex sermonibus ⁊ necessitatibus conclusionū que sunt inducte.

¶ Cap. 3m. Illorum qui dicunt elementa mundorum non moveri adinvicem eo ꝙ distent in infinitum.

Tex.c.86. Sed quia aliquis dicere posset ꝙ propositiones demonstrationū inductarum oēs fundantur sup hoc ꝙ motus corporum simpliciū sunt finiti: ⁊ hoc aliquis posset negare: videtur nobis ꝙ hic inducamus eius probationē: sed etiā in pluribus alijs locis hoc probaverimus: dico igitur ꝙ terra necessario movetur ad aliquem locum determinatum: ⁊ ignis similiter

mouetur ad aliquem locū determinatū: ⁊ hoc quidē similiter manifestū est ex syllogismo ⁊ patens ad sensum ex inductione in oībus motibus. Omne enim qđ mouet͛ alteritate quadā renouationis situs vel forme transfertur de aliquo ꝯtrario in aliqđ ꝯtrarium: omne enim qđ transfert͛ de ꝯtrario in ꝯtrariū mouet͛ finite a quodā in quodā: ergo nullus motus est infinitus: alterationes aūt que sunt motus in q̄litate diuersificant͛ ſm formas ꝯtrarias vel media que cōparata extremis sunt vt ꝯtraria. Forme enim qualitatum ex quibus corpora mouent͛ ad formas alias diuerse sunt abinuicē diuersitate ꝯtrarietatis: oīs ergo alteratio est in eo qđ est finitū: sicut sanatio que est motus de infirmitate in sanitatē que determinata est ⁊ finita oppositio. ¶ Similiter aūt mouet͛ augmentū de quātitate imperfecta ad quātitatē ꝑfectā: ⁊ similiter est de motu locali: qđ enim mouet͛ localiter mouet͛ de ꝯtrario loco ad ꝯtrariū: ⁊ non mouet͛ nisi ad locū qui extremus est cōparatione sui motus ⁊ nō ad aliū: ⁊ ideo motus finitus ⁊ determinatus est: sicut ⁊ sanatio est motus finitus: sic enim sanatio non est motus terminatus ad quācunqꝫ voluerit formam ille qui sanat͛: sed tm̄ ad sanitatem non ad aliā: ita est de motu terre ⁊ ignis ⁊ aeris ⁊ aque que nō mouent͛ nisi ex ꝯtrario loco determinato ad ꝯtrarium ⁊ nō ad alium: neqꝫ ad infinitum mouent͛: si ergo est hoc ſm ꝙ diximus tunc motus ignis ⁊ motus terre non sunt ad finitū: sed ad aliam distantiam que habet vltimū siue extremū ſm oppositionem situs siue loci: ⁊ hoc est qđ mouet͛ ad locum oppositum illi loco ex quo est motus eoꝝ: sicut locus superior opponit͛ inferiori: ⁊ ista duo loca sunt extrema ⁊ opposita incessus ⁊ motuum eoꝝ que sunt leuia ⁊ grauia: ⁊ hoc etiam ꝓbauimus in fine sexti physicoꝝ. Sed hō fecimus rememorationē de ipso quātum sufficit ad presens. ¶ Si igitur nullū elementoꝝ diuersoꝝ mundoꝝ ab hoc nostro mundo distet in infinitum: tūc oportet ꝓpter prius inductas rōnes ꝙ moueant͛ oīa elementa mundoꝝ ad loca elementoꝝ istius nostri mundi. Et si forte aliquis dicat ꝙ ea que habent motum rectum sunt finite distantie ſm locum ꝓpter contrarietatē loci in quo est motus rectus: sed non est ita de circulo: ⁊ ideo circuli ambitus infinitus impedit ꝙ non possunt peruenire elementa ad hunc nostrū mūdum. Obijciemus ꝯtra illud dicendo ꝙ etiam in circulo est motus quidam finitus per ꝯtrarietatem. Nos enim circuli motū dupliciter accipimus. s. prout diameter circuli est duplex ⁊ prout est circulatio periferie totius indiuise: ⁊ primo quidē modo dicimus oriri aliqđ ⁊ occidere: ⁊ ascēdere aliquid ⁊ descēdere in circulo: ⁊ ortus ⁊ occasus: ⁊ ascensus ⁊ descensus in circulo sunt quodāmodo contraria finientia motū circuli: ⁊ per hoc ꝯstat ꝙ cū motus circuli distinguat͛ ⁊ finiatur: ꝙ ambitus circuli non est infinitus: ſm aūt ꝙ motus est circulatio totius indistincte periferie ab eodem in idem: est quidem adhuc nō infinitus: sed tamen non habet ꝯtrarium distinguens ipsum: sic igitur ſm aliquem modū in motu circulari est ꝯtrarietas propter diuersitatē punctoꝝ diametri facti in circulo: motui aūt circuli totius nō est ꝯtrarium omnino: ⁊ sic iam manifestū est ꝙ motus partiū reuolutionis sunt ad loca diuersa finita sicut ⁊ motus rectus: ⁊ sic verificatum est per rōnes necessarias ꝙ omnibus motibus corpoꝝ finis est ⁊ ꝙ nullū corpoꝝ mouetur motu recto infinito: ergo aliquādo conueniunt elementa ad hūc mūdum nostrū: sicut diximus: ⁊ nō impeditur per infinitatem distantie que sit inter vnū ⁊ aliū. Signū aūt huius ꝙ motus nō est ad infinitū terra est ⁊ ignis ⁊ vniuersaliter quodlibet graue ⁊ leue: omniū enim hoꝝ velocior est motus in fine: ⁊ intēdit͛ velocitas eorū tanto plus quāto plus recedunt a principio: vnde motus est: ⁊ huius causā diximus in physicis. Si ergo motus illorū esset ad infinitū: oporteret ꝙ incessio velocitatis esset in infinitū: ⁊ cū incessio velocitatis non sit nisi a grauitate ⁊ leuitate: oporteret ꝙ esset grauitas ⁊ leuitas īfinita qđ supra ostendimus esse impossibile. Si eni additio grauitatis esset in infinitū: tūc oporteret ꝙ etiā additio leuitatis esset in infinitū: q͛ vnde moueretur graue naturaliter illuc mouet͛ leue: sicut sepius iam probatū est. Nec est conueniens solutio eoꝝ qui dicunt ꝙ leuia ⁊ grauia mouent͛ sursum ⁊ deorsum nō per se sed ex alio mouente q̄si expellente ea: ⁊ ꝙ ideo non intenditur velocitas ⁊ grauitas ⁊ leuitas eoꝝ. Dicūt enim illi ꝙ coartatio reliquoꝝ expellit quodcunqꝫ elementum a loco suo: quia scilicet cum alio in eodem loco esse non potest quietum: ⁊ ideo expellitur ab ipso: quia si non expelleretur omnis locus esset ei aptus ad manendum: sermo enī talium inconueniens est: si enim sic esset vt dictū est de terra magna ⁊ ignis magnus tardius moueretur q̄ terra parua ⁊ ignis paruus: magnū enim difficulter penetrat expellentia ⁊ paruum faciliter. Nos autem videmus totum ꝯtrarium huius: quia terra magna ⁊ ignis magnus velocius mouentur q̄ terra parua ⁊ ignis paruus. ¶ Amplius si esset per coartationem ceteroꝝ elementoꝝ motus terre ⁊ ignis: tūc nō debet intendi motus versus finem: sed potius remitti. Videmus enim ꝙ quanto aliquid plus elongatur ab expellente ⁊ coartante: tunc plus remittitur motus eius. ¶ Amplius nos videmus ꝙ elementa ista mouentur ad loca illa naturaliter a quibus recedunt violenter: sicut superius est ꝓbatum: sed si mouerētur per coartationem tunc ad omnem locum equaliter expellerentur ad quem facilius possent penetrare: siue esset sursum siue deorsum. Sic ergo pꝫ ꝙ nō est ꝯueniens qđ dicere possunt illi qui dicunt elementa diuersoꝝ mundoꝝ non posse moueri adinuicem.

Tex. c. 87.

Tex. c. 88.

Tex. c. 89.

¶ Cap. 4m. De probatione metaphysica que est per primū motorem ꝙ celum est vnum: ⁊ est in eo digressio colligens probationem illam.

Tex. c. 90.

Expedit autem omni studio ponenti considerationem in rebus istis vt confiteatur vera esse principia que inducta sunt: ⁊ non dubitet de eis ꝓpter aliqua contraria his principijs: que quidē aliqui inducunt: multi enim ista ꝯcedere nō possent ꝓpterea ꝙ imbuti sunt falsis opinionibus inaniter loquētiū: q͛ nos induximus tam geometricas rōnes de finitate ⁊ vnitate mundi q̄ etiā naturales: ⁊ vt sit certius qđ dictū est reuocet͛ ad memoriā hoc qđ probatum est in 8° physicoꝝ: ⁊ sumptū in 11° prime phīe. Illa enim ratio oībus melior est ⁊ fortior ⁊ sola sufficiens ad hoc ꝙ probetur esse mundus vnus: ⁊ nos enim illic scripsimus vel ꝓbauimus ꝙ motus circularis solus vere est vnus ⁊ vniformis nō habens intra se principiū ⁊ finem: siue sint in hoc nostro mundo siue in alio quocūqꝫ mundo. Deinde extraximus ex vnitate motus vnitatē motoris: q͛ ab vno nō est nisi vnū: ⁊ ꝙ celū primū non est nisi vnū sub quo sunt omnes alij celi inferiores: celo autē primo vnico existente: ⁊ primo motore existente vnico: non potest esse mundus nisi vnicus ⁊ non multi: sicut quidam homines dixerunt: sed quia forte difficile hoc esset ⁊ tediosum alicui querere in physicis ⁊ in multis locis philosophie prime: ideo huius ꝓbationem hic summatim perstringimus ea que ꝓbata sunt nō hic probantes: sed ostendentes quibus locis sunt ꝓbata. Dicimus igitur notum esse ex his que sunt habita in primo libro physicoꝝ: materiam primā esse substantiā in potentia existentē ⁊ nullā oīno formam habentem in actu: sed est simplex in potentia existens: q͛ si esset simplex substantia in actu existens esset ipsa forma: ⁊ cum forma non sit receptibilis forme: nō posset materia prima recipere formam aliquam: per priuationē aūt que est in ipsa subijcitur mutationi que est via ad formā ⁊ efficitur potentia recipiens formā: ⁊ ideo est potentia quasi differentia substātialis in ipsa que distinguit ipsā ⁊ a forma ⁊ a cōposito: q͛ si haberet formam quādam: tunc absqꝫ dubio nō esset receptibilis forme alicuius q̄diu haberet illam eo ꝙ ſm intellectum verum non sit possibile ꝙ vnum subiectum possit duas habere formas substantiales simul: ⁊ ideo in physicis dictum est ꝙ non est intelligibilis materia nisi per analogiam ad formam ⁊ non per formam aliquam quā habeat. Cū autem habeat ipsam formam recipere: ⁊ duplex sit forma: accidentalis scilicet ⁊ substantialis: tunc absqꝫ dubio prima materia ſm naturam receptibilis est tam forme substātialis q̄ accidentalis: q͛a accidētalis non est actu nisi substātia actu existēte: ⁊ ideo in 5° physicoꝝ diximus ꝙ non mouet͛ ſm accidentalem formam: nisi ꝙ actu est ⁊ non potentia: ⁊ hoc perfecte probatur. Est autē duplex forma substantialis: quarum vna est diuisibilis ⁊ quasi dimensa ⁊ finita diuisione ⁊ dimensione ⁊ finitione materie: ⁊ illa proculdubio est actus ⁊ perfectio corporis habens virtutem in corpore: sicut diximus in octauo phy

Vide Cōmētatorē hic.

Nota q̄sio intelligit͛ ꝙ potētia est drīa subālis materie. vide Cōmēta. in ꝓmo cęꝫ de substātia orbis.

Forma substātialis ē duplex.

ficorum. Altera autem nec divisibilis est nec dimēsa nec finita per materiam: ⁊ hec nō est actus alicuius corporis nec perfectio eius: sicut est forma que dicitur intelligentia sive intellectus. Forma autem illa que est actus corporis cognoscitur per hoc ꝙ eius operatio expletur per corpus ⁊ finita est operatio eius: quia sicut diximus in octavo physicorum: operatio infinita ⁊ virtus infinita que est virtus in corpore: non potest esse nisi infiniti subiecti sm dimensiones. In isto autem libro sufficit ostendere ꝙ nullum est corpus infinitū sm dimēsiones: ⁊ ex his duobus relinquitur ꝙ nulla sit virtus corporee forme infinita. Cum autem materia non dividatur ita ꝙ subijciatur per partes diversis formis nisi per quantitatem: eo ꝙ sm se indivisibilis est: sicut ostendimus etiā in primo physicor: oportet ꝙ materia que suscipit formas que sunt actus ⁊ perfectiones corporis sit primo susceptibilis trium dimensionum: non tamen terminatar ad certas dimensiones: quia si certe dimensiones essent materie contingeret ꝙ continue corrumperent in omni generatione ⁊ corruptione: ⁊ hoc non esse verum ostendimus in primo physicor: propter qđ primo suscipit formam que est corporeitas indeterminatar dimensionum: qua mediante divisibilis efficitur ⁊ diversis formis substantialibus per partes subijcibilis: ⁊ hec corporeitas est cōmunis omnibus formis quas suscipit: quia sicut ostendi habet in scđo perigeneseos forma cōmunis in materia omnibus ⁊ pluribus substantijs non mutatur quando mutatur forma substantialis: sicut patet quando mutatur ignis in aerem: remanet caliditas ⁊ diaphaneitas eadem in essentia: lʒ autē habeāt diversum esse in igne ⁊ aere: ⁊ ita corporeitas materie que est sicut forma prima respectu omnium formarum que sunt perfectiones corporee remanet in ipsa: ⁊ nunq̄ denudantur ab ipsa in aliqua transmutatione quorūcunqʒ corporum: ⁊ si denudaretur contingeret ꝙ corpus esset ex omnino non corpore: ⁊ ꝙ fieret ex nihilo omnino: ⁊ hoc ostendimus impossibile esse sm naturam in primo physicorū: quia igitur hec corporeitas prima forma est per quam suscipit omnem formaʒ substantialem corporis: sequitur necessario ꝙ omnis forma substantialis corporis divisibilis sit ⁊ virtus eius limitata sit ad corporis dimensiones: ⁊ quia divisibilis est oportet necessario esse generabilem ⁊ corruptibilem: eo ꝙ per motum dividitur: ⁊ quia una potentia est multiplicabilis ⁊ per multitudinem multiplicatur sm actum: ⁊ quia corporeitas non est activa neqʒ passiva: nec etiam forma substātialis que est actus corporis: ideo indiget qualitatibus activis ⁊ passivis per quas huiusmodi perficiatur transmutatio: ⁊ ideo post primam formam substantialem que ꝯsequitur corporeitatē a substantia ipsa causantur qualitates prime que sunt proprie qualitates primarum substantiarum simplicium generabilium ⁊ corruptibilium que dicuntur elementa: sicqʒ fit ut substantialis forma corporis sm ordinem nature consequens sit corporeitatem indeterminataruʒ dimensionum: ⁊ cum corporeitas propria que est dimensionum determinatarum sit post formam substantialem: ⁊ ideo quia lʒ corpus physicum est proprie quantitatis ⁊ proprie figure: hec auteʒ lʒ probata sint a nobis in locis diversis tamen ad sensum patent in primis formis. Nos enim videmus quia crescente dimensione in materia aeris tātū extēdi potest ꝙ non amplius sub forma aeris erit: sed efficietur sub forma ignis: ⁊ similiter est in decremento dimensionum per condensationem mutatur ignis in aerem: ⁊ aer in aquam: ⁊ aqua in terram: unde patet primarum substantiarum formas substantiales consequi corporeitatem indeterminatarum dimensionum: lʒ determinate dimensiones consequantur ipsam substantialem formam ⁊ ꝙ est in primis corporibus physicis: necesse est in omnibus posterioribus esse que constituuntur eorū commixtione. Sic ergo se habet forma generabilium ⁊ corruptibilium. ¶ Forma autem que est intellectus sicut per se apparet ⁊ in prima philosophia probatur: ⁊ in libro de anima: est universaliter agens ⁊ universaliter quodammodo patiens: agit enim universaliter omnes formas ⁊ est quodammodo omnino passibilis intellectus: ⁊ quia sic non est limitate operationis: impossibile est ꝙ ipsa sit forma corporis recepta mediante corporeitate: quia sicut ostendimus omnes actus corporis limitatas habēt operationes. ¶ Est

Nota de symbolicis qualitatibus. vide Cōmēta. pmo capitulo de substātia orbis.

Nota ex intētione Alberti formā subalē corpis nō sub seq ad trinaʒ dimēsionē in prima mā.

Vide. 3. đ aīa cōmēto. 18.

igitur materia sm se sm ꝙ ipsa est in potentia omnis ante omnem corporeitatem receptibilis huius: ⁊ ideo remanet etiam indivisibilis cum omnis forma que post corporeitatem in materia necessario recipitur per accidens divisibilis sit: materia autem ante omnem corporeitatem indivisibilis est omnino sicut ostendimus sepius. ¶ Sed tamē in hac materia intellectus sunt diverse sententie peripatheticorū ⁊ dividuntur in quatuor opiniones diversas. Est illa quidem que Aristo. sicut incipit ex verbis suis: lʒ in nullo loco expresse dicat in libris: quorum notitia ad nos pervenit: est ꝙ intelligentia sit forma celi ⁊ ꝙ celi materia sit susceptibilis huius forme ante corporeitatem: propter qđ Aristo. frequenter dicit ꝙ non est una materia celi ⁊ corporum generabilium ⁊ corruptibilium: ⁊ ꝙ celum habeat corporeitatem determinatarum dimensionum ⁊ rotundarum superficierum: hoc non est ideo ꝙ iste dimensiones educte sunt de potentia materie: que potentia est dimensionis indeterminate que recipit formas corporis: sed potius quia motus celi non est nisi corporis: ⁊ q: intelligentie sunt moventes: oportuit celum habere determinatas dimensiones: cum tamen substantiales formas suas primas mediante corporeitate non recipiant: ⁊ est causa quia substantie intellectuales sunt omnino impartibiles ⁊ immobiles per se: quia non movetur nisi corpus ⁊ non dividitur nisi quantuʒ vel qđ est in quanto sicut in subiecto: ⁊ quia sunt indivisibiles divisione subiecti: ideo determinat Aristo. ꝙ tales forme non sunt constitute per subiectum sive per materiam quemadmodum corporum forme omnes per materiam constituūtur: quo ad hoc ꝙ educuntur de materia sicut actus de potentia: sed potius iste omnes sunt cōstitute a causa prima sm omnes ordines celorum ⁊ celestium corporuʒ. Et ideo dicit Aristo. eas esse substantias separatas: ⁊ hac eadem de causa dixit intellectū hominis ingredi ab extrinseco: q: omnis forma educta de potentia ad actum sm potestatem materie educitur: ⁊ non potest esse nisi limitate operationis: quia cum materia efficitur actu: tunc dividitur ⁊ non dividitur nisi per corporeitatem ut diximus: ⁊ ideo omnis forma educta de materia sicut de potentia est consequens corporeitatem. Dico autem consequens natura ⁊ non tempore. Et hec est causa quare Aristote. laudat Anaxa. de eo ꝙ posuit intellectum esse non mixtum: ⁊ ideo universale in agendo ⁊ non limitatuʒ in opere. Ulterius autem quando invenit Aristo. intellectum sic esse formam non mixtam nec impeditaʒ: dixit ꝙ intellectus idem est movens ⁊ ad quem est motus. Movens quidem sm ꝙ ipse est actus talis qualis determinatus est: ad quem autem est motus sm ꝙ ipse est separatus ⁊ universalis in ratione movente: ⁊ huius posuit exemplum: sicut unus intellectus cibi: quia scilicet cibus est conveniens movet omne qđ cibum desiderat: ⁊ ad ipsum movetur unūquodqʒ accipiens cibum sm proportionem sibi convenientem. Et dixit etiam multo magis in superioribus esse unum intellectum primum qui movet omnia sicut motor cōmunis: ⁊ non movet nisi ad seipsum sm ꝙ in ipso est intellectus cause prime: ut scilicet producat ⁊ sit principium naturalium sm motum sibi infixum a causa prima: ⁊ ideo in talibus dixit unum ⁊ idem intelligens ⁊ intellectum: sicut nos diximus de intellectu activo ⁊ practico: ꝙ iste activus est per formam scientie practice: ⁊ hoc est intellectum suum ad qđ dirigit opus: ⁊ ideo idem est ibi intellectus movens ⁊ intellectum in opere constituto per intellectum: ⁊ hoc est multo plus in intellectu primo qui per seipsum forma est eorum que constituuntur ab ipso: ⁊ hec est causa ꝙ Aristo. frequenter dicit in prima philosophia: ꝙ opus motoris est sicut opus artificis: ⁊ est sicut esset domus ex domo: ⁊ sanitas ex sanitate: domus enim in lignis ⁊ lapidibus est ex idea domus in anima artificis: ⁊ sanitas que est in calidis ⁊ humidis ⁊ siccis cōplexionibus est ex sanitate que est in anima medici: ⁊ hoc multo magis esset verum si anima artificis non per accidens: sʒ per se esset forma eorum que facit quemadmodum forma est suorum operum motor primus: quia generaliter tales forme non constituuntur per materiam: ⁊ sunt separate lʒ splendores earum sint in materia: ideo dixit Aristo. ꝙ tales substantie separate: non moventur etiam per accidens motu corporum que movent: sicut ostensum est sufficienter in

Prīa opīo ē Arist. de intelligētia an sit celi forma.

1° de gnāde aīalū cap. 3.

3° de aīa. t.c. 4.

octauo physicorum: ⁊ si mouerentur per accidens essent fatigabiles ⁊ corruptibiles: quoniam tunc essent immixte corporibus ⁊ limitate dimensionibus corporum. Dixit etiam Aristo. q̃ non est alia anima corporum celestium nisi talis substantia: quia appetitus qui est in celestibus vt expleant per motus huius formas intellectum: eo q̃ sunt sicut instrumenta intelligentiarum corpora celestia: sicut determinatum est in octauo physicorum: est appetitus eius qd recipit actum vite intellectualis per lucem intelligentie coruscantis super ipsum: ⁊ talis lux indiuiduata per ipsum: est sibi causa appetitus ⁊ motus: quemadmodum in nobis est actus anime mouentis. Ex his autem facile colligitur q̃ primus motor qui est vniuersaliter omnia mouens necessario est vnus: ⁊ qd est immaterialis non est multiplicabilis per materiam. Cum igitur ab vno motore non est nisi motus vnus. vnus erit primus motus: motus autem vnus non est in multis mobilibus sed in vno: ergo vnum mobile est primum: vnico autem mobili primo existente ⁊ motore primo ⁊ motu primo: necesse est q̃ omnia alia mobilia ⁊ motus ⁊ motores referantur ad illud: talis autem ordo vnius perficit vniuersum mundum. Unde ergo vnicus est mundus ⁊ non possunt esse mundi plures: ⁊ hec est probatio subtilissima quam attendit Arist. in primo celi ⁊ mundi: ⁊ in hanc sententiam omnino conuenit Auerrois: sicut patet primum librum legenti eius quem de substantia orbis intitulat. Auicenna autem ⁊ Theodorus parum declinant ab ista opinione: dicunt enim celum recipere formas substantiales post corporeitatem: ⁊ ideo hoc est: quia dicunt celi esse duplicem motorem: animam scilicet ⁊ intelligentiam: ⁊ intelligentiam esse extra ⁊ animam intra: ⁊ fuit causa dicti eorum q̃ intelligentia est vniuersalis: vniuersale autem vt vniuersale non est sufficiens causa motus particularis: motus autem talis particularis est ⁊ proprius: ⁊ ideo oportet eum habere motorem particularem ⁊ proprium.

Secunda opinio Auic. ⁊ Theodori quam reg ras in 9° sue meta. cap. 4.

Impugnatio

¶ Hec autem sententia non videtur conueniens: quia absque dubio omnis forma que datur mediante corporeitate educitur de potentia ad actum: sicut ⁊ ipsa corporeitas determinata educitur de corporeitate indeterminata ⁊ est generabilis ⁊ corruptibilis. Erit autem alius locus de his latius tractandi.

Tertia opinio aboniceos phi ex secta manicheorum.

¶ Est autem tertia opinio eiusdem manicheorum phi cuius nomen est Abonices: qui dixit omnes intellectus esse vnum: sed indiuiduationem eorum esse diuersam ⁊ est indiuiduatio eius per irradiationem: ⁊ ideo dixit ille motorem primum esse vnum in substantia: sed secundum esse differt in intelligentiis ⁊ mouentibus inferius q̃ etiam dixit intellectum humanum esse talem: ⁊ cessante indiuiduatione que est per irradiationem corporis tamen remanere lucem primi motoris.

Impugnatio

Hec autem opinio mala est ⁊ contraria fidei catholice: quia sequitur ex ea non remanere animas post mortem in ratione animarum: sed remanere ex omnibus animabus vnum ⁊ idem qd est lux primi motoris. Et est eius improbatio q̃ impossibile est idem ⁊ vnum indiuiduari ad plurima subiecta: quia contingeret vnam numero formam esse in pluribus subiectis: ⁊ hoc est impossibile cum forma non numeretur nisi per subiectum. Conueniunt tamen cum Auicenna: quia Abonices in hoc q̃ primus motor est vnus: ⁊ propter sui vnitatem probatur mundus esse vnus modo quo prediximus.

Quarta opinio auicebron.

¶ Diuersam autem fere ab omnibus peripateticis aliis profert in medium Auicebron in libro fontis vite: qui alio nomine de forma ⁊ materia intitulatur sententiam: hec enim dicit materiam esse spiritualem: cuius primus actus est intelligentia ⁊ secundus determinatione determinatur per dimensiones corporis: ⁊ tertia per contrarietatem: ⁊ ideo ponit intelligentias esse particulares substantias compositas ex materia ⁊ forma: ⁊ esse subtilissimas ⁊ subtiliores ⁊ subtiles secundum diuersitatem sue essentie: ⁊ esse motores sperarum per imperium ⁊ non per naturam: sed conuenit in hoc q̃ necesse est primum motorem esse vnum: ⁊ inde vlterius concluditur mundus esse vnus per modum quem diximus: hec ergo sufficiant ad presens de illa probatione prime philosophie qua probatur mundus esse vnus.

¶ Cap. 5m. Et est digressio ad probandum q̃ mundus est vnus iuxta probationem ex physicis mathematicis ⁊ astronomicis.

Est autem adhuc aliqua probatio subtilis que est mixta ex physicis mathematicis ⁊ astronomicis propositionibus que est ista q̃ spere celorum siue sint in mundo isto siue in alio plures sunt numero que infra queremus rationem ⁊ causam secundum q̃ hoc oportet nos scire ⁊ supponere ex propria astronomorum doctrina est q̃ omnes spere inferiores motum habent spere superioris. Cum autem in inferioribus duplicem necessario inueniamus motum: sicut dicit Aristo. in libro. 11° prime philosophie: scilicet motum planetarum qui est ab occidente in orientem: ⁊ motum diurnum qui est ab oriente in occidentem: necesse est q̃ alter istorum motuum inferioribus speris sit naturalis: ⁊ alter ab alio motore superiori. Cum autem in motu diurno equaliter moueantur inferior ⁊ superior: ⁊ constat q̃ nulla corpora inequalia in quantitate que sunt vnius nature in genere sunt equalis motus secundum naturam: oportet necessario q̃ motus diurnus non sit eis naturalis: sed potius planetarum qui est ab occidente in orientem: in quo etiam sunt equales: ergo motus diurnus ex quo est ab alio motore non potest esse nisi alicuius superioris: relinquitur tandem q̃ ipse est motus primi mobilis ⁊ primi motoris. Quod autem inferiora mouentur eodem motu: non potest etiam fingi q̃ sit ex aliqua causa nisi ex vna: impossibile enim est vt dicatur q̃ idem duobus motibus econtrario sibi venientibus continue moueatur siue ab vno motore siue a duobus. Si enim essent equaliter fortes ambo starent: ⁊ si esset vnus fortior reliquo: iste remaneret ⁊ alter cessaret: sicut diximus in octauo physicorum. Eadem de causa dici non potest q̃ inferius celum mouetur motu vno ⁊ superius celum tactu suo moueat illud in oppositum: quia iterum vnus motus sisteret alium: ⁊ etiam ideo quia videmus q̃ frequenter duo celi immediate tangentes se mouentur ad partem vnam sicut compertum est per demonstrationes instrumentorum omnes celos planetarum moueri ab occidente in orientem. Nec iterum dici potest q̃ duo motores hoc faciunt in vno mobili existentes: quia duo motores in nulla natura determinantur ad vnum mobile: ita q̃ vterque sit intellectus: sed si duo sunt vnus erit sicut intellectus: ⁊ alter sicut phantasia mouens: nec iterum etiam si essent duo motores fieri posset motus continuus in vno mobili ad duas partes oppositas: quia in puncto reflexionis necesse esset quietem intercidere: sicut probatum est sufficienter in octauo physicorum.

Opinio Alpetragij.

¶ Si autem aliquis dicat q̃ hoc est ideo quia totus orbis est continuus ⁊ vnius nature: ⁊ non est per orbes distinctus: ⁊ mouetur a motore vno: ⁊ vno motu qui est ab oriente in occidentem: ⁊ est error visus q̃ planete videntur moueri ab occidente in orientem: cum tamen dicant q̃ ab oriente in occidentem moueantur: illum reputamus insani esse capitis cum nos videamus lunam plus ⁊ plus accedere secundum q̃ mouetur recedens a sole ab occidente in orientem donec a sole distans oritur in oriente quando sol occidit in occidente: ⁊ tunc deficiens a lumine per oppositum reuertitur semicirculum: ⁊ cum hoc dictum veritati ⁊ omnibus physicis sit contrarium: ita q̃ etiam Aristo. tam in celo ⁊ in mundo q̃ etiam. 11° prime philosophie hoc negat: ⁊ in libro de causis proprietatum elementorum ⁊ planetarum: miror q̃ aliquos inuenit assertores: ⁊ in veritate assertores dicti illius nihil omnino sciunt de natura ⁊ motu celi: sed verba que inuenerant sequuntur non curantes de inconuenientibus que sequuntur ad dicta eorum.

¶ Si autem aliquis dicat sicut dicit Alpetragius: q̃ celi quidem distincti sunt ⁊ omnes sunt concentrici cum terra ⁊ mouentur ab oriente in occidentem a motore primo: nec habent motorem alium: ⁊ cum a motore vno simplici sit vnus motus: oportet q̃ omnes moueantur motu vno: sed motus ille fortior est in eo q̃ immediate sibi coniungitur q̃ in eo qd distat ab ipso: ⁊ ideo cum primum mobile motum a motore primo vsque ad lunam que notabiliter distat ⁊ perficit circulum ab eodem puncto in idem: secundum mobile non adhuc perficit ipsum: sed distat a puncto a quo incepit motus: ⁊ sic descendendo per omnes speras semper est motus tardior in inferiori q̃ in superiori propter distantiam a motore primo vsque ad lunam que notabiliter distat: ita q̃ peruenitur multotiens a motore diurno intantum q̃ retardatio eius est per. 13. gradus ⁊ amplius aliquando: ⁊ iste retardationes faciunt videre q̃ planete moueantur ab occidente in orientem: cum hoc non causetur ex motu: sed potius ex retardatione inferioris spere post superiorem. Si ergo vt diximus: ita aliquis dicere vellet, non est contra nos quo ad conclusionem quam hic intendimus: q̃ videlicet mundus sit vnus: quia secundum istum motor est omnino vnus ⁊ vniuersalis: ⁊ ex hoc demonstrabimus mundum esse vnum.

Impugnatio

¶ Sed tamen eius dictum in se falsum est multis de causis: quarum tres hic reputamus sufficere: quarum vna est: ꝙ si retardatio talis sperarum inferiorum que mouentur super polos orbis signorum faceret retardationē que videtur ab occidente in orientem: tunc deberet ꝓportionaliter descendēdo fieri. Nos autē videmus ꝙ non fit hoc: quia saturnus ꝑficit circulum retardationis ab occidente in orientē in triginta annis ⁊ Juppiter in. 12. que est proportio dupli sexquialtera. Et mars perficit circulum minus ꝙ̄ in duobus annis que est proportio ad Jouis motum plusquam sextupli. Et iterum sol ꝑficit circulum in vno anno que ad martem est proportio minus ꝙ̄ dupli siue subdupli: ⁊ sic descendendo non inuenitur proportio vna obseruata. ¶ Alia causa est ꝙ secundum hoc minus inter omnes deberet retardare inter omnes circulos circulus signorum qui proximus est primo mobili: cuius motum sequuntur stelle que sunt in firmamento quod est celum octauū: ⁊ deberet seruari proportio ad inferiores speras: ⁊ hoc non fit quia repedatio eius perficitur in. 36. millibus annis: ⁊ hec non proportionatur motui planetarum secundum eandē speciem ꝓportionis. ¶ Tertia ratio est: quia secundum omnes stelle in quocunque loco celi apparent eiusdem essent altitudinis a terra: ⁊ eiusdē quantitatis deberet apparere diameter ipsarum quod omnino est falsum: sicut ad visum ꝓbatur per instrumenta astronomica. Secundum hoc etiam nunquam deberet apparere retrograda stella aliqua cum hoc in Marte expressissime videatur falsum ad visum: quia frequenter ad magnum spatium a loco in quo mouetur redit versus occidentem: ⁊ hoc deprehenditur per stellas quibus videtur coniunctus in diuersis noctibus. Inueniuntur autē stelle plures stātes in loco vno ꝙ̄ in alio: quod totum nunquam contingeret si reditus eorum ab occidente in orientem nō esset nisi retardatio post motum eorum spere superioris.

Opinio Albumasaris ptolomei ⁊ Aristotelis.

¶ His igitur omnibus abiectis cum principe Albumasar ⁊ cum Ptolomeo quibus non contrariatur Aristo. Dicimus ꝙ nullum corpus mouetur ab alio corpore: si non est tangens ipsum vel infixum ei vel infusum aliter. Cum ergo omnes orbes planetarum sint centrum ipsum egredientes: oportet vt superius diximus: aut aliquando intercidere vacuum inter ipsos orbes quod est impossibile: aut esse corpus inclusum inter orbes: dico ergo ꝙ quilibet planetarum habet motum proprium: motum autem superioris participat per corpus quod implet inter speras illas: oportet enim ꝙ corpora que sunt vnius motus in genere primo: sint vnius nature in genere: ⁊ ideo cum omnes he spere hoc est spera planetarum ⁊ spera stellarum fixarum moueantur super eosdem polos: ⁊ ab occidente in orientem continue qui est motus circuli signorum: oportet ꝙ sint orbes isti de natura circuli signorum: ⁊ corpus quod implet inter speras illas est necessario de natura circuli signorum: ⁊ ideo cum planete mouentur de occidente in orientem: mouentur motu corporis quod est inter orbes: quia est de natura circuli signorum quod circumducit speram cuiuslibet planetarum de occidēte in orientem: sed motore proprio mouetur secundum tempus in quo perficit circulum: quia velocitas eius est secundum ꝓportionem vigoris ⁊ motoris sui: sicut in pluribus locis dicit Aristo. ⁊ isti duo motus quia sunt idem in specie sunt planetis naturales. Motus autē primus velocissimus est qui est diurnus ⁊ ab oriente in occidentem. ¶ Nec potest esse eodem motore nec potest esse omnino naturalis corpori ipsi moto: nisi naturale dicatur a natura cōmuni que est eius quod circulariter mouetur quocunque modo moueatur. Oportet ergo ꝙ ille sit a motore primo ⁊ ꝙ eius virtus sit diffusa per omnes celos ⁊ moueat illos absque eo ꝙ excludat virtutes motorum inferiorum ⁊ de isto motore ꝓbauimus ꝙ ipse est immaterialis omnino. ¶ Constat autē ꝙ nihil multiplicatur secundum esse in natura nisi per materiā diuisibilem: sicut superius diximus: ergo talis motor cum sit immaterialis nō potest esse nisi vnus: vno autem existente motore ⁊ motus erit vnus ⁊ mobile primum erit vnum: ⁊ per consequens omnia mota ab illo in ordine erunt vnum: ⁊ sic mundus erit vnus ⁊ non possunt esse plures: ⁊ hoc est quod volumus inuestigare: ⁊ hec ꝓbatio per sensum ⁊ non per verba scripta est ab Albeali: ⁊ Auic. in suo libro sufficientie celi ⁊ mundi. His igitur propter sequentia sic discussis ad propositum redeamus.

¶ Cap. 6m. De probatione ꝙ mundus sit vnus per loca mobilium que mouentur in mundo.

Tex. c. 91.

Dicamus igitur nunc ꝙ si nos numeremus simplicia corpora prima per diuersitatem sui motus quā habent secundum locum: tunc ipsa sunt tria que dicuntur elemēta corporea non ꝙ omnia veniant in cōpositionem sequentium corporum: sed ꝙ sint prima ⁊ simplicia: hec autē sunt graue in genere: ⁊ leue in genere: ⁊ neutrum quod est corpus celeste. Et quantū ad eos qui dicūt mūdos esse plures omnia hec existūt in loco: ꝙ licet nos diximus in 6o physicorum ꝙ celū non est essentialiter in loco: eo ꝙ nō habet circundans corpus: tamē quantū ad eos qui dicunt mūdos plures esse extra ipsum: sequitur ꝙ extra celū sit locus: ⁊ sic quo ad eos celū est in loco essentialiter: oportet ergo eos concedere ꝙ loca mobilium primorum sint tria secundum genus conuenientia sicut ⁊ ipsa mobilia. Horū autē locorum vnus est locus descendentis deorsum: ⁊ ille est locus corporis quod quiescit in medio: ⁊ illud est corpus graue. Secūdus autē est vltimus locus qui longissime distat ab ipso: ⁊ ille est locus eius quod mouetur circulariter ab ipso: ⁊ neque est graue: neque est leue sicut est celum. Et locus tertius est medius horum duorum locorum: ⁊ iste locus corporis quod est inter duo locatū: ⁊ illud est leue: quod necessario locatur inter circūferentiā ⁊ centrū. Si enim diceret aliquis ꝙ leue nō esset in loco illo: tunc oportet ꝙ in alio esset loco naturaliter: ⁊ hoc iam ostēdimus esse impossibile. Si enim ille locus medius inter centrum ⁊ circūferentiā esset leuis corporis accidētalis: tunc oportet ꝙ esset aliud corpus simplex cui esset naturalis: ⁊ nos ostēdimus ꝙ non est aliquod corpus quod sit preter naturam istorum trium corporum que diximus. Si ergo hoc est vt diximus: tunc oportet necessario ꝙ locus medius inter circūferentiā ⁊ centrum sit locus corporis leuis: sed tunc leue ⁊ graue diuersitates habent de quibus nos faciemus mētionē in futuro in sequentibus huius scientie libro 3o ⁊ in 4o. Sed quod ex dictis habetur hoc est ꝙ sicut vnus locus est inferius ad quē mouentur omnia grauia in quocunque sint mūdo ⁊ vnus est locus superior ad quem mouentur omnia leuia in quocunque mundo fuerint: sicut nos ostēdimus in physicis: ita necesse est vnū in numero esse locum in quo mouetur celum omne in quocunque mūdo fuerit: ⁊ si est vnus locus: vnus est mūdus: ergo nō possunt esse plures mundi. Et hoc etiam ostenditur per deductionē per impossibile: dentur enim plura esse media ad que est motus grauis in pluribus mūdis: ⁊ plures esse orizontes ad quos est motus leuis: ⁊ ꝙ illa data loca diuersorum mundorum non differant specie sed numero solo: tunc mediū a medio plus distat: ꝙ̄ medium ab orizonte: sed medium cum medio conuenit in specie: ⁊ medium ⁊ orizon opponuntur contrarie: ergo plus distant in loco conuenientia in specie ꝙ̄ cōtraria in specie: ⁊ hoc est contra rationem contrariorum. Cum enim omnia contraria maxime a se distent prima distantia: ⁊ ꝓpria est a contrariis in loco a quibus distantia transsumitur ad omnia alia contraria: ergo contraria in loco maxime debent distare: ⁊ sequitur cōtrarium a contrario non maxime distare ex hypothesi qua ponuntur plures esse mundi: ergo ista hypothesis nō est tantum falsa: sed etiam impossibilis. ¶ Amplius si dicantur plures esse mundi ⁊ equales in quantitate tunc non plures contingere possunt istum nostrum mundū ꝙ̄ quatuor: ⁊ secundum hoc duo orizontes in quatuor punctis: vbi exteriores mundi nostrum contingunt mundum vni soli medio nostrum circumponūtur. Cum igitur contrariorum primorum virtus debeat esse equalis: sequitur necessario ꝙ ex hoc generetur inequalitas: ⁊ erunt elementa superiora potentiora elemento inferiori: ⁊ sic vincent super ipsum ⁊ dissolueretur iste noster mundus. Adhuc autem cum circuli mundorum non se contingant nisi in puncto: oportet necessario remanere spatium inter cōuexum circuli vnius spere ⁊ alterius: aut ergo aliquid est in vno spatio replens ipsum aut nihil. Si enim sit ibi aliquid replens illud non potest esse de natura alicuius elementi nec de natura celi: quia istorum motus: aut est a medio: aut ad medium: aut circa medium: ⁊ in isto spatio non est aliquod medium equaliter distans a conuexo circumferentiarum: quia longius distat in vna parte ꝙ̄ in alia: oportet ergo fingere noua elementa ⁊ nouum mundum que nō sint de natura istius mundi que repleant illud spatium. Si autem nihil est in spatio isto: tunc remanet vacuum: ⁊ ostēsum est in quarto physicorum: ꝙ impossibile est aliquod

esse vacuum. Adhuc autem si plures sint mundi: aut sunt infiniti in pluralitate: aut sunt finiti; si dicantur infiniti: tūc infinitum erit aliquid actu existens: & hoc est improbatum. Si autem finiti: tunc in aliquo numero erunt: & si queratur quis est numerus iste: & que sit rō eius: & nō erit assignare etiam si fingere velit aliqs. Adhuc aūt cū videamus in oib⁹ nāz stare in cōpēdio: cū nā oia possit explē opa p ea que sunt in mūdo isto videbit φ supflui sunt mūdi alij oino. Si aūt forte aliqs dicat φ possunt mūdi esse plures: sed nō sunt: qz deus posset fecisse plures mūdos si voluisset facere: & adhuc posset facere si vellet: ↄtra hoc non disputo. Cū enim hic ↄcludit φ īpossibile est mūdos esse plures vel fieri plures: & φ necessariū est vnū esse solū: intelligit de possibili & necessario φ est ex parte mūdi quātū ad partes & ad causas eius essentiales & ↄprimas: & est magna differētia inter id qd deus pōt facere de absoluta potētia sua: & inter id qd in nā pōt fieri: multa enim meo iudicio facere pōt que tñ fieri nō possunt. Non enim oīs potētia actiua ↄuertit in passiuā: sed solū illa que passiuā habet sibi pportionatā: ita φ pōt recipere totū actū agētis: & aliter nō se habet potentia alicuius entis causati ad causam primā: & ideo quātū est de nā mūdi: dico nō posse fieri mūdos plures: lz deus hoc si vellet posset facere. Herodiste & aliqui alij dixerūt tñ fecisse deū mundos plures & infinitos: & hoc mirabile dictū fuit: qz fm oēs bonū ciuile pficit cōmercione ciuiū qd nō fecerūt dij: qz quos illi dixerūt creatores mūdi cōmercionē inter ciues diuersoꝝ mundoꝝ: bonū aūt mūdoꝝ nō est pfectū sine cōmerciōe ciuiū. Adhuc aūt videt φ operis sui per plures mūdos sibi fecerūt maximū impedimētū: qz cum plures spere mūdoꝝ se in pūcto cōtingāt & nō moueant ↄtra se: sed potius vna tāgit aliā videtur φ vna impedit aliā in motu suo: cum vt illi asserant dij motores sint speraꝝ: videt φ sibi fecerūt impedimētū maximū per hoc φ vna spera impedit aliā & impellit. Est autē mirabile φ dij quos dicūt mūdū gubernare motu & ratione eiusdē nature habitatoribus diuersa pparauerūt habitacula: falsum igitur est esse plures mūdos. Iā ergo ostendimus & clarificauimus qlitates elemētoꝝ corporeoꝝ que ad motū disponunt locale que sunt rectitudo & circularitas & grauitas & leuitas: & ostēdimus quātitatē ipsoꝝ fm virtutē & fz numeꝝ esse finitā: & ostēdimus ppriū locū cuiuslibet ipsoꝝ: & ostēdimus iteꝝ quātitatē locoꝝ ipsoꝝ esse finitā: & quis est numerus ipsoꝝ quantū sufficit ad presens.

Cap. 7ᵐ. De obiectionibus sophisticis ex quibus pbari videtur φ mundi sunt multi.

Cum aūt in precedentibus multe adducte sūt demōstrationes & pbationes ad ostendendū mūdū esse vnicū: nulla eaꝝ fuit pcām dicētes ppter quid mūdus est vnus. Sed oēs quidē fuerūt ducētes ad īpossibile vel per causā nō essentialē: & ille demonstrationes paꝝ plus habēt virtutis qz pbationes dialectice que fiūt per signa: non abūdant enim ab ipsis nisi qz sunt per signa ↄfundata & magis ppria. Volumus aūt nunc per demōstrationē dicentem ppter quid determinare & ostēdere φ mundus est vnicus: & φ nō est possibile vt mundi sint plures: & ex eodē postea volumus ostēdere φ fm nāz suam est quo ad hoc sempiternus: qz nō est factus ex re aliqua habēte ↄtrariū: & φ eadē est causa φ nō cadit sub corruptione. Sed vt nullum nobis circa mūdi doctrinā generet impedimētū ex obiectis sophistaꝝ: volumus anteqz ostendamus ppter quid mundus est vnicus inquisitionē & inuestigationē disputatiuā ex obiectis aliquoꝝ facere de vnitate mūdi. Pōt enim aliquis querendo & disputando dicere φ nō est possibile φ mundus sit vnicus: qz videmus in omni re que est per artē vel nām φ intētio sue forme est preter intētionē eiusdem forme cū materia sua ↄcepte: cū enim nihil sit sensatū & particulatū nisi p materiā: opz necessario φ omne sensibile sit cōpositum ex mā & forma. Si igitur nos formā eius per quā est intelligibile abstrahamus per intellectum ab ipso abstrahamus vniuersale a particulari: alia erit intentio sue forme vniuersalis qz sit eiusdē forme fm esse qd habet in hac mā in qua & per quam particulariter etiā sentit: & huius exemplū est in orbe siue in circulo. Forma enim orbis per se sumpta & abstracta est alia qz sit quādo est ↄcepta fm esse cū ere vel auro. Forma enim rotunditatis in esse formali tñ accepta est fm rōnem preter rotundum ereum vel aureum aut ligneum. Item quando dicimus rotūditatem absolutā & diffinimus eam fm aliud nomen non recipit in diffinitione illa aurum aut es aut lignum. Si aūt in rotunditate denominemus aliquā materiā vel ligneam: aggregamus tunc formā cum materia: & ↄsideramus ipsam fm esse particulare & sensibile qd habet in mā & hoc nō ↄsideraf quādo dicit orbicularitas fm se: qz ista pōt esse in materijs multis nō equiuoce: qd nō esset si aliqua nā ↄcepta esset cū ipsa. Ex his oībus ↄstat φ orbicularitas & rotūditas nō significat nisi formā: sed rotundum denominatiue dictū significat formā in mā. Et tamen in his diuersitas est quātū ad mathematica & diuina & nālia: sicut diximus in 2° physicoꝝ: sed in oībus est abstractio que est vniuersalis a particulari: & tūc vniuersale de particulari denominatiue non predicatur: hoc qd dicimus de formis abstractiue & concretiue significatis ppter similitudinē dictū est vt sciamus qualiter res fm formā solā & fm esse qd habet in mā diuersimode ↄsideraf. Nos enim loquimur hic de forma predicabili de suis inferioribus: hoc enī abstractū qd est forma etiā non predicatur de suis inferioribus: nisi inquantum est aliquo modo totū ad ipsa inferiora: & scimus φ forma que est abstractiue significat lz sit forma: tñ nō est totū: & ideo nō predicatur: qz nō possem dicere φ albedo sit albū: vel φ humanitas sit homo. His igit habitis in vniuersali φ est forma simpliciter fm intellectum accepta per hoc qd est in multis & de multis inuenimus φ ipsa est apta dici de multis: vt in partibus suis: & est ipsa principium cōmunitatis multoꝝ: particulare aūt per materiā est ppriū & solū: & per multas similes materias efficiunt multa particularia supposita vni nature cōmuni: sic ergo videtur φ omne qd habet formam cū materia fm rationem sue forme multis posset conuenire & per diuisionem sue materie actu multiplicetur in plura indiuidua. Similiter igitur videtur φ sit de mundo φ ratione forme sit multiplicabilis & ratione materie sit plurificatus: cum constet mundum illum esse compositū ex materia & forma. Si ergo illud est fm hoc: tunc celum videtur similiter sensibile: & ideo compositum ex forma & materia: & sic videt pars vna esse partium mundi compositaꝝ. Omne enim sensibile vt diximus proprium incōmunicabile & sensibile est per materiam suam que est primum principiū indiuiduationis in ipso. Si ergo hoc est fm hoc tunc inuenimus in toto celo & principium cōmunitatis & principium particularitatis: & qñ dicimus celū sermone absoluto & abstracto: significantes celū prout abstrahimus ipsum ab hoc celo: intentio eius est alia quā quando dicimus hoc celum particulatum: significantes ipsum per materiam sensibilem. Celum ergo sermone absoluto & abstracto est forma sola vniuersalis: sed per sermonē nostrum cum dicimus hoc celum demonstrantes ipsum in materia sensibili: significamus formam cum materia particulatam & ↄceptam fm esse. Omne autē qd habet formam cōmunicabilem & figuram que terminatio est materie sensibilis: aut est multa fm actum: aut potest esse multa fm potentiam que procedet aliquando in actum per modum quē diximus: ergo multi celi esse possunt & multi mundi. Et ista deceptio sequitur necessario Platonem qui ponit exemplaria apud creatorem mundi ad que dixerit opus suū opifex: cuius exemplum composuit cum opere in condito mundo: dicunt enim quidam homines Platonis musam imitātes φ exemplar perpetuum mundi est apud creatorem qd vocat mundum archetypum: eo φ est huius mundi sensibilis principalis typus: & φ est exemplar non recedens ab ipso qd quidem Plato non dixit esse ideam in mente diuina conceptam: quoniam hoc etiam dicimus nos ppter qd dicimus domum ex domo & mundum a mundo: sed posuit ipsum habere veram rationem rerum creatarum: & dixit ipsum esse rerum formas separatas ad quas formantur ille que produnt incorporalem materiam: propter qd nominauit illa exemplaria formas: & illas que sunt in materia vocauit imagines: eo φ facte sunt ad imaginationem istarum que manent extra materiam: ita φ dixit hominem esse separatum & asinum separatum: & sic de alijs. Constat igitur φ cum ad vnum perpetuo manens apud opificem exemplare infinita formari possunt φ mundus aut est multus

Multa de⁹ pōt facē que tñ nō possunt fieri.

Nota ex intētione doctoris quō plato posuit mūdū archetypum.

aut potest esse multus. Si quis aūt nobis dixerit ꝙ non pertinet ista obiectio ad nos: eo ꝙ nos sumus defendētes opinionem de exemplaribus: dico ꝙ adhuc ex priori ratione videt sequi ꝙ possibile est mūdos esse multos: vel etiam sint multi: eo ꝙ in ꝑpetuis: idest in actu qđ potuit esse in potentia: sicut diximus in 4° physicoꝝ. Unde etiam si dicamus mundum non habere exemplaria: videtur recte sequi mundos esse multos. Videmus enim ꝙ omne cuius forma est in materia quod est hoc plurificabile: ⁊ sunt multe partes similes in materia ⁊ infinite per successionem. Ostensum est igitur nunc per istam rationem vt videtur: ꝙ aut sunt celi aut mundi multi aut possibile est vt sint multi. Posset igitur aliquis deceptus ex his rationibus ⁊ antecedētibus dictis physicorum accipere opinionem ꝙ mundi sunt multi vel ꝙ possibile est vt sint multi.

¶ Cap. 8m. De solone dubitationū dictaꝝ ꝯtra hoc qđ dictū est mundū esse vnū: ⁊ de causa ꝓpter quaꝫ mūdus est vnus.

Tex.c.93.

Veniant quidem igitur ad hanc intentioneꝫ vt sciamus an mūdus sit vnus posuimus studium nostrum: necesse est nobis indagare de sententijs istis donec ꝑueniamus per limina veritatis ad hoc vt sciam⁹ que sit recta ⁊ que non sit recta. Solventes igitur dicimus ꝙ in obiectione prius inducta bene ⁊ vere dictum est ꝙ res vna que cōposita est ex materia ⁊ forma alterius est rōnis quando forma diffinitur vt abstracta ⁊ forma tm̄: ⁊ alterius quādo concipit ⁊ diffinit ſm esse qđ habet in materia particulare ipsam formam: istud est rectum ⁊ nō est sermo aliquis contradicens illi. Cū enim obiectio inducta super tres fundet ꝓpositiones: quaꝝ vna est ꝙ omne sensibile est compositum ex forma ⁊ materia: ⁊ altera ꝙ omne cōpositū ex materia ⁊ forma est alterius rōnis in vniversali forma: ⁊ alteri⁹ ſm esse cum materia ꝯceptum. Tertia ꝙ omne tale est multa: vel pōt esse multa. Sunt enim due priores ꝓpositiones absq; omni ambiguitate: vere tertia aūt non semper est vera: sed aliquādo falsa: ꝓpter materie dispositionē. Lꝫ enim omnis forma cōmunicabilis sit: tn̄ non cōmunicat nisi materie que est extra ipsam actu: sed potētia est sub ipsa. Si ergo totā materiā aptā sibi contineat sub se: ita ꝙ nullam habeat aptitudinē ad ipsam aliqua pars materie existētis extra ipsam: tunc nunꝙ̄ possibile est ipsam cōmunicari actu pluribus: ⁊ ꝓpter hunc sermonem celoꝝ natura nō est multiplicabilis: nec etiā mundoꝝ natura. Celum enim ⁊ omne ingenerabile factum est ex tota sua hoc est cōvenienti sibi materia: ⁊ nihil est de ipsa extra ipsum: mundus aūt factus est ex materia simpliciter: ⁊ ideo non possunt fieri multi mūdi:

Tex.c.94.

⁊ nos quidem de hoc afferemus exemplum gratia doctrine vt sit sermo noster facilior. Dico igit ꝙ si symmitas est ꝯcavitas nasi in carne: tunc symmitatis ꝓpriū subiectum ⁊ materia est caro nasi: si ergo ex omnibus carnibus que sunt vel esse possunt formet vnus nasus: ⁊ in isto sit symmitas: tunc non erit nec poterit esse symmitas nisi vna: ⁊ nunꝙ̄ inveniet symmitas nisi in carne illius nasi tm̄: ⁊ tūc nō inveniet in aliquo alio mēbro corporis: eo ꝙ in rōne symmitatis cadit nasus: q: symmitas est nasi curvitas. Simili͛r si dicat esse materiam hominis caro ⁊ ossa ⁊ nervi ⁊ alia similia: tunc si ponamus vnum hominem ꝯstitui ex omnibus carnibus ⁊ ossibus que sunt vel esse possunt materia hominis: oportebit tunc ꝙ sit vnus solus homo: ⁊ non alius omnino: q: impossibile est vt diminuātur ab illo homine carnes ⁊ ossa per decisionem aliquam: ⁊ decidat ab eo potentia caro: q: ex actu caro non fit generatio hominis: ⁊ ideo nisi possit resolui caro de potentia ad actum non generabitur iste alius homo: ⁊ iste etiam vnus homo nunꝙ̄ diminuetur nec resolvetur per corruptionem: eo ꝙ materia sua nec in toto nec in parte potest elabi extra formam que ꝯtinet eam. Similiter aūt est in omnibus alijs: q: nunꝙ̄ multiplicatur forma per generationem: nisi hoc modo ꝙ multiplicatur per divisionē materie: que est sub forma potentia; lꝫ non sit sub ipsa ſm actū. Universaliter enim veꝝ est de omni substantia composita ex materia ⁊ forma: ꝙ non est possibile vt aliam habeat similem in specie differentem: tamen in numero solo: qñ nulla est materia potentia similis ex qua cōponitur individuorꝫ eiusdem speciei. ¶ Redeamus igitur ad ꝓpositum adaptātes inducta exempla: dicentes ꝙ celum est vnū cōpositum ex mā ⁊ forma. Vocamus aūt hoc celum vel celi mām totā cuius est motus circularis: vel etiam totum mundūꝫ qui vno modo dicitur celum: vt inferius ostendemus. Redeamus

Tex.c.95.

igitur nunc ⁊ iteꝝ dicamus ꝙ celum est compositum ex tota materia sibi ꝯveniente per potentiam receptibilitatis talis forme: ⁊ tota materia sua est terminata actu per formā: ⁊ nō est possibilis ad formam aliam: sicut etiā ostēdemus ⁊ partim superius tetigimus vbi diximus ꝙ est in mā ante corporeitatem indeterminataꝝ dimēsionū. Si enim nō cōpositum est hoc celum ex medietate sue materie: sed ex tota materia: tunc vnū est: ⁊ non sunt celi multi. Dico aūt ex medietate materie: q: si ponat alius mūdus: tūc opꝫ ꝙ iste non sit nisi ex medietate sue materie: quia equalium in quantitate eq̄lis est materia: sicut ⁊ duobus individuis eiusdem speciei vna quantitas debetur materie in specie. Sicut enim ipsa individua determinatas habent quantitates: ita etiaꝫ determinatas habent quantitates materie ipsoꝝ: ex hoc āt sequitur ꝙ mundi sint infiniti ⁊ ꝙ trāsmutent adinviceꝫ: infiniti quidē: qñ in infinitū divisibilis est materia per assumptum equale: quanta enim est mā patris ex qua fuit generatus: tantā proiecit in generatione filij que sumpta est ex superfluo cibi digesti: transmutant aūt adinvicem: eo ꝙ in simplicibus generatio vnius est corruptio alteri⁹ ⁊ ecōverso: que oīa absurda sunt: ergo opꝫ ꝙ nō ex medietate sue materie: sed ex toto sit compositus mūdus ⁊ simili͛r celū. Cōcedēdum est ergo ꝙ qñ celū vel mūdus noiant noīe absoluto ⁊ abstrahēte ab hoc demōstrato: ꝙ tūc dicit formā ipsius vniversalis que de se predicabilis est de multis: cū aūt noiat hoc celū demōstrata forma in mā ⁊ accidētibus ⁊ dividuantibus: tunc dicit formam habentē esse in hac mā: nec tamen ꝓpter hoc possibile est vt sint celi multi ⁊ mundi propter hoc ꝙ tota mā sub forma ꝯtinetur: ⁊ de mā que est actu ve potest fieri ꝓpagatio in pluralitatem sicut diximus. Ex omnibus autē his que determinata sunt relinquitur ꝙ oīs pluralitas individuoꝝ eiusdem speciei est per divisionē materie: ⁊ ideo cuius forma indivisibilis est per materiā: illa nō agitur per pluralitatē. Est aūt intellectus sive intelligentia vt diximus in premissis forma indivisibilis per materiaꝫ: ⁊ ideo nō agit in pluralitate ⁊ ꝓpter hoc ꝓbabilior sententia est de intelligētijs: ꝙ quelibet ab alia differt ſm spēm ⁊ non ſm numeꝝ solū: eadē aūt de causa ⁊ stelle differūt abinvicē specie sicut mihi videt: lꝫ ex diversis causis specie differant intelligentie ⁊ stelle ⁊ orbes: q: ex indivisibilitate materie differūt intelligētie. Stelle aūt ex hoc ꝙ cuiusq; eaꝝ mā tota est intra: ⁊ hoc est veꝝ sive intelligētie sint cōposite ex hyle ⁊ forma: sicut dicit Avicebron: sive sint simplices: sicut videt velle Arist. etiā si sint simplices bene salvat in eis potētia activa ⁊ passiva: sicut in libro de aīa: ⁊ in libro de intelligentijs domino concedente ostendemus. Cum enim oīs pluralitas reducatur ad vnitatē vt ad principiū suū: sic enim necesse est ꝙ oīs multitudo individuoꝝ reducatur ad vnitatē nature vnius in specie sub qua crescit illa pluralitas: nō āt pōt exire ab vno pluralitas individuoꝝ nisi per actū: quo vna mā agit in pluralitatē per decisionē ⁊ divisionē materie: talis aūt actus nō est nisi generationis: ⁊ ita sit ſm Arist. ⁊ omnes peripatheticos ꝙ non sit multitudo individuoꝝ sub vna specie nisi ꝑ actuꝫ generationis: ⁊ hoc etiā Arist. innuit qñ dicit ꝙ illa que sūt vnius materie qñ sunt diversa trāsmutant adinvicem: ⁊ ꝙ multitudo individuoꝝ causat ex divisione materie: cū constet multitudinē dividentiuꝫ totam exire ab vnitate divisi: hec ergo est vera sententia peripatheticoꝝ. Et si aliqs obijciat ⁊ dicat: ꝙ sicut multitudo individuoruꝫ exit ab vnitate speciei: ita multitudo specieꝝ sive differentiaꝝ exit ab vnitate generis: ⁊ genus assimilat materie. Cū igit superiora ⁊ inferiora corpora ⁊ substātie spirituales cōmunicēt in vno genere generalissimo: videbit ꝙ cōmunicēt in mā vna: sed ad hoc nos iam in precedētibus diximus: q: nos bene concedimus oīum esse materiā vnam in genere: sed nō simpl͛r vnaꝫ ſm ꝙ ponimus intellectū esse ens in genere ſm doctrinam Avicebron in libro de materia ⁊ forma: ⁊ ſm doctrinā Avicenne in libro de causis. Si aūt intellectum sive intelligētiaꝫ ponamus esse non in genere: tunc dicimus omnium corporalium esse materiam vnam in genere: sicut determinatum

Intell⁹ igētie ⁊ stelle spe ab inviceē distiguūt ꝗ oppo͠m videt tenere Cōmen. 2° celi cō. 49. Et opp͠m scdo videtur tenere Arist. 12° celi. t.cō.59. vbi ꝓbat oīa astra esse sperice figure ex hoc ꝙ luna ē sperica.

est in pmo libro physicorum: ⁊ dicimus esse vera que ibi inducuntur. ¶ Dicit tamen Auerrois ꝙ celum est forma tm̄ ⁊ elementa quatuor inferiora sunt materia eius: ⁊ si queratur ab eo qualiter celum sit intellectum ⁊ sensatum si ipsum est forma simplex. Respondet ꝙ intelligitur ex analogia sicut pma materia: sed illa intelligitur per analogiaz ad formam suaz. Celū autem intelligitur per analogiaz ad mām suā que sunt inferiora: sed nos absurdū reputamus hoc: cū sentiamus illud absolute: ⁊ ideo dicimus ꝙ habet materiā significabilem per potētiaz ad vbi: cū materia eoꝝ que sunt generabilia determinetur per potētiaz ad vbi: ⁊ ad motum ⁊ formā: ⁊ hec discussa sunt in antehabitis.

Opio Commētatoris in cō.95.

¶ Cap. 9m. Q extra mundum nec locus: neqꝫ tempus est.

T.cō.96.

Sequitur autem adhuc vt ostēdamus esse celum per modum quo celum vno modo cōpositum est ex omni corpore sensibili: verūtamē antequā fiat hoc oportet ingrere quid est qd̄ significatur per nomen celi: ⁊ sm̄ quot modos dicatur nomē eius: vt ⁊ ex hoc fiat manifestius qd̄ querimus: s. scire in qua sit significatiōe intēdimus de ipo. Diximus autem ꝙ celum: aut accipitur p circūferētia spere: aut pro spere cōcauo vsqꝫ ad centrum circa qd̄ voluitur: centruz eniz sicut diximus in octauo physicoꝝ aliquo modo est pncipium ⁊ finis spere. Si autem accipitur pro circūferentia: aut accipitur pro toto eo qd̄ habet naturam circūferentie: sm̄ ꝙ dicatur celum id qd̄ est supficierum circularium: ⁊ motus circularis: aut accipitur p circūferentia supma que est celum celorum claudēs in se omnes celos. ¶ Dico enim ꝙ celum nominatur vno ⁊ pmo pncipali modo corpus qd̄ est vltimuz quo ad nos motus totius vniuersi: hoc est corpus naturale qd̄ est in vltimo motus vniuersi: ⁊ hoc est celum supmum: qd̄ in se quidem est pmum mobile: quo ad nos autem est vltimuz. Et hec cōfirmantur ex consuetudine que est in cōmuni sermone: quia consueuimus nominare celum id qd̄ est sūmus orizon mundi ⁊ eius superi⁹: ⁊ cum illud sit altissimum ⁊ nobilissimuz: dicimus illic habitare omnia spiritualia fixa ⁊ quieta: eo ꝙ omnes intelligentie que sunt motores orbium sunt imobiles ⁊ fixe per eē perpetuum: sicut sepius diximus in octauo physicoꝝ. ¶ Et nominamus celum sm̄ moduz aliuꝫ corpus totum qd̄ continuum est per modum quo cōtiguuz cōtinuuz dicitur cuz eo qd̄ est supmus orizon mundi totius: ⁊ hoc corpus totum est qd̄ dicimus quintam essentiam a cōuexo ignis superius in quo infra sunt sol ⁊ luna ⁊ cetere stelle: ⁊ hoc iteruz cōfirmatur cōmuni sermone quo dicere cōsueuimus solez ⁊ lunaz et stellas esse in celo. ¶ Tertio autez modo iterū nominamus celum: totum id qd̄ habet corpus contentum ab vltimo mobili: cuius est motus vniuersi totius hoc est a primo mobili vsqꝫ ad cētrum: ⁊ hoc sm̄ cōsuetudinez sermonis quo a pte digniori nominamus totū: hoc eniz modo noiamus ꝙ celū est id qd̄ est completuz ⁊ totū cui impossibile est fieri aliquā additionem omnino. Nō enim hoc modo potest accipi celum nisi p mūdo toto: quia impossibile est aliquid addi mūdo: cum sit ex materia tota: vt diximus. Manifestuz est igitur ꝙ celū dicitur sm̄ tres modos dictos in his significationibus celum dictum tertio modo: ꝙ videlicet est totū qd̄ cōtinetur ab vltimo vniuersi motus qd̄ est pmuz motum vsqꝫ ad centrum qd̄ est compositū ex omni corpore naturali sensato necessario: siue sit motum necessariuz ad centruz: siue a centro: siue circa centruz: ⁊ extra hoc centrum: neqꝫ est corp⁹ nec possibile est vt sit extra ipz corpus omnino. ¶ In hac igitur tertia significatiōe volumus inquirere vtrum hoc sit veruz qd̄ diximus: ꝙ. s. extra celum nō sit nec possit esse corpus aliquod. Dicamus ꝙ si detur extra celuz esse corpus aliqd̄: aut hoc est ex corporibus simplicib⁹: aut ex corporibus compositis: ⁊ quocūqꝫ modo esse dicatur si est illic: tunc aut erit illic sicut in loco naturali: aut sicut in loco violento ⁊ accidētali: ꝙ autez extra celuz nō sit aliquod corporum simplicium omnino sic pbatur. Ostēdimus enim superius ꝙ nō est possibile vt corpus spericū pmutet locum suuz: quia nō est in loco essentialiter: ⁊ sicut impossibilis est pmutatio sui cētri sic impossibilis est pmutatio sui situs: eo ꝙ ipm non pōt mutari violenter: quia violentia nō cadit in ipm: ⁊ extra suum situz nō posset esse nisi violēter. Similiter aūt nō est possibile

Tex.cō.97.

vt sit extra celuz corpus simplex recti motus: siue sit leue qd̄ ascendit: siue graue qd̄ descēdit ad mediuz. Si enim aliqd̄ illorum corporuz esset illic: nō posset ibi esse sicut in loco naturali: quoniaz pbatuz est supius ꝙ loca horuz corporū simpliciuz sunt alia a locis que dicitur esse extra mūduz: ⁊ sunt cognita ad sensum ⁊ manifesta per ratiōes superius inductas. Si autē daretur ꝙ corpora simplicia essent illic sicut in locis accidētalibus: tūc sm̄ supius inducta essent ibi corpora alia naturaliter. Multotiēs enim iaz diximus ꝙ omnis locus existēs quibusdam corporibus simplicibus accidētalis alijs corporibus est naturalis necessario ⁊ ecōuerso: cuz igitur per rationez pbetur ꝙ nō est aliquod corpus simplex pter ista corpora que sunt elementa huius mundi: que quidem relata ad motuz localem sunt tria: que sunt corpus circulare: ⁊ id qd̄ mouetur ad medium ⁊ id qd̄ mouetur a medio: impossibile est extra mundum corpus esse aliquod simplex. Si autez simplex impossibile est ibi esse: tunc impossibile etiaz est ꝙ sit ibi corpus compositum: cum compositum nō sit nisi ex simplicibus: ⁊ resoluatur in simplicia. Sic ergo probatuz est ꝙ non est illic corpus aliquod. ¶ Amplius autem dicimus illic nō posse esse corpus aliquod: ⁊ faciamus eādem diuisionem quaz supra fecimus. Si eniz esset possibile ibi esse: tunc possibile esset ibi esse: aut simplex: aut compositū: ⁊ siue sic: siue illo modo dicatur ibi esse corpus possibile: tunc aut possibile esset ibi eē naturaliter: aut accidētaliter: ⁊ quodcūqꝫ hoꝝ detur: tūc ratio nostra erit ad pbādum ꝙ non est ibi possibile esse corpus: sicut fuit nuper ad pbandū ꝙ non sit ibi corpus aliquod. Ratio enim ab vtroqꝫ istorū est vna: ꝙ videlicet non sit ibi corp⁹: ⁊ ꝙ non sit possibile ibi esse corpus omnino: nec aliqua magnitudinum corporaliū: ⁊ hoc precipue ex illa ratione manifestū est quā induximus: ꝙ videlicet mūdus compositus est ex materia sua tota que apta est cōueniens sibi. Nuper eniz diximus ꝙ materia mūdi est pars eius que sunt corpora sensibilia naturalia: ⁊ illa omnia sunt in mūdo isto: sicut in locis naturalibus ⁊ nō alibi. Si ergo hoc est sicut diximus: tūc iam manifestum factū est ⁊ planuz ꝙ celi nō sunt multi: neqꝫ mūdi: neqꝫ fuerūt in pterito multi: neqꝫ erūt multi in futuro. Celū enim hoc modo dictū vnicū ⁊ pfectum ⁊ completū cui nō est nec pōt eē simile aliquod oino. ¶ Amplius autē extra celū nō potest esse locus: neqꝫ plenus: neqꝫ vacuus: neqꝫ tp̄s. Qd̄ enim nō possit ibi esse locus manifestuz est: qa locus si sit plenus tunc cōtinet aliquod corpus: siue simplex: siue cōpositū. Nos autez ostendimus ꝙ extra celuz nullum est corpus. Si autē dicat esse locus vacuus: tūc sm̄ ꝙ dicunt esse vacuum: vacuus est locus in quo possibile est esse corpus: ⁊ nos iaz ostendimus ꝙ extra celum nō potest esse corpus. Qd̄ autem ibi nō possit esse tempus: declaratur per hoc ꝙ tp̄s est numerus motus: ⁊ motus nō est nisi corporis: ergo vbi nō est corp⁹ nō est motus: neqꝫ tp̄s: sed extra mūdum nō est corpus vt pbatū est: ergo extra mundum non est motus neqꝫ tempus.

Tex.cō.98.

Tex.cō.99.

¶ Cap. 10m. De perpetuitate vite eorum que sunt in exteriori conuexo.

T.cō.100.

Cum autem iam declarauerimus extra celuz neqꝫ locū eē: neqꝫ tp̄s: neqꝫ vacuum: necessario seqtur ꝙ id qd̄ est in exteriori celi: hoc est in vltimo celo ex pte sui conuexi nō sit in loco: quoniā nec hoc celuz essentialr̄ est in loco: nisi eēntialē motū habeat: qui est sm̄ locū mot⁹: vt diximus in physicis: ꝙ cū nō sit in loco id qd̄ est illic: tūc etiaz nō est in tempore: qa in tēpore est qd̄ a tēpore cōtinet: ⁊ hoc est ꝙ tp̄s quadā parte mēsuratur. Omne eni qd̄ est in tempore excellit a tēpore sm̄ pncipiuz ⁊ finem: cū esse in tempore nihil aliud sit nisi quadā parte tp̄is mensurari. Siue illud igitur sit causa pma: siue sit cōuexum celi supmi: tp̄s non potest facere ipm vetus: quia nihil est ibi qd̄ est in exteriori vltimi motus vniuersi qd̄ alteretur: neqꝫ mutet per se vel per accidens oino: sed est firmum sm̄ suū eē: ⁊ nō mutatur omnino: eo ꝙ nullam recipit passionem que sibi valeat iprimi ab aliquo agente. Diximus autez in fine .8. physicoꝝ pmū motorem esse in illo conuexo illius spere exterioris: ⁊ motū quē dat pmo mobili esse quasi vitam omnibus existentibus sm̄ naturam: quē etiam dicat Aristo. peripatheticoꝝ pnceps: ⁊ iscecutores ei⁹ Auerrois: ⁊ rabbi Moyses: ⁊ multi alij pe

ripatheticoꝝ: ꝙ etiã spera illa viuit: ⁊ ꝙ vita eius est act⁹ intelligẽtie per ipsam speraʒ: ⁊ ꝙ vita illa tota est intellectualis: vita ergo ſm istos que est illic: nõ tẽporaliter est ibi succedẽs: sed potius simul fixa ⁊ stans: quẽadmoduʒ diximus de reb⁹ que sunt eũterne: ergo est sempiterna in secula seculorũ. Siue eni seculũ est duratio: siue esse cuʒ toto tpe: ita ꝙ tps non excellit ipm: ʒ excellat ipm eternitas: ⁊ quia tẽpus causatur a motu eius: tunc seculuʒ sui motus est totum tps durans cui cõmensurat motus: quoniã cum tps non excellit: ⁊ ideo non ꝓprie motus ille dicit in tẽpore esse: sicut causa tẽporis nõ est in tẽpore: sed sub illo seculo sunt spatia coruʒ que sunt in tẽpore: ⁊ illa spatia sunt secula rerũ erortarũ in tẽpore: ꝓpter qd seculuʒ pmi mobilis est seculũ secula cõtinens ⁊ causa seculoꝝ. Uita eniʒ sua nec finitur: nec deficit: nec ꝓficit per momẽta: sed stat simul ⁊ quo ad hoc laudandus est Plato ⁊ ceteri pmi phoꝝ in diffinitiõe sempiterni quã dederunt. Dixerunt eni cõem sermonẽ ⁊ vniuseʒ ⁊ sufficienteʒ ⁊ conuertibileʒ cuʒ ipso quando dixerũt ꝙ sempiternitas est vltimuʒ quo ad nos: ʒ sit pmuʒ simpliciter: et orizon continens tẽpus vniuscuiusq3 rerum: post qd ⁊ ante cuius posteriora non est tps aliud naturale: ⁊ dixerũt ꝙ ista sempiternitas est eternitas rei illi⁹ que est in exteriori celi ⁊ durabilitas eius. Cũ eniʒ dixerunt ꝙ est vltimuʒ ⁊ finis: voluerunt intelligere durationeʒ vltimi ad qd sicut ad fineʒ esse oiuʒ naturaliuʒ est relatuʒ: per hoc autẽ ꝙ dixerunt ipsuʒ esse orizontẽ: ⁊ intellexerũt ꝙ est supremuʒ esse durãs continens omne esse qd est sub ipso: qa inferioꝝ tempus ⁊ duratio fluit ab ipso ⁊ excellitur ab ipso qd vocauerũt quãdo dixerunt ꝙ post ipsum in futuro ⁊ ante eius posterio: a in pterito: quia pterita iam post nos sunt: eo ꝙ nos ea nõ expectamus: ante nos nulluʒ tps est naturale: quia cuʒ ois res naturalis cõstituat a pmo motore ⁊ mobile pmo: ⁊ motu ipsoꝝ: oportet ꝙ nihil naturalium sit ante ipm vel post ipsum: sed sub ipso omnia naturalia ꝯtineantur. Hec ergo duratio sic accepta eternitas est motoris ⁊ mobilis ⁊ motus ipsoꝝ: qa eternitatem antiqui vocabant quãcunq3 durationem: non excessam a tẽpore: siue stet simul: siue sit successiua: sicut primus sibi succedit: ⁊ vix aliquis coꝝ aliter inuenit locutus fuisse de eternitate. Scdm hũc igitur modũ dicimus ꝙ vltimum celuʒ orizontis supmi ⁊ vltimuʒ cõuexum eius qd continet ⁊ includit in se totum tps sempiternuʒ dicitur ſm antiquos eternitas celi: eo ꝙ in tẽpore: nec pncipiuʒ habet: nec finem: ⁊ ex hoc nõ sequitur ꝙ celuʒ ⁊ mot⁹ sit simpliciter eternum: sed quodãmodo ſm tẽpus: sicut ostendimus in octauo physicoꝝ. Hoc autem nomẽ eternitas celi ⁊ motuʒ eius determinauerunt antiqui ex ipso suo opere. Cũ enim dicat eternitas esse durans ⁊ duret taʒ celum ꝙ̃ motus in toto tẽpore absq3 eo ꝙ excellatur a tẽpore: hoc opus ⁊ esse attenderũt quãdo vocauerũt ipm eternum dicto modo eternitas: qa id qd est sempiternuʒ est semp durans cuʒ tẽpore: opus autẽ a quo deriuamr nomẽ in quibusdaʒ rebus est manifestũ ⁊ plane potest ostendi: sicut in his quorum operatio est manifesta: sicut est duratio celi ⁊ motus eius: in quibusdam autem rebus est operatio occulta ⁊ parua ostensione se manifestat: ⁊ rerum illarum nomen non multuʒ manifestat esse: et opinionem ipsam: ʒ aʒ autẽ diximus in libro de natura deorum: quem vocamus phiam extraneam eo ꝙ extraneis rationibus per similia vulgaria probatur solum ꝓbabiliter et vulgariter: sicut ⁊ ipsam physicam credidimus cõmunicari populis: ⁊ declaramus ibi ꝙ necessariũ est vt spiritualis res sicut substãtie diuine ⁊ corpora spiritualia superiora nõ mutentur ſm tps omnino: neq3 corrumpantur in suum esse ⁊ in sua substantia: ⁊ ibidem illius rationem diximus esse: quia talis substãtia est causa omnis cause rerum naturaliũ particularium ex causis talibus nõ est alia post ipsam: qa si permutarentur huiusmodi substãtie pme oporteret ꝙ alie substantie priores eis essent que mutarẽt eas: sicut diximus in principio octaui physicoꝝ. Scdm ergo hunc modum queʒ diximus ipse tales substãtie sunt imutabiles ⁊ inalterabiles oino: sed sunt perfecte semp complete ⁊ ad permanenduʒ in sempiternum. Non enim est super eaʒ aliqua alia causa causans eam ⁊ mutans ſm naturam: ⁊ si daretur causa prior primo celo ⁊ motore eius: tũc oporteret concedere ꝙ illa eẽt cõpletissima postq̃ ascendẽdo non esset aliqua melior in ordine substantiaruʒ celestium: qa necesse est ꝙ aliquãdo sit status cum numerus ⁊ ordo substãtiarum celestium non ꝓcedat in infinitum. ¶ Amplius autem dicimus rem illam primam nullam recipere occasionẽ mutationis per accñs vel p se: ⁊ ideo nõ recipit finem alicuius mutatiõis que sit forma aliqua aliter disponẽs ipsam: neq3 recipit fineʒ motus eius. Motus eni eius ſm naturã est sempiternus: qa nunq̃ discontinuatur vel absciditur: ⁊ ideo meretur dignissime vt dicat ei motus diurnus qui hodiernus ab antiqs dicebat. Res enim oẽs non sunt mobiles nisi per nãm quando sunt extra loca sua: ⁊ cum peruenerint ad loca sua tũc quiescũt. Corporis autẽʒ nobilissimi ⁊ supmi motus nunq̃ quiescit: quoniã extra locum suum nunq̃ est vt perueniat ad ipm: ⁊ locus ei⁹ est rotũdus vnus: ⁊ ideo cuiuscunq3 pũcti orizõtis in ipso loca sunt infinita: ⁊ voco locum situʒ: ⁊ qa situs oium partium motorum sunt infiniti ſm potẽtiam ⁊ ideo ipm mouetur sine fine in tota tẽporis duratione. Locus enim inceptionis motus eius est ideʒ subiecto cuʒ loco finis eius: ⁊ ideo vnã ⁊ eãdem rationem habet semp mouẽdi: ⁊ ideo motus ei⁹ factus est sempiternus qui nunq̃ in tẽpore finitur: sicut eni in octauo dictũ est: finis eius est extra ipm: ⁊ ille est centrũ quodãmodo ⁊ finis ⁊ pncipium circuli. Ad hoc autẽ qd mouet circa ipsum ⁊ cum equaliter semper sit circa ipsum semper equaliter mouetur: ita quidem ꝙ celum semper equaliter agentium mouet ⁊ motor semper mouens: ⁊ non ita ꝙ per se ipsum corpus celi moueatur.

¶ Tractatus Quartus Primi Libri de Celo ⁊ Mundo: an celum sit generatum.

¶ Cap. pᵐ. Que tractatus intentio est ⁊ quis dicendorũ modus. ⁊ quid dixerunt circa hoc antiqui.

Cum autem omnia que

Tex. cõ. 101.

Prehabita sunt de pfectiõe ⁊ vnitate mundi ostẽsa sint discrete ⁊ determinate est mee volũtatis nunc ingrere de Celo ⁊ Mundo increato: vtrũ sit factũ per gnãtionem phicã: an nõ sit factuʒ per gnãtioneʒ: ⁊ an sit corruptibile corruptione. Hoc eni ʒ sit tactum in superiorib⁹: indiget tamẽ adhuc ingsitiõe subtiliori: verũtamen anteq̃ nos de istis du ab⁹ qõnibus dicamus sniaʒ veritatis: incipiẽtes ſm nostrã cõsuetudinem de eis pus dicere sermones antiquoꝝ phoꝝ nãliuʒ: eo ꝙ ratio eoꝝ qui diuersa dixerũt a nobis: erit nobis via ingsitiõis in oibus diuersitatibus eoꝝ quib⁹ deuiãt a nobis: ⁊ ad se inuicẽ: ⁊ via hec erit ex ꝯdictionib⁹ bene cõsiderãtis. Hoc eni mõ ꝓcedendo erit sermo noster apud oẽm hoieʒ qui bone cõsiderationis est acceptabilior: quãdo discreuerit iter nostra dicta ⁊ eoꝝ dicta qui ꝯdicũt nobis: ⁊ cũ psperexerint nostras rõnes excellẽtes dicta eoꝝ: erit tũc nostra determinatio visa magis necessaria in itellectib⁹ audiẽtiũ: ⁊ pcipue cũ pmo audierint debiles rõnes antiquoꝝ qui diuersificant a nobis: qa tunc auditis nostris fortib⁹ rõnib⁹: facile acqescent nobis. Est eniʒ de per se manifestũ ꝙ oẽs scimus: qa cũ dixerimus sniaʒ nostrã de aliqua re: ꝙ videlicet oporteat ipaʒ eẽ ſm hũc modũ vel illũ: ⁊ tacuerimus sniam alioꝝ ⁊ respõsioneʒ quas trident opiontb⁹ eoꝝ qui sunt diuersificãtes ab eis: ⁊ tacuerimus ꝛ sermones determiatienũ eoꝝ in re illa de qua ꝯtant: tũc debilius ⁊ tardi⁹ suscipiet sermo noster: ⁊ rõ nr̃a apd audiẽtes ꝯclusiões vnius dcm ad dcm alterius discernũt tã iter ꝓpõnes silloꝝ q̃ iter pncipia ex qb⁹ ꝯfirmant ꝓpõnes sillogisticẽ: eo ꝙ hesitat itellẽs aliũ. Adhuc vez dcm nostruʒ vel aduersarij nostri sit melius ⁊ credibilius: sed qa nostra disputatio doctrinalis est ⁊ nõ litigiosa: opʒ oẽʒ hoieʒ qui nobiscũ cõfert dicta sua obseruare: nec pp inimicitiã vel amicitiam cõdisputantis secũ aliqd ipugnet vel recipiat: falsitatis eniʒ amicus ⁊ veritatis inimicus diceret ⁊ non hominis secum disputantis: ⁊ ideo necesse est vt participet sic secum ⁊ cõicet in disputatione vna: ꝙ cõcedat oia que cõcederet sibiipsi de rõnabilibus ⁊ veris ſm intellectuʒ: aduertẽs illud qd in topicis dixit Aristo. de ingrentib⁹ veritatẽ: ꝙ prauus socius ẽ qui impedit cõe opus. Hoc autẽ pmittimus hic in peractione qõnis istius: ideo qꝛ in eo sunt multe diuersitates: ⁊ est questio desiderata sciri ab oibus: ⁊ ideo maximi nocumẽti

est in

est in ea impedire eũ qui diligẽtiã ponit in inq̃sitiõe veritatis de ipsa. Nõ enim solũ phi diuersificant in determinatiõe ipsius: sed etiã religiões legum plurimã in ea auferũt cõditionẽ. ℂ Dicamus igit incipiẽtes q antiqui phi loquentes de factura mũdi quotquot p̄cesserũt sectaȝ Peripatheticorum cõuenerũt in hoc q celuȝ τ mundus eẽnt inchoata per phicã generationẽ: sed tñ in mõ illius gñationis differebãt qdam inter se phyrici triplici diuersitate. ℂ Fuerũt eni quidam inter eos qui τ p̄cipui deputati sunt apud Stoicoꝝ periciaȝ: qui dixerũt q mũdus qdẽ per gñationẽ que fit ex mã incepit: sed durabit in sempiternum: τ ideo in tota tẽporis duratiõe nõ habebit pn^m materiale aliqd ad qd resoluatur quẽadmodum res corruptibiles resoluunt: ppter qd etiaȝ in toto tẽpore nunq̃ habebit finẽ: τ huius qdem sñie auctor fuit Plato apud antiquos stoicos: τ postea paruȝ ante nr̃a hec tẽpora renouauit eã Moyses Egyptius phs iudeoꝝ: vterq; enim hoꝝ dicebat opificẽ mundi ex materia quasi ex matre mũdum p̄duxisse cũ tẽpore: τ ptes qdẽ mundi superiores que sunt mouentes τ causantes inferiora elemẽta: τ elemẽta priores eẽ mundo natura τ nõ tẽpore: orbes eni τ stellas sic s̃m istos fecit opifex q oium inferioꝝ semẽtem quaȝ opifex qdaȝ fecit eis tradidit exequẽda: sicut in Timeo Platonis cõtinetur: lȝ tẽpore cũ inferioribus sint p̄ducta. ℂ Fuerunt autẽ alij qui dixerũt q celuȝ τ mũdus totus inceperũt per gñationeȝ: τ q ambo finiũt in tẽpore nec vnq̃ reiterabit idem mũdus: qa sicut per intellectuȝ agẽtẽ in tẽpore infinito qd ↄsequr mixturam oium tanq̃ subiectũ pprium mũdus iste exiuit per generationẽ: ita etiã reducit in idem mixtum per intellectũ eũdẽ: τ ideo cadit sub corruptiõe sicut reliqua corpora que eẽ per generationẽ acceperũt. Hec autẽ opinio Anaxa. fuit qui dixit tps esse infinituȝ: eo q tempus seqtur chaos p̄muȝ τ nõ motum celi: τ dixit in tẽpore infinito multos mũdos generari: τ multos corrũpi: quoꝝ nullus est idẽ cum alio. τ de hac opinione multa dicta sunt in p̄mo physicorum. ℂ Alij autẽ qui tertiã viam inuenerũt fuerũt qui dixerunt q mũdus iste sepe generatur τ sepe corrũpit: τ illi diuersificati sunt s̃m duas vias: qdam enim dicũt q reuertit idem in magno anno qui deoꝝ sacramẽto cõfirmatus est: τ hec fuit sentẽtia Empe. τ vocat magnũ annum spaciũ tẽporis quo superiores orbes τ stelle reuertunt omnes simul ad principium p̄mũ sui mot^9: qd nõ accidit ad minus s̃m Ptolomeũ nisi in. 36. millibus annoꝝ: τ dicit hunc annũ ↄfirmatum eẽ iureiurando: siue sacramẽto deoꝝ: quia deos vocat orbes τ stellas: τ illi necessitate motus sunt obligati ad redeũdum in idẽ pũctum: vnde inceperũt sicut si cõfirmassent illud iureiurãdo. Iste autẽ Empe. Italicus fuit de ciuitate que vocata est Fragarambice: ppter qd fragicẽsem eũ vocant: τ in rei veritate fuit Siculus. Heraclit^9 auteȝ Ephesius dicebat q celũ τ mundus generant τ corrũpunt continue de dispõne in dispõnem sine fine: eo q omne qd dicebat continue subiacere alteratiõi: τ alterationẽ dixit esse generationem. Lȝ autẽ sciamus Heraclitũ fuisse grecũ natum de Ephleso: qdam tamẽ saracenoꝝ dicunt eum fuisse Sascinẽsem: τ quidam de ciuitate Karistos: cuius causam esse puto: qa saraceni nomina philosophoruȝ τ ciuitatum frequenter habent corrupta. Hac igitur triplici diuersitate diuersificantur philosophi. ℂ Religiones que ab initio fuerũt vsq; modo quadrupliciter variantur. Dixerunt eniȝ Zabij q mũdus: nec per generationem: nec per corruptionem finitur. Stoici auteȝ qd quidem per generationem incepit: sed per corruptionem non finietur in hoc sequentes Platoneȝ. Pithagorici autem in legibus Pithagore tradiderũt mũdum: τ per generationem incepisse: τ per corruptionem destructum: cum quibus conueniunt tam Empe. q̃ Anaxago. τ Heraclitus: lȝ diuersis modis hoc dicunt: sicut patet ex premissis. Sunt autem quidam saracenorum irrationabilissime dicentes τ quartam legem inducentes: q vȝ mundus per generationem nunq̃ incepit: sed tamen per corruptionem destructus sit: cum nulla autem istarum legum conuenit lex Moysi qui prophetice non phice docuit mundum non per generationem sed per creationem incepisse: τ per voluntatem dei iudicis destructum: non quidem sic vt nullo modo sit: sed sic vt in alio statu sit: in quo tam boni q̃ mali iustam operis sui consequentur retributionem.

Tex. cõ. 102.

Prĩa opio d eẽ mũdi τ est stoicoꝝ τ platonis.

Scda opio τ est Anaxagore.

Tertia opio τ est Empedoclis.

Religiões q̃ arrupẽr variate sunt circa opionẽ d initio mũdi τ ꝑmanentia.

ℂ Cap. 2^m. De contradictione dicti τ ratione Platonis et Stoicorum.

Uoniã autẽ iaȝ exposuimus summatiȝ opiones que sunt de iceptiõe mũdi: opportunuȝ est inducere rõnes cõtra eas. Ex p̄mo cõtra opinioneȝ Platonis τ legẽ Stoicoꝝ. Dicimus igit impossibile eẽ oino sermonẽ Stoicoꝝ: cõsitentiũ qui dẽ celũ esse mundũ magnũ: quẽadmodũ τ nos supra in tertia celi significatiõe ostẽdimus: τ dicẽtiuȝ cũ hoc q hoc celuȝ per gñationẽ icepit ex mã τ p̄uatiõe eẽ factum τ nunq̃ eẽ destruẽ per corruptionẽ nec finẽ habituꝝ: eo q nõ habeat mãle pn^m in qd possit per corruptionẽ resolui. Nos aũt dicimus nũc qa cessamus a narratiõe sermonũ eoꝝ qui sermo dicit q celũ τc. nullũ eni modũ alicui^9 rei nãlis cõfitemur eẽ veꝝ vniuẽr: neq; verificamus eũ nisi quãdo per inductionẽ: aut in oib^9: aut in plurib^9 eoꝝ pbare possemus eũdẽ presertim: cũ res nãles sensibiles sint: τ sensibili cognitiõe inductionis potissime pbent. Modus aũt quem isti dicũt de celo τ mũdo: q vȝ per gñationẽ phicaȝ iceperint: τ per corruptionẽ nequaq̃ sint destrua: nũq̃ vidimus in aliq̃ re que inceperit: quin potius diuersuȝ isti^9 videmus in oib^9: quia oẽ qd per gñationẽ icepit videmus corrũpi tẽpore determinato: sicut ifra ostẽdemus in hoc eodẽ tractatu libri istius. Absurdũ igit est istũ modũ enũciare de celo τ mũdo. ℂ Ampli^9 aũt dicimus q ois res in qua nõ est potẽtia: siue virt^9 vt alterẽ a qualitatib^9 actiuis τ passiuis nullaȝ hȝ cãm siue alterationis: cũ ois alteratio fiat a q̃litatib^9 actiuis τ passiuis: sicut ostẽdimus in. 7. phicoꝝ. Et siẽr est econuerso q res que alterat vel alterata est aliqñ a qualitatib^9 actiuis τ passiuis habet virtutẽ τ potẽtiaȝ adhuc q alteret: τ sue alteratiõis cãẽ in re ipsa: sicut videmus in oib^9 elementis τ elemẽtatis que alterant adinuicẽ. Si igit mũdus iste magnus vt aiũt Platonici per generationẽ cõponit ex reb^9: quaꝝ dispõnes fuerũt p̄mo s̃m aliaȝ dispõnem: siue s̃m aliã formã q̃ sit forma mũdi: cũ nõ sit possibile q amittant tales formas per quas fit alteratio eoꝝ que alterant: tũc pculdubio postq̃ accipiũt formã aliquã per alterationẽ sũt alterabiles. Videm^9 eni q id qd nõ est calidũ: τ per alterationẽ factũ est calidũ: adhuc per alterationẽ etiã mutabile est a calido in aliaȝ quãcunq; dispositionẽ que põt eẽ terminus alteratiõis. Cũ igit ita sit si mũdus icepit per gñationẽ: res ex qb^9 componibilis erat mũdus: aut erãt alterabiles a suis dispõnibus quas habebãt anteq̃ cõstituerent mũdũ aut non. Si erant alterabiles tũc adhuc sunt alterabiles: τ sicut per alterationẽ eoꝝ venerunt ad mũdi cõstitutionẽ siue gñationẽ: sic et per alterationẽ possunt venire ad mũdi corruptionẽ: τ tũc mũdus est corruptibilis. Si aũt nõ erant alterabiles: tũc nũq̃ potuerũt p gñationẽ venire ad hoc vt cõstituerẽt mũdũ: qa nulla gñatio phica eẽ põt nisi per alterationẽ. Cũ igit alterent s̃m platonicos in cõstitutione mũdi: tũc alterabunt etiã post mundũ constitutũ: τ si celum τ alia simplicia sic sunt alterabilia τ passibilia: cũ omnis passio facta abijciat a subiecto: oportebit dicere q tã celũ q̃ alia simplicia corpora τ mundus ipse possint resolui τ separari: siue cõsumi per corruptionẽ: ita q amittãt formã mũdi. Et eadẽ necessitate cũ post corruptionẽ factã a forma mũdi: adhuc maneãt alterabilia τ mutabilia: opȝ q postq̃ resoluta sunt a forma mundi iterũ alterent aliquãdo ad cõpositionem forme mũdane: τ ab illa iterum corrũpantur per alterationeȝ: τ sic fiat successio τ generationis τ corruptionis mũdi in infinituȝ: quẽadmodũ dixerunt Empe. τ Heracli. Si g̃ hoc est s̃m modũ hũc: tunc mũdus qui incepit per gñationẽ cadit etiã sub corruptiõe: τ nõ ẽ veruȝ qd dixerũt antiqui Platonici q sit p̄ter corruptionem τ finẽ in tẽpore. Sicut aũt iprobamus dcm̃ istoꝝ: sic cõuenienẽs est vt eijdamus rõnẽ dicti quã induxerant. Nõ eni quã induxerũt quãdo intẽderũt ostendere τ imaginari q mũdus per generationẽ incepit: τ tamẽ nihil habuit p̄cedẽs se s̃m nãȝ τ tps: falsa est oino τ ↄdicetur ei per demõstrationeȝ verã: nõ hñtẽ instãtiã in naturis. ℂ Dixerũt eni q facerẽt simile aliqd opificib^9 mẽsurandi qui geometri vocant: lȝ eni illi sciãt q abstracta a motu τ mã sensibili perpetua sint: tamẽ quando docent cõpositiones figuraꝝ: dicũt prius esse lineas τ superficies ipsis figuris que cõponunt ex lineis τ supficieb^9: τ prius esse ptrahẽdas lineas illas vel alias: nõ qa intendãt

Tex. cõ. 103.

Tex. cõ. 104.

elemēta figurarū tēpore p̄cedere figuras: ⁊ per motū deuenire ad figurarꝫ cōpositionē. Sed vt doctrina eoꝝ sit facilior discentib⁹. Siſr inquiūt faciamus nos quādo dicimus mundū cōponi primo ex superiorib⁹ h̄ntibus sementē generabiliū: ⁊ postea p̄duci ipsa generabilia: ⁊ ex vtrisqꝫ his cōponi mundū dicimus hoc oibus his qui que nostra sunt confitent: ꝙ videlicet mūdus sit factus: nō intēdētes ostēdere ꝙ ſm temporis prioritatē opifex p̄duxerit stellas ex mā: ⁊ postea per tpa sementē nature factā a se indiderit eis: ⁊ postea fecerit inferiora: in quibus semētis illa seminaretur: ⁊ tādē ex his cōpositus sit mūdus: sed intentio nostra est inquiūt facilē facere doctrinā de mundi generatiōe: vt sciaſ ꝙ mūdus est factus simul in oibus suis partibus ex materia p̄ma: ⁊ ꝙ superiora nō precedūt inferiora tēpore: sed ordine nature: ⁊ iō hunc ordinē significantes: dicimus ꝙ mundus p̄mo cōponitur ex hac re: postea ex illa per oia: sicut facimus in figurarum cōpositione.

Tex. cō. 105.

¶ Redeamus ergo per sillogismum sup eos cōtradicendo ipsis dicendo ꝙ exemplum ⁊ simile de figuris qḋ inducunt nō est cōueniens ad declarandā mundi generationē esse per modū quē dixerunt: ⁊ est dissimilitudo in tribus: ⁊ patet qdem ꝙ in arte figurarꝫ ⁊ compositiōe ipsarū nō est figura vnqꝫ cōpleta nisi cū oibus lineis ⁊ superficiebus ex quibus cōponitur: nec inuenit vnqꝫ aliquo tēpore figura diminuta ab aliqua linearum vel superficierū ex quibus cōponitur. Secus autē est in eo qḋ fit per generationē: illud enī inuenit diminutum ⁊ ſm quid ens in partib⁹ suis in qbus est in potentia anteqꝫ accipiat complementū vltimum: ⁊ ista p̄cessio est ſm tēpus in oibus generatis. Scḋm autem est in quo est dissimilitudo: qa quādo figura fit ex lineis ⁊ superficiebus nō fit hoc ita ꝙ linee ⁊ superficies alterentur: ⁊ per alterationē accipiant formā figure. Sed elemēta generatoꝝ nunqꝫ accipiunt formā generatorum: nisi per alterationē ⁊ mutationem: ⁊ hec alteratio ⁊ mutatio necessario exigunt prioritatem temporis eorum ad generatorū constitutionem. Tertium autē est in quo est dissimilitudo ꝙ figura quidē nunqꝫ est: nisi in ipsa simul sit superficies et linee: nec inueniuntur sine figuris linee ⁊ superficies ſm eē: sed ſm imaginationem solam. Sic autem nō est in generatis: qa elementa eorum inueniūtur ſm esse sine ipsis: ⁊ quecūqꝫ sunt tēporalia hoc est in tēpore existētia: ⁊ inueniuntur priora aliquibus: ipsa necessario sunt priora illis tempore. Cū ergo elementa mundi generati sint tēporalia: ⁊ dicātur priora mūdo cōstituto ab ipsis: opꝫ necessario ꝙ p̄cedāt mūdū tēpore: nō est ergo simile illud qḋ inducūt de lineis figurarū: lꝫ enī ille ſm esse nō sint extra figuras: tñ cū opifices figurarum volūt demōstrare figuras demōstrant eas ſm eē qḋ h̄nt in imaginatione: ideo nō est possibile vt ostendāt lineas oēs simul in vice vna ⁊ vna demōstratiōe: verum ipsi ostēdunt p̄trahi lineā post lineā: donec ipsi veniāt tādē sup lineas ex qbus cōponiſ figura tota. Cōpositio autem mundi non est ſm hunc modū: ⁊ ad hoc qdem declarādū innuimur rōne nostra quā induximus per ea ex quibus componitur mūdus: sicut patet ex p̄dictis.

Tex. cō. 106.

¶ Dicimus ergo ex p̄dictis mūdum p̄mo generari ex hac re: ⁊ deinde ex alia ſm Platonicos p̄oritate ⁊ posterioritate tēporis. Res enī priores ⁊ posteriores hoc mō sibi sunt priores ⁊ posteriores: sicē est sermo diffinitiuus eoꝝ. Si enim ſm diffōnem sunt temporales: tunc p̄cessio ⁊ prioritas eoꝝ adinuicē est ſm tēpus ⁊ ſm esse. Si autē diffinitio eoꝝ abstrahit a motu ⁊ a materia: quēadmodum in mathematicis: tunc prioritas ⁊ posterioritas est ſm rōnem ⁊ ordinē nature tm̄. Res igitur naturales ⁊ tēporales p̄mo non habentes formā compositionis huius generati: ⁊ postea h̄ntes formā cōpositionis huius: ita ꝙ ex tali cōpositione fit mūdus nō possunt esse simul tēpore: qa non est possibile aliquid generabiliū simul tempore habere compositionem ⁊ nō habere cōpositionem: cum non habēs cōpositionem per motū ⁊ generationem que tēpore mēsurantur: oporteat acqrere compositionem: ⁊ sic motus ⁊ tēpus intercidunt inter vnū ⁊ aliud. ¶ De lineis autē ⁊ superficiebus que sunt in figura nulla est ante aliā tempore: ⁊ illa que est prior earum ſm ordinem nature: non est in alia dispositione: anteqꝫ sit sub forma figure a qua alteratur quando figure formam accipit: sicut diximus prius: ostēsū est igitur sufficienter ꝙ non est possibile vt sit mundus hoc modo generatus: vt dixit Stoici: ita ꝙ futurus sit semper ⁊ non sit futurus ei finis in tempore in quo corruptio veniat super ipsum.

¶ Cap. 3m. De contradictione opinionū Empedoclis Heracliti ⁊ Anaxagore.

Tex. c. 107.

Dicentes autem cum Empedocle ⁊ Heraclito ꝙ idem mundus in substantia generaſ quandoqꝫ ⁊ corrūpitur quādoqꝫ: nolunt aliud significare per hoc dictum suum nisi vt ponāt mundum semper esse ⁊ fuisse: ⁊ futurum esse tēpus cui non sit finis aliqs in quo ſm substantialē formam corrūpatur: verūtamē forma eius accidentalis alteraſ ⁊ mutatur qualibet vice vna post aliā ex forma in formā: ⁊ simile inducunt in minori mūdo: in quo videmus ꝙ puer alteraſ in virū ſm illud qḋ etas relinquit in corpore: ⁊ iterū alteraſ ex viro in puerū ſm illud qḋ etas senectutis vltime relinquit in mente: senes enim declinātes ad puerilia conuertuntur: hoc enim fit in minori mundo: eo ꝙ quādoqꝫ corrūpitur puer ⁊ fit vir idē in subiecto manēs: ⁊ quandoqꝫ corrūpitur vir ⁊ fit puer adhuc manens illud in subiecto. Et similr dicunt esse in maiori mūdo tā Empedocles qꝫ Heraclitus: lꝫ diuersimode hoc dicāt sicut patet ex supradictis. ¶ Cōtra hoc aūt nos dicimus ꝙ dictum hoc est erroneum quo ad p̄bationem quā inducunt: ⁊ est non verum etiam in seipso: ⁊ hoc quidē probatur ex hoc ꝙ quando cōueniunt elementa: quedam ad alia in compositione mundi non fiunt ex eis dispōnes formarum diuersaꝝ precipue quo ad prima simplicia in quibus reciproca alteratione reiterātur semper eadem specie: fit ergo ex talibus sic reciproce alteratis compositio mundi vnius ⁊ forma vna mundi: quia partibus mundi simplicibus eisdē in forma existentibus non potest eē mundus diuersus ſm formam. Deinde autē dicti Empedocles ⁊ Heraclitus nobis cō ꝯfitenſ illud: qa talem causam ponunt generationi ⁊ corruptioni ex qua necessario reciprocatio fit earūdem formarum specie in simplicibus partibus mūdi lꝫ dicant causam generationis contrariam esse cause corruptionis: generationis enī cā est vt dicunt amicitia: ⁊ corruptiōis odium.

Tex. cō. 108.

Amplius autem si corpus mundi est totum manens idem in substantia ⁊ quantitate: sed alteratum in qualitatibus est quandoqꝫ ſm dispositionem vnam: ⁊ quandoqꝫ ſm dispositionē aliam: ⁊ vt dicunt non habet mūdus aliam renouationem: nisi dictū modum alterationis: ⁊ sic cū hoc vt cōfitentur mūdus non habet cōpositionē ex alijs: nisi ex quibus componitur hoc celū qḋ videmus: ⁊ hic mūdus sensibilis ſm quācunqꝫ dispositionem formarum varietur: eo ꝙ semper reciprocantur eedem qualitates que sunt istorum elemētorū: tunc ex hoc sermone non seqtur ꝙ mundus sit generatus ſm totū ⁊ substantiam suam: neqꝫ habet aliqḋ principium materiale vel efficiens ante se vel post se mutationis ⁊ corruptiōis: verūtamen ſm suas qualitates elementales tm̄ ꝙ in suis accidētalibus ⁊ particularibus formis corrūpitur ⁊ finitur in quibusdam: ⁊ hoc non aufert mūdo perpetuitatem: sed potius affert: sicut in secūdo perigeneseos ostendemus. Anaxagoras autē dicit ꝙ orbis est qui cadit sub corruptione ⁊ non redit vnqꝫ ad generationem eiusdem in specie. Respondemus per antedicta: si enī mūdus est vnus ⁊ non possunt esse plures mundi: neqꝫ simul: neqꝫ successiue: cum mundus sit ex materia sua tota: tunc impossibile est vt verum sit qḋ dicunt. Secūdum enim opinionē Anaxagore materia mundi fuit ante mūdū que fuit mixta ex omnibus homogenijs in quibus latebant omnes forme partiū huius mundi: ⁊ per intellectū componētem ⁊ diuidentem exiuit ex illa mixtura forma huius mūdi. Si enim daretur ꝙ non fuisset materia illa ante hunc mūdum: tunc non posset esse verum qḋ dixit Anaxa. ꝙ alterata per intellectum agētem esset materia ad hoc ꝙ reciperet formam huius mundi. Cum igitur ſm Anaxa. alterata sint in forma mūdi huius: adhuc post corruptionem mundi ⁊ resolutionem in mixturam primā remanet virtus ⁊ potentia alterationis ad easdem formas cōpositionis mundi que modo sunt in mundo. Si enī aliud ex homogenijs aliquādo cōpositū est: adhuc in futurum aliquid simile illi in specie potest componi ex homogenijs que sunt similia p̄mis homogenijs: in qb⁹ ia3 olim cōpositio facta fuit:

cta fuit: igit̄ ex mixtura in quā resoluitur mūdus erit mundus idē in specie rediens iterū per intellectum agētem. Si autem dicat̄ q̄ mūdus non est vnus in specie: sed sunt mundi multi ſm spēm vel genus: tūc forsitā possibile est q̄ sit verum qd̄ dicunt. Sed nos in sequētibus inquiremus vtrum hoc possibile sit an impossibile omnino. Cum enim ostenderimus celum oīno esse ingenerabile ꝛ incorruptibile: tūc cōsequens non erit reiterari diuersa in specie ꝛ genere: quoniam tunc ex perpetuitate motus celi cōcludemus in fine secūdi peri geneseos: q̄ queciūq̃ habēt substantiā incorruptibilem motū reiterantur eadē numero in omni tēpore mundi: ꝛ queciūq̃ hāt subām corruptibilē motū reiterant̄ eadē specie nō nūero: ꝛ in his duob⁹ remanet semp mūdus vn⁹: ex qbus patē erit falsū eē qd̄ dixit Anaxagoras.

¶ Cap. 4m. De distinctionibus generabilium ꝛ ingn̄abiliū: ꝛ corruptibiliū ꝛ incorruptibiliū: ex qb⁹ sumēde sūt pbatiōes ad ostendendū ingenerabilem ꝛ incorruptibilē esse mūdū.

Tex. cō. 109.

Ltius autē ordinantes disputationē de mundi generatiōe ꝛ corruptione dicimus opinionē antiquoꝝ duo cōfiteri de quibus est ingrēdū: dicunt enim aliqui q̄ possibile est vt aliqd nō ingrediatur in esse per generationem: qd̄ tñ sit corruptibile in natura etiā si nunq̄ corrumpatur: ꝛ aliquid est qd̄ possibile est ingredi in esse per generationē: qd̄ tamē incorruptibile est per naturam: ita q̄ nunq̄ finitur: neq̄ cadit sub corruptione: sicut expsse legitur in libro Platonis qui dicit̄ Timeus: in illo eñ libro legit̄ q̄ celum est generatū: ꝛ tamē est semper in toto tēpore manēs: et hoc qdem sunt alij dicentes q̄ possibile est vt aliqd ex reb⁹ generet̄: ꝛ nō finiat̄ nec cadens sub corruptione: ita q̄ nō finitur neq̄ corruptio aliqua veniet supra ipsum. Dixit eñ celū Plato nō qdem esse corruptibile sed volūtate opificis sine corruptione permanere: dicentes autē sermones hos de celo: nō naturaliter de celo sunt perscrutati: sed poti⁹ mō diuino ostēdentes qualiter causata fluunt a causa pma: quā voluntatē artificis esse asserebāt. Nos igitur etiā cum intēdimus ingrere de veritate sermonis istoꝝ philosophoꝝ: oportet nos generalius loqui q̄ fecim⁹: ꝛ quoniā exigit huiusmodi negocij materia: loquamur eñ inquisitiōe aggregata ex entibus omnibus cōiter ingrendo vtrum in aliquo ente possibile sit qd̄ dicunt: q̄ vz generatū non cadit a primo corpore vel generatū cadat sub corpore: hō iusmodi eñ inquisitio est quasi diuina: sed ppter doctrine bonitatē opꝫ eam hic interponi. ¶ Antequā igit̄ hāc generalē faciamus hic inquisitionē intēdimus pmo distinguere intentiōes eorum que dicūtur generabilia ꝛ nō generabilia: ꝛ eorum que dicūtur corruptibilia ꝛ incorruptibilia: vt sic distincte intentiones eoꝝ facilius ostēdant illud qd̄ intelligimus per sermonē eoꝝ cū dicimus generatum vel nō generatum: vel cadens sub corruptione: vel nō cadēs sub corruptiōe: vna eñ res multipliciter dicta ꝛ nō distincta per intētiones de quibus dicit̄: absq̄ distinctione ꝛ discretione accepta ab audiētibus generat ambiguitatem: ꝛ occultatur ratio eius: ita q̄ in ipsa hesitat intellectus audiētis ꝛ confundit̄: adeo q̄ aliquādo maneat dubie de ipsa: eo q̄ nō discernit neq̄ distinxit: eo q̄ nescit qua rōne intētio nois de re dicat̄. Et hoc quidem fit dupliciter ex nois videlicet equiuocatione: ꝛ ex ipsius rei multiplicitate. Sꝫ de noium equiuocatiōe siue distinctione nō curamus ad presens eo q̄ hoc sophiste est proprium. Rei autē ambiguitatē generaliter loquētes: oportet distinguere sicut patet in quinto philosophie pme. Cū igitur phiam pmā in hac distinctione nāciscamur: oportet nos hic distiguere qbus modis ea de quibus disputabimus dicātur per analogiā. Dicamus igit̄ q̄ res dicitur multis modis ingenerabilis siue nō generata: qui tamen oēs modi in cōmuni reducunt̄ ad duos: aut eñ dicit̄ ingenerabilis non vere aut vere. Et siqdem nō vere dicit̄ ingenerabilis: tunc aut dicit̄ a priuatione generationis ꝛ vie motus: aut a pˀuatione debiti tēporis ad generationē: lꝫ actus generatoꝝ nō priuet̄ ab ipsa. A pˀuatione eñ vie in esse que est generatio ꝛ motus dicunt̄ ingenerabilia tēpus ꝛ motus ꝛ ipsa generatio: nullū eñ hoꝝ ingreditur in eē per tēpus ꝛ alterationē ꝛ motū ꝛ generationē: quēadmodū igrediuntur in eē ea que per se ꝛ pprie generant̄: sub isto autē modo cadūt tres modi speciales: vīa eñ que est alteratio ꝛ motus in eē priuat̄ ab his que sunt ante generatū: sicut tēpus ꝛ motus: ꝛ priuatur ab his que sunt necessario cōtinentia ad generatū: sicut cum generat̄ hic homo: per cōsequēs ꝛ homo ꝛ aial ꝛ substātia, ppter qd̄ dicit̄ natura in his operari occulte: priuat̄ etiā ab his que per accidēs sunt in generato ꝛ precipue a relatiuis: sicut cū dicimus hunc esse generatū: dicimus filium eē generatū: ꝛ etiā per accidēs album vel fuscū: quoꝝ nullū generatur per se: oia tamē hec aliquo mō generata sunt qa incipiunt eē post nō esse: ꝛ ideo nō vere dicunt̄ ingenerabilia. ¶ Scdo autē modo dicit̄ res ingenerabilis: siue nō generata non vere ſm aliū modū: quādo priuat̄ ab ea tēpus generationis ꝛ nō potētia vel actus: possibile eñ est q̄ generetur talis res anteq̄ generet̄: eo q̄ omne qd̄ generatur in potentia est anteq̄ generet̄: lꝫ nunq̄ fiat absq̄ gn̄atiōe: ꝛ hic modus sub se cōtinet tres modos particulares. Id eñ qd̄ possibile est generari: aut nunq̄ generabit̄ lꝫ habeat potētiam: aut generabit̄ sed nō in tēpore suo: possibile eñ si nō fiat nō accidit impossibile aliqd: ꝛ ideo multa sūt possibilia: que tamen nunq̄ fiūt: ꝛ illa cōtinēt vnū modū ingenerabiliū hoc modo dictoꝝ: in quo nō priuat̄ potētia: sed actus in toto tēpore generationis. Si aūt generabit̄ nō in tempore suo: aut est difficilis generationis ꝛ plongatur tēpus: aut est facilis generationis ꝛ anticipat̄ ppter aliquā cām. Et dicit̄ iterū res ingenerabilis: siue nō generata pprie ꝛ vere ſm modū alium qui tertius est inter modos dictos in cōmuni in quo priuat̄ potentia ꝛ virtus ad generationē: ꝛ hoc est quādo impossibile est rem aliquā sub generatiōe cadere: eo q̄ non est in ea virtus ꝛ potētia aliqua vt generetur: ꝛ de illa re nō potest dici q̄ quādoq̄ fit ꝛ quādoq̄ nō fit sicut dicit̄ de gn̄atis. Et hic modus etiā duos speciales cōtinet modos. i. q̄ non subijcit̄ generationi ppter hoc q̄ pˀuatur ab eo virtus generatiōis: aliquādo hꝫ id a necessitate sui esse: sicut necessaria habēt que perpetua sunt in eo q̄ sont necessaria: aut habēt hoc ab impossibilitate ad esse sicut impossibilia: ꝛ ideo sicut diametron esse assymetros est ingenerabile: ita etiā diametron eē symetron est ingenerabile: hoꝝ enim vnum semper est aliud aut nunq̄ est. Gn̄abilia autē aliquādo sunt: aliqn̄ non sunt. Sic ergo octo modi particulares cōtinent̄ sub tribus cōmunibus: tñ de ingenerabili hic solū tertiū in cōi dictū modū intelligimus.

Tex. cō. 111.

¶ Silr autē generatū dicit̄ ſm modos multos oppositos modis eius qd̄ dī ingenerabile. Generatū autē vocamus generabile: quoꝝ modoꝝ nūerus est reducendus in duos. s. in modum nō vere generabilis: ꝛ in modū vere generabilis: vnus autē modus nō vere generabilis in cōi in vnicum est quādo res aliqua est in potētia primo: ꝛ deinde est in actu: siue fit per generationē: siue fit sine generatiōe: ꝛ intelligo per gn̄ationē nō veram gn̄ationē: sꝫ illam potius que est per accidēs vel per cōsequēs: sicut dicimus per accidens gn̄ari filium: ꝛ per cōsequens hoiem vel animal quādo generat̄ hic homo. Absq̄ gn̄atione autē vocō absq̄ causis generationis: sicut dicit̄ generari tps vl motus: eo q̄ accipit esse post nō esse: ꝛ ideo subiecto idē est generabile ꝛ nō generabile in pmo modo vtriusq̄ acceptum. Sed rōne diuersa dicit̄ ingenerabile ꝛ generabile. Ingenerabile eñ dicit̄ inquātū pˀuant̄ in eo ea que sunt in generatione per se: generabile autē inquātū accipit esse post nō eē quocūq̄ modo accipiat illud: generabile eñ dicit̄ omne illō quod quādoq̄ est existēs: ꝛ quādoq̄ nō existēs: id dictū qd̄ quādoq̄ est existens ꝛ quādoq̄ non existens dī multis modis vt diximus: quoꝝ vnus est sicut tempus ꝛ motus dicuntur generabiles: eo q̄ quādoq̄ existēs: quādoq̄ nō existēs: ꝛ alios duos modos habet hic modus adiunctos: eū. s. qui est per accidēs: ꝛ eū qui est per cōsequēs ꝛ naturale: ꝛ qui ē per accidens magis est in relatione que lꝫ non sit per se terminus vel motus mutationis: vt ostēdimus in quinto physicorum: tamē inascuntur aliquo modo per motus ꝛ mutationes. Hic igitur pmus modus generabilis continet etiā tres modos sicut pmus modus generalis. Sūt tamē qdam sicut Themistius ꝛ alij qdam qui dicunt: q̄ quādo dicit̄ generabile q̄ pmo est non ens ꝛ post hoc ens: siue per gn̄ationē: siue absq̄ causis gn̄ationis: q̄ hic modus est cōis ad generabile per se ꝛ ad generabile non vere: ꝛ q̄ hoc qd̄ cōmuniter dicitur in pmo modo generabilis explicatur per du-

Tex. cō. 110.

Nota q̄re ex equiuocatiōe fit ꝯfusio i intellectu.

Tex. cō. 111.

Opinio Themistij.

os sequentes modos. Sed ego dictum istud non approbo: lȝ in his non sit vis magna: videt̃ tamẽ esse verius qḋ dcm̃ est: qa hoc cõcordat τ rõni τ his que supra dicta sunt. ¶ Secũdo autẽ mõ dicit̃ generabile fm̃ intẽtionẽ aliquã: quãdo aliqua res que nõ est in actu: est tamen de numero eoꝝ que possibile est generari: lȝ forte nõ obseruet tẽpus sue generationis: τ hoc iuxta 2ᵐ modũ ingenerabilis continet sub se tria: sicut supra sunt enumerata: τ est idem in subiecto cum ingenerabili: lȝ differens sit fm̃ rationem: qa dicitur generabile ab affirmatione potentie generationis: τ dicit̃ ingenerabile a priuatione actus generationis: aut in toto tẽpore generationis: aut in tẽpore debito: qḋ vel anticipatur ꝓpter facilitatem generabilitatis eius: vel prolongatur propter difficultatem eiusdẽ. ¶ Et dicitur tertio modo generabile: siue generatum fm̃ intẽtionem aliquã: quãdo res que non est actu ꝑmo postea accipit esse per generationem per se: τ ꝓprie hic modus solus est verus τ simplex nullam aliorum sub se habẽs lȝ et oppositos duos sub se habeat: qa nõ semper est veꝝ ꝙ si vnũ oppositoꝝ est multiplex ꝙ τ reliquũ sit multiplex: sicut patet in ethicis vbi vno modo dcm̃ volũtariũ dupliciter dicto opponit̃ inuolũtario: lȝ forte τ hoc verum sit ꝙ quantũ ad aliqd sue rationis opponit̃ vni: τ quãtũ ad aliquid opponitur alteri: per hoc eni ꝙ potẽtia respicit esse opponit̃ impossibili ad esse: τ per hoc etiã ꝙ respicit non esse opponitur necessario in esse: τ sic nihil ꝓhibet vnuȝ τ idem opponi duobus nõ fm̃ idem. ¶ Similr̃ autẽ corruptibile dicit̃ multipliciter: τ reducit̃ ad modos duos: quia aut dicit̃ fm̃ actũ corruptionis: aut fm̃ potentiam. Si autẽ dicatur fm̃ actũ tũc dicitur dupliciter: cõiter. s. τ ꝓprie: cõiter quãdo res est in ꝑmis existens in actu: deinde post hoc est non existẽs in cõiunctione: siue per corruptionẽ τ alterationem alterius τ non ꝓpriã: siue sine corruptione: τ tũc iste modus necessarie cõtinet in se tres alios: istũ. s. qui est per accidens: τ illũ qui est per cõsequẽs: qa illi fiunt cuiusdã alteri⁹ corruptione: qḋ est ꝓprie corruptum: sicut quando corrũpit̃ Plato corrũpitur musicus τ corrũpit̃ aial τ subã. Sine alteratione autẽ τ corruptione corrũpit̃ ipsa corruptio τ alteratio corrupti τ actus eoꝝ que alterant τ corrũpũt: τ hec est corruptio fm̃ actum dicta: sed nõ est vera: sed cõiter dicitur corruptio: eo ꝙ talia post esse accipiũt nõ esse: τ fortasse iteꝝ noĩamus corruptionẽ fm̃ alium modũ que ẽt fm̃ actũ dicit̃ τ est corruptio ꝓprie dicta: τ hic modus est quãdo res actu existens possibilis est ad nõ eẽ per corruptionẽ τ alterationẽ suiipsius per seipsaȝ: τ nõ per aliud: τ iste modus ꝓprius est τ verus quo corruptibile dicit̃ corruptibile. Et dĩ iterũ corruptio fm̃ potentiã τ nõ fm̃ actũ: τ hec nõ põt ꝓprie variari nisi per vnũ modũ quãdo res antonomastice de re dĩ corrupta vel corruptibilis: eo ꝙ est facilis vel velocis corruptionis: lȝ autẽ potentia diuidi habeat in duo: hoc est in facile: τ difficile: tamẽ qa difficile corruptibile resistit corruptioni ꝓpter multã victoriã forme super mãm: nõ ꝓprie dicit̃ ꝑ potentiã corruptibile vel corruptũ. ¶ Similr̃ autẽ multiplr̃ dĩ id qḋ nõ cadit sub corruptiõe siue icorruptibile: aut eni dicitur fm̃ actũ: aut fm̃ potẽtiaȝ: τ si dicit̃ fm̃ actũ: aut dicit̃ a ꝑuatione causaꝝ corruptionis: aut a ꝑuatione act⁹ corruptionis: aut a ꝑuatione virtutis τ potẽtie ad corruptioneȝ: τ primis qdeȝ duob⁹ modis dĩ incorruptibile nõ vere. tertio autẽ modo dĩ vere: vnus igit̃ τ ꝑmus modus icorruptibilis ẽ quãdo res aliqua est quãdoq̧ existẽs fm̃ actuȝ: τ postea est nõ existens fm̃ actũ: sicut diximus de tactu τ ceteris relatiuis: τ de his que nõ per se corrũpũtur. Tact⁹ eni τ huiusmodi quãdoq̧ sunt existẽtia: τ quãdoq̧ nõ sunt existẽtia absq̧ hoc ꝙ cause ꝓprie corruptiõis subijciant̃: τ hoc est verum de tactu actiui τ passiui cũ agũt τ patiunt̃ adinuicẽ: τ etiam de sensu tactus ꝓut ipse est fm̃ actum: sic eni refert̃ ad sensibile: τ quodã alio corrupto destruitur fm̃ actuȝ τ nõ per se: q̃uis subijcit̃ corruptioni: cõtinebit igit̃ ille modus tres sb̃ se superius enũeratos: τ in isto mõ est idẽ cũ subiecto corruptibile τ incorruptibile: lȝ differũt fm̃ rõneȝ sicut cuilibet satis patere põt ex ꝑmissis. Scḋo autẽ mõ dicit̃ incorruptibile: siue nõ cadens sub corruptiõe τ priuatione act⁹ corruptionis fm̃ actũ: τ hoc duplr̃ quãdo res aliqua qdem est que est nũc fm̃ actũ: τ est in ea virtus siue potẽtia corruptiõis. Sed aut nũc non est corrupta vel in futuruȝ aliqḋ tp̃e nõ erit corrupta: τ ideo fm̃ id qḋ in futuro aliquo corrũpet̃ potest dici esse cadẽs sub corruptiõe: inquãtum autẽ tẽpore debito non corrũpitur dicitur incorrupta vel incorruptibilis: τ iste modus vsitatur in his que in sua virtute indicant tẽpus aliqḋ sue corruptionis τ post tẽpus illud durãt per aliquã cãm extrinsecaȝ: sicut sit τ frequenter in egritudinibus τ etatibus hominuȝ. Modus autẽ verus est quãdo eius incorruptibile est vt dicatur a priuatione potentie corruptionis: sicut est res qua nunc fm̃ actum existit: τ in omni postremo τ futuro permanebit in esse: eo ꝙ non est in ea potentia τ virtus ad corruptionem: fm̃ quã corruptionem verum sit de ea dicere ꝙ ipsa nunc sit existens: τ fiat per corruptionẽ postremo nõ existens: τ talia sunt necessaria in eẽ que dicunt̃ ingenerabilia per hoc ꝙ nõ hñt non esse ante esse: τ incorruptibilia per hoc ꝙ nõ habebũt nõ esse post esse fm̃ actuȝ. Incorruptibile autẽ dcm̃ fm̃ potẽtiam dĩ fm̃ modum aliũ qui est duplex. s. a priuatione tẽporis debiti: τ a ꝑuatione facilitatis corruptionis: lȝ isti duo modi redeant in idẽ: qa difficultas corruptionis ꝓlongat tẽpus corruptionis. Dicitur eni aliquãdo icorruptũ vel incorruptibile qḋ non corrũpitur adhuc cũ tẽpus est: τ tamẽ possibile est vt sit nõ existẽs per corruptionẽ in futuro. Et dĩ iterum fm̃ modũ aliũ ꝙ corrũpitur quando res aliq̃ nõ cadit sub corruptione velociter: sicut res que nõ est facilis corruptiõis. Sic ergo dcm̃ est de multiplicitatib⁹ generabilis τ ingenerabilis: corruptibilis τ incorruptibilis.

¶ Cap. 5ᵐ. De diffinitione virtutis actiue τ passiue vt ex illa resumantur rationes ad probandum ꝙ omne generabile est corruptibile.

Quia autẽ iaȝ venimus super expositionẽ modoꝝ generabiliũ τ ingñabiliũ: corruptibiliũ et incorruptibiliũ: τ diximus intentiões eoꝝ veras τ nõ veras: nũc oportet adhuc his adiũgere diffinitionẽ virtutis τ potentie que cadebat in diffinitionib⁹ generabiliuȝ τ ingñabiliuȝ: cũ diximus ꝙ ingenerabile est qḋ hȝ virtuteȝ ad hoc ꝙ sit semper: τ nõ vt sit quãdoq̧: τ quãdoq̧ nõ: cõuenit igit̃ dicere de eo qḋ dicit̃ virtus τ non virtus: sed debilitas anteq̃ adducamus demõstrationes ad id qḋ itẽdimus ꝓbare: sicut eni diximus virtus cadit in diffinitione ingenerabilis τ incorruptibilis: qa id qḋ vere nõ est corruptibile est id in quo nõ est virtus ad susceptionem corruptionis: τ in quo nõ est virtus: vt aliquãdo sit: τ aliquãdo nõ sit: id autẽ qḋ vocat̃ vere ingenerabile est qḋ nõ habet virtutem vt sit equale per naturam fm̃ ꝙ dicit Plato: inquit eni Plato ꝙ mũdus fuit equalis in potentia: τ deinde equalis in actu: τ sic ꝑmo inordinatus fuit quando fuit in potẽtia: τ post hoc redijt ad ordinem per generationẽ: τ sic nõ fuit per naturam equalis in potentia: nec equalis in actu: sed potius nũc perdurat equalis in actu: hoc est per voluntatem opificis: τ non per naturam: hoc qdem Plato dicebat de celestibus. Et ideo cum nos hic inquiramus de opiniõe Platonis: oportet nos determinare τ de intẽtione virtutis τ debilitatis que est eius oppositaȝ. Ad acceptionem ergo diffinitionis virtutis ꝑmo intelligere oportet ꝙ virtus omnis: aut est actiua: aut passiua: sicut τ ipsa potentia: potẽtiã autẽ actiuã oẽm τ quantitatem ipsius cognoscemus per actũ relatum ad obiectũ: dicemus enim volẽtes ostendere potentiaȝ agilitatis in aliquo τ quãtitatem eius: qm̃ qui potest agilitatẽ mouere cẽtũ leucas: vna die potest mouere quẽlibet numerum leucarũ qui minor est illo: qui eniȝ potest moueri centũ passibus vel leucis: potest etiam moueri. 80. vel. 10. sed non conuertit̃. Similiter volentes ostendere maximam quãtitatem roboris alicuius ostendimus ipsam in maximo qḋ potest proficere suo robore dicentes ꝙ qui potest portare centum libras: potest portare quodlibet minus cẽtuȝ libris: sed non conuertitur istud: maximuȝ eniȝ qḋ potest potentia actiua sequitur qḋlibet minus: sed non sequitur ꝙ possit aliquid mai⁹ maximo in qḋ potest: quoniaȝ potest ferre cẽtuȝ libras nõ sequitur ꝙ possit ferre cẽtuȝ τ vnam: τ si Hercules potest vincere triginta: nõ sequit̃ ꝙ possit vincere triginta τ vnũ. Sed sequitur ꝙ possit vincere vno minus q̃ triginta τ qḋlibet minus q̃ triginta. Si igitur volumus diffinire virtutẽ cũ sciamus virtutem consistere in vltimo τ maximo ad qḋ se extendit virtus actiua: dicemus ꝙ virtus est vltimum qḋ est in re potente

Nõ semp est veꝝ si vnũ oppositũ sit multiplex ꝙ reliquum sit multiplex.

Tex. cõ. 113.

Tex. cõ. 114.

Tex. cõ. 115.

Tex. cõ. 116.

tente de potentia sua actiua: sicut vltimum potentie fortitu
dinis ipsius Herculis diximus esse a virtute triginta. quan
titas igitur potentie extense ad triginta erit virtus Hercu
lis: et sic est in omnibus alijs circa potentiam actiuam: vlti
mum enim potentie actiue est sicut in toto potestatiuo: quod li
bet enim totū includit minus illo: sed non ꝯuertitur. Omne
enim quod potest maius potest et minus: sed non cōuertitur: quod
enim potentia agilitatis vel velocitatis sue potest perficere
centū passus perficiet quosdaꝫ passus pauciores: et quod poten
tia roboris sui potest portare centuꝫ libras: pōt portare duas
et quaslibet pauciores centū. Ostēsum est igitur ex his ꝙ fortis
et quelibet potentia actiua diffinitur in hoc ꝙ est vltimū po
tentie sue: quod vltimum est perfectio omnium precedentium
in omni toto potestatiuo: siue sit potestatiuum totum in na
tura: siue etiam in moribus: sicut est regnum quod est vltima
potestas omnium imperantium et gubernantium multitu
dines: et intra ipsum sunt potestates: presides: et consules: et
militia aliorū: et qui potest vt rex potest omnia que possunt
inferiores: sed non conuertitur: et vniuersaliter dicatur: si
cut est de omni toto potestatiuo quod ad summuꝫ perducitur
ex collectione potestatum inferiorū. Eius autem cuius ha
bet potentia actiua vigorem ꝑpter multam victoriam for
me super materiam habet potentia passiua impotentiam:
et hec vocatur debilitas: et potētia passiua que est oppositio
potentie actiue diffinitur in minimo quod potest in ipsam: eo
ꝙ ipsa in nihil omnino potest sꝫ ꝙ est passiua: sed in hoc di
citur potentia: quia alia possunt in ipsam: et in quod potest vin
cendo minus: in hoc vincendo potest etiā maius illo: et ideo
sequitur quia quod patitur a minore patitur etiam a maiori:
et quod vincitur a minore necessario vincit multo citius a ma
iore: sed non conuertitur: quod enim non potest quis deferre
de numero ponderum paruorum: non potest deferre aliqd
maius et grauius illo pondere: sicut dicere possumus in exē
plo: quod qui non pōt deferre cētuꝫ libras: nequaq̄ defert cētū
et vnam: et qui nō potest ambulare cētuꝫ passus non ambula
bit cētuꝫ et vnum. Vltimum ergo potentie passiue est mini
mum: hoc enim potest esse illud a quo fit passio: sicut maxi
mum potest esse illud in quo fit actio in potētia actiua. Vir
tus ergo potentie passiue erit in minimo: qa hoc habet ma
xime de passibilitate vt indicat passibilitatē in statu in quo
non potest esse maior passibilitas in eo quod patitur. Est ta
men sciendum ꝙ vltimum potentie passiue non proprie di
citur virtus: sed dicitur debilitas vel infirmitas cōmuniter:
nisi aliquando hoc sit de bonitate alicuius virtutis passiue
sm naturam: sicut infra dicemus de potentijs sensitiuis: ꝙ
ille que facilius patiuntur a sensibilibus suis sm aliqd sunt
meliores et fortiores indicāt sensus. Sic ergo diffinitio vir
tutis actiue est vltimū potentie sue sm plus et maius in quod
potest: et debilitas est in vltimo minimo quod potest in poten
tiam passiuam. Oportet autem nō decipi a paralogismo
quorundam diuersa probare conantiū ab his que dicta sunt
a nobis. Obijciet enim fortassis aliquis dicens non esse ne
cessariam: neq̄ rectam diffinitionem virtutis que inducta
est: videns enim per spatiuꝫ passuum vnam rem magnam
non videt ex eodeꝫ spatio quodlibet minus illo: sed potius ex
paucioribus passibus spatij: siue ex minori spatio videt mi
nus illo: sed ex eodem spatio videt quodlibet maius illo: er
go vltimuꝫ virtutis non est in maximo sed minimo. Simi
liter potest obijci de auditu vocis alicuius ex spatio aliquo
quia ex eodem auditur vox maior et non auditur vox mior
illa nisi ex minori spatio: non autem est hoc ꝙ falsificet di
ctam virtutis diffinitionem: quia manifestum quidem est
ꝙ qui potest videre per spatium pdictum et audire vocē par
uam: videbit et audiet per idem spatium maius puncto et
vocem maioreꝫ: visus enim et auditus potentie sunt passi
ue: et statum bonitatis potētiarum illarum indicat imutari
a paruo: et si imutat ipsas res parua: imutabit ipsas queli
bet pars maior: sicut diximus de potentijs passiuis: nō igitur
obiectio dicta destruit hoc quod diximus de virtutis diffini
tiōe: quia potentia duplex est: et vna diffinitur in vltimo sta
tu rei in quod potest potentia que est actiua: altera autem dif
finitur in vltimo statu eiusdeꝫ que est potentia passiua: que
cognoscitur in vltimo statu esse quando minimum inferen
tium ei passionem potest in ipsam sicut diximus: hec auteꝫ

Quod po^a pas-siua potentia dicatur.

Documētū.

Tex. cō. 117.

species de qua dictum est: passibilitas ad bonitatem facile
facit species eius: perfectio est in hoc ꝙ facile ei inferatur pas
sio a proprio sensibili: et ideo est virtus in ipsa et vltimuꝫ bo
nitatis et perfectionis eius. In alijs autem in quibus passi
bilitas est a victoria materie super formam: facilis passibi
litas est a destitutione virtutis actiue: et in illis nō ꝓprie ha
bet nomen virtutis: sed potius habet nomen impotentie et
debilitatis siue infirmitatis. Omnia autē hec adducta sunt
vt sciamus virtutes eorum ad esse semper vel non esse: et ad
nunq̄ esse semper. Sicut enim se habet potentia ad agere et
pati: sic se habet ad esse: et ideo illa cuius virtus est ad sem
per agere: eius virtus est ad semper esse: et cuius virtus est
ad aliquando agere: eius virtus est ad aliquādo esse: quia
nos loquimur de agere essentiali quod consequitur rei natu
ram et substantiam: ꝑpter quod etiam sequitur vt postea ostē
demus: ꝙ cum vltimum eius quod est generabile non sit esse
semper: sed esse aliquando: quod non potest dici illud habere
virtutem ad semper existendum erit ergo aliquando et ali
quando autem non omne tale corruptibile est: oportebit er
go ꝙ omne quod generatum est aliquando futurum sit in
corruptiōe: pp que induximus oia que diximus de virtute:
hoc autem ex sequentibus magis erit manifestum.

Cap. 6^m. De principijs habentibus virtutē ad esse et ad nō esse ex quibus sumende sunt demonstrationes.

Postq̄ autem determinatuꝫ est de virtute et de
fectu virtutis que est debilitas: quaruꝫ vna re
fertur ꝓprie ad potentiam actiuam ad esse: al
tera autem ad potentiam passiuaꝫ: ꝯsequēs est
determinare residuū quod est simile illis: sicut eni
se habet virtus actiua ad maximum per quod de
terminatur: ita se habebit virtus que est ad eē ad aliquod
maximum sui temporis: eo ꝙ virtus ad esse et ad generatio
nem non est nisi per actiuam potentiam: virtus auteꝫ ad nō
esse et corruptionem est per passiuam: et hanc etiaꝫ necesse est
habere tempus per quod determinetur. Oportet autem scire
ꝙ cū potentia sit ordinata ad actuꝫ: opꝫ ꝙ sicut est de tpe act^9:
ita est de tpe potētie: et sicut sunt actus oppositi eē et nō esse:
ita sunt potētie opposite sm actum ad quem sunt ordinate:
sed potētia vnius actus non opponitur actui alteri: sed po
tentia ad actum non est simul cuꝫ actu: quia potentia est nō
habiti: actus autem est eius quod habetur: cum autem iaꝫ ha
betur: tunc non est habendum amplius: hec autē dicta sunt
ꝑpter quorundam errorem dicentium ꝙ vna numero est po
tentia duorum oppositorum: et hoc non potest esse veruꝫ: ni
si de potentia subiecti que omnino est materialis et indispo
sita: que aliquo modo est disposita infra: sicut illa que prece
dit actum: sicut priuatio habitū: illa non potest esse vna duo
rum oppositorum: sicut ostendimus in libro primo physico
rum et in pluribus alijs locis. His autem prenotatis dici
mus ꝙ si alicui rerum naturalium attribuatur potentia vel
virtus ad hoc vt sit et vt non sit: siue ad esse et non ad esse: cū
esse et non esse sint opposita oportet potentias illas esse oppo
sitas: et ideo impossibile est eas inesse simul eidem sm idem
tempus: ergo necessarium est tempus aliquod determina
tum cadere inter esse ipsius et non esse quod sit distinguens eē
eius ab eius corruptione siue destructione que terminatur
ad non esse ipsius: dico autem quando hec attribuuntur ei
dem quod est existens sicut est mundus vel celum. Si eniꝫ ra
tione materialis principij dicatur aliquid in potentia ad esse
ratione priuationis sm ꝙ ipsa est inchoatio forme: et dicatur in
potentia ad non esse hoc erit improprie dictum: qa tūc actu
non est sed potentia est: adhuc autē mā non potest dici esse
per se: et ideo quod attribuetur ei de potētia vel virtute ad vnuꝫ
vel ad aliud: attribuetur ei sicut per accidens existenti et nō
per se: cum enim ratione priuationis subijciatur motui: vt
probauimus in primo physicorum. ipsa per se nō est sed per
accidens est et accidentaliter. Materia enim inquantū ma
teria non est indiuiduum aliquod signatum ens in natura:
sed cum attribuitur ei esse hoc est esse sm quid quod est co
gnoscibile per analogiam solum: vt declaratuꝫ est in fine pri
mi physicorum: et ideo ipsa sm actum non est et ideo per se
non est: quia omne per se esse est a forma: sed sm quid: et per
accidens ens hoc est per rationem subiecti analogie ad for
mam: propter quod accidit ꝙ cum attribuitur ei potentia ad

Tex. cō. 118.

Quod vna nu-mero ē potē-tia duoꝝ op-positorum.

esse ⁊ ad non esse conuenit ei non esse per se: ⁊ esse conuenit per aliud qđ est forma sicut diximus. Quotienscunq; autez eidem alicui existenti ſm actum attribuitur potentia ad esse: ⁊ potentia ad non esse: oportet istas potētias habere successionem in eo: ⁊ esse tempus distinguens inter ipsa: ⁊ hoc quidem generaliter verum est in omnibus formis siue sint accidentales siue substantiales: respectu quaruz dicitur eē potentia siue virtus: sicut est homo album tricubitum: ⁊ sic de alijs predicamentis subiectis adiacentibus. Si eniz dicam ꝙ hoc potest esse homo ⁊ potest non esse homo: vel potest esse albus ⁊ potest non esse albus: vel potest esse tricubitus ⁊ potest non esse tricubitus: in omnibus oportebit intercidere tempus distinguens actus duarum potentiarum ⁊ potentias ipsas: propter causam quaz supra diximus. Si autem daretur ꝙ alicui rei attribuitur virtus ad esse ⁊ ad non esse: ita ꝙ continuum ⁊ vnum est tempus vtriusq; potētie sic ꝙ non referantur ad diuersa tempora distincta per intermedium tempus intercidens etiam inter ipsas: ita ꝙ nec paruum nec magnum tempus inuenitur distinguēs tēpus vnius ab alterius tempore: tunc opposita inerūt simul in eodem tempore eidem qđ est impossibile: ⁊ hoc est sicut quando dicitur aliqua res eterna ſm finem sue durationis ſm naturam habere potentiam ad non esse: habet autem omne generatum ad non esse potentiam: sicut ostendemus in sequentibus. Cum ergo generatum dicitur habere virtutem ad esse ſm tempus infinitum: ⁊ infinitum tempus nō interrumpitur per aliquod tempus intermedium distinguens ipsum: oportebit tunc ꝙ ad idem tempus infinitum referatur potentia ad esse perpetuū: ⁊ potentia ad non esse: quandoq; autem hoc est impossibile: ex isto igitur tanq̄ ex quodam principio procedentes incipiemus nunc ostendere quomodo possibile est vt alicui vni attribuatur potentia ad esse ⁊ ad non esse: ⁊ quomō est hoc impossibile. Sed adhuc oportet nos intelligere ꝙ falsum ⁊ impossibile nō habent intentionem ⁊ rationem vnam ⁊ eandem: sunt enim quatuor necessaria ad hoc inuenta: que sunt verum ⁊ falsum: ⁊ possibile ⁊ impossibile: ⁊ possibile quidem est: sicut triangulum esse isocheles: potest enim triangulus esse isocheles: ⁊ potest non esse isocheles: propter quod laborat vir geometricus ad producendum isochelem sub ratione trianguli. Eodem autem modo possibile est triangulum habere tres equos duobus rectis: potest eniz habere ⁊ potest non habere. Rectilineus enim habet tres angulos duob⁹ rectis equales: non rectilineus autem nō necessario habet: impossibile vō est sicut diametri quadrati lateri sit cōmunicans vel commensurabilis vel equalis. Falsum autem et verum etiam non sunt rationis eiusdem cum sint opposita: sicut iam ante diximus: sicut neq; falsum ⁊ impossibile: quia omne impossibile est falsum: sed non conuertitur: huius autem exemplum: quoniam qui dicit te esse stantem ⁊ non esse stantem mentitur quidem dicendo falsum: sed non propter hoc dicit impossibile: vnum enim in actu est oppositorum ⁊ alterum in potentia: ⁊ ideo itercidit tempus inter potentiam ⁊ potentiam: ⁊ inter actum ⁊ actum. Similiter autem est cum quis dicit cytharedum cantare: ⁊ non cantare: falsum quidem dicit non tamen impossibile: si ad virtutem cantandi ⁊ non cantandi retorqueatur dictum eius: quoniam tunc sicut dictum est tempus intercidit distinguens opposita ne simul esse intelligantur. Qui autem dicit stantē simul sedere in hora eadem dicit falsum ⁊ impossibile: quia in eodem tempore significantur simul inesse eidem opposita: impossibile enim est alicui homini simul inesse virtutem ad sedere ⁊ ad stare in vno tempore qđ non est distinctum per medium tempus qđ est inter sessionem ⁊ stationem: verum quidem enim est ꝙ in tempore in quo inest ei vnum vtrorumq; inest ei ⁊ alterum: sed non eodem modo: quando enim inest vnum ſm actum: tunc inest ei alterum ſm potentiam: ⁊ ideo non est possibile vt vtraq; opposita insint ei simul ſm actum: videlicet ꝙ sit actu stans ⁊ sedens in vno ⁊ eodem tempore: sed est possibile vt sit statio in hora vna: et sessio insit in hora alia. Et ex hoc est apte itelligere ꝙ omne id quod habet potentiam vel virtutem ad esse ⁊ ad non esse habet istas potentias ſm finitum tempus: quia aliter nō distingueretur tempus vnius potentie a tempore alterius:

Tex. c. lviij.

⁊ tempus vnius actus non distingueretur ab actu alterius. Sed oportet nos non latere ꝙ cum alicui existenti ſm actū attribuitur potentia ad esse hec absq; dubio finita erit ſm tempus preteritum: quoniam virtus eius quā habet ad eē incepit in tempore quando est generatum. Nos enim loquimur de his tm̄ hic in quibus inueniuntur due virtutes ad esse vna ⁊ non ad esse alia. Infra autem ostendimus ꝙ virtus eius ad non esse etiam est finita: vbi probabimus generabile esse cum corruptibili conuertitur. Cum autem potētia ad esse attribuitur non existenti ſm actum: sed materie prime que est incorruptibilis ⁊ ingenita: sicut nos probauimus in primo libro phisicorum: ⁊ ideo ſm quandam significationem perpetui perpetua erit sua potentia ad esse perpetuum: ⁊ ideo perpetuas. Sed quia materia p̄ma non nisi ſm quid est ⁊ per analogiam ideo sua potentia ⁊ virtus ſm ꝙ perpetua est non est nisi per accidens ⁊ accidentaliter ⁊ non ſm actum vt diximus. Sic ergo possibile est inuenire virtutem infinitam ad esse ſm quid ⁊ non simpliciter. Quidā autem p̄dorū vt Anaxa. videntes potentiam infinitam ad eē inueniri in materia: ⁊ nescientes distinguere inter id qđ est essentiale ⁊ accidentale: ⁊ inter ſm quid ⁊ simpliciter: volebant ꝙ simpliciter infinita est virtus ad non esse: ⁊ ideo dixerant non esse inconueniens ꝙ potens ad esse sit potens ad non esse ſm tempus infinitum. Errauerant autem quia licz potentia ad generationem accidentalis sit infinita potentia: tamen ad generationem essentialis ⁊ ordinata non est infinita: ⁊ non distinguentes attribuerunt essentiali generationi qđ nos conuenit nisi accidentali. Sed ad corruptionē potentia nec essentialiter neq; accidentaliter est infinita: quia licz nō omne gn̄abile necessario generet: tn̄ oē corruptibile necessario corrumpet: hec aūt oia in sequentibus expsse declarabūtur: sed ea que dicta sunt tāq̄ principia ex quibus procedere habemus pmisim⁹ vt facilior sit via demōstrationū.

Oē corruptibile de necessitate corrumpetur: sz nō oē gn̄abile d̄ necessitate generabitur.

Cap. 7m. In quo pbatur ex pncipijs prius inductis ꝙ nullum perpetuum cadit sub corruptione ⁊ generatione.

Ex his ergo que premisimus diximus per diffinitiones eius qđ est generabile: ⁊ eius qđ cadit sub corruptione siue qđ est corruptibile ꝙ si aliqs dicat ꝙ alicui rei que signata est in natura ⁊ est existens ſm actum est potentia vel virtus ad res multas oppositas in tempore infinito: tūc ſm predicta non significat aliud nisi ꝙ illa res nō facit actiones suarum oppositarum in tempore ⁊ virtutuz: sed facit eas in tempore vno simul: quia sicut diximus infinitum tempus non est interpositum vel interceptum aliquo tempore distinguente partem eius vnam ab alia: qđ si esset interceptum tempore distinguente: oporteret ꝙ infinitum tempus esset finitum. Si ergo hoc est ſm ꝙ diximus: ⁊ dicatur ꝙ res aliqua que est cadens sub corruptione: tamen est semper ſm omne tp̄s infinituz: tunc illa res necessario est illa que est nō cadens sub corruptione: quia aliter non haberet virtutez manendi ſm omne tp̄s infinitum: ⁊ ſm hoc illō qđ habet virtutem vt non sit in eo qđ cadit sub corruptione erit in esse in eodez tempore in eo qđ nō cadit sub corruptione. Sed nos pbabimus inferius ꝙ generatuz sequtur id qđ est cadens sub corruptione: ⁊ non generatuz sequitur id qđ non est cadens sub corruptione: ergo eadem res erit generata ⁊ non generata insimul sicut corrupta ⁊ non corrupta: ⁊ hoc falsum ⁊ impossibile. Falsum autem ⁊ impossibile nō est nisi ideo quia propositiones eius sunt false ⁊ impossibiles: que propositiones sunt incorruptibile esse generatum ⁊ ingenerabile esse corruptibile: ergo ipse propositiones non sunt ponende ab aliquo pho in naturalibus. Si eniz propositiones dicte essent false possibiles: tunc conclusio posset quidem esse falsa: sed non esset impossibilis: componitur autez sic syllogismus: omne habens virtutem ad opposita ſm esse ⁊ non esse in tēpore infinito est generatum ⁊ non generatuz: esse autez cadens sub corruptiōe ⁊ perpetuo manēs habet virtutem ad opposita ſm esse ⁊ nō esse in tēpore infinito: ergo omne tale est generatum ⁊ non generatum simul ſm tp̄s vnum: ⁊ hec conclusio est impossibilis sicut ⁊ p̄misse ipsi⁹ ex quibus sequit̄. Sic igit̄ ostensum est ꝙ omnis res sempiterni esse ſm omne tempus infinituz non cadit sub corruptione neq; sub generatione aliquo mō: nā si caderet sub corruptione:

Tex. cō. lx.

Tex. cō. lxi.

prione: vel si esset generata: tunc esset ei virtus vt aliq̃n non esset in quodã tẽpore existẽs: hoc aũt erit manifestũ si diffinitiones istoꝝ inspiciant̃ que fiunt ex essentialibus sibi: dico eni diffiniẽdo rẽ cadentẽ sub corruptione que res corrumpit̃ est diffinita aut sm potentiã ad corruptionẽ aut sm actũ: et si quidẽ diffinia t̃ sm potentiã ad corruptionẽ dicit̃ corruptibile: qd est possibile nõ existere in futuro tẽpore aliquo determinato et nõ infinito. Si aũt diffinia t̃ sm actũ corruptionis dicet̃ tũc potius corruptũ q̃ corruptibile: qd est primo existẽs ante corruptionẽ: et postea nõ existẽs sm actũ corruptionis. Generatũ aũt diffinit̃ sic: vt sit generatũ qd est primo nõ existẽs: et deinde hꝫ actũ existẽdi post nõ existẽtiã: et ex his diffinitionibus colligit̃ q vterq3 istoꝝ est essentialis virtus ad existẽdum q̃nq3 et ad nõ existẽdũ q̃nq3. Et si hoc est sm q diximus tũc neutrũ eoꝝ amitteret aliq̃n virtutẽ ad existendum q̃nq3 et ad nõ existẽdũ q̃nq3. Generatũ ergo semp habet virtutẽ vt q̃nq3 sit et q̃nq3 nõ sit: et similr̃ corruptũ siue corruptibile. Rei aũt sempiterni esse sm omne tẽpus est opposita hꝫ ius diffinitio: et ideo ꝯuenit eidẽ virtus opposita et virtus generati et vtus corruptibilis remota ab ipsa re sempiterna: et ideo tali rei sempiterne nõ est virtus vt sit aliq̃n nõ existens sm tẽpus finitũ: neq3 est ei virtus vt sit similr̃ nõ existens sm tẽpus infinitũ: sꝫ hꝫ virtutẽ ad semp existẽdũ sm oẽ tẽpus infinitũ. Iste ergo virtutes vni rei nõ ꝯueniũt q videlꝫ res vna sit semper existens: et vt sit semp nõ existens: vel etiã nõ semp existens. Negatiuã tñ eius qd est semp existere nõ est possibile verificari de semp existe siue negatiua illa sit vniuersalis ꝯtraria ei que est semp existere significãs: siue sumat̃ vt ꝯdictoria eiusdẽ que est ac si diceret̃ q semp existens est nõ semp existens. Si aũt hoc est sm q diximus: tũc impossibile est de eodẽ p̃dicari ista duo q videlꝫ sit ppetuũ et semp existens: et q sit cadẽs sub corruptiõe: et p eãdẽ necessitatẽ impossibile ẽ vt res ppetua sit generata: ergo nõ verificat̃ de eodẽ esse generatũ et nõ esse cadẽs sub corruptiõe. Etenim eni3 qd q̃nq3 existit et q̃nq3 nõ existit: sũt duo termini diffiniẽtes ipsũ: qui sũt termini et generati et cadẽtis sub corruptiõe: et vnus eoꝝ est prior qui est terminus generati: et alter eoꝝ est posterior qui est terminus corrupti. Impossibile est aũt vt sit postremus sine priori: et vbi est prior ibi necessario est posterior: et ideo si nõ est terminus prior nõ est terminus posterior omnino qd clarũ est p ea que diximus hoc est per essentiales diffinitiones ipsoꝝ: quia essentialis virtus generati est aliq̃n existere et aliq̃n non existere: et nõ vltimũ eius semp existere: et ista virtus nunq̃ relinquit ipsũ etiã postq̃ est generatũ. Est aũt eadẽ virtus essentialis ei qd est corruptibile: et ideo generatũ et corruptibile necessario sunt idẽ subiecto lꝫ differãt rõne. Si autẽ hoc est sm q diximus et diffinitio rei sempiterne est q nõ est possibile ipsã in aliquo tẽpore nõ esse: tũc impossibile est vt res sempiterna nõ cadẽs sub corruptione sit generata: et hoc est ꝯtrariũ eius qd dixit Plato de celo et mũdo: quia dixit q ista sũt generata: et tñ sũt sempiterna nõ cadentia sub corruptione. Amplius aũt et hoc ex rõne media ꝯtrarioꝝ possumus demõstrare. Si eni sumamus ꝯdictoria eius qd est cui est virtus q sit semp ens ipsa erit hoc: cui nõ est virtus vt sit semp ens: ac si diceremus q terminus qd semp est ens ꝯdictoria est id qd est nõ semp ens: ꝯtraria aũt prime cui est virtus vt sit semp nõ ens: sicut si diceremus q ꝯtraria eius qd est semp ens est ea que dicit semper non esse siue nunq̃ esse: hic aũt iterũ ꝯdictoria est cui nõ est virtus vt sit semp nõ existens: ac si diceremus q ꝯdictoria eius que dicit semp non ens siue nunq̃ ens est ea que dicit nõ semp nõ ens siue nõ nunq̃ ens: dico ita q cũ multa ꝯtrarioꝝ habeãt media q possibile est vt inter duas ꝯtrarias que sũt hẽre virtutẽ ad semp existere et habere virtutẽ ad semp nõ existere siue ad nunq̃ existere possibile est cadere aliqd mediũ. Mediũ aũt illud est possibile ad esse et ad nõ esse sm distinctũ tẽpus qd videlꝫ aliq̃n sit: et aliq̃n nõ sit: lꝫ eni in ꝯdictiõe nõ sit mediũ: tñ in ꝯtrarietate aliq̃n mediũ est qd partẽ hꝫ vnius ꝯtrarij et partẽ alterius: et tũc nõ est necessariũ alterũ inesse ꝯtrarioꝝ semp: sed impossibile est ipsa vni et eidẽ simul inesse. In ꝯdictorijs aũt necessariũ est alterũ inesse: et impossibile est etiã simul vtrũq3 inesse eidẽ: vtraq3 n. dictarũ ꝯtrariaꝝ sumit̃ vt negatiua alterius ꝯtrariaꝝ et vtraq3 eaꝝ que ꝯtrarijs ꝯdicũt ꝯueniũt in hoc q dicũt nõ existens: qd tñ sm aliqd tẽpus est existens et existens in quodã tẽpore nõ existere in alio tẽpore: hec eni duo dicit tã ꝯdictoria eius que est semp existens q̃ ꝯdictoria eius que est nunq̃ existens. Sicut eni hec dicit illa cui nõ

Tex.c.122.

Tex.c.123.

est virtus vt sit semp existens que est ꝯdictoria prime: ita hec idẽ dicit ista que dicit cui nõ est virtus vt sit semp nõ existens que est ꝯdictoria scdẽ: hec eni dicit q sit in q̃dã pte tẽporis existens et in q̃dã pte tpis nõ existens. Iste ergo due ꝯdictiones non sibi sed duabus ꝯtrarijs p intẽtiones suas idẽ dicũt: et sup rẽ vnam et eãdẽ cadũt: ergo vna et eadẽ res est cui est virtus vt sit nõ existẽs aliquãdo: et vt sit existens aliq̃n sm diuersa tẽpora: et ipsa eadẽ res media est inter ꝯtrarias duas que sũt semp existẽ et nunq̃ existere: sicut diximus nup in his que p̃habita sũt. Hec aũt demõstrare possumus p vniuersales terminos ad nullã materiam determinatã ptinẽtes p lr̃as: videlꝫ quibus est vsus in geometricis demõstrationibus. Sint ergo signa duoꝝ ꝯtrarioꝝ que nullomõ vni rei ꝯuenire possunt: lr̃a a. sit hñs potẽtiã vel virtutẽ ad semp existẽdũ qd est necessariũ et ppetuũ inesse: lr̃a aũt b. sit hñs potẽtiã ad nunq̃ existẽdũ qd est ppetuũ: lr̃a aũt c. ꝯdictorie sit opposita littere a. et littera d. ꝯdictorie sit opposita littere b. ita q c. sit signũ eius qd nõ semp est siue qd aliquando nõ est: et d. significet id qd nonnunq̃ est: siue qd aliquando est: sicut vides in hac dispositione oppositionẽ eoꝝ.

Dico q quia necessariũ est de quolibet affirmationẽ vel negationẽ esse verã: si aliqua res est de qua nõ verificat̃ vniuersalis que est hẽre virtutẽ ad semp manere vel existere: tunc de ea vera erit sua opposita que est aliq̃n nõ existẽ. Ponamus ergo q de eadẽ re etiã alia vniuersalis negatiua nõ verificetur que est nunq̃ existere: tũc per eandem necessitatẽ de eadem re verificabit̃ etiã illius ꝯtradictoria que est aliq̃n existere. Res ergo vna et eadẽ de qua nec a. nec b. verificabit̃ necessario erit in quã cadũt et c. et d. Ex quo igit̃ et c. et d. cadũt in rem vnã significemus eã p litterã vnã et illa sit e. vel quecũq3 alia: ergo tũc littera e. sola significat mediũ duaꝝ ꝯtrariaꝝ que sunt a. et b. Res eni vna de qua neutra duaꝝ ꝯtrariaꝝ verificatur vniuersaliũ necessario ẽ media inter ꝯtrarias: et de illa ambe pticulares ꝯdictẽtes duabus ꝯtrarijs vniuersalibus verificabunt̃: et quia lr̃a e. est sola vt lr̃a c. et lr̃a d. simul: tũc opꝫ necessario q lr̃a e. sit media duaꝝ ꝯtrariaꝝ. Redeamus ergo et ostẽdamus in rebus qd demõstramus vniuersaliter in istis et dicamus q res que est semp existens nõ põt esse generata p hoc q est ꝯdictoria: quia generatũ est aliq̃n nõ existens et semp existens: et aliq̃n nõ existens sũt ꝯtradictẽtia sibi. Eadẽ necessitate res semp existens nõ põt esse res cadens sub corruptiõe: quia res cadẽs sub corruptiõe ẽ etiã q̃nq3 nõ existens. Si ergo hoc est sm q dictũ est: tũc manifestũ est et patet q tam res generata q̃ res cadẽs sub corruptiõe nõ est res semp existens sempiterne. Si n. daret̃ q esset sempiterna: tũc esset ei virtus ad semp existendũ: et inquãtũ est generata vel corrupta esset ei virtus ad nõ existẽdũ semp: et sic ꝯdictoria verificarent̃ de eodẽ: hoc aũt omnino impossibile est sicut sepius dictũ est in his que postẽsa sunt. Falsũ ergo fuit dictũ Platonis qui dixit rẽ generatã ppetuo manere posse: et falsũ est dictũ alioꝝ qui dixerũt res

Tex.c.124.

ingñatã ꝛ ꝑpetuo exñtẽ in ꝑterito posse cadẽ sub corruptiõe. Amplius aũt hoc ipsum ex ꝓprijs istoꝝ diffinitionibus possumus ꝓbare. Res eni nõ cadẽs sub generatione que nullo mõ generabilis est: ea que semp est nõ habẽs principiũ neqȝ finẽ existendi: in eandẽ aũt intẽtionẽ incidit res nõ cadens sub corruptione que nullo mõ est corruptibilis. Illa eni etiã est cui nullus est finis in existẽdo. Dico aũt hic ingenerabile ꝛ incorruptibile ſm diffinitionẽ verã ꝛ certã: qꝛ cũ multi sint modi ingenerabilis ꝛ incorruptibilis nõ accipimus ingenerabile ꝛ incorruptibile pro eo qᵭ generat̃ quidem: sed absqȝ causis generationis: vel qᵭ generat̃: sed absqȝ tẽpore generationis: nec etiã accepimus hic ingeneratũ pro eo qᵭ est impossibile aliud esse: sed tñ pro eo quod necessarium est inesse ꝛ est semp: ꝛ hoc de causa facimus hoc: qꝛ res illa que habet esse verum qᵭ nullo modo permixtum est cũ non esse: ꝛ cuȝ potentia est ingenerabilis ꝛ incorruptibilis. Si igitur vtrũqȝ hoꝝ per certas eoꝝ diffinitiones velimus diffinire: dicemus ꝙ res ingenita ꝛ ingenerabilis est nũc vere exñs: de qua nõ põt dici ꝙ fuit in priori preterito nõ existens: ꝛ de qua non potest dici ꝙ in aliquo futuro postremo sit futura non existens. Scḋꝫ aũt eundẽ modũ verissime diffinitionis dicit̃ res incorruptibilis de qua dicitur nũc ꝙ vere est: ꝛ cui nullatenus ꝯuenit in posteriori aliquo futuro nõ esse. Cum igit̃ illa sint ſm supposita sua ꝯuertibilia quoꝝ diffinitiones vere ꝯuertibiles sunt: tunc oporteret ꝙ ingenerabile ꝛ incorruptibile ꝯuertant̃: eo ꝙ diffinitiones eoꝝ ꝯuertunt̃. Omne enim ingenerabile est incorruptibile: ꝛ ecõuerso omne incorruptibile est ingenerabile: vtraqȝ enim haꝝ reꝝ sequit̃ esse sempiternũ ſm tẽpus infinitũ necessario. Res enim ingenerabilis semper est que nõ remouet̃ ab esse in aliquo tempore: hoc enim manifestum est ꝛ patẽs ex diffinitionibus vtriusqȝ quas induximus. Incõueniẽs igit̃ est qᵭ dicũt gñatum non posse corrũpi: vel incorruptibile posse esse generatum.

Cap. 8ᵐ. Q̃ conuertitur generabile cum corruptibili ꝛ ingenerabile cum incorruptibili.

Q Uia aũt iam ex rõne perpetui ſm infinitũ tempus ostendimus omne ingenerabile esse etiaȝ incorruptibile: nũc ostẽdamus hic ꝯuersionem esse inter ea que dicta sunt per rationeȝ oppositionis eoꝝ. Dicamus igitur ꝙ quecũqȝ res cadit sub corruptione ſm naturã est etiã generata ꝛ demonstratio illius est: quia si detur ꝙ non est generata per naturam: tunc ſm ante dicta etiam non cadit sub corruptione: cum tamen positum sit in antecedente ꝙ ipsa cadit sub corruptione: ergo oportet istam ꝯsequentiam esse necessariam: quia si res cadit sub corruptione ꝙ ipsa est generata. Similiter verificabimus ꝯsequentiam esse necessariam: ꝛ econuerso si ꝯsequens fiat antecedens dicentes ꝙ si res aliqua est generata: ꝙ ipsa etiam cadit sub corruptione: quoniam si diceretur non esse necessaria: tunc oppositum consequentis verificaretur cum antecedente: ꝛ tunc res generata esset non cadens sub corruptione: hoc autem per antecedentia destructum est: vbi ostensum est ꝙ res generata ꝛ non cadens sub corruptione opponitur per modum affirmationis ꝛ negationis. Igitur conuertuntur hec duo super se generatum: videlicet ꝛ cadens sub corruptione. Similiter ꝯuersio est inter esse non generantia ꝛ non cadentia sub corruptione: sicut diximus nuper in capitulo qᵭ premisimus. Si enĩ fuerint due oppositiones dicentes verum ꝛ falsum circa omne ens: tunc in illis oppositionibus erunt quatuor extrema oppositionum: ꝛ dictum est in dialecticis ꝙ si in talibus extremum vnius oppositionis cõuertitur cum extremo alterius oppositionis vel predicatur de ipso: necesse est etiam aliud extremum conuerti cum reliquo vel predicari de ipso: tales autem oppositiones due sunt semper ens ꝛ aliquando non ens ꝛ nunq̃ ens ꝛ aliquãdo ens: ꝛ sunt ista eadem his ingenerabile ꝛ impossibile ad ens ꝛ generabile ꝛ corruptibile. Est autem ingenerabile semper ens cui opponunt̃ tam generabile q̃ corruptibile: quia vtrumqȝ eorum est aliquando ens ꝛ aliquando non ens. Similiter ꝛ incorruptibile est semper ens cui opponunt̃ etiam eadem ratione tam generabile q̃ corruptibile: ꝛ nos non indigemus de ĩpossibili ad ens: quoniam illud non cadit in aliquam reruȝ existentiam. Sic ergo quatuor sunt opposita: generabile cui qᵭ opponit̃ tam ingenerabili q̃ incorruptibili: ꝛ similiter incorruptibile opponitur vtriqȝ. Si ergo generabile conuertatur cum corruptibili oportet etiam ꝙ ingenerabile cõuertatur cum incorruptibili. Ostendimus autẽ in principio huius capituli generabile cum corruptibili conuerti: ergo ꝛ necessario cõuertetur ingenerabile cum incorruptibili. Similiter autẽ si daretur ꝙ ingenerabile non conuertetur cum incorruptibili: tunc sequeretur ꝙ nõ esset vtrũqȝ istoꝝ res sempiterna que non remouetur ab esse. Qᵭ autem vna earum sequatur aliam ꝛ conuertatur cum ipsa verificatur ex his que diximus statim. Generatum enim qᵭ vtriqȝ eorum opponitur est res cadens sub corruptione ꝛ conuertitur cum ipsa: ergo ꝛ opposita istorum duorum conuertuntur adinuicẽ. Omne enim generatum est corruptibile ꝛ ecõuerso: omne cadens sub corruptione est generatum. Ex his enim verificamus etiam ꝯuersionem inter ingenerabile ꝛ incorruptibile. Sicut enim diximus inter rem que semper existens ꝛ rem que nunq̃ est existens est alia media vtriusqȝ que neutrum eoꝝ est ꝛ illa res est generata ꝛ res cadens sub corruptione: sicut ostendimus in probabilis. Media autem dicitur vtriusqȝ contrariarum: quia habet virtutem que est vltimũ potẽtie sue que non pertingit ad semper existere: ꝛ excedit nunq̃ existere: ꝛ ideo est existens ꝛ non existens in diuersis temporibus. Cum ergo mediũ cadat super rem vnam: opꝫ ꝙ extremũ qᵭ est semp existẽs cadat etiã in rẽ vnã: siue sit gñabile: siue sit incorruptibile. Si ergo ingenerabile nõ hrẽt potẽtiã infinitã ad esse nisi ex parte ante: ꝛ icorruptibile nõ haberet potẽtiã infinitã nisi ex parte post: tũc infinitũ adderet supra infinitũ: ꝛ infinitũ esset maius infinito: qm̃ infinitũ tã ex parte ante q̃ ex parte post adderet: ꝛ minus esset infinito ex parte post: ꝛ infinito ex parte ante ꝛ hoc nõ esset nãle. Amplius aũt adhuc vniuersalr̃ ꝓbabimus illud in terminis gñalibus vt patet̃ nostra demõstratio tenere ꝑ accñs ꝛ nõ ꝑ se. Dico igit̃ rẽ oẽm gñatã cadẽtẽ sub corruptione mediã esse duaꝝ ꝯtraꝝ: hoc est inter semp esse ꝛ nunq̃ esse: sicut iã sepius diximus. Sit.n.littera.a.semp existẽs: ꝛ littera.b.nũq̃ exñs littera aũt.c.res gñata sit: aĩal qñqȝ exñs ꝛ littera.d.sit res corrupta qñqȝ nõ exñs. Manifestũ est enim tũc ꝙ littera.c.est media iter.a.ꝛ.b.per hoc ꝙ neqȝ.a.neqȝ.b.finẽ ꝛ vltimũ nullũ habẽt ſm totũ tẽpus ĩfinitũ.a.quidẽ in essendo ꝛ.b.in nõ essendo. Rei aũt gñate est vltimuȝ ꝛ finis in tẽpore aut actu aut potẽtia: qꝛ si est corrupta: tũc hꝫ actu fineȝ: ꝛ si est adhuc corruptibilis hꝫ finẽ potẽtia.a.ꝛ.b.neqȝ actu neqȝ potẽtia habẽt finẽ ꝛ vltimũ: sicut ostẽdimus: eo ꝙ aliter adderet infinitũ sup infinitũ: neutra eni haꝝ reꝝ est in tpe quodã semp existẽs: ꝛ in quodã nunq̃ exñs: sed.a.quidẽ semp exñs.b.vo nunq̃ exñs: ſm oẽ tẽpus etiã si infinitũ esse ponat̃. Sicut aũt c.mediũ esse est ostẽsuȝ inter.a.ꝛ.b.ita ostẽdit̃.d.esse mediuȝ eodẽ per hoc ꝙ.d.mediũ est vltimũ ꝛ finẽ in tpe: ꝛ est per hoc in quodã tpe existens: ꝛ in quodã tẽpore nõ existẽs. Cũ ergo de quolibet affirmatio vł negatio sit vera: de gñato nõ verificata vniuersalis affirmatio que est semp existẽ: nec vniuersalis negatio que est nunq̃ existere: opꝫ de ipsa verificari duas predictis vniuersalibus ꝯtradictorias que sũt aliqñ existere ꝛ aliqñ nõ existere. Eedẽ aũt verificant̃ ꝑ eandẽ rõnem de corrupto: ergo generatũ ꝛ corruptũ sunt idẽ: sicut etiã probauimus in prima demõstratione ad hoc inducta. Est igit̃ omne generatũ cadens sub corruptione: ꝛ oẽ cadẽs sub corruptione ꝓculdubio est gñatũ: sic manifestuȝ est etiã ꝛ certũ ꝙ res generata ꝛ cadẽs sub corruptione ꝯuertũtur. Declaremus igit̃ hoc qᵭ diximꝰ per terminos vniuersales deducẽdo ad impossibile aduersariũ qui negat ea que diximus. Sit ergo ingenerabile.e.ꝛ incorruptibile.i.generabile aũt sit.x.corruptibile vo sit.c.sicut pꝫ in hac figura. Dico ergo tali positione facta ꝙ.c.ꝯuertit̃ cum.i.si littere iste significẽt res illas quas supposuimus eas significare.e.aũt ꝛ.x.nõ ꝯuertant̃ neqȝ ꝯueniũt rei vni: sed potius cuicũqȝ rei cõuenit.e.tunc alteri ei opposite conueniet.x. Simili̾ aũt.i.ꝛ.r.nõ ꝯuertant̃: neqȝ ꝯueniũt rei eidẽ: sed diuersis ꝛ oppositis. Si aũt hoc est ſm ꝙ diximus: tũc oportet ꝙ.e.ꝛ.i.ꝯuertant̃ per rationem quam supra diximus de oppositis diuidentibus verum ꝛ falsum per modum affirmationis ꝛ negationis: quia ex quo quãdoqȝ ens ꝛ quãdoqȝ nõ ens ꝯuertũtur: necesse est ꝙ semp ens ꝛ semp nõ ens conuertant̃. Est enim

semp ens duplex.s.habens potentiā infinitā ex hoc ꝙ in preterito nō fuit in nō esse: ⁊ sic igenerabile est semper ens: ⁊ habens potentiā infinitam ad esse: ex hoc ꝙ in futuro non habebit potētiam ad non esse: ⁊ hoc est incorruptibile. Similiter aūt quādoqꝫ ens ⁊ quandoqꝫ non ens est duplex: nō ens enī in preterito: ⁊ ens mō est generatū: ⁊ ens mō nō est ens aūt in futuro est corruptū: ⁊ sic ingenerabile ⁊ gn̄abile: ⁊ incorruptibile ⁊ corruptibile opponunt per modū affirmationis ⁊ negationis. Si ergo ꝯuertat generabile cum corruptibili: necesse est ꝙ ingenerabile cū incorruptibili ꝯuertat. Si aūt daretur oppositum: tūc oportet ꝙ.r.esset sicut.e.⁊ sicut.i. ſm potentiā quā habet ad esse: ergo ſm hoc etiaꝫ ꝯuertitur cum.e.cuius probatio est: q: lꝫ dictum sit ꝙ.e.⁊.r.nō cadunt super rem vnam: sed super opposita: tamen dicit aduersarius ꝙ.r.⁊.i.simul cadunt super rem vnam ⁊ eandē ⁊ ꝯuertuntur: sed sequitur.e.i.⁊ ꝯuertitur cum ipso. Cū igitur illa que ꝯuertunt omnino cum vno ⁊ eodem etiā ad se inuicem conuertantur: sequit necessario.r.⁊.i.ꝯuerti ad se inuicē: hoc autem est omnino impossibile: q: sic ꝯtradictoria cōuerterent: ergo falsum fuit dictum aduersarij ꝙ.r.esset vt.i.⁊.e.sicut aūt cōuertit generabile cū corruptibili: sic sequit per cōparationē vnius ad alteꝛ ꝙ conuertat.e.cum.i.hoc est ingenerabile cū corruptibili. Igitur ex oibus his ꝯstanter dicimus ꝙ res ingenerabilis que significatur per.e.diuersa ⁊ opposita ꝑ virtutem nature a re generata que significat per.r. Et eodem modo res incorruptibilis significata per.i.diuersa ⁊ opposita est ad rem generatam que significat per.r.nunqꝫ ergo cōueniunt vni rei.e.⁊.r.neqꝫ eidem rei.e.⁊.i.sicut iam ante sepius diximus: ⁊ huius causa est: q: ipossibile est vt res vna ⁊ eadē sit sempiterna ⁊ nō sempiterna: ⁊ similr̄ ipossibile est vt sit res vna ⁊ eadē cadēs sub corruptione ⁊ nō cadēs sub corruptione: ⁊ vt sit semper infinita ſm tēpus ⁊ nō sit semp ſm tēpus: eo ꝙ ꝯdictoria de eodē nō verificant. Iam igit ostensum est sufficienter ꝙ.e.⁊.i.sequunt se inuicē ⁊ ꝯueniunt rei eidē: ⁊ ostensuꝫ est hic per opposita istoꝛ que ꝯuertunt: eo ꝙ res vna ⁊ eadē est generata ⁊ cadēs sub corruptione: ergo oē generatū est cadēs sub corruptiōe: ⁊ oē cadēs sub corruptione est gn̄atū. Et similr̄.e.⁊.i.ꝯueniūt rei eidē: ⁊ vna eaꝛ sequitur ad alterā: q: res vna ⁊ eadē est nō generata: ⁊ non cadēs sub corruptione. Igit ꝓpter vnitatē suppositi veriusqꝫ istoꝛ omne qꝺ est non generatū est non cadens sub corruptione: ⁊ econuerso omne non cadens sub corruptione est nō generatum: iterum ⁊ hoc est quod volumus demonstrare per terminos vniuersales inductos superius.

¶ Cap. 9m. In quo repetunt dicta aduersarij vt summatim destruant ex ratione temporis infiniti.

Tex.c.130.⁊ 131.

Aduersarius aūt qui dicit ꝙ non est incōueniens rem generatam nō esse corruptibilē ⁊ rem ingenerabilē sempiternā in preterito esse corruptibilē ſm tempus futuꝛ: destruit quedam principioꝛ antecedentium ex quibus nos processimus: ⁊ destruit etiā syllogismos inductos eo ꝙ ipse in hoc dicto suo opposita supponit principioꝛ: dicit enim rem incorruptibilē esse generatā: ⁊ rē nō generataꝫ sempiternā ſm oē tēpus preteritū esse corruptibilē ſm futurū: qui aūt dicit q: nō est incōueniens vt sit res generata nō cadēs sub corruptiōe: ⁊ q: iste talis sic dicit: volo nūc destruere sermones istos per rōnē potētie finite ⁊ infinite. Dico igitur ꝙ potētia que attribuitur rei attribuitur dupliciter: aut enim est potentia actiua qua res agit esse vel aliquid aliud: aut est potentia passiua qua agitur in ipsaꝫ. Id aūt qꝺ dicit esse in actu in re aliqua etiam dupliciter attribuit ei: aut enī in actu dicitur esse: aut in actu dicit nō esse: ⁊ cum potētia ordinat ad actū: tunc aut erit potētia ad esse ſm actuꝫ: aut ad non esse ſm actuꝫ: ⁊ ad quodcūqꝫ hoꝛ sit potētia siue virtus rei: tunc aut erit illud ſm tēpus finitū qꝺ habet vltimū nūc in quo determinat: aut erit illud ſm tēpus infinitū: nec habēs vltimū neqꝫ finē. Non opꝫ aūt latere ꝙ nihil ꝓhibet tēpus infinitū esse ſm aliquid determinatū. Si enim detur tēpus esse infinitū in preterito: hoc tēpus terminatur ad nūc presens qꝺ cōtinuo est preteriti ⁊ futuri: sicut ꝓbatum est in 4° physicoꝛ. Cum aūt ſm peripatheticos detur esse tēpus infinitū ⁊ in futuro ⁊ in preterito: tunc querit qualiter possit esse terminatum: ⁊ qualr̄ sit veꝛ tempus esse infinitū: cuꝫ tn̄ ſm eosdē peripatheticos nihil sit actu infinitū. Sed ad hoc dicendū ꝙ lꝫ nos credamus tēpus habuisse initiū per creationē: hoc tamē nō est cognoscibile per p̄hiaꝫ sicut diximus in 2° physicoꝛ. Cū ergo peripathetici tēpus dicūt esse infinitū: ipsi tamen cū hoc dicunt ꝙ de tēpore nihil est nisi in potētia: nūc enim qꝺ solū est accipere neqꝫ tēpus est neqꝫ pars tēporis: id aūt qꝺ ſm successionem in potētia est nihil ꝓhibet esse infinitū: sicut enim infinita est potētia diuisionis in ꝯtinuo: ⁊ ex hoc nō sequit ꝙ infinitum sit actu: ⁊ de hoc multa dicta sunt in prehabitis. Cū aūt dicit terminatū per nūc presens nō dicitur tēpus simpliciter: sed diuidit ꝓut est mēsura huius actus sic terminatus. Sed ista terminatio nō aufert ei potentiā ad esse infinitū: q: eadē potentia tēporis que est in preterito ad infinitū ſm carentiā principij est in futuro ſm carentiā finis. Uel vt melius dicat: sicut vnū est tēpus in tota ꝯtinuitate tēporis: ita vna est potentia sua ad fluxum successionis in infinitū: ⁊ ideo per hoc ꝙ preteritū terminat ad nūc ⁊ futuꝛ incipi in nūc nō distinguitur potentia que est in duabus partibus tēporis.s.preteriti ⁊ futuri in duas potentias infinitas: sed in toto eo remanet vna potentia infinita ſm principiū ⁊ finem: ⁊ hoc per simile videre possumus in tēpore finito alicuius rei que habet principiū ⁊ finem quā nos dicimus habere duas potentias ad esse finitas: quarū vna sit ſm preteritū: ⁊ altera ſm futuꝛ: ⁊ ex hoc patet error eius qui dicit duo esse: quoꝛ vnū infinitū est in preterito qꝺ vocatur ingenerabile: qꝺ tamen sit finite potentie ad esse ſm futuꝛ: ⁊ aliud sit infinitū ſm futuꝛ qꝺ vocant incorruptibile: qꝺ tamen finite potentie sit ad esse ſm preteritū: q: dicūt ipsum esse generatū. Tēpus enim infinitum lꝫ sit terminatū ad nunc generationis ⁊ corruptionis alicuius rei: nō tamen habet duas potētias īfinitas: sicut nec linea duas habet potētias diuisionis in infinitū per hoc ꝙ diuidit in pūcto vno quicūqꝫ sit ille: tēpus ergo infinitū per suā potentiaꝫ totā est etiā terminatū iteꝛ: ⁊ tamen remanet ſm vnā ⁊ totā suā potentiā infinitū: eo ꝙ post ipsum nihil inuenit de tēpore: ⁊ ante ipsum nō inuenitur prius aliquid tēporis ad qꝺ ante vel post terminet. Res aūt cui nō est finis in aliqua horaꝛ dicitur quo ad hoc eterna: eo ꝙ eterno nō est finis: ⁊ illa eadem est etiā interminata que nullū ſm nūm habet sue generationis principium neqꝫ finē ad quem ante terminata sit: ⁊ hoc ideo q: vt diximus vna numero est potentia infinita et ſm preteritum ⁊ ſm futurum. ¶ Amplius si dicat aduersarius ꝙ res quā fingit eternam esse ſm principium: eo ꝙ ſm eum est ingenita sit corruptibilis in futuro: tunc opꝫ ꝙ ipsa sit mēsurata tempore rei infinite: quia infinita est ſm preteritum vt diximus hoc est ꝙ mensuratur hora temporis cui nō cōuenit in preterito aliquo non existere: ⁊ deinde existere: sicut est tempus rei generate. Si ergo sicut nos iam ante probauimus hora tēporis infiniti non diuersificarentur: tunc manifestum est ⁊ patens per hoc qꝺ nunc diximus ꝙ res generata fuit ens in tempore infinito: ⁊ iterum res cadens erit sub corruptione: ⁊ tamen hoc est in tēpore rei eterne cui non est finis in tempore: cum ostenderimus vnam esse infiniti potentiam ſm preteritum ⁊ futurum: hoc autem est de numero maximorum impossibilium: quia ſm hoc in vno ⁊ eodem tempore res semper est ⁊ non est. Huius autem est ratio: quia impossibile est vt res generata sit eterna: ⁊ per eandem rationem impossibile est vt res cadens sub corruptione sit eterna quo ad tempus mensurans eam: quia vtraqꝫ earum proprium tempus conueniens ſm suum esse est vt sit quandoqꝫ existens: ⁊ quandoqꝫ non existens. Corruptibilis enim virtus est postremo non existere: ⁊ generabilis virtus est in primis non existere ſm tempus: ⁊ quodcunqꝫ horum detur concluditur reliquum etiam de eodem: cum generabile ⁊ corruptibile conuertantur: sicut superius est probatum. Amplius autem impossibile est contraria simul inesse in aliquo tempore vno eiusdem etiam si sit tempus infinitum. Si enim daretur ꝙ simul inessent eidem: tunc contingeret ꝙ idem numero haberet potentiam simul ad esse ⁊ ad non esse in eodem tempore infinito: eo ꝙ tempus esse non distinguitur a tempore non esse in tempore infinito: neqꝫ per tempus paruum: neqꝫ per tempus magnum:

Tex.c.131.

sicut in antehabitis expeditum est: hoc autem est ex eis que impossibile est esse: sicut diximus ⁊ ostendimus per demonstrationem. ¶ Amplius in omni eo qđ potentiam habet ad esse vel ad non esse potentia precedit actum. Omne eniȝ qđ possibile est aliquid fieri ſm generationem vel corruptionē prius in potentia est ad illud: ⁊ postea efficit illud ſm actuȝ. Tempus ergo possibile distinguitur a tempore actus. Si ergo hoc est ſm ꝙ diximus: tunc res ſm sermonem istoꝝ sunt semper sine fine ⁊ in potētia ⁊ in actu: hec est res que est semper existens ⁊ eterna: ⁊ res que est postremo existens. Hoc enim ante actū in potētia generationis fuit ſm infinitū tempus: ⁊ postq̄ generata est erit in actu ſm tempus infinituȝ: eo ꝙ ponitur esse nō corruptibilis: sic ergo ambe iste erūt sine fine sempiterne. Et similiter est de re corruptibili: quia etiam ista potentia est ingenerabilis ⁊ in potentia corruptibilis ſm tempus infinitum: ⁊ postea cum corrumpitur erit in non esse ſm actum ſm tempus infinituȝ: ⁊ sic iterum tam tēpus actus q̄ȝ tempus potentie erit infinitum: ⁊ ſm vtrūqȝ sunt sempiterne res iste: ⁊ hoc ideo q: ſm dicta istorum nō tollitur ab aliqua istarum rerum virtus semper existendi ſm actum: sed potius semper existendi ſm potentiam: ⁊ ſm istos est tempus existentie istaꝝ rerum finitum ⁊ infinitum. Inquantū enim vnum precedit ⁊ alteꝝ sequitur datur eis virtus existendi in aliqua hora temporis finita. Inquantum aūt vtrūqȝ tempus existendi ⁊ non existendi est infinitum est indistinctum: ⁊ sic ad existendum semper habēt virtutem ⁊ non habēt virtutē ad semp existēdū: sed potius habent virtutem ad existendum in hora aliqua tēporis vt ſm istos simul sit veꝝ de istis rebus ꝙ sint existētes in hora certa: ⁊ vt sint existentes in tempore infinito simul: ⁊ sic sequitur ꝙ possibile sit impossibile: quia si sunt existētes in hora vna sunt possibiles ad non esse ea que dicunt generata: ⁊ si sunt existentes in tempore infinito sunt impossibiles ad non esse ⁊ eodem modo sequitur hoc de re quā dicūt corruptibilem: ⁊ tamen ingenerabilem. ¶ Cum igitur hec omnia impossibilia sunt: patet ꝙ dictum eorum est falsum ⁊ impossibile. ¶ Amplius alio manifestiori sermone ostendemus dictum istorū esse falsum: ⁊ errorem manifestabimus quo errauerūt quando dixerunt ꝙ res ingenerabilis est corruptibilis ⁊ ꝙ corruptibilis possit esse ingenerata. Si enim veꝝ est qđ dicūt esse res corruptibiles: nō corrumpetur in aliquo tēpore futuro: ostensum est enim superius ꝙ omne generabile est corruptibile. Si ergo est res generata ipsa cadit sub corruptiōe: isti autem dicunt ꝙ non cadit sub corruptione: ergo habet potentiam ad esse ⁊ ad non esse infinite simul ⁊ erit cadens sub corruptione ⁊ non cadens sub corruptione simul in actu: ergo vna ⁊ eadem res erit possibilis simul ad esse semper ⁊ ad non esse semper. Si autem hoc est possibile: tunc sequit necessario vt res cadens sub corruptione corrumpatur in aliquo tempore determinato. Similiter auteȝ ſm dicta sequitur ꝙ res generata fuit in aliquo tēpore determinato: ⁊ nō fuit omnino in tempore propter potentiam ad esse ⁊ ad non esse simul. Si autem omnia hec possibilia sunt: tunc possibile est vt sit res generata aliquando ⁊ non semper existens: ⁊ similiter est de re que cadit sub corruptione. ¶ Has autem omnes demonstrationes adduximus vt conuincamus aduersarium: ⁊ lȝ non sint omnino diuerse ſm ea super quibus fundantur: tamen multitudinem earum ostendunt ꝙ ea que dicta sunt non habent instantiam. Fundant enim fere omne super primam: ⁊ ideo dixerunt Themistius ⁊ Alex. ⁊ Auerrois ꝙ multitudie sua que quasi materialis est plusq̄ formalis virtutem habent inductionis: lȝ ergo sapienti forti pauciores sufficerent: tamen posuimus eas hic: q: principes philosophie posuerant eas ante nos: ⁊ nos nō tm̄ in opere isto conamur tradere sciaȝ: sed etiā laboramus vt ex hoc opere verba peripateticoꝝ intelligantur.

¶ Cap. 10m. In quo ex ipsa natura reruȝ probatur ꝙ semper ens ⁊ aliquando non ens nec sunt eiusdē nature neqȝ eiusdem virtutis.

Adhuc autem in alio ponentes ꝯsiderationem intendimus destruere dicta predictoꝝ phoꝝ. Si enim ipsam nām que attribuit vnicuiqȝ proprium esse ⁊ virtutem attendamus. Sciemus ꝙ impossibile est ꝙ res ingenerabilis cadat sub corruptione ſm aliquam horarum temporis: ⁊ etiam econuerso: impossibile est vt res cadens sub corruptione sit non generata ſm aliquam horam temporis preteriti. Res eniȝ ingenerabiles ⁊ incorruptibiles sunt determinate ad formas taliter vincentes materiā per causam determinatam in natura ⁊ operantem: ⁊ non sunt per fortunam. Causa aūt operans eas est certa rōne operans: sicut artifex in artificiato: sicut diximus in 2° physicoꝝ: ostendimus enim ibi ꝙ res facte absqȝ causa operante per certam finis rationem quēadmoduȝ artifex operatur sunt pauce: lȝ enim in volūtarijs fortune frequentius occurrant: ⁊ casus tamē in numero reꝝ nālium non fiunt frequenter: ⁊ cum fiunt aliquando destruunt cito ⁊ finiunt ſm esse: taliter enim facta in natura nō sūt nisi monstra: ⁊ ideo cito finiunt: q: diuertūt nimis a forma speciei iuxta quā fieri deberent: ⁊ ideo species nō potest saluari in ipsis: ⁊ hoꝝ omnium diuersitates ⁊ causas reddidimus in 2° physicoꝝ. Res aūt sempiterna cum sit sira permanens tempore infinito non erit talis. ¶ Igitur habebit causam efficientem ipsam omnino que est eius causa propria ⁊ essentialis. Si autem hoc est veꝝ: sicut diximus: tunc opȝ ꝙ natura sit faciens ⁊ terminās tam ea que sūt semper q̄ȝ etiā ea que fiunt frequenter eo ꝙ illa esse determinatum habēt in natura ⁊ permanent vel semper vel diu: ergo natura que causa est esse ⁊ ordinis facit vt quedam res sit semp ⁊ necessario: ⁊ ꝙ quedam sit existens ⁊ nō existēs in diuersis horis temporis. Facit iteꝝ aliam diuersitatē in rebus que est inter res ꝯtrarias: ꝙ videlicet quedaȝ sunt semp existētes: ⁊ quedam nō semper existentes: siue nunq̄ȝ existentes tempore infinito: que sunt īpossibiles ad esse ⁊ necessitatē habentes in esse: sed īpossibiles in esse non facit nā producendo eas: sed dicit facere per hoc ꝙ ꝯtrarietatē recurrere facit ad īpossibile: ꝯtraria eni aliquo mō sunt sicut ⁊ ꝯtradictoria ad minus ad qđ stant sub rōne oppositionis. Causa aūt diuersitatis hoꝝ oīum factoꝝ est virtus nature huius: ⁊ eius mā: q: ex virtute hȝ potētiā ad esse infinitū: ⁊ ex mā hȝ nō esse infinitū vel finitum: ⁊ potētiā trāsmutabilem ad esse ⁊ ad nō esse. Cū igit̄ oppositoꝝ per ꝯtradictionē nō possit esse vna ⁊ eadē numero v̄tus vel in specie nō erit possibile vt virtus semper existētis ſm nām sit eadē in nā cū virtute cadētis sub corruptione eo ꝙ esset aliquādo nō exñs. Si eni daret possibile esse has virtutes vniri in re vna ſm nām cū supra diximus ꝙ virtutes sunt ad suos actus relate: oporteret necessario ꝙ ꝯtradictoria essent aliquādo simul necessario: q: infinito tempore ens semper existit ⁊ in eiusdem temporis horam incidit aliquando non existere ſm actum: ⁊ si diceretur ꝙ non corrumpitur in actu: ⁊ potest tamen corrumpi idem sequeretur ꝙ si possibile erat ipsum corrumpi si ponatur in actu corrumpi non debet sequi aliquod impossibile. Sequitur autem contraria simul esse vera contradictoria qđ falsum est ⁊ impossibile: sicut sepius ostendimus. ¶ Si eni aliquis dicat ꝙ nunc est annus prior hac hora qui iam preterijt: ⁊ ꝙ annus preteritus prior nunc qđ erit in futuro propinquum tempori presenti erit nunc in futuro ipse vtraqȝ locutione mentitur: quia preteritum neqȝ presens est neqȝ futurum. Et similiter expresse mentitur ⁊ deprehēditur falsitas in sermone eius qui dicit ꝙ res perpetua possit cadere sub corruptibile: q: res cadens sub corruptione est in aliquo tēpore non existens: eo ꝙ habet talem potentiam ⁊ virtutem que in futuro erit non ens ſm actum lȝ in preterito tempore non sit non ens: quia ponitur īgenerabilis: neqȝ ponitur non esse in tempore presenti in quo est ſm actum. Sicut eni diximus alia est potentia preteriti ⁊ alia futuri: ⁊ qui refert preteritum ad futurum mentitur: vna auteȝ res est hec que in preterito habet potentiam ad esse infinitum: per hoc ꝙ ponitur esse ingenerabilis: illa autem potentia sibi est essentialis ⁊ nunq̄ȝ potest eam amittere: ergo habebit eandem ⁊ respectu futuri: potentia enim qua dicitur corruptibile non ens in potentia non est respectu preteriti: sed respectu futuri. Et si quis dicat ꝙ est respectu preteriti potentia illa: tūc oporteret ꝙ preteritum esset futurum: quoniam nos ex diffinitione ipsius potentie scimus ꝙ non est nisi respectu futuri. Si autem aliquis dicat nobiscum ꝙ omnis quidem res

Margin notes: Tex. c. 133 (beside "Amplius in omni eo…"); Tex. c. 134 (beside "…impossibilia sunt"); Tex. c. 135 (beside "Adhuc autem…"); Tex. c. 136 (beside "Igitur habebit causam…"); Tex. c. 137 (beside "Si eni aliquis dicat…"); Tex. c. 138 (beside "Si autem aliquis dicat…").

que in potentia possibile est vt exeat in actum in aliquo tem
pore: eo ꝙ potentia eius aliter esset ociosa: concorditer di/
cimus cum illo ꝙ hoc quidem quod dicit est verum: sed di
cimus ꝙ exitus ille nunꝙ̄ est respectu preteriti vel presen/
tis in quo actu non sed respectu futuri. Cum enim dicatur
ꝙ potentia est ante actum non intelligitur in preterito: sed
vel nunc presenti respectu: cuius verum est dicere ꝙ possibi
le corrūpi corrumpet̄: vel respectu futuri in quo possibile cor
rumpi corrumpet̄: ⁊ nihil omnino dicit̄ corruptibile vel ge/
nerabile: eo ꝙ in preterito sit generatū aut corruptum. Sic
ergo dicit̄ potētia ad non esse in omni re que primo est ex/
istens: ⁊ deinde postremo in aliquo futuro est non existens: ⁊
huius ꝓbatio est: q₂ nulli rei est potentia ad aliquid qđ sit
esse vel non esse nisi in hora in qua illud nō est actu ad qđ di

Tex. c. 139.

citur esse in potentia. Si aūt aliquis dixerit de aduersarijs
nostris omnibus ꝙ videlicet potentia sit respectu preteriti
temporis: tunc dicimus ꝙ hoc est impossibile. Cum eniʒ po
tentia diffiniatur respectu futuri actus non possumus dice/
re potentiam esse respectu preteriti: sicut non possumus di/
cere ꝙ nunc in presenti vel in futuro nunc sit annus primus
sine preteritus: q₂ sicut futuꝝ non sit preteritum: ita potētia
respectu futuri nunꝙ̄ potest esse respectu preteriti. Impossi/
bile igitur qđ omnino esse nō potest dictum eoꝝ de potentia

Tex. c. 140.

qđ sit respectu preteriti. Lʒ aūt iam multas rōnes induxeri/
mus ex propositionibus transcendentibus materiam hanc:
que vel logice vel metaphysice sūt: vt diximus superius: tñ
non desunt nobis rōnes nāles ex quibus ꝓbanimus omne
generatum in preterito esse corruptibile in futuro. Omne
enim qđ generatur ex suo ꝯuenienti est generatū: ⁊ ex suo si/
mili sibi vniuoce: ⁊ per se habuit generans ipsum: ⁊ omne ge
neratum habuit aliqđ ꝯtrariū: ⁊ omne qđ corrumpit̄ ex suo
ꝯtrario corrumpit̄: his suppositis dico ꝯstanter impossibile
esse ꝙ sit aliquid in primis non generabile: ⁊ deinde in po/
stremo sit cadens sub corruptione: ⁊ dico similiter impossi/
bile esse vt sit aliquid primo non ens in p̄terito: ⁊ deinde ge
neratū possit esse eternū manens tēpore īfinito sm nām: q̄ñ
sicut dictum est res generate cadētes sub corruptione gene/
rantur ex suis similibus generātibus ⁊ ex suis ꝯuenientibus
sm nām ꝓpriā: ⁊ habēt ꝯtraria ex quibus mutātur ⁊ alterā/
tur ad corruptionē: ⁊ ex talibus ꝯtrarijs est alterata eoꝝ cō/
positio sm nām queclibꝫ generat̄ generatione nāli. Que/
cunqꝫ aūt habent ꝯtraria huiusmodi necessaria siniunt̄ per
ea ⁊ corrūpunt̄ iteꝝ in futuro: ergo omne generatū in prete/
rito corrūpetur necessario in futuro. Si ergo mundus esset
sic generatus: vt dicit Plato: oporteret ꝙ generatus esset
ex alio mūdo: ⁊ corrumperet̄ in ꝯtrariū ⁊ ex ꝯtrario: sicut fit
in generatione ⁊ corruptione corpoꝝ simpliciū: sicut dicetur
in 2° libro de generatione ⁊ corruptione. Hec autē oia sunt

Defensio platonis

absurda ꝓpter qđ inconueniens videtur esse opinio Pla/
tonis. Si quis aūt ad omnia hec respondere velit sm Pla/
tonem: ⁊ dicat omnia hec celū ⁊ stellas nā quidem esse disso
lubiles eo ꝙ sunt generate: sed volūtate opificis esse indis/
solubiles eo ꝙ hoc qđ bona rōne compositū est non decet sa
pientem opificem dissoluere quēadmodum dicit̄ in timeo.

Impugnatio

Dicemus hoc dictum non esse naturale omnino: quoniam
sicut habitum est in physicis: naturalia sunt agentia quoruʒ
actus sunt in passiuis: ⁊ naturalr̄ patiuntur quecunqꝫ taliuʒ
actuum sunt susceptibilia: ⁊ ideo omne factuʒ in natura opꝫ
ꝙ habeat in eadem natura suam faciens: ⁊ ideo possibile ⁊
impossibile oportebit referre ad māʒ rei facte ⁊ ad causam
nālem: ⁊ non ad causam separatam ⁊ extrinsecam. Qđ igit̄
corruptibile est de natura hoc est simpliciter corruptibile: ⁊
habet causam in natura que agit suam corruptioneʒ: ⁊ si nō
habet talem ipsuʒ est incorruptibile: q₂ aliter omnia possent
dici incorruptibilia: q₂ sunt incorruptibilia si deus vult: ⁊ iđ
supra diximus ꝙ naturalia non sunt a casu nec a voluntate:
sed a causa agente ⁊ terminante ea: nec nos in naturalibus

Notabile dictum

habemus inquirere qualiter deus opifex sm suam liberam
voluntatem creatis ab ipso vtatur ad miraculum quo de/
claret potentiam suam: sed potius quid in rebus naturali/
bus sm causas nature insitas naturaliter fieri possit. Hec
igitur de primo libro celi ⁊ mundi a nobis dicta sint.

Explicit liber primus de celo ⁊ mundo.

Incipit liber Secundus de Celo ⁊ Mundo.

Tractatus primus de dextro ⁊ sinistro: ⁊ retro ⁊ ante: supe
riori ⁊ inferiori celi.

Cap. pᵐ. De recapitulatione eorum que dicta sunt de ge/
nerabilitate ⁊ corruptibilitate celi.

Tex. c. primū.

Iam ostendimus sufficienter per demonstrationes veras ꝙ celū
totum non est generatū ex materia aliqua
que sit elemētū eius: ⁊ ideo īpossibile est vt
ipsum sit corruptibile. Materia enim que
per modū elementi est in compositione rei
prior est ⁊ est in potentia ad ipsam rem ⁊ per generationem
⁊ motum venit de potentia ad actum: ⁊ lʒ nō sit in potentia
ad formā quā habet postꝙ̄ generata est: tñ est in potētia ad
aliam formā: ⁊ ideo est corruptibilis: ⁊ ideo celū est incorru
ptibile: q₂ mām talē non habet: ⁊ huiusmodi quidē causam
nos esse diximus: q₂ ipsum habet māmm que etiam per nām
ante dimensionem accipit formam: que forma est separata:
⁊ illa largit̄ ei esse: ⁊ hoc esse est eius qđ est indiuisibile: cui
dimensio aduenit per figurā ⁊ motū: ⁊ nō ꝓpter formā sub/
stātialē: cuius signū est: q₂ ipsa forma non est diuisa p partes
subiecti sicut diuiduntur alie forme substantiales ⁊ acciden
tales: ⁊ est non finitaꝝ operationum que omnia non possent
ei conuenire si ipsa esset determinans ⁊ perficiens subiectuʒ
suum post aduentum dimensionū sicut adueniūt forme phy/
sice generabilium ⁊ corruptibilium. Cuʒ enim duo sint que
faciunt generationem: quoꝝ vnum est ex parte materie que
est diuisibilitas: ⁊ alteꝝ ex parte agentium que sunt qualita

Vide pro his Auer. in prio ⁊ in 2° caplo de subā orbis

tes prime agentes ⁊ alterantes mā celi suscipit formā suam
ante vtrūqꝫ: ⁊ ideo nec habilitateʒ materie habet ad gene/
rationē: nec actioneʒ agentis ad generationem: ⁊ ideo dici
mus ꝙ sua mā equiuoce est mā ad materiam generabilium
⁊ corruptibilium: ⁊ cum materia eorum que generantur sit
quidem determinata corporeitate ⁊ non distinctaꝝ dimen/
sionum erit mā corporis celestis distinctaꝝ dimensionum in
actu que nunꝙ̄ mutant̄ in ipso: que tñ nō limitant operatio
nem forme eius que est substantia separata: q₂ substantia il
la separata non aduenit post dimensiones: sed ante non qui
dem tempore sed nā. Hec autem omnia superius sunt expe
dita: igitur impossibile est ꝙ celuʒ sit corruptibile: sicut dixe
runt quidam homines: sed potius sm suam nām semꝑ est:
cui non est principium neqꝫ finis in tota temporis īmensita

Nota triplicē cām sempiternitatis celi.

te: quam quidam eternitatē vocauerunt. Et huius quideʒ
cause sunt tres: quarum vna est que est precipua: quia esse
suum largitur ei virtus que non est in corpore neqꝫ corpus:
⁊ illa est infinite largitatis: ⁊ ideo influit ei esse tempore infi
nito sm naturam: eo ꝙ sicut diximus hec virtus non limita
tur aliqua mensura materie vel contrarij agentis in mate/
riam eius: ⁊ hanc formam quidam vocant animam: quidā
autem intellectum siue intelligentiam: sed de hoc alibi erit
inquirendum. Virtus autem que non est limitata agit tem
pore infinito: sicut probatum est in fine octaui physicorum.
Secunda autem causa est ꝙ̄ in fine precedentis libri addu
ximus: quia videlicet nec materia sua diuisibilis est diuisio
ne forme: sicut fit in generatione quando in materia forma
propagatur: nec susceptibilis est contrarij alterantis ipsam
de potentia ad effectuʒ. Tertia autem causa est que assigna
tur ab Auerroi in vltimo capitulo sui libri de substantia or
bis: q₂ videlicet est priuationis infinite que est causa quie/
tis motus qui est ad formam. Cuʒ enim omne qđ mutatur
ad formam non mutetur nisi ex causis motus: vbi non sunt
cause talis motus ipsum nullo modo mutabitur: priuatio
igitur causarum talis motus inducit immutabilitatem in
natura celi. Causa autem priuationis harum causarum est
ex indiuisibilitate forme per subiectum: ⁊ ex hoc ꝙ non est
susceptibile ꝯtrarioꝝ: ⁊ iteꝝ insusceptibilitas contrariorum
causatur ex hoc ꝙ mā non est diuisibilis sicut docuimus eo
ꝙ contraria exigunt subiectum quātūcūqꝫ ipse sint virtutes

Solũ ad sophisma Joãnis grãmatici. vide Auerroum in fine ii in vltio capitulo de substãtia orbis: ⁊ in 8° phy.c.79. Et in.12. meta.c.41.

corporales: ⁊ ideo materia que pfecta est nõ per quantitatẽ: neqꝫ post eã nõ est susceptibilis ꝯtrariorũ: ⁊ ideo soluit sophisma Joannis grãmatici qui dixit si celũ esset ppetuũ: tũc esset potẽtie infinite fm nãm: ⁊ hoc indicatũ fuit incõueniens ꝓpter dimẽsiones finitas que inueniunt in mã celi: hui⁹ enĩ solutio est ꝙ nõ est incõueniens celũ esse potẽtie infinite fm operationẽ: sꝫ ipsa nec finita sit nec infinita fm essentiã: eo ꝙ est impartibilis partitione subiecti sui. Qđ si daret celũ fm suã dimensionẽ nõ esse potẽtie infinite: adhuc nihil ꝓhibet celũ hẽre priuationẽ alicuius respectu tẽporis infiniti que inquãtũ priuatio nõ ꝓprie est virtus vel potẽtia: sed potius negatio q̃dã ⁊ quodãdã in subiecto in quo est ⁊ ab illa priuatione celũ nõ esset susceptibile illius qđ priuat ab ipso fm tempus infinitũ. Hec aũt oĩa dicta sunt fm nãm celi ⁊ fm sniaꝫ peripatheticorũ: q2 sicut diximus de esse celi per creationeꝫ ⁊ de statu suo p dei volũtatẽ nõ est aliqua cognitio pħie: sꝫ potius talia sũt cognita p creationẽ de qua cognitione in pñti nihil curamus inuestigare. Dicamus igit ꝙ celi nã est semp vna cui fm nãm suã nõ est principiũ neqꝫ finis in tota tẽporis eternitate: ⁊ ꝙ celũ est cã tẽporis ⁊ ꝯtinet tẽpus sicut causa ꝯtinet suũ causatũ: nec tñ ꝑcedit tẽpus fm durationẽ: sed fm ordinẽ nature tñ: quo cã est ante causatũ. Inquirẽs aũt de nã celi satis põt esse ꝯtẽtus de ꝑmanẽtia celi per sermonẽ istũ quẽ diximus: etiã per ipsum satis sit ꝙ celũ est fm ꝙ diximus ingñabile ⁊ incorruptibile: ⁊ impossibile est ꝙ sit fm ꝙ dixerũt aduersarij veritatis ꝯdicẽtes nobis: eo ꝙ multa ĩpossibilia sequunt ad dicta eorũ: cũ nullũ penitus ĩpossibile visuꝫ sit sequi ad dictũ nostrũ. Hec enĩ vna rõ põt esse si etiã aliã nõ haberemus. Quare credẽdũ est nobis ꝙ celũ est sempiternũ nõ cadẽs sub corruptione: cũ magis credendũ sit ei: cuius dictũ nõ vident sequi inconuenietia. ¶ Amplius aũt

Tex.c.2.

vnũ est ꝯfirmans dictũ nostruꝫ ⁊ faciens ꝙ studiosus dꝫ esse ꝯtẽt⁹ in eo est ꝯcordia antiquorũ chaldeorũ ad dictũ nostruꝫ. Chaldei enĩ ꝑcipue fuerũt patres nostri in scĩa de celo: eo ꝙ de celi differẽtijs ⁊ passionibus plura inquisiuerũt: ⁊ etiã celũ amplius alijs gẽtibus sacerdotes eorũ venerati sũt. Oẽs aũt chaldei tradiderũt ꝯcorditer nobiscũ ꝙ in ordĩe rerũ nãliũ necesse est esse vnũ corpus primũ qđ sit motũ velocissime ⁊ sit incorruptibile sine fine manẽs: cui motui non sit finis in tẽpore quin potius sit finis ad quẽ refert oẽ finitũ ⁊ vltimũ: ad qđ sicut ad cãm ⁊ ad mẽsurã refert oẽ habẽs vltimũ suuꝫ in tẽpore: eo ꝙ ipsuꝫ est ꝯtinẽs primũ ⁊ saluãs omne qđ ꝯtinet: ⁊ est cõplẽs ⁊ q̃si cõplectẽs oẽ id qđ est diminuti esse cuius principiũ ⁊ finis est intra motuꝫ ⁊ tẽpus primi corporis. Sicut enĩ refert ad ipsuꝫ oẽ cuius est vltimũ in tẽpore ⁊ finis ⁊ quies siue imobilitas: ⁊ ideo necesse est ꝙ corpus istud nõ habeat initiũ per gnõnẽ physicã in vltimũ p corruptionẽ nãlẽ: sed semp est in tẽpore cui nõ est finis aliquis fm nãm: q2 alr iret in infinitũ si oẽ generatũ referret ad generãs qđ esset etiam generatum: ⁊ oẽ corruptũ referret ad corrũpens qđ esset etiã corruptũ. Oium enim reliquorũ motuũ qui sunt motus generabiliũ ⁊ corruptibiliũ quidã principiant ab huiusmodi corporis motu: ⁊ quidã sunt quorũ quietes causant ab ipso: q2 omnes nãles motus causant ab hoc motu: ⁊ non violenti vel volũtarij fm ꝙ sunt violẽti vel volũtarij: ⁊ cum gñatio gñabiliuꝫ finita est ⁊ motus mobiliũ: tunc ꝯseruat in esse accepto per gñationẽ vel motũ aliũ qui est a motu celi: ⁊ hoc est q̃si res quiescit in forma accepta per motũ vel mutationẽ nãlẽ. ¶ Attestant his que dicta sunt ꝙ oẽs prime deitatis aliqđ habẽtes indiciuꝫ tam in chaldea q̃ꝫ alibi posuerũt ꝙ celum est locus dei creatoris gloriosi: cui laus est sublimis: eo ꝙ esse dei est eternũ assidue indeficiẽs: qđ ab omni corruptione ⁊ mutabilitate est alienũ: ⁊ hoc quidem optime traditum est ab antiquissimo patre Hermete trimegisto in libro de natura dei ⁊ veneratione.

¶ Cap.2m. Qualiter orbis elongatus est a nocumento ⁊ labore sui motus.

Tex.c.3.

Amplius aũt ratio ista que sumit ex preostẽsis in fine octaui physicorũ: ⁊ ex his que in pterradidimus in primo libro superiorũ tractatuum pre oĩbus testificatur celum esse ingenerabile ⁊ incorruptibile. Ratio autem illa est que de primo motore ⁊ forma celi que nec est corpus nec virtus in corpore: sicut diximus: ex illa enim expresse probatur ꝙ nec generatum est: nec corruptibile est: ⁊ ꝙ est elongatum a passionibus oium qualitatum primarũ: ⁊ ab omni nocumento: ⁊ omni eo qđ posset finire esse ipsius: ⁊ eius motũ: ⁊ ideo cum mouet nõ habet laborẽ ⁊ penã aliquã fatigationis. Huius aũt causa est: q2 sꝫ mã eius ꝯueniat in aliquo cum mã generabiliũ: tamẽ in precipuis differt ab ipsa. Conuenit enim cum mã generabiliũ in hoc ꝙ ipsa est dimensa susceptibilis diaphaneitatis ⁊ non diaphaneitatis: ⁊ illuminationis ⁊ nõ illuminationis: ⁊ raritatis ⁊ spissitudinis: sꝫ differt ab ipsa: eo ꝙ ipsa nullo mõ est diuisibilis fm formã: ⁊ nullo modo in potentia ad formã: ⁊ nullo modo subijcibilis ꝯtrarietati: ⁊ cum oĩs materia sit in actu: sicut dicit Aristo. per esse forme per qđ efficitur particularis ⁊ subijcibilis: sicut ⁊ oĩs forma per hoc est forma ꝙ ipsa est intelligibilis per se: ⁊ principiuꝫ intelligẽdi aliud qđ est formatũ per ipsam: eo ꝙ sermo diffinitiuus qui principiũ est intellectus accipit per formã: opꝫ ꝙ materia celi hoc modo sit pfecta p formã: cuꝫ ipsa videat ⁊ sentiat esse cũ hic ⁊ nũc sicut cetera particularia: sed in modo participandi formã plurimũ differt a mã generabiliũ: sicut superius diximus: sicut ⁊ differt in participatione dimẽsionũ: eo ꝙ sue dimẽsiones nunq̃ꝫ mutant cũ nõ habeat eas ꝓpter formã substantialẽ que mensurat in ipsa: sed post formã ꝓpter motum: ⁊ ideo actu distincte ⁊ determinate manẽt dimẽsiones eius: dimẽsiones aũt generabiliũ ⁊ corruptibiliũ semp sunt ꝓpter formam substãtialem: ⁊ ante ipsaꝫ eo ꝙ ipsa est virtus in corpore que finite est virtutis ⁊ operat in subiecto qđ exigit debitã quantitatem: ⁊ cum forme generabilium sint diuerse nõ possunt dimẽsiones manere distincte ⁊ determinate: q2 aliter oium substantiarũ generabilium esset eadẽ quantitas ⁊ eadem figura: qđ nõ permittit diuersitas esse ⁊ virtutum formarũ substantialiũ: oportuit ergo ꝙ materia generabilium esset dimensionum determinataruꝫ mutabiliũ ad congruentiam oĩs forme generabilis saluata semp corporeitate cõmuni: q2 si nullas haberet dimensiões materia generatorũ: tũc fieret corpus ex nõ corpore quemadmodum alibi est determinatum. ¶ Cum aũt actus sit prior

Vide p.m ca.o de suba orbis

potentia: ⁊ causa ipsius: sicut probari habet in prima phia: sequitur ex hoc ꝙ quantitas ⁊ figura celi causa sit: ⁊ prior fꝫ nãm omnis quantitatis ⁊ figure generatorũ ⁊ corruptorum. Similiter autem diaphaneitatis dispositio non est propria aeris vel aque vel ignis: sed hec elementa habent eam ex conuenientia cõmuni cum celo: sicut etiam dixit Arist. in 2° de anima: sed participatio ipsius in celo ⁊ in materia est valde diuersa ⁊ equiuoca: quia in elementis videmus expresse ꝙ calidum dissoluens facit eam: vel ad minus frigus non totum exprimens humiduꝫ mobile: cuius vna pars fluit ab alia cum male sit terminabile in seipso: sicut causatur diaphaneitas siue perspicuitas in aqua. Si enim in aqua staret vna pars super aliam non esset aqua perspicua: cuius signum est ꝙ in profundis aquis aspicienti videtur aqua nigrior: eo ꝙ ibi multe partes stant super se inuicem. In celo autem diaphaneitas non causatur ex aliquo soluente partes: vel ex hoc ꝙ vna pars fluit ab alia: sed possumus ex ipsa natura spiritualitatis corporis huius: qđ sicut diximus determinatur forma separata: cuius subiectum est indiuisibile ⁊ simplex per naturam: ⁊ cum aduenit ei quantitas nõ põt afferre ei proprietates ignobiles: ⁊ ideo remanet tenue ⁊ perspicuum: ⁊ vbi non est tenue ⁊ perspicuum: sicut in stellis: hoc contingit in illo ꝙ confortetur motus eius quo mouet forma corporali materiam actiuorum ⁊ passiuorum: eo ꝙ stella in orbe est amplioris efficacie q̃ꝫ cetere partes orbis ⁊ cum moueat per quantitatem ⁊ lumen suum oportet ꝙ ibi confortetur actus sui instrumenti: ⁊ per illud inspissatur ibi sicut patet: quia nisi essent non diaphane stelle vna non eclipsaret aliam: hoc totum expressius videtur in luna q̃ꝫ in aliqua aliarum: sed nos de hoc inferius tractabimus in loco vbi de stellis orbis faciemus inquisitionem. Eodem auteꝫ modo dicimus de illuminatione: quia lumen nõ est proprietas ignis: sed potius accidit igni: sicut dicit Alexan. peripatheticus cum commiscetur corpori diaphano spissato per aliquam causam: ⁊ ideo lumen etiam est forma commu-

1° de aĩa.t.c.68.

Nõ q̃uo differẽter ⁊ equiuoce diaphaneitas reperitur in elementis ⁊ in corpore celesti. vide 2° cap. de suba orbis.

Lumẽ ex sniã alexãdri accidit igni cuꝫ cõmiscet corpi diaphano spissato. vide 4° celi cõmento.32.

nis: ⁊ celo ⁊ quibusdam corporibus non simplicibus: ⁊ ideo lumen etiam in quibusdam partibus inuenitur: ⁊ in quibusdam non: extra stellas enim non lucet orbis: sed lucet in stellis: ⁊ in stellis lucet ex participatione lucis solis: ⁊ causa lucis in stellis est spissitudo earum: ⁊ lumen quidē in aliquibus recipitur ſm profundū ipsarum: ⁊ in quibusdam diffunditur in superficie: ⁊ in quibusdam recipitur in profundum: ⁊ efficiunt luminaria sicut stelle lucentes ⁊ candele. In quibus autem diffunditur in superficie efficiuntur candide ⁊ quasi lactee: sicut est via que lactea vocatur: que galaxia dicit eo ꝙ ibi spissior est orbis per multitudinem stellarum paruarum: ⁊ sic iterum pȝ ꝙ aliter orbis participat lumen ꝙ̃ inferiora corpora. Et similiter est de raro ⁊ spisso qd̄ habet nō ex qualitatibus actiuis vel passiuis facientibus ꝯstare vel distare partes materie: sed potius omnia ista sunt cōsequentia formas separatas que motū celi explicāt per lumē ⁊ perducūt ad effectum: ⁊ ideo necesse est celū esse spissius ⁊ minus spissum: vt diuersificet suū instrumentū qd̄ est lumē: ⁊ ita per ꝯñs diuersimode moueat mām ad diuersas formas generatorum ⁊ corruptorū: hec autē infra latius exequamur. Sed hec dicta sunt ſm sententiā Auicēne ⁊ Auer. ⁊ aliorum phorum vt sciat per tales formas orbis nō subijci alicui passioni vel alterationi. Et cum motor celi nō moueat motu quo mouet per se neqȝ per accidēs nō potest lassari ex se per motū suū. Adhuc autē cū motor ipse nō sit ꝯtrarius motui mobilis eius qd̄ mouet nō pōt acquirere lassitudinē ab eo qd̄ mouet motor ipse: sicut probatum est in p̄cedēti libro ⁊ in 8° physicorum: nullo igit mō subijcit labori ⁊ pena lassitudinis ex hoc ꝙ ꝯtinue mouet. Nō enim habet aliū motū nisi istum ⁊ ille est ei nālis per modū quē determinamus in p̄cedenti libro: ⁊ nō indiget virtute aliqua que sit affixa mobili vel alicui parti eius qd̄ mouetur que prohibeat corpus ipsum moueri nāliter ⁊ ꝯuertat ipsum in motū quem voluerit: sicut est virtus affixa pedi: cuius descēdere est per hoc ꝙ est grauis: ⁊ virtus gressibilis mouens ipsum in ambulatione retinet ipsum ne descēdat ⁊ ꝯuertit ipsum in motū voluntariū p̄cedēdo ad locū quē voluerit: omne enim qd̄ tali indiget virtute absqȝ dubio habet laborē ⁊ penā in mouēdo: quāto autē aliquis taliter mouentium plus subijcit pene ⁊ labori in mouēdo tāto est ignobilius: ⁊ quāto minus subijcitur pene ⁊ labori in mouēdo tāto est nobilius: ⁊ ꝙ nullo mō possibile est subijci pene ⁊ labori in mouēdo nobilissimū est in fine nobilitatis inter omnia mouentia.

[Margin: Cum lassitudinis motor ex motu. vide in pri° scdi capitulo de sursū orbis. vide et cō^m 3^m huius scdi.]

Cap. 3^m. De improbatione dictorum antiquorum de causa permanentie celi.

[Margin: Tex. c. 4.]

Propter talē autē naturā corporis celestis nō cōsentimus dictis antiquorum qui alias induxerūt causas sui motus: ⁊ quare motus est circularis: dixerūt enim nōnulli antiquorum celum esse de nā grauiū: sed ꝙ circulariter mouet hoc dixerunt: ideo qȝ nō inuenit locū ⁊ motū ad quē descēdat: eo ꝙ dixerūt ꝙ īdiget re portāte ipsum quā dixerūt esse vniuersitatē materie aliorum corporum ꝯclusorum in ipsum que cedere nō possunt: que corpora cōp̄ressa sustinēt ipsum sicut in humeris gigantum portaret in circuitu: ⁊ hoc fabulose putantes dixerūt: ꝙ gigas nomine Athlas portat ipsum in circuitu: ⁊ sustinet ⁊ ꝯseruat superius: ⁊ nō pmittit ipsum inclinari. Volebant autē idē dicere his qui posteriores fuerūt dicētibus ꝙ corpora superiora terra oīa sunt habētia grauitatē per nām: ⁊ descenderent nisi esset aliquid qd̄ prohiberet descensum eorum: sed nō dixerūt ꝙ teneret ea gigas ⁊ prohiberet a descensu: sed potius anima que suspendit pedē vel alam ne descēdat: ⁊ hāc aiam dixerunt esse vniuocā anime aialium. Sermo autē iste de celo nō est probatus per syllogismū demōstratiuū: sed trāsfeūdo dixerunt que dixerūt per similitudinē fabulosam ad hec superiora celū referētes. Neqȝ iterum veram causam permanētie celi retulit Empedo. qui dixit celū esse de se corruptibile: sed ꝙ nō corrumpit hoc est propter nimiam suam velocitatem que impedit ꝙ alterationes agentium in ipsum non figantur in ipso: sicut est aqua velociter currens non de facili calefit a sole: nec de facili ꝯgelatur a frigore cōgelante in glaciem. Dixit etiam Empedo. ꝙ velocitas prohibet ipsum descendere: eo ꝙ retinet ipsum in loco ꝯtra cētrū id est suspensum: ita ꝙ nec declinare potest nec descendere: cuius simile dixit esse in recto circulariter moto velocissime qui stat in loco vno retētus a velocitate motus: propter quam nec cadere nec recedere potest: ꝯtra qd̄ nos dicimus ꝙ si celum esset nāliter graue ⁊ esset superius retentum propter velocitatem sui motus: vel propter causam aliam: tunc impossibile esset hūc motū esse perpetuū ⁊ īfinitū: qȝ nullus motus violētus est perpetuus: iste autē motus esset violētus ad minus quo ad nām eius qd̄ mouet: lȝ enim dicat ꝙ mouet ab aia quidam antiquorum: tamen iste motus aie non est ſm naturā corporis ꝙ mouet ab aia: sed potius violentia fit ei: ⁊ ideo inducit laborē ⁊ penā: motus autē violētus nō est sempiternus: sicut multotiens ostendimus.

[Margin: Tex. c. 6.]

Amplius autē est negādū qd̄ dicūt ꝙ celū sit mouēs sempiternū propter aiam que cogit ipsum vt sit sempiternū: lȝ enim aie aialium largiātur eis esse ⁊ motū ⁊ permanētiā ad tēpus: ⁊ quādo egredit aia expirat corpus ⁊ marcescit: tñ hoc non potest facere ppetue eo ꝙ nocumēta incidūt in corpus ⁊ efficitur inhabile motibus aie. Sermo autē talis est īpossibilis de corporibus celestibus: qȝ vita talis aie ⁊ actus eius in corpus non est absqȝ labore ⁊ pena: qȝ sīt videre: audire: imaginari: ⁊ mouē labores sūt: sicut phici sermōes testant: propter qd̄ vita hec nō est bona ⁊ sūme laudabilis: cū motus anime quo mouet talia corpora nō sit ſm ꝯditionē per naturā partis corporalis que mouet: oīs autē natura talis est impedita ex ꝯtrarietate motus nālis: ⁊ est priuata quiete delectabili facta in oī eo qui habet bonam rōnem. Similiter autē si celum habet talē animā absqȝ dubio misera erit aīa huius ⁊ impedita que priuatur quiete que debet locali laborāti: cū tñ sit facta ex habēte rōnē certam cuius est attribuere quietē laborāti. Cū enim talis sit ꝯstat ꝙ ꝯtinuus motus eius testat ꝙ non est ei quies oīno nec similitudo quietis que datur aie aialis in somno vel in similitudine somni in quo quiescunt vires animalis: ⁊ ideo dixerūt ꝙ celi motus est aliqd̄ simile exēplo rote que ixion vel aquicea vocat: cuius preparatio fuit vt semper moueat ab eo qd̄ mouet ab ipso: sicut qui rota suspendit: ⁊ cāti eius psorant: ⁊ artificio retinente argētū viuū in cantis non simul: sed per partes descēdit: tūc enim semp deprimit anterior semicirculus p argentū viuū descendens: ⁊ in posteriori semicirculo eleuatur pars argenti viui: qd̄ iterum deprimat semicirculū anteriorē: cum idem autē artificiū in rotis magis fit per arenam: ⁊ tali artificio factū dixerūt fuisse motum sempiternū: sicut talis rota est sempiterni motus violenti. Dictū autē istud incōueniens est ⁊ de somno ⁊ de primo motu dictū est absqȝ syllogismo psuadēte. Sed sufficit eis propter iperitiā dictā transire per similitudinē ⁊ fabulosam viam: sicut etiā quādo dixerūt multitudinē deorum nō sufficiēter probauerūt: sed transferunt per similia ⁊ fabulas ⁊ virtutes nature deos opinātes. Nos autē cū phiam prosequamur: non opȝ sollicitari ad disputandū ꝯtra sermonē dicētis aliquid quocūqȝ modo dicat illud: sed sufficit nobis vt disputemus cum his qui dicūt aliqd̄ sermone vero ⁊ syllogistice. Dimittam⁹ igit nunc antiqua fabulosa tanꝙ̃ nobis nō idonea: ⁊ redeamus ad mām propriam inquirendo differētias ⁊ proprietates residuas corporis nobilissimi qd̄ est celum.

Cap. 4^m. De sursum ⁊ deorsum celi ſm opinionem Pithagoricorum.

[Margin: Tex. c. 7.]

Inter proprietates autē ipsius que est primo inquirēda est ea que est principiū ⁊ differentia simul dimēsionis eius ⁊ motus: hec autē est differētia situs ⁊ positionis eius que est sursum ⁊ deorsum ⁊ dextrum ⁊ sinistrum: ⁊ ante ⁊ retro. De his igitur inquirētes vtile est primo inducere quecūqȝ contra hoc dixerūt antiqui. Dico igit ꝙ quidā ex antiquis phis tradiderunt celum habere dextrum ⁊ sinistrum: ⁊ sunt precipue illi qui fuerunt de schola Pithagore. Hi enim primi fuerunt iter querentes de celo ⁊ de numero eorum fuerunt qui ista dixerunt: viderunt enim celum habere animam: ⁊ viderunt animati corporis ⁊ mobilis ad locum has esse differentias: ⁊ ideo celo eas attribuerunt. Intendimus igitur inquirere veritatem dicti eorum: ⁊ cōsiderare: an celo conueniat dextra ⁊ sinistra: sicut dixerunt: an cōtrario modo se habet. Primum igitur in quo reprehensibiles esse videntur Pithagorici est ꝙ tradiderunt posteriora: ⁊ non fecerūt mentionē de prioribus eorum ſm nām. Si enim nos dixerimus ꝙ corpori alicui ꝯueniāt hec principia motus localis que sūt

dextrum ⁊ sinistrum: oportet necessario q tradamus prius qualiter conueniant ei priora his que sunt principia istoꝝ: hec autem sunt sursum ⁊ deorsum: ⁊ ante ⁊ retro. In libro enim quem scripsimus de motibus animalium: ostēdimus hec esse priora his que sunt dextrum ⁊ sinistrum: pertinent enim hec ad speculationem motuum animalium: eo q cuz ipsa principia motuum sint in animalibus sunt magis apparentes iste differentie. Est autem ratio qua probatur q sursum ⁊ deorsum: ⁊ ante ⁊ retro sunt priora dextro ⁊ sinistro a generalitate subiectorum ipsoꝝ sumpta: quia in pluribus inueniuntur sursum ⁊ deorsum: ⁊ ante ⁊ retro: q̄ dextrum ⁊ sinistrum: in omnibus enim in quibus inuenitur dextrum ⁊ sinistrum: inuenitur ⁊ ante ⁊ retro: ⁊ sursum ⁊ deorsum: ⁊ nō cōuertitur: ⁊ in omnibus in quibus inuenitur ante ⁊ retro: inuenitur sursum ⁊ deorsum: sed non conuertitur. Igitur prima sm naturam ista sunt sursum ⁊ deorsum: ⁊ secunda sunt ante ⁊ retro: ⁊ vltima sūt dextrū ⁊ sinistrū. In pluribus aūt inueniri sursum ⁊ deorsuz probatur inductione ⁊ sensu: qꝛ quedam ⁊ non omnia animalia sunt quibus omnes iste differentie insunt: que sunt sursum ⁊ deorsuz: ⁊ ante ⁊ retro: ⁊ dextrum ⁊ sinistruz. Sunt enim sola illa animalia hec oīa habentia que dicūtur perfecta: que. s. habēt omnes sensus ⁊ motum localem: plura autem animata habent ante ⁊ retro: ⁊ sursum ⁊ deorsum: ⁊ non dextrū ⁊ sinistrū: sicut aīalia imperfecta que nō habēt omnes sensus: sed habēt sensum tactus tm̄ ⁊ gustū: sm q est quidam tactus ⁊ carent motu locali: nō enim mouent nisi tm̄ motu ꝯstrictionis ⁊ dilatationis: sicut ostrea: ⁊ conche quedam: ⁊ spongie. In his enim tm̄ est sursuz ⁊ deorsum propter motum nutrimenti: ⁊ ante ⁊ retro ꝓpter motum sensuum: sꝫ autem non multum deprehēdatur in eis eo q non inueniunt in eis figurata organa sensuuz: ⁊ ideo fortassis Aristo. dixit talia habere retro: ⁊ nō facit mētionem de ante in talibus animalibus. In his autē non est dextrum ⁊ sinistrum: cum in eis non sit motus localis: eo q natura non abundat superfluis: ⁊ omnino supfluum esset q aliquid haberet principiū motus localis qd est imobile sm locum. In pluribus aūt inest adhuc sursum ⁊ deorsum: quia hoc inest omnibus animatis: ita q etiam pluribus inest eo q in plantis inest motus crementi: cuius principium est sursum ⁊ etiam deorsum: sed in eis non est ante ⁊ retro: cum nō habeant sensum nec dextruz nec sinistrum cum non habeāt motum localē: sꝫ dicat Isaac in libro de elementis q plante habent duos sensus. s. gustum ⁊ tactum: sed Isaac distiguit inter duos sensus animales ⁊ sensus naturales: sensus naturales vocat virtutes acceptiuas alimenti conuenientes: animales autem eos qui cum alimento etiam intentiones percipiūt sensibiliū sm anime quodcūqꝫ iudiciū: ⁊ nāles quidē dicit esse in plantis ꝓpter hoc q inueniunt ꝯsequēter cōueniēs trahere ⁊ abstinere se ab incōuenienti: aīales aūt dicit esse in aīalibus solis. Nos aūt h̄ de hoc non curamus: qꝛ ante ⁊ retro nō sunt principia motus sensibilis nisi ꝓut sensus est aīalis: ⁊ nō nālis. Ex oībus aūt his que dicta sunt q ad ꝓpositū reuertētes dicimus q si nos attribuimus celo vt rei aīate sm Pithagorā dextrū ⁊ sinistrū: tūc procul dubio debemus ei attribuere priora his sine quibus ista nunq̄ īsunt alicui aīato: sicut determinari habet in libro de motib9 aīaliū.

Nō quomō Isaac posuit ꝯsensus nāles ī plantis.

Tex. c. 8.

¶ Amplius aūt cū sint principales istaꝝ differētiaꝝ tres s. sursum: ⁊ ante: ⁊ dextrū: ⁊ hoc sm Pithagorā: eo q ipse locauit eas iter icersticia boni: ⁊ oppositas eaꝝ que sūt ante ⁊ retro: ⁊ deorsuz ⁊ sinistrorsum: iter icersticia siue in coordinatione mali: tūc opꝫ absqꝫ dubio q quelibet istaꝝ habeat rōnē principii primi in ordine suo. Dico aūt modos differētiarū istaꝝ nihil aliud eē q̄ sursuz: cui opponit deorsuz: ⁊ ante cui opponit retro: ⁊ dextrū cui opponit sinistrū: opꝫ eni vt diximus q dimēsiones supficieꝝ que sunt iter istas dīas oībus sint corporibus aīaliū icōpletoꝝ siue pfectoꝝ: sꝫ tres eaꝝ vt diximus sint principia p se ⁊ tres p accidēs. Dico. n. sursum esse principiū lōgitudinis aīati corporis per hoc q est pncipiū augmēti siue icremēti. Si aūt lōgitudo per se ⁊ nō in nāli corpore aīato acciperet: nō esset sursuz principiū lōgitudinis: sed potius quecūqꝫ dimēsio inter pūctū ⁊ pūctū: si in ꝯrio acciperet illa esset lōgitudo sine latitudine que linea vocat. Nūc aūt maior dimēsio aīati corporis lōgitudo est: ⁊ illa est que porrigit a sursuz in deorsuz: ⁊ cuius principiū effectū est sursum qd est calor cordis: ex quo sicut ex habēte virtutē formatiuā tota longitudo totius corporis ꝓducit: ⁊ ita diu durat ista extēsio lōgitudinis animati quousqꝫ pōt calidum formatū extēdere ⁊ humidū radicale extendi: sicut in 2° de anima habet determinari: ⁊ ex hoc patet q sursuz per se est principiū lōgitudinis: ⁊ deorsum per acñs: qꝛ deorsuz nō est principiū factiuū lōgitudinis: sed potius terminatiuū: qꝛ lōgitudo in imensuz ꝓduci nō pōt: ⁊ ideo accipit terminū per id qd est deorsuz: cuius est etiā alia causa ex parte nutrimēti: qꝛ. s. nutrimētū oīuz aīatoꝝ cōmixtū est ꝓpter qd grauiores partes ipsius descēdūt ad nutrimentū mēbroꝝ inferioꝝ que magis sūt terrestria ⁊ melācholica: subtiliores aūt partes eleuant virtute caloris ad nutriēda mēbra supiora que magis sunt sanguinea ⁊ cholerica: ⁊ huius est signū q membra viroꝝ ⁊ masculoꝝ ꝓpter abundātiorē calorē frequenter sūt supius magis nutrita: qꝛ masculi supiora mēbra vt humeros habēt crassiora q̄ iferiora: femine aūt ecōuerso: ⁊ iō cū cadūt masculi a loco alto cadūt frequēter sup humeros ⁊ femine sup posteriora. Sed de his oībus rō pspicax reddi debet in libro de aīalibus: hoc aūt tm̄ sit dictū q sursum in aīato est virtus angēs que est principiū lōgitudinis aīalis: cui ꝯiūgitur deorsuz per oppositū: qꝛ lōgitudinis necessario duo sunt termini: per aliū aūt modū dextruz latitudinis est principiū: nō quidē mathematice: sed potius latitudinis iformate virtute motiua sm locū. Motus enim ille sꝫ oriat a posteriori parte cerebri vel a vicario posterioris partis cerebri que est nucha per spōdiles dorsi descendens: tñ nō effundit ⁊ explicat per organa motiua nisi in latere qd initiū est latitudinis aīalis: ⁊ hoc est latus dextrū: ⁊ ideo in latere videmus oīa motus organa formari a nā: in latere deniqꝫ infigunt crura ad ambulandū: ⁊ ale ad volandū: ⁊ reptiliuz parui pedes vel anuli vel coste: sꝫ infigant in dorso: tñ in latere habent suas mobilitates ⁊ volubilitates: ꝓpter hec natura ordinauit ibi vertebra ⁊ pixides vertebroꝝ: in quibus virtutes sunt motiue aīaliū: ⁊ ad motū illū per se quidez refert dextrū: qꝛ hoc ꝓpter pleniorē calorē ⁊ cordis maiorē ventriculū versus latus dextrū expeditā habet virtutē motiuā: ⁊ ideo omne aīal pfectū sicut homo: equus: leo: bos: elephas: ⁊ huiusmodi aīalia mobilia dextrū pedē ꝓponūt in ambulādo: ⁊ dextrū humeꝝ parāt ad onera portāda: nisi studeant in ꝯrariū: vel nisi dextra sit impedita per accidēs. Sinistrum aūt nō refert ad motū nisi p accidēs: trahit enim pes sinister ad corpus sustinēdū ne decidat: qn̄ pes dexter eleuat in pfectione motus: ⁊ dū pes sinister corp9 eius sustinet q mouet virt9 motiua recolligit ⁊ regrat in dextrū: vnde icepit: sic enim semper emittēdo actū ipsius motus in pedē ⁊ redeundo ⁊ iteꝝ emittat pficit tota ambulatio. Sed sic nō est in volatu: qꝛ in volatu auis vtrāqꝫ alā simul mouet. Sed tñ in volatu dextrū est pncipiū motus ⁊ sinistrū mouet cuz dextro ad sustentandū in motu: sic igit itelligit q dicit dextruz esse principiū latitudinis in motu locali: eodē aūt mō ante dicit esse principiū ꝓfunditatis nō mathematice: sꝫ potius qꝛ est principiū motus qui est subiectū oīum sensuuz ante in organis sensuū que sūt ante figurata. Cū eni tactus sit quasi subiectū oīum sensuū ad quem oēs sensus quasi referunt: eo q organū cuiuslibet sensus habet etiā tactū: cuius signū est q imobilitato per frigus tactu in somnis oēs sensus imobilitant: erit motus sensibiliū virtutū incipiens ab ante vbi sūt sensuum organa ⁊ pertingens vsqꝫ ad primū organū tactus qd est cor: ⁊ sic mouebit ab ante in ꝓfunduz: ꝓfunduz aūt in corpore est ab ante in retro: qd ꝓbat per hoc q tres diametri ad rectos angulos secātes se in corpore nō possunt ꝓduci nisi a deorsum in sursum: ⁊ a latere in latus: ⁊ ab ante in retro. Cū igit diameter a sursum in deorsum ꝓducta sit mensura lōgitudinis: ⁊ illa que est ducta a latere in latus sit mēsura latitudinis: erit necessario illa que ꝓducit ab ante in retro mensura ꝓfunditatis. Est aūt adhuc aliter motus aīalis ab ante in retro: virtutes enim aīales cōprehēsiue sūt de intus ⁊ de extra: incipit aūt cōprehensio extra ⁊ vadit intus vsqꝫ ad posteriorem partē cerebri: in qua sunt virtutes memoriales ⁊ recordatiue que reflectunt iteꝝ in rem extra: ⁊ sic patet q ꝓcessus motus aīalis qui per se aīalis est ab ante ⁊ retro vtroqꝫ istoꝝ modoꝝ: principiū eni in istis differentijs nō vocat aliud nisi vnū in primis: ita q ante ipsum in nullo

Nō qdo aug[...] pcipue att[...] datur sm du[...] mensū lōgi[...] dinis ⁊ non [...] ēdm duplicē [...] q̄re sursuz si[...] pn̄m p se ⁊ de[...] orsuz sit p ac[...] cidēs respe[...] ctu lōgitudi[...]

Propter q[...] aīalia pfe[...] in ambulā[...] ꝓponūt ped[...] dextrum.

Q̄ dō dextr[...] sit pn̄m latit[...] dinis in mot[...] locali.

Q̄ dō ante e[...] pn̄m ꝓfund[...] tatis respe[...] sensationis.

De isto dupli[...] ci motu sens[...] uz interioꝝ ⁊ exterioꝝ. v[...] de Cōmē. i[...] cōmēto sup li[...] bro de somno ⁊ vigilia ⁊ i[...] 2° colliget.

incipit

incipit motus in eo corpore animato in quo est motus. Sic enim dr̃ q̃ pn̄ᵐ motus augmenti est sursum: ꝛ pn̄ᵐ motus localis est dextrum: ꝛ pn̄ᵐ motus sensibilis est ante: ꝛ significamus ante in corpore aiato vbi sũt sensuum organa. ¶ Propter hoc enĩ ꝛ his silia non inquirimus in omni corpore sursũ ꝛ deorsum: ꝛ dextrũ ꝛ sinistruz: ꝛ ante ꝛ retro: sed inquirimus ista omnia simul in corporib⁹ aialium pfectoꝝ que hñt spiritus aiales ꝛ naturales ꝛ vitales: ꝛ habẽt in se pn̄ᵐ mot⁹ quo potest moueri a seipo sine omni extrinseco mouente ipz: has enĩ differẽtias nõ inuenimus omnino in corporib⁹ que nõ habẽt aias que sunt simplicia sicut elemẽta: vel que sunt homogenea sicut lapides ꝛ minerarũ genera: in talib⁹ enĩ nõ est dicere aliqd̃ pn̄ᵐ vnde incipiat motus eoꝝ plus in vna parte q̃ in alia. Amplius autẽ quedã sunt inter corpora que si mouenẽ ex oibus ptibus suis mouentur equaliter ꝛ est totius in eis ꝛ ptis cuiuslibet motus vnus ꝛ idem sicut ascendit ignis ꝛ terra descẽdit ꝛ in talibus non possunt poni sursum: ꝛ dextrũ ꝛ sinistrũ: ante ꝛ retro: neq3 p figuras: neq3 per potẽtias siue per virtutes ad motũ aliquez ordinata distincta. Si autem dicamus in talibus esse dextrum ꝛ sinistrũ: hoc non erit qd̃ intelligimus in eis esse simpliciter has differencias sed sm̃ comparationem ad nos relatiue attribuimus eas talibus corporibus. Sicut diximus dextrũ latus terre qd̃ nobis ẽ ad dextrũ: ꝛ sinistrũ latus terre qd̃ nobis est ad sinistruz ꝛ huiusmodi simile est qd̃ obseruatur in augurijs ꝛ auspicijs in qbus nõ dicĩ dextrum auis: sed potius auis tota que sedit a dextris eius cui augurium est et cui eligitur hora pnostici dr̃ dextra sedens: a sinistris eiusdem dicitur sinistra: ꝛ hoc mõ vocare ꝯsueuimus metaphorice habẽtia figuras aialiũ dextra ꝛ sinistra quãdo sunt opposita positioni mẽbroꝝ que est in nobis: sicut statua Mercurij cuius sinistra cõtra dextraz eã aspicientis: ꝛ eius sinistra cõtra dextraz eiusdem: ꝛ similr̃ est forma de speculo plano ꝛ cõuexo: ꝛ vt vniuslr̃ dicatur situs oĩum taliũ per trãspositionẽ se hz ad situz hoĩs conuersi ad ea ꝛ sic per silitudinẽ ꝛ nõ per virtutẽ dicitur statua habere dextrũ ꝛ sinistrum: et ante ꝛ retro in esse: sed in statua nõ est aliqua differẽtiarum istarũ: cuius signũ est: qa si reuoluatur statua a situ vno nominamus differẽtias istas cõtrario modo quo noiabamus eas ante reuolutionem. In reuolutiõe autez eius fit dextra sinistra ꝛ sinistra dextra: ꝛ ante retro: ꝛ retro ante: ꝛ sursum deorsum: ꝛ deorsum sursũ quãdo reuoluitur diuersimode: ꝛ hoc est ideo qa ista dicimus per cõparationez ad nos tm̃: nisi velimus loqui per silitudinem: vt dicamus os silitudine oris: ꝛ oculuz similitudine oculi: tunc enĩ dicimus dextrũ statue dextrum quocũq3 mõ cõuertatur. Sed tũc loqmur sz inuẽtionez alicuius virtutis que sit in dextra vel sinistra: qa virtus taliũ: aut est in natura sicut in aialibus: aut pnostici sicut in augurijs ꝛ auspicijs. In similitudie autẽ non est nisi figura ꝛ nulla virtus oino. Ex his igiẽ oibus facile patet q̃ tales differẽtie nõ sunt pprie nisi in aiatis: ꝛ sũt pncipia motus sicut diximus. ¶ Ex oibus autẽ dictis necessario habetur q̃ admiramur de Pithagoricis ꝛ inuehimur cõtra eos sm̃ id qd̃ dixerũt hos pmos mot⁹ esse duos tm̃: quoꝝ pncipia sunt dextra ꝛ sinistra: ꝛ dimiserũt differẽtie q̃tuor reliq̃s mot⁹ qui nõ sunt minus differẽtes ꝛ minus gn̄ales istis q̃s noiamus: sed potius plus differũt ꝛ maioris sunt cõtrarie: differẽtia aũt que est cã omnis diuersitatis que est iter ante ꝛ retro: nõ est minor q̃ differẽtia que est inter dextrũ ꝛ sinistrũ: qa sicut ostẽdimus superi⁹ ante retro sunt in oibus aialib⁹: ꝛ dextrũ ꝛ sinistrũ nõ sunt in oib⁹ aialib⁹. Adhuc autem dextra ꝛ sinistra nõ differũt nisi in virtute mouẽte ꝛ nõ differũt per figuras. Ante aũt ꝛ retro: ꝛ sursum ꝛ deorsum differũt ẽt per potẽtias ꝛ per figuras. Adhuc autẽ sursum et deorsuz sunt in oib⁹ que hñt nãlẽ ꝛ vitalẽ spiritũ de numero aialiũ ꝛ plãtaꝝ: dextra aũt ꝛ sinistra nõ insunt alicui plante. Amplius aũt cũ cõueniat oibus lõgitudinẽ et ante latitudinem: ꝛ pn̄ᵐ ad ipm quoniã ex pma dimẽsione pncipiaẽ scd̃a ꝛ ex scd̃a ꝛ pma pncipiatur tertia: ostẽdimus autez superius q̃ sursum est pn̄ᵐ longitudinis: ꝛ q̃ dextra est pn̄ᵐ latitudinis: si autẽ hec ita se habẽt in pncipiatis: absq3 dubio sic se habebunt esse principia motuũ dictoꝝ: q̃. s. sursum sm̃ suum esse ꝛ diffinitionẽ sunt ante dextrũ ꝛ sinistrũ. Dico autem primũ inesse suo: qa cum pmuz vel prius patet: alterũ altero multipliciter dicatur nõ oib⁹ modis prioritatis est sursũ ꝛ deorsum: ante dextruz ꝛ sinistrum: sed sm̃ esse cause ꝛ causati: dicẽdum enĩ est q̃ sursuz est vbi est initiũ motus aiati: sicut diximus: ꝛ non tm̃ initiuz motus cuiusq3 aialis: sed ẽt motus localis: qa virtus mouẽs oriẽ a corde ꝛ perfecti⁹ cõpletur a posteriori pte cerebri in oib⁹ cerebrũ hñtib⁹: ꝛ in nõ hñtibus cor ꝛ cerebrũ idẽ faciũt mẽbra que sũt loco cordis ꝛ cerebri: perfecta aũt virtus in cerebro finit per nuchã que distendiẽ per spondiles dorsi: per totã enĩ lõgitudinez illam oriunẽ nerui motiui in corporibus aiatoꝝ que hñt localem motũ ꝛ dextrũ est locus exitus motus in mẽbra que sunt organa mot⁹ ꝛ non pmũ pn̄ᵐ qd̃ influit motuz vel vnde pmo influitur mot⁹: dextrũ enĩ lat⁹ influit motũ in organa mot⁹ que sunt crura ꝛ ale ꝛ pinnule piscium. Id aũt qd̃ est ante est loc⁹ vbi finiẽ motus: qd̃ pz: qa mot⁹ finiẽ in spatio extẽsionis crurium vel alaꝝ: ꝛ omne hñs organa motus localis extẽdit ea ad ante ꝛ in loco ad quẽ extẽdere põt finitur mot⁹ vnus ꝛ redit exinde ꝛ incipit aliũ: ꝛ sic cõtinue pcedit aial donec perfecerit motũ totũ. De hoc aũt pħi qui fuerunt ante me aliter dixerũt. Inueniẽ enĩ in scriptis Alexãdri ꝛ Themistij quos Auerrois imitaẽ: q̃ ante dr̃ locus finis motus sensibilis: qꝛ cũ mot⁹ quo sensibilia mouẽt sensus fit per mõdũ imutationis peruenit ista imutatio vsq3 ad organa sensuũ: sunt enim sicut superi⁹ dcm̃ est: sed nostra expositio cõueniẽtior esse vr̃. Si autẽ est sm̃ q̃ diximus tũc pculdubio ei qd̃ est sursuz inest potẽtia: ꝛ virt⁹ iceptionis mot⁹ pprie inter oĩs mot⁹ qui sunt iter reliqua que diximus: est ĝ redarguẽdus Pithagoras ꝛ sequaces sui qui dimiserũt dicere ea que sunt pncipia oib⁹ alijs priora: ꝛ dixerũt de dextro ꝛ sinistro tm̃. Et redarguẽdi sunt ẽt in hoc qd̃ dixerũt q̃ dextrũ ꝛ sinistrũ sunt in oibus reb⁹ equalr̃ ꝛ sm̃ rõnẽ vnam. Nos aũt neutrũ hoꝝ cõsitemur: qa nec dicimus eas eẽ in oib⁹ reb⁹ cuz non sint nisi in aialib⁹ que hñt motũ localẽ: ꝛ dicimus q̃ in his in qb⁹ sunt: nõ sunt sm̃ vnã rõnẽ: sz post⁹ p prius ꝛ posterius: qꝛ prius sũt in cũ nãe qui est celũ: ꝛ sunt ẽt p prius in masculo ꝛ per p̃ns in femina: ꝛ nihil hoꝝ bene discernit Pithagoras qui ista celo primus attribuit: hec igiẽ dicta sunt contra Pithagoraz.

Tex.cõ.9.
Tex.cõ.10.
Tex.cõ.11.
Tex.cõ.12.

Auerrois l. c. 12. hui⁹ scdĩ a quo discrepat Albert⁹.

¶ Cap. 5ᵐ. De dextro ꝛ sinistro: sursum ꝛ deorsum sm̃ traditionem veritatis.

Veritatem aũt de supradictis tradẽtes dicim⁹ q̃ si cõcedaẽ celũ habere aiam que est in eo pncipiũ sui localis mot⁹: sicut pbauim⁹ in. 8. phẏsicoꝝ: tũc pculdubio opz concedere in eo ea que sunt pncipia motuũ aie: ꝛ hec sunt sursuz ꝛ deorsuz: ꝛ dextrũ ꝛ sinistrũ: cũ autẽ dicimus celuz habere aiaz: ꝛ aial terrestre habere aiaz: erit aia sumpta eq̃uoce: qa id qd̃ vocaẽ aia in celo est sub̃a separata que nõ est alicuius act⁹ corporis: nec ptis corporis: nec hz actũ aliquez in corpus nisi actũ mot⁹ localis quẽ influit ei: nec enĩ est educta de corpore sub̃a illa: nec hz aliquã dependẽtiã ad ipsum: nec aliud acqrẽs ex ipso: ꝛ cum dicĩ act⁹ ꝛ perfectio celi est sub̃a illa non dr̃ hic esse per modũ illum quo aia in inferioribus est act⁹ ꝛ perfectio corporis organici potẽtia vitaz habẽtis: tũc sub̃a illa esset obligata corpori ꝛ esset actio ei⁹ non libera ꝛ esset limitata: sicut ostendimus in pmissis: sed hz se anima ad corpus tripliciter. s. per esse: ꝛ apprehẽdere: ꝛ operari. In corp⁹ per partẽ practicam ipsius: ꝛ siqdem comparemus aiam inferiorem ad corpus depẽdẽtiam hz ad ipsum: ꝛ est obligata ei ita q̃ passiões que fiũt in corpore redũdant vsq3 ad aiam: ꝛ hoc modo nõ cõparatur intelligẽtia separata ad essentiam orbium celestiuz: qa potius ex ipsa sub̃a est esse orbis q̃ econuerso ex essentia orbis fit substãtia separata sm̃ dicta pħoꝝ. Similr̃ autẽ si cõparatur aia ad corp⁹ sm̃ virtutes apprehensiuas extra vel intus: videm⁹ expsse q̃ anima accipit a corpore ꝛ passiões que fiũt in corpore pertingũt ad animam: ꝛ hoc iterũ modo nõ possumus cõparare substãtias separatas ad celum: cum nihil apphẽsionis ꝛ scientie accipiãt ille substantie ab orbibus: sed potius a causa prima: cõparaẽ igitur ad celũ tertio mõ tm̃: ꝛ nõ est tamẽ perfecte plena illa comparatio: qa nos videmus substãtias illas non mouere partes: sed totũ: ꝛ ideo non vtuntur neruis et musculis ꝛ filis quibus perficiẽ ille motus. ¶ Et hec est cã quare multi magni viri negauerunt celũ habere aiam: cum in veritate verã nõ habeat rõnẽ aie substãtia separata: cor-

Tex.cõ.13.

Vide qño celuz dicaẽ aiatũ. Auro. i. fine pmi capli de sba orbis.

Vide p̃ h̃ cal cez. c. 63. pmi pħ. in Auro.

Nota cãz pp quaz magni viri negauerunt celũ hr̃e aiam.

pus enim celeste sicut sepius diximus nō est potētia nisi tm̄ ad motū: ⁊ per seipsum sine vegetabili parte ⁊ sensibili natū est accipere actiōes ⁊ operatiōes ⁊ motum substātie separa te pp qđ ipsuz inter oīa corpora dicitur eē spiritualī⁹ ⁊ crea/ tum in anime vmbra vegetabilis cum primum sit ꝙ nobili tatē sui habet inferiorē sub eo ꝙ per seipm̄ est motiuū quē admodū anima qđ non cōuenit alicui alij corpori nisi sibi: ⁊ ideo si substātia separata dicit forma celi actus vel pfectio hoc nō dicitur nisi qꝛ actus ⁊ operatio sunt separate influē/ do: motus est in tali corpore ⁊ sit vnuz ex corpore celesti ⁊ ex tali substātia sicut ex motore penitus imobili sit vnuz: ⁊ hec est simplicius vnum qđ est inter oīa illa que sunt cōposita et illud vnū causa est oium cōpositoꝝ: ⁊ qđlibet cōpositū tanto meliorem ⁊ nobiliorem habet virtutē: quanto fuerit illi p/ pinquius: ⁊ forma tanto nobilior virtus est quanto est ma/ gis separata: sicut diximus in physicis: ⁊ hec dicta sunt sm̄ peritiaz Peripatheticoꝝ: qꝛ quorūdā vt Ptolomei ⁊ alio rum mathematicoꝝ sn̄ia fuit corpus celi non moueri nisi a voluntate cause pme. Hec autē omnia dicta sunt vt intelli/ gamus qualiter sm̄ Peripatheticos celum habet dextruz. ¶ Et siquis obijciat ⁊ forte dicat ꝙ cum suba separata est intellectualis ⁊ intellectus est vniuersaliū tm̄ qualr̄ substan tia mouet hūc motum celi vel illū: cū non possit mouere hūc vel illum: nisi efficiatur hoc vel ille per aliud ꝓpriū ⁊ par/ ticulare: ⁊ hoc nō est in intellectu qui nō habet nisi rerū qui ditates puras: ⁊ ille sunt vniūsles absolute: quēadmodū di/ ximus. ¶ Dicemus ad illud ꝙ sicut est in aīa ꝙ ipsa facit p essentiā quedā: quedā autē per suas potētias nāles: ita est de motoribus celestiū: aīa eni vitam facit. s. in corpore p se/ ipsam: ⁊ nō per aliquā potētiaz naturalē spāliter ei inheren/ tez. Silr̄ dicimus ꝙ substātie separate per suas eēntias sūt mouētes orbes: ⁊ hoc sonat intellect⁹ vniūslr̄ actiuus ⁊ opa/ tiuus: ⁊ cum essentia motoris ex ipso ordine suo procedit a prima causa: sic determinata mouebit ipsa motuz determi/ natum: ⁊ cum dicitur ꝙ est vniūsis dicet sicut cā est vniuer salis que tm̄ determinate est cause ⁊ nature: sed plane conce di opz ꝙ si eēt mouēs per intellectū sicut per potētiam que cōsequit esse eius: tūc oporteret ꝙ non moueret hūc motū nisi aliquid daret ei cognitionem huius mot⁹ ꝓprij: sed de oibus his perfectus tractat⁹ habebitur in pħia prima: vsq3 ad illud tēpus ergo differatur. Supposito ergo sm̄ pħos ꝙ celū habeat aiam: tunc opz ꝙ ea habeat que sunt principia motus qui sunt ab aia in corpus: ⁊ hec sunt sursum ⁊ deor/ sum: ⁊ dextrū ⁊ sinistrum: ⁊ ante ⁊ retro. Nec oportet aliquē negare que dicta sunt ꝓpter hoc ꝙ celum est rotundum: et vnius dispositionis sm̄ figuram: cum nos videamus istam differētiam habere in aialib⁹ inferiorib⁹: ⁊ per figuraz ⁊ per virtutē: lz enim dextrū ⁊ sinistrum non differant figuris sed potētijs inferiorib⁹: tamē sursum ⁊ deorsum: ⁊ ante ⁊ retro differunt etiaz virtutibus: ⁊ insuper figuris: hac eniz de cau sa posset aliquis dicere ꝙ celum nō haberet ipsa principia. Amplius autē dicet forte quis qualr̄ possit vna pars ei⁹ dici dextra: ⁊ altera sinistra: cum nos videamus ꝙ celuz quo ad omnes partes est vnius mot⁹ simplicis ⁊ perpetui: vnū eniz motū ⁊ vno mō se hātem nō videmus in inferiorib⁹ que ha bent dextrū ⁊ sinistram. Ampli⁹ autē cum nos dixerim⁹ sub/ stantias sepatas que mouēt celos eē separatas: ⁊ nō eē act⁹ corpoꝝ qualr̄ in eo qđ mouetur erit dextrū ⁊ sinistrum: cum ista nō facit nisi per virtutes que sūt in corpore: ⁊ per virtu/ tes quarū vna deficit ab alia in corpore hūte in se ꝯria quo rum victoria differens in calido ⁊ frigido facit dextrum ⁊ si nistrum. Ex his ⁊ silib⁹ quidā de precipuis in pħia negaue/ rūt celū habere dextrū ⁊ sinistrū: ⁊ sursum ⁊ deorsum: ⁊ ante ⁊ retro: ⁊ dixerunt ꝙ Aristo. dixit in celo ⁊ mundo de dextro ⁊ sinistro non ex scia sua: sed potius ex hypothesi: vt ostēde/ ret ꝙ etiaz si non poneretur celum habere dextrū ⁊ sinistruz ꝙ ad hoc reprehensibilis est Pithagoras in hoc ꝙ diminu te de his differētijs loquebatur: ⁊ hāc opinionē ꝓculdubio cōsensit Auerrois: sicut videt ex suis verbis sup scđo de ce/ lo ⁊ mundo. Nos autē credimus sm̄ veritatē ꝙ celū habet dextrū ⁊ sinistrū: ⁊ qđ obijcitur scđo de vniformitate figure ordinis ꝙ nullū est impedimētū: qꝛ qđ inferi⁹ est in figura sm̄ istas differētias: ideo est qꝛ motor qui est aia iferiorum est act⁹ corporis multiplr̄ sm̄ multas potētias ꝯflictas cor/ pori: diuersitas eniz organoꝝ in corpore aiato est a diuersi tate virtū in aia existētium: sicut probari pōt in scđo de aia. In superiorib⁹ autē in qbus sunt motores separati nō est ne cessario talis diuersitas: sz in eis diuersitas virtutis tm̄: est eni generale in tota nā ꝙ causa superior que influit ⁊ imp̄mit in cām inferiorē semper est minoris diuersitatis ꝙ̄ inferior in qua influit ⁊ imprimit. Qđ autē de motu obijcit dicēdum ꝙ mot⁹ qdem est vniformis per totuz in hoc qđ nō intercipit quiete vel ꝯria dispōne que facit ipm̄ tardiorez vel velocio/ rē: sed mobile nō sic est vniforme ꝙ mot⁹ eius sit ab oib⁹ pti bus equalr̄: sed potius videmus oculis nostris eē motū ab vna parte ⁊ nō ab alia: qđ pz oculis qđ est ab oriēte: ⁊ illa pa ꝗ̄si ipellēs ⁊ pa occidentalis ipulsa: ⁊ opz ꝙ huius sit cā aliq̄ in nā. Dextrū ergo erit in celo vnde est motus eius: eo ꝙ in omni aiato ei⁹ est mot⁹ a dextra sicut diximus supi⁹: qđ autē dicit de virtutib⁹ naturalib⁹ qb⁹ perficit dextrū ⁊ sinistruz: ⁊ de ꝯrijs dicm̄ est: ac si ex vna causa dextrū sit ⁊ sinistruz in su/ periorib⁹ ⁊ inferiorib⁹: sed hoc nō videt esse cōcedenduz p̄/ cise cū nos ostendimus ꝙ aia in celestib⁹ ⁊ in inferiorib⁹ nō est vnius rōnis. Cum eni aia non sit vnius rōnis in superio ribus ⁊ in iferiorib⁹: tunc nō erunt pncipia mot⁹ aie in infe/ riorib⁹ ⁊ superiorib⁹ vnius rōnis: ⁊ ideo ante ⁊ retro: ⁊ sursū ⁊ deorsuz: ⁊ dextrū ⁊ sinistruz nō dicunt de celo per eandē rō/ nem qua dicunt de inferiorib⁹: ⁊ ideo videtur dicēdum ꝙ dextrū ⁊ sinistruz non sunt ex diuersitate sube mouentis sed potius ex diuersitate eius qđ mouet: lz eniz non sit suscepti/ bile celū ꝯriorum: suscipit tamē spissitudinē maiorē in parte vna ꝙ̄ in alia: ⁊ stellas plures in vna parte ꝙ̄ i alia: ⁊ iđ ēt in vna parte est magis aptū suscipere actū sui motoris sm̄ vnā partem ꝙ̄ sm̄ aliaz: ⁊ sm̄ hanc habet dextrū ⁊ sm̄ oppositum hz sinistrum: ⁊ silr̄ est de sursum ⁊ deorsuz: ⁊ de ante ⁊ retro: sicut inferius patebit: ꝓpter istas igit obiectiones nō est ne cessarium nobis negare celū habere dextrū ⁊ sinistrū: ⁊ deor sum ⁊ sursum. Oportet enim nos imaginari dextrum orbis per simile: ꝙ. s. dicamus hoiem hūtem sursum ⁊ deorsum: ⁊ ante ⁊ retro: dextrum ⁊ sinistruz differētia in corpore suo per figuras ⁊ per virtutes extēdi a celo ⁊ de polo in poluz ita ꝙ caput eius sit in polo australi qui vocatur antarcticus: ⁊ pe des eius sunt in polo aquilonari qui vocat arcticus: ⁊ ei⁹ fa cies sit ꝯuersa ad hemisperiū nostrū in quo nos habitam⁹: ille enim necessario dextrā hz in oriente ⁊ sinistrā in occidē/ te: deinde intelligamus subtrahi figurā humanoꝝ organo/ rū ex homine illo ⁊ remanere virtutes in ipso celo: ⁊ esse sibi eas nāles: tunc videmus in orbe pmo absq3 dubio virtutes has esse ꝙ scimus ꝙ ex opere sue factiōis si cātus est orbis ꝙ hz locū vnde incipit suus mot⁹: ⁊ vnde sinit vna sua reuo lutio. Sic eni imaginatio est de causa inceptiōis motus or/ bis potius in parte vna ꝙ̄ in parte alia. Cū eni motus vni⁹ reuolutionis non sm̄ tempus sit infinitum: eo ꝙ circūferen tia nō est ambitus ifiniti: sicut diximus: opz ꝙ aliqua sit pa sm̄ partes celi: ⁊ aliquis locus vel sit⁹ vnde incipit motus re uolutiōis: omne eni cui⁹ vna reuolutio incipit post aliā mo/ ueri hz ꝓculdubio locum inceptiōis in aliqua parte ⁊ in ali/ quo loco: omnis autē motus incipiēs a parte ⁊ loco determi natis: opz ꝙ hēat principium aliqđ naturale qđ sit cā quare incipit ab illa parte ⁊ ab illo loco: ⁊ nō ab alio: pncipium au tē istud non pōt esse nisi dextruz: ergo celum hz dextrū ⁊ illi⁹ oppositū per locū est sinistrū: hec est rō fortior inter oēs ad ꝓ bandū ꝙ celū hz dextruz: modo videmus ꝙ nō pōt ad ipaz cōuenienter respōderi: qꝛ cōcludit cām eē per effectū certū ⁊ determinatū ad visaz in corpore celesti. ¶ Sūt tm̄ qui obij ciunt cōtra pdicta dicētes ꝙ si oriens est dextrū: aut oriens accipit in loco siue in situ vniuersi: aut in ipso corpore celi. Si aūt accipiat in ipsa plaga mundi siue in dispositiōe sit⁹: aut accipitur intra celū: aut accipit extra celum: si autē acci/ pitur in ipso celo: tunc dextruz efficit aliquādo sinistrū: quia quelibet pars celi aliquādo est in oriēte: ⁊ aliquādo in occi/ dente: ⁊ hoc videt eē magnum inconueniēs. Si autē accipi tur in ipsa plaga mūdi ⁊ imobili ⁊ extra celum: tūc accipitur sm̄ eē in nihilo: qꝛ extra celum nihil est oino: qꝛ nihil nulli⁹ est virtutis ꝓpter hoc non pōt habere virtutez dextre vel si/ nistre. Si autē accipit intra celum cum ipsa plaga: ⁊ situs sit in aliquibus corporibus sm̄ naturam erit dextra celi sm̄ eē non in celo: sed in igne vel in alio corpore contēto in celo: qđ absurdissimum

Nō qđo ex i telligētia ⁊ orbe fit vnū vi/ dē cōmentū ʒ^m scđi hui⁹.

Obiectio subtil ꝯ pdicta ⁊ sunt Auicēne.

Solutio

Sz ꝯsidera i hac solutiōe doctoris istā tiā ex. cō. 36. 12. meta. ⁊ ex fine pmi capi tuli 6 sbe or/ bis. vbi hz ꝙ itelligētia de potentijs aie nō hz nisi itel lectū ⁊ vtutē desiderativā ꝑ quā mouet in loco. ʒ.

Auerrois opi/ nionem. vide 2. celi cō. 15.

Lex. cō. 15.

Ratio fortior ꝙ in celo sit dextrum.

Obiectio ꝯ pdicta.

absurdissimum est et contra rationem. Ideo dixerunt quidam quod in spera etiam in circulo dextrum dicitur quelibet pars pellens et quelibet pars pulsa dicitur sinistrum: sed secundum hoc quelibet pars semicirculi ascendentis dicitur dextra: et quelibet pars semicirculi descendentis dicitur sinistra: et secundum hoc dextrum et sinistrum non differunt substantia in virtute: sed potius ratione situs tantum: et secundum hoc etiam erit causatum dextrum et sinistrum in inferioribus: et non differunt nisi ratione situs: et tunc homo conversus se efficitur aliud dextrum habens quam prius habuit quod est impossibile. Sicut enim se habet dextrum et sinistrum in causa quo ad virtutes: ita se habet in causatis: nisi quod in effectu est compositus et multiplicatus: ideo dixit Themistius consentiens Alexandro hoc quod supra posuimus: quod non est dextrum et sinistrum in celo secundum veritatem. Sed si esset in celo dextrum et sinistrum secundum dicta Peripatheticorum: tunc oporteret etiam quod esset ibi sursum et deorsum. Sed hoc dextrum reputamus nos inconveniens propter rationem supra inductam de causa inceptionis revolutionis celi: quia illi nostro iudicio non potest respondere. ¶ Dicendum igitur videtur ut supra diximus. scilicet dextrum et sinistrum accipiuntur in celo secundum esse partium celi per comparationem ad plage mundi situm quod est dextrum secundum esse non efficitur sinistrum secundum esse: sed potest effici sinistrum per comparationem ad plagam et situm mundi per hoc quod est in occidentali plaga mundi positum: et hoc non reputamus inconveniens in inferioribus quod vel dextrum secundum veritatem efficiatur sinistrum per comparationem. Si ergo ponimus omnes situs differentias esse in celo secundum esse dicentes quod longitudo orbis cuius principia sunt sursum et deorsum est spatium in quo disponuntur orbes secundum motum diurnum a polo in polum super axem circuli equinoctialis super quem est motus diurnus: et cum in uno orbe secundum unum subiectum sint multi orbes secundum formam secundum quod docuimus in fine .6. physicorum dicitur quod quidam ex orbibus formalibus sunt sursum in celo: et quidam ex eis sunt deorsum. Ille enim locus qui dicitur locus sursum et qui dicitur deorsum est diversus et differens ex omnibus medietatibus orbium formaliter sumptorum: medietates enim orbium sunt circulus equinoctialis: et circuli equidistantes circulo equinoctiali: et per distantiam ad circulum equinoctialem accipitur in spera differentia: et distantia polorum orbis primi qui est supremus inter omnes orbes. Si enim accipiamus orbes universos qui moventur motu diurno considerando in eis mediam eorum quod describitur linea intellectualis axis que transit de polo in polum per centrum circuli equinoctialis: invenimus quod illa medietas sic aliena que dicitur axis spere descripta non movetur omnino: ita quod aliqua pars eius transeat ab uno situ in alium: vel ab uno loco in alium: sed movetur in loco et situ suo sicut intelligeremus lineam revolvi in tota sua longitudine: illa enim in loco suo moveretur: et tamen non mutaret locum: et ita est de axi spere quod omnes spere moventur super axem celi primi cuius est motus diurnus: cum autem nomina damus lateribus mundi vocando unum oriens et dextrum: et alterum occidens et sinistrum: et tertium ante: et quartum retro ponimus considerationem in orbibus qui formaliter differunt secundum polos et axem polorum qui vocantur sursum et deorsum per modum quem diximus supra ubi posuimus imaginationem hominis habentis caput in polo australi et pedes in polo septentrionali et convertentis faciem suam ad hemisperium in quo nos habitamus hic in terre superficie: sic enim considerando superius et inferius mundi dicimus latera mundi oriens appellando dextrum: et occidens vocando sinistrum: et superficiem celi que est ab oriente in occasum contra ordinem signorum vocando retro ante superficiem que est ab oriente in occidentem secundum ordinem signorum vocando retro: et sic etiam astronomici illa latera mundi denominaverunt. Non enim damus nomina lateribus mundi ei quod est ante et retro ex eis que sequuntur superiorem polum vel inferiorem: sed potius ex eis que sequuntur dextrum et sinistrum per modos quos iam determinavimus: et hoc est ideo quia distantia inter hos polos non dicit nisi longitudinem orbis tantum: et secundum hanc dimensionem ille polus cuius stellas videmus super nos: qui est polus septentrionalis est pars inferior orbis qui est primus inter orbes: et habet motum primum. Polus autem cuius stellas non videmus qui est australis est superior orbis eiusdem pars: et hec est imaginatio tota differentiarum situs orbis.

Solo doctoris.

Tex. co. 14.

¶ Et sunt in ea plures dubitationes. Cum enim ad oculum videamus esse plures stellas in parte orbis septentrionali et plures imagines stellarum: videtur quod maioris vigoris est pars septentrionalis quam meridiana pars: et sic videtur dignius esse quod pars septentrionalis sit sursum quam pars meridiana celi: et forte hec ratio movit Pithagoram ad hoc quod dixit partem septentrionalem primi orbis esse sursum. Forte autem aliquis vellet ridere et diceret quod pauciores stelle in meridie eque potentes vel fortiores sunt multis stellis in septentrione: sed hoc non est probatum. Nos enim scimus quod pars celi magis habens virtutes est ubi est stella: et ideo conveniens esse videtur quod ubi plures sunt stelle plus est ibi celestis virtutis. ¶ Dixit autem ad hoc Averrois quod distinctio superioris in celo et inferioris non est vera nisi secundum opinionem Pithagore: sed hoc iterum stare non potest ut videtur cum nos videamus Aristo. reprehendisse Pithagoram: de hoc quod superius et inferius celi non distinxit ante dextrum et sinistrum. ¶ Unde dicendum videtur secundum Astronomos quod Peripathetici quando loquuntur de superiori et inferiori in celo loquuntur secundum mundi partem habitabilem: et pars habitabilis non est nisi quarta septentrionalis hemisperii superioris: et ad hoc adducemus rationes in libro quem de longitudine et latitudine locorum componemus: secundum hanc enim habitabilem fons caloris est a meridie et stellis meridianis: et ideo est sursum celi sicut de eo quod est sursum in animalibus diximus: et ad hoc quod obiicitur quod plures sunt stelle et plures imagines in septentrione: videtur esse dicendum quod sunt septem stelle quarum virtutes omnes alie sequuntur que sunt planete que habent se ad alias sicut anima ad corpus: sicut tradunt mathematici eo quod agunt in ipsas virtutes suas sicut anima in corpus: hec autem septem maxime sequuntur solem ad cuius distantiam efficiuntur directe et stationarie et retrocedentes et occulte sub radiis eius: et orientes ex ipsis: et ideo omnes stelle sequuntur solem. Solis autem vicinior via terre est in meridie: eo quod in meridie pars brevior diametri circuli deferentis ipsum: et ideo ut opinor pars meridiana dicitur superior: et pars aquilonaris dicitur inferior: et hec est causa quare dicit Aristo. quod mare fluit ab aquilone in meridiem: quia in aquilone propter frigus multiplicantur aque: et diminuuntur in meridie propter calorem: et ideo altior et multa aqua descendit ad inferiorem et paucam aquam sicut probabitur in libro metheororum. Dicitur autem aliquando aliter supremum et infimum celi secundum cursum stellarum: et sicut medium celi in meridie vocatur supremum: et medium in hemisperio inferiori quod est locus stelle in media nocte vocatur infimum: et hoc modo mathematici vocant supremum et infimum celi. ¶ Est autem dubitatio de ante et retro: quia ista secundum prius habita secundum esse differre non videntur: quia id quod inferius est secundum ordinem signorum mensurando ab oriente in occidens continue efficitur superius et habebit oppositum ordinem signorum. Adhuc autem videtur quod ante et retro: et sursum et deorsum non sunt in celo: et quod sursum et deorsum sunt principia augmenti: et ante et retro sunt principia sensibilis motus et in celo nec augmentum est: neque motus sensibilis. ¶ Sed ad hoc iterum dicendum esse videtur quod formaliter semper differt ante et retro: et hec ostendit conversus ordo signorum qui semper est in his duobus situbus absque omni ambiguitate est revolutio que est secundum ordinem signorum formaliter differt a revolutione que est contra ordinem signorum: et licet in primo orbe non sit distinctio signorum secundum figuram: tamen in gradibus eius est virtus conformis ad virtutem signorum: et in ordine graduum accidit quod accidit in ordine signorum necessario: propter quod etiam ostenditur veritas quod diximus in fine .7. physicorum de differentia formaliter orbis: et quod orbis semper formaliter movetur de forma in formam: et licet materialiter non mutet locum: sic etiam materialiter et per accidens fit ante et retro: et ideo formaliter quia forma eius quod est ante semper est alia a forma eius quod est retro: sed materia eius quod est ante fit aliquando materia eius quod est retro: quia illa signa que sunt ante fuerunt retro: et econverso: sed tamen revolutionum forme sunt diverse. ¶ Quod autem dicitur quod sursum et deorsum: et ante et retro sunt principia augmenti motuum et augmenti sensibilis: solvendum est dicendo quod non secundum omnia hec secundum que sunt iste differentie in inferioribus sunt etiam in superioribus: quia cum superiora sint simpliciora quam inferiora et si sint quasi materia superiorum infe-

Digressio 3 predicta de superiori et inferiori ipsius celi.

Solo Commentatoris in co, 15.

Solo propria.

Non quare pars meridionalis dicatur sursum celi et septentrionalis deorsum.

Digressio 6 ante et retro.

Solo

riora oportet q magis sint multiformia iferiora q̄ superiora: ⁊ ideo in superioribus que sunt incorporalia sunt ista pricipia dimensionum tm̄: in inferiora autem sunt principia dimēsionum e motuum. Ex iaz dictis patet q̄ et a pōis aspectus qui est sm̄ ordinem signorum dicitur dexter: aspectus eni idē est q̄ directio siue proiectio radiorū: e siue illa sint in sextam partē circuli: siue in tertiā: siue in alteram sm̄ q̄ vocant aspectū sextilē ⁊ triangulum: ⁊ quadratum: e oppositū semper est duplex dexter. s. ⁊ sinister: ⁊ dexter quidez est contra ordinem signoꝝ: eo q̄ ille est ab oriente ad anteriorē partem celi sm̄ extensionē cōcaue superficiei celi primi a dextro versus sinistrum: ⁊ sinistrum ⁊ econuerso in hemisperio superiori: in hemisperio autez inferiori si ibi tm̄ est habitatio ibi oriens est in occidente nostro ⁊ occidēs in oriēte: ⁊ ideo ibi iterum radiatio dextra ab oriente inferioris hemisperij dextrum cōtra ordinem signorum: ⁊ sinistrum ab occidente eiusdem hemisperij sm̄ ordinem signorum: ⁊ ex hoc manifestum est q̄ pcessus orbis p̄mi est cōtra processum orbium inferioꝝ: pp̄ter qd̄ diuersum ab inferioribus habet dextrū ⁊ sinistrum sicut nos inferius dicemus.

¶ Cap. 6m. De diuersitate habitātium sub dextro celi ⁊ sub sinistro eius sm̄ orbem superiorem q̄ inferiorem.

Tex. cō. 15.

Amplius autem de dextro ⁊ sinistro loquentes non nominamus dextrum alicuius rei nisi significando principiuz vnde est motus localis eius qd̄ est animatuz. Si ergo hoc est sm̄ hoc: p̄ncipium motus celi supremi scimus esse in parte ⁊ loco vnde oriūtur stelle fixe: tunc procul dubio idem locus ⁊ pars est ⁊ dextrū celi ⁊ locus partis vbi occidūt stelle ⁊ sinistra celi: ⁊ hic est locus ⁊ pars occidentis motus celi superioris. Si ergo celum incipit reuolui in motu suo ex dextro eius e incedit ⁊ reuoluitur super sinistrū ad idem dextrum ipsius: tunc proculdubio oportet q̄ superius orbis primi sit polus australis qui occultat a nobis in hac quarta nostre habitationis qui est polus cuius stellas non videmus: ⁊ inferius orbis sit polus aquilonaris qui non occultatur a nobis: cuius stelle nunq̄ a nobis occidunt in hac parte nostre habitationis. Si autem aliquis homo oppositum diceret. s. q̄ superior pars orbis esset polus qui non est occultus a nobis cuius stelle non occidūt visibus nostris: tūc proculdubio oporteret q̄ motus celi esset a sinistro in sinistrum: qa tunc esset imaginatio partium celi sicut si hō extēsus de polo in polum haberet caput in polo aquilonari ⁊ pedes in polo australi: ⁊ faciem ad nostram habitationem: et tunc esset necessario sinistrum eius in oriente ⁊ dextrum eius in occidente: e ideo tunc reuolueretur a sinistro in sinistrū: sed hoc nos nō dicimus fieri omnino: igitur ex dictis pz q̄ orbis qui est in polo occulto australi est superior ⁊ si qui habitant in quarta illa que est in quarta que extēditur a linea equinoctiali vsq3 in polum australē habitant sub orbe superiori in dextro orbis p̄mi ho: est sub cōcauo qd̄ est a dextro orbis primi sm̄ motum primuz qui est diurnus: ⁊ qd̄ nos intendimus hic in habitatiōe quarte aquilonaris versus: inferi⁹ orbis ⁊ in parte sinistra eo q̄ omnes a grecia citra habitantes sunt occidentales: ⁊ a grecia in Indiam habitātes in eadem quarta sunt orientales: totum ergo contrariuz est sm̄ veritatem eius qd̄ dixit Pithagoras. Dixit eni q̄ nos

Tex. cō. 16.

habitamus in medietate orbis superioris in parte dextra ipsius: ⁊ illi qui habitant in medietate orbis australis vltra lineam equinoctialez habitant in medietate orbis superioris in parte sinistra. Iam enim per ea que diximus ostēsum est totum cōtrarium esse verum: iz enim meo iudicio nihil de terra habitetur nisi quarta superior terre versus aquilonem a linea equinoctiali cui respondemus in superiori non

Opīo pithagoricoruz de habitatiōe terre.

habitamus: tamen Pithagorici dixerunt q̄ tota medietas terre superior que extenditur a polo versus polum oppositū habitatur: ⁊ citra videlicet equinoctialem vsq3 in poluz aquilonarem: ⁊ vltra equinoctionalem vsq3 in polum australez: ita q̄ nos citra equinoctialem habitamus vnam medietatem terre hemisperij superioris: ⁊ illi qui sunt vltra equinoctialem habitant aliā medietatem eiusdem hemisperij: medietas autem hemisperij non est nisi quarta pars ipsius totius terre: sicut in qualibet re medietas medietatis non est nisi quarta pars rei toti⁹ ⁊ Pithagoras dixit visus polum australem esse inferius: ⁊ sinistrum huius totius habitationis sm̄ totum hemisperium superius e versus polum aquilonarem esse superius: ⁊ dextrum hemisperij idem vocans dextrum qd̄ est habens multas stellas plurime virtutis ⁊ sinistrum qd̄ habet paucas: ⁊ non accipiens dextrū dino in vera significatione: ⁊ si dextrum sic accipiatur vt dicit Pithagoras adhuc falsum est qd̄ dicit: quia maior vigor caloris ⁊ stellarum est in quarta meridiana cum hoc sit superius orbis: vt probatum est quā in quarta aquilonari propter virtutem solis ⁊ planetarū in parte illa sicut diximus. Si autem non accipiatur dextruz vnde est motus diurnus in spera supremi: sed potius vnde est motus planetarum in speris inferioribus: ⁊ tunc dextrum ei esset in occidente orbis primi: quia planete mouentur ab occidente orbis p̄mi: ⁊ est eoruz ortus vbi est occasus orbis primi: ⁊ tunc oportet q̄ superius orbium planetarum sit in polo aquilonari: ⁊ inferius sit in polo australi: ⁊ tunc habitamus nos hic citra aquilonem versus polum aquilonarem in medietate superiori hemisperij superioris que est pars dextra sm̄ Pithagoram: e alij qui sunt vltra equinoctialem versus poluz australem habitant in medietate inferiori hemisperij superioris: quā vocat sinistrum Pithagoras. Cum enim motus orbium planetarum sit contrarius motui orbis primi consequens est vt etiam differentie dimensionum ⁊ motuū ipsorum sint cōtrarie differentijs dimensionum ⁊ motus orbis primi: reuolutio enim planetarum cum sit ab occidente in orientem contraria est sm̄ aliquem modum reuolutiōis orbis primi qui est ab oriente in occidentem: consequens ergo est q̄ nos qui sumus aquilonares versus occidentem habitantes: habitemus in parte vbi incipit motus planetarum celi: ⁊ q̄ isti sint in parte in qua est orizon: hoc est sinistro: motus celi planetarum. ¶ Est autem attendendum q̄ ortus ⁊

Documentum

occasus cuiuslibet celi sm̄ rei veritatem dupliciter est attendendus. Uno enim modo attenditur sm̄ longitudinis motum: ⁊ alio modo sm̄ motum latitudinis: ⁊ est motus longitudinis dictus in astronomia motus qui est super arcū: qui est inter occidentem e orientem. Motus autez latitudinis dicitur motus qui est super arcum: qui est inter equinoctialem e polum circuli signorum ⁊ polum mundi. Sed astronomus aliter sumit longitudinem ⁊ latitudinem. Uocat enim longitudinem astronomus motum qui est super longitudinem non celi quidem sed climatum: longitudo autem climatum distinguitur ab oriente in occidētē in toto hemisperio habitabilis superioris: latitudinem vō vocat latitudinem non celi: sed potius latitudinem climatum: e hoc distenditur ab equinoctiali versus polum aquilonarē in quarta nostre habitationis: ⁊ ideo nulla est contradictio inter philosophuz ⁊ astronomū: sed potius id qd̄ dicit naturalis philosophus dextrum superioris celi ⁊ superius esse versus polum occultum versus austrum ⁊ sinistrum eiusdem: ⁊ inferius esse versus polum apertum versus aquilonem ⁊ intelligitur ex eo qd̄ dicunt astronomi: ⁊ similiter verus est intellectus eius qd̄ dicit phisicus q̄ sm̄ orbes planetarum superius ⁊ dextrum sit versus polum apertum ⁊ inferius ⁊ sinistrum sit versus polum occultum: ⁊ hoc est per dictum astronomorum. Sicut enim dicimus longitudo celi que est latitudo climatum principiatur a polo: motum autem illuz aut accepimus in stellis aut in ipsa substantia orbis: ⁊ si accipimus enim in stellis absq3 dubio compertuz est stellas moueri a polo meridionali versus polum septentrionalem: in quibus iz centum annis gradu vno ⁊ parum plus: ⁊ ergo dextruz sit vnde incipit motus erit dextrum stellarum in parte celi que est ad meridiem: ⁊ superius celi erit ibidem sm̄ dimensionem longitudinis celi: ⁊ ita intelligitur qd̄ Arist. dicit q̄ habitatores in meridie habitant in superiori orbis stellarū fixarum ⁊ dextro: ⁊ illi qui sunt in aquilone habitant in inferiori eiusdem orbis in parte sinistra earūdem stellaruz. Si autem nos referimus motum celi ad ipsaz celi substantiaz: tunc absq3 dubio incipit motus ab oriente e gyrat per occidens: ⁊ tunc habitatores in austro vel in aquilone non sunt in dextro celi neq3 in sinistro: sed potius habitantes in oriēte sicut Indi sunt in dextro habitantes in occidente: sicut Hispani sunt in sinistro ⁊ habitantes in austro sunt in superiori: ⁊ habitantes in aquilone sunt in inferiori. ¶ Similiter autem

Nō qō intelligit dexi phī q̄ habitātes ī sua pte meridionalē sit in superiori orbis stellaꝝ fixaꝝ ⁊ ī dextro

ter autem duplex est motus planetarum: quia planete descē
dunt ab aquilone ⁊ ascendunt ad meridiem ⁊ figurantur in
mine ⁊ effectus eorum augentur quando ascendunt ⁊ dimi/
nuuntur quando descendunt: ⁊ ideo superius orbiū plane/
tarum fm suam substantiaz est versus polum aquilonarem
in circulo solstitiali: ⁊ ab illo est motus inceptio motus stel/
larum planetaruz fm motum qui est latitudinis climatum:
⁊ ideo quo ad stelle motum est ibi dextrum eius: ⁊ sinistruz
eius est in circulo solstitiali australi: qḋ propter hoc habitā
tes in aquilone habitant in superiori circulo planetarum ⁊
in dextro planete: ⁊ habitantes etiam in australi parte ha/
bitant in inferiori circuli planetarū ⁊ in sinistro planete. Si
autem motus referatur ad substantiaz orbis deferentis pla
netam: tunc ortus planete est a plaga mundi occidentali: et
ibi est dextrum eius: ⁊ occasus planete est a plaga mūdi ori/
entali: ⁊ ibi est sinistrum eius: ⁊ fm hoc nec in austro nec in
aquilone habitantes sunt in dextro vel sinistro orbis plane
te: sed potius habitātes in plaga mundi occidentali sunt in
dextro sicut Hispani: ⁊ habitantes in plaga mundi orienta
li sunt in sinistro: sicut Indi ⁊ Ethiopes: ⁊ iste est verus in/
tellectus eius qḋ dixit Arist. ⁊ Pithagoras: ⁊ illud qḋ p̄us
diximus dictum fuit fm Alexandruz ⁊ Themistiuz ⁊ alios
quosdam de schola Peripatheticorū. ¶ Cum autez in .8.
phisicorum probatum sit motorez esse in celo primo fm cir/
culum equinoctialem maxime eo ꝙ iste velocissime sit mo/
tus in motu diurno videbitur forte alicui mirabile quomō
ponimus diuersa principia fm longitudinem ⁊ latitudinez
⁊ profunditatem celi: quia fm ea que dicta sunt in octauo di
citur vnum ⁊ idem esse motus p̄ncipium fm qḋ est mobile
influens motum celo ⁊ in circulo equinoctiali: ⁊ si principia
tur motus celi p̄ncipiari videbitur a dextro circuli equino/
ctiali ⁊ non ab aliqua parte. Sed ad hoc soluendum dico ꝙ
preter p̄mum mobile est in quo motus est vnus tm̄: in oib⁹
alijs mobilibus sunt motus multi etiaz hoc est in omni spe
ra stellata siue habeat stellas multas sicut firmamentuz: si/
ue habeat stellam vnicam tm̄ sicut spere septem planetarū:
⁊ hoc quidem nos ostendemus inferius. Ista autē determi
natio differentiarum sic precise est fm speras stellatas fz du
plicem motum earum .s. fm motum quem vocamus longi/
tudinis climatum ⁊ quem vocamus motum latitudinis ea
rūdem: lz ergo fm vnum maximum circulum ⁊ velocissimū
maximum influat motum orbi motor ipsius: nihil tamē p̄/
hibet diuersas esse aptitudines ⁊ ad recipiendum motum
⁊ motus principium in quolibet corpore celi: ⁊ fm istas apti
tudines ⁊ vt ita dicam idoneitates ad inchoandaz partem
⁊ locum vnus est motus differētie prehabite in orbibus di/
stinguitur. Si ergo per ea que dicta sunt determinate sunt
longitudines partium celi ⁊ loca celi determinata a qb⁹ in/
cipit motus celorum per quas regyrat partes: ⁊ que per lo/
ca tā fz orbē stellatū supiorē q̄3 fz orbes iferiores planetar.

¶ Cap. 7m. De causa finali propter quam celorū mot⁹ opor
tet esse plures.

His autē determinatis inquirēdū videtur de
his que fm nature cōsequētiaz remanēt quasi
principia ex istis. Cuz enim dextrum ⁊ sinistrū
determinata sunt diuersimode tā in vno orbe
q̄3 in orbib⁹ plurib⁹ cōsequens est ex isto plures
esse motus celi: ⁊ pluralitas autē hec nō causat
ex cōtrarietate formarum celi: ita ꝙ plura sunt mobilia con
trarietate formaruz differentia: sicut multa sunt climata: qꝛ
in prehabitis multotiens determinatuz est ꝙ vnus motus
circularis nō potest eē cōtrarius alij motui circulari per for
maz sui subiecti: ⁊ ideo cuz motus superiorū sint multi: tūc
inquirēdū est de causa finali p̄pter quā sunt multi: ⁊ in quo
subiecto: ⁊ cui fini facti sunt mot⁹ circulares multi. In supio
ribus eniz p̄misimus ꝙ vellemus laborare in inq̄stiōe mo
tuum celorum. Est autem prenotandum ꝙ cum nos inue/
stigare velimus causam finalem: ⁊ duplex est finis in se: ⁊ in
alio: nos hic volumus inuestigare motuum istorum finem
nisi qui est in alio ⁊ non in seipso: ⁊ vt intelligatur dicenduz
est ꝙ finis in se vniuscuiusq3 rei est actio essentialis ipsius:
⁊ hoc est esse fm qḋ esse dicit sue essentie actum prout eē est
actus entium: ⁊ vita actus viuētium: ⁊ sentire actus sensibi
liuz: ⁊ itelligere siue intellectualiter viuere actus itellectua/
lium: ⁊ hec actio est simplex: ⁊ in nullo alio recepta: finis au/
tez in alio est actio entis put sit passio in passiuo suo p̄prio
qḋ recipit actionē eius: ⁊ ille finis est effectus essentialr agē
tis in aliud cui largit esse suū quātum ipm possibile est reci
pere ab ipso: actus eniz actiuorū sunt in patientib⁹ ⁊ dispo/
sitis qui nati sunt recipere actiones eorū. Diuersimode au/
tem attribuuntur isti fines reb⁹ eternis ⁊ corruptibilib⁹ quo
niam incorruptibilia in suo esse sunt perpetua per naturā: ⁊
ideo habent in seipsis esse diuinum nobilius omni esse cor
ruptibili: ⁊ cum nihil sit propter ignobilius se nō possunt eē
talia perpetuo ad esse causatuz extra ipsa nisi in alio qui est
finis secūdarius ⁊ vocatur finis operationis eorū ⁊ nō p̄n/
cipalis: ⁊ ideo cum dicitur ꝙ celo motus est p̄pter esse per/
petuum qḋ quidem est in ipsis est ille finis per se: ⁊ cum dici
tur ꝙ est propter generationem inferiorum est iste finis se
cūdarius ⁊ non principalis. Corruptibilia autem non ha/
bent in seipsis esse diuinū: sed potius in generatione: ⁊ ideo
quodlibet ipsorū extra se habet nobilius esse: ⁊ hec adhuc
dupliciter considerantur. ¶ Cuz enim queritur propter qḋ
est homo: dicitur ꝙ p̄pter esse qḋ est vt actus essentie: pro/
pter hoc eniz accipit forma hominis vt augeat in ipso actū
esse hominis: cum autem homo sit completus est imperfe/
ctus ipse propter diuisionem ⁊ multiplicationem huius eē
quatenus diuino esse per generationez participet: ⁊ sic actu
ab ipso qḋ est generatio eius optimuz fm naturam: ⁊ p̄pter
illud est in fine principali ⁊ nō secundario: lz quo ad esse indi/
uidui sit p̄pter seipsum: esse autem indiuidui est defectiuuz
⁊ non completum: ⁊ ideo est quedam cōuersio inter hos fi/
nes. Omne enim qḋ habet finem in seipso habet etiam fi/
nem in alio: sed cōpletior est finis in seipso q̄3 in alio: ⁊ ideo
finis in alio est propter finem in ipso in talibus q̄ est diui/
num qḋ habent talia perpetua in seipsis non est vacuum et
ociosum sed potius plenum ⁊ fontale ⁊ effluens ⁊ largum: ⁊
ideo nō est contentum in fine in seipso: sed procedit potius
quodāmodo processionis in aliud quodlibet qḋ receptibi/
le est sue bonitatis: id autē qḋ habet finem in alio necessa/
rio etiam habet finem in seipso inferiorem ⁊ ignobiliorem
sicut diximus superius. Sed tamen finis in alio necessario
proponit sibi finem in seipso eo ꝙ diximus sicut in fine secū/
di phisicorum posteriori posito necessario ponitur prius: sz
habens finem in seipso non eadem causa ponit finē in alio:
qꝛ non sequitur ꝙ priori posito ponatur posterius nisi rōne
materie alicuius specialiter ⁊ hoc est in operatis: quis ideo
posteriora sua ponant quia vacua in seipsis remanere non
possunt. ¶ His autem habitis notanduz est ꝙ celestes mo
tus possunt p̄bari plures ex priori fine ⁊ ex posteriori. Si eni
queratur quare celi motus sunt plures: ⁊ potest dici ꝙ mo/
tores superiores in se perpetui eo ꝙ non ociosi permanent
motum influunt suis mobilibus perpetuum: ⁊ quia mot⁹ di
stant longe ⁊ p̄pe a loco mobili diuersimode in subiectis di/
uersis: ideo diuersa fiunt elementa fm calidum ⁊ frigiduz:
⁊ humidum ⁊ siccum: ⁊ q̄ diuersa ⁊ contraria sunt elemen/
ta per actionem ⁊ passionem necessario fit generatio ⁊ cor/
ruptio: ⁊ iterum econuerso si queratur quare motus supio/
rum sunt diuersi: responderi potest ꝙ qꝛ est generatio ⁊ cor/
ruptio oportet esse generata ⁊ corrupta: ⁊ quia sunt diuersa
generata ⁊ corrupta oportet esse diuersitatem motuū que
diuersimode accedens ⁊ recedens facit contraria generata
⁊ corrupta simplicia: ⁊ quia motus est diuersus oportet esse
mouentem perpetuum: ⁊ quia mouēs est perpetuus in mo
uendo oportet eum esse perpetuum in esse largo ⁊ fontali: sz
prima via ex prioribus est simplicior ⁊ pertinet ad diuinuz:
⁊ secunda via est ex prioribus fm sensum ⁊ pertinet ad hāc
scientiam. ¶ Et ideo fm illam hic procedemus dicentes ꝙ
causa multitudinis motuum ista est: quia nō sequeretur ge/
neratio que est opus proueniens ex multis motibus supe/
riorum: ⁊ precipue ex duobus qui sunt motus primi mobi/
lis qui vocatur diurnus: cuius dextrum est in oriente mun/
di: ⁊ motus circuli obliqui qui dicitur signorū circulus cu
ius dextrum est in occidente mundi. Ad hos eniz duos mo
tus omnes alij corporum superiorum motus referētes. Si
cut enim diximus omnis cuius est operatio aliqua per se ⁊
essentialiter est propter illam suam operationem fm ꝙ ope
ratio ⁊ actio eius essentialis fm ꝙ manifestat nomē actio/

Obiectio 3 ḃ dicta.

Solo

Tex. cō. 17.

Vide Auro/um. c. 17. hic. ⁊ in .12. meta phy. cō. 38.

Multitudo celestium motuum ex duplici fine p̄bari pt ⁊ altera p̄/batio ē diuina altera nālis.

nis: quia actio est operatio actus hoc est forme essentialis ⁊ naturalis rei: sed tamen vt diximus operatio aliquādo est operatio sola quando est finis in se: ⁊ aliquando est operatum quando finis est in alio: operatio enim rei diuine que est perpetue ⁊ permanens est perseuerantia ⁊ permanentia in esse qđ est actio essentie permanentis: ⁊ hoc esse vita sempiterna in seipsa: ⁊ quia non est ociosa ⁊ vacua sed fontalis ⁊ larga hec vita in motore primo qui est imobilis omnino: ideo oportet ꝙ operatio eius in alio qđ est suum mobile ꝓprium sit largitiua motus sempiterne ſm omne esse temporis ⁊ ſm naturam ex parte celi non est defectus vt ostendimus in octano phyſicoꝝ. Celū enim est perpetuum ſm eundem modum perpetuitatis: quia corpus est spirituale subtile rotundum motum motu circulari sempiterno. Hec est ergo vna causa motus ⁊ accedentis ⁊ recedentis in orbe rotundo que accepta est ex ipsa largitate motoris. Possumus autem ad eandē cām venire incipiendo ab effectu eiꝰ in corporibus iferioribus. Repetemus ergo questionē querentes quare motus celi nō est factus vnicus sed plures vt diximus: dicatur igitur ꝙ causa diuersitatis motuum celestium est accepta ex generationis multiplicitate: ⁊ hoc vt videamus melius inchoemus ab his que exiguntur ad motum circularem dicentes ꝙ sicut in libro de motibꝰ animalium est probatum nullum corpus mouetur circulariter nisi moueatur super aliquod corpus stans quietum: qđ si moueretur non posset moueri circulus in loco vno permanēs. Uirtus enim imobilis hec ad minus addit super virtutem circuli moti. Nulla enim partium corporis rotundi circulariter moti permanet stans fixa ⁊ in motu: poli enim qui videntur stare sicut diximus superius in loco suo mouenī licet non transeant de loco ad locum vel de situ ad situm. Similiter autem manifestum est quia corpus circulariter motum nō est de natura eius corporis qđ figitur in medio sui eo ꝙ nulla pars circulariter moti descendit ad centrum qđ absq; dubio faceret si esset de natura grauis qđ figitur in cētro cōtra qđ mouetur circulus. Si enim aliqua pars ipsius moueretur ad medium cum idē sit motus totius ⁊ partis in omni corpore simplici: tunc oporteret ꝙ toti corpori celesti naturalis esset motus qđ est ad medium. Nos autem iam demonstrauimus in physicis ꝙ corpus celeste totum mouetur motu circulari naturaliter: quia si diceretur contrarium illius ꝙ.s. circularis motus esset ei accidentalis: non posset circularis motus esse sempiternus eo ꝙ nihil eorum que sunt accidentalia ⁊ extra naturam possit esse sempiternum sicut superius in primo libro demonstrauimus. Res enim accidētalis que est violenta ⁊ cōmuniter accidens ⁊ non accidens proprium est post naturale quia non accidit alicui tale accidens nisi per recessionem quandam a natura ⁊ virtutibꝰ naturalibus. Reuertamur ergo ad propositum dicentes ꝙ si est necessarium omne qđ mouetur motu circulariter vt moueatur super rem stantem ⁊ quietam: tunc oportet aliquod corpus quietum ⁊ fixum esse in centro: ⁊ hoc proculdubio nō est nisi terra sicut per sensum probatur quia terrā videmus in medio quiescere: hic igitur supponaī hoc: in futuro enim in sequentibus istius scientie demonstrationē adducemus de natura terre ⁊ de natura reliquorum elementorum: ⁊ loquimur de ipsis cum intentione exquisita: vlterius autem procedentes ex illo dicimus ꝙ quando vnum contrariorū est in natura: oportet etiam vt aliud sit in natura cum forme contrariorum sint ambe existentes. Cum enim contraria nata sunt fieri circa idem eandem proportionem habent ad esse contraria: ⁊ ideo si vnum est in natura: oportet ⁊ reliquum esse in natura. Duius autem est ⁊ alia ratio: quia enim omnis contrarietas habet in se aliquid de habitu ⁊ priuatione. Si contrarium quod est per modum priuationis ponatur: oportet ꝙ ⁊ illud quod est per modum habitus ponatur: quia habitus est ante priuationem ſm naturam ⁊ diffinitionem et hoc modo se habent calidum ⁊ frigidum: quies autem ⁊ grauitas ⁊ frigiditas dicuntur per priuationem leuitatis et motus ⁊ caliditatis. Cōueniūt autem terre quies ⁊ grauitas ⁊ frigiditas: ⁊ igni ꝯueniūt mobilitas ⁊ leuitas ⁊ caliditas: ergo opꝫ ꝙ qes sit ante terram ⁊ de motu qdem ⁊ quiete dicanī: vt priuatio ⁊ habitꝰ est planū caliditas ⁊ frigiditas: ⁊ sic aliquo mō opponanī: cū motus sit causa caloris in subiecto qđ est vtriusq; susceptibile: ⁊ hic videmus ꝙ ignis motꝰ excitatur ⁊ nō motꝰ extinguiī. Cū igitur frigiditas priuet motū ⁊ sistat eū erit ipa per hūc modum priuatio caliditatis. Si aūt etiā opponaī leue ⁊ graue: q: vnū eoꝝ priuat motū ꝓp qđ in ꝑmo perigeneoseos dī ⁊ ḡnatio ignis ex terra ḡnatio simplr̄ est corruptio ſm qd: ⁊ generatio terre ex igne ſm qd ⁊ corruptio est corruptio simpliciter: sic igiī habito ꝙ necessario sunt ignis ⁊ terra. Redibimus ⁊ inueniemꝰ necessitatem existendi media elemēta. Cū eni sint extrema habentia cōtrarietatem in vna qualitate: opꝫ eē per ḡnationem ab illis media que cū his hñt ꝯtrarietatē perfectā: sicut ꝯtrariatur aer ad terrā: ⁊ aqua ad ignem: hoc igiī ita eē vt diximus supponanī ꝙ in sequētibꝰ libroꝝ nālium: ⁊ ꝑcipue in 2ᵒ perigeneseos de his ingremus sufficienter: hoc eni hic nō induximus nisi vt ostēdamus ex hñtibus cōtrarietates ꝑm as corporibꝰ necessariā esse ḡnationē. Nō eni possibile est aliquādo distincte ꝯtrarietatibꝰ in seipsis fꝫ eē fixa manere: cū ꝯtraria se tangētia ⁊ agūt inuicem ⁊ patianī cōtinue abinuicē: e per hoc ꝯtinue corrūpant se adinuicē ⁊ generenī mutuo ex inuicē: cū corruptio vniꝰ sit ḡnatio alteriꝰ. Causa aūt huiꝰ diuerse ḡnationis ⁊ passiōis est accessus generantis ⁊ recessus ſm circulum. Motꝰ aūt circularis nō pōt esse perpetuꝰ nisi mobile suum sit perpetuū: ⁊ est conuersio in illo: q̄a etiā si mobile sit perpetuū: ⁊ est etiam motꝰ perpetuꝰ: cum mobile ⁊ motor nunq̄ possunt esse ociosa sine motu: vt probatū est in. 8. physicoꝝ: ergo sic arguēdo a primo per sermonem iā habite inductionis necessarium est ꝙ existente circulari motu necessarium est generationem eē ⁊ conuertitur etiā ab effectu ad cām vt prius diximus ꝙ si generatio est necessarium est esse motum circularem afferentem ⁊ referētem generans qđ mouet mām generabilium. Si aūt generatio est sicut motꝰ qdam circularis precipue in simpliciū corporū ḡnatione quoꝝ qđlibet generaī ex altero: tūc queramꝰ vtrū generatio sit tm̄ vna vel sint multe. Si eni est vna tunc nunq̄ est corruptio sed generatio vnius ⁊ eiusdē: ⁊ hoc est si causatur generatio ab vno motu simplici eodem mō se hñte. Si autem multe sint vt oculis videmus: q̄a idē qđ generaī aliquādo corrūpitur ⁊ generaī aliud ⁊ diuersum ab alio: opꝫ ꝙ hoc causeī a motu circulari diuersimode se habēte: ⁊ ille est circulus obliquus qui diciī signoꝝ in quo sol qui est principale generans: accedit ⁊ recedit: ⁊ accedendo facit vincere elementa superiora super inferiora: ⁊ recedendo facit vincere inferiora super supiora. Si enim ſm dispōnē motꝰ celestis est dispositio elementoꝝ adinuicem necessario: hoc autem in sequentibꝰ libris scie nālis ostendā illud ostēsione planiore ⁊ manifestiore quādo loquar de perpetuitate ḡnatiōis in scđo perigeneseos. Nūc eni nō intendimus inuestigare nisi cām finalē ꝓp quā facta sunt circularia corpora multa: ⁊ nō sufficit reuolutio celi vnius cām illā assignantes dicimus ꝙ nō sunt facta multa nisi ꝓp ḡnationē: nō eni pōt ḡnatio impediri: generatio aūt nō est nisi existentibus primis ḡnabilibꝰ que sunt ignis ⁊ reliqua elīta: elītoꝝ autē existētia ex motu circulari. Nō eni fuit esse terre necessariū nisi q: oportuit motum circularē habere corpus nāle qđ esset centrum contra qđ reuolueī qđ esset qđdam fixum. Sic igitur habita terra necessario habebitur ignis: ⁊ habitis his oportuit haberi reliqua duo: habitis elītis cōsequitur generatio: ergo a ꝑmo habito circulari motu sequitur generatio. Sꝫ necesse est ꝙ diuersitas ḡnationis eēt aliq̄ cā: ergo necessariū fuit ꝙ esset perpetuus aliqs motꝰ diuersimode mouēs mām. Tria eni sunt in ḡnatione quoꝝ ꝑmum est cōtinuitas esse: ⁊ 2ᵐ diuersitas generationis ⁊ corruptionis: ⁊ iterum diuersitas generatoꝝ in figuris ⁊ speciebꝰ: ⁊ primi qdem causa est circulus vno modo motꝰ super mām ḡnabilium: ⁊ ille est circulus habens motū diurnum. Secūda autē causa est circulus aliqñ auferēs ⁊ aliquādo referēs generātia: ⁊ ille est circulus obliquus. Et tertij cā est diuersitas generantiū aliqñ distātiū: ⁊ aliquādo nō distantiū ſm diuersos situs eoꝝ in circulis suis: ⁊ illi sunt orbes stellarum fixarum ⁊ planetarū. Sic igitur in ḡnatione necessario opꝫ nos habere duos motus quorū vnus dextrū habeat in oriente mundi: ⁊ alter dextrū habeat in occidente mūdi: quibus motibus multa moueanī generantia ꝓpter diuersitatem figure ⁊ forme generatorum: ⁊ hoc est qđ in capitulo isto intendimus declarare.

Tex. cō. 18.

Tex. cō. 19.

Tex. cō. 20.

Tex. cō. 21.

Ex iste locꝰ diget maxia speculatione ꝙ ab alio generatio ⁊ corruptio hēat cōtinuitatē et ab alio entitatē ⁊ hī Arist. ⁊ seq̄ces ꝯcedūt totū. 2. ḋ ḡnone. t. cō. 56. cogita. 3.

Tractatus

¶ Tractatus Secundus Secūdi Libri de figuris ⁊ motibus celorum.

¶ Cap. pᵐ. Q: prima figura est corporis primi.

Tex. cō. 22.

Um autez nos in prehabitis libri superioris ostēdimus motuz celi esse circularē: ⁊ ex illo sequat ipm celuz esse figure circularis: volumus tamen hic ex intētione pncipali querere que figura sit apta celo: vt vera causa eius ⁊ ppria sciat: nō enim sufficit ad perfecte sciēdū aliqd cōcludere: qa est tñ cōseques ex quodā alio: sed opz inuestigare ipm per cām ppriā ēentialē. Dicamus igit celū eē figure circularis ⁊ rotūde: ⁊ dico iterz ꝙ figura est rotūda necessario: ⁊ diffinio ꝙ illa figura est cōueniēs ⁊ apta sube celi. Cōueniētissimū est eni vt figura pma sit corporis pmi: iō ꝙ sm nām oē illud qō est pus alijs sm subaz est pmū eisdē sm accidētia ppria que cōsequunt subam illā. Est aūt perpetuuz corpus pmū sm subam oib⁹ gñabilib⁹ ⁊ corruptibilib⁹: igit erit eisdē pus sm figurā qō est accñs ppriū ɔsequēs subaz: precipue cū celū qō est magis formale ꝙ māle figurā habeat stātē ⁊ non mutabilē: generabilia autē vt eīnta eo ꝙ magis sunt mālia ꝙ formalia figuras ⁊ formas habeant mobiles: ⁊ ita sunt magis elōgata rōne pme figure ꝙ perpetuum corp⁹. Volētes igit nūc iterū ex ppria intētiōe cōsiderare figuras celestiuz: opz nos iquirere que est pma figuraz ⁊ supficialiū ⁊ corporaliū. Habito eni que est pma superficialiū: habet ēt que est pma corporaliuz: qa sicut se hñt adinuicez superficiales ita se hñt adinuicē corporales. Dicam⁹ igitur ꝙ figura ois supficialis: aut est figura terminata lineis rectis que vocat figura equalis supficiei eo ꝙ partiū ei⁹ vna nō eminet sup alterā quā nos planā appellare ɔsueuimus: aut est supficies cōtēta linea rotūda que est supficies nō eqlis: hoc est nō plana eo ꝙ partiuz ei⁹ vna eminet ab altera. Nō est eni alia figura lz sit simplex: qa illa que cōtinet linea arcuali ⁊ recta cōposita est ex his que nullā hz rōnē pme figure. Sed oēs supficies eqles siue plana necessario plurib⁹ ꝙ duab⁹ lineis cōtinet: rotūda vo cōtinet linea vna. Si autez istud est sm hoc ⁊ est vnū in omni genere añ multa ⁊ pus eo ꝙ prioritate naturali ⁊ simplex ante cōpositū: tūc pculdubio circulus est añ oēs figuras supficiales ⁊ prior eis prioritate nāli.

Obiectio ɔ pdicta.

¶ Si aūt aliquis dicat ꝙ sicut se hz linea recta ad circularē: ita se hz figura rectaz linearz ad figurā circularem: ⁊ qa linea recta est añ circularē: ideo videt ēt figura linearuz rectaz ante esse figurā circularē: pcipue cū Euclides in geometria primū agat de triāgulo ꝙ de circulo: ⁊ corpora triangula vel quadrata determinent añ corpora sperica.

Solutio

¶ Dicēdū ꝙ nō est silis habitudo figure rectaz linearz ad figurā circularē que est linee recte ad circularē: quoniā linea recta vni⁹ est forme ⁊ linea circularis duaz est formaz: qa hz formā cōcaui ⁊ formam cōuexi sicut diximus in phicis: sed figura rectaz linearz est pluriū linearz ⁊ figura circularis non hz nisi vnam lineā se terminantē ⁊ cōcludentē. pter qō etiā Euclides diffinivit circulū añ triangulū: sed diuersitates ⁊ passiōes triāguli demōstrant añ diuersitates ⁊ passiōes circuli: qa diuersitates ⁊ passiōes circuli nō inueniunt nisi per passiōes triāguli ⁊ mensuras quadrati in circulo ptracto: ⁊ ideo adhuc relinquit circulus añ triāguluz eē sicut simplicior eo.

Obiectio ɔ solutionem.

¶ Sed forte adhuc obijciet aliqs ostēdens ꝙ simplicitas circuli ⁊ cōpositio trianguli nō sunt eiusdē generis: et ideo nō pōt probari per simplicitatem ⁊ cōpositionem vni⁹ vel alteri⁹: ꝙ circulus sit prior vel posterior triāgulo. Si eni resoluat triāgulus in superiores non resoluet in circulū vel circulos sed poti⁹ in triāgulos: ⁊ si resoluat in lineas resoluetur in lineas rectas ⁊ nō in circulares. Et sic videt ꝙ circulus non sit simplex superficies nec simplex linea vñ cōponitur triāgulus: sed est alteri⁹ generis qz nō venit in cōpositione triāguli oino: ⁊ ita videt ꝙ circulus nō est simplex pō triāguli: ꝙ quo ad hoc nō pōt pbari eē prior triāgulo.

Solō

¶ Sed ad hoc absqz dubio dicēduz est: ꝙ circulus nō est simplex ad triangulum nisi aliqs ex cōparatione ⁊ nō pprie loquat: sed ratio prioritatis circuli ad triāguluz est ex vno qō est perfectum in cōparatione ad vnum imperfectū in genere linearz circularium ad figuras: inquantum eni linea circularis est perfecta cui nihil potest addi per cōpositionem ipsa sola nata est perficere figuram: qa si sola non excluderet figurā: ergo aliqd addi possit: ⁊ hoc probatum est in primo tractatu libri superioris. Sed inquātuz linea recta imperfecta est recipiens additionē ipsa non sufficit sola concludere figuraz: ⁊ ideo nulla figura ex vna vel ex duabus rectis lineis cōcluditur: ⁊ quo ad hoc in rōne elemēti ad figurā cōcludendam prior est linea circularis ꝙ recta: ⁊ ante ipsum est sicut vnuz in esse ⁊ virtute potēs cōcludere figurā ante id qō multa est in esse ⁊ virtute quādo cōcludit figurā: ⁊ sic in genere elementi simplicis virtutis est circulus ⁊ cōpositione triangularis: hoc igitur mō circulus est ante triāgulū: ⁊ idē inferimus vlterius dicētes: ꝙ sicut se hz circulus in superficialibus figuris: ita se hz spera in corporalib⁹: ꝙ pma iter corporales figuras est spera: superi⁹ aūt habitū est ꝙ pmo corpori debet pma figura corporalis sm nām: ⁊ ꝙ pmū corp⁹ est celū: ꝙ celo debet figura sperica sm nām.

Tex. cō. 23.

¶ Amplius aūt cōpletum est vt in pmo tractatu poris libri eē diximus post qō nō relinquitur aliqd addēdū ⁊ extra qō nihil est suoz que ad itegritatem ⁊ perfectionē ei⁹ pertinent: talē autē perfectionem linea equalis que recta vocat non hz qa possibilis est ei additio remanente forma ⁊ diffinitiōe eiusdē speciei recta pmanet: sed linee circulari nihil oino addi pōt ita ꝙ remaneat rō et forma circuli: igit linea continēs circulum rotūda est stans vna in sua perfectiōe. Cum igit rotūdum sit cōpletum ⁊ in omni genere cōpletū sit ante diminutū: tūc pp istas duas rōnes anteriores quas idiximus circulus erit ante reliqs figuras superficiales: per eādez igitur rōnē orbiculatuz corp⁹ siue sphericū est ante corpora reliquarū figuraz: qa ipm solū cōtinet superficie vna: sicut circulus cōtinet linea vna: reliqa autē corpora linearz equaliū hoc est rectarū cōtinent superficieb⁹ multis sicut figure rectaz linearz cōtinent lineis multis. Diximus eni in phisicis: qa in proportiōe prioritatis ꝙ circulus est in multis figuris supficialib⁹: ita ē spera in multis corporibus rectaz superficialiū ⁊ angulorz.

Tex. cō. 24.

¶ Amplius autē hec demōstrant ēt ex snia eorum que resoluūt corpora ad superficies diuersas: quorum opinio non est vera: sed a nobis in sequentib⁹ improbāda: tñ in hoc verū dicunt qō dicūt corpora sperica ad superficies diuersas nō resolui. Sumamus ergo sniam eoz qui cōponunt corpora ex superficiebus ⁊ resoluunt ea ad ipsas: tūc videbimus ꝙ testificant id qō diximus. Ipsi eni solū corpus orbiculatū iter oia reliqua corpora nō resolui debēt ad supficies: ideo qz nō inueniunt superficies multe sm principia superficiez ⁊ formaz: sed tñ vna que est vnius principij que est linea vna ⁊ vnius forme qñ forme rotūde. In oibus aūt alijs corporib⁹ angularis figure inueniunt superficies multe sm pncipia vel forma vel vtroqz modo: quoniam triāgulū nō pōt resolui in superficies multas sm formā: qa oēs sūt triāgulares: sed resoluit in multas superficies quaz quelibet est a multis lineis principiata ⁊ terminata. Omne aūt aliud corp⁹ qdratū vel pentagonū: ⁊ sic deinceps resoluit in supficies plures ⁊ plures sz formā ⁊ plures sm pncipia: ergo quo ad istos ēt corp⁹ spericum simplicius est corpore triāgularis superficiei. Nō enim est eadē snia corpora resoluētiū ad superficies ⁊ eoz qui dicunt resolui corpora in corpora athomalia. Illi enim qui resoluunt corpora ad supficies nō resoluunt oia corpora: sz tñ illa que pluriū sūt supficiez sm formā ⁊ pncipia figuraz vel sm principia superficiez tñ sicut diximus. Qui autē dicunt corpora quadrata resolui ad athoma oia corpora tam sperica ꝙ alia talem dicūt habere resolutionem eo ꝙ ex talib⁹ athomis corpora componantur. Jam igit dicendum est tribus rōnib⁹ ꝙ figura corporis orbiculari est ante figurā reliquoz corpoz prior eis sm nām.

Tex. cō. 25.

¶ Amplius autē figura corporis sperici etiā in ordine ⁊ cōpositione sub termino diffinito quo cōponit ei⁹ esse est ante reliquas figuras corporuz: et hoc planū erit per silitudinem loquēdo lz nō ita sit sm esse ⁊ naturam. Sicut eni in nūero vnū est ante duo per ordinez numeri ⁊ per diffōnē: qa cuz vnū diffinit nō ponit in diffinitione eius nūerus. Cū aūt diffinit numerus ponit in diffōne eius vnū: qa numerus est multitudo aggregata per vnū: ⁊ sic vnū est simplex numerus cōpositus ex vno: ita per silitudinē quādā loquēdo orbis est linea vna que est pncipiū ⁊

terminus superficiei cõtinẽtis orbẽ: ⁊ triãgulus hoc mõ est linee due que sunt termini cõtinẽtes ⁊ principiantes superficiẽ cõtinẽtẽ triãgulare corpus: sȝ eniȝ nulla vna superficies duab⁹ lineis possit cõcludi siue ꝯtineri: tñ ois superficies plana ꝑncipiatꝰ ex duab⁹ lineis quaꝝ vna est ꝑmᵃ eius ⁊ altera finis. Si eni vna linea moueri intelligatur ſm pũctũ vnuȝ reliquo imobili existente ex motu illius necessario cãtur triangulus: ⁊ tũc tota expãsio superficiei erit iter duas lineas et tertia linea cãtur ex fluxu puncti linee: ⁊ sic intelligatꝰ ꝙ triãgulus est due linee: ſm cõpõnẽ enim ⁊ generatiõez triãguli ẽ hoc mõ due linee: quaꝝ vna est vñ fluit expãsio superficiei: ⁊ altera ad quã terminatꝰ. Si aũt intelligatꝰ linea moueri ſm vtrũqȝ punctũ: tũc necessario cõstituit quadratũ cui⁹ expãsio tota generatur ĩfra duas lineas: ⁊ due relique linee a fluxibus duoꝝ ei⁹ pũctoꝝ ꝑducũtur: ⁊ sic intelligitꝰ in scdo Euclidis: ꝙ omne quadratũ infra duas lineas itelligitꝰ cõtineri ⁊ ab vna linea principiari sicut ⁊ triãgulus: sed altera parte lõgius nec ab vna principiatꝰ nec infra duas lineas continetꝰ sȝ sub duab⁹ aliquãdo possit cõtineri: ⁊ huiusmodi cã pertinet ad geometriã. Satis autẽ de ipso dictũ est quãtum spectat ad hanc intẽtionẽ. Sicut igitꝰ vnũ est añ duo ꝑus eo ſm ordinem numeri in cõpositis: sic erit figura corporis orbicularis ante figuras corpoꝝ reliquoꝝ: sȝ nõ per oĩa sit simile: qa vnũ in numero intrãt in numeri cõpõnez ⁊ diffõnem: id aũt qđ est vnum in sperico nõ intrat compositionẽ angulosi nec diffõnẽ ei⁹: ⁊ ideo hec rõ est persuasio ad sĩlitudinez accepta ⁊ nõ adeo firma sicut pri⁹ inducte: sed potior iter rõnes inductas est secũda ⁊ post hãc ꝑma. ❡ Ex his igitꝰ sic ꝓbatis precedẽtes dicemus ꝙ si hoc ſm nãz corpori primo debetꝰ figura ꝑma ⁊ corpus primũ celũ qđ est in orizõte mot⁹ vlis ꝙ orizõtẽ accipiamus veꝝ ⁊ nãlẽ sicut eũ diffiniuimus: tũc ꝓculdubio opȝ ꝙ corpus celeste totuȝ cui⁹ est nãlis mot⁹ circularis ꝑme figure que est sperica ⁊ rotũda. Et voco corpus primũ qđ non loco tñ sed nã cõmuni ꝑmũ est: ⁊ hoc est totũ corpus quinte eẽntie qđ est cõtẽtũ ĩfra sperã suꝑmã ⁊ cõuexũ ignis. Si autẽ hoc necessario oportet concedi: tunc necessario sequtur ꝙ corpus qđ sit locatum in ipso sit etiam rotundũ: ⁊ hoc est ignis: quia cum locus ⁊ locatum sint eiusdem figure: opȝ ꝙ corpus locatum in concauo corporis rotundi sit conuexitatis rotunde necessario: eadem autem necessitate corp⁹ locatum in concauo ignis sicut aer qui est rotũdus: ⁊ similiter aqua que locatur in concauo aeris ⁊ terra eodem modo locatur in concauo aeris ⁊ aque sit: ergo corpus qđ est in medio est rotundum eo ꝙ omnia cõponentia medium corp⁹ siue mediate siue imediate continue sequentia vsqȝ ad corp⁹ celi qđ naturaliter rotũdũ est sunt rotunda necessario: sȝ est differentia iter hoc ꝙ corpus celeste essentialiter ⁊ per se rotundum est: ⁊ ideo hȝ motũ circularẽ sicut diximus in ꝑmo libro scientie huius. Corpora aũt elemẽtalia sunt rotũda ꝑ accidens: ⁊ hoc est iđ qꝛ locantꝰ in rotũdo ⁊ sunt recta per se: ⁊ iđ hñt motũ rectũ. ❡ Dubitabit autẽ forte aliqs ⁊ dicet ꝙ quidẽ necessariũ est ꝙ corp⁹ qđ per accñs rotundũ est eẽ rotunde conuexitatis eo ꝙ locatur in rotũdo cõcauo ei⁹ qđ ꝑ se est rotundum: sȝ nõ ꝑꝑ hoc necessariũ est ꝙ idẽ corp⁹ qđ per accidens habet rotũdũ cõuexum hȝ ẽt rotundum concauuȝ: ⁊ sic vlteri⁹ nõ seqtur ꝙ locatũ in ipso nõ hẽat rotundum cõuexuȝ: ⁊ ideo forte aliqs crederet nõ eẽ necessarium ꝙ aqua terra ⁊ aer sunt rotunde cõuexitatis ⁊ concauitatꝭ. ❡ Sed ad hoc dicẽdũ ꝙ absqȝ dubio ꝙ ignis rotunde conuexitatis est per accñs: qa. s. locatur in corpore qđ per se rotundũ hȝ cõcauuȝ: sȝ qa leue per oẽs ptes equalr mouetꝰ sursum ad concauuȝ orbis lune: ideo necesse est ꝙ per oẽs partes equalr recedat a medio: ⁊ ideo necessarium efficitꝰ ignis rotunde concauitatis: ⁊ per accidẽs efficitꝰ aer rotunde conuexitatis ⁊ motu suo ad ignem ⁊ equalem ascensum a loco aque ⁊ terre efficitur rotunde concauitatis: ⁊ in illo loco aq̃ rotunda accipit conuexitatem ⁊ per descensum equalez a loco ignis ⁊ aeris efficitur rotunde concauitatis: terra autem rotunda est in centro: tum qa locatur in aque cõcauo: tũ qa vndiqȝ equalr a circũferentia ad centrũ descendit. Si ergo res ita se habet ⁊ corpora elemẽtoꝝ que sunt sub orbib⁹ ⁊ orbus rotundis planetarum sunt rotunda sicut diximus: ⁊ ita in omnibus continue se habet ad motuȝ vsqȝ qđ mouetꝰ primo motu qui est diurnus: tunc totuȝ vniuersum similiter est rotunde figure eo ꝙ totum vniuersum non cõstat nisi ex istis. Omnia eniȝ simplicia corpora elementorum tãgũt continue orbes planetarum: ⁊ orbes planetarum tãgunt se inuicem vsqȝ ad speram stellarum fixaruȝ ⁊ sic continue vsqȝ ad orbem vltimum: ergo ab vltimo vsqȝ ad infimum descendẽdo omnia sunt rotunda corpora vniuersi ⁊ per se ⁊ per accidens: hoc est qđ volumus demonstrare.

Tex. cõ. 26. — Dubita⁹ pulchra ⁊ ẽ Cõmẽtatoris in c. 26. — Solo — Tex. cõ. 27.

❡ Cap. 2ᵐ. In quo ꝓbatur celum esse spericum per rationez illã qua ꝓbatuȝ est ꝙ extra celum nõ est locus aliquis.

Iterũ aũt demonstratꝰ ⁊ visu ⁊ rõne sperici motus per cõpõnẽ ad locuȝ in quo mouetꝰ. Cũ autem aliqđ mouetꝰ ⁊ cadit sub oculis in ꝑñcipiis: tũc est notũ ⁊ ostẽsũ ⁊ nõ indigens rõne. Videmus aũt oculis ꝙ figura vniuersi est rotũda ꝑ hoc ꝙ oĩa celestia videm⁹ moueri ab eodeȝ in idẽ sicut in motu reflexionis: hoc eni eẽ nõ põt ex alia cã: nisi qa celũ cõtinens totũ est spericũ. Ampli⁹ aũt in ꝑñcipiis in primo libro ostẽdimus per demõstratiuã rõnẽ ꝙ extra orbẽ vltimũ neqȝ est vacuũ neqȝ plenũ neqȝ vlr locus: hui⁹ aũt veritas saluari nõ põt nisi orbis supremus sit rotũdus: detur eiȝ orbem vltimuȝ esse cõtentum infra lineas rectas: tũc necessario figure angulose: tunc ꝓculdubio sequetur extra vacuũ ⁊ inane ⁊ corpus eẽ ⁊ locum. Nos eni diximus in q̃rto phẏsicoꝝ ꝙ locus est imobilis: sed mot⁹ est ad ipȝ ⁊ ab ipso: ⁊ tũc locus est ſm actum quando locat corpus ſm potentiaȝ aut quando nõ habet corp⁹: ⁊ tũc nõ est ſm actuȝ superficies corporis cõtinentis alicui⁹ corporis. His ergo ꝑsuppositis dicamus ꝙ figura rectaꝝ lineaꝝ angulosa quando mouetꝰ circulariter distãt anguli ei⁹ plus a centro ꝙ̃ latera: ⁊ si linee ꝓducantur ad centrũ vsqȝ ad angulos ⁊ ad latera erunt longiores: ⁊ ducuntur ad angulos tanto longiores quãto viciniores sunt anguli: cuȝ ergo circũducitur angulus habet locum remotiorem a centro a quo quãdo recedit non impletꝰ ab aliquo lateꝝ: ⁊ sic est de locis partium lateruȝ ꝙ nihil succedit inter ea quãdo recedit ps eminẽtior: ergo extra talez figuram necessario est ⁊ locus ⁊ vacuum ꝑꝑ successionem motus ⁊ corp⁹ ei⁹ est illa superficies que est locus ipse: mot⁹ eni talis figure nõ est in loco ſm partes omnes: sed in diuersis locis succedũt oẽs sibi partes: ⁊ tales figura tollitur a loco in quo ſm aliquas partes fuit ante: ⁊ postea non est in eisdẽ nec aliquis succedens partib⁹ illis ⁊ efficitur in loco in quo nihil aliquando fuit: ⁊ hoc totũ non est nisi per angulorum ⁊ lateꝝ diuersitatem: cuȝ ergo hoc sit impossibile nõ põt eẽ celum angulosuȝ: sed opȝ ꝙ sit rotũdũ: qa rotũdum nihil hoꝝ contingit. Silr autẽ est in reliquis figuris non rotundis siue spericis in quibus nõ sunt oẽs linee eq̃les in cẽtro ad circũferentiã ꝓducte: ⁊ intãtũ est hoc veꝝ ꝙ ẽt in figura lentis ⁊ ouali cõtingit hoc qđ dcm̃ est: sȝ eni in figura lẽtis nõ accidant dicta inconuenientia: si axis super quã mouetur ⁊ poli eius intelligantꝰ poni non incõpressa superficie: sed in circulari ⁊ stricta: ⁊ similr si in ouali poli sicut in acutis oui ⁊ axis transeat per lõgitudinem cui non accidit extra ipm esse locum vel vacuȝ vel plenũ: tamẽ mot⁹ oium celoꝝ nõ est vn⁹: sicut diximus supra. sȝ sũt duo in genere: quorum vnus est a dextro qđ est in oriente: ⁊ alter a dextro qđ est in occidente mũdi: nec possunt eẽ isti duo super eosdẽ polos: qꝛ tũc vterqȝ esset super circulos rectos ⁊ nõ aliquando afferret: ⁊ aliquãdo deferret stellas generantes ⁊ nãm generatoꝝ mouentes: sed vterqȝ affert ipsas vno mõ: ⁊ hoc non potest carere generatiõe sicut supra diximus: opȝ igitꝰ ꝙ non sint super eosdem polos: ⁊ quãdo hoc eẽ cõceditꝰ: tunc nõ põt figura celorum eẽ lenticularis: vel oualis. Si eni esset in celo exteriori figura lentis: oporteret ꝙ in interiori esset: ⁊ interius celum moueretꝰ super alios polos ꝙ̃ primum: ergo veniret lẽticule interioris polis ꝯ cõpressaȝ superficiem exterioris: ⁊ tunc aut non impleret ipsum nunq̃: aut oporteret ꝙ volui ꝑꝑ altitudinem exterioris nõ posset. Similr autẽ est de oualib⁹ figuris: quãdo acutũ oui interioris eẽt cõtra cõpressum exterioris: ⁊ hoc eẽ oporteret quãdo sup diuersos polos mouerentꝰ. Dicit tñ Themistius de duab⁹ dictis figuris ꝙ Aris. quando dicit in duabus figuris lentis. s. ⁊ oualis accidẽ vacuum esse extra celum indiget interpretatione in bonũ: ꝙ. s. intelligatur ſm intellectũ quo celum accipitꝰ de ratione sue figure esse volubile in omnez situm: ita ꝙ vbicũqȝ ponantur

poli ꝙ

post ꝙ ipsum in loco suo ⁊ non extra locum suū moueatur: ⁊ iste intellectus est satis bonus: q2 fm hoc in omnibus istis figuris ⁊ que sunt eis similes: si orbis talium figurarū dispositi intelligatur: accidit vt extra ipsum sit vacuitas ⁊ locus p modum quem diximus: quia in talibus reuolutio totius fm omnes partes ⁊ locus totius in talibus nō semper est super locum vnum eundem: sed super diuersa fm modum quem supra determinauimus. Celi autē motum oportet esse in loco eodem: q2 celum proculdubio non proprie est in loco sicut diximus in physicis: ⁊ si mouetur in loco non est hoc. ideo ꝙ extra ipsum sit aliquid: sed locus eius ad quem refertur motus eius est conuexum corporis essentialiter in ipso existentis.

Tex.c.28. Amplius autem ex his que in 4° physicorum determinata sunt constat ꝙ motus quo mensurantur ⁊ numerantur omnes motus est motus celi supremi ⁊ primi: quia sicut in 8° physicorum determinatum est ipse solus vere est continuus ⁊ vniformis ⁊ perpetuus: in scientia autem diuina determinatur ꝙ quelibet res mensuratur ⁊ numeratur sui generis minimo: si ergo hec ita se habent ⁊ constat ꝙ minimus motus est velocissimus motus: tunc proculdubio velocior omnium motuum est motus celi: hoc autem sic supposito vlterius procedentes:

Tex.c.29. dicimus ꝙ omnium figurarū que concludunt ad eundem punctum vel locum a quo incipiunt est figura circuli: si enim accipiantur due superficies equales quarum vna sit angulosa: ⁊ altera circularis: ⁊ vna superponatur alteri anguli angulose superficiei: nec super circūferentiam nec infra eam possunt contineri: si infra circūferentiam contineantur: cum latera interiaceant angulis: oportebit ⁊ latera infra circūferentiam contineri. Si autem ⁊ latera ⁊ anguli infra circūferentiam continentur necessario minor erit angulosa quā circularis concludens ⁊ datum erat ꝙ essent superficies equales. Si autem anguli sint supra circūferentiam: sicut chorde quedam arcuum circūferentie: ⁊ tunc iterū circūferentia erit maior: ⁊ datum erat ꝙ esset equalis: oportet ergo ꝙ anguli ⁊ latera extra circūferentiam contineantur: vel saltim anguli soli: signi linee multe a centro ad angulos educantur erunt terminate ad angulos longiores semidiametris circuli a centro ad circunferentiam terminatis: si ergo circunducuntur linee ille describunt maiorem circūferentiam quā sit: circulus enim figura dicitur angulosa: tunc equalis: ⁊ hoc quidem ex tertio geometrie Euclidis demonstratur: ergo minus erit spatium circuli per quod mouetur circulus quā sit spatium linee angularis in angulosa circunducta: ergo in equali motu circulus transibit spatium motus sui quā aliqua figura angulosa sibi equalis: ergo motus circuli minor est motu cuiuslibet figure angulose equalis circulo: si autem hoc est fm hoc cum spericum se habeat ad corpus sicut circulare ad superficiem: tunc proculdubio oportet ꝙ mobile cuius est motus primus qui est minimus omnium motuū corporū que sunt sibi equalis rotundum ⁊ spericum: ⁊ hec est demonstratio fortis valde: ⁊ si quis consideret in ipsa inueniret ꝙ celum nulla rōne potest esse angulosum vel nō spericum: ⁊ etiam ꝙ fm naturam non potest esse minus vel maius quā est modo: quia si posset esse minus: tunc posset habere motum angulose superficiei in eodem tempore quo mouetur: ⁊ sic posset esse angulosum: ⁊ si posset esse maius: tūc posset habere angulosam superficiem in motu eiusdem temporis: quod est etiā inconueniēs: q2 semp sequeref ꝙ motus eius nō esset minimus qui posset esse in tāto corpe. c. 3. in quo celū rotūdū est figura corporū inter ipsum existentium.

Cap. 3m. In quo celum rotundum est figura corporum inter ipsum existentium.

Tex.c.30. Ex his aūt corporibus que intra celum cōtinent potest aliquis ad hoc sufficientes demonstrationes inducere ꝙ celum est rotundum: licet oēs hee a posteriori probent id quod est prius ⁊ non nisi quia ⁊ non propter quid ostendant. Planum est enim aquam existere super terram ⁊ aerem super aquam: ⁊ ignem super aerē: ⁊ corpora celestia sunt super ista que nunc enumerauimus corpora: licet ista corpora superiora non sunt continua cū istis corporibus inferioribus neq3 permixta eis: sed tangāt ipsa tm̄. superficies aūt aque est rotunda: ⁊ huius quedam causa est: q2 terra est rotunda quā tangit vndiq3 per circūferentiā amphitrici aque occeani. Similiter autē aer est rotundus: q2 tangit aquam rotundam. Et ignis rotundus est: q2 tangit aerem rotundum: ⁊ celum rotundum naturaliter: quia aliter nō vndiq3 tangeret ignem: ⁊ sic vadit continue vsq3 ad vltimum celū: quia omnes celi necessario sunt rotundi. Sed dubitabit aliquis forte dicens: ꝙ si terra rotunda est propter motū grauitatis sue que equaliter recedit a circūferentia ad centrū: non sequitur ꝙ aqua sit rotunda per tactus eius ad terram nisi tm̄ in concauo eius. Et ex hoc non sequitur ꝙ conuexū eius sit rotundum. Eodem modo est de aere ⁊ igne: sed in prehabitis solutum est istud quia ex motu grauium ⁊ leuium probauit ipsa esse rotunda tam in concauo quā in conuexo sicut diximus superius: ⁊ hoc quod diximus de tactu eorū adinuicem est argumentatio ab effectu sumpta: quia non ideo sunt ista rotunda q2 tangunt se fm superficies rotundas: sed potius q2 sunt superficierū rotundarū ideo tangunt se fm rotundum: ⁊ hoc precipue patet in celo quod essentialiter rotundum est: ⁊ non habet rotunditatem ab eo ꝙ tangit rotunda corpora locata in ipso: tamen in rōne inducta ostendendo rotūda corpora mūdi: incipiemus ab aque rotūditate quā rotūdam extra probauimus eo ꝙ equaliter mouetur ad superficiem terre: cōuenit nobis ostendendum ꝙ aqua sit determinata ad terre superficiem: q2 sine hoc nostra ratio erit incōpleta.

Tex.c.31. Dicamus ergo hoc esse manifestum ⁊ planum cū nos cōfitebimur ea que sensui sunt manifesta: ꝙ. s. res ponderose mouentur ad locum inferiorē: ⁊ ꝙ grauissimum descendit in centro sicut terra: ⁊ quod est graue nō grauissimū vt aqua mouetur ad locū ppinquum centro ⁊ non ad centrum: ⁊ hoc est moueri ad superficiem terre locate in centro: locus enim inferior non infimus non est centrū sed propinquius centro. Describimus ergo centrum mundi quod idem est ꝙ centrum terre ⁊ sit. a. ⁊ describamus circūferentiam siue superficiem aque cuiuscūq3 figure fuerit ⁊ sit. b. e. c. protrahamus a centro. a. duas lineas: quarū vna sit. a. b. ⁊ altera. a. c. ⁊ protrahamus lineam. b. c. que sit basis trianguli. a. b. c. ⁊ ptrahamus a centro. a. perpendicularem vsq3 punctum. e. ita ꝙ. a. d. e. sit linea vna: sicut docet ars theorematum ⁊ est quartūdecimū primi Euclidis: ⁊ huius quidem figure descriptio est ista. Hac descriptione igitur facta dico lineam. a. d. que est perpendicularis super basim trianguli. a. b. c. esse breuiorem: ⁊ linea. a. b. ⁊ linea. a. c. quod sic probatur: q2 enim perpēdiculariter est stans super basim. b. c. est vtraq3 eius parte super lineam eandē angulus rectus: sicut dicit diffinitio perpendicularis in primo Euclidis posita: ergo angulus qui est in puncto. d. trianguli. a. b. d. est rectus: cum ergo triangulus rectilineus habeat tres equales duobus rectis: sicut docet theorema. 32m primi Euclidis: oportet ꝙ alij duo anguli quorū vnus est in puncto. b. ⁊ alter in puncto. a. sint equales vni recto: ergo vterq3 eorū per se sumptum minor est recto: ergo maior angulus trianguli. a. b. d. est angulus qui est ad punctum. d. si in omni triangulo maior angulo opponitur ⁊ subtenditur maioris longius latus: sicut docet theorema. 19m primi Euclidis: sicut latus. a. b. quod opponitur ⁊ subtendit angulo qui est in pūcto. d. ⁊ lōgius a latere. b. d. ⁊ latere. a. d. diuisim sumptus: igitur est longius latere. a. d. Similiter autē probatur ꝙ. a. c. longius est. a. d. in triangulo. a. d. c. ergo habetur propositum ꝙ. a. d. linea breuior sit. a. b. ⁊ quā sit. a. c. ergo locus qui est in puncto. d. vicinior est centro quā locus qui est in principio. b. ⁊. c. sed habitum est supra ꝙ graue non grauissimum finit ad locum inferiorem viciniorem centro ⁊ nō ad centrum ipsum: ergo aqua quādo est in punctis. a. c. fluit ad punctum. d. ⁊ non cessat fluere donec cessat linea. a. d. ad equalitatem linee. a. c. ⁊ linea. a. b. sit. a. e. equalis quando est producta versus circūferentiam vsq3 ad punctum. e. quando igitur peruenit ad punctum. e. stabit tunc in superficie sua ⁊ non fluit vlterius ad locū aliquem.

Tex.c.32. Cū ergo tres linee. a. b. ⁊. b. c. ⁊. a. e. sint protracte ab eodem puncto ⁊ sint equales: ⁊ linea continuans ipsas necessario erit circularis sicut expresse videtur ex. 9° theoremate tertij Euclidis. Cum ergo b. e. c. signet superficiē aque: aque superficies est circularis: ⁊ hoc est quod volumus demonstrare. Ex omnibus igitur dictis demonstratum est certissimū ꝙ totus mūdus est figure sperice: ⁊ opz ꝙ sit tam decēter factus ad similitudinē factoris sui ꝙ ipse sit in fine decoris: ita ꝙ amplior decor nec fm

nām nec ſm artē poterit cogitari. Decor autē iſte ſm plus ꝛ minus eſt in corporibus nālibus: qꝛ decori illi qui eſt in rotūditate corporis celeſtis: ꝛ lenitati eius ꝛ planitiei non pōt aſſimilari decor aliqs factus manu iſtrumētis artificialib⁹: ꝛ oē inſtrumētū armillaꝝ factū ab aſtronomis ad ſimilitudinem celi inueſtigandum eſt imperfectū ꝛ fallax ſm aliquid: ꝛ lꝫ in aliquo defectū ſenſus ſupponat rectitudo intellectus: ſit etiā ſic in lineis quas ſenſibiliter deſcribit geometer cū in aliquo fallit: lꝫ forte illud deprehendi non poſſit in paruo tēpore: ꝛ ideo in tēpore magno cuꝫ magna fallacia creuit: ꝛ ex paruis deprehendiť falſitas inſtrumētoꝝ. Similr autē in corporibus naturalibus que videnť apud nos ſiue ſint ſimplicia ſiue compoſita nō exprimitur decor corporis: qꝛ cuꝫ acta illa generabilia ſunt ꝛ corruptibilia non ſunt receptiua decoris celeſtis niſi inquantuꝫ participāt aliquod ſimile in celo: nunq̄ autē totam poſſibilitatem celi percipiūt: ꝛ ideo nunq̄ poſſunt perfecte accipere decorē figure eius ꝛ lenitatis ipſi⁹: ſicut autē eſt in ipſis celis inferioribus ꝛ ſuperioribus: ita ꝙ ſupremū in decore maximo habet figuram ſpericaꝫ ꝛ lenitatem ꝛ luna decore minimo in genere corpoꝝ celeſtiū: ꝛ ideo etiam in toto non illuminatur a ſole ꝑpterea ꝙ de terre natura dicitur eſſe.

Opio Cōmē t.c.32.

¶ Huius autē dicti occaſione quidam dicunt nullum eſſe circulum extrinſecum: qꝛ lꝫ ſit rotundum ꝛ eccentricum: opꝫ incentricum ꝛ eccentricum eſſe corpus vacuū replens ſicut nos oſtēdimus ſuperius: qꝛ ꝛ hoc nullius eſſet actionis niſi vt vacuum ſuppleret. Ideo dicimus hanc eſſe incōuenientem poſitionem mathematicoꝝ.

Opio ppria.

¶ Nos autē conuenientem reputamus: nec ideo dicitur eſſe ſine actione corpus qđ eſt de natura quinte eſſentie: qꝛ ſuppleat vacuum: qꝛ vt ſupra dixim⁹ corpus celeſte agit ex ſtella ꝛ circulo ꝛ ex eſſentia. De eccentricis autē quare neceſſariū eſt eos poni non ad hanc doctrinam pertinet: nec per hoc breuiter poſſit explicari: ꝛ ideo illud vſqꝫ ad aliquod tēpus differatur quādo domino dante de quantitatibus ꝛ motibus ſuperioꝝ in aſtronomia explicabitur: hic autem ſufficit ꝙ altitudo iſtius corporis non habet aliquid ſimile in genere corporuꝫ naturalium omnino ꝛ planū: qꝛ ſicut ſe habent ſpatiū altitudinis aque ad terram: qꝛ aqua multipliciter eſt ad terram: ꝛ ſic altitudo alioꝝ elementoꝝ ſe habet adinuicem: qꝛ ſemper eſt ſuperius eo qđ eſt formabilius multipliciter eſt ad inferius: ſicut ſimile ſpatiuꝫ celi multipliciter eſt ad ſpatiū ignis ꝛ ſuperioris celi ſpatium multiplex eſt ad ſpatiuꝫ inferioris. Cauſas autem horum corpoꝝ ꝛ ſpatioꝝ quantitatis aſtronomi eſt determinare: tanta ergo de figura celi ꝛ mundi a nobis dicta ſufficiant.

¶ Cap. 4m. De aſſignatione cauſe quare celuꝫ mouetur ab oriente in occidentē ꝛ non econuerſo.

Tex.c.33.

Deinceps autem noſtre intentionis eſt inquirere de motu celi qui proprius eſt ꝛ naturalis eſt celeſti corpori qđ primum nobilius eſt inter corpora: lꝫ enim habiuꝫ ſit ꝙ ſuus motus eſt motus circularis tamen multa accidunt huic motui: ꝛ ſunt eius diuerſitates multe de quibus oportet facere inquiſitionem ꝛ reddere cauſas: dicamus ergo ex prehabitis ꝙ omne corpus ſpericum equaliter ſe habet vt moueatur de duobus motibus altero quicunqꝫ ſit ille. ſ. ꝙ moueatur ab. a. in. b. ꝛ econuerſo de. b. in. a. ſuper eundem arcuꝫ: circulus enim ſic ſe habet ſolus in ſuperficialibus figuris ꝙ in quacūqꝫ parte poteſt incipere mot⁹ eius. Et ſimiliter eſt de ſpera in corporalibus figuris: oſtēdimus autem in prehabitis hos duos motus non cauſari ex cōtrarietate eius qđ mouetur ſicut eſt in motu deſcēſionis ꝛ aſcēſionis: ꝛ vt vniuerſalr dicatur in oībus motibus rectis: in omnibus enim iſtis diuerſitas motuū cauſatur ex contrarietate mobiliuꝫ: ſed in ſpera non ſic eſt: qꝛ quicūqꝫ arcus in ſpera accipiatur tunc equaliter ſe habebit ſpera vt habeat duos motus ſuper arcum illum quoꝝ vnus eſt ab vno puncto arcus in alium ꝛ econuerſo alter: ꝛ hoc ſe habet ſpera ex ipſa ſua rotunditate ꝛ non aliqua contrarietate vel diuerſitate que ſit in ipſa: ꝛ ideo difficilis eſt queſtio quā hic ſuſcipimus terminandā: qꝛ ſcilicet celū magis voluatur ab oriēte in occidens q̄ econuerſo: cum ipſum ſit rotundum: ꝛ figure ſperice nate equaliter ſic ſe habere ad vtrunqꝫ motuꝫ. Ad cuius queſtionis ſolutionem oportet ſupponere ea que dicta ſunt in 2° phyſicorum ꝙ ſi natura nihil operatur inane ꝛ precipue in rebus ſempiternis: ſicut ſepiſſime oſtenſum eſt. Similiter motus eius circularis eſt perpetuus: oportet enim ex omnibus iſtis abſqꝫ dubio ꝙ propter aliquam cauſam motus eius ex quibuſdam partibus eſt ad alios poſterius q̄ econuerſo: motus enim iſte aut ſic ſe habet quod ſibi eſt cauſa aliqua naturalis: aut ipſe eſt cauſa rerum in prima natura: aut ipſe eſt cauſatus ab aliqua cauſa rerum que ſunt in ipſo motu: ꝛ hoc tertium inducte diuiſionis mēbruꝫ eſt numeri: inquiſitio autem huius cauſe eſt difficillima: ꝛ ideo non debet aliquis nos reputare pręſumptuoſos: quia hic difficilia inquirimus: ſicut enim inquiſitio difficultatis eſt aliquando vituperata aliquando eſt laudabilis: intentio enim eſt ꝛ voluntas inquirendi cauſas rerum occultarum: quas vel impoſſibile vel difficillime eſt homini ſcire: aut eſt etiam intentio ꝛ voluntas inquirendi cauſas in omnibus rebus ſiue ſint proprie ſiue ſecunde reputari poteſt occaſioni rei ex paucitate rationis eius qui inquirit de talibus: qꝛ ſi rationem haberet ſciret vtiqꝫ quedam altiſſima non habere cauſam ſed cauſas eſſe aliorum: contingit autem hoc peccatum dupliciter: aut enim contingit ex debilitate rationis inquirente quia vincitur ignorantia: ꝛ ideo putant circulariter vnum per alterum non habens tātū conſiderationis vt diſtinguat inter demōſtrationem propter quid ꝛ demonſtrationem quia: cauſatur autem inquiſitio reruꝫ difficilium non primarum ſed habentiuꝫ cauſas ante ſe aliquādo laudabiliter ex multo deſiderio ſciendi: ꝛ vt multum inquiratur de ſcientia: ꝛ ꝙ ille ſciantur ſm veritatem per cauſam propriam: ſcilicet ꝛ eſſentialem rei. Nos enim non opꝫ contemnere ꝛ dimittere equaliter omnem cauſaꝫ ab aliquo aſſignatam: ſed conſiderandum diligenter in cauſis rerum ab aliquo aſſignatis: ꝛ qualiter perſuadet auditor cauſe illius. Si enim accipit ſignum dialecticum vel rhetoricuꝫ pro cauſa perſuadet perſuaſione humana ꝛ debili: quia non cōcludit ex neceſſitate propoſitum ſi affert cauſam eſſentialeꝫ veram: tunc perſuadet demonſtratione forti cui non contradicitur nec reſiſtitur ab aliquo: quando autem aliquis taleꝫ inuenit que eſt neceſſitas puto eo ꝙ eſt ſperica a ſignis ꝛ locibus rhetoricis eſt ſubtilis eo ꝙ eſt intelligibilis rei quiditas vel cauſa que eſt ſola ſine aliquo ſibi adiuncto ſufficiens ad propoſitum oſtendendaꝫ abſqꝫ dubio laude dignus eſt ꝛ remuneratione que quidem remuneratio proprie eſt honor debitus ſapienti propter virtutem intellectualē.

Tex.c.34.

Honor ē virtutis pmiū.

Redeamus autem nunc ad propoſitum dicendo cauſas manifeſtas quas in antecedentibus expoſuimus que cadunt ſub oculis intuentium celum: quomodo autem cuius cauſam aſſignare intendimus eſt quare celum ex quibuſdam ſuis partibus mouetur ad quaſdam potius q̄ econuerſo: cum tamen ſit ſpericum ꝛ quantum eſt de diſpoſitione figure ſue in omnem partem ꝛ ab omni parte ſua ſit volubile equaliter. ¶ Dicendum igitur ad hoc ꝙ natura quantum poteſt fieri in hoc circa qđ operatur ꝛ facit illud qđ facit nobilius modo quo ſibi eſt poſſibilis: ſi autem hec ita ſe habent: ſcimus autem ex diſpoſitione omnium animalium ꝙ ſuperius nobilius eſt q̄ inferius ꝛ ante nobilius q̄ ſit retro: ꝛ dextrum eſt multo nobilius q̄ ſiniſtrum ſm Pithagoram ſicut diximus ſuperius: tunc oportet ꝙ motus celi fiat meliori ꝛ nobiliori modo quo fieri poteſt: ꝙ autem celum habeat primum ꝛ vltimum nobilius eſt ꝛ vltius: ita ꝙ primuꝫ eſt principium motus in eo: ꝛ hoc eſt nobilius ꝛ vltimum eſt per quod regyrat motus eius in primuꝫ: ꝛ ꝙ hoc eſt quaſi vltimum in ipſo atteſtatur queſtio inducta que abſqꝫ dubio nulla eſſet niſi tales in celo eſſent diuerſitates: queſtioni autem facit locum id qđ videmus in ſenſu: videmus enim omne celum tam inferius q̄ ſuperius oriri ex quibuſdam partibus ꝛ locis: cauſa autem huius eſt queſtionis que eaꝫ ſoluit ꝛ exponit. Cum autem natura facit melius ꝛ nobilius preciſe in celo ꝛ in alijs nobilibus ꝛ perpetuis: tunc abſoluens queſtionem cauſa eſt: quoniam nobilius ꝛ melius eſt vt celum primum moueatur motu ſimplici ſempiterno cui non eſt abſciſio qui eſt circularis ꝛ vniformis ꝛ vt principetur iſte motus in ipſo a meliori loco eius vt meliori parte: pars autem ꝛ locus nobilior eſt in dextro oportet ergo vt ſit a dextro motus eius: neceſſarium autem eſt eſſe duplex dex-

trum vnum spere superioris ⁊ alterum spere inferioris sicut
nos patefecimus supra: ⁊ ideo celum necessario est moueri
ab oriente in occidens. Sic ergo manifestum est ex dictis ⁊
verificatum quare celum moueatur ab oriente in occiden-
tem: ⁊ non econuerso ab occidente suo moueatur in orientem
siue sit superius siue inferius.

¶ Cap. 5m. De qualitate motus celi ⁊ qualitate motus infe-
riorum orbium colligitur ex motibus multis: ⁊ in eo est di-
gressio tangens diuersitatem opinionum circa causam di-
uersitatis motuum sperarum inferiorum.

Tex. c. 35.

Adhuc autem etiam in hoc capitulo sequente
querimus de motu celi ostendendo ꝙ motus
primi celi est equalis in quo non est diuersitas
aliqua velocitatis vel tarditatis: hec aũt vni-
formitas cõuenit primo celo ⁊ motui primo: ce-
teris enim que sunt sub celo primo sunt motus
multi ex quibus omnibus congregatur motus vnus: ⁊ ille
ex hoc videtur esse diuersus: q2 ex diuersis motibus inequa
libus aggregatur: sed celi primi non est nisi vnus motus: ⁊
ideo est vniformis omnino ⁊ simplex. ¶ Lz enim in inferio

Digressio

ribus orbibus non sit demonstratum sm ꝙ sunt illi motus
multi: tamen scitur ex ipso motu multiplicem esse diuersita
tem in ipsis: qd quidaz chaldei duplici diuersitati attribue-
runt in quibusdam: ⁊ in quibusdam simplicem diuersitatez
esse dixerunt: duplicem autem diuersitatem dixerunt esse in
omnibus speris planetaruz preter ꝙ solis vna quidem de-
ferente eccentrico: cuius differentia accipitur ex motu cen-
tri circuli deferentis in circulo paruo in quo mouetur circa
centrum terre: propter qd contingit ꝙ stella rotata indiffe-
renter in temporibus inequalibus quadrat quantitates cir
culi signorum abscindit a terra: alter autem est ex epiciclo in
quo stella rotata circa centrum qd fertur ⁊ figitur in eccen-
trico sm tempora inequalia moratur in eodem signo circuli
signorum in diuersis temporibus: quia in aliquo signo ali-
quando inuenitur velox ⁊ in eadem inuenitur tarda ⁊ stãs
in aliquo tempore: ⁊ lz planeta equaliter feratur in epiciclo
sm se equaliter in deferente per se tamen motus eius in epi
ciclo inequalis est ad motum eius in circulo deferente qd
gratia exempli patet in motibus saturni de quo deprehen-
dit Ptolomeus obseruatione subtili ꝙ in quinquagintano-
uem annis solaribus ⁊ vna die ⁊ quarta vnius diei perficit
saturnus quinquagintaseptem rotationes in suo ⁊ in eodẽ
tempore perficit duas rotationes epicicio ⁊ vnum gradum
⁊ duas tertias vnius gradus que sunt quadraginta minu-
ta qui motus sunt valde inequales: ⁊ ex illis duabus diuer-
sitatibus colligit motus eius vnus sm quã perficit circuluz
signoꝝ ⁊ similes diuersitates sunt in alijs lz non sint vno mo
do in mercurio ⁊ in alijs quinque: sed in sole deprehende-
runt non esse epicicluz sed deferentẽ eccentricum tm: ⁊ ideo
vnam tm diuersitatem ei attribuunt qd est eccentrico circu
lo: lz enim sol vno modo moueatur in deferẽte tamen quia
deferens egreditur de centro circuli signorum ideo inequa
les partes eius respondẽt equalibus partibus circuli signo-
rum: propter qd contingit ꝙ sol in temporibus inequalibus
abscidit equales partes zodiaci: ecce hic est diuersitas quã
supponẽtes ⁊ non ꝓbantes positionem ex inferioribus orbi-
bus chaldei: nõ enim contradicit Ptolomeus ꝙ diuersita-
tes iste non possunt esse ex alijs causis ꝙ ex epiciclis ⁊ eccẽ-
tricis: sed dicit ꝙ est magis ꝯueniẽs visui vt sit ex illis. Egy-
ptij enim alias horum causas assignauerunt ex grauitate ⁊
leuitate astrorum sumentes causas harum diuersitatum: q2
videbatur eis ꝙ astra attracto humore occeani nutrirẽtur:
⁊ tunc essent grauiora ⁊ descenderent ⁊ digesto illo essent le-
uiora ⁊ ascenderent quoꝝ sermo fabulosus est ⁊ contemni-
bilis. ¶ Fuerunt autem quidam parum ante hec tempo-
ra naturales philosophi qui abhorruerũt eccentricos ⁊ epi-
ciclos eo ꝙ videbant ꝙ positis illis necesse est corpus pone-
re in medio eorum qd suppleat vacuũ sicut ⁊ nos supra ostẽ-
dimus: hoc autem corpus cum aliquando ascẽdat ⁊ aliquã
do descendat non videtur esse rotundarum superficierum:
ostensum autem est ꝙ totum corpus celeste esse rotundaruz
superficierum: ⁊ tunc videbitur sequi non esse aliquod cor-
pus qd suppleat vacuũ qd est inter eccentricos: simile iudi-
cabant hoc verum dicentes impossibile esse vacuum in na-

Opinio quorũdã chaldeoꝝ de diuersita te motuũ celestium.

Opinio egyptioꝝ.

Opio Alpetragij.

tura: ⁊ ideo simpliciter dicebãt omnino epiciclos ⁊ eccentri
cos non esse. Aliam etiam rationem ad hoc inducentes: q2
dicebant ꝙ omnis corporis naturalis est habere rotundas
superficies ⁊ moueri circa centrum: corporis autem qd est
vnius ⁊ eiusdem nature habere superficies rotundas vni-
us mensure ⁊ moueri circa centrum vnum ⁊ idem cum to-
tum corpus quintum sit vnius ⁊ eiusdem nature: vt dicunt
totum corpus illud erit eodem modo rotundarum superfi-
cierum ⁊ motuum circa centrum vnum ⁊ idem: ⁊ sic nullus
erit omnino eccentricus. Hi autem deficiunt in causa diuer
sitatis motuum orbium inferiorum eo ꝙ diuersitas duplex
in eis videtur per aspectum sicut diximus: dicunt ꝙ huius
diuersitatis causa est rotatio polorum inferiorum circulorũ
super diuersos polos superiorum: dicunt enim omnem stel-
lam inferiorem moueri ab oriente in occidentem sicut mo-
uetur spera prima in ordine sperarum: ⁊ omnes superiores
⁊ inferiores esse motas ab vnica virtute motoris primi: sed
hanc virtutem esse fortiorez in ea que vicinius coniungitur
debiliorem in spera que se habet longinquius ad ipsam: ⁊
ideo cum prima spera perficit suum circulum tunc spera in
ferior aliquantulum retardatur a perfectione tota circuli: ⁊
huius retardationis causa videtur ꝙ stella moueatur ab
occidente in orientem: qd autem aliquãdo est vltra equino-
ctiale in meridie ⁊ aliquando in equinoctiali ⁊ aliquando
in aquilone citra equinoctialem inde dicunt cõtingere ꝙ po
li sui mouentur in circulis paruis circa polos mundi hoc est
videntur moueri per huius retardationes qui circuli par-
ui eque distantes sunt ab equinoctiali circulo: ⁊ ideo dicunt
causari motum latitudinis quem astronomi ponunt esse in
sole ex hoc ꝙ in vtranqz partem declinant a circulo equino-
ctiali per. 24. gradus fere: motus autez latitudinis in alijs
planetis non dicitur esse ab astronomis in hoc ꝙ declinent
ab equinoctiali circulo: sed potius ex hoc ꝙ declinant a zo-
diaco ⁊ non mouentur directe sub ipso quemadmodum fa-
cit sol: ⁊ tunc dicunt isti causari ex hoc ꝙ circuli quos retar-
dando describunt poli eorum quos describit polus zodiaci
sed declinant ab ipsis: ⁊ quia poli illi mouẽtur omnibus mo
tibus superiorum circulorum ideo contingunt diuersitates
motuum due quas diximus: quia stella ex tardatione pro-
pria deberet vniformiter retardari in omnibus quartis cir
culi signorum: polus enim accipit aliquam retardationem
minorem ex circulo superiori fere cuius polus aliquando
mouetur: ⁊ ideo videtur aliquando posteriorari ⁊ aliquan-
do anteriorari in arcu maiori vel minori: ꝓpter qd apparet
diuersitas motus ⁊ super illam fundauit astrologiam suam
Alpetragius abuysac: ego autem videns qd neutrũ horum
demonstratum est sed suppositum pro radice ex ipso habea
tur imaginatio diuersitatis que est per aspectum magis cõ-
sentio dictis mathematicorum. Neutrum enim horum vel
affirmatur vel negatur ex dictis Aristo. ⁊ magis videt con-
sentire dictis mathematicoꝝ qui vocat inferiorum spera
rum motus ⁊ non retardationes: ⁊ qui expresse dicit plane-
tas moueri ab occidente in orientem: ⁊ similiter dicit in oc-
cidente mundi dextrum est motus planetarum ꝙ si motus
eorum non esset nisi retardationes non indigerent dextro
aliquo speciali qd esset distinctum a dextro celi primi. Ad ra
tiones autez Alpetragij abuysac dicimus: ꝙ sm proportio-
nes naturales ab Aristote. probatas ⁊ a nobis expositas ꝙ
vniformitas est in partibus celi per prius ⁊ posterius sicut
diximus supra: ⁊ dico ꝙ corpus primum ⁊ secundum ⁊ for-
te tertium est omnino vniforme in figura: sed primum vni-
forme est etiam in diaphanitate ⁊ simplicitate quã vniformi
tatem celum stellatum non retinuit lz in toto sit rotundaruz
superficierum: ⁊ circulatione vo non obliquabilium ⁊ ideo
sit concentricum primo corpori qd omnino est vniforme cuz
non est retinens vniformitatem diaphanitatis in omnibus
partibus propter qd quoddam eius est stellatum: ⁊ quod-
dam non: ⁊ quoddam coloratum lacteum: ⁊ quoddam non:
est stellarum alia rubens sanguinei coloris ⁊ alia pallens ⁊
alia vmbrosa quasi nubes sicut apparet ad visum: descen-
dentes autem spere minus habent vniformitatis sm con-
sequentiam nature ⁊ rationis ⁊ ideo cum hanc diuersitatez
non habeant sm stellatum esse ⁊ non stellatum eo ꝙ queli-
bet earum non habet nisi stellam vnam: oportet ꝙ habeant

Opio ꝓpria.

Solo ad rõnes Alpetragij.

causam ſm rotunditatem ſuperficierum perfectam τ imperfectam: τ ideo retinent in circulis perfectam rotunditatez: ſed in eo qđ interiacet circulis eſt quedam rotunditas ſed non perfecta eo ꝙ corpus eſt ſpiſſius τ minus ſpiſſum ſm ꝙ eſt maior vacuitas quam ſupplet τ minor: τ hoc eſt videre ad oculum in luna τ plurima inuenitur diuerſitas τ poſt hec plurima in mercurio τ in ſaturno τ ioue τ marte τ venere lȝ numerus diuerſitatum ſit equalis tamen eadem eſt maior τ minor: ſed ſpecialis cauſa eſt in ſole quare in illo eſt minor ꝓpter .ſ. ſui corporis nobilitatẽ ſicut infra dicemus. ℂ Ad aliud autẽ qđ inducunt ſatis ex antecedẽtibus pȝ ſolutio: qꝛ ſupra dictuȝ eſt ꝙ lȝ in cõmuni corpus quintum ſit vnius nature τ motus tamen in ſpeciali nõ poteſt eſſe cuius ſignũ eſt ꝙ ipſum diuiſum eſt in multos celos: τ ſcimus ꝙ natura diuidens ipſum in diuerſa nõ eſt niſi in diuerſa forma ſubſtãtiali: τ diuerſitas formaꝝ ſubſtãtialiũ ꝯſtituit ſpecies diuerſas: τ ideo que diuerſa ſunt ſpecie nõ eſt mirũ ſi circa diuerſa cẽtra mouenť dũmodo motus eoꝝ referãtur in cõmuni ad centrum vnum qđ eſt centruȝ vniuerſi τ hoc ſit in motibus omnium ſuperioꝝ: τ ideo qꝛ motus ipſoꝝ ſunt ꝓpter eſſe generationis τ corruptionis in inferioribus ſicut diximus ſuperius: τ eſſe generationis non fit ex vno motu nec ex multis motibus eodem modo mouentibus oportuit ipſa multos habere motus τ hoc fieri multis modis: τ ideo ſapientium ſentẽtia eſt multos in celo eſſe motus qui adhuc vſqȝ ad tempora noſtra non ſunt deprehenſi ab aliquo homine. Aduertẽdum etiã motus ſuperioꝝ eſſe non natura mouẽte ſed ab intellectu: τ ideo non ſufficit in inferioribus querere ea que ſunt nature corporalis tñ: quinimo putandũ eſt ꝙ ſicut ſunt motores diuerſoꝝ ordinũ ꝙ ita ſint motus eoꝝ diuerſi relati ad motuȝ vnũ: τ ita ſunt partes quibus mouenť diuerſe τ loca ad que referť motus eoꝝ diuerſa: loca autem iſta ſunt centra τ in omnibus his nihil omnino dictũ eſt cõtra naturã: ſic ergo intelligimus dictũ eſſe ꝙ orbis primi ſit motus vnus: τ ꝙ corpoꝝ inferioꝝ ſint motus multi qui ſimul collecti per aggregationem ꝯſtituunt motum vnuȝ qui indicat verũ locum in zodiaco vbi videť eſſe ſtella: mot⁹ autẽ iſti ab Ariſt. vocanť iaulab in arabico: qꝛ ſunt ad modũ circularis deſcendentes τ aſcẽdẽtes oblique: iaulab eniȝ vocať colũna circularis lignum per gyros quoſdã aſcendẽdo τ deſcẽdendo cõprimat torcularuȝ: τ hoc etiã modo vocat Alpetragius abuyſac. ℂ Redeamus igiť ad ꝓpoſitũ: dicentes ꝙ ſi celũ primũ qđ eſt ſupremũ moueť motu diuerſo nõ equali tunc accidit motui eius intẽſio τ remiſſio velocitatis τ tarditatis: omnis autẽ vehementia ſiue intẽſio velocitatis que creſcit in motu aliquãdo eſt terminus vltra quẽ creſcere nõ poteſt: hec igitur vehemẽtia aut eſt in principio motus aut in fine aut in medio: ſicut verbi gratia: violenti motus terminum ſue vehemẽtie habẽt principium motus. Motus autẽ locales naturales rectoꝝ corpoꝝ terminum haberẽt vehemẽtie in fine motus ꝓpter qđ infinita diſtãtia poſtrius ad quaȝ eſt motus nãlis localis recti corporis ſequitur motum fieri in nũc temporis: vt habitũ eſt in 8° phyſicoꝝ. Motus autẽ animalis vt nutrimenti τ alimẽti terminũ habẽt ſue vehemẽtie in medio: ſic etiã eſt de motibus localibus aialiuȝ: qꝛ in principio mẽbra ſunt mobilia ꝓpter vicinitatem ſeminalis humidi nondũ ad ſtatuȝ exiccati: in fine autẽ frigeſcũt ꝓpter frigus īductũ ex humido extraneo: ſed in medio ſũt in ſtatu τ tũc vehementiſſime poſſunt perficere motũ aialez τ localẽ. Nos autẽ vt ſepius in antecedentibus oſtendimus non inuenimus in motu circulari principiuȝ a quo incipiat ita ꝙ ante non fuerit neqȝ finẽ in quo termineť ſm tẽpus τ naturam neqȝ mediũ in quo ſit ſtatus vigoris motoris vel mobilis eius: ergo vehemẽtia maior in ipſo nec eſt in principio eius nec in fine eius nec in medio eius: nõ eniȝ habet initium motus celi in tempore nec in fine nec medium eius qđ in tota temporis duratione inuẽtus eſt eſſe diuerſus in vehemẽtia loci in tota longitudine temporis preteriti que aggregata eſt vſqȝ modo per obſeruationes ſubtiles phyſicoꝝ: reuertentes ergo breuiter colligamus ꝯſequentiam rationis iſtius dicentes ꝙ ſi motui celi non poteſt accidere aliqua vehementia maior velocitatis ſm eſſe temporis: tunc neceſſario ꝯſequeť motũ celi motum nõ eſſe diuerſuȝ: quia ois diuerſitas motus eſt propter vehementiam maiorem τ remiſſionem que vna vice maior eſt ꝙ̃ alia.

Tex.c.35.

ℂ Cap. 5m. In quo probatur per motorem primum τ mobile primuȝ ꝙ primus motus eſt vniformis: τ eſt in eo digreſſio declarans que ſit cauſa prima τ quid ſit cauſatũ primũ.

Tex.c.36.

HOc autẽ aliter poſſumus oſtendere: ſi enim omne qđ moueť ꝓcul dubio moueť a motore aliquo determinato: tũc opȝ ꝙ ois diuerſitas motus aut erit ꝓpter diuerſitatez eius qđ moueť: aut ꝓpter diuerſitatẽ eius qđ mouet: aut ꝓpter diuerſitatẽ vtriuſqȝ ſimul: dico autẽ diuerſitatem eius qđ mouet qñ ipſuȝ non mouet ſm vnũ modũ potentie ſemper: τ dico diuerſitatem eius qđ mouetur quando non ſigitur nec permanet ſm vnam τ eandem diſpoſitionem: τ dico ꝙ diuerſitas propter vtrunqȝ eſt quando neutrum eorum permanet: ſed vtrunqȝ mutatur: quando enim aliquid talium contingit: tunc non eſt inconueniens ſi illud qđ mouetur moueatur motu diuerſo ſm vehementiam qui non eſt vniformis: nihil autẽ horum poſſibile eſt accidere in celo: τ hoc lȝ ſatis habeatur ex principio octaui phyſicorum: tamen etiam habetur per ea que in hoc libro oſtẽſa ſunt. Oſtẽſum enim eſt in primo libro huius ſcientie τ ſatis explanatum ꝙ illud celum mouetur motu primo qui eſt diurnus ſimpliciſſimum eſt in genere corporum: τ non eſt factum nec generatum ex potentia aliqua nec cadit ſub corruptione neqȝ eſt mutabile per augmentum τ decrementum neqȝ alterabile per qualitates: τ ſi iſta omnia iam probata ſunt cõuenire mobili primo qđ eſt corpus: tunc multo magis cõueniunt motori primo: quia motor primus ſimplicior eſt ꝙ̃ corpus primum qđ mouetur ab ipſo: cauſa enim prima in genere mouentium naturalium eſt que mouet tñ primum in genere eorum que primo mouentur ſm naturam τ ſimpler ſimpliciter qđ mouet ſimpler in genere corporum τ ingenerabile τ incorruptibile omnino immutabile ſm formarum immutationem: ſi ergo hoc ita ſe habet corpus primum motũ habens neqȝ eſt mutatum nec alteratum omnino a qualitate in qualitatem: tũc procul dubio multo magis hoc qđ mouet ipſum qđ non eſt corpus nec virtus in corpore non eſt mutatum nec alteratum τ precipue cum ſit purus ſpecie qui eſt intellectus τ nec corpus neqȝ virtus in corpore: patet ergo impoſſibile eſſe ꝙ motus celi diuerſus ſit ex motore vel mobili τ non vniformis. ℂ Qđ autem nos diximus cauſaȝ primam mouere cauſatum primuȝ forte perturbat aliquos eo ꝙ motor omnis ſm naturam proportionati vigoris eſt in mouendo: τ habet conterminum virtutis in quantitate τ nobilitate ꝙ mouetur ab ipſo: cauſa autem prima non proportionatur alicui enti velut finitur virtus eius ad ens aliud. Adhuc autem omne qđ mouet ſicut ſupra diximus: eſt propter id ad quod mouet ad minus ſicut propter finem ſecundarium. Cauſa autem prima omnino eſt propter ſeipſam τ propter ipſam eſt quicquid eſt. Adhuc autez omne qđ mouet non eſt perfectum per ſeipſum largiri bonitates ſuas ſicut in ſequentibus oſtendemus: quia ſi eſſet perfectum per ſeipſum tunc ſuperfluus eſſet motus eius: cauſa autem prima diues eſt in ſeipſa τ in alijs diuitijs feſtiua ineſtimabilis τ potens largiri per ſeipſam: ergo ipſa non eſt motor proprius τ proportionatus mobili primo. Quod τ nos concedimus indubitanter aſſerentes deum benedictum τ glorioſum non eſſe proportionatum alicui mobili. Sed primuȝ dicitur quando dicitur aliquid ſimpliciter primum: τ dicitur aliquid in genere primum: ſimpliciter enim cauſa prima eſt eſſentia prima que eſt deus glorioſus mundi creator τ gubernator virtus omnino cuius improportionabilis eſt mundo in genere: τ cauſa prima eſt in cauſis naturalibus ſm virtutem ſuo moto proportionato: τ hec eſt intelligẽtia ſiue celeſtis animus ſiue mens celeſtis ſiue quocunqȝ alio nomine motor primi celi poteſt conuenienter nominari: τ ille etiam non variatur per diſpoſitiones τ alterationes intellectus quando formam intellectus in ſe habet que eſt ſcientia eius τ hic eſt cauſa motus eo modo quo ſuperius determinamus: hic enim intellectus formarum mouentium nihil extra ſe habet ſicut intellectus hominis variabilis: τ ideo vno modo mouet τ hoc ſatis expoſitum eſt in octauo phyſicorum: τ eſt obſeruandum ꝙ hic motor non alio motu mouet τ alio cauſat naturalia τ inferiora in

Digreſſio

Primũ cauſa dupľr dicitur.

Scȝ ĩ hac opĩõe doctoris ẽ ꝯſiderãduȝ an ſit de intẽtiõe Ariſt. deũ glorioſum nõ mouere orbẽ aliquem.

fuis formis distincta: sed eodem sicut artifex eodem actu quo mouet instrumentum inducit formam artis in materia artificiali: et ideo motus celi qui est motus intelligentie totum opus nature facit opus intelligentie: et ideo iz sit corporis motus cum virtus agit intellectiue in ipso sicut est in motu corporis animati: et hoc qualiter sit demonstrauimus in fine primi physicorum: vbi de appetitu materie tractauimus: ibi ergo propter prolixitatem euitandã in quodam requirat. ¶ Similiter aũt causatum primum dicit multipliciter: dicit enĩz causatũ primũ aliquãdo sm rõnẽ primã: aliquãdo aũt sm esse primũz: sm rõnẽ enim primã est id qd causat nõ psupposito quodã alio: et causatũ scdz est qꝙ vno solo psupposito causat: et tertiũ causatũ qꝙ duobus psuppositis inducit in esse: vnde sm istũ modũ ens est causatũ primũ: qꝛ intellectus entis nihil sibi ppõnit et quodlibet aliqd pter ens: aut scdm est aut tertiũ et sic deinceps. ¶ Causatũ primũ sm esse dicit esse adhuc dupliciter: aũ aut est primuz simpliciter: aut primũ in ordine causatorũ nãlium: et primũ quidẽ simpliciter causatũ sm esse est intelligentia que causat a lumine cause prime: primũ aũt in ordine nãlium est mobile primuz: qꝛ omnia nãlia cum motu ꝯtemplant. ¶ His aũt determinatis redeamus ad ppositũ rõnes inducentes ex qbus motus primi prebet vniformitas. Dicamus ergo qꝙ si motus celi primi non est equalis velocitatis semp: tũc aut totus mutat ita qꝙ est totus velocior: et aliquãdo totus tardior ppter totũ celũ mutatũ: aut mutant partes eiꝰ qd mouet sm hũc modũ qꝙ vna pars eius est aliquãdo velocior et alia pars eiꝰ tardior: ad sensum aũt probat qꝙ motus partiũ sunt vniformes: et hoc pz in mobili qd est spera stellata que lz nõ sit mobile primũ sicut infra ostendemus: tñ in motu partiũ est vniforme et si hoc est in ipso: tũc multo magis est hoc verũ in mobili primo: partes enim spere stellate sunt stelle: et hoc supponat modo qꝛ inferius rõnes ad hoc inducent: si aũt motus stellarũ siue sit cõmunis siue pprius esset diuersus: tunc stelle vnius imaginis illius nõ semp elongarent a se inuicem ita qꝙ intra lineationẽ imaginis illius nõ semp ꝯtingerent in tota temporis lõgitudine: quedã enim earũ mouent motu velociori et preuenirent alias que mouent motu tardiori: et ex hoc ꝯtingeret duplex lõgitudo adinuicem: qꝙ.s. stelle eiusdẽ imaginis recederent a se inuicẽ: et vna imago nõ semp esset in eadem ꝯtinuitate et lõgitudine ad aliam: qꝙ qꝛ factum est pz qꝙ oẽs obseruationes factas in pterito tẽpore opz etiam qꝙ impossibilis sic fieri in aliquo futuro tẽpore: et hoc sepe diximꝰ tã sm motũ cõmunẽ qꝫ sm motũ ppriũ: et vocamus cõmunẽ motum diurnũ quẽ quilibet orbis ifterior accipit a motu spere prime et supreme. Motus at pprius est quẽ hz spera stellarũ fixarũ super polos orbis signorũ ab occidẽte in oriẽtẽ: et sm quidẽ hunc motũ mouent stelle oblique motu qui dicit arabice lanlab: ita qꝙ meridiane accedũt ab equinoctiali: et ille que sunt iuxta equinoctialẽ effecte sunt aquilonares: sed tñ equalr precedant et succedũt oẽs et iste motus fit in oĩbus cẽtum annis gradu vno et vocat motus firmamẽti apud astronomos et obseruatio que iter omnes hic expressius docet est imago libre cuius lance stella media est obseruata esse per quãtitatem pollicis extra extremas ita qꝙ in linea eadẽ non iacet a tẽpore Nabuchodonosor regis vsqz ad hodiernum diem. Similr due stelle que sũt in cornu arietis et stella que est in genu psei: et alia stella que arabice dicit abnoch qd latine sonat hircus ab omnibus retroactis tẽporibꝰ obseruate sunt iacere in vna linea recta: et similr est in alijs stellis: et ideo ꝯstat qꝙ partes orbis primi qui simplicior est vniformiter qꝫ spera stellarũ fixarũ nõ potest esse motus diuersitas sm partes inequales siue inequalr motus. Nõ põt enim dici qꝙ hoc sit sm totum celum mutatũ a dispõne sua: et hoc esse nõ põt nisi vigor celi dissoluat aliquãdo et debilitat celũ: hoc at esse nõ põt qꝙ mollificatio et remissio in pprio actu ois rei si cut diximus est ppter debilitatẽ virtutis in re illa accidẽtẽ: omnis aũt debilitas pcipue simplicis corporis oino est ex cõ innãli accidente in ea et vincẽte eam: et hoc apparet in aialibus: in aialibus enĩ est sincopis que est cordis defectꝰ et ptisis et huiusmodi: et senectus etiã que magis videt esse in corpore sm nãm extra nãm cõpositionis aialium est eo qꝙ soluit cõpositio vel cõplexio: lz hoc sit ex gñantibus aialia ex ꝯtrarijs que cõponunt ipsum: aialia enim generant ex ꝯtrarijs: et ideo pugnant ad se inuicẽ in cõposito: et qꝛ illa ꝯtraria sunt diuersorũ locorũ appetunt separari et in locis esse: qꝛ nõ est aliquid simpliciũ cõponẽtiũ aialia directe in loco suo: et qꝛ corruptio sit nãlis ex cõponentibus aialibus innãlis ipsi cõposito sic qꝙ animal cito veterescat et finitur per mortem: hoc aũt multo magis innaturale est in simplici cuius nobilitas innaturalis est omnino cum non habeat in se ꝯtraria pugnantia que appetant separationẽ: redeamus igit destruẽdo causas debilitatis in celestibus dicentes: qꝙ si accidentia innãlia nõ accidũt super corpora prima que sunt simplicia semper equaliter mouentia et in locis suis nãlibus existentia: et non est ex eis aliquod qd habeat cõtrarium pugnans et corrumpens omnino: tunc non potest dici qꝙ cadat super ea debilitas omnino: tunc non potest imaginari etiaz causa quare in motu eorũ modo sit vehementia et modo remissio siue velocitas quandoqz et tarditas quandoqz: cuicũqz enĩz alii quando accidit vehemẽtia et velocitas preter naturaz: et illi etiam accidit remissio et tarditas preter nãm eo qꝙ cõtraria nata sunt fieri circa idem etiã nõ potest dici qꝙ hoc sit ppter diuersas dispositiones intellectus mouentis qd in 8° physicorũ ostẽdimus: qꝙ ergo intellectus motoris est in actu semper et in sua scientia nihil extra ipsum. ¶ Amplius impossibile est dici qꝙ celum vehementius moueat tempore infinito et remissius tempore infinito: sicut Anaxagoras posuit tẽpus intellectus agentis separantis infinitum et ꝯgregantis separata tempore infinito sicut alibi exposuimus: ad similitudinem enim illius dici non potest qꝙ celum tempore infinito mouetur tarde ppter motorem tempore infinito debilem existentem et tempore infinito tarde existentem: et hoc multiplici ratione non videmus aliquam rerũ accidentiũ ex nã accidere per tẽpus infinitũ: qꝛ tẽpus rei naturalis longius est tempore innaturalis rei: et ideo cum naturale non sit temporis infiniti: vel etiam si est temporis infiniti non potest esse innaturale temporis infiniti: in cõpositis enĩz et tẽporalibus naturale non est temporis infiniti: sed in perpetuis simplicibus naturale est temporis infiniti: et si innaturale aliquid esset in eis: oporteret qꝙ hoc esset sm minus tempus: ergo impossibile est omnino tam in simplicibus qꝫ in compositis qꝙ mouens aliquid sit debile per tempus infinitum: nec potest dici qꝙ motor celi sit sm dispositionem naturalez et extra dispositionem naturalem equaliter et simul sm tempus infinitum: non enim potest esse simul fortis et debilis tempore infinito equaliter: lz enim tempus infinitum non possit cõmensurari alicui nec finito nec infinito eo qꝙ non habet finez: tamen in hoc vnum infinitum est equale alio infinito: qꝛ non excedit ipsum neqz est maius ipso: et ideo si motor esset debilis et fortis in tempore infinito: oporteret qꝙ tam vehemẽtia motus qꝫ remissio ipsius esset sempiterna sm tempus totũ infinitum: et hoc est impossibile sicut iam diximus eo qꝙ res accidens extra naturam non est perpetua et equalis rei naturali: sed potius accidit sm tempus breue et est impossibile etiam vt mouens sempiterne in tempore infinito faciat motum vehementem et fortem: et cum hoc faciat motum remissum remissione et mollificatione sempiterna: quia si ita esset oporteret qꝙ in qualibet hora temporis inueniret motus indeterminatus et non infinitus sm aliquam vnam dispositionem: et hoc falsum est expresse cum iam sepius in antecedentibus probatum est: qꝙ omnis motus celi est de loco ad locum et est determinatus et finitus sm vniformitatem velocitatis et tarditatis: cuius causaz sepius diximus esse: qꝛ omnis motus naturalis determinatus non habet motorem et virtutis finite existentem sm vigorem mouẽdi qꝫuis infinitus sit sm tempus in quo mouet: sicut sunt motores orbium celestium: quia si essent virtutis infinite in vigore mouendi: tunc mouerent speras suas in nunc temporis et non in tempore et possent mouere speras maiores et pluriũ stellarum existentes qꝫ moueant omnia falsa sunt sm naturam: et ideo lz nulla diuersitas sit inter motores sperarum in tempore motus eorum tamen est diuersitas magna in eis sm vigorem mouendi: et qꝙ non sunt finiti sm tempus in mouendo ratio est: quia omnes equaliter separate sunt a materia cuius nec actus sunt nec dependentiam habent ad ipsaz sicut diximus sepe: omne enim qd in esse et in tempore finitur sm naturã materiale est: et sicut ha-

Primũ causatũ dupliciter.

Tex.c.37.

Tex.c.38.

Vide pro hoc Auer. in digressione presentis loci.

huit potentiam ad esse cum non esset: ita habet potentiam ad non esse quando est: ⁊ hoc satis est in priori loco hui⁹ sen

Tex.c.39.

tentie patefactum. ¶ Amplius autem sic omnis rei tempus minimum in quo suam complet operationem est determinatum: ita est ⁊ motu celi primi: neq̄ est possibile vt compleat motum sue terminationis in minori tempore determinatum est ei ſm vigorem mouentis ⁊ quantitatem mobilis: ⁊ hoc videre possumus in omni virtute cuius est opus aliqd ſm naturam: si enim accipiatur motor determinate in ambulando ⁊ spatium determinatum: ⁊ similiter si accipiatur cytharedus determinate virtutis ſm actum cytharizandi ⁊ cythara determinate quantitatis habet vterq̄ determinatum tempus minimum in quo potest explere suam operationem ita ꝙ non in minore. Cum igitur celum sit ppetuū ⁊ in perpetuis que nunq̄ exeunt in actum omne illud sit necessariū esse in eis qd possibile est esse in eis: eo ꝙ aliter nō essent perpetua: oportet ꝙ tempus aliquod sit minimum in quo ſm actum expletur motus circularis eius: ⁊ hoc est tempus. 24. horarum: sed si celum posset vehementius moueri q̄ moueatur: tunc posset esse tempus minus motus ſm q̄ determinatum est ei: ⁊ si posset tardius moueri tunc posset tempus esse magis q̄ determinatum est motui reuolutionis eius: hoc est autem impossibile ſm naturas: vt iam diximus ꝙ quando non potest dici ꝙ sit motui celi vehementia sempiterna vltra naturalem modum addita: tunc non potest etiam dici ꝙ sit ei remissio sempiterna circa naturalem motum ⁊ diminuta: ⁊ sicut in eo non est motus additus vltra vigorem nature ita non est in eo diminutus motus citra vigorem nature perpetue: ⁊ sicut dictum est de vehementia addita vel diminuta: ita est etiam intelligendum de re-

Tex.c.40.

missione addita vel diminuta. Impossibile enim est vt diximus superius addi vel diminui vltra vel citra determinatum sibi minimum tempus: ergo impossibile est dicere ꝙ tēpore infinito moueatur celum velocius ⁊ tempore infinito moueatur celum remissius qd deberet ſm naturam simul ⁊ semel moueri: si igitur vehementia ⁊ remissio accidunt celo: tunc oporteret ꝙ in ista extendantur motus eius ⁊ remittatur ꝙ hic duo per vices succedant sibi in ipso: q: scilicet celum quandoq̄ sit velocioris motus quādoq̄ tardioris ſm diuersa tempora: hoc autem omnino absurdum est ⁊ simile fabule eorum qui dicunt ꝙ celi motor vt homo mutatur ⁊ ꝙ celum variatur vt hec corruptibilia que omnia in hoc libro ⁊ in principio octaui physicoꝝ sunt improbata: si enī ita variaretur celum ⁊ motus eius non posset hoc occultari a nobis cum sub visu nostro cadat celum ⁊ motus eius diurnus contraria enim iuxta se posita magis illucescūt: ⁊ ideo tardus motus succedens in mente vehementi statim ad visum stellarum deprehenderetur: ⁊ citius cognosceretur sensu q̄ si per infinitum tempus celum diceretur esse tardum ⁊ per infinitum tempus diceretur esse velox. Iam ergo nunc manifestum est ⁊ certum per ea que nunc induximus de principijs antecedentibus ⁊ rationibus ꝙ celum primū est vnū ⁊ vnius forme ꝙ non est factum vel generatum de materia: ⁊ est sempiternum in toto tempore durans: ⁊ ꝙ motus primi celi est equalis in quo non est diuersitas omnino: ⁊ ꝙ diuersitas que apparet in motibus speraꝝ iferioꝝ est ppter hoc ꝙ motus eaꝝ colligitur ex motibus multis.

¶ Tractatus tertius secundi libri qui totus est de natura ⁊ figura ⁊ motibus stellarum.

¶ Cap. pm̄ Eiusdem tertij tractatus qd determinat de natura stellaruꝫ ⁊ ꝙ non sunt ignee: in quo est digressio de qualitate ex motu ⁊ lumine generatur calor.

Tex.c.41.

POstq̄ aūt perscrutati sumus de omnibus accidentibus corporis primi ſm suam totalitatem sibi conuenientibus: conueniens est nūc de partibus eiusdem facere inquisitionem: ⁊ quia pars nobilior est stella per quā cognoscimus totam qd scimus de corpore primo: eo ꝙ solus stelle motus: ⁊ sicut ipsa sub visu cadunt: ⁊ reliquum orbis non stellatum non est comprehensum nisi per rationem: ideo primo loquē-dum videtur de stellis: eo ꝙ tractatus de stellis erit nobis via quedam ad cognoscendum particulares orbes in quibus sunt stelle: queramus autē tria de stellis: de natura stellaꝝ: de cuius natura corporis sint: ⁊ de signis eaꝝ: ⁊ de motibus ipsaꝝ: de his faciemus tractatum vnum specialem: inquirendū autem de natura stellaꝝ necessarium est primum accipere ⁊ presupponere ea que determinata sunt: ⁊ hoc est vnum illoꝝ vt confessum esse ponamus omnem stellā esse de natura eiusdem corporis in quo loco sint ⁊ in toto mouētur. Diximus enim in prehabitis necessario esse corpus quinte essentie quoddam distinctum in natura. i. a quatuor corporibus simplicibus que sunt elementa: cuius naturalis motus est motus circularis: ⁊ cum in simplici corpore idem sit motus totius ⁊ partis: oportet ꝙ stella que est pars quinti corporis sit etiam de natura quinti corporis ⁊ nō de natura alicuius elementi. Qd enī corpus sit de natura eius in quo est sicut in toto ⁊ in loco concorditer dicunt nobiscum antiqui: qui tamen non habent quare celum igneum esset: nisi quia videbatur eis stellas esse igneas propter lumen ⁊ calorem que deprehenderunt in ipsas ⁊ cum eadē sit natura totius ⁊ partis dixerunt totum celum esse igneum: ⁊ tunc conuerterunt hanc propositionem ⁊ dixerunt omnem partē simplicis corporis esse eiusdem nature cum toto in quo est pars illa sita ⁊ fixa: in hoc igitur concordantes cum eis dicimus stellas esse de natura quinti corporis: q: site ⁊ fixe in corpore qd quinte nature superius esse pbauimus: petimus hic enim supponi stellas esse partes huius corporis donec inferius hoc probe-

Tex.c.42.

mus in capitulo vbi de motibus ipsaꝝ stellaꝝ inquisitionē particularem faciemus: caliditas enim ⁊ lumen deprehensa in stellis non sunt cause quare debēt dici ignee: q: caliditas nō semper peruenit ex hoc qd essentialiter est calidū cū aliquando perueniat ex motu ⁊ aliquando ex reflexione radiorū ad locum vnum: sicut apparet in speculis comburētibus in libro queꝫ Euclides de talibus speculis in sua pspectiua ascripsit. Cum tamen motus ⁊ radij ⁊ lumen non essentialr̄ sint calidi ꝓpter hoc antiqui fallaci ⁊ non conuertibili crediderunt signo. Nec fuit signum sufficienter inducens ad hoc dicendū ꝙ stelle essent ignee que sunt luminose: q: multis corporibus non igneis lucere accidit: sicut apparet in quercu putrefacta ⁊ igni accidit nō lucē sicut simplicior ⁊ purior est: sicut est in regione iuxta ethiopiā: vt dicit Alexander de hoc alibi sumus perscrutati: fallaci ergo signo credētes decepti sunt stellas igneas esse asserētes. ¶ Sed obijcit aliquis forte dicens ſm Platonē: omne qd generatur a sibi simili specie vel genere generari. Motus aūt ⁊ lumen non sunt similia genere vel specie calori: ⁊ ideo non deberi generari calorem ex motu vel lumine: sed potius calorem debere generari a corpore essentialiter calido: ⁊ cum ex stellis calor producatur natura stelle essent nāliter calide: cum autem calidum corpus essentialr̄ nō sit nisi ignis videbunt̄ stelle esse ignee. ¶ Forte aūt eodē mō dicet̄ de lumine eo ꝙ vbi ignis ſm suam pfectionē est ibi lucet vt dicit Plato: ⁊ ideo etiā p fumū etiā stelle ignee videbunt̄ q̄ si quedā corpora luceāt nō ignea nō tm̄ lucēt sine igne: ⁊ ideo id qd micat in eis est ignis vt videt̄. ¶ Sed dicēdū ad hoc videt̄ ꝙ cū dicit̄ id qd gnāt a simili sibi ſm spēm vel genus gnātur: hoc est dicēdū de gnōne substātiaꝝ ⁊ nō accidētiū: q: quedā substātiaꝝ habēt generās vniuocū: sicut cū homo ex homine gnāt̄: ⁊ tūc gnātio fit a sibi simili ſm spēm: quedā aūt habēt gnās equiuoca sicut cū virtute stellaꝝ ex putrefactis pducant̄ aialia: ⁊ illa habēt cōuenientes in genere ex quo generat̄: ita ꝙ genus dicit subiectū ppriū ⁊ primū in gnātione: hec enim est semp cōueniēs gnātio ⁊ ipsius ⁊ gnātio virtus formatiua esse in ipso. Cum aūt accidētia generant̄ quoꝝ nō est per se ⁊ pprie gnātio nō opꝫ ista saluari: q: videmus nigredinē aliqn̄ gnāri a calido aliquādo a frigido: cū igit̄ calor sit accns sicut lumē: nō opꝫ hic a sibi similibus specie vel genere pduci: si tn̄ vellemus possemus dicere ꝙ cū dicit̄ ꝙ cū generat̄ omne pducit̄ ex cōueniente sibi ſm spēm vel genus. Intelligit̄ ibi genus id qd est gnāle ſm idē subiectū: ⁊ ſm hoc accidētia ⁊ pprietates semp se concomitātes in eodē subiecto: vel frequēter sunt cōsiles ⁊ habētia genus vnuꝫ: ⁊ sic possemus dicere ꝙ motus est de gnē ignis: q: cū motus ⁊ ignis sint in codeꝫ subiecto susceptibili vtriusq̄ tūc motus confortat vel inducit calorē: q: videmus ꝙ

Digressio q̄rit quo calor a motu ⁊ lumine pducat. vide auerroim in simili mā hic. c. 42. Et in 2° cap. de sba orbis

Quo intelligitur ppō famosa dicens omne qd gnat a sibi simili generari.

in igne moto quasi renigoratur calor: ⁊ in igne quiescente extinguitur: sed tamen motus non habet vbiq; inducere calorem: sed potius in corpore qd dissoluit motus per confricationem partis ad partem: propter hoc enim ꝙ dissoluit partes eius rarefacit eas ⁊ disponit ad ignem ⁊ calorem: ⁊ cum dissoluuntur vltra q̃ debitum sit forme aeris: vel aque vel terre: tunc dispositio fit necessitas ⁊ inducit igneitatem: quando autem motus est in subiecto qd dissolui non potest p motum: tunc non inducit calorem neq; igneitatem: ⁊ tale corpus est celi: sicut probatum est in libro superiori: ⁊ si queratur quis est ille motus qui sic dissoluit inducendo calorem facile est respondere: quoniam non est nisi motus localis: eo ꝙ ille solus est dissolutiuus eius qd mouetur si hoc dicatur motui: tunc dabitur maxime motui qui est quasi vita quedam existentibus omnibus: ⁊ ille est motus celi: sicut probatum est in 8° physicorum: ⁊ propter hoc etiam viuificatiua qualitas est calor: ⁊ mortificatiua qualitas est frigus: quia frigiditas abscindit ⁊ sistit motum in eis que sunt frigida. De lumine autem qd probat in 2° de anima: formam ⁊ non corpus esse secus est: quia absq; dubio ignis in sua maxima perfectione existens non lucet: ⁊ ideo lumen non est de perfectione eius qd est essentialiter calidum nisi nos dicamus lucem dici dupliciter ad illud qd habet actum lucis: ⁊ ad illud qd habet naturam lucentis: licet per accidens non luceat. Natura enim lucentis habet esse diaphanum perspicuum ⁊ purum. Sed aliquando non lucet propter nimiam raritatem non disgregantem partes eius: ꝙ ita visus non potest figi super ipsas: ⁊ sic forte intelligit Aristo. in capitulo vbi dicit ꝙ tres sunt spes ignis: scilicet carbo: ⁊ flamma: ⁊ lux: vel forte loquebatur in corporiter de igne prout est materia aliena: ⁊ vocauit species eius differentias materiales ipsius: quia ignis in terrestri combusto carbo est: in vapore autem qui quasi medius est terrestre: ⁊ aqueus: ⁊ aereum flamma: ⁊ in aere lux esse videtur: ⁊ quocunq; modo dicatur patet satis ꝙ lux non est proprietas ignis: sed potius communis forma celestium quorundam: ⁊ quorundam terrestrium que forma accidit materie ante q̃ adueniat ei qualitas elementaris: ⁊ ideo non est conueniens propter hoc stellas dicere igneas que lucent sm actum.

Nota modum quo motus inducit calorem.

6° phy. t. cō. primi.

Ignis in sua maxima perfectione existens nō lucet. vt scribitur cō. 31. quarto de celo.

Cap. 2m. De causis caloris in regione aeris que dicitur estus.

Tex. c. 42.

Caliditas autem specialiter que est in regione illa aeris: que dicitur estus in qua apparet assub: ⁊ cometes absq; dubio peruenit ex stellis ⁊ lumine: ⁊ motu: sicut enim iam diximus caliditas peruenit ex fricatione ⁊ motu: ⁊ percussione aeris: de aptitudine enim motus est ꝙ etiam corpora spissa: ⁊ per naturam frigida calefacit: ⁊ vt ferrum ⁊ lapides: ⁊ si ita se habet motus ad hec corpora vt dictū est: tūc multo magis ignict ea que sunt minus spissa: ⁊ sibi magis propinqua: sicut est superior pars aeris que coniungitur igni: ⁊ ideo cum motus superiorum corporum maximorum tangit materiam elementarem in hoc ꝙ vicinissimum sibi est inducit formam ignis: ⁊ in eo qd post illud est inducit estum magnum relinquendo ipsum in forma aeris signum veritatis eius ꝙ motus ignit corpora grossa ⁊ spissa est qd videmus in hastula plumbata proiecta ex arcu sagittarij fortiter proijcientis: in illa enim calefit plumbum: ita ꝙ liquescit ⁊ distillat de hastula. Redeamus igitur adaptantes hoc ad propositum dicentes ꝙ prime stelle propter fortissimum motum suum exacuuntur: ⁊ ideo igniri dicuntur pro eo ꝙ igniunt materiam quam fortiter mouent: ⁊ ideo ex motu corum ignitur aer qui vicinior est in circuitu per conuersum aeris qd est vicinius circa stellas. Iste autem stelle per effectum dicuntur igniri non ob aliud: nisi quia ipse incedunt per motum suum in aere non quidem ita ꝙ aer sit locus earū. Sed ita ꝙ motus earum effectum suum extendit ad aerē: ⁊ ideo motus earum per effectum est in aere: ⁊ aer ille quādo mouetur ab eis propter motum ⁊ lumen earum fit ignis: ⁊ ideo etiam stelle iste igniuntur: hoc est igniri dicuntur ab aere nō quidem succenduntur: sed ideo quia communicāt aeri igniri proprietates equiuoce: quia habent eas vt agentes: ⁊ aer habet eas vt patientes: ⁊ hoc modo calefiunt: sicut dicitur mars calefieri: vel alia stella calida: ⁊ ille modus fuit antiquorum qui propter istas stellas igniri per effectum dicebāt.

Secundum veritatem autem dicuntur stelle ea que similitudinem habent stellarum: sicut assub ⁊ cometes: ⁊ ignis perpendicularis ⁊ huiusmodi: ⁊ illa dicuntur exacui propter multum calorem superioris aeris: cuius regio vocatur estus: ⁊ est aer ignitus qui est locus existens in circuitu stellarum taliū que non in virtute sunt stelle: sed stelle dicuntur propter similitudinem quā habent ad stellas. Causa autem quare stelle tales igniuntur est: quia mouentur in aere illo ignito: qui ex vicinitate mot° stellarum: ⁊ vicinitate luminis fit estus ignis: ⁊ ideo omnes tales vapores qui dicuntur stelle igniuntur ab eo ⁊ fiunt ignis: stelle autem que in orbe superiori qui non sunt eiusdem materie cum quatuor elementis circumuoluuntur in orbe suo: ⁊ ideo non ignitur: quia non est orbis susceptiuus impressionis actiuarum ⁊ passiuarum: stelle autem predicte que sunt sicut assub ⁊ similia: ⁊ non igniuntur nisi ideo quia aer est sub orbe propinquiore rotundo qui est orbis lune non quidem immediate: sed per mediū ignium ad quē tamen pertingit effectus motus stellarum: ⁊ ideo cum orbis incidit per reuolutionem fortissimam in circuitu calefit aer ille: ⁊ nō ignitur. Contra hoc tamen obijcit Alexan. peripatheticus dicens: ꝙ omne qd agit tangit: vt dicit Aristo. in libro. 16° animalium. Sed qd immutat per calorē: vel motum agit: ergo tangit: omne autem qd tangit vltimum suum habet simul cum vltimo tacti: ergo si stelle agunt in aere habent vltima sua cū vltimo aeris tacti: qd est falsum: quia inter stellas ⁊ aerem est medius ignis: ⁊ similiter inter stellas ⁊ aeris partem superiorē que estus vocatur. Amplius si motus facit calorem cum orbis in omnibus partibus suis equaliter moueri videtur: ꝙ orbis in omnib° partibus suis equaliter deberet calefacere. Calefactio ergo aeris estuosi ita attribuitur partibus alijs sicut stellis: quare igitur dicitur ꝙ stelle calefaciant aerē. Sed ad hec ipsa obiecta respondet Alexan. dicens: ꝙ non semper est verum ꝙ omne qd agit tangit: ita ꝙ vltimum eius sit cum vltimo eius qd agit sine qd patitur ab ipso: ⁊ dat instantiam de pisce qui vocatur stupefactor: qui quando ille est in rete ⁊ tangit manum piscatoris: nec ipse est stupidus: ⁊ tamen stupefacit manum piscatoris. Hec solutio q̃ non placet Themistio: nec etiā Auerroi dicentibus ꝙ piscis stupefactor agit in rete quidē in stupefactionem sensus: quia rete non habet sensum: sed agit in rete actionem passionis alicuius: que stupefacit manum piscatoris: ⁊ rete stupefaceret si rete sensum haberet: stelle autē nihil talium agunt in partes orbis que sub ipsis neq; etiam motus stellarum: ⁊ ideo non potest mediante orbe talis impressio pertingere ad ignem ⁊ ad aeris partem superiorem: ⁊ dicunt igitur duo prenotati philosophi ꝙ vna ⁊ eadē actione aliter agit spissum: ⁊ aliter non spissum: ⁊ aliter agunt in id qd est susceptibile contrarietatis: ⁊ aliter in id qd non suscepit contrarietatem qualitatum actiuarum ⁊ passiuarum: rarum enim motu suo minus dissoluit q̃ spissum: ⁊ ideo minus calefacit q̃ spissum: ⁊ cum vtrunq; illorum dissoluat nō tamen dissoluit nisi id qd rarefieri potest: ⁊ ideo neutrū horum dissoluit partes orbis neq; calefacit sicut diximus superius: dicunt ergo ꝙ totius orbis est actio illa que est dissoluere ⁊ calefacere per motum. Sed tamen quia stelle sunt spissiores partes orbis. Ideo hec actio magis attribuitur orbi sm stellas q̃ sm aliquas partes non stellatas: ⁊ non oportet ꝙ immediate semper tangat. Sed sufficit ꝙ per medium tangat licet actio eius fortius imprimat in id qd coniungitur ei sine medio: q̃ in id qd coniungitur ei cum medio vel per medium: dum tamen illa equaliter sint susceptibilia talis impressionis: ⁊ sm hoc dicūt isti philosophi ꝙ aer qui est sub stellis calefit magis q̃ sub alijs locis orbis non stellatis ⁊ precipue aer qui supponitur soli: eo ꝙ sol maior ⁊ spissior est omnibus alijs ⁊ stellis: ⁊ huius signum est ꝙ aer tanto calidior inuenitur: quanto magis directe est sub sole sicut aer illorum super quorum zenith capitum mouetur sol: ⁊ quanto magis elongatur aer per obliquitatem a via solis ad aquilonem ⁊ meridiem tanto inuenitur frigidior: ⁊ cōtingit hoc vt dictum est propter motum solis: ⁊ non ideo ꝙ sol sit igneus: ⁊ similiter est in alijs stellis. Nos autem Alexandri solutionem sm quid approbamus: quia absq; dubio stelle habent proprietates elementorum: vt dicemus inferius: non sicut disposite per ipsas: sed sicut facientes eas

Obiectio alexandri quā ē Auer. cō. 42. adducit.

Solo eiusdē.

Impugnatio

Solo Auer. ⁊ themisti.

Solo alberti pro alexādro quā ē Com. in 2° cap. de suba orbis vr sustinere. Z,

in materia que susceptibilis est contrarietatis: ⁊ ideo non sequitur: ꝙ si aliquid agit ſm aliquam actionem ⁊ disponatur ſm illam eandem vel ꝙ tangit physico tactu ſm eandem qualitatē: quā imprimit in illud qđ est patiēs ab ipso. Stelle enim imprimūt calidū ⁊ frigidū: ⁊ humidū ⁊ siccū: ⁊ tamē ſm nām illoꝝ disponunt: ⁊ si hoc esset tm̄ ex motu stellaꝝ: ⁊ ex spissitudine: tunc semper imprimerent calorē igneum: ⁊ hoc non faciunt: sicut experimur ſm visum: ⁊ ideo opꝫ nos hic facere digressionem: ⁊ loqui de natura stellarū ſm dicta aliorum philosophorum.

¶ Cap. 3m. Et est digressio declarans quomodo causatur calor a quibusdam stellis.

Inquiremus igitur tria de stellis: quorum primum est de causa caloris venientis a stellis oībus: vel quibusdā. Scḋm aūt vtrū stelle cōueniant in genere: vel in specie inter se: ⁊ cū alijs partibus orbis. Tertium vō de stellaꝝ diuersis effectibus. ¶ Dicimus autem de primō ꝙ est de causa caloris venientis a stellis omnibus vel quibusdam ꝙ nos inueniemus stellas in operatione ista variari: qꝛ iam compertum est in obseruationibus philosophorum ꝙ quedam operantur frigus: ⁊ quedam calorem: ⁊ cum oēs simul moueantur. Si esset calor ex motu tm̄ omnes operarentur calorem: ⁊ ideo calor non videtur causari ex motu stellarum tm̄. Similiter autem ꝯstat ꝙ non causatur ex motu luminis ipsorum: quia probatum est ab Aristo. lumē nō esse corpus: nec moueri: nisi per accidēs motu scilicet corporis luminosi: cum igitur sit forma motu suo non inducit calorem: videmus autem ꝙ ex frequentibus alterationibus formarum non necessario calor inducitur: eo ꝙ calor nō inducitur nisi ex motu locali: sicut diximus ante. Si autem dicatur non ex lumine peruenire calor videbitur contrarium ad sensum: quia loca multum luminosa: sicut ad que fit reflexio fiunt vehementer calida: ⁊ quando eadem obumbrātur iterum fiunt frigida: ⁊ videmus in speculis comburentibus ꝙ quādo fit reflexio ad locū vnū: tunc elicitur ignis ex multo lumine: ergo lumen stellarum ⁊ solis videntur esse causa caloris: contra qđ iterū videtur esse: quia qđ semper operatur aliquem effectum videtur esse causa illius essentialis: lumen igitur semper operatur calorem videtur esse per se causa caloris: ⁊ videtur sic ꝙ lumen per se opponatur frigori: ⁊ hoc est falsum: videtur ergo ꝙ lumen non sit causa caloris per se. ¶ Sed ad omnia hec nos dicimus sine preiudicio melioris sententie: ꝙ ⁊ motus ⁊ lumen ⁊ stelle quedā sunt cause caloris: ⁊ qualiter quidem motus sit causa caloris: ⁊ qđ prius ostensum est: lumen autem dupliciter est causa caloris: ⁊ hoc est per vicinitatē: ⁊ per reflexionē radioꝝ: ꝑ vicinitatem quidē sicut diximus ꝙ vbi vicinius est lumen qđ est calidum: sicut Solis ⁊ Martis ibi erit maior calor: ⁊ hec vicinitas est tribus modis: quorum vnus est breuitas diametri: ⁊ alter oppositio ad zenith capitū ad diametrū: vel ad lineam a diametro non multum inclinatū: ⁊ tertius arctitudo spere in qua sol vel alia stella calidi luminis mouetur: breuitatem autem diametri voco minorem partem diametri eccentrici deferentis stellam calidam per effectū: ibi enim operatur maiorem calorem q̄ in locis que supponuntur augi stelle eiusdem: ⁊ ideo cum dicāt philosophi ꝙ vltra equinoctialem versus meridiem ſm equalem distantiam ab equinoctiali calidiora sunt loca q̄ contra equinoctialem ad aquilonem: eo ꝙ aux solis est in aquilone: ⁊ oppositio augis in meridie: propter qđ etiam quidam dicunt medietatem terre in meridie esse inhabitabilem ad minus in tribus vel quatuor climatibus primis propter nimium solis calorem. Oppositio luminario ad zenith capitum: ⁊ diametrum est: quando sol diametraliter supponitur capitibus aliquorum: ⁊ tunc reflectitur radius in seipsū: eo ꝙ ad pares angulos semꝑ fit reflexio: ⁊ diametri linea est breuior inter ea que protrahuntur ab eodem puncto: ⁊ ad idē punctum: ⁊ que sunt iuxta diametrum tanto sunt maioris caloris operatiui: quanto ad acutiorem angulum reflectuntur: ⁊ ideo calidissima est regio eoꝝ super quoꝝ zenith capitū sol transit: ⁊ a quibus declinat tanto sunt loca calidiora: quāto minus declinant ab eis: ⁊ quanto minus declināt tanto acutiori angulo reflectitur ab ipsis. ¶ Arctitudinem autem spere voco locum spere a quo sol parum per multū tempus: propter circuli strictură recedit sicut est videre in circulo signorum in fine sagittarij: ⁊ in principio capricorni: ⁊ similiter in fine geminorum: ⁊ principio cancri in quibus propter recuruationem circuli signorum sol quasi per 24. gradus videt stare in eodem loco: ⁊ non multum distant gradus 12. in fine geminoꝝ a gradibus 12. in principio cancri in fine cancri: ⁊ sol ascendens per gradus qui sunt in fine geminorum: ⁊ descendens per gradus qui sunt in principio cancri reflectitur ꝯtra punctum estiualem solstitij: ideo quasi moratur in loco eodem: ⁊ radij eius ꝯfortantur multum in loco qui supponitur illis gradibus: eo ꝙ ex calore solis reclinans ex die vno confortatur per calorem relictum ex die altero per tres dies in quibus mouetur in gradibus dictis. Et ideo terra ethiopie que centro supponitur feruentior est loco qui est sub equinoctiali. Sed hoc mlto magis est in vltimis gradibus sagittarij ⁊ primis gradibus capricorni: qꝛ ibi ꝯcurrūt oēs tres cause caloris hoc est diametri breuitas: ⁊ diametralis altitudo solis sup zenith: ⁊ arctitudo circuli signorum: ꝑpter qđ nō est dubium illa loca esse incēsa ⁊ inhabitabilia propter calorem: differemus autem latius in libro quē post istum faciemus: qui vocabit de longitudine ⁊ latitudine ciuitatum siue locoꝝ inhabitabilium. Si autem queratur vtrum totus orbis hoc modo sit causa caloris vel saltē stelle omnes dicimus non: qꝛ licꝫ totus orbis sit de natura corporis lucidi: sicut dicit Auicēna: non tamē totus orbis micat: ⁊ ideo pars que non micat non emittit lumen: ⁊ ideo nullo istoꝝ modoꝝ est causa caloris: sed inter omnes stellas solus sol emittit radios fortes: ⁊ ideo solus sol hoc modo est causa caloris continui: ⁊ huius cause sunt quinque: que tamē simul collate vnam tamen perfectam causam solis caloris cōstituunt: ⁊ vna illaꝝ est magnitudo solis ipse est inter corpora simplicia non concaua: sed solida sperica maius est corpus multa quantitate excedens alia corpora: ⁊ ideo fortior est eius effectus. Scḋa causa est solaris corporis spissitudo in qua vincit omnes alias stellas: ⁊ ideo fortius fricat ⁊ calefacit. Tertia causa est lumen incomparabiliter plus calcatum in ipso q̄ in alijs luminaribus: ⁊ ideo fortiores emittit radios: ⁊ magis vrentes inferiora. Quarta causa est subtilitas substantie eius: ⁊ puritas ex qua penetrabilius est omni lumine lumen eius: ⁊ magis dissoluens ea in que cadit. Quinta ⁊ vltima causa est: qꝛ sol in natura sui luminis habet mouere ignem: sicut ⁊ spera stellarum fixarum habet mouere terram: ⁊ spera lune habet aquam: ⁊ spere quinque aliorū planetarum habent mouere aerem: sicut inferius dicemus: ⁊ ideo etiam quidam philosophi dixerunt ꝙ radius solis in eo ꝙ radius non habet inducere calorem: sed calor est a proprietate ignis qui mouetur a radijs eius: sicut ferrū a magnete: ⁊ adducitur cum radijs eius: his causis ex vbis Auicēne additur sexta que est solis vicinitas: qꝛ vicinior est stellis superioribus fixis ⁊ tribus planetis altioribus qui sunt saturnus: iuppiter: ⁊ mars: inferiores autem stelle vel sunt vicine soli semper: sicut venus ⁊ mercurius: ⁊ mouentur cū sole: eo ꝙ nunq̄ elongantur multum ab ipso: vel recipiūt lumen a sole sicut luna: ⁊ ideo non mouent nisi virtute solis. ¶ Reflexio autem est causa caloris: eo ꝙ in reflexione multi radij diriguntur ad punctum vnū: vbi propter multiplicatum calorem: aut calet locus: aut in toto incenditur: sicut apparet in berillo vel crystallo: vel forte vitro bene rotūdo: ⁊ impleto aqua frigida que opposita sibi fortissima illuminatione illuminat vnum locum post ipsum: ⁊ ad illum fit reflexio radiorum: in quo etiam accenditur ignis si ponat pannus combustus ⁊ bene siccus: nisi sit ventus impediens fixionem caloris: ⁊ remanentia super idem punctum vel nisi sit nimis obliquus radius solis incidens in corpus reflectens ipsum: sicut est in hyeme. ¶ Si autem queratur causa quare lumen ita facit calorem cum ſm dicta peripatheticorū: neqꝫ lumen sit corpus calidū: neqꝫ radius eius videt esse. ¶ Dicendum ꝙ lumen est propria forma stellaꝝ: ⁊ corporis celestis que vniuersaliter mouet materiam generabiliū ad esse: ⁊ ideo primi mobilis motus ⁊ celi vniuersaliter per luminis influxum in generabilia est sicut vita quedam existētibus omnibus per naturam: ⁊ ideo ipsum est dissolutiuum materie: ⁊ per ꝯsequens calefactiuū: ⁊ ideo calefacit calore

Solis ad pm qsitū quo qrebat cā calor ꝑuenientis a quibusdā stellis.

Vicinitas q̄ ē cā ꝙ lumē calefaciat ē tribus modis.

Nota quinq̄ cāe ꝑp quas solus sol inter oēs stellas ꝑcipue calefaciat.

Nota q̄re reflexio ē cā ꝙ lumē calefaciat.

Dubium

Solu.

vificō inquantum est lumen hȝ aliam proprietatem habe/
re possit inquantum est lumen huius corporis vel illius: si/
cut alterius nature est lumen Iouis: ⁊ alterius nature lumē
Saturni: sicut nos in sequentib⁹ ostendemus. Omnib⁹ igiꝛ
his modis dicemus lumen esse causam caloris stellarum:
⁊ ideo etiā regio superior aeris ⁊ exestuat: tum propter mo
tum vicinum celestis corporis: tum propter multam vicini/
tatem luminis ad ipsum influentis ex orbe. Ad hoc autem
qđ queritur vtrum lumē ex motu vel ex se sit causa caloris:
dicendum videtur ꝙ non ex motu quo mouetur: sed poti⁹
ex motu quo mouet: ⁊ dissoluit materiam ⁊ mouet eaȝ vni/
uersaliter ad formam qa lumen celi sm ꝙ huius mouet ad
omnem formam. Sed lumen celi vel stellaruȝ super ista vel
illa figura respectus stellarum coniunctum cum virtute for
matiua spirituali que est in calore excitato per lumē mouet
ad hanc speciem aut illam: ⁊ ideo dicit Arist. in libro de ani
malibus ꝙ in semine est triplex calor hoc est elemētaris: ce/
lestis: ⁊ anime informantis ad virtuteȝ seminis formatiuā.
Ad hoc autem qđ queritur vtrum essentialiter operatur ca
lorem vel non: dicendum esse videtur ꝙ non essentialr̄ ope
retur calorem nisi corpus calidum: lumen auteȝ nec corpus
est: neqȝ calidum corpus est: ⁊ ideo non essentialiter operaꝛ
calorem: sed operatur ipsum per proprietateȝ effectus sui p
prij qui est dissoluere illuminata passibilia: ⁊ quia iste effe/
ctus est etiam motus ⁊ ideo motus operatur calorem. Sȝ
dissoluere aliter est effectus motus ⁊ aliter est effect⁹ lumi/
nis: motus enim dissoluit fricando ⁊ concutiendo partē ad
partem: lumen autem sicut forma prima vniuersaliter mo/
uentis corporis quia non disponitur qualitate ad quaȝ mo
uet. Nullus enim motor primus in aliquo motu mouetur
motu quo mouet: ⁊ ideo etiam non disponitur qualitate ad
quā mouet: hec igitur sunt dicta breuiter de solutione p̄mi
trium questionum.

¶ Cap. 4m. Et est digressio declarans vtruȝ stelle sunt vni⁹
speciei vel diuersarum specierum.

Secdm statuȝ pncipale.

Consequenter inquirimus vtrum stelle conue
niant inuiceȝ in genere vel specie: vel in vtro/
qȝ: ⁊ est ratio in Messalach ꝙ omnes cōmuni
cēt in genere vno: ⁊ specie: quia aliqua vna na
tura attribuit eis motum vnum circularem: et
cum omnes similiter habeant illum motū cir/
cularem videntur eum participare per formam eiusdē spe/
ciei in omnibus: ⁊ hec ratio cōfirmatur in multis sententijs
quas ⁊ nos etiam in antecedentibus huius libri Aristo. se/
quentes posuimus: Messalach autē ista arguēdo dicit in
libro de spera mota in quo loquitur de stellis ⁊ motibus or/
bium: ⁊ videꝛ ratio hec cōfirmari ex numero essentiarum:
quia sicut q̄tuor elementa sunt terminatarum formaꝝ ⁊ spe
cierum: ita videꝛ quintuȝ corpus totū esse vnius nature et
vnius speciei: ⁊ si quis cōtra dictum obijciat Messalach p
sermonem Auicēne dicentis ꝙ sicut est vna natura dans ve
locitatem maximā partem celo superiori sm motuȝ qui est
ab oriēte super polos mundi: ita oportet vnam naturam et
formam esse diuersam ab illa que attribuit inferioribus or
bibus motum econuerso ab occidente in oriētē que natura
variatur sm species attribuentes diuersas velocitates or/
bib⁹ inferiorib⁹ sm ꝙ dicimus ꝙ Saturnus complet circu
luȝ in triginta annis: ⁊ Luna in mēse: ⁊ intermedij in diuer
sis tēporib⁹ maiorib⁹ ⁊ minoribus: ⁊ ꝓpter id dicunt orbes i/
feriores ⁊ stellas esse diuersaꝝ specieꝝ. Respondet Messa/
lach ꝙ omnes stelle inquantū stelle sunt vnius velocitatis.
Sȝ ꝙ tardius vna perficit circulū q̄ alia contingit propter
maius vel minus spatiū: ⁊ ideo dicit ꝙ si Luna que in men
se perficit circulū esset in spera Saturni ipsa perficeret circu
lum in triginta annis: ⁊ si Saturnus eēt in circulo Lune tp̄e
perficeret circulū in mēse vno. ¶ Sed dictū illud eēt mira/
bile ⁊ inaturale: videtur oīum enȝ natura cōstantiū quāti/
tas certa ⁊ determinata: oportet igiꝛ aliquā esse formaȝ na
turalem que Saturno attribuit tantā quātitateȝ: ⁊ aliā que
circulo solis tantā attribuit quātitatē sibi propriam: ⁊ sic de
alijs stellis ⁊ orbib⁹. ¶ Preterea nō rationabiliter dictū est
qđ dicit per accidens esse ꝙ stella Saturni tardius perficit
circulū q̄ Luna: q: sicut se habent mobilia recta ad loca di/
stinctam rectam habentia ita se habēt circularia ad loca di/

Impugnatio opinionis Messalach.

stincta circulariter: ⁊ ideo sicut differentie sunt distantiaruȝ
rectarum per sursum ⁊ deorsum: ⁊ per iuxta sursum ⁊ iuxta
deorsum in quibus sunt mobilia simpliciter grauia: ⁊ leuia:
⁊ media: ita differunt distantie rotunde per polos ⁊ centruȝ
preter hoc solum ꝙ contrarietatē adinuicem nō habent cir
cularia sicut recta: ⁊ ideo Saturni moueri est sup polos su/
os sm proprium motuȝ: ⁊ super suum centrū naturaliter et
non lune: ⁊ ideo si luna per impossibile eē poneꝛ in orbe Sa
turni nō moubereꝛ nisi violenter ipsa super polos orbis Sa/
turni: ⁊ ideo omnino inaturale est dictuȝ Messalach. Am/
plius in omnibus corporib⁹ naturalibus rarum ⁊ densuȝ vi
demus attributa partib⁹ materie sm congruentiam forme
substātialis: videmus eni ꝙ si rarificatur materia aeris ra
ritate ꝯgruente forme ignis ipsa nō manet amplius sub for
ma aeris: sed transit ad formam ignis. Similiter autem est
de omnib⁹ alijs. Cum igitur constet tam ex ratione q̄ ex au
ctoritate oīum Peripatheticoꝝ ꝙ partes cuiuslibet circu
li non stellate differentis sunt raritatis ⁊ spissitudis ad par
tes illas que sunt stelle: siue sint fixe: siue planete: videbitur
ꝙ partes orbiū non stellate differrēt specie a stellis. Idē au/
tem videꝛ ⁊ de ipsis inter se stellis: quecūqȝ eni differentiaȝ
non habēt in specie nō habent differentiā aliquā in proprie
tate ⁊ operatione spēm consequente. Si ergo stelle non dif/
ferant specie nō habebūt etiā differentiā in proprietatib⁹ ⁊
operationib⁹ speciē consequentib⁹ qđ falsum esse probatur
per omnes obseruatiōes antiquoꝝ factas de operationi/
bus stellarum: tradunt enim illi quasdaȝ esse calidas excel/
lenter: ⁊ quasdam esse frigidas excellenter: ⁊ quasdam tem
peratas: ⁊ quasdam his duobus modis humidas: ⁊ quas/
dam siccas: ⁊ quasdā habere proprietates confictas vt ca/
lidas: ⁊ humidas: vel frigidas ⁊ humidas ⁊ huius: ⁊ quas/
dam masculinas: ⁊ quasdam femininas nō quidē sm veri/
tatem: sed sm ꝓprietatem similitudine sibi cōueniente. Ad
huc autem si sunt vnius speciei quid oportuit facere mul/
tas ⁊ differentes cum vnica operatio oīum est que compē/
diose fieret per vnum. Adhuc autem id qđ est vnius forme
continuitatem oīum partiuȝ habet sub forma: si igitur tot⁹
orbis est forme vnius vt diciꝛ absqȝ dubio totus erit conti/
nuus: hoc eni videmus in omnib⁹ simplicib⁹ corporib⁹ ꝙ ni
hil ea distinguit adinuicem: nisi diuidens ea forma substā/
tialis: videmus autem orbem esse diuisum in multas par/
tes per hoc qđ videmus accessiones ⁊ preuentiones stellaꝝ
fieri differentes: qđ esse nullo modo posset existēte ipo con/
tinuo: quia continui vna parte mota mouetur ⁊ alia per eq̄
lem distātiam semper sequens: aut precedens in ꝯtinuo qđ
nullo modo videmus in stellis orbis: ergo non totus orbis
est cōtinuus. ¶ Videꝛ auteȝ ad hoc dicere Auerrois super
librū celi ⁊ mundi in eodem loco vbi Aristo. loquitur de na
tura stellarum: quia orbis est vnus quasi vnum animal cu/
ius diuerse sunt partes quasi organice deseruientes ad per
fectionem vnius motus in cōmuni: ita tamē ꝙ quelibet hȝ
motum proprium. Quod ⁊ ipsum extra rationē videtur eē
dictum: quia animalis partes ex diuersis sunt etiam com/
posite: orbis autem simplex est ⁊ incōpositus. Preterea ani
malis partes mouentur in spatio vno cum toto: sed partes
orbis mouentur in spatijs diuersis. Adhuc autem anima/
lis partes colligationem habent ad vnuȝ aliquid qđ est p̄n/
cipium in omnibus ⁊ hoc non potest bene fingi in partibus
orbis. Et ex omnibus hijs dictis constat difficile esse aliqđ
verum tradere de natura orbis cū ⁊ philosophi inter se dis/
sentiant ⁊ per rationem demonstratiuaȝ ad hoc non posset
aliquis peruenire. ¶ Propter qđ sine preiudicio alioꝝ vi
detur mihi dicendum ꝙ ea que querūtur de orbe duo sunt
quorum vnum est natura ipsius ⁊ alterum quantitas ei⁹ et
quantitas motus ipsius: ⁊ querendo naturam ipsius demō
stratiue quidem possumus iuenire in vniuersali ꝙ est rotū/
dus ⁊ ꝙ motus eius est circularis sm naturam eius in spe/
cie ⁊ in particulari non possumus inuenire per demonstra/
tionem nec ad hoc inuenitur philosophi qui ante nos fue/
runt aliquam induxisse demonstrationem. Sed quantita/
tem ipsius ⁊ quantitatem motus eius bene inuenerunt phi
losophi per demonstrationes: ⁊ ideo vsqȝ hodie dubiuȝ est
sm quid attendatur differentia orbium ⁊ stellarū: ⁊ dubiuȝ
est ⁊ erit de eccentricis ⁊ epicicilis ⁊ alijs quibusdā que que/

Opio Commētatoris .2. celi. c.42.

Impugnatio

Solo doctorie.

rimtur de orbium natura ⁊ stellarū.¶ Qd ergo nobis vi-
detur probabilius in ista questione est q orbis in genere sit
nature vnius: sed in specie naturarum ⁊ formarum diuer-
sarum tam in orbibus q̄ in stellis ⁊ dictum Messalach re-
putamus inconueniens nisi loquatur de natura cōmuni or-
bis: ⁊ qd dicit de motu stellarū q est equalis velocitatis sm
naturam reputo absurdum: quia ⁊ ipse mathematicus fuit
⁊ non naturalis: sed difficilius est quando queritur vtrū stel
la ab alijs partib⁹ orbis differat specie: quia nos videmus
q nulla pars specie differt a toto: inferius autem probatur
q stella est pars orbis in quo est: ⁊ ideo dicendum videt q
stella est quasi dignior pars orbis cui presidet motor orbis:
⁊ per ipsam influrit motum in totum orbem: ⁊ ideo omnes
alie partes referuntur ad stellas ⁊ non differūt ab alijs par-
tibus specie: quia species est motor qui dat speciem toti or-
bi per stellam sicut anima dat esse per cor animali quia cor
est principium animalis: ⁊ q densitas maior est in ipsa stel-
la: ⁊ hoc est ideo vt magis ipsa cōmisceatur nobilitas luminis
que dat idoneitatem ad suscipiendum actum motoris: ⁊ nō
est simile de elementis ⁊ celis: quia elementa mouentur per
naturam que vno modo est in omnibus similibus partib⁹:
sed orbis mouetur per intelligentias que ad hoc vt motum
influant erigunt nobilius ⁊ vilius ex parte subiecti cui influ
unt motum: sicut supra diximus: ⁊ qa nobilius ⁊ minus no-
bile differunt: oportet esse rara ⁊ spissa ideo in partib⁹ mo-
bilium talium oportet esse differentem raritatem ⁊ spissitu
dinem: quid autem de celo octauo qd est multarum stellarū
infra dicemus vbi specialem de hoc faciemus inquisitionē
in sequenti tractatu post istum: ⁊ qd queritur de stellarū dif-
ferentia inter se dicēdum. videtur q stelle que sunt in diuer
sis orbib⁹ differant specie: sed que sunt in orbe vno non hñt
tantam differentiam ⁊ qd obijcitur de differentia proprieta
tis ⁊ operationum stellarum videtur q si stelle sint in orbe
vno sicut sunt fire que forte sm omnes phos preter vnū so-
lum qui hic trahit in dubium sunt in celo vno: tūc sunt eius-
dem speciei ⁊ nobiliores illius indiuidui orbis sunt multe
sicut infra dicemus ⁊ vires motores eius sunt multe: sz que
sunt in diuersis orbib⁹ sunt diuersarum specierum ⁊ diuer-
sorum motorū sicut diximus supra: ⁊ similiter differūt ope-
rationes sequentes e passiones: qa illa sequuntur aliquādo
diuersas nobilitates partiū vnius orbis ⁊ aliquādo sequū-
tur diuersas formas in diuersis orbib⁹: hec autē patebūt in
sequenti capitulo.¶ Qd autē dicit Auerrois nō est intelligē
dum ita q orbis sit vnū indiuiduū: sed potius q opera-
tiōes oium orbium referantur ad finem vnum sicut opera-
tiones vnius animalis: qa desideriū primi motoris habēt
omnes inferiores motores ⁊ ad ipsum referunt omnē mo
tum suū ꝓpter hoc assimilatur totus orbis vni animali qd
ad idem refert omnes mot⁹ mēbrorum suorum ⁊ suarū par
tium: sed qualiter hoc sit primi phi est determinare per cer-
titudinem: quia vnitas illa in primo motore est sicut in du-
ce exercitus: ⁊ hinc est q multi antiquorum celestia vocaue
runt militiā celi ⁊ choros castrorū vocauerunt ordinem cō-
gregationum orbium ⁊ stellarū sicut in vltima parte prime
phie Aristo. determinatur. de numero autē motuum vniuſ
cuiusq spere ⁊ vniuscuiusq stelle inferius loquimur quan-
tum huic scientie sufficit: eo q ad id mathematici per cer-
titudinem volunt determinare.

An stelle q̄ sūt i diuersis orbib⁹ spe differāt.

An stelle q̄ sūt in vno orbe sūt eiusdē spe ciei.

Quō opinio Auerrois sustētari possit.

Vide. 12. me ta. cō. 44.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarans causam naturalem de effectibus stellarum.

Tertiū q̄sitū principale.

De effectib⁹ aūt stellarum diuersis duo in phia
queruntur: que sunt. s. ⁊ quādo ⁊ vbi sit effect⁹ cu-
iuslibet stelle: ⁊ hoc inquirere est electoris ⁊ diui
nātis per astra cui⁹ est eligere ⁊ scire horas sm
quas ad figuras astrorū referunt ea que sūt in
inferiorib⁹: ⁊ hoc opꝫ relinquere scie electorū:
qui alio noīe vocant geomantici eo q pncipalius qd inqui-
runt per stellarū figuras ⁊ effectus sunt natiuitates eorū que
gñantur in inferiorib⁹ ⁊ euentus nascētium: hanc eni sciam
in duob⁹ voluminib⁹ determinauit Ptolomeus: quorū vnū
est de accidentibus magnis vniuersalibus in mūdo habēs
octo distinctiones: accidentia autem magna sunt sicut mu-
tationes regnorum de gente in gentem ⁊ translatiōes secta-
rum: ⁊ doctrine nouarū religionū ⁊ huiusmodi: aliud au-
tem est de accidentibus paruis particularib⁹ sicut sunt euē-
tus vnius hominis nati in hac constellatione vel illa.¶ Se
cūdum autem qd queritur de effectibus stellarum est natu-
ralis causa per quā stella dicitur habere hūc vel illū effectū
⁊ hoc hic determinandū est ⁊ a generatis ⁊ electorib⁹ sup-
ponēdum.¶ Queramus igitur vnde dicatur quedam stel-
larum frigida ⁊ quedam calida: ⁊ sic de alijs qualitatib⁹ pri
mis: ⁊ etiam vnde dicatur mouere stella ea que generant ad
hanc vel ad illam formā: cōstat enim q actio omnis parti-
cipatur a forma nulla talibus qualitatib⁹ est informata ⁊ sic
videtur q nulla stellarum habeat agere sm huius qualita-
tes.¶ Adhuc autē cum talium qualitatum non possunt eē
combinatiōes nisi quatuor: vt pbat Aristo. in. 2. perigenese
os: videt sm hoc q stelle non debēt esse nisi. 8. quarū quatu-
or mouerent ⁊ agerent sm qualitates simplices: ⁊ q̄tuor sm
qualitates cōiugatas ⁊ hoc videmus ad visum eē falsum:
qa stelle sunt in multitudine maxima ⁊ non potest aliqs di-
cere superfluere naturam in corpore celesti qd nobilius est
omni corpore cum videamus eam non abundare ⁊ effluere
superfluis in inferiorib⁹ nisi accidat hoc raro per casū quā-
do in manu nascitur digitus sext⁹.¶ Amplius autem inq-
ramus vtrum istas qualitates agant per accidens: aut per
se: ⁊ si agāt eas per accidens: tunc possunt ipsas non agere:
⁊ tunc oporteret q ad alios quosdam motores reducerent
motus materie elementorū quādo alterantur sm qualita-
tes dictas qd est omnino absurdum: qa ex hoc tunc seque-
retur q oporteret habere aliud celum perpetuū ⁊ incorru-
ptibile qd moueret sm istas qualitates eo q omnis motus
corruptibilis erit ab aliquo primo motu incorruptibilis vt
sepe ostensum est. Si autem dicat q mouent ad istas quali
tates ⁊ agunt eas per se: tunc videbuntur aliter disponi per
istas qualitates ita q quedam earum essentialiter sint hu-
mide ⁊ quedam essentialiter frigide: ⁊ sic de alijs qd est impos
sibile ⁊ forte istas difficultates fugientes antiqui dixerūt ce-
lum ⁊ stellas esse igneas ⁊ attrahere sibi de vapore terreo ⁊
aqueo a quibus acciperent humidū calidum ⁊ humidū fri
gidum ⁊ siccū frigidū: ⁊ q calidum siccū haberent in natu
ra eo q essent ignee: sed hoc nos ridiculū reputamus ⁊ in
loco ꝓprio in sequentib⁹ improbabimus.¶ Qd autē magis
est difficile est scire sm quā naturam sidera habeant fortu-
nas ⁊ infortunia ⁊ vires ministrent nō tm̄ exortis per natu-
ram sed aliquādo ⁊ factis per artem sicut imaginib⁹ vel ve-
stib⁹ incisis de nouo vel edificijs de nouo factis ⁊ huiusmo-
di: hec enim omnia causis mutabilibus sunt ⁊ esse possunt
⁊ non esse: ⁊ ideo videtur q regimen eorum non dependeat
ab aliqua natura vel virtute stellarū.¶ Sz ad oia hec q-
dam respondent in quorū responsionē Auerrois super li-
brū Aristo. de celo ⁊ mundo in cōmento ꝯcordare videtur
q ista nō habent stelle nisi ex motu: qa in materia sibi vici-
na quā fortiter fricat ⁊ dissoluit inductiuus est calidi consu
mentis humidum: ⁊ in illis que distat inducit calidum non
cōsumens sed mouens humidū ⁊ faciens ipm spirituale ⁊
effluens ad circūferentiam: sicut est humidū aereum: in il
lo autē que est remotior inducitur frigidum ⁊ calidi ꝓuatio
ne: tamen qa pertingit ad ipsum motus celestium: ideo hu
midū manens fluens supra seipsum sicut est humidum ⁊ fri
gidum: ⁊ in vltimo distantie a motu corporis celestis ex pri
uatione caloris ⁊ motus inducitur frigidū exprimēs ex ipo
humidum ⁊ hoc est frigidum siccū in materia terrestri: ⁊ isti
dicunt q nulla stella est frigida nisi per accidens sui mot⁹:
Saturnus enim dicit frigidus: q: tarde mouetur ⁊ tardus
motus non excitat calorem: ⁊ sic dicunt de alijs ⁊ vtitur tali
modo loquendi Auerrois reprehēdens Auicē. dicentē stel-
las esse naturaliter calidas ⁊ frigidas: ⁊ sic de alijs qualita-
tib⁹ dicens hoc non esse verū nisi ex comparatione: ⁊ notat
comparationem remotionem maiorem vel minorē ⁊ qua-
litatū corporis stelle maiorem vel minorem.¶ Et hoc dicti
absurdissimum est ⁊ compertum est obseruatione verissi-
ma quasdam stellas plus elōgatas q̄ sit Saturnus: ⁊ que
tardioris sunt motus esse calidas valde sicut est stellatio ca
nis ⁊ compertum est stellas propinquas veloces esse frigi-
das sicut est Luna Venus: ⁊ hoc idem dicit Auerrois in li
bro suo quē vocat de natura ⁊ substātia orbis contradicēs
sibiipsi.¶ Qd autem adhuc difficiliorem reddit questionē

Auerrois lo hic cō. 42.

Impugna tio.

istam

istam est qd tradit Aristo. in secūdo libro de causis proprietatū elementorum ⁊ planetarum: ꝙ .s. omnes stelle illuminātur a sole sicut ⁊ luna in qd dictum consentit Ptolomeus in Almagesti ⁊ suus cōmentator similiter ⁊ Auicen. ⁊ Messalach in libro de spera mota ponit ad figuram vt ostendat cōuenientiam dicti illius: si enim sic est tūc videtur etiam oēs stelle habere verum luminis solis: ⁊ sic omnes erunt calide ⁊ sicce vt videt: vtrum a sole illuminentur stelle similiter est inquirendū in sequenti capitulo post istud. ¶ Sz ad ea que hic quesita sunt videtur dicendū ꝙ sicut omnis motus localis reducitur ad vnum motum incorruptibilez primū ⁊ motus ille incorruptibilis reducitur ad vnū motorem imobilē fm locum: ita est reductio omnis motus ad formam ad corpus aliquod mouens ad formam: ⁊ non motum aliquo motu qui est ad formam: ⁊ hoc corpus est celum ⁊ stelle: sed differens est reductio: quia motus locales non possunt reduci ad motorem imobilem fm locum nisi per motum qui est corporis celestis: eo ꝙ motus localis non repugnat incorruptibilitati corporis celi cum nihil mutet in ipso: sed motus qui ad formam sunt non possunt reduci ad aliquem motuz perpetuum qui sit ad formam qui sit motus perpetui motoris qui motus ad formam ⁊ mutat ⁊ corrumpit subiectū propter qd nec perpetuus: nec perpetui esse potest: sed reducitē ad motum localem vt ad causam efficientem ⁊ referentem mouens corpus ad formam: sicut sunt celum ⁊ stelle sicut supra exposuimus: ⁊ illi motores in natura sua habent agere formas generatorum ⁊ corruptoruz: ⁊ huic simile videmus in quolibet particulari motu augmenti ⁊ alterati͂ōis fm naturam factam in animalibus que minor mūdus a phÿsicis vocatur. Si autem nos queramus p̄mum augmenti motorem in animalibus inueniemus ipsuz esse virtutem anime que dicitur augmentatiua: ⁊ constat ꝙ hoc non augeť: neqz quantitatem habet sicut vult Aristo. in libro p̄mo perigeneseos. si etiam queramus primum motorem in alteratione ⁊ digestione cibi in sanguine ⁊ sanguis in similitudinem membrorum cōstat ꝙ est virtus anime que nutritiua dicitur: sicut tradit Aristo. in scd͂o de anima reprehēdēs Empedo. qui hoc dicebat fieri a virtute ignis. Cuz ergo talis sit reductio motuum materie vniuersalis generatorum ⁊ corruptorum ad motores simpliciter primos qualis est reductio motuū materie vniuersalis cuius ad virtutes anime que sunt in membris sic est: ⁊ sunt motores primi in ordine participati cuiuslibet animalis: oportet ꝙ absqz dubio stelle que sunt quasi quedam membra celi sint primi motores ad quos reducuntur omnes augmentationes ⁊ alterationes ⁊ generationes materie vniuersis generatorum ⁊ corruptorum: habēt enim stelle virtutez in se intellectuz mouentium que sunt intellectus artificis formalis ad opus qd producit ⁊ actiones stellarum informare ex illis quēadmoduz informatur calor complexionalis a virtutib⁹ anime: ⁊ ideo infinit per motuz suum illas formas sicut calor naturalis in cibuz ⁊ corpus inducit formam carnis ⁊ sanguinis quādo informat⁹ est a virtute anime: ⁊ hec est causa etiam ꝙ quādo sciūtur virtutes stellarum ⁊ situb⁹ ⁊ motib⁹ suis tunc cōiecturatio habeť veri similiter de productione generatorū ⁊ duratione ⁊ omni formatione eoruz: ⁊ qd obijcitur ꝙ stelle fm modum ⁊ naturā primarum qualitatuz fm hoc nō debent esse nisi octo: friuolum enim est omnino: qa qualitates p̄me quando in elemētis accipiūtur nō sunt nisi actiue ⁊ passiue sicut probari habet in scd͂o perigeneseos: ⁊ tunc simplicia sunt quatuor ⁊ cōbinationes earum sunt quatuor: sed si accipiantur qualitates prime put sunt instrumenta motorū ad omnes formas tunc habent in se virtutes formarum multarum: sicut in se habent malleus ⁊ ictus fabri omnes formas que figurātur in ferro ⁊ huius simile est in calore complexionali hominis qui vnicus est si accipiatur prout est instrumentum anime habet in se virtutes multas formandi carnem ⁊ ossa ⁊ neruos ⁊ medullas ⁊ plurima alia talia ⁊ eliciendi spiritum animalem ⁊ vitalem ⁊ naturalem ⁊ mouēdi imagines ad phātasie ⁊ intellectus operationes ⁊ talibus virtutibus. Respōdet numerus ⁊ imago stellarum: quia motores stellaꝝ sunt pleni formis eorum que fiunt in inferioribus: ⁊ ideo instrumenta eorum multa sunt per naturam ⁊ diuersa in quantitate ⁊ multiplicantur earum vires ex multitudine stellarum ⁊ respectuum in circulo per accessum eorum adinuicem ⁊ recessum abinuicem: ⁊ ideo friuolum est accipere naturā stellarum ⁊ imaginum stellarum quas in se habent vel per motum continuum acquirunt continue fm naturam ⁊ combinationum primarum qualitatum. ¶ Et qd queritur vtruz habeant agere formas essentialiter vel accidentaliter qd dicimus ꝙ habent eas agere eētialiter: sed essentialiter agere dicitur dupliciter. s. per essentiam materialem ⁊ corporalem ⁊ per essentiam intellectualem ⁊ spiritualem: statuarius enim per se ⁊ essentialiter facit statuam: non tamē materialiter disponitur forma statue: ⁊ sic stelle agunt eētialiter formas: sed habent eas spiritualiter ⁊ intellectualr̄ fm ꝙ sunt instrumenta intellectum mouentiuz: ⁊ hoc est qd egregie dicit Aristo. in septimo prime philosophie. ꝙ sicut sanitas est ex sanitate ⁊ domus ex domo in operatione artis: eo ꝙ sanitas in corpore est ex sanitate que est in anima medici ⁊ domus que est ex lignis ⁊ lapidibus est ex domo que est in anima edificantis domum ita est in formis naturalibus: ⁊ hec fuit causa inducens Platonem ꝙ dixit omnes formas esse a datore formarum ⁊ non esse in materia: cum tamē hoc nō sit verum: quia isti motores educūt eas de materia in qua sunt potentialiter ⁊ non fm actum. ¶ Ad solutionem autez inductam videtur consentiendum ꝙ est nulla omnino ⁊ falsa. Sed ad hoc qd queritur qualiter hoc posset esse verum cum omnes stelle illuminantur a sole ⁊ ita habent virtutem luminis solis. ¶ Dico ꝙ verum extimo esse ꝙ omnes stelle a sole recipiunt illuminationez: sed quia non recipiunt lumen extrinsecus sui tm̄: sed intrinsecus: ideo lumē incorporatum eis accipit virtutem ⁊ naturam corporum quibus incorporatur ⁊ huius simile est in calore ⁊ spiritu complexionali mundi minoris cuiuslibet membri nobilis ⁊ principalis accipit virtutem ad quod ⁊ in qd dirigitur ⁊ deriuatur: ⁊ ideo virtutem vite dat sibi cor: ⁊ virtutem anime dat sibi cerebrum que est sensus ⁊ motus: ⁊ virtutem naturaliū operationum dat sibi epar: ⁊ virtutem generatiuam ⁊ formatiuam speciei dant sibi testiculi: ⁊ hoc est ideo quia calor ⁊ spiritus non tm̄ dirigūtur ad exterius membrorum: sed imbibuntur in eis ⁊ dirigūtur ⁊ informantur: ⁊ ita est de lumine solis directo ad stellas ⁊ imbibito in ipsis ⁊ hec est causa ꝙ totum orbem assimilauerunt philosophi vni animali in quo principale membrum ⁊ loco cordis sit sol propter quod etiam solis orbis in medio orbium positus est a natura sicut cor in animali: in hoc patet solutio omnium satis que in hac questione possunt inquiri.

An corpa celestia eētialiter vel accītaliter hñt agere formas.

7° meta t. c. 29. ⁊ 30.

An lumē qd recipiūt alie stelle a sole sit eiusdem virtutis cum lumine sol'.

Sz i hoc ē locus speculatiōis: qa si lumē sol' variatur sz uāo stellaꝝ i qb⁹ recipit oz ꝙ hoc fiat p aliquaz alterationē ⁊ nō vt ꝗ sit illa cogua.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarans qualiter stelle omnes illuminantur a sole.

AT ad maiorem certitudinem ⁊ euidentiā premissorum oportet nos inquirere vtrum veruz sit ꝙ stelle non habent lumen a se: sed accipiūt a sole sicut crediderant magis illustres viri famosi in philosophia. ¶ Videtur autem ꝙ nō quia fm hoc oportet ꝙ accedentes ad solem obscurarentur ⁊ recedentes haberent figuras vt luna noui calaris colores primo ⁊ sic paulatim per incrementa lumine solis implerentur ⁊ iterum deficerent paulatim decrescendo lumen in ipsis ⁊ huius contrarium nos videmus propter qd viderunt ꝙ semper sunt stelle a lumine ⁊ lumen habent a seipsis. Amplius si lumen recipitur ab vna stella in aliam tunc conuenientius videretur fm naturam ꝙ inferior stella reciperet a superiori ꝙ̄ econuerso: ⁊ sic stelle fixe deberent dare lumen ⁊ non sol ⁊ constat ꝙ ille non dant: videtur igitur esse consequens ꝙ ex ipsis omnes habeant preter lunam. Adhuc autem corpus purum diaphanum non indiget ad hoc ꝙ luceat nisi ꝙ sit spissum sicut apparet in quibusdam lapidibus preciosis. cum ergo totus orbis sit purus et clarus ⁊ perspicue nature non indiget stella eius ad hoc ꝙ luceat nisi ꝙ sit spissa ⁊ sic nihil dictum est ꝙ indiget sole vt luceat: adhuc autem queritur qualiter accipit lumen a sole si accipit ipsum: si enim accipit vt corpus spissum politum ⁊ tersum tunc reflectitur ab ipso lumine: omnis autem reflexio est ad angulos determinatos ⁊ non ad omnem locum equaliter que est in circuitu corporis a quo fit reflexio: ergo lumen solis a luna ⁊ alijs stellis non reflectitur nisi ad quedam loca mundi ⁊ non ad omnem locum equaliter qd vi-

demus oculatā fide esse falsum. Adhuc autem nos corpori-
bus inferioribus videmus ꝙ aliter accipit lumen candela ⁊
aliter corpus tersum qḋ reflectit ipsum: quia candela acci-
pit ipsum ⁊ est in exteriori tm̄ a quo multiplicatur per refle-
xionem: ⁊ ideo que tenet ipsum iam tunc probatū est ꝙ stel-
le non recipiunt lumen vt reflectentia corpora: ergo recipiūt
ipsum vt candele: ⁊ ita videtur ꝙ sint materie luminis ⁊ re
tineant lumen. Cū igitur corpora sint incorruptibilia semp
tenebūt ipsum ex quo semel acceperūt: non ergo indigēt vt
semper accipiant lumen a sole ⁊ hoc cōcesserūt multi intātū
ꝙ hoc factum est opinio cōmunis ⁊ vulgaris. ¶ Sed ꝙ hoc
non sit verum probant egregij viri in philosophia sicut di-
xit Aristo. ⁊ Auic. ⁊ Ptolomeus ⁊ suus cōmentator ⁊ Mes
falach in libro de spera mota: ⁊ potior ratio sua est hec ꝙ
omne qḋ est in multis sm̄ vnam rationem prius est in vno
aliquo qḋ est causa omnium illorum sicut causa omnium ca
lidorum est ignis lumen: ergo qḋ est multiplicatum in celo
⁊ multis modis est in luminibus celi: oportet ꝙ primo sit in
vno qḋ est causa multitudinis huius: ab illo autem qḋ est
causa luminis in omnib⁹ causatur lumen: ergo oportet esse
vnum a quo recipiatur lumen in omnib⁹ que lucent: hic au
tem nisi infra cōmuniter ponitur sicut sol: ergo a sole vnū est
in omnibus stellis. ¶ Adhuc autē nos videmus ꝙ stelle sꝫ
distantiā quā habent ad solem accipiūt diuersitatem suorꝫ
motuum: sicut est statio ⁊ directio cursus ⁊ retrogradatio:
ergo videntur etiam recipere lumen ab ipso. Adhuc hoc ipsꝫ
indicat lumen solis: quia dicit̄ sol quasi lucens solus: videt̄
igitur ꝙ sol det omnib⁹ alijs lumen. Adhuc autem in minori
mundo vnū est membrū qḋ omnibus alijs ministrat vitā
⁊ spiritum testantur hoc etiam phi ꝙ etiam est maioris mū
di. Cum igit̄ lumen sit per qḋ imittitur vita existentib⁹ oi-
bus videbitur fluxus luminis eē ab aliquo vno. Adhuc ois
diuersitas ⁊ multitudo reducitur ad vnū aliquid sui gene-
ris primū: ergo oportet sic etiā esse in multitudine ⁊ diuer-
sitate luminis celestis: his autē rationib⁹ ⁊ precipue prime et
vltime rationi que de necessitate concludunt consentientes
dicimus cū illustribus viris ꝙ omnis stella celi illuminat̄
a sole sicut luna: sed est differentia receptionis luminis in
ipsis: qa lꝫ omnes conueniant in hoc ꝙ recipiunt lumen: ta
men differūt a virtute recipiendi sicut differūt in nobilita-
te nature: quedā enim sunt purissime ⁊ nobilissime: ⁊ ideo
lumen receptū ab ipsis statim penetrat a superficie vna que
est opposita soli ad superficiem aliam ita ꝙ tota pars stelle
impletur lumine limpido ita ꝙ nil obscuritatis remanet in
ipsis: ⁊ lumine earum non declinat aliquid a candore pmo
sicut facit Juppiter ⁊ quedā alie stelle sibi similes: ⁊ quedā
quidem stelle statim penetrant̄ a lumine: sed lumen decli-
nat in ipsis ad ruborem qḋ conuenit eo ꝙ corpus recipiens
ipsū non est adeo nobile sicut est in Marte qui rubeus est
⁊ in stella que vocatur Alderabam que est in oculo Tauri ⁊
in alijs multis: in qbusdam autē declinat ad pallorē sicut in
Venere: ⁊ in quibusdā ad obscuritatem sicut in Saturno:
⁊ in qbusdam ad rubositatem sicut in stellis multis rubeis.
Et in quibusdam ad colorem albū sicut in galaxia ⁊ hoc su-
perius est determinatum: sed tamen in omnib⁹ his tāta est
peruietas ꝙ stella recipiens lumen ex parte qua vertitur ad
solem statim implet̄ ipso sm̄ totam superficiem ⁊ penetrat
interiora eius sicut fit lumen accensum in cādela: Luna au
tem que terrestris est nature vt dicit Aristo. non est in toto
peruia: sed diffunditur lumen receptū in ipsa parum in infe
riora ⁊ non penetrat: ⁊ ideo apparet vt nouacula ⁊ non alie
stelle: ⁊ cū medietas ei⁹ opposita est soli aliquid obscuritatis
adhuc remanet in ipsa sicut apparet ad visum: ⁊ tunc super
ficies que auersa est a nobis ⁊ sole tota est obscura: ⁊ sic pa-
tet solutio eius qḋ obijcit̄ accessionis stellarū ad modū lu
ne: ⁊ qa in toto sunt pleno lumine: nec est consequens ꝙ a su
periori spera descendat lumen: sicut nec etiā diuersitas mo
tus descendit a superiori spera: vt nos ostendimus in sequē
ti tractatu post istū: sed post sapiens natura per ingeniū hoc
ordinauit vt spera que pauciores habet mot⁹ ⁊ ei⁹ stella ma
gis habet calcatū ⁊ viuificum ⁊ lumen ista sit in medio ne ex
nimia distantia ipsi⁹ preiudiciū generet̄ omnib⁹ que genera
ta sunt per ipm̄ in inferiorib⁹: frigescerent enim omnia infe
riora a fons caloris quasi pater generans omnia nimis elō-
garetur ab ipsis sicut ⁊ nimis calescerent si nimis appropin
quarent: ⁊ ideo posuit ipsꝫ natura solem in medio sicut egre-
gij in philosophia viri tradiderūt: ⁊ qḋ dicit̄ ꝙ diaphanum
purū ad hoc vt luceat non indiget nisi ꝙ sit spissum: falsum
est quoniam potius ad fortem lucē indiget ꝙ imittat̄ ei for-
ma luminis: ⁊ tūc efficit̄ radians cum ante parum luminis
haberet: concedendū autem est absqꝫ dubio ꝙ hec receptio
non est per reflexionem sed potius vt dictum est incorpora
tum est lumen stellis: nec tamen retinet ipsū continue sicut
candele: qa tūc oporteret ꝙ aliqḋ in eis eēt fomes luminis
cuius resolutione lumen fieret̄ ⁊ tunc stelle essent corruptibi
les: sed sunt sicut vasa luminis sperica que vbicūqꝫ cum tan
gantur in radio statim per omne corpus implentur lumine
preter lunam solam que infime nobilitatis est inter astra ce
li: hec enim in cōmuni de natura stellarū dicta sunt a nobis.
In astronomia enim ⁊ scientia electionum deo fauente lo-
quemur adhuc de stellis: ⁊ determinabimus ea que hic re-
linquūtur. Jam igitur de omnib⁹ que dicta sunt manifestū
est ⁊ verificatum ꝙ stelle non sunt ignee nature: ⁊ ꝙ lumen
earum non est igneum nec cadit sub visu sicut lumen ignis:
quia aliquando consumeretur ⁊ aliquando cresceret: ⁊ va-
riationem reciperet sm̄ tempora diuersa: nūc autē vno mo
do ⁊ in quantitate ⁊ limpiditate visū est ab omnibus tem-
poribus retroactis.

¶ Cap. 7m. De motibus stellarum vtrū moueantur per se aut motu circulari: ⁊ hoc sm̄ motum diurnum tm̄.

COnsequenter autē de motu stellarum primo in-
ducemus diffinitionem ⁊ inquiremus quis est
motus conuenientior motib⁹ stellarum. Dici-
mus igit̄ de motu diurno loquentes tm̄ ꝙ quā-
do stelle videnť moueri motu diurno: tūc con-
tigit hoc aut ita ꝙ vtraqꝫ circulus scilicet ⁊ stel
la que est in ipso sint quieta: aut ꝙ vtrūqꝫ eorum est motū
equaliter: aut ꝙ vnum eorum est motum ⁊ alterum quietū
⁊ hoc est duplex: aut enim circulus est quietus ⁊ stella mota
in ipso sicut quidam dixerunt: aut ita ꝙ circulus est mot⁹ et
stelle quiete que sunt in ipso: manifestū est autem ꝙ duo pri
ma membra inducte diuisionis non sunt vera: si enim terra
supponatur esse quieta: tunc cito apparet falsitas duorū di-
ctorum membrorū: ponamus igitur terram quiescere: quia
nos probabimus illud in sequentibus huius libri: nūc enim
patet ꝙ non ambo quiescūt ⁊ circulus ⁊ stelle: quia si ambo
quiescerent tunc non videremus in stellis multa que modo
videmus que sunt ortus ⁊ occasus stellarum ⁊ accessio earꝫ
adinuicem: ⁊ recessus ⁊ plura alia: sed potius viderent̄ sem-
per stare sm̄ vnum modū: ergo non potest dici ꝙ ambo sūt
quieta: stella videlicet ⁊ circulus eius: remanet ergo duorū
residuorꝫ membrorum alterū: ꝙ s. aut sunt ambo mota stel
la circulus suus equaliter: aut sit vnum eorum motum ⁊ al-
terum quietum. Si autē fuerint ambo mota tunc loquamur
primo verū hoc sit possibile sm̄ motum primi motus qui vo
cat̄ motus diurnus qui est ab oriente: ⁊ postea ostendamus
hoc esse inconueniens ⁊ in motib⁹ alijs. Si igitur dicat̄ am
bo equaliter mota in motu diurno: tunc oportet ꝙ vtriusqꝫ
sit velocitas vna ⁊ similis: quia nos videmus ꝙ quando cir
culus perficit circulationem vnam tunc etiā stella est in fi-
ne circuli sui: ⁊ est eorum vna velocitas que perficiunt spa-
tium idem vel equalia spatia in tempore vno: hoc autē est
extra rationem ⁊ contra sensum: qa sm̄ hoc erit hoc vniuer
sale in omnibus stellis ꝙ stella que multo minor est ꝙ̄ suus
orbis haberet equalem velocitatem cum orbe suo eo ꝙ cū
orbe suo circumuoluitur perueniens in vna ⁊ eadem hora tē-
poris ad locum eūdem ad quem peruenit circulo in eodem
tempore. Accideret enim tunc ꝙ locus in quo videtur stella
tunc perambulasset totum circulum in eadem hora in qua
reuolutus est circulus ad locum stelle: hoc autē necessario
est impossibile ꝙ velocitas stelle que est corp⁹ minus sit vna
cū velocitate circuli qḋ est corp⁹ multo maius. Nō enī igno-
tū est si consideremus reuolutionem totius celi motū diur-
nū quin qlibet circulus sit tanto velocior alio in motu diur-
no quanto fuit maior illo: hoc est enim necessariū omnino
eo ꝙ in tēpore in quo reuoluit̄ circulus minor per spatiū mi
nus reuoluit̄ circulus maior per spatiū multo maius ⁊ hoc
est tantū in diuersis speris quantum vna est super aliam ꝙ̄
in diuersis

Precipua rō sapiētū ꝙ̄ pbat̄ stellarū lumen a sole esse.

Quare cum sol sit datoris mutis ē posi tus i medio.

Tex. cō. 43.

Tex. cō. 44.

in diuerſis circularibꝰ in vna ſpera ſumptis inequalibꝰ ſm quantitatem: qa videmus ad litteram ꝙ ſtelle que ſunt in eqnoctiali iuxta caput Arietis vel Libꝛe ſm motũ diurnũ: non aũt oportet vt vniuerſaliter ſit hoc verũ in ſtellis ⁊ orbibus ꝙ motꝰ cuiuſlibet ſtelle ſit adeo velox ſicut eſt motꝰ orbis ſui. Si enim ſic eſſet aut eſſet hoc caſu aut naturaliter: ſi aũt hoc eſſet a natura cũ omnis natura det determinatã velocitatem corpori moto: ⁊ habeat velocitatez ſemper habet in motu naturali durante natura illa: tũc oportet ꝙ ſi ſtella intelligeret̃ transferri de orbe magno ad orbem paruuz vel econuerſo: ꝙ adhuc retineret velocitatem a ſua natura ſibi attributam: ⁊ tũc proculdubio quarũdam ſtellarũ ſic trãſlatarũ eſſet velocitas maioꝛ velocitate circuli in quo moueretur: ſicut eiꝰ que intelligit̃ transferri ad orbem minoꝛem de maiori orbe: ⁊ eſſet quarũdam ſtellarũ velocitas minoꝛ velocitate circuli: ſicut earũ que intelligũtur transferri ad orbẽ maioꝛem de minori orbe: ſiue hec tranſlatio intelligat̃ fieri in eadem ſpera ad diuerſe quantitatis circulos: ſiue in diuerſis ad circulos ſe inuicem continentes: ⁊ ex hoc habet̃ ꝙ etiam ſi non fiat huiꝰ tranſlatio: tamen ſtella habebit velocitatem ſibi a natura propꝛia attributam que non eſt ſm modũ velocis circuli neceſſario: vel ſi dicat̃ habere ſemper velocitatem attributam a circulo ⁊ non a propꝛia natura: tunc ſi intelligat̃ dicto modo transferri: tũc in circulo maiori attribuet̃ ei velocitas maioꝛ: in circulo minori attribuetur ei velocitas minoꝛ. Qđ aũt ſit ab alio recipit motũ ⁊ velocitatem eius in quo eſt non habet motũ propꝛiũ ⁊ velocitatez ꝓpꝛiam a natura ſua ſibi attributa: ergo ſtella non habet motũ propꝛiuz: ſed eſt ſibi motꝰ attributus a ſuo circulo qđ eſt omnino inconueniens ꝙ dicat̃. ſ. aliqđ corpus ſimplex motum ꝙ non habeat naturam pꝛopꝛiam ſibi pꝛopoꝛtionalem velocitatem attribuentem: hoc autem adhuc ſequit̃ de ſtella etiam ſi non transferri intelligatur: ſ3 magis ſit euidens quando transferri intelligit̃: igit̃ incõueniẽs eſt poſitio partis ꝙ ſtella ſit mota circulis: ⁊ ꝙ ſtella velocitatem habeat circuli. Si vͦo diceret̃ ꝙ ſtella ⁊ orbis motu ⁊ velocitate ſua non haberent cauſas naturales facientes motꝰ ſibi pꝛopoꝛtionales ⁊ velocitates vel pꝛopoꝛtionales ſibi: ſed hoc eſſet a caſu ⁊ foꝛtuna: tũc non eſſet vniuerſaliter neceſſariũ in celeſtibꝰ ꝙ in orbe magno caderẽt ſtelle velociter in paruo tardius ſm motũ quantitatis circuli in quo incedunt: qa ſicut diximus in ſecũdo phyſicoꝝ caſus eſt in paucis vnde ſi eẽt vna ſtella vel due ſm modũ dictum: tũc eſſet hoc tollerabile falſum cũ in celo nihil fiat per caſum ⁊ foꝛtunam: ſed ꝙ oẽs ſtelle dicuntur modum talem motꝰ ⁊ velocitatis habere eſt abſurdum ſimile fabule eoꝝ qui dicũt de terreſtribꝰ ad celum ſtellas transferri. Adhuc aũt rex natura non permittit ꝙ aliquid in celeſtibꝰ ſit per foꝛtunam ⁊ caſum: ſicut in ſcđo phyſicoꝝ diximus. Amplius autẽ foꝛtuna ⁊ caſus in rebꝰ in quibus non ſunt in omnibus vel pluribꝰ nec eiuſdem indiuiduis ſed in paucis ⁊ raro in qbꝰ deuiat eẽ naturalis. Iſtđ aũt ponatur eſſe in ſtellis omnibus: ⁊ ideo poſitio iſta eſt inconueniens ⁊ abſurda ⁊ ſimiliter dici non põt ꝙ vtrũqꝫ moueat̃ ⁊ circulus ⁊ ſtella: ⁊ hec vltima ratio pꝛobat etiã de motu qui eſt ab occidente in oꝛientem ꝙ non ambo moueantur: qa non eſt a natura poſſe ſtelle attribui velocitas equalis velocitati circuli: ⁊ ideo ſi in eodez tempoꝛe pertranſirẽt ſpatiũ ſimile vel idem oporteret neceſſario ꝙ hoc eſſet a caſu ⁊ foꝛtuna: ſicut iaz ante diximus. Redeamus igit̃ ad tertiũ membrũ ſuperiꝰ dimiſſum dicendo ꝙ alterꝫ illoꝝ etiã eſt impoſſibile: ꝙ. ſ. circuli ſint quieti ⁊ ſtelle mote: abſurdũ eñ ⁊ extra rationẽ eſt ſicut in celo eſſe dicat̃ propter eandem cãz quã ſuperiꝰ induximus: qa accideret vt eẽt hoc a caſu ⁊ foꝛtuna ⁊ non a natura: ſ3 qdam cõtrarium obijcientes dicant ꝙ ſi ponamus vtrũqꝫ moueri circulũ. ſ. ⁊ ſtellam cuz motus vnus ſit motus alter ⁊ ſint a diuerſis naturis eis attributi: tunc ei accidit caſu duos motꝰ in eadẽ hoꝛa terminari: quãdo aũt ponat̃ circulus quieſcere ⁊ ſtellam moueri: tũc motꝰ naturalis ſtelle dicitur eſſe per circulũ: ⁊ ideo hoc caſu nõ accidit in hoꝛa qua perficit circulũ ⁊ ſtelle motũ vt videtur: et hoc qdem eſt verꝫ: nec noſtre eſt intẽtiõis vt in hoc ponamꝰ caſum ⁊ foꝛtunaz: ſed potius in cõſpiratione motꝰ viiꝰ ſtelle ad motũ ſtelle alteriꝰ: cũ ſtelle eñ fixe ſunt in diuerſis circulis maioꝛibꝰ ⁊ minoꝛibꝰ: ⁊ vnicuiqꝫ ſtellarum attribuit̃ motus ⁊ velocitas ſibi pꝛopoꝛtionalis a natura ſua ꝓpꝛia cum non ſit vna natura eaꝝ: niſi idez ſpatiũ circuloꝝ contingeret neceſſario ꝙ nõ habent cãm naturalem propter quã in vna hoꝛa omnes terminant motꝰ ſuos ſm reuolutionez motus diurni: oportet igit̃ ꝙ hoc fiat per caſum ⁊ foꝛtunam: ⁊ accideret ꝙ motꝰ ſtellaꝝ eſſet caſu ſm moduz magnitudinis circuloꝝ maioꝛ ⁊ minoꝛ in velocitate: ⁊ ſimiliter in reuolutiõe diurna terminatꝰ ⁊ non poteſt eſſe eis attributꝰ per aliquaz naturam pꝛopꝛiaz. Ex his ergo manifeſtũ eſt ⁊ certũ ꝙ neceſſariũ eſt vt non ſimul moueant̃ ſtelle ⁊ circuli ſint quieti: ergo iterum neceſſariũ eſt vt ſtelle moueantur ⁊ circuli ſint quieti: igitur remanet vltimũ membꝛũ diuiſionis pꝛius habite: ꝙ circuli moueant̃ tñ ⁊ ꝙ ſtelle ſint quieſcentes a motu pꝛopꝛio: ſed moueant̃ motu circuloꝝ ſuoꝝ: ſunt enim rotũde ⁊ fixe in circulis ſuis vt partes in ſuis totis cũ quibus etiam voluũtur circuli ⁊ deferũt ſtellas in partes ſuas: cum dicit̃ nihil ſequit̃ extra rationem ⁊ in motu qdem diurno talis eſt comparatio velocitatis oꝛbis magni ad oꝛbem paruz ſiue in eadem ſpera ſiue in diuerſa acceptũ q̃lis eſt comparatio coꝛpoꝝ motoꝝ in ſpatio recto maioꝛi ⁊ minoꝛi inter oꝛbes natura acceptos ſuper eoſdem polos ⁊ idem centrũ reuolui qđ eſt oꝛbibꝰ idem maioꝛ oꝛbis eſt velocioꝛ q̃ꝫ mĩoꝛ in motu diurno eo ꝙ perambulat locũ magnũ in tempoꝛe eodem in quo oꝛbis minoꝛ perambulabat locũ paruũ: ſicut in reliqs coꝛpoꝛibꝰ ſimplicibꝰ coꝛpus magnũ eque cito pertranſit ſpatiũ maius in quo minus eiuſdem generis pertranſit ſpatiũ minus eo ꝙ maius eſt velociꝰ minoꝛe: ita eſt in coꝛpoꝛibꝰ rotũdis que referũtur ad eoſdem polos ⁊ idem centrũ ⁊ ea que dicta ſunt abſqꝫ omni ambiguitate ſunt ſm intellectũ Ariſt. dicta: patet ꝙ aſtronomia quã dicit ſe feciſſe Alpetragiꝰ abuyſac ſm Ariſt. intellectũ falſa eſt: qa illa ſupponit in motu diurno oꝛbes maioꝛes ⁊ minoꝛes non in vna hoꝛa circulationes ſuas pficere licet inferioꝛes aliquantulũ retardari ⁊ plus ⁊ minus a pfectione circuli: ſed ꝙ ſunt maioꝛes vel minoꝛes. De his tamen in aſtrologia erit ingrendũ in locũ vbi de circulis habenda erit inqſitio: qa hoc nimis eſſet longũ de illis diſſerere. Omnes aũt rationes inducte ſunt de particularibꝰ membꝛis per inducte diuiſionis et non tenent niſi in motu diurno qui eſt ab oꝛiente in occidentem: qa ſm illũ motũ tñ in vna hoꝛa terminat̃ motus ſpere maioꝛis ⁊ minoꝛis: ⁊ hoc non poteſt eẽ caſu ſed natura: que natura nõ põt eſſe attribuens talẽ velocitatez ſtellis: ſicut ꝓbatũ eſt: ergo natura attribuit talez velocitatem circulis in quibꝰ ſunt fixe ſtelle. De motu aũt qui vocat̃ aplanes nõ tenent iſte rationes: qa nos videmus ꝙ in hoc motu eſt tardioꝛ ſpera maioꝛ ⁊ velocioꝛ eſt ſpera minoꝛ vt in omnibꝰ vel in pluribꝰ. In pluribꝰ aũt dico propter motus Veneris vel Mercurij in qbꝰ qdam contrariũ ſentiũt: eo ꝙ qdam oꝛdinant eos ſuper ſolem ⁊ qdam ſub ſole: ⁊ ſi ſuper ſolem ſunt: tũc aliqua maioꝛ ſpera habebit motũ velocioꝛem q̃ꝫ alia minoꝛ ea ſm motum qui eſt ab occidente in oꝛientez: qa compertum eſt Mercurium velocioꝛem motũ habere q̃ꝫ habeat ſol. Si aũt ſub ſole vt tradidit Ptolomeus tũc aliq̃ ſpera minoꝛ habebit tardioꝛem q̃ꝫ alia maioꝛ ea qa compertũ eſt Venerem habere aliquantulũ tardioꝛez motũ q̃ꝫ habet ſol: ⁊ de iſtis diuerſitatibꝰ loquemur inferius quantũ ſufficit̃ preſenti ſpeculationi. Sed hoc ſolũ oportet nos intelligere in hoc loco ꝙ per rationes inductas nõ eſt ꝓbatũ quin ſtelle poſſint mouere motu pꝛopꝛio ſm motũ qui ab occidente in oꝛientem eſt: qa impoſſibilia inducta l3 non pꝛobent cuz ſm motũ illũ non compleant curſus ſuos in hoꝛa vna.

Tex. cõ. 45 — Tex. cõ. 46. — Aſtronomia Alpetragij ſit ꝯ Ariſtotelem.

¶ Cap. 8m. De motibꝰ duobꝰ ſcintillationis ⁊ tumbationis vtrum conueniant ſtellis in quo eſt digreſſio declarans cauſam ⁊ figuram vmbꝛe que videtur in luna: ⁊ de altercatiõe Auerrois contra Auicẽnam.

Tex. cõ. 47.

Amplius aũt adhuc enarrabimus inconueniẽtia magna dicendo ꝙ in motu diurno circuli moueant̃ ⁊ non ſtelle: qa tũc nõ accidit diuidi celos ſtellaꝝ: quoniam ſi mouerent̃ diurno motu ſtelle ⁊ non circuli oporteret abſqꝫ dubio ꝙ ſtelle habentes quantitatez ⁊ tranſitus eſſent per celũ: ⁊ duo coꝛpoꝛa non poſſunt eſſe in eodem loco ſicut ꝓbauimus in quarto phyſicoꝝ: oporteret ꝙ diuideret̃ celuz per qđ tranſiret ſtella: ⁊ hoc eſt incõueniens: q: declaratũ eſt ſu-

perius ꝙ lꝫ celum in se est rotūdarū superficiez ⁊ continuuꝫ ⁊ non diuisum omnino: ⁊ si esset diuisibile tūc esset corruptibile a natura ꝓpria: ⁊ per ꝯñs esset mobile ſm rectū ⁊ sic eēt generabile ⁊ corruptibile: sed nihil prohibet quin corpus in medio circuloꝝ existens sit comprehēsibile ⁊ elongabile qm̄ ipm̄ est ad natiuitatis supplementuꝫ: lꝫ huic snīe Auerrois cōtradicat: lꝫ non inspissari possit ⁊ cōdensari per qualitateꝫ aliquā agenteꝫ vel patientē: tamē potest cōprimi ⁊ elōgari sꝫ ꝙ tangit circulo maiori ⁊ minori concauo. ¶ Amplius aūt ex dictis antiquoꝝ bene in qb⁹ vtrerūt supponimus stellas eē rotūdas: hoc enim probaf ex hoc ꝙ sunt ex corpore qnto qđ est rotūdū: hoc aūt supposito donec inferius probetur ⁊ dicimus ꝙ corpori stellaꝝ ab antiqs sunt duo motus attributi: qa vnus est tropicus hoc est conuersiuus ſm circulationem perfectam manente circulo imoto: ⁊ ex hoc dicebant causari scintillationem stellaꝝ: alter autē est motus tumbationis quem circulationis qdam vocant: ac si stella moueref ꝯuertendo mō ad nos vnam superficieꝫ ⁊ modo aliaꝫ. Primus autē mot⁹ est sicut si imaginaremur stellam affixaꝫ clauo ad circulum in quo est: ⁊ moueri circulariter circa clauū illum: sicut rota mouetur contra axem: ita ꝙ semper vnaꝫ ⁊ eādeꝫ superficiem conuertit ad concauuꝫ celi ⁊ alteram ad conuexū: motus aūt tūbationis est ac si clauo sit affixa circulo: qui clauus non transeat per spissum celi sui: sed potius per longitudinem ita ꝙ in illo sicut in axe circūuoluatur mō vnam ad nos cōuertendo superficieꝫ ⁊ modo aliā: si ergo nos probauerimus ꝙ nullo istoꝝ modoꝝ mouetur stella cuꝫ hoc qđ iam ante ꝓbauimus ꝙ non moueſ eūdo per circulū ſm motum diurnū: tunc probatum erit perfecte ꝙ stella non mouetur aliquo modo ſm motum diurnum. Dicamus igiſ sicut prius ꝙ si stella moueſ in circulo suo stante cuꝫ non moueaſ transitu per circulū: mouetur autē motu tropico qui est reuersio per circulū per moduꝫ scintillationis ⁊ tremoris: aut motu tumbationis quem vocant reuolutionē inuolubileꝫ. Si aūt dicatur ꝙ motus ipsarū est tropicus: ita ꝙ reuoluāt se super centrū qđ est conuerū ad celi concauum siue ad nos tūc oportet ꝙ stelle maneant fixe in locis suis sicut centrum earuꝫ manet fixum cū circulus ponatur esse imobilis: sꝫ hoc est falsum: qa videmus ꝙ stelle permutant loca sua. Si eni non permutarent loca sua sicut dixit Pithagoras sed starēt tūc hoc non esset confessum cōmuniter ab oīb⁹ ⁊ receptum: omnes eniꝫ hoīes dicunt stellas mutare loca sua per ascensum ⁊ descēsum ꝑter solū Pithagorā qui dixit hoc accidere ex circūuolutione terre: ⁊ stellaꝫ dixit nō habere motum nisi tropicū ⁊ inuolubilem. ¶ Amplius aūt si esset mot⁹ stellarū tropicus: tūc cū stelle conueniant in natura cōmuni attribute eis motū circularē sicut diximus superi⁹ per totū: oporteret ꝙ vel oīum stellarū mot⁹ sic esset tropicus siue scintillatiōis: hoc aūt non est verū: quia inter planetas solus sol hoc motu moueri videſ: ⁊ hoc precipue in ortu ⁊ occasu ꝓpter humidū vapoꝛeꝫ in quo radij eius videnſ diffundi ⁊ tremere: ⁊ quādo est in meridie etiā videſ tremere: sed nō est hoc propter ipꝫ: sed propter elongationē lucīditatis eius sup pectore oculoꝝ nostroꝝ: huius aūt causa est: qa quando visus noster elongaſ multum a re visa siue elongatio illa sit ſm distantiam oculorum nostroꝝ a re visa que vincit ipsum luce sua siue sit ſm distantiam loci: tunc visus inuoluiſ in se propter solis debilitatem ⁊ tremit: ⁊ ideo in ipso tremit forma rei in se accepta in oculo: ⁊ ideo qa sol sicut limpiditate sua vincit oculum motus solis videtur gradatus ⁊ inuolut⁹ tropice in seipso: sꝫ hui⁹ cā est: qa lux nimia imissa oculo resoluit humidū oculi: ⁊ currēte hūido in oculū tremit fluxu humidi forma recepta in oculo: ⁊ ita diu pōt aspiciens videre soleꝫ donec resoluto ⁊ corrupto humido crystallino exceca oculus: qꝛ multa lux radioꝝ diuaricatoꝝ in polito ⁊ splendido hūore oculi excitat calorē liquefacientē hūidū crystallinuꝫ ⁊ nucleū in oculo quo liquefacto perdiſ visus oculi: distātia aūt per locū cā est qa putanſ stelle fixe ignee splēdidū scintillātes: ⁊ stelle deflātes que sūt planete pp ꝓpinqtatē non videnſ vt ignee scintillātes: sꝫ lūinose pure: qa sūt ꝓpinque nobis: ⁊ iō pp dispōnē ꝓpinqtatis eoꝝ ad nos cōprehēdit eas visus ⁊ cōsequiſ eas cōsecutiōe forti ⁊ forma eaꝝ nō tremit in oculis: stellas aūt fixas pp nimiā distantiā ⁊ pp paruitateꝫ anguli sub quo est visus nō pōt visus cōprehendere nisi

Tex. cō. 48.

Nō q̄re sol in ortu ⁊ i occasu vr̄ scintillare: ⁊ q̄re in meridie ꝫ.

debiliter: ⁊ ꝙ tremēdo inclinaſ a forma recepta: ⁊ qa tremit visus: ideo accepit formā quasi cōtinue inuoluentē se in suo loco: ⁊ ideo putaſ stella moueri motu scintillatiōis. Cū eniꝫ dicto mō debilitaſ visus ⁊ inuoluiſ apprehēdit stellaꝫ quasi motā hoc motu inuoluta cōuersiuo: ⁊ cā hui⁹ in oculo nō in visu: qa innegabile est quin vidēs sic a remotis moueat ꝯcurrēdo visuꝫ suū: qa cū in malis distantia videſ res: opꝫ ꝙ per conatū vidēdi multuꝫ intēdaſ visiuus spūs in oculo ⁊ quasi acuiſ ad vidēdū: spūs autē attract⁹ ad oculum discursu suo tremit ⁊ moueſ: ⁊ motu suo aliquādo calefacit oculi humidū ⁊ resoluit ⁊ excecat vel ledit: sed semp forma spū tremit: ⁊ tūc videſ moueri res que longe videſ: ⁊ hec est ēt causa ꝙ nimius conat⁹ vidēdi multū ledit oculum aliquādo excecat ipm̄ hui⁹ tn̄ cā perspectiui attribuunt paruitati anguli: eo ꝙ dicūt oēm visum fieri sub angulo triāguli vel pyramidis cuius basis est res visa ⁊ angulus ꝯcludiſ in acie oculi: sed de his in libro de sensu ⁊ sensato dn̄o cōcedente ingrēduꝫ erit: ex his igiſ certū est stellas motu qui dr̄ tropicus non moueri. Amplius autē ostēdemus stellas motu rotūditatis siue q dr̄ tumbatio nō moueri ⁊ illud qdē manifestū est ⁊ claꝝ: qm̄ oīs res inuoluēdo in se tūbas cōuertiſ de superficie ad supficiē: sed nos videmus in facie lune ꝙ semp eadē supficies cōuersa est ad nos ⁊ opposita nobis: ⁊ hoc qdē scimus per figuram obscuritatis que vno mō semp figuraſ in luna: que nō cōtingit si de superficie in supficiē se luna cōuerteret. Eadeꝫ aūt rō est de alijs stellis cū sint vnius nature in cōi que attribuit eis motū in cōi quē hn̄t: ergo nulla stellaꝝ tūbādo moueſ. Redeamus igiſ colligēdo mēbra preinducte diuisiōis dicētes ꝙ si stelle mouerenſ per se sine circulis: tūc eēt necessarium ꝙ mot⁹ earū essent sempiterni ⁊ essent motus illi altero dictoꝝ duoꝝ modoꝝ. Nos autē iā ostendimus ꝙ neuter dictoꝝ modoꝝ moueref: tunc ꝓculdubio nō mouenſ p se sine circulo oīno. ¶ Cꝫ aūt de idolo qđ apparet in luna faciemus mētionē: sciendū ꝙ cā idoli nō est illa que dicta ē ab antiqs: ꝙ. s. luna sit sicut speculū ⁊ idolū illud sit sicut vmbra ⁊ figura mōtiuꝫ ⁊ mariū qua rotunditatē terre excedūt: ⁊ iō in luna apparet quādo est extra vmbrā terre: si eni hoc esset tūc lumē qđ est in luna eēt per reflexionē factū ad ipsaꝫ sicut ad speculū ⁊ nō per imbibitionē luminis solis in ꝓfundum ei⁹: ⁊ hoc nos improbamus. Sed dicimus ꝙ hec figura est de natura lune que nature terrestris est: ⁊ inquātū nos cōsiderare potuimus ad visuꝫ diligēti ⁊ frequēti cōsideratione videſ nobis vmbra hec eē ex parte oriētis versus iferiorem arcū lune: ⁊ habere figurā draconis cōuertētis caput ad occidentē: ⁊ caudā ad orientē reuoluētis ex pte iferioris arcus cui⁹ cauda in fine nō est acuta: sed lata per modū folij hn̄tis tres portiones circuli ad se inuicē cōterminatas: in cui⁹ draconis dorso erigiſ figura arboris: cuius rami a medio stipite obliquanſ inferiori parte lune v̄sus oriētē: ⁊ sup obliquuꝫ stipitis ei⁹ per vlnas: ⁊ caput appodiatū est hō: cuius crura descēdūt a superiori pte lune v̄sus partē occidētaleꝫ: in qua figura electores maximas vires cōstituūt: sed de his oībus alibi erit ingrendū. Est aūt sciēdū hic eē altercationē Auerrois ꝫ Auicē. cuꝫ eni ꝓbarū sit per solē lunā stellas tūbatiōis motuꝫ nō habere: nō seqtur istud nisi sit natura vna attribuens motū lune ⁊ oīb⁹ alijs stellis: ⁊ illā vnā naturā Auerrois dicit eē vni⁹ spēi: pp qđ dicit oēs stellas eiusdeꝫ esse spēi nec habere differentiam ad lunam: nisi qꝛ vt apparet lucent per seipsas stelle. Luna autem illuminaſ a sole: ⁊ ideo reprehēdit Auicēnā dicentem stellas esse easdem in genere: sed differre ſm species determinatas. Rationes autē duas quas inducit Auicēna soluit: vna autem illarū est ex hoc ꝙ dextrū vnius corporis celestis non est vbi est dextrum alterius: sed potius vbi est sinistrum orbis primi est dextrum orbiū inferiorum: sicut diximus supra: ⁊ hoc videtur indicare differētiam specierum in eis. Altera autē est ꝙ nō sunt omnes spere superiorum corpoꝝ super centrum idem: ⁊ si essent nature eiusdē ſm speciem: tūc essent super idē centrū. Dicit aūt ad rōnem primā: qꝛ dextrum ⁊ sinistrum non faciūt differre spēs: cū accidant eiusdē speciei idiuiduo. Ad alterā autē dicit per interēptionem soluēs ei⁹ qđ dicif non oēs circulos eē super centrum idē. Dicit eni ꝙ oēs sunt super centrū idem: dicit ēt ꝙ ad positionem Auicēne sequitur inconueniēs: qa ea que sunt eiusdem nature differentes habent formas que

Tex. cō. 49.

Digressio d macula lune.

Nota figurā macule lune.

Oplo Auerrois hic cō. 49.

constituunt

constituunt species illas: que autē sunt eiusdem materie nō existente materia illa in actu nisi per gñationē. Si ergo celi sunt eiusdē generis: tūc erūt corpora celestia gñabilia ꝛ corruptibilia: qđ absurdū. Et ꝓpter hoc dicit Auerrois ꝙ sūt corpora eiusdē spēi: sed indiuidua participant illā nām spēi non equalr: sed per prius ꝛ posterius eo ꝙ quedam ipsoꝝ nobiliora sunt alijs: sicut diximus superius. Est autem ista redargutio fm nos oīno irrationabilis: qꝛ opinamur Auicēnam veritatē dixisse: ꝛ qđ dicit iste de dextro ꝛ sinistro nō totam dicit rationem Auicēne: lꝫ enim dextrum ꝛ sinistrum non faciūt differentiam vel indiuidualem vel specificā: eo ꝙ in vno ꝛ eodem indiuiduo inuenimus dextrū ꝛ sinistrū: tamen ita possunt disponi dextrū ꝛ sinistrū: ꝙ differētiā specificam indicabūt. Si enim inuenīremus aliqua indiuidua que omnia dextrū haberent in situ vno: ꝛ inuenīremus aliqua que haberent dextrū in situ contrario: nos sciremus ꝙ illa non essent speciei eiusdem: ita est in celo primo ꝛ inferioribus: ꝛ ideo differunt specie: ꝛ sic loquitur Auicē. ꝙ omnes orbes inferiores habent dextrum per contrariū orbis pmi. Adhuc autē dextrū qđ attribuit diuersum motū ꝛ diuersā velocitatem fm naturam forme ꝛ speciei est consequēs species diuersas: ꝛ tale est dextrū orbium: ꝛ ideo orbes sunt diuersarū specierum. Ad secūdū qđ dicit ꝙ orbes sunt vel oēs orbes constituti sunt super idem centrū ipse hoc dicit sine ꝓbatione: cū nos inueniamus diuersitatē diametri stelle: qꝛ inuenimus maiorem diametrum ꝛ minorem: ꝛ inuenimus maiorem solem in quartis equalibus zodiaci inequalē habere motum: ꝛ ideo cogimur dicere circulos planetarū nō esse super idem centrum in zodiaco: ꝛ ideo Auerrois errat grauiter: ꝛ sequentes inducit in grauem errorem de natura celestium in motibus: qđ autē dicit si celestia sūt eiusdem nature in genere ꝛ diuerse in specie sequitur ipsa esse generabilia: omnino falsū est: qꝛ cū nos diximus in octauo phyꝛsicoꝝ ꝛ in primo: ꝙ celestia sūt eiusdem nature in cōmuni: ꝛ diximus ꝙ non per generationem determinata est hec materia ad formā: sed potius per terminatorem animaliū qui est creator benedictus non accidet illud inconueniēs qđ dicit: omnino enim verū est ꝙ quecūqꝫ causa sunt vnū in materia aliquo modo ꝓcesserūt ex ipsa vna natura cōi in nām distinctā ꝛ specificā: sed non sequit̄ ꝙ ille ꝓcessus sit per generationē: qꝛ etiam cū Auerrois cōfiteatur ea esse eiusdem spēi: opꝫ ꝙ illa spēs sit sub aliquo assignato genere: ꝛ tūc in vno genere erunt oīa celestia eiusdē materie ꝛ generis: ꝛ tñ nō exeūt per gñationē ex illo. Adhuc aūt quādo dicit ꝙ participāt nām eādem per prius ꝛ posteri⁹: queramus ab eo cām efficientē hui⁹ diuersitatis que est per prius ꝛ posteri⁹: ꝛ nō erit assignare nisi per actū causantis qui sic īclinat ea ad formas: sicut diximus in. 8. physicoꝝ. Qđ aūt etiā dicit stellas lucere per se sicut verū qdē est qđ apparet: sed tamē falsū est ꝛ conuincit̄ rationib⁹: ꝛ ille superi⁹ sunt inducte.

Opinio doctoris p Auicēna ꝛ ꝯ Auerroim.

Tex. co. 51.

¶ Cap. 9m. Qꝛ stelle non mouent̄ fm motum processiuum: in quo est digressio declarans ad declarandū verū rationes inducte reprobant positiones mathematicorum.

Tex. co. 50.

Onsiderandū est autē post hoc verū ne habeant motū aialem ꝓcessiuū fm locū: posset enim aliter qꝛs dicere ꝙ qꝛ celi hñt motores qui sūt intellectus: ꝛ hñt aliquē actū aie in corpora illa ꝙ mouetur eo ꝙ illi intellīs mouēt ea sicut corpora animaliū mouerent̄ ab aīa que hñt vires mouēdi localiter: qb⁹ virib⁹ respōdent organa mot⁹ sicut pedes ꝛ ale in animalib⁹: ꝛ in isto motu diceret forte aliqs stellas per se moueri. Sed ꝙ hoc omnino sit inconueniens manifestum est ex hoc ꝙ nos nullo modo videmus instrumenta motus in stellis qꝛ neqꝫ habent pedes neqꝫ alas: que eni habēt huiusmodi organa nō sunt rotūda omnino: extra rōnem aūt est ꝙ nā talia corpora ꝓparauit: vt haberent virtutes anime ad mouendū localiter ꝓcessiue ꝛ non dederit eis instrumenta mouendi. Nā enim non ponit aliqd vanum ꝛ absqꝫ causa: sed vanū omnino esset ꝙ motores haberēt virtutes ad mouendū processiue ꝛ non responderent illis virtutib⁹ in corpore aliqua organa: eo ꝙ ille virtutes nūqꝫ possent exercere operatiōes suas: ꝛ impossibile est dicere ꝙ natura neglexerit illa corpora non dādo eis qđ debetur fm naturam: ꝛ per totū ingeniū suū cū nihil neglexerit circa animalia que min⁹ nobilia sūt illis corporib⁹: ita vt nihil omittat de his que debent̄ animalib⁹ quin det eis. Non enim pōt sollicitudo nature negari corporibus celestibus ꝛ stellis: cū habeant nobilitatem multam ꝛ proprietates in naturas ad esse inferiorum: ꝛ ordinem per qđ iuuamentum non est aliquod maius eo in corporibus naturalibus: recederet autē sollicitudo a corporib⁹ celestib⁹ si expoliaret ea ꝛ elōgaret ab his que attribuit corporibus inferioribus que videmus habere instrumenta motionis processiue: quando motor eorū habet virtutes aie que talib⁹ instrumentis mouēt fm locū. Amplius aūt ex isto eodem modo qđ diximus de motu celi probatur id qđ ante habitum est. s. ꝙ figura celi sit rotunda: sicut eni diximus: omni ei qui de hoc dubitat potest fieri sufficiētia ꝓbationis ex motu quem habēt circuli in quibus stelle sunt fixe ꝛ quiescētes: ꝛ tamē sunt rotūde figure: et ꝙ figura orbicularis omnibus figuris cōuenientior est motui celi: qꝛ sicut diximus in precedentib⁹ quando celū ponimus eē orbiculare tunc velocior est motus eius ꝙ̄ alicui⁹ figure que sit quantitatis equalis: sicut ꝓbauimus in pmissis. Motus eni circularis figure magis est obediēs: eo ꝙ ꝯtrario nō intercipit̄ ꝛ magis adheret loco suo: eo ꝙ non mutat locum suū fm subam sed fm formam tm̄: omnis autē figura angulosa mutat locū fm subam: hec autē oīa ꝓbata sunt in premissis: hic autē ꝛ aliter ꝓbantur cū omne corpus simplex sit rectum vel rotundū ꝛ fm motum circulariter vel fm rectum cōstat ꝙ figura rotūda nō est conueniens motui recto qui est ꝓcedens semper ad ante de loco ad locū: sed cōuenit ei figura rectaꝝ lineaꝝ que equales positiōes habent in suis partib⁹: vnde figura rotūda elongat̄ a figura corporū que motu suo non adheret locis suis: sed trāseūt de loco in locū: sicut est motus eoꝝ que mouent̄ ex medio sursū vel sursū ad mediū. Si igit̄ illud est fm hoc tunc relinquit̄ ꝙ figura rotunda cōueniēs sit celo ꝛ partib⁹ eius que mouent̄: sicut ꝓbatū est: eo ꝙ figure rotūde est adherere loco suo: et stella nō videt̄ adherere loco suo: sed poti⁹ portat̄ motu sui circuli de loco ad locū. Opꝫ igit̄ ꝙ verisimile vnūqđqꝫ celestiū sit rotundū orbitate: ꝛ tūc erit circulus mobilis qui est vnū de numero celestiū: ꝛ stella erit stans quieta que est alterū de numero celestiū: eo ꝙ celū rotūdū in circulos ꝛ stellas diuidat. ¶ Est aūt hic aduertēdum ꝙ nulla rōnū hic inductarū elidit eccētricos ꝛ epiciclos quos ponūt Chaldei mathematici. Si eni aliqua elideret illa eēt que pma in precedēti capitulo inducta est de diuisiōe circuloꝝ: hec autē elidit: illi eni qui dicunt eccētricos eē ꝛ epiciclos eccētricos ponunt moueri super cētra mobilia quoꝝ centrū mouet̄ super circulos paruos circa cētrum mundi: ꝛ ideo stella que est in eccentrico aliquādo est in auge: aliquando in opposito augis: epiciclos aūt ponunt esse ita fabricatos ꝙ centrū eoꝝ sit in eccentrico deferente ꝛ tunc rotatio epicicli nō diuidit eccentricū. Iste aūt positiones lꝫ demonstrari non possunt: tñ non sunt improbate per rōnes inductas que de lib. ce. ꝛ mū. Ar. de verbo ad verbū sunt sumpte. Est autē quedā mathematicoꝝ opinio quā viri excellētes defenderunt ꝛ defendunt cuius auctor Plato eē dignoscit̄: ꝙ. s. circuli mouentur motu diurno deferentes stellas: stelle autem mouent̄ motu q est ab occidente in orientem ꝛ nō circuli: ꝛ sic talis diuiso inter circulos ꝛ stellas: ꝙ fm motum diurnum circuli mouentur ꝛ non stelle: ꝛ fm motū erraticum stelle mouent̄ ꝛ non circuli. Isti enim duo mot⁹ sunt in superiorib⁹ qui grece vocantur planes ꝛ aplanes hoc est erratic⁹ ꝛ sine errore que lꝫ a nobis nō defendat̄: tñ hec nō est iprobata: qꝛ illi qui dicūt hoc nō dicūt stellā moueri p circulū sꝫ sup circulū: ꝛ iō nō diuidemus ipꝫ ꝛ hui⁹ exēpliū iperfectū causant: sic si rota moueat̄ in circuitu ꝛ formica vel aliud aīal moueret̄ in causatis rote ꝯ reuolutionē rote. Et vt breuiter dicat̄ nulla ratio Aristo. vim hꝫ demonstrationis ꝙ ipse Aristo. vult in scđo libro ce. ꝛ mun. se excusare dicens: ꝙ debēt sufficere solutiones topice ꝛ parue in his que sunt de celo quesita: eo ꝙ ad ipsa cognoscenda perfecte non sufficiamus: nos tñ dūo ꝓcedente collationē faciemus in sciētia astrologie iter viā quā inuenit Alpetragi⁹ abuysac ꝛ viā quā secutus est Ptolomeus accipiens eam a Babylonijs ꝛ Egyptijs quoꝝ sciāꝫ se verificasse dicit Arist. in libro celi ꝛ mundi. Ex quo videt̄ innuisse ꝙ ipse consentit opinionibus eorum.

Digressio de eccentricis et epiciclis.

¶ Cap. 10ᵐ. De sententia dicentium ex motu celestium fieri sonum musicalem.

Tex. cō. 52.

Quod aūt oīa que dicta sūt sint vera sic in motu diurno stellaꝝ figuraꝝ ex falsitate sermonis eoꝝ qui dixerūt ꝙ cōtingit vox musicalis suauitatis ex icessu orbiū: ⁊ stellaꝝ in orbib⁹ pp ꝓportionē vocis que fit ex motu stellaꝝ ad vocē que fit ex motu orbiū ⁊ pp ꝓportionem vocis motus vnius stelle: ad vocē que fit ex motu alterius stelle: ⁊ vnius orbis ad aliū orbē: hec eni est pma rō musice sic dicit Pithagoras: sic eni pncipia arithmetice exprimūt in numeris ⁊ cōpositione: ⁊ principia prima geometrice in figuris: ⁊ astronomiā in quantitate motuū suoꝝ: sic ⁊ pmam habēt in se musicam ex cōcentu motū ⁊ motorē accēsitem: cui⁹ oīs hec que apud nos est musicalis armonia exiguū qddā exēplum est vt dixit Pithagoras: ⁊ hec est armonia deoꝝ qui ⁊ incorporāt aīas a corporib⁹ stellis per viā lacteā descēdentes ⁊ recipiunt easdē ad sibi sedes cōgruas post cursum iusticie a supernis dijs determinate: sicut dixerūt antiqssimi strēnui de schola Stoicoꝝ: sicut ēt sentire vi Isaac in libro de diffīnibus: auctor aūt huius sentētie Pithagoras fuit ⁊ dictus est ab eo simile ⁊ superfluitatē ignorantie ⁊ dementie in alijs propter qd dixit ista: putauerūt eni illi homines ꝙ motus istoꝝ corpoꝝ faciat sonum: eo ꝙ viderūt apud nos in satis minorib⁹ quātitate corporibus ꝗ̄ sit sol ⁊ luna: ⁊ que nō hñe adeo velocē motum sicut est motus celestium diurnus accidere sonum necessario ex incessu eoꝝ. Amplius autem dixerunt ꝙ nō est possibile ꝙ ista corpora celestia maxima que sunt stelle ⁊ orbes non habeant maximā velocitatem: cū spatium motus eoꝝ sit maximum ⁊ tēpus breuissimum diurni motus velocissime ammota maxima corpora necessario sonant sicut dixerant. Si ergo non est possibile illa corpora nō sonare: ⁊ proportio velocitatis eoꝝ in motu diurno est sm modū proportionis elōgatiōis eoꝝ adinuicē ita ꝙ supior semper est velocior iferiore in motu illo: que elōgatio absq dubio spissitudinē indicat circuloꝝ: tunc dixerūt illi ꝓculdubio est sonus musicalis accidēs ex incessu eoꝝ circulari q ēt excitat risum ⁊ derisionem oīs alterius musice ⁊ cathecuminum in nimia leticia audientis: eo ꝙ musica illa extranea ē vincens cōem musicā apud nos auditā: auctores autē hui⁹ sciētie videntur inueri se scire sui sermonis irrōnabilitatē per solones quas afferūt ad obiecta: cū eni queritur ab eis q̄re nos non audiamus voces musicales illas nō possunt causare distātie tāte lōgitudinis q: cū orbes sint circulares quātitas orbiū est maior quantitate semidiametri que est vsq ad nos: ⁊ nos videmus apud nos corpora parua valde sonare per spatiū magis incōparabile sue quātitati. Son⁹ igitur orbiū oꝫ esse tantus apud nos ꝙ eēt intolerabilis auditib⁹ nostris: ⁊ ideo fingūt nām cām solonis dicte qōnis dicētes ꝙ hic sonus cōnuetat⁹ est nobis: qa mox natis nobis implet auditū ⁊ silentio non interrūpitur: ⁊ ideo non pcipitur a nobis: pceptio eni soni est per ꝯriū qd ē silētiū: sicut ēt i lingua si ponatur vnus sapor ꝯtinu⁹ nō pcipietur. Sic igitur cū nāīis sit nobis ex ipsa gñatiōe ⁊ descēsus aīe ab ipso: nālia aūt pp silitudinē ad nos nō iferūt passionē: eo ꝙ nō patitur aliqd nisi a sibi dissimili: ⁊ rō est ꝙ ethic⁹ nō pcipit suū calorē: qa ꝯuersus est ei q̄si in nām ex cōsuetudine. Sic ḡ dicūt de sono celestiū qd est imperceptibilis: qa per ꝯsuetudinē fact⁹ est nobis nālis: testificantur autē ad hoc ex eo qd fit in errarijs qui malleorū sonū minime pcipiunt pp ꝯsuetudinē talia audiendi ⁊ impletionē auditum eoꝝ: ⁊ ex ictib⁹ malleorum: hoc autē accidit etiā in aliis sensib⁹ in hoīb⁹ conuenienter. Imperceptibile eni fit id sensibile ꝙ abundantia sui ⁊ frequentia q̄si submergit sensum ⁊ cōsuetudinē tenet: ⁊ ideo nō discernitur a suo ꝯrio: sicut discernitur id qd nō mergit sensum ⁊ nō ē adeo consuetum.

Tex. cō. 53.

Dicere autem celestia sonare propter similitudinem acceptā in inferiorib⁹ sonātibus ⁊ nō discerni sonum eoꝝ ꝓpter ꝯsuetudinē: ridiculosū eni est oīno. Nō eni possibile est vt sit verū qd dicunt sonare musice corpora superiora ⁊ nos non audire sonum pp cām ab eis inductā: causa enim illa debilis est valde. Uidemus eni in iferiorib⁹ corpora sonantia dupliciter imprimere in nos: actione .s. aie auditum quem imutant: ⁊ actione nature ⁊ virtute cōmotionis motiueris qua cōmouent corpora que sunt intacta ab aere sonāte: ⁊ hec est impressio in corporib⁹ ēt non audientib⁹ vocem sonātium corpoꝝ. Soni enim magni magnoꝝ corpoꝝ iprimūt in corporibus spissis motis: sicut ⁊ tonitruus: ⁊ inducūt dolorem capitis aliquando ⁊ aliquando scindunt ligna ⁊ lapides ⁊ eradicant arbores ⁊ corpora fortia vehemēter resistētia. Si aūt sonus nubis in tonitruo facit hoc tunc multo dignius est vt faciāt similes ⁊ fortiores impssiōes sonus icōparabiliter maioꝝ corpoꝝ que sunt orbes ⁊ stelle: opꝫ eni ꝙ ꝑueniat ad nos nō ipediente distātia vt prius diximus: ⁊ efficiatur nobis intolerabilis ⁊ inducat terrorē ⁊ mortē in oībus inferiorib⁹ pp cām que dicta est.

Tex. cō. 54.

Dis ergo sic se hñtib⁹ dicimus cōstāter sniam istā eē falsā: ⁊ signū hui⁹ est qa non audimus sonū istū ⁊ ꝙ nihil terribile ex motu superioꝝ suscipiūt iferiora corpora. Nulla eni cā rōnalis hui⁹ est: nisi qa nō sonāt oīno: sicut pꝫ ex pdictis: verificatio aūt hui⁹ sermōis est ꝙ nō pōt ei ꝯdici est id qd ꝓbatū est in pbabitis: qa .s. in motu diurno stelle nō mouentur oīno: sed sunt ⁊ fixe quiete in circulis suis circulariter motis. Pithagoricoꝝ autē error inducitur ex hoc qd apparet in iferiorib⁹: ea .n. que mouentur apud nos ꝓprio motu velocius diuidentes aerem ꝗ̄ diuidi possit per nām oīa sonāt. Res autē fixe firmiter in alijs non mote ꝓprio motu sonāt nō gñaliter pcise quādo nō eminent sup corpora: qb⁹ affiguntur: ⁊ tūc qdā nō sonāt quādo illa quibus sunt affixa incedunt nō remisse nec velociter aerem vel aquā scindendo.

Tex. cō. 55.

Sicut eni videmus ꝙ nec nauis nec partes eius sonāt quādo currunt in flumine fluuij velocitate q̄cunq currat fluuius. Si aūt aliqs obijcit ⁊ dicat prorā sonare in flumine que est prior ps nauis ⁊ sīr nauē totā: ⁊ ex hoc cōtingere sonū necessario dicimus ꝙ sonat aliquādo nauis in flumine ⁊ aliquādo nō sonat: sonat eni quādo veloci⁹ icitatur remis quā delator fluui⁹ portat eā: qa tūc scidit aqua prora nauis ⁊ sonat ad prorā. Nō sonat autē quādo cōtinue cōiūcta est vni ⁊ eidē aque portāti eā: tunc eni nō sepatur a delatrice aqua: ⁊ ideo nō sonat: ⁊ ideo dixit Pithagoras sonare stellas: qa posuit ipas veloci⁹ ꝗ̄ circulus moueri.

Tex. cō. 56.

Ad qd nos dicimus ꝙ sm veritatē si motus stellaꝝ esset in aere vmbroso multo reuoluto sup se pp ipetū mot⁹ celestium tripliciter eo ꝙ circuli mouerēt quādā partē ⁊ stella aliā ⁊ motus qui ē econtrario motus pmi: sicut planetaꝝ moueret tertiā ita ꝙ aer vmbrosus sicut tripliciter reuolueretur in seipso: aut etiā si eēt mot⁹ celestiū in igne eisdē de causis tripliciter in se reuoluto: tunc absq dubio nō posset esse quin tantus ille chorus supercelestiū sonaret sm mirabilem cōcentum: ⁊ lꝫ non perueniret ad nos sonus cōcētus celestiū sicut dixerunt q̄dā tñ imprimerēt in nos ⁊ scinderēt ēt corpora mota spissa ⁊ percuterēt ea. qa vō nihil talium accidere videmus in corporib⁹ que sunt apud nos ex motu corpoꝝ superioꝝ: tūc manifestū est ⁊ claꝝ ꝙ stelle in motu orbis diurno non mouentur oino nec hñt motum nālem nec aialem neq violētū sm hūc motum. De motu eni planetaꝝ ⁊ stellarum qui est in orientem ab occidēte: nō ita dicebāt sonū accidere Pithagorici: eo ꝙ ille nō sit velox sed tardus valde. Redeūtes igitur ad sniam nostram dicimus ꝙ nā que est creator ⁊ terminator stellaꝝ ⁊ celi fecit ac si staret sapienter recogitans donec deliberauit ponere stellas imobiles sm motum diurnū quasi preuideret ex motu earum. Igitur preparauit eas in tali forma ⁊ natura qua in orbibus poneret fixe composite suis orbibus vt partes suis totis. Si enim ille dicte non mouerentur tunc non posset aliquid inferiorum que sequuntur motū stellaꝝ figi ⁊ permanere sm naturalē dispōnē ⁊ res oēs finirentur ⁊ mouerentur ex vehementia soni ⁊ strepitus superiorum corpoꝝ. Ex dictis igitur manifestum est ⁊ planū ꝙ figura stellarum est orbicularis rotūda: ⁊ ꝙ ipse sunt fixe firme ⁊ non mouentur omnino sm motum diurnum.

¶ Cap. 11ᵐ. De ordine sperarum ⁊ motibus eaꝝ in quo est digressio de numero sperarum ⁊ ordine ⁊ causa quare superiores sunt tardiores inferioribus.

Tex. cō. 57.

Expeditis autem his que videbantur pertinere ad motum diurnum inquantū spectat hoc ad physicum cōsiderare trāseundū est ⁊ tractare de ordine stellarum in speris suis sm quem ordinem vna est super aliam ⁊ vna infra aliam: ⁊ de compositione stellaꝝ in orbibus suis qualis sit: vtrum .s. stella composita sit super orbem vnū qui defert

fert eam super plures: ⁊ vtrum illi sunt eccētrici vel ꝯcentri-
ci aut nihil hoꝝ est veꝝ: sed est cōposita super celū suū ꝯcen-
tricū: ⁊ diuersitas que accidit in motibꝰ eius est ex diuersita-
te poloꝝ diuersitate motus poloꝝ: ⁊ querendū est vterius q̄
liter sit situs cuiuslibet stelle: vtrū.s. sit cōposita immediate
super celū suū vel sit fabricata super epiciclum: qui est circu-
lus paruus: cuius centrū est fabricatum ⁊ firū in celo: q᷑ stel-
lā dicitur deferre: hec enim omnia magnā habent ambigui-
tatē: ꝫ per rōnes physicas hec sufficiēter inuestigari nō pos-
sunt: indigemus enim ad hoc instrumentis ⁊ obseruationi-
bus mathematicoꝝ: ⁊ ideo plurima eoꝝ opꝫ differre vsque-
quo de mathematicis fiat tractatus. Qđ aūt hoc scibile est
per rōnes physicas est numerus speraꝝ ⁊ ordo eaꝝ ⁊ quanti-
tas ⁊ velocitas eaꝝ in genere: eodē numero qdē oēs antiq
vsqꝫ ad tēpora Ptolomei ꝯsensisse videnꝫ ꝙ spere fuerunt

Opio Arist. ⁊ Alphagrāi de nuō sperarum.

octo: quaꝝ superior sit spera stellaꝝ firaꝝ: ⁊ scđa Saturni: ⁊
tertia Iouis: ⁊ quarta Martis: quinta aūt Veneris: ⁊ ser-
ta Mercurij: ⁊ septima Solis: ⁊ octaua Lune. His autē ⁊
ipse Arist. videꝫ assentire frequēter nominās sperā stellarū
firaꝝ sperā supremā: ⁊ vltimā ꝭm elōgationeꝫ ad nos acce-
ptā: quos etiā sequens Alphagranus speras celoꝝ octo esse
dicit: ⁊ forte isti visibiles tm̄ speras numerauerūt: eo ꝙ spe-
ra nō dinosciꝫ per sensum nisi per stelle motū: motus autem

Opio Alpetragij.

stellaꝝ octo diuersitates ostendit ad visum. ¶ Veniens aūt
post hos Alpetragius abuysac in astrologia noua quā indu-
xit per rōnes necessarias probat plures esse speras q̄ꝫ octo:
quaꝝ rōnū fortiores sunt iste: q᷑ ab vno motore primo sim-
plici in eo qđ moueꝫ ab ipso non est nisi motus vnus: igiꝫ a
destructione ꝯsequētis si in aliquo mobili nō est motus tm̄
vnus ⁊ simplex nō est illud mobile primuꝫ a primo motore:
sunt aūt deprehensi tres motus in spera stellaꝝ firaꝝ quoꝝ
vnus est motus diurnus ab oriēte in occidenteꝫ super polos
mūdi cōpletus in .24. horis. Et alter est motus stellaꝝ fira-
rū ab occidēte in orienteꝫ in oībus centū annis per vnū gra-
dū cōpletus in oībus .36. millibus annis. Tertius aūt motꝰ
est accessionis ⁊ recessionis qui fit in oībus octoginta annis
ꝑ gradū vnū: ꝭm Alpetragiuꝫ. de tribus enim his motibus
spere stellaꝝ firaꝝ mentionē facit Arist. in fine primi de cau-
sis elementoꝝ ꝓprietatū ⁊ planetaꝝ: ergo spera stellaꝝ firaꝝ
nō est mobile primū: ⁊ hec rō est fortissima apud quemlibet
bene scienteꝫ phīam: adhibet autē ⁊ alias physicas que non
sunt tante fortitudinis sicut ꝙ in genere corpoꝝ nō poniꝫ pri-
mum esse diuersum ⁊ multiforme. Nos aūt sperā stellarum
firarum videmus esse diuersam valde ⁊ multiformē: igitur
ipsa nō est prima. Adhuc aūt ante illud qđ participat primi
motoris bonitatē multis motibus est illđ qđ participat mo-
tu vno in genere corpoꝝ: sicut innuit Arist. in 2° libro suo de
celo ⁊ mūdo. Iam aūt ostensum est multoꝝ motuū esse sperā
stellaꝝ firaꝝ fretus: igiꝫ his rōnibus Alpetragius abuysac
ꝓnūciat nouē esse speras: vnā quidē vniformē cuius lumen
visui nō subijciꝫ ꝓpter sui claritatē ⁊ simplicitateꝫ quā dicit
esse mobilē a primo motore ꝭm motū diurnū: ⁊ alias octo q̄
superius sunt enumerate addēs ad ꝯfirmationem dicti sui
simplicissimū in genere corpoꝝ debere ordinari ad mouens
primū: eo ꝙ causa prima mouet causatū primum: ⁊ simplex
mouet illud qđ est simplex ⁊ vnicū mouēs: vnicū primū insiale
motum que omnia in prehabitis .8. physicoꝝ sunt ostensa.

Opio ptolomei ⁊ alberti. t.c.4.

¶ Ptolomei snīa aūt ꝭm ꝙ eam possum intelligere est ꝙ de-
cē sunt orbes celoꝝ: ⁊ rō sua physica ⁊ non mathematica est;
supponit enim id qđ ꝓbatū est in 2° phīe prime Aristo. ꝙ.s.
omne qđ est in multis per rōnē vnā existens in illis est in ali-
quo vno priore illis qđ est causa oīum illoꝝ: sicut omne cali-
dū causaꝫ a calore ignis. Duo aūt motus simplices inueni-
unꝫ in oībus inferioribus orbibus ꝭm vnaꝫ rōnē existentis
in oībus eis: quoꝝ vnus est super polos mūdi ⁊ super circu-
los equidistātes equinoctiali ⁊ est diurnus: alter aūt est mo-
tus obliquus circuli signoꝝ qui est super polos orbis signo-
rū: quo moueꝫ oēs octo orbes supra enumerati: pꝫ igiꝫ ꝙ
vterqꝫ eoꝝ sit in aliquo orbe superiori qui causet motꝰ istos
in oībus orbibus inferioribus: ⁊ sic ante orbem stellaꝝ: opꝫ
esse duos orbes. Si autē aliquis forte diceret hunc orbem
qui est declinis esse orbem signoꝝ qui est pars celi stellaꝝ fi-
raꝝ ⁊ nō posse esse duo eque primo mobilia: ⁊ ideo oporteret
scđm mobile habere duos motus; hoc est diurnum ⁊ obli-
quum: improbaꝫ hoc ex dictis prius: q᷑ diximus in celo stel-
larum firaruꝫ deprehensos esse tres motus: ⁊ ideo opꝫ ꝙ an-
te ipsum sit celū duoꝝ motuū tm̄: sicut enim dixit Arist. in 9°
libro aialiuꝫ: nā non venit de extremo in extremū nisi ꝑ me-
diū: ⁊ ideo nō est saltus nec de eo qđ habet vnicū motuꝫ ad
id qđ habet tres motus: nisi per id qđ habet duos motus
tm̄: ergo erunt decē spere: quaꝝ prima habet motū diurnuꝫ:
⁊ scđa vocaꝫ circulus signoꝝ non stellatoruꝫ: siue qđ verius
est circulus declinus primus habēs duos motus: quoꝝ vnꝰ
est diurnus ab oriente in occidentē: ⁊ alter declinus ab occi-
dente in orientē tardissimus: qui est in oībus centum annis
gradu vno: Auctores autē imaginuꝫ ponunt etiam istū mo-
tum: ⁊ ad ipsum potissime referunt effectum circuli obliqui
in motibus planetaꝝ oīum: ⁊ hanc opinionē indicamus ve-
rā: ⁊ ipsam sequiꝫ Messalach in libro de spera mota. ¶ Fue-

Opio moysi egyptij.

runt aūt q̄ꝫplures alij Phi qui tot speras esse dixerūt: quot
sunt stelle inter quos nouissimus fuit Moyses egyptiꝰ: qui
dixit hanc opinionē vsqꝫ hodie nō esse improbatā: sed vt mi-
hi videꝫ absurdū est dictū hoc ꝙ stelle que semp videnꝫ esse
in vna supficie ꝯcaua videnꝫ esse in spera vna: eo ꝙ vna su-
perficies nō est plurium corpoꝝ: stelle aūt fire oēs inueniunꝫ
esse in vna superficie. Sed forte dicerēt aliqui ꝙ non sunt in
superficie vna: q᷑ vna eaꝝ videꝫ maior: ⁊ altera minor: ⁊ for-
te dicerent huius esse causam longinquitatē maiorē ⁊ mino-
rē: ⁊ nō diuersam quātitatem ipsaꝝ stellaꝝ. Sed tūc contra
obijciꝫ hic per hec ex instrumentis astronomicis inuētū est
stellas omnes esse in sex quātitatibus ꝫ maioritatē ⁊ mino-
ritatē: ⁊ ꝭm hoc non multiplicareꝫ numerus celoꝝ ꝭm nume-
rū stellaꝝ: sed potius essent sex celi ꝯtinentes oēs stellas. Qđ
aūt hoc etiā sit absurdū pꝫ: q᷑ sicut in motu diurno oēs spere
mote vno tēpore sunt inequalis velocitatis: sicut supra ostē-
dimus: sed superiores sunt velociores ⁊ inferiores tardio-
res: ita est ꝭm motū planes ecōuerso: ꝙ superiores sunt tar-
diores ⁊ inferiores velociores vt in pluribus: sicut in sequē-
tibus istius capituli docebimus. Nos aūt inuenimus omnes
stellas firas siue sint maiores siue sint minores esse vnius ve-
locitatis ꝭm motū planes qui est declinus: ⁊ huius causa eē
non potest alia nisi q᷑ sunt in spera vna: ergo falsum esse vi-
deꝫ tot esse celos quot sunt stelle. Dixerunt aūt quidam an-
tiquoꝝ plures esse celos q̄ꝫ sint stelle: q᷑ cum viderent stellas
oēs ascendere ⁊ descendere a meridie in aquilonē: ⁊ ab aqui-
lone in meridiē: sicut est annus cursus solis: dixerūt ꝙ omni
die sol ⁊ cetere stelle ascendunt per celum vnuꝫ a puncto sol-
stitiali hiberno vsqꝫ ad punctum solstitialem estiuum: ⁊ ab
illo puncto descendunt per celos eosdem: ⁊ sic dederūt vni-
cuiqꝫ stellarum centum octuaginta duos celos ⁊ dimidium
celum ⁊ quartam partem vnius celi: sed hoc friuoluꝫ est: q᷑
huius ascensus ⁊ descensus causatur ex obliquo motu circu-
li declini in quo stelle habent motum qui vocatur arabice
lembech: hoc est gyralis ⁊ speralis: quia circulus non in eo-
dem puncto terminatur a quo incipit: sed iuxta illuꝫ in alio.
His igitur ita suppositis supponamus stellas habere mo-
tus diuersos ⁊ plures in his celis: hoc enim rationibus phy-
sicis nullo modo possumus probare: sed oportet ad hoc in-
ducere principia mathematica. Sic igitur ex illis quedam
sunt prime: ⁊ quedam sunt postreme inferiores: ⁊ elonganꝫ
quedam ab alijs maiori vel minori longitudine sicut proba-
tur in almagesti: ⁊ hee rationes omnes dicende sūt in astro-
logia ⁊ determinande sufficienter per principia mathema-
tica: ⁊ ꝙ in isto loco considerandum est hoc dicimus esse: q᷑
verissime accidit vnicuiqꝫ stellarum ꝭm antiquissimorum
sententiam: ⁊ velocitas motus vniuscuiusqꝫ stellarum sit
ꝭm ꝙ elongatur plus vel minus a nobis ꝭm ordinem supe-
rioris ⁊ inferioris. Dico autem exemplificando quia stel-
larum ⁊ orbium que sunt quorum motus vnus est ⁊ velox:
⁊ ideo vocatur velox: ⁊ quedam sunt quorum motus mul-
tiplex est ⁊ tardus vocatur. Nam in isto ordine vnaqueqꝫ
stellarum mouetur in orbe suo contra motum celi primi qđ
rotatur motu diurno: ⁊ est verum demonstratum ad visuꝫ
⁊ in ordine illo in contrarium eius: quia diximus esse in mo-
tu diurno: quia videtur ꝙ in superiori quo est in orbe suo
posita prope celum primum qđ reuoluitur motu diurno re-
uoluitur per vnam reuolutionem suam in tempore multo:
⁊ ideo tardam habet reuolutionem: ⁊ ideo stelle fire tar-

dissime mouentur: ⁊ post hoc Saturnus: ⁊ sic de alijs quibusdam: ⁊ stella que in hoc ordine est disposita longinque a celo primo simplici: sicut luna reuoluit̃ sm̃ vnã reuolutionẽ in tẽpore paruo: qḋ est spatiũ vnius mensis ⁊ minus illo aliquãtulũ ⁊ medijs stellis: sic se habet ꝙ illa que est superior reuoluit̃ tardius: ⁊ illa que est inferior reuoluit̃ velocius sicut dixerũt qui etiã ordinauerũt celos planetaꝝ: ita ꝙ Saturnus esset altior: ⁊ post Juppiter cui ꝯiungit̃ Mars: ⁊ huic Venus: ⁊ illi Mercurius: ⁊ illi sol: ⁊ demũ luna: quẽ ordinẽ absq; dubio a chaldeis antiquis accepit Arist. ⁊ verificauerũt eum per vnã rõnẽ debilẽ que fuit ista: ꝙ inferior stella oẽs eclipsat superiores aliqñ vt eis videbat̃. Si igit̃ aliq̃ stellaꝝ preter lunã esset sub sole: aliqñ eclipsaret̃ sol ex illis stellis sicut ex luna: ⁊ hoc tentũ est cõmuniter ab oibus astronomis vsq; ad tẽpora Ptolomei phebidensis: qui soluit istaꝫ rationem dicens huius esse tres causas ꝙ sol ex Venere ⁊ Mercurio: quas dicit sub sole esse nõ eclipsat̃: vna quaꝝ est quã ponit in almagesti: q: nõ est perfecta cã eclipsationis ꝙ stella sit sub alia: sed opꝫ ꝙ sit in ea sub vijs eclipticis que sũt nodus capitis ⁊ caude draconis illaꝝ stellaꝝ. Mercuri⁹ igitur ⁊ Venus possunt esse sub sole ⁊ nõ eclipsare eũ: q: nõ sũt ꝯiuncte soli in vijs eclipticis. Duas aũt alias causas inuit alibi: quaꝝ vna est q: corpus minus ꝓpe positũ iuxta corpus maius nõ obscurat ipsum: sed lõge positũ est. Unde est si luna situs esset immediatus soli sicut dixerũt antiqui cum sol sit maior luna plusq; cẽties ⁊ octuaginta vicib⁹ quasi nihil obscuratũ de sole videret̃ qñ tegeret̃ ab eo: sed q: longe positũ est: ideo multũ de sole obscurare videt̃: precipue cũ nos videamus paruã nubẽ totũ nobis solẽ tegere: ⁊ ꝙ minus videtur manus nostra opposita soli tegit nobis solẽ: ⁊ huius causa est: q: corpus tegẽs solẽ est ꝓpe visum nostrum: tũc radij oculoꝝ in ipso diuidunt̃ multũ: ita ꝙ neuter ad solẽ directe puenire põt ⁊ cũ visus fiat ad rectã lineã accidit vt nobis sol occultet̃: quãto enĩ res visa ꝓpinquior est: tanto sub maiori angulo videt̃ ⁊ linee pyramidis ab oculo magis spargũtur. Cũ igit̃ luna totũ aliqñ eclipset solẽ: signũ est ꝙ luna non sit immediate ꝯiuncta soli: econuerso aũt Mercurius ⁊ Venus que sunt corpora parua respectu solis ⁊ sibi ꝓpinqua ꝯiũcta: etiã si daret̃ ꝙ eclipsarẽt solẽ quasi insensibile videret̃ ꝙ de sole esset obscuratũ. Tertia causa est quã diximus supra: ꝙ s. stelle alie preter lunã cũ recipiant lumen a sole tote implent̃ lumine de superficie in superficiem: ⁊ ideo stella Veneris ⁊ stella Mercurij etiã si soli supponerent̃ non discernerent̃ eclipsi: q: sol implens illas stellas superius vbi ꝯuertunt̃ ad ipsum statim ꝑfundat lumen suũ in stellis illis vsq; ad superficiẽ inferiorem ad nos ꝯuersam: ⁊ sic luminare positũ super luminare faciet eclipsim non apparere: in luna aũt secus est: q: illa de natura terre est: ⁊ non accipit lumen in toto suo ꝓfundo: sicut diximus superius: ⁊ ideo in eclipsi solis luna apparet nigerrima: sicut est nigredo carbonũ. ¶ Scite autem hispalensis rationibus Ptolomei noluit acquiescere: ideo reuersus est ad opinionem antiquoꝝ dicẽs Venerẽ ⁊ Mercurium esse supra solem. Sed post omnes Alpetragius veniens ⁊ negans eccẽtricos ⁊ epiciclos esse in superioribus ⁊ dicẽs planetam motum esse ab oriente in occidentez: sed q: videt̃ moueri ab occidẽte in orientẽ: ⁊ ideo ꝙ retardatur a perfecto sui circuli quãdo superior perficit circulũ dicit Venerem esse supra solẽ: eo ꝙ in paruo plus q̃ in anno perficit circulũ: Mercuriũ aũt sub sole: eo ꝙ in paruo minus q̃ in anno circulũ pficit: sed hoc est directe cõtra Aristo. qui dicit inferiores velocius ⁊ superiores tardius ꝯtra primũ motuꝫ moueri: ⁊ reddit causam in libro celi ⁊ mundi: vbi tractat eandẽ qõnẽ quã hic disputamus. Nos aũt magis ꝯsentim⁹ Ptolomeo phebidensi: ⁊ ideo dicimus nõ gñaliter esse veꝝ qḋ dicit Arist. ꝙ inter media quãto sunt altiores mouentur tardius: ⁊ quãto sunt inferiores mouent̃ velocius ꝯtra motũ celi primi qui est diurnus. Aristo. eniꝫ supponit hoc sicut diximus: cũ tñ nos videamus oculis nostris Mercuriũ velocius moueri q̃ solẽ: ⁊ Arist. dicit Mercuriũ esse super solẽ: vel si sol est super Venerẽ ⁊ Mercuriũ: tũc inueniemus solẽ velocius moueri q̃ Venerẽ: ⁊ ideo dixit Maurus ꝯtra Arist. O bonifer: si viueret Arist. oporteret eũ vel ista improbari que modo sunt cõperta de motu astroꝝ: vel oporteret eum suũ dictũ reuocare. Dicit enim Aristo. ꝙ quecũq; stella ꝓpter ꝓpinquitatẽ ad orbem primũ ꝯsequit̃ virtutẽ orbis primi ꝯsecutione forti: ꝙ illa tãto magis retardat̃ a motu ꝓprio: ⁊ efficit̃ velocior in motu diurno: ⁊ tardior in ꝓprio: que aũt sunt lõginque sicut sol ⁊ luna ab orbe cõsequit̃ minus de virtute primi mot⁹: ⁊ ideo minus retrahunt̃ a motu ꝓprio: ⁊ efficiunt̃ velociores in motu ꝓprio: ⁊ tardiores in motu diurno: intermedia aũt in his duobus motibus se habent sm̃ ꝙ ꝓpinquius accedũt ⁊ recedũt a motu ꝓprio. Et ideo dicit ostẽdisse sui tẽporis mathematicos qui laborauerũt in libris opationis perfecte qui dicunt̃ almagesti. Sed nos ita putamus esse vera: ⁊ ideo saluãtes Arist. ⁊ veritatẽ quã inuenimus diligẽti astroꝝ inspectione nõ negãtes dicimus ꝙ distantia orbis inferioris ad ipsum orbẽ primũ non attẽdit̃ semp sm̃ locũ: lꝫ frequẽter attẽdat̃ in loco: sed potius substãtialiter attẽdit̃ sm̃ ꝯuenientiã vigoris motoris super mobile vel differentiã ipsius: ⁊ ideo cũ nihil ꝓhibeat aliquẽ motorẽ mediũ magis esse vigorosum sup suũ mobile qḋ sit inferior eodẽ: vel ꝓhibet intermedioꝝ aliquẽ superiorẽ esse velocioris motus q̃ eiusdẽ inferiorẽ ⁊ in hũc sensum ꝯsentit Auerrois in eodẽ loco in cõmẽto super librũ ce. ⁊ mũ. hoc autẽ qḋ dicit Arist. ꝙ qui inferiorem sequit̃ virtutem primi motus fortiter plus retrahitur a motu ꝓprio: non ita intelligendũ ꝙ sit violentia in sublimibus celi: sed potius est consecutio per intellectum: quoniam ex desiderio intellectuali ordinatissimo plus se assimilat primo motori aliquis inferiorum motorum q̃ alius: ⁊ ita non efficitur violentia aliqua: sed ordo congruus sm̃ intellectum.

Nõ tres cãe ex qb⁹ ꝯtigit ꝙ existentib⁹ mercurio ⁊ venere sub sole nõ pñt solem eclipsare.

Nõ qdo opinio Arist. nõ est gñalr vera de motu intermedioꝝ.

Cõmẽto. 58.

¶ Cap. 12m. De figura stellarum.

Tex. c. 59.

Iam aũt pfectis duabus qõnib⁹ de stellis que sunt de nã ⁊ motu ipsaꝝ sequit̃ tractare de tertia residua inter eas que supra sunt enumerate que est de figuris stellaꝝ. Dicimus aũt ad illã ꝙ necesse est ꝙ ois homo bene ꝯsiderans in celestiũ nã ⁊ motu consideret stellas esse figure orbicularis. Superius enim ostẽsuꝫ est stellas oino per se ꝓprio motu diurno nõ moueri: nec hoc vane fecit nã: sed sapientia sua ⁊ cura expectauit quasi liberãs sapiẽter in illo ne in hoc nocumentũ perditionis in inferioribus ꝓcuraret̃: ⁊ sic destrueret̃ ordo diuinus in mũdi gubernatione ⁊ ꝓpagatione. Stella võ mouet̃ vt diximus motu aiali: eo ꝙ nõ habet instrumenta motus nõ debet habere sm̃ nãm: si igit̃ hec oia bene sunt dicta in phabicis: tũc manifestũ est ⁊ planũ ꝙ profunditas stellaꝝ debet esse orbicularis equaliter: ita ꝙ non sit diuersoꝝ anguloꝝ superficies aliquo mõ: q: immobilitati stelle precipue ꝯuenit figura rotũda: cuius nõ est remoueri per motũ a loco suo: sed potius ꝯtinue loco suo adherere qḋ nõ est alicuius figure nisi rotunde tñ: ⁊ ideo etiã minus de diuersitate habet motus circularis inter omnes motus naturales vel aiales vel violentos: ⁊ ideo minus recedit a quiete: ⁊ figura circularis magis competens est per se immobili. Quod autẽ stelle sint rotunde: verificatur infallibili signo in luna: ipsa enim patientius a nobis ostendit̃ in figura quã stelle reliqûe ostendit̃ a nobis esse orbicularis ⁊ dispositiõe sue accessionis a sole. Si enim nõ esset orbicularis: tũc accessio eius in additione ⁊ diminutione sua esset figura nouacularis: nec esset aliquãdo gibbosa circularis: ⁊ aliquãdo media ⁊ aliquãdo plena: q: radij tãgẽtes vnũ pũctũ superficiei planelate ⁊ eq̃lis trãsirẽt sup totã superficiẽ: tũc aũt ꝯtinẽt eã in prima accessione quasi duo circuli: quoꝝ vnus est ex radijs pyramidaliter imissis a sole ⁊ est circulus illuminatus: alter aũt est ex radijs pyramidaliter imissis ab oculo videntis: ⁊ est circulus corporis nõ illuminati: deinde crescit paulatim ⁊ fit circulus pyramis solis: q̃si includens rotam lunã: ⁊ hoc nõ fieret nisi diffunderent̃ radij super ꝯuexũ spere lune: ergo ipsa est sperica: si enim esset figurata vel vt ouum vel vt lẽticula: nõ ita paulatim cresceret in circulũ accessio eius. Amplius in scia astrologie iam diximus ꝙ si sol non esset orbicularis: tunc eius eclipsis particularis non esset figura circularis formata vt nouacula: est autem vt circulus: cum enim se secant sperica: quorum vnus est minus alio generatur in vno sperica ꝙ secatur figura circularis infra duos circulos comprehensa: quorum vnus circulus est terminus communis sectionis corpoꝝ sphericoꝝ: ⁊ alter est conuexũ corporis qḋ certuꝫ est: ergo sol est circularis. Cuꝫ igitur vna na-

tura cōmunis sit in stellis attribuens ei in genere motū ꝛ figurā: oportet ꝙ oēs stelle sint circulares: ex quo sol ꝛ luna circulares esse sunt demonstrata: ꝛ hoc est qḋ volumus inuestigare de figura stellarum.

¶ Cap. 12m. De duabus q̄stionibus ortis ex predictis: ꝛ qualiter oportet procedere ad solutionem earum.

Tex.c.60.

Ex oībus aūt que ex premissis habita sunt oportet inquirere duas questiones nobiles valde inquisitione sufficienti sm̄ posse nostrum: natura enim animatoꝝ que nobis innotuit in inferioribus nō est vniuoca ad animata celestia: ꝛ ideo cū viuum ꝛ animatū de ipsis ꝛ inferioribus nō dicat̄ sm̄ rationē vnā nō est nobis nota natura celestiū: nisi per ꝯiecturā rōnis motus eoꝝ: ꝫ igitur cōueniat cōsideranti de celestibus corporibus: vt inquirat de questionibus quas inducemus: oportet tamen ꝙ a nobis nō expectet vt aliquid dicamus de eis nisi ꝙ est sm̄ posse: ꝛ summa nostre scientie ꝛ sententie quā facere possumus de re remota a nobis: nec opꝫ ꝙ nos aliquis reprehendat de audacia ꝛ presumptione: q: querimus fortiora nobis ꝛ eleuata supra nos: sed potius cōmendatum habeat studium nostrū: ꝛ concupiscentiam philosophie ꝛ sollicitudinem quā querimus scire ex ea que ex iferioribus nō valemus: sed potius ex alia via superioribus propria: ꝫ igit̄ de re tam nobili queramus topice eo ꝙ ꝯtraria dicant̄ a diuersis de eis: eo ꝙ nostra ꝓbatio nō nisi ꝓbabilis est ꝛ nō demonstratiua dūmodo possumus soluere questiones illas solutione parua nō sufficiente sm̄ naturā rei quesite: sed tn̄ subtile sm̄ posse nostrum in talibus que sunt: sed oportet nos absq; dubio audiētes eas gaudere ꝛ delectari corde de inuentis a nobis: qm̄ sicut optime dicit Ptolomeus in quadripartito. Non opꝫ nos abijcere scientiā quā habere possumus de celo ꝓpter hoc ꝙ nō totū possumus cōprehendere qḋ queri pōt de illo. Est ergo prima questio de re mirabili: cū enim nature mirabilia multa sint que inducūt ad ꝓbandū non est minimum ex eis hoc qḋ intendimus hic scire ꝛ querere: quare. s. non omnis orbis distans longinque ab orbe primo nō mouetur motibus multis sempiternis sm̄ esse ꝛ durationeꝫ tēporis. Si. n. nos sequimur in hoc ꝯsequentiam reꝝ inferioꝝ que causant nostrā opinionē ꝛ sciam insup naturis tūc videbit̄ oīno secus esse q̄ dictū est: ꝯsequēs enim videt̄ esse sm̄ rōnem ꝙ cum orbis primus supremus moueat̄: sicut ꝓbauimus motu vno ꝙ orbis ꝓpinquissimus ei moueat̄ motibus paucioribus q̄ distans qui sunt duo motus vel tres fiat multiplicatio in numero motuū sm̄ ꝙ sunt gradus descēsionū. Huius aūt ꝯtrariū accidit sicut diximus in q̄ōne sm̄ oēm ordinem celestiū: quocūq; enim modo celestia ordinant̄ sol vel erit quartus in descēdendo vel penultimus: ꝛ tn̄ non habet nisi duos motus: quoꝝ vnus est motus eius sm̄ ordinē signoꝝ in suo deferente: siue ille sit eccentricus siue nō: ꝛ alter est motus latitudinis eius: sm̄ antiquos antē quos videt̄ sequi Arist. in libro suo de celo ꝛ mundo. Luna etiā habet duos motus: quoꝝ vnus est sm̄ figurā inequātē circulo: ꝛ alter est latitudinis in lune deferente: quibus tn̄ Ptolomeus sapiens duos addit suis quibus motus lune in illo mō ad circulū inuenitur qui sunt motus duplicis interstitij lune: ꝛ motus etiā circulo hebeti reuolubili: ꝛ ideo etiā sm̄ sapientiaꝫ ꝛ oīum astronomoꝝ qui a tēpore Ptolomei fuerūt hec qḋ nō tenet quo ad lunā: sed tn̄ quo ad solē: ꝛ q: cōperimus veridicis īstrumētis antiquos errasse in motibus superioꝝ: ideo credimus de luna hāc q̄ōnē esse supfluā: si tamē saluare vellemus hāc q̄ōnem esse de luna dicere possumus motus duplicis interstitij esse augis lune ꝛ nō lune sm̄ veritatē: cū etiā auges alioꝝ planetaꝝ moueant̄: ꝫ aliū modum motus habeat q̄ lunaris aux: motū aūt circuli reuolubilis siue epicicli lune esse nō est cura tū ab antiquis: eo ꝙ deprehendit̄ visu ꝓpter suā velocitatē: sm̄ aūt oēs astronomos Saturnus ꝛ Juppiter ꝛ Mars habēt motus plures q̄ sol: cū tn̄ sint superiores stelle: sic igit̄ accidit ꝯtrariū eius qḋ videt̄ sm̄ rōnē esse: q: sol ad minus: ꝛ etiā luna sm̄ opiones antiquoꝝ mouent̄ motibus paucioribus inter oēs planetas: cū tn̄ loca alioꝝ planetaꝝ lōginqua sunt a cētro mūdi: ꝛ ꝓpinquiora sunt orbi primo q̄ solis ꝛ lune loca: hoc enim manifestat̄ etiā ad visum in quibusdaꝫ stellis hesitātibus que dicunt̄ planete. Nos enim in obseruatione nocturna vidimus lunam que media erat accēsa mota sub stella Martis: ꝛ occultauit Martē eclipsando eū per id qḋ remāserat nigrū lune: ꝛ post trāseūte luna per motū ꝓpriū versus oriētem exiuit ꝛ oriebat̄ Mars ex parte illuminati in luna versus occidētē qḋ esse nō posset nisi orbis lune esset sub orbe Martis ꝛ lōginquior ab orbe primo. Talē aūt ordinē posuerūt in reliquis stellis erraticis egyptij ꝛ babilonij qui diligēter ꝯsiderauerūt orbes stellaꝝ ꝛ obseruationes fecerūt per annos multos cētroꝝ computātes a quibus ꝛ nos accepimus sciētiā de astris nobilissimi esse subiecti ꝛ verificamus dicta eoꝝ in motibus vniuscuiusq; stelle ꝛ ordine sicut dixerūt. Questio aūt scḋa est huius: nos enim cupimus

Tex.c.61.

scire q̄rū a mortalibus sciri pōt ꝓpter quā cām sunt in orbe octauo qui a pluribus antiquoꝝ primus esse dicebat̄ stelle multe: ita ꝙ incōprehēsibilis sit numerus eaꝝ: ꝛ in reliquis orbibus inferioribus stelle vna tn̄ in orbe vno: sicut videm⁹ etiā hic orbibus planetaꝝ: in nullo enim videmus esse sixas duas aut tres stellas oīno. Anteq̄ aūt istas determinemus dicēdū nobis videt̄ in excusationē nostrā ꝙ tractatus hui⁹ sciētie cōpellit inquirere de his siue nō est intellectus celestiuꝫ ꝑfectus in bonitate doctrine: ꝛ nō est satis subtilis q̄uis scire sm̄ veritatē vt se habet celi nā sit difficilis precipue in duabus q̄ōnibus dictis: difficilis aūt est ideo q: paucas scimus causas celestiū passionū ꝛ differētiaꝝ ꝓpter lōgitudinē ipsoꝝ a nobis ꝛ lōgationē rōnis eoꝝ a reliquis rebus nālib⁹ que sunt apud nos ꝛ cognite nobis: q: sicut diximus in physicis: oīa nālia equiuoce dicunt̄ de celestibus ꝛ inferioribus: ꝛ ideo nō habemus aliquid qḋ nos ꝑfecte ducat in cognitionē ipsoꝝ: verūtamē si vn̄ fuimus illo qḋ est in veritate in ip̄a nā celi ꝛ sequat̄ illud in dicto nostro soluēdo istas q̄ōnes: tūc nihil irrōnabile dicemus de celestibus: ꝛ tūc non effugiet a nobis oīno scia celestiū quin aliquid apprehēdamus de ipsis: nos eni nō intelligimus hic corpora nobilia: ita ꝙ iudicem⁹ ea esse sine aīa sicut quidā dixerūt ꝙ essent corpora tm̄. Non eni tm̄ dicemus ꝙ sit in eis cōpositio ꝛ ordo quē videmus in eis ita ꝙ sint sine aīa: q: per hoc videm⁹ ea moueri in locis suis: scimus ea habere motorē qui est aīe hn̄s rōnē: ꝫ nō vere sit aīa sicut sepe in antehabitis est determinatuꝫ: scimus enim ex his que in 8° physicoꝝ scripta sunt hūc motorē non esse virtutē in corpore ꝛ esse separatū: ex his aūt que in 3° de aīa tradent̄: scimus oēm subam esse separatā: intellectualeꝫ subam esse simplicē: ex his aūt que in primo libro hui⁹ scientie sunt tradita: scimus ip̄m mouere ꝑpetuū motū: ꝛ ex his ꝯiūctis scimus celū esse motū ab vno motore intellectuali: ꝛ ex his scimus celestia hoc mō esse in vna vita intellectuali habentia operationē taliter dicte aīe: sꝫ tn̄ aīa dici pōt: si aūt intelleximus orbes esse in dispōne tali nō possumus inuenire ꝙ aliqḋ sit vanū in motibus eoꝝ: ꝛ tūc nō effugiet a nobis ꝓpria cognitio: nec celestium sm̄ veritatem.

8 ph.t.c.78. c.79.

3° de aīa.t.c. 4.

¶ Cap. 14m. De solōne prime q̄ōnis supius mote que est q̄re nō multiplicant̄ motus speraꝝ iferioꝝ ꝓportionalr̄ sm̄ ꝙ sunt ꝓpinquiores vel remotiores a spera mota prima.

Tex.c.62.

Solutionē aūt prime q̄ōnis duaꝝ q̄ōnū incipiētes dicimus per similitudinē ꝙ oīs nobilitas que est in causa prima participat̄ ab oībus ꝓportionalr̄ ita ꝙ quodlibet acquirit eā ꝑ modū possibilē sibi: oīa enim optant diuinū esse: ꝛ ꝓpter illud agūt quicquid agunt: res aūt que bona est ꝛ cōpleta in nobilitate illa est illa que est in illa existens bona per se absq; operatione qua acquirit illam cum non habeat: ꝛ est talis omnes res illa que nec habet nec habere indiget actionem qua recipiat illam bonitatem quasi extra se acquisita. Res autem circa illam nobilitatē est que quidem recipit eandem extra se acquisitam: sed recipit eaꝫ vna ꝛ simplici ꝛ facili parua operatione: res autem longius distans a nobilitate prima est que recipit eandē extra se acquisitam ꝛ acquirit eaꝫ operationibus multis fortibus: ꝛ in isto genere reꝝ lata est diuisio sm̄ ꝓgressum ab vna operatione ad plurimas: q: iter vnū ꝛ plurimū ꝛ paucū ꝛ plus: ꝛ plus donec deuentum sit ad plurimum. Simile autem huius est in corporibus hominū: quedaꝫ enim hoꝝ tante nobilitatis sunt in sanitate: q: ipsa sunt habentia sanitatē nō exquisitaꝫ extra se per opationē exercitij: ꝛ extenuatione quedaꝫ circa illa sunt in nobilitate sanitatis que extra se querunt sanita-

Dictū notabile ex sentētia ptolomei.

tem ⁊ recipiũt eã per venationẽ sanitatis diuersam sicut est exercitiũ ⁊ curatio multa facta per medicinas euacuantes: quedã eni sũt adeo distracta q̄ nunq̄ recipiũt sanitatem: lz multũ laboret circa ea ⁊ exerceat: ⁊ q̄uis oẽm diligẽtiã adhibeãt ex desiderio sanitatis. Amplius aũt cũ res dirigunt ad optimũ ⁊ nobile ꝯcipiẽdũ facilius dirigit res que est operans circa vnũ q̄ que est operãs circa duo vel plura: similr ãt cui sufficit rectificari semel aut bis facilius rectificat q̄ id qđ requirit rectificationes plurimas: eo q̄ nulla eaꝝ sufficit sibi ad ꝯsecutionẽ nobilissime bonitatis in quã dirigit: res eni nobilis vt diximus quãdo suscipit opationibus multis: oẽ enim nobile qđ suscipit opationibus multis suscipit operatione ad quã erigit vehemẽtia conatus rei susceptibilis ad quã erigit difficultas: ⁊ sm istas similitudines opz q̄ intelligamus opationes diuinas que recipiunt in stellis a cã prima: dico aũt sm similitudinẽ acceptã in opationibus aialiũ ⁊ plantaꝝ: id eni qđ dignissimũ est in istis iferioribus est hõ: cuius cõplexio magis similis est equalitati orbis: ⁊ eius aia magis similis est intellectibus qui mouẽt orbes: vt videmus q̄ ipse hõ habet opationes multas eo q̄ põt dirigere multa: ꝓpter illa eni que dirigit intẽdẽdo bonũ vnius hoĩs vel ciuitatis vel gẽtis: multiplicant eius operatiões ⁊ eius actiones: sicut ꝓbari habet ⁊ doceri in p̄mo ethicoꝝ: sed in hoc dissimile est celo: qm̄ celum nobilius hz opationes paucas lz dirigat multa que sunt sub ipso: ⁊ huius causa est: qꝛ celũ primũ dirigit per bonitatẽ vniuersalẽ simplicem: homo aũt dirigit p particularia ⁊ ad particularia: est aũt ⁊ in alio dissimilitudo: q̄. s. hoĩs actiones nõ sũt ꝓpter ipsũ hoiẽ: sꝫ ꝓpter aliquid qđ est extra ipsum qđ acquirere intẽdit: eo q̄ hõ nõ est bonitatis integre ⁊ ꝑfecte: sed potius bonitatis cõgregate ex multis ⁊ particularib⁹ actibus. Nos eni dixim⁹ q̄ in celestibus res prima bonitate bona est que hz bonitatẽ integrã ⁊ ꝑfectã nõ acquisitã p aliquã opationẽ vel actionez qua indigeat ad hoc q̄ sit bona: eo q̄ ipsa est illud ꝓpter qđ est oĩs opatio ⁊ actio quaz opat ⁊ agit qđ nãliter est. Cõplemẽtũ eni quo cõpletur ⁊ ꝑficit omne qđ acquirit ꝑfectionez est per rẽ que ꝑficit opationẽ ⁊ actionẽ illam per quã acquiritur finis cõpletus ⁊ ꝑficiẽs: hoc est finis ꝓpter quẽ agit efficiẽs opationẽ ⁊ actionẽ ⁊ esse qđ opat agit ex istis similibus. Redeamus ad modũ pricipãdi diuinã volũtatẽ sicut diximus n principio: ⁊ dicamus q̄ reꝝ alie sunt que recipiũt bonitatẽ prime nobilitatis per vnã opationẽ: sunt alie que recipiunt eã per opationes multas. Verũtamen ille multe integrãt vnã bonitatẽ ꝑfectã quã desiderãt: ⁊ per illã q̄si gradibus quibusdã ascendũt ad similitudinẽ pure prime bonitatis: sicut iã diximus in opationibus hoĩs: bonũ enĩ primũ ⁊ puꝝ ⁊ cõpletũ est vnum: sicut nuper diximus q̄ nõ indiget opatione ⁊ actione qua fiat bonũ: huic aũt quedã appropinquãt ei per opationẽ paruã: ⁊ quedã appropinquãt ei sc̃dẽdo per multas opationes ⁊ actiones: ⁊ in alio ordine ab his sunt que nõ possunt appropinquare per opationẽ ⁊ actionẽ: sed sufficit eis q̄ sint in aliqua bonitate que est circa illam ⁊ iuxta illam quanto vicinius possunt sicut in sermone explicamus q̄ ponemus sanitatem esse vltimum ⁊ optimuz corpoꝝ humanoꝝ: ⁊ q̄ sit cõplemẽtũ ipsoꝝ: huic quedã enim sanitati corpoꝝ sunt ꝓpinqua sm opationẽ vnã paruã ⁊ facilẽ ⁊ illã dicimus esse sanã. Alia aũt sunt que nõ sunt nisi p multã curã ⁊ cautelã medicaminũ: alia v̄o que nullo mõ suscipiunt sanitatẽ quãtũcũqz caueãt ⁊ operent per medicinas: sic ergo multi motus sunt ⁊ multiformes q̄bus corpora diuersa diuersitate recipiunt sanitatẽ: vel siũt ꝓpinqua sanitati cõplete: ⁊ quedã corpoꝝ sunt que nõ possunt recipere sanitatẽ: sed tamẽ recipiũt potentiã qua custodiunt in vita tñ: ⁊ q̄dã neutralitate inter sanũ ⁊ egrũ: ⁊ quedã sunt in neutralitate nõ custodibilia: sed ad aliquid vt ꝯseruentur ab humore putrescẽte: oĩum aũt hoꝝ corpoꝝ humanoꝝ est finis extra acq̄situs qui est per finem sui corporis primum: qꝛ primus finis corporis humani est sanitas perfecta: ⁊ hoc nõ habuit sanitatem diminutã: lz fines isti diuersificentur sm diuersitates suaꝝ actionũ ⁊ operationũ: ⁊ vt vniuersalr dicat: dico q̄ oẽ qđ perficit sic perficit q̄ recipit cõplemẽtuz ex vltimo fine ꝓpter qđ est: ⁊ si non potest recipere illud qđ est perfecte cõplementũ: tunc circa illud nobilissimũ est: ⁊ melius q̄ recipiat cõplementũ appropinquans cõpleto bono. Quãto enim aliquid magis appropinquat ad qđ est cõpletum ⁊ bonũ: tanto melius est ⁊ magis cõpletum ⁊ bonuz. Sũt ergo quatuor ordines reꝝ: primus est habẽtiũ cõplementũ ⁊ bonuz sine operatione ⁊ actione: sicut sunt subẽ separate que sunt intellectus diuini per suã sapientiã mouentes speras vt in prima pħia determinari põt. Secũdus aũt ordo est participantiuz nobilitatẽ primã per operationẽ vnã: ⁊ ista res nõ habet diuisionẽ qm̄ illa est primũ celũ tñ. Tertius ordo est participãtiũ eandẽ bonitatẽ per operationes plures: ⁊ hec res habet diuisionẽ sm diuersitatẽ oĩum speraꝝ que sunt subã prima. Quartus ordo est eoꝝ qui nõ participãt bonitatẽ primã: sed aliquã que est iuxta illã: ⁊ ille ordo reꝝ diuidit in duos ordines: quedã enim participãt bonitatẽ que est iuxta bonitatẽ primã per operationes: ⁊ quedã nõ possunt eã participare p opationes aliquas ⁊ res participans illã per operationẽ est multiplex: qꝛ in illo genere sunt tria elementa. s. ignis aer ⁊ aqua. Res aũt que nõ participãt eam per operationẽ oportet q̄ per quietẽ participẽt eã: qꝛ nihil subsistere põt sine participatione diuine bonitatis vel alicuius bonitatis que est circa illam: ⁊ illa res nõ habet diuisionẽ: sed ipsa est terra solum. Hoc aũt sic demonstrat: dictuz est enim ꝓbabiliter in 8° physicoꝝ sepius qm̄ intellectus operat extra se ꝓducẽtes formas opeꝝ suoꝝ sunt intelligẽtie que mouent orbes: sicut enim sol ex se ꝓducit luces: ita quelibet intelligẽtia ex se producit formas suoꝝ naturaliũ opeꝝ que operat explẽdo eas per motũ spere quã mouet: hec aũt forma in prima causa est idealis forma ⁊ operatiua vniuersi esse totius mũdi: ⁊ ideo dicit esse vniuersalis ⁊ simplex: ⁊ intelligẽtia sc̃di ordinis est forma eadẽ magis determinata: ⁊ intelligentie tertij ordinis est ita determinata plus: ⁊ sic determinant per oẽs ordines intelligentiaꝝ: ꝓpter qđ dicit Phs in libro de causis q̄ intelligẽtia est plena formis: verũtamẽ ex intelligẽtijs est que habet vniuersales: ⁊ ex eis est que hz formas m in⁹ vniuersales. Hec igit forma vniuersalis opationis que est scientia operatiua faciẽs res est bonitas ⁊ nobilitas quã desiderat omne qđ est: qꝛ per ipsam ⁊ est mobile quicquid est: ⁊ hanc habẽt intelligẽtie sine motu ⁊ opatione: per hoc q̄ sũt lux quedã cause prime: verũtamẽ habent in ordine diuerso penes maiorẽ ⁊ minorẽ simplicitatẽ ⁊ vniuersalitatẽ: hãc aũt formã vniuersi esse accipiunt spere mote ab intelligẽtijs per motũ ⁊ operationẽ vnã vel plures: ⁊ hoc mõ quo accipit malleus formã artificis ferrarij ad inducendũ in ferrũ. Necesse aũt est q̄ spera que mouet ab intelligẽtia primi ordinis habeat opationẽ vnã: qm̄ forma quã accipit est simplex ⁊ determinata spere alique sunt intellectiuaꝝ descẽdentiũ accipiũt formã hãc minus vniuersalẽ ⁊ minus determinataz ad esse in genere ⁊ specie diuersificatũ ꝓpter qđ indiget opationibus plurimis. Si aũt hec eadẽ forma consideret sm esse qđ habet in actiuis ⁊ passiuis: tũc ipsa ignobilitatẽ ⁊ corruptionẽ accipit: ⁊ est citra bonitatẽ primi ꝓpter mãlitatem corruptionẽ ⁊ mutationẽ ipsius: tamẽ in ipsis põt ꝯsiderari sm esse duplex: hoc est sm esse agentium ⁊ sm esse suscipiẽtis ipsa tñ: agentia aũt ipsa sunt elementa formalia que quidẽ sunt ignis aer ⁊ aqua: ⁊ ideo operationem habent celorum: quia ignis explendo formam esse generatoꝝ quam accipiens celo mouetur circulariter q̄uis de sua natura moueatur recte: ⁊ similiter aer motus plus q̄ ignis. Similiter autem ⁊ aqua inquantum minus materialis est q̄ terra: ideo enim motũ habet semicircularem sequendo motum lune sicut nos determinauimus in libro de causis proprietatum elementoꝝ ⁊ planetaꝝ. Terra autem que est materia ⁊ mota tñ ⁊ non mouens aliquod: vlterius non potest hanc formam suscipere per operationem sed per quietem: sicut id qđ est motus vni tñ ⁊ nullo modo mouẽs: ⁊ ideo illa quiescit a motu circulari perfecto ⁊ a motu semicirculi: qꝛ motus circularis solus est operatio que ad formam est vniuersi esse exemplãdã ⁊ participandam: motus aũt rectus est qui debetur vni nature in seipsa: ⁊ huius diuisionis sic habet sufficiẽtia. Quod forma idealis ⁊ factiua esse vniuersi: aut est sm esse spiritnale primi ⁊ separatũ: aut est sm esse corruptibile: ⁊ primo modo quidem participatur sine operatione corporali ab oĩbus ordinibus intellectiuorum. Si autem est sm esse corruptibile: aut sm esse corruptibile variabile: aut sm esse incorruptibile variabile: ⁊ sm esse incorruptibile ⁊ inuariabile per

Tex. c. 63.

Vide pro hoc Auer. 2° ph. cõ. 88.

Tex. c. 64.

Tex. c. 65.

Nota q̄t reꝝ ordines.

recipiatur ab omnibus que sunt mouentia mota ab immobili per se ⁊ per accidens. Si autem est ẜm esse variabile ⁊ corruptibile: tunc aut est in his in quibus habet esse formale actiuū plus ꝙ̄ passiuū: aut in eo in quo habet esse materiale tm̄: ⁊ primo quidē modo est in elemētis tribus diuersimode: ⁊ tertio modo est in elemento qđ est terra: ⁊ est aduertēdū in his ordinibus ꝙ forma hec diuina semper recipitur ẜm potestatem recipientis ⁊ nunꝙ̄ ẜm potestatem dantis: ⁊ hoc decipit multos loquentes de pronosticatione que est ꝑ stellas quia hoc qđ preuident in stellis immobiliter futuraꝫ credunt imobiliter recipi ab elementis vt pronunciāt tanꝙ̄ sit necessariuꝫ ꝙ habet euentū mobilē: ⁊ decipiuntur: sed de hoc alibi erit differēdum. Sed his habitis ad solutionē superius īducte q̄stionis ea que dicta sūt adaptemus.

Nota causaꝫ ꝙ quã multi in pnosticatione p stellas decipiunt. 3.

Tex.c.66.

¶ Patet aūt ex predictis ꝙ terra non mouetur omnino: ⁊ corpora que terre appropinquant per hoc ꝙ non participant perfectam nobilitatem: sed ea que est circa illam mouentur motibus paucis ⁊ imperfectis: quia participare non potest nisi parum q: non perueniunt ad vltimū: sed recipiunt rem possibilem sibi ⁊ ex causa diuina perpetua: ⁊ acquirunt eam ẜm modum sibi proportionalem differēter: sicut diximus: ⁊ hec res dicitur a quibusdam in ipsis recipere causam diuinam: sicut similiter iferius dicit̄ recipere qđ est in exteriori meliori: sicut cera ex auro non recipit auream imaginem: sed fragilem in aliquo similem illi: corpora autem media que sunt inter corpus primum qđ recipit vna operatione nobilitatem: ita ⁊ corpus vltimum qđ recipit eam per quietem qđ est terra: sunt etiā inter primū celū ⁊ corpus vltimi ordinis qđ est celum recipiens formam minoris dignitatis recipiūt bonitatē nobilitatis illius in motibus multis: ⁊ hec media corpoꝝ sunt omnes celi preter celum primum. Sed hoꝝ operationes sunt in motus circulares qui non necessario multiplicantur ẜm descensum a primo celo vt diximus: si ẜm locum accipiatur descensus: sed multiplicatur ẜm ordinem dignitatum: nihil enim ꝓhibet aliquem inferiorem in loco orbeꝫ esse paucorum motuum superioꝝ: eo ꝙ ea dirigit ⁊ forme quā explicat per motum non determinatur per motum tm̄: sed etiam per situm ⁊ luminis sui virtutem: ⁊ ideo orbes inferiores in astronomia dicūtur iungi superioribus ⁊ nō ecōuerso: quia inferiores accipiunt influentiam a superioribus ⁊ non econuerso: ⁊ hoc precipue est in sole qui mergit̄ multis superioribus ⁊ magnā hꝫ virtutē ex lumine suo. Hec etiā de causa nā dedit orbus iferiorib9 motū obliquū vt ex obliquitate pluribus iuncti modis determinarentur.

¶ Cap. 15m. De solutione scđe q̄stionis: quare .s. in orbe vno sunt stelle multe: ⁊ in quolibet aliorum vna tm̄.

Tex.c.67.

HIs expeditis ad solutionē secunde questionis accedamus: est autem secunda questio fundata super opinionem antiquoꝝ dicētium ꝙ orbis primus est orbis stellatus stellis fixis: ⁊ tūc querunt quare in orbe primo habente motum tm̄ sunt stelle multe: ita ꝙ numerus earum incomprehensibilis est. In vnoquoqꝫ autem reliquoꝝ orbiuꝫ inferiorum qui habēt multos motus est stella vna tm̄. Hec aūt questio si debeat reduci ad id qđ ẜm veritatem inuenit̄ in orbe per obseruationes verissimas: tunc opꝫ eam ita fieri vt queramus quare orbis primus cuius est motus diurnus est subtilis luminis: ita ꝙ visu non subijcitur lumine eius. Et orbis scđs habet lumen distinctum nō in stellis vt dicunt astronomi. Et orbis tertius est stellatus multis stellis: ⁊ orbes inferiores illi sunt stellati: ita ꝙ quilibet habet vnam stellam: ⁊ in illis non est obseruatus ordo: q: a pluribus stellis non ordinate venitur ad vnā: nisi per multa que sunt pauciora plurimis: ⁊ ẜm hoc videt̄ ꝙ orbis quartus deberet habere stellas plures vna ⁊ pauciores ꝙ̄ orbis terti9: ⁊ ita continue deberet descendere vsqꝫ ad vltimum orbem qui haberet stellaꝫ vnam: ⁊ si forte diceretur ꝙ orbis habēs stellam vnam haberet causa maioris quātitatis ꝙ̄ sunt stelle orbis habētis stellas plures: tūc deberet stella saturni maior esse ꝙ̄ stella iouis: cū sit contrarium illius: ⁊ stella iouis ⁊ martis debent esse maiores ꝙ̄ sol: qđ oino falsum est. Arist. aūt soluit primam questionem que ẜm opinionem antiquorum est introducta triplici solutione sic dicens: ꝙ manifestum est ꝙ orbis primus habet stellas multas: ⁊ orbes inferiores non nisi vna pro quolibet orbe: ⁊ opꝫ itelligi hoc ideo esse: q: primus orbis est cui a motore primo per motū infunditur causalitas vniuersalis omni rei que est ⁊ viuit ẜm naturam ⁊ ipsa est sicut causa prima vniuersalis in illo. Alij āt orbes sūt cause magis determinate: ⁊ ideo habēt stellas determinatas ita ꝙ quelibet habet vnaꝫ: ⁊ hec causa vt videt̄ non dicit quare quilibet orbium inferioꝝ habet stellam vnicā: sed dicit quare habet stellas pauciores ꝙ̄ primus orbis.

Tex.c.68.

Scđa autem sua solutio est que dicit vere ita factū esse ꝙ orbis primus habet multa corpora stellaꝝ que mouent̄: ⁊ quilibet orbium inferioꝝ stellā tm̄ vnā: huius causam dicit esse: q: natura temperauit orbes: orbi eni cui dedit multas stellas dedit motum vnum: ⁊ orbibus quibus dedit stellas singulas dedit multos motus vt id qđ deest eis in virtute vniuersali sumpta ex stellis acquiratur eis ex motibus multis quos habent: ⁊ si natura ordinauit eas quādo dedit motui vni corpora multa stellaꝝ ⁊ motibus multis adhibuit corp9 vnius stelle tm̄. Et intellectus huius est ꝙ orbes inferiores singulas stellas habētes mouent̄ multis motibus ꝯtra orbē primū: ⁊ cū ꝯiungant̄ singulis stellis orbis primi: acquirunt hoc ex multiplici ꝯiunctione cū stellis orbis superioris: ꝙ orbis superior habet ex multis stellis ⁊ sic fit ꝯtemperatio virtutis: q: sicut orbis primus vniuersalis est ꝓpter multitudinem stellaꝝ: ita inferiores inueniuntur vniuersales ẜm modum causandi ꝓpter multitudinē virtutuꝫ quas accipiūt ex ꝯiunctione ⁊ appositiōe ⁊ alijs accessibus ⁊ recessibus a stellis spere superioris.

Tex.c.69.

Hec aūt solutio fundatur super hoc ꝙ ꝑ obseruationes veridicas falsum inuenitur: quia nos iuenimus verissime ꝙ spera octaua aut tres habet motus: aut duos ad minus: ⁊ ꝙ stelle que sunt in ipsa mouent̄ ab occidēte in oriētē: sed q: motus ille idiget multi tēporis experiētia propter hoc forte ab antiquis non fuit deprehensus vel forte vocauerant primū orbē: qm̄ ad visum primus est sicut supra diximus. Quicquid aūt sit de hoc causa bona est que ad hoc inducta est ad questionē soluendā: q: absqꝫ dubio cōtemperatio fit stellaruꝫ quando inferioribus recompensant̄ ex diuerso motu accessionis ⁊ recessiōis ad superiores qđ ex paucitate stellaꝝ quasi videbant̄ amisisse.

Nota quod scđa solō Aristo. cōtradicit sensui.

Tertiā aūt causaꝫ assignat dicens: ꝙ nō est alia causa ꝙ in vnoquoqꝫ orbiū inferioꝝ est stella vnica que tamen habet motus plurimos diuersos: nisi ꝙ ille orbis superior qui quidē vnicus est subiecto: ⁊ est quilibet inferioꝝ ẜm virtutē spiritualē quā diffundunt per eos mouet plurima corpora stellaꝝ: q: ⁊ mouet stellas que sunt in ipso primo orbe sicut in subiecto: ⁊ mouet orbes omnes inferiores per potentiam spiritualē quā diffundit in eis sicut qđ est in subiecto vnū ⁊ potentia vite sue per oia mēbra diffundit in aialibus. Orbis aūt est orbis stellaꝝ qui ꝯtinet sicut ambiēs totū motū planetaꝝ: hoc est totū qđ est a saturno vsqꝫ ad lunā in quo sūt oēs stelle herrātes siue errātes: orbis eni postremus qui lōgissim9 est a nobis ⁊ est primus iter orbes ⁊ ꝯtinet sub se ambigēdo oēs stellas erraticas: mouet̄ quidē in se: ⁊ est infimus per potētiā spiritualeꝫ in orbibus multis inferioribus qui sūt quasi mēbra eius quibus influit virtutes causantes nālia ⁊ ꝓpagatione nāliuꝫ: hec aūt potētia sua quā influit eis non est corporalis: ⁊ ideo nō mouet etiā iferiores orbes tāgēdo eos sicut corpus mouet corpus: sed mouet eos sua bonitate ⁊ nobilitate influendo se eis: sicut desideratū optimū ingerit se desiderio extēso ad ipsuꝫ: ꝓpter qđ sequunt̄ motū eius plus quāto desideriū plus ꝓcedit ad ipm̄: vt supius diximus.

Tex.c.70.

Et ideo etiā nō idiget colligatione ⁊ ꝯtinuatiōe sicut partes ⁊ mēbra aialis colligant̄ pmo mouēti qđ est cor: q: in aialibus mouet virtutē corporalē que mouet̄ ꝑ accidēs motu cordis est mēbroꝝ: sed q: ille mouet virtute spirituali siue intellectuali: sicut inferius orbes distincti quidē ẜm subiectū ⁊ locū: ⁊ vniti sunt orbi primo ẜm desideriū ⁊ finē: q: idem intendūt ꝙ stelle in causando esse vniuersi: ⁊ hoc modo omnes orbes assimilantur membris animalis vnius: non quidē quia vniuntur subiecto vel loco: vt iam diximus: sed quia vniuntur subiecto in fine desiderato. Si enim vnirentur in subiecto sine illa vnio cōtinui siue colligati nō possent habere motus ꝑ quos recederent abinuicem distātia perfecta: sicut nos videmus stellas errantes recedere abinuicē: ⁊ a stellis fixis per totaꝫ quātitatem diametri spere: ⁊ ideo errant intolerabili errore

qui dicant motũ stellarũ illarũ esse in celo sicut motũ partium aque vel aeris in inferioribus: q̄r tunc continuaret quelibet cũ orbe cuiuslibet: ꝛ nõ esset rotunditas orbium perseuerãs: modo aũt predicto propter hoc ꝙ quilibet orbis quasi cum mẽbrũ alterius respectu vnius finis est operatio omniũ cõmunis inquantũ quilibet est corpus per se separatũ ab alio habet operationẽ ꝓpriã singularẽ. Hoc ergo modo se habẽte primo orbe ad orbes inferiores: vt mouente eos ꝛ tribuẽte eis virtutẽ omniũ stellarũ suarũ: saluatur proportio motoris primi ad suũ celũ ꝛ ad inferiores celos: ꝛ ideo si essent in inferioribus partibus stelle plures vna: tunc oporteret ꝙ non saluaret proportio: quia inferior efficeret his habẽs virtutẽ superiorũ vel ter vel quater sm numerũ stellarũ quas haberet: ꝛ tũc explicaret eas orbis inferior per motum sui bis vel pluries: ꝛ sic vinceret id qd mouet motorem: cum motor nõ possit eas influere nisi dupliciter scilicet sm virtutem ꝛ esse vel sm virtutem tñ: q̄r mobili sibi coniuncto influit eas sm esse ꝛ virtutem ꝛ alijs inferioribus sm virtutẽ tñ que sibi nõ immediate sunt coniuncta: ꝛ hoc induceret penã ꝛ laborẽ motori: nõ quidẽ ex ꝯtrarietate eius ꝙ mouet ad motũ suũ: sed potius ex victoria ꝓportionis mobilis sup id qd mouet: vltimus enim orbis qui mouet oẽs speras per hoc esset in pena ꝛ labore: q̄r nõ nisi cũ pena posset multiplicare virtutẽ ꝛ esse immobili ꝙ nõ coniungitur ei nisi per mediũ: destrueret etiam ex hoc ordinatio mundi: q̄r ad ordinationẽ mundi nõ exigit nisi virtus multiplex in stellis: ꝛ ꝙ per quasdã stellas huius virtutis colligat per motũ vt collecta quasi in vna moueat materiã elemẽtorũ: propter qd etiã nã ordinauit stellã vnã maximã in medio orbiũ in qua colligant virtutes aliarũ que est sol: ꝛ illas collectas trãsmittit lune ꝑ lumẽ suũ que proxime mouet: cuius motũ ꝓpter ꝓpinquitatẽ oĩa inferiorũ corpora maxime sequunt: ꝓpter qd etiam ipsa luna regina celi a physicis vocat. Si aũt aliquis dicat ꝙ non põt esse pena in motore primo: eo ꝙ ipse infinite virtutis cõuincit per antedicta falsum dicere qd multotiẽs diximus ꝙ omne corpus finitũ habet finitã virtutẽ: sꝫ non finita sit virtus motorũ supiorũ sm quãtitatẽ per se vel per accidẽs sumpta: eo ꝙ non est virtus in corpore sicut diximus in 8° physicorũ. Est tamen finita proportio eius ad mobile sm vigorẽ mouendi: ꝛ ideo additio que fieret in partibus mobilis solueret ꝓportionẽ ꝛ induceret penam in eo qd mouet: sicut diximus. Hec ergo est causa quare in vnoquoqꝫ orbiũ errãtiũ nõ est nisi stella vnica: hee ergo sũt cause assignate ab Arist. a nobis sufficienter explanate ꝛ fideliter sm intellectum veritati ꝯgruentẽ. ¶ Questio aũt quã nos induximus sm veritatẽ cõpertã in astris subtiliter soluit sic ꝙ dicat ꝙ cum orbes sunt causantes ꝛ ordinantes propagationẽ ꝛ esse mundi vt exigant quatuor ad esse: quorũ vnũ est instrumentũ quo virtus celi ad iferiora dirigit: ꝛ hec est forma vniuersaliter mouẽs: q̄r celũ mouet omne qd est. Scdm autẽ est distinctio in ꝓpria rei quidditate: ꝛ forma celi mouẽs ad hoc oportet ꝙ habeat virtutẽ distinctã. Et tertiũ est figura que debetur vnicuiqꝫ in primo esse ꝯstituto. Et quartũ est qualitas actiua ꝛ passiua que trãsmutat materiã ꝛ habẽt ista ordinem: q̄r primũ est in scdo sicut causa primaria ꝛ vniuersalis in causa secũdaria ꝛ determinata: ꝛ scdm ꝛ primum sunt in tertio sicut esse distinctũ est in ꝯtinuo ꝛ primũ ꝛ scdm ꝛ tertiũ sunt in quarto: sicut esse diuinũ est in cõtinuo tẽporali: ꝛ prima quidẽ duo sunt diuina: ꝛ tertiũ est quasi mathematicũ sm esse: ꝛ quartũ est naturale: ꝛ prima duo accipiunt per intellectũ. Tertiũ aũt per imaginẽ: ꝛ quartũ per sensum: sed cũ omnia sunt vniuersalr mouẽtia: oportet ꝙ omnia ista aut sint vniuersalr mouentia in esse aut in virtute. Et ideo dico ꝙ celũ primũ est vniuersale in lumine mouente ad esse: ꝛ scdm celũ habet lumen distinctũ sed nõ figuratũ ad expressas figuras: ꝛ huius virtutẽ potissimũ querũt auctores imaginum: ꝛ vocant ipsam Alacuc hoc est circulũ effectiuũ: eo ꝙ circulus ille principaliter res distinguit sm esse differentie essentialis qd est ante figurã. Tertius ãt habet lumẽ multiplex ad figurã redactũ cuius subiecti sm dicta sapientũ est mouere terrã ad multiplicẽ inferiorũ vigorationem. Quartus aũt ordo habet totum motum planetarũ: ita ꝙ quilibet circulus eius habet vnam stellam in vna qualitate mouentẽ: cuius causa est q̄r qualitas est vna vniuersalis mouens ad esse vigoratum: ꝛ ideo stella mouens per qualitatem coniungitur per motum cuiuslibet imaginũ superiorũ stellarũ: ꝛ est motus eiꝰ proprius sm imagines celi: ꝛ in se nullius est imaginis: quia aliter nõ moueret ad omnẽ imaginẽ: ꝛ ideo nõ potuit esse in orbe nisi vna talis stella: ꝛ ex hoc accipit intellectus eius qd periti astrorũ dicũt: ꝙ scilicet stelle errantes sunt principales in qualitatibus: sꝫ accipiunt eas magis coadunatas ꝛ multiplicatas ad imagines stellarũ fixarũ. Ex isto etiam habet ꝙ planete mouent proprio motu cõtra motum primũ: huius est causa quia nõ informarẽtur qualitates eorũ sm imagines eorũ omnes: sed mouẽtur sub vna tñ: qd absqꝫ dubio cõtigeret si nõ haberet nisi motũ orbis primi qui est diurnus. Qualiter aũt de qualitates actiue ꝛ passiue stellis attribuãtur superius est expeditum: de stellis aũt singulis tractatus pertinet ad sciẽtiam astrorũ. Jam ergo nũc determinationẽ explanauimus ꝛ explicuimus quãtum spectat ad hoc negociũ physicũ: q̄r diximus quomodo motus earũ quando diximus ꝙ sunt de natura essentie quinti corporis: ꝛ diximus figuras ipsarũ ꝛ loca in speris suis: ꝛ qualis est compositio sm ipsarũ ordinẽ superioritatis ꝛ inferioritatis. De his enim oĩbus induximus rõnes sufficiẽtes ad persuadẽdum: sꝫ demõstratio in quibusdam haberi non possit.

Tex.c.76.

Solutio doctoris.

¶ Tractatus tertius secundi libri de motu ꝛ quiete terre.

Cap.pᵐ. De opinionibus antiquorũ ꝛ Pithagoricorũ qui dixerunt in circuitu locali ꝛ non in medio in quo etiam est distinctio medij.

Tex.c.77.

Quoniã aũt celi ꝛ stelle omnes mouent circa ꝯuexũ terre ꝛ ipsã terrã quietã esse supposuimus vbi ꝓbauimus celũ moueri ꝛ nõ stellas: ideo nos nũc oportet inquirere de natura terre: ꝛ vtrum motus eius naturalis sit circularis: aliter enim de natura eius nõ habemus hic loqui: sed in sequẽtibus. Dicamus ergo de dispositione nature eius sm ꝙ diximus ꝛ perscrutemur de ea ꝛ de loco eius: ꝛ vtrũ sit quiescẽs aut mota semp sm circulũ. Incipiẽtes aũt dicimus ꝙ antiqui valde diuersa opinati sunt de terre loco: oẽs enim qui celũ finitum esse dicebant eo ꝙ est circũferentiam ꝯtinẽs totũ dicũt terram esse in medio qd est centrũ: ꝛ dicunt in hoc verũ. Pithagorici aũt ꝛ Italici philosophantes oĩbus alijs ꝯtradicũt in loco terre. Est enim illorũ positio esse in genere in medio cẽtri: ꝛ ꝙ terra est extra medium in orizonte ꝛ est vna stellarũ eo ꝙ stellas vniuersaliter dicebant esse opacas: q̄r lunã tenebrosam in se esse cõtemplabant. Dicebãt etiam ꝙ mouet circulariter circa cẽtrum in quo est ignis: ꝛ reuoluit sm motũ diurnum: ꝛ facit noctẽ ꝛ diem quãdo motu suo mouetur supra solem ꝛ sub sole. Attribuebant enim motum diurnũ terre ꝛ stellis alijs motũ dabant tarde: qui est ab occidẽte in orientẽ: ꝛ per diametrũ in eodẽ circulo in quo mouet terra nostra dixerũt esse aliã terrã oppositam diametraliter huic terre in qua nos habitamus: quã vocauerant Antigion: ꝛ eius causa fuerũt eclipses solis ꝛ lune quas ex opacitate illius terre mote ante solẽ ꝛ lunam dixerũt ꝓuenire ꝛ eclipses que proueniũt habitãtibus in antigion: dixerũt ꝓuenire ex motu terre nostre. Dixerũt autem sermones hos ꝛ tales opiniones acceperant ideo q̄r nõ querebant scire de qualibet re sm rei ipsius naturam. Si enim naturam terre quererent ea que vidimus oportet confiteri: videmus autẽ terram a circunferentia terre ad medium moueri ꝛ non in orizonte consistere: sed illi experta per visum dimittunt ꝛ ꝑtranseunt dicentes sensus iudicium frequenter esse erroneum: ꝛ non oportere sequi ipsum ꝛ confitentur ea que volunt inductis autem positionibus volitis studẽt illas affirmare ꝛ probare per sophisticas rationes non veras: sed re sm placiti potius assertionem sectantes. Multi autem primorum philosophorum secuti sunt Pithagoricos in loco terre: quia dixerunt locum terre non esse mediũ: dixerunt aũt terram non esse in medio: eo ꝙ non probabant sermones suos per iudicium visus neqꝫ probauerant ipsos per verã rei rationem: sed potius ex auctoritatibus antiquorum de quorum dictis rationem dicebant non esse querendam: di-

Tex.c.73. centes hoc sufficere ꝙ tanti viri tales sententias protulerūt. Antiqui autem quos isti secuti sunt rationem habebāt debilem: supponebant enim ꝙ etiā verum est ꝙ res nobilis ⁊ preciosa sm ordinē nature debet esse in loco nobili: deinde subinferebāt aliā etiā naturā propriā: ꝙ.s. ignis nobilior est in elemētis: eo ꝙ formalior est: ⁊ calor est instrumētū vite in his que sunt sm naturā: cui inferebant tertiā falsam: ꝙ.s. status in loco sive finis nobilior est ꝙ sit mediū: extrema autē duo.s. circūferētia ⁊ cētrū: sed in circūferētia est principium: eo ꝙ illa est locus nō in loco existēs: ⁊ finis est cētrum in quo stat mediū: aut est inter vtraq; sm istos: ⁊ dicebāt ꝙ finis loci nobilior est oībus aliis locis: ⁊ ex hoc sequit ꝙ ignis debebat esse in centro. Causa aūt quare finē loci ponebant nobiliorē principio ⁊ medio fini: q: in fine est ꝯsumatio ⁊ nobilius est ꝯsumatum nō ꝯsumato: ⁊ talibus ergo modis adduxerūt rōnes suas: ꝓpter quas volunt ꝯfiteri ꝙ terra non sit in medio orbis: sed vt inquiūt ignis in medio orbis est locatus: ꝓpter hāc etiā causam dixerūt Pithagorici ignem esse in medio: lꝫ aliā ad hoc inducerēt rōnē: ⁊ id mediū vocauerūt qd illi finē loci sive statū loci vocauerūt: ꝯuenerūt enīꝫ cū illis supponētes ignem nobilissimū esse: ⁊ ideo maxime dixerūt hoc esse ꝯseruandum: eo ꝙ in mūdo nihil igne nobilius

Tex.c.74. est. Mediū aūt dixerūt maxime esse ꝯseruatiuū: sumētes rationē ex hoc ꝙ verior est nā rei in medio ꝙ in extremo: ⁊ vbi verior est ⁊ fortior natura ibi fortissime ꝯseruat. Hoc enim videbāt in minori mūdo qd est aīal: in quo cor in medio pectoris est locatū: vt ibi habens munimenta ossium in circuitu optime ꝯseruetur. Cor aūt in minori mūdo fontem fortē esse caloris videbant: ⁊ qd est quasi fons frigoris: sicut cerebrum esse videbant in supremo capiti: ⁊ sic videbant spondiles ⁊ ossa pectoris ⁊ costarum qui terrestria sunt quasi ambitū circūferentie circa cor optinere quasi frigidū ⁊ humidum esset supra calidū ⁊ siccū: ⁊ calidū ⁊ siccū esset intra frigidum ⁊ siccū: ⁊ calidū ⁊ humidū quasi quedāꝫ euaporatio calidi ⁊ sicci in spiritualibus ꝓcordiorꝫ: ⁊ ita effingebāt magnuꝫ aīal qd est mūdus frigidū ⁊ humidū ponētes supra celū: ⁊ inde pluuias ⁊ niues ⁊ talia alia descēdere circa ignem ⁊ terram moueri in circuitu: ⁊ ideo optime conseruari inquiūt ignem sub terra: sicut viderūt in thermis ⁊ vulcanis: de quibus in libro de causis ꝓprietatum elementorꝫ faciemus tractatuꝫ: aerem aūt euaporationē ignis esse dixerūt: in nullo ab antiquioribus differentes nisi in hoc ꝙ antiquiores finē loci ratione nobilitatis igni nobilissimo attribuerunt. Pithagorici aūt mediū mundi nominantes qd illi finē loci vocauerūt: ⁊ hic mediū mundi igni ratione conseruationis ignis attribuerunt: propter qd etiam medium mundi carcerem equaliter vndiq; claudentē vocauerunt: ⁊ hunc locū penarꝫ inferni esse dixerant in quo custodiuntur qui custodiendi sūt sub orbe tristi penas luentes: vt dicit Pithagoras in legibus suis: eo ꝙ ibi est locus ignis in quo terminātur hi qui a Ioue sunt ꝯdemnati. Causa autem quare dixerant hunc sermonē fuit ignorantia multiplicis intentionis nominis medij. Medium autem absolute ⁊ simpliciter acceptū in duas cadit intentiones: quarꝫ vna medietas est equidistātie que est medietas quātitatis in corporibus ⁊ magnitudinibus que multipliciter: ⁊ ipsa dicitur q: alia est medietas arithmetica: ⁊ alia medietas geometrica: ⁊ alia musica: sicut in sciētia arithmetice habet determinari: omnes enim iste medietates in quadāꝫ quantitatis proportione accipiuntur. Altera autē intentio medij cadit super mediū naturale ⁊ formalis substantie: sicut dicimus mediū in quo naturalia fiūt ⁊ mouentur: ⁊ ad modum huius medij mediū sumitur in subiectis qd etiam variatur: eo ꝙ aliquādo est inter extrema sicut in figura prima: ⁊ aliquando est ante ea: sive quasi supra ea: sicut in figura secunda. ⁊ aliquando est sm ordinem nature post extrema: sicut in figura tertia: propter qd patet ꝙ non semper id qd nature est in mediū inter extrema cōtinetur: quantitatis aūt mediū inter extrema semper continet: nature aūt mediū accidit ⁊ inter extrema contineri ⁊ extra etiā: ideo in animalibus cor qd nature mediū est ꝯtinet inter extrema per modū supra determinatū: sed q: hoc nō substantiale est nature medij eo ꝙ aliquādo extra extrema continetur: ideo nō est necesse ꝙ aliquādo in maiori ita fiat vbi dicatur mediū locus ignis eo ꝙ extrema sunt circūferentia ⁊ centrū inter que continetur locus qui est in concauo lune in quo ignis exardet. Pithagorici aūt errantes dixerūt ꝙ mediū dicit sm vnā intentionē tm̄ qd est medium sm quātitatē dictū: ⁊ huic actū naturalis medij quo mediāte nā operat attribuerūt. Nos aūt dicimus ꝙ nō semper est idē mediuꝫ aialis qd est naturale mediū: ⁊ mediū corporis qd est medium quātitatis: ⁊ si sunt aliquādo vnū substantia hoc accidit sicut diximus. Similiter aūt oportet intelligere totū celū: ꝙ.s. est in eo duplex mediū: propter hanc ergo duplicē distinctionem medij non est necesse eos inducere super se mediū totius si intellectus eorꝫ inductus sit vna intentione medij qd est mediū totius per equidistantiā qd vocāt centrū ⁊ carcerē: ⁊ id qd ꝯseruat res: sed oporteret eos inquirere de qualitate medij sm quā accipiamus intētionē: ⁊ tūc inquirāt in quo loco est hoc mediū vel illud: cuꝫ enim inuenerīt ꝙ illud qd est melius ⁊ nobilius est mediū nāle: q: mediāte illo facit nā totū qd est in vltimis sive in extremis. Medium loci qd quātitatis est mediū in vniuerso est: sicut quātitatis postremū ⁊ nō primū: mediū enim mūdi per equidistātiā quātitatis acceptū est determinatū oībus virtutibus mouentibus ⁊ nō acquirit bonitatē aliquā nisi quiescēdo: sicut diximus in precedēti tractatu sm orizontē terminās in quo habitāt oēs virtutes spirituales terminantes omne qd ad formā nobilitatis terminat: propter qd ⁊ ipsum mediū est naturale in cuius cōcauo sicut in loco locat ignis qui nobilior ⁊ formalior est inter elemēta. Tāta ergo dicta sint narratione loci terre ⁊ figure eius: eo ꝙ figura cognoscit per figurā sui loci sm aliquem modum: infra tamen per se de figura eius faciemus inquisitionem.

¶ Cap. 2m. De opinionibus circa motū terre ⁊ eius quietē.

Tex.c.75. Cum aūt dicto mō dicāt antiqui diuersa a veritate ⁊ inter se: de loco terre ⁊ locus queratur ꝓpter motū: intēdimus etiā referre diuersas oppositiones primorꝫ in motu terre ⁊ quiete. Dicimus ergo magnā esse diuersitatē iter antiquos de motu terre ⁊ quiete: quidam enim ipsorꝫ fuerūt qui dixerūt terrā nō esse in medio seu in centro mūdi: sed potius in circūferentia circa mediū: sicut in prehabitis exposuimus: ⁊ illi etiā dixerūt eā nō semper quiescere: sed ꝯtinuo moueri circa mediū: nec dixerūt tm̄ vnicā esse terrā sed multas: ⁊ oēs illas circa mediū huius mūdi moueri: sed q: vna semper mouet ab altera: ⁊ ideo vna occultat ab altera: ⁊ ideo nos illā que est sub nobis quā vocant antipodes: quasi cōtra pedes nostros ꝯuersa est nō videmus sicut nec ipsi vidēt terrā in qua nos habitamus: sic ergo vna terra fac qd facit altera: ⁊ vna quā cooperit alterā: q: sꝫ sꝫ situatē terre que est extra mediū mūdi accidit circulū signorꝫ nō per equales semicirculos diuidi p lineā que intelligit trahi per centrū terre in vtrāq; partē orbis signorꝫ: ⁊ sic accidit habitantibus in terra illa nō videre sex signa de orbe signorꝫ: qd falsum est: q: omnis homo vbicūq; sit in mūdo videt super se sex signa ꝯtinue inter orientē ⁊ occidentē eius: ⁊ ideo preseruauerūt se dicentes istā oppositionē ab hac obtēperari ꝙ sm veritatē terra est extra mediū longe ⁊ nō est in centro circuli signorꝫ: ⁊ nō ꝓhibent quin adhuc appareāt sex signa sub visu habitātiū in terra: q: videmus ꝙ si etiā ponamus terrā esse in centro: cum tamen omnes habitantes vbiq; inter duos polos sive longe sive prope non sint in centro terre: sed longe a centro terre super cōuexum circūferentie eius videant sex signa vbicūq; habitent: cum tamen linea que transit per visus ⁊ vidit circulum signorꝫ sit equidistans illi que transit per centrum mundi: ⁊ ideo non possit diuidere circulum signorꝫ in duos semicirculos equales: ⁊ decepti sūt isti ꝙ nescriuerant ꝙ terra nullius quantitatis sensibilis est respectu orbis signorum: lꝫ quantitatem habeat respectu orbis lune: ⁊ ideo accidit ꝙ existēs in gyro terre videt sex signa sicut existens in centro terre: fuerunt etiam quidam antiquorūꝫ dicentes quidem terram esse in centro mūdi quā vocauerunt semper extensum orbem forte intelligētes orbem semper extensum orbem qui est conuexum terre in quo dicebant continue terram circuire. Isti ergo sunt duo modi motus quibus diuersi philosophi terram totam moueri dicebant: nec poterant diuersificari pluribus modis: q: tota terra nō poterat poni moueri nisi aut extra centrum aut in centro.

¶ Cap. 3m. In quo reiterantur opiniones antiquorum de figura terre.

Tex. c. 76. Amplius autem ⁊ circa figuram terre multa diuersa antiqui sunt opinati: quidam enim dixerunt ipsam esse figure rotunde ⁊ orbicularis: ⁊ alij contradicebant his: dicentes quidā ipsam esse circularem in superficie ad puncta polorum ⁊ orientis ⁊ occidentis ꝯuersam dixerūt ipsam plane ⁊ extenso superficiei in superficiebus ad hemisperium superius ⁊ ad hemisperium inferius cōuersa: ⁊ ideo dicebāt ipsam habere figuram tympani: signum autem huius est vt inquiunt: quia quando oritur sol de sub terra ⁊ occidit sub terram terra videtur eam abscidere ad rectam lineam ⁊ nō sm circulum sicut luna secat solem in eclipsi sicut diximus superius: recta ergo linea abscindens solem sm longitudinem latitudinem ⁊ planitiem indicat: causa autem erroris istorum est q ꝯsiderant quid operetur longinquitas visus vsq ad solem ⁊ magnitudo circuli terre: quia magnus circulus paruus incuruatur ⁊ non ex longinquo videtur esse sm rectam lineam: ⁊ hoc videre possumus in circulis paruis qui multo plus incuruantur: ⁊ tamen videtur nobis esse superficies que minus eas videmus: ⁊ ideo conueniret istis non negare rotunditatem terre: sed potius verificare dicta mathematicorum qui probant terre rotunditatem per hoc q quando homo elongat se de polo aquilonari versus austrū elongatione non multū magna accidunt ei multe stelle aquilonares quas prius vidit ⁊ occultātur ei multe ad austrū quas prius non vidit ⁊ econuerso: qui se elōgat ab austro versus aquilonem: huius autem ortus ⁊ occasus stellarum non potest esse causa nisi terre rotunditas: quia si esset terra equalis superficiei ⁊ plane absq dubio vbicūq esset homo in terra videret stellas austri ⁊ aquilonis equaliter: hoc igit̃ oporteret eos non negare propter errorem qui in sensu accidit: ex hoc q lōginque alii circuli recti linee superficies esse apparent. ¶ Nolentes autem hanc veritatem sequi ⁊ diligentes suas positiones deuenerunt in hunc errorem vt dicerēt figuram terre non esse aliam q̄ figuram tympani. Causam dicti sui assignantes quietem terre: eo q plana superficies magis solide stat super aerem ⁊ aquam quiescentem q̄ rotunda ideo proculdubio: quia suppositum sibi corpus equaliter comprimit q non facit superficies rotūda quasi in idē: aut fuerunt qui dixerunt figuram terre esse sicut est scintilla que in vna superficie est rotunda ⁊ in altera est equalis superficiei: hanc autem dixerunt esse conuenientem ad natandū super aquas super quas terram dixerunt esse fundatā. Iste ergo sunt antiquorum opiniones de figura terre.

¶ Cap. 4m. De questione mirabili ⁊ de quiete terre in centro quam mirabiliter soluerunt antiqui.

Tex. c. 77. Dimissis autem antiquorum opinionibus dicamus sermone vniuersali q̄ quidem sententie antiquorum ⁊ rationes de quiete ⁊ motu terre sint de multis valde: sed res vna est quā antiqui non iudicauerunt veram: sed dubitauerunt in ea quā oportet nos remoueri hic eo q illa est de his que per se desiderat scire homo in naturalibus: omnis enim homo non bestialem habens cogitationē que nihil cōfert mirabiliter absq dubio quare quiescit terra sm totum non remota a loco suo descendendo inferius: nos videamus q ipsa mouetur sm partes: accipientes enim vnam partem terre in quocunq loco fuerimus in circuitu terre ⁊ eandem eleuantes in aerem ⁊ dimittentes videmus illam partem descendere continue ⁊ non stare in loco aeris in quo dimissa est: ⁊ quāto fuerit pars maior tāto velocius descendit ⁊ non stat donec descendit ad terram que ꝓhibet eam amplius descendere: ⁊ tunc mirabile videt̃ q tota terra stat sub aere ⁊ aqua: ⁊ non descendit inferius cum nihil videatur prohibere descensum eius: mirabile enim videtur qualiter nullo sustentante figat hoc graue totum. Amplius autem si intelligamus eleuare aliquas partes terre in aerem postea supponamus totam terram remouere de centro mūdi in quo est: tunc dicamus cadere partes terre in aere prius suspensas: tunc ille partes terre non quiescunt in aere nisi dimittantur cadere: neq iterum quiescūt in loco nisi vbi fuit conuexum totius terre que remota est de loco suo ruunt continuo motu vsq ad centrum mundi: ⁊ tunc mirabit̃ iterum homo qualiter stant quando perueniunt ad centrum ⁊ non procedunt vlterius cum nihil videatur esse q̄ prohibeat eas. ¶ Ad omnes autē huius inquisitiones quas querunt antiqui cum admiratione: dicimus nos q questio ipsa de qua querunt antiqui de causa cognitionis huius mundi est vera philosophia cum nihil eos induxerit nisi admiratio cause de effectibus quos viderūt in primis simplicibus corporibus: verūtamen ad solutiones questionum quas induxerunt assignando causas omnes sunt impossibiles omnino ⁊ surgit maior admiratio ex solutionibus eorum q̄ ex ipsa q̄stione. Et hoc licet videre in singulorum causis quas induxerunt vt dicerent rationem quare terra quiescit in medio ⁊ non mouetur. Fuerunt enim quidam qui dixerunt terram quiescere in medio: ideo quia infinitum est sub centro vndiq q̄ vocabant abyssum infinitū: ⁊ quia nihil potest moueri in infinitum: ideo terra non recedit a medio: quia sicut in fine sexti physicorum probatum est q̄ nunq̄ perficit motum non potest incipere moueri: isti autem fuerunt philosophi quos vocant Maloconenses: quos quidā vocant de casumati corrupto nomine arabice appellantes: hunc aūt sermonem non dixerunt esse q ita sit: sed potius vt fugerēt robusti: quia nescierunt causam ⁊ occasionem quare terra quiescit in centro: quia vero isti non naturaliter locuti sunt supponentes infinitum esse sm actum: ideo non propria contradictione disputandum est cum eis: sed sufficit nobis hic q̄ dixit Empe. ꝯtra istos: dixit enim q ex ipso non philosophi sm veritatem: sed rudes ⁊ plebeij homines processerūt qui destructores veritatis fuerunt aperientes ora falsis ⁊ mendacibus verbis dicentes terram esse cui non est profundum finitum: ⁊ ideo motus eius non haberet finem eo q spatium abyssi infinitum: hoc autem dictum eorum causabat̃ ex puritate sententie eorum de ꝯsideratione vniuersi. ¶ Fuerūt aūt alij inter phos qui dixerūt terrā stare in medio nō ex nā medij: sed potius q: natat super aquā: ⁊ huius dicti fuit auctor homo antiquissimus Xelus nomine: natus de Epheso que ciuitas arabice vocat̃ Humor: dicebat enim terra quedā sicut lignū natare super aquā ⁊ nō super aerē: omnia enim terrea late figure multū super aerē nō natāt: sed super aquā precipue si fuerint ꝯcaua sicut dixerūt terrā ꝯcauā esse: ⁊ ideo terrā sup aquā natare dixerunt accipiētes signū ab eo q vbiq terra fossa aquā emittit cuius nos causam in libro methaurorum assignabimus. Auctor autem huius sermonis obliquus esse videtur q questio vna est de terre fixione ⁊ de aqua: q: aqua grauis est sicut ⁊ terra: ⁊ ideo querere de aqua quid cōtineat eam ne ruat sicut de terra: non enim super se sed super aliud sm omnes antiquos locata esse videtur. ¶ Amplius autem constat aerem esse leuiorem aqua: eo q aqua descendit ab aere ⁊ aer ascendit de sub aqua: aquam autem leuiorem q̄ sit terra: quia licet aqua non ita videatur ascēdere a terra: tamen videmus q terra submergitur sub aqua: ⁊ nō possumus dicere q aqua ⁊ terra contēdūt pro eodem loco obtinendo: quia scimus q sicut terra ⁊ aqua sunt diuersa corpora ita habent sm naturam diuersa loca: ⁊ ideo licet nō videamus aquam ascendere de terra sicut aer ascendit ab aqua: tamen scimus aquam esse leuiorem terra ⁊ non moueri ad locum terre nisi motu corporis: ⁊ cum hoc ita se habeat: tūc quomodo potest fingi q id q̄ est leuius stet sub grauiori ⁊ sustētet ipsam. ¶ Amplius autem cum terra sit homogenia in partibus: si tota terra natat super aquam necesse erit ⁊ quālibet partium terre super aquam natare: huius autem videmus ꝯtrariū quotienscunq enim aliqua partiū eleuet̃ super aquam ⁊ dimitteretur profundatur statim in aqua ⁊ petit fundum: ⁊ quanto fuerit maior tanto profundabit̃ velocius ⁊ non quiescit vsq dum peruenit in profundū aque.

Tex. c. 78. Terra igitur est sub aqua ⁊ non aqua sub terra sustentans ipsam. Horum autem omnium errorum causa est q antiqui de causa rerum naturalium non querebant fidem facere sm q erat in natura rei quesite ⁊ per demonstrationem: sed potius finem querebant quā attingere non poterant satisfaciēdo homini ⁊ nō questioni: ⁊ hic finis erat glorie in disputatione: huius enim ꝯsuetudo est omniū nostrū qui phiam profitemur: cū tñ nō sm veritatem phi: sed sophistice scimus q s. q̄rimus finē nostre potētie in disputando vt videamur

posse

Tex. c. 79.

Tex. c. 80.

posse vincere: sive loquamur ad alium: sive etiam confera/
mus de re apud nosmetipsos: querimus eni ⁊ syllogizamus
ad hoc vt euadamus nos vel alios ⁊ ad vt de re sm ꝙ opor
tet satisfaciamus: sed eum qui vult esse pbs ⁊ sibi ⁊ alteri cõ
tradicere ratione cõuenienti rei quesite: ⁊ hoc pculdubio fa
cere non poterit nisi postq̄ inquisierunt de re non in vniuer
sali sed etiã in propria natura cognouit eam sm omnes dif/
ferentias ⁊ accidentia ppria ipsius: tūc enim sciet etiam de
terra ꝙ ipsa residet in medio qa est simpliciter grauis: quia
graue sub omnibus simpliciter residet. ¶ Fuerunt itez⁊ alij
nihil horum confitentes sed videntes terraz nõ vndiq; ope
riri ab aqua neq; aquã ascẽdere a terra sicut diximus prius:
⁊ ideo aquam dicentes esse suffultaz in aere: in qua secta au
ctores fuerunt Arzimes qdaz ⁊ Democritus ⁊ Leucippus
⁊ vt quidam addunt Pithago. dixerunt omnes isti latitu/
dinem terre esse cãm natationis eius super aerem retentuz
⁊ constrictuz: ⁊ huius dicebãt esse signum qa videbant cor/
pora lata grauia retineri super aerem constrictuz ita ꝙ etiã
a ventis validis non remouerentur ppter aptitudinẽ quie
tis super eum ⁊ propter latitudinem ⁊ rectitudinem suaruz
superficierum: a simili igitur dicunt terram super aerem ia/
cere ppter multam eius latitudinem: ⁊ quia cooperit terra
aerem que possit erumpere sicut si esset constrictus in vesica
vel in corio: tunc enim aer locum non habet ad quem possit
egredi ⁊ conuerti ad ipsuz: ⁊ ideo terra quiescit super ipsuz
⁊ figitur ⁊ stat ⁊ huius simile esse dicunt in clypsedra in qua
emissa aqua grauis retinetur cum aer cedere nõ potest: cuz
tamẽ habeat multa in fundo foramina per que exire potest
aqua vndiq;: huius autem alia multa instrumenta inducũe
ex quibus probare nituntur ꝙ aer pondus graue super se
sustinet quando retinetur ⁊ stat inclusus ⁊ quiescit: si autez
terra non lata esset tunc nõ comprimeret ⁊ retineret vndiq;
aerem: ⁊ ideo tunc penetraret per ipsuz ⁊ non quiesceret su/
per ipsum neq; staret. Isti autez non causam pro causa indu
cere videntur. Coartationis enim aeris non est causa ipsa
latitudo cum videamus paruas latitudines descendere et
non coartare aerem: sed magnitudo terre videtur dignius
assignare partem: quoniam coartatio aeris fit ex magnitu/
dine ⁊ non ex latitudine. Coartatio autez aeris qua ⁊ com/
primitur pars eius super partem ita ꝙ procedere nõ valet
ex superfluitate si magnitudinis ⁊ non ex latitudine quacũ/
q;: si ergo sic est tunc coartatio aeris est a magnitudine ter/
re etiam si supponatur esse rotũda ⁊ orbicularis: oportet eñ
istos dicere tñ esse coartatum aerem a terra ꝙ pars ei⁹ se/
parari a parte non possit: ita ꝙ aliud corpus in locum eius
valeat subintrare: tunc enim sustinet aer qd positum fuerit
super ipsum: ⁊ hoc per circuitum magis contigit a rotundo
comprimẽte q̄ a loco: ex hac enim causa vt dixerunt antiqui
quiescit ⁊ stat terra super aquaz sicut inuenimus in sermo/
nibus antiquoꝝ ⁊ disputationibus eoꝝ: qa. s. enormiter ma
gna est cõprimens aquã: ⁊ ideo mergi non põt vt dicunt.

¶ Cap. 5m. In quo est contradictio dicentibus: ꝙ terra qe/
scit in medio violenter ppter impetũ reuolutionis orbis.

Factis autem oppositionibus antiquorum cir/
ca quietem terre in medio intendimus redire
ad contradicendum illis qui diuersa dixerunt
circa causam quietis totius terre: ⁊ non partiũ
eius: partes enim terre ad medium videbant
moueri ⁊ putabant causam esse huius quia lo
cus partis est totum: ⁊ ideo in partibus terre non ambige/
bant sed dubitabãt que esset causa in quiete totius terre in
medio eius eo qd sicut dictum est non putabant ꝙ partes
mouentur ad medium propter hoc ꝙ medium est loc⁹ ter/
re sed potius propter totuz qd est in medio: ⁊ ideo quare to
tum esset in medio aliam causam inquirebant: oportet autẽ
nos primo presupponere propositiones aatas ex quib⁹ no/
bis erat procedenduz. Dico ergo diuidendo ꝙ aut corpo/
ribus naturalibus est aliquis motus naturalis: aut non est
motus naturalis: deinde procedimus vlterius dicendo ꝙ
si corporibus naturalibus est motus aliquis: aut est ei⁹ mo
tus violentus: aut non est eius motus violentus: hec autez
omnia distinximus in physicis in prima parte libri scientie
istius: sed oportet nos rememorari horuz hic in tantũ quã/
tuz sufficit in presenti negocio. Dico ergo supponẽdo ex se/
cũdo physicorum ꝙ cum natura sit principium motus natu
ralis ei in quo est oportet confiteri corporibus naturalibus
eẽ motus naturales aliquos quia aliter naturalia nõ eẽnt:
⁊ si non esset corporibus naturalibus motus naturalis tunc
non esset eis etiam motus violentus omnino sicut probatũ
est in primo libro huius scientie quia violentum dicitur in
priuatione naturalis ⁊ per oppositum eius: si autez daretur
ꝙ corporibus naturalibus: nec est mot⁹ naturalis neq; vio/
lentus: tunc nihil rerum naturaliuz moueretur omnino: eo
ꝙ omnis res naturalis corpus est mobile: ⁊ hec omnia di/
stincta sunt in pñhabitis scientie huius ⁊ probauimus in pre
habitis ꝙ hec omnia accidunt corporibus necessario. Et
sicut diximus de motu ita necesse est ꝙ corpus possibile sit
quiescere: licet enim non omne corpus quiescat: tamen corpus
rectarum dimensionum possibile est quiescere necessario: si
gnum autez huius est ꝙ omnis motus corporis: aut est na/
turalis aut violentus vt diximus in quinto physicorũ: ⁊ sm
hoc erit quies violenta: aut naturalis: quia motus natura
lis cum non sit infinitus erit ad quietem naturalem: ⁊ mot⁹
violentus cum sit finitus erit stans in quiete violẽta. ¶ Si
ergo in omni corpore sm que dicta sunt inuenitur mot⁹ na/
turalis: tunc expresse improbatum est dictum antiquorum
qui dixerunt motum violentum esse tñ vel quietez vel vio/
lentam: ⁊ qui causant quietem terre ex motu violento ⁊ ge/
te violenta peccant. ¶ Si ergo que dicta sunt ita esse suppo/
nantur: tunc redeamus ad causas quietis terre quas indu
xerunt antiqui dicendo ꝙ terra quiescit imobilis violenter
sm antiquos: aut etiam mouetur ad medium sm eos ⁊ stat
ibi ita ꝙ causa tam quietis in medio q̄ motus ad medium
est reuolutio orbis: ⁊ reuolutio ignis ⁊ turbinis ⁊ ignis ⁊ ae
ris ⁊ aque que procedunt ex forti orbis reuolutione: omnes
enim antiqui aggregatim conuenerunt in hoc ꝙ orbis re/
uoluitur fortiter ⁊ sua reuolutione circunducuntur elemen/
ta que sunt in orbe sicut fit in turbine ⁊ ꝙ hec sunt causa
fixionis terre violente in medio ⁊ eius quietis. ¶ Causa au/
tem dicti eorum fuit experimentum qd viderant fieri in hu
moribus omnibus liquidis ⁊ in aere: viderunt enim ꝙ si
imittantur corpora multa in aquam ⁊ circũmoueantur for
titer corpora grossa: neq; descendunt ad fundum nec rema/
neant in extremitate sed trahunt se ad medium: ⁊ similiter
fit in circunducto fortiter aere: hoc ergo experimentum po/
suerunt pro causa omnes illi qui generatum celum dixerũt
ꝙ terra locata est in medio asserentes in toto fieri sicut in
vase in quo mouetur aqua ita ꝙ impulsio reuolutionis or/
bis velocissime ⁊ inuolutionis mediorum elementorũ in/
ter orbez ⁊ terram causa esset quare terra expulsa ab extre/
mo trahitur ad medium ⁊ stat in ipso: ⁊ cuz ita hec dixerẽt:
querebant tamen alias causas fixiõis eius ⁊ quietis in me/
dio: vnde quidam ex eis non contenti de eo qd dictuz est de
reuolutione orbis ⁊ inuolutione turbinis dixerunt ꝙ cuz re
uolutione orbis causa quietis terre in medio est latitudo
eius eo ꝙ sicut fex elementorum expellatur ad mediuz. Alij
autem contenti sunt reuolutione orbis in reuolutiõe elemẽ
torum dicentes ꝙ solus motus celi prima ⁊ vera causa est
quietis terre in medio quorum princeps fuit Empedo. di/
cens ꝙ celum moueatur circa terram ab omnibus partibus
equaliter motu velocissimo: ⁊ ideo vigore motus illius pro
hibeat terram moueri ad circunferentiam a qua expellitur
⁊ constringitur ad centrum: cuius exemplum est in aqua in
cadum missa in qua proijciũtur partes eris vel parui lapil/
li ad modum arene que si fortiter circũmoueatur non per/
mittit residere ad fundum eas siue lapillos neq; stare in cir/
cunferentia aque circũmote fortiter propter causam que di
cta est que est reuolutio fortis aque lz de aptitudine aeris ⁊
arene sit residere ad fundum aque. Contra omnes autem
istos dicimus ꝙ velocitas motus orbis nõ potest esse cau/
sa quare prohibeatur terra moueri amplius descendendo
v̄sus pedes nostros ex aere quã modo est ita scilicet ꝙ mo/
ueatur versus inferius hemispherium intãtũ ꝙ non sic ime/
diate diametri circuli: sed appropinquet plus circunferẽtie
in quacunq; vna parte vna q̄ in alia: si enim est sicut illi di/
cunt: tunc oportet vt naturaliter moueatur ad loca quedaz
per illam propositionez quaz supposuimus ꝙ corporib⁹ na/
turalibus necessario est motus naturalis: si ergo mot⁹ eius

Tex. cõ. 81. Tex. cõ. 82. Tex. cõ. 83. Tex. cõ. 84. Tex. cõ. 85. Tex. cõ. 86.

ad medium est violentus: tunc quies eius in medio est violenta: τ tunc oportet ꝙ ad locum alium habeat motum naturalem in quo quiescit naturaliter: locus autem ille aut est sursum aut est deorsum: quia necessarium est ꝙ sit aliquis locus naturalis sicut diximus: si autem dicatur ꝙ locus inferior non debetur ei dignior ꝙ superior tunc absqz dubio quando fuit in superiori loco mouebitur ad ipsum: quando non fuerit prohibita videmus autem ꝙ non prohibet eam aer superior qui est versus capita nostra: quia si ille prohiberet eam suo impetu descendere recta linea prohiberet etiam suo impetu ascensum ignis quorum contrarium videmus amborum. Si igitur aer superior qui est versus capita nostra non prohibet eam: tunc eadem ratione non prohibet eam aer inferior qui est versus pedes nostros: nec etiam aer lateraliter circumstans eam in circuitu quia cause similes sunt causatorum similium: aer enim similis nature τ impetus est virtutis τ motus a medio ad circumferentiam est similis circũquaqz. ¶ Terra igitur existẽs in medio violenter existens τ non prohibita mouebitur sursũ circũquaqz: τ hoc falsum videmus esse oculis nostris: τ hec quidem cõmuniter sunt cause contradicentes impetum motus celi esse causam quietis terre in medio quã contra eos qui cũ impetu motus celi causam quietis terre in medio dixerunt esse latitudinem eius τ grossitiem: specialiter autem contra

Tex. cõ. 87.

Empedo. qui solum impetum motus celi inducit qd causa obiicere potest quis dicens ꝙ faciat nos scire Empe. causas propter quas separabantur elementa τ distinguebãtur abinuicem τ que erat causa fixionis terre in medio anteꝗ̃ separentur per motum celi: dixit enim Empedo. elementa precedere motum celi tẽpore quando de amicitia fecit vnũ cõmixtum ex elementis: τ tunc etiam grauia recedebant a leuibus: τ sic motus celi non potest esse causa elemẽtalis quietis terre in medio τ motus eius ad mediũ. ¶ Amplius autem oportet intelligere ꝙ inuolutio turbinis τ reuolutio orbis qui sunt causa motus partium terre ad medium τ quietis earum in medio in omni tempore preterito dici possunt ꝙ expulse fuerunt quando fuerant permixte aliis elemẽtis τ sparse erant in eo qd vocabant turbinem orbis aeris inuoluti: tamen modo isto tẽpore partes terre nõ sunt ibi sparse: quia iam due res exiuerunt in proprio loco per litem dispergentem vt dixit Empedo. Igitur motus partium terre ad medium qui est in isto tempore non causatur ab orbis reuolutione expellente partes terre: etiã ab isto vicino nobis aere quieto a motu turbinis. s. ad centrũ descendũt. ¶ Si autem reuolutio fuisset causa essentialis motus partium terre tunc propter eandem causam etiam: tunc corpora grossa ex grauia terrestria descenderent τ ad terram τ ad terre locũ τ hoc inest: quia prima reuolutio motu turbinis inuoluti expulit grossa sparsa in aere elongatum est a nobis vt dictum est esse partes terre non sunt modo confuse in aere: sed quieto aere mouentur ad medium quãdo fuerint eleuata in aere terrestria grauia: similiter autem videmus ꝙ ea que a reuolutione expellantur ad medium non quiescunt in ipso: sed in ipso medio circũducuntur sicut apparet in arena que est in aqua in cado circumducta: τ ita cum reuolutio iaz dudum deberet remouere omne qd est in orbe propter prolixitatem temporis eius: tunc non deberet stare terra sed circũduci in medio propter impetum reuolutiõis antique: τ hoc

Tex. cõ. 88.

etiam non videmus. ¶ Amplius autem queratur ab Empedocle: propter qd ignis mouetur τ stat superius non potest dici ꝙ sic propter inuolutionem. τ reuolutionez: si enim de aptitudine terre est moueri ad aliquem locũ eo ꝙ ipsa est corpus naturale: tunc manifestum est τ patens: quoniaz τ reliqua corpora nãlia moueri hñt ad locũ aliquẽ nãlẽ ꝓpter cãm consimilem: τ sic reuolutio expellens non potest poni ꝓ causa alicuius motus vel quietis corpoꝝ naturaliũ. ¶ Am-

Tex. cõ. 89.

plius autem simile ex necessitate inferente contingit ꝙ reuolutio orbis τ inuolutio turbinis non faciunt graue et leue: quia graue τ leue sunt de primis corporibus τ illa differunt per motum ad medium: τ a medio τ non per motum inuolutionis τ reuolutionis procul dubio: ergo corporum priora alia sunt grauia: alia leuia nõ propter motum reuolutionis: τ etiam ante ipsam sm Empedoclem: quia Empedocles dixit corpora similia prius esse tempore ꝙ̃ sit motus celi: si igitur hec ita se habent: tunc sm Empedo. restat ingerere de causa essentiali motus grauium τ leuiũ cum fuerint ante motum celi inuolabilem τ ex qua natura fuerit aptitudo motus eorum sic τ non aliter: tunc eniz sm Empedo. nõ fit possibile vt aliquod moueretur sursum vel deorsum eo qd non est orbis ferreus distendebatur chaos infinitum in infinito: neqz enim sursum neqz deorsum est: hec autem loca non inuenimus attribui nisi graui τ leui sint non semel: sed multotiens dictum: τ sunt igitur nature quedaz grauitatis τ leuitatis quibus esse aliter debentur ista loca τ non expellantur in ea ex impetu reuolutionis orbis vt dixit Empe.

¶ Cap. 6m. De improbatione opinionum dicentium terram esse in medio propter equalitatem distantie vndiqz ad orizontem.

Tex. cõ. 90.

VT autem non sigillatim: sed cõmuniter tangamus antiquorum opiniones: dico capitulariter ꝙ maior antiquorum philosophorum laborauit maiorem partez vite sue videndo causas locorum τ quietis elementorum in locis suis τ sufficientior oppositio antiquorum fuit oppositio Anaximandros quem Balsamidũ quidaz arabes corrupte nominant: dixit enim ꝙ terra in medio sita est quia: eo ꝙ est inuoluta in centro propter equalitatem distantie ab orizonte per circuitum: opinabatur enim ꝙ omne qd in medio stat equaliter differt a circumferentia orizõtis nõ magis habet moueri ad vnam partem ꝙ̃ ad aliam: τ ideo ad nullam partem declinat nec sursum nec deorsũ: neqz ad latera: quandocunqz enim sm hunc modum est: tunc nõ potest declinare simul ad latera cõtraria. Et ideo quiescit per equidistantiam in medio: τ ista est opinio que verbotenus scripta legitur in Timeo Platonis: τ sm hanc opinionem terra habet motum naturalem τ quietem violentam ꝙ sm Anaximandrum terra a medio naturaliter mouetur: sz stat in ipso propter distantie equalitatẽ ita ꝙ ipsa distantie equalitas causa sit quietis terre τ nõ natura aliqua que sit in terra: magis igitur naturaliter τ magis sufficiens est ista opinio ꝙ̃ que habita est in priori capitulo de expulsione: quoniam hec dat motum naturalem terre sz falso τ quietez violentam: anterior autem tam motum ꝙ̃ quietem terre dicit

Tex. cõ. 91.

esse per accidens τ violenter. Sermo autem huius oppositionis τ sophisticus est τ non verus: sophisticus quidem: quia hoc qd accidit terre ponit pro causa essentiali: accidit enim terre equaliter distare ab orizonte per circuitum per quẽ hoc qd est in medio non causatur ab equaliter distare ab orizonte: τ ideo etiam equalis distantia non est causa quietis eius in centro: τ etiam locus sophisticus sm quid τ simpliciter vt dicit Themistius. Paralogismus autem sic formatur terra quiescit in medio sm qd illud in medio habet equalitatem distantie ab orizonte per circuitum: ergo terra quiescere habet in medio ab equalitate distantie per circuitum: τ arguebat ac si idez causa eius qd est quiescere in medio τ esse in medio eius qd est esse in medio. Falsus est sermo iste: quoniaz si vera est causa quã induxit: ꝙ scilicet per hoc qd est aliquod vere in medio non magis inclinatur ad partem vnam ꝙ̃ ad aliam: τ ideo quiescit cuz non possit ad omnem partem moueri: tũc si ignis poneretur in medio staret τ quiesceret in medio: causam igitur quã inducit Anaximandros siue Balsamidus non est proprie terre: sed ois

Tex. cõ. 92.

cuiuscunqz corporis positi in medio. Amplius sermo iste nullam facit necessitatem: quare terra quiescit in medio: videmus enim terram non soluz quiescere in medio: sed etiam moueri ad ipsum: τ hoc manifestuz est in partibus terre: cum enim sit terra de numero homogeneorum ad quecunqz locum pars terre mouetur: necesse est totam terram moueri ad eundem: mouetur autem quelibet pars ad medium: ergo τ tota terra mouetur ad eundem τ vna est causa vtriusqz: sz nõ vno modo se habens grauitas terre extra locum proprium causa est motus: τ hec eadem in loco suo causa est quietis: sz enim motus τ quies animalis operant: tamen sm ꝙ res in qua quiescitur fit per motum τ non est finis eius ab eadem causa diuersimode se habente fiũt eius motus τ quies: sic ergo se habet vt dictum est patet ꝙ nullius necessitatis est sermo qui dictus est de equalitate distantie ab orizontibus: quia sz sm istos potest esse causa quietis

terre in medio tamen nullo modo potest esse causa motus ad medium: quia cum graue extra locum suum non equaliter distat ab orizonte: ⁊ tunc fm istos deberet declinare ad orizontem viciniorem: ⁊ non ad medium cuius contrarium videmus oculis. ¶ Jam igit ex isto sermone qui valde sufficiens est manifestum est ⁊ certum ꝙ terra est fixa ⁊ quieta non propter hoc ꝙ locata sit per distantiam equalez ab orizontibus ⁊ ꝙ hec causa vt diximus cõmunis est omnibus corporibus ⁊ non est terre propria: sed ideo quiescit in medio: quia a natura propria mouetur ad mediũ quãdo extra ipsum per quã quiescit in medio non est in ipso. ¶ Amplius

Te. cõ. 93.

autem turpe est omni philosopho querenti quare terra locata quiescit in medio ⁊ non declaretur ex sermone suo quare ignis quiescit in orizonte: quia sicut in dialecticis tradit sciro diffinite vnum contrariorum scitur diffinite ⁊ alterum: ⁊ scita propria ⁊ essentiali causa vnius contrariorum scit diffinite ⁊ alterius: per motus autez simplices terre ⁊ ignis scimus quoniã ista corpora sunt contraria penes formas dantes eis motus locales: si ergo conceditur ignis habere locũ naturalem: tunc oportet ꝙ concedatur terram habere locũ naturalem oppositum illi: ⁊ ex opposita causa: ⁊ iste locus est medium. ¶ Nam si dicat aduersarius ꝙ iste locus non est naturalis terre: tunc sequitur ꝙ locus oppositus non sit naturalis oppositi elementi: ⁊ hoc quidez sequitur ex dictis eorum qui dicunt ꝙ terra locatur in medio non propter naturam qua opponitur igni: sed per necessitatem imobilitatis: quia per equidistantiaz non potest plus moueri ad vnã partem ꝙ̃ ad aliam: cum tamen mobilis sit ad locum extra medium. Et dicunt huius simile in frusto ferri qd in centrum ponitur spere de magnete facte qd propter equalitatẽ attractionis vndiqʒ facte stat in medio imobile sic si imaginaremur tensa quã quidem sophocram vocãt hoc est pellere equaliter vndiqʒ per circuitum tensam aliquibus equaliter attrahentibus cuius vis non inuitat potentiam attracti magis in parte vna ꝙ̃ in parte alia: tensa enĩ illa stat eq̃liter attracta ⁊ non scinditur vt propter proportionẽ que est inter virtutem trahentis orizontis ⁊ virtutem terre attracte: ita ꝙ neuter nec vincit nec vincitur ⁊ hoc est verisibile: sicut si dicamus ꝙ famelicus ⁊ sitiens distet equaliter vndiqʒ a cibo ⁊ potu per circuitum ⁊ non moueatur ad cibum ⁊ potum eo ꝙ non inuenit victũ sic sibi magis in vno loco ꝙ̃ in alio cuz ex desiderio cibi ⁊ potus equaliter moueatur ad omnem locum in quo est cibus ⁊ potus: sicut autez diximus cuz istos sermones dicunt in causa quietis terre in medio: tunc partim eius qd ex opposito illius cause determinarẽt: quare ignis quiescit in orizonte: ⁊ hoc non faciunt quando dicunt terram attrahi ad orizontem sicut ⁊ ignem: mirum est ergo de talibus viris ꝙ per tales causas querunt conseruare stationes ⁊ quietem corporum per quas nõ possunt inuestigare rationes motuuz eorum: dico autem sicut qd dicerent propter quã causam quedam eorum mouentur sursuz ⁊ quedam eorum mouentur deorsum quando nihil est ea prohibens: sicut quando sunt extra equidistantiã que fm istos sunt causa quietis: tunc enim nihil prohibet ea a motu: ⁊ videmus ꝙ tunc quedam sursum ascendunt ⁊ quedam deorsum descendunt. ¶ Adhuc autem si interius consideret

Tex. cõ. 94.

dictum eorum non est verum qd dicunt: ꝙ scilicet distãtia equalis ab orizonte non diuidat terram sed conferat ei immobilitatem in medio: scimus enim terram non equaliter distare ab orizonte fm partes sed fm totum: quelibet enim pars terre vicinior est alicui parti orizontis ꝙ̃ alij: ⁊ sic viterius patet ꝙ non est equalitas virtutis orbis attrahentis ⁊ illius partis attracte: sed pars vicinior orbis venit super illam partem terre in attrahendo: sermo ergo istorum non est verus nisi loquatur de omni re simul fm suam totalitatez: ita ꝙ dicunt ꝙ res omnis hoc est tota in totalitate sua accepta non fm partes non potest moueri huc vel illuc sed figi ⁊ stat in medio necessario propter equalem sue totalitatis ab orizonte per circuitum distantiam. ¶ Contra qd nos

Tex. cõ. 95.

dicimus ꝙ propter hunc sermonem non oportet vt sic res quieta in medio existens agitetur ⁊ moueat ad omnes partes orizontis per circuitum eo ꝙ quelibet pars orizõtis attrahit sibi partem viciniorem ex partibus terre: hoc autem manifestum est si remoueri imaginetur terram ex medio: ⁊ locum eius imaginemur ignem in medio locari est eadem causa imobilitatis ignis ⁊ terre fm istos vt prediximus: sʒ in igne melius que diximus de terre partibus videmus ꝓpter hoc ꝙ ignis mouetur a medio ⁊ non terra: positus igitur ignis in medio stat propter eandem causam qua fit statio terre in medio fm istos: quia scilicet equaliter distãt ab orizontibus fm totum: ⁊ tamen videmus ꝙ fm partes recedit a medio ⁊ mouetur ab orizonte. Similiter ergo videtur ꝙ fm istos debeat moueri terra fm omnes suas partes: verũtamen cum mouetur ignis sic fm partes a partibꝰ orizontis non accidit ei non scindi sicut falsum exemplũ induxerunt de ceruisa extensa: ⁊ ideo videmus ꝙ non incidit totaliter simul ad punctum vnum orizõtis: sed quelibet ps mouetur ad partem orizontis sibi viciniorem ⁊ per equalitatem distantie que ponitur causa quietis corporum in medio non deberet scindi ignis sed cum totalitate sua deberet stare in puncto qd equaliter recedit a circunferentia. Nunc autez videmus ꝙ omnis pars ex partibus ignis mouetur ad sibi magis similem ⁊ vicinam ex partibꝰ orizontis: ⁊ hoc est ꝙ sicut si imaginemur duos circulos super punctũ vnuz qd sit centrum vtriusqʒ quorum vnus distet ab alio per quãtitatem ambitus circunferentie ita ꝙ vnus sit multo maior alio ⁊ intelligamus eos secari per duos diametros angulos rectos secantes: tunc enim duorum circulorum inequalium qualitate fiunt similes lʒ sint inequales ⁊ intelligamus circulorum exteriorem esse orizontem ⁊ interiorem esse circulum ignis qui sit in centro: ⁊ qꝛ tunc partes ignis non eq̃liter distant a circunferentia per circuitum: tunc quarta inferioris spere attraheretur ad sibi similem in spera superiori ⁊ non totaliter in omnibus partibus quiesceret in vno puncto centri: ⁊ omnino simile accidit de terra si circulus spere interioris detur terre ⁊ dicatur ꝙ non naturaliter est in medio sed quiescit propter equalem attractum orizõtis vndiqʒ equaliter distantis: ⁊ si forte aliqui velint dicere ꝙ terra non scinditur propter continuitatez quia vna pars tenet aliam sibi continuam hoc nihil est omnino: quia corpora per suas quantitates sibi querunt punctum notum in quo fiet quantitas ipsorum per omnes partes. Videmus enim ꝙ ignis aliquando cõgregatur ⁊ inspissatur ex maiori magnitudine ad minorem: ⁊ tunc inspissatur ⁊ venit ad locum minorez: aliquando econuerso spargitur ex paruitate ad magnitudinem: ⁊ cum sic rarificatur magnificatur ⁊ tunc prouenit ad locum maiorem: ⁊ hoc precipue accidit in corporibus quando sunt extra loca sua ꝙ etiam tunc mutantur a suis quantitatibus quas habent forme suis debitis fm spissitudinis vel raritatis ipsorum ꝓportionẽ. Signa hec ita se habent ⁊ supponatur cum illis qd medium est ⁊ non locus naturalis terre sed cõtinuetur in medio ꝓpter equalitatem distantie orizontis tunc oporteret ꝙ terra modum istius alterationis ⁊ motus quem variamus: ⁊ hoc contingit ei ꝓpter elongationem equalem ab orizontibus: quia tunc quelibet quarta orizontis descendit fortiter ad quartaz terre sibi viciniorem ⁊ verificabit eam separando ab alijs partibus ⁊ a spera terre ⁊ scindẽdo eam sicut diximus: ⁊ si hoc esset verũ seculis antiquis iam tota terra spissa ⁊ mutata in aliam speciem esse debuerat qd falsum esse videmus. Iste igitur sunt sententie ad diuersitates opinionum que fuerunt per inquisitionem esse rerum quas induximus hoc est de figura terre ⁊ loco eiusdem ⁊ ipsius motu ⁊ quiete.

¶ Cap. 7m. De contradictione illius opinionis que terram moueri in medio super orbem medium.

Tex. cõ. 96.

Nunc autẽ tẽpus requireret vt in rebus illis nraz sniam diceremus nisi ꝙ quãdo ante diximus qd qdam dixerũt terraz moueri circulariter et diuersificati sunt in duas partes: qdã enĩ dixerũt ꝙ erat vna de stellis ⁊ mouebat extra mediũ ⁊ illis sufficiẽter satis in phabitis est contradictũ: qdam enim dixerant eã moueri in medio circa cẽtrum: ⁊ qꝛ illis nõ fuit in ꝑhabitis cõtradictum opʒ nos hic istis ꝯdicere anteꝙ̃ nostram de ꝑdictis cõferamus sniam. Dicamus ergo ꝙ qdaz alij posuerũt ipsam esse in medio ⁊ ꝙ ipsa reuoluitur super se mota super orbem mediuz quez orbem si realiter acceperũt tunc fuit orbis ille concauuz aeris ⁊ aque in quo cõtinet terra qd cõtinuum orbem mediũ

vocauerunt qa erat inter celum ⁊ terram que sunt quasi ex/
trema: si autẽ orbẽ mediuz nõ realiter sed intellectualr̃ acce
perunt tunc erat orbis imaginabilis per quẽ motum suum
dixerant describere terrã circa centrũ mũdi qui medius est
inter orbẽ celi ⁊ cẽtrum eo ꝙ spera in circũferentia ⁊ centrũ
tãq̃ in duo diuidat̃ extrema. Hic autez sermo impossibilis
est oino: si enim incipiẽdo cõtradicere eis sumamus smões
ꝙ.s. terra mouet̃ circulariter: siue in medio: siue extra me/
diu; moueat̃ absq̃ dubio mot⁹ iste circularis erit terre vio
lentus. Cuius pbatio est qa idẽ motus est nãlis toti⁹ qui est
partium. Motũ autẽ partiũ terre videmus eẽ rectuz ⁊ non
moueri aliquã partiũ terre circulariter nisi violẽter tñ: er/
go terra mouet̃ violẽter quãdo circulariter mouet̃: si autez
hec ita se hñt cũ nulla violẽtia sit perpetua: sed poti⁹ genera
bilia ⁊ corruptibilis: tũc iste motus nõ est perpetuus: consta
bit eni in scõo perigeneseos: ꝙ ordo elemẽtoꝝ ⁊ numerus ⁊
motus eoꝝ perpetua sunt fm nãm ⁊ nunq̃ fm nãm finit̃. er/
go mot⁹ eoꝝ nec est circularis: ergo nec mot⁹ terre. Amplius

Tex. cõ. 97.

omne qd̃ pter primuz corpus mouet̃ motu circulari mouet̃
motu diurno hoc est tarde respectu motus pmi: ⁊ mot⁹ eoꝝ
sunt diuersi qa plures sunt ⁊ vniformes in velocitate ⁊ tar/
ditate: ⁊ hoc nõ habet instãtiam in inferiorib⁹ orbibus pla/
netaꝝ: quoꝝ qlibet habet mot⁹ plures ⁊ tardos respectu mo
tus pmi qui est diurnus: hic eni motus oino vniformis est
⁊ velocissimus: hec autez omnia manifesta sunt ex pdictis.
Si ergo terra mouetur motu circulari in loco suo sicut isti
dicunt: tunc oportet ꝙ moueatur a motore qui non est na
turalis fm intellectum vel animaz: ⁊ habeat motus plures
diminutos in velocitate a motu pmo. Omnis autem orbis
inferior ad minus habet duos motus.s. longitudinis ⁊ lati
tudinis in quem qui est ab occidente in orientem: ⁊ latitudi
nis qui est declinans ab equinoctiali in meridiez: ⁊ in aqui
lonem ad duo puncta solsticioꝝ: ergo terra ad minus hos
duos motus habebit: si autem ita se habebunt: tunc opz ꝙ
stelle in ascensu ⁊ descensu celi a solsticio in solsticium nobis
mutent̃ omnes sicut mutatur nobis modo sol: ⁊ oportet ꝙ
nobis aliquando visibiles fuerint stelle que sunt circa polũ
australem ⁊ occultentur nobis stelle que sunt circa poluz aq
lonarem. Nos autez non videmus id sic esse omnino: quia
ex quo loco oritur nobis modo stella aliqua semper ad ma/
ximum tempus oritur nobis illo eodẽ: ⁊ si mutat̃ loc⁹ alicui⁹
stellarum hoc est in motib⁹ orbis ⁊ non ex motu terre. Silr̃
autẽ est de occasu stellaꝝ sicut diximus de ortu earum.

Cap. 8m. In quo dicitur vera causa quietis terre i medio vniuersi

Tex. cõ. 98.

I Jo aũt habitis tẽpus est vt dicamus veritatez
de premissis: dicamus ergo ꝙ motus partium
terre ⁊ mot⁹ totalis terre qui naturalis est ad
medium: ⁊ ꝙ illud mediũ est locus qui est cen
trũ: surgit tamen questio ex hoc ꝙ scimus vnũ
subiecto esse mediũ vniuersi ⁊ mediuz terre licz
differant in forma ⁊ rõne. Quereret ergo forte aliquis ad

Tex. cõ. 99.

qd̃ duoꝝ medioꝝ fm formam est mot⁹ grauiũ ⁊ partiũ terre
naturalis: vtrum.s. sit ad medium totius aut ad mediũ ter/
re: ⁊ hoc est querere: ꝙ quãdo grauia mouent̃ ad medium
fm qd̃ est mediũ totius: aut fm qd̃ est mediũ terre: ⁊ ad hãc
questionẽ soluẽtes dicamus ꝙ mouent̃ grauia ad ipm: fm
qd̃ est mediũ vniuersi ⁊ nõ fm qd̃ est mediũ terre: hui⁹ autẽ
signũ est qd̃ videmus in corporib⁹ leuib⁹ sicut est ignis: hic
eni contrariis motus sunt a grauibus: ergo idez locus est ex
quo mouent̃ leuia ad quez mouent̃ grauia: sed leuia ex me/
dio vniuersi mouentur ad orizontem qui simpl̃r est orizon:
ergo grauia mouent̃ ex orizonte ad id qd̃ simpl̃r est mediũ:
si autẽ ignis moueretur ex medio illo fm qd̃ est mediũ ter/
re: tunc si poneret̃ terram non esse in medio vniuersi simpl̃r
non mouet̃ ignis ad orizontem simpl̃r: sed ad orizontez qui
poneretur orizon respectu medij terre: ⁊ sic accideret etiam
ꝙ motus grauium ⁊ leuium nõ esset cõtrarius a differẽtijs
positionum que essent cõtrarie simpl̃r: sed essent per cõpara
tionem cõtraria que oia sunt inconuenientia: ergo opz dice
re ꝙ terra mouetur ad medium qd̃ simpliciter est mediuz
⁊ non medium quidem corporis: sed qd̃ est corpus qddam:
medium autem simpliciter est medium vniuersi: ergo mo/
tus terre ⁊ aliorum simpl̃r grauium est ad mediuz vniuersi
fm qd̃ est medium vniuersi: accidit etiã ꝙ mediuz vniuer/
si sit medium terre fm subiectũ: ⁊ hoc est ideo: qa terra mo/
uetur ad medium vniuersi ⁊ equalr̃ omnes partes ei⁹ inten
dũt tangere ipsum ⁊ locari in ipso: ⁊ ideo accidit ꝙ mediuz
terre: ⁊ hoc est spere terre sit locatum in vniuerso ⁊ sic vnum
subiecto efficitur mediũ vtriusq̃. Qd̃ aũt ⁊ hoc veruz sit

T. cõ. 100.

ꝙ.s. motus terre ad vndiq̃ facit per subiectũ mediũ eẽ vni/
uersi ⁊ medium terre significatur in motum oium grauiuz:
intelligamus eniz superficiem planam secare terrã in cẽtro
⁊ significari centrũ in circulari superficie illa: ⁊ intelligamus
corporum grauium significari lineis ptractis que signẽt vi/
as per quas descendunt grauia a circũferentia ad centrũ: di
eo ꝙ linee ille significantes lineas grauiũ e nõ figurant̃ ad
modum equidistantium eq̃liuz que nõ cõcurrant nec per cõ
tractum faciãt angulum imo potẽtia omnes perpẽdiculari/
ter descendunt ad centrũ: ita ꝙ quelibet super ipm in supfi/
cie secante ipsum facit duos angulos rectos: ergo descẽsus
oium illarũ est ad vnuz angulũ in centrũ cõclusum: si autem
hec ita se habẽt: tunc oportet ꝙ per ipsum descẽsuz grauiuz
fiat ꝙ grauium medium sit in medio vniuersi accipit me/
dium vniuersi pro suo medio: ⁊ hoc per accñs efficit̃ suũ me
dium ⁊ mediũ vnum vniuersi fm subiectum: ⁊ qa est in me
dio est qeta pp cãm quã diximus. Diximus eni ꝙ omne qd̃
mouet̃: necesse est ꝙ moueatur ab imobili qd̃ nõ remouet̃
de loco suo: ⁊ hoc est clarum in oibus motib⁹ aialiuz sicut de
claratuz est in octauo physicoꝝ: hoc mõ necesse est ꝙ se ha/
beat id qd̃ simpl̃r est medium spere ad ipm motum spere: ⁊
ideo necesse est ꝙ qescat spere medium. Cum aũt hic sit lo
cus grauium ⁊ nullum corporeũ nãlium moueat̃ in loco suo
naturali: oportet ꝙ id qd̃ ibi locatum est sicut terra sit quie/
tum: hec igitur via vna que habet̃ ex premissis in. 8. phyſi/
coꝝ: ⁊ etiã hoc nõ sufficit eo ꝙ nimis est remota. Induca

Tex. cõ. 101.

mus ergo causam que est ppria huius ⁊ nãlis sumens argu
mẽtum a corporib⁹ habentib⁹ grauitatez que quãdo sepius
proijciuntur superi⁹ recidũt semper ad locũ vnũ qd̃ nõ cõti/
geret si terra moueretur in loco vno sicut videmus ꝙ quan
do lapides pijciuntur ex naui fortiter: iacta ipetu fluuij nõ
cadunt lapides in locũ vnum: sed vnus cadit iuxta aliuz: et
sic pculdubio fieret si pijcerentur lapides ⁊ terra moueret̃
ꝙ nõ caderent lapides in vnũ locũ q̃uis ex eodẽ loco pijce/
rentur: signũ eniz sensibile qetis terre in medio ⁊ ꝙ nõ mo/
uetur mediũ extra neq̃ in medio est ⁊ lapiduz piectoꝝ ex lo
co vno redditus cõtinuus ad locũ vnũ ⁊ eundẽ: ⁊ qa iã ha/
bemus expressum argumẽtũ qetis terre dicimus cãz huius

Tex. cõ. 102.

quietis ppriã esse ⁊ manifestã ⁊ patentem ex premissis: dici
mus enim hoc eẽ ex aptitudie naturali ipsius que est forma
generis: siue grauitatis in terra que cõnaturalis est loco ta/
li si ei de aptitudine eius naturali est incidere ad mediũ ex
quacũq̃ parte orizõtis moueat̃: sicut aptitudo nãlis ignis ẽ
incidere ex medio ad orizonta ppter cõnaturalitatem quã
hz ad orizonta: tũc ppter cõtrarietatem motuũ ⁊ formarum
ignis ⁊ terre nõ est possibile ꝙ aliqua partium terre mouea
tur sursum ad locũ medio cõtrariũ nisi per violentiã: omni
eni corpori vni est motus vnius simplicis corporis simplex
est motus fm naturam: ⁊ ideo mot⁹ qui est ex medio in sim
plici corpore cõtrarius est motui facto ad medium in oib⁹
partibus corporis: q: motus partium simplicis corporis nõ
est nisi ex forma totius que eadẽ est in ipsis: eo ꝙ homoge/
nea sunt toti: si igit̃ sicut ex sensu videmus non esse possibile
alicui partium terre vt habeat motũ naturalẽ ex medio sur
sum: tunc manifestũ est ꝙ multo dignius est ꝙ talis motus
non est possibilis toti ex cuius forma pars talẽ accipit nãm:
qa sicut diximus in simplicib⁹ idem est locus ad quez finalr̃
mouet̃ pars ⁊ totum: eo ꝙ pars nõ mouet̃ nisi per nãm que
est forma ex natura totius. Si aũt hoc est vt diximus tũc i/
possibile est ꝙ terra in loco suo moueat̃ nisi moueret̃ ex vtu
te aiali que est fortior ⁊ nobilior q̃ ipsa sit sicut videmus in
locis suis moueri aialia: tũc opz pculdubio ꝙ ppter istã cau
sam terra sit quieta ⁊ fixa in loco suo qui est medium cuz vi/
deamus ꝙ non habeat: neq̃ animam: neq̃ intellectũ a quo
moueatur. Et tunc si nos ex omnibus dictis velimus colli/
gere verã cãm imobilitatis terre dicemus qdem ꝙ cã pma
est mediuz vniuersi qd̃ accipit terra pro loco ⁊ hec cã appro/
priatur per hoc ꝙ medium qdem est imobile ppter hoc ꝙ
est remotissimũ

est remotissimū a circūferentia: est enim ꝫcurrens ꝓpter distantiā a motu primo frigiditas cōstringit partes materie ⁊ inspissat: ⁊ qa inspissat inducit in ea frigiditatē ⁊ efficiunt ergo grauia ⁊ imobilia que sunt ibi ⁊ est hec cā efficiens generis terre. Causa aūt finalis est que in antehabitis dicta est: ꝙ.s. terra nō participat nobilitatē cause prime nec nobilitatem que est iuxta illā participat per motū: sed potius per quietem: ⁊ ideo status ⁊ qes oium est in ipsa: ⁊ hoc qdē oēs ꝑbl medium ponentes imobile somniauerunt: ⁊ exprimere aliquid nesciuerunt. Idem autē qđ diximus terram.s. locatā in medio esse attestantur geometre in parte illa geometrie que de cosmimetra facit rōnē ⁊ astronomi: intelligam⁹ enī totam speram per centrum secari tribus diametris quarū vna ducatur de polo in polum per centrum: altera de pūcto orientis in punctis occidētis per idem cētrū. Tertia vero de angulo medij celi ad angulū medij terre per idem centrū: tunc enim necessario isti tres diametri secabunt se in centro ad angulos rectos: nec est possibile vt corpus spericū pluribus diametris ad angulos rectos super centrū descriptos secetur: intelligamus ergo terram esse leuatā extra diametrum que transit per polos que vocaē axis spere: ⁊ sit in medio: ergo cum stelle in occasu ⁊ ortu sunt ei remotiores ꝙ in angulo medij celi apparebunt stelle viciniores in ortu et occasu ꝙ in angulo medij celi qđ falsū esse videmus: si autem terra moueretur in centrū ⁊ non eleuaretur extra centrum ⁊ stelle quiescerent sicut dixit Pithagoras: tunc figure planetarum semper essent eedem: sunt enim vere planetarum vocate figure radiorum quibus respiciunt in circulo signorum ⁊ qbus diuidunt circulum signorum que figure sunt coniunctio oppositio quadratura ⁊ trigona radiatio ⁊ sextilis: si enim stelle non mouentur adinuicem equalr̄ semper distarent: ⁊ ideo istarum nulla esset variatio cuius videmus oppositum: qa stellam aliquādo cōiunctam videmus aliquando opponi eidē: vel ex quadrato vltimi ex trigono vel sextili respicere candē. Ordo autem stellarum demonstrat terram eē quietam ⁊ in medio locatam: qa cū ordinata sit luna sub sole si terra non esset in medio ⁊ qeta nō accideret in oibus partibus circuli signorum in qbus opponiē sol ⁊ luna in capite vel cauda draconis: qa terra non operiret loca circuli extra quorum diametrum eleuaretur: ⁊ hui⁹ videmus contrarium: accideret autem etiam omnia instrumenta vt astrolabium ⁊ armillas astronomorum esse falsa: qa nunꝗ posset idem motus per cōputationes cursus astrorum inuenire qui inuenitur per instrumenta ad sensum: qa semper accideret diuersitas ex hoc ꝙ terra quartas circulorū nō equaliter respiceret: ⁊ ex motu terre accideret alia diuersitas quorum oium contrarium probauimus geometrice ⁊ astronomice. Jam ergo determinauimus de superioribus quorum vnum est de loco terre ⁊ aliud an ipsa est qeta an mobilis determinatione sufficienti per rationes facientes fidē de ipsis ⁊ docentes per causas veram veritatem.

Tex. cō. 103.

Cap. 9m. In quo per demonstrationem probatur terra esse sperice figure.

Tex. cō. 104.

Ab hinc autem volumus referre tertium superius quesitum qđ est terre figura: de hoc qdē dicimus ꝙ figura terre est sperica siue orbicularis necessario: huius autem demōstratio est per motum: omnis enim pars terre extra medium accepta grauis est: ⁊ grauitas illa in actu mouet eā vsqꝫquo perueniat ad mediū: ⁊ tūc cessat actu moueri ⁊ quiescit in medio: ⁊ hec qdem per totum circuitū centri vndecunqꝫ moueanē partes terre ad mediū non distat vna pars ab alia sicut distant partes in eo qđ est rarum vel spissum: sed constringuntur fortiter per circuitū: ita ꝙ magna pars cōstringit minorem non vt spargatur vel mundetur sicut id cuius partes defluunt in angulos diuersos sed potius frigiditate constringente ⁊ grauitate colligantur ⁊ congregante simul quantum coniungi possunt ad centrum vicinius vt perueniat ad medium circūstando ipsum ex quo relinquitur ꝙ constrictio earum sperica est: qa in nulla alia figura appropinquarent medio quantum possunt vicinius ⁊ facilitatem huius imaginationis accipiemus ab opinione antiquorum qui vocati sunt naturales: eo ꝙ de natura aliqꝫ locuti sunt ꝫ dixerunt falsum. Dixerunt enim terram generari extra medium in orizonte ⁊ facto motu celi expelli eam per circuitum ab orizonte ad medium motu violento: ⁊ nos dicimus sermone veriori ⁊ rectiore ꝙ motus eius ad medium est naturalis ⁊ non violentus: ⁊ si volumus tunc accipere penes hanc opinionem facilem imaginationē eius qđ diximus dicamus ꝙ ipsi dixerunt ꝙ terra prius ⁊ quodlibet aliud elementum fuit in illa potentia: deinde per motū celi exiuit in actum elementi ⁊ formam quā videmus modo: ⁊ tunc terra per circuitum orizōtis generata a motu celi equali distantia recedens ab orizonte paulatim appropinquauit medio donec residet in ipso: ⁊ quia per circuitum centri venit equaliter ab orizonte per partes equales ⁊ naturam ac si veniret ab equalibus arcubus orizontis per circuitum: tūc oportuit ꝙ in medio resideret circulariter. Dico ḡ ad modum istius imaginationis ꝙ quando corpora grauia moueātur ab orizonte in quocunqꝫ arcu orizontis fuerint ⁊ veniūt ad medium: tunc siue sit motus eorum equalis velocitatis siue diuerse velocitatis: tamen quando idem medium contendunt accipere ⁊ non transeunt a medio per lineam equedistantem linee protracte ad medium est necesse ꝙ figurentur in modum spere circa medium mundi: ⁊ ꝫ Themistius dicat hanc imaginationem esse fundatā super falso qđ est terram esse generatam cū ipsa sit ingenita ⁊ mundus: tamē non curamus de verbis Themistij: ꝫ enī non dicamus terram prius fuisse ingeneratam: ⁊ postea per generationē naturalem que sit per motum celi esse eductam in actū: sed potius ingeneratam hoc mō generationis: tamen scimus terram esse generabilem fm partes sicut ⁊ aliud elementū oia elementa per partes generabilia sunt ꝫ fm totum sint ingenerabilia generatione naturali: ⁊ ꝫ sit sic tamen mot⁹ ad medium equaliter causa est figure sperice: siue sit generata: siue non generata: quia motus eius non accipit diuersitatē ex generatione eius vel ingenerabilitate ipsius: omnes enī dispositiones que non sunt generabilis vt generabile est: et ingenerabilis ⁊ vt est ingenerabile omnes sunt tam generabiliꝙ ingenerabili: sicut etiam nos videmus ꝙ motus localis est prior alijs motibus fm naturam: ⁊ cum in his que generabilia sunt id qđ est prius natura sit prius tēpore hoc modo quo prius natura dicitur prius causa: ⁊ tamen possibile est id qđ est prius non esse: in eternis autē nō dicimus ꝙ possit prius non esse: sicut qa videmus similem esse consequentiam in eternis ⁊ temporalibus: ideo dicimus semper prius esse natura motum localem: ⁊ similiter est de habitudine cause ⁊ causati tā in eternis ꝙ in temporalibus: qa sicut domus esset eterna adhuc cā eius materialis esset lapides ⁊ ligna ita diximus: ⁊ hoc ꝙ siue terra sit generabilis siue ingenerabilis fm naturā semper habitudo eius ad motum ⁊ suum esset vna ⁊ eadem: qa enim forte posset aliquis dicere ꝙ non accideret in toto qđ diximus accidere in partibus mot⁹ ad medium dicemus hoc esse falsum: sicut enī per partes terre congregantur ad medium quando imaginantur venire motu equali quātitate equali ex omnib⁹ partibus orizontis que partes orizontis sunt arcus equales: ⁊ quando mouentur constringunē circuli terre in arcus similes arcuis orizontis: ⁊ sic paulatim resident in circulo spere terre: necessariū est ꝙ sit in motu totius terre: qa homogenea est pars terre toti terre quo ad motum ⁊ locum et illud idem est manifestum in tota terra sicut ⁊ in partibus: qui quando terra peruenit ad centrum ex omnibus arcubus orizontis equaliter qui vndiqꝫ circūstant medium: tūc fit hec spera: eo ꝙ longitudo linearū egredientium a centro ad circūferentiam superficiei conuexe terre est equalis: sed autē talis figura sperica est ⁊ orbicularis procul dubio: cum istud sit naturale terre ex ipsa sui grauitate: oportet ꝙ hoc conueniat terre ꝙuis non dicamus eam motam fuisse ab orizonte: sed semper in medio substitisse: quia aliter non distaret equaliter ab orizonte qui est locus ignis qđ est contrarium elementum ad terram sicut supra diximus: opꝫ enim ꝙ pars maioris grauitatis impellat a medio versus ꝯcauū aque partem leuiorē per totū centri circuitū equalr̄ fm naturā donec leuissime partes terre in ipso concauo aque locentur ad circulum: ⁊ sic terram sphericam esse necesse est.

Accusatio Themistij.

Modo i gñabilib⁹ id qđ ē pri⁹ nā ē eciā tpe prius.

Tex. cō. 105.

Cap. 10m. In quo ostendiē per illam cām quietis terre ⁊ figure in medio soluitur eius questio de figura terre mota.

Tex. cõ. 106.

EX ista võ causa quietis in medio quã induxim⁹ põt aliqs absoluere omnem questionem quesitam de huius spere motus.s.terre ad mediuz vel quietis eius in medio:omnes eniz huiusmodi questiões vnius ⁊ eiusdem sunt spẽi.verbi gratia:quereret eniz forte aliqs an terra naturaliter locata sit in medio:⁊ an figura eius sit sperica. Obijciet autem fortasse dicens ꝙ si ponamus terraz generari in orizonte ⁊ paulatim residere ad medium:tũc enim forte dicet esse possibile vt sub orbis semicirculo vno duplum quantitatis terre generet̃ ꝗ̃ est qd̃ generat̃ sub altero orizõtis semicirculo:⁊ tunc descendit ab arcubus eq̃libus orizõtis de terra nõ erit eq̃le:ergo cum etiam iste partes terre veniunt ad circulũ paruuz qui est cõcauum aque que est locus terre due partes terre erũt sub vno semicirculo concaui illius: et alia tertia residua erit sub alio semicirculo:⁊ tũc nouerit medium terre ⁊ mediũ mundi vnum ⁊ idem neq3 dimensionale eisdẽ lineis protractis a centro ad cõuexum terre ⁊ ad cõcauum aque:si ergo terra sic locatur vnum de duobus incõuenientibus sequitur necessario.s.ꝙ aut non quiescit in medio mundi:qa medium terre hoc modo nõ est mediũ mundi:aut si non concedatur ꝙ non quiescit ⁊ stat in medio mundi:tunc possibile est ꝙ remoueat̃ a medio mundi:⁊ sic nõ naturaliter mouet̃ ad ipsum:⁊ forte seqtur vtrũq3 istorum si dicto modo terram figurari dicat̃:hoc eniz modo figurata nõ sperice est figure cum duplum quantitatis eius sub vno semicirculo orizontis ⁊ subduplum sub altero qd̃ nullo modo potest contingere in circulis diuersis super idem centruz descriptis.

Tex. cõ. 107. Dicimus autem ꝙ absolutio istius questionis nõ erit laboriosa ⁊ nihil incõueniens omnino seqtur si mẽs fuerit bene imbuta his que in p̃habitis dicta sunt:non eni dicimus terram casu venire ad medium sed per naturam:ergo si etiaz addi imaginetur in vna parte orizõtis ⁊ diminui in altera s̃m modum dictum cum in descensu eius pars maior extendit partem minorem ad medium mundi donec efficiatur medium terre ⁊ medium mundi vnum ⁊ idez:⁊ ita prouenit ad medium ⁊ contingit ipsum ⁊ format suum medium in medio mundi:eo ꝙ de aptitudine nature:⁊ nõ per casum h3 cõsequi hunc locum qui vocatur medium: ⁊ quia vna natura est in gleba vna ⁊ quacũq3 parte terre ⁊ terra tota:ideo talis consecutio medij eq̃liter conuenit toti terre ⁊ cuilibet parti:⁊ ideo pars addita in vno semicirculo terre descendet inferius quantũcũq3 potest ad medium vltimuz ⁊ sic figurabitur terra in speram:iam enim diximus ꝙ talis descensus ad medium non accidit parue terre inquantum parua neq3 magne inquantuz est magna:sed accidit terre inquantum est terra ⁊ grauitati naturali terre ⁊ omni corpori terrestri:⁊ ꝙ de aptitudine ipsius est descẽdere ad medium:si ergo hec ita se habẽt:tunc etiam si dicamus totam terram generatam esse in vna parte orizontis ⁊ descendere ab illo:tunc modo predicto sequitur medium p̃dictum et peruenitur ad ipsum circũstando ipsum ex omnibus partibus sui cõuexi equaliter: nec est differẽtia aliqua in hoc nisi ꝙ pars maioris grauitatis mouetur velocius ꝗ̃ pars minoris grauitatis mouetur tardius:tamen qa maior extendit minorem donec medium terre sit in medio mundi oportet ꝙ sperica terra in medio figuretur:si ergo dicamus ꝙ terra non est figurata nisi in medio ⁊ non extra medium sicut dixerunt quidam antiquorum adhuc ꝓpter eandem cãm quam diximus cãz:oportet ip̃m sperice figurari:⁊ si dicamus ꝙ nõ est generata nec in medio neq3 in orizõte adhuc ex causa dicta conuincit̃ esse sperica:siue sit naturalis ei:siue sit facta: siue

Tex. cõ. 108. non facta:si enim est s̃m hanc dispositionem s̃m quã facta est in p̃mis vt dicũt q̃dam:ꝙ.s.habeat additionẽ aliquã in vna parte orizontis ꝗ̃ in alia:tunc adhuc ꝓpter sermonem quẽ diximus:oportet ꝙ sit sperice figure ⁊ rotũde:qz omnia corpora hñtia grauitatẽ incedũt ad cõcauũ sui loci ad angulos similes:qa geometrice ꝓbatũ est ꝙ similiũ ⁊ eq̃lium arcuum in circũferentia sunt anguli siles ⁊ eq̃les in centro qui cõtinent̃ sub diametro que ab arcub⁹ eq̃libus ad centruz ꝓtrahunt̃:⁊ illi semidiametri sunt sicut vie per quas descendunt corpora grauia ad centrũ:⁊ qa sic sub angulis silib⁹ et equalibus grauia in cẽtro locant̃:oportet necessario ꝙ hoc sit signũ infallibile ꝙ ipse figure sint sperice in centro ⁊ locus

eorum erit necessario sperice figure:non eni descẽderet hoc descensu terra in oib⁹ suis partib⁹ nisi ipsa naturalr̃ eẽt orbicularis ⁊ rotũda ⁊ nõ violẽter sicut dixerũt q̃dam: si eniz ex tali cã corpus terre esset orbiculare:tũc op3 necessario ipsuz nãliter esse rotũde figure. Op3 aũt supponere in tota nã esse hoc verũ ꝙ oĩs res nãlis semp aut frequẽter hñs dispõnem aliquã ⁊ figuram h3 eã per nãm:eo ꝙ casu alia ⁊ violẽta: neq3 frequẽter sunt:neq3 semp.

Obiectio.

¶ Sz obijceret ⁊ forte aliqs ꝙ etiã vidimus figuras elñtorũ nõ eẽ semp manẽtes ⁊ stabiles ipsis elñtis manẽtibus:qd̃ aũt aliquãdo adest:⁊ aliquando nõ:nõ est nãle:ꝗ figure elñtorũ nõ nãles esse vident̃: p̃cipue cũ supra in p̃mo libro habitũ sit elñta eẽ rectarũ supficierum ⁊ corpus celeste rotundarum ⁊ elementa figurari in rotundum nisi per accidens: qa.s.in rotundo per motum suuz locantur.

Auerrois solo in.c.108.

¶ Sed ad hoc dicit Auerrois naturale esse equocũ quia videmus aliqd naturale inseparabile esse a natura sicut sunt figure celi. Aliquod autez separabile vt figuras elementorũ. Dicit etiam dici posse ꝙ figura inseparabilis est ab elemento ⁊ separabilis:sicut etiã dicit̃ elñtuz s̃m partes ⁊ s̃m totũ ingenerabile ⁊ huic secũde solutioni ego nõ derogo.

Solo Albẽ.

Sed tñ melius dicẽdũ videt̃ ꝙ nã dicit̃ dupliciter a natura s̃m rẽ precedente ⁊ nã rem ꝯñte:p̃cedẽs eni corpus s̃m nãm est supficies terminãs:⁊ ideo nãle qd̃ accidit corpori a natura p̃cedẽte que est p̃n^m eius est inseparabile a re:⁊ hoc mõ figura nãlis est que respondet supficiei recte vel rotunde:⁊ hoc mõ elñta sunt recte figure in omnibus suis diametris ⁊ supficieb⁹ sicut diximus in supficieb⁹:⁊ corpora dictabũt suas figuras ex dimẽsiõe sc̃b3 supficierũ ⁊ similiter corpus celi:motus autem est natura cõsequẽs rem que mouet̃ ⁊ potentis est s̃m naturaz ꝗ natura ipsius rei motẽ:⁊ ideo qd̃ accidit rei per motuz separabile est ab ipsa re adhuc manente:⁊ hoc modo naturale est elementis figurari sperice.

¶ Cap.ii^m. In quo per signa mathematicorũ probatur terram esse rotundam ⁊ parue quantitatis.

Tex. cõ. 109.

AMplius autẽ hoc idẽ per signa sumpta ex mathematicis ꝓbare possumus:quia enim de figura ⁊ quantitate terre querimus:⁊ de eisdez inquirũt mathematici iz aliter illi ⁊ aliter nos ingramus:tamẽ demonstratiões mathematicas possum⁹ hic iducere pp rei queste idẽtitatem:sed nos in signis mathematicis non habemus dicere ꝓpter qd:sed tñ qa:sed causa ꝓpter qd in mathematicis. Dicamus ergo ꝙ primum signũ ꝓbans terram eẽ rotũdaz est id qd̃ cadit sub visu nostro in eclipsi lune. Si enim terra non esset rotunda:non esset rotũda vmbra terre:⁊ si vmbra non eẽt rotunda nõ videremus figurari eclipsiz lune sub visu nostro in eclipsi lune sicut modo videmus eam figurari: nõ enim potest dici ꝙ figura eclipsis lune sit in visu tñ.⁊ sic visus fallus ex longinquitate proueniens:sicut videmus accidere in lune accensionibus:scimus enim omne qd̃ videt̃ videri sub pyramide cuius basis vel diameter basis ei⁹ est res visa:⁊ cum videmus lunam scimus basim visus super lunam ⁊ siue nos videamus eam profundaz quando est ꝗ̃si cornuta ⁊ nouacula: siue videamus eam mediaz quãdo ꝗ̃si linea recta secante lucidum eius ab eo qd̃ est tenebrosuz in ipsa:siue videamus eam gibbosam:siue conuexe rotunditatis nunq̃ apparet nobis ꝙ basis visus nostri figuretur sperice:sed sicut iaceat super superficiem equalem:cum tamen sciamus ita non esse:ita eniz forte aliquis dicat accidere in lune eclipsi sectionem circularem ꝓpter visum ⁊ non esse ita aperte rei:hoc eniz dici non põt cũ semp appeat circularis: ⁊ ideo op3 ꝙ proueniat ex aliquo vno in se habẽte ad lunaz ⁊ nõ ex visu:hoc aũt nõ põt eẽ nisi vmbra terre que aut est sicut circularis:aut vt pyramis:aut vt colũna ⁊ quecũq3 horum dicatur:tunc oportet ꝙ figura terre sit rotunda.

Tex. cõ. 110.

Aliud autẽ est signum simul significans ꝙ figura terre est rotunda:⁊ ꝙ ipsa est parue quãtitatis:sicut eni nos paruũ trãsmutemur s̃m latitudinez climatum a pte medij celi que est peruersus meridiẽ ad partẽ septẽtrionalẽ que dicit̃ alfarcada: qa farcada est idẽ ꝙ visa que in septẽtrione mittatur: occultãtur nobis quedam stelle in meridie perpetua occultatiõe quas prius aliquando videmus:⁊ si ecõtrario inuenimus ab aquilone versus meridiem occultabunt̃ nobis quedaz septẽtrionales stelle ⁊ quedam meridionales orientur: Egyptus eni

⁊ Persia

& Persia versus meridiem sunt ꝛ illis apparent multe stelle meridionales quas hic qui sumus in .7. climate nõ videmus: ꝛ econuerso nobis multe stelle apparent sub polo aquilonari quas illi nunq̃ vident: nec huius causa potest esse nisi quia rotunditas terre cadit inter nostros ꝛ illorum visus: si enim terra esset superficiei equalis absq̃ dubio vbicunq̃ esset homo in tota terra appareret ei vterq̃ polus ꝛ omnes stelle site iuxta polum vtrũq̃: paruitatis autem terre signum est: quia hoc accidit per vnam mutationem circuli que dicitur orizon. Cũ enim determinatum sit circulorũ qui sunt supra cẽtrum idem esse proportiones similes quãdocunq̃ mutatur orizon sm quantitatẽ similẽ portioni arcus qui est inter stellam vnam ꝛ aliã in circulo meridiei qui est circulus latitudinis: tunc occultatur stella a visu hõis huius qui est in centro circuli orizontis orientalis: ꝛ hoc est aliquãdo vnus gradus qui parũ excedit sexaginta miliaria: sicut ergo ostẽsũ est per ea que dicta sũt q̃ terra est orbicularis ꝛ q̃ nõ est magne quãtitatis: si eñi magna eẽt ex parua mutatiõe q̃litate nõ apparerent stelle alie ꝛ iuxta polos vtriusq̃ site ꝛ non appareret ali⁹ terminus qui est finis circuli orizontalis sm diuersos terminos orbis: si eñi terra esset valde magna super cõuexum terre circulus magnus parũ elõgaret a linea recta equaliter: ꝛ tũc diu permutaremur anteq̃ alie stelle nobis apparerent: ꝛ alie occultarent. Nũc autẽ q̃a ad paruã mutatiõẽ hoc accidit opz orizon esse parui circuli: ꝛ ideo curuus ẽ valde ꝛ recedit multũ a dispõne linee recte: ꝛ si volumus attendere erit insensibilis quãtitatis in cõparatione ad circulũ signoꝝ: q̃a linee visuales egredientes ab oculis nostris ad duo puncta orientis ꝛ occidentis diuidũt circulum signoꝝ in duo eq̃lia qđ pz per hoc q̃ sex signa semper sunt arcus cui subtenduntur linee versus nos: quia sex signa semper videmus ergo linee visus nostri sunt diametri circuli signorum ꝛ cum diameter sit linea producta per centrum circuli: oportet q̃ hoc qđ est de q̃litate terre iter nos ꝛ cẽtrũ linee terre nihil oĩno sit in comparatione ad quantitatem circuli signorũ: est aũt hec medietas terre cui cum coniuncta fuerit alia medietas ĩ plus non erit qđ cõponit ex duob⁹ medietatib⁹ sensibilis quantitatis in comparatiõe ad circulum signoꝝ. Cui⁹ ẽe alia probatio est: q̃a stelle secantes circulos instrumẽtoꝝ astronomicoꝝ ꝛ in chosmimetria que sũt sicut astrolabium ꝛ armille secant ea sicut circulũ terre: q̃a aũt oppositio per istrumẽta nõ ꝯcordaret motui astroꝝ sup terrã: sed hoc non fieret nisi idẽ est cẽtrũ terre ꝛ istiꝫ qđ opamur p qđ operamur: q̃ tante terre quãtitatis iteriacẽs iter veꝝ centrũ terre ꝛ istrumẽti est quãtitas isensibilis oĩno. Ampli⁹ aũt significatio paruitatis terre ꝛ nõ rotũditatis: accipit etiã ex longitudine climatũ que est ab oriẽte in occidẽtẽ extẽsa: vnde dicit q̃ loc⁹ qui in Hispanijs vocat Gades siue statua Herculis: eo q̃ Hercules vsq̃ illuc pugnando venit ꝛ idolũ sui triumphi erexit qđ super mare occeanũ ex parte occidẽtis est sm eandem mẽsuram climatis continet ex parte oriẽtis. primũ terminum eiusdẽ climatis in termĩo oriẽtali in terra Indie que est sub cãcro: iter eñi orizontẽ habitãtiũ in climate illo iuxta gades Herculis ꝛ orientẽ habitantiũ in India nõ est in medio vt dicũt nisi qđdã mare paruũ: sꝫ mare occeanũ mota est in climatis illi⁹ ex occidẽtali parte: cũ ĝ parũ distet orizon occidentaliũ ab orizonte orientaliũ longitudo semicirculi terre que est mẽsura lõgitudinis illi⁹ climatis nõ est magna ꝛ sermo eorum qui hoc dicũt nõ est negandus: q̃ hec eñi duo loca sunt vicinitatis vnius ad eq̃noctialẽ p totam semicirculi terre lõgitudinẽ demõstrat natura elephãtũ q̃ nascunt in eatã in orientali parte ei⁹ q̃ occidẽtali ex vtraq̃ parte maris qđ diuidit orizontem eoꝝ: eo q̃ vni⁹ climatis vnus est modus caloris ꝛ siccitatis pp equalem eius respectũ ꝛ cõparationẽ ad solem: elephãtes aũt dicunt habere aleopati: non eñi nascerentur in vtroq̃ eoꝝ locoꝝ elephãtes nisi loca illa aggrederent in natura climatis vni⁹: q̃a per aliã rõnẽ non inueniunt in eis: q̃a sicut diximus eq̃lis vicinitas orizontis ad solẽ causat in eis gñationẽ animaliũ eorũdẽ in spẽ. Ampli⁹ aũt q̃ terra sit rotũda ꝛ parua testant mathematici per rõnes geometricas id ab antiquo probantes lꝫ error aliq̃s sit in probatione eoꝝ: scribunt enim in suis perfectis opationib⁹ in qb⁹ simpliciũ demonstrat quantitas ex cõparatiõe vni⁹ ad alteꝝ ꝛ vocant Almagesti libros in quibus tales ꝯtinent operationes sm quãtitates diametrorum solis ꝛ lune ꝛ terre ꝛ aliorum corpoꝝ sicut expsse docet Ptolome⁹ in suo Almagesti dictione quinta. cap. 10. student eñi mathematici ad hoc vt per separationem vni⁹ diametroꝝ per alterã doceant quantitatẽ reuolutiõis toti⁹ terre ꝛ dicunt q̃ circulus reuolutionis totius terre sm antiq̃s est .24. millia miliaria: ꝛ si hec littera Arist. nõ sit vitio scriptoꝝ deprauata: tunc est falsa: ꝛ falsitas accidit ei ex eo q̃ tẽpore Arist. nondũ perfecte sciebantur quantitates diametrorum solis ꝛ lune ꝛ terre sm veritatem anteq̃ alio modo inuenit ꝛ super quã inuenerunt sapiẽtes mathematici qui secuti sunt Ptolomeũ: tũc gradus vnius ex gradibus terre equalibus cõtinet quinquaginta sex miliaria ꝛ duas tertias vnius miliarij sm quãtitatẽ miliariũ que determinat in chosmimetria qđ est quatuor millia cubiti: ꝛ cũ posit⁹ fuerit gradus vnus: sicut dicit Ptolomeus multiplicatus ille in totum circulũ qui trecenti sexaginta gradus colligere ex hoc rotunditas circuli terre que est viginti millia ꝛ quadraginta miliaria ꝛ cum diuisum fuerit per tria ꝛ septimã partẽ vnius: eo q̃ circulus vincit diametrũ per tria ꝛ septimã: tunc exibit quãtitas diametri terre que est noningenta vigintiseptẽ miliaria: sic ĝ significauerũt auctores Almagesti q̃ terra est rotunde figure ꝛ parue quantitatis respectu superiorum corpoꝝ: sic ĝ completa doctrina de figura terre et loci eius ꝛ q̃ ipsa est quieta imobilis quia perfecta doctrina horum non potest haberi nisi per scientiam eclipsiũ solis ꝛ lune per scientiam diametrorum ipsarum.

Nota de magnitudine totius terre.

¶ Incipit Liber Tertius qui est de mobilium rectorũ principijs ꝛ numero.

¶ Tractatus Primus qualiter ꝛ an sint generabilia huiusmodi indiuidua.

¶ Cap. pm. Que libri intentio: ꝛ quis dicendorum in Libro isto sit ordo.

Tex. c. pmi.

Nos autem iã in phã-

bitis diximus de Celo qđ est primũ inter corpora simplicia ꝛ determinauimus de ipso sm totum ꝛ determinatione acquisita quo ad ea que in naturis queri habent de ipso, ꝛ de partibus eius diximus que partes sũt stelle ꝛ orbes tangendo ex qualibus substantijs sunt materialiter ꝛ que vere sunt sm formam: diximus eniꝫ q̃ nõ sunt ex aliquo quatuor elementorum: sicut nec ipsum celũ: nec est alicuius elemẽti: ꝛ ostendimus q̃ nec ipsum celũ neq̃ partes eius cadunt sub corruptione: eo q̃ sunt ingenerabiles ꝛ hec omnia cum sibi adiunctis in duobus precedentibus libris q̃ nobis sufficere videbatur determinauimus. Nunc autẽ intendimus de mobili sm rectum motum qđ est graue vel leue: ꝛ ideo ad sequentium tractandorum scientiam dicemus q̃ rerum naturalium: quedam sunt substantie: ꝛ quedam sũt que sunt ex actione vel impressiõe substantiarum naturalium: dico autem substantias naturales inter mobilia recto motu corpora simplicia ꝛ ex his composita: corpora enim simplicia sunt ignis ꝛ terra: quorum vnum est simpliciter leue ꝛ alterum simpliciter graue: ꝛ reliqua corpora que sunt media istorum: composita autẽ ex his sunt lapides et animalia ꝛ plante ꝛ similia istis: actiones autem voco mot⁹ horum simplicium corporum ꝛ eorum corporũ que causantur materialiter ex istis que sunt corpora composita vt diximus: impressiones autem voco alterationes ipsorum adinuicem ꝛ permutationes in quantitate ꝛ formas sm quas fiunt alterationes ꝛ permutationes eorum: ex his autem facile constare potest cuilibet q̃ omnis questio physica est de corporibus physicis q̃ probatur ex hoc q̃ substantia naturalis: aut est corpus: aut est in corpore: probatur autẽ ꝛ hoc his que diximus in primo physicorũ. vbi locuti sumus de primis principijs que sunt principia primorum corpoꝝ transmutabilium que sunt elementa vbi etiam ostendimus: nã ostensione exquisita diuidendo eam per omnes nature intẽtiones in scđo physicorum. cũ enim loqueremur de principijs nature ostendimus q̃ principia corporis transmutabilis sm q̃ est permutabile sunt ingenerabilia ꝛ incorruptibi-

Tex. cõ. iii.

Tex. cõ. iiii.

lis: ⁊ hoc expresse probauimus de natura que est materia ⁊ ultimus etiam de natura que est forma per hoc qđ diximus ꝙ ipsa est diuinum ⁊ oppositum in qđ est nature desideriũ: sicut quilibet legere ⁊ aduertere de plano poterit in his que scripsimus in fine primi phisicorũ. ex quo ergo de principijs horum corporum transmutabilium dictum est: est intentio nostra dicere de ipsis corporibus mutabilibus: ⁊ quia simplicium est motus rectus localis in ipsis: ideo dicere de his fm ꝙ sunt mobilia motu recto: fm eniꝫ ꝙ mobilia sunt motu alterationis ⁊ transmutationis eorum adinuicem loquemur de ipsis in libro perigeneseos dño concedente: hec aũt corpora de quibus loqui habemus in genere fm formas locales motus in eis facientes duo sunt corpora: graue. s. ⁊ leue: ⁊ grauia iterum duo. s. terra ⁊ aqua: ⁊ leuia duo. s. ignis ⁊ aer. Dicemus ergo post hoc generationeꝫ ⁊ corruptionẽ: eo ꝙ omnibus generabilibus accidit generari ⁊ corrumpi ex his duobus corporibus que diximus esse graue ⁊ leue: et ideo in esse generationis debet esse vtrorũqꝫ istorum rememoratum: ⁊ per ista oportet nos dicere in quibus est generatio: ⁊ quia in omnibus illis est generatio phisica que sit composita ex graui ⁊ leui ⁊ sunt grauia ⁊ leuia simplicia: aut enim generatio omnino non est: aut si est tunc stans ⁊ radicata in corporibus dictis quatuor. s. elementis ⁊ in his que componuntur ex eis: sed tamẽ anteꝙ̃ loquamur de istis corporibus: oportet nos querere propter doctrine bonitatẽ an sit generatio omnino an non: quia licꝫ hic loqui de generatione non intẽdimus: tamen ea corpora de quibus loquemur sunt generabilia ⁊ sunt grauitas ⁊ leuitas de quibus nos loqui oportebit in isto nostro libro.

Et de Auro/um hec in cõm to p̃ p B.

Tex. cõ. 2.

¶ Cap. 2m. In quo recitantur opiniones dicentium esse generationem corporum ⁊ negantium esse ipsam: ⁊ circa quaꝫ illarum est hoc disputandum ⁊ qualiter.

Dico ergo ꝙ primi qui de natura philosophati sunt diuersa tradiderũt de generatiõe ⁊ contraria adinuicem: ⁊ ad veritatem quã nos in sequentibus docebimus. Quidaꝫ enim oĩno negauerunt esse generationem ⁊ corruptioneꝫ dicentes nullam omnino reꝫ generari licꝫ apud nos generari vel corrumpi videantur: qđ tamen non esse in rei veritate ⁊ esse sicut est sermo Melissi ⁊ sequacium eius: ⁊ sermo Parmenidis ⁊ sequacium eius de quibus nos multa diximus in primo phisicorum. Nos autẽ hos ipsos bene ⁊ laudabiliter diximus dixisse in rebus quibusdaꝫ: sed tamen error est hoc dicere in omnibus rebus naturalibus: hic tamen non est conueniens inquirere de oĩbus his que sunt ingenerabilia ⁊ incorruptibilia: ⁊ non mouentur motu qualitatis qui est alteratio phisica: quia de quibusdam hoc diximus in fine primi de auditu phisico. vbi ostendimus principia corporis mobilis fm ꝙ mobile est esse ingenerabilia ⁊ incorruptibilia: in octauo autem ꝓbauimus motorem primi mobilis esse ingenerabilem ⁊ incorruptibilem: ⁊ similr sunꝫ mobile ⁊ vltertius suum motuꝫ: ⁊ hoc conueniens fuit: quia in libro illo agitur de nature principijs: causa autem ꝓpter quã dicunt omnia sensibilia esse ingenerabilia ⁊ incorruptibilia est: quia persuasum habent idem esse rerum sententiaꝫ ⁊ experimentum visus: eo ꝙ inter vniuersale ⁊ particulare distinguere non valebant ⁊ videbant per audituꝫ ⁊ ceteros sensus certum capi de corporibus experimentum. Putantes ergo de nullo esse sententiam certam nisi de sensibilibus hanc acceperant de sensibilibus estimationem. Causa aũt huius erat: qꝛ dixerant generabile non esse id quod scitur per sententiam: si enim inueniatur aliqua sciẽtia certa oportebit scitum ⁊ cognitum esse perpetuum ⁊ non alteratum a sui dispositione: nec corruptum: eo ꝙ scientia tñ verorũ est ⁊ necessariorum. Cum igitur cogitauerunt scita esse illa maxime que sunt principia aliorum que sunt elementa per que putabant omnia alia cognosci conuerterũt sermones suos ad naturam elementorũ ⁊ pronuntiauerunt ea esse ingenerabilia ⁊ incorruptibilia: eo ꝙ cadunt sub oculis ⁊ cognitione: ⁊ per ipsa cognoscitur quicquid scitur: qꝛ terra quidem terram cognoscimus ⁊ aere aereꝫ: ⁊ igne ignẽ: ⁊ aqua aquã sicut putauerunt. Nec oportebit soluere hoc sophisma istorum: quia in prohemijs libri phisicorũ satis sufficienter inuenitur solutum. ¶ Fuerũt autẽ alij his in toto. i. vniuersaliter cõtrarij quasi intenderent cõtradicere: vel qui dixerũt ꝙ omnes res sunt generabiles: nec aliqđ omnino est qđ sit ingenerabile: sed de rebus generatis quasdam dicunt incorruptibiles que manent semper: ⁊ quedam generatorũ corrumpuntur ⁊ finiuntur. Pithagorici eniꝫ ⁊ Plato dixerũt mundum generari ⁊ non corrumpi ⁊ alij quidaꝫ sequentes eos qui post philosophati sũt in philosophia naturali. Alij autem dixerunt nihil generatorũ stare ⁊ permanere oĩno: sed vnam tñ rem esse quasi subiectum ⁊ radicem generatorum omnium que subijciuntur in tota generatione ⁊ corruptione que est materia prima quã permanere ingenitam et incorruptibilem affirmabant: eo ꝙ videbant ꝙ aliter generatio ⁊ corruptio inquiete ⁊ infinite non essent nisi hec permanerent fm dispositionem vnam in essentia: licꝫ in esse cõtinue varietur: ⁊ hec opinio fuit Heracliti Ephesij ⁊ aliorũ multorum philosophorum: hij autem quia omnia corpora generata esse dixerunt: corpus quidem vniuersaliter ex superficiebus per modum laminarum ⁊ rasurarum corpus cõponentiuꝫ componi dixerunt ⁊ ad superficies resolui: quia autem in alijs libris sequentibus de alijs opinionibus queremus: ⁊ hic magis agimus de corpore quanto mobili fm locum: ideo postpositis aliorum opinionibus de hac vltima inquiremus: dicentibus enim sermonem hunc contingit contradicere geometris qui non dicunt corpora componi ex indiuisibilibus: qđ tamen necessario sequitur ad opinionem istorum sicut continue in sequentibus erit manifestum ⁊ esset conueniens Platoni ꝙ non diceret sicut isti dicunt: aut si dicit ꝙ confirmaret sermonem suum per rationes fortiores ꝙ̃ introducte sunt rationes ab illis physicis non est aliud dicere neqꝫ credere: si autem ꝙ sit per se notum: aut ex his que per se nota sunt verissime probatum: error enim eius q sic dicit est manifestus etiam in geometria vt diximus prius: sequitur enim necessario ꝙ si corpora ex superficiebus componuntur: ꝙ etiam superficies componuntur ex lineis ⁊ linee ex punctis qđ si est veruꝫ: tunc pars linee non est linea: sed punctus: ⁊ hoc quidem negant geometrici: ⁊ nos etiam sufficienter improbauimus in eis: quia prius tractauimus in sexto phisicorum qui est de motus diuisione: ⁊ etiam in libro de indiuisibilibus lineis in quibus libris ostẽdimus nõ esse aliquam linee partem que non recipiat diuisionem in infinitum: hoc quasi parum digredientes oportet querere qđ impossibilium accidit dicentibus sermonem predictum eorum scilicet qui ponunt principia corporum esse partes indiuisibiles: omne eniꝫ impossibile qđ sequitur contra istos ex rationibus geometrarum: sequitur etiam contra eosdeꝫ per rationes corporis naturalis: eo ꝙ quantitas vna est corporis naturalis ⁊ geometrica: licꝫ non sit vnum ex impossibilibus illis geometria dicit propter quid est: scientia naturalis dicet quia: ⁊ huius causa est ꝙ corpora geometrica ex diminutione se habent ad corpora naturalia. Cum geometrica per omne sint in naturalibus: naturalia autem ex additione se habent ad geometrica: cum naturalia addunt illis formas sensibiles contrarietatem habentes: ⁊ ideo etiaꝫ nõ est ita econuerso quia multa impossibilia inducuntur contra istos ex ratione corporum naturalium que ex rationibus geometrici corporis induci non possunt nõ omnia que sunt in corpore naturali: sunt etiam in geometrico: sed econuerso quecunqꝫ sunt in geometrico sunt ⁊ in naturali quãtũ ad essentiam quãtitatis: huius autem exemplum est in diuisione: nulla eniꝫ diuisio est que accidit corpori geometrico que non accidit etiaꝫ corpori naturali: sed aliqua est diuisio que non accidit corpori geometrico: in geometrica enim non est possibile ꝙ continuum quantum diuidat in reꝫ aliquã que vlterius non diuidat: ⁊ hoc etiaꝫ in phisico vniuẽt accepto corpore: ostendimus eniꝫ in sexto phisicorũ. Nulluꝫ esse corpus qđ tñ in forma mobilis accipiat: ⁊ si non sit contractuꝫ ad hoc mobile vel illud ꝙ non diuidat in infinitum: ita ꝙ in ipsis non cõtingit accipere vltimum: sed tamẽ aliqua diuisio sit phisici que nõ est corporis geometrici: forme eni sensibiles simul habites in corpore de quibus intẽdit phisicus fm duos modos diuidunt quorũ vnus est per formas specificas differẽtias: ⁊ alter est per accidẽs per suos subiectos diuisionẽ: dico siquidem diuisionem fieri per formas specificas differentias sicut quando diuidit color in albedinem ⁊ nigredinem

Tex. cõ. 3.

Tex. cõ. 4.

Tex. cõ. 5.

Tex. cõ. 6.

Tex. cõ. 7.

Res aliter dupliciter diuidi possunt.

que sunt

que sunt differentie coloris formales: et similiter est in reliquis rebus naturalibus que formalr dividuntur: per accidens aut voco divisionem quando dividitur forma divisione sui subiecti qd est continuum: qz forme naturales sunt forme habentes per accidens quantitatem suorum subiectorum et non per differentias essentiales formarum sicut dividitur continuum album in multas partes albas et neutra harum divisionum est in infinitum: qz corpus naturale inquantum hoc vel illud ad formam naturalem determinatum non dividitur in infinitum: sicut sepius in alijs locis est ostensum et probabit ad huc vlterius in primo libro perigeneseos vbi de corporibus indivisibilibus contra Democritum et Leucippum disputabitur: patet ergo ex his que dicta sunt qz quecumqz formarum nullum dividitur altero istorum modorum duorum necesse est qz dividatur: et ex his vlterius pz qz corpora physica ex additione se habent super geometrica: eo qz geometrico corpori neutra istorum accidit divisio.

¶ Cap. 3m. In quo disputatur contra eos qui corpora ex superficiebus fatebantur componi.

Tex.c.8. Inquiramus ergo de partibus indivisibilibus ex quibus vt isti dicunt corpora componuntur presupponentes qz corpora naturalia habent differentias contrarias que dividunt eorum divisione sicut est gravitas et levitas: et caliditas et frigiditas: et huius videamus ergo qz impossibilia sequuntur ad hanc opinionem: dico qz impossibile est aliquod grave componi ex duobus non gravibus: ita qz quando aggregantur est in composito vtrumqz horum habeant gravitatem: licz enim materia et forma sint neqz gravia neqz levia per se ex eis componantur grave tamen non ipsa accipiunt gravitatem ex compositione: sed compositum pater ea non componunt corporum quantitatem: sed potius essentialem faciunt compositionem que generalior est qz compositio corporum habentium motum rectum vt vniversaliter dicatur impossibile est qz compositum sit in actu aliquo qui actu potentia non fuit in componentibus: sicut patet in tractus navis vt diximus in 8° physicorum: cum ergo corpora que sensibilibus qualitatibus primis sunt distincta omnia sunt gravia vel levia sicut terra et aqua: et reliqua duo qd etiam adversarij nostri confitentur et punctis non sit et gravitas omnino non potest dici qz gravia componantur ex punctis nec ex lineis: nec ex superficiebus: qz si punctum qd secundum eas componit lineam nullam habet gravitatem: tunc secundum predicta etiam lineam composita ex punctis nullam habebit penitus gravitatem: eadem aut ratio est de superficie composita ex lineis non gravibus et corpore composito ex superficiebus non gravibus omnino.

Tex.c.9. Si quis aut negare vellet qd diximus. s. qz puncta non sunt habentia gravitatem redibimus ad illud qd probavimus hic de necessitate: grave enim dicitur dupliciter per essentiam. s. et per accidens: et id qd est per essentiam dicitur simpliciter grave sicut terra et huius: id aut qd per comparationem est grave hoc dicitur simpliciter non grave secundum comparationem alterius dicitur grave et per comparationem dicitur leve: grave aut simpliciter est grave in alio per comparationem se habent adinvicem sicut superius et inferius: qz omne simpliciter gravius est aliquo et non convertitur: qz gravius et levius non dicunt simpliciter grave et leve et hoc in simili videre possumus: qz id qd simpliciter est magnum possibile et dici maius: sed non convertitur qz id qd comparatione dicitur maius non dicitur simpliciter magnum: parva enim sunt grana milij que dicuntur aliquando maiora alijs: non tamen absolute dicuntur magna. ¶ Ad propositum ergo revertentes dicimus qz si aliquid est grave simpliciter et maius est re aliqua sui generis: tunc etiam est gravis illa: si aut essent res diversarum specierum: tunc non tenerent consequentia: qz terra est simpliciter gravis tamen non gravior minori plumbo qz sit ipsa: dico aut sub conditione qz si ipsa est maior re aliqua sui generis: qz potest esse qz non est re aliqua sui generis cum corpus naturale in specie et forma speciali acceptum non sit divisibile in infinitum sicut nos docuimus in prehabitis: et ideo minima terra in qua salvari potest terre species est minor re aliqua sui generis sicut minima aqua. ¶ Sed advertendum est qz terra et ignis duas habent divisiones: quarum vna est inquantum est terra et ignis: et hoc modo non dividitur in infinitum: alio modo dividuntur hec inquantum sunt grave et leve: et qz sequuntur quantitatem materie: ideo dividuntur sic in infinitum: et hoc modo est qz nullum est accipere grave simpliciter qd non sit gravius minore sui generis cum omne grave accipiat participationem aliquam punctum nec grave simpliciter nec gravius ex comparatione ad aliud dici potest.

Document. pulcherrimum pro quo vide commentum. 60. tertij phy.

Tex.c.10. Amplius aut si ex positionibus adversariorum trahamus argumentationem contra eos tunc dicemus: qz spissum et rarum differunt propter hoc: qz spissum est grave et rarum et leve: spissum enim et rarum opponuntur: spissum autem licz in magnitudine sit equale: raro tamen vt dicunt non est equalis ponderis: eo qz spissum est plurium punctorum: ex quibus componitur qz rarum: si ergo est vt diximus et puncta concedantur esse gravia et levia: tunc proculdubio si spissum et rarum sic opponuntur vt dicunt: tunc oportet qz omne spissum et rarum divisionem recipiat sicut grave et leve: ita qz nullum est spissum: quin sit aliquo spissius: et nullum rarum: quin sit aliquo rarius: est enim rarius: eo qz habet puncta pauca. ¶ Punctum autem non recipit aliquam divisionem vt confitetur: ergo punctus neqz spissum neqz rarum per consequens: ergo nec leve nec grave.

Tex.c.11. Amplius autem omne grave aut est durum aut molle: necessario aut enim cedit: et tunc est molle: aut non cedit tangenti: et tunc est durum. Hec enim divisio est per affirmationem et negationem: conclusio autem que sequitur ex hac ratione est manifestum etiam apparens omnes res impulsa in sui profundum sunt divisibiles necessario: qz profundum habens esse dividi potest: punctum autem nullam recipit divisionem: ergo punctum nec impellitur actu nec non impellitur in sui profundum: ergo neqz molle est nec durum: et per consequens neqz grave nec leve.

Tex.c.12. ¶ Amplius aut impossibile est vt res gravis sit quantitativa compositione ex his quorum nullum habet gravitatem aliquam: et hoc qd videntur concedere illi qui dicunt athoma esse per hoc qd distinguunt et discernunt ex quibus sit grave et qualiter sit ex illis: viderunt enim non esse grave materiam et formam: cum tamen grave sint ex ipsis: eo qz sicut diximus non componitur aliquid ex illis secundum quantitatem sed secundum essentiam: sed ex punctis dicunt componi quantum grave vel ex superficiebus non quidem semper sibi suppositis sed potius ex his que terminantur ad se invicem sicut superficies longitudinis terminat illam que est latitudinis: et superficies latitudinis terminat illam que est profunditatis: et sic in eo qd dicunt ex quibus et qualiter fiunt quantum corpus est grave consentiunt nobis qz non sit grave: ex quibus oportet non gravibus: distinctio tamen eorum termino innititur arti vel rationi sed casui et non syllogismo: quia ea que potuit constituere grave: propter hoc qz sunt qualiacumqz principia quantitatis absqz dubio non sunt principia gravitatis et levitatis. Dicemus ergo contra istos quia si per se notum est qz omne gravius aliquo non potest fieri gravius illo nisi per aliud grave quo abundat ab illo: tunc sequeretur necessario qz nihil athomorum est gravius: signum autem huius est quia nos videmus qz non est gravitas secundum istos in simplicibus primis: sed in compositis ex illis sicut si diceremus qz quatuor puncta composita dant composito gravitatem: et qz corpus compositum ex pluribus punctis gravius est qz id quod est compositum ex paucioribus: sicut si diceremus qz compositum ex quinque gravius est qz compositum ex quatuor: tunc dico hoc impossibile esse aliter nisi gravius abundet minus gravi in re que in se gravis est: et hoc in exemplo videre possumus: quia albius nunqz vincit album nisi per additum sibi aliud album. Si ergo hoc ita se habet: tunc oportet qz compositum ex quinque sit gravius composito ex quatuor propter additum sibi punctum vnum grave necessario: ergo punctum vnum per se habet gravitatem qd impossibile esse superius est demonstratum.

Tex.c.13. ¶ Amplius autem impossibile est vt corpora sint ex compositione superficierum: dicunt enim dupliciter posse lineas componi et dupliciter posse componi superficies: componitur enim linea cum linea per suppositionem vnius super alteram: et hoc modo nullam constituant speciem quantitatis si potius per hunc modum in geometria probantur esse equales vel inequales: quoniam

que se non excedunt sunt equales: que autem se excedunt sunt inequales. Secundo modo componuntur sibi linee quando sunt longi ⁊ lati termini: ⁊ tunc vt constituunt superficiem: similiter autem dicunt superficies sibi dupliciter posse componi: si enim sibi supponantur nunꝙ fiat ex eis profundum: sed potius per talem applicationem dicuntur esse equales vel inequales: si autem vt termini eiusdē quantitatis sunt: tunc ꝯstituunt distantiam corporalem: qꝛ necesse est vna sit terminus in longum ⁊ altera in latum: ⁊ tertia extendatur in profundum ⁊ inter eos tunc distantia corporalis quantitatis inuenitur: si autem volunt constitui corpora physica ex compositione superficierum: ⁊ quidem est impossibile sm veritatem: ⁊ cum dicunt propter hoc ꝙ in geometria vera sunt corpora articularia per compositionem superficierum inuenta: quia vnum sunt simplicia physica que ex illis quinque mathematicis producuntur. ¶ Corpus enim quatuor basiū qđ continet triangulos equales ⁊ simplices comparatur igni. Corpus enim sex basium quadratarū equalium ⁊ similium comparatur terre propter figure sue immobilitatem: corpus aūt octo basium continens triangulos eꝗles ⁊ similes aeri cōparatur: habens aūt .20. bases triangulorum equalium ⁊ similium ⁊ comparatur aque: habens autē 12. bases pentagonales equales ⁊ similes comparatur celo: huius autem sumit ex .15° libro geometrie qđ addit Hisicolaus libris Euclidis. His aūt sic habitis redeamꝰ ad ꝓpositum ostendentes nullum corporum naturaliū sic componi ex principijs geometrici corporis: constat enim ꝙ non constituitur ex superficiebus corpus quando quedam superficies adheret alijs per applicationem suppositis sicut linea cum linea applicatur ex parte vna que est sua lōgitudo: qꝛ sic nulla omnino quātitas produci potest sicut diximus prius verū sicut linea componatur cum linea in longitudine ⁊ latitudine ⁊ fiunt ex eis: tunc superficies similiter conuenit eis dicere vt componant iterum vt ex eis fiant corpora quēadmodum dictum est: si autem possibile est vt fiat corpus ex coartatione superficierum adinuicem ita ꝙ circumstent in ꝓfundum ⁊ in ipso coartentur applicare sibi per suppositum latitudinis sue tm̄: tunc oportet ꝙ absqꝫ dubio ꝙ tunc inueniet corpus aliquod qđ non est elementum nec ex elementis: elementum aūt non est causatum ꝓpter hoc ꝙ non est aliquid istorum qui nec simpliciū corporum qđ taliter ex superficiebus producatur. Item ex elementis nō est quia omne corpus qđ est elementatum ex quatuor ꝯsistit elementis: ⁊ ideo nullum producitur ex tali compositione superficierum. Si aūt diceret ꝙ fiunt hec corpora ex alio modo applicationis superficierum: tunc oporteret ꝙ omnia corpora essent plena vacuis: qꝛ inter superficiem ⁊ superficiem nihil omnino erit replens: sed esset distantia corporis vacua: est ergo impossibile corpora componi ex superficiebus: ⁊ hec inconuenientia ꝯtingūt his qui prehabitis corporibus mathematica principia incedūt

Tex.c.14. attribuere: sicut fecerunt Plato in timeo ⁊ alij quidā. Amplius aūt si dicant corpora grauia ⁊ grauiora ꝓpter superficierum in ipsis coartationem ⁊ multiplicationem sicut dicit in timeo ⁊ distinguitur: tunc manifestum est ⁊ patens: quia ꝓpter similem rationem ⁊ lineis ⁊ punctis nihil est grauitatis: ratio enim in vno est similis in altero sicut multotiēs diximus. Si ergo non est differentia in vtriusqꝫ quantum ad hunc modum: videlꝫ grauitas causet nō a superficie componente sed ponendo ab ipsius multiplicitate ⁊ coartatione: tūc opꝫ eos dicere ꝙ differentia grauitatis ⁊ leuitatis causetur ab ipsis componentibus: ita ꝙ vna superficies sit grauis ⁊ altera leuis: sicut differre videmus terram ⁊ ignem ꝙ vnuꝫ eorum est leue: ⁊ ex leuibus superficiebus: ⁊ alterū est ex grauibus superficiebus: sic enim proculdubio contingit ꝙ quedam superficies sunt leues ⁊ quedam graues: ⁊ tunc p eandem rōnem opꝫ dicere ꝙ quedam linee sūt leues ex quibus fiunt leues superficies: ⁊ quedam linee sunt graues ex quibus fiunt graues superficies: ⁊ similiter puncta quedam leuia ex quibus fiunt linee leues: ⁊ quedam grauia ex quibus fiunt linee graues. Videmus enim sm dictos homines superficies terre esse grauiores superficiebus ignis. Si autē hec ita se habent tunc sequitur necessario ꝙ corpus oīno nō fiat: ⁊ vt non fiat resolutio alicuius corporis. Si enim pūctū ad lineam sit sicut linea ad superficiem ⁊ superficies ad corpus: tunc necesse est ꝙ quedam illorum sicut vltima resoluatur ad aliam vsquequo fiet resolutio in primo aliquo: vnde incepit compositio omnium eorum. Si autem hec ita se habent: tunc omnia resoluantur corpora vt dicunt possibile erit vt in aliquo tempore resolutis omnibus quātitatibus in tota distantia mundi non remaneat nisi punctum vnum: ⁊ ꝙ non sit corpus aliquod omnino: ⁊ hoc est impossibile nec omnino potest esse: ⁊ oporteret etiam ꝙ generatio corporum inciperet ab illo vno puncto: ⁊ ꝙ ipsum esset principium generationis qđ omnino absurdū est: qꝛ in omni corpore qđ generatur corporeitas communis supponit in eo ex quo generatur ⁊ in generato: sicut ostendimus in antehabitis istius libri ⁊ in physicis. Tex.c.15. Amplius autē in tempore oporteret idem dicere cum tempus sit quantum in quo est indiuisibile nunc sicut punctum in continuo: tunc enim simul diceretur esse tempus ⁊ non tempus: quia in hora aliqua resolueretur tempus ad nunc: cum omne compositum in sua componentia resoluatur: ⁊ tunc aut non erit tempus omnino aut possibile est non fore tempus in aliqua hora: que tamen hora est tempus: ratio enim instantis similis est rationi puncti indiuisibilis vt diximus. Causa aūt huius erroris est ꝙ putabant materiam primam esse indiuisibilē punctum cuius forma prima est corporeitas non determinatarum dimensionum: cum hoc non sit verum: eo ꝙ prima materia non sit punctus sicut ostendimus in primo physicorū: nec prima forma que est in materia corporeitas: sed alia essentialis forma est ante eam que non diuidit diuisione quātitatis: sicut nos ostendimus in prehabitis istius sciētie in pluribus capitulis octaui physicorum ⁊ secundi librorū superiorum. ¶ Eadem etiam impossibilia sequūtur cōtra illos qui dicunt mundum totum componi ex numeris: quidā enim antiquorum vt Pithagorici talem mundo dederunt compositionem: ⁊ sm illos sequitur ꝙ sint vnitates graues ⁊ leues: ⁊ ꝙ sint diuisibiles: ⁊ vt vniuersaliter dicatur omnia que dicta sunt de punctis dici etiam possunt de vnitatibus: redeuntes igitur ad propositam cōclusionem dicimus ꝙ generatio corporum physicorum nequaꝙ est sicut dixerunt eā esse actores superficierum ⁊ numerorum ⁊ quasi capitulariter: repetamus huius causam dicimus ꝙ hoc est ideo qꝛ in omnibus corporibus naturalibus habentibus motuꝫ rectum est grauitas vel leuitas. Nulli autem punctorum accidit grauitas neqꝫ etiam leuitas: si autem sic est vt diximus: tunc impossibile est vt punctum ⁊ vnitas sint corpora vel habentia grauitatem: qꝛ lꝫ in se etiam sm nostros aduersarios non sunt corpora: nec etiam habentia grauitatem: tamē sm eos faciunt soliditatem corporum: ⁊ sic composita puncta sunt corpora ⁊ habent grauitatem ⁊ hoc nos iam improbauimus: qꝛ ex punctorum compositione vel vnitatum impossibile est aliquam posse reddere causam differentiarum corporum naturalium ⁊ actionum eorum in passione que in corporibus physicis ex suis principijs componentibus causari dignoscitur.

Tex.c.16. (margin, at "pluribus capitulis octaui physicorum")

Tex.c.17. (margin, at "riter: repetamus huius causam")

¶ Cap. 4m. In quo probat ꝙ omne corpus naturale motuꝫ habet naturalē vt hoc sciatur: omne corpus naturale rectū esse graue vel leue qđ in prehabitis est suppositum.

Tex.c.18. Quia aūt iam superius supposuimus ꝙ omne corpus physicum est graue vel leue: ⁊ per hoc destruimus positionem de superficiebus ⁊ pūctis ⁊ vnitatibꝰ: oportet nos hic inducere probationem illius vt sit nostra contradictio fortior: ⁊ qꝛ non possumus ꝓbare ꝙ omne corpus physicum rectum habeat grauitatem vel leuitatem nisi per motum ipsius corporis: ideo incipiemus ab illo ostendētes omne corpus physicum habere motum aliquem rectū. Dicamus ergo ꝙ signum significans ꝙ corporibus omnibus naturalibus est aliquis motus naturalis est qđ nūc inducemus: lꝫ enim hoc ex ipsius nature diffinitione satis sit manifestū: qꝛ natura est principiuꝫ motus in eo in quo est: ⁊ ideo nāle corpus necessario habet motum causatum a natura a qua ipsum dicit nāle: tamē vt melius ꝯuincatur aduersarius: dico ꝙ si corpora simplicia que sunt elemēta mouentur ⁊ non mouent nāliter vt dicit aduersarius: tunc proculdubio

oportet ꝙ moueantur violenter: ⁊ tunc ille motus sit existēs in eis extra naturam ⁊ non essentialis eis. Nunq̄ aūt potest inueniri motus extra naturam alterius corporis q̄ sit id qd̄ mouetur: sed potius ſm opinionez ad motum qui est illius corporis per naturam propriam: ergo non erit motus violētus nisi prius conueniat illi corpori motuz habere naturalē cui ille motus opponitur: ⁊ si sint motus vnius corporis extra naturam ⁊ violenti multi non est tamen motus naturalis nisi vnus sicut vna natura est que est essentia eius qd̄ mouetur sed extrinsecus actiua vni ⁊ eidem sunt multa: ꝙ autē

Tex.c.19.

hoc qd̄ diximus sit veruz ꝓbatur etiā alio signo. Si enim cōsideramus quietem nālem vniuscuiusq; corporis intelligemus etiā ipsum habere naturalem motum necessario. s. motus naturalis qui est ad locuz in quo est quies naturalis: oē enī corpus aut quiescit quiete naturali aut violēter nāliter in loco in quo quiescit quiete nāli ad eundem mouetur motu naturali: si aūt hoc est ſm ꝙ diximus ⁊ videtur terre quiescentis in medio quies esse naturalis: tunc manifestum est ⁊ clarum ꝙ motus eiusdem ad medium est naturalis: melius enim cōtra nos sumere exemplū ab eo qd̄ quiescit in medio: q: videmus illud ſm totum quiescere. Elementa autē alia lz motu recto ad loca sua moueantur: tamē in locis suis circunducunt circulariter: ⁊ ideo si forte sumeremus exemplūz ab illis instaret nobis aduersarius: lz sua instātia esset sophistica: eo ꝙ elemēta in locis suis non mouentur naturaliter sed motu orbis generantis ea. Sumamus ergo exemplūz ab eo qd̄ quiescit in medio sicut diximus dicētes ꝙ aut quies eiusdem naturalis est aut accidentalis: ⁊ si est quies eius in medio naturalis tunc motus ad mediū erit eiusdez corporis nālis: ⁊ tunc ↄcludit q̄ nālē habet motum ⁊ ꝓprietatem sine formam que mouet habēs motum. Si aūt terra quiescit in medio violenter: tūc quiescit eo ꝙ ab alio corpore impedita non descēdit ad medium ad qd̄ nāliter descendere habet: sicut dicit aduersarius: ⁊ tunc queremus de illo prohibente vtrum ipsuz sit quietū vel nō: ⁊ si est quietū nāliter tunc sequit ꝙ aliqd̄ corpus nāle habeat quietē nālem: ⁊ tūc motus ad quietē illā erit nālis: ⁊ tūc iterū ↄcludetur ꝓpositum. Si aūt ⁊ de illo dicit qd̄ non quiescit naturalr sed violenter ab alio impeditū: tūc iterū de illo impediente q̄remus an quiescat an nō: ⁊ si quiescit tūc queremus vtrū nāliter quiescat an violēter: ⁊ si quiescit nāliter tūc habebit motū nālē ⁊ hoc est ꝓpositum. Si aūt quiescit violenter tūc quiescit ab alio impeditū ne descēdat: ⁊ de illo iterū queremus ⁊ sic in infinitū: impossibile aūt est ꝙ in infinitū ꝓcedat: ergo necesse est ꝙ aliqd sit primo quiescēs quiete nāli: ⁊ hoc habebit motū nālē per rōnē antedictā. Si aūt ꝓhibēs primū terrā descēdere sub medio nō est quietū sed motuz: sicut dixit Empe. de turbie quā arabes Donte appellāt dicētes ꝙ terra est gelata ꝓpter aeris motū per motū turbinis inuoluētis eam: eo ꝙ aer in turbine circūuentus est rota aque: ⁊ aqua rota terre ↄstringēs ipsum ad mediū: tūc queremus ab ipsis ad quē locū terra moueat q̄ nō est ꝓhibita: ponemus enim turbinē aeris nō impedire eā: tūc enim mouebit ad aliquē locuz determinatū: nō enim potest dici ꝙ incedat ad infinituz: q: nihil existit de his que impossibile est esse: motū aūt ad infinitū impossibile est esse: ergo nihil existit de eo neq; principiū neq; pars aliqua: sicut in fine sexti physicoꝝ ꝓbauimus. Sic igit nihil stans in aliquo loco mouet ad īfinitū distans. Si aūt hoc est ita tunc opz ꝙ oīs res quieta sit in aliquo determinato naturaliter: ⁊ quies ⁊ locus sunt attributa incessui motus eius: quia incessus eius naturalis est ad locum in quo quies est naturalis: omne igitur corpus simplex habet motum naturalem.

Cap. 5m. In quo per ꝓdicta destruunt opiniones Democriti ⁊ Leucippi ⁊ Platonis de motibus quos ante mundum dixerunt.

Tex.c.20.

Ex habitis aūt nunc anteq̄ vlterius procedamus de inquisitione motuū elementoꝝ: volumus redire ad destructionē opinionū Democriti ⁊ Leucippi ⁊ Platonis: eo ꝙ oēs isti ↄuenerunt in hoc ꝙ dixerūt motū accidentalē elemētoꝝ esse motū naturalē eorūdē: tangemus ergo primo opiniones Democriti ⁊ Leucippi: vterq; enim dixerunt ꝙ corpora prima que illi athomos vocāt semp mouent in vacuo infinito ⁊ ante mundi ↄstitutionē: ⁊ etiā post ↄstituto iam mundo: vacuuz enim vbi dixerunt non habere finē in quo infiniti athomi mouent quasi illi corpoꝝ elemēta esse dicebāt: cū ergo in 7° physicoꝝ habitū sit ꝙ omne qd̄ mouet habet motorē imediate sibi ↄiunctuz. queramus ab illis que sit causa mouēs corpora prima que sūt athomi: queremus etiā ab eis quis est motus illoꝝ indiuisibilr vtrū sit motus naturalis vel violenter: si enī dicamus ꝙ quodlibet illoꝝ corpoꝝ indiuisibiliū nō mouet nisi a motore extrinseco ⁊ per vim: tunc motus oīum eoꝝ est violentus: ⁊ tūr sequit ꝙ vnicuiq; eoꝝ est motus naturalis necessario: q: violentus motus nō est nisi per priuationē motus naturalis: ⁊ q: habitus est ante priuationē: tūc oportet ꝙ primo naturaliter corpora illa sint mota: ⁊ adhuc moueantur naturaliter: hec aūt ⁊ alia de causa sequit. s. ꝓpter corpus primū mouēs alia corpora. Corpus enim primum cum non possit moueri violēter: sicut in 8° physicoꝝ ⁊ in antecedētibus istius libri habet: nō mouet aliqd̄ corpus qd̄ sub eo est violēter: nec primus motus quē infert eis pōt dici violētus: q: si esset violētus nō semp esset: nūc aūt semper est: mouet eniz corpus primū ea que sub se sunt circulariter: qui quidē motus non est nālis q̄ accipit vt motus elementi: ⁊ nō est etiā violentus: q: corpora innata sunt suscipere motū primi corporis mouētis ea: ⁊ ideo assimilat ꝰ motus motui membroꝝ in corpore ai alis a corde: ⁊ ideo qd̄ mouet primū: ⁊ sic motor primꝰ qui seipsum mouet ⁊ est celum primum nō mouet aliqd̄ corpus violēter: sed hoc non mouet ea naturalr quo dictum est: sic igit daretur ꝙ corpus primum nō haberet motū per se ⁊ nāliter sed violēter: ⁊ sic mouere vlterius corpora: tunc oporteret ꝙ in numero motoꝝ ⁊ mouentium corpoꝝ esset ꝓcessus in infinitū: sicut ostēdimus in 8° physicoꝝ: quia vnūquodq; corpoꝝ moueret ſm hoc ab illo violēter: ⁊ moueret aliō violēter: ⁊ hoc nō pōt esse ſm circulū sed ſm rectū: ⁊ ideo necesse esset ꝓcedere in infinitū. Si esset ſm circulū: tunc oporteret idē esse mouens primuz ſm violentiā qd̄ non pōt esse q: violētia deficit recessuz a primo qd̄ infert eā: ideo in vltimo necesse est ipsam stare: ⁊ nihil mouere violētia: ergo hoc mō ꝓcederet ad infinitum: q: omnino impossibile est esse: quia ſm hoc ⁊ esset īfinitū ⁊ violētia nō cessaret in infinitū qd̄ nō videmus fieri: q: violentia nec semp est nec multo procedit a primo violentiā inferente: q̄ deficit: oporteret ergo dicere ꝙ athomi mouerent ſm naturā: ⁊ hoc est ↄtra hypothesim: q: Democritus ⁊ Leucippus supponebāt motū accidentalem esse ante naturalē. Idē etiā accidit opinioni Platonis

Tex.c.21.

qui dixit elementa moueri ante mūdi constitutionem motu irregulari: ⁊ ideo inordinato: hoc enim videtur dicere Plato in timeo cum dicit primo fuisse chaos in quo elemēta inordinate ferebātur que postea ab opifice ordinata sunt ⁊ distincta loca sua ⁊ formas ⁊ motꝰ ordinatos: redibo ergo ex dictis super eum qui hunc sermonem affirmat dicēs ꝙ motus elementoꝝ qui sint tunc non potest esse nisi aut naturalis aut violentus: si aūt habebit tunc motum naturalez tunc fuerunt mota sicut nunc: ⁊ hic est mundus constitutus: ⁊ vlterius ex hypothesi Platonis sequitur ꝙ mundus erat cōstitutus ⁊ ordinatus anteq̄ esset constitutus ⁊ ordinatus qd̄ est impossibile: ⁊ hoc plane apparet homini qui subtiliter ⁊ acute considerat talem mundi constitutionem qualem dicit Plato: oporteret enim necessario ꝙ corpus illud quod est mouens primum mouet alia corpora naturalia: ⁊ mouetur a seipso naturaliter: sicut diximus prius: cum autem mouet elementa: tunc mouet ipsa sine omni violentia: q: non mouet ea nisi vbi inuenit ea: inuenit autez ea quieta in locis suis: ⁊ in eis circūducit ea: ⁊ ille ordo elementoꝝ est idem qd̄ modo videmus esse in mundo: ergo mūdus fuit ordinatus sicut modo: ⁊ sic mundus fuit vt modo est anteq̄ esset mundus qd̄ est impossibile. Dico enim ꝙ etiam tunc elementa leuia non habentia grauitatem ⁊ tunc mouebant et medio ⁊ grauia ad medium sicut nunc faciunt: ergo tunc habebat discretionē ⁊ ordinationem quā habent nunc: si autem dicatur ꝙ motus est violentus: tūc oportet ꝙ ante illum habuerunt motū naturalem sicut diximus. Adhuc aūt pōt aliquis

Tex.c.22.

querere a precipuis habitis viris ⁊ dicere: quia si elementa ante mundi constitutionem mouebantur motu inordinato ⁊ irregulariter: tunc fuit ille motus eis substantialis eo ꝙ

fuit primus: motus enim substantialis est ante accidentalē ⁊ sic fuit ille motus inordinatus ⁊ confusus qui ad nullū finem fuit ordinatus: tunc elementalis substantialis: tunc nō fuit impossibile vt postea essent elementa susceptibilia motuum ordinatoꝝ ad finem: siue ille finis sit locus ad quem non mouetur elementū: siue sit forma substātialis in mixto ad quā mouentur elementa quādo miscent̄: q2 nulla res est illius finis susceptibilis qui est ɔtrarius fini suo substātialiter: ergo non fuit possibile ꝙ ex motibus illis elementorum postea a primo motore fieret ista aggregatio ordinata que est modo ex qua facta sunt corpora: ita ꝙ ex quadam mixtura sunt ossa: ⁊ ex quadam carnes: ⁊ ideȝ sequit̄ ɔtra Empe. quia si motus fuerunt inordinati substantiales elementis ante mundi cōstitutionem: tunc amicitia non potuit postea talem ordinem similiū facere in eis vt quedam fierent capita que germanam cum eis habent societatem que postea p vlteriorem societatem sociata sūt ad dissimilia: sicut ad colla ⁊ ad manus ⁊ pedes sm̄ ꝙ cōponi videmus aīalia: ex dictis etiā possumus reddere ɔtradicēdo illis qui dixerunt ꝙ

Tex.c.23.

elementa sunt multa infinita: sicut Democritus ⁊ Leucippus dixerūt athomos infinitos elementa esse ꝙ ipsa mouentur ad infinitā distantiā vacui infiniti: quocūqȝ enim modo intelligant elemēta esse multa ⁊ īfinita esse sequet̄ sm̄ eos ꝙ ordinatio motuū elementoꝝ fuit ante illius mundi ɔstitutionē: ⁊ sic destrueretur dictum eoꝝ quo dixerunt ꝙ inordinatio est ante ordinationē: si enim dicam elementa multa ⁊ infinita esse per numeꝝ indiuiduoꝝ sm̄ vnum esse per speciem ⁊ formam: sicut in rei veritate fuit opinio eoꝝ quēadmodū peruenit ad nos dictum eoꝝ: tunc sequitur ꝙ motus oīum illoꝝ per virtutem vnius forme specifice fuit vnus ad locum vnum necessario: sicut nos videmus oēs ptes ignis etiā si infinite esse ponant̄ virtute igneitatis ferri superius: ⁊ hec nō est inordinatio aliqua vel incompositio: sed potius ordo ⁊ compositio quā videmus esse modo in elemētis. Si aūt forte dicatur ꝙ id qđ mouetur formaliter vnum existit quidem: sed tamen dicit̄ ꝙ est infinitū: tamen lȝ hoc sit impossibile sm̄ nām: tamen si esse supponat̄ sm̄ opinionē ipsoꝝ sequitur ꝙ motus eius est ad infinitū: ⁊ iterum non est inordinatio aliqua incōpositio: q2 hoc sequitur rōnem infiniti ⁊ est suus ordo ⁊ sua cōpositio quā haberet etiā modo si infinitū esse supponeret̄: si aūt dicatur ꝙ motus sunt finiti sm̄ locū: tunc sunt etiam elementa finitaꝝ potentiaꝝ: ⁊ hoc est iterum ordo quem videmus modo in quolibet elemento ⁊ in partibus eius: si v̄o dicant̄ motus esse tm̄ sm̄ numerum speciēꝝ ⁊ formaꝝ motuum localium: ⁊ tamen esse plures: tunc oportet ꝙ mouētes forme sint etiam plures ⁊ finite in ipsis elementis: ⁊ hec est iteꝝ cōpositio ⁊ ordo queȝ videmus modo: ⁊ si iterum nulla ordinatio precessit mundū ɔstitutum: ⁊ si daretur oppositum: tunc sequeretur ꝙ ordo ⁊ inordinatio compositio ⁊ incompositio esset idem ⁊ vnius rōnis: q2 nos inuenimus nunc in mundo ɔstituto omnia elementa per suas formas essentiales moueri ad loca sua diuersa sm̄ diuersitatem suaꝝ formaꝝ mouentium: ⁊ ita fuit ante mundum: ⁊ non inuenimus ꝙ aliqua moueant̄ ad eundem locum nisi que sunt homogenea in forma: ⁊ per omnem eundem motum pbamus ipsa mota esse ante mundum quando illi dixerunt inordinatum habere motum: ergo ordo ⁊ inordinatio sunt idem qđ est impossibile. cōmuniter etiam ex his simul

Tex.c.24.

possumus dicere illis qui inordinationē ⁊ ɔstitutionem ɔfusione motuum elementoꝝ dixerunt esse ante mundi cōstitutionem: mirabile enim fuit ꝙ posuerunt inordinationem durare tempore infinito quādo dixerunt tēpus infinitum fuisse ante mundum ⁊ mundum incepisse a quodā infinito tēpore sm̄ principiū sue durationis. Inordinatio enim ⁊ incōpositio sunt res innaturales: ordo aūt ⁊ compositio sunt res naturales his sensibilibus elemētis: patet autem ⁊ naturali ratione: qm̄ nālia principia plus durant q̄ innaturalia ⁊ sunt longioris temporis sicut sanitas q̄ egritudo: ⁊ tunc impossibile est dicere ꝙ motus inordinatus ⁊ incōpositus duret tēpore infinito: natura enim reꝝ est vt diximus ꝙ vniuersaliter inuenit̄ in rebus vnius nature ⁊ longissimo tempore: ⁊ sȝ dicta eoꝝ ɔtrariū erit naturale ad naturale qđ est modo: sm̄ eos enim sequit̄ inordinatio ⁊ incōpositio: sicut res innaturales ⁊ eo ꝙ durauerunt tēpore infinito: ⁊ ordo ⁊ cōpositio sunt res naturales: eo ꝙ inceperunt a quodam tēpore finito: nec potest dici ꝙ natura quā modo habēt elemēta sit per fortunā ⁊ casum: q2 ex talibus que naturaliter inueniuntur in rebus eiusdem nature ⁊ semper nihil inuenimus existere per fortunam ⁊ casum quibus pducat̄ in esse tale. Anax. aūt

Tex.c.25.

melius intelligens in hac parte q̄ memorati Phī presentie runt ꝙ omnia hec impossibilia ɔtingunt ponētibus res motas fuisse ante huius mūdi ɔstitutionem: ⁊ ideo dixit ꝙ iste mundus ab intellectu mouente factus est ex rebus non motis: ⁊ postea in ipsius mundi ɔstitutione aggregate quiescebant ante huius mundi ɔstitutionem: sed in mixtura similium quiescentibus: ⁊ fere oēs antiqui solliciti inueniuntur fuisse ⁊ studium posuisse ad hoc ꝙ inuenirent modū ꝙ iste mūdus generaret̄ ex rebus nō motis fuissent mote nō ex suis formis quas habebant ante mundū sed aliunde: q2 videbant accidere oīa prius inducta incōueniētia: si darent̄ eis forme mouentes ante ɔstitutionem mundi: ⁊ ideo dixerunt ex alijs causis mouentibus segregate sunt in formis rerum istius mundi quas videmus mō in mundo cōstituto: ⁊ hec fuit causa ꝙ Anax. posuit intellectuȝ agentem mouentem ⁊ segregantē res in formas que sunt modo: hanc difficultateȝ etiā ɔquestus est Empe. descendēdo a predictis incōuenientibus per hoc ꝙ dixit res non habuisse motū ante mundū: sed quieuisse: ⁊ motū aliunde factum esse per amicitiā ⁊ litē: dixit enim ꝙ generatio totius mundi est ex rebus per litem primo dispersis: ⁊ postea per amorē particularē aggregatis ⁊ in elementoꝝ ⁊ planetaꝝ ⁊ aīalium ɔstitutionē: vt sic a chaos siue ɔfusione prima fugerent per motū litis: ⁊ deinde particulariter ɔgregarent̄ per amorē particularē: nulla enī alia causa fuit ꝙ dixerūt ꝙ mūdus iste gñatus est ex vna re mixta ex oībus qui primo fuit quiescens: ⁊ postea est separata p motū litis. Istis tñ accidūt eadē impossibilia: eo ꝙ nō quiescit nisi per motū qđ fuit pus: ⁊ q2 quies aut est violēta aut nālis quodcūqȝ detur sequit̄ eundē fuisse ante mundū ordinē motus ⁊ quietis elemētoꝝ qđ videt̄ mō in ipsis: sed forte isti nesciuerūt distinguere inter quietē ⁊ imobilitatē: ⁊ dixerūt res ante mūdū esse immobiles: ⁊ ꝙ nūq̄ fuerūt susceptibiles motus: nisi per extrinsecū mouēs qđ est intellectus sm̄ Anax. ⁊ lis ⁊ amicitia: sed ɔueniūt tamē omnes inducte opiniones in hoc ꝙ dixerūt necessario mundū non generari nisi ex aliquo: siue hoc fuerit motū ante mundū: eo ꝙ persuasum habebant ex nihilo nihil fieri per gñationē naturaleȝ ⁊ hoc erat eis certū: sicut ⁊ nos hoc alibi pbabimus. Lex aūt Moysi hec omnia euitauit incōuenientia: eo ꝙ dixit ex nihilo fieri mūdū nō per gñationē: sed per creationē cui⁹ nos in libro phyicoꝝ dedimus rōnē. Iā igit̄ ostēsuȝ est nūc ⁊ verificatū per illud ꝙ illud qđ diximus ꝙ vnicuiqȝ corpoꝝ simpliciū naturaliū est motus aliquis naturalis: ⁊ ꝙ ille non est violentus neqȝ extra naturam.

¶ Cap. 6^m. Q2 omne corpus habens motuȝ rectum habet leuitatem vel grauitatem.

Tex.c.26.

Iam nunc tēpus requirit vt ostendamus ꝙ oē corpus simplex recti motus est graue vel leue: qđ olim superius nos ɔmisimus ɔbare: dico igitur ɔstāter quibusdā esse elemētis grauitatē ⁊ quibusdā leuitatē necessario: hoc aūt p demōstrationem talē verificat̄: supponat̄ eniȝ qđ iam pbatuȝ est elemēta moueri necessario: ⁊ dicamus ꝙ quedam eoꝝ necessario moueant̄ ad mediū: ⁊ ɔcludat̄ ꝙ illa necessario sunt grauia: ⁊ si dicat̄ nō sequi tūc dabit̄ oppositum illius: ⁊ hoc est ꝙ moueant̄ ad mediū per motū nālē: ⁊ tñ nō sint grauia: tūc enim dico ꝙ talia nō grauia que nō habent formas mouētes aliquas sm̄ locū neqȝ ad medium neqȝ ex medio moueri possunt: q2 sicut dico de grauitate: ita p oēm eundē modū dico de leuitate etiā: sit enim corpus nullā inclinationē nālē habēs ad motū: hoc est neqȝ graue neqȝ leue a. ⁊ sic corpus graue per nām habēs inclinationē ad motum localē deorsum. b. hec enim corpora vtraqȝ aduersarius dicit moueri deorsum. Ponat̄ ergo ꝙ. a. qđ est corpus nullam habēs grauitatē deorsum veniens aliquo tēpore moueatur per spatiū linee. d. c. ⁊ ponamus ꝙ corpus etiā in eodē tēpore mouetur per spatium deorsum: tunc enim ɔstat ꝙ graue velocius descendit q̄ nō graue: videmus enim ꝙ grauius velocius descendit q̄ graue: ergo multo velocius descendit

graue q̄ nullo mō graue qd̄ dicit aduersarius descēdē: mo-
ueat igit̄.b.qd̄ est graue per totū spatiū.c.d linee p qd̄ mo-
uetur.c.a.⁊ pertransit vltra scd̄m qd̄ inest in eodem tempo-
re in quo.a.pertransit.c.d.solum: sic enim in eodem tempo-
re longius descendit in eodem spatio corpus graue q̄ non
graue: diuidamus autem ex toto corpore graui quod est.b.
perfecte que in eadem ꝓportione se habeat ad totum gra-
ue in qua habz pars spatij que est.c.d.⁊ totū spatiū qd̄ est.c.
d.e. Cū igitur se habeat velocitas ad velocitatem sicut gra
uitas ad grauitatē: sequit̄ necessario q̄ in tēpore in quo to-
tū corpus.b.motū est per totū spatiū.c.d.e.in eodē tpe pars
eiusdē grauis est mota per partē eiusdē spatij que est.c.d.sz
in eodē tēpore per eādē partē spatij etiā ptrāsit nō graue qd̄
est.a.ergo in eodē tēpore per idē spatiū trāseūt graue ⁊ non
graue descendēdo deorsū: q2 pars separata a.b.est grauis:
eo q̄ pars eius que est graue: hoc aūt est oīno īpossibile esse:
ergo nō fuit ver̄ q̄ corpus descendens deorsum nō haberet
grauitatē: figura aūt eius est vt vides. Amplius aūt cū nos
c.d.e.iam ꝓbauimus in principio septimi phy̾icor̄: q̄ oē.b.
qd̄ mouetur ab aliquo motore sibi ꝯiuncto: id aūt qd̄ est cor
pus neqz graue neqz leue recto motu motū non mouet̄ a nā-
li motore sibi ꝯiūcto: opz necessario q̄ moueat̄ a motore vio
lento: ⁊ si mouet̄ a motore violēto necessario: tūc motū eius
opz esse finitū: eo q̄ violentia non impedit̄ ab aliqua forma
nāli in ꝯtrariū mouente: hoc aūt est de numero impossibili-
um: q2 iam in fine sexti phy̾icor̄ ostendimus nullū penitus
esse motū infinitū: hoc aūt sic demonstrat̄. Cū enim nullum
corpus moueri motū possit nisi ex aliqua virtute mouēte: si-
cut in 8° phy̾icor̄ ostēsum est: tūc opz q̄ corpus minoris gra
uitatis qd̄ leuius dicit̄ a virtute violenter mouente moueat̄
plus in spatio q̄ corpus grauius ex eadē v̾tute violēta mo-
ueri possit in eodē: ponamus ergo q̄ corpus maius qd̄ nulli
us est grauitatis qd̄ significari diximus per.a.moueat̄ in ali
quo tēpore violēter motū per totū spatiū linee.c.e.⁊ q̄ corp᷒
graue a violēto motore in eodē tēpore minus mouet̄: pona-
mus q̄ moueat̄ per partē spatij que est.c.d.faciamus diui-
sionē sicut fecimus supra ⁊ accipiamus partē corporis gra-
uis qd̄ est.b.que in tali ꝓportione se habeat ad totū corpus
b.sicut se habet pars spatij que est.c.d.ad totū spatiū.c.e.tūc
enim necessario sequit̄ vt ab eadē virtute violēter moueat̄
pars eius qd̄ est.b.p totū spatiū.c.e.in eodē in quo per par-
tē eiusdē spatij que est.c.d.mouebat̄ totū corp᷒ graue qd̄ est
b.q̄ sicut supra violētia fortior est sup partē q̄ sup totū: ergo
corpus cui nulla est grauitas: ⁊ corpus cui est grauitas q̄ est
pars eius qd̄ est.b.ab eodē violēto motore mouet̄ p idē spa
tiū in eodē tpe: si det̄ q̄ motor violētus mouet vtrūqz: sz spa
tiū finitū: hoc aūt est īpossibile: ergo opz q̄ violētia moueat
ad qd̄ nō est graue descēdēdo s̄m spatiū infinitū qd̄ est ipos-
sibile: ergo positio īpossibilis est q̄.s.aliqd̄ corpus motū de-
orsum sit nō graue in eodē oīno demōstratiōes sunt de leui
⁊ nō leui ascēdētibus sursum: ergo oporteret dicere q̄ oē cor
pus motū sursū vel deorsū sit leue vel graue: hoc aūt ideo
sequit̄ vt diximus q̄ totū corp᷒ graue a violēto motore mo-
uet̄ per partē spatij qd̄ est.c.d.tūc enī opz q̄ tāto plus de spa
tio in eodē tpe trāseat minus corpus qd̄ est pars eius mota
ab eadē violētia qū velocitas partis vicit velocitatē totius
in motu violēto: ⁊ si ita sit: tunc oporteret q̄ motus corporis
nullā habētis grauitatē esset eidē ⁊ in equali tēpore: hoc mō
q̄ vtraqz ptrāsirēt spatiū vnū ⁊ idē in equali tēpore: ⁊ hoc est
īpossibile: ergo īpossibile est dare q̄ si motor violent᷒ mouet
corpus aliqd̄ spatiū finitū q̄ idē motor moueat corpus non
graue ad aliqd̄ spatiū finitū: q2 aliter sequit̄ semp q̄ vna ꝓ-
portio motus violēti sit ad graue ⁊ nō graue corpus: figura
aūt huius est tn̄ ista hoc ordine sic disposita. Hic iaz igit̄
ostensum est ⁊ verificatū.c.d.e.q̄ vnicuiqz corpor̄ nāliū sim-
plicium recte motor̄ grauitas est nālis vel leuitas necessario.

Cap.7m. De distinctione motus nālis vel violenti: ⁊ qua liter aer iuuat vt instrumentaliter in vtroqz.

Est autē hic locus cōsiderādi distinctionē motus
qui est a violētia ⁊ qui est a nā: īcipiamus a di-
stinctione nature ⁊ violētie. Dico enim ex de-
terminatis ex scd̄o phy̾icor̄ q̄ nāz diximus id
in quo est principiū motus sui: ⁊ q̄ vis vel vio
lētia que a quibusdā virtus vel potētia vocat̄
est qū ꝓncipiū mot᷒ est a re alia ab eo qd̄ mouet̄: ita q̄ ipsūz
motū nihil ꝯferat ad id qd̄ mouet mouēs. Oīs aūt motus
aut est nālis aut violētus qui etiā accidētalis dicit̄. Motus
aūt nālis sicut lapidis deorsū: ⁊ hoc aliqū est simplex aliqū
cōpositus: simplex aūt est violētus qū est a solo primo mouē
te violēter: cōpositus aūt est qū aliquis mouet lapidē deor-
sum ꝓiciendo: tūc enī velocius mouet̄ deorsū a violentia
auxilio nature: motus aūt accidētalis localis est oīs a v̾tute
que dicit̄ violētia nō auxilio nature sicut motus lapidis sur
sū: ⁊ hoc est simpl̄r violētus: virtus aūt mouens in vtroqz
istor̄ motuū nāli.s.⁊ violēto vtitur aere sicut instrumēto: qd̄
qualiter sit in vtroqz motu sigillatim in sequētibus ostēdet̄:
primo ergo ostēdet̄ illud in motu qui simpl̄r est violētus: di
cimus ergo q̄ aer est grauis ⁊ leuis per nām nō quidē sicut
mixtus ex vtroqz cū aer sit corpus simplex sed sicut habens
qualitatē simpliciter que est per modū medie qualitatis in-
ter eam que simpl̄r grauitas: ⁊ eā que est simpl̄r leuitas: nō
enim esset aer vnū de corporibus primis nisi forma ei᷒ esset
simplex nō cōposita ex aliquibus formis: q2 cōponētia sunt
ante cōpositū. Adhuc aūt si aer haberet ꝓprietatē ⁊ formam
cōpositā: oporteret q̄ aer eēt de nā terre ⁊ de nā ignis: ⁊ hoc
falsum est: q2 tūc nullo modo esset ei nālis ꝓprietas humidi
tatis: q2 nec ignis: nec terra per nām sunt humida: dicēduz
ergo q̄ aer est grauis ⁊ leuis: sicut formā habēs q̄si mediaz
leuē ⁊ grauē: ⁊ hoc est q̄ facile ascēdat ⁊ facile descēdat quo-
cūqz mō: tū motus localis fiat in ipso: lapis aūt ꝓiectus sur
sum in aere s̄m aliquod mouet̄ sursum sicut leue: cū tamen
principiū illius motus sit a virtute que est violētia: ⁊ hoc sci
tur per hoc qd̄ docuim᷒ ante finē octaui phy̾icor̄: vbi locu-
ti sumus de his que ferunt̄ violēter vbi diximus q̄ in tali
motu sunt motores multi successiue mouentes lapidē proie
ctū: ⁊ primū quidē est simpliciter violēter mouēs: sicut chor
da vel manus proijciens ⁊ scd̄m mouens ⁊ tertiuz: ⁊ sic dein
ceps est aer suscipiens virtutē ⁊ formā primi mouentis: ⁊ cū
motus est sursū: tūc aer inquātū habet formā leuis suscipit
eā ⁊ mouēs est lapidē sursū: ⁊ tūc fertur lapis sursum sicut
leue nō qdē leue qd̄ sit in ipso lapide nisi sicut in moto ⁊ pa-
tiēte tm̄: sed sicut leue qd̄ est in aere per nām qui vt leuis su
scipit impetū mouētis sursum: ⁊ per illū mouet lapidē: pro-
pter qd̄ etiā motus lapidis sursum non s̄m totū est natura-
lis: q2 sicut dictū est: naturale est aeri sic moueri ⁊ mouere:
⁊ hoc modo est naturalis instrumento motus iste lz sit inna-
turalis ei qd̄ mouetur tm̄: quando autem lapis mouetur de
orsum: tunc iste motus est lapidi essentialis: ⁊ est aeri etiam
essentialis: deorsum prout ipsum est instrumentum motus
deorsum: sicut nos inferius ostēdemus. Isti autem duo mo-
tus non sunt in aere alia de causa: sicut diximus nisi q2 aer
est inter graue ⁊ leue. Dico autem aerem esse inter graue ⁊
leue: q2 ipse est per suam naturam tangens vtrāqz istarum
extremitatum: ⁊ suscipit formam ⁊ impetum vtriusqz p mo
dum quem diximus: ⁊ ideo incedit in ipso cum illud quod
mouetur motu naturali qui est violentus q̄ etiam id quod
mouetur motu innaturali: sed satis patet qualiter est instru
mentum motus innaturalis manifestū per antedicta. Qua
liter autem sit instrumentum motus naturalis non est adeo
manifestum: ⁊ q2 est instrumentum motus innaturalis con-
uenit q̄ non oportet necessario q̄ mouens semper consequa
tur id quod mouet in motu accidentali qui est violentus: q2
cōmittit formam suam ⁊ virtutem aeri successiue mouenti ⁊
moto: q2 si non esset corpus inter graue ⁊ leue existens quod
deferet impetus ⁊ virtutes vtrorūqz: tunc non esset possibile
vt nunq̄ in eo esset violentia aliqua faciens motum violen-
tum: cū enim non sit motus nisi in pleno: sicut in octauo phy̾
sicorum demonstratū est: ⁊ oportet locū esse imobilez in quo
est motus: oportet q̄ aer per quem est motus sit locus con-
gruus ⁊ graui ⁊ leui que mouentur per ipsum: ⁊ cum ipse re-
cipiat eius impetum q̄ mouet primo violenter: ⁊ ꝓpter illaz
de necessitate moueatur: oportet iterum q̄ partes circūstan
tes aerem motum sint quiete: neqz etiam propter naturam
loci ex vna parte: tamen propter hoc q̄ suscipit impetum
primi mouentis violenter ex alia parte: oportet vt motus
violentus sit in aere: prout est passiuum corpus facile ⁊ con
tinens vt locus ea que sunt in ipso: sic ergo satis patefactum
est qualiter aer necessarius est inesse motus violēti sicut in-

Tex.c.37.

Tex.c.38.

Nō quo aer dr̄ grauis ⁊ leuis. vide etiā pro hoc commētū.26. ğr'ii de celo.

strumentum. Minus aūt est in aqua eo q̄ minus sit susce-
ptibilis forme ⁊ impetum sibi facientiū: eo q̄ est spissius ele
menti: nullo aūt modo potest esse talis motus per ignē vel
terrā: eo q̄ ꝓpter siccū qđ est in eis: ⁊ ꝓpter motū in vnā par
tē tm̄ nō suscipiūt impetus violēter fm̄ locū mouentiū. Am-
plius aūt dicemus eūdē aerē esse instrumentū omni motui
naturali qui est cuiuslibet corporis naturalr̄ moti per ipsū:
⁊ hoc forte quibusdā videbit inconueniens: eo q̄ vident mo
tū naturalē esse a motore coniuncto: q̄ non separat ab eo q̄
mouet: ⁊ q̄ motor ille nō separat nō est necessariū vt impe-
tum eius suscipiat aer: ⁊ vlterius moueat id qđ mouet: pro
pter qđ aer in motu naturali videbit alicui aliter nō necessa
rius. ¶ Et si forte dicat qđ probatū est in 4° physicoꝝ: vbi
ostēdit q̄ motus nō est in vacuo: q̄ motus velocior est qui
est per subtilius mediū: eo q̄ facillime diuidit: ⁊ ideo dicat
q̄ aer deseruit motui naturali sicut id qđ diuidit ab eo qđ
fertur naturalr̄ per ipsum: tūc aer nō operabit in motu sicut
instrumentū ordinatū ad esse motus: sed potius vtile est ad
melius ⁊ nō ad esse simpliciter: q̄ si facilius diuidit ⁊ remo-
ueat se ne impediat trāsiens per ipsū q̄ aqua vel aliud ele-
mentū. Ad huc aūt si quis forte dicat q̄ in 8° physicoꝝ ꝓba-
tū est q̄ ea que mouent ad locū: aut sunt in potentia per se
aut per accidens: ⁊ quādo sunt in potentia per se: tūc moue-
tur a generāte dante formā ei qđ mouet: ⁊ per qđ dat ei for
mā: dat ei motū ⁊ locū ꝯsequētia formā ad hoc nihil operat
aer nec per modū vtilis vt melius fiat motus: nec per mo-
dū instrumenti per qđ fiat motus fm̄ esse. Si aūt in potētia
ad locū per accidēs: tūc motus est a remouente ꝓhibens: ⁊
tūc nihil operet aer: ⁊ ita falsum sit q̄ aer instrumentalr̄ ope
ret ad localē motum nālem qui est per ipsum habebit forte
cōsentientes qui dicunt aerem in illo motu aut nihil opari:
aut si operet q̄ hoc est per modum vtilitatis ad melius: q̄
facilius diuiditur: ⁊ ideo minus obstat ⁊ ꝓhibet: ⁊ q̄ facili-
us cedit: ideo operari dicit ipsum fm̄ aliquē modū vt remo
uens ꝓhibens: sed in istā opinionē ego nulla rōne ꝯsentio
eo q̄ Aristo. egregius Phūs expresse dicit q̄ aer deseruit ad
motū localē per modū instrumenti. Et ideo dicendū videt
q̄ id qđ mouet ad locū ⁊ nō mouet per se: mouet a generā-
te aut remouente ꝓhibēs: sicut dictū est in 8° physicoꝝ. Sed
qn̄ mouet a gn̄ante nō mouet aliter ab ipso: nisi q̄ dat ei su
am formā: ⁊ q̄ formā dat ei ꝯsequentia oia formā illā sicut
sepe diximus: ⁊ ideo primū mouēs est forma data: forma
enim in se ꝯsiderata: ꝫ sit vbiq̄ ⁊ semp: ⁊ ideo in nullo loco
sit sicut in potētia ad locum illum: tn̄ inquātum est in mā est
in potentia ad locū illum qui debet cōposito ex mā ⁊ forma:
⁊ inclinat ad ipsum forma ⁊ mouens in eo est forma ⁊ motū
est cōpositū: ⁊ hoc fuit causa quare Plato dixit q̄ primū mo
uēs seipsum mouet: ꝫ fm̄ aliud sit mouēs ⁊ fm̄ aliud sit mo
tum: similr̄ aūt ipsum est in potētia ad locū per accidēs: quā
do. s. mouens est remouēs impedimentū: tūc remoto impe
dimento forma eius qđ mouetur mouet ipsum ad locum: ⁊
sic vtroq̄ istoꝝ modoꝝ forma eius qđ mouet mouet ⁊ erit
quo ad aliquid idē mouens ⁊ motū: nō tamē eodē modo: ⁊
ideo deceptus fuit Plato qui credebat q̄ eodē modo esset
idē mouens ⁊ motū. Qđ aūt nō sit eodē modo manifestum
est ex demonstratione que posita fuit in 7° physicoꝝ: vbi de
claratū fuit q̄ omne motum habet motorē a se distinctū per
locū ⁊ diffinitionē: vel diffinitionē solū si per se mouet. La-
pis autē non distinguit in motorē ⁊ in id qđ mouetur ita q̄
vtrūq̄ ipsoꝝ sit in actu: quādo enim mouet lapis deorsum
tūc mouet a principio qđ est in eo actuale: cū nō habeat esse
nisi per principium tale motus in ipso: mouet enim fm̄ q̄ est
grauis ⁊ mouet fm̄ q̄ est grauis: ⁊ ideo si moueret essentia
liter ⁊ moueret: tūc fm̄ idē mouet ⁊ eodē mō mouetur: ⁊ hoc
est impossibile. Opꝫ igit q̄ dicat q̄ mouet per se ⁊ mouetur
per accidens: in eo q̄ ipsum mouet opꝫ q̄ moueat aliquid
per se: sicut videmus in nauta qui mouetur per accidens: in
eo q̄ mouet oportet q̄ nauem moueat per se: nauta enim in
eo q̄ nauta per se mouet nauem: sic est de mouente motu na
turali quando est extra locum suum: id enim mouet locum
in quo est: sicut in vase hoc est aerem: ⁊ in illo mouet ipsum
per accidens donec veniat ad locum qui est sibi nō vas tn̄:
sed locus vt locus: ⁊ sic aer instrumentaliter deseruit in mo
tu locali naturali: ⁊ q̄ hoc ignorauerūt ⁊ adhuc ignorant di-

An aer ī motu nāli ꝯcurrat vt instrumentum.

4. phy. 71. ⁊ 72.

8. phy. t. c. 32.

Vide Cōmē. motē B. c. 28.

uersi: ideo negant dictū Aristo. vt dicit q̄ aer deseruit vt in-
strumentū in motu locali naturali: minus aūt in hoc deser-
uit aqua ⁊ nullo modo ignis ⁊ terra: eo q̄ instrumenti actū
habere non possunt. Sic ergo iteꝝ ostensū est ex eis que di
cta sunt q̄ omne corpus simpliciter rectum leue est vel gra-
ue: ⁊ ostensum est modo motus naturalis qui quidem non
est nisi inuitus ⁊ declarati sunt modi motuum accidentaliū
violentoꝝ qui sunt extra naturam qui sunt plures ad quos
etiā aer pluribus modis deseruit: q̄ deseruit vt vehēs ⁊ vt
mouens ⁊ vt locus: ad motū aūt naturalem nō deseruit nisi
vno mō: vt. s. vehens illud qđ mouet per nām fm̄ iclinatio-
nē aer mouet ab eo qđ nāliter tendit ad locum.

¶ Cap. 8m. In quo determinatur vtrum omnium corpoꝝ n̄
sit generatio vel non.

Nunc aūt tēpus est vt colligamus ex dictis q̄stio
nē lōge superius motā vbi quesiuimus vtrum
omnium vel nulloꝝ omnino est generatio cor-
poꝝ q̄ etiā generatio non cadat super oia cor-
pora: neq̄ etiam super nulla. Manifestū est ⁊
patens ex his que hic dicent: si enim generatio
caderet super omnia: tunc oporteret q̄ totus mundus esset
generatus ex materia aliqua que nullam haberet corporei-
tatem: non posset aūt sic ꝓduci generatū corpus: nisi natura
⁊ tempore preexisteret locus in quo esset quādo generatum
est: hic aūt locus anteq̄ esset omnino corpus nō potuit esse
plenus: ergo fuisset vacuus: ⁊ sic oportet q̄ corpus esset natu
raliter generatum: q̄ preexisteret vacuitas ⁊ inanitas sepa-
rata preposita generando corpori cōmuni locum: ergo est ge
neratū corpus anteq̄ vniuersaliter fuisset omne corpus fu-
it necessario vacuū: cum tunc non esset aliquod corporū qđ
impleret ipsum. Amplius aūt possibile est vt fiat corpus ex
corpore alio per generationē: sicut generatur ignis ex aere:
sed impossibile est omnino vt fiat corpus per generationem
ex aliquo cui nulla sit corporeitas neq̄ magnitudo omnino:
q̄ si sic generetur corpus ex materia nullam habente dimen
sionem: oporteret q̄ dimēsiones essent separate que postea ve
nirent ⁊ inducerent a corpore facto: ⁊ ideo dicendum est q̄
possibile est vt generetur actu corpus ab eo qđ est potentia
corpus: sed tamen potentia illa est pars eius qđ actu est cor-
pus: q̄ est mā ipsius: aliter enī oporteret q̄ materia esset de
nudata ab omni forma predicamentali: ⁊ hoc nō ꝯuenit si-
cut docuimus in primo physicoꝝ: materia ergo que est potē
tia corpus generādū est pars corporis eius qđ corrumpit ⁊
manet corporeitas in vtroq̄: non q̄ fm̄ esse vnum ⁊ idem:
sed fm̄ essentiam corporeitatis in determinatione dimēsio-
nū sicut sepe docuimus in antecedētibus libroꝝ: q̄ si corpus
potētia nō esset in aliquo actu corpore: sicut pars potentia-
lis eius: oporteret q̄ inueniret locus aliquis vacuus: qđ di-
no est impossibile vt prius diximus.

Tex. c. 29.

¶ Tractatus scđs tertij libri: In quo agitur vtrū numerus
elementorum sit determinatus vel non.

¶ Cap. pm. Que inquirenda sint hic de elementis: ⁊ quid sit
elementum.

Volo āt nūc ordiri aliū

Tractatū postq̄ compleui premissa de ele
mentis ⁊ inquirere quibus corporibus ac-
cidit generatio ⁊ quare: ꝫ istas q̄ōnes fm̄
aliquid in hoc libro velim determinare: ⁊
fm̄ aliquid in libro perigeneseos. Ad illud
ergo cognoscēdū opꝫ nos ꝑscire q̄ cognitio
reꝝ oīuꝫ nō est nisi p ꝓpria ꝑncipia reꝝ. Principia aūt oium
gn̄abiliū sūt elemēta q̄tuor: ⁊ q̄ sic est: ⁊ tūc opꝫ nos iquirere
que ꝑma corpa sūt elemēta: ⁊ que nō: ⁊ q̄re ipsa elemēta sint
⁊ dicant: deinde inquirēdū erit de q̄titate ipsoꝝ ⁊ q̄litate eo
q̄ qdā dixerūt gn̄ōnē causari ex ꝯgregatione q̄titatiua ele-
mētoꝝ: qdā āt ex trāsmutatione q̄litatū elemētoꝝ: oia āt de-
clarabunt nobis ex sciētia vera elemēti nature que scit per
elemēti diffinitionē: q̄ vo elemētū nō noiat subām corporis
simplicis absolute: ꝫ in cōparatione ad cōpositū. Ideo dicē-
dū q̄ elemētum corpoꝝ est ad qđ resoluunt reliqua corpora
cōposita ⁊ est in eis aut potentia aut actus. Vtrum enim sit
in eis actu potentia est ambiguū: elementū aūt in resolutio-

Tex. c. 30.

Tex. c. 31.

ne corpoꝝ non resoluitur ad res alias diuersas in forma: cũ enim elementum est in corpore composito est plurimũ vniuscuiusq; elementi cum plurimo alterius: ⁊ minimũ cũ minimo alterius quẽadmodũ miscibilia sunt in mixto. Cum aũt vna numero materia non sit susceptibilis diuersaꝝ formaꝝ substãtialiũ: non põt dici ꝙ elementa sunt in mixto ſm formas substantiales in toto saluatas. Cum vͦo etiã in mixto saluenť ꝓprietates elementoꝝ non põt dici ꝙ nullo modo saluenť forme substãtiales eoꝝ: ⁊ ideo dicit Aristo. ꝙ intentiones illaꝝ formaꝝ substãtialiũ remittunť: ita ꝙ ſm dimidiũ saluať ⁊ ſm dimidiũ alterať: ⁊ sic oẽs veniunt ad medium: ⁊ si aliquis obijciat dicẽs ꝙ forme substãtiales nõ diminuunť ⁊ remittunť: eo ꝙ sint simplices. Respõdit Auerrois dicens ꝙ forme substantiales elementoꝝ nõ complete sunt sicut forme substantiarum pfectaꝝ: ⁊ ideo possunt intendi ⁊ remitti: quia sunt medie inter formas substantiales ⁊ accidentia. Et hanc respõsionem ego nõ approbo vel improbo: sed addo ꝙ elementoꝝ forme duplices sunt. s. prime ⁊ scde: prime quidẽ sunt a qbus est esse elemẽti substãtiale sine contrarietate: ⁊ scde sunt a quibus est esse elemẽti ⁊ actio: ⁊ quo ad primas formas saluanť meo iudicio in cõposito: q2 aliter cõpositũ nõ resolueretur ad elemẽta: ⁊ aliter miscibilia non essent separabilia a mixto: cũ constet ipsa esse separabilia ⁊ quo ad scdas formas sine quo ad scdm esse non remanet in actu sed in potẽtia: nõ quidẽ mãli: sed sicut intensum est potentialr in remisso: ⁊ q2 sic dicit saluať elementũ in cõposito: ideo ambiguũ est vtrũ sit potẽtia vel actu in ipso: q2 vtroq; modo inest ei ſm aliquem modũ: ⁊ de hoc dicendum est in fine prime perigeneseos: ⁊ ista in suis libris tradit Auicẽ. ⁊ Auer. lz Auer. ɔtradicere videať Auicẽne: ⁊ sua cõtradictio est in verbis tñ: q2 si essent forme elementorũ cõpleti fines materie: tũc veꝝ esset ꝙ mã non esset susceptibilis aliaꝝ formaꝝ cum ipsis: sed hoc non est veꝝ: q2 elementum nominat viam ad aliud: ⁊ ideo forma elementi cum alijs formis saluať cũ mã sicut saluať forma carnis in viuo qi viui sentientis mã ꝓxia est caro: ⁊ ideo quãdo resoluiť: tũc vltimuz est in resolutione ⁊ nõ resoluiť ad formã aliã sicut caro resoluiť ad aliqua que ante se sunt formaliter differentia resoluitur ad elemẽta: elemẽta aũt non habẽt resolutionem ad aliqua que nõ ipsa sint formaliter differentia: ⁊ ꝓpterea sunt oibus priora in compositione: ⁊ oibus posteriora in resolutione: ꝙ autem ſm hunc modum se habeant elementa omnes antiqui confitenť: ⁊ ideo dixerunt ꝙ elementa sunt saluata in oĩ cõposito permixtione: ex quo igitur antiqui testanť nobis in his que dicta sunt: tũc procuIdubio in oibus mixtis corporibus sunt corpora simplicia per modum quẽ diximus in diffinitione elemẽti: sicut dicimus ꝙ ignis ⁊ terra sunt in carne ⁊ ligno potẽtia: ⁊ similr in alijs que sunt similia istis quãtuz ad mixtũ: oia eni talia resoluunť ad corpora quatuor: simplicia corpora nõ resoluunť ad aliquid qδ sit in ipsis.

Obiectio

Solutio auerrois hic in cõmento. 67.

Nota opinionẽ Alberti,

Tex. c. 32. ⁊ 33. ⁊ 34.

¶ Cap. 2m. Utrum elementa sint finita sicut dixerunt Anax. ⁊ Democritus.

Tex. c. 36. ⁊ 37.

HIs aũt habitis intendẽtibus nobis de numero elementoꝝ ⁊ substãtia: prius querenduz occurrit an elementa sunt ĩfinita sicut dixit Anaxagoras ⁊ Democritus ⁊ alij quidam. Et ɔsideremus primo id qδ dixit Anaxa. qui partes similes nõ vniuersaliter sunt elementa planuz est ex hac rõne. Multa enim habentium partes similes diuiduntur vlterius in alias partes similes differentes formaliter: sicut carnes ⁊ ossa ⁊ his similia: nullum aũt elementoꝝ diuiditur in ea que formaliter differũt vt diximus: ergo nõ omne id qδ habet similes partes est elemẽtũ: sed oporteret cum hoc addi ꝙ esset simplex: tũc enim veꝝ esset ꝙ habens partes similes ⁊ simplex esset elementũ: ⁊ constat etiã ꝙ quedam eoꝝ que sunt cõposita habẽt partes similes. Amplius aũt etiam ɔcesso ꝙ ea que sunt homogenea corpora sint elementa non sequitur ꝙ infinita sint elemẽta: sed potius quedam homogeneoꝝ: qi natura nõ abundat superfluis: possibile aũt est oia generari ex duobus aut tribus aut quatuor homogeneis: sicut diuersi tradiderunt phõꝝ. Empe. enim quatuor posuit: ⁊ ex his omnia generauit superfluum: ergo est ponere infinita. Amplius si nõ fiat vis in hoc qδ dicũt elemẽta esse infinita: sicut obijciemus primo: nihilominus tamẽ videť peccare Anaxa. ponẽdo oia que sunt simul partiuz esse elemẽta: dixit enim Anax. ꝙ oia cõponunť ex homogeneis: ⁊ denominanť ab homogeneo qδ abũdat in eis ⁊ hoc nõ verum in aliquo homogeneoꝝ: sicut est facies ⁊ manus ⁊ pes ⁊ similia: nullũ enim illoꝝ diuidiť in homogeneũ vnum qδ abũdat in ipso ⁊ a quo ipsum denomineť. Ostẽsuz igitur est nũc per rõnes nãles ꝙ rectius verius est dicere pauca ⁊ minima homogeneoꝝ esse elemẽta que nõ resoluunť ad differẽtiã formalr sicut faciũt geometrici qui ponũt principalr principia mensuraꝝ aut figuraꝝ finita aut forma aut numero: principia enim figuraꝝ superficialiuz necesse est esse finita: qi reducunť oẽs superficies figure ad circulũ ⁊ triãgulũ qui finite sunt forma ⁊ numero: corporales aũt que sunt quinque quas superius elemẽtis attribui diximus resoluunť ad pyramidẽ: sicut ⁊ videť in. 15° geometrie. Similr aũt arithmetici qui de numeris agũt sophiciebus ⁊ corporalibus ponũt principia finita numero ⁊ ea pauca a quibus figuratos producũt numeros: vt pz. 2o. arithmeticoꝝ ſm Plãto. Amplius aũt sic ɔcedať vnũquodq; corpus ab alio non diuersificari nisi per differẽtias substãtiales ⁊ differẽtie sunt finite: opz necessario corpora ipsa finita esse: ⁊ hec quidẽ rõ pendet ab eo qδ est in 2° ꝑigeneseos vbi declarabiť elementa differre per ɔtrarietates suas substãtiales sibi eo ꝙ substãtijs fluunt ꝓprietates quibus differunt abinuicem ⁊ ibi ꝓbabũtur has ꝓprietates ⁊ ɔtrarietates nõ esse infinitas: ergo impossibile est ipsa corpora simplicia esse infinita: ⁊ hec quidem cõtra Anaxa. dicta sint. Sicut aũt Democritus ⁊ Leucippus dixerunt impossibile est esse elemẽta infinita: ad vtriusq; eniz sermonẽ sequiť esse impossibile qδ de infinitate elementoꝝ dictum est: vterq; enim istoꝝ dixit elementa esse infinita in multitudine ⁊ indiuisibilia esse: ⁊ qi indiuisibilia sunt dixerũt impossibile esse ex re vna fieri multas: nec ex multis rem vnã: qm̃ si vnũ debeat fieri multa: hoc est necesse fieri per diuisionẽ: nihil aũt diuidi dixerũt nisi in vacuo qδ interponiť spatijs corpoꝝ indiuisibiliũ. In ɔtinuo aũt nullum vacuum interponi dixerũt si vere sit ɔtinuũ: ⁊ ideo nullũ ɔtinuũ vere dicũt diuidi nec cõponi dicũt aliqua plura: ita vt vere fiat vnũ: qi aggregatũ est simplr plura ⁊ ſm quid vnũ: omne aũt cõpositũ aggregationẽ tñ esse dicebãt ⁊ vere: ideo esse cõtinuitate vel rõne vnũ: vnũ aũt qδ est tertio modo dictũ qδ indiuisibile dicũt fieri ex multis: ⁊ ex hoc sequiť nihil vere esse ɔtinuũ: ⁊ ideo nihil vere diuidi in multa: sed oẽs res generari dicũt per inuolutionẽ coacervatam istoꝝ corpoꝝ indiuisibiliũ: ⁊ eoꝝ adinuicẽ coartationẽ. Isti aũt ɔuenire videnť cũ his qui principia reꝝ numeros esse dixerũt. sed intãtum differre ꝙ isti ponunt res numeratas principia. Illi aũt numeꝝ quo ipse res numeranť: ⁊ lz non expresse dicerẽt numeros principia reꝝ esse sed corpora indiuisibilia: tñ eos dicere sequiť ex dictis eoꝝ: qi indiuisibilia que nõ ɔtinuanť sed aggreganť tñ numeri sunt: ⁊ illi dixerunt talia indiuisibilia esse principia reꝝ: ⁊ ꝓpter qδ sequiť necessario ꝙ numeros esse dicant reꝝ principia. Quia aũt corpora differunt ab inuicẽ figuris sicut videmus vnicuiq; corpoꝝ ꝓpriam esse figurã ſm numeꝝ: ⁊ qi dixerũt figuras esse infinitas ſm eos ꝙ differẽtia corpora per figuras sint infinita. Non tñ discrete dixerũt isti que figura cui elemento sensibili deberetur in oĩbus: sed igni figurã dederũt orbicularẽ: eo ꝙ mobilis est facile: sed alijs elementis figuras determinatas nõ dederunt sed distinxerũt inter ea dicẽtes quedã eoꝝ cõponi ex partibus paruis: sicut ⁊ quedã cõponunť ex partibus maioribus his: sicut terra ⁊ horum corpoꝝ paruoꝝ ⁊ magnoꝝ numerũ posuerũt esse oium principiũ elemẽtoꝝ: sicut aũt diximus superius istoꝝ in eo qδ dicũt elemẽta esse ĩfinita: accidit eẽ impossibile qδ accidit etiã Anax. in eo ꝙ dixit elemẽta esse infinita: lz quedã accidãt eis ꝓpria inquãtũ ab homos quorum Anax. non posuit esse elementa. Cõuertamus ergo nos ad eos ostẽdẽtes eis errorẽ suum: dico ergo qi si non sint differentie primoꝝ ⁊ simpliciũ nullum corpoꝝ infinite: tunc impossibile est dicere prima corpora infinita esse. Ostendimus aũt superius primas differẽtias quibus fit generatio nõ eẽ infinitas: ergo nec corpora prima sunt infinita. Adhuc autẽ ɔtradicunt suppositis in geometria: q2 ibi supponiť diuiso continui esse in infinitum: isti aũt dicũt partes indiuisibiles: ⁊ in istis necessario stat diuiso. Cõtradicunt etiã multis ho

Tex. c. 38.

nis ⁊ famosis viris in sciētia nihil aspernātes sententias eoꝝ: ⁊ negant ea que videmus oculis. Videmus enim differre generata corpora ꝓpter differentias qualitatum elemētoꝝ: ⁊ ꝙ generatio aliud est ab alteratione: eo ꝙ generatio est in substantialibus: ⁊ alteratio in accidētibus: ⁊ ꝙ in generato nullū elementoꝝ est in actu cōpleto: ⁊ ꝙ cōpositū est aliud in forma substātiali ab elemētis cōponētibus ipsum que oia illi negant dicētes generationē ⁊ alterationē esse idē: ⁊ ꝙ cōpositū sit generatū in quo aggregata sunt actu: ⁊ ꝙ cōpositū non differt nisi figuris ⁊ situ ⁊ ordine athomoꝝ: ⁊ oia huius esse falsa que isti dicūt de quibus iam satis ⁊ plene diximus in libris phy.sicoꝝ: in quibus egimus de ꝯtinuitate tēporis ⁊ motus: vbi ostēdimus nihil ꝯtinuoꝝ ex indiuisibilibus cōponi vel ad indiuisibilia diuidi. ¶ Amplius aūt ex dictis suis ꝯtradicere sibi cogunť: si enim elemēta sunt athomi sicut dicūt: tunc impossibile est vt differētia que est inter aerem ⁊ aquam causetur ex differētia magnitudinis partiū ⁊ paruitatis eorūdem: q2 vnū indiuisibile non differt ab alio diuisibili per paruitatē ⁊ magnitudinē: cum oia indiuisibilia sint equalia: ꝯtradicūt ergo sibi qui dicūt athomos esse elementa: ⁊ tamen hoc dicere per paruitatē ⁊ magnitudinē ꝯtradicūt sibi in alio: q2 cū dicūt ꝙ generatio nō est nisi aggregatio ⁊ corruptio segregatio istoꝝ indiuisibiliū: tūc cū hoc non est possibile eis dicere ꝙ quedaʒ hoꝝ quatuor corpoꝝ que nos dicimus esse elementa sunt ex quibusdā. Cum enim dicunt fieri ex aere aquā vel terram: sic dicūt hec fieri ꝙ ille figure que ꝯueniūt in aere separanť ⁊ remouent tunc residue magne: ⁊ ille sunt aqua vel terra: ⁊ tunc sequunť duo incōuenientia: quoꝝ vnū est ꝙ vnū non fit ex alio sed potius in eo: ⁊ separať ex ipso: ⁊ aliud est ꝙ quādo magne separate sūt a paruis figuris: tūc nō remanēt nisi magne: ⁊ tūc ecōuerso nō potest fieri aer ex aere: ꝯtradicūt igiť sibi dicētes impossibilia: ꝙ.s. vnum hoꝝ quatuor fit ex alio: ⁊ ꝙ est in eo anteq̄ fiat ex ipso: ⁊ ꝙ vnū fit ex alio: ⁊ nō ecōuerso reliquū ex isto. Amplius aūt ꝯm opinionē ipsoꝝ sequiť elementa nō esse infinita: dicūt eni figuris geometricis differre corpora prima quādoq3: sicut superius exposuimus. Omnes enim figure corporee resoluunť in pyramidē: cuius figura est pinealis: quia basis eius est circulus ⁊ terminať in pūctū superius in cono pyramidis: sicut enim ꝓbať in fine geometrie quinque corpora regularia resoluunť in pyramidē ⁊ spera ⁊ cubus: quia spera resoluiť in octo pyramides: ⁊ cubus in sex. Ratio aūt quare corpora sex in pyramides resoluunť: q2 superficies rectaꝝ lineaꝝ oēs resoluunť in primā rectilineā que est triangulus: a triangulo aūt generať pyramis: ⁊ ideo est prima in corporalibus: sicut triangulus in supficialibus: nec est instātia in sperica figura: q2 spera etiam sicut diximus cōponitur ex partibus fictis ⁊ pfectis que sūt pyramides. Si aūt sic est tūc ꝓculdubio figuras primas nō numerat numerus infinitus: q2 non excrescūt vnaʒ vel duas vel tres: q2 si omnino resolutio fiat ad primā: tūc est vna prima triāgulus. Si autem ad primā in genere fiat resolutio tūc supficialiū est vna pria ⁊ corporaliū est vna prima que sunt triāgulus ⁊ spera: si aūt fit resolutio in figuras supficiebus differētes: tūc sūt tres: q2 triāgulus est angulosus: ⁊ spera sine angulis ⁊ pyramis generať ex angulo ⁊ circulo. Hoꝝ aūt oiuʒ pfecta satis ꝓbatio est ex 2° arithmetice: vbi ostendiť qualr vnus figuralis numerus ex altero generať: ⁊ ad alteꝝ resoluiť. Amplius autē nāliter rōcinando ex ꝓbabilis ꝙ si omni elemento nāli est motus naturalis ⁊ essentialis: ⁊ est corpori simplici motus simplex ⁊ motus simplices non sunt infiniti: sicut in phy.sicis ostēsuʒ est: eo ꝙ mot⁹ primi nō sūt duo in gñe: ⁊ ad loca que sunt motus simplices nō sunt nisi duo in gñe: tūc manifestū est ⁊ claꝝ ꝙ elemēta que mouenť istis motib⁹ nō sūt isnita.

¶ Cap. 3m. Q2 nō est vnū elemnetum tm̄ quodcunq3 sit illud.

Cum aūt satis ostensuʒ sit ꝙ elementa nō sunt infinita ꝯm numerum: ꝯueniens est inquirere vtrū elemētū sit vnū corpus vel plura: hoc eni dubiū est apud antiquos: quoꝝ quidā ignē dicebāt oium esse elementum: ⁊ quidam aerem: ⁊ quidam aquam: ⁊ quidam terrā: alij aūt medium corpus inter aquam ⁊ aerem: subtilius quidem aqua: grossius autem aere: quidam autem medium inter ignem ⁊ aerem elementum esse tradiderant: grossius quidem igne: subtilius autem aere: hoc aūt medium per spatium infinitum opinabantur distendi: ⁊ totum occupare celum: ⁊ vltra celum extendi per locum infinitum quem extra celuʒ esse cōtenderant: ad oēs autem hos qui elementum vnum tm̄ esse dicunt: ⁊ hoc non extremum sed medium ponūt: siue id medium sit aer ⁊ aqua: siue quodcūq3 aliud medium sit inter aquam ⁊ aerem: vel inter ignem ⁊ aereʒ: ꝙ ipsi ignorauerūt rōnem sui dicti de elemento: ⁊ obliti sunt defectus elementi q̄3 supra posuimus: oēs enim isti ex vno elemento qđ esse dicunt res omnes generant per spissitudinem ⁊ raritatē ipsius dicentes spissitudinē fieri in corpore ex eo ꝙ prime partes illius elementi cōponunť: ⁊ raritatē dicunt fieri ex eo ꝙ plurime partes illius elemēti egrediunť ⁊ resoluunť ⁊ remanent loca paꝝ vacua quasi pori quidam: ⁊ tūc efficiť corpus raꝝ: si enim subtile ⁊ rarum est elemētū: eo qđ est prius spisso cū spissum sit sicut cōpositū: ⁊ raꝝ sicut simplex ꝯm eos tūc subtilissimū corpus est primū: est aūt subtilissimum vnuʒ extremoꝝ qđ est ignis ⁊ nō medium: ergo ignis est primū corpoꝝ: primum aūt est elementum: non ergo medium est elementum sed alteꝝ extremoꝝ: media enim inter duo extrema possunt esse dupl'r per qualitatem.s. ⁊ per quantitatem: siue partium positionem: per qualitatē qđ est accepta media sunt sicut per graue ⁊ leue: ⁊ frigidū ⁊ calidū: que sunt qualitates actiue: per humidū ⁊ siccum que sunt passiue. Sed de actiuis ⁊ passiuis magis pertinet ad ꝯsiderationē libri peri geneseos. Sed ꝯm qualitates ad motum localē ordinatas equaliter simplicia sunt ambo extrema.s. ignis ⁊ terra: eo ꝙ vtrūq3 habet motū simplicem per virtutem simplicē ad motum localem inclinantē: ⁊ sic ponentes vnum de medijs pro elemento peccauerunt: q2 ambo extrema sunt ante media. Scđm aūt ꝙ medium accipitur per quantitatem ⁊ situ partium: tunc autē non est nisi extremum vnum qđ est ignis qđ subtilius ⁊ rarius est medio: ꝯm hanc enim cōparationem medioꝝ ad extrema mediū est inter extrema: ⁊ est illud qđ cum vno extremo per cōpositionē ꝯstituit extremū vltimuʒ: ⁊ sic p3 ꝙ quocūq3 modo sumať mediuʒ semper peccant qui vnum medioꝝ ponūt pro elemēto. Si aūt forte dicerent ꝙ ignis nō est elemētū subtilissimū: adhuc nihil min⁹ peccāt: q2 ex quo dicūt mediū esse elementū: tūc op3 ꝙ dent ei extremū subtilius: ⁊ illud quicquid sit erit prius medio ⁊ elementū ad ipsum per rōnē prius inductā: illud enim erit ad qđ resoluiť sicut minus subtile resoluiť in subtile qđ est posterius ipso per viā resolutionis: ʒ prius eo sit ꝯm viā cōpositionis. Amplius aūt sermo dicētis ꝙ oia fiunt ex elemēto vno spissitudine ⁊ raritate facientibus trāsmutationē illius vnius in nullo differt ꝯm rē a sermone dicētis: ꝙ oia sunt ex vno magno ⁊ paruo facientibus trāsmutationē illius vni⁹ qđ elementū esse dicūt. Cum dicūt vnum esse elementū rarefactibile ⁊ inspissabile nō possunt dicere ꝙ ea que sunt ex vno differant ꝯm cōplexionem factam ex vno: q2 ex vno non fiunt diuerse complexionis qualitatum. Cum igitur non sunt plures modi quibus possunt fieri res ex elemento nisi ꝯm qualitateʒ ⁊ quantitatem: oportet ꝙ ea que fiunt ex elemento vno ꝯm diuersitatem quantitatis partium in numero ⁊ quantitate cōponi vt fiant diuersa. Cum ergo dicunt ex spisso ⁊ raro elementi vnius diuersas res generari: oportet ꝙ spissum ⁊ rarum fiant ꝯm differentias partium in magno ⁊ paruo: ideo enim dicunt ꝙ subtilitas est partium paucitas ⁊ paruitas: q2 dicunt ꝙ subtile ⁊ rarum non fiunt nisi per eductionē partium magnaꝝ spissi loco quoꝝ remanent pori vacui qui quāto plures sunt tanto minores ⁊ pauciores sunt partes interposite poris: ⁊ sic subtile ponit paruitatē partium ⁊ paucitatem. Spissum aūt propter duas oppositas causas dicit multitudinem partium ⁊ grossitiem siue magnitudinem earundem: subtile enim est id qđ est expansum ⁊ porosum: ⁊ nihil est ita dispositum nisi id qđ est compositum ex paucis ⁊ paruis per modum qui determinatus est. Si igitur hec ita se habent: tunc sequitur proculdubio ex his que dicunt ꝙ distinguunt substantiales reruʒ differentias per paruitatem ⁊ magnitudinem partium. Si aūt per hec distinguunt substātiales rerum differentias: tunc sequitur ꝙ ea que nos vocamus elementa que sunt quatuor corpora que nos vocamus prima que ipsi dicunt ex vno quodam elemento facta nō habeant differentias absolutas: sed per comparationē dictas

tm̄: q2

Tex.c.39.
Tex.c.40.
Tex.c.41.
Tex.c.42.
Tex.c.43.

tm̄:quia magnum ⁊ paruū dicuntur per cōparationez ⁊ nō simpliciter. Idem enim est magnū respectu alicuius ⁊ puū respectu alterius: igitur nō est aliqđ elm̄tum vere ignis: nec vere aer: nec vere aqua: nec vere terra: necesse est igitur vt vna ⁊ eadem res quando cōparat̄ ad aliqđ sit ignis: ⁊ quādo comparat̄ ad aliud sit aer: ⁊ quādo comparat̄ ad tertiū aliquod sit aqua: sicut cetere partes ad vnum cōparate sunt parue: ⁊ ad aliud comparate sunt magne: ⁊ hoc idē accidit etiā illis qui dicūt ꝙ elm̄ta multa sunt ⁊ infinita: ⁊ res elemētate non diuersificant̄ nisi per paruitatē eoꝝ ⁊ paucitatē et per magnitudinē. Non tm̄ sequit̄ hoc incōueniēs cōtra eos inquātū dicunt elm̄ta infinita sed inquātū dicūt ꝙ ipsa elm̄ta paruitate ⁊ magnitudine ⁊ paucitate ⁊ multitudie causant entiū elatoꝝ differentias: hoc enī necesse est eos dicere: sicut dicimus prius cum ipsi negent qualitates elm̄torum. Ex q̄bus diuerse cōstituunt̄ elm̄torum cōplexiones qb⁹ ꝓuidēt diuerse eorum que sunt substantiales differentie: tūc oīū non relinquit̄ aliqua compositio posse fieri ex athomis: nisi illa que fit fm̄ ponentium diuersam quantitatem in numero et magnitudine. Qui autem sic dicunt auctores ⁊ inuentores sunt athomorum. Amplius dicemus his qui sic distinguūt ea que nos vocamus elementa a se inuicem per suarū partium quantitatem: qđ sequit̄ procuidubio ꝙ vnum ⁊ idem elementū specie sint ignis ⁊ aer ⁊ aqua ⁊ terra: cuius causa est qa partes parue sunt in partibus magnis sicut partes earum: ⁊ ideo eadem pars comparata vni est magna ⁊ cōparata alij est parua: differentia autē huius que est per cōparationem non variat speciem: ⁊ sic corpus eiusdē speciei nominari potest nominibus omnium quatuor corporum que nos elementa vocamus. Ad illos autē qui medium corpus aliqđ elementum esse non dixerunt sed extremum subtilissimum sicut est ignis: non sequunt̄ dicta inconuenientia oīa de quibus locuti sumus ꝙ dicta inconuenientia consecuta sunt inquātum vnum ⁊ medium illi elemento esse dixerunt sed alia multa irrationabilia sequuntur ad positionez eoꝝ. Quidam enim eoꝝ qui dixerūt ꝙ ignis est elementū oīum dixerunt ꝙ differentia substātialis ignis ꝓpter quā est primum corporum ⁊ elm̄tū est pyramidalis figura: ⁊ alij dixerunt ꝙ causa illius esset figura pyramidis. Sed qꝛ est subtilissimum corpoꝝ ⁊ nos disputabimus contra vtrāq; istarū positionum: ⁊ primū contra eos qui dixerunt ꝙ ignis elm̄tū est primū ꝓpter figuram pyramidis: sed anteq̄ contradicamus illis inducamus rationes illoꝝ: dicamus igitur ꝙ quidam nitunt̄ affirmare ignem esse elemētum ⁊ primū corporum: eo ꝙ ignis est velocissimum corporum in ascendendo: ⁊ pyramis est velocissima figurarum in ascendēdo: ergo ignis est figure pyramidis velocissime ascendendo: probāt ex hoc ꝙ extremus eius terminatur in puncto: ⁊ ita bene penetrat in ascendendo: ⁊ constat ꝙ iste syllogismus ex duab⁹ affirmatiuis in secunda figura ⁊ altera compositio ꝯtinet non causam vt causam ascensionis: quia qđ penetrat bene ⁊ est acutum non magis bene ascendit q̄ descendit: cum non sit causa motus nisi inquantum est penetratiuū medij per qđ est motus. Iste enim est modus probationis debilis ⁊ stultus ⁊ nimis simplex. Quidam autem ad hoc induxerunt ꝓbationem stolidam quidem: sed tamen minus inconueniētem: hij enim dicunt supponentes ꝙ omnia corpora secūda que sunt fm̄ eos elementa componunt̄ ex corpore p̄mo subtilissimo per inspissationem ipsius. Similis dicunt ꝙ melior figurarum ⁊ simplicior est que est composita ex pyramidali inter figuras corporales. Cum igitur hec ita se habent tam in corporibus q̄ in figuris ⁊ constet ignem esse subtilissimū corporum: itemq; constet figuram pyramidalem esse simpliciorem ⁊ priorem inter figuras corporales: ⁊ iterum cōstat ꝙ figura prima debetur corpori primo: tūc procuidubio cōcludi videtur ꝙ figura pyramidalis debetur igni q̄ etiā figuram substantialem ignis differentiam ⁊ speciem esse dixerunt non valentes videre differentiam inter specificā differentiam ⁊ figuram. ¶ Hec autem ratio etiam a nobis inducta superius esse videtur ad probandum ꝙ celo debetur figura rotūda: ⁊ ideo forte aliquis crederet ꝙ hec a nobis talis ratio non esset infirmanda. ¶ Sed aduertere oportet ꝙ aliter a nobis inducta est: ⁊ aliter ab illis. Celum enim cū sit compositum ex motore ⁊ mobili: sicut sepe diximus figuram habet necessario ꝙ competit suo motori mouenti ipm̄ motu circulari: ⁊ ideo cum suppositum sit celum habere figuram stabilem qua sibi ablata iam non potest esse celū: cōueniens fuit vt concluderetur sibi primam figuram debere aptari: eo ꝙ ipsum est primum corporum: hic autē nulla necessitate adhuc probatum est ignem habere figuram aliquā sine qua ignis non posset esse ignis sicut se habēt figure animatorum ⁊ animata. Et tamen isti quasi supponentes hoc qđ nos inferius falsum esse probabimus: inducunt rationē qualiter sibi debeat̄ p̄ma figura sine qua ignis non sit ignis: peccant igitur sic ratiocinantes ⁊ peccatum eorum inferius ostendemus. Alij autem inter eos fuerunt qui ignē elemētum esse dicebant: qui dixerunt hoc non esse propter aliquā figuram igni attributam pro differentia substantiali: sed dixerunt ꝙ ignis est elementum eo ꝙ est subtilissimum corporum: reliqua autem corpora ab igne debent fieri per compositionem partiū ignis adinuicē per minorē ⁊ maiorē spissitudinem: dicūt enī ignis partes per se hn̄tes tumorē ⁊ inflationē quātitatiuā: ⁊ ideo partes ipsius coartate plus aut minus faciūt reliqua corpora omnia que elemēta ex igne eē dicunt. Dicimus autē ad hec omnia: quoniā multe conclusiones difficiles ⁊ impossibiles ex dictis sequūtur opionib⁹. Et est p̄mo contra vltimo inductā disputemus opinionē. Dicimus igitur quoniā si illi qui dicunt eē ignem elemētū: qa est subtilissimum corpoꝝ: volunt dicere ignis partes eē indiuisibiles: ⁊ tāq̄ īdiuisibilia plura pauciora cōponi in rarū ⁊ spissum ⁊ ex eo sic diuersificari corpora: tunc īducemus cōtra eos qui dicūt eē athomos elm̄ta. Amplius aūt ⁊ ex prehabitis sermonib⁹ ꝓbabimus īpossibile eē ꝙ subtilissimū indiuisibile sit elementū corpoꝝ omniū: hoc enī manifestabit̄ inquirenti ⁊ de hoc nālīter. Si enī corpus īdiuisibile est elemētū: tūc opꝫ ꝙ omne corp⁹ equale sit alteri corpori per quātitatē: cōstat enī tunc ꝙ non differt vnum ab alio p magnitudinē ⁊ paruitatē cōponentiū: eo ꝙ oīa cōponētia sunt indiuisibilia: ⁊ īdiuisibilia oīa sūt equalia. Sꝫ differētia tm̄ erit in numero indiuisibiliū eo ꝙ vnū cōponit̄ ex plurib⁹ ⁊ alterū ex paucioribus: ⁊ hoc nō generat quātitatem inequalē: ⁊ tūc erit magnitudo totius aque equalis magnitudini toti⁹ aeris: ⁊ sic reliquorum corpoꝝ qui nos elm̄ta vocamus erit quātitas equalis: huius aūt ꝯtrariū oīno videm⁹: qa nos videmus ꝙ spissa que fm̄ dictos viros cōponunt̄ ex plurib⁹ īdiuisibilib⁹ minora sunt in quātitate q̄ rara vt dicūt ex paucioribus cōponuntur: aer enim maioris quātitatis est q̄ aq̄: ⁊ vt vniuersalīr dicat̄ omne corpus subtile pluris est magnitudinis q̄ corpus grossū: patens est igit̄ ꝙ elm̄tū aque minoris est quātitatis q̄ elm̄tū aeris: ⁊ hoc est ꝯtrarium eius qđ sequit̄ ex dictis eoꝝ: ⁊ hoc qdem sequit̄ si per subtilissimum corpoꝝ partes indiuisibiles itelligāt: ⁊ si nō dicāt iter partes interponi vacuum in corpore subtili: qa si vacuū diceret̄ interponi partibus raris ⁊ hec vacua expelli a corpore spisso: ⁊ tunc partes indiuisibiles contrahi in minorem quantitatē: tunc non accideret eis conclusio inducta: sed isti nō dixerūt esse vacuū: ⁊ ideo accidit necessario id qđ conclusum est si ꝓpter hoc ignem subtilissimū corpoꝝ esse dicūt: qa partes habet īdiuisibiles: sed hoc nō videt̄ eē ex dictis eoꝝ supra īductis vbi dixerūt partes ignis habere tumorē ⁊ īflationē: qꝛ indiuisibilem tumorē ⁊ īflationē quantitatis nullam hꝫ. Et ideo adhuc redeamus ad eos ⁊ dicamus ꝙ si nō dicūt partes īdiuisibiles: sed alīr subtiles esse partes ignis: tūc opꝫ ꝙ magnitudo elemēti minoris multiplicata est in elm̄to maiori: sicut magnitudo aque est in aere multiplicata: tūc opꝫ ꝙ hoc fiat per diuisionē subtilis in subtili⁹ ipso: igit̄ elm̄tū aeris ex quo componit̄ ipse aer est diuisibile in subtilius: quia qđ diuidit̄ in continuis est diuisibile in infinitum: similīr autē diuisibile erit elm̄tū ignis in subtilius se: ⁊ sīr fm̄ istos oē corpus subtile absq; dubio diuidit̄ in subtilius ipso: quia licꝫ corpus physicum sub forma ignis vel aeris non diuidatur in infinitum: tamen quātitas eius sub forma subtilis ⁊ subtilioris in partibus diuiditur in infinitum: ⁊ hoc modo isti dicūt ꝙ ignis forma que est elm̄ti est subtilitas: ⁊ sic quo ad istos ignis diuidit̄ in infinitū sub forma elm̄ti: ergo nullū est adeo subtile accipe quin sic subtili⁹ ipso accipere ante ipsū subtili⁹ est elm̄tū: ꝯ ignis quē dicūt eē elm̄tū hꝫ an̄ se elm̄tū subtili⁹ ipso: ⁊ sic ignis nō erat elm̄tū primū. Iā enī ostēsum ē ꝙ

Tex. cō. 44.

Tex. cō. 45.

Dubium.

Solo

Tex. cō. 46.

Tex. cō. 47.

Tex. cō. 48.

ignis recipit partitionē in subtilius ſm dicta iſtoꝝ: his aūt habitis disputem⁹ ꝯ aliā partē ignē elm̄tū eē dicētium eo ꝙ ſibi attributa ſit figura prima ſicut forma ſpecifica vel coniū cta forma ſpecifice: dixerunt enim iſti ꝙ ſicut aīalia hñt propriaſ figuras ſuas formas ſpecificas ꝯſites ſine qbus nō ſaluaſ ſpecies aīalis: ita hꝫ ignis figurā pyramidis ſine qua ignis non eſt ignis. Dico igiſ ꝙ ſi hec ita ſe hñt: cum pyramis nō diuidaſ in pyramides: ſed in ptes quaꝝ neutra eſt pyramis: videbiſ tunc ꝙ ignis nō diuidi poſſit in ptes q̄rū vtraꝗ ſit ignis: ſicut nec aīal diuidiſ in ptes quaꝝ vtraꝗ ſit animal. Cū igiſ ignis diuidiſ ꝑ ignis nec eſt elemētū eo ꝙ non eſt ignis nec eſt ex elemēto alio eo qḋ eſt aliqd p̄mi corporis: ꝗ aliqḋ corp⁹ eſt accipere ꝙ nec eſt elm̄tū: neqꝫ ex elm̄to

Tex. cō. 49.

qḋ ridiculū eſt. Et ex hoc ꝯuertētes nos ad eos q dixerūt ignē eſſe elemētuꝫ: eo ꝙ eſt ſubtiliſſimū corpoꝝ. Induco rōnē prius inductā: qa cū omne corpus ſit diuiſibile ſequiſ neceſſario ꝙ ignis habeat ſubtili⁹ ante ſe: ⁊ ſic elemēti erit elementū ⁊ vſqꝫ in infinitū: eo ꝙ ſm dicta iſtoꝝ diuiſum ſubtile ex ſpiſſiori elemētuꝫ eſt ad ipm.

Tex. cō. 50.

Adhuc aūt accidit ⁊ ex hac opinione ꝙ vnū numero corpus ſit omne elm̄tū per cōparationem ad diuerſa per ſubtile ⁊ groſſuꝫ: ⁊ qa vni cōparatū eſt ſubtile: alij cōparatū eſt groſſum vel ſpiſſuꝫ: ⁊ ſic idē corpus ad aliqd cōparatū eſt ignis: ⁊ ad aliqd cōparatū eſt aer: ⁊ ad aliqd cōparatū eſt aqua: ⁊ ad aliqd comparatū eſt

Tex. cō. 51.

terra. Ampli⁹ aūt vniuerſalr loquendo dicēdū ꝙ oēs illi errauerunt qui dixerūt elm̄tū eſſe corp⁹ vnūquodqꝫ ſiue ſit medium ſiue extremū: vnius eni corporis eſt vnus mot⁹ nāl's ⁊ cōpoſita non hñt motū aliquē ſimplicium corpoꝝ que ſunt in ipſis: ⁊ qa vnum elm̄tū ſequiſ tūc vnū ſolum eē oīum elm̄toꝝ motuꝫ. Viſus aūt teſtificaſ ꝯtrū illius: qꝛ in his que videmus nos quattuor elm̄ta. Videmus ꝙ qḋlibet corporū habet motū vnū nālēꝫ diuerſuꝫ ab alterius motu: ⁊ quedaꝫ mouenſ ſurſum ⁊ quedā deorſum. Si aūt oīa eſſent vnū vel ex vno corpore oīum eſſet mot⁹ vnus: ⁊ iſte mot⁹ eēt in omni corpore tāto velocior quāto haberet plures partes p̄mi corporis ſimplicis cuius iſte eſt p̄mo mot⁹: ⁊ ſic deberēt corpora ſpiſſa ſicut terra ⁊ aqua que plurimas hñt partes: ſicē iſti dicunt velocius aſcendere ꝙ̄ ipſe ignis. Nos aūt videmus hui⁹ ꝯtriuꝫ: qa corpora multa ſpiſſa videmus velocius incedere deorſum: cuius nulla eſt cā: niſi qa ſunt ꝯtrium elementum igni. Propter iſtas ergo ſn̄ias ⁊ rōnes naturales ⁊ propter illud qḋ ꝓbant de mathematicis induximus in p̄miſſis: ⁊ ꝓpter illud qḋ nunc vltimo induximus ex teſtimonio viſus: ꝙ motus naturales ſūt multi: idicatur expreſſe ꝙ nō eſt poſſibile vt elementum ſit tm̄ vnum.

Cap. 4m. Vtrum elementa ſunt generabilia vel corruptibilia ſm totum vel ſm partem tm̄.

Tex. cō. 52.

Dicamus igiſ qḋ ex dictis ſequiſ ꝙ cū elemēta nec ſint īfinita per numeꝝ: nec vnicū tm̄ ꝙ ſint plura vno finita nūero. Sed anteꝗ̄ queramus de numero coꝝ determiato: opꝫ inqrere an elementa ſint p̄ma corpora ſempiterna oīa an ſint generata cadētia ſub corruptiōe: p̄moꝝ eni ſimplicium quedā ſūt perpetua: quedā aūt gñabilia: ⁊ ideo non pōt ſtatim ſciri determiate nūerus elm̄toꝝ niſi prius ſciaſ in quo genere ſint ſimpliciū corpoꝝ: vtruꝫ. ſ. in genere ꝑpetuorū ⁊ imortaliū corpoꝝ aut in genere corruptibili. Quādo eiꝫ illud fuerit declaratū nobis: tunc facilius ſciſ ſūma numeri coꝝ ⁊ cuius ſunt nature: hoc eni generalr ꝑſcire opꝫ ſiue elemēta ſunt athomi: ſiue ſimilia corpora: ſiue ēt figurata pyramidib⁹: ſiue per prioritateꝫ ſimplicitatis accepta: ſiue aliter quocūqꝫ mō accipianſ. Sciendū igiſ qa non eſt poſſibile vt elemēta dicātur eē icorruptibilia: ſi per diffōnē ſupra poſitā accipianſ: oīa eni elm̄ta ſm partes oēs remouenſ per corruptionē: ⁊ hoc ꝓbaſ per inductionē. Videmus eni ignē ⁊ aerem ⁊ aquā ⁊ terrā vniuſr reſolui: ⁊ hoc ſiue accipianſ ptes ſm cōpoſitionē quātitatis: ſiue ēt ſm cōpoſitionē qualitatꝫ: ſiue etiā partes accipianſ idiuiſibiles que vocanſ athomi: ſiue ēt partes accipianſ diuiſibiles: gñaliter eni loqmur quo ad quēcūqꝫ modū partiū: qui pōt eē vel fingi in elm̄tis. Cuꝫ eni videamus elm̄ta reſolui ⁊ corrūpi ſm partes: queramus iteꝝ vtrū illa reſolutio vadit in infinitū aut ſtat in aliꝗ icorruptibili ⁊ qḋcūqꝫ hoꝝ deſ ducemus ad ipoſſibile: qꝛ ſi reſolutio vadit in īfinitū ita ꝙ per reſolōnē ſemp eſt aliqḋ accipere nō reſolutuꝫ ꝓpter qḋ elm̄tuꝫ in toto dicaſ corruptibile eē: tūc opꝫ neceſſario ꝙ tp̄s reſolōnis: qḋ. ſ. mēſurat extra ſucceſſiue reſolōnis ad actū infinitū: qa ſi mutatio aliqua ē infinita: opꝫ ꝙ tp̄s mēſurās eam de neceſſitate ſit īfinituꝫ: ⁊ hoc eſt ideo qa quelibet ꝑs priuꝫ elm̄ti ſucceſſiue accepta hꝫ ſuā reſolōnē in tp̄e parte alia ⁊ alia. Nihil aūt corrūpiſ per reſolōnē niſi qḋ eſt gñatū: gñatio igiſ partiuꝫ ſucceſſiua ē infinita ſicut reſolutio: ſꝫ gñatio ſemp eſt extra reſolōnē corruptionis: ꝗ tp̄s generatiōis eſt extra tēpus corruptiōis. Cuꝫ igiſ vtrūqꝫ ſit infinitū ſm eundē terminuꝫ qui eſt ſinis: ergo duo infinita ſm finita tempora: quoꝝ vnū eſt eſſe alterū qḋ eſt impoſſibile oīno. Scđm eni eos qui dicūt eterna eē ⁊ mūdum ⁊ tēpus non eſt poſſibile duo eſſe tempora īfinita: quorum vtrūqꝫ ſit infinitum ſm alterum terminorum: ⁊ tamen vnū ſit extra alterum: qa ſic ſe habet ſm iſtos p̄teritū ad futurum: ꝙ in p̄ſenti diſtinguunſ: ⁊ vnum eſt extra alterū: ſed ꝙ duo ſunt infinita ſm eūdem terminum ⁊ finita ſm eūdeꝫ ⁊ vnum ſit extra alterum eſt oīno impoſſibile: ⁊ ſic eēt in propoſito: qa tēpus generatiōis infinite incipit a quodā determinato nunc: ⁊ ſilr tempus corruptionis infinite ⁊ vnuꝫ ponitur extra alteꝝ: ⁊ per hoc ꝙ gñatio totius elm̄ti quo ad oēs partes ipſi⁹ poniſ extra corruptionē elm̄ti quo ad oēs partes ipſius. Si aūt tp̄s vnius icluderet ſm viciſſitudinē iſtra tp̄s alterius: tunc non eſſet vtrūqꝫ infinitū: qa ſic ſe habet tēpus gñationis ad tp̄s corruptionis: ſicut determiari hꝫ in ſecundo de gñone ⁊ corruptiōe. vbi ꝓbaſ ꝙ tātū eſt tp̄s gñatiōis i circulo obliquo: quātū eſt tp̄s corruptiōis in motu eiuſdeꝫ circuli: ⁊ qa nō quieſcit circulus afferēs ⁊ deferēs equalr generās: ideo nūꝗ̄ ſꝫ tātū geſcūt per infinitū tp̄s gñatio ⁊ corruptio tā elm̄toꝝ ꝙ̄ elemētatoꝝ. Qḋ autē nō poſſunt eē duo tēpora infinita quoꝝ vnum ſit extra aliud: ⁊ ſint infinita ſm eūdem terminum: facile probatur ſi ad memoriam reuocentur ea que habita ſunt in fine p̄mi libroꝝ iſtoꝝ: qa ſi nos accipiamus tēporalia iſta hoc eſt generabile ⁊ corruptibile: tunc eni perpetuum generabile ſm infinitam potētiaꝫ actiuam ad eē: extra illaꝫ aūt nō pōt eſſe in eodē potentia paſſiua ſm nō eē infinitū: qa aliter idē eſſet ſemp ⁊ ſemp nō eēt que nō poſſunt ſimul ineē: ⁊ ſilr eſt in tēporib⁹ ipſoꝝ: ⁊ hic late ſuperius in fine p̄mi libri ꝓbata ſunt: pꝫ igitur ꝙ tempora duo īfinita ſimul nō ſunt: quoꝝ vnū eſt extra aliud: etiā detur corruptio in infinitum ire. Cū ergo gñatio vadit in infinitum: ꝙ tunc vnum tp̄s infinitū eſt extra aliud tp̄s īfinitū: ⁊ hoc eſt de nūero impoſſibiliū: qḋ ſequiſ ꝯtra multos p̄hos qui dixerunt generationē corpoꝝ infinitam eē ⁊ precedereꝫ tamē corruptionē eorūdem corpoꝝ infinitā. Si aūt dicaſ ꝙ reſolutio ſtat in aliquo qḋ reſoluitur gratia cuius elemētū nō totum dicitur reſolui ⁊ corrumpi: tūc opꝫ ꝙ aut ſtet in indiuiſibili ⁊ corruptibili: ſicut dixerunt Demo. ⁊ Leucip. aut ꝙ ſtet in aliquo diuiſibili qḋ tamen eſt incorruptibile: ſicut dixit Empedo. Ille eniꝫ dixit ꝙ quedā elm̄toꝝ partes ⁊ p̄cipue ignis nō ſunt corruptibiles in quibus ſtat reſolutio elementoꝝ: cuꝫ tm̄ ille partes non ſint indiuiſibiles. Dicam⁹ ꝗ ꝙ impoſſibile eſt vt ſtet reſolutio in athomis ꝓpter omnia incōuenientia que adduximus ſupra cōtra eos q athomos eſſe poſuerunt: neqꝫ iteꝝ poſſibile eſt vt ſtet reſolutio in parte diuiſibili: ita ꝙ nulla pars diuiſibilis non reſoluatur ⁊ reſolutione corruptionis: conceditur enim ꝙ cum omnes partes ſimul ſunt ꝙ non poteſt reſiſtere corpus reſolutioni corruptionis: cum tamē tunc ſit maioris virtutis ad reſiſtēduꝫ ꝙ̄ quando eſt diuiſum in partes multas minores: eſt enim corpus maius minus reſolubile per corruptioneꝫ ꝙ̄ corpus minus. Si igiſ corpus maius ſuſcipit reſolutionē corruptionis: tūc multo dignius eſt vt corpus minus capiat reſolōnē corruptionis. Si quis autē forte diceret elementū nō corrūpi nec in toto nec in parte: cōtrarium huius teſtificatur viſus: qa nos videmus ꝙ ignis ſm duos modos corrumpiſ: a contrario enim corrumpiſ per ſe: ⁊ corrumpiſ etiaꝫ ⁊ finiſ in ſeipſo per materie proprie defectum: ⁊ tunc etiā corrumpiſ a contrario ſꝫ hec corruptio ſit per accidens: qa. ſ. ꝯtrarium non poteſt agere in ipſum vincendo ꝙ̄ diu nutriſ ⁊ fouetur in materia ſibi conuenienti: ⁊ ſi ignis ita corrumpitur qui habet fortiorem actiuam virtutem inter cetera elemēta: tunc oportet ꝙ qḋlibet elementoruꝫ corrumpatur. Corrumpitur igitur omne minus citius per contrarietatē maioris

toris vincentis super ipsum: ⁊ quanto est minus tāto est īm potentius resistere contrario ⁊ magis citius corruptibile: ⁊ sic habetur propositum. ¶ Scias autem ꝙ sunt quidā modernorū qui se magnos reputant huic sententie que fm veritatem est Aristo. contradicentes ⁊ quasi cōcordātes Empedo. dicunt enim elementa non fm totū esse corruptibilia dicentes ꝙ natura loci ⁊ ordo cōseruat ea fm totū: qđ absq; dubio falsum est: quia locus non conseruat: sed continet: vt locus ad quem est motus: prout enim motus est ad locū sic conseruat locatum: sicut nos docuimus in quarto libro phy. sicorum: prout autē locus est superficies contrarietate distincta: sic locus agit ad corruptionem locati sed hoc accidit loco: ⁊ non conuenit ei inquantum est locus. Ordo etiam nō conseruat elementa fm aliquid incorruptibile qđ sit in ipsꝫ: quia lꝫ elementa se contingentia in vna qualitate conueniant: in altera tamen sibi repugnant ⁊ agunt ⁊ patiuntur abinuicem: ⁊ ideo ordo non facit ꝙ minus sint corruptibilia fm totum: ⁊ huius signum est: qꝛ inueniemus precipuos in philosophia viros loquentes de diluuio cuiuslibet elementi super aliud: sicut patet in enumeratione diluuiorū que habetur in principio Timei Platonis: ⁊ ideo tenendum est ꝙ lꝫ elementum esset fm totum corruptibile: non corrumpi autē fm totum propter equalitatem causarū generationis ⁊ corruptionis: sicut optime declarabitur in fine secūdi de generatione ⁊ corruptione. quia hic nō est tempus loquendi de illo. Sic igitur ostensum sit ꝙ elementa sunt generabilia fꝫ totum ⁊ cadentia sub corruptione.

Neq; nā loci neq; elitorū ordo pōt cōseruare ea ne corrūpi possint.

¶ Cap. 5m. Ex quo sicut ex subiecto generationis fit generatio elementorum.

Tex. cō. 53.

VLterius igitur habita hac conclusiōe ꝙ elementa fm totū sunt generata: ⁊ fm totū sunt generata ⁊ fm totum cadētia sub corruptione: dicimus ꝙ tunc sequitur necessario aut ipsa eē generata ab eo qđ est actu corpus: aut ex eo qđ ē actu non corpus potentia habens corporeitatem: ⁊ si sunt generata ab eo qđ est actu corpus: aut illud est aliud corpus ab eis qđ est elementum ad ipsa quatuor que vocamus elementa: aut generantur ex corpore eo ꝙ generātur ex inuicem. Iste enim questiones sequuntur conclusionē probabiti capituli: ꝙ scilicet elemēta sint generabilia fm totum. Si enim fm partes essent generabilia ⁊ corruptibilia: tunc generatio eorum esset per modū recompensationis et dissolutionis partiū fm quantitatem: ⁊ quereret vtrum ex corpore: aut ex non corpore generarent. Resumamus autē partem primam diuisionis prime. Si enim aliqs dicat elementa ex non corpore generari: oportet ꝙ non corpus qđ dicit generari aliquid ponat ꝙ sit subiectum generatiōis: eo ꝙ sicut motus non potest esse sine substantia ita nec mutatio: oportet igitur ꝙ non corpus qđ est subiectū generationis sit ens non corpus separatū. i. ab omni corporeitate fm actum: ꝙ tamen potentia habet dimensiōes corporeitatis: ⁊ hoc est ponere materiam primam entem sine corporeitate ⁊ accidentibus: sic autem posita est indiuisibilis ⁊ non implet locū: ad hoc tamē ꝙ ipsa inducit corporeitatem per generationem: oportet preexistere locū in quo generetur corpꝰ qđ generari dicitur ex non corpore. Sequitur igitur dicentē elementa generari ex non corpore: ꝙ ante generatum corpꝰ sit locus vacuus: ⁊ sint dimensiones separate a materia: quia per tales dimensiones separatas dicitur esse vacuum ⁊ inane: hoc autē sequitur impossibile: ergo impossibile est dicere corpus elementi generari ex non corpore nullam omnino corporeitatem habentem. Nec potest dici ꝙ non corpus ex quo fit generatio dicat absolute non ens: qa tunc generatio non haberet subiectū omnino. Et ideo omnes antiqui cōueniunt in hoc ꝙ ex nihilo fit omnino. Cū igitur omne generatum: aut sit generatum ex re que non habet aliquā corporeitatem: aut ex eo qđ est actu corpus: ⁊ non possit fieri generatio ex eo ꝙ nullam habet omnino corporeitatem: oportet ꝙ dicatur fieri generationem corporum primorum que sunt elementa ex re que corpus est in actu. Si autem hoc dicatur videbit itez sequi impossibile: qa nos videmus ꝙ oē generatum corpus: ⁊ id ex quo generatur sint in eodem loco: sic videmus aer qui per generationē accipit formā ignis quando est generatus est in loco ignis. Si igitur elementa

Tex. cō. 54.

Tex. cō. 55.

fm totum generata sunt ex corpore actu existente: tunc illud corpus vnde fm totum generātur omnia elemēta erit in eodem loco in quo sunt elemēta: ⁊ penetrat ipsum per totum: igitur quādo generātur elementa ex ipso: tunc duo corpora sunt in eodem loco: qa in concauo lune fm hoc erat corpus qđ erat ante elemēta: ⁊ erat subiectum generationis eorū: ⁊ in eodem concauo sunt elemēta quatuor generata: ergo in ipsa generatione oportuit ꝙ ambo eēnt in loco vno. Si autem daretur ꝙ ille locus in quo generata sunt elementa ante generationem fuit incorporeus: ita ꝙ in ipso non fuit aliqđ corpus: tunc sequeret esse vacuum actu: ⁊ sic sequeret ꝙ dimensiones loci separētur a corpore generato: ita ꝙ dimēsiones in nullo essent subiecto omnino: hoc autem iam superius ostendimus esse impossibile. ¶ Est autē huius questionis solutio expedita in fine primi physicorū. vbi diximus ꝙ subiectum generatiōis est corpus nō determinatarum dimēsionum: ⁊ ideo cum dicitur corpus generatum ex corpore ponitur subiectum generationis per accidens: quia non fit corpus ex corpore per se: qa tūc fieret actus ex actu ⁊ non ex potentia. Quādo autē dicit ꝙ corpus fit ex eo ꝙ potētia est corpus: tūc ponitur subiectum generatiōis per se: ⁊ illi accidit esse corpus: eo ꝙ materia a corporeitate non diuidit: sicut alibi est ostēsum. Et hoc dicēdo nō sequitur esse vacuū: qa id vnde generat corpus: corpus est per accidēs: ⁊ sic implet locum: nec sequit duo corpora esse in eodem loco: qa idem postea est corpus a corporeitate generati: ⁊ nō duabus corporeitatibus: ⁊ est vna quidem fm essentiam corporeitatis in generato: ⁊ eo ex quo fit generatio: sed duplex fm eē: ⁊ hoc alibi est explanatū. Accipiemus ergo membra secūde diuisionis. Si enī generatio elementi fit ex corpore: ⁊ hoc dicatur esse corpus aliud ante elementa: tunc sequitur statim aliqđ corpus fuisse ante quatuor corpora que nos elementa vocamus: ⁊ tunc esset illud vnum elementum ad ista quatuor et ista non essent prima corpora: adhuc autem illud corpus qđ sic ante elemēta esset ponere: aut esset graue vel leue ⁊ alias habens proprietates elementorum: aut nullaꝫ haberet qualitatem elementi alicuius. Si autem non haberet qualitatem alicuius elementi separatum est a qualitatibus sensibilibus elementorum: ⁊ a motu qui est per grauitatem ⁊ leuitatem: ⁊ per alias virtutes sensibilium qualitatum: separatum autem sic a sensibilibus non retinens nisi quantitatem est mathematicum corpus: cui nec motus determinatꝰ habetur: neq; locus determinatus ad queꝫ moueatur. In quocunq; enim loco esse diceretur debite sibi ad illum moueretur naturaliter vel violenter: ⁊ si moueretur violenter: tunc haberet motum accidentalem extra naturam: ⁊ si talem haberet motum: tunc oporteret ꝙ haberet aliū motum naturalem qui esset essentialis sibi: sicut patet ex omnibꝰ ante dictis: ⁊ hoc est contra hypothesim: qua positum est esse separatum a sensibilibus qualitatibus ⁊ a motu. Si enim diceretur in loco naturaliter esse vel accidentaliter: tunc oporteret ꝙ differret ab aliquo quatuor elementorū: ⁊ hoc est iterum contra hypothesim: quia positum fuit esse aliquod corpus ante elementa ⁊ extra ea: ⁊ si tale est: nihil tunc potest generari ex ipso: quia ex mathematicis nihil generatur: eo ꝙ non alterantur qualitatibus sensitiuis: puta si eēt dicto modo in loco: tunc oporteret ꝙ id quod generatur ex eo esset in eodem loco: quia sicut supra diximus ꝙ generatur ⁊ ex quo fit generatio sunt simul in eodem loco: ⁊ sic duo corpora essent in eodem loco: ⁊ quia iam ostensum est ⁊ certificatū ꝙ non fiunt elementa ex non corpore: neq; ex corpore alio ab se existente: relinquitur vt dicamus ꝙ elemēta generant ex se inuicem: ⁊ ideo nullum corpus est ante ea precipue cū ostenderimus ꝙ generatio eorū non est per aggregationē athomorum vel corporum homogeneorum.

Documēti.

¶ Cap. 6m. Utrum generentur ex se inuicem fm latitudinē sicut erit apertum ex occulto.

Tex. cō. 56.

HAbito autem in precedenti capitulo ꝙ elementa generantur ex inuicem: consequēs est querere fm quem modum ex inuiceꝫ generentur. Et ideo inducamus modos quos dixerūt antiqui vt videamus si aliquis sit conueniēs inter eos. Dicamus ergo ꝙ si elementa generātur ex inuicem: aut generantur sine alteratione ⁊ transmu-

tatione: sicut dixerunt Empedo. ⁊ Demo. fieri generatiõe aut generarentur ex inuicem sine alteratione ⁊ trãsmutatione per modũ quez dixit Plato: qui dicit corpora resolui ad superficies: aut est alius modus quo generant adinuicez p̄ter dictos: ita ꝙ fiat ipsoꝝ alteratio ⁊ transmutatio adinuicem. Inuestigemus ḡ pmũ modũ: lz enĩ Demo. non posuerit elm̃ta esse ista q̃tuor que elm̃ta vocamus: ⁊ Empe. posuit ista q̃tuor elm̃ta eẽ: tamẽ cõuenerũt in hoc ꝙ vterq̧ negauit alterationẽ verã eẽ ⁊ verã generationem: eo ꝙ Empe. nõ in toto alterari dixit elm̃ta: sed poti⁹ per parua cõgregari adinuicẽ. Et pmo quidẽ dicẽdũ est ꝯ istos ꝙ isti ignorauerũt proprios s̃mones suos: qa ignorãtia maior esse nõ põt q̃ aliqs intendat affirmare aliqd eẽ ⁊ affirmet per talẽ sermonez ex quo sequit̃ ipm non eẽ: ita etiã isti intẽderunt ꝓbare esse verã generationẽ que exitus est de nõ eẽ in esse: ⁊ induxerũt talem sermonẽ ex quo sequit̃ elm̃ta nõ generari abinuicez s̃m verã gñationẽ: sed s̃m fallacẽ que videt̃ esse ⁊ non est: eo ꝙ s̃m istos res generata nõ erit de nõ esse ad esse: sed poti⁹ de esse occulto ad esse manifestuz: sicut fit in ortu filioꝝ ⁊ in ptu mulierum: qa filius qui clausus fuit in occulto erit ad apertum: ⁊ nõ erit de nõ eẽ ad esse. In vera enĩ gñatione nõ egrediũtur res ante existẽtes in occulto ⁊ apparẽt sicut dicũt ignez occultum in lapide egredi ad apertũ: ꝓpter scissuram lapidis: vel sicut effundi liquorẽ clausuz in vase: qa res que vere gñatur: gñatur ex mã sua que est potẽtia generatũ ⁊ non actu: ⁊ generat̃ per alterationẽ qualitatũ actiuaꝝ ⁊ passiuarũ ⁊ per substãtie trãsmutationẽ. Quicũq̧ ergo ponũt nõ fieri rem ex potẽtia: nec per alterationẽ ⁊ transmutationem: ⁊ consitent̃ ꝙ ex nihilo nihil fit s̃m naturã necesse est ꝙ dicant aut formã generati actu est intus aut est a datore extra: ⁊ siquidem dicũt eã actu eẽ intus: sic ponunt latentiaz formaꝝ ⁊ generationẽ nihil esse: nisi exitum occulti actu existentis ad apertum: sicut Demo. ⁊ Empedo. ⁊ Anaxa. dixerunt. Qui autẽ ponunt a datore formarum esse formas: sicut Plato dicit formas omnes dari a causis separatis ⁊ extrisecis: due aũt opiniones medie sunt iter istas. s. forma generati fiat ex nihilo vel ex potentia. Conueniunt aũt pũi in hoc ꝙ non fit ex nihilo s̃m naturam: relinquit̃ ergo illa que est ꝙ educantur oẽs ex materia in qua sunt potentia per alterationem ⁊ transmutationem substantialem: ex sermone aũt eoruz qui ponũt latentiam formarũ accidũt multe res irrationabiles quibus per dispositionem cõtradici nõ potest s̃m dicentes enim latitationem: ⁊ ꝙ gñatio est exitus entis in actu de occulto in apertum: seqt̃ur ꝙ quando res latens est in aliquã quãtitatem actu. Et deinde manifestatur inuenitur spissa ⁊ coartata in minori quantitate nihil adducitur ei de extrisecis sibi que prius nõ habuit: ita ꝙ nec noua quãtitas que sit leuitas vel grauitas que prius nõ habuit: ⁊ hoc ineuitabiliter sequitur cõtra omnes illos qui ponunt generationez esse per modum exeũtis de occulto ad apertum: dicunt eniz hi ꝙ aqua actu ens occultata est in aere: eo ꝙ nõ dicũt aquã ex aere generari: nisi quia egreditur: per apertuz etiam prius occulta erat in ipso. Nos autẽ videmus ⁊ cognoscimus per motum aque ꝙ maior est grauitas quãdo egressa est ex aere q̃ quando latet in ipso: quia si tante grauitatis eẽt quando est in aere: sicut quando egreditur ipsa rueret deorsum. Cum igitur nullam omnino sustineat alterationem ⁊ transmutationem: oportet ꝙ illam grauitatem det ei sola trãslatio de loco occulto ad locum apertum: ⁊ sic omnis res occultata leuior debet esse q̃ manifesta: qõ est omnino absurdũ.

Tex. cõ. 57.

Amplius autem corpora occulta in alijs que illi dicunt esse eis permixta: eo ꝙ occultationem mixturam esse dicebant non accipiunt maiorem locum q̃ sit locus suus sibi debitus per naturam. Sed nos videmus ꝙ quãdo aer fit ex aq̃ in qua latet vt dicunt aduersarij locum maiorem accipit q̃ fuit ille in quo latuit: omne enim subtilius vult habere locũ maiorem q̃ grossius: ⁊ hoc quidem manifestum ⁊ planum in alteratione ⁊ transmutatione liquorum in aere: humiditas enim si claudatur fortiter in vase vt vaporet intus: tunc inflatur ⁊ querit locum maiorem: ⁊ ideo scinditur vas si nõ haberet respiraculum: sicut patet in vtribus in quib⁹ absq̧ respiraculo clauditur mustum qui franguntur propter musti euaporationem. Si autem sic se habet res vt dictum est: ⁊ concedatur nobis ꝙ res non augetur per vacuuz qõ igrediatur in ipsum: ⁊ facit distare partes suas abinuicez: ita ꝙ in ipso vacuo expandantur corpora: hoc enim vacuum non esse concedũt auctores latitationis: tunc manifestum est qr non est possibile ꝙ corpus occultum vel manifestum accipiat locum maiorem q̃ qui primo debetur sibi: ergo aer in aq̃ habet locum tãtum quãtum habet extra aquam: ⁊ aqua nõ sufficit eum retinere: sicut ostensũ est per vas qõ scinditur quando vaporat humor in ipso: quia nihil aere potenti⁹ est qui etiam scindit ferrea vasa ne dum aqua in qua constringi dicitur. Nos autem nõ videmus ita scindi aquam: ergo aer actu non latet in aqua: nec aliud corpus in alio corpore.

Tex. cõ. 58.

Amplius autem sequitur adhuc istos ꝙ tãdem aliquid remaneat ex omni corpore ex quo nullum aliud corpus valeat generari. Cũ enim vnum corpus latet in alio non potest dici ꝙ corpus istud latens sit infinitum s̃m vltima: quia infinitum s̃m vltima in nullo corpore includi potest: oportet ergo ꝙ abscindatur generatio vnius ex alio: aut in vno corpore finito inclusa sint elementa infinita numero: lz sint finita per vltima. Constat enim ꝙ cum erit inclusum ab includente ꝙ aliqua quantitas sui egreditur: sicut si dicatur ex terra exire aqua: tunc oportet aliquantam aquam ex terra extrahi: ⁊ secunda generatio extraheret iterum aliquantam: ⁊ sic deinceps: ergo si finita fuit aqua in terra tandem tota extraheretur: ⁊ tũc ex terra manente non potest amplius fieri aq̃ qõ est absurdum: aut oportet dicere ꝙ infinita aqua infuit terre: qõ est adhuc absurdius: quia ex infinitis per numez quorum quodlibet est finitum s̃m vltima constituitur vnũ infinitum s̃m vltima: sicut probatum est in libro physicoꝝ: ⁊ tunc sequeretur ꝙ infinitum s̃m vltima ⁊ esset actu: ⁊ cum hoc esset inclusum in corpore finito s̃m vltima qõ oĩno non est intelligibile. Sic enim manifestum est ⁊ certum ꝙ elemẽta non fiunt ex elementis: alia per separationem ⁊ egressionem latentis ad manifestum.

Tex. cõ. 59.

Cap. 7m. In quo probatur ꝙ non generantur elementa ex seinuicem s̃m mutationem figurarum: vel s̃m resolutionez figurarum vel superficierum.

Relinquitur autez ex prehabitis ꝙ elemẽta generantur adinuicem per aliquaz alterationẽ: ⁊ de hoc remanent adhuc duo modi quos tangere debemus: aut eniz hec alteratio est per figurarum mutationem aut per resolutionez figurarum ad superficies. Dico autem mutationem figurarum s̃m ꝙ cera variata per figuras alterari dicitur quando fit rotunda ⁊ quando fit quadrata: sicut enĩ vnã numero materiaz dixerunt induere figuras diuersas ex q̃bus fit ignis ⁊ aer ⁊ aqua ⁊ terra: quia hoc persuasum habebant ꝙ ex figuris sperice essent differentie elementorũ. Resolutionem autem figurarum voco quemadmoduz refertur dixisse Plato ꝙ figura ignis cõstat ex tribus superficiebus triangularibus ⁊ resoluitur in eas: figura autem terre ex octo superficiebus quadratis ⁊ in ipsis resoluitur: ita ꝙ corpora non habent differentias specificas nisi ex istis superficiebus. Qõ si elementa dicantur differre abinuicem ex alteratione vnius per figuras que dant elementis esse in specie ⁊ rationez: tunc sequitur necessario ꝙ oportet ponere elementum esse athomum: quia si detur oppositũ scilicet ꝙ elementum est diuisibile: tunc diuisiõe figure que datur elemẽto specifica differentia diuidetur: sicut si ignis diuidatur diuisione pyramidis: diuiditur autem pyramis in non pyramides: sed in ea que dicuntur in geometrica duo serratilia quorum vtrũq̧ in tres diuiditur pyramides: ergo ignis nõ diuidetur in ignes: sed in ea que non sunt ignis: oportet ponere ꝙ primus ignis qui est elementum est athomus. Eadem autem ratione neq̧ pars terre erit terra: quia quadratum in quadrata non diuiditur: ⁊ hanc vocabant figuram frigoris: eo ꝙ terra est frigida. Si fiat autem alteratio elementorum adinuicem per resolutionem figurarum in superficies: ita ꝙ superficierum differentia sit causa differẽtie elementorum: tunc sequitur ꝙ impossibile sit ꝙ quodlibet elementuz fiat ex quolibet: qõ lz concederent quidam ex ipsis: tamen esse inconueniens probatur per visuz. Videmus enĩ ꝙ non est necessarium ꝙ sit vnum elementum qõ sit cõmune per mutationem ⁊ alterationem in quodlibet elementuz ⁊ non aliud quia visus testificatur in hoc in quo omnia elementa

Tex. cõ. 60.

Tex. cõ. 61.

menta cadant sub visu: quia est transmutatio cuiuslibet in quodlibet: vnum ergo inconuenientium qđ sequitur cōtra istos est ꝙ dicunt de visibilibus hoc cuius contrarium nobis nunciat visus: quia tempore calido videmus terram ⁊ aquam resolui in ignem ⁊ aerez: ⁊ tēpore frigoris videmus econuerso fieri: causa autem huius erroris est: quia principia rerum non acceperunt vera ⁊ bona acceptione: qꝛ principia geometrica que eterna sunt naturalibus corruptibilibus attribuerunt: sed potius quasdam sententias falsas a doctoribus suis de principijs hereditauerunt: ⁊ ad illas retorquere volebant omnia ea que fiebant in rebus naturalibus: ⁊ ideo omnium rerum principia posuerunt entia nō separabilia per corruptionem: illud vō non est ita: quoniaz si nos de proximis principijs loquamur: tūc principia sensibilium corruptibilium sunt sensibilia ⁊ corruptibilia: proxima enim materia ⁊ proxima forma corruptibilium corruptibilis: est etiam principia proxima rerum sempiternaruz ⁊ incorruptibiliuz sempiterna: ⁊ incorruptibilia sunt sicut principia celestium corporum: similiter autem principia prima corporalia sunt incorruptibilia sicut prima materia ⁊ prima forma: sicut ostensum est in fine primi physicoꝝ: ⁊ vt vniuersaliter dicatur: oportet ꝙ principia rerum homogenea ⁊ similia ⁊ naturalia sint his quorum sunt principia: ⁊ tunc geometrica non erant principium naturalium neqꝫ econuerso.

Proxima principia rez corruptibiliū sūt corruptibilia sedz Auerois hic cō. 61.

Platonici autem ⁊ quidam alij antiquorum propter dilectionem dictorum suorum qui nimis extollebāt mathematica propter incorruptibilitatem ⁊ necessitatem quaz inuenerunt in ipsis: ⁊ ideo dixerunt ea esse principia naturaliuz: fecerunt id quod facere consueuerunt qui ponūt sermones impossibiles vñ non fuerunt in principio absqꝫ magna consideratione impossibili supposito: ⁊ cum supposuerūt impossibilia pro principijs: oportuit eos studere vt verificarent ⁊ probarent ea que dixerunt que erant contraria veritati ne viderentur succumbere: ⁊ ne sententie suorum doctoꝝ quibus imbuti erant annullarentur. Nos autez dicimus ꝙ in quibusdaz rebus magis manifesta sunt nobis principia ꝙ̄ ea que ex principijs efficiūtur: sicut mathematicis propter qđ in illis ex pricipijs p̄mis oportet procedere potius ꝙ̄ ex principiatis: in quibusdam autem econuerso est: quia completa que facta sunt vltima notiora sunt nobis sicut in naturis composita complete manifestant sensui: ⁊ ex illis oportet nos iudicare de principijs ipsoruz qualia sunt: ⁊ ideo ex complemento nature qđ est compositum factum vltimum in natura ⁊ ex fine illius completi qđ est actio compositi naturalis ⁊ essentialis: sicut est motus eius oportet nobis accipere iudicium de principijs eorum: ⁊ nō per iudicium priorum principiorum que sunt incorporalia venire in iudicio nature eorum que completa sunt: ⁊ in iudicium finium suorum: omnis enim scientie est complementum ⁊ finis s̄m ea que propria sunt illi scientie: complemētum enim artis que imitatur naturam ⁊ complementum nature est res facta: illa enim est vltima intenta a natura ⁊ arte mechanica: cuius finis est operatum: ⁊ hoc vltimo operatum taz in arte ꝙ̄ in natura est res sensibilis cadēs sub visu: ex illa ergo oportet accipere iudicium de principijs nature qualia esse debeāt.

Tex. cō. 62.

Reuertentes autem ad propositum iudicamus impossibilia que consequūtur ad dicta eorum dicamus ergo ꝙ cum ipsi concedant ꝙ non omne elementum alteratur ad quodlibet: sed potius aliquod est ad qđ alia alterātur quasi ascēdant ad illud ⁊ illud non alteratur ad alia: ⁊ hoc forte ponunt esse terram: tūc sequitur necessario ꝙ terra sola sit elementum: quia s̄m hoc terra est vltimum ad qđ fit resolutio aliorum: ⁊ illa non resoluitur ad aliud s̄m estimationez eorum: hec enim fuit elementi dispositio supra posita. Amplius

Tex. cō. 63.

s̄m ea que dicunt sequitur in elementis esse triangulos superfluos ad transmutationem elementorum: hoc autem nō est rectum neqꝫ conueniens: eo ꝙ natura nunꝙ̄ abundat superfluis neqꝫ deficit necessarijs: accidit autem triangulos esse vacuos in permutatione elemētorum adinuicem: eo ꝙ elementa ex inequalibus numero triangulis componūtur. Si igitur dicamus ignem ex. 28. esse triangulis ⁊ aerem ex tribus erunt superflui. 17. trianguli quando ignis mutatur in aerem: ⁊ quando ecōuerso mutaſ aer in ignem: tūc deficiūt 17. ⁊ sic est de alijs mutationibꝯ elemētoꝝ adinuicē que oia s̄m eos ex inequalibꝯ numero triangulis consistūt. Amplius

Tex. cō. 64.

aūt isti nō habent dicere ꝙ generatio corporis sit ex corpore sed potius ex nō corpore: superficies enim non corpus est ex qua dicūt fieri corporum generationez: nec potest dici ꝙ fiat ex superficiebꝯ corpus nisi supponereſ vna ⁊ cōmunis elementis materia cui aduenieētes superficies sunt pro formis substātialibus in corporibus cōsumēdis si hoc modo isti nō dixerūt sed superficies fieri trāsmutationem. ¶ Amplius autem cogūtur iterum s̄m dicta sua ponere ꝙ nō omne corpus homogeneum susceptibile est diuisionis in homogenea: et propter hoc cōtradicūt ei ꝙ nature est suppositū in geometricis: ibi enim supponitur ⁊ lineam ⁊ superficiem ⁊ corpus in homogenea diuidi in ifinitum: ⁊ sic cōcedūt primum sensibile qđ est cōtinuū per naturam cōtinui que est in eo eē diuisibile. Isti aūt cōtradicūt huic sentētie: dicūt enim nō esse sensibile diuisibile esse in similia siue homogenea toti ne cogātur contradicere sue positiōi de figuris. quia viderunt ꝙ quedam figurata figuris p̄mis nō possunt diuidi prima diuisiōe in homogenea: quia pyramis prima diuisiōe in pyramides diuidi nō possunt: sed potius in serratilia: ⁊ deide s̄z diuisionez serratilia diuidi possunt in pyramides: l̄z sint inequales prime pyramidi. Dico ergo ꝙ illi qui dant cuilibet elemēto aliquam ex figuris pro differētia cōstitutiua ⁊ specificatiua ⁊ diuersificant substātias primorum corporum per figuras adinuicem cogūtur necessario qđ dicūt ꝙ prima corpora figuris distincta nō diuidūtur diuisiōe cōtinui que est diuisio in homogenea: figura enim pyramidis ⁊ figura sperica p̄ma diuisiōe nō diuidūtur in homogenea hoc est in pyramides ⁊ speras sicut sepe diximus. Si autez hec ita se habēt: tūc sequiſ iterum ꝙ pars ignis prima diuisione accepta nō sit ignis: sed oportet ꝙ sit corpus qđ est ante elementum ignis: quia pars prior est toto ⁊ simplicior: ⁊ cū nō sit elementū nec ex elemēto: oportet ꝙ sit prius ipso: qa nihil est posterius elemētū nisi qđ est ex elemēto. Cuz autē omne corpꝯ sit elemētū vel ex elemēto: oportet ꝙ ista pars per diuisionē ab igne accepta sit elemētum ad ea que vocamus elemēta: ⁊ sic elemēta illa nō sunt prima que figurauerūt pyramides vel speras.

Tex. cō. 65.

Tex. cō. 66.

¶ Amplius aūt vniuersaliter dico ꝙ contra omnes illos qui studēt figuras corporibꝯ adherere substātialibꝯ differentijs sequitur impossibile necessario: nō enim potest eē figura complēs superficiem corporis nisi que implet angulis suis capacitatem angulorꝫ superficiei corporalis: nec potest esse figura perficiēs corpus nisi que angulis suis corporalibus implet capacitatem angulorꝫ corporalium: ⁊ huius contrariū cogūtur illi dicere: quia quedam figurarū superficialiū quādo componūtur nō implent locū ⁊ capacitatez angulorꝫ corporaliū: ⁊ has tamē figuras illi attribuūt corporibus primis pro differētijs specificis. Quinque eniz figuras attribuūt quinque corporibus: sicut diximus supra: figuraz enim quatuor basiū cōtinētem equales triangulos ⁊ similes igni attribuūt: figuram aūt sex basiū quadratarum equalium terre dederūt figuram octo habētem triangulos equales ⁊ similes aeri dederūt: viginti vō basiū triāgulorū equalium concesserūt aque in illam que habēt duodecim pentagonas bases equales ⁊ similes celo attributam esse dixerūt. Nos autem ostendimus ista esse falsa ⁊ irrationabiliter dicta: cōstat enim corpus cōstitui ex corporeitate que fit ex trium diametroruz intersectiōe facta ad angulos rectos: sicut superius diximus in alijs locis ab isto: superficies autez includēs corpus fit ex intersecatione duorum diametrorū ad angulos rectos quarum vna est longitudo corporis: oportet ergo ꝙ omnis figura que superficialiter includere habet corpus impleat quatuor angulos rectos: ita ꝙ nec plus nec minus: due enim linee secātes in superficie corporali faciunt duos angulos rectos ⁊ equales duobus: sicut probatum est in. 15. theoremate primi Euclidis. Dico ergo ꝙ pauce sunt figure respectu omnium aliarum que taz ad punctum vnum impleat locum suum totum: siue in corpore: siue in superficie: siue aliquid sit superfluum aliquid diminutum: siue vacuū ex figuris superficialibus non sunt nisi tres que impleant capacitatem quatuor angulorum rectoruz qui sunt capacitas superficiei corporalis: vt diximus. Ille autez tres sunt trianguli: non tamē quilibet triāgulus: sed ille tm̄ qui est equilaterus ⁊ equiangulus ⁊ figura exagoni ⁊ figura

quadrati: circulus autem etiam in centro habet quatuor angulos rectos vel equos quatuor rectis. Sic ergo inter figuras angulosas non sunt nisi tres que impleant locum superficiei corporalis: quia quadratus quatuor habet rectos ad vnum punctum coniunctos: & ideo locum implentes absque eo quod aliquid remaneat vacuum vel superfluum anguluis vniuscuiusque trianguli equilateri & equianguli: & sicut due tertie vnius recti. Duodecim autem tertie anguli recti faciunt quatuor angulos rectos: consequens ergo est quod si sex trianguli equilateri & equianguli coniungantur in puncto vnoquoque: quod sex anguli coniuncti sex triangulorum implent spatia quatuor angulorum superficialium: in quocunque enim corpore ita quod nihil remanet vacuum neque aliquid abundat superfluum. Exagonius autem aut equilaterus & equiangulus quemlibet angulum habet existentem tantum inquantum est vnus rectus: & tertia recti vnius: consequens ergo est quod quando se tres exagoni applicantur sibi in puncto vno quolibet quod implent tres anguli eorum se contingentes spatium quatuor angulorum rectorum: ita quod nec aliquid remaneat vacuum: neque aliquid superfluum: hoc autem in nulla aliarum figurarum angulosarum est inuenire: si enim accipiatur pentagonus equiangulus & equilaterus angulus equus habet rectum & quantitatem recti: & ideo in nullo numero sibi possunt applicari pentagoni in puncto vno diametrorum se intersecantium quando minus vel plus faciant rectis quatuor: & sic est de eptentagonis & omnibus alijs figuris superficialibus: ex figuris autem essentialibus hoc est corporalibus non sunt nisi due: quia corpus statuitur vt diximus ex tribus diametris intersecantibus se ad angulos rectos: & iste intersectiones necessario faciunt octo rectos quod diameter secans in profundum cum qualibet medietate duarum diametrorum se secundum latum & longum secantium faciunt angulum vnum rectum: & cum quatuor anguli recti constituantur superficie ex duabus diametris se secantibus oportet prouenire octo angulos rectos ex secatione tertie diametri cum duabus: non inueniuntur autem in figuris corporalibus vt diximus nisi due que impleant spatium hoc octo angulorum ita quod nec plus nec minus que sunt pyramis & cubus quem figuram corrupte quidam vocant figuram pyramidalem: eo quod proportionatur pyramidi quidam vocant biacole: cum enim cubus quemlibet rectum angulum habeat: tunc vbicunque accipietur punctum intersecationis trium diametrorum si sibi in eo applicentur vni cubi per angulos se contingentes in puncto illo cubi. 13. suis angulis rectis se contingentibus implebunt spatium octo corporalium angulorum: ita quod nec remanet aliquid vacuum nec aliquod restat superfluum: angulus autem pyramidis eo quod pyramis contrahitur in conum vnius puncti non est rectus: sed est minus recto. Et hec proportio est inuenta in geometria: ita quod anguli sex pyramidis corporales sunt equales corporibus angulis quatuor cuborum: ergo anguli duodecim pyramidis equales sunt angulis octo cuborum: sed octo cubi angulariter in vno puncto coniuncti impleant octo angulos rectos corporales: ergo duodecim pyramides coniuncte spatium idem implebunt: ita quod nihil remanet vacuum & nihil restat superfluum. Si autem hec ita se habent tunc non sufficiunt figure corporales implentes locum & spatium corporis: sed oportet ponere multo plures quam sint: quia elementa que sunt corpora simplicia sunt plura duobus. Male ergo attribuerunt elementis figuras supra inductas: que in veritate spatium corporis non implent: dictum ergo eorum

Tex. cō. 67.

est impossibile omnino. Amplius autem ex naturalibus rationes contra istos inducentes dicimus quod signum eius quod elementa nullam habent figuram essentialem est quod nos videmus ea omnia figurari secundum figuram loci continentis: & variari figuram contentorum secundum varietatem figure continentis: si autem figura esset aliqua elementalis essentialis corrupta illa iam non esset figura: & sic elementum semper secundum totum corrumpitur quando corrumpitur a loco diuerse figure: quia autem figurantur elementa ad figuras continentium locorum precipue: quia in aqua & aere quorum vtrunque est male terminabile termino proprio: & bene figurabile & terminabile termino alieno: terra autem propter siccitatem quam habet magis videtur retentiua figure sue nisi forte subtilietur in puluerem: quia tunc propter subtilitatem partium facile figuratur figura aliena: ignis autem quando extra locum suum est magis videtur retinere figuram pyramidalem qui est per modum pyramidis: in loco autem suo habet sphericam figuram. Si ergo sic est tunc non est verum quod figura elementi remanet semper in dispositione sua quamdiu saluatur elementum sicut dicunt aduersarij: si enim detur quod non figurentur figure continentis ipsum: sed retinet figuram semper: tunc non sunt eiusdem figure continens & contentum: sequitur quod contentum non tangat semper vbique continens totaliter: & sic relinqueretur aliquid esse vacuum in medio quod est impossibile. Si autem ponatur tangere ipsum vbique sicut diximus: tunc impossibile est dicere cum hoc quod retineat semper figuram suam remanente specie & natura elementi: sequitur igitur quod est aqua vel aliud elementum quodcunque tamen variatum ad figuram continentis quantitatis secundum dicta aduersariorum non sit aqua nisi per essentialem figuram: & hoc est impossibile. Manifestum ergo est & certum per ea que dicta sunt: quod elementis non sunt alique figure determinate que sint eis essentiales quemadmodum figura attribuitur corporibus animatis sine quibus non saluatur species animatorum: hoc autem signat natura elementi quod sibi per naturam non debetur aliqua figura determinata que sit ei essentialiter: sicut enim locus recipiens & deferens omnia que mouentur ad ipsum non possunt esse figure alicuius vt possit omnia recipere: ita etiam elementa cum sint substantia figurarum omnium elementorum non possunt per naturam habere aliquam figuram: cum enim nihil sit susceptibile sui ipsius: si haberent aliquam figuram per naturam illam non susciperent in aliquo elemento: vt ergo omnia possint formari & figurari in elementatis: nullam debent per naturam habere figuram essentialem: sicut enim prius diximus in hyle quod est materia prima que est susceptibilis omnium formarum quod nullam debet habere formam in actu: quia quamcunque haberet in actu illius non esset susceptibilis in potentia: ita dicendum est in elementis quod non debent habere figuram aliquam & formam eorum que sunt ex elementis vt omnium figurarum in composito ex elementis sint susceptibilia: non enim est differentia inter hyle & elementa nisi quod hyle potentia est ad formas omnes tam elementorum quam compositorum ex elementis: licet formas mixtorum non recipiat nisi mediantibus formis elementorum: elementa autem eo quod retinent formas in potentia: quia non sunt susceptibilia suarum formarum que sunt forme prime materie prius eis aduenientes: sed susceptibilia sunt formarum omnium consequentium: sic ergo oportet intelligere elementa non figurata essentialiter aliqua figura vt rerum figuram in composito possint recipere: vnde elementa sunt sicut hyle cadens sub sensibilibus formis: quibus mediantibus suscipit formas complexionales que ex commixtione sensibilium qualitatum causantur: & ideo possibile est quod elementa adinuicem alterentur quando separantur qualitates ipsorum ab ipsis: secundum intentionem: & quelibet secundum medietatem alteretur ad alteram: sicut determinatur in fine primi perigeneseos in tractatu de mixtione: & ad hoc superflue sunt figure Platonis. Amplius autem qualiter erit possibile vt fiat ex elementis caro aut os aut similium aliquod que mixta sunt & continua cum secundum dicta istorum perfectiones corporum non sunt nisi figure que mixta sunt & continua: non enim possibile est ex compositione figurarum omne corpus permutabile secundum qualitates tactus: neque adhuc etiam possibile quod aliquid permutabilium fiat ex compositione superficierum: si per applicationem & suppositionem multe superficies componantur: sicut tradiderunt Platonici: elementa autem omnia componuntur per mixtionem qualitatum suarum: & non secundum applicationem superficierum: accidentia vero elementis sicut figura non sunt per talem adinuicem mixtionem qualitatum: propter hoc igitur omnibus huius inconuenientia generaliter dicta quod si aliquis ingrat de dictis antiquorum que dixerunt de elementis per scientiam certam que est per veram causam & per similes facientes fidem & non per sophismata sciet procul dubio antiquos nullo modo dixisse & probasse veram elementorum generationem: & quantum quidem studuerunt eam affirmare per talia qualia dicta sunt ab ipsis tanto magis negabant ipsam ex eisdem rationibus: quia eius quod probant non est vera intentio generationis.

Vide & hec dicta ab ipso Auerroe hic. c. 67.

Tex. cō. 83. & 84. & istra pō genera. 3.

Tex. cō. [illegible]

Cap. 8m. Et est digressio qualiter elementa sunt in commixto.

Surgit autem questio ex antehabitis in capitulo isto: superius enim in precedenti ante hunc librum figuras elementorum probauimus esse rotundas non tamen ex materia: sed ex natura ipsorum cum naturalis motus ipsorum exigat: hic

autem

autem videmus contrarium venisse probando elementa figuras non habere fm naturam. Adhuc primam materiam propter hoc nullam dicimus formam habere vel figuraꝫ vt omnes figuras ⁊ formas sit nata suscipere: elementa aũt sũt quedam materia elementoꝝ: videt̃ ergo simili esse conueniens si elementa dicantur non habere figuras: eo ꝙ nata sunt recipere omnem figuram compositi ꝙ etiã careant qualitatibus actiuis ⁊ passiuis vt sint nata recipere qualitates cõmixtoꝝ. ¶ Adhuc aũt forte videbitur alicui querendum de formis substantialibus elementoꝝ: vtruꝫ maneant in cõ cõmixto ex elementis vel non: si enim remanere dicatur: tũc videbitur sequi necessario ꝙ compositũ plures habeat formas substantiales: ⁊ ad hoc multa sequunt̃ inconuenientia: quoꝝ vnũ ⁊ primũ est ꝙ nihil suscipit multas substantiales formas: ergo nec cõpositũ. Adhuc aũt qꝛ ꝑ multas formas substantiales poneretur in diuersis speciebus. Adhuc autẽ qꝛ non esset vere vnicum: sed potius esset contiguuꝫ vel per accidens vnum: que omnia absurda sunt. Si autem nõ manent tũc videtur ꝙ cum materia mixti nullam habeat actu formaꝫ nec simplicis. s. nec compositi ꝙ priuatio ipsius adeo sit generalis priuatio materie prime: si ꝓma materia est simplex: ergo ⁊ materia compositi qđ oĩno est absurdũ. Adhuc aũt fm hec materia prima ⁊ cõmunis per multis efficeretur ꝓpria huius vel illius materia: adhuc auteꝫ fm hoc tot formaꝝ esset susceptibilis materia compositi quot formarum est susceptibilis forma simplicis elementi esset materia composita ex elementis susceptibilis forme simplicis elementi: ⁊ hoc est absurdum: ⁊ hec omnia necessario sequi videntur: qꝛ absqꝫ dubio fundamentum firmuꝫ est materialis habitus ⁊ habetur in primo physicoꝝ: ꝙ omnis materia omnium illarũ formaꝝ susceptibilis est a quibus est priuata fm actuꝫ. ¶ Si aũt signis credere velimus tũc signum est elementum esse in composito fm suam formã: hoc qđ est ibi proprietas elementi que est virtus eius actiua vel passiua fm qualitates elementares: eo ꝙ non possumus dicere compositũ vel calidum vel frigidum vel humidum vel sicc ũ: nisi in eo qđ est ex elementis. Cum enim sciemus proprietateꝫ nunꝙ esse sine proprio subiecto: oportebit ꝙ fm aliquem modum elementum insit composito fm formam substantialem. Adhuc autem in resolutione ipsum compositum non resoluitur ad materiam cõmunem elementoꝝ: sed potius ad elementa vt videtur etiam tunc ꝙ elemẽta sint in ipso aliquo modo fm actum. Si aũt hec omnia forte aliquis vellet soluere dicẽs ꝙ elementa manent fm medietates suaꝝ formaꝝ ⁊ fm medietates alterantur adinuicem: sicut videtur dicere etiam Aristo. in fine primi perigeneseos: videtur hoc esse inconueniens: eo ꝙ forme substantiales non recipiant intensionem ⁊ remissionem: ⁊ sic non possunt intẽdi ⁊ remitti: sic ergo est difficultas in omni parte huius questionis: propter qđ etiã Auerrois impingit crimen Auicen. dicens eum latuisse qualiter potentia ⁊ non actu elementa sint in composito: ⁊ ideo dixisse ꝙ sint in composito actu: ⁊ ideo dicit sibi fieri conclusiones omnium inconuenientium que ad hoc superius sunt inducta. Et dicit sibi ad errorem accidisse frequenter in naturis ex confidentia bonitatis sui ingenij quã habuit absqꝫ magno exercitio in ꝓbabilibus: in cõmento autem libri perigeneseos Auerrois consentit cum Auicenna dicens: ꝙ sũt elementa saluata in composito cõmixto: fm esse primum ⁊ non scđm. Et ideo si Auerrois hic contradicit Auicẽne contradicit sibiipsi. Ad omnia aũt hec dicendum ꝙ est primuꝫ esse ⁊ scđm esse elementoꝝ: est aũt primum esse elementoꝝ qđ habẽt ex primis formis substantialibus: scđm aũt est qđ habent coniuncta tam accidentibus naturalibus que sunt potentie sue naturales: ⁊ quantum ad hoc fm esse corrumpuntur excellentie ipsoꝝ in vnoquoqꝫ fm medietatem: ⁊ ex his omnibus prouenit qualitas que est actus mixti: quantum autem ad primũ esse miscentur quidem substantie ipsorum ⁊ vnaqueqꝫ fm aliquid corrumpitur ad alterum: ⁊ fm aliquid manet: ⁊ manet meo iudicio confuso esse ⁊ nõ distincto: ⁊ hoc vocat Auicen. manere fm esse fm actum diminutum ⁊ non perfectum: non manere aũt fm esse distinctũ ⁊ ꝑfectuꝫ: ⁊ ideo dicit Auerrois ꝙ non manet nisi fm potentiã ⁊ non est fm rem contradictio aliqua iter istos duos viros: tamen nullo modo manent fm figuras: forma aũt mixti cõpositi ⁊ actus eius est fluens ex mixtione tali elementoꝝ sicut distinctum a ꝯfuso: ⁊ determinatum a generali: ⁊ sic breuiter loquendo actus de potentia formali non materiali oĩno ⁊ est actus ille fm esse simplex: ⁊ tamen in se habet virtutes mixtorum: a quoꝝ virtutibus causatur ⁊ educitur: nihil enim prohibet vnum simplex esse multaꝝ virtutum: sicut in scientia prime philosophie habet ostẽdi: sic enim omnis forma se habet ad priores ex quibus fluit ex causis primarijs. Viuere enim sic se habet ad esse ⁊ sentire: sicut se habet ad viuere ⁊ esse: ⁊ ꝑ istud iam fere elucescit totius istius q̃stionis solutio. Jam enim patet qualiter materia compositi differt a materia prima: ⁊ qualiter vnius ⁊ eiusdẽ non sunt plures forme prout forma est finis ⁊ perfectio vltima distincta fm esse: hoc non solũmodo intelligitur ꝙ vnius ⁊ eiusdẽ nõ sunt forme multe: qꝛ forme incõfuse ⁊ indistincte sunt in materia: sicut potentia propria ad formam vltimam: hoc auteꝫ qđ dicit̃ ꝙ forme substantiales non intenduntur ⁊ remittuntur: est aliquo modo veꝝ ⁊ aliquo modo falsum: forme eniꝫ que sunt perfectiones vltime iam in natura non intendunt̃ neqꝫ remittuntur: ⁊ ideo etiam non cõmiscentur: talem aũt formam non habet elementum fm ꝙ est elementum: cuꝫ elementum diffiniatur ad compositionem: sicut patet ex predictis: sed potius nominat formam materialeꝫ ⁊ imperfectã: ⁊ ideo est remissibilis ⁊ cõmiscibilis forma sua: ⁊ hec est etiã causa quare ea retenta fm aliquem modum suscipere est elementum adhuc alterius forme: qꝛ non retinet eam nisi susceptibile prout efficitur habitus confusus cuꝫ alijs formis elementoꝝ. Qđ autem dicitur ꝙ deberet hic homo retinere figuras non sequitur: qꝛ sicut diximus elementa propter hoc ꝙ sunt elementa non habent figuras determinatas: qꝛ figura est concomitãs figuram substantialem perfectam: ⁊ ideo nõ est vere figura nisi in animatis corporibus: in lapidibus aũt est fm minus: ⁊ ideo saluatur etiam esse lapidis ꝯfracta figura generationis eoꝝ qđ non contingit in animatis. In elementis aũt nulla est: qꝛ qđ elementum est ordinatum ad susceptioneꝫ omnis figure: ⁊ ideo si haberet ⁊ retineret figuram haberet elementum formam substantialem manentẽ: ⁊ nullo modo cõmiscibilem: ⁊ corrupta figura elementi non maneret elementum: sicut Platonici dixerunt: sed qualitates ⁊ forme illius sunt facientes ad materie determinationẽ: ⁊ ad aperiendum cõmunitatem suam in cõmixto: ⁊ ideo manere opꝫ fm modum qui prius determinatus est. ¶ Ad hoc qđ primo queritur de contrarietate dictoꝝ modoꝝ dicẽdum ꝙ nunꝙ probauimus ꝙ elementum haberet figuram naturalem: sicut figura est cõsequens figuram perfectionis vltime: sed taliter habet figuram que est naturalis ex motu suo ⁊ loco suo: ⁊ hec figura est que non accidit ei inquantum est elementuꝫ: sed inquantũ est mobile ad locũ ex grauitate ⁊ leuitate: ⁊ hoc fundat̃ super hoc qđ dicturi sumus in libro metheoroꝝ: ꝙ. s. alio modo mouent̃ elementa ad mixtum ⁊ alio modo ad locum: per motum enim ad mixtum leuia mouentur ad grauia ⁊ econuerso: per motuꝫ autẽ ad loca leuia recedant a grauibus ⁊ econuerso: per hoc ergo patet solutio questiorum.

Auer. hic cõmẽto. 67.

Auer. ꝑmo đ gñatione. cõ. vltimo.

Quo intelligitur formas substantiales non intẽdi neqꝫ remitti. vide ꝑ hoc et Com. hic. cõ. 67.

Alio mõ mouent̃ elemẽta ad mixtum ⁊ alio mõ ad locum. 3.

¶ Cap. 9m. Qꝛ rationes sunt inconuenientes quibus attribuunt figuras quasdam elementis quibusdam.

Lec. c. 69.

Positiones autem philosophorum quas induxerunt dando elementis figuras non sunt conuenientes qualitatibus elementorũ fm ꝙ mobiles sunt que sunt grauitas ⁊ leuitas neqꝫ cõueniunt virtutibus eoꝝ fm quas agunt ⁊ patiuntur que sunt caliditas ⁊ frigiditas: humiditas ⁊ siccitas: nec etiam conueniunt motibus ⁊ actionibus eorum: dixerunt enim ꝙ ignis figuratur figura sperica: ⁊ aliquando dixerunt ꝙ figuratur figura pyramidis: eo ꝙ iste due figure sunt velocioris motus: ⁊ maioris mobilitatis ꝙ̃ alique alie figure angulose: ⁊ causa huius est qꝛ cum spera iacet in loco aliquo non tangit de superficie plana super quã iacet nisi in pũcto propter qđ facile voluitur ⁊ mouetur. Similiter autem de pyramide qui non stat super basim: sed iacet super superficiem rotundam que continet ipsam fm longitudinem que est a basi vsqꝫ ad angulum eius que est in cono: tunc enim eadem de causa facile ⁊ cito voluitur qua facile voluitur spera. Similiter autem est de pyramide quando voluitur super punctum anguli quod est in cono eius: qꝛ

tunc facillime voluitur sicut trochus: eo q̄ quasi nihil impeditur a corporis superficie super quã voluitur: hec ergo est causa q̄re dederũt igni has duas figuras: ac si arguerent sic q̄ est sphericũ vel pyramidale facile mouet: ignis facile mouet: q̄ est sphericus vel pyramidalis: ⁊ est syllogismus ex duabus affirmatiuis in scd̃a figura ⁊ peccant in se: q: equiuocũ est mediũ q: velocitas ex causa spherice vel pyramidalis figure est velocitas circularis mot⁹ ⁊ velocitas ignis ex ordinate ad motum rectũ. Iste enim velocitates si per causas efficientes ⁊ formales diffiniantur: sicut naturales ⁊ reales debent esse diffinitione non sunt eiusdem rationis: ex eisdem aũt rationibus aptabant igni easdem figuras propter proprietatem eius combustiuam: dicũt enim q̄ q: combustiuũ est penetratiuũ combustibilis ⁊ incisiuũ partiũ suarũ vndiq̄ q̄ ideo debet habere figuram sphericam vel pyramidalem: q: spera est tota quasi angulus vnus: eo q̄ in quolibet puncto figurato est quasi applicatio duarum linearũ curuarũ equaliter in circuitu: ⁊ ideo tota spera est quasi angulus quidem vnicus: ⁊ non magis penetratiua est figura q̄ pluriũ angulorũ figura: similiter autem pyramidem dixerũt esse quasi angulũ acutũ: q: in cono habet angulũ acutũ: ⁊ superficies eius applicant tote in ea sicut in angulo: ⁊ ideo tota pyramis penetrat ad penetrationem anguli acuti: ⁊ dixerũt q̄ ignis penetrat ⁊ adurit ex suis angulis: ⁊ hec iterũ ratio peccat sicut prima. Est enim ac si syllogizarent omne sphericum vel pyramidale: eo q̄ est vel totũ angulus acutus est combustiuũ ⁊ inflammatiuũ: ignis est combustiuus ⁊ inflammatiuus: ergo ignis est sphericus vel pyramidalis. Medium aũt qd̃ est omne combustiuũ ⁊ inflammatiuũ nõ causatur ab eo qd̃ est ad esse totum angulũ vel esse totũ acutũ angulũ: nisi per accidens sicut patebit infra.

Tex.c.70. ¶ Dicamus ergo cõ dicentes his qui errauerũt in acceptione motus: q̄uis enim dicte due figure sint velocioris motus vel mobilitatis sicut dictũ est: tamen non est ratio velocitatis motus earũ: sicut est ratio velocitatis ignis: quoniã motus ignis directe est sursum ⁊ circularis: motus aũt istarũ figurarũ est circularis: sicut diximus superius.

Dubium ¶ Si quis autẽ obijciens dicit q̄ etiam spera vel pyramis possunt moueri directe sursum ad minus sm̃ motum qui dicitur inuolutio tribationis: sicut si spera manu sursum moueat: tũc enim inuoluendo se ascendit: ⁊ hoc modo potest spera habere velocitatem vniuocam cum velocitate motus recti.

Solutio ¶ Dicimus ad illud q̄ essentiale est spere ⁊ pyramidi circulariter ferri per accidens recte moueri: quando autem datur figura alicui mobili tanq̄ causa motus sui: datur ei sicut causa per se: ⁊ non sicut causa per accidens: ⁊ sic patet qualiter peccant rationes ipsorum.

Tex.cõ.71. ¶ Amplius aũt figura terre sm̃ ea que dicta sunt talis est qualis eam facit frigus grandinis qd̃ est vehementis constrictionis: frigus aũt vehementis constrictionis est faciens figuram cubicã vt dicũt: eo q̄ cubus non mouet de facili: ⁊ hoc conuenit terre inquantum quiescit in medio. Sed cõtra hoc dicimus q̄ terra non quiescit in omnibus locis equaliter: sed in vno loco tm̃ qui est locus suus hoc est centrum mundi ⁊ motus terre sine omni quiete est ex loco propinquo ⁊ remoto extra locum illum dũmodo nihil prohibeat ipsam. Male ergo aptatur ei figura facta ex frigido constringente: q: figura equaliter ordinat ad quiescere in omni loco ⁊ terra non quiescit nisi in vno loco. Similiter aũt habent hec omnia elementa que quiescunt in locis suis: ⁊ extra loca sua non mouentur: ⁊ precipue in loco propinquo vbi motus est velocior q̄ in alio aliquo loco: ita enim facit ignis ⁊ terra ⁊ omnia alia: cũ ergo figura frigoris faciat quiescere: oportet q̄ ignis quiescẽs in loco suo habeat figuram frigoris constringentis extra locum suum habeat figuram motus: ⁊ similiter terra ⁊ quodlibet aliorum elementorum.

Tex.cõ.72. Amplius autem si ignis adustionis causa sunt anguli cum omnis angulus est cum omni angulo conueniat in natura communi: q̄.s. angulus est erit omnis angulus causa caloris: ⁊ causet calorẽ sm̃ plus ⁊ minus sm̃ q̄ est acutior ⁊ rectior ⁊ hebetior: cũ ergo omnibus elementis attribuant figure angulose omnia elementa erũt calida ⁊ vrentia sm̃ plus ⁊ minus: elementum enim octo basiũ ⁊ elementũ duodecim basiũ ⁊ viginti basiũ: ⁊ sic de alijs oĩa sunt angulosa: ergo sm̃ plus ⁊ minus adurentia: figura enim orbis diuidit ⁊ penetrat: sicut dicit Democritus eo q̄ ipsa est vnius de numero angulorũ: sicut supra dictũ est: ⁊ sic elementa propter angulos sunt adurentia non distinguunt per calidũ in communi: sed potius erũt calida ⁊ differunt in calido sm̃ plus ⁊ minus. Dictũ aũt hoc falsum est ⁊ vanũ: q: sic nõ possunt facere generationem elementa: q̄ falsũ sit ⁊ vanum patet ex hoc: q: cum angulus ponit causa caloris per se: tunc sequitur corpora geometrica esse calida ⁊ adurentia eo q̄ habẽt angulos per se ⁊ differũt in hoc q̄ plus ⁊ minus eo q̄ quosdam habent angulos impartibiles acutissimos sicut est angulus contingentie qui indiuisibilis est per lineã rectã sicut probat in.15° theoremate tertij Euclidis: quosdam habent angulos maiores acutos dissimiles: ⁊ quosdã rectos: ⁊ quosdam hebetes: ⁊ sic debẽt esse calida plus ⁊ minus per eandem rationem per quã ponũt sphericum ⁊ pyramidale calidũ. Si ergo sic est q̄ in geometricis corporibus sunt partes angulorũ acutissimorũ qui non diuidũtur per lineam rectam: tũc ad minus inquiremus ab eis quare corpora nũlla calefaciũt ⁊ adurũt ⁊ causant angulos: ⁊ nõ faciũt hoc mathematici. minus enim qd̃ facere possunt est q̄ reddant de hoc causam: nec potest aliquis respõdere ad hoc qd̃ corpora naturalia habent comburere per esse angulorum q̄ habent in materia: corpora autem mathematica cũ in solo sint intellectu ⁊ imagine non habent comburere qd̃ esse accidit angulis: cum per esse qd̃ habent in materia non diffiniantur: sed potius per essentiam quãtitatis: ⁊ ideo si per esse accidit hoc: tũc hoc conuenit angulo per accidẽs: ⁊ sic nõ est causa combustionis nisi accidentalis: ⁊ sic potest fieri combustio non ex angulis: ⁊ ita male ponitur angulus causa cõbustionis. Reputamus etenim nos verũ esse q̄ acumen angulorũ facit combustionẽ per accidens: ⁊ ideo non dicimus q̄ angulositas faciat combustionem. Isti aũt non dicunt q̄ dixerunt mathematica extra naturam habere esse ⁊ habere angulos ⁊ esse mathematica causant eorũ que sunt in natura.

T.cõ.73. Amplius aũt tali vtimur ratione cum res adurens sit orbis ⁊ ignis ⁊ pyramis sic adurens: oportet q̄ ignis sit orbis vel pyramis ⁊ arguerent sic: omne adurẽs est orbis vel pyramis vel vtrũq̄: ignis est adurens: ergo ignis est orbis vel pyramis vel vtrũq̄: nos enim diximus ad hoc q̄ ignis ponit adurens: ⁊ orbis similiter ⁊ pyramis: ⁊ propter penetrationem ⁊ separationem ⁊ diuisionem partiũ adustarũ: dicimus ergo q̄ etiam si concedamus q̄ orbis ⁊ pyramis diuidunt ⁊ separant: non est tamen necessariũ vt semper separent ⁊ diuidant homogenea sicut diuidit cõtinuũ: q: non est necessariũ vt sit orbis diuisus ex orbe: vel pyramis ex pyramide prima diuisione: ostendimus enim superius q̄ talis diuisio est extra rationem omnino: diuisio ergo orbis ⁊ pyramis non conueniunt igni: q: diuidit in igneos ⁊ ignis elementum qd̃ẽ similiter in homogenea: ⁊ qui vult q̄ diuisio sit orbis: ⁊ etiam pyramidis in homogenea vult impossibile: sicut qui vult q̄ cultellus diuidat in duo quorũ vtrũq̄ sit cultellus: ⁊ serra diuidatur in duo quorũ vtrũq̄ sit serra.

Tex.cõ.74. Amplius admirabile videt omnibus ignem figurari figura spere vel pyramidis eo q̄ diuidit ⁊ separat: cum ignis magis essentialiter conueniat vnire ⁊ aggregare q̄ diuidere ⁊ separare: separat enim ⁊ corrumpit id qd̃ est etherogeneum sibi: vnit ⁊ congregat homogeneum sibi sicut facit calor naturalis in corpore hominis qui vnit ⁊ generat ⁊ terminat homogenea corpori etherogenea segregat ab alijs corrumpit ⁊ reijcit ea: cum ergo aggregatio sit sicut generatio ⁊ esse ⁊ segregatio sicut corruptio ad non esse erit igni essentiale cõgregare: ⁊ accidentale segregare. Quando enim congregat ⁊ vnit homogenea sibi: tunc segregat ⁊ corrumpit que sunt etherogenea propinqua ⁊ permixta cũ homogenijs: ⁊ ideo aggregatio est aliquãdo sine segregatiõe: ⁊ segregatio nũq̄ est sine aggregatione: cum igitur sit principali intentione cõgreget ⁊ secundario segreget: ⁊ tũc ad minus quãdo figuratum ignem per conuenientia sui operis oporteret q̄ darent ei figurã cõuenientẽ vtriq̄ operationi sue: vel ad minus figurarent ipsum sm̃ conuenientiã operis principalis qd̃ est cõgregare: hoc enĩ dignius attribuitur ei qd̃ segregare: sicut iam dictum est.

Congregare cõuenit igne pma intẽtione vide in 1° de gñne. t.c.[illegible]

Tex.cõ.75. Amplius aũt cum calidum ⁊ frigidum sint contraria in suis virtutibus que sunt sue qualitates: ⁊ tunc non potest poni figura aliqua ab eis frigida: q: si attribueretur ei figura aliqua oporteret q̄ illa esset contraria figure que est causa calidi: quia cõtrariorũ per se ⁊ essentiales cause sunt contrarie: nulla autem figura alicui figure est cõtra-

ris: ergo nō potest frigidū habere figurā: ⁊ hoc est maximū inconueniēs: si enim vni eoꝝ attribuit figura: tūc omnibus attribuenda est: vel si vnū non habet figuram que est causa sue virtutis: tūc nulli est figura aliqua: cū omnia contraria sūt eiusdem generationis: ⁊ ex eodem ⁊ vno genere fiant.

Tex.c.76. ¶ Quidam aūt eoꝝ videntes necessitatem istam studuerūt vt ponerent aliquam causam frigiditatis in elementis ⁊ dixerūt contraria verienti ⁊ inconuenientia. Dixerūt enim ꝙ grossities ⁊ magnitudo partiū facit frigus: eo ꝙ magnū nō penetrat in poros: verū ⁊ si illud esset causa frigoris: tūc cum calidū ⁊ frigidū sint opposita oporteret ꝙ paruitas ⁊ subtilitas que bene penetrant in poros essent causa calidi: sequeretur ergo ex hoc ꝙ calidū ⁊ frigidum diuersificant in essentia sm diuersitatem magni ⁊ parui ⁊ non sm figuraꝝ diuersitatem. Amplius in eadē specie figuraꝝ inuenit magna figura ⁊ parua: sm dicta aūt ab illis in eadem figure specie nō erit magnū attributū igni: sed paruū igni ⁊ magnū frigori: ergo figura per speciem figure non est causa ignis ⁊ adustionis: qr magna figura est causa ꝯtrarij qđ est infrigidatio.

Tex.c.77. ¶ Sic ergo per ea que dicta sunt satis est ostensum ⁊ certificatū ꝙ elementa abinuicem non distinguunt per figuraꝝ differentias sicut per differentias essentiales propter inconuenientia omnia supra inducta. ¶ Cū aūt corpora prima differant suis qualitatibus que sunt calidū frigidū ⁊ humidū ⁊ siccū: ⁊ propter suas virtutes que sunt grauitas ⁊ leuitas: ⁊ ppter suas operationes essentiales que sunt motus ipsoꝝ: tūc dicimus ꝙ vnicuiqꝫ singulariter sūt qualitates ⁊ virtutes ⁊ operationes essentiales quesite in eis sm naturas eoꝝ ex quibus est ipsoꝝ differentia inquirenda: si enim hoꝝ scimus differentiam veram absqꝫ ambiguitate sciemus differentias elementoꝝ abinuicem: sed nos de illis in parte queremus in libro sequenti: ⁊ in parte differemus vsqꝫ ad scđm librū perigeneseos sicut diximus superius vbi etiā assignabimus causam: quare quedam istoꝝ vsqꝫ ad illū librū sunt differenda.

¶ Incipit liber Quartus de celo ⁊ mundo. In quo agitur de graui ⁊ leui.

¶ Tractatus primus de natura grauis ⁊ leuis sm opiniões antiquorum.

¶ Cap. pm. Que intentio libri: ⁊ qualiter procedendū est in eo.

Tex c.1. Empus autē nunc requirit vt queramus nūc de leui ⁊ graui ⁊ exponamus vtrūqꝫ per diffinitionē ppriaꝫ: ⁊ ostendamus que sit natura vtriusqꝫ: ⁊ qua de causa elementa sunt informata virtutibus his: qr inquisitio de motibus localibus elementoꝝ: de quibus nos hic intendimus ppria est per ꝯgregationem haꝝ virtutū: ⁊ si bene cognouerimus distinctionem haꝝ virtutū in elementis: tūc sciemus numeꝝ elementoꝝ prout nobis competit circulariter certificari numeꝝ veꝝ eoꝝ in hac scientia libri in qua querimus de mobilibus sm locū sicut in principio primi istius libri de celo ⁊ mūdo tetigimus. ¶ Cū nos aūt dicimus velle inquirere de causis leuis ⁊ grauis non intēdimus nisi de causis formalibus: eo ꝙ hec principia sunt perpetua: ⁊ non habēt causas efficientes naturales.

Tex.c.2. Vide Cōmē. pro hoc hic i cō. pmo. ⁊ pōdera quare dixerit nāles. pro quo vide Cōmēta. in .2. c. de subā orbis vbi pꝫ intelligētiā esse causam efficiētē ⁊ cōseruātem respectu celi ⁊ respectu motus eius. 3.

¶ Anteqꝫ aūt inquiramus de his virtutibus oportet determinare quid significat per nomina ista: vnde dicimus ꝙ nihil in natura vocat graue vel leue: nisi res cui inest virtus actiua vt moueat motu naturali recto: qr cū grauitas ⁊ leuitas sint nature grauiū ⁊ leuiū: ⁊ natura est principiū motus intrinsecū: oportet ꝙ leue ⁊ graue diffiniant ad motū quem formaliter faciūt in graui ⁊ leui: non indigentes ad hoc motore extrinseco: sicut indigerent si essent virtutes passiue. Omnis enim virtus passiua motore eget extrinseco: per quā efficiat in actu: sicut est videre in principio potentia geometricante: qui nequaqꝫ geometricabit sine doctore mouēte extrinsecus: geometer nūc habēs habitū: ⁊ geometricans sm actū non indiget extrinseco doctore mouente ipsum: ⁊ educente ipsum de potentia ad actū qr habens istū habitū agit cū voluerit: ⁊ omnino eodēꝫ modo in eo ꝙ est graue sm actū sm cōparationeꝫ ad motū descendendi: ⁊ de leui sm actū sm comparationem ad motū ascendendi. Ab antiquis aūt non inuenimus nomina propria posita que nominent has formas ⁊ suas operationes siue actiones nominibus proprijs nisi aliquis velit in cōmuni vni ⁊ eidem nomini ⁊ dare formā ⁊ eius actione sicut frequentissime antiqui operam ⁊ virtutem nominant nomine eodem ꝙ aliquando quidem est frequentius nomen ppriū operationis: ⁊ secūdario conuenit habitui: eo ꝙ actio notior est apud imponentes nomina sm sensum: aliquando aūt est nomen propriū habitus sed secundario conuenit actioni habitus illius: ⁊ hec impositio rarior est: qr accepta est ab eo qđ est prius sm intellectū: ⁊ hāc prioritatem vulgus nō simul tā considerat in impositione nominū. Aliquando aūt inuenit propriū nomen habitui ⁊ aliud impositū actioni eiusdē: ⁊ hec etiam impositio nominū conuenientissima est quando potest haberi: sed antiqui antiquiores ante nos non ita subtiliter distinxerūt: ⁊ vnicuiqꝫ nomen propriū adaptauerūt: ⁊ si nos vellemus fingere nomina: tūc oporteret ꝙ nomē actionis deriuaret vel demonstraret a nomine habitus sicut a calido trahit calefacere: ⁊ sicut dicit agere ab actu: eo ꝙ sicut formaliter vel actio vel operatio cōueniūt rei in forma ⁊ essentia: ita etiam conuenientia debent esse in nominibus: ⁊ differentia in hoc ꝙ vnū dicit formam inquirere: ⁊ alteꝝ in motu ⁊ tempore: ⁊ tūc diceremus ꝙ leuis est leuire: hoc est agere sm leuitatem: ⁊ grauis est grauire hoc est agere sm grauitatem: sed qr non habemus ppria nomina operationū istaꝝ: ideo intendentes alijs noībus dicimus ꝙ leuis est mouere sursū: ⁊ grauis est mouere deorsū circūloquēdo significantes haꝝ virtutū operationes ppria. Oēs enim antiqui naturales ꝯcorditer tractauerūt de graui ⁊ leui tanqꝫ coniuncti essent de hoc in scđo mobiliū esset tractandū de his: eo ꝙ viderūt hoc esse principiū motus nālis contracti ad materiam mobilis sm rectū: ⁊ ideo tota supposita sūt ab eis tanqꝫ fundamenta ⁊ prima de quibus tractauit: eo ꝙ conueniūt simplicibus corporibus: ⁊ per illa conueniunt omnibus alijs que componuntur ex illis: lꝫ aūt omnes antiqui de his fecerūt mentionem: non tamen diffinierūt sufficienter aliquod istoꝝ nisi paucissimi inter eos: qr non sūt loquuti nisi de graui ⁊ leui dictis sm cōparationem exceptis paucis qui tetigerūt graue ⁊ leue absolute: sed dixerunt de eis diminute qđ dixerūt: vel omnino dixerūt falsum nullatenus afferentes sermonem exquisitū ⁊ sufficientem de duobus istis: vtile autem reputo referre omniū sermonem eoꝝ de duobus istis in primis: ⁊ deinde inuestigare ea que querenda sunt de eis inquisitione perfecta: ⁊ post omnia tūc demum dicere sententiam nostram de istis.

¶ Cap. 2m. De distinctione simpliciter leuis ⁊ grauis a leui ⁊ graui per comparationem dictis.

Tex.c.3. Primū aūt de his que inquirenda sūt verū dicā tur graue ⁊ leue absolute ⁊ sm diffinitiones suas essentiales an dicant in comparatione ad aliquid aliud tm. Comparatiue enim loquentes de graui ⁊ leui dicimus ꝙ aliquando ꝙ res vnius nature comparatur sm grauitateꝫ ita ꝙ vna alteri est equaliter grauis vel grauior altera qꝫ altera: sicut gratia exempli dicimus es graue grauius esse ligno: cūꝫ tamen vtrūqꝫ sit vnius nature grauis: aliquando autem dicimus esse in ligno: cum tamen vtrūqꝫ sit vnius nature. Aliquando auteꝫ dicimus leue absolute ⁊ graue absolute: ⁊ tūc sunt contrariarū naturaꝝ. Primi autem philosophantes nihil omnino dixerunt de graui ⁊ leui absolute: neqꝫ diffiniuerunt ea prout simpliciter opponuntur: sed diffiniunt graue ⁊ leue sm comparationem dictam. Non enim inueniunt diffinisse hoc prout sunt contrariaꝝ naturaꝝ simpliciū nec retulisse aliquid per hūc modū de ipsis: sed potius grauius ⁊ leuius diffinierunt prout prius diximus.

Tex.cō.4. Ut autem nos melius dicta antiquoꝝ ⁊ facilius comprehendamus volumus diffinire ea sm ꝙ absolute dicuntur diffinientes ea sic dicendo: ꝙ de numero corpoꝝ simpliciuꝫ sunt que sempiterne mouentur ad medium: de numero eorūdem sunt que semper mouentur ex medio sursum. Quecūqꝫ autem mouentur ex medio mouentur ad locum qui simpliciter est sursum: ⁊ non quo ad nos tm ⁊ illa sunt leuia: ⁊ quecunqꝫ mouentur

Nota de nomini impositione diuersitatē multiplicem.

ad id qd est medium mundi mouentur ad locum qui simpliciter est deorsum ⁊ illa sunt grauia. Sunt autem quidam vulgo in nullo differentes qui negant aliquid in mundo esse simpliciter sursum: ⁊ aliquid in mundo esse simpliciter deorsum: errantes ⁊ viam vere scientie non inuenientes: tales autem fuerunt primi philosophantes qui parum dignitatis adhuc habere potuerunt vltra vulgi conceptiones: ⁊ ideo dixerunt nihil in mundo esse sursum vel deorsum simpliciter: sed per comparationem ad nos tantum: viderunt enim isti mundum sphericum esse: sphericum autem est simile per totum: ⁊ ideo dixerunt in eo non esse sursum vel deorsum secundum aliquam diuersitatem spere: sed si sunt in mundo iste differentie non sunt in eo nisi secundum comparationem factam ad nos. Si autem isti verum dicerent: tunc possibile esset ꝙ ambulans in loco vno aliquo pedes haberet ad terram: ⁊ in alio loco ambulans pedes haberet ad aerem: in orientem enim ambulans pedes figit super terram ⁊ hemisperium inferius est subtus pedes suos per centrum vsq3 ad inferius celi hemisperium: ⁊ tunc secundum idem esse in occidente cum pedes suos necesse sit inferius esse: oportet conuerti pedes suos contra inferius hemisperium: ⁊ tunc conuertentur ad aerem: ⁊ caput eius conuerteretur ad terram: ⁊ sic ambulans in vno loco sicut in orizonte opposito modo ambulat quam ambulat in alio loco sicut in occidente: ita ꝙ non conuertantur pedes eius contra locum pedum priorem: sed opposito modo eo ꝙ sic est inferius ad nos: aer enim qui est sub terra inferior est quo ad nos quam ipsa terra ⁊ celi hemisperium inferius est quo ad nos quam ipse aer: ⁊ ideo cum homo ambulet conuertendo pedes inferius: tunc oportet ꝙ conuertat apud antipedes pedes ad aerem ⁊ non ad terram: hoc autem inconueniens declinantes nos vocamus orizontem mundi sursum: ⁊ dicimus ꝙ ipse locus qui est ibi est prior ⁊ dignior in natura: simpliciter suis sz est respectu aliorum locorum: ⁊ similiter sursum vel deorsum dicta simpliciter priora secundum naturam sunt secundum comparationem dictis: ex illo autem concludimus ꝙ si in mundo est orizon ⁊ medium secundum naturam: tunc oportet absq3 dubio in mundo sit aliquis locus simpliciter sursum ⁊ deorsum: ⁊ hoc modo ostendimus simpliciter in primo superiorum librorum per hoc ꝙ motus localis rectus non potest esse infinitus sed ad aliquem finem **Tex.c.5.** necessario. Et hoc quidem confitentur multi antiquorum licz non satis firmas ad hoc inducant rationes: ⁊ illi etiam aliqualiter viderunt graue ⁊ leue dici absolute: firma autem non est ratio eorum eo ꝙ putauerunt celum non esse nisi hemisperium: siue hemisperium ⁊ non conuenire totum sed tantum contingere de terra id qd est super nos: non enim putabant celum esse rotundum sed factum esse per modum semicirculi: dixerunt tamen ꝙ superius illius est sursum ⁊ centrum qd est in medio diametri eius est deorsum ⁊ ex dicto eo qd sequitur ꝙ non vbiq3 iuxta circumferentiam est sursum eo ꝙ non vbiq3 est circumferentia neq3 vbiq3 in medio est **Tex.c.6.** deorsum sed secundum nostrum hemisperium tantum: ⁊ tamen si hoc concedamus tunc sequitur ꝙ est simpliciter leue qd mouetur ad locum simpliciter sursum: ⁊ simpliciter graue id qd mouetur ad locum qui simpliciter est deorsum: id autem qd est secundum comparationem ad aliquid est graue vel leue est quando due res sunt equaliter vnius nature secundum causas magnitudinis ⁊ spissitudinis sue: ⁊ tamen earum vna mouetur velocius altera siue inferius siue superius: illi autem non possunt esse simplices: quoniam in simplicibus non potest esse ꝙ ille que sunt magnitudinis ⁊ spissitudinis equaliter differant in velocitate maiori ⁊ minori: omnia enim simplicia equalia ⁊ equaliter spissa sunt equalis velocitatis: quando autem fuerint diuersarum specierum sicut es ⁊ lignum ⁊ huiusmodi: ⁊ fuerint composita: tunc potest esse ꝙ sint inequalia secundum velocitatem ⁊ tarditatem: magnitudinem autem voco dimensionem equalis quantitatis: ⁊ spissitudinem equalem dico que sunt equalis grossitiei vel subtilitatis secundum spissitudinem ⁊ raritatem: hoc est secundum equaliter habere partes propinque secundum **Tex.c.7.** finitum vel remote. Sic ergo distinctis graui ⁊ leui absolute secundum comparationem dictis: dico ꝙ plures eorum qui tractauerunt de his duabus naturis non tractauerunt de ipsis nisi secundum ꝙ dicitur comparatiue: dixerunt enim querentes de duobus quorum motus est equalis in hoc qd est ad eundem locum ⁊ inquirunt causam quare vnum mouetur velocius alio descendendo: hoc autem est querere de graui ⁊ leui secundum comparationem dictis tantum: ⁊ non absolute: ⁊ quando dixerunt graue ⁊ leue secundum comparationem dicta: tunc opinati sunt rationem distinctionis dedisse inter graue ⁊ leue absolute dicta: cum tamen sermo distinctionis eorum in his secundum comparationem dictis non sit conueniens diffinitionibus eorum secundum ꝙ absolute dicitur.

Cap. 3m. De improbatione opinionis illorum qui dicebant causam leuis ⁊ grauis esse compositam ex superficiebus ⁊ ex athomis.

Tex.c.8. Dicimus ergo ꝙ quidam antiquorum dixerunt graue ⁊ leue vnius nature ⁊ eiusdem esse quantum ad componentia ⁊ illi graui ⁊ leui ⁊ econuerso distinxerunt in hoc ꝙ dixerunt quodlibet vtrumq3 ipsorum compositum sit ex similibus per naturam tamen graue differt a leui: quia graue componitur ex multis similibus: ⁊ leue componitur ex paucis ac si leue ⁊ graue non differant nisi per multitudinem ⁊ paucitatem componentium ea que sunt similia in natura: sicut gratia exempli dicitur differre grauius frustum plumbi a minus graui: eo ꝙ licz vtrumq3 componatur ex similibus partibus plumbi cum in grauiori est plus partium plumbi ⁊ in minus graui sunt pauciores similes partes: similiter autem est de re grauiori ⁊ minus graui: ⁊ hec quidem est opinio Platonis in timeo: sic enim dicunt de omnibus similibus in specie quorum vnum est grauius alio qd grauius per hoc ꝙ est grauius: quia illius substantie habet partes plures: ⁊ minus graue per hoc ꝙ est minus graue: quia eiusdem substantie habet pauciores partes. Idem autem dicunt de ligno ⁊ plumbo dicentes quippe nihil aliud plumbum esse grauius ligno nisi ꝙ de partibus grauibus habet plus quam lignum: opinantur omnia corpora componi ex similibus que sunt superficies: ⁊ naturam vnam ⁊ eandez esse omnium corporum: ⁊ de hoc quidem licz sic esse opinentur preter visuz opinantur: quia visus testificatur quodlibet compositorum resolui in plura que sunt diuersarum specierum: ⁊ etiam videmus quedam que de grauibus habent plus aliquando non descendere: ⁊ precipue in aqua non descendit lignum magnum ⁊ graue: ⁊ quedam de grauibus habent multo minus descendere in eadem: quia paucos in aqua videmus submergi lapides. Testimonium ergo visus in vtroq3 est contra istos secundum hanc tamen scientiam: ⁊ per hanc causam distinxerunt inter grauius ⁊ leuius nihil dicentes de graui ⁊ leui absolutis: huius autem con**Tex.c.9.**trarium videmus: quia in rebus simplicibus inuenimus ignem esse leuem sempiterne leuitatis: siue comparetur ad aliud siue non: ⁊ ideo semper mouetur sursum ⁊ videmus terram ⁊ res compositas in quibus abundat terra esse sempiterne grauitatis siue comparentur ad aliud siue non: ⁊ ideo semper moueri deorsum: si autem hec ita se habent tunc non est verum ꝙ propter dispositionem paruitatis aut paucitatis triangulorum superficierum ex quibus elementa secundum Platonicos componuntur mouetur ignis superius: quia si esset sicut ipsi dicunt: tunc ignis multus ⁊ magnus deberet esse tardus in ascendendo eo ꝙ ex multis componitur triangulis: ⁊ ignis paruus in ascendendo deberet esse velox: eo ꝙ ex paucis triangulis habet compositionem: huius autem totum videmus contrarium: quia quanto maior est ignis tanto ascendit velocius: ⁊ quanto est minor tanto deprimitur facilius ⁊ ascendit tardius. Amplius autem si corpus **Tex.c.10.** leuius est leue: ideo quia ex homogeniis paucis componitur ⁊ grauius: ideo est graue quia componitur ex multis homogeniis: ⁊ dicatur cum hoc ꝙ ignis ⁊ aer ⁊ aqua ⁊ terra componantur ex triangulis ⁊ non differunt in grauitate ⁊ leuitate nisi secundum multitudinem ⁊ paucitatem triangulorum: ita ꝙ quedam eorum sunt leuia ⁊ grauia propter dictam causam: tunc multus aer ⁊ magnus debet grauior esse aqua pauca ⁊ parua: quia multus aer secundum Platonicos ex pluribus triangulis componitur quam aqua parua: sed hoc ergo velocius descendit multus aer deorsuz quam parua aqua: ⁊ pauca aqua velocius sursum ascendit quam multus aer: hoc autem est contra sensum: dicto ergo modo distinguunt graue ⁊ leue Platonici secundum dictum modum diffiniunt. **Tex.c.11.** Alii autem non consenserunt in distinctionem hanc nec inquisiuerunt de causa leuis ⁊ grauis per modum qui dictus est: sed distinguunt eam per aliam causam quam sit illa quam intenderunt dare Platonici: ⁊ melius dicunt illi quamuis sint antiquiores Platonicis: ⁊ hoc rarum est philosophantibus: quia posteriores

Posteriores pspicaciores esse consuenerūt idē Commentator hic cōmēto .ii.

perspicaciores esse consueuerit q̄ priores: eo ꝙ posteriores iuuantur rationibus eorum qui precesserūt eos. Nos etiam videmus ꝙ quedam corpora spissiora sunt alijs: ⁊ huius causam melius possunt dicere antiquiores qui ponūt athomos q̄ posteriores qui ponunt superficies: ⁊ videmus ꝙ corpora dura valde que spissa sunt multum ⁊ constrictos habent poros esse grauiora ⁊ in permutatione sua ⁊ velocius descēdere licet habeant superficies pauciores: sic ergo ostensum est ⁊ certificatū ꝙ leue ⁊ graue non causatur ex multitudine compositionis partium homogenearū vel paucitatem earūdem: quia si vtraqz causaretur ex illis tūc graue ⁊ leue non essent inequaliter spissa: sed tm̄ differrent multitudine ⁊ paucitate superficiez ⁊ essent equaliter spissa: eo ꝙ superficies cū superficie alia non applicatur ita ꝙ aliquid remaneat vacuū inter duas superficies: sed continue vnde omne corpus esset spissum ⁊ nullum rarū si ex superficiebus corpora componerentur: si autem

Tex. c. 12.

comparationem volumus facere inter istas duas opiniones: tunc dicemus ꝙ illi qui componunt ex partibus indiuisibilibus ita ꝙ dicūt ea componi ex primis figuris superficierū que nō diuidūtur in homogenea figuris illis: sicut in tertio libro superiori ostendimus non possūt reddere causam differentie leuis ⁊ grauis neqz in simplicibus neqz in compositis: nō enim possūt dicere ꝙ causa huius differētie sit magnitudo ⁊ paruitas superficierū: quia tūc quanto maior esset superficies tanto grauior esset in corpore cui componitur qđ omnino impossibile ⁊ non intelligibile est ꝙ superficies differant propter grauitatem ⁊ leuitatem: illi autem qui cōponunt corpora ex athomis corporibus tres dimensiones habentibus sicut faciunt Democritus ⁊ Leucippus possunt reddere differentiam grauis ⁊ leuis in simplicibus que qđē est intelligibilis licet sit falsa: sed causa reddita in simplicibus que non esset in compositis sm̄ illos enim differūt athomi per magnum ⁊ paruum: ⁊ dicunt ꝙ corpus simplex compositum ex magnis semper est graue vt terra ⁊ aqua: compositum autem ex substantialibus ⁊ paruis athomis semp est leue vt ignis ⁊ aer: sed in compositis non est possibile reddere hanc causam differentie: corpora enim composita ad sensum differunt ad modum quem dicemus: ⁊ hoc est quia videmus multa corpora parua in quātitate ⁊ composita minoribus athomis sicut est es ⁊ precipue aurum esse grauiora corporibus maioribus compositis ex grossioribus athomis sicut est lana: aurum enim plus habet de partibus aque ⁊ ignis cū sit calidū ⁊ humidū ⁊ liqbile: ⁊ lana plus hz de partibus terre cū nihil hoz accidit ei: athomi āt aq̄ ⁊ ignis minores sūt ⁊ subtiliores athomis terre s̄z Demo. ⁊ Leucippū.

¶ Cap. 4m. De improbatione oppositionū illoz qui vacuū ⁊ plenum dixerunt esse causam grauitatis ⁊ leuitatis.

Tex. c. 13.

Antiquorū autem alij diuersificati sunt in causa grauis ⁊ leuis ab his qui prenominati sunt dicentes vacuum esse causam leuis ⁊ plenum esse causam grauis: cum autem ponentes vacuū sint bipartiti sicut diximus in quarto phy. sicorum: ⁊ quidam eorum dixerunt vacuū esse separatum a corporibus: ⁊ quidam eorum vacuum esse imbibitum ⁊ profundatum esse in corporibus: ⁊ ideo rara esse ⁊ porosa illa corpora sicut fuit Xutos philosophus quidam: quidam alij fuerunt illi qui vacuum causam esse leuis dixerunt de numero illorum qui posuerunt vacuum imbibitum esse in corporibus ⁊ profundatum in ipsis: ⁊ hec opinio tres habuit diuersitates quarum vna fuit qui dixit ꝙ leue est qđ constat ex maiori vacuo q̄ ad minus leue siue habeat partes plures pleni siue pauciores siue equales. Alia autem fuit que dixit ꝙ leuius est qđ constat ex maiori vacuo ⁊ pleno minori q̄ aliud qđ est minus leue q̄ ipsum. Tertia vō fuit que dixit ꝙ leuius est cuius proportio sui vacui ad plenum maior est q̄ proportio vacui alterius ad plenum qđ est minus leue q̄ ipsuz: has autem omnes diuersitates suis locis in hoc capło intēdimus improbare sed postponere intendimus rationes huius secte que dixit vacuum esse causam leuitatis: dicunt autem omnes isti ꝙ vacuum qđ est in corporibus impellit ea sursum sicut mouēs corpora: ⁊ per hoc motum cum ipsis. ⁊ hoc iterum dicunt esse verum donec forsan se multa corpora magna in quantitate sunt leuiora alijs minoribus: eo ꝙ in magnis de vacuitate est plus q̄ in minoribus sicut patet ex magna spongia ⁊ paruo plumbo: hanc enī dicunt esse causam ꝙ aliquando corpora leuiora sunt maioris spissitudinis hoc est quantitatis ⁊ mensure q̄uis sint cōposita ex equalibus in numero partibus corporibus minoribus ⁊ grauioribus que tot habent partes corporis per naturam sicut illa: ⁊ vt vniuersaliter dicatur isti dixerūt ꝙ causa leuitatis corporum ab alijs partibus corporalibus grauioribus equalibus sibi per naturam partium componentium est vt plus de vacuo sit in leui q̄ in eo qđ est minus leue: licet sit compar in numero componentium: ⁊ sm̄ hūc modum dixerunt ꝙ vna res est leuior vel grauior alia. ¶ His

Tex. c. 14.

autem contradicentes dicemus vacuum maius causam esse leuitatis diminute dicunt: ⁊ si daretur eis ꝙ non dicerent falsum: quicunqz enim distinguunt causam harum duarum virtutum siue potentiarum per vacuū maius ergo esse causam leuis: sed vt addūt ꝙ hoc est leuius qđ habet de vacuo plus ⁊ de pleno minus siue de corporeitate minus ꝙ idem dicimus cum pleno: si enim hec non addiderūt sequitur ex dictis eorum leue non esse leue: confitentur enim illi ignem omnem esse leuem: eo ꝙ in ipso maius est vacuum q̄ in alio quocunqz corpore: ⁊ sequitur in expositione eorum manifestus error vt scilicet magnum aurum leuius sit igne paruo: eo ꝙ sm̄ ipsos plus inest ei de vacuo: accipiemus enim paruum ignem ⁊ constat ꝙ in illo est aliqđ corporis pleni ⁊ multiplicia illius corporeitatis accipiantur in magno auro quantecūqz quantitatis voluero. Cum enim aurum multiplex sit ad ignem oportet ꝙ multiplex sit vacuum qđ est in auro ad vacuum qđ est in igne paruo: ⁊ sic aurum magnum leuius est igne paruo ⁊ est contra sensum: ergo falsum fuit ⁊ diminutum qđ dixerunt vacuum profundatum in corporibus tm̄ esse causam leuitatis: vt autem melius pateant antiquorum positiones: sciendum ꝙ quidam antiquorum vacuum

Tex. c. 15.

esse in mundo isto omnino negauerunt licet concederent ipsuz esse extra mundum: ⁊ illi etiam nullo modo penitus aliqđ de grauis ⁊ leuis causa distinxerūt sicut Empedocles ⁊ Pithagoras. Quidam autem de numero eorūdem negantiuz esse vacuum distinxerunt inter causam grauis ⁊ leuis sicut multi alij philosophi: verūtamen non dederūt causam grauis ⁊ leuis absolute ⁊ simpliciter dictoz ita ꝙ dicerent quare quedam simpliciter ascendūt sursum: ⁊ quare quedā simpliciter descendant deorsum: ⁊ tales fuerūt qui dixerūt componi corpora ex superficiebus vel ex athomis: ⁊ illi non poterūt dare causam quare quedam corpora maiora in spissitudine siue quantitatis sint leuiora quibusdam alijs minoribus in quantitatis spissitudine sicut supra diximus de plumbo paruo e spongia magna: quāuis enim locuti sunt isti de causa leuis ⁊ grauis in corporibus inequalibus causam nullam dederūt: ⁊ hoc qđ dixerūt contrariatur ei qđ videmus oculis: quia videmus maius corpus aliquando leuius esse paruo: ⁊ quo ad hoc sufficientius dixerunt ponentes vacuū quia illi ex dictis suis causam dederunt illius qđ diximus sicut manifestū est ex predictis. Redeamus aūt ad ppositū

Tex. c. 16.

dicentes ꝙ omnes illi qui tm̄ leuitatis ignis dixerūt esse vacuū aliquo tamen supradictoz modoz inconuenienter dixerunt: si enim dixerunt causari leuitatem ignis primo modo ex multitudine scilicet vacuitatis que est in igne tunc necessario sequuntur eos sentētie impossibiliū multoz a quibus exire non possunt. Et si dixerūt secūdo modo scilicet ꝙ causa leuitatis ignis est ex hoc ꝙ plus habet de vacuo ⁊ minus de corporeitate siue de pleno: iterū sequitur impossibile: videmus enim ꝙ licet vniuersaliter comparando eūdem ignē ad equale quodcūqz aliud corpus in igne sit plus de vacuo ⁊ minus de corpore siue pleno: tamē sicut superius diximus in igne multiplici ad terram paruam est plus de corporeitate q̄ sit terra parua: ⁊ tamen ignis magnus ⁊ multus leuior est terra parua ⁊ pauca ⁊ plus vel minus de pleno non facit graue vel leue: nec etiam plus de vacuo facit leue vel graue sicut diximus supra. Adhuc autem dicentibus causam grauitatis ⁊ leuitatis esse plus de pleno vel plus de vacuo contingit non diffinire absolutum leue vel absolutū graue: sed comparatū tm̄ ꝙ diffiniūt ipsum cū permixtione contrarij: qđ enim habet plus de vacuo habet aliquid de pleno Itera

rio qđ habet plus de pleno habet adhuc de vacuo cōtrario: si per illas diffinitiones graue ⁊ leue simplicia non distinguunt sed aut ad aliud impossibile: si enim grauius est in quo est plus de pleno cum in magno igne sit plus de pleno q̄ȝ in parua terra sequitur magnum ignem esse grauiorem q̄ȝ paruam terram qđ est contra visum: si autem dixerint ꝙ leuitatis maioris causa est habere intus plus de vacuo sequitur aliquid graue simpliciter qđ simpliciter quo ad omnes partes sui magnas ⁊ paruas mouet̄ deorsuȝ leui⁹ eo qđ simpliciter est leue ⁊ sm omnes sui partes magnas ⁊ paruas mouet̄ deorsum: q: sicut supra diximus sequeret̄ magnaȝ terrā esse leuiorem paruo igne: ⁊ hoc est incōueniens: q̄ȝ leue simpliciter semper est leuius in oībus suis partibus q̄ȝ sit id quod est simpliciter graue ⁊ motū semp deorsum lȝ nō ↄuertat̄: q: non omne leuius aliquo est simpliciter etiā leue ⁊ absolute. Res enim grauitatem habentes aliquādo cōparant̄ in leuitate sicut dicere ↄsueuimus aquam leuiorem esse terra ⁊ aerē esse leuiorē aqua: cum tamen ⁊ aer ⁊ aqua habeant grauitatem in locis suis sicut infra ostendemus. Si aūt dixerunt sm tertium modū superius determinatū esse causam leuitatis ⁊ grauitatis hoc est ꝙ proportio vacui ad plenuȝ in vno sit sicut proportio vacui ad plenū in alio: ad hoc ꝙ sint equaliter leuia ⁊ grauia vel ꝙ sit proportio vacui ad plenū in vno ⁊ tunc vnum illoꝝ erit leuius ⁊ alteꝝ grauius: dicemus ꝙ lȝ illud aliquo modo sufficientius sit q̄ȝ duo modi prehabiti tamen per hoc euadere impossibilia non possunt: lȝ enim ex isto posset aliquo modo sm hominē ⁊ sm rem causari simpliciter leue ⁊ simpliciter graue tamen ↄsequunt̄ impossibilia multa q̄ȝuis ei possumus dicere ꝙ simpliciter leue est cuius vniuersaliter quo ad omnes partes est proportio maior vacui ad plenū q̄ȝ sit aque vel aeris vel terre: ⁊ simpliciter graue est cuius quo ad omnes partes proportio minor est vacui ad plenum q̄ȝ alioꝝ: sequitur tamen ex sermone illorū impossibile alio modo: in igne enim paruo ⁊ in igne magno equalis proportio vacui ad plenum: quoniam sicut se habet proportio vacui ad plenum in igne paruo: sic se habet proportio vacui ad plenum in igne magno. Si enim decupla in vno decupla est etiam in alio: ⁊ sic de alijs proportionibus. Similiter aūt se habet ꝓportio vacui ad plenū in terra magna ⁊ in terra parua. Sequitur igitur ex hoc vt que sunt eq̄lia sm ꝓportionem sint equalia sm grauitatem ⁊ leuitatem: ⁊ que sunt equalia sm grauitatem ⁊ leuitatem: sint equalia sm velocitatem ascēdendi sursum vel descendendi deorsuȝ: ergo equaliter sm velocitatem ascenderet ignis magnus ⁊ paruus: ⁊ equalr̄ sm velocitatem descenderet terra parua ⁊ magna: ⁊ similiter est de alijs grauibus ⁊ leuibus paruis ⁊ magnis. Huius aūt ↄtrarium videmus oculis cuȝ aspiciamus ignem magnum velocius ascendere paruo ⁊ aurū vel

Tex.c.17. plumbum magnum velocius descēdere paruo. ¶ Amplius aūt impossibile est dicere ꝙ vacuitas sit causa mouens sursum id quod vocatur leue: nisi ita ꝙ etiam ipsa moueat̄ sursum eodem motu. Cum aūt mouetur sursum non mouetur a pleno sed vacuo. Cum enim vacuum sit distantia tres habens dimensiones non potest mouere aliquid quando est ꝓfundata in corpore nisi moueatur: ⁊ sic idem erit totum mouens seipsum totum qđ est improbatuȝ in principio septimi physicoꝝ. Adhuc aūt etiam si non fiat vis in hoc: ⁊ si dixerint illi ꝙ de aptitudine vacui est mouere sursum: ⁊ de aptitudine pleni est mouere deorsum ea que componuntur ex pleno vacuo: tunc adhuc diminute dicunt isti causam leuis ⁊ grauis. Non enim sufficit inquirere ⁊ determinare sm hec qualiter res componuntur ex vacuo ⁊ pleno: ⁊ sequunt̄ motum alterius ipsoꝝ: sed opȝ inquirere quare non separatur vnq̄ȝ vacuum a pleno: simplicia enim que componunt aliqua separari habēt sm naturā: ⁊ si deberet vacuum esse separatuȝ a pleno ⁊ vacuum debet esse simpliciter motuȝ sursum: ⁊ plenum simpliciter motū deorsum: ⁊ hoc non dicunt q: sicut dictum est ante isti ponūt vacuum non esse separatum sed profundatū in corpore: falsum est etiā insuper q: si vacuuȝ esset simplex causa leuitatis simplicis: tūc id qđ nihil est esset cau-

Tex.c.18. sa eius qđ principium est motus in natura. Amplius autem impossibile est vt ponatur vacuo locus ad queȝ moueat vel ad quem moueatur: hoc est ac si ipsa vacuitas non sit locus. Si enim vacuū dicatur mouere vel moueri sm locum: tunc opȝ necessario vt assignetur ei locus ad quem moueat naturalr̄ vel moueatur ⁊ ille erit naturalis: ⁊ tunc sequitur ꝙ oppositus isti loco sit violentus: ⁊ qualiter locus nālis ⁊ violētus attribuatur vacuo impossibile est fingere volentibus. Amplius autem queratur ab his que causa sit motus ipsa vacuitas ⁊ qualiter mouet vacuitas seipsam: hoc enim necesse est dicere si vacuuȝ mouet ꝙ vacuū etiā moueatur: non enim possunt dicere ꝙ plenuȝ ⁊ corporeitas moueatur a vacuo ⁊ non vacuum: quia illa mouentur motu opposito motui vacui vt diximus superius. Qualiter autem dicatur causa motus vacuum non potest intelligi: quia non sunt in natura nisi quatuor cause quarum vacuum nulla est omnino: ⁊ etiam si esset causa non esset naturalis: ideo opinio de pleno ⁊ vacuo omnino est irrationalis ⁊ falsa. ¶ Amplius aūt

Tex.c.19. altercationes disputationum que sunt contra istos qui dicunt vacuum esse causam leuis: ⁊ plenum esse causam grauis: sunt etiam contra illos qui ponunt causam leuis ⁊ grauis athomos differentes per magnum ⁊ paruum: sicut fecerunt Democritus ⁊ Leucippus: ⁊ similiter contra eos qui ponunt causam grauis ⁊ leuis partes mensare que sunt lineę ⁊ superficies: lȝ non omnia impossibilia que sunt contra vnam opinionem sunt etiam contra aliam tamen in hoc cōueniunt ꝙ accidit his omnibus tribus opinionibus ꝙ non possunt ex dictis suis assignare causam leuis ⁊ grauis absolute dictorum: sed assignant tm̄ causam leuis ⁊ grauis per comparationem acceptorum: lȝ enim tertia pars eorum qui dixerunt vacuum ⁊ plenum esse causam leuis ⁊ grauis videt̄ur dicere causam grauis absolutorum in hoc qđ dicit ꝙ est illud leuissimum in quo est maxima proportio vacui ad plenum ⁊ hoc grauissimum qđ habet econuerso proportioneȝ: tamen absq̄ dubio sm rei veritatem non dicit q: nullū est adeo vacuum dūmodo aliquid habeat de pleno ꝙ ipsuȝ nō contingat accipi magis euacuari: ⁊ ideo sm eos omni leui est accipere leuius ⁊ omni graui est accipere grauius. Sed graui simplici nō est accipere grauius in natura: nec leui simplici est accipere leuius: sicut nec albo simplici omnino est accipere albius: quia simplex leue ⁊ simplex graue sunt in termino leuitatis ⁊ grauitatis nihil habentia de permixtione contrarij. Cum igitur illi non dicunt nisi causam leuioris ⁊ grauioris: nulli alij dicunt causam ipsorum sicut supra ostendimus: ⁊ quo ad hoc idem accidit omnibus tribus dictis opinionibus. Isti enim qui dicunt plenum ⁊ vacuū causam esse leuis ⁊ grauis ponunt ꝙ materia ⁊ subiectum in quo radicantur iste virtutes que sunt leuitas ⁊ grauitas sit multū quoddam: eo ꝙ dicunt ipsa esse contraria scilicet vacuuȝ ⁊ plenum: dicunt enim ꝙ proximum subiectum leuis est vacuum: ⁊ proximum subiectum grauis est plenum que sunt multa ⁊ contraria. Qđ aūt id impossibile accidat his tribus opinionibus sic probatur. Omnes enim cōueniūt in hoc ꝙ materiam ⁊ subiectum harum virtutum ponūt esse aut vnū aut multa que sunt contraria: si autem ponant materiā que est subiectum harum vnum in natura: sicut faciunt dicētes athomos aut superficies triangulas: tunc constat ex omnibus que superius diximus: contra has opiniones disputauimus ꝙ nihil erit graue absolutum nec leue absolutum omnino. Si autem materia horum dicatur esse multa ⁊ cōtraria: sicut dicunt auctores vacui ⁊ pleni: tunc iterū nil erit graue absolutum aut leue absolutum: quia necesse est ꝙ illa contraria sint circa subiectum vnum in natura ⁊ forma: ⁊ sic iteruȝ sequitur ꝙ idem in natura ⁊ forma qđ subijcitur contrarijs differat in plus habendo de vacuo vel de pleno: ⁊ si sit leuius vel grauius quia sic idem erit aliquando leue ⁊ aliquando graue: ⁊ cum vacuum semper ponatur esse permixtum pleno ⁊ plenū vacuo nihil erit absolute graue ⁊ absolute leue. Si autem non sunt extrema in leuitate ⁊ grauitate: tunc etiam non poterunt inueniri media inter leue ⁊ graue absoluta: quia illa non sunt nisi per compositionem extremorū: media aūt sunt causa quare sunt quedam res grauiores ⁊ quedam leuiores: ⁊ sic nulla res neq̄ leuis est neq̄ grauis: neq̄ leuior neq̄ grauior.

¶ Cap. 5m. De improbatione opinionis que dixit causam leuis ⁊ grauis esse rarum ⁊ densum.

Preter

Tex. co. 20.

Preter autem dictas opiniones est opinio quarta de causa leuis ⁊ grauis illorum qui posuerunt magnitudinem corporis ⁊ eius paruitatem esse causam grauitatis ⁊ leuitatis vocantes magnitudinem ⁊ spissitudinem: grauitatem ⁊ leuitatem: ⁊ subtilitatem siue raritatem corporis paruitatem appellantes: ⁊ horum sermo licz sit vanus s̄m rei veritatem dicendam de causa leuis ⁊ grauis: tamen est sufficientior omnibus tribus opinionib⁹ inductis. Est enim valde receptibilis cordi humano: eo ꝙ multum concordat ei qđ s̄m sensuum attestationem cognoscitur. Nos eni omnia grauia ⁊ spissa videmus sicut terram ⁊ terrena corpora et omnia leuia videmus esse rara ⁊ subtilia: ⁊ istud isti dicunt ꝙ nos videmus ꝙ quatuor corpora vocata elementa differunt in grauitate et leuitate s̄m modum differentie eorū in grossitie ⁊ subtilitate: siue densitate ⁊ raritate que isti magnitudinem ⁊ paruitatem appellant: sed tamen hic sermo istorum vanus est: quia absq3 dubio si quis subtiliter consideret dictum eorum idem inconueniens accidit istis qđ accidit illis qui dixerunt vnum solum esse elementum siue id sit vnum de extremis sicut ignis vel terra: siue vnum de medijs sicut aer vel aqua: siue etiam quintum preter hoc ꝙ sit medium inter aquam ⁊ aerem ⁊ terram ⁊ ignem: dicunt enim omnes isti ꝙ illud elementum qđ dicunt esse omniū aliorum producit ex se aliam differentiam raritatis ⁊ spissitudinis siue grossitiei ⁊ subtilitatis: quia ad easdem res significandas vtūtur. Hoc enim necessario isti dicunt ꝙ vnū sit adhuc primum elementum s̄m naturam ante spissum et rarum: ⁊ postea manens in substantiali forma diuersimode raro ⁊ denso ⁊ efficiatur tunc graue ⁊ leue: ⁊ tunc idem accidit his impossibile qđ accidit illis qui omniū corporū materiam elementalem posuerunt vnam: ⁊ hoc inconueniens est vt concedant ꝙ nulla res grauis est absolute neq3 leuis absolute: sicut nos ostēdimus supra: vbi disputauimus cōtra eos qui posuerunt elementum esse vnumquodcunq3 sit illud. Amplius autem si vnum ⁊ idem sit diuersificatū per rarū ⁊ densum: tunc sequitur iterum ꝙ nihil mouetur ex sua forma subtili sursum vel deorsum: sed semper expulsū a suo contrario sicut frigidum expellit calidū ⁊ econuerso: quia tunc non potest dici ꝙ simpler per substantiam motū sursum sit ad locum sue generationis ⁊ conseruationis: sed potius vnum ⁊ idem est per formam elementalē: quia mouetur sursum quando coartatur a spissis partibus inferius ⁊ mouetur deorsum quando expellitur a raris partibus inferius eo ꝙ contrarie forme se mutuo expellunt. ¶ Sequit̄ etiam s̄m istos ꝙ multa subtilia composita ⁊ coniuncta in vnum sunt grauiora rebus paucis coniunctis grossis que isti magna vocant: si autem hec ita se habent: tunc sequitur ex sermone illo ꝙ aer multus aut ignis multus sit grauior ꝙ̄ aqua pauca aut terra pauca: hoc autem impossibile esse ostensum est supra: ⁊ contingunt hec omnia impossibilia ex hoc ꝙ isti dicunt vnam materiam in forma esse elementi subiectam his contrarijs que sunt spissum ⁊ rarum vel vacuum ⁊ plenum: tunc enim sequitur ꝙ idem elementū mouetur sursum ⁊ deorsum: ⁊ hoc non potest esse s̄m naturam: ⁊ ideo oportet ꝙ sit s̄m violentiam: nec est euadere aliquo modo ex dictis inconuenientibus ei qui ponunt vnam materiam in forma esse elementi subiecta his cōtrarijs que diuersificāt corpora prima que nos vocamus elemēta: ⁊ ideo oportet ꝙ nos dicamus materiam primā non in forma elementi esse ante elementa per naturam: ⁊ non per esse: sed postꝙ̄ illa materia acceperit esse elementi per formam elementalem: tunc ad elementum simplex est ꝙ fertur sursum ⁊ aliud qđ fertur deorsū per virtutes que sunt in ipsis quarū vna est grauitas ⁊ altera leuitas: ita ꝙ ille forme simplices sunt priorum corporum simplicium: isti ergo sunt sermones ⁊ similes quos attulerunt primi loquentes de graui ⁊ leui ⁊ s̄m modum qui dictus est retulerunt causam grauis ⁊ leuis.

¶ Sequitur Tractatus Secundus Quarti Libri.

¶ Tractatus Secundus Quarti Libri de Celo ⁊ Mundo qui est de graui ⁊ leui s̄m veritatem.

¶ Cap. p̄m. De ordine dicendorum eorū: ⁊ quare quedam mouentur sursum quedam deorsū qđ est principium considerationis grauium ⁊ leuium.

Tex. co. 26.

Enumeratis taliť opinionibus ⁊ ostēsis incōuenientibus que accidūt eis trāseūdū est ad loquēdū de graui ⁊ leui s̄m opinionē nostrā. Intendamus igiť distinguere vtrūq3 ipsoꝝ per verā ipsorū diffinitionē ⁊ facere de vtroq3 tractatū exquisitum qui sufficiēs sit ad sciēdū naturas ⁊ opa ⁊ passiōes ipsoꝝ: sed qa p̄ncipiū cognoscēdi virtutes mouētes est ab operatiōib⁹ ipsoꝝ quo ad nos: ideo videtur nobis p̄mo esse determinanda questio quā ingrāt multi de operationib⁹ istaꝝ virtutū: sunt eni quedā que tm̄ mouentur deorsū ⁊ quedā que mouenť sursum ⁊ deorsum s̄m aliquē modū sicut elemēta media: cognita eni causa huius mot⁹ cognoscemus leue simpliť ⁊ simpliť graue ⁊ leue cōparatum ⁊ graue cōparatū: ⁊ per ꝯñs naturā sciemus elntoꝝ ex istaꝝ virtutum quadruplici diuersitate s̄m ꝙ cognoscibilis est in scia istius libri post determinationem: igiť huius questionis dicēdū erit de graui ⁊ leui: ita ꝙ vtrūq3 determinandum erit per ꝓpriam eius diffinitionē ⁊ declaranda sunt ꝓpria ipsoꝝ accidētia que sunt vestigia quedam cognitionis ipsoꝝ: ⁊ qua de cā vnūquodq3 ipsoꝝ accidit elementis ⁊ hijs que cōponuntur ex elntis. Ad qōnē illā ergo qua queritur quare quedā corpoꝝ primoꝝ mouenť sursum ⁊ quedā deorsum dicemus rñdentes p̄mo ex causa finali que est vera rei perfectio materie ꝙ causa est qa loca illa ad que mouētur corpora simplicia sunt perfectiōes ipsoꝝ: cū eni vnūquodq3 moueať ad perfectionē que conuenit sibi: opꝫ ꝙ mobile s̄m nām etiā ad locū quem aptitudie nature desiderat sicut ad finem perficientē moueatur: sed tamē sciendū est multiplicem esse perfectionē. Perficit enim forma ⁊ perficit actus siue actio forme: forma quedā perficit sicut finis eius que est in potentia: operatio aūt que est finis forme est ab ipsa sicꝫ a causa: ⁊ hoc modo perfectio est motus eius qđ mouetur aliquo modo: vel forte verius est qꝛ est perfectio iperfecta que est via in perfectione: forma aūt perfectio est simpler ⁊ aliqñ est perfectio sola ⁊ aliqñ ando cū accñtibus sibi inseparabiliť adiunctis sola quedā est ipsa perfectio gñationis ⁊ gñati cū adiunctis autē sibi accidētibus in substantialib⁹ est perfectio eius qđ mouetur ad locum a generante: qa quantū dat ei generans de sua forma tantū dat ei de accidentibus inseparatis cōcomitantibus formā que sunt motus ⁊ locus: ⁊ huius exemplū dat Alpharabius in oleo lāpadis: ꝙ quātū accipit de forma ignis tantū accipit de motu ⁊ loco ignis vsq3 dum totū euolat de lampade. ergo modo locus est finis eius qđ moueť ad locum: hoc aūt verificatur in exemplum aliorū motuum: sicut enim est in generatione ⁊ alteratiōe sic est in loci mutatione. Cum aūt sint tres motus sicut dictū est in quinto phẏsicoꝝ. quorum vnus in quātitate: secūdus in forma qualitatis: ⁊ tertius in loco: generatio enim nō est motus sed mutatio: tunc manifestū est ꝙ qōlibet istoꝝ motuum est ex contrario in contrariū qđ est perfectio rei ⁊ forma ⁊ finis: ⁊ si est ad medium est ad ipsum: sicut ad finem ⁊ sicut ad contrariū eius ex quo est motus: non enim est motus ad motum: neq3 ad qđcunq3 aliud sicut diximus in quinto phẏsicoꝝ: sed ad id qđ est perfectio eius qđ est in potētia ⁊ finis: hoc aūt idem patet ex consideratione mouentiū. Nō enim quecunq3 mouent: sed sunt motores determinati qui per se mouent in quolibet motu sicut in phẏsicis determinatum est: in motu enim per se verum est ꝙ sicut alterabile qđ mouetur in alteratione est preter augmētabile qđ augetur ⁊ distinctum ab eo: ita alterans per se distinctum est a per se agēte ⁊ taliter distiguere habemus in motu locali: qa nō oē mouēs localiť mouet quocūq3 motu locali. Si aūt hec ita se hñt ⁊ cōcessum fuerit ꝙ sursū ⁊ deorsū sunt ꝯ̄tia in loco extātia: tūc opꝫ necessario ꝙ mouētia ad duo loca per se sicut ad fines motuū suoꝝ sunt graue ⁊ leue ꝑcipue cū id qđ p se mouet sursū vel deorsū: ⁊ id qđ est graue potētia vel leue po-

Tex. co. 22.

tetis: ex his enim necessario seqtur ꝙ motus elementorum ad loca sua est mot⁹ ad formas suas ꝛ ad suos fines: qa idē est motus ad formā ꝛ ad locū sicut documus in .8. physicorum: ꝛ idē est movēs in ipso cum id qđ movetur per se est in potētia ad locum: cū autē in potētia per accñs tunc non est idem: ꝛ tūc etiam non indiget movēte per se: sed potius movente qđ est removens ꝓhibens ꝛ nunc idem movet ꝛ movef lꝫ non ſm idem: qa leue vel graue inquantuꝫ est forma quedā ꝛ inquantuꝫ eadem forma habet esse in mā ꝛ in hꝫ movef: ꝛ tunc movens est motū per accidens sicut supra diximus quādo aliqd se movet motu eius: qa movet sic nauta movet se motu navis quā movet: ꝛ hoc nō est ꝯtra id qđ in principio septimi est determinatū: qa sic non movet continuū seipm nec pars movet totum: sed potius motor est distinctus a mobili non qdem per subiectū ꝛ esse sed per essentiam ꝛ diffōnez: hec aūt omnia manifesta sunt ex predictis. Scđꝫ hūc igitur modū qui dictus est de motu locali qui ad suum locū est sicut ad finem ꝛ ad suū simile ꝛ ad simile ei⁹ qđ movet intelligendū est id qđ antiqui philosophi dixerūt: ꝙ scilicet simile tendit ad suū simile in motu suo: qa id qđ desiderat aliud non desiderat ipm nisi per hoc ꝙ similitudineꝫ habet cū ipso: contrariū quippe fugit contrariū ꝛ corrumpit ipm ꝛ non intelligif sic ꝙ totuꝫ moveaf ad totū vel pars ad totū sicut quidam errantes dixerūt: non enim terra movef ad terram in quocunqꝫ loco fuerit: si enim poneref terra in orbe lune ꝛ esset aliqua eius pars inferius: pars nō moveretur ad totū sed totū potius ad partem eo ꝙ forma extra suū vbi non est completū in eo qđ non est conīūctum in loco suo naturali qui est vnū de accidentib⁹ inseparabilib⁹ forme perfecte: ꝛ ideo moveref tunc terra inferius vbi inveniet perfectionem finis completā que est in loco forme tali debito: sic autē est in igne vt generaliter loquaf in omni toto ꝛ pte que non habent ſm nām diversum motū: sed potius vnicum: ꝛ hoc quotiescūqꝫ totū ꝛ pars sunt homogenea ſm naturam: tunc enim ſm modū dictū pars movetur ad locum totius ꝛ econuerso. Amplius autem hoc ipm ꝛ aliter possumus demonstrare: qa enim orizon est continēs ea que movenf sursum: ꝛ similiter medium qđ est spatiū inter superficieꝫ aque continens est omnia que movenf simpliciter deorsum ꝛ continere est actus forme erit locus aliquid simile forme: vtrūqꝫ enim continef ꝛ ad vtrūqꝫ est motus eius qđ est in potentia preterꝗ vnum continet extra ꝛ alterum intra: ꝛ sic oportet ꝙ aliqua pars vltimi superius ꝛ aliqua medij inferi⁹ est sicut forma rei: dico aūt aliqua pars vltimi superius ꝓpter hoc ꝙ non totū continens corpus est forma sed potius forme contrariū: sed potius superficies vltima que includit et tangit id qđ locatū est in ipsa ꝛ eadem superficies adhuc nō est simile per hoc ꝙ est superficies corporis continentis sed potius per hoc ꝙ est terminus locati exterioris: illa enīꝫ superficies si referretur ad id cuius est superficies habet formam contrariam locato que forte corrūpit locatū: si aūt referaf ad distantiam loci cuius ipsa est terminus ſm qđ est locus habet in se proprietates ꝛ vires perficientes ꝛ conservantes ꝛ continentes locatū: ꝛ si forte aliqua pars alteri⁹ corporis moveaf infra ipsam corrūpereſ hoc modo: orizon enī est locus ignis: ꝛ mediū mūdi est locus terre sicut diximus in quarto physicoꝝ. Si autem locus ad quem est mot⁹ simile per naturam sicut forma dans esse: qa id qđ est in potentia habitata adhuc est simile illi ad qđ est ꝛ per illam similitudinē movetur ad ipm: sic ergo iterū constat ad id qđ per se movetur ad locum movetur ad ipsum sicut ad simile ꝛ sicut ad formam in locis extremis: in medijs aūt idem est oino: aqua enim per hoc ꝙ locaf in aeris vltima superficie similitudinem habet cū illo ꝛ aer cū vltima ignis superficie que est concauum ignis ꝛ similiter est descendendo: quia aer hoc modo similis est aque sicut locatum locato: ꝛ aqua similis terre sed habens modum similitudinis adinuicem sic non habet ignis ꝛ terra sed distant sicut forma ꝛ materia: cum enim locus sit in similitudine forme erit locatū per oppositū in similitudinem materie: ꝛ ideo locatū movef ad locū sicut materia ad formam ignis: igif in numero elementorū tm̄ locus existens erit sicut forma tm̄: ꝛ terra in corpore elementoꝝ tm̄ locatū existens erit sicut materia tm̄: nec erit ignis loco terre: ꝛ ideo terra non movef ad ipsum nisi intelligaf de

Tex. cō. 23.

Nō qđo loc⁹ ē ꝯseruatiu⁹ locati.

loco cōmuni non proprio ad quem etiam corpus locatū nō movef nisi gratia alicuius partis eius sicut diximus glebaꝫ moveri in celuꝫ: qa movetur in terra que est in medio celi. ¶ Obijcit aūt Themistius hoc dicens ꝙ nō videf ee causa id qđ pro causa motus ad locum est assignatū: si quis enī queat quare sanabile sanatur: ꝛ respondeatur qa aptuꝫ est sanari: vel qa aptum est moveri ad sanitatem: nullam enim omnino taliter respondendo reddit causaꝫ. ¶ Et hoc qdē qđ ostēdit Themistius verum est in compositis in quibus multa sunt moventia ad sanitatem ꝛ multi modi sanationis sed in simplicib⁹ perfecta respōsio est: qa in illis movens nō est nisi vnū ꝛ vnicuꝫ habet finem: ꝛ ille reddif per aptitudinem moventis vel mobilis quando convertif: quare graue movef deorsum ꝛ respondef qa natum sit moveri ad hūc finem: cum enim sit principiū in ordine illo non habet ante se aliud per qđ certificaf: ꝛ sic incōueniens est in primis simplicib⁹ motis ad locū responsio inducta ad qōneꝫ ꝓdictam.

Obiectio Themistij.

Solutio

¶ Cap. 2m. De conuenientia ꝛ differētia motus localis simplicium corporum ad motus alios.

Ex predictis aūt patet conuenientia ꝛ differētia motus localis elementoꝝ ad alios motus: qm̄ querit quare leue movetur sursum ꝛ graue deorsuꝫ: similis est ei qui querit quare sanandus sanaf ꝛ non alteraf: dicimus enim ad hoc sicut prius ꝙ omnis res movetur ad perfectionem sibi conuenientem: ꝛ ideo cū antiqui omnem motū alterationem putauerūt dixerūt verum ꝙ omnis res ad conueniens sibi ꝛ simile ꝛ perfectum alteraf ꝛ non aliam: sicut verbi gratia si accipiatur augmentabile per se: hic enim alterabitur ad magnitudinem ꝛ longitudinem qui terminus est sue quantitatis ſm naturam: ꝛ non ad aliud: ꝛ in hoc aliud conueniūt res mote omnes qđ omnis mot⁹ alteratio ab antiquis vocatur: qa lꝫ alie sunt que alteranf ſm rationem et genus quantitatis: ꝛ alie que ſm genus ꝛ formam alteranf qualitatis: ꝛ alie que alteranf per consequens vbi ꝛ loci: tamen ſm qđ dictum est: omnes conueniūt in hoc ꝙ alterantur ad conueniens qđ est finis eorum ꝛ aliquid qđ aliquod simile forme per naturam: ꝛ in loco id qđ alteraf localr hoc modo qđ est leue alteraf ad sursum ꝛ qđ graue est alteratur ad deorsum sicut ad finem conuenientem sibi per naturaꝫ. Cū aūt in hoc conueniant omnes motus differūt tamē oēs motus alij a motu locali recto simplicium corporum: qa motu locali recto simplicium est principium motus ex seipso ꝛ de intus sicut movens est graue ꝛ sicut movēs est leue: sicut enim diximus in precedentibus in hijs quando sunt actu non moventur nisi sint extra locum violenter: ꝛ tunc non habent movens extra nisi hoc ꝙ removeat prohibens: sed tamen id qđ est graue tendit ad locum per moventem formā gravis ꝛ levis que sunt in ipso gravi ꝛ levi: quando anteꝫ in potentia ad locuꝫ per se: tunc habet extra movens generās ꝛ id non movet nisi dando formaꝫ gravis ꝛ levis tm̄: ꝛ quātum largitur de forma gravis ꝛ levis tantum largitur de motu: ꝛ tunc iterum proxime movens est forma gravis ꝛ levis data a generante: ꝛ sic est iterū intrinsecum ei ꝙ movef id qđ movet sursum vel deorsum sicut patet ex hijs que sepius dicta sunt: in motib⁹ autē alijs non est ita ꝙ in illis movens non de intus in eo qđ modo sed de foris sicut est in eo qđ sanatur ꝛ in eo qđ augef: lꝫ enim aliquis quandoqꝫ sanetur per nām sine medico vel aliquo movente: extrinsec⁹ tamen in talibus sanans membrū non est intraneuꝫ membro sanato: sed potius est sanans cor: ꝛ sanatum est aliud membrum cuius cor nulla pars vel forma est. Et similiter est in augmento: quia lꝫ aliquod aliud sit sibi intraneum: tamen augens proprie qđ est cibus nec est pars nec est forma membri aucti ſm ꝙ augef per ipm: sed potius advenit ei extrinsecus ita ꝙ lꝫ non sit extrinsecū animali: est tamen extrinsecum membro qđ augetur per ipsum: per hoc etiam patet solutio sophistarum que hic possunt obijci contra ea que diximus ſm hec que dicta sunt ea que alterantur ꝛ augenf permutanf ex seipsis: hoc est essentialiter cum parvo motu alicuius moventis extra ipsa existentis: ita ꝙ vnuꝫ suscipit sanitatem ꝛ alterum nutrimentum debitum ſm naturaꝫ ꝛ sine illo extrinseco movente nō movetur aliquo modo: ꝛ hoc cognoscere possumus in hoc ꝙ res vna ꝛ eadeꝫ recipit sanitatem

Tex. cō. 24.

Nō verā sententiam doctoris de motu gravium ꝛ levium. vide Cōmentatorē. 3. celi. c. 28. ꝛ 8. phy. 32.

tatem ⁊ infirmitatem cũ tamen non possit intelligi ꝙ vna ⁊ eadem res moueat se ad vtrunq; istorum: qꝛ ſm hoc idem essentialiter moueret ad contraria ſi est modo: sicut sananda ab infirmitate non recipit sanitatē: ⁊ ſi mouetur sicut in firmanda sanitatem: tunc recipit infirmitatem ⁊ cũ non possit idem esse sanans ⁊ infirmitatem faciens ſm formã oportet ꝙ mouens ad vtrunq; istorum sit extrinsecum ei qđ mouetur: in graui aũt ⁊ leui nullo modo similiter est in eis principium mouens ⁊ manifestius q̃ in alijs motibus eo ꝙ est intrinsecũ: ⁊ huius quedam causa est: qꝛ in hoc est materia ⁊ potentia grauis ⁊ leuis propinquissima est substantie perfecte grauis ⁊ leuis: graue enim ⁊ leue generanť cum substãtia: qꝛ ignis ⁊ terra non habent aliam generationem dantē grauitatem ⁊ leuitatem q̃ illam que dat eis perfectionem ⁊ substantiam: ⁊ ideo hec ⁊ potentia grauis est hec potētia terre ⁊ ſm tempus que non antecedit vna aliã ⁊ ſm eẽ sunt propinquissime: quia materia in substãtia est via in accidētia inseparabilia coniuncta illi substantie ⁊ signũ illius est motus leuis ⁊ grauis qui statim cũ substantia incipiēte incipit sine aliquo interuallo temporis: motus enĩ localis est rerum perfectarum ſm substantiã: ⁊ ideo quantũ inest de substãtia tãtũ inest de mouente ſm locum: ⁊ de ipsa loci mutatione: cũ enim motus localis in omnib⁹ generatis est vltimus eo ꝙ consequitur substantiam oportet necessario ꝙ ipse ſm substantie rationem sit primus ⁊ proximus substantie: ita ꝙ inter substantiam ⁊ mouens ſm locum ⁊ motũ ipsũ non est medium: ⁊ qꝛ ista sunt coniũcta sicut non potuit motus localis habere mouens extraneum sed intraneum: alia etiam accidentia que accipiuntur per alterationē ⁊ augmētum non sunt ita propinqua substãtie: ⁊ ideo oportet ꝙ habeat mouens extraneum extra substantiam mobilis: nõ sic tamen est de motu processiuo qui est ab anima sicut est alibi dictum: ista ergo est conuenientia ⁊ differentia motus ſʒ localem naturalem ad alios motus qui sunt alteratio ⁊ augmētum: ex dictis autem non sequitur ꝙ idem moueat seipsum essentialiter: ⁊ ꝙ idem sit mouens ⁊ motum sicut male dixit Plato lʒ mouens enim totum sit idem mobili toto: tamen differt per essentiam ⁊ diffinitionē sicut superius diximus: ⁊ ideo non idem mouet se per se sed per accidens. Cõtra autē que dicta sũt opponit Joãnes sophista. d. ꝙ ſi ita est ꝙ forma leuis ⁊ grauis datur cũ substantia grauis ⁊ leuis ⁊ motus localis absq; interuallo temporis contingitur his duobus: ⁊ tunc in his que generantur inuenitur actus quē nõ precedit potentia ſm tempus: quoniã motum ſm locũ nõ precedit potentia ad motum in eodem mobili sed mot⁹ concomitatur potentiam: ⁊ hoc est contra Aristo. in. 9. pme philosophie vbi dicit ꝙ potentia tempore precedit actu in eodem generabili. Sed ad hoc dicendum ꝙ absq; dubio potentia motus sursum non precedit motum sursum in eodē ſm formam sed in eodem ſm materiã: vnde non precedit motum sursum in igne sed in solo elemento ex quo generať ignis. Similiter potentia motus deorsum non precedit motum deorsũ in terra: sed in eo in quo sit terra: ⁊ sic soluitur sophisma Joannis.

Joánis grãmatici sophisma. vide Cõmentatorem hic cõ. 24. ⁊ 8. phy. cõ. 4. 3.

Cap. 3m. De causa efficiente motus grauis ⁊ leuis.

Tex. cõ. 25.

Et que dicta sunt magis apparebũt si quãsi ad propositũ reuertentes cõsideremus non tñ causam finalem: sed etiam cãm essentialem mot⁹ grauis ⁊ leuis: videmus enim oculis ꝙ aqua quando permutať per generans ad formã aeris ꝙ tũc etiam permutať ex forma grauis ad formam leuis ⁊ cum illo continue eleuatur sursum ⁊ dicitur esse leuis: ⁊ est ſm rei veritatem non q̃dem anteq̃ eleuetur sursum: sed fit leuis eleuando sursũ ⁊ est leuis quando est sursum: ſi autem hec ita se habent: manifestum est ꝙ aqua primo est potentia leuis: deinde a generante ipsã in formã aeris permutatur vsq; quo sit actu leuis: ⁊ tũc est sursum: et ideo sursum esse non sequitur formam leuis tempore sed ordine cause: vnde etiã mouetur tantum in locũ sursũ quãtum habet de forma leuis ſm mensuram ⁊ qualitatem forme leuis ⁊ grauis ascendit altius vel descēdit profundius: sic ergo patet ꝙ omne qđ sic mouetur ſm locum mouetur a generante: sicut a mouente primo ⁊ essentialiter: hec igitur causa motus terre ⁊ aque ⁊ ceterorum elementorũ naturalium motorum ad sua loca quando nihil fuit prohibēs ipsa si sunt in potentia ⁊ motu ad locum essentialiter ⁊ per se: cũ autem habeant aliquid prohibens tunc non indigent mouente per se: sed per accidens qđ sit remouens impedimentum: ⁊ hoc quidem in simili videre possumus: quoniã quãdo per nutrimentum sanans mouetur ad sanitatem idē mouens dat formam nutrimenti membris nutrito ⁊ cũ hoc accidens ꝙ consequitur nutrimentum qđ est sanitas ⁊ vnum non dat ante ⁊ reliquum post: ⁊ ideo in forma nutrimenti ⁊ sanitati tali non indiget nisi vno motore nisi aliquod sit prohibens: ⁊ si aliquod sit prohibens sanitatē non indiget nisi remouente prohibens illud quod est mouens per accidēs: ⁊ tunc nutrietur ⁊ saluabitur. Sed tamen est differentia inter prohibens in motu locali ⁊ prohibens in motu nutrimēti conferentis sanitatem: quia in motu locali aliquod est prohibens accidens qđ datur cũ forma sicut motum ⁊ locum qđ non prohibet formam dantem grauitatem ei qđ mouebitur: sicut patet in eo qđ prohibet lapidem descēdere ⁊ nõ prohibet ipsum a consecutione grauitatis: sed motum sanitatis collate per nutrimentum non potest aliquod prohibere nisi prohibeat vnum cum altero. Est tamen simile in hoc ꝙ in vtroq; motu ab eodem mouēte est forma ⁊ accidēs cõiunctum forme: sic enim omne qđ mouetur non mouetur a seipso vt a primo motore: sed potius a generante ipsum per se ⁊ ab eo qđ resistit ei prohibenti motũ eius ⁊ remouet ipsũ a presentia eius: mouetur autē etiam ab eo aliquando per accidens qđ intendit contrarium eius sicut dicimus ꝙ intēsum frigidum expellit calidum aliquando: sed de tali mouēte non loquimur hic: sed potius de generante ⁊ firmante eē eius qđ mouetur sicut diximus in scientia libri physicorum qui precedunt libros istos ſm ordinem scientie naturalis. In octauo enim physicoꝝ. z. determinamus ꝙ vnumquodq; corporũ mobilium habet motum a quo non moueť nisi ab alio a se dicto donec perueniatur ad mouens primum qđ nullo modo mouetur: mouens enĩ aliud est a mobili eẽ ⁊ diffinitione vel diffinitione tñ: sic igitur determinatũ est iam sufficienter causa efficiens ⁊ etiam finalis mot⁹ omnis eius qđ mouetur ſm naturam: ⁊ que sit intētio vniuscuiusq; elementorum in motu quo mouetur ad locum suũ: quoniam intentio sua non est nisi assimilatio sui ad suam perfectionem que debetur ei ſm naturam.

Cap. 4m. De diffinitiõibus simpliciter grauis ⁊ leuis vel per comparationem dictorum.

Tex. cõ. 26.

Quia ergo de causis motus localis sufficienter habitum est: nunc consequenter loquendũ est de diffinitionibus leuis ⁊ grauis ⁊ de accidentibus que accidunt vtrisq; ⁊ de causis accidentium. Incipiemus ergo in primis ⁊ differemus graue ⁊ leue diffinitiõe manifesta quo ad nos ad visum. Dicimus ergo ꝙ graue absolute acceptum: ⁊ simpliciter est ꝙ subsidet quiescendo sub omnibus vniuersi corporibus. Leue aũt absolute ⁊ simpliciter acceptũ est qđ natat quiescendo super omnia generaliter corpora que rectũ habent motũ absolute ⁊ simpliciter dicta itelligo grauia vel leuia ea que ſm totũ genus suũ sunt grauia ⁊ leuia ⁊ in cõparatione ad omnia ⁊ talia sunt ea que nõ simul habent leuitatem ⁊ grauitatem ſm comparationē ad diuersa corpora sicut media habent elementa. Cum autē in prehabitis in primo istius tractatus capitulo diffinierimus graue ⁊ leue per mot⁹ suos: ⁊ hic differamus ea per suas contrarietates reputamus istas diffinitiones veritati propinquiores q̃ alias propter duas causas quarum vna est: quia actu graue ⁊ actu leue non mouentur nisi per violentiam qua remouentur a locis suis: quietes autem ipsorum in locis suis nullam habent ante se violentiam. Secunda autem causa est: quia sicut diximus in quinto physicorum. lʒ quies sit priuatio motus: tamen res in qua quiescitur est finis mot⁹ ⁊ eius qđ mouetur: ⁊ ideo diffinitio data per motũ quietis est data per finem perficientem que est cõuenientio: diffinitio q̃ illa que datur per motũ qui est actus imperfectus ⁊ rei imperfecte vt in tertio physicorum ostensum est. Cum autem diffinimus has duas quietes vel virtutes per quietes vel per motus oportet ꝙ effectus vel operationes harũ virtutum sumantur pro differentijs complentibus easdem ꝙ no/

bis aliter differentie earum non manifestantur: sic ergo diffinitis leui ⁊ graui simpliciter dictis dicemus ꝙ gratia exempli ignis est semper leuis: qđ quidez probatur ex hoc ꝙ quecunq; quantitas eius vel pars eius accipiatur siue magna siue parua semper inuenit̃ moueri sursum si non fuerit aliud prohibens eam ⁊ econtrario. Dicimus terram esse grauez simpliciter eo ꝙ quecunq; quãtitas siue pars eius accipiatur semper mouetur deorsu; ⁊ quanto maior est ignis tanto est velocior ascendendo sursu;: ⁊ quanto est minor ignis tanto tardior est mouẽdo sursu;: ⁊ similiter est de terra per contrarium motu; deorsum. Sic ergo diffinita sunt graue ⁊ leue absolute ⁊ simpliciter accepta graue ⁊ leue per cõparationem dicta habent vtrãq; istarum virtutu; per comparationem diuersam: non enim habent eas per cõparationem sicut medij colores habent extremoꝝ formas: q̃ si ita esset tunc media elementa essent cõposita ex terra ⁊ igne: sed hũt istas virtutes simplices non multiplicatas nisi per cõparationem ad elementa superiora ⁊ inferiora: q̃ cõparatione superiorum sunt grauia: ⁊ cõparatione inferiorũ sunt leuia: cum tamen inclinatio eoꝝ ad motu; sit a virtute simplici nõ composita: nec tamen intelligendũ ꝙ virtutes eorum sũt relationes que ſm totũ esse suu; sint ad aliud: q̃ ſm hũc modum distinguerentur elementa per absolutu; ⁊ relatũ: ⁊ nõ per qualitates eiusdem generis. Adhuc autem si sic eẽt tũc relatio eẽt causa motus localis qđ falsu; est oĩno: ⁊ ideo sciendu; has virtutes esse simplices qualitates in medijs elemẽtis: qđ probatur per hoc ꝙ sunt vnius simplicis loci sicut finis: q̃ aer mouetur ad locum concauũ ignis qui est vnus locus simplex: ⁊ aqua mouet̃ ad concauu; aeris qui est etiã locus simplex. Sed tunc questio incidit qualiter dicant̃ elementa esse media ⁊ virtutes eorum dicuntur virtutes medie. Et ad hoc dicendum ꝙ media sunt ratione loci ⁊ quietis ⁊ motus sui: ⁊ non ratione compositiõis alicuius: ⁊ tale mediu; semper est simplex ⁊ non respicit extrema nisi per cõparationem: ⁊ hec est causa quare ista elementa dicuntur leuia ⁊ grauia per comparationem: leue enim ⁊ graue dicitur de hijs per modum ⁊ modum: hoc est per diuersos modos comparationis: qui modi non faciunt diuersa; rem sed potius diuersum modum comparationis ad extrema: videmus enim aliquod corpus simplex supernatans: qđ tamen est grauius igni qđ est aer: ⁊ non dicimus ipsum esse grauius igne: nisi q̃ quelibet eius pars siue sit magna siue sit parua subsidet sub igne: ⁊ econuerso videmus aliqđ simpliciu; qđ subsidet: ⁊ tamen est leuius terra sicut aqua cuius omnis pars leuior est terra: ⁊ i; ista per comparationem grauia ⁊ leuia sunt: dicitur tamen respectu aliquorum simpliciter hoc est vniuersaliter grauia: ⁊ respectu aliquorum vniuersaliter leuia quando vnũ comparatur alteri: aer eni; in omnibus partibus vniuersaliter supernatat aque ⁊ sic dicit̃ vniuersalr leuis: q̃ omnis eius pars subsidet igni dicitur ad ignez vniuersaliter grauis. Similiter autem est de aqua quando cõparata fuit ad terram ex parte vna ⁊ ad aerem ex parte altera: ⁊ ideo aqua in comparatione plurium est grauis q̃; leuis: q̃ in igne ⁊ in aere ⁊ in se eſt grauis vt infra probatur: aer autem respectu plurium est leuis q̃; grauis: quia in aq̃ ⁊ in terra est vniuersaliter leuis in se: est autem aliquo modo leuis. Sed in igne est simpliciter: hoc est vniuersalr grauis: sic ergo diffinita ⁊ distincta sunt simplr graue ⁊ simplr leue ⁊ ſm cõparationẽ graue ⁊ ſm cõparationem leue.

Nõ ꝙ mediu; est duplex qđdã p cõpositionẽ ex extremis: ⁊ qđdã p comparationem.

Tex. cõ. 27.

¶ Cap. 5m. Qđ ex scientia simplicium corporum scit̃ cã grauitatis ⁊ leuitatis in compositis ⁊ ea que accidunt eis.

Tex. cõ. 28

De autem determinatis leuibus ⁊ grauibus absolute ⁊ per comparationem dictis facile inueniemus causas omnium accidentiũ grauibus ⁊ leuibus quas antiqui per suas positiones inuenire non poterant sicut in physicis ostendimus: dicimus enim ꝙ quando grauitas ⁊ leuitas est in reliquibus corporibus cõpositis oportet ꝙ accidat eis grauitas ⁊ leuitas a corporibus primis que sunt in ipsis: vt si queratur de corporibus compositis in loco vno per naturam existentibus quorum vnum est grauius alio: sicut grauius est aurum q̃; argentum: dicemus ꝙ componitur ex pluribus partibus terrestribus aurum q̃; argentũ: ⁊ sic per multitudinem ⁊ paucitatem rerum grauium ⁊ leuium causabimus grauitatem maiorem vel minorem in compositis: non eni; diuersificantur nisi quedam eorum aut leuibus leuiora: ⁊ quedam sunt alijs grauiora ꝓpter multitudinem ⁊ paucitatem que est in eis de corporibus primis que consequũtur ista cõposita in grauitate ⁊ leuitate: si igitur hec ita habent ꝙ si cõpositoꝝ quedam sunt grauiora quedam leuiora propter corpora prima: tũc necesse est nobis vt determinemus corpora prima: corpora enim composita sequũtur ea procuidubio eo ꝙ simplicia sunt quoddam principium consequendi cõposita: compositum enim cognoscimus quando scimus ex quibus ⁊ qualibus ⁊ qđ ex componentibus: ⁊ ita debuissent ꝑcedere auctores vacui: quando eni; vacuum ⁊ plenum dixerunt esse causam leuis ⁊ grauis: tunc fuisset conueniens vt predeterminassent simplex vacuum ⁊ simplex plenum vt scientia illoru; esset via ad habendam cognitionem de graui ⁊ leui. Hijs autẽ sic determinatis redeamus ad propositu; tangentes causas accidentiu; grauis ⁊ leuis contrarie acceptoru; in aqua ⁊ aere. Dicamus ergo in primis qđ etiã mirabilius videtur ⁊ desiderabilius ad sciendu; inter oẽs effectus grauis: ⁊ leuis ꝙ nulli corpoꝝ compositoꝝ ipsoru; in quibus abũdat aeritas accidit in loco omni esse grauia vel leuia sicut nec aeri: hoc autẽ contingit ꝓpter naturã ⁊ dispositionem corporu; primoꝝ ex quibus cõposita consistunt ſm naturam: huius aũt exemplum est in eo: q̃ videt̃ mirabile omnibus ꝙ lignũ trium librarũ in loco aeris inuenit̃ grauius q̃; plũbum duarum librarum eo ꝙ vehementius descendit q̃; plumbũ in loco aeris: ⁊ in loco aque est leuius q̃; plumbũ eo ꝙ in aqua nõ descẽdit. Causa autẽ huius essentialis vera est: q̃ omne corpus simplex est graue ꝑter ignez solum: sicut ⁊ omne corpus simplex est leue preter terrã solum.

Tex. cõ. 29.

Cũ igitur in loco aeris comparatur lignũ plumbi componitur lignũ ex tribus grauibus hoc est aere aqua ⁊ terra: ⁊ ideo si ponamus terre partes ⁊ aque equales esse in plumbo ⁊ ligno: sed aeris partes multum abundare in ligno. dico adhuc lignum tale in loco aeris esse grauius plumbo tanto eo ꝙ aeris partes abundantes in grauitate addunt super plũbum: in aqua autem natabit lignum eo ꝙ aer li; in loco suo sit grauis: tamen est leuis in aqua: q̃ vincit super preter terre ⁊ aque: ⁊ ideo cogitat natare lignum magnum vbi mergitur plũbum paruum: terra enim procuidubio est grauis ⁊ omne compositu; in quo terre partes abũdant graue est oĩbus locis: aqua aũt grauis est in omnibus locis nisi in terra: q̃ natat aqua super terram: aer eni; grauis est in igne ⁊ in loco ꝓprio: ⁊ aer qui est i aqua ⁊ terra est leuis super ista elementa ⁊ natat super ea. ¶ Themistius aũt ⁊ q̃dam sui seq̃ces non cõsentiũt in ea que dicta sunt cõtendentes aerez leuem eẽ in loco suo aliã; assignantes cãm quare lignum eẽtũ librarũ grauius est in aere plũbo duaꝝ librarum ⁊ in aqua est econuerso: dicũt eni esse maiorez terrestreitatez in tanto ligno q̃; in tanto plumbo: q̃ aeritas in loco aeris non impedit motũ inferius eo ꝙ aer mobilis est in eodẽ loco: in aq̃ autẽ non est mobilis nisi in superius: ⁊ ideo ĩpedit ne mergat̃ lignum. ¶ Sed isti non soluunt de eo ꝙ habet equales partes terre ⁊ aque cũ plumbo ⁊ vincit in partibus aeris: hoc enim grauius inuenitur q̃; plũbum: sed forte illi negãt istũ: dicunt etiam isti ꝙ contingit ſm hãc sententia; corpora media per violentiam quiescere in locis suis ex quo grauia sũt in eis: sed nos inferius huius solutionem dicemus in loco magis ꝓprio. Nunc autẽ inducemus probatiões ad hoc ꝙ aer grauis sit in loco suo ⁊ similiter aqua. Dico autem cõstanter asserens omnia corpora in locis suis esse grauia preter ignem solu; ⁊ in quibus superabũdat ignis. ¶ Et iđ affirmo aerem in loco suo esse grauem: signu; autem sensibile hoc ꝓbans est ꝙ accipiatur vter subtilis corij ⁊ comprimat̃ ita ꝙ nihil in ipso remaneat de aere: ⁊ ponderetur vel deriuatur deorsu;: ⁊ si ponderat̃ obseruetur velocitas bracchij libre qđ descẽdit: postea extendat̃ vter idez donec sit plenus aere vel vento aereo: ⁊ iterũ proijciat̃ ⁊ ponatur in bracchio libre dico ꝙ plenus velocius descendit ꝓpter aerẽ attractu; ⁊ plus ponderat: maior enim attractio aeris est in vtre pleno q̃; non pleno ⁊ ideo ponderat plus. Sed forte hoc experimentũ crederetur esse falsu;: q̃ si vter insuffletur spiritu hominis absq; dubio minus põderabit vter plenus q̃; vacuus: ⁊ ideo forte videbitur aer leuis: sed nõ est hoc ita quia spiritus

Tex. cõ. 30.

Opio Themistij ⁊ sequ. vide de Cõmẽtatore hic cõ. 30.

Impugnatio

Nõ signũ sensibile q̃ ostẽdit aerez ĩ ꝓpria spera grauitare.

ritus hominis calidus est ⁊ agit in ipsum calor corporis hominis: ⁊ ideo calor eleuat aerem: ⁊ per consequens vtrē ⁊ facit videre leuiorem: ⁊ similiter facit ventus calidus ⁊ aer calidus in quo sol diu proijcit radios suos: sȝ debet accipi aer in propria sua dispositione: tunc enim necessario grauitatē fert vtri pleno qđ sic probatur: in aerem enim ꝯstat fieri motum violentum eo ꝙ ipse est leuis ⁊ grauis: ⁊ ideo accipit impetum sursum ⁊ deorsum sed fortius ⁊ facilius accipit impetum deorsum ꝙ̄ sursum ⁊ velocius mouet deorsuȝ ꝙ̄ sursuȝ ergo in loco suo abundat grauitas eius super leuitatē: ipsi⁹ ergo corpori in quo est aeritas affert ipse aer in loco suo grauitatem. ¶ Hoc autem adhuc ⁊ aliter probatur quia nō est dubium aerem in igne esse graueȝ sed simpliciter: quia oēs partes eius magne ⁊ parue graues sunt in igne: in aqua autem ⁊ in terra constat ipsuȝ leue simpliciter: quia omnes ei⁹ partes supernatant aque ⁊ terre: ergo in loco ꝓprio qui medius est inter vtrūq; erit habens leuitatem ⁊ grauitatē: sed in loco proprio mouetur ad aquam ⁊ terram vt infra ostendetur ⁊ non ad ignem: ergo lȝ in loco proprio habeat leuitatem ⁊ grauitatem: sequitur tamen grauitatem in motu ad inferiora: ergo grauitas in eo vincit leuitatem: ⁊ sic constat propositum: si ergo hec ita se habent: tunc manifestum est ⁊ clarum ꝙ omne compositum in quo abundat aer sup aquā ⁊ terram possibile est vt in aqua sit leuius alia re: que tamē in aeris loco grauior est ipsa sicut diximus de plumbo ⁊ ligno: talis enim res non natat super aerem sed natat super aquam: sic ergo ostensuȝ est per ea que dicta sunt ꝙ leue absolute semper mouetur sursum ⁊ graue absolutum semper mouetur deorsum: hoc enim significat leue absolutuȝ ⁊ graue absolutum quando non est qđ prohibeat ipsum a motu suo essentiali: in hijs enim virtutibus etiam per sensum inuenimus esse corpora prima: ⁊ ideo non est verum qđ opinabantur quidam omnia corpora esse grauiora ⁊ non suscipere leuitatem nisi per comparationem.

Rō ad idē.

¶ Cap. 6^m. De natura leuis ⁊ grauis absolute dictoruȝ: ⁊ ꝙ loca eorum sunt determinata.

Tex. cō. 31.

REdeamus autem ad dicendum accidentia leuis ⁊ grauis absolute dictoruȝ: sed anteꝙ̄ possimus scire accidentia leuis ⁊ grauis absolute oportet vt probemus adhuc esse leue absolutum: ad hoc autem inducemus ꝙ graue absolutum semper intendit ad medium: hoc eniȝ quia oculis videtur omnes sic esse confessi sunt: ex hoc autē per contrarium concedere oportet ꝙ sit aliquid leue absolutum qđ semper intendit sursum in omnibus: ⁊ oportet ꝙ consequatur aliquem locum qui simpliciter est sursuȝ. Nos enim oculis videmus ꝙ omnia corpora terrena descendūt subsistendo sub omnibus: sicut nuper superius probatum est: vnde mouentur deorsum quousq; consequitur medium qđ vnicum est determinatum: si enim non esset determinatum: tunc oporteret ꝙ graue moueretur super lineam rectam in infinitum: ⁊ tunc oporteret ꝙ omni graui inueniretur aliquod corpus oppositum terre qđ in aere ⁊ aqua ⁊ terra moueretur semper ascendens vsq; quo sit supra aerē: tūc procul dubio ignis est corpus illud: quia aliud corpus nō videmus qđ ascendit in omnibus tribus elementis mouebitur: ergo vsq; ad orizontem ⁊ ibi quiescit: quia aliud iudicium non habemus ꝙ ignis sit in orizonte nisi quia videmus ꝙ vnum numero corpus non mouetur ⁊ quiescit in eodem loco aeris constat ꝙ non quiescit in eodem: ⁊ tūc aut mouetur in infinitum: aut quiescit vltra aerem: aut ille locus est vacuus ⁊ nusꝙ̄ omnino habet locuȝ ignis nisi per accidens: constat autem ꝙ non mouetur in infinitum quia nō est infinitum sicut probatum est in tertio physicorum: ⁊ si esset aliquid infinitum non moueretur ad aliquid infinitum sicut probatum est in fine sexti physicorum. similiter autem non potest esse ꝙ ille locus sit vacuus eo ꝙ nihil est vacuuȝ nec potest esse ꝙ ignis in nullo loco sit per se: quia si in nullo loco esset per se: tunc in nullo loco esset per accidēs qđ esse non potest: cum enim sit vnum de quatuor simplicib⁹ corporibus: oportet necessario ꝙ sit in loco aliquo per se ⁊ cum sit contrarium terre ⁊ hoc sit deorsum sub omnib⁹ alijs simplicibus corporibus: oportet ꝙ ignis sit sursuȝ quiescens super omnia alia simplicia corpora ⁊ mouetur tunc sursum ad illum locum vsq; quo consequatur orizonta: hoc enim probat de necessitate ratio inducta: de hoc lȝ enim non habeamus testimonium sensus: ignis enim in proprio loco nō est visibilis: quia non accidit ei lucere nisi quādo egreditur de loco suo proprio: ⁊ ideo dicit Alexander ꝙ ignis qui est apđ nos vocatur ignis non esse eiusdem rationis cum igne qui est in loco suo proprio nec eiusdem effectus: hic enim est eorum quasi corruptiuus: ille autem generatiuus sm ꝙ calor eius adiungitur radijs solis quia solis proprium est mouere ignem: ⁊ ideo vt inquit ille ignis opponitur aque simplici: hic autem qui est apud nos non aque opponitur: sed accidenti aque qđ est congelatio: vnde etiam congelatio non accidit aque simplici: sed commixte egredienti de loco suo: congelatio enim est constrictio humidi aque per frigus dominās: ⁊ ignis qui est apud nos qui non sustentatur nisi in humido aliquo est ebullitio humidi per dominantem calorem: huius etiam signum est ꝙ perspicuū non lucet nisi quādo fuerit spissum propter qđ etiaȝ lucens tegit corpora que post se sunt ne possint videri: ignis autē in proprio loco non est spissus sed rarissimum corporum: dicemus autem plura de hoc in alijs locis: sed hoc sufficit ꝙ ignem in proprio loco non scimus esse per visum sed per motum sursum: si autem hoc est sm hoc: tunc manifestum est ꝙ non est ei aliqua grauitas omnino: quoniaȝ si esset ei aliqua grauitas tūc resideret sub aliquo simplicium corporum: ⁊ illud corpus sub quo resideret moueretur ad orizōta orbis lune: aut oporteret ꝙ iretur in infinitum ita ꝙ infinita essent corpora quorum quodlibet esset leuius alio: ita ꝙ nullum esset leuissimum simpliciter: ⁊ hoc iam dudum improbatum est. Nos ergo cum non videamus corpus qđ simpliciter moueat sursum nisi ignis solus pronontiamus ignem esse leuissimū corporum ⁊ quiescere super omnia corpora sursum que habent motum rectum: si igitur hec ita se habent tunc igni nulla est omnino grauitas ⁊ terre non est omnino leuitas cuȝ ipsa sit quiescens deorsum sub omnibus corporibus simplicibus: qđ autem quiescit sub omnibus mouetur simplici motu ad medium qđ quidem medium determinatum ⁊ vnitum est ad qđ omnia corpora habentia grauitatem mouentur sicut diximus multotiens: lȝ autem sepius demonstratuȝ hoc sit tamen bonum est hic adducere aliqua significantia illud. Qđ igitur medium mūdi ad qđ mouentur grauia ⁊ a quo mouentur leuia sit determinatum ⁊ finitum probatur multis signis quorum vnum est ꝙ motus localis rectus nullus potest esse ad infinituȝ: quia id qđ non potest perfici per naturam in esse: ergo non potest incipere esse: sed motus infinitus non potest perfici per naturam in esse: ergo nō potest incipere esse motus infinitus: ⁊ hoc modo id idē probauimus in fine. 7. physicorum: sed hic induximus illud vt ex motu finito deorsum medium ad qđ est motus idem finitum esse demonstraretur: localis enim motus per locum finitum demonstratur esse finitus. Translatio eniȝ localis nihil aliud est ꝙ̄ permutatio eius qđ mouetur de loco ad locuȝ. Aliud autem significans idem est qđ si intelligamus duas superficies planas secantes speram mundi quarum vna secet eaȝ in centro ⁊ polis: ⁊ altera secet in concauo orbis lune: videbimus enim grauia motu suo descendere deorsum perpendiculariter super superficiem inferiorem in quocunq; climate fuerimus ⁊ describētia angulos rectos equales super eā: ea autem que sunt leuia videmus motu sursum perpendiculariter īcidere superficiei superiori: ⁊ describere angulos rectos equales super eam: vnde oportet ꝙ moueantur a terra ascendendo: hoc autem non fieret si infinitum mouerētur: equalitas enim angulorum in superficie superiori ⁊ inferiori demonstrat finitum ⁊ equale esse spatium ab inferiori sursum ⁊ a superiori deorsum: ergo medium ad qđ grauia mouentur est finitum ⁊ orizon similiter: medium autē illud aut est medium mundi: aut medium terre: quia aut mediū mūdi differt ab eo sm subiectum ⁊ locum sicut supra in tertio libro precedentium dictum est. Redeuntes ergo ad propositum dicamus si ita est ꝙ res eleuantur semper leues donec consequuntur orizonta vbi quiescūt: ⁊ ex parte altera si res graues semper descendant donec consequuntur mediū mūdi in quo quiescunt: tunc maxime a se distant in genere loci orizon ⁊ medium: oportet ergo ꝙ hec loca sint ꝯtraria ⁊ sunt

Tex. cō. 32.

Vide Cōmētatorē hic. c. 32. t. c. 2. cap̄ ō sba orbis.

Tex. cō. 33.

Tex. cō. 34.

plus alijs contrarijs contraria cum maxime a se distēt ⁊ formarum distantia ⁊ subiectorum: cetera autē contraria nō distant nisi per formarum distantiam propter qđ etiam dicitur a quibusdam rationem contrariorū fm primā ⁊ principalem intentionem suam conuenire contrarijs in loco: et per posterius eam dici de alijs contrarijs: de hoc autē querendum erit in prima pħia sicut loca sunt contraria: ita corpora locata in eis sunt ꝯtraria: ⁊ ideo corpus ascēdens semper per virtutem in loco contrarium est corpori descendenti ⁊ subsidenti semper per virtutem mouentem in loco: si autem hec ita se habent: tunc vere leue ⁊ graue purum que dictas virtutes habent simplices ⁊ similiter habent: sunt tñ duo corpora locata in extremis locis: differētie sunt tñ due: cū autē alia leuia ⁊ grauia que non simplices ⁊ simpliciter habent leuitatem ⁊ grauitatē: oportet ꝙ alia loca que sunt intermedia horum duorum locorū contrarietatē habentia ad vtrūq; horū duorum locorum cū fuerint comparata vtrūq; ad mediū mundi se habet vt orizon ad orizontē se habet vt mediū in quibus locatur graue ad aliquod: ⁊ leue ad aliquod que sunt aer ⁊ aqua: hec eni media duo sunt necessario: quia cū extrema distent maxime subiecto ⁊ forma non potest fieri medium vnum per mixtionem extremorum: oportet ergo ꝙ duo sint quorum vnū vni vicinius sit ⁊ alterum alteri vicinius sit.

Nō qūo ꝯrietas i loco ē ꝓma vide Auē roiꝫ dic.7.38

¶ Cap.7m. De habitudine locorum adinuicem in rōne forme ⁊ materie vt ex hoc sciatur numerus elementorum.

Tex.cō.35.

Numerum autem istorum locorum ⁊ istorū elementorū subtiliter inuenire non possumus nisi ostendamus istorum locorum habitudinem adinuicem: ad hoc autem ostendendū sūmamus propositionem satis notā: ꝙ.s. omne cōtinens se habet ad suum contentū in actu ⁊ similitudine forme ⁊ omne contentum se habet ad suum continens in proprietate ⁊ similitudine materie ⁊ referunt hec adinuicem per nobile ⁊ minus nobile ⁊ rationem perficientis ⁊ perfectibilis facti sicut forma ⁊ materia: in omni enim predicamento ⁊ in omni modo dicta generatiōe fm quid.s. ⁊ simpliciter in corporibus generabilibus hec habitudo inuenitur: quia.s. vnum se habet ad alterū sicut actus ad potentiam: ⁊ sicut forma ad materiam: in qualitate enim tam essentiali ꝙ̄ accidentali vnus quidem terminorum motus est in parte potentie ⁊ alter in parte actus: quia aliter nō fieret motus de vno in alterum. Similiter autem est in quantitate ꝙ vna est in parte materie ad alteram: ⁊ altera in parte forme: sic ergo oportet esse in loco ꝙ vnus locus se habebit ad alterum sicut forma ad materiam: sed locus superior cum sit continens inferiorem habebit se in actu ⁊ similitudinem forme ad inferiorem: ⁊ ideo continet ipsum ⁊ terminat ⁊ influit ei esse ⁊ alias nobilitates multas nihil omnino recipiens ab ipso. In hac autem vnitate materie inueniuntur etiam locata in istis locis que sunt graue ⁊ leue que referūtur adinuicem sicut forma ⁊ materia: ⁊ hoc cognoscere possumus ex eo ꝙ graue ⁊ leue sint a locis causata sicut superius diximus ⁊ in prima philosophia probauimus: quoniā fm distantiam a celesti corpore causat̄ graue ⁊ leue: ergo qđ potentia est deorsum cū fuerit actu deorsū est graue: ⁊ qđ potentia est sursum cum fuerit actu sursum est leue: potētia autem ens sursum ⁊ potentia ens deorsum est idem per naturam: ergo graui ⁊ leui est materia vna ⁊ eadē per subiectū licꝫ sit differens in esse ⁊ ratione. Verūtamen potētia ens sursum ⁊ potentia ens deorsum non est per hunc modum vnū: sicut corpus vnum ⁊ potentia est sanum ⁊ potentia est egrū: quoniam corpus qđ dicitur corpus potentia sanū est susceptibile sanitatis per se ⁊ substātialiter sicut finis ⁊ perfectionis: sed quando dicitur potentia egrum non est susceptibile egritudinis per se substantialiter: sed accidentaliter sicut eius qđ non intenditur: ⁊ sicut corruptionis: sed cū dicitur materia vna leuis ⁊ grauis que potētia est vtriusq; est ipsa susceptibilis vtriusq; equaliter sicut finis ⁊ perfectionis: quia aliter forme iste non essent extremorum in loco ⁊ simpliciū corporum eque existentium fm naturam: vnde intentio corporis ad sanitatem non est vna cum intentiōe eius ad egritudines: sed vna quodāmodo est intentio materie ad graue ⁊ leue fm rationem vtramq; formam desiderat vt perfectionem ⁊ vt finem: loca autem in quibus sunt graue ⁊ leue sunt sicut fines motus sursū ⁊ deorsū: ⁊ ideo licꝫ vnus sit formalis ad alterum neuter tamen est via vel forma alterius.

T.c.36.⁊.37

Redeuntes ergo ⁊ magis appropinquantes proposito dicamus ꝙ corpus formale simpliciter qđ.s. est continens tñ: ⁊ non sit contentum aliquo elementorum est id qđ mouet ad locū qui est continens tñ: ⁊ ideo oportet ꝙ sit virtutis simplicis que est leuitas absolute accepta mouens simpliciter omnia corpora rectum motum habentia. Corpus autē qđ est in similitudine materie est contentum tñ ⁊ est in loco cōtento tñ: ⁊ ideo est potentie simplicis que est grauitas mouens sub se omnia corpora deorsum. Distinctio autem mediorum corporum adinuicem est sicut distinguūtur leue absolutum ⁊ graue absolutum hoc est per similitudinē forme ⁊ materie: ⁊ ideo oportet ꝙ vtrūq; horum habeat ⁊ leuitatē aliquam ⁊ grauitatem aliquam comparatiue dictam quādo aqua quiescit sub omni corpore preter terrā ⁊ terrena: ⁊ aer quiescit super omnia corpora preter ignem ⁊ ignea: magis igit̄ appropinquantes ad ꝯclusionem quā intendimus: dicimus ꝙ si corpus vnum quiescit simpliciter super oīa corpora ⁊ corpus vnum de numero simplicium quiescit simpliciter sub omnibus corporibus oportet de necessitate ꝙ sint duo alia corpora media que quiescūt super aliquod corporum simplicium ⁊ quiescant sub aliquo corporum: ⁊ hoc qdē necessariū est ex eo qđ diximus superius: qꝛ cōtrarietas que in formis est tñ non in subiecto per diminutionem formarū extremarum ⁊ cōmixtionem vnitam que est formarū facit vnum vel plura media: cum autem contraria fm locum habeant substantiā plenam ⁊ formarum ⁊ subiectorum oportet ꝙ medium inter ea cōstituatur ex duabus diminutionibus subiecti.s. ⁊ formarum: ⁊ tunc ille due diminutiones cōstituent duo media fm locum: si aūt hec ita se habent: tunc necessarium est vt numerus elementorū sit quatuor. Cum autem elementū sit equocum de elementis quatuor formaliter differentibus: ⁊ de materia prima elementorū non significo per elementū materiam primam: qꝛ illud elementum tñ est vnum in quatuor elementis ꝓpter que etiam generantur adinuicē ipsa elementa sicut ostenditur in.2.lib. peri geneseos. Quis ergo generatio oīum elementorū sit abinuicem: tamen quodlibet eorū fm esse differt ab alio que differentia a locorum differentia causatur vt diximus. Cū autem naturam elementorū sic determinauimus tamē aliter considerantes media ⁊ extrema dicimus ꝙ quāuis extrema in loco sint duo formaliter: differentia tamē non est cōueniens vt media inter ea dicantur vnum vel plura: sicut in extremos colores non est incōueniens vnum esse vel plures vt ostēdemus inferius ꝙ media elemēta licꝫ sint duo formis suis substātialibus ⁊ subiectis: tamē sunt vnū in forma quadam que est ꝙ sint grauia in locis suis: ⁊ ita appropinquant magis terre ꝙ̄ igni ⁊ magis materie ꝙ̄ forme: hec igitur est conclusio intenta de numero elementorum: nec est credendum Themistio dicenti non posse demonstrari naturā elementorum ex ratione grauium ⁊ leuium ⁊ ex consideratiōe locorum in quibus elementa locantur.

Elemtū equoce dr de forma ⁊ de qualitatibus corporib⁹ simplicib⁹ vt de.2.de gñone cō.6.⁊.3.celi.cō.31.

Tex.cō.38.

¶ Cap.8m. In quo probatur ꝙ media elementa sunt in locis suis magis grauia ꝙ̄ leuia.

Tex.cō.39.

Ut autem planius ea que diximus intelligātur oportet nos adhuc redire i isto capitulo ad cōsiderationem grauium ⁊ leuium in locis suis. Dicimus ergo ꝙ vtrūq; mediorū que habēt leuitatem ⁊ grauitatem simul habent grauitatem in loco suo plus ꝙ̄ leuitatē: ⁊ cum habeat actum ⁊ motum tam leuitatis ꝙ̄ grauitatis actus grauitatis in eis est similior naturali motui: ⁊ actus leuitatis in eis est similior motui violento: qꝛ leuitas que est in eis non est nisi tñ in loco elementi qđ quiescit: terra autem grauitatē simpliciter habet in omnibus locis. Verificatio autem huius est: qꝛ ad sensum patet ꝙ si auferetur aqua: aer descenderet ad locū aque qđ quidē non consurgit tñ ex necessitate illa ꝙ non potest esse vacuum sed ex inclinatione grauitatis que est in aere: similiter descenderet aer ad locum terre si auferri poneretur terra: si autem ignis eleuaretur nō moueretur aer sursum nisi violenter expulsus: vnde patet non descendere ex necessitate ꝙ nihil est vacuum: qꝛ si propter

illud

illud descenderet ad locum aque: tunc propter idem ascen- deret ad locum ignis si intelligeremus ignem auferri: simi- liter autem est de aqua que descenderet ad locũ terre: si ter ra auferretur ⁊ non ascenderet ad locũ aeris vel ignis: si aer vel ignis auferri poneretur nisi forte aqua violenter impel- li sursum diceretur: grauitas ergo aeris se habet ad leuita- tem eius sicut duo ad vnum: est enim in loco suo grauis ⁊ in loco ignis grauis non leuis nisi in loco alieno ad quem ta- men inclinatur per grauitatem naturalem: grauitas autem aque se habet ad leuitatem suam sicut tria ad vnum. qa in loco suo est grauis ⁊ in duobus locis superiorum elemento- rum: sed in loco terre non absolute leuis est: quia non ascen dit a terra licet terra profunderetur sub ipsa vt supra diximus. Duo enim media elementa magis habent de grauitate q̃ de leuitate. Probatur autem illud multis exemplis quorum vnum est qa videmus composita ex igne ⁊ aere ⁊ paruo ter- restri quorum proportio est ꝙ in eis est de aere multũ plus q̃ de alijs duobus elementis motu suo descendere sicut fact- unt fulgura ⁊ a sub descendentia. ¶ Secũdum autem spiri tus animalis qui est aereus sm philosophorum traditionẽ ⁊ mouetur in animali deorsum licet a calore naturali calefact⁹ moueatur sursum. ¶ Tertium est in omnibus compositis in quibus necessaria est aeris compositio: quia nisi aer ad ter- ram moueretur non posset cõmisceri aque ⁊ terre in composi- to: ignis enim qui est incompositus introducitur radijs so- lis ⁊ non per motum ignis deorsum. ¶ Quartum est ꝙ licet aer sit calidus ⁊ humidus: tamen in eo plus est humidum q̃ ca- lidum sicut scitur ex diffinitione humidi que ponitur in. 2. perigenescos in principio et humiditate non habet ascẽde re sed descẽdere: ⁊ ratione huius dicitur sua superficies eẽ vna cum superficie aque ⁊ non dicitur esse vna eius superfi- cies cum superficie ignis: licet enim cum igne conueniat in qua litate vna que est caliditas: ratione enim illius fluit ad situ terminatum: ⁊ hoc est plus in terra q̃ in igne: quia ignis ꝓ pter sui raritatem non bene terminat corpora mota ad ipsum: hec etiam est causa quare aqua non dicitur habere eandem superficiem cum terra licet conueniat cũ ipsa in qualitate vna que est frigiditas: quia ratione frigiditatis terminata non est superficies a superficie vel terminat ipsam: sed potius ex humiditate causatur ꝙ terminari habet ⁊ illa cõmunis est aeri ⁊ aque ⁊ ex siccitate non qualibet sed incorporata ⁊ soli da corpora reddente est ꝙ terminat: ⁊ ista est fortior ratio omnibus quare aerem oportet habere motum grauis in lo co suo ⁊ similiter aquam. ¶ Quintum autem est illud qđ su perius posuimus de natura corij subellis habente in se aerẽ qui velocius descendit ⁊ plus ponderat sicut diximus: quia autem superficies aeris ⁊ aque est vna: ideo aqua velociter mouetur ad aerem ⁊ aer econuerso ad aquam patet ꝙ per facilia ingenia: si enim sumatur vas solidum concauum cu ius sit orificium aliquantulum strictius q̃ eius venter sit: quia formatum in modum ventose ⁊ ponat in eo ignis can dele vel alicuius alterius ⁊ subuertatur ⁊ equaliter ponat super aque superficie ita ꝙ nusquã aerem possit attrahere aqua in vase eleuabitur velocius ad aliquam partem vasis sequens aerem: ⁊ si quis hoc visibiliter probare voluerit fa ciat vas ex vitro perspicuo solido: similiter autem ex eadem causa trahit ventosa. Assignantur autem huius cause mul- te: dicit esse Aleran. causas duas quarum vna est ꝙ ignis in vase vel ventosa rarefacit aerem: ⁊ ideo petit locum maio- rem ⁊ expellit aerem in parte vt solus impleat concauum va- sis qui cum subito extinguitur per humidum aque ascendẽ- tis: tunc constringitur infrigidatus in locum minorem: ⁊ tũc eo ꝙ nihil est vacuum attrahit aquam vel carnem hominis in locum quem aer vacuum relinquit: ⁊ quia hoc verum ꝓ- batur per ventosas que fiunt ex cornibus in acumen perfo- ratum ꝙ non igniantur: sed ex ipsis extinguitur aer qui in- tus est: ⁊ tunc ex necessitate illa ꝙ nihil est vacuum sequitur caro vel aqua ⁊ eleuatur ad aerẽ qui est in parte vasis. Aliã causam huius assignat idem Aleran. dicens ꝙ cum ignis pri mo mouet aerem ad superficiem vasis: tunc aer mouet aquã motu violento attractionis propter superficierum similitu- dinem: aqua autem fortius mouetur q̃ moueatur aer quia sepe contingit hoc ꝙ impetus fortior est in eo qđ mouet q̃ in eo qđ mouet primo sicut diximus in octauo phyficorum.

Nõ fortiorem rõnẽ q̃re aer in ꝓprio loco grauitat.

Digressio quam mouet Cõmentator hic. cõ. 39.

subito ergo consequitur aqua aerem ⁊ expellit ipsum in par- te: ⁊ non expulsum comprimit inspissando in locum paruum ex hac necessitate: quia non est vacuum implet partem va- sis. Licet autem contra ista aliqua obijciat Themistius: tamẽ dicta sua in hac parte non sunt magni momenti: ⁊ ideo pre tereunda: sm dicta enim componitur iste motus in vase ex tribus motibus ⁊ ex tribus causis: quarum prima est mot⁹ ignis aeris igniti ad superiora vasis: sed est cõstrictio vel mo tus aeris extincti in minorem locum: tertium vero est motus aque in partem vasis ex similitudine sui ad aerem: quia le- uis est ⁊ grauis: ⁊ ideo sursum per paruam violentiam ele- uabilis: ⁊ ideo etiam si vas aere plenum applicaretur ad ter ram ⁊ exurgeret aer ita ꝙ vas non possit alium aerem vel aquam attrahere: tunc oportet alterum duorum accidere ꝙ scilicet aut frangeretur vas: aut ꝙ aer esset imobilis in va- se nec posset extingui: quia terra non sequeretur aerem ali- quo modo ita ꝙ in vas eleuaretur cũ ipsa sit simpliciter gra uis ⁊ nullam habens leuitatem qua facili violentia posset eleuari: sed de igne credo aliud esse: quia iste faciliorem pa- titur violentiam propter sui raritatem: ⁊ forte etiam terra re digeretur in pulverem minutissimum ⁊ esset subtilis: aliud esset quia subtile quandam habet similitudinem cum humi do sicut patet consideranti diffinitionem subtilis que datur in secũdo perigenescos ⁊ in fine primi eiusdem libri vbi agi tur de mixtione: sicut ergo sciendum est de istis elementis: quia sicut terra non eleuatur sursum quando eleuatur ab ea aqua eo ꝙ est simpliciter grauis: ita etiam ignis non descẽ- deret deorsum quando aufertur ab eo aer eo ꝙ est simplici ter leuis ⁊ nulla omnino est ei grauitas neq; in loco suo nec in loco alieno: sic ergo determinatum sit ꝙ ex corporib⁹ sim- plicibus vnum est graue quiescens sub omnibus corporib⁹. et vnum est leue simpliciter quiescens super omnia corpo- ra: ⁊ duo sunt media habentia grauitatem ⁊ leuitatem ex cõ paratione: sunt enim illa grauiora ⁊ in locis suis ⁊ in locis cor porum illorum super que quiescunt propter similitudinẽ ma- terie sue ad illud corpus ad qđ inclinatur in locis suis ⁊ cum inclinentur ad graue sicut dictum est ꝙ similiora sunt simpli citer graui q̃ simpliciter leui: hec enim est causa quare per motum inclinantur ad ipsum: si autem hec ita se habẽt: tũc oportet ꝙ illud corpus ad cuius locum inclinantur sit simpli citer graue: quia si ita non esset: tunc oporteret illud iterum in clinari ad aliud: ⁊ hoc procederet in infinitum cum autem vnum est simpliciter graue ⁊ aliud simpliciter leue: tũc sunt duo contraria sm locum que necessario habẽt duo media: ⁊ sic sunt quatuor elementa. ¶ Obijcit autem Themisti⁹ cõ tra ea que dicta sunt diximus ꝙ si media corpora ex graui- tate sua mouentur ad locum terre: tunc non quiescunt in lo cis suis nisi violenter. Nullum enim corpus quiescens in lo co suo naturaliter mouetur ab ipso naturali: sed potius mo uetur ad ipsum motu naturali. ¶ Et dicendum est Themi stio ꝙ grauitas quã habet corpus in loco suo est equoca ad grauitatem quã habet extra locum suum si per causam effi cientem diffinitione physica diffiniatur: quia sicut alibi dixi mus motus elementi a loco suo est motus corruptiõis ipsi⁹ ⁊ non generationis: frigiditas ergo que est ex distantia ab orbe generans graue aliquod in loco elemẽti alia est ab ea que est in maiori distantia ab orbe in extremo elementi eius dem vbi contingit elementum inferius ⁊ illa dat ei maiorẽ grauitatem ⁊ inclinationem ad locum simpliciter grauis ele menti: ⁊ sic non sequitur qđ dicit Themistius.

Obio ꝯ pdi cta.

Solutio

¶ Cap. 9m. In quo ostenditur imperfectum esse dictum an- tiquorum in causa leuis ⁊ grauis supponentes materiã ele- mentorum vnum siue plures.

HIs autem sic expeditis ostendamus insufficiẽ tiam dicti antiquorum in causa leuis ⁊ grauis: viderunt enim antiqui materiam simplicium corporum esse vnam ⁊ materiam compositorũ esse non vnam sed plura composita: ⁊ ideo di- uersificati sunt in causa leuis ⁊ grauis: qui enĩ dixerunt ipsa esse simplicia dixerunt materiam vnam ipso- rum esse compositam asserebant: eorum autem qui dixerũt materiam vnam esse vtriusq; diuersificati sunt: quia quidã dixerunt naturalem causam esse vacuum: quidam autẽ ple num: ⁊ quidam figuras triangulos ⁊ alias figuras de qui-

Tex. cõ. 40.

bus supra determinauimus: quidam autem athomos: omnes autem istos sequitur vnum inconueniens ⁊ illud est quod supra induximus ꝙ si omnia corpora sunt mota indeterminate aut sursum aut deorsum equaliter per leuitatem ⁊ grauitatem que habent comparata ⁊ nihil erit leue absolutum vel graue absolutum: quia tunc talia corpora non tendent deorsum ex natura: sed propter dispositionem adiunctam sue materie ꝙ si plus haberet de pleno q̃ alia corpora eiusdem materie: aut quia maiora haberent corpora: aut superficies q̃ alia corpora eiusdem materie: vel quia plures habent athomos q̃ alia eiusdem nature ⁊ materie corpora: hoc autem vanum est: eo ꝙ non causare possunt ex illo graue ⁊ leue absolute dicta ⁊ est falsum etiam secundum rei veritatem: quia nos videmus quedam corpora siue sint magna siue parua incedere semper sursum ⁊ quedam alia incedere semper deorsum quocunque modo varietur: si ergo corpus aliquod est causa leuitatis que semper mouet sursum: hec non erunt eiusdem nature cum eo quod incedit semper deorsum: ⁊ sic falsum dicunt: antiqui enim dixerunt horum esse materiam vnam vtentes nomine materie pro substantia perfecta eo ꝙ causam formalem non ad plenum apprehenderunt: secundum autem eos qui dicunt vnicam materiam esse grauis ⁊ leuis que sit plenum vel vacuum sequitur quoddam elementorum mediorum velocius descendere q̃ terra que est extrema in loco: in aere enim multo sunt trianguli multi vel athomi multi coadunati et multum plenum ⁊ in terra parua ⁊ paruum: de omnibus his ergo aer multus deorsum moueri debet velocius q̃ terra parua: nos autem non videmus aliquid ex parte aeris siue fuerit multum siue paruum moueri deorsum velocius q̃ terra moueatur: vnde constat illos falsum dicere qui talem causam ponunt grauitatis: similiter autem est econtrario de leui qui in aere multo est de vacuo plus q̃ in igne paruo: ⁊ sic aer multus velocius ascenderet q̃ ignis paruus: similiter autem plus est de triangulis ⁊ athomis ⁊ pleno in igne magno q̃ in terra parua secundum dictum eorum: ergo terra parua velocius ascendere deberet q̃ ignis magnus que omnia sunt absurda: ergo ⁊ insufficientia ⁊ falsa sunt omnia dicta antiquorum ponentium grauis ⁊ leuis substantiam vnam. Sed secundum nostrum dictum est sufficientia: quoniam loca finita causant ꝙ locata sunt finita: finita autem sunt extrema loca per hoc ꝙ propter centrum ⁊ circumferentiam que nullo modo possunt esse plura q̃ duo in mundo: ⁊ inter hec duo necesse est esse duo media sicut diximus: locus enim differunt se ad corpora: quedam enim corpora sunt causa locorum: quedam non loca corporum sunt causa: quedam enim corpora sunt locorum causa sicut perfecta substantia causa est sui accidentis ⁊ potissimum inter illa est spera celestis que est propter suam distantiam causat loca: quedam autem corpora in suis formis ⁊ speciebus causantur a locis: ⁊ hec sunt elementa sicut nos sepius diximus ⁊ in sequentibus dicemus. Non enim est causa quare pars vniuersalis materie hic accipiat speciem terre: ⁊ alibi speciem aque: ⁊ alibi speciem aeris: ⁊ in extremo speciem ignis: nisi quia caliditas ⁊ frigiditas ex tanta vel tanta distantia ab orbe causata inuenit in loco hoc vel alio ⁊ inducit in eas formas diuersorum elementorum.

Obiectio cōtra predicta.

¶ Contra quod forte si quis obijciat ꝙ accidentia non sunt cause substantiarum: ⁊ ideo locus cum suis accidentibus non potest dare formam substantialem alicui elemento.

Solo Cōmentatoris hic .c. 40.

Sciat ꝙ diminute sunt forme elementorum ⁊ materiales ⁊ quasi in proximo iuxta accidentia: ⁊ ideo locum cum virtute orbis potest inducere formas elementorum: in alijs autem corporibus que sunt ex elementis que sunt mineralia ⁊ vegetabilia ⁊ alia causatur forma a pluribus quia ⁊ locus facit ⁊ celum intelligentia ⁊ operantur plura ex hijs in animalibus q̃ in plantis ⁊ plura in plantis q̃ in mineralibus. Isti autem qui posuerunt causam leuis ⁊ grauis comparatione dictorum tamen ex vnica materia que participatione alicuius siue pleni siue triangulorum siue athomorum dicatur leuior ⁊ grauior acceperunt loca ista sicut supra lineam rectam: ⁊ quia non est linea recta qua non est accipere longiorem: ideo non est accipere quod non habeat grauius se neque leue quod non sit aliquod leuius se. Si enim diceretur ꝙ non est grauius aliquod terra sed possibile est vt sit aliquid grauius hoc nihil est omnino: quia quod in principijs nature ⁊ in rebus perpetuis possibile esse est ipsum est in actu sicut diximus in tertio physicorum. ꝙ si etiam aliquis vellet dicere ꝙ proportio maior vacui ad plenum facit leue simpliciter: ⁊ proportio maior pleni ad vacuum facit graue simpliciter sicut diximus supra hoc iterum nihil valet: quia cum proportio fundetur super quantitatem sicut non est accipere statum in quantitate ita non est accipere statum in proportione: ⁊ ita non est accipere aliquam proportionem vacui ad plenum quando sit accipere maiorem ⁊ minorem ea: ⁊ similiter est de proportione pleni ad vacuum: ergo non est accipere corpus leue quo non sit leuius neque graue quo non sit grauius vsque ad infinitum: quia quantitas nihil facit secundum formam substantialis: ⁊ ideo est accipere substantiam qua non potest esse leuior ⁊ est accipere substantiam qua non potest esse grauior: ⁊ ita secundum nostra dicta stat numerus elementorum per naturam suorum locorum a quibus causatur numerus suarum substantialium formarum: ⁊ ideo dictum nostrum est sufficiens.

Tex. cō. 41.

¶ Si autem dixerunt ꝙ materia grauis ⁊ leuis non est vna: sed due quocunque modo vocentur ille dicemus contra hoc ꝙ tunc talis debet esse distinctio mediorum elementorum adinuicem qualiter est distinctio extremorum in loco. Causa enim diuersitatis aque ⁊ aeris erit ex distinctione ignis ⁊ terre secundum istam positionem: qui enim ponit duas materias diuersas ignis ⁊ terre esse vacuum ⁊ plenum: ⁊ dicit ignem moueri sursum propter abundans in eo vacuum: ⁊ terram moueri deorsum propter abundans in eo plenum: ille procul dubio dicit ꝙ leuitas aeris causatur ex multo igne qui est in eo ⁊ pauca terra: ⁊ grauitas aque causatur ex multa terra que est in ipsa ⁊ pauco igne: sequitur autem ex his ꝙ aliqua tam magna aqua posset accipi in qua plus sit de igne q̃ sit in paruo aere: ⁊ tunc aqua multo velocius deberet descendere q̃ aer paruus rarus: similiter autem in aere multo est plus de terra q̃ in aqua pauca: ⁊ tunc aer multus velocius deberet descendere q̃ aqua pauca: huius autem contrarium videmus omnino secundum sensus experientiam. Amplius si non sunt ea que isti dicunt tunc necessarium est ꝙ sicut ignis mouetur sursum propter multum vacuum quod est in eo: ⁊ terra deorsum propter multum plenum quod est in ea eadem de causa aer mouetur ad proprium locum suum supra aquam. s. ꝙ in eo sunt res vacuitatis ⁊ repletionis ⁊ plus de vacuo sed minus q̃ in igne: ⁊ similiter aqua mouetur ad locum supra terram non ex se: sed quia sunt in ea res quedam vacuitatis ⁊ pleni ⁊ plus de pleno sed minus q̃ in terra: ⁊ ex hoc sequitur ꝙ omnia elementa sunt eiusdem forme ⁊ substantie: sed differunt in ea per plus ⁊ minus: si autem dicunt ꝙ sunt quedam diuersarum formarum substantialium ipsa elementa: sed tamen intercepta in eis vacuitas maior ⁊ minor facit in ea leuia ⁊ grauia: tunc procul dubio sequitur inconueniens primum. s. ꝙ aer multus mouetur velocius deorsum q̃ aqua pauca ⁊ multus ascendit sursum velocius q̃ aer paucus sicut diximus prius: hoc autem est inconueniens: ergo positio antiquorum omnino est falsa ⁊ insufficiens ex quo tales sequuntur abusiones.

¶ Cap. 10m. De solutione questionum antiquorum quarum quedam natant super aquam ⁊ quedam super aerem.

Tex. cō. 42.

OStensis autem his opus est primum admittere duas questiones de graui ⁊ leui que antiquis ambiguitatem afferebant. Dicimus enim ꝙ quamuis figure omnino non sunt cause motus sicut superius ostensum: tamen figura ad facilitatem motus facit per medium aeris vel aque sicut diximus in quarto physicorum in tractatu de vacuo: quia acutum facilius penetrat q̃ latum per medium. Inquiramus igitur hic de quo antiqui philosophantes requirebant: ⁊ est vna questio eorum quare corpora terrestria lata vel concaua natant super aquam sicut ferrum latum ⁊ plumbum tenue ⁊ latum ⁊ vasa concaua ⁊ clausa: longa autem ⁊ stricta non concaua merguntur sub ipsa etiam si sint minora q̃ prius memorata sicut acus vel aliud tale corpus. Secunda autem questio erat quare aliqua corpora parua natant super aquam sicut furfures ⁊ quedam merguntur sub ipsa: quedam autem natant super aerem sicut illa que similia sunt stipulis ⁊ stupis lini: quedam autem non natant sed merguntur sub aere. Iste ergo sunt antiquorum questiones. ¶ Ad primam autem istarum Democritus inconuenientem apposuit solutionem:

nem: dixit enim vapores latos ⁊ spissos egredi a fundo aque ad superficiem qui obviantes latis corporibus in aqua undiqꝫ per latam superficiem fulciunt ea ⁊ sustinent ⁊ non sinunt ea deprimi ⁊ mergi: quando autem obviant corporibus strictis ⁊ rotundis non tangunt ea nisi quasi in puncto: ⁊ ideo non impediunt a mersione. ¶ Contra istud autem dicimus quia tam vapor talia corpora teneret et super aerem natantia ꝙ super aquam reprehensibilis etiam quia cum aqua sit magis spissa ꝙ vapor magis deberet ea tenere aqua ꝙ vapor ne mergerentur. Adhuc autem nihil dicit hic in rotundis concavis que natant super aquam. Adhuc autem si verum esset qđ dicit deberent huius corpora natare etiam sub aqua depressa ⁊ levari a fundo: cuius contrarium videmus oculis: quia talia corpora postꝙ mersa sunt non redeunt a fundo neqꝫ natant inter fundum ⁊ aque superficiem. Sciuit autem Democritus ꝙ ad dicta sua sequeretur inconveniens: ⁊ ideo visus est confortare dictum suum debili ratione dicens. vapores in aere diffundi ⁊ rarefieri: ⁊ ideo nō posse sustentare corpora lata gravia in aere: sed in aqua vapores congregantur ⁊ inspissantur: ⁊ ideo confortantur ⁊ valēt corpora gravia portare ⁊ elevare plus ꝙ in aere: non autem necesse est ut contra hoc disputemus: quoniam ad visum patet aquam esse spissiorem omni vapore ⁊ ꝙ aqua per se non portat portari non potest aliquo modo a vapore in aqua elevato. ¶ Dicamus autem nos solventes questionem inductam ꝙ corporum continuorum quedam sunt facilis divisionis: ⁊ quedam difficilis: aer enim citius dividit ꝙ aqua ⁊ quanto fuerint aliqua corpora subtiliora ⁊ rariora tāto facilius dividuntur: quanto vero fuerint spissiora tanto dividūtur difficilius: ⁊ difficilius penetrātur: quia omne penetrās per alterum dividit ipsum. Similiter autem dividentium ⁊ penetrantium quedam dividunt ⁊ penetrant faciliter ⁊ quedam difficiliter. Quanto enim aliqua fuerint acutiora ⁊ graviora ⁊ duriora tanto dividunt ⁊ penetrant facilius ⁊ quanto fuerint obtusiora ⁊ minus gravia ⁊ molliora: tanto dividunt ⁊ penetrant difficilius ⁊ tardius. Dico autem divisionem facilem per transitionem ⁊ penetrationem: quanto enim facilius aliquid dividit tanto difficilius penetrat ⁊ pertransit ⁊ potentia optime divisionis active congregatur ex tribus dictis. s. acuto gravi ⁊ duro: ⁊ quantum deficit de his tribus tātū deficit de bonitate potētie divisionis: similiter autem bonitas potentie divisionis passive congregatur ex humido ⁊ raro: ⁊ quanto fuerit humidius ⁊ rarius tanto facilius dividitur: ⁊ inquātum de his duobus deficit tātū deficit de bonitate potentie divisionis passive. Revertētes ergo ad solutionem questionis dicimus ꝙ aer facilius impellitur ⁊ dividitur ꝙ aqua: ⁊ aqua facilius dividitur ⁊ impellitur ꝙ terra: quia quanto aliquid fuerit subtilius ⁊ humidius tanto facilius recipit impulsionem ⁊ divisionem ⁊ penetrationem: si ergo hec ita se habent tūc dicimus ꝙ corpora late figure tenuia non gravia multum licet sint dura terrestria tamen quia non dividunt bene propter defectū acuminis ⁊ defectum gravitatis natant super aquam: que non adeo de facili sicut aer dividitur: quia cū iacent super aquā tangunt late aquam ⁊ multam aque superficiem nō ita possunt comprimere sicut paucam: ⁊ natant super aquam ⁊ non profundatur velociter sub aqua: ⁊ huius signum est qꝛ cum merguntur non cadunt sub aqua sequendo superficiem latam: sed potius inclinantur super latus strictū ⁊ super aquā dividunt illud: corpora autem longa stricta eo ꝙ non tāgūt aque superficiem nisi parum non comprimunt sub se multā aquam: ⁊ ideo facile dividunt eam ⁊ cito merguntur sub aqua: lata autem huius ⁊ stricta non natant super aerē eo ꝙ aer subtilior aqua existens facilius dividitur: ⁊ ideo talia penetrant per ipsum ⁊ cadunt ad terram. Amplius autem considerandum in coniunctione eorum que faciunt bonitatem penetrationis passive: aliquam enim parvam potentiā potest habere ꝙ tardatur impulsione ad penetrandum sicut si sit hebes: aut non satis grave: aut non satis durum ⁊ coniungenda sunt penetrantia: unde ad bene penetrabilia: quando enim illa coniuncta fuerit: tunc velocius erit valde penetratio: similiter oportet fieri compenetrationem activorum passivorum in penetrando: si enim virtus penetrandi corporis gravis impellentis est maior ꝙ sit virtus corporis cōtinui qđ penetratur ⁊ impellitur: tūc penetratur per ipsum ⁊ impellitur per ipsum ⁊ descendit per ipsum velociter. Si autem virtus corporis gravis per naturam in penetrando est debilior virtute resistendi in continuo corpore per qđ fit penetratio: tunc natat super ipsum ⁊ non mergitur sicut ferrum tenue ⁊ latum natat super aquam. Concava autem corpora natant: ideo quia aere plena sunt sicut ⁊ ligna ⁊ rara ⁊ porosa propter multos etiam poros: natat etiam lapis porosus similis adusto: furfures autem natant super aquam: cū tamen gravia merguntur: qꝛ sunt furfures quasi palee rare ⁊ concave. Ea autem que volant in aere sunt rara multum ⁊ aere plena: ⁊ ideo elevantur ⁊ non facile penetrant aerem quemadmodum plume avium: hec igitur de antiquoꝝ opinionibus ⁊ rationibus ⁊ questionibus sufficiant.

Tex.c.43.

¶ Cap. ultimū. Et est digressio declarans generationem elementoꝝ per motum orbis ⁊ centri quietem.

Cum asit hec omnia dicta sint sm Aristo. ⁊ peripatheticos antiquos. Est tamen via generationis ⁊ numeri elementorum a posterioribus inventa brevis ⁊ bona ex propositionibus notis in sensu probata. Est enim per se notum ꝙ ex motu est calor: ⁊ dissolutio partium in omni materia susceptibilis est passionis eo ꝙ ex quiete est frigiditas partium ⁊ constrictio in materia eadem. Cum igitur celi motus sit perpetuus: ⁊ materia quatuor elementorum sit susceptibilis passionis: oportet necessario ꝙ materia quā continue tangit concavum celi calefiat in summo ⁊ dissolvatur ita ꝙ partes eius rarificantur in summo: ita ꝙ una non fluit ad aliam: nec ex alia. Talis autem rarificatio conducit ad desiccationem vehementem necessario: ⁊ ideo id qđ proximum est spere de materia quatuor elementorū sive de materia prima est ignis: qꝛ ignis est corpus calidum in summo ⁊ siccum ultimo rarefactum. Corpus autem longissime distans a motu ⁊ quiescens est centrum: ⁊ ideo ex quiete est ultimo frigidum frigiditate constringente: ⁊ ideo humidū exprimente ab ipso: ⁊ hoc est terra: ꝙ incenditur a motu sperico sicut circa qđ fit motus sicut dictum est in tertio librorū superiorum: mediorum autem locorum quicquid ⁊ recedit a motu primi corporis ⁊ recessu non perfecto est calidus nō vehementer dissolutivus ⁊ exiccativus: ⁊ ideo generativus aeris: quia aer est corpus calidum ⁊ humidum: ⁊ ex calore habens humidum spiritualiter emanans a medio aeris ad circumferentiam suam: locus autem cētro spere plus appropinquans ⁊ non habens in eo calidum dissolutivum remanet frigidus non quidem ultimata frigiditate: ⁊ ideo non exprimit humidum ex parte materie que est in ipso: ⁊ ideo generat aquam quia aqua est elementum humidum ⁊ frigidum habens humiditatem non spiritualem fluentem ab extremis aque ad medium ipsius: ⁊ ideo est spissius aere: que duo media elementa secundario intenduntur a natura quia nisi esset terra que centrum est circūposita: terra dissolveretur in motus superiorum: ⁊ non esset perfecte perfectio eorum que sunt sm generationem. ¶ Sic igitur determinatum sit de gravi ⁊ levi: ⁊ de accidentibus proprijs que accidunt utrisqꝫ: ⁊ distincta sunt utraqꝫ in ea que dicta sunt absolute: ⁊ in ea que dicta sunt comparative ⁊ diffinita sunt ⁊ demonstrata per demonstrationes necessarias ⁊ convenientes huic materie ⁊ sufficientes. Sic ergo in hoc completus liber noster de celo ⁊ mundo. Cum deo annuente omnia diximus in eo que fuerant nostre intentionis in hac materia.

Tex.c.44.

Tex.c.45.

¶ Explicit liber de celo ⁊ mundo Alberti magni.

¶ Incipit liber de generatione τ corruptiõe. Cuius tractatus primus est de generatione τ corruptione in cõmuni simplr̃ dictis.

¶ Cap.pm̃. De pħemio in quo declaraſ que sit intẽtio libri.

Ordo libri τ intẽtio

Uz due sint cõsideratiões de mobili simplici: quaꝝ vna est de mobili simplici ſm simpliciorẽ potentiaꝫ eius ad motũ que est potentia ad locum vel sitũ que habita est in scientia libroꝝ celi τ mundi. Altera est de simplici mobili ſm minus simplicẽ potentiaꝫ ad motuꝫ eius que est potentia ad susceptionẽ forme tam substantialis ꝙ̃ accidentalis: que tractãda est in libris istis qui dicunſ de generatione τ corruptione. Cõstat ꝙ scientia ista tertium obtinet locum partis prime que pars prima est de nãlibus vniuersalibus. ¶ Cũ eni habitũ sit de mobili in genere in scientia libri phyſicoꝝ: de mobili aũt simplr̃ ſm ꝙ potentiã habet ad renouationẽ situs qui nihil variat in subã mobilis in libro de celo τ mũdo sequitur hec tertia ꝯsideratio mobilis simplicis ſm motuꝫ qui est ad formam variantẽ esse mobilis: τ in hoc completa est prima pars vniuersaliũ nãlium: q̃ mobile in vniuersali nõ habet plures ꝯsiderationes.

Obiectio

¶ Si aũt aliquis dubitat τ dicat qm̃ nulla scientia põt esse de hoc: q̃ gñabilia τ corruptibilia sũt variabilia: τ de hoc scientia nõ põt esse: cum oĩs scientia sit de necessarijs: τ necessariũ simpliciter dictuꝫ sit imutabile τ eternum sicut dicit Arist.

Solũ p qua vide. 4. meta. t.cõ.22.

¶ Sciat de subiecto corruptibili rõnes esse incorruptibiles: que rõnes principia sunt sciẽtiarũ: τ sic de talibus nõ in numero acceptis: sed in rõnibus talibus esse sciam τ demõstrationẽ. ¶ Nec obstat qđ dicit Heraclitus .s. ꝙ diffinitiones in mã si bone sunt debent esse mãles: qm̃ aliter logice sunt τ ex transcendentibus τ vane oẽs. ¶ Mãles aũt dicunſ que sunt de forma accepta cũ mã. Forma aũt talis semper in mutatione ꝯsistit: nec de ea aliqđ certi concipi vel dici põt ꝓpter in subiecto ꝯtinuã mutationem physicus aũt nõ abstrahit: τ ideo physicus scientiam de hoc habere nõ põt.

Abstractio duplex.

¶ Hec eni rõ Heracliti decipit in equiuoco: q̃ abstractio duplex est .s. vniuersalis a particulari: τ secũda est illa que est diffinitio per ea que nõ ꝯcernũt mãm aliquaꝫ sensibilẽ a qua ſm esse dependeant: sed equalr̃ habẽt esse in omni mã. Et prima quidẽ abstractio oĩs est scientie: q̃ nulla scientia est quin abstrahat vniuersale a particulari: q̃ sue demõstrationes τ ꝯclusiones de vniuersali sunt: ꝫ aliquãdo illa diffiniri nõ possint: nisi ꝯcernãt sibi mãm sensibilẽ extra quã nec nomen nec rõnem retinent nisi equiuoce: sicut caro neruus τ os τ oẽs plante τ animalia τ partes eaꝝ: q̃ nulla caro est que non sit medium in tactu cõposita ex ꝯtrarijs: τ similr̃ de alijs nãlibus est intelligẽdum. ¶ Nihilominus tñ physicus loquẽs de carne nõ loquiſ de carne hac indiuidua: sed potius de carne ſm rõnem carnis qua ab hac indiuidua abstrahit: vel si descendit sub carne ad carnẽ leonis vel hominis non tñ venit ad aliqđ indiuiduuꝫ de quo tradat demonstrationẽ τ scientiã. ¶ Abstractio aũt que est per diffinientia que rõnẽ nõ habẽt ab hac vel illa in specie cõsiderata mã est mathematici sicut circulus quẽ ꝯsiderat mathematicus nõ ereus est nec ligneus sed quantus tñ: τ ideo vna est sua rõ in oĩ mã non equiuoca: qm̃ nihil est de sua rõne nisi ꝙ sit figura plana vna linea ꝯtenta: τ hoc saluaſ in oĩ quanto: hoc aũt hꝫ determinari in 6° phyſicoꝝ.

Nomen libri

¶ Dicit autẽ hic liber de gñatione simplr̃ τ corruptione duabus rõnibus quarũ vna est verior: q̃ de gnõne simplr̃ τ de corruptione simplr̃ agiſ in eo. Dico aũt gñationẽ simplr̃ vniuersalẽ: q̃ de gnõne que est mutatio in vniuersali agiſ in primo libro de gñabili in vniuersali qđ est simplex corpus qđ gratia sui gñaſ: vel ꝓ qđ gñaſ quicquid gñaſ determinaſ in scđo. Que aũt dicunſ in primo libro preter hic ꝓpter illa dicunſ: ꝓpter distinctionẽ eni gnõnis ab alijs motibus qui sunt ad formas accidẽtales agiſ ibi de alteratione τ augmẽtatione: τ ꝓpter gnõnẽ corporis simplicis qđ est elementũ agiſ ibi de tactu τ de facere τ pati τ de mixtione. Alia tñ rõ est que nõ adeo est ad ꝓpositũ ꝫ a quibusdã fuerit assignata .s. q̃ vbicũqꝫ agiſ de gñatione τ corruptione in libro primo. Est eni ꝯsideratio gñationis in primo: τ gñationis ꝯtracte ad corpus simplex ꝯsideratio est in scđo. Gñationis aũt ꝯsideratio est duplex .s. ſm essentiã τ ſm esse. Ea aũt que est gñatio ſm essentiã est gñatio simplex dicta: que aũt est ſm esse τ nõ ſm essentiã est gñatio quoqꝫ quidẽ ſm esse quale determinaſ in alteratione τ ſm quãtũ in augmẽtatione. Motus autẽ gnõnis quo tangitur in tactu τ facere τ mixtione in quibus manẽt essentie ſm eꝫ primuꝫ: ꝫ fiat in talibus alteratio ſm esse contrariorum. In hoc aũt libro sicut τ in alijs Arist. sequimur nõ dimittẽtes et ea que ex alijs τ ex nobis vtiliter videbuntur addenda esse.

Tex c.i.

¶ De gñatione aũt τ corruptione ſm causas nãles siue nãliter gñatoꝝ τ corruptoꝝ in hoc libro dicendũ est τ vniuersalr̃ nõ descẽdẽdo ad gñationes huius vel illius dicẽduꝫ est hic: q̃ sñia vniuersalis est ante particularẽ: cause etiã eaꝝ hic dicẽde sunt τ determinãdo eoꝝ determinationes siue diffinitiones in cõmuni. Amplius q̃ motus sunt vniuersales ad formã alteratio τ augmẽtatio. Dicendũ est etiã de ipsis qđ sint τ verũ extimãdũ sit ꝙ vna sit nã alterationis τ gñationis aut semota siue diuersa sicut per nomina distinguunſ: q̃ nomen alterationis significat motũ in qualitate gñationis aut nomen sonat mutationem in substantia.

¶ Cap.2m̃. De opinionibus antiquorum circa genus generationis τ corruptionis.

Antiquoꝝ quidem ergo quidã gñationẽ simplicẽ dicebãt idẽ esse alterationi. Alij vo dicebãt aliud esse alterationẽ: τ aliud esse gñationem. Dico aũt simplicẽ gñationẽ que pure τ vere est vniuersalis gñatio mutatio .s. in subaꝫ vniuersalr̃ de qua intẽdimus hic: siue etiã simplicem gñationẽ que est gñatio elementi: de qua in scđo huius voluminis loquimur: q̃ ergo hi antiqui diuersificati sunt circa genus gnõnis τ alterationis ponẽtes ea in genere vno vl̃ diuersis: ideo primo dicaſ de opinione eoꝝ. ¶ Quicũqꝫ eniꝫ principiũ oĩum vnũ aliquid dicũt quicquid sit illud: τ oĩa dicũt generari ex illo vno saluato in suba τ rõne illis etiã necesse est dicere ꝙ generatio sit alteratio: τ q̃ sit in principali τ substãtiali gnõne opꝫ dicere alteꝝ. Isti eni dicũt vnũ subiectũ saluari in suba τ rõne sicut terrã vnã vel ignẽ vnũ vel aerẽ vnũ vel aquã vel mediũ inter ignẽ τ aerẽ vnũ mutari τ talis mutatio cui subijciſ idem saluaſ in suba τ rõne alteratio est: τ ideo ſm eos generatio est alteratio. ¶ Quicũqꝫ aũt ponunt ꝙ principia mãlia sunt plura sicut Empe. qui quattuor posuit elemẽta. Et Anax. qui oĩa homogenea .i. sĩlia in partibus ponit sicut sanguinẽ carnẽ ligṅuꝫ τ os τc. quoꝝ partes sunt similes τ habẽt nomẽ totius. Et Leucippus τ collega eius Democritus qui ponit infinita corpora indiuisibilia respersa in vacuo. Hi oẽs aliud dicũt generationẽ esse τ aliud alterationẽ: q̃ eoꝝ principioꝝ ꝯgregatio ſm eos fit generatio: alteratio aũt dum totum ꝯgregatũ variatur ſm qualitates vere vel apparenter. Dico aũt vere vel apparẽter: q̃ quidã ipsoꝝ qualitates ſm rem esse ponebant: quidã aũt non nisi apparentiam vt infra patebit in positione Democriti τ Leucippi. ¶ Sed tñ Anaxag. ignorauit veritatẽ sui sermonis: cũ eni posuit principia mãlia esse multa que ꝯgregatione τ segregatione generationẽ τ corruptionẽ faciũt sequebatur generationẽ nõ esse alterationẽ: τ ipse tñ dixit ꝙ generatio τ alteratio sũt idẽ: forte ideo q̃ nullus eoꝝ vere cognouit formale principiũ: τ q̃ latet primo res deinde ꝯgregatione τ segregatione homogeneoꝝ incipit apparere: τ hec est rei generatio τ latẽtia corruptio: latentia aũt τ apparẽtia nõ dicit mutationẽ nisi in accidẽte: τ ideo dixit iste generationẽ esse alterationẽ τ ꝯtraſ dicto suo: q̃ ſm eũ generatio fit ꝯgregatione homogeneoꝝ que latebãt: τ alteratio variatione passionũ circa idẽ in quo apparẽtia homogenea iã ꝯduũ ꝯstiterãt: multa aũt Anax. dixit elementa mãlia quẽadmodũ alij. Empe. n. ꝑncipia mãlia corporea q̃tuor elemẽta esse dixit: τ

cum addidit his duo formalia mouētia.s.litē ⁊ amicitiam tūc sex in vniuerso ponit principia: sed Anax. ⁊ Leucippus ⁊ Democritus ꝯueniūt in hoc ꝙ mālia dicūt īfinita esse pncipia. Anaxago. eni oīa omiomera.i.similis gnīs ponit eē mālia: quoꝝ pars synonyma est toti.i.eiusdē rōnis ⁊ nois cū toto: sicut os ⁊ caro ⁊ medulla: qꝛ quelibet pars ossis est os: ⁊ quelibet pars carnis est caro: ⁊ sic de alijs. Democritus āt ⁊ Leucippus dicunt ꝙ hec omiomera ⁊ alia componunē ex athomis siue corporibus īdiuisibilibus que īfinita sūt multitudīe ⁊ figuratiōe siue forma que morphea dicit: qꝛ trigonia sunt ⁊ trigona ⁊ rotunda ⁊ pentagona: ⁊ sic in infinitum. Res aūt que cōposite sunt differūt his athomis ex quibus sunt positione ⁊ ordine athomoꝝ: qꝛ aliā positionē habēt trigona cū rotundis ⁊ quadratis ⁊ similibus in vno qd̄ fit celū ⁊ aliā i alio qd̄ fuit terra: simir aliū habēt s3 ꝙ a dextris vel sinistris siue prius siue posterius cōponūt trigona vel rotunda: ⁊ ideo differētiā hāc accipiunt generata fm̄ istos duos modos: hec ergo est opinio antiquorum circa genus alterationis ⁊ corruptionis.

¶Cap.3m. De comparatione antiquorum.

Si aūt comparanē dicta antiquoꝝ qui plura dicunt esse mālia principia: tūc dicta Anaxag. cōtraria sunt fm̄ aliqd̄ dictis Empe. qꝛ Empedoclici.i.illi qui sunt de secta Empe. dicūt pncipia mālia ⁊ simplicissima esse quatuoꝛ elementa.s.ignē: aerē: aquā: ⁊ terrā: ⁊ ex his fieri posteriora ⁊ minus simplicia ea que dicunē partes omiomere.s. carnē: os: ⁊ alia de nūmero partiū que inueniunē in cōpositis. Anaxagorici aūt dicūt econuerso.s.ꝙ partes omiomere sunt priores ⁊ simpliciores ꝙ̄ quatuoꝛ illa que dicit Empe. s.ꝙ̄ ignis aer aqua ⁊ terra: ⁊ hec quatuoꝛ dicit Anax. ꝯstitui ex illis. Sunt eni omiomere partes pāspermia vniuersalia semina mālia hoꝝ quatuoꝛ corpoꝝ: l3 eni sint quatuoꝛ corpora omiomera: tñ nō sunt partes omiomere: quia per se sunt ꝯstituta fm̄ partes omiomeras. Anaxa. dicit esse elementa oium corpoꝝ: qꝛ pars mālē principiu3 est totius ⁊ omiomerū est principiū etherogeniū.i. dissimilis in partibus sicut homo manus ⁊ pes: qꝛ nec in homines homo: nec manus in manus: nec pes in pedes diuiditur.

¶Cap.4m. De eo qd̄ necessario sequitur ex dictis eorum.

His habitis ostendamus qd̄ prius diximus.s. ꝙ his qui ex vno māli pricipio saluato in subiecto omnia dicunt ꝯstitui necesse sit dicere generationē ⁊ corruptionē esse alterationē: cū eni dicit manere subiectū vnū ⁊ idem in mutatione: tūc dicit ꝙ sicut mutaē alterari: qꝛ tūc non mutaē in forma substātiali: sed de subiecto saluato in substātia ad subiectū alterius accidētis: sed tale subiectū saluatū. Dicūt ponētes illud principiū māle: ergo sequiē ex dicto eorū ꝙ generatio sit alteratio. Mis aūt qui genera mālia multa faciūt: necesse est dicere gnātionē aliā esse ab alteratione: qꝛ ipsis necesse est dicere ꝙ multis mālibus ꝯuenientibus fit gnātio ⁊ dissolutis eisdem fit corruptio. Sed alteratio non sic: sed sine segregatione ⁊ ꝯgregatione partium mālium: cū res alteraē variaē in accidentibus: ideo enim qꝛ gnātio est ꝯgregatio partium mālium ⁊ corruptio est segregatio. Dicit eni Empe. qm̄ nā formalis nō est nisi mixtura: eo ꝙ ipse formā perfecte nō cognoscit nec cognouit: sed principiū generatoꝝ posuit materiale ⁊ segregatio mixture illius est nomē corruptionis. Illud igitur sequitur positionem ipsoꝝ: ⁊ ideo manifestum est eos sic dicere.

¶Cap.5m. De perfectione dicti eoꝝ qui plura vno dicūt elementa vt Empedocles.

Habito aūt eo qd̄ est proprium ex dictis eoꝝ cōsiderare ꝯtingit ꝙ his qui dicunt ꝙ plura mālia sunt principia: accidit etiā ꝙ dictu3 eoꝝ est imperfectum ad construendum suam intētionē: qꝛ sicut habitu3 est ipsis est necesse dicere ꝙ generatio sit aliud ꝙ̄ alteratio: ⁊ tñ impossibile est fm̄ ea que ab eis dicūtur hic per causa3 ostēdetur: hoc autē qd̄ dicimus recte est facile videre: per simile enim probamus alterationem esse differētem a generatione: qꝛ sicut videmus in quantitate esse motum quiescente.i. manente substantia.i. subiecto fm̄ esse ⁊ ratione3 qui motus vocatur augmentū: ita videmus eodem modo quiescente substātia ⁊ subiecto motu3 esse in qualitate que est alteratio: sed in generatione non quiescit substantia ⁊ subiectum idem fm̄ esse ⁊ rōnem: ideo differunt generatio ⁊ alteratio: sed hoc nō potest causari ex dictis eoꝝ qui plura ponunt principia mālia qd̄ sic probatur: qꝛ si nō fiat alteratio in primis qualitatibus que sunt differentie elementoꝝ: s. in frigido ⁊ calido: sicco ⁊ humido nō potest fieri alteratio in scd̄is que causantur ab illis.s. in albo nigro: molli ⁊ duro: sed dicit Empe. non fit alteratio in primis ergo nec in scd̄is. Dixit eni3 Empe. ꝙ terra est res frigida dura nigra: ⁊ sol.i. ignis est res alba calida ⁊ ꝙ vnum elementum non imutat alterum. L3 congregenē in vnum mixtum: ergo elementum non imutat elementum extra mixtum nec in mixto fm̄ qualitatem puta actiua3 vel passiuam: ⁊ ideo terra semper manet terra ⁊ nunꝙ̄ mutatur in ignem: vnde necesse est eum sequi ⁊ in qualitatibus scd̄is ⁊ gnātis nullam fieri alterationem: qꝛ non alteratur etherogeneu3: nisi qꝛ in eo alteratur homogeneū: nec homogenea pars alteratur nisi alterato elemento qd̄ ꝯstituit in ipsum: ⁊ ideo elemento non alterato non alteratur homogeneū: nec etherogeneum similiter non alterat album nec dulce nisi rōne alterationis in sua causa que est ca. fri. hu. ⁊ sic. ꝯstat ergo ꝙ ex dictis Empe. alteratio causari non potest cum tamen necesse sit sibi ponere alterationē a generatione differente3: ⁊ infra insufficiens est dictum eius: hoc aūt p3 in alia rōne. ¶Manifestu3 est enim ꝙ in omni alteratione vna mā siue vnum subiectum supponiē duobus ꝯtrarijs sicut in loci mutatione qd̄ idem est sursum ⁊ deorsum motum in quantitate idem augmentum ⁊ diminutum. Sed Empedo. nō dicit idem esse calidum ⁊ frigidum fm̄ subiectum vt habitū est: ergo ex dicto suo non causatur alteratio. Amplius p3 ꝯclusio rōne ꝯsequentie: qꝛ ista se ꝯsequunē si est alteratio est subiectu3 idē sub duobus ꝯtrarijs saluatū est alteratio: sed fm̄ Empedo. nō est subiectū vnū sub duobus ꝯtrarijs saluatū: nec econtra: ergo non causat alterationem.

¶Cap.6m. De eo qd̄ Empe. dicit contra seipsum ⁊ contra id qd̄ apparet sensu omnibus.

Tex.c.2.

Empedocles ergo non est tm̄ iperfectus in suo dicto sed ꝯtraria videē dicere ad ea que appareat omnibus ⁊ ad seipsu3. Dicit enim duo in simul quoꝝ vnum est ꝙ nullum elementoꝝ trāsmutatur in alteꝝ: eo ꝙ non admittunt differētias suas que sunt qualitates prime quas ipse dicit esse in terra graue ⁊ durum ⁊ frigidum ⁊ in sole.i. igne albū ⁊ calidum: scd̄m est ꝙ ipse dicit qd̄ quatuoꝛ elementa qñ mutanē in vnum chaos siue in vnā materiā ⁊ fiunt iterū distincta ab illa natura per litem ⁊ amicitiam: ⁊ hoc non potest ipse dicere ꝙ in vnā.s. ꝯueniant nām nisi qꝛ possunt amittere suas qualitates: nec potest dicere ꝙ iterum exeant ab illa natura mixta: nisi qꝛ possunt acquirere qualitates: ergo elementa possunt alterari ⁊ transmutari: nec magis est rō: quare magis tunc possunt alterari ⁊ trāsmutari ꝙ̄ modo: ergo ⁊ modo possunt alterari ⁊ transmutari vt terra fiat ignis vel aliud elementū: ⁊ hoc est qd̄ apparet omnibus. ¶Cū ergo ꝯtrarium huius dicat Empedo. dicit contra se ⁊ contra apparens. Incertu3 aūt est etiam dictū huius viri in hoc ꝙ fm̄ illum suū dictum nemo potest scire vtrum vnum principium sit multoꝝ: aut econuerso multa sint principia vnius: inquantum eni quatuoꝛ ꝯgregata per amicitiam ꝯstituunt vnum sic multa.s. quatuoꝛ sunt principia vnius: inquātum aūt iterum per litem quatuoꝛ exeunt ex vno vnum est principium multoꝝ: ergo nescitur ex dicto suo vtrum fm̄ vnum sit elementum ⁊ principium primum vel quatuoꝛ: hec ergo sunt dicta a sermonibus eoꝝ qui circa genus generationis errant ponentes eam esse alterationem vel motum fm̄ situ qui fit congregatione ⁊ segregatione.

Tex.c.3.

¶Cap.7m. De eo ꝙ sermones antiquoꝝ insufficientes sūt circa id quod subijcitur generationi.

Tex.cō.4.

Vniuersaliter itaq3 de generatione ⁊ corruptione simplici elementoꝝ dicendū vtrum est aut nō est: ⁊ quomodo est: ⁊ de alijs motibus simplicibus puta de augmētatiōe ⁊ alteratione: ⁊ erit nr̄a intētio hic dicere vtru3 gnātio est ex illo ex quo dicebāt eē āntiqui: vt sicut remouimꝰ errorem

rē eoꝝ q̄ errabāt in eo ex quo est gn̄atio siue qđ subijcit gn̄ationi: hoc enim est necessarium cum antiqui non fecerunt hoc. ¶ Plato enim cum scrutatus sit de generatione ⁊ corruptione quomodo fit in rebus particulariter ⁊ nō vniuersaliter scrutatus est: tāctū.n. dixit de gn̄atione elemētoꝝ qualr aūt alia generent᷑.s.carnes ⁊ ossa: ⁊ alia talia nō potuit sciri per suā artē: q᷑ nō fuit vniuersalis ars applicabilis oībꝰ: sed particularis de quibusdā faciens tractatū: fuit ergo insufficiens q᷑ non dixit aliquid de alijs motibus vniuersalibus qui sunt ad formā sicut est augmentatio ⁊ alteratio: quoꝝ vnus est ad formam in quantitate: ⁊ alius est ad formam in qualitate. Similiter omnes alij antiqui defecerant in hoc ꝙ nullus de his aliquid dixit nisi superficietenus ⁊ nō subtiliter preter Democritum qui de omnibus motibus istis curam videtur habere: ⁊ qualiter differant adinuicem: precipue aūt de augmentatione nullus aliquid dixit nisi ꝙ quilibet parum scrutatus de plano diceret.s.ꝙ res augmentat᷑ a re sibi simili: sed qualiter fiat augmentum nullus dixit: nec etiā de mixtiōe nec de facere ⁊ pati quomodo hoc qui facit: de hoc aūt patitur sm̄ nāles operationes: cū tñ isti motus sine actione ⁊ passione fieri non possunt.

Tex.c.5.

¶ Cap. 8m. De opinione Democriti ⁊ Leucippi circa subiectum generationis.

Democritus aūt ⁊ collega eius Leucippus vt diximus soli vniuersalr̄ de omnibus tractauerunt motibus: ⁊ qualiter adinuicem differūt: fecerunt enim positione sua figuras in athomis hoc est in corporibus indiuisibilibus dicētes illa esse rotunda trigona quadrāgula ⁊ pētagona: ⁊ sic in infinitum: ⁊ hec corpora dixerunt respersa in vacuo quemadmodum plurime partes apparent in radio solis: dicebant in hoc vacuo omnium fieri generationez in athomos congregatione athomoꝝ ⁊ eorūdez segregatione fieri corruptionem: ⁊ q᷑ forte putabant figuram corporū naturalem esse formam substantialem ipsoꝝ eo ꝙ quodlibet corpus naturale propriam habet figuram: ideo putabant figuram corporis naturalis componi ex figuris athomoꝝ. Alterationem aūt fieri voluerunt ordine ⁊ positione athomoꝝ: q᷑ videlicet infra vel extra disponunt trigona cuꝫ quadratis vel aliter figuratis ⁊ ordinant᷑ ante vel retro ad dextram vel ad sinistram cui rei dabant exemplum in collo columbe que videtur ante aspicienti grisea ⁊ a dextris conuertenti oculum videtur hr̄e splendorē auri: ⁊ aliter aspicienti videt᷑ coloris azurini. ¶ Dixerūt aūt figuras īfinitas: ideo q᷑ dubitabāt veꝝ causari ex apparentia hominū.i.verū esse quicquid apparet alicui in sensu vel in opinione sua: q᷑ de facili transferunt res athomoꝝ situ vel ordine: ⁊ ideo aliter videt᷑ vni dicere ⁊ aliter alteri cum vtrūqꝫ tñ verum inducit de re propter diuersum situm rei: ⁊ etiam contraria iudicia de re propter illam causam sunt vera: ⁊ res tota efficitur alia: ⁊ alterius iudicij propter vnū athomū remotū a re vel repositū ad ipsam: ⁊ huius exemplum esse dicebant in litteris que diuerso ordine omnis componūt dictiones ⁊ orationes ⁊ vna littera dempta vel apposita vel aliter sita iudicium ⁊ sensus orationis variatur sicut apparet in comedijs ⁊ tragedijs. Sunt enim comedie carmina laudis que cantant comici: hoc est imitationes gestoꝝ laudabilium antiquoꝝ. Comos enim grece sonat latine villa: q᷑ villanoꝝ ꝯgregatione talia cantantur. Tragedie aūt carmina sunt vituperationis quibus antiquoꝝ vituperia simpliciter inter villanos cantātur dicta a tragos qđ est hircus: q᷑ feda cantantes fetidū animal hircum in remuneratione accipiebant: hec ergo carmina laudis ⁊ vituperij ex eisdem aliter ordinatis fiunt litteris: ⁊ similr̄ etiā athomi se habēt ad materialia corpora sicut littere ad dictiones vel orationes etiaꝫ aliter ordinatis ex eisdem athomis diuersa fiunt corpora sm̄ naturam compositione situ ⁊ ordine athomorum.

¶ Cap. 9m. Utrū gn̄ō sit ꝯgregatiōe ⁊ corruptio segregatiōe.

Tex.c.6.

Quoniam ergo omnes fere in hoc conueniunt ꝙ aliud est generatio ⁊ aliud alteratio cum ex alijs fiat generatio ex alijs alteratio: ⁊ q᷑ sicut dicunt antiqui generatio fit ex congregatione eoꝝ ex quibus fit generatio siue sint athomi siue sint quatuor elementa siue omiomera. Alteratio altero modo aūt fit translatione illoꝝ ipsoꝝ sm̄ situm ⁊ ordinem: ideo a scientibus physicam naturalez de istis cōsiderandum est. ¶ Hoc enim multas rōnabiles habet questiones: si enim detur ꝙ generatio est quedam congregatio athomoꝝ siue aliorum ex quibus res dicit᷑ generari multa impossibilia contingunt.s.ꝙ forma substantialis situs partium sit: ⁊ ꝙ generatio sit quedam loci mutatio in partibus generati: ⁊ ꝙ generatio non sit mutatio in substantiam: ⁊ ꝙ in sub̄a cōposita non sit nisi vnū cōponēs substātialr̄: ⁊ his similia. Sed si dicatur ꝙ generatio non sit congregatio sūt quedam rationes que non sunt habiles solui que infra patebunt. Si enim dicatur ꝙ generatio non est congregatio quedam videt᷑ antiquis aut vniuersalr̄ nihil esse generatio aut si est videtur non differre ab alteratione. Tunc enim generatio est mutatio in cōtinuo non dissoluto nec congregato sed saluato in partibus. Alteratio aūt similiter est mutatio in tali continuo manente. Si vō generatio non est ꝯgregatio ⁊ tamen differt ab alteratione. Tunc tentandum est dissoluere rōnem antiquoꝝ iam nuper inductam.

¶ Cap. 10m. Qꝫ imperfectius dixit Plato q̄ȝ Democritus circa subiectum generationis.

Tex.c.7.

Questionis aūt istius principiū est ꝙ nos iquiramus primo verū sic gn̄ant᷑.i.ex talibus gn̄antur ⁊ alterant᷑ ⁊ augmentant᷑ ⁊ ꝯria his patiuntur entia.i.corrūpunt᷑ ⁊ diminuunt᷑ entia: sicut dicūt antiqui: vel nō hoc est verū principia mālia ex qbus fit gn̄atio sicut corpora idiuisibilia: indiuisibiliū aūt nullū est corpus: q᷑ in hoc est magna differētia: ⁊ rursus si nos ꝯcesserimus dimēsiones figuratas esse principia reꝝ: opꝫ prius querere verum ille dimēsiones sint corporee sicut dicūt Democritus ⁊ Leucippus: aut sint planities siue superficies sicut dicit Plato in timeo: sed sicut in quarto celi ⁊ mūdi diximus incōueniens esse corpora physica diuidi in planities: vnde nec cōponunt᷑ etiā ex ipsis: q᷑ q̄libet res cōponit᷑ ex his in que diuidit᷑: ideo magis rōnabile est corporꝫ physicoꝝ elemēta esse corpora idiuisibilia lꝫ ⁊ hec multā habeāt irrōnabilitatē. ¶ Isti eni qui ponūt corpora idiuisibilia causare posse alteratione aliā etiā a gn̄atione ex ꝯuersione athomoꝝ cū tactu diuerso: q᷑.s.rotūdū alicuiꝰ tangit latū siue trigonū: ⁊ alicuiꝰ tāgit latū aliud latū: sicut trigonū tangit tetragonū: ⁊ cernit etiā in hac figura in athomis vt prius dictū est: ⁊ hoc facit Democritus: ⁊ ideo etiā colorē nullū dicūt esse: q᷑ res colorat᷑ diuersimode ex cōuersione ad alteꝝ: ⁊ ideo in apparētia est color ⁊ nō in re ⁊ in esse. Sꝫ eis qui dicūt corpora in planities diuidi ⁊ cōponi ex illis nō cōtingit eūm dicere alterationis aliā q̄ȝ gn̄ationis: q᷑ qđ cōponit᷑ sm̄ latitudinē ex planitiebꝰ nec gn̄at᷑ p̄ter solida.i.corpora. Dicūt aūt planities cōponi sm̄ latitudinē: q̄n super latitudinē mouet᷑ ⁊ auget᷑: tūc eni ꝓfundū recipit: si aūt sm̄ lōgitudinē mouet᷑ vel additionē reciperet ꝓlōgaret᷑ qdē superficies sed nō fieret corpus: q᷑ nō ꝓfundaret᷑: linea.n. mota ad pūctū ꝓlōgat᷑: sꝫ mota ad linee dimēsionē latū facit superficiei ⁊ gn̄at superficiē: ⁊ superficies mota ad linee dimēsionē latior ⁊ maior efficit᷑: sed corpꝰ nō gn̄at nisi ad latitudis cōpressionē mouet᷑. Passiōes aūt ⁊ q̄litates alias Platonici nō suscipiūt gn̄ari ex tali superficieꝫ cōpositione: ꝙ aūt Platonici minus q̄ȝ Democriti discipuli potuerūt dicere ea que oēs ꝯfitent᷑.s.alterationē ⁊ gn̄ationē: ⁊ differētiā hoꝝ ꝯtingit eis ꝓpter inexperiētiā. ¶ Cū eni experiētia sit cognitio singularium Plato in his studiū nō posuit sed dicebat hec īfinita esse nec posse eoꝝ fieri disciplinā ⁊ resoluit corpora in vniuersale corpus: ⁊ corpus sensibile in corpus imaginabile solū quātitatis qđ est per rōnē ante corpus sensibile: ⁊ q᷑ hoc fit mota planitiei ad latitudinē: ideo dicebat corpus ex his fieri: qui aūt magis naturalibus q̄ȝ vniuersalibus mathematicis insudauerant sicut Democritus ⁊ physici illi magis possunt supponere talia principia materialia ex quibus multa naturalium complicantur. Qui autē sunt ex multis sermonibus cōcinnantibus circa vniuersalia: ⁊ sunt indocti circa naturam existentium enunciant facile.i.non perfecte: q᷑ non respiciunt ad multa in quibus est natura singulorum physicorum: sed potius ad vnum vniuersale vt dictum est.

¶ Cap. 11m. Et est digressio de sentētia Platonis circa subiectum generationis.

Sic videt digressione opus esse ppter faciliorez doctrinã: sciendũ ergo Platonẽ posuisse cõpositionẽ physicoꝝ corpoꝝ ex pũctis ⁊ lineis ⁊ supficiebus. Democritus aũt ex corporibus indiuisibilibus. Rõ aũt Platonis hec fuit: qꝛ quocũqꝫ pũctus moueatᷣ sequitᷣ indiuisibile: ⁊ ideo nõ perficit motu suo nisi lineas inter duo pũcta existentes. s. pũctũ vnde motus: ⁊ pũctũ in quo sistit motus: trãsitus aũt pũcti medius nõ fuit nisi puncti: ⁊ ideo lineã esse vniuersalr ⁊ substãtialiter ex pũctis Plato esse dicebat a simili rõne linea sm ꝙ est mota ad dimẽsionẽ mediaꝫ ꝯstituit superficiẽ: ⁊ id qꝺ transit quasi fluẽte essentia nõ est nisi linea: ⁊ ideo essentialr dicebat superficiẽ esse ex lineis similr quasi pcedẽte ⁊ fluente essentia superficies ad latitudinem mota essentialiter ꝯstituit corpus: ⁊ ideo corpus essentialr est superficies. Si aũt linea motu ⁊ fluxu suo sequeretᷣ punctuꝫ non esset ibi fluxus nisi pũcti: ⁊ ideo non nisi linea lõgior ꝯstitueretᷣ: similiter si supficies sequeretᷣ fluxu suo lineam nõ ꝯstitueret nisi superficiem maiorẽ: corpus aũt non ꝯstitueit quicqꝫ aliud: qꝛ non possunt esse plures dimẽsiones. Et forte Plato nõ peccauit mãlem essentiam linee ponẽdo punctũ: siue in ponẽdo mãlem essentiam ꝯtinui esse punctũ: qꝛ lꝫ ab indiuisibili qꝺ actu est in ꝯtinuo põt esse ⁊ forte est mãlis essentia eiusdem: ꝯtinuum tamen non diuiditur in puncta: qꝛ non diuiditur per materiam ⁊ formam: sed per partes quantitatiuas que potentia infinite sunt in ipso: peccauit autem Plato dicens hec esse elemẽta corpoꝝ nãlium: quoꝝ potius elementa sunt forma ⁊ mã. Et hec sufficiãt de sñia Platonis.

¶Cap. 12m. Et est digressio de intentione Democriti circa subiectum generationis.

Tex.c.7.

Democritus aũt videbat ꝙ omnia naturalia etherogenea cõponuntᷣ ex similibus sicut manus ex carne ⁊ osse: ⁊ huius similia nõ cõponũtur sm essentiam ex minimis que actionẽ forme habere possunt: lꝫ enĩ nõ sit accipere minimũ in partibus corporis sm ꝙ est corpus: qꝺ aũt nõ possit accipi minus per diuisionem: tamen est in corpore physico accipere ita paruã carnem qua si minor accipitᷣ operationem carnis non perficiet: ⁊ hoc est minimũ corpus non in eo ꝙ corpus: sed in eo ꝙ physicuꝫ corpus: ⁊ hoc vocauit athomũ Democritus: ⁊ qꝛ hoc mãle est ad totũ corpus ⁊ totũ componitᷣ ex pluribus mãlibus partibus: ideo dixit ex talibus physica corpora componi: ⁊ nõ errauit si de cõpositione quãtitatiua ⁊ physica itellexerat: sed errauit in hoc ꝙ nõ vidit cõpositionẽ essentialẽ primã que est ex forma ⁊ mã: minima enĩ caro cõposita est ex mã ⁊ forma: ⁊ ideo est cõpositio essentialis que constituitᷣ per generationẽ ⁊ cõpositionẽ quantitatiuã de qua loquebatur Democritus. ¶Ex his ẽt patet qualiter nõ nãliter ꝯuenit dictũ Platonis cũ veritate nature in hoc ꝙ sicut dicit Plato. Omnis cõpositi nã fluit ab indiuisibilibus ⁊ cõponentibus: sed deuiat a veritate in hoc qꝺ dicit cõpositũ physicũ nõ a physicis cõponi pricipijs. Sed Democritus in hoc deuiat a veritate ꝙ dicit illa esse minima corpoꝝ physicoꝝ athomalia: que si vlteriꝰ diuidantᷣ nõ habẽt actionẽ physicã cũ ipsa minima sunt operãtia physice que sunt mã ⁊ forma simplicia que dicuntᷣ minima quãtitate sed maxima virtute ꝯstituẽdi generatũ physicũ.

¶Cap. 13m. De differentia dictoꝝ Platonis ⁊ Democriti: ⁊ qualr Democritus obuiat Platoni.

Tex.c.8.

Jis prenotatis redeũdũ est ad id de quo intendimus: ⁊ viã Arist. sicut icepimus teneamus: ex dicendis enĩ poterit aliquis videre ꝙ differũt physice ⁊ logice. i. ex trãscẽdẽtibus intẽdẽtes in principijs. Plato enĩ logice loquẽs dicit principia dimẽsiones idiuisibiles: qꝛ supficies idiuisibilis est sm ꝓfundũ: ⁊ linea sm latũ ⁊ pũctũ simpliciter rõne logica vtens que ducit ad impossibile: qꝛ si talia nõ sint principia: tũc ante trigonũ multe erũt superficies. Omne enĩ ante qꝺ nihil est: aut qꝺ resoluitᷣ alia p diuisionẽ est principiũ eoꝝ que resoluuntᷣ in ipsuꝫ: sed trigonũ non põt diuidi in alias superficies: qꝛ si ductis lineis ab angulis ad cẽtrũ trigonus diuidatᷣ: nõ diuiditᷣ nisi in trigonos ⁊ non in alias supficies que formalr differãt ab ipso: quadratũ aũt ⁊ quelibet alia figura si ab angulis ad cẽtrũ ductis lineis diuidatᷣ in tot trigonos scribitᷣ ⁊ quot hꝫ angulos: ⁊ ideo cõponitur ex trigonis: ⁊ similr alia figura: qꝛ elemẽtũ est ꝙ vna forma nõ diuiditᷣ in formã aliã ⁊ est principiũ in cõpositiõe. Democritus aũt ꝓprijs ⁊ physicis sermonibus videtᷣ facere ꝑsuasiõe in eo qꝺ ponit physica ex physicis cõponi: ⁊ hoc erit manifestũ in pcedẽtibus. Habet ẽt questionẽ si quis ponat corpus esse magnitudinẽ oĩno diuisibilẽ. i. sm latũ lõgũ ⁊ ꝓfundũ diuisibilẽ: ⁊ dicat possibile esse ꝙ ipsuꝫ in oĩ sua dimẽsione diuidatᷣ: vtrũ aliqd sit post diuisionẽ remanẽs ꝙ sic effugiat diuisionẽ ꝙ ipsum oĩno sm quãtitatẽ sit indiuisibile: hoc enĩ indiuisibile erit principiũ cõpositi diuisibilis sicut dicebat Plato: voco aũt oĩno diuisibile qꝺ diuidi põt sm esse in oẽ punctũ qꝺ essentialr ⁊ potentialr est in ipso: qꝛ ita oĩno diuisibile. Dixit Plato magnitudinẽ: si enĩ oĩno sit diuisibile ꝙ sic diuidatᷣ: tũc. n. est diuisuꝫ simul sm oẽ pũctũ siue actu diuidatᷣ siue nõ cũ dicatᷣ possibile in infinituꝫ sic diuidi nihil sequitᷣ impossibile: qꝛ falso ⁊ nõ impossibili posito qꝺ accidit est falsum ⁊ nõ impossibile. Si aũt forte tu dicas ꝙ nõ simul sm totũ est diuisibile ad infinita sed post successiuã diuisionẽ entis vt. s. primo sm mediũ diuidatᷣ: ⁊ postea residuũ iterũ sm mediũ in tãta diuisione: ⁊ sic in infinitũ videtᷣ ꝯtraꝫ: qꝛ si sm mediũ punctũ est diuisibile cũ vna sit rõ de pũcto qui est iuxta mediũ pũctũ ⁊ de medio pũcto similr: ⁊ de oĩbus punctis similr que infinita sunt inter extrema in ꝯtinuo: sed infinita pũcta simul diuisibile erit: ⁊ nihil est ipossibile ex hoc nascens per ꝯñam siue illa sint mille millia siue infinita: ⁊ erit similr est in infinitũ diuisibile qñuis nullus diuidat: ergo cõponitᷣ ex infinitis indiuisibilibus pũctis: hec ergo sunt que faciũt Platoni dubitationẽ. Cõtra que obijcit Democritus: qñ. n. oĩno. i. vbiqꝫ in oĩ pũcto tale est corpus sm Platonẽ diuidatᷣ: q̃ro igitᷣ quid erit relictuꝫ qꝺ ex tali diuisione aut erit dimẽsio aut nõ: ꝯstat ꝙ nõ dimẽsio: qꝛ relictũ in diuisione est terminus diuisionis: dimẽsio aũt nõ terminat diuisionẽ cũ corpus oĩno ⁊ sm oẽm dimẽsionẽ diuisibile esse supponatᷣ: si aũt nõ dimẽsio erit residuũ qꝺ qdẽ nullus corpꝰ est in aliqua dimẽsiõe que sit supficies: vel si in ea aut nihil erit residuũ aut pũctus est residuꝰ post diuisionẽ que pũcta erũt sine dimẽsione: si aũt nihil residuũ est: sed ex eis cõponitᷣ corpus que residua sũt post diuisionẽ: q̃ etiã corpus cõponitᷣ ex nihilo: ergo ẽt cõpositũ mãlr sit cõponẽtia oẽ cõpositũ vtrinqꝫ ergo nihil erit sm rẽ sed tm̃ apparẽs esse. Similr aũt si dicatᷣ ꝙ pũctus est residuus diuisioni cũ pũctus nõ habeat quãtitatẽ que in ipso nõ esset erit quãtitas: ergo cõpositũ nõ est quãtũ: qñ enĩ vnita se tãgũt sm Platonẽ: ⁊ vna dimensio mãlr erãt nõ faciebãt totũ maius sed potius ptes quãtitatis hoc faciũt: si enĩ diuidatᷣ esse suũ totũ in duo vel tria tm̃ est totuꝫ quãtũ ille ptes diuise ⁊ ecõuerso: quapropter si oẽs cõponantur pũcti si dicantᷣ mãles esse ad totũ ꝯstituẽdũ nõ faciũt magnitudinẽ aliquã in toto sicut nec in se hñt: pars enĩꝫ mãlis nõ dat toto maiorẽ magnitudinẽ quã in se hꝫ. ¶Si ẽt forte aliqs dicat ꝙ corpus ad pũcta nec diuiditᷣ sed ad supficies que dicũtᷣ grece parisimie: qꝛ pari circũsonat ⁊ simia est putamẽtũ pomi a curuitate dictũ: qꝛ supficies circũuoluit corpus: ⁊ sic residuũ diuisiõis corpis sit dimẽsio: ⁊ ex illa cõpositio corpis egreditᷣ idẽ sermo erit qui primo. Qualr enĩ põt dici ꝙ post diuisionẽ oĩno factã remanet diuisibile: similiter qũo põt dici in ꝓfundũ diuisibile fiat ex parisimia in ꝓfũduꝫ nullã habẽtẽ dimẽsionẽ. Si ẽt tu dicas ꝙ residuũ diuisionis est nõ corpꝰ nec aliqꝺ pncipiũ corpis: sed est ipẽs siue forma accidẽtalis siue passio que per diuisionẽ subiecti a subiecto separatᷣ ⁊ remanet post diuisionẽ ⁊ pũcti ⁊ magnitudo. i. que est ex pũctis separatis aut tactis in ꝯtinuo est patiẽs habẽs passionẽ ⁊ postea ꝯstituẽs corpus sensibile: hoc est icõueniẽs. s. ꝙ nõ ex dimẽsionibus ꝯstituatᷣ dimẽsio. Ampliꝰ quodlibet vbi est illoꝝ pũctoꝝ ⁊ ꝯstitutiũ cõpositũ ⁊ in que cõpositum diuiditᷣ est sicut in 4° physicoꝝ dĩ: neqꝫ vna differẽtia sit loci pũcti ⁊ pũcti. Adhuc illi pũcti aut sũt imobiles aut mutati: qꝛ nihil imobile gñatᷣ nec ex ipso est gñatio imutari aut esse nõ possũt: qꝛ nihil indiuisum mouetᷣ vt in 6° physicoꝝ est declaratũ. Adhuc illi pũcti nõ tangunt se: qꝛ tactus est semper vnus duorum se tangentium in tertio qui est alius ab ipsis tangentibus: quia se tangunt quorum vltima sunt simul: pũctus autem non habet vltimum: Si aũt non se tangant tũc

ad cópositioné totius nó ꝯueniunt. Diuisio enim est in puncto: sed nó diuidit: ꝛ tactus est aliqͥ ꝛ aliquoꝝ in pücto: sed nó tangit se pücto neqꝫ tangit: hic ergo ꝯtingüt ipossibilia. Si aliquis ponit aliqͦ püctoꝝ aut si ponit corpus esse quãtitati oino. i. fm quodlibet püctũ in eo málr existens diuisibile. ¶ Amplius si ego diuido lignũ in aliquotũ ꝛ cópono id postea erit quo ad quãtitaté equale ꝛ vnũ cópositũ ꝛ diuisũ: qꝛ facte sunt partes: qm̃ est totũ quare vnũquodqꝫ totuꝫ tm̃ est ꝛ nó maius vel minus quãte sunt partes ex quibus sufficiéter cópõit siue ꝯstituit: quapropter manifestũ ꝙ sic se habet etiam si diuido lignũ fm quodlibet signũ. i. püctũ in quo signat cũ diuidit. s. ꝙ totũ est tãtũ quãta sunt püćta in que diuidit: ꝛ hoc est incóueniens sicut patuit prius: ergo fm Platoné ꝯtinuũ oino ꝛ vniuersalr in partes est diuisibile: qd ergo est relictũ post diuisioné qd fit preter diuisioné: qꝛ diuisibile nó potest esse relictũ vt habitum est: si enim relinquat passio equalr aliqua qualiter pót esse ꝙ corpus diuidat in passioné que non est in eo velut quedam pars: ꝛ itez qño generat corpus ex passione que nó est corpus: ꝛ itez quomodo separat per diuisioné passio a corpore cũ impossibile sit eã esse sine corpore in quo est: si ergo nó est passio remanés ꝛ ipossibile est ex püctis esse magnitudinem vt prius habitũ est: necesse est corpora indiuisibilia esse ꝛ magnitudinem indiuisibilem relictam post diuisionem ex quibus generat corpus physicum vt dicit Democritus: sed hoc ponentibus nó minus ꝯtingit impossibile. Scrutatum autem est de his in aliis: qꝛ in physicoꝝ libro ꝛ celi ꝛ mundi.

¶ Cap. 14m. Et est digressio declarans causam deceptionis Platonis.

Igressionem aũt faciemus hic ad notitiaꝫ dictoꝝ ꝛ dicendoꝝ ꝯsiderando causam deceptionis Platonis: cũ enim dicitur corpus esse diuisibile in infinitũ nó est hoc veꝝ de nãli corpore: minimũ enim in illo accipit: ꝛ id est qd operationé corporis nãlis perficere pót: qꝛ si diuidat corrumpit ab operatione ꝛ essentia: qꝛ alterantibus resistere non pót: si ergo ꝯcedat corpus diuidi in infinitũ ꝛ ex infinitis componi nó est ꝯueniens ꝙ hoc veꝝ sit de nãli corpore. Amplius tm̃ de quãtitate mathematica dicit ꝙ est diuisibilis in infinitũ intelligit nó actu: est enim ipsa actu diuisa inter duo media in pücto medio ita vt nó accipiat mediuꝫ per equidistantiã. sed fm largam acceptionem medij fm ꝙ mediũ est qd est inter extrema: hoc enim mediũ est in quanto potentia ꝛ fit actu qm̃ in ipso fit diuisio: qd aũt dicit Plato ꝙ eadé ratio sit in illo pücto de ꝓximo sibi ꝯiuncto: dicendũ ꝙ nullũ est ꝓximũ: qꝛ nó punctũ sed ꝯtinuũ ꝯiunctũ est illi. Si autem dicat aliquis ꝙ anteꝗ̃ diuidatur vna est rõ de oibus püctis intermedijs: ꝛ sic in quãlibet diuidi potest. Similr dicendũ ꝙ veꝝ ꝙ est vna rõ de oibus quo ad hoc ꝙ in quolibet pót fieri diuisio: si tm̃ diuidat in vno tũc nó pót fieri diuisio in ꝓximo: qꝛ si punctus nó ꝯtinuaret pücto ꝛ inter püctũ ꝛ püctũ non esset ꝯtinuũ: qꝛ oĩa impossibilia sunt ostensa esse in sexto physicoꝝ. vnde multa sunt possibilia que non sunt cópossibilia: possibile est enim ꝛ vtrũqꝫ ꝯtradictoꝝ ꝯtingentiũ verificari nó tm̃ simul vera existunt: sic est possibile in quolibet pücto ꝯtinuum diuidi non tm̃ simul sed successiue: qꝛ aliter infinitum altitudine erant vel essent actu qd in 3° physicorum improbatum est. Cum ergo dicit Plato corpus vel magnitudinem vbiqꝫ esse diuisibilem resoluẽda est locutio in hoc: possibile est magnitudiné vbiqꝫ esse diuisibilem: ꝛ distinguẽda est hec ex cópositione ꝛ diuisione: qꝛ si aduerbiuꝫ vbiqꝫ determinét verbũ possibile vera est: qꝛ tunc sensus est vbiqꝫ. i. in quolibet pücto possibile est magnitudiné diuidi: si autem determinent verbum diuisionis est falsa ꝛ est sensus possibile est vt magnitudo vbiqꝫ. i. in quolibet pücto diuidat: hoc est falsum vt prius patuit.

¶ Cap. 15m. Et est digressio manifestans qualiter quantum sit diuisibile in infinitum.

Mplius obseruandũ ꝙ oĩs quantitas fluit ab indiuisibili sicut prenotauimus: si enim fluxus püćti essentialis accipiat absqꝫ dubio lineam ꝯstituet: ꝛ linea superficié ꝛ superficies corpus: ꝛ ideo vbiqꝫ in linea est püćtus potentialr ꝛ linea vbiqꝫ in supficie: ꝛ supficies vbiqꝫ in corpore potentialr: ꝛ ideo punctus dupliciter se habet ad lineam: si eni linea ꝯsideret vt essentialis fluxus püćti: püćtus est pars nãlis vel mãlis ipsius: ꝛ similr linea superficiei ꝛ supficies corporis. Si aũt linea formalis accipiat prout ab Euclide dicit longitudo terminata ad duo püćta: sic duo püćta formalr sunt in linea fm actũ forme qui est terminare ꝛ finire: ꝛ sic püćtus aliquo modo est forma linee: ꝑmo aũt modo cósiderando quantum ꝯtinuitas forma eius est: que qꝛ a quãtitate nulla diuisione separabilis est: ideo in infinitũ diuiditur nec diuisio linee vnꝗ̃ attingit punctũ nisi prout positum in ꝯtinuo: ꝛ ideo nunꝗ̃ separat punctum: sed pars ꝯtinui separat in omni facta in ꝯtinuo diuisione: ꝛ ideo non nisi successiue vt dictum est diuisibile in infinitum.

¶ Cap. 16. De solutione questionis qualiter magnitudo diuisibilis est fm quodcũqꝫ signum: ꝛ qualiter non.

Tex. c. 1.

Is dictis redeã ad ꝓpositũ qd ex dictis planũ erit tentandũ: est enim soluere questioné ꝛ repetamus eã a principio: dicamus ergo ꝙ non est incóueniés esse corpus sensibile siue physicũ esse diuisibile fm quodqꝫ signũ: ꝛ etiã esse indiuisibile fꝫ quodqꝫ signũ: qꝛ hoc duplex est vt diximus. Est eni diuisibile fm quodcũqꝫ signum potestate: qꝛ sic determinatio que dicit fm quodcũqꝫ signũ siue vbiqꝫ siue omnino vel quecũqꝫ alia determinatio dicat respicit potentiã nó actum diuisionis ꝛ est indiuisibile endelechia siue actu: tũc qꝛ determinatio respicit actũ diuisionis: ꝛ ideo impossibile est in simul ꝛ simul vna diuisione ꝯgregata nó successiua possibile sit diuidi oino siue fm quodcũqꝫ signum: si enim hoc esset possibile: tũc si esset aliqͥ qd falsum est: nó tm̃ dicemus ꝙ simul sit fm actũ diuisibile fm quodcũqꝫ signuꝫ ꝛ indiuisibile fm quodcũqꝫ signũ: sed vnũ potentia: alteruꝫ actu existit: si eni fm actũ diuideret fm quodcũqꝫ signũ: tũc nullũ corpus esset relictũ post diuisioné ꝛ esset corpus corruptũ icorporeũ ꝛ gñatũ esset rursus incorporeo qd esset püćt⁹ vel nihil: ꝛ hoc qño posset esse. Sed qm̃ fm veritaté diuidit corpus in quãta diuisibilia ꝛ semp succedétibus diuisionib⁹ ꝛ in minores magnitudines que abinuicé per diuisioné semota ꝛ segregata: hoc etiã est manifestũ fꝫ ꝙ dixit etiã Democritus. Similr etiã fm potestaté diuidétis cuiuscũqꝫ nature vel artis nó pót esse decisio infinita simul: qꝛ nullus simul pót diuidere ꝛ separare quodcũqꝫ signũ. i. püćtũ signãs diuisum: qꝛ hoc a ꝯtinuo nó est separabile: ꝛ ideo nó possum⁹ diuidere nisi vsqꝫ ad qd hoc est ad aliqd sui qd est quãtitatiua pars ipsi⁹: ergo necesse est ꝙ diuise sint magnitudies q̃dã idiuisibiles ꝛ inuisibiles fm ꝙ Democritus dixit physica diuidi in athomos idiuisibiles: ꝛ hoc etiã manifestũ est: qꝛ sic ex talibus fieri pót gñatio per ꝯgregatioé taliũ athomoꝝ ꝛ corruptio per segregatioé eorũdé sicut dicũt antiqui fieri generatioé ꝛ corruptioé: hic est ergo sermo qui cogit Democritũ ponere principia materialia corporum physicorum esse magnitudines indiuisibiles.

¶ Cap. 17m. Plato latet paralogizans.

D solutioné ãt paralogismi Platonis nó sufficit distinctio dicta qualr corp⁹ diuisibile est fm qđcũqꝫ signũ: ꝛ qualr idiuisibile vbi ẽt dicam⁹ qualr siue in quo latet: qm̃ eni püćt⁹ nó est puncto ꝯtinu⁹: tm̃ dẽ ꝙ magnitudo vndiqꝫ est diuisibilis: est hoc aliqualr veꝝ de magnitudine: ꝛ aliqualr falsuꝫ ẽ: tm̃ qm̃ ponit hoc Plato ꝙ vndiqꝫ sit diuisibilis: tũc videt sibi ꝙ vndiqꝫ ꝛ vbiqꝫ in magnitudie püćtu sit ꝯtinu⁹ vel ꝯtigu⁹ pücto: ꝛ iõ fm eũ necesse est diuidẽ magnitudiné in nihil siue in püćta vt diximus: eo ꝙ ipse vbiqꝫ ponit püćtũ eẽ possibilẽ accipi p diuisioné: ꝛ iõ dici magnitudiné aut ex tactis püćtis aut simplr ex püćtis eẽ: sꝫ hoc ẽ falsuꝫ: nó. n. iõ püćt⁹ existit vbiqꝫ: qm̃ magnitudo est vna. i. vni⁹ modi vbiqꝫ: nec ẽt iõ püćt⁹ pót vbiqꝫ: qꝛ aũ diuisioné variatio est de quolibꝫ pücto itermedio: vl ꝙ oĩs sũt vt vnusqsqꝫ quo ad hoc ꝙ diuisio pót fieri in quolibꝫ: qꝛ plures püćti nó sũt vna vl simul eo ꝙ nó sũt in ꝯtinuo ꝯtigue: ꝗpropter ẽt nó sũt vbiqꝫ actu sꝫ potẽtia solũ: si. n. magnitudo diuisibilis deberet eẽ fꝫ mediũ püćtũ ifinitũ iferet Plato: ꝙ ẽt fm ꝯtiguũ püćtũ sit diuisibilis: ꝛ iõ ꝯtigu⁹ püćt⁹ sit sepabilis p diuisioné: nó ẽt est diuisibilis: qꝛ dicit signũ diuisiõis nó est ꝯtiguũ signo: nec püćtũ absolute ꝯtiguũ est pücto: sꝫ in hoc pücto medio est diui-

Corpus esse diuisibile i infinitũ veꝝ ẽ de mathematico corpore: nó ãt de nãli: sꝫ ꝯsidera istãtiaꝫ ex cõ. 60. tertij phy.

sio: qñ diuiditur magnitudo aut cõpositio: qñ componitur q: linea diuidit in puncto z linea linee ɔiungit in puncto: q: ꝓpter ɔgregationē z segregationē continui est absqz dubio. Sed Plato tñ non in athomis.i. simplr indiuisibilia nec ex athomis: q: hoc dato multa ɔtingūt impossibilia: nec ita est segregatio vt vbiqz.i.in quolz pūcto fiat diuisio: hoc.n. vtiqz esset si pūctum ɔtinuus esset pūcto sed segregatio est in parua z minima: z congregatio ex minimis physici corporis sm quantitatem solum vt dicit Democritus.

¶ Cap.18m. Q: simplex gñatio z corruptio non fit per aggregationem z segregationem.

Tex.c.10.

Sed tñ simplr siue vniuersalis z perfecta siue ea que sube est gñatio nõ est determinata sm veritatē fieri ɔgregatiõe tali z segregatione: sicut inquiūt qdã antiquoꝝ: z fuit cã dicti eoꝝ: q: ꝙ trãsmutatio que fit in continuo subiecto manēte est alteratio: z ideo vt distinguerēt ab alteratione gñatio dicebāt gñationē fieri per ɔgregationez z corruptionē per segregationē: sed hoc est in quo falluntur oia dicta eoꝝ: q: simplex sube gñatio z corruptio nõ est ɔgregatione z segregatione minimoꝝ quãtoꝝ aut diuisum: sed qñ ɔtingit hoc totū qḋ est potẽtia trãsmutari in hoc totum qḋ est actu. Hi aūt de quibus dictū est existimāt oēm talem trãsmutationē que est de hoc toto in hoc totū esse alterationē. In hoc aūt est differẽtia ꝙ in subiecto transmutationis aliqñ saluat res per rõnē vnã z formã vt Socrates albus z Socra. niger. Aliqñ aūt nõ saluat nisi sm materiã eandez z nõ sm rõnē z formã vt qñ aer fit ignis qñquidē est trãsmutatio in saluatis sm mãm: z nõ sm spēm z formã est trãsmutatio illa gñatio vel corruptio: qñ aūt est trãsmutatio in passionibus: z sm accñs saluato subiecto eodē in rõne z forma: tunc est alteratio. Dicamus ergo ꝙ segregatio z ɔgregatio corporis physici nõ sūt gñatio z corruptio sed faciunt ad hoc ꝙ res citius generet vel corrūpat: si enim aqua diuidat in paruissimas aquas citius generat ex ea aer: z si inspissēt in glatiem vel modicã quantitatē generat aer tardius ex ea: hoc aūt in sequẽtibus magis erit manifestū. Sed nunc tñ determinatū sit: q: est impossibile gñationē esse talē ɔgregationem qualē quidã inquiunt.s. quãtitas minimaꝝ partiuz principioꝝ quantitatis: forte enim non longe a veritate si diceretur esse congregatio forme cum materia.

¶ Cap.19m. An sit generatio: z de solutione obiectionis eoꝝ qui dicunt non esse generationem.

Tex.c.11.

Determinatis aūt his postea videnduz vtruz generat simpliciter aut corrūpit aliquid vt prima nã questio sit: an sit gñatio: z scḋa quid subijcit generationi: z tertia quare ɔtinua z infinita sit generatio: z quarta ꝓpria gñationis inquiremus: z gñationis ab alteratione distinctionē. Habet enim questionē vtrū aliquid simplr z substãtialiter generet vel nunꝙ simplr generat aliquid: sed semp generat ex aliquo accidente in aliqḋ accidẽs saluato ɔtinuo corpore physico sm esse substãtiale: verbi gratia ex laborãte siue infirmo generat saluus quãdo saluat: vel ex sano infirmus: qñ infirmatur: aut ex paruo magnus: qñ augēt vel ecõuerso ex magno paruus: qñ diminuit z oĩa alia hoc modo ɔcurrentia. Obijciunt quidam negãtes gñationē simplicez esse: si enim det generatio simpliciter dicta: opz vtriqz ɔcedere ꝙ ens simplr qḋ est substantia generat ex non ente simpliciter: ergo qḋ simplr nõ est ex istis quibusdã generatis vt sit subiectū generationis eoꝝ: sicut enim se habet nõ ens ad quãdã siue sm quid generationē: ꝙ ita se hꝫ simpliciter nõ ens ad gñationē simplr sed quedaz generatio sicut albi gñatione ex nõ ente quodam: q: ex non albo: est ergo generatio etiã simplr ex simplicitate nõ ente: si aūt hoc ɔcedat procedemus dicẽtes ꝙ cū dicimus simplr ens aut simplr nõ ens aut significat subam que est primū z principale predicamētū: aut significat vniuersale qḋ omnia cõprehendit in sui cõmunitate: si quidē significat primū predicamētū: tunc cūz dicit nõ ens negatur substãtia: ergo generatio substantie est ex non substãtia: sed cum substãtia non est nullū alioꝝ predicamentoꝝ sm esse: ergo si generatio est ex non substãtia erit generatio ex nihilo: q: nõ quale est qḋ non est substãtia nec quantū nec vbi: q: si daret aliqḋ istoꝝ esset cū non sic esset id separatū qḋ est impossibile. Si aūt vniuersale ens qḋ cõprehendit omnia: tūc nõ ens negat vniuersalr: generatio etiaz est in hoc sensu ex nihilo: z lꝫ de his amplioribus sermonibꝰ determinauimus in fine primi physicoꝝ: nūc breuiter dicendū de istis: qñ sufficit speculationi presenti dicendo: qñ aliquo modo fit ex nõ ente simplr: modo aūt alio ex ente semp fit gñatio: q: fit ex potestate ente actu ente: z est necesse vt ꝓpter priuationem ex qua fit generatio ambo ista dicantur.s. qḋ fit ex ente z non ente.

¶ Cap.20m. De mirabili questione que est vtrū subiectū generationis sit aliquod ens actu vel nihil.

Tex.c.12.

Quod tñ in his determinatis mirabilē hꝫ questionē quã ideo mirabilē voco: q: ɔducit ad altiorē ɔsiderationē: eo ꝙ determinari nõ potest nisi cognoscat materia inquãtum est principiū substãtie cõposite qḋ vtiqz ptinet ad ipsuz physicū. Est aūt questio ista orta ex physica qd.s. subijcit trãsmutatiõi que est gñatio simplr. Et ideo rursus repetendū est quomodo est simplr gñatio siue generatuz sit ens ex potestate ente siue qualiter aliter. Queret eniz aliqs an est substãtie sm se generatio: z an est hec substãtie gñatio sicut elemẽti simplicis ita ꝙ nõ sit generatio quo siue sm qd que est quanti vel qualis. ¶ Et eodē modo queret de corruptione: si enim gñabit aliqḋ simplr manifestuz est ꝙ opz esse aliquã substãtiã potestate z nõ actu ex qua fiet generatio illius: z in qua necesse est trãsmutari qḋ corrumpit: quare idē est corruptio ex quo fit gñatio: si ergo illud dicat potestate substãtia: queret aliquis vtrū id qḋ potestate est substãtia est aliquid actu alioꝝ predicamentoꝝ. Uerbi gratia aut est quãtū: aut quale: aut vbi: ita ꝙ sit potestate ens substãtia z actu: ens sm alia ꝑdicata aut nihil sit actu hoc quod est sm alia ꝑdicata: nec ens actu simplr sed oia potestate: si eniz dicat nihil esse actu sed oia potestate dicant esse separatū per se ab omni actu cū tale nihil sit in nulla continget ꝙ id qḋ nihil sit in nã z generat: z ɔtinget amplius qḋ maxime timebāt illi qui primo philosophati sunt: ꝙ ex nihilo ꝑmo subiecto existẽte generatio sit: si aūt id dicat qḋ nõ existit actu in suba esse aliquid actu sm alia ꝑdicamẽta: tūc quẽadmoduz passiones diximus z accidẽtia erūt separata: q: prima cõpositio essentialis causa est cõpositionis que est accidentalis: z ideo mã per se separata nõ est subiecta accidẽtibus quapropter opz esse separata: qḋ iteꝝ est incõuenies. ¶ De his ergo tractãdū est: qñ decet ne assumamus tractatū nimis difficilē de mã z forma: z qualr substãtia cõposita est causa accidẽtiū que oĩa primi Phi est determinare.

Tex.c.13.

¶ Cap.21m. Et est digressio declarãs qualr subijcit gñationi ens potentia tñ: z qualr ens actu.

Nos autem propter faciliorem doctrinam hic faciemus digressionē lꝫ solutio questionis a sequenti questione dependeat. Attendenduz est ꝙ transmutatio que est generatio potest accipi sm rationem sue essentie abstracta a motu prout est mutatio sola: z potest accipi sm suum esse sm ꝙ comparatur ɔiuncta semper est motui que est alteratio ɔiuncta generationi: q: finis alterationis est generatio. Et si quidem primo modo accipiatur non queret subiectum scilicet actu ens: sed potestate tñ: q: generati essentia tota consistit ex materia z forma: z generatio nihil aliud intendit nisi formam in materiam inducere. Et si quidem secundo modo accipiatur cum non moueatur nisi actu ens vt probatur in sexto physicoꝝ: erit generatio hoc modo subiectum actu ens: hoc autē est videre facile ex generantis z mouentis intentione: generans enim in eo ꝙ generans nõ intendit nisi imprimere speciem in formam cuius subiectum solum materia est: mouens aūt in eo ꝙ mouēs intendit materiã z subiectū alterare propter etiã mouendo ɔtrarium intendit aliud ɔtrariuz. Mouens ergo z generans simul intendunt alterando z corrūpendo formam vnã inducere cõtrariū aut corrūpere: ideo subijcit ei ens actu sꝫ forma vna exiens ɔtinue ab illa: z vadens ɔtinue: z ideo dicit Arist. in fine primi physicoꝝ aliquando ꝙ generatio est inter ɔtraria loquens de genere in qḋ est motus vel cūz motu: contrariorum aūt vtrūqz est actu aliquando dicit ꝙ vnum sui presentia z sui absentia sufficiens est facere mutationem loquens

Gñatio dupliciter sumi põt. vide ɔsimile 6° phy. cõ. 59.

de generatione inquantum est mutatio de non subiecto ad subiectum solũ sine ingressus in substantiã solũ ex potentia substantia. Ideo Aristo. in libro quem habemus premanibus innuit solutionẽ talez. s. ꝙ aliud est generans solũ: aliud est generans ꝯtrarium corrumpendo: qꝛ corruptio vnius est generatio alterius ꝛ quo ad id qꝺ est generans solũ nõ querit subiectum nisi ens potentia ꝛ nihil actu: quo ad id aũt ꝙ generans est corrũpendo cum non corrũpit nisi id qꝺ est opꝫ ꝙ subijciatur generationi ens actu sub forma que abijcit: ꝛ actu sub accidentibus a quibus alterat ꝛ potẽtia sub forma ꝛ accidentibus in que inducunt. Si ergo querit veruꝫ id qꝺ subijcit generationi nunꝗ̃ est sine forma substantiali ꝛ accidentibus: dicendum est ꝙ non: ꝙ ſm esse generatio nunꝗ̃ est nisi finis motus qui est alteratio: ꝛ in illo continue est materia sub forma ꝛ accidentibus que abijciunt vsqꝫ ad illud aliquid ad qꝺ continuatur motus in quo est in motũ esse: ꝛ in illo est sub forma ad quam est generatio. ¶ Ex quo etiaꝫ patet solutio alterius questionis que fieri posset veruꝫ. s. esset aliquod instans vel tempus in quo materia nõ esset sub vna forma nec sub alia: patet ꝙ non: qm̃ in toto tempore motus est sub forma que abijcitur propter alterationẽ: hoc aũt totũ tẽpus ꝯtinuatur ad instans qꝺ est finis motus: ꝛ in illo est sub forma que inducta est per generationem: ꝛ hoc est qꝺ dicunt philosophi diuersi ꝙ generatio nõ est in tempore sed in instanti qꝺ est finis motus postꝗ̃ est motus. Sed corruptio est in tempore cuꝫ non sit ſm esse sine motu vnꝗ̃ in quo motu alteratur materia a disponentibus que formaꝫ tenuerant ꝛ quasi ligauerunt cum materia.

¶ Cap. 22[m]. Qualiter generatio naturaliter nõ quiescit: ꝛ ꝙ ex hoc soluitur antehabita questio.

Tex. c. 14.

His habitis ad ꝓpositum redeamus: qꝛ modo planum erit qꝺ dicit: queramus ergo que causa est ꝙ generatio sit semper ꝛ illa que est substantia vniuersalr̃: ꝛ illa que est ſm partes vt elemẽti: nunꝗ̃ enim ſm naturam cessauit nec cessabit generatio. Si aũt quis dicat ꝙ voluntate dei cessabit aliquando generatio sicut aliquando non fuit ꝛ post hoc incepit: dico ꝙ nihil ad me de dei miraculis cum ego de naturalibus disseram. Cũ aũt sint eiusdem rei multe cause. s. efficiẽs que vocatur: vnde motus ꝛ materia: volo inquirere hoc materiale: quia de efficiente causa perpetuitatis motus ꝛ generationis diximus in 8° physicoꝝ in sermonibus vniuersalibus de motus perpetuitate. Causa enim vnde motus ꝑpetuus est: ꝛ generatio duplex est. s. que mouet imota ꝛ est immobilis: ꝛ dat cuncta moueri: ꝛ de illa distinguere est Phi subtiliter. Est etiã causa vnde motus mouens ꝛ mota que est latio circuli obliqui celestis in quo mouetur sol qui facit generationem perpetuam: ꝛ de illa habemus dicere in 2° huius voluminis. Nunc aũt queramus causam que posita est in specie materie propter quã generatio ꝛ corruptio non deserunt vnꝗ̃ materiã ſm naturaꝫ simul: hoc fuit etiam manifestum de vno quesito. s. quomodo oportet dicere de simplici generatione ꝛ corruptione qd subijciatur ei vtrum ens potentia tm̃ vel actu tm̃: vel potentia ens vno modo ꝛ actu alio modo: ꝛ lꝫ hec questio de perpetuitate sine continua duratione generationis adminiculans ad dictam nunc questionem: tamen etiam est sufficiẽs per se ꝛ tractet in hac scientia: qꝛ sine ea nõ plene scitur sciẽtia de generatione ꝛ corruptione. ¶ Queramus ergo quare vna generatio cõpleat super alterius generationẽ: si enim qꝺ corrũpit se corrũpit de ente in non ens sicut videtur illis qui dicunt non ens subijci generationi: nõ ens aũt nihil est: eo ꝙ non est quid: nec quale: nec quantum: nec vbi id qꝺ vocamus nõ ens: ꝛ si in omni corruptiõe secedit aliquid in nõ ens quare olim vniuersus mũdus nõ est finitus ꝛ factus est inanis cũ dudum omnia generata secesserunt in nihil p corruptionẽ si finita fuit materia ex qua generata sunt: nõ eniꝫ põt dici ꝙ generatio adhuc duret: ideo qꝛ mã est infinita ex qua est generatio generatoꝝ ꝛ magna pars ei9 secesserit in nõ ens ꝛ adhuc de residuo infiniti fiat generatio eorum que modo generant ꝛ generabunt in futuꝝ: impossibile eniꝫ est infinitũ tunc actu sed potẽtia tm̃: sicut diuisioni ꝯtinui: est aũt actu si infinitũ generationi subijceret sicut patuit per antedicta: quapropter si veꝝ est qꝺ dicit ꝙ corruptũ secedit in

Tex. c. 15.

nõ ens: opꝫ hũc solã esse causam. s. ꝙ subijcit generationi infinitũ aliquid: sed generat ꝓpter minus a parte maiori cũ ipsum sit in infinitũ diuisibile: ꝛ ideo generatio nõ deficit: sicut verbi gratia subijcit generationi ad cubitũ vnuꝫ: opꝫ ꝙ seipsis descendat decimã relicti que non est cubitus vnus sꝫ minor: ꝛ hoc in infinitũ detur: eo ꝙ diuisibile sit decubitum in infinitũ per decimas residui post diuisionẽ: sed tũc opꝫ ꝙ posterius generatũ in oĩbus minus esset priori generato: ꝛ hoc nõ videmus. ¶ Quocirca ꝓpter hoc ꝙ vni9 gñatio est alterius corruptio ꝛ ecõuerso: vnius corruptio est alteri9 generatio. Est generatio trãsmutatio que nũꝗ̃ ſm nãm quiescit. Ex hoc etiã pꝫ solutio antehabite questionis ens actu gñationi subijcit ſm ꝙ corrũpit: ꝛ ens potẽtia ſm ꝙ gñat. Cũ ergo actu sub vna forma ꝛ potẽtia sub altera: ꝛ causa inquietudinis eiusdẽ videt desideriũ infinitũ qꝺ non desiderat vnã formam tm̃: sed oẽm formam successiue cum simul eas habere nõ possit: hoc aũt desideriũ forme inchoatio est in mã que educitur de ipsa sicut declaratur in philosophia prima de generatione: ergo esse ꝛ corruptione esse simpliciter circa vnũquodqꝫ entium generatorum habet existimandam sufficientem omnibus causam.

Tex. c. 16.

¶ Cap. 23[m]. De modo generatiõis ſm ꝙ est simpliciter esse.

Tex. c. 17.

Ueramus aũt nũc de modo gñationis ſm qd ꝛ simplr̃ dicte: qꝛ ista questio ꝯsequit antehabitã: cũ enim gñatio vnius sit corruptio alterius: põt esse generatio ſm quid ꝛ corruptio simpliciter vel ecõuerso: ꝓpter qꝺ ergo dicũt hoc simplr̃ gñari: ꝛ hoc simplr̃ corrũpi: hoc antẽ nõ simplr̃ gñari nec corrũpi simplr̃ ſm ꝙ est iteꝝ tractãdũ: si. n. id idẽ est gñatio vnius: ꝛ corruptio huius est gñatio huius differens tm̃ penes terminos: tũc opꝫ ꝙ sit aliqua rõ quare generatio est aliqñ simplr̃ ꝛ corruptio ſm qd in eadẽ trãsmutatione ſm esse. Dicimus enim aliqñ ꝙ id qꝺ est generatũ nũc simplr̃ corrumpit ꝛ non tm̃ ſm hoc sine ſm quid. Et dicimus ꝙ hec quidẽ gñatio: hec aũt corruptio: ꝛ dicamus quidẽ ꝙ hoc generat ſm quid: ꝛ nõ dicimus ꝙ generat simplr̃ sicut dicimus ꝙ addiscẽs qñqꝫ sit sciens gñatur ſm quid ꝛ nõ simplr̃. Et huius qdẽ questionis solutio trib9 modis est. s. in sũba ꝛ accidẽte ꝛ in subiectis solũ: ꝛ in accidẽtibus solũ in sũba ꝛ in accidẽte vt trãsmutatio in sũba dicit simplr̃ generatio ꝛ corruptio: ꝛ trãsmutatio in accidẽte ſm quid gñatio vel corruptio: sed hoc nõ est presentis intẽtionis: qꝛ tunc nõ sunt ambo in vna transmutatione: qꝛ cũ gñat sciẽs nõ est corruptus hõ vel aĩal. In subiectis aũt ꝯsiderãdũ cũ adinuicẽ due trãsmutant sũbe cuius forma nõ vincit sup materiã: qꝛ illa magis est actiua cum forme sit agere ꝛ cuius mã vincit formam: qꝛ illius est magis pati: ꝛ tũc gñatio in formalẽ est simplr̃ gñatio ꝛ corruptio ꝛ in mãlẽ magis ſm ꝙ est gñatio ꝛ corruptio ꝯ illa ſm quid corruptio. In accidẽtib9 aũt sunt quedam per modũ habitus: quedã per modũ priuationis: ꝛ hoc qñqꝫ imponit ipso noĩe: qñqꝫ non noĩe sed actione: ostẽdit ipso noĩe sicut iustus ꝛ iniustus sciens ꝛ ignorãs ꝛ huius: in actione võ nõ noĩe sicut calidũ ꝛ frigidũ: qꝛ calidum dissoluit ꝛ mouet a centro versus circũferẽtiam qui est motus vite ꝛ vigilie ꝛ formaliuꝫ: ꝛ ideo est habitus: frigus aũt abscindit motum ꝛ inspissat constringendo a circũferentia ad centrum qui est motus mortis ꝛ somni ꝛ materialiũ: ꝛ ideo est sicut priuatio: generatio ergo simpliciter in accidẽtibus dicta est sicut calidi gñatio ꝛ corruptio calidi corruptio simplr̃. Corruptio aũt frigidi ꝛ generatio frigidi est generatio quedam ꝛ corruptio quedam.

¶ Cap. 24[m]. Et est digressio qualiter substantia nõ accipit magis vel minus ꝛ non habet contrarium.

Attendendũ etiã est ꝙ lꝫ sũba non recipiat magis ꝛ minus ſm esse qꝺ est actus forme super materiã: ꝛ hoc mõ terra est equalr̃ sũba sicut ignis: tñ ſm ꝙ forma per potẽtias nãles principiũ est operationũ: sicut vna sũba magis hꝫ actualis sũbe operationẽ. i. forme ꝗ̃ alia: ꝛ sic illa magis est substãtia in qua vincit forma sicut ignis ꝗ̃ illa in qua forma est oppressa per mãm sicut terra: ꝛ ideo gñatio ignis est in ens simplr̃: ꝛ gñatio terre in ens est ſm quid. Ens eñi simplr̃ nõ opponit tm̃ enti ſm qd qꝺ est accñs: sed etiã minus ſm victoriã forme sup mãm. Attẽdẽdũ est iterũ

Uide quomõ sũba recipit magis ꝛc. 5° meta. c. 13 ad finem.

ꝙ cũ

q cum dicitur generationem esse inter cōtraria a physicis et ab eisdem dicatur substantie nihil esse contrarium: et ideo in substātia nō esse generationē est sophistica equivocationis substātie: qa cū logicus non loquatur de re nisi sm q est designabilis per ea que sunt in ipsa predicatione substantiali vel accidentali. Non aūt est designabilis nisi composita substantia ppꝛie loquendo: ideo ponit genus vnum logicus qd est substātia composita: per que aūt designatur res cōsequētia sunt rem et accidentalia rei vt pbaf in octavo pme phie: et ideo qa composite substantie nihil est contrariū: ideo hoc propꝛie ponit logicus: sed substantiam in se et in suis principijs considerat prius phs: et principia sunt materia et forma: et considerādo materiam pꝛout est substantie principiū circūstant ipsam contrarie differentie et forme: que licz hec esse nō sibi succedant in eodē: tamē sunt eiusdem potestatis que est materia et nate fieri circa idem et habere operationes cōtrarias: et ideo substantia que est principium substantie potest habere contrarium. Similiter aūt et multo magis sm physicum: qa ille considerat potestatem materie put motui subijcitur qui est via in ens compositum a quo sumitur gen' substantie: et ideo accipit potestatem motam a contrario in contrariū: et sic substantia contrarium habet et potest in ipsa esse mutatio. vnde licz suba ens genus vel in genere nō habeat cōtrariū: tn̄ illa que est pn^m generis vel via in genus ꝯriū hz.

Suba cōposita et si ꝯriū nō h[abe]at tn̄ sbstātia q̄ est pꝛīm sbe talis pōt hēe ꝯriū: licz ꝯsidera qz ista sunt solutio Alexādri quā Cōmentatoꝛ vr̄ ipugnare. s. ph. cō. 10. 3.

¶ Cap. 25^m. Que generātur simpliciter: et que generantur et non simpliciter.

Tex. cō. 13.

His habitis intentio nostra sm Aristotelez plana est valde: quemadmodum enim multotiēs determinavimus dicentes quādo aliquid entium significat hoc qd vere est. s. substantiā aliud: non autem significat hoc ppter hoc contingit q quia vz q generatio huius est simpliciter et generatio alterius sm quid sive huius generatio et nō simpliciter generatio. Illa enim in que transmutatur generatum multum differunt sicut prenotavimus: et hoc in substantijs primo cōsideremus. Est eni forme generatio ex terra in ignem quasi ad magis formale: et tūc est generatio simpliciter et corruptio huius sive quo: qa a quo corrumpif nō habuit esse nobile et formale. s. terra. Si autē econtrario terra generetur ab igne erit corruptio simpliciter: qa ignis est generatio huius et nō simpliciter qa terre: et hoc etiam dixit Parmenides dicēs hec duo ignem et terraz esse sicut ens et non ens: nihil autem dicūt quo ad nostraz intentionē: verū hec vel alia exempla ponantur entis vel nō entis: quia nos nō querimus quid subijciaf generationi: sed ponimus modū ipsius qui est generationē dici simplr vel generationem aliquā vel generationē simplr: et generatio quo. Et attendēdum q quando fit generatio substantie minus formalis nō ppꝛie dicif generatio quo: sed gnātio aliqua sicut terre vel cineris: sed generatio accidentis dicif generatio quo sive sm quid: large tamē loquēdo nōnunq vnum ponif p alio. Igif trāsmutationē in nō ens eē hoc mō est corruptio simpliciter: qa illa est ab ente simplr: sed transmutationē eē in ens simplr generatio dicif simplr quibuscūqz: ergo determinaf q sint entia simplr sm diversos phos sive igni sive terre trāsmutatio in illa est simplr generatio: qa hoꝝ vnū est vt ens et alterū vt nō ens. Iste igif est vnus modus dicēdi generari esse simplr erit nō simplr generari. Alio aūt mō erit mā quedam circa quā generatio est qualiscūqz sit illa. Materie eni cui' differētie magis significat hoc qd ens perfectuz est. Illa etiā magis sunt suba sicut ignis magis suba est q aqua: qa differētia ignis est caliditas que magis significat hoc ens pfectū q frigiditas que est differētia aque: vnde caliditas est simplr: et frigiditas privatio. Si eni caliditas est forma pdicata de re que est simplr: et est spēs eius: tunc frigiditas erit spēs eius privatio qa terra et ignis differūt his differentijs. Et huius ratio qdem manifesta est ex prehabitis. De generatione ergo et corruptione simpliciter dictis sm quid sm veritatis scientiam hoc modo est determinatum.

¶ Cap. 26^m. De opione antiquoꝝ aliter determinātiū gnātionē simplr et gnātionē aliquā.

Tex. cō. 19.

Videtur aūt multis antiquis nō sic debere determinari sed potius qd dicēdum sit q generatio simplr et aliqua gnātio p hoc q id qd generaf vel corrūpitur sit magis sensibile vel minus sensibile: qd qdem eni in magis sensibilē trāsmutatur mām gnāri inquiūt simplr sicut si aliqd trāsmutaf in terrā: quādo aūt trāsmutatur in imanifestā māmi sicut in ignez tūc dicif simplr corrūpi et gnātione aliqua generari. Determinant aūt q ens et non ens sunt penes sentiri et nō sentiri quēadmodū scibile qdez sit ens ignotū aut sit nō ens. Sensus enim in eo q certificat de re veritatē quādam hz discipline sive scie: nō tamē ideo disciplina imediate orif ex ipso: qa sensus certificat pritiam materie: disciplina aūt per cām rei essentialez: quēadmodū igitur phi illi existimabāt q vivere et esse sit sentire vel posse sentire: ita existimabāt de reb' q sint que forti sensu sentiuntur et q nō sint que sunt quasi insensibiles et sm aliquē modū prosequūtur veritatē. s. qa vident q id qd comprehēsuz est: est sicut ens: et id qd non comprehēditur est sicut nō ens: et in hoc sensus hz veritatē quādam discipline. Sed nō veꝝ est q dicūt simplr esse qd est multū et nō esse simplr cuius pceptio in sensu est parva: qa verius sunt que rōne q que sensu percipiuntur: et ideo contingit q aliter determinaf de generatione simplr et aliqua generatiōe sm opionez et aliter sz veritatez: et slr de corruptione simplr et aliqua corruptione. Ignis eni qui magis est spiritualis et aer sūt minus sm sensum: ideo sm dictos viros que simplr corrūpunf corrumpūtur in hoc et dicunf simplr generari quādo trāsmutaf in tangibilem mām sicut in terrā cū sm veritatem sit ecōverso: qa ignis et aer sunt magis hoc aliqd et substātia et spēs q terra sicut appet ex pus dictis. Qd igitur gnātio simplr sit corruptio alicuius sive aliq̄ cā dicta est: hoc eni est pp hoc q differt mā circa quā sunt dicte trāsmutationes. s. qr aut est substantia: aut non: aut q hec est substantia magis: illa vo nō: aut sm opinionem antiquoꝝ q hec magis est sensata materia ex qua et in quam est transmutatio: hec vo minus.

¶ Cap. 27^m. De generatione simpliciter et generatione sm quid quando sunt in vna transmutatione.

Tex. cō. 20.

Dicunf iterū hec qdez generari simplr: hec autem aliqd sive sm qd solū tertio mō qui nō est aliqs dictoꝝ modoꝝ quibus dicunf res ex adinvicē generari in substantijs vel accidētib': sed sm modū quē nūc dicemus qui non est in vna transmutatione. Nūc aūt paulo ante determinatū est: ꝙre ꝯtingit q nō simplr dicimus generari eādem rē et corrūpi: sed potius si alterū est simplr reliquū est sz quid: cū tn̄ omnis gnātio vnius sit corruptio alterius: et ois corruptio vnius sit gnātio alterius in his que trāsmutātur adinvicē. Sz nolumus hoc nūc querere. Sz querimus nūc quare qui dicit et sit sciēs nō di simplr gnāri: sed dicif sm qd generari: qa dicif gnāri disciplinatus. Ille aūt qui dicif nasci substātialr dicif simplr gnāri. Solo aūt huius qōnis determinata est in pdicamētis: qa dictū est ibi q quedam significāt hoc aliqd. s. particularē subaz et quedā signāt sive significant quale: et quedā significāt quātū. Quando g̃ mutatio fit in ea que nō subam significāt di illa gnātio quedā sive sm qd. Sz quādo fit mutatio in id qd significat subaz di generatio simplr. Sed tn̄ hoc nō est ꝯriū supradictis: qa gnātio simplr et gnātio quedā est in oib' pdictis sz qd in alio ordine di qui supra est explanatus: puta in suba di gnātio simpliciter si gnāf ignis sed nō simplr sed sm qd si gnāf terra. In q̄litate aūt simplr di gnāri si gnātur disciplina: de eo igif qd est hoc simplr gnāri si gnāf disciplinatū. Illa aūt nō simpliciter sed partiz hic rōnē gnātiōis et partiz nō. In oib' vlr substātijs sm veritatē et opionē dcm̄ est: et ēt dcm̄ est q causa mālis ꝙre gnātio sit cōtinua est subm qd trāsmutaf in ꝯria semper: qa ideo generatio vnius est corruptio alterius et corruptio vnius est generatio alterius.

¶ Cap. 28^m. Et est digressio qualiter generatio simpliciter et sm quid sit simpliciter in accidentibus sm alios.

Oē accidēs phicū vt passio et passibilis q̄litas hz duplex eē. 3.

Est aūt hic attendēdū q oē accidens et pꝛcipue physicū quale est passio vel passibilis q̄litas duplex hz eē. s. māle et formale. sicut vbi gratia. albedo eē māle hz ex dispōnib' subiecti in quo ē sicut ex calido terrestri dissolvēte humidum vt in calce: vel ex frigido cōstringente partes pspicui divisi sicut in nive: habet aūt esse formale cui' intr est hypostasis et essentialis cā imissa superficiei dense vel rare vel

adus te vel humide fm q dicit Aristo. q color est extremitas perspicui in corpore terminato. i. in corpore qd nō transit visus: sicut est terra vel lignū qd visus nō trāsit sicut trāsit vitrū vel aerez vel aquā: & forte gñatio que differt in accidentib⁹ ab alteratiōe in eisdē q gñatio est in vtroqz eē mālī & formali: sed alteratio est pncipalr fm eē formale tm: & hoc ideo videt qa gñatio vt docet nos Arist. in pma phīa dz eē compositi: & sicut differunt termini mutationis sic debēt differre mutationes: & ideo oportet q generatio quo quātum ad terminū silitudinē quādam habeat cū gñatione simlr. Sūt tñ pleriqz etiā phici qui gñationez quo dicunt esse alterationē & ecōuerso: & verum est qd dicūt lz motus sit alius & alius vt videtur sicut iam patefactum est.

Cap. 29^m. Qualr gñatio est semp ex corrupto aliquo.

Tex. cō. 26.

His habitis nūc inquirere redeūdo ad ppositū opz quare semper gñat aliqd ex corruptis: quēadmodū eni ingrunt physici corrūpi dicit res quādo venit ad insensatū: silr dicūt q gñat ex nō ente sui ex corrupto quando venit ad sensatū sicut ex isensato: siue igit per nō ens supponat aliqd subm qd est ens nō sensatū sicut se hz veritas: siue non ens sensatū nullū relinqtur subz: sicut dicit falsa opinio cor semper generatio fit ex nō ente & corruptio fit in nō ens. Huius aūt cā est: qa est gñatio ex ẑrio qd necesse ē corrūpi: & iō ēt gñatio decēter cōtinue est & nunqz deficit: gñatio eni talis entis & corruptio talis nō entis: gñatio ē talis entis.

Cap. 30^m. De solutione trium questionum. s. vtrū nō ens ex quo est generatio sit pura priuatio vel non: & an materia generationis sub duobus cōtrarijs sit vna vel plures: & an res generantur ex adinuicem.

Tex. cō. 22.

Sed tūc iterū queret aliqs vtrū hoc nō ens qd priuat id qd simplr dī esse siue formalr ens siue sensatū ens: siue subaliter ens: hec eni sic phīlabimus silr eē dicunt sicut pura priuatio vel alterū ẑrior: puta si dicimus māle esse nō ens et formale corpus ens: vtrum tūc terra & graue. i. subm cū ẑrio supponat per nō ens & ignis & leue supponatur per ens in qd est generatio: aut non sit ita: sed forma terre & cōtrarium vnum qd est graue sit ens & forma ignis & leue silr: sed sola mā vtraqz forma priuata sit nō ens ex quo est generatio. Queret aūt iter aliquis an mā gñatiōis est vna sub duob⁹ ẑrijs an alia. Et iter queret aliqs ꝯsiter an generatio fiat ita q generent res ex adinuicem vna ex alia & ecōuerso: sicut pz in elemētis quor vnū gñatur ex alio & ecōuerso: aut generant ex adinuicem vt ex cōtrarijs: qa tunc nulla eēt questio: vtrū non ens supponeret alter ẑrior: qa certuz esset q nō supponeret: hoc aūt precipue dubiū est in simplici gñatione elemētor: qa illis pmo insunt ẑria & gratia illor insunt oībus alijs. s. terre aque aeri & igni. Solo aūt oīuz illorum est q in pūatione supponitur cōtrariū alter & ex adinuicem fiūt gñationes super mām vnā que est subm mutationis: & hec materia est vna subiecto & eēntia māli: lz duplex fm eē: qa aliud eē hz sub vno cōtrarior & aliud sub alio cuz esse sit actus forme in mā: & ideo duar formarū cōtrariaruz vnum eē in vna mā esse nō potest. Sciendū eni q mā hz diuersam rōnem: & nomē fm q cōparat diuersis. In transmutatiōe eni cuius ipsa est pncipiū aliquo mō tria sunt. s. terminus a quo & terminus ad quem: & ipsa ēt trāsmutatio: & hoc duplr cōsideraf. s. put est motus qdam: & put est ipsa generatio vnius & corruptio alterius vna mutatio existēs penes terminos diuersificata. Si igit trāsit terminus a quo ipa necessorio in priuatiōe que dicit non ens supponit ẑriū: qa nō est motus nisi de cōtrario ad cōtrariū. vnde Arist. in. 5. phy sicor dicit q de non albo fit albū & nō de quolibet non albo: qa non de lineo sed de nō albo qd est nigrū vel mediū inter albū & nigrū: mediū autē cōparatū extremo est extremum: si aūt cōparaf ad terminū ad quē tunc supponit priuationem cū aptitudine quā ichoationem forme alibi diximus ad recipiendū formā. Debes enim scire q pūatio duplr est dicta. s. actiue & passiue hoc est priuās & priuata: priuatio aūt pūata habuit habitū aliquādo: sed corrupta sunt in ipsa principia habit⁹ relicta tñ suba sic cecitas est pūatio habitus: & iō ab ipsa nō est regressus ad habitū. Est aūt alia pūatio pūās ẑriuz habitui: & hēs habitū ẑriuz aliquo mō: & hoc est conti-

Nō qāo eadē trāsmutatio pōt cōcipi in rōne mot⁹ & in rōne generatiōis. vide p h Albro im. 5. phī. cō. & tex. 51.

Priuatio duplex.

nue desiderās habitū & formā: sicut diuinū & optimuz: sicut turpe desiderat bonū & femina marem: & hec est pūatio que supponit in nō ente: quādo dī q gñatio est ex nō ente i ens. Si aūt cōparaf ad ipsaz mutationē: vt est mot⁹ tm: tūc vocatur mā phīca que est in potētia: qa sicut dicit Arist. in. 3. physicor. Mot⁹ est endelechia existentis in potētia fm q est in potētia. Si aūt cōparaf ad motū put gñatio vni⁹ est corruptio alterius: tūc ipsa est actu iformata forma ẑrij: qa nihil corrūpit nisi actu ens: de his ḡ dubitabilib⁹ intātū dcm sit.

Tractatus Secundus de Alteratione.

Cap. p^m. De differentia alterationis & generationis.

Tex. cō. 23.

De generatione autez & Alteratiōe dicamus qd differūt. Nos eni dicimus has trāsmutatiōes eē alteras ad inuicē. Prima ḡ differētia est istar trāsmutationū penes id in qd trāsmutantur. Cū eni aliud est subm: & aliud est passio siue q̄litas subei: opz cū trāsmutatio sit penes vtrūqz istor q sit altera & altera. Alteratio eni est quādo manēte subto hz formā & subaz qd sensatū est: qa in illo magis trāsmutatio apparet trāsmutatio sit in talib⁹ subei passiōib⁹ siue q̄litatib⁹ que sūe vel ẑie vel medie: puta corp⁹ aliquādo sanū est: & fit laborās siue ifirmū manēs idē i subto & subs: & metallū rotūdū est & fit angulare manēs idē fm rōnē & spēm metalli: quādo autē totū trāsmutaf fm eē in totū sicut semē totū in sanguinē vel in carnē est generatio vel corruptio. Maxime autē apparet ista gñatio si fiat trāsmutatio ad sensatū ex insensato: sensatū dico tactu siue tāgibile: aut ēt sensatū oīb⁹ sensib⁹ vel pluribus si generaf aq̄ aut corrūpit in aerē: qa aer est valde isensatus. In his aūt gñationib⁹ & corruptiōib⁹ si aliqne passiones eedez sunt sue cōes vtrisqz ẑrijs. s. generato & corrupto non oportet illas transmutari. verbi gratia: si ex aere fit aq̄ diaphanitas & humiditas manent.

Tex. cō. 24.

Cap. 2^m. Et est transgressio declarās qualiter manent cōmunes q̄litates duob⁹ eēntis in terminatiōe adinuicem.

Et huius qdem cām assignat Auerrois esse q illar cōiuz passionū neutrū elementum est subiectū essentiale: nec ipse eēntiales sunt substantie sed cōtingūt vtriqz subto. Sed quecūqz subiecto eēntialia illa mutant. Et hoc hz dubitationē: qa humor aeris est eēntialr plus aque: & tamē manet cū aer mutaf in aquā & ecōuerso: & forte Auerrois vocat eēntialē sube qd est ei⁹ inquātū in spe & forma et nō cōuenit ei rōne generis sui: qa hoc est pprium speciei et mutaf cū ipsa: contingens vo vocat qd inest gratia generis vtriqz terminor mot⁹: qa hoc nō hz cōtrariuz in qd mutef. Sciendū tamē q talia cōmunia mutanf in eē & non in eēntia: sicut enim essentia albi saluaf in albiori & albissimo: ita essentia humidi in humidiori & humidissimo: nō tamē idē est esse albi & albioris & albissimi: & hoc mō fm eēntias suas talia manēt sed nō fm eē idē in vtroqz terminor motus.

Qualitates symbole manēt hz eēntiaz eadē i genito & corrupto lz variant hz esse. 3.

Cap. 3^m. Q nō sit alteratio essentialiter generatio: & quomodo fit alteratio.

Tex. cō. 24.

Redeamus igit ad ppositum & dicamus q cuz nō est mutatio ex hoc toto in hoc totum lz manente toto subiecto saluato fit in accidente variatio: tunc est alteratio. Alterationis eni & oīs motus qui est in accidentibus subm primū est cōpositū in mā & forma: & non materia sola: vbi gratia musicus hō corruptus est: hō aūt imusicus gñat⁹ est: hō aūt subm vtriusqz manet ad id saluatum in ratiōe & forma subali: si igit hominis passio nō eēt fm musicā dispōnez & imusicaz: sed esset musica & imusica aliqd de eius ratiōe & cū huius qdē eēt generatio huius aūt corruptio: ideo hois fm esse hominis est hec passio. Sed si cōsideratur cōgregatū ex suba & accidēte fm esse congregati fm q alia est rō & eē musici hominis: & alia hominis per se: tunc musica etiā eēt essentialis homini musico: & ideo hominis fm esse musici est talis mutatio generatio & corruptio: lz hec est corruptio quo & generatio quo que ppne est alteratio si ad subm mobile & nō ad totū esse congregati referatur: qa passiōes huius manēt in suba & forma: & ideo alteratio est fm talia.

Cap.

¶ Cap. 4m. Et est transgressio declarans qualiter alteratio vno modo est fm tertiam speciem qualitatis tm: et alio modo fm cõmunes rationes motuum abinuicem.

Oportet aũt hic digressionẽ parũper facere quia in .7. phĩcoꝝ pbat Arist. alterationẽ non eẽ nisi fm tertiã spẽz q̃litatis que ẽ passio vel passibilis q̃litas iferẽs vel illata: cũ eniz oĩs alteratio fiat agẽte actiuo aliq̃ et manifeste pp ipz mobile nõ agat aut aliqd phĩcuz nisi mediãtib' actiuis q̃litatib' que sũt q̃litates pme: opz q illis solis vel cãtis ab eis fiat alteratio. Quinque eni exigunt ad hoc q alteratio fiat phĩca. s. agẽs extra mobile p q̃litates actiuas et q̃litas addẽs sup eẽntiã materie siue subiecti: et q ipsa p excellẽtiã corrũpat subm et q sit pter eẽntialia variatio fz eã: et q̃nto hũs 2riũ actu pugnãs. Et p pmũ hoꝝ aũt excludit alteratio q̃ ẽ in pma spẽ q̃litatis: qa vtus et scia nõ cãtur ab aliq̃ extra id qd eis iformat: pterea ẽt habit' vtutis q cõmẽsuratio q̃daz est medij. Silr et habit' sanitatis nõ ẽ sine rõne ei' qd est ad aliqd: qa sic mẽsura ẽ ad aliqd: ita et id qd i q̃dã cõsistit commẽsuratiõe: in ad aliqd aũt nõ ẽ mot' cũ qd p motũ est: habeat necio pus et posteri': ad aliqd aũt vult simul eẽ natura. Preterea q̃ attigũt pprie virtuti pfecta sũt: et pfectio ẽ p formas alteratiõis. Absurdũ aũt ẽ dicere q penes nãlẽ potentiã et ipotẽtiã sit alteratio. Cũ oẽ qd alterat et mouet p nãlez potẽtiã motiue subijcit alteratiõi vel ẽt alterãtibus resistit. Preterea nãlis potẽtia vel ipotẽtia fluũt ab eẽntia et nõ variant nisi eẽncialib' variatis: et ideo per quartaz 2ditionem phĩce alteratiõis excludit: et ẽt p q̃rtã excludit: qa nõ hz 2rium actu ens repugnãs fz poti' pũatiue oppositũ. Quarta ẽt spẽs si hz 2riũ et est pfectio oium artificialiũ et est 2iũctum forme subali nãliũ: qa nullũ corp' est qd nõ hẽat pprĩã figuraz: vt dic Arist. in metaphysica: et iõ excludit ab alteratiõe. Scias ẽt q nõ addit eẽntiã aliquã supra quãtitatẽ materie pp qd dubitat auctor sex pncipioꝝ. vtrũ figura icisiõis sit a natura vel arte: lz aũt Arist. dicat q rax et dẽsuz sũt pncipia oium passionũ: et iõ videat q fm eas marie dẽat eẽ alteratio: cũ tñ vt dic Arist. in 4° phĩcoꝝ. nihil addãt supra sũtũ partiũ materie: et iõ vt videant eẽ vera que dicta sũt. Sciẽdũ q rarũ et dẽsuz nõ sũt pn' actiua passionũ: fz poti' pma dispositia vt passiões in mã et in ptib' mãe ītroducant: qa rax ẽ leue: et calidũ et dẽsuz ẽ frigidũ et graue: fz actiua rari et densi et oium alioꝝ sunt calidũ et frigidũ: et ideo fm ista sola et cãta ab eis est alteratio: vnde qd hic dcm est: et in scdo de aĩa dictuz est de alteratiõe in cõi dicta et nõ pp̃ria neq3 phĩca: cõis eni alteratio est fm oẽm qualitatẽ que facit alterũ et non aliud.

¶ Cap. 5m. De distinctione omnium motuum abinuicem.

Tex. cõ. 24.

Redeamus ergo ad ppositũ et dicamus q gñatio ab oi motu distiguit: qñ eni fz quãtũ ẽ transmutatio 2rietatis: tũc ẽ augmẽtuz vel diminutio: qa lz quãtitas fz eẽntiã que gñis ẽ entis accidẽtalis nõ hẽat 2riũ: tñ fz q ẽ termin' nãe 2stãtiũ et rõ magnitudis coꝝ: vt dic Ar. in 2° de aĩa. sic hz 2riũ qd ẽ pfectũ et diminutũ: et sic mot' ẽ in quantitate: quãdo aũt mutatio sit fz locum: tũc ẽ allatio siue loci mutatio: iõ qa qd fz locũ mouet nõ semp mutat locũ sic pz in celestib' oib': et iõ pp̃rie allatio dr in cõi: quãdo aũt mot' fit fm passionẽ tũc dr alteratio: quãdo aũt nihil manet subiecti cõpositi cui' alteꝝ cõtrarioꝝ sit passio et accidẽs: sed est ex toto in totum vniuersaliter: tunc est generatio et corruptio.

M ẽo quantitas hz 2riuz. vide eũos ab ẽo. 5. ph̃. sup ẽ. xxxiij.

¶ Cap. 6m. Q uãr hyle subijcit gñoni et q̃liter alijs motib'.

Tex. cõ. 24.

Yle aũt qd est pma mã marie qdẽ pncipiũ et primũ et pp̃riũ subm gñationis et corruptiõis susceptibile: fz mõ alio nõ pp̃rie nec prime est et qd subijcit alijs trãsmutatiõib': oẽ eni qd substat opz q hẽat vim substãdi rõne pmi substãtiui qd ẽ mã: et ideo ẽt cõpositũ qd est subm accidẽtaliũ trãsmutationũ rõne materie hz vim substãdi: sed tñ cõpositum est pp̃rie substãs accidẽtibus: qa accidens est post esse et esse est perfecti et cõpositi: et ideo etiã cõpositũ causa et subiectũ est accidentiũ: et cũ diffiniuntur accidentia cadit subiectum in diffinitione eoꝝ sicut pz in symmo et claudo in quoꝝ vnius diffõne cadit nasus. Alterius autez eius que cõposita subiecta sunt de generatione igitur siue est siue nõ est: et q̃liter de alteratione determinatum sit hoc mõ.

Ad alteratione phyficam quinque hec requirunt.

¶ Tractatus Tertius de Augmento et Diminutione.

¶ Cap. pm. De differentia augmentatiõis ad alias trãsmutationes.

Tex. cõ. 25.

De augmentatione aũt reliquum est dicere quid differt a generatione et alteratiõe: et deinde quomodo augmentant que augmẽtantur et diminuunt que diminuunt. Querẽdo aũt primũ dr̃az augmenti ad alias trãsmutationes queremus vtrum in alio differt ab eis q̃z in hoc qd est in alio genere ab ipsis. Verbi gratia. ex potentia substantia in actu substãtiaz trãsmutatio vocat generatio. Qd autem circa magnitudinez ex potentia in actum vocatur augmẽtum vel diminutio. Que autẽ circa passiões ex potentia in actum vocat alteratio: vtraq3 enim istaruz trãsmutationum ex potentia in actum est vtruz igit tñ in hoc est differentia: aut etiã motus transmutatiõis differt. Illud enim qd alterat nõ ex necessitate etiam fm locum mouet: lz necessario mobile est fm locum: non tamẽ necessario et similiter qd generat necessario mobile est fm locum: nõ tamen necessario mouetur fm locũ: sed id quod augetur vel diminuitur necessario mouetur aliquo modo fm locuz: lz nõ ita moueatur fm locum sicut id qd fertur in locum: qd eniz fertur fm locũ si mouet fm rectum sursuz vel deorsum totũ alterat locum et venit de vno loco in aliuz. Sed qd augetur vel minuitur manẽs in vno loco fm totum alterat locũ: non tamẽ in hoc mouet sicut spera vel circulus: qa spera vel circulus mouetur fm locũ manens in loco equali fm totum: et mouetur renouatione situs in partibus: sed qd augetur fm partẽ crescit in locũ maiorem et id qd diminuitur decrescit in minorem. Qd igit hec transmutatio que dicit fm augmentuz differt ab alijs non solum differentia accepta in eo circa qd est: sed etiã fm modum qui dictus est manifestum est.

Tex. cõ. 26.

¶ Cap. 2m. De eo qd augetur vtruz sit actu corporeũ aut nõ.

Tex. cõ. 27.

Redeamus igitur et queramus circa qd est trãsmutatio augmẽtationis et diminutionis: videt autẽ esse circa magnitudinẽ quãtuz ad id qd augetur: vtrum. s. illud qd augetur sit potẽtia habẽs magnitudines et corporeitatẽ vel habeat potẽtia quodãmodo et actu alio mõ: quẽadmodũ diximus de eo ex quo sit generatio: et si dicatur q augmẽtatio est ex eo q potentia est corpus et magnitudo: et actu neutrum hoꝝ penitus. Cum hoc possit eẽ duplex. Queratur vtruz id sit separata quedam ab alijs reb' fm se materia que potẽtia est magnitudo et corpus: vel sit non separata fm locum ab alijs rebus: sed sit alijs reb' quasi imbibita et infusa: lz tamẽ fm essentiam et esse sint distincta ab eis sicut est aqua in spõgia: aut horum vtrũq3 est impossibile: et tunc oportet q sit materia que habeat magnitudinẽ et corporeitatem: si vo dicatur q est pmo modo. s. materia sine magnitudine et corporeitate separata fm locũ ab alijs: tũc ipsa erit aut indiuisibilis nullum per se hñs locuz sicut pũctus aliqs: aut est vacuũ qõdã ab omni forma distinguente aut est corpus insensibile: fm autẽ horum esse nõ posse determinatum est in physicis: lz enim quidã dixerunt nõ augeri corpus nisi per interceptionẽ vacui inter partem et partem: sicut pz in raris corporibus: tamẽ hoc qd dicunt non est veruz vt in physicis ostẽsum est: vnde materiã ex qua sit augmẽtum esse nõ contingit vt vacuũ qõdaz. Qd autem primo modo sit sicut indiuisibilis punctus esse nõ potest: sicut eniz illud qd generatur semper est in loco aliquo: ita etiã id ex quo sit generatio: et ex quo sit augmentatio semper est in loco quodã: ergo illa materia erit fm se in loco aliquo vel per accidens. s. qa est in alio qd est in loco. Nos posuimus q nõ est in alio sed sit semper separatũ: ergo fm se erit in loco: ergo nõ erit diuisibile indiuisibile vt pũctus: qa illius nullus per se est locus. Si autem dicat tertiuz. s. qd est corpus insensibile: hoc erit cõtra hypothesim q nullam penitus habeat magnitudinẽ et corporeitatem. Si autẽ dicat q hec mã ex qua sit augmentum non est in loco ab alia re separata: sed ei imbibita siue infusa sicut aqua in spõgia cum tamẽ sit sine magnitudine

Tex. cõ. 28.

et corporeitate: et sic distincta in esse et essentia ab illa re in qua est ita ut nihil eius sit sicut pars essentialis vel accidentalis forma eius: tunc contingent multa impossibilia. Dico autem verbi gratia quod sicut est in augmentatione ita per eandem rationem est in generatione. Cum ergo generatur aer ex aqua sicut vas non transmutatum a sua substantia est: ita non erit aqua transmutata in sua substantia: sed erit ex ea materia ex qua fit aer qui est maioris quantitatis quam aqua: et hoc est falsum. Adhuc secundum hoc erit infinities aer generatur ex aqua et econverso quod iterum est impossibile. Adhuc etiam aer non videtur sic generari ex aqua sicut exiens a manente aqua: quia nos videmus aquam transmutari: ergo ille modus est contra hoc quod oculis nos videmus in generatione fieri. Quod ergo melius est dicere inter omnia hoc est ut dicamus quod materia ex qua fit generatio et augmentum est non separata a quantitate et qualitatibus: et est sicut supra diximus una subiecti essentia in utroque contrariorum: ratione autem et esse non una: unde non debemus dicere quod materia sit puncta aut lineae aut superficies corporis propter easdem causas quas diximus. scilicet quia illa separata esse non possunt. Illud autem est materia cuius illa sunt omnia ultima determinantia ipsam scilicet puncta lineae et superficies et ipsam nunquam possibile est esse sine passione et morphea sive forma quae est figura quae figura quantitas est terminata: unde materia verissime est id quod est terminatum quantitate et qualitate distinctum et forma substantiali perfectum. Generatur igitur alterum ex altero: sicut et supra in aliis libris determinavimus ex alio dicto ente actu quod est eiusdem generis quod graece dicitur homogeneos aut quod est eiusdem speciei omiomeris dicitur: verbi gratia. ignis ab igne et homo ab homine: et hoc est generans efficiens: sicut autem ex materia durum ex duro non generatur sed ex contrario non duro: quod est molle. Quoniam autem sicut iam dictum est materia est substantia corporalis erit ipsa materia talis corporis quod est cum passione et mobile: quia corpus nullum est materia contrariis: quia materia in toto motu salvatur secundum esse materiae licet non salvatur secundum esse absolute: sed non salvatur in toto motu secundum omne corporis: licet possit salvari secundum essentiam corporeitatis: unde eadem est materia et magnitudinis et passionis ratione quidem et esse separabilis a qualitatibus singillatim secundum actum tamen nunquam separata ab eis: quia etiam aliter penes passiones essent separabiles quod est falsum. Manifestum igitur ex quaestitis nunc quod augmentatio non est ex eo quod potentia habeat id quod est omne idest materia eius separata a quantitate et passionibus: et hoc esse impossibile dictum est prius. Amplius talis transmutatio non est propria augmentationis sed generationis: quia in eo ex quo fit generatio non salvatur quantitas secundum esse idem: quod autem augetur nullam amittit quantitatem secundum esse: nec secundum essentiam. Augmentatio enim est existentis et salvate secundum esse magnitudinis additamentum: diminutio autem eiusdem minoramentum: ideo id quod augetur oportet habere magnitudinem aliquam in esse salvatam: quapropter si materia secundum veritatem non est sine magnitudine oportet esse augmentationem ex actu magnitudinem habente et potentia maiorem in actu maiorem magnitudinem: si enim non esset salvata in eo quod augetur aliqua magnitudo secundum esse sed esset potentia tantum tunc esset generatio non augmentatio.

Tex. cõ. 29. · *Tex. cõ. 30.* · *Tex. cõ. 31.*

Cap. 3m. Et est digressio declarans quid augetur.

Ad intelligentiam autem dictorum et dicendorum scias quod privatio potentia et actus sunt principia motus in omni genere motus: est autem subiectum motus semper in genere substantiae: quia sicut se habet accidens ad substantiam quae fluit ab ipsa: ita etiam principia motus accidentium fluunt a substantia: et oportet quod substantia sit subiectum motus illius sed differunt: quoniam sicut supra diximus si generatio accipiatur: sicut ut mutatio simplex secundum quod ipsa est principium entis generati subiectum ibi non subiicitur nisi gratia materiae: sed in accidentium motibus quocunque modo sumantur id quod subiicitur est ens completum in materia et forma substantiali cuius causa supra dicta est: quia videlicet est accidens quod sequitur esse: et ideo est post compositum cuius perfectio et actus esse est quod est a forma. In motu autem augmenti et diminutionis subiectum est quantum illud quod augetur et licet quantitas secundum quod reducitur in genus non habeat contrarium: sicut in praedicamentis est determinatum: tamen secundum quod ipsa est terminus magnitudinis et ratio quantitatis eorum quae fiunt per naturam: ut in secundo de anima libro dicitur sic habet duo contraria. scilicet perfectum in quantitate et imperfectum: et secundum hoc fit in ipsa. scilicet circa ens quantum per naturam constans potentia et actus: quia imperfectum potest esse maius per naturam et est privatio perfectionis in quantitate et movetur ab actu minoris debite quantitatis ad maiorem quam habeat potentiam.

Cap. 4m. Et est inquisitio qualiter aliquo fit augmentum.

Tex. cõ. 32.

His breviter prelibatis redeamus ad propositum suscipiendo quaestionem quasi a principio et quaerentes modum augmenti: quo ad hoc quod quaeramus causas augmenti: ut inveniamus quali aliquo ente aucto fiat augmentum et diminutio: circa primum: supponamus autem duas conditiones quae secundum sensum in augmento salvantur: quarum una est quod eius quod augetur quaecunque pars minima signabilis videtur esse aucta: et similiter in diminutione videtur pars quaelibet diminuta: secunda vero est quod adveniente aliquo extrinseco fit augmentum et recedente aliquo de intrinsecis fit decrementum. Hoc habito incipiamus quaerere: quia si augmentum fit aliquo extrinseco adveniente hoc necessario: aut erit corporeum habens magnitudinem: aut erit incorporeum non habens quantitatem penitus. Si autem incorporeo fiat augmentum: tunc illud quo fit augmentum est a magnitudine et quantitate separatum: et eadem ratione erit separatum ab aliis accidentibus et a forma substantiali: ergo aliquod commune materiale erit per se separatum nullam habens formam omnino: impossibile est autem a magnitudine materiam esse separabilem quemadmodum nos diximus. Si autem est corporeum cum ipsum non augeat corpus nisi intret in ipsum videtur quod duo corpora erunt in eodem loco proprio. scilicet quod augetur et quod auget. hoc autem etiam est impossibile sicut in physicis ostensum est.

Cap. 5m. De falsa solutione quorundam et de conditionibus augmenti.

Tex. cõ. 33.

Non contingit autem quaestionem istam solvere dicenti quod id quod augetur accipit maiorem tumorem: et non oportet quod aliquid adveniat ei: quia cum ex aqua generatur aer nihil advenit et tamen materia subiecti maiori tumore est sub forma aeris quam sub forma aquae: et ideo est aucta: hoc enim non augmentatio sed generatio eius est in quod est transmutatio illa: verbi gratia aquae. Neutrius autem hoc est augmentatio: quia aqua non manet ut augmentari possit. Aer autem non fuit sed nunc primum est generatus: unde aut nullius haec augmentatio est: aut si est alicuius tunc erit augmentatio materiae quae communis est amborum. scilicet eius quod generatur et eius quod corrumpitur: verbi gratia corporis si corpus dicatur utriusque communis materia: sed nec aqua est aucta: nec aer: sed aqua quidem deperiit: aer autem generatur: corpus autem commune utrisque secundum hoc erit auctum. Sed etiam hoc est impossibile: quia una conditio augmenti est quam supra posuimus: quia oportet quod id quod augetur salvetur in toto augmento secundum esse substantiale et rationem: et similiter id quod diminuitur. Sed quia hanc conditionem habet augmentatio cum aliis motibus communem: ideo non numeratur inter proprias. Sunt igitur haec tria in augmento necessaria quorum unum est: quia eius quod augetur quaecunque pars signabilis efficitur maior: verbi gratia: si caro augetur quaelibet pars carnis augetur sub forma carnis signabilis efficitur maior: secundum est quod adveniente aliquo fit augmentum: et tertium est quod id quod augetur salvetur et maneat in esse substantiali et ratione: cum autem aliquid simpliciter generatur aut corrumpitur: tunc non manet in tota transmutatione secundum esse

Tres conditiones vero augmentationis.

substantiale

substantiale ⁊ rationem: cum autem alteratur aut augetur aut diminuitur manet fm esse ⁊ rationem id idē qd aut augetur aut alteratur: sed vel passio eadem vel magnitudo eadem manet: quia in alteratione non manet eadē passio: in augmento autem non vnius rationis manet magnitudo: si ergo augmentatio erit predicto modo: sed cum materia accipit maiorem tumorem vt cum ex aqua aer fit tunc continget ꝙ augmentatio nullo adueniēte fit: ⁊ ꝙ diminutio nullo recedente fit: ⁊ ꝙ id quod augetur vel diminuitur ratione in esse ⁊ substantia qd falsum est: quia dictum est ꝙ istas conditiones oportet manere: quia suppositum subiectū est ꝙ augmentatio fit talis: hoc enim non habemus hic probare: sed in libro de anima vbi agemus de nutritiua ⁊ augmētatiua: ⁊ ostendemus ꝙ operatio earum est super cibum.

¶ Cap. 6m. De solutione questionis quid est qd augetur: et preambula est solutioni questionis prius habite.

Tex. cō. 34. Aliterqȝ istam autem questionem soluam⁹ oportet soluere aliam a cuius solutione solutio huius questiōis dependet. Queret enī aliqs etiā quid sit illud qd augetur. s. vtrū id est qd augetur cui apponitur aliqd: verbi gratia crus aut manus cui apponit̄ cibus: qa illud cui appositio fit: fit maius: vel illud qd apponitur augetur sicut cib⁹. Quare autē ambo hec non dicunt̄ aucta: fit enī vtrūqȝ maius. s. ⁊ qd apponitur vt cibus: ⁊ cui apponit̄ qd est: vbi gratia crus aut manus. Qd autem ita esse videat̄ patet in simili quando tu misces vinum cum aqua vtrūqȝ efficit̄ maius: ⁊ simile videt̄ quando vnitur cibus membro: qa vtrūqȝ maius efficit̄: hec autē solutio est: quoniaȝ vnius. s. eius qd augetur substātia manet in esse ⁊ ratione. Alterius autē. s. qd auget substantia non manet: verbi gratia cibi: ⁊ ideo nō augetur: qa augmentatio est motus existentis ⁊ manētis quo motu ad debitam deducitur quātitatem: ⁊ similiter dicit̄ in mixtiōe: qa id dicitur auctuȝ qd manet in esse ⁊ operatiōe: ⁊ ideo vinum dicit̄ auctū ⁊ nō aqua: qa post mixtionem aqua nō facit aque opus. s. infrigidādo: sed vinum facit vini op⁹. s. inebriando ⁊ letificando: ⁊ ideo vinum manet non aqua: vnde ⁊ vinū auctum est ⁊ nō aqua: quia ⁊ tota mixtura non aque est: sed vini qd manet: similiter autē est in alteratione: tunc enī fit alteratio quando vnum subiectū vt caro vel aliud manet saluatum ⁊ existit in eo passio aliqua que prius nō erat. Illud autē quo fit alteratio efficit̄ in augmēto sicut est id qd alterat ⁊ cōuertit ipm duplex est. s. alterans nō alteratum: ⁊ alterās alteratū. Alterans autem nō alteratuȝ est qd nihil passum est: ⁊ cuius substātia non est altera effecta: hec autē est vis anime nutritiua. s. vel augmētatiua. Alterās autem alteratū est sicut mēbrum qd nutritur ⁊ auget̄: hoc eniȝ alterat cibū cōuertendo in sibi simile: ⁊ alterat̄ ab ipso: q: cōfortatur ab ipso ⁊ reficit̄ ⁊ in illo est principiuȝ motus nutrimenti ⁊ augmenti: qa sic augmentat̄ ⁊ alterat̄: hoc autē ideo dico qa etiā cibus ingrediēs cū generatur in aliaȝ spēm: qa in speciem carnis vel ossis: ⁊ fit maius capiēdo quātitatem mēbri nutriti ⁊ aucti: ⁊ corpus nutritum ⁊ auctuȝ fit etiā maius: qa mouetur in maiorem quātitatem: sed cibus ingrediens cuȝ generat̄ in alia specie corrumpit in ppria: ⁊ ideo principium mouens ad alterādum ⁊ crescendum non est in hoc. s. cibo sed potius in membro: ⁊ ideo membrū est qd augetur: ⁊ nō cibus: qa membruȝ manet ⁊ in ipso sic̄ in alterāte ⁊ mouēte est pncipiū motus augmēti ⁊ alterationis.

¶ Cap. 7m. De solutione questionis antehabite. s. qualr aliquo fit augmentum quo ad id quod augetur.

Tex. cō. 35. Quoniam autem de his quesituȝ est sufficiēter oportet nos tētare inuenire antehabite questionis solutionem seruātes omnem augmēti considerationem. s. ꝙ augmentuȝ fit eo manēte qd augetur in esse ⁊ ratiōe substātiali: ⁊ ꝙ augmētum fit adueniente aliquo ⁊ recedēte aliquo fit diminutio. Adhuc autē fm qdcunqȝ signuȝ id est partē sub forma mēbri signabilem que sensata est ita ꝙ sensibilib⁹ qualitatibus distincta ⁊ distinguibilis fit per sensum in id qd augetur est facta maius in augmento: ⁊ minus in decremēto. Seruabimus nihilominus exclusionē incōuenientiū supradictoꝝ. s. ꝙ corruptio non est vacuum qd augetur vel diminuitur: ⁊ ꝙ due magnitudines non possunt esse in eodeȝ loco proprio: ⁊ ꝙ augmentum non fit in partem incorpoream. Causam autem augmenti suscipimus dicere distinguentes prius quot modis dicitur vnūquodqȝ dicamus ꝙ onomiomera. i. membra dissimilia augentur per hoc ꝙ omiomera id est similia membra que in compositionem eorum veniūt augentur eo ꝙ dissimilia ex similibus componuntur: deinde dicimus ꝙ caro ⁊ os ⁊ vnaqueqȝ partium talium que pars omiomera est: est duplex quemadmoduȝ vnūquodqȝ aliorum que speciem siue formam habent in materia que sunt omnia similia in partibus in quorum diffinitiōe cadat materia: vt ligmuȝ lapis ⁊ neruus ⁊ cartilago ⁊ huiusmodi physica corpora vel partes similes physicorum corporum vnum quodqȝ istorum dicitur materia ⁊ species hoc est in materia consideratum vel qd stat sub forma habens esse ⁊ actum forme. Dicamus ergo ꝙ quecunqȝ pars fm formam accepta corporis similis augetur: sed non quelibet fm materiam accepta augetur adueniente aliquo ⁊ recedente aliquo quodlibet fm formam diminuitur ⁊ non fm materiam. ¶ Oportet autem hoc per simile intelligere quemadmodum si quis mensurabit eadem mensura sicut vtre de corio facto molli aqua: tunc enim vter se habet sicut membrum dictū fm formam ⁊ aqua influens ⁊ effluens se habet sicut pars dicta fȝ materiam: ⁊ ideo causa materialis influens ⁊ effluens partibus formalibus aliud ⁊ aliud generatur materialiter manentibus semper partibus fm formam dictis. Sic igit̄ vtiqȝ augmentatur materia carnis sed non vniculqȝ parti materie aliquid aliud generatur: sed hoc quidē defluit: hoc autem aduenit: parti autem dicte fm formaȝ ⁊ speciem aliqd aduenit quecunqȝ minima fm sensum accipiatur. ¶ Qd autem sic pars dupliciter accipiatur fm materiam ⁊ formam magis quidem manifestuȝ est in anomiomeris: hec ita enī habent coniunctionem ad formam ꝙ diuisa ab actu forme etiam nomen amittunt. Verbi gratia in manu: patet enim in illis manifestius ꝙ pars est alia materialis alia formalis: quia caro mortua minus amittit de ratione sua ⁊ nomine ꝙ mortua manus: quia manus mortua nec nomen: nec rationem habet manus: sed tamen hec caro dicitur aliquo modo caro: lȝ non proprie: ⁊ ex hoc manifestū est ꝙ augmētum fit proportionatum his partibus desuper dictis. Quapropter contingit aliquo modo verum esse ꝙ quecunqȝ pars signata carnis aucta est: quia formaliter ex alio modo non contingit esse: quia materialiter non est verum. Et totum factum est maius aliquo adueniente qd vocatur cibus ⁊ cōtrarius est aucto quando est dissimilis sibi ante digestioneȝ ⁊ dissimulationem ⁊ per decoctioneȝ virtute nutritiua ⁊ augmentatiua transmutatur ⁊ efficitur similis ⁊ in eadē parte specie cuȝ parte que augetur. Verbi gratia si sicco velut ossi aduenit cibus humidus transmutatur a virtute ossis ⁊ fit siccum: ⁊ tunc vnitur ossi ⁊ cibat ipsum ⁊ auget: vnde conuenit vno modo simile simili augeri: quia in fine nutrimentū est simile ⁊ alio modo conuenit contrarium contrario augeri: quia in principio nutrimentum dissimile est.

Tex. cō. 36. Tex. cō. 37. Tex. cō. 38.

¶ Cap. 8m. Et est digressio determinans qualiter quelibet pars fm formam augetur: sed non quelibet pars fm māmꝫ.

Ad euidentiam antedictoruȝ scito ꝙ membrorum siue partium que sunt in homine: quedaȝ sunt formalia habentia ⁊ continentia materiam: ⁊ quedaȝ materialia debiliter recipientia formam: ⁊ quedam sunt media inter materialiaȝ formalia. Continentia materiaȝ sunt dissimilia ad actuȝ anime vel virtutis anime ordiata: que etiam dicuntur organa vel partes organice sicut caput oculus vel auris vel manus: pes ⁊c. huiusmodi. ¶ Materiales autē partes debiliter recipientes formaȝ sunt actus vite ani-

Que sūt mēbra formalia. Que mālia.

me vel sensus tm̄ participantes ⁊ ad nullum officium ordi-

Que media

nate: sicut caro est ⁊ adeps ⁊ vniuersa pinguedo. Media au-tem sunt triplicia. s. propinquiora forme ⁊ propinquiora ma-terie ⁊ per equidistantiam inter formam ⁊ materiam: sicut in neruis: arterijs: ⁊ panniculis propinquiora sunt formali-bus: quia neruus quo diffunditur sensus ⁊ motus per totuȝ corpus a cerebro vel vicario eius: qui est nucha descēdens per spondiles colli ⁊ dorsi: vene autem sunt per quas diffun-ditur a corde spiritus vitalis. Et panniculi quibus nobilio-ra membra inuoluūtur: vnde lȝ ista similia sint membra: ta-men sunt principaliter ad actus anime causata qui sunt sen-sificare mouere nutrire viuificare ⁊ huiusmodi. Quedā au-tem magis sunt iuxta materiā sicut os ⁊ cartilago que sunt ad sustentandum ⁊ fortificandum membra. Quedam autē sunt quasi per equidistantiam mixta sicut musculi qui com-ponuntur ex neruis chordis ⁊ a carne. Omnis tamen pars stat sub forma: vult ergo philosophus ꝙ formalia oīa sunt sicut vas vel vter de corio molli cui si multum influit exten-ditur ⁊ quanto plus effluit contrahitur: ita etiam membra formalia se habent ad multam vel paucam carneȝ: quia ca-ro non creatur a natura nisi ad hoc ꝙ caro suppleat conca-uitates que sunt inter membra principalia ⁊ officialia ⁊ ner-uos ⁊ venas ⁊ arterias ⁊ panniculos ⁊ chordas ⁊ ligamenta ⁊ ossa ⁊ cutem: ⁊ ideo supplens concaua multum ingressum diffundit formalia ⁊ egressum diminuit: ⁊ similiter adeps ⁊ pinguedo: hec autem que diximus sententia est Auicen. in primo libro canonis maioris de medicina. ¶ Si autem tu

An mā tota effluat.

queris vtrum materia istorum membrorū que diximus for-malia: quia est in eis actus forme effluere possit cū sit ex cō-trarijs ⁊ in contrarijs agentibus ⁊ patientibus cōtinua fiat deperditio deperditioni autem fit necessaria restauratio: ⁊ ita etiam videtur in his esse influxus ⁊ effluxus materie: et non solum caro videtur effluere ⁊ influere. Amplius si vna pars materie effluit eadem ratione ⁊ alia effluere potest: et si ponatur effluere nihil videtur debere accidere impossibi-le: quia dicit Aristo. ꝙ falso ⁊ non impossibili posito qd̄ acci-dit est falsum ⁊ non impossibile: accidit autem ex hoc ꝙ to-ta materia que nunc est in aliquo effluere potest: ⁊ sic id indi-uiduum potest in toto effici aliud sm̄ materiam quā fuerat prius ⁊ vna forma nunc successiue potest esse in duabus ma-terijs ⁊ alia multa inconuenientia ex hoc videnł sequi. Ad-huc si additur cuicūq; parti signate sensibili minime in par-tibus omiomeris id minimum quod additum est: oportet etiam esse signatum aliquod sed minus minimo in nullo ge-nere accipi potest: ergo in genere partis omiomere id mini-mum qd̄ additur est equale minimo cui additur ⁊ eadeȝ ra-tio est de singulis minimis: ergo ex hoc videtur sequi ꝙ oē quod augetur aliquo adueniente in quolibet augmēto cre-scit in dupluȝ: propter hoc ⁊ his similia forte dixit Alexāder ꝙ dictum id. s. augmentum partis omiomere est sm̄ formā ⁊ non sm̄ materiam fuit inuentum ab Aristo. non per viam rationis probantis: sed quia pauciora ad hoc videbanł seq̄

Rōo Alexādri pq̄ vide Auroem hic cō. 38.

inconuenientia. ¶ Et si verum dixit Alexander tunc dictuȝ istud potius est fuga inconuenientiuȝ q̄ veritas. Dixit eni Alexander ꝙ si augmentum est per additionem aduenien-tis alicuius: ꝙ tunc augmentum fit per accumulationē ad-uenientis cum eo cui aduenit. Accumulatio autem non est nisi sm̄ partes materie ⁊ videtur augmentuȝ esse sm̄ mate-riam. Cuius etiam dedit idem Alexan. rationem: si eni fiat augmentum aliquo extrinseco adueniente: oportet id adue-niens subintrare in partes eius cui aduenit: q̄ propter hoc dedit natura corpori ꝙ augetur vias que sunt vene ⁊ poros ⁊ spongiositatem. Constat autem ꝙ subintratio est in mate-riales partes: ⁊ ita iterum augmentum sm̄ materiam fieri videtur. Addit etiam Alexā. ꝙ augmentum fit per modum mixtionis aque cum vino: vt dicit Aristo. que mixtio absq; dubio sm̄ partes est materie ⁊ non forme. Figura enim nō miscetur nec quantitas que sunt ex parte formalium mem-

Improbatio Alexandri.

brorū. ¶ Hec autē ⁊ his similia determinare volentes pͥus dabimus rationes duas istius dicti qd̄ dixit Alexan. nō eē proprium: ⁊ postea soluemus ad obiecta. Ratio auteȝ pri-ma hec est ꝙ sicut habuimus id quod augeł in quo sicut in aucto principium est motus augendi ⁊ augmentādi: sed pͥn-cipium huius motus absq; dubio non est nisi in parte dicta per speciem ⁊ formam: ergo ⁊ hec ratio euidens est quia pͥn-cipium primum motus qd̄ non augetur nec qd̄ alteratur est in principio motus sm̄ ꝙ augetur ⁊ alteratur: q̄a scd̄m ha-bet a primo ꝙ ipsum principium motus. ¶ Constat autem ꝙ vis anime que est primum principiuȝ operatur vt est in par-te formali que est organica vel habens opus organicum si-cut diximus prius. ¶ Secūda ratio est ꝙ augeri ⁊ pati non idem sunt vt infra habetur: sed id quod augeł virtute quā habet agit in cibum augentem ⁊ conuertit ipsum ⁊ vnit cuȝ sibi: ergo sm̄ idem non erit pati: actio enim a forma est: pati autem est materie: ergo qd̄ augetur per suam actionē est for-male ⁊ non materiale. Est ergo dictum istud probatum ne-cessarijs rōnibus: ⁊ non est tm̄ fuga inconuenientiū. ¶ Sol-

Solo ad obiecta.

uentes ergo ad primum sine preiudicio dicimus ꝙ forma-lis pars que augetur habet materiam sibi determinataȝ in qua formał que est ex humido radicali ⁊ seminali suscepta: sicut est humidum ex quo formantur membra organica ⁊ to-tum corpus phisicum cui anima primo infunditur. Formātur autem membra illa per virtutem formatiuam que est in se-mine diffusam in omnibus partibus que virtus inquā po-stea remanet in membris ⁊ operatur in nutrimentali humi-do similitudinem membri qd̄ nutritur. Est enim humiduȝ quoddam ex primo semine diffusum in omnibus partibus ex semine primo formatis cui additur humor ex nutrimen-to sumptus ⁊ per virtutem membri quantuȝ possibile est as-similatur ⁊ additur parti materie: ⁊ tunc multiplicata ma-teria extenditur quantitas membri ⁊ figura ⁊ sic fit augmen-tum: forma tamen saluatur in primis radicalibus ⁊ conce-do ꝙ deperditio fit in illis: sed non fit restauratio per eque-ualens humidum sed per extraneum qd̄ est nutrimentale: ⁊ ideo deperditione cōtinue facta desiccatur humidū in quo fuit calor velut in subiecto proprio: ⁊ tunc refrigescit ⁊ corrū-pitur indiuiduuȝ: que tamen corruptio differt per humidū nutrimentale qd̄ additur humido seminali. ¶ Et huiꝰ exē-

Exēplū satis accōmodatū in re difficili.

pluȝ est in lampade vbi humor est imbibitus lychnio ⁊ alius humor circūfusus vndiq; lychnio nec pōt fieri ꝙ humor im-bibitus in lychnio non continue sm̄ aliquid sui consumatur sed additur ei circūfusus quo retardatur eius consumptio ⁊ nutriatur flāma. Et si in lampade eēt diuersus humor di-uersorum elementorum quorum vnus esset minus conue-niens igni lampadis sicut humor esset aquaticus ⁊ alius vn-ctuosus in lychnio conueniens nutrimēto ignis: tunc eēt ma-gis simile: quia humor seminalis imbibitus radicalibꝰ par-tibus primus multo conuenientior est calori naturali q̄ nu-trimentalis humor. Et ideo semper attrahit ipsum ⁊ consu-mit: ⁊ tandem consumpto isto humore etiam calor refrige-scit: ⁊ ideo plene non fit restauratio in ipso. Tamen si aliqd est simile in partibus habens humorem radicaleȝ terrestrē ⁊ aquaticum sicut plante ⁊ quedā animalia sicut cancri: que-daȝ membra formalia aliquādiu recrescunt eis ex humido nutrimentali: sed hoc non diu fit: quia calor amittit suuȝ vi-gorem sui humido extraneo ⁊ in talibus virtus formatiua propter similitudinem partium non est distributa in mem-bris: sed in vno membro qd̄ est cor: vel id qd̄ est in loco cor-dis in animalibus ⁊ radix in plantis ⁊ ex isto formātur oēs partes. Sed in animalibus magnam diuersitatem haben-

Cōsidera circa istā cāȝ q̄re i aīalibus magnā diuītate hñtibus mēbra formatiua recrescere nō pñt. & forme inclusiue pcedit.

tibus in membris non potest hoc esse: quia formatiua virtꝰ non per eadem principia quibus vtitur in manu potest ali-quid formare in pede: ⁊ ideo virtus formatiua que format humorem nutrimentalem in simili membro quantuȝ potest non sita est in vno membro in talibꝰ animalibus: ⁊ ideo mē-bra formatiua in alijs abscisa non recrescunt. Caro autem que nihil aliud facit nisi ꝙ replet vacuitates istas est maxi-me materialis: ⁊ crescit ⁊ decrescit sicut in febricitantibus ⁊ conualescentibus: per hoc patet solutio ad sequens: quoniā non tota materia effluit salua vita indiuidui qd̄ augetur ⁊ nutritur. ¶ Solutio autem sequentis patebit vbi ostende-tur ꝙ id quod aduenit non retinet suam quantitatem dum additur quantitas quā potentia habet non actu: ⁊ ideo cuȝ non adducat secum quantitatem suaȝ: nec vt maius nec vt

minus

minus se habet ad id cui additur sed potius vt materia in fluens vasi qd extenditur proportionaliter ad influxum eius maiorem vel minorem. Nec est dicendum sicut quidam sen serunt q humidum sub maiori quantitate sit q̄ siccū: et ideo cum minimum humidum sit tantum quantum minus siccū: tunc cum convertitur minimum humidum nutrimentale in minimum siccum membri: tunc non efficit tantum sed minus: quia sm hoc sequeretur q ad minus in decupla vel vigesima proportione cresceret semper id quod crescit qd absurdum est: et ideo prima via est tenenda: quia illa est vera et inter phos approbata: bene tamen concedo q augmentū nō per accumulationem partis cum parte fit: sed potius per cōversionem venientis ad id cui advenit in cuius materia extenditur quantitas et figura: subintratio tamen est ibi: sed non sicut dicit Alexander q remaneat nutrimentum q̄si insitum foraminibus: sed foramina sunt vt in ipsis divisum nutrimentum vndiq supponatur virtuti membri et facilius cōvertatur in membri materiam cum plurimum nutrimentū tangat vndiq plurimi membri et virtute membri: hoc enim ingeniata est natura sciens q divisa citius et facilius et vtilius convertuntur q̄ vnita: mixtionem autem talem qualē subsequenter determinabimus non negamus in augmento fieri: nec oponet q miscibilis sit quantitas vel figura: quia sicut diximus anomiomera quorum proprie est quantitas et figura non augentur nec per anomiomera: et ideo in omiomeris est mixtio antecedens: et ideo consequenter est extensio quantitatis et figure in alijs de his ergo dictum sit.

Cap. 9m. Qualiter est illud adveniens quo fit augmentū.

Tex. cō. 39.

Redeamus ergo ad propositum: cum enim habitum sit de eo qd augetur q adveniente aliquo augetur: tunc quereret aliquis quale oportet esse id adveniens quo augetur quod augetur. Manifestum autem est quoniam oportet esse potentia id quod auget: quia convertit in id quod augetur: verbi gratia si caro augeatur: tunc adveniens oportet esse carnem potentia: actu autem aliud q̄ caro: quia forte panis vel cibus alius vel humor ex alio per digestionem aliquam separatus: corrupto autem hoc qd est actu: tunc assumit formam aucti membri: et si id est caro: tunc iam caro generatum est. Non generatur ex potentia carne caro nova sm se separata qa hoc eēt generatio et nō augmentatio: sed fit hec caro que augetur que prius existit sm formam in membro qd ad se convertit cibum quo fit augmentum. Non est enim hec compositio sed eius qd ex nutrimento nascitur cum forma noviter generata vt cōstituatur hoc aliquid qd ex novo producitur: sed convertitur nutrimentum in id quod prius erat: et nunc est quia in membrum formale animati corporis qd est caro vel vena vel nervus vel aliud simile cuius formam recipit ipsum sicut vas aquā qd extenditur per influxum eius.

Cap. 10m. Quid patitur auctum ab augente.

Tex. cō. 39.

Sed tunc aliquis quereret quid patitur id quod augetur: verbi gratia membrū homogeneum ab eo qd auget vt a cibo: cum autem mixtio sive mixtura duplex sit vna de qua ita loquemur que est miscibilium alteratorum vnio quando vnumquodq mixtorum a virtute sua alteratur et omnia veniunt in medium: hec eni est mixtura physica de qua scrutantur medici phi. Alia eni est mixtura vulgaris dum dicimus vinum esse mixtum quando multo vino modica aqua infunditur: que tamen a vino assumitur et convertitur in vinum et talem mixturam dicimus corpus qd augetur pati a cibo quo fit augmentum: quia cibus a virtute corporis aucti convertitur in corpus auctum sicut et ignis copiosus augetur tangens vrenda et convertens ipsa ad speciem suā quā multiplicat extendendo ea adurendo: ita etiā in eo qd augetur quod est actu caro vel aliud corpus tangibile et facit actu carnem de potentia carne que advenit ei per cibum. facit autem in eo qd est similis cum ipso: quia vnitur ei in speciem quā prius habuit et nūc habet et habebit: si eni seorsum produceret potentiam in actum sive formam substantialem: tunc esset generatio non augmentum: sicut enim dupliciter potest produci ignis in vrendis sm q existente iā igne augeatur in vrendis vel q existens ignis generetur in vrendis: sed primum est augmentatio et 2m generatio.

Cap. 11m. Et est digressio ostendēs quis proprius modus augmenti et quis improprius.

Vide pro ista distōne Commētatorem 3 celi. cō. 22.

Sed observandum est augmentum dici dupliciter. s. proprie et improprie: proprie quidem augetur qd est animatum habens virtutem anime que dicitur vis augmentativa que per calorem naturalem extēdit vbiq sm omnes diametros ad rectos angulos se intersecantes quarum vna desursum venit deorsum: secunda a dextro mēbro in sinistrum: tertia ab ante membri in retro eiusdem precipue cum extendit in quantitatem diametri advenientis a sursum in deorsum. Improprie autem augetur qd per naturalem calorem convertit in se aliquid qd non est vbiq additum ei nec est animatum: et sic ignis augetur per vrenda apposita vnde vrenda non penetrant vbiq ignem: nec materia omnibus partibus additur: nec alie quedam conditiones augmenti salvantur: sed tamen hoc ita patet q nihil inferiorum elementorum augetur per superiora: nec etiam aer per ignem nec econverso. Sed redeamus ad id vnde recessimus ostēdendo vtrum particulare quātū aut vle augeat.

Cap. 12m. Vtrū augetur quantum vniuse vel particulare.

Tex. cō. 40.

Quantū aūt vle nō augeī in augmēto sicut nec in gñatiōe gñaī aial vle in gñe: qa nec hō nec aliqd singulorum sive singulariū est aliorum: gñaī autē hoc ab hoc per se et hō ab hoie et aial ab aiali per ɔñs: et in augmētatiōe hoc q̄tū p se augeī: et p ɔñs q̄tū in gñe sive vle. Caro autē et os et alia omiomera: aut manus aut crus et alia anomiomera augmētanī adveniēte aliq̄ q̄to: qd tñ nō ē caro q̄ta aut manus q̄ta actu sz augeī isto adveniēte qd poa ē vtrūq ɔq. s. caro et quātitas: opz eni in augmēto id qd advenit gñari et carnē et q̄tū si debet augere sed sm q solum est potentia caro vel aliud membrum simile nutrit: quantum enim ad id qd auget et nutrit non differunt cibus et augens nisi ratione: quia vna essentia cibi est faciens vtrūq sm diversum esse: quia sm q potentia caro nutrit: sm autē q potentia quanta auget: nec sufficit vt sit poa quanta et non potētia caro: qz augmētū nō ē sine cibo nec opus augmētative sine opere nutritive virtutis.

Cap. 13m. Quare res semper nutrit et non semper augeī.

Tex. cō. 41.

Ideo etiam res nutritur quādiu salvaī in esse individui: et diminuitur similiter: sed nō semp augmētatur et nutrimētum cum augmentatione ex parte cibantis et augentis id idem est in essentia et subiecto: esse autē est aliud: sm enim q est adveniēs potētia quāta caro est augmētū carnis: sm id aūt q solum potentia caro est nutrimētum.

Cap. 14m. Qualiter augetur species sive materia.

T. cō. 41.

Est autem qd nutritur et augeī spēs sive forma considerata sine materia influente et effluente non qdē sm esse sed sm q augetur et nutritur. Est autem in materia sicut potentia imaterialis que nō est materia: sed potius cōtinēs materiā sicut vas et forma. Si aūt advenit per cibum aliqua mā que poa est forma mālis. i. in actu mēbri formalis: et ēt ista mā poa quāta sicut cibus q est poa quāta et caro: tūc hee forme sive spēs mēbrorum imāles existētes erūt maiores: et quātitas et figura extēdiī per id qd advenit q est poa quāta caro. Si aūt mēbrum formale in virtute cōvertēdi cibū laxaī: et nō pōt amplius extendere sicut vis vini debilitaī cum multotiēs aqua mixtū fuerit et tādē efficiī aquaticū non valens ad nām vini: converteī in aquam tunc quantum recipiet diminutionem: sed tñ species sive forma continēs mām influentem et effluentem manet quādiu salvaī individuum.

Tex. cō. 42.

Cap. 15m. Et est digressio declarans quare res non semp augetur cum semper nutriatur quādiu vivit.

Prima cō.

Attendēdū q res augeī quodā tēpore nō semper ex cā vna que cōsistit in tribus partibus collectis. Quorum vnū est in humido seminali: hoc enim nō est infinitū extēsibile per humidū additum ita vt aliqd eius sit cū q̄libet pte humidi addita ei sed potius in certa quātitate: que rō est ma-

gnitudinis generati quantum sm posse nature potest produ ci: ⁊ quando tantum producta sunt membra quantum potest produci pari seminale humidum ex quo formata sunt tunc stat augmentum. Secundum particulare est in calido natura li qd est finitum ⁊ non potest facere plus ꝙ est mensura sue essentie: ⁊ ideo quando hoc fecit stat augmentum. Tertia causa tangitur a philosopho in littera quam prosequimur sci licet ꝙ extraneum humidum semper retinet aliquid de na tura extranei: sanguis enim de lactuca generatus frigidus est ⁊ caro erit frigida: ⁊ sic de alijs ex cibo generatis: ⁊ ideo continue debilitatur in eo calidum: ⁊ tandem ita stat ꝙ non valet extendere ⁊ ita stat augmentum. Sed quando stat au gmentum non necessario stat nutrimentum: quia fortioris caloris est facere duo ꝙ vnum: fortissimus ergo calor in hu mido molli ⁊ mollibus membris simul facit nutrimentum ⁊ extensionem: debilior autem in siccioribus membris: ⁊ hu mido non adeo obediente retinet vnum qd est nutrire ⁊ ad mittit reliquum qd est extendere: precipue sm diametrum qui venit a sursum membri in deorsum: ⁊ precipue in mem bris duris que sunt ossa primo loco: ⁊ post hec sunt nerui: nec tamen post statum augmenti continue incipit diminu tio naturalis: quia in qualibet habitudine corporis sunt qua tuor tempora scilicet principium augmentum status ⁊ decli natio: ⁊ ideo res aliqua stat actu aucta: ⁊ tunc siccato humi do naturali ⁊ infrigidatis membris per inductum humidum extraneum qd inducitur sicut aqua in vinum nerui contra huntur ⁊ corpus incuruatur ⁊ indurantur alia membra ⁊ fri giditate constringente corrugantur: ⁊ hec est diminutio na turalis sequens augmentum ⁊ statum in isto: hec igitur de augmentatione sm presens negocium sufficiant. Adhuc enim loquendum de ipsis erat in scientia de anima sicut quedam de ipsis sunt dicta in physicis.

Tractatus Quartus de Tactu.

Cap. primum. Que sit intentio tactus ⁊ qualiter introducitur.

Tex. co. 43.

Jnitis autem ex premissis Simplicibus motibus esset iam dicendum de generatione contracta ad materiam que est generatio simplicium corporum: sed an tecedenter oportet determinare ea que in generatione elementorum sunt sicut cause: quoniam oportet dicere de materia super quam est transmu tatio communis elementorum ad mixtionem: ⁊ etiam de ipsis elementis sm contrarietates que insunt eis vtrum sint vel non sint ⁊ quot sint: ⁊ vtrum vnumquodque eorum est sempiter num intransmutabile sicut dicit Empedocles: aut generan tur equaliter: ⁊ si generantur vtrum generantur adinuicem omnia eodem modo sicut dicunt phi. Aut aliquod eorum est principium qd est ante ea ex quo generantur ⁊ in qd resoluun tur sicut diuersi dixerunt vt Democritus athomos Ana xagoras homogenea ⁊ Heraclitus vaporem ⁊ huiusmo di. Quia ergo ista inquirere habemus in secundo huius vo luminis: oportet vtique prius dicere antecedentia harum que stionum de quibus nunc indeterminate dicitur a philoso phis. Omnes autem qui elementa ⁊ ea que sunt ex elemen tis dicunt generari segregatione ⁊ congregatione dicunt ea facere ⁊ pati adinuicem. Aggregatio autem est mixtura que dam: ⁊ ideo de mixtione oportet primo dicere quia quali ter sit mixtio: ⁊ quid sit non est adhuc manifestum determi natum: cum autem que alterantur aggregantur ⁊ segregan tur nihil horum suscipiant nisi sit aliquid agens ⁊ patiens: oportet etiam prius dicere de actione ⁊ passione. Jlli enim qui dicunt plura elementa esse dicunt ea generari ex adinuicem per facere ⁊ pati. Similiter illi qui dicunt tantum vnum elemen tum esse primum necesse est dicere quid sit facere ⁊ pati: ⁊ in hoc recte dicit Diogenes cum dixit ꝙ si omnia non essent ex vno materiali subiecto non essent adinuicem agere ⁊ pati. verbi gratia non esset possibile ꝙ calidum infrigidaretur nec rursus frigidum calefieret nisi haberet vnum subiectum qd transmutatur sm contraria hec: quia caliditas ⁊ frigiditas separata a materia non transmutantur adinuicem: sed ma nifestum ꝙ subiectum vtriusque transmutatur sm hec ⁊ alia contraria. Quapropter in quibus inest facere ⁊ pati necesse est horum vnam esse subiectam naturam que est materia su sceptibilis contrariorum: licet autem bene dixit in hoc Dio genes tamen in hoc non dixit verum ꝙ omnia talia esse di xit: quia non omnia suscipiant formas contrarias: sed sola illa que ex inuicem sunt. s. quorum materia est vna ⁊ forma contrarie: ideo ergo esse facere ⁊ pati est idem: sed si de face re ⁊ pati est videndum antequam queratur de generatione ele mentorum: oportet etiam prius determinare de tactu: quia ista non possunt etiam vere ⁊ principaliter facere ⁊ pati adinui cem non possunt se tangere: quapropter non est possibile mi sceri adinuicem ea que non possunt se tangere: ergo de tri bus determinandum est. s. quid tactus ⁊ quid mixtura ⁊ quid factio. Sed in principio dicamus de tactu: quia est neces se ꝙ quibus est mixtura ꝙ illa se tangant sed non conuer titur: cum ergo primum natura sit a quo non conuertitur consequentia primum inter tria predicta erit dicendum de tactu.

Cap. secundum. Quot modis dicitur tactus: ⁊ quid sit tactus.

Tex. co. 44.

Dicamus igitur incipientes ꝙ tactus dicitur mul tifariam sicut fere vnumquodque nominum phy sicorum: ⁊ hec quidem dicuntur anomiomere siue equiuoce sm casum ⁊ fortunam: hec autem dicuntur per prius ⁊ posterius: ita ꝙ altera di cuntur ab alijs prioribus eis sm nominis ra tionem: ⁊ sic etiam existit de tactu vz ꝙ dicitur proprie vel tran sumptiue: ⁊ proprie dictus aliquando dicitur communiter non habens omnes conditiones se tangentium. Aliquando au tem dicitur propriissime omnes habens conditiones se tan gentium. Principaliter enim vna conditio tactus est ꝙ ta ctus est in habentibus positionem: positio autem non est ali quorum nisi quibus conuenit locus. Mathematicis enim quibus datur positio conuenit locus ⁊ tactus per similitudi nem quandam ad naturalia: nulla enim vere sunt nisi ma terialia sm se accepta in his mathematica sm esse suum. Vnde etiam in his habent positionem: ⁊ ideo etiam in his habent tactum ⁊ locum: nec accipiuntur sm abstractionem ⁊ essen tiam hic quia talis consideratio non est naturalis: sed ma thematica: ⁊ ideo locus ⁊ tactus sm ꝙ principia sunt natu re conuenit mathematicis per posterius. Adhuc vltimum essentie ⁊ vltimum virtutis motiue siue actiue ⁊ vltimum spe ciei quidem generatur ab actiuo ⁊ motiuo in eo ꝙ patitur sunt in vltimo termino quantitatis siue corporis quanti: qd est superficies ⁊ informat ipsum virtus ⁊ species contrarij ⁊ ipsum terminat essentiam potentie materie: ⁊ hoc est sm esse ma teriale. Vltimum autem qd est terminus quanti non infor matum virtute ⁊ specie contrarij est mathematicum non sm esse consideratum: ⁊ ideo non contingit ei locus ⁊ tactus ni si sm huius vltimum: naturalibus autem contingit comple te sm vltimum terminans in quo est virtus motiua ⁊ speci es contrarij agens: ⁊ ideo naturalibus contingit primo et mathematicis per similitudinem incompletam ad natura lia: contingit autem sic posterius locus ⁊ tactus mathema ticis siue sumantur separata cuius acceptio est sm imaginem siue alio modo sumantur scilicet non separata sm esse in na turalibus considerata: sed cum sint separata non contingit eis locus ⁊ tactus nisi quia sue dimensiones non possunt ima ginari vbi finite ⁊ in loco posite: ⁊ ideo dicunt duo philoso phi Auerrois ⁊ Boetius ꝙ licet ab alijs abstrahantur: tamen a loco abstrahi non possunt: ⁊ hoc verum est prout locus non terminus est eius qd continetur loco: sed etiam relati ad lo cum sicut relatum est in loco qd refertur ad locum circa quem mouetur: quia aliter motus eius non esset motus localis: si ergo diffinitur tangere sicut prius diffinitum est in quinto phy sicorum scilicet tangere est vltima habere simul tunc vtique tan gunt se adinuicem sm primam conditionem tactus queccun que determinatas id est finitas habent magnitudinem ⁊ posi tionem habent: ⁊ simul habent vltima. Dico autem simul vl tima vt nihil sit medium eorum in loco.

Cap.

¶ Cap. 3m. De tangentibus se physice.

Tex.c.44. Quoniam autem positio est in his que habent locum: et quicquid vere habet locum habet differentias loci secundum suum genus: quicquid autem habet primas loci differentias habet que sunt sursum vel deorsum: ideo omnia que se inuicem tangunt grauedinem habent aut leuitatem ita quod ambo illa habent quodammodo sicut media alia: aut alterum diuisum sicut extrema: omnia autem talia sunt actiua et passiua adinuicem. Quapropter manifestum est quoniam hec proprie et physice tangere nata sunt adinuicem quorum diuise sunt magnitudines et simul habent vltima que mouentur et manent adinuicem per virtutem illorum vltimorum. Oportet autem attendere quod locus est saluatiuus locati ad quem est motus corporis per id quod est generans corpus vt dictum est in physicis: sic etiam celum non est in loco sed mobile secundum motum rectum: et potentia est in magnitudine vna: et diuisum est in alia per actum generationis elementi: vnde potentia continuum diuisum est actu ex continuo per superficies elementorum propter quod continua facta sunt tangentia: vltima autem elementorum illorum informata sunt virtutibus motiuis et speciebus contrarijs: et ideo leuia et grauia que sunt prima contraria in materia causata ex raro et denso: et ideo cum vtrunque tangat vtrunque necesse est vtrunque moueri ab vtroque: et ideo vtrunque mouet et mouetur.

¶ Cap. 4m. Qualiter se habet mouens et faciens adinuicem: et qualiter tangunt immobilia.

Tex.c.45. Quoniam autem non omne mouens etiam mouetur sed aliquid mouentium mouet: motum aliquod autem mouet ipsum existens imobile ab alio: et hoc dupliciter: aliquod enim simpliciter a nullo mouetur sicut mouens primum: aliquod autem mouentium non mouetur ab eo quod mouet: sicut sol mouet terram et non mouetur ab ea licet moueatur ab alio. Manifestum est quod secundum existimationem quorundam talis diuisio non est etiam in faciente: quia quidam dicunt quod actus mouentis est quoddam facere et econuerso: actus facientis est quoddam mouere. Sed tamen illi non bene dicunt: quia differunt mouens et faciens: et oportet nos ea determinare. Si enim nos dicimus quod faciens per suam speciem opponitur patienti: tunc cum contraria nata sunt fidei circa idem: oportet quod faciens sit patiens cum tangat ipsum: et hoc est faciens physicum; et tunc non omne mouens est faciens: quia est perpetuum mouens quod non mouetur: et est mouens quod non tangit per vltimum sui et neutrum illorum aliquid patitur: vnde tunc mouens superius est ad faciens: sed faciens est mouens motum qui est passio et est passione in seipso: quia cum tangitur a passiuo contrario necessario etiam patitur ipsum: licet forte passio non excellat ipsum: factio autem talis et passio solum sunt secundum quod res alteratur a contrarijs: sicut verbi gratia: per calidum et album et alia huiusmodi mouere: ergo est in plus quam facere. Manifestum est igitur quoniam immobilia quocunque duorum modorum dicantur: vno modo tangunt: alio modo non tangunt: tangunt enim per vltimum virtutis ab essentia sua egredientis: sed non tangunt per vltimum terminum sue quantitatis: quia si sunt immobilia similiter vltimum non habent hoc modo dictum. Si autem sunt immobilia ab eo quod mouent sicut astra non mouentur a centro terre quod mouent: sicut tunc non habent vltimum simul cum vltimo eius quod mouetur. ¶ Attende tamen quod facere potest esse abstractum in genere secundum quod actio siue factio est quocunque modo procedit actus ab agente in id quod subijcitur ei quocunque modo: vt id in quod fluit actus agentis: et sic est genus facere: et includit in se mouere: sicut patet in predicamentis: secundum autem quod hic dicimus de facere contrarium est ad agens physicum quod nunquam inde principium habet factionis cum mouente in mobili quocunque duorum modorum dicto: et ideo in physicis vbi omnia secundum esse considerantur distinguitur inter mouens et faciens sicut iam dictum est.

¶ Cap. 5m. De tactu improprie dicto.

Tex.c.45. Hic ergo determinato de eo quod est tangere: scilicet quod sicut vniuersaliter positionem habentium quorum vnum est mouens excellendo: et alterum motum cuius virtus exceditur: cum tamen vtrunque moueatur et moueat: et sic in his quibus per se est agere et pati constat quod tactus et multum siue frequenter est etiam tangens tactu immutante id a quo tangitur: quia fere omnia que sunt in conspectu nostro circa locum actiuorum et passiuorum mouent mota in quibus necessario videtur esse tactus: ita id quod tangitur et tangat immutando id quod tangit: contingit autem improprie alteri secundum quod dicimus quod id quod mouet solum tangit id quod mouetur ab ipso preter hoc quod retangatur vel remoueatur ab ipso sicut sol tangit terram. Sed omnia que sunt vnius generis que dicuntur homogenea mouent mota necesse est quod tangant tacta: vnde si quid mouet manens immobile aliquo duorum modorum dictorum: tunc illud tangit solum id quod mouetur: et non retangitur ab eo sicut anima corpus mouet et primus motor celum mouet: et astra mouent terram: et hic est tactus improprie: quia et nos metaphorice loquentes dicimus quod tristitia tetigit nos: sed nos tetigimus tristitiam: de tactu quidem igitur secundum quod est in naturalibus determinatum sit hoc modo: de facere autem et pati dicemus deinceps.

¶ Tractatus quintus de facere et pati.

¶ Cap. primum. De subcontrarietate dicti antiquorum contra facere et pati: et quod simile a simili non patitur secundum antiquos.

Tex.c.46. Suscipimus autem a prioribus Philosophis sermonem de facere et pati subcontrarios eo quod simul possunt verificari si debite intelligantur: fuerunt enim multi qui dixerunt quod nullum simile agit in suum simile in specie: nec idem in se agit eo quod non esset ratio in similibus vel eisdem quare vnum ageret et alterum pateretur: et ideo nullum talium agit vel patitur: quia agere et pati simile: et secundum vnam rationem se habent ad similia: dissimilia autem specie et differentia dicunt facere et pati secundum naturam adinuicem. ¶ Si autem tu obijcias eis quod paruus ignis et magnus ignis et paruum lumen sicut candele: et magnum lumen sicut solis lumen sunt similia in specie: et tamen vnum corrumpit et assumit aliud: dicent illi quod hoc fit inquantum vnum contrariatur alteri: paruum enim vt dicunt contrariatur magno: et multum contrariatur pauco.

¶ Cap. 2m. De dicto Democriti: et quod simile a simili patiatur.

Tex.c.47. Democritus autem tenet sectam huic subcontrariam: dicit enim quod non agit nisi simile in simile: et idem in idem cui est idem et altera differentia non contingit agere vel pati adinuicem: et si contingit quod altera et differentia specie agunt et patiuntur abinuicem hoc non contingit secundum quod sunt altera specie: sed secundum

ꝙ idem subiectum existit ambobus differentibus spe/cie: sed hec agunt ⁊ patiuntur abinuicem. Hec sunt eni que ab antiquis dicuntur de agere ⁊ pati quantum ad actiua ⁊ passiua.

¶ Cap. 3m. Qualiter sermones isti sunt subcontrarij: quia ambo habent aliquid veritatis: ⁊ que est causa deceptionis eorum.

Tex. c. 48.

Oc autem modo dicentes si quis conside rat causas dicti eorum videntur dicere ser mones subcontrarios: quia vtraq; secta aliquid veritatis habet. ¶ Causa autem quare contradicunt est: quia oportunum fuit eis considerare totū quod est in acti/uis ⁊ passiuis ⁊ non considerant nisi in parte: simile enī in specie ⁊ omnifariam ⁊ omnimodo ꝛ̃m materiam ⁊ formam indifferens rationabile est non pati a sibi om/nifariam in materia ⁊ forma simili. Neutrum est acti/uum vel passiuum ab altero: si enim possibile esset ali/quid pati ab omnifariam sibi simili: cum simile sit cau/satum ab vno ⁊ eodem: vt habetur in prima philoso/phia pateretur idem a seipso: ⁊ si hec sunt ita tunc ni/hil erit icorruptibile nec immobile si simile is simile ꝛ̃m simile est actiuum: omne enim quod est mouebit se/

Tex. c. 49.

ipsum ⁊ nunq̃ erit immobile. ¶ Adhuc autem ab alte/ra parte omnifariam ꝛ̃m materiam ⁊ formam alterum non mouebit nec faciet in alterū ab ipso omnino quod nullatenus est idem: sicut albedo non patitur a linea ꝛ̃m ꝙ est linea: nec econuerso linea ab albedine nisi ꝛ̃m accidens: puta si linea sit subiectum albedinis vel ni/gredinis: quia tunc est vnum subiectum duorum diffe/rentium contrariorum: quecunq; enim non sunt con/traria nec ex contrarijs illa non sunt nata ꝙ se faciant extra naturam forme sue ⁊ inducāt aliam formam sed hoc faciunt sola contraria que se mutuo expellunt ab eodem susceptibili.

¶ Cap. 4m. Q: faciens ⁊ patiens sunt eadē genere ⁊ ma/teria ⁊ contraria specie ⁊ forma.

Tex. c. 50.

Uoniam igitur non quodcunq; innatū est facere ⁊ pati: sed tm̄ ea que contraria sunt. Aut contrarietatem habent necesse ꝙ faci/ens ⁊ patiens genere ⁊ materia similia sint ⁊ eadem specie autem ⁊ forma dissimilia ⁊ contraria: naturale enim est ꝙ corpus pa/tiatur a corpore: ⁊ sapor a sapore: ⁊ calor a calore per se: sz per accidens sapor vel calor transmutātur per hoc ꝙ mutatur esse eius in subiecto: ⁊ similiter calor ⁊ alia ac/cidentia: patet ergo vniuersaliter ꝙ id quod est alicu/ius generis patiatur ab alio quod est eiusdem generis secum: quia contraria posita sunt in eodem genere pre/dicamētali cōmuni: ⁊ etiam naturaliter sunt circa eun/dem materiam que est genus quod dicitur subiectum primum. Huius autem causa est ꝙ omnia contraria sunt in eodem genere vt diximus: ⁊ contraria sola faci unt ⁊ patiuntur adinuicem: ergo ea que sunt eiusdem generis faciunt ⁊ patiuntur adinuicem. Quoniam au/tem faciens ⁊ patiens genere quidem sunt eadem ⁊ si/

Tex. c. 51.

milia: specie siue ꝗt siue forma sunt dissimilia. ¶ Que/cunq; autem talia sunt contraria manifestum est: q̄ꝛ aut talia que sunt actiua ⁊ passiua sibi adinuicem con/traria ⁊ media sunt que sūt actiua ⁊ passiua. ¶ Et etiā patet ex hoc ꝙ vniuersaliter omnis generatio ⁊ corru/ptio est ex contrarijs ⁊ medijs: generatio autem ⁊ cor/ruptio non sunt nisi per actionem ⁊ passionē. Ideo etiā rationabile est ꝙ ignis calefaciat per suam formā que est caliditas: ⁊ frigiditas sicut aqua frigefaciat per hoc qđ est frigidum: quia tunc ista sunt contraria: ⁊ ideo actiua ⁊ passiua ¶ Et adhuc huius alia ratio est: quia scilicet omne faciens intendit sibi assimilare patiēs qđ non intenderet si passum esset sibi simile omnino: vnde faciens ⁊ patiens sibi contraria sunt: ⁊ generatio ꝑ quā patiens assimilatur agenti est contrariū. Quapropter necesse est ꝙ patiens transmutetur in speciem faciētis: sic enim erit generatio ex contrario in contrarium.

¶ Cap. 5m. Qualiter ambe secte dicant veritatem ꝛ̃m aliquid.

Tex. c. 52.

Et ex his patet ꝙ ꝛ̃m viam rationis am/bas sectas contingit verum dicere: cum tamen non eadem dicant ⁊ vtranq; se/ctam aliquo modo tangere naturam: q: dicimus quandoq; ꝙ subiectum patitur qđ substat passioni ⁊ suscipit esse ab acti/uo: verbi gratia: dicimus ꝙ homo sanatur ⁊ ꝙ homo calescit: ⁊ ꝙ homo infrigidatur: ⁊ sic de alijs. Quando/q; autē dicimus ꝙ contrarium transmutatur: sicut id quod in transmutatione abijcitur sicut dicitur ꝙ fa/ctum calefit ⁊ ꝙ laborans siue infirmus sanatur. Eo/dem modo etiā deficiēte: quia quādoq; dicimus sub/iectum facere rationem speciei que est in ipso: sicut dici mus hominem calefacere: quando autē dicimus con trarium facere sicut dicimus calidum calefacere: vnde vno modo materia patitur: ⁊ alio modo contrarium patitur. Respicientes autem philosophi ad materiam que eadem est vtriq; contrariorum ꝙ etiam patitur q: abijcitur in patiendo dixerunt ꝙ contrarium a contra rio patitur: ⁊ sic ambe secte ꝛ̃m aliquid verū dixerunt.

¶ Cap. 6m. Quot modis dicitur faciens: ⁊ quot modis dicitur patiens.

Tex. c. 53.

Is habitis determinemus quot modis dicitur faciens ⁊ patiens: suscipiendum autem est ꝙ facere ⁊ pati dicitur multipli/citer sicut mouere ⁊ moueri: dupliciter eni sicut supra diximus dicitur mouens: vide tur enim hoc verissime mouere in quo est primum principium motus: principium enim est pri/ma causarum que ita mouet ꝙ hoc quod mouet non habet ab aliquo ante se: sed mouet imobile existens: ⁊ rursus vltimum mouens post qđ nihil est nisi quod mo ueatur tm̄ hoc modo ab alio ante se ⁊ mouet id quod est post se ad generationem. Similiter autē est dupliciter faciens: dicimus enim ꝙ medicus artifex sanat infir mum: vel alius potus vel cibus ꝛ̃m primum mouens in hoc motu: ⁊ nihil prohibet esse immotum: quia me/dicus aut non mouetur ab alio aut si mouetur hoc erit per accidens. s. non inquantum medicus: sed inquan/tum est susceptibilis alicuius contrarij: ⁊ quicquid sit de medico tamen in quibusdam. s. que separata sunt a materia necesse est principium mouens esse immobile ⁊ hoc dupliciter scilicet omnino immobile si nullam ha bet omnino materiam cum eo qđ mouet sicut in prece denti capitulo de tactu dictum est. ¶ Ultimum autem mouens post qđ non est aliquid nisi id qđ mouet tm̄ ne cesse est semper mouere motum ab alio priore. In actio ne autem recreatur ad primum agens in quo est pri/mum principium actionis: id quidem est impossibile ꝛ̃m illud agens: quia in ordine agentium vltimum est post qđ non est nisi patiens ipsum: ⁊ est patiens cū hoc qđ agit: quodcunq; enim non habet eiusdem rationis materiam cum passibilibus que sunt elementa: ⁊ ele/mentata ista faciunt ita ꝙ sunt impassibilia ab eis que sunt. ¶ Et huius exemplum in arte est ars medicine: ipsa enim est faciens sanitatem ⁊ nihil patitur a sana/to cum non habeat materiam eandē cum sanitate cum materia que est subiectum artis medicine sit alia me/dici ⁊ alia que est subiectum sanitatis sicut humores vel complexio egri hominis. ¶ Exemplum autem faci entium ⁊ simul patientium in arte est cibus: q: ipse fa/ciens sanitatem patitur a sanato: q: aut calefit aut in/frigidatur aut aliquid aliud patitur: ⁊ cum hoc simul

est faciens alterando complexiones ad sanitatē. ¶ Est autem in hoc ordine antecedentium ars medicine principium in quo principium est actio. Ultimum autem agens qđ tactum est cibus qđ patitur cū3 hoc qđ agit.

Tex.c.54. ¶ Quecunq3 ergo agentia non in materia que fit eiusdem generis cum partibus habent formam: ⁊ hoc cū3 sint de numero agentium siue effectiuorum sunt impassibilia. Quecunq3 autē3 agentia specie agunt que in materia vnica est cum passiuis ista sunt passiua cum hoc qđ agunt. Nos eni3 dicimus ꝙ materia vna est vt ita dicamus cuilibet contrariorum que est subiecto vna: l3 sm̄ esse differat propter hoc dixi vt ita dicam: ⁊ ipsa est vt genus non ꝙ predicabile sit: sed sicut genus dicitur subiectum primum qđ substat duobus contrarijs vel pluribus: contrariorum autem vnum est in actiuo ⁊ alterum in passiuo: ⁊ ideo vna est materia actiui vltimi ⁊ passiui: ⁊ ꝙ per materiam calidum potest esse calefit necessario quando appropinquatur sibi calidum calefaciens ipsum. Et ideo sicut dictum est: hec quidem de natura frigidorum sunt impassibilia ⁊ sicut diximus supra esse in motione ita se habet etiam in factione. In mouētibus enim primū mouens est imobile: ⁊ simili͛r in effectiuis primitus faciēs est impassibile.

¶ Cap. 7m. Et est digressio soluens ea que videntur cōtraria de facere ⁊ pati.

A Ttendendum hic ergo ꝙ contrarietas distinctionem facientiu3 in dictis virorum magnorum. Quida3 enim dicunt ꝙ agēs patitur: sicut ⁊ nos supra diximus in capitulo de tactu. Alij autem ꝙ aliqđ agens est impassibile sicut nos dicimus hic. Alij iterum ꝙ mouens superius est agens ⁊ agens est communius ipso: ⁊ hoc quidem nos in capitulo de tactu diximus. Alij econuerso ꝙ omnis motus in actione ⁊ oīs actio in motu est ⁊ firmatur sicut dixit auctor sex principiorum. Sunt etiam magni viri dicentes ꝙ non vere agit aliquid nisi prima causa ⁊ omne scđm agēs non vere agit. ¶ Ad omnia autem determinata hic scias ꝙ res per aliam intentionem agit ⁊ per aliam mouet siue sit causa prima siue de numero secundorum mouētium vel agentium: dicitur enim mouens quando influit motum tm̄: motus autem de se nihil mutat de forma subiecti quod mouetur: si motus esset cum mutatione subiecti: tunc verissimus motus verissime mutaret: ⁊ hoc est falsu3 ꝙ verissimus est motus localis qui nihil mutat de formis subiecti qđ mouetur primum subiectum motus est primum celum quod nullo modo susceptibile est alterationis sm̄ formas subiecti. Faciens autem propter hoc ꝙ est faciens siue agens: quia influit ei id qđ facit sm̄ ꝙ subiectū mutatur sm̄ aliquam formam: ⁊ sic dictum est ꝙ mouens est generalius q̄3 faciens: q2 mouens aliquando mouet ⁊ facit ⁊ aliquando mouet: quia omnis factio motio quedam est: sed non conuertitur: quia aut id quod influit formam aliquando habet materiam ⁊ aliquando non: causa enim prima non habet materiam ⁊ corpus habet materiā. Ideo aliquādo faciens impossibile est pati: aliquando autē possibile: ⁊ tunc quando tm̄ facit absq3 possibilitate patiendi: dicit͛ vere facere ⁊ hoc solū esse vere est factiuū: quando aūt habet mām: aut habet vnicā in genere eodem cum passiuo: aut non: ⁊ primo quidem modo non patitur faciens a passiuo. Ideo quia non tangit ipsum nec est susceptibile formarum contrariarum que sunt in passiuo sicut facit celeste corpus in elementa vel elementata vel ars medicine in egrum corpus: econuerso autem non patitur omne qđ agit: ⁊ sic dictum est ꝙ omnis passio magis facta abijcit a substantia ⁊ ꝙ actio ⁊ passio sunt inter contraria. ¶ Si autem modus agendi vel mouendi respiciatur tunc agens est mouens ⁊ econuerso: qđ vtriq3 est influens ei aliquod circa quod est motus vel actio: ⁊ quia hec rationem aliquantulum sapit. Ideo in rationali physice parte: motus in actione ⁊ actio in motu firmari dicitur: ⁊ in hoc modo mobile est patiens precipue sm̄ verbum grecum patiens qđ est recipere: quia sic recipiens ab aliquo est patiens. Aristo. tamen in libro ethicorum vult ꝙ actiuum principium sit omnium operum voluntariorum pertinentium ad mores ⁊ factiuum principium sit artificialium: sed sic non sumitur actio ⁊ factio generaliter s3 potius in materia ciuili tm̄.

Res per aliā intentionē agit ⁊ p aliam mouet.

¶ Cap. 8m. Ad quam causam reducatur faciens: ⁊ ad quam patiens.

Tex.c.55. H Is habitis ad propositu3 redeamus determinantes ad quā causam reducitur agēs: ⁊ ad quā causam reducitur patiēs: est eni3 effectiuum siue factiuu3 causa que dicitur vnde principiu3 motus id est efficiens que dicitur vnde principium motus: quia motus ad materie transmutationem sicut agens siue patiens. ¶ Causa enim que dicitur cuius gratia que dicitur causa finalis non est factiua que l3 moueat efficientem non tamen mouet materiam: nec mouet sicut principium vnde finitur motus mobili: sed potius per intentionem ⁊ rationem: quia ipsa videl3 est ratio quare efficiens facit: ⁊ quid per facere intendit cōsequi: ⁊ hoc patet quia finis inducitur per motum ⁊ factione3 ⁊ habito eo quiescit agens: ⁊ ideo sanitas quādo eger fit sanus a medico est nō factiua nisi per metaphorā dicat͛. s. q2 ratio est quare medicus facit: q2 facit ⁊ illius probatio est: q2 quando faciens est sm̄ actum faciens: tunc aliqđ generatur in patiente: sed talibus habētib⁹ sine formis sicut est sanitas presentibus sm̄ actum non generatur aliquid nec fit sed est iam in patiente quiescens: species enim ⁊ fines sunt habitus quidam quiescentes: sine in quibus quiescit materia: sicut autem factiuum ad agentem causam reducitur ita econuerso passiuum in eo qđ passiuum reducitur ad materiam: quia passio est imperfecta: quia speciem recipit facientis. Que autem sunt passiua siue actiua habent speciem in materiam sicut ignis in materia habet calidum si autem esset calidum separatum: tunc non pateretur sm̄ forma3: calidum impossibile est esse separatum: l3 hoc dixerint quidam: si autem quedam alia talia sunt que sunt separata in illis vtiq3 verum erit qđ dictum est sm̄ ꝙ agit impossibilia entia. ¶ Sed de hoc in prima philosophia erit locus determinare: quid ergo sit facere ⁊ pati in quibus existant: ⁊ quare ⁊ quomodo dictum est hoc modo.

¶ Cap. 9m. Q2 antiquissimi dixerunt ꝙ modus actionis ⁊ passionis est per poros.

Tex.c.56. C Um autem diximus quenda3 motū actionis ⁊ passionis qui sumptus est in genere ex parte actionis ⁊ passionis rursus dicamus in specie aliquādo qui erit sumptus ex parte actiuorum ⁊ passiuorum: sed qualiter veniat agens ad patiens vt imprimat ei formam suam ad quam intendit ipsum patiens transmutare: visum est autem aliquibus ꝙ vnumquodq3 qđ patitur patiat͛ per foramina parua que greci poros vocant. Ita ꝙ vltimum faciens qđ est proximum patienti ingrediatur per illos poros in patiens ⁊ vndiq3 contingat ipsum: ⁊ ideo vndiq3 patitur patiens ⁊ non in vno loco tm̄: ⁊ q2 visus ⁊ auditus sm̄ eos etiam effundantur super visibile per media que sunt inter videntem ⁊ rem visam. Ideo dixerunt etiam ꝙ per poros eorum corporum que sunt media sensuum: videmus autē3 ⁊ audimus ⁊ sm̄ alios sensus sentimus oēs: dicunt etiam ꝙ ideo plus videmus per aerem ⁊ aquas

⁊ per alia corpora transparentia: sicut est vitrum ⁊ cry/stallus: quia illa corpora plus habent poros qui pori quidem inuisibiles sunt propter paruitatem: sed ma/gis spisse positi sunt ⁊ magis sm̄ ordinem positi: ita q̄ porus in transparentibus sit iuxta porum ⁊ magis re/cte per illa transiens est porus. In alijs autem corpori/bus sunt tortuosi pori ⁊ inordinati: ⁊ ideo non trāsit ea visus. Antiquissimi ergo illa determinauerant vt di/ctum est.

¶ Cap. 10m. De opinionibus antiquoꝝ magis descēdē/tium ad spēm circa modū actionis ⁊ passionis.

Magis autem descendentes ad species agē/tium ⁊ patientium sicut Empedo. non so/lum dicunt poros esse in facientibus ⁊ pa/tientibus: sed etiam dicunt miscere ea so/la quorum pori adinuicem sunt commen/surabiles vt vnum in alium ingredi pos/sit: ita q̄ plurimum vnius sit in plurimo alterius ⁊ ecō/uerso: ⁊ quia non omnia talia sunt. Ideo non omnia omnibus misceri possunt. Viam autem que maxime est naturalis de omnibus naturalibus passionib⁹ vno ⁊ simili sermone enunciauerunt Democritus ⁊ collegā Leucippus quia fecerunt principium qđ est sm̄ natu/ram sicut supra diximus in sermonibus eorum de gene/ratione: quidam enim antiquorum sicut Melissus opi/nati sunt ex necessitate vnicum tm̄ ⁊ totum esse ⁊ imo/bile: dico autem totum ens esse vnum continuum: dixe/runt enim illi q̄ vacuum non est aliquid in rerum natu/ra: dixerunt enim non posse aliquid moueri nisi sit va/cuum extra res a rebus separatum in quo moueatur: hoc qđ mouetur: dixerunt etiam q̄ multa alia esse non possunt: quando non est aliquid segregans in terra: va/cuum autem dixerunt esse segregans. Et quia posset eis dici q̄ multa sunt se tangentia: ita q̄ in terra non sit vacuum segregans: dicunt q̄ hoc nihil differt quia continuum ⁊ contingens idem dicebāt esse: quia conti/nui partes se sm̄ istos contingebant. Dixerunt etiam q̄ nihil differt dicere q̄ sint multa: ⁊ q̄ sit vnum ⁊ q̄ di/catur esse vacuum: quia continuum ⁊ contiguum sunt vnum sm̄ istos nec multa sunt nisi sint diuisa: nec diui/duntur nisi per vacuum sed non est vacuum: ergo nec multa sed omnia continua sunt. ¶ Si enim dicatur q̄ ens vbiqʒ hoc est in omni puncto est diuisibile: tūc pos/sibile est accidere q̄ nihil sit vnum de rebus naturali/bus: sed multitudo componitur ex vnis: ergo nec mul/titudo erit igitur tunc totum erit vacuum in quo nec multa sunt nec vnum. Si autem dicatur totum ens con/tinuuʒ sm̄ aliquid esse diuisibile ⁊ aliquid non: hoc vti/qʒ videtur esse fictitium cum non sit magis ratio qua/re in vno puncto diuidatur q̄ͣ in alio vsqʒ ad quantum enim erit diuisibile ita q̄ non ibi stet diuisio: ⁊ quare ali/quid de vniuerso ente ita habet q̄ diuiditur ⁊ separa/tur per vacuum: aliud autem ita habet q̄ est plenum ⁊ non diuiditur ita q̄ vnum ab alio separatur per va/cuum. Amplius sic etiam necessariuʒ est accidere q̄ nō sit motio aliqua.

Tex. c. 57.

Tex. c. 58.

¶ Cap. 11m. Et est digressio ponens modos antiquoꝝ de poris: ⁊ q̄ ens sit vnum ⁊ immobile.

Attendendum hic q̄ rationes philosopho/rum de poris fuerunt iste: videbant enim q̄ totum passibile suscipit formam agen/tis: ⁊ quia antiqui formalem causam non bene intellexerunt. Ideo videre non pote/rant qualiter agens communicat patienti virtutem forme sine materia sua: ⁊ ideo opinati sunt agens per particulas materie intrare in partēs: ⁊ quia intrinseca est ei forma agentis. Ideo posuerunt q̄ po/ros intraret: ⁊ qꝛ non esset possibile quia poros nō ha/bet ⁊ difficulter passiue quia paucos vel non proportio/natos agenti poros habet. Et omnes isti supponebant esse vacuum intra corpus in poris corporis ⁊ extra cor/pus in spatio qđ separat vnum corpus ab alio ne tan/gat ipsuʒ nec continuatur ei. Melissus autem dixit ni/hil esse vacuum: ⁊ ideo destruxit omne antecedens ad vacuum: vnde sic arguebat si diuidatur continuuʒ dis/cretio erit inter diuidenda que erant partes continui: sed non est discernens nisi vacuum: ergo vacuum est: sed hoc est falsum: ergo non est discernens inter discre/ta: ergo totum remanet vnum indiuisum. Qđ autem non sit segregans sine discernens nisi vacuum sic pro/bat: vacuum opponitur pleno ⁊ ens non enti: sed omne ens est plenum ens: quia dicebat plenum idem q̄ rem plene. i. perfecte existentem: ergo nihil entium est vacu/um. Plenum autem a pleno non segregatur propter qđ plenum: ergo segregabitur per vacuum: sed vacuuʒ non est: ergo res a re non segregabitur: ergo res rei permanet continua. Qđ autem esset ens immobile sic arguebat. Si res moueretur aut est continua rei aut non est: si est continua sed mota sm̄ locum vna parte cō/tinui mouetur totum continuum: ergo vna re mota in mundo mouetur quicquid est in mundo qđ est incon/ueniens: ergo res non mouetur que est cōtinua rei: si au/tem non est continua: ergo cum mouetur de loco ad lo/cum: aut mouetur in plenum aut in vacuum: si moue/tur in plenum: ergo duo corpora erunt in eodem loco qđ est falsum. Si autem in vacuum ergo vacuuʒ est qđ falsuʒ est: ergo ens est vnum continuum ⁊ immobile.

¶ Cap. 12m. Q̄ dementie est simile dictum Melissi.

Habitis his redeamus ad propositum di/centes q̄ ex his vtriqʒ sermonibus patet q̄ transcendunt sensum discipuli Melissi ⁊ despexerunt eum ac si non esset conueni/ens sensum sequi contra rationem. Et di/xerunt omne qđ est vnum esse ⁊ imobile ⁊ infinitum: si enim finiretur tunc finiretur non scilicet ad plenum qđ est ens sed vsqʒ ad vacuuʒ: sed quia va/cuum non est ideo nihil finitur ad ipsum: ⁊ ideo ens est infinitum. Isti ergo propter has causas ita enunciaue/runt de veritate rerum. ¶ Amplius autem in sermone per rationem videtur eis hoc contingere que dicunt: sed si res ipse inspiciantur dementie simile videtur esse dictum eoruʒ ⁊ plus q̄ͣ dementes sunt: nullus enim vn/quā dementiuʒ tm̄ egressus est metas rationis q̄ ignē ⁊ glaciem extimauerit vnum esse: sed dementes aliqui inueniuntur qui propter assuetudinem decepti dicunt bona que in sensu bona apparent pro eo q̄ sunt dele/ctabilia sm̄ sensum esse vera bona ⁊ q̄ nulla differen/tia sit inter illa.

Tex. c. 59.

¶ Cap. 13m. De comparatione dictoꝝ que dixerunt di/uersi philosophi de facere ⁊ pati: ⁊ quis inter eos meli/us dixerit.

Si autem comparantur dicta antiquorum de facere ⁊ pati: tunc Leucippus extima/tus est habere sermones meliores alijs in hoc q̄ confitetur ea que ad sensum vera sunt: vnde non destruit generationem nec corruptionem nec motum nec multitudi/nem entium: ⁊ hoc quidem dicit: quia cōfitetur ea que conueniunt his que in sensu apparent: conuenit autem cum his qui dicunt vnum esse omne quod est sicut dicit Parmenides ⁊ Melissus: qꝛ dicit q̄ bene sequitur q̄ motio non est si vacuum esse non dicatur. Sed in hoc differt a Melisso ⁊ Parmenide: quia illi destruxerunt ꝯsequens scilicet vacuuʒ esse ⁊ concludunt oppositū an/tecedentis: scilicet motum non esse. Sed Leucippus ponit antecedens ⁊ infert ꝯsequens. s. motum esse ⁊ ex

Tex. c. 60.

hoc concedit vacuum esse: vacuum autem dicit esse sicut priuationem: ⁊ ideo simpliciter quidem est non ens: qꝛ non est aliqd entium sicut nec priuatio tamen est ens: qꝛ entis est sicut priuatio respectu habitus: vnde plenum dicebant esse principaliter ens: sed vacuum non esse principaliter: sed tamen non dicebant ꝙ omne tale qđ est sicut plenum esset vnū sed potius ꝙ alia infinita sunt multitudine ⁊ indiuisibilia diuisione physica propter paruitatem sui corporis sine sue quātitatis: ⁊ quia hic feruntur sine ambulant in vacuo ⁊ dicuntur athomi: dicunt enim vacuum esse sicut diximus: ⁊ dicūt ꝙ hec cum fiunt congregata faciunt generationem ⁊ dissoluta abinuicem faciunt corruptionem: ⁊ fm ꝙ existūt vndiqꝫ tangentia faciunt actionem ⁊ passionem: ⁊ fm ꝙ vnum subintrat in alio faciunt augmentum: ⁊ fm ordinem situm ⁊ figuras faciunt alterationem: ⁊ fm ꝙ quodlibet intrat in qđlibet faciunt mixtionem: dicunt enim Democritus ⁊ Leucippus ꝙ fm ꝙ talia sunt non sunt vnum: ⁊ ꝙ generationeꝫ faciunt fm ꝙ sunt composita ⁊ complicata: confitētur tamē

Tex.c.61. etiam ꝙ ex eo qđ fm veritatem est vnū qđ est id qđ oīno est indiuisibile actu ⁊ potentia nunqꝫ fit multitudo nec ex vere multis que discreta sunt ⁊ non actu nec potentia coniungibilia sicut indiuisibilia nunqꝫ fit vnum compositum ex illis numero vtrunqꝫ horum est impossibile: dicunt etiam isti duo viri. s. Democritus ⁊ Leucippus ꝙ patitur res per poros: sicut dicit Empedocles ⁊ alij de numero illorū philosophorum: ⁊ dicunt ꝙ omne pati ⁊ omne alterari hoc modo generatur ⁊ fit ita ꝙ fiat rei dissolutio ⁊ corporis per interpositionem vacui: quia vacuū interponitur rebus res intercipiendo: ita ꝙ pars huc pars autem illuc feratur. Similiter dicunt fieri augmentationem corporibus solidis paruis subintrantibus in rem que augef.

Tex.c.62. ¶ Fere autem ꝯtingit Empedoclem dicere qđ dicit Leucippus in hoc ꝙ indiuisibilia necesse est eum ponere. Dico autem fere quia Leucippus ponit athomos segregatos ambulātes in vacuo ⁊ athomos in corpore qđ constat que indiuisibilia inter porum ⁊ porum faciunt diuisionem. Sed Empedoclem contingit alterum horum dicere. s. athomos que diuidunt inter porum ⁊ porū quia aliter in omni re pori essent continui hoc autem est impossibile. Tunc enim corpus soliduꝫ nihil esset preter poros: sed totum esset vacuum: ergo nihil esset qꝛ vacuum est sicut non ens vt dicit Leucippus: necesse est ergo athomos esse se tangentes inter poros: media autem athomorum esse vacua que Leucipp⁹ dicit esse poros: fere ergo Empedocles dicit sicut Leucippus de facere ⁊ pati. Modi ergo fm quos vt dicunt antiqui hec quidem faciūt: hec autem patiuntur fere sunt qui dicti sunt. Dico autem fere propter Platoneꝫ de quo infra faciam mentionem ⁊ manifestū est quid ⁊ quomodo de his dicant.

¶ Cap. 14m. Qui philosophorꝫ magis ex dictis suis possunt causare nāta que sensus confitetur esse.

Tex.c.62. Que autem in physicis ⁊ ad sensum confitētur quedam plus sequūtur quorūdam positiones ⁊ quorūdam minus: verbi gratia: minus eniꝫ sequitur ad positionem Empedo. quomodo erit generatio ⁊ corruptio: qꝛ hoc ex dicto suo non est manifestum. Democrito enim ⁊ Leucippo ponentibus prima principia esse corpora indiuisibilia que differunt formis siue figuris manifestum est qualiter fiunt: eo ꝙ confessa sunt in naturis: qꝛ constantibus his res generantur ⁊ dissolutis corrumpuntur ⁊ alterantur ⁊ patiūtur ⁊ augentur sicut supra diximus. Empedocli autem non contingit esse manifestum qualiter hec fiāt: qꝛ ipse bene causabit ex dicto suo generationem ⁊ corruptionem eorum que fiunt ex elementis: sed cuꝫ ponat illa esse non ex alijs nec ex inuicem non ponit ipse ex dicto suo causam differentie vnde generetur elementorꝫ coacetuata quātitas: qꝛ athomos non ponit: nec ponit ꝙ sit aliquod elementum vnde generatur ignis vel aliqđ aliorꝫ elementorꝫ sicut Plato in timeo scripsit aliqua elementa esse horum corporum. s. ignis aque

Tex.c.63. ⁊ aeris ⁊ terre. In tribus enim differunt vt non eodem modo Plato Leucippo dicat: qꝛ Leucippus quidem dicit prima esse solida corpora athomalia. Plato aūt dicit planities siue superficies indiuisibiles. Et Leucippus dicit ꝙ vnū quodqꝫ corporum athomorꝫ terminatur infinitis figuris. Plato autem dicit ꝙ figure planitierꝫ sunt terminate ⁊ finite: quia generātur omnes ex triangulo modo supradicto. Sed tamen vterqꝫ tam Plato qꝫ Leucippus dicunt indiuisibilia que figuris sunt determinata ex quibus fit generatio congregatione ⁊ corruptio segregatione. Et Leucippo quidem duo modi erunt quibus fit actio ⁊ passio. s. per tactū agentis ⁊ patientis: ⁊ per vacuꝫ qđ est porus. Platoni aūt tm̄ vnus istorum modorum relinquitur: qꝛ superficies mathematica non est porosa: ⁊ ideo non fit actio fm eū nisi per tactum: ⁊ nos in prioribus sermonibus tertij libri celi ⁊ mūdi diximus de planitiebus. Qđ aūt ꝯtingit dicere de corporibus indiuisibilibus nunc dimittatur.

¶ Cap. 15m. Utrum indiuisibilia sint principia ⁊ cause actionis ⁊ passionis sicut dixerunt Democritus ⁊ Plato.

Tex.c.64. Licet autem nos hic disputemus vtrum vacuū sit causa actionis ⁊ passionis qđ antiqui ponebant in corporibus porosis: tamen digressionē faciemus ad inquirendum de ipsis indiuisibilibus parum tamen digrediemur: qꝛ non inquiremus de natura indiuisibiliū: sed tm̄ vtrū sit causa actionis ⁊ passionis. Dicimus enim qm̄ vnūqđqꝫ indiuisibilium necessarium est etiam dicere impassibile: dicunt enim antiqui ꝙ passio non fit nisi per vacuum qđ est in poris corporis: ita ꝙ vacuum pororum causa sit actionis ⁊ passiōis. Et nos dicimus ꝙ nec causa est actiōis nec passionis nec etiam dispositio. ¶ Omne enim qđ est causa actionis vel passionis est durum vel frigidum vel aliqua qualitate dispositum. Sed vacuum cum sit priuatio ⁊ non ens respectu pleni nulla earum qualitatum est dispositum: ergo nec actiuum nec passiuum: hoc autem dicimus qꝫuis etiam dictum eorum de indiuisibilibus sit inconueniens:

Tex.c.65. dicūt enim ꝙ caliditas datur sola inter actiuas qualitates figure circulari athomorum: qꝛ ponebant celum esse ignem purum: qꝛ videbant esse circulare. Si enim dant calidum circulari figure: necessarium est ꝙ alicui figurarum angulosarum sicut quatrilatere vel alij dent frigiditatem. Si autem concedunt has duas qualitates esse in athomis: tūc etiam debēt concedere consequentes earum esse in eis quales sunt grauitas ⁊ duricies: leuitas ⁊ mollicies: ⁊ alie huiusmodi qualitates.

Tex.c.66. Est autem iterum inconueniens dictum Democriti cum cōcedit in athomis vnuꝫ esse grauius altero: sicut apparet in radio solis qꝛ vnus athomus descendit magis qꝫ alius: si enim vnus est grauior altero: qꝛ leue est leue per caliditatem que rarificat partes materie sue ⁊ facit ipsum leue. ¶ Cum autem talia sunt si diceretur ꝙ nō pateretur adinuicem esset hoc impossibile: patitur enim leuiter calidum a multo calido non inquantum sunt similia in calido: sed inquantum excedens est magis calidum ⁊ excessuꝫ est plus fri-

Tex.c.67. gido permixtum. ¶ Similiter si durum dicit esse Democritus necesse est ꝙ dicat etiam molle esse in athomis. Molle enim naturali impotentia resistendi tactui passiuum est: ⁊ inquantum est humido infusum sit subactiuum: dico auteꝫ subactiuum: qꝛ per humidum actiuum qđ non simpliciter actiuum est: sicut calidum ⁊ frigidum. Et propter hoc dictū iterum sequitur athomos esse actiuos ⁊ passiuos: ⁊ ex omnibus his dictis que perfecte dicit Democritus vel sequitur ex dictis suis vt habitum est. Necesse est ꝙ Democritus dicat ꝙ athomi sunt actiui ⁊ passiui: ⁊ si hoc ipse concesserit propter duas rationes: tamen hoc impossibile est ⁊ inconueni-

Tex.c.68. ens. In athomis enim aut ponitur figura sola: aut cum figura qualitas actiua aliqua aut passiua. Si ponitur in eis figura sola tunc non erunt actiua nec passiua: quia figura neutrum est: quia aliter mathematica agerent ⁊ paterentur. Si autem cum figura in athomis ponitur qualitas aliqua aut vna erit illa in quolibet athomo aut plures: si vna cum athomus sit principiuꝫ vt dicunt illa erit immobilis ab ipso ita ꝙ calidum semper est calidum: ⁊ frigidum semp est frigidū: ergo vna natura materialis non erit athomis subiecta:

qꝛ materia variatur de ꝯtrario in contrariū qͦ ſm dicta nō faciunt athomi qͦ est impossibile: semper enim erit vna nā materialis subiecto ꝯtrarijs. Si aūt multe qualitates isunt vni athomo que quidem sint actiue ⁊ passiue ille sine dubio erūt ꝯtrarie: qꝛ actio ⁊ passio erūt iter ꝯtraria: ergo ꝯtraria sunt in eodē indiuisibili: ergo ꝯtraria insunt eidem ſm idez qͦ itez est impossibile: vnde si patiatur athomus ſm ꝙ infrigidatur ſm id patietur ⁊ aliud.s. calorem qͦ falsum est. Et eodez modo est de passionibus alijs actiuis ⁊ passiuis: ergo lꝫ ipse indiuisibilia dicat esse actiua ⁊ passiua: sequitur tamen ea esse nec actiua nec passiua. Illud aūt inconueniēs [Tex.c.69.] non simpliciter tm̄ ꝯtra Democritū. Sed etiam ꝯtra Platonem qui dixit indiuisibiles planities esse principia: dixit enim Plato non esse vacuum indiuisibilibus planitiebus: ⁊ qꝛ ſm eos non fit rarū nisi vacuū interponatur partibus corporis sequitur ꝙ non ente vacuo non generatur aliquid rarius vel densius: sunt autem rarum ⁊ densum prima ꝯtrarietas ex parte materie: cum ergo ille non sint consequentes etiam non sunt: ergo nulle sunt in corpore qualitates actiue vel passiue: ergo nec agit nec patit aliquid indiuisibiliū quā [Tex.c.70.] do vacuum non ponitur esse in ipso. Si aūt dicat aliquis ꝙ athomi parui sunt indiuisibiles ⁊ magni non sunt indiuisibiles hoc erit incōueniens: vez enim est ꝙ rōnabilius ⁊ facilius magna diuidunt ꝙ̄ parua: qꝛ magna facilius dissoluūtur ꝙ̄ parua: ideo qꝛ magna componunt ex multis ⁊ parua ex paruis: sed indiuisibile dicit vniuersalr̄ indiuisibile: qꝛ nō est paruū: ⁊ ideo diuisio magis est ex istis magnis ꝙ̄ par [Tex.cō.71.] uis: sed tamen existit vtrisqꝫ. ¶ Amplius aūt aut etiam illa oīa indiuisibilia solida existunt vnius nature: sicut si essent ignea vel terrea: aut sunt diuersaꝝ naturaꝝ: si aūt sunt vnius nature siue vnius speciei ſm q̄ālitatē quid erit tūc diuidens ⁊ discontinuans ipsos athomos: quare non accidit eis sicut in aqua: cum enim vna pars tangat aliam statim ꝯtinuatur ei: simplr̄ enim cum vnus athomus tangit alium statim cum eo debet continuari: posterior enim non differt a priore nisi in natura formali. Si aūt sunt diuersaꝝ naturarū siue specieꝝ quales sunt ille species: cum enim ille nature faciant athomos diuersos ⁊ discontinuos ipse sunt ante ea ſm naturam: ergo ille non magis sunt ponende cause ⁊ principia rerum que fiunt ex athomis ꝙ̄ figure athomoꝝ quas [Tex.cō.72.] principia dixit esse Democritus. ¶ Amplius hoc videt esse inconueniens super hoc ꝙ ea que differunt natura ⁊ forma agunt ⁊ patiuntur abinuicem cuꝫ sibi approximant: nature ergo ille erunt principia actionis ⁊ passionis ⁊ non figure.

¶ Cap. 16m. Utruꝫ indiuisibilia mouentur in vacuo sicut dixit Democritus.

[T.cō.73.] Quia etiam Democritus hic dixit īdiuisibilia ferri ⁊ moueri in vacuo: queramus qd ea moueat: aut eniꝫ indiuisibile mouetur a se vel ab alio: si ab alio tunc ipsum est passiuum: ergo nō principium actionis: sed potius mouēs ipsum est principium actionis: si aūt mouet ipsum se vnūqͦdqꝫ aut diuisibile erit aut ſm aliud mouet: ⁊ hoc est contra hypothesim aut ipsum est indiuisibile: ⁊ tunc cū moueri suum ⁊ mouere sint ad formam agendo ⁊ patiēdo erit hoc ipsum indiuisibile ſm id agens ⁊ patiēs: sed actio ⁊ passio sunt ꝯtrarioꝝ: ergo idem indiuisibile in eodem habebit [Tex.cō.74.] contraria qͦ est impossibile. Adhuc ſm hoc materia ꝯtrarioꝝ nō tm̄ erit numero ⁊ subiecto vna sed etiam in potētia disposita qͦ est impossibile: ergo nō mouetur in vacuo.

¶ Cap. 17m. Qꝛ pori nō sunt causa actionis ⁊ passionis.

[Tex.cō.75.] His habitis de corporibus indiuisibilibus veniamus ad opinionem de poris ⁊ ostēdamus ꝙ non sunt necessarij ad actionē ⁊ passionem: quodcūqꝫ eniꝫ dicūt ꝯtingere passiones ex hoc ꝙ actiuum mouetur in poris passiui: sed cum hoc dicant ꝙ res etiam adhuc patitur cuꝫ impleti sunt pori necesse est eos concedere ꝙ pori sunt superflui: si enim aliquod totum ita patitur qͦ in poris tangit ipsum actiuum qͦ subintrauit in ipsum: tunc id patitur per tactuꝫ actiui ⁊ non propter porum: ergo etiam si nō habeat poros sed sic totum continuum ens patietur eodem modo propter [Tex.c.76.] tactum actiui. ¶ Amplius autem quomodo contingit ſm istos dicere de videre ⁊ inspicere ⁊ de alijs sensibilibus cum per transparentia fiant sensus. Non enim possunt dicere ꝙ sentiens ſm tactum transeat per transparens vt perueniat ad rem sensatam: qꝛ quidam sensus fiunt per distātiaꝫ. Nec iterum possunt dicere ꝙ sensus fiat per poros si plenus esse dicatur quisqꝫ pororum: plenos enim poros nihil differt aut poros habere qꝛ totum corpus transparens sic erit plenum. Si autem aliquis dicat ꝙ pori corporuꝫ transparentiū sunt vacui: aut ergo possunt in se recipere corpora aut non: si possunt recipiant ergo tunc sequitur idem qͦ prius.s. ꝙ nō semper contingat videre per transparens: qꝛ impletis poris nihil videtur. Si aūt pori corpoꝝ transparentium tales sunt ſm magnitudinem: qꝛ non possunt suscipere corpus implēs ipsos poros: hoc ridiculosum est.s. vt dicatur paruum foramen est qͦ porus dicitur sicut vacuum magnum aut spatiū non sit vacuū sed impletur corpore subintrante in ipsum: qꝛ qualecunqꝫ est vacuum id habet suum proportionabile implementuꝫ. Est etiam contra rationem hanc vacui pori: qꝛ vacuum nihil est nisi regio siue spatium corporis alicuius susceptiuū: quapropter manifestum est: qm̄ omni corpori in tumore sue quantitatis simile erit vacuum si vacuuꝫ esse supponatur: vniuersaliter autem superfluum est dicere propter actionem ⁊ passionem esse poros: aut enim faciens facit ſm tactum aut non ſm tactum: si non ſm tactum facit ergo non facit intrinsecus in poris tangens: ergo porus non est causa passionis. Si aūt faciat ſm tactum ergo ꝙ̄uis non sint pori dūmodo actiuum tangat passiuum: ⁊ sint innata agere: ⁊ pati adinuicem fiet actio ⁊ passio. Quoniā igitur ergo ita dicere esse poros vt quidam eos esse extimant: aut mēdaciū esse aut inutile ad causam actionis ⁊ passionis manifestum est ex dictis.

¶ Cap. 18m. Qꝛ pori nō sunt causa diuisionis corporum.

Ostendemus autē ꝙ nec sunt causa diuisionis corporum: cum enim omne corpus sit diuisibile ⁊ physicum ⁊ mathematicuꝫ. Cū mathematicum poros non habeat ridiculum est poros dicere causam diuisionis: qꝛ corpora possunt separari ſm illud ſm ꝙ sunt diuisibilia: hoc autē non est vacuum in poris: qꝛ aliter mathematica non erunt diuisibilia.

¶ Cap. 19m. Et est digressio determināns qualiter pori faciūt ad actionem ⁊ passionem: ⁊ qualiter ad diuisionem.

Attendendum hic ꝙ corpus mathematicum non habet poros: physicum aūt non omne necesse est habere poros: sꝫ tm̄ id ex quo aliquid respirat vel subintrat: ⁊ ideo corpus humiduꝫ aut poros non habet cum in se terminari non possit: aut si habet continue delētur pori eius: pori aūt in quibus sunt ad facilitatem faciunt passionis: sed passionis non sunt causa: sic similiter ad facilitatem faciunt diuisionis: tamen diuisionis non sunt causa. Si autem vacui dicerentur esse pori: tunc adhuc minus essent causa diuisionis ⁊ passionis.

¶ Cap. 20m. Qualiter actio ⁊ passio sunt ſm veritatem.

[Tex.c.77.] Quia autem nos iam diximus opinionē aliorum circa actionem ⁊ passionem. Dicamus quomodo existat generare ⁊ facere in patientibus ſm veritatem: facere eniꝫ propter generari ⁊ pati propter generari. Dicamus autem de facere ⁊ pati accipiētes pro principio actionis ⁊ passionis id qͦ multotiens dictum est: hoc autem est ꝙ vnum est potestate ⁊ aliud actu est. Cum enim omne qͦ est potestate sit receptiuum forme alicuius per hoc ꝙ est potestate: receptiuum autem alicuius forme est receptiuuꝫ ipsius alio quodam agente in ipsum: constat omne id qͦ est in potentia esse passiuum: quia hoc est passiuuꝫ formam aliquam quam recipit ab alio: id autem qͦ est actu principiuꝫ est actionis: quia actio ipsius est ab actu eius ⁊ non diceretur actio nisi esset ab actu: ⁊ ideo actus ſm ꝙ est principium actionis perficit actum: qͦ per se ⁊ non per accidēs est actiuum: id est qͦ est actiuum ⁊ generatiuum illius forme: quia ipsum est in actu: vnde patet ꝙ potentia est principium passionis ⁊ actus est principium actionis: tale autem corpus quod potestate est passibile est ⁊ non innatum compati: tamen non pati.i. ſm vnam partem pati ⁊ ſm aliam non

pati sicut dixerunt qui poros indiuisibilibus corporibus interceptos in corporibus esse dixerunt. Hij enim dixerūt ꝙ in poris patitur corpus: sed non in partibus indiuisibilibus que interponuntur poris: sed potius porus est corpus passibile vbiqꝫ id est in omni parte est passibile inquantum est in potentia ⁊ minus vel magis passibile inquantum est in potentia magis ⁊ minus. Et si aliquis dicat potentiam inesse magis passibilibus: hoc non erit verū nisi vno modo qui est sicut in metallis vene neruales in terra vel in lapide sunt extense que passiue sunt a proprio actiuo quod agit ad formā vel ad speciē metalli in vena illa ⁊ non in lapide vel in terra circunstantibus qꝛ non nisi in vena illa inuenit suū proprium passiuum: sed tunc vena vel foramen nō est causa passionis sed potius dispositio materie que a tali actiuo passibilis est ⁊ non ab alio. Id aūt qđ totum est continuū non est passibile a seipso: qꝛ nō est ratio quare vna pars eius agat ⁊ alia patiatur: qꝛ partes cōtinui sunt homogenee. Similiter autem que non appropinquāt sibi in se vel in alijs nō agunt ⁊ patiuntur in se adinuicē: ⁊ dico ꝙ propinquare sibi in alijs quādo primum agens ⁊ vltimum patiens non sunt imediata sed est quoddam in medio qđ agit ⁊ patitur: sicut quando ignis calefacit corpus nostrū: tunc enim aer patitur ab igne ⁊ agit in corpus nostrum: ⁊ sic est innatum facere ⁊ pati.

Tex.c.78.

Cap. xi^m. Q nullum corpus tum sit diuisibile tum indiuisibile: ⁊ tamen passibile: ⁊ tum impassibile fm diuersas partes eius.

Tex.c.79.

Quod autem quidam existimant aliquam rem aliquando pati qđ in principio diximus: hic enim determinandū ⁊ ostendendum: quoniā est falsum: si enim concederent ꝙ corpus vel magnitudo non vbiqꝫ esset diuisibilis sicut illi dixerunt ꝙ diuidit in poros ⁊ non diuidit in corporibus indiuisibilibus que poris interponuntur: tunc esset verum ꝙ corpus non vbiqꝫ in omni parte sua est passibile: ideo etiam si esset verū ꝙ nihil esset ꝯtinuum: qꝛ continuum lꝫ continue ad indiuisibile non tamen est ex indiuisibilibus. Si aūt est mendacium hoc qđ dicūt sicut supra ostēdimus: ⁊ omne corpus diuisibile: tunc nihil differt dicere ꝙ diuidatur vel ꝙ sit diuisibile vel ꝙ tangat vel ꝙ sit tangibile. lꝫ enim in poros tunc diuidatur: tamen est diuisibilis in partibus que poris interponunt: qꝛ ille non sunt indiuisibiles ⁊ similiter est tangibile in illis: ⁊ ita fm totum est diuisibile ⁊ tangibile ⁊ passibile. Si enim corpus potest segregari fm superficies in quibus est tactus vt inquiunt quidam Platonici: si nōdū est diuisum est tamen diuisibile ⁊ posito in esse nō accidit īpossibile. Similr etiā si diuisibile sit in partes posita diuisione in actu nihil sequit impossibile.

Cap. xii^m. Q actio ⁊ passio non fiunt per poros scissis corporibus.

Quod autē vniuersalr passio hoc modo fiat in rebus que quidam dicunt ꝙ generant scissis siue separatis corporibus per poros est inconueniens. Destruit enim hic modus alterationem in qua tamen saluatur actio ⁊ passio.

Tex.c.80.

Videmus enim ꝙ idem corpus continuū manens: quandoqꝫ quidem est humidum liquidum ⁊ quādoqꝫ coagulatur sicut glacies ⁊ aqua fluida ⁊ patit hec aqua sine diuisione ⁊ sine compositione ⁊ sine conuersione suarū partium ⁊ absqꝫ tactu diuerso in ordine cōponentium partium: qꝛ eodem modo remanent saluate in continuo: sicut Democritus dixit fieri alteratione ex diuerso ordine athomorum: non enim ipsum continuum traductum in alteratione nec transpositum diuerso situ partium in toto nec trāsmissum per liquefactionem quando ex humido fluido fit coagulatum: ⁊ ideo alteratio fieri potest eodem modo in materie partibus manente cōtinuo. Si autem dicit aliquis ꝙ lꝫ partes continui non transponantur vt diuidat: tamen indiuisibilia ex quibus fit continuum mutantur in tali alteratione quando fit coagulatum ex humido: qꝛ tunc amittit indiuisibilia liquida fluida ⁊ acquirit indiuisibilia dura ⁊ coagulata: hoc patet esse falsum. Indiuisibilibus enim tumori indiuisibilium corporū non vere insunt dura ⁊ coagulata qꝛ talis passionū indiuisibilia non sunt susceptiua vt diximus sed totum fm vnū modū manens in partibus ⁊ fm partiū in toto quandoqꝫ est humidum ⁊ quandoqꝫ coagulatum ⁊ durum: ergo si diuisione pororū est alteratio ⁊ si diuidat res ⁊ transponantur partes non manet ꝯtinuum vnum: ⁊ ideo tunc non est alteratum sed corruptum.

Tex.c.81.

Et ideo hic modus destruit etiam augmentationē ⁊ diminutionē: qꝛ si partes actiui intrant poros passiui: tunc id in qđ intrat non erit maius fm vnāquāqꝫ partem que fuit vna ꝯditio augmenti sed tñ erit appositio sibi facta in poris ⁊ id qđ intrat non transmutat totum: qꝛ partes inter poros inter se causantes eodem modo manent quo prius ⁊ etiam non erit transmutans fm se: qꝛ id qđ augetur non cōuertit ad se qđ intrauit in ipsum: sed tñ pori eius sunt pleni illo corpore qđ intrauit: dictum est ergo quid est generare ⁊ facere ⁊ pati fm veritatem: ⁊ quomodo quidam inquiunt ꝙ contingit ⁊ non est verum ꝙ ita contingat vt dicunt. Relinquitur autem videre de mixtione fm eundem modum artis: qꝛ mixtio tertiū erat eorū que sunt que supra proposuimus pertractanda ante generationem elementorum.

Tractatus sextus de mixtione.

Cap. i^m. De intentione tractatus: ⁊ de ratione eorū qui dixerunt non esse mixtionem.

Tex.c.82.

Scrutanduꝫ est quid sit Mixtio ⁊ qd est miscibile: ⁊ hoc est querere qua rōne quodlibet de numero entiū existit: scđo que contingunt misceri. In tertio queremus quomodo est mixtio. Amplius ante hec omnia queremus vtrū est mixtio ⁊ an mendacium est mixtionem fieri per materiam: dicunt enim quidam ꝙ non est impossibile. Quedam alijs misceri vtentes hac ratione: quia cum conueniunt ea que misceri debent aut manent sicut prius in forma ⁊ specie: aut non manent eodem modo in forma ⁊ specie ante ⁊ post: sed corrumpuntur vel ambo vel alterum eorum: si manent eodem modo in forma ⁊ specie ante ⁊ post: tunc magis sunt mixta postꝙ coniuncta sunt ꝙ fuerunt ante commixtionem. Si ambo vel alterum non manet sed corrumpitur: tunc est generatio ⁊ non mixtio: que enim nullatenus sunt entia ⁊ manentia non sunt mixta sed corrupta.

Cap. ii^m. Que sit differentia mixtionis ad alios motus: qꝛ ab hoc dependet solutio prius habite dubitationis.

Tex.c.83.

Antequā soluamus hanc dubitationē dicemus ꝙ per ea per que probant isti suam intētionē: videt ꝙ iste sermo eorū querit quomodo mixtio differt a gñatione ⁊ corruptione: ⁊ in quo differt miscibile a gñabili ⁊ corruptibili. Manifestū est enī ꝙ si est mixtio: tūc opꝫ eā differre a gñatione ⁊ corruptione ⁊ alijs mutationibus que sunt ad formas. s. ab augmentatione: ⁊ quādo ista differētia erit manifesta tūc soluet questio. Est aūt differentia mixtionis ad gñationē qꝛ mā ⁊ forma sunt principia entis gñati: ⁊ mā non dicit misceri generabili: sed potius effici in actu per formaꝫ ipsius: sed materiā in qua generat ignis: nō dicimus misceri igni vel forme ipsi⁹: nec dicimus misceri ligna cū exardet qꝛ nullo modo manet ligna: nec dicimus materiā ignis misceri particulis ignis vel ipsi igni sicut dicimus ꝙ vnū miscibile miscet particulis alterius miscibilis ⁊ ipsi miscibili sibi coniuncto: sed dicimus materiā ignis. s. ligna vel aliud corrūpi ⁊ ipsum ignem gñari: ergo mixtio nec corruptio est nec gñatio: fm eūdē modū aūt nō dicimus cibū misceri corpori: qꝛ cibus trāsit in corpus qđ manet fm formam: sed neutruꝫ miscibilium ita manet ad modū corpus cibatum. s. indiuisum specie nullo modo alteratuꝫ: ⁊ sic patet ꝙ mixtio differt a nutrimēto ⁊ augmēto: differt etiā ab alteratione: si enī nos ꝯsideremus in artificialibus cera nō miscet figure sigilli nec figura miscet quātitati siue tumori qꝛ vtrūqꝫ indiuisuꝫ manet indiuisuꝫ ⁊ a specie nullo mō alteratū: ⁊ si ꝯsideremus in naturalibus cuꝫ non dicimus ꝙ albedo misceat corpori qđ est album: qꝛ passiones ⁊ habitus formarū accidentaliū nullatenus possibile est mixtas esse reb⁹ in qbus sūt sicut in subiectis: qꝛ non diuidunt nec plurimū pticulare accidētiū pōt esse cū plurimo pticulari subiecti nec in vnū alterat actiue alterū nec passiuū vtrūqꝫ ab vtroqꝫ si videntur ambo saluata.

Similiter si consideremus accidentia inter se vnum nō misceretur alteri: quia si misceretur tunc ea que maxime distant maxime miscerentur: quia mixtio est contrariorum: maxime autem distant accidens corporale ⁊ accidens spirituale: ⁊ tamen non miscentur quia disciplina ⁊ album non dicitur misceri nec aliquod aliud accidens eo ꝙ non separatur a subiecto: quia omnia miscibilia primo sunt separata ⁊ post mixtionem separari possunt: ⁊ ideo non bene dixerunt quidam qui dixerunt ꝙ omnia scilicet substantia ⁊ accidētia aliquādo simul fuerant mixta: quia non omnis res omni rei miscibilis est: sed oportet ꝙ vnum miscibilium separabile sit ab alio: passionum autem ⁊ vniuersaliter accidentium nullum est separabile.

¶ Cap. 3m. De solone prime dubitationis. s. an est mixtio.

Tex. c. 84.

His autem prelibatis soluemus questionem dicentem: quoniam entium hec quidem sunt potentia hec quidem actu: vnde mixta postꝗ̄ mixta sunt contingit aliqualiter esse ⁊ aliqualiter non esse in mixtura ipsa: sm actum enim animal ab omnibus mixtis siue miscibilibus generatur siue fit ab ipsis: sed ipsum est potentia alterutrum eorum si duo sunt siue quodlibet eorum si plura conueniunt ad mixturam que quidem fuerant anteꝗ̄ miscerentur alteratis ipsis sm qualitatem partitis ipsis siue ipsis diuisis in quantitate: ita ꝙ plurimum vnius sit cum plurimo alterius: hoc enim qualiter in mixto manerent miscibilia que sunt supra habitus sermo qui videbatur probare non esse mixtionem. Nos enim videmus ꝙ ea que miscentur conueniunt ex prius separatis ⁊ postꝗ̄ conueniunt rursus aliquando separabuntur: quia leuia ascendunt aliquando ⁊ grauia descendunt: vt in celo ⁊ mundo determinatum est: non ergo manent mixta inalterata ⁊ non diuisa sicut corpus ⁊ album nec alterum nec ambo corrumpūtur omni modo sicut in generatione ⁊ corruptione. Saluatur enim virtus eorum: ⁊ ideo que ad hanc questionem pertinent nō relinquantur.

¶ Cap. 4m. Et est digressio determināns qđ mouet ad mixtionem: ⁊ ꝙ mixtio est naturalis.

Attendendū hic ꝙ dubitatio ista est super duo fundata. s. qualiter veniant ad mixtionem elementa: ⁊ qualiter manent in mixto: ⁊ de primo scias ꝙ sm dicta philosophoꝝ primū mouens elementa ad mixtionem est immiscibile: ⁊ hoc est totum mundum mouentia ⁊ ordinātia quēadmodum docet Aristo. Spera enim solis in qua fons caloris est nata mouere ignem: ⁊ spera lune nata est mouere aquam per qđ mare ingreditur ⁊ egreditur ad quātitatem ⁊ etatem lune. Spere autem quinque planetarum. s. Saturni Iouis Martis Veneris ⁊ Mercurij mouent sperā aeris: vnde motus aeris mori sunt diuersi sicut diuersus est valde motus dictorum planetarum: ⁊ est in aere frigus congelatiuum ex spera Saturni: ⁊ estus est spera Martis: ⁊ tēperies in frigido ex spera Veneris: ⁊ cōmiscibilitas ⁊ passibilitas facilis ex spera Mercurij. Spera autem stellarum multarum que est octaua in qua sunt multe imagines ⁊ figure mouent terram: vnde etiam in ipsa figurantur imagines multe in generatis: lʒ ergo leuia nō descendant ex se nec grauia ascendant ex se: tamen ex motoribus vniuersalibus mouentibus ⁊ ordinantibus mundum aliquando descendunt leuia per quendam modum ⁊ ascendunt grauia per modum alium quem infra dicemus: huius autem exemplum cōueniens est in qualitatibus actiuis ⁊ passiuis corporis animati. Non enim in homine vel alio animato semper mouetur sm naturam calidum per naturam ⁊ motum ignis: nec agit actum ignis omnino: sed potius mouetur ad id ad qđ dirigitur ab anima ⁊ agit ad terminum ⁊ finem iniunctum. Aliquando sicut dicit Arist. contra Empedo. in secūdo de anima. ¶ Cum igitur motus celi sicut motus sapiētie sit sicut dicit Messalach in libro de spera mota: ⁊ cum ad motū celi reducatur omnis motus qui fit in elementis ⁊ elementatis: sicut dicit Auerrois supra octauo phyꝛsicorum. Ideo dictum est ab Aristo. ꝙ opus nature est opus intelligentie: ⁊ hoc dictum sit mouente in genere primo corporum: qꝛ mouens ante hoc est motor orbis qui planes ⁊ applanes vocatur ab Aristo. in vndecimo prime philosophie. s. diurnum ⁊ erraticum: si autem queratur de motore coniuncto dicit ꝙ calor solis sicut dicit Arist. in libro methcororuʒ: mouet terram ⁊ aquam ⁊ eleuat inde duos vapores: quoniam quantum dat terre de natura aeris cum facit ipsam vaporosam tantum dat ei de motu ⁊ loco aeris ⁊ terre sic vaporaliter accepte naturale est ad aerem ascendere ⁊ ibi cum aere miscetur ⁊ in ea sunt quedam partes ignite ex calore solis ⁊ similiter de aqua vaporali. Similiter autem aer frigido spissatus tendit ad terram nec hoc est contra naturam aeris sic accepti. Et sic patet qualr in medio loco regionis sunt partes ignee ⁊ aeree ⁊ aquee ⁊ terree ⁊ mouentur ad se inuiceʒ descendendo ⁊ ascendendo. Sunt etiam quedam partes ignis in vaporibus pluuialibus ⁊ in rore descēdētibus quas vapores accipiūt in regione aeris calefacta que dicitur estus: sicut patet a subcadente ⁊ in omnibus alijs vaporibus: huius autem signum est ꝙ aque pluuiales sunt vaporose calide stiptice: ⁊ sic iterum cum pluuia ⁊ rore ⁊ alijs descendunt partes ignite ad locum mixtionis. Ex his patet ꝙ ad mixtionem non mouet violentia sed natura: ⁊ ideo mixtio est naturalis.

Aque pluuiales sūt calide vaporose ⁊ stiptice.

¶ Cap. 5m. Et est digressio declarans qualiter elemēta manent in mixto.

De secūdo autem quesito. s. qualiter mixtibilia sunt in mixto attēde ꝙ sicut dicit Auic. duplex est esse elementorum. s. primum ⁊ scđm: primū autem est esse quod habent in operatione qualitatum suarum que sunt proprie ipsis ⁊ fluunt ab essentijs ipsorum que sunt calor frigus humiditas ⁊ siccitas. Dicendum ergo ꝙ quo ad esse scđm nō manent elementa omnino: primum autem esse dupliciter dicitur liberum ⁊ integrum vt ita dicam ⁊ ligatum ⁊ partitū: liberum autem ⁊ integrum voco quando ignis vel aliud elementum accipitur per se sicut sunt elementa in suis speris ⁊ locis naturalibus. Ligatum autem voco quando non est ab alio alteratum ⁊ aliud alterans ⁊ diuisum in ipsum ⁊ ecōuerso: ita ꝙ plurimum vnius sit cum plurimo alterius: ⁊ sic manent elementa in mixto quo ad esse primum. Et ideo dicit Arist. ꝙ virtute manent virtute inꝗ̄ que fluunt a tali essentia elementi quam habet in mixto.

¶ Cap. 6m. Et est digressio ex dictis declarans differentiaʒ mixtionis ab alijs motibus.

Et ex hoc vlterius pꝫ differētia gñationis ⁊ mixtionis: qꝛ in gñatione ꝯtrariū agit ad suū contrariū destruēdū: ita ꝙ corruptū ꝯtrariū nullo modo saluatur nec pmanet in mā corrupti: nec pmanet in mā gñati: sed in mixtis ꝯriū non agit ad destructionē oīmodā ꝯrij sed alterat ipsuʒ: ita ꝙ partim saluatur in mā alterati: ⁊ partim in mā alterātis. verbi gratia: calidum in mixto alterat frigidū ⁊ alteratur ab ipso: ⁊ ideo frigidi pars est in mā calidi inquantū eā alterat ⁊ partim in ppria ⁊ ecōuerso est de frigido: ⁊ ideo quodlibʒ alterat aliud. ¶ Et si tu queras vtrū tāta est caliditas mixti quāta est simplicis: dico ꝙ si tu queris de quātitate essentie calidi: nihil phiberet tantā esse: sed est diffusa partim in mā ppria: ⁊ partim in alia. ¶ Si tu queris de actiuitate cōstat ꝙ nō est tanta in ipso mixto sicut in simplici cuʒ caliditas sit remissa frigido alterante. Et similiter est de alijs qualitatibus: ⁊ hoc ꝯcordat sermonibus Galeni ⁊ Auic. dicētiuʒ: qꝛ nihil phibet equalem esse caliditatem in essentia in sicco ⁊ humido: sicut in iuuene ⁊ puero: lʒ sit in pueris minus acuta propter humorem: vnde patet ꝙ elemēti simplicis ⁊ mixti essentia sit vna sm esse differt: ⁊ qualitas est vna sed differt in acuitate ⁊ actione. Ex hoc etiam patet quare mixta separabilia sint sed nō redeunt necessario separata ⁊ omnia dicta ⁊ dicenda ex his erunt magis facilia.

An sit tāta caliditas mixti ⁊ simplicis. vide pro hoc 3° celi cō. 67. ⁊ 8° meta. cō. 5° in fine cōmētum. 3.

¶ Cap. 7m. De modo mixtionis sm opinionē antiquorum.

Tex. c. 85.

Redeamus ad propositum continuam post dicta tractantes questioneʒ s. quomodo est mixtio verum. s. sit sm quantitatē solū vt quidā dixerūt: aut sm qualitatem ⁊ quātitatem sicut veritas se habet. Est autem dupliciter sm quosdam antiquoꝝ sm quantitatem solum. s. in cōparatione ad sensum nostruʒ vel sm naturam: dixerūt enim

quidam

2° de aīa. 44. ⁊. 42.

8° phyꝛ. cō. 15. ⁊. 46.

quidam mixtionem esse diuisionem quantitatis miscibilis tm̃ vel scḋm nostrum sensum non esset perceptibile que pars a qua parte discerneretur preter hoc ꝙ partes vnius miscibilis alterarentur a partibus miscibilis alterius: sed remanet que pars distincta scḋm se ⁊ scḋm operationem. ¶ Alij dixerunt ꝙ quodlibet miscibile diuiditur in minima nõ quo ad nostrum sensum tm̃: sed quo ad naturaʒ miscibilis. s. ꝙ nõ sit accipere minus qḋ seruet naturam ⁊ operationem miscibilis: quia sicut dictum est supra physicum corpus in eo qḋ est physicum non diuiditur in infinita. Conueniunt tamen ambe iste opiniones in hoc dicunt mixtione tm̃ esse scḋm quãtitatem diuisibileʒ in minima quo ad nos vel simpliciter diuisorum vel compositorum corporum adinuicem vt minime partes vnius sint iuxta minimas alterius. Queramus ergo vtrum nec ad sensum sit mixtio: quando enim ea que miscentur diuiduntur in ita parua ⁊ ponũtur adinuicẽ hoc modo: vt sensui non sit manifestuʒ distinguere inter partes vnius ⁊ partem alterius: tunc mixta sunt scḋm quosdã. Queramus ergo vtrum hoc verum sit an nõ sit sic: sed mixtio est vt dicunt alij quando in minima simpliciter diuiso corpore quelibet pars eius est secus quãcunqȝ partẽ alterius. ¶ Dicitur enim sic a quibusdam: verbi gratia in natura minima sunt grana seminum: sicut si diceremus ordeum mixtum cũ frumento lʒ illa sensu sint discernibilia: tamen sunt minima sui generis in corpore physico ⁊ ad similitudinem istoruʒ dicunt mixtionem elementorum quando in minima simpliciter diuiso elemento quelibet pars vnius est iuxta quãlibet partem alterius. ¶ Est autem cõmunis obiectio ꝯtra istas opiniones: quia cum omne corpus sit diuisibile si corpus corpori est miscibile demonstratione mixture est ꝙ quelibet pars permixta sit omiomera: hoc est vnius rõnis cuʒ toto mixto ⁊ ꝙ sit quelibet pars hoc est cuiuslibet mixti ps iuxta quãlibet partem mixti alterius. Quoniam autem mixtio non est idem ꝙ corporis in minima diuisio manifestuʒ est: quia ea in que diuiditur corpus alterũ nec sunt omiomera illis: nec etiam compositio partium est idem ꝙ mixtio alterius: quia vt dictum est partes cõpositi non sunt omiomere vñ mixtio est aliud ꝗ̃ compositio: manifestum est ergo ꝙ mixtio non est diuisio scḋm parua saluata scḋm esse ⁊ essentiaʒ: sed oportet esse alterata abinuicem: talis enim coniunctio diuersorum compositio erit: sed non confusio siue commixtio: quia non habebit eandem rationem cum toto pars nec pars cũ parte: qḋ tamen dicimus oportere fieri si aliquid est mixtum. s. ꝙ partes sint omiomere toti ⁊ adinuicem: quia sicut quelibet pars aque est aqua: ita quelibet pars confusi siue commixti est ipsum confusum siue mixtum: vt patet in carne et osse mixtis: quia quelibet pars carnis ẽ caro: ⁊ quelibet ps ossis est os. Si autem mixtio esset idem ꝙ compositio scḋm parua in esse ⁊ essentia saluata nihil horuʒ contingeret. Est etiam propria ratio contra illos qui dicunt mixtionem esse scḋm minima compositionẽ quo ad sensum nostrum: quia si hoc esset verum vnum ⁊ idem esset mixtuʒ ei qui non videt acute: ⁊ alteri esset non mixtum qui acute videt: ⁊ etiam lyn ceos oculos habere dicitur: quia ferẽ lynx animal acute videre: est enim ratio propria contra illos alios qui dicũt idẽ esse mixtionem: qḋ scḋm minima simpliciter diuisorum compositionem quia tali diuisione non fit mixtio: quia in minima simpliciter impossibile est diuidi corpus ita ꝙ in eis fiet diuisio. Si autem minima essent physica sicut dicit Democritus: tunc esset congregatio ⁊ non mixtio: aut ergo mixtio non erit cum hi duo modi stare non possunt: aut rursus dicendum est a nobis quomodo contingat generari siue fieri mixtionem.

Tex. cõ. 86.

¶ Cap. 8m. De modo mixtionis scḋm veritatem: ⁊ que sint facile miscibilia.

Tex. cõ. 87.

Renotandũ itaqȝ (vt sepe diximus) ꝙ entiuʒ quedam sunt actiua: quedam autem ab his passiua: hec ergo conuertuntur adinuicem et passiua adinuicem: quia vnumquodqȝ illoruʒ conuertit ⁊ alterat reliquum vt diximus: ita. s. vt in mixto quorum eadeʒ est materia quo ad potentiam ⁊ formam ⁊ actiua sunt adinuicem ⁊ passiua adinuicem quia vnumquodqȝ illorum conuertit ⁊ alterat reliquum vt diximus: ita. s. vt in mixto contrarietas vniuscuiusqȝ soluatur partim in se ⁊ partim in altero: quorum autẽ non est materia vna quo ad rationem potentie hec faciunt ⁊ manent impassibilia quemadmodum supra est determinatum: ⁊ illorum non est mixtio adinuicem: ⁊ ideo ars medicine facit sanitatem ⁊ non miscetur ei: ⁊ etiaʒ que non habent aliquam materiam ex qua sunt: sed tm̃ materia in qua sunt non miscentur sicut passiones ⁊ habitus ⁊ cetera accidẽtia non miscentur: ⁊ ideo sanitas non est mixta corporibus sanis: quia optime miscibilia sunt quecunqȝ actiuoꝝ ⁊ passiuorum habentium materiam ex qua sint vnam facile sunt diuisibilia per inuicem: ita vt vnum facile penetret per alterum: sed tamen multa taliuʒ composita paucis ⁊ magna cõposita ex paruis non faciunt mixtionem proprie dictam sed faciunt augmentationem dicentes: quia paruum ⁊ paucum qḋ deficit a virtute alterandi magnuʒ ⁊ multuʒ corrumpuntur: ⁊ sic transit in naturam dominãtis. Ideo gutta vini mille millibus amphoris aqua infusa non miscetur: quia species ⁊ forma vini soluitur ⁊ corrumpitur: ⁊ gutta vini nihil alterans aquam transit in totam aquam. ¶ Quando auteʒ potentie miscibiliuʒ adequantur equaliter tunc vnũquodqȝ miscibilium equaliter dominatur ⁊ vnumquodqȝ ad alterum tanꝗ̃ ad dominans scḋm aliquem modum transmutatur ⁊ vnumquodqȝ ⁊ sui ipsius natura scḋm quid transmutatur: nec tamen aliquid generatur ꝗ̃ essentia ⁊ virtus miscibilium mouens lʒ scḋm esse varietur: sed fit inde medium cõmune qḋ participat virtutes ⁊ essentias omnium miscibilium ⁊ coniunctorum ⁊ efficitur ipsoruʒ locus vnus per actuʒ medij vnum sicut patet in carne que est ex elementis ⁊ media scḋm qualitates elementales: quia aliter non sentiret excellentias: ⁊ est in actu medij: quia nec ignis nec aer nec aq̃ nec terra ⁊ est ipsius locus vnus.

Tex. cõ. 88.

Tex. cõ. 89.

¶ Cap. 9m. Et est digressio determinans qualiter virtutes contrarioruʒ equantur in mixto.

Attendenduʒ hic quomodo auctores precipui dicunt esse equatas equaliter potentias miscibilium in mixtura: hoc eniʒ videtur stare non posse cum eoruʒ que equatas equaliter habẽt potentias tanta sit virtus resistendi quanta et agendi: ⁊ ita quoniaʒ habent equatas equaliter potentias nec agent in se inuicem nec patientur in se inuicem. ¶ Adhuc autem obijciunt contra hec Auicen. ⁊ abbreuiator eius Algazel ꝙ scḋm hoc mixtũ equaliter habet de omnibus elementis quis ergo erit motus illius mixti ⁊ aut quis locus: quilibet enim motus scḋm triplum erit sibi tã violentus ꝗ̃ naturalis: ⁊ similiter est de loco. Sequeretur etiaʒ ex hoc ꝙ omnis mixtio omnium mixtorum esset vna commixtio: sicut eniʒ mixtio carnis est ex omnibus equatis eq̃liter ita etiam ⁊ mixtio ossis: ⁊ sic ex similibus ex qualitate ⁊ quantitate sunt os ⁊ caro qḋ absurduʒ est. ¶ Unde intelligẽda sunt premissa sic ꝙ sit dupliciter equalitas scilicet rei scḋm qualitatem ⁊ virtutis similitudinẽ in intentione ⁊ equalitas proportionis ad quoddam alterum: rei autem equalitas scḋm dicta auctorum physicorum in nullo potest esse commixta: proportionis autem equalitas est ad alterum qḋ est generatuʒ constituere in specie ⁊ forma: quia omnis mixtio naturalis propter generationem est ⁊ ad generationem ordinata: ⁊ tunc equalitas ꝓportionis est qḋ trãsit ibi de quolibet quantum sufficit ad illius rei propter quã mixtio est generationem: vocatur autem a phis prima equalitas arithmetica que est equaliuʒ in quantitate: secunda ṽo vocatur equalitas scḋm medietatem geometricam que est similiuʒ in qualitate ⁊ equalium in quantitate: hec enim agunt ⁊ patiuntur adinuicem: ita ꝙ de qualibet qualitate in altero est quantum sufficit alterationi que est ordinata ad formã speciei carnis vel ossis vel hominis vel equi vel huiusmodi talium. Si autem aliquis dicat ꝙ sit aliquid commixtũ equaliter: ⁊ ideo equaliter sentiat excellẽtias sicut caro hominis ipse dicit falsum: quia Aristo. dicit ꝙ abundat terra in carne ⁊ aqua: ⁊ ideo etiam illa equalitas non est simpliciter sed ad formam hominis ordinata: sed verum est ꝙ corpus hominis magis accedit ad equalitatem celi per recessum ab actu excellentie contrariorum: ⁊ ideo melius inter animalia sentit scḋm tactum ⁊ prudens est solum inter animalia: sed de hoc sermo habebitur alibi.

Equalitas duplex.

A medicis prima equalitas appellat ponderalis: scḋa iustitialis.

¶Cap. 10m. Ex quibus est mixtio ⁊ que bene ⁊ que male miscibilia sunt.

Tex. cõ. 89.

REdeamus autem ad propositum determinantes ex quibus est mixtio. Manifestum est ergo ex dictis quoniam sunt hec miscibilia sola que cunq; de numero facientium siue agentium habent contrarietatem: quia hec sunt adinuicem passiua: ⁊ hoc est primum qđ requiritur in miscibilibus. ¶Secundum autem est qđ facit ad facilitatem mixtionis ꝙ sint parua: quia paruis parua facilius commiscentur magis: eo ꝙ facilius ⁊ citius transeunt per se inuicem: multum enim a multo tardius hoc operatur: quia nõ vndiq; sibi cito potest coniungi. ¶Et tertium est ꝙ sint bene determinabilia adinuicem quando diuiduntur ⁊ sint ab inuicem passiua: quia bene terminabilia faciliter diuiduntur abinuicem in parua: ego autem voco bene terminabile bene diuisibile in parua: verbi gratia hũida humidis optime sunt miscibilia inter omnia corpora: ⁊ ideo fiunt lubrica siue viscosa quia illorum partes vt in quarto metheororũ dicitur coniacent sicut catene propter immixtum eis subtiliter siccum qđ apprehendit vndiq; humiduʒ ⁊ non sinit elabi sicut est in elemento qđ aque admiscetur: quia lubrica simul iuncta vel lubricum humido compositum auget quantitatem siue tumorem: sed non miscetur ei sic ꝙ quelibet pars eius alteret qñlibet humidi ⁊ alteretur ab ea ad mediam

Tex. cõ. 90.

naturam mixti: pessime autem miscibilia sunt ea quorum alterum solum vehementer passiuum est ab altero preter qđ agat in ipsum: vel non tantum agat quantum patitur: ⁊ alterum econuerso est tñ actiuum: tunc enim ex his non est mixtum vel parum miscetur sicut contingit in plumbo vel stagno qđ liquidum alijs metallis infunditur: qđ infusum est auro ⁊ argento que bone commixtionis sunt vehementer actiua cum ipsum econtra sit male mixtionis ⁊ vehemẽter passiuum euaporat ⁊ effumat totum: ita ꝙ nec coloris in auro nec substantiam relinquit: infusum autem eri qđ minus est actiuum: ⁊ minus bene commixtum effumat: ita ꝙ non relinquit nisi colorem ⁊ forte parum substantie que insuit poris cupri ⁊ simile est de mixtura vel cõmixtione oris hominum alloquentes balbutiendo qui vna littera prolata aliam distincte non sonant: sed vnam sonant ⁊ ab alia incipiunt quasi modum sonandi: quia ancipites .i. ante capientes sonum sunt litterarum: ⁊ ideo non sonant vnaʒ ⁊ aliam: si vnam sonant aliam tangunt: ita ꝙ potius est modus sonandi primam ꝙ̃ distincte proferatur. Et similiter contingit in dictis miscibilibus: quia vnum est quasi susceptibile qđ est vehementer actiuum ⁊ alterum quasi species: vel mouens eius: stagnum enim remanet sicut passio aliqua sine materia in re propria: quia plane euanescit materia ⁊ recedit a mixto cum miscetur colorans ipsum solum: ideo autem hec contingunt in alijs similibus.

¶Cap. 11m. Et est epilogus dictorum declarans quid est mixtio.

HAbitis autem tribus questionibus supra tactis epilogando. Soluamus quartam que prima fuit in enuntiatione que etiam liquido soluitur ⁊ intelligitur ex dictis. Manifestum est enim ex his que dicta sunt ꝙ mixtio est ⁊ quid est ⁊ quare est: quia propter generationeʒ ⁊ finem: ⁊ propter diuisionem ⁊ actionem ⁊ passionem contrariorum vt propter causam efficientem. Manifestuʒ est etiam que sunt miscibilia: quoniam sunt illa que quasi abinuicem sunt passibilia ⁊ bene determinabilia et bene diuisibilia quia illa necessarium est esse incorporata in mixtione: nec tamen adhuc eadem sunt simpliciter que prius que etiam alterum est. Manifestum etiam est ꝙ compositio minimorum non alteratorum non est mixtio: ⁊ ꝙ mixtio non est ad sensum sed miscibile est quodcunq; bene determinabile ens passiuum est ⁊ actiuum adinuicem: ⁊ in tali miscibili id quod miscetur ad omiomerum est miscibile. Mixtio autem ipsa est miscibilium alteratorum vnio in vnum actuʒ mixti qui nullius est miscibilium separatim acceptorum.

¶Explicit Liber Primus de Gñatione ⁊ Corruptione.

¶Incipit Liber Secundus de generatione ⁊ corruptione elementorum.

¶Tractatus Primus de principio materiali ⁊ formali ⁊ numero elementorum.

¶Cap. pm. Que sit intentio Libri.

Tex. c. pri.

IN superiori libro egimus de mixtione ⁊ tactum de facere ⁊ pati quomodo existunt in his que transmutantur sñ naturam. Amplius auteʒ diximus de generatione ⁊ corruptione que simpliciter sunt generatio ⁊ corruptio quo vtrisq; eorum est ⁊ propter quã causaʒ. Similiter autem dictum est de alteratione quid sit ⁊ quã differentiam habet ad generationem ⁊ corruptionem. Relinquitur autem in hoc libro secũdo considerare de corporibus que vocantur elementa anteꝙ̃ consideremus in particularibus libris de generatione ⁊ corruptione corporum specialium sicut lapidum metallorum plantarum ⁊ animaliuʒ que omnibus substantijs que consistunt per naturam generatio ⁊ corruptio inest non sine corporibus que sunt sensibilia sñ se. Sensibilia autem dicuntur corpora que sentiuntur per tactum: qa prime qualitates tangibilium cause sunt omnium aliarum sensibilium qualitatum: prime autem in qualitatibus tactus sunt quatuor qualitates prime .s. calidum humidum frigidum ⁊ siccum: ⁊ hee differentie sunt elementoruʒ: vnde elementa sunt antonomatice dicta corpora sensibilia: ⁊ per ea cõtingit generatio ⁊ corruptio omnibus generationibus ⁊ corruptionibus.

¶Cap. 2m. De opinionibus que sunt circa principium materiale elementorum.

Tex. cõ. 2.

DIcemus autem primo de principijs generationis elementorum ⁊ postea de generatione eorum ⁊ de generationis perpetuitate: tangẽdo autem principium generationis elementorum prius tangemus principiuʒ materiale ⁊ postea formale: ⁊ de principio materiali sñ nostrã cõsuetudinem primo recitabimus opinionem antiquorum et postea improbabimus easdem: ⁊ deinde nostram supponemus sententiaʒ. Fuerunt autem quidam qui materiaʒ que subijcitur elementis ⁊ forme elementali dixerunt vnum aliquod corpus esse qđ actu separatur ab elemẽtis ⁊ inuenitur separatum loco ante ea. Et dixerunt quidaʒ ꝙ hoc est aer ⁊ alij ꝙ hoc est ignis: ⁊ tertij ꝙ hoc est medium inter hoc aere subtilius ⁊ igne grossius. Et alij dixerunt ꝙ hoc principium est plura per naturam. Quidaʒ dixerunt ꝙ ignis principium est ⁊ terra: ⁊ quidaʒ ꝙ est duo dicta: ⁊ tertium ꝙ est aer. Alij dixerunt ꝙ tria predicta sunt ⁊ quartũ ꝙ est aq: vt dixit Empe. dicunt eniʒ taʒ vnuʒ dicentes ꝙ̃ plura ꝙ his cõgregatis ⁊ segregatis ⁊ alteratis contingit generatio ⁊ corruptio in rebus generabilibus ⁊ corruptibilibus.

¶Cap. 3m. De improbatione dictarum opinionuʒ ⁊ de opinione Platonis.

Tex. cõ. 3.

QUoniam autẽ bene habent dicere prima principia ⁊ elemẽta esse illa ex quibus transmutantis aut sñ congregationeʒ: vel sñ aliquaʒ aliã transmutationem contingit generatio ⁊ corruptio sit eis concessum. Sed illi peccant qui dicunt vnam materiaʒ esse vnuʒ corpus ⁊ hãc separabilem a forma omni elementali ⁊ esse aliquando actu extra omne elementuʒ. Impossibile enim est ꝙ corpus sensibile sit sine contrarietate: qa aut habebit partes propinque aut remote: si habet eas propinque tunc erit spissuʒ ⁊ graue ⁊ tendet ad locuʒ terre: ⁊ si habet remote tunc erit rarum et leue ⁊ tendet ad locum ignis. Cuius auteʒ est motus ⁊ locus illius est forma quã motus ⁊ locus sequitur: ergo est de forma terre vel ignis habẽs contrarietateʒ vnius eorum .s. vel frigidũ vel caliduʒ: siue sit finitum siue infinitum qđ dicunt quidaʒ esse principium elementoruʒ: non ergo separatuʒ est vt dicebant. sed sub forma vnius elementoruʒ: vt aũt Plato scripsit in Timeo nullam habet determinationem: quia nihil dixit manifeste ⁊ determinate Plato de principio materiali vniuersorum: non enim dixit manifeste si id qđ vo-

Tex. cõ. 4.

caut

cauit pandareos.i.receptaculum omnium separatur ab elementis ita ꝙ aliquando sit sub forma elemẽti actu aliquando non:nec etiã vtitur eo manifeste qđ dixit ꝙ nihil est subiectum materiale his que vocantur elemẽta prius ens eis: quia si esset subiectum qđ esset prius elementis:hoc enim maneret ſm formam quã prius habuit quando ad formam elementi transit:sed ipse dicit ꝙ subiectum elementorum se habet ad elementa sicut aurum ad opus operatum ex auro qđ est anulus quia monile vel aliquid huiusmodi:sed tamẽ recte hoc verbum qđ dicitur quia vbi subiectum ſm formam substantialem manet sicut aurum in operibus auri ibi est alteratio ⁊ figura solum ⁊ non generatio: sed ex materia elementorum dicitur generari elementum ⁊ quorum generatio ⁊ corruptio est ex aliquo impossibile est enuntiari siue nominari ab illo ex quo sunt per generationem:quia caro nõ est terra ⁊ os non est ignis:⁊ tamen anulus est aurum quoddam:sed cum Plato inquit ꝙ longe verius elementum habet nomen materie ex qua est ꝗ̃ forme que est in mẽ. Adhuc etiam Plato peccat in hoc ꝙ cum elemẽta corpora sint solida ipse dicit ꝙ materia eorum dissoluitur vſqꝫ ad planitiem:quia impossibile est ꝙ materia prima que est sicut mater sit planities:dico autem materiam esse sicut mater: quia sicut mater imperfectum generationis principium habet in se qđ necesse est moueri a masculo formante ⁊ agente ita in materia est forma imperfecte:sed mouente ⁊ efficiẽte extra ⁊ formante mouetur ad hoc ꝙ ducatur ad actum.

Tex.cõ.5.

¶ Cap.4m. De opinione vera de materia elementorum.

Tex.cõ.6.

Nos autem dicimus esse aliam ab elemẽtis aliquam materiam vnam quatuor corporum sensibilium:sed dicimus hanc non esse actu separatam ab elementis omnibus simul:sed diuisim separetur modo ab vno modo ab alio ⁊ est semper cum contrarietate ⁊ ex illa sicut ex materia generantur corpora que vocantur elementata:de elementis autem certius determinatum est in tertio celi ⁊ mũdi:sed tamen ſm modum quo ex materia generantur corpora prima non est dictum ibi:sed relinquitur hoc esse determinandum. Extimamus ergo materiam esse principium primum elementorum inseparabilem quidem a forma elementali ⁊ subiectam contrarijs cuius probatio est:quia caliditas non est in materia subiecta frigiditati nec frigiditas est subiecta caliditati nec vniuersaliter contrarium est materia subiecta contrarij sed potius subiectum elementorum est subiecta materia huius vel illius:⁊ ideo principium primum illius est id qđ est potentia corpus sensibile in generatione elementorũ. Secũdo autem contrarietates distiguẽtes ⁊ determinantes materiam:dico autem verbi gratia caliditas ⁊ frigiditas ⁊ huiusmodi. Tertio autem loco elemẽtum constitutum vt ignis ⁊ aqua ⁊ alia:hec enim elementa habent materiam cõmunem ⁊ contrarietates:quia adinuicem transmutantur ⁊ materia que fuit sub vnius forma efficitur sub forma alterius:sicut ignis fit aqua vel aliqđ aliud:vnde non est verum qđ Empedo.⁊ alij dicũt.s.ꝙ adinuicem non transmutantur:si enim non transmutatur adinuicem id qđ semel est ignis:esset in eis alteratio sola:sed hoc non est verum quia contrarietates transmutantur ⁊ cũ eis fit transmotatio in forma substantiali.

¶ Cap.5m. De inuestigatione plurimarum qualitatum elementorum ſm quem sensum accipiantur.

Tex.cõ.6.

Si autem habemus dicere primum principium materiale elementorum anteꝗ̃ loquamur de eorum transmutatione ad inuicem:non minus etiam habemus dicere principiũ formale ipsorum hoc est qualitates distinguentes materiã elementorum ſm quas illa corpora qualia sunt ⁊ habemus dicere quot sunt ille qualitates numero:quia ille sunt etiam transmutationis elementorum. Alij etiam phũ vtunt eis supponẽtes eas ⁊ nihil dicũt ꝓpter ꝓbationẽ. ꝗre he sunt ⁊ quare tot. ¶ Qm̃ ergo nos hic querimus ꝑncipia corporis distincti per sensibiles qualitates qđ dicitur corpus sensibile:qm̃ sensibile corpus est tãgibile:corpus aũt tangibile est corpus cuius sensus est tactus. Manifestũ qm̃ non oẽs cõtrarietates faciant species siue formas sensibiles ꝑncipia corporis sensibilis:sed solũ ille conuenientes que sunt ſm tactũ:que ergo differũt ſm cõtrarietatẽ ⁊ ſm tãgibile cõtrarietates ille sunt qualitates ꝑme ⁊ ꝑncipia corporis sensibilis. Ideo nec albedo nec nigredo nec dulcedo nec amaritudo:sic aũt nec aliarum sensibilium cõtrarietatẽ aliquam facit elemẽtum ⁊ huius causa est:qa nec prime sunt nec actiue nec passiue ⁊ qa nõ sunt ꝑme. Ideo nõ sunt primorum corporũ que sunt elemẽta:⁊ qa nec actiue nec passiue:qa transmutarent ea que tangũt ⁊ ita non valerent ad generationem ⁊ corruptionem elemẽtorum:ꝗuis enim visus prior sit tactu:⁊ ideo obiectum visus prius sit obiecto tactus:tamen qualitas visus nõ est corporis tãgibilis ſm ꝙ tangibile neqꝫ sensibilis ſm ꝙ sensibile est lꝫ visum cõtingat eẽ natura prius:qa visus forma ⁊ dignitate prior est sensuũ ⁊ etiã fine:⁊ obiectum visus qđ eiusdẽ nature est cũ visus est prius obiectis sensuum aliorum ꝓpter lucẽ ⁊ lumen qđ forma est formarum:qa per ipsum mouet reliquã materiã generabiliũ ad oẽm formã:tactus autẽ prior subiecto est qa ipse est ſbm oium sensuum ⁊ sue cõtrarietates sunt cause oium cõtrarietatum:⁊ hoc pꝫ qa nõ sentimus ſm tactum nisi id qđ excellit qualitates cõplexionãtes medium tactus qđ est caro ⁊ ille sunt calidũ frigidum humidũ ⁊ siccum:quarum nulla est in celo:⁊ ideo celũ non ſm naturã est sensibile tactu sed potius elemẽta in quibus sunt ꝗtuor qualitates ex qbus fit cõplexio ⁊ tactus:qa ergo qualitates sensibilis corporis vt videamus que earum sunt actiue ⁊ passiue. Sũt autem qualitatũ tãgibilium sex cõtrarietates.s. calidũ frigidum humidũ ⁊ siccum graue ⁊ leue durũ ⁊ molle lubricũ aridum asperum lene ⁊ grossum subtile:rarũ enĩ ⁊ densum vt in physicis dicitur nõ sunt ꝗlitates physice sed potius positio partiũ materie.s.ꝓpinquũ in denso ⁊ remotum in raro. Narũ autẽ cõtrarietate graue ⁊ leue nec actiua nec passiua sunt:ſm enim nomina sua nec dicũtur in faciendo aliquid nec in patiẽdo:qa nõ sunt nomina verbalia actiuũ vel passiuum denominantia ſm elementa per suas qualitates opꝫ adinuicẽ esse actiua ⁊ passiua vnde ⁊ leue ⁊ graue quando approximaſ alicui nec ipsum facit nec graue nec leue:sed calidũ ⁊ frigidum approximata sibi ⁊ tangentia se statim miscenẽ ⁊ transmutanẽ adinuicem in ipso: calidũ ⁊ frigidũ sunt actiua: humidum ⁊ siccum sunt passiua:⁊ hoc ꝑcipue ſm grecos in quibus forte sunt noĩa verbalia sicut calefactio frigefactio humefactio ⁊ siccatio:vel vt meliora fingãtur noĩa calefactio frigidatio humectatio ⁊ siccatio ostendũt etiam hoc ipsorum noĩum diffõnes. ¶ Calidũ enim est qđ cõgregat homogenea sibi:qa subtile qđ calido est conueniens attrahit: qđ autem diciẽ qđ segregat a se que sunt diuersi generis que etherogenea dicuntur vt grossa per accidẽs conuenit calido:qa cũ ea que sunt eiusdẽ tribus secũ ꝯgregat necesse est: qa grossa terrestria inattrita relinquat:⁊ sic ea per accidens a se segregat:huius autẽ cã est:qa dissoluit calidũ:⁊ a cẽtro rei ad circunferentiã rei mouet:⁊ ideo euolat subtile ⁊ facit moueri totam rẽ cũ transmutatiõe sube:⁊ ideo calidum est simpliciter actiuũ ⁊ vehemẽtis actiõis. ¶ Frigidum aũt est qđ equaliter cõiungit ⁊ cõgregat syngenea.i.ea que cõgenerata sunt que sunt eiusdẽ nature ⁊ gñatiõis:⁊ etherogenea que nõ sunt eiusdẽ tribus:⁊ hec cã est:qa cõstringit ptes rei a circũferentia ad cẽtrum. Et ideo abscindit motum rei cũ trãsmutatiõe sube:⁊ ideo frigida diutius cõseruanẽ:⁊ ideo etiã frigidũ est minus actiuũ ꝗ̃ calidũ:humidũ aũt ⁊ siccum per passionẽ diffiniuntur:qa humidũ est indeterminatũ ꝓprio termino bene terminabile existens alieno:qa per se nõ stat:sed fluit ad alterũ.s.siccũ in quo cõsistit:⁊ determinatur cũ id de facili retinet ipsum. ¶ Siccũ autẽ per oppositionem illi bene terminabile est proprio termino:qa retẽtiuũ est sui ⁊ cõtẽtiuũ figurarum:sed male terminabile est alieno quia non vndiqꝫ tangitur terminis alieni corporis ⁊ ideo parum terminatur:qa non querit alienũ sed per accidens contigit terminum alienum inquantum.s.protenditur ad ipsum.

Tex.cõ.8.

Tex.cõ.9.

¶ Cap.6m. Et est digressio declarans qualiter prime qualitates sunt actiue ⁊ passiue.

Vnt autẽ qualitates he dicte passiue:quia per se passiue sunt:sed non aliquid passiue ⁊ per accidens aliquid sunt actiue:⁊ ita per se passiue: per accidens autem sunt actiue:actiue aũt sunt aliquid passe:qa continuare agere est qđ vtriqꝫ cõuenit humido:sed nõ per se: sed passio com-

Vide in hoc mã Auerois i cõ. ꝑ ꝗrit me tauroꝝ.

mixtionē sicci similiter terminare aliquid agere est: qđ vtiq; conuenit sicco passo cōmixtionē humidi: qa siccū per se in cōposito non terminat nec humidū in composito per se terminatur vnde cōtinuatiuū cōpositi est humidū ⁊ terminatiuū compositi est siccū: per aliud autē qa humidū aliquādo humectat per frigidū cōstringens ⁊ ingrossans subtile: sicut in cōuersiōe aeris ad aquas. Aliquādo aūt humectat per calidū resoluens humidū sicut in terra vel luto: aliquādo autē siccū est exiccatiuum per calidū extrahēs humiduz. Aliquando autem per frigidū reprimēs humidū in ꝓfundo: sicut narrabit i quarto metheoroꝝ: ⁊ sic patet ꝙ he qualitates simpliciter sunt passiue ⁊ per aliqd ad aliud passiue sunt actiue ⁊ vtraq; sequit vtrāq; actionem qa humidum a centro vsq; ad superficiem manēs super seipm a superficie ad centrū ꝑpter sui spissitudinem ⁊ grauitatem sequtur frigidum: ⁊ est humidū corporale in aqua: similiter autē ⁊ siccuz disgregat: ⁊ quasi extra se vadens a centro versus circūferētiam est siccum spirituale coniunctū calido in igne: est etiā siccum intra se constrictum per compressionem partis ad partē: hoc est ergo grossuz spissuz cōiunctum in terra frigori.

Cap. 7m. Qualiter omnes tangibiles qualitates ad quatuor primas reducantur.

Tex. cō. 10. Edeamus ergo ⁊ dicamus ꝙ subtile grossum ⁊ lubricū aridum durum ⁊ molle ⁊ alie oēs differētie tangibiliū qualitatuz sunt ex his quatuor dictis. s. calido frigido humido sicco. Subtile enī est ex humido cuius probatio est ex humidi diffinitione: qa humidum eo ꝙ nō bene ꝓprio terminatur termino: sed bene terminatur alieno est repletiuū: qa sequitur vndiq; tangens ipsum ⁊ capiens eo ꝙ fluit vsq; ad tangens. Subtile autem est repletiuū: eo ꝙ ipm sua subtilitate ⁊ partibus partium est repletuz: qa qdlibet minimū subintrat. Diuiditur enim subtile quasi vaporaliter ⁊ totuz tangit totum capiens: qa subtile maxime est tale: vnde manifestum est ꝙ subtile est effectus humidi. Per oppositū autem est grossum sicci: qa grossum est cuius partes faciliter non disiunguntur ⁊ excedit capacitatem eius qđ repleri est natum. Tex. cō. 11. Rursus autem lubricum qđ est humidū: lubricū autem est humidum aliquid passum: qa cum humiduz patitur cōmixtionem subtilis terrei ⁊ est vnctuosum: tūc fit lubricum: qa subtile terreum sibi cōmixtum non sinit separari partes eius: sicut apparet in oleo ⁊ in alijs vnctuosis. Tex. cō. 12. Aridum autem qđ tali priuatur humido vnctuoso: ⁊ ideo etiaz talia coagulata sunt primo qdem calido humore extrahente postea a frigido faciēte partes constare sibi: qa nisi talis ordo seruaretur coagulata ipsa dissoluerentur: quecūq; ergo prius coagulantur frigido: postea dissoluuntur a calido humiditatem extrahēte: sm que prius coagulātur a calido humiditatem extrahente postea frigido non soluūtur sed humus solui possunt aliqua ex eis: sed tamen talia arida coagulata sunt ꝑpter humefieri defectionem. Tex. cō. 13. Amplius molle qdem est humidi effectus: molle enim qđ excedit tangens et seipsum ⁊ nō circūstat tangens: ⁊ ideo non est trāsmutatum in actu sed manet in seipso cadens infra suam continentiaz siue terminum sicut pasta vel mollis cera. Humidum autez transmutat ⁊ desluit quādo tangitur ⁊ circūstat tangēs: qa tangēs in ipm igreditur sicut apparet in aqua. Et ideo humidum essentialiter nō est molle: nec ecōuerso sed molle est effectus humidi: durū autem effectus sicci: qa duruz est qđ tangenti nō cedit: qa est coagulatuz: ⁊ prius dictū est ꝙ coagulatum est sicci effectus. Tex. cō. 14. Dicit autē siccum ⁊ humidū multifarie. Humidū enim simpliciter qualitas ꝓma que est humor ipse ⁊ humiduz non est simplex qualitas in cōmixto effectus simplicis hūidi: sicut apparet in subtili lubrico ⁊ molli: simpliciter autem siccuz dicit simpliciter ipsa siccitas prima ⁊ dicit siccuz effectus siccitatis in mixto: sicut apparet in grosso arido ⁊ coagulato ⁊ duro: sicco igit cōmixto oppositū est humidum cōmixtuz siue irroratum: ⁊ rursus humido in cōmixto nō simplici oppositū est siccum ⁊ coagulatuz: sed tamen omnia hec sunt effectus humidi ⁊ sicci simplicium que Tex. cō. 15. per prius dicūtur humidum irroratuz oppositū sicco: qa est humidum cōmixtum qđ alienam habet non naturalem humiditatem in superficie: ⁊ ideo alieno nomine vocatur infusum: sed humidum cōmixtum est qđ habet alienam humiditatez in profundo: ⁊ ideo alieno nomine vocatur infusuz: siccum autem est cōmixtuz qđ priuatur vtraq;: habet tamē humiditatem propriam paucam iunctam a sicco que continuat siccum. Palam ergo est vdum ⁊ humidum erunt effectus primi humidi. Siccum aūt qđ opponitur vtriq; erit effectus primi sicci simplicis. Et eodem autem modo est de humido ⁊ coagulato: humidū enim qđ opponitur coagulato non dictum est ab aliena humiditate sed potius illud humidum est qđ habet propriam in ꝓfundo humiditatez discernentem: coagulatum autem est qđ hac priuatur: ⁊ ideo opz ꝙ sit coagulatum per calidum primo: qa per frigidū humor non priuatur sed comprimit: quapropter ⁊ horum erit nomen sicci simplicis ⁊ aliud humidi simplicis. De aspero autem ⁊ leni non oportet nos dicere cum asperuz sine dubio siccitatē habeat in superficie que inequaliter partes eius constare facit. Lene autem humorez in superficie habet qui equaliter fluere facit partes ad partes vel partes supra partes: ⁊ patet etiam horum vnum esse sicci ⁊ aliud humidi: lz Aristo. non faciat mentionē de reductione horuz duoꝝ forte ideo qa videtur ꝙ manifesta erat horū reductio. Manifestum est ꝙ omnes alie differentie cōtrarietatū reducuntur ad primas quatuor differentias: quatuor aūt iste ad alias reduci nō possunt: nec in pauciores reduci possunt: qa calidum nec siccū est ita ꝙ caliditas sit siccitas quedaz vel humiditas est caliditas vel siccitas: nec calidū est subiectū frigido vel econuerso: quapropter necessarium ꝙ iste quatuor sunt que sunt qualitates prime.

Cap. 8m. Q non possunt esse nisi quatuor elementa.

Tex. cō. 16. Uoniā autem quatuor sunt qualitates prime ⁊ possunt sex modis cōiungi: videamus vtruz omnes sex cōiunctiones sunt possibiles: est enī vna cōiunctio calidi ⁊ frigidi: ⁊ alia humidi ⁊ sicci: tertia calidi ⁊ sicci: quarta calidi ⁊ hūidi: quīta humidi ⁊ frigidi: sexta frigidi ⁊ sicci. Non sunt autem iste due prime possibiles: quia sicut contraria simul esse in eodē nō possunt: quatuor aūt residue possibiles sunt in quibus actiuuz vtrūq; cū vtroq; ꝯiungitur passiuo: ille ergo quatuor cōstituent quatuor essentias primas que elementa dicūtur: ⁊ hec sequunt rōnem suoꝝ primoꝝ corpoꝝ simplicium sm ꝙ apparet in suis qualitatibus. s. ignis aque aeris ⁊ terre: qa nos videmus ꝙ ignis est calidus ⁊ siccus: aer est calidus ⁊ hūidus eo ꝙ aer est velut euaporatio quedaz: euaporatio autem ex materia habet humiduz ⁊ ex causa efficiente habet caliduz: ⁊ ideo aer est calidus ⁊ humidus: aq̄ autem frigida ⁊ humida: terra vō frigida ⁊ sicca: quapropter differentie qualitatum in primis corporibus rōnabiliter sunt partite dicto mō ⁊ multitudo corpoꝝ ꝓmoꝝ est quatuor sm rōnem quatuor cōiugationū qualitatū primarum.

Cap. 9m. Et est digressio ostendens ꝙ non possunt eē plura elementa q̄ quatuor.

Ec potest aliqs dicere ꝙ ab vna qualitate constitui debeat vnum elementū. s. ꝙ sit frigidum tm̄ vel calidū tm̄: quoniam necesse est ꝙ omne actiuū suuz ꝓpriuz habeat subiectū qđ est sicut mā propria: ⁊ ideo necesse est ꝙ aliquis approprìet materiam calido: ⁊ hoc est siccum ⁊ humidum quandoq; calidum: aut cum temperamēto fouet humido spirituali extra se manente sicut est in aere. Eodez autem modo sm Auicē. est de frigido ꝙ frigidum per se ad se manere facit humidum sicut in aqua. Si autem excedit frigidum propter longitudinez distare a motu primi mobilis ⁊ vniuersaliter a motu spere tunc expellit humidū extra partes sui subiecti: ⁊ tunc remanet siccum sicut in terra.

Cap. 10m. Q opiniones antiquorum concordant in hoc ꝙ non sunt plura elementa q̄ quatuor.

Tex. cō. 17. Edeamus ergo ostendētes qualiter etiaz opiniones antiquorum nō se extendunt in numero elementoꝝ vltra quatuor: oēs enim qui dicunt elementa esse simplicia corpora cōueniūt in hoc ꝙ nō excedunt numerū quaternarium: tamē quidā eoꝝ dicunt primum elementuz eē vnum. Quidā aūt dicunt elementa esse duo: ⁊ qdam tria: et quidam quatuor. Quicūq; aūt eorum dicunt vnum esse elementum quodāmō dixerunt esse plura: qa supposuerūt vnū

vt materiam

vt materiam: τ dixerunt φ alia generantur ab illo ex pte ma terie quidem per densitatem τ raritatez. Ex parte autẽ cau se efficientis per calidum τ frigidum sicut Heraclitus q dixit elementum esse vnam materiam corpoream que est ae re subtilior τ igne grossior: generauit aũt ab illa aerẽ per fri gus densans τ ignem per calidũ rarificans: τ sic de alijs ele mẽtis intelligẽdũ est qui vnũ ponebant elemẽtũ. Qui autẽ duo faciunt vt Parmenides qui posuit terram τ ignem eẽ elementa: ipse dixit duo esse media per rarũ τ densũ.s. aerẽ τ aquam. Similr aũt τ qui tria dicũt vt Plato in diuisioni bus suis vbi diuidit res: quia ipse dixit magnum τ paruum esse elemẽta cõparauit elemẽtis ipse dixit mediũ eẽ mixtũ magno τ paruo. Et fere dicunt idem qui dicunt duo elemẽ ta esse: τ qui dicũt tria: τ qui conueniunt in extremis sm dif ferentias in diuidendo vnũ mediũ τ in diuidendo duo me dia. Quidam autẽ statim q̃tuor dicũt eẽ elemẽta vt Empe. sed tñ ipse reducit ea in duo.s. in id qđ est agens semp: τ in id qđ est patiens semper qa ipse tria inferiora: oĩa supponit igitur τ dicit φ ignis semper manet: dicit enim φ ignis aer aqua terra que sunt circa nos non sunt simplicia: sed mixta simplicia tamẽ sunt eis similia: nõ aũt sunt eadẽ cũ ipsis. ver bi gratia. qđ eni est simile igni sicut flãma igneum est: nõ au tem ignis: τ qđ est simile aeri sicut vapor subtilis aereuz est non aer. Similr autem est alijs que circa nos sunt: dixit eiz Empe. φ ignis qui circa nos est superabũdãs est calidita ti sicut glaties superabundantia frigiditatis: τ ideo glaties in materia aquea coagulatio est sicut ignis est arsio in ma teria terrestri τ aerea τ sunt superabũdãtie quedam hec q̃ dez frigiditatis hec aũt caliditatis. Si ergo glaties est coa gulatio humidi frigidi τ ignis est arsio superabũdãs calidi τ sicci: τ qa vtrũq3 eoꝝ a temperamento mixtionis recedit. Ideo nihil ex glatie generatur nec ex igne que sũt circa nos vtrũq3 lz sit mixtum: patet ergo φ nullus antiquorum vltra quaternarium numerum produxit elementorum.

¶ Cap. 11m. De locis que sortiunẽ elĩta sm suas formas.

Fientibus autẽ quatuor elementis vnũqđq3 ipso rũ est alterius duoꝝ locoꝝ.s. sursũ vel deorsũ. Ignis eni τ aer sunt eius loci qđ est tñ ad sur sum. Aqua aũt τ terra sunt eius loci qui est ad mediũ: sed tñ iter hec extrema sũt simplicia vĩ ɔtraria: qa ignis est simplr leuis: τ ideo simplr fertur sursũ: τ terra simplr est grauis: τ ideo simplr ferẽ de orsum: τ ad locũ qui simplr est ad mediũ: sed media elemen ta grauia sunt τ leuia qa in alio grauia τ in alio leuia: s3 aer in duob9 est leuis τ ascẽdit.s. in igne. Aqua aũt in vno leuis τ ascẽdit τ in duobus est grauis τ descẽdit. Aqua eni ascẽdit de terra τ descendit ab igne τ aere: τ ideo si proportio in ele mentis quãtũ ad graue τ leue consideratẽ terra in grauitate est simplr τ aqua ad terrã in graui se h3 in dupla pportione τ ignis in leuitate est simplr: sed aer ad aquaz quo ad leuita tem in dupla se habet pportiõe: τ ideo cuz igne plus habet q̃ cũ terra: τ iõ vnus locus in cõi datẽ igni τ aeri. Aqua autẽ cũ terra plus h3 q̃ cũ igne: τ ideo aq̃ cũ terra sortiẽ vnũ locũ cõem. Si autẽ cõsiderenẽ sm qualitates actiuas: tũc vtrũq3 extremoꝝ vtriq3 extremoꝝ magis ɔtriuz est q̃ extremuz ex tremo: qa terra aeri sm vtrãq3 qualitatẽ cõtrariatẽ cũ terra sit frigida τ sicca: τ aer sit calidus τ humidus τ simplr ignis cõtrariatẽ aque sm vtrãq3 qualitatem: q2 ignis est calidus τ siccus: aqua vo frigida τ humida: vnde qđcũq3 elĩtũ cõiun cto sibi in vna tñ cõtrariatẽ qualitate: qa terra aque contra riatẽ in sicco: aqua aeri in frigido: aer igni in humido.

¶ Cap. 12m. Que qualitates in quolibet elemento plus do minantur.

Licet aũt vnũqđq3 elemẽtoꝝ ex duab9 cõstituatẽ passionib9: siue qualitatib9 tñ vna plus q̃ alia ɔuenit sibi: τ ideo magis est sibi adherẽs. Ter ra eni est magis sicca q̃ frigida. Aqua est mag frigida q̃ humida. Aer magis hũidus q̃ cali dus. Ignis magis calidus q̃ siccus. Nec hoc ideo dcm est φ siccitas in terra maior sit: vt dicit Auic. q̃ in quolibet alio elemẽto: vel frigiditas in aqua maior ẽ q̃ ter ra: qa hoc falsuz est: sed cũ duab9 qualitatib9 constituatẽ ele mentũ velut pprijs passionib9 vna eaꝝ fluit in essentialib9 il lius elĩti: τ est sibi magis ppria q̃ alia. ¶ Est eni per se ma nifestũ φ ex motu est calor in materia que põt calefieri: ne cesse est ẽ φ in materia illa maxime pfundetẽ calor qui est p petuo iuxta velocissimũ motũ. Ignis eni vt dicũt phi vndi q3 attingit cõcauũ siue camerã celi lune: τ ideo calidũ pfun datẽ magis in ignis mã q̃ siccũ. ¶ Cũ aũt vis motus minor sit in qđ mediũ ɔtingitẽ q̃ in eo qđ est in imediatũ sicut dicit Alpetragoras: τ per se p3 calidũ nõ ita abũdat in mã aeris: sicut in materia ignis: ẽ nec adeo siccabit mã calidũ aeris sicut calidũ ignis remanebit: igitẽ humidũ spirituali humi do: τ qa humidi est nõ terminari pprio termio erit verissi me humidũ: qa extra se fluit a cẽtro rei ad circũferẽtiam τ vltra: τ hoc est hũidũ cũ calido vt supra diximus pp qđ hu midũ aeris erit sibi maxime ppriũ: recedẽte aũt a mã plus a pncipio caloris est qđ est mot9 deficit calidũ oritẽ frigidũ fa ciẽs ad se fluere humidũ pmo hoc est a circũferẽtia ad cen trũ: τ hoc est humidũ aque qđ nõ est vere motus humidi: τ ideo humidũ sm nãm τ dñium act9 humidi nõ est in aq̃ sed potius in aq̃ frigidũ qđ est dẽsans τ cõuertẽs aereũ incorpo rali humido. Id plenũ aũt a pncipio caloris recedẽte mã su perabũdabit frigidũ exprimẽs humidũ in toto ideo rema net siccũ stans in seipso τ ad seipsuz ɔuersuz qđ vere est sic cũ: τ hoc erit terre: siccũ eni cum calido nõ vere stans termi no suo: τ nõ ɔuertiẽ ad seip3 cũ semp ebulliat. Ex his p3 rõ quare vna q̃litas magis est ppria vni subiecto q̃ alia.

¶ Tractatus Secũdus de Trãsmutatiõe Elementorum.

¶ Cap. pm. De transmutatione elementorum.

Quoniam autem prius hoc in quarto celi τ mundi determinaui mus φ corporib9 simplicib9 est gñatio τ ex inuicẽ vnũ cũ alio: τ quonia3 hoc etiã dicte nobis sensus: qa nos videmus φ vnuz ge neratẽ ex alio: qa nisi ita eẽt nõ eẽt alteratio in terra cũ videamus φ alteratio sm pas siones tactus est inter ea sicut prius diximus: τ ipse passiões intẽse transmutant subam eoꝝ adinuicẽ: qm inquãtu3 ita ẽ. ¶ Nũc dicẽdũ est qs modus sit eoꝝ trãsmutatiõis adinui cem τ vtruz possibile est φ omne elemẽtum ex omni elemẽ to generetẽ vel vtruz possibile est. Nõ autẽ possibile ẽ φ aliũ generetẽ. ¶ Manifestũ est φ omnia inata sunt elementa ad inuicem trãsmutari. Diximus eni φ generatio est precipue simpliciuz corpoꝝ ex cõtrarijs in cõtraria: omnia autem ele mẽta habent ɔrietatẽ adinuicem: quare differẽtie eoꝝ sunt contrarie. Alia autẽ in vna qualitate habẽt cõtrarietatez si cut aer τ aqua. Aer eniz est calidũ τ humidũ corpus. Aqua autem frigida τ humida. Quapp qdẽ vniulr est manifestũ φ qđlibet elĩtuz ex q̃libet elemento generari natũ est cuz oẽ omni sit cõtrariũ aut in vtraq3 qualitate aut in altera.

¶ Cap. 2m. Qualiter vnuz in quodlibet transmutatur qđ ha bet symbolum cum eo.

Quoniam autẽ in vniuersali diximus sm vnũ quodq3 in particulari non est difficile videre.s. quomodo qđlibet trãsmutatur: sed tamẽ diffe runt in hoc φ vnũ citius mutatẽ in aliud q̃ ali ud vel vnuz difficilius trãsmutatur in aliud q̃ aliud. Quecũq3 eni hñt symboluz adinuicẽ hoc est cõuenientiã in altera qualitate hoꝝ velox est adinuicem trãsmutatio: quecũq3 autẽ nõ hñt adinuicem symboluz sed discõueniunt in vtraq3 qualitate hoꝝ trãsmutatio adinuicẽ tarda est: τ hoc est ideo qa facilius est trãsmutare vnum q̃ duo. verbi gratia. Ex igne qdẽ erit aer altera qualitate trã smutata. Ignis eni est corpus calidu3 τ siccum. Aer est corp9 calidu3 τ humidũ: quapp si vincetur siccũ ab humido ignis erit aer: si aũt ecõuerso humidum vincetẽ a sicco ex aere erit ignis. Rursus ex aere erit aqua si vincetẽ calidu3 a frigido: si autẽ ecõuerso frigidu3 vicetẽ a calido: tũc ex aqua erit aer: q2 aer est calidus τ humidus: aq̃ est frigida τ humida: ter ra est frigida τ sicca: ergo dñante hũido sup sicco terra erit aqua. Et rursus qa ignis est corpus calidũ τ siccum. Terra autẽ frigida τ sicca si corrũpatẽ frigidũ erit terra: quapp ma nifestũ φ elemẽtoꝝ hñtiũ symboluz adinuicẽ est in circuitu gñatio: qa ex igne aer τ ex aere aq̃ τ ex aqua terra τ ex terra ignis. Hic modus trãsmutationis est facilis: qa illis elĩtis

Tex. cõ. 18.
Tex. cõ. 19.
Tex. cõ. 20.
Tex. cõ. 21.
Tex. cõ. 22.
Tex. cõ. 23.
Nõ ex sẽtẽtia Auicẽne
quo vniuersaliter elĩto vna q̃li tas p̃ ordinẽ
Tex. cõ. 24.
Tex. cõ. 25.

que sunt deinceps in loco est symbolū in altera q̄litate.

¶ Cap. 3m. Quare non habentia symbolum adinuicem ad se transmutantur.

Tex. cō. 26.

Ex igne autē ⁊ aqua ⁊ ex aere ⁊ terra ⁊ rursus ex aqua ⁊ terra ignē ⁊ aerem cōtingit q̄dem generari sed difficilius q̄ ex illis plurima op3 transmutare: ⁊ hoc contingit tarde ⁊ difficilius. Si eni aqua erit ignis op3 corrūpi frigidu3 aque ⁊ humidu3: ⁊ rursus si ex terra erit aer: op3 vinci frigidum ⁊ siccū terre: simil'r autem est si ex ambobus simul ter si ex igne ⁊ aer erit aqua ⁊ terra necesse est q̄ ambo transmutentur vnde hec generatio erit tardior.

¶ Cap. 4m. Qualiter ex duobus generatur tertium ⁊ qualiter non.

Tex. cō. 27.

In his autē que nō habēt symbolu3 adinuicem faciliter cōtingit generari adinuicē tertiu3. s. ex duob9 si vtriusq3 elementi altera qualitas corrūpat: sic eni ex igne q̄dem ⁊ aqua erit terra ⁊ aer: ⁊ ecōuerso ex aere ⁊ terra ignis ⁊ aqua: quando eni corrūpetur aque q̄de3 frigiditas. Ignis autem siccitas aer erit. Relinqtur enim tūc aque q̄dem humidum. Ignis autē calidum: ⁊ hec generatio ad oculu3 videt in euaporationib9 que fiunt igne agente in aquā: quādo autem in eadē actione ignis in aqua vincit q̄de3 calidū: aque autē humidū tunc generat q2 relinqtur ignis q̄dem siccu3 aque autē frigidum. ¶ Sil'r autē ex aere ⁊ terra gn̄at ignis ⁊ aqua: quādo eni aeris corrumpit calidu3: terre autē siccu3 erit aqua: q2 relinqtur ex aere humidū ⁊ ex terra frigidum. Quādo autem corrūpitur aeris humidum: terre autē frigidu3 gn̄at ignis. Relinqtur eni huius calidu3: huius autē siccū:

Tex. cō. 28

hec autē generatio ignis cōcessa est ab oībus q2 in sensu apparet: q2 in lignis in q̄bus est humiditas aerea gn̄at flāma que est etia3 maxime ignis iter ea que ignee nature sunt apud nos: flāma autē nihil aliud est nisi fumus accensus: fumus autē est ex terra ⁊ aere: est enim humiditas aerea extrahēs ⁊ secu3 trahēs partes terrestres ignitas pp q̄d denigrat ea que tangit. ¶ In hac tn̄ generatiōe notādum est q̄ semp est necesse vincere altera3 actiuaꝝ qualitatu3 ⁊ alterā passiuarū q2 aliter nō esset ꝯiunctio possibilis. In elemētis autē que sunt per cōsequētia3 imediatā in loco ⁊ hñt symbolū talis gn̄atio eē non pōt. s. q̄ ex duob9 altera qualitate in vtroq3 corruptis: tertiu3 generet q2 relinquūtur aut eadem: aut contraria: ex neutra autē talium cōiunctionū cōtingit generare corpus elemētale: verbi gratia. si ignis q̄dem corrūperetur siccū: aeris autē humidum relinquerent cōtraria humidu3 ⁊ siccum: ⁊ ex illis nulla est cōiunctio possibilis. ¶ Simil'r autē etiā est in aliis hñtibus symbolum: q2 in talibus que hñt talem cōsequētiam in loco ⁊ est inter ea cōsequētia

Tex. cō. 29.

Tex. cō. 30.

qualitatis vna qualitas est eadē ⁊ altera cōtraria. ¶ Ex dictis ergo manifestū est q̄ ex vno in vnu3 ex generatione veloci trāseūt generat vna qualitate corrupta: que autē transeunt ex duobus in vnum tertium illa transeunt du ab9 qualitatibus corruptis: quonia3 q̄libet ex quolibet generatur ⁊ quomodo ex inuicem dictum est.

¶ Cap. 5m. Q2 nullum quatuor elementorum est subm in trāsmutatione eorum adinuicem.

Tex. cō. 31.

Inspiciemus autē adhuc de ipsis ⁊ queremus an aliq̄d q̄tuor elīntoꝝ actu sumptum s̄m suā formā sic subm in trāsmutatiōe adinuicē: ita q̄ sit saluatū essentiali'r in vtroq3 terminoꝝ transmutatiōis: ⁊ in ipsa trāsmutatiōe sicut materia: si enim aq̄ aut aer aut aliq̄d aliud elīntu3 sicut videtur q̄busdā antiq̄s est m̄i nālia3 corpoꝝ oium: tūc necesse est q̄ tale corpus sit: aut vnū aut duo aut plura. s. tria vel q̄tuor sicut diuersi p̄bi p̄mi sunt opinati. Q̄d autē omnia sint materiali'r vnum aliq̄d elīntoꝝ nō est possibile: vbi gratia q̄ sint oia aer aut q̄ sint oia aq̄ aut ignis aut terra: q2 trāsmutatio est in cōtraria: si eni3 dicit q̄ aer q̄ est oia permanet s̄m formā ⁊ rōnem in tali trāsmutatiōe: sed talis trāsmutatio est alteratio ⁊ nō gn̄atio: ergo nō sit gn̄atio adinuicē elementoꝝ q̄d est cōtra supra p̄bata: simul autē cū p̄dictis videtur q̄ aq̄ nō sic sīlis potentia aeri aut aliud elīntū per oia sicut alii elemēto: oportet ergo q̄ sit aliqua contrarietas inter ea ⁊ differentia ⁊ illius contrarietatis vnum elementu3 habebit partem vnam ⁊ ad aliud elementum habebit partē aliam: verbi gratia. si ignis ⁊ aer contraria sunt s̄m calidum ⁊ frigidum habebit ignis calidum ⁊ aer frigidum: quādo ergo fit transmutatio aeris in ignem siquidem manet aer in tota transmutatione: tunc etiam manet aeris frigiditas: et tamen ex igne in aquam transmutatur ⁊ erit ei frigiditas: ergo tunc erit frigidum ⁊ calidum: ergo contraria erunt in eodem q̄d est impossibile. ¶ Et non potest aliquis respondere ad predicta dicens: q̄ aer quando fit ignis dicitur non fieri ignis quia assumit speciem ignis: sed erit aer calidus: ⁊ similiter quando ex igne fit aer remanet aer calidus: quia si hoc esset verum sequeretur idem q̄d prius. s. q̄ generatio elementi ex elemento esset alteratio: quia aer frigidus ⁊ aer calidus non differunt nisi per accidens: ⁊ hoc facit alterationem: preterea cum ex igne fit aer: vel ecōuerso: si vtraq3 forma inest. s. ignis ⁊ aeris: sicut dicit ista opinio erit idem calidum ⁊ frigidum. Si concedatur ignem ⁊ aerē differre per calidum ⁊ frigidum quia transmutatio est in contraria: ergo aeri inerit calor ignis ⁊ aer de se est frigidum aliquid: ergo calidum ⁊ frigidum sunt in eodem simplici q̄d est contrarium ⁊ impossibile: ergo impossibile est q̄ aer sit ignis calidus aut ignis sit aer calidus sicut dic̄ aduersarius. Ex quo ergo illa sunt impossibilia oportet q̄ ambo elemēta scilicet ignis ⁊ aer habeant aliquid q̄d commune sit in eis q̄d essentialiter est in ambobus: ⁊ hec est cōmunis materia que potentia est vtrobiq3 ⁊ eadem ratio est de aliis elemētis. Nullum ergo elementorum materia est ad alia: sed materia eorum est vna que potentia est vnumquodq3.

¶ Cap. 6m. Q2 medium inter elementa non potest esse materia elementorum.

Tex. cō. 32.

Similiter probatur q̄ mediu3 corpus iter ignē ⁊ aerem q̄d sit grossius igne ⁊ subtilius aere: vel etiam medium inter ignem ⁊ aqua3 q̄d sit subtilius aqua ⁊ grossius aere nō potest eē elementum: tale enim mediu3 sic vel ita sumptu3 quidam philosophi elementum ⁊ materiā oium esse ponebant ⁊ dicebant ipsum esse omnia: quia non videbatur eis esse aliqua forma substantialis rerum: aut erit cum contrarietate elementali prima aut sine ea. Si autē est cum contrarietate prima alicuius elementi ipsum erit illud elementum cuius contrarietatem habebit scilicet ignis vel aer: quia cui conuenit propria passio illi ꝯuenit habere qualitates alicuius elementi simplicis: oportet q̄ ipsum cū elemento sit eiusdem speciei: ergo non erit mediu3 inter ea: q̄d est contra hoc q̄d positum erat. ¶ Si autem dicatur q̄ medium illud corpus non habet contrarietatem elementalē: sed est priuatum ea contra id quod priuatio non est in materia nisi s̄m alterum contrariorum: quia aliter materia elementorum esset a forma separata q̄d supra improbauimus ergo illud medium non conuenit vnquā esse solum sine contrarietate: sicut quidam inquiunt q̄ mediu3 corpus est q̄ddam infinitum non habens qualitatem aliqua3 ⁊ omnia cōprehendens. ¶ Similis autē ratio est quodcunq3 horū mediorum esse materia elementorum: supponatur ergo aut nihil tale est medium aut ipsum est aliquod talium elementorum q̄d est contra positionem. ¶ Si ergo non potest eē q̄ omnia prima sint quatuor corpora supra enŭerata vel enarrata. Resumamus ergo ⁊ dicamus q̄ ista quatuor corpora aut sunt semper manentia in formis suis ⁊ intransmutabilia adinuicem: aut ipsa transmutant seinuicem: aut omnia se transmutant: aut quedam: ⁊ si quedam non sicut Plato scripsit in Timeo q̄ terra propter latitudinem suorum triangulorum non transmutatur. ¶ Quoniam autem necesse

Tex. cō. 33.

Tex. cō. 34.

sit omnia elementa adinuicem transmutari determinatum est prius: ⁊ iterum ostensum est q̄ non eque cito transmutatur quando vnum fit ex alio quia ea que habent symbolū citius generantur ex inuicem: non autem habentia symbolum tardius: si enim in elementis est contrarietas vna tm̄: necesse est esse duo elementa: quia vnum solum simul nō potest esse in duobus contrariis: ⁊ materia tunc erit mediu3 duorum: quia de vno contrario transmutatur in aliud: sed quia nos videmus q̄ plura elemēta sunt q̄ duo: necesse est q̄ due sint contrarietates ad minus: duabus autem existentibus contrarietatibus necesse est non tria: sed quatuor eē

elementa sicut ⁊ in ipsis rebus apparet: tot enim sunt possibiles coniunctiones primarum qualitatum: cum enim sex sint coniunctiones duas impossibile est fieri: quia cõtraria adinuicem non coniunguntur: ⁊ de his dictum est prius.

Cap. 7m. Et est digressio ostẽdens ꝙ prime qualitates nõ sunt substantiales forme elementorum.

Est autem aduertendũ ꝙ lȝ prime qualitates designant elementorum materiam ⁊ dicantur prime elementorum differentie: ita ꝙ elementa differant: ⁊ in numero ponantur penes coniunctiones ipsarum: non tamen sunt substantiales forme earum: quia dicit Arist. ꝙ forma substantialis nec actiua est nec passiua. Iste autem qualitates (sicut supra ostẽdimus) actiue sunt ⁊ passiue. Adhuc autem ẽm ostensa elementa in mixto manent ẽm primũ eẽ: ⁊ non manent ẽm liberum actum qualitatum primarũ. Et ideo non sunt qualitates prime forme esse substantiales elementorum. Adhuc autem quia sicut patet in omnib⁹: q̃a nihil est forma substantialis vnius ⁊ accidentalis alterius: vnde cum iste qualitates actiue accidentia sint corporibus complexionatorum ⁊ mixtorum non possunt esse forme substantiales elementorum. Nec approbo distinctionem quã q̃dam dederunt ꝙ iste qualitates dupliciter dicantur. Est enim calidum simpliciter: ⁊ calidũ non simpliciter vt dicũt. Et calidum forma est substantialis que non est actiua: ⁊ calidum non simplex est complexionale actiuum: ⁊ similiter dicunt de aliis tribus qualitatibus. Apparet etiam statim hoc esse falsum cum sine ratione dicatur: preterea nobis nihil manifestatur de calido simplici: sed de frigido: naturalia autem manifesta sunt. Adhuc autem nulla substantialis forma est aliis contraria: constat autẽ per omnia supradicta has qualitates principatum tenere inter omnia cõtraria preter omnia supradicta. Aut patet ꝙ nulle substãtiales forme talem habent situm in quanto: ꝙ in maiori sit maior: ⁊ in minori minor sicut igneitas inequalitas est in decẽ pugillis ignis ⁊ in vno pugillo. Iste autẽ qualitates sunt maiores in maiori: ⁊ breuiores in breuiori: quia magnus ignis calidior est q̃ paruus ⁊ sic de aliis. Si autem aliquis dicat: ꝙ si sunt qualitates quia tunc erunt in aliqua specierũ qualitatis: non ꝙ videntur esse nisi in ista que dicitur passio vel passibilis quas eo ꝙ ferunt in sensu passionem. Respondeo ꝙ procuidubio sunt passibiles qualitates: ⁊ passiones sicut ⁊ supra sepe appellate sunt: tamen ille passiones qualitatis: quia proprie sunt naturales potentie primorum corporũ: ⁊ inseparabiles ab eis nec ignis tñ nomen est subiecti caloris: sed primo nominat subiectum caloris: ⁊ cõmune ⁊ similiter de aliis elementis: ⁊ sicut causatum ponit causam: vel econuerso: ita ignis ponit calidum in subiecto ⁊ econuerso: ⁊ ideo sunt substantiales elementis alio modo q̃ forme substantiales: quia sunt substantiales sicut passiões que fluunt a substantia iterum ideo sunt accidentia per se elementis: ⁊ non sunt accidens per accidens.

Cap. 8m. Qꝫ numerus elementorũ non est infinitus ẽm rectitudinem ascendendo vel descendendo.

Tex. cõ. 35.

Redeamus nunc ad propositũ resumentes: q̃a iam ostensum est ꝙ eorum que transmutantur adinuicem impossibile est esse primum materiale aliquod elementorum siue sit extremum: sicut ignis ⁊ terra: siue mediũ sicut aqua ⁊ aer. Qꝺ enim elementorum non sit aliquod extremorum ex hoc patet: ꝙ si concederetur: tunc omnia elementa esse terra vel ignis ⁊ vna ratio est siue dicamus eẽ elementa omnia ignem vel terram quo ad constructionẽ supradictorum impossibilium: iterum nec medium elementum potest esse subiectum saluatũ in omnibus elementis lȝ quidã dixerant ꝙ aer quidem in ignem ⁊ aquã transmutatur: trãsmutatur autem aqua in aerem ⁊ terram: ẽm vltima: sicut ignis ⁊ terra non transmutãtur adinuicem. Sed hoc supra improbatũ est: ⁊ preter huiusmodi habita inconuenientia sequeretur etiã ꝙ media elementa aliquando deficerent: q̃a si corpus finitum semper transit in aliud ⁊ non sit restitutio per hoc ꝙ aliquando corpus transit in ipsum corpus. Illud finitum aliquando deficiet necessario: q̃a ergo hec falsa sunt ostẽdamus ꝙ oportet stare illa elementa: ⁊ nõ in infinitum ire hoc est ꝙ vnũ transit in aliud ẽm rectitudinem ad vtrãq; partem. s. ṽsus ignẽ ascendendo: ⁊ versus terrã descendẽdo. Si eni dicitur ꝙ in infinitum vnum trãseat in aliud sequeret infinitas ꝯrietates esse in vnoquoq; ipsorũ qꝺ est impossibile: vt autẽ nos recapitulem⁹ ꝑmus modus ostensiõis transitus elementoꝝ adinuicẽ generaliter: ⁊ quis antiqui dicũt elemẽta infinita: ponũt multas alias cõtrarietates ꝑter duas predictas que sunt quatuor primarum qualitatum. Ideo faciemus mẽtionẽ de illis: ⁊ ponemus ea differre penes album ⁊ magnum ⁊ huiusmodi: q̃a hoc sufficit gratia exẽpli: sit ergo terra ⁊ aqua: vbi aer aut ignis: ꝙ si ẽ a. qꝺ est signum aeris transmutatur in duo elementa. p. ⁊ x. hoc est in ignẽ ⁊ aquam: opꝫ ꝙ cũ vtroq; aer habeat aliquã contrarietatẽ: q̃a non transmutantur adinuicem nisi cõtraria: ꝯrietas ergo que est inter. a. ⁊ p. hoc est ignẽ ⁊ aerẽ sit albedo ⁊ nigredo: ita ꝙ ignis sit nigrũ corpus siccum: ⁊ aer sit corpus album ⁊ siccũ. Rursus q̃a etiam in. p. transit. a. hoc est in aquã transit aer: opꝫ aliam cõtrarietatem esse inter aerem ⁊ aquam: q̃a nõ potest esse eadẽ contrarietas iter ignẽ ⁊ aerem: nisi aqua ⁊ ignis essent eiusdẽ speciei: q̃a in simplicibus ita se habet: ꝙ que sunt eiusdem contrarietatis sunt eiusdem speciei contrarietas: ergo que est inter. a. ⁊ x. hoc ẽ inter aerẽ ⁊ aquam sit siccitas ⁊ humiditas: ⁊ siccitas signeẽ per litteram. x. ⁊ cõueniat aque: quapp sicut supra dixim⁹ in transitu aeris in aquam maneat album vtrobiq; cõe ita ꝙ aer ⁊ aqua in albo habeant symbolum tunc aqua erit alba ⁊ humida. Si autem non sit symbolum inter aquam ⁊ aerem cum transit aer in aquam erit aqua nigra ⁊ humida cũ aer supponatur esse albus ⁊ siccus: ideo enim transmutatio est inter contraria siue contrarium vnum sit siue duo: in trãsitu ergo tali necesse est aquam aut nigram aut albã esse: si aer aque sit transmutatio ponatur esse corpus albũ. Silr autem in transitu aeris in ignem siue. a. in. p. ipsi. p. hoc est ipsi igni conuenit qꝺ siccitatem significare diximus: q꞉ aliter nõ esset transitus ignis in aquam cum ignis dicitur esse niger: ⁊ aqua nigra si aeri cõtrariatur in vtraq; qualitate: oportet ergo ꝙ aqua que est. x. cõtrarietur. p. qui est ignis qualitas altera est. x. hec est siccitas: dicunt eni. p. siue ignẽ ꝑmum ꝑncipaliter esse nigrum deinde: ⁊ secundario aquam autẽ dicunt primũ ⁊ ꝑncipaliter esse humidam deinde secundario esse nigram siue albam: q̃a. p. in duabus siue in vna qualitate contrariatur vt dictum est. Palam itaq; est ꝙ in his qualitatibus quas antiqui dicũt inesse oibus elementis adinuicem erit transmutatio: ꝙ ex. x. qꝺ significat terram existunt reliqua ⁊ duo symbola erunt ad duo elemẽta ipsius terre q꞉ vnumquodq; elntũ ad duo hꝫ symbolũ: ⁊ ad vnũ nõ habet symbolũ: ⁊ ideo interea esset nigrum ⁊ humidũ: sicut aqua erit alba ⁊ humida: nigrũ erit ⁊ humidũ cum q̃litatibus aeris ẽm hanc suppõnẽ non ꝯiungunẽ: q̃a aeri cõuenit albũ ⁊ siccum vt supra diximus. In his ergo q̃litatibus erit adinuicẽ transmutatio sicut in superiorib⁹: que sunt calidũ ⁊ frigidum humidũ ⁊ siccum. Quia aũt nos futuri eramus ostẽdere ꝙ in infinitũ non est possibile ire transitũ elntorum de vno in aliũ ẽm rectitudinẽ ⁊ veniemus ad hoc prius q̃ ostẽdamus ꝙ in ꝯrietatibus q̃buscunq; necesse esset eẽ trãsmutationem: ꝙ oia necessariũ est ad oia habere trãsmutatiõẽ in vna qualitate vel in plurib⁹: ostendamus nunc qꝺ ꝓmisimus. s. ꝙ nõ in infinitũ ẽm rectum elntum transit de vno in aliud: si eni. p. hoc est ignis in aliud elntũ qꝺ ꝯtiter trãsmutatur ⁊ non sit reuolutio transitus ignis in aliqꝺ de q̃tuor sit ad quintum elementũ in qꝺ transit ignis signatũ per lrã. x. erunt ergo contrarietates inter. p. ⁊ x. scilicet inter q̃rtũ ⁊ quintum elntũ: sit autẽ hec cõtrarietas. r. s. ⁊ qualitas ⁊ cõueniat q̃rto siue. p. siue igni qꝺ idem est. s. autẽ cõueniat illi quinto corpori qꝺ significatur per. x. Adhuc cum id q̃ntum transmutatur in qꝺlibet de q̃tuor elntis: opꝫ ꝙ habeat ꝯrietatẽ ad qꝺlibet ergo q̃litas ⁊ qꝺ est contrariũ ad ipsum est in q̃libet q̃tuor elntoꝝ: ⁊ sic qꝺlibet infinitoꝝ elntoꝝ tres habebit q̃litates primas. Utrum eni sit. v. nõdum determinatũ est: sed demõstrabiẽ: demonstratum tamen est q̃a si rursus quintum qꝺ est. x. transit in sextum qꝺ iterum inter q̃ntũ ⁊ sextum: noua erit cõtrarietas alia q̃ si inter quartũ ⁊ q̃ntũ: sicut sepius diximus simplicia corpora diuersa diuersis distĩguntur ꝯrietatibus ⁊ quoꝝ vna est ꝯrietas vnum corp⁹ sunt

Uide cõmentum, 10. quinti phico. ⁊ cõ. 5. octaui metaphysice i Auroiꝫ

Tex. cõ. 36.

specie. ¶ Necessarium aūt est ultimo sexti corporis aliquā q̄litatem esse in q̄libet inferiorū fm opposita: ergo iterū inferiorum erunt q̄tuor q̄litates: similiter erit si adijciam septimum corpus: ergo si infinita adijciaȝ tunc infinite ꝯrietates essent in q̄libet simpliciuȝ corporū. ¶ Et ex hoc sequuntur tria impossibilia quorum p̄mum est ꝙ quedā nunq̄ transeunt adinuicē sicut sunt ea iter que est distātia per infinita media ⁊ infinita media impossibile est trāsire. ¶ Aliquādo autē icōueniēs est ⁊ primū elm̄tū nō trāsibit in primū sicut ignis nunq̄ trāsibit in aerē: q̄a infinitis q̄litatib⁹ ꝯrian̄ ignis ⁊ aer: ⁊ ita ꝙ vnū elm̄tū nunq̄ vincet supra aliud. ¶ Tertiū aūt incōueniēs est ꝙ oīa infinita erunt vnū solū: q̄a oēs q̄litates superiorū quā sit. p. hoc est ignis ⁊ in iferiorib⁹ ꝯueniūt et ⁊ ecōuerso: quorū aūt p̄me q̄litates sūt eedē ipsa sūt eadē: ḡ oīa infinita erūt vnū: q̄a lȝ isferi⁹ vnuȝ distet ab illo supiori in sicco: necesse ē ꝙ cū alio ꝯueniat in eodē: si erūt isinita. isinitū eniȝ in q̄litate oēs hȝ q̄litates: ⁊ hoc verū de isinito fȝ actū supiorū: sicut isti ponebāt isinitas q̄litates fȝ actū eē in q̄libet elm̄to.

¶ Cap. 9m. De reprehēsiōe Empedo. qui dixit quatuor elementa esse ⁊ non transmutari adinuicem.

Tex. cō 37

Postq̄ aūt nos ostēdimus falsitatē in dictis eorū q dixerūt aliq̄d corp⁹ eē mīāȝ q̄tuor elm̄torū et elm̄ta eē isinita: volumus declarare icōueniētia que sequunt̄ ex dictis Empe. q dixit esse q̄tuor elm̄ta ⁊ dixit ea adinuicē non trāsmutari: tn̄ dixit cū hoc ꝙ cōparabilia sunt elm̄ta: q̄a in veritate quecūq̄ cōparant̄ hn̄t aliq̄d vnū in quo cōparant̄. Ipse eniȝ Empe. vult esse diuersa in suis formis ⁊ suis materijs: ⁊ tn̄ sic dicit ꝙ sūt cōparatiua: ꝙ illa cōparatio aut erit fȝ q̄litatē aut fȝ quātitatē: vbi gr̄a ꝙ si ex vno pugillo aque fiūt. 10. pugilli aeris: tūc opȝ ꝙ vnū sit in eis quo mēsurant̄ q̄ sunt ambo: q̄a in oīb⁹ cōparabilib⁹ est vnū aliq̄d quo mēsurantur: ⁊ hoc est id in quo cōparanī: hoc aūt ē ex quāta aq̄ sit quātus aer opȝ vnā eē mīāȝ: que sic maioris ⁊ mioris est quātitatis fm̄ forma aque ⁊ aeris: fȝ q̄rūcūq̄ ē mīā vna horū ē trāsmutatio adinuicē vt supra ē habitū: ḡ elm̄torū cōparabiliū fȝ quātitatē est trāsmutatio adinuicē. Miruȝ ḡ est de Empe. q vidit elm̄ta eē cōparabilia: ⁊ tn̄ dixit ea adinuicē nō trāsmutari. Videt̄ aūt ꝯrietas eē in hāc rōnē in. 6. ethicorū. vbi dixit Arist. ꝙ qui dicūt oīa eē vniuoca que sūt cōparabilia nō sufficiētī signo credūt fȝ ꝙ ibi dicit dc̄m est pp ea que dicunt̄ p analogiā ad vnū que cōparabilia sūt in eo ꝙ dicunt̄ nō q̄d ē i vnū q̄d sit in oīb⁹ cōparatū: fȝ in vno ad q̄d hn̄t respectū oīa cōparata: q̄d aūt hic dī ē dc̄m de vniuoce cōparatis in vno q̄d p vnā rōnē est in oīb⁹ cōparatū: sicut in elm̄tis que p rarū ⁊ dēsum variata mīā ḡnant̄ ex se inuicē: vocat̄ aūt hec cōparatio fȝ q̄d: q̄a rarū ⁊ dēsuȝ nō addūt sup ptes mīāe q̄litatē que essentialr̄ sit q̄litas fȝ positionē in ptib⁹ mīāe ad distēsionē p minorēȝ et maiorē quātitatē. Si aūt cōparatio fiat fȝ q̄litatē ⁊ nō fȝ ꝙ ex quāto sit quātū fȝ poti⁹ inquātū pōt vnū ⁊ aliud fȝ q̄litatē actiuā vel passiuā que ē iter ipsa: vbi gr̄a. si dicatur aer frigidus eē ⁊ q̄rat̄ cōparatio in frigiditate verū. s. tātū pōt ifrigidare vnus pugillus aque quātū ifrigidare pōt. 10. pugilli aeris: tūc eni erit cōparatio fȝ quātū virtutis siue potētie ⁊ nō fȝ id q̄d ē quātū distēsiōis mīāe elm̄ti: fȝ fm̄ id q̄d pōt aliquid elm̄ta facere vel pati si iquātū talis fm̄ quantitatē cōparatio fiat in elm̄tis: hoc ꝯtingit dupl'r fieri. s. fm̄ silitudinē quando fit in vna q̄litate que ē i diuersis subiectis: q̄a silitudo ē rerū differentiū eadē q̄litas: fm̄ pportionē aūt dī facere q̄ñ sit in oppositis vel diuersis i vna habitudie se hn̄tib⁹ ad duo sibi vel plura. Si ergo fiat cōparatio fȝ q̄litatē tūc ꝯtigit cōparare nō quāti q̄dem mēsurā fȝ potius fȝ mēsurā que est fm̄ potētias silitudinū q̄litatū ⁊ fm̄ pportionē diuersarū q̄litatuȝ. verbi gr̄a q̄d dī vt hoc calidū ita est hoc albuȝ. Cū aūt dicimus vt hoc significamus in q̄litate q̄dem sile ⁊ in quātitate eq̄le. Si aūt dicamus cōparabilia eē fm̄ q̄litatē silem ⁊ non fm̄ pportionē oppositorū supra tā fȝ mēsurā potētiarū q̄d est eq̄le calidū vel sile: ⁊ cū hec nō dicant̄ trāsmutari adinuicē est vtrūq̄ incōueniēs. vbi gr̄a. ꝙ dicat̄ ꝙ quātū ē tātū ignis calidū intātū calidū est multiplex aeris: q̄a idē plus calidū cum sit homogeneos hoc ē nature cū vnius min⁹ calido sicut multiplex ad submultiplex fȝ relationē talē sic cōparabile in q̄tū que relatio ē vniuoca: ḡ et mīā est vna: q̄a alr̄ pprie q̄litates nō eēnt vniuoce: sed q̄rū est talis vniuocatio oīa sūt trāsmutabilia adinuicē: ergo iterū fuit mirabile dc̄m Empe. ꝙ posuit elm̄tū cōparari in potētijs silib⁹ ⁊ nō adinuicē trāsmutari. Si aūt fm̄ pportionē fiat cōparatio in elm̄tis ꝙ dicant̄ eq̄lia: q̄a quātū hoc calidū tātū hoc frigidū vel hūidū. Adhuc seq̄tur elm̄ta eē trāsmutabilia q̄a q̄libet cuilibet opponit̄ p q̄litatē vnā vel duas: cū ḡ ꝯriorū materia sit vna elm̄torū erit materia vna: ḡ erunt inuicē transmutabilia sicut dictuȝ est prius.

¶ Cap. 10m. Q Empedo. non bene causauit augmentationem ex dicto suo.

Tex. cō. 38.

Sed nec et augmētatio fiet aliqua fm̄ Empedoclea dc̄a: dixit eni elm̄ta nō trāsmutari a suis formis nec a suo eē p̄mo vel scd̄o sed tm̄ vnum addi alijs: ⁊ hoc est accumulatio nō augmētuȝ sicut pȝ ex supiorib⁹ dictis de his que augent̄: dixit eni sile sibi augeri sicut si ignis augeat̄ igne ⁊ puluis suū pprīū genus. i. puluerē augeat ⁊ ether etherēȝ: talis autem aggregatio est additio eorūdem in forma manentium: res autem non sic videtur augeri vt ostensum est.

¶ Cap. 11m. Q non bene dixit Empedo. de ḡnatione nālī.

Tex. cō. 39.

Multū aūt difficilius est tradere fm̄ dc̄a Emp. de ḡnatiōe nālī. Que eiȝ nālr̄ ḡnant̄ aut multū aut semp aut frequēter ḡnant̄. Ea autē que sūt p̄ter semp aut multū sicut ea que fiūt raro ab euētu fiūt siue casu ⁊ a fortuna sicut dc̄m est in 2° phīcorū. Queramus aūt ab Emp. si ḡnatio nō est nisi cōgregatio elm̄torū manētiū sine trāsmutatiōe que sit cā qua ex hoīe ḡnat̄ semp hō velut multū siue frequēter ⁊ q̄re ex frumēto ḡnat̄ frumētū ⁊ nō oliua: semp eni ḡnatū est in forma ḡnantis nisi peccatū nāe: pp nāe aliquē euētū fiat: ⁊ hoc fȝ Empe. nō pōt causari q dic ḡnatū nō hīc aliq̄ formā fȝ remanēt elm̄ta ꝯgregata in ipso in suis formis: si enim hoc verū ē: tūc ex hoīe posset eē asin⁹ vel equus hō q̄a vtrūq̄ corpus nō ē nisi ꝯgregatio elm̄torū: ⁊ hō ḡnans nō hn̄s formā nō idu

Tex. cō. 40.

cit eā i ḡnato nec vnū ḡnatū ꝯtigit cū aliq̄ i forma. Aut iterū queram⁹ ab Empe. si cōponit̄ os ex q̄cūq̄ ꝯgregatiōe elm̄torū que ꝯtigere pōt casu sicut ipse dixit. Si eni ita sit vt ipse dic: ꝙ. s. os ⁊ caro ⁊ alia cōgnant̄ ex elm̄tis ꝯtigit a casu ꝯtingētibus: tūc nihil oīno ḡnat̄: fȝ tm̄ i his que vident̄ ḡnata q̄dā ē ratio elm̄torū nō mixtorū fȝ cōpositorū adinuicē: que ḡ ē cā horuȝ ꝙ ex hoīe semp ḡnat̄ hō ⁊ ex frumēto frumētū cū ea que casu fiūt raro fiūt: hui⁹ eiȝ cā nō pōt eē ignis aut terra: q̄r hmōi

Tex. cō. 41.

mīālia sūt in q̄cūq̄ positiōe: fȝ aūt Empe. dicitur eē duo motiua. s. amicitiā ⁊ litē: tn̄ ista duo nō pn̄t eē cā horū: amicitia nō est cā nisi ꝯgregatiōis: lis aūt cā ē solū segregatiōis ⁊ neutrū horū ē forma rei que fac̄ hoīeȝ eē hoīeȝ: ⁊ os eē os: ⁊ carnē eē carnē. Forma eni ē sub̄a vniuscuiusq̄: ⁊ id nō solum est in re mixtio hoc est cōpō ꝯgregatorū ⁊ separatio eorū quēadmoduȝ dixit Emp. fȝ ē forma: i tali eni ꝯgregatiōe ⁊ segregatiōe nominat̄ ab Empedocle forma ⁊ nō rō aliq̄ supra penes foīaȝ que ē spēs rei: fm̄ Emp. eni ē misceri res vt cōtingit p casuȝ ⁊ fortunā ⁊ nō aliq̄ rōne cū tn̄ nā que est forma sit cā entium quare ita se hȝ ꝙ ab hoīe semp vel frequēter fit hō: ⁊ in particulari que ē forma vniuscuiusq̄ nā ē hoc ē q̄d cōstituit ipȝ in tali vel tali eē. Et de hoc nihil dicit Empe. de mīā formali cū tn̄ ipsa sit bonū ⁊ optimū vniuscuiusq̄ rei bonū q̄dē in se ⁊ optimuȝ in ordine vniuersi: sed Empe. solū laudat mixtionem que non dicit̄ pprie mixtio sed cōpositio. Quia ꝙ elm̄ta segregant̄ a cōposito in quo sunt saluata hoc nō facit lis sed amicitia cōgregare ad homogenea sibi ⁊ ad loca sua: ⁊ hec elemēta Empe. dixit priora esse q̄ sit deus. Quia hoc dic eē dei eo ꝙ deum et elm̄ta componunt. Deum autem vocauit orbem qui creditur ex elementis componi.

¶ Cap. 12m. Q etiā de motu male ⁊ insufficiēter dixit Emp.

Tex. cō. 42.

Amplius autē de motu et vniuslr̄ dixit Emp. non enim sufficit dicere in vniuslī: q̄ñ amicitia ⁊ lis mouēt nisi dicatur cuius in specie amicitia substantialis est motor ⁊ cuius lis est substanetialis motor oportet hoc determinare aut supponere si per se esset notum aut probat̄ aut oportet hoc determinare aut certe per causam propriā aut molliter sicut per causam non cōuertibileȝ siue remotā. Aut aliter qualiter per probabilia vel per inductionem vel exēplum sed Emp. nihil horū facit. Ampli⁹ corpora nālia mouēt̄

Tex. cō. 43.

tur duobus modis. s. in q̄d est p̄ter nām ⁊ fm̄ naturaȝ: verbi gratia.

bi gratia. Ignis quidē mouet̄ supius nō vi sed mouet̄ īfeli⸗us vi: vi autē moueri est ꝯtrariū ei qđ est sm nām moueri: videt̄ autē in corporibus esse motū qui est vi: cū ergo oē per accidēs reducat̄ ad p se: opꝫ etiā eoꝝ oē corpoꝝ que mouent̄ vi aliquē esse motū nālē. ¶ Queramus ergo ab Empe. vtrū motus amicitie est violētus an nālis: terrā eni supius moueri sicut ignē īferius moueri est ꝯtrū: nec simile est cuiusdā segregationi cū tn̄ elemēta sic ꝯgregent̄: qꝛ nisi ignis ascendat ⁊ terra descēdat nō ꝯgregabunt̄ elemēta: ergo amicitie motꝰ est violētus ⁊ segregationi similis ignis vadit ad sursum ⁊ terra deorsum cū separant̄ ⁊ vnūquodqꝫ ꝯgregat̄ ad sibi cōnālia: ergo amicitia vniuersale quo ad suū motū erit preter nām. Cū aūt vt dicit Empe. vniuersalr̄ si esset motus phyſicoꝝ corpoꝝ nec aliqua pars eoꝝ ꝯdē nisi moueat amicitia vl̄ lis hoc tn̄ est incōueniēs: qꝛ multos habēt motores nāles p̄ter litē ⁊ amicitiā.

Tex.c.44. ¶ Amplius aūt dicit Empe. ꝙ corpora physica vident̄ mota motu locali qui nō est pfecte motus ꝯgregationis ⁊ segregationis: hoc est a casu ⁊ a fortuna ⁊ non ab aliquo motore nāli: nullis eni motibus dat Empe. motores certos nisi motibus ꝯgregationis ⁊ segregationis: sed simplicibus manētibus in sua simplicitate nō dedit motorē vnū lis quidē segregat elemēta a mixto fert̄ supius hoc nō dixit esse a lite sed qn̄ fert̄ supius vt a casu ⁊ fortuna: qꝛ casus sic ꝯstituit tunc siue ignis siue ether: qꝛ ethera dixit Empe. esse ex igne claro: nō autē semp sursum mouet̄ ether: sed multotiēs aliter: qꝛ ipse dicit ꝙ a fortuna aliqn̄ innatū est ignē sursum ferri: aliqn̄ ether ingrediebat̄ radices terre sicut apparet in mōtibus ardētibus ⁊ in thermis calidis ferūētibꝰ: in hoc ergo peccabat Empe. ꝙ nālia casui ⁊ fortune subiacere dicebat. ¶ Similr̄ aūt cū dictis ipossibilibus dicit ꝙ mūdus simplr̄ se habet: qꝛ sicut ignis nunc in tēpore litis qn̄ de ꝯfuso ⁊ pmixto egressa sūt oīa sicut prius se habuit in amicitia: qꝛ sicut ignis nūc a fortuna qn̄qꝫ ascēdit ita fecit in ꝯfuso: p casum eni tūc ascēdit ⁊ p casuꝫ descēdit aliqn̄. ¶ Queramꝰ ergo ab eo qd est causa per se que mouit prius ante fortunā: cū eni casus ⁊ fortuna sint cause p accn̄s ante ipsas erit causa aliqua per se: lis enim ⁊ amicitia non sunt causa alicuius motus nisi ꝯgregationis ⁊ segregationis. Si vtiqꝫ est sicut dicit principium id qđ est amicitia vel lis.

¶ Cap.13m. Qꝛ etiam Empe. male dixerit de anima ꝙ esset congregatum ex elementis.

Tex.c.45. Inconueniēs etiā esset si aīa dicat̄ causare ex elemētis oībus aut aliqbus aut aliqđ elemētoꝝ: si eni aīa sit elemētum vel ex elemētis: tūc ꝯueniēt ei alterationes elemētoꝝ per calidum frigiduꝫ: humiduꝫ ⁊ siccuꝫ: ⁊ ecōuerso passiones aīe erūt elementoꝝ: sed quō pōt hoc esse: verbi gratia: musicuꝫ esse ⁊ rursuꝫ esse sine musica cū actione percipiēdi musicā aut memorē esse aut obliuiosū palā est: qm̄ hoc nō ꝯuenit elemētis: si.n. ignis dicat̄ aīa tūc ꝯueniēt ei passiones ignis: si aūt eēt sicut supra dixīmꝰ: qꝛ nō sūt miscibilia nisi corpalia ⁊ aīaꝝ nulla est corpalis ꝯstat ꝙ aīa non erit mixta ex elemētis: sed de his opus erit ꝯtemplari in libro de aīa.

¶ Cap.14m. De iquisitione sm duas opiniones qualiter ex elementis generantur mixta physica corpora.

Tex.c.46. Inquiramus autē nūc qualr̄ mixta physica corpora ꝯstituunt̄ ex elemētis: due eni sūt opiniones de elemētis quaꝝ vna est: ꝙ elementis sit aliquid cōmune qđ est mā vna: ⁊ illis necesse ē dicere ꝙ elemēta trāsmutant̄ adinuicem: qm̄ quocūqꝫ istoꝝ dicto ⁊ ꝯcesso necesse est reliquū ꝯcedere: si eni elemētoꝝ cōmunis est mā: tūc ē ipsoꝝ trāsmutatio adinuicē ab vnitate ⁊ cōmunitate potētie que in mā ē ⁊ est potētia ad formā: cū eni habeat potētias ad dictas formas elemētoꝝ ⁊ in illa potentia sit aliquo mō formalis ⁊ qn̄ inchoatio forme necesse est ꝙ de vna ad aliā trāsmutat̄ formā. ¶ Quicūqꝫ eni dicūt elemēta nō gn̄ari ex adinuicē sicut Empe. illi etiā nō dicūt ꝙ vnūquodqꝫ elemētoꝝ fiat a qualibet parte mixti corpis: sed dicunt ꝙ elemēta ex mixto corpe sicut lapides ⁊ lateres ex pariete qui cōpositi sūt in pariete ⁊ nō mixti: ⁊ hoc dictū eoꝝ est incōueniēs: quō eni pōt aliquis dicere ꝙ ex elemētis sic cōpositis ⁊ non mixtis erūt carnes ⁊ ossa ⁊ vnūquodqꝫ alioꝝ corpoꝝ mixtoꝝ: si eni cōponant̄ elemēta tn̄ ⁊ ꝯgregant̄ manebūt in essentijs ⁊ actionibꝰ suis: ⁊ sic ignis in vna parte cōpositi erit adurēs ⁊ aqua fluens ⁊ terra icōtinua ⁊ aer expirās: similr̄ ignis si nō ligat̄ alterātibus aliqbus citius ibit sursuꝫ ⁊ terra descēdit deorsum: idē ⁊ de medijs intelligit̄ elemētis ⁊ sic nūqꝫ ꝯstabūt vt faciant ossa ⁊ carnes ⁊ huiꝰ. Licꝫ aūt hec opinio Empe. sit expsse falsa ⁊ alia vera que dicit māꝫ esse vnā ⁊ trāsmutari elementa adinuicē: tn̄ habet q̄stionē quō ex alterutris elemētis.s. formalibus ⁊ mālibus gn̄antibꝰ ⁊ ꝯueniētibus simul aliqd preter elemēta pōt gn̄ari qđ ridiculū est eoꝝ nec oīa simul dico aūt vbi gr̄a. Ex igne est aq̄ ⁊ ecōuerso ex aq̄ est ignis p trāsmutationē eoꝝ adinicē sup māꝫ cōem: ⁊ hoc est manifestuꝫ. Sed vtiqꝫ videmꝰ ꝙ etiā ex eis gn̄ant̄ caro ⁊ medulla ⁊ alia huiusmodi: quō ergo ex elemētis gn̄ant̄ illa: ⁊ ex elementis eni qui dicūt vt Empe. dicit ꝙ oīno nec est mouēs quo illa ex elemētis generent̄: sm eos eni necesse est vnūquodqꝫ mixtoꝝ nō mixtū sed cōpositū eē sicut paries cōponit̄ ex lapidibꝰ ⁊ lateribꝰ: talis eni mixtura que nō vera mixtura sꝫ cōpō est ex saluatis in esse suo elemētis: sm partes pes quas adinicē cōpositis: ⁊ sm eos ꝯtingit p cōpōnē ꝯstitui carnē ⁊ vnūqđqꝫ alioꝝ: ergo etiā sm eos ꝯtigit ꝙ a q̄libet pte carnis generet̄ aer ⁊ aq̄ ⁊ terra: ⁊ sic de alijs ⁊ huic dicto est sīe: sicut si nos

Tex.c.47. cerā sigillaremꝰ duobꝰ sigillis ipmēdo nō in vna pte vtriusqꝫ sigilli formā: sꝫ potiꝰ in vna pte circulū ⁊ in alia pte pyramidē: ⁊ hoc est falsuꝫ: qꝛ nos videmꝰ ꝙ ex vnaquaqꝫ pte gn̄at̄ quodlibet elemētū: ⁊ hoc manifestū est ex carnis mixtiōe: qꝛ ex oībꝰ q̄libet pars carnis ꝯstituit̄ elemētis: sꝫ eis qui dicūt vt Empe. dicē nō ꝯuenit sic resolui q̄libet ptē carnis in quodlibet elemētū: sꝫ potiꝰ resoluit̄ vna pars in vnū ⁊ alia in aliud: sicut paries resoluit̄ i lapides ⁊ lateres ita ꝙ lapis egredit̄ ex alio loco ⁊ ex alio egredieť later. Intelligēdū autē qđ dr̄ de pte quātitatiua mixti ꝙ resoluit̄ in q̄libet elemētū nō de q̄libet pte eēntiali: qꝛ ptes essentiales sūt mixta elemēti que sūt in mixto sm esse plurimū saluate vt supra in p̄mo libro dixīmꝰ. Similr̄ aūt ⁊ in alia oppōne q̄ dicit ꝙ vna ē mālis mā elemētoꝝ ⁊ trāsmutatio adiuicē. ¶ Est aūt adhuc alia q̄stio quō erit aliqd ambobꝰ elemētis.s. māli ⁊ formali vl̄ supiori ⁊ iferiori: qꝛ de alijs nō est tn̄ dubiū: vbi gr̄a: calo ⁊ frigido: vl̄ ex igne ⁊ aq̄. Si.n. dicat̄ calorē esse ex ambobus vel aliud aliqd qđ eoꝝ neutrū est ⁊ nō ibi cōpō: saluatoꝝ aūt ambo corrūpunt̄ aut alteꝝ: si ambo tūc nō relinquit̄ ibi aliqd de hmōi mā: ergo caro nō erit ibi aliqd nisi mā elemētoꝝ cōpositoꝝ: qđ falsuꝫ est. si aūt alteꝝ corrūpit̄ tūc alteꝝ gn̄at̄ purꝫ ⁊ nō mixtū elemētū: ⁊ sic iteꝝ non fiet caro vel os.

Quō itelligitur ꝓpō phi ex q̄libet pte mixti resolui posse oīa elementa.

Tex.c.48.

¶ Cap.15m. De solutione dictaꝝ dubitationū ⁊ determinatione qualiter mixtum est ex elementis.

Tex.c.48. Dicamus ꝙ ꝓpter deā qđ ꝯtigit in actiōe elemētoꝝ alteri esse magis calm̄ ⁊ aliqn̄ minꝰ calm̄: aliqn̄ magis frigidū ⁊ aliqn̄ minꝰ frigidū eē: ⁊ aliqn̄ qdē cōtigit ꝙ aliqđ illoꝝ simpl̄r ē in actu ⁊ alteꝝ in potētia tn̄: ⁊ tūc vnum gn̄at̄ ex alio. Aliqn̄ aūt ꝯtigit ꝙ neutrū eoꝝ est simpl̄r actu ⁊ neutrū simpl̄r potētia si sit tn̄ calidū vel tn̄ frigidū vt calidū sm ꝓportionē quā supra dixīmꝰ in caplo de mixtiōe: ⁊ tūc elemēta miscent̄: qꝛ que miscent̄ nō in toto destruunt̄ sm intensiōes suaꝝ q̄litatū adinicē corrūpunt̄ ⁊ nō ipse q̄litates in toto: ⁊ tūc mā elemētoꝝ relinquit̄: qꝛ nō oīa corrūpunt̄ ⁊ nulluꝫ eoꝝ simpl̄r gn̄at̄ sꝫ mediū tūc fit mixtū ex eis oībꝰ: hoc aūt mediū nō semp fit p eq̄litatē vtutis ꝯtrioꝝ in ipso: sꝫ fit aliqn̄ magis calidū q̄ frigidū: ⁊ aliqn̄ ecōuerso magis frigidū q̄ calꝫ ita ꝙ est ꝯtrio mō alterutrū ꝯtrioꝝ sm rōnē ꝓportiōis ita ꝙ ē duplex calidū q̄ frigidū vel tripl̄r vel sm aliū talē modū: qꝛ ipossibile est ꝙ aliqd mixtū sit equalr̄ hñs de quolibet miscibili ⁊ ipossibile est ꝙ plus habeat de frigido q̄ de calo cū frigidū sit q̄litas abscidēs mixtū ⁊ mortificatiua. Mixta ergo erūt ex istis corpibus que potētialr̄ sine sm vtutē sūt in mixtis: sicut in mā: sed potius saluata sm ꝓpositū esse ⁊ saluatis vtutibꝰ q̄litatū ipsoꝝ elemētoꝝ sm p̄dictū moduꝫ ⁊ isto mō ꝯueniētibꝰ elemētis erit mixtio. Alio vo mō erit mā q̄dā.s. elemētū elemēto miscet̄ nō ꝓpe: sꝫ ita ꝙ vnū actu manet ⁊ aliud in toto corrūpit̄: tūc eni vnū in alio nō nisi mltipl̄r saluat̄. ¶ Vel aūt nos ad ꝓpositū hoc qđ diximꝰ ad aptemꝰ dicimꝰ ꝙ ꝯtria patiunt̄ adinicē: sicut dixīmꝰ pūs: qꝛ qđ ē actu calm̄ est potētia frigidū: ⁊ ecōuerso qđ potētia ē frigidū ē actu calm̄: ita ꝙ vnū corrūpit̄ ⁊ alteꝝ generat̄: ⁊ similr̄ fit in alijs ꝯtra⸗

Impossibile ē aliqđ mixtū hr̄e plus d frigido q̄ de calido.

rijs.s.humido ꝛ sicco: elemēta primũ se inuicē trāsmutātur in gnōne eoꝝ adinuicem: ꝛ postea scḋa trāsmutatio coeq̄lis ſm ꝓportionē potētijs ꝛ ex elemētis fiūt ossa ꝛ etiā cineres ꝛ queciq̄ʒ sunt calida: calida quidē ſm aliqḋ ifrigidato ꝛ frigido ſm aliqḋ calefacto: qꝛ in mixtis vniuscuiusq̄ʒ mā ꝯrij partē capit alterius ꝯrij q̄ñ veniūt ad mediū. Mediū enim neutrū est ꝯrioꝝ. Mediū aūt id ad est vnius ꝓportionis tñ s. ꝙ fit p equalē ꝯrioꝝ participationē qḋ mediū equidistans vocaṫ a ꝯrijs: sed est idiuisibile ſm multas ꝓportiōes vt dixim9: ꝛ dicim9 ꝙ mediū est multiplex iter calidū ꝛ frigidū: ita est multiplex iter humidū ꝛ siccū ꝛ alia talia ꝯria ꝛ ſm diuersitatē quādā in alia ꝓportione ꝯueniētia faciūt os ꝛ in alia ꝓportione faciūt alia quoꝝ cōplexiones variant: sicut est hō cuius cōplexio maxime vicina est tēperamēto: ꝛ leo q̄dē est calide cōplexionis: asinus vō frigide.

¶ Cap. 16m. Et est digressio ostēdens ꝙ forma substantialis non est mixtura vel armonia mixtorum.

Ex his forte alicui videṫ ꝙ forma corpoꝝ nāliū nō sit nisi mixtura ꝛ armonia mixti. Arist. in libro primo reprobat: cū enim ꝯstituaṫ ex elemētis ſʒ multiplex terre ad multiplex aque: ꝛ iterū multiplex ignis idarēs ad multiplex aeris: cum eni ex octo partibus plures ex illis dātur vulcano videṫ hec esse ꝓportio q̄dā mixture qḋ si ꝯcediṫ oʒ ꝙ in oibus actus corpoꝝ physicoꝝ mixtoꝝ ꝛ cōplexionatorū esset actus mixti vel miscibiliū ꝛ alterationes eoꝝ nō essent nisi ſm passiones elementoꝝ diuisim vel simul sumptoꝝ qḋ falsum est: qꝛ multe sūt forme que nō sunt mixtura sicut aia ꝛ sicut ois forma substātialis: vñ etiā res habent opationes que nullius sūt miscibiliū: sed sunt spēm sequētes sicut magnes attrahit ferrū ꝛ auꝝ corletificat ꝛ huiusmodi. Et ideo sciēdū ꝙ ſm ꝓprietatē huius scie nō determinaṫ de mixtiōe nisi in ordine ad gnōnē ꝛ inquātū ꝓcedit generatio in simplici ꝛ ex simplicibus: ꝛ ideo totū qḋ dictū est ꝛ qḋ diceṫ itelligiṫ de mixtura que p̄cedit formā ex parte materie ſm viā gnōnis: ſm exigētiā cui illius prior introduciṫ forma p virtutes celestes ꝛ ꝯfictas virtutibus elemētoꝝ mixtoꝝ adinuicem. Et ideo infra reprehēdunṫ illi qui sufficiētiā causaꝝ gnōnis esse ponebāt in mā disposita: eo ꝙ auferebāt cām formalē q̄ dat eē rei ꝛ nō est aliqḋ māe nec sicut pars nec sicut dispositio.

¶ Cap. 17m. De eo ꝙ omnia elementa conueniunt ad quodlibet mixtum per naturam.

Tex. cō. 49.

Redeamus ergo ad ꝓpositum ostēdētes ꝙ oia mixta corpora q̄cūq̄ʒ circa mediū locoꝝ sūt ex oibus simplicibus sunt cōposita siue cōmixta: ꝙ eni terra sit in eis ex hoc pʒ ꝙ oia mixta siue sint aquatica siue terrestria siue volātia in aere ꝓpriū bonū quietis sue habent in terra: locus aūt vbi quiescit res ꝯnālis est ei ꝛ ita terra abūdat in oibus mixtis. Aquā aūt in eis opʒ inesse: qꝛ terra pura ꝯtinuationē nō habet sed potius discōtinuationē in puluerē ꝓpter siccū nāle qḋ est in terra: ptes aūt cōmixtoꝝ optime ad se terminanṫ. Qḋ aūt inter simplicia hū est terminabile est aqua: ergo est aqua vt ꝯtinēs ꝛ terminās partes: ꝛ partes insūt oibus mixtis. ¶ Amplius aūt sicut etiā diximus terra nō ꝯtinuaṫ sine humido ꝯtinuāte: vñ si humidū auferatur ab ipsa terra decidet in puluerē: ergo terrene sube ifusum est humidū aque in corporibus mixtis: terra q̄dē ergo ꝛ aqua insunt per dictas causas. Aer aūt ꝛ ignis insūt: qꝛ illa duo elemēta ꝯria sūt ſm q̄litates terre oēs ꝛ aque ꝛ aer q̄dē terre ꝛ ignis aque opʒ vnūquodq̄ʒ alterari a suo ꝯrio: ergo cū terra ꝛ aq̄ alterenṫ in mixto opʒ inesse aerē ꝛ ignē vt alterātia ea: dico aūt ꝯriū esse elemētū elemēto ꝓut rōne qualitatū ꝯtingit substātiā esse ꝯriā sube: q̄ñ ergo gnōnes sunt ex ꝯrijs ꝛ in mixtis sunt extrema ꝯrioꝝ. s. frigidū siccū frigidū ꝛ humidū necesse est alterā inesse. s. calidū cū sicco: ꝛ calidū cuʒ humido: quapropter in oi cōposito mixto erūt oia corpa simplicia. ¶ Aduertēdū tñ ꝙ lʒ existibus in mixto terra ꝛ aqua ꝛ igne oia insunt ꝯria. s. calidū frigidū humidū ꝛ siccū: tñ nō sunt ita imminuta diuisibilia ꝛ subtilia ꝙ fiat cōplexionalis cōmixtio nisi adsit humidū calido aereo ad qḋ vaporaliṫ eleuaṫ aqua ꝛ ad ipsuʒ ꝯdēsaṫ aer: ꝛ cū vaporaliṫ eleuaṫ aqua sunt in ipsa partes terre subtiliṫ ꝛ miscibiles ꝛ tūc fit optima cōmixtio: ꝛ

Tex. c. 50.

ista oia opʒ in mixto nāliter esse: hoc etiā videṫ testificari nutrimētū mixtoꝝ reꝝ que eisdē in genere nutriunṫ ꝛ generantur: oia eni ex multis simul mixtis nutriunṫ: etenīʒ quecūq̄ʒ magis terrestria sunt vno solo videnṫ nutriri: vt plāte aqua nutriri videnṫ ex multis mixtis simul nutriunṫ: qꝛ cū aqua mixta est terra qḋ ostēdit agricultura: quia nutriētes rustici plātas mixtū aque stercus habēt: ergo multo magis que minus sunt terrestria vt animalia nutriunṫ simul mixtis: ergo etiam sunt ex multis simul in mixtis.

¶ Cap. 18m. Qꝛ solū iter simplicia nutriṫ ignis ſm antiquos.

Tex. c. 50.

Uoniā āt nutrimētū est ꝯuertibile in materiā eius nutriṫ vt in primo libro diximus vbi locuti sumus de augmēto. Id āt qḋ nutriṫ est spēs in mā ꝛ forma rōnale est: qḋ dicunt antiqui ꝙ iter simplicia corpora solus nutriṫ ignis inter oia ea que adinuiceʒ generanṫ. Solus. n. ignis maxime est spēi ꝛ formalitatis: ꝛ ideo innatus sursum ferri ad tertiū orbis qui maxime formalis est inter corpora: vnūquodq̄ʒ eni innatuʒ est ferri ad suipsius regionē que est sibi ꝯnālis: forma aūt ꝛ spēs oium reꝝ est in terminis orbiū: qꝛ superiora ad inferiora se habēt sicut forma ad mām: vt in celo ꝛ mūdo est determinatū: vnde cū ignis vbiq̄ʒ tāgat orbē lune ꝯstat ꝙ ipse orbi ꝯnālis est in forma. Diximus autē in primo tractatu de augmēto ꝙ tam nutriri q̄ʒ augere dicitur ꝓprie ꝛ improprie: ꝓprie q̄dē sicut in aiatis in q̄bus est virtus nutritiua ꝯuertēs nutrimētū in quālibet partem sui ſm formā: lʒ nō in quālibet ſm materiā ꝛ in qualibet per poros ꝛ spōgiositatē penetret nutrimētū: ꝛ hoc mō nō nutriṫ ignis. Diximus āt alio modo q̄ñ nō virtus aie sed caloris tñ in se ꝯuertētis aut igrediṫ quālibet ptē nutriri sed addiṫ ei extrisecus p ꝯtinuationē: ꝛ hoc mō nutriṫ ignis. Q̄ñ q̄dem ergo oia mixta ex oibus sunt ꝯstituta simplicibus dictum est.

¶ Tractatus tertius de causa trāsmutationis.

¶ Cap. pm. Que intētio tractatus: ꝛ que ꝛ quot principia sūt transmutationis.

Tex. c. 51.

Uia vō quedā sunt generabilia ꝛ corruptibilia ꝯtingit gñatio circa mediū locū spere celestis qui locus est terra habitabilis: ꝛ vbi aqua ꝛ aer ꝯtingūt terrā: qꝛ ibi nō alibi radij stellaꝝ ꝯgreganṫ ad punctū vnum qḋ cōparaṫ ad celum est terra simpl'r aut centrū terre. Quia inquārūʒ sic est opʒ nos dicere de oi gnōne in vniuersali simpl'r quot ꝛ que habēt principia que nos facilius in libris particularibus ispiciemus causas particulariū q̄ñ causas vniuersalis gnōnis p̄us accepimus in libro primo: qꝛ via doctrine est ab vniuersali ad particulare. Dico ergo ꝙ principia gnōnis ꝛ corruptionis nō sunt eq̄lia ꝛ gñe eadē cū p̄ncipijs illis que sunt in mobilibus sempiternis ꝛ primis ꝛ vnū eoꝝ q̄dem est mā. Aliud aūt est forma opʒ aūt ꝛ tertiū ad hoc existere: qꝛ sic in primis nō sufficiunt duo ad motū: sed opʒ adesse tertiū qḋ est efficiēs: causa autē que est vt mā in gñabilibus ista in his gnōnis est causa qua possibilia sūt esse ꝛ nō esse eo ꝙ ipsa mā potētia est ꝛ non est actu. Et ideo se habet ad vtrūq̄ʒ. s. ad esse ꝛ ad nō esse: ꝛ cuʒ actu inest forme vnius nō caret priuatione ꝛ desiderio forme alterius per qḋ abijciet formā quā habet ꝛ accipiet aliā: forma autē est causa esse tñ: sed efficiēs mouet materiaʒ vt trāsmutaṫ de potentia ad actū. Eoꝝ enīʒ que sunt quedam sunt ex necessitate in esse nec aliter se possunt habere vt celestia in sua suba ꝛ in suis motibus necessaria sūt: ꝛ his opponunṫ impossibilia ad se que nunq̄ʒ erūt nec potuerūt fieri: sicut ꝙ celū incurueṫ vel recto motu moueaṫ. Quedā vō possibilia sunt esse possibilia nō esse que sunt gñabilia ꝛ corruptibilia ꝛ quādoq̄ʒ quidē sunt ꝛ quādoq̄ʒ autē nō sūt: ꝛ ideo est necessarium ꝙ generatio ꝛ corruptio sint circa talia que possibile est esse ꝛ possibile sit nō esse. Causa aūt ex qua est talis possibilitas ad esse ꝛ ad nō esse in generabilibus est vt mā: sed causa finalis in physicis que est cuius gratia est motus a mouēte ꝛ in mā est forma ꝛ finis ꝛ spēs ꝛ est fini motus ꝛ intentionis efficientis esse: qꝛ ad ipsam habitam quiescit motus eius: forma aūt est que dat esse actu materie. Sed species est dans rōneʒ qua est principiū cognitionis rei: hec eni est rō diffinitiua cuiuslibet substantie: sed cum his duobus

opz adesse principiũ tertiũ qd̃ est efficiens: qd̃ quidẽ oẽs antiqui sonabãt sed nullus eoꝝ dixit expresse.

¶ Cap. 2m. De duabus opinionibus de generãte causa que est primum efficiens.

Tex. c. 52.

Antiquoꝝ enim sentẽtie de gñatione efficiente in generabilibus fuerũt due: extimauerũt enĩ quidam ꝙ specieꝝ siue formaꝝ separataꝝ vna sufficiẽs esset causa ad hoc ꝙ res generet̃ quẽadmodũ dixit Plato in phedone: cũ enĩ induxit increpantẽ alios phos tanq̃ nihil dicẽtes ⁊ supponit ꝙ quedã hec entiũ sicut species sepatate ⁊ quedaz sunt principia specieꝝ sicut materie ⁊ ꝙ vnũquodq; cõpositũ dicit̃ esse actu fm̃ speciẽ generari aũt dicit̃ fm̃ illi⁹ successionẽ ⁊ dicit̃ corrũpi fm̃ eiusdẽ speciei actionẽ: dixit enim spẽs reꝝ esse eternas que sunt sigilla que se sigillãt in rebus gñabilibus ⁊ cũ sigillãt materiã: tũc res generat̃ ⁊ eijcitur forma sigilli manet quidẽ forma ꝑpetua: q: destructo omni homine particulari ad hoc manet homo in diffinitionibus que sunt aial rõnale corporeũ siue sermocinale: sed destruit̃ indiuiduum per electionem talis forme: quapropter si hec vera sunt: pz ꝙ ipse Plato extimat ex necessitate causas esse tam gñationis q̃ corruptionis que per presentiam quidẽ est generationis per absentiã aũt corruptiõis. Alij aũt nõ dixerũt primũ mouẽs mãm esse extrinsecũ: sicut Plato: sed dixerũt principiũ motus materie esse ipsaz mãm dispositã ⁊ informatã q̃litatib⁹ primis: dixerũt etiã a tali mã esse motũ reꝝ.

¶ Cap. 3m. De improbatione amborum opinionum.

Tex. c. 52.

Eutri aũt istoꝝ bene dicunt: q: si spẽs sunt cause gñationis ⁊ corruptionis queramus quare non ꝯtinue sine intermissione res generant̃: sz quãdoq; res generant̃: ⁊ qñq; nõ cũ aũt eodez modo se habeat spẽs gñantis ⁊ semp eodẽ mõ se habẽt principalia spẽꝝ vel particularia spẽꝝ que innata sunt istas spẽs suscipere. ¶ Amplius nos ad sensum videmus ꝙ in arte est alia causa mouẽs preter spẽm: q: sanitatẽ facit medicus: ⁊ sciẽtiã generat doctor ⁊ cuz ꝑter illos sanitas ⁊ doctrina sint spẽs ⁊ aia discentis ⁊ cõplexio sanitatis sint particularia istaꝝ spẽꝝ ⁊ eodẽ modo in alijs que sunt operata per potẽtias artiũ: cũ ergo ars mutet mãm etiã similiter erit tertia causa ꝑter duas. Illi aũt qui dicũt ꝙ mã ꝑfato modo disposita sit causa gñationis ꝑpter motuz quo mouet: dicũt vtiq; melius q̃ isti qui ponũt spẽs. s. qd̃ alterat ⁊ qd̃ trãsformat magis est causa mouẽs in physicis: mã aũt sic informata alterat ⁊ transformat: ⁊ nos etiam assueti sumus dicere in artibus in mã ꝙ hoc est efficiẽs: quodcũq; est mutans ⁊ alterans rem ⁊ transformans ⁊ illa dicta istoꝝ ex ꝯsuetudine cõprobant̃: sed tamẽ nec hi iuste nec vere dicũt: materie enim est pati ⁊ moueri: facere aũt ⁊ mouere est alterius potẽtie que est efficiẽs. ¶ Ex his enim que scbo physicoꝝ sunt scripta ꝯstat mãm ⁊ efficiẽs nunq̃ posse coincidere in idẽ. Dixerũt aũt isti ꝙ mã est pricipiũ mouẽs: ⁊ q̃litas materie que est calor ⁊ frigus est sicut instrumẽtũ mãe: ꝙ autẽ hoc falsum sit manifestuz est in his que a mã generant̃: ipsa enim aqua nõ facit ex seipsa: sed potius patit̃: ⁊ si facit aliquid mota est ⁊ facta quocirca hi ꝑpter hoc non bene dicunt.

Tex. c. 53.

Alia aũt rõ est quare nõ iuste dicũt. s. ꝙ q: dicũt ꝙ calidũ segregat ⁊ distinguit res: frigidũ aũt cõgregat ⁊ miscet eas: ⁊ hoc dicũt reꝝ formas nec res habere aliã formã nisi raritatẽ ⁊ spissitudinẽ diuersam materie. Amplius isti attribuunt corporali materie potẽtias qualitatũ primaꝝ vt ꝑpter illas generẽt valde organice hoc est instrumẽtalr̃: q: dixerũt ꝙ q̃litates prime sunt velut instrumenta q̃dã qbus agit ⁊ efficit mã hoc qd̃ efficit ⁊ agit: auferũt etiã illã causam que est fm̃ spẽm que vocat̃ formalis: q: substãtialẽ formã nullã esse dicebãt. Inquiũt eni q: calidũ innatũ est segregare: frigidũ autẽ ꝯgregare: segregat eni calidũ ⁊ dissoluit. Et ideo q: subtile ad se trahit ⁊ grossuz relinquit res distinguit: frigidũ autez q: ꝯgregat ⁊ inspissat res miscet ⁊ ꝯfundit: ⁊ q: oia ꝯstituunt̃ mixtura quadã ⁊ distictiõe: ⁊ ideo dicebãt isti q: ex his duobus oia alia faciũt vel patiunt̃: ⁊ oia alia ex eis gñant̃ ⁊ corrũpunt̃ intãtũ ꝙ etiã ignis qui formalissimus est motus aliquãdo a frigido hoc mõ instrumẽtalr̃ patit̃: ⁊ nõ dixerũt aliquã aliã causam efficientẽ vel formalẽ. Amplius in hoc simile aliquid dicũt sicut si aliquis causaz eoꝝ que generant̃ attribuat serre aut alicui alioꝝ instrumẽtoꝝ: q: in veritate calor ignis ⁊ frigus aque intẽperata sũt ⁊ ad cõplexiones mixti nõ agũt: sed potius calor per se ꝯsumit ⁊ incinerat ⁊ frigus mortificat ⁊ ꝯgelat: vñ sicut necesse est aliquo serrãte diuidere lignũ aliquo mouẽte securim vel dolabrũ coequari cõplanari ⁊ poliri lignũ in edificio ⁊ in alijs similr̃ ⁊ eodẽ modo necesse est ꝙ q̃litates elemẽtales aliqd̃ ordiate moueãt ⁊ dirigãt ad spẽs generatoꝝ ꝑducẽdas: ⁊ hoc est mot⁹ celi vt infra patebit: quocirca ⁊ si ignis maxime aliqd facit ⁊ mouet: tñ isti nõ vidẽt qũo mouet: q: multo deteri⁹ mouet q̃ organa: qñ sicut dictũ est organũ dirigit̃ ab artifice ad actũ talẽ vel talez qui iducit formã opis artis: sz ignis ⁊ frigus elemẽtalia corrũpũt cõplexiones oẽs: ⁊ hoc est pessimũ ⁊ mĺto pei⁹ q̃ actio organũ que est ordinata ab eo qd̃ mouet organum.

Tex. c. 54.

Tex. c. 55.

¶ Cap. 4m. De sentẽtia vera de causa efficiente gñationis.

Tex. c. 55.

Obis aũt volẽtibus tradere vniuersalẽ causam efficientẽ ꝑpetue gñationis supponant̃ ea que dicta sunt vniuersalr̃ de causis in 2° physicoꝝ: ⁊ ea que dicta sunt hic de mã ⁊ forma elemẽti. Amplius ṽo ea etiam supponant̃ que dicta sunt de allatione qui est motus circuli celestis: demõstratũ est enim in 8° physicoꝝ: qñ allatio est mot⁹ ꝑpetuus: his enim tribus sic se habẽtibus necesse est gñationẽ ꝯtinue esse ⁊ ꝑpetue. s. q: mã ꝯtinue passibilis est: q̃litates que sunt forme elemẽtoꝝ ꝯtinue agũt ⁊ patiunt̃ adinuicem. Allatio aũt facit gñationẽ ꝯtinue durare: q: ꝯtinue ⁊ ꝑpetue adducit generãs in tota mã ⁊ alie similr̃ allationes. Simul aũt cuz dictis manifestũ est: qñ ⁊ priora que dicta sunt in 8° physicoꝝ bene dicta sunt. s. ꝙ allatio circuli sit primus mot⁹ ⁊ ꝙ gñatio nõ est primus motus in vniuerso: q: multũ rõnabilius est ꝙ id qd̃ est ens semp ⁊ ꝑfectũ in esse ⁊ est ꝑpetuum sit causa eius qd̃ nõ est semp q̃ ecõuerso id qd̃ est nõ ens sit causa enti semp ꝑpetuo: qd̃ aũt fertur fm̃ solum est ꝙ nihil mouet̃ localr̃ nisi qd̃ est fm̃ ꝙ generat̃ nõ est: q: si esset nõ generaret̃: ergo allatio prior est ⁊ causa gñationis in vniuersali: sz in vno ⁊ idiuiduo gñari prius sit fieri per gñationẽ q̃ generatũ moueri localr̃. Qñ aũt suppositũ ⁊ determinatuz est supra in primo libro ꝙ gñatio que ꝯtingit rebus gñabilibus est ꝯtinue ⁊ semp: ⁊ nos dicim⁹ ꝙ allatio circuli est causa generationis ⁊ corruptionis manifestũ est: q: si vnũ ⁊ eodẽ mõ se habẽs est allatio ipsa nõ põt causare vtrũq;. s. gñationez ⁊ corruptionẽ: q: ipsa gñatio ⁊ corruptio sunt ꝯria. Idem enĩ similr̃ se habẽs semp innatũ est idẽ facere ⁊ nõ ꝯria quocirca si allatio sit vna ⁊ similr̃ se hñs aut gñatio est semp causata ab ipsa aut ecõuerso: ⁊ nõ ambo simul: cũ vtrũq; hoꝝ ꝯria rñ causat̃ ab allatione: opz ꝙ motus sint ꝯrij altero duorum modoꝝ aut. s. ꝙ sint due allationes ꝯrie aut etiã vna ineq̃lis sibi fm̃ diuersas circuli partes que ex vna parte circuli causet vnũ: ⁊ ex alia parte causet aliud: ꝯrioꝝ eni cause sũt ꝯrie.

Tex. c. 56.

Ideoq; prima allatio que est orbis ꝑmi qui mouet̃ ⁊ mouet alios orbes motu diurno eq̃li sup circulos equidistãtes circulo equinoctiali: ⁊ sup polos mũdi nõ est causa gñationis ⁊ corruptionis: q: nõ equalr̃ accedit ⁊ recedit: sed equalr̃ accedit vbiq; ⁊ semp: sed ea allatio que est circa circulũ qui dicit̃ orbis signoꝝ siue zodiacus est causa gñationis ⁊ corruptionis. In hac eni allatione inest ꝯtinuũ ex circulatione ⁊ inest moueri duos motus ꝯrios. s. accessionis ⁊ recessionis: siue ascẽsionis ⁊ descẽsionis ex qbus gñant̃ ambo. s. gñatio ⁊ corruptio: necesse est si semp erit gñatio ⁊ corruptio sicut in primo libro ostẽsum est semp aliqd moueri fm̃ allationẽ: ⁊ hoc mõ semp nõ mouet̃ nisi orbis aliquis vt nõ deficiãt iste trãsmutatiões: ergo ꝑpetue ꝯtinuitatis in generãdo vnũ ex altero ⁊ corrũpit̃ vnũ in alteꝝ est causa ꝙ generãs est aliqñ nobis ꝑsens fm̃ ꝑpinquitatẽ: aliqñ absens fm̃ remotionẽ: ꝯtingit eni ex hoc qñq; generãs lõge fieri a loco gñationis: sicut qñ mouet̃ in signis meridionalibus ꝯtingit qñq; fieri prope sicut qñ mouet̃ in signis aquilonaribus. Qñ aũt generantis distantia siue accedentis non est equalr̃ necesse est etiã motum esse inequalem: quocirca sicut in aduenĩendo ⁊ in prope esse generat rẽ tũc in recedẽdo ⁊ in longe fieri corrumpitur idipsum mouens accedendo ⁊ recedẽdo: ⁊ si multotiẽs aduenĩendo fm̃ vnam medietatem circuli corrumpit̃: contrarioꝝ enim ꝯrarie sunt cause non tamen est motus vnius medietatis circuli ꝯrarius motui alterius medietatis per

se sed sm respectū radij ad locū generationis: q2 cū recedit respicit obliquiori radio locū gn̄ationis: ꝛ tunc dominatur frigus mortificās: ꝛ cū accedit rectiori respicit radio: ꝛ ideo plus calefacit: ꝛ q2 motus solis in circulo obliquo causa est gn̄ationis ꝛ corruptionis: ideo tempus gn̄ationis est equale tempori corruptionis ꝛ ecōuerso: q2 sol ascēdendo per sex signa generat que sunt a principio capricorni vsq3 ad initium cancri: ꝛ per sex signa descendendo corrūpit que sunt ab initio cancri vsq3 ad principiū capricorni ꝛ isti motus sūt inter duos tropicos solsticiales: ꝛ q2 ista gn̄atio inferioꝝ ꝛ corruptio causant a superiori allatione in circulo aliquo. Ideo oē tēpus qḋ est in re tēporali ꝛ ois vita que viuit habet numeꝝ in circulo celesti: ꝛ in ipso circulo celesti determinat: quia ex ipso circulo ꝯsideratur vsq3 ad quantum se extendit virtus generantis sm q2 affert esse rei anteq̄ afferat perfectam rei corruptionē: sicut p3 ex sciētia astronomica: omnium enim inferioꝝ rerum est ordo causaꝝ pendens ex superiori ordine: ꝛ omne tēpus qḋ est rei ex arte in tēpore durationis: ꝛ ois vita periodo mensurat. Est autē periodus modulatio circuli dicti a peri qḋ est circum ꝛ odos qḋ est modulatio: sed tñ non oia mensurant eadem periodo: sed hec habent maiorem: ꝛ hec habent minorē: hoꝝ enim periodus est. Horū autē minor hoꝝ aūt maior sm q2 magis suscipientia ꝛ retinentia sunt virtutes sibi ex circulo celesti influxas. ¶ Quod autem vera sint que dicta sunt testificatur sensus. Quia nos videmus ad oculum q2 sole adueniente ad punctū arietis: quādo directo radio locum nostrū tangit generatio esse incipit in terra nascentibus: recedente autē sole a principio libre marie incipit reꝝ diminutio ꝛ corruptio: ꝛ tēpus vtriusq3 est equale: q2 tēpus qḋ est generationis sm nām equale est tēpori corruptionis sm nām: q2 tātus est ascensus solis quātus est descensus vt dictum est: si autē ꝯtingit aliquā corrumpi aliquam rem in minori tēpore: hoc est anteq̄ vis generationis celestis sm rōnē periodi recedat hoc ꝯtingat per accidens ꝓpter cōfusionem materie ex alia causa: q2 cum mā est inequalis ꝛ non susceptibilis virtutis celestis: ꝛ non codē modo ꝛ equalr̄ se habens in periodo: tunc necesse est q2 gn̄ationes ꝛ corruptiones sint equales: ꝛ hee erunt citiores ꝛ ille tardiores quocirca accidit q2 tempus idem est gn̄ationis ꝛ corruptionis: ꝛ propter hominum generationem aliis generatur corruptio ꝛ econuerso.

Tex.c.57.

Tex.c.58.

¶ Cap. 5m. Et est digressio declarans ea que dicta sunt de periodo.

Quid est periodus.

Est autē hic attendendum q2 periodus grecum nomē dicit a peri qḋ est circū ꝛ odos qḋ est armonia in cantu: ꝛ ponitur pro ꝯsonantia mensure: hoc est idem q2 mensura corporis. Est sic periodus mensura que ex circulo celesti imprimit vel infunditur rei causate a circulo in inferioribus. Cū aūt multiplex sit circulus celestis: nō tñ sūt nisi duo motus ipsoꝝ in genere. s. motus planes ꝛ motus aplanes: vt dicit Aristo. in. ii° prime phie: ꝛ sicut accipit ex propria phia astronomoꝝ. Motus aūt aplanes siue ordinarius est motus primordialis qui diurnus dicitur: ꝛ est ab oriēte in occidēs super polos mūdi ꝛ super angulos equidistātes quoꝝ maximus est circulus equinoctialis: ꝛ hic motus dicit allatio vnius ꝓprie qui affert gn̄ans hoc est solē: ꝛ scḋo alios planetas: ꝛ tertio oēs stellas: ꝛ quarto gradus totius orbis ab ortu in occidēte qui motus est causa vite ꝛ esse in quibusdā intm̄ q2 quorūdā esse ꝛ vita vltra circulū istius motus nō extēdit: ꝛ ideo quedā pficiunt in esse in die corruptio eoꝝ cōpletur in nocte sicut p3 in pisce qui dicit dies vel ediurna: q2 eadē die nāli morit ꝛ orit. Alius aūt motus est erraticus qui motus planes vocat ꝛ est circuli signoꝝ super polo zodiaci qui distat a polis mūdi per. 24. gradus ꝛ. 35. minuta: ꝛ ideo sol ꝛ alie stelle mote in ipso oblique mouentur ab ante in retro ꝛ ecōuerso hoc est ab aquilone in meridie: ꝛ ecōuerso sicut sol mouet a capricorno in cancrū: ꝛ a cācro in capricornū. Istis aūt duobus modis simul cōmiscent elemēta ad gn̄ationem qū sole adueniēte versus capricornū inferiora elemēta vincunt super superiora: ꝛ qū venit versus cancrū incipiūt vincere superiora super inferiora. Sic etiā distinguit quatuor tempora que sunt ver estas autūnus ꝛ hyems. In duobus enim tropicis facit estatē ꝛ hyemē: ꝛ in duobus equinoctialis punctos. s. ariete ꝛ libra ꝛ vere ꝛ autumno. Est aūt obseruādū q2 nō solus sol est causa gn̄ationis: sed ipse precipue sit generans nisi dicat q2 solo lumine solis fit gn̄atio: q2 sicut dicit precipui phi Aristo. ꝛ Auic. Ptolomeus ꝛ Megelaphus solus sol lucet lumine ꝓprio ꝛ oēs alij planete ꝛ stelle illustrant a sole quēadmodū ꝛ luna: sed lumē recipit ab eis in profundū sui ꝛ induit in eis aliā nām q̄ habeat in sole: ꝛ ideo in luna est frigidū ꝛ humidū intēperate. In saturno est frigidū ꝛ siccū in tēperie. In venere frigidum ꝛ humidū temperate. In mercurio vō est cōmiscibile: q2 auget ꝓpetatē cuiuscumq3 stelle quā respicit ꝛ in sole qui mouet oēs est calidū ꝛ siccum tēperate. Oēs aūt alie stelle sūt ꝓprietatē alicuius istaꝝ sequunt. Hoc habito notandū q2 nullatenus solus accessus solis ꝛ recessus facit periodum: q2 aliter in hyeme nullū animal deberet nasci: sed potius omnia mori ꝛ nullius vita deberet extendi vltra annū: qḋ expresse falsum est: sed periodū facit relatio ascēdentis signi super orizontē. Ad oia alia ista signa circuli cū suis stellis ꝛ planetis in hora ꝯceptus vel natiuitatis rei inferioris que creatur vel concausat a circulo celesti: hoc enim modo mēsura quorūdā est anterius ꝛ quorūdā plus vel minus sm effectus signoꝝ ꝛ fortitudinis stellaꝝ que sūt signis hoc mō veꝝ est q2 equale est tempus generationis rei tēpori corruptionis: q2 a primo signo ascendente in hora rei cōputat ꝓfectus rei vsq3 ad septimū signū eiusdē circuli: ꝛ a signo septimo vsq3 ad primū cōputat defectus: ꝛ ideo septimū signum domus mortis vocat ꝛ ascendens vocat domus vite. Et ideo generatio rei vocat profectus vsq3 ad statum: ꝛ post statum vsq3 ad declinationem ꝛ a declinatione vsq3 ad mortē vocat periodus mortis: quia equalia sunt sm nām: q2 a primo vsq3 ad septimū tantū est quātum a septimo vsq3 ad primū per aliam partē circuli mēsurando: verbi gratia: ab ariete per cācrū ꝛ geminos ꝛ deinceps vsq3 in librā tantū est quātū a libra per scorpionē ꝛ sagittariū: ꝛ sic deinceps ad arietē: ꝛ sic periodus ꝓfectus hois sunt. 35. anni vel. 40. ꝛ erit etas hois. 80. anni: pōt tñ hoc impediri per accidēs per cibū malū vel mortē violentā vel alio quocumq3 modo: ꝛ hoc vocat Arist. materie inequalitatē: q2 s. per accidētia multa aliter disponit q̄ moueant a circulo: ꝛ ideo diuersimode moriunt hoies citius ꝛ tardius q̄ p naturā mortales sint: ꝛ similr etiā alia aialia: hoc etiam modo etates sunt oium reruꝫ: q2 planete in circulo periodali positi qū sunt fortiores dant plures annos vite ꝛ quādo sunt debiliores dant pauciores: ꝛ hoc etiam modo innotescit: qm̄ qui sciret vires signoꝝ ꝛ stellarum in ipso positaꝝ in circulo periodali dum nascitur res aliqua ipse quantū est de influentia celi pronosticari posset de tota vita rei generate: sed tamen hoc necessitatem nō poneret: quia posset impediri per accidens vt dictum est.

Nota q2 physice loquēdo hoies citius aut tardius mori possunt q̄ p nām sunt morituri. 3.

¶ Cap. 6m. Q2 non deficiet generatio per causam substātialē.

Tex.c.59.

Semper vō vt dictū est erit gn̄atio ꝛ corruptio ꝛ nunq̄ deficiet sm nām: ꝓpter causam quā diximus tam ex parte materie in primo libro tam ex parte cause efficientis vt diximus nuper: q2 motus circuli sm nām nō deficiet: hoc aūt rōnabiliter ꝯtingit: q2 si nos ꝯsideremus finē intentionis nature: nos inquiremus q2 nā semp desiderat id qḋ est melius: est aūt melius esse q̄ nō esse: quot aūt modis dicit esse diximus in quinto ꝛ in septimo prime phie. Esse aūt qḋ nā desiderat est diuinū ꝛ ꝑpetuū: ꝛ hoc nō pōt in oibus existere equalr. Ideoq3 quedā distant longe a primo principio vniuersi esse: quedā aūt sunt ꝓpe ipsum: ꝛ ideo deus qui est vniuersitatis principiū cōpleuit isto modo oium esse: vt que nō possunt participare esse diuinū ꝛ ꝑpetuum in seipsis participent per gn̄ationis successionē ꝯtinuā. Ideo enim deus fecit ꝯtinuā generationē: q2 aliter esse diuinū non resultaret in ipsa: ita enim maxime ꝯtinuabit ꝑpetualiter sm naturā3 esse: q2 proximum substantie indiuidue ꝑpetue est fieri semper per generationis successionē: ꝯtinua aūt generatio est vt diximus ea que est per allationem in circuitu factam: sola enim illa est ꝯtinua non deficiens. Ideo enim etiam ista que sunt in inuicem transmutant sm suas passiones ꝛ naturales potentias, verbi gr̄a: corpora simplicia assequunt allationē que est in circuitu dum se circulariter transmutant: ꝛ hoc passiuum est: q2 quando ex aqua generatur aer ꝛ rursus ex

aere ignis: ⁊ rursus reuertitur in ipsum: vt ex igne generet aqua: tunc dicimus ꝙ generatio circule in circuitu quo circa etiam allatio recta que est in elementis dicitur continua quando mutatur ⁊ sequitur allationem que est in circuitu: vnde etiam sole recedente ad signa meridionalia ꝯuertunt elementa superiora ⁊ inferiora: recedente aūt sole ad septētrionalia vincunt elementa superiora ⁊ conuertunt inferiora in superiora: ⁊ sic faciunt circuitum semper perpetuū ſm nām: de desiderio aūt nature ⁊ esse diuino in phyſicis ⁊ in 2° celi ⁊ mundi dictum est.

Cap. 7m. Quare elementa non distant abinuicem separata in suis locis proprijs.

Tex.c.60.

Manifesta aūt est cum dictis solutio questionis quā quidam fecerunt. s. quare elementa tam diu non distant adinuicem de per se existētia in suis locis proprijs cum vnūquodq; moueatur extra aliud ⁊ tendat in suam regionē. Aqua enim ⁊ aer ⁊ ignis ascendant a terra: ⁊ aer ⁊ aqua ⁊ terra descēdant ab igne: ⁊ similiter terra descēdit ab aere: ⁊ aqua ⁊ aer ab igne: ⁊ aqua descendit ab aere: ⁊ sic omnia separant abinuicem motu naturali: igitur videtur ꝙ se non debent inuicem transmutare: nec sibi inuicē permisceri: q: eoꝝ que mouentur abinuicem ⁊ separantur per locum: nec alteratio est nec permixtio: causa aūt huius eoꝝ adinuicem est ex hoc ꝙ imutantur allatione circuli declinati siue obliqui qui aliquando facit abinuicem inferiora super superiora: ⁊ aliquando econuerso: ⁊ sic facit sol motus in circulo illo: ita faciunt alij planete ⁊ stelle que mouēt vapores ⁊ ventos ⁊ serenitates: ⁊ sic adinuicem elemēta se transmutant: si enim vnūquodq; elementū maneret in sua ipsius regione ⁊ non transmutaretur ab alio elemēto qd est prope ipsum ⁊ tangit ipsum iam diu destitissent abinuicem: vel etiam defecissent ab actione ⁊ passione: sed sicut dictum est transmutatur abinuicē generatione ⁊ corruptione. Ideo q: allatio in obliquo circulo est duplex per accessum ⁊ recessum: q: aūt transmutant sic inuicem non contingit aliqd eorum manere inordinatū in sua regione quinimo quantum accipit de natura propinqua tātū etiam accipit de loco eiusꝫ ⁊ permiscet ei: vnde terra ⁊ aqua vaporantia qū rarificant vadunt ad regionem aeris ⁊ pmiscent cum eo: ⁊ econuerso est de aere ⁊ igne quando frigore inspissant: tūc enim vadūt ad regionē aque ⁊ terre ⁊ permiscentur cum eis: ⁊ ideo elementa nunq̄ sunt vbiq; pura sed potius in locis vbi se ꝯtingunt sunt permixta. Manifestum ergo est ex his que dicta sunt propter qd est generatio ⁊ corruptio: ⁊ propter quaꝫ causam efficientem ⁊ etiam manifestum est quid generabile ⁊ quid corruptibile: q: id tm̄ esse diuinum: qd esse diuinū ⁊ perpetuum in se participare non potest.

Cap. 8m. De causa continuitatis ⁊ perpetuitatis allationis celestis.

Tex.c.61.

Deinceps aūt de necessitate ⁊ perpetuitate generationis est dicendum: sed q: hoc nō possumus scire nisi sciamus prius de necessitate motus celestis. Et ideo incipiemus ab illo supponentes quecunq; in phyſicis: ⁊ in celo ⁊ mūdo de hoc dicta sunt: dictum est aūt prius in 7° ⁊ 8° phyſicoꝝ: ꝙ in continue ⁊ perpetue motis tunc oportet ꝙ ipsum mouens sit vnum ⁊ imobile ⁊ ingenerabile ⁊ inalterabile: hec enim omnia ſm aliquid probata competunt primo motori ⁊ alijs celestium orbium motoribus: ⁊ si multi sunt motus qui sunt in circuitu: necesse est etiam esse multos motores: qui tamen oēs equaliter sunt ab vno vel ab alio principio qd mouet primum motum: sicut in .11° prime phie est demonstratum: quādo enim motus sit ꝯtinuus ſm naturā ⁊ non deficiat: manifestum est ex hoc ꝙ tēpus ſm naturā est ꝯtinuum non deficiens qd tempus impossibile est esse sine motu: tēpus enim est numerus alicuius ꝯtinui motus: ergo numerus est eius qui est in circuitu cū nullus alius sit continuus nullo modo interceptus sicut determinatuꝫ est in his que sunt de principio motus in phyſicis ⁊ in octauo libro.

Tex.c.62.

Utrum aūt ꝯtinuus sit motus. Ideo q: id est ꝯtinuū in quo mouet sicut ⁊ locus vel passio: aut q: idem ꝯtinuum in quo mouetur: pꝫ q: in celesti motu circulari. Ideo ꝯtinuitas est: q: id qd mouet est ꝯtinuum: q: primus orbis non est in loco nisi per accidēs: q: s. relationē ꝯtinētis ad ꝯtentū habet adlocū: ⁊ ideo nō est ꝯtinuitas eius in quo mouet: sed potius a circulo qui mouet: motus enim in genere nō habet ꝯtinuitatē ab eo in quo mouet: q: aliqū in passione nō pōt esse passio ꝯtinua nisi per accidēs: sed q: subiectū cui accidit passio est ꝯtinuū. Si aūt etiā in alio motu id etiā est ꝯtinuū in quo est motus et° qd mouet: hoc non est nisi in solo motu locali: q: locus quantū habet magnitudinē ꝯtinuā in motu. Ideo qd mouet ꝯtinuū nō potest esse in recto motu: sed solū in circulari: hoc enim est idē semp ⁊ seipso ꝯtinuum: ⁊ ideo ꝙ corpus tale semp fert in circuitu: hoc faciat ꝯtinuū motū: continuus aūt motus nō deficiēs facit tēpus ꝯtinuū nō deficiēs.

Cap. 9m. Utrum id qd generat generatur ex necessitate.

Tex.c.63.

Quoniā aūt in omnibus ꝯtinue ⁊ perpetue motus siue ſm gñationeꝫ siue ſm alterationē siue vniuersalr loquēdo: ſm oēm trāsmutationem moueant videmus existere qd est diuinū ⁊ generatio hec generat aliud post aliū ⁊ hoc nūq̄ deficit ꝑpter motus ꝯtinuitatē. Uidēdum est vtrum necessario aliquid generat vel nihil: sed omnia ꝯtingit esse gñata ⁊ nō gñata: huius aūt questionis causa est: q: nos diximus ꝙ gñatio motū circuli imitat: q: causat a motu stellaꝝ in circulo obliquo. In circulo aūt obliquo ortuꝫ cū suscꝫ sequit occasum: ⁊ iteꝝ eiusdē ⁊ hec successio nō deficit: sed sīus renouationis in causa gñationis vnius videt semp debere sequi ex generatione alterius in causatis a motu circuli obliqui. Manifestū enim in quibusdaꝫ ꝙ mox vt erūt q̄dā alia gñant ex illis: ⁊ ꝑpter illa sicut si terra madefit necesse est terrā euaporare: ⁊ ex vapore nubē gñari ex nube pluuiā ⁊ ex pluuia terrā madefieri: ⁊ ex illa necesse est iteruꝫ exire vaporē ⁊ sic in infinitū: cū enim de re aliqua in sua causa efficiēte ⁊ māli determinata veꝝ est dicere ꝙ erit opꝫ illaꝫ aliqū existere sicut pꝫ in ꝑdictis exēplis aliquid: tū futurum est nō habēs causam determinatā: q: nihil ꝓhibet nō futuꝝ

Tex.cō.64.

futurus enim aliquis incedere eo ꝙ habeat ꝓpositū incedēdi nō incedet: q: forte impedit ꝓpositū eius sicut enim est in entis diuisione: Ita vniuersalr est in gñatione q: quedā entiū sunt ꝯtinua ⁊ possunt nō esse: ⁊ ita videt ꝙ quedā ꝯtingāt nō generari ⁊ nō necessario generant qbusdā alijs gñatis: sicut sor. non gñat gñato boue. Queramus ergo vtrū oia que gñant sint talia: aut nō sint talia vel partim sic ⁊ partim alr: sicut aūt est in diuisione entiū: ꝙ q̄daꝫ necesse est simpliciter esse: quedā ipossibile est nō esse: quedā aūt possibile est esse ⁊ possibile est nō esse: sicut in gñatione videt q̄dā necessario gñari: quibusdā gñatis ⁊ possibile non gñari generatis illis.

Tex.c.65.

Tex.c.66.

Queramus ergo in illis cū videamus generalr cū posterius est gñatū: qd necesse prius gñatū esse vtrū sic sit econuerso: si gñato priori necesse sit gñari posterius: verbi gratia: q: nos videmus ꝙ si domus est gñata necesse est ⁊ fundamētū esse generatū. Queramus ergo vtrū cōuertat ꝙ si fundamētū est gñatū: ꝙ etiā domus est gñata vel nō ꝯuertat. Dicamus aūt soluētes istā questionē ꝙ qū termini gñationis ⁊ gñari se habēt adinuicē ita ꝙ vtrūq; sit mā gñationis ad alteꝝ. Ita ꝙ vtrūq; trāsmutat ad aliud sicut est in exēplis terre cū puluere ⁊ vaporis ⁊ nubis ⁊ pluuie: ⁊ similr in gñatione elemētoꝝ sub circulo declini differēter moto: tūc necesse est equalr gñato priori gñari posterius ⁊ ecōuerso: q: in talibus gñatio circulaꝫ assequit ⁊ vnūquodq; cū est ad vnūquodq;. Qū aūt termini gñationū nō sic se habēt adinuicē sed est intereatum or de priori ⁊ posteriori preter hoc ꝙ vnuꝫ sit tota mā ad alteꝝ: lꝫ sit forte pars nature eius: tūc nō ꝯuertitur a priori gñato posterius gñari ⁊ ecōuerso necessario q: in talibus posterius a priori nō gñat per se sed ꝑ accidens sicut est in fundamēto ⁊ domo: fundamentum enim nō tota domus est nec per se mā eius: q: si esset per se mā eius: tūc domus tota in potentia esset in fundamento: ⁊ tūc vno motore sine additione adduceret de fundamento ad actū qd est falsum: ⁊ ideo etiā nō ꝯuertit gñatio: q: cū dicitur si domus est fundamentū est: nō est hec necessitas absoluta: q: tūc oporteret ꝙ ex domo sicut ex materia gñaret fundamētū: sed est necessitas suppositionis que causat ex ordine qui est inter totū integrale ⁊ suam partē: q: totum positū ponit partē: ⁊ nō econuerso: si enim esset necessitas absoluta causata per gñationē tunc oporteret ꝙ vtrūq; esset materia ad alteꝝ: ⁊ tūc seque-

Tex.c.67.

ret etiā ecōuerso: ꝙ si fundamentū est etiā domus est: quia sicut primū se habuit ad scdm ꝛ ecōuerso in gn̄atione que cōuertitur de necessitate sicut prius diximus. Cū enim posterius necesse est gn̄ari a primo necessitate absoluta: tūc etiam necesse gn̄ari prius a posteriori ꝛ ecōuerso: si prius generat̄ necessario a posteriori etiā eadē necessitate generat̄ posterius a priori: quia in talibus vtrūqꝫ est posterius ad alterum ꝛ vicissitudinem generationis eorum adinuicem affert eis continue generans accedendo ꝛ remeando. Cum autē dicebatur ꝙ domo generata necesse est esse fundamentū: fuit quidem necessitas sed non ꝓpter id ꝙ domus sit causa generationis fundamenti: sed fuit necessitas subiectionis siue suppositionis ex hypothesi: q: posito toto necesse fuit supponi partem: ꝯuertunt̄ ergo in omnibus in quibus posterius gn̄at̄ a priori: sicut ex causa materiali tota mouente quodam alio ꝯtinue accedente ꝛ recedente: qr in talibus semꝑ priori generato generatur posterius ꝛ econuerso.

¶ Cap. 10m. Q: non possit generatio continua esse in infinitū sm rectum.

Tex.c.68.

SI vō dicat ꝙ generatio non est infinita sm circulū: sed sm rectū eo ꝙ sunt infinita intermedia ꝓbabimus ꝙ īfinita sit generatio hoc modo siue inferiora ad superiora siue supiora ad generata preterita qđ non ꝯtingit qđ ꝓdictū est. s. ꝙ ex priori generato necesse sit generari posterius: dico ꝙ non ꝯtingit siue sumat̄ necessariū simplr siue necessariū ex suppositione. Quocūqꝫ aūt modo sumatur necessarium semper oportet aliquid ante esse qđ primū ꝓpter qđ alia necesse sit gn̄ari sed in infinito nullum est primum: cum ergo illius respectu dicat̄ esse prius ꝛ posterius nullū erit prius nec posterius ꝓpter qđ sit necesse alia generari: ergo in infinitis non potest esse cōtinua generatio: sed adhuc etiā in finē habentibus non est verū dicere ꝙ ipsa simpliciter necesse sit generari sm rectū: verbi gratia: ꝙ necesse sit simpliciter generari domū qn̄ fundamentū est generatū necesse esset generari domū: ꝛ hoc ꝯcederetur tūc necesse esset ꝙ esset semꝑ generatū qđ nō esset semper generatū: q: nos videmus: q: nō semꝑ ꝯtingit generari domū generato fundamēto: sed si est generatio ex necessitate absoluta: tunc oportet generationē esse: q: semper aliquid esse ex necessitate ꝛ aliquid esse semper ꝯuertunt̄ ꝛ sunt simul: q: qđ necesse est esse possibile est nō eē quocirca ex necessitate ens est semper eternū ꝛ ecōuerso: si aliquid est sempiternū ꝛ ipsū est ex necessitate: ꝛ si ex necessitate ipsum est sempiternū. Si ergo alicuius generatio est simplr ex necessitate non pōt hoc esse sm rectum: sed necesse est circuire ꝛ reiterare in idem vnde generatio incipit ꝛ hoc planū est ex hoc q: alterū duorū necessarium est. s. ꝙ aut finem habeat generatio aut non habeat finē: ꝯstat aūt ꝙ non habeat finem generatio: ergo non erit recta q: omne rectum finitum in termino sui est: ergo necesse est generationē circuire omne: si aūt hoc tūc erit generatio sempiterna ꝛ in circuitu ꝛ nō in rectum: q: si sempiterna: tūc nō pōt esse in rectū: q: sempiterna nequaq̄ habent principiū nec si inferius vt ad futura accipiamus nec si ad superius vt ad generata accipiamus: cū aūt nec principiū habeat generatio nec sit finita necesse est eam esse sempiternā: ꝛ q: sempiterna est necesse est eam esse in circuitu adeo necesse est esse generatū ab hoc: ergo necessarium est generatum esse qđ prius fuit illo vnde fuit principiū gn̄ationis istius: ꝛ si hoc est necessariū generatū esse necessario fuisse: ergo necessariū est etiam prius illo generatū esse qđ est tertiū: ꝛ hoc etiā hoc modo ponit sibi quartū si quatuor sint alioquin reuertit̄ in ipsum ꝛ sic fit ꝯtinue: qr nihil differt dicere ꝙ reuersio fiat per vnū mediū vel per duo vel per plura dūmodo ab vltimo redeat in primum: necessariū ergo simplr quo vnū necessario generat̄ ex altero est in motu ꝛ generatione que est in circuitu: ꝛ si aliqua necesse est in circuitu gn̄ari: necesse est illa simplr gn̄ata esse ꝛ alia generant̄ ꝯtingenter ꝛ ecōuerso: si aliqua necesse est simplr generata esse ista necesse est in circuitu gn̄ari: hec autem causa posita rōnabiliter posita est perpetue gn̄ationis elementorū: qr talis generatio nobis ad sensum apparuit esse in circuitu.

¶ Cap. 11m. De probatione generationis perpetue que est in circuitu sm causam que est motus celi.

Tex.c.69.

SI aūt volumus hoc demonstrare per causam dicemus ꝙ motus celi est in circuitu: ꝛ ideo elementa adinuicem ex necessitate generātur. Si enī motus celi est in circuitu: oportet que cunqꝫ huius motus sunt passiones ꝛ quecūqꝫ sunt per hunc solum sicut per causam efficientem ꝙ etiam ista sunt ex necessitate: si enī qđ in circuitu mouetur semper mouet elementa: necesse est etiā ꝙ motus horum que sunt passiones eius ꝛ ꝙ motus eorū que sufficiēter causant̄ ab hoc etiam sint ex necessitate: sicut verbi gratia: cum allatio superioris hoc est circuli declinis sit in circuitu: necesse est ꝙ sol moueatur in circuitu ꝛ alij planete: q: autē sol mouetur in circuitu necesse est ꝙ omnia que sicut cause ꝛ efficienter sunt a motu solis ꝛ motu horarum sint etiā generata ex necessitate in circuitu: ꝛ hec inter omnia temporalia ꝛ maxime generatio elementorū: quia ex illorum generatione omnia alia generantur.

¶ Cap. 12m. Quare sm predicta quedā reiterant̄ ꝛ q̄dā non.

Tex.c.70.

SEd tūc oritur nobis questio ex predictis quare ita esse videtur vt dictum est: verbi gratia: ꝙ aqua ꝛ aer ꝛ circuli in circuitu generantur: ꝛ siquidem nubes erit oportet etiam pluere: ꝛ si pluet oportet nubem esse cum sol continue veniēs extrahat vapores eleuatos in quibus nō est sic q: homines ꝛ animalia non reiterantur in seipsos vt rursus generet̄ idem qđ preterijt ex posteriori generato: q: non est necesse si pater tuus generatus est te generari: lꝫ ecōuerso sit necessarium ꝙ si tu generatus es ꝙ etiam pater tuus generatus sit. ¶ Solutio autē huius questionis est qr in talibus est generatio sm rectum ꝛ non sm circulum: q: sicut supra diximus vtrūqꝫ terminorū non est materia ad alterū vt vno motore diuersimode se habente educatur vtrūqꝫ de vtroqꝫ. In his generatio nō est circularis sicut in te ꝛ patre tuo: quia pater tuus non est tota materia ad tui generationē: sed materia tui deciditur de ipso: ꝛ ideo in eo est motor decidēs hoc est formans id vnde tu generaris ꝛ nō ecōuerso: qr nihil est in aliquo sicut potentia ꝛ materia nisi ꝙ totū est in illo ꝛ vno motore educitur de ipso sicut in nono prime philosophie est manifestum: ꝛ ideo vnumquodqꝫ elemētorū est in alio sicut in potētia: q: vnūquodqꝫ educit̄ ab altero.

¶ Cap. 13m. Que reiterātur eodē numero ꝛ que nō ꝛ quare.

Tex.c.70.

PRincipium aūt rursus intētionis nature querendum est vtrum omnia sm vnum modū ꝛ similiter reiterentur numero eadem: hec autē reiterantur eadem specie. Ex quo enī omniū sm naturam continua est generatio: videtur ꝙ omnia eadem sm naturam debeant reiterari. ¶ Est aūt huius questionis solutio qđ considerandū est in iteratis: qr quorum substantia reiteratur incorruptibilis manens sm formam ꝛ speciem in toto motu illa reiterātur eadem numero sicut sol reiteratur in obliquo circulo qr motus sequitur id quod mouetur q: non est motus nisi existentia in actu sicut dictum est in 6° physicorū: quorum autē substātia in mutatione nō est incorruptibilis per spēm ꝛ formā: sed potius corruptibilis hoc necesse est specie eadē reiterari ꝛ non numero: ideo aqua est ex aere ꝛ econuerso aer ex aqua specie eadem ꝛ non numero: sed tamen cum aer tota sit materia aque ꝛ econuerso aqua aeris magis reiterata accedunt ad identitatē numero q̄ animalia ꝛ homines reiterati: quia si de cibo generetur bos ꝛ non de toto cibo: ꝛ si de boue generetur ꝛ de fimo terra: ꝛ de terra cibus qui est pabulum bouis: ꝛ de pabulo bouis iterum bos de nullo istorum generatur toto sed de parte: ꝛ ideo minus accedunt ad identitatem in numero q̄ faciant elementa in circulari generatione elementorum: vnde si conceditur ꝙ elementa aliquo modo reiterentur eadem numero: nō tamen ꝓpter hoc conceditur ꝙ reiterentur eadem numero quorum substantia penitus totalis est corruptibilis qualem contingit non esse eandem in generato ꝛ ex quo generatur. Hec autem de generatione elementorum dicta sufficiant. Sed elementorum accidentia ad naturam pertinentia in 3° ꝛ 4° de celo ꝛ mundo dicta sunt.

¶ Explicit Liber Secundus de generatione ꝛ corruptione.

¶ Liber metauroꝝ Alberti magni Incipit.

¶ Tractatus primus de causis impressionū omnium materiali ⁊ efficiente.

¶ Cap. pᵐ. De diuisione habitorum ⁊ habendorum in tota sciencia naturali: ⁊ de nomine libri.

N A scientia naturali corp⁹ mobile est subiectum: vt dictum est multotiens. In natura autem duplex est mobile corp⁹. s. simplex ⁊ mixtum. Et ideo scientia nālis tres habet partes in genere. Quia quedā eius pars est de corpore mobili simplici. Quedā autem de simplici qđ est acceptū fm viam ⁊ motum ad cōmixtionem. Quedam autem de mobili cōmixto sicut minerali vel vegetabili. ¶ Uel aliter. Illa aūt pars que est de mobili simplici est duplex fm duplicem modū simplicis corporis mobilis. Simplex enim vt dixit Arist. in primo de gñatione ⁊ corruptione: ⁊ nos diximus idem in primo de generatione ⁊ corruptione: capitulo. 19. dicit duplr. Est enim idē qđ vniuersale ⁊ etiā idē qđ substātia simplr. Unde vna pars sciencie nālis est de mobili corpore simplici: hoc est vniuersali prout abstrahit ab omni corpore signato in nā: que est sciētia libri physicoꝝ. Et alia pars eius est de mobili qđ est corpus simplex: siue moueat fm situ tm: siue moueat ad formā. Que aūt est de mobili simplici corpore duplex est. Quia est motus fm sitū nihil varians in eo qđ mouet. Et est mot⁹ ad formā qui variat aliud in mobili. Mobile ergo simplex quo ad potentiā ad sitū ⁊ locū qui nihil variat in eo qđ mouetur determinaf in libro de celo ⁊ mūdo. Mobile aūt simplex quo ad potētiā ⁊ formā que variat essentiā in substantia vel esse in accidētibus determinatū est in libro de gñatione ⁊ corruptione: que est prima pars nālis phie. Mobile autē simplex prout est in via ad cōmixtionē determinaf in isto libro quē habemus pre manibus qui dicif liber metauroꝝ: qui continet secūdā partē nālis phie. ¶ Mobile aūt huiusmodi ꝯsideraf duplr. s. ex parte vie cōmixtionis que est fm ꝙ vnū elemētū mouef in regione alterius per hoc qđ alteraf ad ipsius per vaporē vel inspissationē: vel ꝯsideraf ex parte ipsius cōmixtionis que fit per actiuā qualitatē vnā vel plures vel per passiuas. Et mobile quidē simplex primo modo ꝯsideratum determinaf in primis tribus libris metauroꝝ. Mobile aūt simplex fm modū cōmixtiōis facte per actiuas vel passiuas qualitates determinaf in libro 4° huius sciētie. Deinceps aūt in alijs libris determinatur de mobili mixto ꝯtracto ad speciē mineralē vel vegetabilē vel animalē sicut patebit in sequētibus quando tertia pars nālis phie determinabitur.

¶ Postq̄ ergo precessit nostra ꝯsideratio in libro physicoꝝ de rebus nālibus que sūt prime ⁊ pricipia corporis mobilis inquātū est mobile in vniuersali abstrahēs ab omni corpore signato ⁊ fm spēm accepto. Et postq̄ enim ꝯsiderationē fecimus in 2° de celo ⁊ mūdo: ⁊ de stellis: ⁊ de motu suo: ⁊ causalitate ordinante mūdum inferiorē eo ꝙ mouēt elemēta ad generationem ⁊ corruptionē sicut diximus 2° de gñatione ⁊ corruptiōe. Et postq̄ in pmo de celo ⁊ mūdo ostēdimus: causas dispositiōis sit corpus vltimū supra nos eo ꝙ ipsum claudit ⁊ ꝯtinet oīa: ⁊ dixim⁹ ibidē dispositionē elemēti nobilis: qđ est celū: qđ lz in cōpositionē nō veniat corporis huius vel illius: tamē est pcipuū cōplēs vniuersum. Et postq̄ nos in 3° celi ⁊ mūdi ⁊ 4°. in 2° de gñatione ⁊ corruptione enūtiauerimus quātitatē discretā elemētoꝝ corporeoꝝ ⁊ alterationes elemētoꝝ adinuicē fm causam mālē ⁊ efficiētē: postq̄ etiam dixim⁹ in vniuersali mutatiōes que sūt gñatio ⁊ corruptio. In primo de gñatione ⁊ corruptione visum est nobis ꝙ fm ꝯsequētiā sciētie nālis de corpore mobili simplici vt habitum est. Remāsit nobis tractatus de rebus accidentibus in alto que sunt ꝓpinque locis stellaꝝ: ⁊ demōstrare debemus eas per causam que sunt sicut galaxia: ⁊ stelle que dicunt cometes eo ꝙ comā habēt: ⁊ assub: ⁊ anareli arabice qđ est ignis expulsus siue descēdēs: ⁊ hoc quidē faciemus in primo libro huius scie. In scđo aūt determinabimus ea que videnf fieri in aere que sunt res gñate ex mutatiōe eius ex eo. s. ꝙ ipse est alicubi calidus ⁊ alicubi frigidus: ⁊ fiūt impressiones ex vapore ascēdēte in aerē ex vapore aque ⁊ terre. In tertio quidē libro huius sciētie determinabimus ea que fiūt ex vaporibus ꝯtētis in aqua ⁊ terra: que sūt sicut terremotus ⁊ vēti: ⁊ que illis sūt similia. Cū aūt narrauerimus de illis assignādo causas istoꝝ: tūc dicemus modū cōmixtionis corporum: ⁊ tūc in alijs libris particularibus de nā dicemus mineralia: ⁊ nās aialiū ⁊ plantaꝝ in vniuersali ⁊ particulari ⁊ sermonē faciemus cōmunē: qꝛ de indiuiduo particulari. i. de hoc ⁊ illo sciētia de eis haberi nō pōt. Cū enim hec fecerimus tūc puenìemus ad hoc qđ intendimus in scia nāli: ⁊ puenìemus ad vltimū narrationis nostre in rebus physicis. Dicif aūt hic liber metheoroꝝ qđ est grecum nomē: ⁊ cōpositū a meta qđ est trans ⁊ theorum qđ est ꝯtemplatio quasi ꝯtemplatio eoꝝ que sunt trans. i. in alto gñata: qꝛ de illis principalr hic intendif. Uel a meta qđ est de: ⁊ theorim qđ est videre: qꝛ est de his que visu accipiunf in aere gñata sicut galaxia ⁊ iris

Interpretatio nois libri huius.

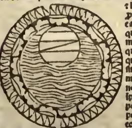

⁊ huiusmodi. Et hoc est pbabilius ꝙ meta greca prepositio idem est frequenter ꝙ de: sicut metamorphoseos qđ est idem qđ defectus. Dicūt autē quidam ꝙ metheora idē sit qđ de ipressionib⁹: qđ nullo mō est verū: qꝛ hoc nomen nimis est cōe: qꝛ ipressiones superioꝝ corpoꝝ in omnibus sunt corporibus ⁊ simplicibus ⁊ compositis.

¶ Cap. 2ᵐ. De efficiente ⁊ materiali generatoꝝ in alto.

I Ncipiamus enim nūc de causis impressionum efficiētibus ⁊ mālibus ipressionū dico que in alto gñanf tāgēdo primā causam efficiētē: dicēdo ꝙ in corporibus celestibus rotūdis que mouentur circulariter nō est diuersitas que fit ex mutatione in subā: neq̄ mutatio que fit ex motu in esse accidētali: eo ꝙ ipsa nō sunt in potētia ad formā: sed ad vbi tm. Reliqua vō corpora simplicia sunt q̄tuor numero: qꝛ principia eoꝝ que sūt q̄litates prime ⁊ capita siue essencialia initia eoꝝ que sūt q̄tuor vtiles ꝯiugationes sūt q̄tuor tm: sicut diximus in 2° de gñatione ⁊ corruptione. ¶ Hec aūt q̄tuor simplicia corpora habēt duos motus locales. s. motum a medio in sursum: ⁊ motū qui est a sursum ad mediū. Corpoꝝ aūt leuiū est motus a medio ad sursum: ⁊ corpoꝝ grauiū est motus a sursum ad mediū siue deorsum. Et ista quidē corpora q̄tuor sunt: ignis aer aqua ⁊ terra. Aqua aūt ⁊ aer duo elemēta: reliqua vō ꝯtinua sunt cū istis duobus elementis. Et sunt media iter ea. Aer ergo ꝯtinuus est cū igne: ⁊ aqua ꝯtinua est cū terra: ⁊ vtrūq̄ medioꝝ ꝯtinuū est cū altero: attamē ꝯtinuatio aeris cū igne: maior est ꝯtinuatione eius cū aqua: ⁊ ꝯtinuatio aque cū terra maior est q̄ ꝯtinuatio ignis cū aere. ¶ Sic ergo colligif corpus celeste esse causam gñatoꝝ in alto: ⁊ loco ignis ⁊ aeris esse locum gñationis eoꝝ: ⁊ euaporatio aque ⁊ terre est proxima causa materialis eoꝝ: terra autem ⁊ aqua sunt causa mālis eorum remota: qđ qualiter sit consequentia demonstrabunt.

Tex. c. 8.

¶ Cap. 3ᵐ. Et est digressio scire faciēs qualr vnū elemētum ꝯtinuum est alteri: ⁊ qualr vnum magis cōtinuum est alicui q̄ aliud alteri.

A Duertendū aūt est qualr dicaf elemētum cōtinuari cū elemēto. ¶ Sciendū ergo ꝙ sicut diximus in 2° de gñatione ⁊ corruptione: ꝯtiguum per nām diuisum est ex primo: per potētiā cōtinuo. Est aūt mā elemētaris in primis q̄litatibus mālibus diuisa per rarū ⁊ densum in duo. s.

Opio ppria.

Cap. j. in pho

in elemētum spirituale ⁊ corporale: ⁊ quo ad hoc aer magis ꝯtinuatur cū igne q̄ cū aqua: q₂ ex proximo ꝯtinuo diuidit per formā aeris ⁊ ignis: ignis ⁊ aer ex vno ꝯtinuo in potentia: ⁊ ideo illa ꝯtinua sunt per nāꝫ: nō aūt ex proximo cōmuni erit aer cū aqua per diuisionē ꝯtinui illius: hec est ergo causa dicti istius: ꝯtinuū aūs ꝯtiguū aūt sicut ⁊ in de gn̄atione potentie pro ꝯtinuo qḋ cū eo cui ꝯtiguatur ab vno potētialr̄ ꝯtinuo imediata exiuit diuisione forma specificatiua diuidēte: ⁊ ꝫꝫ eundē modū intelligēdū est qḋ dictū est: aquā cū terra plus habere ꝯtinuitatis q̄ ignē cū aere: q₂ plus ꝯueniūt in denso grosso aqua ⁊ terra q̄ ignis ⁊ aer ꝯueniūt in raro spirituali: ⁊ ideo aer habet plus de motu grauis q̄ aqua: hoc aūt de motu leuis: q₂ aqua ⁊ aer ⁊ terra se ꝯtingūt in parte terre habitabili ⁊ nō habitabili: que nō est cooperta aquis qḋ nō faceret aer si plus cū igne q̄ aqua cū terra ꝯueniret ⁊ hāc credo esse causam dicti huius: ⁊ in de gn̄atione vbiqꝫ simile dicit. ℂ Dicūt tamē aliqui ꝙ hoc intelligit de modo gn̄ationis impressionū illaꝝ de quibus intelligit in hac sciā. q₂ eni ignis ⁊ aer ꝯueniūt in hoc ꝙ neutrū est mā vapoꝝ: ⁊ aqua ⁊ terra sūt mā vapoꝝ: ideo aer dicit ꝯtinuari igni: ⁊ aqua terre: q₂ vtrūqꝫ est mā vapoꝝ: aer aūt plus dicit cōtinuari igni q̄ aque: q₂ ꝯuenit cū igne in non esse māꝫ vaporum: sed nō ꝯuenit cū aqua. Continuatio aūt aque cū terra maior dicit q̄ aeris cū igne: q₂ tam terra q̄ aque in duobus ꝯueniūt. s. in esse materiā vapoꝝ: ⁊ esse locū coꝝ. Sed aer nō ꝯuenit cū igne nisi in vno. s. in esse locū vapoꝝ in altū eleuatoꝝ quorundam: ⁊ lꝫ istud verum sit: tamen non puto ꝙ sit causa dicti: sed potius primum ⁊c̄.

ℂ Cap. 4m. Quia mot⁹ iferioꝝ est causatus a motu supioꝝ.

Redeamus ergo ad propositū ⁊ dicamus ꝙ cum sint corpora superiora circularia īuariabilia vt dictū est: ⁊ sint etiā corpora simplicia variabilia que sunt quatuor elemēta: opꝫ ꝙ motus rerum que ordinant a nā que sunt in terra sicut plante ⁊ gn̄atio lapidū: ⁊ gn̄atio aialiū: ⁊ mineraꝝ metallicaꝝ ⁊ que sunt similia dictis: sit factus ⁊ causatus ex motu corpoꝝ superioꝝ in oībus similibus alterationibus nālibus ⁊ suis mutationibus: ⁊ sit etiā factus ⁊ causatus ab his que faciūt mutationes per ipsum corpus celeste: q₂ mutatione in inferioribus corporibus duo faciūt. Unū est mouens primū sicut corpus celeste. Et alteꝝ est mo/ ꝯ primuꝫ sicut qualitates prime ꝯtinētes in se virtutes celestes: eo ꝙ mouent a corporibus celestibus: ⁊ hec sunt que faciūt mutationes per corpora celestia. Sed questio est: q₂ si motus supioꝝ est causa motus inferioris per nāꝫ: si ille motus est ordinatus etiā hic iferioꝝ debet esse ordinatus: ⁊ eādē nāꝫ sequi: q₂ variatio in rebus sequit ex motu circuli obliqui: item cōtinuū est causa nō ꝯtinui: ⁊ corpus irregulari motus indiget aliquo dirigēte ⁊ regulāte: nec effectus similes causis oībus q̄uis ꝯueniāt sibi quidā. ℂ Dico aūt ꝙ motus superiorum oīum reꝝ corporaliū est motus primus qui est motus mobilis primi celestis. ℂ Propterea q₂ sicut in 8° physicoꝝ determinatū est ipse est sempiternus ſm nāꝫ: ⁊ imutabilis eo ꝙ ipse est eodē modo in velocitate ⁊ tarditate ſm nāꝫ: neqꝫ est corruptibilis: neqꝫ est similis alicui motuū inferioꝝ rectorū mutabiliū: eo ꝙ sint dissimiles sibi in velocitate: q₂ motus nālis rectus est intēsior in fine suo: q̄ in principio: ⁊ motus eoꝝ est corruptibilis eo ꝙ finit ad locuꝫ in quo quiescit res nāliter: ⁊ q₂ si sic se habēt motus superioꝝ ⁊ inferioꝝ: necesse est vt dicamus ꝙ motus inferioꝝ sensibiliū que apparent sicut motus elementoꝝ ꝓueniāt ex motu supioꝝ sicut ex sua causa. Quia si superioꝝ motus ꝯsideret ſm obliquitatē circuli declivis: ipse est frequēter accedēs ⁊ recedēs. Et si ꝯsideret ſm circulū tn̄ ipse est ꝯtinuus. Si vo ꝯsideret ſm materiā eius qḋ mouet ipse est incorruptibilis. Frequēter aūt ⁊ ꝯtinuū ⁊ incorruptibile causa est eius qḋ sit frequēter non ꝯtinue: ⁊ qḋ est corruptibile. ℂ Amplius aūt corpus indeterminati motus ⁊ irregularis indiget aliquo dirigēte ⁊ regulāte: qḋ qdē etiā sit determinati motus ⁊ regularis: q₂ aliter iret in infinitū nisi aliqḋ corpus regulare esset certi motus ⁊ regularis: cuꝫ ergo inferiora indeterminati ⁊ irregularis motus sint: ⁊ superiora certū habēt motū ⁊ regularē: inferiora ſm suū motū causant a motu superioꝝ. ℂ Amplius autē oē qḋ mouet mouet aliqñ: ⁊ aliqñ nō: ſm nāꝫ suam ſm motū suū causat ab eo qḋ semp mouet: sed ꝯstat inferiora moueri aliqñ ⁊ aliqñ nō. Superiora aūt semp moueri: ergo iferiora a supioribus semp mouerent. ℂ Adhuc aūt motus nālis elemētoꝝ facit separari abinuicē elemēta cū leue ascendat ⁊ graue descēdat. Distātib aūt elementis nō fit cōmixtio eoꝝ per motū vnius in regione alterius: cū ergo fit commixtio ⁊ motus eoꝝ in regiōes suas adinuicē oporteret ad hoc aliqḋ ꝯstitui mouens ꝙ id qḋ mouet motū rectū qui est elemēti nālis mouēs: ergo adhuc opꝫ ꝙ sit: ⁊ sic ꝯstat ꝓpositū. s. ꝙ totus motus inferioꝝ a motu superioꝝ depēdet sicut effectus a sua causa. ℂ Querit ergo cū hoc est manifestum: tūc querimus causam eoꝝ que generant in alto sicut est galaxia ⁊ cometes ⁊ assub ⁊ anaceli ⁊ similia. Dico ergo ꝙ quatuor corpora ignis aer aqua ⁊ terra generant ⁊ corrūpunt ⁊ alterant adinuicē: ⁊ vnūquodqꝫ ipsoꝝ est ad formā alterius in potētia: ⁊ ideo quedā illoꝝ alterant aliqñ ad altera: ⁊ ideo cū aqua sit liquida: ⁊ ideo facile vaporabilis ⁊ separabilis a loco suo: q₂ qñ vaporat quātū recipit de nā aeris: tātū etiam recipit de loco aeris: ⁊ tātū separat a loco suo nāli. Aque eni nō inest nā qua in se aggreget ⁊ terminet cū sit male in se terminabilis. ℂ Hoc tn̄ ſm Alexandrū aliter exponit: qui dicit: ꝙ aqua in sua subā vel loco non aggregat aggregatione ꝯgelationis: q₂ aque nō accidit ꝯgelari nisi egredienti extra propriū terminū: sicut nec igni lucere. ℂ Huius āt causa est q₂ quelibet res in suo loco ꝯseruat in forma sua. Cōgelatio aūt quedā aque mutatio est. Congelat aūt duplr̄. s. solubilr̄ in aere: ⁊ insolubilr̄ in terra: ⁊ neutro modo in sua spera: q₂ in aere multiplicat frigus ex circūstante calido cōprimēte: ⁊ ex hoc pōt profundari vndiqꝫ in nube rara: ⁊ neutrū hoꝝ est in spera aque: ⁊ ideo etiā cito ꝯgelant cū in terra per multos annos nix induret: ꝯgelat aūt in lapide ꝓpterea ꝙ terra cōtinet frigus: ⁊ nō recedit ꝯtinue agens: aqua aūt nō sic habꝫ circūstans calidū qḋ frigus cōprimat: ⁊ cum sit spissa in loco suo nec pōt vndiqꝫ ꝓfundari in ipsa. i. cū sit humida male retinēs nō retinebit intensuꝫ ꝑpetuū frigus indurans in lapides: ⁊ istud est ſm Alexandrū: vnde sensus ꝙ nō ꝯgregat in loco suo ꝯgelatiōis modo: nec etiā manēs in specie sua a terra pōt separari: neqꝫ etiā inest ei vt in sua forma manēs separet a terra ꝓpter ꝯuenientiā aque ⁊ terre quā supra diximus: determinatio aūt hui⁹ ꝙ a terra nō separet aqua hec est: ꝙ maria sunt iuxta ⁊ circa terrā vndiqꝫ: ⁊ aque etiā quiescūt sub terra in visceribus eius: ⁊ natāt super supficiē eius. Maria eni sūt aque grosso terreo ⁊ cōbusto admixte ⁊ aque sub terra sunt grosse ꝯuerse ad terre nāꝫ. Natantes āt sunt subtiles dulces ꝓpter admixtū sibi aereū ⁊ expurgationem terreni pulueris admixti: talē aūt influxū aque in terraꝫ nā vniuersalis ordinat ꝓpterea ꝙ cōmisceat terre ad gn̄ationē ipressionū diuersaꝝ ⁊ cōmixtionū: ⁊ hoc patebit i sequētib⁹.

ℂ Cap. 5m. De exclusiōe erroris quorūdā dicētiū iter celuꝫ ⁊ terrā nō esse nisi vnū elemētū: ⁊ de significatione etheris.

Est aūt nobis necessarium vt sciamus hoc an vnū elemētū sit mediū inter orbē stellaꝝ: ⁊ terrā. An plura vno: ⁊ si inter ea sunt corpora multa: tūc opꝫ ꝙ sciamus quot sunt illa numero: ⁊ vbi est terminus eoꝝ ⁊ ipsoꝝ finis: ⁊ lꝫ hec determinata sint in celo ⁊ mūdo: ⁊ in 2° de gn̄atione ⁊ corruptione: tn̄ aliter querimus de ipsis hic ꝓpter errorē eoꝝ qui dixerūt vnū soliū esse terminū ⁊ finē elemētoruꝫ in igne ⁊ in celo. Dico ergo q₂ postq̄ precessit sermo in 3° celi ⁊ mūdi de elemēto: qḋ imediate est sub orbe qḋ est ignis: tūc in libro isto nō fuimus ꝯtenti in hoc ꝙ tn̄ diceremus sermone nostro veritatē: sed recitauimus ibi etiā dicta sapientū qui fuerūt ante nos vt sciremus qui essent illi qui ꝯuenerūt nobiscū in sermone. Dixerūt eni quidā sapientes Phi etherē esse idē qḋ ignē oīno: vnde quidaꝫ veteꝝ cui nomen Anaxagoras opinatus. est: ⁊ etheris ⁊ ignis intētio oīno esset vna: ⁊ lꝫ ipse male diceret dicēdo vnū esse mediū elementū inter celū ⁊ terrā: tamen in hoc bene opinatus est ꝙ dixit etherem ⁊ ignem esse idē ꝓpter similitudinē inflāmationis. Diffinitio eni etheris est quoddā corpus velocis motus inflāmatus: ⁊ inflāmabile nominat ether: ita ꝙ diuisim intelligat. s. ꝙ inflāmās tn̄ sit ether: ⁊ inflammabile tn̄ sicut aer sit ether: ⁊ vniuersalr̄ inflāmans ⁊ inflāmabile sit iteꝝ ether.

ℂ Et alij quidam etiam dixerūt ⁊ distinxerunt ꝙ duplex est ignis

Opio alioꝝ.

Mutatio in inferiorib⁹ ex duobus causatur

Nō pulchre rōnes doctoris p quas pbat mot⁹ iferioꝝ ad motū supioꝝ debere reduci. 3.

In hoc ti[tulo] resumēdo igitur eas quas pncipio posi tiones.

Pro ista de xādri positione. vide Cōmētatorē 4° celi cō. 32.

Opio Anax.

ignis.s.purus qui est superior: ⁊ clarus ⁊ mundus ⁊ ille dici-
tur ether ⁊ non peruenit ad nos. Est aūt alius ignis impu-
rus mixtus cū vaporib⁹ igneis descēdēs: ⁊ ille est circa nos:
⁊ non vocatur ether: vnde dicunt isti mūdū plenū eē igne:
sed non plenū esse ethere. Si autē vex dicerent tunc nō eēt
aer elemētū vnū ⁊ tunc mūdus esset diminutus: qa nō ha-
beret omnia corpora que constitui possunt ex coniugatione
primaꝝ qualitatum: ⁊ esset imperfectus: qa esset ei addibi-
le quartum elemētum: qa imperfectū est cui adhuc aliqd
addi potest ad nature perfectionē pertinēs: neqꝫ eēt mūdus
integer cum aliquid deesset integritati eius ⁊c.

¶ Cap. 6m. De solutione trium questionū que oriuntur ex predicta determinatione.

Quia ergo habitum est ꝙ elemēta inter celū ⁊
terram sunt plura vno: tūc oportet nos demon-
strare quare inter celū ⁊ terrā nō est ignis tm̄:
sed post ista duo elementa: ignis ⁊ aer sunt ꝓ-
pinqua orbi: ⁊ tangunt cōcauū orbis lune. Sꝫ
hanc questionē nō possumus soluere nisi ꝑus
queramus que est illa natura ꝙ caliditas ei⁹ est facere cor-
pora ascendere: peruenit ad nos de subtilis diuersimode:
qa in quibusdam locis est maior ⁊ vehementior sicut in su-
periori aeris regione: ⁊ inferiori vbi est habitatio generato-
rū ex elemētis: ⁊ in qbusdam locis est minor: ⁊ minus vehe-
mens: sicut in media aeris regione. Adhuc autē querimus
questionē: quia cū nos iā peruenimus ad hoc ꝙ cōsidera-
mus diuersas aeris regiōes sm̄ intētionem caloris ⁊ remis-
sionem: ⁊ tūc erit cōsequēs dicere per cām ea que accidūt et
generanť in aere: vt dicamus de talib⁹ demōstratiōes ⁊ de-
terminationes sufficiētes que sunt per cām vniuscuiusqꝫ ge-
neratoꝝ in aere. Dico autē ꝙ cū nos videamus ꝙ aqua fit
ex aere: ⁊ ecōuerso: aer ex aqua sm̄ dispōnem dei gloriosi ⁊
sublimis qui dedit circularē gn̄ationem elementis: qđ autē
accipit formā alicuius accipit etiā ⁊ locū ⁊ motus eius: vi-
deť ꝙ debent diuerse gn̄ationes esse aque addendo quādo
moueť aer: cum aer fit aqua sicut sunt diuerse regiōes aeris
eleuantes ⁊ ꝯuertentes ⁊ cōsumentes vaporē aque eleuatū.
Queramus ergo quare nubes nō fiunt nisi in media aeris
regiōe: ⁊ si fiunt in sup̄mo aeris vbi essent nubes cū sua cali-
ditate ⁊ sua frigiditate: caliditate eleuante: ⁊ frigiditate cō-
uertente. ¶ Nos aūt has questiones ⁊ similes soluere volē-
tes: dicimus ꝑmo supponentes hic solutionē questiōis scḋe
eo ꝙ infra tāgemus cām eius ⁊ soluemus questionē tertiā:
qđ dicendo ꝙ nubes fiūt in aere in locis in qbus abscindiť
virtus luminis radioꝝ solis ⁊ stellaꝝ: quaꝝ lumen est radi-
ans in aere ex reflexione ad corpora solida que sunt aqua ⁊
terra. Abscindiť aūt ⁊ separať a vapore terre ⁊ aque in locis
istis: ⁊ ideo non disgregat eos in illo loco ⁊ illa est regio me-
dia aeris: ad illā enim non peruenit caliditas que est ex vi-
cinitate ignis desursum: nec ēt calor ex reflexione radiorum
gn̄atur deorsum ⁊ ita remanet frigidus: est etiā locus infe-
rior calidus ex ipsis vaporibus eleuatis ⁊ exhalatiōib⁹ que
calida sunt ⁊ abundant in inferiori aeris regiōe. Non enim
fit aer statim ex q̄cūqꝫ aqua: sed fit ex vapore multo qui rema-
net in aere ꝓp suam caliditatē: ⁊ in sua nālī humiditate qū
eleuať a duob⁹ elēntis que sunt aq̄ ⁊ terra: ⁊ silr aqua non fit
statim ex aere quocūqꝫ sed ex aere multi vaporis in media
aeris regiōe vbi frigidus est: quādo per frigus vapor ille cō-
gregatus cōstare icipit ⁊ multiplicari in multis pluuijs i se-
ipsū resolutus: tūc eni inspissať ⁊ fit aq̄ descēdens per plu-
uiā vel alio mō: ⁊ sic pꝫ ꝙ aer vadēs ad ipēm aque nō ingre-
diť regionē aque nisi fit in aquā penit⁹ cōuersus: qa anteq̄
cōuertať hꝫ aliqd de nā aeris: ⁊ sic necesse est ꝙ ēt hēat aeris
locū. Sꝫ aqua vaporās formā hꝫ aeris ⁊ calidū eleuās. Et
ideo est necesse ꝙ ascēdat ad locū frigidū aeris. Ex hoc pꝫ
solutio questiōis tertie. ¶ Soluēdo autē qōnem ꝑmā: dico
iteꝝ ꝙ vincēs sup illud de terra vbi est gn̄atio est aq̄ ⁊ aer si-
ne igne: si eni ignis operiret terrā ⁊ vinceret habitationem
eo mō quo duo elemēta aq̄.s. ⁊ aer operiunt eā cōbureret to-
tū ⁊ exiccaret qđ est in terra illa: aut duo elemēta que cir-
cūdāt terrā que sunt aq̄ ⁊ aer ꝯtinua sunt ex humido fluido
diuisa tanq̄ ex nā cōi: ⁊ qa tale humidū est facile alterabile:
⁊ coꝝ prima materia quo ad hoc est vna: ideo vtrūqꝫ istorū
elemētoꝝ alterať ad alteꝝ: qm̄ aqua quando fit calida alte-
ratur in aerem: ⁊ quādo partes materie aeris inspissantur
⁊ aggreganť ⁊ infrigidanť tūc fiūt aqua: ⁊ quādo facilis sūt
cōmixtionis ⁊ alteratiōis cōgruunt loco gn̄atiōis: q: mixtio
⁊ alteratio fiūt a nā ꝓp gn̄ationem. Scḋm dicta ergo rema-
net ꝙ ignis ⁊ aer ꝯtinuus igni sunt ꝓpinquiora orbi lune in
cōparatione ad aquā ⁊ terrā: ⁊ nō possunt illic alia eē elemē-
ta ꝑter duo predicta: ⁊ hec est solutio questiōis ꝑme: verum
ignis qui est in orbe celi lune ꝯtingēs vndiqꝫ ꝯcauū eius est
purus nō turbidus: ⁊ huic testificať dcm̄ antiquoꝝ ꝓhoꝝ di-
centiū: ꝙ ignis qui est illic est purus in cōparatiōe aeris cō-
tenti ab ipso in imo: ⁊ aer cōtētus in īfimo est turbidus ope-
ratiōe ignis ꝯtinētis ipm̄: voluit eni dicere antiq sapientes
per hunc sermonē: ꝙ stat⁹ aeris qui est ꝓpinquus terre ⁊ sta-
tus terre qui ꝯtingit aerē iferius est cōmixtus cū aere nō pu-
ro: qa aer calidus veniēs ad terrā: ⁊ terre exhalatiōe statim
facit ipsā terrā vaporabilr ascēdere: ⁊ ideo status ille aeris
turbidus est cōparatiōe ignis superioris: hoc est cōparatio-
ne illius partis ignis que eleuatur superius ad cōcauum or-
bis lune: qa hoc est subtilius ⁊ purius comparatiōe ꝑmixti
qđ sequitur inferius respectu habitatiōis nostre: ⁊ silr aer qui
est super hoc mixtū qđ est circa nos.s. aer qui est in suprema
aeris regiōe iuxta ignē implēs ꝯcauū: ignis est purus ⁊ sub-
tilis cōparatiōe aeris qui ꝯtigit terrā ad quē aerē iferiorem
cōuertunť ipressiones que gn̄anť ex calido eleuāte: ⁊ dicunť
arabice Alganegij hoc ē vapor humidus aqueus: ⁊ Alrae-
gij qđ vapor terreus frigidus ⁊ siccus ⁊ puluis minutarum
partiū terre: sicut apparet in radio solis ingrediēte per fene-
stras: hec eni turbāt aerē istū q tāgit iferiorē habitatiōē ⁊c.

¶ Cap. 7m. De generatione quatuor elemētoꝝ ex motu orbis: ⁊ de diuersitate regionum aeris.

Quia g̊ nunc ostēsum est per cām finalē hoc esse
necesse ꝙ ignis sit apud orbē lune: ⁊ aer purus
sub igne: demōstremus illud ēt per cām efficiē-
tem: ⁊ ostēdamus diuersa loca aeris: vt sciam⁹
in quo loco aeris cōuertunť ⁊ ispissanť vapores:
dico g̊ ꝙ vtraqꝫ ꝓpositio per se manifesta est ad
sensum: ꝙ ex motu generet calor: ⁊ ꝑcipue ex motu velocissi-
mo maxime corporis: corpus g̊ qđ est sub corpore mobili cir-
culari sempiterni motus est subiectus ei ⁊ magis recipiens
imp̄ssionē ⁊ effectū motus eius: eo ꝙ virt⁹ vniuscuiusqꝫ mo-
uētis maior est imediate sibi cōiuncto q̄ in eo qđ cōiungiť
ei per mediū: corpus g̊ imediatū orbi est in virtute sua cali-
dū ⁊ siccū ⁊ est ignis: qa calidū in excellētia est totū adurēs
humidū: ⁊ ideo remanet siccū ⁊ qđ est sub isto corpore non
imediatū orbi sed imediatū igni nō hñs gn̄atiuū caloris
imediatum sibi sed post deficit in eo virtus eius: ⁊ ideo illđ
in virtute ⁊ potētia sua nō est excellenter calidū: calidū autē
nō excellenter sed tēperate nō exiccat humidū lꝫ faciat ipm̄
fluere extra seipm̄: ⁊ hic est aer qui est calidus ⁊ humidus:
qđ aūt plus remoueť a caloris gn̄atiuo qđ est motus orbis
relinquiť eē frigidum cōuertens ad se humidū ⁊ faciēs na-
tare ipm̄ super seipsū per hoc ꝙ est inspissans ipm̄: ⁊ hoc ē
frigidum ⁊ humidū in virtute sua nālī qđ est aqua. ¶ Vlti-
mum autē qđ perfecte recedit ab orbe ⁊ effectu motus ei⁹
quiescēs est: ⁊ in virtute sua hꝫ frigidum qđ ita est ꝯtingēs
partes materie: adeo ꝙ totū humidū naturale exp̄mat ab
eis: ⁊ hoc est in virtute sua frigidum ⁊ siccū qđ vocať terra.
¶ Lꝫ aūt ista sit elementoꝝ natura sm̄ ꝙ disponunť sub or-
be moto: tamē duo elemēta media diuersificanť magna di-
uersitate ꝓpter diuersitatē motus ⁊ quietis que fiūt in eis
ex superioribus ⁊ ex causatis ab eis. Causanť aūt a superio-
rib⁹ motus caliditatis ⁊ humoris ⁊ tempestatis ⁊ huiusmo-
di: ⁊ ex illis alteranť duo media elementa multa diuersita-
te: aqua autem ꝓpter cōiunctionem suam cū terra cum alte-
rata est ꝯuertiť ex specie vaporis ⁊ peruenit iferius querēs
mediū ꝓpter suam grauitatem. Aer autē qa leuior est cōtin-
git ambiēs aquam ⁊ terrā: ⁊ ignis qui est leuissimus contin-
git aerē: aqua autem cū sit liqda hꝫ subtile sepabile a gros-
so: ⁊ qđ ex ea est grossū nō eleuať: sed residet in terra: ⁊ qđ
ex ea est subtile per calorem solis ascendit. Aer autem infe-
rior tāgens aquā ⁊ terrā humidior efficiť ⁊ calidior q̄ sit ex
natura: qa virtutes eius sunt calide ⁊ humide: ⁊ supra potē-
tiam naturalem acqrit estum ⁊ humiditatem ex eo qđ mi-
scetur: ⁊ ex fumo terre qui potētialiter siccus est ⁊ ex vapore

In ꝓho hui. Nos ēt dicemus sil ⁊ ad dicēda determinantis.

aque qui potētialiter est humidus verum spatiū aeris qđ est in supremo eius vbi tāgit ignem qui circundat inferiorē aerē calide ⁊ hūide nature ex vapore terre ⁊ aque est estuosum siccum non humidum humiditate accidentali: qa siccitas accidentalis preualet in eo ex hoc ꝙ est annexū ⁊ coniunctum igni. Sed inferior aer qui imediate contingit terram est humidatus accidentali humido super virtutē humoris sui naturalis ex multo vapore terre ⁊ aque.

¶ Cap. 8m. Quare non sunt nubes in superiori regiōe aeris: sed in media tm̄.

Dicimus aūt ex ipsis nominibus quoniā inter spatium aeris qđ dicitur estus: ⁊ spatium inferius aeris qđ est calidum ⁊ humidum coniunctum terre esse differentia sm̄ esse. Estus enim est calidus ⁊ siccus propter coniunctionem suam cum igne qui contingit ipsum sicut dictum est prius: sed inferior aer est calidus ⁊ humidus propter coniunctionem suam cum terra ⁊ aqua vaporātibus: ⁊ ideo in superiori regione aeris que dicit estus nō sunt vapores: qa partes vapor disgregant ⁊ separant quādo sunt ꝑpe regionē sursū pp estū calidū ⁊ siccum. Cuius aūt alia est cā: qa .s. ignis ibi vicinus vincit feruēti calido suo super aerē qui est illic: ⁊ nequaꝗ̄ vincit ab aere: ⁊ ideo cōsumit oēm vaporem illuc eleuatū. ¶ Et tertia cā eiusdē est: ꝙ ibi est defectus aeris frigidi cui⁹ est ispissare ⁊ cōuertere in aquā: vel cōtinē vaporē: sed est ibi aer feruēs disgregās partes vaporis: ⁊ cōsumēs vaporē: ⁊ cōuertēs in aerē siccum estuosum. Et pp has causas nihil oīno ex nubib⁹ hūidis remanet in loco illo ꝑcipue pp illud qđ dcm̄ est: qa .s. ignis ꝓprietates vincūt aerē qui est illic: ⁊ ideo nō pōt eē ibi aliud cōtinēs ⁊ ispissans vaporē: ⁊ ideo ꝯsumit: est aūt in medio duaꝝ regionū .s. superioris estuose: ⁊ inferioris calide ⁊ hūide. Tertia aeris zona siue regio: que lʒ per eqdistātiā accipiat ⁊ dicat media duaꝝ: tamē est media per abnegationē vtriusqꝫ: ⁊ est ꝓpinquior inferiori ꝗ̄ superiori: ⁊ est illa in qua deficit virtus caloris excitati ex vaporatiōe terre ⁊ aque: ⁊ ex reuerberatiōe radioꝝ solis ad corpora polita ⁊ solida: que est valde frigida ⁊ excellētis frigiditatis: ⁊ quādo vapor eleuat vsqꝫ illuc super terram ⁊ aquā: eleuatiōe ꝓpinqua iferiori zone cui appropinquat radius aduenīēs a sole ⁊ reuerberat a terra ⁊ calefacit ipsum: tūc infrigidat vapor: qa locus ille frigidus est per cōparatiōnē ad iferiorē locū: ibi eni cōgregat rarū vaporis ⁊ ispissatur: ⁊ ꝑcipue quādo est itra mōtes altissimos: qa ibi ꝓuocat ⁊ infrigidat magis ꝗ̄ alibi: cuius cām ifra dicemus. Quādo ergo vapor est in illa media regione tūc ispissatus frigore recedit ad nām suā: ⁊ cōuertit in aquā: ⁊ cū pluit attrahit ipm iterum caliditas loci ⁊ solis ⁊ regenerat in nubes: verū tamē cū descēdit pluens nō fit totus aq̄: qa permixta est cū ipo aliqua pars terrestris accidētali calore calida: ⁊ illa euolat ad superiora ⁊ manet in aere. Sʒ ille vapor qui exprimitur frigido exprimente in aquam est aq̄ humida descendēs ad terrā per pluuias: ⁊ sunt ēt in illo aque partes calide ignite que descēdūt cū pluuia: ⁊ ille post pluuiā libere effecte iterum reascēdunt cum paruis ⁊ subtilibus partibus terrenis ignitis: ⁊ remanēt in alto cū eis que sūt illic istis nubibus.

¶ Cap. 9m. Et est digressio declarās ꝙ euaporatio nō est ex aere: ⁊ qualiter in media regione aeris nubes tm̄ sunt.

Dubitabit autem aliqs dicens: ꝙ cum in aere sint partes grosse ⁊ subtiles: ⁊ subtiles separabiles sunt a grossis: q̄re ex aere euaporatio eē nō possit. ¶ Adhuc cū humidū sit cā euaporatiōis ⁊ mā: aer aūt sit humidus: videt enim ex hoc euaporare debere. ¶ Adhuc aūt cū humidū subtile est maxime euaporabile vt ante dcm̄ est: subtili⁹ autē sit in aere humidum ꝗ̄ in aq̄ precipue cum qdam philosophi: vt Herodotus hoc dixerint supponentes ꝑncipium oium esse vaporem: igne qdem grossiorem: ⁊ aere subtiliorem. ¶ Amplius sunt qdam phi contradicentes his que dicta sunt de media aeris regione asserentes: ꝙ cū aer naturalis calidus sit ⁊ calidū sit disgregatiuum nubiū ꝙ nulla aeris regio frigiditate sua nubes cōdenset ⁊ ꝯuertat. ¶ Adhuc autē cum vniuscuiusqꝫ natura in medio sui purior sit et efficacior: oportet ꝙ natura aeris verior sit in media regiōe ꝗ̄ alibi: ergo ibi est calidus ⁊ humidus: ergo nullo mō ibi ē nubium inspissatio ⁊ infrigidatio: frigidū enim illud aut cōuenit aeri substantialr̄ aut accidentalr̄: si conuenit accītalr̄ nō semp cōuenit nec fortiori effectu ꝗ̄ vbi est essentialr̄: cum tn̄ videamus semp ibi cōuerti nubes ⁊ fortius ꝗ̄ in terra vl aquā in glatiē: sicut in grādinē ibi solidari. Si aūt est ei eēntiale tūc opposita insunt eidē essentialr̄ .s. calidū essentiale et frigidū eēntiale qđ esse nō pōt. ¶ Si autē cū Seneca in lib⁹ de nālib⁹ qōnibus aliqs dicere velit: aerē naturalr̄ frigidum eē. Cōtra hoc est qcqd in secūdo de gnātione determinatū est ꝙ elemēta sunt eadē quoꝝ ꝑme differentie sunt eedē. Si ergo aer est frigidus ⁊ hūidus per nām: ⁊ aq̄ silr̄: ⁊ aer ⁊ aq̄ erunt vnū ⁊ idē elementū qđ absurdū est. ¶ Nos autem sine ꝑiudicio ꝑdictis respōdentes dicemus ꝙ raꝝ ⁊ densū sunt prime q̄litates mālēs sicut sepius est dcm̄. Est autem duplex raꝝ densū .s. qđ est accidēs cōpositi corporis ex mā ⁊ forma: ⁊ qđ est cā variatiōis materie ad formas diuersas in spē elementi: ⁊ primū qdem nō facit euaporationē: ⁊ tale est in pribus aeris. ¶ Aliud autē qđ iducit aliā formā eēnti in mā variat formā: per illud eni efficit aq̄ sub forma aeris: ⁊ ideo ēt sub loco ⁊ sub motu eius efficit: ⁊ tale nō pōt esse in aere: sed primū ⁊ hoc ideo qa ignis nō eleuat vaporem: sed cōsumit ipm: nec aer est humidū euaporabile: qa hoc est corporale aut mediū iter corporale ⁊ spūale: sed poti⁹ humidū hʒ spūale qđ subtili⁹ est omni vapore: ⁊ ideo nō vaporat: ⁊ per hoc etiā pʒ ꝙ falsū est qđ ꝑtendunt ꝙ humidū aeris sit subtile: qa subtilitas sua est vltra spēm vaporis. ¶ Herodotus aūt cuius fuit ista positio videbat ꝙ ꝑma diuisio materie est p rarū ⁊ densū: ideo videbat ꝙ aliqđ cōe erat ante istū: ⁊ volebat illud eē densius igne: ⁊ subtili⁹ aere: nō intelligēs illud cōe qđ est ante raꝝ ⁊ densum nō eē corpus signatū in forma: sed potius eē nām solam: que nec rara est nec densa: sed potētia ad vtrūqꝫ. ¶ De dubitatiōibus autē ex dictis Senece exortis: dico ꝙ aer per nām vbiqꝫ est calidus: sed tn̄ in superiori regione est ēt per accñs calidus magis ꝗ̄ per nām: ⁊ p accidens siccus. Inferior autem per nām: ⁊ per accidēs calidus: per nām ⁊ per accñs humidus. Accñs autē illud qđ facit eum calidū per accñs inferius est multiplex: qa reuerberatio radioꝝ ad corpa polita ⁊ solida ⁊ terre exhalatio per calidū: ⁊ silr̄ exhalatio aque ⁊ euaporatio ignitoꝝ locoꝝ que sunt Therme ⁊ Vulcani in terra coincidentes ⁊ alia huiusmodi: ⁊ media regio per accñs est frigida: ⁊ per nāʒ calida: qa cū aer nō imediate cōiunctus sit ꝑmo mobili nō est ipse calidus nālr̄ caliditate vstiua: sed potētia debili: que facile imutat superueniēte frigido. Nubes autē siue sint ex terra: siue sint ex aq̄ sunt frigide per nām: ⁊ frigidū lʒ retrahatur in inferiori regiōe: eo ꝙ est ibi calor accītalis vt dictum est: cū tn̄ superiora petit vbi calor accītalis nō est: ⁊ calidū nāle debile est nec ipediri pōt: nubes nāli ꝓprietate redeūt ad frigus: sicut aq̄ bulliens calefacta posita in aere refrigescit per se: ꝙ frigidū infrigidat locū ⁊ circunstans calidū facit ipm fortiter frigidum vt supra dcm̄ est hec est cā: q̄re media regio semper est actu frigida. Qđ aūt ipsi dicunt ꝙ natura medij verior est ꝗ̄ in extremo: dico ꝙ hoc veꝝ est vbi per eqdistantiā mediū accipit a calido nō impediēte ꝓprietate eius: sed hoc nō sit hic: qa sicut probat in libro de crepusculis: vapores nō longius tribus milliaribus vel paulominus a terra eleuant: ⁊ ideo mediū hoc per abnegationē dicitur ⁊ nō per eqdistantiā vel per participationem. Frigidū autē illud lʒ accidētale sit aeri: tn̄ statui aeris sm̄ mediū hic acceptū ꝯuenit per se rōne que dicta est. Seneca aūt loquitur de frigiditate accītali ⁊ nō de illa: ⁊ potētialr̄ est in aere: qa illa nālis est statui talis inquātū talis: lʒ nō nālis sit aeri. Ex his pʒ solutio oium dubioꝝ que de Herodoti ⁊ Senece disputationib⁹ colligant: redeamus ergo ad propositum.

Solū doctoris.

Raritas et densitas dupli ces sunt.

Nō diuersis aeris disposi tiōes sʒ dupli ces regionem eius.

Nō pp quid media regio aeris semꝑ ē actu frigida.

¶ Cap. 10m. De causa caloris in inferiori regione aeris.

Dico ergo nunc ꝙ orbis est elemētū vnū: qđ quidē nō est ex elemētis quatuor inferiorib⁹ que sūt ignis calidus leuis ⁊ siccus: nec aer calidus ⁊ humidus: nec aqua frigida ⁊ humida: neqꝫ terra frigida ⁊ sicca: sed per nām est aliud ab eis. Sʒ sicut diximus supra corpus ꝓpinquū ⁊ imediatum est calidum vstiuū: qa sicut supra diximus oē mobile motu suo inducit calorem in corpore qđ est sibi proximum dūmodo illud sit receptibile caloris: hoc enim est sm̄ naturam:

In pdo vbi supra.

naturam: ⁊ precipue quando corpus motum motu suo potest generare calorem ⁊ exustionem vel caliditatem: hoc autem fit ex duabus causis conuenientibus in eo qd mouetur: quarum vna est motus velocitas. ⁊ altera est propinquitas eius qd calescit ab eo ⁊ vtrūq; est in motu orbis ⁊ corpore sibi propinquo. Orbis tamē sm se ⁊ similiter partes eius oēs nullo modo ex motu aliquo: vel alia de causa calefiunt: nec vstiua efficiuntur: sed calefaciunt corpus super qd mouent motu circulari: ⁊ tamen non calefiunt ab eo: neq; a suo motu proprio: qa ipse non recipiunt peregrinas vel alienas impressiones eo ꝙ non sunt in potentia ad formam aliquā cū sint incorruptibilia ⁊ ingenerabilia tam sm esse q̄ sm essentiam. Corpus autem solis plus alijs calefacit: qa maius est ⁊ velocis motus: ⁊ est propinquum nobis: ⁊ ideo plus generat caloris: ⁊ magis excitat calorem insuper eo ꝙ mouetur: ⁊ qa stelle quedam alie cōmunitatem habent cum sole ⁊ aliquādo iuuant eum ad calefaciendum: ideo qd aduenit nobis tunc cū iuuatur a stellis est plus caloris q̄ illud qd aduenit a stellis alijs. ¶ Sic ergo cum mouētur stelle ⁊ oia corpora superiora tūc id qd est in circuitu sub ipsis mouet a caliditate generata ab ipsis: deīde separatur caliditas illa ab eo in quo primo generata est ⁊ fit in eo qd 2m est ab illo: deinceps in materia: ⁊ sic per media venit ad nos: hoc est enī qd voluimus determinare de causis ⁊ locis generatiōis impressionum que generantur in alto.

Nō qd regirat vt ex motu calor pducatur.

¶ Cap. 11m. Et est digressio declarans qualiter ex motu generatur calor.

Est autem nobis necessarium hic digressionē facere propter intelligentiam faciliorem pdicorum ad inquirendum quid sit causa caloris tā in superioribus partibus aeris ⁊ ignis: q̄ etiā in inferioribus: qa de hoc plerīq; diuersa ⁊ contraria scripserunt. Queramus ergo vtrū hoc sit verum qd naturale esse diximus. s. ꝙ ex motu fit calor in eo ꝙ tangit id qd mouetur cum sit susceptibile caloris: videtur enī esse mirabile hoc naturale qa nos videmus ꝙ si aliquid semper ⁊ per se generatur ex aliquo ꝙ vniuocatio ē in forma generantis ⁊ generati. Nos autē hoc non possumus dicere de motu ⁊ calore ꝙ sunt eiusdem forme: cū tñ semper ex motu fit calor ⁊ dicat hoc phs eē per se manifestū. ¶ Adhuc et nos videmus ꝙ omne per se generās aliud: semp est perfectū in esse: anteq̄ ipū generet aliud: motus est: ⁊ de numero imperfectissimoꝝ qa nō est nisi dum fit: ⁊ ois mot9 est permixtus potētie ⁊ act9 imperfectus nālis: g° videt ꝙ mot9 non generet calorē. ¶ Adhuc autē nos videmus ꝙ nō ois motus generat calorem: sed localis solū: nō ergo simplr motus generat calorem. Sz neq; motus localis semper videt generare calorem qa videmus nos ꝙ aqua fluens fortiter frigidior est q̄ aqua stans in loco vno imota. Videmus et nos ꝙ in generatione grauis ex leui tanto res fortius descēdit quāto plus accipit de forma grauis: sz quāto plus hz de forma ⁊ nā grauis tāto est frigidior: g° quāto frigidior ē tāto velocius descēdit: sz si ex motu est calor quāto veloci9 descēdit tāto calidior efficit: g° a pmo quāto plus accipit de nā frigidi tāto calidior efficit qd absurdū est. ¶ Si aūt nos 9sentimus his rōnib9 erit contra sensum: qa nos videmus in oī corpore excitari calorē ex motu: siue sit nālis: siue sit volūtarius: siue violētus: qd enī per se cā est rarefactiōis ⁊ separationis partiū est cā caloris: sed quādo corpus mouet sup aliud corpus: vel et aliud corp9 distrahit ⁊ separat ptes ei9: ⁊ distrahunt ⁊ separant ab ipso ptes ei9 et si possunt suscipe separatione: g° corpus suo motu excitat calorē in alio ⁊ in seipo si caloris est susceptibile: pp hāc enī cām emicat ignis ecōfricatis pcipue duris: ⁊ 9fricata calescūt ⁊ fumāt: ⁊ plūbū in bastali ab actu piectū 9fricatū ad aerē liquescit. ¶ Et ideo saluo meliori iudicio videt mihi dicendū ꝙ motus dupliciter est inductiuus caloris. Vno qdem mō dicto qa cōfricādo rarificat ⁊ distrahit ptes mobilis ⁊ eius in quo vel sup qd ē motus: ⁊ sic alterādo mām educit calorem: qui potentia fuit in ipsa sicut omnis forma potentialr est in materia. ¶ Alio autem mō specialr motus voluntarius qui pcessiuus vocat ⁊ est aialium motus: per hoc excitat calorē: qa ad mēbra motus dirigit spiritus ⁊ sanguinē: vel illud qd est loco sanguinis ⁊ cum his venit calor nālis ⁊ multiplicatur illic: qa spiritus calidi sunt ⁊ sanguis subm est caloris. ¶ Neq; opz pp hoc ꝙ motus ⁊ calor sint eiusdem forme: qa ista est gñatio per accidens ⁊ nō per se: reducit tamen ad generationem per se ⁊ ex parte materie: ⁊ tūc generatur calor ex materia disgregata quā distrahit motus: eo ꝙ ptendit vnā partem mobilis ex alia: ⁊ cōfricādo ad corpus per qd vel sup qd mouet. ¶ Sz tamē ad efficiens sm formā ⁊ per se non pōt reduci hec generatio cum sit per accidēs ⁊ nō per se. ¶ Ad hoc autem qd dicit ꝙ motus est in fieri ⁊ imperfectus videt esse dicēdum ꝙ nō generat calorem ex hoc qd est motus: sed per accidēs qd accidit ei sicut iam dictū est. s. ꝙ distrahit partes mobilis ⁊ bene confitemur ꝙ non omnis motus sic generat calorem: qa non omnis motus est simpliciter ⁊ tñ motus: sz solus motus localis. Alij enim motus sunt per similitudinem ipsius nec sunt tñ motus: sed etiā mutationes quedā que immutant in eis aliquid in subiecto. ¶ Qꝛ autē aqua stās calidior est q̄ currens causa est: qa diutius super vnā ⁊ eādē rem stantem figitur radius solis ⁊ calefacit ipsam: in aqua autē decurrente nō potest figi: ⁊ ideo non potest eam tātū calefacere. Qꝛ autē currens non calescit ex motu. Aristo. innuit cām in littera: qa opz aggregari duo ad hoc ꝙ motus generet calorem: quoꝝ vnum est velocitas motus distrahens id qd mouetur ⁊ super qd mouet plus q̄ sm nām distractibile sit ⁊ sm qd sit motus magni corporis: talis aūt velocitas nō est in aqua: qa cū aqua fluat ad terminū alienū nō habet velocitatē nisi ex inclinatiōe ad illum: ⁊ ideo nō separant et distrahūtur partes eius vltra q̄ sm nām sunt separabiles: ⁊ ideo ad calefaciendū non preparātur per motū. ¶ Qd autem obijcitur de generatiōe grauis ex leui sophistica est: qa nō sm idem: idem generat in eo frigidū ⁊ etiam a generāte per se hz frigidū. Et a generāte per accidēs hz calidū: ⁊ hoc non est incōueniens: ⁊ ideo qa cadentia ab alto calefiunt ex motu retundant exterius: ⁊ si sint aque a liquescentia inueniuntur exterius: sicut apparet in grandine cadente.

Solo ad rōnes i oppo^m.

Pro solone ad pmā. vide cōmētū. 42. scdi de celo ab Auerroe.

Propter qd aq̄ stās ē calidior aq̄ fluente: ⁊ pp qd aq̄ fluēs ex motu nō calesit.

¶ Cap. 12m. Et est digressio declarans vtrum lumen sit causa caloris in inferiori parte aeris.

Ohuc aūt nos digressionem facientes: queremus vtrū ex lumine vel ex motu supioꝝ calor circa locū habitatiōis gñatur: qualr enī stelle sint calide vel frigide in libro celi ⁊ mundi dictū est. ¶ Sūt enī qdā qui negāt ex lumine in inferiorib9 calorē gñari his vtentes rōnib9 in assertione sue opionis: dicūt enī ꝙ id qd per se actiuū est in natura dz habere gñans essentiale: calor aūt per se actiuus est in nā tota. Si ergo ipm lumē gñat calorē opz ꝙ essentialr generet ipm: ⁊ sic calor ⁊ lumen eēt eiusdē essentie qd est falsum. ¶ Amplius si lumē est cā caloris: g° oppositi caloris erit causa oppositū luminis. s. frigoris: sed lumē nō hz oppositū: g° a destructiōe 9ñtis et lumē non fuit cā caloris. ¶ Adhuc addūt ꝙ si lumē gñat calorem: aut g° per se: aut per accns gñat ipm: per se nō: qa oporteret ꝙ eiusdē eēntie eēt calori ⁊ vniuocū cū ipso. Si aūt gñat per accns: g° aliqñ pōt nō gñare: g° nō bñ ponit cū per se q̄re aer inferior sit calidus semp. ¶ Adhuc aūt addūt ꝙ lumē nō est q̄litas: qa si eēt q̄litas tūc esset passio vel passibilis q̄litas: ⁊ tūc haberet aliud 9riū: ⁊ si non in gñe tñ in spē: sicut color qui non hz 9riū in genē ⁊ in spē tñ hz 9riū: qa albedo 9ria est nigredini: sed oppositoꝝ 9rioꝝ 9rie sunt cāe: cū g° frigidū ⁊ calidū sint 9ria: si calor causat ab vno frigus causabit a 9rio: sed lumē nō hz 9riū ꝙ causet frigus: g° nec ipm erit cā caloris. ¶ Nec pōt dici ꝙ ex reuerberatiōe radioꝝ siue luminis vt dicunt calor gñetur cū. s. reflectitur ad corpora solida ⁊ polita: qa si ipm per se nō est cā caloris: tūc nec multiplicatū gñat ipm. ¶ His phīratiōis qdā deducti deuenerunt ad hoc ꝙ dicerēt lumē non eē cām caloris: ⁊ videt Auerrois eē in isto errore sup. 11. pme phie: vbi inducit ꝙ hoc videt dicē Aristo. s. ꝙ mot9 orbis gñat calorē in corpore imediato sibi: ⁊ illud in alio: ⁊ sic deinceps vsq; ad nos: sol aūt iō plus pstat caloris qa maior est ⁊ spissior alijs stellis ⁊ planetis: ⁊ iō fortius cōmouet corpus qd ē sub eo: et ad tātū pcedit Auerrois ꝙ dicit totū orbē eē spissiorē in parte vbi sol est: ⁊ ideo fortiorē in iferiorib9 facē motū ⁊ plus inducere caloris. ¶ Sz si ē verum qd dicit tūc cessat tota pbia Apollonij ⁊ Alchindis de speculis cōburētib9: qa constat ꝙ speculū illō nō mouet nec sol sup speculū plus mouet q̄ sup

2° celi sup. 2. cō. 42.

Cōtra.

Nō 3 Auerroem.

aliud corpus: ergo si luminis reflexio nullo mō ē caloris cā: nō plus icēdit ignis ad speculū q̃ ad ipz corpus qđ absurdū est ⁊ ꝯ sensuz. ¶ Adhuc fm hoc nō oȝ calor augmētari ex hoc ꝙ diametraliter sol respicit īferiora oblique sȝ poti⁹ ex vicinitate vel lōgitudine ipsi⁹: cū ĝ in hyeme fm ꝓbationē geometricā ꝓpinquior sit nobis sol q̃ in estate: hyems oȝ eē magis calida q̃ estas. ¶ Adhuc si ex motu tm̄ calefacit ⁊ non ex lumine: cū media aeris regio vicinior sit motui solis q̃ īferior: media oȝ eē calidior q̃ ifima qđ est iterū absurdū. ¶ Adhuc in vmbra ⁊ lumie equalr fm hoc eq̄lis oȝ eē calor quando mot⁹ solis vtrisq; eq̄liter ē ꝓpinquus. ¶ Adhuc si mot⁹ solis sit cā caloris: ⁊ effect⁹ nunq̄ se extēdit vltra cālitatē cause: calor nō oȝ esse in his que sol motu suo nō circūducit vel tāgit: sȝ inferiora nō circūducit vel tāgit: ĝ īferiora calefacere nō oȝ. ¶ Propter igit hec ⁊ his silia absurdā reputam⁹ illā positionē que dicit ex lumine calorez nō gñari dicentes cum Auicēna: Apollonio magno pho: ⁊ cum Iob filio Alchindi ꝙ lumē caloris est generatiuū. Sol aūt plus alijs stellis calefacit ꝓp q̃tuor causas quaꝝ vna est: qn cū ois pma qualitas inferior reducit̄ in suā pmaz cām in superiorib⁹ que non alterat̄ sȝ imobilis est: fm qualitatē illā reducitur calidum ⁊ siccū in sole ⁊ in Marte sicut alibi dictū est: qa in sole est cū tēperamento in Marte aūt itēperate. vnde sol de nā sua calefacit ⁊ non sit calidus per essentiam. ¶ Secunda causa est quā dat rabbi Moyses: ꝙ sol de natura sua calidus ē ⁊ siccus ⁊ habet mouere sperā ignis: ⁊ ideo in emissiōe sui luminis calor etiā descendit ignis admixtū: qa sicut diximus supra: elementa aliuz motum ⁊ motorē habent in se cōsiderata: ⁊ aliuм fm ꝙ cōgregantur ad locū mixtiōis. ¶ Tertia causa est qa maior est ⁊ spissioris substantie q̃ aliud corpus simplex: ⁊ dico spissaȝ nō spissitudine vniuoca cū elemētorū inspissatione sȝ potius equiuoca: qn spissitudo sue substātie nō causatur ab aliqua qualitate elementali: sȝ potius a nobilitate cōtinuitatis sue substātie. ¶ Quarta aūt sequitur causa ex ista ꝙ lumen habet magis clarum ⁊ purum ⁊ intensuz q̃ aliquod aliud corpus: ⁊ hoc ostēdit suum nomē: qa dicit̄ sol quasi solus lucens: ⁊ ex illo est ipse effectiuus plurimi caloris: precipue in illis corporib⁹ que per reflexionem lumen multiplicant: qn illa efficiūtur, q̃ plurimum soli cōiuncta ad vnū punctum in quo accendit̄ ignis. ¶ Ad rōnem ergo pmā quā ponit aduersarius dico: ꝙ etiam frigus ad vnam pmā causam reducitur in orbe: qa reducitur ad Saturnū: ⁊ non oportet ꝙ Saturnus per essentiaz sit frigidus sicut nō oportuit ꝙ sol eēt calidus ⁊ vterq; est causa caloris vel frigoris sicut mouens primum ⁊ faciens nō factum: ⁊ hoc lȝ sit faciēs per se ⁊ mouēs: nō tamē est essentiale effectuȝ: qn per se faciens siue per se mouens dicitur dupl'r. Dicit̄ enim per se mouens siue per se faciēs hoc qđ est pmaz faciēs: qa nō per aliud facit: ⁊ hoc mō pmus motor mouet: pmus dico in omni motu. dicit̄ etiam per se mouens ⁊ per se faciens hoc qđ per propriam eēntiā facit quā dat facto ⁊ hoc est mouens ⁊ faciens motuȝ ⁊ factū. Et huius distinctionis reddidimus rōnem in pmo de generatione ⁊ corruptiōe. Primo ĝ istorum modoꝝ sol est per se faciēs calorē: ⁊ Saturnus per se faciēs frigus ⁊ sic de alijs. Sicut autē ipse motor ⁊ factor est faciēs preter hoc qđ habeat contrarium vt sit factor contrarij: ita forma primi motoris siue factoris est forma nō hñs contrarium: ⁊ hec est forma luminis qua sol facit calorem caȝ non habeat contrarium: qn est forma qua sol totam naturā mouet ad esse ⁊ ad generari ⁊ ipsum est potius intentio solis q̃ forme que intentio a sole abstracta per seipsam caȝ vi solis generatur in transparentibus ⁊ in superficiebus corporum non transparentium: ⁊ est primum ⁊ proximuȝ mouens corpora ad eē ⁊ generationem vt iam dictuȝ est. Et per hoc patet solutio ad omnia obiecta. Si enim lumen exiguum aliquando facit frigus ⁊ humorem hoc non est inquantum est solis. Sed potius cū alie stelle illuminentur a sole lumē eis incorporatum trahitur ad aliam naturam: vnde in Saturno generat frigus: ⁊ alibi humorem sicut alibi diximus. Si autem queritur quid sit: dico ꝙ est intentio luminosi vel nature alis potentia eius quantū luminare mouet omne qđ est in spera actiuorum ⁊ passiuoruȝ. De lumine tamen in libro de anima magis dicemus. Hec autem de causis impressionum efficientibus ⁊ materialibus ⁊ locis dicta sufficiant.

Opio ppria.

Propter q̃tuor cās sol mag' calefa' q̃s alie stelle.

Solo ad rōnes pͤ aduerse.

¶ Tractatus Secundus de Galaxia.

¶ Cap. pm. Que sit tractatus intentio.

Cum iaȝ dicturi simus de impressionib⁹ in alto generatis quedā eoꝝ gñantur in altissimo ex corporibus celestib⁹ vel ex silibus illis. Quedā aūt gñantur in medio spatio aeris ex vapore humido ⁊ sicco nō hñtia silitudinē superioꝝ corpoꝝ: de his ergo impssionib⁹ que in primo modo gñantur dicemus in residuo isti⁹ pmi libri. De alijs aūt in his librls que erūt deinceps. Impssionū aūt pmo mō generatoꝝ quedā sunt quaꝝ efficiēs causa ⁊ mā celestis est. Quedā aūt sūt cuius mā est terrestris lȝ silitudinē in forma ⁊ lumine habeāt cū celestib⁹: ⁊ de his quedā silitudinem expressam vt cometes: quedā minus expressaȝ sicut alij ignes: de pmis autem est galaxia: ⁊ de secundis que dicit̄ cometes est stella. In tertio autem loco sunt ignes perpendiculares: sicut titiones descendentes ⁊ ascendentes.

In pᵒᵒ aūt ꝓ metauroꝝ. cap. 3ᵒ ibi. q̃liter aūt ⁊ q̃ mō ⁊c.

¶ Cap. 2m. De galaxia fm opinionem eorum qui dixerunt galaxiam esse combustionem solis.

Incipiamus ergo nūc cōsiderationeȝ facere de galaxia que est idē qđ via lactea siue alba que Arabice dicit̄ maiaraterij qđ interpͭtat̄ alchos qđ mouet̄. Dicēduȝ aūt pmo est de galaxia: qr ipsa est ex partib⁹ orbis effectiue ⁊ mālitcr sicut infra patebit. Post hec aūt considerationē faciemus de alijs superiorib⁹ impssionib⁹: ⁊ dicemus de eis exquisite per demonstrationē: sicut est ꝯsuetudo nr̄a: ⁊ ois phi magni in phia. Fuerūt aūt qdā qui dixerūt ꝙ sol aliqñ mouebat̄ in loco illo: ⁊ suo lumie ⁊ calore cōbussit orbē in loco illo: cōbustū eniȝ pcipue si terrestre sit albuȝ efficit̄ sicut appet in calce: ⁊ ideo sol sua cōbustiōe ipressit in orbe hoc vestigium qđ vocat̄ galaxia. ¶ Dico aūt ꝙ iste sermo ē errone⁹: qa si ita eēt vt dicūt tūc silis cā silez relinqueret effectū. Sol autē mouet̄ per zodiacū sȝ ordinē signoꝝ sub linea que dr̄ ecliptica que est mediū orbis signoꝝ: ĝ per totū orbē signoꝝ deberet appere tale vestigiū e cōbustiōe solis qđ nō videmus: qa galaxia nō appet fm ordinē signoꝝ in zodiaco: sȝ potius intersecat orbē signoꝝ in duob⁹ signis Geminoꝝ ⁊ Sagittarij: ⁊ egredit̄ v̄sus vtrūq; polū. ¶ Adhuc aūt sicē ꝓbatū est in celo ⁊ mūdo: orbis in nulla sui parte recipit impssiōes peregrinas que aliqd variēt in eē suo: cōbustio aūt ⁊ albedo relicta ex ipsa impssio peregrina est: que nō cōuenit nisi corpori passibili ⁊ alterabili: ĝ galaxia nō est cōbustio relicta ex sole: est eni orbis per hoc ꝙ ē icorruptibilis ⁊ inalterabilis semotus a nā q̃tuor elēntoꝝ ⁊ ab agricultura iferioꝝ vegetabiliuȝ ⁊ a gñatura aialiuȝ: ⁊ ideo ipressio corporis passibilis in eo fieri nō pōt. Fuit aūt vt puto hec opinio Pithagore: qui dixit eē terrā stellā ⁊ moueri: ⁊ celū stare ⁊ cōburi a sole.

Pria opio.

Impugnatio

¶ Cap. 3m. De opinione eorum qui dixerunt galaxiā esse reflexionem luminis solis in quibusdam stellis.

Alij autē qui imitabant̄ Anaxagorā ⁊ Democritū dixerūt ꝙ galaxia ē lumē mutuatuȝ a sole quibusdā stellis: ⁊ hoc mō ē lumē illaꝝ stellarū. Ponūt eni isti ꝙ radi⁹ solis nō icidit oib⁹ stellis: sȝ potius ꝓp terre iterpositionez retrahit̄ a quibusdā: ⁊ ideo cū occidit in occasu retrahitur a stellis que sūt in oriēte: ⁊ sic deiceps semp retrahit̄ ab his que sibi opponunt̄ ⁊ nō ꝯsequitur eas sȝ incidit quibusdā stellis nō a sole tm̄ distātib⁹: ⁊ vbi icidit in circuitu lumē diffundit̄ sicē qñ radius solis venit p fenestrā ⁊ icidit in terrā lumen a radio solis diffundit̄ in circuitu illi⁹ terre cui incidit radius ita ꝙ efficit̄ luminosa: ita ēt circa stellas qb⁹ incidit radi⁹ solis in circuitu celi diffundit̄ lumē radioꝝ ⁊ illuminant partes orbis in circuitu illaꝝ stellaꝝ: ⁊ illud lumē vocat̄ galaxia qđ fit ex lumie appropinquāte illis stellis: hec aūt positio videt̄ ponere ꝙ terra sit maior sole fm vulgi opionez: qa aliter fundicē nō haberet: tūc eni vmbra terre eēt tēdēs in altū ⁊ ipediret q̄sdā stellas sibi oppositas a ꝯsecutiōe radij solaris et q̄sdā nō ipediret. ¶ Dico aūt iteꝝ ꝙ istō stare nō pōt: qn galaxia eēt lumē diffusuȝ i loco vbi determinant̄ radij solis ad q̄s stellas ptiū orbis min⁹ distātes q̃ sit dimidi⁹ orbis: tunc

2ª opinio.

Impugnatio

cū recedit

cū recedit sol de loco ad locū: recedit ēt lumē diffusuʒ a loco ad locū: ergo galaxia nō staret: sʒ mutaret de loco ad locū: ⁊ hoc nō videm⁹ cū ipa sit semp sup Sagittariū ⁊ circa partē Geminoꝝ: ⁊ itersecet zodiacū. ¶ Adhuc aūt signatio fit de falsitate sermonis illi⁹: id qd̄ pbat̄ i scīa astronomica de mēsura quātitatis solis ⁊ terre: qa pbatū ē ꝙ sol ē maior terra: sic ⁊ alie stelle ēt pter Lunā ⁊ Mercuriū maiores sūt ꝙ̄ terra. Sʒ cū ita sit ꝙ luminare maius opponit̄ corpori minori opaco radij lumiaris itersecāt se post vmbrā opaci ⁊ illumināt totū qcqd ē post vmbrā: qa min⁹ est opacū quātū lumioſuʒ rēdit in acutū. Cōpertuʒ est aūt p rōnes geometricas ꝙ vmbra terre nō porrigit̄ nisi vsqꝫ ad sperā Mercurij: ita ꝙ stella Mercurij ē extra vmbrā terre: ǵ radi⁹ solis ꝯsequitur oēs stellas que sūt i spera Mercurij ⁊ supra: nō ǵ retrahit̄ a qbusdā nec in loco vbi icidit diffundit lumen qd̄ sit galaxia.

Oēs planete pter Mercuriū ⁊ Lunā sūt maiores terra.

¶ Cap. 4m. De dicto eorum qui dixerunt galaxiaʒ esse reflexum lumen ab aere ad speram stellatam.

3ª opinio.

Uerūt aūt alij q dixerūt ꝙ galaxia ē lumē qd̄ reddit̄ orbi stellato reflexū i ipm ab aere humido q est sub ipo: ⁊ hui⁹ sīle ponūt in speculo: qa sic nos videm⁹ ꝙ facies illumiata iprimit̄ speculo opposito: ⁊ pp hoc ꝙ speculū ē tersuʒ ⁊ politū reflectit̄ i faciē aspiciētis: ⁊ ita lumē stellarū orbis iprimit̄ aeri hūido q ē sub ipo: qa corp⁹ hūidū reflectē bʒ formas sibi ipressas: idō aer ille redit lumē stellaꝝ orbi stellato: sic appet cū radius icidit i vas cū aq̄: tūc eni stati reflectit̄ ex opposito in parietē ⁊ eādē dicūt eē cāʒ stelle que dr̄ cometes. ¶ Dico aūt ꝙ iste sermo istoꝝ ē error: qa nos videm⁹ ꝙ oē lumē repcussuʒ siue a speculo vel a supficie corpis humidi sup qd̄ icidit radi⁹ corpis lumiosi semp repcutit̄ ad oppositū sitū corporis lumiosi a q̄ icidit radi⁹ sic apper i radio icidēte i vas aque. Repcutit̄ eni ad oppositū radi⁹ solaris: ⁊ ēt repcussuʒ moueī de loco ad locū ex duplici cā. Si eni corpus reflectēs ipʒ moueat̄ tūc lumē repcussuʒ moueī in certo motu sʒ motū supficiei speculi vel aque que repcutit lumē. Si aūt supficies corporis reflectētis radiū icidētē regescat: tūc adhuc repcussuʒ moueī ad motū lumiosi corporis a q̄ icidit radius eo ꝙ semp est ex opposito eius: ǵ si galaxia tale lumē est tūc ad motū aeris reflectētis dʒ moueri: ⁊ ēt ad motuʒ stellaꝝ qb⁹ incidit lumē pmo vt sit semp ex opposito ipoꝝ reflexionū ab aere: ⁊ hoc non videmus: qa galaxiā videmus in vno loco semp ēt si a cētenis locis aspiciamus eā siue videamus eā in nocte siue in die: quādo ꝯtigit nos eā videre. s. in mane in vespe qa ipa nunq̄ recedit de loco suo.

Impugnatio

¶ Cap. 5m. De galaxia fm veritatem.

Ex pmissis aūt declaratuʒ est: ꝙ galaxia nō ē de motu stellaꝝ mobiliū que planete dicunt̄: que ibi cōbusserūt orbē vel in qbus diffundit sol lumen suum vbi retraxit hoc ab alijs stellis: ⁊ declaratum est etiam ꝙ nō est lumen reflexuʒ sicut dixit vltima opinio. Dicamus nunc qd est galaxia fm veritatem. Nihil aliud autē est galaxia nisi multe stelle parue quasi contigue in illo loco orbis in quib⁹ diffunditur lumē solis: ⁊ ideo videtur circulus albescens quasi fumus: ignis autē qui est iuxta orbē ⁊ de natura lucidi nō lucet: ⁊ ideo est perspicuus ⁊ est inflāmatus hoc est vstiuus: ⁊ ideo cuʒ sit rarus perspicuus nō impedit visus nostros a cōsecutione luminis illius: qa clare venit per ignem sicut ēt immutatio facta ab alijs stellis. Sunt etiaʒ inter eas quedam magne stelle intermixte que distincte videntur: vnde cum lumē illarum stellaruʒ cum lumine in eis diffuso pcedit ex illo loco orbis inflāmato ⁊ ignito sine obstaculo videtur lumē oblōgum. Dicitur autem orbis inflāmatus ⁊ ignitus non essentialiter sed ab effectu qui inflāmat ⁊ ignit: ille etiam stelle fixe sunt in orbe: ita ꝙ quedam tangunt alias ⁊ suscipiunt splendorem a sole ⁊ insuper lumē earum in se diffunditur ⁊ ab vna ad alterā diffusuʒ cōtinuatur: ⁊ hec est cā ꝙ galaxia videtur in loco vno orbis octaui non recedēs ab eo: pcipue qa in eisdem imaginibus semper videtur: venit enim a partib⁹ Geminorum ⁊ regyrat per principiū Sagittarij in Geminos: vnde lʒ mutet spatium sicut ⁊ cetere stelle fixe: non tamen mutat imagines: radiose autem galaxie simile est stellis comatis in hoc: quia cum generantur in suis locis lumen ignis separat ⁊ diuaricat lumē eaꝝ sicut fit de lumine galaxie: quia sicut lumen galaxie diffusum lumen est in orbe vbi sunt stelle fixe spisse: ita lumen ignis in vapore ignito diuaricatur ⁊ oblōgum efficit̄: ⁊ hoc separat lumē solis abscōdēdo a visib⁹ nostris sicut abscondit galaxiam.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarans esse galaxie fm figurā ⁊ locum ⁊ causas eius.

Attende autem hic ꝙ sicut dicit Ptolomeus in Almagesti libro. 8. c. 2. circulus qui dicit̄ galaxia est duplex circulus: ⁊ est vnus quasi inter alium: ⁊ ille qui est inter: continuus videtur incipiens a pedibus Geminoruʒ ⁊ regyrans in Geminos per principiū Sagittarij: ⁊ alter est supra illum non vbiqꝫ coniunctus est ei: sed in aliquib⁹ partibus coniunctus est ⁊ in aliquibus disiunctus ab eo: ⁊ iteꝝ ille exterior circulus non videtur omnino continuus a puncto aliquo in punctum idem: sed in multis locis videt̄ quasi intersectus. ¶ Et si queritur que sit eius causa efficiens ⁊ que materialis sicut subiectum: dicendum ꝙ causa eius efficiēs in parte sunt stelle multe parue que sunt in illo loco orbis: ⁊ habent insertas magnas quāsdaʒ distinctas ⁊ ille diffundunt lumen suum super spatiuʒ in illa parte orbis: ⁊ alia pars cause efficientis est: cum radius solis incidens stellis illis quasi cont igni s. Causa autem materialis que est subiectum ēt pars illa orbis que spissior est alia parte orbis: et ideo retinens ⁊ representans lumen solis ⁊ stellarum: ⁊ terminans visum per eundem modum quo stelle retinēt lumē ⁊ representant ⁊ visum terminant. Et huius signum est qd̄ compertum est probatione astronomica ꝙ circulus galaxie mouetur motu stellarum fixarum: hoc autem in centum annis gradu vno. Cuius autem motus est motus stellarum fixarum: oportet ꝙ sit de natura stellarum: ⁊ hec est sententia Ptolomei ⁊ Auicēne ⁊ aliorum philosophorum ⁊ etiaʒ Aristo. ¶ Sunt autem quidam moderni parum veritatis considerantes qui dicunt galaxiam esse concursum duoruʒ luminum. s. stellarum paruarum spissaruʒ desuper venientium ⁊ ignis in spera sua lucentis ⁊ proijcientis lumen sursum: ⁊ concursum duorum luminum in medio vel in supremo esse galaxiam vtentes ratione nulla nisi quia Aristo. videtur dicere ꝙ ignis qui est sublimior est inflammatus lucidus: ⁊ orbis est inflammatus lucidus: ⁊ ideo dicunt concurrere istas duas flammas ad constituendum galaxiam. ¶ Hoc autem esse non potest quia etiam si diceretur ignis in sua spera habere lucem constat ꝙ illa multo minor est ꝙ̄ lux stellarū: minima autem lux obuians magne luci obfuscatur ⁊ absumitur sicut apparet in candela obuiante lumini solis: ergo secum non concurrit ad constituendum lumen aliquod manus. ¶ Adhuc autem sicut dicit Alexan. plurimiqꝫ philosophi ignis in sua spera nō lucet: vnde Algazel in physica sua vbi loquitur de impressionibus in alto ponens verba Auicēne sic dicit: ignis non est nisi vna tunica ignita: nec habet lumen sicut nec aer: sed est subtilior eo. Si enim haberet lumen prohiberet videri stellas in nocte ⁊ faceret lumen sup terram sicut ignes accensi. ¶ Ob etiaʒ videtur ex hoc ꝙ oē lucens tegit corpora que sunt post se: siue sit lucens calescēs celeste sicut stella: siue sit ignis sicut flamma: ignis autem in sua spera non tegit nobis celestia corpora ǵ non lucet. ¶ Adhuc autem quia sicut dicit Auicēna non lucet aliud nisi spissum: vnde aer propter sui raritatem lʒ in se habeat lumen: non tamen lucet ita ꝙ illuminet ⁊ terminet visuʒ sicut facit lucens: ergo multo minus lucet ⁊ visum terminat ignis in sua spera qui multo est rarior. ¶ Adhuc autem nos ratione deprehendimus lumen esse in aere ante oculos nostros: ⁊ tamen aer non lucet nobis propter sui raritatem: sicut fit cum sol occidit nuper ad quantitatem vnius signi a nobis: tūc eni radij solis adhuc sunt in nostro hemisperio per quinque signa: ⁊ tamen non videmus: nec tenebre nostre illuminantur eo ꝙ aer est nisi via lucis ⁊ non continens ipsam ⁊ reflectens: cum ergo sit multo rarior ignis nihil continebit lucis: nec reflectet. ¶ Adhuc autem orbes non in locis stellarum magis sunt de natura lucis ꝙ̄ ignis ⁊ non continent lucem: ergo nec ignis. ¶ Adhuc in inferioribus nos videmus ignem non lucere nisi in materia aliena. s. in carbone vel in flamma que est fumus prius ardens eo ꝙ illa materia spissa est ⁊ colligit diaphani partes multas: q: lucens nihil ali-

Pō modernorum.

Impugnatio

Ignis i spera sua non lucet. 4. celi. 2. 37. ⁊. 2. cap. 6 sūa orbis.

ad est: vt dicit Auicenna nisi partes trāsparentes spisse sibi coherentes ⁊ continue sicut apparet in crystallo: vnde etiaꝫ in illa parte flamme que tangit lychnium candele eo ꝙ calidior est ⁊ rarior non inuenitur lux ⁊ est transparens: illa vero pars flamme que a lychinio remouetur ⁊ spissatur frigido aere circūstante ibi est lux: ⁊ illa tegit corpora que sunt post eaꝫ ⁊ non est pura transparens: ex omnibus autem his constat ꝙ cum ignis in sua spera rarissimus sit ⁊ tante raritatis ꝙ non potest esse maior in materia elementali propter qđ dicitur ignis subtilissimum corporum specie ab Aristo. ꝙ ignis in sua spera non lucet. ¶ Et signuꝫ huius ad sensuꝫ in astronomia acceptum est: si enim luceret tunc dispargeret vmbrā terre ⁊ impediret ꝙ non veniret ad orbem lune: cum ergo nulla sit causa eclipsis lune: nisi ꝙ luna transit per vmbram terre profundius vel altius contingeret ꝙ luna nunꝙ posset eclipsari qđ falsum est: ergo ignis in sua spera non lucet: ⁊ ideo dicit Alexan. ꝙ accidit igni lucere egredienti extra proprium locum sicut etiam accidit aque congelari. ¶ Qđ autem Aristo. dicit non cogit quia in eodem simile quid dicit orbe qui tn̄ non ignit nec inflāmat nisi actiue: qa est igniens ⁊ inflāmās. Vn̄ cū dicit de igne qđ est lucidus īflāmatus debꝫ intelligi qđ est de nā lucidi ⁊ inflāmari lꝫ sm actū nō luceat: qa oē qđ est trāsparens est de nā lucidi: qa si ꝯtigat ꝯstare ⁊ īspissari partes eius: tūc lucent plus ⁊ minus sm ꝙ est magis de natura transparētis ⁊ minus: ⁊ ideo partes ignis cōstantes lucent vt in carbone ⁊ carbunculo: ⁊ partes aeris et aque ꝯstātes lucent minus sicut in crystallo ⁊ beryllo. ¶ Ex dictis patet ꝙ vera est sentētia posita supra de galaxia: ⁊ falsa est opinio que postea inducta est. ¶ Sunt autē adhuc quidam qui dicunt galaxiam non esse in orbe stellarum fixaruꝫ nec in aliquo orbium sicut in subiecto: viles afferentes ratiunculas: dicunt eniꝫ ꝙ corpus omnino ⁊ vniuersaliter actuꝫ non est in aliqua parte passibile: orbis autem non est huius corpus vnde non est corpus passibile. Qđ autem a nullo est passibile a nullo est alicuius forme vel impressionis susceptibile: ergo non recipit lumen ab aliquo qđ est galaxia. ¶ Ad idem arguunt ex hoc ꝙ est inalterabile corpus: ergo non alteratur lumine qđ est galaxia: vnde etiam determinatū est supra ꝙ non recipit impressiones peregrinas. Ex his ⁊ similibus dicunt ꝙ lumen istud est in igne vt in subiecto: cū eniꝫ aer habet multas impressiones oportet ꝙ ignis habet aliquam: quia aliter esset imperfectum opus nature vt dicūt. ¶ Sed qui talia dicunt non satis attendunt ꝙ luna que de natura corporis celestis est continue alteratur lumine ⁊ tenebra. ¶ Adhuc autem si Aristo. verum dicit: omnis stella lumen recipit a sole: ꝙ autem recipit lumen alteratur lumine accepto: ergo omnes stelle susceptibiles sunt alterationis talis. ¶ Adhuc autem constat ꝙ nos videmus omnes stellas superiores ⁊ inferiores: ergo necesse est ꝙ aliud sit formas earum deferens vsqꝫ ad nos supponendo suppositum Aristo. scilicet ꝙ videmus intus suscipientes: ⁊ nihil extra mittentes: ergo necesse est ꝙ forma stellarum superiorū imprimatur ⁊ recipiatur in orbibus inferioribꝰ: ⁊ quia voluuntur orbes inferiores necesse est vt etiam hec forma corrumpatur in ipsis: quia non generantur in eis nisi ꝙ vbi directe stelle superiorum opponuntur: ergo forma stelle superioris est in orbibus inferioribus sicut in fieri ⁊ corrumpi: ergo generatur in eis aliquid ⁊ corrumpitur in eis aliquid: ergo alterantur. ¶ Et ad hoc dicimus ꝙ lumen sicut diximus est intentio forme corporis luminosi in perspicuo sm esse spiritale generata: quia si intentiones visibilium colorum actu lucidi abstrahuntur oportet ꝙ lumen sit abstractum ab esse materiali per seipsum: ⁊ ideo vere non alterat: ⁊ ideo nō sequitur si corpus aliquod susceptiuuꝫ est luminis ꝙ propter hoc sit passibile vel alterabile. Suscipit autem orbis lumen dupliciter scilicet vt medium deferens ⁊ vt vas lucis ⁊ luminis: ⁊ qa in ꝓfundo suscipit lumē. ⁊ primo qdē mō suscipit orbis lumē in pte in qua nō lucet. scdo aūt mō recipit lumē in stellis ⁊ in loco galaxie: ⁊ per hoc pꝫ solo ad oīa que isti obijciūt: nec opus nāe ꝓpter hoc iperfectū est: qa istud nō est de perfectiōe ignis ꝙ gnēnt impressiōes in eo: nec est possibile ꝙ forme gnāte in eo remaneāt cū sit nāe ꝯsumptiue ⁊ vstiue ⁊ ꝯuertat in suā speꝫ oē qđ appropinquauerit ei pcipue in loco in quo vincit sꝑ caliditas sua sic fac in sua spera vt. ā. dcm̄ ē.

2º de aīa. cō. 97. raritas ignis ē maxima quā pōt mā gn̄abiliuꝫ recipere.

Nō quō dcm̄ Ar. itelligat ꝙ ignis sit inflāmatꝰ ⁊ lucidus.

Op. alioꝝ.

Impugnatio

Lumē sꝫ doctorē ē itētio forme corpīs luminosi in pspicuo sm eē spūale gnāta. sꝫ ꝯsiderā sup h̄ quō tūc posset celest ꝯ eē aut quō vi deri posset.

¶ Tractatus Tertius de Comete.

¶ Cap. pᵐ. De errore eorum qui dixerunt cometem esse cōiunctionem plurium stellarum.

Loquamur autem nūc De cometis siue de stellis habentibus comas ⁊ quale est esse earum quātum ad efficientē ⁊ formam ⁊ differentias in specbꝰ et figuris earum. ¶ Dixerunt autē qdā physicorꝫ qui fuerunt a natura deuij: ⁊ sicut dicit Seneca in libro de nālibus questiōibꝰ. Apollonius etiā fuit de illa snīa ꝙ stelle habētes comas sūt stelle multe aggregate in orbibꝰ inferioribꝰ que sunt mobiles sicut planete ⁊ nō sunt fixe sicut stelle octaue spere. Cōtingit autem oēm planetā omni planete cōiūgi duplr. s. vere et nō vere. Vere qdē quādo vnus eclipsat aliū: ⁊ tūc videtur inferior ⁊ nō superior. Nō vere aūt adhuc duplr. s. ꝙ sint in eadē parte arcus meridiei lꝫ se nō cōtingant nec eclipsent: ⁊ hoc vocaꝛ in eodē eē meridionali: sed nō in eodem eē circulo altitudinis. ¶ Dicit aūtē arcus meridiei arcus ille qui a polo septētrionali incipit ⁊ directe vadit super Zenith capitis aspiciens per equinoctialem ⁊ regirat per poluꝫ meridionalem: circulus autē altitudinis vocatur qui venit imaginabilr de puncto orientis per stellā que aspiciꝛ ⁊ regirat per occidētem: vn̄ sepe cōtingit ꝙ duo planete iacēt in eadem linea siue arcu meridiei: nō tamē iacent super eūdē arcū circuli altitudinis: qa forte vnus planetarū est magis versus aquilonem ⁊ alter magis versus meridiē: ⁊ tunc dicunꝛ coniuncti quo ad lineaꝫ meridiei: sed nō vere eo ꝙ nō sunt in vna linea eiusdē circuli altitudinis: quādoqꝫ autē per motū suū ita ꝓprie sunt in linea meridiei ꝙ corpora eoꝝ tāgūt se in puncto: vel ita ꝓprie se tangunt ꝙ per visuꝫ nō pōt percipi vtrū aliqd de arcu meridiei sit inter corpus vniꝰ ⁊ corpus alteriꝰ: ⁊ tūc lꝫ vnus sit sub alio: tn̄ visus accipit eos sicut vnā stellaꝫ ex duabꝰ vel tribꝰ factā: ⁊ hoc isti dicebant eē cometē: ⁊ cā deceptionis fuit: quia hoc absqꝫ dubio comete simile est: cum eni sic congregantur due vel plures stelle planete: videlicet aspiciens adē eas lumē oblongum ⁊ continuum sicut coma: hec ergo est opinio dictorum physicorum in esse comete.

¶ Cap. 2ᵐ. De opiniōe eoꝝ qui dixerūt cometē eē vaporem adherētē planete: sicut sol in mane cerniꝛ cū colore vaporis.

Quidā autē Italicoꝝ phoꝝ Pithagorici dixerūt ꝙ stella cometa non est nisi vna stella ⁊ non multe simul cōgregate: lꝫ nō intelligāt per vnaꝫ stellam vnā tm̄ in nūero que semp sit comata: qa successiue sm istos multe comete pnt esse: hic aūt cometa est de mobilibꝰ hoc est de planetis vnus q appet aliquādo comatꝰ: quādo eni oriꝛ ē paruus: qa paꝝ cōprehēdit de eo visus cū accipit orizōtē hemisperij habitabilis nēe pp spissitudinē vaporis: qa ꝯtinue est iuxta terrā inter nostrū visuꝫ ⁊ stellā que oriri icipit: cū aūt iaꝫ aliquātū spatiū ascēdit supra orizōtē subtiliaꝛ vapor: ⁊ tunc visus accipit stellā in vapore: ⁊ aliqñ ē vapor diuaricatꝰ sicē longi pili: ⁊ in illo resplēdet planeta: ⁊ illa diuaricatio vaporis videbiꝛ eē coma sua ⁊ mutaꝛ stella ī colore suo sꝫ mutatiōeꝫ illiꝰ vaporis: qa in vapore puro videbiꝛ coma alba: ⁊ in humido apparet rubea: ⁊ si sit aquosum multū qđ est iter nos ⁊ stellam apparebit coma ruinosa vel viridis: ⁊ si sint nubes terrestres apparet coma nigra: sed hec est ergo cā vt dicunt Pithagorici quare aliquādo stella comata apparet.

¶ Cap. 3ᵐ. De opinione eorum qui dixerunt ꝙ comete stelle est impressio stelle in aere humido sicut in speculo.

Dixerūt aūt alij qdā iuxta hūc sermoneꝫ de comete quo ad māꝫ: qa dixerunt ꝙ eēt ipressio in vapore humido lꝫ differāt ab istis quo ad locū istius vaporis ⁊ sunt imitatores Hippocratis chol: q Hippocras chous fuit: ⁊ discipuli fuerunt Alebius ⁊ Paulus: isti enim dixerūt ꝙ lꝫ sit vna de stellis erraticis que comata videꝛ cū coma nō est de eēntia eius. Sꝫ potius quādo vna qnque stellaꝝ erraticaꝝ moueꝛ in diuersitate orbis sui. s. mō ascēdēdo ab oriente: mō aūt descēdēdo in occidēs signū: ⁊ mō hn̄s latitudinē citra equinoctialē ad septētrionē: mō aūt dilata per oppositū in meridie

In pdō plo metauroꝝ. ca. 2. de cometis aūt eē.

Cōiūctio planetarum duplex.

in meridie vltra eqnoctialem: tūc aliquādo visus noster vi
det eā ac si haberet comā lucidā qḋ ideo fit: qa humido ae
re ⁊ puro qui est in regiōe superiori aeris hec stella iprimit
lumē suū sicut speculo ⁊ aer qui pmo recipit lumē reddit il
lud aeri humido cōtinuo sibi sicut speculū reddit formam
quā recipit: ⁊ sic fit cōtinua redditio ad aerē cōtinuū donec
apparet lumen oblongū circa stellā ⁊ hec vocaṫ coma stelle:
aer aūt humidus ab eis vocaṫ vapor hūidus subtilis sub
stantie ⁊ lucidus quē dicūt ad superiora aeris trahi per vir
tutes qui fm physicos Egyptios trahit humorē illū in nu
trimētum sui ⁊ alioꝝ planetaꝝ etiā vltra sperā ignis. Stella
aūt ista fm istos non videṫ in septētrione vbi ois stella ma
iorem partē arcus sui hꝫ super terrā ꝙ sub terra ꝑpter obli
quitatē orizontis: ⁊ ideo sol in signis septētrionalē diē addit
super noctē in quātitate: ⁊ ideo dicūt stellā istā morari tēpo
re lōgiore super terram ꝙ aliā: hic autem qdaꝫ aliter expo
nunt. s. ꝙ vapor ille humidus qui ad nutrimētū attrahitur
diminutius manet stans circa stellā nō consumptus: ⁊ ideo
videṫ cum ipsa rotari diutius. ℭ Huiusmodi aūt dicti sui
dant rōnē: qa in occidēte in loco vbi cōplementū est reuolu
tiōis stelle super hemisperiū ibi est humor ⁊ abundat ꝑpter
frigus ⁊ vapores: ⁊ ibi comata frequenter videṫ. ℭ Adhuc
addunt ꝙ in tēpore septētrionis vbi abundat humor ꝑpter
frigus: ⁊ in tēpore meridiei vbi abundat humor quē attra
hunt planete trāseuntes super partes illas sepius videṫ stel
la comata: ⁊ cum sit in aere stella vbi non est humor septen
trionis meridiei non videṫ habere comā. Sꝫ hoc ꝙuis ali
quando fiat in vltimo circulo versus meridiem sicut in cir
culo paruo quē describit motus poli radiacij versus meri
diem ibi tamē nō apparet nobis ꝑpter nimiā suā remotio
nem a visib⁹ nostris. Sed quādo est ex parte septētrionis su
per nostrā habitabilē: tunc coma eius apparet nobis: quia
tūc visus nostri capiūt eā captiōe sufficiēte pp ꝓpinquitatē ⁊
directionē quā hꝫ ad sūmitates capitū nostrorum. He ergo
sunt opiniones quas inueniṫ de comete posuisse Aristo.

ℭ Cap. 4m. Et est digressio ad ponendas opiones Senece
⁊ Jo. Damasceni: ⁊ quorūdam modernoꝝ de comete.

Unt autē adhuc quedā false opiones ꝙs Aris.
non curauit ponere quas ponemus nos hic vt
simul destruanṫ. Dicit eniꝫ Jo. Damascenus
in libro secūdo. c. 7. Constituūtur autēꝫ ⁊ mul
totiens comete signa qdeꝫ significātia mortes
Regū: que non sunt ex his que a pricipio gña
ta sunt astra: sed diuina visiōe fm istud idem tēpus consti
tuuntur ⁊ rursus dissoluūtur. ℭ Seneca autē in libro nālīuꝫ
questionum: ita de comete fm suā opinionē determinat di
cens: cometes eē sidus inter opera nature concretuꝫ: cuius
lꝫ natura ignoreṫ: tamen ipsum nō esse ignē subitaneū sic ꝓ
baṫ: quecūqꝫ enim aer creat breuia sunt: quomodo ergo co
metes potest in aere diu permanere cū ipse aer diu nō ꝑma
neat: nascunṫ hi in aere fugaci atqꝫ mobili fieriqꝫ non pōt vt
ignis vagus in corpore incerto sedeat: ⁊ tam pertinaciter in
hereat: ⁊ postea subiungit ibidē cometes habet suaꝫ sedeꝫ:
⁊ ideo nō cito expelliṫ sed emititur spatiū suum: nec extin
guitur sed recidit. ℭ Sūt autē quidam modernoꝝ doctoꝝ
qui dicunt ꝙ cometes est impressio alicuius quinque stella
rum erraticarū: non enim in igne tm: nec in aere tm: sed po
tius in termino coniunctionis ⁊ ignis ⁊ aeris vbi vꝫ conue
xum aeris permisceṫ cum concauo ignis: ibi enim sunt que
dā linee aeris obscuri: ⁊ quedā linee ignis vbi dicūt lumino
si: quibus in lumine addit demōstrationē lumē descēdens
ab vno quinque planetarū: ⁊ ideo videtur sibi coma fieri ex
lineis luminosis ⁊ obscuris sibi inuicem permixtis. ℭ Hūt
autem isti rōnes pro se quatuor quas breuiter tāgā plus me
dia ꝙ rationes ponēs. Dicūt enim isti incōueniēs videri si
stelle fixe sint cause alicuius impssionis: ⁊ planete nulli⁹: cuꝫ
planetas constet multo fortiores eē in mouendis inferiori
bus ꝙ stellas fixas. Si sunt ergo cause impssiōis alicui⁹ per
inductionē: ꝓbant ꝙ nō competit eis impressio nisi stelle co
mate. ℭ Secūda autem est: qa cometes aut generaṫ physi
co modo: aut ex vapore terrestri sicco. Si autē generatur ex
vapore terrestri sicco: aut ille vapor est vniformis aut non
vniformis. Si est vniformis aut simul eleuaṫ: aut successi
ue. nō simul: qa si simul eleuatur: ergo etiam simul inflāmaṫ
⁊ illuminatur: ergo apparebit in forma rotūda sicut assub:
vt patebit inferius: ⁊ ita nō videbitur oblonga forma come
te. Si aūt non simul eleuatur tunc erit lōgus ⁊ inflāmat⁹ stāsꝫ
erectus in aere: ergo videtur sicut lancea vel ignis perpēdi
cularis. Si autem nō est vniformis: aut simul eleuaṫ: aut nō
simul. Si simul eleuatur tūc prima pars subtilis eleuabitur
⁊ euacuetur ⁊ inflāmabitur ⁊ inferior ꝑpter sui grossitieꝫ di
latabitur: ⁊ ita videbitur perpēdicularis subtus dilatata: ⁊
sic iterum nō erit in figura comete. Si autē nō simul eleuaṫ:
ergo pars subtilis eleuatur sine grossa: ergo etiā inflāmatur
sine ea: ergo grossa nunꝙ sequitur subtilē: ergo figura ignis
illius nunꝙ erit oblōga ꝑpter grossam partem inflāmatam
⁊ subtili coniunctam: ⁊ sic iterum figurā comete nō habebit.
ℭ Tertia rō est quia si sic de vapore terrestri inflammato vi
detur simile in loco contingere debere qḋ cōtingit in assub:
scilicet qḋ descēdit statim ascēdat: ⁊ hoc non videmus: qa
sepe diu circūuoluiṫ: ergo nō est de vapore terrestri inflam
mato. ℭ Quarta rō est nullus vapor terrestris inflāmat⁹ q
simul ascendit ad estuꝫ ⁊ descendit ad terrā secūdario appa
ret oriri in aere: qa vel cōsumitur in estu in quo vicit ignis:
vt supra dictuꝫ est: vel grauaṫ frigore ⁊ deprimiṫ in terra: co
metes autem apparet multotiens oriri in aere: ergo nō est
ex vapore terrestri inflāmato in estu vel sub estu. Iste ergo
sunt opiniones de comete quas non tangit Aristo.

ℭ Cap. 5m. Et est digressio ponens sententias physicoꝝ Aui
cēne: Algazelis: Ptolomei: ⁊ aliorum multorum veras de
comete: qui omnes concordant in idem.

Is omnibus falsitatib⁹ exclusis sicut infra ostē
demus improbationes eaꝝ. Dabimus sniam
verā de comete ⁊ cōfirmabimus ipsam aucto
ritate multoꝝ physicoꝝ: ⁊ ēt per ratiōes ꝙs ipsi
phi pro se iducūt. ℭ Dico ergo ꝙ cometes ni
hil aliud est ꝙ vapor terrestris grossus: cuius
partes sibi inuicē coniacēt paulatiꝫ ascēdēs ab iferiori parte
estus ad supiorē ptē eiusdē vbi cōcauitatē ignis cōtingit: et
ibi diffusus est ⁊ inflāmatus: ⁊ ideo videṫ lōgus frequēter ⁊
diffusus. Dico aūt vapor terrestris vt habeatur mā vapo
ris: ⁊ dico grossus: qa si eēt subtilis cito euaporaret ⁊ dissi
pareṫ: ⁊ dico cuius partes cōiacent: qa est bene cōmixt⁹ vi
scosus hoc mō ꝙ talis vapor nō fm actū humidus ⁊ visco
sus cōponi pōt. Diciṫ ⁊ paulatiꝫ ascēdere: qa in vaporibus
pluuialib⁹ imixte sunt quedā ptes ignite terrestres: que cuꝫ
pluuia nō oēs descēdūt: ⁊ ille que descēdūt iteꝝ ad humoreꝫ
pluuie solute vt plurimū reascendūt ⁊ vltra spatiū medium
frigide regiōis aeris euadūt pp suum actū ⁊ ibi stāt ⁊ mul
tiplicāṫ: ⁊ ex illo multiplicato quasi ex quodā thesauro pau
latim ꝑpter calorē regionis que diciṫ estus ascēdūt: qa mul
tam hūt cōstantiā in partib⁹: pmo calore ignis diffundiṫ: et
postea inflāmaṫ: ⁊ sic in medio manet semp spissus vbi mu
taṫ de thesauro suo qui est sub eo: ⁊ ideo est in flamma alba
valde ⁊ spissa: id aūt qḋ distat ab illo diffusum ad latera te
nue est: ⁊ hꝫ flāmā tenuē ad modūꝫ nubis albe: ⁊ hec vocaṫ
coma: durat autē per totū tps quo sicut ad ipsum euaporat
suus thesaurus: hec aūt snia Cōstantini phi est qui diciṫ in
greco cōmētatus eē super librū metauroꝝ Ar. vbi loquitur
de comete. ℭ Qḋ aūt ita sit testanṫ illustres phi Auicenna ⁊
Algazel: dicit eni Auicēna sic stella que dṙ caudata fit ex fu
mo spisso ignito qui qa cito ꝯuertiṫ aliquādiu circūuoluiṫ
cū igne. ℭ Algazel aūt in sua physica dicit sic. Si ignis pua
luerit super fumū eleuatū purgabit eū a caligine: ⁊ tūc fum⁹
totus conuertiṫ in ignē: nec pōt esse quin fiat ibi vnū duoꝝ:
vel ignitur vel fiet purus ignis: eo ꝙ nō est ibi frigiditas:
sed si fuerit spissus igniṫ qdē: sed qa nō est talis q cito ꝯuer
taṫ remanebit sic aliquādiu ⁊ videbiṫ stella caudata: que qꝛ
reuoluiṫ cū celo: eo ꝙ partes ignis cōtinue sint cū ꝯcauitati
bus celi: ideo reuoluiṫ pp cōsortiū eius. Ex his pꝫ de come
te que diximus pus: ⁊ ideo dicit Algazel ꝙ mā vaporis gros
si reuoluta cū celo tripler apparet. Aliquādo eni est flāma vt
iā dictum est. Aliquādo autē grossa nigra ⁊ tunc igniṫ sicut car
bo ⁊ ille videtur cometes rubens. Aliquādo aūt cū eo ignis
extinguiṫ ꝑpter nimiā materie grossitiem ⁊ remanet fumo
sum: ⁊ tūc apparet sicut carbo niger ⁊ extinctus: ⁊ ideo est ꝙ
foramina nigra in celo videntur qḋ a vulgo vocaṫ celi pfo
ratio. ℭ Alphagranus aūt in astronomia sua etiam per hoc

Nō cās colo
rū diūsoꝝ in
cometis ap
parentium.

probat ignē in circuitu moueri ex hoc ꝙ vapor incēsus adherens ei subtus rotat in circuitu sic dicēs: derivatio mot⁹ circularis est a celo p̄ter motus naturales: ⁊ hoc ideo: q̄ vidēmus in elemēto ignis motū circularē ſ̄m motū celi in eo qđ apparet de stellis: preter motus nāles stellarū qui videntur in q̄busdā horis vapor incēsor in aere in loco superiori in crepusculo vespertino: ita ꝙ vidēs credat ꝙ sint stelle: et viderit eas motas cū motu stellar̄ ⁊ sequētes ipsas q̄usq̄ abscondant: ex hoc accipit ꝙ sunt similes stellis: ⁊ nō stelle: ⁊ sunt in aere vaporis igniti. Idē innuit Ptolomeus in cētiloquiu suo. ppōne tertia. vbi dicit ꝙ iudiciū tertiū est a secundis stellis sup qđ dicunt tres cōmentatores. s. Hali ⁊ Abraham ⁊ Bugafosus: ꝙ secunde stelle sunt effectus stellarum in vapore ignito ⁊ eleuato sicut in comete ⁊ assub et huiusmodi: hoc etiam innuit Albumasar in libro de ꝯiūctionibus planetar̄ lib. 8°. differentia prima. vbi tāgit qualitatem sciētie generationis indiuiduor̄ superior̄ super accidētia inferiora: ⁊ dicit ꝙ vna pars significationis illius est super methora superiora sicut ignis ⁊ assub: ⁊ habētes comas ⁊ cum hoc ex vna materia ponit generari ex fortitudine soli⁹ Martis sine omni alia stella. Patet ergo ꝙ ista sententia quā diximus est oīum melior p̄borum. ¶ Nō etiā huic sententie suffragatur quia constat ꝙ flamma nō est nisi fumus accensus: est autem cometes flamma quedā: vt apparet in visu: ergo fumus est accensus. ¶ Adhuc omnis alia impressio que est luminosa distinctum per se habens lumen est ex vapore incenso ergo ⁊ ista. ¶ Preterea si interrogem⁹ a doctoribus nostris modernis: ex quo cometes est lumen accēsum ab aliquo quinque planetarum ad terminū ignis ⁊ aeris cum semper super huiusmodi terminum vbi mixtus est aer cum igne moueantur planete: quare non semper apparent comete. ¶ Itēq̄ quare non apparent plures comete simul: cum plures planete super talē aeris ⁊ ignis cōmixtiōē orientur simul. ¶ Adhuc autē quare diuersa forma videt in cometis: q̄a vt dicit Seneca: quādoq̄ circuitus est dirigēs comam sursum: quādoq̄ proijciens eā deorsum: quandoq̄ autem ad latera: videtur ꝙ non habeant quid rationabilr valeant respondere. ¶ Adhuc autem si ab aliqua quinque stellarū erraticarum semper nascitur cometes tunc nūq̄ extra viam planetarū videri debet. Via autem planetaruꝫ est in zodiaco vel parum valde extra: ergo semper videt in zodiaco vel prope: ⁊ tamē hoc falsum est cum Aristo. dicat ꝙ nos videmus cometes in septētrione ⁊ meridie ⁊ in omni parte celi. Ego autē cum multis alijs anno ab incarnatiōe domini. M.cc.xl. in Saxonia vidi cometem quasi iuxta poluꝫ septētrionalē ⁊ proiecit radios suos inter orientē ⁊ meridiem magis dirigendo eos ad orietem: constat ꝙ ibi nō fuit via alicuius planete: sed q̄a etiā alie tres opiones q̄s Arist. tāgit dicunt cometem a q̄nque planetis gñari: ideo cōiter ista opinio cum illis quo ad hoc accipiet improbationem.

¶ Cap. 6m. Et est digressio improbans opinionem Senece ⁊ Joannis Damasceni.

Quod autem dictum Senece sit error patet: q̄a qđ euanescit nō occidens: sed in hemisperio illud corrumpitur non implens spatiū mot⁹ per hemisperiuꝫ. Cometes autē ita euanescit coram visibus hoīum: ergo extinguitur ⁊ non recedit. Qꝫ autem euanescat coram visib⁹ hominum probat a duobus experimentis que ipse Seneca in libro questionū scripsit sic dicens. Post mortē Democriti regis sine pauloante bellum Achaicum cometes fuisse nō minor sole: primo igneus ac rubicūdus clarumq̄ lumē emittens: deinde paulatim magnitudo eius ⁊ claritas euanuit: nouissime totus intercidit. Ex hoc ḡ cōstat qđ dcm̄ ē. ¶ Secūdū idē ibidē scripsit sic dicēs: Atbala regnāte in grecia cometes modicus apparuit: deide effudit se ⁊ vsq̄ in equinoctialē circulū venit: ita vt illā plagā celi cui lactea nomen est in vniuersuꝫ ⁊ in imēsuꝫ extēsus equaret ⁊ in instāti ibidem desijt. ¶ Joānis aūt Damasceni opio ꝙ deus stellā nouam faciat nō est p̄babilis: q̄a nō esset rō: q̄re faceret illā in diuersis figuris ⁊ colorib⁹: videt aūt cometes in diuersis figuris ⁊ colorib⁹: ergo non est in operatione dei tm̄. ¶ Qđ autē habeat diuersas figuras patet ex verbis Senece sic dicentis: forma comete non est vna: plures enim fuerunt cometaruꝫ quibus in morem barbe flāme dependent: ⁊ eorum qui vndiq̄ quasi circa se flāmaꝫ spargunt: ⁊ eorum quibus fumus ignis est: sed in verticem tendens: cū omnes eiusdem nature sunt: cometeq̄ dicunt recte quarum cū post longum tempus appareant forme: eas inter se cōparare difficile est: q̄a cum apparēt sed vt cuiq̄ acutior est acies aut hebetior: ita aiunt aut lucidiorem aut rubicūdiorem vel obscuriorē esse: cum igitur hec varietas forme sit p̄pter aliquam preiacentē materiam ex qua operat natura: constat cometem non tunc opere diuino tm̄ factam. Sic ergo constat de tribus questionibus Senece Joānis Damasceni ⁊ doctor̄ quorūdam nostri tēporis ꝙ sunt false: ⁊ habitum est que sit vera ⁊c̄.

¶ Cap. 7m. Et est digressio ad improbandam opinionē primam quā improbat Aristoteles.

Quod autem dixerunt Anaxa. ⁊ Democritus ⁊ post eos Apollonius: ꝙ cometes est stelle erratice multe cōgregate quatuor rationibus iprobat Seneca: quarū due prime sumunt ab experimentis: q̄a si cometes ante bellū Achaicū apparuit in quantitate solis: nulle autem iꝫ aggregant aliarum stellarū nūq̄ habitū solis equabunt: constat ꝙ cometes non est generaliter congregatio stellaruꝫ. ¶ Secunda est ꝙ cometes qui Atbalo regnante in grecia apparuit se tātū diffudit vt illā plagā celi cui lactea nomē est in vniuersum extensus equaret. Cōuenire enim non possunt erratice vt tā longum celi tractuꝫ occupent cōtinuo. ¶ Due alie sunt per rōneꝫ sumpte: vna a loco erraticarū quā ponit his verbis Apollonius qui ait cometem non ex erraticis effici: sed multas erraticas cometes esse: sed hoc si esset: cometes intra signiferi terminos moueret. ¶ Secūda ratio sumit a natura ⁊ a proprietate stellaruꝫ quā sic ponit: nūq̄ apparet stella per stellā: q̄a aliter vna nō eclipsaret aliā per cometem nōnisi q̄si per nubē vlteriora cernunt ex quo apparet cometē nō sidus eē: sꝫ leuē ⁊ tumultuariū ignē. Ad idē ēt dicit Seneca certū est cometes nō vna pte celi aspici: sꝫ tā in ortu q̄ in occasu apparent: frequētius tamē circa septētrionem.

¶ Cap. 8m. De improbatione secūde opinionis ⁊ tertie per rationem Aristotelis.

His habitis alias duas opiones destruemus p rōnes Aristotelis: q̄a ergo iā diximus recitando sermones istor̄ de stellis cometis: nūc oportet vt queramus de sermonibus ipsor̄ an veri sūt: an falsi. Dico ergo ꝙ sepe videmus cometes extra orbem octauum qui est stellaruꝫ fixaruꝫ: ⁊ ideo non pōt esse ꝙ cometes sit vna vel plures de stellis fixis: q̄a tūc esset in cingulo p̄mo qđ est spera octaua que cingit omnem speram stellatam: qđ falsum est: q̄a nos videmus eas extra illū orbeꝫ longe sub ipso. Si autem esset vna stellarum mobilium erraticarū tūc nūq̄ videretur nisi in orbe stellarū erraticarum qđ falsuꝫ est: q̄a videtur extra ipꝫ sub ipso ⁊ extra circulū signorum. Si aūt cometes stellarum essent ex aere humido sicut dixerunt illi de opiniōe secūda: tunc opꝫ ꝙ quando venit stella ad mediū celi vbi visus noster cōsequit eam sine aere humido interposito ꝙ videret sine coma: ⁊ hoc iterum falsum est: q̄a cometes in tota reuolutione celi aliquādo apparet: ⁊ quandoq̄ per plures dies. Adhuc autē si coma causaret ex aere hūido: tunc oporteret ꝙ oīs stella que per mediū illū aerē humidū videt esset cometes: ergo numerus cometar̄ eēt ſ̄m numer̄ oīum stellarū: ⁊ nō eēt in vna ear̄: sꝫ plurib⁹ ear̄ simul: ⁊ hoc falsum est: q̄a nos nō inuenimus stellas hñtes comas nisi q̄nque nō simul q̄dem: sed successiue sicut īfra dicemus. Hoc aūt qđ dicunt ꝙ cometes nō inenit nisi in parte septētriōis est falsuꝫ: q̄a multotiēs videt alibi q̄ in septētrione: videnī eni comete cū sole aliquādo in ortu suo estiuo p̄cedentes eū. Ortus autem estiuus solis est signū in quo sol orit in estate sicut sunt septētrionalia signa in quibus mouetur a principio arietis vsq̄ ad p̄ncipiuꝫ libre: q̄a large sumitur hic ortus estiuus p omni ortu in quo dies addit supra noctem: q̄a tunc sol directius respicit nos: ⁊ nostram habitationem calefacit: ⁊ aūt stelle comete in se sunt in parte meridiei ſ̄m diuersum tempus: ⁊ hoc maxime cōtingit in ciuitate Arim que est sub equinoctiali in medio mūdi: nonaginta gradus hñs in polū arcticū: ⁊ nonaginta in polū antarcticū: ⁊ nonagita in orientē:

⁊ nonaginta

Cōfirmatio pōnis p̄dicte rōnes.

z · et nonaginta in occidētē terre habitabilis. Locus eni qui est sub equinoctiali tēperantior est omni loco huius mūdi sicut dicit Ptolomeus et Auicēna et alij q̄plures phi. Uise sunt etiā in parte septētrionis in mane ascēdentes ante solē in ora hyemis: et hoc aliter nō poterat esse nisi cū sol oriebatur in hyeme in signis meridionalibus: q2 tūc cometes oriebat in aquilone in signis septētrionalibus. Totū ergo hoc qd dictū est significat nobis q stelle comete sūt p̄ter stellas tā fixas q̄ erraticas quas dixerūt: et viderūt in estate et in hyeme in diuersis ptib9 celi et mūdi: sic ḡ declarat9 ē error s̄monis ipoꝝ.

Cap. 9m. Et est sententia Aristotelis de comete.

Dico ergo q stelle habentes comas efficienter et s̄m locū sue gñationis sunt ,ppe aerē inflāmatū ex vicinitate ignis qui ɔtinet materiā remote et ipsuz cometē. Aerē dico ,ppinquuz igni qui in se ɔtinet calorē ignis: q2 qñ in ipso vapor siccus grossus inflāmat tūc ɔtinuatio fit cū lumine flāme comete ab inferiori aere vbi stat vapor eiusdē nature: et ita diffuso illo qd ɔtinuat ei fit oblōgū: et hic ē cometes sicut pz ex p̄dictis. Hec aūt modū sentētie Arist. quidā aliter exponūt: sed nō facio vim in expositione ipsoꝝ cū fere omnes phi qui secuti sunt Arist. ɔueniant in expositione nostra.

Cap. 10m. Et est digressio declarās quare dicunt quinque comete esse et non plures.

Ueret aūt aliquis s̄m istam expositionē sentētie Aristo. q̄re quinque dicant esse tn̄ comete. Si eni numerus nō accipiat ex parte planetarū: videbit q nō sit nisi differētia māis. Differētie aūt mālis infinite sunt: et sic nō debēt poni in quinario numero. Adhuc q iste stelle dicuntur esse stelle scde a phis: ergo necesse est q alique stelle sint prime que sunt cause istaꝝ: ɔstat aūt q ille nō sunt stelle fixe: videt ergo q sint planete: nō aūt duo sunt luminaria: videt q sint quinque stelle erratice: sed s̄m hoc nō debēt eē nisi in zodiaco vel valde ,ppe cuz supra habituz sit q in oi parte celi videt. Ad hoc aūt sine p̄iudicio puto esse dicēduz q in veritate s̄m astronomicos qui iudicia ponūt in eis non sumunt quinque cometes penes qnque erraticas sicut infra dicemus: sed qnque sumunt aut penes qnque differētias vaporis mālis: aut penes qnque formas stellaꝝ habētium comas. Differētie aūt vapoꝝ sunt q vapor ois comete lz sit in genere grossus sibi coherens: tamen s̄m exigentiā materie pōt esse grossus aut subtilis aut medius per equidistantiaz inter grossum et subtilem: in quocūq3 aūt est mediū per equidistātiam in eo est mediū qd est vicinius extremo: et sic erūt tria media. s. equedistans et inter equidistans et subtile: et inter equidistans et grossum: nec potest esse maior vaporis diuersitas in gñe: et ideo comete per numeꝝ sunt qnque. Sunt etiā per figuram qnque: aut enim circūstant in rotundis in circuitu: aut ,ppter leuitatē super cometem aut dirigitur inferius aut stat a latere: tunc ɔstat ab vtroq3 latere aut ab altero: et sic sunt iteꝝ qnque: lz autē prima differentia sit mālis cū ipsa causet differentiā forme: q2 aliter figurat vapor subtilis et aliter vapor grossus. Q2 autē dicunt scde stelle est ex hoc q significāt in diuersis locis fortitudinez planetaꝝ sicut iam diceemus: nō tn̄ ,ppter hoc numerant penes planetas: lz autē differentia vaporis penes grossuz et subtile sit differentia mālis: nō tn̄ est pure mālis: sed potius ad formā ordinata: q2 per calidū intrinsecū et extrinsecum induit talis mā talem formalitatem: et talis ɔsideratio diuersitatis est considératio que proprie conuenit physico.

Solū ,ppris

Quare comete ab astrologis scde stelle dicuntur.

Cap. 11m. Et est digressio quare comete significant mortez potentum et bella.

Nunc autē querendū esset si possemus cōprehēdere: quare dicit cometes significare mortem magnatum: et bella futura: hoc enim dicūt phi auctores: non videt ratio quare hoc sit cū non magis eleuetur in terra vbi habitat pauper q̄ vbi hitat diues: siue sit rex: siue sit alius. Ad huc aūt cōstat q cometes cām habent naturalem nō dependentē ad aliquid aliud: videt ergo q nullam habet relationem ad mortē alicuius siue ad bellum. Si enim dicat se habere ad bellum siue ad mortem alicuius: aut se hz vt causa: aut vt effectus: aut vt signū. cōstat autē q se nō habet tn̄ ad aliquid sicut causa: q2 nec vt efficiens: nec vt forma: nec vt finis: neq3 vt materia. Similiter autē ,pbatur q nec vt effectus: q2 neutrū necessario sequit alterū: effectus autē necessario sequit causam. nec etiā se habet vt signuz: q2 nō habet cōuenientiā. Omne autē signū ɔuenientiā habet cū signato. Adhuc autē vt qdā dicunt differētia quinque cometaruz sumitur penes quinque erraticas: cū nō oēs erratice habeāt tam malos effectus q2 iuppiter signat fortunaz: similiter venus et mercurius nō signat infortuniū: videt q nō generaliter signare debēt mala signata. Attende ergo ab hijs similia q sicut dicit Albumasar in 7o tractatu de coniunctionibus planetarū: q euentus ignium et assub et comete nō sumitur ab aliquo planeta nisi in aere precipue qñ fuerunt radij eius in signis terreis vel aereis luna nō īpediēte: q2 illa cōmouet vaporē aqueū humidū qui īpedire posset huiusmodi ignes: et ideo ēt pz q nihil est dictū q penes qnque planetas erratice accipiant: q2 tales īpressiones nō sunt nisi de cōplexione martis: et iō sunt ab ipso sicut a mouēte primo: nisi forte aliqñ sicut cōiunctione Iouis et Martis: q2 ex illa cōiunctione scintillationes et coruscationes et ignes currentes per aerē ēt mouent. Ad hoc aūt qd obijcit de terra pauperis et diuitis dicendū q vtriusq3 signat destructionē s̄m diuersitatē periodi de qua locuti sumus in fine secundi de generatione: sed tn̄ circa mortē regis propter famas plus obseruatur: q2 periodi eoꝝ plus dignitatis habēt planete et ideo maiora significata referunt ad eos. Ad hoc autez qd dicit q habet cām naturalē ad mortē alterius nō relatam: dicēdum q causa eius proxima nō refert ad mortē regum: sed tn̄ causa eius prima mouēs signat fortitudinez martis qui signare habet mortē precipue violentā: et tunc mors dominat super cōmotionē elementoꝝ ipse etiā dominat in periodo: et indicat causam mortis s̄m q mouens primū pōt dici causa: que non est necessaria: sed potius inclinans ad hoc. Qd autez querit vtrū sit signū vel causa dicēdū: q proprie est signū q2 sicut dicit Aristo. in libro de somno et vigilia: talia sunt sicut cōsiliarius cuius cōsiliuz melioribus inuētis mutari pōt: ita dominū martis bella et mortē cōtinētiū et regētiū turbas signat sicut iclinās primū ad hoc per irā et calorē et siccitatē: ex qbus prouenit animositas: sed ɔcitatio populoꝝ adiuuicē: et ideo significatū comete prius est super martē qui est cā belli et destructionis populoꝝ: et ideo dicit illa significare cometes: cū tamē eius significatio proxima nō sit super illa etc.

Solutio q̄stionis

Solutio ad obiecta.

Tractatus quartus: de ignibus generatis in aere.

Cap. pm. De causis et loco generationis eorum.

Quia āt manifesta sunt ea que diximus de comete et galaxia: nobis ad perfectionē doctrine eoꝝ que generantur in alto vt p̄scrutemur causaz ,ppter quā videt in aere quādoq3 sicut ignis perpendicularis stans dilatatus in īferiori sicut colūna stans super basim que ex vtraq3 parte facit anguluz rectū super basim: et pp quā cām aliquando videt ignis minor illo sicut assub et lancea et stella volans et huiusmodi. Dico ergo sicut ante dictuz est q quādo sol inflāmat terrā per motū splendoris sui super eā eleuant calidi vapores de terra qui sunt quatuor specierū. ascendit eniz ex ea vapor frigidus et siccus quādo nō est in eo pars humiditatis vincētis sup ipm: lz sit in ipso humiditas cōtinuās et cōstare faciens vaporē: q2 nihil terrenuz continuat sine humido vt diximus in 2o de generatiōe et corruptiōe. Ascendit etiā vapor frigidus et siccus qui etiā est terrene nature: et ascendit ex ea vapor calidus et humidus in quo est humiditas aquea vincēs: et ascēdit ex ea vapor frigidus et humidus quādo vincit in eo natura aque omnino: et isti vapores materia sunt omniuz ip̄essionum in alto generatoꝝ et calor solis est causa efficiens. loca autē generationis ipsoꝝ sunt ista. vapor enim calidus et siccus: nature terrestris: solutus a terra propter vehementiā caloris solis qui resoluitur super eaz ascendit vehementer ,ppter hoc q est calidus et propter hoc q est siccus: et ascendens adurit aerem: vapor autem calidus et humidus ascendit minus q̄ ille qui dictus est scilicet

In p̄ho autez p̄mo metheoroꝝ cap. p̄io ibi hic autem determinatis dicam9 ,ppter quā cām sublime accēse. Z.

vapor calidus ⁊ siccus: ⁊ facilius resoluitur: ⁊ ideo fit ex eo aer. Duo autem alij vapores .s. frigidus ⁊ siccus: ⁊ frigidus ⁊ humidus ascēdūt recte: ⁊ cū puenerint ad locū vbi est frigus ibi circūstāte frigido coagulanē vel saltē inspissanē a cōgregato raro qđ est in ipsis: eo ꝙ est ibi frigiditas que cōprehēdit ipsos circūstādo ⁊ cōprimēdo: ⁊ ideo vnus ꝯuertiē in pluuias: ⁊ alter in vētos: ideo ascēdit cū vapore pluuie: sed vapor calidus ⁊ siccus ascendit ad terminū vltimū quo pōt incedere in aere qñ nō est vapor frigidus impediēs ⁊ ascendit vsq₃ ad ꝯcauū ignis: qñ aūt puenit illuc: tūc calescit calefactione vehemēti: ⁊ inflāmaē ꝓpter ꝯtinuitatē suā ad ignē: ⁊ propinquitatem ad motum orbis. Iste ergo est locus generationis ignium de quibus dicturi sumus: ⁊ vapor calidus ⁊ siccus terrestris est materia eorum.

¶ Cap. 2m. Et est digressio qualiter in impressionibus diuersis non est nisi generans commune.

Attende hoc ꝙ lꝫ in tota natura vbi sunt gñata particularia vel specialia que pfectū esse habēt in nā: ⁊ quoꝝ forma est finis intentus a nā particulari eo ꝙ in ipsis saluaē esse diuinū quātū fieri pōt per successionē gñatoꝝ sic generās ꝓpriū sub cōmuni sicut pꝫ: q₂ lꝫ sol sit generans in oībus illis cū inferius etiam homo ⁊ asinus ⁊ huiusmodi sunt gñantia: qm̄ si generās cōmune qđ est vnus celestis circulus sufficeret: tūc nō oporteret ꝯferre virtutē gñatiuā proprio gñanti qđ est gñans vniuocū ⁊ ꝓpriū ⁊ particulare: sic gñationes oēs particulares ⁊ particulariū sunt: lꝫ ergo sic sit in oībus cōpletis: tñ in vapoꝝ ⁊ impressionū gñatione nō est nisi gñans cōmune qđ est calor solis: ⁊ calor celestium: siue ex splendore stellaꝝ: siue per motus orbis excitatus: ⁊ hoc ideo est ꝙ forma impressionū nō est pmanēs in nā: ⁊ ideo sunt potius dispōnes elemētoꝝ quibus mouenē ad mixturā: que ad gñationes mineraliū ⁊ aīaliū ⁊ plantaꝝ ordinantur ⁊ nō indiget gñante nisi disponēte qđ est gñans cōmune cuius est act⁹ calefacere. calor aūt mouet dispōnēs ad gñationē. huius aūt signū est ꝙ forme impressionū nō sunt pmanētes: nec figure alicuius eoꝝ etiā in tēpus modicū manēt: ⁊ ideo dixit Arist. ꝙ glacies ⁊ aqua nō differūt nisi per accidēs: hec ergo est causa ꝙ lꝫ sint diuerse impressiones: nō tñ determinaē eis diuersitas gñantiū. Sed in oībus gñatis iteꝝ vnus actus diuersimode suscipiē a mā impressionū generataꝝ ⁊c.

¶ Cap. 3m. Et est digressio declarās quare vapor terrestris aliquando altior ascendit.

Scias etiā ꝙ lꝫ aqua leuior sit q̄₃ terra ⁊ humidū aliqñ magis sit factibile q̄₃ substātia terrestris sit: q₂ humidus magis aque alimētū prestās calori: ⁊ ideo videaē his tribus de causis altius debere ascēdere: tñ oppositū ꝯtingit in vapore sicco calido: qui altius ascēdit q̄₃ vapor calidus ⁊ humidus q̄tuor de causis vel vna de causa q̄tuor particularibus ꝯgregata: quaꝝ prima est q₂ lꝫ siccū terrestre sit grossū male subtiliabile: cū ꝓpter sui grossitiē ⁊ spissitudinē recipit calorē quasi in cumulo: q₂ calor in spisso terrestri postq̄₃ intrauerit magis cumulaē q̄₃ in tenui subtili: q₂ partes iuxta se plus habēt: ⁊ ideo ꝯstat mag⁹ caliditas vaporis terrestris: simul est q̄₃ vaporis aquei. ¶ Scđa causa est ꝙ terrestre siccū magis retētiuū est caloris q̄₃ humidū aqueū: vnde Seneca dicit Democriti rōnē ꝙ oē corpus quo solidius est eo fidelius seruat calorē acceptū: lꝫ eni humidū aqueū facile suscipiat calorē paꝝ tñ tenet eū: ⁊ ideo de facili exhalat: sed siccū terrestre male qdē suscipit: sed cū recipit recipit fortiter: ⁊ ideo eleuatis vtrisq₃ vaporibus: aqueus facile calorē perdit: ⁊ ideo cessat ascēdere sed terrestris fortissime tenet: ⁊ ideo frequēter penetrat vltra locū frigidū aeris. ¶ Tertia causa est ꝓpter symboliū qđ siccū terrestre habet ad inflāmationē ignis quā nō habet humidū aqueū: ⁊ ideo calor inflāmās magis ꝯseruaē in terrestri q̄₃ in aqueo: ⁊ lꝫ humor aque sit alimētū quoddā caloris: ⁊ ita debeat plus attrahi calore cū illo humore nō oīno destituiē vapor terrestris: q₂ humidū illud habet ad sui ꝯtinuationē ⁊ sic vapor terrestris a calido trahiē a symbolo nāli ⁊ vltimo accidētali: sed humidū aqueū ex altero tñ. ¶ Quarta vero causa est: q₂ humidū aqueum ideo: q₂ facile est dilatabile ⁊ rarefactibile a modico calido cito ꝯuertiē in aerē: q₂ facilis est gñatio aeris ab aqua: ⁊ ecōuerso: sed siccū terrestre magis se ꝯtinet: ⁊ ideo expirat ⁊ per frigidā eleuationē quā nō pōt expirare humidū aqueū: q₂ trāsit in aerē. Hec ergo est causa q̄re vapor siccus calidus plus q̄₃ aliquis vapor solus ascēdit: ⁊ ideo solus est mā ignium gñatoꝝ in alto. ¶ Dicit tñ Seneca ꝙ collisio ⁊ ꝯfricatio aeris sola facit mutare ignes in aere qđ nō pōt esse veꝝ: q₂ lꝫ igniri possint partes aeris: nō tñ micāt: q₂ nō fulget nisi spissū: vñ etiā vapor ex quo fit coruscatio nō fulget nisi congregenē partes ei⁹ ex fuga a nube aquosa. Redeamus ergo ad ꝓpositū formas igniū in alto gñatoꝝ determināntes.

¶ Cap. 4m. De figuris igniū in supremo aere gneratoꝝ.

Perscrutātes vero de figuris igniū in alto gñatoꝝ tāgemus primo figuras eoꝝ ⁊ distinctionē: scđo autē dabimus causam gñationis vniuscuiusq₃ figure. Dico ergo ꝙ si vapori sicco iuxta speram ignis in regione aeris que est estus dr̄ inflāmato est lōgitudo ⁊ latitudo apparēs in suba sua cū aliqua inferius dilatatione tūc apparet ⁊ videē sicut colūna super basim ppendiculariter erecta stans ⁊ ardens in aere. Si aūt est vapor subtilis ⁊ minutus vbiq₃ tūc nō deprehendiē sua lōgitudo ⁊ tūc stat ardens sicut lancea ⁊ lancea etiā vulgariter appellaē. Si aūt est vapor nō ꝓlongatus: sed magis dilatatus: nō tñ magne quātitatis tunc stat ardens sicut cādela: q₂ lꝫ forte vapor sit quadratus pētagonus tūc apparet rotundus pp longinquitatē sui a visibus nostris. Si aūt est vapor cōfertus valde nō multū lōgus tunc stat ardens sicut candele due: quarū vna est flāma super flāmam alterius que figura ignis arabice vocaē Assub: qđ qdā dicūt interpretari titionē: q₂ figura exprimiē titionis cū lōgo carbone. Sꝫ in Albumasar vbi loqmur de figuris igniū in 8° de iūctionibus planetaꝝ vna trāslatio hꝫ assub: ⁊ altera hꝫ ignis albus: ⁊ ideo ignis albus videē interpꝛtari: ⁊ isti oēs ignes qui in alto gñari videnē: de his autē qui sub estu in frigida regione aeris gñanē infra loquemur in capitulo speciali.

¶ Cap. 5m. Et ē digressio declarās cām huiusmodi figuraꝝ.

Causa aūt diuersitatis istoꝝ igniū est fm diuersitatē materie vaporis qui igniē ex diuersitate eni gñantis esse nō pōt: q₂ gñans est vnū ⁊ idē nec ex diuersitate loci vel circūstātijs: q₂ ille est vnus ⁊ idē .s. regio aeris que estus vocaē vbi est vicinitas ignis ⁊ motus orbis. ¶ Dico ergo ꝙ si mā vaporis est inequalr̄ grossa ⁊ subtilis simul: tñ eleuata ꝙ tūc necessario subtile ꝓcedit: ⁊ eijcianē grossa iferi⁹ sibi adherentē ⁊ aliquātulū dilatata: ⁊ iđ figurā exprimit colūne ad ppēdiculū sup basim erecte: ⁊ vocaē ignis ppēdicularis a pħis: a vulgo aūt vocaē colūna: si aūt est vapor equalr̄ subtilis ⁊ simul eleuatus sed nō equalr̄: tūc magis calidus erigiē ⁊ stat ardēs sicut lācea erecta: ⁊ iđ etiā lācea vocaē. Si aūt equalr̄ subtilis ⁊ equalr̄ simul eleuatus: tūc pars ascēdit nō post partē: sꝫ ascēdit pars iuxta partē: ⁊ tūc in aere ardēs flāmaē ⁊ hec vocaē candela siue stella stans. Si aūt est equaliter subtilis ⁊ equalr̄ eleuat⁹: sed sit ei modica additio subtus ab aliquo fumo ab iferius eā sequēte nō ꝯtinue sꝫ paꝝ: tūc erit sicut cādela ex cādela īflāmata ⁊ hec vocaē arabice assub: vulgariter aūt titio vel cādela duplex. Redeamus ergo ad ꝓpositū determinātes ignes sub istis generatos in aere.

¶ Cap. 6m. De assub ⁊ ignibus descendentibus inferius sub estu in aere generatis.

Fit autē ignis aliqñ ex vapore magis grosso in genere q̄₃ sit ille cuius differētie posite sūt: ⁊ est vapor calidus siccus grossus terrestris cui obuiat frigiditas aeris ex aliqua nube que est in regione aeris frigida: ⁊ ideo expelliē caliditas vaporis terrestris a circūstāte frigiditate: ⁊ cū mouenē partes eius ignite iflāmanē: expelliē vapor calidus a frigido eo ꝙ ꝯtrariū mutari in suū ꝯtrariū per alterationē fugit ipsum deorsum: ⁊ ideo videē tūc ignis descendēs ex duabus causis .s. qđ expelliē a ꝯtrario qđ penetrādo nō pōt euolare sursum: ⁊ etiā ideo per cōpressionē partium redit ad naturā grauis lꝫ illud sit ignitum ex calido cōmoto per suū ꝯtrarium: ⁊ hec vocaē assub descēdens: veꝝ huiusmodi assub: q₂ est magis grossum terrestre: hꝫ calorem siue ignem turbidum: ⁊ procedit ex aere frigido sicut manat ignis qui exsufflaē ex cāna in qua est stupa ardens ⁊ exsufflata: hoc autē ideo est: q₂ na-

bes expellit in hunc ignē non est apprehendēs ipsum in ven tre suo: sed tn̄ ambiens nō plene quo ad loci vicinitatē ⁊ est super ipsum: ⁊ ideo ex tali aere videt manare. ¶ Si aūt ali quis dixerit ꝙ tam assub ascendēs superius ad ignez q̄z iste assub qui descēdit inferius est sicut candela posita sup alterā cādelā: ita ꝙ inferior sit inflāmata ex superiori: ⁊ ideo videt ignis esse aliquātulū lōgus: dico ꝙ in rei veritate talē hz lōgi tudinē ꝑpter causam quā diximus: assub eni ex partibus va poris inflāmati in supremo aeris ⁊ fit assub iferius sicut ignis retētus frigida nube obuiāte: nō tn̄ claudēte ipsaz: ideo post modicū apparet ignis ille a nube tali exiēs ⁊ expulsus.

¶ Cap. 7m. De differentia assub ascendentis ⁊ descenden tis: ⁊ de modo motuum eorum.

Ortasse aūt accidit aliquādo: ꝙ hic ignis sic expulsus descēdit in terrā retinēs flāmā ⁊ vide tur ita descēdere de nocte ⁊ de die qn̄ serenum est: q̄r qn̄ nō est serenū tūc sūt multe ⁊ spisse nu bes solū obuiātes vapore ignito: sed etiā intra se claudētes vapores ignitos eleuatos ⁊ illi nō egrediunt ab eis nisi cū corruscatione ⁊ tonitruo assub: aut qui sic descendit in terrā nō ex vapore qui in supremo aeris fit inflāmatus: q̄r ibi nihil est expellens ipsum: sed potius il se sumptus per flāmam euolat in regione ignis: sed iste de scendens est ex vapore sicco calido talis caliditas repulsa est a frigore ad qḋ alterari nō potuit nec penetrare per ipsum: ⁊ in illa cōmotione ignit ⁊ inflāmat: ⁊ ideo fluēs ex illo ignis repellit ad inferiora: nec tāmen est qui expulsione fortissime percutiat aerem: ⁊ ideo micat descēdens sine sono tonitrui: descendit aūt hic ignis quāuis de nā ignis sit ascēdere supe rius: q̄r opz ꝙ sequatur suā nām qn̄ id qḋ impellit ipsum in ferius frigus: videlz aeris vel tenuissime nubis alicuius ꝓ hibet ipsum ab ascēsu ꝑpter ꝯtrarietatē quā habet ad ipm a suo frigore. Assub ergo ascendēs fit ex vapore inflāmato in alto nō ex cōmotione vaporis: sed potius ex spera ignis ⁊ vi cinitate motus orbis: ⁊ nō fit ex caliditate cōmotione excita ta ⁊ a frigore expulsa. Similr̄ assub ascendēs currit s̄m cur sum nālem ignis: verū assub descendens nō currit cursu nāli: ⁊ etiā quādo descēdit deorsum: aliquādo nō directe ꝑpendi culariter descendit: sed mouet ad latus dextrū vel sinistrū: vel ante vel retro: ⁊ nō habet inclinationē illā nisi q̄r expellit a frigore in alta parte obuiante vel supposito sibi: q̄r quādo frigus est supra a dextris tunc mouet deorsum ad sinistrū ⁊ econuerso: ⁊ sic de alijs motibus eius est intelligēdū. Assub autē ascendens mouet directe in ignem: q̄r non habet con trariū obuians in regione eius. Ista aūt oīa que dicta sunt oculis videnē accidere sub orbe lune: q̄r velocissimus mot᷒ est inter orbes planetarū: q̄r in vno mense complet cursum: ⁊ hoc apparet ꝑpter propinquitatē eorū ad nos.

¶ Cap. 8m. Et est digressio declarans eleuans ⁊ inflāmans: ⁊ figurans huius vapores ignitos.

Ntelligendū est hic ꝙ in vaporibus istis inflā matis ⁊ vsq̄ ad estū eleuatis inflāmans ⁊ ele uās sunt idē: ⁊ inflāmatio in eis causa est eleua tionis: q̄r calor in eis incipit ignire partes sta tim quādo incipit eleuare. ¶ Nec tamē statim fulgent isti vapores duabus de causis. Quarū vna est: q̄r nō adhuc sufficiēter sunt igniti: sed apparet: ⁊ ꝙ iuuent ab extrinseco inflāmationes eorū: ⁊ hoc dupl'r. In il lis eniz qui ascendūt vltra estū ab ignis vicinitate inflāman tur interiori calido adiuto per calorē ignis: ⁊ calorez motus orbis: illi aūt qui remanēt citra locū frigidū aeris dū exagi tant a frigore nubis vel loci cōmouent: ⁊ cōmotio ignis eos inflāmat: nec tn̄ tonitruū faciūt: q̄r nubes a quibusdā appa ret non scindūt: nec tāte quātitatis sunt ꝙ aerē percutiāt mul tū: lz aūt supra dictū sit ꝙ in estu nubes ⁊ vapor nō ꝑmanēt: tn̄ verū est ꝙ ibi apparet vapor: lz parū q̄r calore ignis ꝯsumi tur statim: ⁊ erit ex eo ignis ⁊ hoc sit de inflāmatione ⁊ eleua tione vaporū istorū qui in alto inflāmant: eodē modo est in telligēdū ꝙ in vaporibus istis: necesse est aliud esse figurās eū apparcant in figuris supradictis: attendēdū ergo ꝙ calor est in eis eleuans ⁊ frigus figurās: ⁊ figuram ꝯtinens nō fri gus loci qḋ ꝯtinet qḋ nullū est iuxta sperā ignis: sed frigus essentiale. Cū enim sit vapor terreus terrestris ꝯtinuus ne cesse est ꝙ aliquid habeat inquantū terreus ꝯtinuus: ⁊ hec est frigiditas cū siccitate essentialibus que figurā cōtinent: nihil enim incōueniens est in eodē esse sicut calidū igneū ac cidentale: ⁊ frigidū continens essentiale: sicut apparet in fer ro ignito ⁊ aqua bulliente: lz ergo calor continue eleuet ⁊ ra rificet: ⁊ quāto magis rarificat tanto magis figurā corrum pat: tamē nisi oīno tollat humidū qḋ cōtinuat vaporē: ⁊ nisi oīno terrestrē naturā destruat: opz ꝙ aliquā habeat figurā vnde etiā cōtinue vapor ascendens nouas acquirit figuras quapropter tam eleuans cōtinue rarificat ⁊ per se vadit de parte quā tamē tenet essentiale frigidū quantum pōt donec tandē extrinsecū calidū adiutū per itrinsecū oīa vincit: ⁊ tūc ex vapore generat ignis ⁊ hec est causa ꝙ habēt vapores fi guras in estu: nō tn̄ diu permanētes. ¶ Quidā aūt dixerunt ꝙ contineret eas frigiditas: nec ad locum estus ascendere vapores eleuatos in die: nisi ante crepusculuz eleuent. Sed scimus ꝙ hoc falsum est: q̄r Aristo. dicit ꝙ videmus eos de die ac de nocte: ⁊ de die quādo serenum est celuz. ¶ Sed de assub descēdente sciendū ꝙ multas recipit accidētales figu ras ab expellente ⁊ obuiāte qḋ cogit ipsum nō perpēdiculari ter descēdere: ⁊ ideo Seneca noiat globos trabes faces ar dentes: ⁊ volantia sidera: qn̄ materia simul ꝯglutinata est: nec separatur: ⁊ a cōmotione ignit ⁊ inflāmat: tunc apparet quasi globus quē ignis sursum trahit: ⁊ pondus in asse con glutinata deorsum: ⁊ ideo ascendit ⁊ descēdit: ⁊ ideo dicunt quidā: ꝙ viderūt corā se videntes ignes qui nostris tēpori bus bis apparuerunt. Quando aūt materia est inequaliter subtilis ⁊ simul eleuata anterior pars que prius frigido tan gitur expellit quā sequit alia grossior: ⁊ ideo apparet in mo dum trabis. trabs aūt ista cū expellit si obuiat ei frigus icur uatur ⁊ apparet ad modū draconis flexuosi: ⁊ hoc est qḋ eni ꝙ qdā dicūt se vidisse dracones volantes p aerē qui ignez vomerēt. Si aūt est mā inequaliter eleuata ⁊ inequalr̄ inflā mationi preparata tūc prior pars inflāmat: ⁊ posterior tn̄ ex flāma candescit: ⁊ ideo vocantur faces. mā aūt diuaricata ⁊ arida valde ⁊ male cōtinua dispergit ab expellente sicut scin tilla ⁊ vocat ardor. Sed qn̄ mā est pauca arida bene ꝯtinua ⁊ equaliter inflāmata ⁊ expulsa tūc vocat sidus volans. Ad mirabilē aūt impressionē scribit Alexan. ad Arist. in ep̄la de mirabilibus indie dicēs quēadmodū niuis nubes ignite de aere cadebant quas ipse militibus calcare p̄cepit: ⁊ hoc fuit lō q̄r sub cācro ē terra vbi calor solis vaporē aqueū exurit: ⁊ grossuz terrestrē eleuat: ⁊ statim exurit anteq̄ȝ ad estū eleuet ⁊ tunc a frigido loci expellit ⁊ cadit ad modum niuis.

¶ Cap. 9m. Et est digressio de magnis ignibus: ⁊ de signis ipsorum.

Unc aūt dis ignes qui sunt descendētes aliqn̄ magne quantitatis valde quos Seneca in 8o naturaliū suorū tribus vocat noībus. s. coronas pbicias ⁊ casmata. ¶ Corona autē est cū velut corona cingēte introrsus ignez celi recessus est simul effossa in orbē specu: hoc est dictū qn̄ vi detur apertura qdā in aere sicut specus plena igne. ¶ Pbi cie aūt sunt cū magnitudo vasti rotūdiq̄ȝ ignis dolio similis vel fertur vel vno loco flagrat. sed cū fertur est sub loco fri goris. Cum aūt in vno loco flagrat tūc est in regione estus. ¶ Casmata vō sunt cū aliqḋ spatiuz celi descendit: ⁊ flāma velut dehiscēs in abdito ostendat ⁊ est hoc qn̄ multus inflā matus vapor subtilis rarus est in nube aquosa tenui valde: tūc enim nō multū exagitat a nube aquosa: sed sine sono vi detur aliqua pars mūdi ignē vomitare ⁊ in secundo modo aliqn̄ qn̄ lōge est flāma vaporis ita ꝙ nō videt: sed lumē ei᷒ resultat tn̄ tūc videt incendiuz alicuius ciuitatis: vnde sub Tyberio cesare cohortes in auxiliū hostiēsis Colonie exiue runt tanq̄ȝ cōflagrātis cū celi ardor fuisset per magnā partez noctis. ¶ Significationes omniū istorū sunt s̄m martis esse ctum ⁊ p̄cipue qn̄ fiunt in anno qn̄ mars ⁊ iuppiter sunt con iuncti: tunc eniz in aere signāt hmōi tempestatē: ⁊ in hoibus iras ⁊ pestilentias ex aereo veneno: q̄r scintillationes hmōi sepius discurrētes per aera cum sint vapor frigidus ⁊ siccus cōbustus corrūpunt aerē ⁊ faciūt venenosum precipue apo stemata generādo ⁊ variolas ⁊ huiusmodi. In aere aūt ⁊ qn̄ hūc illucq̄ȝ ferunt significāt tēpestatē ꝑpter ꝯflictū vētorū qui ignes iam in diuersa loca ꝓijciūt: ⁊ hoc ꝓbat ab experimēto naturarū qui tūc valde timēt: cū aūt ignes quiete insidēt ma

Quid ignes portendat.

lo vel naui significaƚ tranquillitas ex cessatione vētoꝝ: ꝛ tūc antiqui sacrificabant Castori ꝛ Polluci duobus .s. geminis celi eo ꝙ eoꝝ trāquillitatē putabāt sibi dari forte: qꝛ signum aereū est: ꝛ cū sol est in ipso maior est serenitas que cōsueuit esse in celo: qꝛ sol voluiƚ in geminis cū accedit ad solstitium estiuale qn̄ maxime est serenitas: vapor aūt iste insidēs terre aut est vehemētis ignis: ita ꝙ mā multa adherēs tenuis ꝛ pauca: ꝛ siquidē primo modo fuerit interficit aliqn̄: aliqn̄ āt vulnerat exurēdo multū vel paꝝ fm̄ fortitudinē ignis sui. Si aūt scd̄o modo est debilē habet ignez qui paꝝ alterat ea super que cadit nō vulnerando: qꝛ statim extinguiƚ: vult tn̄ Albumasar ꝙ etiā ista aliqn̄ mortē regis ꝛ principuꝫ significant ꝓpter dominiū Martis ꝑcipue quādo fiūt in forma nō ꝯsueta ꝛ sepius solito: vnde Seneca dicit ꝙ circa excessum diui Augusti vidit speciem pile ignee que in ipso cursu suo dissoluta est ꝛ circa mortem Sorram: ꝛ circa mortem Germani simile visum est prodigium.

¶ Cap. 10m. De coloribus in alto generatis.

In pho aute prio metheoroꝝ cap. pnlo iuxta fine. 3.

Habitis impressionibus inflāmatis: restat dicere de coloribus per noctē in sublimi aeris apparentibus: isti enim cū a calore solis nō vniuersaliter causenƚ duas mālēs causas habēt ꝛ duas efficientes: causa efficiēs vna eƚ aliquādo frigus noctis ꝛ tenebre quasi causa efficiēs per luminis subiectionē: ꝛ causa māl's est solus aer ispissatus ꝛ ad humiditatē quandā ꝯuersus. In alijs aūt causa efficiēs est sol vaporē tenuē eleuans ꝛ frigus noctis vaporāte frigiditate aliqn̄tulū spissans ꝛ opacitate quasi denigrās partium priuationē. Qđ aūt aer nocte spisseƚ ꝛ interdū hoc est in die atteuneƚ ꝛ clarificeƚ ꝓbat Messalach experimēto vasis vitrei in aquā versi qđ plenū aqua: os habet subtus: ꝛ ita ponitur in alio vase sicut in peluique etiā habet aquā: illud enim de nocte stat plenū: ꝛ quiescit de die ꝛ emittit ampullas ꝛ forte ꝯuertitur si ad solē ponaƚ ꝓpter aque subtiliationem ꝛ est aer facilius spissabilis rarefactibilis ꝙ aqua cōtingit: ergo hoc velocius in aere ꝙ in aqua. Dico ergo ꝙ quādoqꝫ videnƚ per noctē qn̄ nox clara est libera a nubibus obscuris: ꝛ illustrata lumine lune ꝛ stellaꝝ rubedo ꝛ colores alij diuersi qui causanƚ ex calore aeris fm̄ diuersitatē sue mutatiōis: ꝓpterea ꝙ inspissanƚ partes aeris ꝛ aggreganƚ ꝓpter frigus noctis: ꝛ cū super spissuꝫ illū aerē resplēdet aliquid luminis lune vel stellaꝝ iacet illud in eo mixtū humori aeris inspissato: ꝛ qꝛ penetrat in ꝓfundo eiꝰ aer superior reddit illud aeri inferiori sicut resplēdet lumē ex aqua repercussum sup pariete: hoc est diuaricato radio ꝛ lumine ꝓpter humorē aeris: qꝛ nō est oīno simile radio repcusso ab aqua: qꝛ ille ad equalem angulū cū radio incidēte in aquā repercutit ad parietez oppositū: sed hic fit tn̄ diuaricatio luminis ꝛ nō ad oppositū repercussio: qꝛ videmus magis profundari in aere spisso ꝙ in aqua: ꝛ ideo ingerit diuaricatio in ꝓfunduꝫ aeris humidi: ꝛ tūc necessario in aere illo colores diuersi apparent fm̄ oēm diuersitatē susceptionis huius luminis. Sed tamē plures colores in aere apparentes sunt colores purpurei: color enim ignis ꝛ generaliṫ lucis lunē ꝛ stellaꝝ vergūt ad albedinē: tenebrositas aūt noctis obscurat spissum aerem: ꝛ spissitudo illa inclinaƚ ad humorē: lucens aūt inmixtū humori tenui obscuro purpureū reddit colorē. Quando aūt est ex solo aere spisso vt dictū est tūc ꝯsueuit ille color esse longus in aere: sicut rubeū diffusum super colorē obscuri saphiri ꝛ vocaƚ a vulgo cōbustio aeris ꝙ tēpore magni estus accidere solet eo ꝙ tunc aer per nām rarefactus fuit: ꝛ ideo vndiqꝫ penetrabilis ꝛ facile passibilis est frigore superuenientis noctis: qꝛ frigus subito intrat carefactū aerē ꝛ ꝯstare facit ptes eius. Ex eadē āt causa est ꝙ stelle p hmōi aerē aliqn̄ videnƚ rubee si nimis spissus est aer vl̄ nimose de claro rubeo niueo soli opposito: si plus de aere spisso est iter nos ꝛ stellas illas: vel purpuree qn̄ maxime de tali aere iter nos ꝛ stellas est: precipue cū nox sit serenata ꝙ caret nube: tn̄ priuaƚ ab ea lumen lune: qꝛ tūc opacitate sua aerē obscuꝝ trahit ad rubedē fusci sanguinis: ꝛ ille est color purpureꝰ: qđ purpur dꝛ a purpure quodā: qđ alio mō murex dꝛ: ꝛ alio noie coccus in sanguine cuiꝰ tingiƚ purpura. Nō debet āt hoc credi qbusdā dicētibꝰ ꝙ ex hac causa aliqn̄ in aere apparet color viridis: qꝛ hec ipressio nō causaƚ a puro aere: cū tn̄ nō habeat humores sed potiꝰ in nube aquosa causaƚ ille de qua ipressione in 3° huius opis libro faciemus sermonē: alij tn̄ colores ad rubeū declinantes colorē apparēt ex stellis oriētibus ꝛ occidētibus tpe vehemētis caloris: eo ꝙ tunc spisso aere qui ꝓpter frigus crepusculi vel noctis spissatus est iuxta terram immisceanƚ ei vapores ex aqua ꝛ fumi ex terra que sūt iter visus nr̄os ꝛ stellas oriētes vel occidētes: ꝛ illi dant colorē vellis qn̄ cōbustū rubeū fuscū qn̄ puluere quodā respsum ꝛ hoc est sicut si lucēs claꝝ imersuꝫ sit in fuscū sanguinē puluere supficie respsum ꝛ signū est hoc caumatis futuri ꝛ pteriti ꝓpter qđ vocaƚ a vulgo cōbustio solis. Causa eni huiꝰ est qꝛ vapores in alto aeris cōbusti sūt ꝛ nō remāsit ex eis nisi reliquie qdā grosse iuxta terrā.

¶ Si āt nō causeƚ ipressio sed potiꝰ ex vapore aliquo p solez eleuato: aut ille est terrestris aut aqueꝰ: si terrestris tūc est niger: ꝛ cū frigus noctis circūstet eū colorē intus cōprimit qui necessario cū nō claudiƚ suscipit iter lōgū valde acuit vaporē versus partē vbi minus obuiat aer spissus ifrigidatus: ꝛ ideo accipit formā lācee: ꝛ sūt frequēter multe tales lācee simul: ꝛ carissime sūt in medio celi: aut in septētrione: aut in meridie: sed frequēter versus oriētē ꝛ occidētē: qꝛ ibi radij solis occurrūt attenuātes aerē in quē acui possūt: ꝛ ideo etiā in mane sūt in oriēte: ꝛ in vespere in occidēte in tēpore calido: hec aūt figura arabice dꝛ Alliramata qđ lācea interꝑtaƚ. Qn̄ aūt est vapor humidus nō ꝯstās in frigiditate noctis in aliquo ꝯgregaƚ ꝛ iteꝝ attenuaƚ ꝛ distrahiƚ ad ptē aliā sicut lana que cū cōponiƚ in vna pte mirū distrahaƚ in altera pte ꝛ efficiƚ pula: ꝛ illō apparet in aere nocte ꝛ die quādiu feruor solis aerē ꝟberat: ꝛ est sicut color velleris vel lane cōposite ex mixtis velleribꝰ alicubi spissus ꝛ alicubi rarus qđ lumine lune vel stellaꝝ vel solis in mane ꝛ vespera est illustratū: diuaricaƚ āt i ipso lumē lunare qđ illuminat ipsuꝫ ꝛ qdā nigredo īterponiƚ aliqn̄ eo ꝙ ibi vapor magis ispissaƚ vel forte terrestri vapori magis mixtꝰ est: ꝛ iō vocaƚ arabice Alguadi: al enī articulus arabice est ꝑpositus: guadi āt spuma mariꝫ vel fluminis: qꝛ silitudinē illiꝰ exprimit hoc accidit i aere nocte ꝛ die: sed nō videnƚ de die nisi in mane vel in sero: qꝛ qn̄ paucū ē tūc aliqn̄ ꝯsumiƚ: aliqn̄ abscōdiƚ lumine solis. Colores āt qui frequētius de nocte videnƚ sūt sicut prune accēse carbone supius ꝛ subtus aliquātulū extincto: qꝛ lumē tāgēs ea libere supra terrestre imixtū silitudinē ignis in carbone accipit: subtus āt opacitate nāe ꝛ noctis īpediƚ acceptione luminis: ꝛ ibi manet niger ꝛ extinctū: huic āt sile frequēter videmus in suꝑmo magnaꝝ ꝛ nigraꝝ nubiuꝫ in vespa qn̄ sol est īferior ꝙ nubes: qꝛ tūc in supficie supiori apparet sicut prune accēses: hec ḡ sūt oia que ḡnanƚ in alto. Dictū est ḡ de galaxia ꝛ stellis habētibꝰ comas: ꝛ de igne perpēdiculari que in aere videnƚ. Ampliꝰ āt dictū est etiā de assub ꝛ de eo qđ est sicut stella vna que sili's ē cādele: ꝛ de alijs q̄ in alto ḡnanƚ ꝛc̄.

Explicit liber primus metheoroꝝ. Incipit secundus.

¶ Tractatus primus de corporibus humidis conuersis in media aeris regione.

¶ Cap. pm. De causa efficiēte ꝛ māli huiusmodi impressionū.

In pho aute fm̄ expōnem Auer. primo metheororū cap. 4. de loco aūt positio ne secūda. 3.

In superiori libro nos diximus de his que ḡnanƚ in altissimo aeris ex vapore calido ꝛ sicco: ꝛ gratia illius etiā diximus de apparētibus in aere. In hoc ergo 2° libro restat dicere de his que generantur ex vapore humido: siue ḡnenƚ in alto: siue etiaꝫ ex humore generenƚ in imo: primo tn̄ loquemur de his que ex vapore humido ḡnanƚ in alto sicut de rore ꝛ pluuia ꝛ niue grādine ꝛ huiusmodi. Dicemus ergo res nūc factas in alto: nō qdē in altissimo aeris spatio: sed in loco īferiori qui est locus de quo in ꝑcedentibus diximus: ꝛ iste est locus scđs: ꝛ mediꝰ aeris locus in quē qui cōmunis est vapori ꝯsurgēti ex aqua ꝛ ex terra ꝛ ei qui cōmixtus est ex vtroqꝫ: qꝛ tā vapor frigidus ꝛ humidus ꝙ vapor frigidus ꝛ siccus ascendūt illic ꝛ ibi inspissanƚ ꝛ ꝯuertuntur ꝛ grauanƚ ad descendendum. ¶ Dico ergo ꝙ causa prima mouens vapores istos vt ad locum prefatum ascendant est calor qui est ex motu orbium stellarum solis scilicet ꝛ aliarū stellarum que lumine suo super inferiora radiantia mouent inferiora elemēta ꝛ faciunt ea vaporare: sol enim appropin-

quat ⁊ elongatur ab eis: ⁊ propter hoc sol est causa genera-tionis ⁊ corruptionis eoꝝ que accidunt in eis. cum enim sol appropinquat ⁊ recto diametro pcutit terrā: aut ſi nō recto diametro hoc est perpēdicularitē percutit terrā: tūc appro-pinquat ad rectū diametrū: tūc calor eius inuenit terrā cū ici-dit radius eius ⁊ ignit eam: ⁊ ideo eleuatur ex ea vapor hu-midus ex humore qui est in terra: ⁊ vapor calidus ⁊ siccus: species aūt vaporis qui sic eleuatur sunt plures: quarū vna ceteris ascendit altius que est vapor calidus ⁊ siccus qui qñ eleuatur a terra subtiliatur: ⁊ cū nihil obuiat ei frigoris ascē-dit ⁊ appropinquat igni per quem inflāmatur: appropinquat etiam illi loco estus qui est sub loco de quo diximus. ¶ Spe-cies aūt eius est alia calida ⁊ humida: ⁊ ille mutatur quasi semper in aerem nisi fiat ei accidens frigus qđ obuians cō-prehendat ipsum ⁊ inspisset ⁊ conuertat ad naturā aque in-grossando ⁊ inspissando eam ⁊ faciendo eū sic redire ad na-turā aque pluendo inferius: vapor aūt qui est calidus ⁊ sic-cus ascendit in altum ex quo fiunt ignes de quo diximus in libro primo nominaꝰ estus: regio autē ipsius etiam vocatur estus: qꝛ estus est equiuocū vel analogū ad ꝓprietatē ignis ⁊ aeris regionis supremam ⁊ ad vaporē calidum ⁊ siccū qui de terra eleuatꝰ ⁊ vsqꝫ ad speram ignis eleuatur.

¶ Cap. 2m. Et est digressio declarās qualr̄ calidū ⁊ frigidū sunt causa resolutionis vaporum humidorum.

ATtende aūt ꝙ lꝫ multa resoluantꝰ vaporabili-ter ab inferioribus elementis in superiora: ta-men non causa illoꝝ efficiens: sed sufficiēs di-citꝰ esse calidū: hoc enim euolat rarificando: ⁊ ignit calefaciendo ⁊ vaporabiliter humidum aqueū extra se natare facit: ⁊ per hoc corpora-le humidū in nām ⁊ formam ⁊ actum spiritualē humidi con-uertit qui vapor mediū est inter aquā ⁊ aerem habens in se aliud de mā ⁊ forma ⁊ actu aeris: ꝓpter qđ etiā petit locum ipsius nec huius sicut etiā in precedenti libro diximus. Alia causa querenda est vbi calidū qđ cū suam speciē in spissatio-nē aque imprimit etiā est disponēs speciē illā cuꝫ qualitates que sunt raꝛ ⁊ spirituale ⁊ absqꝫ dubio calor idē vaporem in ignē ꝯuerteret ſi sufficiēs esset ⁊ nihil eū frigoris cōprehēdit in media aeris regione: nūc aūt in aerē aliqñ ꝯuertit aquaꝫ eo mō quo in 2° de gñatione ⁊ corruptione docuimus: ꝙ ex duobus elemētis nō habētibus symbolū fit gñatio tertij qđ habet symbolū cū vtroqꝫ: hoc mō enim aliqñ hic gñatur aer ex calido sicco ignis agēte in radijs solis ⁊ frigido humido aque patiētibus sed gñatio aeris vel ignis terminus est sue actionis ante cuius terminū ꝯuertit aquā in vaporē: postea frigidū ⁊ humidū: cū aūt ecōuerso vapor resoluiꝰ in aquam nō semp agit solū frigidū lꝫ ista mutatio ꝯraria sit prime: sꝫ aliqñ agit solū frigidū: aliqñ nō solū frigidū: frigidū enīꝫ so-lū agit sicut in impressionibus grādinis: ⁊ alijs qbusdā sicut pruine ⁊ niuis: nō solū aūt frigidū agit sicut in gñatione ro-ris: qꝛ hoc fit equalr̄ frigido cōprimēte: ⁊ calido dissoluēte: ⁊ hoc de resolutione vaporis in aquam: veꝝ est ꝙ resolutio nō ꝓprie resolutio vocaꝰ: qꝛ nihil ibi resoluitur: sed potius solutū restringiꝰ ⁊ inspissaꝰ. Si aūt loquamur de resolutio-ne oppositi sicci aliquādo ꝑus agit frigidū: ⁊ post hoc expul-sum exijt calidū cōplexionale: qꝛ egrediēs secū trahit humi-dum: ⁊ tunc putrescit ⁊ resoluiꝰ cōpositū: sed de hac resolu-tione nō hic loquamur: sed tm̄ de duabus primis. Ad ꝑmā aūt ⁊ secūdam ſm quosdā sufficit calidū: ita ꝙ resoluat infe-riora in vapores per sui presentiā: vapores aūt in inferiora ex loco superiori resolutos per sui absentiā resoluat: hoc aūt non est veꝝ: qꝛ cū absentia calidi priuatio sit non aliquid po-situm affirmatiue: ⁊ ideo absentia calidi domināris dat lo-cū frigori qđ aliqñ totū excludit calidum vt in grādine ali-quādo aūt nō totum excludit calidum sicut in rore.

¶ Cap. 3m. De loco generationis roris.

REdeamus aūt nūc ad ꝓpositū dicentes: ꝙ ex causis iam dictis fiunt impressiones que in al-to generanꝰ ex vapore frigido ⁊ humido. In-ter vapores aūt frigidos ⁊ humidos vapor ro-ridus est prius de quo loquimur ꝙ nobis ꝓxi-mior est ꝙ̄ vapor calidus siccus ex quo in altis-simo gñanꝰ impressiones que inflāmanꝰ sicut in physicis di-ctū est. Dicemus aūt de rore locū sue gñationis ⁊ causaꝫ de-

Tex. c. ab. ⁊ infra.

terminantes ⁊ differentiā roris ad pluuiā ⁊ de mā roris que ad formā roris nō ꝯuertiꝰ. Est ergo locus roris altior inter loca ad que ascēdūt vapores humidi. Ad hoc aūt intelligen-dū scias ꝙ subtilior inter vapores humidos ꝑcipue qui ma-ioris caloris tēpore eleuanꝰ: ⁊ de die semp magis in genere suo habet ascēdere ſi frigus sibi nō obuiat in medio: est aūt vapor roris subtilior inter vapores humidos tēpore sereni-tatis in die eleuatus nunqꝫ ascendens nisi qñ circa mediuꝫ in loco nō inuenit vaporē frigidū se impedientē: ⁊ ideo ascen-dit altius inter vapores humidos: ascēdit ergo vltra locum frigidaꝝ impressionū qui est mediū interstitiū aeris. Cum enim tria sint aeris interstitia infimū ⁊ mediū ⁊ supremum vt supra diximus: erunt duo alia necessario his ꝯiūcta: vnū s. inter infimū ⁊ mediū: ⁊ aliud inter supremū ⁊ mediuꝫ. In-fimū enim est qđ est calidū ex repcussione luminis celestis ⁊ humidū ex vaporatione que fit ex terra ⁊ aqua: mediū autē est frigidū ex priuatione duplicis cause caloris. s. que est vici-nitas ignis ⁊ motus orbis: ⁊ que est reflexio ⁊ repcussio ra-dioꝝ: erit ergo mediū frigidū excellenter ⁊ humidū. Medi-um aūt inter illud ⁊ infimū est tēperate calidū humidū. Su-premū enī est excellenter calidū ⁊ siccū: inter illud aūt est nūc mediū qđ est excellēter frigidū ⁊ humidū est mediuꝫ qđ est temperate calidū ⁊ tēperate humidū: ⁊ ideo idē est tēperate frigidū ⁊ tēperate siccū. Cū ergo res gñeꝰ a tēperate frigido cōprimēte: ⁊ tēperate calido ꝯgelationē impediente: erit iste locus qui medius est inter estū ⁊ excellenter frigidā aeris re-gionē locꝰ gñationis roris. Locus aūt iste ꝓpe estū calidior: ⁊ ꝓpe frigidū frigidior est: in medio autē est tēperatus ⁊ ibi gñaꝰ qui tēperatus est: ⁊ qꝛ mediū qđ est tēperatū strictū est: ideo infra habeꝰ ꝙ locus gñationis roris est strictus. In il-lo aūt stricto spatio vbiqꝫ est tēperies frigidi cōprimētis ⁊ ca-lidi ꝯgelationē impedientis: qꝛ aliter ipse vapor in vna par-te sua. s. supiori vincereꝰ a frigido: ⁊ in illa parte sui vincereꝰ a calido qđ nō est veꝝ: cū vbiqꝫ eqꝫli calido ⁊ frigido ⁊ econ-uerso: frigido ⁊ calido vapor in rorē resoluaꝰ: ⁊ in hoc sensu dicit Arist. ꝙ vapor roridus quo ad locū sue gñationis ꝓxi-mior est nobis ꝙ̄ estuosus ⁊ inflāmabilis siccus: qꝛ vapor ro-ridus ꝯuertitur in aquā: ⁊ ſi vincaꝰ frigido īferioris loci qui est locus sue generationis: tunc spissaꝰ in modū.

¶ Cap. 4m. De generatione nebule ſm suam materiam: ⁊ qualiter est signum serenitatis.

QUia aūt nebula fit ex reliquijs vaporis roris ⁊ vaporis nubis: ideo anteqꝫ pficiamus doctri-nā de rore loquamur de nebula: duo dicētes de ipsa in capitulo vno. s. qualr̄ sint reliquie vapo-ris roridi ⁊ nubis: ⁊ qualiter sit signū serenitatis. Attendendū est ergo ꝙ Arist. breuiter tangēs de nā nebule dicit: ꝙ aliqñ in vapore rorido nebula videꝰ: qꝛ nebula est reliquie nubiū resolutaꝝ: ⁊ ꝓpter hoc nebula ſi-gnat serenitatē: ⁊ hoc est totū qđ ipse dicit de nā nebule. ¶ Ut aūt ꝑmū hic inestigaꝰ debite scias ꝙ nō totū qđ relinquiꝰ va-pore resoluto in aquā est aer quē calidū vaporis in vaporē i-duxerat: sꝫ relinquunꝰ qdā ptes que essentialr̄ erāt in vapo-re que sūt magis calide sicce ꝙ̄ alie: qđ sic ꝓbaꝰ: cū. n. eleuaꝰ vapor roridus vel pluuiosus: lꝫ eleueꝰ ex partibꝰ subtilioribꝰ aque: tn̄ ptes ipsiꝰ vaporis sūt qdā subtiliores ⁊ qdā minus subtiles: qꝛ grossum est in gñe vaporis: subtile est qđ est sub forma aque: cū āt sic duplices sint ptes vaporis ꝯstat: ꝙ sub-tiliores plus minuunꝰ ad nām aeris ꝙ̄ grossiores: qꝛ calor va-poris nālis est vt que sūt magis iuxta nāꝫ aeris ꝙ̄ vt que sūt a nā aeris lōginquiores: ⁊ iō cū vapor ꝯuertiꝰ in aquā citiꝰ sepaꝰ calor a grossioribꝰ ꝙ̄ subtilioribꝰ: qꝛ quelibet forma fa-ciliꝰ sepaꝰ ab inēli sibi subiecto ꝙ̄ a nāli: remanēt ḡ ptes va-poris subtiles post rorē ⁊ post pluuiā: he āt ptes aute resolu-tionē vaporis nō sūt distincte in ipso: ⁊ ideo qlibet pars vapo-ris ſm qntitatē accepta ꝯuertiꝰ in aquā: sed nō qlibet pars que est de essentia māe vaporis: qꝛ de essentia māe sūt subti-lis pars ⁊ grossa que ambe vna quantitate mēsuranꝰ: ⁊ iō lꝫ qlibet pars vaporis ꝯuertaꝰ que quātitatē in eo accipit: ⁊ nō tn̄ qlibet ꝯuertiꝰ que est essentialis māe: vñ pꝫ ꝙ nō est verū qđ qdā dixerūt ꝙ tota nube ꝯuersa nō remanet nisi aer p to-tū in duobꝰ p nubē ⁊ vaporē: qꝛ cū nā tota nubes intelligiꝰ quā-titatiuū totū de illo nulla pars manet: sꝫ qñ totū quātitatiuū est totū ex essentialibus partibus ꝯstās: ⁊ de illo quedā par-

Dubium

tes manere possũt. ¶ Sed tũc surget questio si nebula est reliquie vaporis roridi ⁊ nubis relinquunt ex eis partes subtiliores: tũc videt̃ ꝙ quelibet nebula gñet̃ in alto ⁊ non iuxta terrã. ¶ Et ad hoc dicẽdũ ꝙ nebula est reliquie partiũ subtiliorum: ⁊ vaporis roridi ⁊ pluuiosi sicut iam dictũ est: sꝫ iferius est ꝓpter frigus noctis: q̃ in nocte resoluit̃ vapor in rorem ⁊ frigus qḋ alias partes vaporis resoluit que vbiqꝫ penetrãt nebulã ⁊ generauerũt ad descẽdẽdũ. ¶ Qḋ autẽ sit ex partibus subtilioribus ꝓbat̃ per hoc signũ ꝙ in modica hora ascẽdẽte sole rarificat̃ nebula ⁊ ↄuertit̃ in aerẽ qḋ nõ fieret si esset ex partibus grossis: ⁊ hoc iam pꝫ quã de causa est signũ: signat enim omne grossũ ⁊ aquosũ esse resolutũ ⁊ non remãsisse nisi subtile aereũ qḋ modico calore solis in aerẽ resoluit̃: ⁊ tũc in totũ esse in aerẽ a vaporibus liberũ: ⁊ tũc est serenũ: nec est incõueniẽs nebulã esse reliquias duplicis vaporis roridi ⁊ nubis: cũ etiã vapor roris ⁊ nubis pluuiose ↄueniãt in genere: sꝫ roridus ſm ꝓportionẽ sue quãtitatis plus habeat de subtili: ⁊ nubes plus habẽt de grosso: ⁊ ideo etiã nebula videt̃ plus in vaporis roridi reliquijs ꝓportionaľr loquẽdo q̃ȝ ex reliquijs vaporis nubiũ pluuiosaꝝ.

Solutio

¶ Cap. 5m. De causa efficiẽte ⁊ materiali roris.

Dicimus autẽ vere causam efficientẽ ⁊ m̃alẽ roris: hoc autẽ qḋ tradit de hijs Arist. est breue valde: ⁊ dicit sic: cum sol appropinquat vapori eleuat̃ ascendens ⁊ cũ elongat̃ descendit deorsum. Signat autẽ in hoc ꝙ vapor roris nõ eleuatur nisi cum sol liberam habet appropinquationẽ ad inferiora sicut fit in sereno tẽpore medio sicut in vere: q̃ tempore magni estus cõburitur vapor subtilis ex quo quidẽ ros generari debet: tali ergo appropinquatione solis vapor roris ascẽdit ⁊ nõ habens ipsum ↄuertẽs ipsũ frigus magnũ: sed sola solis elongatio per noctem qñ frigus noctis frigus tẽperatũ qḋ est in loco gñationis roris adiuuat: tunc enim statim descendit deorsum: tale enim temperatum frigus adiutũ frigore noctis nõ expellit vniuersaľr calidum: ⁊ ideo ros remanet tẽperate calidus ⁊ frigidus: ⁊ sic se hꝫ de causa gñõnis roris ⁊ de loco vbi nãľr ⁊ nõ p accñs generat̃. Infra aũt dicemus ꝙ alibi per accidẽs põt generari.

¶ Cap. 6m. De differentia roris ⁊ pluuie ⁊ caliginis ⁊ nebule.

Differentiã autẽ roris ad pluuiã etiam satis breuiter tãgit Aristo. dicẽs cũ illud qḋ descẽdit ex vapore res parua tardat̃ in descensione sua nominat̃ ros: ⁊ quãdo illud qḋ descendit est multam habens mensurã in corpore suo ⁊ velocitatem sue descensionis nominat̃ pluuia. Videt̃ aũt pñs his verbis dicere: ꝙ nõ differũt in m̃ã ⁊ forma ros ⁊ pluuia: q̃ multũ ⁊ paꝝ siue paucũ nõ faciũt differentiã nisi per accidẽs: vnde ros ⁊ pluuia isto modo per accidẽs nõ per se haberẽt differentiã. ¶ Qḋ nõ est veꝝ: q̃ est ros calidus ⁊ humidus in genere suo ⁊ pluuia in cõparatione ad rorẽ est frigida ⁊ humida. ¶ Adhuc aũt pluuia nunq̃ȝ fit sereno tempore: ros aũt fit sereno tẽpore. Adhuc aũt nulla pars nubis signũ est serenitatis: ros aũt omnis signũ est serenitatis. Ex istis ergo videret̃ ꝙ ros ⁊ pluuia habẽt differẽtias essentiales ⁊ nõ accidẽtales tm̃: ⁊ hoc certissime veꝝ est vnde vapor pauc9 qui est m̃ã roris subtilis est: q̃ non est paucus nisi sit subtilis: grossus eñi vapor a calido ignito inter superficiem terre existẽte ⁊ erũpente eleuat̃. Sed subtilis eleuat̃ a calore superficiem terre attingẽte ⁊ ille est vapor roris ⁊ pluuie ꝓpter qḋ cõca repleta rore citius expirat ad solẽ q̃ȝ eadem vel equalis cõca repleta aquis pluuie: q̃ reuera ros magis subtilis est. Et dicit Messalach ꝙ si testa oui repleat̃ rore ⁊ claudat̃ optime foramẽ ꝙ in calore forti solis ascẽdet a terra iuxta hastam positũ: ideo q̃ humor roris subtilis est magis: ⁊ ideo paucus q̃ subtile separatũ a grosso est paucum: ⁊ ideo paucus vapor presupponit humidum spiritnale subtile qḋ est m̃ã roris. Et per hoc pꝫ ꝙ tam m̃ãles q̃ȝ formales penes essentias eoꝝ sumptas pluuia ⁊ ros habẽt differentias: q̃ ex spiritnali vapore hoc est vapore q̃ȝ spiritualis humidi non potest generari humor nisi calidus ⁊ humidus ſm cõparationem ad pluuiam: ⁊ ex vapore grosso: q̃ de ꝓfundo terre extracto non põt gñari nisi frigidus ⁊ humidus humor in comparationẽ ad rorẽ. Dico aũt ꝙ vnũ comparet̃ alteri: ⁊ ideo q̃ si absolute accipiantur tunc omnis aqua vbicũq; fiat frigida est ⁊ humida: ⁊ qḋ dicit̃ ꝙ sic nulla nubes significat serenitatẽ ita nulla pars nubis serenitatem significat. Si enim nebula signũ est serenitatis dicendũ sicut ante dictum est ꝙ pars ſm quãtitatẽ accepta serenitatẽ nõ significat: sed pars accepta ſm essentiã bene potest serenitatem significare: si enim nebula signũ est serenitatis: ⁊ ideo apud vulgus est ꝓuerbiũ ꝙ cum nebula guttatim cadẽs descendit ꝙ tũc est signũ serenitatis. Cum autẽ tota nõ resoluta ascendit: ꝙ tũc signat pluuiã: q̃ tunc generat nubes que pluuiã faciũt: ⁊ hoc in rei veritate est veꝝ. Sed vulgus accipit nebulã idem esse cum qualibet caliditate frigore aeris ad terrã repressa: ⁊ hoc nõ est veꝝ: sed nebula est qḋ remanet post resolutionẽ vaporis in rorẽ vel pluuiam: ⁊ hoc semper est subtile ⁊ significat serenũ. Sed nubes siue caligo ad terrã repssa frigore noctis aeris vel loci hꝫ grossũ a subtili: ⁊ ideo qñ resoluit̃ grossum ⁊ descẽdit p guttas remanet subtile qḋ signat serenũ. Si autẽ ascẽdit vnũ cũ alio tunc generat nubẽ ⁊ signat pluuiã ⁊c̃.

Nota qñ nebula sit signũ serenitatis ⁊ qñ pluuie.

¶ Cap. 7m. De m̃ã roris que ad formã non ↄuertitur.

Quando aũt vapor subtilis ascẽdit a terra que est res parua ille ad altũ nõ ꝑuenit: q̃ in parua m̃ã parua est caliditas: ⁊ ideo calor temporis ⁊ loci resistere nõ potest ↄtra nãľe frigus qḋ in vapore eleuato est ab aqua: ⁊ ideo ↄuertitur in aere anteq̃ȝ veniat ad locũ qui est vltra mediũ in quo est gñatio roris per se vel ↄuertitur in aerem anteq̃ȝ expectet frigiditatẽ noctis: que cũ calore loci ↄstituit temperatum locatũ calidum ⁊ temperatũ frigidũ a quibus generatur ros aliquãdo extra locum suum sicut supra diximus: hoc aũt ideo ↄtingit ꝙ anteq̃ȝ ↄuertat̃ vapor in aquã: opꝫ ꝙ prius ↄdenset̃ in nubem: que ↄdensatio fit a frigore loci vel tẽporis: vel vtroqꝫ ⁊ hanc ↄdensationem vapor paucus roris non expectat. ¶ Si aũt querit̃ vtrũ vapor sit in specie aque vel aeris: qm̃ hoc dubiũ est: dixit ad hoc Heraclitus ꝙ nec est aqua nec aer: sed medium aque subtilius est aere grossius. Cum autẽ medium sit cõpositum ex vtroqꝫ extremoꝝ ⁊ vapor nihil habeat aeris eo ꝙ totus est eleuat9 de aqua nõ videt̃ esse medium: aut enim raritas materie vaporis rarificat eum tanta raritate ꝙ nõ potest esse in specie aque: aut non: si rarificat eum tãta raritate quãta nõ potest esse in specie aque: tũc erit alicuius alterius elementi: qm̃ sicut nos ꝓbauimus in libro de generatione ⁊ corruptione: m̃ã non potest esse nuda a forma: sed semper erit: aut sub forma mixti: aut elementi simplicis: hoc aũt nõ est sub forma mixti cum vapor non sit ex pluribus: sed ex vno ergo erit sub forma alicuius elementi: constat aũt ꝙ non nisi sub forma aeris: ergo vapor aer esse videtur. ¶ Eodem autẽ modo dubitatio est de nube. Locus enim ⁊ locatum sunt eiusdem nature: qḋ ergo mouebitur ad locũ aeris videbitur esse de aeris natura: talia autẽ corpora sunt vapor ⁊ nubes. ¶ His aũt rõnibus quidã inclinati sunt ad dicendũ ꝙ vapor est aer vel medium inter aquã ⁊ aerẽ ⁊ nubes similr̃: sed vapor est medium propinquius aeri: ⁊ nubes est medium ꝓpinquius aque: sꝫ hoc nihil est rõne prima supradicta: vnde videtur dicendũ ꝙ cũ elementa alterabilia sunt adinuicẽ ꝙ dupliciter possunt ↄsiderari: aut enim ſm suam formam cõsiderantur: aut ſm ꝙ sunt in via transmutationis adinuicem. Primo autem modo absoluta sunt ⁊ distincta formis ⁊ in suis locis. Sc̃do autem modo sic non sunt determinate in formis suis: nec etiam in suis locis: ⁊ hoc modo vapor est aqua alterata ad vicinitatem nature aeris: ⁊ nubes est vapor alteratus ad vicinitatẽ nature aque: ⁊ in talibus forma manet in potentia nõ quidem materiali: sed sicut forma est in potentia in motu que continue abijcit̃ vel ad quã ↄtinue est appropiquatio per motũ: ⁊ qualitates elementales sunt ibi sicut virtutes existentes ⁊ non sicut actiue vel passiue nisi neutra virtutibus loci vel tẽporis: ⁊ ex his patet solutio ad dubitata.

Elemẽta dupliciter ↄsiderari possunt.

¶ Cap. 8m. De materia ⁊ generante causa pruine.

Post hec autem dicemus de pruina tria tangentes de ipsa de m̃ã ipsius ⁊ generante: ⁊ secundo de loco generationis eius: ⁊ tertio de differentia ⁊ ↄuenientia ipsius cum rore. Dicit aũt Arist. ꝙ eleuatur vapor ex aqua ⁊ frigus quod obuiat ei die ac nocte est vehemẽs valde illud frigus aggregat illa ⁊ spissat: ⁊ vapor ille sic ascẽdẽs fit prui-

In quo taxet Ari. aduertit.

na. ¶ Est autem sciendum ꝙ vapor pruine paucus est subtilis sicut ⁊ vapor roris: sed propter vehementiam frigoris non potest ascendere ad locum roris: ⁊ hoc frigus frequenter est ex tempore vel ex aere: ex tempore quidem quando recedit sol per vtrunqȝ motum. s. circuli equinoctialis ⁊ circuli obliqui sicut est in nocte hyemis serena: tunc enī in obliquo circulo sol recessit q: mouet: tunc in signis meridionalibus que lōginqua sunt a nobis: ⁊ etiā occidit super oriēte in motu quē habet sup equinoctialē: ⁊ super polos mūdi quantū ad motū diurnū: ⁊ sic ex duabus causis augeť frigus ex tēpore: ex aere est aūt frigus in vere ⁊ in autūno: ⁊ ideo tunc multiplicanť pruine: in vere enim adhuc in aere est frigus: q: indurerunt frigidi vapores ⁊ nubes hyemis in ipsum ⁊ illud sole ɔscendente ɔpellit inferius: ⁊ ideo cōprehēdit subtilem vaporem eleuatum ⁊ ɔuertitur ipsum in pruinā: ⁊ precipue qñ iuuatur frigus aeris in respectum alicuius planete frigidi sicut saturni: experti enim sumus sensibilr saturnū habere virtutē magnā in hoc: ⁊ hec est causa quare frequēter fructus in flore destruiť in vere. In autūno aūt ꝓpter descensum solis a nobis multiplicanť nubes frigide que eleuate infrigidant aerem: ⁊ ideo cum recedunt nubes remanet aer frigidus ⁊ cōprehendit vaporem ⁊ ɔgelat ipsum in pruinā. Ex his pȝ quid sit generās pruinā: qñ frigus excellēs qđ est simul ɔuertēs ⁊ ɔgelans ipsum circa mediā aeris regionē: vapor autē qui mā eius est subtilis est ⁊ ascendit alte sicut ros: ⁊ si nō a frigore aeris ꝓoccupareť. ¶ Cum autem sit triplex vapor. s. pluuie niuis ⁊ pruine siue roris duo istoꝝ generanť frigore primo spissante vaporē in nubem. s. nix ⁊ pluuia: alia duo generanť a vapore in nube non spissata. s. ros ⁊ pruina sed ros generať a frigido temperato vaporem tm̄ resoluente: pruina vō generať a frigido excellente vaporē ɔgelante anteq̄ incipiat ɔuerti in aquā: ⁊ ideo pruina nō est rotunda: sed expansa sicut vapor nec pars coheret parti: sed separať a parte sicut vapor distractus fuerit. Adhuc lȝ nihil ɔgeleť nisi aqua ⁊ ɔuersio vaporis siue nubis in aquā nulla precedat ɔgelatio in eo ꝙ ɔgelatio ꝓpria passio est aque: nō tamen semp tēpore est ɔuersio vaporis vel nubis in aquam que nā precedit ɔgelationē. sed aliqñ sequitur eam. s. ɔuersionem sicut in generatione grādinis aliqñ ɔuersio prius incipit ⁊ est in fieri: sed nō in perfectione: q: dum ɔuertiť ɔgelať sicut in niue: qñ ɔuersio etiam nō icipit ante ɔgelationē: sed omnino sunt simul sicut pruina: nec pluribus modis variari possunt ɔuersio ⁊ ɔgelatio: q: quartū mēbrum esse non pōt ꝙ ɔgelatio sit ante ɔuersionē cū ɔgelatio sit passio eiꝰ qđ per nām ante ɔuersum est lȝ forte tēpore sit simul: cū aūt subtilis sit vapor pruine vniuersalr ab ipso expelliť calidū subito: ⁊ ideo nihil est qđ mollificet vaporē ɔuersuȝ ⁊ ɔgelatum: ⁊ ideo pruina est rigens ⁊ dura: aerꝰ tamē introductus in vaporem non expellitur: ⁊ ideo partes pruine quando conuerse sunt ⁊ cōgelate sunt rare ⁊ quasi intercepte: ⁊ hec dicta sūt de materia ⁊ efficiente pruine.

Propter qd sr cōmūiter fructus in vere i flore destruiť

¶ Cap. 9m. De loco generationis pruine.

Locus aūt pruine absqȝ dubio est citra locum medium aeris: cū iste locus sit circa frigidissimum in quo nō in toto deficit virtus radiorū solis ⁊ stellaꝝ nō est ipse in toto caloris expers per se nisi ɔtingit hoc per accidens: hoc aūt accidens est frigus noctis ⁊ duplex absentia calefaciētis solis: sicut dictū est. s. ex recessu solis in circulo decliui ⁊ in circulo equinoctiali: ⁊ hec omnia patēt ex determinatis in precedenti capitulo: frigus enī loci si nō potest causari nube aliqua frigida presente vel repressa a supiori loco qui frigidior est: q: pruina nō cadit nisi tēpore sereno: sed dubiū oritur desuper hoc ꝙ pruina nō inueniť nisi adherens alicui corpori terrestri ⁊ nō inuenitur cadens de sublimi sicut ros. Huius autē causa est ꝙ si frigus intrauerit in materiā terrestrē fortius est q̄ in alia materia sicut dicit Democritus. ⁊ ideo vapor pruine tangens talem materiam citius ⁊ fortius ɔgelatur: ⁊ ideo in tactu illaꝝ materieꝝ inuenitur pruina adherens. Et ex eadem causa est ꝙ cum calido est in hyeme que causať ex nube nō ex vapore repressō a frigore aeris in sublimi incipiunt partes nubis ɔgelari ad extremitates lignoꝝ ⁊ aliaꝝ partium. ¶ Adhuc aūt ex eadem causa fit ꝙ cum est resolutio frigoris in vltima parte hyemis ⁊ in principio veris ꝙ humescunt lapides ⁊ magis humescūt qui duriores sunt inter eos: ⁊ humescunt metalla: ⁊ precipue duriora sicut ferrum ⁊ aurum: ⁊ humescunt dura ligna: eo ꝙ frigus in illis fuit calcatum qđ tempore soluto egreditur ⁊ inuenit aerem vaporibus humidis plenum: quoniam statim spissando resoluit in aquam intantū ꝙ aqua per guttas distillatur a talibus corporibus.

¶ Cap. 10m. De differētia roris ⁊ pruine quo ad frigꝰ gñans.

Differentias aūt plures roris ⁊ pruine tāgit Aristo. nimis breuiter: ⁊ ideo sicut in ꝓcedentibus de his faciemus determinationē tangētes causas ⁊ expositiones dictoꝝ phi. ¶ Prima autem differentia inter rorē ⁊ pruinā est: ꝙ cum ros ⁊ pruina ɔueniant in materia que est vapor subtilis tempore diei eleuatus differunt in generante: quia cuȝ super illum vaporem venerit in aere frigus paruuȝ hoc est temperatum adiutum frigore noctis cōprimit ipsum in rorem. Pruina autē est vapor congelatus anteq̄ ex ipso resoluatur aqua: huiusmodi autē dicti quo ad primā eius partē que est de rore expositio: ⁊ causa satis patet per antedicta. ¶ De scđa autē parte que de pruina est intelligēda: sciendū ꝙ signum dicti phi veritatis est figura pruine: omne enī qđ ante se resoluiť in aquā: ⁊ postea ɔgelať habet figurā rotūdā sicut gutte aque: pruina autē nō habet talē figurā: nec etiam habet figurā nubis: q: nubes est partiū sibi adherentium sicut lana tenuis distracta siue carminata: ⁊ hanc figuram nō habet pruina: sed potius nix que cadit sicut partes lane rare distracta: sed figura pruine est sicut radij quidam ad vnum centrum reducti vel vnam lineam ex vtraqȝ parte circūstantes que figura est vaporis cuius partibus multe interponēťur partes aeris ⁊ diffunduntť partes vaporis per moduȝ radioꝝ in aere: ⁊ sic inuente congelanť anteq̄ in aquam vel in nubem ɔuertanť: hoc ergo verificat dictū phi. ¶ Causa aūt est ꝙ frigus triplex est. s. solū frigus ⁊ multū frigus ⁊ frigus vehemens: frigus autē per hoc ꝙ est frigus nō facit nisi spissare vaporē in nubē ⁊ in aquam preter hoc ꝙ vltra expellat ab ipso calidū vel nō subito expellit: frigus aūt multū est qđ est quasi calcatū ⁊ stringit ⁊ ɔgelat fortiter vniuersalr expulso calido: sed vehemens frigus est acutum qđ ꝓoccupat spissationem frigoris: q: quasi simul tēpore facit tres actiones s. spissare in aquam ⁊ ɔgelare ⁊ calidum vniuersalr expellere: hec aūt frigora differentiam habent: q: frigus etiam primum ⁊ multum frigus est addens illi cumulationi frigoris: vehemens autē qñqȝ est magnū vel multū sed est acutuȝ: q: penetratiuum ꝓpter illud in qđ agit sicut est vapor qui subtilior est q̄ nubes: ⁊ ideo fortius penetrať a frigore: quando autē est ꝓpter materiā in qua est frigus in sicca mā magis penetrat q̄ in humida ꝓpter hoc ꝙ siccum est actiuuȝ sicut frigus est venti septētrionalis qđ frequēter est in sereno tēpore: ⁊ in illo frequēter gñať pruina: a tali ergo frigore vehementi ɔgelať vapor anteq̄ recipiat spissationē in nubem vel ɔuersionē in aquā qđ ostendit figura pruine sicut diximus: hec eadē causa est q̄re frequenter in februario ⁊ martio ab alto cadit nix pauca que est sicut figura stelle ⁊ cadit interpolate: quia tunc calor solis expellit in vaporem eleuatum frigus aeris ex hyeme relictum: ⁊ ideo vehemens efficitur ⁊ conuertit vaporem anteq̄ spissetur in nubes: ⁊ ideo cadit in figura vaporis quam prediximus.

Frigꝰ triplex

¶ Cap. 11m. De differentia roris ⁊ pruine penes tempus ⁊ locum accepta.

Secunda autē differentia roris ⁊ pruine est fm locū ⁊ tēpus accepta: qñ vt ait Aristo. ros non vbiqȝ sed in quibusdā locis calidis fit in hyeme: ⁊ causa illius est: q: in locis illis eo ꝙ calidū vel desiccat valde in hyeme calor temperatus resoluit vaporē cōparatū cū in aere nō occurrit frigus intēperatum sed potius tēperatum resoluens ipsum ⁊ non congelans quia ibi fit ros. Sed pruine generatio non potest esse in hyeme in locis illis: ideo nisi forte valde raro: q: pruina non causatur a frigore temperato: sed excellēti qđ est frigus qđ diciť ɔtractum ab effectu: q: ɔtrahit vaporem vehementer ɔgelans ipsum preoccupando anteq̄ possit spissari in nubem sicut diximus supra: vnde vapori illi eleuato de quo generatur pruina non occurrit in aere frigus equale

qḋ est temperatum: qḋ cōprimat ipsum in nubem nec occur-
rit ei calor tēperatus: qui faciat ipsū aquam subtilem sicut
fit in rore: sed potius excedens frigus occurrit ei vt sepi-
us diximus: ⁊ ideo si considerentur ista que dicta sunt ros
non habebit tm̄ vnum locum sue generationis in aere: sed
vnū habebit per se qui supra dictus est: ⁊ aliū habebit ꝑ ac-
cidēs qui est locus inferius nō lōge a terra: ⁊ illud qḋ fit ꝓ-
pter duas causas: quarū vna est frigus aeris ⁊ calor loci: ⁊ al-
tera est causa calor aeris ⁊ frig⁹ loci: ⁊ vtrūq₃ horū est duplex
⁊ sic sunt q̄tuor modi gn̄ationis roris in inferiori spatio aeris:
pōt enī locus esse calidus per se ⁊ aer frigidus per se ex tēpo-
re. s. ꝙ per se est frigidū sicut est locus multū ad meridiē par-
te latitudinis ab equinoctiali circulo: ⁊ ille locus est per se
calidus si nihil ipediat introitū caloris in ipsū ex parte meri-
diei: in eodē aūt loco in hyeme est aer frigidus ꝑ se: q₂ tūc re-
cedit sol ab ipso: ꝓcipue in nocte: ⁊ tūc ex calore loci ⁊ frigo-
re aeris generaṫ tēperatum frigidū vaporē īspissans ⁊ intē-
peratū calidum ꝯgelationē impediēs in inferiori aere: ⁊ ex il-
lis cito fit gn̄atio roris: pōt etiā ecōuerso aer calidus esse per
se sicut in estate ⁊ locus frigidus per se si sit in aquilone: cui⁹
latitudo nigra est equinoctiali circulo: ⁊ tūc iterū in inferiori
aere ex vtrisq₃ ꝯiūctis gn̄aṫ frigidū tēperatū ⁊ calidū tēpera-
tū: que sūt gn̄antia rorē vt diximus: pōt etiā₃ locus calidus
per accn̄s: ⁊ aer frigidus ex quacūq₃ causa sicut si locus sit aq-
lonis: sed ad aqlonē habeat mōtes altissimos flatū aqlonis
impediētes: ⁊ ex parte meridiei sit patēs vēto australi ⁊ soli:
⁊ tūc iterū ex calore loci ⁊ frigore aeris resultat tēperies in ca-
lido ⁊ frigido que sūt gn̄atiua roris: pōt locus etiā esse frigi-
dus ꝑ accn̄s: ⁊ aer calidus ex q̄cūq₃ causa: sicut si sit locus me-
ridionalis sed ex pte meridionali altissimos h₃ mōtes qui
impediāt flatū austri: ⁊ accessū₃ solis in ipsū: ex parte āt aq-
lonis patēt vēto aquilonari: ⁊ tunc iterū ex ꝓprietatibus loci
⁊ tēporis resultat tēperies in aere inferiori: ⁊ ideo ros in eo
generabiṫ. Lz autem ista diuisio multipl'r possit variari. s. ꝙ
possit ex vtrisq₃ loco ⁊ tēpore calidis per se vel ex vtrisq₃ fri-
gidis per se: vel ex vtrisq₃ calidis per accn̄s: vel vtrisq₃ frigi-
dis per accn̄s: vel ex loco calido per se: ⁊ aere frigido per ac-
cidēs: vel ecōuerso ex aere calido per se ⁊ loco frigido per ac-
cidēs: vel ex loco frigido per se ⁊ aere ⁊ calido per accidens:
vel ecōuerso ex aere frigido per se ⁊ loco calido per accidēs:
tn̄ q₂ prime q̄tuor cōbinationes nō sunt gn̄atiue roris ꝯiūctes
aūt vt ꝯstat per antedicta: Ph̄s nō tāgit nisi duas que in q̄-
tuor modis diuersificanṫ: ⁊ he sufficiūt ad sciēdum causam
gn̄ationis roris in aere inferiori: pruina aūt semper generaṫ
in inferiori aere non a tēpore frigidi ⁊ calidi: sed potius a
congelatione preoccupante spissationē vaporis in nubem: ⁊
ꝯuersionem nubis in aquam: que ꝯgelatio est frigoris excel-
lentis in aere inferiori.

¶ Cap. ix^m. De ꝯuenientia roris ⁊ pruine in duob⁹. s. in tēpo-
re eleuationis vaporis: ⁊ in hoc qḋ neutrum est in supremis
montibus altis.

Conuenit aūt pruina ⁊ ros in duobus: quorum
vnū est ꝙ vapor nō eleuaṫ qn̄ flat vētus sed po-
tius in sereno. si enī flat vētus aut ille erit aqui-
lonaris aut meridionalis aut oriētalis aut oc-
cidētalis: ⁊ siquidē est aquilonaris frigidus ē
impediēs eleuationē causari vaporis. Si autē
meridionalis ille ꝯgregatiuus est nubiū ⁊ trahit serenitatē:
⁊ tūc iterū nō eleuaṫ vapor subtilis sed spissus qui est mā plu-
uie. Si autē est oriētalis ille est calidus eo ꝙ sol diu agit in
ipsum sicut diceṫ infra in tertio: nō pmittit in vapore siccū₃
esse equale frigidū. Si autē est occidētalis ille pluuiosus est
nō habēs vaporē purū ⁊ clarū: qui est mā roris vel pruine: oēs
aūt scd̄arij venti ꝓprietates sequunṫ principaliū: ⁊ ideo flan-
te vēto aut non eleuaṫ vapor roris ⁊ pruine: aut si eleuaṫ ad
formā roris vel pruine nec pōt ꝑuenire: ⁊ sic intelligiṫ dictū
ph̄i qḋ dicit ꝙ vapor roris eleuaṫ in sereno ⁊ nō eleuaṫ quan-
do flat ventus alioquin ꝯdiceret sibi infra statim in primo
vbi dicit ꝙ ros fit qn̄ flat auster nō sepētrio: hoc enī est verū
de mā roris que eleuaṫ in austro: sed austro durāte mā hec
ad formā roris nō ꝑuenit: sed potius in sereno austro succe-
dēte: ⁊ hoc est etiā verū de mā pruine. Cōueniūt autē in hoc
etiā ros ⁊ pruina: ꝙ neutrū eorū gn̄aṫ in supremis mōtibus
altis: alij enim sunt montes: alij alti montes: ⁊ alij supremi
montes alti. ¶ Mōtes enī alij sunt supra cōmunē terre cir-
cūferētiā sed nō excedētes primā aeris insulā in quo sūt vir-
tutes radiorū solis. Sed mōtes alti sunt qui addūt sup mō-
tes in eleuatione ⁊ excedūt terre circulū ⁊ primū aeris inter-
stitiū qḋ frigidū est: ⁊ ideo in eis sunt niues ꝑpetue ex quarū
cōpressione in ꝓfundo gn̄aṫ crystallus ⁊ beryllus: ⁊ alij hu-
iusmodi lapides a quibus naliter remoueṫ calidum. Alij sunt
mōtes supremi alti qui super illos addūt in eleuatione ⁊ ex-
cedūt scd̄m aeris interstitiū: ⁊ ptendunṫ vsq₃ ad tertiū lōge
in ipso exaltari vsq₃ ad aerē qui siccatus est calore nō vrente
sed exiccāte aeris humorē ⁊ in illis nec pruina nec ros gene-
raṫ in sublimi ipsorū: cuius duas causas dicit esse ph̄s: quarū
vna est: ꝙ caliditas vehemēs est in eis locis que sunt in su-
premis mōtibus illis: ⁊ ideo anteq̄₃ vapor ascēdat ad cacu-
mina eorū soluiṫ in aquā ⁊ descēdit in vallē: altera aūt est q₂
aer nō lōge supra cacumina illorū mōtium inflāmaṫ ⁊ calefit
calefactione vehemēti: ⁊ etiā si aliquid posset frigidū aeris
locū trāsire de vaporibus ⁊ ꝑuenire vsq₃ ad cacumina eorū₃
illud ibi resoluiṫ in aerē: ⁊ ideo nō generantur inde ros aut
pruina. Isti sunt montes de quibus legiṫ in chronicis: ꝙ ph̄i
ascēdētes in eos causa philosophādi secū portauerūt aquā₃
in vase: ⁊ spōgeas vt spōgis in aquā missis ⁊ ori applicatis
attraherēt sibi frigidiorē ⁊ crassiorē aerem ad refrigerium
pectoris vt aliquādiu ibi subsistere possent.

¶ Cap. ix^m. De gn̄atione roris ⁊ pruine in corintho.

Dico aūt iterū: ꝙ lz vbiq₃ flat ros quātū ad mā₃
humoris flante austro: ⁊ mā eius abscinditur flā-
te aquilonari vēto: tūc est aliquis locus in quo
fit oppositū: q₂ gn̄aṫ in eo mā roris flante aqui-
lonari: ⁊ ꝓcidiṫ flāte austro sicut est Corinth⁹:
⁊ hoc ideo est: q₂ auster in eo serenat ⁊ precidit
mām vaporis: ⁊ aquilo in eo eleuat vaporē ⁊ ꝯgregat eum ⁊
inspissat ⁊ ꝯuertit in rorē ⁊ pruinā: vnde cū₃ flat auster nō fit
vapor eleuat⁹ in eo ros: q₂ separaṫ ⁊ dispargiṫ ab eo austro.
Sed cū flat sepētrio tūc vētus ipse inspissat vaporē: ⁊ fit in
loco illo ros: huius aūt causam dicit esse: q₂ frigus sepētrio-
nis ꝯtrium est caliditati austri: ⁊ ideo cum caliditas austri
in Corintho segregat ⁊ disgregat partes vaporis eleuati: tūc
ex opposito frigus sepētrionis spissat eas ⁊ ꝯuertit in rorē
⁊ in pruinā. ¶ Hec āt causa ph̄i obscura est: q₂ si calor austri
ideo ⁊c. q₂ auster calidus est vētus separat partes vaporis:
⁊ ideo abscindit rorē ⁊ aquilo frigiditate sua spissat vaporē:
⁊ ideo generat rorē ⁊ pruinā: cum vbiq₃ auster sit calidus ⁊
vbiq₃ aquilo frigidus: vbiq₃ debet auster ascidere pruinā ⁊
rorē: ⁊ vbiq₃ aquilo pruinas ⁊ rorē facere qḋ sensibilr falsū₃
est. ¶ Et ideo sciendū₃ ꝙ auster ꝓpter tria facit vaporē hu-
midū: q₂ aliqn̄ ꝯuertiṫ in rorē ⁊ in pruinā: aliqn̄ ex eo ꝙ nīs ꝙ
calidus est apit terrā ⁊ facit exhalare humidū: ex eo autē ꝙ
humidus est nutrit humorē: ⁊ ex eo ꝙ flatus est tortuosus si-
ue flexuosus ⁊ inuolutus est vaporē eleuatū inspissat ⁊ ꝯgre-
gat in aerē ⁊ in pruinā: horū aūt triū opposita habet aquilo:
q₂ est frigidus ⁊ siccus ⁊ recti flatus ⁊ per frigidū quidē strin-
git terre poros ne exhalēt vaporē: per siccū aūt ꝯsumit eleua-
tum vaporē ⁊ astringit eum ⁊ per hoc ꝙ est flatus recti dissi-
pat partes nubiū₃ ⁊ nō permittit eas cōgregari ⁊ inspissari.
Quare aūt hec attribuanṫ istis vētis infra in tertio libro hu-
ius sciētie ratio assignabiṫ. ¶ Dicendum ergo ꝙ in Corin-
tho auster per accidens efficiṫ calidus ⁊ siccus ⁊ recti flatus
⁊ lz sit calidus vbiq₃: tamen ibi efficitur excellentis caloris ⁊
ꝯsumtiuus vaporem. Aquilo autem temperate frigiditatis
ibi efficitur ⁊ humidus ⁊ reflexuosi flatus: ⁊ huius quidem
causa₃ oportet esse ꝙ Corinthus sicca sit sic ꝙ pars austri ter-
ram adiacentem habeat siccam vehemēter ⁊ arenosam: nec
possit auster venire in Corinthū nisi per illam terrā: q₂ tunc
siccatur humor eius: ⁊ cum humor fuerit causa flexuosi fla-
tus sui amittit flexuositatem suā₃ ⁊ efficitur recti flatus: oīs
aūt ventus qui recti est flatus dissipat partes nubium ⁊ pre-
scidit rorem ⁊ pruinam: in Corintho autem ex parte aquilo-
nis oportet esse maria vel paludes multas vel vtrunq₃ in
quorū vaporibus temperatur frigiditas aquilonis ⁊ humo-
rem accipit: ⁊ ideo statim flexuosi flatus efficitur: ⁊ ideo per
frigus temperatum non impedit eleuari vapores: per humi-
dū autē auget humorē in ipsis: ⁊ per flexuositatē spissat par-
tes eorū: ⁊ facit conuerti in aquas roris aut pruine.

¶ Cap.

Nota de diuersitate mōtium.

Dubiū cōtra philosophus

Solutio

¶ Cap. 14m. Et est digressio de generatiõe roris exiccantis herbas: ⁊ de generatione mannatis.

Est etiam preter ea que dicit pħs attendẽdum ꝙ gñatio roris aliquando est in vapore q multũ hʒ humidi aerei ⁊ subtilis terrestris sicci ⁊ nõ eleuaꝛ ille nisi tẽpore caumatis qui cum eleuaꝛ dirigitur caliditate aeris humidũ aereũ directiõe bona ⁊ permiscetur ei fortiter terrestre siccũ: ⁊ postea frigore temperato pinguescit humidũ aereũ: ⁊ cadit ros fluẽs ⁊ viscosus ad modũ mellis super herbas ⁊ folia arborũ: sole aũt agente in ipsum euaporat humidũ et comburitur in ipso terrestre siccũ ⁊ efficitur ac si forma subtilis sit spera super herbas ⁊ arborũ folia ⁊ sua siccitate exiccat ea ⁊ cõburit ⁊ inducit sterilitatẽ in eis: herbã autem super quã cadit ros ille appetitu vehementi comedũt animalia: ⁊ pcipue oues: ⁊ qa mel nõ decoctum soluit vẽtrem: ideo oues multũ de ipso comedẽtes fluxu ventris moriunꝛ: ⁊ cũ sit calidum ⁊ siccũ nutrit cholerã in eis: ⁊ ideo inueniunꝛ ille oues morbide frequenter crocee interius quãdo aperiunꝛ per incisuras. Qꝫ autem verũ sit qđ dictum est testatur Auicenna in secũdo libro canonis vbi loquitur de simplicibꝰ medicinis: dicens ꝙ mel est occultus ros cadẽs super flores ⁊ alias plãtas ⁊ super lapides qđ apes colligunt: aliquãdo est ros manifestus quẽ possunt colligere hoīes: in idẽ autẽ redit generatio mãnatis: qa mãna sm Auicẽnã est ros ⁊ est de generatione mellis in terris calidis cadẽs spissius melle cõi ⁊ exiccatur ⁊ multã virtutem cõtrahit ab eo super qđ cadit.

¶ Cap. 15m. De generatione pluuie ⁊ niuis in cõmuni ⁊ de differentiis eorum ad rorem ⁊ pruinam.

In pħo vbi supra.

Post hoc autẽ notandum est ꝙ ex nube nunꝗ̃ aqua frigida cõgelaꝛ nisi in loco vbi nubes sũt ⁊ ex vaporibus nubes fiũt: ille aũt est locus medius aeris qui inter oẽs est frigidus: ex illo autẽ loco nubiũ ad terram descẽdũt tria corpora: quorũ oiũ generatio ⁊ eẽ ppter frigus est sic ppter cãm efficiẽtẽ. Sunt enĩ hec tria aque pluuie ⁊ nix ⁊ grando: quecunqꝫ enĩ ab aere descẽdũt: aut descẽdunt congelata aut nõ congelata. Si cõgelata descendũt aut sunt congelata simul ⁊ cõuersa in aquã aut sunt prius in aquã cõuersa ⁊ postea congelata: quecunqꝫ descẽdunt nõ cõgelata sunt sicut pluuia: ⁊ que descendũt cõgelata quorũ cõgelatio fuit simul cũ conuersiõe in aquã sunt sicut nix: que autẽ descẽdunt congelata ita ꝙ cõgelatio sequebaꝛ cõuersionẽ sunt sicut grando. Differẽtia ergo corporũ descẽdẽtium ab aere penes formã accepta nõ est nisi per tria diuidẽs corpora: vnde corpora descẽdentia ab aere sub istis accepta sunt duo ista: quia descendũt fluxa hoc est nõ cõgelata: vel descẽdunt terminata hoc est cõgelata. Sũt autẽ duo eo ꝙ cã gñationis eorum est vna .s. frigus simplex ⁊ frigus excellẽs: ⁊ lʒ plura nũero inueniaꝛ cũ reducunꝛ sm formã ad ista qa diuersitas eorum nõ est nisi in paucitate ⁊ multitudie tñ: quia ⁊ nix est pruina multa differẽs sm accñs ab ipsa qđ est durities: ⁊ pruina est nix pauca differẽs sꝫ accñs qđ est mollities sicut aũ dixim⁹. Silr autẽ ros est pluuia pauca ⁊ pluuia est ros multus p accidẽs differẽs qđ superius est determinatũ: pluuia enim est multꝰ ros ideo ꝙ pluuia nõ nisi ex vapore multo qui ifrigidatus est ⁊ cã illiꝰ est tẽpus locus ⁊ frigiditas. Tps qdẽ est: qm remanẽtia vaporis roscidi in alto est dies vnus qa i die eleuatur tẽpore sereno ⁊ in nocte descẽdit: sic autẽ est de vapore pruine. Sed vapor pluuie ⁊ niuis remanẽt tẽpore pluri: qa multi sunt ⁊ diu agit in eis calor eleuãs ⁊ frigus inspissans in nubẽ ⁊ cõuertẽs nubẽ in aquã: vel ẽt cõgelans in glaciem. Silr locus generationis roris strictꝰ est siue sit locꝰ generationis eius per se siue gñationis per accñs eius: qa inferior locus p tãto districtꝰ est: qa nõ multũ est a terra eleuatus: sed amplius ⁊ dilataꝛꝰ est locus generationis pluuie et niuis: qa totꝰ locus medius vbi dilatatũ est frigus est locus generationis pluuie ⁊ niuis. Silr frigus tẽperatũ est gñans rorem: sed intẽperatum nõ excellẽs generat pluuiam: excellens aũt generat niuẽ ⁊ pruinã: qm sicut iam ante habitum est pruina fit ex vapore congelato anteꝗ̃ spissareꝛ in nubem ⁊ nõ in loco medio qui est locus nubium. Nix autẽ est ex nubibus inspissatis ⁊ cõgelatis paulatim egrediẽte calido cuius signum est: ꝙ nix cadit mollis ⁊ pruina cadit dura: quia mollities niuis sit ex hoc ꝙ pars caliditatis nubis resoluit duritiẽ eius cum cõgelatur: ⁊ ideo nõ rigescit qa partes vaporis ⁊ nubis cũ congregarentur nõ potuerunt adeo cõgregari cõgregatione ꝙ indurarenꝛ: per oppositum autẽ est de pruina: qa cõgelatur vehemẽter ex frigore loci ⁊ tẽporis vt supra diximus ⁊ expelliꝛ totũ calidũ: ita ꝙ nihil est ipediens qui frigus cõuertat in rigorosiorem partem vaporis vehementer congregando ⁊ contrahendo per congelationem.

¶ Cap. 16m. Et est digressio declarans mãm niuis.

Est aũt hic sciendũ de generatiõe niuis quo ad mãlem cãm ipsius ⁊ locũ gñationis: ⁊ efficiẽtẽ ⁊ figurã siue formã: est autẽ materia niuis in pte iam ante dictũ qđ est nubes calida. Cum enĩ sol radijs calefacit inferiora elemẽta eleuat ex eis vaporẽ in quo est vis caloris: qui calor ẽt secum inducit multũ de aerea substantia qui postea eleuatus ad locũ frigidum inspissaꝛ in nubem: ⁊ frigidũ loci incipit expellere calidũ: ⁊ si frigus illud est excellens: aut expellit subito calidum ante cõuersionẽ nubis in aquã: aut expellit non subito ⁊ siqdem subito expellit tunc fit dura cõgelatio ex illo sicut ex pruina. Si autẽ non subito tũc calidum aereũ non temperatũ qđ congelationẽ impedire non põt remittit tñ effectũ maximi frigoris qui effectus est indurare congelatũ: ⁊ ideo nix cadit mollis manibus impressibilis de facili. Ex hoc etiã pʒ ꝙ lʒ prima materia humidarum impssionũ .s. roris ⁊ pluuie ⁊ pruine ⁊ niuis sit vna: nõ tamẽ immediata materia est vna: qa prima mã niuis est nobis nubes calida multum in sua eleuatiõe habens de aereo introducto in materiã per calidum eleuãs vaporem vnde facta est nubes qđ nõ habet in se materia pluuie que nubes est frigida: neqꝫ materia roris que est vapor tẽperatus ⁊ subtilis. Differt autẽ a materia grãdinis: qa nubes que est mã grãdinis: vt infra habebiꝛ: est nubes calidissima a qua totũ simul egreditur calidũ. Sed a nube niuis egreditur paulatim. ¶ Est propterea sciendũ ꝙ vapor niuis multũ hʒ de terrestri admixto: ⁊ ideo est de vaporibꝰ qui ex aquis in terra currẽtibus eleuaꝛ: cuius signũ est ꝙ aqua niuis liquefacte non est pura: ⁊ ꝙ freqũẽter sordidanꝛ manus quando lauanꝛ niue liquefacta: ⁊ ideo ẽt aque niuis resolute fecũdãt multũ terras ⁊ faciunt crescere semina: quia calidum paulatim egrediens temperat in eis frigiditatem ⁊ sunt bone commixtionis cum aereo ⁊ terrestri.

Nõ quo materie proxime roris pluuie pruine et niuis sunt diuerse.

Propter qd niues fecundas reddant segetes.

¶ Cap. 17m. Et est digressio declarans loca gñatiõis niuiũ.

Locus autem generationis niuiũ est locus medius frigidus illis de causis que sepe dicte sũt. Locus autẽ ille non est generatiuus niuiũ frigido excellenti nisi quãdo frigus est vbiqꝫ sparsum in aere: qa tunc nõ est ita acutũ sicut quando per calidũ sparsum in aere expelliꝛ ad vnũ locum: cum aũt frigus in sparsũ nõ sit nisi principalr in hyeme ⁊ secũdario in fine autũni ⁊ in pncipio veris ppter cõiũctionẽ quã hʒ cum hyeme: pʒ idẽ causa quare nix nõ generaꝛ nisi in hyeme vel in fine autũni vel in principio veris. Sunt tamẽ loca vbi frequẽtiꝰ gñaꝛ nix ꝗ̃ in alijs: sicut loca aquilonaria lõge distãtia ab equinoctiali circulo vel loca mõtuosa. Qđ aũt nix multa gñaꝛ i locis aquilonaribꝰ cã ẽ: qa frigiditas est multa in locis illis pp obliquũ respectũ solis ad illa loca: est ergo frigus semp sparsũ i locis illis: vꝫ p multũ tps: ⁊ ideo frigus i locis illis nõ ẽ expulsũ ad vnũ locũ: ⁊ idõ nõ ẽ acutũ in opatiõe sua: cũ tñ sit excellẽs: tale aũt frigus gñatiuũ ẽ niuiũ: ⁊ idõ regiões ille multaꝝ niuiũ sũt. Loca aũt mõtuosa vaporosa sũt vehemẽter: ⁊ qa iter se puocãt vaporẽ: iter se inspissant eũ: ⁊ frigus est diffusum iter loca illa omni tpe: eo ꝙ attingũt ad locũ mediũ frigidũ: ⁊ ideo ibi multe niues generanꝛ ⁊ in altioribus mõtibus perpetuo cõseruanꝛ: ex his pʒ etiam per oppositũ ꝙ loca plana meridionalia vel nõ habent niues vel paucas habent ⁊ non diu conseruant eas.

¶ Cap. 18m. Et est digressio declarãs de cã efficiente gñationis niuis: ⁊ de dispositione nubis niuose.

Causa vero efficiens niuium concomitans niues est frigus expellens nõ impulsum ad vnum locum sed sparsum per aerẽ: ⁊ hoc qdem vocamus multum frigus in antecedẽtibꝰ istius libri. Causa autẽ concomitans dispõnem niuis

mm

que est mollities calidum aereum est paulatim exiēs a nu be niuis: nihil eni incōueniens est duo cōtraria esse hoc mo do in eodem ꝙ vnū sit vt egrediens alterum vt ingrediēs: et vnū sit vincens alterum remittens aliqd de excellentia ipsi⁹: ē autem frigus illud ꝓpter sui excessum in multitudie cōpre hendēs nubē: et partes eius anteq̄ ad aquā possint cōuerti: qa cum calido paulatim expellit in aerē. Ideo duo signa hz vulgus aduentus niuis in primo: cum eni aer turbidus est clara turbatione ad albedinē in superiorib⁹ aeris declinan te signū accipit vulgus ꝙ illa nubes que tūc turbat serenita tem aeris est nubes niuis: qa nubes pluuie est obscura et ma gis spissa et magis se trahēs ad vnum locū aeris cum nubes niuis multū habeat immixtum de aereo: et ideo alba et sic hoc cupata frigore ante multā spissationem suā. Et ideo sparsa per aerē: et ideo visus diffundit in ipsa. Aliud autē signū est ꝙ cum sentit aer calefieri aliquantulū post visionē talis nu bis in hyeme: qa tunc ꝓnosticantur in primo niuem debere venire cuius cā est qa iam calidū nubis cū aere īducto pau latim incipit expelli a nube: et hoc est cū iam incipit cōgelari post qd prime seqtur descensus niuis. Ex his pz q̄re cū nin git vbiq3 obscurū esse videt celū alba q̄dam obscuritate: sed cū pluit est obscurū nigra obscuritate et nō vbiq3 nisi raro: qr s. nubes niuosa sparsa est et diuaricata: pluuiosa aūt ꝯtracta ē et quasi ad aquā reducta: et ideo miorē locū occupat q̄ niuosa.

¶ Cap. 19m. Et est digressio de forma niuis et effectu quādo diu conseruatur.

Ex dictis autē facile sumit causa figure et forme niuis: necesse enim est niuez esse albā eo ꝙ ipsa sit materialiter de perspicuis quare cōcreto in partib⁹ diuaricatio: omnes aūt tales ptes mul tum recipiūt de lumine īter se: et ideo sunt albe: tamē visum terminātes: sicut in crystallo cōtri ta pz vel vitro contrito vel quolibet alio perspicuo nō colo rato. ꝙ autē lata velut partes lane distracte cadit causa ē: qa frigido multo ꝓoccupante per frigidā cōuersionē eius in aquā est ꝯgelata: et ideo sicut partes nubis late sunt velut la ne partes quedā: ita sunt et ptes niuis ex tali nube mō pre dicto generate: qua vō de cā mollis sit sepius iam dictum est: sed cū ceciderit nix si diu cōseruetur durescit multiplicato fri gore circa terras sup quas cadit. Pōt et tācū intēdi frigus ex multitudine niuis: ꝙ niuem cōsolidat in glatiē: et si perpe tuo frigore vniuersaliter calidum a glatie auferatur erit cry stallus vel beryllus vel alius lapis de humido aqueo gene rabilis: frigus enim in illis poros adeo cōstringit ꝙ calor se quens ingredi nō pōt in partes lapidis liquefaciendo et re soluendo humidū qd est in eis: et ideo facilius igne cōsumū tur q̄ liquefiant. Signū autē huius cōstrictiōis est duritia lapidis que limari non potest neq3 dolari: et cum collidit ad chalibem vel ad aliū valde durum elucet ignis ex collisiōe ta li: erit autem tractatus de his in libro de Mineralibus.

¶ Cap. 20m. Et est digressio declarans qualiter nubes ispis satur in pluuiam.

Post hoc autem de pluuia dicemus de materia et efficiente ipsius cōsiderantes et de loco sue ge neratiōis et quare cadit in guttis rotūdis. De materia autē pluuie cōiter ab Aristo. et ab alijs tradit: ꝙ materia prima pluuie sit nubes aquo sa frigido medij loci inspissata. ¶ Sz tunc que stio est Xatos phi quare nubes spissantur in aquā. Obijcit enim sic: aut nubes cadit in vacuū qd habet inter se: aut pars cadit in partem aliam. Si cadit in vacuū qd habet inter se ergo vacuum est intra illud aut est corporeū aut incorporeū. Non incorporeum: qa omne vacuum est spatium corporalis superficiei nō hīs corpus vt dicunt ponētes vacuum. Si au tē est vacuum corporeum hoc est iterum incōueniens vt demon stratum est in physicis: ergo nō cedit vacuū. Si ḡ cedit pars in partē hoc iterum nō pōt esse: qa sicut nō possunt duo corpora esse in vno loco ita nō possunt due partes corporis eē in vno loco: oporteret autē si pars cedit in partē ꝙ ambe ptes erūt in vno loco. ¶ Adhuc autem obijcit Xatos phs cum nubes cōtrahitur in medio aut pars prima medio sequit partem aut non. Si nō sequit tunc oportet ꝙ laceretur pars nubis parte nubis qd est falsum. Si autē pars seqtur partē eadem ratione tertia pars prima secunde partis sequitur illam: et sic de alijs vsq3 ad vltimam: ergo quelibet pars nubis ꝓxi mior centro efficitur. Si autē sic est aut corpus cōtinens nu bem etiā seqtur nubem aut non. Si nō sequitur nubez tunc erit vacuum intercipiens extremitatem aeris cōtinentis et nubis contente: et sic iterum vacuū est aliud in natura. Si au tem seqtur tunc eadem rōne pars cōtinentis remotior a cō tento sequitur partē cōtinentis ꝓpinquiorē contento: et sic vsq3 ad vltimā superficiem ignis que etiā contrahit et efficit cor pori spissato ꝓpinquior: ergo tunc oportet ꝙ vel celū sequat partē illam vel erit vacuū inter cōcauum celi et vltimā ignis superficiem quorum vtrūq3 est incōueniens: ergo nihil videtur spissari vel rarefieri posse. ¶ Adhuc autē dicit Xatos qd mi rabile videt spissari si vno spissato corpore tot⁹ mūdus spis setur vel vno rarefacto tot⁹ mūdus rarefiat. ¶ Adhuc autē quid est rarefaciens vel inspissans cōtinēs corpus: bene eni videmus quid spissat nubē cōtentā. Sed nō est aliqua qua litas quare corpus cōtinens inspisset et iterū continens illō: et sic vsq3 ad concauum celi. Si forte tu dicas ꝙ nube spissata contrahunt partes et aereū egredit de nube qd implet spa tiū qd remanet inter corpus cōtinēs et cōtentum: hoc non pōt esse: qa aereum inclusum nō est multū: et ideo nō posset imple re illud spatium. ¶ Adhuc autē hec solutio nō est generalis: qa sepe sit rarefactio spissi et spissatio rari pter hoc ꝙ aliqd introducat in rarum vel aliqd emittat de spisso: et tunc eadē est difficultas quā obijcit Xatos phs. Ideo dicendum videt ꝙ sicut dicit Aristo. subā si sine alijs predicamentis sola ac cipiatur indiuisibilis est. Sed addita sibi quātitate diuisi bilis efficitur. Sic autem ꝙ partes materie quāre diuidūt rarū et densum: et ideo substātia receptibilis est rari et densi absq3 alicuius alterius inductiōe vel emissione in ipsam vel ex ipsa et absq3 hoc ꝙ pars cedat in partem in denso: vel exe at a parte in raro. Est enim densum cui⁹ partes sunt propin que et est eorum quantitas parua: et ideo quo ad quātitatē im morantur: et ideo quelibet in locū minorem cōtrahit sed nō vna cedit in aliā: econtrario est in raro: qa rarum est cui⁹ par tes distant nō ꝓpter interpositionē vacui: sed ideo qa in ma iorem quātitatē dilatant. Qd autem querit Xatos quid fa ciat aerem sequi nubē cōtractam vt terminus eius attigat termino nubis: dicēdum ꝙ calidum expulsum per frigidum cū istud sit calidū in aere circūstante rarificat aerē: qr nubes frigido ꝯdītur: et per hoc pz solutio dubitationis Xatos.

Solo pho.

¶ Cap. 21m. Et est digressio declarās cām efficiētē pluuie: et quare cū impetu cadit: et quare generat aīalia quedam.

Causa autē efficiēs pluuie est frigidū ipulsum in nube a circūstante calido: et ideo frigido tēpo re non pluit. Sed pluuia post gelu signum est re solonis in aere. Est autē calidum istud in toto aere diffusum: et nō in vna pte ei⁹: et ideo vndi q3 a se expellit frigidū qd in nubē veniēs cōpri mit nubem et pp expulsionē cum impetu descendit aq̄ pluuie. Sz vehemētior est impet⁹ in estate q̄ i hyeme: et qa tūc cali dum vehemētius expellit frigidū qd soluit nubē in aquā: et ideo post serenū tp̄s impetuosiores sunt nubes q̄ alio tpe: et quia in impetuosis pluuijs et plus est de frigiditate expulsa ab aere. Frigiditas autem est qualitas mortificatiua: ideo vehementes pluuie non bene conueniunt plantis sed poti⁹ pluuie suaues sine violentia descendētes: qa in illis est plus de calido: et ideo similes sunt rori. Quia autem pluuia sit de vapore multum habente terrestri: ideo cum suauis est ali quando cum pluuia generantur plurima animalia aquati ca sicut ranūculi et vermes et aliquādo pisces paruuli. ¶ Cu ius causa est qa calidum qd est in nube cum euaporare inci pit secum trahit subtile humidum qd in se habet aliquid de subtili terreo bene cōmixto: et ideo est viscosum: cum autē vi scosum reducit ad aerē incipit durescere et constare et verte re se in pellem quandam in qua continue pulsans calidū ef ficit spiritum cui addit aīa sensibilis virtute stellarum et tunc sit animal. Causa autem ꝙ hec animalia sunt aquatica est qa in tali pluuia vincit aqua: signum autē huius est ꝙ aq̄ pluuie hausta et custodita generat vermes et cum diu steterit et sub tile terreum ad fundum resederit efficitur clarior q̄ fuit: et qa tunc simplici aqua subtilior est vermes nutrire non pote rit: et ideo tunc vermes moriuntur et resident ad fundū cum subtili terreo qd fuerat aque permixtum.

Signa futu re niuis.

Propter qd pluuie vehe mētes plātis nō ꝯueniūt.

Propter qd aīalia qdam aq̄tica ex plu uia gn̄ant.

¶ Cap.

¶Cap.22m. Et est digressio declarans locum generationis pluuie: et quare frequentius et diutius pluit.

Locus vero generationis pluuie est per se et per accidens: per se quidē loc⁹ generationis ei⁹ est locus medius sm inferiorem sui latitudinē eo q calidiras vaporis nō est multū magna: ad illū eni locū vndiqz expellit frigiditas que cōuertit nubē in aquā: per accnō tn etiaz generatur pluuia in inferiori loco cuz frigiditas superior deprimit illuc: qa autē vapor pluuie est qsi medi⁹ et facilioris eleuationis q̄ alij vapores humidi: ideo frequētius pluit q̄ apparet aliqua aliarū impressionū: et ideo etiā hec impressio primarū qualitatū habet omne tps: qa et hyeme et estate pluit et in vere et in autūno. Causa autē q diuti⁹ cōtinuat pluuia q̄ nix vel grādo ē: qa ppter facilitatez sue eleuatiōis vapor prius eleuat⁹ continue nutrit a vapore cōsequēter eleuato: et pluuia pcedēs est materia sequētis: qa ex pcedenti madescit terra quā necesse est iterū vaporare ex calore radiorū solis. Est et nō pteredū q̄d dicit Algazel: q pluuia generatur spissans in loco vaporem ex hoc ipso q loc⁹ ille frigiditate sua reflectit vaporē in seipm nō permittēs ipsuz vlteri⁹ ascendere vel disgregari: et preter hoc q aliq̄ caliditas circūstātias aeris frigus expellit in nubē: et hui⁹ exēplum dat in caldaria plena aqua bulliēte et cooperta q non ppter frigus sed pp reflexionē vaporis ad operculū plurimas generat guttas in caldaria distillantes. Huius aūt signū est in ventrib⁹ aialium: qui sine dubio calidiores sunt in hyeme q̄ i estate: tamē ppter clausurā pororū in hyeme generāt flegma vapore stomachi reflexo a pelle corporis et in estate cholerā isti⁹ ppter oppositū: in estate eniz pori aperiunt et expirat vapor subtilis et nō remanet nisi terrestre cōbustū subtile: et hoc est nutrimentum cholere: in hyeme aūt oppilātur pori: et ideo reflectit vapor et cōuertit in aqueū humidū reflexus a pelle combusta in poris.

¶Cap.23m. Et est digressio declarās figurā guttarū pluuie.

Figura autē guttaruz generaliter que quidē in pluuia est rotunda. Sed tamē differūt iste per guttas magnas et paruas: et quādoqz descēdit gutta minutissima sicut aqua cribelletur minutatim. Rotunditatis autē nulla alia est causa q̄ grauitas aque que ex nube generata est: cuz enim quelibet pars gutte festinet descēdere vna mouet ad aliam quāto citi⁹ et ppingus pōt: nō q vna distat ab alia per angulū: qa tūc mag⁹ distaret a cētro gutta que est i angulo q̄ que est in linea angulū ɔcludēte: et ideo oportuit rotundari guttas. ¶Quare aūt necesse ē guttas fieri multas paruas siue magnas infra dicet vbi agem⁹ de generatiōe guttarū magnarū. Magnitudo aūt et paruitas guttarū causat ex nube calidiori vel frigidiori: qa calidior vndiqz dat introitū frigori: et ideo ɔuertit in maiores guttas. Min⁹ aūt calida nō sic patula est frigori: et ideo cōuertit in miores: qa illa est spissior et diuti⁹ tenet calidū eleuās q̄ subtilis et calidior: cum aūt frigus nubis nō est expulsuz a circūstāte calido et nubes est multū spissa et repressa iuxta terrā nō lōge distās a terra tūc per frigus noctis vel distante solis in circulo obliquo efficit aer qsi fundās guttulas qsi cribellatas: qa paulatiz vadēs in talē nubē ingredit frigidū et debile est frigidū illud et nubes paulatine emittit calidū et humidū aereuz: et ideo tunc aqua venit qsi de cribris: hec ergo de pluuia dicta sint.

¶Cap.24m. De loco vbi generatur grando.

In pho autē metauroz. ca. 4. ibi. grando aūt ibi q̄dē fit. in ppinquo aūt terre ꝫ.

Redeamus nūc ad sūmā Aristo. determinātes de grādine ea que a pho dicta sunt de ipsa: dicit eni Ar. q grādo fit in nubib⁹ lōgingis a terra et ei⁹ grādis est cā caliditas que ē in vapore ascendēte a terra. Cū aūt dicit pho q fit in nubib⁹ lōgingis a terra: et ēt credat q grādo magnarū partiuz fit ppe terrā videbit esse ɔtrietas in dictis phi. ¶Ad qd intelligēdū notāduz q grādo duo hz loca sue generatiōis: vnū scilz p se qd ē sm ɔgruitatē sui vaporis nullo alio ipediēte et cū grādo fit ex nube calidissima ɔñs est q calidissima virtute calidi altissime ascēdat sm q vapor grosse hūiditatis potest eleuare: hoc aūt est vsqz ad locū medij iterstitij aeris sz mediā illi⁹ iterstitij latitudinē que frigidissima est inter oia spatia aeris. Si aūt aliquādo repssa ab alto occurrit ifrigidatio vapore eleuato tūc ɔuertit iferi⁹: et sic sue generatiōis hz duo loca grando. In grādine autē est hoc magis q̄ in alijs impssionib⁹ humidis: qa grando ex nube calidissima generat que vndiqz aperta est frigori: et ideo vbicunqz inuenit frigus ad se expulsuz in oēm sui partē suscipit ipm: et ibidem grādo generat: cū eni locus grādinis sit pn^m in naturis et habeat rōnē efficientis pncipij: queadmoduz patet non hz agere loc⁹ nisi per virtutē actiue q̄litatis que est in corpore cui⁹ supficies ē locus: et ideo si loc⁹ supior longinquus a terra p frigus ad se expulsuz ē generans grādinē ex eadē cā si frigiditas eq̄lis in loco inferiori inueniat locus inferior grādinis erit generatiuus.

¶Cap.25m. De tēpore generationis grandinis ex quo etiā scitur quare sepius fit in locis calidis q̄ frigidis.

Licet aūt sic dcm sit in cōmuni q grādo generatur ex nube calidissima in loco longinquo a terra: tamē nō sufficit talis determinatio in reb⁹ naturalibus: sed opz in ppria natura et sz ppria determinare vnūqdqz naliuz: et ideo necessarium est nobis determiare qualitatē generatiōis grādis: et primo de tēpore generationis ei⁹: videmus eniz q iuxta terrā aqua cōgelat in hyeme: et ideo tps cōgelationis aque est hyems: et tn grando cū sit cōgelatio aque quedā nō fit i hyeme nisi raro sed sepe fit in vere hora fructuū. Adhuc aūt dico sermone vniusr q grādo fit in locis multe serenitatis in quib⁹ sol fere tātū cōsumit de vapore quātum eleuat pp magnā caliditatē solis in locis illis: ideo q in talibus locis nubes que euadūt solis calores q nō consumunt sunt calidissime: et hoc fit frequētius in eis tēpore calido. In locis autem frigidis et tēporib⁹ frigidis et pcipue in locis que sunt sempiterni frigoris fit nō adeo frequēter talis eleuatio calidi vaporis: loca aūt sempiterni frigoris sūt aut mōtuosa vsqz ad mediū interstitiū aeris ascēdētia: aut sunt multū aquilonaria latitudinē septimi climatis excedētia: ex hoc q̄ q loc⁹ calidus et tps calidū quasi ministrāt mām grādini sequitur q grādo frequentius fiat in tēpore calido q̄ in tpe frigido: qa tps calidū simile est loco calido: et tps frigidū sile ē loco frigido in causando mām nubis calidissime: cui⁹ qdez cā est: qa calor frigori est ɔrius: et ideo sicut frigus spissat nubē ita calidū distrahit et disgregat eā et pbet eā vndiqz apertaz frigori ad ingrediēdū sicut corpora rare subē et porose facili⁹ multū frigore leduntur q̄ corpora spisse lara que paucos et strictos hūt poros vnde corpora mulierū min⁹ leduntur q̄ viroruz et flegmaticorū min⁹ ledunt q̄ cholericorū et sanguineorū: ex caliditate q̄ nubis aperit nubes et recipit frigus ad interiora nubis. In hora aūt caliditatis calor est vndiqz expulsus in aere: et ideo totū frigus ab aere expellit ad vnū locum: et ibi vehemēter multiplicat qd multiplicatū in nubē totū igredit et cōgelat aquā in grādinē ei⁹: sed in tēporib⁹ frigidis frigus dispersuz est in aere toto: et ideo nusq̄ multiplicat vnde locus pprius nubib⁹ nō hz tūc frigus nisi cōe aeri nisi cōtingat hoc per accns. s. q calidis vaporib⁹ replentib⁹ vndiqz aerem frigus ad locū nubiū expellit: tūc eni non posset in hyeme grādo generari. Sz tūc pōt esse dubiū quare grādo non generatur frequētius i estate cū hoc tps sit calidissimū: et qualiter nō frequētius generatur cū autūnus sm solis motū eq̄lis sit ppinquitatis solis sic est tps veris. Cuius cā est: qa ideo raro generatur in estate qa calor solis tūc forti⁹ existēs plus sm nām cōsumit de humore q̄ eleuet: et ideo tūc exiccat terraz et aerem et iducit maturitatē fructib⁹: et ideo pcedit sm plurimū mā grādinis et aliarū humidarū impssionū in autūno pcedens estas exiccauit locū aeris et terrā: ita q tēperatū frig⁹ autūni nō pōt iducere paulatim humidū ad mitigāduz siccitaz qd estas induxit. Sz in vere calor veris inuenit in superficie terre natās hūidū qd frig⁹ hyemis idusit tū ex pluuijs tū ex cōuersiōe aeris in aquā: tū et exprimendo ex terra: et ideo tūc agit in hūidū et facit multā mām vaporū humidorum.

¶Cap.26m. Et est digressio docēs materiā grandinis.

Oportet autem nos hic disgredi vt manifestemus expssius mām grādinis: et eius cām efficientē: qa locū et tps ei⁹ iā scimus ex sentētia phi. Est autē (vt dcm est) materia grandis nubes calidissima hoc est de vapore calidissimo in loco frigido generata: est autē hec calidissima dicta non q fortiter teneat caliditatez. Sz accidentali caliditate calidissima est que facta est ex radijs solis quādo eleuaba-

tur. Si enim fortiter teneret calidū tunc nō conuerteretur subito in grossas partes neq̄ subito cōgelaretur: bene enim tenens ab alia potētia est q̄ bene recipiens: qa bene tenēs hʒ a potentia sicci. Sʒ bñ recipiēs hʒ hoc a potētia humidi: ꝛ iō qa nubes ista aquosa est valde: ideo bñ recipit impressionē calidi ꝛ male retinet ipm: frigidū autē bene recipit ex tribus causis quaꝝ vna est ex nã: qa aque nālis est frigiditas. Scda ex nã humidi q̄ quālibet impressionē bñ recipit. Tertia aūt est: qa vbiq̄ pʒ nubes ex calido dissipāte eā vt prius diximus: ꝛ iō fortitudie cōgelatur. ¶ Amplius aūt sciēdū q̄ hec nubes paruʒ hʒ cōmixtū de aereo ꝛ multū de terrestri subtili ꝛ grosso: ꝛ qr paꝝ ē in ea de aereo ideo igrediēs calidū totū nō egredit aereū qd resoluēdo rigorē frigoris faceret grādinē rarā ꝛ mollē sicut ē nix q̄ ē rare subē ꝛ mollis: ꝛ sicut pruina que ē rare subē ꝛ nō mollis: ꝛ qa hʒ multū admixtū de terrestri grosso ꝛ subtili: ideo in frustris grādinis inuenitur puluis ꝛ pili ꝛ aliquādo parua ligna ꝛ aliqñ palee q̄ cū vapore eleuauit calor solis.

Propter qd i frustris grādinis inuenit q̄nq̄ puluis ꝛ pili.

¶ Cap. 27m. Et est digressio declarās de cā efficiēte grādinis.

Causa autē efficiens grādinis vt iā in parte dictū est: nō est frigiditas sola: sed potius frigiditas expulsa a toto vel multis partibus aeris ad vnū locū: ꝛ hec frigiditas cumulata est ꝛ intensa que simul cū impetu ingreditur nubē grandinis vbicūq̄ aereū apertū inuenit: ꝛ cū in multas eius partes ingrediatur efficiuntur partes frigoris quasi in cētris quibusdā in diuersis partibus nubis: q̄s partes subito spissantes lacerāt nubē in partes vna parte frigiditatis huc trahēte circūstātes se partes nubis ꝛ alia illuc q̄ simul in tēpore spissat ꝛ conuertit ꝛ congelat: sed cū de cōuerso in aquā. Aliud cadit qd excellēs frigiditas nō cōtingit: ꝛ iō cū grandine q̄si semp descēdit q̄si magna pluuia. Ex pdictis aūt pʒ: q̄ cā generationis grādinis est duplex. s. per se frigus vndiq̄ ab aere expulsum ad locū grandinis: per accñs aūt calor aperiēs nubē vndiq̄ ꝛ dans liberū igressuʒ frigori vt dcm̄ est: frigiditas autē ista in nullo tpe hʒ vndiq̄ expellēs nisi in vere: ꝛ qa tūc multa est relicta ex hyeme: ꝛ illa multa frigiditas ad locū grandis expellitur a calore veris sed estas vincit in calido ꝛ nō inuenit frigiditatē quā expellat: ꝛ autūnus in aere frigiditatem nō inuenit: sed inducere incipit eam in aere: hyems aūt nō expellit eā sʒ diffundit in aere: ꝛ ideo nō tm̄ ex causa mālī que dicta est prius sed etiam ex causa efficiēte vnum tempus est grandinis plus q̄ aliud aliorum temporum anni.

Cā generatiōis grādinis duplex.

¶ Cap. 28m. De figura grandinis.

In pho vbi supra.

De figura autē grādinis dicit Ar. q̄ grādo parua rotūda descēdit ab alto ex locis sūmis: rotūditas vō ipsius ꝛ paruitas eius sunt propterea: qr quādo descēdit grādo ex lōginquo a terra moratur tpe lōgo in aere calido que est citra mediū locū: ꝛ iō in lateribus vbi eū impetu tāgit aerem calidū per quē est motus eius ꝛ resoluitur ꝛ rotūdatur ꝛ minoratur eius mēsura ante aduētū eius ad terrā: ꝛ cadit illa grādo parua ex plurima aq̄ que resoluitur ex ipsa ꝛ quelibet pars ipsius inuenitur quasi liquefacta. Grādini aūt que descēdit de locis que ppinqua sunt terre contrariū accidit: qa neq̄ parua est neq̄ oino rotūda est: eo q̄ nō elōgatur multū a terra in qua est gēs eius post cām: qa nihil vel paꝝ de ipsa resoluitur: ꝛ hoc ideo qa illa generatur a frigido aere inferiori: ꝛ cū cadit per eūdē aereʒ opʒ q̄ nō liquefaciat eā: ꝛ ita nihil aufferret de ipsa de figura in qua generata est: ꝛ ideo cadit magna ꝛ nō rotūda. Supra enim diximus: q̄ frigiditas intrās iteriora nubis occupat diuersas ptes ipsius sicut quedā centra ad quā subito conbit partes nubis: sʒ cū cōuersio in grādinē pcedat aliquātulū congelatio/nē: nō tñ pcedit casus aque congelationē: ꝛ iō vna gutta conuersa congelatur ꝛ alia gutta conuertitur ꝛ congelatur sup illā: ꝛ iō ptes grādinis sunt sicut quedā gutte congelate cōposite: additio aūt magis fit guttaꝝ istaꝝ v̄sus latera q̄ v̄sus mediū: qa minus abūdat calidū nubis ad latera q̄ ad mediū: ꝛ iō grādo magis est granulosa in giro q̄ in medio supra vel infra: fit tñ grādo rare sube q̄si niuosa ꝛ est sicut nix in rotūduʒ congelata: ꝛ hoc generatur precipue in fine Februarij ꝛ in Martio sole existe i piscibus ꝛ fit pcipue vēto flāte septētrionali: qa illa fit in rei v̄itate de vapore niuis: sed qa tūc aliquātulū est calidū in aere liquefit nix in supficie: ꝛ hec liquefactio congelatur frigido septētrionis: ꝛ ideo extra habet aliqd glatiei sed intus est substantia niuis: que rigens frigida est frigore septentrionis.

¶ Cap. 29m. De guttis magnis que cadūt tēpore calido.

In pho autē vbi supra.

Gutte autē magne sunt tēpore calido ab aquosa nube calida: dico ꝛ ex calore vndiq̄ introitū frigiditati pbēte sicut ꝛ grādo: sʒ nubes illa plus hʒ de aereo q̄ nubes grādinis nec fit frigiditate expulsa ad vnū locū sicut grādo: sʒ frigiditate cōi que abūdat in media aeris regiōe. In tēpore aūt calido fit qa tūc frigus contrariū ad locū superiorē: nō tñ multū expulsuʒ congregat ptes nubis magnas ꝛ vehemēter cōtrahit eas: ꝛ ideo a tali nube descēdūt magne gutte ꝛ descēdūt cū ipetu: eo q̄ velociter cōstringuntur eo q̄ aliquātuluʒ fugatur frigus a calore circūstātis aeris q̄uis nō ita friget sicut in grādine: ꝛ sicut dcm̄ est de grādine q̄ frigus ad se conuertit magnas partes vaporis sicut ad qdā cētrū in quo ē operatio eius: ita fit ēt in guttis magnis p oia pter hoc q̄ nō congelantur. Signuʒ autē eius qd dcm̄ est accipitur in hoc q̄ cū ipetu descēdūt gutte ille pp calidū expellēs: ꝛ sūt gutte ille calide in tactu: qa nubes calida nō suscipit de frigore nisi ad cōuersionē nubis in aquā ꝛ nō ad cōgelationē. Iste aūt gutte magne nō solēt venire nisi in vere vel estate eadē de cā que dicta est in grādine: ꝛ quādo veniūt aut veniūt sole lucēte: ꝛ tūc videntur albe venientes ad modū paruaꝝ stellaꝝ volātiū pp resplēdentiā solis sup eas: aut veniūt ante magnas ꝛ tēpestuosas pluuias vel grādines qa ille fiūt de vaporibus calidis: ꝛ a pncipio nō satis vincit eas frigus nisi particulariter ꝛ conuertit partes illas q̄s magis inuenit sibi dātes viā ad ingrediēdum in guttas magnas. ¶ Ex dictis aūt iā pʒ cā qualr grādo cadēs nō solū destruit fructus quos inuenit: sʒ ēt impedit fertilitatē terre in sequēti anno: ꝛ ea que percutit reddit inutilia: itez etiā iumēta nō delectabilr accipiūt ea in cibū qd nō facit gutta magna: hoc enim fit ideo qa frigus multū ē in grādie: frigus autē est q̄litas mortificatiua: ꝛ hec v̄tus manet in aq̄ que liquefacta grādine humefacit terrā: ꝛ ipedit fertilitatē eius: et infusa fructibus extinguit in eis calidū nāle digerēs humiduʒ nutrimētale fructuū: ꝛ ideo crudū remanēs generat iumētis abominationē: gutta aūt magna cū sit calida totū facit oppositū qñ sola venit ita q̄ grādo eā nō sequitur: est enim ipsa bone cōmixtiōis cū aereo ꝛ subtili terrestri ꝛ hʒ in se multū de calore vaporis ex quo fit: ꝛ iō optime isundit terrā: ꝛ si ledit aliquos fructus teneros hoc nō facit nisi ex vi percussionis.

¶ Cap. 30m. Et est digressio declarans omnes humidas impressiones generatas in alto in communi.

Videret aliqs q̄re nō contingit nubē simul cōuerti ꝛ cōgelari vt aliq̄ simul cadit in aquaʒ ꝛ aliq̄ simul in glatiē: qa sicut dicit Ar. qd accidit in pte possibile est in toto accidere: cū ḡ conuersio in aquaʒ ꝛ glatiē in parte nubis accidat possibile videtur eē accidere totā nubē simul ꝛ semel conuerti tam in aquā q̄ in glatiē. Huic ēt testimoniū pbet experimēto: sepe enim subito venit effusio aque de nube aliq̄ subuertēs villas ꝛ eradicās plātas ꝛ subuertēs aliqñ mōtes ꝛ saxa maxima deducēs lōge a locis suis: ꝛ hoc sepe videmus diebus nr̄is ꝛ descēdit illa effusio cū violētia maxima ꝛ a vulgo vocatur fractura nubiū: videbitur ḡ nō itegra eē doctrina nisi cā illius ēt demōstretur. ¶ Amplius autē ex vapore sicco inflāmato in alto multarū fiūt figuraꝝ ꝛ impressionū ꝛ cuʒ humidū sit magis variabile per figuras q̄ siccū videbitur q̄ de figuris hmōi debemus facē tractatuʒ. Ad hec aūt ꝛ similia dicimus qm̄ ipossibile est q̄ nubes tota simul ꝛ semel conuertatur: ꝛ hoc iō qa a cōtinuo nō pōt expelli contrariū a contrario: ꝛ ideo calor circūstās ipellit frigus in nubē. Nubes aūt in se hʒ calorē accītalē quē eleuata sumit qui se retrahit ad mediū nubis ꝛ inde euaporat: qa ibi multiplicatur ꝛ aperit poros nubis ꝛ exhalat: iō talis impressio eē nō potest. ¶ Ad exprimētū aūt dicēdū q̄ nō fit illa effusio a nube simul cōuersa sʒ repēte: ꝛ hoc pʒ qa talis effusio est pluuia duris tpe aliquo ꝛ ipetū quē facit nō hʒ tm̄ ex nube aquā fundēte: sʒ ēt ex decliuo mōtiū a quo currūt aque ad cliuos mōtium ꝛ ibi multiplicate faciūt subuersionē ꝛ submersionē. Ad hoc autē qd dē de vaporibus siccis dicēdū q̄ multaꝝ sūt figuraꝝ: quia siccū est bñ figuraꝝ retētiuū: sʒ humidū nō tenet figurā nisi sit congelatuʒ: qa congelatio est siccitas quedam: ꝛ iō ēt humida in actu humidi necesse est hr̄e figurā humidi quā facit in eis grauitas que ē rotūditas que cātur ex hoc q̄ partes grauis equaliter

liter se cōprimūt ad cētrū: ꝙ autē sunt in actu sicca aut in se hñt retentū aereū aut nō hñt: ⁊ si qdē nō hñt tūc ꝯuertunt ad aquā ꝯgelatā in silitudie figure totūde sicut ⁊ gutte pluuie: si autē retinēt in se aereū iclusū in vapore ⁊ expellit calidū oñ cōgelat humidū retēto aereo: ⁊ sic fit nix mollis ex calido ⁊ lata ex hūido manēte extra se ꝑ inclusū aereum aut subito repellit calidū aut subito restringit humidū cū aereo retento: ⁊ tunc fit pruina dura ꝑpter hoc ꝙ calidum nō mitigauit frigus congelans ⁊ est diuaricata propter aereū qḋ discedere facit a se inuicem partes humidi.

Cap. 31. De cā eiꝰ ꝙ ꝯtrium fortificat per suum ꝯtrium.

Quia aūt aliquē mouere posset quare frigus in aere tēpore calido tot posset facere ꝯgelatiōes lʒ nos in pmo libro huiꝰ opis de hoc sufficiētēr assignauerimꝰ rōnē: tñ ⁊ hic quedā de hoc dicemus: dico ḡ ꝙ qñ calor est in aere sic in vere vel estate tūc est velocior ⁊ vehemētior cōgelatio aque in aere ex frigore ꝙ̄ quando calor nō ē in aere: huius aūt cā est qa tūc frigiditas est expulsa ad locū vnū: ois aūt virtꝰ vnita plus pōt ꝙ̄ diffusa ⁊ multiplicata ⁊ demōstratio sup hoc est expimētū sensibile: qa si calefiat aq̄ ⁊ fundat in locis frigidis frigore ꝯgelāte citiꝰ ⁊ fortius congelabit ꝙ̄ aq̄ frigida sup eūdē locū effusa: hoc aūt iō ē qz cū frigori calor sit ꝯtrius apparēs virtꝰ vnius ꝯtrij super alterꝰ ꝯfortat ad ipm ⁊ vehemētius opat ꝙ̄ faceret si nō eēt ibi ꝯtriū: cā autē huiꝰ est calor: qa calor rarificat aquā ⁊ facit eā patulā ad frigus multū ⁊ subito recipiēdū: ⁊ huiꝰ signū est: qñ aq̄ calida frigori cōgelāti exposita ꝯgelat in medio sui accipit glaties eius ebullitionē ⁊ eminētia quā nō accipit aq̄ frigida cōgelata: cā autē est: qa cū frigus itrauit in aquā calidā fugit calor ad mediū aque ⁊ ibi cōprehēsus exhalauit ad medium parꝫ aque ⁊ eleuauit secū aquā ⁊ sic frigore ꝯgelata ē. Amplius aūt appet hoc in operibꝰ piscatoꝝ: illi enī ligna ⁊ arundines alligant supiori extremitati retis sui vt videāt extremitatē retis natātem cū sic peruenit ad aquā ꝓfundā: ⁊ .s. volūt ꝙ supior extremitas sequēs inferior ꝓfundet vt rete possit ꝓfundū illiꝰ aque attigere tūc ꝓfundūt arūdines ⁊ ligna supioris extremitatꝭ cū aq̄ calida ⁊ ponunt sub frigore cōgelato ⁊ fiūt plene glatie que arundines cogit mergi ⁊ ꝓfundari: ⁊ huiꝰ qdem eadem causa est .s. apparētis virtutis frigoris ⁊ operationis eius super suum contrarium qḋ prebet ei liberum introitum super omnes partes aque calefacte: hec ergo de his impressionibus dicta sunt.

Tractatus Secundus Secundi Libri Metheororum de origine fluminum. Cap. p.

In pḋo di p̄ metauroꝝ capi. 5.

Quia ergo ostendimus

Qḋo fit pruina ⁊ nix ⁊ pluuia ⁊ ros ⁊ grādo ⁊ cetere impssiōes humide in alto generate: nūc superest vt loquamur de oībꝰ vētis ⁊ aeribꝰ ⁊ fluminibꝰ que fiunt in imo ⁊ faciamus de ipsis cōsiderationē nālēʒ assignando causas nāles de oībꝰ eis sicut est consuetudo nostra: qa pōi ꝓpriū est nō dicere aliquid nisi cum rōne ⁊ cā: cupiditas enī nr̄a est inqsitio cause oīū reꝝ nālium ⁊ cōsideratio ꝓprietatū ⁊ differētiaꝝ eaꝝ: qa talia in pḣia ꝯuenit nos dicere docēdo ⁊ ꝯuenit alijs talia a nobis audire: qr aūt res nō hñ scit igratis passiōibꝰ eius ⁊ differētijs ⁊ ptibꝰ: iō volūtas nr̄a est nihil hoꝝ dimittere: virtꝰ autē pficiēdi nō est nisi p dnm in cuiꝰ manu sumus ⁊ nos ⁊ sermones nostri.

Uide p ista snia pḣꝫ i. 2. meta. i. cō. 15.

Dicemus aūt in origie fluminū ⁊ fontiū in residuis istiꝰ libri: de vētis aūt ⁊ alijs impssiōibꝰ de vapore terreo causatꝭ dicemus in libro sequēti. Cū enī nos dixīmꝰ i pōicis libris istiꝰ de his qui calore solis vaporabilr eleuant ꝯño ē dicere de origine fluminū ⁊ fontiū eo ꝙ calor in viscerribꝰ terre conclusus ⁊ vapor ibidē gñatꝰ oēm aquā vtcunꝗ causatam eleuāt ad originē sui fluxus: ⁊ ita vnā hʒ cām eleuatiōis aqua eleuata in aerem ⁊ aqua eleuata ad origiuē sui fluxus.

Cap. 2m. De origine fluminum sm opiniones antiquorum.

In pḋo vbi supra tex. fiir aūt ⁊ de gñatiōe fluuioꝝ videt quibusdam. 3.

De origine autē fontiū ⁊ fluuioꝝ dixerūt qdāʒ antiqui ꝙ sile est de vētis ⁊ aere ⁊ fluminibꝰ ⁊ aq̄ ⁊ nubibꝰ: dixerūt enī ꝙ vēti ⁊ aer sunt viniꝰ generis quo ad subāʒ. Sʒ differunt per accñs qa cū qescit dī aer ⁊ cū mouet dī ventꝰ: ⁊ a sili ꝓbauerunt ꝙ aque fluminuʒ ⁊ nubes sunt idē subto: ⁊ coꝝ nā est vna ⁊ nubes sunt in aere: ⁊ aq̄ fluminuʒ est in terra: ⁊ isti videnť dicere ꝙ aq̄ fluminū nō est nisi ex nubibꝰ ⁊ est mālr ex nubes. Et alij autē sapiētiores his dixerunt ꝙ vēti qdē oēs sunt vnius sʒ naturā: tñ hñt maiorē diuāʒ ꝙ̄ isti dixerant: lʒ enī cōcedāt cum prioribꝰ ꝙ nō est vētus nisi aer motꝰ: tñ dicunt ꝙ differunt iter se ex eo ꝙ in loco vno vel alio mouent vñ aqlonaris ex loco est frigidus ⁊ siccus ⁊ meridionalis ex loco ē calidus et humidus: ⁊ hoc addunt dicto pꝛioꝝ ⁊ a sili dicunt de fluminibꝰ ⁊ nubibꝰ: qa sm istos flumia nō sunt nisi nubes fluēs et ideo sunt oīa flumia sm nām origis pme vnum. Sʒ differūt per loca per que fluunt: ⁊ ita efficit aq̄ vnius fluminis alterius operatiōis ꝙ̄ alia. Utrūꝗ autē istoꝝ pꝛioꝝ dcm est absꝗ inquisitiōe cause: ⁊ iō nō est pḣicuʒ: in pḣia enī sermo qui dr̄ p subtilē cause idagationē ⁊ rectā passionuʒ ⁊ priuʒ inqsitionē est ꝓciosior ⁊ melior oīuʒ inqsitiōe. Nō tñ autē sermo istoꝝ ē rephensibilis: qa est sine inqsitiōe ꝓbatꝰ. Sʒ etiā falsum est qḋ dicunt: hoc enī qḋ idnucunt ꝑ simili falsuʒ est: qa si sermo coꝝ de vēto silis est sermoni de fluminibꝰ mō pdicto: tunc opꝫ ꝙ pnm vtrūꝗ materiale sit res vna cū pncipiato. Mā enīʒ hec saluat in materiato sine sui trāsmutatiōe a forma subali: qa aer ⁊ aer motꝰ nō differunt per formā subalem: ḡ simile erit de nube ⁊ aq̄ fluminis ꝙ vnuʒ deberet ab alio denominari .s. ꝙ nubes fluens sit fluuius ⁊ fluuius stās sit nubes qḋ aperte falsuʒ est: ḡ simile qḋ inducunt nō valet ad ꝓpositū: qa etiā ipsi dicunt ꝙ aq̄ fluēs in fluuio diuersuʒ gd est a nube. Si autē sermo iste de origine fluminū est error tūc nō scit causa fluminuʒ ⁊ fontiū per dicta coꝝ: ⁊ ideo necesse est nobis inqsitio de esse fluminuʒ: qd est origo coꝝ ⁊ qūo: ⁊ qd est mouēs flumina ad fluxuʒ ⁊ vñ fiue et quibus locis est pncipiuʒ coꝝ. Quidā enī antiquoꝝ qui illis sunt siles de quibus mētio habita est falsuʒ dixerunt de fluminibꝰ: dixerunt enī ꝙ aque fluminuʒ exeunt de ꝯcauitatibꝰ in qbus congregant aque pluuie: sicut ventus exit de vtre inflato: sicut enī vētus non cessat de vtre qui circūdat ipm donec totꝰ sit consumptus vētus qui est in vtre: ita nō cessat egredi aq̄ de vasta voragine donec tota aqua sit consumpta que est in ipsa: hoc autē falsum est: qa tunc nullus fluuius haberet aquam indeficientē. Sʒ cito deficerēt fluuij aquaꝝ multaꝝ: eo ꝙ cōtinuus effluxus coꝝ eēt multum disperdens aq̄ ⁊ locꝰ aliunde nō reciperet restaurum aliud. Hoc autē qḋ dicunt de vento ꝙ ipse sic sit aer motus sm naturam veritatem nō haber: quia nos ostendemus ꝙ ventus est vapor terreus aerē vsꝗ transcendens ⁊ eum fortiter expellens.

Cap. 3m. De principio materiali fluminum qḋ est humidarum impressionum.

Reprobatis autēʒ antiquorum opinionibꝰ: dicimus ꝙ pncipiuʒ materiale aliquoꝝ fontium ⁊ fluminuʒ in speciali ⁊ nō cōiter oium est: ꝙ vapores aquosi quādo eleuant in aerē frigore qḋ ibi est: aggregant ⁊ inspissant ⁊ fiūt nubes ⁊ cōuertūtur in aquā vel congelantur frigido agēte in glatieʒ ⁊ resoluuntur in pluuias: ⁊ aque redeunt ad terram ⁊ faciūt cursuʒ fontis ⁊ fluminis sicut radix pma ab occidente egrediēs facit cursum fontis vel fluminis: nō tñ est radix pma: lʒ sit illi similis in effusiōe aquea hostium fontis vel fluminis: currunt autē aque sic descēdentes quādoꝗ in superficie ad loca decliua ⁊ faciūt stagna: quādoꝗ aūt p poros terre vel eius spōgiositatē vel scissuras aliqꝯ pertingūt vsꝗ in ꝓfundum terre: ⁊ cōgregant ⁊ faciunt ibi pncipium materiale fluminū vel fontiū: huius aūt signū est: qa incrementa fluminū ⁊ fontiū fiunt in hyeme quando abundant pluuie magis ꝙ̄ in estate. In estate enī quādoꝗ abscinduntur sub terra vel desiccant in toto quedam aque: eo ꝙ pura mā sit quando pluuie nō cadunt: ⁊ ideo quando finit materia desiccat ⁊ abscinditur aq̄ cuius effusio fecit fontem vel flumen: ⁊ lʒ aliquando pluat tamē desiccārut aliqui fontes: ⁊ ex aque defectu qḋ iō ꝯtingit qa aq̄ cadens super terre superficiem trahēdo secum puluerē inuentum in terre superficie obstructum per os terre: includit sm viaʒ pertingēdi ad viscera terre interiora vnde laboriose concurrunt in terrā. Hoc autē etiaʒ alia de causa cōtingit .s. qa aqua leuis est

in terra ⁊ fm naturam ascendit super eam vnde terra pauci tatem hȝ respectu aque: qa elementum spissius est minus ⁊ minus hȝ de loco ⁊ aqua est plus ꝙ̄ terra. Sȝ ista terra laboris non hȝ locū in pluuijs: ſȝ potius in exitu occeani in terrā: ⁊ hec cā sufficiens est ad hoc ꝙ nunꝙ̄ in terrā prorumperet aq̄ occeani. Si aliūde nō moueret̄ sicut nos dicemus infra vbi loquemur de causa efficiēte fluminū: hec aūt sententia est fm litteram Aristo. que sic dicit: ⁊ dico ꝙ aque oēs laboriose cōcurrunt in terra qḋ est pp paucitatē terre sup aq̄s qm̄ est plus ea: emēdatiores tamē codices hn̄t sic: ⁊ dico ꝙ aque oēs ꝓfunde currunt in terrā qḋ est ꝓpter victoriā terre super aq̄s qm̄ est plus eis: ⁊ ista lr̄a dubiū nō hȝ qa aque impſſionū altaꝝ humidaꝝ cadentes ꝓfundant̄ in terre viscerib⁹ ⁊ nō natant super eā sicut faciunt in loco ꝓprio aquarū qui est occeanus: ⁊ hoc cōtingit qa in loco generationis nihil se cōtingunt tria elementa terra vincit super aq̄s ⁊ est plus eis: ⁊ iō operit ⁊ sorbet eas ariditas ei⁹: absorpte autē sub terra vndiq; ꝯcurrētes congregant̄ ⁊ efficiunt̄ materie fluminū ⁊ fontiū quorūdā: has autem aquas coadunat aer cōuersus in aquā: ⁊ sic rediēs est ad terrā ⁊ cū pluuijs ingrediens viscera terre ad multiplicādas aquas que sunt ibi: ⁊ vt dicit Seneca etiam terra cōuersa in aquas qa si q̄libet elementū conuertitur ad aliud non esset ratio quare terra in aquā non cōuerteretur precipue cum symbolum sit terre ⁊ aque: ⁊ ideo facilis sit conuersio eorum adinuicem.

¶ Cap. 4m. Et est digressio de contradictiōe Senece ad ea que dicta sunt.

Huic autem sententie Aristo. cōtradicit Seneca in .9. libro nālium qōnū. sic dicens: qdam estimant qcqd ex imbribus terra cōcipit id illam rursus emittere vt sint flumina: ⁊ hoc argumēti loco ponūt: ꝙ paucissima flumia in his sunt quib⁹ rara est nubes vt in Ethiopia ⁊ interiore Africa ac cōtra Germaniam ⁊ Italiā ⁊ Galliam abūdare riuis ⁊ fluminib⁹: qa celo humido tegunt̄ ⁊ nec estas in illis partib⁹ qdem imbrib⁹ caret. ¶ Aduersus hoc dici plurima possunt. ꝑmū ego vinearū qdem diligēs fossor affirmo nullā pluuiā esse tā magnā que vltra decē pedes in altitudīe terram madefaciat: ois enī pluuie humor inter ꝑmam crustā consumitur: q̄ūo ergo suggerere pōt amnibus vires imber qui sūmā humi tangit pars maior eius per fluminū alueos in mare fert̄ exiguum est ꝙ sorbet terra nec id seruat: aut enī arida est ⁊ assumit in se qcqd effusum est: aut satiata si qd supra desideriū ceciderit excludit: ⁊ iō primis imbribus nō augentur amnes quia tota in se sitiens terra trahit. ¶ Quid ꝙ quedā flumia erumpūt saxis ⁊ mōtibus his qd conferūt pluuie que per nudas rupes deferunt̄ nō hn̄t terrā cui incidant addite ꝙ siccissimis locis putei in altū acti vltra ducētoꝝ aut trecētorum pedū spatiū inueniunt aquarū vberes venas in aque altitudīe pluuia nō penetrat vt scias illic nō celestem eē nec collectiuū humorē: sed ꝙ desolet vnā aquā: illo ḡ argumēto hec opinio refellitur ꝙ qdā fontes in summo mōtis cacumine redundāt apparet illos sursum agi: aut illic cōcipi cum ois pluuialis aq̄ decurrat: hucusq; sunt v̄ba Senece ⁊ sunt plana. ¶ Quia q̄tuor rōnibus videtur hoc qḋ ante diximus refellere cōsentit ita Seneca ꝙ humor ad terrā ab aere descēdens pōt esse mā alicui⁹ fontis ⁊ alicuius riui: qa dicit sic in eodē libro sepe colligitur roris mō tenuis ⁊ dispersus liquor: qui ex multis locis in vnū cōfluit quem sudorem aqualigores vocāt que gutte quedā vel spissura loci elidunt̄ vel estu euocātur: hoc tenuis vnda vix fonti sufficit ex magnis causis magnisq; conceptib⁹ excidūt amnes pluuia torrentē facere pōt nō amnē. ¶ Sȝ cōtra hāc sniam Senece sunt dicta fere oium Peripatheticoꝝ sicut Auicēne ⁊ Algazelis ⁊ alioꝝ: ⁊ iō rōnes ponemus contra ipm efficaces ⁊ soluemus rōnes suas. ¶ Dico ḡ ꝙ oē qḋ inuenit̄ in aliquo ⁊ nō natur alr̄ generatum est in illo necesse ē ꝙ aliūde venerit in ipm: aqua autē inuenit̄ in viscerib⁹ terre ⁊ nō generat̄ ibi naturalr̄: qa nihil gn̄atur nālīter extra locum suū: ergo opȝ ꝙ aliūde venerit in viscera ipi⁹: nō autē pōt esse nisi per influxū aque in terram: ḡ aqua a superficie terre fluit in viscera terre. Si autē dicat aliqs ꝙ illa nō est aqua pluuie. Dico ḡ ꝙ argumētū gn̄ale est de omni aq̄ siue sit pluuie siue alia: adhuc ꝯstat ꝙ metalla gn̄ant̄ sub terra plus ꝙ̄ ad trecentos pedes: ergo opȝ ꝙ sit vaporabile humidum qḋ est materia ipsorum: vaporabile autē humidū nō est nisi ab alto descendens: ḡ impressiones humide ab alto cadētes super terrā multo ꝓfundius descēdunt ꝙ̄ dicat Seneca. ¶ Adhuc autē quāto aq̄ subtilior est tanto est magis penetratiuū sicut aqua impſſionū ab alto descēdētiū eo ꝙ rara substantia cōuersa ⁊ subtilior est omni alia aqua: ergo illa maxime est ad interiora terre penetratiua: ḡ ꝓfundissime vadit aqua pluuie. ¶ Adhuc autē valet experimentū fossoꝝ metalloꝝ vbi vidim⁹ oculis nostris tempore pluuie per lapidem soliditatē montis guttas pluuie distillare ad ꝓfunditatem cētum ⁊ triginta passuum: vn̄ qḋ dicit Seneca nō hȝ inde rationem nec ipse bene sciuit pħiam nālē. ¶ Vn̄ dicendū ꝙ cū descēdit pluuia dupl̄r madefacit: madet enī tota terre superficies ex cōmuni descēsu. Madet ēt plus aliqua pars eius nisi vbi aqua stagnat̄ vel paludat̄ vel in vno receptaculo collecta absorbet̄: ⁊ prima qdē madefactio guttarum est modica ⁊ potest esse ꝙ in magna pluuia profundatur ad decē pedes. Secūda autē madefactio est vehemēs ⁊ est in loco speciali vbi terra cōtinet plurimas aquas collectas ⁊ per terre porum aliquē vel spongiositatem effunditur aqua illa vsq; ad interiora terre viscera. ¶ Qḋ autē secūdo dicit ꝙ flumina erumpunt saxis incōsiderate est dictum: qa lȝ erumpant de saxo: tamen collectio ministrans aq̄s amni est sub saxo ⁊ aliqua causa eleuante accipit exitum a saxo sepius sicut inferius ostendemus. ¶ Qḋ autē tertio dicit de puteis iam solutum est: quia hoc potius est contra eum cū supponat falsum. s. aquas non descendere vltra decē pedes in profundum. ¶ Qḋ autem quarto dicit soluitur sicut secūdum ⁊ nos infra loquemur de hoc q̄re aque frequēti⁹ oriuntur i locis altis: sic ḡ pȝ Senecā in parte nō verū dixisse.

Solo ad rōnes senece.

¶ Cap. 5m. De modo collectionis aquarum sub terra.

In pħo vbi supra.

Redeamus ḡ ad ꝓpositū declarantes qualiter aque generātur in terra magis ꝙ̄ in terre superficie. Dico ḡ ꝙ aque ꝓfundate sub terra nō sunt separate in tot locis sicut sūt in superficie terre. Huius autē cā est: qa in superficie terre separata per parua loca valliū ⁊ depſſionū ⁊ stagnantur ⁊ paludant̄ in eis: sed sub terra receptaculū aque paruū esse nō potest: qa impletur terra premente ipsū: ⁊ ideo non est sub terra receptaculū nisi sit vastū ⁊ amplum fortissima hn̄s latera: ⁊ in illo multe cōgregant̄ aque ex diuersis venis concurrentes: vn̄ sicut cōgregatur gutta cū gutta ad faciendam paludē vel stagnū ita cōgregatur vena cum vena ad implēdam vastā voraginem subterraneā que efficitur ꝑncipium fluxus aque: qa ibi paulatim cōprimunt̄ aque ⁊ cōgregant̄ adinuicē ⁊ fit ex eis ꝑncipiū māle cursus fluminū aliquoꝝ. Et signū hui⁹ est qḋ accipit̄ a sensibili experimēto: illi enī qui fodiunt puteos vt extrahat̄ aq̄ fodiunt inuenientes loca multa multaꝝ venaꝝ: oēs aūt illas venas aggregāt ad locū vnū cū fluxu eaꝝ ⁊ sub illo fluxu fodiūt inferi⁹ ⁊ faciūt foueā in qua colligunt̄ fluxus illaꝝ venaꝝ: ⁊ vbi ita foueam foderent venarum quelibet transmearet ad locum alium vbi sub terra specū inueniret: ⁊ ideo facientes foueā in medio venarum quasi amputant viam per quā fluere consueuerāt ⁊ sic retinent eas ⁊ vtuntur illa fouea pro radice ⁊ principio indeficientis aque in puteo.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarans qualiter aqua fm naturam illabitur terre.

Est autē hoc attendendum ꝙ lȝ fm ordinē elemētoꝝ congregatio aque sit sup terrā eo ꝙ ipsa sit leuis in terra sicut in celo ⁊ mūdo mōstratū est: tn̄ terre illabit̄ tā ex pluuijs ꝙ̄ ex alijs impſsionib⁹ in altis gn̄atis ꝙ̄ ēt ex ꝓprio loco ei⁹ qui est occeanus qui amphitrites vocat̄: cui⁹ sūt q̄tuor rōnes: quaꝝ vna potissima est: qa sicut nos determinauimus in scia superiori libri istius ⁊ libri de gn̄atiōe ⁊ corruptione elēta aliū motorē hn̄t qui inclinat ipsa ad locū suū: ⁊ aliū qui mouet ipsa ad mixtionē ⁊ locū mixtiōis: qa motor mouēs ipsa ad loca sua est gn̄ans ea qui cum dat eis formam dat eis ꝯñs formam qḋ est locus ⁊ motū ad locum ꝓpriū sicut in .8. phẏsicoꝝ est ꝓbatū. Mouēs autē ad mixtionem ⁊ locū mixtionis est mot⁹ solis ⁊ aliaꝝ stellaꝝ in circulo obliquo qui est zodiacus ⁊ in circulo recto qui est equinoctialis ⁊

Impugnatio opionis Senece.

lis ꝛ facit ascendere mare qḋ amphitritea dicit̃ sup litus ꝛ qḋ subtilius est in terra labi ꝛ facit ascẽdere in forma vaporis aquas in aerẽ ꝛ descẽdentes labi in terrã vbi inueniunt locũ decliuẽ ꝛ porosum vsq; ad viscera terre declinantez: qꝛ aliter nõ fieret mixtio ad oĩa nãlia gñanda. ¶ Ostẽdemus etiã infra ꝙ ꝓcipue circulus lune facit hoc i aqs sic̃ circulus solis facit in igne: ꝛ spera stellaꝝ fixaꝝ i terra: ꝛ gnque spere alioꝝ planetaꝝ mouent aerẽ: ꝛ hoc est qḋ qdaꝫ antiqui dixerunt ꝙ influxus aquaꝝ in terrã est a nã vniuersali ꝛ nõ a particulari intelligẽtes per nãm vniulẽz celũ ꝛ motorem ꝛ motũ ei⁹ ꝛ per nãz particularẽ motorẽ qui generat elĩtuꝫ. ¶ Scḋa autem cã est interminabilitas aque: qꝛ ꝫ leuior sit q̃ terra: tñ vndiq; fluit ad ipsaꝫ ex nã humidi qḋ querit terminuꝫ alienũ ꝛ cũ humidũ sit subtile ꝛ subtile sit penetratiuuꝫ partiuꝫ: vt habet̃ in. 2. de gñatione ꝛ corruptiõe: penetrabit aqua in grossum terre ꝛ ꝯtinebit̃ inter ipsaꝫ. ¶ Tertia cã siue rõ est circularis gñatio elĩtoꝝ: ex hac eñi qḋlibet itrat in qḋlibet cum mouet̃ ad formã eius: ꝛ hoc ꝓcipue cõtingit in contactu elĩtoꝝ: qꝛ ibi potissime permixta sunt. ¶ Quarta ꝛ vltima est Senece. s. locus deuexus: sunt eñi in terra loca deuexa declinãtia ad quedã loca terre cõcaua: ꝛ ideo aq̃ necessarie deueratiõis cuꝫ mota fuerit vel ceciderit super altitudinez deuexitatis declinabit ad cõcauuꝫ terre. Dico aũt cum mota fuerit sup altũ deuexi illius pp amphitritẽ qui in motu lune gibbũ terre ascẽdit ꝛ per deuexũ fluit ad terre ꝯcauitates: cadẽtes aũt aque sup deuexas vias terre sũt ille que descẽdũt ab humidis impssiõib⁹ aeris: ꝫ q̃ vniuscuiusq; homogenij pars ad suũ totũ nãliter cõgreget̃ ꝛ ad locuꝫ sui totius vel ad locũ illi ꝓpinquũ. Adhuc aũt q̃uis corporis homogenij sit mot⁹ ad locũ vnuꝫ in toto ꝛ in partib⁹: qꝛ idẽ est mot⁹ terre totius ꝛ glebe: tñ aque cadẽtes nõ oẽs cadunt in mare: ꝛ cadẽtes in circulũ terre nõ oẽs redeunt ad mare neq; permanẽt in superficie terre vbi est nãlis loc⁹ aquaruꝫ pp rõnes que dicte sunt: partẽ eñi ad totũ nõ iclinat nisi gñans: quãdo pars est extra locũ toti⁹ nec in loco ꝓpinquo fiat eo ꝙ nõ terminet̃ ꝓprio termio nec redeat ad totũ: eo ꝙ mouens ad mixtionẽ mouet in oppositũ elĩta: nõ eñi ꝓpter se creata ꝛ ordinata sunt ꝫ poti⁹ elĩtuꝫ noiat nãm ordinatã ad aliqḋ corpus cõpletum in nã: ꝛ ideo mõ materie mouent̃ ad perfectionem gñationis mixtũ que sunt vltimi fines nature.

Tex.cõ.10.

Chaũ noiat mĩs ordinatũ ad aliud tc̃.

¶ Cap̃.7ᵐ. De locis in qbus oriunt̃ fontes ꝛ flumina.

R Edeuntes aũt ad ꝓpositũ loquamur de loco originis fontiũ ꝛ fluminuꝫ dicẽtes: ꝙ frequẽti⁹ fluunt magna flumina ex mõtib⁹ magnis vl̃ si nõ fluunt ex ipsis mõtib⁹ tñ ꝓpique iuxta montes sunt origies eoꝝ. Cã aũt q̃re apparẽt origines aquaꝝ ex mõtib⁹ ꝛ locis altis est que dicta est: qꝛ ibi videlicet sub mõtib⁹ ꝛ locis altis sunt vaste ꝯcauitates thesauros ꝛ copias hñtes plurimaꝝ aquaꝝ: oppositũ aũt huius cã q̃re in pedib⁹ mõtiuꝫ lõge ab ipsis mõtib⁹ in locis planis nõ frequẽter oriunt̃ aque: ꝛ si oriunt̃ sunt pauce ꝛ deficiẽtis fluxus. Loca eñi alta ꝛ mõtuosa interi⁹ sunt sicut spõgia spissa que calore suo sugit ꝛ trahit ad se aquas de copia aquaꝝ quã hꝫ in ꝓfundo vaste concauitatis que est sub ipo loco alto vel mõtuoso sicut nos ifra ostẽdemus: ꝛ demõstratio qdem ꝙ ex talib⁹ locis aque magne oriunt̃ est per inductionẽ ꝛ experimẽtuꝫ. Sophiste eñi disputãtes ꝛ disceptãtes de terre rotũditate instãt geometricis dicẽtib⁹ terrã eẽ rotũdã per mõtez qui dicit̃ Caldicus qui mons magnus ꝛ excelsus valde adeo qñ aliqs ascẽdit ad ipm videt mare qḋ lõge distat ab eo intãtũ ꝙ illi qui sũt in plano sub mõte vsus mare nullos fines ꝓpinquos mari magno cõspicere possũt. Est aũt mons hic sit⁹ sub meridie vsus signa i qb⁹ orit̃ sol in hyeme ꝛ puto ꝙ hic mons sit Arbias: qꝛ ille ẽ in meridie ꝫ chosmographiã Iulij cesaris. Mare aũt qḋ videt̃ ex ipo ẽ amphitrit: a quo oriunt̃ maria reliq̃ ꝛ flumia ꝛ ex isto mõte flumia magna oriũtur que forte de amphitrice copias trahũt aqrũ: ꝫ in mõte oriunt̃ ꝛ eodẽ ex mõte qui vocat̃ Caucasus oriunt̃ flumia magna multaꝝ aqrũ: hic ẽ mons sic̃ dr̃ i chosmographia Iulij cesaris cũ mõte Tauro ẽ i oriẽte versus aqlonẽ nõ lõge a Tauro mõte ita vt qdã credãt ꝙ Taurus mons sit ad iugũ ei⁹ sic̃ dr̃ in itinerario Antonij augusti ꝛ nascũt ex mõte illo fluui⁹ Malis ꝛ fluui⁹ Thesimõ ꝛ fluui⁹ Phisis ꝛ fluui⁹ Corecostes ꝛ fluui⁹ Tinis ꝛ fluui⁹ Spiramos: hic aũtẽ mons maior oĩb⁹ mõtib⁹ est oriẽtalib⁹ tendẽtib⁹ ad aqlonẽ ꝛ significatio sup magnitudinẽ hui⁹ montis est ꝙ illi qui habitãt sub ipso in loco inferiori vident radios solis in mõte isto in cacumie donec ptrãseat tertia pars noctis in sero in occidẽte: ꝛ in mane ante tres horas ort⁹ diei vidẽt iterũ in oriẽte in ipso radios solis vñ ipsis radij solis nõ occultant̃ nisi p tertiã ptẽ noctis hoc ẽ p q̃tuor horas ei⁹ ꝫm ꝙ tota nox diuidit̃ in. 12. horas. Aliḋ aũt signũ magnitudinis ei⁹ est magnitudo fundamẽti ei⁹ vñ in chosmographia dr̃ ꝙ mons Caucasus iter Colchos qui sũt sup cymicer mare ꝛ inter Albanos q sũt ad mare Caspiũ ꝓmũ attollit̃ cui⁹ qdẽ vsq; ad vltimũ oriẽtez vñ videt̃ iugũ: sed multa sunt noĩa ꝛ multi hic iuguꝫ tauri multũ mõtẽ crediderant: qꝛ reuera ꝯcontraras mons Armenie iter mõtez Taurũ Caucasuꝫ medius ꝯtinuare tauruꝫ cũ Caucaso existimat̃: ꝛ ideo latissimũ ꝛ multas terras occupãs hꝫ fundamẽtũ: ꝛ testes sũt homines qui habitãt sub eo ꝛ ꝓcedũt ab eo ꝙ illi multaruꝫ nationũ ꝛ multaꝝ sunt linguaꝝ sub isto mõte flumia multa oriunt̃ sic̃ dcm̃ est: ꝛ fundamẽtuꝫ ei⁹ super qḋ stat mons ꝛ iugũ eius est rotundũ ꝛ eleuatũ ab initio sui vsq; ad vltimũ eius qḋ est valde distãs: qꝛ vt dcm̃ est ꝙ tẽdit̃ vsus vltimuꝫ oriẽtẽ: fauus võ qui vt puto vocat̃ Olymp⁹ mons est qui in occasu solis apḋ eqnoctialẽ ex quo oriunt̃ duo magna flumia: ꝛ siĩr ex parte meridiei ꝛ de Ethiopie fontib⁹ ꝓcedũt flumina magna que noiant̃ Mermis ꝛ Zerus ꝛ Cathalis quoꝝ fluuioꝝ effusio est in mare magnũ qḋ circundat terrã qḋ est amphitrites. Nilus aũt q est fluui⁹ meridionalis currit de sub mõte q vocat̃ Garis: nõ tñ orit̃ in ipso: qꝛ sic̃ dr̃ in chosmographia in exordio suo. Nilus de secretiorib⁹ ꝓmit ꝛ i Ethiopia facit locũ magnũ q currit in circulo istagnãs milia cẽtũ qnquaginta tria: ꝛ exiẽs ab eo ꝓuenit p catheractas interiores in Egyptũ: ꝛ iteꝝ de sub mõte q vocat̃ Semert⁹ currũt tria flumia ꝛ in alijs locis de sub terra currũt flumia magna sic̃ Danubi⁹ de alpib⁹: ꝛ Rhodanus ꝛ Rhen⁹ ḋ mõte septimo: ꝛ Albia de mõtib⁹ Boemie: ꝛ Thymis ꝛ Athysis de mõtib⁹ alpiũ Alemanie ꝛ multa alia flumia ꝓter ea q̃ nõ noiam⁹: veꝝ in his que noiata sũt est sufficiẽtia ad ꝓbationẽ ei⁹ qḋ voluim⁹: de cognitiõe ei⁹ qḋ ꝓcessit de smõe nostro. s. ꝙ flumia oriunt̃ de mõtib⁹ frequẽter ꝛ de locis altis. Noĩa aũt mõtiũ ꝛ fluuioꝝ mõ mutata sũt sic̃ ꝛ post nos mutabunt̃: ꝛ iõ sũt ignota. Tñ ex dictis ꝯstat p eductionẽ ꝙ taꝫ in meridie q̃ꝫ aqlone: ꝛ tã in oriẽte q̃ꝫ i occidẽte fontes ꝛ flumina vt frequẽti⁹ oriunt̃ de mõtib⁹ ꝛ locis altis: q̃ vlr ꝯcludi põt ꝙ origies fontiũ ꝛ fluminũ sũt ex mõtib⁹ ꝛ locis altis: siue aũt fontes ꝛ flumia ꝓnᵐ mãle hñt ex impssiõibus ab aere descẽdẽtib⁹ sic̃ supra dixim⁹: siue ẽt ꝓnᵐ habeãt ex amphitrite de quo ifra dicem⁹ semp hoc ẽ veꝝ ꝙ ꝓn⁹ fontium ꝛ flumiñ nõ sũt determiatis aqs in quãtitate: ꝛ hoc cõtigit qꝛ aer ꝛ terra resoluunt̃ ꝛ fiũt aq̃: ꝛ qꝛ vapores resoluti veniũt ab alto ꝛ aq̃ ab illis gñata vadit in fontes ꝛ in ꝓfunduꝫ terre ꝛ in ꝓfundo mariũ ꝛ fluminuꝫ: qḋ aũt demonstrat illud est ꝙ maria ꝛ flumina currentia paulatim aperiunt̃ ꝛ cõgregãtur ꝛ augentur in pluuijs ꝛ diminuuntur in tẽpore siccitatis.

In pho ät p̃ methaurorũ. ca pi. 5. ibi palã adit ex h cõsideratib⁹ terre gyodos. 3.

¶ Cap̃.8ᵐ. Et est digressio declarans opinionez Senece de principio materiali fontium ꝛ fluminum.

S Eneca autẽ de mãli ꝓncipio fontiũ ꝛ fluminuꝫ quedã vera quedã võ falsa dicit: hec autẽ sunt verba sua in libro. 9. qõnuꝫ: qdã estimãt quemadmodũ in exteriori parte terraꝝ vaste paludes: iacent quoq; magni lacus ꝛ maria ingẽti spatio porrecta sint iteriora terraruꝫ abũdare aquis dulcib⁹ neq; minus illas late stagnare q̃ apḋ nos oceanũ: q̃ ex illis ꝓfunda copia isti oĩa gñant̃ quos qd mirariis si destructos terra nõ sentit cũ adiectos mare nõ sentit. ¶ Alij habere terrã inter se recessus cauos ꝛ multũ spiritus qui necessario frigescit vmbra graui pressus deinde piger ꝛ imotus tũ se ad aquã desinit fere ꝯuertit̃: ꝛ quẽadmodũ super nos imbres: ita ifra nos flumẽ facit: supra nos aũt nõ põt diu segnis stare: qꝛ aut sole attenuat̃: aut vẽtis expãditur: ꝛ ideo interualla imbriũ sunt sub terra: nõ ꝙ illũ in aquaꝫ cõuertit idem semp est. s. vmbra perpetua: frigus eternum inexercitata dẽsitas semp: q̃ ꝓbebit fonti ante flumẽ cãs: adijcias his ꝙ fiunt oĩa ex oĩb⁹ elementis ex aqua aer ꝛ ex aere aqua: quare ergo nõ ex terra fiat aq̃ que si in alia mutabilis

est quare non in hanc: vtraq3 autē cognata res est. ¶ Dut° fuit Senece q̄dā3 est ver̄ ⁊ q̄dā3 falsum: q̄ eni ibi aque ita late stagnent sicut apud nos occeanū ex hoc falsū3 p̄baē: q̄a totius terre circulus exterior mior est aq̄ occeani: sed interior concauitas terre minor incomparabiliter q̄3 exterior circulus terre: cum ergo non possint stagnare in concauitate aliq̄ non possunt ita late stagnare sicut occeanus: alia que dicit probabilia sunt.

¶ Cap. 9^m. Et est digressio declarās opinionē Theophrasti de principio materiali aquarum.

Dicit autē Theophrastus cuius sniaz ponit Seneca in hec verba sub terra minus nota nobis nature iura sunt: sed minus certa credere contra q̄q̄d vides supra illic specus vaste sunt ingensq3 recessus ⁊ spatia suspensis hinc ⁊ illinc montib° laxa abrupti in infinitū hiat° qui sepe illapsas vrbes receperūt: hoc specu plena sunt ⁊ stagna plena tenebris ⁊ obsessa ac locis amplis alia illis innascunē tarda ⁊ informia vt in aere ceco pinguis que cōcepta ⁊ in aquis torpentibus sicca pleraq3 ex his ceca vt talpe ac subterranei mures q̄bus nō est lumē: q̄a supuacuū ēēt inde vt Theophrast° affirmat q̄busdā locis pisces oriunē secentum paria Id in diū vrbē tales q̄dam exhabuissent perierūt q̄cunq3 illos ederent pisces quos ignoto celo nouus amnis ostendit nec mix: erāt eni corpora pinguia tenebris saginata lucis inexpeia ex qua salubritas ducit: nasci posse pisces in terrarū p̄fundo fit iudicium q̄ anguille latebrosis locis nascunē grānis ⁊ ipse cib° sunt vtiq3 si altitudo loci ipsas abscōdit: h3 ē venas nō tm̄ terra ex q̄bus cōtinuo flumina effici possunt: s3 amites magnitudinis vaste quoꝝ alija in occulto semp via est donec aliquo mare terre deuorentur: alij sub aliquo lacu emergūt: adhuc addit Seneca sic dicēs placet nā regi terrā ⁊ ad nostroꝝ corpoꝝ exēplar in q̄b° vene sunt arterie ille sanguis hec spūs receptacula sic in terra sunt alia itinera p que aque: alia per que spūs currit que ad silitudinē humanorū corpoꝝ nā formauit vt maiores nostri aquā appellarint venas: sicut ergo in nostris corporibus sanguis a vena sic a terre vena riuus aut flumen effunditur: ex his patet fm̄ dicta p̄hoꝝum sub terra esse receptacula ⁊ vias aquaruz ⁊ multas copias aquarum esse in ipsis.

¶ Cap. 10^m. Et est digressio declarans causam efficientez cōcauitatum terre.

Ueret aūt aliq̄s q̄d in terra fecerit hec receptacula: corp° eni de nā sui ꝯtinuū ⁊ homogeneū nō itercipit aliq̄ vasta ꝯcauitate: tale aūt corp° est terra: ⁊ iō cōcauitates non videē hēe. ¶ Adhuc aūt quelibet ps grauis corpis festinat ad cētꝝ: ḡ vna i circuitu cōp̄mit circa aliā: ⁊ sic videē q̄ vna nō distet ab alia p ꝯcauitatē aliquā. ¶ Adhuc aūt videtur hoc eē ꝯ effectū q̄litatū terre que sūt frigidū ⁊ siccū: frigidū eni strigit ⁊ h3 motū ad cētrū sicut dixim° i lib° de ḡñatione ⁊ corruptiōe: ⁊ iō ꝯtinuat ptē parti: ⁊ ita videē q̄ nō p̄mittit tales i terra fieri ꝯcauitates: siccū āt vbi ē cū frigido etiā strigit: q̄a ip̄3 est iō siccū q̄a humidū ab eo ē exp̄ssū3: vñ ꝯstat q̄ sīt ⁊ spisse sūt ptes ei°. ¶ Adhuc aūt ⁊ Zeno obijcit negās q̄ aque moueanē ad ꝯcauitates terraꝝ: aut eni mouenē ad vacuū: aut ad plenū. Si ad vacuū3 tūc sequunē duo icōuenientia quoꝝ vnū ē: q̄ vacuum ē: alteꝝ autē q̄ mot° est ad vacuū3. S3 cū vacuū sit icorporeū: ḡ mot° corporis erit ad icorporeū3 spatiū: cū aūt eadē rōne qua ad vacuū3 mouet vnū3 corpus: oē corp° moueaē ad ip̄m sequereē q̄ oē corp° moueatur nāliter ad vnum ⁊ idē q̄d est ꝯ oēm nām. Si aūt moueē ad plenum cōstat q̄ nō est nisi aere vel vapore plenum: aut igiē ingrediente aqua egrediē aer: aut nō. Si p̄mo mō: aut per eādē3 viā egrediē: aut per aliā. Si per eādē egrediē tūc eque fortis erit aer vel vapor sicut aqua ingrediēs q̄d falsū est: ḡ aqua ipediet ne per idē foramē possit exire. Si aūt per aliud egrediē tunc oporteret tandē q̄ aer exiret: ⁊ aq̄ impleret illa cōcauitas: ⁊ tunc nō amplius esset receptiua aquaꝝ: ergo iā dudum oēs ꝯcauitates aquis essent replete: ⁊ iā nō haberent vbi se reciperent pluuie ⁊ aque alie terrā influentes q̄d falsū3 est. Si aūt recipiunē aque ille in pleno tūc duo corpora erunt in eodē loco q̄d apud nām est impossibile sicē in libro p̄hicoꝝ est demōstratum. ¶ Propter hec ⁊ his si- milia dicimus q̄ terra nāliter quātū3 ad nām particularem est solida: cōtinuo autē calore solis ⁊ stellaꝝ agente in ip̄3 humidū q̄d erat in poris eius exhalauit ⁊ facti sunt pori ⁊ foramina cōcaua sicut expsse videtur in locis paludosis exiccatis vbi terra scindiē: ⁊ fiunt ille scissure magne in terris calidis ⁊ in tēpore calido: sicut autē fit in superficie terre ita est sub terra q̄ vapor ꝯgregat° ⁊ inclusus exhalare nō potēs resoluit terrā humorosam ⁊ facit specus in ipsam ⁊ tāmē pōt esse q̄ si solida est sup ip̄m eleuat eam ⁊ facit eam montē collem paruū vel magnum eo q̄ vaporosum querit maiorē locum: ⁊ ideo sub montib° huius specus frequentius sunt. Si aūt locus nō est solidus super vaporē aliquādo scindit locū: ⁊ quādo est calidus: aliquādo eijcit multos cineres sicē nos infra dicemus: s3 ad p̄sens sufficit q̄ ipse cōsumēdo hūidū3 ⁊ subtile terreū ⁊ eleuando terrā facit specū3 magnā vel paruam fm̄ violētiā ipsius: ⁊ hec est cā cōcauitatum sub terra ⁊ in terre superficie vnde aliunde q̄3 a terre nā est q̄ terra est hñs multas concauitates: ⁊ per hoc p3 solutio ad tria p̄ma. ¶ Ad dubitationē autē3 Zenonis dicendu3 q̄ aqua moueē ad plenū: q̄a concauū3 illud est vapore plenū: ⁊ ingrediente aqua in parte vna egrediē vapor vel aqua in parte alia: sed verū semp regeneraē ⁊ pp hoc nunq̄3 deficit: aqua eni semp subintrat° ⁊ vapor continue generaē a radijs solis tanq̄3 ibi in locis solidis cōgregatis. Solida eni3 loca magis cōtinēt calorem ⁊ vaporē q̄3 alia loca sicut nos infra probabimus.

¶ Cap. 11^m. De cōmuni materiali principio aquaꝝ: ⁊ vtrum mare habeat finem in aquilone.

Edeamus ergo ad p̄positum ostēdens cōmune principiū oium aquaꝝ indeficientiū. Principium autē cōmune oium aquaꝝ indeficiētiū est ex mari q̄d vocaē Amphitrites siue occeanus: ex pluuijs eni possunt recipere additionez ⁊ diminutionem: sed indeficientiā aquaꝝ recipiunt ex occeano. Manāt eni ex isto mari flumina multa et ip̄m est mare fluens ab aquilone in meridiē sicut infra ostēdemus. Aqua autē que est in ipso mari fluit ex ipso in terrā vt faciat flumē in loco qui noiatur Euratus: p̄fundo autē eius ex parte septētrionis nō est finis p̄pter spatiū sue p̄funditatis ⁊ lōgitudinem sue cōcauitatis: neq3 pōt alias peruenire ad lōgitudinem illius p̄fundi: cū eni ip̄m sit circa totaz terram quasi terre cingulu3 ⁊ incipiat ab aquilone ⁊ veniat per orientē ⁊ meridiē redit per occidētē in aq̄lonem: ⁊ ideo terra nō apparet arida sub polo aquilonari. Sed locus maris amphitritis icipit circa polū aq̄lonarē ⁊ aliq̄d littus est subtus nō sub polo sed vltra polum apud antipodes ita q̄ rotundū terre est in concauo aque vndiq3 circa terrā a polo vsq3 in polū ita q̄ terra versus q̄tuor p̄ūcta oriētis ⁊ occidētis ⁊ aquilonis ⁊ meridiei nusq̄3 apparet: sed tegiē aq̄s ⁊ excus maris est altior q̄d est in superiori hemisperio terre: ⁊ ad littus q̄d est in hemisperio inferiori rectū vnde eius imaginatio est q̄ accipiaē globus ligneus vel cupreus ⁊ signentur in eo quatuor p̄ūcta oriētis ⁊ occidentis aquilonis ⁊ meridiei: deinde circa illa p̄ūcta in arcu superiori ad latitudinez duoꝝ digitoꝝ circulus assigneē in globo ⁊ inferius circulus alius signeē in eodem globo equalr̄ superiori distans a punctis eisdem ⁊ fm̄ quātitatem latitudinis que est inter circulos cōponaē circulus cere circa globum: dico enī q̄ tunc globus est sicut terra ⁊ cera sicut amphitrites: ⁊ quātitas latitudinis amphitritis est sicut spatiū de circulo in circulū: q̄a illi circuli sunt signa littoris amphitritis ex qua imagie p3: q̄a p̄fundum amphitritis ex parte aquilonis non potest accipi q̄a ibi innauigabile est a littore in littus ⁊ a littore in litt° ē p̄fundum sue concauitatis. Longitudo autem eius est a polo in polum per occidētem in parte vna: ⁊ per orientē in parte alia. Nō enim pōt esse q̄ ita dicaē infinitū q̄ actu finē nō habeat: q̄a nullū corpus sic est ifinitū: sed q̄a in aq̄lone pluriu3 aquaꝝ est q̄3 alibi ⁊ pp frigus ⁊ tēpestates est imeabile: huiº autē cā reddeē in tractatu sequēte istius eiusdem libri. Ex hoc igiē mari egrediunē mediterranea maria in oibus quartis mūdi: ⁊ flumina ⁊ fontes multi indeficiētiū aquaꝝ. Ex parte autē aq̄lonis in quarta orientali fm̄ mēsuram trecentorum passuum a littore profundi maris in tribus locis egrediunē a mari isto fontes plurimaꝝ aquaꝝ: sicut q̄a dicē Priscianus in libro quem Perigisim ipse vocauit eo q̄ sit

de itineribus

2° d̄ ḡnōe. c. cap. 9.

In p̄ho p̄mo metauro z. capi. 5.

de itineribus versifice cōpositus: ⁊ sicut dicit Chosmographia sub Julio cesare descripta hec quarta nouez maria habet mediterranea: ⁊.19. magna flumina submerguntur autē fontes isti in loco qui dicit Algabastus qđ nomē modo mutatū est: deinde manant in loco alio forte a montibus ⁊ aliis locis sicut caucaso ⁊ tauro ⁊ aliis mōtib⁹ istius quarte. Inter cetera autem que egrediuntur de mari occeano per modum fontium est vnum qđ suo tempore Radanis vocatum est adeo ꝙ naues portare posse.

¶ Cap.12m. Et est digressio declarans hoc qđ est eleuans aquas ad hostia suorum fluuiorum.

Queret autē quis cum aque siue sint in amphitrite: siue sint in cōcauitatib⁹ non naliter credit a locis illis ⁊ effluāt in terrā que sit eas eleuās ex locis suis ad hostiā fluminis: vel fontis: nullum enim corpus fm nām mouet ad locū vnū ⁊ eundē ⁊ de illo: sed si mouet fm nām ad ipm tunc fm violentiā recedit ab ipso sicut pꝫ in motu terre deorsum ⁊ in motu ignis sursum. ¶ Adhuc autē q: aqua grauis est plus ꝙ leuis: ⁊ ideo descēdet fm nām in loca ꝯcaua: igit fm sui nām non eleuabit a locis ꝯcauis ad hostia fluuiorꝫ ⁊ fontium siue veniat a mari: siue ab impressionibus humidis ab alto ad terram descendentibus. Ad huius autez dubitationis enodationē reuocanda sunt ad memoriā superi⁹ digesta. Nos enim diximus calidissimos vapores generari sub terra ex ꝯtinuo motu radiorꝫ solis ⁊ stellarū super eam ⁊ hos aliquādo exhalare: aliquādo autem a locis solidis cōtineri ⁊ tunc impulsū in loca concaua ⁊ cōtinue ibi generari ex cōtinua ad terram solis appropinquatiōe: hi ergo vapores sicut nos ostendemus etiaꝫ sunt in fundo maris aliquando exhalātes: aliquando autem cōtinuo retenti in aliquo loco ipsius solido in suo profundo: ⁊ exhalātes quidez cooperantes ad influxum maris ⁊ refluxum sicut alibi dicemus retenti autem faciunt fontes sicut ⁊ in terra. ¶ Modus autē eleuationis est iste vapor sub terra cōtentus ⁊ reflexus in se ad solidum cōcaui superius calefacit ⁊ calore aquas de subtus attrahit. Itemqꝫ in aquis solidātis parietibus cōcauitatis reflexus ebulliendo sicut ventus quidā inclusus eleuat sursuꝫ ⁊ cum continua actione sua ad montis latera necessario aliquando aperiat porū per illum aqua incipit effluere per denerum loci qđ in exteriori parte inuenit. ¶ Ex his pꝫ quare aque effluunt a principio sui ebullientes: cū enim prima tangit frigiditatē exteriorem tunc scđa aduenit sub illa a vapore impulsa: ⁊ tertia venit vicinior vapori impellens scđam: ⁊ sic fit vsqꝫ ad illas in quas imediate agit vapor inclusus: ⁊ ideo saltantes aque ab hostijs suis effluunt sicut olla bullit. Sed tunc aliquis obijciet ꝙ cū vapor iclusus eleuās aquas ad hostia sit calidus debēt aque egredietes eē calidę nisi frigiditas exterior in ꝯtrium operet. In estate aūt nihil in contrariuꝫ operat frigiditas exterior: sed potius caliditas exterior interiorē coadiuuat caliditatē: ergo aque fontiū in hostijs suis debent esse calide cuius cōtrariuꝫ pꝫ ad sensum: q: in estate sunt frigidę: in hyeme aūt calide ⁊ precipue vbi est magnū gelu. ¶ Solutio autē huius dubitationis est ꝙ in locis cōcauis due recte superficies vna interior: ⁊ vna exterior. Interior autē calida est valde ⁊ cū ꝯtrium expellat ꝯtriuꝫ sicut sepe dictū est supra totam terre ⁊ aque frigiditatem expellit interius calidū ad crustam terre superiorē: ⁊ hec est vna causa frigiditatis montiū: cū ergo aqua eleuata est calidā calore nō ignito: sed vaporatio ab interiori ꝯcauo ad hostiū primum istius ꝯcaui qđ est sub terra ad longuꝫ spatiū: nō qdez directe in ꝓfundum sed ex trāsuerso sub crusta terre vel lapidis exteriore frigescit aqua vehemēter per frigidū expulsam in crustam illam: q: ꝯtrarij expulsū a suo ꝯtrario fortior est effect⁹: ⁊ ideo ipsa statim densat ⁊ raritatē amittit: ⁊ egreditur vehemēter frigida a talib⁹ locis: ⁊ hec est causa quare in locis paludosis nō est adeo frigida sicut in montibus: q: loca illa rara sunt ⁊ nō solidā: ⁊ non multum continentia frigus: ⁊ caliditas sub talib⁹ locis non est multa que frigus ad exteriora expellat. In hyeme autē est quidā alius calor in extrema superficie terre diffusus a quo plante nutriunt ⁊ conualescunt ⁊ ille cōpressus per gelu terre exteriorib⁹ poris conclusus vertitur in aquas ⁊ facit eas tepidas: ⁊ hoc signū est ꝙ quanto maius est gelu in hyeme in terris aquilonaribus tanto putei magis fumant ⁊ cum gelu remittatur tunc non fumant: sed infrigidantur aque. Fluuij autem longe fluentes a suis hostijs multum recipiunt gelu aeris ⁊ ideo in hyeme infrigidantur ⁊ aliquando congelantur.

Propter qd aqua in paludibus non est adeo frigida sicut in montibus.

¶ Cap.13m. De causa quare fontes aliquādo exiccant ⁊ fiūt noui fontes ⁊ flumina vbi ante non fuerant.

Redeamus ergo ad ꝓpositūꝫ inuestigādo cām quare fontes ⁊ flumina aliquādo exiccantur ⁊ fiunt noui fontes: ⁊ noua flumina aliquotiens in locis vbi ante non appuerunt. Dico ergo ꝙ in quibusdā locis maris est aqua per aliqđ tēpus ⁊ deinde maris emittunt aquā ⁊ aqua corum effundit in terrā ⁊ fluit in viscera eius ⁊ terra illa madida est primū ⁊ postea siccat. Causa aūt huius est ꝙ essentia terre similis est corporibus aīalium ⁊ plantaꝝ in hoc ꝙ accipiunt finē vltimū sicut iuuentutē ⁊ seniū: ⁊ ideo recipit aliqū additionē: ⁊ aliqū recipit diminutionē. Est eniꝫ terra aliqū rara multuꝫ ⁊ vsqꝫ in ꝓfundum fuit vasta profunditate ⁊ in poris eius ⁊ in foraminib⁹ diuidit aqua ⁊ quasi exugitur ab alia parte solis ⁊ a quibusdaꝫ stellis sibi appropinquātibus aqua exhalat successiue: ⁊ ideo exiccatur paulatim ecōtra ⁊ accidit ꝙ aqua extrahitur ad locū aliquē: per causaꝫ autē dictam effundit in eo ⁊ quasi stagnatur ⁊ fit ibi mare vbi non fuit: similiter humescit aliquādo ex roribus ⁊ pluuijs quaꝝ aque attrahunt causis antedictis ad loca quedam: ⁊ similiter est in fontib⁹ ⁊ fluuijs: q: cū aque cōcurrunt ad cōcauum vbi deberēt facere copiam fontis aut fluminis secū trahunt admixtū terreū ⁊ cōtinue attrahendo obstruunt sibi itroitū ⁊ tunc exhausto illo qđ attractuꝫ est deficit fons vel flumen: aliquādo cōtingit in altero exitu vbi eleuant ad hostiuꝫ obstructio a simili causa ⁊ tunc nō deficit: sed effluit alibi ⁊ hec est vna causa defectus: aliquādo etiā contingit ex casu lateꝝ concauarū viarum in cōcaua ipsa ex terre motu vel ex alijs causis ⁊ tunc iterum effluunt aque in alijs locis. ¶ Mirabile autem accidit in alamania in loco qui dicitur Lonsea: ibi enim est aqua copiosi fluxus necarus nomine que exiccata fuit per spatium miliaris per tres horas diei ita ꝙ colligebant pisces in fundo eius ⁊ nō caruit fluxu suo nec diminuebatur supra nec infra nisi in illo miliari qđ est circa oppiduꝫ qđ diximus: ego autē subito post veniens ad locum considerans loci dispositionibus sciui ꝙ fundus aque illius solidissimus est ⁊ illic fluit inter montes non multuꝫ altos ⁊ habet altas ripas in loco illo ⁊ ex vapore illo incluso diuisus ⁊ eleuatus fuit fundus ꝓpter qđ aqua resedit in principio illius eleuationis ⁊ i fine eius exiuit ⁊ cuꝫ exhalasset vapor resedit totus fundus in locum suum sicut fuit prius ⁊ tunc fluxuꝫ habuit aqua sicut habuerat antea.

Mirabile tempore suo contigit.

¶ Cap.14m. Et est digressio declarans quare quidaꝫ fontes certis horis manant: ⁊ certis horis se retrahunt.

Seneca autē in libro.9. nāliuꝫ questionuꝫ tangit de fontibus qui senis horis sunt pleni: ⁊ senis horis sunt vacui: ⁊ de fluminibus qui certis mēsibus sunt magni: ⁊ certis mēsibus sunt parui ⁊ alijs hmōi accidentibus. Huius autez ipse talez reddit causaꝫ ꝙ videlicet est de ipsis sicut de humoribus: q: quidā quarta die febres mouēt sicut melācholia: ⁊ qdā certis horis remouēt sicut ꝓdigia ⁊ certis mēsibus partus presto est ad exitum sic ⁊ aque internalla habent quibus se retrahunt ⁊ quib⁹ redeant: ⁊ quedam interualla minora sunt: ⁊ ideo notabilia quedā antez maiora nec minus certa: ⁊ quid mirum cū videas ordinē rerū fm naturę constituta procedere hyems nunqꝫ aberrauit estas suo tēpore incaluit sub terra minus nota sunt nature rei ꝯstituta: sed non minus certa crede infra quicquid vides supra: hec sunt verba Senece. ¶ Et vident duas causas reddere hui⁹ manationis ⁊ abscissionis fontiū. s. motuꝫ humoris sicut in quartanis ⁊ cōstituta nāe sicut aduentum hyemis ⁊ estatis. ¶ Sed ꝙ hoc falsum sit de facili probat. Si enim mot⁹ humoris causa esset oporteret ꝙ ille humor ab aliquo putrescere ⁊ sic ebulliret: sed putrefaciens ipm nō inenit. ¶ Adhuc autē omne sic putrescens determinato tpe maturat ad eductionē: sed nō educit vnqꝫ a fontib⁹. ¶ Adhuc aūt in fontib⁹ nō inuenit aliū humidū aqueū hoc autē omni die mouet putrefactū: ergo illi fontes omni die deberēt manare: ⁊ ex his

Impugnatio prie cause

Impugnatio secunde.

& multis alijs patet q nulla causa est quã inducit. ¶ Si aũt cõstituta nature eẽnt causa cũ illa sint ordinata deberet causa esse manifesta & necessaria sicut motus solis in obliquo circulo necessarius est & ppetuus & adducit suo tẽpore hyemẽ: & suo tẽpore estatem: talis autẽ nulla causa apparet in manatione hoꝝ fontium: nec sufficit dicere in vniuersali: qꝛ talia procedũt a causis nãlibus nisi dicaꝛ in speciali que sit illa cã: qꝛ aliter oĩa nãlia vna determinatiõe declararenꝛ: de omnibus enim nature effectibus verum est hoc vl̃e q causas habent nãles.

Opio ppria

¶ Nos ergo dicimus q causa varie manationis fontium illoꝝ duplex est. s. q vapor eleuans qui maior & fortior est q̃ sit vena influens in specũ que cõtinet copiã fontis: & ideo cũ eleuat aliquot horis opꝫ expectare iteꝝ donec subintrat tãtũ q possit eleuare. ¶ Alia vero causa est q calor eleuatus est debilis: & ideo cũ aqua eleuata euaporet pars eius & sit debilior: & ideo anteq̃ iteꝝ eleuet opꝫ cõfortari ipm per hoc q per radios solis regeneraꝛ vel ẽt per hoc q de calore frigiditate terre vel noctis vel vtriusqꝫ expellitꝛ in specũ & ex hoc fortior efficiꝛ: lꝫ autẽ senis horis fluant & senis deficiant fontes illi: tñ possibile est q diutius fluant q̃ a fluxu cessent: vel econuerso: diutius cessant a fluxu q̃ fluant: vel equaliter fluant & abscindanꝛ a fluxu sm diuersitatẽ proportionis quã habet calor eleuans ad copiam aque intrantẽ in specũ que eleuatur per calorem. Si autẽ aliqui fontes abscinduntꝛ tpe caumatis: & fluunt tpe humido apparet q illi vel in toto vel in parte causenꝛ a pluuijs: qꝛ enim sufficiẽtes copias nõ habent in se ppter hoc nõ fluunt nisi quãdo copia ministratur.

¶ Cap. 15^m. Quare terre quedam submerguntur: & quedam desiccantur.

In pho aũt ẽ primo metauroꝝ ca. 5. ibi. Nõ semp aũt eadẽ loca terre neqꝫ aquosa sunt &c.

Hic dicẽdum q quedã terre aliqñ fuerũt coopte marib⁹ & aquis & sunt desiccate: & ecõuerso: que desiccate fuerunt facte sunt humide coopte aquis & intẽperate ex humore facte sunt tẽperate: & regiones itẽperate exiccate facte sunt tẽperate. Dico enim q sicut reperitur in antiquissimis hystorijs q aliqñ super terram egypti vincẽs fuit aqua: & super alias terras quasdã que sicce sunt sup Nilum paulatim aut per terre raritatẽ effusa fuit aqua illa & deriuata per riuos multos & paludes & desiccata sunt loca illa calore solis & impressione stellaꝝ in his temporibus: nec loca illa simul exiccata sunt sed successiue locus post locum sm q magis erat aqua pfunda: & minus pfunda super loca illa: cum autẽ reducta fuit ad tẽperiem siccitatis tũc habitabilis effecta est: & plantate sunt arbores in ea vt ex radicibus arboꝝ magis cohereret terra: & postea seminata sũt semina. ¶ Qd autẽ verum sit qd dictum est testatur Homerus dicens: egyptum prius dictam Nilbela hoc est diffusionẽ Nili: postea autẽ dicta est egyptus qd sonat tenebras ppter euaporationes aque abundantes in ea cũ aqua siccaretur. Homerus autem lꝫ in hoc bene dixerit non tñ ipse potuit scire oẽs mutatiões que de humido & sicco facte sunt in egypto: ideo nec omnes docere potuit. Dico enim generaliter q quecũqꝫ terra superficie rorida est & humida: est eniꝫ roridus humor in superficie & humor est humidus in profundo cum inquã siccatur talis terra ipsa primo venit ad temperiem antequã incipiat abũdare in superficie siccitas & tũc rarificaꝛ cõmixtio eius que est ex humido & sicco: & tandem inualescente calore solis & virtute stellarũ calidarum super eam erit superficies sicca & tunc iteruꝫ cõmixtio eius erit corrupta & erit sterilis. Et his de causis multa vberosa loca facta sũt sterilia: & ecõuerso: sicut locus cui nomen est Mudkemiur qui ex vbertate in sterilitatẽ est ecõuersus: qd autẽ accidit in loco vno possibile est vt alibi accidat ex causis eisdem: non tñ simul accidet vbiqꝫ: sed successiue sicut nos dicemus i libro de causis proprietatum elemẽtoꝝ ex impressionibus planetaꝝ. ¶ Amplius autem in mari accidit aliquãdo q loca que profunda erãt aliquãdo in abysso aque exiccãtur: & loca que sicca erãt profundanꝛ sicut accidit in Pẽtapoli q pfundata est in mari rubro mortuo & intingaꝛ occanis cuius cãpi qui nunc sunt vberes fuerunt in pfundo maris: hoꝝ autẽ oium causa est motus solis & reuolutio orbis pcipue in magnis reuolutionibus suis que fiunt ex cõiunctionibus planetaꝝ omniũ vel superioꝝ & ex reuolutione stellarum fixarum: ex eisdem eniꝫ causis in mundo accidunt mutationes magne & variatiões cõplexiõis hyemis & estatis. s. q hyems que fuit per multos annos asperior efficitur calidior: & econuerso: & idem est de estate: & ex eisdem causis accidit tunc sterilitas vel vbertas locis diuersis ex hoc q efficiunꝛ tẽperata in humido & sicco: vel intempata in altero cõtrarioꝝ istorum: sicut autẽ iam diximus mutationes iste nec simul accidunt in tpe vno: sed in tẽpore post tẽpus: ideo nec simul accidũt in oĩbus locis: sed in loco post locuꝫ. Submersio enim ex diluuio particulari in tẽpore regis. Dulphimos nõ fuit vbiqꝫ: sed in terra grecoꝝ tñ & plurimum submersionis illius nõ etiã vbiqꝫ fuit in terra grecoꝝ: sed post abundauit in locis qui dicuntur Athlete que sunt Haudrus & Abiulez quoꝝ locoꝝ nomina sunt modo mutata: loci autẽ hui⁹ submersi multotiens mutate sunt dispositiões: qñqꝫ in littoribus eius habitauerũt hoĩes qui dicebanꝛ phacyt: qui ante hoc noiabanꝛ ganicij: & modo nominanꝛ greci & hec mutatio noium multas significat mutationes dispõnum illius terre: submersionis autẽ antique signum est q adhuc tpe Aristo. Alexã. macedonis tpe pluuie diu inundabant flumina coꝝ: & diu stabant paludes eoruꝫ & absqꝫ dubio accidit ex interioribus copijs redundantib⁹ ad aquas superiores. Sunt de his autẽ multe diuersitates enumerate in Timeo Platonis. Causa autem eoruꝫ iam dicta est: qꝛ propria causa sciri nõ poterit nisi ex astronomie disciplina: quã cõplebimus deo adiuuante.

¶ Cap. 16^m. Quare flumina manant quandoqꝫ & desiccãtur: qñqꝫ sm opinionẽ antiquoꝝ: & sm opinionẽ nostram.

In pho vbi supra.

Unt autem quidã philosophi qui dictoꝝ aliaꝫ signauerant causam. Dixerunt enim q causa propter quã flumina aliquãdo fluunt & aliquãdo exiccantur sunt cauerne que sunt sub terra: cum enim in illis sunt copie aquarum multaꝝ tunc dant materiã oĩbus fluminib⁹ & currunt: & quãdo minoranꝛ in eis copie ille aquaꝝ tunc abscinditur mã fluminum & subtrahunꝛ aque eoꝝ & desiccanꝛ: hec autẽ causa nõ est sufficiens vt pꝫ ex superiorib⁹ dictis. Causa aũt quare flumina habent hostium in vno loco postq̃ in alto est magnitudo ampla interius loci eleuati & alti in quo est multe aque copia: & opꝫ q loca illa spissa valde & solida habẽt interius latera: & q extra sint frigida frigiditate expulsa ab interiori calore: qꝛ tunc frigus ꝯtinet calorẽ inter ꝯcauitatem: loca eniꝫ que talia existũt nata sunt suscipe plurimas aquas: & sunt ꝯseruãtia eas qꝛ aqua nunq̃ resoluiꝛ tota ex eis: sed cõtinue eleuatur ad emanandum hꝫ venã a mari occeano & nutrimẽtuꝫ multũ a pluuijs: & ideo illic aqua multiplicaꝛ indeficiẽter: loca autem nõ alta sed depressa quoꝝ cõcauitates nõ sunt multum in pfunduꝫ submerse in terra: que sunt breuis amplitudinis: habẽtia lapides albos molles nõ retinẽt aquas nec figitur ad manẽdũ in eis aqua cũ enim nõ sit alta cõstat q parũ fuit ibi nãle calidum qd terrã eleuare non potuit: nec fortiter latera in saxa decoquere: & cum nõ sint profunda calore solis aperiunꝛ pori eius & euaporat calidũ intraneũ qd aquas debuit eleuare: & cũ sint breuia nõ recipiũt aquas multas: lapides aũt albi frigus figurãt paꝝ in humido itraneo: & q molles sũt causaꝛ ex defectu vtriusqꝫ coagulantis. s. calidi primo & frigidi postea: qꝛ sicut isra dicemus: coagulatio lapidis est ex calido primo extrahẽte humidũ: & deinde ex frigido ispissante: & iõ talis locus corrũpit aquas: & non põt esse hostium magni & sempiterni fluminis: cũ eniꝫ talibus locis aduenit caliditas ex stellis fixis: que dicunꝛ caniculе & hoc est quãdo sub radijs solis oriuntur ortu mundi qui diciꝛ ortus chosmicus: & adiuuanꝛ a virtute martis nec retrahunꝛ ad effectuꝫ a saturno vel alijs stellis frigidis tũc velociter exiccantur: hec est ergo vera causa quare quedam flumina & fontes exiccanꝛ qñqꝫ ab hostijs suis: & fluũt qñqꝫ: & quedam alia fluunt continue: & causa quã dixerunt quidam philosophi indocti nõ fuit sufficiens lꝫ sit vera in quibusdaꝫ fontibus aliquando sicut supra diximus.

¶ Cap. 17^m. De mutatiõe facta i egypto & circa mare viride.

Utationũ autẽ hoꝝ diuersificanꝛ sicut ante iã diximus: nihilomin⁹ tñ fiunt mutationes circa maria & flumina & terras. Nõ lõge eniꝫ ante tẽpus Philippi macedõis loc⁹ quẽ qdã egyptiorum inhabitãt a flumine Nilo submersus fuit quã submersionẽ multi oculis viderũt & testi-

monitū hui⁹ est mare: qđ tūc viride dicebat̃: sed nūc dr̄ mare rubrū: tūc eni dominātib⁹ aq̄s ex frigiditate terrarū illarū mare fuit viride q̄lis est viror aque multū frigidum currētis in mōtib⁹ q̄n lōge videt̃: q2 de prope aqua p̄specta nō videt̃ habere colorē eo q̄ tunc visus nō manet in sup̄ficie aque: sʒ vergit in p̄fundū: nūc aūt mare rubrū dr̄ pp̄ ꝯtinuā adustionem solis sup ip̄m que arenas ei⁹ ꝯuertit in ruborē. Tunc autē tp̄is cū se nup ad mare aque retraxerāt sub altitudine littoris ip̄si⁹ qđ forte artificialr̄ p̄ ꝯgestū aggerē fuit exaltatū sic fieri hodie solet ĩ Flādria ⁊ ĩ alijs locis marinis fuerūt qdā reges qui pp̄ vtilitatē nauigationis de loco ad locum voluerunt facere fossata de mari ad ciuitates ⁊ ad flumina diuersa oriētalia vt multiplicaret̃ iuuamentū nauiū q̄ possent naues ire vbiq3 in terra illa: p̄cipue aūt dico reges cogitabant hoc facere. s. Assuerus ⁊ Adrianus: sed arte geometrica inuentū est q̄ mare tūc tp̄is erat altius q̄ terra pp̄ multitudinē sue aque q̄ nup totā terrā operuerat: ⁊ iō nō ausi sūt fodere: q2 fossum imanasset in flumina ⁊ fontes fecisset eos salsos ⁊ ita destruxisset habitationē ⁊ pōt esse q̄ si mō foderet̃: q2 nunc magis exiccatū est q̄ nō eēt nocumētū si fieret qđ tūc appetebat̃ iuuamētū nauigationis: ex his g̃ ꝯstat q̄ nulla loca sub orbe q̄ ꝯtinue mouet̃ ⁊ efficit̃ nou⁹ in sitib⁹ stellarū manent s̄m dispōnē vnaʒ: sed sicca humescūt: ⁊ hūida exiccant̃. Dictū est ergo de marib⁹ ⁊ fluminib⁹: ⁊ quare efficiunt̃ flumina in qbusdā locis currētia: ⁊ in quibusdam abscisa.

Tractatus tertius secundi libri metheororum.

Cap. p̄ᵐ. Que sit tractatus intentio: ⁊ de duab⁹ opionibus antiquorū: ⁊ de esse ⁊ de generatione maris.

In pho autē est. 2. metheororū. j.

AT q2 iam cōpleuimus Cōsiderationē de marib⁹ ⁊ fluminib⁹: q̄re flumina fluūt a qbusdā locis ⁊ a qbusdā locis abscindūtur: nūc in hoc ꝯtĩ tractatu dicam⁹ eē maris ⁊ g̃nationē eius: ⁊ q̄re multū sal est ĩ eo: ⁊ qualr̄: ⁊ vn̄ est initiū eē ei⁹ ⁊ cursus s̄m locū. Dicemus aūt p̄⁹ de eē maris ⁊ fluxu ei⁹ ⁊ salsedine s̄m opinionē aliorū: ⁊ deinde s̄m s̄niam nostrā. Dixerunt autē qdā theologi speculantes res diuinas ⁊ subas celestes que sunt orbes ⁊ effect⁹ eorū q̄ sunt hesiodiste q̄ mare s̄m virtutē manādi quo ad fluxū ⁊ influxū ⁊ manat ex orbe ⁊ rā ⁊ radix ⁊ fluxus ei⁹ est in ipso: ⁊ inde est p̄nᵐ ⁊ cā efficiens fluxus eius. Et isti dixerūt verū q̄ cā influx⁹ ⁊ effluxus est ex orbe lune sic alibi determinatū est: ⁊ dixerūt ēt q̄ diuersitas oīs status mot⁹ ei⁹ est s̄m diuersitatē status mot⁹ orbis ⁊ hoc est verū quo ad influxū ⁊ refluxū: q2 s̄m q̄ variat̃ luna accedēdo ⁊ recedēdo ad solē vel a sole: sic variat̃ mare effluēdo ⁊ refluēdo. Hoc autē nos verificauim⁹ in libro de effectib⁹ planetarū in elemētis qui dr̄ liber de causis p̄prietatū elemētorū: q̄ aūt orbis mouet mare ꝯtingit pp̄ mobilitatē ei⁹: q2 ipse se hʒ vt motor ⁊ rā respectu istorū īferiorū: nec hic tangit̃ ista opinio nisi vt sciat̃ esse insufficiēs: q2 nō demōstrat aliqd de esse maris: sed tm̄ eius influxū ⁊ refluxū. Sapiētes aūt qui p̄fecti fuit in reb⁹ humanis quas hoī scire est pōe ⁊ locuti sunt de reb⁹ nālib⁹ dixerūt q̄ eē ipsius maris hʒ p̄nᵐ ex hoc q̄ cū humiditas aque p̄⁹ operuit totā terrā sol ꝯtinue sup illā humiditatē eleuat vaporabiliter partē ipsius ⁊ ꝯuertit eā in aerē ⁊ in ignē ⁊ hoc ex p̄te meridiei vbi sol est fortior remāsit āt quiddā humoris qđ sol nō ꝯsumpsit p̄cipue ex parte aquilonis: ⁊ ideo s̄m opinionē istā mare qđ primo cōtinebat terrā īminutū est a q̄ntitate ipsa ĩ qua fuit: ⁊ facta est terra sicca in quibusdā locis ⁊ alibi remāsit mare: rō autē in homogenijs idē iudiciū sit de toto ⁊ de parte ꝯcedunt q̄ mare adhuc ante finem tēporis siccabit̃ totum ⁊ nō erunt nisi tria elementa.

Cap. 2ᵐ. Et est digressio declarās an aqua aliq̄n totā terram operuit: ⁊ an siccabilis sit per totū p̄cedente tēpore.

OPortet aūt nos hic digressionē facere querēdo de ista opione: hic eniʒ fuit Anax. ⁊ oium eorū qui posuerūt aquā mixtā primo totā terrā occupare fuit āt ⁊ Ouidius in hac s̄nia ⁊ multi p̄hi illustres ⁊ excellētes. Si autē iste rōnes eorū: q2 nos videmus ordinem elemētorū ita q̄ semp cōuexū vni⁹ est in cōcauo alteri⁹ per totū circuitū rotūditatis sue: sicut eniʒ ꝯuexū ignis est in cōcauo orbis lune: ⁊ conuexum aeris est in cōcauo ignis: sic etiā hoc modo cōuexū aque erit in ꝯcauo aeris ⁊ ꝯuexū terre erit in ꝯcauo aq̄: ergo vbiq3 aqua de sua nā operit terrā: qđ autē nāle ē aliq̄n fuit ergo terra aliq̄n fuit coopta aq̄. Adhuc cū oē corp⁹ habeat nāliter locū vnū opʒ q̄ totū locū illuʒ ipleat: q2 aliter aliqd sup̄fluū eēt in nā. Cōstat autē q̄ locus p̄prius aquarū est terre sup̄ficies: q2 ad locū illum mouent̃ vbiq3: ergo s̄m nām sunt aque in terre sup̄ficie: ergo aliq̄n operuerunt totaʒ terrā. Amplius quecūq3 duo elemēta nō hn̄t symbolū illa colligant̃ per vnū mediū qđ hʒ symbolū cū vtroq3: sed terra ⁊ aer nullū habēt symboluʒ: opʒ ergo q̄ vbiq3 colligent̃ p̄ mediū aquā que hʒ symboluʒ cū vtroq3 ⁊ ita iterū videtur q̄ s̄m nām terra vbiq3 debeat eē aquis coopta. Adhuc sicut dicit Hesiodus si desiccata est tunc aut calore solis desiccata est: aut absorpta est cōcauitatibus adhuc in terra partis vt absorberet partē aque ⁊ terra appareret arida ⁊ habitabilis. Si autē p̄ma mō fuit tūc sequunt̃ duo s̄m Hesiodū: vnū necessariū: alterū p̄babile: id autē qđ necio sequit̃ est q̄ aliq̄n operta fuit aq̄s: ⁊ q̄ adhuc s̄m nām debeat opta eē ⁊ sit per accñs discoopta: alterū autē qđ p̄babiliter sequit̃ est q̄ ipsa aqua tota sit siccabilis: q2 qđ accidit in partib⁹ homogenijs pōe est in toto accidere: ⁊ iō cū in parte siccata sit pōe est q̄ siceret̃ in toto: ⁊ ex hoc vlteri⁹ sequit̃: q̄ futurū est q̄ mūdus nō hēbit nisi tria elemēta: ⁊ q̄ tūc imperfect⁹ erit mūdus: ⁊ q̄ nihil cōmixtū g̃nabit̃: q2 terra per se nō ꝯtinuat̃: sed per humidū aqueū hʒ ꝯtinuationē: humidū eniʒ aereū nō est incorporabile ⁊ p̄cipue q̄n calor solis exiccās humidū aqueū ⁊ humidū aereū dissoluit ⁊ rarificat. Si autē ꝯcauitatib⁹ recipiētib⁹ humorē exiccata est terra hoc erit mirabile: que eniʒ nālius virtutū illas p̄parauit ꝯcauitates cum terra de nā sua sit ꝯtinua: generāls eniʒ nā est q̄ partes ei⁹ volētes centro approximare cōprimāt se fortiter circa cētruʒ: frigidum autē qđ est in terra p̄pterea q̄ longissime distat a motu celi qui facit calorē etiā est cōprimēs ⁊ nō permittēs ꝯcauitatib⁹ ītercipi partes terre nisi forte vt supra diximus calore solis. Si autē ille cōcauitates fiunt partib⁹ terre subtilioribꝰ eductis per vapores terrestres: sed q̄ pōt hoc eē si terra coopta fuit aq̄s: radius eniʒ solis tūc nō habuit liberuʒ accessum ad terrā: ⁊ iō nihil potuit soluere ex ipsa nisi pri⁹ eēt discoopta ab aq̄s: ergo discoopertura terre fuit ante ꝯcauitates preparatas in terra: nō g̃ terra desiccata est cōcauitatib⁹ recipiētibus in se partē aquarū. Nostra autē intētio nō hic querere quātū de terra discoopertū sit ab aquis: q2 ptinet hoc ad scientiam de locis habitabilib⁹ de qua nos deo volēte alibi faciemus tractatū: q2 per principia istius sciētie nō pōt sciētia illa demōstrari ⁊ cōpleri sufficiēter: ergo iste rōnes sunt antiquorum sparsim inuēte in dictis eorū ⁊ quedā alie in quib⁹ nō est magna vis. In ꝯtiuʒ autē istarū rōnum p̄cedi pōt ex eo q̄ semp s̄m nām fuit g̃natio vlis in mundo. Locus autē generatorū mixtorū est in loco cōtactus triam elemētorū vt in libro de g̃natione ⁊ corruptione est p̄batum: semp ergo fuit terra cōtingēs aerem in parte vna ⁊ aquā in parte alia. Adhuc autē mirabile eēt si causis nālibus p̄manentib⁹ eodē modo effectus istarū variarent̃: cōstat autē q̄ motus solis semper vno modo est tātū per recessum causans de cōuersione inferiorū elemētorū in superficie quātum per accessum causat de cōuersione superiorū ad inferiora: tātū ergo recedit ad aquā in hyeme ⁊ in terris frigidis q̄tuʒ recedit ab aqua in estate ⁊ in terris calidis: ergo semp manet per vnū modū: ⁊ ex hoc vlterius pʒ q̄ nunq̄ tota aqua siccabit̃. Propter hec autē ⁊ his similia dicemus q̄ terra s̄m nām nunq̄ sit tota cooperta aquis si hoc verū est supra qđ habitū est q̄ loca terre semp mutant̃ s̄m humorē ⁊ siccitatē successiue ita q̄ loc⁹ post locuʒ siccat̃. Causa autē huius nālis est q̄ inferiora elemēta sunt sicut mā respectu supiorū: ⁊ supiora sunt formalia ⁊ spiritualia respectu īferiorū: ⁊ iō multū plus habēt de loco q̄ īferiora ⁊ ignis spiritualissimus ⁊ subtilissimus corporū totū iplet celi cōcauū: ⁊ aer minus spiritualis ipiet ꝯcauū minus. s. ignis aer enim cū habeat humidū p̄cedens extra seip̄m pp̄ calidum ei⁹ ip̄m humidū aereū ei subiectū fluit ad aliud. s. siccū ignis ⁊ ad siccum terre: sed aqua materialis valde non pōt implere locū cōcaui alterius cū humidū eius fluat in seip̄m ⁊ sic ꝯbat̃ in mā eius in quātitate: terra autē materialissima minimū capit locū ⁊ ideo partes eius ꝯtēdūt in cētrū ⁊ com-

Motus solis.

primunt se circa ipm ꝛ pro sui minima q̄titate dicit̄ etiā to, ta circa centrū totius spere celi ꝛ mundi: aqua autē nō hꝫ fi, gurā sphericā sꝫ circularē: qꝛ diffundit̄ a polo in polū p vtrūqꝫ punctū oriētis ꝛ occidētis sicut supra diximus qñ posuimus modū imaginationis loci maris: hoc aūt signū est ꝙ sicut di cit ꝯ̄speetraginus: ignis velociter ꝛ vniformiter imitatur mo tum circularē celi: aer autē imitat̄ eum sed nō vniformiter: sed aqua nec vniformiter nec cōplete: sed ꝫm aliquā propor, tionē arcus circuli ꝛ est illa pars terre semicirculus ꝛ aliqñ parum plus ꝛ aliqñ parum minus sed terra in nullo imitat̄: sed perpetuo quiescit in loco suo: ꝛ ideo sicut se hꝫ elemētum ad motū circuli sic se hꝫ ad locum sphericū: sed aqua incōple, te in motu describit circulū: ꝛ ideo incōplete etiā cōpl: ꝛ locū sphericū. ¶ Ad rōnes ergo antiquoꝝ dicēdum est ꝙ nō eodē modo se hꝫ ordo in elemētis: qꝛ aliter quātū ad locū ordināntur formalia: ꝛ aliter mālia: formalium enim que māiorē oc, cupant locū ꝛ perfecte imitant̄ motum celi est moueri in loco suo: qꝛ aliter nō cōplerent circulum: nihil enim cōplet motū qui in circulo est nisi circulare vel sphericum: taliter autē non se habēt adinuicē inferiora nec etiā taliter inferiora ad supe riora. huius autē causa est vt dictū est ꝙ inferiora sunt sicut mā generatoꝝ ꝛ vnum eoꝝ dominat̄ in substātia qđ est ter, ra: alteꝝ autē prestat illi ꝯtinuationē ꝛ cōglutinationē qđ est aqua: ꝛ ideo opꝫ ꝙ illa elemēta sꝫ imediata sint agētibꝰ que sunt formalia ꝛ in circuitu ꝛ vbiqꝫ sit gñatus accessus ad na turā qđ nō esset si terra esset aquis cooperta tota: qꝛ tunc ra, dij solis qui principaliter generāt nō imediate tāgerēt eam: ꝛ ideo dixit Aristo. in 2° de gñatione ꝛ corruptiōe: ꝙ in loco generationis opꝫ cōcurrere tria elemēta cū radijs solis qui sunt loco ignis. ¶ Qđ aūt antiqui dicūt ꝙ aqua nāliter im, pleat locū suū nālē: dōm ꝙ hoc est veꝝ: qꝛ aliter alteꝝ duoꝝ īpossibiliū ꝯtingeret. s. ꝙ aut locꝰ esset vacuus aut aliqđ cor, pus semp eēt ī loco suo nō nāli cū circūferētia terre nō vbiqꝫ est locus ꝯnaturalis aqs: cū enim aqua sit frigida ꝛ hūida ꝛ spissa nāliter mouebit̄ sub aeris supficie ꝛ ad terre circūferē tiā vbi iste qualitates magis sunt in supficiebus aeris q̄ꝫ ad cōcauā supficiē: ꝛ ibi magis sunt in supficie terre q̄ꝫ ad supfi, ciē cōuexā: hoc aūt est in aqlone ꝛ iđ ibi ꝓximissimus est locꝰ aquaꝝ ꝛ sunt aque in meridie: hoc nō est q̄tū ad gñationem eaꝝ in loco illo per se: sed qꝛ fluūt ad locū illuꝫ ab aqlone vbi est locus gñationis eaꝝ sicut ifra ostēdemꝰ. ¶ Si autē aliqs forte obijciat ꝙ vniꝰ corporis est locꝰ vnus ꝛ cū aque sit vnū corpꝰ homogeneū erit in vno loco ꝛ silr terra: videt̄ aūt terra esse in duobꝰ locis: qꝛ est ī duabꝰ supficiebꝰ. s. aq̄ in parte vna ꝛ aeris in parte alia: hec obiectio est ridiculosa: qꝛ dicūt Aui cēna ꝛ Algazel ꝙ nihil ꝓhibet duas supficies eē locū vnum tam artificialiter q̄ꝫ nāliter: ꝛ artificialiter qdē patent multi plices modi: nāliter autē pꝫ in oībꝰ plātis que partim in ter, ra partim in aere: ꝛ aliqñ etiā partim in aqua sunt: vbi enim plāta trahit nutrimētū est in terra: qꝛ ibi idiget frigido ꝛ hu mido qđ ifluit in radices. In stipite aūt ꝛ ramis est in aere: qꝛ ibi indiget calido dirigēte ꝛ eleuāte nutrimentū a radice in ramos. ¶ Ad dictū aūt Hesiodi dōm ꝙ nihil exiccauit a principio terrā vlterꝫ q̄tuꝫ ad partem eius siccā sꝫ successiue particulariter calore solis exiccat̄ ꝛ hūefiat ꝛ sꝫ cauerne fiant successione tēpoꝝ in ipsa per causas quas supra diximus: tñ dictū Hesiodi ꝛ Ouidij fuit ītellectū ꝙ aqua operiret terrā vaporabiliter circa terrā expāsa ꝛ nō in vnda circūfluēte vn, diqꝫ terrā: ꝛ dixerunt eā exiccatā qñ inspissata ꝯcta est aqua in locū minorē in quo nunc est: qꝛ ipsi cuꝫ Anaxa. chaos pri, mā mām eē dixerunt: qꝛ chaos distinxit ꝛ ꝫm spēs formauit intellectus agens: qꝛ intellectiua prima ꝛ de hoc in pȷ̄cis di ctum: sed ex dictis ꝓbatum habemus: ꝙ mare nunq̄ꝫ ope, ruit totā terram ꝫm naturaꝫ nec vnq̄ꝫ exiccabitur. Sed ꝫm ordinem nature semp manebit equale.

Solo ad antiquoꝝ obiecta.

Tex. c. 49. ꝛ infra.

¶ Cap. 3m. De duabꝰ opionibꝰ antiquoꝝ de salsedie maris.

Prīa opio.

Redeamus ergo nunc ad ꝓpositū tangētes opi niones antiquoꝝ de salsedine maris postq̄ꝫ de substātia maris loqmur. Dixerunt autē qdaꝫ sapientum ꝙ in mari accidit salsedo ex hoc ꝙ aqua maris est in terra cōtenta: ꝛ mare nō est nisi cōgregatio illius aque egredientis de terra ꝛ qñ terra ignit̄ tūc cōburunt̄ quedā partes eius. Ignit̄ autē terra a sole calefaciēte terrā ꝛ facit humidū qđ est in ea resu dare ex ipsa: ꝛ tūc ꝓmiscent̄ ei partes ignite terrestres ꝛ iste sudor ibi ꝓmixtus effluit in locū vbi ꝯgregant̄ aque cōfluen tes ex terra ꝛ facit eas salsas qñ ꝓmiscent̄ eis. ¶ Alij aūt di xerunt ꝙ saline sunt in terra per quas trāsit aqua: sunt autēꝫ multe saline in ꝓfundo maris que ꝓmiscent̄ cū aqua: ꝛ ideo salse efficiunt̄: ꝛ huiꝰ exēpliū est vt aqua que colat̄ per cineres que salsa ꝛ amara inuenit̄. ¶ Ambe autē iste opiones cōue, niunt in hoc ꝙ mare nō sit nisi aqua q̄ effluit ex terra: ꝛ prin, cipiuꝫ eius est in terra: ꝛ ꝯgregatio ꝛ stagnatio eius est in lo co maris: sꝫ differūt in cā salsedinis eius: qꝛ alij dicūt causaꝫ salsedinis eius eē sudorē permixtū cū partibꝰ terre ignitis: ꝛ alij dicunt cām salsedinis eē: qꝛ aqua fluens ex terra vadit per salinas vel in loco maris vel extra locum ipsius.

Scđa opio.

Opionū conuenientia.

¶ Cap. 4m. De improbatione eius in quo cōueniunt ambe iste opiniones.

Nos autē iprobabimus id in quo ꝯueniunt am be iste due opiones. s. ꝙ mare sit aqua cōgrega ta ex aqua que fluit ex terra: significatio autem huiꝰ ꝙ hoc vꝫ sit impoīe ꝙ mare sit ex fontibus qui manāt ex seipsis ꝛ cōtinent̄ in terra: qꝛ nos nō inuenimus nisi duas spēs aquaꝝ: vna que est aqua currēs siue fluēs: ꝛ altera est aqua stās: aque aūt currē tes ꝓn̄m sui cursus hñt fontes: q fundūt ab hostio sui fluxus ꝛ hñt originē hoc est vastā specū ī qua ꝯtinet̄ eaꝝ copia mā, lis: q̄ tñ specꝰ semp distat a fonte: ꝛ opꝫ ꝙ specꝰ illa aliqñ reci piat aq̄s a mari si debeat eē ideficiēs fluxus eiꝰ. nos eni ante diximꝰ ꝙ ꝓn̄m currētiū aquaꝝ nō sit egrediēs de vase qđ per seipm fundat aq̄s: qꝛ hic deficeret veꝝ ꝓn̄m aquaꝝ ideficiē, ter fluētiū sicut loca ꝯcaua in qbꝰ ꝯgregant̄ aque ꝯcte de am phitrite: g̃ aque currētes nō sunt ex fontibus q per se fundāt aq̄s: qꝛ nulli sunt fontes tales: si g̃ mare est aq̄ currēs nō pōt eē ex fontibꝰ ꝯtētis in terra q p se fundūt aq̄s: sꝫ potiꝰ q fun, dūt aq̄s accipiūt a mari occeano: cū g̃ occeanꝰ sit ꝓn̄m illoruꝫ fontiū: nō pōt eē ꝙ occeanꝰ ꝓncipiet̄ ab illis fontibꝰ: qꝛ aliter idē eēt ꝓn̄m ꝛ ꝓncipiatū. Si vō dicat̄ ꝙ est aq̄ stans aggregata tñ ex fontibꝰ fluētibꝰ a terra ī aqua ꝯtinent̄. Dices ꝙ aq̄ stās nō hꝫ nisi duos modos: est eni q̄dā stās sicut lacus q̄ fiunt ex fontibꝰ lacune scaturiētibꝰ. Aliꝰ aūt modus est ꝙ aq̄ descen, dūt a loco sublimi: ꝛ ꝯgregant̄ in vnus loco q latera hꝫ alta in ter q̄ stant aq̄ ac si sint fabricata ad hoc sicut aliqñ in valle pro, funda stat aq̄ descēdēs a loco alto ꝛ sublimi: illis eniꝫ duobꝰ modis inueniunt̄ aque stātes: ꝛ nō inueniunt̄ aliisꝰ ab istis mo dis. Et prīa qdē spēs dicit̄ lacuna. Et scđa spēs dicit̄ stagnū a stādo. Neutro tñ istoꝝ modoꝝ est in mari: qꝛ si mare per seipm curriit. s. a fontibꝰ qui sunt in ꝓfundo eiꝰ sicut in lacu, nis: tunc oporteret ꝙ hēret copiā illoꝝ fontiū aliūde que du ceret̄ ad fōtes: ꝛ ita eēt aliūde originatū ꝛ nō eēt origo aq̄ruꝫ ꝛ idem incōueniēs sequeret̄ si eēt stagnum descēdens a loco alto ꝛ sublimi: hoc autē non est possibile cum ipsum sit princi pium omnium indeficientium aquarum.

¶ Cap. 5m. De vera sententia de esse maris.

Dicamꝰ g̃ nūc sniaꝫ verā de eē maris. Sūt ergo multa maria que nō ꝓmiscent̄ sibi adinuicē ni si in radice: qꝛ oīa ꝯtinuant̄ ad occeanuꝫ: ꝛ ꝫm descriptionē factā sub Julio cesare maria me, diterranea in toto orbe hitabili sunt. 30. quoꝝ duo ab oriēte ab occeano egrediētia sunt mare gauritanū qđ mare ꝓsicū puts eē: ꝛ mare qđ est apud mōtes caspios: ꝛ iđ nō pōt eē ꝯgregatū ex alijs aqs: qꝛ tūc nō posset eē ꝓn̄m tam multoꝝ ꝛ tā magnoꝝ mariū. ¶ Cā aūt q̄re mare currit ab aqlone ī meridiē est coartatio littoꝝ eiꝰ ꝛ ꝯstrictio plus q̄ꝫ sustineat aq̄ q̄ est in eis ꝛ iđ ptes se ipellūt a loco altio ri ad locū magis declinē sicut ab aqlone in meridiē: ꝛ iđ cōtrer loquēdo cursus aq̄ est ex pte septētrionis ī meridie: qꝛ pars septētrionis altior est pte meridiei: ꝛ hoc testificant̄ qdā nā, les: dixerūt eniꝫ ꝙ sol p diē currit in semicirculo q est ab oriē te in occidētē: sed nō recurrit p semicirculū īferiorē. s. ab oriē te in occidētē: sed potiꝰ cū est in occidēte redit p semicirculū q ab oriēte icipit: ꝛ p punctū aqlonis redit in oriētē. Si autē querat̄ ab illis q̄re de nocte nō videat̄ sol sicut in mane qñ orit̄ ꝛ de vespe qñ videt̄ in crepusculo: dicunt illi ꝙ terra ꝛ aqua in aqlone altior est q̄ꝫ alibi: ꝛ iđ sol de nocte nō videt̄ in aqlo ne: ꝛ sꝫ falsum dicāt: tñ cōcordant in hoc ꝙ altior est terra in aqlone: ꝛ iđ cooperit solē ꝓpter altitudinē suam.

Propter qđ mare fluit a septētriōe in meridiē.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarās de causa fluxus maris: ꝛ quare fluxus eius cōiter est ab aquilone in meridiē.

Dubitabit autē aliquis qualis est fluxus siue cursus maris qd dicit amphitrites siue occeanus vtrū ſm naturā moueat extra ꝓpriū locū nec in loco ꝓprio. Locus autē ꝓprius aquaꝝ vt infra dicetur est occean9: videbit alicui ꝙ aque nec in ipso nec extra ipm debeāt moueri. Si enim instetur ꝙ celum mouet in loco suo nō est rōnalis instātia: qm̄ probatū est pro hoc ꝙ celū in loco suo moueat ꝙ ipm non pōt moueri a nā: sed ab itelligētia. Nos autē hic loqmur de motu a nā. ¶ Adhuc autē nullū alioꝝ elemētoꝝ hꝫ motuꝫ in loco suo vel extra locū suū ſm nāꝫ: ergo neqꝫ aqua hēe dꝫ: iste enim mot9 quo mare fluit ꝯtinue nō est ille mot9 quo fluit vltra locū suū ꝛ refluit: sed poti9 fluit infra littora sua. ¶ Ulteri9 autē incōueniēs videbit esse cā: que supra est assignata. s. coartatio laterū suoꝝ. Humidū enim aqueū coartatum nō cedit in seipm: sed poti9 fluit sup id qd coartat ipm sicut ē videre in aqua cōpressa a manu que nō cedit in seipsam: sed poti9 circūfluit manum: ergo si latera maris coartāt mare fluxi9 maris erit sup latera maris vndiqꝫ: ꝛ sic falsuꝫ qd dictum est ꝙ fluat ab aqlone in meridiē: sed poti9 vndiqꝫ fluit supra littora sua. ¶ Ulteri9 cū cā montiū magis eētialis sit calor sub terra ꝯclusus igne9 vapor est qui cū ꝑter locū solidū euapoare nō possit eleuat locū: ꝛ aliqn̄ decoqt eū in saxū ꝛ cū ad meridiē abundet hic calor: videnē magis gn̄ari mōtes ad meridiē ꝙ̄ ad aqlonē: ergo terra altior est in meridie ꝙ̄ in aqlone: ergo ꝛ mare poti9 dꝫ fluere a meridie in aquilonē ꝙ̄ ecōuerso: ab aqlone in meridiem. ¶ Adhuc autē ꝛ alia rōne nāli videt ꝙ vnūquodqꝫ corpoꝝ mouetur ad locum sue gn̄ationis: ꝛ nō extra ipm: sed locus gn̄ationis aquaꝝ est in aquilone sicut ante mōstratū est: ergo videnē aque debere fluere a meridie in aqlone potius ꝙ̄ ecōuerso. ¶ Adhuc autē videmus etiā mare fluere ab oriēte in occidētē qn̄ effluit ꝛ ab occidente in orientē qn̄ refluit: videt ergo mare hēe tres mot9 fluxus sui. ¶ Adhuc autē flumina effluunt a mari ꝛ influūt in ipm: ꝛ hoc videt mirabile i nā ꝙ aliqd fluat a loco aliquo ꝛ fluat in ipm: videmus enim ꝙ hoc nō facit leue ꝙ si mouet sursum per naturā nunꝙ̄ recedet de sursuꝫ in deorsuꝫ: ꝛ graue qd nāliter mouet deorsum nunꝙ̄ per nām ascēdet de deorsum in sursuꝫ. ¶ Hic pōt dici qm̄ in naturis sit duplex motor. s. vlis ꝛ specialis: specialis qdeꝫ mouet ad locū vnūqdqꝫ corpoꝝ nāllum ꝛ nō mouet ipm ad egressum de loco suo nāli ꝛ ꝓprio: vlis autē mouet ad mixturā: ꝛ illa facit sibi occurrere miscibilia in loco mixtionis: ꝛ ab illo ignis descendit ꝛ terra ascēdit sicut nos in antecedentib9 declarauimus: vt dicatur ꝙ vnus mot9 maris sit a motore vli ꝛ alius a motore particulari: qm̄ oēs isti mot9 particulariter sunt maris non occurrētis alicui elemēto ad mixtionē faciēdā. ¶ Insup cuꝫ mouet motor vlis ipse mouet aliquo modo per particularē sicut qn̄ ignis descēdit nō purus descēdit sꝫ in parte aeris vel vaporis igniti ꝛ hmōi: vnde ad hoc restat qd de particulari ter mouēte mot9 istos. ¶ Soluētes autē oēs habitas difficultates dicim9 cū Seneca ꝙ nulla cā est cursus aque ad vnum vel aliuꝫ locū nisi loci deuexitas siue decliuitas: excepto solo illo motu quo mare influit ꝛ refluit qꝛ in illo motu mare sequit orbē lune sicut nos alibi ostēdim9. ¶ Qd autē dictū Senece sit veꝝ ꝓbat duob9 signis: quoꝝ enim vnū est ꝙ aque inueniunt fluētes ad oēm mundi partē. s. ad aqlonē ꝛ meridiē ꝛ orientē ꝛ occidētē: ꝛ iteꝝ inueniunt fluētes ex omni pte mūdi. s. ab aqlone in meridiē ꝛ ecōuerso a meridie in aqlonē: ꝛ oriente in occidētē: ꝛ ecōuerso ab occidēte in orientē: ꝛ ideo nullā partē mūdi habēt ꝓpriā fluxus sui: ꝛ id per accidēs est ꝙ ad vnā vel aliā fluunt. ¶ Aliud autē signū est ꝙ nisi vis fiat mari a nunꝙ̄ fluūt ad altiorē locū ꝙ̄ ē loc9 ort9 sui. Si eni hēt locū nālē ad quē fluerēt determinatū antea in vna mūdi plaga vel i alia absqꝫ dubio ad illū locū fluerēt siue alti9 siue iferius oriret sicut graue vbicūqꝫ orlat sp descēdit deorsuꝫ: ꝛ leue vbicūqꝫ oriat sp ascēdit sursuꝫ. Qd ḡ mare fluit cā ē loci decliuitas: ꝛ qd fluit ab aqlone i meridiē cā ē: qꝛ alti9 est i aqlone ꝙ̄ i meridie: cā āt altitudinis est ꝙ ꝑ frigus aqlonis gn̄at plus de aqua in aqlone ꝙ̄ capere possint littora distantia ſm altitudinē: ꝛ in meridie cōsumit a calore plus de aqua ꝛ non implet littoꝝ latitudinē ꝛ ꝓfunditatē: ꝛ ideo ab aqlone pars aque impellit aliam partē aque versus meridiē ad locū deuexum sibi infra littora ꝑparatū: ꝛ sic per accñs mouet extra locū suū in quo generat: qꝛ cū sit humida fluit ad retinēs eā siccū: nō retinet autē eā deuexū: fluit ergo per totū deuexū in meridie ꝛ nō redūdat qꝛ cōsumit ibi in multa parte calore solis. ¶ Cā autē ꝯtinuitatis huius est: qꝛ cōtinue gn̄at in aquilone ꝛ ꝯtinue cōsumit hmōi in meridie. ¶ Si auteꝫ aliquis obijciat ꝙ distātia vtriusqꝫ poli equalis est ab eqnoctiali circulo: ꝛ cū distātia ab equinoctiali circa que mouet sol equaliter vtriusqꝫ declinādo ab ipso sit cā equalis frigoris tātum frigus erit in polo meridionali quantū est in polo aqlonari: erit ergo eq̄lis cā gn̄ationis aquaꝝ: ergo tātū gn̄at de aquis in meridie ꝙ̄tū in aqlone: ergo aque ita deberēt fluere a meridie in aqlonē sicut ab aquilone in meridiē. ¶ Qd ꝓbatur per testim̄ Platonis qui qnque zonis celuꝫ diuidit ꝛ qnque respōdētes illis ponit in terra quaꝝ due circa vtrūqꝫ poluꝫ equaliter inhabitabiles sunt pp frigus: media autē per equidistanciā ab vtroqꝫ poloꝝ qui sub eqnoctiali circulo est inhabitabilis pp viā solis: due autē adiacētes vtriqꝫ sunt tēperate pp eq̄liter distare a cā frigoris ꝛ a cā caloris. ¶ Rūdendū ꝙ hec obiectio nō ꝓcedit ex intimis pħie: cū enim sol moueat in circulo eccentrico ꝛ cētrū eius nō est idē cū cētro terre opꝫ ꝙ si diametrū circuli solis cū trāsit sic per vtrūqꝫ cētrū. s. suū ꝛ terre ꝙ maior pars diametri sit ad vnā pteꝫ: ꝛ minor pars eius ad aliā respectu cētri terre. ¶ Est autē cōpertū ratione geometrica ꝙ maior longitudo diametri est circa vicesimū gradū geminoꝝ in hoc tpe nostro. Minor ergo lōgitudo respectu centri terre est in vicesimo gradu sagittarij qd signuꝫ opponit geminis: ergo vicinior est sol terre meridionali qn̄ mouet in aquilonari terre: cōburet ergo plus in parte meridionali ꝛ aquas ꝛ terras ꝙ̄ faciat in aquilone: ꝛ ideo dicit Ptolomeus ꝙ terra meridionalis vltra equinoctialē est inhabitabilis propter calorē. ¶ Falsa autem est partitio celi ꝛ terre quā ponit Plato: qꝛ locus sub equinoctiali situs tēperatior est in calore ꝙ̄ sit ethiopia que non sita est sub circulo equinoctiali: sed solstitiali estiuali sicut probatū est a Ptolomeo ꝛ Hesiodo ꝛ Auicēna ꝛ Albumasar ꝛ ꝯcessuꝫ ab omnibus illustribus viris in pħia. ¶ Posset etiam dici ꝙ dictuꝫ philosophi intelligit ꝙ mare fluit ab aquilone in meridiem versus equinoctialē ꝛ nō versus poluꝫ meridionalē: qꝛ sicut cōpertum est nullus vnꝙ̄ de quarta nostre habitationis potuit trāsire vltra equinoctialem: ꝛ ideo partes vltra equinoctialem site sunt incognite nobis. ¶ Qd autē obijcit ꝙ non sic est de alijs elemētis: qꝛ non mouenē in locis suis: patet ꝙ alia ratio est qꝛ siccum nō querit terminū alienum: aer autē qui humidus est hꝫ humidū extra seipsum fluens: sed aqua sola hꝫ humidū qd nō terminat nisi sicco solido: ꝛ ideo ipsa sola fluit ad deuexū terre: ad illud autē qd de cā fluxus eius obijcit ꝙ est coartatio laterū: dicendū ꝙ absqꝫ omni dubio humidū aque nō cadit in seipsuꝫ sed circūfluit terminos tāgentis ꝛ coartātis ipm qn̄ nō hꝫ viam preparatā ad quā declinet. Si autē hꝫ illā tunc festinat effugere per illā: ꝛ ideo mare coartatū in lateribus vtriusqꝫ lateris effugit infra littora versus meridiē: ꝛ huius exēplum est vt. s. aqua coartetur in vase ꝛ erūpat pars lateris vasis: tunc enim effluit per rupturam illā id qd coartatum fuerat. ¶ Qd autē dicit cā generationis montiū in meridie nihil est qꝛ hoc nō prestat altitudinem particularē: opꝫ autē locū vnde fluunt aque vbiqꝫ eē altum: aque enim circūfluunt montē vel mōtes sed nō possunt circūfluere altitudinē regionis vniuersalē. ¶ Qd vo consequent inducit de loco generationis aquaꝝ: dicendum ꝙ ad illum locū a generāte mouenē. s. a frigore cōuertēte superiora elemēta in ipm: qꝛ quātū frigus inspissando hūectat aerē tantū dat ei de loco maris: sed iste motus de quo hic loquimur nō est talis sed potius accidētalis vt dictum est. ¶ Qd autē de multis motibus aquaꝝ inducitur nō est ad propositum: qꝛ nihil prohibet ꝙ a generāte aquas mouet ad locum vnum qui revera naturalissimus est: ꝛ ille est locus aquilonaris amphitritis inquātū autē nō terminātur proprio termino mouenē ad cōuexum vbicunqꝫ sit illud respectu ortus eoꝝ: siue ille sit a mari siue a locis altis montiū sicut supra diximus: ꝛ ideo etiā in omnē partē mouenē: recurrentes tū ad mare sicut ad locū toti9: mot9 autē ab oriēte in occidētē: ꝛ ecōuerso est ꝑ motū spere lune sicut nos alibi declarauimus.

In nā est duplex motor.

Nota qūo motor vlis ꝑ ꝑticularē mouet.

Solo ꝓpria ex irētione Senece sumpta.

Obiectio pulchra.

Solutio

Alia solu.

¶ Cap. 7m. De causa aquarum dulcium ſm veritatem.

In pħo vbi supra.

Post hoc autē necesse est nobis ingrere de amaritudine aque maris ac salſedine ipsius. Sed qr amaritudo nō pōt cognosci nisi cognoscatur dulcedo qr cā dulcedinis priuata in toto vel in parte causat amaritudinem sicut cā albedinis priuata causat nigredinē: iō opʒ nos prio determinare de cā aque dulcis. Dico ergo ꝙ aqua dulcis fit a calore solis q eleuat subtile aque ꝛ dirigit ipm ꝛ imiscet ei multum aereuʒ nō ꝙ quasi pinguescit ad nām aq: ꝛ iō efficit illa aqua dulcis: aq enī est circundās terrā circulo imꝑfecto: vt dictū est: ꝛ aer est circūdās aquā circulo perfecto: ꝛ ignis est circūdās aerē ꝛ iō per raritatē aeris: calor ignis in radijs solis pōt in aqua efficere qđ dictum est nup: ꝛ iō vaporabiliter ascēdēs ꝛ postea descēdēs in pluuijs dulcior est alijs aquis ꝑpter caliditatē tēperatā dirigētē que aduenit ei ex copulatione aeris cū ipsa: ꝛ similr cū radij solis calefiunt mare eleuat subtiliores aquas ex ipso supra altitudinē sui littoris: ꝛ trahit eas littoris porositas ad aliqđ concauū terre post qđ oriunt a fonte aliquo ꝛ sunt dulces: qr calor dirigit in eis humidū ꝛ subtiliat ꝛ cōmiscet multū de aereo: ꝛ hec est vna causa dulcedinis. ¶ Alia autē causa est colatio earum per terre poros in quibꝰ separant ab eis terrestre cōbustuʒ: ꝛ iō iterū efficiunt dulces. ¶ Et cā tertia est: qr sunt in receptaculis cōcauitatū ꝛ eleuant a calore sub terra cōcluso ad hostia fontiū: iterū tūc separant subtilius ab eis ꝛ eleuant ad illud: iterum est dulcedo: ꝛ ille sunt tres cause qualiter aque sūt dulces. Hec ergo de dulcedine ꝛ causa dulcedinis aquarum dicta sunt.

¶ Cap. 8m. De opinionibus antiquorum qui dixerūt ꝙ alia de causa eleuatur aqua ꝙ sit illa que dicta est.

Dixerunt autē quidā ꝙ aque dulces qdē eleuant qr sol cibat humiditatibꝰ eleuatis: que ascendunt ex diuersis locis terre ꝛ sunt cibꝰ solis eo ꝙ dulces sunt ꝛ subtiles ꝛ iō etiā tēpora diuersificant in humiditate ꝛ siccitate: qm qn mouetur sol in signis aquilonaribꝰ in estate multum de humore in nrā habitabili trahit in sui nutrimētū: ꝛ ideo parū tunc descēdit in pluuijs: ꝛ iō tūc est tps siccū. In hyeme autē mouet in signis meridionalibꝰ: ꝛ nō cibat humore eleuato in nrā habitabili: ꝛ ideo tunc apud nos sunt multe pluuie ꝛ pauce in meridie: qr ibi est estas tūc. ¶ Dictū autē istud est erroneū sol enī est ſm dispositionē vnā: qđ autē semp est ſm vnuʒ modū est incorruptibile ꝛ icorruptibile nō cibatur: sol ergo nō cibat: qm si cibaret corrumperet ꝛ mutaret sicut qn cibat ignis corrūpit ꝛ mutat ꝛ variat per augmentū ꝛ diminutionē ꝛ debilitatē ꝛ fortitudinē. ¶ Amplius autē si sol cibaret oporteret ꝙ augeret omni die qr cibus eius non tm esset potētia substātia solis: sed etiā potētia quanta suba solis.

Tex. c. 41.

Ratio autē substātie quāte auget sicut in prio de gňatione ꝛ corruptiōe diximꝰ augere iam cibo humidatū: nō tamē esset ei ꝑpriū sed cōueniret cōiter oībus stellis erraticis: ꝛ etiā reliquis stellis fixis: qr oēs ab istis dicunt augeri: sed qđ inuenit in ꝯsideratiōe stellarum penitꝰ est ꝯtrium ei qđ isti dicunt: sol ergo ꝛ stelle nō sunt cibate: ista autē opinio omnium fuit egyptiorum Megaricoruʒ ꝛ etiā Platonis: ꝛ de hac opione nos etiā faciemus alibi ꝯsiderationē verū aliqd habeat veritatis. ¶ Fuerunt autē alij qdā qui dixerūt ꝙ in principio constitutionis mundi terra fuit tota humida ꝛ coopta aquis: ꝛ in quadā parte sui sol resoluit humiditatē ab ea in vapores ex vaporibꝰ per calorē solis factus est aer: ex aere autē gňatꝰ est ventus vt dixerūt isti. Hic autē sermo etiaʒ erroneus est: qr humiditas que ascēdit ab aqua qn multiplicata est in aere per frigus ibi existens ispissat ꝛ grauat: ꝛ iō resoluit in aquā ꝛ redit ad terrā p pluuias: ꝛ hoc est qđ obijci pōt vtriqʒ opinioni: qr ambe ꝯueniūt in hoc ꝙ eleuatum ex aquis manet sursum aut ad cibum stellarum: aut ad nām venti. Nos autē iā dicamus de re occulta per manifestā qn vna est rō de vtraqʒ qn enī eleuat vapor apud nos manifestū est nobis ꝙ id qđ est in eo subtilius fit aer: ꝛ qđ in eo grossius est fit aqua ꝛ descendit per pluuiā. Si autē de toto humido cibarent stelle. Nō rediret aliqd ad nos de vapore eleuato: grossuʒ enim ibi remāeret ꝛ etiā subtile qđ resoluit ex aereo in aquā tpe hyemis ꝛ pluuiarum. Si enī elemēta resoluunt adinuicē sicut diximus alibi: aq autē dulces qr leuiores sūt alijs eleuant frequētiꝰ sursum: ꝛ ecōtrario aq salse qr grauiores sūt descēdūt deorsum.

¶ Cap. 9m. De loco proprio aquarum ſm veritatē ꝛ ſm opiniones antiquorum.

Atqʒ nos iqsiuimus de salſedine maris est necessariū nobis ingrere de loco ꝑprio aquarum: qr nō sunt salse nisi in loco ꝑprio vel qui continuant illi sicut ꝯtinuant occeāo mediterraneo: sic enim necēium est querere de loco ꝑprio terre ꝛ aliorum elementorum: sicut necēium est querere de loco ꝑprio aquarum: dico autē ſm veritatē ꝙ maria sunt locus proprius aque: mediterranea enī recipiunt multa flumina ꝛ mediterranea ꝯtinuant ad amphitricē: amphitrix ē ergo locus ꝑprius ꝛ primus oium aquarum. ¶ Nō est autē veruʒ qđ quidā putauerūt ꝙ maria nō sint ꝑprius locus aque vtētes tali rōne: qr videbāt duas species esse aque. s. aquā dulcem que leuis est ꝛ aquā salsaʒ que grauis est ꝛ grossa: nō possunt autē graue ꝛ leue habere vnū locuʒ nālem ꝑpriū ergo neqʒ aque oēs habēt vnū locū. Sed dulces aque ꝛ leues locantur sursum in aere vel in cōtactu aeris imediate: ꝛ iste sunt pluuiarum: salse autē ꝛ grosse locātur deorsum: ꝛ ita sunt maria ꝛ origo fluuiorum ꝛ fontium: rōcinati autē sunt ad hoc per simile in mundo minori. s. in hoīe ꝛ in animali: ibi enim duo humores sunt ex cibo quorum vnus grossus est ꝛ salsus vel amarus qui dimittit in inferiori parte ventris: ꝛ est principium vrine ꝛ superfluitatis grosse que expellit: alius autē humor est subtilis qui a calore digestiuo eleuat de massa cibi ꝛ attrahit per venas ꝛ carnē ꝛ pellem ꝛ nutrimētum prestat mēbris: ꝛ hi duo humores nō locant in vno loco: sʒ vnus supra in substantia mēbrorum nutritorum: alter autē inferius in membris expulsiuis superfluitatū: a simili ergo ratiocinant dicentes ꝙ neqʒ duo hūores qui sunt in genere aquarum huiꝰ mundi ad vnum locū possunt determinari qui sit eis proprius ꝛ naturalis. ¶ Videt autē ista deceptio his ꝯtigisse ex duobꝰ quorum vnuʒ est falsum: ꝛ alterum est verum. id autē qđ est falsum est ꝙ mare sit originatū ex aquis sibi cōfluentibus ꝛ non principium earum sicut lacus vel stagnum efficitur a fonte vel fluuio ꝛ nō efficit eū: ꝙ autē hoc sit falsum supra sufficienter est mōstratum ꝛ ideo isti non respexerunt ad hoc ꝙ mare sit origo aquarum. ¶ Alteruʒ autē qđ est verum est ꝙ illud est proprius locus vniuscuiusqʒ ſm nām ad qđ mouet non prohibitū: ꝛ ideo videbatur eis ꝙ locus leuis aque cōuenientis ad nutrimētum est sursuʒ in pelle ꝛ carne ꝛ alijs mēbris que nutriūtur: ꝛ locus masse grosse est deorsum in mēbris expulsiuis: ꝛ similiter ꝙ locus aque leuis de facili vaporabilis propter multā aeris permixtionē cum ipsa sit sursum: aque autē grosse dixerunt locum esse deorsum. ¶ Non est autē ita ꝛ incōueniēs est pħo ꝙ non cōsiderata prima causa cōsideret quedā consequētia eius aliam sicut isti faciunt: non cōsiderant enī primum locū ad que mouet cibus ingrediens etiaʒ in animal qui locus est stomachus: sed considerāt loca ad que derivant ex stomacho: ꝛ ideo proprius ꝛ primus locus cibi est stomachus: cibi autē huiꝰ vel illius qui quasdam alias passiones supra rationē cibi in cōmuni sumptā passus est locus est diuersus ſm diuersitatē passionis ꝛ qualitatum ipsarū inuentarum: ꝛ ita est de aquis quarum locus in cōmuni mare est ad qđ dulces ꝛ amare aque cōcurrūt. Sed aque aliud passe per calorem subtilitātem vel grossum terrestrē grauitatem potest esse locus diuersus: locus ergo maris cōmunis est aquaruʒ propter profunditatē suā vel longinquitateʒ profundi sui in terra: est enim profundus propter magnā dimensioneʒ sui a superficie aque in profundum: longinqua autē est illa ꝓfunditas ꝛ pertingit a polo in polum per vtrūqʒ punctuʒ orientis ꝛ occidentis quēadmodum supra diximus. In illis autē locis leue semper per solem eleuat sursum in aere vel ad superficiem vt effluat supra littus in cōcauitates fontiū vel fluminum ꝛ omne graue dimittit deorsum iuxta terram.

¶ Cap. 10m. Et est digressio declarans qualiter mare est locus proprius ꝛ primus aquarum.

Videtur autē hic esse querēduʒ vtrum mare sit proprius locus aquarum: obijciet autem aliquis pro his qui opinātur contrarium: ꝛ dicet ꝙ nullius rei ſm naturam motus est a loco suo naturali sed potius ad ipm: locus autē aquarum ꝑut supra mōstratū est ꝓcedit a mari ꝛ a maribus:

ergo mare nō videt̄ esse locus proprius aquaꝝ. Hec aūt ratio potissime mouet istos q̄ ɔ̄dicūt snie Arist. de loco aquaꝝ. ¶ Amplius ꝛ si dicant̄ aque moueri ad mare nō tñ mare ex his cōstituit̄ sed poti⁹ cōstituit oēs aquas indifferēter fluentes. q̄ ab effluxu dicit̄ mare eē pncipiū aquaꝝ: sed nihil egredit̄ de loco suo ꝑprio sine gñationis: ergo locus maris nō videtur eē ꝑprius locus aque. ¶ Adhuc aūt q̄ nihil cōstituit̄ in loco ꝑprio pp̄ suā nām sed potius pp̄ suā formaꝫ. Mare aūt nō dat aquis fluētib⁹ nisi mām: ergo nō dat eis locū: ꝛ sic iterū apparet eē falsa snia. s. pdc̄a. ¶ Qđ adhuc ꝫ alijs duab⁹ apparet rōnib⁹: quaꝝ vna est q̄ mare suo noie ꝛ rōne nominis aliud addit super rōnē aque: sed sicut se hꝫ nā ad nāꝫ sic se hꝫ locus ad locū: ergo videt̄ q̄ locus alius sit maris q̄ȝ locus aquaꝝ. ¶ Alia vō ratio est q̄ mare dicit aquā cōpositā ꝛ mixtā sed mixtū nō est principiū simplicis sed poti⁹ econuerso: ergo mare nō est principiū aquaꝝ sed ecōuerso: ergo neqꝫ locus maris est locus aquaꝝ: q̄ si eēt locus hoc eēt iō q̄ mare principiū est sicut dictū eſt. ¶ Est aūt adhuc aliud mirabile in cursu aquaꝝ. s. quid ad locū mariū faciat eas recurrere nō impeditas nec retētas. Si enim hoc sola facit loci deueritas sicut Seneca dicit: videbit̄ tunc q̄ per accidēs omnis aqua reuertat̄ ad locū mariū: nō aūt est locus nālis ad queꝫ res mouet̄ per accidēs: sed poti⁹ locus ad quē mouet̄ per se: ꝛ sic iteꝝ videbit̄ mare nō esse locus nālis aquaꝝ. ¶ In hac aūt difficultate tenēdum est absqꝫ dubio q̄ mare amphitrix locus primus cōis ꝛ ꝑprius est aquaꝝ primus ꝛ ꝑprius quidem: q̄ ipse est in quo p̄mo fm̄ nām generant̄ ex parte aquilonis sicut supra ostēdimus: cōis aūt q̄ oēs aque nō impedite vel imediate fluxibiles per mediū recurrunt ad ip̄m: dico aūt per mediū currere sicut aquā de aere cadentē que primo recurrit ad riuos ꝛ flumia ꝛ postea recurrit ad mare: ꝛ ideo sapiēter dictū est a Salomone q̄ ad locū vnde oriunt̄ reuertunt̄ flumina vt iteꝝ fluant: ꝑprius aūt est iō q̄ ɔ̄uenit aque fm̄ q̄ est aqua hoc est fm̄ q̄ est elemētū simplex nullū habēs saporē sed ois saporis susceptiuū. ¶ Qđ autē obijcit̄ ab opinione prius tacta nō est difficile soluere si ad memoriā reuocent̄ que ante dicta sunt: dicūt enim q̄ a loco maris in aereꝫ vel supra littus in cōcauitates fontiū nō ascēdit aqua fm̄ q̄ aqua: sed poti⁹ aqua a calore solis aliquid passa: ꝛ q̄ iaꝫ illa vicinata est nature aeris ideo locū sortit̄ in ipso sicut nos in primo libro huius sciētie docuimus. ¶ Ad id qđ obijcit̄ q̄ mare dicit̄ principiū aquaꝝ ab fluxu potius q̄ȝ a reditu ipsaꝝ ad ip̄m dici debet q̄ mare dicit duo: scilꝫ aquā ꝛ locū: loc⁹ aūt est in quo generant̄ aque vt prius habitū est. Sed aqua principiū mãle est fontiū ꝛ fluminū que sunt indeficiētis fluxus. Si aūt esset principiū formale fontiū tūc teneret hoc qđ obijcit̄. ¶ Ad id aūt qđ dicit̄ q̄ mare nō dat aquis nisi māꝫ ꝛ rōne materie nō dat̄ locus reb⁹ nālib⁹: dicēdū q̄ hoc verū est. Sed mare dicit̄ locus aquaꝝ rōne forme q̄ ibi est generatio ꝛ saluatio aquaꝝ in loco suo: motum aūt effluendi nō dat aqua fluminibus: q̄ effluxus ille nō est aque fm̄ q̄ aqua sed est aque que aliud passa est. ¶ Ad id autē qđ dicit̄ q̄ mare suo noie aliud addit rationi aque: dicendū q̄ mare dicit̄ dupliciter scilꝫ subiectuꝫ aque ꝛ aqua cum qualitate. Mare enim ratione amaritudinis dicit̄ ꝛ sic non sumit̄ hic sed potius subiectū aque cum loco dicitur hoc mare: ꝛ per hoc patet etiā solutio ad sequēs q̄ꝛ̄ quidam dicunt ꝛ forte veruꝫ est q̄ mare nō est salsuꝫ nisi iuxta littus: sed vbi est in medio littoꝝ per eque distantiā ibi dicunt occeanū esse aquaꝫ simplicem ꝛ insipidam ꝛ tunc nō tenet obiectio. ¶ Ad vltimum autē dicēdum q̄ sine dubio qualibet res mouet̄ naturaliter ad locū suum nisi sit impedita: ꝛ ideo aqua cū resoluit̄ ex ipsa natura aeris ꝛ redit ad speciē suaꝫ statim tendit versus occeanuꝫ naturaliter neqꝫ egredit̄ ex ipso nisi aliud passa a radijs solis ꝛ stellaꝝ: cum enim tria sunt que trahunt. s. calidū ꝛ simile ꝛ vacuum: nō trahit calidum nisi per hoc q̄ congregat ad se homogenia: sibi simile autē non trahit nisi ratione qualitatis loci: q̄ totum trahit partē sibi similēꝫ in forma eo q̄ ipsa nata est esse secum in eodē loco: ꝛ ideo pars mouetur ad totū e sic aque naturaliter mouent̄ ad mare vbi generantur ꝛ ibi totum earū est cuius ipse sunt partes. similiter aūt vacuū trahit: q̄ locus tenet locatū rōne q̄ꝛ̄litatis quā habet ad ip̄m ꝛ hoc est qđ dicere volumus de nāli loco aquarum.

¶ Cap. xi^m. Quare mare redūdat ex influxiōe oium aquarū.

Post hec aūt circa locū maris querendū videt̄ quare hoc ɔ̄tingit q̄ nō redūdat mare cū oia mediterranea maria ꝛ flumina ꝛ fontes intrēt in ip̄m. ¶ Dixerunt aūt qdā q̄ additio ad redundantiā nō apparet in marib⁹ cū sit receptaculū oium aquaꝝ ꝛ locus quietis eaꝝ: receptaculum enim nāle qđ est locus rei fm̄ nām rei nō redūdat ex ingressu rei que fm̄ nām dꝫ esse in ipso: q̄ locus adequatur ei qđ includit fm̄ nām ꝛ isti dixerūt veritatē. Est tñ etiā alia cā. s. q̄ de aquis introeuntib⁹ multū cōfrigidant̄ per vapores eleuatos i aerē: ꝛ cōtinue tātū effluit ab ipso mari ad hostia fluminū quātū influit ex ipsis fluminib⁹: ꝛ iō non pōt redundare. ¶ Est aūt hoc videre per simile: si enīꝫ accipiatur vas aque paruū ꝛ aspergat̄ ex eo loc⁹ amplus diffusus valde aspergat̄ aūt successiue pars post partē ꝛ nō effundat̄ illa aq̄ in eū simul sed successiue pars post partē donec tota ɔ̄sumet̄ nō apparebit vnq̄ȝ aliud nisi forte madefactio in illo loco: q̄ prima aspersio exiccata est anteq̄ȝ scđa adueniat ꝛ ita parua est aqua respectu loci qđ nō sufficit ad ineffundēdum locuꝫ: sed vix ad madefaciendum: eodem autē modo est de aquis fluentib⁹ effusis in locū amphitricis ille enim fluunt sup loca amplissima que ipsa vix sufficerēt humefacere in supficie si nō eēnt ibi aque inuente in mari occeano: insup ꝛ resoluuntur successiue ꝛ egrediuntur ad hostia fluminum ꝛ ideo non apparet verum aliquid additūꝫ sit ex influxu aquaꝝ: ꝛ ideo non redundat occeanus.

¶ Cap. xii^m. De modo fluxionis reddit⁹ ipsaꝝ aquarum.

Videntur aūt oia flumina reflexa esse de mari ꝛ ex mari ad seipsa vt iteꝝ fluant: ꝛ ita videt̄ mare esse finis ꝛ principiū aquaꝝ: vnde ois origo aquaꝝ ꝛ principiū eaꝝ est in mari qđ noiat̄ occeanus: q̄ mare est plus in rōne principij q̄ȝ in rōne finis: hꝫ enim occeanus strictū mediū respectu sue aque: voco aūt mediū totā latitudinē que est inter duo littora aquilonaria: ꝛ ideo supra diximus q̄ partes aque impellant se ad meridiē ab aqlone: hꝫ etiā idē mare longinquū ꝑfundū ab aqlone in meridiē per duo pūcta orientis ꝛ occidētis ꝛ suū ꝑfunduꝫ vbiqꝫ est abundās: abundat enim in aqlone ex gñatione aquaꝝ illic: in meridie autē abundat ꝑpter hoc q̄ cōtinue fluit ab aquilone in meridiē: ꝛ ideo cū sit vbiqꝫ copiosuꝫ in aqua: vbiqꝫ est principiū: diuidit̄ enim ip̄m per exituꝫ aque salse ab eo in alia maria mediterranea: aque enīꝫ ipsius maris impellit̄ ad mediū maris tūc q̄ȝ ad locum illū vñ prius sepabat̄ cū effluxit ꝛ vnde fuit motus principiū cū exiuit a mari. In illo enim loco aliud passa fuit a calore solis vel ex alia cā quare segregat̄ ab eo qñ effluit: amittens aūt illud accñs in fluendo iteꝝ redit ad locū illum: q̄ ille locus debet̄ aque que est in vera aque forma: q̄ sicut alibi dictū est: locus est de cōsequētibus formā: ꝛ ideo q̄ aque redeuntes adunant̄ ad mare tūc redeunt ex ɔ̄trio cursu ex quo inceperūt: q̄ a medio mari leues effecte calore solis effluxerunt vel in aerē sunt vaporabiliter suspēse: redeūtes aūt grauate sunt ꝛ redeūt ad locū mediū maris quanto vicini⁹ possūt: ꝛ si separatio aquaꝝ a medio mari fuit iferius p fundū littoris maris p quē venit ad loca ɔ̄caua fōtiū ꝛ fluminū nec iō reuertunt̄ supius in supficie maris intrātes in ip̄m mare sicut omnia flumina videmus intrare in mare ex supficie autem reflectuntur ad medium vnde cursum receperunt cum primo effluxerunt a mari.

¶ Cap. xiii^m. De cā diuersitatis saporꝫ in genere: ꝛ qualr̄ mare est necessarium ad perfectionē mundi: ꝛ quare nō deficit.

Causa aūt mutationis aquarū in sapore duplex est in genere. s. locus per quē transit qui ad aliquē saporē mutatus est ex sulfure vel ex cupro vel arsenico vel aliquo hmōi alio qđ est in eo: ꝛ calor solis qui eleuat de fundo aque vaporē terrestrē ꝛ adducit partes eius ꝛ facit aquā salsaꝫ vel amarā: ꝛ de hac causa saporis aquaꝝ loquemur in principio: de cā autē saporis aquaꝝ que est ex loco loquemur postea: anteq̄ȝ aūt dicam⁹ de salsedine maris dicem⁹ prius necessitatē ipsius. Dico aūt q̄ mare ptinet ad mundi facturā ꝛ perfectionē: qm̄ mundus nō est perfectus sine ipso: q̄ non existente principio aquaꝝ nō existit aqua simplex. Sed si nō esset aqua simplex nō eēt aqua mixta, ꝛ ita nihil gñatorū exi-

De solo pprio.

Solo ad obiecta pris opposita.

In pho scđo metheororum cap. primo ubi querere autē antiquorū habitationem. 3.

fieret mixtū ex aqua: cū aūt aqua ꝯtinuationē prestet mixtis corporib⁹: si nō eēt aqua nō eēnt mixta corpora cōtinua ⁊ conglutinata. vñ tūc nō existēte pncipio aquaꝝ destrueref gñatio ⁊ mūdus destrueref p ꝯñs. ¶ Adhuc aūt si nō eēt principiū aquarū nō eēnt oēs ꝯiugationes ꝯtrarioꝝ que sunt possibiles ⁊ sic nā deficeret in necessarijs: virt⁹ aūt deficiēs in necessarijs ipedif ab actu ⁊ opatiōe: ḡ ꝯtingeret φ nō existēte pncipio aquaꝝ deficeret opatio nāe. ¶ Est aūt qō quare nō deficit in exitu aquaꝝ ab ipso ⁊ eleuatiōe euaporationū. cā aūt hmōi est quā dixim⁹. s. φ redit ad ipm tātū quātū recedit ab ipso. Si. n. per euaporationes mutaf in aerē ex parte meridiei tūc tātūdē ꝯuertif in ipm de aere ex pte aquilonis. Silr si mutaf in aerē aliqd de ipso in estate redit ad ipm tātūdez de aere in hyeme eodē modo eleuaf euaporatio ab ipso ad mām nubium: hoc totū redit ad ipm in descensu pluuiaruz niuium ⁊ aliaꝝ humidaꝝ ipressionum ab alto venientium. Quod aūt egredif ab ipso ad ortum fontiū ⁊ fluuioꝝ totum redit ad ipm: ⁊ in reditu eorundem ad ipsum.

¶ Cap. 14m. De cā salsedinis maris fm opiones antiquoꝝ.

In pho antē i° metheororꝫ caplo. j. ibi de salsedine aūt hi qui pmo gñauerūt. 3.

MAria aūt sunt salsa sicut quidā dixerūt: ideo qꝛ cū salsum ⁊ dulce pmixta sunt in mari nō percipif salsū sed totū apparet dulce. Sed sol calore suo eleuat dulce: eo φ est subtile: ⁊ iō euanescit ⁊ solū salsuz grossuz pcipif ⁊ immutat sensuz: isti aūt errauerūt in dictis eoꝝ: qꝛ si verū dicerent cū sicut iam habitū est tantū reuertaf ad mare de aqua dulci quātum eleuaf de ipso: oporteret φ mare dulcesceret in reuersione aque dulcis ad ipm: ⁊ hoc nos non videmus. ¶ Adhuc aūt oporteret φ mare ꝯtinue eēt dulce: qꝛ cōtinue tantū cōuertif ad ipm de aqua dulci quātum eleuaf de ipso. ¶ Alij aūt magis grossi pbi dixerunt φ cā salsedinis maris est φ in ipso sunt aque salse cū dulcib⁹ ⁊ immutāt ⁊ alterāt aqs dulces ad saporē salsuz. Sunt isti aūt rudes qui petūt id qō est in pncipio qꝛ quesituz est q̄re aque maris sunt salse: ⁊ ipsi dicūt φ sūt salse ⁊ alterāt dulces: ⁊ nō dicūt cām q̄re aq̄ salse sunt salse ⁊ q̄re aque sunt amare. Hi aūt de qb⁹ superi⁹ fecimus mētionē qui dixerūt φ sudor terre causat mare: ⁊ qꝛ sudor est salsus iō mare est salsuz: reprehēsibiles sunt in hoc qꝛ sufficiētē cām nō assignauerūt: nō eniz dixerūt cām q̄re egredereſ salsus sudor ex terra dulci: cām eniz mālem ⁊ efficiētē in nālibus cōuenit assignari vnde cām debuerunt dicere pp quā dulcedo que ex terra est in aqua est destructa aqua salsa propterea φ aliud sudori est admixtū materialiter qō facit eū salsuz: sicut nos videm⁹ φ aque colate per cineres aliud admiscef pp qō amittit dulcedinē ⁊ efficif amara: sicut eniz videmus in corpore hoīs: qꝛ cū recipit cibum dulcē egredif ex cibo dulci supfluitas aliqua amara valde sicut cholera q̄ ad fel deriuaf: ⁊ egredif ex ipso aliqua supfluitas salsa sicut vrina que descēdit ad vesicā: ⁊ in artificialib⁹ videmus etiaz hoc in exēplo iam dicto de aqua colata per cineres que dicif liscinium ⁊ in oībus his causatur salsedo vel amaritudo ex aliqua superfluitate terrestri cōbusta que cōmiscef cū istis: ⁊ similiter oportet esse in aquis salsis aliquā superfluitatem terrestrem cōbustaz ex qua causatur salsedo maris ⁊ hoc dicere debuerunt si sufficienter dixissent.

¶ Cap. 15m. De causa salsedinis maris fm veritatē: ⁊ de salsedine quarūdam plantarum.

CAusa aūt materialis salsedinis maris fm veritatez est: qꝛ sicut ante diximus iam duo sunt genera vaporuz. s. frigidus hūidus ⁊ frigidus siccus: ⁊ in loco maris vnus istoꝝ eleuaf in superficie maris ⁊ alter eleuatur de fundo ipsius per motū solis ⁊ stellarū que sunt efficiēs causa vaporuz istoꝝ: ⁊ qꝛ aqueus vapor subtilior est inter istos duos: iō eo eleuato in aerē remanet vapor terreus diffusus ⁊ dispersus in aqua maris qō videf per exēplum in cibo: digesto enim subtili qō est in cibo ⁊ eleuato ad mēbra que debent nutriri remanet sūba grossa adhuc idigesta: cū ergo remanet ille vapor terreus grossus dispsus in sūba maris ex frigiditate aque circūstantis expellif ad ipm frigiditas que expulsa vrit partes eius que vste salis saporē accipiūt ⁊ salsant aquas: sal enim est ex spēb⁹ terre cōbuste sicut probabif in quarto voluminis istius: ⁊ iō liquescit frigido ⁊ humido ⁊ coagulaf sicco ⁊ calido: si aūt excedat calor adurens modū mēsure sue: tūc nō fit vapor ille sal sed quasi cinis: ⁊ tunc erit in aquis sapor amarissimus: demōstratio aūtē illius est per signū: qꝛ sudor ⁊ vrina que sunt supfluitates ciboꝝ sunt salsa qñ agit in eis calor vrens ⁊ si addif illi calori φ efficif calor incinerās inuenif vtrūqꝫ eoꝝ amarū. res enim aduste in quib⁹ totū humidum remotū est sicut cinis ⁊ ei similia sunt amarissima: dixerūt tñ quidā partiz cōcordātes cū dicto modo ⁊ partim discordātes: dicūt eniz φ verū est φ sal generaf ex terrestri cōbusto. Sed nō cōcordant nobiscū φ terrestris vapor in mari cōburaf ⁊ salset aquas. Sed potius dicūt φ terra in circuitu maris cōbusta est ⁊ illa salsat aquas. Sed tale dictū turpe est pbi: qꝛ sensus illud nō attestaf: qꝛ nō videmus φ terra i circuitu maris sit adusta per salinas. Sed arenosa est eo φ lutū glutinosum ibi calore decoctū est in lapillos qui pp siccitatē multarū facti sunt diuisionū: ⁊ in hoc aliquātulū similis est aduste rei cū simplr nō est adusta in salinas. sal enim ex duob⁹ generaf vno. s. efficiente qō est calor adurēs: alio māli qō est terrestre aque cōmixtū: qꝛ aūt terrestre ex cōmixtione cū aqua pp aque perspicuitatē tendit ad albedinē: ⁊ cū ignis vrens est in ipso incipit fulgere precipue in tenebris: tñ est pp modicas partes salis i mari repressas mare qñ mouef in nocte videtur scintillas emittere: ⁊ facit hoc precipue illud mare qō multū est salsuz ⁊ in climatibus calidis: ex eadem autē causa videf in pluuijs aliqñ quiddā salsum: admiscef enim vapor eis calidus siccus in eleuatione vaporis frigidi ⁊ humidi: ⁊ ideo calidū expulsum a frigido cōburit siccū in nube: ⁊ ideo facit pluuiam salsam.

Propter qd mare motum in nocte scintillat.

¶ Cap. 16m. De experimentis quib⁹ aqua salsa spissior ⁊ grauior esse probatur q̄ aqua dulcis.

QUod aūt aq̄ salsa grauior ⁊ spissior sit q̄ aqua dulcis qō sepius iam ante diximus ex multis colligif experimētis: quoꝝ vnū est φ si fiat globus cereus tenuis bene cōclusus ⁊ cōcauus interius ponaf in aqua salsa attrahet aquā i globū per poros globi ⁊ caliditatez cere: ⁊ inuenif globus aliquātulū post tpis plenus aqua dulci cū tñ aq̄ circūfluens globū tota sit salsa: ⁊ inde etiā est φ pisces lꝫ sint in aqua salsa tñ nutriunf aqua dulci quā sugūt brāchijs ⁊ alijs organis ad hoc paratis a nā. ¶ Aliud aūt expimētuz est φ si cōmisceaf sal mixtū cū aqua forti cōmixtiōe ita φ sal totū liquescat: ⁊ deinde imittaf in aquā illā ouū recēs natabit sup aquā illā pp spissitudinē aque quā ꝯbit ex cōmixtione salis: ⁊ si poneref in aqua dulci omni die īgredereſ sub ipsa: est aūt hoc verū de ouo recenti qō plenū est: si eniz eēt ouū antiquū illud in aliqua parte eēt resolutū ⁊ haberet aerē sub testa cōclusuz: ⁊ iō nataret in aqua dulci. ¶ In eandē cām incidit id qō dicif de lacu que est in Palestina ⁊ vocaf mare mortuū eo φ pp nimiaz salsedinē ⁊ amaritudinē eius nihil viuit in ipso ⁊ pp acumē eius si pānus sordidus mergif in ipsa cito mūdificaf: ⁊ pp spissitudinē sue aque si hō vel bestia ligatis extremitatib⁹ quib⁹ natādi vsus est mittaf in mare illud natat sup aquā ⁊ nō mergif: qꝛ suo mō leuius est corpus aialis immissum q̄ sit aqua spissa cui imittif: ⁊ forte nō est veruz hoc ex hoc tm̄: qꝛ illa aqua salsa sit sed ēt qꝛ est bituminosa q̄si sit mixta pice liquefacta sicut tradūt hystorie. ¶ Ex eadē autē cā est φ naues citius merguntf i aqua dulci q̄ in aqua salsa: qꝛ nō ita cito diuidif aq̄ salsa sicut dulcis: nec ita cito sup nanim eleuaf: hinc accidit φ repertū est in loco qui gelr mon appellaf: fuit enim aq̄ salsa ibi vehemētis salsedinis ⁊ est lata valde: influit aūt aquā aliā dulcē ⁊ suauē ⁊ in tātū alterat eaz φ lōge a loco cōfluxus duaꝝ aquaꝝ nō viuit aīal in cōfluxu: hausta aūt aqua illa ⁊ decocta reddit salē subtilē albissimuz delectabilē plus alijs salib⁹. ¶ Cuius cā est φ subtile est terreum aque mixtū cōbustuz in flumine in quo qñ viteri⁹ agit calor comburit ipm amplius ⁊ diuidit ⁊ albificat: terrestria eniz mixta aque cōbusta alba sunt: sicut pꝫ in calce: ⁊ ideo qꝛ acutus efficif ꝓuocat appetitū: hoc aūt ꝓbaf ex hoc φ si sal est in pāno madido ligat⁹ forma imutata ꝯbit crustā exterius ⁊ interi⁹ efficif albissimus subtilis valde ⁊ vehemētis acredinis ⁊ iuuat ad ꝓuocationē appetit⁹. ¶ Et scias φ fluuius iste nō hꝫ salem ex vapore terreo cōbusto in ipso fluuio: sed poti⁹ ex hoc qō trāsit per sales in terra gñatos ex vehemēti calore in terra ꝯclauso: qꝛ sales nō gñanf in aquis fluētib⁹: iō qꝛ radius solis non diu stat sup eas: qꝛ eleuaf ex radio pars post partem.

In pho vbi supra.

Propter qd ouū antiquū in aqua dulci pōt natare.

Propter qd naues citius mergūtur in aqua dulci q̄ in salsa.

poſt partem. Sed ſuper ſtantes quieſcit radius ſolis longo tempore: et ideo cōburit qđ eſt in eis: ſubtilitas tamen aque dulcis que iſti permiſcetur ſluuio confert ad ſubtilitatem ſalis: quia calorē facit magis penetrare in materiam ſalis: et amplius diuidere ipſam: eſt autē ex eadem cā id quod refertur de lacunis loci amritinis: naſcitur enī in lacunis illius loci multum de grandine et ſquinanto que capiunt nutrimentum et augmentum ex terreſtri parato ad combuſtionem ſalis: nō tamen aduſto: et ideo cum per ignem incineratur arūdo et ſquinantum et permiſcentur cum aqua dulci ſtatim inſpiſſatur aqua et incipit attrahi a calore cinerum et cum infrigidatur fit inde ſal: quia aqua dulcis contulit cineri ſubtilitatem vt cōmiſceri poſſet et expulit calidum. ¶ Eſt tamen notandū q̄ differentia eſt inter flumina ſalſa et mare ſalſum: quia licꝫ conueniāt oēs aque ſalſe q̄ ſunt calidarū: nō tamē adeo calidū ſunt aque ſalſe fluminū ſicut maris: et in hoc q̄ flumina ſunt ſalſa ex terra alterante ea per quā tranſeunt: ſed mare ſalſum eſt ex vapore terreſtri qđ cōburitur in ipſo ſicut dictū eſt: et ideo iuxta flumina ſalſa: et in pfundo fluminū quādo terra vicit aquam in cōmixtione generatur quidam lapis qui dicitur gipſum qui materia eſt eius qđ vocatur plauſtrum: et ideo ille lapis cum in calore conuertatur de facili ignis viuos exurit: quia iā paſſus eſt aduſtionem nālem: et tunc calx que inde fit cito induratur induratione fortiſſima ppter ſue nature ſiccitatē et aduſtionē: et quia fit ex cōmixtione terreſtri cum aqua quia hoc lacet quaſi cryſtallus in extremitatibus ſuis: et quia aduſtū terreſtre vincit in ipſo: ideo facilis eſt diuiſiōis et diuiditur in laminas quaſ ſimiles ſunt vitro et ſunt perſpicue.

aſr alabaſtꝝ

¶ Cap. 17m. De cauſa fluminum et mariū in cauſa ſalſedis.

Dico etiam q̄ aqua fluminum et fontium alterabilium alteratur ab alia alteratiōe ſm modum alterationis terre per quā tranſit: alteratur aūt aqua tā in ſapore q̄ in calore aliquādo ſꝫ modum aduſtionis terre in gypſum ſicut diximus: aliquādo aūt in cinerem: et aliquādo autem in ſulfur et huiuſmodi: et ideo in Sicilia inuenitur aqua acetoſa qua incole terre pro aceto terre vtuntur: et inuenitur in Theutonia in multis locis aqua acris qua vtuntur incole pro medicina laxatiua: hac de cauſa manat aqua acetoſa in loco qui Arenne dicitur: et in loco qui dicitur Calyen manat aqua amara tante amaritudinis q̄ omnem aliam aquā ſe influentem alterat: et omne qđ ei dē permiſcetur facit amarum: talis autē aqua tranſit per mineras cupri qđ fit de ſulfure aduſto: et hoc inuenitur expreſſum in Saxonia in loco qui Groſſona vocatur vbi talis aqua de venis cupreis emanat: cūm autem horum iam alibi diximus qđ pertinet ad librum de cauſis proprietatum elementorum et planetarum: diximus autem nunc cauſam quare mare manet ſemper et qualiter mutantur aque maris et que eſt natura ipſarū et ſm que accidentia immutatur ſubſtantia ipſarum.

¶ Cap. 18m. Et eſt digreſſio de varietate aquarū ſꝫ Senecā.

Dicere nos autem alibi dicturi ſumus de generatione mineralium et lapidum et aquis mineralibus: tamen vt perfectior tractatus habeatur ſi dicta diuerſorū auctorum conferantur ponemus diuerſitates aquarum ſm Senecam acceptas: et etiam poſtea que ex verbis Auic. colliguntur. ¶ Seneca ergo in libro tertio naturalium queſtionum ſic dicit aliquis ſapor varius eſt ppter quatuor cauſas ex ſole. Prima eſt per qđ fertur ſecūda ſimilitudine eius a qua naſcitur tertia ex ſpiritu qui in aquā tranſfiguratus eſt quarta ex vitio qđ ſepe accipiunt corrupte per iniuriam: he cauſe ſaporem aquis dant varium: he medicatiuam potentiam: he graues ſpiritus odoremq̄ peſtiferum: he leuitatem grauitatemq̄ aut calorem aut nimium rigorem. Intereſt verū loca ſulfure an vitro bitumine plena tranſierunt hac ratione corrupta cum vite poculo illud de quo Ouidius ait. Flumios habet cicones q̄ potum ſaxea reddit Viſcera qđ tactis inducit marmora rebus. Medicatiuum eſt qđ eius nature habet limē vt corporibus obglutinet et abduret quēad modum puteolanus puluis ſi aquam tetigerit ſaxum eſt: ſi econtrario hoc aqua ſi ſolidum tetigerit heret et figitur. Inde eſt q̄ res abiecte in eundem lapidem ſubinde extrahuntur qđ in Italia multis in locis euenit: hoc mirum videbitur tibi ſi notaueris albulas et fere ſulfuratas aquas circa canales ſuos deriuari. ¶ His autē addit Seneca adhuc ſic dicens nō mirum ſi locus atq̄ aer aquas inficit ſiſemq̄ regionibus reddit ex quibus et per quas veniunt pabuli: ſapor enim apparet in lacte: et nimius exiſtit in aceto: nulla res eſt que nō eius quo naſcitur notas reddat. ¶ Adhuc dicit Seneca de diuerſitate aquarū ſic: quidam eſtimant per loca ſulfure plena vel introeuntes aquas calorē beneficio materie per quā fluunt trahere q̄ ipſo odore guſtuq̄ teſtantur qđ ne accidere mireris viue calci aquā infunde et feruebit: quedā autē aque mortifere ſunt nec odore notabiles nec ſapore circa nonacrinā in archadia pūt appellata ab incolis ad venas fallit quia nō facie nō odore ſuſpecta eſt qualia ſunt magnorū artificum venena que deꝑhendi niſi morte nō poſſunt hec aq̄ ſūma celeritate corrumpit: quia primus hauſta induratur: nec aliter q̄ gipſum ſub humore cōſtringitur et alligat viſcera eſt eque noxia aq̄ in Theſſalia circa tēpe quā et fera et oē pecus deuitat: perfert enim et erit nec arbuſta quedam alit et herbas necat: quibuſdā fluminibus vis ineſt: mira alia ſūt que inficiūt greges ouiū poto vt que nigra albā faciāt lanā et econuerſo: hoc in Boetia amnes duo efficiunt quorū alteri ab effectu melas nomē eſt vterq̄ ex eo dē lacu exeſit diuerſa facturi. In Macedonia vt ait Theophraſtus qui oues facere albas volūt et adducant ad fluuiū quē vt diutius potauere nō aliter q̄ infecte mutantur. Si illis opus fuerit lana pulla parat gratuitus infectorē et ad penerō eundē gregem ipellūt: in galatia flumē eſt qđ idē ouibus facit: in Capadocia flumē eſt quo poto equa nec nulli alij ſpargitur alba cutis. ¶ His cōſonant verba Ariſto. in libro tertio de aialibus vbi ſic dicitur ē quodam flumē a quo ſi potauerit grex ouiū: et deinde coierit poſt potū faciet agnos nigros ſicut accidit in regiōe que dicitur grece Mairit vſus Thraciā. In Arcadia ſunt duo flumina vnū facit colores agnorū nigros aliū albos: flumē qđ dicitur Aſcamidor facit rubeos. ¶ Dicit et Seneca quedā ex parte de grauitate et groſſitie aquarū fit ē in Syria ſtagnū in quo natāt lateres: et mergi piecta nō poſſunt licꝫ grauia ſint huius rei cā palā eſt quācūq̄ vis rem expende et cū aquā ſtatue dūmō vtriuſq̄ par ſit modus ſi aqua grauiorē leuiorē q̄ ſit ipſa res ſunt et tāto ſupra ſe extollet quanto erit leuior: at ſi aq̄ et eius rei quā cōpenſabis par pōdus erit nec peſſum ibit nec extabit ſed exequabitur aque et natabit quidē: licꝫ pene merſa et nulla eminēs pte: hec cā eſt enī quedā ſigna ſup aquā pene tota efferuntur quedā de media ſubmiſſa. Sūt quedā ad equilibriū aque deſcēdūt. Nā cum vtriuſq̄ par pōdus eſt neutra alteri cedit. Itaq̄ vt grauior eſt aq̄ hominis corpore aut ſaxi nō ſinit id qđ nō vincitur mergi: ſic euenit vt in quibuſdā ſtagnis nec lapides quidā peſſum eant de ſolidis et duris liquor. Sūt enī quidā pumicoſi et leues que cōſtāt inſule in Iudea natāt Theophraſto auctore curillarū inſulas arbores hꝫ et herbas alit: tamē aq̄ ſuſtinetur et in hāc atq̄ illam partē nō vento tm̄ ſed aura cōpellitur: nec vnquā illi per diē et noctē vno in loco ſtatio eſt: et iterū addit Seneca ſic dicens: quis nō grauiſſimas aquas credat quas in cryſtallo coeunt: econtra autē eſt: tenuiſſimus enim hoc euenit quas frigus ob ipſam tenuitatem faciliſſime gelat: vnde autem fiat eiuſmodi lapis apud grecos ipſo noie apparet: cryſtallum enī appellat hūc perlucidū lapidem et glaciem ex quo fit aq̄ celeſtis minimum in ſe terreni hūs cū indurauerit lōgioris frigoris ptinacia ſpiſſatur: donec omni aere excluſo in ſe tota cōprehenſa eſt humor qui fuerat lapis factus eſt. ¶ His adhuc addit Seneca de diuerſitate aquarū ſe purgantiū ſic dicēs quidam fontes a certo tēpore purgamēta eiectāt vt Arethuſa in Cecilia qui tota q̄ eſtate per olympia. Inde opinio eſt Alpheon in Achaia illo vſq̄ penetrare et agere ſub mari curſum nec añq̄ in Syracuſano littore emergere: ideo quia eſt his diebus quibus olympia ſunt victimarū ſtercus ſecūdo tradit flumē illic redundare eſt in chōſoneo radiorū fons qui poſt magnū interuallum tēporis feda quedā turbidus ex vicinio fundit donec liberatus eliquatuſq̄ eſt. Hoc quibuſdā locis fontes faciant vt nō tm̄ lutū ſed folia teſtaſq̄: et quicquid putre iacūt expellāt vbiq̄ autē facit mare cui nā eſt vt omne imundum ſtercoſo ſumq̄ littoribus impigat: quedā partes maris certis tēporibus hoc faciunt vt circa māſionem et mylas ſimum et quidem ſimile turbulento mare pfert feruetq̄ et eſtuat nō ſine calore fedo: vnde illic ſtabulare ſolis equos fabula dis prima cū ine

niri non pōt ceterū publica est illa: oēm enim aquarum stantiū clausarumq; natura se purgat. Nam in his quibus cursus est nō possunt vitia cōsistere ille que non emittunt quicquid insedit magis minusue estuant. Mare vo cadauera stramēta fragmentaq; ⁊ naufragorum reliqua similia ex intimo trahit nec tm̄ tempestate sed tranquillum placidūmq; purgat oēs has diuersitates enumerat Seneca: ⁊ nos inuestigabimus causas earum: ⁊ an in omnibus verum dixerit Seneca.

¶ Cap. 19m. Et est digressio quare aque recipiant alterationes illas quas dicit Seneca.

Resumentes autē dicta Senece dicimus ꝙ id qđ primo tangit quimodo de causis quibus sapor variatur nō hz reprehensionē: causa enī saporis aut ē in aq̄ naturaliter: aut accidit aliter. Si aūt est cū naturaliter tūc mutatur similitudine eius a quo nascitur sicut est in aq̄ que resoluitur ex aliquo mixto: vel generatur ex aliquibus mixtis sicut sunt aque quibus vsus est alchimicus que propter cōponentia vim ⁊ saporem mineralē: ⁊ sicut aqua rosacea vel alia que fit per hūc modū. Si autem est accidentaliter in aqua aut cum alteratiōe sola sine materia aliq̄ cōmixta ei: aut cum alteratiōe cōmixtione materie inficientis eam per cōmixtionē: ⁊ quidem cum alteratio est sola sine commixtione materie inficiens tunc dicitur recepisse corruptionem vel saporem per iniuriā sicut aqua iuxta quā est cāphora tota sapit camphoram etiam si nihil de substantia cāphore resoluatur in ipsam. Et sic de alijs odoriferis vel fetidis iuxta aquā positis: ⁊ idem probatur in libro de sensu ⁊ sensato ꝙ odor non est fumalis euaporatio: quia in aqua res difficulter fumat: ⁊ potest aqua immutari odore ⁊ sapore preter alicuius fumi vel euaporationis resolutionem. Si autē inficitur cōmixtione materie ⁊ alteratione aut illud qđ permiscetur ei transit in eam corporaliter aut spiritualiter: ⁊ si transit in eam corporaliter tūc fit sicut ex terra per quā quasi colādo trāsit sicut si colatur per sulfur vel salinas vel cineres. ¶ Si autem spiritualiter transit in eam materia sibi cōmixta tunc fit mutatio saporis sicut cū spiritus in ea trāsfiguratus est. Qđ autem dicit Seneca de aqua puluerem vertēre in lapides vel alias quascunq; materias vel qua duratur ipsa in lapides cum tangit solida corpora vt alios lapides vel terrā vel ligna est ex vi mineralis lapidis que est in aqua: ⁊ de illa nos agemus in libro de mineralibus: vis enim mineralis est multiplex ⁊ non potest determinari hic sufficiēter. ¶ Similiter de calidis aquis que therme vocantur tractatū fecimus in libro de causis proprietatum elemētorum ⁊ planetarum qui post librū de celo ⁊ mundo ordinatur. ¶ De venenosis autē aq̄s que visu deprehendi nō possunt: dicendū ꝙ hoc est ex multa spiritali mā minerali in illis aq̄s existente: ⁊ quia spiritualis est peraptissima ē ad agendū: ideo modico calore alterata interficit sicut quādo bibitur ⁊ alteratur calore corporis qđ ostendit hoc qđ dicit ꝙ in gipsum cōuertitur. ¶ Qđ vo de alteratiōe ouium dicit sciendum ꝙ oues magis alterabiles sunt ꝙ̄ alia animalia: quia humide sunt naturaliter: ⁊ ideo sine spermate ꝙ aq̄ bibita alteratur ei: ⁊ postea proijcitur per coitum fit alteratio in agnis natis sine, etiam in antiq̄s ouibus ex solo potu. dicendū ꝙ illa aq̄ que albas facit vehementer est virtutis frigide ⁊ humide perueniens ad pellē per poros laxat pellem ⁊ humefacit eam ⁊ quasi facit eam perspicuam propter qđ alba redditur pellis: oia enim animalia est hec natura preter hoiem. ꝙ pilos variat secundum pellis varietatem: ⁊ ideo albata pelle ouium necesse ē lanam albā fieri. Illa autē que nigros facit greges vehementer ē virtutis calide ⁊ terrestris ex terreo vapore sibi admixto ⁊ illa perueniens ad pellem quasi adurendo eam conuertit in terrestrem: ⁊ per cōsequēs priuat a pelle perspicuitatē: ⁊ ideo necesse fit pellis nigra ⁊ per cōns lana nigra: ⁊ sic ē de alijs animalibus licz non adeo de facili mutentur ve oues. Fere tamē omnes aque mōtuose in montibus non extra bullientes sed iuxta hostium fontis hauste assidue ⁊ diu bibuntur hūt hoc ꝙ faciūt strumas oibus hoibus: ⁊ hoc est ideo quia tales aque vaporose ⁊ frigide vehementer multas superfluitates commouent a cerebro descēdentes que sunt flegmatice ⁊ he peruenientes ad gutur ⁊ collū faciunt ibi tumores qui strume dicūtur. Hoc autē qđ Seneca dicit de aq̄s grauibus super quas corpora natant nō est consentiendū sibi quo ad cause assignationē licz effectus sit verus ꝙ falsuz est qđ dicit Seneca

Oues maxime alterabiles sunt.

Oia aialia preter hoiez variant in pilis secundum cutis exigentiam.

Propter qd aque mōtuose assidue potate strumas faciunt.

ca pro cā ⁊ improbatum in tertio celi ⁊ mūdi. Nō enim hec est causa mersiōis in aquā qđ grauius sit vel plus habeat pōderis ⁊ natationis: nō enim est cā ꝙ sit leuius ꝙ̄ aqua: sed potius qđ hz multum inclusum de aere in poris natet: qđ aūt nō hz vt lapis cōtinuus nō natat ⁊ secundum ꝙ hz de aere in poris minus ⁊ plus sic natat plus ⁊ minus: vnde ebanus nigra que nō dat flāmā non natat. Sz lapis porosus igne exustus natat propter inclusum in se aerem: ⁊ sic natant cōcaua ⁊ alia de quibus in libro de celo ⁊ mūdo diximus. ¶ Qđ autē Arist. videtur dicere de experimento maris mortui ꝙ dicit esse lacunam palestine: ⁊ Seneca dicit eē stagnū Syrie ꝙ natāt corpora diuersa sup ipm propter grauitatem ipsius aque quā hz in cōparatione aliorum corporum: dicendū ꝙ nō intelligitur hoc de grauitate absoluta sed de illa que cāur ex spissitudine grauis corporis: quia sic sequitur si aliqd est graue ꝙ est etiaz spissum ⁊ terrestre: ⁊ ideo nō facile diuisibile ad mergendum aliquid in eo: ⁊ sic est graue mare mortuū ⁊ difficulter aliquid mergitur in ipso. ¶ Qđ aūt dicit Seneca de purgamētis fontium ⁊ maris: dicendū ꝙ causa purgatiōis fontiū nulla alia est nisi ꝙ hostiū fontis non satis ampliū est sub terra ⁊ calor qui eleuat aq̄s ad hostiū est fontis: ⁊ aqua turbida que eleuatur: aut ex luto qđ est in specu vbi aq̄ congregatur: aut ex influentibus stercoribus ⁊ fimis ⁊ ex pluuijs per terre ruinas que ad specū deriuantur: ⁊ ideo cū calor eleuat turbulētū cū aq̄ paulatim obstruit hostia fontis ⁊ egreditur q̄si aqua colata ⁊ per lōgitudinē sui fluxus sub terra clarescit: cū aūt multiplicatur mā ⁊ oppilat meatū multiplicatur aq̄ post ipsam ⁊ expellit illam cū impetu magno: ⁊ tūc sordes emergunt cum aq̄: ⁊ hoc fit per magnū interuallū tēporis vel paruum secundum ꝙ citius vel tardius oppilatur meatus: huius autē signū est qđ faciūt hi qui sordes de lacunis purgāt ⁊ hūt riuulū paruū: faciunt enī receptaculum aque magnū ⁊ aquā cōgregatam in eo dimittūt in impetu currere super sordes: ⁊ tūc aq̄ sordes educit. De purgatione aūt maris sciendū ꝙ mare estuare facit vapor eleuatus in fundo maris ex lumine lune procreatus ⁊ ille vapor eleuatus extrudit aquas super littus ⁊ eadem violentia repellit oēs sordes que in mari sunt ⁊ cadauera ad littus: mare autē stricti lateris ⁊ non sordidi ⁊ lutosi in illo vapore magis estuat ⁊ feruet ⁊ turbatur: ⁊ ideo in illo finguntur stabulare equi solis secundum fabulas poetarum: ⁊ hec dicta sunt de diuersitatibus aquarum enumeratarum a Seneca.

¶ Cap. 20m. Et est digressio declarans diuersitatem aquarum secundum dicta Auicen. per modum iuuamenti vel nocumenti qđ est in aquis diuersis.

Secūdum autē dicta Auicē. diuersitas inuenitur in aq̄s eo ꝙ quedā sunt currentes quedam puteales quedā paludales ⁊ quedā salse ⁊ quedā sunt aque educte in lapideis vijs vel plūbeis: quedaz etiā sunt metallice in quibus est vis mineralis ⁊ quedā sunt aluminose ⁊ quedā niuose siue glaciales. Inter currentes aūt quedam currūt super lutum ⁊ quedā super arenas siue lapides: est ergo generale documentū ꝙ currentes ⁊ meliores sunt ⁊ leuiores ⁊ subtiliores sunt stantibus. Inter currētes autē currentes super lutū liberū a corruptiōe fetida vel aque immixta meliores sūt oibus alijs eo ꝙ lutū tale semp purificat aquam: ⁊ precipue ibi melior est vbi remota est a suo principio: quia ibi bene est purificata leuior: tamē illarum melior est: ⁊ hoc probatur pōdere velut si duo pāni eq̄lis pōderis mūdi intingantur: ⁊ postea exsiccentur vehementer ⁊ tūc pōderentur. Si eni tūc alter prepōderat hoc est ex grauiori aqua cui pānus ille intinctus fuit: cognoscitur autē aq̄ illa bibita quia cito ab hypochūdrijs hoc est a lateribus sub costis. Inter currētes etiā sunt meliores que currūt ad oriētem ⁊ post hoc ad aq̄lonē: occide que ad occidētem ⁊ ille sunt male: pessime aūt que ad meridiem: hoc aūt contigit per accidens ex ventis imixtis eis: que faciūt eis q̄litatē iuuatiuam vel nociuā: hec est cā q̄re laudabilis ē aq̄ Nili que lōge fluit ⁊ venit a meridie in septētrionē: magis aūt laudabilis ē aq̄ Danubij que lōgissimū hz fluxum ⁊ bonū fundū frequēter lutum incorrupti luti ⁊ fluit ab occidēte in orientē directo fluxu: ⁊ iō aialia amantia lutū putridū ⁊ aquā viscosam ⁊ spissam nō viuūt in eo sicut anguille ⁊ huiusmodi. Post illas aūt sunt aque currentes in arenosis fundis bone ⁊ leues ad aq̄lonem currentes sicut sunt Nilus in Egypto ⁊ Rhenus in Germania ⁊

Nō q̄ experimento cogita pōt grauitas ⁊ leuitas aquarum

Propter qd anguille i danubio nō viuunt.

nis ⁊ post illas in bonitate sunt aque fontium boni luti vel arenosi fūdi. Male aūt sūt aque puteoꝝ pp vapores terrestres sibi admixtos. Sz aque canaliū siue aqueductū in fistulis plūbeis pessime sunt: ⁊ pcipue quādo diu in plūbo currerant: qa rade ꝫbunt a plūbo que aliqñ excoriāt intestina: stātes aūt male sunt gñaliter: sꝫ tamē ꝓz diuersitatē loci in quo stant hñt plus ⁊ minus de nocumēto. Causa autē nocumēti in eis gñaliter est duplex. s. corruptio per calorē solis ⁊ quia spisse sunt ⁊ graues: paludales aūt peiores sunt in lacunalibus: cū autē lacunales male sint qa stantes cū qa corrupenz ⁊ nō liberꝫ lutum hñt in ꝓfundo. Sz inter paludales ⁊ lacunales ille p̄e ceteris male sunt que quādaꝫ pellē ⁊ viscositatem hñt in superficie. ¶ Sed aque salse calide sunt ⁊ sicce in genere aquaꝝ: ⁊ ideo p̄mo bibite mordicatione sua aliquādo laxant: ⁊ postea per exiccationē stringūt idem qđ laxauerant. Inter aquas autē minerales ⁊ metallicas minus nocet illa in qua est aurū: cuius signū est qa in optimis aqs inuenit auꝝ: ⁊ post hoc est illa in qua est ferrū ⁊ cōfortat interiora multū: pessime autē ⁊ amare valde in qbus est cuprū: ⁊ ideo necat aialia sicut pisces ⁊ vermes: aluminose aūt sūt calide ⁊ sicce vehemēter: ⁊ ideo ꝓhibēt cursum sanguis vndecūqꝫ currant. Niuose aūt ⁊ glaciales sunt spisse pp frigus qđ est in eis: ingeniuꝫ autē quo spissa aq̄ subtilior efficit est decoctio eius. ¶ Verꝫ est ꝙ quidam rudes in naturis dixerunt. s. ꝙ cum decoqtur aqua euaporat id qđ est subtilius ex ipsa ⁊ remanet id qđ est grossum: ⁊ ideo dixerunt ꝙ aq̄ decocta grossior ⁊ spissior est q̄ꝫ nō cocta: hoc autē falsuꝫ est: qa per coctionem nō inspissat corpus simplex sꝫ cōpositū. Simplex aūt totū efficit per decoctionem rarius: ⁊ ideo aq̄ decocta rarior est: est autē purificabilior duab⁹ de causis: quaruꝫ vna est qa natura calidi est cōgregare homogenia sibi: ⁊ iō trahit partes aque de terrestrib⁹: ⁊ diuidit eas ab eis que prius incōmixte fuerūt sicut nos videmus ꝙ calor ignis facit in argento ⁊ plūbo ⁊ separat ea abinuicem ⁊ facit currere argentū ad vnū locum ⁊ plūbū ad aliū. Alia aūt causa est quia aq̄ cocta subtiliat: ⁊ ideo partes terrestres magis possūt penetrare per ipsum vt descendentes in fundo resideant: ⁊ huius signuꝫ est: qa si aq̄ hausta ponat in vase per plures dies paꝝ est ꝙ inuenit residisse ex ipsa: ⁊ si decoquat infra vnū diem vel vnaꝫ noctem multū de terrestri sub̃a inuenitur in fundo eius. De aq̄ autē salis armoniaci ⁊ aliaꝝ mixtaꝝ naturis sciendū semꝑ ꝙ sapiunt nām ei⁹ qđ miscet cū ipsis ⁊ salibus ⁊ arsenico ⁊ armoniaco ⁊ sulfure vt dicemus in q̄rto libro huius voluminis dn̄o dante. Nunc autē que dicta sunt de aquis sufficiāt: quia illa que dici possent ex istis sciri possunt ⁊ ad medicum magis pertinent.

Nō de aquis du fluētib⁹ p plūbeas fistulas.

Propter qđ aq̄ decocta ē rarior ⁊ magis pura.

¶ Incipit Liber Tertius Metheororum de impressionib⁹ ex vapore frigido ⁊ sicco generatis.

¶ Tractatus Primus de Ventis.

¶ Cap. p̄m. Que Libri intentio ⁊ diuisio.

In p̄ho ē i secūdo metheoroꝝ cap̄ 2° icipit. De spiritib⁹ aūt dicamus.

POstq̄ꝫ nos in p̄cedēti Libro cōsiderationem fecimus de omnibus impressionibus humidis siue in alto siue in imo gñatis ⁊ diximus ibi de esse maris ⁊ cām salsedis eius: relinqtur ergo isto libro dicere ea que generant ex vapore sicco qui eleuat de terra qui qdē triplex est. s. absolutus vel inuolutus in vapore humido: ⁊ absolut⁹ quidem est triplex. s. subtilis: ⁊ ideo ascēdens aerē ⁊ impellēs eū ⁊ grossus qui residet in visceribus terre ⁊ subtilis qdē absolutus pertingēs in aerē cū ibi frigiditate percussus fuerit facit vētos de qbus nos in isto libro primū faciemus tractatum: grossus aūt in visceri⁹ terre conclusus facit terremotū: ⁊ de illo faciemus tractatū cōsequentē: inuolutus ꝟo i humido vapore facit corruscationē ⁊ tonitruuꝫ: ⁊ de illo in tertio loco tractatū faciemus: remanebit aūt vltimo dicēdum de iride ⁊ area lune ⁊ circulo lune ⁊ stellaꝝ quarūdā que nō sunt ex vapore tm̄: sed ex reflexiōe luminis supcelestis corporis super vaporē: nec oino huiusmodi sunt ex vapore humido sꝫ quedā illaꝝ sunt ex vapore sicco: qa autē vētus ꝓm maximū suū posse nō est eq̄liter in oib⁹ ventis sed ꝓm maximuꝫ posse est in vētis duob⁹. s. aqlonari ⁊ australi. Iō p̄mo quedaꝫ dicemus de illis: qa hoc est vtile quo ad cōsiderationeꝫ nature venti in vniuꝰ ꝓpter diuersitates opinantiū de māli p̄ncipio eius: qa qdam dicunt ꝙ sit aer motus: ⁊ qdāꝙ aq̄: ⁊ qdaꝫ ꝙ vapor terreus: ⁊ alij ꝙ sit aliqđ magnū corpus celeste: vel aliud qđ violēter aerem impellit: hec eni determinari non possunt nisi cōsideret nā eius in eo in quo p̄ncipaliter est: qa per illud scit natura eius in oib⁹ alijs: lꝫ eni de cōmuni prior sit speculatio q̄ꝫ de spāli tamē quādo cōmune nō est vere cōe sed per analogiā est de multis dcm̄: tūc prior est speculatio de eo de quo dicit principaliter ⁊ ex illo scit natura cōmunis que ꝓm modum aliquem saluatur in alijs dicemus: ergo primo de duobus ventis aqlonari ⁊ australi quedam: ⁊ deinde procedemus ad naturam ventoꝝ tangētes diuersitates opinionum antiquorum circa eam.

Nota

¶ Cap. 2m. De proprietatibus duorum ventorum austri et septentrionis.

AUster ḡ est vētus calidus ⁊ humidus flās flatu vehemēti: est autē nō a nā vaporis cū ois vētus sit ex vapore frigido ⁊ sicco. Sz est calidus qa exitus flatus ei⁹ est p̄ncipiuꝫ eleuatiōis māe eius ex locis meridionalibus que sunt calida et sicca ꝓm nām: cū ḡ incipit flare ꝓpter locum fit calidus: ⁊ qa calidum est aperitiuū ⁊ resolutiuū resoluit materiā vaporis paruā eo ꝙ locus est siccus vbi orit nec multū humorē p̄stare pōt: precedēs aūt flatus cū eo qđ semꝑ adheret ei plus ⁊ plus de calore loci per quē est ꝓcessus flat⁹ eius inuenit locuꝫ v̄sus septētrionem semꝑ humidiorē: ⁊ ideo qꝫ etiā ipse plus ⁊ plus est calidus ex loco tunc aperit plus aq̄s ⁊ terram ⁊ attrahit cōtinue vaporē humidum ad pluuias ⁊ vaporem calidū ⁊ siccū quasi ad nutrimētum sui extrahit ex terra: ⁊ ideo efficit semꝑ vehemētioris flat⁹ ⁊ flat⁹ calidi et adductiuus pluuiarum ex nubib⁹ multis turbidis ⁊ spissis. Ecōtrario aūt septētrio vētus est frigidus ⁊ siccus: est autē frigidus eo ꝙ orit a locis aquosis frigidissimoꝝ aquarum que perpetuo frigore generant in aqlone vt in p̄cedēti libro mōstrauimus: tales eni aque minime euapoꝛāt: ⁊ ideo ventus ibi ortus remanet siccus ⁊ purus: orit ēt ex mōtib⁹ altis qui multū distant a nobis in septētriōe: ⁊ illi sunt mōtes frigidi sub qb⁹ cōcludit vapor terreus mult⁹ ⁊ quādo egredit de terra egredit multus ⁊ spissus diu ibi cōgregat⁹ ⁊ iō ē frigidus. Loca aūt ꝑ que flat nō sūt calida: ⁊ ideo nihil adheret ei ex eisdeꝫ vaporib⁹ eleuatis sꝫ peruenit ad nos purus: egressio aūt austri nō est pura sic iā diximus: ⁊ hoc pꝫ ex ipso loco qui dꝛ hyminien ⁊ ex illo descēdit ad nos: loc⁹ aūt ille calidus est ⁊ turbidus: vñ vētus austri exiēs ex ipso turbidus ⁊ crassus quodāmō ⁊ pinguis aure puenit ad nos: ⁊ cōmouet pluuias eo ꝙ ipse ex alto descendēs ad terras trahit ad se vapores humidos grossos ⁊ turbidos qui sūt mā pluuiarū sic dixim⁹: hec ēt cā q̄re frequētius pluuie multiplicantur in autūno vsqꝫ ad hyemis p̄n̄m ⁊ p̄cipue in extrema parte autūni: qa tūc calor meridiani feruoris ⁊ estiui qui combussit vapores in meridie remittit ⁊ plus eleuat de vapore q̄ꝫ consumat: ⁊ hoc p̄cipue in extrema parte autūni sic dixim⁹. s. qñ sol est in Libra vltra mediuꝫ signi Libre ⁊ in Scorpiōe: tūc ergo multiplicat vapor vēti meridionalis: ⁊ hec ē vna cāꝝ quare sapiētes i astris dicūt ꝙ Libra est signū vētoꝝ siue in quo dn̄atur vētus australis: ex hoc etiā cā est ꝙ austro flāte tepescit aq̄ maris: qa vꝫ multū adheret vēto isti de humiditatib⁹ calidis quas imiscet superficiei maris: ⁊ ideo remittitur frigus eius ⁊ efficit tepidum ex flatu austri calidi.

¶ Cap. 3m. De materia ventoꝝ in cōmuni ꝓm Aristo.

QUia aūt habitū est de vētis his qui sunt precipui iter vētos anteq̄ꝫ p̄ficiamus tractatum de eis dicamus de cōi nā ventoꝝ p̄mo ostendētes de qua mā sint ꝓm veritatē: ⁊ postea tāgemus de hoc opiones diuersas alioꝝ. Incipiētes autē de mā resumimus hoc qđ superi⁹ dcm̄ est in libro primo isti⁹ scie ⁊ scđo. s. ꝙ vaporis eleuati ab inferioribus elmtis duo sunt gñia. s. vapor humidus qui eleuat ex aq̄ ⁊ vapor siccus qui eleuat ex terra: vapor aūt siccus terre⁹ ꝓꝫ sui diuersitatē tria sortit noia. Si eni accipiat mā que est in ipso ꝓm ꝙ sup eā est actus efficientis cause sue qui est calor adurēs tūc dꝛ fumus: qa fumus est ex terrestri ignito euaporante: ⁊ ideo fumus est niger ⁊ denigrat corpora pp particu

las partes terrestres cōbustas que ferunt in ipso. Si autē cōsideret subtile siccū qd est in vapore illo siue fumo tunc dr estus: qa subtile terrestre cito dat flāmā ⁊ cito incendit: ⁊ iō etiā ex illo ignes perpēdiculares ⁊ candele ⁊ assub gerant sicut in p̄mo hui⁹ sciē libro determinatū est. Si aūt eā cōtinuitatis istius fumi cōsideret tūc dr vapor: qa cōtinuitatē non hz nisi ab humido aqueo qd vaporat in ipso lz vincat in eo nā terrestris: ⁊ hec est cā triplicis nois istius vaporis ex quo generat vētus: est eni in vapore vtrūq; vterq;: qa in sicco ē humidus ad cōtinuandū: qa terreū purū nō ꝯtinuat sz potius discontinuat: in vapore aūt humido siccus est fm aliqd sui terminādū ⁊ figurādū eū: qa aliter nō terminaret nec figuraret: cum aūt vterq; sit in vtroq; cuꝫ denoīatio fit ab eo qd vincit in vapore: ⁊ ideo dicit mā venti vapor terreus: ⁊ mā pluuie dicit vapor aqueus: quia non potest esse q̄ vapor sit omnino elemēti simplicis eo q̄ non eleuatur vapor nisi vbi contingunt se tria elementa: ⁊ ideo aliquid de tribus elemētis est in quolibet vapore. s. de aqua ⁊ terra ⁊ de aere.

❡ Cap. 4m. Et est digressio declarans causam efficientē oīum ventorum in cōmuni.

Causa aūt efficiens oīum ventoꝝ in cōi est q̄ cū voluit sol in orbe suo ⁊ radius ei⁹ directe opponit terre ⁊ appropinquat terre quātū est directa oppōne: tūc eleuat vaporē ex ea: ⁊ cum elongat ⁊ oblique respicit terrā tunc incipit vincere frigus in aere: ⁊ iō vapor eleuat⁹ percutitur a frigore ⁊ īspissat ⁊ resoluit i aquā: sic vapor aqueus pp frigus qd sup aerē dnatur eo q̄ sol elōgat ab ipso nō qdē quo ad spatiū qd sit iter solē ⁊ terrā sz frequēter ad obliquitatē radij qui icidit in terrā: ⁊ iō aque pluuiaꝝ vel niuiū fiunt plus in hyeme q̄ in estate: qa in hyeme elōgat sol quo ad motuz suū quē hz in circulo signoꝝ: qa in hyeme mouetur in signis meridionalib⁹ que oblique nos respiciūt ⁊ plus distant a nobis q̄ signa aqlonaria: fiūt ēt aque pluuiaꝝ ⁊ niuiū plus in nocte q̄ in die: eo q̄ tūc sol elōgat a terra nostra habitabili quātū ad motū ei⁹ i circulo eqnoctiali: his aūt que dicta sūt testificat sensus: tñ multotiēs fit oppositū eoꝝ que dicta sūt: ⁊ hoc est iō qa in nocte aliqñ est frigus sparsuz in toto aere: ⁊ iō nō expellit ad nubē aquosam que est in aere: in die autē calor per radiū solis iducit in aerē ⁊ frigus aeris ad locū nubiū expellit: ⁊ tūc fit cōuersio nubis in aquā per diē ⁊ noctez vel fit talis ꝯuersio: ⁊ eodē mō est de hyeme ⁊ estate multotiēs ēt caliditas solis ⁊ stellaꝝ desiccāt aquā ad terrā descendētē: ⁊ qñ sic sol feruet nō tm̄ desiccat aquā resoluēdo eaꝫ in vapores: sed ēt desiccat terrā ex siccitate vehemēti resoluendo eā in vaporeꝫ: ⁊ ideo tūc eleuant ab habitatiōe terrestri duo vapores: quoꝝ vnus est humidus ⁊ p̄stat mām pluuijs ⁊ aqs: ⁊ vapor alter est siccus qui est p̄n^m oīum vētoꝝ ⁊ mā eoꝝ: hoc aūt itelligēdū est de calore solis qui eleuat plus q̄ cōsumat de vapore. Si eni plus cōsumeret q̄ eleuaret tūc nec faceret pluuiā nec ventū. ❡ Demōstratio aūt duplex docet ea que diximus: quaꝝ vna ē in sensu qa videmus oculis nostris q̄ caloris plus eleuātis q̄ ꝯsumētis talis est operatio. ❡ Alia aūt demōstratio est per viā rōnis: scimus eni q̄ a loco diuersoꝝ elītoꝝ res eleuata nō pōt esse vnius nature sz diuersa est fm diuersitatē elīti a quo eleuat: eleuant autem vapores a loco aque ⁊ a loco terre: est ḡ vapor ab his duobus locis diuersus: ergo etiā res generata ab istis diuersis vaporib⁹ est diuersa: ergo nā pluuie que generatur a vapore aque ⁊ nā venti que gñatur a vapore terre est diuersa.

❡ Cap. 5m. Et est digressio declarās materiam ⁊ cām efficientem ⁊ locum generationis ventorum: ⁊ ad soluenda dubia que dicta sunt de eis.

Est aūt hic attendēdū q̄ fm ea que dicta sūt vētus est vapor terreus aeris superiora trāscendēs: ⁊ aerē fortiter percutiēdo impellēs: cū aūt sit de vapore subtili in genere suo: subtile autē natū est ascēdere: vapor iste petit altiora aeris q̄ vapor pluuie: huius aūt signū est: qa de subtiliorib⁹ vaporis terrestris fit assub cadens siue descēdēs: ⁊ casas eius signat vaporē iā in sublimi moueri ad partē illā ⁊ vētus descēdens ꝯtinue tūc flabit ad ptē eādē: aliud autē signū est: qd cōsiderauerūt naute maris: cū eni in sublimi p motū nubiū apparēt oppositi vēti fortes dicūt q̄ hoc signat tēpestatē pp vētoꝝ oppositū: qa tūc ꝓcelle nō hūt liberū exitum in mari. Sz poti⁹ due ꝓcelle se collidētes exalterantur ⁊ submergūt naues: in talib⁹ autē prenosticant q̄ frequēter vicit superior vētus eo q̄ ille fortior est ⁊ minus sedabilis: qa humori minus est permixtus: lz aūt igniū in altissimo aeris generatoꝝ etiā sit mā vapor terrestris subtilis tñ differētia est in trib⁹ iter illū vaporē ⁊ istū: quaꝝ vna est in calore qui maior est in mā igniū q̄ ventoꝝ: scda in subtilitate ⁊ cōtinuitate: qa mā igniū magis est subtilis ⁊ minus cōtinua: ⁊ per cōsequens magis ab humido separata q̄ mā vētoꝝ: mā autē vētoꝝ ecōtra minus subtilis est: ⁊ magis ꝯtinua: eo q̄ humido magis permixta. tertia aūt est quātū ad locū sue gñationis: qa vētus nō ascendit vsq; ad estū: sz potius vsq; ad ptē aeris frigidā: ⁊ ibi sicut dic Algazel frigiditate percutitur ⁊ spissat: ⁊ mouet ⁊ impellit aerem: ex quo ēt patere pōt: q̄ vapor vēti nō congregat frigiditate interiori sicut qdā dicunt sed poti⁹ exteriori frigiditate loci pp quā etiā sicut dicit Algazel impedit ne euadat ad superius interstitium aeris qd estus vocat: qd etiā ꝓbat ex hoc q̄ vapor nullus eleuat nisi calido: ⁊ ideo si calor aeris circūstantis obuiaret vapori amplius calefaceret: cum tamen interior calor iuuaretur a calore aeris exterioris: ⁊ sic non inspissaretur neq; congregaret neq; flaret. Redeamus aūt nunc ad dicta sapientuꝫ tāgētes de nā venti quecūq; opinati sunt antiqui naturales.

❡ Cap. 6m. Et est digressio de improbatione Senece: de p̄ncipio ventorum.

Quidam ergo nāliū dixerūt q̄ ventus est aer mot⁹ qui quando quiescit fit aq̄: quando autē mouet tūc est ventus: hec aūt opinio lz parum tangat ab Aristo. tamē multos habuit defensores: quoꝝ vnus est Seneca in. 4. lib. nāliū questionū. vbi videt dicere q̄ vētus ē aer motus ad vnā partē: mouens aūt aereꝫ est aq̄ fluminis vel vapor ab aqua eleuatus ⁊ in mōtib⁹ p̄mo interclusus: ⁊ deinde cū montes ipm capere nō possunt ad vnā partē vbi via liberior est euadēs: ⁊ in illā partē in aerē impellēs: huiusmodi autez signū dicit eē q̄ vētus maxime venit ab illa parte vbi aq̄ruꝫ ⁊ mōtiū est plurimū: qa plana lz abundent aqs tamē carent aura que vētū facere possit. ❡ Querit aūt quō talis flatus cōcipit quē greci vocāt encolpias: ⁊ ad hoc dicit q̄ qcqd ex se flumina ⁊ paludes emittūt multū est ⁊ assiduū: ⁊ hoc p diē a sole cōsumit ⁊ nocte non exhaurit: hoc aūt qd amittit montib⁹ iclusum in vnā regionē colligit: ⁊ cū illā impleuit et iam se nō capit exprimit alicubi ⁊ in vnā ꝓcedit partē ⁊ hoc est vētus. Mouet aūt ad illā partē ad quā liberior est exit⁹. ❡ Huius aūt rei dicit eē argumētū q̄ raro in p̄ma parte noctis vētus spirat. In p̄ma eni parte incipit fieri illa collectio ⁊ circa lucē matutinā iā plena est collectio illa: ⁊ addit ei stimulos ad flandū radius solis ifertus ferēs gelidū ab aere: nā anteq̄ sol ipse super terrā appareat super lumine suo in aurora valet imutare aerē: ⁊ cū nōdū adhuc directo radio ipellit lumine p̄misso in aurora latescit ⁊ irritat aerē gelidūꝫ ⁊ cogit flare: cū eni sol ipse ꝓcessit tūc vapores aquei aut superius rapiunt per calorē eleuantem aut tēpore maiores solis vapores fundunt: ⁊ ideo non dꝫ flare vaporib⁹ illis vltra matutinū: q̄ aūt vere flatus est vētoꝝ: ideo dicit eē Seneca q̄ tp̄s illud aquosuꝫ est: ⁊ ideo maior est euaporatio: in estate aūt magis de nocte flant vēti: qa diurnus calor cōsumit vaporē. In nocte aūt aliqd remanet de vapore eleuato quē ꝓpter frigus noctis calor cōsumere nō pōt ⁊ ille ipellit aereꝫ de nocte. Qd autē qdā dicūt q̄ percussus a sole vapor in latus cedit: ⁊ ideo flatus venti vt dicūt est ab illa parte vnde sol percutit vaporē nō approbat Seneca eo q̄ aura in oēm partē vehit etiā cōtra solē. Ex oibus autē his colligit Seneca q̄ vētus diffinit q̄ sit aer fluens cū impetu in vnā parteꝫ. hec enim diffinitio diligētior est q̄ illa: vētus est aer fluēs: qa nunq̄ aer tā imobilis est q̄ nō in aliq̄ sit agitatiōe: qd pꝫ ex hoc: cū sol in aliquem clausuꝫ locū fusus est videmus corpuscula minima in diuersuꝫ ferri alia sursum alia deorsum: vnde sicut nō est cauta diffinitio cū dixerit qd flatus est agitatio maris in vnā partē sic nec in hac re si dicat vētus ē aer in vnā partē fluens aut aer fluēs ipetu: aut vis aeris in vnā partē euntis aut cursus aeris aliquāto cōcitatior. Ex oibus his verbis patet: q̄ Seneca vult q̄ illud qd ꝓcutit aerē vapor aqueus

Propter qd in estate venti magis flant in nocte.

por aqueus sit collectus: ⁊ ipse aer percussus ⁊ agitat⁹ sit vẽ-
tus. Sed ꝙ hoc eẽ nõ possit pbat Aristo. per hũc modũ: i-
pressiones eni genere differẽtes differunt in cã mãli ⁊ radice
praine: pluuie ⁊ cetere impssiones humide genere differũt
a ventis: ergo radix vnius genere ⁊ mã differt a radice alte-
rius. Radix aũt impssionũ humidarũ est vapor hũidus: ꝙ
radix venti differẽs est genere ab illo ergo erit vapor terre⁹.
Adhuc si vapor humidus qui pcutit aerẽ ⁊ aer fluẽs erit fla-
tus vẽti: tũc quãdo multiplicaref vapor humidus deberet
multiplicari vẽtus: descensu aũt pluuiaꝝ multiplicaf vapor
humidus: qa necesse est terrã madefactã resolui in nubes:
ergo in descẽsu pluuiaꝝ deberẽt multiplicari vẽti: ⁊ hoc fal-
suz est: qa pluuia vna cã est pcisionis vẽtoꝝ. ¶ Adhuc cum
duo sunt inferiora elñta vaporãtia vt supra sepius pbatum
est ex vapore terre nihil fieret: cõstat eni ꝙ humana corpo-
ra nõ fiunt ex vapore terre. Si ergo nec vẽtus fieret ex ipso
ad nihil terra vaporaret. ¶ Adhuc in corporib⁹ aialium vi-
demus vẽtositatẽ siccam terreã facere ventũ ⁊ eẽ distinctaz
a superfluitate humida: ergo similr̃ ẽt erit in mundo maio-
ri: videf ergo ꝙ Seneca nõ veꝝ dicat ⁊ hoc qdẽ est veꝝ sicẽ
probatũ est ꝙ vapor aqueus non sit principiũ venti. Utruz
aũt flatus vẽti sit aer expulsus ⁊ q̃re in aurora plus flat: ⁊ q̃-
re in vere sunt plures flatus infra determinabitur.

¶ Caplm. 7m. De improbatione opinionis eorum qui dixe-
runt ventum esse aerem motum fm dicta Aristo.

Sicut aũt nos supra diximus qdã dixerũt ꝙ vẽ-
tus est aer motus qui quãdo qescit fit aq̃: cui⁹
signum eẽ dicebãt duplex. s. qa frequenter post
vẽtũ fortẽ sequif pluuia: ⁊ qa vẽtus cessat post
pluuiã: habebant eni ad hoc rõnes tres quaꝝ
vna est: ꝙ id qd maxime mobile est ad lat⁹ iter
corpora simplicia est aer: in vẽto aũt mot⁹ est ad lat⁹. ¶ Se-
cunda aũt est qa aer est corpus qd ipellif a nube in flatu vẽ-
ti sicut nos accipimus per sensuz: ⁊ ideo ẽt in tonitruo scin-
dit aer corpora quãdo fortiter a nube pcussus fuerit. ¶ Ter-
tia vo accepta per experimẽtuz in operibus artis: qa nos vi-
demus in sufflatiõe follũ ꝙ nihil ipellif ibi nisi aer. ¶ Ser-
mo autẽ iste erroneus est. Si eni totiens est vẽtus quotiẽs
aer mutaf in aquã: tũc etiam fieret ventus: quãdo ecõuerso
aq̃ mutaf in aerez qd falsuz est: qa sic in aliquo loco semper
eẽt ventus. s. in meridie: ibi enim caliditas permiscef aeris
humiditati ⁊ alterat eã: ⁊ facit eã calidaz: ⁊ subtiliat partes
eius ⁊ cõuertit eaz in aerez: ⁊ ex hoc non potest eẽ ventus: qꝛ
ventus est ex vapore grosso spisso fortiter aerem percutien-
te: vnde sermo eoꝝ qui dixerũt ꝙ ille aer qui fit ex aq̃ quan-
do effundif ⁊ mouef est ventus: fundamẽtũ nõ hz apud phi-
losophiã: phia eni nihil ponit nisi ponat ei radicem ⁊ pnci-
piuz mãle ⁊ efficiens pprium. Dicẽdo autẽ ꝙ ventus est ta-
liter aer effectus ventus non habebit radicem ⁊ principiuz
proprium qd sciaf ex diffinitione illa: nec potest sciri ex hoc
finis venti quare cessat aliquãdo: ⁊ aliquãdo flat: ⁊ ideo di-
ctum illud est incõueniens. ¶ Amplius autẽ in fluminũ na-
tura est hoc videre: qa nos nõ damus nomẽ fluminis cuili-
bet manationi aquaꝝ que potest fieri ingenijs hoiuz per ar-
tificium: sed damus nomen fluminis illi manationi tñ que
est fm nãm a radice indeficiente ⁊ determinata. Et silr̃ nõ
dicimus ventum flatum aeris siue impulsuz cuius pncipiũ
est aliqua violẽtia vel artificialis aeris percussio: sz potius
illã impulsionẽ aeris dicimus ventuz impulsuz que est a ra-
dice materiali ⁊ pncipio efficiente proprio ex qbus hz ma-
teriã: opz ergo illã radicem esse non aerem vel aque vapo-
rem sed ppriaz. ¶ Amplius cuz sursum ⁊ in aere nõ sint nisi
duo corpora fm genus. s. aer ⁊ vapor nõ põt ventus eẽ aer:
qa sic eẽt idem corpus impellẽs ⁊ impulsum ⁊ vẽtus ⁊ radi-
cem ppriaz nõ haberet: opz ẽ ꝙ sit vapor: vapor aũt aque⁹
nõ est cum nõ possit idẽ corpus eẽ duoꝝ differẽtiuz specie cã
⁊ pncipium: relinqtur ergo ꝙ sit vapor terreus. Si aũt vel-
let aliquis dicere sicut qdaz antiquiores opinati sunt: ꝙ vẽ-
tus est aer impulsus ⁊ impellẽs ipz eẽt corpus magne quã-
titatis qd est vel celum vel aliud qdcunqz corpus sicut pars
aeris superior que dicitur estus ppter cuius impulsum mo-
uetur aer: tunc oporteret ꝙ aer moueref impulsu corporis il-
lius: cum autem corpus illud circũstet aerem inferiorem ad
oẽm partem in omnem partem erit impulsus aeris ⁊ nõ mo-
uebitur situs aeris quidam ad latus vnum vel ad alteruz.
Qd si concedatur ventus non habebit radicem propriaz ex
qua sit materia eius in genere venti fm naturaz: sed erit ac-
cidens aeris: sequitur nihilominus ex hoc ꝙ ventus nõ sit
ad omnem partem determinate ⁊ diuisim: sed qa totus aer
impellitur ad mediuz sui vel circulariter: ⁊ hoc nõ dicimus
esse ventum: qa nos scimus ꝙ ventus habet principiuz sui
esse determinatum ⁊ ad situz determinatũ habet exufflatio-
nem: hic ergo sermo falsus est ⁊ nõ cõueniẽs phie neqz per-
transibilis per intellectũ: qa intellectus querit cãm venti sa
per quã fiet ⁊ iste sermo non dat talem causam eẽ venti.

¶ Cap. 8m. De radice ⁊ esse ventorum fm veritatez: ⁊ de so-
lutione dubiorum antiquorum.

Radix ergo vẽti est ex vapore qui ascẽdit ex ter-
ra sicut ante diximus ⁊ pncipium eẽ eius est ex
eo: ⁊ mã eius est vapor talis qui est frigidus et
siccus subtilitate sua aerẽ trãscẽdens ⁊ cum in-
spissaf frigiditate aeris fortiter impellit aerẽ:
hoc autẽ scif ex hoc: ꝙ quãtitas vẽtoꝝ ⁊ nubiũ
est fm quãtitatem vaporis ascẽdentis ex terra ⁊ aqua: qa si
multi sunt vapores multi sunt venti: ⁊ si pauci sunt vapores
pauci sunt vẽti. Qd autẽ recipit quãtitatem a quãtitate alte-
rius. Illud mãliter est ex illo: ergo vẽtus mãliter est ex vapo-
re terrestri ad superius aeris ascẽdente. ¶ Amplius multo-
tiens videmus ꝙ terra multũ sicca existẽte ita ꝙ ꝯtinuatio-
ne quasi caret sed est puluis discõtinuus non eleuaf ventus
qa vapor cõtinuus ex terra eleuari nõ põt: sed eleuaf tũc va-
por humidus ex aqs ⁊ facit pluuiam que postq̃ terrã made-
fecerit ⁊ puluerem cõtinuauerit vaporat terra: ⁊ tunc venit
vẽtus post pluuiam per calorem solis eleuãtem vaporẽ ter-
re siccum eo ꝙ calor solis ita exiccat eũ ꝙ humidum aqueũ
non vincit in eo: sed remanet tñ eatenus quatenus ꝯtinua-
re potest vaporẽ eleuatuz: vapor ergo ille sic eleuatus est cor-
pus venti ⁊ principiuz flatus eius ⁊ radix prima in qua ra-
dicatur esse ipsius ⁊ est eius materia: ⁊ ideo ppter motuz il-
lius fiat ventus: ⁊ mouetur fm quãtitatez vaporis sicci qui
prehabito modo de terra eleuaf pre multitudine ⁊ paucita-
te: ⁊ cũ abscinditur eleuatio talis vaporis quiescit ventus:
quiescẽte autẽ vento ⁊ serenata aura descẽdit sol ⁊ facit hu-
miditatem occultã sub terra ⁊ exiccat terram ⁊ aperit eã vt
humiditas occulta latẽs in ea possit euaporare per vaporẽ
qui est actu calidus ⁊ potentia humidus: ⁊ vapor aque⁹ qui
tunc ascendit ad aerem: ⁊ cum in aere obuiat ei frigus alte-
raf in aquam ⁊ pluit ⁊ tunc ex pluuia iterum quiescit ven-
tus: eo ꝙ humor pluuie generat vaporez siccũ qui est in ae-
re ⁊ cõtinuando terraz ⁊ infrigidãdo nõ finit eam euapora-
re terrestrem vaporẽ qui multiplicet nãm venti: ⁊ ideo ces-
sat ventus. Abscinditur enim materia vẽti: eo ꝙ humecta-
tur terra ⁊ minoraf ppter illud materia vaporis sicci qui est
materia venti qua minorata quiescit ventus ⁊c̃.

¶ Cap. 9m. Et est digressio declarans impossibilia dubitabi-
lia circa materiam venti.

Ueret autem aliqs si in materia venti est va-
por terreus siccus sicut est habitum: quare nõ
resoluitur cadens in terram per terre particu-
las sicut vapor aqueus resoluitur in aquaz per
conuersionem que fit in pluuia: humidum eni
aqueũ qd est in ipso ad cõtinuandũ separabi-
le est ab ipso cum sit cõtrariuz sicco terrestri. Si dicat ꝙ ae-
reum inductum non permittit per particulas eius congre-
gari: hoc esse nõ potest: qa cum aereum fm vtrãqz qualita-
tem terreo cõtrarietur plus est ipz separabile ab ipso q̃ hu-
midũ aqueũ: vel q̃ humidũ aqueum ab aereo. Separaf au-
tem ab humido aqueo aereum in pluuia ⁊ in grandine ⁊ in
alijs qbusdã impressionibus humidis: ergo separari potest
a vapore terrestri. Si autez daretur: ꝙ non separaretur ab
ipso adhuc videtur debere conuerti in terram ⁊ cadere: qa
humide impressiones a quibus aer non separatur cõuerti-
tur in aquam sicut apparet in pruina ⁊ niue: ergo videtur ꝙ
etiam non separatum a terrestri vapore possit cõuerti in ter-
ram. ¶ Adhuc autez quomõ potest esse ꝙ vapor terreus sit
materia venti ⁊ principiuz efficiens ipsius ⁊ radix esse eius.
Radix eni fm formam ⁊ principium est fm efficientem cau-
sam: ⁊ hec due cause non coincidunt in vnaz causam effici-

entem: vt in scdo phicorum est determinatum. ¶ Adhuc autem de rationibus Senece supra inductis non est ostēsa solutio: qa venti sunt in locis frigidis vbi sunt aque ⁊ pcedūt pluuias: ⁊ sedantur post eas ex quibus videtur radix venti esse in vapore pluuie. ¶ Preterea vir aliqs antiquorum cuius sentētia supra dicta concordat. Sed oēs dicunt ventum esse aereum impetu fluente a vapore aqueo percussum. ¶ Sed tamen absq dubio ventus causaliter est vapor terreus ⁊ flatus venti in primo flante est motus illius vaporis a sursum in deorsum sicut infra dicemus: flatus autē passiuus est aer impulsus a vapore illo ⁊ illum flatum passiuum antiqui dicebant esse ventum. ¶ Ad illud autem qd obijciunt q deberet redire ad terram sicut vapor aqueus redit ad aquā. Dicendum q siccum terreum magis tenet aereum inductum q̄ humidū aqueum: ⁊ ideo non ita potest conuerti in terrā: ⁊ etiam quando frigiditas in eo vincit siccum non ita contrahit partes ad partē sicut aqua: qa quelibet pars minima terminata est in seipsa: ⁊ non fluit vna pars supra aliam sicut fit in aqua: ⁊ ideo id qd resoluitur ita minutum est q sensum effugit: sed tamen post longum tempus in lapidibus apparet aliquid terre resolutum. ¶ Aliquando autem vēto dispgitur: vapor autē terreus materia est venti fm q ventus dicitur actiue primum: qa flat actiue: qa illud qd flatur est aer: est aūt efficiens venti per motum suum: ⁊ est radix eius fm suum genus per formas frigidi ⁊ sicci que dominantur in ipso: ⁊ sic non est inconueniens q aliquid fm vnum ⁊ idem incidat in causalitates plurimarum causarum. ¶ Qd autē Seneca dicit non est inconueniens q materia ventorum ab aq̄s generetur precipue a stagnis frigidis: qa aque frigide faciunt aerem ⁊ aer infrigidatus percutit vaporem terrestrem eleuatum ⁊ sic multiplicat ventum. Qd autem precedit pluuias inde est q ventus meridianus calidus est ⁊ turbidus ⁊ multiplicat materiam pluuijs sicut nos infra ostēdemus. Alius autem pluuias non precedit ⁊ sedatur plus post pluuiam per causam quā ante diximus in capitulo qd an̄ istud immediate precedit.

¶ Cap. 10m. Quare septentrio ⁊ meridies sunt maioris exufflationis q̄ alij venti.

Est autem necessarium nobis vt inuestigemus hic causas quare duo venti. s. septētrio ⁊ meridies plures ⁊ fortiores faciūt exufflationes q̄ venti qui veniunt ab oriente vel ab occidente: ⁊ alij collaterales eorum: volumus autē hic de hoc tangere cām efficientem primam ⁊ de eodem dicemus causas alias. Dico ergo infra soluendo questionem ppositam q dupliciter possumus accipere aquilonem ⁊ meridiem. s. fm q sunt partes que sunt iuxta polos mūdi: fm q sunt in mūdo aquilo ⁊ meridies: ⁊ sic septētrio ⁊ meridies sunt maioris exufflationis q̄ oriens ⁊ occidēs: possumus etiam accipere istas partes fm q sunt in climatibus distinctis: qa nō est necesse q flante vēto in vno climate ille idē exufflet eodem tēpore in climate alio. In omnib⁹ climatibus tamen est verum: q aquilo ⁊ meridies fortioris ⁊ freqnētioris exufflationis sunt q̄ alij venti. Si autem nos ostenderimus causam efficiētem quare hoc est in aqlone et meridie in mundo: tunc manifesta est causa hic quare sit in climatibus: qa vapor climatis pncipium trahit a vapore plage mūdi. Clima enim quintum auram accipit meridianam a climate quarto ⁊ quartum accipit eā a tertio: ⁊ sic deinceps vsq ad primū: hic autē accipit auram meridianā a quarta terre que est vltra eqnoctialem que est regio meridiana simpliciter: qa protenditur ad arcum eqnoctialis qui venit de oriente in occidētem in capite arietis ⁊ libre vsq in polū meridianum. Similr est de aura aquilonari quā clima quintū recipit: ⁊ sextum recipit eam a septimo: ⁊ septimum iterum a regione aquilonari que est vsq in polum aqlonarem: ⁊ lz ventus vnius climatis nō necessario sit in alio cum causa vētorum vnius climatis recipiatur ab alio climate lz sit debilior ⁊ fortior ex parte agētis ⁊ ex parte patiētium fm diuersitatē latitudinis quā habet ex distātia ad viam solis ⁊ stellarum. ¶ His pnotatis dico q fortis ⁊ multa exufflatio causatur a plurimo vapore cōgregato spisso nō impedito per materie abscissionē: cum ergo sol non sit in aqlone ⁊ meridie nisi per illuminationē ⁊ non per pntiam corporis sui. Sit autem in oriente ⁊ in occidente ⁊ in locis medijs que sunt in via solis per illuminationem ⁊ corporis sui pntiam erit sol magis calefaciens orientem ⁊ occidentem ⁊ loca intermedia q̄ aqlonem ⁊ meridiem. Calor autem fortis multū attrahit humidum q̄si in sui nutrimētum: ergo multe euaporatiōes fiunt in via solis inter orientē ⁊ occidētem ⁊ ille cōuertunt in pluuiam vel alias impssiones humidas cū sol elongat ab eis: qa cum est in oriente tūc infrigidat vapor in occidēte eo q lōge distat a sole: ⁊ ecōuerso cū sol est in occidente tūc infrigidatur in oriente ⁊ cōuertit in aquā ⁊ descēdit: descēsus autem pluuie impedit vētum sicut ante diximus: ergo in oriēte ⁊ occidēte ⁊ locis medijs parue sunt exufflatiōes causate ab illis locis nisi loca media recipiāt eas aliūde. s. a locis aqlonaribus ⁊ meridionalib⁹ remotis a via solis: in illis eni locis sol non est per pntiam corporis directo diametro: ⁊ idō est in illis locis calor debilis ⁊ pcipue in aqlone: quia ibi sol mouet in arcu que est eleuatio solis fm maiorem partem diametri circuli sui qui defert ipm. In meridie autē mouet in arcus oppositionē que est minor pars diametri eiusdem circuli: ⁊ ideo minus calidus est in aqlone q̄ sit in meridie: qa lz obliqtas a via solis sit eqlis: tamen altitudo solis a terra inequalis est: qa magis vicinatur terre in signis meridionalibus q̄ in signis aqlonaribus: calor ergo debilis in meridie ⁊ pcipue in aqlone facit hoc q calor digestiuus debilis facit in aiali: facit enim fumos terrestres indigestos grossos qui sunt in aiali materia vētositatū: ⁊ in mūdo sunt materia ventorum: ⁊ ideo quātum est de cā efficiente partes aqlonares et meridionales maioris sunt exufflationis q̄ partes oriētis ⁊ occidentis ⁊ locorum que sunt inter oriētē ⁊ occidētem in via solis. Partes autem oriētis ⁊ occidētis ⁊ locorum mediorum que vie solis supponuntur sunt plurium humidarum impssionum q̄ partes aqlonares ⁊ meridiane nisi forte nix que abūdat in partib⁹ aqlonarib⁹ ⁊ meridianis vt infra dicemus: ⁊ hoc etiā cooperatur ad vētos sicut ostendemus postea.

¶ Cap. 11m. Et est digressio soluēs dubia que sunt circa cām dictam de exufflatione aquilonis ⁊ meridiei.

Videtur autē fortasse alicui inconueniēs qd dictum est de cā exufflationis aqlonis ⁊ meridiei. Partes enim meridiane sunt sub via solis per directum diametrū sicut Ethiopia ⁊ omnes regiones que sunt sub via solis inter circulū solstitialē cancri: ⁊ circulū solstitialem capricorni: ergo ille qa sunt meridiane sunt pluriū exufflationū: ⁊ quia sol supponit eis per rectū diametrum sunt multarum pluuiarū: ergo pluuie ⁊ venti abūdāt in regionibus eisdem qd est contra habita. ¶ Amplius in regionibus his que sunt sub via solis calidū est vehemētioris actionis: est ergo psumēs humidum plus q̄ eleuet ab ipso: ergo est exiccatiuū illarum terrarū: ⁊ abscindit mām pluuiarum: sicut etiā experimētaliter pbatur illas terras multo eē sicciores alijs in qbus maior ē frigiditas: ⁊ qd plus est: etiā terre quarti climatis que distāt a via solis versus aqlonem adeo sicce sunt q est ibi sepe terre sterilitas ex defectu pluuiarum. Et in terris aqlonaribus sunt inūdationes pluuiarum vehementes ⁊ sepe sterilitas ex continuis imbrib⁹ opprimētib⁹ sata: ⁊ ideo falsum videt qd dicit Aristo. ⁊ qd ante traditum est ex snia sua: ppter qd etiam dixit aliqs huc librū male fuisse trāslatum quātum ad capitulum istud. ¶ Nos autē vt directe possumus inuenimus locum istū consentiētes cū alijs fere oib⁹ auctorib⁹ q locus qui est sub via solis inter duos solstitiales circulos spere marie est calidus ⁊ siccus eo q radius solis in eo reflectit in seipsum bis in anno ⁊ in alijs temporib⁹ reflectit ad angulū acutum que reflexio intēsionis cā est ⁊ combustionis: ppter qd ⁊ hoies ibi sunt nigri: ⁊ vegetabilia calide cōplexionis sicut piper ⁊ galāga ⁊ muscata ⁊ cetera que in illis locis profert humus. Calor autē vehemēs consumit vaporem paucū: ⁊ ideo raro ibi pluit: sed quādo pluit tunc pluuia est multe inundatiōis ⁊ magnarum guttarum: qa calor magnus non eleuat vaporem nisi spissum ⁊ magnum ⁊ multum qui non de facili consumptibilis est a calore: ⁊ qa aer illarum regionū vbiq est calidus: ideo expellit a se totum frigidū in vnum locū: cui etiam obuiat vapor calidus multum inspissans: ⁊ sit vehemens pluuia magnarum guttarū sicut in estate tēpore calido videmus: q sunt vehemētiores imbres ⁊ nimbi ⁊ magnarum guttarū q̄

Solo

Solutio

in hyeme

in hyeme vel in alijs tēporibus: ꝫ nō sunt adeo frequentes sicut in alijs tēporibus. Pluuia autē illa multe inundationis cōsolidat terraꝫ ⁊ īpedit vaporem ex ea fieri nisi forte aqueū paucum qui calore consumitur: ⁊ hoc puto intellexisse phm quando dixit: ꝙ id quod sol eleuat in locis illis de vapore aqueo est multum: ꝫ nō fit frequens: terra autē quādo non est tēpus pluuie vehemēter est sicca ⁊ multaꝝ scissuraꝝ sicut dicunt qui de locis illis scripserunt: ⁊ est quasi in puluerē redacta: ꝓpter qđ fiunt ibi in paruo vento pulueris ⁊ arenarum inundationes ex quibus periclitātur homines ⁊ ville: ab huiusmodi autē terra non potest eleuari vapor terreus: eo ꝙ non habeat cōtinuans humidū: ⁊ si habet a terra paucum humidum post pluuiam illud consumit calore solis in ipsa eleuatione ⁊ ita abscinditur materia ventorum. Siqđ autē ibi de vapore terrestri eleuatur illud ꝓpter serenitateꝫ quasi continuam aeris eleuatur vsqꝫ ad regioneꝫ aeris que estus vocat ⁊ ibi fit assub ascendens vel cādela vel ignis ꝑpendicularis: he eni impressiones in illis maxime abūdant regionib⁹: ⁊ ideo pauci sunt ibi venti: ⁊ sic itellectus phi verum dicit. Sunt ēt qui dicunt ꝙ mediterranea maria multa sunt in locis illis: eo ꝙ calor solis ibi ebullire facit occeanum ⁊ facit aquas imixtas multo aereo: ⁊ ideo eleuant sup littus occeani ⁊ supernatāt terre ⁊ faciūt mediterranea sicut est mare Indie ⁊ Persicū ⁊ aliaꝝ terraꝝ: tales aūt aque de facili eleuātur a sole: ⁊ ideo fiunt ibi inundationes multe ⁊ pluuie multe: ⁊ sic veruꝫ dicunt per omnia dicere phm. Istō concordat dictis Platonis: qui ponit mediterraneum quōdam diffundi ab oriente vsqꝫ ad occidēteꝫ sub equinoctiali ⁊ sub via solis ⁊ hoc dicit esse sub torrida. Sed hoc non concordat dictis astronomorum de climatibus mundi: neqꝫ experimentis hystoriarum: neqꝫ est multum naturale: qꝛ per antecedentia cōstāt ꝙ in locis vbi est via solis: maior est cōuersio elementorum inferiorum in superiora ꝙ̄ econuerso: ⁊ ideo sicca sunt per naturaꝫ: ⁊ si multa maria essent ibi ipsa processu temporis exiccarētur. ¶ Sunt etiā qui dicūt ꝙ sol in illis terris ad oriēteꝫ mundi oritur ab occeano in quo trahit plurimum vaporem quem effundit super loca orientalia: ⁊ loca occidentalia: ⁊ que sunt media inter ea: super alia autē loca non trahit tātū: qꝛ non directe respicit illa: ⁊ ideo dicunt ꝙ illa loca plurium sunt pluuiarum: sed isti non satisfaciunt ad hoc qđ dictum est de calore comburēte vapores qđ demonstratiue in perspectiuis probatur: ⁊ ideo lectoris iudicio relinquens quid teneatur: dico ꝙ primuꝫ magis cōcordat rationi ⁊ experimentis hystoriarum.

¶ Cap.12ᵐ. De motu vaporis venti tortuoso qui est sicc⁹ an moueatur per semicirculum orizontis.

Sciendum est etiam de omni vento cōmuniter ꝙ flatus ⁊ motus vaporis eius est tortuosus: quo ad hoc ꝙ nec ascēdit sursum: nec deorsuꝫ: sed mouetur in circuitu terre quasi per circuli quēdam arcum: ⁊ ideo nubium vētus oritur ⁊ ascendit ⁊ descendit in orientem per motū stellarum. Causa autē huius motus est triplex: vna qđeꝫ ⁊ prima est vis stellarum: sicut autē ex ꝓpria disciplina astronomorum accipit: stelle quedā eleuant ventos hos vel illos sicut Juppiter q̄ mouet aqlonares vētos: ⁊ sol qui mouet vētos orientales: ⁊ luna que mouet occidētales: ⁊ mars q̄ mouet flatum a meridie: est autem hoc quasi ꝑncipium ꝙ cum aliqua cā per motum suum inducit effectū opꝫ effectū in aliquo imitari motum cause: cū ergo stella moueatur circulariter opꝫ vaporem ad minus tortuose per arcū orizontis moueri: eodē autē modo dicit quando plures per se faciūt ventos: vel quādo signa ventos faciunt sicut tria signa habētia q̄litates calidas ⁊ siccas que dicunt ignea triplicitas .s. aries leo sagittarius: dicunt orientalia cuius ꝑcipua cā est: qꝛ cōmouent ventos orientales. Et tria alia hn̄tia qualitates frigidas ⁊ siccas: sicut Taurus Virgo Capricornus dicuntur triplicitas terrea: ⁊ dicitur meridionalis qꝛ mouēt vētos meridionales frequēter. Tria autē habentia qualitates calidas ⁊ humidas ⁊ ob hoc aerea triplicitas vocata dicitur occidētalis: qꝛ deprehensum est ꝙ habēt mouere vētos occidentales. Tria autem reliqua habentia ꝓprietates flegmaticas .s. frigidam ⁊ humidum: ⁊ ob hoc aque triplicitas vocata: dicunt aquilonaria eo ꝙ concitant ventos aqlonares: ⁊ humorem illum quem habent in ꝓprietate faciunt abundare in tēporibus sibi attributis in corporib⁹ ibi generatis. Secūda aūt cā magis est naturalis ⁊ est sumpta ex parte loci in quo generat ventus: hec eni subtus hꝫ calorem per circuitum vndiqꝫ expellētem a se frigus: ⁊ similr supra se habet estum qui similr vndiqꝫ a se expellit frigus. agitatur aūt vapor calidus a frigore sicut prius dictum est: opꝫ ergo ꝙ agitet in loco frigoris in circuitu ⁊ sic motus ei⁹ est tortuosus. Tertia autē cā est ex ipso vapore qui impellitur sursum a calore eleuante ⁊ percutitur a frigore spissante: ergo oportet ꝙ cedat ad latus in circuitu terre: ⁊ hec est causa quā intendit dare Aristo.

¶ Cap.13ᵐ. An motus venti sit de deorsum in sursum: an de sursum in deorsum.

Cum autem moueatur vapor venti tortuose vt dictū est: incipit tamen alicubi motus ei⁹: oporet ergo scire an principiuꝫ venti sit de deorsuꝫ procedens in sursum: aut de sursum ꝓcedens in deorsuꝫ: dico ergo ꝙ absqꝫ dubio vapor primo eleuat a deorsum in sursuꝫ: sed cū est sepi⁹ a frigiditate loci repcutit ⁊ agitat ⁊ mouetur impulsus ad latus vnū ⁊ superius vbi tangit frigus est ibi violēter deprimitur: ⁊ suo descēsu impellit aereꝫ ex obliquo inferi⁹ ad terram non directa diametro: sed potius oblique: ⁊ ideo materia eius nō est deorsum veniens in sursum: sed potius motus eius ⁊ flatus eius est a sursuꝫ in obliquo veniens in deorsum: ⁊ imaginatio huius est sicut si eleuat pānus in aere ⁊ postea oblique deprimat tam violenta superior pars ei⁹ ꝙ̄ inferior lente sequi imaginet ⁊ ab extremitate pāni superiori curuata versus terram multe linee oblique imaginentur terre incidentes: erit enim pāni mot⁹ sicut mot⁹ vaporis: et linee siītudinē quādam exprimūt flatu ex obliquo impellente aerem ad terram qui aer repercussus in terra impetu expellitur in circuitu terre ⁊ secū trahit puluerem ⁊ paleas.

¶ Cap.14ᵐ. Quare flatus venti a principio est debilis ⁊ postea fortis: in quo est digressio declarans quare vētus nō est cōtinuorum flatuum ⁊ equalium: ⁊ de epilogo dictorum.

Ex his pꝫ ꝙ omnis vētus a principio debilis ē exsufflatiōis: qꝛ cuꝫ mā primo paulatim a deorsum ascēdit in sursuꝫ facit motū debilē: ⁊ pauꝫ est qđ superi⁹ repercutit a frigido: sꝫ cū multiplicata est mā tūc multuꝫ de ea ⁊ cū magno impetu repcutit superi⁹: ⁊ ideo facit flatū fortem quādo ꝓcessit tempus ab eleuatiōe materie. Ex hoc ēt vlterius inotescit quare nō sit vētus flat⁹ continui: sed facit vnā exsufflationem ⁊ cessat: ⁊ post facit aliā: nō eni exsufflat nisi qñ deprimitur vapor a superiori frigido: hoc aūt non fit continue: sꝫ cū semel depssus est tunc cōfortat calore loci iferi⁹ et assumptiōe pluris materie ⁊ iteꝝ eleuat: ⁊ tūc secūdo repercutit ⁊ exsufflat: ⁊ ita alterat vices ascēdēdo ⁊ reflectēdo donec abscindit in toto. Patet ēt ex his quare nō ē flatuū eq̄liuꝫ: hoc eni ideo est: qꝛ nec materia vaporis est eq̄lis semper: nec eq̄liter eodeꝫ impetu repercutit: eo ꝙ frigiditas sit maior ⁊ minor ⁊ vapor est ineq̄liter spissus ⁊ rarus inter duos cuꝫ flatus forte sunt multi debiles. Propterea qui adherent vapori spisso ex reliquijs vaporꝝ minus spissorꝝ: id ergo enūciatuꝫ est de nā venti in cōi que est mā ei⁹: ⁊ q̄re omne ē ipsi⁹: ⁊ qualiter pluuia gn̄atur ex vapore humido ⁊ grosso: et quare quiescunt venti tēpore pluuie: ⁊ q̄re sunt in parte meridiei ⁊ septentrionis plus ꝙ̄ in alijs: ⁊ vnde est principiū eorum sm materiam quoniam a deorsum in sursum: ⁊ vnde est principium flatus eoꝝ quoniam a sursum in deorsum.

¶ Cap.15ᵐ. De causa que quandoqꝫ mouet ventos: ⁊ quandoqꝫ abscindit materiam eorum.

Causa aūt que est sm diuersitatē patientis que aliqñ facit vētos: ⁊ aliqñ abscidit eos ē sol. Si eni ad terraꝫ ꝓximatio solis pauca ⁊ terra non sit multuꝫ humida sol iprimit istā impssionē debilē paucā: qꝛ tūc sol nō sufficit eleuare vaporē ⁊ terrā ꝯstat eē cōstrictā ꝓp siccitatē: ⁊ ideo tūc vapor paucus eleuat ab ea: qꝛ sm paruitatē caloris eleuantis erit paucitas caloris eleuati. Cū aūt sol appropinq̄t forti approṗinq̄tione sicut in estate: ⁊ terra sit ifusa humido bene ꝯtinuāte ⁊ nō vincēte māꝫ terre: tūc imprimit impssionē fortem in terra: ⁊ vaporis eleuati quātitas erit sm illā mensuram fortitudinis solis in terra disposita mō predicto: ⁊ iō

etiā vēti multiplicanť fm duos dictos modos ⁊ in multitudine ⁊ paucitate: sic ꝗ ipediunť venti ⁊ cōcitanť ab eodē sole diuersimode se habente: quādoqȝ aūt sol moueť super terraȝ quasi diametro directo: ⁊ forte est terra sicca ⁊ adusta nō potēs vaporare. s. ꝓpter nimiā sui siccitatem: ⁊ tunc sol adurit terraȝ cui⁹ simile est quādo magnus ignis ꝓijcitur in ligna pauca arida: calor eni solis tunc multo plus cōsumit vaporem ꝗ̄ eleuet: ⁊ ideo vapor frigidus ⁊ siccus nō pōt eleuari in aere: ⁊ ideo talis calor abscindit vētū: ⁊ ideo ꝓpter huiusmodi calorem vstiuuȝ nō inuenit vent⁹ precipue in terra que disposita est vt dirimus: ex hoc pȝ ēt ꝙ inter duos solsticiales circulos terra adurit ⁊ prohibeť materia vētoꝝ sicut patuit in capitulo precedenti: qa sicut dictum est calor debilis ꝓuocat ventositates: ⁊ fortis calor abscindit eas. ℭ Sermone autē vniuli dicēdo qnātum est ex parte efficientis ꝙ due sunt cause prohibentes eē ventoꝝ: quaꝝ vna est frigus excellens: ⁊ altera est calor excellens cum siccitate excellente: cum enim calor ⁊ frigus excellunt ⁊ siccitas excellens est cum vtroqȝ tunc prohibēt vaporeȝ ascendere qui est vēti materia: cuius quidem causa est: qa frigiditas excellens ꝯstringit partes terre ⁊ siccitas continet eas nec sinit eas vaporare: quia aperiri non possunt partes: omne autem euaporās apertum est ⁊ pars eius recedit a parte: caliditas autēȝ cōsumit ⁊ vrit plus ꝗ̄ eleuet ⁊ siccitas que est causa cum caliditate non habet materiam que ad supremum aeris ascendat: ⁊ ideo ventus abscinditur ⁊ impeditur.

ℭ Cap. 16ᵐ. De locis cōmouētib⁹ ⁊ ipediētib⁹ ventos.

Est aūt aliquando etiam a loco causa concitationis ⁊ abscissionis ventorum: quandoqȝ enī in medio montiuȝ quiescunt vēti ⁊ precipue in tempore calido estatis ⁊ multiplicatur in locis illis estus vehemens ⁊ istud necessario erit ꝓpter vnam duarum causarum: aut ideo qa nō est ibi vapor ascendens eo ꝙ sol ascendere nō potest vel parum respicit loca illa propter vmbras montium sempiternas: ⁊ ideo paucum eleuat in locis illis vaporem: ⁊ qa materia est pauca: sunt etiam venti pauci: aut ideo qa sol eleuat quidem ibi vaporem: sed non continue: qa parua hora ꝓijcit radium in vallibus montium illorum: ⁊ ideo cum ꝑmus vapor eleuatur non cōtinue sequitur eū alius vapor qui nutriat ⁊ confortet eum: ⁊ ideo materia venti abscinditur: ⁊ ideo sunt pauci venti: calor autem est in montibus tempore caumatis propter duas causas quarum vna est: quia sol reflectitur a latere montis in aliud latus alterius montis: ⁊ econuerso multotiens ⁊ ex illa radiorum multiplicatione ⁊ diuaricatione multiplicatur calor in montibus. Alia autem causa est quia aer calefactus tenetur ibi quasi inclusus ⁊ refecari non potest: ⁊ ideo multus fit in eo calor: ⁊ reseruatur in ipso ⁊ efficitur quasi estuans: ⁊ ille comburit vaporem venti: precipue in valle: ⁊ hec est causa quare in quibusdam montib⁹ abscinditur ventus: ꝑcipue qui clausi sunt ad aquilonem: ⁊ aperti sunt ad meridiem. In quibusdam aūt locis fit ventus: vbi. s. non figitur calor solis: ⁊ sunt ꝑcipue humiditatis que continuat ⁊ non dissoluit ⁊ fluere facit partes terre: ⁊ ideo in desertis paludibus multi sunt venti ⁊ ēt montium cacuminibus: qa illa sunt vicina frigido aeri: qui quemlibet vaporem percutit: ⁊ facit impellere aerem sicut impellitur in vento sicut dirimus superius.

ℭ Cap. 17ᵐ. De temporibus in quibus commouentur: ⁊ in quibus impediuntur venti.

Contingit autē frequēter flatus ventoꝝ apd ortū canis. Cū eni sit duplex canis. s. canis qui iacet ad pedē orionis: ⁊ alius canis qui iacet ad pedes Geminoꝝ v̇sus Cācruȝ ad meridiem de vtroqȝ est veꝝ qđ dꝛ ꝙ venti orianť in dieb⁹ canicularib⁹. Ampli⁹ aūt cū duplex sit ortus. s. chosmicus ⁊ eliacus. Chosmicus aūt est qn̄ oritur in mundo ⁊ ꝑcipue cōstat cum sole ꝙ illi dies calidissimi sunt quando canes sunt sub radijs solis: qa tūc sol est in Cācro v̇sus Leonem: ⁊ hȝ quadruplicem calorē vnū qdeȝ ex loco celi q calidus est ex vicinitate Leonis: vbi est domus Solis: aliū ex directa oppōne ad habitalē nostrā: qa vltra ꝑncipiū Cācri non pōt ascendere v̇sus capita nostra. Tertius aūt est ex reflexione circuli: qa diu morať circa eūdeȝ locum circuli signoꝝ: eo ꝙ ibi zodiacus a circulo solsticiali regnat ⁊ loc⁹ in quo moueť vno die paꝝ differt a loco in quo moueť sequēti die. Quartus autē est ex cōiunctiōe stellaꝝ calidaꝝ: ⁊ ideo si terra est infusa humido cōtinuante tn̄ eleuat multuȝ vaporem ⁊ facit ventum: ⁊ sic particulariter non vniuersaliter fit ventus: quando humidum continuans est ꝓpter causas ꝗ̄s dirimus apud ortum canis chosmicū vt dictum est: ꝑcipue tamen fit vētus quādo humidum cōtinuās est non facile separabile a terrestri: sicut est glutinosuȝ ⁊ aliqualitulum viscosum humidum qa talis vapor est multum spissus ⁊ facit vētum vehemētem. Si autē humidum aqueum abundat ⁊ facit fluere terram: adhuc in huiusmodi dieb⁹ generať vent⁹: qa calor feruidus exiccat superfluum humidum ⁊ remanet humidū continuans tn̄: ⁊ hoc dat mām vēto. ℭ Scias aūt ꝙ Aristo. alibi dicit ꝙ generatio pluuiaruȝ in dieb⁹ canicularib⁹ est per accidens ⁊ raro ⁊ hoc cōtingit ꝓpter dictā causam: quia. s. feruor caloris exiccat humidū subtile qđ eleuari posset in pluuias ⁊ remanet humidū grossum continuās puluerem super terram ⁊ faciēs euaporare materiam vētorum. ℭ Est autē hoc sciēduȝ ꝙ idē tempus causa est abscissionis vētorum: qa calor temporis talis plus cōsumit ꝗ̄ eleuet de vaporibus: ⁊ ideo ex vtroqȝ istoꝝ colligitur ꝙ in tēpore illo venti sunt rari. Sȝ qui sunt fortissimi ⁊ impetuosi eradicantes arbores ⁊ deijcientes edificia eo ꝙ tunc nō eleuatur nisi vapor grossior qui calidus est primo: ⁊ quia aer calidus est: tunc vndiqȝ a se expellit frigus ad vnum locum: ⁊ ille fortissime percutit vaporē eleuatum qui percussus impetuose exsufflat aerē ⁊ deijcit ea que resistūt. Sic ergo intelligitur qđ hic dicitur ꝙ tēpus caniculare est causa ventorum fortiū: ⁊ est causa abscissionis ventoꝝ eorum. ℭ Alius autēȝ ortus est duoruȝ canum qui dꝛ eliacus hoc est solaris quando videlicet orianť in mane de sub radijs solis hoc est quādo precessit eos intātū ꝙ mane adhuc in tenebris noctis vel aurore existētib⁹ videri possunt: ⁊ hoc est quādo sol est versus ꝑncipium signi Virginis: ⁊ tūc tēpus hȝ qualitates que sunt frigiditas ⁊ siccitas: que sunt qualitates autūni: ⁊ tunc est tēpus ortus ventorum freqūētium nō impetuosoꝝ. Est autē tēpus occasus canis tempus vētoꝝ sed nō eodē mō: qꝛ duplex est occasus ei⁹ sicut duplex est ortus. Occidit eniȝ occasu chosmico in hyeme quando sol est in signo Sagittarij in fine vel in ꝑncipio Capricorni: cū eniȝ tūc sol oritur in mūdo: tunc occidit id qđ est in pedibus Geminorum vel iuxta Cācrum ad meridiem vltra zodiacū. ⁊ tunc est tēpus frigoris: ⁊ constringitur terra: ⁊ ideo vapor terreus sub terra cōgregatus nō potest paulatim euaporare: ⁊ ideo cōgregatur donec sol potest aperire terrā vt euaporet ⁊ fiat vēt⁹: ⁊ ideo illo tempore venti fiunt de die: qa tunc sol aperit poros terre vnde exire possit materia ventoꝝ. In nocte aūt ꝓpter occultationē solis clauditur terra pp frigus: ⁊ ideo abscidiť materia vaporis: ⁊ quiescunt venti cum nec sit eleuans eos nec terram aperiēs quoꝝ vtrūqȝ facit sol per diem: idē autē tempus est ēt cā abscissionis vētoꝝ per hoc ꝙ sol tūc debilis est: ⁊ vaporē sufficiētem eleuare non pōt: ⁊ etiam qa tunc cōstricta est terra per frigus ⁊ simul fortiter tenentur partes ei⁹: ⁊ ideo non facile obediunt separationi que fit per euaporationem. Occasus autem eliacus est quando occultantur a visibus hominuȝ canes sub radijs solis: ⁊ hoc est in estate quādo sunt dies caniculares sicut dirimus iam superius quando locuti sumus de ortu chosmico siue mundano.

ℭ Cap. 18ᵐ. Quare aqlo ⁊ collaterales sibi venti magis flāt in vere ⁊ in autūno ꝗ̄ in alio tempore.

Expertū aūt est ꝙ ventus septētrionalis ⁊ laterales qui sequunť ipȝ duo quoꝝ vnus est v̇sus occidētē vicinior aqloni ⁊ alter v̇sus oriētē vicinior eidēȝ aqloni frequētius flant in ꝑncipio veris ⁊ in fine hyemis ꝗ̄ in alijs tēporib⁹: opȝ ergo nos inquirere cām pp quā fit hoc mō: ⁊ sufficiat ad hec rō in cōi data: eo ꝙ particularis frequenter pp multas causas aliter ⁊ aliter inueniunť: dico ꝗ ꝙ cā que in cōmuni ad hoc assignari poterit est ꝙ hyemi succedit ver in ꝗ̄ sol ascēdit ad nostrā habitabilē ⁊ accendiť calore fortiori ꝗ̄ fuit in hyeme: ⁊ ideo tūc calor ille plus eleuat de vaporib⁹ ꝗ̄ cōsumit: ⁊ ideo remanēt in aere: aperit ēt terram tūc ⁊ separat partē a parte ⁊ disponit ipsaȝ vt euaporare possit ⁊ emittere vaporē intra se ꝯclusū. In illo eni tpe liquescūt niues pp quas terra p frigus aque niuis ꝯstrigiť ⁊ p h̄orē supficieten⁹ cōglutinať:

gintinatur: pp quod duas cas pauiatis euaporat quod in ea p hyemē est ꝯgregatū: ⁊ idō sole ascēdēte terra exiccatur ⁊ apitur: ⁊ tunc nō velociter egredit vapor: qr radij solis aliqūtulū calefaciūt eū ⁊ p illū calorē eleuatur ad aeris supficiē ⁊ facit vētuz. Opz āt addere huic smoni Arist. q̄re vent⁹ ille tūc abūdās sit ex pte septētrionis: qr ex dicto nō hī nisi q̄ vent⁹ tūc abūdat. Et ad hoc sciēdū q̄ tūc sol ascēdit a meridie ⁊ tūc in aere q̄ sub terra frigus ⁊ vapores frigidos q̄si ante se ipellēs fugat versus aqlonē ⁊ ibi nō potētes cadere vlteri⁹ dictis causis tūc erumpunt. Idē āt vent⁹ aqlonaris ēt: sicut exptū est multiplicatur in autūno ⁊ ꝓcipue sole declināte vsus finē virginis vel in libra sole existēte ⁊ vltra parū: ⁊ lz hmōi cām iā dixerim⁹ nō i gnē tn̄ in spē q̄re tūc fiat septētrio ⁊ sui collaterales ē hic dicēdum. Est aūt hec cā: qr aer in aqlone tūc icipit ifrigidari pp discessum solis a signis aqlonarib⁹: ⁊ idō calor relictus in terra remittitur a feruore cōsumēte vaporē: ⁊ idō multiplicatur vapor ex terra ⁊ ascendit ꝯtinue super aerem ⁊ impellit eū ab aqlone: ⁊ ideo multiplicatur ventus aquilonaris ⁊ laterales ei⁹ vtriqz. Hę sunt ergo cause pro quibus in dictis temporibus multiplicatur ventus aquilonaris ⁊ laterales eius.

¶ Cap. 19m. De locis habitabilibus ⁊ inhabitabilib⁹ in quibus oriuntur venti.

Uia āt iaz determiata sūt ea q̄ de vētis in se determināda erāt in vli opz determinari ea q̄ de vētis singulis sūt dicēda. Sz qr vēti singulares ⁊ spāles differūt p loca opz nos prius dicere de loco. Hoc⁹ aūt sciri nō pōt nisi sciatur terre diuisio ponemus g̃ hic terre diuisionē quātū ptinet ad p̄ntē speculationē: qm̄ alibi in libro de locis hitabilib⁹ ex itētiōe speculabimur de illis locis q̄ hitantur ⁊ q̄ nō hitantur. Quātū āt ad p̄ntē ptinet speculationē sciēdū q̄ tota terra in duas diuidit dispōnes si ꝯsideretur in relatiōe ad hitatē qm̄ q̄dā ps ei⁹ est hitabilis: q̄dā āt pars ei⁹ est ihitabilis. Pars aūt ihabitabilis in duas diuidit regiōes sm̄ duas cās q̄ destruunt hitationē: q̄rū vna est vehemētia caloris: ⁊ alia vehemētia frigoris. Scias aūt q̄ vehemētia caloris ad hoc q̄ destruat hitationē nō fit nisi in duab⁹ vel trib⁹ causis ꝯuenietib⁹ sm̄ viaz determiatiōis vt dicūt ꝓcipui phi Ptolomeus ⁊ Auicēna Theodo. ⁊ Messehalach: q̄rū vna ē reflexio diametri i seip̄z: ⁊ hec est vbiqz in viā solis iter duos solstitiales ⁊ hec sola nō destruit hitationē: qr aliter seq̄retur q̄ iter solstitialē estiualē ⁊ eqnoctialē nullus hitaret qd̄ falsuz ē: qr Ethiopia ⁊ alie terre vltra ethiopiā ibi sunt ⁊ ciuitas Marti famosa apud phos ē sub eqnoctiali. Alia cā est breuitas diametri solis vt ē ibi reflexio radij in seip̄z: ⁊ hec cā destruit hitationē: qr ibi sol vicini⁹ est iuxta terrā: ⁊ radi⁹ ei⁹ icidit terre ppēdiculariter: ⁊ q̄ sup terrā describit duos angulos rectos: ⁊ idō reflectitur i seip̄z ⁊ facit icendiū: ⁊ hec ē cā q̄re pspectiui dicūt terrā ihitabilez q̄ est iter eqnoctialē ⁊ solstitialē hyemalē. Tertia cā est mora solis q̄si in vno loco ptis eqnoctialis eo q̄ tn̄ motu ei⁹ quez hz i zodiaco minimū qd variatur de eqnoctialib⁹ ptib⁹: ⁊ hec est cā caloris circa pūctū vtriusqz solstitij: qr cū ibi arcus zodiaci regyret videtur sol q̄si stare in loco vno ⁊ paruz variat de ptib⁹ eqnoctialib⁹. Mora āt solis in loco vno facit icēdiuz: qm̄ reflectitur in seip̄z: ⁊ hec est cā q̄re Ethiopia calidior est q̄z sit regio q̄ ē sub eqnoctiali. Oēs āt hec tres cause ꝯiungunt sub tropico hyemali in meridie: ⁊ idō maximū icēdiuz est sole in capricorno existēte ⁊ terra ihitabilis pp calorē ⁊ hitabilior oī terra. Propter frig⁹ āt terra ē inhitabilis trib⁹ oppositis causis. Quaz prīa est qr radi⁹ solis ibi icēdēs terre angulum facit valde obtusum cū radio q a terra repcutitur: ⁊ idō illi duo radij q̄si nullū faciūt calorē. Scd̄a cā est qr maxie distat sol a lōgitudie diametri. Tertia aūt cā est: qr ibi nihil tpis sol moratur: qr nunq̄ ibi p̄sens existit ⁊ ex duab⁹ qdē causis. s. prima ⁊ vltima terra q̄ est sub polo australi ppetui existit frigoris: ex oīb⁹ āt trib⁹ ihitabilis pp frig⁹ sēpiternū ē regio sita sub polo aqlonari: ⁊ idō ibi ē vehemētia frigoris ⁊ grauitas magna ꝯtinue granāe cēm a saplora. Frigus enī qd̄ ē apud nos euenit pp elōgationē solis a nobis: ⁊ idō cū ibi solis elōgatio multiplicetur pp oēs dictas tres cās ꝯstat q̄ ibi ōstruitur hitatio pp frigus sempiternū ⁊ hoc in gnē de hitatiōe terre in qua vēti oriuntur sufficiāt: qm̄ quātū de terra habitetur ⁊ quātū non vsqz nunc experimēto sciri nō potuit vt dicit Ptolomeus.

Ex vehementia caloris triplici de cā fit habitatio ipedita.

Terra ihabitabilis redditur ex frigiditate triplici de cā.

¶ Cap. 20m. De locis in quibus oriuntur. 12. venti: ⁊ de figura in qua est imaginatio eorum.

Sciēdū aūt diuersaz ortuz solis ⁊ occasuz super ptē mūdi hitabilē sunt vēti. 12. q enī frequētius noiati sūt apud veteres sūt q̄tuor: septētrio meridies subsolan⁹ ab oriente veniēs ⁊ fauoni⁹ ab occidēte. Innoiati aūt sunt collaterales hic iter septētrionē enī ⁊ subsolanū sunt duo vēti quoz vnus magis seq̄t septētrionē quē signauim⁹ p pūctuz. a. alter magis ꝯiungitur subsolano quē notam⁹ p pūctū. b. eodē mō in alia q̄rta hitabilis terre iter aqlonē siue septētrionez ⁊ fauoniuz sūt duo vēti: quoz vn⁹ vicinior est septētrioni quē signo in pūcto. g. ⁊ alter est vicinior fauonio quē signo in puncto. d. Sic in tertia q̄rta terre sunt duo laterales vēti. s. iter meridiē ⁊ fauoniū quoz vnus plus ꝯiūgitur fauonio q assignatur in puncto. t. ⁊ alter plus ꝯiungitur meridiāo quē pono in pūcto. r. In q̄rta ēt sūt vēti collaterales duob⁹ ꝓncipalib⁹. s. iter meridiez ⁊ subsolanū quoz vn⁹ plus seq̄t meridiē quē signam⁹ in puncto. c. ⁊ alter plus ꝯiungitur subsolano quē noiam⁹ p punctū. b. Pūcta āt notātia vētos ꝓncipales ꝯstituim⁹. p. vocatur subsolanū ab oriente: pūctū āt. o. dam⁹ fauonio ab occidēte: septētrioni aūt dam⁹ pūctū. k. ⁊ meridiei dam⁹ punctū. l. ⁊ tūc figuramus figurā representantē illud qd̄ diximus p hūc modū.

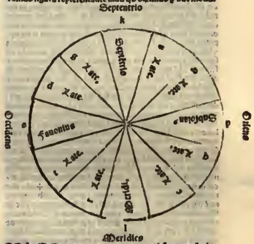

¶ Cap. 21m. Et est di. declarās quare venti sunt duodecim.

Ueretur aliqs vn̄ est q̄ vent⁹ dz differre p spēm ⁊ numerū: p spēm qdē q̄ vn⁹ dz frigidus ⁊ sicc⁹ sicut aqlo: ⁊ alter calid⁹ ⁊ hūid⁹ sicut meridies: ⁊ alter frigidus ⁊ hūidus sicut fauoni⁹: alter āt calidus ⁊ sicc⁹ sicut subsolan⁹. Nō enī videtur ꝯueniēs cū ois vēt⁹ q̄tuz ad nām sue eēntie sit frigidus ⁊ siccus eo q̄ est ex vapore frigido ⁊ sicco. Si enī dicat q̄ hoc est ex loco videbitur icōueniēs cū loc⁹ sit de extrisecis accītib⁹ rei: ab extrīseco enī accītali nulla res sumit spēz vel numeꝝ. Est aūt rursus qd̄ q̄ro. 12. venti ēt supponantur cū multo plures eē videantur: sicut enī duo ponantur iter aqlonē ⁊ subsolanū quoz alter vicinior est vni ⁊ reliqu⁹ vicinior est alteri ita dz vnus sumi p eq̄distātiā ab vtroqz ⁊ sic eēnt vēti. s. 16. Si aūt rursus iter laterales vētos medi⁹ p eq̄distātiā sumeretur addereutur p̄dictis. 16. multo plures. Ampli⁹ cū i quolibet pūcto hitabilis regionis eleuari possit vapor videtur q̄ tot sūt venti quot sūt pūcta i circuitu terre hitabilis. Est enī vlteri⁹ ingrediēdū q̄re vent⁹ mouetur ad oppositū sitū sicut aqlo ad meridiē ⁊ ecō meridies ad aqlonē: ⁊ sic de alijs vētis: vapor enī q est radix vēti aut seq̄t motū ei⁹ q̄ eleuat ip̄m ⁊ hoc est calidū ⁊ tunc dz recte dēret ascēdere: aut seq̄t motū nāe q̄ ē terrestris ⁊ tunc directe dēret descēdere. Ampli⁹ si mot⁹ ei⁹ ē ad lat⁹ qd facit ip̄m poti⁹ moueri ad vnū lat⁹ q̄z ad aliud: videtur enī ita debere moueri aqlo ad oriētē sicut ad meridiē. Ampli⁹ q̄re nō mouetur aqlo ad iferiorē ptē terre vel vlteri⁹ pcedēdo ad aqlonē cū enī nihil q̄ntatoz nāliter i vno loco moueatur p nām ad locū

oppositū: si aqlo gn̄at̄ i loco aqlonari videt̄ ꝙ p nāz moueat̄ ad eūdē: ⁊ nō ad locū oppositū: cū aūt in oībꝰ vētis sit motꝰ ad oppositū locū sue gn̄atiōis videt̄ hoc eē violētū ⁊ ꝯ nām aut mirabile erit nā ventoꝝ ⁊ ignota nobis. ❡ Ad hec aūt oīa dici opz ꝙ ea salua suppōi opz q̄ dicta sūt de nā ⁊ spē ⁊ nūero vētoꝝ: qm̄ illa p sensuz ꝓbant̄ q̄ ꝓbatio in naturis reꝝ certissima est ⁊ plus dignitatis hz q̄ ratio sine expimēto. Qđ aūtē primo obijcit̄ nō difficile est soluere: qꝛ lz ventꝰ p nām vnus sit tamē per dispōnes ⁊ formas quas participat illa mā ex loco in quo eleuat̄ vapor vel p que flat vētus speciei accipit diuersitatē sicut supra dixīmꝰ de australi vēto ꝙ lz p nām mā3e frigidus sit: tn̄ ex loco p quē flat adheret ei multꝰ calor ⁊ multus humor: ⁊ lz locꝰ sit rei extrinsecus sm̄ ꝙ est supficies corporis ꝯtinēs: tn̄ sm̄ ꝙ illa supficies est isormata qualitatibꝰ actiuis ⁊ passiuis locus ē gn̄ans locatū vt dicit Porphyriꝰ: ⁊ hz causalitatē ad locatū quā hz pr̄ ad filiū p aliquē modū: ⁊ sic locus dat itrinsecū lz sit extrinsecus: ⁊ hoc mō penes locuz accipiunt̄ spēs ⁊ numeri ventoꝝ. ❡ Ad scđaz quare aūt venti sunt .12. diuersi diuersas assignāt causas ⁊ rōnes: ego autē hic ponā tres ⁊ ifra in caplo spāli ponam rōnes Uarronis ⁊ Senece. ❡ Prima aūt rō est ꝙ circulus celestis q pmus motor est oīum iferioꝝ ab oriente in occidētē ⁊ ab aqlone in meridiē oēs in se cōtinēs stellas diuidit̄ in .12. signa siue domos quoꝝ enumeratio icipit a signo ascēdente siue emergēte sup orizontē inter qđ q̄rtū qđ est in angulo sub medio terre oppositū medio celi sunt duo .s. scđm ⁊ tertiū. Siꝭr iter quartuz ⁊ id qđ est in occidēte qđ opponit̄ ascēdenti sup orizōtē ⁊ est septimū a pmo: sunt aūt duo .s. q̄ntū ⁊ sextū eodē modo inter septimū ⁊ id qđ est in medio celi sup terrā qđ est decimū ab ascēdente sunt duo .s. 8. ⁊ 9. inter .10. ēt qđ est in medio celi ⁊ ascēdens primuz sunt duo .s. 11. ⁊ .12. hec aūt signa lz sm̄ dicta Ptolomei causalitatē habeāt sup oīa queciiq̄ oriunt̄ i mūdo: ⁊ gn̄atio ⁊ esse oīum p ipsa mēsuret̄: tn̄ precipue causant ventos: ⁊ qꝛ .12. sunt: tria .s. orientalia circūstantia eqnoctialem in oriēte: ⁊ tria circūstantia eundē in occidēte: ⁊ tria aqlonaria circūstātia tropicū estiuū: ⁊ tria meridionalia circūstantia tropicū australez: pp hoc .12. venti sunt in eisdē sitibꝰ signoꝝ quoꝝ tres sunt oriētales vnus pncipalis ⁊ duo laterales ⁊ tres sunt occidētales: vnus pncipalis ⁊ duo laterales ⁊ tres sunt aqlonares vnꝰ pncipalis ⁊ duo laterales: ⁊ tres sūt meridionales vnus pncipalis ⁊ duo laterales nec quisq̄ dicat ꝙ hec ratio nō sit nālis: qꝛ dicit Aristo. ꝙ astrologia altera pars est phīce: ⁊ Ptolomeus dicit ꝙ opz in talibꝰ ꝯsiderator ē celi phicū esse. De nā eniz celi est ꝙ sic moueat terrā ⁊ in illo citius deprehēdit̄ motꝰ eius q̄ in ventis. ❡ Scđa autez ratio est qꝛ pncipales venti ꝓbant̄ eē p ꝯiugatiōes quatuor qualitatū: ⁊ opz ꝙ aliquoti sint medij eo ꝙ in medio sibi cōmunicāt extrema ꝯria: aut ergo cōicant ꝯria equaliter aut inequaliter. Si equaliter tunc oporteret ꝙ aliqs vapor eēt per nām equaliter frigidus ⁊ calidus: qm̄ aūt ꝯria participātur equaliter vtrūq̄ excludit alteꝝ: vapor ergo ille nec calidus remaneret nec frigidus: ⁊ eadē obiectio est de humido ⁊ sicco: cū aūt hoc sit incōueniēs ꝯstat ꝙ nullus vētus participat ꝯria equaliter ergo nō generant̄ iter duos ventos ꝯrios per equidistantiā ab vtroq̄: qꝛ si in loco eqdistanti generet̄: tūc oporteret ꝙ ꝯria haberet equaliter: ergo opz ꝙ nō equidistāter generet̄. Sed qm̄ nō est mediū equidistans: tunc opz duo esse media vnū in quo plus vincat vnū ꝯrioꝝ: ⁊ aliud in quo plus vincat alteꝝ: ⁊ sic necessario cuilibet vento simplici duo generant̄ collaterales vt dictū est supra ⁊ nullus est per equidistantiā iter vtrūq̄. ❡ Tertia ēt ratio satisfacit ad id qđ videt̄ ꝓbari ꝙ in quolibet puncto hz gn̄ari ventus. Supra enim diximus ꝙ ventus gn̄atur ex vapore magne latitudinis ⁊ ideo egressus eiꝰ nō est ex pūcto: sed ex regione vna que ad minus ꝓportionat̄ vni signo manenti: ⁊ ideo nō possunt esse plura signa collateralia vni q̄ duo: ꝓpterea nō esset sensibilis participatio qualitatis actiue vel passiue sm̄ locū pūs: sed opz ꝙ sit in aliqua mobili quātitate. Ad hoc autē qđ vlterius querit̄ quare ventus ad oppositū situz moueat̄ dicenduz ꝙ pma causa est in stellis que circulariter mouent̄: sicut eniz dicit Alpetragiꝰ qđ causat̄ a motu circularis corporis hz aliquo modo circulare eē: ⁊ iđ ēt mare qđ influit ⁊ refluit quantum pōt circuluz imitat̄: ⁊ alia siꝭr: ⁊ ideo vēti ēt circulariter circa terraz mouent̄: ⁊ iđ motu suo describūt arcuz q ꝓtēdit̄ ad sitū oppositū. Alia ēt cā magis phīca est ꝙ vapor vēti generet̄ a calore: vt dictū ē: expellit̄ ⁊ ꝑcutit̄ a frigore: hoc aūtē frigꝰ est post ipm̄: ⁊ iđ ipellit ipm̄ an̄ se ad sitū oppositū. ❡ Si aūt q̄rit̄ q̄ cā sit ꝙ frigꝰ sp est post vaporē: dicēdm̄ ꝙ i regiōe oī in qua flat vētus frigꝰ sp ipellit̄ ad extremū pp diffusionē radioꝝ solis i ipsa ⁊ pncipue frigꝰ terrestre ⁊ cū est ad extremuz tūc dissoluit̄ regio q̄ est post ipm̄ frigida ⁊ remāet: ⁊ iđ ipellit vaporē eleuatū an̄ se ad sitū oppm̄: nō eniz directe pōt ascēdere pp frigꝰ obuiās in aere: nec pōt descēdere pp calorē eleuātē: nec pōt retroire pp frigꝰ qđ est post ipm̄: ⁊ iđ necē ē ꝙ moueat̄ an̄ se ad sitū oppm̄. Qđ ēt obijcit̄ ꝙ nihil mouet̄ extra locū sue gn̄ationis p nām: dicēdm̄ ꝙ hoc veꝝ est: sz sic supra diximus vapor iduit aliqđ de nā aeris: ⁊ ideo eleuat̄ ad locuz aeris in aere vbiq̄ est locus suus inq̄ntū est vapor hn̄s aliquid de nā ⁊ raritate aeris. Qđ autez ad latus mouet̄ hz qđ est in eo agens calidū ⁊ repcutiēs frigiduz: ⁊ ita nec ascendit nec descendit: ⁊ dicta est cā: quare mouet̄ ad situm oppositū ante se: ⁊ sic soluta sunt omnia queciiq̄ sunt obiecta.

❡ Cap. 20ᵐ. Et est di. declarās q̄re .12. venti sm̄ Uarronē ⁊ Senecā sunt: ⁊ q̄ sūt noīa eoꝝ: ⁊ q̄ est figura repītans illud.

Vt aūt cōpletius sciant̄ nāe vētoꝝ iterponemus ea sīl q̄ dixit Uarro astronomꝰ: ⁊ Seneca i lib. de q̄ōnibꝰ nālibꝰ. Uarro ēt sīc vir diligēs ⁊ studiosus studuit rōnē q̄re .12. sīt: ⁊ .12. vētos eē dicit: nō eni in eodē loco sol sp orit̄ aut occidit: sz aliꝰ ē orꝰ eiꝰ atq̄ occasus i eqnoctiali: qꝛ aries ⁊ libra: ⁊ alius ē orꝰ eiꝰ ⁊ occasus in solstitiali estiuo: qꝛ finis geminoꝝ ⁊ pn̄ᵐ cācri: ⁊ alius est orꝰ eiꝰ ⁊ occasus i solstitiali hyemali: qꝛ finis sagittarij ⁊ pn̄ᵐ capricorni: ⁊ iđ sm̄ Uarronē vētꝰ q surgit ab oriēte eqnoctiali subsolanꝰ apud nos di: ab oriēte aūt hyberno eurus erit: quē nos dicimꝰ vulturnū: ab oriēte ēt solstitiali estiuo apud nos sine noīe ē qđ greci tn̄ kleckian vocāt. Eqnoctialis ēt occidēs fauoniū mittit quē zephyrū eē dicūt: a solstitiali ēt estiuo occidēte chorꝰ vēit: ab occidēte hyberno africꝰ ruēs ⁊ furibūdus apđ grecos lyps di: a septētrionali ēt latere sūmꝰ ē aqlo mediꝰ septētrio imus trachias huic deest apđ nos vocabulū: a meridiāo ēt are curonothꝰ ē: deide nothꝰ q latine auster di: deide leuconothꝰ q apud nos sine noīe ē: pīz ēt .12. eē vētos: nō qꝛ vbiq̄ sint tot sed qꝛ nusq̄ plures. Qui ēt .12. vētos eē dixerūt: rōne hac dixerūt: qꝛ tot sūt celi discrimina. Celū eni diuidit̄ p circulos .v. q p mūdi cardines eunt: his sextꝰ accedit q supiorē ptē mundi ab iferiori secernit hūc greci orizōta vocāt vnde finitor ē visus. Adijciēdus ē his circulus meridianꝰ q orizōta rectis angulis secat: ḡ orizon .v. illos orbes efficit .x. ptes .s. v. ab ortu ⁊ .v. ab occasu. Meridianꝰ aūt circulus q orizōti ꝯiat̄ regiones duas adijcit: ⁊ sic .12. aer discrimina accipit ⁊ totidez facit vētos: his ēt vbis p oīa videt̄ ꝯsentire Seneca. Sunt eni q̄nque circuli magni quoꝝ q̄libet sperā i duo eq̄lia secat: sicut faciūt duo coluri q polos mūdi trāseūtes: ⁊ eqnoctialis q venit ab oriēte i occidētē: ⁊ zodiacꝰ q venit a solstitiali estiuo p duo pūcta eqnoctij vsq̄ ad solstitialē hyemalē. ❡ Quintus aūt ē circulus meridiei q variat̄ sm̄ diuersitatē distātie ab oriēte mūdi secat tn̄ sperā in duo media ⁊ icipit a polo septētrionali ⁊ trāsit p zenith capitis illiꝰ cuiꝰ ipse est meridianus ⁊ vadēs p eqnoctialē regyrat p polū australē in polū septētrionalē: vn̄ icepit: ⁊ isti nō sunt q̄nque circuli de qbꝰ loq̄t̄ Uarro. Circulus aūt q oēs hos secat in duo media distinguēs iferiꝰ hemispiū a supiori orizon est q ē sic supficies q̄dā secās terrā in duo media ⁊ extēsa vsq̄ in q̄tuor pūcta oriētis ⁊ occidētis septētrionis ⁊ meridiei. Circuli ēt de qbꝰ Uarro loq̄t̄ sūt duo palelli circuli q describunt̄ motu poli zodiaci ⁊ duo tropici estiuꝰ ⁊ hyemalis ⁊ circulus eqnoctialis: hoꝝ eni q̄libet diuidit̄ p orizōtē in duo: lz nō q̄libet p quēlibet orizōtē diuidat̄ in duo eq̄lia: obliquꝰ eni orizon tropicos p ineq̄lia secat: meridianꝰ aūt orizōtē in duo eq̄lia secās duas regiōes oriētalē .s. ⁊ occidētalē facit i hemispio: sm̄ ḡ has diuisiones tres ptes sūt ab oriēte sup occidētē .s. orꝰ ab eqnoctiali ⁊ orꝰ a tropico estiuo ⁊ ortus solis a tropico hyberno siue hyemali: tres eni sūt ab occasu .s. occasus ab eqnoctiali: ⁊ est occasus a tropico estiuo ⁊ occasus a tropico hyberno: tres ēt sūt i aqlone .s. a meridiāo directe secāte palelū aqlonarē ⁊ a pte oriētali vsus coluꝝ tres sūt i meridie .s. directe i meridionali secāte palelū australē ad angulos rectos spales: ⁊ vnus ex parte orientis versus colurū: ⁊ alter ex pte occidentis versus coluꝝ: hoꝝ aūt oīum figura est hic: describemꝰ eni circu-

lum qđ est in loco duoꝝ colurox: eo ꝙ in plano aliter describe re nō possum⁹. Circulus aūt sit semp qđ est.a.b.c.d. Et sit.a. aquilo: ⁊.b.meridies: ⁊.c.oriens: ⁊.d.occidēs: ⁊ ponā ꝙ cen trum sit.e.qđ est loco terre: deinde ducā diametruꝫ.a.b.que est loco meridionalis circuli ⁊ ducā diametruꝫ.c.d.que est lo co equinoctialis. Signabo etiam in quarta circuli.a.d. duo puncta.g.f.⁊ alia duo in quarta que est.a.c. respōdentia illis que sunt.h.i.⁊ protrahā lineas duas.g.h.que est loci tropici estiui: ⁊ lineā.f.i.que est in loco paralelli aquilonaris: ⁊ eodē modo faciā ex parte paralelli meridiei signādo circulum tro picum hyemalez per lineā.k.o.⁊ paralellum meridionalem per lineam.m.n.duo autez loca in quibus circulus meridiei secat duos paralellos signabo duobus punctis quoꝝ vnum est ex parte aquilonis qđ est.o.⁊ alteꝝ ex parte meridiei qđ est.p.circulus autē orizontis notabitur per superficiē in me dio circuloꝝ cōtentam: ⁊ dico tunc ꝙ a quolibet punctoꝝ di ctoruꝫ sm Varronē venit vnus ventus cuius venti nomen supra est positum in greco vel in latino ⁊ ponā etiam in figu ra polum sperij vt lenior sit doctrina.

Oriens

Occidens

Cap.xxiii. Et est digressio declarans descriptionem Isido ri ⁊ visualem ventorum.

Isidorus vo ponit ventos certos.xii.⁊ duos errati cos qui et potius aure quedā sunt ꝙ vēti quo rum noīa ⁊ rōnes nolum sunt ista. Sunt eni vt dictū est quatuor principales quoꝝ primus ve niens ab oriente dicit subsolan⁹: a meridie aūt venit auster: ab occidēte fauonius: a septētrio ne venit vētus eiusdē noīs qui septētrio vocat: quilibet isto rum geminos hꝫ sibi hincinde cōiunctos. Subsolanus enim a latere dextro vulturnū hꝫ a leua euꝝ. Auster autē a dextris euroaustruꝫ a sinistris austroafricū. Fauonius āt a dextris hoc est versus meridiē hꝫ africum: a leua autē siue vsus aq lonē hꝫ choꝝ. Septētrio autē a dextris versus occidētem hꝫ circiuꝫ: a sinistris autē vsus orientē hꝫ aquilonē. Subsolan⁹ autē dicit eo ꝙ ipse nascit sub radijs solis cum oritur in eq noctiali. Eurus autē dicit: eo ꝙ ab eoo.i.oriēte veniat. Vul turnus aūt eo ꝙ alte tonat: vnde Lucretius poeta dicit. Al titonans vulturnus ⁊ auster pollens fulmine. Auster aūt di citur quasi haurister eo ꝙ aquas haurit: ⁊ hoc ē q grece no chus vocat sm dicta auctoꝝ: eo ꝙ pestilētiā facit: aliqñ euro auster dicit eo ꝙ ex vna parte habeat euꝝ ⁊ ex alia austrum. Simil'r dicit austerafricus eo ꝙ iunctus sit hincide austro ⁊ africo: hic ordo dicit hitonothus eo ꝙ sit elypo.i.hinc ⁊ inde notus: zephyrus āt greco noīe appellat eo ꝙ flores ⁊ grami na eius flatu viuificent: Zea enīz est ⁊ zoe est viuere: hoc lati ne aliqñ Fauoni⁹ dicit eo ꝙ foueat ea que nascunt de terra. Africus autē dicit eo ꝙ frequenter in africa initium accipit flandi. Chorus autē qui flat ab occidēte tropici estiui sic di citur eo ꝙ circuluꝫ vētoꝝ quasi claudit: ⁊ ad se trahit hic ab antiquis caurus dicebat ⁊ a plurib⁹ vocat aggrestis vent⁹. Septētrio autem dicit eo ꝙ veniat ab vrsa maiori ⁊ minori vbi septē stelle trahūt circuluꝫ circa polū agionarē. Circius autē dict⁹ est: eo ꝙ choro sit iunctus ⁊ aliquē eius hꝫ effectū. Aquilo autē dicit q: aquas ligat ⁊ stringit ⁊ nubes dissipat: hoc idē boreas aliqñ dicit a loco in quo oritur: flat enim ab hyphoreis mōtib⁹ pp qđ dictū est supra ꝙ flat a montibus altis lōge distantib⁹ a nobis.⁊ iō paruus venit ad nos. Inter oēs hos vētos iꝫ sint quatuor principales: tñ duo tñ dicunt esse cardinales venti.s.septētrio ⁊ meridies: q: nascuntur in locis vbi maior est exufflatio ventoꝝ: ⁊ q: certis anni tpib⁹ frequēter flant sicut supra diximus q: in vere ⁊ in autūno flat septentrio: ideo flabra aquilonis dicunt ethesie eo ꝙ annus grece dicit emācbos ⁊ certo tpe anni venit flatus aquilōis: huic aūt Ir⁹us est flatus meridiei. Erraticoꝝ autē ventoruꝫ vnus est frequētius in ripa maris ⁊ alius in mari: in ripa q dez pp debilitatē suā dicit aura: quasi aereus flatus. In ma ri aūt flans altanus dicit eo ꝙ in alto mari flat. Mare enīz altū dicit aliquādiu: tñ ab hac descriptiōe differētē dicūt q dam aliquoꝝ ventoꝝ trāspositionē: dicūt enīz ꝙ eurus sub solano cōiungit versus torridā: ⁊ ideo magis calidus est ꝙ subsolanus: ⁊ est minus siccus eo ꝙ respicit meridionalem: vulturnus aūt subiungit subsolano ex parte aquilonis. Si militer zephyrus collateralis est fauonio ex parte meridiei: Circius autē ex parte septētrionis. Supior autē descriptio que Isidori est cōiunxit fauonio africū ⁊ choꝝ. Similiter di cunt: ꝙ austro ex parte orientis cōiungit africus: ex parte oc cidētis nothus ⁊ huic ꝯiunxit Isidorus euroaustrū ⁊ austro africum. Similiter dicunt ꝙ chorus collateralis est boree ex parte orientis ⁊ aquilo ex parte occidentis: ⁊ huic coniun xit Isidorus circium ⁊ aquilonem: de his autē sunt versus.

Sunt subsolanus vulturnus ⁊ eurus eoꝝ: idest orientales.
Atq; die medio nothus heret ⁊ africus austro.
Circius occasu zephyrusq; fauonius afflant.
Adueniunt aquilo boreas ⁊ chorus ab arto.

Vt autē vtraq; istaꝝ descriptionū melius sciatur ponemus duas figuras: vnā descriptionis prime: ⁊ alteraꝫ descriptio nis secunde: neq; opꝫ nos laborare in cōsiderando istas de scriptiones: q: nō distinguunt nisi in noībus ventoꝝ. Ar tendēdum tamē ꝙ iꝫ venti sint tot tamen fere quelibet terra habet ventos qui in ea frequētius flant sicut dicit Sene. si cut in gallia frequētius flat circius: ⁊ in germania occidēta li frequentius fauonius: iuxta montes autē qui alpes dicun tur frequētius flat septentrio ⁊ sic de alijs: attende etiam ꝙ sm situm ventorum dicuntur calidi ⁊ humidi ⁊ sicci vel fri gidi sicut predictum est.

Documētū

Vsualis

Oriens

Occidens

¶ Cap. 24m. Quare plures venti sunt in septētriōe ꝛ austro ꝙ̄ in alijs partibus orbis.

Est autē necesse dicere: quare plures sunt vēti in meridie ꝛ septentrione nostre habitabilis ꝙ̄ in alijs partibꝰ eiꝰ. Cā aūt est: qꝛ sol ascendens nūꝙ̄ totā terrā habitabilē radijs suis īplet nisi qn̄ stat in loco circuli meridiani: ꝛ tūc operatio eiꝰ est fortis ꝛ respicit tūc radijs suis aqlonē ꝛ meridiē: ꝛ qꝛ fortis est idō multū ɔbit ꝛ eleuat vaporē: ꝛ qꝛ nō diu stat sed stati declinat a cardine celi siue a meridiāo ideo nō ɔsumit vaporē in illis locis eleuatū: sꝫ gn̄anē ide niues ꝛ pluuie quoꝝ iꝫ inundatio sit in locis medijs iter oriētē ꝛ occidētē sicut supra dixīmꝰ: tn̄ frigiditate sua ꝛ hūore īpellit vaporē terre ad vtrāqꝫ extremā regionē hoc est ad aqlonē ꝛ meridiē: ꝛ idō fiunt ibi multi vēti: qꝛ sol ibi eleuat de terra vapores expulsos: ꝛ tūc obuiās in aere frigus pcutit eos ꝛ fiūt vēti nisi aūt ita intelligaē qđ dicit Aristo. obuiat sepius dictis vbi habitū est ꝙ solis mora est parua in pte septētriōis ꝛ meridiei ꝛ ideo opatio debilis est ꝛ pluuie pauce ꝛ venti multi. E cōtrario autēꝫ est in oriēte ꝛ occidēte ꝛ locis medijs inter orientē ꝛ occidētē. Insup ēt qđ supra habitū est intellectū est de septētrione ꝛ meridie totiꝰ mūdi: hoc aūt qđ dictū est dictum est de septētriōe ꝛ meridie habitabilis nostre ita ꝙ meridies ꝛ septētrio sunt partes ipiꝰ habitabilis partis terre. ¶ Est ēt attēdendūꝫ hic ꝙ cū vapor terreus cedit soli ꝛ pluuijs ad vnā partē tūc nō cedit ad aliā nisi parū: ꝛ hec est causa quare isti duo venti nunꝙ̄ flant fortiter simul: sed vno eoꝝ fortificato debilitaē alter nisi forte rarissime hoc ɔtingat.

¶ Cap. 25m. Quare oriētales vēti sunt meliores vētis occidētalibus: in quo est digressio declarās cōplexionē ventorum.

Venti etiā oriētales calidiores sunt ventis occidentalibꝰ: iꝫ enīꝫ ventus fit ex vapore frigido ꝛ sicco: tn̄ ex loco in quo oritur ꝛ p quē vadit flatus eius acqrit aliqn̄ ꝓprietatē alteriꝰ cōplexionis: ꝛ hoc modo dicimꝰ ꝙ aquilo est ventus frigidus ꝛ siccus: ꝛ meridies calidus ꝛ hūidus: ꝛ orientalis calidus ꝛ siccus: ꝛ occidētalis frigidus ꝛ hūidus. Laterales autē venti hn̄t ꝓprietates principaliū remissas: ꝛ aliqd participāt qualitatis illius vēti versus quē hn̄t gn̄atione: nō autē per viā illaꝝ tn̄ diciē oriētalis calidior occidētali: sed ēt ideo: qꝛ sol diutiꝰ agit in vaporē oriētalis venti ꝙ̄ agat in vaporē venti occidētalis iꝫ enīꝫ mora solis ꝗ̄si semp sit equalis: ita ꝙ ita diu ascēdit in oriētē sicut descēdit in occidēteꝫ tn̄ triplicē virtutē īfundit vapori oriētali ꝛ nō nisi simpliciter īfundit virtutē suā vapori occidētali. In oriēte enim primo emittit radiuꝫ initiās calorē in eo: ꝛ scđo p paulatinū accessuꝫ auget calorē gn̄atuꝫ: ꝛ tertio p pñtiā corporaleꝫ cōsumit eū ꝛ trahit secū aliquādiu: ꝛ tunc deinde icipit declinare ab eo ꝛ tunc remitti incipit calor vaporis. In occidente autē versus nos nō ita ꝓcedit sed vapore vix illuminato statiꝫ cadit sol sub habitabileꝫ nostrā ꝛ maiorē vaporis partē trahit secuꝫ ꝛ remāet frigidus ꝛ grossus vaporis sup orientē sole nō presente ꝛ idō frigidior est vētus. ¶ Ex dictis aūt iaꝫ duo patēt quoꝝ vnū est ꝙ iꝫ ventus oriētalis calidior sit vēto occidētali ꝛ subtilior ꝛ clarior tn̄ in mane cū sol agit in ipm calidior est ꝛ purior ꝛ subtilior ꝛ sanior ꝙ̄ post meridiē qn̄ sol declinat ab ipso: eo ꝙ tunc icipit vapor frigiditate ꝓpria ꝛ loci inspissari ꝛ turbari ꝛ frigidiorē reddit vētuꝫ. E cōtrario aūt est de occidētali ꝓpter oppositā cām. ¶ Alteꝝ autē quare rubor in mane significat pluuiā: ꝛ in sero significat serenū: qꝛ s. in mane rubor est signū ꝙ sol vaporē eleuatū i iferiori hemisperio trahit secuꝫ ad supius ꝛ ibi calore suo facit ascendere ad locū altuꝫ frigidū vbi est gn̄atio pluuiaꝝ. In sero autē rubor signuꝫ est ꝙ sol vaporē eleuatū i supiori hemisperio trahit secuꝫ ad inferiꝰ hemisperiū ꝛ emundat supius hemisperiū ꝛ serenat ipm a vaporibꝰ ex qbꝰ generanē pluuie. ¶ Patet etiā ex his ꝙ sol aliqn̄ est cā abscissionis vētoꝝ: ꝛ qn̄qꝫ est cā alterationis ventoꝝ. Cā autē ventoꝝ est duplex. s. gn̄ando ꝛ eleuādo vaporē qꝛ vapor aliqn̄ gn̄atus stat vsqꝫ ad locuꝫ vbi a frigiditate qua repcutiē eleuari nō pōt ꝛ sol calefaciēdo eū eleuat ꝛ tunc fit vētus ꝛ hoc modo precipue flat vētus in die ꝛ abscidiē in nocte. Abscissionis autē vētoꝝ est cā duplex. s. p feruorē ꝛ remotionē. Per feruorē qdēꝫ qn̄ ita calidus est ꝙ multo plus consumit de vapore ꝙ̄ eleuet: qꝛ tunc id qđ est in terra extrahēdo ɔsumit ꝛ redigit terrā in puluerē qui ꝓpter nimiā siccitatē euaporare nō pōt. Per remotionē autē cum adeo oblique respicit terrā aliquātuluꝫ ꝙ frigus cōgelās fortissime inducitē: tunc enīꝫ pars terre ita coheret parti ꝙ non pōt separari vapor ab ipsa ꝛ sol debilis caloris est qui quasi nihil eleuat. Cā āt alterationis est sicut diximꝰ de vēto oriētali ꝛ de vento occidentali: qꝛ hos precipue alterat eo ꝙ illis obuiat in cursu suo cum mouenē ab oriente in occidentem.

¶ Cap. 26m. Quare vētus meridianus facit pluuias ꝛ aquilonaris dissipat eas.

Est etiā cōsideratione dignū quare vētus meridiei excitat nubes turbidas ꝛ aggregat eas qñ sparse sunt in celo ꝛ inspissat partes eaꝝ. Septētrio autē ecōtrario facit: qꝛ delet nubes ꝛ separat partes eaꝝ. Causa autē huiꝰ ꝓxima qdem est ꝙ meridies hꝫ curuitatē in flatu suo ꝛ vapore flatum faciēte sicut res lata ꝛ longa ꝛ spissa cuius extrema sunt flexuosa hoc est versus mediuꝫ sui inflexa: ꝛ inoluta cōtinue: ꝛ ideo cuꝫ flat inuoluit in se partes nubiuꝫ inuentas ꝛ generatas suo calore in aere in omni via per quā trāsit: ꝛ idō in flatu suo nubes aggreganē ꝛ partes eaꝝ cōponunē ꝛ ispissantur ꝛ ingrossanē ꝛ efficiunē turbide ꝛ descēdētes per pluuias. Septētrio autē est recti flatus sicut res cuius extrema cōtinue fm rectā lineā distrahunē a medio ꝛ ideo etiā distrahit partes nubiū inuentas in aere ꝛ diuidit eas abinuicem: ꝛ sua frigiditate reprimit terrā ne mā vaporis ascendat ꝛ idō inducit serenitatē. Si autē vlterius aliquis querat quare extrema in meridionali vēto sunt flexuosa ꝛ in aquilone distracta ꝛ recta. Dico huius esse tres causas simul congregatas: vna quidē est ex parte meridiei cōtinua: ꝛ mā vaporis humidi eleuatio ꝓpter quā pars vaporis intrat in vaporē ꝛ ispissatur ꝛ ideo extrema eius cōtrahunē in seipsa: qꝛ spissando facit eum infrigidari aliquātuluꝫ ꝛ accedere ad nām aque. Scđa autē causa est pugna duoꝝ vapoꝝ quoꝝ neuter intra se claudit reliquuꝫ: sed iueniunt in aere se ꝛ cuꝫ humiduꝫ fugatur a sicco inflectiē ꝛ cōuoluiē in seipm. Tertia causa que potissima est hec ꝙ meridionalis a flatu suo a calida regione venit in frigidā: ꝛ ideo quāto plus venit flando ad aqlonē tanto plus gn̄aē ꝛ inspissaē ꝛ cū in extremis minus dominetur calor eleuās ꝙ̄ in medio ideo in extremis spissaē ꝛ cōuoluiē in seipm ꝛ efficiē flexuosus: hoꝝ autē trium opposita sunt in vento aqlonari ꝛ ideo ipse est motus vēti. ¶ Adhuc autē vt facilius istud imagineē faciemus figurā. Sit eni habitabilis nr̄a frigidi circulus. a. b. c. d. ꝛ linea. l. m. n. ꝛ sit locus frigoris in aere. o. p. q. aut sit aer inter frigus ꝛ terraꝫ. e. f. g. sit aquilo cuius extrema. f. g. distrahunē a medio qđ est e. ꝛ h. i. k. sit meridionalis cuꝰ extrema. i. ꝛ. k. cōuoluunē versus mediuꝫ qđ est. h. sicut apparet in hac descriptione ꝛc.

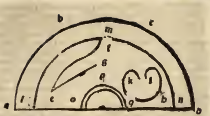

Aquilo Terra Meridies

¶Tractatus secũdus tertij libri Metheoroꝝ de terremotu.

¶Cap. pᵐ. Que tractatus intentio: ꝛ quis dicendoꝝ ordo.

In pᵒ autẽ scdo metheoroꝝ cap. 2. circa dimidium fini. De cõcussione ꝯ et motu terre post hoc dõm. 3.

SUperius expeditum est De ventis qui generantur ex vapore terrestri simplici subtili qui trãscendit aerẽ ꝛ impellit ipm. Nunc autẽ cõsequens est dicere de terremotu: qꝛ movẽs terrã in genere cõuenit cũ ventis cum vtrunqꝫ istoꝝ causet a vapore sicco terrestri lꝫ terre motus causetur a vapore grosso in elemẽto inferiori: ventus autẽ ex vapore terrestri subtili in elemẽto qᵭ est de superioribꝰ: ꝛ ideo determinatio vnius cõsequẽter adiungit determinationi alterius: qꝛ cõueniunt in movente vt diximus: ꝛ etiã in hoc ꝙ vtrũqꝫ est ex vapore terrestri simplici. Dicemus autẽ de terremotu. ¶Quid sit ꝛ que sit causa eius ꝛ quis motus eius ꝛ tẽpus ꝛ locus ꝛ signũ ꝛ mora ꝛ effectus ꝛ alia que de ipso cõsiderant: tangẽtes autẽ qd sit terremotus pͥmo dicemus opiniones aliorũ diuersas ꝛ postea redibimus ad opinionem Aristo. ꝛ ad veritatem ꝛc.

¶Cap. 2ᵐ. De improbatione Anaxagore ꝛ sequẽtiũ ipm: ꝛ de esse teremotus in eo ꝙ dicebant ignẽ facere terremotum.

FUit autẽ opinio Anaxagore ꝙ ether qui sm eũ est aer inflãmatus sicut est aer altus iuxta ignẽ quẽ supiorẽ aerẽ esse supra diximus descendit inferius: ꝛ in terrã penetrat ꝓp suã subtilitatẽ ꝛ occultat in ea ꝛ in iteriore eiꝰ parte agitat sursum ꝛ deorsum cũ exire nõ põt ꝛ tunc terra movetur ꝛ ille motus est terremotus. ¶Hoc autẽ qᵭ dictũ est de positione Anaxago. breuiter dixit Aristo. sicut tñ apparet ex dictis eiꝰ Anaxago. posuit modũ descẽdendi ignẽ ꝛ penetrãdi in terra ꝛ qualr terrã movet. Dixit enĩ ꝙ descẽdit immixtus nubibꝰ sicut videmus nubes frangi ignẽ emittẽtes ꝛ cũ nube resoluta in mã terrestri descẽdit ad terrã: ꝛ ꝑ subtilitatẽ sequẽs nãm suã in qua descendit que est pulvis vapori imixtꝰ penetrat in terrã: ibi enĩ excitat estũ ex terra quẽdã vaporẽ sursum quẽ cũ cõsumpsit: ꝛ sit liber nitit trãscẽdere in altum: ꝛ impetu suo corpora obuiãtia ꝯcutit ꝛ cõuellit: aliqñ autẽ movet motu cõcussionis solũ si cõuellere non põt. Sunt autẽ alij qui secuti sunt Anaxago. in parte qui dixerũt ignẽ eẽ cãm terremotꝰ: sed aliter: dixerũt enĩ ignẽ descẽdere quẽadmodũ dicit Anaxa. sed in terra nõ dicũt eodẽ mõ agere: sed dicũt ꝙ ignis in terra clausus efficit calidior ꝙ̃ si clausus nõ eẽt: ꝛ iõ ꝯsumit corpora sibi vicina ꝛ facit chosmata ꝛ hiatus magnos sub terra ita ꝙ supior terra nõ stat sup solidum: sed hꝫ subter itercapedines sicut si staret sup colũnas: cõtingit autẽ ꝙ igne aliqñ ille colũne qbꝰ supior pars terre initit cõuelluntẽ sicut cadunt trabes cõbusta iam domo: ꝛ tũc sit terremotꝰ aliqñ debilitẽs deglutiẽdo domos ꝛ villas qñ latum est incẽdiũ subtus: aliqñ autẽ cõcutiẽs sicut qñ est paruũ incẽdiũ in terre visceribꝰ: hec autẽ opinio dicit eẽ Empedoclis. Fuerũt adhuc alij in parte cũ istis cõuenientes: qui dixerunt ꝙ ignis descẽdit in terrã modo ꝑdicto: sed cũ descẽdit ꝛ clausus fuerit tũc terrã cũ hũido qᵭ in ea est bullire facit: sicut videmus ꝙ bullit aqua in olla ad ignem qñ olla est bene cooꝑta: res autẽ que bullit movet ꝛ ideo sit terremotꝰ in tali ebullitiõe ꝛ hec opinio dicit eẽ Pithagore. Adhuc autẽ etiã Anaximenes qui ignẽ ponit eẽ cãm terremotus: sed differt ab oĩbꝰ predictis: dicit enĩ nãlẽ esse calorẽ terre: ꝛ terrã hñe nãlẽ calorẽ quo viuificat ea que nascunt ex ipsa: ꝯtingit autẽ terrã senescere ꝛ per calidũ deficere humidũ: ꝛ tũc simul etiã euaporate calidũ: terrã ꝗt dixit senescere sicut oĩa alia senescunt: antiquata autẽ cõuelluntẽ ꝛ ꝯtremiscũt et si nihil ea impellat sicut mẽbra senũ primo tremunt ꝛ postea cadunt ꝛ dissoluunt ꝛ hmõi tremorẽ ꝛ cõuulsionẽ terre antiquate posuit esse terremotũ siue tremat calore ꝛ hũore nãlibꝰ deficiẽtibus siue cõuellat calore ꝛ hũore in toto destructis: oẽs autẽ isti signo quodã vsi sunt ad ꝓbationẽ sue opionis. s. qꝛ in terremotu frequẽter inuenit effectꝰ ignis: ꝛ hoc dupliciter: qꝛ aliqñ cinis exiens cũ impetu inuenit de loco in quo est terremotus: ꝛ loca subtus inueniunt cõbusta: aliqñ autẽ videntẽ ardere quedã loca per aliqᵭ tẽpus que postq̃ arsa sunt ꝯuulsa inueniuntẽ sicut expresse apparet in quibusdã mõtibꝰ vulcanicis qui postea corruerunt in tali ꝛ tãta diuersitate inueniuntẽ opiniones antiquoꝝ qui ignẽ dicebãt esse causam terremotus.

¶Cap. 3ᵐ. De improbatione opinionum dicentium ignem descendere ꝛ facere terremotum.

SIcut autẽ pͥus breuiter trãsiens nõ tetigit nisi opionẽ Anaxago. eo ꝙ illa sit radix oium aliarũ: ita breuiter iꝓbat vtrãqꝫ partẽ istius opinionis ostendẽs ꝙ ignis nõ descẽdit: ꝛ si descẽderet nõ eẽt hec opinio eius que dicta est. Primũ autẽ hoꝝ. s. ꝙ ignis nõ descẽdit ꝓbat ex hoc ꝙ nullũ subtilis substãtie corpus nãliter descẽdit deorsum: ignis autẽ est subtilissimũ corpoꝝ specie: ergo nõ põt ꝑ nãm ꝓpriã descẽdere deorsum: ꝙ si aliqs dicat ꝙ nõ descẽdit per nãm ꝓpriã: sed potius imixtus nubibꝰ ꝛ vaporibꝰ ꝛ roribꝰ sicut ꝛ Anaxago. dicit ꝙ descẽdit in ipsa nube: ꝛ sicut nos diximus in libro de gñatione: ꝛ etiã in isto: dõm ꝙ hoc verũ est: sed tunc ꝓbat ꝙ hec nõ sit eius operatio: sed post ipm tunc venit ad mixtionẽ corpoꝝ ꝑficiendã: aut si venit in terrã in cauernis terre eleuat aquas ad hostia suoꝝ fontiũ sicut nos diximus supra. ¶Amplius qᵭ nõ est mobile ad latus nõ facit terremotũ qui quasi semp est ad latus. Ignis autẽ nõ est mobile corpus ad latus: sed tñ sursum. ¶Adhuc sm hoc terremotus nõ eẽt nisi sursum ꝛ deorsũ: qᵭ falsum est: cũ sepe per motũ tremoris est sicut nos ostẽdemus ifra in isto tractatu. ¶Adhuc autẽ si eẽt terremotꝰ q̃dã terre ebullitio deberet fieri ꝑ motũ ꝓiectiuũ terre a loco maioris caloris sicut nos videmus in olla bulliẽte: ꝙ a parte olle que tãgit ignẽ aqua recedit ad partẽ postremã: hoc autẽ mõ nõ videmꝰ fieri terremotũ. Si autẽ fieret igne ꝯsumẽte iferiora ꝛ deijciẽte superiora sicut est in incẽdio domoꝝ nunq̃ fieret terremotꝰ nisi ꝑ foueã in quã caderet terre supior pars: hoc autẽ falsum est qꝛ sepe sit ita ꝙ locꝰ nõ nisi tremit: qñqꝫ autẽ sit ꝑ diuisionẽ terre a terra sicut narrãt hystorie veteꝝ ꝙ ossa mons aliqñ cõtinuus fuit mõti q vocat olympus ꝛ ꝑ terremotũ ꝑ lõgũ spatiũ est ab eo diuisus: ꝛ aliqñ Sicilia hesit appulie ꝛ ex ea diuisa ẽ ꝑ terremotũ ꝛ mare fluxit i mediũ: ꝛ sic Hispãia aliqñ hesit Africe ꝛ simili modo ꝛ cã fert ab ea iterlecto mari diuisa: ꝛ hoc narrat Sene. i li. nãliũ qõnũ. Si autẽ eẽt ex terre antiqtate tũc ibi accidere deberet ꝛ nõ frequẽtius in eisdẽ locis. ¶Adhuc autẽ in terra humecta ꝛ calida ꝛ molli frequentius accidit ꝛ illa non habet proprietates eius qᵭ cõfectum est per senium. Cõstat ergo ꝙ iste opiniones sunt erronee.

Nota vꝫ terremotus separatum.

¶Cap. 4ᵐ. De opinionibus eorum qui dixerunt aquã esse causam terremotus.

DEmocritꝰ autẽ dixit ꝙ terra est intus cõcaua hñs in se radices oium aquaꝝ istaꝝ que manãt sup terrã ꝛ hꝫ in se spatia mariũ ꝛ tãto magis vacat vt se dilatet in aquaꝝ spatia quãto libera est ab exercitio habitatiõis: cũ ḡ ex aliq̃ cã recipit additiões aquaꝝ siue ex pluuijs cadẽtibꝰ sup terrã: siue et ꝙ aq̃ sub terra fluẽs ꝑ casũ in ipaꝫ alicuiꝰ magni corporis ipedit ꝛ redundat sup ripã: siue et ꝙ sub terra iungitur ei alia aqua ex aliqua cã: ꝛ iõ sup ripã inũdat tũc cõmovet terrã que est circa ꝛ sup eã ꝓpter hoc ꝙ artus est ei locꝰ ꝛ impetu tunc cõcurit terrã in aquã impingit ꝛ motus ille est terremotus. In genere autẽ cause istius sed nõ in modo causalitatis cõuenit pͥus qui in libris arabicis corrupti nominis est ꝛ dicit Iiminis de ciuitate que vocat Chius: sed sꝫ veritatẽ vocat Methodorus q de ciuitate vocata Chius fuit: hic enĩ dixit ꝙ terra aliqñ post hũefactionẽ vehemẽter

exiccatur et ideo scindit et cũ postea venit pluuia influit aqua pluens in cõcauitates eius et occultat in ea: et cõgregat in aliquo loco tãta q terra natat sup aquas illas: et tũc postea declinat aqua sub terra ad ꝯcauitatẽ aliã: tũc terra que natauerat sup aquã descẽdit vel declinat ad lat⁹ et illa ꝯcussio ẽ terremot⁹. In idẽ fert opinio Thaletis milesij q dixit totã terrã esse subiectã hũori et totũ occeanũ esse sub terra et supiorẽ terrã eẽ ꝙ̃ sit aqua: et iõ portari terrã ab aq̃ sicut qõdã magnum nauigiũ qd cũ pp offensionẽ aque ex vẽto vel ex hoc q impingit in aliqd inundat: vel ad vnã partem declinat tũc fit terremotus.

Motiua opinionis.

¶ Oẽs aũt iste opiones pro argumẽto sue sñie accipiunt id qd sepissime aque apparẽt i terremotu que ante nõ appareuerũt: et iterũ q iuxta mare et magnas aquas stagnantes multũ frequẽti⁹ fit terremot⁹. ¶ Adhuc aũt qr in septentrione iuxta mare q̃si ꝯtinue terra tremit si fiat fortis cursus equi vel hois sup eã et tremit p fortẽ motũ q fit sup terrã illã p lõgũ spatiũ: ita q vasa plena liquorib⁹ effundunt et hoc vt illi dicũt ex hoc q terra illic plus subiecta est elẽto hũido ꝙ̃ alia et mouet ad latera sicut nauis. ¶ Addũt ẽt isti q nõ credendũ est q terremot⁹ fiat spiritu aliquo mouente terrã siue sit aer sp̃us ille siue vapor: qr minus forte nõ mouet id qd est magis forte. ¶ Cõstat aũt q terra solida et lapides magis fortia sunt ꝙ̃ sp̃us tenuis siue sit vapor siue aer. ¶ Adhuc autẽ adijciũt in argumẽtũ sue credulitatis q a nãi cã fit mot⁹ terre subtus: et terrestrium supius: videm⁹ aũt q sp̃us vel aliud corp⁹ tenue raro deijcit lapides de mõtib⁹ et eradicat arbores et deijcit edificia que singulis annis ad oculũ videt fieri inundatione torrentiũ et aliarum aquarum et talis ruina fit subito hoib⁹ iprouisis. Cũ aũt ea que fit p vẽtũ et sp̃m ipellentem aerẽ. Dicũt ẽt q sicut sũt duo ipulsa q ita sm nature ꝯgruitatẽ duo debẽt eẽ ipellẽtia. Aer ãt et terra duo sunt ipulsa: est g aliud aerẽ ipellẽs: et hoc est sp̃us: et aliud terrã qd est aq̃ cum ipetu fluẽs. Mirabile aũt istis videt si nã sagax et ingeniosa eodẽ impellẽte repelleret forte et debile et id qd facile mouet et id qd difficulter cõcutit. Hec ergo et similia sunt que dicũt illi qui ponunt esse causam terremotus aquam.

¶ Cap. 5m. De improbatione omnium opinionum ponẽtium ex aqua esse terremotum.

Aristoteles aũt nimis breuiter tangit horum iprobationẽ: et iõ opz nos addere dictis ei⁹ sicut addebam⁹ vbi enumerate sunt opiones. Ponit aũt dict⁹ ph̃us duas rõnes que sunt ꝯ oẽs opiniões istas i cõi: quarum vna ẽ: q si ex aq̃ eẽt terremot⁹ tũc fieret terremot⁹ in oi terra: qr aut ois terra natat sup aq̃s vt dicit Thales: aut ifundit aqs vt dicant alij: sed hoc est falsum: qr nõ i oi terra iuenit terremot⁹. ¶ Scd̃a ratio ꝯ oẽs ꝓbabitos ph̃os: ẽ qr si terremot⁹ eẽt ex infusione aque sub terra tunc nunꝙ̃ sicc⁹ loc⁹ hũectari posset nisi terra ibi moueret qd iterum pꝫ eẽ falsum q loc⁹ siccus humectat et hũidus exiccat absq3 eo q fiat terremot⁹. Est aũt specialiter ꝯ Democritũ: qr si ipse verum dicit tũc loca fontium sepissime tremere deberẽt et hoc nõ iuenit. ¶ Adhuc nunꝙ̃ terremot⁹ est sine aqua: et hoc nõ verum esse ondet infra vbi dicet q tpe Herculis nõ aqua sꝫ cinis exiuit de terremotu q fuit iuxta Corinthum. ¶ Adhuc aũt terremot⁹ deberet eẽ semp cũ ruinis terre: qd iterum nõ semp iuenit qr nos videm⁹ q hec aqua cauat et ruit in p̃ceps et tremit tãdẽ stans in eodẽ loco. ¶ Cõtra Methodorum aũt ebiũ iõ ẽ q terra nõ est elẽtũ cui⁹ ꝓpriũ nõ sit natare sup aq̃s sꝫ poti⁹ terra descẽdit i aqs: et iõ nihil est qd dicit terrã subiectã eẽ aqnis et sm aque cursum declinare. ¶ Adhuc aũt in loco sito maris sm Methodorum deberet fieri terremot⁹: qr ibi plurimas aquas recipit isluẽtes terre. Sed ꝯtriũ hui⁹ iuenit p experimẽtũ: qr locus multarum sitarum minime tremit. ¶ Cõtra põnem vo Thaletis ẽ q naturalis ordo elẽtorum est q aq̃ sit sup terrã: g aqua nõ ẽ itegraliter nec quãtũ ad radicẽ primã in terra. ¶ Adhuc subtilioris elemẽti maior est loc⁹: sed aqua subtilius ẽ elẽtũ ꝙ̃ terra: g maior est loc⁹ aque ꝙ̃ terre: g aqua nõ est i terra sicut dicit Thales milesius. ¶ Adhuc aũt cũ ois terra sit subiecta aquis sꝫ Thaletẽ ois terra ꝯberet hũc motũ q ẽ terremot⁹. ¶ Adhuc si motus terre est sicut mot⁹ nauigij nõ deberet eẽ terremotus nisi ad latus vnũ vel ad vtrũq3: et hoc nõ videm⁹: qr infra ostẽdemus q motus terre motus plurime mãẽ est sursum et deorsum. ¶ Adhuc autẽ sm Thaletẽ aqua exiẽs a terremotu nõ deberet nisi supfundi lateri vni motu terre: et aliud deberet eleuari ab ipsa sicut in naui vnũ latus deprimit sub aqua: et aliud eleuat ab ipsa. ¶ Ad hoc aũt qd iducũt pro signo dicendum q non est gñale: qr in magnis motib⁹ terre nulla aliqñ apparuit aqua nec absorpta est que prius appuit sicut in exẽplo supra posito de terremotu iuxta Corinthũ: appet tamen aqua aliqñ p accñs excussa p vaporẽ subterraneũ sicut ostendemus in sequẽtib⁹. ¶ Qd aũt iuxta aquas terremot⁹ nõ cogit q sit ex aqua: sed poti⁹ q vẽtus terremotũ faciẽs q aliqñ impellit et aliqñ ipellit ab ipa et qr hoc fit iuxta mare ideo ibi fit frequẽtius terremot⁹: et hui⁹ ratio patebit in sequẽtibus. ¶ Ad hoc qd obijcit de terra septẽtrionali dõm q ipsa cõcaua est et plurimũ aqs ifusa vsq3 in ꝓfundũ sui: iõ hyeme ẽ tota paludosa et in estate gñat in ea sp̃us multus et vapor q modicũ coartat⁹ facit terrã tremere: coartat aũt ipulsu currentium sup ipsam: q aũt vent⁹ multus sit in ipsa dixit experimẽtator q ipse forauit terrã lancea lõga et exiuit ex foramine ventus q fere diruerat domũ. ¶ Ad hoc aũt qd dicũt q incõueniens videt si corp⁹ tenue moueat: dõm q aer cum tonitruo scindit lignũ: vapor tñ spissior est ꝙ̃ aer et iõ forti⁹ ipellit et qd nõ põt facere p se facit repcussus eo q mobilis sit in oẽm partem qd nõ facit aqua et iõ aqua que simplr descẽdit nõ põt facere istud. ¶ Ad id qd viteri⁹ inducunt dõm q vapor terrestris in supiorib⁹ magis ꝯuellet res corporales ꝙ̃ aqua: sed et si aqua facit in sublimi vbi obstaculum nõ hꝫ qd ꝯtile est vt hoc ipm faciat in profundo terre vbi plurima hꝫ obstacula. ¶ Ad vltimũ aũt qd dicũt q si sunt duo ipulsa ita necesse est esse duo ipelientia: dicendũ q hoc argumẽtũ logicũ est in naturis diuisorũ: et ꝓcedit ex falsis qr nã opat p pauciora ꝙ̃ põt: et iõ cũ sufficiat vnũ ipellẽs ad aerem et grossa et fortia que sunt sup terrã in aere multo magis idẽ ipellet ptes terre subterraneas: et ideo nõ opz q aliud ipellat corporalia in imo ꝙ̃ in supremo: sed poti⁹ rõnale est q sit idem sicut infra ꝓbabitur.

¶ Cap. 6m. De esse et causa terremotus sm veritatẽ.

Terremotus aũt est id qd dicimus nunc. supponant enim nobis ea que supius in sciẽtia hui⁹ libri determinata sunt. s. q vapor est duorum generũ. s. vapor hũidus: et vapor siccus: cũ enim terra sit in nã sua sicca humectat tñ cum pluit: et sole tunc agẽte in eã eleuat ex ea vapor humidus et vapor siccus. Diximus aũt in precedẽtib⁹ q vapor siccus a terra eleuatus est vẽtus: ipse enim est qui eleuat ex terra per caliditatẽ solis ꝑuenientis ad eã: et est radix ventorum et ꝑncipiũ eorum: factus autẽ per duos modos: est enim aliqñ subtilis in superficie terre eleuatus: et ille trãscendit aerẽ et cõcutit ipm: aliquãdo aũt extrahit de ꝓfundo terre: et est grossus non potens expirare pp terre ꝓfunditatẽ et soliditatẽ: et inuenit loca cõcaua subtus in terra: et ille coartatus in ventribus cõcauitatum terre facit terremotũ: cum enim coartat aliquo similis generis vel diuersi veniẽte ad ipm et cõprimente eum agitat in imis terre visceribus: et agitatio hec impingit locũ corporis obstantis: et remouet eũ et hec vocat motio terremotus: q autẽ ita sit vt dictum est probat per hoc qd fit in manifesto super terrã. Si enim quatuor cõsiderent elementa et impressiones eorum non inuenitur aliqd qd possit facere hui⁹ impulsionem nisi ventus. Si enim cõsideret ignis cõstat q ex igne nihil spirat per euaporationẽ: ipse enim ignis in se mouetur sursum tñ: et ideo nõ habet motũ ad latus: nihil enim impellit corpora grossa nisi qd ad latus est mobile. Eodem modo probat q terra sm se nõ mouet corpora cõcutiendo: cum ipsa sit mobilis deorsum tñ: et dictũ est q opz q id qd cõcutit corpora sit mobile ad latus. Amplius aũt terra mouet in terremotu: nunꝙ̃ aũt idem est motũ et mouẽs: vt in 7° ph̃icorum declarat: ergo terra nõ erit mouẽs in terremotu. Aer enim sm se nõ facit hoc: qr nõ mouet nisi habeat mouẽs: et tũc oporteret q illi aeri mouẽs poneretur. Adhuc aũt aer in nã aeris ascẽdit in terra vt in celo et mũdo declaratũ est: videt g nõ tãtus in terra posse ꝯtineri q terrã mouere possit. Aqua aũt q facere nõ possit terremotũ supra est osnsum g nec vapor aque qr ille frigiditate terre statim ꝯuertet in aquã: g q hoc fit in aquã ẽt si sub terra gñaret relinquit ergo q hoc sit vẽt⁹. Amplius aũt hec opatio venti eẽ videt sup terrã. videm⁹ enim q vẽtus oĩa cõcutit et mouet corpora in supficie terre manẽtia. Mouet enĩ ignẽ aliqñ exufflãdo ipm a cõbustiõe et extinguẽdo

In pho vbi supra.

corpora accensa: aliqñ aũt amplius inflãmando accensa corpora ꝛ faciẽdo ꝙ ignis penetrat in ipsa ita ꝙ interi⁹ exestuãt ꝛ aduranť: aliqñ aũt sua agitatiõe fit ipse incẽsus: sicut fit in nube fulgurãte: ꝛ aliqñ itrans poros terre ꝛ ꝯfricatus icendit ignem in mã sulfuris: ꝛ auripigmenti: eodem aũt modo videm⁹ ꝙ mouet aquã vndas eleuãdo in plana sup̃ficie maris: aliqñ aũt ex oppositione ventoꝝ vnde obuiant vndis ꝛ fiunt ꝓcelle altitudines montiũ adequãtes: ꝛ aliqñ de terra plurimã aquã exsufflantes ꝛ faciẽtes diluuiũ ꝛ submersiones terraꝝ. Eodẽ modo videm⁹ ꝙ ꝯuellit edificia ꝛ structuras magnas ꝛ arbores ꝛ saxa ingẽtia. Si ergo oĩa hic vapor venti subtilis in sup̃ficie terre p̃ficere põt: nõ est dubiũ quin ventus ex vapore grosso in viscerib⁹ terre gñatus possit mouere terrã: ꝛ aliqñ ꝯuellere qñ fuerit plus ꝯfortatus. Adhuc aũt probať ꝙ terremot⁹ est ex vapore terrestri: q: est principiũ venti: sicut dixim⁹ ex hoc ꝙ terremot⁹ est frequẽtius qñ flant venti. Dico aũt qñ flant venti post terremotũ: q: ante terremotũ aura frequẽter solet eẽ qeta sicut ifra determinabiť: nõ enĩ hoc ꝯtingit ꝙ vẽtus flat post terremotũ nisi hac de cã: q: mã terremot⁹ subtiliata expirat de terra: ꝛ calore solis attrahiť ad sup̃ficiẽ aeris ꝛ ibi est p̃n^m ventoꝝ: cõstat aũt ꝙ mã ante eãdem ventũ terremotũ facit. Adhuc aũt signuꝫ hui⁹ est ꝙ terremot⁹ frequẽtius solet accidere in nocte ꝙ̃ in die. In nocte enĩ elongať sol a sup̃ficie terre: ꝛ iõ calor terre euocať ad exteriora ꝛ nõ eleuat vaporẽ in itimis terre visceribꝰ: sed in nocte frigore noctis claudiť terre superficies ꝛ redundat calor ad ima sicut dicit Tracon p̃hus in libro de terremotu: ꝛ iõ in imis vaporẽ eleuatũ multiplicat qui multiplicat⁹ ante se eleuatũ cõprimit ꝛ coartat ꝛ tũc fit terremot⁹. Sed qñ terremot⁹ fit de die tunc frequentius fit in meridie vel in diluculo: qm̃ ille sunt hore in qb⁹ multiplicať multorũ flatus cui⁹ cãm dicit Tracon: q: aliqñ vapor in viscerib⁹ terre vel in sup̃ficie eleuat⁹ est grossus frigidus: ꝛ si est in sup̃ficie terre tũc tangiť in diluculo radijs solis: ꝛ si paruus frigiditate aeris fuit detẽtus statim eleuať vsq; ad locũ aeris frigidum: ꝛ ibi repcutiť ꝛ facit ventũ. Si abundãtior fuerit eius frigiditas nõ eleuabit ip̃m ad locuꝫ gñationis vẽtoꝝ vbi est calor fortis ꝛ tunc fiet flatus in meridie. Si aũt in viscerib⁹ terre ꝛ nõ multũ in ꝓfundo: sed poti⁹ iuxta sup̃iora terre stať sub loco solido p queꝫ euaporare nõ põt: ꝛ grossus frigidus: tũc calor solis adueniẽs multiplicat ei mãm ꝛ facit ip̃m mouerí ꝛ hoc fit leui calore vel forti s̃m ꝙ magis vel minus est in terra ꝓfundat⁹ ꝛ tũc iteꝝ mouet terrã s̃m hui⁹ ꝓportionẽ in diluculo vel in meridie: talis aũt vapor nõ manet i aliquo tpe post meridiẽ: eo ꝙ tunc sol declinat ab eo ꝛ redit ad frigiditatẽ pristinã per quã imobilitatur ꝛ quiescit.

¶ Cap. 7^m. Et est digressio declarans qualiter quidam p̃hi consentiant ꝛ dissentiant a predictis.

Cias aũt ꝙ Theophrastus Aristo. insecutor ꝛ discipulus oĩno ꝯsentit cũ dictis. Archelaus aũt qui multo studiose rimatus est in oib⁹: cõuenit cũ dictis: nisi ꝙ ventũ dicit aerẽ motũ ꝛ hec sunt eius v̄ba in libro de ventis: venti in cõcauo terraꝝ deferunť: deinde vbi iã oĩa spatia plena sũt ꝛ inquãtũ potuit aer densatus est is qui supuenit spirit⁹ priorem premit ꝛ elidit ac frequẽti⁹ plagis p̃mo pcutit: deinde perturbat tũc ille querẽs locũ oĩa obstacula dimouet ꝛ claustra sua conať estringere: ꝛ sic euenit vt terra spiritu luctante ꝛ fugã querẽte moueať. Theophrastus aũt vt dictũ est Aristo. insecutor ꝛ discipulus sic dicit. Semp euaporatio aliqua est ex terra que modo est arida modo hũida mixta. hec aũt euaporatio ab infimo edita ꝛ inde elata vt vlteriorẽ locũ in quẽ creat nõ habeat retro ferẽ ac in se reuoluiť: deinde rixa spũs reciprocãtis iactat obstãtia ꝛ sine interclusus est siue per angusta emissus motũ ac tumultũ facit. Straton aũt p̃hus in p̃hicis ꝛ moralib⁹ multũ excellentior pluribus alijs: ponit hoc ex fuga calidi ꝛ frigidi: que cõcordiã s̃m naturã ꝛ moreꝫ insimul nõ habẽt: ꝛ iõ sup̃ficiẽ terre occupãte frigore calor in interiora recipiť: ꝛ econuerso qñ frigus est intra calor est in superficie: ꝛ ideo spũs qui vehiculũ haꝝ est qualitatũ i vna receptus cũ alteꝝ ex hmõi ꝯtrarioꝝ supuenit fugit ꝛ qñ collidunť magnus fit ibi impetus ac cõcussio: ꝛ in illa cõcussione ẽt terra tremit ꝛ mouet: ꝛ hec est cã ꝙ mugitus audiť in terremotu vẽtis in abdito tumultuãtib⁹: huic etiã videť Virgilius cõsentire dicẽs nunq; sub pedib⁹ mugire solum ꝛ iuga celsa moueri nisi hoc esset ventoꝝ opus. ¶ Sũt alij qdã p̃hi quorum nomẽ nõ inueni qui dicũt ventũ eẽ aerẽ pulsũ: ꝛ sicut in corpore nr̃o sunt vie sanguinis que sunt vene: ꝛ vie spũs que sunt arterie ita dicũt in terra esse nãles vias aquaꝝ ꝛ spũs q ex aere circũqꝫ intrãt in terrã: sicut aũt fit in hoĩe. qñ est bone valitudinis: ꝙ vie sanguinis ꝛ spũs sunt libere: ꝛ si qñ intercipitur via sanguinis vel spũs fit mala valitudo ꝛ fiunt spuma ꝛ grauitates ꝛ cõmotiões mẽbroꝝ: vbi spũs itercipiť ꝛ sanguis ꝛ tãdeꝫ rũpunť: ita dicũt fieri in terra qñ valitudo elemẽti terrestris est. Si aũt aliqñ itercipiť cursus aque vel spũs p̃io repelliť ꝛ retrorsus aliqñ egrediť cũ tumultu ꝛ tremore. Si aũt illa via etiã ante p̃occupať alio intrãte: tunc in se ꝯuertiť ꝛ tumultũ facit ꝛ tandẽ ruptură: hec aũt videť esse opinio Senece: nõ ꝙ velit terrã aĩal esse: sed ꝙ habitudineꝫ talẽ s̃m nãm hꝫ s̃m hoc qꝺ ordinať ad gñationẽ mixtorum. ¶ Sunt aũt alij parũ ab his differẽtes: dicũt enim sub terra ventos flare in cauernis sicut supra terram: ꝯtingit aũt qñqꝫ obuiare aquas quas multas sub terra dicũt esse flatui ventoꝝ qui s̃m eos in rectũ flant oẽs: obuiãte aũt aqua ꝛ in rectũ flatũ ventoꝝ ipediẽte sursum ventũ impellit: cũ in recteꝫ nõ põt: ꝛ iõ terrã eleuat ꝛ ꝯcutit. ¶ Orpheus aũt quẽ longo post tpe secut⁹ est Possidonius dicit qdẽ spũ fieri terremotũ: sed hũc spũ dicit eẽ terre spũ vitalẽ ꝛ nõ viã: deos ifernales: dicit enim nõ posse fieri ꝙ terra nõ habeat spũ vitalem que oĩa nascẽtia terre viuificat: sicut apparet in plantis ꝛ floribus ꝛ metallis ꝛ lapidib⁹: ꝛ que sup̃iora ꝛ maiora se nutrit sicut solẽ ꝛ lunã ꝛ stellas humore eleuato ab ipso: nõ enĩ possit alijs dare actũ vite nisi spũ vitalẽ haberet: viuere enĩ est gñare ꝛ alimẽto vti: hic ergo spũs cũ inoffense fluit per corpus terre qeſcẽs est: cũ aũt offendit in aliqꝺ tumultuat ꝛ concutit vicina sibi: sicut etiaꝫ in aĩali fit febris ꝛ tremor aliqua causa morbi vel debilitatis ascẽdente in spũ. ¶ Methodorus aũt in idẽ cõsonat nisi ꝙ dicit motũ terre fieri alio quodam spũ cũ aqua icidente in cauernas iferiores ꝛ premente spũm qui est ibi. ¶ Parchas aũt p̃hus partiꝫ ꝯuenit cũ Democrito partim cũ Archelao: dicit aquã esse cãm terremotus per oĩm eũdẽ modũ quo supra explanatũ est in opiniõe Democriti: ꝛ aliqñ dicit ventũ esse cãm terremot⁹ omni eodẽ modo dicẽs ventũ esse aerẽ motũ sicut dixit Archelaus: ꝛ hũc inclusuꝫ ꝛ ipeditũ a libero trãsitu eẽ cãm terremotus: aliqñ aũt dicit hec duo simul causare terremotum ꝛ tũc eijci aquã duob⁹ violentiã aque iferentib⁹. s. aqua per oppositum obuiãte fluxui ei⁹: ꝛ ventis ex opposito cũ aquis veniẽtib⁹: ꝛ aquã fortiter impellentibus: ꝛ tunc dicit fieri inundationem vel diluuiũ s̃m illius aque que eijciť quãtitatẽ. ¶ Sũt autem p̃hi qui epicuri vel epicurei dicuntur eo ꝙ supra alios vt sibi videť curã de sesibilib⁹ habuerũt ꝛ oĩa ad causas visibiles ꝛ corporeas cõtulerunt: ita etiã vt deos dicerẽt similes carni ꝛ sanguini ꝛ venis ꝛ ceteris mẽbris aĩaliũ: ꝛ illi arguũt omnes p̃hos qui aliqd hoꝝ per se dicũt cãm terremot⁹: dicũt enim oĩa debere dicere eẽ cãm: aliqñ enĩ aqua facit: ꝛ hoc quadrupliciter de oĩ s̃m ipsos. s. alluuiõe paulatim infima cõsumẽdo: ꝛ tũc casus sequiť superioꝝ: aut subito eradẽdo fundamẽta ꝛ deijciẽdo supedificata: aut q: p obstaculũ fluxus sui sub terra diffundiť: ꝛ sup̃iora circũagitat aut q: sup polos ꝛ columnas terre sup̃ior stat super concaua ꝛ cauernas ꝛ illis subito inundãs icidit aqua cũ ipetu ꝛ cõtundit colũnã: ꝛ tũc ruunt in precepts sup̃iora: facit aũt aliqñ ignis sicut dixit Anaxa. ꝛ tripliciter. s. egrediẽs ex sublimi cũ ipressionib⁹ humidi aut natus in imo ex fricatiõe spũs ꝛ corpoꝝ: ꝛ hoc ꝯsumit sicut ꝯsumiť incendio domus: ꝛ postea cadit: aut etiã q: in cauernis eleuanť nubes humide: ꝛ in his spũs qui incẽsus p fulmẽ cũ impetu egrediẽs ꝑcutit colũnas: ꝛ fulcimẽta qb⁹ sup̃ior terra initiť sicut pcutit fulgur de nube: ꝛ ita cadit pars terre superior: aliqñ aũt hoc facit spũs quadrupliciter. s. in se reflexus cũ hꝫ obstaculũ: nec liberas vias inuenit: aut q: impetu cõuellit ꝛ ruere facit: aut q: latas aquas que sub terra stagnanť: ꝛ velut mare efficiunť vel paludes subterraneas vẽt⁹ pcutit que repcutiẽdo terrã mouẽt ꝛ aliqñ deijciũt: ꝛ q: oppositũ venti ifernales in aqs sibi ex opposito ꝯueniẽt obuiãtib⁹ ꝛ ad iactatia ꝛ resistentia deijciũt per modũ: qui supius dictus est: hec ergo sunt que de libris p̃hoꝝ de nã terremotus possunt colligi: qdã enim de terremotu loquẽtes similia his dicunt.

¶ Cap. 8m. Et est digressio ad improbandam opiniones dictas de terremotu.

Omnia aũt que dicta sunt de terremotu summarim colligẽdo intelligim⁹ q̃ oĩa fere põt in hoc cõcordãt q̃ terremotus causeẽ a vento in terra cõcluso. Utrum aũt ventus sit aer mot⁹ vel non habitũ est in tractatu precedẽte: et ideo de hoc nõ loquimur hic. Similr de opione Orphei qui spiritũ vitalẽ esse aerẽ et ipm esse plenũ diis et aiabus et attrahi aias per spirationẽ aure et vẽtoꝝ sm aliqd disputatio pertinet ad sciam de aia: sed hec tñ opꝫ dicere: q̃ sm dicta sua cõtingit terremotus equalr in omni loco cũ in omni loco ꝯtingat terrã fieri male habitudinis. Adhuc aũt oporteret q̃ in desertis et locis sterilib⁹ semp tremeret: qꝛ ibi preciditẽ ab eis spũs vitalis eo q̃ nihil ibi vivificet. ¶ Adhuc aũt spũs vitalis nõ expiraret cũ ipetu in exufflatione vehemẽti: nũcꝗ ĩ sm Orpheũ in terremotu expirat fortis vẽtus cũ irruptiõe loci exufflatione aeris vel aque qđ falsum est sicut ꝓbaẽ infra. ¶ Amplius cũ spũs ille sm Orpheũ sit serenus nõ relinqueret post se nubes nigras in celo: quales sepe videmus relinqui post terremotũ: et hec quãtũ ad presentẽ ptinet speculationẽ dicta sunt ꝯtra Orpheũ. ¶ Qđ aũt Epicurus arguit ponẽs vnã cãm terremotus dicens multas et simul et sigillatim nõ bene videẽ habere: nõ enim possẽ est vt vnius effect⁹ sm spẽm in nã sint cause plures essentiales: terremot⁹ autẽ vnus est effect⁹ et in nã et in specie: debit ergo vnã cãm essentialem que est mã eius qđ movet terrã et ꝯcutit. ¶ Adhuc autẽ nõ est possẽ q̃ vnius sm spẽm et opationẽ differẽtis tñ sm locum mã essentialis sit differẽs. Sed ꝯcutiens corpora simplicia in superficie terre et ꝯcutiens ea in terre ꝓfundo est vnũ sm spẽm et operationẽ: ergo opꝫ q̃ vtriusqꝫ vna sit mã essentialis: est aũt essentialis materia cõcutiẽs corpora in supficie terre vapor terrestris vt supra est probatum: est ergo essentialis mã etiã ꝯcutiẽtis terrã in terremotu vapor terrestris: ꝯcedaẽ ergo Epicuro qđ est a vento sicut a causa mãli eius qđ terrã movet. Sed aqua nõ est mã eius sed accidẽtaliter operaẽ ad terremotũ ꝑforans foramina per que redire vel indirectũ flare debuit ventus terrã ꝯcutiens. ¶ Qđ aũt Epycurus ignem esse cãm terremot⁹ dicit nõ est veꝝ nisi per accidẽs. Si eniꝫ ex igne cõsumerenẽ loca vicina forte fieret ruina circũiacentis terre. Sed talis ruina non vocaẽ terremotus: et de hoc supra est disputatũ. Similiter nõ est veꝝ qđ dicit de fulminib⁹ subterraneis: eo q̃ non elevaẽ sub terra nisi vapor grossus iclusus ĩ vapore humido: neqꝫ est ibi talis expulsio calidi et frigidi ad loca multũ inter se distãtia sicut est in aere: qui diversaꝝ est regionũ: qꝛ elemẽtũ spissum huius subitã non patiẽ expulsionẽ. Adhuc aũt si oĩa ea essẽt sub terra de his impressionib⁹ que sunt supra terrã: oporteret q̃ eẽ efficax esset vis solis et stellarũ sub terra: sicut est supra terrã: qđ non põt esse veꝝ cũ omnis agentis fortior sit effect⁹ in eo ad qđ liberius transit actio eius q̃ in eo ad qđ trãsit p multa media et nõ libere. Adhuc aũt non esset ratio quare essent ibi impressiones elementoꝝ equales superioribus: et nõ essẽt ibi etiã gñationes alioꝝ superioribus equales cũ tñ non dicimus ibi generari nisi ea in quib⁹ vincit terra et mineralia et lapidẽs: hec ergo dicta sunt de sectis epicureorum.

¶ Cap. 9m. Ubi et quando potissime fit terremotus.

Dicamus aũt nunc qñ precipue solet fieri terremotus: et in quib⁹ locis: vna ergo de dispõnib⁹ loci terremotus est q̃ sit vehemens in locis in quib⁹ fortis percussio et aggregatio vndaꝝ sive procellaꝝ maris et vbi sunt caverne maire et latere cavernaꝝ sunt molles terre. In talib⁹ eniꝫ locis magis frequẽtius coartaẽ vent⁹ q̃ in aliis locis. In locis enim cõcavis ad que venit pcussio ꝓcellaꝝ maris ibi ex procellis pcutientib⁹ ventũ in se vent⁹ recludiẽ et multiplicaẽ et ex humore maris vie redeundi includunẽ: et tũc multiplicatus movet locũ qui est in circuitu. ¶ In locis aũt cavernosis recipiẽ vndiqꝫ ventus per viam terre veniẽs: cui⁹ signũ est: q̃ caverne subterranee apte semp ventũ expirãt: recept⁹ aũt in cavernis redire nõ poterit pp aliũ ventũ obviantẽ: et ita multiplicat⁹ in caverna tandẽ movet cavernã: loc⁹ autẽ mollis est qui dividi et moveri põt. Soliditas enim lapidis si sit magna moveri et dividi non põt. ¶ Similiter terra siccapporosa est: et paulatim expirat qđ est in ea de vapore terrestri. Sed mollis terra est que in ꝓfundo et in supficie infusam hꝫ humiditatẽ oppilantẽ poros eius et tñ solida nõ est: et ideo ventũ in caverna claudiẽ ne expiret et facile moveri poterit. Si aũt dicte terre dispõnes in aliquo ꝯvenerint tũc ille locus frequẽtius hẽbit terremotũ. Si aũt pauciores fuerĩt sm hoc diminueẽ terremot⁹ in loco illo: sunt aũt sicut in loco ita etiã in tpe terremotus plures cõditiones cõsiderãde: cõmuniter enim loquẽdo de tpe terremotus. In vere autẽ et in autũno frequẽtius fit terremot⁹: tẽpus aũt sm aeris qualitatẽ operaẽ ad terremotũ qđ est multaꝝ pluviaꝝ: et etiã tempus sicce cõplexionis: eo q̃ flatus vẽtoꝝ subterraneoꝝ plus est in tpibus dictis q̃ in tpibus aliis. Causa aũt hui⁹ est q̃ in vere sicut in precedẽte tractatu diximus liquescunt nives et frigus adhuc stringit terre supficieꝫ: et ideo nõ sinit evaporare id qđ est in viscerib⁹ terre cõclusum. Signũ aũt huius est: q̃ in vere plurima fit evaporatio ad radices plantarũ: et ideo tunc pullulãt: multiplicatis ergo evaporationibus sub terra solis calore ꝓpelluntẽ ad loca cavernosa et ibi multiplicanẽ et terrã pulsant. In autũno aũt pp declinationeꝫ solis et caloris evaporatio grossa fit a terra: et qꝛ terra supra arida ẽ ex calore solis pcedẽte qui resolvit humidũ: ideo in imo terre remãsit humidũ terrã continuans tñ: et ideo evaporat in ventũ: signũ aũt huius est q̃ in autũno flant venti fortes et multi: cũ ergo evaporatio illa in terra teneẽ et detruditur ad loca cavernosa: et ibi multiplicaẽ cõtinue ad generatam sibi mãm movet et impellit terrã. In tpe aũt multe pluvie non fit terremot⁹ ex vento qui tunc generaẽ: sed poti⁹ ex vẽtis prius generatis eo q̃ pori terre per pluviã claudunẽ et vẽtus ante rivos aquaꝝ in terra ad loca cavernosa ꝓpelliẽ: et cũ vlteri⁹ cadere nõ poterit in se tumultuãdo ꝯvertiẽ: et locũ icipit ipellere: tẽpus aũt sicce cõplexionis est tẽpus calidũ: et hoc exiccat humidũ aqueũ: ita nõ remanet aliqd de ipso qđ ad ꝯtinuitatẽ terre ptinet: et hoc frigus et calor in pulverẽ vertit in supficie et in ꝓfundo evaporare facit in ventũ qui cõtinue ad generatã mãm ꝓpelliẽ vnus vent⁹ ab alio ad loca cavernosa: et cũ redire nõ liceat pp sequentẽ ventũ qui impellit pcedenteꝫ: et ideo ibi tumultuãs dimovet locũ et cõcutit: et iõ spãliter hec tẽpora faciũt terremotũ: et si plura istoꝝ cõveniũt in vno tpe tunc certius erit signũ futuri terremot⁹: et pnosticãs terremotũ nõ in vno signo: sed in multis tpis et loci signis hꝫ accipere indiciũ terremot⁹: et nec adhuc certitudinaliter predicit sed opinãdo sicut ex ꝯiectura. Rarissime aũt fit terremotus in estate et in hyeme: eo q̃ vehemẽs calor et vehemẽs frigus abscidunt mãm ventoꝝ nisi aliqd loci operaẽ in ꝯtrium: sicut diximus in tractatu precedenti vbi locuti fuimus de ventis: calor enim ꝯsumẽdo humidum incinerat terrã et aperit vndiqꝫ poros eius ita q̃ nihil retineẽ in ipsa: et in superficie eius quasi nihil evaporat: et ideo abscidit vẽtos. Si tñ esset humidũ fluens claudens poros terre et vẽtus multus in profundo tunc calor multus moveret ventũ et rũperet locum: qꝛ evaporatio subtiliata locuꝫ quereret maioris capacitatis et ad aliũ locũ pp humidũ claudẽs poros declinare nõ posset: talis aũt terremotus est cũ ruptura magni soni: sicut sonus tonitrui vel veris fracti: ecõtra aũt et magnũ frigus abscindit ventos: eo q̃ cõprimit partẽ cũ parte: et talis cõpressio impedit evaporationẽ: si aũt ventus iam sit generatus in ventre terre ille multiplicaẽ et icludiẽ in tempore asperitatis hyemis ex calore a superficie terre ad imuꝫ reflexo: et ille potest efficere terremotũ: eodẽ modo si estas sit autũnalis sive vel vernalis pp aliquẽ respectum stellarũ: et si hyems sit vernalis vel autũnalis nihil prohibet fieri terremotũ in hyeme et estate: et hac de causa maxime: et diu durãte vidimus terremotum in Lombardia sole existente in signo Capricorni et erat in pluribus civitatibus illius regionis et frequẽtius venit circa mediã noctẽ et postea quievit. Terremotus generaliter loquẽdo est in tpe super qđ venit siccitas et in tpe super qđ venit humiditas: et cõiter loquẽdo plus est in tpe sicco q̃ humido: qꝛ vapor siccus qui est mã ventoꝝ plus generaẽ in tpe sicco q̃ humido: dũmodo sit in terra vapor sufficiẽs continuare evaporationẽ: in tpe aũt humido fit per accidẽs terremotus: qñ mã venti faciens terremotũ non generaẽ multum sed qñ multiplicaẽ humiditas in terra ingrossaẽ humiditas pluviaꝝ pp frigus terre: et qꝛ separatur ab ea aereum qđ fuit

Propter qđ rarissime terremotus fit in hyeme et in estate.

qȏ fuit in ea quādo descendit ab alto: ⁊ ideo oppilat vias ⁊ poros: per quos bꝫ exitum vapor terre: ⁊ ideo vapor delat⁹ a diuersis terre partibus ad locum vnum coartatur multiplicatus in seipo: ⁊ ideo agitaꝰ de latere cauerne vno in aliū ⁊ illa agitatione dimouet locum ⁊ sic fit terremotus.

¶ Cap. 10ᵐ. De modis terremotus in quo est digressio de speciebus terremotus fm Possidonium.

Modi terremotus sunt duo: qdaꝫ enī terremotus est per modum tremoris in quo terra recedit frequēter a situ suo ⁊ redit ad eūdē: ali⁹ aūt est sicut magnus sonus corpoꝝ cōfricātiū adinuicē in aere: ⁊ est sonus fractiuus: ⁊ iste nūq̄ ē sine scissura loci iferioris vel exterioris: accidit aūt hec diuersitas ex diuersitate agitationis vēti occulti in terra: qa sicut accidit tremor in venis aialiū ex humore dissoluēte organū: vel ex vētositate extēdēte ipm extra situ ꝓpriū: ⁊ virtute reducente ipm in situ nāli: ⁊ fit tremor ita diu donec virtus expellit vētositatē a mēbro ita fit in loco: quādo enim est vētositas non multa incertū bꝫ motū: ⁊ tremit donec inuenit locū quo diuertat vel per quē exeat: quādo autē magna est ⁊ sicca cōfricat corpora: ⁊ frangit ipsa ⁊ excitat sonū fractiuū: ⁊ huiusmodi exēplū est de vētositate sicca in vētre hoīs conclusa: hec enī quādo est parua tremorē facit viscerꝫ: quādo aūt multa ⁊ sicca erit cū sono: ⁊ diuidit sapsulitatē siccā sibi obuiātē: vel quādoqꝫ exit ipsum cuꝫ exitu suo. De modis aūt terremot⁹ ita dicit Possidoni⁹ phūs duo genera sunt mot⁹ qbus moueꝰ terra vtriqꝫ nomē ꝓpriū: alteꝝ successio est cū terra equalr̄: ⁊ sursuꝫ ac deorsum moueꝰ: alterū est inclinatio cū nutat de vno latere in aliud nauigij more. His autē generib⁹ vt Seneca dicit addēdū est tertiū qȏ est dcīū ab antiqs tremor terre cū terra quatitur eo mō quo hoīes quatiūtur tangēte frigore: ⁊ quasi paralysi dissoluēte mēbra. Causas aūt istoꝝ Seneca dicit in genere esse duas: quaꝝ vna est casus magnoꝝ corpoꝝ: ⁊ altera est ipetus spūs in terra cōclusi vt superi⁹ est explanatū. Asclepiadotus enim phūs per hec probat casum ⁊ ruinam eē cām terremot⁹: quia cū rote curruū ⁊ redaꝝ maiores dant saltus in terra dura ⁊ aspera vel sup lapides nō eque positos sentiꝰ terra tremere. Similr̄ si magna rupes aliquando de mōte cum impetu cadit edificia vicina quatiunꝰ ⁊ cadūt aliquando eodē mō: cū cauernosa sit terra subtus si de sublimi soluitur massa aliq̄ ⁊ in ꝓfundū cauerne deijciꝰ: cōcutitur terra in circuitu ⁊ si fulcimenta cauernaꝝ ruant: ruit etiam terra superior. Sꝫ ista terre concussio momētanea est ⁊ parū durat. Casus aūt siue ruine cā duplex est cōīter loquendo. s. scissio ex siccitate ꝓueniens: aut etiam corrosio ex cōtinua abrasione fluminis vel aque ibi transeūtis. Aliud autē genus multiplicaꝰ valde et diu durat aliquādo fm q̄ est quātitas spūs inclusi: ⁊ fm q̄ fortior ⁊ debilior est locus qui claudit ipm: tamē inclinatio periculosior est: qa illa trahit terrā versus cauernā in vna parte: ⁊ in illa frequēter fit casus in cauernam in parte qua iclinatur: ⁊ subuersio terre in altera pte in qua fit eleuatio. Si autē mō inclinatur ad vnā partē ⁊ mō ad aliam. Signuꝫ est q̄ in vtraqꝫ parte cauerna sit in medio fulcrū sustētans terram: ⁊ ea que sunt sup ipm: ⁊ si sit spūs adeo fortis q̄ fulcrū deijciat erit casus in voraginē ex vtraqꝫ parte: ⁊ ideo consiliū sapientū est: q̄ si aliquādo terremotus talis in aliqua ciuitate apparuit q̄ relinquaꝰ qa ruine est obnoxia ⁊ ꝑcipue si aque alique in terremotu apparuerint: qa ille aluuiōe cōtinua deijciūt fulcra que terrā supra cauernas sustentāt: tremor aūt cātur ex incerto spūs motu vt diximus: nec est credēdū qbusdā phīs qui secuti sūt Pithagorā: dicētes terraꝫ eē aīal ⁊ in terremotu tremere frigore ⁊ calore febriū quādo calido vel frigido vltra complexionem suam terra alteraꝰ.

Sapiētū consilium.

¶ Cap. 11ᵐ. De signis concomitantib⁹ terremotum.

Quod aūt ventus subterraneus faciat terremotū signis ꝓbaꝰ terremotū cōcomitantib⁹ ⁊ subsequētib⁹ ipm: ⁊ ꝑcedētibus eū ⁊ nos de ꝯcomitātib⁹ pus dicemus eo q̄ terremotui magis sūt cōiūcta. Signū aūt vnū qȏ frequentius ꝯcomitaꝰ terremotū est sonus qui nō quiescit aliquādo donec terra sit scissa: ⁊ tūc erit vēt⁹ cū sono magno: hoc aūt ꝓbant hystorie veteꝝ: qa tēpore Regis Herculis fuit terremot⁹ in qbusdā insulis que noiabanꝰ tunc Anlys ⁊ hyli que sicce erant iuxta Corinthū fuitqꝫ terremot⁹ a finib⁹ vltimis illaꝝ insulaꝝ: ⁊ collectus est vētus subterraneus in vnū locū eleuauit ipm ad altitudinē collis: ⁊ cū multiplicareꝰ in colle illo ventoꝝ collectio tādē tumor collis rupt⁹ est: ⁊ exiuit ide vētus validus qui tātuꝫ cineris exufflauit de colle sup ciuitatē vicinā q̄ destruxit eam ⁊ oppssit sicut apparuit lōgo tēpore post quādo regnauit Alexā. fili⁹ Philippi macedonis: ⁊ audiebaꝰ aūt tūc sonus ante terremotū in illo loco ⁊ in exitu vēti de colle: cui⁹ cā est qa ventus collidebaꝰ ex ipulsiōe maris vndiqꝫ ꝑcutiētis insulas illas: ⁊ ex collisiōe ventoꝝ in cauernis terre ad corpora solida cāuatur sonus ille: cā vō cineris fuit: qa caliditas que eleuauit vaporeꝫ illū ⁊ montē confortata fuit ex repercussiōe frigiditatis maris: ⁊ cū clausa esset ⁊ cōgregata cōbussit ea que erāt in circuitu cauerne ⁊ redegit ea in cinerem: ⁊ exufflauit ipm ita vt si ibi fuisset materia sulfuris ⁊ auripigmenti fuisset incendiū in loco illo: ⁊ si fuisset ibi lacuna vel stagnū frigidū fuisset vehemēter spissum ⁊ salsuꝫ ⁊ amarū sicut mare mortuū qȏ est in palestina.

¶ Scias aūt q̄ sonus qui ē in terremotu variaꝰ. Sꝫ vt plurimū q̄tuor bꝫ dr̄ias: aliquādo enim est sicut sonus aeris inundantis ex multo vēto: ⁊ hoc fit quādo cauerne sunt magne ⁊ vapor adhuc nō multū se comprimit: aliquādo auteꝫ sonus est sibilatiuus: ⁊ hoc est quādo vapor exꝓssus per paruos riuulos moueri cū impetu cōpelliꝰ: aliquādo aūt est sonus collisiuus: ⁊ hoc fit quādo corpora dura forti vento cōmota se collidūt adinuicē. ¶ Aliqñ aūt sonus est fractiuus: ⁊ hoc fit quādo retineri amplius vapor nō pōt: sed icipit frangere obstātia ⁊ querere exitū: ꝑmus aūt ⁊ scḋs sonus añ terremotuꝫ sunt: ⁊ ꝑmus qdē est in principio mot⁹ māe ventoruꝫ. Scḋs aūt in augmento. Terti⁹ aūt est in ipso terremotu. Quart⁹ in ꝯsumatiōe ipsi⁹: ⁊ attendendū est q̄ aliquādo oēs isti soni sunt in vno terremotu: aliquādo aūt nō: ⁊ tunc aliqñ sunt tres ex eis: aliquādo aūt duo: ⁊ aliqñ vnus.

¶ Cap. 12ᵐ. De tenebrositate solis que sequitur terremotū: in q̄ est digressio de cā pestilētie que terremotū seq ꝯsueuit.

Signa vō cōsequentia terremotū ⁊ ꝓbātia q̄ terremotus causaꝰ a vento sunt plura sꝫ tñ q̄ frequentius magnū causet terremotū est tenebrositas solis ꝑ nubes nigras in aere stātes: cū enī terremot⁹ causeꝰ ex vapore grosso terrestri fumoso: opꝫ q̄ vapor ille sit fuliginosus: ⁊ ideo est nigerrimus ⁊ spissus: ⁊ ideo cū egressus est de terra tales facit nubes: calor aūt solis tāgens eū eleuat ⁊ attrahit eū: ⁊ iō opponiꝰ soli ⁊ denigrat ipm: aut etiā in toto facit inuisibileꝫ: qñ si mult⁹ spissus fuerit: nō possunt radij solis penetrare ꝑ ipm: ⁊ tunc sol erit inuisibilis sub ipso. Si aūt vapor sit non adunat⁹ ⁊ spissatus in nubē sed sparsus tūc in superficie eleuat terre multū puluerem. Si sicca terra fuerit añ terremotuꝫ: ⁊ tūc obfuscat aerem inferiorem: ⁊ facit eū spissum ⁊ nigruꝫ q̄si sit nebula sicca nō adunata: ⁊ tūc sol ⁊ luna ⁊ stelle apparent per huiusmodi aerē: sicut sanguis ad nigredinē vergens: scias etiā q̄ frequēter pestilētia ꝑcipue oēꝫ sequiꝰ terremotū: vapor enī iclusus ⁊ putat⁹ sic luce ⁊ aere libero grosso est hr̄is q̄si veneni nāꝫ: ⁊ iō aīalia iterficit ꝑcipue que terre q̄si semp ꝓximū os tenēt sic oues: qa añq̄ tot⁹ erūpat vapor ꝑ plures dies semp aliqd ei⁹ paulatiꝫ ꝑ poros terre euadit ⁊ ledit aīalia: pastū i loco terremot⁹ accipiētia ⁊ ꝓxime os iuxᵗ terrā hn̄tia: qa ex hoc q̄si ꝓxime hauriūt vaporē venenosū: ⁊ iō narrat Seneca q̄ in terremotu cāpano q fuit tpe Neronis imperatoris in Pōpeiana regiōe grex sexcētaꝝ ouiū mortuus fuit: ⁊ hoīes ⁊ aīalia alia semp pereūt q̄ ꝓpe fuissent et extraxissent ꝑ respirationē vaporē illū pestiferꝫ.

Propter qd terremotū sequitꝰ pestilentia.

¶ Ego autē vidi in Paduana ciuitate Lōbardie q̄ pute⁹ ab antiq̄ tpe clausus inuēt⁹ fuit q cū apperireꝰ ⁊ qdā itraret ad purgādum puteū mortuus fuit ex vapore cauerne illi⁹ ⁊ similr̄ mortuus est secundus: ⁊ tertius voluit scire quare duo moras agerēt inclinatus ad puteū adeo debilitatus est q̄ spatio duoꝝ dierum vix redijt ad seipm: cum autē expirasset vapor putrefactus in puteo factus est bonus ⁊ potabilis.

Quid ipse se vidisse Padue asseueret.

¶ Cap. 13ᵐ. De signis antecedentib⁹ terremotum per que ꝓbatur cām eius esse ventum.

Signa aūt ꝑcedentia terremotuꝫ per que ꝓbaꝰ cā terremot⁹ sūt plura: quoꝝ vnuꝫ est q̄ vēt⁹ in supficie terre añ terremotū est qet⁹: ⁊ scḋꝫ est:

ꝙ aer ante terremotū ꝓxime futurum est frigidus: cessatio venti in terre supficie est ad hoc ꝙ mā ventoꝝ tota fert̄ in pfundū terre: ⁊ q̄si nihil ei⁹ expirat de terra: eo ꝙ caverne locoꝝ illoꝝ totū in se claudūt vaporē qui si non inveniret cavernas pringeret ad supficiē terre: ⁊ expiraret ⁊ faceret ventū in supficie terre: hoc aūt signū sic accipiendū est: ꝙ sit quies a ventis tpe ⁊ loco quādo ⁊ vbi multi venti fm nām causant: tūc eni necesse est ꝙ iō qescāt quia claudunt̄ in terra: ⁊ erūpunt aliqñ terremota: aliter eni signū nō eēt si essent alie cause abscissiōis vētoꝝ. Vñ de hoc dic̄ Seneca cū terremotus futurus est p̄cedit aeris trāquillitas: ⁊ hoc est qa ibi spirit⁹ qui ꝯcitare ventos solet in iferni sede retinet̄. Nūc quoqꝫ cū terremot⁹ in cāpania fuit: q̄uis hyberno tpe ⁊ ingero per plures dies aer celo stetit signū istō fallibile est: ⁊ iō subiūgit Seneca. Quid g̃ nūq̄ flāte vento terra ꝯcussa est quē admodū raro. Rarissime eni simul duo flavere venti infernalis ⁊ superior: fieri tñ pōt: ꝙ si recipimus cōstat tūc duos ventos esse simul genere ita vt alter aer superiorē aerem attinget alter ifernū frigidus est: qui p̄cedit p̄cipue in diluculo. ¶ Et est ex trib⁹ causis: quaꝝ vna est expulsio aeris frigidi in quē diu egit noctis frigiditas: ⁊ exufflatio ei⁹ sup nos: cui⁹ signū est: ꝙ lꝫ vent⁹ orientalis sit calidus p nāꝫ loci vt supra diximus tñ in mane cū exufflatio ei⁹ sentit̄ est frigidalitārū: vt hoc a plebe signū sit vicine diei ⁊ aurore quādo ifrigidat̄ aer ⁊ exufflat frigidū aerē sup nos. ¶ Scḋa aūt causa est qa vna de causis cōprimentib⁹ vaporē in ꝓfundo terre est frigiditas: ⁊ ideo quādo est frigiditas est signū ꝙ vapor in terra cōprimit̄ ⁊ multiplicat̄ ad māꝫ venti qui fac̄ terremotū. ¶ Tertia est cā: qa calor interior qui elevat ventū ⁊ facit ip̄m moveri sub terra frigus nāle terre expellit ad superficiem exteriorem terre ⁊ terra expellit in aerē vicinū: ⁊ ita aer ifrigidat̄ ante terremotū. ¶ Tertiū aūt signum añs terremotū est ꝙ in celo vident̄ relique nubiū nigraꝝ per lōgitudinē circa solem multū existē ⁊ stricte: ⁊ p̄cipue tempore vespertino: hui⁹ aūt cā est ꝙ sol per calorē diurnū aliqd fac̄ evaporare de mā; ⁊ paꝝ: ⁊ cū hoc sit nigrū signāt ꝙ est valde terrestre ⁊ grossū: ⁊ cū sit lōgū ⁊ strictū signāt ꝙ est siccū vehementer: ⁊ iō pūgitiuū ⁊ cū violētia motiuū: sic ventositas sicca in ventre aliqñ dividit ⁊ scidit intestina ⁊ corrumpit: ⁊ ideo signāt hoc terremot⁹ eē acutū ⁊ siccū multū: ⁊ in ꝓximo terrā eē movēdā. Q ꝺ aūt qdā dicunt istud signū eē ex hoc: ꝙ vapores elevati sup terrā reintraverint per hiatū in terrā ⁊ remāsit modicū qd in supficie aeris notās nullā penitus hꝫ veritatē: qa sic optime ꝓbat Seneca: vētus qui superficiē aeris trāscendit nullo mō revertit̄ ad terrā vt eam moveat: sed in visceribus terre gñatur: sic ⁊ nos probabimus in sequentibus: ⁊ ideo dicendum vt ante diximus.

¶ Cap. 14ᵐ. De signis que sunt signa terremotus in quo est digressio: ad declarādū cāꝫ signoꝝ que ponit Callisthenes.

Signū aūt terremotus p̄cedēs ip̄m qd ē signū: ⁊ cā ipsi⁹ est eclipsis solis in cōiūctiōe lune ad solē: hoc tñ signū nō signat ip̄m nisi cū multꝭ aliis signis: ⁊ cā eius est: qa tūc in regiōe illa ad quā ꝯvertit̄ vmbra eclipsis colligit̄ lumē solis calefaciētis aerē ⁊ terrā: ⁊ ideo icipit ibi frigus in aere itrare in supficie: ⁊ illud frigus cōcludit vaporē subterraneū: ⁊ fac̄ ipꝫ ab exteriori pte ꝫre reflecti sup seipꝫ: ⁊ sic effit̄ tumultuās ⁊ terrā movēs: cū āt eclipsis sol̄ sit duplr. s. ad vtrūqꝫ modū: qꝛ vn⁹ dr̄ caput draconis ⁊ alter cauda. ¶ Scias ꝙ veri⁹ signū terremot⁹ est eclipsis i cauda dracōis q̄ eclipsis i capite: qa experimētali cognitiōe cōptū ē caudā eē frigidiorē capite. ¶ Ampli⁹ tñ multe sunt quātitates eclipsis. s. ꝙ sol obscurat̄ ad tertiā diametri partē vel mediā vel duas ternas vel totā diametrū: est eclipsis verius signū terremotus quo fuerit maior: ⁊ min⁹ veꝛ quo fuit minus obscurata diameter. Adhuc aūt cū non vbiqꝫ sint tenebre in eclipsi solis erit eclipsis maior cā sic diximus in locis ad que spissior ꝯvertit̄ vmbra: ⁊ p̄cipue si loca illa sūt frigida sic sunt climata septētrionalia. ¶ Si aūt qs querat verū idē sit de eclipsi lune itelligēdū que sit ex vmbra terre. ¶ Dicēdū ꝙ in veritate subtractio luminis lune aliqd cooperat̄ ad terremotū: qa dicit Arist. ꝙ luna est scḋa sol ⁊ movet lumine solis: attamē raro cōtingit ex eclipsi lune: iō qa luna in mā hꝫ movere vaporē aque ⁊ maris potius q̄ terrestrē vaporē ⁊ terrā: solis autē mot⁹ fortior est in terra: ⁊ iō eclipsis solis plus operat̄ ad hoc q̄ eclipsis lune. Sūt aūt alia signa ⁊ cause terremot⁹ in stellis que ad astronomicā pertinent facultatem. ¶ Callisthenes aūt phs p̄clarissimus quē Alex. macedo in detrimētū sue laudis iterfec̄ his signis quedā adiiciēda dicit. Narrat eni ꝙ inter alia ostenta qb⁹ p̄nūtiata est eversio duaꝝ vrbiū eclipses ⁊ iris per terremotū duo p̄ncipia fuerūt colūna imensi ignis in aere visa: ⁊ delos isula fortissime mota: hui⁹ aūt cā est: qꝛ colūna ignis in aere significabat materiā vaporis calidi terrei multā eē in terra: cui⁹ pars evaserat per aliquē poꝝ: ⁊ qa nihil vaporꝫ frigidoꝫ invenit̄ in aere: sꝫ fuit aer trāquillus: ⁊ iō ascēdit vsqꝫ ad regionē ei⁹: ⁊ ideo ibi icensus fuit qd etiā significabat vaporē maiorem partē in terra detineri: ⁊ eē calidū exurentē fundamēta civitatū ⁊ amplitātē specū in qua recept⁹ fuit: Delos āt isula vicina movebat̄ ex redūdātia materie: que multa fuit ex vicinitate sue positiōis ad specū: in qua congregabatur vapor: ⁊ ideo significabat ꝙ in proximo vrbes que super specū fundate erant essent subvertende.

¶ Cap. 15ᵐ. De duratiōe terremotus ⁊ causa durationis in quo est digressio declarās spatiū terremotus in loco.

Dicamus aūt deinceps de mora ⁊ duratiōe terremot⁹. Scia aūt isti⁹ accipit̄ ex dispōne vaporis: ex quo accidit terremot⁹: ⁊ ex dispōne loci in quo accidit: accidit eni qñqꝫ terremot⁹ ex vapore magno ⁊ forti ⁊ forte morat̄ p. 40. dies in quo excitat̄ ⁊ qescit: ⁊ forte morat̄ p annū excitatus aliquo tpe ⁊ aliqñ qescēs: ⁊ aliqñ min⁹ aliqñ plus moratur. Cā aūt lōgitudis more cōsiderat̄ in spissitudie vēti faciētis ip̄m: ⁊ in mō p̄manētie venti illi⁹: qa fortasse semp regñatur mā ⁊ fortasse nō regñat̄: ⁊ fm ꝙ diutius p̄manet vel citi⁹ trāsit: cōsiderat̄ ēt in dispōne māe venti qa forte est calida ⁊ acuta: ⁊ forte est frigida ⁊ hebes ⁊ lenta: ⁊ si est calida et acuta citi⁹ trāsit: ⁊ forti⁹ movet ⁊ frequētius scindit locū. Si est frigida ⁊ lēta diuti⁹ morat̄: ⁊ movet post aliquot dies et iteꝝ qescit sicut febris quartana. Cōsideratur ēt mora terremot⁹ per accñs in dispōne loci in quo est: aut eni est valde ꝓfundū aut nō lōge a terre supficie: ⁊ siqdem est ꝓfundū: tunc quātū ad hoc hꝫ cāꝫ ꝙ diuti⁹ duret. Si aūt est iuxta superficiē nisi aliqd aliud ip̄ediat citi⁹ evaporabit. Adhuc autem hoc per sile videre possumus: qa si aq̄ cōcludat̄ in vase spisso morat̄ tpe lōgo anteq̄ resudet ex ipso. Si autē sit vas tenue cito resudabit. Ampli⁹ considerat̄ in terremotu vtrū sit in loco solido multū cōpacto in partib⁹: vel pp lapidē magnū tegētē: vel pp terre limositatē in superiori ei⁹ parte: aut sit in loco arenoso ⁊ raro: qa si est in loco compacto diutius durat eo ꝙ difficulter erūpit ex ipso. Si aūt est in loco raro citius finit̄: terremot⁹ eni nō durat nisi q̄diu mā nō est cōsumpta: aut in toto: aut in pte: aut vsqꝫ ad quātitatē tā parvam que se nō ip̄ellit i terre ꝯcavitatib⁹. Silia aūt hoꝝ duorum que dicta sūt invenim⁹: vnū qdē in opib⁹ nāe: alteꝝ aūt in opibus artis: in opib⁹ nāe qdē invenim⁹ in tpe vno per terre foramina exire vaporē qui ꝯclusus erat: quem calor solis sub terre supficie genueras per diē: ⁊ repssus erat frigore noctꝭ: in mane aūt qñ adiuvat̄ calore solis ebullit ⁊ scindit locū ⁊ educit secū terrestrē sibi hūidā mobilē hñ cōmixtā: ⁊ hꝫ figurā q̄si dom⁹ linearis eo ꝙ vapor currit exiuit ⁊ q̄si reflex⁹ i seip̄m. In opib⁹ aūt artis ē qñ cemēto de calce cōplanant̄ muri: tūc eni vapor calore calcis gñat⁹ itrat corticē muri conclusus erūpit ⁊ fac̄ foramē i exteriori rasura muri: sꝫ i terremotu ē effect⁹ vaporis magn⁹: qa sic dic̄ Seneca lꝫ sit spūs tenuis: tñ vis ip̄i⁹ nāe ⁊ magne ptis mūdi agit: ⁊ iō magnā terre infert violētiā. ¶ Scias aūt ꝙ spatiū loci in quo ē terremotus est differēs: ⁊ qñqꝫ parvū ⁊ qñqꝫ magnū: ip̄ellit eni aliqñ domū: aliqñ civitatē: aliqñ ꝓvinciā sic dicūt poete ꝙ Hispaniā divisit ab Africa: ⁊ Siciliā ab Appulia: ⁊ ossā mōtē ab olympo: ⁊ iō quātitas loci quā movet terremot⁹ ē icerta: dic̄ tñ Seneca ꝙ vltra ducēta miliaria nō invenit̄ terremot⁹ aliqs occupasse spatiū loci. Cā aūt ꝙ nō sit vbiqꝫ ē: qa sic patuit in p̄cedētib⁹ cā terremot⁹ est vēt⁹ subterraneus ip̄ulsus ad locum vnum: ⁊ expulsus ab alio: ⁊ ita nō pōt vbiqꝫ simul terra tremere: sed tñ in loco tā stricto in quo ventus possit reflecti super seipsum ⁊ compulsus locum movere.

¶ Cap. 16ᵐ. Et ē digressio vñ veniat vēt⁹ q fac̄ terremotū.

Est aūt

E St aūt hic locus dubitatiōis vn̄ veniat vētus faciēs terremotū: ꝙ eni veniat ab exteriori ⁊ i/ sufflet i terrā videbat̄ qbusdā phis. Callisthe nes eni vir in multis ꝑclare itelligētie dicit sic: spūs itrat p occulta foramia vbiqꝫ in terrā ⁊ ēt sub mari: deide cū ē obstrict⁹ tramesille p quē intrauerat: reditū aūt illi a tergo resistēs aq̄ abstulit: huc ⁊ il luc refert: ⁊ sibiipsi terrā occurrēs labefactat. Probat autez hoc Callisthenes signis q̄tuor. Quoꝝ vnū ē: ꝙ deficiēte vē to exteriori crescit mā terremot⁹ ⁊ hoc eē nō videbit̄ nisi qa ab exteriori itrauit poros terre ⁊ ibi claudit̄. Aliō signū ē: ꝙ nubes nigre que apparēt in celo an̄ terremotū ꝯbant̄: ⁊ hoc dic̄ iō qa mā de sublimi tollit̄ ⁊ ad ima refert̄: ⁊ iō cū dilatat̄ in imo neēē ē vt in supmo ꝯbat̄. Tertiū est: ꝙ vēti oppositi subterranei cānt̄ sic aqlo ⁊ auster: cū igit̄ oppositio vētorum nō fit nisi sup terrā vbi liberū hāt flatum: opꝫ ꝙ subterranei causent̄ a supiorib⁹. Quartū aūt signū ē: ꝙ aq̄ elmētū fluiduz ingredit̄ in terrā ab exteriori loco suo q ē occeanus: ḡ similr aer q ē elmētū magis fluidū igredit̄ in terrā ab exteriori loco suo: ⁊ nō imis gñat̄: qa gñatio rei ē in loco suo nāli. vapor āt est qddā de forma aeris: ⁊ iō in loco aeris gñat̄: quātū enim res aliq̄ accipit de forma alicui⁹ corporis in nā: tantū ēt acci pit de loco eiusdē: cū ḡ vapor accipiat multum de forma ae/ ris: opꝫ ꝙ accipiēdo formā ei⁹ accipiat ⁊ locū: ⁊ iō ē gñat va por: ⁊ in terra violēter ipellit̄: ⁊ non in terra gñat̄ sic videtur Callistheni. idē āt oino iꝫ sine rōne ꝓbāte dic̄ Thucydides phs ⁊ plures alij. Seneca aūt cōꝫ dic̄ hoc icredibile eē accipi ens argu^m in nr̄is corporib⁹ vbi cutis nr̄a que tenuis ⁊ poro sa ē respuit extrisecū spiritū: ⁊ resistit ei ita ꝙ nō in tāta quā/ titate itrare potetit ꝙ faciat motū fortē in corpore: terre aūt elmētū magis ē solidū: ⁊ iō repellit magis. Ampli⁹ aūt cōstat solē nō solū in supmo terre: sed ēt in intimis opari cū videa mus lunā de ꝓfundo maris vaporē eleuare quo mouet ma re ad influxū ⁊ refluxū. Si aūt sol opat̄ in imo terre: qō cōstat ꝙ terra immutat̄. Immutatio aūt sua est per euaporationes: pꝫ ḡ ꝙ terra in imis vaporē emittit. Adhuc aūt calor conclu sus in terra opat̄ sic calor nālis opat̄ in cibo: calor aūt nālis digestiuus educit vētositatez in corpore nō ab extrīseco in/ gressaz: educet ḡ etiā calor terre in vētre terre vētū grossum qui facit terremotū: q nō ab extrīseco igredit̄. Senece ḡ cō/ sentiendo videt̄ mihi: ꝙ nō ab extrīseco venit vētus faciēs terremotū: pōt tñ esse ꝙ ab extrīseco reprimit̄ si exterior vē tus p puluerē poros claudit p quos posset fieri euaporatio: aut etiā si frigiditate cōstringit terrā superi⁹ vt calor descen dat ⁊ in itimis facit euaporationē: sic dixim⁹ de vēto q dicit̄ aqlo: aut ꝙ humiditate descendēte in cauernis terre ventū congiret ad faciēdū motū terre: sic facit vent⁹ auster humi ditate sua ⁊ pluuijs. Signa ḡ que iducit Callisthenes falla cia sūt. Nō eni ex hoc vent⁹ ⁊ nubes vētose deficiūt in subli/ mi ꝙ itrēt in terrā: sꝫ ex hoc ꝙ tūc gñari in sublimi nō pñt: et hoc explanatū ē supra vbi locuti sum⁹ de signis astib⁹ terre/ motū. Qō aūt dic̄ Callisthenes de vētis oppositis: nō hꝫ ve ritatē: qa vēti oppositi ex oppositis sitib⁹ veniūt sub terra p cauernas ⁊ poros: ex oppōne aūt quā hñt sup terrā nō face/ rent diluuiū: sꝫ opꝫ ꝙ hoc fit ex oppōne qua mouent̄ sub ter ra a lōgib⁹ tractib⁹ oppositis concurrere ⁊ ebullire facientes aq̄s ex opposito sibi occurrētes. Nec negādū est aerē ab ex/ trīseco igredi in cauernas: ⁊ ille nō facit terremotū: sꝫ vapor qui hꝫ aliqd de forma raritatis aeris: ⁊ iō nitit̄ hēe locū ae/ ris: ⁊ ascēdit ad ipꝫ nisi soliditas loci detinētis ipꝫ ipediret: ⁊ iō post rupturā terre ascēdit: ⁊ nubes nigras facit in celo.

¶ Cap. 17^m. De diluuijs aquarum ⁊ ignium que aliquando faciunt venti qui faciunt terremotum.

E Ffectus v̄o terremot⁹ est eiectio aq̄rū de terra aliquādo cū fuerint venti faciētes terremotuz ꝯcurrentes in loco aquaꝝ sub terra: hoc aūt fit multiplr: aliquando eni sub ꝓfundo aquaꝝ in terre viscerib⁹ stātiū vel fluētiū ꝯcludit̄ vēt⁹: et erūpēs diuidit terrā que operit aquas: ⁊ eijcit aquā ipetu suo: ⁊ ita facit eā appere: aliqñ aūt subuertit ter/ rā ita ꝙ iferi⁹ terre venit supi⁹ ⁊ eꝯ: ⁊ hoc fit qñ vēt⁹ ꝑmo eq̄ liter ipellit fundū alicui⁹ terre donec eleuet ipꝫ: ⁊ cū fuerit ele uata tūc cū ipetu magno egredit̄ ad lat⁹ vnū: ⁊ iō illud adeo ipellit̄ sursuꝫ: ꝙ inoluit̄ terra ⁊ supior supficies iferior effici/ tur: ⁊ tūc ad tps eleuationis apparet aqua: sed statiꝫ operit̄ iterꝫ: aliquādo aūt eijcit terrā in locū vicinū: ⁊ tūc sub vora/ gine apparent aque stātes vel fluentes: aliquādo autē eijcit aquā per terre aperturā: intātū ꝙ submergit locuꝫ aliquem vel plures: ⁊ aliquādo facit diluuiū particulare mai⁹ vel mi/ nus sm̄ ꝙ plus vel min⁹ eijcit de aq̄. Cā aūt hui⁹ est: qa ali/ quādo cōueniunt duo venti qui fortioris sunt flatus sic aq/ lo ⁊ auster sub terra in loco aquaꝝ multaꝝ per diuersos tra ctus terre venientes: per quos secū trahunt plurimas aq̄s: ⁊ cuꝫ illi venti ꝯueniunt in ꝯcauitate multa cū aq̄ aggregan tur multe aque ipulse a ventis illis: ⁊ impetu taꝫ ventoꝝ q̄ȝ aquaꝝ scindit̄ locus ⁊ exufflat̄ multa aqua subito ⁊ fit sub/ mersio magna vel parua sm̄ quātitatez illaꝝ aquaꝝ ⁊ vēto rum impellentiū eas: hoc eniꝫ mō accidit submersio in loco qui vocat̄ Adit. accidit autez aliquādo ꝙ isti sub fundo ma ris cōgregant̄ cum aq̄ vel sine aqua: ⁊ cū erūpunt diuidēdo fundū maris excedit mare vltra litus ad magnū spatiuꝫ vel paruū sm̄ quātitatem ⁊ impetū ventoꝝ: ⁊ hac de cā accidit nostris tēporib⁹ submersio pluriū villaꝝ in Normādie par/ tib⁹ qō nō durauit nisi per noctē vnā: ex eadē autē cā accidit multiplicatio aquaꝝ fluentiū lꝫ aliqd incremēti accipiāt ex pluuijs: quādo vꝫ multiplicant̄ enormiter supra modū con/ suetum ⁊ submergūt terrā ⁊ deijciunt edificia: sicut suis tē/ porib⁹ accidit inūdatio materne ⁊ secane ita inūdauerūt su per cāpos ⁊ deiecerūt plurima edificia in ciuitatib⁹ diuersis Gallie: sed est attēdendum ꝙ vapor venti mouet aliquan do aquā huiusmodi quātitate sua: ⁊ aliquādo q̄litate: quā/ titate qdem mouens eijcit aquā multā simul: ⁊ sine magno impetu: sed qualitate sola mouens eijcit aquā paucā cū im petu ⁊ eijcit eā sparsam per riuos ⁊ guttas. Aliquādo autez mouet ⁊ q̄litate ⁊ quātitate simul: ⁊ hoc mō eijciens aquaꝫ si multā inuenit periculosum facit diluuiū: qa subitū est ⁊ ipe/ tuosum: dico aūt qualitatez mouētem caliditatē solā: cuius exēplum in artificialibus est: ꝙ si sumat̄ vas ereum forte qō sit intus bene cōcauuꝫ ⁊ habeat paruū foramen supra ⁊ aliō habeat in vētre paꝝ maius habeatqꝫ vas pedes ita ꝙ ven/ ter eius nō tāgat terrā ⁊ ipleat̄ vas aqua ⁊ postea lignis for/ titer obstruatur vtrūqꝫ foramen ipsi⁹ ⁊ ponat̄ in igne val/ de calido gñatur vapor in vase qō fortificatum retro erum pit per alteꝝ foramen obstructuꝫ: ⁊ si irrūpit superius longe proijcit aquā sparsam super loca adiacētia igni: ⁊ si inferi⁹ erūpit proijcit aquā sparsaꝫ in ignem: ⁊ impetu vaporis ꝓij cit titiones ⁊ carbones ⁊ cineres calidos lōge ab igne super circūstātia loca: ⁊ ideo ēt vas illud vulgariter sufflator vo/ cat̄ ⁊ solet figurari ad figurā hoīs sufflātis: ex huiusmodi ēt causa ex terra eijcit̄ ignis aliquando ⁊ hoc dupliciter. Aliqñ enim vapor in se repulsus sub terra inflāmat̄ sicut in nube: ⁊ tūc impetu erumpit ⁊ ignea corpora lapides ⁊ cineres edu cit secuꝫ sicut accidit in ciuitate Catanensi Sicilie quando Ethna mons talē ignem emisit. Aliquādo autē ignitur va por in se repulsus in loco sulfuris ⁊ auripigmenti ⁊ alumis: ⁊ tunc educit quātitatem incensi sulfuris cuius fetore multo plurimi moriūtur hoīes ⁊ animalia: ⁊ vocat̄ hoc Aphis flu uius infernalis. Aliquādo aūt agit̄ in loco qui sit est aque⁹ ⁊ sulfureus: ⁊ tunc eijcit aq̄s calidas sulfureas. Aliquando autē frigescunt extincto vapore. Aliquādo autem cōuertū/ tur in stagnuꝫ salsum ꝓpter partes terrestres cōbustas que sunt in aqua: ⁊ aliquādo etiaꝫ reabsorbent̄ a terra: ⁊ hec est causa quare quidam antiquoꝝ poetaꝝ terremotum attri buunt deo Neptuno: qdam autez Vulcano: de Thinis aūt qa non hñt hunc modum generationis alibi dicemus.

Nota de emissiōe ignis ex ethna.

¶ Cap. 18^m. De effectu terremot⁹ in mouēdo locū in quo ē.

E St item aliquando effectus terremot⁹ in mo/ do diuerso mouēdi terraꝫ quā cōcutit: aliquan do enim mouet motu agitatiuo mō ad dextrā: mō ad sinistram: aliquādo autē motu subuersi uo subuertendo terrā: ita ꝙ inferius facit esse superius: ⁊ ecōuerso: aliquādo aūt scissiuo faci endo tñ aperturam vnam in ipsa: aliquando autem mouet motu perforatiuo faciēdo plurima foramina nō magna in terra: aliquādo aūt mouet motu tremulo sine motu titubā/ tionis: quādo exitū nālē egredit̄: ⁊ statim redit ad eūdem: aliqñ aūt mouet motu ruinoso quādo supior pars terre ca/ dit in ꝓfundum: aliquando autez mouet motu impulsiuo:

quando superior pars terre lõge repellit a situ suo et loco: aliquãdo autẽ motu vectionis vt quãdo superior pars ab inferiori vehitur: aliquãdo autem mouet motu depressionis et eleuationis: vt quãdo superficies terre mõ eleuatur: et mõ exaltatur: et hos omnes motus hz terremotus: preter motum quẽ habet in aq̃ et preter motũ quem hz in igne et sulfure de quibus supra dictũ est: et hoꝝ omnium volo reddere causas. Motus enim qui est a dextra in sinistrã qui est motus agitatiuus cãtur a vapore nõ multo et lateribus fortibus spelunce ꝑꝑ qđ accidit q̃ superior pars pereat de latere in latus: et ibi repercussus vapor redit ad latus et terra pereat secũ. De motu autẽ subuersiuo qui cõuertit inferius terre superius: et ecõtra ꝑus diximus. De motu autẽ scissiuo sciẽdũ q̃ cãtur a vapore sicco calido: quia scissio est effectus siccitatis: et est simile de vẽtositate multũ sicca et calida que aliquãdo scindit intestina. Motus autẽ pforatiuus causatur a vapore disperso: qui non est in spelunca vna et terra que nõ est equaliter superius cõpacta: quia illa diuisibilis est alicubi: et alicubi non diuisibilis: et sparsus vapor alicubi diuidit eã: et alicubi non diuidit: motus autẽ tremulus causatur a vapore debili quãdoq; mouẽte: et quandoq; non: qui nõ per totum põt mouere terrã: et ideo ꝯtinuitas loci retrahit terre supficiẽ: et vapor extrudit eã aliquãtulum: et ideo recedendo tremit a situ nãli et redeũdo. Ruinosus autem motus causatur a duabus causis: aut enim fit ab aqua que corrodit fundamẽta superficiei terre: aut fit ex igne terram subtus cõburẽdo: et quoquo mõ fiat semper cadit supior pars in ꝓfundũ subtus excisũ. Motus autem impulsiuus fit: quando est vapor multũ impetuosus ꝓcipue ex calore: tũc enim lõge ꝓijcit ea que impellit: et talis motus quãdoq; ꝓijcit mõtem vel partem mõtis nõ directe in vallem: sz ad latus ad locũ ad quem dirigitur impetus venti et cooperit ibi villas que sunt in valle: et aliquãdo hoies impellit an se: et aliquos interficit: et alios operit terra vel lapidibus quos impellit sicut nuper accidit terremotus in Sabaudiẽsi terra vbi vapor eleuãs homines ante se: et post mõtẽ deiecit sup villas et hoies ex trãsuerso sitas: et euasit solus ille quẽ status ante casũ mõtis exustauerat. Motus autẽ vectionis accidit quãdo iferior pars terre seq̃tur ipsam: tũc enim vehunt domus et agri de loco ad locũ et hoies cũ ipsis. Motus autẽ depressionis et eleuationis terre accidit a multo vapore: et a lateribus fortibus loci: tunc enim eleuat superiorẽ partẽ loci et tunc expirat aliqd de vapore residet: et cũ iterũ gñatur vapor iterũ locus eleuatur et sic semp eleuatur et deprimitur donec expiret vapor. Si aũt per superiora vapor expirare nõ poterit: tũc ꝯtinue eleuatur vsq; quo scinditur et tunc egreditur vapor cũ puluere vel cũ aq̃ vel cũ igne vel cũ sulfure sicut superius dictũ est. Est autẽ possibile vt ruina terre vel mõtiũ accidat sine vapore ventoso: quia põt eẽ q̃ terra que innititur in extremitatibus suis aliquibus fulcimẽtis et in medio expãditur super fouea tẽpore magne siccitatis scinditur iuxta extrema sua per circuitũ: et tunc mediũ eius cadit in specũ que sub ipsa fuit. Mõtes autẽ ruũt duplici de cã sine motu per vẽtos: quaꝝ vna est: quia radices eoꝝ abraduntur aliqua de cã: et tãdem quia fundamenta nõ hñt cadunt in toto vel in parte: aliquãdo autẽ eo q̃ multũ eleuantur siccantur: et in sublimi scinduntur in q̃s fissuras ingrediẽtes aque currentes cum impetu deijciũt partẽ scissam a reliq̃ parte mõtis: et cadit magna pars vel modica sm ꝓportionem scissure illius: et hoc modo cecidit mons magnus in mõtibus qui sũt inter Tridentum et Veronam ciuitates et cecidit in flumine qui dicitur Athesis et super ripam eius oppressit villas et homines ad longitudinem trium vel quatuor leucarum.

Cap. 19m. De effectu terremotus in insula.

In insulis autẽ terremotus triplicem operatur effectũ: facit enim aliquãdo insulas tremere sicut sm narrationẽ Callisthenis. Delos insula tremuit: qđ Callisthenes miraculũ reputauit: aliquando autẽ nouas insulas que in se nõ fuerant facit apparere: sicut dicũt Epicurei philosophi q̃ nihil in nã est potẽtius et nihil acrius spiritu vẽtoso sine quo nec illa quidem que vehementissima sunt valẽt: ignem enim spiritus concitat aque: si ventum detrahas marcescit que tunc demum impetũ sumit cum illum agit flatus. Põt spiritus dissipare magna terraꝝ spatia: et nouos montes subiectos extollere et insulas nõ ante visas in medio mari ponere. Therez enim et Theream insulas nostre etatis spectãtibus nobis in Egeo mari natas: quis dubitat quin in lucẽ spiritus vexerit: huius effectus causa est: q̃ spiritus clausus in loco terre viscose cuius partes nõ de facili separantur attollit eam in mõtem si est in terra vel insula si spũs clausus fuerat sub fundo maris: aliquando autẽ insulam in vno loco stãtem vehit ad aliam vel in toto submergit: et hoꝝ effectuũ causa habetur ex ꝓmissis. Sed miratus Callisthenes insulas etiã tremere: eo q̃ dicit tribus de causis insulas terremotui minime eẽ obnoxias quarum vna est cõcauitas littoris ex corrosione et alluuione aquaꝝ ꝓueniẽs per quas cõcauitates liber pz exitus spũs terremotũ faciẽtis. Alia autẽ causa est: quia sunt in littoribus eoꝝ saxa parata ꝓpter multas scissuras exitũ prebẽtia vento. Tertia causa est: quia que sunt frequenter ex terra glutinosa nõ de facili habent sub se concauos specus in q̃s ingrediatur spiritus faciẽs terremotũ. Sz Callisthenes i hoc dicto suo arguũt duo philosophi Põpeius vz et Herculanus dicentes: mari vicina maxime terremotui esse obnoxia: cuius causa a nobis superius est expedita. Sz adijciunt hijs que dicta sunt hij duo philosophi q̃ omnis ora maris precipue est montuosa: mõtes autẽ vaporosi sunt: et fere omnes sub se specus hñtes in quibus spiritus cõgregatus facit terremotum: qđ experimentis probatur: quia sic paphos non semel corruit: sz multotiens per terremotũ: sic nobilis vrbs antiquitus Nicopolis huic malo familiaris effecta est: quia ꝯtinue destruitur per terremotũ. Cyprũ autẽ ambit altũ mare et frequenter agitatur. Tyrus etiã ipsa mouetur sepius et diluitur submersa sm partes: deceptionis autẽ causa qua est deceptus Callisthenes fuit q̃ lz concaua ripaꝝ habent a concauitatibus: tamẽ illis repellitur ventus in fundũ insule per percussuras vndaꝝ: et ideo in fundamẽtis insule multiplicatus facit terremotũ: eadẽ autem causa est quare repellitur ventus a scissuris petraꝝ. Tertia vo causa bona est: et cõcedendũ q̃ ille insule que limose et cõglutinose sunt rarius tremũt et pauciores habent specus sub fundamẽtis suis: possunt tamen aliquando tremere: et ille vel altius eleuari si multus sit spũs sub ipsis: vel etiam submergi si spiritus eleuans eas expiret ab eis et remanent subtus vorago dehiscens vel remouent eas a loco in quo sunt: et deijcint ad locum profundiorem.

Cap. 20m. Et est digressio de causa quare in quibusdã climatibus sit frequẽtius terremotus: et in quibusdã rarius.

Est autẽ inuestigatione dignum quare quedã regiones vix vnquã terremotũ passe sint: quedam autem frequẽter patiantur eundem. Dicit enim Pindarus Egyptũ vix vnquã tremuisse: et quando tremuit pax quassata fuit et in vno loco tm vz in Ana ciuitate sicut dicit Thucydides.

Experimẽto autẽ veterum et nostroꝝ recordatione didicimus rarius fieri terremotum in septimo climate: et vltra versus aqlonem: frequẽtius autẽ a sexto climate versus meridiem: cum tamẽ fortiores venti sint in climatibus aquilonaribus q̃ meridionalibus: et maria aquilonaria magis tẽpestuosa sunt q̃ meridionalia: que ventus in littoribus repercutere deberet ad generationem terremotus. Scimus etiã q̃ in montuosis locis frequentius et si magnus terremotus q̃ in planis: et in planis frequentius est terremotus paruus q̃ in locis montuosis. Causam autẽ q̃re Egyptus nõ frequenter terremotu vexatur optime reddit Pindarus: dicit enim Egyptum aliquando coopertam fuisse aq̃s: et modico solido fundo qui erat in medio mollem terram et glutinosam paulatim fuisse circũpositam: et ita paulatim creuisse totam Egyptũ: et quia molle optime cõtinuatur cũ solido in talibus incremẽtis non potuit intercipi vacuum intra qđ spiritus quatiens Egyptum repercuteret: terra etiam ipsa limosa et tenax est que non de facili abinuicẽ separatur: et ideo tremere nõ potest nisi ex magna cã: et circa locũ Ane ciuitatis que minus hz limositatis. Causa autem quare in climatibus meridionalibus frequẽtius fit terremotus: et rarius in climatibus aquilonaribus hec est: quia lz sol feruidus in meridionalibus cõburat vaporem in terre superficie: et plus consumat de ipso q̃ eleuet: tamen quia in concauo terre agit per medium interiectũ: ideo in inferioribus terre plus eleuat q̃ cõsumit: et ideo in terra multiplicatur ibi spiritus ad terremotum faciẽdũ: in aquilone autem debilis est solis radius et aliarum stellarum: et

Propter qđ in Egypto raro ꝯtingit terremotus.

Quare in plagis meridionalibus frequenter terremotus ꝯtingit.

rum:⁊ ideo vbi per medium agit pax: eleuat de vapore:⁊ iō minus ibi fit terremotus.¶ Est etiā alia causa huiusmodi: qa videlicet maior calor meridionaliū climatum cōtinue aliquid educēs de partibus terrestrib⁹ per euaporationem cōtinue cauat terras ⁊ cōcauitates vastas facit in meridie: in quibus vētus recipit qui in se multiplicatus mouet frequētius loca meridionalia: priuatio huiusmodi caloris in climatib⁹ aquilonaribus causa est oppositi: frigus eni coherere facit partes:⁊ nō facile separari:⁊ ideo ꝯcauitates rarius fieri possunt in aqlonari parte:⁊ que sunt parue sūt:⁊ ideo ibi rarius fit terremotus:⁊ quādo fit raro fit magnus: his addici pōt ꝙ in climatibus meridionalib⁹ inferiora elementa cōuertunt in superiora ꝓpter quā resolutionē in inferiorib⁹ factam necesse est aquā ⁊ terrā semper vaporib⁹ esse interceptas qui multiplicati terrā quatiunt.¶ In aqlone aūt econuerso superiora ad iferiora cōuertunt:⁊ ideo vapor extra inferiora est ⁊ recipit ibi terra paulatinā additionē humiditatis addītio sic cōglutinat duro ꝙ specus ⁊ vacuitas nō intercidit vt dicit Pindarus:⁊ ideo ibi rarius fit terremot⁹: sed ꝙ in locis mōtuosis frequētius est terremotus magnus ꝙ̄ in locis planis cātur ex hoc ꝙ sub montib⁹ sunt cauerne magne in qbus plurimus vapor potest congelari:⁊ qa loca mōtuosa sunt valde vaporosa. Loca autē plana nō ita sunt cauernosa nec ita vaporosa:⁊ ideo magnus terremotus frequentius est in locis mōtuosis ꝑcipue que sunt super littus maris: in planis aūt paruus vapor cōgregat in paruis foueis ⁊ ille plana loca tremere facit: sed montuosa paruus vapor nō mouet: tū qa expirat per cauernas: tū ēt qa mōtes sunt graues ⁊ nō nisi forte vapore ꝯcutiunt: fuit tamē in plano Lombardie in plurib⁹ ciuitatib⁹ terremotus magnus ⁊ durauit per multum tp̄s. Sz cā illius fuit qa illud planū cingitur mari in parte vna ⁊ mōtibus in alia ⁊ tā mare ꝙ̄ mōtes cooperantur ad terremotum vt dictum est.

¶ Tractatus Tertius Tertij Libri Metheororum de fulgure ⁊ tonitruo ⁊ vento turbinis.

¶ Cap. p͞m. Que tractatus intentio:⁊ qualiter introducitur ⁊ ordinatur:⁊ que differentia nominum.

Quia ergo iaȝ diximus Terremotū ⁊ hoc qđ est in eo de accidentibus ꝯcomitantib⁹ ips̄ sicut est sonus ⁊ diluuium ignis vel aque vel terre scissio siue subuersio ⁊ alia huiusmodi:⁊ diximus qd sit fm differētiaȝ ⁊ modū motus qui est in ipso:⁊ diximus cāȝ eius verā ex acceptibus ꝯlocuti sumus ēt de cē eius fm hoc ꝙ fit frequentius in loco aliquo vel in tēpore: ꝯñs est vt hic loquamur de tonitruo et coruscatiōe ⁊ vēto turbineqꝫ ⁊ que sunt eis silia: sicut est fulmen ⁊ coruscatio ⁊ huiusmodi: cūȝ eni habitū sit de his que fiūt de vapore terrestri simplici taȝ in simplicib⁹ ꝙ̄ in mixtis terre: sic vētoꝝ natura ⁊ terremot⁹: rō ordis exposcit vt dicamus de his que fiūt ex vapore sicco terrestri nō simplici: sed imixto siue icluso in vapore humido: sicut est tonitruum qđ est sonus vaporis sicci egredientis de nube humida:⁊ coruscatio que est illuminatio vaporis sicci icēsi in vapore humido: qa aūt vētus turbinis ēt est vētus de nube egrediēs: ⁊ ideo in seipm reflexus: opꝫ nos ēt loqui hic de vēto turbinis: tāgētes aūt naturas istaꝝ impssionū referemus ēt primo opiones antiquoꝝ: tūc enim facilius erit colligere verū quādo allata fuerint ea in qbus nobis cōueniūt:⁊ in qbus a nobis diuersificant. Opꝫ aūt scire ꝙ tria sunt absqꝫ vento turbinis quoꝝ causas queremus fulguratio fulmen ⁊ tonitruū.¶ Est autem fulguratio vt dicit Seneca que ostendit ignē: fulmē autē qđ emittit ignem emissuȝ pp qđ antiq dixerūt theologi Athalus:⁊ ante eū Cecina ꝙ fulguratio ē Iouis cōminatio:⁊ fulmē est ictus ei⁹: vnde etiā diffinientes fulgurationem dixerūt ꝙ fulguratio est late ignis explicitus: fulmē aūt est coactus ignis:⁊ impetu iactus: huius aūt exēplum esse dixerūt. Si qs duab⁹ manibus strictis aquā comprimens inter manus emittat cū sono in modū symphonie: eodē eniȝ mō nubiū inter se cōpressaꝝ angustie ignē eliciūt: ⁊ hoc ipso inflāmant ac tormēti mō emittūt sicut baliste vel scorpiones: qđ aūt nos tonitrū per tres syllabas scriptū vocamus Athalus ⁊ Cecina patres dixerūt debere dici tonitruū p q̄tuor syllabas scriptū eo ꝙ diu sonat:⁊ qđ nos dicimus fulgore media pducta sic ⁊ lucere illi dixerūt debē dici fulgare media correpta eo ꝙ ⁊ fulgurato subito displicerat.

¶ Cap. 2m. De opinionibus antiquoꝝ ⁊ rōnibus coꝝ de fulgure ⁊ tonitruo: q dixerūt hec causari orbe ⁊ lumine stellaꝝ.

Omnes aūt fere sapientes antiqui taȝ nāles ꝙ̄ diuini cōueniūt in trib⁹ quoꝝ vnū est ꝙ id qđ ibi apparet sit ignis:⁊ scđʒ est ꝙ fit in cōcauitate nubis:⁊ tertiuȝ ꝙ simul sint coruscatio ⁊ tonitruū lꝫ citius ⁊ serius percipiat vnuȝ ꝙ̄ alterum: fere autē dico ꝓpter quēdam antiquoruȝ Clidoniū nomine: qui fulgurationē dixit eē spēm in amne: nō in ignem qdem: sed resplēdentiā solis vel lune vel stellarum super nubē aquosaȝ sicut per noctē apparet qdā splendor remoꝝ: lꝫ hoc eē falsuȝ de facili ꝓbat: qa splēdor remoꝝ nō videtur nisi in ipsa aqua: sed fulguratio frequēter erumpit de nube ⁊ cadit in fulmine. Sapiētes aūt antiqui in his tribus ꝯueniunt vtiqꝫ ab ipso visu ꝯtestificati: eo ꝙ visu tria hic deprehendunt: vnus aūt ex sapiētib⁹ qui vocat Empe. dixit ꝙ coruscatio est ignis occultatus in nubib⁹ ex radijs solis:⁊ deinde apparet in coruscatione: fuit autē rō huiusmodi: qa vidit ꝙ radij solis reflectūtur a corpore humido polito frigido:⁊ diuaricatio radioꝝ repercutit ad aliquem pūctum vnū:⁊ in illo excitat ignē: cuius flāma illuminat circūstantia ⁊ aliquādo cōburit: vñ qa nubes humida est ⁊ frigida cōuerti incipit in pluuiā reflectit super se venientes radios solis vel stellaꝝ:⁊ cum diuaricant colligunt ad aliquē pūctum vnū:⁊ ibi eliciunt flāmaȝ ⁊ apparet coruscatio: dixit etiā aliquando est ꝙ vis radioꝝ solis diu aū in nube colligitur:⁊ sic vis lucis aliaꝝ stellarū: cum enim vapor non eleuet nisi virtute luminis corpoꝝ superioꝝ: videbat Empe. ꝙ virtutes illoꝝ luminū de hora in horā:⁊ de die in diē colligebantur in vapore:⁊ cū multiplicate fuerūt inflāmant vaporem tam in die ꝙ̄ in nocte: sed cito extinguit ꝓpter victoriaȝ aque que est in nube: sic eni nihil ꝓhibere subtili⁹ aque inflāmari: sed flāmā extingui: postea a grossiori aque ꝓbat hoc tali exēplo quo adhuc vtunt alchimici: si eni accipiatur spuma in supmis vini boni veteris exhausta:⁊ cum illa misceat aliquātulū salis in vtroqꝫ pulverizet sulfur ⁊ totū illō sublimet hoc mō quo per sublimatiōēȝ fit aq̄ rosacea stillat ex eis aq̄ que inflāmat subito ⁊ ꝑter adustionē corpoꝝ super que cadit iflāmata:⁊ ita dixit Empedo. ꝙ subtili⁹ est aqueū qđ mixtū hꝫ imixtū de aereo inflāmat ⁊ apparet: deide extinguit ab aq̄ grossiori in nube:⁊ extinctio eius est sonus tonitrui: cū aūt causas duas vt dcm̄ est poneret dicebat ꝙ scđa ē principalis ⁊ pma est coadiuuans: pꝫ eni ex dictis ⁊ rōnib⁹ ei⁹ ꝙ ipse diuersificat a snia Peripatheticoꝝ in hoc: ꝙ ipse nō dixit coruscationeȝ ⁊ tonitruū causari quo ad māā a vapore sicco terrestri: sꝫ potius a vapore humido aqueo subtili habēte in se multū aeris ⁊ efficientē cām dixit eē virtutē luminū superiorum diu in nube collectā. Anaxa. aūt dixit idē Empedo. quo ad hoc ꝙ nō posuit vaporē siccū inclusum esse in nube humida: sed diuersificat in mū ab Empe. in hoc ꝙ ipse dixit totū celū eē ignē:⁊ nō posse fieri ꝙ ex tāta cōflagratione quāta est ab orbe lune superi⁹ nō aliqd caderet:⁊ distillaret quasi ipurū aliquātuȝ a nobilib⁹ corporib⁹ sicut per lecdinȝ aliqd distillat ab auro ꝑcipue cū superiora cōtinue nutriant ab humore occeani in quo plurima trahunt ipura: id ergo qđ cadit distillādo aliqū colligūt ⁊ retinēt nubes:⁊ aliquādo nubib⁹ nō obuiat: cū ergo colligit a nubib⁹ mouet in ipsis ⁊ facit coruscationeȝ:⁊ extinctio eius facit tonitruū: qa ignitū in aq̄ extinctū sonat: cū aūt nubib⁹ nō obuiat tunc fac ignes colūnares ⁊ lāceas ⁊ nubes ⁊ stellas volātes:⁊ cetera de qb⁹ in pmo huius scie libro dcm̄ est. Arist. aūt quē sequor in hoc opere nō retulit alias antiquoꝝ opiones:⁊ has ipsas tetigit sine explanatiōe ⁊ rōne que ab eis induceret ad ꝓpositi sui ꝓbationē. Sicut aūt hic tangunt inueniunt in libris Theophrasti ⁊ Senece ⁊ alioꝝ.¶ Scias aūt ꝙ Anaximandros per oia cōuenit cū Anax. sꝫ addit ꝙ ignis ex ethere descēdēs ⁊ nubib⁹ frigidis impact⁹ sonat ⁊ quādo interscindit eas micat. Si aūt modicus sit ⁊ interscindere nō pōt sonat sine fulgare ⁊ fulmine. Et ita ista oia que vident fieri in nubib⁹: quo ad nūc quesita vident causata ex maiori ipetu vel

minori descendentis ignis ab ethere: qm̄ in maxima vi descendēs facit sonū ꝛ fulgur ꝛ fulmē: in media aūt virtute facit sonū ꝛ fulgur ꝛ nō fulmē ꝛ in minima virtute descēdēs facit sonum sine fulgure ꝛ fulmine: dicebat ēt ꝙ spissitudo ꝛ tenuitas nubiū: silr autē multitudo ꝛ paucitas plurimum ad hoc cooperant: ꝙ interscindere nubes possit ignis de sublimi descēdēs. Diogenes aūt apolloniates sm̄ aliqd cōuenit cū istis ꝛ sm̄ aliqd differt ab eis: dicit eniȝ diuersa genera eē tonitrui: quedā eni tonāt sine fulgure ꝛ fulmine: quedā autē hic hn̄t ignē fulguris vel fulminis: ꝛ dicit ꝙ illa que tonāt sine coruscatiōe ignis fiunt ex collisione ventoꝝ in nubib⁹: vel in loco sublimi nubiū: que anteȝ fulgurant ꝛ fulmināt dic̄ fieri ignē de ethere cadentē vt dictum est prius: quia iste dixit ventum non posse incendi ita ꝙ fulguret ꝛ fulminet.

¶ Cap. 3m. Et est digressio improbans dictas opiniones.

Has autē opiniones nō refellit Arist. ꝫ infra ostēdat insufficiētiā eaꝝ: vnde digressiōes opȝ facere ad iprobationē eaꝝ: qḋ autē dicit Empe. fieri ignē ex reflexiōe ad nubē aquosam: id nō hȝ veritatē: qm̄ reflexio ignē eliciēs nō fit nisi a solido plano polito: vt pbaꝭ i perspectiuis: nubes aūt nec solida est nec plana: ꝛ ideo reflexio talis ad ipsaȝ fieri nō pōt: cōstat aūt qm̄ ꝛ si ad aquā fiat reflexio opȝ ꝙ illa cōtineaꝭ in vase vitreo rotūdo: nubes aūt ꝛ obscura est ꝛ solida nō est nec plana: qa inequalr ascendit: ꝛ nō retinet figurā aliquā sicut videꝭ ad sensuȝ sicut accipit figuras aialiuȝ ꝛ mōstroꝝ. ¶ Adhuc aūt imobilis nō est vt supra ipsaȝ radi⁹ diu stare possit. Nō aūt elicit ignē nō diu pmanens ꝛ a multis planetis ad vnū punctū reuerberatus radi⁹. Adhuc aūt ꝫ solis radius aliquādo eliciat ignē: non tn̄ radij stellaruȝ ꝛ lune: eo ꝙ sunt debiliter incidētes corporib⁹ ꝛ cū lumine paruo. ꝛ ideo cām non hȝ qḋ dicit: ꝙ hoc de nocte faciunt radij stellaꝝ. ¶ Qḋ autē dicit in nube colligi virtutes radioꝝ solis veꝝ eē nō poterit: nullius eni virtus colligiꝭ ꝛ cōfortaꝭ in eo qḋ sibi ē cōtrariuȝ: nubes aūt aquosa que iaȝ incipit cōuerti sm̄ vtrāqȝ qualitatem ꝯtrarium igni. s. sm̄ frigidū ꝛ humidū: ergo ignis nō colligiꝭ ꝛ cōfortaꝭ in nube ex radijs solis. ¶ Adhuc si ignis colligiꝭ in nube tunc quāto diuti⁹ colligiꝭ tāto plus de igne est in nube: sed quanto plus de igne est in nube tāto nubes est calidior: ergo a pmo ad vltimū quāto diutius ignis in nube colligiꝭ tanto nubes est calidior: ꝫ quāto est calidior nubes: tanto est rarior: ꝛ quāto est rarior: tāto est minus cōuersa ad aque nām: ergo a primo ad vltimū quāto plus de igne est in nube tāto rarior est ꝛ minus cōuersa in aquam pluuie qḋ est contra sensum quia nos videmus in fulgure pluuiā vel in primo post fulgura futuram eē pluuiam: ꝛ hoc nullo mō potest esse nisi aliud subiectum deꝭ igni ꝛ aliud frigori nubem in aquam conuertēti. ¶ Qḋ vō dicit de simili introducto nō hȝ rōnem: nō enim inflāmatio sola videꝭ in nube: sed frequēter ictus fulminis qḋ nūqȝ fieret si esset tm̄ incēsio subtilis aque pmixti cum aereo multo. ¶ Qḋ autē dicit Anaxa. ridiculosuȝ est cū pbatū sit in de celo ꝛ mūdo celeste corpus non eē ex igne nec recipere ex igne augmentuȝ vel decremētuȝ. Si eniȝ in parte descēderet possibile eēt totū descendere: ꝛ tūc cū ipm̄ sit causa vniuersi ꝛ ordinis nature oporteret vniuersuȝ diu eē destructum ꝛ corrūpi ordinem causaꝝ in tota natura: per eadem etiaȝ pȝ ꝙ nō est verum qḋ dicit Anaximandros ꝛ Diogenes.

¶ Cap. 4m. De causa tonitrui ꝛ fulguris ꝫ sententiā Arist. ꝛ de diuersitate sonorum tonitruorum.

REdeamus ergo nūc dicentes veram cām tonitrui ꝛ fulguris sequētes Aristo. sic dicētē. Dico ꝙ res iste que pdicte sunt nō sunt nisi ex vapore. Sicut aūt nos sep⁹ diximus vapor in genere diuidiꝭ in duo: quoꝝ vnū est vapor humidus: ꝛ aliud est vapor siccus: cū aūt ascēdit vapor humidus per nām: eo ꝙ de nā sit aque ꝛ absēnto aque circa rōpernenit in loco alto ad locū frigidū: ꝛ ex frigiditate loci ispissaꝭ ibidē: ꝛ partes eius aggregāꝭ ꝛ cōstare incipiūt: ꝛ ideo fiūt ex ipso impssiōes humide que sunt nebula ꝛ ros ꝛ caligo qḋ nihil aliud est nisi nubes obscura frigiditate aeris ad terrā repressa: fiūt ēt īde pluuia ꝛ grādo ꝛ nix ꝛc. de qbus in. 2. huius scie libro locuti sumus: fiunt aūt hec diuersa pp materie diuersitateȝ in calore ꝛ frigore ꝛ tenuitate ꝛ spissitudine: diuersitas aūt loci ad hanc diuersitatē coadiuuat: ex eo ꝙ altius vel inferius in loco frigoris ista generātur: cooperaꝭ etiā ad ista loci accidēs per id qḋ plus vel minus hȝ ꝛ retinet de frigore a se expulso a regiōe cum ascēdit vapor sicc⁹: aut ascēdit purus nō cōprehensus in vapore humido: aut ascēdit in vapore humido cōprehensus: ꝛ siqdeȝ ascendit solus: tūc facit ventos de qbus supra locuti sum⁹. Si aūt ascendit cōprehensus in vapore humido tūc quādo vapor hūidus puenit ad locū frigoris: ꝛ icipit cōprimi: cōprimiꝭ ēt in ipso quasi in vētre eius vapor sicc⁹ calidus accidit caliditate. In tali aūt cōprehēsione vaporis sicci ꝛ vētre nubis fit agitatio vehemēs vaporis sicci: agitatio aūt inducit actualē iflāmationeȝ in vapore calido ꝛ sicco: eo ꝙ facillime est iflāmationis: sicut est videre in vētositate sicca egrediente de vētre hoīs: hec eni si per pānū subtilē emittaꝭ ꝛ candela adhibeaꝭ tota iflāmaꝭ flāma lata ꝛ dispersa: hec ergo iflāmatio cā est fulgoris: agitat⁹ autē vapor in interioribus nubis humide ꝗdruplicē facit sonū. Si eni latera nubis tm̄ pcutiat ꝛ nō scindat: ꝛ sit inflāmatus tūc facit sonū flāme percutientis qui est sonus ꝗsi tumultuās: ꝛ non micat nisi sicut p pānū spissuȝ eo ꝙ nubes aliquātulū est pura: ꝛ ideo nō expresse flāma apparet: ꝫ vt dictū est ꝗsi per pānū: eūdē aūt sonuȝ facit aliquādo vapor egrediēs inflāmat⁹ flāma fortiter percutiente sup aerē qui est in circuitu nubis. Est aūt hic sonus sicut sonus flāme in medio incēdio: ꝛ videꝭ tūc flāma plurima fieri per aerē: aliquādo ēt hȝ eūdē sonū in laterib⁹ nubis nō inflāmatus: ꝛ tūc audiꝭ tumultuans sonus sine aliqȝ coruscatione. ¶ Scd̄s sonus est scissionis magne velut si pānus fortis imēse latitudinis scindaꝭ: ꝛ sonus est terribilis ꝛ visus fulguris est curuus in nube eo ꝙ nō recte sciditꝭ nubes: ꝫ in parte que maior est sustinuit ipetū vaporis sicci iflāmati egrediētis: ꝛ iste sonus frequēter est iterruptus qa iterrupte sciudiꝭ nubes: aliqñ aūt hȝ sonū maximū vno ipetu venienteȝ sicut si aer itercluscus vel vesica magna iflata super caput vni⁹ frāgereꝭ: ꝛ hoc fit qñ cū ipetu totus vapor vel maxima eius pars exilit subito erūpens: ꝛ rūpēs nubeȝ exilit in aerē: ꝛ percutit ipm̄ percussione bona fortissima: ꝛ hic est modus tertius tonitrui. Quarto dicit ēt ipse Aristo. ꝙ est son⁹ quasi humidoꝝ sine viridiū lignoꝝ crepitātiū in igne: ꝛ hoc fit qñ vapor siccus ex iflāmatiōe querit locū maiorē: ꝛ tūc eiȝ nubē cōpressaȝ humidā dissilire facit: ꝛ egrediꝭ pars ei⁹ aliqȝ sicut fit saltus carbonū vel ouoꝝ in igne assatoꝝ: ꝛ pcipue inueniꝭ sic huiusmodi in castaneis que nō perforata ꝛ rupta cortice ponunꝭ in igne calido: qñ eni in eis humidū icipit resolui gnaꝭ in eis vapor: qui querēs locū maiorē resistētē testā vel corticē disrūpit ꝛ exurit de igne cū ipetu ꝛ crepitu magno: hi aūt ꝗtuor modi tonitrus sunt tm̄ ipsi⁹ vaporis incēsi quādo in hora iflāmatiōis eius ꝯbiꝭ nubes exterior: ꝛ comprimit qḋ est iter spiritum de vapore terrestri. Vapor aūt q nō est ita vehemēs soni sūt tres: cū eniȝ coruscatio fit de maa vētoꝝ calidoꝝ siccoꝝ qui cōprimunꝭ in ventre nubis ꝛ iflāmanꝭ iflāmatiōe vehemēti ꝛ aduruntur sunt aliqñ nō adeo fortes qui nubē scindāt: si tn̄ tāgūt latera nubis hūide que iā conuertiꝭ in pluuias extinguiꝭ ignis vaporis inflāmati: sicut extinguiꝭ ferrū cādens in aq̄: ꝛ hic sonus ab Arist. vocaꝭ sonus stridoris: ꝛ si egrediꝭ aliqd de igne istō micat: ꝛ ille splēdor est coruscatio: a qbusdaȝ aūt vocaꝭ sonus sibiliēs eo ꝙ sibiliēdo ferrū sonat quādo extinguiꝭ in aq̄. Secūda autē diuersitas soni est quādo vapor iter nubē cōclusus nō est incēsus nec multū cōpressus ꝛ nubes ꝯtinēs ipȝ nō est in ptibus equalr spissa: tūc eni erūpit vapor per diuersas ptes nubis que sūt ꝗsi foramina: ꝛ tūc sine coruscatione fit sonus sibilatiuus: sic qñ vētus vehemēs flat per foramia sibilādo. Tertia aūt diuersitas est: qñ nubes debiliter ꝯtinet vaporē terrestrē: tūc eni cito anteqȝ igniaꝭ erūpit: ꝛ nō facit sonum nisi sufflatiuū cui⁹ exufflatio est aliquantulū restricta: ꝛ ipulsa sicut est sonus follium fabrilium.

¶ Cap. 5m. Et est digressio declarans sm̄ quid alij pbi concordant cum sententia eorum.

PReclarissimi ēt viri in pbia: oēs cōcordāt cum hac snīa vel in toto vel in parte quoꝝ noīa ꝛ sententias breuiter tāgere est vtile. Dixit ḡ Anaximenes ꝙ spūs scidēs nubibus tonitrua gnāt: ꝛ deide cū claudaꝭ p obstātia ꝛ iclusa euadē ipse sua fuga

sua fuga incendit ignem: eodē aūt mō dicit Anaximādrus: q̄ tonitrua sunt nubis icte son⁹: qui ict⁹: q̄a inequalis est id ē ipsa tonitrua inequalia sūt: tonat aūt vt inqt aliqn̄ i sereno qn̄ spūs siue vētus p̄silit p̄ excussuz aeris: sz hoc tn̄ nō hʒ vitatez ꝛ hoc nos īprobabim⁹: asserit tūc Anaximādrus q̄ qn̄ ē debilior vētus qui in sonū valet: ꝛ nō in ignē tūc sonat sine fulgure ꝛ fulmine: vn̄ diffiniēs fulgura ꝛ fulmē dicit fulgura eē aeris reducētis se contraētis: q̄a iactationē lāguidā ignē nec exiturū aperientē fulgura aūt acrioris vēlocis q̄a igniti spiritus cursuz. Alij qdē scrutati posteriores ꝛ p̄cipue Heraclit⁹ qui spiritū aereū oīum posuit eē p̄ri⁹: dixeruntq; cum aer in ignē ꝛ aquā mutabilis sit nō aliūde accipit causas flāmarū: ipse eni se mouendo accēdit ꝛ cōdensos cōpactosq; nubiuz sin⁹ dissipat: ꝛ ideo necio in tā magnoꝝ corpoꝝ dissipatione vastū ꝛ enormē redit sonū: illa eni nubiuz difficulter cedentiū pugna aliqd cōfert ad ꝯcitādū ignē: sicut ferro ꝯfert manus ad secādū: cū tn̄ secare sit ferri p̄prie. In hāc aūt sniaz videnī icidere ea que tradidit Herodot⁹ p̄hs: qui dīc̄ q̄ fulguratio videt̄ eē aeris iflāmati velut apud nos icipiētium ignīū conat⁹: ꝛ p̄ma flāma icerto mō occūbēs ꝛ mō resurgēs que antiqui fulgere media correpta dicebāt: huius ēt sniē ē Seneca in q̄ōnib⁹ nālib⁹ qui dicit q̄ fulgurat cū repētinū late lumē emicuit: id eni euenit vbi in ignē aer extenuatio nubibus vertit̄: nec vires q̄b⁹ lōgius p̄siliat inenit: nō eni miꝝ si aera aut mot⁹ extenuat aut extenuatio accēdit: sic enim liquescit excussa glans funda: ꝛ attritu aeris velut igne distillat: ꝛ vocat glādem plūbū modūbn̄s glandis q̄ funda p̄ijcit: ꝛ subiūgit q̄ ideo estate plurima sunt fulmina: q̄a plurimū est estas calida: fulmē aūt est q̄ est maioris virtutis q̄ fulgur: ꝛ cadit in terrā: fulmē eni est fulgur incēsuz vbi calidi fumi nā q̄ nihil aliud eē dicit nisi aerem terrestrē in nubes incidet ꝛ diu in illaꝝ sinu voluta̅ nouissime erūpit: ꝛ qn̄ vires nō hʒ splēdor est actu fulgura plus habuere mīe ꝛ maiore impetu arserīt nō apparent tn̄: sz occidūt ꝛ tūc fulmina dicūtur. Asclepiador⁹ aūt dicit aliter alijs: dicit eni fulgura ꝛ fulmina ꝛ tonitrua fieri collisiōe ꝛ excursu quorūdā corporū siccoꝝ in aerē eleuatoꝝ: sicut videm⁹ corpora quedā semper in aere moueri in radio solis veniētis per fenestraz: hec eni corpora vt ait multiplicant̄: ꝛ se collidūt vi vētoꝝ: ꝛ tunc inuādādo excutiunt̄ ꝛ collisio facit sonū tonitrui ꝛ in collisiōe igniunt̄ ꝛ excutiūt se inuicē ꝛ hoc facit fulgur ꝛ fulmē. In idē aueē incidit snia Democriti ꝛ Leucippi. ¶ Per istc autem probat hic Asclepiador⁹ ꝛ per experimētū ꝛ simile qdez fuit est q̄ Ethna mons Sicilie abūdās multo igne aliqn̄ ingētez multitudinē arene vrentis cū ipetu effundit: q̄ dicit accidisse p̄pter nimioꝝ corpoꝝ ipetū in vētre mōtis collisorū: experimēta aūt sunt duo: aliquādo eni dies fuit obscuratus ex nimio puluere in aerē resperso ita q̄ populus territ⁹ putauerat diē versaz fuisse in noctez: ꝛ tunc sunt audita plurima tonitrua ꝛ visa fulgura ꝛ fulmina que ꝛ ille dicit excursu aridoꝝ corpoꝝ facta sunt nō nubium q̄s vt ait veritāt̄ in tāto feruore aeris nullas fuisse. ¶ Aliud experimētū est q̄ legit̄ in hystorijs Persaꝝ: q̄ Rex Cābyses ꝯ Amonē quēdā tyrānū misit exercitū quē arena mota vēto australi ꝛ more niuis incidēs p̄mo terit ꝛ tādez obruit: ꝛ tūc dicit fuisse tonitrua ꝛ fulmina attritu arene se cōfricātis: oēs aūt dicte positiones ꝛ alie siles eis reducunt̄ in tres. ¶ Multi eni dicūt q̄ mā tonitrui sit ex vētis: sed differūt in duob⁹: dicūt eni q̄ cursus vētoꝝ sibi obuiātiū in aere in ipso suo ipulsu facit sonū: ꝛ collisio facit ignē eo mō quo duo corpora collisa faciūt ignē: sicut ferrū cū fricat̄ ad lapidē: sz mā vētoꝝ citi⁹ iflāmatur. Quedā eni corpora hn̄t hoc in nā: q̄ collisa citius ex eis excutit̄ ignis q̄ ex alijs: sicut taxus illisus edere aptior ē ad eliciēdos ignes. Alij autē dicūt q̄ nō sit ex vi vētoꝝ oppositoꝝ sz potius ex vēto incluso in vētre nubis aquee sic supra diximus: sed ambe positiōes ꝯsonāt in hoc: q̄ vēt⁹ nō sit nisi aer impetu motus ꝛ nubes idem q̄ aer crassus. Tertia autez opinio est Democriti ꝛ Leucippi: ꝛ Asclepiadori q̄ sit ex corporib⁹ paruis terrestrib⁹ ꝛ cōcurrētibus in aere. ¶ Si aūt queraf ab oibus istis p̄hs quid est q̄ mouet aerē in vētuz ꝛ qd cōmouet corpora parua in aere: dicunt q̄ id q̄ oibus p̄stat motum spiritus est aereus ꝛ est per se mouēs ꝛ p̄mūz mouens ꝛ nunq̄ q̄escēs ꝛ huiusmodi signa dicunt esse duo velocitatē mot⁹ eius: ꝛ violentiā: velocitatem p̄bant ex hoc: q̄ defert visibile lumē in momēto ad lōgum spatium: ꝛ vna vox statiz totam vrbem implet. Violētiam autem probant: q̄a subuertit montem ꝛ tecta ꝛ aquam contra naturaz cogit ascendere sicut diximus supra in tractatu de terremotu: ex se ergo motus spiritus aereus facit omnia hec. s. ventum terremotum ꝛ tonitruum cum fulgure ꝛc̄.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarans ipossibilia que sequūtur ex dictis antiquorum.

SJ qs autē cōcedat q̄ spūs aereus seipsū mouet in vētuz: ꝛ in tonitruū ꝛ fulgur seq̄tur q̄ aliqđ corp⁹ seipsū mouet q̄ incōueniēs eē ostensum ē in 7⁰ phys. Seq̄tur etiā q̄ idē est mouēs ꝛ motū ꝛ agēs ꝛ patiens ꝛ faciens ꝛ factū: cū eniz sit corpus homogeniuz spirit⁹ aereus hoc erit in parte q̄ est in toto. Totū autē mouet ꝛ mouet̄: ergo quelibet eius pars tota mouet ꝛ tota mouet̄ ꝛ tota agit: ꝛ tota patitur: ꝛ tota facit ꝛ tota facta est que absurda eē ostēsa sūt in primo de ḡnatione ꝛ corruptione: ꝛ in. 8. phy. ¶ Ampli⁹ aer s̄m hoc erit semp vētus ꝛ nunq̄ aer: sic eni diffinientes dixerūt vētū eē aerē effusuz siue motū: aerē aūt eē qn̄ādo est q̄etus: nunq̄ aūt erit quiet⁹ si per se mouet̄: q̄ si per se mouet̄ ꝛ seipsm mouet semp mouet̄. ¶ Adhuc autē qđ est p̄batuz q̄ dat ventis oppositū motū vt ꝯcurrentes faciāt sonū ꝛ collisi faciunt ignē: q̄ eni eiusdez rōnis est in toto ꝛ in parte ꝛ per se mouet̄ vno mō: ꝛ mouet̄ motib⁹ oppositis: ḡ aereus spūs nunq̄ habebit mot⁹ oppositos vt faciat tonitruū ꝛ fulgur. ¶ Adhuc aūt q̄re nō semp tonat nō est assignare istis rōnez ex quo spūs aereus a seipso talē hʒ motuz. ¶ Cōtra eos autem qui dicūt spūs aereos facere tonitruū extra nubes ē: q̄ maior vis vētoꝝ frequētius est in hyeme q̄ in estate: ḡ s̄m istos tonare dʒ in hyeme plus q̄ in estate cuius oppositū p̄cipimus per sensuz. Verū aūt nubes sit idē q̄ aer crassus et vētus in mā nō differat ab aere superi⁹ est declaratū. ¶ De hoc aūt vtruz ex cursu vētoꝝ oppositoꝝ p̄ueniat tonitruus ē querendū: cū eni oē corpus impelliēs ꝛ ipulsuz cū violētia faciat sonū: videbit̄ alicui sonū qui est tonitruuz ex tali cōcursu ventoꝝ p̄uenire. Sz contra hoc est q̄ nos quando tonat nō videmus vētuz nubes impellentē nisi vnū: ꝛ p̄cipue quādo multū ꝛ fortiter tonat: ergo nō p̄uenit tonitruū ex cōcursione ventoꝝ oppositoꝝ. ¶ Amplius vēti oppositi sic sibi occurrentes: aut sunt eque fortes: aut vnusq̄sq; debilior alio: si sunt eque fortes: ergo stat vterq; super aliū ꝛ in medio fiet ad terrā reflexio vel in altuz: sicut si due aque eque fortes ꝯcurrerent ꝛ neutra posset diuertere ab alia: oporteret q̄ in medio vbi cōuenirēt aut eleuarent̄ aut depellerent̄: neutruz aūt hoꝝ videmus in tonitruo fieri. Si aūt vnus est debilior reliquo: tūc debilis cedet fortiori ꝛ tunc opprimit̄: ꝛ nō tonabit fortiter nec erit fulgur ibi: sz potius debilior extra regionē expelleret̄ p̄pulsus aū fortiorem. Adhuc aūt cū ventoruz oppositio in hyeme frequētius sit q̄ in estate frequētius tonare deberet in hyeme q̄ in estate q̄ nō contingit. ¶ Q̄d autem dicit Asclepiadorus de corporum paruorum collisione rationē non habet cum talia corpora magis sint in aere circūcirca q̄ in media regiōe ipsius: ꝛ tn̄ circa terrā min⁹ tonat ꝛ fulgurat. ¶ Adhuc in pluuia deprimūtur huiusmodi corpora ad terrā: ergo in pluuia nō deberent esse tonitrua ꝛ fulgura cuius nos videmus totuz ꝯtriuz ꝯtingere. ¶ Adhuc autē parua corpora nisi fuerint aliquo cōtinēte cōiuncta nō faciunt magnū sonuz sicut pʒ in granis milij que cadētia vl' impulsa sonū nō faciūt etiā si in frumēta spargant̄ per aerē nisi fuerint in sacis: ergo ꝛ parua que sunt in aere que nihil cōtinet: sz sparsa sunt tonitruū efficere nō p̄nt. Signa autez que iducit nō est difficile īprobare: q̄a illa ex alijs causis ꝯtigerūt: caligo eni que fuit ex nube fuit repssa ad terrā primo que postea ad locuz frigoris retracta est ꝛ tonabat p̄pter vapoꝝ terrestrē in se cōclusuz. ¶ Arena aūt que oppssit Cābysis regis exercitū non de sublimi descēdit: sed ab austro vēto qui fortis est exsiflationis in desertis siccis accepta super exercituz est proiecta eo modo quo adhuc diluuiuz arene sit in regionibus calidis ꝛ siccis per ventum australem vel aquilonarem. Simile autem q̄ inducit non probat propositum cum sufficiens collisio minimorum corporum sparsorum in aere esse non possit: habuimus tamen ex omnibus his rōnibus q̄ ventus sit causa tonitrui ꝛ fulgoris.

Tex. cō. p̄mi vsq; ad tex. cō. 10.

p̄ de ḡsis. te. com. 48. ꝛ. 8. phi. 1. cō. 40.

Cap. 7m. Et est digressio declarans dubia que contingūt ex dictis Aristo.

Redeamus nūc ad dicta Arist. querētes ꝛ solnētes dubia que cōtingūt ex dictis eius. Si eni tonat quādo scindiť nubes: ꝛ in ipsa scissiōe micat ignis simul erūt tonitruū ꝛ fulgur ꝓpter qd ergo ante videnť fulgura q̄ audiať tonitruū. Si eni aer ictus per nubē vehiculū est vtriusqȝ sensibilis. s. visus ꝛ audit⁹ eo ꝙ defert sonū ꝛ splēdorē: videbiť eque cito eē apud aurē sicut apud oculū: ꝛ sic eque cito debere audiri tonitruū: ꝛ videri fulgur. Adhuc aūt fulgur est vapor incēsus: vt superi⁹ diximus: vaporē ḡ illū per spēz videri opꝫ fieri quādo visio erit ꝑm actū: sꝫ in eodeꝫ vapore est ict⁹ nubis qui fecit sonū: ḡ ideꝫ est mā visibilis ꝛ audibilis: sed vnus ꝛ idē mot⁹ in vno tēpore nō est velocior ꝛ tardior: ḡ ille vapor eque velociter moueť ad visuꝫ ꝛ ad auditū: ḡ eque cito accidit audire tonitruū: ꝛ videre fulgur: cui⁹ ꝯtrariū accipiť per experta de differētia mutatiōis visus ꝛ audit⁹.

Solutio

Propter qd dicimus visuꝫ eē formaliorē q̄ sit audit⁹: ꝛ iō nobiliorē eē visuꝫ q̄ sit audit⁹. Siľr aūt obiectū visus est in aere nō sicut in mā nisi deferēte siue via: sed est in eo sicut in spūali qd est perspicuū ꝛ ꝑm eē spūale hoc intētionale ipsa forma ē visibilis: sꝫ nō est ita de obiectis alioꝝ sensuū: id eni qd est in aere ꝑm actionē lucis hoc ē visibile. i. ꝙ lux abstrahit ꝛ ponit i aere hoc est nō forma rei: sꝫ intētio forme rei: ꝛ iō aer nō est albus vel niger vel alia forma iformat⁹: quādo in eo est visibile: qa nō est in eo nisi ꝑꝫ itētiōem forme: ꝛ nō ꝑm eē forme qd hꝫ in mā: ꝛ ideo mot⁹ ei⁹ p aerē est subito ꝛ nō in tpe: sed sonus ꝑm suū eē est in aere: ꝛ aer est mā ei⁹: qa veꝝ esse soni nō est nisi in aere: sꝫ itētio soni ꝛ nō eē recipiať in aere: ꝛ ideo mot⁹ soni per aerem non est subito sed successiue ꝛ in tempore: ꝛ ideo perceptio visus in tonitruo est ante perceptionem auditus: ꝛ ideo citius videť fulmē q̄ audiatur tonitruum: sꝫ ꝑm eē tonitruū sit ante fulgur: qa tonitruū est in ipa scissione vel ruptura nubis: ꝛ fulgur est illuminatio ignis qd apparet nube iā scissa vel rupta.

Propter qd citi⁹ vi' fulmē q̄ audit tonitruus: cum sꝫ eē tonitrutum sit añ fulmen.

Huius autē exemplū aptissimū dant Auicēna ꝛ Algazel de muliere lauante pānos eminus vltra fluuium latuꝫ: percussura enim quando dat supra pānos videtur ꝛ nō auditur sonus quē dedit nisi post tempus interpositum: perfecta aūt oium hoꝝ declaratio pertinet ad sciam libri de sensu ꝛ sensato. Qd autē diciť ꝙ ideꝫ sit vehiculū splendoris ꝛ soni ꝙ nō citius ꝛ tardius moueť in eodē motu: dicendū ꝙ aer ꝛ vapor nō tm̄ immutant per id ꝙ sunt materia coruscatiōis: sed ēt per alterationeꝫ: qa vapor ipse incēsus alterat totū aerē vsqȝ ad oculū in momēto etiā anteq̄ ipse ꝑueniat ad vidētē: ꝛ qa forte nunq̄ perueniet ad eū eo ꝙ forte ad terrā nunq̄ descendit: sed sonās nō ita alterat sed potius ꝯfiando figurā in materia aeris circūfusi ꝑm eē materiale soni: qd nō potest fieri nisi per spatiū tēporis: ꝛ per hoc patet solutio questiōis. Diuersificať aūt sonus tonitrui ꝑm diuersitatē nubium in spissitudine ꝛ qualitate frigoris ꝛ caloris ꝑm diuersitatem locoꝝ ꝑm ꝙ alte sunt nubes vel demisse: qa ꝑm hoc fortius sonāt ꝛ minus ꝛ magis audiunť: ꝛ nō tm̄ in hoc ꝙ tonitruū fit ex ruptura nubis: sed ēt in hoc ꝙ tonitruū cāť per extinctionē ignis in nube: sꝫ auteꝫ modo dicēduꝫ esset quare coruscatio descēdit iferius: cuꝫ sit ignis ascēdere superi⁹: ꝛ q̄re coruscatio non videť in sereno cū tēpore sereno aer sit magis calidus q̄ nubes sūt ꝛc. tn̄ differem⁹ ista donec postea disputabim⁹ hoc ꝯ eos qui diuersa opinati sūt a nobis in sniā dicta de cā tonitrui ꝛ fulgaris.

Cap. 8m. De ostēsione insufficientie dictoꝝ antiquoruꝫ in causa tonitrui ꝛ fulguris ꝛ quare coruscatio magis apparet in nocte q̄ in die.

Dico ergo ꝙ Empedo. ꝛ sui qui dixerūt ꝙ coruscatio est ex coartatiōe radij solis diu collecti in nubib⁹ dixerunt sine scia per cām: ꝛ absqȝ sufficiēte inq̄sitiōe nature rei ꝛ signoꝝ ei⁹: si eiꝫ dareť hoc qd dicit Empe. tūc in omni nube esset coruscatio: siue eēt parua: siue magna: quia omni nubi aduenit radius solis ad min⁹ in eleuatiōe ipi⁹: ꝛ cōgregať in ipa virt⁹ eius. Nos aūt nō videmus ꝙ oia nubes parua ꝛ magna tonet ꝛ fulguret: qd aūt dixerunt hoīes quidā quoꝝ ꝑnceps fuit Clidonius: vt supra dixim⁹ ꝙ coruscatio nō est per ignē: sꝫ est imagiatio hoc est apparētia que ⁊ datur que videť ꝛ nō est ꝑm veritatē: eo ꝙ coruscatio nō est nisi illuminatio quedā que ꝓuenit ex eo ꝙ aqua que est in nube reuerberat radium solis: aut ēt fulget per seipsam ex hoc ꝙ agitať ꝛ moueť in nube: qa dicunt ꝙ aq̄ videť lucere sic ros terraqȝ luminosa qñ iata est: ꝛ circūuoluiť in tenebris sic apparet in speculo circūducto de nocte: ꝛ ideo ēt dixerūt ꝙ coruscatio maioris luminis videť de nocte q̄ de die: qa tunc magis apparet id qd reflectiť super versionē aque de lumine stellaꝝ: q̄ i die qa tūc offuscať lumē eius lumine solis: ꝛ ideo minor est claritas in aspectu nostro in ea coruscatiōe diei q̄ noctis: iste qdē sermo Clidonij erroneus est: qa si coruscatio eēt id qd apparet ex reflexiōe luminis sup aquā politā ꝛ tersaꝫ motā in nube tūc non deberet apparere in colore ignis sub nube: sed poti⁹ pallidū ꝛ diuaricatū deberet hēe splēdorē ꝛ hoc nō videm⁹. Adhuc aūt coruscatio hꝫ ignis operationes qa icēdit corpora: sup que cadit qd nō faceret si eēt lumē diuaricatū sup aquā motā in nube. Adhuc aūt talis splendor ex aq̄ nō ꝓuenit in die: eo ꝙ tūc lumē solis regit tpꝫ: ꝛ iō sup mare nō appet: sꝫ si icidat radi⁹ solis sup aquā in domo vbi sunt tenebre ꝛ lumē tenue ibi appet: sꝫ nos videm⁹ coruscationē frequēter p diē cū radio solis lucere: oia ḡ ista significant nobis ꝙ nō ē ita sicut illi dixerūt: sꝫ ꝙ potius vēt⁹ dirūpit nubem cū ipetu velociter ꝛ inflāmat igneꝫ ex agitatione eius in nube: ꝛ tūc micat ignis ꝛ nō est ex cā quā dederūt quidā pħi qui cāꝫ verā ignorauerūt. Qꝫ aūt per noctē magis apparet q̄ in die due sunt cause: vna gnālis que ē ex hoc: ꝙ opposita iuxta se posita magis elucescūt: ꝛ iō splēdor coruscationis maior videť in tenebris q̄ in lumine qd est fortius ipo. Secūda aūt cā est qa frigus noctis adiuuat cōdēsationem nubis: ꝛ qñ nubes fortius cōdēsať vapor siccus in nube magis agitať ꝛ cōprimiť ꝛ ēt magis inflāmať: ꝛ tūc efficiť flāma maioris ꝛ fortioris luminis ꝛ coruscationis.

Propter qd corusca⁹ magis appet nocte q̄ die.

Cap. 9m. Et est digressio de numero dubitabilium circa sententiam Aristo. ꝛ de dubitabili primo qd est vtruꝫ simul vel successiue eleuatur vapor humidus includens: ꝛ vapor siccus inclusus in eius ventre.

Oportet aūt nos digressionē facere: eo ꝙ sex dubitabilia sunt circa sniaꝫ Arist. circūstāt que opꝫ declarare vt facilior sit doctrina. Est aūt ꝑmum vtrū siľ vel successiue ascēdāt vapor hūidus icludēs et vapor sicc⁹ q icluſus ē in vētre ei⁹. Scdꝫ aūt vtrū posse sit vaporē in vapore ꝯcludi vł sit hoc impossē. Tertiū vō vtrū ꝯtigat nubē superi⁹ ꝛ iferi⁹ ꝛ in latere scindi equaliter vel iferi⁹ tm̄ sicut videť supponere pħus. Quarto aūt queremus vtrū ꝯtigat vaporē iclusuꝫ inflāmari ꝛ quo mō. Et q̄nto vtrū vapor inflāmet⁹ tot⁹ siľ exit vel successiue. Sexto ꝛ vltimo vtrū ꝯtigat eū in vētre nubis frequēter agitari: hec. n. oia supponēdo relīqt Arist. vel forte nō venit ad nos tota doctrina eius de coruscatione ꝛ tonitruo. Dicamus ergo primo vtruꝫ simul eleuenť isti vapores aut successiue. Si enim ea que nō equaľr sunt facilis ad resolōnē nō eque cito resoluunť ab eodē agēte cū aq̄ facilius resolui⁹ calore solis q̄ terra videbiť citius eleuari vapor aque q̄ terre: ꝛ ita nō eque cito eleuanť duo vapores vꝫ includēs ꝛ iclusus. Si eni nō eque cito eleuanť tūc videť ꝙ posterior nunq̄ ꝯsequiť aliteꝫ ꝛ sic nunq̄ videť icludi i ipo: adhuc aūt siue simul ascēdāt siue nō simul: que est cā ꝙ vn⁹ includiť in altero: videbiť eni vterqȝ diffundi in aere ꝛ non in altero icludi: adhuc aūt si ꝯcedať vnus in alio icludi que eēt cā qd magis vapor terreus includiť in vapore aqueo q̄ ecōuerso: nō eni est de hoc adhuc aliq̄ rō assignata: preterea manifestū est oēꝫ vaporē calore eleuari ꝛ calore disgregari ḡ qui amplius calefit amplius disgregať. Sꝫ ille qui istā maľ amplius calefit: ꝛ ille est vapor siccus: ergo vapor siccus plus disgregať q̄ hūidus sꝫ ille qui magis disgregať magis nat⁹ est icludere: ꝛ ille q min⁹ disgregať magis nat⁹ ē includi ꝛ sic consequēter videreť vapor siccus includens vaporem humidum q̄ ecōuerso.

Solu

Hec aūt ꝛ hmōi dubitabilia soluuntur si antecedētis reuocenť ad memoriā. Dico aūt ꝙ vapores humidi ꝛ sicci ꝛ simul ꝛ successiue pñt eleuari ꝛ semp possibile erit includi vaporem siccū in humido: ꝛ nō econuerso. Si enim simul eleuenť tunc qa humor aqueus dilatabilis est quādo ꝓuenit ad locū frigoris vbi incipit inspissari i nubem circūfundiť sicco terrestri: ꝛ ideo necesse habet icludere sicciū

re siccū

te ſiccū terreſtre: qḋ neq̄ aquā eſt dilatabile ſicut humidū aqueū nec circūfuſibile alicui corpori: ⁊ ideo ipm nihil icludit: ſed icludit ab alio. Si aūt nō ſimul aſcēdūt ſed citius eleuet humidū aqueū ⁊ ꝯſequat ipm ſiccū terreū tūc hūidū aqueū ſtabit in loco frigido: ⁊ in ipm ibi penetrabit ſiccū terreū pp acumē ſui caloris: ⁊ retinebit in ipſo ſicut nos infra oſtēdemus: ⁊ tūc itez icludet in ipſo ⁊ hūidū nubis circūferet eidē ſicut iam ante diximꝰ. Qḋ at hoc ſit poſſe expreſſe dicit Poſſidonius: ⁊ ꝓbat p experta ſic dicēs: ꝙ cū iſula i Egeo mari ſurgeret ſpumabat in loco illo mare aliquādiu: ⁊ fumus magnus in altū ferebat q̄ fumꝰ deinde emittebat ignē nō continue: ſed p iternalla micātē more fulminū deīde appuerūt ſaxa euoluta ⁊ rupes que prim ereſa fuit ⁊ partiz iſcſa: ⁊ erant in leuitatē pumicis ꝯuerſa pp calorē ⁊ vētū ignitū agētem in ipſo: nouiſſime apparuit cacumē mōtis cōbuſti q̄ mons ꝯtinue circuit aſcēdēdo: ⁊ dilatādo ſeſe donec iſule magnitudinē effecit: ignē aūt ſup aquā Aſcliplodorus Poſſidonij auditor ⁊ diſcipulus dicit aſcēdiſſe p ducentos paſſus in aere ⁊ ſubito poſt cū iſula ſteriſſet facta ſūt tonitrua magna ⁊ fulgura: qḋ nō potuit eē niſi ꝙ vapor calidus ſiccꝰ q̄ iſulā eleuauit multū vaporē aqueū in aere iuenit: ⁊ icluſus fuit in ipſo ⁊ fecit tonitruū ⁊ fulguratiōes. Nō aūt puto accedere tonitruū ⁊ fulgur ſi vapor ſiccus prius aſcēdat ꝙ hūidus: q: tūc liber euolabit i regionē aeris que dicit eſtus: ⁊ ibi faciet colūnas ⁊ trabes ⁊ ignes ꝑpēdiculares ⁊ alia de qbꝰ in anterioribus huiꝰ ſciētie dictū eſt. Qḋ āt obijcit ꝙ facilius reſoluit aqua ꝙ terra: dicēdū ꝙ vbi aqua eſt pura ibi hoc eſt verū: ſed vbi aqua eſt in terra mixta vel terra iam ad vaporādū diſpoſita plus ꝙ aqua ibi nō opz ꝙ citiꝰ euaporet aqua ꝙ terra: lz eciā aqua quātū ad nāim facilius euaporet ꝙ terra non tñ opz ꝙ ſemp hoc in actu ita eueniat pp multas diſpōnes diuerſas: que ꝯtingūt aque ⁊ terre qualitercūqz eleuent poſſe erit vaporē ſiccū ꝯſequi vaporē hūidū pp frigus in aere occurrēs vapori hūido ⁊ detinēs ipm: ꝙre aūt circūfundat vapor humidus ſicco iam dicta eſt cā: qḋ aūt obijcit ꝙ iflāmat vapor ſiccus ⁊ ita diſgregat: dōm ꝙ nō inflāmat niſi prius icluſus in nube humida: ⁊ ibi agitatus ⁊ cōpreſſus. Sed ſi ante inflamaret ꝙ includeret tūc haberet locū obiectio: ⁊ ideo inflammatio ſua nō diſgregat ipm niſi iam expulſuz de nube: ⁊ tūc ſit coruſcatio: ⁊ hec ſufficiant ad ſolutionē queſiti.

¶ Cap. 10m. Et eſt digreſſio declarans vtrum poſſibile ſit vaporem ſiccum in humido concludi.

Conſequēter querit: vtrū poſſe ſit icludi vaporē ſiccū in humido vel hoc ſit impoſſe: cū eniz vna de cōditionibꝰ facile miſcibiliū ſit humidum ⁊ ſubtile: vterqz aūt vapor ſit ſubtilis ⁊ aliqualiter humidus vident iſti vapores i aere qñ eleuant miſceri: ⁊ vnus nō diſtinctus icludi in altero. Si aūt miſcent tūc reducunt ad medij nām que neutrū eſt miſcibiliū: ⁊ ita in vaporibꝰ illis nō dz eſſe actus ſiue effectus vaporis humidi aquei nec effectꝰ ſicci terrei ſed eiꝰ qḋ eſt ex vtroqz. ¶ Adhuc aūt cū eleuant ſimul cōſtat ꝙ eleuantur in loco vbi dominat humidū aque ⁊ ſiccū terre: hec autē ꝑmixta ſunt ⁊ ita iterū videt hoc ꝙ iſti vapores mixti ⁊ non diſtincti eleuant. ¶ Adhuc videt hoc ex virtute eleuātis vaporē vtrūqz ſemp cōmixtiuū eſt vt dicit Galenus ⁊ Auicē. ⁊ facit eſſentiā vnius moueri in eſſentiā alteriꝰ: ergo videt calidum eleuās miſcere vapores: ⁊ non ꝑmittere ꝙ diſtinctos habeāt effectꝰ ⁊ opationes. Si aūt diceret pp hoc ꝙ ſemper diuiſi eleuarent vapores ⁊ conuenirēt in ſupremo aeris ⁊ ibi vnus itraret in aliū videt tunc ꝙ pforare debeat ſiccus vapor humidū duabꝰ de cauſis: quaz vna eſt ſumpta ex pte vaporis ſicci: q: eſt acutus: ⁊ quo plus aſcendit plus acuit ⁊ ideo ſicut pforat vaporē humidū in iferiori eius pte ⁊ itrat in ipm ita pforare deberet eundē in ſuperiori eiꝰ parte: ⁊ trāſire p ipz ⁊ nō icludi in eo. Alia vo cā eſt ſumpta ex pte vaporis hūidi qui rarior eſt ſuperius ꝙ iferius: cū ſubtilius ipſius ⁊ rariꝰ magis ſit natū aſcēdere: rarū aūt ⁊ ſubtile faciliꝰ eſt ad penetrandū ꝙ groſſuz ⁊ ſpiſſum: cū ꝰ penetret iferiorē partez ⁊ vadit in vaporē multo fortius penetrabit ſuperiorē ⁊ euadet p ipm. ¶ Ad hec aūt ⁊ hiis ſiīa oia dicēdū eſt ꝙ ſiue ſimul ſiue diuiſim eleuent vapores diſtincti ſeruant qñ eleuant in aerem: hoc aūt cōtingit duabꝰ de cauſis. Una qdē eſt ex parte māe: ⁊ alia ex parte calidi agētis: que aūt ex parte māe eſt q: lz in eodem loco eleuant vapor humidus ⁊ terreus tamen diſtincti ſunt per eſſentiā: eo ꝙ diſtincta ſunt abinuicē elemētum aque ⁊ elementū terre a quibꝰ ſeparant ⁊ hoc probat per vaporē terreū in ꝓfundo maris eleuatū a lumine lune qui extrudit mare ad motū influxus ⁊ refluxus q̄ diſtinctꝰ ſm eēntiam manet lz ſit in ipſo mari: ⁊ qḋ de ipſo eleuat ſupra maris ſupficiē diſtinctū eſt a vapore aqueo cū ipſo eleuato ſicut dicit Albumaſar in libro de itroductionibꝰ iudicioꝝ aſtroꝝ. Ratio aūt que ſumit ex calore agente eſt q: differenter agit calidū in ſimplex ⁊ cōpoſitū vt dicit Auicē. Calor enim ſimplex nec inſpiſſat nec ſubtiliat ſed ſeparat ipm ab alieno ſibi permixto: ſi aliqd tale eſt in ipſo. In humidū aūt agit dilatando ipm: ⁊ facit ipm fluere extra ſeipſuz eo ꝙ trahit humidum aqueū ad formā aerei humidi cuiꝰ eſt manare extra ſeipſum: ſicut diximꝰ in libro de gñatione ⁊ corruptiōe. In ſiccū autē agit extrahēdo ipſum humidū: qḋ eſt in ipſo ⁊ ideo vaporē ſiccum eleuatū extrahēdo ipſum humidū inſpiſſat ⁊ cōſtare facit: ⁊ humidū vaporē aqueū dilatat circa ipſuz ⁊ hoc modo diſtinguit eſſentias hoꝝ abinuicem: hec eſt cauſa ꝙ in aere nunꝙ ꝑmiſcent niſi raro valde: ⁊ ideo rariſſime commixta corpora ab aere deſcēdunt. Si autē diſtincti aſcēdunt vapores ⁊ vnus alium cōſequit per moduz quē diximus ſuperius tūc pp diuerſas operatiōes calidi in humidū aqueū ⁊ ſiccū terreſtre nō cōmiſcent: ſed manēt diſtincti vnde lz cōditiones miſcibiliū ſunt humidū ⁊ ſubtile tñ q: virtus actiua illa eis operat ꝯtrium nō opz ꝙ miſceant vapor eēntialiter humidus ⁊ frigidus ⁊ eēntialiter ſiccus: ⁊ accidentaliter calidus qui ſunt vapor aque ⁊ vapor terre. Per hoc etiā pz ſolutio ad id qḋ obijcitur de vaporibꝰ hiis ſimul eleuatis. Ad hoc aūt qḋ obijcitur de operatiōe calidi: dicendum ꝙ abſqz dubio calidum nō cōmiſcet operationes niſi cōmixti: ⁊ commixtū eſt cuius ſubſtātia eſt ex multis in ſpecie ⁊ mā: ſed talia nō ſunt vapor aque ⁊ vapor terre: ſicut patet ex predictis. ¶ Adhuc aūt qḋ dicūt de pforatione vaporis humidi p ſiccum planū eſt ſoluere ſi reuocent ea que ſupra de ſpatijs aeris ſunt habita: dictuz eſt enim ꝙ aer ſupra frigidior eſt ⁊ idō nubē quā tangit ibi magis inſpiſſat: ⁊ ideo vapor in ipſuz penetrās magis difficiliter penetrat per ipm ꝙ iferius hebetatur calidū plus in ſuperiora ꝓpter maius cōtrarians frigus ꝙ in inferiora: ⁊ ideo nō ſuperius vbi maxime abundat frigus nec in latere vbi abſidet plus ꝙ i imo penetrat vapor calidus ſiccus: ſed potius ab imo nobis ſubintrat ⁊ concludit in ventre nubis dictis de cauſis.

¶ Cap. 11m. Et eſt digreſſio declarans quare ignis potiꝰ inferius ꝙ ſuperius ſcindat nubem.

Relinquitur autē querēdum cum vapor ſiccus ignitat in nube humida quare potius ſcindendo nubem irrumpit inferius ꝙ ſuperius vel a latere: cū enim conatus ignis ſit ad ſuperiora ⁊ ibi magis caleſiat videbit debere ſcindere nubem ſuperius potius ꝙ ab inferiori. Adhuc ſi cum nubes augmētum ſui ab euaporationibus ab inferius recipiat venientibus: ⁊ vbi magis accepit augmētuz ibi magis ſpiſſatur videbitur a parte terre magis eſſe ſpiſſa ꝙ ſuperius ⁊ ita minus penetrabilis eſt infra ꝙ ſupra ſulgur ergo ſupra vel a latere deberet erumpere potius ꝙ inferius.

¶ Ad hijs aūt ⁊ ſimilibus nō eſt difficile ſatiſfacere per antedicta: q: iam habitū eſt ꝙ nubes ſupra magis eſt ſpiſſa ꝙ inferius ⁊ magis ꝙ a latere: addatur aūt his ꝙ lz ignis cōtēdat aſcendere ſurſum: tamē ignis ⁊ pulſus mouetur ad oppoſitum ſicci ꝯtrarij expellentis. ⁊ Ariſto. dicit ita ꝙ ignis in mā terrea deſcendit: addant ergo hec ſimul ⁊ dicat ꝙ ignis in mā graui terre ⁊ expulſus a frigore qḋ excellit in ſublimi cuz violētia magna ⁊ velocitate deſcēdit ⁊ ideo iferius potius ꝙ ſuperius vel a latere ſcindit nubem.

Solutio

¶ Cap. 12m. Et eſt digreſſio declarans qualiter vapor incluſus in nube inflammat.

Conſequenter queremus quare vaporē ſiccum terreū cōtingat inflāmari qḋ lz in primo iſtius ſcientie libro iam declaratū ſit tamē q: aliquid differentie hz: etiaz hic quedam pauca de hoc ſunt dicenda: cōſtat enim ꝙ idez eſt inflāmans ⁊ calefaciens q: calefaciens in vltimo caliditatis ſue inflāmat ⁊ ignit. eſt autem idem eleuans vaporē ⁊ ca-

lefaciens: erit ergo idem eleuans et inflāmans: in eo autē qd essentialiter calidū est efficitur flāma fm actū duobus modis. s. ab extrinseco inflāmante et a motu congitatiuo: et primo quidē modo inflāmat vapor siccus eleuatus vsqz ad estum in aere sicut diximus in libro primo huius scientie. Secūdo autē modo inflāmat vapor in ventre nubis: contrariū enim expellit contrariū: est aūt contrariū frigidū calidi. frigus ergo nubis qd causat ex frigore loci et ex frigore essentiali vaporis aquei expellit a se calidū vaporis terrei: qd vndiqz expulsum ab extremitate nubis frigide cōspissatur in seipso: et cōprimitur et cogitat in qua agitatione flāma excitat in vapore facillime iflāmabili qui est vapor siccus calidus terreus: sicut supra ostēdimus: est iterū cōtrariū sicco humido: et ideo expellit ab ipso: et ideo fugit vapor terreus inclusus in vaporem humidū aqueū supfluū: et circūfusum: vnde ex duobus agitantib' in seipsum agitatus et cogitatus necesse hz igniri et inflāmari et ex impetu scindere nubem in loco ad quē dirigitur fuga vaporis inclusi et expulsi ppter qd scindendo nubem emicat vapor inclusus et inflāmatus.

Cap. 13m. Et est digressio declarans vtrum vapor inflammatus totus expellit de vētre nubis vel fm partes.

Et aūt adhuc dubitabile cū vapor ignitus de ventre nubis expellit vtrū expellit totus simul vel in partes et successiue. Si enim totus simul expellit: tunc videt nubes que semel tonauit et fulgurauit non iterū debere tonare et fulgurare. Nos autē huius videmus strium: qm vnā et eandem nubē videmus ab vna parte hemisperij venientem ad nos: cū tonitruo et fulgore et vltra capita nostra vsqz ad oppositā partē hemisperij tonat et fulgurat multis vicib' successiue: ratio aūt huic videtur cōtrariū persuadere: totū eniz expellit qd a frigore superiori agitatur sed totus vapor simul agieatur a frigore: ergo totus videt simul expelli. Amplius totus vapor hz contrariū frigidum et humidū: que aūt in duabus qualitatib' cōtrariant maxime expellantur: ergo totus vapor simul maxime expellit: et ita nihil de vapore videtur in nube remanere. Amplius id qd agitat ignitur et qd ignit percutit nubē: qd aūt percutit nubē scindit eā: et qd scindit nubē egredit: ergo a primo id qd agitat egreditur sed totus vapor simul agitat ergo totus vapor simul egredit. Oia vo hec et simili a soluēda sunt dicendo: qp totus vapor siccus simul pōt egredi de nube et successiue per partes: et totus quidem qn totus equaliter intus et extra ignitur et expellit nō totus aūt simul quādo extra in parte vna ignit et nō intus neqz vbiqz neqz est bene adunatus ad simul egrediendum. Aliqn enim est diuaricatus vapor et qn impellit partes exteriores igniunt: et ille paulatim expellunt sed partes interiores cohe rent multū: et nō igniunt cito nec separant de facili: et hoc est qp humidum cōtinuans vaporē siccū facit glutinosum et lutosum: illius enim partes cōtinuata ēt multū et nō de facili separant: sz pars ignita puluerizat sicut cinis: et illa excutit: et postea pars alia et ita diu tonat qdiu aliqd est i nube de eo qd pōt igniri. Ad pmū ergo qd obijcit dicēdū qp totū a frigore agitat sed nō equaliter: qz exteriorib' vaporib' terre vicinius est frigus: et ideo illa magis ppellit et iō facilius igniuntur et excutiunt a sublimi nubis ad iferiorem partē. Per idē pz solutio ad sequēs: qz lz totus vapor habeat strium quo ad vtrāqz qualitatē: nō tn illi strius est eque pximus: et ideo nō eque agitat semp neqz eque agitabilis: qz alique partes ei' magis se cōtinēt qz alie: et iō facilius expellantur ignite: bene enim esse pōt qp aliqn scindit nubes et manet vapor nō expulsus ppter cōglutinationē partiū: que partes vaporis separari nō permittit: et ille vapor frequēter extinguit et frequenter inflāmatur. Per hec aūt facile patet solutio ad vltimū obiectum: qz nō necessario eque agitat lz oēs partes ei' agitentur: et si totus agitaretur nō necessario totus vel aliquid eius expelleretur propter causam que dicta est.

Cap. 14m. Et est digressio declarans vtrum contingit vaporem siccum in ventre nubis agitari.

Trum aūt agitari possit in vētre nubis est qdē dubitabile. Sed in scdo scientie hui' lib. est explanatū vbi solutio posita est ad dubitationem strios phi: dubitauit enim ille vtrū ne aliquid posset inspissari vel attenuari: vapor enim agitatus aut cedit in seipsum aut cedit in vaporē aliū qn agitatur aut cedit in vacuū. Si aūt cedit in seipm vel in alium: tunc ptingit duo corpora vel duas partes vnius corporis esse in loco vno: qd ostēdimus esse impossibile in lib. phicor. Si aūt cedit in loco vacuo tūc vacuū est qd iterū in lib. phicorū impossibile esse ostēsum est: et ideo dictū est ibi qp res inspissatur et rarescit absqz alicuius substātie aliene pditione vel admixtione vnde vapor ille cedit in se: et pars cōprimit partē: ita qp eiucet ignis neqz tamē pars recipit locum alterius sed quelibet efficitur in loco minori: et hec de dubitabilibus sufficiant dicta qz his habitis sciētia phi est magis manifesta.

4. ph. t. c. 76.

Cap. 15m. De diuersis modis quib' egreditur vapor non ignitus de nube: et qualiter operat ad guttas magnas.

Esumētes ergo dicamus: qp vapor terreus qn apparet in aere ad superficiē aeris eleuatus est ventus: et qn occultatur in ventre terre facit terremotū: et qn coartatur in ventre nubis facit tonitruū et coruscationē: sicut ergo diximus dispositionē venti qui egreditur de nube et facit tonitruum: ita necessariū est ad cōplemētū doctrine qp dicamus oēs reliquas operationes venti egredientis de nube antequā cōpleamus doctrinā de tonitruo et coruscatione: diximus enim qp ventus aliqn egreditur de nube nō ignitus: nec multū expulsus: ventus enim si de nube paulatim sine magna cōpulsione egrediatur: non facit tonitruū: precipue si fit ex vapore subtili nō habente cōdensatas partes ex frigido multum percutiente ipsum: nec ex humido viscoso ptinuante eum: tunc enim egreditur sine sono: vel cū sibilo paruo valde: quando autē nō ignitur quidē sed cū exufflatione magna et forti egredit tunc vnā partem nubis proijcit ad aliam: et facit partes nubis spissari: et ideo cooperat ad magnas guttas generandas: que cadūt tēpore tonitrui antequā veniat pluuia magna. Magnitudo aūt illius gutte est fm pportionē qua ventus impellit vnā partē nubis sup aliā in hora qua nubes incipit pverti in aquā: iste autē effectus venti est cū primo subtile vaporis iclusi in nube separari icipit a grosso glutinoso: et antequā nubes multū inspisset p frigus: qz tale subtile venti incipit exire de nube et sufflat partes nubis: ita qp inspissant et cōuertunt in magnas guttas valde humidas vt dictū est.

Si āt aliqs de hoc dubitauerit: et obijciat qualiter eē possit cū ventus est sufflatiuus qui p hoc ipm qp flat detrahere videt partes nubis: et ita phibere guttas magnas.

Sciat qp iste vent' de quo nunc loqmur nullus est eor. 12. ventorū quos supra determinauimus: sz est vētus egrediēs de nube sic dictū ē: et ille nō attingit nubē extra se sz itra: et iō iteriores partes nubis exufflat sup exteriores: sic iducit spissitudinē in partib' nubis et diuidit nubē et egredit qz dum pars exufflata inuadat sup aliā necesse hz cedere ab ea que prius fuit ptinua sibi et sic scindit suauiter nubes et erit vēt' nō ignitus.

Dubium.

Solutio

Cap. 16m. De vento turbinis et causa eius: et quare fit ita multum in estate: et quare est rotundus.

Er omnē eundē modū sub maiori tn violentia egredit de nube vētus turbinis et iste vētus est qui frequētius videt in estate in cāpo tollēs inuoluēdo paleas et terrā et puluerē: et alia quedā corpora terrestria: fit eni vētus ille ex hoc: qp aperit nubes vna in loco vno: et alia in opposito situ ad illā: et illi duo vēti pcurrūt in medio: et vterqz illorū ab altero ipellit: et ipellit nō qdē in sublimi sed in terra: diximus eniz supra in tractatu de ventis: qp sufflatio venti est de sublimi veniēs in terrā: et sup terrā repcutit et eleuat aliquātulū: cū ergo ex nubib' egrediētes due fuerūt exufflationes opposite pueniētes in loco vbi terrā pcutiūt ille due exufflationes: faciūt vētū turbinis: eo qp vtraqz aliā ipellit: et ipellit ab ea et iō per modū circuli rotūdant inuoluēdo se inuicē ascēdunt in altū: et trahunt secū puluerem et corpora minuta que sunt facilia sicut lini stipula et stupe. Est aūt diligenter attendendū qp fm oēm peripatheticorū sniam tradit iste vētus vt multū fit in estate qn est tēpus tonitrui: et ideo etiā significat tonitrua post futura infra paucos dies: et si fortis est turbo forte non precedit tonitrua nisi hora vna vel duabus vel in parte vnius hore: et si fit in hyeme fit tempore niuis et non vehemens: et traditur etiā iste ventus eē exiens de nube: et non adueniens ab aliqua plaga mundi sicut alij venti: ppter qd

In pho 3. metheororum cap. primo.

coniungit eius sciētia cū sciētia tonitrui: qꝛ hꝫ vnā cām: ꝛ cre ditur eandem ꝙ in figura eius est rotundus: ꝛ ſm ſuam vir tutem eleuat ꝛ eradicat quedā corpora terrestria: cauſa aūt eius ꝙ esse hꝫ vt multum in estate est: qꝛ tunc eleuanť nubes aquee includentes in se vapores terrestres: cuius cauſa in fra assignabiť quādo queremus de tēpore generationis to nitrui. Si autē est in hyeme tunc est tēpore niuis: qꝛ vt habi tū est supra nubes niuose plurimū habēt in se spiritus aerei: ꝛ ideo aliquādo generāt ventos turbinis: qui sunt in situ op posito. ¶ Cauſa autē eius ꝙ descendit a nube ꝛ non a pla ga mundi est: qꝛ vētus qui venit a plaga mundi fortis eē nō pōt cum suo opposito: ꝓpter defectū materie ꝛ cauſe eleuan tis vt diximus supra: vnde si veniret ventus turbinis a pla ga mundi diu duraret: qꝛ diu durat generatio mãe talium ven torum: vētus aūt turbinis nō durat nisi per paruā horam: ꝛ ideo peccāt qui cauſant ventū turbinis ex aquilōe ꝛ austro: cum expresse Aristo. tradat eū descendere ex nube: ꝛ experi mentū cōfirmat dictum philosophi qꝛ nos videmus ꝙ si ve nirēt illi venti ex aquilone ꝛ austro oporteret ꝙ flaret in to ta regione ꝛ nō in loco vno vnius cāpi parui. Nos aūt vide mus ꝙ tm̄ in loco parui campi flat vēt⁹ turbinis. ¶ Adhuc aūt oporteret ꝙ occurrerēt venti sibi aquilonaris ꝛ austra lis ſm latitudinē totius vaporis: ꝛ hoc nō est in experimēto in vēto turbinis qui quasi nullius est latitudinis. ¶ Adhuc aūt si esset ex austro ꝛ aquilone flantib⁹ vel alijs ventis op positis a plagis mundi venientib⁹ flaret in vno loco ꝛ ibi in uolueretur. Nunc aūt videmus ꝙ ventus turbinis mutat lo cum quādiu durat. ¶ Amplius videmus vētū turbinis ali quādo in aere quieto a vētis in estate: cōstat ergo ꝙ nō cau satur a vētis fortib⁹ austro. s. vel aquilone flantib⁹ ex opposi to situ mundi sed potius modo ꝑdicto egrediť ex nubibus. Sed cā rotūditatis eius videť esse occulta: cū enī ex duob⁹ rectis nunꝗ̄ cōponať circulus: videť ēt ꝙ ex duob⁹ flatib⁹ re ctis oppositis vētus rotundi flatus qui turbo diciť ꝙ vterqꝫ sufflat aliū ꝛ in medio nō possit cōponi. ¶ Adhuc aūt si eque fortes sint vēti ex opposito venientes videtur ꝙ vterqꝫ sufflat aliū: ꝛ in medio cursus sui eleuenť sicut due aque ꝯcurrētes: qꝛ deprimi nō possunt ꝓp terre resistentiā nō ergo vnus obli quat aliū: nec obliquať ab illo ecōuerso. Si aūt nō sunt eque fortes: tunc fortior in toto cōpellet debiliorē: ꝛ nō obliquat eū neqꝫ obliquať ab ipso. Adhuc autē ex duob⁹ rectis moti bus quoꝝ vnus est ad vnū punctū: ꝛ alter ab illo nō fit vnus motus circularis: sed poti⁹ fit motus reflexionis qui ſm ve ritatē est duo motus: qꝛ in puncto quo est reflexio necio inter cidit quies iter duos mot⁹: vt ꝓbatū est in. 8. phicoꝝ. videť ergo a simili hic nō vnus vētus fieri sed duo reflexi. ¶ Ad huc aūt duo ꝯtia nunꝗ̄ ita se habēt ꝙ vtrūqꝫ sit victū ꝛ vin cens nisi in mixto: videť ergo cū vterqꝫ duoꝝ ventoꝝ in ven to turbinis sit victus ꝛ vincēs ꝙ vētus turbinis sic cōmixt⁹ ex duob⁹ oppositis ventis: ꝛ sic deberet stare sicut mixtum ꝛ nō reuolui ad locū vnū. ¶ Et ad hec autē oia ꝛ huiōi dōm est ꝙ vētus turbinis rotundus est ex hoc ꝙ vterqꝫ ventorū oppositoꝝ hꝫ vnū latus debilius ꝗ̄ alter: ꝛ vterqꝫ eoꝝ habet vnū latus fortius ꝗ̄ alter sed ex diuersis causis: lꝫ enim isti venti egrediūť de nubib⁹ tm̄ habēt ꝓprietates fortiū ven toꝝ. s. aquilonis ꝛ austri: qꝛ illi sunt fortissime exufflationis: aquilo autē hꝫ fortem exufflationē ex qualitate actiua: que est frigiditas fortissime vaporē ꝑcutiens ꝛ ipellens: ꝛ auster hꝫ fortē exufflationē ꝛ spissitudinē mãe: qꝛ est vaporis spissi qui fortius percutiť ꝗ̄ vapor paruus ꝛ tenuis: latus autem aquilonis orientale fortius est latere occidētali: qꝛ ibi iuuať sicco: ꝛ nō multū deprimiť: ꝛ dissipatur a calido: latus autē orientale austri debilius est latere eius occidentali: qꝛ cali dum siccū orientali a nō ministrant ei mãm humiditatis: ex quo cōfortať sed potius frigidū humidū ex parte occidētis: ꝛ si se impellerēt isti duo venti cōstat ꝙ latus orientale aqui lonis vinceret latus orientale austri: ꝛ latus occidētale au stri vinceret latus occidētale aquilonis. Sed latus victū in quocūqꝫ duoꝝ ventoꝝ: reuolniť sup latus vincens: ꝛ ita vin cens duplicať ꝛ ꝯfortatur in vtroqꝫ: ꝛ eū causa cōfortationis sit ꝯtinua reduplicatio lateris sup latus: continue venti isti vincunt ꝛ vincunť: ꝛ ita cōtinue se inuoluunt: ꝛ per hunc mo dum cōtingit de vento de nubib⁹ descēdente: qꝛ vnus ꝓp si tum hꝫ magis ꝓprietates vaporis terrei: qui sunt frigidū ꝛ siccum: sicut sunt ꝓprietates aquilonis: alter autē magis hꝫ ꝓprietatē vaporis vnde exit. s. aquei que sunt humidum ꝛ actuale calidum vel essentiale frigidū: ꝛ ideo fortior est va por frigidus ꝗ̄ siccus ex monte in latere vno: vbi ꝓpter sitū oppositū magis abundat frigiditas vaporē percutiens: ꝛ al ter vapor fortior est in latere alio: nisi ꝓpter situm magis ex humore spissetur vapor percussus in descēsu a nube: sed cū sibi inuicē obuiat cedit in vtroqꝫ latus debilius fortiori ꝛ for tius in vtroqꝫ reduplicatur: vt possit cōtinue vincere latus sibi oppositū: ꝛ ita ventus reuolniť in seipsum circa centrum qđ est in medio latitudinis vaporū ꝛ exufflationē: ꝛ per hoc patet solutio ad scđm obiectum. ¶ Primū autē nō hꝫ locū: qꝛ ventus turbinis nō cōponitur ex rectis manentib⁹ rectis sed potius ex rectis in orbem siue in circulum circa idem cen trum reductis: ꝛ hoc bene cōtingit in rebus physicis: lꝫ non cōtingat in lineis mathematicis vbi recte nō incuruantur. Ad vltimum aūt dicendū ꝙ non est inflexio motus a puncto aliquo sed potius incuruatio orbicularis duoꝝ vapoꝝ circa centrū vnum qđ est in medio latitudīs eoꝝ per equidistan tiam inter latus fortius ꝛ latus debilius vt dictum est: vir tus autē ꝛ vigor hui⁹ venti attendiť ex tribus. s. ex ꝑcussione nubis ex qua egrediť: ꝛ ex quantitate vaporis venti ipsius: ꝛ ex impetu virtutū siue qualitatū inuoluentiū que sunt in late ribus venti istius: si enī ista cōueniant tam fortia esse pñt ꙋ subuertēt arbores ꝛ edificia ꝛ montes aliquos.

¶ Cap. 17m. De causa quare coruscatio descendit deorsum cum sit ignis ꝛ ignis sit ascendere sursum.

Quia aūt iam diximus de ventis nō ignitis qui de nubib⁹ egrediunť: reducamus nunc ad illū ad ventū qui de nubib⁹ ignitis egrediť: ꝛ facit tonitruū ꝛ coruscationē. Resumētes ergo que stiones quas supra dimisimus: quarū vna est quā tetigimus in altera parte nostri tractatus que est de tonitruo. Ista enim pars que explicata est fuit de vento siue sono ꝛ igne: ꝛ de nube egrediente: est autē hec. q. quare coruscatio descēdit inferius cū sit ignea: ꝛ de ꝓprieta te ignis sit ascēdere: hoc aūt lꝫ iam supra sciebať: causa tamē eius ꝓut ista. q. exposcit ex trib⁹ cōgregať quoꝝ primū est id qđ tangit Aristo. ꙋ lꝫ per se sit ignis ascēdere: tm̄ nō necessa rio ascēdit in mã aliena sicut in ferro ignito vel titione: sic ꝫ in coruscatione est vapor terrestris cui⁹ ſm nãm est descēde re: ꝛ ideo descēdit in illo. Scđm aūt est qđ est sicut diximus in lib. de gene. ꝛ cor. inter oia inanimata ignis nutritur: vir tus autē ois nutrici sequiť nãm ꝛ motū materie eius ex qua nutritur ꝛ ideo cū mã illa descendit hꝫ ignis motum descen sionis ſm qđ sequiť nãm suā: lꝫ non sit ille motus eius. Ter tium autē potissimū qđ supra est dictū qꝛ percutitur ꝛ extra proijcitur a nube ꝛ a frigore loci: ꝛ hec est causa ꙋ descendit cū impetu: ex vapore enim calido est qui est siccus igneus co artans in subtilitate partiū suaꝝ quarū vna impelliť super aliam: ꝛ ita expelliť inferius ꝛ tunc scindiť nubes: ꝛ fit sonus ꝛ soni illius quātitas ꝛ vehemētia est ſm quātitatē impetus quo scinditur nubes expellens vaporē fortis vel debilis: ꝛ de differētia hoꝝ duoꝝ supra tractatū est: videbiť autem alicui forte incōueniens qđ dicit Arist. coruscationē descēdere ꝓp mãm: cum mã eius vaporabilis sit: mã autem vaporabilis calido ascendit ꝛ ita maxime videbitur debere ascendere: ꝛ tamen non tm̄ est calida sed ignita: aduertendum est mate riam coruscationis esse coagitatā expulsione frigoris: ꝛ in spissatā ꝛ ideo descendere lꝫ sit ignita: ꝛ ꙋ sit spissa indicat calor ignis: qꝛ ignis calorem rubeum non haberet nisi mate ria esset inspissata.

¶ Cap. 18m. De diuersitate colorum ignis qui apparēt in co ruscatione: ꝛ de diuersis ignibus ex vapore coruscationis: ꝛ de materia coruscationis.

Coruscatio deniqꝫ aliqñ videtur alba ꝛ aliquā do citrina: ꝛ aliqñ subrubea: ꝛ aliqñ quasi rubi cunda: ꝛ aliqñ fumosa nigra lucēs aliquātulū: sicut carbones obscuri ignitei: cā āt caloris albi lucidi tenuis est: qꝛ vapor incensus in nube ve hementis est subtilitatis ꝛ tenuitatis: ꝛ ideo non habet vehementē inflāmationem: qꝛ flāma eius fumus ardens: ꝛ talis materia ꝗ̄n nihil fumat: nec est talis materia vehementis caloris vel adustionis: qꝛ nō adurit nisi qđ ha

Propter qd turbo maxīe in estate fit.

Nō dictum Ar. sensatis ꝯcordat.

Tex. cō. 64.

Propter qd turbo rotun dus est.

bet ignem cōpressum ⁊ adunatū: ⁊ ideo si aliqñ descendit super corpora lignea vel alia: videt flāma super ea ⁊ tñ nō aduritur: ⁊ hoc est ideo qz nihil illius coruscationis ignis quasi nullius est virtutis: ⁊ ideo etiā corpora sup que cadit nō fumant: qz parū alterat ea talis flāma. ¶ Citrina aūt coruscatio fit ex vapore minus tenui in quo flāma magis est pcȝ spissa: ⁊ magis aliquātulum humida ⁊ subrubea est spissior magis ⁊ glutinosa subrubicūda que est sicut igniti carbones lucidi ex vapore denso bene cōmixto: ⁊ glutinosam habēte humiditatē: ⁊ hoc est vapor vehemētis adustionis oīum eorū super que cadit ⁊ erumpit cū rumore magni soni sicut multū eo cadens bulliens de fornace: ⁊ ideo iste vapor etiā in aqua magne pluuie ardet ⁊ incendit ciuitates ⁊ penetrat vsqȝ ad interiora corporū sup que cadit: ⁊ forte subito iterimit ea. Fumosa aūt nigra multū est terrestris ⁊ ignita: ⁊ ideo si fuerit multum ignita humida humido viscoso decoquit inde lapis niger vel rubeus in colore cadens de nube: ⁊ scindit trabes ⁊ penetrat muros ⁊ vocat a vulgo securis tonitrui: ⁊ hos lapides videmus oculis nostris: est aūt lapis tenuis vel acutus in parte vna: eo qȝ ad illam partē primo vapor inclinabat cū decoqueret: oīs aūt ille vapor qui non decoquit in lapidem sparsus effundit de nube: ⁊ ideo incertuȝ hȝ motū ex multis mouētibus: quorū vnuȝ est expellens frigus ⁊ hoc spargit eū plus ⁊ minus sm qȝ magis ⁊ minus spissus est ⁊ magis ⁊ minus cōglutinosus: qz sm hec duo magis ⁊ minus est diuisibilis: alterum autē diuaricans ipsum: est id qd̄ occurrit ei in aere. s. ventus ⁊ nubes: ⁊ tertiū est id qd̄ tangit cū impetu veniens ad terrā: hoc enim extrudit ipsum sicut pila repercutitur proiecta ad parietē: ⁊ ex hoc qd̄ multi mirantur qȝ percutit in locis diuersis: ⁊ intrans in domū reflectitur per hostiū vel alibi: ⁊ cōburit corpora lateraliter sibi opposita: sup que non cecidit cū caderet de sublimi: vapor autē qui fuerit subtilior eo: est diuaricabilior ⁊ minus periculosus: qz lȝ cadat super multa: tamē non de facili incendit ea: aliquādo autē ita debilis est qȝ extinguitur in aere ⁊ nō peruenit ad terraȝ nisi alteratio splendoris eius. Omnes autē istas diuersitates intellexit Aristo. quando dixit: qȝ quādo fumus coruscationis multiplicatur ⁊ agitatur ipellit qd̄ est in circuitu eius: ⁊ cum percussione nubis audita ⁊ actio intensionis eius percipitur per visum qd̄ indicium est super vaporem illum sm qȝ est dispositio materie eius in calore: ⁊ spissitudine ⁊ coherentia partium eius.

¶ Cap. xxm. Et est digressio declarans diuersitateȝ effectus tonitrui coruscationis.

Videbatur autē diuersis phis tonitruum ⁊ coruscationes res diuina ppter mirabilitateȝ: ⁊ diuersitatē effectus eius precipue autē dicētes coruscationē esse diuinā fuerunt duo magni in diuinis idolorū patres athalus. s. ⁊ Cecina qui dixerunt Jouis esse voluntatem: eo qȝ diuersus ⁊ mirabilis esset eius effectus: ppter qd̄ inuenit aliqñ ledere flores vinearū cū nusqȝ appareat exustionis vestigiū: ⁊ aliqñ liquefacere aurū ⁊ nō ledere cramenā siue saccum in quo est auruȝ: aliqñ vero cōminuit siue liquefacit gladiū vel perforat multis foraminibꝰ absqȝ adustione vagine: aliqñ aūt exurit calcios alicuius ⁊ nō ledit crus ⁊ pedem eius: aliqñ autē exurit pilos alicuius in toto corpore suo ⁊ nō adurit corpus eiꝰ. Dico aūt pilos tam in inguine qȝ sub ascellis ⁊ ceteris locis occultis: ⁊ nō ledit crura vel braccbia que inguina vel ascellas cooperiunt: aliqñ aūt alterat colorē hoīs vel alterius qd̄ percutit ⁊ nihil amplius facit: ⁊ aliqñ interficit: cū tñ nullū signū appareat adustionis vel vulneris: aliqñ aūt in interfectis apparet signū adustionis ⁊ aliqñ apparet signuȝ diuisionis ⁊ nō adustionis: ⁊ precipue apparet hoc in lignis pcussis a tonitruo que loco diuisionis albissima inueniunt: ⁊ admiratiōe pre oībus dignū est qȝ sicut dicit Seneca aliqñ percutit ⁊ adurit dolium: ⁊ tamē adhuc ad tēpus cōstat vinuȝ ⁊ nō defluit nec effundit. Fertur a phis quibusdaȝ qȝ percussum aial venenatū amittit venenū: cuius signū est qȝ serpēs fulmine percussus intra paucos dies vermiculat putrefactus qd̄ non facit aliter iterfectus eo qȝ venenū in eo pꝛhibet nasci vermes vel ex eo cibari. Qd̄ autē oībus fulminatis cōiter accidit est qȝ omne pcussum fulmine hȝ odorem sulfureū: ⁊ qȝ aial percussum fulmine semper vertit caput cōtra impetū fulminis.

Arbor autē vel planta si pcutit hastulas excussas fulmine cōtra fulmen erigit ⁊ alia multa in effectibus fulminuȝ vocata sunt a phis mirabilia: ppter que dixerunt oēs qui antiquitus theologizabant qȝ fulmē numine dirigeret: ⁊ attribuunt illud regi deorū quē Jouē appellabant: sicut ergo enumerata sunt ista ita reddemus causas nāles ipsorū vt pateat qui est error attribuere eas dijs: postea autē redibimus ad querendum vtrū Juppiter qui est vna stellaruȝ que dicunt planete aliquid virtutis habeat in tonitruo ⁊ fulmine. ¶ Dicimus ergo qd̄ ex ante habitis pȝ qȝ in fulmine aliqñ vapor descendit in terrā ⁊ aliqñ extinguitur anteqȝ descēdat: ille autē qui nō descendit sed extinguit ⁊ est debilis nō adurit nec percutit aliud: ille autē qui descendit aliqñ est subtilis: ⁊ aliquando grossus: subtilis aūt penetratiuus est valde: ⁊ qz miscet aeri queȝ alterat lumine suo: ⁊ igne siue calore efficit ab hoc magis subtilis: ⁊ ideo ea que sunt porosa penetrat ⁊ iterius adurit lȝ nō videat vestigiū sicut vinearū florea ec qȝ lignuȝ istud sit valde porosum. Inter ligna aūt porosa distinguēdū est: quia aliquid hȝ poros rectos: ⁊ aliquid hȝ tortuosos sicut buxus ⁊c. ligna nodosa ⁊ lignū nō habens poros rectos non recipit subtilem vaporē siue inflāmantē aerē in pfundū sui: ⁊ ideo nō aduritur in flore: qd̄ autē hȝ poros rectos dupliciter habet eos: aut enim hȝ eos ascēdentes ab imo per lōgitudinem ligni sui sm cursum nutrimēti a radice: aut hȝ eos de medulla venientes ad superficiē ligni in circuitu sicut radij stelle cuiusdā pingunt venire a centro vno: ⁊ illud qd̄ primo modo hȝ poros non hȝ eos patulos cōtra fulgur: ⁊ ideo nō de facili aduritur fulgure: precipue si habeat corticē durū ⁊ spissum sicut quercus ⁊ pirus ⁊ in alijs: hoc autē qd̄ habet secundo modo poros patulos hȝ eos ad fulmen in circuitu vndiqȝ veniens qñ haurit ignē subtileȝ emissum a fulgure: ⁊ precipue si habeat corticē diuaricatum subtilem sibi: quasi nil adherentē ⁊ ideo qñ pre oībus lignis in flore vitis aduritur: qz taliter dispositos hȝ poros ⁊ cortex suus non bene adheret ei: qȝ aūt sic disponant pori sui sic probabit si vitis viridis incidat in nodo: tunc enim apparēt radij albi pororuȝ de medulla ad modū stelle: ad superficiem venientiū ⁊ ideo ingeniata est natura ⁊ dedit ei folia lata quibus defendat se ⁊ fructus suos qd̄ etiā faciunt sapientes vinitores: condensant enim primo cū est in flore folia ante flores ⁊ botros ⁊ in tempore maturitatis auferunt vt sol tangere possit vuam ⁊ maturare: hec eadem causa est quare diu aspicienti contra fulgura facies intumescit: ⁊ forte excecatur: cū enim homo sit pellis subtilis ⁊ poros haurit ignem in poris qui corrumpit humiduȝ ibi inuentū ⁊ inflat faciē: ⁊ in oculos intrat magis difficulter ⁊ liquefacit ⁊ exiccat humorē crystallinuȝ ⁊ excecat oculum. ¶ Si autē fuit ignis magis coherens sibi nō sparsus sed subtilis ⁊ bene cōmixti ⁊ cōtinui vaporis iste penetrat porosa sicut coria non resistentia ⁊ frangit dura sicut aurum vel ferrū ⁊ si est in eo impetus ictus maior qȝ caloris cōminuit tñ vbi tangit vel forte conterit in puluerem: si autem est ibi impetus ictus ⁊ caloris liquefacit aurum vel ferrum ⁊ nō corium eo qȝ propter corij porositateȝ vel ligni nō congregatur in eo multus ignis nec diu stat retētus in ipso sed transit per ipsuȝ: nihil enim prohibet qȝ ignis in vapore disperso non adurat qui quando cōgregatus est in duro corpore cōprimente ipsum efficitur fortissime adustionis ⁊ huiusmodi exemplum est in calce frigida in qua est dispersus ignis qui quando congregatur ad vnum locum: ex hoc qȝ expellitur a quibusdaȝ partibus calcis ad alias quasdam per aquam frigidaȝ infusam calci efficitur adurens. ¶ Qd̄ aūt dicitur qȝ aliquando adurit calceos vel alias vestes ⁊ non ledit hominem: dicendum qȝ vapor ille debilis est adustionis alterans combustione siccum qd̄ tangit imediate ⁊ non potens in aliquid per medium nec illud qd̄ habet humorē sanguinis vel alterius ignē extinguentis infusuȝ: debilissimus autem vapor ⁊ diuaricatus valde qui pilos incendit qz pili sunt fumus in aere exiccatus sicci valde ⁊ facillime incensionis: ⁊ ideo vapor ille nihil aliud alterare pōt ppter sue flamme debilitatem: vapor autem subtilis magis ictus qȝ adurens inficit colorem percussi: ⁊ facit concurrere sanguinem sub pellem: ⁊ ideo inficit hominem sicut hanc pellem inflammatam ⁊ talem iam vidimus: vapor autē ille si sit fortissimi ictus interficit hoieȝ eo qȝ penetrat vitalia mēbra iteriora ⁊

Propter q[...] diu aspicient[...] circa fulgur[...] facies intume[...] scit aliqs a[...] cecatur.

Propter q[...] fulgur aliq[...] cōburit au[...] cramena [...] sa.

Propter q[...] in iterfect[...] fulmie n[...]

penetrat ea: et pp subtilitatẽ vaporis et dilatationem val-
ens nõ apparet nec ẽt adustio eo q magis ictu ledit q̃ calo-
re: si aũt sit grossus adherẽs sibi fac vulnus: et si ẽ valde calidus
relinquit signa adustionis maiora sm pportionez sui calo-
ris et adherẽtie partiũ mãe eius: et si impetus hz ictus: et non
est valde spisse flãme inueniunt signa alba que diuidit: et talis
ictus est frequens valde et sepe videt. ¶ De dolio aũt pcus-
so ita q ad hoc stat vinũ ipse Seneca reddit rõnẽ dicens ex
fulmine aliquẽ remanere spũm in eo humore quẽ cõgelauit
qr verisimile est neq enim alligari potuisset nisi aliqd ei eẽt
additum vinculũ. ¶ Hec aũt solutio nõ est ꝯueniens: qr spi
ritualẽ nõ cõtinet corporale humidum quale est humidum
vini. ¶ Ad hue aũt nõ est sufficiens qr scitur bene q aliquid
cõtinet sed deberet ostendi quid esset illud et hoc non potest
haberi ex verbis Senece. ¶ Sciendũ ergo q pprietates vi
ni fulminati sicut omnis liquoris fulmine percussi est quod
efficitur pestiferũ: et si quis bibat illud morietur vel demen-
tabitur. Si multũ fuerit vinũ vel oleum fulminatũ: fulmen
enim illud vino vel oleo vel cuiqz liquori quẽ percutit imiscet
vaporẽ viscosum corruptum et sulfureum qui humor liquo-
ris fulminati cõtinuatur ad modum pellis viscose: et illa pel
lis cõtinet liquorẽ ad tẽpus ne defluat: diu tamẽ nõ ꝯtinebit
ipsum: huius autẽ signum est q si psilium imisceatur vino in
magna quãtitate cõtrahet vinũ viscositatẽ multam ex psilio
qd est viscosum valde: et illa viscositas ppter calorẽ vini ex-
pellitur in circuitu vini et ibi spissatur que cũ spissata fuerit
etiã si cõtrahatur spina de dolio vini ad magnũ tẽpus nihil
exibit. Sicut autez liquida inficit: et facit pestifera ita aialia
venenata emũdat a veneno: qr calore suo extinguit in eis na
turale humidũ qd erat venenosum: et postea paulatim expi
rat ab eis vapor fulminis: et sic liberatur cadauer ab vtroqz
veneno: et tunc vermiculant corpora talia. Qd aũt odorẽ ha
bent sulfuris oia fulminata et fetida sunt valde propter va-
porem sulfureũ qui spargitur ex nube: qr aqueitas ipsius
vaporis mixta est cũ terrestreitate calore corrũpẽte et adurẽ-
te et perducẽte ad ventositatẽ sulfureã: et talis vapor pcedit
de nubibus aquosis in se terrestres vapores habentib' igni
tos: et hec est generatio sulfuris: vt nos ostendemus in quar
to libro huius scientie: et ideo oia sulfurata videntur que ful
minant. ¶ Qd aũt aial pcussum fulmine vertit caput et fron
tem ad fulmen et hastule arborũ dirigunt ad ipsum ex impe-
tu est ictus vehemẽtis qui cõuertit ea que percutit cõtra im
petum. ¶ Preterea nãle est aiali dirigere se cõtra nocumen
tum veniens super ipsũ: et ideo in ipso visu quo tentat qua-
le sit nocumentũ per fulmen morit et videt ad ictũ fulminis
cõuersum: super hoc tñ augures diuersa pnosticant de qui-
bus non est curandum ad presens qm in alia scientia de hoc
erit inquisitio: vtrum habeat aliquid veritatis.

¶ Cap. 23m. Et est di. declarans qd est qd percutit de nube.

Oporter autẽ nos hic querere quid est illud qd
in ictu descendit eo q id est suppositũ in pmis-
sis: aut enim illud est vapor aut aer aut vtrunqz
aut neutrũ hoꝝ: videtur autẽ quibusdã neutrũ
hoꝝ esse qr tenue facile cedens nõ cõminuit cor
pora dura et fortia: descẽdens autẽ de nube cor-
pora dura et fortia cõminuit: videt ergo vapor vel aer nõ eẽ.
Amplius enim qui facillime a quolibet impellit non videt
esse qd impellat fortissime quelibet alia: aer aũt et vapor facil
lime ab omni corpore alio impellunt: videt ergo q non im-
pellant alia: probant autẽ hoc quidã per experta: eo q lapi-
des et ferrum et quedã alia mineralia. Aliqñ ab alto descen-
dunt quoꝝ ex simplici vapore nõ est generatio: aliqñ etiã qr
cecidisse de nube corpus aialis perfecti sicut vituli: lz eẽt cor
pus mortuũ: oia autẽ hec faciunt ad hoc q fulmen sit res di
uina: et in ictu fulminis deus vtatur rebus quib' fuerit vo-
luntas eius: et vt timeant inferiores: sicut Pithagoras dicit
Jouẽ tonare quatenus timeãt illi qui sunt in tartaro. ¶ Si
aũt hec cõcedant pro nihilo erit opus nature: qd ante diri-
mus vbi ostendimus diuersitatẽ vaporis qui exijt de nube:
pro nihilo etiã erit qd dicit Aristo. in libro de aia: q aer cũ
tonitru ictus scindit lignũ ppter hec et his similia. ¶ Dicen
dum q Deus sublimis naturas regit et administrat per na
turales causas et illas hic querimus potiq diuinas qr non
sunt proxime nõ de facili possumus eas inuestigare: dico er-
go q aliqñ est vapor cũ aere ictus: et aliqñ solus: nihil enim
ita percutit sicut id qd primi percutiẽtis ictum maxime reci
pit: nihil autẽ ita recipit ictus percutientiũ sicut aer et vapor
qui aliquid hz de forma aeris ppter raritatẽ: et ideo fortissi
me percutit aer: vapor aũt nunq percutit sine aere: qr semp
vapori aer est immixtus: aer aũt aliqñ percutit sine vapore: qr
vapor vsqz ad terrã non percutit: huius aũt signũ est ventus
et terremotus: que talib' ictibus aeris fiunt et vaporꝫ. ¶ Qd
ergo obijcit primo et secũdo facile soluit: qr aliud est de aere
et vapore in se cõsideratis: et aliud de eis cõsideratis in impe
tu et violentia: sui se enim nihil violentie iferunt: pcussa enim
inferunt maximã violentiã: et hmõi causa est: qr nullum alio
rum corpoꝝ intus et extra subiectũ efficitur violentie nisi aer
et vapor qui in profundum et ppria mã recipit oẽm ictuz vio-
lentuz: et hec est causa q oia que impellunt ipellunt aere vel
vapore et nulla violentia põt esse tam fortis sicut violẽtia va-
poris et aeris: et ideo scindit cum tonitru aer vt dicit Aristo.
alia enim corpora nõ efficiunt subiectũ forme que figuratur
ab ictu pcutientis corporis: eo q spissitudine sua resistunt et
violentiã in interius sui nõ recipiunt. ¶ Qd autẽ mineralia
cadunt de nube cõtingit ppter mixtionẽ vapoꝝ eleuatorum
quoꝝ nã tendit ad nãm argenti viui et sulfuris terrestris nõ
desiccati: et argenti viui luculenti: vnde precipue ferrũ cadit
quando cadit qr illud fit ex terrestri luculento et viscoso: et qr
multum decoquit ab igne nubis ppter hoc cadit i spe chali
bis optimi qd est ferrum durũ et depuratũ: et qr cũ congelat
ferro cõgelatur in interioribus nubis: et per modum gutta-
rum distillat ab iteriori vapore: et ideo est massa sicut ex gra-
nis milij et ceteris cõposita: corpora aũt animaliũ perfectoꝝ
rare formant in nube: lz hoc semel dicat Auice. contigisse: q
corpus vituli cecidit: et hoc ipse marie attribuit virtuti stel-
larum in tpe illo formam vituli imprimentium. Mineralia
aũt que cadunt adeo sunt exiccata q nec liquescũt nec fabri-
cabilia sunt: sed cũ in ignem ponunt euaporant in cineres: et
per hoc pz causa solũ omnium prehabitorum.

¶ Cap. 24m. Et est digressio declarans tẽpus tonitrui et co-
ruscationis et locum generationis eorũdem.

Tempus autẽ harũ impressionũ que sunt toni
truum et coruscatio est precipue in estate: et in
estate etiã post magnũ cauma et tẽpore magni
estus: cuius causa est qr impressiones iste fiunt
ex vaporibus grossis spissis sine sint humide: ex
quibus fiunt nubes nigre spisse sine sint sicce qr
tunc fiunt ex vapore terrestri inflãmato: vapor aũt hmõi nõ
eleuatur in superficie terre: vbi terra subtilis est: et aqua sub
tilis que per pluuias descẽdit ad terrã: sed vapor iste extrahitur
de profundo terre vbi aqua impura est et terrestris et spissa et
grossa et glutinosa: qr ex illis pprie fit vapor harum impres-
sionum: extrahere aũt non põt in intimis terre vaporez nisi ca-
lor magnus valde: et ideo non põt fieri nisi in tpe estatis. Ad
huc autẽ nõ fit tonitruum nisi de vapore adusto: qui in ipsa
sua eleuatione incipit inflãmari sicut ante diximus: calidũ
autẽ adurens non est nisi tẽpore estatis: et ideo vapor toni-
trui et fulguris non eleuatur vt multum nisi tempore estatis.
Amplius generatio tonitrui et coruscationis: non fit nisi fri
gore fortissime impellente nubẽ aqueam et cõprimente vapo
rem: tale autẽ frigus non est in aere nisi sit expulsum vndiqz
ad vnum locũ aeris: expulsio aũt huiusmodi nõ est fortis ni
si tẽpore caumatis: vt patet per antedicta: generatio ergo to
nitrui et coruscationis per se nõ est nisi tẽpore estatis: ex hoc
cõsequenter sequitur q generatio istoꝝ est post serenitatem lz
in ipsa operatione istoꝝ celum obnubiletur: qr tẽpore nubi-
lo frigus dispersum est in aere: et non facit operationẽ fortez
in loco vno. Sed qr ista non fiunt nisi in nubibus necesse est
q celum obnubiletur in ipso descensu istoꝝ: lz autẽ aliquan-
do videatur nõ esse nubes cũ micat fulgur sicut in estate in
frigido videtur coruscatio sereno celo: precipue in crepuscu-
lo tñ ibi sunt nubes vbi micat coruscatio: et ad nos venit al
teratio splẽdoris tñ. Ex dictis de facili sequitur duplex locus
generationis harũ impressionũ. s. locus vbi generantur sm
formas suas: et locus vnde extrahitur et eleuat sua mã: neces
se est enim vt generent in loco altiori q̃ impressiões humide:
qr ille frigidior est eo q ad ipm repellit ab inferiori calido: et
hmõi signũ est multum spatiũ: qd est inter auditũ tonitrui

Marginalia:

Quare adustio non vestigium.
Propter qd spũ pro dolio fulmine vi num cõstat.
Solo ppria.
Propter qd aial pcussum fulmine vertit caput versus fulmen.
Impugnatio opinionis asserentis fulmen ẽ rẽ diuinã.
Propria positio.
Solo ad obiecta.
De casu vituli ex fulmine.

& visum coruscationis precipue cum magna sunt tonitrua: q2 tunc maius est spatium illud q̄ quādo sunt parua: locus autē vnde extrahitur materia est humidus grosso humore aque & habens terrestre glutinosum nō de facili separabile: q2 hoc igne adurente magis cōprimit & spissatur in nube.

¶ Cap. 25m. Et est digressio declarans quid virtutis Juppiter habeat in tonando.

Omnes autē antiqui phi Hesiodi & eius quoque insecutores fuerūt Athalus & Cecina deo Joui tonitruū & fulgur attribuūt Jouē vt dicit Seneca regē vniuersitatis appellātes: & patrē q deus dicit a Platone: sed cū ille omniū rex auctor sit nō magis attribuit ei tonitruū q̄ quolibet aliorum oper nāe. dicebāt autē illi antiqui q spēs tonitrui sunt tres. s. cōsiliariū auctoritatis siue iductoriū: & qd dicit stat⁹: & hec diuisio augurū fuit antiquor: dicebāt enim q Juppiter tonat & hoc fit aut vt prosit aut vt noceat. Si autē vt prosit fit tonitruū Jouis facit hoc ipse p se sine cōsilio deor: & hoc facit dum aliquis tractat de aliquo faciēdo & hoc est cōsiliariū tonitruū: q2 enim Juppiter itonat sup illud: est bonū dñio, do nō cū terrore veniat tonus. ¶ Si autē vt noceat tonat hoc fit dupliciter. s. aut cōminādo aut feriēdo. Cōminando autē venit tonitruus magno sono iprouisus in quo Juppiter tēpla celi aut vt magno cōcutit sonitu sine fulmie directo & hoc facit Juppiter aduocato cōsilio. 12. deor ita videlicet q ipse duodecimus est vt dicit Ennius qui sūt Juno: Vesta: Minerua: Ceres: Diana: Venus: Mars: Mercurius: Juppiter: Neptunus: Vulcanus: Apollo: ostēdens in hoc mortalibus vt dicit Cecina qm regibus ppriū est semp pdesse etiā sine cōsilio: sed nō cōminādum est eis nisi cū deliberato cōsilio: ista tñ Jouis cōminatio sacrificijs vel differri vel expiari poterat: feriēdo autē nō tonabat Juppiter nisi tota synodo deor celestium & terrestriū cōmunicata & celebrata: q2 fulmē hoc sacrificijs non poterat expiari: sed & docuit in hoc q pene nō irrogarētur a regibus nisi nunciis dictantib⁹ vindictā & tūc stabiles eē debere i suis. ¶ Qd autē hoc dictū antiquor error sit: oīno pz tali rōne: quecunq3 enim causam determinatā & necessariā habēt in nā nō possunt hoies immutare tonitrua vt pz per habita causas determinatas habēt in nā: ergo nō expiant per hoies. ¶ Qd autē tunc fiant qñ tractatur de cōsilio vel nō: casus est: & ideo nō pōt esse certa determinatio per illud. ¶ Adhuc autē cōstat per oia antedicta q ad esse tonitruor nō exigitur q vapor terre sit inclusus in humido agitāte & cōprimēte ipsum frigore loci: nō ergo opz Jouē aduocare cōsiliū. 12. deor cōtentor sup illo. ¶ Adhuc autē cōsilium est de his que possunt fieri & nō fieri: tonitruū est de his que necesse est fieri existēte causa sua: ergo frustra Juppiter cōsiliabit de illa. ¶ Omissis ergo friuolis augurū verbis & inter se repugnātibus dicamus q sapiētes phi Jouī qui est vna. 7. stellar erraticar tonare attribuunt: cuius nulla alia est cā nisi q2 Juppiter hz in ppietate eleuare ventorum fortiū & sic or māni: vt supra diximus: precipue quando fuerit cōiunctus in virtute aliqua cū marte tēpore estiuo in signis aquilonarib⁹: q2 tunc certissime pōt predici q multe scintillationes & tonitrua fient in aere: ita etiā periculū futurū sit hoibus pp aeris pestilentiā ex nimia corruptione futura ppter vapores incēsos pestiferos immixtos aeri: q2 Juppiter cum sole eleuat eos: & Mars incendendo corrūpit eosdem: & ita fit aer venenosus. Quecūq3 autē ab augurib⁹ inuenta legunt friuola sunt & absq3 cōsideratiōe phica dicta: nec dignū vt disputet cōtra ea que quasi nulli rationi innituntur &c.

Impugnatio

Solo ppria.

¶ Cap. 26m. Et est digressio declarans spēs fulgurum.

Species vō fulgurum vt optime dicit Seneca tres sunt. Quarū prima est q crebrat. Scda fulmen qd dissipat. Tertia fulmen qd vrit: fulmē autē qd crebrat subtilem hz flāmam: & ideo per angusta foramina vel poros fuga est ei ob sinceram & purā flāme sue tenuitatē: fulmen autē qd dissipat est globatū: & habet cōmixtā virtutē spiritus coacti & pcellosi: fulmen autē crebrans redit aliqñ per foramen per qd ingressum est vel detrudit ad latus: vbi inuenit vacuū: sed 2m fulmen qd dissipat nō redit nec perforat: sed rumpit ea que percutit. ¶ Tertia autē spēs fulminis que vrit multū hz grossi terrei vaporis & magis est igneū q̄ flāmeū: & ideo relinquit magnas igniū notas que inherēt percussis. ¶ Sciēdum tñ q lz nullum fulmē venit sine igne: tñ illud pprie dicitur fulmen igneū qd manifesta relinquit signa ardoris. Qd autē vrit & fuscat vrendo trib⁹ modis adurit: aut eniz afflando quasi ledit leui iniuria: aut cōburit: aut etiaz accēdit: oia enim ista vrunt: sed differēti modo: qdcunq3 enim cōbustū est id vtiq3 & vstum est: sed nō cōuertitur: q2 qd vstū est leui iniuria nō necessario cōbustū & cōsumptū in parte vel in toto: q2 pōt ignis vsisse aliquid ipso transitu suo: qd nō ppter hoc cōbustum est & pōt aliquid esse cōbustum qd non sit accensum: sed nō cōuertitur: q2 accensum est qd nō cōburatur in toto vel in parte: hec ergo de tonitru & fulgure quātū ad nālem scientiā sufficiunt. Reliqua eniz sm q hec ad diuina quedam reducunt dicenda sunt in sciētia de nā deorum.

¶ Tractatus quartus tertij libri Metheororum de coronis & iride que apparent in nubibus.

¶ Cap. pm. Et est digressio declarans que sit tractatus intentio: & quis dicendorum ordo.

Habitis. s. oibus ipressionibus que de vaporib⁹ aqueis & terreis generant: cōsiter opz nos inuestigare causas illarū impressionū que ex lumine solis & lune & quarūdam stellar reflexionibus super nubes humidas & terreas apparēt in sublimi sicut sunt circuli circa lunā & stellas & solem apparētes: & sicut est arcus varius qui dicit iris: q2 autē iste impressiones vt in mā sunt in nubib⁹: ideo opz nos tangere primo de nubium diuersitate: q2 ear diuersitas multū facit scire diuersitatē illarum impressionū: eo q in eis oēs figurant: postq̄ autē diuersitas nubium fuerit determinata tangemus de coronis que grece halo vocant: & postea dicemus de iride & tandem de perpēdicularibus virgulis circa solem & lunā depictis & tunc de pahelino que sunt similitudines solis & lune: & dicemus quedā que ad libri istius ptinent cōpletionē: lz autē in lineis mathematicis rectū sit ante circulare: q2 rectuz est forme vnius simplicis: circularis autē linea est duar formar: eo q habet formā cōuexi & cōcaui: vnā exterius in arcu: & alterā interius circa chordā arcus: tñ q2 nos de recto inquātum est rectum nō intēdimus nec de circulari inquātum est circulare: sed potius de eo qd rectū & circulare sm suum esse phicum. s. inquātū est circulus vel linea in nube depicta: & q2 sm esse hic circulus cōpletius ostēdit corpus solis vel lune vel stellar a quo fit talis ipressio q̄ linea: & ideo nos de circulo & semicirculo siue portione semicirculo minore primo dicemus: & postea de lineis rectis. ¶ Adhuc autē intelligēdū est q oēs ipressiones de qbus in antecedētibus istius libri diximus fiunt a stellis sm hoc q radij stellar excitant calorē: & per calorē eleuant duplicem vaporē. s. aqueum & terrestrē: ille autē de quibus nunc dicemus impressiones fiunt a solo lumine superior corpor: & nō a calore ipsorū in vapore iam eleuato & cōdensato: & nihil differūt a precedentibus oibus preter galaxiam que nō est impressio in elementis sed potius in celo facta sicut supra diximus in pmo hui⁹ scientie libro: q2 ergo iste ipressiones fiunt in aere sunt in vapore iam eleuato: alie autē iam diuersificabant in eleuatione ipsius vaporis calidi vel frigidi vel humidi vel sicci ideo oportuit illas determinare ante istas.

In pho sub... t. ctio metheo... rez ca. 2. ht... De halo et iride.

¶ Cap. 2m. De diuersitate colorum nubium.

Primū ergo inter ea de quibus dicturi sumus est de diuersitate nubiū sm differentias color: dico ergo q videm⁹ nubes nigras qñq3: & hoc cōtingit pp alterā duar causar: nigredo enim alia de cā fit in vapore terrestri: & alia in vapore humido. Si eni vapor terrestris sit calor: agit in eo extrahēdo humidū: & tunc cōbibit & adurit siccū terrestre: sicut coriū expositū igni: & q2 cōbibit & exurit ab eo lumen qd nō pōt penetrare p ipm: & ideo fit nubes nigra fortis nigredinis: fit autē hec nigredo in aere iferiori: sicut supra dixim⁹ in primo libro de cā ipressionis illius que dicit foramina aeris ex vapore cōbusto & extracto hoc solo excepto q vapor inferior nunq̄ fuit inflāmat⁹: & q nunq̄ fuit in suprema aeris regione: de illo ergo itelligit Arist. qd dicit: q qñq3 agit in nubes

calidas opationē vehemētē qñ cōstringit eas: ⁊ inspissat par tes eaꝝ: ⁊ ideo nō recipiant radiū solis intrinsecus sui: ⁊ ideo videnꝰ nigre: cū aūt nigredinis in vapore humido alia ē: qꝛ calidū agit ī humidū dissoluēdo ipm: ⁊ quāto plus dissoluit ipm tāto plus efficiē lucidius: ⁊ iō nigredo nō pōt causari in hūido ex calido: sed potius calidū circūstās expellit vndiqꝫ frigus ad nubē hūidāꝫ ꝑ frigus illud vapor hūidus inspis satur ⁊ cōdensaꝰ in nubē dēsam: que pp sui densitatē nō pōt recipe radios solis vel stellaꝝ in īterius sui: ⁊ iō remanet ni gra: qꝛ nigrū causaꝰ ex priuatiōe luminis ab īteriorībꝰ ꝑspi cui. Si aūt sit vapor aqueus subtilis: ⁊ hēat in se opationez calidi vndiqꝫ circūfusi nec frigus aliqd operēꝰ in ipm illud recipit in se subtilitatē ⁊ disgregationez ex opatione calidi: ⁊ ideo radios celestiū corpoꝝ recipit intrinsecus sui: ⁊ iō fit nu bes alba: gñ ad terrā reprimiꝰ a frigore aliquo fit inde nebu la alba: si aūt nubes hēat in se humidū fumosum admixtū aliquātulū terrestri adusto: ⁊ recipit radios in se corpoꝝ su perioꝝ fiet rubea nubes que aliqñ hꝫ purpureā rubedinē ra dijs iferius veniētibꝰ ad humorē nubis in mane: vel ī sero: ⁊ hoc significat pluuiā in eodē die futurā. Si fuerit in mane qñ vapor quē sol adducit significaꝰ esse vehemēter hūidus ⁊ iam preparatꝰ ad ꝯuersionē. Si aūt habeat nubes quasi sup se respsaꝫ purpureitatē obscurā valde ⁊ sit nubes vlr densa: tunc illa rubedo ex partibꝰ terrestribꝰ adustis que raro insiā mari icipiant in ventre nubis: ⁊ iō tales nubes sunt piculose ⁊ veniūt in estate ⁊ cū tonitruo paruo qḋ ē ꝑ modū murmu ris. Si aūt nubes iaꝫ sit rorans ⁊ ꝯuertēs se ad aquas quas iam icipit stillare pp frigus ꝯuertens eā in aquas ⁊ recipiat in se lumen celeste: tūc erit illa nubes viridis coloris ⁊ ꝑ hoc pꝫ ꝙ operatio caloris maior est in nube rubea ꝙ̄ in alba: qꝛ albā nō adurit: sed rubeā: ⁊ precipue que scḋo modo rubea est: ⁊ opatio caloris in illa que tendit ad viriditatē minor est ꝙ̄ in rubea vel alba: sed tñ maior est ꝙ̄ ī illa que nigra est ex nigredine causata a frigido ꝯdēsante nubē: vt pꝫ ꝑ añdicta. Ceteri aūt colores nubiū supra dicti sunt ⁊ sunt ibi ośse cau se eoꝝ nāles: ⁊ nos in isto tractatu nō idigemꝰ plurībꝰ colori bus nubiū ad colores coronaꝝ ⁊ iridis demōstrandos ⁊c̄.

Cap. 3m. De circulo qui apparet circa luminaria ⁊ stellas qui grece halon: arabice haloleti: latine corona vocatur ⁊c̄.

Uia ergo iam diximus causas diuersitatis co loꝝ in nubibꝰ ꝯñs est vt dicamus de impressio nibꝰ: que ex lumine celestiū in nubibꝰ depingū tur: ⁊ de his prima que grece vocanꝰ halon qḋ area iterpretaꝰ: eo ꝙ similis sit aree rotunde ad trituram facte: arabice āt diciꝰ haloleti qḋ latine vocaꝰ corona. Dico ergo in primis ꝙ in multis supioribus corporibꝰ apparet iste circulus: qꝛ nō tm̄ ꝯtinet ⁊ solem ⁊ lu nā: sed etiā stellas que sunt maioris quātitatis: sicut est Jup piter Mars ⁊ Uenus ⁊ āt Mercurius qlꝫ nō sit maior ce teris: tñ pp suā ꝑpinquitatē ad nos maior alijs stellis vide tur ꝙ̄titas eiꝰ: videꝰ āt circa stellas quasdā fixas que sūt ma iores alijs in ꝙ̄titate: tēpus āt apparitionis istius impressio nis est vlr: qꝛ videꝰ corona ⁊ hyeme ⁊ estate ⁊ autūno ⁊ vere: sed tñ in autūno videꝰ plus ꝙ̄ in alijs tpībꝰ ⁊ in die ⁊ in no cte videꝰ: sed in nocte plus ⁊ in mane ⁊ in meridie ⁊ in vespe ra ⁊ in media nocte ⁊ in horis itermedijs videꝰ: sed plus in sero post crepusculū: ⁊ in mane ante diluculū circa lunā: cau sa aūt huiꝰ rotūditatis siue corone siue circa luminaria siue circa stellas appareat: siue videaꝰ in vno tpe siue ī alio ꝙ̄tum ad nām est vna: vapor enīꝫ hūidus ascēdit de terra ꝑ calorē solis: q antequā ascēdat ad locū frigoris est mā huiꝰ impressio nis: cū enīꝫ vapor ille sit hūidus ⁊ rarus ex calido eleuāte ex trahit ꝑ virtutē luminis ⁊ caloris quē facit radius corporis hūtis radiū siue sit sol cū luna siue alia stella notabilis quāti tatis e directo sub corpꝰ lucens: ita ꝙ radius corpis lucētis directe cadit sup ipm: cū aūt ille vapor in medio sui calidior sit ꝙ̄ in extremis: ibi illuminaꝰ lumine radioꝝ desup venien tiū: ⁊ iō in medio dissipare icipit vaporē humidū q dissipatꝰ reflectiꝰ ad extremū recedens a radio q diametraliter ꝑcuꝰ sit centrū vaporis: ⁊ sic dilataꝰ circulariter circa radiū illum semꝑ ꝑcedens amplīādo circulūꝫ ⁊ lumē desuꝑ veniēs reci pitur in ꝑfundo vaporis circulariter diffusū in ꝑiferia circu li: eo ꝙ in nubē nō sit vapor ille cōdensatus: ⁊ iō apparet cir culus albus ꝑ modū aree dispositꝰ circa luminaria ⁊ stellas quasdā: qꝛ aūt iste vapor nō est dissolutus in aerē neqꝫ in nu bem cōdensatus: pꝫ ꝙ opꝫ eū habere moderatū frigus cōti nens ipm ⁊ moderatū calorē qui radio desup veniente adiu tus dissipet eū in centro ipsius: tpꝰ aūt moderato frigori cō gruens est autūnus: qꝛ vapor eleuatus in estate ⁊ fere ī aerē dissolutꝰ cōprimi icipit in autūno: nec tñ adhuc in nubē con densaꝰ ⁊ precipue in principio autūni: ⁊ tūc frequentiꝰ appa ret. In vere aūt nō adeo frequēter: qꝛ sunt nubes dense reli cte ex hyeme q̄ moderato calore frāgi nō pñt. Minime autē apparet in hyeme pp cām dictā: lꝫ aūt appareat in nocte ⁊ in die tñ in nocte frequentiꝰ apparet circa lunā: qꝛ vapor in die eleuatꝰ ⁊ dissolutꝰ frigore noctꝫ opprimiꝰ frigiditate tēpata: ⁊ illud frigus vinci sm̄ partē pōt moderato calido qḋ adiu uatur calore radij ꝑcutiētis vaporē in centro ipsius: ex eadē cā apparet quare magis ante diluculū ⁊ post crepusculum vi detur: qꝛ videlicet tūc est calor moderatꝰ: qꝛ calor diei excel lens ⁊ eleuās vaporē ⁊ dissipās eūꝫ moderate tēpatus ē post crepusculū in sero: frigus aūt noctis imoderate cōprimens vaporē tēperaꝰ accessu solis ante diluculū: ⁊ iō tunc calor va poris adiutus calore luminis desup veniētis pt cōplere ope rationē coronalē in vapore eleuato: sicut dictū est. Est autez aduertēdūꝫ ꝙ ista ipressio nunꝙ̄ appere pōt nisi qñ aer quie tus est ⁊ imotus: qꝛ aliter in aere nō ita diu sub radio desup veniente staret: donec modo ꝑdicto circulariter dissiparetꝛ: vnde sicut lapis iniectꝰ in piscinā stantis aque facit circulūꝫ circa circulū ampliando se circa centrū: ⁊ in flumine fluentis aqua circa casū lapidis tales circuli nō fiunt pp motū aqueꝛ ita est āt in aere de vapore q est sicut aqua stans ⁊ de radio q est sicut lapis ꝑcutiens vaporis centrū. Qꝛ aūt hec sit vera cā haꝝ ipressionū testaꝰ Seneca sic dicēs: fulgur q sidera circū uenit: quē greci halo vocāt nos coronā dicere apte possimus sic fit cū in piscinaꝫ lapis missus est videmꝰ in multos orbes aquā descēdere: ⁊ fieri pmū angustū orbē: deide alios orbes maiores donec euanescat ipetus: tale qḋdā fit in aere cū spis sior factus est: lux solis aut lune vel cuiuslibet sideris incur rens recedere illū in circulos cogit: nā humor ⁊ omne corpꝰ in circuitu qḋ ex ictu formā accipit in talē habitū ipelliꝰ qua lis est eius qḋ ipellit: omne aūt lumē rotundū est: ergo ⁊ aer siue spissus vapor lumine ꝑcussus in tales formā exibit nō lō ge aūt a terra fit talis effigies quātū tñ visus noster deceptꝰ circa ipm sidus putat esse positū: in vicinia enim stellaꝝ ⁊ so lis nihil fieri potest ꝙ ille tenuis ether est in balneis quoqꝫ sereis circa lucernā in eis accensam: tale quidez aspici solet ob aeris depressi obscuritatem: vnde frequentissime fit post flatum austri cū celum maxime graue ⁊ spissum est.

Cap. 4m. Et est di. declarās an halō possit esse circulus ad similitudinem corpoꝝ celestium in vapore descriptus.

Ubitabit aūt aliqs dicēs ꝙ si halō circulus est descriptus in nube celesti corpore: ois aūt circu lus causatꝰ ꝑ ipressionē alicuius corporis ad mi nus eqle est illi: videreꝰ ꝙ circulus in nube de scriptus deberet eē eqlis celesti corpori qḋ falsū est: cū multo maius sit celeste corpꝰ preter lunaꝫ ⁊ mercuriū ꝙ̄ sit terra tota: circulus aūt minor sit ꝙ̄ sit vnūꝫ miliare terre: forte aliqs dicet qḋlibet celeste corpꝰ multo sit maius ꝙ̄ circulus ī nube descriptꝰ: tñ pp lōgitudinē minus videꝰ cū sol q maxime est magnitudinis monopedalis vide tur ⁊ imutat nubē sm̄ hoc qḋ videꝰ: ⁊ nō sm̄ hoc qḋ est: sꝫ ꝯtrā est ꝙ nullū corpꝰ agit opationem suā sm̄ hoc qḋ videꝰ no bis: sed potius hoc sm̄ qḋ est in reꝝ nā: qꝛ sepe videꝰ res ali ter ꝙ̄ est. Amplius res ab eo qḋ videꝰ alicui de ipsa neqꝫ hꝫ opari neqꝫ deficere ab opatiōe: qꝛ si videri haberet opari oporteret ꝙ opposita operareꝰ si a duobꝰ opposita videreꝰ de re ipsa qḋ esse nō pōt ⁊ sic cōstat ꝙ operaꝰ sm̄ ꝙ est ⁊ sic re dire incōueniēs primū videꝰ: nullū enim corpꝰ significās for mam suā in aliū ipmit formā minorē ꝙ̄ est ipsius corpis vt prius diximꝰ. Amplius si sola ꝑspectiuoꝝ vera ē radij py ramidaliter egrediuntur de oi corpore luminoso pyramidis aut basis amplior est circulus quo lōgius discesserit a primo a quo egrediꝰ ⁊ in quo est pūctꝰ coni eius siue sūmitatis: po namus ergo talē pyramidez egredi a luminoso corpore sup vaporem cōstat ꝙ circulus tangens vaporē multo maior est ꝙ̄ circulus descriptꝰ sup supficiez spere stelle irradiantis: er go circulus apparēs in nube maior deberet esse ꝙ̄ sol vel lu

Solutio

na vel alia stella vaporē irradiās. ¶ Hec autē ꝛ his similia sophismata soluit de facili pōt: si sm veritatē sciat mot⁹ egressus lucis a corpe luminoso: hoc enī pyramidaliter egredit̄ a quolibet pūcto luminosi corporis: sed nō est pyramis que in basi sit circulus: sȝ basis est supficies circularis luīosa: cui⁹ diameter a cono veniens ꝛ p centrū basis trāsiens fortioris est luminis ꝛ irrūpit vaporē sicut lapis piectus in aquā stantē vt dictū est: ꝛ vapor irrupt⁹ retrahit se ad extremū circulariter ꝛ illuminat̄ ibi: ꝛ iō appet circulus: vñ cum pyramis luminis egredientis sit corporalis cui⁹ basis ē supficies: ꝛ sic pyramis amplioris circuli q̄ plus recedit a luminari pūo sic qȝ vbiqȝ secabilis pyramis supius ꝛ iferius. Sȝ quāto secat̄ superius tāto minorē circulū hȝ basis: ꝛ quāto secat̄ iferi⁹ tāto maiorē circulū hȝ basis pyramis: ꝯstat ꝙ nō est corpus adeo paruū qđ nō hȝ circulū aliquē in lumie: nec est corp⁹ adeo magnū qđ licet nō hēat circulū in eodē: lumē autē pyramidis descēdētis nō pcipit̄ nisi in corpore denso aliquātulū: ꝛ iō lȝ quedam luminis sit extra circa circulū in nube descriptū tñ ibi nō pcipit̄ pp aeris tenuitatē. Silr̄ ēt postq̄ erūpit vaporem circa centrū ipsius: nō pcipit̄ lumē in medio vaporis pp eandem cām: qȝ videlicet nō est ibi vapor spissus in quo diffundat̄ lumē: sȝ aer tenuis p quē trāsit inuisibiliter lumē: vñ nihil est dictū ꝙ luminare ipm sigillet se in vapore sicut supponit obiectio pria: ꝛ bene ꝯcedo ꝙ ēt nō sigillat se in quātitate in qua appet. ¶ Qđ autē de pyramide egrediēte obijcit̄ pȝ eē solutū: qȝ lȝ pyramis sit maior vapore tñ circulus ifra ambitū basis pyramidis ꝯtētus describit̄ in vapore diffuso: ꝛ circūfundit̄ aliud lumē pyramidis circa circulū illū iuisibiliter sicut iam dictū est. Plius autē vt facilior sit doctrina ponem⁹ exēplū absqȝ demōstratiōe: qȝ demōstrari nō pōt absqȝ scientia pspectiuoꝝ. Sit ergo luminare a cui⁹ puncto .a. exit pyramis: cui⁹ basis est supficies luminis cōtinui .a.b.c.d.e. ꝛ diameter eius .a.f. circulus autē vaporis q̄ solus est visibilis eo ꝙ diffundit̄ in eo lumē in sua uēsiori q̄ sit aer circulus est: ꝛ circulus .g.b.l.k. sicut hic vides in figura depicta: est autē imaginādū ꝙ ifiniti radij egredientes a luminari circa diametꝝ pficiūt vnū corporale lumē: qđ sit sicut pyramis: ē licet notādū ꝙ circulus .b.c.d.e. imaginādus est iacere sup terrā sup quā erigatur pyramis: ꝛ silr̄ circulus .g.b.l.k. imaginari dȝ quasi pēdere in lineis sup primū q̄ imaginat̄ iacere in terra: qȝ talis est illuminatio vaporis in aere: nec mirādū est si in his destribuunt̄ figure: qȝ in oībus talibus qȝ dicit naturalis: ꝛ propter quid hȝ dicere perspectiuus ꝛc̄.

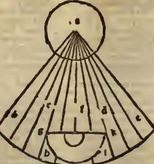

¶ Cap. 5m. De his que significat hallo sm Aristo. ꝛ Senecā.

Aristoteles autē ꝯfuse tradit haꝝ coronaꝝ significationes: dicit enīȝ ꝙ rotunditas ista que dicitur arabice alehebi: siue sit in circuitu solis siue lune siue aliaꝝ stellaꝝ significat semp humiditatē: eo ꝙ mālter est de vapore hūido eleuato ꝛ in nubes nō inspissata: ꝛ iō qñ ispissat̄ multum in piferia circuli ꝛ maxime si tendit ad colorē viridem tunc significat in ꝓximo casū humidaꝝ ipressionū que sunt pluuia vel nix: ꝛ significat frequētius pluuiā: si autē attenuat̄ piferiā ipsius ꝛ dissipat: significat serenitatē primo ꝛ deinde ventoꝝ exufflationeȝ: qȝ tūc in eo ꝙ disparet significat māꝫ hūidaꝝ ipressionū deficere in sublimi: que cadentes ꝓhiberent vētoꝝ exufflationē ꝛ iō qȝ terra tūc ꝯtinua est: ꝛ qȝ aliter ab ea eleuaret̄ humidū ꝛ nō est fluens humidū in ea: sed deficit humidū tale a supficie ipsius iō vētū significat talis effectus corone post serenitatē: qȝ in sereno ꝯfortat̄ radi⁹ ad eleuationē vaporis q̄ exufflat in vēto: id enīȝ qđ resoluit circulum talē est vapor hūidus ꝯuersus in aquā: ꝛ iō est radi⁹ ex mā pluuie ꝛ nubis: mā autē venti est ex calido vapore ꝛ sicco: calido qdē p acris: ex calore solis: ꝛ sicco eētialiter: que mā cū vapore humido descēdēte ad terras ꝯseruari ꝛ multiplicari nō poterit: circulus autē ille q̄ est vapor hūidus qñ i piferia icipit aggregari ꝛ inspissari icipit ēt denigrari sicut supra diximus: ꝛ tūc signat pro certo aduētū pluuie: qñ autē aliter deficit nō denigrat⁹ ventū signat vel serenitatē. Iste autē circulus ꝯtinet lunā pp vaporē q̄ in die ex calore solis est eleuatus ꝛ ispissat̄ frigore noctis: ꝛ attrahit̄ lumine lune in nocte: apparet autē circa alias stellas ēt si nō adeo expresse circa luminaria solē vȝ ꝛ lunā pp debilitatē radioꝝ aliaꝝ stellarū respectu solis ꝛ lune: hec ē q̄ ꝓbabiliter qđ dicit Arist. de significatione haꝝ coronaꝝ: ꝛ est valde ꝯfusum. ¶ Scias q̄ ꝙ Seneca ordinatius tradit haꝝ ipressionū significatū sic: he coronę cū dilapse sint eq̄liter vel in semetipsis diu stātes euanuerunt signat̄ qes aeris ꝛ trāquillitas: cū autē ad vnā ptē cesserint illinc vētus est vñ fundunt̄. Si rupte pluribꝰ locis sint tēpestas sit: q̄re id accidit ex his que iaȝ ꝓposui itelligi pōt: nā si facies vniuersa subsedit appet eā vētū p aera incūbere: ꝛ iō illa regio ventū dabit: at cū vndiqȝ ꝛ ꝯcerta ē lacerata manifestū pelb⁹ ꝛ a pluribꝰ in illā ipetū fieri ꝛ ingetum aera hic atqȝ illinc assilire: ita extrahere ex hac substātia celi taȝ multa tēpestas ꝛ vndiqȝ laborātis tēpestas futura plurium apparet ventoꝝ: lȝ autē superius dixim⁹ istas coronas fieri die ꝛ nocte: tamē vt supra diximus raro fiunt de die: iō qdā grecoꝝ dixerūt ꝙ de die nō fiunt: sed hos redarguunt hystorie experimēta: que sepe probauimus oculis nostris.

Opinio Senece.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarās diuersa noīa iridis.

Postq̄ autē dixim⁹ circulū ꝯtinentē solē ꝛ lunaȝ ꝛ stellas ꝛ cām quare talis circulus apparet: nunc ꝯñs est vt dicamus irideȝ ꝛ modos coloꝝ eius: dicit̄ autē iris aliqñ arcus varius pp diuersitatem coloꝝ ei⁹: aliqñ dicit̄ arcus demonis: qȝ demon grece multa significat: vt dicit Cōmētator sup ethicā: aliqñ enim significat itelligentiā: aliqñ stellā preclarā ꝛ lucidā: ꝛ ideo Hesiodiste theologi q̄ oīa dijs attribuūt que apparēt in naturis: ꝛ precipue in celo vocabāt arcū demonis qđ est intelligētie vel sapiētie: ꝛ dicebāt arcum esse signū clemētie dei qȝ nec igne nec aqua vellet nocere mundo: qȝ in iride apparet rubeus color q̄ est ex humido inflāmato ꝛ hoc significat ꝙ nō oīno preualet aqua sup ignē cū ignis aliquid habeat in arcu sue opatiōis: apparet etiā ibi viride ex aqueo indigesto qđ significat ꝙ nō oīno preualet ignis super aquā in iride: cū habeat aliqđ sue opationis. ¶ Plus etiā aliud signū esse dicūt ꝙ arcus iridis nunq̄ apparet nisi in tēpore qđ in parte est serenū: ꝛ in parte humidū: ꝛ serenū quidē est ex calido sicco qđ ꝯuenit cū virtutibꝰ ignis: humidum autē ē ex frigido ꝛ humido qđ ꝯuenit cū potētijs aque: ꝛ ita cū vtrūqȝ operet̄ ad irideȝ cōstat ꝙ neutrū preualet alteri: hoc autē Hesiodiste dicebant esse signū qđ nec inundabat diluuiū ignis nec diluuiū aque p itelligentiā que sapientia sua gubernat mundū: de diluuijs autē aque ꝛ ignis alibi est tractandū: tangit̄ autē de eis in timeo Platonis. ¶ Arcū autē demonis alij dicebāt: qȝ est solis precipue qui pre alijs lucet tantū vt dicat̄ sol q̄si solus lucēs: qȝ ex lumie solis resultat in aere: ꝛ antiq Pōtifices idoloꝝ: arcū q̄ iris dicit̄ dee Iunoni ꝯsecrabāt qȝ Iunonē vȝ diuinā aeris eē dicebāt: ꝛ his de causis que dicte sūt varia sunt noīa de iride apud diuersos.

Iuxta illud scripture ponā arcū meū in nubibꝰ celi: ꝛ erit signū federis inter me ꝛ terram.

¶ Cap. 7m. De his que videtur in iride vt postea reddat̄ cā ipsoꝝ: ꝛ quare pictores nō pñt pingere plene colores iridis.

Videamus ergo pmo que sūt i ipso iride: vt postea ꝯuenietius possimus reddere causas ipsorum. Dico ergo ꝙ iris arcus est rotundus: vel fere rotūdus nō excedēs semicirculū ꝛ frequēter existens partito semicirculo minor: ꝛ videt̄ minor nō in quātitate: sed in claritate colorum

eius in

eius in ipso ortu vel occasu solis: eo ꝙ tūc solis radius debilitat̃ in vaporibus in oriēte vel in occidente: ⁊ nō pōt claro lumine irradiare oppositū situ: q̄a iris cū sit solis speculū non resultat nisi in opposito solis pp̄ diminutionez ergo eius qḋ est in ipso ortu vel occasu resplendet de radio solis in nubibus: que sunt in situ opposito solis videt̃ arcus obscurus tūc: ⁊ paruoꝝ coloꝝ ⁊ paucoꝝ s3 maior tunc fit in quātitate: q̄a quanto sol est altior tāto arcus est minor: ⁊ quāto sol ē inferior: tāto arcus est maior: vñ cū sol fuerit in ipso ortu antequā ꝓijceret radios in occidentem quādo ꝓijcit eos ad lineam meridiei visus fuit arcus semicircularis: qui erat q̄si circulus meridiei stans in medio celi ⁊ cornua eius fuerunt versus aq̄lonem ⁊ meridiem: ⁊ erat in mane ⁊ habebat colores valde obscuros ⁊ turbidos ꝓpter cāz que dicta ē: hic aūt arcus in diuersis tēporibus diuersimode apparet: in equinoctio enim autūnali ⁊ post ipsum in qualibet hora diei pōt apparere arcus. s. in mane ⁊ in sero ⁊ in meridie: sed cuz sol est in oriente in mane apparebit arcus in occidente: ⁊ cum sol est in occidēte in sero apparebit arcus in oriēte: sole autez existēte in meridie post equinoctium autūni: quando sol currit in signis meridionalibus in meridie potest apparere arcus in aquilone: q̄a cornua porrigit in orientem ⁊ occidentez: ⁊ hoc p̄cipue fieri potest sole in Sagittario: ⁊ Capricorno existente: q̄a tunc multū declinat ab aquilone: ⁊ ideo pōt tūc in aquilone apparere arcus: s3 raro videat̃ ꝓpter multitudinem ⁊ spissitudinem vapoꝝ impedientium splēdorez solis: tempus aūt illud est quando nox ꝓlōgat̃ super diem: ⁊ est dictum illud intelligenduz quo ad nostram habitabilem tīa: quoniaz in meridie posset ēt apparere arcus in tēpore quando sol declinat ad aq̄lonez eadez rōne: sed nos nō experti sumus aliq̄d de habitatione meridiei sm̄ partē terre: que est vltra equinoctialem: in estu autē quando estas est: hoc est in toto tempore quo accedit ad Zenith capitum nostroꝝ post equinoctium vernale: nō potest apparere arcus in aquilone in media die: eo ꝙ tūc radius solis ad aquilonem breuior est q̄ semidiameter circuli ad talē distantiam rei eleuate super speculum nō potest fieri reflexio super speculuz aliqḋ: opz enim nos hoc sumere a sciētia perspectiuoꝝ: ꝙ reflexio que fit in speculo est ad oppositionē diametri vel fere ꝙ res eleuata super speculum rectum per minorē partem q̄ sit semidiameter si intuetur speculum in estate: ergo in mane et in sero pōt apparere arcus: sed non in meridie. ¶ Est etiā aduertendum ꝙ duo arcus possunt videri nō q̄dem in vna nube ex eodē situ: q̄a sepe videntur tres ⁊ aliquando quattuor in vna nube: sed in hyeme sole in meridie existente possunt apparere duo arcus ex oppositis sitibus l3 raro ꝯtingat: ⁊ erūt illi parui valde quasi iacētes super terram in p̄cto orientis ⁊ occidentis: ex his autē que etiam videnṫ in arcu est: ꝙ frequēter apparēt tres distincti colores ⁊ ordinati in quolibet arcu: ⁊ non mutanṫ ꝙ in vno arcu sint quidaz ⁊ in alio arcu sint alij: ⁊ inter hos tres colores ille qui est intrinsecus debilior est in participando lumē q̄ alij duo. s. medius ⁊ extremus qui est super arcuz ⁊ diuersificanṫ isti colores: ita ꝙ exterior ad cōuexuz arcus est vinosus qui rubicūdus dicitur sicut rubeuz vinū sole illustratuz: ⁊ hic color h3 partez arcus qui in rotūditate maioris est mēsure ⁊ quātitatis: color aūt interior in iride qui est ad cōcauum arcus minoris est mēsure in rotūditate iridis: ⁊ est tendēs ad viriditatez qui est sicut rubigo eris illustrata per solē vel sicut vitrū non multū viride sole illustratū. Medius autē color ceruleus est: ⁊ in illo ē mixꝫ ꝙ iuxta rubeū ita incipit ꝙ non pōt distingui per lineā inter ipm̄ ⁊ rubeum: ⁊ similr̄ ad viridē ita determinaṫ ꝙ linea non pōt imaginari inter eū ⁊ viridem ⁊ hoc est vnuz de miris nature qḋ incipit a tā̄ sitibus ꝙ quasi indisticta videatur: ⁊ in tā̄ diuersa terminaṫ opus eius: ⁊ ideo pictores non possunt facere per oīa similes colores iridi: q̄a colores eoꝝ super lineas sunt disticti. ¶ Huius tamē ⁊ alia cā est: q̄a videlicet pictores colores ponere nō possunt exp̄ssi3 nisi in mā terrestri que peruia nō est: colores autē iridis sunt in substātia peruia: ⁊ eiusdē terminata causa est. s. q̄a hic nunq̄ pictores ponant duos extremos ex quibus sine unitione coloris alicuius resultet tertius: sic autem fit in iride: vt infra ostendemus: quia ex diuersis extremis tertius resultat ⁊ illū medium colorez iridis p̄cipue pictores assimilare nō possunt propter cām predictam ⁊ vltimam: color autez vinosus iridis ⁊ viridis nō cōmiscenṫ vt faciant tertiū: ⁊ tñ resultat ex ipsis: vnde etiā inter viridē ⁊ vinosum apparet citrinitas ⁊ rubedo quedā in colore medio. Ista ergo sunt que expresse inueniuntur per visum in arcu demonstrari ⁊c.

¶ Cap. 8m. Et est digressio declarans opiniones antiquorū de figura ⁊ causa iridis.

Antiquoꝝ vero quidam volentes reddere cās figure ⁊ coloꝝ iridis diffinitionez supponebant arcus eē duplicem. Dixerūt eni iridē esse multaꝝ imaginū solis cōfusiōes: ⁊ hoc quo ad colores qui apparēt in iride. Adhuc aūt quo ad figurā iridē diffinierūt eē imaginē solis roscida ⁊ caua nube ꝯceptam. ¶ Cām autē quare fit confusio ex imaginibus solis differēter assignāt: dicit enī3 Parianus arabe Caldorus geometer: ꝙ si fiat speculū ꝯcauū qḋ sit ps sectē siue pile siue spere si extra mediū steteris quicq̄ iuxta te steterint inuersa tibi videbunṫ: ⁊ priores a te q̄ a speculo: idē aūt dicit euenire in iride qui est imago solis in nube cōcaua recepta: ⁊ ideo imago solis a latere nubis discedit ⁊ in nos cōuersa videṫ. Possidonius ēt nullis idicat iridez esse solis speculū in nube cōcaua figuratum eodem mō Pariano: s3 dicit colorem nullū esse in iride cum Parianus dixit colorē igneū iridi esse a sole. Ceruleū aūt a nube ⁊ ceteros colores vtriusq3 istoꝝ esse mixturas. Inq̄t enī Possidonius ꝙ si color aliquis eēt in iride maneret: nūc autē interit: ergo nō est ibi color verus: sed apparētia coloris: huic aūt ꝯcordat Nero imperator vnifice ingens. Colla Cytheriace splēdēt agitata columbe. Et varijs coloribus pauonū ceruix quotiēs aliquo deflectitur nitet. Est ḡ sm̄ istos coloris apparētia certa: nō aūt coloris esse sm̄ veritatē: hoc aūt ⁊ alio signo ꝓbat Possidonius. Si. n. inq̄t esset verus color propinquior iridi: melius videret illū colorē q̄ remotus. Nūc aūt econuerso accidit: q̄a remotus ab iride discernit iridē ⁊ nō qui est iuxta iridē. Cōstat ḡ colorem veꝝ in iride nō esse: sed apparētiaz coloris. Adhuc aūt inducūt ꝙ lapis exagonus sicut crystallo partim tēctus in vmbra ⁊ partiz in radio solis veniēte per fenestram: facit colores iridis ex opposito: cū tñ isti colores non sint in lapide nec in pariete nec in sole. Constat ergo illos colores nō veros esse: videnṫ autē isti fuisse de sñia Pithagore: qui colorē non dixit eē veꝝ: sed apparentiā quādā: ⁊ ideo epiphanū eū. i. desuper apparētē appellauit. Seneca aūt qui multoꝝ cōfert sñias in hanc videṫ cōcordare: quoniā dicit Possidonius ingens: ꝙ in nube roscida iā pluere incipiente: quot sunt gutte in aere: tot sūt specula que vt possunt rep̄sentantia circa solē ex opposito radiantem super guttas illas imaginem ex oībus guttis cōfusam reflectunt in nubē cōcauam: ⁊ hoc idolū in nube dicit eē arcum: distinguēs aūt inter guttā ⁊ speculū quedā specula recte rep̄sentātia sunt imagines reꝝ: quedā aūt rep̄sentāt res maiores q̄ sint: ⁊ quedā nūero inspiciente populū rep̄sentāt ꝓpter multos angulos qui sunt in superficie speculi: quedā autē rep̄sentāt nō imaginem: sed cōfusuz quid indistinctū: sicut quādo speculū est paruuz: sed tale speculuz est gutta: ⁊ ideo quedam hūt gutte tangentes imaginē solis sicut colorē ceruleum: quedā aūt hūt solis illuminantis guttam sicut colorem igneū: quedā autem hūt mixta ex vtroq3 sicut colores alioꝝ: figuram autē illi rotūdaz dicunt esse ex sole illumināte ex nube ꝯcaua in qua figuratur. Antiquiores aūt his poete q̄dā metaphorice loquentes iridē dicūt eē super cameraz Iunonis in qua cōclusus est serpens ⁊ solē illam camerā īpugnare sagittis vt custodiat serpentē eo ꝙ matri sue Latone parituree Apollinē ⁊ Dianā obstiterit Iuno ⁊ ipsos deos in cunis inuaserit: sed tunc Apollo qui solē signat euasit ⁊ ipsam beluam sagittis interfecit ⁊ matrē Latonam ⁊ sororē Dianam a morsibus bestie liberauit: auctor autez huius fabule ferṫ Euripedes qui in insula Delos ob huiusmodi causaz sub noīe Apollinis tali asserit sub imagīe iuuenis alati qui in sinistra habet sagittas: ⁊ cōfodit serpētem sub pedibus suis ante vetulā Latonā ⁊ canā puelle Diane pugnantē: cuius fabule hoc est mysteriuz ꝙ Latona terra sit in primo chaos in quo mūdus incepit prius ceteris elementis confusa petēs ima: vel Latona sit p̄ma materia qḋ verius est que in p̄mo chaos confusa fuit oībus in se permixtis ꝯtrarijs ⁊ formis

Mysteriū fabule.

parturiensq3 erat precipue luminosa celestia ⁊ arida terrestria ex quibus ⁊ per que erat generatio futura. Sed obstitit illi Juno que aeris erat: vt inquit Euripedes diuinum nubē habēs serpētem hoc est vaporem imixtū aeri: cuius ascēsus curuus est sicut tortuositas serpētis nec permittebat solem fulgere: nec permittebat etherē qui Diane cōsecratur errore antiquorum seruari donec e cunis euasit iam adultus ⁊ confortatus Apollo.i. sol ⁊ radijs quasi sagittis iaculauit vaporem ⁊ serenauit etherē ⁊ exiccauit terram: ⁊ expulit vulnerstam bestiā quā Juno recipit in camera nubiū in quā cameram continue iaculat sol radios ⁊ vestigia radiorum apparent in iride: ⁊ hec vestigia sunt arcus qui dicit iris: ex oib⁹ his autē p3 q̄ oēs pōt tam nāles q̄3 perspectiui q̄3 etiā3 poete concordant in hoc q̄ iris sit speculum solis in aquosa nube: q̄re autē sit speculū solis nō est ex dictis eorum satis manifestū.

¶ Cap. 9ᵐ. Et est digressio ostendens quid verum ⁊ qd falsum sit in dictis antiquorum.

Resumentes ergo dicta p̄horum videamus qd verum ⁊ quid falsum sit in eis: qd ergo concorditer dicunt iridem esse multarum imaginū solis conuersiōis calūniam non habet: qa hoc absq3 dubio verum est q̄ quelibet gutta rorationis que paulatim descendit a nube speculū est solis cōfuse representans lumē eius: sicut infra dicemus: qd aūt dicunt iridē esse imaginē solis roscida ⁊ concaua nube conceptam non h3 veritatē. Si enim in caua nube figuraret acciderent incōuenientia tā ex parte idoli q̄3 ex parte visus: aut enim idolū solis figuraret in nube concaua fm formam concauitatis nubis: aut fm modū speculi concaui. Si figurat ad concauitatē nubis aut cōcauū versum est ad solē: ⁊ sol directe pijcit radium cōcauum: cuius apertura porrigit̄ cōtra solem: aut cōcauū versum est ad terrā a rore nubis qui paulatim descēdit sub cōcauo reflectitur imago sursum in nubis concauitatē ⁊ sīquidem concauum nubis versum est ad solē ⁊ sol figurat se in concauo illo: tūc cornua iridis deberent eē visa ad solem ⁊ arcus globositatis versus oppositum situm solis debet recedere a sole: hoc autem modo nunq̄3 visus est arcus figurari. preterea tūc cornua arcus semper erunt multo propinquiora aspicientib⁹ arcū q̄3 medietas ei⁹: que oia nunq̄3 in iride sunt visa. Si autē concauum nubis versus terram respicit: tūc arcus resplēdet p̄mo in humido rorante sub nube ⁊ repercutit̄ supra in cōcauum nubis: sicut si eēt speculum cōuexum sub cōcauo ⁊ imutaretur cōcauum ab imagine speculi cōuexi: ⁊ ex hoc sequunt̄ duo incōuenientia: vnū qdē q̄ arcus debet apparere inersus sicut imago que recipit̄ in cōcauo. Si eni quis aspiciat in concauo speculo imago ei⁹ apparet inuersa: arcus aūt nunq̄3 apparet inersus. Alterum autē incōueniens est q̄ arcus nunq̄3 deberet videri: qa semp inter nos ⁊ cōcauum nubis in quo figurat̄ iris est latus nubis vnū qd occultat a nobis totū hoc qd apparet in cōcauo: ⁊ sic nunq̄3 videret̄ iris qd tamen est falsum. Si aūt daret̄ q̄ concauū nubis recipit ad modū speculi concaui: tunc seqtur qd p̄us est dcm̄ q̄.s. apparebit arcus inersus qd nunq̄3 videt̄. Seqtur nihilominus oē illud incōueniēs qd prius dcm̄ est. Manifestū est ergo q̄ iris nō figurat̄ in cōcauo nubis. Supponebant tn̄ hoc pro certo oēs antiqui ⁊ multi modernorum supponunt hoc nesciētes virtutē speculorum. Possidonius autem singulariter dicit q̄ iris est cōfusum speculum solis in nube concaua dicēs: q̄ idolum impressum in speculo concauo nō videt̄ expresse nisi aspectus sit in diametro veniente Apollo per centrum concaui qd vocat ipse aspectum in are cōcaui esse. Si autem a latere dextro vel a sinistro cōcaui oculus sit aspiciēs extra speculum concauum esse nō videtur nisi confusus color imaginis impresse in speculo concauo: ⁊ ideo dicit q̄ aspiciēs iridem nunq̄3 existit in are cōcaue nubis: sed potius extra nubē in opposito nubis: ideo non videt̄ expressam solis imaginem in nube sed colores solis confusos qui sunt iris: hoc autē q̄ falsum sit nō est difficile probare per antedicta: licet eni cōcedatur hoc de speculo concauo qd dicit propter demōstrationes: et hoc probant in scientia de speculis ⁊ visu: tamē in nube talis aspectus eē non pōt: stans eni extra totum concauum nubis in opposito nubis in tantū q̄ nubes est aspicienti in occidēte: si aspiciēs sit in oriente ⁊ ecōuerso nubes aspicienti in oriente: si videns sit in occidēte: non videt nisi latus nubis rotūdū ad se versum: ⁊ nihil intuet̄ de concauo nubis: cū ergo spissa sit nubes aspiciens nihil videt de his que sunt in nubis concauo: ergo nunq̄3 videt̄ arcus si est ibi vt dicit Possidoni⁹ nec confuse nec expresse. Si autē fortasse dicat q̄ videt̄ per nubem putū hoc stare nō potest: qa cum oēs nubes plurimūse sint densē: nō potest oculus penetrare per ipsam. Adhuc aūt ⁊ si deberet esse pala: tunc debent colores iridis videri sicut obiecti sub tili pāno nigro qd nō est verum cum expresse ⁊ clare videantur sepe. Adhuc autem de natura spere est hoc q̄ imagines aliter disponunt̄ in concauo ⁊ aliter in conuexo vt dicit̄ in perspectiuis: que enim in concauo est conuersa ad dextrum in cōuexo erit conuersa ad sinistrū ⁊ econuerso. Si ergo iris in concauo positus nubis stat recte cōuersus d3 videri in cōuexo super qd terminatur radius oculi intuentis: que oia sunt contra visum nostrum. Si autē aliquis dicat propter istam rōnem q̄ iris depingitur extra supra nubis conuexum ⁊ propter cōuexū nubis apparet arcualis: hoc etiā stare nō potest: qa fm hoc nubes in extremitate sue rotūditatis acciperet formam solis: cū ergo nubes sit rotunda erit iris totus circulus cōpletus. Adhuc aūt res que videt̄ in cōuexo speculo apparet in pūcto diametraliter opposito rei in se: ergo imago solis videri deberet in pūcto spere nobis qd diametraliter opponitur soli ⁊ nō in nubis extremitate. Adhuc autē sicut dic̄ Euclides speculū non tm̄ manifestat imaginē rei: sed et distantiam eius a speculo: qa res que lōge distat a speculo videt̄ eē in profundū speculi ad tātam distantiam ad quantam distat a superficie speculi. Si ergo speculum solis est nubes: vt dicit Possidonius: ⁊ iris est imago solis cōfusa in speculo illo d3 nobis apparere in profundo nubis ad tātam distantiā quanta est ab oriente in occidentē eo q̄ tanta est distantia solis a nube que est speculum solis in representando iridem: qd falsum est cū videamus sepe iridem longe ante superficiem nubis in qua apparet: qui eni sollicite cōsiderant res nāles experti sunt videri iridē: ita q̄ quātitas arcus in cornu vno sepe est inter vidētem ⁊ mōtem satis vicinū: ⁊ eodem videt̄ inter videntem aliquando esse ⁊ arborem satis vicinā vltra qd spatium longe sunt nubes in quibus et resoluat: hoc autē experimur per hoc: q̄ videmus mōtē vel arborem colorari eisdem coloribus qui sunt in iferiori parte iridis quādo per iridis inferiorē partē videmus mōtem vel arborem: cōtingit autem experiri maxime quādo nauigamus sup maximas aq̄s fluminum: eo q̄ super flumina ⁊ aq̄s nubes sunt maioris rorationis ⁊ aer maioris humoris q̄3 alibi ⁊ in rorationib⁹ talib⁹ effigiatur iris sicut nos iferius ostēdemus. Qd autem asserūt veritatem colorum nō esse in iride oino videt̄ absurdū: cū enim lux oium colorum sit hypostasis ⁊ substantia formalis ⁊ cōstituat colores intincta radijs suis in perspicuo denso cōstat ibi verissime esse colores vbi talis lux manifestissime tāgitur in perspicuo aeris humidi vel rorationis descēdētis. Sic autē fiūt colores iridis: ⁊ ideo verissimi sunt colores ⁊ in tanta arte nature facti q̄ eos ars pictorum ad plenum assimilare nō pōt: vt supra dcm̄ est: hoc aūt qd dicūt Pithagorici q̄ ideo non sunt colores qa nō manēt nullam h3 rōnē: accidit eni colorib⁹ nō diu subsistere propter mām in qua sunt que est in casu cū depingant̄ in ipsa. Si enim esse verum nō h3 q̄ nō diu permanet tūc verior hō est qui diutius viuit q̄3 ille qui statim morit̄ quādo nascitur qd est absurdū. Si aūt ex situ aspicientis causat̄ color huiusmodi sicut in collo colūbe dicit fieri Democritus: ⁊ Nero imperator dicit fieri in collo pauonum: tūc in diuersis sitib⁹ vidētes iridem in diuersis coloribus debēt eā videre qd est absurdū: vnde constat antiquos in hoc errasse: erroris aūt occasio fuit: qa nesciuerūt distinguere iter esse māle coloris: ⁊ eē formale: māle eni h3 esse in qualitatib⁹ subiecti in quo est sicut nigrū causat̄ in terrestri ex calido aducēte ⁊ siccante cōtrahēte poros ⁊ superficiem in humido etiam ex frigido cōdēsante substātiam ⁊ cōstringēte superficiē: sicut apparet in nube nigra ⁊ carbone nigro q terrestris est. Formale aūt eē coloris ex luce est: ⁊ ideo in superficie clara porosa in qua multa lux pōt diffundi albedo est: et in superficie terrea obscura in qua lux intrare non pōt p̄uatio lucis est que est nigredo: ⁊ de hoc tractādū erit in scia de sensibus ⁊ sensibilib⁹. ¶ Antiqui ergo qa videbāt eē māle debile colorem in iride asserebāt nō esse colorem verum: sed dicebant coloris apparentiam ex situ aspiciētis ⁊ ordine rei visibilis peruenire.

Nō 3 Pithagoricos.

peruenire. Nō incōuenienter autē opinatus est Euripedes poeta esse iridē sagittas Apollinis affixas in superficie camere Junonis in qua serpentē matris sue inimicū abscondit: licet enī sonitus in hoc errauerat q Apollinē mundi mentē dixerit: et sonitus Orpheū putauerit solem eē Apollinē: eo q Orpheus a sole mētem et consilia bona dixit insui hominibus: tū in hoc nō errauit q dixit iridē esse sagittas solis: qa in veritate colores iridis non sunt aliud nisi radij solis humore vaporis vel nubis diuersimode tincti iaculātes vaporem aqueum: quem Euripedes serpentem nominauit causa supra dicta est: hec aūt sequēs smo demōstrabit.

Cap. 10m. De cā efficiente et mālī colorum iridis in cōi.

Recitatis autē his que de opinionib⁹ antiquorū videbant dicēda: redeamus ad sniam Ar. cōsiderantes causas colorū qui in iride videntur. Dicimus ergo cōiter: q que ad cām efficientē et mālem: vna et ālis cā est iridis et colorū perpēdiculariter ad solē in nubib⁹ aliquando erectorū de quibus nos dicemus. Cā aūt efficiens vtrorūq est radius solis rediens repercussus et reflexus ad vaporē in multiplici refractione: qui vapor stat cōtra nubē hoc est aū nubem quādo incipit descēdere tēpore pluuie: et hec reflexio radiorū in parte ālis est reflexioni radij venientis per fenestrā in vas aque: et refracti ad parietē oppositū: omni enim modo refrangit radius in guttis humidis descendentibus de nube: et ex multa refractiōe radij multiplicatur ibi lumē in corporibus humidis ex opposito sitis: et si vellemus simile istud bene adaptare tunc sub radio ingrediente per fenestram non deberet poni vas aque: qa vas impedit solē: qd non pōt pertransire per aquam: et ideo non transit radi⁹ per aquam directe ad oppositū: sed deberet aqua rotari in radiū multis guttis paruis: qa tunc quelibet gutta reciperet radium et reflecteret ad aliā: et ad parietem oppositum: et tūc fieret reflexio similis coloribus iridis: et ideo alij ibi ponūt exemplum de lanifice pānum villo bene madidum lenta q̄dam excussione excutiente in radijs solis: post illum enim multi colores apparent in pariete directe: et non super eum sicut fit in radio reflexo a vase aqueo.

Cap. 11m. De iride lune et de his que antiqui dixerunt de ipso: et que sunt experta a modernis.

Videtur aūt iris per diē ex radio solis per noctē ex radio lune: antiquores ibi putauerūt q iris ex radio lune nunq̄ apparet de nocte: cū erroris eorū fuit: qa difficilis est obseruatio nocturna: et qa arcus nō apparet nisi in aere alicubi sereno et alicubi turbido: hoc enī raro ꝯtigit. Adhuc aūt nō apparet vt dicit Aristo. ex luna nisi postq̄ fuerit quartadecima et fit in occasu vel in ortu suo. Dicit enim q nō videt iris lune in. 50. annis nisi bis: et hec v̄ba sunt diligēter attēdenda: qa infra ostendet q sole existe in meridie in Sagittario vel i Capricorno pōt eē iris per diē in aqlone: cū ergo luna se habeat ad iridē noctis sicut sol ad iridē diei pōt iris noctis apparere in aqlone cum luna est in meridie. Adhuc aūt reflexio que fit ad speculū indicat idem: esto enī q simus in fine septimi climatis: cuius latitudo est versus aquilonē. 58. graduū qualis est latitudo ciuitatis Colonie fere: et addamus illis gradib⁹ perfectā declinationem solis: que est fere. 24. graduū ad meridiem: cū ergo luna erit ibi declinabit a nobis fere per. 72. gradus in qua declinatione potest fieri reflexio ad nubē que est ex parte aqlonis: qm luna super orizontē tunc non habebit. 24. gradus: nō ergo semp fit iris lune ad orientē vel occidentē. Ne aūt hoc i dubitationem veniat dicam a me et a multis alijs visū fuisse arcū per noctē in aquilone luna existēte in meridie: nec erat luna plena sed erat amphitrios hoc est satis plus q̄ dimidia aliquantulum deficiens a plenitudine et erat luna in meridie vltra zodiacū in signo Capricorni in principio signi illius: sol autem erat in fine Thauri circa initium Geminorū: neq videt verū qd dicit q in. 50. annis non apparet nisi bis: qa veridici experimentatores experti sunt q in eodem anno iris noctis bis apparuerit. Adhuc autem rō non esset quare non apparet nisi bis in. 50. annis cum hoc in nullo fit cursu superiorū: nec in coniunctiōe eorū nec super hoc aliqd tradiderunt obseruatores astronomorū: et ideo puto ego q

Nō quō dicit Ar. sit intelligendum.

istud Arist. recitauerit ex opinionibus aliorū: et non ex veritate demōstrationis vel expimēti cū absq dubio expta sint a me: et ab alijs vidictis ꝯsideratorib⁹ socijs meis ea q̄ sūt obra.

Cap. 12m. Quare gutte sic rotātis nubis sūt specula solis.

Volumus aūt hic verificare hoc q iris sit speculū solis: et ideo opz nos accipe ab aere et receptionib⁹ diuersis speculorū vt meli⁹ itelligantur ea que dicturi sumus de colorib⁹ iridis. Dico ergo q hec ē nā ois puij sic aeris humidi et vitri: q qū radi⁹ venit in ipm et nō in ipo colorat aliquo colore q radius trāsiēs per ipsa defert illū colorem super corpora terminata: que sunt post puis illa: et ille color resplēdet sup corpora terminata que sunt post puia in qb⁹ colorat radius: sicut diximus q radi⁹ venit ex aq̄ rotata in radiū in aliqd corpus terminatū qd est post rotationē illam et aquā in radio infusam: et resplēdet color ille in quo tingit radius in aere vel aq̄ super corpus terminatū qd est iuxta radiū: huius aūt expssuz est exēplū in vitro colorato aut rubeo vel viridi aut croceo colore: qa radius trāsiens per vitrum illud ālis coloris efficit: et cū per vitrū trāsit super corp⁹ aliqd depingit oēs colores vitri sup corp⁹ illud: nec hoc est tm̄ in aq̄ vel in vitro: sed in oīb⁹ corporib⁹ plane superficiei que eq̄les in situ hāt partes q vna nō eminet super aliā: et habēt in nā splendorē sicut vitrū vel aq̄ et hāt in superficie tersionē siue politionē: qa nihil speculū est nisi planū hās splendorē et tersionē: taliū autē speculorū inuenimus diuersitatē in quantitate et potētia repsentationis: in speculis enī magnis superficiei plane distincte apparent imagines: et colores imaginū eo q sūt splēdida et plana et tersa et magna: in speculis ēt paruis planis et tersis et claris apparēt imagines et colores ipsarū dūmō nō sint sita in superficieb⁹ suis et sint mūda sine impressiōe macule alicuius: que fit in supficie speculi: tūc enim vident in eis colores distincti et figure distincte et separate ab inuicem. Si vo sunt specula minima eq̄lē supficiem nō habentia sed angulosā nec sint plana sed forte cōuexa vel ꝯcaua: tunc id qd videt in eis est tm̄ colores rei confusi et nō distincti siue separati et figure in eis discerni nō possunt: nec ēt colores apparent multū luminosi et mūdi eo q vna ps obūbrat aliam et offuscat eā: et ideo colores qui clare apparent in speculo si haberēt qualitatē totalitatis speculi nō apparēt luminosi in tali speculo paruo: hui⁹ aūt exemplū est in speculo cuius superficies q̄si ex granulis rotūdis est cōposita: in granulis enī illis nihil distinctū et clarū apparet: cū autē duplex sit speculū. s. extinctū in altera parte: sicut vitrū extinguit p plumbū et nō extinctū est speculum non extinctum peruium inequalis superficiei magis cōfusum q̄ id qd in altera parte extinctū est: in talibus enī speculis fortasse videt aliquid turbulentū ꝑpter cām extrinsecā: speculo etiā preter causas dictas que in essentia speculi accipiunt: duab⁹ enī de causis extrinsecus speculū apparet turbidū id qd resultat in speculo quarū vna est: qa forte lumē illustrans colorē qui obijcitur speculo nō est tāte claritatis quante speculum esset receptiuum: et ideo veritas coloris illius in speculo nō cōprehenditur clare et mūde: sicut supra diximus de sole illucescente in mane quādo impedit lumen. s. vaporibus: et ideo tūc non apparēt clare colores iridis. Alia aūt cā est debilitas visus aspicientis: qui sm̄ veritatē colorem resultantem in speculo cōprehendere nō valet: et pcipue si infirmat visus ex humore aliquo grosso turbido acuto defluente in pupillā oculi: tūc enim diuaricatur radius visuus super oculū eius: et impedit hō ne clare cōprehendat visibilia: vtrū aūt radius visiuus ab oculo egrediat ad visibile vel nō: dicēdū est in libro de sensibus: et ideo hic ptrāsimus hoc: hoc aūt tātū sciendū: q differētia speculorū quantū ad psentem pertinet speculationē est q speculū aut est magnū aut paruū: si paruū aut tante paruitatis q nō perfecte est capax forme: aut nō adeo excellens in paruitate: et si est excellēs in paruitate: aut est superficiei clare et mūdū: aut est supficiei turbide et ꝯfuse et tortuose: et iterū: aut est terminatū extinctū in altera parte qd reflectit radiū: aut est puiū qd trāsducit per se radiū sicut vitrū coloratū nō extinctū in parte altera: et adhuc aut est speculū solū: aut cum multis circūpositū vndiq: et siqdē est magnum planū clarum extinctū in altera parte clare repsentat ea que in ipso apparent: et reflectit radium ad intuentē. Si

militer si est peruius nõ excellentis perũitatis plane superficiei mũde ⁊ terminatum sine extinctum rep̃sentat apparẽtia in ipso reflectẽdo ad intuẽtem. Si aũt est excellẽtis p̃uitatis inequalis sup̃ficiei ⁊ nõ clarꝫ: ⁊ tamen terminatũ reflectit colores cõfusos ⁊ nõ imaginẽ. Si vero sit excellẽtis p̃uitatis p̃uiuꝫ ⁊ non clarꝫ ⁊ non plagũ accipit radium in colore suo cõfuso colorans ipm ⁊ traducens: ⁊ ideo non bene rep̃sitat sed p̃ue si multa sint simul talia qa ꝓijcit colorẽ conceptũ sup alterꝫ: ⁊ gñatur ibi cõfusio quedã indistincta colorꝫ ⁊ nulli⁹ figure distincte sit rep̃ntatio: q a q̃ ista p̃mittendo diximus de rotũditate arcus ⁊ colorib⁹ eius: ⁊ diximus in cõi ꝙ cã rep̃sentatiõis colorꝫ est tersio aeris humidi ⁊ guttularꝫ rotũdo descẽdẽtiũ a nube: nũc necesse est vt dicamus exp̃sse qualr̃ esse illarꝫ cõditionũ quas diximus de speculis cõfusis in rorãtiõe a nube descendẽte. Et ad hoc sciẽdũ ꝙ nunq̃ tersio ⁊ splẽdor sunt in aere ⁊ aq̃ nisi quãdo quiescunt a motu: cui⁹ cãm satis bñ dicit Aluredus ingeas ꝙ ex qete ptes aeris et aque cũ sint fixes cõsiuũt: ⁊ sic exterior sup̃ficies sit rotũda: ⁊ lenis recipiẽs radiorꝫ ip̃ssionẽ: ex motu aũt sit 9triũ: hui⁹ cũ motus sit qeti 9trius: ⁊ hec snĩa fuit Alexã. Peripathetici ⁊ Themistij: cũ ergo sic qescũt a motu aer ⁊ aq̃ recipiũt radium solis in ꝓfundũ sui: ⁊ restringit in ipsis ⁊ reddit corporibus vicinis ⁊ multiplicat: ex qua multiplicatiõe luminis ꝓuenit multiplicatio ⁊ maior claritas colorꝫ: ad apten⁹ ergo que dicta sunt: ⁊ dicamus ꝙ guttelle rorãdo descẽdentes a nube sũt specula p̃ua p̃uia nõ bene eq̃lia ⁊ nõ bñ mũda: ⁊ similr̃ aer itermedius eorꝫ qui est dep̃ssus ⁊ humescẽs in qb⁹ speculis p̃uis recipit radius ⁊ restringit de q̃libet in quãlibet ⁊ de guttulis in aerẽ humidũ ⁊ e9 ex quo multiplicatur in eis lumẽ: ⁊ tingit in diuersos colores eo ꝙ recipiũt q̃si colorem solis q est lumẽ radiorꝫ eius ⁊ nõ solis imaginem.

¶ Cap. 13m. De declaratione qualr̃ colores resultant in aere ⁊ aqua tanq̃ in speculo cõfuso: in quo est digressio excludẽs errorem quorũdam circa dicta.

Et aũt que dicta sunt exẽplo ꝓbant experto: hõ eni inuẽtus est ifirmus in visu: cui⁹ visus debilitat⁹ fuit ex humore grosso turbido in pupillas defluẽte in multa quãtitate: ⁊ dũ iret ex multo hũore tali abũdante in oculis ip̃mebat in humore illo imago ei⁹ cõfusa ⁊ p̃cipue oculorꝫ: sicut in speculo q̃dã ita ꝙ putans it aliũ fiterꝫ ire corã facie sua ambulare: cui⁹ cã fuit quã diximus: qa vꝫ effigies corporꝫ nata ẽ figurari in aere hũido ⁊ in aq̃ per eũ modũ quo figure rerꝫ sunt in reb⁹ ipsis: ⁊ qa hũiditas illis hũiditati aeris ⁊ aque deriuit in oculũ ifirmuꝫ: ⁊ iõ illis imago format aliquãdo in humore oculi: ⁊ fortasse hoc tale quid videt in aere quãdo aer est mũdus a vapore inferius ⁊ visus silr̃ mũdus ab humore defluẽte in pupillã: ⁊ fortasse tũc nõ videt. Sꝫ quando videnť imagines in aere libero a vaporib⁹ ab oculis sanis nõ põt hoc eẽ nisi quando excellẽs frigus reprimẽs vapores in terra ⁊ aq̃ vehemẽter inspissat aerẽ: qa tũc aer spissus efficitur tentiuus imaginũ: ⁊ rep̃sentatiuus earũdem: si aũt nõ videt talis imago in aere: hoc erit ꝓpter vnã duarꝫ cãrum s. ꝓpter turbulentiã aeris: aut ꝓpter debilitatem visus: visus aũt debilis potest eẽ duab⁹ de causis. s. ꝓpter se cũ est infirmus: aut ꝓpter obiectũ imitans visuꝫ quãdo vꝫ color vel lumẽ imprimẽs in aere vel in speculo est debile: est autẽ cauẽdũ hic ab expõne quorũdã qui dicunt ea que dicit Arist. de speculo equalis superficiei esse intelligẽda de speculo plano: ⁊ ea que dicit de speculo inequalis superficiei eẽ intelligenda de speculo conuexo: ⁊ de speculo 9cauo qd nullo modo stare potest qa qlibet istorꝫ speculorum munde rep̃sentat colorem ⁊ figuram imaginis distinctã ⁊ expressam ⁊ reflectitur radius a quolibet illorꝫ ad angulum equalem cũ angulo radij incidentis in speculum: qd nõ fieret si non clare ⁊ munde figura rep̃sentaret in cõcauo ⁊ cõuexo. Adhuc autem nos videmus hoc eẽ falsuꝫ qa cõuexũ est speculum quo cõiter vtimur ⁊ ab illo optime rep̃sentat color ⁊ imago ⁊ in nullo videtur a plani speculi representatione differre nisi qa minor apparet figura in cõuexo q̃ȝ in plano. Dicunt etiã isti a quo cauendum est valde. s. ꝙ debilis visu a quacunq; causa visus debilitatur videt imagines in aere: cuius causam esse dicunt ꝙ visus s̃m geometricas perspectiuas videt eẽ in extremitate radij emissi ab oculo: ⁊ quia visus sanus penetrare potest vsq; ad rem visaꝫ ꝓpterea non videt imaginem nisi in re visa in qua terminatur radius: quãdo autem infirmus est visus ⁊ obscurus tunc non terminat in re visa sed citi⁹ forte ad duos vel tres passus: ⁊ ibi videt imagineꝫ. Si eni verꝫ diceret tũc cessaret opinio Arist. in hoc qd dicit ꝙ videmus intus suscipientes ⁊ nihil extramittentes. Adhuc aũt si ꝯcedat nos emittẽre radiũ quãdo videm⁹ in cui⁹ extremitate nobis apparet res visa tũc oporteret vnũ videre reꝫ ad duos passus an̄ se ⁊ aliũ ad tres ⁊ tertiuꝫ ad sex: ⁊ ita oẽs differenter rẽ viderẽt cum vix nunq̃ cõtingat plures eq̃liter fortẽ visuꝫ hẽre: adhuc aũt istã sniam Aristo. ita vt nos diximus oẽs ꝓbl. s. Alexã. ⁊ Themistius ⁊ Porphyri⁹ sunt interpretati: Seneca et in libro nãliũ qõnũ vbi recitat opi. Arꝫ. de iride per hũc modũ quẽ diximus recitat eam.

¶ Cap. 14m. Et est digressio declarãs causas colorꝫ ⁊ figure iridis vt oia que dicta sunt ⁊ dicẽda facilius intelligantur.

Ad euidentiã aũt oium p̃cedentiũ ⁊ subsequentium nos hic simul ponamus cãm colorum iridis: ⁊ cãm figure eius ⁊ cãm ordinis suorꝫ colorũ s̃m nostrã opinionẽ ⁊ ostẽdemus postea qñ cõcordat cũ opinione Algazel: ⁊ cũ opiniõe Nicolai peripathetici ⁊ cũ opiõe Aristo. ¶ Dico ergo p̃mo ꝙ certissimũ est ex natura grauis aquei grossi ⁊ leuis calidi ⁊ subtilis que sunt in vapore eleuato: quoniaꝫ vapor habet figurã pyramidaleꝫ: ⁊ cum descẽdit vapor aqueus cadens ⁊ pluens pyramis illa basim hꝫ in terra ⁊ conum supra in aerẽ: ⁊ cum aliquãdiu descendit maior pars pyramidalis illius figure iacet in terra: cũ autẽ nubes rorare incipit ante pluuiam magnaꝫ necessario sunt sub nube quatuor corpora peruia: quorꝫ primuꝫ est nubes spissa nigra: scdꝫ est roratio subtilis minutissimarꝫ guttarꝫ in superiori parte sub concauo nubis: tertium aũt est roratio grossior magis continuata inferiori parti pyramidis: ⁊ quartum est aer tam humescens imixtus omnibus his spissus ex frigore ⁊ hũiditate ex alteratione roratiõis descẽdentis per ipsuꝫ: stat ergo tũc pyramis rorationis duplicis grosse vꝫ inferius ⁊ subtilis superius sub cauitate nubis imixta aeri spisso ⁊ hũido: ⁊ hec adaertenda sunt ex parte eius in quo sigillatur iris: sicut in subiecto: ex parte aũt solis intelligendũ est: ꝙ sol in omni situ potest facere iridẽ in nube: qa non ab omni situ ⁊ irradiatione solis ad nubẽ fiet reflexio ad oculos intuẽtiuꝫ ⁊ ad solem: opꝫ enim ꝙ sol irradiet nubeꝫ inferius vbi sunt illa q̃tuor perspicua que diximus: qa si irradiaret superius nubẽ caderent radij eius super nigrã nubeꝫ: ⁊ nõ faceret irideꝫ: et opꝫ ideo ꝙ sol sit in opposito situ nubis i qua vꝫ fieri iris ad determinãdũ descensuꝫ: quẽ nos infra dicemus: qa hic op⁹ nõ habemus de ipso: cũ ergo sol ex situ opposito irradiat super pyramidẽ de qua diximus fit reflexio radiorꝫ solis multa a q̃tuor perspicuis corporib⁹ que. s. refrangũt radios solis s. a roratiõe grossa aquosa inferiori ⁊ a roratiõe subtili ⁊ vaporosa supiori: ⁊ ab aere spisso humescente imixto: ⁊ a nube spissa suprema: fit aũt refractio radiorꝫ ad extremitates pyramidis aquose: que est sicut globus sectus per mediuꝫ aliquantuliũ eleuatior in medio q̃ȝ sit semispera ꝓpter quaꝫ eleuationẽ accedit ad figuram pyramidis: radij ergo in extremo illius multiplicati ꝓpter multã eorꝫ refractionẽ generãt colores iridis: qa radij diffusi in roratione inferiori grossa que hꝫ humidũ aquosuꝫ magis resolutum ⁊ indigestũ ⁊ ꝓfundati in ꝓfundo eius faciunt colorẽ viridem clarꝫ: si multa est ibi lux ⁊ parꝫ est ibi perspicuũ vel obscurꝫ: si sit lux p̃ua ⁊ impurꝫ p̃spicuũ: radij aũt solis in supiori roratione que multuꝫ hꝫ de fumoso terreo adusto cõstituunt ibi ruborẽ ad modum coloris vini rubei per qd fulget radius solaris: ⁊ ille ẽ rubor clarior ⁊ obscurior: s̃m qd multiplicatur ibi radi⁹ solis ⁊ ex hoc ꝙ purus vel ipurus est s̃m perspicuũ spatiuꝫ rorationis superioris: in medio aũt vbi aer est imixtus humefactus cõstituit color rubens: ⁊ est variatus ille color iter album ⁊ rubeũ in superiori parte ⁊ inter albũ ⁊ viridem in inferiori parte eius. Si eni fuerit aer tenuis parꝫ hñs de humido: ⁊ minus de subtili fumoso intenso erit valde pallens color: ita ꝙ parꝫ potest discerni citrinitas ei⁹: ⁊ si habuit de humido plus ⁊ parꝫ de fumoso erit magis declinãs ad nitoreꝫ eius: ⁊ si habeat plus de fumoso erit citrinus vel hñs colorem palee qui medius est inter citrinũ ⁊ pallidũ: hec ergo ẽ

verissima

verissima cã colorum iridis. Cã aũt rotũditatis est ex duobus congregata. s. ex subiecto in quo depingit᷑: ⁊ ex cã efficiẽte: ex subiecto qdem qꝛ sicut habitũ est subiectũ eius est roratio descẽdẽs: ⁊ illa est globosa pyramidal᷑: ⁊ in illius supficie in circuitu depingit᷑: ex cã autẽ efficiẽte: qa sicut superius diximus cũ de halõ solis ⁊ stellarum loqueremur ex sole lumen radiale pyramidal᷑ egredit᷑: cuius pyramidis supior arcus tm̃ in semiglobo rorationis dicte figurat᷑: ⁊ alia pars maior iacet in terra: ⁊ iris non excedit semicirculũ: ⁊ raro est semicirculus sed frequẽter est portio minor semicirculo. Cã aũt ordinis colorum est: qa roratio pura habens fumosũ admixtũ ꝓpter nãm leuis tenet se sepius in globo: ⁊ ideo supior color qui exterior est in iride est vinosus: ⁊ qa grossũ aqueũ resolutũ descẽdit ex natura grauis: ideo iferior ⁊ exterior color in arcu est viridis: aer aũt humefactus spissus medius est: ⁊ ideo ceruleus color est medius qui aliquãdo in duos colores versus extremũ variatur: ꝓpter causam quã diximus: ⁊ ex his pꝫ: ꝓpter quid colores iridis non sunt nisi tres vel ad plus qd esse possunt sunt quatuor: si enĩ mediũ se teneat in vna natura ⁊ dispositione aeris humidi in quo depigitur: colores apparent tres tm̃. Si aũt variat᷑ in duas naturas vel dispõnes tunc resultabunt q̃tuor: ⁊ sic patent omnia que in iride resultant quo ad colores ⁊ figuram eius.

Figura Iridis.

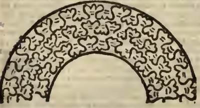

¶ Cap. 15m. Et est digressio soluens dubia que possent moueri circa dicta de iride.

Dubitabit aũt fortasse aliquis: ⁊ dicet qꝛ distinguet colores iridis quantũ ad locũ vt vnus sit distinctus ab alio: cũ enĩ tota roratio illa mixta sit videt᷑ qꝫ colores imixti debẽt resultare: adhuc aũt ex lumine solis distõnẽ non hñt: cũ ipꝫ sit vnum ⁊ vno mõ se hñs. Ulterius etiã querет aliqs quid est qd dictũ est tria hũida que in globosa roratione sunt eẽ specula cõfusa. Speculũ enĩ est terminatũ reflectens radiũ ⁊ imaginẽ ad intuẽtez: hec aũt perspicua sũt suscipientia radiũ in pfundũ sui: ⁊ ideo nihil similitudinis vident᷑ habere cũ speculis. Adhuc aũt radius recipit᷑ ⁊ penetrat in pfundũ istorum triũ humidorum: radius aũt pcedens aliud est a radio reflexo: qd est qd dictũ est: qꝫ radius refrãgitur in quatuor diaphanis que sũt ibi: ⁊ ex illa refractione lumen dꝫ multiplicari. Adhuc aũt hesitabit aliqs cum pyramidalis ille globus tot᷒ sit diaphanus: quare nõ resultãt colores isti in tota pyramide. Adhuc si dicat᷑ qꝫ eius in extremo resultant ibi radij possunt super ipsam tũc in circuitu in extremo debent resultare: ⁊ ita cũ sol est in occidẽte sicut est semicirculus resultãs ab aquilone in meridiẽ tendẽs in pyramidali globo illo: ita debet eẽ aliud incedẽs ab oriente in occidẽtez vt sint quasi duo semicirculi secantes se in medio ad angulos rectos spherales: dubitatio aũtẽ que relinquitur de hoc qꝫ est minor semicirculo infra spãlez habebit locũ. Dico aũt ad oĩa hec qꝛ per prehabita facile terminantur: causa enĩ distinctionis colorum est mã pyramidalis diuersimode cadens: qa id qd est grossum paulatĩ residendo ex nube preuenit subtile fumosũ in locũ descẽdẽdo deorsũ qui motus residẽtia vocari põt: anteq̃ fiat motus qui dꝛ casus pluuie: ⁊ qa residentia illa diuersa subtilis ⁊ grossi sit in loco distinguit partẽ pyramidalis rorationis: ideo distĩcti apparẽt colores: ⁊ lꝫ totus glob᷒ sit mixtus: tñ plus abũdat humidũ fumosum in sublimi eius sub nube que iam resoluit᷑: ⁊ plus abũdat grossũ aqueũ in iferiori eius: ⁊ aer humidus in medio vbi globus est vaporosus ⁊ aereus qa fumosũ leuius ⁊ calidius est aere spisso ⁊ humescẽte: radius aũt solis lꝫ sit vno modo se hñs: tñ diuersimode tangit᷑ sm̃ qꝫ in trib᷒ his humidis imergitur trãsiens in pfundũ ipsorum. Hoc aũt qd querit᷑ de hoc qꝫ speculũ nõ eẽ videt᷑ humidũ pyramidale: soluẽdum est per antedicta: qꝛ speculũ duplex est. s. hñs nãm speculi ex hoc qꝫ est splẽdidũ ⁊ tersum ⁊ aliquo mõ spissitudinẽ tenens ea que imprimunt᷑ sibi: lꝫ sit putiũ: ⁊ hoc modo aq̃ et aer sunt specula. Alio mõ dicit᷑ speculum qd oẽs ꝓprietates habet speculi terminati qd distincte reflectit imaginẽ intuẽtis ad ipm: ⁊ hoc mõ non sunt specula aq̃ ⁊ aer: ⁊ ideo ẽt colores nõ vident᷑ in ipsis nisi eminus aliqs aspiciat: ⁊ non is qui respicit ꝓpe sicut ẽt color aurore nõ apparet nisi eminus aspicienti. Radius autẽ reflectit᷑ in duob᷒ speculis istis plus ⁊ minus: qꝛ totus reflectit᷑ in speculo terminato ⁊ q̃si tingit᷑ ⁊ diffundit᷑ in perspicuo spisso sicut apparet in his que videntur per crystallũ ⁊ aquã: qui tñ maioris quãtitatis apparent q̃ sint qꝛ radius rarefact᷒ in ipsis diffundit᷑: lꝫ nõ tot᷒ reflectatur a superficieb᷒ ipsorum. Adhuc ãt qd querit᷑ q̃re nõ tot᷒ globus apparet in colorib᷒ iridis: vł ad minus quare nõ apparent duo arcus adinuicẽ se secantes: dicẽdum qꝫ nunq̃ apparet color iridis: nisi vbi radius põt trãsire per globũ: hoc aũt est in extremo tm̃ superiori: qa in medio globus spissus est ꝓpter multã mãm residentẽ: ⁊ ideo radius solis ibi extinguit᷑ visibus nostris oĩno: ⁊ lꝫ in circuitu natet subtile super grossum: sicut expresse videt᷑ in hoc qꝫ cornua arcus descendunt vsq̃ ad terrã: tñ circa solem non extinguit᷑ sine colorat᷑ radius: ita qꝫ percipiat᷑ qa lꝫ in extremo eius diffundat᷑: tñ nigrum spissũ qd est subtus ipedit tincturã ⁊ extinguit eã: ⁊ huius expressum exemplũ docebo per instrumẽtum. Si enĩ accipiat᷑ vas crystallinũ concauũ superius hñs spissum ⁊ angulare ⁊ concauũ eius impleat᷑ liquore nigro: sicut incausto vel atramento ⁊ ponat᷑ cõtra radiũ solis videbit᷑ radius p ipsum trãsire superius super cõcauũ ipsius in circuitu si sit sicut in semispera ⁊ nigrum extinguens radiũ erit in medio vbi est liquor niger: ⁊ silr est de globo semispere rorationis sub nube: hec enim in circuitu pura est statim ex opposito cõtra eam ⁊ in medio est spissa nigra: ⁊ ideo si sol veniat ex opposito ꝫ eã tingit᷑ radi᷒ ei᷒ in puro ⁊ nõ in spisso nigro pp qd non apparet aliqs arc᷒ in pyramide illa: nisi ille q cõstituit᷑ ex lumine solis merso in puriore supficiei supioris in circuitu q̃ posita est directa ꝫ solẽ: ⁊ ex his pꝫ solutio dubiorum.

¶ Cap. 16m. Et est digressio declarans duo esse subiecta iridis ex quibus aliquando quatuor irides apparent.

Siquis autem subtiliter cõsiderare voluerit vi su: ⁊ rõne deꝑhẽdet duo eẽ subiecta iridis: vnũ primũ qd est subim sue gñationis: ⁊ alterum cõsequens in quo nõ gñatur iris sed radio solis defert᷑ super ipꝫ: qd tali expertũ est arte. Fiat enĩ arcus vitreus tres hñs distinctiões: ita qꝫ superior arcus sit ex vitro claro rubeo: ⁊ medius sit ex vitro citrino hñs claro ⁊ tenui: ⁊ iferior sit ex vitro claro viridi: ⁊ sint iste tres partes vitri arcuosi bene aptate ⁊ decẽter cõiũcte p plũbum: sicut fieri in vitreis ꝯuenit: ita qꝫ plũbũ sit adeo strictum qꝫ vmbra eius vix discerni possit sicut linea nõ multũ magna ⁊ teneat᷑ ꝯtra solẽ: statim enĩ in vitro generant᷑ colores iridis ⁊ vitri figura reꝑsentabit figuram iridis: ⁊ radi᷒ tinctus in vitris illis cadet super parietẽ oppositum: qui est post vitrũ pinget super parietẽ illum aliam iridẽ qualis est ille qui generatus est in vitro per oẽm eundem modũ gñat᷑: iris ex radijs solis in supficie dicte pyramidis exteriori: ⁊ si sit nubes bene spissa post pyramidẽ illam radius tinctus in pyramide depingit aliũ arcũ silez illi super eã: ⁊ hac de causa aliquãdo ex duob᷒ arcubus apparent quatuor: ⁊ ex vno duo sicut nos experti sumus frequẽter ⁊ ꝓbauimus signo ifallibili cũ deꝑhendimus nubẽ nigerrimã habere iridẽ: ⁊ amittere subito nulla variatiõe facta in nube ex casu materie que primo receperat iridem modo qui dictus est: ⁊ hac de causa multi hesitarũt in dictis pħi dicẽtes: qꝫ apparent ad plus duo irides cũ nos sepe videmus tres ⁊ q̃tuor in eodẽ situ ꝫ solẽ. Nos tñ infra declarabim᷒ dictũ pħi dicẽtes: qꝫ per duas irides intelligit᷑ de duob᷒ in oppositis sitib᷒ collocatis: sic vnus sit ad oriẽtez ⁊ alter ad occidẽtez: qa hoc aliquãdo erit possibile sicut inferius declarabitur: qa in hoc necessariũ est nobis scire modũ descensus solis quãdo põt facere iridem.

Propter qd in iride q̃nq̃ ex duob᷒ arcub᷒ apparẽt quatuor.

¶ Cap. 17m. De subiecto iridis in quo p̄mo generat̄: ⁊ qualiter ḡnat̄ in illo p̄cipue sm colorē superiorē qui est vinosus.

In subiectis facilita sunt dicēda sm sētē Arist. coloris enim eē est ꝓpterea ꝙ quādo pluit rorando suauiter incipit in aquā resolui sup̄fluitas multi vaporis: qui frigore coactatus ⁊ inspissatus fuit in nubib⁹: ⁊ fit ex illo vapore ispissato roratio parua anteq̄ fit pluuia magna: fit autem hec roratio quando incipiunt residere partes nubis quādo grossa a subtilibus incipiunt separari: ꝙ enī partes residentes vsq̄ ad terrā residea̅t ꝓbat̄ per experimentū: q: si quis a lōge aspiciat pluuiam quādo illa incipit videtur vapor ad modū nebule nigre spisse operire locū illū in quo pluit intātū ꝙ si est locus mōtuosus nō videt̄ interi̅ montes: ⁊ si sint edificia magna ⁊ multa in loco illo nihil apparet de edificijs illis. Sic ergo semiglob⁹ illius rorationis residet vsq̄ ad terrā ⁊ efficitur sicut pyramis: cuius basis super terram dilatatur ⁊ conus erigit̄: cū ergo sol oppositus rorationi in ipsa relucet ⁊ in nube que pendet quasi cadendo super eam: tūc lumē solis in vtroq̄ istoꝝ. s. nube ⁊ roratiōe resplendet si est super speculū tersum ⁊ purum: ⁊ tūc nubes ⁊ roratio recipiunt colores qui resplēdent in eis ex sole: ꝫ diuersimode recipiūt: q̄a semiglob⁹ rorationis recipit colores iridis ⁊ nubes recipit alios colores de q̄bus supra est habitū: ⁊ in parte infra determinabit̄: colores ergo ibi generati imprimuntur ⁊ approximātur aeri intermixto roratiōe subtili ⁊ grossiori: ⁊ ideo tingit̄ colore quodā resultāte ex colore duplicis rorationis: qui medius est inter duos extremos colores iridis: ⁊ huic simile est in speculo luminoso bene recipiēte ⁊ representante ex quo informat̄ aliud speculum vitreum illi oppositum: sicut eni̅ guttula guttulā: ⁊ humidū aque variat aerem iam humescētem: quotiēscūq̄ ergo ita se habet subiectum iridis ⁊ sol ex opposito situ fuerit nō impedit⁹ in proijciendo radiū super rorationē illam: tunc resultat iris: qui arcus demonis dicit̄ ꝓpter cāz quā supra diximus: ⁊ potest accidere ꝙ calor resultans ad oppositū solis erit niger multū vel remisse: ⁊ hoc fit quando nubes est aquosa valde in qua est actio aque turbide ⁊ multū spissate per frigus temporis vel loci: q̄a tūc radij solis nō possunt recipi in interioribus eius: ⁊ ideo nubes illa remanet nigra: pōt etiā contingere: ꝙ resultet ibi color albus pallens: ⁊ hoc accidit quādo nubes est aerea multū rara in aqua nō vincit: ⁊ p̄cipue si est nobis ꝓpinquus aer ille. Sꝫ in iride alij colores apparēt ex splēdore ⁊ tersiōe humoꝝ: qui sunt in ipso qui sunt vinosus ⁊ viridis ⁊ citrinus sicut supra diximus: ꝙ autē rubeus color iridis fiat ex humido fumoso adusto aliquātulū ꝓbatur duob⁹ experimētis: quoꝝ vnū est: ꝙ nos sepe in igne videmus talem colorē in flāma eius quādo fumus eleuatus ex lignis succēdit̄: ⁊ hoc fit quando ligna sunt viridia ⁊ humida: q̄a tunc multe materie humide fumose miscentur fumo ignis: ⁊ quando ille ignis fit flāma: tunc apparet color vinosus illuminatus splēdore alicuius lucis: ⁊ hoc etiā videt̄ in ortu solis vel occasu: q̄a tunc sepe videmus colorē solis eē sicut pruine siue carbonum ardētium: aut etiā vehementioris rubedinis: ⁊ illud quidē accidit ex fumoso humido vapore multo qui ascendit ⁊ attrahitur ad solem calore luminis eius: ⁊ est inter nos ⁊ solem: ⁊ ideo eadem de causa accidit color vinosus in arcu demonis sicut diximus supra.

¶ Cap. 18m. De causa q̄re ⁊ quando cito cadit iris: ⁊ de differentia eius ad halo in colore citrino.

Color etiam citrinus videtur in iride ⁊ est multis modis eadem de causa que supra dicta est. Sed cum superior color incipit dissipari ⁊ vergere ad citrinitatem p̄mo ⁊ postea ad albedinem ⁊ inferior simil̄r: tunc statiꝫ disparet iris: ⁊ non videtur amplius ⁊ hoc est ex fragilitate materie in qua est arcus: vnde si non esset materia instabilis: tunc colores iridis permanerent diu sicut diu permanet circulus qui corona vel area vocat̄ cuius supra fecimus mētionem: sed accidit iridi subita disparentia sicut diximus: ⁊ tunc distrahitur ⁊ sic id qd ⁊ semicirculare fuit longum descendens per albas ⁊ nigras virgulas sicut perpēdiculares vel quasi perpēdiculares erectas in nube super terrā quasi faciens angulos rectos: anteq̄ etiam sic distrahatur nō cōplet circulum: sed potius videtur sicut semicirculus vel minor portio semicirculi cuius inferius reddemus rationem. Adhuc ⁊ alia causa est: quare non diu ꝑmanet iris sicut diu permanet corona: que halo grece vocatur. s. q̄a iris non est materialiter ex vapore subtili quem in sublimi continet caliditas sua. Sed potius est ex humido iam incipiente cadere qd frigiditas soluit in pluuiam: ⁊ ideo circulus qui continet solem ⁊ lunam ⁊ stellas diu permanet nō autem iris: nec est etiam sicut humiditas aeris que facit circulum qui in colore est inter croceum ⁊ rubeum circa candelam quādo flat auster: q̄a sm veritatem illa humiditas: ꝫ reprimat̄ ad terram grauitate sua: nō tamen adhuc resoluitur: sed suspensa tenet̄ caliditate in aere: ⁊ circulus talis ex flatu austri causatus precipue in fine diei circa crepusculū videt̄: quia tūc vaporosum humidum frigiditate noctis comprimit̄ ⁊ ispissatur vt videri possit: qd non poterat visu deprehendi quādo fuit rarum ex calore diurno. In nocte autem p̄cipue post medium noctis vincit in eo frigiditas vel cōuertens ipsū in aquam vel reprimēs ad terram: ⁊ tunc iterum non adeo frequēter videret̄. Illi autem qui vident tales circulos circa candelas sunt precipue qui habent oculos humidos humore fluente in pupillam: eo ꝙ in talib⁹ est duplex humidū. s. aeris ⁊ oculi cooperiuntur ad circulum: quia humiditas oculi recipit radium candele: ⁊ colorat̄ radius in humido: ⁊ deinde reddit ipsum oculo in tali colore qui taliter recipit ipm propter debilitatem suam: q̄a si non esset debilis ex humore videret lumen cādele clarum sicut est in veritate. Similis autem circulus in figura: ꝫ non per omnia sit similis in colore accidit in aere quādo humiditas permixta fuerit fumo inflāmato ascēdenti ex igne copioso ⁊ agitato per ventum: sed rotunditas tunc declinat parum ad nigredinē: eo ꝙ ex vapore hūido fumoso multe sunt partes terrestres cōbuste: que nigre sunt sicut fuligo: ⁊ tunc circulus cōtinēs cādelam in colore aliquātulū declinat ad colorē purpureū: hꝫ enim colorē citrinū purpurescentē aliquātulū: ⁊ hoc ideo: q̄a calor ignis candele nō est oīno clarus albus: sed hꝫ fumosū humidū inflāmatū qd declinat in purpureū colorē aliquātulum: ⁊ ideo color eius nō videt̄ in toto vinosus: q̄a color de candela rediēs ex aere nō est multus neq̄ spissus: eo ꝙ non multū humidū circūstat eū. ¶ Est autē attēdēdū hic ꝙ iste sermo Arist. est ꝑlixus ⁊ obscurus ⁊ lucide ⁊ breuiter dicēdo cām velocis casus iridis est: q̄a ḡnatio eius est in mā iā cadente: cū enim p̄mo eleuat̄ vapor stat diu anteq̄ frigore expellat̄ calidū eleuās ⁊ spisset̄ in nubem: ⁊ cum est nubes diu stat anteq̄ partes residere incipiāt ⁊ separari per cōuersionē ad aquā: sed cū iā resederūt partes ⁊ sint cōuerse nō diu potest esse vsq̄ ad descēsum pluuie: ⁊ q̄a iris ḡnatur in partibus que iam descenderant aquose sub nubis concauitate parum stat iris vsq̄ ad pluuie aduentum: ⁊ hec causa est: ꝙ quādo videt̄ iris prediditur in eadē hora pluuia futura: opposita vō causa est ꝙ circulus diu moratur: q̄a generatur in vapore: q̄a diu permanet propter causam que dicta est: cum ergo deficit iris mutat̄ ad colorē pallidū ⁊ fiunt virge intermixte in nube descendētes qd ideo est: q̄a tūc cadit roratio per guttas magnas: ⁊ ideo dissipat̄ mā nubis: ⁊ fit in partibus perula ⁊ in partibus nigra: ⁊ ex illo videt̄ nubes eē virgata perpendiculariter: omne enim concauum a quo cadūt partes eius necesse est dissipari ⁊ discontinuari: ⁊ ideo vbi frigus abundat contrahit̄ ⁊ denigratur: ⁊ vbi plus ceciderunt partes pula ⁊ pallens efficit̄: qualiter autem citrinum iridis differt a citrino circulorum circa candelas vel ignem generatorum ex supradictis est satis manifestum.

Propter qd no diu ꝑmanet iris sic ꝑmanet corona.

Documentū

¶ Cap. 19m. De exemplis per que probantur colores iridis generari prehabitis de causis.

Colores autem iridis ex causis supradictis generari multis astruitur exemplis: quoꝝ vnum est ꝙ quando nauigat̄ mare vel alia aqua bene clara non lutulenta ⁊ remis eleuat̄ aqua et radius solis resplendet in aqua per remū percussa in ventre nauis generant̄ colores iridis: ⁊ circuli cōtinentis candelam hoc excepto ꝙ in circulo nō videtur color vinosus nigre rubedinis sed purpurescens aliquātulum vt supra diximus: est autē causa huius ꝙ remus in diuersa tenuitate ⁊ spissitudine percutit aquam ⁊ eleuat

aquam:

aquam: in extremitate enim remus ꝓfundius percutit: et sic semper minus ꝓfunde vsq3 iuxta nauem: et ideo ꝓcedēs aq̄ de profundo ac tenui in parte vbi plus et spissior eleuat viridem gignit colorem et in tenui parte rubeum et in medio croceum purpurascētem. ¶ Aliud exemplū est q si accipiat aq̄ pura et aspergatur minutissimis guttis leniter et tenuiter ita q nō cito cadat que aspersio arabice vocat ballebe et opponat solis radio tali artificio ita q pars eius sit in vmbra: et pars in radio videbunt post aspersionē illam in terra vel in pariete colores siles coloribus iridis ꝓpter obscurū ꝑmixtum cum claro in speculis guttulaꝝ rotationis illius: vnde causa in oībus his exemplis est vna: qa in vna aqua que ꝑcutit per remos est sicut in rotatiōe. s. q solis radij diuersimode colorant in aquas: et postea trāseuntes per aquā illā ponunt colorem istum sup corpora sup que cadunt ex sole: alia etiā exēpla nos ꝓbauimus sepe de crystallo angulosa longa cuius si pars teneat in vmbra et pars in radio solis et resultabūt clarissimi colores iridis in terra vel in pariete oppositis: et siē fit in lapide qui ꝓpter cām dictā iris vocat et generat in mari rubro et in Germania in magna quantitate et est in colore vt crystallus et vt sagonus. Seneca etiā dicit si vitrū bene album et paruz lōgum fiat et angulosum spissum in sole et in vmbra predicto mō teneat eodem modo colores generabit et in omnibus his vbi radius percutit super ꝓfundius et spissius lapidis vel vitri ibi fit color viridis et i sublimi: et in vno angulo vbi tenuis est lapis: generatur color rubeus multū clarus et in medio ceruleus generatur qui diuersificat sz quātitatem spissitudinis medie inter angulum et maximam lapidis spissitudinem: isti ergo colores in iride sunt ex diuersitate humidi aquei qd descendit a nube.

¶ Cap. 20m. Q colores iridis etiam sunt in nubibus que sunt sub sole lz non videantur.

In nubibus etiaz que subtendunt soli et si non stent ex opposito solis sunt sm rei veritatez isti colores: lz non videri possunt clare in nubibus illis qd ideo fit: qa nubes pp multam diuaricationem radioꝝ representantium siue splendentiū super ipsos ex sole videnf albe a nobis nisi sint multum dense: et tūc in circuitu videntur albe: et in medio nigre nec pōt in eis ꝓpter claritatem solis aliꝰ color discerni. Si aūt opponat aque alicui stanti sicut stagno vel ēt ponat contra nubes vas nigrū in quo sit aqua clara vel oleum: tūc in illo vase sicut in speculo resplēdent nubes: et vidētur in speculo illo colores iridis obscuri et cōfusi et inordinati: et hoc est ideo qa in celo nō cōprehendit visus in veritate totū qd est in nubibus ꝓpter claritatē que est ex radijs solis super nubem que obtegit colores et diuaricat visuz. Sed in speculo est minor claritas: et visus nō est diuaricatus sed potius aduna tus in nigredine aque vel vasis in quo est aq̄. Tali etiā experimēto videt luna icidere soli tēpore eclipsis solis que in celo videri nō potest. Forassis autez aliqs obijciet dicens q nō debent tot colores videri in nubibus celi. Non enim ibi videt ē nisi lux et vmbra: lux aūt de se non facit in diaphano nisi colorē albū: vmbra autē cum priuatio luminis sit nullu3 colorem cōstituit: ergo cū albo non est extremū qd faciat medios colores: et ita nullus rubeus nullus viridis et nullus croceus eē debet: qa etiaz in inferioribus ea que cōponunt ex duobꝰ extremis non cōstituerent si vtrūqz extremoꝝ nō poneret in eē. Amplius aūt in nubibꝰ que sub sole sunt non videnf eē tales colores: qr nobis non apparet nisi inferior superficies istaꝝ nubiū: et illa nihil hz de radijs solis: ergo ex diuersa participatione radioꝝ non constituūtur ibi diuersi colores: cū tamē supra dictū sit q omnes colores qui sunt in superioribꝰ cōstituuntur diuersa radioꝝ participatiōe. Adhuc aūt si solis claritas obtegit colores ne appareant in nube: ergo etiā obtegit eos ne immutent speculuz: qa id qd diuaricatū est splēdore nō bene apparet in speculo. Adhuc dicemus q colores superioꝝ oēs sunt sm diuersam lucis participationem a vapore et nube ascēdentibꝰ vel descendentibꝰ: et lz ibi non sit nigrū cum albo cōstituens colores nubiū: tamē est ibi spissum et rarū que diuersimode in profundū sui lucē suscipiūt: et lux sola per modū qui dictꝰ est suscepta sufficit cōstituere colores sm suum esse formale qd habent ab actu lucis: et qa esse materiale perfectū nō habēt: ideo colores nubiuz non permanent nisi luce presente et ipsa absente desinūt nisi forte aliquem habeāt debilem colorē ex claritate stellaꝝ. In nocte enim non videt in nubibꝰ nisi color fuscus ꝓpter absentiam lucis causatus. Ad aliud autez dicimus q nos sub sole videmus vnā partē nubis nobis oppositam in qua tū diuersi colores obscuri sunt: eo q pura sit plus et minus pp qd etiā tales colores obscuri sunt: et q̄si pāno subtili per illo tecti et resultant sicut pictoꝝ color inferior per superiorē pāinz. Nec est veꝝ oīno q sol claritate sua tegit colores illos sed potius diuaricando visum aspicientis facit visuz debilē ne videre possit distictos eos a corpore qd nō fit in speculo aque opposite: et ideo in illo clare videtur.

¶ Cap. 21m. De ordine et dispositione coloꝝ iridis in nubibus albis et nigris qui sunt vinosus viridis et mixtus.

Iam ante diximus oēs colores arcus qui vocatur iris et sunt tres vel q̄tuor et nō plures. Sunt enim color vinosus et viridis et tertius qui cōmixtus est inter albū et citrinum aliquādo plus declinās ad vnuz: et aliquādo plus declinās ad aliuum. Sūt aūt sic ordinati vt vinosus sit extrinsecus in iride occupans maiorē arcū: et hoc ideo: qa radius solis pyramidaliter egrediens tangit in arcu pyramidis ibi subiectū iridis rotūde et semicirculariter et ex diuaricatione refracti sepius radij multiplicat ibi lumē in humido fumoso: qd est humidū rotundū sicut superficies globi secti p mediū: et ideo talis ibi color vinosus semicircularis resultat: deinde in medio arcu seqtur color medius q̄si cōmixtꝰ ex pluribus coloribꝰ per modū quē determinauimus: et post illum in inferiori parte arcus sequit color viridis: cōmixtus autē color maioris latitudinis est aliquādo q̄ extremi ita q fortē solus tenet medietatē latitudinis iridis et est albedo pallens in medio: et sub ipsa citrinitas vsus iridez inferius et cā ordinis istoꝝ coloꝝ supra est a nobis assignata. Qn̄uis aūt taliter ordinati sint colores et tale sit esse eoꝝ vt diximus: tamē sm diuersitatē nubiū in quibus refulgent irides aliquātulum etiā variat color: qa in nube multum nigra color medius inter rubedinē et viriditatē videt esse cōpositꝰ ex vtrisqz declinās in medio ad albedinē: et ideo sz aliqd participationis cū vtroqz cōparat ad vtrūqz: qa supra purpurescit et inferius virescit et in medio pallet: viriditas aūt talis nubis est obscurior solito quasi declinās ad colorē porri perlucidū. rubor autem videt esse sanguineus obscure perlucidus: qn̄ autē videtur iris in nube alba: tunc eodē modo ordinantur colores ita q rubor sequit medius in loco et in claritate et est sicut rubigo eris perlucida et rubor est sicut tenue vinuz clarum perlucidum et medius valde pallens.

¶ Cap. 22m. De dispositione iridis lune.

Fitens vo demonis qui videt ex luna nō est in coloribꝰ siis iridi: qui fit ex sole: qa iris lune videtur albꝰ: cuius cām tāgit Arist. dicēs q ideo videt: qa videt per noctez que est tenebrosa: et lumē in nocte tenebrosa videt valde candiduz et album valde luminosum et vehementis albedinis. Est autē omni homini dubiū de dicto Arist. qa cum diuersitas coloꝝ in iride non cōstituat nisi ex diuersa luminis participatiōe a nube aquosa et lumen lune sit in nocte: et nubes que percipit illud videt iris lune diuersoꝝ colorum esse debere queadmodū iris solis. ¶ Adhuc aūt id qd assignatum est pro cā non est cā essentialis. Sed potius maioris apparentie albedinis: qa albū iuxta nigrum positū magis apparet album: et ita lumē apparet magis claꝝ iuxta obscuruz. Sed tamē non ex hoc causat suum esse. ¶ Adhuc autez nubes que sublimes sunt suscipiētes lumen lune accipiunt diuersos colores iridis sicut supra ostēdimus: ḡ videt ēt nubes opposita lune diuersos colores debere recipere. Testificat tamē visus dicto pħi qa absqz dubio iris lune albus ad modum lactis in nubem suā apparet. Dico ergo q qa iris non apparet nisi de nocte frigus noctis inspissat nubē ita q videt valde nigra: que pp hoc q spissa est nō in profundum sui recipit radios lune: et etiam qa lumē lune debile ē nō penetrat vsqz in ꝓfundū nubis: et ideo etiā qa nō est multi caloris non dissoluit partes nubis vt habeat introitum in interiora nubis et his de causis diffundit in exteriori superficie nubis et efficitur candidū: et est nō cōtinuuz bene sed hz sub/

nigras lineas semicirculariter imixtas: que tamē sunt sicut si sint albore superducte per quē apparent: ⁊ ideo non efficit ibi nisi color albus: nō enim cōstituit rubeus nisi ex imixtione lucis in ꝓfundū humidi fumosi: nec viridis cōstituit nisi lumine transeunte in ꝓfundum humidi aquei vt diximus: ⁊ taliter in ꝓfundū nubis nō serpit lumē lune pp̄ causas q̄s diximus. Cā aūt quā assignat phs absq̄ dubio nō ēentialis est nisi intelligat obscur noctis cū frigido cōdēsante nubē ⁊ prohibēte ingredi lumen lune per modū quē dixim⁹. ¶ Est aūt sciendū q̄ quotienscūq̄ iris lune apparet q̄ signat tēpestatem longā ⁊ aurā instabilē q̄a raro apparet nisi cū magna mā humoris ē ex vēto qui est iter australē ⁊ occidētalē ⁊ cū luna fuerit valde meridionalis sicut diximus superius.

¶ Cap. 23ᵐ. Quare iris est sicut semicirculus vel portio minor semicirculo.

ET q̄a iā diximus iridē ⁊ qualitatē color eī⁹ cās vniuscuiusq̄ assignātes: dicamus nūc q̄re non videt plus medietate circuli ⁊ raro puenit vsq̄ ad circuli medietatē: s3 frequēter est portio minor semicirculo. Dico aūt q̄ cā illius est: q̄a illud qđ ex sole relucet in nube est radius pyramidalis medie rotūditatis vel particiōis minoris pyramidis egredientis de sole: ⁊ iō cū iris sit speculū pyramidis solis vel lune videt iris sicut semicirculus vel portio mior semicirculo. Hec aūt cā assignata a phō itelligit ex parte cause efficiētis: q̄a cū lumē emissum a sole sit pyramidale: pyramis hec sole existēte in medio celi directe stat sup terrā qñ sol est in equinoctio vel vltra in signis aqlonarib⁹: ⁊ ideo in meridie nunq̄ apparet arcus demonis. Quādo aūt est ante meridionalē vel post circulus luminis pyramidalis egredit in parte vna: ⁊ quāto sol plus recedit a pūcto signi circuli meridionalis tāto arcus lumini pyramidis sue plus erigitur: ⁊ cū est in oriēte vel occidente ita q̄ si linea a sole duceretur scdm rectitudinē tāgeret pūctū ⁊ cētrū terre ⁊ punctū occidētis: ⁊ tūc pyramidis medietas erigit sup terrā: ⁊ ideo tūc iris apparet semicircularis: nec vnq̄ semicircularē pōt excedere quātitatē pp̄ eādē cām cū eni pyramidis diameter tūc sit axis trāsiēs a sole per orientē ⁊ occidētē erit residuū circuli basis pyramidis sub terra: cū aūt sol plus eleuat circulus pyramidis plus ad terrā deprimit: q̄a conus pyramidis est in sole: ⁊ q̄a conus pyramidis erigit tūc circulus basis pyramidis deprimit ⁊ ecōuerso: quādo conus deprimit circulus basis eleuat: cū ergo nihil figuret in speculo nisi qđ opponit ei ⁊ ꝓcedit per actū lucis ad ip̄3 nō pōt in rorat iōe depīgi circulus pyramidis nisi qñ ex opposito eius erigit ⁊ imutando per aerē ꝓcedit ad nubis roratione: nunq̄ aūt erigit contra nubē nisi quādo sol a meridionali recedit linea: ḡ nunq̄ potest fieri iris nisi añ meridiē vel post: ⁊ quāto plus est añ vel post erit iris maior: ⁊ quāto min⁹ est añ vel post erit iris minor: ⁊ sīr est de linea existe in linea meridionali vel ante vel post ad iridē lune cōstituēdū. Si aūt querit q̄re nō cōstituit iridē circuli perfecti in radiādo superius nubis in nube etiā que est sub sole leue est soluere per antedicta: qm̄ nubes nō h3 rorationē semisperalē in sublimi eius: sed in iferiori parte eo q̄ graue residet deorsū: ⁊ ideo supra nubē nō pōt esse iris s3 sub ipsa: ⁊ q̄a sub ipsa nō est deprimit ibi lumē solis: nisi quādo ꝓcedit ad ipsā: nunq̄ aūt ꝓcedit ad ipsā nisi qñ erigit pyramis luminis solaris sole declināte a meridionali linea vel añte ad ipsā vt diximus: est eni hec nā figurarū ⁊ formar quas abstrahit lux qđ nunq̄ iprimit visui vel speculo nisi lux abstrahēs ea ꝓcedat ad visū vel speculū sicut in libro de sensu ⁊ sensato h3 ꝓbari: ⁊ ideo quādo sol opponitur roratiōi que est sub nube sit iris: ⁊ nō alijs tēporib⁹: ⁊ hoc ē ante lineā meridionalem vel post ipsam coniungant: ḡ hec causa rotunditatis ⁊ quantitatis iridis cū supradicta: ⁊ tūc scietur perfecte q̄a supra assignata est causa mālis ex figura rorationis ⁊ hic assignata est causa efficiens ex figura ⁊ mō erectionis ⁊ depressionis luminis pyramidalis solis.

¶ Cap. 24ᵐ. Ubi scdm sitū hemisperij apparet iris.

NUnq̄ aūt apparet iris in parte meridionali in hemisperio: ⁊ hoc ē iō: q̄a sol nō dclinat ad aqlonē nisi p. 24. gradus fere ⁊ talis dclinatio coni pyramidalis nō eleuat circulū basis pyramidis v̄sus meridiē: ⁊ iō scdm antedicta nunq̄ apparet arcus nisi in plaga meridionali. In hyeme aūt currit sol i signis meridionalib⁹: ⁊ declinat ad meridiē a linea equinoctiali p. 24. gradus fere cui si addat latitudo climatis se primi cui⁹ latitudo ē a circulo eqnoctiali. 48. gradus erit declinatio tota ⁊ pfecta. 77. gradus fere i q̄rta dclinatiōe necē est eleuari arcū circuli pyramidis solis v̄sus aqlonē: ⁊ ideo si sint ibi nubes rorātes ex opposito solis necdū respledebit iris ibi v̄sus aqlonē. Si eni sol eēt i polo meridionali: ⁊ tot⁹ circulus pyramidis solis videret i. 360. gradus siue partes tūc eleuarent de ptib⁹ pyramidis. 180. ptes v̄sus polū aqlonarē: ḡ q̄a deficit sol a pfecto descēsu i polū australē qñ ē i pūcto capitis Capricorni. 18. ptes que sunt. 5. ps. 90. partiū q̄s tenet q̄rta ps circuli coluri que ꝓtēdit ab aqlonari circulo i polū australē eleuabunt nec̄io q̄tuor partes de. 5. partib⁹ semicirculi pyramidalis v̄sus nubes aqlonares: ⁊ he quatuor partes sūt. 72. ptes: ⁊ in tali declinatiōe fit reflexio speculi ⁊ iridis. Sicut autē dixim⁹ de climate octauo vel septimo ita ꝓportionalr existit in alijs climatib⁹: ita q̄ semp tāto est eleuatio mior quāto climatis latitudo fuerit maior: vñ puto q̄ illis q sūt in climate p̄mo ⁊ scđo vix vnq̄ appet iris in aqlone: nunq̄ aūt alicui habitāti quartā aqlonarē terre pōt apparere arcus i meridie: qm̄ ista ꝓbatio vi3 h3 demōstrationis geometrice quā hic dixim⁹: ⁊ hec ē cā qđ Ar. dixit q̄ i iridē nālis d3 scire q̄a ⁊ geometer d3 dicere pp̄ qđ. Scias autē: q̄ cū sol ē in meridie tūc pñt appere duo arcus sil: vnus. s. directe in aqlone qui appebit in meridie: ⁊ alter v̄sus pūctum occidētis ex obliquo solis pp̄ curuitatē orizōtis ad solē cū sol orit: vł i meridie q̄a i meridie nō multū distat a loco vbi orit in oriēte s3 ad occidētē multum regnat: ⁊ hoc ē qđ dicit Ar. q̄ duo irides pñt apparere sil ⁊ nō plures: hoc aūt ꝓbat sicut añ p exaltationē pyramidis luminis solis: cū enim illa sit obliq̄ aliquātulū duas h3 reflexiōes. s. directā ad aqlonē vbi apparet iris magn⁹: ⁊ obliquā ad occidētē vbi appet paruus: s3 nō ad oriētē: ⁊ hec fuit sñia magnor quorūdā viror: s3 ꝓbabile sit tres irides scdm hoc posse appere duos oblique ad oriētē ⁊ occidētē ⁊ vnū ad aqlonē: ⁊ qdā alij dixerūt q̄ sermo Ar. nō itelligit sic: q̄ sil duo irides appareāt in eadē hora s3 in vno die in diuersis sitib⁹ hemisperij: vn⁹ in aqlone sicut iā dcm̄ est: ⁊ alius in oriēte quādo sol est eadē die in occidente. In mane aūt posset apparere hñ scdm modū reflexiōis ad occidētē. S3 in hyeme in mane sūt nubes dēse: ⁊ iō vix serenat sol ad hoc vt faciat reflexionē in occidentē qđ si faceret illuc reflexionē nubes sūt dense pp̄ frigus noctis ⁊ nō recipiūt lumen intrīsecus sui sicut faciūt in sero qñ tota die egit in eas calor diurnus. Sūt aūt alij q itelligūt sermonē Ar. de eadem nube dicentes: q̄ duo arcus videnf in eadē nube ⁊ raro plures: q̄a nō pōt i eadē mā multa fieri diuisio subtiliū ⁊ grossorū partiū roratiū: s3 calor fortior ⁊ minus fortis facit i diuersis distātib⁹ partib⁹ duas diuisiones ⁊ raro plures. Possunt tamen apparere arcus tres vel plures ex cā que supra est determinata: ecce hoc est qđ dicunt diuersi ⁊ infra dicemus ad huc aliam sñiam eiusdem ⁊ eligat quilibet qđ voluerit. Arcus autē iridis videt esse in occidēte ⁊ oriēte pp̄ causas q̄s diximus: ⁊ videt in medijs locis maior ⁊ minor scdm ꝓportionem eleuationis pyramidis luminis solis vel lune. Hec autē oia ꝓbātur geometrice modo supradicto: ⁊ ideo aliter exponentibus locum istum non est credendum.

¶ Cap. 25. De tempore in quo apparet iris.

VIdetur aūt arcus demonis post equinoctiū autūnale ad aqlonē aliquando vt diximus eo q̄ tūc sol declinat ad meridiē. In tēpore aūt feruoris in estate qñ dies ꝓlōgat sup noctē nō videt in meridie: ⁊ cā huius est: q̄ sol tūc non accedit ad Zenith capitū nror: ⁊ cū basis pyramidis luminis solaris nō eleuat v̄sus meridiē: ⁊ iō non sit ibi iris: cū autē obliquat ad meridiem in hyeme tūc eleuatur basis pyramidis versus aquilonē: ⁊ accedunt nubes eleuantes in aqlone que sunt iter solē ⁊ partē septētrionalē: ⁊ ideo sit ibi arcus: quando autē sol mediat orbem siue mediat ip̄3 scdm modum declinationis solis: ⁊ hoc sit quando est in linea equinoctiali in capite Arietis vel Libre siue mediet cū scdm motum primi mobilis qui est mot⁹ diurnus: ⁊ hoc sit oī die quando tangit lineam circuli meridionalis: tamen non potest fieri iris in aliqua parte mundi quādo tunc basis pyramidis

ramidis luminis solaris in circuitu fiat super terraꝫ: ⁊ ideo
nō respiendet in vna parte plus ꝙ̄ in alijs: ⁊ ideo nulꝗ̄ potest
fieri arcus sicut pꝫ ex antedictis: opꝫ enīꝫ eleuari pyramidis
basim in aliqua parte cōtra nubem ⁊ aliā partē eiusdē basis
iacere super terrā si iris debeat fieri: verū aūt iris fiat in esta
te in meridie lꝫ nō nobis fiat dubiū est valde: q: tanta est de
clinatio solis ad aquilonē quāto ad meridiē: ⁊ ideo climata
distinguibilia sunt in quarta meridiana sicut i quarta aqui-
lonari: ⁊ si tunc latitudo meridiana addatur declinationi so
lis: q: quādo est in capite cancri necessario iris fiet in meri-
die per demōstrationē perspectiuā: ⁊ hoc ego credo verū eē:
sed nos nō videmus ideo ꝙ nubes in meridie vltra equino
ctialem nunꝗ̄ eleuatas videmus: q: etiā cū iris apparet ha
bitantes vltra tria miliaria raro vident eā: posset tamē dici
si credimus mathematicis ꝙ quarta meridiana nō hꝫ nu-
bes eo ꝙ breuitas diametri solis cōuertitur ad partē meri-
dianā que facit eam inhabitabilē pp calorē sicut expeditum
est in libris precedentibꝰ. Sed tūc nō īpedief ibi generatio
iridis per se sed per accidēs. s. q: aque nō sunt ibi nubes: ⁊ idō
primū verius est: ⁊ hoc est qd̄ intendit phūs sicut dicunt phi.
In vespera āt ⁊ meridie omni tēpore anni pōt apparere iris
in nube opposita sicut diximus sepius. Est aūt obseruādum
ꝙ nunꝗ̄ fit in nube ascēdēte iris: etiā si ex opposito eleuetur
contra solem. Sed semper in nube ascendente iride: q: nu-
bes ascendens nō rorat: sed descendens vt dictuꝫ est: fit etiā
iris quādo est in parte serenum ⁊ in parte nubiluꝫ: q: ex par-
te solis vel lune oporteret esse serenum: q: aliter non exiret
lumen a sole per hemispherium: ⁊ ex parte iridis est nubilum
q: aliter iris non haberet subiectum sue generationis: opor
tet etiam locum nubis esse a vento quietuꝫ: q: aliter nō eēnt
plane partes perspicui sed per ventum vna innūdaret super
aliam: ⁊ non posset esse imago solis in rotatione inquieta.
Scias etiam ꝙ lꝫ roratio sit subiectum iridis non tamē ros
est subiectuꝫ: q: in ipso nunꝗ̄ depingitur iris: eo ꝙ materia
eius nimis sit subtilis: ⁊ ideo non descendit nec adeo cōstāt
partes eius que globum vel semiglobum efficiant: q: cadit
sparsim ⁊ parum in loco vno.

¶ Cap. 26m. Et est digressio declarans sententiā Auicēne ⁊ Algazelis ⁊ Nicolai peripathetici de iride.

His que predicta sunt fere per omnia concordāt
Auicēna ⁊ Algazel ⁊ Nicolaus peripatheticus
in dictis eorum. Algazel enīꝫ in physica sua po
nens per omnia sensuꝫ Auicēne de iride sic tra
dit: si aer fuerit humidus factus per pluuiaꝫ ⁊
humiditas habuerit aliquātulum nitoris fiet
aer sicut speculum: quē qui intuebitur cum sol fuerit ei post
dorsum videbit solem in illo aere sicut videt solem in specu-
lo. Sed si cōiungitur illa lux cum vapore humido generatur
ex eo iris tricolor in quo aliquādo non erit color medius: ⁊
tūc erit circularis ita vt elongatio partiū eius a sole sit vna:
speculum enim nō facit videri formā nisi cū fuerit proprius
situs vel cōparatio inter videnteꝫ ⁊ visum de quo tractatur
in scientia de aspectibus. Circulus aūt ideo nō perficif: quo
niam si perficeretur vna pars eius caderet super terrā: eo ꝙ
sol est post dorsum videntis sicut aris versus illum circulū ⁊
est parum eleuatus a terra: vnde si fuerit ante meridiem vi
debitur iris in occidēte. Si aūt post meridiem videbitur in
oriente. Si aūt in medio celo fuerit sol: tunc nō pōt videri ni
si paruus arcus ⁊ in hyeme si ꝯtingat ⁊ circulus circundans
lunam fiet etiā ꝓpter huiusmodi causaꝫ: aer enim medius
inter visum ⁊ lunam nitidus ⁊ humidus est: vnde videf lu-
na in medio eius in quo medio si esset speculum videref lu
na vel id qd̄ videtur in speculo ab eodem loco. Si aūt eēnt
specula in circuitu visus: ⁊ essent posita sm̄ illum situm vide
retur res in vnoquoqꝫ illoꝝ speculoruꝫ. Si autem supposita
essent soli speculo tunc videretur res in toto: tunc ergo vide
retur circulus sine dubio. Mediū autē iridis frequenter in
tenebrosis videtur: eo ꝙ vapor medius subtilis est: q: cū ap
propinquat lucido deficit: ⁊ fit talis qui nō videtur: cum vō
elōgatur ab eo fit visibilis: neqꝫ est sicut puluis qui videtur
in radio solis non in vmbra: sed est sicut stelle que occultan-
tur in die ⁊ apparent in nocte ⁊ videtur mediū circuli ꝓpter
hoc tanꝗ̄ sit vacuum a nube: hic autem circulus aliquando
contingit a frigiditate aeris quāuis non sit ibi pluuia: eo ꝙ
non contingunt propter frigiditatem in aere: aliquando hu
miditates in quibus est puluis nec fumus que prohibeant
nitorem illius aeris. Ecce sententia Auicēne per verba Al-
gazelis sui abbreuiatoris posita: que cū superiori modo con
cordant: dicit enim generari iridem in humido rorationis
vel aeris frigidi: eo ꝙ frigus inspissat aerem ⁊ facit continue
re humidū aeris per mediū humidi aque: dicit enim iteruꝫ
esse speculum solis vel lune: ⁊ notabile est qd̄ dicit ꝙ genera
tur in tali situ contra solem ꝙ si perficeretur circulus ⁊ duce-
retur linea a solis puncto per centruꝫ circuli iridis: ꝙ illa li-
nea esset axis circuli ⁊ si sibi supponeref speculū in illo sol re-
sultaret in circuitu. Qd̄ aūt resultat imago splēdoris eius ⁊
sibi supponerenf specula magis bene terminata ⁊ in altera
parte extincta in quolibet illoꝝ videref res tota hoc est sol ⁊
egressus pyramidis splendoris eiꝰ. Addit aūt qd̄ ante nō est
habitū: ꝙ itermedia capedo iridis frequēter videf vacua:
quasi peruia ⁊ alba pallescens propter subtilitatē vaporis in
parte illa: cuiꝰ causa nō est alia nisi q: per calidū aeris iuxta
terram existentis frigidum circulare expellif: ⁊ ideo circa il-
lud circularēꝫ vaporis operatur spissitudinē in qua resultat
iris cum sol fuerit ei oppositus. Sententia autem Nicolai
peripathetici de iride est: ꝙ vapor eleuatus de terra fit spe-
ricus eo ꝙ eleuatur de terra sperica ⁊ sursum frigore coagu
latur cui cum sol opponitur iris in eo generatur: nihil enim
aliud vt inquit facit iridem apparere nisi nubem concauā ⁊
arcualem sursum apparere per reflexionem solis oppositi in
circuitu illuminatā: vnde iris verissime dicitur speculum so
lis. Diuersitas aūt coloris est ex diuersitate partiuꝫ nubis:
quoniā vbi sunt grosse partes terrestres combuste cū humi
do immixto color rubeꝰ resultat sicut coloratur flāma in lignis
grossis ⁊ viridibus: vbi autē est humidū aquosum multum
apparet viror: ⁊ vbi est mā tenuis ⁊ aquea apparet albus si-
cut est videre in luna que ideo nō radiosa apparet q: tenuis
est substantie. Dicit etiā ꝙ dicitur iris arcus demonis eo ꝙ
nō nisi a demone hoc est a sciente ⁊ perito scif: q: demon gre
ce latine interpretaf sciens. Duos aūt irides dicit fieri ⁊ nō
plures: q: a duobꝰ luminaribus fiunt. s. sole ⁊ luna: sole enīꝫ
existente in occidente pōt esse arcus in oriente: vbi frequētif
sime videtur: ⁊ si tunc luna fuerit multū australis in pūcto ca
pricorni vel circa hoc prope ante vel post existēs pōt fieri iris
in aquilone. Dicit etiā iridem in nocte nō apparere eo ꝙ lu
men lune sit debile: ⁊ non eleuat vaporem subtilem: sed po-
tius excitat grossum qui circa terram manet ⁊ infrigidat cor
pora propter quem effectum etiam luna frigida esse pronun
ciatur ⁊ in illo vapore arcus non figuratur. Dicit etiā ꝙ ar-
cus lune vehemens significat incendium ex spiritu aduren-
te. Addit etiam illum qui piam matrem que vna pellicula-
rum est cerebri veniens ad tunicas oculoꝝ inficit esse hane
humorem cholericum: ⁊ hic humor peruenit ad vueam ocu
li: ⁊ deinde ad humorem crystallinuꝫ ⁊ inficit humor ille hu-
morem crystallinum periferialiter: ⁊ ideo ea que vident vi-
dentur in eis ꝙ sint quasi citrinum circa se habētia circuluꝫ:
⁊ similiter cōtingit in habentibus molles oculos respicienti
bus ad lunam eo ꝙ lumen lune diffundit se in humore oculi
mollis ⁊ iudicatur ideo ibi eē circulus circa visibile vbi nul-
lus existit. Ecce hec sententia est que dicitur Nicolai peripa
thetici. ¶ Quā ego nequaꝗ̄ approbo: q: ratiōe caret in mul
tis: ꝙ enim fit in nube concaua circulus in concauitate ipsa
generatus superiores rationes ostenderūt impossibile esse.
Si autē est sub nube concaua vt diximus supra nihil ad ar-
cuositatem iridis operatur concauitas. Qd̄ autem de colo-
ribus dicit stare potest tolerabiliter: ⁊ tamē non satis dicit:
qd̄ vō dicit ideo dici arcū demonis: q: nō nisi a sciente ⁊ peri
to sciatur nō habere veritatē ostendunt in principio de iride
dicta. Illud aūt qd̄ dicit ꝙ duos irides dicūt antiqui ideo q:
a duobus fiant scilicet sole ⁊ luna nullam prorsus habet veri
tatem: q: iris lune nunꝗ̄ videtur per diem: ⁊ qd̄ ipse dicit iri
dem lune nunꝗ̄ apparere per noctem falsum est per experi-
mentum ⁊ Aristo. ⁊ omnes peripathetici contra dicunt. Si-
militer absurdum est: ꝙ iris lune sit signū siccitatis ⁊ caumo
tis ⁊ cōtra oēs auctores qui tradūt significare iridē lune in-
stabilitatē aure ⁊ tēpestates lōgas pp causas quas supra di-
ximus: nullo enīꝫ modo credēduꝫ est ꝙ iris lune generef in
humido subtili fumoso sicco: sꝫ potius i grosso spisso aqueo:

Snīa Nicolai pipathetici de iride.

Impugnatio.

Quid lūe iris portendat.

propter hoc enim secta dicta inueniuntur in libro illo qui dicitur questiones Nicolai peripathetici. Consueuit dicere ꝙ Nicolaus non fecit librum illum: sed Michael Scotus qui in rei veritate nesciuit naturas: nec bene itellexit libros Aristote. Hec ergo ad presens de iride dicta sunt.

¶ Cap. 27m. De ppendicularibꝰ lineis circa solē apparētibꝰ.

In pͥmo aūt. 3. metheororꝝ capi. 2. ē sūs finē ibi. Easdē eni dicns causas existimādū. 7. de paralelis ꝛ virgis ꝛc.

Apparent autē circa solem aliquādo linee que vulgo funes tentorij solis dicunt: ꝛ vocant perpendiculares eo ꝙ supra terrā vident quasi angulos rectos facere: lꝫ cōiungant versus corpꝰ solis: ꝛ dicunt ab alijs plūs virge ꝛ sunt iste virge frequētes in occidēte ꝛ post hoc frequētius in oriente: ꝛ sunt signa pluuie future in ꝓrimo: ꝛ sunt diuersoꝝ coloꝝ aliquādo sicut iris: sed colores sunt obscuri quasi per tenuē pānum visi: frequētius tñ habēt duos colores. s. nigrum ita ꝙ fuscus dicit niger: ꝛ albū quē in nubibꝰ pallidū vel liuidū vocamus. Sunt aūt a duobꝰ lateribꝰ solis hoc modo: ꝙ cū sol fit versus occidentē disponunt linee iste a meridie in aquilonē: ꝛ ideo latus meridionale solis ꝛ similiter latus aquilonare hꝫ lineas istas: eodem aūt modo est cum sol est in oriente: ꝛ ideo nō sunt sup solem versus altitudinem ei nec meridionalis: siue sol sit ad orientē siue ad occidētē neqꝫ sunt sub eo directe descēdentes ad terrā: neqꝫ sunt ēt sub eo quasi tracte a corpore solis versus occidentem: qñ post meridiem est sol versus occidentē: aut versus orientē qñ sol ante meridiem est versus orientē. Sed sicut dictū est sunt a duobus lateribꝰ solis disposite ſm latitudinē nubis versus meridiem: ꝛ versus aquilonē descēdentes a sublimi ad terraꝫ: nunqꝫ aūt vident nisi cū sole ꝛ frequētius in occidēte: rarius aūt in oriente: qñ aūt sol mediat orbem tangēdo lineā meridiei ſm motū suū diurnū tunc aliqñ lꝫ raro vident virge iste ad duo latera solis disponi per longitudinē descēdēdo: hoc est versus orientē ꝛ versus occidentē ꝛ ex vtraqꝫ parte dilatatur nubes ab aquilone in meridiē. ¶ De expertis ēt est ꝙ semel in loco qui nominat Persenius visa est perpendicularis ignea orta ex sole ex vtroqꝫ latere ipsius i medio orbis: ꝛ permāsit cū eo vsqꝫ ad occasum: causa autē istoꝝ facillima est ex prehabitis qꝛ nubes calore solis trahit versus solē precipue nubes rara ꝙ̄ calore diurno sol eleuauit: ꝛ ideo qñ diu sol egit in vespera tunc multiplicantur nubes qñ sol non est adurens. s. vapores: qꝛ autē sol tunc declinat minuitur calor eius: ꝛ ideo tūc spissant nubes circa ipm: ꝛ resoluunt ꝛ ex diuersa participatione radioꝝ eius generant oēs colores: de quibꝰ supra est expeditū precipue tñ albus ꝛ niger. niger quidem pp frigus cōprimens: ꝛ albus pp subtile aqueū illuminatū: ꝛ qꝛ calor leue nubis ad se trahit ideo exaltatur nubes in vna parte a terra: ꝛ ex solutiōe que iam fit i nube in aquā deprimitur in altera parte sup cuius latus vnūꝫ diffundunt radij: ꝛ ideo linee descēdunt in nube sicut extēsi funes in tentorio: cū aūt flat auster: ꝛ est humidus aer valde ꝛ spissus vndiqꝫ: tunc possibile erit hoc accidere per totā diem: ꝛ tunc in meridie vident extendi funes isti ex vtraqꝫ parte solis ante videlicet ꝛ post ipm: cū aūt ad vnā partē extēdant tñ: signūꝫ est ꝙ ventus erit ad partē illā: ignis aūt qui apparuit fuit in loco estus aeris: ꝛ fuit de mā calida glutinosa: ꝛ ideo nō cito cōsumptus fuit quē sol calore suo secū circūduxit vsqꝫ ad occasum: ꝛ sic pꝫ causa omniū que dicenda sunt de perpendicularibus: figura enim descēdit ab iride eo ꝙ sunt iuxta solem radijs quasi distractis per descensum nubium ꝛc.

¶ Cap. 28m. Et est digressio declarās de virgis ſm Senecā ꝛ de experimētis quorūdā arcuū visoꝝ tpibꝰ modernorum.

De his aūt virgis ꝛ differētia eaꝝ ab iride ꝛ coronis satis cōuenientē ꝛ breuem Seneca facit traditionē sic dicens. Nunc de virgis dicendūꝫ est: quas non minus pictas varias ꝛ eque pluuiarū signa solemus accipere in qbꝰ nō multūꝫ operis cōsumendum est: qꝛ virge nihil aliud ꝙ̄ imperfecti arcus sunt: nā facies quidēꝫ illis est picta sed nihil curuitatis habēt: in rectū enim iacent: fiunt autē iuxta solem fere in nube humida ꝛ iam se spargente: itaqꝫ idem est in illis qui in arcu coloꝝ tñ figura mutat: qꝛ nubium quoqꝫ in quibꝰ extēdunt illa alia figura est. Similis autē varietas aliquādo in coronis est: sed in hoc differunt qꝛ corone vbiqꝫ fiunt vbicūqꝫ sidus est. Arcus vō non nisi cōtra solēꝫ virge non nisi in vicinia solis. Possumus autē etiā hoc modo differentiā eoꝝ reddere: qꝛ coronā variā si diuiseris arcus erit si direxeris virga. In oibus autē est color multiplex ex ceruleo fulgor varius. Adhuc est differētia ꝙ soli adiacent virge. Arcus autēꝫ oēs sunt vel solares vel lunares: corone vō omniū siderum: his autē adijciēda sunt: ex parte eniꝫ visus fuit arcus in meridie in martio quando sol accesserat ad caput arietis in equinoctio vernali: ꝛ arcus ille varius fuit vt iris: ꝛ erat paruus ꝛ cornua cōuersa habuit ad orientē ꝛ ventrem ad occidentē: ꝛ iacebat quasi super latitudinē nubis: ꝛ hūc arcū ego cū multis vidi: visus etiā arcus qui erat totus circulus cōpletus ꝛ latuit totus sup terraꝫ: ita ꝙ nihil illius eleuabat a terra ꝛ contēplantes ipsum stabāt in loco alto in castro super altū mōtē edificato: ꝛ tēpus visionis eiꝰ erat in mane post noctē pluuiosam ꝛ erat in autūno sole existente in virgine. Causa aūt primi fuit ꝙ sol secū traxit nubem lōgaꝫ valde ꝛ strictā ꝛ vehemēter aquosam: cuius pars longa ad occidentē ꝓlongabat ꝛ ibi resoluta deprimi icipiebat: pars aūt illa que erat sub sole tres soles habere videbat: qꝺ accidit ex hoc ꝙ radij solis sup nubes in medio veniētes rͤpcutiebant ad duo extrema nubis versus aqlonē ꝛ meridiēꝫ: ꝛ ibi lumē multiplicatūꝫ calore suo distraxit nubē ꝛ foramina quedā nubis videbant esse soles quidā: ꝛ in medio cōtra solem erat foramē simile. Inferior aūt suꝑficies nubis spissior erat ꝙ̄ superior: ꝛ lumē descēdens super inferiorē suꝑficiē reflectebat ad extremū nubis versus occidētē: ꝛ qꝛ ibi erat nubes iam rorans ibi lumē reflexum fecit iridem in figura rorationis illius: ꝛ qꝛ lumē illud venit a sole ex trāsuerso super inferiorē suꝑficiē nubis idō corona arcus ꝯuertebat cōtra solem: ꝛ venit ad occidētē nec ille arcus fuit speculū solis immediate: sed potius speculū luminis: qꝺ erat diffusum in extremitate nubis qꝺ erat soli simile. Causa autem secūdi arcus fuit: ꝙ vapor humidus roridus per frigus noctis cū pluuia depressus fuit in valle: ꝛ in terra quē in superficie illustrauit lumen solis qui iam ascenderat fere ad duas partes anguli recti ſm ꝙ circulus hemisperij in centro superiori continet duos angulos rectos ex duobꝰ diametris super centrū hemisperij se secātibus: quaꝝ vna protendit ab oriente in occidētem per centrū hemisperij: ꝛ altera ab aquilone in meridieꝫ per idem hemisperij centrū: radius autē tinctus erat in extremitate vaporis roridi: ꝛ idō colores iridis recepit: ꝛ erant ibi colores lucidi ꝛ clari valde propter subtilitatē vaporis: ꝛ circulares ideo qꝛ vapor circulariter iacebat circa montē ꝛ sol fuit altus sicut est in tertia vel in quarta hora diei ꝛ illustrabat vaporem vndiqꝫ in circuitu ꝛc.

¶ Cap. 29m. Et ē di. declarās soles q grece pheliō vocant.

De perhelijs autē qui sunt imagines solis dicte a pera qꝺ est iuxta ꝛ helios qꝺ est sol: eo ꝙ semper iuxta solem sunt nō longe a sole apparētes. Dicit Seneca ꝙ sunt de virgaꝝ genere cūꝫ radij per angusta foramina nubiū tenues ꝛ distincti distantesqꝫ inter se dirigunt: ꝛ sunt imbriū signa de quibus dicit Aratus ꝙ raro vltra duos vel tres ad plus simul apparuerunt. Dicit etiaꝫ ꝙ sunt imagines solis in nube spissa ꝛ vicina soli in modum speculi que sic diffinit Aratus: Helion est nubes rotunda ꝛ splendida solis exprimens effigiem ꝛ solē sequēs. Similes aūt his perhelijs habet etiā luna de nocte aliquādo nisi ꝙ nō ita fulgent. ¶ Est autē sciendū ꝙ dupliciter fiunt: aliquādo est enim nubes interrupta ꝛ radij solis per illud foramē transeunt: ꝛ tunc illuminant terrā cōtra foramen illud sitam: ꝛ he perhelie reducunt ad virgas: qm radij tunc ad modūꝫ virgarū transeunt per foramina nubiū sicut transit radius per fenestram in domum: ꝛ iste signant mām nubiū nō esse adunatā ꝛ ideo non cito pluit post istas. Fiunt autē aliquādo: eo ꝙ substātia nubis in parte vna vel in duabꝰ vel in tribus humidū hꝫ subtile: cuius partes bene cōfluunt ꝛ istud est radiosūꝫ ꝛ cōfluens in rotundū sicut cōfluit omne aquosum: ꝛ in illo diffundunt radij solis ꝛ restringunt: ꝛ faciunt tante claritatis lumen vt splendore visus ipsum intueri nō possit: ꝛ istud dicitur similitudo solis siue perhelion proprie: ꝛ fuit Possidonij sententia ꝙ non nisi vnum illoꝝ sit perhelion: ꝛ alia sint imagines non solis sed perhelij. ¶ Et dedit exēplum de hoc ꝙ homo qui ponit ante se plura specula vnū solum informat imagi-

ne faciei: ⁊ alia sunt specula speculoꝝ hoc est imaginū appa-rentiū in speculis illis: qꝛ vnum imutatur ab alio: ⁊ iƷ hoc eē posset qđ dicit Possidonius tñ nihil prohibet plura etiā ab ipso sole informari si fuerint plures partes talis humidi ra-diosi in nube iuxta ipsum vltra tria: tamē raro multiplicanꝰ perhelia: qꝛ in nube manente vna cū tenuitate nubis nō pōt esse multa diuersitas vltra tres: qꝛ ex aere depresso aquoso: pōt esse vna perhelia ⁊ ex aquoso subtili alia est: ⁊ qꝛ ille cau-se frequentes sunt: ideo frequēter due apparēt perhelie: ter-tia autē causa est aquosum subtile nihil habēs secum de fu-moso cōbusto nec adhuc resolutū in aquam: ⁊ hoc raro est ⁊ parū permanet: ⁊ ideo aliqñ apparent tres ⁊ raro vltra nu-merum illum: circa solem aūt apparent qꝛ si essent ex opposi-to faceret sol in eis iridem. nunc autē trahunꝰ ad solem p ca-lorem solis: ⁊ ideo fiunt in eis perhelie que non sunt imagi-nes basis pyramidalis luminis egredientis a sole: sed spe-cula potius sunt ipsius globi solaris eo ꝙ directe quasi soli supponuntur. De his autem dicit Aracus ꝙ significāt im-bres magnos ab ea parte venturos vbi stant circa solem: ⁊ si vtrūqꝫ steterit grauis surget tempestas: eo ꝙ tunc ex pluri-bus partibus mā nubium ⁊ ventorum aggregatur.

¶ Incipit tractatus quītus tertij libri metheoroꝝ: qui est de mineralibus in cōmuni: ⁊ non hꝫ nisi capitulum vnum.

In p̄šo. 3. me-theoroꝝ i fine ibi ꝯcl̄ūqꝫ aūt i ipsa terra icluſa terre parti-bus. 3.

IAm eni diximus ope-

rationes vaporis ascendentis ex terra ⁊ in-clusi in terra qui in specie vaporis pmanēs operatur in ea terremotū vel origines fon-tium ⁊ talia qualia determinata sunt. Est autē q̄nqꝫ vapor faciēs elemētoꝝ cōmixtio-nem sub terra ad constitutionē corporis mi-neralis: de qua operatione ꝯr nunc dicēdum est in cōmu-ni quoniā in speciali sciri non pōt nisi prius sciantur opera-tiones primarū qualitatū quas habent in corporibꝰ mixtis: vaporabiliter enim aliquādo miscenꝰ talia: eo ꝙ subtile ter-re motu vaporis eleuatur in subtile aqueū ⁊ ecōuerso: ⁊ cō-miscenꝰ cōmixtione bona ⁊ forti ita ꝙ aliquādo plus abun-dat terreū in cōmixto: ⁊ aliquādo plus abundat aqueum in ipso: nō enim ita ꝙ ex vapore fiant cōmixta corpora solo: sed potius ꝙ vapor vaporis terre conclusus diffundiꝰ in humi-dum aque subtile ⁊ in siccum terre subtile: ⁊ facit ꝙ plurimū vnius efficitur cū plurimo alterius: ⁊ fm abundantiā terre-streitatis ⁊ aqueitatis plurima diuersa corpora constituit: ⁊ hoc modo de vapore qui occultatur in poris terre ⁊ dilatari nō poterit fiunt duo corpora diuersa fm diuersitatē vaporis cōmiscentis ⁊ terminantis ea. Sicut enim diuersa corpora fiunt in aere ex vaporibꝰ eleuatis diuersis in nā: sic etiā diuer-sitas istoꝝ vapoꝝ in cōmixtis corporibus sub terra est diuer-sus. Vapor enim sicut sepius diximus est duoꝝ generū quoꝝ vnum est ex nā terrestreitatis ignee euaporantis: ⁊ hic diciꝰ fumus: ⁊ alter est ex nā humidi aquei exhalantis: ⁊ hec diciꝰ exhalatio latine: ⁊ arabice algnaogis. cū ergo vapor iste du-plex occultaꝰ in terra duo corpora que fiunt ex eo sunt diuer-sorū generū vel specieꝝ fm nām materie: quoꝝ generū vnū fit per ponticitatē que est terrestris vaporis coagulantis in-tam bene cōmixtū humido glutinoso sicut lapides qui non soluuntur solutione liquefactionis qui per calidū ⁊ siccum coagulanꝰ: ⁊ velut arsenicū ⁊ almagar ⁊ hmōi: licet enim hec multā habeāt inter se diuersitatem: tñ in cōmuni duaꝝ sunt specieꝝ fm suam mām cōsiderata. Materia enim quādo est terrestricitatis adusto calido ⁊ pōtico i terrestri fumo: ⁊ hec mā vocaꝰ cinis cōclusus qui tñ cinis hꝫ humidū continuās ipsum tñ: ⁊ ideo calido fumoso terrestri decoquitur in lapi-des. Materia etiā aliquando cōposita est ex fumo terrestri adurente ⁊ coquēte ⁊ vapore aqueo: qui terrestrē subtiliter sibi hꝫ admixtū: ⁊ ex illa materia fit lapis in parte solubilis in parte nō solubilis: ⁊ est lapis in se habēs metallum aliqđ: qđ arabice almarcassita: ⁊ grece diciꝰ catbitheos: ille enim lapis qui est solutus calore in eo vertiꝰ: eo ꝙ in se hꝫ venas minerales admixtas. Talia enim oīa tam ex vapore q̄ ex fu-mo recipiunt generationē: nec debet itelligi ꝙ ex simplici fu-mo vel vapore aqueo hec generenꝰ: sed potius fumus ⁊ va-por habētes virtutes celi sunt cōmiscentes terreū subtile cū aqueo: ⁊ ita generant aliquādo. tamē vincit plus vapor ali-qñ plus terrestre: ⁊ aliqñ plus aqueū ⁊ fm hoc recipiūt diuer-sitates substātie formalis ⁊ coloꝝ ⁊ virtutū: de qbꝰ aliter ibi erit sermo. Corpus aūt qđ fit ex vaporatiōe aquea que est eua-poratio humidi diuidiꝰ in duas spēs: qđdā enim est qđ hꝫ humidū viuū licet sit repressum sicco: ita ꝙ vincit in eo hūidū ⁊ hoc liquescit calido sicco assatiuo qđ extrahit humidū in-trinsecus ad exteriora: sicut es ⁊ auꝝ ⁊ argētū ⁊ que sunt silia illis. Quoddā item est in quo retineꝰ humor intrinsecus ab actu humidi qui est fluere siue manere: licet nō retineꝰ ab actu diffusionis p siccū terrestre sibi cōmixtū: ⁊ hec calido assati-uo mollescūt: sed nō fluunt ⁊ dilataꝰ ⁊ extendunꝰ malleis: si-cut ferrū calefactū tñ aliqd cōiunctū ferro qđ solueret humi-dū a terreo qđ retinet ipm faceret fluere ferrū sicut nos in scientia lapidū ⁊ mineraliū ostēdemus. Cā aūt eē oium isto-rū est: qꝛ qñ in terra vis ignis in terrestri fumoso ⁊ vis lapi-deitatis ⁊ frigiditatis coartanꝰ exhalare nō possunt: tūc con-fortaꝰ actio eoꝝ ⁊ tūc exiccant ea ⁊ arefaciunt ita ꝙ quedam desiccanꝰ calido assatiuo: ⁊ q̄dā frigido cōgelatiuo sicut ge-neraꝰ glacies ⁊ ros ꝯgelato ⁊ exiccato in aere qui diciꝰ prui-na: sicut enim illa fiunt sup terrā ita fiunt ista sub terra. Me-talla enim nō sunt nisi sicut aqua que cōgelaꝰ vehementia fri-goris ⁊ siccitatis ⁊ si arefiat in eis humidū multa arefactiōe tunc nō fiet sicut aqua: qꝛ nunq̄ postea liquabunꝰ sicut lapi-des qdā preciosi. Elemētū aūt ex quo fiunt res iste siue illud sit aqua siue sit terra vaporibꝰ supductis cōtēperata in potē-tia hꝫ oīa ista: ⁊ ideo agēte nā il calido vel frigido cū virtuti-bus stellaꝝ oīa educunꝰ de ipso. Processus aūt rx mā ad ge-nerationē istoꝝ est: ꝙ vapor cōmixtus humido aqueo qđ in se subtile terreū hꝫ resoluiꝰ ⁊ ingrossaꝰ in ipso: ⁊ de substātia spūali fit corpus grossum ⁊ fit quasi aqua sicut argētū viuū. In illo enim humidū aqueū est viuū ⁊ nititur ascēdere super terreū ⁊ effluere de ipso ⁊ retinet ipsum subtile terreū sibi ad-mixtum: ⁊ ex illo conatu ⁊ retractione ꝓuenit suus motꝰ qui est quasi circularis: postea aūt errare faciente calido assati-uo aut cōgelante facto repressiuo coagulaꝰ humidū: ⁊ aliqñ exiccatur ⁊ aliqñ fit humidū aridū: ⁊ sic vapor hūidus qui cōuersus est ad ipm: ⁊ fm has opatiōes fiunt res iste ex ipso ⁊ fiunt res iste terree aliqñ: ꝙ enim nā terree substātie ⁊ va-poris fumosi sit in ipsis scimr ex hoc: qꝛ qñ igniunꝰ multum igne adurēte: nō tñ assante ea tūc remanet scoria terrestris ⁊ resoluiꝰ ab eis vapor siccus valde: qui est fumus ex terrenis partibꝰ euaporātibꝰ cōstans: solū aūt aurū nō sic resoluiꝰ ꝓp puritatē sue substātie ⁊ optimā cōmixtionē ipsius: hoꝝ autē oīum cā in scia mineraliū est reddenda. Quia vō oīa hec in expressione vaporis subterranei dixim⁹ gñari cōsideratione rōi ⁊ vñl: que ꝯsideratio nō sufficit in nālibꝰ: nūc opꝫ aliud ex-dixi libri pm in quo determinemꝰ ista ꝯsideratiōe exquisita fm ppriā vniuscuiusqꝫ gñationē: ⁊ hoc fieri nō pōt nisi scian-tur actiones primaꝝ qualitatū in corporibꝰ que sunt ⁊ intelli-guntur cū mixtis corporibꝰ: ⁊ ideo oportet nos dicere de im-pressionibus primarū qualitatū in taliter mixtis corporibꝰ: ⁊ ideo oportet nos dicere de impressionibus primarum qua-litatum in corporibus que sunt cōmixta.

¶ Incipit liber quartus metheoroꝝ: q̄ ē de ipressionibꝰ pma-rū qualitatū p quas cōstituiꝰ forma substātialis corporum.

¶ Tractatus primus de operationibꝰ primarū qualitatum.

¶ Cap. pm. Que libri intentio: ⁊ de hoc ꝙ qualitatum prima-rum due sunt actiue: ⁊ due sunt passiue.

NOs in principio huius

In p̄šo autē 4° metheoroꝝ Tex. cō. pmi.

Doctrine diximus ꝙ de corpore mobili ad formā fm viam qua moueꝰ simpler ad cō-mixtionē cū alio simplici determinaꝰ in tri-bus libris metheoroꝝ qui precedunt istum quartū in quo determinaꝰ de modo com-mixtionis simpliciū: ⁊ post hunc librū sequi-tur consideratio de nā ipsorū mixtorum iam constitutoꝝ in esse mixtionis. Cum igitur sic sit opꝫ primarū qualitatū de-terminare impressiones quas habēt in corporibus que mi-scenꝰ: qꝛ per illaꝝ operationes ⁊ passiones miscenꝰ quecūqꝫ miscentur: ⁊ est modus mixtionis eoꝝ fm modum operatio-nis ⁊ passionis primaꝝ qualitatū. Quoniā igitur iam deter-

minatum est ꝙ quatuor sunt cause elementorum que sunt quatuor prime qualitates que etiā sunt cause elementorum: nō sm ꝙ elemēta differunt ⁊ constituunt suis formis substantialibus: sed potius sm ꝙ ipsa adinuicē trāsmutantur: ideo iuxta nūm vniuersalitū coniugationū istarum qualitatū adinuicē contingit esse quatuor elemēta. Harum aūt qualitatū primarum due sunt actiue que sunt calidum ⁊ frigidum: due vō passiue que sunt siccum ⁊ humidū. ¶ Qd aūt hoc sit verū dupliciter probatur.s. per inductionē suorum operum siue effectuum: ⁊ per diffinitionē ipsarum virtutū siue qualitatū actiuarum ⁊ passiuarum. Si enim nos cōsideremus sex effectus principales qui sunt terminare ⁊ trāsmutare ea que sūt homogenia siue vnigenia ⁊ etherogenia siue nō vnigenia ⁊ humectare ⁊ arefacere ⁊ indurare ⁊ mollificare videbimus experimentaliter ꝙ calor ⁊ frigus ista agunt in mixtis siue sint homogenia siue etherogenia. ¶ Calidum enim terminat res deducēdo eas ad cōplementū digestionis ⁊ maturationis: qr dicit Arist. ⁊ nos ostendemus infra ꝙ digerēdo calidum vincens omnia terminat ⁊ deducit ad complementū. ¶ Terminat etiā generādo calidum nāle: qr ipsum est instrumentū virtutis formatiue in mixtis: ⁊ ideo aliquādo dicitur distinctiuū calidum: qr dat formā per quā ponitur res in eē distincto ⁊ distinguitur ab alijs. Et qr res formata desiderat locū sibi cōnaturalē: ideo dando formā dat per cōsequens sibi locum. Dixerunt autem quidam de hoc expositionē non conuenientē huic sententie.s. ꝙ calidum sit distinctiuū quorūdam simpliciū ad locū: qr rarefaciendo aquā ⁊ terrā eleuat ⁊ inducit in eis formam aeris ⁊ ignis: ⁊ ita locat ea ⁊ distinguit ab inferioribus ⁊ terminat eo ꝙ in termino ponat.s. supra iuxta circūferentiā celi ⁊ in cōcauo lune. Est enim hec expositio incōueniens hic: qr de talibus operationibus calidi in hoc libro nō agitur: nec inuenitur Aristo. tali modo terminationem attribuere calido in hac scientia: sed potius primo modo: vnde autē habeat calor naturalis in celo predicta terminare predicto modo infra patebit cū de generatione mixtorum loquemur. Scda aūt operatio calidi est transmutare id qd patitur ⁊ hec est plena cum de crudo facit maturū si vincat mām ⁊ si non vincat tamē alterabit eam virtute sua sm ꝙ calidū est. Humectat etiā calidum aliquādo quedā coagulata per frigidum: sicut metallica que sunt es ⁊ plumbū ⁊ argentū ⁊ aurum ⁊ hmōi. Omnia autē quorum humor cōstat per frigidū humectat humiditatem in eis faciendo discurrere ab iterioribus ad exteriora. Sed magis cōuenit ei arefacere p hoc ꝙ facit humidi extractionem si vincat: ⁊ sit excellens ⁊ ideo etiā ibi indurat: qr terrestria amisso humido ⁊ extracto assantur ⁊ indurantur per calidum siccum quale est calidū ignis: quorum aūt humor apprehensus est sicco ita ꝙ non pōt moueri a fundo rei nisi cū ipso moueatur siccum terreū illa mollificat calidū: sicut est ferrum ⁊ cornu. Hec vō sex operationes sunt etiā frigidi agentis in corporibus mixtis. Terminat enim frigidum coagulando ⁊ coadunādo ⁊ impinguādo sicut nos inferius ostendemus: quādo species passiuarū qualitatū explicabimus. Permutat autē alterādo ⁊ calidi effectum impedicēdo: sicut patebit in oībus indigestionis speciebus. Humectat autē humorem aqueū inducendo ⁊ conuertendo aereū humorē ad aqueū. Et arefacit humorem comprimendo sicut est in terra vel luto congulato: qd ex ariditate decidit in puluerē: ⁊ sicut ē in crystallo vbi humor exarauit: ⁊ hoc modo p se arefacit. Per accidens autē arefacit circunstando calidū ⁊ expellens ipsum in interiora rei vt ibi cōsumat humidū naturale quo consumpto res relinquitur arida. Sicut est videre in vere in floribus quos tangit frigus pruine: qr cadentes inueniuntur rubei: ⁊ tandem puluerizantur in cineres eo ꝙ calor naturalis in eis incendit humidum cū ex pruina propulsus erat in profundo. Hoc modo etiā liquefacit ⁊ humefacit aliqua p calidi operationē quā confortat per accidens: sed de talibus operationibus eius infra erit dicēdum in tractatu de speciebus passiuarum qualitatū. Jam patere pōt qualiter mollificat ⁊ indurat: qr inducendo vel augēdo humidū rei mollificat: ⁊ comprimendo indurat. Sed per eādem inductionē operū patet ꝙ siccum ⁊ humidū sunt qualitates passiue: qr calidum ⁊ frigidum non agunt ista nisi in humido ⁊ sicco: vnde illa sunt que terminantur ⁊ permutantur ⁊ humescunt ⁊ arescunt ⁊ mollificantur ⁊ indurantur ab actione calidi ⁊ frigidi: quādo sunt in mixtis corporibus: qr aliter non aret humor nec mollesceret nisi in mixto corpore diffusus nec aliter sustinet terminationem superiori modo determinatā nisi per accidens valde.s. qr materia elementi aliquādo est sub vno istorum: aliquando sub alio. Ratione huius dicit Aristo. ꝙ aliquādo patiuntur hec ipsa sm seipsa ⁊ aliquādo corpora eis cōmunia que communiter ex ambobus constant sicut mixta de quibus in hac scientia intendit. ¶ Amplius autē ex rōnibus diffinitionum istarū qualitatū perspicuum est ꝙ calor ⁊ frigus sunt principia actiua: ⁊ humiditas ⁊ siccitas sunt passiua. Si enim nos determinare velimus naturas ⁊ eē eorum sm ꝙ principia sunt rerum compositarū: tunc dicemus ꝙ calidū ⁊ frigidū sunt actiua: qr vtrunqz eorum diffinitur per hoc ꝙ est sic congregatiuū qr congregare est agere. Diximus aūt in libro de generatione ⁊ corruptione: ꝙ calidum est per se cōgregatiuū homogeniorum sibi ⁊ per accidens disgregatiuū etherogeniorum. Frigidum autē per se cōgregatiuū homogeniorum ⁊ etherogeniorū sibi eo ꝙ calidum quādo attrahit subtilia que sunt homogenia sibi sursum ad locū aeris ⁊ ignis ⁊ extrahit ea ex aqua ⁊ terra tūc necesse hz dissoluere grossa que sunt sibi etherogenia: qr nō euaporabunt ex ipsis subtilia nisi disgregentur grosse partes eorum. Frigidum autē eo ꝙ motū hz ad centrum inspissat subtilia etherogenia sibi ⁊ grossa que secum sunt eiusdem generis. ¶ Dicit tamē Alexāder ꝙ diffinitio ista qua dicitur ꝙ calidum est congregatiuū homogeniorum: ⁊ frigidū etherogeniorum simpliciter ⁊ naturaliter intelligitur: ⁊ hoc pbat exemplo: si massa vna componatur ex auro ⁊ argēto ⁊ plumbo ⁊ ferro ⁊ lapidibus: ⁊ in calidum agens projiciatur: calidum dissoluet massam illam ⁊ faciet congregari lapides cū lapidibus: ⁊ aurum cum auro: ⁊ vnumqdqz aliorum cum re sui generis. Si autē frigus aget in ea omnia simul permiscet ⁊ coniunget: sed prima expositio sermonis istius naturalior est ⁊ verior. Sicut autem ex diffinitionibus calidum ⁊ frigidum sunt actiua ita liquidum qd est humidum ⁊ aridum siue siccum ex diffinientibus ipsa sunt passiua qr humidum est bene terminabile alieno termino ⁊ male terminabile proprio termino. Siccum autē econtra bene terminabile proprio ⁊ male alieno: bene autem determinabile esse vel non esse determinabile dicuntur in eo ꝙ res patitur aliquid ab actiōe calidi vel frigidi: qr sicut supra diximus a calido ⁊ frigido terminantur tam humidū ꝙ siccum. De his autem diximus in libro secūdo de generatione ⁊ corruptiōe: ex dictis igitur patet ꝙ primarū qualitatū due sunt actiue ⁊ due passiue: his autē habitis debemus assumere omnes operationes istarum qualitatum quas efficiunt actiua in corpore mixto: ⁊ que sunt in speciebus qualitatum passiuarum.

¶ Cap. 2m. Et est digressio declarans tria.s. qualiter hic agitur de qualitatibus primis: ⁊ qualiter due sunt passiue ⁊ due actiue: ⁊ quare caliditas est plus actiua ꝙ frigiditas.

Ad intelligentiam autē eorum que hic dicuntur oportet attendere tria: quorum primum est qualiter ista de primis qualitatibus hic dicuntur: cū etiam alibi sint determinata.s. in scdo de generatione ⁊ corruptione. ¶ Scdm autē est qualiter primarū qualitatū due dicuntur ⁊ sunt actiue: ⁊ due dicuntur ⁊ sunt passiue. ¶ Tertiū aūt est que inter actiuas magis sit actiua: ⁊ inter passiuas magis sit passiua. ¶ Ad primū autē horum sciendum ꝙ in oībus naturalibus principaliter respicitur ad esse qd habent in mā: licet ergo in genere actiuorum ⁊ passiuorum determinatum sit de istis in secūdo de generatione ⁊ corruptione: tñ qr esse eorum multum variatur qñ sunt in simplici transmutatione: ⁊ quādo sunt in transmutatione mixti: ideo opz hic determinare de ipsis: quoniā aliter se habent principia mixti: ⁊ aliter principia simplicis: ⁊ hoc qd est aliquo modo actiuū: in simplici nullo modo est actiuū in mixto in quē est cōmixtum vt infra patebit: ⁊ ideo hic nos oportuit facere specialem tractatum ⁊ breuē de istis. ¶ Iste autem qualitates dicuntur potentie ⁊ virtutes: eo modo quo quedam virtutū nāliam est actio que principiū est transmutationis in aliud hoc est ꝙ mām mouet in quoddam aliud qd est aliud: ⁊ potētia passiua est principiū transmutationis ex alio sm ꝙ est aliud qd transmutatur ex passiuo. Actiue aūt sunt due propter hoc ꝙ virtutes sine cōmixtione materie ⁊ ad longinquum agunt: scilicet calidū ⁊ frigidum ⁊ qr agunt

Nota qd̄o quatuor qualitates prime sint cause quatuor elementorū vide p hoc. 2. de generatione ⁊ corruptione. tex. cō. 7. ⁊ 8.

Prima probatio ex inductiōe

Expō aliorum.

Impugnatio.

Propter qd flores cadētes i vere quos tāgit frigus pruine apparēt rubei.

Scda probatio p r diffinitiones earum.

Scdo de generatione ⁊ corruptiōe. tex. c. 8.

Expositio Alexandri.

Solo primi questi.

Scdi questi solutio.

mouendo ad centrũ vel a centro sicut diximus in scientiis de generatiõe ⁊ corruptione: ⁊ qꝛ in cõpositis ⁊ cõmixtis omnis actio nãlis siue sit ex parte forme siue ex parte materie fit per virtutẽ calidi ⁊ per virtutem frigidi: generatio enim ⁊ digestio per calidum fit: ⁊ coagulatio ⁊ coadunatio partiũ ⁊ impinguatio que sunt ex parte materie fiunt per frigidũ: licȝ enim humidum ⁊ siccũ cõtraria sint in elementis ⁊ agant ⁊ patiantur adinuicem in transmutatione elementoꝝ quãdo vnum destruit aliud: sicut nos docuimus in secundo de generatione ⁊ corruptione: tamẽ in eisdem actionibus simplicium calidum ⁊ frigidũ sunt prima agentia ⁊ prima mouẽtia siccũ ⁊ humidum: qꝛ nunꝗ̃ humidũ fit siccum nisi mouente calido ad extractionẽ humidi: vel mouente frigido ad expressionem humidi eiusdem: econtra etiã siccum nunꝗ̃ fit humidũ nisi vel frigido mouente humidũ per hoc ꝙ inspissat humidum spirituale vel siccũ: vel per calidũ faciens discernere humidum qḋ est in profundo sicci cõpressũ: ⁊ ita patet ꝙ due istarum qualitatũ sunt simpliciter actiue: ⁊ alie due sunt simpliciter passiue ⁊ sm quid actiue: scilicet per calidum ⁊ frigidũ. ¶ Inter actiuas autẽ caliditas est magis actiua propter nouem causas: quarũ vna est qꝛ magis est sm speciem dicta ꝙ̃ frigiditas: qꝛ caliditas eo ꝙ rarificat trahit ad formã ⁊ speciem: frigiditas eo ꝙ inspissat trahit ad mãm: formale autẽ plus est actiuum ꝙ̃ mãle. ¶ Secunda autẽ causa est qꝛ caliditas est actiua per congregationẽ ⁊ segregationem: licȝ per se congreget ⁊ per accidens segreget: frigiditas autẽ est actiua per congregationẽ solũ sicut pȝ ex antedictis. ¶ Tertia causa est qꝛ calidũ in mixtis causa est vltime generationis que est terminatio rei ad formã ⁊ etiã causa vltime correctionis que est putrefactio: ⁊ hoc est in omnibus que accipiunt formam specificã: eo ꝙ in mineralibus ⁊ metallicis que videntur constare per frigidum: acceptio forme est per calidũ cõmiscens cũ sicco humido: ⁊ deducens ipsum ad formã ⁊ speciem: qꝛ aliter non esset aurum si nõ esset liquidũ sui coagulatum ⁊ argentũ similiter: ⁊ ideo frigidũ licȝ coagulat liquabilia tamẽ per calidum cõplexionale ⁊ naturale accipiunt formam ⁊ speciẽ: correctio autẽ vltima est putrefactio quã cõstat fieri per calidum: frigidum autem nõ est nisi causa generationis cuiusdam .s. coagulationis ⁊ coadunationis ⁊ impinguationis quoɀ̃dã: vt cõtrariis in sequẽtibus patebit istius operis. ¶ Quarta causa est qꝛ calidum est agens in vniuersali generatione ⁊ particulari generatione: frigidũ autẽ non est causa agens nisi particularis generationis quorũdam: constat enim oĩa generari calore vniuersali solis precipue. Constat enim iterum particulariter qḋlibet accipere formã specificam per calorẽ qui determinat res. Sed frigus non generat nisi quedã ex parte mãe ⁊ partes coagulando vel coadunando vel impinguãdo vt dictum est. ¶ Quinta causa est qꝛ calidum agendo facit omnẽ motum sm genus: qꝛ generat alterat auget corrumpit ⁊ mouet sm locũ: eo ꝙ quantũ inferioribus dat de forma superioꝝ rarefaciẽdo ea: tãtũ dat eis de loco eoꝝ eleuando ea ad locum elementoꝝ superioꝝ: frigiditas autẽ non nisi generat sm quid: ⁊ mouet ad locum per accidens qꝛ dat superioribus formam ⁊ locum inferioꝝ: ⁊ hoc non est dare eis motum nisi per accidens eo ꝙ sicut alibi diximus frigiditas mouet ad centrũ qḋ simpliciter quiescere est ⁊ per accidens mouere: qꝛ omnia que sunt in centro motu priuantur: que autẽ a centro mouẽtur ad circũferentiam hec simpliciter mouentur. ¶ Sexta causa est qꝛ multipliciter calidum est actiuũ ⁊ multiplicius ꝙ̃ frigidũ: qꝛ calidum ducit ad formã speciei: calidum etiã coadunat mãm ⁊ coagulat terrestria: ⁊ soluit humido coagulata ⁊ corrumpit mixta ⁊ maturat ea ⁊ digerit ⁊ multas alias facit operationes: frigidum autẽ nõ generat nisi ex parte partiũ materie. Si enim coagulatur vel coadunat vel impinguat hoc est tm̃: qꝛ hoc in partibus materie operatᷣ ⁊ nõ dat formã speciei: vnde licȝ operetur ad hoc ꝙ forma retineatur in mã ⁊ figura debita similiter: non tñ dat eas sed calidum format: ⁊ frigidũ faciẽs cõstare partes materie tenet formã ⁊ figuram in mã: frigidum etiã licȝ aliquãdo dissoluat hoc nõ facit nisi per accidẽs .s. aut circumstando calidum ⁊ expellens ipsum in humidũ: ⁊ sic calidus soluit ipm̃ proxime: ⁊ frigidũ per accidens circũstando aut inducẽdo humidũ per hoc ꝙ cõtinet humidũ aqueũ ⁊ cõuertit aereum humidum ad aqueũ: ⁊ tunc humidũ per se soluit ex indigestione: aut impediendo operationem calidi sicut contingit in his qui fluxum ventris patiuntur ex indigestione: ⁊ tunc defectus calidi ⁊ humidi nimis subtile ⁊ indigestũ soluunt: ⁊ ideo frigus per se non soluit: ⁊ ideo sua actio non est ita multiplex vt actio calidi. ¶ Septima causa est: qꝛ in animali est calidũ vigilie causa ⁊ motus eo ꝙ expãdit calorẽ ad superficiẽ ⁊ tunc ab animali procedunt opera: in oĩbus autẽ aliis rebus calor facit aliud simile vigilie: euocando calorẽ ad superficiẽ ⁊ laxando eũ ad opera: ⁊ hoc pȝ in floribus qꝛ de nocte propter frigus cõtrahuntur ⁊ clauduntᷣ: in die autẽ propter calorẽ euocantur ⁊ aperiuntᷣ. Frigus autẽ causa est sõni in animalibꝰ: ⁊ qḋ sõno simile est causa est immobilitatis in omnibus aliis ⁊ priuationis operũ. ¶ Octaua causa est: qꝛ omnẽ rem quã occupat frigus videmus priuari motu: ⁊ ideo videmus Auicẽnã qui dicit ꝙ frigus paralyticat res: ⁊ priuat motũ ab eis: calidũ autẽ rectificat eas ⁊ confert eis motum: propter qḋ quidam antiquoꝝ dixerũt animam calorem esse nãlem: ⁊ frigus esse causam mortis ⁊ qualitatem mortificatiuam sm naturam. ¶ Nona ⁊ vltima causa est: qꝛ calidum magis se extendit agendo vltra subiectum suum ꝙ̃ frigidum: quoniã a circũferentia se extendit a terra ⁊ sub terra longe vt patet per libros antecedentes huius librum: ⁊ frigus parum in altitudinẽ se extendit in aerẽ spissando nubes sicut patuit in doctrina ista: frigus aũt qḋ coagulat vel adunat vel impinguat per istas operationes non dat speciem rebus coagulatis ⁊ impinguatis ⁊ coadunatis: licȝ faciat partes materiales constare predictis modis: qꝛ aliter li quefactum es vel aurum non esset es vel aurum: ⁊ simile est de coagulatis ⁊ impinguatis. Nos autẽ posterius dicemus de istis cum inquisitione certa ⁊ veridica ⁊c̃.

Tertiũ quesitũ solutio.

Nota nouem causas p quas ostidit caliditatẽ eẽ maioris actiuitatis ꝙ̃ frigiditas.

Nõ quelir forma specifica p se est a calido.

Propter qḋ flores i die aperiunt in nocte aũt clauduntᷣ.

¶ Cap. 3m. De prima operatione actiuaꝝ qualitatum que est generatio mixti sm ꝙ mixtum est.

Cum autẽ debeamus dicere operationes istarum virtutum actiuarũ ⁊ passiuarũ in cõmixtis corporibus primo dicemus operationes actiuarũ: deinde passiuarũ. ¶ Operationes autẽ actiuarum duplices sunt: quarũ quedã sunt ad esse rei cõstituẽdũ vel ad destructionẽ ipsius sicut mixtorum generatio per qualitates primas ⁊ opposita huic generationi corruptio que est putrefactio ⁊ de his dicẽdũ erit primo. Sunt item quedã operationes actiuarũ virtutũ que esse rei cõsequuntur sicut digestio ⁊ indigestio cũ speciebus suis: de quibus posterius erit dicendũ: primũ itaqȝ sciẽdum vniuersaliter in oĩbꝰ mixtis: ꝙ simplex generatio mixti ⁊ permutatio nãlis ipsius est opus ⁊ effectus harum virtutũ que dicuntur qualitates actiue. Voco autẽ simplicem generationem non simplicis generationẽ: sed potius generationẽ mixti simplicem que abstrahit a generatione huius ⁊ illius mixti qḋ est lapis vel animal: qꝛ de generationibus hoꝝ in particulari scientia post istam erit dicendum: vbi de mineralibus vel plantis vel animalibus agetur: hec autem generatio est nature simplicis: licȝ non sit corporis simplicis que est substantia mixti naturalis inquantũ mixtum. Naturalis autẽ permixtio: est permutatio eius ad naturam que est species ⁊ forma: ⁊ a natura que est mouens que per se mouet ad formam speciei: hec enim est propriũ aliqḋ in vnoquoqȝ mixto: cuius in communi speculatio pertinet ad istam scientiam in qua agitur de effectibus primaꝝ qualitatũ in mixto inquantũ est mixtum. Non autẽ tñ ista generatio opus est virtutũ actiuaꝝ primarum: sed etiã corruptio ei ɔtraiacens siue ɔtraria in genere: que corruptio sm nãm est opus harum virtutũ. Sicut enim diximus calidum nãle cõmiscet ad spẽm ⁊ frigus coagulat ⁊ adunat partes materie ⁊ constare ⁊ pinguescere facit humidum radicale mixtum qḋ possit retinere formam ⁊ figuram mixti: operationes enim istas iste virtutes habent in oĩbus naturaliter mixtis siue sint plante siue sint elementa siue sint partes ipsoꝝ. ¶ Sed attendendum ꝙ ista generatio non est illa de qua egimus in libro de generatiõe ⁊ corruptione: ibi enim diximus de generatione vniuersali substãtie ⁊ substantie simplicis que est elementũ ⁊ de cõtrario suo qḋ est corruptio: ⁊ hic inquirimus de gñatione mixti nãlis sm ꝙ mixtum est que licȝ sit vlis ad generationẽ mineraliũ vel vegetabilium vel animaliũ: est tamẽ cõtracta respectu generationis absolute vniuersalis: qꝛ cõtrahitᷣ ad generationẽ mixti sm ꝙ est

Tex. cõ. 1.

Duplices sunt opatiões actiuaꝝ qualitatũ.

Quid per simplicẽ gñationem intelligatur.

Documẽtum ꝙ ostidit dña ɔsiderationis de gñione in libro isto ⁊ i libro de gñone ⁊ corruptione.

mixtum ⁊ illam vocamus generationē noīe vtendo generis pro nomine speciei: qr nomē speciei non habemus: oppositi tamē huius generationis habemus nomen speciale qđ est putrefactio. Iste autē due virtutes generāt ⁊ faciunt permutationem naturalem: quādo proportionē habent ⁊ cōmensurationem debitā ex materia que subijcitur vnicuiqȝ nature: est enim alia natura plante: alia metalli: alia animalis: ideo alia est mensura actiuarū in generatione istorūȝ cū passiuis virtutibus in generatione vnius istorū: ⁊ alia in generatione alterius. Subiecta enim actiuarūȝ virtutū in rebus mixtis naturalibus sunt passiue virtutes: que sunt humide ⁊ sicce ex quibus subiectis calidum ⁊ frigidū generant res mixtas: quādo proportionaliter vincunt materiā humidi ⁊ sicci hoc est quādo agunt permutando ista sm exigentiā forme ⁊ speciei eius qđ generatur: ita tamē ꝙ aliter agat agens generādo calidum: ⁊ aliter agens frigidum: qr vnū agit ad speciēȝ: ⁊ alterum coadunando ⁊ cōtinendo partes materie vt supra diximus: cū vō congerentia.s. calidum ⁊ frigidū nō vincunt proportionē dictam materie que est humidūȝ ⁊ siccum: tunc planum est qr fit sm aliquā partem humidi qđ nō terminatur per aliquas actiuas molinsis hoc est indigestio: qr si bene digereretur humidū qđ est materia generati humidi susciperet speciem mixti quādo calidū agit: quādo autem frigidum agit: tunc si nō terminat coagulando vel coadunādo humidū tunc nō cōstabit ⁊ partes eius defluent.

Nota quādo frigiditas ad generationē cooperetur.

¶ Cap. 4m. Et est digressio declarans qualiter calidū ⁊ frigidum in humido ⁊ sicco generant mixtum.

Cum autē calidum ⁊ frigidū non agant nisi materiam alterando: que materia est humidum ⁊ siccum: per alterationē autēȝ non inducatur forma substātialis mixti siue sit mineralis siue plāte siue aīalis. Dubitabit fortasse aliquis vtrūȝ generatio mixti ⁊ cōtraiacens ei putrefactio sit effectus calidi ⁊ frigidi in humido ⁊ sicco. Alterans enim alterat qualitatē suam dando ei qđ alteratur ⁊ patitur ⁊ p qualitatem alterantis nihil cōstituitur ⁊ potentia inesse substantiali. Nec potest dicere aliquis ꝙ forma mixti fluit ab omnibus miscibilibus: quoniā alia est forma substantialis in mixtis preter mixturā: qr aliter mixtum nō esset vnūȝ: sed multa simpliciter ⁊ vnū sm quid.s. sm coniunctionē mixtorū. Si autem aliquis fortasse dicat: ꝙ forma mixti nō fluit a qualitatibus miscibiliū: sed a formis substantialibus ipsorū: hoc erit incōueniens cū constet formam mixti substantialem esse simplicem: sed si flueret a formis miscibilium esset cōposita ab illis. ¶ Adhuc autē oporteret ꝙ aut forma illa esset multa simpliciter non vnica nisi sm quid: aut si esset vnum: tunc oportet dare ꝙ aliud est vniens miscibilia ⁊ formas eorū: ⁊ illud vniens nō potest esse aliqđ vnitorū nec omnia illa ⁊ hoc non est nisi forma: ⁊ tunc quero sicut prius quid producat formā illam in naturā mixti. ¶ Sed ista questio est philosophie prime: ⁊ ideo breuiter tangenda iterūȝ inquantū sufficit ad declarationē propositi. Plato enim ⁊ parum ante hec tempora Theodorinus ⁊ Auicēna ⁊ Algazel concedebant formaȝ substantialem non esse a qualitatibus actiuis: sed potius dicebant qualitates primas disponere materiā alterādo ⁊ cōmiscendo proportionaliter vnicuiqȝ nature ⁊ speciei: ⁊ tunc ab intelligentijs siue primis substantijs que dant omnes formas dari formas que datio non est aliud sm istos nisi lumē intelligentie in materiā preparatam propagatū ⁊ hanc opinionem defendere videtur Auicebron in libro qui fons vite vocatur. ¶ Nos autem cū Peripatheticis dicimus ꝙ calor quidem inquantū est calor ⁊ quidem inquantuȝ est calor naturalis simul. Inquantū enim est calor alterare hȝ ⁊ dissoluere cōgregare homogenia ⁊ disgregare etherogenia quemadmoduȝ dictū est primo. In eo vō ꝙ est naturalis habet in se virtutem formatiuā vniuscuiusqȝ nature cuius calor naturalis esse dicitur: sic est enim in eo vis celi ⁊ motorū celestiuȝ ⁊ vis complexionis siue forme illius nature quā format sicut in calore seminis plante: vel animalis est vis que vocaf formatiua animalis vel plante: eodē modo est in mineralibus ⁊ calore eorū: ⁊ sic opus caloris est educere formā de materia que potentia est in ipsa ⁊ figurare organa: ⁊ ordinare situm membrorū ⁊ partium sub forma termini ante materiā. Hoc etiam modo calidū habet id opus qđ est terminare ⁊ complere vnūqđqȝ in esse suo. Per hoc autēȝ ꝙ est calor naturalis simul habet digerere humidū: ⁊ cōmiscere cum sicco proportionaliter nature que est forma ⁊ species mixti vt humidum sit in quātitate ⁊ subtilitate ⁊ commixtione debita que exigitur ad speciē hanc vel illam quā format calor inquātuȝ est naturalis. Hec autē proportio est sm proportionē geometricam sicut ostēdimus in libro de generatione ⁊ corruptione. Qđ autē hoc opus.s. digerere humidum: cōtingit sibi inquantū est vtrūqȝ simul.s. calor ⁊ naturalis ⁊ hoc facile deprehendit qui modum cōsiderat huius operis: qr digerēdo humiduȝ necesse est ꝙ aliquid de humido resoluatur ⁊ permutetur qđ nullo modo facit nisi inquātū est calor. In digestione autē humidū terminatur ad speciē eius: cuius ipsum est humidū sicut ad speciē partis plante vel animalis vel mineralis: ⁊ hoc nullo modo faceret calor inquantuȝ est calor: sed potius resolueret totū humidū: ita ꝙ siccum incineratur: facit ergo hoc inquātū est nālis: ⁊ sic digestio humidi est opus caloris nālis inquantū est naturalis calor. Et ex his omniū obiectorū pȝ solutio. ¶ Sed dubitatio magis pertinens ad hanc scientiā oritur ex ista: qr sm hoc generatio tota est virtutis actiue que est caliditas: ⁊ nō eius que vocatur frigiditas que est cōtra superius habita. ¶ Sed ad hoc sciendū ꝙ absqȝ dubio ad formā introducēdam nō operaf nisi calor in oībus cōpositis siue sint mineralia siue vegetabilia siue animalia: operatur autē vincens proportionaliter vniuscuiusqȝ nature humidū: qm si non vinceret id nō moueret ipm digerendo ⁊ terminādo ⁊ formando. Frigidū autē cōplexionale siue nāle nihil penitus operatur ad formā speciei ⁊ si vincat māam non formabitur materia que est humidū cuȝ sicco proportionabiliter cōmixtum: ⁊ ideo a pōis qualitas mortificatiua vocaf: sed operaf ad id qđ est sub forma hoc est ad constantiā partiū materie ne calore dissoluantur: ⁊ ideo adunando partes cōtinet figuras ⁊ formas rerū generandarūȝ ⁊ hoc dico de frigido cōplexionali qđ est sm proportionē nature ⁊ substantie mixti: ⁊ per hunc modū generatio ⁊ cōtraiacens sibi putrefactio sunt effectus frigidi. ¶ Potest etiā aliter esse dubium de hoc qđ diximus humidū esse subiectum caloris in generatione ⁊ alijs operibus caloris nālis cuȝ in veritate nihil cōponatur ex humido solo nec humidum nunq̄ solum existens digeratur sicut infra ostendef. ¶ Sed hoc citius soluitur aduertēdo ꝙ aliud est humor ⁊ aliud humidum nāle qđ proportionale est sicut calidū ⁊ frigidū: subiectū enim caloris permutātis ⁊ digerentis ⁊ terminātis ⁊ formantis non potest esse actu siccum: qr siccūȝ in actu sicci nō est receptibile facile harū impressionū. sed potius humidū in actu humidi: ⁊ ideo lȝ essentialiter cōmixtū sit ex vtroqȝ.s. humido ⁊ sicco: tamē opȝ ipsum esse in actu humidi subtilis cuius signū est ꝙ mineras ⁊ plantas ⁊ aīalia ⁊ omniū mixtorum species naturales in prima generatione videmus esse in humido quodā qđ est quasi seminale ad substātias eorū ⁊ species: ⁊ ideo subiectū caloris nālis humidum est tale quale diximus: qđ de cetero propter faciliorem doctrinā cōmixtionale humiduȝ vel cōplexionale volumus appellare ⁊c.

Nota quod frigiditas dicitur mortificatiua

Solutio sm alios.

Solo ppria.

Calor inquantū calor aliud operatur q̄ vt naturalis. 3.

Dubium

Solutio.

Propter qđ frigiditas qualitas mortificatiua dicitur.

Dubium.

Solutio.

¶ Cap. 5m. Qr putrefactio opposita sit generationi mixtorū.

Nunc habitis loquamur de putrefactione que tali generationi que dicta est cōtraiacens est ⁊ opposita. Simpliciter enim accepta generatione mixtorū cōtrariorū qđ habet ⁊ principiū est putrefactio: illud enim cōtrarium cōmune tali generationi qđ est via in corruptionem nālem in omnibus rebus tam nālibus q̄ artificialibꝰ: hec aūt est putrefactio: qr illa est via in corruptione oīum reruȝ naturaliū ⁊ artificialiū: qr nālia senescunt: artificialia vō veterescunt: lȝ enim seniū proprium non sit nisi viri: nec mulier proprie senex dicaf: propter qđ etiā Priscianus dicit ꝙ ois cōparatiuus in or desinens est cōmunis generis preter senior qđ est generis masculini: tamē hic transumitur ad omniū nālium naturalem corruptionem que fit per frigus subintrans in locum caloris naturalis: qr exhalauit secū educto humido naturali. Vetustas āt artificialiū est que putrescūt etiā p corruptionē nālium que sunt māa ipsorū: omne eniȝ qđ antiquaf ⁊ senescit tendit in mortem ⁊ corruptionem: horum autē omniuȝ finis est putrefactio nisi violentū aliquid eoruȝ corrumpatur per incendiuȝ ⁊ combustionē: quoniā si aliter etiā accidentaliter

Tex. cō. 5.

⁊ violenter res corrumpatur sicut si animal occidatur vel ar bor secetur tamē in fine putrescit: cōbustum autē nunq̄ pu trescit: ideo q2 si combustione cōsumptum est per combustio nem venit ad eundem finem ad quē venitur per putrefactio nem: cum enim res comburitur calor ignis extrahit calorē naturalem: qui rem in esse cōtinebat qui exhalans trahit se cum humidum naturale quo vniuersaliter educto primum res relinquitur arida: ⁊ tandem discontinuatur ⁊ decidit in cineres: ⁊ similiter fit in putrefactione: ita enim calor aeris exterior educit calorem nālem de mortuo corpore mixto: qui eductus secū trahit humidū naturale: quo educto aret ⁊ in cineratur corpus mixtū. Constat ergo ꝙ omniū per naturam mixtorum corporū si habeant finem corruptionis nālis illis fi nis est putrefactio. Cum enim finis cōpositi mixti sit resolu tio in sua componentia: putrefactio autē est resolutio in illa: ergo finem ipsorū que naturaliter corrumpuntur ⁊ mixta sunt esse putrefactionē. ¶ Signum autē huius est ꝙ effectus pu trefactionis sm̄ ordinem inueniunt in ipsis mixtis que na turaliter corrumpuntur: eo ꝙ calor nālis ex ipsis exhalat se cum trahens humidū naturale: ideo que putrescunt primo inueniuntur humida in superficie: educto autē vniuersali ter humido vt diximus fiunt arida: ⁊ adhuc plus recedente humido cōtinuante ab ipsis in toto inueniuntur per putrefa ctionem incinerata. Ex calido enim ⁊ humido ⁊ terra facta sunt: ⁊ ideo per putrefactionē resoluunt in illa: ⁊ hec manife stantur in resolutione eorū: siccum enim qd̄ est in ipsis de sub stantia terre est ⁊ hoc terminatū est ⁊ ad formā mixti ⁊ conti nui deductū per operationē actiuarum qualitatum per mo dum superius determinatū. s. ꝙ calidum est cōmiscens ⁊ ad formam deducens ⁊ frigidū adunans ⁊ coagulans partes ad formā fortiter tenendam ⁊ figurā que cōsequitur formā mixti corporis: q2 omne corpus nāle figuram hz naturalem suam propriam formam consequentem.

Tex. c. 4.

Tex. cō. 5.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarans quare cōbustio sit cor ruptio violenta ⁊ putrefactio naturalis est corruptio.

Est autē attendendum ꝙ lz putrefactio ⁊ com bustio habēt vnum finem: ⁊ similem viam re soluendo corpora mixta: tamē putrefactio na turalis est: ⁊ generationi naturali ipsius mixti opposita ⁊ cōbustio est violēta: cuius causa ve ra est: q2 naturalis actio non est nisi fiat aliquo principiorū naturaliū ⁊ intrinsecorū operante vel cooperāte: putrefactio ergo erit vna naturalis cū fiat calore intrinseco educente humidū. Calor enim naturalis sicut supra diximus duo hz. s. vim nature cōmixti corporis: ⁊ vim caloris ignis. Est autē naturalis corruptio quotiēs emittit virtutē mixti corporis propter defectum alicuius vel aliquorū principiorū conseruantium mixti corporis cōmixtionē sub forma substan tiali: tunc enim nō retinet nisi proprietatem caloris ignis re spectu mixti illius ipse fuit calor naturalis: est autē proprie tas ipsius ignis dissoluere: ⁊ educere subtile a grosso qd̄ fa cit calor ille humorē naturalem continue ad superficiē edu cendo: ⁊ tunc humescit extra mixtum sicut ligna ⁊ animalia ⁊ lapides que incipiunt putrescere. Cum autē humidum il lud qd̄ ante fuit continue eductum tandē relinquitur cinere in putrefacto. Cōbustio autē non sic agit: eo ꝙ calor natura lis nō adhuc a virtute nature distinctus sit: ⁊ ideo fit ibi vio lentia: q2 calor interior cū sit in vigore nature adhuc est mix ti: ⁊ ideo inquantū talis nihil coagit igni comburenti sed re luctatur ⁊ vim patitur: vnde totum principiū combustionis est extra: cui nihil confert sive coagit calor naturalis intrin secus: inquantū est naturalis: ⁊ ex hoc patet causa quare cō bustio violenta est ⁊ putrefactio nālis: nec est alia huius cau sa que vera sit. Dixerunt tamen quidam ꝙ ideo combustio est violenta ⁊ putrefactio naturalis: q2 modum aliū dissol uendi habet combustio: ⁊ alium putrefactio: combustio enim dissoluit subito vel cito: sed putrefactio paulatim: ⁊ q2 opus nature nō est velox: ideo propter modum istum dixerunt ꝙ combustio est violenta ⁊ putrefactio naturalis. ¶ Sed nul la omnino solutio est q2 modus cōsequit rem cuius est mo dus: ⁊ ideo non est causa rei ꝙ sit naturalis vel ꝙ sit violen ta. ¶ Alij autem dixerunt ꝙ ideo putrefactio est naturalis: q2 naturalia vt quedam animalia innascuntur putrefactis: sed non inascuntur talia combustis. ¶ Et hoc etiā nihil est

Propter qd cōbustio ē vio lenta ⁊ putre factio ē nālis.

Opio aliorū.

Improbatio

Alia opio.

Impugnatio

ad propositum: quoniā si putrefactio naturalis est tunc erit naturalis ei qd̄ est subiectum eius: ⁊ cuius generationi con trariatur: hoc autē est id qd̄ putrescit: ⁊ nō id qd̄ generatur ex putrefacto: ⁊ ideo tenendum est sicut dicit prima solutio. ¶ Est autē dubium adhuc de ipsa sm̄ se considerata putre factione: cum enim omne naturale constitutiuū sit nature ⁊ appetatur a natura: ideo enim est naturale: videbitur ꝙ ne quaq̄ putrefactio sit naturalis eo ꝙ ipsam naturā destruit ⁊ corrumpit ⁊ a nullo desideratur animalium: sed fugitur ab omnibus. Aut hec obiectio similiter de omni corruptiōe sm̄ naturam. ¶ Est autem ⁊ alia obiectio q2 non omnia mixta videntur putrefacta ita ꝙ corruptio ipsorum sit putrefactio q2 lapides ⁊ metalla non videmus extra humescere ⁊ tan dem arescere ⁊ vltimo incinerari: ⁊ viuorum corruptio sm̄ naturam potius videtur esse mors q̄ putrefactio. Putrefa ctio enim nō accidit viuis nisi postq̄ corrupta sunt per mor tem. ¶ Sed ad hec plane soluit per antedicta q2 motus na turalis non vno modo dicitur naturalis: sicut nec priuatio nec habitus. Dicitur enim generatio naturalis: eo ꝙ per na turalia agentia ⁊ patientia sit via in naturam: ⁊ dicitur cor ruptio naturalis eo ꝙ per naturalia sit via extra naturam. Non autem vno modo se possunt habere naturalia agentia ⁊ patientia in generatione que est via in naturam ⁊ in corru ptionem que est via extra naturam: sed potius cum in gene ratione agant ⁊ patiantur informata virtutibus que dicun tur formatiue ipsius naturalis rei que generantur: oportet ꝙ in corruptione agant ⁊ patiantur destituta a virtutibus il lis: retinent tamen virtutes proprias sm̄ ꝙ sunt qualitates simplicium elementorū: ⁊ ideo lz vtraq̄ naturalis sit tamen generatio magis est naturalis q̄ corruptio: naturale tamen est ꝙ leue discedat a graui: ⁊ calidum a frigido: ⁊ humidū a sicco: ⁊ hec natura est simplicium: non mixtorū. Sicut enim ad mixti naturā non mouet aliquid habens motum rectū: sed potius id qd̄ habet motū obliqui circuli in celo sicut sol ⁊ planete. Et sm̄ Periodum illius motus attenditur tem pus generationis: ita necesse est ꝙ qualitates mixtorū desti tute virtutibus Periodi moueant ad corruptionē: ⁊ sm̄ re cessum ab illis virtutibus erit tempus naturalis corruptio nis: vnde sm̄ istam sententiā non est verum ꝙ omne natura le semper rem constituat: q2 priuatio quedā naturalis est ⁊ rem destruit. Similiter non est verū ꝙ omnis res naturalis appetatur a re cui ipsa est naturalis eo ꝙ non vno modo vt dictum est dicitur naturale. Ex his etiā liquet ꝙ falsum est qd̄ dicūt quidā ꝙ corruptio naturalis sit rei delectabilis: q2 hoc in nullo reperimus ⁊ est cōtra rei operationes: q2 omne qd̄ corrumpitur corrumpētibus resistit quantū potest eo ꝙ non desiderat aliquid suam destructionē ⁊ corruptionem si cut dicit philosophus. Patet etiā ex dictis ꝙ eadē res vio lenter corrumpitur per combustionē: ⁊ tamen naturale est ei comburi quādo ponitur in ignem: cōpositio enim violenta fit ꝓpter causam superius dictā: sed cōponentibus natura le est resolui per agens ad dissolutionē eorū calidum ignis. ¶ Qd̄ autē obijcitur de lapidibus ⁊ alijs que raro putrefie ri videntur per viam supra assignatā: dicendum ꝙ res com mixte diuersimode se habent in humido. Quedam enim pa rum habent vltra humidū cōtinuans sicut lapides. Et que dam habent multum: sed cōstat per frigidum coagulans si cut metallica: ⁊ quidā lapides: ⁊ ideo in lapidibus qui pu trescunt non multū inuenitur vestigium humoris: cū tamen in veritate educatur quādo putrescunt. In metallis autem difficulter educitur impediente frigido: eo ꝙ frigida coagu lata non cito putrescunt vt infra dicemus: tamen quādo pu trescunt educitur: ⁊ hoc apparet in rubigine metallorū. Qd̄ autem de morte qd̄ est viuorū corruptio queritur soluēdum est per hoc: ꝙ non est intentio huius libri loqui nisi de effecti bus primarum qualitatū in mixtis corporibus. Mixta autē corpora cōposita ex contrarijs in rebus naturalibus tres ha bent differētias. Sunt enim quedam mixta que sunt ex con trarijs mixtis. Et quedam sunt cōplexionata supra mixtio nem: que complexio est multiformis sm̄ dominiū vel equa litatem humorum qui sunt frigidi ex contrarijs permixtis. Et quedam sunt mixta ⁊ composita ex partibus etheroge nijs: sicut est manus ⁊ pes ⁊ cor ⁊ epar ⁊ huiusmodi: ⁊ hec apud phōs vocantur corpora cōposita: q2 magis composita

Dubiū pmū.

Dubiū 2m.

Solō pmū.

Motꝰ nālis nō vno modo dicit nālis.

Vide pro hoc 2. de gñone ⁊ corruptione. Tex. cō. 56. ⁊ 57.

Nō est verū vt̄ ꝙ oē nāle rem cōstituat nec ꝙ res nā lis appetat a re cui est na turalis. 3.

Solō scđi dubij.

Corpora mi xta sunt in tri plici dfīa.

sunt eo ꝙ modū habēt omnī cōpositionis. Mors aūt ⁊ vita nō sunt mixti inquantū est mixtū: sed potius complexionati ⁊ compositi: sed cū putrefactio sit resolutio nālis cōmixti inquantū est mixtū ex elemētis ⁊ qualitatibus eoꝝ: opꝫ hic agere de ea absqꝫ dubio eo ꝙ fiat mentio de morte ⁊ vita: vnde cum post mortē relinquatur corpus mixtum illius ꝓprie est resolutio naturalis putrefactio: ⁊ per hec dicta facile intelligitur id qđ dicturi sumus de putrefactione.

¶ Cap. 7ᵐ. Qualiter ⁊ que res putrescant ⁊ per quid.

Tex. cō. 5.

Fit enim putrefactio mixti quotiens vincit terminans terminatū per cōtinēs. Diximus enim supra ꝙ terminās est calor nālis: terminatū autem est humidū: cōtinens autē est aer ⁊ locus omnis rei nālis que cōmixta est ex contrarijs. Ex qualitatibus vō loci est: ꝙ calor loci resoluit calorē terminātē ⁊ trahit eū ad exteriora ad se: ⁊ tūc ille calor qꝛ terminans fuit vincit humidū nāle: qđ fuit determinatum ⁊ trahit ipsū secū: ⁊ tunc humescit res in superficie: ⁊ educto humido erit arida: ⁊ tandē cinis vincit si quid calor terminās humidū ⁊ in generatione sicut supra diximus. Sed alia est victoria ꝓportionalis nāe mixti que est in generatione. Et alia est victoria simplex: que est cū excellētia proportionis: ⁊ hoc est in corruptione que vocatur putrefactio.

Nota de duplici victoria caloris i mixto respectu generationis ⁊ corruptiōis.

¶ Et prima quidē est caloris nālis inquātum nālis est: qꝛ ex hoc ꝙ nālis sic habet proportionē. Secunda est caloris sꝫ ꝙ est calor tm̄: qꝛ ille nō attendit ꝓportionē sed semper segregat subtilia a grossis: fit autē euocatio caloris interioris per calorem loci cōtinentis. Si excellat interiorē calorē exterior qꝛ quicquid caloris est extra per lumen solis ⁊ stellarū ⁊ calefactionē ignis: vel ex alijs quibuscunqꝫ causis non cōtinuaꝰ rebus mixtis: nec tangit eas nisi per superficiē loci cōtinentis. In eo autē in quo tangit etiā agit ⁊ in quo agit in eodem alterat: ⁊ per ꝯñs putrefacit vt dictum est. Probatur autem hec expositio nostra ex modo loquēdi phi cum ipse vbiqꝫ terminans vocet calorem nālem: ⁊ terminatū vocet nāle humidum: ⁊ cōtinens vocet locū. ¶ Fuerūt tamē nō parue auctoritatis viri qui dixerunt terminās esse locū ⁊ continens esse solem qui circulationis motu cōtinet ⁊ ignem qꝛ cōtinet etiā calo ⁊ situ: sed oportet ꝙ id cōtinens imprimat qualitatē suā loco terminanti: ⁊ postea locus terminās vincat nām mixti qđ terminatū per locum appellant. Siue ergo hoc modo siue predicto modo dicatur oportet ꝙ interior calor calore loci vincaꝰ: lꝫ enim locus sit saluatiuus locati per hoc ꝙ locus est: tamē per hoc ꝙ excellit in qualitatibꝰ actiuis ⁊ precipue in calido nihil prohibet fieri causā corruptionis que est putrefactio. Putrefactio enim ⁊ proprie dicitur in his que sm̄ partē corrumpuntur cū a natura faciente ⁊ cōseruāte mixta: tam separātur: in toto enim putrescunt mixta in toto: sed ea que in parte mixta sunt: sunt sicut elemēta i speris suis proximis cēcentur: in illis etiā sm̄ partem erit putrefactio ꝓprie dicta: qꝛ sic alienū calidum educit ab aere mixto humidū alienum sibi immixtum ⁊ ab aqua calor accidentalis intraneus: ⁊ extra euocatur a calore exteriori: ⁊ educit secū humidū corruptū sicut pꝫ in estate quādo super aquas stātes generanꝰ ampulle ⁊ viscosa quedam ⁊ pinguedini similis pellis extendiꝰ in superficie. Similiter fit eductio humidi corrupti a terra ꝑ accidentalem calorē qui intraneus est terre: ⁊ euocatur tēpore calido. In solo aūt igne nō fit talis putrefactio: ⁊ hoc ideo fit qꝛ in simplici putrefactio non pōt esse aliqua cum simplex nihil habeat alienū: ⁊ hoc modo nec simplex aer nec simplex aqua nec simplex terra putrescit. Si aūt mixtus sit ignis tūc est similis cōbustioni ⁊ ideo putrescere non pōt propter causam superius assignatam: ideo vniuersa reliqua inquātum mixta sunt putrescunt preter ignē: etenim terra atqꝫ aqua nec non ⁊ aer inquantū miscētur putrescunt: omnia enim hec in putrefactione erunt materia ignis: qꝛ ignis calido suo agente putrefacit ea. Si autē elemēta essent simplicia non putrescerent: qꝛ tunc in aqua ⁊ terra essentialis frigiditas impediret putrefactionē: in aere autē humidum spirituale esset ab eo inseparabile: ⁊ ideo putrescere nō posset. Ad huc autē lꝫ simplicia trāsmutenꝰ ad se inuicem per generationē: non tñ per putrefactionē: qꝛ in putrefactis relinquitur aliquid prelacens vt aridū ⁊ cinis: sed nō fit tale relictū in corruptione elementoꝝ sed potius totū transit in corrūpens: mixtoꝝ corruptio in hoc differt a simplicium corruptione: qꝛ mixta corrumpuntur in simplicia prelacentia ex quibus componebātur. Simplicia autem qꝛ nihil habent prelacens ex quo componantur corrumpuntur in contrarium qđ corrumpit ea.

Expositio aliorum.

Qualiter locus qñqꝫ locati est corruptiuus.

Propter qd ignis non putrescit.

Vide supra cap. 6. vbi posuit dr̄iā iter putrefactionē ⁊ cōbustionē.

¶ Cap. 8ᵐ. Quid sit putrefactio: ⁊ qualis est effectus frigidi ⁊ calidi: ⁊ quare frigiditas dicatur mortificatiua.

Tex. c. 6.

Putrefactio vō est corruptio facta in vnoquoqꝫ humido intraneo: qđ humidū subiectum est caliditatis proprie que est sm̄ naturā ab aliena caliditate. Cum enim sit generationi cōtraria putrefactio: oportet ipsam in generatiōe corruptionis esse: agens autē primum est aliena caliditas attrahens nālem ad exteriora: ⁊ ideo illa caliditas que est propria mixto: eo ꝙ sibi soli cōuenit ⁊ est sm̄ naturā eius eo ꝙ virtus naturalis mixti formandi ⁊ conseruandi sit in ipsa corrumpitur ab aliena caliditate: nō inquantum est caliditas: sed inquantū est naturalis: qꝛ ꝑ hoc ꝙ est naturalis proportionalis est nature mixti: in qua proportione cōtrariatur aliene caliditati: ⁊ per illam contrarietatē corrumpitur ab ipsa: cum etiam illa naturalis caliditas corrupta sit in vnoquoqꝫ humido: hoc est in vniuscuiusqꝫ rei naturalis mixte humido: sicut in subiecto qđ terminatur quādo proportionaliter vincit ipsum: oportet necessario ꝙ quādo corrumpitur ab aliena caliditate ⁊ amittit proportionem ad humidum naturale: ꝙ agat in ipsum dissoluendo ipsū ⁊ educendo per locum quē aperit ⁊ laxat aliena caliditas: hoc est per poros corporis mixti ad superficiem ipsius: ⁊ sic putrefactio congrue diffinita est cū diffinitio eius contineat genus proprium: ⁊ agens primū qđ est caliditas aliena: ⁊ agens propinquum qđ est caliditas naturalis corrupta: ⁊ subiectū propriū qđ est vniuscuiusqꝫ humidum: tales enim debēt esse phisice diffōnes. Caliditas autē aliena corrūpēs absqꝫ dubio est caliditas loci cōtinentis: vt supra diximus: ⁊ ideo qꝛ mixtum putrefactionē patitur ex defectu calidi ꝓprij ⁊ naturalis qđ educitur ex ipso: cū talis virtus in ipso deficiat erit frigidū: ⁊ ideo frigida inueniuntur omnia que putrefacta sunt: ⁊ sic putrefactio dicitur causata ab vtraqꝫ virtute actiua: scilicet caliditate ⁊ frigiditate: ⁊ communis est passio siue effectus vtriusqꝫ sed differenter: qꝛ est effectus frigiditatis proprie ⁊ caliditatis aliene. Frigiditas enim que est in compositione mixti ad partium coadunationē ⁊ coagulationē que proprie frigiditas est rei sicut sepe diximus exiens calidū ⁊ deficiēs expellit a se ⁊ manet in partibus terrestribus relictis in putrido. Caliditas autē aliena expulsum ex se calidum naturale ad se trahit: ⁊ sic ab vtraqꝫ actiua virtute perficitur putrefactio: ⁊ remanet algor siue frigus essentiale partium terrestrium ⁊ aque ex cōponentium mixtū in fine putrefactionis vt terminus ipsius: ⁊ ideo quo magis res putrescunt sicciores fiunt ⁊ terrestres ⁊ in vltimo remanēt terra ⁊ fimus qui nihil aliud est ꝙ̄ terrestria corrupto humore putrefacta ⁊ infusa. Exeunte autē calido simul cū ipso exhalat humidū naturale eo ꝙ calor humidū subtile secum trahit. In re autē nihil remanet qđ inducat ⁊ retrahat humidū: qꝛ nihil posset ipsum inducere nisi calor: ⁊ ille est in fuga ⁊ recessu: opꝫ ergo ꝙ relinquatur siccus cinis in fine putrefactionis: lꝫ enim frigus cōdensando trahat siccum ignis ad humidum aeris ⁊ spirituale humidū aeris ad corporale humidū aque: tamē a grosso terrestri propter eundem effectū condensationis exprimit humidum: ⁊ ideo cū frigus qđ est in putrefacto sit in grosso terrestri exprimit ab ipso humidū: ⁊ ideo eductio humidi naturalis tam est a frigido exprimente ꝙ̄ a calido extrahente: ⁊ hec est causa ex parte humidi naturalis sumpta: quare putrefactio est effectus frigiditatis proprie ⁊ caliditatis aliene. ¶ Vlterius etiā hic videtur quare frigiditas dicitur qualitas mortificatiua ⁊ caliditas qualitas viuificatiua a philosophis: qꝛ patet ꝙ nihil operatur ad naturā ⁊ generationē mixtoꝝ nisi caliditas naturalis ⁊ complexionalis: ⁊ hec ad corruptionē mixtoꝝ non operatur nisi inquantū est aliena ⁊ nō inquantū est caliditas sed frigiditas: propterea dupliciter operatur ad corruptionem mixtorum per naturā: ⁊ non operatur ad conseruationem ⁊ generationē eorū nisi per accidens: ⁊ ex parte coadunationis materie.

Nota qđ caliditas mixti corrūpꝛ i putrefactione.

Qualiter plene diffinitio sit congrua.

Qualiter putrefactio differēter calidi ⁊ frigiditati tribuaꝰ. 3.

¶ Cap. 9ᵐ. De his que impediunt putrefactionem: ⁊ de causis propter quas impediunt.

T.c.7.8.c.9

Poris cã putrefactiõis impedituo.

QUod aũt caliditas aliena cõtinentis loci causa sit putrefactionis corpoꝝ mixtoꝝ optime liquebit si impedimenta putrefactiõis consideremus: que qdez multa sunt sꝫ quinque nobis sufficiũt ad ꝓpositi declarationẽ. ¶ Res enim minus putrescit in frigoribus q̃ in estu: ⁊ hoc ideo est: qa in hyeme in loco aeris cõtinentis corpora mixta paucũ est calidũ ⁊ multum frigidũ: paucũ autem calidũ non preualet corrumpere ⁊ euocare calorẽ naturalẽ ⁊ multũ frigidũ repressiuum est calidi naturalis intus: ⁊ clausiuum poroꝝ corporis ne spiritualiter exhalet naturale humidum: et hoc faciunt ad rei cõseruationẽ a putredie: sed in estate oppositis de causis res magis putrescunt. Vñ autez potest cõtingere ꝙ frigus est mortificans calidũ naturale ⁊ expellens ipm ad interiora: ita ꝙ ibi cõdensatus in humido destruit rei mixte naturam ⁊ cõplexionẽ ita ꝙ recedente frigore res putrescit sicut putrescunt membra frigore mortificata: sꝫ tamẽ non erunt motus putrefactionis nisi recedẽte frigido sicut patet in mortuis in frigido cõgelante: stant eni ad multos annos ⁊ nõ fetent nec putrescũt: ⁊ hoc est in alpibus vbi sunt perpetua frigora.

Secũda.

Propter qd i terra sepulta corpora citi⁹ putrescũt.

¶ Ad hoc etiã si ꝯtingat ꝙ calidũ est cõdensatũ in aliquo loco posita corpora citius putrescunt: et ideo sub terra posita in qua cõdensat calor citius putrescũt q̃ stãtia in aere: qa in aere sepe succedit frigus calori qđ repercutit calidũ putrefaciẽs ad interiora corpoꝝ. Hac de cã ossa albiora efficiuntur sepulta q̃ nõ sepulta: qm̃ calor cõdẽsatus in terra fortior est vt diximus in tertio hui⁹ scie libro: ⁊ ideo decoquendo extrahit ab ossib⁹ humidũ pingue quo extracto efficiunt albiora.

Tertia.

¶ Silr ea que frigido sunt coagulata nõ cito putrescũt: ⁊ hoc ideo est qa coagulatum frigido sicut sunt metalla magis est frigidũ q̃ aer cõtinens sit calidũ: ⁊ ideo effectus frigidi nõ preualet aer: qa frigus coagulans claudit poros ⁊ cõstringit intus calidũ cõplexionale siue naturale intãtũ ꝙ calor aeris ea nõ valet aperire nisi parũ: ⁊ in qbusdaz: ⁊ iõ quedã eoꝝ rubiginosa efficiunt: ⁊ quedaz nõ: sicut auꝝ rubiginẽ non contrahit. Si autẽ calidũ exterius esset mouens ⁊ alterãs coagulatum tunc vinceret sꝫ hoc non ꝓualet facere calor aeris sꝫ potius calor ignis ⁊ ille nõ putrefacit: qa aut soluit ⁊ nõ facit plus aut elevat ea sicut infra dicemus: aut cõburit: ⁊ nullo istoꝝ modoꝝ fit putrefactio.

Quarta. Tex.cõ.10.

¶ Amplius si aliqđ est qđ feruentẽ hꝫ calorez intra ⁊ illud nõ putrescit ad mõꝫ ignea ⁊ aqua feruens q̃diu manet feruens. Tũc eniꝫ calor aeris circũstantis minor est q̃ calor rei: ergo sic tũc non ꝓualet calor aeris ad euocandũ calorez interiorẽ nec ad vincendũ ipm anteq̃ faciat in eo aliquam permutationẽ: hac de causa calida nãliter quãdo sunt excellentem hñtia calorem sicut est piper ⁊ galãga ⁊ huiusmodi non cito putrescunt ꝓcipue cum exiccantur: sꝫ zinziber putrescit citius illis ꝓpter coniunctum sibi humidũ.

Quare zinziber facili⁹ putrescat q̃ pip

Similiter id qđ mouetur ⁊ id qđ fluit sicut liquor aque vel vini min⁹ putrescit q̃ id qđ non mouetur. Excitat enim calor qui est naturalis a motu ⁊ diffundit se per partes mixti: ⁊ ideo mot⁹ quo aer alterat tale corpus infirmior ⁊ debilior est q̃ sit motus caloris naturalis: id autez qđ est debilius nõ trahit ad se id qđ est fortius: ⁊ ideo exterior calor aeris nõ facit permutationem in calore qui inheret imixto ⁊ est ei naturalis: hec est causa ꝙ vinum lõge ductum melius efficit ex motu cõualescente in ipso calore naturali ꝓpter percussionez ⁊ motum partium magis ⁊ subtilius digerit humidum ⁊ ipso magis digesto magis cõueniens ⁊ sapidũ efficit. Etiaꝫ eadẽ causa penduliũ vinum ⁊ bene percussum ⁊ motũ reuertit aliquando in statũ. Ex opposita autẽ causa nõ motum vinũ ⁊ precipue si soli opponatur putrescit vel cõuertitur in acetum: qa calor solis vel aeris extrahit ab ipso partes ignis ⁊ humidũ subtile exhalat cũ illis ⁊ perit vinum.

Quinta. T.cõ.11.⁊.12.

¶ Eadẽ causa multũ tardius putrescit q̃ qđ paruũ est ⁊ paucum: qa multuꝫ si sit continuum ⁊ homogeniũ multuꝫ habet calidum: qa omnis virtus nãlis sicut est calidũ multiplicat sua ꝓpria materia multiplicata: ⁊ ideo in multo cõtinuo: ⁊ homogeneo multuꝫ est calidũ ⁊ illud non potest alterari ⁊ corrũpi calido aeris eo ꝙ nõ excitatur ab ipso aeris calido: ⁊ ideo nõ putrefacit ipsum: est autẽ in tali multo ⁊ magno etiã plus de frigiditate essentiali que partes materie plus põt cõtinere q̃ calor aeris valeat dissoluere.

Tex.cõ.13

¶ Et hac de causa mare simul stãs nõ facile putrescit: diuisum autẽ in partes paludales citius putrescit: ⁊ in alijs autẽ non dissimilr ista inueniũtur: qa ois aq̃ diuisa citius putrescit eo ꝙ frigus essentiale eius nõ resistit calido aeris habẽti extra se partes subtiles ⁊ putrefacientes eas.

Dubium.

¶ Est autez dubiuꝫ circa istud qm̃ videmus ꝙ grana multa composita simul citius putrescunt q̃ rara: ⁊ ideo sepe opꝫ reuertere frumenta ne putrescãt: similr autem est de palea ⁊ de gramine quãdo in multitudie cõponunt.

Solutio.

¶ Sꝫ hoc soluendum est qm̃ grana ⁊ gramina nõ sunt cõtinua ⁊ cum parua sint in cõpositione ipsoꝝ generatur calor ꝓpter egrediens ab vnoquoqꝫ ipsoꝝ calidum naturale qđ secũ trahit humidum ⁊ id incendit ꝓpter vndiqꝫ adueniens ab oĩbus calidũ: ⁊ ideo fumant talia oĩa quando putrescunt. Eadez cã prorsus dicta est in fimo qui calet subtus ⁊ ꝓcipue quãdo extrinsecus cõstringit frigore repercutiente calorez ad interiora: ⁊ ideo tũc magis putrescit: obuians enim sibi vndiqꝫ calidum vndiqꝫ facit confluere humidum ⁊ putrefacit ipꝫ: cuius signum est ꝙ fimus in medio est humidus ⁊ calidus ⁊ in extremis est frigidus ⁊ siccus.

¶ Cap.10m. Et est digressio declarans quedam alia impedimenta putrefactionis: ⁊ que est ratio istorum ⁊ ordo.

INtelligendũ tñ ꝙ sunt plurima impedictia putrefactionez sicut balsamus myrra ⁊ aloe ⁊ sal ⁊ ipse sol exiccans: sꝫ oĩa hec ipediũt eã per humidi vehemẽtem exiccationẽ pp caliditatẽ q̃si vicinã quã habent ista humidũ superfluuꝫ extrahũt: ⁊ qa multũ exiccãt: iõ cõtrahũt siccũ ne continuans humidũ locũ inueniat exeũdi: ⁊ iõ passa alterationes fortes ab his que dicta sunt valde inueniunt arida ⁊ dura contracta: ⁊ in superficie rugosa: ⁊ iõ inseparabile q̃si efficitur ab eis humidũ ꝯtinuans: ⁊ hec est cã quare etiã corpora mortua cõseruant quãdo sunt infusa talib⁹: vel quãdo iacent in terra talẽ virtutem exiccatiuaꝫ hñte: vñ etiã corpora macilenta melius a talib⁹ ꝯseruant q̃ multũ carnosa.

Duplx ẽ humidũ i corpib⁹.

¶ Est enim in corporib⁹ duplex humidum. s. cõtinuans ⁊ q̃si nutriens: ⁊ quãdo educitur humidũ nutriens qđ non multũ adheret partibus corporis non opꝫ ꝙ educat alteꝝ qđ est multuꝫ mẽbris adherens. Hec est cã quare lapides ⁊ ligna dura nõ cito putrescũt qa vltra humidum cõtinuãs paruꝫ habent de humido.

Sufficientia ꝓdictorum.

¶ Numerus autez eoꝝ que hic dicta sunt ⁊ ordo sic potest patere. Impedimentũ enim putrefactionis aut est cõtrarium putrefacto aut alĩs speciei cũ ipso. Si autem est cõtrarium putrefacti tũc est frigus ⁊ illud est aut extrinsecũ aut intrinsecũ. Et siqdẽ est extrinsecũ tũc est frigus aeris in hyeme: ⁊ qa extrinsecũ frigus per se repugnat alieno ⁊ extrinseco calido: iõ id est qđ magis impedit inter oĩa impedimenta: ⁊ iõ hoc est primũ. Si autẽ est intrinsecũ frigus tunc est ibi coagulatio facta a frigido: qa tamẽ naturaliter impedit aliena caliditas a frigido: iõ id est scdm ⁊ ꝓcedunt hec duo omnia alia impedimẽta.

¶ Si aũt impediẽs putrefactionẽ est alĩs speciei cũ putrefaciẽte: tunc opꝫ ꝙ impediat quãtitate siue intensiõe sua: causa ergo istius intẽsionis: aut erit in ipsa qualitate calidi nãlis: aut erit in cã calidi ⁊ quãtitate eius: aut erit ex subiecto ipsius qđ est mã ei⁹ in qua est: ⁊ si erit in ipsa qualitate sic erit feruor impediẽs: qa iõ alias duas precedit: qa eẽntialior ⁊ primior est calido impediẽti. Si aũt est in causa calidi tũc erit mot⁹: ⁊ iõ etiaꝫ si motus sit imoderatus tñ intẽditur calidũ qđ ꝯsumit substãtiam. Cuius exẽplum conueniẽs est in lumine multe patee vel stupe vel igne. Si eni quiescat extinguit. Si aũt moueatur accẽditur ⁊ si moderatus sit motus cõsumet subam. Minimum autem essentiale calido est subiectuꝫ in quo est ad cuius quantitatez multiplicatur vt diximus: ⁊ ideo hoc vltimum inter impedimenta assignatur.

¶ Cap.11m. De aĩalibus generatis ex putrefactis: in quo est digressio declarãs solõnez dubitabiliuꝫ que sunt circa hoc.

Tex.cõ.15.

INnascunt aũt aĩalia ex putrefactis: cuius cãm breuiter assignat phs dicẽs: ꝙ hoc iõ fit: qa calor disgregãs corpus mixtuꝫ per hoc ꝙ subtile extrahit ⁊ relinqt grossum est nãlis ⁊ nõ calor absolute: ⁊ iõ omnia ea que disgregauit humida ad superficiẽ tracta a frigidis siccis remanentib⁹ facit cõstare simul ⁊ cõgregari: ⁊ sic ex ipsis generat animal.

Digressio.

¶ Videt autem admiratione dignũ qđ dicit calo-

rem disgregantez partes mixti esse nālem cū nos supra necessario ostēdimus ꝙ disgregare nō hȝ inquātū est naturalis. Amplius aūt si esset nālis esset adhuc in pportiōe vicēs humidū: ergo terminaret ipm ⁊ nō putrefaceret. ¶ Et ad hoc dicit Auerrois ꝙ aīalia hec inascuntur ex virtute stellarum ⁊ non ex virtute vel vi caloris nālis. Plato autē dicit a datore formaꝝ eis dari vitā ⁊ aīam. ¶ Sȝ si ex virtute stellarum gñarentur hoc nō posset eē nisi altero duoꝝ modoꝝ .s. ex virtute cōi solis ⁊ motus eius quaȝ hȝ in obliquo circulo aut ex ppria aliqua cōstellatione que hoc faceret. Si autem sol primo mō cōi esset causa gñationis hoꝝ aīaliuȝ tūc tempore certo deberent gñari qñ sol accedit ad eqnoctiū estiuale ⁊ tēpore certo deberēt corrūpi qñ sol recedit a pūcto equinoctij hyemalis ⁊ hoc nō videmus. Si autem scđo mō ⁊ ab aliqua cōstellatione speciali fieret generatio istoꝝ: tunc non deberet gñari nisi illa constellatiōe existente: ⁊ hoc eēt forte infra multos annos: dicit eniȝ cōstellatio specialis cōcursus ⁊ respectus pluriuȝ stellaꝝ ex eo ꝙ speciali mō congregātur vel opponūtur vel aliter se respiciunt. ¶ Adhuc autē ⁊ pōn male tangeret cām cum dicit ꝙ hoc facit calor eo ꝙ est naturalis. ¶ Quero aūt insuper cū caloris sit disgregare qđ constare facit humidū eductiuum pelleȝ ⁊ corpus aīalis: ⁊ cum ipm humiduȝ effluens ex partib⁹ putrefacti corporis sit continuū: qa non gñanť in vnū aīal sȝ multa: ⁊ cum ipm sit vni⁹ nature q̄re quedaȝ generata ex ipso sunt lōga ⁊ stricta ⁊ quedā lata ⁊ breuia ⁊ quedam stricta parua ⁊ breuia: ⁊ vñ venit diuersitas coloꝝ illoꝝ aīaliuȝ: ⁊ quare ex humido illo nō generať planta: pcipue cum corpus putrefactū fuerit plāta sicut arbor vel herba: cū enim facilioris sit generatiōis planta q̄ aīal: videretur forte alicui potius ex putrefactis debere generari plātas q̄ aīalia. ¶ Ad omnia aūt ista satisfacientes dicimus ꝙ Aristo. optime reddit cāȝ gñationis ex putrefactione per hoc qđ dicit ꝙ calor est naturalis qa disgregat: sȝ eniȝ corrupta sit pportio quā habuit ad humidū sm ꝙ ē humidū putrefacti corporis: tñ nō in totum corrupta est: qa remanet illius pportiōis genus: ⁊ per hoc facit cōstare humidum extractū in generationē alterius rei: pcipue animalis imperfecti ⁊ frigidi sicut sunt vmes ⁊ rane vel serpētes quorum corpora fere in toto sunt alia: humiduȝ etiā non in toto amisit pportionē simpliciter: sȝ destructa in specie pportio remāsit in genere: ⁊ iō subtile ipsius fit seminariū alteri⁹ gñari: sicut eni in semine aīalis est vis formatiua aīalis sm naturā illi⁹ seminis que vis est in spiritu spumoso ⁊ nāli seminis opať per calidū nāle: ita vis in gñe aīalis imperfecti remanet in subtiliori humido putrefacti qđ pmo extra cōstat in pellē per frigidū partes faciēs cōstare: deide calidū qđ ē in ipso dissoluit aliqđ de subtiliori hūido: ⁊ facit inde spūm qui nō panizat .s. pellē illā cōstantē in circuitu ⁊ efficiť vehiculū virtutis formatiue que est ex hūido ⁊ ex illa educiť forma aīalis: ⁊ per hoc pȝ qualr ille calor nālis est ⁊ terminať ⁊ qualr nō nālis ⁊ dissoluit. ¶ Dictū aūt Auerrois est impfectum: veꝝ est eni ꝙ ois gñatio causať ex stellis sm ꝙ feruntur in obliquo circulo communiter. Sȝ hoc non sufficit ad cāȝ in spāli sciēdā sȝ potius addēdū est qđ diximus. ¶ Fiūt aūt huiusmodi multa aīalia pter diuisionē seminalis humidi eoꝝ qđ de putrefacto ⁊ successiue ⁊ in diuersis partib⁹ educiť ⁊ ex partib⁹ quaꝝ cōplexiōes aliqñ sunt diuerse sicut est os ⁊ caro ⁊ vermes. Cā aūt diuersitatis aīaliuȝ gñatoꝝ est diuisio seminis in matrice: ⁊ hoc mō ēt hoc ē ꝙ diuidiť humidū per vices ⁊ per loca eductiōis eius de putrefacto: ⁊ iō multiplicanť aīalia. Et cā similitudinis hoꝝ aīaliū est similitudo educti hūidi de corpore: ⁊ homogeneitas hūidi cā est ꝙ habēt totū corp⁹ simile: ⁊ nō sunt cōposita ex multis etherogenijs partib⁹: ꝙ autem quedam sunt longa ⁊ stricta: quedaȝ aūt breuia ⁊ lata cātur ex diuersitate cōplexionis humidi ex cholerico calido ⁊ sicco generať vermis lōgus ⁊ strict⁹ eo ꝙ calor multum extēdit in ipm ⁊ humor cholericus nō multū est dilatabilis. Ex flegmatico autē frigido ⁊ humido gñať animal latuȝ ⁊ breue qa humor aqueus multuȝ est dilatabilis ⁊ frigiditas nō multuȝ extendit ipm. Ex sanguineo autē generať medium inter lōgam ⁊ breue pter calidū ⁊ humidum tēperata: ex melīco autē nāli aīal generať strictuȝ ⁊ breue: ⁊ qa frigus non permittit extēdi ⁊ siccitas non permittit ipm dilatari: ex melīa autez accidēali que est adusta generať valde lōgum exile: qa in feruore caloris ei⁹ multum extēdit ipsum: ⁊ siccitas imoderata attenuat ipsum: sic eni cholericum crocei est coloris: ⁊ sanguineum rubeū: ⁊ flegmaticū albuȝ: ⁊ melīcuȝ nigruȝ: ⁊ si quoꝝ materia permixta est hoꝝ etiā quātitas ⁊ color necessario permixta erunt: planta autē in tali generatiōe nunq̄ generatur: qa planta terrestris substātie est multuȝ: ⁊ humidū qđ per putrefactionē educiť subtile est ⁊ multū aereum qđ materia esse non potest plante: sȝ alijs: ⁊ ideo etiam in animalibus natis ex putrefactione frequentissime crescunt ale: quia volatiles vermes sunt de leuiori ⁊ subtiliori humido.

Solo Albro. ii. meta. c. 13. ⁊ 18. t. 7. meta. cō. 31.

Impugnatio

Quid est cōstellatio.

Quesitū pulchrum.

Solo ppria.

Nō ꝙ pportio nālitas caliditati ad humidū i putrefacto destruiť sȝ spēs ⁊ remanet sȝ genus.

In quo opio Auerrois deficiat.

Solo q̄sti.

Vñ pꝛigit diuersitas figuraꝝ i aīaliū⁹ genitis ꝑ putrefactiōeȝ. 3.

¶ Cap. 12ᵐ. De digestione ⁊ indigestione ⁊ qualiter diuidūtur species.

Tex. cō. 14.

Postq̄ autez diximus quid est generatio mixtorū: ⁊ qđ corruptio illi generationi opposita que putrefactio vocatur: relinquiť pfecto dicere cōsequentes species actiuarum virtutū que cōes sunt: ⁊ cōtinent sub se alias: qa de cōibus prior est speculatio. Vocamus autē spēs effect⁹ quos efficiunt virtutes actiue ex his que subijciunť eis: ⁊ cōstant per nām: sicut sunt sicca ⁊ humida que sunt in reb⁹ mixtis: hec eniȝ superius diximus eē subiecta qualitatum actiuarū calidi vȝ ⁊ frigidi. Species autē cōis calidi est digestio: hec autem species calidi sub se continet alias tres .s. pepansim epsesim ⁊ opthesim: frigidi autez cōis species est indigestio opposita digestioni. He autez species sunt super dictis spēbus digestionis opposite: omothes enim opponiť pepāsi et molinsis opponiť epsesi: statbesis autez opponitur opthesi. ¶ Nō opȝ autem aliquem arbitrari ꝙ noia istarum spēruȝ digestionis ⁊ indigestionis de oibus dicanť sm vnam rōnē de quibus dicunť: qa dicunť non vniuoce sȝ per prius ⁊ posterius ⁊ per metaphoraȝ aliquādo: qa omnia illa noia non sunt pprie reb⁹ adaptata per oia silib⁹ ⁊ vniuocis: ⁊ iō aliqñ nō opȝ suspicari per hoc ꝙ pdicenť de reb⁹ sm nomen ⁊ rōnē: sȝ potius per hec nomina intelligimus talia que trāslati de dictis digestionib⁹ vel indigestionib⁹ similes sunt.

Spēs digestionis.

Documentum

¶ Cap. 13ᵐ. Et est digressio declarans diuisionem specieruȝ digestionis ⁊ indigestionis.

1ᵐ dubium.

Dubitabit fortasse aliqs qualr neglecta ea que in logica arte traditur cōmune genus diuidiť in species: anteq̄ ipm diffiniať cum diuisio generis debeat sumi sub diffōne eius eo ꝙ oib⁹ diuidentib⁹ genus aliqđ generis diffinitio debeat cōuenire. ¶ Et est magis mirabile cū naturalia ⁊ artificialia sint in generibus diuersis qualiter genera naturalia que sunt digestio ⁊ indigestio diuidātur per species artificiales digestiōis ⁊ indigestionis. ¶ Ampli⁹ videtur inconueniēs artificiale cū naturali ideȝ cōe diuidere: pepansis eni naturalis digestio est: epsesis autez ⁊ opthesis sunt artificiales. Similr aūt ⁊ molinsis ⁊ statbesis artificiales sunt indigestiones ⁊ omothes est idigestio nālis. ¶ Si forte aliqs soluens ad hoc velit dicere ꝙ ista artificialia ad naturalia referūtur: ⁊ ideo cadunt cuȝ ipsis in eadem diuisione: tūc oportet assignare pmo naturalia illa ad que referūtur: ⁊ tunc de artificialib⁹ deinde facere tractatuȝ. ¶ Adhuc cum artificialia imitenť naturalia: opȝ ostēdere in quo imitentur ⁊ sic postea artificialia inducere. Nihil autez hoꝝ facit phs. ¶ Adhuc autem sciēdum est quare non plures q̄ tres digestionis species assignanť: ⁊ si forte aliquis velit dicere ꝙ digestio nō potest esse nisi intra tātū vt pepāsis: vel extra tātū vt opthesis: vel extra ⁊ intus simul: vt epsesis videbiť inconueniens valde: qa sic epsesis opthesim sequi deberet cuȝ simplicior sit opthesis q̄ epsesis sm ea que dicta sunt. Si vo dicatur ꝙ iste spēs accipiunť sm considerationem calidi in se digerentis vel in coniunctiōe ad alterum ⁊ in se digerens facit pepāsim: in coniūctione autem ad humidū: facit epsesim: ⁊ in ꝯiunctione ad siccum facit opthesim: ad frigidū autem coniungi non potest qm frigidum est cā indigestionis. ¶ Videbiť hec ratio stare nō posse: qa calidum sm se semp operatur in subiectuȝ sibi humidū sicut supra est determinatum: ergo cū humido digestionem nullam operať sȝ potius in humido. Eadez est obiectio de sicco cuȝ ipm sit qualitas passiua. ¶ Est autem nō pretereūdum ꝙ hec tota sciētia ad librum de aīalibus vel sciam de nutrimento videť pertinere cum

2ᵐ

3ᵐ

4ᵐ

re cum sit particulariter eius qđ est aiatum: vñ nihil ad nos videtur pertinere de ea in isto libro in quo inqrimus impssiones primaꝝ qualitatū in corpore mixto sm qđ est mixtū que sunt multū vniuersaliores ꝙ sint impssiones nutrimenti vel aiati sm qđ est aiatum. Nos autem sine preiudicio sermonum cõmunicantiū dicta Aristo. ¶ Ad hec oia dicimus ꝙ in veritate cõis digestio ante diuisionẽ diffiniri non poterat eo ꝙ nõ vniuoce dicit̃ de diuidentib⁹ sꝫ per prius ⁊ posterius: pepansis enim vniuersalr̃ intellecta maxime digestio est: ⁊ alie digestiões sunt prius ⁊ posterius dicte per relationem ad illã: epsesis enĩ plus hꝫ de ratiõe digestiõis ꝙ optbesis sicut infra ostendemus. ¶ Nec opꝫ existimare ꝙ iste sint artificiales digestiones tñ qa sunt naturales. Sꝫ qa act⁹ earum in qbusdaꝫ artificialibus magis sunt manifesti sensui eo ꝙ sunt extra res: iđ per exẽpla manifestãtur in artificialibus ⁊ noia sumũtur ab artib⁹: act⁹ tamen digestionuꝫ ⁊ indigestionũ primo ⁊ pncipaliter sunt in naturalib⁹ sicut nos statim paruꝫ inferius ostẽdemus. ¶ Ad sciẽdũ aũt quare tres sunt digestiõis spẽs ⁊ totidem indigestiõis spẽs opposite accipiemus dicta Galeni ⁊ Auicẽ. precipue ad duas spẽs digestionis que sunt epsesis ⁊ optbesis manifestãdas. Est ergo sciendũ ꝙ res ista magis manifesta est in hoie: ⁊ iđ poti⁹ ostẽdemus eas primo in hoie: deinde in mixtis oibus que sm nãm sunt mixta. Consideratio autẽ hois in humido triplex est vt dicunt Galenus ⁊ Auicẽ. primũ enĩ est in generatione in qua per calidũ seminale digerit̃ humidũ seminale ⁊ maturat̃ ⁊ format̃ ⁊ ad supplementũ ei⁹ attrahit humidũ mẽstrui ad perfectionẽ forme ⁊ quãtitatis corporis: in qua maturatiõe humidi seminalis solus digerit calor seminis: qui virtuteꝫ celestem habet ⁊ virtutem cõplexionaleꝫ corporis vñ decisuꝫ est semen: ⁊ virtutẽ formatiuã ex operatione anime eius cui⁹ fuit semen: diffunditur autem iste calor per subam humidi seminalis per vehiculũ spũs qui est in semine: qui spũs virtutẽ habet spũs vitalis nãlis ⁊ aialis ꝑpter quas virtutes aliqñ vocat̃ aia seminis a phis: ⁊ qa operat̃ cum ordine ⁊ certitudĩe vocat̃ a qbusdaꝫ itellectus vt dicit Auicẽ. ꝑpter qđ dicit Aristo. ꝙ spũs operat̃ in semie qui est intellectus. Est aũt ista digestio cõpleta qñ humidũ põt pficere tale alteꝝ in actu quale est ipm̃ in potẽtia ⁊ virtute formatiua per calorẽ ⁊ spm̃ qui sunt in ipso: huius aũt digestionis nomẽ ꝑpriũ non habemus: ⁊ iđ accõmodamus ipsuꝫ a fructiferis plantis ⁊ dicimus ꝙ est pepãsis. Post gñationeꝫ autẽ cõpletã res vicina est humori semis: ⁊ iđ necessario humida: ⁊ multũ humidũ fuit in ipsa ꝑpter qđ exiccatiuis vtũtur circa natos sapientissime obstetrices sicut salibus ⁊ balneis ⁊ huiusmodi: ⁊ iđ calor digerens qui est in ifantib⁹ natans in humido multo ⁊ cõueniẽs eis nutrimẽtũ opꝫ eẽ humidũ: ⁊ in illo humido nutrimẽtali agit calor cũ humido radicali digerẽdo ⁊ cõpletum est humidũ nutrimẽtale qñ põt vniri mẽbris: ⁊ hec digestio dicit̃ epsesis: qa in organis nãlibus fit per modũ elixationis in qua calor cuꝫ humido decoquit qđ decoquẽdũ est. Remoto aũt hoie magis a pma origine seminis qñ calor multuꝫ edurit de humido infantili ⁊ multũ exiccauit ipm̃ icipit calor digestiuus agere cũ sicco in nutrimentũ: ⁊ iđ his qui adulti sunt parant̃ cibi duriores: qa aliter acutus calor cũ sicco agens ꝯuerteret ipsos in vapores: ⁊ in mõ minus debito membra nutrirent: pcipue cuꝫ mẽbra iã durauerunt ⁊ desiderẽt cibũ duriorem: ⁊ hui⁹ digestio est per modũ assatiõis in qua calor agit cuꝫ sicco: ⁊ dĩ eẽ eptbesis: qđ latine sonat assatio sicut epsesis elixatio iterpretatur: hui⁹ rei signuꝫ est: ꝙ corpora adultoꝝ calidiora sũt ad tactum: ⁊ vrine eoꝝ magis tincte ⁊ egestiões magis dure ꝙ infantium: cũ tamẽ nihil sit factũ in corporib⁹ eoꝝ quare debeant eẽ calidiora sm nãm: sed potius quare deberẽt eẽ frigidiora: qa quanto plus distant a pmo pncipio generatiõis qđ est calor ⁊ plus igressuꝫ est in corpora eoꝝ de extraneo humido nutrimentali tanto frigidiora debebant sm nãm esse eoꝝ corpora super corpora ifantiuꝫ: ⁊ ideo dicunt Galenus ⁊ Auicẽ. ꝙ est equalis calor in pueris ⁊ adultis: sꝫ differt sic calor in humido ⁊ calor in sicco equalis per essentiã: hoc enĩ in quantitate in humido maior est ꝙ in sicco: sꝫ in sicco maior est qualitate qa est acutior in actione: ⁊ sic calor puerorũ in quãtitate vincit calorẽ iuuenũ: sꝫ calor iuuenũ acumie sui vincit calorẽ puerorum: sicut aũt hec in hoie inueniũtur ita

Solo pmi.

Solo scdi.

Solo tertij.

Vide et Auro em 7° met. c. 3.

inueniũtur in oibus aialib⁹ ⁊ partibus eoꝝ ⁊ in plãtis ⁊ partibus eorum ⁊ insuper in lapidib⁹ ⁊ mineralibus oibus: oia enim pncipiuꝫ sue generatiõis sicut supra docuimus habẽt in humido ⁊ calido ⁊ necesse est ꝙ calor pmo sit in humido principiante gñationeꝫ ex quo sicut quodã cẽtro serpit attrahendo circũstans humidũ: ⁊ digerẽdo ipsum in rei generate nãm que primo generata mollior ẽ ⁊ humidior quãdo calor in humido eius natat: ⁊ tunc qcqđ in eius gñatiõe fit totum per modum pepãsis fit: ⁊ quicquid fit in ea quãdo mollis: adhuc etiaꝫ fit per modum epsesis. Educto auteꝫ humido paulatim ꝯualescit calor in sicco ⁊ operatiões caloris eius sunt per modũ optbesis. Post siccum autem paulatiꝫ ingredit̃ frigidum: qđ est causa indigestionis: ⁊ ideo vltra tres species nõ multiplicant̃ spẽs digestionis: qa in senectute abũdat frigiditas cũ sicco: ⁊ in vltima etate abũdat frigiditas cuꝫ humido frigido qđ non nutrit: sꝫ tñ extrinsecus humefacit partes: ⁊ est flegmaticũ humidũ ⁊ indigestuꝫ: ex hoc iterum patet causa eius qđ dicitur a phis: ꝙ omnis res mixta ꝗtuor hꝫ tempora. s. initij ⁊ augmenti ⁊ status ⁊ declinationis: hec enĩ manifestantur in motib⁹ duorum luminarium quorum motus pcipue sequitur corpora mixtorũ: sol enim a principio Arietis vsqꝫ ad pncipium Cancri calidus est ⁊ humidus generãs ⁊ augens: a pncipio autẽ Cãcri vsqꝫ ad pncipium Libre calidus est ⁊ siccus maturans ⁊ a principio Libre vsqꝫ ad pncipium Capricorni frigidus est ⁊ sicc⁹ faciens declinare mixta ad diminutionem: ⁊ a pncipio Capricorni vsqꝫ ad pncipium Arietis frigidus est ⁊ humidus humido putrefacto ⁊ putrefaciente: Luna etiaꝫ sm ꝙ tradit Ptolomeus in libro qui dicit̃ Alarba est calida ⁊ humida vsqꝫ ꝙ est semiplena: ⁊ tũc dicitur esse calida ⁊ sicca vsqꝫ ꝙ est plena: ⁊ deide frigida ⁊ sicca donec sit semiplena: secũdo ⁊ vltimo frigida ⁊ humida vsqꝫ ad ꝯiunctionem ad Solem: ⁊ per hoc pꝫ solutio ad omnia quesita: qa autem ex dictis iam patet ꝙ omnia nomina ꝑpria in genere dictarũ digestionum non habemus: ideo dicit philosophus ꝙ non oportet ꝙ significata horum nominum proprie dicta sunt in rebus sed potius talia que sunt similia eis ita ꝙ a speciеb⁹ ad generationem transferantur.

Solo quarti.

¶ Cap. 14m. De diffõne in genere ⁊ explanatiõe diffõnis ei⁹.

Tex. cõ. 14.

Resumentes ergo diffiniamus singula istorum generum ⁊ specieruꝫ. Est ergo digestio cõpletio a naturali ⁊ ꝑprio calore facta ex passiõib⁹ contraiacentibus humorum: que sunt propria materia singularum materieruꝫ corpoꝝ mixtorum. In hac quidem diffinitione completio est vt genus ⁊ causa efficiens importatur per hoc qđ diximus a naturali ꝑprio calore: qui dicitur quidem naturalis: quia est vniuscuiusqꝫ nature instrumentuꝫ mouens ⁊ alterãs humidum in virtute nature illius: sicut iã sepius diximus: ꝑprius autem dicitur ex ꝑportione singulari quã hꝫ ad humidum sm subiectum in ꝑpria rei mixtione. Passiones autẽ contraiacentes sunt que mixti corporis contraiacẽt: qa sunt dissimiles in humido: ⁊ ideo ex ipsis mouet calor naturalis humidũ: ⁊ ideo sꝫ humidum nõ sit contrariuꝫ calori inquantum humidum: tamẽ inquãtum est in qualitatib⁹ dissimilitudinis que sunt ꝯtraiacentes habet oppositionẽ ad hunc calorem inquãtum est naturalis: ⁊ sic indiget actiõe calidi ⁊ complexione que fit per calorem. Quotiẽs enĩ siue quot modis humidum digerit̃ sm omnes dictas spẽs digestiõis totiens ⁊ tot modis cõpletur ad formam mixti suscipiendã: ⁊ principium huius cõpletionis accidit a calore ꝑprio ⁊ naturali: quãuis adminiculum aliquando accipiat̃ per aliquod extrinsecũ simul cũ calore naturali completiuum digestiõis: sicut cibi digestio iuuat̃ per balneum ⁊ per moderatum motum ⁊ per huiusmodi ⁊ similia: sꝫ in omnibus his pncipium est caliditas naturalis que est ẽentialr̃ in ipso mixto. Lꝫ enĩ taliter adminiculantia excitent caloreꝫ naturalem ⁊ acuant ipsum: tamẽ non dant ei spẽm ⁊ ꝑportionẽ que mouet sꝫ potius cuꝫ mouent cũ ipso iuuantia digestionẽ: spẽm hãc accipiunt ab ipo: qa aliter nõ mouerent̃ nãliter ad nature mixti complementũ. Dicit̃ autem in oib⁹ phicis id eẽ pncipiuꝫ mouens qđ ꝑpria specie mouet: ⁊ cui⁹ specie mouet zm mouẽs: ⁊ ideo patet in oibus talibus ꝙ pncipiũ mouens est calor naturalis inquãtuꝫ est nãlis. ¶ Finis aũt cõpletiõis hui⁹ mo-

Tex. cõ. 15.

Tex. cõ. 16.

tas est natura ſm ſpẽm ↄſiderata prout species vtile est ⁊ di
gestum dicimus habet esse phyſicũ in tẽporibus mixti. Nos
autem hoc vocamus nãm ſpẽm rei ⁊ ſubſtantiam: ſpẽs eniꝫ
dat esse ⁊ ſubſtãtia est qḋ est in actu essendi per formam: et
hoc veriſſime finis est digestionis in pepansi. Qm̃ ſicut dixi
mus ibi humidũ ſeminale dirigitur ad formam: ⁊ est in fine
cõplementi quãdo tale alterum ſm formã ⁊ ſubſtãtiam põt
perficere quale est ipſum in virtute formatũ. In alijs autẽ
digestionib⁹ non idẽ est finis ſiue exterius ſiue interi⁹ ſumã-
tur. In illis eni finis completiõis est ad hoc ꝙ ſit alimẽtum
ↄueniens ad alendũ: ⁊ hoc est totiens ⁊ tot modis quotiẽs
⁊ quot modis fit tale: ⁊ tũ ꝓportionaliter humidũ ⁊ tam ꝓ-
portionaliter aſſum vel elixuꝫ: vel ĩ est operatio caloris ſup
humidum qḋ educi debet: vt ſit taꝫ ꝓportionaliter putrefa-
ctum ſiue alio quocunq; modo alteratur per calorem quan-
tum ſufficit nature mixti corporis: cui preparatur humidũ:
tunc enim est vtile ⁊ tunc dicitur esse digestum.

¶ Cap. 15m. Qualiter in diuerſis diuerſimode dicta est dige
stio: ⁊ ꝙ eadẽ ſunt ſigna digestionis ⁊ indigestionis.

Tex.co.17.

Si autẽ vt dictũ est humida ꝓportionaliter ad
naturam maturatio ⁊ completio digestio est:
erit i diuerſis diuerſimode ⁊ quaſi omonyme
dicta digestio: maturat eniꝫ aliquãdo calor na
turalis humidũ ſegregando ipſuꝫ a feculento
terrestri quã virtutem habet calor: ⁊ ex hoc ꝙ
est ↄgregatiuus homogenioꝝ ⁊ ſeparatiuus etherogenioꝝ
ſicut fit in musto cum digestũ est: qꝛ tunc defecatũ est: in mu
sto enim ſunt duo calores. ſ. naturalis ⁊ loci vbi creuit qḋ in
fuſus est calore magno ſolis: ⁊ ſubſtantia terrestris ꝑmixta.
Mouent autẽ isti duo calores in opposito vnus qdeꝫ deter
minãdo partes nãles vini qui est nãlis: alter aũt diſſoluẽdo
groſſitiẽ ⁊ ſeparando partes etherogenias qui est acciden-
talis innatus ei a loco: ⁊ ex illis duobus motibus calor cõ-
ponitur motus qui est ebullitio musti: qꝛ aũt partes ſubti-
liantur ⁊ diuiduntur: ⁊ ideo inuenit viã terrestrẽ ad deſcẽſuꝫ:
⁊ ideo feces reſident in fundo ⁊ euolãt partes ignis acciden
tales: quib⁹ eductis depurantur partes ſubtiles vini: ⁊ reſi-
det humidũ aereuꝫ diſperſuꝫ ſpũaliter in vino: propter qḋ
mustũ est multum ſpumoſum anteꝗ̃ reſideat in ipſo humi
duꝫ aereum quo reſidente coadunantur partes vini per fri
gus aeris ⁊ complexionale ⁊ efficit vinum ſuaue ad biben-
dũ: coadunatis eni partibus restringitur in ipſum natura-
le calidum qḋ ante euolauit cuꝫ igneis partib⁹ loci. Ex his
patet quare mustum magis inebriat q̃ vinũ: cum tamẽ vi-
num nãliter ſit calidius q̃ mustum: hec eni cauſa est ꝙ iꝫ in
musto ſint partes terrestres eſſentialiter frigide ĩmixte que
non ſunt in vino: tamẽ mustũ vaporoſuꝫ est ꝑpter ſpũale hu
midũ aereum non coadunatũ in ipſo: ⁊ qꝛ vaporat duplici
calore qḋ nõ facit vinum: qḋ autẽ vaporoſum est oppilat vi
as cerebri ⁊ impedit virtutes animales ad perceptionem ⁊
motum: ⁊ ideo etiã ebrij incerte ſunt diſcretionis: ⁊ mot⁹ et
obliuionem patiunt̃ ſuorum opeꝝ ꝑpter nimiam humoruꝫ
abundantiam que fit ex vino vel alio inebriante in qua de-
lentur statim imagines anteꝗ̃ reponant̃ ⁊ ſigillentur in vir
tute memoriali. Aliquãdo etiã agit calor in humido nõ pro
portionato nature alicuius mixti ad deducendum: ſicut vi-
demus nodoſitates in plantis: ⁊ in animalibus naſcentias
⁊ apostemata que tunc dicimus matura cum maturata est
ſanies ad educendum: primo enim in ↄfluxu humorum ca-
lido ꝓpellente eos ⁊ expellẽte est calor quaſi calor febris ma-
gnus ⁊ acutus ⁊ humor est ĩmixtus ſubſtantie membrorum
⁊ non potest educi: reſoluente autem calido continue aliqḋ
de humido ſubtili calidiori: ⁊ deducente per poros plures
vel vnũ acuitur apostema verſus partẽ vbi plurima est ma
terie euaporatio: postq̃ autem euaporauit ſubtilius humi-
dum ⁊ igneũ terreum qḋ est ibi ĩmiſcentur cũ aqueo ⁊ inci-
pit humor ĩſpiſſari ⁊ ſolui a partib⁹ mẽbri qḋ apostematuꝫ
est: ⁊ calor temperat̃ ꝑpter eſſentiale frigus terrestrium par
tium ⁊ aquearũ ⁊ reſidet ſpirituale aereum: qḋ euaporabili
ter diſperſuꝫ fuit in apostemate: ⁊ tunc maturum est aposte
ma: ⁊ intus educit̃ ſine leſione: eodem mõ est de apostema-
te oculi qḋ obthalmia grece vocatur: ꝑmo eniꝫ decurrit hu
midum ſubtile calidum qḋ ↄtinue maturatur donec ſit lip-
pitudini ſimile que creatur ex groſſo terrestri humido cou-
trahente extremitates lachrymaꝝ. Eodem autẽ mõ fit in
ceteris humidis ſiue ad conuertendum in ſubſtantiã mixti
ſiue ad ſequestrandum ſiue ad deducendũ maturatio. Cũ-
ctis autem in cõi euenit hoc pati: quotiens materia que est
humor ꝓportionaliter vincitur a calore naturali: hec enim
materia est que terminatur ab eo calore qui est nãlis. Na-
turale enim humidũ est ad retinendum vel ad educendum
qḋ est ita diu decoctum donec ſit in ipſo ꝓportio: quapp ea-
dem ſunt ſigna ſanitatis ⁊ digestionis ſicut patet in vrinis ⁊
egestionib⁹ ſeceſſionum: ⁊ in alijs ſuperfluitatib⁹: ſicut ſũt
ſputum: ſudor: ⁊ alia: vnumqḋq; enim eorum dicit̃ digestũ
quando declarat ꝙ calor naturalis vincit ſuper humiduꝫ:
qḋ autem fuit indiffinitũ hoc est non in fine ꝓportionali po
ſitum. ¶ Et ideo neceſſe est ꝙ digesta ſint omnia groſſa eo

Tex.co.18.

ꝙ calor ab eis reſoluit multũ humidum ⁊ cum relicto com-
miſcuit multum terreum decoctum: ⁊ ſunt in effectu calidio
ra qꝛ diutius agit in eis calidum: ⁊ ideo amara ⁊ acuta in
ſuis odorib⁹ ⁊ ſaporib⁹ inueniantur: calor enim diu agẽs in
humidum cõmixtum tales effectus relinquit in ipſo. ſ. groſ
ſius ⁊ ſiccius ⁊ lenius eo ꝙ multuꝫ reſoluit de ſubſtãtia ipſi⁹
⁊ lenius facit ſiue mollius: quia amittit extẽſionem que fuit
per calidum vaporabiliter reſoluẽs humidum: tũ ergo di-
ctum ſit de digestione.

¶ Cap. 16m. De indigestione que in gñe digestiõi opponit̃.

Tex.co.18.

Est aũt contrariorum ſcientia vna: ⁊ ideo post
ſcientiam digestionis in genere de facili ſcitur
ſcientia de indigestiõe in genere: idigestio eni
est incompletio que fit ꝑpter indigẽtiã ſiue de
fectũ nãlis caloris: qꝛ humidum nõ potest alte
rare ex paſſionib⁹ ſiue qualitatibus contraiacẽ
tibus. Cauſa autem indigentie ſiue defectus talis caloris:
frigiditas aliqua est ſiue perueniat ex nimia abũdantia hu
midi: ſiue ex alia cauſa ſm omnem diuerſitatem rerũ in qui
bus est digestio. Incompletio autẽ frigiditatis est oppoſita
rum paſſionũ que opponunt̃ vnicuiq; mixti nature: que q̃li
tate ſunt in materia mixti que humidũ est naturale vel ge-
nerans rem vel agens vel conſeruans ſicut dictũ est: hec igi
tur dicta ſint de digestione ⁊ indigestione in genere.

¶ Cap. 17m. De pepanſi qualiter est prima: ⁊ quid est qḋ di-
citur multipliciter.

Tex.co.19.

Inter ſpecies digestionis prima pepãſis est eo
ꝙ illa ſimplicior ⁊ naturalior prima: qꝛ ipſa est
ex ſimplici actione calidi in humido ſeminali
ſicut iam diximus: nomẽ autẽ pepanſis est di-
gestionis cuiuſdã: ⁊ ideo pepanſis est digestio
quedam ⁊ nõ generalis niſi vocabulũ ſpẽi ge-
neri aptet̃. Dicit̃ eni pepãſis ꝓprie digestio alimẽti in fructi
feris plãtis: ⁊ qꝛ digestio generalis cõpletio quedã est hũi-
di: ſicut ostẽdimus: opꝫ et ſpãleꝫ digestionẽ que pepanſis est
cõpletionẽ quãdã esse. Dicimus eni pepanſim eẽ cõpletam
quãdo ſemia plãtaꝝ per calidũ digerẽs: ad hec deducta ſũt:
ꝙ tale alteꝝ poſſunt ꝑducere q̃re ſit ipſm fructiſeꝝ hec ẽ plã-
ta que ſemẽ ꝑtulit. Cui⁹ ꝓbatio est a ſimili ⁊ in alijs: qꝛ nos
in oib⁹ cõpletum dicimus illud: qḋ tale alteruꝫ perficere põt
quale est ipm: cũ eni inter vegetabiles potentias vltima ſit
generatiua neceſſe est ꝙ ipſa ſit cõplementũ ipſi⁹: eo ꝙ a fi-
ne ⁊ vltimo est rei cõpletio: ⁊ ideo humidũ ſeminale in eo ꝑfe
ctuꝫ est in ſemine ꝓducto cũ põt perducere plãtã ſiẽꝫ in ſpe-
cie ea que ſemen ꝓducit. Erit aũt a nobis ſermo hũdus de
hoc in ſciã de partib⁹ aie vegetabilis: hoc igit̃ est pepãſis ꝓ-
prie ⁊ ſm ſpẽm dicta que pepanſis vocat̃. Dicunt̃ aũt multa
alia pepana ſingulariter ad oia ſeminalia: ⁊ quedã humida
illis ſimilia metaphorice transferunt̃: ea eniꝫ que quocunq;
mõ maturant̃ ex calore nãli ſolo agente in humido ſemina-
li vel nutrimentali in hoc pepana dici poſſent ꝙ maturatio
ipſoꝝ est frigore ab actione caloris ſimplicis: non tamẽ oia
hec ſm vnã ideã hoc est forma generis vel ſpẽi dicunt̃ ſꝫ q̃-
rũdam erit nomẽ ad genus accõmodatũ. Quorũdã aũt erit
per metaphorã: ſicut aũt diximus nos: noia non habemus
ꝓpria que nominent: vniuſcuiuſq; cõpoſiti ſiue mixti factaꝫ
maturationẽ vniuerſali calore ⁊ nãli frigore circa humida
que terminant̃ ab ipſis. Si enim ſumat̃ pepanſis ſpãliter in
fructiferis erit plãta multipliciter fructifera ex humido ra-
dicali ſuo: in radice enim est fructifera ſtipitis ⁊ virgaruꝫ et

follioꝝ

Uñ ebullitio i musto citur.

Propter qd musti magis inebriat q̃ vinum.

folioꝝ ꝛ radicum lateralium ꝙ nō possunt perficere nisi hu-midū radicis esset completū ad hec ꝑducēda que digestio fit in radice plante que trahit nutrimentū de loco qui circa radicē est: ꝛ fit prima eius digestio in terra in qua seperatur grossum nō potēs nutrire a subtili cōuenienti ad radicem ꝛ gñationem pp quā segregationē planta ventrem nō hꝫ qui creat⁹ est in aiali pp huiusmodi separationē: tracto aūt conuenienti nutrimēto solis calore eleuat̄ hoc in stipite ꝛ ramis ꝛ fit digestio in ipsis ad ꝑductionē ramoꝝ ꝛ virgarū ex grossiori ꝛ terrestri humido ad ꝑductiōē folioꝝ ex mag aqueo: ꝛ ad ꝑductionē floꝝ ex magis subtili: ꝛ per ɔñs ꝑductio fructuum: qa aliquādo sunt semina in folliculis terrestrib⁹: aliquādo sunt semina in fructib⁹ carnosis sicut poma ꝛ pira et vua ꝛ ficus ꝛ huiusmodi: oia hec cōplent̄ calore solis ꝛ plante ad esum ꝛ fructū exigūtur ꝙ in eis tres maturitates siue sint ad esum siue ad ꝑducendū: quaꝝ pma est que fit in planta in qua resoluit̄ humidū superfluū ꝛ cōmiscet̄ terrestri cū humido nāli ꝛ induratur semen ꝛ inspissat̄ fm subam suā: deinde per calorē solis qui euaporabilr resoluit in ipso humido resultat ab eo humidū superfluū: postea aūt cadit fruct⁹ de planta ꝛ frigiditate loci iuxta terrā tēporis ꝛ nāli quā hꝫ in partib⁹ terrestrib⁹ ꝛ aqueis adunat̄ spūale humidū qđ vaporabiliter calore solis dispersū est in ipso: ꝛ residet ad humidū aqueū: ꝛ hoc reprimit̄ infra partes terrestres sibi cōmixtas: ꝛ tunc fructus est esibilis ꝛ saporosus ꝛ semina que sunt in ipso excedentia ex ipsa efficacia sunt ad aliā plantam ꝑducendam: in oibus aūt his modis diuersificatis dr̄ plāta pepans ꝛ humidū qđ est in ipsa pepansis: ꝛ de his ex intētiōe queret̄ in libro de plātis ꝛ fructus pepanus ꝛ semē pepanū: pepansis aūt ad genus extensa est que dicta fuit superi⁹ que est maturitas vniuscuiusqꝫ humidi ex quo fit cōmixtū corpus: an ex ipso pōt produci mixtū corpus fm actū per virtutē formatiuā que operat̄ per calorē nō inquātū humidum est: neqꝫ inquātū siccū est: sed potius operat̄ per cū inquātū naturalis est: ꝛ hec est cā ꝙ pepansis alia ē ab epsesi ꝛ optesi: sicut diximus supra: qa cū sit tripliciter consideratio caloris inquantū est nālis ꝛ inquātū in humido: ꝛ inquantū cum sicco tres oportuit species esse digestionis ꝛ nō plures. Si aūt per metaphorā trahat̄ pepansis ad aliquā ꝑplicitatem ex parte materie saluato tñ efficiēte ꝑprio qui est calor inquātū est nālis: tūc erit in humido expellēdo a nā ꝛ partibus mixti corporis: ꝛ sic pepansis dicit̄ eē sanguinū ꝛ nascentiaꝝ ꝛ aliarum sicut vrinaꝝ ꝛ egestionū: sanguis eni dicitur pepanus: qñ est maturus ad educendū in magnis apostematibus ex corrupto sanguine generatis: ꝛ similr in nascentijs que sunt pustule vel parua apostemata: hoc est quando humidū attractū ad locū apostematis est sufficienter digestū: sicut diximus ante: cū de digestione in genere loqueremur. Impossibile est enim ꝙ calor nālis aliqd digerat nisi vincat id ꝑportionaliter: vincēdo autē soluit quedā ꝛ ispissat alia in cōmiscendo eis terrestria: ꝛ ideo cum fuerint maturata per calorem spūalia que aerea sunt spissantur ad aquea in remissione caloris ꝛ aquea spissant̄ permixta terrestrib⁹: et generaliter dicēdo cuncta que maturata sunt ex subtilibus semper mutant̄ in grossiora ꝛ crassiora. Cuius cā est: qa calor nālis quasdā partes eius que maturant̄ agit miscēdo in seipsa sicut facit de partib⁹ grossiorib⁹ que solui nō possunt: quasdā aūt eijcit que sunt subtiliores: ꝛ facile resolubiles ꝛ de eis in sermone de cōmuni digestione satis dictum est.

¶ Cap. 18m. Quid sit omothes ꝛ qua de causa habet fieri et de quibus dicitur multipliciter.

Tex. cō. 20.

Omothes autē est indigestio contraria pepāsi est ergo omothes indigestio eius alimenti qđ est fructiferis plantis: alimentū aūt hoc est humiditas indiffinita: eo ꝙ ipsa cōpleta ꝛ in fine digestionis ꝛ maturitatis non est deducta per calorē nālem. Humiditas autē omnis aut est spiritualis que est aerea vel corporalis que est aquea vel cōmixta ex ambobus: nō autem ita est spūalis vel aquea ꝙ sit tñ habēs humidam aeris vel aque: qa sic nō esset humiditas nālis alicuius mixti corporis: sꝫ qa quedā sunt que sunt plus aerea ꝛ spūalia sicut pinguia vt oleū: quedam aūt plus aquea sicut vinū: ꝛ quedā habēt humidū non fluens sicut ligna ꝛ lapides: ideo dicimus aerea vel aquea vel ex ambobus: cū ergo pepansis fit circa tale humidū: ꝛ opposita sint nata fieri circa idem erit omothes circa tale humidū: quoniā aut necesse est priuationem in oibus deficere ad habitū ꝛ pepāsis est cōpletio quedā: eo ꝙ ipsa digestio est opꝫ omothē esse incōpletionem quandā: hec autē incōpletio est propter defectū agentis cause que est calor nālis. Indigētia autem siue defectus caloris attendit̄ in hoc ꝙ non ꝑportionaliter mensurat̄ in humido nāli quā sepe supra determinauimus: ꝛ est fm ꝑportionē geometricam sumpta: incōmensuratio aūt hic rursus fit ex vna duaꝝ causaꝝ: aut enim humidū ꝑportionat̄ nature: sꝫ calidū nō ꝑportionat̄ humido sꝫ est minus eo: ꝛ tunc non potest vincere ipm: aut ita est ꝙ humidū excedit naturam mixti: sꝫ calidū ꝑportionatur nature sꝫ non humido: ꝛ tūc nō fit digestio qa hūidū nimis abūdat: non autē potest esse tertia causa defect⁹ ex abūdātia calidi improportionalr super humidū: qa hoc non causat indigestionem sꝫ exiccationem: nec potest esse quarta cā defectus ex diminutiōe humidi sub calido: qa hoc causat idē: qr ergo sic deficit digestio i omothe ex defectu calidi: idō crudorū que omothē patiunt̄ humores sunt subtiles: qa ibi subtile nō est eductū nec grossū cū grosso permixtū: ꝛ idō tales humores sunt frigidi magis ꝙ̄ calidi: qa calidū nō egit in eos nisi iperfecte alterādo ꝛ nō maturādo: idō sunt incōmestibiles si grossi sunt ipotabiles si sunt humidi. Hoc aūt signum inuenit̄ in pomis in qb⁹ dulciora sunt grossiora ꝛ sicciora pp humidi maturitatē: ꝛ acida sunt hūida valde nimis grossa in cōmixtiōe sua: pp qđ sunt idigesta oia poma acida: ꝛ si elixent̄ fiūt dulcia pp humidū per ignē decoctū: qa aūt hūidū nāle mixtoꝝ corpoꝝ nō simplex est: idō nihil qđ est solū humidū fm seipꝫ ꝛ simplex pōt aliqua digestiōe maturari: sꝫ maturatur sicut cōmixtū cū arido sicco: ꝛ idō aq̄ que est de numero liquidoꝝ si sola ꝛ simplex sit minime maturat̄: hui⁹ cā est qa nunꝙ̄ inspissat̄ neqꝫ ɔstabiūt partes ei⁹ ad spissitudinē aliquā: cū sit simplex ꝛ homogenia in oib⁹ partibus. Cā aūt huiusmodi in scđo libro huius scie dicta est vbi ostēdimus diuersitatē aquaꝝ. Diciturqꝫ omothes sicut pepāsis multipliciter de multis fm oēs diuersitates: pepansis fm spēm ꝛ genus ꝛ trāslationem metaphoricā: dr̄ esse omothes defect⁹ digestionis si ɔtingat nō maturꝝ fieri humidū vñ dr̄ vrina cruda ꝛ secessiones crude catarri crudi pp vnā ꝛ eādem cām in cōi. Quecūqꝫ enim non vincunt̄ a calore ꝑportionalr ꝛ partes eoꝝ subtiles sunt ꝛ nō ɔstantes ꝛ permixte dicunt̄ crude. Cruditas aūt est omothes in greco. Si aūt metaphorā extendemus ad ea que exteriori calore cōplent̄ dicit̄ latine crudū quādo humidū aqueum mollificās partes ei⁹ nō est extractū de ipso: ꝛ lac dicit̄ crudū quando per calorem ignis ꝛ virtute coaguli sunt separate tres sube ipsius que sūt serū ꝛ butyrum ꝛ caseus ꝛ alia multa alia: omnia eni omothē patiunt̄ ꝛ cruda sunt quādo inueniunt̄ sine passiōe: hoc est esse ctū maturitatis ex calore maturāte: cū tñ possint permutari ꝛ conuiri sine cōmixtione inspissari: si eni nō essent nata suscipere maturationē nō possent dici cruda: qa opposita sūt circa idē. Adhuc autem si nihil ageret in eis calor sꝫ tñ frigus nō dicerent̄ cruda: qa omothē nō patitur aliqđ nisi qđ est in aptitudine ad digestionē: hoc autē non est a frigido sꝫ est ex calido incōpleto. Et idō sꝫ aqua dicat̄ elixabilis: tamē nunꝙ̄ dicit̄ cruda siue indigesta: qa omne crudū natū est inspissari ꝛ ipinguescere sꝫ aquā nunꝙ̄ possibile est ispissari vel pinguescere. Cum autē dicit̄ aq̄ elixabilis non tamē ɔcedit̄ esse digestibilis per elixationē ꝑpter eādē cām: qa s. non cōstant partes eius sꝫ dicit̄ elixari iproprie: qa per calidū agēs in humido frigidū amittit ꝛ partiū suaꝝ inspissationem que facte sunt ex frigido. Est aūt alicui fortasse dubiū qualr dicimus laterem crudū ꝛ pepanū cū compleat̄ ab aliena caliditate sicca: ꝛ hec infra opthesim passa vel statesim dicuntur. Sꝫ intelligendū: ꝙ nihil ꝑhibet in diuersis digestionib⁹ vel indigestionib⁹ esse idē: ꝛ in vna qdem erit metaphorice ꝛ in alia erit magis ꝑprie: ars in hoc ꝙ imitat̄ nām cōplet humidū ɔtinuans opus eius in latere: ꝛ qa ars nō pōt dare lateri caliditatē nālem ꝛ intrinsecā: sꝫ abundat ei humidū itrinsecū: idō operatur per extrinsecū calidū: sicut nā per intrinsecum ꝛ quo ad hoc metaphorice later dicit̄ crudus ꝛ pepan⁹: similr autē est de cōpletione vel incōpletione lactis: sed illa est partim per itrinsecū calidū qđ est in lacte cuius calor ex-

Tex. cō. 21.

Tex. cō. 22.

Tex. cō. 23.

citaꝛ per adhibitũ forinsecus ignem: ⁊ maturat id qđ est in caseo vt ꝯtinuet partes casei: ⁊ cõmisceaꝛ partibꝰ terrestribus eius: ⁊ quo ad hoc ꝙ illđ hũidũ magis nãle calido eo ꝙ sic cõmiscetur đi lac crudũ ⁊ pepanum: tñ ergo dcm̃ sit de pepansi ⁊ omothe qđ est ⁊ pp quid est vtrũqꝫ eorum.

¶ Cap. 19ᵐ. Quid est epsesis ⁊ de explanatione diffõnis eiꝰ.

Tex. co. 24.

Epsesis autẽ digestio est alimenti scđa post pepansim eo ꝙ calidũ cum humido pncipium est cõseruationis vite ⁊ esse: nõ autẽ sic pncipiũ est calidum ꝯiunctum cũ sicco: est autẽ epsesis digestio ad totũ que fit a calore agente cũ humido sicut a cã efficiẽte: est ꝟo eius indiffiniti qđ inheret in humido nutrimẽtali vel alio quouis humido ex quo est rei augmentũ sm nãm. Diciꝛ aũt epsesis ad totũ digestio multis de causis. Quaꝝ vna est verior: qa est digestio vniuersalis in oibꝰ mixtis per nãm: cũ enim forma dans eẽ accipiꝛ in humido digesto per pepãsim vt diximus: opꝫ rem accipere augmentũ: ⁊ iđ attrahit primo a calore suo circunstans humidũ ⁊ calore qui est in hũido radicali digerit ipm vt fiat ꝯueniens ad hoc ꝙ ꝯuertatur in subam eiꝰ: ⁊ hoc sicut diximus superius in oibꝰ rebꝰ cõmixtis: ⁊ ideo đr ad totum digestio. ¶ Alia causa est ⁊ bona: qa videlicet đr ad totum digestio: eo ꝙ constituto iam toto per pepansim large sumptã per epsesim digeriꝛ humidũ ad oẽs partes rei cõstitute. Uel diciꝛ a toto digestibili ad totũ digestio: qa omnia mixta epsesi digeruntꝛ: nõ aũt opthesi vel pepãsi: q̃dã enim pepãsi digeranꝛ vel opthesi digeri etiã põt epsesi: sed nõ ꝯuertitur: qa in qbus est abundantia aque: nõ possunt epsesi digeri sed elixari possunt: similr esse radicale humidũ elixari nõ põt: sed ⁊ nõ ꝯuertiꝛ. ¶ Quidã dixerunt ꝙ đr esse ad totũ digestio: qa est perfecta qđ lꝫ verum sit: tñ nunc nõ esset ratio quare potius pmo diceretꝛ epsesis eẽ ad totũ digestio q̃ pepansis vel opthesis: qa vtraqꝫ illaꝝ est perfecta. ¶ Alijs aũt placuit ꝙ diceretꝛ ad totũ digestio: qa esset interior in organis nãlibꝰ exterior in organis artificialibus: sed pepãsis sm istos est interior tñ in organis nãlibꝰ ⁊ opthesis est interior in organis artificialibꝰ tñ: sed nos hoc nõ ꝯcedimus: qa sꝫ hãc doctrinã nõ valeret vt supra diximus: qa hic ingruntur passiones mixti corporis quas suscipit a qualitatibꝰ actiuis quaꝝ opthesis nulla esset sm hãc rõnem. Nos aũt infra necessarijs exẽplis ostendemus opthesim esse in organis nãlibus ⁊ eẽ digestionem nãlem. ¶ Forte aũt melius đr ad totũ digestio respectu opthesis que nõ equaliter est ad totũ: qa lꝫ exteriora asseñꝛ calido ⁊ sicco: tamẽ qa intus remanẽt humida ea que assanꝛ necesse est ꝙ interiora cõpleanꝛ a calido humido imediate inter partes interiores agẽte: epsesis aũt qđ intrat in eẽ laxatis poris imediate est ad totũ digerẽs: ⁊ forte hec rõ verior est oibꝰ alijs. Est autẽ efficienter a calore cõiter agẽte cũ humido ⁊ in humido: talis aũt calor potius agit quantitate q̃ acumine: sicut in superioribꝰ ostẽdimus: ⁊ ideo non ꝯsequiꝛ calor suas operationes sine operatiõibꝰ humidi: qa cum calor dissoluit rem que digeriꝛ humidũ laxat exteriora rei: ⁊ tria facit in ipsa: humore enim suo laxat ⁊ spongiosa ⁊ mollia facit exteriora rei: per hoc ꝙ humor facꝛ vnã partem terrestrem dissoluere ab alia: laxata autem erit ipa amplioris calidi receptiua: ⁊ per hoc citius digeriꝛ. Humor etiam subtilitate sua cõmiscibilis est ⁊ aperitiuus quodã modo poroꝝ: ⁊ sic pstat egressum calido. Est etiam male terminabilis humor: ⁊ per hoc influit in interiora rei: ⁊ secũ defert calidũ cuius humor est vehiculũ vt in interioribus rei digerende superfluant: ⁊ hoc modo humidũ cũ calido operatur in epsesi. Calidũ etiam cum humido tres habet operationes. ¶ Quarum pma est qa ex hoc ꝙ hebes est potius qualitate q̃ quantitate operatur dissoluit sine adustione: ideo aperit poros cuꝫ calidum ⁊ siccum stringit eos. ¶ Aliud autem facit opus: qa cum res similes maxime sint miscibiles: miscet calor humidũ digerens cũ humido qđ digeritur ⁊ parum ꝯsumit de ipso sed extrahit: ⁊ huiusmodi signum est in brodijs que albescunt ⁊ pinguescunt carnibꝰ in eis decoctis per elixationeꝫ. ¶ Tertium aũt opus qa dissoluit partes terrestres ⁊ nõ diuidit actuali diuisione sicut facit calor siccus: ideo elixata rariora sunt nõ elixatis: ⁊ tñ assa nunq̃ in partibꝰ suis inueniũtur. Est aũt ista digestio in illo indiffinito qđ inheret in humido digerendo: qđ indiffinitum nihil aliud est nisi qualitates ipsius que faciunt ipm distare a fine digestionis qui est vt supra diximus ꝙ sit velle ꝯueniens ad rei substãtiã ꝯseruandam vel augendaꝫ: qđ quidem in animalis nutrimẽto magis est manifestum qꝛ indiffinitum est qđ nõ est simile mẽbris aĩalis: finitum autẽ ⁊ completum est quando vltima digestione mẽbris efficitur simile: opꝫ autẽ omne digestibile esse humidũ sm actũ: lꝫ sit cõmixtum cum sicco sm essentiã: qa cũ digeraꝛ ad hoc ꝙ recipiat formã ⁊ figurã eius qđ digerit ipsum: nõ aũt susceptibile est aliquid forme ⁊ figure nisi humidũ sm actũ: opꝫ ipꝫ qđ digerit humidũ esse: si autẽ esset tñ eẽntialiter humidũ: non retineret formã ⁊ figuram quas recipit nec spissareꝛ per decoctionẽ: ⁊ ideo opꝫ ꝙ habeat siccũ sibi eẽntialr pmixtuꝫ: hoc ergo modo diffinitio erit epsesis: qđ est ad totum digestio a calore hũido eius qđ inheret indiffiniti in humido.

¶ Cap. 20ᵐ. De his in qbꝰ est ꝓprie epsesis in quo est digressio declarãs ꝓprietatem frixoꝝ in tiganis ⁊ saginis.

Humidũ digerendũ duplex ẽ

Dicitur autẽ ꝓprie vocabulum epsesis in elixatis dẽtaxat est digestio ⁊ decoctio hũidi rei digerende. Humiduꝫ autẽ digerendũ duplex est scilicet spũale qđ est aereum sm abundantiã in re mixta ꝯtentum vel aquaticũ: digestio auteꝫ fit vi caloris ignis in humido elixante sicut diximus. Si autem quis obijciat ꝙ id in quo abundat aereũ humidum elixari non põt: qa quecũqꝫ digeruntꝛ spissanꝛ: aereum autẽ calore dissoluitur ⁊ ita nõ digeritur ergo non elixatur. Respõdebimus ꝙ eadem obiectio de aqueo humido fieri potest: ⁊ vnam hꝫ solutioneꝫ qa sicut diximus: calor cõmixtiuus est per hoc ꝙ terrestres ptes cogit ire in aqueas ⁊ aqueas cuꝫ terrestribus in aereas: ⁊ per hoc necessario inspissaꝛ vtrũqꝫ humidum tam spũale q̃ aqueum: resoluit enim calor digerens subtiliora ⁊ alia cõmiscet sicut diximus. Quecũqꝫ aũt frigũtur ĩ tiganis siue patellis siue chaldarijs: ⁊ si sit in eis aerea humiditas que pinguis est sicut olearum oia assantur: patiũtur enim illa ab exteriori calido sicco. Calidum eñi siccum qđ assatiuũ est ⁊ facit id qđ est humidum dispersuꝫ herens per totũ aridũ in exterioribꝰ qa assuꝫ assumit humidũ in interiora sui: sed elixatio hunc facit humidum ꝯtrarium: qa in elixato humiduꝫ expelliꝛ ad exteriora humidum a calefactione que est extremus in elixãte humido: ideo elixata sicciora extrinsecus q̃ assa: qa elixata nõ trahunt humida in selpsa quemadmodum assa: ⁊ hoc ideo fit: qa cum elixanꝛ exterior caliditas elixantis fortior est q̃ interior rei elixare: ⁊ attrahit eam que egrediẽs educit humidũ secum: ⁊ ideo interiora arida relinquuntur. Huiꝰ signuꝫ est qa ea que sunt fortiter attractiua humoris faciũt cito elixari que coquũtur: sicut si vitri partes interponantur cum carnibꝰ elixãdis citius cõpleretur: ⁊ hoc magis facit vitrũ multum adustũ: qa siccius est ⁊ multũ ad se trahit humorem: si autẽ interior elixati corporis caliditas superaret absqꝫ dubio retraheret humidũ ad interiora: ⁊ sic interiora non arescunt: sed potius exteriora. Hec aũt omnia dicta sunt ad sciendũ ꝙ signũ elixatoꝝ est ꝙ intus arent ⁊ extra humida sũt ꝓpter qđ frixa in tiganis non sunt elixa sed assa dicenda: cũ extrinsecus inueniãꝛ sicca ꝯtracta ⁊ corrugara: intrinsecus autem humida. Cã autẽ est qa humidũ spirituale qđ est in saginis ⁊ oleis multũ rarificatur calido ignito: ideo parꝝ vel nihil eberat calorem nãlem ignis: ꝓpter qđ ignis non ꝓhibitus statim superferuet exteriora superficiei eius qđ superferuens aer diuidit eam in minuta ⁊ superflueret adurens quãlibet minimã eius partem: que adusta curuaꝛ ⁊ ꝯtrahiꝛ ad proximã: ⁊ econuerso proxima ad ipsam in qua corrugatione necesse est claudi poros extrinsecus: ⁊ ideo calidũ frigens nõ potest intrare in interiora frixi: ⁊ humidũ interius motũ a calido vstiuo nõ potest egredi: sed veniens ad exteriora ⁊ clausos poros inueniens reflectiꝛ ⁊ interius hꝫ motuꝫ reflexiuum: ⁊ ideo sepius discurrẽs per interiores partes humectat eas: ⁊ ideo frixa humida intus inueniũtur: tamẽ scias ꝙ inueniunꝛ interius minus humida assis ⁊ exterius minꝰ sicca eisdeꝫ: ⁊ hoc est ꝓpter humidũ aereum frigentis caloris: qui pseruat a combustiõe lꝫ parum: hec est causa q̃re frixa aperta per incisurã quãdo sunt calida cũ impetu ⁊ stridore emittũt quasi torrentẽ humidi albi pinguis: ⁊ postea sunt sicca valde: nõ tñ adusta qa vꝫ interius hũidũ solutuꝫ a calore

Quare epsesis đr ad totũ digestio.

Calidũ cũ humido tres hꝫ operationes.

lore frigente decurrit in interiorib⁹: ꝛ petit exitum quem ne gat ei ↄtractio exterioꝝ partiuꝫ: ꝑpter qḋ multiplicatur ca lor eius ꝛ substātia: qꝛ vapor reflexus in seipm in humiduꝫ pingue ↄuertit: ꝛ ideo quādo frigido aperit quasi simul exi lit cū stridore: ꝛ hoc humidū sic exiens si non fuerit valde ca lidū: signū est ꝙ assatio sit completa: ꝛ hoc ↄtingit: qꝛ tūc ra rum est ꝛ in rara substātia non violentus est calor adherens ei: nisi sit multū viscosum: in hoc iteꝝ scitur causa q̄re ma gis dolorosus ꝛ vulneratiuus est calor sagineaꝝ q̄ aquaruꝫ feruentiū: perfusus eniꝫ feruenti oleo magis dolet ꝛ ꝑfusius exuritur q̄ perfusus aqua feruenti: contingit hoc eniꝫ absqꝫ dubio ꝑpter acumen caloris qḋ acutius est in humido spi rituali q̄ aqueo: ꝛ ideo magis alterat sensum ex calore ꝛ ꝑ fundius exurit ex acumine ꝛ subtilitate humidi aerei.

¶ Cap. 21ᵐ. Et est digressio declarans qualiter intelligit ꝙ elixata intus sunt arida ꝛ exterius humida.

Oritur aūt dubitatio de dictis: si enim in elixa tis arent interiora: ꝛ hoc ↄtingit ꝑpter intrinse cus calidū: aut illud pertingit ad interiora: aut non pertingit ad ipsa: si autē pertingit ad inte riora: tūc resoluet humiduꝫ intus sicut extra: ꝛ ita arent intus ꝛ extra ꝛ magis extra: qꝛ extra viciniꝰ ↄiungitur calido resoluenti humorē. Adhuc auteꝫ si aret ergo destituit humido nāli vel accidētali humido ca lidi elixantis: aut vtroqꝫ: ꝛ siquidem destituit humido natu rali tūc exteriora magis destituunt: qꝛ viciniora sunt calo ri: si autē intelligit de humido accītali corporis elixātis ad huc videbit inconueniens: qꝛ hoc est vehiculū caloris ad i̇ teriora: ergo interiora infundunt ipso: ꝛ per ipm humectā tur ꝛ sic nō relinquunt arida. Adhuc autē in eisdē poris sibi conueniant humidū interius exiens ꝛ humidū exterius in trās: ergo vtrūqꝫ impedit aliud ergo intrinsecū humidum manet intus: ꝛ sic res elixata intus ꝫ esse humecta nāli hu miditate. Adhuc nobis hoc manifestat in quodaꝫ signo: qꝛ caro que bulliuit in aqua ↄtrahit ꝛ indurat ꝛ corrugat pel lis eius: que oīa signa sunt clausionis poroꝝ in exteriorib⁹: ꝛ sic humidū intrinsecū effluere non potest a re elixata manet ergo interius humida. Amplius signū istud gnāle non vide tur: qꝛ oua siue elixent siue assentur semper interius manēt hūida ꝛ exterius sicca: ꝛ inenit in vitellis coꝝ in medio hu mor sanguinosus quādo infrigidant siue sint elixata siue as sata: ꝛ exterius inueniunt cōpacta dura ꝛ duriora sūt postq̄ infrigidata sunt q̄ cum calida sicut fere oīa elixata ꝛ assata. Adhuc aūt ambiguū est qḋ dictuꝫ est: ꝙ si interior caliditas vinceret in elixato ꝙ ad se traheret humidū: qꝛ omnis cali ditas excellens ꝑportionē mixti corporis dissoluit ꝛ exiccat educēdo humidū. Si autem interior caliditas vinceret eli xantis caliditatē ipsa esset magis excellens q̄ calor elixātis excellit ꝑportionem mixti: ergo calor interior tunc in multo excelleret mixti ꝑportionem: ergo dissolueret humidū ꝛ edu ceret ipm exiccando. ¶ Ad hec autē respōdentes dicim⁹ ꝙ in oībus elixatis inquātuꝫ elixata sunt hoc est q̄tuꝫ ad actio nem pertinet elixātis arent interiora ꝛ exteriora sunt humi da: pōt tamen hoc impediri per aliqḋ accidens corporis eli xati: sicut nos statim dicemus de elixatione ouoꝝ: cum aūt aret interius elixatū dico ꝙ est destitutū in interioribus hu more naturali: calidū eniꝫ excellens proportioneꝫ mixti euo cat caliduꝫ ꝑportionale qḋ est intus: ꝛ qꝛ inuenit poros ꝛ cor pus spongiosum ꝛ molle illis de causis que supra dicte sunt: ideo calidū naturale intēsum per caloreꝫ elixātis secū ad ex teriora extrahit humidū intrinsecus: qḋ est ebulliens ex ca lido ꝛ superferuet ei: ꝛ tūc diffundit in exteriorib⁹ rei: ꝛ fluit etiam in aquaꝫ elixātem: ꝛ colorat eam colore elixati corpo ris: exteriora autē humida sunt: qꝛ ibi tenet humidum per accidētale humidū tangens ipm cui permiscet humidū na turale: ꝛ per hoc pꝫ qꝛ non resoluit totū humidū interius sꝫ decurrit ad exteriora: ab exteriori eni rei minus dissoluit ꝑ pter continens humidū elixātis. Et ideo triplex humidum hn̄t exteriora. s. naturale intrinsecū ꝛ naturale extrinsecū qḋ decurrit ab interiorib⁹ ad ipsa ꝛ accidentale extrinsecū: nec vnum alteri obuiando restringit: qꝛ cum intrinsecū magis sit acutum ꝑpter hoc ꝙ calor bulliens ipm magis est acut⁹ interius penetrabit exterius violēter ꝛ non econuerso. Est autem calor intus magis acutus trib⁹ de causis quaꝝ pma est: qꝛ magis separatur ab humido aqueo qḋ ebetat ipsuꝫ qḋ nō adeo pertingit ad interiora sicut ad exteriora: caliduꝫ enim subtile ꝛ acutū est in actione: ꝛ ideo pertingit interius in rē plus q̄ humidū. Alia cā est spissitudo partiuꝫ corporis elixati in quib⁹ plus multiplicat ꝛ cōmassat calidū q̄ in par tib⁹ aqueis que non sunt adeo subtiles: ꝛ ideo interius cali dior est res elixata q̄ extra. Tertia causa est qꝛ ibi agit du plici calido. s. naturali ꝛ accidētali qḋ non fit in exteriorib⁹: ꝛ qꝛ ibi calidum nāle cito resoluitur: in interiorib⁹ autē ma gis ↄtinetur per partes circūstantes. His ergo de causis pe netrat interius humidū qḋ per ista tria acuit per exteri⁹ hu midū: ꝛ recedit ab interiorib⁹. Qḋ autem dicit non esse du ra res elixata nō est veꝝ si digesta est in fine elixationis: sed a principio anteq̄ calor feruens in hūido superferueat par tibus ex interiorib⁹ resoluit humidum exterius: ꝛ tūc cōtra hitur res elixanda sicut est videre in carne que elixat: statiꝫ enim in prima ebullitione ↄhit ita ꝙ retrahitur ad extremi tates ossium: que sunt in ipsa ꝛ inspissat pellis ꝛ caro durat ita ꝙ vix potest sibi infigi vnguis: cū autē calor conualuit in interiorib⁹ ꝛ superferuet acute in interiorib⁹ resluit hūidū: ꝛ resoluuntur exteriora ab interiori humido penetrāte ꝛ ex teriori humido lauante: ꝛ tūc caro extra mollescit ꝛ pellis re cooperit ossa plusq̄ fecit quando pmo bulliuerat: ꝛ tūc infi git sibi vnguis ꝛ est cōplete elixata quinimo tūc resoluit ab ossib⁹: eo ꝙ humidū qḋ egredit dissoluit eam vndiqꝫ ꝛ q̄si partes discōtinuauit. In ouis autē per accidens accidit cō trarium: qꝛ siue elixent siue assentur humidū subtile resolui tur ab ouo ꝛ remanet viscosum: qꝛ substātia vtraqꝫ oui. s. al bugo ꝛ vitellum valde viscosa est que extracto subtili humi do multū cōglutinat: ita ꝙ obstruantur pori exteriores: ꝛ tūc humidū ab interioribus veniens reflectitur ad interius cē truꝫ cum nō patet via ad exeūdum: ꝛ ideo iterius remanet humidū: ꝛ qꝛ aereū est humidū distrahens in ipso qḋ quā do frigido cōstat pingue est: ideo gutta in centrū oui est san guinata: frigida autē duriora sunt postq̄ sunt elixata vel as sa: qꝛ humidū dispersum in partib⁹ calidi qḋ mollit calidū spissatur per frigidū ꝛ adunat ꝛ retrahitur: ꝛ tunc nō mollit partes: ꝛ ideo efficit tūc res dura que mollis fuit. Qḋ auteꝫ dicit pōs ꝙ interior calor ad se traheret humidū si vinceret intelligi debet ꝙ ad se traheret naturale si vinceret inquan tum est naturale: ꝛ non inquantuꝫ est calor: quia si vinceret inquantum est naturalis: tunc remaneret humiduꝫ ad sub stantiam rei mixte: ꝛ tunc illud humidum contineretur a ca lore: sed si excederet calorem elixantem tunc esset excellēs ca lorem elixantem inquantum est calor tunc esset corruptiuuꝫ substantie sicut probat obiectio.

¶ Cap. 22ᵐ. De his que sunt elixabilia ꝑprie ꝛ que sunt eli xabilia metaphorice.

Si autē ꝑprie sumat elixatio non omne corpus mixtuꝫ erit elixabile: in quo enim nulluꝫ est hu midū separabile ab ipso sed solū humidū con tinuans inseparabile: illud eniꝫ est inelixabile quēadmodum lapides. Adhuc auteꝫ si nō sint adeo terrestria ꝛ sicca corpora vt lapides: sꝫ ha bent plus de humido aqueo ꝛ aereo: sed nō potest separari ab eis per calidū ꝛ humidū agens dicet inelixabile sicut li gnū. Illa enim sunt elixabilia proprie dicta elixatiōe que ha bent humiditatem passiuā ad separationem a partibus in quibus est ab ignitiōe siue caliditate que est in humido: ita ꝙ decurrere potest ab interiorib⁹ ad exteriora. Que autem metaphorice elixantur: aut elixant cū sint sicca actu aut cuꝫ sint actu humida. Si autē sunt actu sicca: aut hn̄t humidita tem solubilem tn̄: sed nō a partibus terrestrib⁹: aut habent eam solubileꝫ ꝛ separabilem sed nō cōmiscibilē cū terrestri bus partib⁹: si autem habēt humiditatē solubilem sed non separabilem: tūc sunt sicut aurū qḋ liquefactū cuꝫ latere tri to ꝛ sale in ꝑprio humido decoqtur ꝛ depuratur ꝛ argentuꝫ silr: cuprum autē depurat cum arena siue sabulo. In nul lo autē hoꝝ humidū separatur a terreo sibi cōmixto per na turaꝫ sed potius fumosuꝫ impuꝝ effumat in ipsis ꝛ distillat feculentū terrestre ꝛ ita depurant. Si aūt habēt humidum sequestrabile qdem a terreo sed nō cōmiscibile cū ipso tunc iteꝝ decoquitur humiditate ꝑpria que distillat ab ipsa sicut ligna viridia humoreꝫ distillantem ab eis emittūt ad ignē posita: alia autē multa aliter elixant: sed nō iuxta eādem ra tionē sm formam susceptā: sed potius metaphorice: qꝛ mi

Solutio.

Propter tres causas calor intrinsecus est magis acutus.

Tex. cō. 25.

Tex. cō. 26.

nime propria noia non habemus in talib⁹ que ꝓprie iaceant cuilibet differentie que in talib⁹ inueniũtur: aurũ eni ⁊ metallica elixanť in ꝓprio humido. Similr autē ⁊ ligna viridia ⁊ non in humido ignis elixantis: qa ille est calidus siccus: sed conueniunt in hoc cũ elixatis: qa humor eoꝝ intraneus soluiť ⁊ decurrit ad exteriora sicut in elixatis: sed differt in hoc ab eis ꝙ in auro non separatur a terreo nec in alijs metallicis: sed frigido coagulante eadem metalla recurrit humiditas intus: in lignis autem viridibus distillat nec ꝓpter hoc mollificatur lignum: sed potius indurať arefactũ: sed in vere elixatis ab interioribus egreditur humidũ ⁊ non recurrit ⁊ mollificantur exteriora corporis elixati per ipsuꝫ: ea autem que actu sunt humida etiam metaphorice elixãtur: aliquando autem per caliditatem alienam: aliquando autem per propriam. Similiter ex parte humidi quãdoqꝫ separať humidum in eis ad partem vnam ⁊ feculẽtum terrestre ad partem aliam: aliquãdo autē separatur substãtia terrestris ad vnaꝫ partem ⁊ aerea ad aliam ⁊ aquea ad tertiã: a caliditate enim ꝓpria agente separatur humor vini a fece residẽte: que qa in humido est digestio elixationi similis est: ⁊ de hac satis supra dictum est. In lacte autem a calore alieno cũ calore coaguli caseus a butyro ⁊ serum ab illis duobus separatur: ⁊ de hoc etiam supra expeditum est. Est autē hec cõpletio in calido humido: ⁊ ideo similis elixationi: quotiẽs enim ⁊ quot modis lac vel alia substantia actu humida permutatur in substãtiam quandam ⁊ speciem diuersaꝫ per sequestrationem terrei ab aqueo ⁊ aereo ⁊ ab igne exteri⁹ circunstante ⁊ calefaciente totiens ⁊ tot modis fit metaphorice elixatio: ⁊ semper fit simile epsesi quo ad efficiens qđ est calidũ in humido: ⁊ quo ad humidũ qđ semper decurrit ab interioribus exterius: sed lꝫ aliquando in toto relinquat exteriora: aliquãdo autem non: sicut autem diuersimode res elixantur ⁊ maturantur: tuꝫ proprie tuꝫ metaphorice: ita nõ habent vnum finem ad quem per elixationem ⁊ maturationem deducũtur: quedam enim maturãdo elixantur ad escã sicut carnes: ⁊ esibilia vniuersaliter: quedam autem ad sorbitionem sicut humida. Multa autem ad alium vsum: qa quedã medicine laxatiue que pharmaca dicũtur vt scamonea elixantur vt reprimatur malitia eorum: vnum tamē est signum eorum que elixantur proprie: ⁊ que elixantur cũ sint humida: siue que elixantur sicca existentia: dicuntur eni elixata que calore humido pinguiora queunt fieri: aut minora: aut grauiora siue quando quedam eorum efficiuntur talia: illa vo contraria. s. macilentiora: aut maiora: aut leuiora propter illud ꝙ per elixationem sunt disgregata in partib⁹ siccis ⁊ humidis sicut patuit in omnibus superius enumeratis: in quibus omnibus humidum defluxit a sicco siue penitus effluendo: siue in exterioribus manendo: siue etiã redeundo ad interiora. Dicimus enim elixatione quedã quidem densari ⁊ grauiora effici sicut caseus: quia densior est ⁊ grauior ꝙ̃ fuerat prius quando natabat immixtus lacti ⁊ butyro: serum autem attenuatum est ⁊ leuiatum ⁊ butyrũ pingue ⁊ leuius effectum similiter ⁊ recoctum. Est autem recoctum spissum grauius lactis: qđ remanet coagulatum quãdo lac multum decoquitur: efficitur enim tunc recoctũ spissius ⁊ grauius. Similiter autem mel decoctum efficitur rarius: raruꝫ autem ⁊ talia minora efficiuntur leuiora: hec autem diuersimode dicta sunt elixabilia. Si autem oleum sm se solum alij rei non permixtum accipiatur non potest elixari eo ꝙ nihil horum secum patitur a calido agente in humidum: nec enim plus impinguatur nec minuiť: ita ꝙ fiat densius qđ prius nec extenditur in maius: nec fit minus pingue: nec grauatur nec alleuiatur: cuius causa pro certo est: quia est viscosum: ⁊ ideo terrestria tam fortiter coherent cuꝫ humidis aqueis ⁊ aereis: ꝙ citius euaporantur cuꝫ ipsis ꝙ̃ separentur ab eis: cuius signum est ꝙ fumus olei est valde fuliginosus eo ꝙ terrestria combusta effumant cum humidis ⁊ propter humidum aereũ subtile fuligo olei multe est adherentie: ⁊ est mollis ⁊ lubrica: quia ergo partes terrestres effumant cum humidis ⁊ nõ humide partes per se: ideo permanet equaliter spissum ⁊ equaliter pingue sm essentiam: ⁊ ideo non elixatur. Tãtũ ergo dictum sit de digestione que est sm epsesim dicta: non enim oportet nos dicere qualiter fiat in organis naturalibus in epate: vel a calore cordis: vel ab vtrisqꝫ calore. s. epatis ⁊ cordis in animalibus: quia cõstat ꝙ digestio animalis est in calido ⁊ humido: ⁊ ideo quo ad passiones ⁊ effectum digesta ab elixatis non differũt: qa vniuersa hec tã artificialia ꝙ̃ naturalia sunt ꝓpter eandem causaꝫ: ⁊ ideo hec oia intus arent ⁊ extra sunt humida: lꝫ in mõ differunt: qa certior est natura in operatione ꝙ̃ ars.

Tex.co.17.

¶ Cap. 23m. De molinsi quid sit: ⁊ que sint cause eius: ⁊ que sint signa eius ꝙ molinsim patitur.

Molinsis autem que est indigestio opposita epsesi erit vtiqꝫ multipliciter dicta sicut epsesis. Molinsis ergo que est contraria epsesi primo ⁊ principaliter dicta est indigestio ei⁹ indefinita que est in corpore digerendo qđ est materia molinsis ⁊ epsesis. Fit autem hoc ab indigentia ⁊ defectu caliditatis circunstantis que est in humido digerente. Dictum est autem prius: qualiter istud intelligitur: ⁊ dictum est ꝙ indigentia caloris semper est cum rigore siue frigore. Non enim perueniret vnquaꝫ indigentia calidi nisi calidum cum frigore misceretur: quia sicut albuꝫ est nigro impermixtum: ⁊ albius nigro impermixtius: ita calidũ est frigori impermixtum: ⁊ calidius frigori impermixtius: potest tamen comburi res aliqua: ⁊ non illa dicitur indigesta: sed combusta: sed indigesta dicitur que est alterata calido: sed non completa propter calidi defectum: oportet eni in omni digestione: ꝙ res digerende sm aliquid moueantur calido ⁊ alterentur: sed non complentur: quia calor alterans ⁊ perficiens non sufficit: ⁊ ideo fit defectus circa calorem ⁊ digestionem. Defectus autem istius due sunt cause in genere: scilicet multitudo caliditatis in humido digerente: ⁊ multitudo humiditatis ⁊ indigestibilis: tunc enim in vtraqꝫ istarũ causarum euenit vt calidum digerens moueat quidem: sed non sit tãtũ vt mollificet rem ⁊ pariter totaꝫ digerat eã. Inuenitur tamen in quibusdam libris: ꝙ prima causa sit multitudo caliditatis in humido: ⁊ illa est falsa littera: tamen si ad veritatem reduci debeat oportet ꝙ intelligatur de caliditate que est in humido rei elixande que tanta sit ꝙ non vincatur ab extrinseca caliditate elixantis: glosant tamen quidaꝫ sic ꝙ intelligatur de multitudine caliditatis ꝑmixte cum frigido in humido elixante: sed hoc nihil est: quia hec non est multitudo caliditatis: sed potius paucitatis eius: posset etiaꝫ dici: ꝙ alia est caliditatis multitudo: ⁊ alia magnitudo. Multitudo eniꝫ est quando in multis partib⁹ humidi diffusa est ⁊ diuisa: ⁊ tunc attenuatur acumen eius: et non digerit: ⁊ ideo que sunt multi humoris frigidi in interioribus non bene digeruntur cibos: ⁊ hoc modo multitudo caliditatis in humido causa est indigestionis. Magnitudo autem caliditatis est ex acumine eius: ⁊ illa indigestionis causa esse non potest: ⁊ quia molinsim passa sunt quedã mota a calido: sed non sunt completa: ideo sunt duriora elixatis ⁊ humidum eorum magis est dispersuꝫ in eis ꝙ̃ in elixatis: quia enim caliditas mouit ideo exiccauit aliquid de ipsis: ⁊ ideo res tunc contrahitur circa centrum: ⁊ tunc comprimunt se partes ⁊ ideo indurantur: ideo etiam humiduꝫ motum ⁊ non eductum diffudit se in partes vndiqꝫ ⁊ disgregatum est non simul omnes in interioribus vel in exterioribus sicut est in exterioribus elixatis: ⁊ in interioribus in assis. Sic ergo patet quid est epsesis ⁊ quid est molinsis.

Tex.co.18.

¶ Cap. 24m. De opthesi: ⁊ vtrum illa sint opthetica que primo elixantur ⁊ postea assantur.

Opthesis quidem est digestio: ⁊ quando vocabulum accipitur proprie sm vsum ⁊ institutionem ipsius tunc fit a caliditate sicca ⁊ aliena: qꝛ tunc non dicitur compleri per opthesim nisi qđ arte completur sicut id quod assatur. Quando autem fit a natura etiã tunc fit a caliditate aliena eius qđ completur per opthesim: lꝫ non fiat a caliditate aliena animalis. Si enim nullo modo esset a caliditate ꝓpria ⁊ intranea non esset species digestionis: cum omnis digestio sit cõpletio a naturali ⁊ proprio calore sicut supra ostẽdimus. Qđ autem quidam dicant ꝙ opthesis non fiat nisi a caliditate aliena: ⁊ non sit species vna digestionis: sed potius digestio posterius dicetur de ipsa eo ꝙ completio quedam est cibi: nos indubitanter falsum esse probabimus infra: ⁊ ostendemus naturã opthetice operari: ⁊ mentē Arist. esse ꝙ ista principaliter sint in natura: ⁊ secundario in arte: lꝫ nomina principalius artificiosis conueniant ꝙ̃ naturalibus. Est

Tex.co.18. circa medium.

bus. Est hec digestio in indefinito humidi sicut ⁊ alie: vnde si aliquis primo complere incipiat elixando: ⁊ postea permutet: ⁊ maturet ipsum non ab humidi caliditate sicut elixatio complet: sed a caliditate sicca sicut complet assatio: cū completum fuerit ꝙ taliter maturat̄ ipsum erit assatū ⁊ nō elixatum: ⁊ si abundanter vltra maturitatē assetur dicet̄ torreri: eo ꝙ tunc aridum ⁊ siccum valde inuenitur: cuius ꝓbatio est: ꝙ omne id qđ siccius est extra q̄ intra cōpletur ab arida caliditate: sicut supra ꝓbauimus: ideo enim partes exteriores sicciores sunt q̄ interiores: cum in elixatis sit ecōuerso: talia autē que primo inceperunt elixari ⁊ postea completa sunt sicco calido interius sunt humida: extra sicca. Constat ergo ꝙ assata ⁊ nō elixata debeat dici. ¶ Qđ autē intus sunt humida exterius sicca illa que sunt assata ostendit̄ per consilium sapiētum: qui docent eos qui labore corporali manuali victū querunt vti assis potius q̄ elixatis eo ꝙ duriora sunt extra ⁊ nō resoluunt̄ facile in sudores: ⁊ tamē humidum nutriens habēt intus: sunt autē sicca extra ⁊ humida intus: q2 difficile vel forte impossibile est ea que assantur intrinsecus ⁊ extrinsecus equaliter calefacere ad ignem calidum ⁊ siccū: que enim ꝓpinquiora sunt igni citius arescunt: ⁊ magis ꝓp hoc indurant̄: ⁊ cū pori extra coartati ⁊ clausi fuerint humidum intrinsecum ebulliens ex calido mouēte ⁊ querēs exitū nequaq̄ valet egredi: sed potius includitur quando pori cōueniunt ⁊ clauduntur: ⁊ hoꝝ omnium causam supra assignauimus cum de epsesi sermo haberetur.

¶ Cap. 25m. Et est digressio declarās de ꝑmutatis ex vna digestiōe in aliā: ⁊ qualiter digestiōe cibi laborātib⁹ est vtēdū.

Est autem dubium de permutatis ab epsesi in opthesim. Si autē epsetica interius arent si postea opthesi cōplentur resoluet calor huius siccans humidum qđ est in superficie ⁊ ita erunt ⁊ exterius ⁊ interius sicca ergo non epsetice nec opthetice nec epsetica nec opthetica vt videt̄. ¶ Adhuc autē sicut est permutatio elixationis in assationē ita est permutatio assationis in elixationē: assata autē sunt exterius sicca ⁊ interius humida ⁊ illa per sequentē elixationem priuant̄ interiori humido ⁊ humectant̄ extra vt videt̄. ¶ Amplius hi qui manibus victum querunt motu ⁊ labore calorē excitāt: calor autē resolutiuus est spirituū: ⁊ ductiuus caloris ad exteriora: eductus autē ad exteriora calor diminuitur in interioribus ⁊ per ꝯñs non valet cōplere digestionem cibi duri ergo his qui manibus victum querunt nō est cōueniens cibus durus: sed mollis: mollis autē est elixatus: tales ergo vti debēt cibo elixato. ¶ Adhuc quo cibo vtūtur laborantes labore spirituali: his enim cerebrū in motu est ⁊ calidum: cerebrū autē calidū: humidū qđ est in stomacho trahit ad seipsum ⁊ cōuertit in catarros: ergo talib⁹ malus est cibus mollis ⁊ humidus. s. elixatus ⁊ ita videtur ꝙ etiam philosophātes vti debent assis ⁊ non elixatis. ¶ Ad omnia

Solutio.

autē talia dubia sciendum ꝙ elixatū s̄m ordinē digestionū potest cōpleri per opthesim ⁊ non econuerso: q2 cum elixatur vsq̄ ad decursū humidi ab interioribus ad exteriora tunc humidum ꝓpter calidum siccū in opthesi redit ad interius ⁊ interiora manēt humida: q2 via non clauditur ꝓp opthesim sed potius aperitur: in opthesi autem clauditur via exterius ⁊ cōburantur exteriora ita ꝙ nō possunt mollificari ⁊ accidentali humido postea in elixatione: ⁊ ideo humidū qđ est intus nō reuocatur ad exteriora per calidum humidum elixans: ⁊ ideo manent habētia proprietatem assatoꝝ. ¶ Illi autem qui victum querunt manibus nō habent laborē nisi proportionatū viribus: q2 aliter cito induceret lassitudinē ⁊ subiecti destructionē: ⁊ ideo non omnino consumit ⁊ dissoluit sed multum cōuertit nutrimētum ⁊ velociter portat ipm ad locum vbi calor abundat: calor enim talium plus consumit de cibo q̄ conuertat: nisi cibus resistat calori per hoc qđ est durus ⁊ ideo talibus cōueniunt assa ⁊ dura: q2 mollia dissoluerentur in ipsis in sudores: cōuertens autem calor digestiuus durum in talibus portat ipsum ad locū vbi abundat motus: ⁊ ideo fabri in bracchijs maiores sunt q2 plus de nutrimēto deportatur ad bracchia eoꝝ ⁊ ex calore indurescunt eis nerui ⁊ carnes in mēbris illis ⁊ eadem causa improportionaliter grādescunt crura fullonibus ⁊ non tm̄ est hoc aliquādo in se sed in filijs: q2 filij fullonū frequēter nascūtur cū magnis crurib⁹: ⁊ filij fabroꝝ cū magnis bracchijs. ¶ De

Propter qd manu laborātib⁹ magis cōueniūt assa.

philosophantibus autē econuerso est: q2 spiritus in ipsis cedit in virtutē animalē ⁊ ideo minus in eis viget virtus naturalis: q2 tota materia transit in animalem spiritum ⁊ ideo nisi mollibus vtantur ⁊ elixatis: remanet humor cibi putridus indigestus. Motus autem cerebri ⁊ si attrahat tamen etiam consumit ⁊ ideo illud accidens non multū nocet ⁊ per hoc patet solutio omnium dubitatorum.

Propter qd philosophantibus elixa magis conueniunt.

¶ Cap. 26m. Qualiter epsesis ⁊ opthesis fiunt in organis naturalibus.

Opthesis autē ⁊ epsesis fiunt quidem arte sicut dictum est: q2 ex operibus artis imposita sunt nomina: fiunt autē etiā a nā vniuersaliter spēs iste similes: sunt enim passiones assoꝝ ⁊ elixatorum siue fiant in organis nālibus siue artificialibus quo ad efficiens ⁊ passum: q2 efficiens in epsesi semper agit in calido cū humido: ⁊ efficiēs in opthesi semper agit in calido cōiuncto cū sicco: passum autē in epsesi semper erit intus siccū: ⁊ extra humidū: in opthesi autē semper erit intus humidū ⁊ extra siccum. Quādo autē fiunt iste species in organis nālibus sunt species eoꝝ magis innominabiles: eo ꝙ magis latent q̄ quādo fiunt arte. Oportet autē ꝙ principia fiant in nā: q2 ars naturā imitatur: ⁊ nō econuerso: q2 primū nunq̄ imitatur scđm: vt dicit Dionysius: ⁊ forma nunq̄ imitatur formatū: nec causa imitatur effectū: sed ecōuerso. ¶ Et ideo falsum dicunt qui dicunt etiā nām imitari artem. Imitans enim accipit ab eo qđ imitatur. Natura autē nihil accipit ab arte: sed econuerso: epsesis autē imitat̄ nām in hoc ꝙ cōplet cibū calido ⁊ humido digerētibus: q2 digestio qua cōpletur cibus in corpore aialis similis est epsesi in eo ꝙ a corporis caliditate per epar ⁊ cor fit digestio a calido cū humido. Similiter indigestiōes quedā sunt similes molinsi: que fiunt ex defectu nālis caloris in humido: aut ex defectu calidi cū humidū fit improportionatū: aut ex abundantia humidi super calidū sicut superius dictū est. Dicunt autē quidā hic: ꝙ opthesis nunq̄ fit in organis nālibus mentientes ꝯtra Aristo. in littera ista. Dicunt enim qualiter cōpleatur ossa in aialibus: si nunq̄ fit opthesis in organis naturalibus: ossa enim dura sunt extra: ⁊ humida ⁊ medullosa intus: nec vnq̄ indurari possunt nisi calido sicco propter qđ dixit Empedo. ossa cōstare ex octo partibus quaꝝ quatuor dedit Vulcano. Ideo dicit Auicēna ꝙ nā faber est: ⁊ distribuit calidū qđ instrumētū est nāe vt supra diximus: ⁊ carnē quidē cōplet per calidū ⁊ humidū: ⁊ ossa per calidum ⁊ siccum: ⁊ cartilaginē per mediū: sed ⁊ mā ⁊ humor ex quo sunt lapides ⁊ precipue marmora: hoc modo per opthesim complent̄ a natura. Unde cōstat apertissime illos nō intellexisse philosophiam. Indigestiones etiā quedam similes sunt stathesi in quibus ossa non satis durescunt ⁊c̄.

Tex. cō. 28. ver sus finem.

Error aliquorū asserēnum nūq̄ opthesim fieri i organis nālibus.

¶ Cap. 27m. De vermibus in inferiori aluo in quo est digressio soluens dubitabilia que sunt de hoc.

Tex. cō. 28.

Uerunt autem quidam qui dixerunt ꝙ in digestione molinsim passa in cibo animalis in stomacho generant̄ animalia siue vermes: q lumbrici vocātur: quoꝝ dictū nitebatur cuidam signo: q2 lūbrici in supiori aluo inueniunt̄ in mortuis aialibus qñ incidunt̄: ⁊ eijciuntur aliquādo per vomitū: per vomitū autē eijci ꝯsueuerūt ea que sunt in superiorib⁹ ventris. Adhuc autē quidā medicoꝝ obijcisit ad hoc per experta qm̄ inuentus est aliquādo homo cui vermes qui ascarides dicunt̄ perforauerūt ventrē superiorē ⁊ exiuerunt per ipm. Adhuc autē ꝙ in putrefacto de quo generatur animal necesse est esse humidū subtile qđ cōstare facit animalis calor nālis egrediens de re putrefacta: humidum autē subtile nō est in inferiori aluo: sed potius feculentū terrestre grossum: ergo videt̄ ꝙ superius generent̄. ¶ Adhuc autē si de putrefacto cibo inferius in loco fecis generarētur oporteret ꝙ de omni fece generarent̄: nunc autē generantur de quibusdā cibis specialiter sicut de tritico cocto: ⁊ faba: ⁊ faseolis: ⁊ carne cruda ⁊ alijs quibusdā viscosis ⁊ flegmaticis: sicut ex lacte crudo ⁊ oleribus ⁊ fructib⁹ humidis: videt̄ ergo ꝙ in superiori aluo generent̄. ¶ Adhuc in quibusdam animalibus in epate vermes inueniunt̄ sicut in ouibus: epar autē nō est in inferiori parte vētris sed potius supra stomachum. His rōnibus dixerunt quidā medicoꝝ ꝙ vermes in superiori ventro generent̄ in loco vbi cibus remanet crudus

Opio Aristo. de g̃none vermiũ in corporibus aialium.

ꝛ molinsim passus. ¶ E cõtra dicit Aristo. q̃ vermes generantur in segregatione cibi hoc est in cibo segregato putrefacto in inferiori ventro: ꝛ deinde cũ generatũ ascendit sursum ꝓpter nutrimẽtum ꝛ sic g̃natur in iferiori: ꝛ cibatur in ventro superiori: q2 cibus nõ putrescit: sed maturat ꝛ decoquitur in superiori ventro: sed putrescit ꝛ corrumpit in iferiori id qđ segregatũ est tanq̃ feculentũ a subtili. Animalia vero ista nascũtur de putrefacto segregato: cuius signũ est q2 eis similia exterius g̃nata putredines stercoꝝ querũt in cibuꝫ sicut musce ꝛ vermes: eo q̃ ex talib9 g̃nantur. Uidetur ergo q̃ generent in inferiori aluo: quare aũt cibus putrescat iferius ꝛ in vẽtre in alijs hꝫ determinari: q2 in sũma de nutrimẽto de hoc tractabitur. Est aũt huius ꝛ alia ratio per experta: q2 frequentissime talia aialia anteq̃ cõpleant eijciunt cum stercore: qđ nõ esset nisi vicine iuxta portam sterquilinij generarent. In ista enim ambiguitate absq3 dubio aliquãtulum discordare vident auctores: ꝓbabile enim est q̃ isti vermes a supfluitate cholerica nõ generentur ꝓpter caliditatẽ ꝛ amaritudinẽ ipsius: nec a melancholia nãli ꝛ supfluitate in qua ipsa generat ꝓpter nimiã eius frigiditatẽ ꝛ siccitatem: nec ẽt a melancholia nãli pp nimiũ incendiũ eius ꝛ amaritudinẽ eius: cuius signũ est q̃ aialia exteriora similia illis stercora taliuꝫ supfluitatũ fugiunt nec resident in eis: lꝫ eniꝫ in corporibus putrefactis in humido qđ extrahit ab ipsis aliqđ possit esse hoꝝ humoꝝ: ꝛ ex illo g̃nari vermes vt supra diximus: tñ nõ ita est in stercorib9 q2 in illis diu egit calor: ꝛ parũ subtile est eis permixtũ: ꝛ ideo stercora cholerica multũ sunt amara: ꝛ melãcholica multũ frigida ꝛ sicca: ꝛ nõ est in eis tãtũ de subtili ex quo possit g̃nari animal: humidũ ẽt sanguineũ qđ est ex cibo fere attrahit ab epate in nutrimentũ: ita q̃ ẽt de illo non tñ descẽdit qđ inde in putrefactis g̃nari possit: ꝛ iđ quãtitas istoꝝ vermiũ sm dicta Auicẽne nõ causat nisi ex quãtitate mãe: ꝛ g̃natio eoꝝ est ex flegmatica fece ꝛ superfluitate. sunt enim aliquãdo valde longi ita q̃ inueniunt aliquando ad quãtitatẽ cubiti vnius: ꝛ dicunt a vulgo serpẽtes: ꝛ sunt aliquãdo rotundi ꝛ breues: ꝛ sunt aliquãdo lati breues sicut parui bubones: ꝛ dicuntur a vulgo bufones: ꝛ sunt parui crescunt ꝛ fiunt peiores oibus alijs. Causa autem diuersitatis quãtitatis huius sicut dicit Auicẽna est: q2 aliquando generant ab humore: quẽ diuisit in parua epar attrahẽdo ꝛ parũ relinquit ex ipso ꝛ illi sunt aut longi ꝛ pauci sicut cõtinuus est humor: aut multi ꝛ parui si humor in fece est discontinuus: aliquãdo aũt sunt ex humore de quo paꝝ attrahit epar ꝛ illi sunt magni ꝛ longi si ꝯtinuus est humor: vel lati ꝛ breues si discõtinuus. Quãdo aũt medio modo trahit humorẽ epar ꝛ relinquit medio modo tũc fiunt medij. Scđm Auicẽnã ẽt generant in trib9 locis vermes. s. in superiorib9 intestinis: ꝛ precipue in illo qđ dicit longũ ꝛ inuolutũ: ꝛ in iferioribus: ꝛ tunc aliquãdo generant in illo qđ dicit mantica eius saccus siue monoculũ in quo est prima ꝯgregatio ꝛ mora stercoꝝ: aliquãdo autẽ generant in eo qđ dicitur colon: vbi aũt plus est g̃natio eoꝝ superius ibi est eoꝝ quãtitas maior: ꝛ ex materia que maior ibi est subtilis humidi imixti in fece: ꝛ etiaꝫ ex hoc q̃ ex mora eoꝝ longa in corpore ꝛ diu nutritã in corpore crescunt hmõi aialia. Inferius aũt minora sunt eadẽ animalia pp causas oppositas. Scđm hoc ergo erit dicẽduꝫ: q̃ superior aluus hꝫ tres partes in qbus multũ est de subtili ꝛ ꝯtinuus attractus eius ab epate ꝛ ille ptes sunt stomachus ꝛ intestinũ qđ dicitur duodenũ: ꝛ intestinũ qđ dicit ieiunuꝫ. Ad istas enim partes vẽtris plurime ꝛ ample vene veniunt ab epate attrahẽtes subtile humidũ ad corporis nutrimentũ: ꝛ in illis nõ generant vermes: eo q̃ ibi dominat calor terminatiuus humidi qui est calor digestiuus ꝛ nõ sinit putrescere cibum nisi forte ꝯtingat p accidẽs ex infirmitate. Inferior aũt venter hꝫ quatuor partes. s. intestinũ longũ: qđ alio noie dicit inuolutũ eo q̃ multas hꝫ reuolutiões vt cibus diutius in eo remaneat: ꝛ vt vndiq3 exugat ab ipso qđ est subtile ꝯueniens ad nutrimẽtũ incipit tñ ibi corrumpi stercus: ꝛ putrefieri: cuius signũ est q2 in fine eius est intestinũ qđ dicitur monoculuꝫ: q2 nõ hꝫ nisi vnũ oculũ siue foramẽ ꝛ icuruat circa illud sicut saccus magnus: ꝛ colligit stercora donec collecta in magna quãtitate simul expellant: q2 aliter minutatiꝫ oporteret stercus in omni loco emittere: sub ipso autẽ est colon qđ aliquãdo etiã aliquã hꝫ curuitatẽ: ꝛ sub illo est intestinum qđ dicitur rectum ꝛ vocatur longaon per qđ velociter emittitur stercus: ꝛ in his quatuor generant vermes: sed in vltimis duob9 cito emittunt ꝛ precipue in vltimo ideo semp sunt parui. In monoculo aũt frequẽtius generant: ꝛ aliquãdo ascẽdũt: ꝛ aliqñ descẽdunt: ꝛ sm hoc planũ est videre obiectis. Est aũt sñia aliquoꝝ pñoꝝ subtilem rõnẽ habẽtiũ: q̃ vermes nõ generant nisi in inferiori qđ est colon: in vltimo enim g̃nari nõ possunt ꝓpter rectitudinẽ sui descẽsus: q2 statim cũ stercore expellunt. In supiorib9 autẽ generari nõ põt: q2 exugit ab illis mã subtilis humidi: ꝛ ẽt ab illo qđ dicitur monoculũ q2 ibi ꝯgregat feces nã ꝛ facit manere: vt si qđ remãsit de humido subtili ibi exugat ab ipso p venas ab epate ad monoculũ descẽdentes: colon aũt quasi nõ nisi feceꝫ hꝫ cũ humido putrefacto qđ est mã vermiũ: ꝛ de facili illud intestinũ tardat emittere stercus vel ꝓpter viscositatẽ flegmaticã: vel q2 nõ pungit felle vel alia de cã: ꝛ ideo illũ solũ locuꝫ dicunt esse generatiuuꝫ vermium ꝛ ille est in inferiori aluo. ¶ Sunt ꝛ reliqui dicẽtes q̃ isti vermes generant in iferiori aluo in quatuor vltimis itestinis: vt dictũ est: sed nõ generãtur ex mã vnius speciei: q2 nõ põt esse quin aliqđ de humore quolibet sit admixtũ putredine fecis: ꝛ sm diuersitates humoꝝ dicunt vermes variari in quãtitate ꝛ colore: ꝛ omni eodeꝫ modo sicut supra diximus in his que generant ex putrefactione: ꝛ qđ dicit Auicẽna dicunt esse veꝝ: si in humido ex quo generant vermes simplex est suba cholere ꝛ melãcholie est nõ humidũ: sed nõ est ita: sed poti9 est humidũ cibale aliquãtulũ admixtũ cholere vel melancholie sanguini vel flegmati: ꝛ si dictũ istoꝝ cõiungat cũ dicto Auicẽne de quãtitate humidi: ꝛ de loco g̃nationis vermiũ: tũc erit pfecte sciuꝫ de vermiũ g̃natione: vnde dictũ primũ q̃ in superiori ventro generent nullo modo est veꝝ: nisi forte aliquo accidente ifirmitatis corrũperet cõplexio stomachi sed quãtuꝫ est de ordine intestinoꝝ sm nãm esse nõ põt.

Solutio ad obiecta.

¶ Ad rõnes aũt ipsoꝝ dicendum q̃ ascendũt vermes ad nutrimẽtũ subtile capiẽdum: ꝛ qñ ascẽdũt forte morant donec fiunt valde magni ꝓpter qđ ijdem per vomitũ aliquãtulum eijciuntur ꝛ precipue post acceptionẽ vomitoꝝ fortiũ eradicantiuꝫ ea que sunt in fundo stomachi sicut etiã ascenderunt in eo cuius ventrem perforauerint. Subtile autẽ subtus ventrem superiorẽ est in fece ꝛ calor fecis cogit ipsum exire cũ sit naturalis facit ipsuꝫ constare ad vermis generationẽ vnde supponebatur falsum cũ dicebatur q̃ nõ esset subtile nisi superius. Superius eniꝫ est in abundãtia: ꝛ ideo ibi nõ corrumpit sed iferius: nec prohibet aliquid quin de vno cibo plus generẽtur q̃ de alio eo q̃ humidũ vnius cibi citius putrescit q̃ alterius. Quod auteꝫ inueniunt in epatibus quorũdam animaliũ ꝛ precipue oviũ fit ex eo q̃ epar nõ digerit cibum attractum vel ꝓpter quãtitatem vel ꝓpter epatis malaꝫ qualitatẽ ꝛ tũc humidũ attractum corrumpit in epate ꝛ generant inde vermes comedentes substantiã ipsius ꝛ est formatus sicut sanguisuga longus ꝛ subniger: ꝛ de oibus his alibi cũ intẽtione tractabitur vbi agetur de cibi distributione p intestina ꝛ de anathomia ventris in libro de nutrimẽto ꝛ de animalibus.

¶ Cap. 28m. De stathenstque opthesi contrariatur quid sit: ꝛ quibus de causis fiat.

Tex. cõ. 28.

Sicut autem molinsis cõtrariat epsesi ita oportet q̃ aliqđ sit cõtrariũ digestioni que dicit opthesis: sed tamẽ est inominatius q̃ id qđ epsesi cõtrariat: ꝛ hoc ideo est q2 nõ freqũẽter impedit ab effectu digestionis calidum cũ sicco: cum sit actionis acutissime: ꝛ ideo indigestio sibi ꝯtraria nõ multũ fit: dicatur aũt si placet statbẽsis: qđ sonat semiassum vel iperfectũ perassatũ: qñ enim nõ cõpletur digestio que dicit opthesis hoc erit ꝓpter caliditatis defectũ. Defectus aũt caliditatis operãtis cũ sicco in opthetica erit ꝓpter duas causas aut alterã illaꝝ. s. q2 lẽtus ꝛ paucus est exterior ignis assans q2 dicitur exterior: q2 est extra assabile lꝫ nõ semper extra naturã vt supra ostendimus seu ꝓpter multitudinem humidi aquei in eo qđ debet assari quẽ non potest vincere calor exterior vt claudat poros qui sunt in supficie. In his enim duabus causis calidum est tñ id qđ mouet ꝛ alterat id qđ assandũ est: sed minus est q̃ sufficiat ad hoc q̃ cõplete digerat assando: sic ergo dictuꝫ est quid est digestio vel indigestio: ꝛ quid pepansis: ꝛ quid omothes: ꝛ quid epsesis: ꝛ quid molinsis: ꝛ quid opthesis: ꝛ contraria eius indigestio que dicitur stathensis.

¶ Incipit tractatus secundus eiusdẽ qui est de cõmunibus effectibus passiuarum qualitatum.

¶ Cap. pᵐ. Et est digressio declarans que tractatus intentio ⁊ quis dicendorum ordo.

Tex.cõ.18.

Abitis effectibus primarum qualitatũ actiuaꝝ in corpore mixto cõibus determinãdi sunt effect⁹ passiuaruꝫ qualitatũ in eodẽ. Sunt aũt effect⁹ istarum q̃litatũ qdã cões ⁊ qdã ꝓprij: ⁊ sunt tã cões q̃ ꝓprij in duplici ꝯsideratiõe. Habẽt eniꝫ cõsideratiõnẽ in cõparatiõe ad suas causas a qb⁹ fiunt: sicut coagulatio que qñqꝫ fit a calido sicco: qñqꝫ autẽ a frigido: habẽt aliã in cõparatiõe ad sua subiecta que suscipiũt ⁊ differũt eos: ⁊ sꝫ vtrãqꝫ istaꝝ diuersitatũ opꝫ nos tractare de effectib⁹ istis: ⁊ erit nostra itẽtio p̃mo de cõib⁹ dicere: ⁊ deinde de magis spãlib⁹ ſm cõparationẽ quã hñt taꝫ cões q̃ spãles ad suas causas: ⁊ deinde dicem⁹ eaꝝ opationẽ ad subiecta in qb⁹ sũt: ⁊ tũc cõpleta erit nr̃a itẽtio de ipsis in hoc libro: qm̃ de specialissimis effectib⁹ ipsaꝝ agẽdũ est in pticularib⁹ sciẽtijs: ⁊ de mineralib⁹ ⁊ plãtis ⁊ aialib⁹: specialissimi enim illi effect⁹ nõ pñt padeo cõia principia sciri sicut sunt principia mixti corporis inquãtũ est mixtũ tñ. ¶ Scias enim ꝙ Empedo. snia fuit cõponi quãlibet rem ex octo partibus ⁊ octo partiũ effectũ mãifestari in qualibet re mixta. s. ex duplici calido ignis ⁊ aeris: ⁊ duplici frigido terre ⁊ aque: ⁊ duplici humido corporali aque: ⁊ spũali aeris: ⁊ duplici sicco. s. spũali ignis: ⁊ corporali terre: ⁊ dicebat solã caliditatẽ eẽ simpl'r actiuã ⁊ spiritualẽ eo ꝙ nõ inuenit̃ icorporata: sed tñ in formalib⁹ elemẽtis que sunt ignis ⁊ aer: ⁊ in aere nõ ẽ ſm actũ: sed ſm potẽtiã vt dicebat. Oẽs autẽ alias passiones ⁊ mãs posuit eẽ calidi ignis: ⁊ ignẽ vbiqꝫ ingredi sup eas: ⁊ iõ etherẽ dixit eẽ ignẽ: ⁊ hunc aliqñ itrare in radices terre: sicut apparet in Vulcano ⁊ thermis ⁊ incẽdijs terraꝝ p ignẽꝫ de sub terra veniẽtẽ: hui⁹ eniꝫ tã curiosus inuestigator fuit Empedo. vt dum in mõte q dicit̃ Ethna qui est in Sicilia inuestigaret nãm Vulcani cecidit in foueã eiusdẽ Vulcani ⁊ consumptus est a Vulcano quẽ inuestigauit que fouea pro hoc a poetis casus Empedocleus est vocata: iꝫ aũt hic sic dixerit. Nos tñ hic nõ inuestigam⁹ nisi effect⁹ duaꝝ qualitatuꝫ quas supra ꝓbauim⁹ eẽ passiuas. s. humidi ⁊ sicci ⁊ haꝝ inuestigabimus effect⁹ ſm ꝙ sunt aque ⁊ terre: q: ex istis duob⁹ elementis mãliter cõstãt corpora mixta. Hoc aũt faciemus pp quatuor causas. ¶ Una quaꝝ est quã diximus in scḋo de gñatiõe ⁊ corruptiõe: ꝙ. s. iꝫ sint ille qualitates que prime dicunt̃ octo ſm eẽ ⁊ modũ: tñ sunt quatuor tñ ſm essentiã ⁊ iõ humiduꝫ spirituale est idẽ p essentiã cũ humido icorporato: ⁊ siccũ spirituale idẽ p eẽntiã cũ sicco icorporato: sed sꝫ eẽ differũt ⁊ in hoc decept⁹ fuit Empedo. q: nõ distinxit iter eẽ ⁊ eẽntiã rei: cum tamẽ in his sit diuersitas magna. ¶ Scḋa causa est q: iꝫ sint humidũ ⁊ siccum spiritualia: tamen ſm esse spirituale nõ cõponunt corpus mixtuꝫ sed potius grossant̃ ad humidũ ⁊ siccum incorporata: iꝫ retineãt aliqd de virtute spirituali ⁊ tunc mutata ⁊ icorporata siccuꝫ ⁊ humidũ cõponunt corpus mixtum. ¶ Tertia causa est: q: humidũ ⁊ siccum spiritualia in mixto nõ deputant̃ ad patiẽduꝫ: sed ad agẽduꝫ. cũ eniꝫ calidum agit cõiunctuꝫ cũ humido in corpore mixto est illa cõiunctio frequẽter cũ humido spirituali: sicut pꝫ in oĩb⁹ spiritibus tam nãlibus q̃ vitalib⁹ q̃ etiaꝫ animalib⁹. Similiter cum agit cuꝫ sicco opꝫ siccuꝫ illud esse spirituale: q: aliter non eẽt subiectũ caloris nec penetraret cũ ipso: hoc aũt pꝫ ex hoc ꝙ si calidũ nãle ꝯiungeret̃ cũ humido ⁊ sicco icorporatis destrueret̃ cito calidũ pp opationẽ motus humidi ⁊ sicci icorporatoꝝ: q: illoꝝ motus est ad cẽtrum cum mot⁹ caloris sit a centro sicut dixim⁹ in libro de gñatiõe ⁊ corruptiõe. ¶ Quarta causa est ⁊ potissima: q: cum in omni mixto siccuꝫ debeat ꝯtinuari p humidũ: ⁊ humidũ terminari p siccuꝫ nõ ꝯtinuarent ⁊ terminarẽt se inicẽ nisi eẽnt humidũ ⁊ siccũ corporalia: spũalia enim p modũ suũ a cẽtro egrediunt̃ a se inuicẽ ⁊ manent impmixta ⁊ iõ operatiões ipsoꝝ nõ multuꝫ in mixto inueniunt̃: humiduꝫ autẽ ⁊ siccũ corporalia terminãt ⁊ ꝯtinent se inuicẽ: q: hũidũ aque fluit in seipso ⁊ siccũ ꝯstat humido ⁊ ideo cõmiscent̃: ⁊ iõ ex his ꝯstãt corpora mixtoꝝ p naturam.

Tex.cõ.19.

¶ Cap. 2ᵐ. De probatione ꝙ omnia mixta materialiter constant ex aqua ⁊ terra: ⁊ humido ⁊ sicco.

Tex.cõ.49.

Assiuoꝝ igitur videlicet humidi ⁊ sicci dicẽde sunt spẽs impressionũ siue effectuũ: humidum enim ⁊ siccuꝫ sunt principia corpoꝝ mixtoꝝ: ſm ꝙ passiua sũt: ⁊ ideo mãliter cõponunt̃ ex eis: reliqua enim oĩa preter simplicia sunt mãliter mixta ex humido ⁊ sicco: iꝫ non semp sint ex eis equaliter: ⁊ illud mixtũ in quo aliqḋ eoꝝ abundat magis illud sequit̃ ⁊ magis nãm illius: quẽadmoduꝫ quedã magis sequunt̃ nãm aridi in qb⁹ abũdat terra sicut lapides: ⁊ quedã magis sequunt̃ nãm humidi in qb⁹ abundat aqua: sicut metalla: ⁊ ideo p nulla ita bene bene cognoscit̃ nã eoꝝ materialis: sicut p effect⁹ ⁊ spẽs humidi ⁊ sicci ex qb⁹ mãliter componunt̃: vniuersa enim mixta erũt humida vel sicca actu vel potẽtia: que actui quo ad modũ pfecti ⁊ impfecti ꝯiacẽs est ⁊ hꝫ se actus ad potẽtiã sicut liquefactio ad liquabile: quemadmodũ dictũ est in alijs ⁊ p̃cipue in. 9. prime phie. Quedã enim humida sũt actu ⁊ sicca potẽtia sicut arefactibilia que sunt aque spẽs vt isra ostendet̃: ⁊ q̃dã sunt sicca actu ⁊ humida potẽtia: sicut que coagulant̃ frigido ⁊ liquescũt calido sicco sicut metalla: p ea eniꝫ que actu ⁊ potẽtia sunt ĩ corporib⁹ maxime cognoscunt̃ nãe eoꝝ: igitur p humidũ ⁊ siccum nãe mixtoꝝ maxime cognoscunt̃. Amplius humiduꝫ diffinimus per facile terminabile termino alieno: ⁊ p difficile terminabile termino ꝓprio: ⁊ aridum ecõuerso: ⁊ ideo vtrũqꝫ ad alterum terminat̃ in mixto: q: humiduꝫ ꝯtinuat siccũ: ⁊ siccuꝫ terminat humiduꝫ: ⁊ ideo in mixto se habẽt sicut opsonia: ⁊ cõdimẽta in cibis: sunt enim illa tẽperata ex multis: ⁊ dãtia alijs sapores cõpositos ⁊ mixtos: ⁊ ita sibi inuicẽ faciunt humiduꝫ ⁊ siccũ q: in mixto vtrũqꝫ cõstat per alteꝝ: humidum enim est cuꝫ sicco: vt determinet̃ ꝯtinuitate: q: sine humido siccum caderet in pulueres ⁊ siccum causa est humido vt terminet̃: ⁊ stet in mixto ⁊ nõ defluat: ⁊ sic vtrũqꝫ vtiqꝫ fit colla. hoc ẽ colligatio quedã quẽadmodũ dixit Empedo. in libro quẽ Persicum vocauit: eo ꝙ persice eũ scripsit: ꝙ se habent humidũ ⁊ siccum sicut farina ⁊ aqua: q: sicut farina per quaꝫ cõglutinat̃ ita siccum ꝯglutinat̃ per humidum: opꝫ ergo ꝙ omne corpus mixtum ⁊ determinatũ cuius partes constant nec defluẽtes nec discõtinue sit ex ambobus ei: ex hoꝝ ergo passionibus ⁊ effectibus maxime cognoscit̃ eius natura. Si autẽ istas qualitates passiuas reducere velimus ad prima subiecta sua: que cum eis veniunt in cõmixtionẽ mixtoꝝ corpoꝝ: tunc elemẽtuꝫ qḋ ꝓprijssime dicitur esse subiectũ aridi cõmiscibilis est terra: ⁊ qḋ est primum subiectuꝫ humidi est aqua: q: iꝫ ignis sit aridus: ⁊ aer humidus hec tamẽ corpora nõ sunt cõmixtibilia in esse spirituali manẽtia vt diximus prius: ⁊ ideo subiecta eoꝝ que cõponunt mixtuꝫ corpus sunt terra ⁊ aque: ⁊ ideo mixta corpora ĩ qbus inueniunt̃ effectus humidi ⁊ sicci nunq̃ sunt sine aqua ⁊ terra: ⁊ de cuius eẽntia ⁊ virtute plus est in mixto: ⁊ huius operatio plus apparet: ⁊ manifestat̃ in ipso: sicut diximus prius. Amplius aũt hic apparet ex hoc ꝙ aialia in quoꝝ corporibus maxime apparet mixtio omnia sunt quiescẽtia in terra atqꝫ in aqua. Cũ ergo locus ⁊ locatũ eiusdẽ sint generis: q: res mota tendit ad locũ suũ: opꝫ ꝙ omnia cõposita sint in aqua ⁊ terra: iꝫ eniꝫ dicatur falso rumore ꝙ Salamãdra viuit de igne ⁊ allec de sola aq̃: ⁊ quedã alia de terra sola: ⁊ alia de aere solo: tñ hoc falsum est: q: nihil elemẽtatum viuit de simplici elemẽto: q: oĩs res ex eisdem generat̃ ⁊ nutrit̃: nullum autẽ aialium de simplici elemẽto generat̃: nullum ergo eoꝝ de simplici elemẽto nutritur: sed ꝙ pilus ⁊ pãnus de salamãdre pilo factus nõ ardet ideo est: q: potẽtias nõ hꝫ per quas igrediens calor soluere possit ab humido ꝯtinuãte: ⁊ iõ ipedit̃ ei⁹ incẽdiuꝫ: allec aũt ⁊ sturio ⁊ q̃dã alia aialia nõ habẽt intestina inuoluta: nõ enim nisi stomachũ hñt ⁊ itestinuꝫ rectum: ⁊ iõ cito emittit̃ ab eis cibus: ⁊ q: nihil inuenit̃ in ventrib⁹ eoꝝ: iõ nõ comedere putant̃: cum tñ hoc nõ sit veꝝ: in captura enim timore emittũt cibum: ex oĩbus ergo his ꝯstat ꝙ mixta cõponunt̃ ex duob⁹ passiuis. s. humido ⁊ sicco icorporatis in aqua ⁊ terra: ⁊ ideo mixta principaliter cõponunt̃ ex aqua ⁊ terra ⁊ p nullã adeo bene nãm mãlis nã scitur mixtoꝝ sicut p effectus qui spẽs ⁊ passiones dicunt̃ humidi ⁊ sicci. Querẽde ergo sunt principaliter impressiones subiectoꝝ in hac parte nostri libri ⁊c̃.

Nihil ex simplici elemento nutritur. Vide 2° de gñone ⁊ corruptione. tex.cõ.50.

¶ Cap. 3m. De duro ⁊ molli que sunt primi effectus humidi ⁊ sicci: ⁊ sunt cā multorum aliorum: ⁊ de ordine dicendorum.

Tex.cō.30.

Tangemus ergo duos effectus siue passiones effectas in humido ⁊ arido qui sunt cause multarum aliarum passionū: ⁊ ideo corporaliū passionū corporum determinatorum p humidū ⁊ siccum necesse est causas primos existē q dicūtur durities ⁊ mollities. Ex humido eniz ⁊ arido tanq̄ primis extra necesse est q sint duo hec .s. durum ⁊ molle. Durū eniz ē qd nō cedit in seipm qn̄ tāgit vel cōprimit: sz potiꝰ Empipedū ad tactuz hoc est circa mēsuratū in magnitudine sua ⁊ figura remanēs: ⁊ hoc iō est: q2 nō cedit: q2 qd cedit figurā amittit ⁊ dimēsionē qn̄titatis quā prius hēbat: sed qd resistit retinet eā quā habuit prius figurā ⁊ quātitatē. Molle autē ē qd cedit in sui pfunduz: sz nō cedit circūfluēdo tāgēs ipm vnde aque nō est molle qd: q2 qn̄ tangit nō cedit a figura ⁊ qn̄titate sua in pfundo: q2 tunc retineret vestigiuz tāgētis eā sz potius aqua circunstat ⁊ circūfluit id qd tāgit eā: nec est etiā dura: q2 est empipeduz vt dictū est: nō cedit ipressioni in pfundum vnde durum est: qd hz potētiā nālem ad resistere tāgenti.

Molle ⁊ durum dupli͛r sumunt

Molle aūt est qd hz eiusdē rei impotētiā: ⁊ durum est qd vincit siccū in humido cōtinuāte ipm. Molle autē qd vincit humiduz in sicco terminante ipm: vnūqdq3 autē istorum dicit dupli͛r: scilicet absolute ⁊ simpli͛r durū sicut lapis: ⁊ molle simpliciter sicut pasta: ⁊ in cōparatione sicut lignū qd durum est ad pastā ⁊ molle ad lapidē ⁊ sic de alijs. Simpli͛r enim durum ⁊ molle dicit qd simpli͛r est tale. Ad alterum vō dicitur durum ⁊ molle: qd in cōparatione ad vnū durum ⁊ in cōparatiōe ad alterum est molle. Istā enim cōparationē necesse est esse in phicis ppter motū: q2 ois motus inter opposita est: ⁊ ideo cum sit durus. Oportuit q aliqd mollitiei eēt in ipso: ⁊ sic in comparatione ad id cuius duritiē mouet fuit ipm necessario molle: ⁊ in cōparatione ad id ad cuiꝰ mollitiē mutat fit necessario durum: q2 medium in motu cōparatū extremo est extremū vt pbatum est in .5. phicorum.

5.ph.te.cō. 6. ⁊ tex.cō.52.

Cum autē media nō sunt determinata p spēm ⁊ numerum inter absolute duruz ⁊ absolute molle necesse est q durū ⁊ molle sint idefinita adinuicē fm magis vel minus eē durū vel molle. ¶ Si aūt aliqs querat quare nos ad sensuz diffinimꝰ durum ⁊ molle: sciās q2 nos oīa corpora sensibilia hoc est primis qualitatibꝰ sensibilibꝰ distincta iudicamꝰ ad sensum: ⁊ q2 primorum sensibiliū est tactꝰ pp hoc nos durum ⁊ molle necesse habuimꝰ diffinire ad tactū: q2 i iudicādo de naturis eorum freti sumus ⁊ vsi tactu tanq̄ medio p quē accepimꝰ sensuz ⁊ spēs eorum de qbꝰ indicamꝰ: ⁊ iō dicimꝰ eē durum qd obijcit tactū nō cedēs ei. Molle autē qd fugit tactū cedēs in sui profunduz: ⁊ q2 diffōnes duri ⁊ mollis separant qn̄ p ꝯdictiones que nō hz mediū: iō necesse est q oē corpꝰ terminatū p siccuz ⁊ humidū sit durum vel molle: aut eniz cedit tactui ⁊ tūc ē molle: aut nō cedit: ⁊ tunc est durum. Cedere autē ⁊ nō cedere diffinitur p affirmationē ⁊ negationē. Si aūt nō cedit tunc ē durum coagulatū: q2 tūc est determinatū coagulatiōe: q2 terminatū hic voco cuiꝰ ptes ꝯstāt sub forma mixti ⁊ hoc in duro fit p coagulationē quā ob cām dōm est de coagulatione qn̄ omne corpꝰ siue sit molle siue sit durum determinat vel coagulatur p coagulationē actu vel potētia: q2 molle inq̄tū vincit in eo humidū: nō est bene terminatū in ptibꝰ: q2 iquātuz cedūt diffluunt ptes ipsius: ⁊ tunc terminat qn̄ coagulatiōe indurat q2 tunc cōstant ptes ipsius: liquefactio āt soluit partes ⁊ tunc diffluunt ⁊ nō ꝯstant: ⁊ iō vniuersa corpora mixta quorum partes vere ꝯstant ⁊ determinate sunt nō sine coagulatione cōstant ⁊ determinantur: quapropter vt diximus primo post durum ⁊ molle erit dicēdum de coagulatione ⁊c̄.

¶ Cap. 4m. Que cause assignande sunt coagulationis ⁊ liquefactionis ⁊ aliarum impressionum mixti corporis: ⁊ de ordine im: ressionum de quibus dicendum est.

Tex.cō.30.

Dicētes autē de coagulatiōe opz nos dicere causas eius quecūq3 sufficiunt ad propositi nostri in hac scientia intentionē. Nos enim nō habemus dicere hic de forma specificata corporuz: qn̄ tractatus de illa fm se ꝯsiderata ptinet ad phm primū: nec habemus hic dicere finē cum nos inuestigemus passiones humidi ⁊ sicci in corpore mixto: que fiunt in eis ab actione calidi ⁊ frigidi: ⁊ iō nos nō habemus hic dicere nisi effectuz ⁊ passionē quā iprimit efficiens qualitas in passiōe que forma mālis est passiuarum qualitatuz in corpore mixto: ⁊ vocat hec passio siue mālis forma ppria ipressio qn̄ de talibus ipressionibꝰ in mixto corpore existentibus nostra est intētio hic facere tractatuz. Efficiens autē est cā vnde est motus inducēs talem impressionē in corpore mixto ex humido ⁊ sicco. Passio autē inducta per efficiētem spēs est mālis siue impressio quā reliquit efficiens in corpore mixto: ex hoc q mixtuz est ex hūido aqueo: ⁊ sicco terreo. Hec ergo cause dicēde sunt coagulationis ⁊ liquefactionis siue diffusionis siue durationis ⁊ mollificationis: efficiēs autē taliter in corpore mixto vt diximꝰ efficit esse qd efficit duabꝰ virtutibꝰ siue qualitatibꝰ actiuis: ⁊ similiter id qd patit: patitur duabꝰ qualitatibꝰ passiuis: sicut dictum est in huius libri principio: facit enim vtrq3 efficiēs qd facit calido ⁊ algido siue frigido: ⁊ hoc duobꝰ modis q2 passio que ipressio vocatur ⁊ spēs mixti inquātū est ex humido ⁊ sicco mixtū inducitur pntia vel absentia calidi ⁊ frigidi: sicut cuz calidū soluit sua pntia metalluz fugat primo frigidum: ⁊ postea facit ipm absens: ⁊ cū frigus coagulat metalluz educit calidū. ⁊ facit ipm absens ⁊ ideo absens calidum coagulat metallum: ⁊ absens frigidum liqat metalluz. Si enim vnuz ⁊ idem sua pntia ⁊ absentia facit oppositos effectus: opz autem sic eē in oibus phicis ppter motuz in quo semp vnū ꝯtrariorum abijcit alterum: ⁊ in motu pńs est vtrunq3 ꝯtrariorum: sed in certo motus abijcit alterum: ⁊ hec est cā quare hic loquemur de absentialiter ⁊ pntialiter agēte. Volētes aūt dicere de coagulatiōe necesse habemus dicere quecūq3 priora sunt ea fm nām ⁊ hec sunt illa que predicant de ipsa a qbꝰ ꝯtria nō ꝯuertit. Quecunq3 autē coagulant arescunt quodāmō sicut ifra dicemꝰ: q2 aut humidū in eis extrahit p calidū: ⁊ tunc simpli͛r arescūt aut humidū in eis cōprimit ⁊ tunc arescunt fm aliqd: sed nō quecūq3 arescunt coagulant: q2 q̄dā arefacta discōtinuant: ⁊ ideo de arefactiōe aut coagulatiōe tractabimꝰ. Sicut autez diximus patiēs āt patit duabꝰ qualitatibꝰ passiuis q̄ sunt humiduz ⁊ siccuz: ⁊ iō oē passibile corpꝰ qd susceptibile dicimꝰ harum ipressionū dicimꝰ eē humidū si abundat in eo humidū vel siccuz. Si abūdat in eo siccum: vel ex his si p cōtēperātiā quādā vtriusq3 sit in eo humidū ⁊ siccū. Corpus āt qd pmuz subm est ⁊ cā humidi dicimꝰ eē aquaz: ⁊ qd pm̄ subm est ⁊ cā sicci est terra. Ista eni duo corpora q2 grossa sunt ⁊ mālia iter hūida ⁊ sicca corpora simplicia ⁊ pria sūt magis passiua: hec eni ondimꝰ in scia de gnatione ⁊ corruptiōe: q2 calida magis formalia ⁊ actiua sunt: frigida autē magis mālia ⁊ passiua: pp qd āt gelidum siue frigiduz sunt magis de numero passiuorum: ⁊ eo q sunt in elemētis passiuis ⁊ mālibꝰ: ⁊ iō frigidum minus est actiuum q̄ calidū qd nō est nisi in formalibus corporibus. Terra aūt ⁊ aqua ponunt eē frigida p nām: ⁊ iō frigidum est actiuum ⁊ corruptiuū quasi fm accidēs: q2 eni circunstat calidū tunc cōprimit calidū in rei pfundū ⁊ multiplicatum ibi calidū vrit: ⁊ tūc frigus vrere dicit sicut ledunt ⁊ vrunt flores in vere vt diximꝰ supra: vnde tunc nō vrit vt calidū p nālez efficaciā: sz potius cōstringēdo calidum ⁊ circūstando ipm ⁊ expellendo in rei profundum ⁊c̄.

¶ Cap. 5m. De arefactione ⁊ humefactione: qd sint: ⁊ ex quibus causis materialibus ⁊ efficientibus.

Tex.cō.31.

De arefactiōe igit loquētes erit de humefactione simul determinādū eo q ꝯtrariorum ē sciētia vna ⁊ de arefactione prius tractabimꝰ qn̄ ipsa facit magis ꝯstātiā ptiū mixti sub forma mixti q̄ humefactio: q2 in hūefactiōe defluunt ptes mixti pp qd hūefactio silis est corruptiōi: ⁊ arefactio silis gnationi mixti iō de arefactiōe dicemꝰ prius. Est āt arefactio ⁊ exiccatio idē: ⁊ iō arefactionē put est passio mixti corporis diffinimꝰ dicētes: q arefactio ē motꝰ eiꝰ qd est in actu hūidū ⁊ fluidū ad exiccationē q2 fit euaporatio hūidi ab ipo. Cā autē eiꝰ mālis qd est arefactibile est aqua vn̄ ⁊ arescunt quecūq3 sūt aquea ⁊ aque spēs nisi qdē simplices: q2 hec exiccari vel arescere nō pnt: sed q2 sunt in actu aq̄ q est fluere ad terminū alienū: ⁊ nō terminari termio pprio: hntia eni aliqd sicci in eēntia sua pmixtū talia aūt sūt q̄ hnt aquā aut cognatā ⁊ inatā sibi ex gnē eorum aut supinductā ab extrīseco. ¶ Dico autē supinductā sicut est in lana irrorata: cognatā āt voco sicut est hūiditas in lacte quā hz a sua ppria gnatione: aque āt spēs siles illis q̄ hūiditatē aqueā cognatā multā hnt: sicut

vinū vrina serū ⁊ sudor ⁊ hmōi: ⁊ vīr voco aque spēs q̄cūq3 sunt in actu humida fluētia: ⁊ tñ de terrestreitate nō hñt: ꝙ aliquā hypostasī3 facere possit terrestreitas residēs in fundo eoꝝ: aut si facit hypostasī3 paruā facit valde ita ꝙ fluxū hūidi aquei nō īpedit in vrina in qua nōnunꝗ̄ fit hypostasis ſ3 hec est modica ⁊ nō multū īpediēs vrine tenuitatē ab aque fluxu ⁊ vitri habilitate: ita tñ ꝙ non careat hypostasi pp viscositatem: multa enim sunt valde multā habētia terrestreitatē: ⁊ nō habētia hypostasim .i. terrestreitatē in fundo residētē pp viscositatē: q2 viscositas colligat partes sicut p catenā vt a se inuicē recedere nō possint. Uiscositas enī3 īspissat humidū3 vt terrestre nō valeat p ipm descēdere sicut est videre ī oleo ⁊ pice que l3 hūida sint valde: tñ nō residet terrestreitas eoꝝ pp duas dictas causas: l3 aūt arida cōstent in partib⁹ terrestribus: tñ q̄ fiunt arida op3 esse valde humida: q2 aliter arefactio nō esset motus: cū motus sit de 𝔷rio in 𝔷riū3: ⁊ ideo ꝙ fit aridū op3 esse aquā in aliqua specie aque ſm ꝙ diximus. Que aūt sunt viscosa arescere vix possunt: q2 cū humido qđ est in eis cōsumit terrestre ipsoꝝ: eo ꝙ nō possunt pp viscositatē separari: ⁊ iō viscositas īpedit arefactionē: habētia aūt hypostasim multā terrestria sunt valde: ⁊ terrestre eoꝝ nō est bene cōmixtū cū humido: ⁊ ideo cū humidū est exhalatū ex ipsis remanet solū terrestre incineratū ⁊ incōtinuū3: ⁊ illa nō dicunt arefacta sub nā mixti: sed poti⁹ resoluta in sua cōponētia: sed vinū per calidū emittēs humidū arescit in substantiā spissam nisi sit valde liquidū: ⁊ ideo vinū elixatū spissius est q̄3 crudū: ⁊ similiter vrina ⁊ lixiuia ⁊ aque hmōi in q̄bus ē multa vis terre bene cōmixta cū ipsis: sic ergo mālīter ⁊ hac rōne arefactibilia sunt in spēbus aque. Efficientē aūt cām determinamus post mālem: q2 l3 efficiens simplr sit ante patiēs eo ꝙ est principiū eius: tñ in tractatu ī quo querun tur passiones passibiliū qualitatū humidi ⁊ sicci: mālis cā ⁊ passiua est ante actiuā: q2 actiuū hic nō querit nisi pp passiuam eo ꝙ nos actiuū pp se ⁊ ex intētiōe in prehabito tractatu ante istū inuestigamus. Sciēdū3 autē ꝙ oīa que arescunt modo quo dixim⁹ arescunt callido calefacta: vel frigido īfrigidata: ⁊ siue calido calefacta: siue frigido infrigidata arescunt: semp arescūt ꝑprie loquēdo a calido. ¶ Est āt duplex calidū. s. iterius ⁊ exteri⁹ vnde quecūq3 arescūt frigido infrigidata illa arescūt imediate a calido: ⁊ p accidēs a frigido: cuius exēplum est in veste humefacta: si enī3 humidū aspersum sup eā fuerit sequestratū a veste: tunc arescit vestis a calido iteriori ipsius vestis faciente exhalare humidū: tūc qñ frigus circunstat vestē tunc enim ꝑpellitur in humido calor a circūstante frigore: ⁊ tandē vincēte frigore euaporet secū3 humidū si fuerit paucū: q2 paruus calor nālis vel iterior nō educeret subito humidū. Igit sicut dictū est oīa que arescūt arescunt calefacta vel īfrigidata: ⁊ siue calefacta sint siue ifrigidata: si essentialiter fiunt arida op3 ꝙ fiant arida a calido iteriore vel exteriore faciēte exhalare humidū qđ ē in ipsis. Dico aūt calido exteriore sicut est in elixatio: q2 elixatio extrahit humidū: nō autē ita assatio que cōprimit ipm in profundo: ⁊ ideo assum inquātū assum nō efficitur essentialiter aridū nisi cōbustionē fere patiat qđ est sup ex abūdātia que dicta est supra torreri siue rostio: ab interiori autē caliditate arescunt: quoꝝ caliditas facit expirare humidū cognatū vel supra inductū ab ipsis siue frigore circunstāte vel alia de causa vt dictū est. Scias aūt ꝙ frigore cōprimēte humidum nō pōt fieri arefactio l3 congelatio ⁊ coagulatio fieri possunt: q2 cū humidū cōprimit ad centrū rei remāet eēntialiter humida sicut glacies vel metallū: l3 sit actualiter siccū: ⁊ hoc nō vocatur aridū ſm dictā determinationē aridi: ſ3 potius id qđ essentialiter est aridum factū qđ nō pōt fieri nisi p calidū: q2 nihil aliud q̄3 calidū facit humidū euaporare. Scias etiam ꝙ sub ingressū3 multi sicci ⁊ humidi quidā modus est arefactionis sicut si farina cōtinue imiteat in aque spēm aliquam donec arefiat: sed iste iteꝝ nō educit humidū: ⁊ ideo humidum eēntialiter manet intus ⁊ ideo nō est arefactio motus eiuidē de aqueo in aridū per humidi eductionē: vnde de talibus nō agitur hic: humectari autē3 qđ opponit ad arefieri fit etiā nō per humidi inductionē: ſ3 p humidū qđ tā3 intus est solutū. Si enim fieret p humidi īductionē tūc posset fieri frigido agēte: q2 id īspissat aerē ad aque nām ⁊ sic facit hūidū descēdere in siccū: ⁊ ita inductū est humidū: posset ēt fieri p humidi īfluxū in partes sicci ⁊ vincētis partes ei⁹ ⁊ facientis eas defluere: ſ3 hoc mō nō itendim⁹ hic de humefactione: q2 ille eēt mot⁹ p alienū hūidū: ſ3 ꝑprie motus nālis attēditur in hūido ⁊ arido p nām: ⁊ iō mot⁹ hūefactionis nō pōt īcipere ab eo qđ est aridū eēntialiter: q2 illud nō h3 humidū nisi ad partiū cōtinuationē: ⁊ hoc nō pōt solui ex ipso: ſ3 incipiet ab eo qđ est actualiter siccū: ⁊ essentialiter hūidū3: sicut id qđ est cōgelatū vel coagulatū frigido. Est aūt dr̃ia 𝔷gelati ⁊ coagulati: q2 cōgelatū est cui⁹ partes aquee cōstāt p frigidū cōprimēs cū terrestrib⁹ ita ꝙ partes terrestres nō apprehēdūt aqueas: nec ecōuerso ⁊ ideo qñ soluit cōgelatū aquee partes fluunt extra terrestres: ⁊ terrestres nō nectio sequent eas ⁊ nunꝗ̄ pōt fieri cōgelatio nisi gelido sicut ⁊ ipsa nois demōstrat cōpositio. Cōgelationē aūt dixim⁹ fieri in partibus aqueis ⁊ terrestrib⁹ sicut determinatū est in .2. istius sciētie libro: 𝔷gelatio non est īpressio simplicis aq̄. Coagulatio aūt fit ex calido ⁊ frigido: q2 in lacte fit p calidū3: ⁊ in metallis p frigidū: ſ3 qñ fit p frigidū hūidū aque cōprimit ad cētrū partium terrestriū: ⁊ sic in eo ei⁹ ptes terrestres vbiq3 apprehēdūt aqueas: ⁊ ecōuerso: 𝔷gelata g̃ ⁊ coagulata frigido hūectari pnt calido soluēte hūidū qđ est in ipsis: ⁊ hoc p3 ex hoc ꝙ illa qñ cōgelant vel coagulant p hūidi cōpressionē: tūc spēs eoꝝ q nihil aliud est q̄3 euaporatio mineralis q̄ ꝑma mā est metalloꝝ ifrigidat ⁊ īcipit cōstare terrestri pte sua ⁊ cōuersus ad aqueas ptes coagulant p frigidū: coagulatio enī3 nihil aliud ē q̄3 exiccatio ei⁹ qđ hūidū est p īdurationē q̄ fit in partib⁹ terrestrib⁹ mixti: hoc enī3 fieri pōt calido humidū sui phuū a terrestri extrahēte: ⁊ frigido humidū in terrestrē cōprimēte. Hec igit de arefactiōe ⁊ humefactiōe dicta sunt.

¶ Cap. 6m. Et est di. declarās qđ est cōglutinatio ⁊ coagulatio ⁊ impinguatio ⁊ coadunatio: ⁊ opposita istoꝝ.

De liquefactiōe ⁊ coagulatiōe deinceps simul dicem⁹. Diximus enī iam qđ est coagulatio: ostēdemus g̃ ꝑmo hic dr̃iam inter cōglutinationē ⁊ coagulationē ⁊ ipinguationē ⁊ coadunationē3 anteꝗ̄ dicam⁹ sniam phī de causis coagulationis. Dictū aūt est qđ est coagulatio in cōi siue fiat calido: siue fiat frigido: ⁊ scit ex illo cōi coagulatio in spe dicta: q̄ est facta p calidū: ⁊ q̄ est facta p frigidū: ⁊ qm̄ vna est eēntialiter ⁊ actualiter sicci: alia aūt est eēntialiter qdē hūidi: actualiter aūt sicci: cōglutinatio aūt ē ptiū q̄dā colligatio p hūidū ptes sicci retinēs: ⁊ iō fit calido frigido ⁊ hūido: q2 si fit hūidū vincēs siccū: ⁊ sit tenue tūc hūidū pp hoc ꝙ est nō determinatū ꝑprio termio facit vnā ptē sicci fluere ab alia: ⁊ tūc dissipant ptes mixti: calidū aūt educēs subtili⁹ hūidū3 mouet siccū ī hūidū eo ꝙ calidū3 est cōmixtiuū: pp qđ efficit hūidū viscosum ⁊ spissū3: ⁊ p 𝔷ñs 𝔷glutinatiuū: fit aūt p frigidū cōprimēs hūidū qđ cū moueat ad cētrū sicci secū retrahit sicci ptes q̄ effluxerāt ⁊ sic cōglutinat eas: p hūidū aūt fit in eo qđ est multū siccū ita ꝙ discōtinuat. Si enī illud ꝑporcionaliter īfundat hūido 𝔷glutinabunt ptes ei⁹: ipinguatio aūt est cōstātia aerei cū aqueo ⁊ terra subtili: fit aūt a calido hūidū subtile extrahēte ⁊ terreū: ⁊ aqueū in aere nō mouente: ⁊ sic aereū īspissante ⁊ retinēte cū3 aqueo qđ terreo subtili ē ꝑmixtū. Si hoc enī mō oleū eliquat p eductionē ex cōi corpore mixto: ⁊ hoc mō hūor seminū oleum fere oleagine⁹ ē: sic ēt frigidū in eo cui⁹ aereū nimis subtile est ⁊ nō residet cum aqueo ⁊ terreo subtili: tūc enī frigus grauat ⁊ spissat aereū3: q2 pōt subintrare in ipm cū sit rarū: ⁊ trahit ipm in aqueū3: ⁊ tūc ē pingue id qđ sic 𝔷stat: multū enī aeree sube hñt oīa pinguia: pp qđ fomēta sūt igniū ⁊ supenatāt ⁊ de facili spumāt: ⁊ diu remanēt spumosa pp viscositatē suā ⁊ dēsitatē spēs ⁊ humoris aerei. Coadunatio aūt est collectio ptiū sub vno actu forme vel mixti corporis: ⁊ hoc fit qdē a 𝔤ñante qđ ē calidū3 ꝑportionaliter termināns de quo supra fecim⁹ tractatū: fit ēt frigido ex pte māe cōprimēte ptes vt attingere ⁊ ambire possit ea forma vel act⁹ mixti corporis. Ex dictis aūt p opposituū innotescunt 𝔷iacētia: q2 liquefactio coagulationi opponit: defluxio aūt cōglutinationi: ⁊ attenuatio siue macies ipinguationi ⁊ coadunationi p 𝔷riū rñdet dissipatio. Est āt attēdendum ꝙ nos ſm Aristo. doctrinā de istis nō agemus ī speciali sed in genere tñ 𝔤ñales causas eoꝝ inquirentes ⁊c̃.

¶ Cap. 7m. De omni cā māli ⁊ efficiēte cā coagulationis ⁊ cōglutinationis ⁊ ipinguationis: ⁊ eoꝝ que sunt his cōtraria.

Tex. co. 32.

Tex. co. 33.

Calidum duplex.

Tex. co. 34.

Dr̃ia ē iter cōgelatum ⁊ coagulatum.

Tex.cō.35.

QUerētes ḡ cām in ꝯtrīu dicam⁹ simul de coagulatiōe q̄ est vt ꝯgñatio mixti: ⁊ de liquefactiōe q̄ est vt corruptio ipsi⁹: ⁊ q̄ram⁹ ꝑmo mām istorū. Dico ḡ ꝙ illa q̄ coagulanẜ ⁊ liquanẜ sunt māli ter aq̄ vel aque spēs: vel cōiter ex aq̄ ⁊ terra: cuꝫ eni ipsa oporteat ēēntialr eē hūida nō pōt eē ex terra sola: ⁊ iō nō pōt eē nisi duplex mā ipsoꝝ q̄ dicta ē. Efficiēs aūt cā coagulatiōis ē calidū vel gelidū vel aridū: sꝫ aridū nō coagulat ꝑprie agendo: sꝫ poti⁹ p cōmixtionē sube sue ad hūidū: aut si coagulat nō igrediēdo substātialiter in hūidū: tūc eni nō agit solū: sꝫ vt ꝯiūctū cū calido: vel ꝯiūctū cū frigido: frigido eni sicco coagulaẜ metallū: ⁊ calido sicco coagulatur later: ⁊ in talib⁹ calidū ⁊ frigidū sūt ꝑncipalr agētia: ⁊ siccū p illa inquātū sic obuiat hūido ne defluat liquādo p suaꝫ ꝯrietatē: q2 aūt coagulatio fit calido frigido ⁊ sicco cōiuncto cū eis: opꝫ ꝙ quocūqꝫ istoꝝ modoꝝ fiat coagulatio ꝙ solo illius eiusdē fiat p ꝯriū ei⁹ qō coagulauit: q̄ eni a sicco calido sūt coagulata: tñ illa soluunẜ a frigido hūido sicut sal. q̄ v̄o ab hūido sunt ꝯglutinata: eo ꝙ hūidū nihil coagulat illa soluunẜ ab igne: coagulās eniꝫ hūidū sp est aqueū: q2 aereū humidū pp hoc ꝙ spirituale est ⁊ nō icorporaẜ nihil cōglutinat: cū eni sit aqueū humidū factū opꝫ ꝙ soluēs ꝯglutinationē factā p ipm sit calidū siccū sicut ignis q extrahēdo hūidū dissoluit ptes terre cōglutinatas. Est aūt forsitā alicui dubiū vtrū aq̄ aliqd cōglutinet cū ipsa poti⁹ diffluxiōis priū sit cā: videẜ eniꝫ cōglutinare mel elixatum q2 cū in frigida aq̄ poniẜ incipit ꝯstare: ⁊ q̄si ꝯglutinari ⁊ coagulari. Sed ad hoc dicēduꝫ ꝙ aq̄ p abūdātiā hūidi circūfluētis nihil ꝯglutiat vel coagulat: sꝫ poti⁹ frigus qō est in aq̄ hec īspissat ⁊ cōglutinat ptes mellis p calidū elixās ꝑmo solutas: hūidū aūt faciēs diffluere mel vel subitrare i mel nō pōt pp viscositatē mellis ⁊ suaꝝ partiū cohērētiā. Quecūqꝫ igiẜ sunt de mā aque nec ab igne cōglutinanẜ nec coagulanẜ q2 ab igne soluūtur talia. Idē eni eidē ⁊ ꝭm idē nō pōt eē cā ꝯrioꝝ effectuū. Ampli⁹ cū talia coagulenẜ in eo ꝙ ascēdit ab ipsis calidū māifestum est: q2 si in eisdē accedāt: ꝙ tūc soluenẜ: talia eniꝫ glutinanẜ a gelido vt ab efficiēte cā: ⁊ q2 a gelido coagulanẜ talia iō nō īpinguanẜ: opꝫ eni ad hoc vt aliqd īpinguetẜ ꝙ aridū qō est in ipso ꝯstet ⁊ pars hūidi subtilis euaporet: nihil aūt recedit euaporās p geliduꝫ: hinc est ēt: ꝙ iter ea q̄ sunt hūida sola aqua nō īpinguaẜ: q2 si euaporat pars ei⁹ in remanēte nō cōstat vna pars cū alia plus q̄ꝫ primo fecit: sicut diximus in superiorib⁹ istius scientie libris cum de aquis tractaremus ⁊c.

¶Cap. 8ᵐ. De his que similia sūt terre ⁊ aque ⁊ qualiter coagulantur ⁊ impinguantur a calido ⁊ frigido ⁊ humido ⁊ sicco separatim separatione.

Tex. cō. 36. ⁊ 37.

QUecūqꝫ aūt ꝭm nām sunt cōiter terre ⁊ aque sicut sunt habētia hypostasiꝫ magnā in fundo vel viscosa vel mollia terrestria illa coagulanẜ ⁊ ab igne q est calidus ⁊ siccus ⁊ a gelido ⁊ ab vtroqꝫ istoꝝ nōnunq̄ꝫ quedā coꝝ impinguanẜ: opꝫ eni ꝙ oia ista fiat humida ꝭm actum q2 aliter non mouerenẜ ad coagulationē sicut ad arefactionē quandā nec ad impinguationē sicut ad id qō est exiccatio quedā. Cum autē hec fiant a calido ⁊ frigido cōmuniter fiunt quodā modo eodē ⁊ quodā modo diuerso. In genere enim est modus idem: q2 icipiunt ab humido ⁊ mutanẜ in siccū. In specie aūt est modus differēs: q2 cū hec fiunt semp ab eo per eductionē humidi: ⁊ tunc aut īducit duritiē ex hoc ꝙ totuꝫ extrahit in ipso fluens humidū non relinquēs nisi humidū cōtinuans: ⁊ tunc calidū coagulat aut fit a calido nō īducēte duritiē: qō cōtingit iō q2 nō totū humidū educit: ⁊ tūc īpinguat sicut pꝫ ex superius dictis de his īpressionib⁹. Cū eniꝫ calidū euaporare facit humidū: tunc necē est ꝙ aridū icrassetẜ cōmixtū cū aqueo ⁊ aereo: tale etiā corp⁹ qō est terre ⁊ aque cōstat a gelido q2 si paucū sit humidū: tunc frigidū cōstringēs calidū vincit ipm ⁊ cogit ipm recedere: ⁊ tūc recedit secum humidū qñ abit calidū ⁊ tūc coagulaẜ siccū. Si autē multū sit humidum nō pōt fieri coagulatio nisi p humidi repressionē ad centruꝫ: sicut supra diximus: istis ḡ modis cū fiat coagulatio dicem⁹ prius i hoc caplo de coagulatis p humidi separationē a sicco: ⁊ postea de his que coagulanẜ p humidi repressionē in cētro sicci: dicamus ḡ ꝙ illa que coagulanẜ p humidi separationē a sicco aut coagulanẜ simplr a calido separāte humidū a sicco qō ante p frigidū in sicco cōpressuꝫ fuerat. Si autē simplr separaẜ humidū a sicco p calidū: aut hoc fit vaporabiliter educto hūido a sicco: aut fit p simplicē separationeꝫ humidi sine euaporatiōe. Sicut autē superius diximus cū coagulatio sit quedā arefactio: ⁊ arefactio sit motus ab humido in aridū: opꝫ ꝙ omne qō coagulaẜ ab humido aliquo modo incipiat. Est autē humidū id a quo humiduꝫ nō pōt euaporare: qm̄ id vnde euaporat ⁊ idcirco id a quo euaporat humiduꝫ necesse est esse molle qō nō defluit sed cedit tangenti in seipsuꝫ. Id autē a quo separatur abundās humidum necesse est esse fluidum: quecūqꝫ ergo sunt mollia ⁊ sunt humida cum sint terrestria multuꝫ nō impinguanẜ: sed coagulanẜ exeunte ab ipsis humido per caliduꝫ faciens euaporare ipsum: queadmoduꝫ later coctus qui primo mollis est quādo est crudus: ⁊ eadē est coagulatio lapidis in terrā per naturale calidū: cōstatqꝫ ꝙ est actio calidi que est optesis. Causa autē ꝙ non impinguaẜ hec est q2 impinguatio est ex aereo residente in aqueo ⁊ subtili terreo prouenit quādo est ex frigido agente. Quādo autē est ex calido tunc prouenit ex subtili terreo apprehēdente humidum aque ⁊ aeris sicut diximus. In mollibus autē est grossum terrestre humido nō bene permixtum: ⁊ ideo actione caloris vnum separatur ab alio: q2 que nō bene mixta sunt illa nō bene inuicem se tenēt: ⁊ de leui separantur ⁊ tunc induraẜ terreū: ⁊ euaporat humidū. Si autē quis obijciat de oleo qō lateritium vocatur eo ꝙ de latere extrahatur qō extrahi non pōt nisi later pinguefiat: dicendum ꝙ oleum nihil est ad propositū: q2 nos loquimur hic de pinguedine prout ipsa est forma perfectiua mixti terminati p qualitates mixtibilium: ⁊ constat ꝙ later formaꝫ talem nō accipit per calidum: sed potius vt dictū est accipit formam coagulationis que durities est dicta: nō enim negamus hoc qō dicunt Alchimici. s. ꝙ de omni re trahatur oleum ⁊ nitrū ⁊ aurum per ignem proportionatū ⁊ successiue ⁊ cōtinue agenteꝫ acute vel lente ꝭm ꝙ exigit proportio rei trāsmutande: q2 cuꝫ calor ignis sit extractiuus omnis humidi nō potest esse quin in omni re sit aliqua pars humidi inseparabiliter a sicco apprehensi: ⁊ illius siccum qō est in humido apprehensum est subtile: ⁊ humidum eius est viscosum: ⁊ ideo cum cōstare incipit extra igneꝫ frigori aeris oppositū erit pingue sicut oleū: humidum autem hoc modo colliquatū qō quideꝫ fuerit cōtinuans corpus ex quo extrahitur ⁊ fuerit magis aqueuꝫ ex illo eo ꝙ multum est adustum fit nitrum. Cum autem illud idem vbiqꝫ fuerit apprehensum terrestre subtilissimo sicco ⁊ fuerit terrestre subtile in ipso aliquātulum adustum ⁊ optime per calidum cū subtilissimo aqueo permixtū tunc eliquatur inde aurum. Verū iste opiniones difficiles sunt valde ⁊ eoꝝ principia nō ad plenum sunt artificialia possibilia: patet ergo ꝙ obiectio illa nihil est cōtra propositā intentionē: oleū autē qō apud quosdam medicoꝝ vocatur lateritium supra inductum est in latere ⁊ non cognatū ei: accipiunt enim laterem calidum ignitum fortiter adustum ⁊ extinguunt eū per hoc ꝙ imergunt ipsum in oleo: vel oleum superfundunt ei: ⁊ postea cōtundendo formāt laterē ⁊ sublimando sicut fit in aqua rosacea extrahunt ab ipso oleum acutū valde calidū ⁊ siccum ⁊ vtuntur eo in medicinis. Redeamus ergo nūc ad ea que coagulantur humidi separatione a sicco per caliduꝫ. Cum enim illa non sint species aque sicut illa que arescunt ⁊ sicut tñ humidū qō euaporare nō pōt necesse est ipsa eē fluida habētia hypostasim magnā in profundo vel viscosaꝫ. Nō autē possunt eē viscosa q2 ab illis nō est separabile humiduꝫ: opꝫ ergo ꝙ illa sint humida fluida hypostases magnas habentia p multas terrestres partes que sunt in ipsis: quecūqꝫ ergo taliter mixtoꝝ sūt humida fluida: illa ꝑmo ante coagulationē impinguanẜ: ⁊ postea coagulantur: ⁊ cū coagulantur post humefacta sunt: ⁊ postea coagulatione indurescunt velut lac a quo cuꝫ serum separaẜ impinguaẜ caseus p imixtionem sube butyrose cū suba casei: ⁊ humescit primo caseus ⁊ tandē induraẜ. Sunt autē pinguedinē casei qdā ipediētes p artificiuꝫ quo sepant butyrū a lacte ⁊ postea sepant serū a caseo p coagulationē lactis. Quecūqꝫ v̄o ꝑmo facta sunt a frigido agēte dura vel pinguia illa adueniēte calido coagulāte primo mollificanẜ cū calidū exhalare icipit ⁊ diffundi p partes pinguis vel duri facti per frigiduꝫ qō humidum in ipsis represserat ⁊ talia in duris sunt sicut later qō postq̄ꝫ factus

Nota dictum Alchimicoꝝ.

Vide Damascenū i cap. de oleo pboꝝ.

exponitur aeri frigido vt induretur per frigidum cōprimēs humidum & ideo cū postea ponit in fornace soluitur humidum cōprehēsum in ipso & efficit curuabilis: qz et cū frigidus fuerit curuari sine fractura nō poterat: humidū enim egredi tur: & tūc aridū curuat mollificatū per humidū qn humidum exhalat: qz tunc necesse est ꝯtrahi terrestre siccū: & hec est cau sa ꝙ lateres in fornacib⁹ cōtorquent: & illi ṗcipue qui magis humidi fuerint: & ideo artifices multū exiccant eos ad aerē anteꝙ in fornace ponant ne intorqueant. Si enim cōgelaren tur primo frigido anteꝙ exiccarent nō forēt cōuenientes: qz tūc multū humidū eēt in ipsis: qz frigiditas cōgelās cōstrin geret ne ꝑmiscerent bene cū terra & ideo cū subito exhalaret in fornace remaneret terrestre lateris in cōtinuū & formaret later ꝑꝑ qd exiccant ad solem qui multū extrahit de humido & qd remanet tēperatū frigus aeris potius adunat cū ptib⁹ terrestrib⁹ lateris ꝙ cōstringat: hec etiā est cā quare in hye me lateres boni fieri nō possunt. In olluo aūt his calor dige stionis qui est optbesis agit nisi in lacte i quo separat humi dum: hoc enim fit per calorem epsesis: hec igitur dicta sunt de separatione humidi a sicco per calidum coagulans &c.

Cap. 9m. De his ꝙ filia sunt terre & aque & a frigido coagu lantur: in quo est de purgatione ferri & liquefactione.

Tex. cō. 38.

Loquamur ergo nūc de his que māliter sūt ter ra & aqua sicut diximus & per gelida coagulant hec ergo que talia sunt & gelido coagulant ꝑꝑ cām quā dixim⁹ necesse est esse humida: primo qz ꝑmo vz coagulatio motus est ad siccum sm eēntiā vel actū ex humido: dicam⁹ ergo cū sint humida & habeāt terrā: aut hñt plus terre ꝙ aque: aut ha bent aque plus ꝙ terre: si aūt hñt plus terre aut hñt par hu midi aut multū: sic tñ qd abundat i eis plus terra & si qd pa rum hēant humidi id exhalabit ꝑ adherēs eius calidum fri gido circūstāte & de his dixim⁹ supra & voluim⁹ hic repetere de ipsis. Si aūt abūdat in eis humidū id nō euaporabit ex pulso ab eis calido: quecūq ergo taliū a gelido coagulantur que sūt cōia terre & aque & plus hñt terre hec ꝑ certo coagu lant ꝑ calidi expulsionē hūido nō euaporāte cū ipso in toto: & ista rursus adueniēte calido liquescūt necessario: quēadmo dū lutū qd est terra humido aque infusa: quotiēs enim lutū coagulat frigido totiens soluit a calido redeūte: & est calidū agens ꝑ epsesim eo ꝙ de ꝓfundo ad exteriora in talib⁹ ducit humidū. Si aūt cōia terre & aque sunt plus aque & coagulā tur ꝑ frigidū hoc ꝯtingit dupl'r: aut enim coagulant solubili ter: aut isolubiliter: & si solubiliter coagulant sūt sicut argētū & silia. Si aūt isolubiliter tūc sunt sicut ferrū: & primo loqua mur de isolubiliter coagulatis: quecūq ergo taliā ꝑꝑ infri gidationē coagulant in vniuerso exeūte ex ipsis vno: hoc est vnico calido ṗter humidum: & isolubilia sunt nisi fortissimo igne ex supabundātia calidi soluant: hec sunt igne nō super abūdāte mollificabilia sicut ferrū & cornu. Dico aūt igne nō supabūdāte: qm si supabūdabit ignis vehemētia pōt liqua ri ferrū sicut faciunt illi q opant in ferro. Cū enim extra tra hunt ipm de terra: & est ꝑmixtum lapidi & terre & ei⁹ scoria est multa faciunt ignē maximū & calidū & tūc in fundū distillant ferrū & lapides & scoria eijciant sursum & tūc fit humidum & fluit: & si iterum coagulat & iterū ꝑ vehemētē ignē soluet & fluat & sepius ita iteret purgabit deorsum scoria semp ex ipso & fiet chalibs: nā & chalibes ita fiūt ex ferro: qz chalibs ē alia spēs metalli a ferro: fabri aūt hoc nō faciūt multis vicib⁹: qz mul ta fieret deꝑditio in ferro: & minus pōderaret ꝑꝑ multā con sumptionē humidi & adustionē multā partiū terrestriū: & nō lucrarent inde: melius aūt ferrū est & nobilius cuius purga mēta sunt pauca: qz hoc est melius mixtū & ex meliori argēto viuo & sulfure minus inquieto. Si vo sepius purgat ferrū: & ipm efficit siccius & frāgibilius: & ideo nō sepe liquefaciunt

Dubiū pulchꝛ

ipm ne emittat curuabilitatē. Est aūt hoc dubiū qz nos dixi mus in fine tertij libri istius sciētie ꝙ ferrū differt in hoc ab alijs metallis ꝙ ipm est mollificabile solum: & nō liquabile: hoc aūt cōcedimus modo ꝙ est liquabile ꝑ vehemētē ignem & magis difficulter ꝙ alia: & sic ꝯtrietas videt esse in doctrina nostra: lenis enim ignis & violētus nō trāsmutāt spēm: & ideo qd violēto igne liquat eiusdem nāe est cū eo qd soluit lento. Amplius forti igne videt magis exiccari qd autē magis siccū est minus solubile & liquabile est: ergo forti igne ferrum potius dz īpediri a liquefactiōe ꝙ liquefieri ab ipso. Sed

Solutio.

dicēdū ꝙ absq dubio ferrum difficulter dissolubile est: eo ꝙ multa cōgelatio humidi inducit in ipso ꝑ frigus: metallum enim in quo īducit minor cōgelatio humidi magis est ꝓdu ctibile malleis: & in quo plus inducit ꝯgelationis minus est ꝓductibile: & ideo ferrū nō est ꝓductibile frigidū nisi calido prius aliqd de cōgelatiōe eēntialis frigidi in ipso remittat: & bene cōcedēdū videt hoc ꝙ metalla nō differūt specie ꝑ fa cile solubile & difficile solubile: sz poti⁹ ꝑ modū sue cōmixtio nis & apprehēsiōis miscibiliū differūt ex parte mäe: & ꝑ suas formas: differūt ex parte speciei: & ideo qd supra dictū est in fine tertij dictū est ad signū fortitudinis & apprehensionis & cōgelationis humidi qd est in ferro ostendendū: qz ibi dixim⁹ ꝙ ferrū aliquo mō liquescit. Ad obiecta autem de calido & forti igne dōm: ꝙ lētus ignis aperit & dissoluit: sed nō satis sufficiēter supfluendo de partib⁹ dissolutis cōgregat homo genia & segregat etherogenia: hoc enim facit calidum vehe mens: illud eni soluit humidū & adurit terreū & segregat ea abinuicē: & cū hūidū sit apprehēsum nō pōt totū euadere: & ideo distillare icipit cū subtili terreo & liquat & tūc grossū ter reū qd ipm fortiter tenebat adurit in scoriā: & lz siccius effi ciatur id qd manet tñ nō est siccū: qz humidū est apprehēsum & euadere nō pōt: vñ si aliqua iuuāt ignē ad sepatonē ethe rogeniorum .s. terrei grossi & aquei subtilis in ferro illa cito li

Nota de mō li quationis fer/ ri. 3.

quabūt ferrū. Si enim limet ferrū: & ꝓijciat desup puluis sul furis & auripigmēti & bñ tēperet cum limatura ferri: & postea sit in forti igne cito liquescit qz sulfur iuuat adurēdo & soluē do grossum terrestre ab humido apprehēso in ipso: & hoc mo do fit opatio alchimicorum q separādo sepe terrestre & subtiliā do humidū ferri eliquāt ex ferro tandē id qd simillimū est argēto: efficit enim curuabile subtile hūidū & icipit albescere terreo sepato: de hmōi aūt erit alibi tractat⁹. Eodē aūt mō ꝑ calidū debile calefaciēs chalibē mollescit chalibs: qz parū soluto hūido qd est i chalibe & nō educto eo qd debile sit cali dum icipit discurrere hūidū ꝑ partes siccas chalibis & mollifi cat ipsas: & hoc modo gladij & cetera incidentia remittunt & mollificant calefacta: & postea paulatim lēto frigore ifrigida ta. Est et alius modus mollificationis quē ponit Nicolaus peripatheticus i alchimicis. Si enim chalibs caueť ad mo dū semispere & fiāt pori i chalibe multi & sup chalibē cadētem plūbū mittat euaporabile plūbum & nō relinquit in calibe nisi tincturā modicā: & hūidū ei⁹ ad se trahit chalibs quo ibibi to mollificat: & si sepissime fiat hoc chalibs tādē efficit mol lis: ita ꝙ cōprehēsibilis & formabilis erit manib⁹. Induran tur aūt qn cādētia imergunt aque frigide: qz tūc ꝑ frigus ve lox repmit calidū ferri in ꝓfundū qd secū trahit hūidū dif fusum ꝑ ferrū: & cū cōgregatū fuerit in ipso calidū in centro frigidi: tunc ibi adurit multū de hūido: & sic indurat ferrū: & si eēt aqua vehemētis siccitatis in qua ferrū extinguit: tunc multū induraret ita ꝙ postea cōfricatione aliorum corporum nō cito cōsumeret: & si eēt gladius secaret aliud ferrū fortiter si cut si extingueret sepius in aqua rafani cōmixta cū humore qui exprimit de vermib⁹ q dicunt lūbrici terrestres. Sic in durāt igeniatores axes in qb⁹ voluunt rote: & quidā milites hoc modo indurāt acies gladiorum & acumina lācearum suarum. Liquat hoc modo et lapis q grece dicit pyramicos: eo ꝙ

Tex. c. 40.

igne liquat ille q arabice dicit mancida & alchali sicut dicit Algazel: qd vo predicto modo coagulat vt fluat iterū durat & coagulat qn ifrigidat. Cuius cā est: qz humidū eius adeo fortiter apprehēsum est a sicco: qd per calidum euaporare nō pōt: & ideo reprimit ad cētrū eius ꝑ frigidū & manet essentia liter humidū: lz sit actualiter siccū & coagulatū: hoc enim mo do plumbū & cetera metalla liquant & indurant: plūbū vo si multum adurat in fornace & postea coaguleť a frigido efficit nigrū in colore: & si moueat qn liquidū est donec cōstet frigi do nec ꝑmittat quiescere erit icineratū: & eius est cinis alb⁹ similis calci: cā aūt nigredinis eius postꝙ cōstat post fortem calorē est: qm frigus vndiq calidū multū plumbū subintrat & fortiter ipm constringit & poros claudit: & ideo niger color est ex eo ꝙ nō sicut prius diffundit lumē i supficie ei⁹: & ideo etiā postea durius est & magis difficulter soluit: ꝙ autē calci assimilat puluerizatū ꝑ motū cōtingit ex duab⁹ causis: quarum vna est ex parte mäe altera est ex parte agētis: & illa qdē que est ex parte materie: qz humidū eius nō ē bene cōmixtū sicco

terreo: ꝛ ideo sepabiles sunt in minima partes eius qñ sunt fluide per motũ: ex parte aũt efficiẽtis cã est: ꝙ cum separate sunt partes liquidi ꝓhibi p motũ tunc frigus quãlibet attingit ꝛ coagulat: ꝛ cũ coagulate ꝛ terminate sunt: tũc quelibet est infra suã superficiẽ terminata ꝛ incontinua ad alteraꝫ eo ꝙ humidum contiauans ab exterioribus repressum residet in centro: hec ergo sunt de diuersitate coagulatoꝝ: siue per calidum siccum siue per frigidum coagulentur.

C Cap. 10m. De solutiõe ꝛ liquefactiõe eoꝝ que ab arido calido coagulanẽ ꝛ ꝙ oleũ nõ coagulaẽ neqꝫ soluiẽ p liq̃factionẽ.

Tex. cõ. 40.

Loquamur aũt de modo nũc solutionis ꝛ liquefactionis eoꝝ que sunt in mĩ terre ꝛ aque: videmus enĩ quedã terrea liquari sicut lutum ꝛ terrã ipsaꝫ. Quecũqꝫ ergo eaꝝ que sunt terre ꝛ aque coagulanẽ ab arido calido: sunt aut isolubilia aut solubilia: sed si sunt quidẽ isolubilia: tunc sunt sicut later: ꝛ quedã lapidis genera que plus habẽt terre ꝙ̃ aque ꝛ fiunt a terra cõbusta quẽadmoduꝫ molares precipue qui sunt nigri ꝛ poros hñtes apertos: in qb9 ꝛ pori occulti clausi sunt: qꝛ in his caloꝛ multũ agens ꝛ adurẽs clausit poros: ꝛ edurit totũ quasi qđ fuit in eis humidũ: ꝛ cũ humido resoluit multũ de eo terreo: ꝛ ideo facti sunt pori manifesti: ꝛ sunt lapides multa habẽtes foramina ꝛ cõbusti: ꝛ pp hoc sunt nigri illi q sunt optimi molares: qꝛ illi nõ sunt arenosi nec albi nec rubei sed nigri ꝛ duri valde: ꝛ eadẽ de cã lapides quidã: quos vulcanus eijcit sunt foraminosi: ꝛ natant sup aquã pp multũ aeris interceptũ in foraminib9 eoꝝ ꝛ sũt multũ nigri ꝛ duri. Alia autem etiã que plus habẽt terre ꝙ̃ aque coagulata a calido sicco sunt solubilia quẽadmodũ sal nitrum: hec aũt solubilia sunt in eo qꝛ in humido calidũ expulsum agit in terreũ: qđ vaporabiliter in aqua mixtũ est: ꝛ ideo adurit ipm: tamẽ pp humidũ circũfluens qđ est extraneum nõ clauduntẽ pori eius sicut in terrestri assato multũ: ꝛ ideo in poros eius ingressum hꝫ humidũ soluẽs ea. In molaribus aũt ꝛ similib9 nõ põt ingredi humidũ soluẽs: qꝛ adustione sicca curuanẽ pars super partẽ: ꝛ adurit super eaꝫ sicut diximus in opthesi fieri: ꝛ ideo humidũ locũ ingrediẽdi postea nõ inuenit: sed in sale nitro ꝛ alijs que habẽt terrestre in humido coagulatũ inuenit vias p quas ingrediẽ humiduꝫ pp qđ soluit ea. Cũ aũt coagulata a calido sicco soluanẽ ab humido nõ ab omni humido soluenẽ: sed ab eo qđ est ꝯtriuꝫ calido sicco: hoc aũt est frigidum humidũ: ꝛ ideo sales constant a calido extrãte: qꝛ hoc a terrestribus trahit humidũ: sed soluunẽ in frigido humido: hꝫ enim cõprimit humidũ in profundũ: ꝛ ideo icipit dñatare siccũ ex abundãtia humidi in profundo rei cõpressi vel inducti. Si aũt querit: quare nõ cõgelaẽ humidũ in talibus: dicendũ est ꝙ hoc ꝯtingit pp calidum nãle qđ est in talium partiũ adustione: ꝛ ideo humido frigido fluente iducto in eis soluunẽ. Cũ aũt liquescant taliter calido coagulante adusta p frigidũ ꝛ humidũ: tũ proprie liquescant ea que sunt aqua ꝛ aque species: sed oleũ nõ liquescit: liquescere enim cõmixtũ ꝛ determinatũ corpus est solui suum humiduꝫ ꝛ profluere ad exteriora: hoc auteꝫ non contingit in oleo arido a calido: vt sepius diximus cõtrariũ esse gelidum ꝛ humidum. Si ergo vnum istoꝝ coagularet oleum solueret ipsum: ita enim vt ante ostẽdimus sunt cause contrarie cõtrariorum effectuum: quos essentialiter ꝛ per se cause ille operantur: constat igitur ex his ꝙ oleum neqꝫ coagulatur neqꝫ soluitur per liquefactionem.

C Cap. 11m. Quare cõiter terra ꝛ aqua ipinguanẽ ꝛ qualiter siue a calido sicco siue a sicco: in quo est digressio declarãs de ambiguitate nãe olei ꝛ vini ꝛ liscitute ꝛ extratõe ꝛ coagulatõe.

Tex. cõ. 40.

Quia vo incrassatio siue impinguatio forma est cõmixti corporis vt in premissis ostendim9 que nõ ita adunat partes cõmixti sicut coagulatio: ideo post coagulationẽ ꝛ oppositã ei solutioneꝫ loquamur de incrassatione siue impinguatiõe: qꝛ supra diximus qđ sit impinguatio ideo hic assignabimus ꝓprium eius subiectũ cui cõuenit ꝛ dabimus causas eius efficiẽtes ꝛ mãles: dicamus igitur ꝙ ab igne quidem qui est calidus ꝛ siccus nõ icrassanẽ nisi ea que habent plus aque ꝙ̃ terre ꝛ sunt viscosa habẽtia humiditatẽ vel magnam hypostasim in ꝓfundo sicut lac ꝛ hmõi: quecũqꝫ enim plus terre habẽt ꝙ̃ aque habent impinguationẽ pro vltima forma terminare ipsa: sed post coagulationẽ. Unde manifestum est ꝙ sal ꝛ nitrum plus sunt terre ꝙ̃ aque. Similiter autem ꝛ lapis ꝛ later: de laterũ autẽ ꝛ lapidũ coagulatiõe dictũ est: similiter aũt de gñatione salis diximus in libro secundo sciẽtie huius: vbi locuti sumus de salsedine maris: inter aũt est de genere salis sicut ꝛ salgẽma: non enim differt a sale nisi ꝙ subtilius terreũ suũ cõmixtũ est cũ aqueo: ꝛ aqueuꝫ suum euaporabiliter coagulatum est in sicco terreo adusto: pp qđ perspicuũ ꝛ magis cõtinuũ factũ est ꝙ̃ sal: hec ergo oĩa plus sunt aque ꝙ̃ terre: hꝫ nũ eoꝝ cõiter sit terre ꝛ aque ꝛ non ipinguanẽ. Ambiguissime aũt se hꝫ olei nũ in causa sue ipinguationis. Si enim oleum esset aque plus ꝙ̃ terre tunc deberet coagulari a gelido per sui humidi cõpressionẽ. Si aũt haberet plus terre ꝙ̃ aque tũc coagulari deberet a calido sicco p sui humidi sequestrationẽ vel eductionẽ. Nunc autẽ a neutro hoꝝ aliquo istoꝝ modoꝝ coagulaẽ ꝛ incrassaẽ: sed impinguatur ab ambobus: huius autẽ causa ꝓpter eo est: qꝛ humiditate aerea plenũ est pp nãm enim aereã fertur super alios liquores: qꝛ aer leuis in aqua sursum ferẽ ad liquidoꝝ supficiem: modus aũt quo a gelido incrassaẽ est: qꝛ gelidũ ex spirituali humido aereo spissato facit: qꝛ humidũ aqueũ ꝛ commiscet ipsum ei cũ grauat tale humidũ ad aqueum qđ est in oleo: grauat etiã aqueũ ad subtile terreũ qđ est in oleo: ꝛ tũc cõmixtio hoꝝ terreũ fit in profundo p motũ ad centrũ: ꝛ hac de causa spissatur oleũ in tpe frigoris. C Quotienscũqꝫ enĩ fit cõmixtio quedã ab ambob9. s. aqua ꝛ oleo: oleũ per talem operationẽ incrassat aquã: ꝛ oleum totũ fit pingue per aque frigiditatẽ: que talem qualis dicta est impressionẽ in oleo relinquit: impinguatur etiaꝫ ab igne excellenter calido ꝛ tẽpore qđ calidum est moderate. Si enim fit ignis excellens faciẽs bullire oleum absqꝫ dubio aliquid resolueretur de subtilioribus olei: ꝛ tunc reliqua magis inspissanẽ ꝛ cõstant: qꝛ tunc terreum olei subtilius effectũ per ignem magis miscetur humido aqueo: ꝛ illud magis misceẽ aereo: ꝛ vnũquodqꝫ ipsorum magis apprehẽdit aliquid ꝛ tenent se fortiter ꝓpter viscositatẽ: ꝛ hec incrassatio olei quasi est per motũ partiũ eius ad superficiẽ ipsius: ꝛ ibi se apprehẽdentium ꝛ tenẽtium: qꝛ tamẽ humidum olei non effluit extra partes suas: sed semp remanet infra eas apprehẽsum ꝛ econuerso terrestres remaneat infra ipsum: ꝛ ideo dictũ fuit supra ꝙ oleuꝫ nõ extrahatur: qꝛ in omni qđ extrahatur humidũ ab interioribus fluit ad exteriora nec iteriora trahit secum: sed relinquit ea simpliciter: a calido autẽ non excellente sicut est calidum aeris in estate et incrassatur ꝛ albescit: qꝛ tunc aliquid humidi aquei euaporat: ꝛ tũc impinguaẽ qꝛ quãdo marcescit siue putrescit caloꝛ naturalis eius euocatur a calore aeris circũstantis: tunc calidum naturale qđ est in ipso minus efficitur: hꝫ hoc totuꝫ nõ possit exire propter viscositatẽ partium ipsum fortiter tenentium: hoc autẽ facto aereum qđ est in ipso ingrossaẽ ꝛ grauatur ab indigẽtia caloris ad aqueũ ꝛ terreuꝫ: ꝛ ita erit pingue ꝛ plus cõstans ꝙ̃ prius: cũ autẽ est tenue recipit lucẽ in ꝓfundo sui: ꝛ ideo videtur clarum: ꝛ cũ spissatur tunc icipit diffundi lux in superficie ipsius: ꝛ tũc apparet albũ: fit ergo vtroqꝫ istoꝝ duoꝝ modoꝝ eadem passio in oleo: scilicet incrassatio: ꝛ cum agit moderatus caloꝛ aeris fit ab eadem causa proxima. s. ab indigentia caloris: hꝫ non eodem modo tunc fiat: qꝛ vno modo fit frigore exteriori: alio autẽ modo fit ab interiori frigore olei: sed neqꝫ a calido neqꝫ a frigore arescit hꝫ neqꝫ sol neqꝫ infrigidatio desiccat oleum sm ꝙ siccatio est coagulatio siue cõstantia terrestriũ per humidi sequestrationẽ vel eductionẽ. Maius autẽ causa nõ est solum que dicta est. s. ꝙ viscosum est: sed etiã qꝛ est plenum aere ꝛ ille aer inspissatur sicut dictum est tam a calido per accidens ꝙ̃ a frigido p se: ꝛ sicut oleum nõ siccatur: ita neqꝫ extrahatur ab igne: cuius causa iam dicta est: scilicet qꝛ non exhalat multum nec decurrit ad exteriora humidum eius ꝓpter viscositatẽ: ꝛ qꝛ aere plenuꝫ est: ꝛ viscosum: ideo retinet lumen qđ intrat in profundum eius: ꝛ ideo sparsum in tenebris aliquãtuluꝫ illustrat: ꝛ ideo naute querẽtes anchoras in profundum aque emittunt sub aqua ex ore oleum: hoc igitur illuminat vt facilius videant anchoras ꝛ cetera que querũt in profundo maris: oĩum aũt hoꝝ de quibus dictum est: ꝙ sunt cõmuniter terre ꝛ mixta sunt ex terra ꝛ aqua aut equaliter aut inequaliter: que auteꝫ inequaliter mixta sũt appellari debẽt vel denominari terrea vel aquea:

vel aquea: que autem equaliter sunt mixta debent denominari a multitudine equaliter mixtoꝝ: vt dicantur nō terrea nec aquea: sed mixta ex terra ꝛ aqua: licet enim vinum diximus esse spēm aque: tamen aliqđ vinū inuenitur terrestre multum spissuꝫ qđ crescit in locis calidis sicut infra dicemus vinū de arcadia: ꝛ illud quando mixtum est ꝛ elixatur a calido ꝛ coagulaꝛ: elixatur quidem: qꝛ calido inspissaꝛ extracto humido ab interiori terrestriū que sunt in ipso: coagulatur autē si euaporauerit humiduꝫ per calidum: hoc enim modo vinum p̄dictum ꝛ aliarum quarūdam terrarum elixatur ꝛ coagulatur: hec igiꝛ dicta sunt de his que cōmuniter sunt terre ꝛ aque ꝛ a calido coagulantur vel impinguantur tam a frigido q̄ a calido.

¶ Cap. 12m. Quod eorum que non arescunt a calido propria materia est aquea ꝛ efficiens est frigiditas.

Absqꝫ omnibus autē hui⁹ arefactionis hoc est per calidum ad arefactioneꝫ vel arefactionis spēm deductis est aqua vel aque spēs: ꝛ ideo de diuersitate illoꝝ in coagulatione ꝛ impinguatione volumus facere tractatū sicut et quē fecimus de diuersitate eorum que sunt cōiter terre ꝛ aque. Mām autem oīum istoꝝ dicimus esse aquā ꝛ huius signum qdam qꝛ vapor non resoluitur nisi ab humore aque: vaporē enīꝫ dicimus euaporationem siue exhalatiōeꝫ humidam ꝛ fumū dicimus exhalationeꝫ siccā sicut in antecedentib⁹ libris huius docuimus. Si quis autem ingenijs experimentoꝝ colligere velit vapor resolutus ex talib⁹ constat in ipso ꝛ inspissaꝛ in aquam: cōstat ergo qꝛ eleuaꝛ ex aq̄. Sunt ergo aque species quecūqꝫ euaporant vapore exhalationis: quibus aūt deest potentia vaporādi fumantia sunt: et sunt terrea sicca hn̄tia humidū victum per siccū terreum: et ideo aquā generalius hic accipimus q̄ superius vbi diximus aque spēs esse qđ nullam vel exiguam hꝫ hypostasiꝫ in fundo: ꝛ nō habet viscositatē: hic enī dicimus aquam et id cuius humidum vincit siccuꝫ qđ in ipso est ꝛ facit ipm̄ fluere: qꝛ ille est actus humidi s̄m se ex hoc qꝛ ipsum nō terminatur proprio termino: habita aūt ꝑpria materia istoꝝ dicemus ꝑprium efficiens eoꝝ qđ ea deducit ad aliquā spēm arefactionis que sunt coagulatio ꝛ conglutinatio ꝛ inspissatio sicut superius habitum est: ꝛ qꝛ ea etiam aliquando deducit ad impinguationem: quādo spēs arefactionis in eis inducere non potest: diximus autem supra qꝛ quedā istorū a gelido impinguātur ꝛ desiccātur coagulata: gelidum enīꝫ aliquando coagulat ꝛ arefacit aquam sicut pꝫ in metallicis. Aliquando autē impinguat quando aerē ispissat ad aque humorem sicut supra ostēdimus in oleo: conglutinatio aūt que fit per humidum viscosum qđ comprimit frigus in partes sicci vt cohereant supra diximus esse quādam spēꝫ arefactionis: hec igitur que non recipiunt arefactionis species a calido sicco quantum ad mām sunt aqua in cōi accepta et ꝑpriū efficiēs in eis coagulatiōis ꝛ ipinguatiōis est calidū.

¶ Cap. 13m. De diuersitate eorum que sunt fluida aquea et coagulantur vel impinguantur.

Tangamus ergo nūc omnem diuersitatem istorum: sicut aūt tetigimus diuersitatem istorum que a calido impinguanꝛ vel arescūt: dicamos igitur resumentes qꝛ quecunqꝫ impinguanꝛ simul ꝛ coagulanꝛ a frigido sūt magis aque: qꝛ sunt in actu fluida sicut aqua ꝛ nō sunt terminata sicut terra nec euatantia sunt sicut aerea. Hoꝝ autēꝫ que hoc mō māliter sunt aque plus diuersitas est multa: ꝛ sunt sicut vinū tenue ꝛ vrina acetū ꝛ lixiuiū ꝛ fex: acetuꝫ aūt differt a vino: qꝛ ex ipso partes ignis euolauerunt: ꝛ licet acutuꝫ sit in actione ꝑpter ꝑcedens calidū naturale qđ fuit in ipso: tamen frigiduꝫ est ꝛ plus aquee nature q̄ vinū: lixiuiū aūt voco quālibet colatam aquā per combusta acuta puluerizata: ꝛ ideo oēs aque alchimice lixiuia sunt quedā: humidū autē aqueum fluens qđ hic vocamus aquā natum ēst in calido sicco aut in frigido sicco: ꝛ siqdeꝫ est ex frigido sicco tūc est eliquatū ab ipso sicut seruꝫ: qꝛ si adhuc esset cūꝫ ipso tūc nō eēt spēs: qꝛ coagularēꝛ id cui permixtū est a calido sicco: qđ non cōtingit alicui qđ est aque spēs. Si aūt est in calido sicco aut est adhuc in ipso calidū siccū: aut euolauit ex ipso. Et si euolauit tūc est acetū. Si aūt est adhuc cū ipso aut naturaliꝛ aut accn̄taliter: ꝛ si est accidētaliter tūc ē lixiuiū. Si autē nāliter: aut s̄m viā gn̄ationis aut resolutiōis: ꝛ p̄mo quidem modo est vinū ꝛ scđo modo est vrina. Quecūqꝫ autem a frigore densanꝛ illa per mām diuersificanꝛ: qꝛ quedā eoꝝ sunt aeris plus: ꝛ quedā sunt terre: ꝛ quedā sūt cōiter aque ꝛ aeris: ꝛ quedā cōia aque ꝛ terre: cūꝫ tñ oīa sint fluida sicut aqua fluit: voco autē densari omnia quoꝝ partes plus incipiunt cōstare: siue indurenꝛ: siue nō indurenꝛ: mel enim qđ densaꝛ ꝛ nō induraꝛ frigido ēt terrestri: ꝛ ideo ēt est siccum in virtute: oleū etiā qđ densaꝛ frigido est terrestre: ꝛ ideo ēt est aereum: vinū autē forte purū est aereū ꝛ aqueū: sanguis autem ꝛ lac sunt cōia quantū ad mām terre ꝛ aque: hec igiꝛ omnia densanꝛ frigido: licet sint fluida: ꝛ ideo cōiter loquēdo aque spēs dicta. Magis autē inter omnia humida fluentia densanꝛ citius que in essentia sua hn̄t multa terrestria s̄m virtutē: licet s̄m actū sint fluentia: sicut sunt oīa fluida ꝛ humida ex quibuscunqꝫ fit nitrū ꝛ sales omnes: s̄m salis oēm diuersitatē: ꝛ que in se hn̄t lapideas vires sicut sunt humida ex quibus fiunt lapides: quecūqꝫ autē sunt simplicia de genere humidoꝝ sicut aque que est elemētuꝫ. Illa nec coagulantur nec densanꝛ neqꝫ spissanꝛ a calore: sicut in ānēcedētib⁹ est ostēsuꝫ: ꝛ qꝛ aqua talem hꝫ nām: ꝛ serū est spēs aque relinquitur qꝛ nec ipm̄ sex cōdenseꝛ nec inspisseꝛ a calido siue adhuc sit infusuꝫ in subā lactis in lacte non coagulato siue sit separatuꝫ ab ipso: cū enī nō est separatuꝫ sex a lacte exuri pōt in lacte: qđ euanescit sicut aqua exuriꝛ: ꝛ tunc illa exustiōe elixaꝛ terreum lactis: ꝛ sic stipticū: hoc enim in lacte fieri pōt cū lactis suba ꝯstet ex oppositis que sunt terrestre grossum siccum ꝛ aqueum humidū tenue. Qualitercūqꝫ ergo aliqs elixat terreum lactis nunq̄ densabiꝛ sex per calidū: siue faciat elixationē adhuc sero nō separato a lacte sicut faciūt medici lac opizantes: siue separent lac ꝛ sex: lac enim licet sit fluidū cū frigido ꝛ lapidib⁹ cadētib⁹ proiectis in ipso ꝛ extinctis pp adustionē aque ꝛ exiccationē terrei acqrit opiate medicine virtutē: cuius est restringere fluxū ventris: ꝛ obuiare vaporib⁹ facientib⁹ fluxū ꝛ resoluere eos: ꝛ ideo lac sale ol opizatuꝫ: ꝛ vtunꝛ eo medici ꝯtra fluxum imoderatū ventris. Sic ḡ cōstat qꝛ aduriꝛ sex ꝛ non inspissaꝛ: alio aūt modo per coagulationem lactis sequestranꝛ sex ꝛ caseus: ꝛ sex sequestratuꝫ si bene sequestratū est nunq̄ postea inspissaꝛ calido nisi pinguescat: sꝫ ad ignē si diu fuerit exuriꝛ ꝛ ꝯsumiꝛ sicut aqua.

Nota d lacte chalibeato.

¶ Cap. 14m. De lacte ꝛ sanguine quodam que ꝑpter nimiā aquositatem non coagulantur.

Si vo aliqđ lac inueniꝛ qđ non habet caseuꝫ vel adeo paucū qꝛ nō est separabile a sero sicut lac cameloꝝ: illud erit non cōiter aque ꝛ terre: sed erit magis ꝛ fere totū aque: ꝛ ideo non erit nutrimentū vel paꝝ nutriet: ꝛ de sanguine siꝛ: qꝛ sanguis qui cōiter est terre ꝛ aque expositꝰ ad frigidum aerem infrigidaꝛ ꝛ inspissaꝛ ꝛ desiccaꝛ ꝛ coagulatur: sed flegma aqueū subtile ꝛ sanguis multo cali flegmate infusus: ita qꝛ parū habet ruboris magis est aqueus ꝛ parū terre habens: ꝛ ideo non coagulatur frigido: ista enī sūt frigida: ꝛ ideo etiā nō hn̄t vias que sunt vestigia poroꝝ: qꝛ tales vie poroꝝ sūt terreoꝝ ꝛ solidoꝝ: que in se terminari pn̄t et in se ꝯtinere: ita qꝛ ps nō fluit ad partē: aquea enī aut poros nō hn̄t: aut si hn̄t ꝯtinue delenꝛ in ipsis: qꝛ vna ps in eis fluit sup aliā: eo qꝛ quelibet eaꝝ male ꝑprio termio terminaꝛ: ꝛ iō sublata nā qua pori insunt corporib⁹: que ꝛ siccū terreuꝫ nō coagulanꝛ: ꝛ hui⁹ cā qꝛ desiccari nō pn̄t humido cōpresso per frigidū ꝛ educto per calidū: qꝛ id qđ relictū est in eis nō est nisi aq̄: vel de terrestri est ita paꝝ qꝛ ꝯgregari nō pōt: sic ē sex quādo caseus vniuersꝛ exēptus est de ipso: signū aūt hui⁹ est: qꝛ sanguines morbidi qui sunt idigesti nolūt coagulari quādo emittunꝛ de corpore. Si enī essent morbidi qui sūt indigesti adusti bn̄ coagularenꝛ: cū aūt sunt idigesti flegmatici sūt: flegma enī ꝛ aquosus sanguis saniosa sūt: eo qꝛ sūt idigesta ꝛ nō sepata ꝛ termiata ꝑportionaliter a calore nāli.

Tex. cō. 41.

¶ Cap. 15m. De diuersitate solubilium ꝛ insolubilium.

Quia vo corpora mixta non solum coagulabilia sunt ꝛ impinguibilia ꝛ cōglutinabilia: sꝫ ēt solubilia per liquefactionē ꝛ mollificationem: ꝛ nos iā supra diximus diuersitateꝫ oīuꝫ eoꝝ que sunt coagulabilia: siue per frigidū: siue per calidūꝫ: ꝛ

Tex. cō. 41.

diuersitatem impinguabilium: restat vt hic dicamus de diuersitate solubilium: τ opꝫ nos cum eis dicere de insolubilibus: eo ꝙ oppositoꝝ est eadẽ disciplina: dicam⁹ ergo ꝙ corpoꝝ quedam solubilia τ quedã insolubilia: solubilia quidem vt nitrum τ sal: τ quedã metallica: insolubilia aũt vt later: adhuc aũt quedaꝫ corpoꝝ sunt mollificabilia: vt cornu: quedam imollificabilia quẽadmoduꝫ in artificialib⁹ est later et in nãlibus est lapis: talis autẽ diuersitatis corpoꝝ ſm has passiones causa est qđ diximus supra. s. ꝯtrarioꝝ effectuum cause sunt cõtrarie: τ ideo accidit ꝙ si aliqđ coagulaẽ duobus. s. arido τ frigido necesse est ꝙ soluatur ꝯrijs illis: que sunt calidum τ humidũ: necesse est ergo ꝙ oĩs solutio fiat p ignem vel aquã: qꝛ ista duo elementa in vtraqꝫ qualitate sunt cõtraria: quecũqꝫ ergo coagulanẽ solo igne illa soluũtur per aquam solaꝫ: sicut sales: τ quecunqꝫ ex humido frigido coagulantur sicut metalla igne solo soluuntur. Si aũt aliqđ coagulatur duob⁹ nõ simul sed successiue agentib⁹. i. maxime insolubile: talia aũt fiunt corpora: que sunt primo calefacta τ arefacta: τ deinceps cõpleteẽ coagulatio eoꝝ per algidum. In talib⁹ autem ꝯtingit ꝙ postꝙ plurimũ humidũ egressuꝫ est τ res exiccata per calidũ τ frigidum comprimitur humidũ: qđ euaporabiliter in eis post calefactionẽ remãsit dispersum in partib⁹ arefactis τ sic partibus materie adunatur. In tali aũt compressione adeo coadunanẽ partes mixti corporis: ꝙ postea nõ prebent trãsitum humido corpori: qđ debet soluere ipm si solui posset: τ ideo talia nõ soluuntur: calidũ enim nõ soluit talia: qꝛ calidũ non soluit nisi ea que coagulanẽ frigido: hec aũt calido sunt coagulata. Ista enim ab aqua que sunt frigida τ humida nõ soluentur: qꝛ aqua non soluit nisi ea que calido solo coagulata sunt. Ista autem coagulata sunt frigido: sicut posuimus: ferrũ enim τ cetera metallica ꝓpter hoc soluunẽ calido: qꝛ solo frigido infrigidata sunt coagulata: τ sales soluũtur humido frigido: qꝛ solo calido sicco sunt coagulata: ista autẽ cum sint coagulata tã calido sicco ꝙ frigido sicco: nõ possunt solui nec per calidũ siccum: nec per frigidum humidũ: qꝛ aliter contingeret ꝙ idẽ esset coagulans τ soluens τ sic contrariorum ſm ideꝫ eẽt idẽ effectus essentialis quod est impossibile.

Tex.cõ.42.

ℭ Cap. 16m. Et est digressio declarans dubitabilia que sunt circa solubilia τ insolubilia.

Oritur autem de dictis dubitatio: si eñi quedã sunt isolubilia eo ꝙ ipsa coagulata sunt per calidum siccũ ꝑmo: τ postea per frigidũ siccuꝫ: videtur ꝙ etiaꝫ quedã sunt insolubilia eo ꝙ ipsa primo sunt coagulata per frigidũ siccum: τ postea per calidũ siccũ: hec ergo diuersitas dꝫ eẽ inter omiomera mixta: ꝑcipue cũ talia apud nãm inueniantur: qꝛ perspicuũ corpus nãliter cõponiẽ de nã pspicui simplicis: sunt aũt multi lapides ꝑciosi perspicui sicut crystallus τ beryllus τ multi alij. Sũt ergo aquei quãtum ad mãꝫ: ſm ergo doctrinam in ꝑcedentibus habitam nõ possunt primo coagulari nisi per frigidũ. Uidemus eniꝫ ꝙ nõ soluũtur per calidum: ergo sunt coagulati per cõpositionẽ frigidi ꝑmo τ postea per cõpositionem calidi: ergo opꝫ ostendi causas huius insolubilitatis vel doctrina est imperfecta. ℭ Ampli⁹ cũ calidum sit determinãs omnia mixta: videẽ ꝙ calidũ sit dãs vltimũ cõplementuꝫ: ergo sua actio vltima dꝫ eẽ cõplẽs coagulationem τ nõ actio frigidi. ℭ Amplius est frigus cã imobilitatis τ ꝑuationis esse τ mot⁹: ergo nunꝙ põt eẽ completiuũ alicui⁹ eẽ τ gñatiõis per coagulationẽ. ℭ Adhuc autem si calidũ ꝯsatiuũ totũ euaporare facit humidũ cũ coagulando desiccat efficiẽ res eẽntialr sicca. In re autem essentialr sicca nullũ põt cõprimi humidũ: eo ꝙ nullũ tale humidũ sit in ipsa. ℭ Si forte dicas qꝛ ꝯtinuans hũiduꝫ cõprimiẽ per frigidũ: eo ꝙ nõ sit sublatũ per calidũ: qꝛ si hoc auferreẽ corpus mixtũ hic nihil eẽ videẽ: qꝛ si hoc humidũ cõprimiẽ p siccum oportet ꝙ ad centrũ comprimaẽ: ergo relinquit exteriora coactum stare in interiorib⁹: ergo exteriora eẽnt discõtinua τ hoc nõ videmus. ℭ Ulterius dubium est quare talia que primo coagulantur calido sicco τ postea frigido sicco sint simpliciter insolubilia. Adhuc enim habẽt vnum cõtrarium qđ ſm se est solutiuuꝫ qđ est humidũ. ℭ Et si dicas ꝙ humidũ intrare non potest nisi soluat: videẽ hoc nihil esse: qꝛ calidũ potius est aperitiuuꝫ poroꝝ ꝙ clausiuũ: post operationem ergo calidi melius τ liberius itrat humidũ ꝙ aũt. ℭ Si dicas ꝙ frigore cõprimunẽ pori: hoc stare non põt: qꝛ frigus non comprimit id qđ est solidum: solidum autẽ iam corpus effectuꝫ est per arefactionẽ calidi sicci. ℭ Adhuc autem vie alique sunt per ꝙs exiuit humidũ per calidũ: istas autẽ vias nihil clausisse videẽ per illas: ergo ingrediẽs humidum videẽ posse facere solutionẽ. Adhuc autẽ videẽ res terrestris insolubiliter per solũ calidũ siccũ coagulata: ponatur eñi later statim de fornace accept⁹ in humidũ frigidum: qđ est solutiuuꝫ eoꝝ que calido sicco coagulanẽ: later nõ soluitur ita ꝙ liquescat: lꝫ forte scidi posset vel farinari postea: videtur ergo imperfecta eẽ doctrina ista de diuersitate solubilium vel insolubiliuꝫ. ℭ Dico autem ad oĩa hec: quoniaꝫ ista doctrina perfecta est τ bona: qꝛ in corporibus mixtis siue per artem siue per naturam nunꝙ põt incipere coagulatio a frigido τ cõpleri postea a calido: quia de necessitate in oppositione calidi in coagulato frigido interuenit solutio humidi qđ est in ipso: cuius ꝓbatio euidens est: qꝛ coagulata frigido oĩa sunt aquea: τ sunt essentialiter humida τ coagulatio eoꝝ est cõpressione humidi in ipsis. Cũ ergo calidum agit in ipsa necessario aget extrahendo humidũ ex ipsis: vt faciat ea essentialr sicca nunꝙ at autem extrahit humiduꝫ nisi prius soluat ipm τ vaporabile faciat: ꝯstat ergo ꝙ interuenit solutio inter coagulationem a frigido factam ꝑmo et arefactionem τ coagulationeꝫ que fit a calido: τ ideo illa nõ possunt esse insolubiliter coagulata: sed que incipiũt coagulari a frigido compleri nõ possunt per calidum: sicut iã ostẽdimus: talia enim in natura nunꝙ inueniuntur nec ea inueniri est possibile: lapides enim perspicui absqꝫ dubio cõstãt ex humido aqueo imixta plurima luce τ virtute corpoꝝ celestium: sed tñ non coagulanẽ nisi frigido: sicut nec metallica quedã: lꝫ eniꝫ cõmixtio eoꝝ fiat calido: tamẽ coagulatio nõ fit nisi frigido: sed fit sicut dicit Arist. remoto vniuersaliter ab ipsis calido: cum enim aqueũ sit dilatatiuuꝫ poroꝝ τ frigidum ꝯstrictiuum eorũdem ꝯtingit ꝓpter mãm. s. aqueam humidam τ frigidum adeo cõstringi poros: ꝙ calido nullo modo pꝫ ingressus: τ cum humidũ eorum cõpressum sit ad centrum τ calidum ad cẽtrum pertingere non possit contingit in eis ꝙ potius ꝯsumptis ꝯtinue exterioribus partibus lapides perspicui exurũtur vt aqua ꝙ soluanẽ humido fluente a centro eoꝝ ad exteriora: hoc etiam ꝓprie vocaẽ solui humidum. Nos autem de talibus faciemus tractatum in libro de lapidibus: nõ enim pertinet ad istam sciam: que generalis est: lꝫ potius ad spãlem tractatum de lapidib⁹: lꝫ autem sit calidũ cõmixtiuuꝫ τ terminatiuũ inquãtum est naturale: non tñ hꝫ hoc inquãtuꝫ est calidũ sicut nos in sncedẽtibus istius doctrine docuimus: sꝫ inquãtũ est calidũ operaẽ mãm alterãdo τ disponẽdo eã: τ sic põt initiari per ipm aliquid qđ postea per frigidũ ꝯsumaẽ: ita enim operaẽ in istis de quib⁹ mõ itẽdimus: hñ eñi ꝯcedimus ꝙ frigiduꝫ est coadunatiuuꝫ τ partiuꝫ ꝯtẽtiuũ ex parte mãe: qđ autem dicẽ aũt quãdo ꝙlitas mortificatiua ostẽsa est rõ in antehabitis: sed quãdo nõ est excellens facit partes ꝯstare sub forma τ figura: lꝫ eniꝫ sit cã priuatiua mot⁹: nõ tñ est cã priuatiua eẽ τ figure simplr. Qđ aũt obijcitur ꝙ calidum totũ educat humidum: dicendũ ꝙ educit humidũ abundans: τ non ꝯtinuãs: τ ꝑter humidum ꝯtinuans post operationẽ calidi relinquit humidum vaporabiliter oppressuꝫ in partib⁹ corporis exiccati per calidũ: τ mollificat ipsum: sicut est videre in recenti pane qui mollis est ꝓpter humidũ discurrẽs vaporabilr in partib⁹ eius: τ illud humidũ cõprimiẽ per frigidũ in fundo eius: τ ideo postea iduraẽ: τ silr est in laterib⁹ τ lapidib⁹ qui primo calido desiccanẽ: τ postea cõprimitur humidũ vaporabiliter diffusum in eis τ adunaẽ partib⁹ terrestrib⁹: τ sic induranẽ τ sic coagulatio cõpletur eoꝝ per frigidũ. ℭ Ad illud aũt qđ vlterius queriẽ ꝙ adhuc relinquaẽ vnũ ꝯriuꝫ. s. humidũ ꝙ talis soluere potest: dicendũ ſm sniam Aristo. ꝙ humidum aqueũ intrare non potest in corpus taliter coagulatum: cuius due sunt cause. s. tortuositas poroꝝ τ cõstrictio eorum: tortuositas autẽ causaẽ a calido incuruante per siccitatem vnã partẽ super aliã: τ per ꝯsequens intorquentẽ poros τ claudentẽ: sicut nos explanauimus in ãtecedẽte tractatu vbi locuti fuimus de cã siccitatis eoꝫ que per oppositũ digeruntur in exteriorib⁹: stringuntur autem per idem calidum

Solo.ppit.

calidum quando facit exhalare humidū: ⁊ tunc stringit vna pars terrestris super aliaꝫ: nec humidū aqueū qđ est incorporatum ⁊ grossius humidū qđ in simplici corpore esse pōt: neqꝫ valet intrare per poros per quos exiuit humidū spūale vaporabile: qđ est multo subtilius ipso: ⁊ per virtutem caloris perforat ⁊ intorquetur per curuas vias qđ nō pōt facere grossum ⁊ hebes humidum aqueum. Ad aliud dicendum ꝙ in veritate si later candens ponat in aqua calidum repercutitur ad interiora: ⁊ secum trahit paucum humidū qđ remansit ⁊ incendit ipsum ⁊ resumit: ⁊ ideo later postea scidit ⁊ forte firmat: ⁊ hoc ꝯtingit ꝑpter frigus nō propter humidū: sed humidū non intrat ꝑpter causas quas diximus: ⁊ tunc coagulat later ⁊ ꝯstringitur propter frigus aque: ⁊ tūc adhuc ab vtroqꝫ coagulatur. Si autem in feruenti aqua ponitur: dicēdum ꝙ adhuc non liquescit ꝑpter stricturam pororum: sed tamen nō coadunatur humidum eius nisi in frigore compleat vt dictū est. Ex his liquet quare lapides de terra eruti qui sunt aliquantulū molles indurantur in muro in aere posito. Calor eni loci qui fuit ex fumis terre resoluit in eis humidū naturale ꝯtinuans partes materie: ⁊ ille calor expellitur a frigore in aere: ⁊ tunc coadunatur humidū: ⁊ id qđ superfluit ꝯtinuitati resoluitur cum calido egrediente: ⁊ tunc indurat lapis. Patet etiam quare qdam lapides post gelu resoluti calore solis scindūtur: ⁊ qdam resoluuntur in frigore ⁊ etiam quedam ligna: frigus enim calorem in corporibus diffusum propellit ad interiora: ⁊ ille secum trahit humidum: ⁊ superficies exterior destituitur humido: ⁊ hoc quādiu humido moto ad interiora comprimit stat ꝯtinua ⁊ integra: sed quando rediēs calidū extrahit calidū interius reddit humidum: ⁊ q͞a iaꝫ mobile factum est: ⁊ nō est partib⁹ terrestribus bene coadunatū euaporat: ⁊ tūc lapis scinditur in paruas particulas: ⁊ ꝙ hec sit causa patet per hoc: ꝙ hoc frequenter accidit lapidib⁹ valde duris: qui non sunt bone cōmixtionis: in frigorib⁹ autem magnis dissoluuntur ligna ⁊ lapides: ꝑpter hoc ꝙ sunt tenues: ⁊ cū nō potest propelli calidū ⁊ humidū in profundum diuiditur in extrema ⁊ recedit a medio: ⁊ tunc dissoluitur cum magno sono: aliquando enim si sint lapides ⁊ ligna spissa scinduntur in extremis ⁊ medium manet continuum.

Cap. 17m. De lignis que nō liquātur: ⁊ quare hebenus nō natat ⁊ quedam alia ligna.

Tex. cō. 41.

Redeamus ergo nūc istis expeditis ⁊ videam⁹ que ⁊ quare sint solubilia ⁊ isolubilia. Dico autem ꝙ ligna sm̄ oēm sui speciem ⁊ genus quantum ad materiam sunt terre ⁊ aeris: cui⁹ signū est ꝙ combustibilia sunt: cū nos sciamus solaꝫ aeris humiditatem esse ignis nutrimentum ⁊ fomentum: eo ꝙ aquea sunt sibi ꝯtraria: cuius ratio ⁊ causa a nobis in libro de gn̄atione ⁊ corruptiōe tacta est. Quia enim aerea humiditas extra se fluit: qui mot⁹ est calidi: idō calidi est subiectū ⁊ nutrimentū illa humiditas: ⁊ q͞a humiditas aque fluit infra se: ⁊ quelibet pars supra quālibet partem versus centrum: ideo igni est contraria: ⁊ ignis extinguitur in ea. Ligna vō que tale humidum habent: tale autem humidum partes terre fluere a se non facit: sed potius adunat eas: ⁊ ideo ligna nō sunt liquabilia: sed combustibilia: ⁊ ꝑpter aereum multuꝫ qđ habent aque supernatant preter magnā hebenuꝫ nigram que mergit: q͞a cetera ligna ab ipsa aeris habēt plus: sed ex hebeno nigra aer expirauit: ⁊ ideo qđ remansit in ea plus est terre q̄ȝ aeris. Est autē obseruandū ad intelligentiam dictorū ꝙ humidū aereū lꝫ sit simplex in substantia: tn̄ triplex est in virtute: quando cōmiscet cū humido aqueo: vel cū sicco terreo vel cuꝫ vtroqꝫ: quādo ꝗ eni sequit formā ⁊ motum aeris trahēs secuꝫ humidum aqueū: ⁊ siccum terreū: ⁊ tunc est multū vaporosum ⁊ subtile: ⁊ ex sua vaporositate rarificat partes corporis in cui⁹ venit compositionē: rarificādo autem facit eas porosas: ⁊ stat in poris illis replens eos: ⁊ sic facit cōmixtionē ligni sm̄ sui genus: sed forte aliquod lignū ꝑpter aliqđ accidens parꝫ hꝫ de ipso: aliquando autē spissat aereuꝫ in aqueū fluens multum: cū quo est terrestre subtile permixtuꝫ: ꝑpter qđ aqueū humidum est viscosum effectū: tūc spumat in humido illo: ⁊ facit pinguedinem: aliquādo aūt ingrossatur valde nō in aqueo sed terrestri grosso: ⁊ tunc nihil amplius facit: nisi ꝙ

Humidū aereū ⁊ si simplex sit in subā triplx. tn̄ est in virtute. 3.

cōmiscet sibi inuicē optime partes terrestres: ⁊ tunc facit lignum solidū ⁊ ꝯtinuuꝫ: sicut est lapis durus sicut fit in hebeno nigra: per hoc eniꝫ ꝙ subtile est humidū bene cōmiscet: ⁊ per hoc ꝙ est fluxibile facit fluere partem super partē ⁊ efficitur planū ⁊ politum valde: sicut lapis politus: ⁊ ita est in hebeno nigra: ⁊ q͞a tale humidū multū est iuxta nāꝫ humidi aquei: ideo partes aeris multe euolant de ipso: ⁊ tūc claudit poros per fluxibilitatem suam: ⁊ grauat per terrestreitateꝫ: ⁊ ideo mergit: mergit aūt nigra hebenus ⁊ nō alba: q͞a exteriora hebeni sūt alba: ⁊ in illis agit sol ⁊ extrahit ⁊ subtiliat humidū: ꝑpter qđ terrestre decoctū in humido albū efficitur ⁊ q͞a multū subtiliat ipꝫ: ⁊ subtile hꝫ aperire poros: ideo hec alba hebenus apparet porosa ⁊ nō mergit nec ita ē ponderosa sicut nigra. Quercus autem diu iacens in aqua nigra efficitur ⁊ mergit sub aqua: q͞a frigore aque humidū aereum et aqueū ⁊ terreū grossum ꝯuertitur: nō est autē inconueniens quin in alijs lignis multū fiat simil͛r: later aūt vt prius diximus est terre fumō: nec humidū habet nisi ꝯtinuās partes ipsius: ⁊ hoc est ideo: q͞a paulatim coagulat arescēs educto ex ipso humido: cuꝫ autē humidū egressum est nō pōt intrare in ipsum aqua per eosdē poros per quos exiuit humidū vaporabile: cuius cā superius dicta est: ⁊ ideo per humiduꝫ nō soluit eadē etiā nō soluet illud cū ipm̄ coagulauerit ipm̄ sicut prius diximus: ⁊ ideo nō soluit oino solone que est extractio humidi a centro in quo per frigidū cōpressuꝫ est: diximus ergo qđ sit coagulatio ⁊ qđ liquefactio ⁊ per quas causas fiunt ⁊ que sit eis diuersitas subiectorum corporum.

Cap. 18m. Et est ꝯclusio ex prehabitis habita inferius ꝙ omnia corpora omiomera ꝯstant ex quatuor primis: ⁊ precipue ex passiuis que sunt humidum ⁊ siccuꝫ siue terra ⁊ aqua ⁊ est enumerās ea que posterius determinanda sunt.

Tex. cō. 42.

Ex his autem que dicta sunt viterius perspicuū est qm̄ omnia corpora mixta coagulant a calido ⁊ frigido. Calidū enim ⁊ frigidū coagulantia ⁊ impinguātia faciunt corpora mixta: ⁊ operant ea sicut diximus: ⁊ q͞a ab ipsis ꝯdūtur ⁊ fiunt necesse est ꝙ in oibus eis sit caliditas: q͞a illa est cōmiscens ⁊ generans sicut sepe supra ꝓbauimus. Est autem in qbusdam eoꝝ algor quando per indigestioneꝫ vel per putrefactionem deficit caliditas. Cū aūt calidū ⁊ frigidum in corporib⁹ mixtis existāt pp facere sicut diximus: humiditas autē ⁊ ariditas que sunt qualitates passiue sunt in eisdeꝫ ꝑpter pati: opꝫ ꝙ oia cōia hoc est cōmixta participēt istis q̄tuor qualitatib⁹ oibus igit oia omiomera māliter cōstant ex aq̄ ⁊ terra sicut ex passiuis: siue sint in plantis siue in aialibus siue in metallis: velut es auꝝ ⁊ argentū: ⁊ quecūqꝫ alia huiusmodi: ꝯstant autē ex ipsis ⁊ ex vapore resoluto ex ipsis sicut diximus in fine tertij huius libri scie: lꝫ autem ibi hoc diximus: tn̄ ꝓbauimus illud duab⁹ rōnibus: quarū vna est: ꝙ hic corpora vniuersa differūt abinuicē in eo ꝙ est posse facere siue agere in sensum imutando ipm̄ ꝓprijs sensibilibus: vnūquodqꝫ enim eorum album ⁊ odoriferuꝫ vini vel sonans ⁊ dulce ⁊ calidū est ⁊ gelidum ⁊ sm̄ ꝙ operat ⁊ facit aliqđ in sensu mutādo ipsum sm̄ aliquid istorum: sicut aūt diximus in secūdo de generatiōe ⁊ corruptiōe oia sensibilia secūda ⁊ secūde qualitates reducūtur ad p̄mas: sicut ad causas ipsarum: ergo que differūt secūdis differūt ⁊ primis: sꝫ prime sunt quatuor dicte quaꝝ due sūt actiue ⁊ due passiue: ergo omnia omiomera differūt quatuor dictis qualitatib⁹ p̄mis. Secūda ratio est q͞a omnia omiomera magis differunt passionibus sibi inter omnes magis ꝓprijs. Magis autem ꝓprie passiones passibiliū corporum sunt que ex passiuis qualitatibus insunt eis: cuꝫ ergo omiomera sunt passibilia p̄cipue his passionib⁹ que causant in ipsis ex qualitatibus passiuis humido ⁊ arido: passiōes autem ille sicut ex oibus prehabitis pꝫ sunt liquabile ⁊ coagulabile ⁊ curuabile ⁊ cūcta talia que in omiomeris inueniant: ergo his maxime differant ⁊ distinguūtur: sunt autē passiua velut humidū et aridū: ⁊ que his distinguunt ⁊ differūt sunt: velut os ⁊ caro ⁊ neruus atqꝫ lignū: necnon cortex ⁊ lapis ⁊ metalloꝝ gn̄a ⁊ alioꝝ vnūqđqꝫ omiomeroꝝ ⁊ physicoꝝ corpoꝝ: lꝫ ergo de his dixerimus iā sm̄ causas eoꝝ in vniuersi tamē iterꝝ redibimus in particulari ⁊ in speciali eoꝝ qđlibet in speculando. Et numerabimus p̄mo tamen ea que sm̄ potentiam q̄ȝ ea que

Tex. cō. 7. ⁊ 8. in 2. d gn̄one ⁊ corruptiōe. 3.

Nō ex ꝙ causet poª nālis ⁊ nālis ipoª in physicis corporibus.

ſm impotētiā dicunt. Potentia quippe nālis oium phicoꝝ causat ex victoria forme ⁊ actiuoꝝ super materiam. Impotentia autē ecōuerso ex victoria materie ⁊ passiuoꝝ sup formā: nec debet mouere quēquā ſi ſm impotentiam dicta ꝯſiderauimus: qa impotētia in physicis non est priuatio ꝓnia sed fundat super ꝯtrarium ⁊ causatur ab illo ⁊ illius ꝯtrarij effectum oportet scire. Sunt ergo que cōſideratione digna sunt numero.19.oppositiones ⁊.38.opposita: ⁊ hec sunt coagulabile ⁊ incoagulabile: liquabile ⁊ illiquabile: mollificabile ⁊ non mollificabile: cedens pulsui: ⁊ non cedens pulsui: cōminutiuū ⁊ non cōminutiuum: irriguū ⁊ nō irriguum: lētuꝫ ⁊ non lentuꝫ: frangibile ⁊ nō frangibile: formale ⁊ nō formale: comprehensibile ⁊ nō comprehēſibile: tractiuum ⁊ nō tractiuum: ductibile ⁊ nō ductibile: liqdum ⁊ nō liquiduꝫ: scissibile ⁊ nō scissibile: portionale ⁊ nō portionale: siccabile ⁊ non siccabile: ꝯfringibile ⁊ non ꝯfringibile: combustibile ⁊ incōbustibile: vaporabile ⁊ inuaporabile: plurima enim corpoꝝ oibus fere differūt istis passionibꝰ que sunt corpora physica mixta: ⁊ ideo dicemus quādoqꝫ virtutem inter passiuas et actiuas quatuor ꝓmas virtutes qualitatū primaꝝ singuluꝫ istoꝝ obtineat: prius tamen sciēduꝫ ꝙ nō semper id qḋ noīe priuatiuū sonat est etiam vocās in re priuationeꝫ: sicut pꝫ in his que sunt frangibilia ⁊ infrāgibilia: cōminutibilia ⁊ incōminuibilia: ⁊ a victoria eni forme ⁊ vigore terminātiꝫ mixtū ꝯtingit ꝙ infrangibile est ⁊ ab eisdem impotentia euenit ꝙ frangit ⁊ cōminuit: ⁊ sic planū est videre in multis alijs.

¶ Tractatus Tertius Quarti Libri Metheoroꝝ de passionibus ꝯtibus diuersitati mixtoꝝ ſm ꝙ mixta sunt.

¶ Cap.pᵐ. Que tractatus intentio: ⁊ quis dicendoꝝ ordo: ⁊ de coagulabilibus passionibus ⁊ liquabilibus.

Tex.cō.42.in fine.

Taqꝫ qa diximus de Coagulabili ⁊ incoagulabili: ⁊ liquabili ⁊ illiquabili in vniuersali causas vꝫ coꝝ efficientes ⁊ māles ⁊ diuersitates suoꝝ subiectoꝝ assignātes in cōi remeabimus adhuc ꝯſiderantes eadem nō in particulari eo ꝙ hoc pertinet ad sciam particularē que erit de mineralibus vel lapidibus vel vegetabilibus vel aīalibus. Sed hic nos ꝯſiderabimus proprias passiones istoꝝ corpoꝝ que mixta sunt: eo ꝙ scientia accidentiū propriorūꝫ multum valet ad cognitioneꝫ subꝫ eoꝝ: tunc enim perfecte sciemus ea quando scimus essentiales causas eorum ex ꝓcedenti tractatu ⁊ proprias passiones eoruꝫ ex isto. Tangemus auteꝫ primo passiones eorū que accidūt mixto ex ipsis miscibilibus sicut coagulabilium ⁊ liquabiliuꝫ ⁊ mollificabilium: postea autem tangemus proprietates mixti que sequūtur ipsum tam in eē ꝯſtitutum ⁊ in forma sua ⁊ in sua dimensione ⁊ figura. Dicimus autē primo de coagulabilibꝰ ꝙ corporum que coagulatione indurant quedam coagulationem patiuntur a calido: quedam autem a frigido. Que autem patiuntur coagulationem a calido coagulantur ab ipso humidum exiccante ꝓpter qḋ essentialiter ⁊ actualiter efficiantur sicca: que autem patiuntur coagulationeꝫ a gelido: patiuntur eam sic ꝙ frigidum exprimit calidūꝫ: ⁊ in ipsis cōprimit humidum: ita tamen ꝙ calidum exiens partem educit secum de humido: ⁊ ideo ista sunt essentialiter humida: lꝫ sint actualiter sicca: propter quā cām illa que a calido coagulantur patiuntur hoc ipsuꝫ absentia humidi: illa vō que a frigido coagulantur patiuntur hoc ipsum absentia calidi.

Tex.cō.43.

Quecunqꝫ autem coagulatorum sunt ſm naturam materie aqua vel aque species coagulātur absentia calidi. Quecūqꝫ vō coagulatorum sunt materialiter terra coagulantur absentia humidi: hec auteꝫ omnia ex antehabitis sunt planissima: de liquatione autem eorūdem eodem modo erit verum: que enim humidi absentia coagulantur humidi ꝓſentia liquantur: niſi impedimentum fiat per accidens, s. ꝙ pori corporis coagulati adeo stricti fiant ꝙ strictiores ⁊ minores sint spatijs aque quemadmodum fit in latere. Quecūqꝫ vō coagulantur humidi absentia: ⁊ non ita stringantur pori eorum cuncta liquantur humido presente ⁊ subintrante poros ipsorum velut nitrum sal ⁊ terra: que ex luto coagulatur ⁊ non est exiccata in pulverem. Que autem coagulantur calidi priuatione ⁊ absentia calido presente cuncta soluunt ⁊ liquantur: niſi fiat impedimentum per accidens vt in crystallo ⁊ alijs preciosis lapidibus quibusdam: ⁊ liquātur oia quibus hoc non accidit presente calido siue vere sint coagulata: sicut plumbum ⁊ es ⁊ similia: siue sint cōgelata sicut glacies: quia congelationeꝫ hic sub coagulatiōe cōmuniter volumus contineri: eo ꝙ non est intentio nostra hic inuestigare differentias coagulationis ⁊ ꝯgelationis: sed potius accidentia propria coagulatorum in cōmuni: sufficiat ergo qḋ nunc dictum est de passionibus coagulabilium ⁊ incoagulabilium ⁊ liquabilium ⁊ illiquabilium.

¶ Cap.2ᵐ. De his que coagulant ⁊ que nō pñt coagulari.

Tex.cō.43.

Incoagulabilia vō sunt quecunqꝫ aut non hñt humorem aquosum ꝓpter ꝯtinuitatem partes siccas: aut ſi hñt aquaꝫ tñ cum aqua plurimuꝫ hñt calidi ⁊ terrei sicut mel ⁊ mustuꝫ qua semp ꝓpter calidum multū sibi immixtuꝫ sunt feruentia: qa calido dissoluente humidū eoꝝ coctum semper emittūt ampullas ad superficiē superiorē: sicut faciunt res que bulliūt. Illa enim que nihil hñt humoris aquei non possunt coagulari eo ꝙ sicut diximus in añtibꝰ motꝰ coagulationis necessario incipit ab humido: ⁊ que nihil hñt humoris aquei nō sunt humida: ⁊ ideo necesse est ꝙ sint incoagulabilia: que aūt hñt humorē hñt eū cum plurimuꝫ calido terreo coagulari nō possunt: qm̄ calidū cōmiscet terreum cū aquoso ⁊ aquosuꝫ efficit inseparabile a terreo vel ꝓp abundantiā suā sicut in musto: vel ꝓpter viscositatē suā sicut in melle: abūdans aūt in ipsis calidū impedit ne frigido coagulent: sunt ꝓterea incoagulabilia quecūqꝫ qdeꝫ aq̄ participāt: sꝫ tñ cum aqueo humore plurimum hñt humoris aerei ꝓcipue ſi sint viscosa sicut oleū ⁊ hydrageros hoc est argētū viuū: magis tñ oleū est incoagulabile q̄ꝫ argētū viuū: qa oleū totuꝫ exurit anteq̄ꝫ coaguletur sicut supra docuimus: sꝫ argētū viuū ꝓp multaꝫ cōmixtionē sui humidi cū terreo nō de facili ꝯſtat ⁊ exiccatur: qa eni ꝓportionale est humidū sicco ideo nō adheret tāgēti: qa siccū tenet humiduꝫ ne adhereat: ⁊ qa humidum vndiqꝫ tāgit siccū: ideo motū hꝫ velocē sic a se moueatur: propter qḋ etiā argentū viuū noiatur. In operibꝰ aūt Alchimicis siccat per multā adustionē ⁊ mixtionē sulfuris cū ipso nō oino adurentis ipꝫ. dicit etiā ꝙ ſi in fornace ardenti ponat ⁊ ligna viridia de corillo successiue in ipso voluant ꝙ induratur ⁊ coagulatur: qa corillus attrahit vehemēter humidū: fornax autē caliditate sua aufert corillo hūidū sibi cōnaturale quo ablato attrahit alienū ex argēto viuo: ⁊ ita diu vicissitudinari possunt ligna corilli: ꝓcipue ſi decorticata sint ꝙ argentum viuū ꝯſtabit ⁊ coagulatur calido vstiuo per nimiā siccitatem.

Uſo argenti viuū excoct.

Qḋ aūt corilus pre alijs multis lignis attrahit humorem: pꝫ ex hoc: ꝙ ſi iuxta vitem plantet adurit eā attrahēdo sibi humidū vitis. Nota aūt ꝙ ſi hydrageros ita exiccet per calidū postea per calidū nō soluet: ⁊ ideo hec exiccatio potiꝰ est correctio argēti viui q̄ꝫ coagulatio. Exiccatur enim tūc terrestre qḋ in ipso est ⁊ deducit ad lateris naꝫ: ⁊ ideo nō est instātia que inducta est de ꝓdicto exēplo ꝙ coagulata quādo soluuntur ⁊ soluta quādo coagulant in eadē specie manēt sicut es coagulatū ⁊ liquidū in vna ē specie: hydrageros aūt ꝓdicto modo ꝯſtans non manet specie vna nec in eisdē componentibꝰ. Similiter autē ſi aliquid est humidū hñs multū hoc est viscosuꝫ multū illud non erit coagulatuꝫ sicut est glutē. Qḋ aūt supra dictū est ꝙ qḋdā vinuꝫ est coagulabile ⁊ elixabile: hic aūt dicit ꝙ mustū est incoagulabile non est ꝯtrarium: qꝛ supra diximus ꝙ hoc accidit vino ꝙ coagulatur per se tamen est incoagulabile: ⁊ propter humidi ⁊ calidi abundantiaꝫ sic dicitur hic ⁊ tantū dictum sit de incoagulabili.

¶ Cap.3ᵐ. De proprietatibus mollificabilium.

Tex.cō.45.

Mollificabilia sunt de numero coagulatoꝝ talia: quecūqꝫ per solutioneꝫ humidi ꝓprij tactui incipiunt cedere: hec aūt sunt quecūqꝫ ſm suaꝫ materiam sunt magis terrestria: ⁊ habent humidum ꝓprium qḋ non in toto potest extingui ab ipsis sicut humidū nitri ⁊ salis bene in toto astringitur: opꝫ etiaꝫ ꝙ nō habeat inequaliter siccū sicut habet later qui multo plus habet de sicco q̄ꝫ de humido: ⁊ habet siccū strictioribus poris q̄ꝫ in quibus solutū possit diffundi humidū etiā ſi solubile humidū haberet: opꝫ insup ꝙ non

sint

sint tractiua: q̄a illa sunt terrestria viscosa: ꝛ ideo nõ mollifi cant ita ꝙ cedant in ꝓfundo sed cedũt extra seip̄m in longũ sicut vermis ꝛ corrigia: quinto etiã erigit ꝙ nõ sint madefa ctibilia humido alieno recepto in ꝓfundũ vel in superficie sui: q̄a mollificabilia sunt que per ꝓpriũ humidũ moueri in terrestrib⁹ suis incipiũt ꝛ nõ per alienũ: q̄a per humidũ alie nũ non ɔtingit moueri quãlibet partẽ sicci terrestris sicᷓ facᷓ humidũ ꝓpriũ: ꝛ ideo ẽt si diffluere faciat: non tñ necẽo mol lificat alienũ. Molle enĩ ꝛ madefactũ in hoc differũt: quia molle suo humido vbiq̄ laxat siccũ: eo ꝙ ibi plurimũ humi di nãlis est cũ plurimo sicci nãlis eiusdẽ: sꝫ madefactum hꝫ alienũ humidũ in poris suis: ꝛ ideo nõ ibi plurimum alieni humidi vbiq̄ põt esse cũ plurimo sicci nãlis. Opꝫ etiã scire ꝙ mollificabilia nõ sunt ductibilia que hñt plus aque q̄̃ ter re. Si enim eẽt tãtũ terre quãtũ aque vel fere bene eẽnt mol lificabilia: q̄a tale est ferrum: si võ haberent excellẽter plus aque eẽnt liquabilia ꝛ non mollificabilia: sicᷓ plũbũ ꝛ es ꝛ ar gentũ ꝛ aurũ que oĩa ꝓductibilia sunt ꝛ nõ mollificabilia: q̄a soluto hũido ipsoꝝ efficiunt̃ liquabilia ꝛ nõ mollia: opor tet aũt ꝙ oĩa talia nõ sunt mollificabilia nisi igne: ꝛ ɔtigit ꝙ prius ꝛ posterius ꝛ plus ꝛ minus: cũ enĩ mollities causat̃ ex humido soluto in sicco ꝙ siccũ suum dat motũ aliquãtulum sm̃ aliquẽ decursũ partiũ qui est a cẽtro ad superficiẽ: ꝛ econ uerso ɔtingit ꝙ hoc totum hꝫ ferrum ꝛ minus illo hꝫ cornu q̄a minus hꝫ de humido: solũ autẽ diffusionem humidi per siccũ hꝫ lignum viride: cũ applicat̃ ad ignẽ ꝛ non cedit in ꝓ fundum: q̄a humidũ in ipso nõ diffunditur nisi per poros: ꝛ id qđ est inter poros remanet stans firmũ statu suo: sicᷓ aũt nõ est in ferro: q̄a hoc vndiq̄ accipit motũ humidi pp̄ subti litatẽ cõmixtionis sue in ipso. In cornu aũt lꝫ bene sit com mixtũ: nõ tñ est vincens terrestre vt moueat sed vt resoluat tñ: frigidũ autẽ nõ est effectiuũ mollis: q̄a non resoluit sꝫ cõ primit hũidũ: hec ꝯ̃ dicta sũt de ꝓprietatib⁹ mollificabiliũ.

¶ Cap. 4ᵐ. De proprietatibus madefactibiliũ siue irrigui ꝛ non madefactibilium siue non irrigui.

Tex.cõ.43.

Unt aũt corpoꝝ liquabiliũ ꝛ nõ liquabiliũ que dã madefactibilia ꝛ quedam nõ madefactibi lia. Dico aũt madefactibilia quecũq̄ recepti bilia sunt alieni humidi in poris suis in supfi cie: ꝛ in ꝓfundũ vel in superficie tñ: vt efficiãn tur leniora ad tactũ: es enĩ de numero liquabi liũ non est madefactibile: sed humidũ in supficie põt eẽ. eo ꝙ non recipit humidũ in poris intrinsecus sm̃ iteriora vel exteriora: lana autem que nõ est liquabilis madefactibilis: tamẽ est q̄a per humidum lenioꝛ efficit̃: ꝛ recipit humidum in poris superficialib⁹: terra aũt liquabilis est ꝛ madefacti bilis: q̄a humidũ in profundũ sui nata est recipere: hec enĩ duo. s. lana ꝛ terra rigant̃ differẽti tñ modo sicut dictũ est: es aũt liquabile est: ꝛ non rigabile: vt dictũ est: insuper ꝛ ab aq̄ liquabiliũ: quedã sunt non madefactibilia: quedã aũt ma defactibilia: nitrũ enim ꝛ sal que sunt liquabilia ab aq̄ non sunt madefactibilia: ea enim que madefiũt per madefactio nẽ non corrũpunt̃ neq̄ fiũt aliud: sed fiũt quodãmõ mollio ra ꝛ leniora: q̄a non ꝓprie mollescunt nisi per hũidũ nãle vt diximus: sed nitrũ ꝛ sal per humidũ liquescũt ꝛ corrũpunt̃: ꝛ aliud efficiunt̃ ꝛ tũc rigata non madefiũt. Alia aũt que sunt madefactibilia nequaq̄̃ liquescũt sicut lana ꝛ fruct⁹: qui in humido positi sine dubio humidũ in poris recipiũt ꝛ made fiũt: dicamus ergo ꝙ ꝑfecto irrigua siue madefactibilia sũt quecũq̄ sunt materie terrestris ꝛ hñt poros maiores aque spatijs in qb⁹ pñt aquã recipere: ꝛ sunt dura anteq̄̃ recipiãt aquã vel aliũ hũorẽ pp̄ quã cãm terra rigat̃ siue humescit ꝛ etiã liquat̃ ab hũido sibi infuso. Nitrũ aũt liquat̃: ꝛ mini me madefit: ꝛ hui⁹ cã est: q̄a nitrũ ꝛ sales coagulant̃ calido adurẽte: ꝛ ideo sũt rare substãtie terrestris per quã vndiq̄ egressum est humidũ: ꝛ pauculi sunt pori ei⁹ vndiq̄: ꝛ ideo aq̄ ingrediente statim diuidunt̃ partes ꝛ dissoluunt̃. In ter ra aũt sunt pori alternati non vndiq̄: ꝛ transpositi per oẽm dimensionẽ eius: ꝛ ideo retinẽt humidũ donec tãgit partes terre per lõgũ ꝛ per latũ ꝛ p ꝓfundũ sue dimẽsiõis: ꝛ hoc so lũ est vere irriguũ: qđ enĩ per latũ ꝛ per lõgũ: ꝛ nõ per ꝓfun dũ infusũ est illđ est sꝫ q̄d irriguũ: in cui⁹ aũt superficie tñ diffundit̃ hũidũ vł humidũ: ꝛ nõ madefactũ siue irriguũ. Passio aũt madefactiõis multũ differt vt quolibet mõ re cipiat humidũ: hoc est verũ in ꝓfundũ vel non ꝓfundũ: sꝫ in latũ ꝛ profundũ. Est tñ attendendũ ꝙ es ꝛ argentũ ꝛ aurũ liquescũt calido lꝫ nõ irrigant̃ siue madefiãt ad quãdam sui emollitiem per infusionẽ: si tñ in loco hũido diu iaceãt mul tum maius recipiunt pondus q̄̃ habuerunt: ꝛ hoc contigit quia imbibunt in poris humidũ: qđ non tamen emollit ter reum: vnde falsarij ponunt aurum ꝛ argentum in loco hu mido: ꝛ tunc ponderat plus: ꝛ cum exiccatũ fuerit per eua porationem humidi redit ad pondus leuis.

¶ Cap. 5ᵐ. De directiuis ꝛ lentis siue curuabilib⁹: ꝛ de ordie dicẽdoꝝ: in quo est digressio ad assignandũ cãm istorum.

Tex.cõ.44.

Icemus autẽ deinceps de passionib⁹ omiome ri mixti que cõueniũt ei in sua qualitate ꝛ figu ra existenti: ꝛ hec q̄dẽ aliquãdo cõueniũt cor pori in sua quãtitate ꝛ qualitate manẽti in sua figura nãli: lꝫ non manet in eodem mõ sit⁹ par tiũ eius: aliquando cõueniũt ei sm̃ mutatiões sue figure: ꝛ sm̃ mutationem quãtitatis sue: ꝛ passio corpo ris que cõuenit corpori manenti in eadem quãtitate ꝛ qua litate ꝛ figura sm̃ variationẽ situs partiũ: est lentescere siue incuruari ꝛ dirigi: huic q̄dem opposite passiões q̄̃ sunt nõ curuari sed frangi: ꝛ etiã cõminui ꝛ primo dicemus de istis. Sũt ergo omiomeroꝝ mixtoꝝ quedã lenta ꝛ directiua: vt calamus ꝛ vimẽ ꝛ gladi⁹: quedã aũt incuruabilia vt later et lapis. Dicimus aũt lenta ꝛ directiua simul esse quorũcunq̄ corpoꝝ longitudo põt permutari ex rectitudine in periferiã siue obliquitatem circulo vel circuli portionib⁹ quasi siliem: et ecõuerso de periferia in rectitudinem lentescere ꝛ dirigi qđ nihil aliud est q̄̃ pauci fieri siue mutari in lõgitudinẽ rectã ꝛ periferiam sm̃ beneplacitũ trãsmutantis: quãdo aũt lẽte scit siue incuruat̃ res differt vtrũ a sursum in deorsũ curuet̃ ad siĩtudinem circuli: vel econuerso a deorsũ in sursũ. Si enim ꝑmo modo fuerit tũc repansio que fit extrinsecus con tra curuitatem deuexũ descendit. Si aũt fiat secũdo mõ tunc dicit̃ curuũ siue concauũ qđ sursũ curuitatẽ recipit in vtroq̄ tamen est cõuexũ ꝛ concauũ: q̄a modo periferi aliter reflexo exterior linea cõuexa est ꝛ interius eadẽ linea est concaua. Est igit̃ generalr̃ dicta curuatio: quãdo motio est alicuius eadẽ saluata longitudine in concauitatẽ ꝛ conuexionẽ: ita ꝙ vndiq̄ in circuitu superficies rei potest esse in concauo ꝛ in conuexo: hoc est in oẽm partem flexibile vsualiter dictum deinde. Non aũt simul potest esse diffinitio incuruatiõis ꝙ motio sit in directũ ꝛ deuexũ ꝛ concauũ: q̄z tũc simul eẽt dire ctũ ꝛ curuũ id qđ curuaret̃: q̄a si rectũ staret in diffinitione curui tũc predicaret̃ de eo: ꝛ hoc esse nõ põt: ꝓpter qđ diffi nitio curuationis nõ est nisi motio in cõuexũ ꝛ cõcauum in omni parte superficiei siue sm̃ longitudinẽ: omne enim qđ curuat̃ aut curuat̃ a sursum in deuexitatem: aut a deorsum in cõcauitatem. Quocũq̄ aũt hoꝝ modoꝝ vno sumat̃ tran situs ꝛ motio eius siue in ɔcauũ siue in deuexũ non est idem ꝙ moueri in rectitudinem: curuitas enim ꝛ rectitudo sunt aliud ꝛ aliud sicut in geometria constat. Ista enim sunt cur ua ꝛ directiua: ꝛ curua ꝛ non directiua: ꝛ nõ curua ꝛ directi ua. ¶ Est aũt hic aduertẽdũ ꝙ si fiat ɔtinuus mot⁹ a cõue xo in ɔcauũ sm̃ ꝙ hic diffinita sunt nõ põt eẽ nisi sit trãsit⁹ p mediũ: hoc aũt est directũ ergo in eadẽ trãsmutatiõe ẽ cur uũ ꝛ rectũ id qđ vocat̃ lentũ ꝛ directũ. ¶ Sꝫ ad hoc dicen dũ ꝙ mot⁹ nõ totus curuatio sed sm̃ partẽ est directio: sꝫ in eodẽ tẽpore vel nũc nõ põt esse rectũ ꝛ curuũ simul ꝛ hoc itẽ dimus quãdo diximus ꝙ curuitas ꝛ rectitudo non sunt siĩ.

Digressio.

¶ Videt̃ aũt ista doctrina diminuta eo ꝙ non assignata est cã ex q̄litatib⁹ passiuis ꝛ actiuis q̄re corpus sit lentũ ꝛ dire ctũ. ¶ Adhuc aũt non oĩs diuersitas istoꝝ corpoꝝ est his as signata: q̄a quedã per se redeũt ad rectitudinẽ ꝛ non fiũt lẽ ta nisi aliquo incuruãte sicut boni gladij: quedã aũt redeũt ad curuitatẽ ꝛ nõ fiũt recti nisi aliquo dirigẽte sicut bone ba liste arcus ꝛ quedã monẽt in vtrũq̄: ꝛ ideo Nicola⁹ peripa theticus supplet hoc capĩm dicẽs ꝙ quecũq̄ stant curua et redeũt ad curuitatẽ humiditatẽ viscosam densatã habent ad partẽ illã ad quã incuruant̃ ꝛ in altero latere vbi ɔuexũ est hñt viscositatẽ rarioꝛẽ ꝛ humiditati aeris sicce imixtã: que aũt directa sunt ꝛ redeũt curuata ad rectitudinẽ illa ha bẽt viscosã ꝛ subtilẽ humiditatẽ multũ de aereitate hñtem hũiditatẽ vbiq̄: vꝫ per totã longitudinẽ: grossa enim visco

ritas tenax est ꝛ tractiua: ꝛ qꝛ tenax est ꝛ extẽsibilis: ideo cũ ad oppositũ latus curuaꝛ nõ frangiꝛ: ꝛ qꝛ grossa est ꝛ tractiua: ꝛ ideo cũ remittiꝛ violẽtia redit vt prius. In altero autẽ latere qḋ est in cõuexo quãdo id violẽter est curuũ ꝛ ꝯcauũ cõprimiꝛ subtilior ꝛ humiditas ꝛ aeris subã in hũido spũali multa cõprimiꝛ in illo: ꝛ ideo quãdo cessat violentia icuruantis redit ad priorẽ dispõnem duab⁹ de causis. s. per viscũ suũ qḋ est in altera parte retrahens per actum sicci qḋ est in ipso: ꝛ pp subtile hũidũ aereũ cuius insluxus est extra seipsũ impelluntꝛ partes cõpresse extra se: vt redeãt ad priorẽ situũ: ꝛ ille redeũtes in curua parte extrudũt alias que sunt in cõuexa parte: vt ẽt ille redeãt: qḋ aũt hũiditatẽ siccatã vel congelatã hꝫ in parte vna necessario curuaꝛ ad illã: ꝛ qḋ ẽ habet subtilẽ per totũ illud digeriꝛ ꝛ quando curuaꝛ si paꝝ seceꝛ ꝛ in cõcaua parte multũ frãgiꝛ cũ sono magno eo ꝙ tũc aereũ interceptũ in ipso ꝛ cõpressum erũpit cũ sono: ꝛ diuidit partes: ꝛ hec est cã qua pectoria hildaꝝ ꝛ maganoꝝ vulnerata per telũ vel leuẽ ictũ plus non valẽt: qꝛ curuari nõ pñt in iactũ lapidis: hec est cã q̃re gladij manẽtes curui nihil valent: qꝛ ferrũ nõ est expurgatũ a lẽta viscositate que retinet ipm̃: ꝛ hec nõ est apta ad acute secandũ: hinc ẽt est ꝙ arc⁹ et baliste fiũt de cornib⁹ ꝛ lignis nobilib⁹ que pp subtile humidũ reuertanꝛ in sitũ sue fabricatiõis: ꝛ ideo fortiter feriũt: ꝛ iã quidam ita depurauit ferrũ ꝙ fecit inde arcuꝫ ad sagittãdũ ꝛ semper quotiẽs cũ curuabaꝛ rediit fortiter iaciens.

¶ Cap. 6m. De cõminuibilibus ꝛ frãgibilibus in quo est digressio ad declarãdũ qualiter glacies est cõminuibilis.

Tex. cõ. 44.

Corpoꝝ item quasi opposite se hñtiuꝫ ad lenta ꝛ directiua: quedã sunt frangibilia atq; cõminuibilia ita ꝛ fractionis ꝛ cõminutiõis simul sunt susceptiua: ꝛ quedã suscipiũt vnũ eoꝝ: ita ꝙ est frangibile nõ cõminuibile ꝛ aliqḋ est cõminuibile: ꝛ nõ ꝓprie frãgibile: lignũ eni vtiq; qḋ lentũ est nullo modo est cõminuibile: ꝛ tamen potest esse frãgibile: glacies võ ꝛ lapides cõminuibilia sunt ꝛ frãgibilia: later aũt cõminuibile ꝛ nõ frãgibile: fractio aũt differt a cõminutiõe: qꝛ fractio ẽ sepatio seu diuisio in magnas partes: cõminutio est separatio in q̃libet partes plurimas plures duab⁹: ꝛ ꝑcipue fm̃ vsitatũ modũ: cõminutio võ ẽ separatio ꝯtinui corporis in particulas minimas nullo aũt mõ frãgiꝛ vel cõminuiꝛ nisi siccũ coagulatũ: quecũq; ḡ sic sũt coagulata: vt multos habeãt poros alternatiꝫ siue subalternatã positos q̃si in eadẽ linea ꝛ plurime tales linee vadãt p corporis oẽs dimẽsiões se vbiq; itersecãtes illa cõminuibilia sũt: quecũq; aũt hñt multos poros nõ hoc mõ alternatos illa sũt frãgibilia: ꝛ tãtũ eni hñt diliꝫ frãgibilia ꝛ cõminuibilia: quecũq; aũt corpora hñt vtroq; mõ poros dispositos illa sũt frãgibilia ꝛ cõminuibilia: ꝛ hoc nõ põt eẽ: ꝙ pori vtroq; modo dispositi sint eq̃les: sꝫ opꝫ ꝙ maiores sint multi nõ alternati: ꝛ sub illis ꝛ iuxta illos sint multi p lineas se vbiq; itersecantes alternatiꝫ: cũ eni in quolibet poro fit fractio tũc linea cuiuslibet dimẽsiõis corporis se vbiq; frãgit ꝛ frãgiꝛ: ꝛ ita accidit ꝙ ꝯtinuũ q̃si p idiuisibilia diuidiꝛ: ꝯtigit aũt hoc ex multa siccitate ꝛ porositate corporis omiomeri. ¶ Fortassis aũt mouere põt aliquẽ id qḋ dixim⁹ ꝙ glacies ẽ de nũero corporũ cõminuibiliũ: cũ eni aq̃ nõ hẽat poros: vt ex ꝑcedẽti ostẽdiꝛ scia glacies que cõstricta aq̃ est min⁹ hẽbit poros ḡ ipsa glacies nõ hꝫ multos poros alternatos: ḡ ipsa nõ ẽ cõminuibilis. ¶ Sꝫ ad hoc dicẽduꝫ ꝙ glacies hꝫ aliqḋ sic poris alternatiꝫ se diuidẽtib⁹: ex his eni que in 2⁰ hui⁹ scie lib. dicta sũt: ꝯstat ꝙ sola aq̃ simplex nõ coagulaꝛ i glaciẽ sꝫ pori⁹ aq̃ q̃ vaporabiliꝛ hꝫ in se alia corpora ꝛ eẽntiã hꝫ diuersam: qꝛ oẽ corp⁹ euaporabile hꝫ in eẽntia sua ꝛ subtile qḋ euaporabile ẽ ꝛ grossũ a quo illḋ subtile educiꝛ: ꝛ ista duo sunt itersecãtia se i oĩb⁹ dimẽsiõib⁹ ad modũ poroꝝ alt̃natiꝫ positoꝝ: pp qḋ vbi ꝯtigit itercipi grossuꝫ a subtili ꝛ sbtile a grosso: ꝛ iõ cũ accedit violẽtia frãgẽtis diuidiꝛ in ptes plurimas plures duabus: ꝛ hac rõne poniꝛ glacies i nũero corpoꝝ cõminuibiliũ.

Dubium.

Solutio.

¶ Cap. 7m. De ordie tractãdi ꝛ de pulsui cedentibus.

Tex. cõ. 45.

His aũt expeditis determinabimus nũc passiones omiomeri ꝯtinui retinẽtis quãtitatẽ vnã ꝛ eẽntiã sed mutari in figura: hoc aũt põt ꝯtingere dupl̃r. s. aut ita ꝙ exteriora corporis cedũt in iteriora: aut exteriora cedũt sꝫ dimẽsionem rectã extra seipsa: his eni duob⁹ modis tm̃ põt mutari situs partiũ in toto seruata adhuc corporis integritate: vnus eni solus modus tertius ab his est. s. ꝙ superiora cedũt in inferiora ꝛ dextra etiã in sinistra ꝛ hic modus cõtinuo omiomero nõ accidit nisi cũ ipsius fractura ꝛ corruptiõe: nos aũt de talib⁹ nõ intẽdimus hic: dicemus eni primo de his passionibus cõtinui omiomeri que sunt fm̃ ꝙ exteriora in pte vl̃ in toto cedũt ad interius: hec eni sunt pulsui cedẽtia ꝛ formabilia ꝛ apphẽsibilia: in hoc tñ ꝑmo dicemus de his que pulsui cedũt: qꝛ illa sunt sine quib⁹ nec formatio fit nec apphensio: oĩa enim fiũt per ipulsuꝫ qdeꝫ sed nõ oĩa pulsui cedentia formanꝛ nec apphenduntꝛ: qꝛ ḡ pulsui cedẽtia priora sũt nãinter hec pp hoc prior ꝯsideratio erit de ipsis. Dico ḡ ꝙ pulsui cedẽtia sunt quedã omiomera mixtoꝝ sicut es qḋ cedit forti pulsui ꝛ cetera que cedũt leui ipulsui: quedã aũt non cedũt leui ipulsui vt iter dura later ꝛ iter humida aq̃. Est autẽ pulsui cessio empipedi fm̃ partẽ in ꝓfundũ trãsactio: empipedũ eni est supficies exterior quãti: ꝛ hec nõ tota in his trãsit in ꝓfundũ q̃si ipelliꝛ vel tãgiꝛ: sꝫ pars illa quã ipellit ipellens vel pcutiẽs: põt eni dupl̃r hoc fieri. s. impulsu simplici vel plaga: ꝛ plagã qdeꝫ hic vocamus fortẽ ictũ: sicut mallei vel lapidis vel alicui⁹ talis: cedit autẽ ipellibile qḋ est cedẽs ipulsui fm̃ tãtũ superficiei fm̃ quãtũ tãgiꝛ ab impellẽte: ꝛ nõ fm̃ totã superficiẽ: talia aũt fm̃ nãꝫ aliq̃ mollificabilia sũt: sicut cera que cedit leui tactui: q̃si est mollis: ꝛ forti q̃si ẽ dura: cera eni manẽte toto empipedo alio imoto transponiꝛ in ꝓfundũ sui in parte ipulsa: dura ẽt fm̃ actũ sꝫ fm̃ potentiam sint liq̃bilia vel mollificabilia sunt ipulsiua per forteꝫ ictũ sicut es ꝛ ferrũ per percussionẽ fortẽ mallei. ¶ Est autẽ attẽdendũ ꝙ opꝫ q̃si cedit pars impulsa empipedi nõ fiat fractio vel cõminutio in partib⁹: ꝛ iõ later nõ est pulsui cedẽs ꝛ ipellibilis ꝛ cetera dura sicca: sꝫ opꝫ ꝙ sint p eẽntiam humida: si debẽt pulsui cedere ꝛ mollia actu vel potẽtia vel liquabilia: sꝫ si liq̃bilia nõ nisi q̃si dura sunt cedẽtia pulsui actu vel potentia liquabilia: qñ do eniꝫ sunt liq̃da tũc circũstãt ipellẽs sicut aqua. Differũt aũt cedẽs pulsui a molli in hoc: ꝙ molle cedit leui cuilibet tactui: cedẽs aũt pulsui aliquãdo est duruꝫ liquabile ꝛ mollificabile qḋ nõ cedit in ꝓfundũ sui nisi p fortissimũ ictuꝫ: pulsui aũt nõ cedẽtia per priuationẽ ad pulsui cedẽtia sunt dicta: ꝛ illa aut sunt dura sicca valde terrestria: a qb⁹ eductũ est humidũ sicut later: sine fractura eni partiũ ꝛ cõminutione nõ obedit later ipellẽti vt in parte empipedi cedat. In ꝓfundũ aũt etiã sunt humida fluida quẽadmodũ aqua: q̃si sꝫ aqua obediat pulsui: tamẽ nõ facit hoc vt cedat fm̃ partẽ sue superficiei in ꝓfunduꝫ: sed potius circa trãsponiꝛ ꝛ circũstat tangẽs siue impellẽs sicut diximus superius.

¶ Cap. 8m. De formabilibus ꝛ informabilibus.

Tex. cõ. 47.

Eorum aũt que ipulsui cedũt quedã cõcesserũt fm̃ partẽ empipedi in ꝓfundũ manẽti: sicut stãtia: quedaꝫ nõ manẽt sꝫ reuertiꝛ superficies ad priorẽ dispõnẽ. Adhuc aũt eoꝝ que cedũt ꝛ manẽt: quedã sunt facile obedĩẽtia manui in oẽm figurã que iprimiꝛ suscipiẽdã ꝛ retinẽdaꝫ: quedam aũt nõ: ꝛ ideo quedã sunt formabilia: quedã autẽ non formabilia: formabilia aũt siue figurabilia sunt quecũq; sũt impulsui cedẽtia ꝛ manẽtia ꝛ facile manui obediẽtia ad susceptionẽ ꝛ receptionẽ impssaꝝ figuraꝝ: que figura aliq̃si est vestigiũ tãgẽtis: ꝛ aliquãdo alia quã voluerit iprimẽs ꝛ tangens sicut cera ꝛ pasta spissa ꝛ huiusmodi: iformabilia autẽ dupl̃r dicunꝛ. s. a priuatiõe cessiõis pulsus: aut priuatiõe siue cessiõis ꝛ receptiõis forme siue figure: ꝛ ꝑmo qdẽ mõ dicunꝛ informabilia lapis ꝛ later: ꝛ a priuatiõe successionis forme per facilẽ obediẽtiã ad manũ tãgentis ẽt est informabile lignũ: a priuatiõe aũt permanẽtie ipulsus dicunꝛ informabilia lana ꝛ spõgia: hec etiã facile obediũt manui: sed tamen non manent impulsa: talia autẽ dicunꝛ inapprehensibilia.

¶ Cap. 9m. De apprehẽsibilib⁹ ꝛ non apprehensibilibus.

Tex. cõ. 48.

Sunt enim apprehẽsibilia quecunq; qdem facile impelluntur in seipsa ꝛ fm̃ totam superficiẽ empipedi conueniunt ꝛ cedũt in ꝓfundum sui compressa: empipedi dico alternatim per totã dimẽsionem diuisi per vacua multa sicut spongia: ꝛ non trãspositi alij qḋ est tangens qḋ iniq̃ tãgens alterius siue alius est partis q̃ empipedũ: tactũ eni

ꝛ tangens

⁊ tangens diuersaꝝ sunt partium ⁊ essentiarum: hoc eni modo alij circa trāsponit de aqua ⁊ non cedit in ꝓfundum empipedi: sed totam superficiem: talia enī sunt vt diximꝰ spōgia ⁊ lana ⁊ alia que poris multis diuisa sunt alternatim et mollis sunt substantie. Si enī non haberent poros alternatim diuisos nō cederent a longitudine in latitudinē: ⁊ a latitudine in fundū: sed cederent tñ ſm dispōnē pororū ad vnam dimēsionē ad quā pori dispositi essēt. Differūt autē hec a pulsui cedentibꝰ ⁊ formabilibꝰ: q̄a illa cedūt ſm partē empipedi: hec autē ſm totū: impulsus enim motus est violentus a mouente quando non deficit mouens mobili: sicut in .7. physicoꝝ dictum est. talis autem motus fit in tactu: plaga vō ſm ꝙ hic accipimus eam in his que cedūt fit in forti ⁊ magno motu: qui tamen magnus motus nō est necessariꝰ in apprehensibilibꝰ vel formabilibus: sed in quibusdā que cedūt pulsui tñ. Sunt enim apprehensibilia quecūq̧ habēt poros multos vacuos cōnaturales ipsis: ⁊ possunt in ea vacua conuenire que sunt in ipsis. Dico autē vacua corpora sensibilia ⁊ crassa ⁊ nō impleta: lʒ enim aere pleni sunt: tamē cōpressis poris in se poētibꝰ cōuenire exit aer: ⁊ tūc cedit tota exterior superficies versus centrū corporis porosi. Interdum etiam pori nō sunt vacui a sensibili corpore: sed sūt forte pleni aqua sicut spongia madefacta: illius enī pori pleni sunt: sʒ quādocūq̧ pori sunt pleni corpore humido vel molliori q̄ sit corpus apprehensibile non impedit illa plenitudo apprehensionem corporis illius quin adhuc natū sit conuenire in poros illos: q̄a oppressa spongia vel alio comprehensibili tale corpus exprimiť: ⁊ tūc intra sui vacua recipiť: sicut pʒ quando clarū ouoꝝ per spongiam subtiliať: sepe enī imbibēdo ⁊ apprehendendo spōgiam clarū actualem amittit viscositatē lʒ retineat adhuc viscositatem potentialē. Quecūq̧ aūt porosa sunt ⁊ mollis ⁊ rare subē apꝑhensibilia sunt quēadmodum spongia ⁊ cera mollis ⁊ caro: generatio enī hoꝝ est ex suba rara ⁊ molli ⁊ ſm mām sunt ex terreo commixto cū humido: qđ humidū calor dissoluiť ⁊ euaporare facit: ⁊ in dissolutione ipsius ⁊ eductiōe poros plurimos reliquit: nec totū eduxit: sed ſm actum mollificādi ipm in partibus terrestribꝰ relinquit: totū tamen lʒ non eduxerit dissoluit: ⁊ ideo totū est porosum ⁊ tamē non durū: q̄a si dissoluendo eduxisset totū dissolutū factū fuisset durissimū: sicut qdā lapides durissimi valde ⁊ nimiū porosi ⁊ nigri: ⁊ ideo illi lapides nō possunt cedere in sua vacua: ⁊ sunt inapprehensibiles: ꝙ autem talis sit generatio istoꝝ corpoꝝ patet in pasta: que sic porosa efficiť calore feruenti ⁊ panis exinde factꝰ apprehensibilis efficitur. Inapprehensibilia vō sunt que nō sunt nata cōuenire in sui ipsoꝝ vacua: ⁊ hoc fit tribꝰ de causis. s. q̄a non habent sic humida fluida: aut q̄a habēt poros plenos duriori corpore qđ resistit compressioni: vel q̄a terrestre qđ est inter poros induratū est sicut in lapidibꝰ porosis de q̄bus fecimus mētionē: ferrū enim inapprehensibile est q̄a humido plenos hʒ poros indurato per ferrū. lapis autē inapprehensibilis: q̄a per se durus: later aūt sine aq̄ inapprehensibilis est: ideo ꝙ poros non habet.

Cap. 10m. De tractiuis ⁊ non tractiuis.

Tex. cō. 47.

Abitis autē his dicemus passiōes quecūq̧ cōueniunt mixto corpori continuo cū figure variatione non ex hoc ꝙ cedat in ꝓfundū empipedi: sed ex hoc ꝙ cedit extra seipsum in lōgitudinem vel latitudinē. Hec autē sunt tractiua ⁊ ductilia: ⁊ ꝑmo dicemus de tractiuis: eo ꝙ illa ⁊ minus a se recedant q̄ ductilia. Dico ergo ꝙ tractiua sunt quoꝝ empipede per tractiuū possibile est i obliquū transponi manente continuo: trahi enim est empipede continuū manens transponi ad mouens: tractus enī ſm ꝙ hic dicitur non est vt totū corpus duciť tractu de loco ad locū: sed potius vt vno fine imobile trahať in altero: ⁊ sic extēdať vel vt extendať in vtroq̧ fine per tractus oppositos vñ tractiua sunt extēsibilia per tractū. Cū aūt trahiť necesse est: ꝙ aut trahať in latū vel in longū ⁊ ad quācūq̧ harum dimensionum trahať semper obliquatur ⁊ altera incorrugatur: q̄ distensionē quā per tractum accipit in diuisione vna in qua trāsponitur extra se versus trahentem subtrahit in alia: et ideo cum ibi constringatur necesse est ipsum obliquari: rectum enim curuať quando fines eius sibi inuicē appropinquant: q̄a tūc necesse est ꝙ exeant ab extremis: ⁊ tractiua autē sunt pili corrigia ⁊ corrigia generaliter ⁊ vermis ⁊ pasta ⁊ glutē ⁊ alia quoꝝcūq̧ generatio est ex humiditate viscosa cū indurata nō sint: in talibꝰ enim oibus duo motꝰ sūt. s. tractus ⁊ reditus: tractus q̄dem extendit ꝑpter humidum qđ diuaricari pōt ⁊ reuersio est ꝑpter siccum terminans humidum. Intractiua autē sunt que priuantur tali humido et tali sicco sic contēperatis: ⁊ hec aliquādo sunt humida fluida vt later siue aqua: aliquādo autem terrestria dura ⁊ sicca vt lapis: contingit autē aliquando tractiua esse eadem ⁊ apprehensibilia vt lana que tractiua est ⁊ apꝑhensibilis: aliquando autē nō eadem ⁊ hoc dupliciter: aliqua enī sunt apprehensibilia nō tractiua vt spongia que si trahať lacerať et nō manet continua: ⁊ causa est quoniam nō est humidū eiꝰ satis viscosum neq̧ bene cōtinens siccū: aliqua aūt sunt tractiua non apprehensibilia vt flegma qđ si cōprimať non cedit in sui poros: q̄a non hʒ eū sic aqueū: ⁊ tamen est tractiuū eo ꝙ est valde viscosum tñ: ergo dictum sit de istis ⁊c̄.

Cap. 11m. De ductilibus ⁊ non ductilibus.

Tex. cō. 47.

Uctilia autē siue productilia sunt velut es ⁊ similia: non ductilia vō sicut lapis ⁊ lignū ⁊ diffiniunť ductilia ꝙ sunt talia: quecūq̧ eadē plaga queunt ſm partē empipedi sui transponi ⁊ in ꝓfundū ⁊ in latū talia sunt quecūq̧ malleis sunt fabricabilia vt metallica ſm oēm sui spēꝫ. Si enim vna ⁊ eadem plaga siue sint rotūda siue angulosa feriantǁ empipede cadet in ꝓfundū: eo ꝙ sunt pulsui cedentia talia omnia. Cū autē exterius cadat in ꝓfundū ⁊ nō habeat inter se vacuū intra qđ recipiat ipm necēsse est ꝙ pars interior extendat lateralr extra situm suū ⁊ sic cedit in latū. Si aūt aliquis obijciat ꝙ cedit etiam in longū ꝑpter eādē cām: dico ꝙ non semper vnica ⁊ eadem plaga cedit in lōgū quinimo frequentius cōtrahiť lōgitudo sua: ⁊ ideo accidit ꝙ in lōgitudinem cedat ꝑpter qđ cessio in lōgitudinem non poniť in eius diffinitione: ⁊ ideo etiam fabri quando ꝓlongare volūt aliā plagā dant super latitudinē ⁊ stringūt ipā: ⁊ tunc multis generibꝰ plagaꝝ cogunt prolōgari. Nō ductilia autem sunt quecūq̧ eadem plaga nō possunt simul in profundū ⁊ in latū empipedi transponi. Oia autem ductilia sūt etiam pulsui cedentia: sed nō omnia pulsui obedientia sunt etiam ductilia sicut lignū est pulsui cedens: nō autem ductile: non enim cōuertiť ꝯtria inter ea: sed hūt se sicut inferiꝰ ⁊ superius: sicut autē ⁊ apꝑhensibiliū quedā sunt ductilia: quedā nō: cera enim ⁊ lutum tenax ductilia sunt ⁊ apprehensibilia: lana vō ⁊ aqua apprehensibilia: ⁊ non ductilia ⁊c̄.

Cap. 12m. De scissibilibus ⁊ non scissibilibus.

Tex. cō. 47.

Icemus autem post hoc: de ꝓprietatibꝰ omnimeroꝝ quecunq̧ conueniunt eis manentibus quidē in esse ⁊ speciebus suis: nō seruantibꝰ autem eādem quantitatē nec figuram: sunt autē hec scissio portionatio ⁊ diuisio in q̄bꝰ pars separatur a toto: ⁊ ideo totum efficitur minus in quantitate ⁊ alterius figure: primum autē inter hec explicabimus scissibilia: dicamus igitur scissibilia eē quecunq̧ in aptitudine nec plus valent diuidi q̄ diuidat actu suo diuidens ipsa: sicut ligna abigena precipue: quedā non scissibilia que etiam diuisionem diuidentis nō assequūtur vt later: diciť enim res scindi quādo satis plus diuidiť extra se q̄ ex impetu ⁊ intētione diuidentis: ⁊ in talibꝰ diuisio que est passio diuisi precedit diuisioni que est actus diuidētis: cuiꝰ exēplum est ꝙ sit longitudo ligni abigeni decem pedum: ⁊ ego intēdo scindere decimam lōgitudinis ⁊ impetū facio ꝓportionalem decime: per talem impetum scinditur frequenter totū lignum: ⁊ talia proculdubio sunt recta ⁊ rara quecunq̧ aere plena sunt: illa enim directas habent rimas in longū: que cum aperiuntur raritas ligni ⁊ aeris iuuāt vltra vt totum lignum scindatur in duo.

Cap. 13m. De portionatiuis ⁊ importionatiuis.

Tex. cō. 47.

In portionatiuis autem nō est ita: cū enim sint inscissibilia quecunq̧ nequeunt tolerare diuisioni diuidentis: scissibilia autem quecūq̧ portionatiuum quasi medium est inter ea. s. qđ diuidiť ſm intentionem diuidētis ⁊ nō plus: sicut si per decimā lōgitudinis diuidere intēdat nō

diuiditur vlterius ſ. pportionaliter impetus faciat diuidēs ſicut quedam ligna viſcoſa habētia humiditatē: mollium ḡ nihil eſt ſciſſibile: qa humidum eius nō permittit diuidi: cū ſciſſio effectus ſit ſiccitatis. Dico autē molle: id qđ ſimpliciter eſt molle ⁊ non per cōparationem ad aliud: qa per comparationem ad aliud ⁊ ferrū qđ in ſe durum eſt molle dicit̄ aliquādo qa per comparationem ad amātis eſt molle: non tamē ppter hec vniuerſa dura dicimus eſſe ſciſſibilia: ſ; illa tñ queciiq; humida non ſunt actu: nec pulſui obedientia non ſunt cōminutiua neq; fractiua cōminutiua nec fractiua: talia autē ſunt quecunq; habent poros longos ab imo tranſeuntes in cōcauum ſm quos poros cōmenſurant̄ abinuicem partes eorum ⁊ minime vel parum habēt poros ſm latitudinem: ⁊ hoc exēplum eſt in ligno abigeno qa illius pori ſubtus incipiunt: ⁊ quilibet eoꝝ vadit per totā longitudinem ⁊ ꝙ ſic adnaſcuntur partes patet: qa ſi quis ꝯſideret tunicas eius ligneas: quarum quelibet ſuper aliā eſt veſtita: ita ꝙ exterior ſemper eſt ſuper inferiorem ſm ꝙ accepit lignum incrementum inueniet ſemper poros in lōgitudinem tunicarum illarum aſcendere per ligni quātitatē: per quos ſpiritus portās nutrimentū decurrebat: addat̄ ergo huic ꝙ illo ſpiritu ligna illa ſunt plena: qui ſpiritus pre oībus eſt in nās ad diuiſionē ⁊ paruo impetu facto mouetur totus: ⁊ diuidit lignum ⁊ exit ſpiritus cū ſono: ppter qđ lignum illud ſonum h; maiorem alijs lignis quādo diuiditur. Idē autē ſpiritus eſt ſibi cauſa rectitudinis quā habet per naturam: qa fluit ſm rectum ante ſe portans nutrimentum: ⁊ ideo lignum eſt altum valde: ⁊ quādo ponit̄ in trabib⁹ nō facile incuruat̄. Hec igit̄ dicta ſint de ſciſſibilib⁹ ⁊ partionatiuis.

¶ Cap. 14ᵐ. De diuiſibilib⁹ ⁊ non diuiſibilibus.

Tex. cō. 47.

DIuiſibilia aūt ſunt quoꝝ partes ſimul ꝯſtāt vt dura ⁊ mollia illa diſtarat ǭcūq; nō valēt nec ex neceſſitate ꝓcedere diuiſionē: ſic ſciſſibilia neq; cōminui diuiſum ſic cōminuibilia. Quecūq; aūt liqda ſūt: aut talia que ꝓcedūt diuiſionem vel cōminuunt̄ illa nō ſūt diuiſibilia ꝓprie: dr̄ tñ aliqñ nōnulla ſciſſibilia diuiſibilia ſicut lignū: ſ; tñ vt frequēter eſt hec dicta ſciſſibiliū ⁊ diuiſibiliū: qa ſciſſibilia dr̄ quecūq; vnū cōtinuū cū ſint actu ſm lōgitudinē p diuiſionē pñt plura fieri eo ꝙ poros in lōgū ordinatos habeāt. Diuiſibilia vō ſūt quecūq; cū ſint vnū cōtinuū latitudīe pñt plura fieri pp poros ordīatos ſm latitudinē ex ꝓfundo. S; fortaſſe dubitabit aliqs: qa cū pori oēs tranſeant in ꝓfundū ſube corpoꝝ: ⁊ nō poſſunt ꝓfundari in rē niſi aut veniant ab imo in altū ⁊ ecōuerſo: vel ab extra intriſecus vel ecōuerſo: videtur ꝙ nulla ſit diſpoſitio poroꝝ in altū: ⁊ vlterius ꝙ nō ſit niſi duplex diuiſio. ſ. ſciſſiōis ⁊ portionationis. Ad hoc aūt diuiſibilitas nō videt̄ differre a ſciſſione ⁊ portionatione niſi tñ vt genus differt ſpē: genus aūt nunq; eſt extra ſpēs: ergo nō eſt modus ſpālis diuiſiōis corporum niſi duplex modus. Hoc aūt ſ; quidā cōceſſerūt tñ abſq; dubio falſum eſt: ſ; eni duplex modus ſit diſpōnis poroꝝ: tamē eē ipſoꝝ in corpore eſt multiplex: quedā eni oēs vel fere oēs hñt poros per lōgitudinem: ⁊ quedā oēs vel fere oēs hñt ſm latitudinē vbiq; ab intus ⁊ extra venientes: ⁊ quedā corpora hñt vtroq; mō illa ſunt ꝓprie diuiſiua ⁊ pma ſunt ſciſſibilia ⁊ ſcđa portionalia. Eſſe aūt poroꝝ eſt diſtortos habere poros ⁊ obliquos: ⁊ alijs multis modis qđ facit corpora frāgibilia ⁊ cōminuibilia vt ſuperius diximus: vñ diuiſibile q̄ſi mediū eſt inter ſciſſibile ⁊ partionabile: qa in eo qđ nō multum ꝓuenit diuiſiōi cōuenit cū partionabili: ⁊ ſ; nō perueniat in lōgum egredit̄: tamē incīſione diuidentis per diuiſionē in latū: ⁊ hoc conuenit cū ſciſſibili: ex hoc vlterius p; ꝙ nō differūt iſta ſicut genus ⁊ ſpēs tñ: ſ; potius tres ſpēs ꝓprietatū corporis omiomeri: iſta tñ retinuit nomē generis: qa vt diximus in aliquo conuenit cum vtroq; prehabitarum diuiſionum.

¶ Cap. 15ᵐ. De viſcoſis ⁊ non viſcoſis.

T. cō. 47. in fine.

AGemus aūt nūc de ꝓprijs que faciūt ad diuiſionis impedimētum: qa ſ; non apponant̄ diuiſibilitati per eſſentiā: tñ oppoſitā ad ipſaz diuiſibilitatez hñt cām que ſunt due. ſ. viſcoſitas ⁊ filtrabilitas: viſcoſitatē aūt primo tāgemus: qa ipſa eſt cā quedaz filtrabilis ꝓcipue: io eo ꝙ filtrabile eſt apphenſibile. Dico ergo: ꝙ viſcoſa ſunt tractiua vel humida que ſunt mollia ſm actū: ſit aūt viſcoſum tale tractabile cuius partes hūide ⁊ ſicce cōiacent ſibi mutuo: ſicut anſule catenaꝝ: talia eni; oīa per humidū poſſunt vehemēter extendi: qa humidū cōfert ſicco ⁊ obedit vt ducat̄ extra ſeipm in humido: ⁊ cū extēſio dimittit̄ tūc redeunt ad ſeipſa ppter ſiccū: qa ſiccū trahit humidū ſibi cōnexū. quecūq; aūt humida nō ſunt talia illa ſunt liqda ⁊ fluida ⁊ ꝯſtatio quidē viſcoſi eſt aut ex calido vehementer mouente ſiccum in humidū: qđ multū ſubtiliat ipſum ſicut in oleo ⁊ pice: aut ex frigido vehementer premente humidum in ſiccū: ſicut in flegmate: ex illorum enim vehementia incipiunt cōiacere ſicut concatenata per anſulas.

¶ Cap. 16ᵐ. De filtrabilibus ⁊ non filtrabilibus.

Ibidem

FIltrabilia aūt ſunt quecūq; de nūero apphenſibiliū ſic apphendunt̄ vt ſtatiz redeāt ad ſitum priorē: ⁊ nō hñt manētē apphēſionē ſicut ſpongia ⁊ panis multū leuatus. Infiltrabilia aūt ſūt dupliciter. Si eni nullā habeāt apphenſionē infiltrabilia ſūt ſicut later ⁊ aq̄. Itē ſi hēant apphēſionē ſed manētē ſicut cera mollis ⁊ lutū infiltrabilia ſunt. Cā aūt gnōnis taliū ⁊ quare in priorē diſpōnē reuertunt̄ partes poſtq̄ apphēſe ſūt dicta eſt in capl'o de apphēſibilib⁹. Dr̄ aūt filtrabilia a filtro: qa talia corpora ſūt ſicut filtrū molle ⁊ quaſi villoſa ſūt iter poros. Si aūt qs miret̄ ⁊ dicat q̄liter illud capl'm hic ſpāliter īducitur cū eiuſdē q̄ſtionis ſint filtrabilia cū apphenſibilib⁹: vel nō differt ab illis niſi ſicut ſpecies a genere. Dicendū eſt ꝙ filtrabilia quādā hñt naturā: qua abūdant ab apphenſibilib⁹ in eo ꝙ huius. ſ. qua reuertunt̄ ⁊ hoc ſm eſſe ⁊ ſpēm hic fuit explicata: qa alr̄ doctrina nō erat ſatis cōpleta: qa in naturis non ſufficit in genere dicere niſi ſm ſpēm que ꝓicenda ſunt determinentur.

¶ Cap. 17ᵐ. De vſtibilibus ⁊ non vſtibilibus.

Tex. cō. 48.

NUnc aūt dicemus de ꝓprietatib⁹ illis corporū omiomeroꝝ que ſunt cū trāſmutatiōe eē eorū: ſ; ꝯuenīāt eis ſm ſitum ⁊ hūidū qđ eſt in ipſis: ⁊ he qdē ꝓprietates ſunt tres. ſ. ſm ꝙ ſunt vſtibilia vel nō vſtibilia: vaporatiua vel nō vaporatiua: īflāmabilia vel nō inflāmabilia. Dicemus aūt inter has tres pmo de vſtibilib⁹: qa vſtio cā ē euaporatiōis: flāma autē eſt vapor ſiue fumus ſuccēſus: ⁊ iō ſecūdo dici op; de vaporatiuis ⁊ vltimo de īflāmabilib⁹. Dico ergo ꝙ corpoꝝ omiomeroꝝ quedaz ſunt vſtibilia ⁊ quedā inuſtibilia: vſtibilia quedā ſūt ſicut lignū lana ⁊c. que victa ab igne redigibilia ſūt ī cineres: lapis vō ⁊ glacies inuſtibilia ſunt: ſūt eni illa inuſtibilia quecūq; hñt poros ſuſceptibiles ignis: ⁊ hñt humorē in eis qui ſm rectitudinē ē in poris illis ⁊ nō eſt vincibilis ab igne: ſ; eni quedā cōſumptibilia ſint ab igne: tñ nō ſunt vſtibilia: qa hūor eoꝝ nō eſt nutrimentū ignis ſicut lapides ⁊ ferrū. Quedā aūt que tales hñt humores pp ſtricturā poroꝝ nō prebent ingreſſum igni: ⁊ iō ſtrep non ardent. Quedā aūt dr̄ inuſtiua ideo qa difficillime cōſumunt̄ ab igne eo ꝙ ꝓpter clauſurā poroꝝ ignis intrare non pōt niſi prius diſcōtinuent̄: difficile aūt diſcōtinuentur: qa humor eoꝝ q̄ſi vnū effect⁹ eſt cū ſicco ſ; ſūt rare ⁊ mollis ⁊ q̄ſi apphēſibilis ſube: ſicut ē lanugo illa que vulgo pēne ſalamādre vocat̄: ⁊ ſilr̄ pānus qui eſt de lanugine netur ⁊ cōterit̄: ille eni lycīniū fact⁹ flāmā dat: ⁊ tñ ab igne nō vritur ꝓ certo pp cām quā diximus: qa humor ꝯtinuās inſeparabilis eſt a ſicco qđ cōtinuat̄ per ipſ;: ⁊ iō niſi fiat maxis violentia nō adurit̄: ſtatim eni vt primo tāgit̄ ab igne pori ei⁹ clauduntur: ⁊ humidū ei⁹ remanet īntriſecus clauſuz ⁊ nō extrahit̄ ab igne. Quecūq; aūt nō hñt humorē ſic terra ⁊ terrea multaz vt lapis ⁊ hebenus nigra vel forte hñt hūorē inuincibilem ab igne: q poſt⁹ ignē extīguēdo vicat ſunt inuſtibilia: qđ eodē modū glacies ⁊ viridātia oīa: que humoris aquei ſūt plena niſi habeāt humorē vnctuoſū; terreſtris multū ꝓ nutrimento ſicut abies viridis ⁊ pinus. Hec enim viridia ardent.

¶ Cap. 17ᵐ. De vaporatiuis ⁊ non vaporatiuis.

Tex. cō. 48.

VAporatiua ſunt quecūq; corpoꝝ omiomeroꝝ hñt humorē talē qui nō ſenſibiliter exhalet ab eis ſine calore igneo vſtiuo: quibuſdā eni ignitis ⁊ vſtibus igne eſt exhalatio que vapor aliquādo vocat̄ que exhalatio eſt ſegregatio partium ſubtilium: ⁊ ſegregatio ſpirituū qui ſunt

in eo qđ vritur: ⁊ euolant in aere ꝓpter formā raritatis quā assumunt a calido vstiuo: ⁊ materia eoꝝ a qua segregat̃ est humidum humefactiuū qđ est in eo qđ vritur ꝫ autē hec exhalatio aliquādo vapor dicatur: tamē exhalatio proprie est humidoꝝ: ⁊ vapor terrestrium ſm ꝙ hic volumus loqui de vapore: accipimus enim eam pro resolutione corporis compositi in quo magis est terre ꝗ̄ humoris. Exhalationē autē vocamus emissionē illam que fit a cōmixto corpore: qđ est spiritus aque: sicut tenue vinū vel serum vel hmōi: alia est autē differētia inter vaporē istum de quo hic loquimur ⁊ vaporem de cuius duab⁹ speciebus locuti sumus in prehabitis libris huius scientie: q̄m vapor vaporatiuoꝝ mixtoꝝ corporum per morā aliquā segregatur in aerem: qđ non facit iste: q꞉ per morā stans in aere spissatur in nubes ⁊ in materiā ventoꝝ: hoc aūt cōtingit vapori vstibilium ideo ꝙ incensa sunt: ⁊ calidum in eis est magis cōsumens humidū corporale ꝗ̄ faciat calor solis: ⁊ ideo cōtinue segregatur ⁊ dissipat̃ donec fit aer. Pōt etiā esse causa huius q꞉ est paucus: ⁊ ideo facilius vincit̃ a qualitatib⁹ aeris. Tertia vocā eiusdem est: q̄m materia eius nō cōtinue sibi adgenerat̃ quēadmodū ille qui eleuat̃ calore solis ex terra ⁊ aqua: ⁊ ideo non est ꝙ teneat ⁊ multiplicet ipm ꝓpter qđ cōuertit̃ in aerem ꝑ moraꝫ aliquā nō magnā. Scđa aūt differētia est istius vaporis ad illum: q꞉ vaporātia istum vaporē per calidū vstiuū aut sunt humida grossa sicut oleum ⁊ hmōi: aut sunt sicca sicut lignū: ⁊ siquidē sunt humida remanēt euanita quādo subtile qđ est in ipsis euaporauerit: tūc enim nec saporē debitū habent: nec calorē nec etiā morā habe in tenuitate ⁊ spissitudine quā debēt habere. Si aūt sunt sicca tūc fiunt terrea magis: sicut ꝙ fiunt forte carbones vel cinis: ⁊ ideo etiā carbones prius extincti ⁊ postea accensi sicciorem vaporē habent ꝗ̄ ligna ardentia: q꞉ humidū ex lignis euaporatis temperat ignis siccitatem. Adhuc si carbones extinguunt̃ aqua ⁊ postea accendantur minus habent siccū ignem ꝗ̄ illi in quibus operimento terre suffocatur ignis: ⁊ q꞉ in illis clauditur ignis ipse qui cōsumit totū humidū qđ est in ipsis: propter qđ ignis taliꝫ ledit caput: q꞉ nimis siccus est: ⁊ ideo perfundit̃ ignis vino: q꞉ ex vaporatione vini temperatur siccitas ignis: proiicitur etiā aliquādo sal super talem ignem eo ꝙ sal aliquid humoris hꝫ in terreo combusto: ꝓpter qđ etiam crepitat in igneꝫ proiectus: terra autē ⁊ aqua a quibus resoluit̃ vapor de quo in antehabitis locuti sumus nō relinquit̃ sicut euanita terrea incinerata vel incarbonata eo ꝙ non totū humidū ꝑ foleꝫ exugitur de ipsis. Differt quoqꝫ tertio ista segregatio ab illa: quādo cōuertit̃ in pluuiam vt humefaciat neqꝫ fit spiritus siue ventus sicut fit ex vaporatione terre ⁊ aque: est eniꝫ spiritus qui vētus vocat̃ cōtinuus fluxus aeris in longitudinem: cū enim duplex sit esse venti vt diximus in precedentibus. s. in causa ⁊ in effectu: cā ventis est vapor terreus aereꝫ vbiqꝫ trāscēdens: ⁊ eū fortiter impellens: ventus aūt in effectu est aer impulsus: vel aeris impulsio: hec autē ipulsio cōtinua nō est sca nature inferius directe: sed ad latus in lōgitudinē circa terrā sicut diximus in precedētibus: vapor eniꝫ iste ꝫ sic proprie sit sicci ⁊ terrei corporis: nō tñ efficit talē fluxum sed directe ascēdit ⁊ dissipat̃. Est etiā quarta differentia: q꞉ vapor q est segregatio a corpore cōmuni siue cōmixto per calidū vstiuuꝫ fit coartatione aridi ⁊ humidi qui ambo subijciunt̃ calido vstiuo tanꝗ̄ vnū: ⁊ nō tanꝗ̄ duo: ⁊ ideo humidū ꝫ sit facilius resolubile ꝗ̄ siccū: nō tamē citius resoluitur a corpore mixto: sicut facit in resolutione vaporis de quo in prehabitis tractauimus: sed potius coartatur vnum cuꝫ alio: ⁊ in humidi euaporatione effumat etiā in siccū combustum sicut diximus: propter naturā enim mixti siccuꝫ detinet humidū ne vaporet sine ipso: ⁊ humidū confert sicco subtilitatē quādam vbi euolare possit cū ipso ⁊ ideo euaporatio talis non humefacit ea que tangit: ⁊ in quibus reflectitur in seipsam sicut facit exhalatio elemētoꝝ: sed potius colorat ea fuligine: ⁊ nigredo quidē fuliginis est ex sicco terreo adusto: adherētia eius est ex humido qđ eleuatur in ipso: ꝓpter viꝫ autē ignis inuenitur fuligo incontinua: q꞉ humidū est paruum nō sufficiens continuare: ⁊ ideo etiaꝫ dura est in tactu: nisi sit fuligo ex vnctuoso aliquo in quo est mollities: ⁊ maior cōtinuitas eo ꝙ humidū in talibus quasi iseparabile est a terrestri cōbusto propter viscositatē corporis vnde resoluitur vapor talis: ꝫ aūt plurima corpora sint terrea: ⁊ complexio eoꝝ nō sit vna: ⁊ ideo qđ resoluitur ab eis ſm veritatem nō est eiusdem rationis: tamē q꞉ proprie nō habemus nomina singuloꝝ: ideo omniū eoꝝ in quibus abundat terra communi noīe vocamus fumū: cū tamē fumꝰ aproprie sit lignorum: ⁊ iđ dicimus ꝙ vapor ossis ⁊ piloꝝ est fumus cū tamē fumus a fumo ſpē differat sicut corpus a corpore. Inuenim⁹ eni in oībus hui⁹ vnū. s. ꝙ terrea sunt: ⁊ ideo ab illo vno famaleꝫ euaporationē dicimus fumū vocari: tñ hoc nomē nō cōuenit eis vniuoce in cōmuni: sed per analogiā ſm quā cōuenientiā habēt ad vaporē lignoꝝ in ꝗbus euaporatio est ex humido aereo coadunato cuꝫ terrestri in cōmixtione ligni. Ita enim etiā Empedo. oīa in ꝗbus terra abundat reducit ad vnū per analogiā: q̄m dixit ꝙ cineres ⁊ folia arborū ⁊ etiā auium plume dense que nō sunt vt lanugines ⁊ squame piscium oīa sunt de numero fortiū mēbroꝝ: intelligere volens ꝙ vnū est in eis terrestre siccū qđ facit oīa esse fortia: ab illo ergo vno etiā euaporatio que fit de ipsis muniri hꝫ per analogiam qđ est fumus: differunt tñ in esse fumi: q꞉ fumus lignoꝝ magis pinguis est ꝓpter aereū qđ est in eis cū aqueo: fumus aūt grossoꝝ est emissio quedā substātie eoꝝ in toto: ⁊ iđ diximus supra: ꝙ oleū nō elixatur: q꞉ non extrahit̃ in eo humidū a terrestrib⁹ vt terrestria exiccata densent̃ ⁊ inspissentur ⁊ arescant: nec ēt impinguant̃ a calido vstiuo: q꞉ neqꝫ residet pars eius grossior in se subtili educta: sed euaporat totū successiue per calidū vstiuū: tñ ꝫ sit humidū oleū nō tñ est elixatiuū: q꞉ elixatio est humidi humefactiui sine terrestriū admixtione educti: vñ aqua nō est euaporatiua sed exhalatiua: vinū aliq̄n cōuenit cū oleo: aliq̄n cū aqua: vinū enī dulce ꝓcipue si antiquū sit ⁊ bene desiccatū euaporat sicut oleū: eo ꝙ pinguedinē subtilē multā hꝫ: ⁊ iđ multa facit que sunt eidē ⁊ oleo cōia: nō eniꝫ coagulat̃ algore sicut nec oleū: ꝫ forte a frigore impinguet̃: ēt est cremabile sicut oleū: ⁊ in crematione illa euaporat totū: ⁊ iđ tale vinū noīe vinū est: operatione aūt nō oīno est vinū: eo ꝙ humor eius nō est vinosus: sed vnctuosus oleaginens: nō eniꝫ qđlibet vinū inebriat: sed potius iđ qđ facit vaporatiōes grossas multū oppilantes vias aīalīū ⁊ motiuaꝝ virtutū. Istud aūt vaporē hꝫ subtilē valde cuius signū est: q꞉ flāmā emittit. Si enim ponat̃ ad ignē ⁊ infigant̃ calami supius ⁊ inflāmant̃ sicut ab oleo ⁊ sublimatio talis vini fomētū est flāme subtilis sicut nos docuimus in antecedētibus tractatibus istius sciētie si subtilit̃ immixto aliquātulum sale ⁊ aliquātulū puluere sulfuris: q꞉ a sulfure augetur sua vnctuositas: ⁊ a sale sua caliditas.

Cap. 10m. De inflāmabilibus ⁊ nō inflāmabilibus.

Tex. cō. 48.

Volentes aūt nunc dicere de inflāmabilibus: ⁊ nō īflāmabilib⁹ necesse est nos repetere de vstibilibus in cōmuni eo ꝙ vstio cā sit inflāmationis. Dicim⁹ ergo ad principiū redeūtes ꝙ vstibilia ēē vident̃ ꝗcūqꝫ per ignē in cinerē possunt cōuerti: cōuersionē aūt in cinerē nō patiunt̃: nisi quecūqꝫ sunt terre vel aque ⁊ terre simul: iđ talē cōuersionē nō patiunt̃ ab igne nisi quecunqꝫ coagulata sunt a calido solo: aut a calido simul ⁊ a gelido: cuncta enim talia apparēt manifeste ab igne esse tenta ⁊ victa. Si aūt a gelido solo coagularent̃ absqꝫ dubio nō essent hoc modo vstibilia: sed potius essent liquabilia: que ita cremari possent diu: ꝙ euaporarent humidū ⁊ relinqueret̃ aliqđ modicū terreū. Si autē nō essent coagulata: sed ipinguata nō eēnt vstibilia: sed potius euaporatiua: q꞉ tota eoꝝ suba cederet in fumū: sicut iaꝫ ante diximus: relinquit̃ ergo ꝙ materia vstibiliū sit coagulata calido solo: vel coagulata simul calido ⁊ frigido: ꝫ eniꝫ talia ex vtrarijs oībus mixta sint: tamē calido vstiuo agente in ipsa educit̃ subtile aereū ⁊ aqueū ⁊ relinquit̃ terreum discontinuū: ⁊ predominatur qđ abundat in omnib⁹ prius habitis modis coagulationis. Sumimus enim hic vstibile generalius ꝗ̄ supra: quecūqꝫ enim tenta sunt ab igne a quibus per calidū vstiuū educit̃ humidū: quo educto relinquit̃ terreum discōtinuatū dicimus hec vstibilia ſm quēadmodū lapis vstibilis est: quē tñ supra inustibileꝫ diceremus eo ꝙ ibi locuti sumus de vstibilib⁹ ſm ꝙ prestant ex poroꝝ dispositionibus ingressuꝫ igni ⁊ nutriūt ipm ignē humore pingui q est in poris eoꝝ: sic ergo ḡnaliter sumpto vstibili: pro eo qđ tentaꝫ est igne ad sui terrestris discōtinuationē dicimus ꝙ mi-

Nō de fumo carbonum.

Nota solonē ꝯtradictionis apparentis.

nime tenet igne lapis qui dicit carbunculus: quo insigillant anuli nobiliũ regum: cũ enim omni lapidi p̃cioso cõe sit q̃ sit ponderosus sm̃ sui quãtitatẽ ⁊ resistens lime: ita q̃ lima ab eo nihil tollit: ⁊ qd̃ est resistens igni inter omnes preciosos lapides cõueniunt hec maxime carbũculo: qꝛ ⁊ ipse lapis lapidũ est ⁊ gẽma gẽmaꝝ cõgregãs in se virtutes quasi omniũ lapidũ alioꝝ. Cã aũt incõbustibilitatis sue absq3 dubio est clausio poroꝝ eius ⁊ subtilissima retẽtio humidi eius in sicco suo: ita q̃ educi p calidũ nõ põt: ⁊ hoc est a virtute celesti que plurima est in lapide illo sicut ostendi hz in scia de lapidibus: qꝛ ad p̃ns sufficiãt ea que dicta sunt de ipso: vstibilium ergo mõ isto q̃dã sunt inflãmabilia: ⁊ q̃dã nõ sunt inflãmabilia: ⁊ inflãmabiliũ q̃dã faciunt carbones: q̃dã aũt nõ. Dico aũt illa eẽ flãmabilia siue inflãmabilia quecũq3 valent ex se flãmã p̃bere. Nõ inflãmabilia aũt q̃cũq3 ex se flãmã prebere nõ p̃nt: valent aũt oĩa illa flãmã ex se prebere quecũq3 nõ sũt humida ⁊ sunt vaporatiua: illa enĩ p se ⁊ ex se prebẽt flãmã sicut ligna multa ⁊ ossa ⁊ nuces ⁊ amurca olei ⁊ pili ⁊ lana ⁊ huiusmodi. Si aũt sunt humida ⁊ vaporatiua sicut oleũ ⁊ pix ⁊ cera nõ flãmant per se ⁊ ex se: sed potius ex luteo terrestri qd̃ adiungit: ⁊ hec qdẽ faciunt oĩa talia humida de qbus supra diximus q̃ eoꝝ vapor põt fumus vocari. Inflãmabiliũ autẽ quecũq3 nõ sunt humida sed terrea sicca faciũt carbones illa p̃cipue que plus hñt de substãtia terre q̃3 p fumũ resoluat ab eis. Que enim sunt humida sicut oleaginea resoluunt in toto p fumũ: sed illa que sunt terrestria sicca nõ ita resoluuntur per fumũ: sed multa mã terrestris perusta: ⁊ nõ oĩno discõtinuata resoluit in carbones ⁊ isti carbões sunt duplicis nature: qdã enim fiunt p ignẽ ex ligno vel ossib⁹: ⁊ hoc dupl'r scilicet qñ extinguunt p aquã: vel qñ ligna viridia incẽdunt ⁊ postea ignis terra cooptus exiccat humidũ i eis ⁊ perurit: sed nõ discontinuat: ⁊ illi carbones magis durãtes in igne. Sunt aũt alterius gñis carbones q fiunt nãliter in terra: qñ vz aliqua terra humidũ vnctuosũ3 ⁊ p calorẽ a mã terre resolutum in ipsam adurit humidũ vnctuosũ3 ⁊ remanet terra nigra ⁊ grauis valde: ⁊ multũ discõtinuata nõ tñ in toto cinis ⁊ isti sunt carbones calidiorẽ habẽtes ignem quos pre oib⁹ querũt fabri. Inueniunt aũt tales carbones in terra germanie ⁊ gallie iuxta Leodiensem ciuitatem.

Carbũculus ẽ gẽma gẽmaꝝ.

Cap. 20m. De comparatione inflãmabilium ad liquabilia: ⁊ econuerso.

Tex.cõ.48.

Si aũt cõparabimus liquabilia ad inflãmabilia ⁊ ecõuerso: Inueniemus q̃ hñt se adinuicez sicut excedẽtia ⁊ excessa: sunt eñi quedam liquabilia nõ inflãmabilia quẽadmodũ es: ⁊ q̃dã inflãmabiliũ nõ liquabilia quẽadmodũ lignũ. Quedã3 aũt iflãmabilia ⁊ liquabilia quẽadmodũ thus. Causa aũt hui⁹ est: qm̃ lignũ hz humorẽ qui multũ coadunatus est cũ sicco terreo: ⁊ p totũ ꝯtinuus cu3 ipso: vt q̃si sint in vno termino q humor nõ hz actu3 fluendi in sicco: nec siccũ hz actũ discõtinuationis i humido: sed vnũ quodãmodo vincit alteꝝ: qꝛ humor ꝯtinuat siccũ ⁊ siccu3 terminat humidũ: ⁊ neutrũ cõtinet alteꝝ: sed vtrũq3 cõtinet ab altero: similiter neutrũ colorat aliud: sed ambo hñt colorẽ ex vtroq3 resultantẽ: ⁊ humor ligni vbiq3 est in poris ligni ⁊ vnctuosus ⁊ quasi exbibitus ex porositate ligni ad hoc vt purat. Es vero hz sic ꝯtinuũ ⁊ cõpactũ in partib⁹ quãtitatis plus q̃3 lignũ: eo q̃ ipm̃ sit ex mã aque congulatũ ferro: tñ in ptibus eẽntialibus que sunt siccũ terrestre: ⁊ humidũ aqueũ nõ hñt tantã cõtinuitatẽ: qꝛ humidũ vincit siccũ: ⁊ ideo colorat ipm̃ vel colore aquei holdi sicut est in metallis albis: vel colore vnctuosi humidi sicut est metallis croceis ꝑpter qd̃ etiã qñ duo permiscent metalla: sicut cuprũ ⁊ stannũ vel aliud efficitur frangibile es vel amittit ꝑductibilitatẽ: qꝛ cu3 in primo simplici humidũ nõ sit bene cõtinuatũ cũ terreo in cõposito quatuor efficiunt incõtinua: qꝛ siccũ vnius nõ bene cõuenit cũ humido alterius nec humidũ vnius cũ sicco alterius. Stannũ autem in talibus colorat es ⁊ totũ efficitur album cũ frangit: ⁊ qꝛ sic in partib⁹ essentialibus est nõ bene cõtinuũ nõ põt flãmare: qꝛ humidũ per se nõ flãmat p̃cipue aqueũ: ⁊ siccũ nõ adeo bene cõtinuat ei q̃ p ipsu3 flãmescere possit. Thus autem in partibus cõuenit cũ vno: in parte cũ altero: qꝛ enĩ melius humidũ suum cõtinuatur cũ sicco: ꝑpter hoc mollificat ipsum ⁊ inflãmatur per siccũ ⁊ fumum eius: qꝛ autẽ nõ in toto capitur a sicco ꝑpter hoc liquatur: ideo etiam elixatur in aqua: qꝛ plus hz terre q̃3 metalla: nõ enim tñ soluitur a calido sicco: sed etiam calido humido: qꝛ multum terrestre hz qd̃ nõ bene intra se accipit humidum.

Cap. 21m. De cõparatione inflãmabilium ad vaporatiua.

Tex.cõ.48.

Flãmabilium etiã quedã3 sunt vaporatiua ita q̃ illa vaporatiua per se inflãmant ⁊ quedã vaporatiua nõ sunt iflãmabilia per se: sed cũ alio. Per se aũt flãmabilia sunt illa vaporatiua que magis hñt terre ⁊ sunt sicca: sicut diximus i precedentibus. Illa enim ꝑpter abundãtiã materie sunt sicca ⁊ in sicco cõueniunt cũ igne: ⁊ ideo cũ habẽtib⁹ symbolum facilior fit trãsmutatio: si siccũ calefiat calore igni to cõtinue erit ignis: ⁊ sic fit flãma in vaporatiõe fumoso terrestri succenso: flãma enim est spiritus siue fumus succensus siue cõbustus. Diximus enim in prehabitis q̃ vapor lignorum est ꝓprie fumus cere ⁊ thuris ⁊ similiũ eis ⁊ picis ⁊ oĩum que hñt picem ⁊ similia sunt: talem hñt vaporẽ in aliquo similẽ vapori lignoꝝ: ⁊ ideo analogice vocat fumus: p eandem etiã analogiã fumus vocat vapor olei: ⁊ quecũq3 emissa vaporabiliter ab oleagineis: ⁊ quecũq3 talium pinguium sunt solũ cremant: ⁊ nõ iflãmant si sola sint sine substãtia terrestri: qꝛ tunc in igne sine flãma cõsumunt: eo q̃ aridi paru3 habẽt ⁊ hoc qd̃ habẽt non est separabile ab humido p viscositatẽ sicut sepius diximus: sed quãdo ista sũt cũ aliquo alio terrestri sicut cum pãno vel aliquo terrestri in quo cõtinetur ignis citissime transit ignis per ista que habẽt humorẽ pinguem: qꝛ cõuenientissima mã est ignis propter aereum qd̃ est in eis: illud enim terrestre qd̃ tunc adiungit eis est siccu3 ex essentia ⁊ pingue ex humore attracto: ⁊ crassum est ex circũfuso humore: ex quo qꝛ cõtinue trahit subtile in nutrimentum ignis necesse est q̃ residuũ magis sit dẽsu3: ⁊ hec est causa quare reliquie olei in lampadibus infusi dense sunt ⁊ fetulente quãdo cõsumptũ est oleu3: patet igitur ex antehabitis q̃ euaporatiua que sunt de numero liquidoꝝ sunt magis de natura humidoꝝ: vt oleu3 ⁊ pix ⁊ hoc nõ per se: sed cũ adiuncto terrestri flãmescunt. Cõbusta autem euaporatiua quoꝝ reliquie sunt multũ cinis sunt magis de natura sicci q̃3 humidi ⁊ illa per se flãmescunt.

Cap. 22m. Et est digressio ad declarãdũ sm̃ quas ꝓprietates omiomeri iste passiones accipiunt ⁊ inueniuntur in ipso.

Si quis aũt querat sm̃ quas ꝓprietates ⁊ differentias omiomeroꝝ enumerata diuersitas passionũ accipit: sciat q̃ tres sunt status omiomeri. s. sm̃ q̃ procedit ad esse ex cõponẽtibus ipm̃: ⁊ sm̃ q̃ est in esse cõstitutũ ⁊ sm̃ q̃ preter viam putrefactionis ab esse ꝓcedit: sm̃ autẽ q̃ ad esse procedit sic hz passiões que sunt coagulatio liquefactio ⁊ incoagulatio ⁊ illiquabilitas: ⁊ madefactibilitas ⁊ immadefactibilitas: põt enim attendi mixtum omiomerũ sm̃ q̃ partium accipit adunationẽ perfectã vel imperfectã: vel partiũ dissolutionẽ. Si aũt accipit perfectã: tunc est coagulatio ⁊ huiusmodi oppositũ est incoagulatio. Si autẽ est partium dissolutio que attendit in ipso tunc est liquefactio: ⁊ huius oppositum est illiquabilitas. Si aũt est impfecta partium coadunatio tũc impedit illa coagulatio per humidũ: ⁊ hoc aut est naturale aut inaturale qd̃ infusum vocat: ⁊ siquidẽ est naturale: tunc illud vocatur mollificabile: cuius oppositũ est immollificabile. Si aũt est infusum: tunc hoc est madefactibile ⁊ oppositũ est imadefactibile ⁊ idem cũ his irriguũ ⁊ nõ irriguum. Si aũt debeant accipi passiones omiomeri: iam cõstituti tunc ille sunt eius sm̃ aliquid triũ modoꝝ. s. sm̃ q̃ est in quãtitate ⁊ figura ⁊ saluatur in eis: ⁊ variatur tñus in sursu3 vel deorsum in curuãdo vel dirigendo figura naturali seruata: aut sm̃ q̃ insunt oĩno iste passiones sm̃ variationes sue figure nãlis: sed nõ sm̃ variationẽ sue quãtitatis: qꝛ oẽs retinet partes suas quãtitatiuas: eo q̃ nihil diuidat ab ipso de partibus suis: aut cõueniunt ei sm̃ mutationẽ ⁊ diminutionẽ sue quãtitatis: ⁊ siquidẽ primo modo sunt: lenta sunt ⁊ directiua: sunt enim quodãmodo oppositi id qd̃ est frãgibile ⁊ cõminuibile sicut supra diximus in explanatione ipsorum. Si aũt sm̃ mutationẽ figure hoc erit: vel ita q̃ exteriora cedent ad interiora: vel exteriora cedent extra seipsa: ⁊ siqdẽ sic fit q̃ exteriora cedant ad interiora hoc variat: qꝛ aut sic

hoc cõmuniter impulsu magno ⁊ leui: aut leui tñ: q2 alia materialia principia habẽt que impelluntur graui impulsu: ⁊ alia que leui impulsu impelluntur: ⁊ tenent formam impellentis ex aliis cõponuntur ꝙ illa que impelluntur tñ in profundum per leuem impulsum: cõmuniter ergo violento ⁊ leui impulsui cedentia dicuntur cedentia pulsui: que aũt leui cedunt pulsui: ⁊ figurantur ad impellens sunt formabilia: ⁊ que simpliciter cedunt leui impulsui sunt apprehẽsibilia: si aũt cedunt extra se sm̃ situm hoc tñ non põt fieri nisi tactu: q2 motus nõ deficit mobili aut ictu forti ⁊ violento: ⁊ primo modo sunt tractiua: ⁊ secũdo modo ductilia. Si vero ꝓprietas accidit omiomero sm̃ diminutionẽ sue quãtitatis: hoc iterum diuersificatur: aut enim magis diuisibile est ꝙ diuidatur: aut eque diuisibile vt diuiditur: aut in parte eque diuisibile ⁊ in parte magis diuisibile: ⁊ primo quidẽ modo sunt scissibilia: ⁊ scḋo modo partionatiua: ⁊ tertio ⁊ quarto diuisiua: causant aũt ꝑuariationis in se habent viscosa ⁊ filtrabilia: propter qḋ ponuntur cũ illis sicut quodã modo opposita illorum. Si autẽ cõueniunt proprietates iste omiomeris sm̃ exitum ab eẽ omiomeri ꝓpter viam putrefactionis tunc erit ille exitus necessario per viam cõbustionis sicut nos in antecedenti ostẽdimus: ⁊ illa vaporantur per vstibilia ⁊ inflãmabilia ⁊ vaporatiua cuius diuersitatis ratio bene expedita est in explanatione istorum trium supra posita: sufficiant ergo ista de proprietatibus passionũ in omiomeris inuentis.

¶ Tractatus quartus quarti libri metheororum de subiectis que substant dictis passionibus.

¶ Cap. pᵐ. Que tractatus intentio ⁊ ꝙ omiomera sunt oĩa ex humido ⁊ sicco.

Tex.cõ.48.

Est autẽ nostra intentio in hoc tractatu sequẽti ostẽdere qm̃ passiones enumerate nõ inueniuntur nisi in his que sunt humida aquea ⁊ terrea ⁊ tunc concludere ꝙ ex his duobus ꝯstãt omnia omiomera ⁊ ex his cognoscitur natura eorum. Omiomera enim corpora differunt per passiones istas ⁊ per istas differẽtias hũidi ⁊ sicci que sunt qualitates tactus vt dictũ est: ⁊ differunt etiã passionibus aliorum sensibiliũ vt saporibus ⁊ odoribus ⁊ coloribus: sed nos de istis in scientia de sensu ⁊ sensibili ꝓsequemur. Dico aũt illa esse omiomera quecũq3 quidẽ in cõponentibus essentialibus habent partes dissimiles: sed in quãtitatiuis partibus diuiduntur per similia sibi eo ꝙ quelibet pars quãtitatiua ipsorum nominatur nomĩe totius ⁊ habet ipsius rõnem: quelibet enim pars cupri cuprum est: ⁊ quelibet pars carnis caro est: talia aũt sunt in genere trium differentiarum. s. mineralia ⁊ vegetabilia ⁊ sensibilia. Mineralia omiomera sunt sicut es aurum argentũ stannũ ferrũ ⁊ omnia lapidum genera ⁊ alia similia istis: ⁊ illa etiã que segregãtur ab eis per diuisionem quãtitatiuarum partium ipsorum. Similiter omiomera sunt similes partes que sunt in animalibus ⁊ plãtis. In animalibus quidem sicut carnes ossa neruus cutis extum crines pori vene. Ex his enim similibus cõponuntur in aĩalibus partes dissimiles que sunt a natura omiomeri eo ꝙ nõ diuidũtur quãtitatiue in partes recipientes naturã ⁊ rationem totius que sunt sicut vultus pes manus ⁊ huiusmodi alia. Omiomera autẽ in plantis sunt sicut lignũ cortex foliũ vie siue pori ⁊ radix ⁊ alia talia lz hec in eo ꝙ sunt metallica ⁊ vegetabilia ⁊ sensitiua ⁊ ab alia ⁊ alia causa cõsistent. Itẽ q2 lz caro neruus os ⁊ lignũ ⁊ cortex alias ⁊ alias causas habẽt quibus ꝯstant ⁊ terminãtur: tamẽ humidũ ⁊ aridum sunt prima materia ex quibus fiunt omnia ista: ergo aqua ⁊ terra in oĩbus ꝓcuidubio manifestissimas habẽt virtutes: ⁊ ipsa erit in eis causa diuersitatis ⁊ cõuenientie sm̃ ꝙ vtrũq3 istorum vel alter alterũ predominãs fuerit in modo ipsorum. Efficientia enim in omnibus sunt calidum ⁊ frigidum. Ista enim que sunt humidum ⁊ siccum constant per coadunationis ⁊ cõmixtionis aliquem modũ: siue etiã per coagulationẽ ex illis actiuis que sunt calidum ⁊ frigidũ. Ex hoc igitur sic tunc dicimus illa corpora esse omiomera quecũq3 sm̃ abundantiã sue materie dicuntur esse terre vel speciẽs aque: ꝓpter hoc ꝙ abundat aqua in ipsis: vel quecũq3 sunt cõmuniter terre ⁊ aque. Corporum tamen ex his conditorum quedam sunt mollia: ⁊ quedam dura: ⁊ quedã humida fluentia: ⁊ in antehabitis dictũ est sufficienter que illorum coagulata sunt siue sint dura siue mollia siue etiam humida fluentia ⁊c.

¶ Cap. 2ᵐ. Quod omnis impinguatio fit circa humidum ⁊ aridum vt sciatur eẽ passio tñ humidi ⁊ aridi in quo sunt multa de vini natura.

Tex.cõ.48. t.49.

Scias autem ꝙ impinguatio non est passio nisi omiomeri humidi ⁊ aridi: hoc est ꝙ in sua cõpositione fit ex humido ⁊ arido: quecũq3 enim humidorum fluidorum exhalationem faciunt a calido sunt de speciebus aque: sicut iam nos diximus ꝙ exhalatiua sunt aquea ⁊ euaporatiua terrestreitatem habent: talia autẽ humida: que plus aquea sunt nõ habentes hypostasim in fundo vel paruam habẽtia nec habentia humiditatẽ viscosam non de facili impinguãtur sicut parum vinum ⁊ serum. Scias autẽ ꝙ cũ vinum sublimatur quẽadmodum aqua rosacea id qḋ primo emittitur ex ipso humiditas est aquea ⁊ est insipida ⁊ illo educto remanent partes terrestres vini infuse humiditati pingui oleaginee: ⁊ si substantia illa vltra sublimetur lento igne egreditur oleum: ⁊ differt vinum in hoc a vino q2 quo fuerit fortius vinum eo est humor aqueus sublimatus ex ipso minor: ⁊ humor oleagineus maior: ⁊ quo fuerit debilius ⁊ tenuius eo humor aqueus est maior ⁊ humor olei minor: ⁊ in rubeo bono vino est humor olei maior ꝙ i albo: ⁊ in citrino maior est ꝙ in eo qḋ tendit ad puritatẽ aqueam. Nos autẽ illud hic nõ inducimus nisi vt sciamus exhalationẽ nõ fieri in omiomero nisi sit de speciebus aque. Si autẽ ab humido fluido operatione calidi non exhalat quidem humidũ sed sequestratur: ⁊ tunc ista substãtia pinguis adunatur cum terrestri qḋ constare incipit: tunc absq3 dubio illud omiomerũ fluidũ in cõmixtione partium essentialium sue materie est terre ⁊ aque sm̃ plurimũ sicut fit in lacte: ⁊ si ipsum impinguatur quidem ⁊ est viscosum non exhalat humidũ eius nec sequestratur opz ꝙ illud humidum sit vaporatiuũ propter terrestre admixtũ: ⁊ tunc in materia sua habet plurimũ aeris ⁊ aque sicut oleũ. Similiter autẽ quecũq3 a calido impinguãtur sicut pix ⁊ huiusmodi cõmunia sunt terre ⁊ aque in cõmixtione sue materie. Est aũt hic dubium inter omnia liquida de vini natura cuius cõmixtionis sit natura eius. Vinum enim aliquod exhalatur ⁊ aliqḋ impinguatur per calidi operationẽ: impinguatur enim nouum mustum. Et causa illius est q2 adhuc non venit ad speciẽ vini: mustum est quãdo ventum est ad speciem vini: adhuc aliquod vinũ est vno modo sicut exhalatiuũ ⁊ aliqḋ alio sicut impinguabilia. Nouum enim magis hz de terra propter fecis admixtionẽ ꝙ vetus: nec venit adhuc ad speciẽ vini propter duas causas. s. propter non essentialium multam admixtionẽ: ⁊ q2 non habet actum vini proprium. Sunt enim admixta in musto terrestria ⁊ aquea non adunabilia nature vini: ⁊ opz residere terrestria ⁊ sequestrari ⁊ exhalare aquea nature vini contraria: ⁊ tunc humidum naturale vini vt cũ naturale subiectum stabit sub calido terminatũ: qḋ cũ factum est tunc attingit primo propriã naturã vini ⁊ speciem. Operatio enim musti impedit hoc que operatio est ebullitio ex calore loci precedẽs: lz enim calor solis ⁊ loci sit accidentalis musto: tamẽ ex generatione ⁊ tẽpore ita intrinsecus efficitur: ꝙ totam occupat vini naturã in musto sicut dicit Galenus in libro de simplici medicina de fructibus in sole diu estuantibus: ⁊ dictũ suum cõfirmat per Aristote. in libro de vegetabilibus: ⁊ per Theophrastum motus enim musti ex tali calore non sinit calorem naturalem terminare propriũ humidum: sicut motus febris impedit calorem naturalem in febricitante. Ille enim est motus caloris ignei: vt supra diximus: ideo etiam quando funditur in mustum aqua extinguitur ita ꝙ postea non bullit: experimentũ etiam probat hoc qm̃ si ouum recens in mustũ mittatur mergi nõ potest ꝓpter motũ musti a fundo qui fit ex calore igneo. Si autẽ aqua infusa est in mustum statim mergitur eo ꝙ ignis per aquã qui sibi in toto contraria est aut extinguitur aut multum debilitatur intantũ vt etiã vinitores dicant qm̃ pluuia cadens in doleis in quibus calcant vue plurimũ noceat. Si autẽ sit forte multum feruens intm̃ ꝙ etiam videatur interrumpere dolium in quo est vel vas: si partes casei terrestris mul-

Nota de vini sublimatione.

Propter qd si ouũ recẽs in mustũ imissum mergi nõ põt.

tum ꝛ porosi inijciãtur statim stabit eo ꝙ vapor musti imbi/
bitur in poris casei ꝛ ibi frigiditate terrestris casei frangit ꝛ
infrigidaf: pz ergo ꝙ musti operatio valde est diuersa a vi/
ni opatione: vnde mustũ impinguaf calidi opatione: ꝛ etiaz
opatione frigidi: sed minus ꝙ̃ opatione calidi eo ꝙ multũ
habeat de calore ꝛ de terra: ꝛ ideo frigido non põt totũ edu/
ci calidum cũ quo humidum egrediaf ita postea impingue/
tur eo modo quo supra de oleo dictũ est ꝙ a frigido impin/
guatur. Est aũt precipue tale mustuz de arcadia ꝙ est sinus
quidã regionis arcadie vbi est corinthus: eo ꝙ mustum il/
lud sit spissum valde terrestria inseparabilius habẽs aduna
ta cũ humidis ꝙ̃ aliud vinũ: ꝛ ideo in vtribus suspensum in
fumo in loco calido incrassaf ita ꝙ postea crassum bibitur.
Si aũt aliqñ vinum amiserit fecẽ: tamẽ diuersitas est in ipo
ꝛ eo plus vel minus dicetur terreũ vel aqueũ quo habuerit
plus vel minus de partib⁹ terre ꝙ̃ aque. Omnia aũt hec di/
cta sunt: vt sciatur ꝙ omnis ipinguatio facta a calido fit cir
ca humidũ ꝛ aridum que sunt in corpore omiomero humi/
do siue sit humidum siue viscosum. Si aũt impinguatio fiat
per frigidũ: opz ꝙ illa que impinguanf multum habeãt ter/
restreitatis sicut ex precedentib⁹ cõstat: que dicta sunt de im
pinguatione. Similiter si fiat ipinguatio ab ambob⁹. s. cali/
do ꝛ frigido diuisim agentib⁹ opz ꝙ sic ipinguata cõiter com
mixta sint ex terra ꝛ aqua sicut oleuz ꝛ mel ꝛ dulce vinũ sicut
in antehabitis expeditũ est. Quia igitur omnis impingua/
tio est circa omiomerum fm ꝙ ipse est aut terre magis aut
aque magis aut cõiter vtriusqz liquet qñ materialis natu/
ra omnis impinguati est terra vel aqua vel vtrunqz.

❧ Cap. 3m. De ostensione ꝙ omnis coagulatio cõuenit omi/
omero ꝓpter terrã ꝛ aquam que sunt in ipso.

Tex. cõ. 50.

OStendemus aũt p eundẽ modũ qñ oĩs coagu
latio est circa omiomerũ ex hũido aqueo ꝛ sic/
co terreo qð est in ipso. Omnia enim cõstantia
indurata quecũqz a frigido coagulanf sunt de
speciebus aque quẽadmodũ glacies nix ꝛ prui/
na sicut in antehabitis plane expositũ est. Que/
cunqz aũt cõstantiũ induratoꝝ coagulata sunt a calido sunt
de nã terre magis vel later vel caseus nitruz ꝛ sales sicut itẽ
per antecedẽtia pz. Quecũqz aũt omiomeroꝝ coagulata ab
ambobus. s. tam a calido ꝙ̃ a frigido illa sunt sicut illa quoꝝ
coagulatio cõpleta est ab infrigidatiõe quoniã supra osten/
dimus nõ posse fieri ꝙ ea que ab ambobus coagulantur in/
cipiant coagulari a frigido ꝛ cõpleantur a calido: ꝛ ideo vi/
demus ꝙ in quibuscũqz prius cõpressum est humidũ per fri
gidum ꝛ postea eductũ per calidũ soluitur eoꝝ cõtinuitas:
sicut later primo cõgelatur ꝛ postea coctus discõtinuatur: ꝛ
similiter cementũ in muris linitum si primo ꝯgelatur postea
scinditur: cuius causa est: qꝛ humor cõprimif ab ipsis qð de
bebat ea cõtinuare sicut supra diximus: qꝛ hoc ibi repetere
non opz: coagulata aũt ab ambobus sunt: quecunqz duoruz
priuatione coagulanf. s. priuatiõe calidi ꝛ priuatiõe humidi
qð erit cũ calido: eo ꝙ ipsum in oĩbus talibus est paucũ: cuz
in prima coagulatione que fuit per calidũ fere totũ sit edu/
ctum: sales enim qꝛ calido solo coagulanf solius humidi pri
uatiõe coagulanf: ꝛ alia similiter quecũqz sincere sunt de ter
re specieb⁹: eo ꝙ ipsa sint cõbusta ꝛ in ipsis sit paucuz humi/
dum: glacies aũt que solo frigido coagulaf coagulatione cõ
gelationis nõ cõgelatur nisi priuatione solius calidi. Dicta
autẽ superius: que sunt later ꝛ lapides quedã genera coagu
lantur ab ambobus ꝛ priuatiõe calidi ꝛ humidi: completur
coagulatio eorum: ideo hec absqz dubio mãliter primo sunt
amboꝝ ꝛ habẽt ambo in cõmixtione sua anteꝙ̃ coagulẽtur:
scilicet siccũ terreũ ꝛ humidum aqueũ. In coagulatiõe ergo
istoꝝ aduertẽdum est: qñ si totum ipsoꝝ humiduz extergif:
tunc cõpletur coagulatio eoꝝ infrigidatione: ꝛ vltimo cõstãt
per frigidũ: qꝛ calidum vaporabiliter relinquit in eis humi
dum expãsum: qð frigido cõprimẽte calidũ extersum est cuz
calido: ꝛ alia aũt sunt later ꝛ electrũ qð est quedã spẽs gũmi:
qꝛ electrũ ꝛ omnis spẽs lachrymarũ distillantiũ ab arborib⁹
ꝛ vltimo cõstant ꝛ coagulantur per infrigidationẽ: sicut myr
ra thus vernix ꝛ electrum: omnia enim hec lachryme sunt:
sed non tamẽ totũ a quibusdã illoꝝ educif humidũ: qꝛ mul/
tum est in eis: ꝛ ideo postea soluunf per calidũ sicut thus ꝛ
myrra ꝛ electrum: omnia enim hmõi generis coagulantur
intus in magna parte cõpressa humiditate: post enim calor
arboris expellit indigestam lachrymã tenuem: ꝛ cõtinue re/
soluit calor arboris humidũ subtile ex lachryma illa indige/
sta: ꝛ ideo viscosa efficitur: ꝛ tandẽ frigiditate exterioris ae/
ris induraf per oppressionẽ humidi viscosi qꝛ calor educere
nõ potuit. Qð enim sic lachryme ꝛ resine coagulanf signũ est
ꝙ animalia primo sicut formice ꝛ musce insidentia lachryme
cũ tenuis est subtili educto inuiscitur: ꝛ adherẽt lachryme: ꝛ
fluente super ea lachryma operiunf in gũma arboris ꝛ appa
rent intus ꝓpter perspicuitatẽ gũmarũ: ꝛ nõ putrescunt corpo/
ra eoꝝ: qꝛ frigus coagulans gũmas nõ permittit euaporare
calidum nãle animaliũ illoꝝ: ꝛ ideo etiã retinetur in eis hu/
midũ naturale: ꝛ ideo manent nõ putrefacta: aliquãdo autẽ
coagulatio fit humidi ꝛ calidi priuatione fm partẽ: ꝛ nõ fm
totum sicut qñ calidũ egreditur relinquẽs humidũ fluidũ:
de quo cũ calido tãtũ egrediẽ ꝙ partes residue inspissantur:
sicut elixatum mel coagulaf qñ ponitur in aqua frigida sicut
diximus superius: illius enim inspissationẽ nõ operatur hu
midum circũfluens: sed potius frigus cogens exire calidũ
qð secum educit plurimũ humiduz ꝛ residuũ cõprimif infra
terreum in melle. Omnia autẽ taliter constantia sunt mate/
rialiter multũ terrea sicut superius sepe docuimus: accipi/
tur ergo ex his omnibus ꝙ coagulatio quocunqz modo fiat
semp est passio omiomeri pp terreũ ꝛ aqueuz: qð est in ipso:
ergo eẽ omiomeri siue ipinguatũ siue coagulatũ est ex terra
ꝛ aqua cõiter vel ex terra plus vel ex aqua plus.

❧ Cap. 4m. Q omnis mollificatio ꝛ oĩs liquatio referaf ad
omiomera rõne terre ꝛ aque ex quibus componuntur.

Tex. cõ. 51.

IDem aũt hic ꝓbatur ex liquescẽtibus mollifi/
cabilibus: quedã enim sic fm aliquid liquanf ꝛ
fm aliquid mollificanf: terreum enim qð est in
ipsis mollificaf: humidũ autẽ liquatur sicut ele/
ctrum: ꝛ etiã quidã lapides qꝛ poros hñt plenos
humoris: sicut qui inueniunf in speluncis qbus
dam: lapides enim illi similiter se habent sicut gũmi propter
humidũ qð continuatũ est in poris eoꝝ: sicut in inustilib⁹ hu/
miduz in poris esse prediximus: sunt enim isti lapides sicut
gũmi nõ ab igne vltima coagulatiõe eoꝝ cõplete: sed potius
sicut a gelido qð cogit ꝑexire calidũ ꝛ cũ isto coexit pars hu/
midi: ꝛ nõ totũ sicut in thure ꝛ electro: ꝛ ideo postea per ignẽ
mollificanf ꝛ liquescunt. Quedam aũt diuersa sunt ab istis
mollificanf etiã ab exteriori igne: ꝛ illa sunt absqz dubio que
cunqz nõ tota sunt terre: sed maior pars humidi sicut ferruz
ꝛ cornu: ꝛ hus etiaz qð primo modo se hz ꝛ terreũ est exhalat
vaporabiliter sicut ligna sicut diximus in caplõ de vaporati
uis: pz aũt ex antehabitis: ꝙ oĩa que dicimus eẽ liquabilia
calido ꝙ illa simplr sint sicut liquabilia ꝛ liquantur ab exte/
riori igne: ꝛ fm mãm: oĩa sunt aquosiora ꝙ̃ terrestria: quedã
autẽ ipsoꝝ sunt cõmunia terre ꝛ aque ꝛ aeris sicut cera. Que
aũt liquanf ab aqua oĩa cõstat esse de nã terre. Quecũqz aũt
nec liquanf nec ab igne simul nec altero istoꝝ diuisim oĩa ta
lia mãliter sunt aut terre aut amboꝝ. s. terre ꝛ aque: cõstans
igitur est ꝙ oĩs mollificatio ꝛ oĩs liquatio ad omiomera re/
fertur gratia terre: ꝛ aque que sunt in ipso.

❧ Cap. 5m. Et est cõclusio vlis ꝙ oĩa que sustinẽt dictas pas/
siones sunt cõposita ex terra ꝛ aqua ꝛ sunt vel magis aquea
vel magis terrea vel vtrũqz vtriusqz terre ꝛ aque.

Tex. cõ. 52.

SI ergo sic est ꝙ hoꝝ omiomeroꝝ oĩa humida
per mollitiẽ ꝛ liquefactionẽ ꝛ impinguationẽ ꝛ
oĩa coagulata eodẽ sunt in dictis passionib⁹:
nõ põt inuenire subm humidũ mediuz inter ea
que dicta sunt que sunt terreũ vel aqueũ vel cõ
mune ex vtrisqz ad qð dicte passiones referanf
tunc ꝓculdubio iam diximus satis oĩa ex quibus dinoscere
habemus nãlem nãm omiomeroꝝ. s. vtrũ pluriũ sint terrea
vel aquea vel cõiter pluriũ elementoꝝ: ꝛ per easdẽ passiones
satis habemus dignoscere ex qbus cõstent ꝛ inspissenf par/
tes nãles omiomeroꝝ vtrũ videlicet coagulenf ab igne vel
ab algore vel ab ambobus. Si enim cõsideremus oĩa omi/
omera inuenimus ea p istas passiões eẽ aut terrea aut aquea
aut cõmunia: ꝛ per calidũ vel frigidũ vel vtrũqz coagulata.
Aquea enim duplicia sunt: aut eniz sunt in essentia aquea ꝛ
per frigidũ coagulata ꝛ sicca: aut sunt in specieb⁹ aque que ẽt
in essentia sunt humida fluida ꝛ in actu: ꝛ primo quidẽ mo/

do ſcimus ex p̄habitis aquea eē aurū ⁊ argentū ⁊ es ⁊ ſtannum ⁊ plumbū ⁊ vitrū artis ⁊ multa genera lapidū aqueoꝝ ĩnominatoꝝ qui ſunt quaſi vitrū nature: oīa enim hec calido liquātur: ⁊ ſi quid illoꝝ nō liquatur cōtingit hoc per accidens.ſ. ꝓpter clauſurā poroꝝ vniuerſaliter ab ipſo remoto calido ſicut illiquabiles ſunt lapides precioſi perſpicui. Amplius ſi cōſideraueri mus fluida ſic vinū vrinā acetum ⁊ liſciuiam ⁊ ferū ⁊ naſcentias que ſunt humores ſanioſi idigeſti oīa ſūt aquea qḋ ex hoc ſcimus q̄ꝛ coagulāt frigido coagulatione cōgelationis ad minus. Similiter ducit eadē conſideratio ad terrea cognoſcēda ſiue habeant aliquid aque admixtū per qḋ poſſint mollificari ſiue nō: ferrum enim ⁊ later ⁊ vngula ⁊ os ⁊ neruus ⁊ lignū ⁊ crines ⁊ folia plantaꝝ ⁊ cortex ſunt magis terre nature ſ; differēter: ferrum enim mollificabile eſt ⁊ etiā liquabile forti igne: tamē plurimū terre h; ⁊ admirabile accidit ī terreſtreitate ſua: q̄ꝛ cū aqua facilius patiatur ab igne ꝙ terra: tñ in ferro citius ſoluitur a mixto ⁊ aduritur terra ꝙ ſubſtātia magis aquea. Adhuc aūt cum terra ſit durior ꝙ aqua tamē chalibs in ferro que eſt ſubſtātia magis aquea durior eſt ꝙ ferrū que eſt ſubſtātia magis terrea. Cauſa aūt huius abſq; dubio eſt q̄ꝛ terreū qḋ eſt in cōpoſitione ferri eſt lutulentū nō bene depuratū neq; bene cōmixtū ⁊ ſignū huius eſt ꝙ de facili cōtrahit rubiginē: ⁊ q̄ꝛ aduritur in igne cadunt ex ipſo multa terreſtria aduſta: q̄ꝛ terreſtre eius eſt poroſum ⁊ ignis pōt vndiq; penetrare ipm. Aqueum aūt magis eſt cōpactū ⁊ cōtinetur quaſi ſcabroſitate terrei eius ⁊ ideo ignis penetrans terreū cōmiſcet in ipo humiditatē viſcoſam qua ligabat id qḋ purius aqueū erat in ferro: ⁊ illa ꝯſumpta reſoluit ⁊ diſtillat id qḋ ē magis aqueū ab ipſo. Eſt aūt illud durius eo ꝙ magis eſt aduſtū ⁊ cōpactum ſicut diximus in antehabitis: later aūt cōſumptam h; humiditatem q̄ꝛ eſt coctus: ⁊ vngula eſt ſicut cornu in terreſtreitate: q̄ꝛ mollificat calido. Os aūt eſt magis ꝙ later humidū: ſed minus ꝙ vngula: neruus aūt in terreſtri ſuo humiditatē h; viſcoſam. Ex lignū eſt terreſtre ſubā multū habens aeris: crines aūt plus terreſtres ſunt ꝙ oſſa ꝓpter qḋ pilis ſolum nutritur aial: aliqua tamē nutriunt oſſibus ſicut Strutio. Folia vō arboꝝ cū terreſtri hūido hñt aqueū dilatabile: cortex aūt eſt in arbore terreſtris multū. oīa tamē in hoc cōueniunt ꝙ plus ſunt terrea iſta ꝙ alterius alicuius elemēti. Amplius etiā terrea ſunt que magis ſunt humida ꝙ que enumerata ſūt ſicut electrū myrra thus ⁊ cuncta alia que dicunt reſine ſiue lachryme ⁊ fruges ⁊ fructus arborū ⁊ therurpa que eſt legumē oculatū qḋ faſeolus dicitur: ⁊ alia legumina ⁊ frumentū ⁊ alia talia: ſ; enim hec differūt in hoc ꝙ quedā eoꝝ ſunt magis terrea ꝙ alia: genera eniꝫ ſeminū noiatoꝝ magis ſunt terrea ꝙ genera lachrymaꝝ: tamen iſta cuncta de nā terre ſunt. Quedā enim iam dictoꝝ ſunt mollificabilia vt genera lachrymarū. Quedam aūt vaporatiua ꝑ ſe vt genera ſeminū: ⁊ conſtat ꝙ mollificabilia plus habent aque ⁊ minus terre ꝙ ea que tñ ſunt vaporatiua: oīa etiam huiuſmodi infrigidatione facta ſunt: q̄ꝛ ſupra habitū ē qualiter gūme frigiditate coagulant. Semina enim nō efficiunt pepaſa niſi per frigiditatē humidū vaporabiliter in eis reſperſum adunet ⁊ cōprimat in terreū ⁊ calidum ſolis: qḋ in fructibus vt dicit Galenus quaſi naturale eſt per frigidum expellatur ⁊ ſuperfluū humidū per reſudationē educat ſecū: ⁊ ita tam gūme ꝙ ſemina vltimo cōplenē per frigus: ſunt nihilominus terrea vitrū ſales ⁊ lapidū genera multa: que nō ſunt perſpicua ⁊ hec ſunt oīa illa que neq; ſunt frigida a prima gñatione: neq; liquant a calido: probauimus enim in ſequenti caplo infra: ꝙ ſola aquea a prima gñatione frigida ſunt: ſed terrea ⁊ cōmunia terre ⁊ aque ⁊ aeris a primis generātibus ſunt calida. Eadem aūt doctrina que dicta eſt cognoſcimus etiā materialē naturā eoꝝ que cōmuniter ſunt terre ⁊ aque ⁊ aeris ſicut eſt ſanguis ⁊ ſperma: ſ; enim in libro de aīalibus dicatur ꝙ ſperma eſt aqueū ⁊ quādo euaporat ſpiritus infra viſcoſitatē eius cōtentus: ꝙ tūc amittit albedinē ⁊ defluit vt aqua: tamē cōmunis materia eſt ex ꝓma cōpoſitione ſua: opꝫ enim ꝙ ſit terreū q̄ꝛ eſt glanduloſum ⁊ nobilior materia mēbroꝝ: cū autē oporteat ipſū eſſe receptibile figurarum a virtute formatiua que eſt in ipſo: opꝫ ꝙ ſit aqueū q̄ꝛ aqua bene ſigillatur ⁊ imprimit figuris: cū autē habeat calorē ⁊ virtutē formatiuā: opꝫ ꝙ habeat multū ſpūm qui vehiculum ⁊ ſubm eſt virtutis illius que format qui ſpiritus aereus eſt: ⁊ intra viſcoſitatē eius cōtinet ne cito euaporet ꝓpter quē ſpūm eſt multarū ampullarū ⁊ ſpumoſum: ⁊ qḋ in libro de aialibus dicitur eſt intelligendū de mā que magis abundat in ipſo. Sāguis etiā ex ſe generatus eſt ſpiritus ⁊ cōſtat per terreſtre ⁊ fluit ad mēbra per aqueū: ⁊ ideo etiā quādo parū conſtat ſanguis vias accipit per poros qui ſunt in ipſo: ille vō ſanguis qui h; vias poroꝝ multas magis eſt terreus ꝙ alius: ⁊ q̄ꝛ multū h; humidum ſanguis ꝓpter hoc coagulatur infrigidatione: q̄ꝛ vō etiā multū terre habet ideo humido aqueo liqueſcit. Siqua aūt nō habēt vias pororum in ſanguine illoꝝ ſanguis aqueus eſt multū ſicut ſanioſi ſanguines in quibus multū eſt flegma aqueū ſubtile indigeſtū: ꝓpter qḋ etiā talis ſanguis nō coagulatur calido nec etiā modico frigido niſi cōgelatione forti: ſed hoc nō vocamus coagulationē: ſed potius illā que ſit terreſtri cōſtante quādo educit hūidū. Sperma aūt ꝑ frigidū qḋ glanduloſum eſt coagulat infrigidatione dum frigus expellit calidū: ⁊ calidū educit ſecum humidū qḋ fuit in ipſo abundans: ⁊ tunc cōſtat ⁊ inſpiſſatur: p; ergo ex omnib⁹ dictis ꝙ quecūq; coagulatoꝝ vel humidoꝝ fuerūt calida vel frigida oportet ex ſupradictis paſſionib⁹ perſequi naturas eorum.

Propter qd multū aial pilis nutritur.

C Cap. 6m. Q; oīa terrea vel aquea inquātū hmōi ſunt frigida niſi alienum habeāt calorem: ⁊ ideo frigiditas īter paſſiuas virtutes quo ad hoc eſt computanda.

Tex. cō. 31.

Sciendum aūt eſt ex predictis ꝙ quecūq; omiomeroꝝ ſunt magis aquea ad plurimū ſunt frigida niſi forte alienū habeāt calorē ſicut alienū habēt calorē liſciuia vrina ⁊ vinū ſicut īfra oſtēdemus. Oīa aūt que in mā ſunt terrea ſm plurimū ſunt calida eo ꝙ nō gñant niſi calido terminātē ſic eſt calx ⁊ cinis: differūt tñ hec duo: q̄ꝛ calx nō adeo peruſtus eſt vt cinis: neq; calx relinquit de mā habētē multū aeris: quēadmodū cinis ꝓp qḋ cinis poros h; rectos amplos ⁊ patulos ⁊ ſubtiliū partiū valde ⁊ ideo ēt humido aduenīente nō cōmiſcet q̄ꝛ humidū effluit extra poros eius: ſ; calx cōtinuat in cemēto q̄ꝛ poros h; ſtrictos ⁊ tortos: ⁊ retinet in eis humidū ex quo ſit cōmixtio ⁊ ꝯtinuatio. Quia aūt frigidum inuenitur eēntialiter in vtroq; materiali omiomeroꝝ: ſcilicet in terreo ⁊ aqueo: ideo opꝫ nos ex hoc ſumere ꝙ frigiditas eſt māalis qualitas quedā quēadmodū ⁊ humidū ⁊ aridū ſunt materialia. Dico aūt frigiditatē eſſe materiā quidē non ex qua ſit res: ſed diſpoſitionē materialem: ſicut enim in p̄habitis oſtendimus frigus nō coagulat neq; impinguat niſi coadunādo partes mãe: ⁊ nō inducēdo formam ſubſtantialē ⁊ ideo ponit inter māalia quo ad hoc ſicut humidum ⁊ aridū que ſunt māalia ⁊ paſſiua. De numero eniꝫ māliū ⁊ paſſiuoꝝ maxime ſunt terra ⁊ aqua: ambo aūt iſta corpora ſunt terminata frigiditate: ex quo ēt vlteri⁹ liquet q̄ꝛ cuncta omiomera que ſimplr in mā ſunt plus vel terrea vel aquea ſunt ꝑ nām mãe frigida niſi alienā ꝙ a mā habeant a caliditate ſicut feruēs aqua eēntialiter eſt frigida ⁊ actu calida. Simplr calida eſt aqua colata ꝑ cinerē: q̄ꝛ illa h; calorē qui effectus eſt in ipſa ꝑ cinerē. In cinere eniꝫ ſicut in oībus alijs ignitis in qbus diu operatus eſt ignis vel calor eſt caliditas ſ; plus ⁊ minus ſm diuerſitatē operationis caloris in eis: ꝓp qḋ ēt ſicut ſupra determinauimus aīalia gñant in putrefactis: q̄ꝛ calidū nāle euaporās eſt ibi qḋ facit cōſtare humidū qḋ exhalat in corp⁹ aīalis: opꝫ eniꝫ ꝙ ī oībus putrefactis ſit calor alienus corrūpens calorē nālē ⁊ ꝓpriū: ſicut ſupra diximus: hñt aūt calorē nō eēntialē mãe quecūq; ſunt cōia terre ⁊ aque. hoc eniꝫ opꝫ cōſtare ⁊ inſpiſſari plurima caliditate in generatione ſua que eleuauit ea educendo humidum de terreſtri: ⁊ ſ; illa caliditas aliena ſit materia eoꝝ: tamen eſt naturalis generatio: eo ꝙ ipſa eſt impreſſio generātis in generato. Quedam autem talium nō de facili putreſcūt: quēadmodum ea que ſyntagmiā habent forte hoc eſt compoſitionem duram valde: q̄ꝛ in illis calidum propter clauſuram pororum non expirat: ⁊ ideo humidum etiam manet intus: propter qḋ calidum eorum naturale non de facili eſt infrangibile ⁊ humidū eoꝝ difficiliter eſt ſiccabile: ⁊ ideo a putrefactione conſeruantur: ⁊ hec eſt cauſa ꝙ oſſa diutius manēt imputrefacta ꝙ caro ⁊ precipue in aere frigido conſeruata. Rubeſcunt tamen oſſa antiqua: eo ꝙ calidum eorum niti-

tur ad superficiem ⁊ ibi colorat ⁊ inflat humidum attractuȝ qd̃ dispergitur in superficie ⁊ colorat eam: eo ꝙ propter soliditatem ossis exire non potest: ⁊ ꝗa ossa duriora sunt diutius conseruantur sicut ebur ⁊ dentes cetorum. Que autem molliora sunt citius putrescunt sicut spondiles dorsi. Quedã etiam humida cito putrescibilia naturaliter sunt calida per calorem alienũ sue materie: sicut sanguis ⁊ sperma ⁊ medulla ⁊ poros: qꝛ in putrefactione etiam diu operatus est calor: opus etiaȝ sanguinis caro est: ⁊ similiter opus spermatis est indiuiduum generatum quorum vtrunqȝ est calidum a generãte sed ista non sunt humida: ⁊ ideo puto ꝙ Arist. exemplum dedit de putrefactione: qꝛ hoc est humidum: ⁊ per naturam materie frigidum: calidum tamen calore caloris maturantis ipsum de similibus autem simile est iudicium. Si tamen aliqd̃ putrefactum omnino esset egressum de natura ⁊ expirasset ab ipso totum calidũ naturale ⁊ generans ipm illud nullo modo esset calidum: qꝛ in illo non esset aliquid relictuȝ nisi materia ex qua fuit: que semper est terra vel aqua vel vtrunqȝ: ⁊ illa essentialiter nõ sunt nisi frigida: ⁊ ideo taliter egressa de natura sunt frigida. Sunt tamen diuersi philosophi indicantes diuersimode de talibus: quoniã quidaȝ dicunt ea calida: ⁊ quidam frigida quoꝝ vtriqȝ perspiciunt ea sm̃ diuersa. Qui enim dicunt putrefacta egressa de natura esse calida perspiciunt: ꝙ duplex calor diu egit in ipsis: scilicet alienus extra ⁊ proprius egrediens deintus ⁊ educens humidum ⁊ dissoluens continuum. Qui autem dicunt ipsa esse frigida perspiciunt materiam eorum: ꝙ essentialiter est frigida ⁊ non habet calidum alienum a generatione: qꝛ hoc est egressum. est autẽ veritas ⁊ determinata de hoc ꝙ quãdo in natura sunt: tunc sunt calida: qꝛ nihil determinat naturalia ⁊ agit operationes eorum nisi calidum terminans ea proportionaliter humido naturaliter sicut in ꝑncipio huius libri ostendimus. Quando autem omnino a natura separata sunt: tunc sunt frigida per essentialem materie frigiditatem: ⁊ sunt sm̃ quid calida: scilicet inquantum impressio caloris est in eis sicut in cinere qui fit ex lignis adustis: omnia igitur ista in calido ⁊ frigido se habent sicut iam determinatum est: est tamen adhuc in istis magna diuersitas: quoniã lȝ omnia quorum materia est terra vel aqua per essentiaȝ illius materie sint frigida tamen frigidiora sunt per naturaȝ materie quorum materia est aqua: q̃ȝ quoꝝ materia est terra: ⁊ hoc contingit propter hoc ꝙ calido ignis plus contrariatur aqua q̃ȝ terra: vnde in quibus materia est terrea vel aerea propter symbolum quem habet cum igne sint calidiora: terrea tamen per accidens possunt esse frigidissima ⁊ calidissima aliena caliditate ⁊ aliena frigiditate. Illa eniȝ que magis sunt solida: ⁊ durius coagulata ista recipiunt alienaȝ frigiditatem vel alienam caliditateȝ in multis partibus sue spissitudinis: ⁊ fortiter tenent ⁊ difficulter alterantur: ⁊ ideo talia aliquando maxime infrigidant quando sunt frigida: ⁊ aliquando maxime vrunt quando calida sunt aliena caliditate sicut aqua calidior est q̃ȝ fumus ⁊ lapis ignitus magis vrit q̃ȝ aqua feruens.

¶ Cap. 7m. In quo docetur qualiter consideranda sunt naturalia que sequuntur hanc sententiam.

Tex. c. 54.

Quoniam vero de istis iam quantum ad presens negocium satis determinatum est. Relinquitur ꝙ deinceps in particularibus scientijs naturalium tractemus singula eoruȝ que sunt ex istis subiectis que in cõmuni diximus quid vȝ caro sit ⁊ quid os ⁊ quid lapis: ⁊ similr̃ de alijs omiomeris: habemus enim iam per istam scientiam in cõmuni ea ex quibus cõponuntur dissimilia: que anomiomera grece vocitatur: ⁊ habemus cuius generis subiecti ⁊ materie est vnũquodqȝ per generationem suam. Constat ex prehabitis ꝙ omiomera omnia cõponuntur ex elemẽtis materialiter. Ex omiomeris autẽ vlterius componuntur cuncta nature opera: siue sint partes organice siue sint etiam tota a natura producta: vt homo ⁊ asinus ⁊ planta ⁊ beryllus ⁊ hec vniuersa taȝ anomiomera q̃ȝ omiomera: sunt ex his que dicta sunt tanq̃ȝ ex materia: sed nõ sufficit scire materiã solaȝ ad cognoscendam naturã eoꝝ: sed opȝ scire substantiam ipsoꝝ: ⁊ hoc est cognoscere causam que vere causa est dans eis esse ⁊ rationẽ: que est causa formalis que quidem in prehabitis forma est finis: finis enim est intentionis generãtis ⁊ forma est dans esse ⁊ rõnem materie ⁊ cõposito sicut in prehabitis est determinatum. Illam ergo prout singuloꝝ esse constituit in posterioribus libris post hanc scientiam opȝ nos cõsiderare ad sciendam naturã eorum in particulari. Si enim nos sm̃ formam cõsideramus res naturales semper prius formaliter est in posteriori: qꝛ in ipso formã accipit ⁊ esse: vnde elementum inquãtum cõpositũ est accipit esse ⁊ rationẽ mixti: ⁊ mixtum accipit formaȝ ⁊ esse carnis vel alicuius mixti per naturã: caro autem refertur ad formam manus vel capitis ⁊ caput ad formam ⁊ rõnem forme totius: que est anima rationalis in hoīe: qꝛ forma totius cõpositi naturalis per modum proportionalem informat ⁊ terminat oẽs partes dissimiles ⁊ similes. E cõuerso autẽ est si res naturales comparantur ad potentiã: tunc enim posteriora sunt in prioribus: qꝛ totum indiuiduum potentialiter est in dissimilibus partibus eius: ⁊ dissimilia habẽt per potentiã materialem similia: ⁊ dissimilia sunt in mixto omiomero in cõmuni accepto: qd̃ abstrahit a carne ⁊ osse ⁊ oībus speciales formas habentibus omiomeris: ⁊ hoc est mixtum qd̃ subijcitur coagulationi ⁊ liquefactioni ⁊ duritiei ⁊ mollitiei: ⁊ ceteris passionibus hic determinatis. Mixtum autẽ istud potentialiter est in elementis: posteriora ergo sunt magis particulata per formas speciales: ⁊ hec sunt vel organica tota vel organice partes: iste enim sicut iam probauimus magis distant a materia: vnde ⁊ in organicis magis q̃ȝ in alijs manifestatur causa propter quid que est forma ⁊ finis: cuius signũ est quoniam si separentur ista a formis specificatis retenta tamẽ figura magis in eis apparet equiuoce cõuenire eis nomen q̃ȝ in alijs: homo enim mortuus cũ non habeat nisi figuram hominis: ⁊ non actum forme ipsius equiuoce dicitur vt apparet satis omnibus. Similiter pars hoīs organica sicut manus vel pes vel lingua: si non habeant actum organici abscisi vel defuncti equiuoce dicitur: ⁊ hoc etiaȝ satis claret: sicut enim in artificialibus est: ꝙ nauis lapidea nullo modo possibilis est ad actum nauis constat omnibus ꝙ non est nauis nisi equiuoce: cũ nauis diffinitio sit ad actum nauigationis ita est de organicis partibus ⁊ totis physicoꝝ corporum: cum enim diffiniantur per formam que principiũ est operum in ipsis: ⁊ carent opere illo constat ꝙ non habẽt nomẽ cõmune nisi equiuoce: propter similitudinem enim figure tunc organica videntur esse ⁊ nõ sunt: hec autẽ equiuocatio minus apparet in partibus de membris similibus sicut in carne ⁊ in osse: qꝛ caro ⁊ os defuncti magis videntur habere rõnẽ carnis ⁊ ossis q̃ȝ manus defuncti videtur habere rõnẽ manus. Si autẽ alique partes aīalis adhuc viciniores sunt materie: adhuc in illis minus apparet equiuocatio sicut in humoribus: tñ in humoribus etiaȝ est equiuocatio inter humorem mortui ⁊ humorẽ viui: qꝛ humor viui actum facit humoris in corpore per virtutẽ humoris quem non facit humor mortui propter hoc ꝙ a virtute ista destitutus est. Adhuc autem in elementis ex quorum cõmixtione generantur humores ⁊ omiomera alterius ratione sunt in mixto qd̃ habet formam ⁊ esse ⁊ priuantur illa ratione in corruptis: ⁊ ideo aqua ⁊ ignis prout sunt essentiales partes omiomeri habẽtis esse per formam terminatur sub forma mixti: sicut materia que facta est in actu per esse qd̃ dat ei forma: ⁊ qñ sunt relique omiomeri resoluti carent rõne illa: tamen in eis equiuocatio inter oẽs partes minus apparet. Est autẽ hic aduertẽdum ꝙ ignis ⁊ aqua ⁊ cetera simplicia dupliciter cõsiderantur ⁊ duplex habent esse. s. vt substantie simpliciter ⁊ vt elemẽta: vt substantie simplices quidem verius habent esse extra cõpositum q̃ȝ in ipso: ⁊ habent operationes suas per intentiones suoꝝ contrarioꝝ: vt elementa autem accepta materialiter accipiuntur: ⁊ materia hȝ esse forme ⁊ rõnem accipit ex analogia ⁊ resolutione ad formam: ⁊ si diffinitionẽ ⁊ nomen elementi habent intra ⁊ extra equiuocantur ad illam: est enim elemẽtum qd̃ in compositione est primum: ⁊ in resolutione vltimũ: ⁊ qd̃ est sm̃ formam non resoluitur in formã aliam sicut in libro celi ⁊ mundi est determinatũ: ignis ergo ⁊ aqua ⁊ cetera elementa essentialiter cõponentia omiomerum rationem ⁊ nomen habent quãdo sunt sub forma ⁊ equiuocantur ad illã quando omiomera sunt resoluta in ea: sed minus apparet in eis equiuocatio q̃ȝ in alijs: qꝛ id pro quo sit res qd̃ est cã finalis

Nõ pp mẽbra similia magis videntur tamen nomẽ ⁊ rõnẽ in mortuis q̃ȝ membra organica.

Elementa duplex habẽt esse. Z.

⁊ eſſentialis operatio rei cuius principiũ eſt forma minime
manifeſtum eſt in eis: que viciniora ſunt materie prime: vñ
de ſi ſumatur vltimũ in quo eſt: ſicut reſolutio ĩ quo plurimũ
eſt de nã mãe illud nihil videt̃ habere p̃ter mãm: ⁊ ideo non
equocari poteſt quãdo eſt ſub forma: ⁊ quãdo eſt ſub forma
omiomeri ⁊ anomiomeri. Si võ ſumatur vltimũ ad qđ de-
uenitur per cõpoſitionem qđ eſt particulare conſtitutum in
natura per generationem illud noie ſuo non videtur manife-
ſtare niſi cauſam formalem: ſm q̃ eſt finis generantis ſicut
hic homo vel hec planta vel hic lapis: omnia võ media iter
primam materiã que eſt vltima in via reſolutionis ⁊ vltimo
inuentum a natura cõpoſitũ particulare proportionaliter ſe
habent in hoc qđ eſt particulare nomen ⁊ rationẽ forme ⁊ to
tius vel partis eius: quoniã quodlibet intermediorũ abſq;
dubio eſt propter quid ⁊ participat finem ⁊ rationem que ſu
mitur a fine que eſt forma: ſm q̃ refertur ad illud vt lõgius
vel propinquius ſe habens ad finem: ſicut in vltima longitu
dinis diſtantia ſe habet aqua ⁊ ignis ⁊ cetera ſimplicia ve-
nientia eſſentialiter admixta: ⁊ poſt hec humores ⁊ poſt hec
omiomera ſicut caro ⁊ neruus ⁊ os ⁊ ſimilia: ⁊ viciniſſime ſe
habent anomiomera ſicut vultus manus ⁊ ſimilia: oĩa enim
ſiue remote diſtantie ſiue propinque determinantur ⁊ diffi-
niantur opere ad qđ operantur. Singulum enim eoꝝ hꝫ no
men ⁊ rõnem: ex hoc q̃ determinatur ad illud vicine vel re-
mote ſicut oculus dicitur oculus: ⁊ hꝫ rõnem oculi ſi videt:
qui autem nõ poteſt videre turpe quãdo dꝫ videre non dici-
tur oculus niſi equiuoce ſicut mortuus oculus: vel ſculptus
ex lapide. Eſt autem in naturalibus organis ſicut in inſtru-
mentis artificialibus: ſerra eniꝫ lignea eo q̃ nõ perficit actũ
ferree ſerre nõ dicitur ſerra: ſed potius eſt ſerre imago que-
dam ⁊ ſimilitudo: ⁊ ideo participat equiuoce nomẽ ſerre: q̃
ferrea dicitur ſerra ab actu ſerrandi: ſed lignea non ad hoc
dicitur ſerra: ſed ad hoc q̃ ſerre ſimilis eſt: per omnẽ autem
eundem modum eſt in naturalibus: q̃ quedam dicitur ca-
ro que mediat in tactu ⁊ ſentit excellentias tangibiliũ: alia
autẽ non ad hoc dicitur caro: ſed q̃ tali ſimilis eſt in colore
⁊ figura: tñ opus ad qđ aſſimilatur caro minus eſt manifeſtũ
q̃ lingue: de qua bene ſcitur q̃ eſt ad diſcretionẽ ſaporum ⁊
propter interpretationem: ſimiliter ignis ⁊ aqua ſm q̃ ſunt
prima in cõpoſitione ad actum diffiniuntur ⁊ ratione ꝓpor-
tionis ſunt in mixto: ⁊ per multa media referuntur ad opus
eſſentiale cõpoſiti: ſed tamen minus. Adhuc manifeſtum eſt
hoc opus in ſimplicibus primis cõponentibus q̃ in carne ⁊
alijs que mixta ſunt omiomera: ſicut diximus iſtas habitu-
dines eſſe in animalibus: ita ſunt in plantis ⁊ etiam in his
que nõ ſunt animata ſicut ſunt mineralia ſicut eſt es ⁊ ferrũ
⁊ argentum: vniuerſa quippe hec determinãtur ⁊ diffiniũtur
ſine qui cognoſcitur per opus eẽntiale ipſoꝝ: quo opere nul-
la natura deſtituitur quando eſt in vigore forme ſpecifice: ⁊
ideo quãdiu efficere ⁊ pati poſſunt eſſentialia ſibi ſic habẽt
nomen ⁊ rationẽ ſpeciei in quo ſunt ſicut diximus de neruo
⁊ carne: ⁊ quãdo hec non poſſunt efficere ⁊ pati non conuenit
eis nomẽ forme niſi equiuoce: forme tamẽ iſte que dant eſſe
⁊ rationeꝫ ſubiectis minus ſunt manifeſte in vegetabilibus
q̃ in animalibus: ⁊ adhuc minus manifeſte ſunt in minera-
libus q̃ in vegetabilibus: ⁊ ideo nõ facile eſt perſpicere quã
do mineralia ſint habẽtia formas ſuas ſpecificas: ⁊ quando
non. Non facile enim eſt ſcire quãdo ſit verus lapis vel veꝝ
metallum niſi per corruptionẽ deuenerit ad valde imbecil-
le: ita q̃ ſola figura ſit relicta ⁊ nihil de virtute que conſequi
tur eſſentiam: ⁊ huius ſimile eſt in corporibus mortuorũ: q̃
illi quãdo mortui ſunt recenter parum diſtare videntur a vi
uis. Quãdo auteꝫ diu in ſepulchris iacuerunt tunc ſola figu-
ra eſt in eis: ⁊ ſi tanguntur decidunt ſtatim in cineres: ⁊ tunc
magna eſt diſtantia inter viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ corpora: ſimili-
ter eſt de fructibus qui quãdo primo vigorem amiſerũt non
differre videntur a fructibus pepanis: que vere habẽt fru-
ctuum rõnem: qñ autem diu iacuerunt ⁊ putrefacti ſunt ita
q̃ nõ eſt in eis niſi figura fructus tunc magis diſtant: ⁊ tunc
ſcitur q̃ fructus dicunt̃ equiuoce: ⁊ eodẽ modo eſt in coagu-
latis ex lacte: primo enim qñ mollia ſunt lac dicunt̃: poſt lon
gum autẽ tempus nõ habent lactis nomẽ niſi equiuoce. Sic
eſt etiã in vegetabilibus: ⁊ in mineralibus: mineralia enim
ſuo modo moriunt̃ ſicut aĩalia: ſed non percipitur q̃ amiſe-
runt eſſe ⁊ nõm niſi per maximã mutationẽ. Saphirus eniꝫ
mortuus qui adhuc hꝫ colorẽ ⁊ tranſparentiã ⁊ figuram Sa
phiri eſt ſicut viuus qui hꝫ opus ſaphiri: ⁊ ideo noiatur ſa-
phirus ſicut viuus: ſed poſt longiſſimã mutationẽ obſcurat̃
⁊ diſcõtinuatur ⁊ tunc ſcitur nõ eẽ ſaphirus: ſed ſimilitudo
ſaphiri: ⁊ idem dicẽdum eſt de auro viuo ⁊ mortuo: ⁊ argen
to ⁊ de alijs mineralibus ⁊c̃.

Cap. 8m. et vltimum. Q ſm formas ſpecificas conſideran
da ſunt naturalia in ſequentibus libris: ⁊ non ſm materia-
les formas qualiter in iſto libro ſunt determinate.

Tex. cõ. 54. in fine.

Igitur de oĩbus omiomeris ſicut ex prehabi-
tis pꝫ prima cõſideratio eſt qualiter calore ⁊ al-
gore ⁊ motibus caloris ⁊ algoris fuerint coagu
lata vel calido vel gelido vel ambobus. Dico
autẽ omiomera que ſepe expoſita ſunt ſicut ca-
ro ⁊ os ⁊ pili ⁊ nerui ⁊ oĩa his ſimilia. Omnia
enim hec differunt predictis differẽtijs ante habitis que ſũt
extẽſio tractus cõminutio fractio mollities ⁊ durities: ⁊ alia
talia: oĩa enim hec ſicut ab efficientibus cauſis ſiunt a calido
vel frigido vel ambobus vel a motibus qui ſunt impreſſio-
nes calidi ⁊ frigidi in materia que humidũ eſt ⁊ ſiccum: ⁊ a
motibus mixtis qui ſunt calidi ⁊ frigidi ſucceſſiue operãtiũ:
talia autẽ omnia cõſiderauimus in ſciẽtia iſtius libri que eſt
quaſi vniuerſalis reſpectu ſequentiũ cõſiderandoꝝ in alijs
libris: ⁊ q̃ forma iſtoꝝ omiomeroꝝ non eſt ſcibilis niſi ſcian
tur ea ad que referunt̃ que ſũt anomiomera: ideo eadẽ hec
omiomera que ſunt caro ⁊ os ſm formã ⁊ ſubſtantiã cõſide
randa ſunt in libris ſeq̃ntibus iſtũ: ſꝫ ſm paſſiones que in
ſunt eis gratia ſubiecti qđ eſt humidũ ⁊ ſiccum conſiderata
ſunt in hoc libro quẽ explanauimus. Anomiomera eniꝫ que
ſunt ex iſtis omiomeris cõpoſita ſicut caput manus ⁊ pes: ⁊
ſimiliter in mineralibus ⁊ vegetabilibus cõſtituta per ſpeci
ficas differentias ſicut aurũ ⁊ argentum: nulli videntur fieri
a cauſis que dicte ſunt q̃bus omiomera ſunt: q̃ calor inquã-
tum huiuſmodi nõ facit argentũ in forma argenti: neq; co-
agulando neq; liquefaciẽdo: ⁊ ſimiliter eſt de alijs in forma
ſpecifica cõſtitutis. Similiter autẽ eſt in inſtrumẽtis artiũ:
q̃ ſerra inquãtum eſt ad incidere nõ ſit ex calore fabrili: ſed
potius a forma artis que imprimit̃ in ferro: ⁊ cauſa eius effi
ciens propria eſt ars. Similiter arce cauſa non eſt dolatio
ligni: ſed forma artis inducta in ligno ⁊ cauſa eius efficiẽs
eſt ars: eodẽ modo eſt de rebus naturalibus que cauſa eoꝝ
ſm q̃ ſunt ſpecies cõſtituta eſt forma dans eis eſſe ⁊ rõnem:
⁊ cauſa efficiẽs ea eſt generans vniuocũ vel cõueniens in na
tura. Similiter autẽ eſt de effectibus cuiuſlibet alterius cau-
ſe: ſiue ſit a natura ſiue ſit ab intellectu practico ſiue aliter a
propoſito habito: ergo in hac ſciẽtia cuius generis ſubiecti
⁊ materie ſit ſingulum omiomeroꝝ ſumendũ erit poſterius
in alijs ſcientijs per ſingulum eoꝝ ſm formam quid ſit ſan-
guis ⁊ quid caro ⁊ ſperma ⁊ quid aliorum ſingulũ. Ita eniꝫ
pleniſſime ſciemus naturã eoꝝ: quando ex hac ſcientia ſcie-
mus quid ſit ſubiectũ ⁊ materia: ⁊ ex ſequẽtibus libris ſcie-
mus ꝓpter quid ſit ſm formam vnũquodq; eoꝝ: tunc enim
ſciemus materiã ⁊ cauſam que vere cauſa eſt formalis ha-
bens rõnem finis: ⁊ eius qđ eſt propter quid precipue cum
ambo iſta ſint generationis ⁊ generate rei principia: quoniã
licꝫ tria ſint principia motus. ſ. forma ⁊ materia ⁊ priuatio: nõ
tamẽ ſunt niſi duo principia entis generati. ſ. materia ⁊ for-
ma ſicut diximus in fine primi phicoꝝ. Dicendum etiã erit
cum his in ſingulis vnde principiũ motus qđ eſt cauſa effi-
ciens vniuſcuiuſq;. Tunc enim habemus oẽs cauſas ⁊ ma-
teriam ⁊ formaꝫ que ⁊ ipſa eſt finis in phicis omnibus ⁊ effi
cientem cauſam ſingulorum. Manifeſtatis ergo iſtis que hic
dicenda erant ad ſubiectum cognoſcẽdum: cõſiderãda ſunt
conſequẽter ſm ſuas formas ſpecificas omiomera: ⁊ ea que
ex his conſtant anomiomera: ⁊ ad vltimum res naturales
conſtitute per formas ſpecificas ſicut homo ⁊ plãta ⁊ huiuſ-
modi: tunc enim ſcitur totum qđ conſiderandum eſt in na-
tura: q̃ autem iſta in genere tria ſunt. ſ. mineralia vegetabi
lia ⁊ aĩalia: ideo ſequens ſcientia in tria diuiditur ⁊c̃.

Expliciunt libri quatuor metheororum Alberti Magni
excellẽtiſſimi ſacre Theologie doctoris necnõ philoſophie
principis ordinis predicatorum.

¶ Alberti Magni philosophorum maximi de Mineralibus liber primus incipit.

¶ Tractatus primus de lapidibus in cōmuni.

¶ Cap. pᵐ. De quo est intentio ⁊ que diuisio modus ⁊ dicendorum ordo.

DE cōmixtione ⁊ congulatiōe similiter ⁊ cōgelatiōe ⁊ liquefactiōe ⁊ ceteris huiꝰmōi passionibꝰ in libro metheoroꝝ iam dictū est. In quibus aūt isti effectus priꝰ apparēt apud res nature lapidū gīa sūt ⁊ metalloꝝ ⁊ ea que media sunt inter hec sicut marchasita ⁊ alumen ⁊ q̄dam alia talia. Et q: illa pma sunt inter cōposita fm naturam ex elemētis vtpote ante cōplexionata existentia q̄ animata sunt: ideo de his prime post sciam metheoroꝝ dōm occurret: parū enim videnī abundare vltra cōmixtionē simplicē elemētoꝝ. De his aūt libros Arist. nō vidimus nisi excerptos p partes. Et hec que tradidit Auic. de his in tertio caplo primo sui libri quē fecit de his nō sufficiūt. ¶ Primū ergo de lapidibꝰ ⁊ postea de metallicis ⁊ vltimo de medijs inter ea faciemus inq̄sitionē: lapiduꝫ quippe gīatio facilior est ⁊ magis mātfesta q̄ metalloꝝ. ¶ De lapidū aūt naturis plurima in genere dicēda occurrūt que in primis ponemus. Deinde vō de lapidibꝰ in spē qui magis noiati sunt disputabimus. Coartabimus aūt sermonē nostrū: eo ꝙ multorū dicēdoꝝ hic cause iam in libro metheoroꝝ determinate sūt. In gīe autē de lapidibꝰ tractātes ingremus in gīe mācharacters lapidum ⁊ propriū efficiēs eoꝝ proximū ⁊ locū gīationis. De inde modum cōmixtionis lapidū ⁊ cām diuersitatis coloris eoꝝ ⁊ alioꝝ accidētiū que inueniunī in ipsis sicut est duricies maior ⁊ minor: dolabilitas ⁊ indolabilitas: porositas ⁊ constrictio: grauitas ⁊ leuitas: ⁊ cetera hmōi. In qbus lapides nō solum spē ⁊ numero: sed ēt in gīe videnī nō paruā habere diuersitatē. ¶ Sūt aūt qdā maxime auctoritatis in phīa viri qui nō de oībus sed de qbusdā lapidū generibꝰ tractatum faciētes sufficientē se dicunt de lapidibꝰ fecisse mētionē: quales sūt Hermes euates rex arabū. Diascorides: Aarō: ⁊ Joseph: qui de lapidibꝰ tm̄ preciosis tractantes: nō de gīe lapidū tractauerūt. ¶ Minus aūt sufficientē noticiā tradidit Plinius in hystoria nālī nō sapiēter causas lapidū in cōmuni assignās neqꝫ opꝫ nos omniū hoꝝ inducere sniam eo ꝙ scientia rei nō adeo est occulta ꝙ ipsam ex plurimoꝝ erroribus nos colligere oporteat. Sufficiēter aūt satis scientur nature lapidū ⁊ cōplexiones qū propria scienī eoꝝ mā ⁊ efficiens proximū ⁊ forma ⁊ accidētia propria eoꝝ preterarā in quarto metheoroꝝ inquisitionē. ¶ Non eniꝫ hic intēdimus ostendere qualiter aliqđ istoꝝ trāsmutetī in alteꝝ: aut qualiter p antidotū medicine eius quā elixir vocāt Alchimici curantur egritudines eoꝝ: aut occulta eoꝝ manifestātur: aut ecōuerso eoꝝ mātfesta deteganī: sed potius cōmixtiōes eoꝝ ex elemētis ostēdere: ⁊ qualiter vnūqđqꝫ in ꝓpria spē constituaī. Propter qđ nō curamus ingrere vtꝝ lapidis ⁊ spūs sine anime ⁊ corporis siue substātie ⁊ accidētis de qbꝰ inquirunt Alchimici: lapideꝫ vocātes omne illud qđ nō euaporat in igne: ⁊ ideꝫ vocāt corpus ⁊ subam. Jd aūt qđ euaporat in igne sicut sulfur ⁊ argentū viuū ⁊ ex qbus diuersoꝝ colorum fiunt ea que vocanī lapides vocāt spūs ⁊ animā ⁊ accidens: alterius eni sciētie est ingrere de his que occultis valde fulcianī rōnibꝰ ⁊ instrumētis. ¶ Modū aūt quē in singulis habuimus ēt hic tenebimꝰ diuidēdo p libros aliquos ⁊ plures tractatꝰ ⁊ multa capitula totū opus. ¶ Cū aūt in multis de particularibus fiat tractatꝰ opꝫ nos prius ex signis ⁊ effectibꝰ cognoscere nās istoꝝ: ⁊ ex illis deuenire in causas eoꝝ ⁊ cōpositiones: eo ꝙ signa ⁊ effectus nobis sunt magis manifesta: in vniuersalū aūt nā de quibꝰ in oībus prehabitis libris fecimus mentionē erat ꝓcedendū ecōuerso: a cā vꝫ ad effectus ⁊ ad virtutes ⁊ signa: eo ꝙ in talibꝰ cōia ⁊ cōfusa sunt magis ⁊ quo ad nos manifesta sicut in primo phīcoꝝ est determinatuꝫ. ¶ Ordinē vō huius libri ad sequētes de nā libros satis ostēdimus in fine nostri libri metheoroꝝ vbi diximus de quibus prius ⁊ de qbꝰ posteriꝰ erit dōm. ¶ Cū aūt lapidū ⁊ metalloꝝ genera sint omiomera plus q̄ plante in quibus inuenitur diuersitas partium que sunt radix ⁊ foliuꝫ ⁊ flos ⁊ fructus: omiomera autem sunt per naturam ante onomiomera: iō prius erit tractandū de lapidibus ⁊ ceteris mineralibus q̄ de corporibus animatis.

Nꝰ prꝰ ordo doctrie scie de mineralibus tradi dicit q̄ scia de aīa.

¶ Cap. 2ᵐ. De materia lapidum.

INcipientes igiī tractare de lapiduꝫ nā generē dicimus oīs lapis māmm esse aut spēm cuiusdaꝫ terre aut spēm quādā aque. Uincit eniꝫ in lapidibus alteꝝ istoꝝ elemētoꝝ ⁊ in his etiaꝫ in qbꝰ quedā spēs aque dominari videnī: est ēt aliqđ terre simul dominās. Huius autē signū est fere omniū lapidū gīa mergi sub aqua que abūdare in terre mā diximus in sciencia celi ⁊ mundi. Si enim eēnt dominantia in eis supiora elemēta ꝓculdubio natarēt super aquā: nunc aūt nullum genus lapidū natat nisi sit spōgiosuꝫ vel adustuꝫ ⁊ p adustionē spōgiosum ⁊ porosuꝫ factū sicut pumex ⁊ lapis quē euomunt therme vel ignis Uulcani qui ēt si in puluerē redigaī puluis ipse sub aqua mergiī. ¶ Adhuc aūt si in lapidibus pspicuis cū aqua nō eēt terrestre terminatiuū humidi admixtū nō mergerētur sub aqua sicut crystallus ⁊ beryllus sicut nō mergiī glacies ⁊ cetera in quibꝰ pura vel superabundās est aqua. Adhuc aūt lapides oēs qui generanī in renibꝰ ⁊ vesicis animaliū generanī ex viscosa grossa ⁊ terrestri humiditate. ¶ Oportet igiī ꝙ talis sit mā lapidū. Specialiter aūt loquētes de his lapidibꝰ in quibꝰ mā est terra facile patere pōt ꝙ in his nō solum terra est mā: illa eniꝫ non cōtinuaretī ad soliditatē lapidis. ¶ Dicimus eniꝫ ꝙ cā cōtinuationis ⁊ cōmixtionis est humidū: hoc enim sua subtilitate aliā partē terre facit fluere ad aliam ⁊ hec est cā bone permixtionis partiū mæ. Si aūt vtiqꝫ ⁊ hoc humidū nō bene vbiqꝫ ptibꝰ terrestribꝰ infusuꝫ nec eēt retētiuū ⁊ in coagulatione lapidis euaporaret ⁊ sic remāseret puluis terre nō continuus ⁊ pp hoc opꝫ ꝙ sit viscosuꝫ ⁊ glutinosuꝫ: ita ꝙ ptes eiꝰ cū terrestribꝰ cōiaceant sicut hami catenaꝝ. Et sic siccū terrestre retinet hūidū ⁊ hūidū aqueū existens itra siccū facit cōtinuationem. Et hoc testaī Auic. cū dicit ꝙ terra pura lapis nō fit q: ꝯtinuationē terra nō facit sua siccitate: sed potiꝰ cōminutionem. Uincēs eni in ea siccitas nō pmittit fieri ꝯglutinationē. ¶ Rōnē dicit idē phs ꝙ aliquotiēs desiccaī lutuꝫ ⁊ fit mediū iter lapidē ⁊ lutū ⁊ deinde in spatio tpis fit lapis. Dicit iteꝝ ꝙ lutuꝫ aptius ad hoc ꝙ trāsmutetī in lapidē est vnctuosuꝫ: qđ eni tale nō est cōminutiuū siue cōminutibile in puluerē est pp facilē hūiditatis separabilitatē ab eodē. Signū aūt huiꝰ est ꝙ in lapidibꝰ ipsis frequēter remanēt vene terre ⁊ est terra dura sicca que cū cōprimiī vel ꝯtunditī fit puluis. Cuius cā alia nō est nisi q: hūiditas eiꝰ nō satis vnctuosa ⁊ viscosa euaporauit ab ea in lapidis coagulatiōe: ⁊ iō remāsit terra dura cōminuibilis pp virtutē coagulationis lapidis circūstātis. Est aūt ⁊ aliud huiꝰ signū q: cū lapides nō ꝯtinui gīanī sed p modū asserū ita ꝙ vnus gīatur sup aliū nō ꝯtinue vnieī iterposita talis terra cōminuitionē patiēs i cōpressione vel cōcussione. Et est dura cuius causa est quaꝫ supra diximus. Qđ autem humiditas viscosa ⁊ vnctuosa sit que est continuatiua materie lapidis significatur ex hoc ꝙ animalia que testudines vocantur frequentissime cum suis conchis generantur in lapidibus: ⁊ hoc frequentissimuꝫ est in lapidibus qui inueniantur paruis quibus plurima foramina sunt habentia figuras concharum testudinum quas quidam lunares appellant. Causa enim huius est humiditas que ad locum illum euaporauit ⁊ a circunstante terrena in se conuoluta est ⁊ exterius primum constans intra se circūacta intra se spiritum vitalem accepit sicut diximus in 4ᵒ metheororum. Hec igitur in cōmuni est materia lapidū eorum qui non perspicui nec similares sunt. Diuersificanī aūt in diuersis sicut in sequentibus apparebit.

Pulvis pumicis descēdit in aq̄ lꝫ lapis ipse sfracturus permaneat.

Qđ lutū ē mag apcū vt ad lapidē conuertatur.

Quare in lapidibꝰ inueniunī plurima foramina ad similitudineꝫ cōchaꝝ.

¶ Cap. 3ᵐ. De perspicuitate lapidum fm magis ⁊ minus.

Lapidum qui perſpicui ſunt ſm̄ plus ⁊ minus ſi cut ſunt illi qui gēme vocant̄ vt in cōi dici pōt: eſt aqua nō pura mā cōis. Illi eni lapides ſunt quedā vitra per nature opus ꝓducta: pp̄ qd̄ ⁊ ſubtiliores in cōmixtione ⁊ clarioris ſunt pſpi cuitatis ꝗ̄ vitra artis: qa ars lꝫ imitet̄ naturā tamen ad plenū opus nature attingere nō pōt. Signū autē eius qd̄ diximus eſt ꝙ vꝫ aq̄ paſſa a ſicco calido vel frigido vt ſit mā cōis iſtoꝝ lapidum eſt ꝙ vitra ſiūt ab huiuſmodi humiditate que a cineribꝰ diuerſis ſiue plūbi ſiue ſilicis ſi ue ferri ſiue alicuius alterius per ignē fortiſſimū eliquatur. Hec autē humiditas ꝙ ſit aqua ex hoc oſtendit̄ ꝙ frigido coagulat̄ ⁊ ſicco calido vehemēti diſſoluta liquat̄. ¶ Qd̄ au tē paſſa ſit a ſicco terreo aduſto: ꝓbatur ex eo ꝙ non lique tur niſi ex cinere per aſſationē vehementiſſimā: quēadmo dū diximus ⁊ in arte vitraria que alchimie ſubalternatur oſtēditur viſibiliter: vapor eni ſubtilior in terra vel in lapi de a circūſtātē aliquando cōtinet̄ ⁊ in ſeipſo circūuolutꝰ ma deſcit ſicut fit in olla cooperta calida in qua eſt aliqd aque. Et cū ſic ſit humor paſſus vehemēter a ſicco ⁊ in eo vis ſic ci ⁊ conſtans coagulatur in lapidē. Sed hic de mō lapidū generationis nō eſt dicendum: ſed potius de lapidum ma teria in cōmuni. Utrū autē fiat frigido vel calido coagula tio ipſorū poſterius oſtēdetur. ¶ Qd̄ autē aqua ſit huiuſmo di lapidis materia oſtendit̄ etiā qa in quibuſdam locis in quibus eſt virtus fortis lapidum generatiua aqua deſcen dens per pluuiā guttatim vel aliter fuſam cōcreſcit in lapi dē: patitur eni p̄mo deſcendens a ſicco a terreſtri ex natura ⁊ operatiōe loci ⁊ ſic efficitur lapidis materia ꝓpria. Oſten dit̄ autē ⁊ hoc ex multitudine perſpicui qd̄ eſt in talibꝰ lapi dibus. Cū eniꝫ perſpicuū aeris ⁊ ignis nō ſint incorrupti bilia opꝫ neceſſario ꝙ ſit illa perſpicuitas ex pſpicuo aque: erit igitur ꝓpria ipſoꝝ materia de natura aque. Qd̄ autem quidā antiquoꝝ lapidum mām oſtendentes dicunt ꝙ deſcē dit ex aqua currente qd̄ daꝫ qd̄ in fundo reſidet ⁊ hoc ſit la pis non approbo eo ꝙ hoc qd̄ ab aqua deſcendit terreſtris eſt ſubſtātia: ⁊ ideo frequēter illi lapides qui ex hoc generā tur: non aquā paſſaꝫ a virtute terreſtri recipiunt pro mate ria ſed potius terrā que paſſa eſt a virtutibꝰ aque. Cuiꝰ ſi gnum eſt ꝙ lapides tales vt frequēter nō perſpicui ſunt: ſꝫ terminati ⁊ valde dicunt̄ nō dolabiles ſed cōminuibiles po tius qui ⁊ ſilices a vulgo vocant̄. ¶ Teſtant̄ autē maxime his que dicta ſunt cryſtallus ⁊ beryllus qui aque glatiei di no qn̄ aſi formā acceperūt de qbus dixit Ariſt. ꝙ ſiunt ex aq̄ remoto vniuerſalr̄ calido. Sicut aūt lapidū de quibus in p̄ cedenti capitulo mētionē fecimus: diximus mām eſſe terrā non ſimplicē ſed paſſam ab humido vnctuoſo viſcoſo: ita ⁊ nūc de iſtis opꝫ intelligi ꝙ humidū ſimplex aqueū nō poteſt eſſe materia lapidū perſpicuoꝝ: qa ſicut alibi oſtēdimus ta le humidū nec conſtat per elixationē nec coagulat̄ per cali dū ſiccū: nec congelat̄ per frigidum qdcūqꝫ ꝓpter qd̄ neceſ ſario opꝫ ꝙ ipſum ſit ſubtiliſſimo terreo parū permixtū et inſuper a ſicco terreo ſit fortiſſime paſſum ita ꝙ virtus eius iam quaſi obtineat oēs partes talis humidi: nec tamen ad huc trāſmutauerit ſubām talis humidi in terraꝫ. In omni enim trāſmutatiōe elementoꝝ talis paſſio p̄cedit trāſmuta tionem ſubſtātie qd̄ virtus elemēti tranſmutātis in toto ob tinet ⁊ partes elemēti trāſmutati figurant̄ in ipſo aū trāſmu tationē ſubſtantie: ⁊ ſi cōmiſceant̄ ſic in aliqd̄ elemētatū ha bebit illud elemētatū mām vnius elemēti ⁊ alterius elemē ti virtutes: ⁊ hoc ſūmum ingeniū alchimicoꝝ docet Her mes in ſecreto ſecretiſſimoꝝ ſuoꝝ per verba metaphorica dicēs lapis ſuauiter cum magno ingenio aſcēdit a terra in celum iterūqꝫ deſcendit a celo in terrā nutrix eius terra eſt: ⁊ portauit eum in vētre vētus ſuo. ¶ Opera eni alchimie i tendens docere dicit aſcēdere in celum: quando per aſſatio nem ⁊ calcinationem eius ꝓprietates induit ignis. Alchi mici enim vocāt calcinationē eius aduſtione ⁊ aſſatiōe ma teriaꝫ in puluerem reducētem: que materia iteꝝ deſcendit a celo in terrā quando induit terre virtutes per inhumatio nem: tūc eni per inhumationē reuiuificatur ⁊ fouet̄ qd̄ p̄us per calcinationē fuerat mortificatū. Qd̄ aūt dicit ꝙ portat ventus in ventre ſuo: oſtēdit leuigationē materie ad aeris virtutes: ⁊ ꝓpter hoc dicit vētū in ventre ſuo portare mām

Nō interpretatione obſcuriſſimoꝝ verboꝝ Hermetis.

quādo mā ponit̄ in alembico qd̄ eſt vas taliter factū ſicut in quo fit aqua roſata: tūc eni euaporando ſubtiliat̄ ⁊ leuigat̄ ad aeris virtutes: pp̄ hoc dicit vētum in vētre ſuo portare māꝫ: diſtillat aūt vltra ab ore alembici exiens aque vel olei liquor cum oībus virtutibus elementoꝝ. Et hoc qdem ope ratur ars cū labore ⁊ erroribus multis: natura vō ſine diffi cultate ⁊ labore. Cuius cā eſt qa virtutibus celeſtibus cer tis ⁊ efficacibꝰ mouentur virtutes in mā lapidū ⁊ metallo: ū exiſtentes quando materia operat̄: ⁊ ille virtutes ſunt itelli gentiaꝝ operatiōes que nō errant niſi per accidēs ex ineq̄li tate. ſ. materie. In arte autē nihil eſt hoꝝ ſed potius mēdi cata ſuffragia ingenij ⁊ ignis. Ex his autem oſtēditur ꝙ ſi ue terra ſiue aqua dicatur materia lapidū opꝫ ꝙ ipſa ſit paſ ſa valde a qualitatibus aliorum elementoꝝ. Hec igitur de materia lapidum in cōmuni dicta ſunt.

Nō diuerſ iter modū artis ⁊ nāe in operādo.

¶ Cap. 4m. De cauſa generatiua lapidum ſm̄ diuerſas opi niones philoſophorum.

Cauſa vō efficiens lapidum ab oibꝰ fere qui ſer monē de lapidibus fecerūt dicit̄ eē virtus mi neralis. ¶ Cū autē hec virtus cōis ſit tā in la pidibus ꝗ̄ in metallis oibus operans inſuffici enter videbit̄ eſſe aſſignata cā lapidū efficiēs: cum neqꝫ diſtinctione neqꝫ ſpecificatione certi ficatum ſit ab eis qualis ſit ea quā dicūt eē virtutē minera lem. Nec aliqd ab Auicēna inuenit̄ plus niſi ꝙ per virtutē mineralē lapides ex terra ⁊ aqua generent̄. Hermes aūt in libro quē de minerali virtute ſcribit: dicere videt̄ cām gene ratiuam lapidū eſſe virtutē quādam quā vnā dicit eē in oi bus: ſed ꝓpter diuerſitatē reꝝ generataꝝ diuerſa ſortiri vo cabula. Exēplum ponens de lumine ſolis qd̄ ſolum omniū eſt generatiuum ⁊ cū participat̄ non per vnam ſolā paſſiuo rum poteſtatē diuerſa operatur in eis. Placuit autem ſibi hanc virtutē: p̄mo qdem dare marti ſicut fonti virtutis il lius ſed tn̄ variari ſm̄ ꝓportionem applicationis luminis aliarum ſtellaꝝ ⁊ materie ſuſcipientis ipſaꝫ: ſicut diximus: ⁊ exinde diuerſa genera lapidū ⁊ metalloꝝ in diuerſis locis generari. ¶ Qd̄ dictū oīno inaturale eſt: eo ꝙ hic nō queri mus cauſas agentes ⁊ mouentes p̄mas que forte ſunt ſtelle ⁊ ſtellaꝝ virtutes ⁊ diſpōnes: hoc eniꝫ alterius ſcientie pro priū eſt: ſed querimus cauſas efficiētes ꝓximas que in ma teria exiſtētes mām tranſmutant. Si enim conueniens eēt dictum Hermetis iā ſcita cā generationis lapidū oium ge nerabilium ſciremus cām efficiētem. Scimus enim motū ⁊ virtutē celeſtium cām eſſe aliam a natura ortū ⁊ occaſum ſiderum ⁊ radios eorum. Adhuc aūt cauſe iſte ſunt equoce agentes ⁊ nihil cōionis cum mā generabilium hūtes. Nos aūt ſꝫ ꝓprietatē nūllis ſcientie cauſas querimus ſuis effecti bus ꝓprias ⁊ maxime māui ⁊ vniuoce tranſmutantem: pro pter hoc enim Empedocles ſatis poſterior Hermete cōfir mauit lapides calido vſtiuo generari aſſertionē ſumēs ex antiqua fabula de Pyrra ⁊ Deucalione dicta in qua lapi des magne matris oſſa dicunt̄. Oſſa ſm̄ Empedoclē maxi me ex Uulcani partibus cōponuntur. ¶ Sꝫ hoc falſum eſt oīno cū nos ſciamus ⁊ infra erit oſtēſum quoſdam lapides ex frigido gnari. Iam eni in libro metheoroꝝ diximus ꝙ ea quoꝝ mā eſt aq̄ p̄cipue frigido coagulant̄. ¶ Amplius autē non bene ſe hꝫ dictū Empedoclis qm̄ iā in ſcōo de aīa oſtē dimus calidum elemētū vſtiuū eē in cineres ⁊ nō conſumit ad determinatā ſpēm niſi aliq̄ moueat̄ virtute alia ⁊ ab ipſa ad ſpēm dirigat̄: ſicut calor digeſtiuus motꝰ ab aīa cōuertit hoc qd̄ trāſmutat ad ſpēꝫ carnis ⁊ nerui ⁊ oſſis ⁊ aliuꝫ par tiū aīati corporis. ¶ Democritus aūt ⁊ qdā alij elemētatū dicunt hīe aīas ⁊ ipſas eſſe cauſas gnationis lapidū pp̄ qd̄ dicit aīam eē in lapide ſicut in q̄libet alio ſemie gnāde rei ⁊ ipſam mouere calorē intrīſecū materie in lapidis gnatio ne: eo mō quo mouet̄ malleus a fabro ad ſecuris ⁊ ſerre ge nerationē. Hec aūt ſtare nō poſſe alibi oſtēdimus: aīa eniꝫ nō in ſenſibilibꝰ ſed vegetabilibꝰ p̄mū inuenit̄: nullā enim hūt lapides operationē aīe cōgruētē: cum nec alimēto neqꝫ ſenſu vtant̄: nec oīno vita ſm̄ aliquē actū vite. Dicere autē ꝓpter ſolā gnationē aīaꝫ eē in lapidibꝰ nō hn̄ ſe hꝫ: eo ꝙ ge neratio nō eſt ſm̄ gnationē aīatoꝝ vegetabiliū ⁊ aīaliuꝫ ſen ſibilium. Hec eni omnia videmus ex ſeminibꝰ ſuis ꝓferre ſue ſpēi generata: lapis aūt nihil hoꝝ facit oīno. Sꝫ nec vi

Opinio Hermetis.

Impugnatio.

Opinio Empedoclis.

Impugnatio.

2. de aīa. t. cō. 41.

Opinio Democriti.

Improbatio.

ſſ

demus oino lapides ex lapidib⁹ generari: sed videm⁹ vnū / quemq; lapidem generari ex cā aliqua que in loco sue est ge neratiōis: ppter qḋ lapis virtutem gñatiuaʒ nullā videtur oino hr̄e. ¶ Quidā autē ex his qui nostro tēpore in alchimi cis studuerūt dicere oino videnꝭ oēm lapideʒ per accñs ge/ nerari ⁊ nō esse cām ppriā aliā sue generatiōis. Dicūt eniʒ calidū igneū in quocūq; loco inuenit mām aptā assando in lapidē vertere sicut fit in lapide cocto per assationē ignis: et dicūtur isti lapides nō habere pprium aliqḋ gñatiuum sed principium māle solum. Adhuc aūt nō habere lapides for/ maʒ aliquā fm spēm: sʒ passiōes quasdā materie sicut duri/ tiem hr̄e pro forma quēadmodum in libro metheoroꝝ de/ terminatū est. Coagulatio ⁊ coagulationis effectus spēs et passiones materie sunt ⁊ nō forme subales. Persuadēt aūt ⁊ hi sniam hanc ex operationib⁹ alchimicoꝝ que oēs calido assatiuo videnꝭ fieri ⁊ gñari lapides ⁊ metalla vno tali effe/ ctiuo: eo ꝙ non opʒ effectiuū propriū hr̄e in natura in qua ni hil ad spēm subalem deducitur ppter ipsius spēi carentiam ⁊ defectum. ¶ Ḣis autēʒ intolerabilis sequitur error ꝙ vʒ omnis lapis cū omni lapide eiusdē sit speciei: sed differunt fm magis ⁊ minus in illa specie materiali. Oēs eni coagu/ lationem ⁊ effectū eiusdē duritiē pro spēbus fm hos accepe runt. Qḋ aūt hoc falsum sit diuerse diuersoꝝ lapidū virtu/ tes ostēdunt ⁊ operationes que oino lapiduʒ spēs diuersas cōsequuntur. Amplius aūt opʒ lapides in eadē specie eē cuʒ metallis que eadē gñatione coagulationē ⁊ duritiem p spe/ ciebus acceperūt. Adhuc aūt si nō esset efficiens cā lapiduʒ nisi calidū exiccatiuū: tunc omnis lapis solueretꝭ per humi/ dum frigidum sicut probauimus in quarto metheoroꝝ qḋ non vidimus contingere. Iste ergo sunt sentētie per errorē dicte ab antiquis de causa lapidum generatiua.

Opinio Alchimicoꝝ.

Improbatio.

¶ Cap. 5ᵐ. De causa effectiua lapidum fm veram sententiā ⁊ de proprio instrumento ipsius.

Nos aūt ex oībus his sniaʒ verā colligētes dici nus cām verissime gñatiuā eē virtutē minera lem lapidis formatiuā. Virtus eni mineralis quedā cōis virtus est efficiens ⁊ lapides ⁊ me/ talla ⁊ ea que sunt media iter hec. Et iḋ addi/ mus ꝙ sit lapis formatiua vt efficiatꝭ lapidi p/ pria: ⁊ qa ppria noīa huius virtutis nō habemus: ideo per alia opʒ declarare que sit illa virtus. ¶ Dicamus igitꝭ ꝙ si/ cut in semie aīalis qḋ est superfluū nutrimēti descēdit a va/ sis seminarijs vis formatiua aīalis que format ⁊ efficit ani mal ⁊ est in semine per modū illū quo artifex est in artificia to qḋ facit per artē: sic est ēt in mā aptata lapidib⁹ virtus for mās ⁊ efficiens lapides ⁊ pducēs ad formā lapidis hui⁹ vel illius. Expressius aūt hoc pōt videri in gūmis que distillāt ex arborib⁹: illas eni videmus eē humidū vehemēter passum a sicco terrestri: ⁊ iḋ coagulari a frigido que quādo manent in arbore nō distillātes vis arboris generat ea in ligna ⁊ fo/ lia ⁊ fructus: per oēm aūt eundem modum fit ꝙ cū mā sicci passi ab humido vnctuoso vel mā humidi passi aptatꝭ lapi/ di a sicco terrestri ⁊ gñatꝭ in ipsa ex virtute stellaꝝ ⁊ loci: sicut infra ostēditꝭ virtus formatiua lapidis: sicut gñatiua in se/ mine a testiculis quādo semē fuerit attractū ad vasa semi/ naria ⁊ vnaquecq; mā fm spēm ppria virtus. Et hoc est qḋ dixit Plato ꝙ fm merita materie īfunduntꝭ virtutes cele/ stes que res nature operantꝭ. Sicut autem in phẏsicis libris ostēdimus oīs virtus formās ⁊ faciens aliqḋ ad formā spe ciei hʒ instrumentū pprium quo sua facit opa ⁊ pducit: iḋ ⁊ hec virtus in mā ppria lapidum existens hʒ duo instrumen ta fm nature diuersitatē: vnū qdeʒ est calidū humidi extra/ ctiuum digestiuū inducens coagulationē ad formā lapidis in terrestri qḋ passuʒ est ab humido vnctuoso: ⁊ hoc calidū dirigitꝭ in opere a virtute formatiua: quēadmodū dirigitur calidū qḋ digerit ⁊ trāsmutat semen aīalis a virtute forma tiua que est in semie: aliter eni absq; dubio illud calidū si es set excellēs incineraret mām: aut si non eēt sufficiens relin/ queret eā indigestā ⁊ ad formā lapidis incōgruam. Alteruʒ autē instrumētū est in mā humidi aquei qḋ passum est a sic co terrestri: ⁊ hoc est frigidū humidi nō tm̄ cōstrictiuū sicut in metallis fit: sed qḋ fit ēt humidi expressiuū: hoc eniʒ vehe/ mentissime indurat ⁊ coagulat. Et qa hūidū oino exprimit inde ꝙ nō remanet in mā nisi fm solam cōtinuationeʒ: iḋ

Virt⁹ mineralis lapidū pductiua duplex hʒ istrm.

tales lapides nullo mō calido sicco possunt liquari. Et hoc est qḋ dicit Aristo. ꝙ crystallus gñatur ex aqua remoto vni uersaliter calido. Cuius signū est ꝙ operatiōes alchimice deficiunt in liquandis lapidib⁹ sine alterius materiei humi de appōne. ¶ Pʒ etiaʒ quare difficiles ⁊ imperfecte pcipue in lapidis factura plus ꝙ̃ in metalloꝝ factura sunt operatio nes alchimicoꝝ. Et hoc ideo est qa virtutem formatiuam nō dant materie: sed ars icerta est eis pro formatiua: ⁊ cali/ dum vstiuū est eis pro instrō: ⁊ hoc incertissime operatꝭ: vir tus aūt a celo data loco ⁊ materie que formatiua vocatꝭ est certa ⁊ mā instrumento: ⁊ instrumētum materie habet con/ uenienter pportionata: ⁊ ideo certissima est natura in ope/ rationib⁹ suis. ¶ Est etiam ⁊ aliud notandum de isto instru mento: quoniā lʒ frigiditas nullo modo sit operans ad vitā in his que sunt animata: tamen operatur ad lapides: eo ꝙ mineralia proxima sunt elementis: ⁊ elementa fm partʒ in ipsius materijs transmutantur: ppter qḋ etiam in eis qua/ litates elementorum remanent parum alterate ⁊c̄.

Quare operatiōes alchimice sint difficiles ⁊ imperfecte.

Quo itelligitꝭ famosa ppositio dicēs frigiditatē nō igne di opus nāe.

¶ Cap. 6ᵐ. De forma substantiali lapidum.

De formis autē que sunt substantiales lapiduʒ dubitare dementis esse videtur: quoniam vi/ sus certificat de his ꝙ coagulati sūt omnes: ⁊ materia in ipsis ad spēm certā est determina/ ta. Si eni essent dispōnes elementorum tm̄ fm ꝙ sunt in trāsmutatiōe ad se inuicē vel ad alia sicut sunt nubes ⁊ pluuie ⁊ nix absq; dubio non diu permane rent sic nec ista: sed post modicum resoluerentur ad elemen ta. Et nos omnino contrariuʒ huius videmus accidere in lapidum naturis. ¶ Amplius aūt virtutes lapiduʒ inueni mus que nō sunt alicuius elementi sicut fugare venenū: pel lere antraces: attrahere vel pellere ferrū: de quibus vt infra probabitur cōmunis est sententia oīum sapientuʒ ꝙ hec vir tus est sequela speciei ⁊ forme lapidis huius vel isti⁹. ¶ Cō stat igitur ex his formas habere lapides ⁊ species determi/ natas: hee autē forme non sunt anime vt qbusdaʒ visuʒ est antiquoꝝ. Quoniā sicut in libro de aīa ostendimus ⁊ in pn/ cipio phẏsicoꝝ patuit: anima nō operatur vnum tm̄ sʒ mul/ ta quidē per se ⁊ non fm accidens: natura autē lapidis non operatꝭ nisi vnuʒ: ⁊ qḋ operatur de necessitate operatꝭ: qḋ nō facit anima. Adhuc autem primū opus anime est vita: hec autē fm nullam sui differētiam inuenitur in lapide. Si eniʒ alimēto vteretur oporteret ipm poros ⁊ vias habere per q̄s alimentum mergeretꝭ in ipsum. Et hoc falsuʒ eē ostēdit ipsa durities eius: ⁊ compactio lapidū multoꝝ que non permit/ tunt ipsum diuidi ⁊ aperiri in alimenti susceptione. Adhuc aūt si alimēto vteretꝭ oporteret habere aliquā partē que pri/ mo alimentuʒ traheret: sicut sunt radices in plantis ⁊ os in sentientibus: horū autē nihil videmus in lapidib⁹. Nec est conuenienter dictum ꝙ lapidis anima sit oppressa a terre/ streitate: ⁊ ideo nō posse exercere vitā ⁊ sensuʒ sicut dixerunt multi phẏsiologoruʒ: qm̄ fm hoc deficeret natura in necessa rijs non dando lapidi organa qbus suas necessarias expli/ caret operationes: lapides igitꝭ animas nō habēt: sed alias formas subales virtutibus celestibus ⁊ pprie elemētorū cō mixtioni datas. Sūt autem hee forme fm plurimū innoīa te: sed tamē differentie earum innitūtur diuersis nominib⁹ lapidū: cū vocitur ebosus: pumices: silices: marmor: saphi/ rus: smaragdus: ⁊ huiusmodi que cum nobis occulta sunt: ideo ppria diffinientia lapidum non habemus nisi circūlo/ quendo accipiendo accidētia ⁊ signa loco diffinientiū. Sed hec scimus cum sint diuersitates corporis mobilis ⁊ trāsmu tabilis simpliciter ⁊ cōmixtuʒ qḋ lapis est de genere mixto/ rū. Cū autē ⁊ mixtuʒ diuidatꝭ in mixtū tm̄ ⁊ in mixtū comple xionatū scimus lapidē eē in genere mixtoꝝ non cōplexiona/ toꝝ. Et tunc ex oibus dictis cōgregantes dicimus lapidem eē mixtū non cōplexionatū virtute mineralū ad formā coa gulatum. Ex qbus vlterius manifestū est lapideʒ magis eē homogenee nature ꝙ̃ habētēʒ vitā: lʒ in ipso eēntialꝭr sint ele mētoꝝ nature diuerse: ppter qḋ etiā de lapidibus scia scien tie complexionatoꝝ est anteponenda. Sunt autē multe lapi dum forme sicut in genere marmoris porphẏricum alaba/ strum ⁊ huiusmodi. Similꝭr autē est ⁊ in alijs generib⁹ lapi dum de qbus prosequi nō prodest: qa forme eorum ex acci/ dētibus corporis ⁊ duritiei manifestabūtur inferius: hee eni

accidentia

accidentia sunt eoꝝ propria: ⁊ scitis ipsis natura eorum est satis manifesta. De fine autē querendū nō est: qꝛ forma in physicis est finis: ⁊ ideo cum nos vnūquodqꝫ scire existimemus quādo cognoscimus causas eius essentiales ⁊ proprias in cōi iaꝫ eē vniulr scita lapidū natura. Verūm qꝛ locus generationis est principiū sicut in antehabitis determinatuꝫ est: ⁊ nos cum his que dicta sunt cognoscere de loco lapidū generationis: eo ꝙ locus aliqua causa efficiens est lapidis cui primum datur virtus formatiua lapidis.

¶ Cap. 7m. De commemoratione locorum in quibus generantur lapides.

Faciamus igitur mentionem locoꝝ in quibus aut semper: aut frequenter generanť lapides: ⁊ inquiramus de virtute locoꝝ ⁊ differētijs eorum. Videmus autē ꝙ in ripis aquaꝝ perpetuaꝝ multi inueniūtur lapides: ⁊ cognoscimus per hoc qꝛ ripe quarūdam aquaꝝ sunt loca generantia lapides. Differūt autē huiusmodi ripe: eo ꝙ quedā velocius: quedā tardius lapides pducunt. In quibusdam eniꝫ locis ripaꝝ fluminis qđ dr̄ gion: lapides in spatio .33. generanť annoꝝ: vt testať Auicēna ⁊ qdam alij phōrum. Nō tamē omnis aqua lapidū in ripis suis est generatiua: quoniā aque terre corrupte paludosa potius corrūpit ꝙ gn̄at lapides. Sicut videmus in quibusdā partibus in quibus iꝫ loca aquosa sint: non tn̄ vt multū generāt lapides. ¶ Amplius autē montes inueniemus frequēter lapideos ex quo cognoscimus ꝙ in locis mōtuosis est locus generatiōis lapidum: mōtes tamē aliquādo sine lapidibus inuenimus: sed illi vt frequenter nec magni sunt: nec alijs sociati mōtibus sed solitarij inueniūtur: ita ꝙ forte vnus solus est: vel vt multum duo vel tres. ¶ Quotiēscūqꝫ autē multi sibi montes associātur tunc lapidei mōtes inueniunť: ⁊ lapidei mōtes multi ēt aliquādo in terra plana solide superficiei: nec hoc fieri potest vbiqꝫ ⁊ illa loca sunt lapidū generatiua. Adhuc autē frequentissime in aquis generanť lapides qđ etiam dici nō potest nisi qꝛ ille sunt locus gn̄ationis lapidū. Cuius signū est qꝛ sunt quedaꝫ aque ex quibus generanť lapides quādo fundunť super ripas suas in quibus manant: ⁊ si super alium locum infundanť nō generātur lapides ex eis. Expertū est eiꝫ in locis pyrineis esse loca quedam in quib⁹ aque pluuiales cōuertūtur in lapides que si alibi fundātur remanent aque nō trāsmutate. Similr autē ligna iacentia in quibusdā aquis ⁊ marib⁹ cōuertuntur in lapides ⁊ retinēt figurā lignoꝝ. Et aliquādo nate plante in aquis ⁊ marib⁹ illis ita sunt vicine lapidū nature ꝙ ad modicū exiccate in aere lapidū formaꝫ assumūt. ¶ Et huius signū est lapis qui dicit corallus: qui absqꝫ dubio de lignis generať ⁊ plantis. Aliquādo eni tempore nostro in mari Danico iuxta ciuitatē Lubicensem inuentus est ramus magnus arboris in quo erat nidus auiū: ⁊ aues pice in nido: ⁊ cōuerse in lapides erant parui in nido paꝝ declinantes ad rubedineꝫ qđ aliter esse non potuit nisi qꝛ procellis vel vndis euulsa arbor tēpore quo in ea fuit nidus ⁊ aues in aquā ceciderūt: ⁊ postea per virtutem loci in quo iacebat in lapidē vniuersa conuersa sunt. Est autē fons in Gothia: de quo verissime tradiť ꝙ omnia que merguntur in ipm̄ in lapidem conuertit: intātū ꝙ ad eū misit imperator Fredericus cyrothecā sigillatā vt pbaret vitatē que cum per aliquot dies medietas corij ⁊ medietas sigilli mersa esset in fonte: medietas corij ⁊ medietas sigilli ꝯuersa sūe in lapidē altera medietate corio manente. Refert ⁊ veraciter a fidedignis ꝙ gutte que ex impetu casus eiusdē fontis sparguntur super ripā fontis cōuertuntur in lapides guttarum quātitatem hntes: cū tamen aqua que sic fluit non conuertať in lapidem: sed fluit continue. Videmus etiā oculis generari crystallos in mōtibus altissimis: qui sūt perpetuarum niuiū: qđ iterum eē non pōt nisi per virtutē mineraliuꝫ que est in locis illis. Ex quibus omnibus videť nō posse certuꝫ aliquid tradi de loco generatiōis lapiduꝫ: cū nec in vno tn̄ elemento: sed in plurib⁹: nec etiā in vno tn̄ climate sꝫ in oībus. Et qđ his mirabilius videť in corporibus animalium generanť ⁊ in nubibus que omnia loca difficile videť valde ad vnam materiaꝫ in cōmuni reducere: cū tamē hoc sit necessarium eo ꝙ non dubitamus eiusdē corporis mixti sm̄ genus etiam vnū sm̄ genus esse generatiuū. ¶ Opꝫ eni ꝙ omnium generatoꝝ sit locus aliquis sue generationis extra quem corrumpuntur ⁊ destruuntur.

Nō de gn̄one coralli.

Nō de fonte in gothia.

Qđ in nubib⁹ gn̄ etur lapis.

¶ Cap. 8m. In quo redditur causa quare quedam loca generant lapides: ⁊ quedam non.

Virtutem ergo virtutē in omnibus his locis inuestigare volentes reuocemus ad memoriaꝫ ea que in antehabitis libris sciētie naturalis determinata sunt: ꝙ vꝫ stelle quātitate ⁊ lumine ⁊ situ ⁊ motu mouent ⁊ ordinant mūdū sm̄ oēꝫ materiā ⁊ locum generabiliuꝫ ⁊ corruptibiliū. Virtus autē sic determinata a stellis infundiť loco generationis vniuscuiqꝫ rei: eo modo quo in naturis locoꝝ determinatum est. Hec eni virtus ⁊ elementi ⁊ elemētati omnis est productiua ⁊ generatiua. Et est ista virtus loci ex trib⁹ virtutibus cōgregata: quarū vna est virtus motoris orbis moti. Secūda est virtus orbis moti cū oībus partibus suis ⁊ figuris partium que resultant ex situ partium diuersimode se respicientiū ppter multimodam motoꝝ velocitatem ⁊ tarditatem. Tertia autē est virtus elementaris que est calidū frigiduꝫ humidū ⁊ siccum vel cōmixtū ex his. Est autē prima harum virtutum vt forma dirigēs ⁊ formans omne qđ generatur sicut virtus artis ad mā̄ꝫ artificiati se habet. Et secūda est sicut operatio manus. Et tertia sicut operatio instrumenti qđ manu moueť ⁊ dirigitur vsqꝫ ad fineꝫ inceptū ab artifice. Et ideo dixit Aristo. ꝙ oē opus nature est opus intelligētie: locus enim recipit has virtutes sicut matrix recipit virtutē formatiuā embriōis. Hec igitur virtus determinata ad lapiduꝫ gn̄ationem in mā̄ terrestri vel aquea est in qua conueniunt omnia loca in quibus lapides generantur. Sicut enim in aīalibus que ex putrefactione generanť infundiť virtus viuificatiua ex stellis: sic fit ēt in lapidū mā̄ ꝙ īfundiť per dictū modū virt⁹ lapidū formatiua. ¶ In ꝗcūqꝫ igitur loco terra vnctuosa per vaporem in se reflexū cōmiscetur: vel in quo terre vires apprehēdunt nām aque ⁊ trahunt ipsam ad siccitatē ⁊ inclinant vehemēter ibi p certo ē locus generatiōis lapiduꝫ ppter qđ terre solide superficiei ex qua vapor talis expirare nō pōt: lapides multos generāt. In terra autē molli cinerulēta que potius inficit aquā ꝙ apprehendit ipsaꝫ in suis pprietatib⁹ lapides generari nō possunt. Et hec est cā quare in ripis sempiternoꝝ fluminū multi generanť lapides: tales eni ripe solidissime sunt claudentes in se vapores eleuatos. Sunt ēt vaporose ripe ille: eo ꝙ calor ex reflexiōe sui luminis super aquas excitatus frigiditate aque repellit ad littus: ⁊ in partib⁹ terre inuiscatus terrā aque cōmixtā decoquit ⁊ indurat. Ex eadē ꝓ cā fundus fluuioꝝ taliū lapidosus efficiť eo ꝙ calor in littorib⁹ in terris sub aqua penetrat: ⁊ cuꝫ aqua replet vndiqꝫ poros quibus euaporare posset simul cōmiscet ⁊ decoquit qđ cōmixtuꝫ est in lapidib⁹: ppter quā cām talia loca lapidū sunt generatiua. Est autē quarūdam aquaꝝ fluxus per virtutes minerales fortissimas: ⁊ cū fluunt per tales mās imbibunť ipsis mineralibus: ⁊ ideo ⁊ aqua ⁊ ea que sunt mersa in ipsis cōuertūtur in lapides citius ⁊ tardius sm̄ ꝙ cōfortať ⁊ debilitať virtus lapidū formatiua ⁊ factiua. Causa autē quare aq̄ diuisa iuxta ripā a fonte fusa citius in lapidē cōuertitur ꝙ ipsa aqua fluens a fonte ⁊ flumine vel mari est: qꝛ virtus illa citius vincit paruū ⁊ diuisum ꝙ multū indiuisum sicut est in omni virtute aliqđ conuertente: omnis eni talis virt⁹ citi⁹ cōuertit ipm̄ paruum ꝙ magnū. Qđ autē eadē aqua in aliq̄ loco fusa in lapidem nō conuertatur: ideo fit qꝛ cū est extra locum mineralem euaporat ⁊ corrūpitur sicut ⁊ omnis alia res corrūpitur extra locū sue generatiōis. Qđ autē aqua in se accipiat ⁊ imbuať tali virtute: pbatur per alia aque accidentia: sicut est sapor sulfuris ⁊ auripigmenti vel amaritudo. Hos eni sapores non ꝯtrahit aqua nisi ex locis per que transit. Eodē eni mō fit ꝙ virtus mineralis cum mā̄ vaporosa lapidis trahiť ab aq̄: ⁊ aqua tota inficiť tali spū ⁊ vapore: ⁊ cū vincere potest aquā conuertit eam in lapidē. Citius tamē cōuertit magis terrestria sicut ligna ⁊ plantas ⁊ aīaliū corpora vel aliqđ huiusmodi: eo ꝙ hec aq̄ imersa a tali virtute apprehenduntur ⁊ trahunť ad terrestrem nām lapidis materie cōuenientem quā exiccat: coagulat ⁊ ad spēm ducit vis mineralis vaporabiliter in aqua diffusa. In mōtib⁹ altissimis frigiditas est perpetua que est excellēs: cuius cau-

sa patefacta est in libro metheoro℞: que frigiditas exprimē/
do humidum apprehendit aquā a niuibus congelatā ⁊ in/
ducit in ea proprietates sicci sicut est nature frigiditatis ex/
cellentis: ⁊ ex illo sicco coagulat glaciem in crystallū vel aliū
lapidem perspicuū. Et per hunc modū satis planum est sci/
re loca gñonis lapidū ⁊ cōuenientiā ⁊ differentiam eorūdē.

¶ Cap. 9m. De virtute loci qualr operaẜ in natura lapidū.

Emanet autem quōdam qđ declarat intellectū
eorum oīum que dicta sunt. Et est hoc ꝙ deter
minemus qualiter virtus vnius apprehendit
substātiam alterius ⁊ ipsā ad se ꝯuertit. Hoc
autē scitur ex his que diximus de elementorū
adinuicem trāsmutatione. ¶ Cū eni terra ad
se cōuertit aquam: ꝑmo virtutes terre intrant substantiam
⁊ alterant eam ⁊ aque quasi dominātes tenent eam: ⁊ tūc in
cipit aqua stare ⁊ terminari: ⁊ tamē adhuc perspicuitatē nō
amittit: ⁊ tunc deinde corrumpiẜ ⁊ trāsit in terram ⁊ accipit
terre qualitates que sunt opacū siccum. Silr est ēt de alijs
elemētis trāsmutatis ad alia. Omno enim est simile de vir/
tutib⁹ mixtorum sicut pꝫ in succo plātarum ⁊ cibo aialiū. In
his eni virtutes aiatorum primo alterāt ⁊ postea quasi app̄
hensam tenēt mām: ⁊ postea cōuertunt in partē corporis qđ
nutriẜ. Et per oēm eūdem modū est de virtute lapidificati/
ua cū diffundiẜ in aliquo loco: siue sit aqua siue terra: mām
quā tāgit ꝑmo alterat: ⁊ postea dn̄ans eiusdē tenet eā: ⁊ post
quā tenuerit ⁊ vicerit cōuertit eā in lapidē. Fit aūt hec ope
ratio trib⁹ modis in genere lꝫ in numero modi eius sunt isi
niti. Quorum vnus est ꝙ virtus app̄hendens mām alterat
ipsam solum sm qualitates actiuam ⁊ passiuam quib⁹ ope/
ratur in ea ⁊ hec est virtus debilis. Secundo autē modo fit
ꝙ alterat eam tam sm qualitates q̄ ēt sm proximos effect⁹
illarum qualitatum qui sunt durities ⁊ mollities: ita ꝙ dia
phaneitas ⁊ opacitas ⁊ materia non remouentur: ⁊ hec est
virtus fortior: ⁊ hoc mō generantur lapides diaphani. Ter
tio autem modo fit ꝙ totā materiam app̄hendit tam sm ꝓ
ximos effectus q̄ etiā sm consequentes: ⁊ tunc qualitates
inducit ⁊ duritiem ⁊ mollitiem ⁊ colorem illius materie ꝓ/
prium permutat. Et isto modo etiam ex aqua aliquādo ge/
nerantur lapides non diaphani vel non ad plenum diapha
ni sicut est calcedonius ⁊ ille qui diciẜ lapis buffonis: ⁊ alij
quidā lapides. Sunt autē in omnibus his modis gradus
multi de quibus inferius mentio habebitur: cum de lapidi/
bus preciosis agetur. Huius autem exemplū est ꝙ aliquā/
do vis terrestris que operatur frigido humidum compri/
mente ⁊ sicco: sic operatur in aquam ꝙ solū in ea remanet
virtute huiusmodi frigidi ⁊ virtute huiusmodi sicci. Et tūc
lota in tali aqua exiccantur vehementer ⁊ infrigidantur: et
tales aquas que virtute ⁊ non actu habēt qualitates diuer/
sorum elementorum supra modum studēt facere alchimi/
ci vt per eas exiccent ⁊ coagulent hoc qđ volunt transmuta/
re: propter hanc causam habent libros de septem aquis cō/
scriptos. Aliquando autem vis terrea apprehendit aquam
ita ꝙ frigidum iam exprimit humidum ⁊ siccum terminat
materiā in seipsa manente aque transparentia. ¶ Peruie/
tas enim aque non conuenit eidem inquantum est frigidū
vel humidum vel vtrūq; habens qualitatem: sed inquantū
conueniẜ cū celesti corpore: ⁊ ideo conuenit substantie aque
ante qualitates actiuas ⁊ passiuas sm naturā: eo ꝙ cōmu
nior est elementis q̄ aliqua qualitatum actiuarum ⁊ passi/
uarum. Et cum sic operatur terre frigiditas ⁊ siccitas indu
centur necessario proximi effectus earum in aquā que sunt
durities ⁊ coagulatio: ⁊ tunc fit lapis peruius. Aliquādo au
tem vincit amplius inducendo sūbam aque ad opacitatē
⁊ naturam terre. Et tūc ex aqua fit lapis opacus ⁊ forte ni/
gerrimus: sicut sunt lapilli quidam abūdantes in ripis flu/
uiorum inuenti: qui tamen aliquando ex materia terrestri
generantur sicut inferius ostendemus. Sicut aūt diximus
de terra sic intelligendum est fieri de qualitatibus omniū
elementorum: ⁊ adijciendū ꝙ virtus elementi sit materia/
lis ⁊ virtus celestis instrumentalis ⁊ formalis sit virtus mo
toris: ⁊ qđ ex omnibus resultat est virtus isusa materie ⁊ lo/
co lapidum: sicut satis in antehabitis dictū est. ¶ De cau/
sis ergo ex quibus lapidum generatio in cōmuni cognosciẜ
satis hoc modo sit determinatum.

¶ Tractatus Secūdus primi Libri de Mineralibus: qui ē
de accidentibus lapidum.

Unc autē de his que

per se lapidibus accidūt est dicēdū. Ac/
cidētia aūt que primitus accidunt lapidi/
bus in cōi sunt multa: ꝑmū tn̄ inter ea est cō
mixtio materie. Dicamus ꝙ si mā est sic/
ca vehemēter tūc ipsa nō bn̄ erit cōmisci/
bilis: ⁊ tūc aut locus erit porosus non soli
dus aut solidus. Si nō est porosus sed solidus gñatur val/
de lapis vnus sabulosus quādo sic capiẜ ꝓferens minutias
sabulosas: qui diuersificaẜ sm quātitatē siccitatis ⁊ calor is
ipsum coagulātis. Quia aliquādo forte cōfricaẜ in sabulum
quando caliditas multa exiccauit: ⁊ si locus est valde poro/
sus per quē vbiq; egrediẜ calor coquens terrā vnctuosam:
tūc calor ille diuidit mām illam in parua ⁊ decoquit eam in
sabulum minutum. Et si fuerit mā viscosa valde tunc diui
sa redigiẜ in paruos lapillos diuersā℞ quātitatū qui durissi
mi sunt ⁊ diuerso℞ colo℞ ꝓpter materie diuersitatē. Lapi/
des aūt qui secanẜ optime plananẜ ⁊ puluis qui abradiẜ est
minutissimus: sunt ex mā optime cōmixta: in qua ꝑmo ope
tū est hūidū faciēs finere quālibet partē sicci ad quālibet ⁊
postea app̄hēsū hūidū ē exiccatū: ⁊ iō lapis talis bn̄ ē com/
mixt⁹. Est eni subtile ⁊ hūidū bn̄ cōmiscibile cū sit penetra/
tiuū peiū ⁊ ptis ptiū sic dcm̄ ē in scdo pigeneseos. Pre oib⁹
tn̄ ⁊ hi lapides bn̄ cōmixti sūt q vaporabilr miscenẜ ⁊ illi pre
oib⁹ poliunẜ bn̄ ⁊ splēdidi efficiunẜ: eo ꝙ sūba vaporis iam
vergit ad subtilitatē aeris ⁊ humiditatē: ⁊ hec duo sunt sub
tiliora ⁊ magis se inuicē penetrātia in forma aeris q̄ in for⁹
aque ⁊ terre. Ex eisdem aūt causis est cōpactio ⁊ ꝯtinuitas
bona ⁊ his opposita. Quorūcūq; enim mãe optime cōmixte
sūt nisi calidū decoquēs exiccet humidū: ho℞ est optima cō
tinuitas ⁊ cōpactio fortis. Hui⁹ aūt signū est in opib⁹ artis
que nām imitanẜ. Hi eni qui lateres faciūt ꝑmo qdē cū ter/
ra cōmiscent aliq̄ que cohérere faciūt ptes: sicut sūt sterc⁹ eq
⁊ aliqđ huiusmodi: ⁊ facta mā glutinosa studēt hec optime
cōmiscere: ⁊ quāto melius hec cōmixta sūt tanto planiores
⁊ cōpactiores fiūt lapides. Idē aūt faciūt figuli qui nō quā/
cūq; terrā sed tenacē que glis vocaẜ in mām sumūt cū de ea
to fingere volūt: cōmiscēt aūt optime antēq; fingant: ⁊ tūc resi
dere permittūt ad tps in ea hūidū: ⁊ supfluū hūidū ad solē
exhaurit: ⁊ deide coagulāt vasa ad ignē digestione que voca
tur opthesis. Opꝫ igiẜ ⁊ nām hūc habere modū in cōmixtio
ne lapidū. Terra ergo ꝑmo penetraẜ hūido: aut corporali:
aut spūali: ⁊ deide aūt ab ea separaẜ hūidū supfluū ⁊ postea
tēpore lōgo imiscaẜ in ea hūidū cōtinuās: ⁊ per calorē opthe
ticū extrahi nō pōt hec mā per talē digestionē cōuertiẜ in la
pidē. Et si inueniaẜ terra aliqñ non cōplete cōglutinosa talẜ
lapides illos: scimus qz talis mā satis est passa: ⁊ iō indige/
sta remāsit. Lapidū aūt genera que ex aq̄ fiūt: que passa ē a
terrestri sicco frigido optime cōpacta sūt ⁊ q̄si polita esse vi/
denẜ ꝓpter hoc ꝙ aqua est de numero polito℞ ⁊ eius quēli/
bet ps in quālibet fluit ⁊ in tali cōtinuitate coagulaẜ ⁊ cōge/
laẜ in lapidem. Hoc mō dictum sit de lapidū cōmixtione.

¶ Cap. ꝑm. De his que bene ⁊ male commixta sunt.

Odus aūt quo determiaẜ de colorib⁹ lapidū
sumendus est ex libro de sensu ⁊ sensato: cuius
nos sciā ista trademus tpe opportuno: ⁊ ideo
que hic supponim⁹ ibi erūt manifesta. Suppo
niẜ igiẜ hic ꝙ oē qđ est ꝑspicuū in quocūq; gñe
corpo℞ est cā ex multis ptib⁹ ꝑspicuo℞ corporū
que veniūt in cōpositionē corporis qđ est ꝑspicuū. Adhuc
aūt albū causaẜ ex multitu perspicuis in aliero re determina
tis. Nigrū aūt ex partib⁹ opaci corporis opprimentib⁹ ptes
perspicuas que sunt in eodē corpore. Medij aūt causanẜ ex
cōpōne ho℞ per tres vias: sic in scia de sensibilium gñatiōe
tradeẜ. Dicamus igiẜ ꝙ oēs lapides ꝑspicui cānẜ ex multa
mā aeris ⁊ aque que terrestri app̄hēdēte mā est cōgelata et
cōgregata: ⁊ si illa qdē ꝑspicuitas nō est coloris alicui⁹ sꝫ re/
manet ꝑspicuitas aeris vel aque: tūc signū hꝫ ꝙ sola frigidi
tas excellēs app̄hēdit mā: ⁊ hec est sic perspicuitas crystalli
⁊ berylli ⁊ adamātis ⁊ lapidis qui vocaẜ iris: sed dictum hūi

Diia iter materias crystalli z beryll. z.

in perspicuitate z nõ aquea: quasi crystallus nõ solũ mãz aque habere videt̃ sȝ aqueitatẽ declinãtẽ in aereitatẽ pp qđ maxime pspicuus est: z ad claritatẽ declinãs. Beryllus aũt magis ad aquã declinat: vñ cũ soluit̃ q̃si aque gutte magne mouere vident̃. Adamas aũt magis hȝ aqueitatẽ tractã ad siccũ terrestre: pp qđ obscurior est z durissimus: ita q̃ collidat alia metalla pter chalibẽ durissimũ: eo q̃ chalibs ẽt ẽ aqueitatis z terrestreitatis siccissime. Et iđ fit ẽt q̃ lapis adamas cũ fuerit acuti anguli scindit z scidit omne ferrũ z penetrat in scindẽdo oẽ metallũ. Iris aũt fit ex aq̃ quasi iã torrẽte que partim vapore partiȝ ex rore resoluto cõgelat̃. Et iđ ẽt in sole posit᷒ colores iridis depingit in opposito pariete. Siles autẽ his lapides ex siĩib᷒ fiũt materijs. Iuxta eni ripas fluuiorũ frequẽtissime inueniunt̃ lapides obscure pspicuitatis: fm magis z minus quoꝝ color nõ cãtur nisi ex perspicuo aut ei cõposito aut cõmixto cũ terrestri obscuro in pte vel in toto: z hoꝝ coloꝝ ga facile ẽ ex dictis scire cãm pertrãseo. Niger autẽ color in lapidib᷒ frequẽtissime cãtur ex terrestri cõbusto: ꝑpter qđ ẽt vt frequẽter lapides nigri durissimi sunt z magis polibiles q̃ secabiles sunt. Hic eni color nõ cãtur nisi ex priuatiõe perspicui in cõmixtiõe: sicut patebit cũ de scia coloꝝ tractabit̃. Medij aũt colores siũt rube᷒ in gñe viridis et flauus z differẽtie ipsoꝝ. Et sicut dicet̃ in libro de sensibilibus: rubeus erit qñ sup pspicuũ luminosũ ĩfundit̃ fumus tenuis succẽsus. Et iste iuenit̃ in qbusdã lapidib᷒ qui vocãtur hyacinti aquatici: z in trib᷒ generib᷒ carbũculoꝝ ꝑpter qđ ab Arist. oẽs illi calidi fm nãm eẽ dicunt̃. Differũt autẽ in rubore: qm̃ si fuerit pspicuitas multa z fumus superfusus valde tenuis z lucidus ẽ color ei᷒ qui vocat̃ palatius siue palasiũ. Si aũt fuerit pspicuitas multa z fumus q̃si igneus accẽsus spissus: tũc est color ei᷒ q vere dĩ carbũculus: z iđ iste q vere spẽm suã attigit lucet in tenebris sicut noctiluca z maxie quãdo supfundit̃ aq̃ clara z limpida. Si aũt fuerit pspicuitas aliquãtulũ spissa z fumus supnatãs fuerit obscurior aliquãtulũ erit color eius quẽ vocãt granatũ eo q̃ ad modum grani maligranati colorat̃: z hos oẽs tres vocat Aristo. carbũculos: z nobiliorẽ z siccforẽ inter hos dicit eẽ granatũ: cũ tñ minoris sit precij apud exclusores z artifices. Ille autem qui a qbusdã hyacintus aquaticus vocat̃ colorẽ hȝ qui cõponit̃ ex aquatico pspicuo limpido z nõ aereo: z supfusũ hȝ fumũ aquaticũ succẽsuȝ sicut est in nube celi: z nõ in aurora. Eodẽ aũt modo inuenimus colores lapidũ pspicuoꝝ qui sunt flaui coloris. Si enim lapis sit perspicue subc: z valde clare z imixtũ habeat subtile terrestre valde combustũ: tunc erit color saphiri clarissimi z habebit diuas coloꝝ fm q̃ illud perspicuũ cũ illo terrestri subtili cõbusto fuerit clarius z obscurius. Flauus eniȝ clarus z purus color absq; dubio cãtur ex multo perspicuo: qm̃ visus penetrat in ipm: ita q̃ lux nõ obstat visui nec aliqđ luminosũ. Si aũt cũ tali cõbusto vaporoso terrestri sit perspicuũ aqueũ aliquãtuluȝ spissum: tũc resultat color hyacinti qui satis minus clarus ẽ q̃ color saphiri nobilis. Color aũt scintillans z ceruleus cãtur ex lucido perspicuo qđ supducit̃ tenui z modico vapore aqueo incẽso: z hic est color viridis qui topazion vocat̃: z in quocũq; lapide inueniunt̃ vene aurei splendoris sicut in chrysophaso et chrysolito color illaꝝ venaꝝ ex eadẽ cã generat̃. Sũt ẽt multi lapides perspicui qui sunt virides: sicut smaragdus z chrysolitus z lapis q vocat̃ prasius: lȝ diuersa viriditas sit in eis: oium autẽ hoꝝ colores ex vna z eadeȝ causa generantur: fit eniȝ ex perspicuo aqueo cũ terrestri fortiter adusto: z fm q̃ hoc est clarius vel minus clarũ: sit etiã illis viriditas clarior z minus clara. Huius aũt signũ est in vitro qđ ex cõmixtiõe fit plumbi: hoc eni est viride valde z efficitur tãto puri᷒ quãto sepius z magis cõburit̃. In cõbustione eni iterata depurat̃ perspicuũ z subtiliat̃ z aquee nature magis ĩfundit̃ claritas luminis ignei: z ideo clarificat̃. Color autẽ medius q quasi faluus est z ceruleus sicut est in lapide qui vocat̃ corneola causat̃ ex pspicuo terminato qđ spisso fumoso aqueo similr̃ z terrestri succenso superinfusum est. Et isti sunt fere omnes colores qui in lapidibus pciosis inueniunt̃. Post eũ qui est onychini z niueum scintillantẽ quo dĩ colorari lapis qui dicit̃ orphanus. Cõponit̃ eiȝ lapis onyx siue onychinus ex substãtia que est duplicis coloris z inuenit̃ aliquando ex pluri᷒ coloribus q̃ duobus: vt frequẽter aũt componit̃ ex duplici colore quoꝝ vnus supernatat alij. Inferior qđẽ est sicut corneus qui est ex terrestri valde fumoso vaporabilr̃ cõmixto. Superior autẽ est subpallidus aliquantulũ fuscus z hic causat̃ ex victoria perspicui super opacum in cõmixtis partib᷒: ita tñ q̃ opacũ sit alterans albuȝ. Et tali substantia est quãdo aqueũ cõmixtum terreo subtili pauco vaporat z euaporãdo coagulatur in lapidẽ. Inueniũtur aũt onychini valde rubeas hñtes vias z albas valde quoꝝ colorum non est difficile inuenire causas ex ꝑdictis. Niueus autẽ scintillans absq; dubio causat̃ ex hoc q̃ ipse cõmixtus est ex pspicuo corpore quasi firmato: oĩs eni perspicui puluis inuenitur albissimus: z cum continuatur puluis resultat corpus albuȝ micans: sicut margarite: qđ contingit ex verberatiõe luminis ad superficies partium politarum: ꝑpter qđ lapis dicitur aliquantulum lucere in tenebris sicut noctiluca. In die enim tegitur lux que est incorporata diaphano in lapide ꝑpter maius lumen: sed in nocte lucet: z ideo in die lapis ille albus videtur sicut noctiluca. Horum autẽ omnium perfecta ratio tradi habet in scientia de sensibiliũ generatione. Inuenitur autẽ lapis multoruȝ valde colorum: ꝑpter qđ ẽt panthera vocatur cuius omnes colores causantur ex diuersis substantijs ex quib᷒ componuntur partes: eadem enim ratio est in toto z in parte quo ad corporis tincturam. Tanta igit̃ z tot ad scientiam coloꝝ qui inueniuntur in lapidib᷒ preciosis dicta sunt. Amethistus autem sequitur rubinuȝ in perspicuo obscuro. Et calcedonius sequit̃ beryllum in substantia quasi perspicua lutea z feculenta sicut plumbum imitatur argentum.

¶ Cap. 3m. De coloribus lapidum perspicuorum non terminatorum z non preciosorum.

Lapides autẽ hi qui perspicue z non terminate inueniuntur substantie multoruȝ valde sunt colorum: z sunt quatuor generum vt in cõmuni sit dicere: silices vȝ thophi z quadruȝ z marmor. In omnibus his generibus inueniuntur colores multi: niger videlicet glaucus virens aliquantulum z albus. Extra genus autem marmoruȝ vix rubeus magnus lapis: sed paruuli rubei inueniuntur precipue in marmorum generib᷒. Et de omnibus generibus colorum eadem est ratio que in precedentib᷒ dicta est: sed hoc accidit generib᷒ marmorum q̃ abstracte ab eis partes micant aliquãtulum sicut metallis mixte sint. Et hoc contigit hac de causa q̃ in substantia eorum cõmixtum ingredit̃ perspicuum: cuius superficies quãdo est inspissata in partibus fulget vel micat. Et hec vna causarũ est quare est nobilius genus marmoꝝ ceteris generibus lapidum. Niger aũt frequenter in tali genere lapidum causat̃ ex terrestri fuliginoso cõmixto coagulato. Albus autem ex terrestri subtilissimo qđ cõmixtum est aqueo multo: hoc eni albescit decoctum sicut facit terrestre in caseo z lacte. Glaucus autem cãtur ex terrestri opaco qđ alterauit modicuȝ album qđ ex terrestri subtili z aqueo multo coagulari cepit. Virens aũt in omni genere causat̃ ex multo aqueo vaporibus simul irrorantib᷒ immixto z sic coagulato. Guttarũ autem genus est hñs plures vel omnes has mixtiones in partibus ꝑpter multi generis materias in loco illo congregatas. Thophi autem frequenter aut terrei sunt coloris aut albi sicut pumices. Hoc enim genus lapidis ex terra in qua spumat aqua eideȝ terre cõmixta generatur: z ideo cum calido coagulatum est digestione que opthesis vocatur: spongiosum z leue inuenit̃. Pumex autem fit ex aqua magna cuius spuma vehementer passa est a terrestri sibi permixto: z ideo est albus ꝑpter spume talis albedinem. In generibus autem marmoruȝ album qđ vocatur alabastrum absq; omni ambiguitate componitur ex multo perspicuo qđ est alteratum z passum vehementer a terrestri subtili: z sic resultat in eo color nobilissimus micans: hoc autem qđ vocatur porphyricuȝ marmor habet colorem obscure carnis cũ albis guttulis: z nos iã diximus cãm talis coloris. Silices vꝺ vt plurimum sunt fusci coloris: cuius ẽt causa est sufficienter assignata. ¶ Sufficiat ergo de coloribus lapidum hoc qđ nunc dictum est.

¶ Cap. 4m. De cã duriciei diuerse que est in lapidib᷒.

DIcemus ↄsequēter de diuersitate duritiei que maxīa diuersitatum inuenit̄ in lapidib⁹. Oīa enim genera lapidū preciosoꝝ adeo sunt dura ꝙ nec lima aliqd ab eis tollitur qđ collisū ad se fortiter vt ad chalibē induratū emittūt ignē. Econtra vō fere omne genus tbophi ita inenitur parū h̄ns de duritie ꝙ modico ictu incisibile est: lapides aūt qdā albi q vulgariter creta vocant̄: ⁊ qdā ēt molliores ⁊ albiores inueniunt̄ min⁹ h̄ntes de duritie in gn̄e lapidū. Oē aūt gen⁹ silicis durissimū ē: ⁊ post hec marmora i genere suo. Quadrū aūt mediū ē in duritie lapidū: ⁊ tn̄ i illo inuenit̄ maior ⁊ minor durities: sȝ hoc accidit cōtrer lapidibus durioꝛib⁹ q diu iacētes in aere tp̄e frigoris postea ad solē scindunt̄ in multas partes. Ecōtra aūt q sūt min⁹ duri nisi sint male cōmixti q̄si in modū calcis cōbusti optbesi coagulāte quāto diuti⁹ in aere iacēt in edificijs meliores efficiunt̄ ⁊ duriores: ⁊ nō scindunt̄ ex frigore. ¶ Phẏsici aūt ē assignare cām hoꝝ accidētiū ex mā ⁊ efficiēte quēadmodū in alijs dictū ē. ¶ Dicam⁹ igit̄ ꝙ cā gn̄alis duritiei ē siccitas. Cū enī durū sit h̄ns potētiā nālē ad resistēdū tāgēti: ⁊ molle ei⁹ nature h̄eat ipotētiā: non pōt causari nisi ex sicco qđ in seipso stat nō cedens ad alterū. Siccitas aūt ex duob⁹ cātur in mā lapidū: sic superi⁹ patuit. Aut enī est ex hoc ꝙ ex terrestri mā calidū epotante h̄midū: ⁊ iđ remāsit terre iduratū. Aut ē ex hoc ꝙ siccitas frigidissima vehemēter apphēdit h̄midū ꝑspicuū ⁊ ip̄m ad sui ꝓprietatē cōuertēdo exp̄ssit h̄midū: mām vehemēter cōprimēdo ⁊ idurauit ⁊ excellēter cōpegit: sic ē in lapidib⁹ ꝑspicuis: pp qđ durissimi sūt: ⁊ collisi ēt ignē emittūt et nō sustinēt limā: sed opȝ ꝙ q̄si iaspādo ⁊ cōfricādo poliātur. ¶ In ceteris aūt lapidib⁹ ex mā terre factis cā duritiei maioris nō est nisi maior ariditas que cāta est ex calido fortiori vel min⁹ forti ex parte efficiētis ⁊ ex h̄mido facili⁹ ⁊ minus faciliter a mā separabili quātū ē de parte māe: vnctuosum enī valde h̄midū de facili ↄtinuat̄: ⁊ oino aqueū de facili vaporat: pp qđ lapides qui sunt vt creta: vel molliores q̄ creta: valde albi sūt: ⁊ tincturā albā relinquūt i his que tāgūt: pro certo h̄mido valde euaporabili cōmixti sūt: ⁊ calido excellēti vltra coagulatiōis mēsurā cōbusti sūt: ⁊ iā calcinari iceperūt: pp qđ in muris nō remanēt: qa sicco calcinato exterius semp sunt asperi: ⁊ hoc recedēs in cemēti tenacitatē relinqt aliā partē lapidis cemēto nō cōglutinatā: ⁊ ideo cadūt de muris lapides isti: ⁊ murus de ipsis post modicū tp̄s efficit̄ sicut maceria. Silices aūt durissimi sunt: eo ꝙ h̄midū eorū nō separabile a mā mixtū est epotatū: ⁊ vehemēti ariditate terrestri ē iduratū. Et iđ ēt illi cemētum nō bene accipiunt: eo ꝙ poris eoꝝ cōstrictis nō imbibit̄: pp qđ in architectonicis latbomi his raro vtunt̄: ⁊ dicūt ꝙ isti lapides scindūt muros. Marmoꝝ aūt genera alia optime cōmixta sūt: ⁊ vehemēter decocta: ⁊ iđ dura sūt ⁊ eoꝝ muris apta. Sȝ q̄dri lapides plus ceteris cōueniūt edificijs: ⁊ quando vehemēter duri sūt: tūc siccitas est eoꝝ magna ⁊ paruū h̄midū cōtinuās partes: qđ qn̄ frigore cōgelat̄ relinqt exteriores ptes ⁊ fugit ad iteriores: ⁊ est tale h̄midū nō bene partib⁹ incorporatū: ⁊ iđ de facili mouet̄ ad iteriora ⁊ exteriora: pp qđ postq̄ ip̄m frigus cōprimēs mobile fecit: epotat̄ a primo calido solis: ⁊ tūc in diuersa diuidit̄ lapis. Ecōtra aūt lapides aliquātulū h̄midi h̄ūido bene mēbris lapidis inuiscato in aere vehemēter exiccant̄: ⁊ iđ duriores ⁊ meliores in edificijs p lōgitudinem tpis efficiunt̄. In tbophis autē cā mollitiei est humidum nō vehementer extractum nec terreo excellenter cōmixtū: ⁊ ideo mollis est tbophus: ⁊ ad ignem positus nō coquit̄ vt later sed formatur in cinerem terrestrem. ¶ Hec igitur de duritie lapidū dicta sunt: ex his enim ⁊ alie diuersitates de facili possunt cognosci.

¶ Cap. 5m. De dolabilitate ⁊ indolabilitate lapidum.

EX istis iā patere pōt dolabilitatis ⁊ idolabilitatis cā. Lapides enim excellēter duri dolabiles nō sunt: sed cōminuibiles in paruas: ⁊ quādo ordinatos nō h̄nt poros nō scindunt̄ ad regulā. Sicut enī in lignis cōtingit nodositas ex diuerso situ fibri ex quo ligni gn̄at̄ corpus. Ita cōtingit ex diuersa cōmixtiōe in lapidib⁹ ⁊ materie cōfusiōe: ⁊ nodositas illa facit ꝙ lapis inordinate frāgat̄ ⁊ nō ad regulā: durissimi tn̄ ⁊ siccissimi lapides siue nodosi sint siue nō: comminuibiles sunt magis q̄ dolabiles: eo ꝙ constrictione aut optbesi constricti ⁊ districti sint pori in illis: ita ꝙ in diuerse demat̄ scissura ⁊ diuisio ipoꝝ. Quicūq autē nō vltra tēperamētū lapidis sūt cōstricti vel idurati dolabiles h̄ sūt ⁊ secabiles ad regulā: sȝ nō possint secari vt ligna: sȝ pori⁹ per ptes minutatis et etas reliq̄ corpore lapidis sic manēte. Iste igit̄ est modus dolabilitatis ⁊ idolabilitatis lapidis. Hoc etiā ostēdūt ipsa artis latbomoꝝ instira: latbomi enī lapides dolabiles dolāt ad regulā s̄m totā sup̄ficiē lapidis. Indolabiles qui cōminuibiles sūt nō in tota sup̄ficie dolant̄: sȝ sufficit ꝙ plures anguli non plane sed aspere superficiei pertingant ad lineam: sicut dicuntur facere latbomi lesbij: eo ꝙ in Lesbia insula non nisi lapides cōminuibiles inueniuntur.

¶ Cap. 6m. De causa porositatis ⁊ compactionis lapidū et grauitatis ⁊ leuitatis eorūdem.

IUxta hūc modū ēt determinat̄ de cā porositatis lapidū ⁊ cā cōpactiōis eorūdē. Inueniūtur enī lapides qdā tāte porositatis ꝙ natāt super aquā: sicut lapides quos eijcit Uulcan⁹: ⁊ pumices qdā cōpactissimi īueniunt̄ sicut lapides ꝑciosi ⁊ marmoꝝ gn̄a: qdā aūt q̄si medij inueniuntur iter hec. Et cā qdē porositatis nō est alia nisi qa h̄midū nō totū cōmixtū fuit cū terrestri: sȝ in diuersis partibus ei⁹ stetit: sicut in vase qđ cū epotatū fuit optbesi remāserunt foraminetā: ⁊ fact⁹ ē lapis porosus: pp iclusū aerē i foraminib⁹ illis natās sup aquā. Cōpactio aūt ꝑcipue facta partiū est ab h̄mido vndiqȝ penetrāte lapidis māȝ: pp qđ quālibet partē ei⁹ fluere fac̄ ad quālibet ptē: ⁊ iđ cōpact⁹ fact⁹ ē lapis: hoc aūt h̄midū ē corporale ⁊ aqueū: aut sp̄ale aut aereū. Et qa aereū subtili⁹ ē q̄ aqueū: iđ cōpactioris sube sūt lapides ex vaporib⁹ commixti q̄ ex alia suba aquea vel terrea. De cā aūt grauitatis aut leuitatis lapidū sup̄fluū ē hoc itēdere cū de hoc in de celo ⁊ mūdo sufficiēter sit ptractatū vbi ostēsum est quare lapides leuiores sub aqua merguntur: cum ligna grauiora supernatant aquis. Hec igitur in cōmuni de lapidibus dicta sunt.

¶ Cap. 7m. De causa multitudinis paruorum lapidū iuxta littora: ⁊ de ordine lateruȝ qui aliquādo in littoribus quasi artificialiter positi inueniuntur.

PReter oīa iā dicta accidit aliquando iuxta ripas fluuioꝝ ⁊ mariū inueniri multitudinē magnā paruoꝝ lapidū colligatoꝝ q̄si cemento fortissimo ac si de muro aliquo sumpti sint pp qđ etiā putāt qdā opa antiquoꝝ fuisse ibi ⁊ destructa p aquā. Et qđ mirabili⁹ est p totā longitudinē littoris inuenit̄ aliquādo ordo lateꝝ ac si artificialr ibi positi sint: cū tn̄ hoc nō videat̄ eē opus artis: eo ꝙ valde tenue est: nō h̄ns modū muri alicui⁹: sed tn̄ later iuxta laterē sic nihil supra se vel īfra se de laterib⁹. ¶ Dico aūt ꝙ cā p̄io inter ista duo vȝ ꝙ lapides parui q̄si cemēto inueniunt̄ cōglutinati ē ꝙ p̄mo coagulati fuerūt illi silices diuersi: ⁊ fuit i loco illo mā ad modū calcis adusta p optbesiȝ: cui postea i aq̄ cōmiscuit eā: ⁊ lapides per eādē iterato decocti conglutinati sunt. Est autē durissimum illud cemētū: qa quotiensciūq̄ decoquit̄ optbesi siccū terrestre calcinat̄ ⁊ iterato optbesi supra modū durum efficit̄ quasi incōsumptibile per ignē. Hoc autem in operibus probatur artis vbi testa cōtrita et calcinata ⁊ iterū humido cōmixta in testā formata ⁊ optbesi coagulata durissima efficitur ⁊ inconsumptibilis ab igne: ꝓpter qđ taliter facta vasa querūt artifices cum fundūt metalla. Nō est aūt causa alia quare lateres ab arte tn̄ ēt nō a natura fieri dicant̄. Si enim lutū tenax in terra cōmisceat̄ ⁊ calido postea iclusō in terra decoquit̄: later melior fit in terra per nām q̄ per artem: ⁊ hoc maxime iuxta littora mariū ⁊ ripas fluuioꝝ fieri potest: eo ꝙ illa loca humida frequenter miscentur: ⁊ radijs solis calefiūt ⁊ solida sunt ad cōtinēdum intra calorē ne euaporet. In talibus etiā solis locis huiusmodi impressio inuenitur. Non enim esset ratio q̄re ars vnum laterem poneret iuxta aliam s̄m vnius linee ordinē tn̄ nihil amplius edificando.

Nō de vasis ... qb⁹ funditur metalla.

¶ Cap. 8m. De quibusdam lapidibus habentibus intus et extra effigies animalium.

¶ Admirabile

Admirabile oībꝰ videt ꝙ aliqui lapides inueniunt itra ⁊ extra hñtes effigies aīalium. Extra enī hñt lineamēta ⁊ quādo frāgunt inueniūtur in eis figure itestinoꝝ. Et huiꝰ cām dicit Auicēna eē ꝙ aīalia hm se tota aliquando mutant in lapides: ⁊ pcipue in lapides salsos. Dicit enī ꝙ sicut terra ⁊ aq̄ sūt mā lapidū: ita ⁊ mā lapidū sunt aīalia: que cū in locis in quibꝰ vis spirat lapidificatiua. trāseūt ad elemēta ⁊ appehendunt a q̄litatū ppietatibꝰ: que sūt in illis locis ⁊ mutant elemēta que sunt in corporibꝰ taliū aīaliū in dñans elemētū terrestre: vꝫ cōmixtuꝫ cū aqueo ⁊ tunc virtꝰ mineralis cōuertit ipm in lapidē ⁊ retinēt figuras suas mēbra intus ⁊ extra sicut prius: sunt aūt huiusmodi lapides salsi nō duri frequēter: qa opꝫ virtutē eē fortē que sic transmutat corpora aīaliū: ⁊ hoc cōburit aliquātulū terrestre in hūido: ⁊ sic gñat salis saporē. Hoc aūt testat fabula Gorgonis que ad se respiciētes dr̄ cōuertisse in lapides. Gorgon virtutē fortem mineraliuꝫ vocauerunt: respectum autem ad eam vocant dispositionem humorum corporum ad virtutem lapidificatiuam. Hec igitur sunt que de lapidibus in communi videbantur dicenda.

Incipit Liber Secūdus qui est de lapidibus preciosis.

Cap. pᵐ. De causis virtutum lapidum preciosorum ⁊ redargutione dicentium in lapidibus non esse virtutes.

Onsiderationem autē facientes de lapidibꝰ pciosis nō loquemur de cā coloris eoꝝ. Neqꝫ de passibilitate eorū vel duritie vel aliquo huiusmodi: eo ꝙ de oībꝰ his in supiori libro expeditū ē: quātū sufficit ad hāc itētionē: sꝫ tria sūt que potissime sūt inuestigāda: virtutis eoꝝ cā vꝫ ⁊ descriptio eoꝝ sigillatim ⁊ sigilla que inueniunt in quibusdā eorū depicta. His tribꝰ habitis nō querimus ampliꝰ pōlce scire de lapidū nā. Cā aūt virtutis lapidū occulta est valde ⁊ varia in ea sensisse vident multi physiologoꝝ. Multi etiā dubitare vident an insit lapidibꝰ virtꝰ aliq̄ de his que vident esse in eis: sicut curare antraces: fugare venena: conciliare corda homiꝫ: facere victorias: ⁊ huiusmodi asserentes nihil inesse cōposito nisi ex cōpōne ⁊ cōpositis. Operatio enī talis qualis dr̄ inesse lapidibꝰ nō causat ex cōponētibꝰ eosdē. Ex illis enī nō cōuenit eis nisi calidū ⁊ humidū ⁊ durū ⁊ passibile eē ⁊ huiusmodi que in añtibꝰ determīata sunt. Ampliꝰ aūt cū nobiliora sint aīata q̄ lapides deberēt vt inquiunt potius hēre virtutes que lapidibꝰ attribuuntur q̄ lapides. His igit ⁊ huiusmodi rōnibꝰ vtunt qui nullas cōcedunt lapides virtutes hēre. Huiꝰ aūt cōtrariū expertuꝫ est sapiētissime: qm̄ magnetē videmus ferrū attrahere: ⁊ adamātē illā virtutē in magnete restrigere. Adhuc aūt expertū ē saphiros aliquos antraces fugare: ⁊ vnuꝫ tale vidimꝰ oculis nr̄is hoc ēt ab oībꝰ vulgatū ē: ⁊ nō pōt eē qn in toto vel in pte sit verꝫ qd ab oībꝰ cōiter est dictū. Fuerūt aūt aliq qui ēt virtutes spāles lapidibꝰ dabāt: ⁊ hoc ab aīa lapidū eē dicebāt: ⁊ sunt qdā pithagoricoꝝ: hi enī dicūt soliꝰ ꝛ eē hoc: ⁊ nō i vna mā tm̄: sꝫ ab vna extēdi in aliā per opatiōes aīales: sic hō ad itelligibilia extēdit itellectū ⁊ imaginationē ad imagiabilia. Et hoc mō dicūt aīaꝫ vniꝰ hoīs vel alteriꝰ aīalis egredi ⁊ ingredi in alteꝝ: ⁊ fascinare ipm ⁊ ipedire opatiōes ipiꝰ pp qd pcipiūt in opatiōibꝰ cauere ⁊ declinare oculū fascinātē. Et hoc etiaꝫ mō dicūt qdā augures ipedimētū ⁊ pfectū operationū fieri visu ⁊ auditu auiū quarūdā vel aliaꝝ bestiaruꝫ. Isti ḡ tales dant aīas lapidibꝰ ⁊ ipsas extēdi ad nās que lapidibꝰ attribuūt. Schola aūt Pithagoricoꝝ quā in multis secutꝰ est Democritus: qui lapides aīas hēre dixit: oīa plena dijs esse dogmatizat: sic i carminibꝰ suis postea cecinit. Orpheꝰ eniꝫ dicebat deos vtutes dinas i rebꝰ diffusas: deū ēt nihil aliud eē nisi illō qd res format in oībꝰ rebꝰ diffusum. In lapidibꝰ ḡ dicebat ptē diuinā eē quā lapidū aīaꝫ dicebat eē extēdētē se ad res circa q̄s opat: hec aūt absurdissima sūt. Et de fascinatiōe qdē an verꝫ sit an nō ad magicas ptinet: deinde autēꝫ deū eē diffusuꝫ in rebꝰ ita ꝙ rebꝰ sit vnitꝰ ⁊ pmixtꝰ sicut aliq̄ virtus eēntialis rebꝰ: demētis est dicere: qm̄ si cōmiscet rebus erit gñabilis in quibusdā rebꝰ ⁊ exiens de nō eē ad eē ⁊ de potētia ad actū que oīa impossibile est deo cōuenire: quilibet aūt rē hēre aliqd diuinū per qd appetit ⁊ agit ad esse diuinū: vel diuino sile est verꝫ ⁊ alibi hoc est determinatū. Aīas ēt nullas habere lapides in añtibꝰ huiꝰ libri determinatuꝫ est.

Propter qd ēt hec ⁊ his silia q̄si derisoria relinquētes dicamus lapides absqꝫ oī ambiguitate virtutes mirabiliū effectuū hēre: que qdē vtutes isūt eisdē nō ex cōponētibꝰ sꝫ cōpositū cōsequunt ex cā quā īfra determinabimꝰ. Nec ē verū ꝙ has virtutes aīata potiꝰ habere debeant qa sicut est in oīre nāli ꝙ res occupata altioribꝰ virtutibꝰ abstrahit ⁊ ipedit ab iferioribꝰ. Cuiꝰ signū est ꝙ itellectualia sicut hoīes nō hn̄ pcipiunt imutatiōes elētoꝝ: quēadmodū bruta: sicut pulli diuersitates horaꝝ ⁊ tēpoꝝ meliꝰ indicāt q̄ hoīes. Et hō ipse quādo occupat meditādo nō opat per visū ⁊ auditū: ita ꝙ non percipit ea que sunt añ oculos. Sic igit est in tota nā ꝙ etiā aīata altioribꝰ vtutibꝰ aīe occupata nō operant vtutibꝰ inferioribꝰ nobilibꝰ qbꝰ cōmixta nō aīata operant. Nihil tn̄ est in vniuersa nā qd non hēat ppriā sue spēi operationē: sicut scamonea cholerā purgare ⁊ alia hmōi: hoc aūt in simplicibus pbat medicinis: ⁊ in scīa de incātatiōe ⁊ alligatiōe vbi ostēdit mēbra diuersoꝝ aīalium: aut collo: aut corde: aut alijs mēbris corporis hoīs alligata mirabiles opari effectꝰ. Ideꝫ est de herbis radicibꝰ ⁊ lignis. Sed ipse carnes hoīuꝫ: ⁊ qd minꝰ videt superfluitas sicca egesta ab hoīe ⁊ stercꝰ luporuꝫ mirabiles ꝫ venenū vel alias pestes hñt operatiōes: pp qd ⁊ lapides procul dubio operatiōes hēre cōstat aut oēs aut fere oēs lꝫ in pluribꝰ sint ignote operatiōes eoꝝ. Et ideo dicit Joannes damascenus ꝙ nulla res destituit a ppria ⁊ substantiali operatiōe. Risibile enī eēt valde ꝙ diceremus q̄litates primas vehemētes hēre opatiōes ⁊ formas subales ipsis rebus vt fines nāe datos: sicut diuinū ⁊ optimum oīno nullas hēre operationes: sꝫ non sint actiue ⁊ passiue ad trāsmutādaꝫ nām̄ cum sint operatiue operationis illius que illi perfecto conuenit: qd natura perficit per illud diuinū ⁊ optimum.

Nihil ē in vniuersa nā qd nō habeat ppriā sue spēi operationem.

Cap. ijᵐ. De quatuor opinionibus philosophorum circa causam virtutum lapidum.

Uesitū aūt est multo tpe a phis ex qua cā tales virtutes infundunt lapidibꝰ ⁊ diuersas opiniones recitare dispēdiū eēt. Tāgamus igit quatuor pbabiles: ⁊ postea nr̄aꝫ dicamꝰ sniaꝫ: deinde per rōnē cōfirmemus eādē. Quidā aūt dixerunt ab elētis cōponētibꝰ lapides tales inesse virtutes. Quibꝰ cū obijcit elēta nō operari nisi q̄litatibꝰ pmis: ⁊ operatiōes lapidū ad q̄litates pmas nō posse reduci. Respōdēt elēta quasdā hēre opatiōes per se: quasdā aūt in mixto: qa in mixto q̄litas elētaris operat mota sicut instrm̄: ⁊ tūc hꝫ multa operari que per se nō operat. Et iō sicut ad aiā virtuteꝫ nō reducit alteratio cibi ⁊ eleuatio ⁊ mutatio ad carneꝫ nisi ad calorē digestiuū quē scimꝰ eē calorē ignis: ⁊ ꝙ congregat homogenea ⁊ disgregat etherogenea sicut dictū est in scdo metheoroꝝ. Ita dicūt isti ⁊ nō alij virtuti q̄ elētari eē attribuēdū qd sit in elētato: eo ꝙ elētatū nō operat nisi mediāte virtute elētoꝝ que sūt in ipso. Hec ḡ est opinio quorūdā antiquorū phoꝝ quā Alexāder grecus pipatheticꝰ defendere videtur: eo ꝙ ipse oīa quecūqꝫ sūt: siue sint aīata siue nō elētis attribuit. Ita ēt ꝙ dicit intellectū eē qndā elētoꝝ cōplexionē cōsequēs. Ipsa enī elēta cū complexa sunt mirabilioꝝ ⁊ altissimaꝝ dicit eē operationū. Uirtuteꝫ aūt que in cōmixto regit ⁊ dirigit q̄litates elētales: nō dicit eē nisi cōplexionē ꝯtem ⁊ hāc mirabilē asserit eē: ⁊ pbat per opa alchimie in qbꝰ simplicia paꝝ psūt: ⁊ cū cōplexa fuerint admirabiles valde reddūt effectus. Hec aūt opinio Platoni nō placuit: qui oīa inferiora dicit eē ideata a supioribꝰ ideis q̄s separatas ⁊ mire potētie eē dicebat. Ille enī sunt que gñant qcqd gñat vt asserit. Dicit aūt ꝙ ea que separatoꝝ maiorē accipiūt silitudinem ⁊ in qbꝰ separata minus imerguntur materie eē virtutes mirabiles in operatiōe simili operationi idee separate. Operationē idee separate eē dicit opari trāsmutādo ⁊ alterādo mām̄ gñabiliuꝫ ⁊ corruptibiliū. In quibus ergo rebꝰ minus mergit idea materie in his adhuc postq̄ incorporata ē mirabiles res operari nō cessat: ⁊ sic dicit eē in lapidibꝰ preciosis ⁊ in alijs multis rebꝰ nālibꝰ. Probationeꝫ aūt huiusmodi sententie non quidem ex Platone: sed ex Platonicis sicut ab Apuleio ⁊ quibusdaꝫ alijs collegimꝰ: dicētibꝰ ꝙ sub-

Rōnes afferētiū in lapidibꝰ nullā virtuteꝫ inesse. ꝫ.

Oppositū.

Prima opinio que est Alexādri aphrodisei.

Opinio Platonis.

fecto mortalium rerum ꝛ defuncto hoc quidem qꝺ imortale est in rebus mirabilia operari nõ cessat. Dicunt etiaꝫ isti ꝙ si operatiões iste elementis attribuerent: sicut qdam dixerunt Pithagorici: aut elemẽtoꝝ complexioni: ꝙ cũ sicut complexio est vnica ita operatio lapidis esset vna. Hõc aũt multas videmus. Adhuc autẽ siue qualitas elemẽtalis operetur per se: siue in cõplexo non operantur qualitates elemẽtal: nisi transmutando materiã quã afficiunt: nulla aũt tali transmutatiõe facta substãtie vidẽtur operari lapides p̃ciosi: ꝓpter qꝺ etiam alicui⁹ separati p̃ncipij videt esse operatio istoꝝ. Hec igit est opĩo Platonicoꝝ.

Opinio Hermetis.

¶ Hermes aũt ꝛ quidam sequaces eius Indoꝝ plurimi multa ꝛ vniuersali virtute differentes dicebant oium inferiorum virtutes eẽ in stellis ꝛ imaginib⁹ celorum. Omnes autẽ virtutes infundi in inferiorib⁹ oib⁹ per circulum Alaur quem p̃mum circulum imaginũ celestium eẽ dicebant: has aũt virtutes descẽdere in res nature nobiliter ꝛ ignobiliter. Nobiliter autem quãdo materie recipiẽtes has virtutes fuerint superiorib⁹ magis similes in lumine ꝛ perspicuitate. Ignobiliter autẽ quando materie fuerint cõfuse ꝛ feculẽte in qua quasi opprimitur virtus celestis. Hanc igitur causam isti dicunt quoniam lapides preciosi pre alijs habent mirabiles virtutes: qa videlicet in substantia magis similantur superioribus ꝛ in lumine ꝛ perspicuitate: ꝓpter qꝺ a qbusdam eorum: stelle elementales esse dicuntur lapides preciosi. In superioribus eniꝫ vt inquiunt quasi quatuor colores inueniunt: qui etiam frequẽtiores sunt in lapidib⁹ preciosis. Quoꝝ vn⁹ est orbis non stellati qui ab omnib⁹ dicitur saphirus ꝛ hunc colorem primo hꝫ saphirus ꝛ denominat. Participant autẽ ipsum posterius alij quidam lapides. Secũdus autem est qui est plurimum stellarum ꝛ est ille qui vocat lux candẽs ꝛ albescẽs: ꝛ hũc colorẽ habet diamas ꝛ beryllus ꝛ multi aliorũ. Terti⁹ est qui vocat ignescẽs ꝛ rutilãs qui ẽ in sole ꝛ marte ꝛ in qbusdã alijs: ꝛ hũc p̃mo qdẽ accipit carbũculus: ꝛ postea palachi⁹ siue palatius ꝛ granatus ꝛ qdã alij. Ideoꝗ dicũt carbũculũ nobilissimũ ꝛ vniuſr hñtẽ virtutẽ oium alioꝝ lapidũ: qa sol cui⁹ virtutẽ sicꝫ accipit nobilior est oib⁹ virtutib⁹ celestib⁹: ꝛ est sua virt⁹ vniualis dans lucẽ oib⁹ celestib⁹ ꝛ virtutẽ. Quart⁹ aũt est rube⁹ obscurus tã in stellis ꝙ̃ in quibusdã alijs lune mansionib⁹ inuẽt⁹: ꝛ hic inuenit in lapidibus hñtib⁹ obscuras nubes sicut in calcidonio amethisto: ꝛ aliquãdo in smaragdo: ꝛ in qbusdam alijs pp hoc ꝛ huiusmodi dicta talẽ isti induxerũt opinionẽ.

Opinio Auicẽne.

Auicẽna aũt ꝛ qdã alij sequentes eũdẽ dixerunt in oib⁹ naturis quedã aliquando apparere ꝓdigia ex imaginatiõe superioꝝ motoꝝ. Concẽdit eni hic p̃hs itelligẽtias que mouẽt orbes nequaꝗ posse intẽdere particularẽ motũ hunc vel illũ: nisi per apprehensionem aliquã particularẽ: ꝛ hãc apprehẽsionẽ dicit imaginationẽ equocare seu equiuoce vocari ad imaginẽ que ps est anime sensibilis in aialib⁹. Practice aũt oia que fiunt vt inqt preexistãt in cõceptionib⁹ motoꝝ stellarum ꝛ orbium. Adhuc aũt talem inqt esse obedientiã toti⁹ materie gñabilium ad motorẽ qualis est obedientia nostri corporis ad nostras animas. Nos aũt in nobis sentimus ꝙ ad quãcunꝗ formã cõcepimus mouet corpus nostrum delectabiliter vel horrendo vel fugiendo. Sic igit dicit frequẽter diuersa cõcipere animas celestiũ: ꝛ tunc mãm moueri per obedientiã ad illud ex hoc esse ꝙ diuersas virtutes generata accipiũt que nos cõplexionales vocamus ꝛ maxime lapides in qb⁹ ẽ cõmixtio: prima facilius mota ad imaginationeꝫ huiusmodi ꝙ̃ alia in qb⁹ est maior: diuersitas ꝓpter anime opera que infundantur illi. Hec igitur dicta sunt ab Auicẽna ꝛ sequẽtibus eum: vt videtur accipi in quibusdam dictis suis que de magicis ꝛ alchimicis composuit.

¶ Cap. 3m. De improbatione dictarum opinionum.

Improbatio Alexandri.

Dicta vo Alexandri peripathetici conuenientia ideo nõ sunt: qa scimus ꝙ lꝫ quodlibet calidũ simplex ꝛ calidum cõmixtum diuersas hꝫ operationes: tamen conueniunt in genere congregandi vꝫ homogenea ꝛ etherogenea. Ideꝫ autem dicimus de frigido humido ꝛ sicco. Operationes autem lapidum nec in genere nec in specie conueniunt cum simplicium operatione: sed magis prodigiose ꝛ mirabiles esse videntur. Adhuc autem male dictum est nihil dirigere ꝛ informare qualitates elementorum nisi ipsaꝫ mixtionem ꝛ cõplexionem. Sic enim non oportet esse spẽs ꝛ forma alia nisi complexio qꝺ falsum esse ostẽsum est: ꝛ ostẽdetur a nobis in libro de anima ꝛ in philosophia prima: ꝓpter virtutes enim lapidum non complexionales nec elemẽtales: pre omnibus magici vtuntur lapidibus preciosis taꝫ in anulis ꝙ̃ in ceteris imaginibus quorum effectus est mirabilis: propter hoc autem ꝛ huiusmodi falsificatur dictum Alexandri.

Improbatio Platonis.

Qꝺ autem dicit Plato de ideis multis inconuenienter dictum esse ostensum est: ꝛ nos de hoc alibi disputabimus: quia negocium de ideis maioris est egens inquisitionis: ꝙ̃ sit propositũ negociuꝫ in quo sumus. Sed iꝫ hic supponatur non esse ideas alias formantes generatiua neꝗ aliquid immortalium in corporibus mortalibus ꝛ corruptibilibus: quia corruptis his nil manet eorum que sunt in ipsis: nec est resolutio cõmixtorum in elementa ꝛ ideas: sed potius solum in elementa ex quibus componuntur. Si ponerentur autẽ esse huiusmodi idee inutiles essent: eo ꝙ nõ proportionarentur materie nec contingerent eam: nec transmutarent. Omnia enĩ talia videntur esse in materia ipsa ꝛ non separari ab ea. Per hec igitur ꝛ his similia dictum Platonis improbatur.

Improbatio Hermetis.

omnibus tamen antiquis probabilius dixit Hermes de causa virtutis lapidum: quia scimus pro constanti omnium inferiorum virtutes a superioribus descendere. Superiora eniꝫ substantia ꝛ lumine ꝛ situ ꝛ motu ꝛ figura influunt in inferioribus omnes nobiles virtutes que sunt in ipsis: tamen hoc dictum imperfectum est in physicis iꝫ forte in astronomicis ꝛ magicis esset sufficiens: quia in physicis dicitur causa que est in materia operãs: talis autem est elementalis aut qualitates elementoꝝ prout sunt in cõmixto vel forma substantialis tales complexiones consequens. Docet enim Ptolomeus in libro qui Alarba dicitur: effectus stellarum ideo esse diuersos ꝛ incertos: quia in inferioribus in fluxu prouenitunt ad ipsa per aliud: ꝛ per accidens. Per aliud quidem quia per virtutes elementales que informant. Per accidens autem quoniam non perueniunt ad inferiora nisi per esse vniuersale qꝺ inconfusum ꝛ incertarum dispositionum est: eo ꝙ aliquãdo materia est receptibilis virtutis celestis aliquando nequaꝗ ꝛ aliquando recipit eam sm parum aliquando sm multũ: ꝛ hoc ignorantes multi qui diuinant in astris sepe mentiuntur ꝛ abominabilem suis mendacijs faciunt scientiam cum sit bona ꝛ vtilis valde.

Improbatio Auicẽne.

¶ Que autem Auicen. de prodigijs dicit prodigiosa esse videntur. Non enim imaginatio potest aliquo modo intelligentijs celestibus conuenire: nisi enim sunt cõceptiones tales in eis que motu celi ꝛ elementalibus qualitatibus non explicentur eo ꝙ nihil est inordinatum in eis: hoc auteꝫ alibi ostendetur quia multa oportet permitti sed hec ꝯuenienter deberent ostendi. Sed hoc sufficit ꝙ in physicis ꝛ in celo ꝛ mundo perfecte de talibus dictum est quantum permisit consideratio physica. Intellectus enim practici sunt ꝛ per se formales ad opus nature quos celestis mot⁹ explicant sicut instrumentum. Nec vnꝗ cõceptio aliqua est in motore nisi talis. Unde autem est ꝙ intendit hunc vel illum in parte dictum est in celo ꝛ mundo: sufficienter autem in prima philosophia habet determinari.

¶ Cap. 4m. De vera causa virtutis lapidum preciosorum.

Refutatis igitur omnibus his dicimus cũ Cõstantino ꝛ alijs quibusdam ꝙ virt⁹ lapidis causatur ab ipsa lapidis specie ꝛ forma substantiali. Sunt autem quedam virtutes mixtorum insensibilia habentes pro causa: quedam autẽ ipsaꝫ speciem. Et hoc clarius videtur in his que melius alijs specificata ꝛ formata sunt sicut est homo qui operatione qua homo est habet intelligere que ex nullo causatur complexionante. Idem autem est in brutis ꝛ in vegetabilibus sicut probatur in ethicis ita ꝙ omnis rei propria est operatio ꝛ proprium bonum sm specieꝫ qua formatur ꝛ perficitur in esse naturali. Huiusmodi autem speciei instrumẽta sunt omnia complexionantia eo ꝙ ipsa continet omnia ꝛ ipsa non existente corrumpitur ꝛ dissoluitur cõplexionatuꝫ. Forma enim continet materiam sicut diuinum ꝛ optimum illius ꝛ nõ continetur ab ipsa nec desideratur materia in natura: quia sui non indigeretur nisi ad esse indiuidui ꝛ non

ad esse diuinum. Hec aūt in libro de intellectu ꝛ intelligibili ꝛ in prima phīa clarius elucidabunt. Forma igitur ista inter duo est hec inter celestes virtutes a quib⁹ datur ꝛ sup māām cōplexionatā cui īfundit. Si ergo in se cōsideret ipsa est essentia simplex vnius tm̄ operatiua quēcūqꝫ est illud qd̄ vnius est tm̄ efficere vnū ꝛ ab vnico est vnicū sicut tradit tota vniuersitas phōꝝ. Si aūt hec forma cōsideretur vt est virtutib⁹ celestib⁹ primo multiplicatis per superiores ꝛ īferiores: ꝛ oēs imagines ꝛ circulos quos duodecim signa cū stellis suis distribuunt sup orizontē rei illius cui infudit forma: ꝛ scd̄o fm̄ q̄ ad eam operantē sunt virtutes elemētales erit ipsa forma multiplex valde fm̄ potentias nāles suas que circunstant essentiā suā simplicē: ꝛ sic multoꝝ effectuū erit effectiua: lꝫ forte vnicā habeat propriā operationē. Non enim pōt dici virtutes causaꝝ per aliqd̄ nō manere in effectib⁹. Et hoc est q̄ fere oēs res non ad vnicā tm̄ sꝫ ad multa valet qn̄ sue sciant operatiōes. Cōparata v̄o ad illud cuius est forma hoc ē ad māām est potētior ꝛ impotentior: fm̄ q̄ bene dixit Hermes. Et hac de causa lapides eiusdē speciei inueniunt potentiores ꝛ minus potētes in effectib⁹ suis: forte etiā inueniuntur aliqui nullū oīno speciei hēre effectū pp cōfusionē māe: sicut homo nullā hꝫ operationē humanā fm̄ q̄ est homo: lꝫ enim spēs fm̄ rationē non participet fm̄ magis ꝛ minus: fm̄ tm̄ esse ꝛ principiū actionū fm̄ magis ꝛ minus inesse videmus spēm fere oibus reb⁹. Et ideo in his que spēm cōsequuntur virtutib⁹ inueniunt efficaciores res vel minus efficaces: vel oīno impotes ad operatiōes que fiunt per virtutes spēm fm̄ nām cōsequētes. Est ad memoriā hoc reuocandum que in scd̄o metheoroꝝ diximus lapidū spēs ad indiuidua quodā modo esse mortalia: sicut ꝛ hoies ꝛ extra loca gnātionis sue diu cōtenti corrūpunt: ꝛ nō nisi equoce retinēt nomē speciei: lꝫ in figura ꝛ colore eoꝝ hoc nō nisi per lōgissimū tēpus possit deprehēdi. Et sicut in aīalium factura ꝛ in cōplexione aliqñ tanta est discrasia q̄ animā hoīs nō attingit sed solū qualēcūqꝫ hoīs figurā. Ita etiā est in lapidū gnātione: aut pp inordinationē māe: aut ppter vehemētissimas virtutes celestiū in cōtrarijs mouētes sicut diximus in scd̄o nostroꝝ phīcorū. Hec igit̄ ꝛ tāta de virtutib⁹ lapidū dicta sunt in cōmuni ꝛc̄.

Nō qlo eadē for⁹ duplr cōsiderari pōt.

Vide Cōmētatorē. 8. metaphyice cō. 10.

¶ Tractatus secundus libri scd̄i de lapidibus nominatis ꝛ eorum virtutibus.

¶ Cap. p^m. De lapidibus incipientibus ab. A.

Apponamus aūt nomina precipuoꝝ lapidum: ꝛ virtutes fm̄ q̄ ad nos aut per experimētum: aut ex scripturis auctoꝝ deuenerunt. Nō aūt oīa que de eis dicunt referemus: eo q̄ ad scientiā nō prodest. Sciente enim nālis non est simplr narrata accipere: sed in reb⁹ nālib⁹ inquirere causas. Ut aūt in latina lingua cōpetētius ordo seruet fꝫ ordinē alphabeti ꝓsequamur noīa lapidum ꝛ virtutes eoꝝ eo mō quo mos est medicis describere simplices medicinas.

¶ In primo capl̄o ergo ab. A. incipiētes nouē famosi apud philosophos inueniuntur lapides: Abeston vꝫ Absinthus: Adamas: Agathes: Alabādina: Alecterius: Amandinus: Amethistus ꝛ Andromanta.

¶ Abeston aūt coloris est ferrei qui fm̄ plurimū in arabia inuenitur: cuius virtus mirabilis narratur ꝛ in tēplis deoꝝ est manifesta: eo q̄ semel accensus vix vnq̄ poterit extingui eo q̄ naturā habet lanuginis que vocatur pluma salamandre cum modico humido vnctuoso pingui inseparabili ab ipso ꝛ illud souet ignem accensum in ipso.

¶ Adamas aūt sicut superius fecimus mentionē lapis est durissimus: parū crystallo obscurior: coloris tm̄ lucidi fulgētis adeo solidus vt neqꝫ igne neqꝫ ferro mollescat vel somatur. Soluit̄ tm̄ ꝛ mollescit sanguine ꝛ carne hirci: precipue si hircus aliquādiu ante biberit vinū ꝛ petrosilium vel siler mōtanum comederit: q̄ talis hirci sanguis etiā ad frāgendū lapidē in vesica valet infirmis de calculo. Soluitur etiā lapis iste qd̄ mirabilius videtur plumbo ꝓpter multū argentum viuum qd̄ est in ipso. Hic aūt lapis penetrat ferrū ꝛ ceteras gēmas oēs preter chalibem in quo retinet. Nō trahit autē ferrum eo q̄ sit ꝓprius locus generationis eius vt quidam mendose dixerunt. Maior autem quantitas istius lapidis ad hoc inuenta est magnitudo auellane. Nascitur autem in Arabia ꝛ Cypro fm̄ plurimuꝫ. Sed cyprius est magis mollis ꝛ obscurus. Et qd̄ mirabile videt̄ multis hic lapis quādo magneti superponitur ligat magnetem ꝛ non permittit ipsum ferrum trahere. Maior autē virtus eius est in auro vel argento vel chalibe. Dicuntqꝫ magis q̄ lacerto sinistro alligatus valet contra hostes ꝛ insaniam: ꝛ indomitas bestias: ꝛ feros homines ꝛ contra iurgia ꝛ rixas: ꝛ contra venena ꝛ incursus phantasmatum ꝛ incuborum. Hunc autem lapidem diamantem etiam quidam vocant: etiam quidam ferrum attrahere mentiuntur.

Sāguis hirci valet ad lapidē q̄ ē ī vesica.

Adamas magneti suppositus alligat eū ne ferꝫ trahat

¶ Absinthus est de genere gēmarū coloris nigri rubeis virgulis: ꝛ aliquando guttulis. Huius autem virtus videtur esse imitans abestinam: absinthus enim permanet calidus per septem dies vel amplius propter eandem causaꝫ que dicta est de abestina lapide.

¶ Agathes autem lapis est niger cum albis venis: ꝛ quodāmodo istius speciei lapidis inuenitur alius modus eiusdeꝫ speciei qui est similis corallo. ¶ Et tertiuꝫ genus qd̄ fm̄ plurimum in creta insula nascitur qd̄ habet in nigro venas croceas. Et quartum genus indicum est varium quasi sanguineis guttis respersum. Et primum quidem genus aptuꝫ est ad formas que lapidibus insculpuntur propter qd̄ plurimi lapides habentes capita regum insculpta nigri sunt: ꝛ cum iacet ad caput dormientis fertur ostēdere multa simulachra somniorum. Tertium autem genus qd̄ creticum est facit vt ait Auicēna vincere pericula ꝛ vires confert corporibus gratum ꝛ placentem facit vt dicit Euax rex arabum: ꝛ persuasorem ꝛ coloris boni facit hominē ꝛ facundum ꝛ munit eum contra aduersa. Genus autem indicum visum souet ꝛ valet ꝯ sitim ꝛ venenū. Cum aūt accendit̄ odoriferū est valde.

¶ Alabandina a loco in quo fm̄ plurimum generatur sic vocatur hoc est ab ephesо que alabandina vocatur alio nomine: est autem ruborem habens fulgentem ꝛ est lapis clarus fere vt sardinus.

¶ Alecterius est gēma que vocatur lapis galli ꝛ est albus nitens crystallo obscuro similis. Extrahitur autem ex ventriculo gallinacij postq̄ fuerit vltra quartum annum: ꝛ quidaꝫ dicunt q̄ post nonum extrahitur ꝛ est melior qui extrahitur gallo decrepito. Maxima autē huius quantitas est inuenta accidere ad quantitatem fabe. Virtus autem eius est excitare venerem gratum ꝛ constantem victorem ꝛ discretum facere: oratoriam tribuit facultatem: amicos conciliat: ꝛ tentus sub lingua sitim extinguit vel reprimit: ꝛ hoc vltimum expertum est.

¶ Amandinus v̄o gēma est coloris varij: dicit autē Euaxes q̄ venenum omne aut extinguit aut reprimit ꝛ vincere facit aduersarios ꝛ prophetiam ꝛ interpretationem somnioꝝ facit intelligi ꝛ etiam enigmatum.

¶ Amethistus est gemma multum cōmunis: ꝛ est quasi coloris purpurei ꝛ transparentie aliquantulum obscure: ꝛ inueniuntur in ista specie multe differētie sed quinque sunt magis note per differētias obscuritatis omnes accepte. Nascitur autem in hac specie in india. Est autem melior ad sculpendum eo q̄ alijs est minus durus. Operatur autē contra ebrietatem vt dicit Aaron: ꝛ facit vigilem ꝛ malas reprimit cogitationes: ꝛ bonum in scibilibus confert intellectum.

¶ Andromanta lapis est colore argentei qui fm̄ plurimuꝫ in mari rubro nascitur: ꝛ est aut quadratus vt tessera: ꝛ durus sicut adamas. Virtutem habet contra furorē ꝛ faciem animi concitationem: ꝛ tristitiam ꝛ grauitatem.

¶ Cap. 2^m. De incipientibus a littera que dicitur. B.

Balagius qui ꝛ palatius dicitur est gēma coloris rubei valde lucide materie ꝛ substātie valde transparētis: ꝛ dicitur femina carbūculi habens debilem colorem ꝛ virtutes eius remissas: sicut femina se habet ad marem: ꝛ quidā dicunt q̄ est domus eius: ꝛ ideo palatium carbunculi vocat̄. Generat̄ enim frequēter carbunculus in loco isto: ꝛ iam visum est hoc nostro tpe q̄ in lapide vno exterior pars fuit balagius: ꝛ interior carbūculus: pp qd̄ Ari-

sto. hunc lapidē dicit esse de genere carbunculi.

¶ Borax vt qdā dicunt lapis est q ita dicit a buffone q in capite ipm portat: ⁊ est duoꝝ generꝝ: vnū albū aliquātulū fuscū aliud nigrū: qđ si viuo palpitanti buffone extrahit in medio hȝ oculū quasi ceruleum: de quo dicit q glutitus sordes purgat intestinoꝝ ⁊ superfluitates: ⁊ tpibus nostris extract⁹ est de buffone paruus viridis. Aliquos etiā vidimus buffones habentes in se depictos qui de hoc genere dicebant: vulgariter aūt crapodine dicuntur hi lapides.

¶ Beryllus aūt est lapis coloris pallidi lucidi trāsparentis: ⁊ ideo superius dixim⁹ qđ inuoluit in eo videt moueri aqua: hic plurimū generat in india sicut multe aliaꝝ gēmaꝝ. Sūt autē multa genera ⁊ modi in specie lapidis istius sȝ melius esse fertur qui magis pallet ⁊ plures hȝ guttas: que videntur in ipso manere. Fertur aūt operari cōtra pericula hostiuȝ ⁊ contra lites: ⁊ reddere inuictum. Mitem etiā in morib⁹ dicitur efficere ⁊ ingenium bonū dare. Medicoꝝ etiā quidaȝ dicunt q valet contra pigritiam ⁊ epatis dolores ⁊ cōtra suspiria ⁊ eructationes: ⁊ q valet oculis humidis. Expertum est enim q quādo rotundatū est oculo solis opponit: adurit ignem accendit. Dicunt etiam aurifices q coniugium conciliat inter maritum ⁊ vxorem.

¶ Cap. 3m. De incipientibus a littera. C.

Carbunculus qui grece antrax ⁊ a nonnullis rubinus vocat lapis perlucidissimus ⁊ rubicūdissimus ⁊ solidus est habēs se ad alios lapides sicut hȝ aurū ad cetera metalla: hic plus omniuȝ alioꝝ lapidū virtutes habere dicit sicut ⁊ superius dixim⁹. Spālis tñ effect⁹ eius est venenuȝ aereum ⁊ vaporosum fugare: ⁊ qñ vere bonus est lucet in tenebris sicut carbo: ⁊ talem vidi ego. Quādo aūt minus bon⁹ est ⁊ tñ verus emicat in tenebris supfusa aqua clara ⁊ limpida in vase nigro mundo polito. Qui aūt nullo modo lucet in tenebris hic nō hȝ nobilitatē perfectā: fm aūt plurimum sui inueniunr in libya: ⁊ lȝ habeat plures differentias vt ait Euax qui dicit eum habere vndecim species: tñ Aristo. vt Cōstantinus refert dicit eum habere tres species: quas supra numerauimus .s. balagium granatū ⁊ rubinū: ⁊ qđ multi mirantur dicit in eis precellere granatum qui tamen minoris valoris apud gēmarios extimatur.

¶ Calcidonius aūt lapis est pallidus fuscus aliquātulū obscurus: hic si pforat ⁊ cū virtute lapidis qui smeris dicit collo suspendat: dicitur valere ꝯtra illusiones phantasticas ex melancholia exortas: facit etiaȝ ꝯuincere causas ⁊ virtutes corporis cōseruat ⁊ hoc vltimum est expertum.

¶ Calcaphanos lapis est nigri coloris cuius virtus vocē clarificare dicitur ⁊ raucedini mederi.

¶ Cerauniū lapis ē fertur crystallo similis īfecto colore ceruleo qui dicit cadere aliqñ de nube cuȝ tonitruo ⁊ inuenit in germania ⁊ hispania: sed hispanus est rūdens vt ignis prouocat dulces somnos vt dicunt ⁊ ad prelia ⁊ causas vincendi ⁊ contra periculum tonitrui dicitur operari.

¶ Celidonius duas hȝ spēs: vnus est niger alter ruffus inueniuntur: trahunt aūt ambo de ventre hirūdinis. Ruffus autē inuolutus pāno lineo vel corio vitulino ⁊ sub sinistra ascella gestatus dicit valere ꝯ insaniē ⁊ antiquos lāguores ⁊ lunaticam passionē. Et Cōstātinus dicit eū valere ꝯ epilepsiā pdicto modo gestatū. Euax aūt refert q facundū gratū ⁊ placentem reddit. Niger aūt vt Joseph dicit cōtra nociuos humores ⁊ febres ⁊ iras operat ⁊ minas. Et lotus aqua oculos sanat: ad finē ēt inceptū perducit negociū: ⁊ si inuoluat folijs celidonie herbe dicitur obfuscare visum. Sunt autē hi lapides parui valde ⁊ tales iam vidimus per socios nostros de stomacho hirundinum extractos in mēse Augusti: tunc eniȝ abstracti magis valere dicūtur vt frequenter aūt semp duo simul in vna hirundine inueniuntur.

¶ Celontes lapis est purpurei coloris: ⁊ dicitur in corpore testudinis inueniri: qꝛ quedā sunt maxime testudines hūtes dorsos que sunt sicut margarite nitētes. Dicitur aūt apud diuinatorem q facit euȝ qui gestat enomere sub lingua: hic autem virtutem non dicitur habere nisi cum luna primo est accensa ⁊ crescens: ⁊ monoydes. Et iterum cum est vigesimanona monoydes in vltimo decrescens: dicitur autē hic lapis ab igne non co rrumpi.

¶ Cegolites lapis est ī colore ⁊ quātitate similis ossi oliue de quo referunt qđ est expertū ⁊ dissolutus in aqua ⁊ rasus ⁊ sic haustus dissipat lapidem in renibus ⁊ vesica.

¶ Corallus lapis est duaꝝ spēꝝ a mari sicut supius diximus extract⁹ ⁊ pcipue a mari qđ est circa marsiliā: vna ei⁹ spēs est rubea sicut ebur antiquū: alia vo alba figurat ad modū ramusculoꝝ plantaꝝ: ⁊ quo expertū est q valet ꝯ quēlibet fluxuȝ sanguinis. Dicit ēt collo suspēsus valere ꝯtra epilepsiā: ⁊ cōtra operationes menstruoꝝ: ⁊ ꝯtra tēpestates fulmina ⁊ grādines. Et si puluerizetur ⁊ super herbas ⁊ arbores aspergatur cum aqua fertur fructus multiplicare. Referunt etiaȝ q principia expedit ⁊ fines negociorum.

¶ Cornelius aūt quē qdā corneleum dicunt lapis est coloris carnei hoc est rubei: abscindit sicut lotura carnis: hic apud rhenū flumen inuenitur frequētissime: ⁊ est valde rubeū hūs fere colorē sicut minimū ⁊ quādo politur multuȝ micat. Expertum aūt est q constringit sanguinem: ⁊ precipue mēstruorum ⁊ hemorroidarum: fertur etiā iras mitigare.

¶ Chrysopassus lapis ab india veniens ⁊ raro inuenit ppter qđ ⁊ carus extimatur. In colore etiam est quasi sit ex succo pori coagulatus: habens auri guttas intrinsecas: ppter quas ⁊ tale nomen accipit: ⁊ chrysos aurū sonat in greco ⁊ multaȝ similitudinem habet cum chrysolito.

¶ Chrysolitus lapis est in colore habēs tenuē viriditatē lucidam in qua ad oculum solis micat sicut stella aurea: ⁊ nō est rarus dicitur aūt venire de ethiopia. Expertū aūt est q spiritualia ꝯfortat: ppter qđ tritus asmaticis datur. Fertur ēt q perforatus ⁊ setis asini in foramine repletus ⁊ brachio ligatus sinistro fugat terrores ⁊ melācholicas passiōes: ⁊ hoc dicitur in physicis ligaturis: ⁊ in auro etiam positus ⁊ gestatus fugat phantasmata vt dicūt: stulticiam etiam repellere: ⁊ sapientiam conferre perhibetur.

¶ Crystallus lapis est qui aliqñ fit vi frigoris vt dicit Arist. aliqñ aūt in terra sicut sepe experti sumus in germania: vbi multi inueniunt: vterqȝ aūt modus ꝯnationis facile ex superiorib⁹ erit manifestus. Hic frigidus oculo solis oppositus ignē eijcit sed si calidus sit hoc pficere nō pōt: cuius rationeȝ dedimus in libro de causis pprietatū elemētoꝝ ⁊ planetaꝝ. Dicitur ēt sitim restringere sub lingua posit⁹ ⁊ exptū est q tritus cū melle mixtus recept⁹ a mulierib⁹ replet vbera lacte.

Expertum ad lactis multiplicationem.

¶ Chrysolitus gēma est coloris aurei: ⁊ ī horis matutinis visu pulcherrimus est. In alijs aūt horis dissimilis: ab igne āt corrūpitur ⁊ fugat ⁊ vt quidā dicunt inflāmatur: ⁊ ideo timere ignem dicit. Dicunt aūt quidā q aliud est genus istius lapidis qđ est lapidis ignobilis substātie incorporatū: ⁊ hoc nō est verū: sed hoc ē marchasita aurea q̄ mediū quodāmō est inter metalla ⁊ lapides: sicut nos in sequētibus ostendemus. Dicitur autē tertium genus istius lapidis esse colore medium inter ceruleum ⁊ rubeuȝ: vniuersaliter aūt dicitur hic lapis tritus scabiem curare ⁊ vlcera. In manu gestatus calorem febris mitigare habet.

¶ Chrysopagiō gēma est ab ethiopia veniens hic dicitur lucere in tenebris ⁊ euanescere a lumine superueniēte: ita q nō retinet nisi colorē heberem obscuro ⁊ quasi subeunti colore operti auri: ⁊ sit in ipso fm diuersitatē luminis ⁊ tenebraruȝ reciprocatio coloris nō determinari: velut in quercu putrefacta ⁊ noctiluca. De omnib⁹ autē his in libro de anima dabimus rōnem perfectam ⁊ veram.

¶ Cap. 4m. De nominibus lapiduȝ a quarta littera que est D. incipientium.

Diamon ferunt autē quidam lapis demonis vocari lapis bicolor vt arcus demonis qui iris vocatur. Et cōferre hunc dicunt febricitantibus: ⁊ venenosa pellere ⁊ tutum ⁊ victoreȝ reddere. Est aūt diamō dictū qđ grece intellectus vel stellam claram scintillantem sonat.

¶ Diacodos auteȝ lapis pallidus dicit ē aliquātulū beryllo similis: dicit aūt incātū phātasmata excitare q magi marie hoc vtunt tñ applicat⁹ defuncto intātū vires amittit q mortem horrere phibeatur. Hoꝝ aūt ratio que pōt haberi ex libris magoꝛuȝ Hermetis ⁊ Ptolomei Thebith Benchetath habetur de quibus non est presens intentio.

¶ Dionysia lapis est niger vt ferrũ interniciis rubeis guttis et spirat vinũ: et odore ipsius vini fugat ebrietas qđ mirabile multis apparet. Cã aũt: qr vinũ nõ odore sed vapore oppilando iducit debilẽ ebrietatẽ: lapidis autem odor simplex aperitiuus est et expulsiuus vaporis vini.

¶ Draconides aũt lapis est a capite draconis extract⁹: et fert ab oriente vbi sunt dracones magni. Est autẽ virtus efficax eius sicut et boracis: qñ de viuo dracone adhuc palpitãte extrahit. Insidiat aũt draconib⁹ dormientib⁹ et subito scisso capite draconis adhuc palpitãte euellunt lapidẽ. Anime enim actus multa cõfert his etiã supfluitatib⁹ que gñant in aialibus: et mortis corruptio alterat ea qñ aiãli morte corruptis humoribus moriunt: vel qñ mortua et corrupta occisa iacent. ¶ Ego aũt in partib⁹ Alemanie in sueuia vidi lapidẽ sup quẽ cõuenerãt plusq̃ qngenti serpẽtes iter mõtes in quodã prato: et cũ trãsitũ faceret ibidẽ dñs terre sui milites eius ginatis gladijs sciderũt serpẽtes in multa frusta in fundo tñ qdã magnus serpẽs iacuit in multas partes scissus: et sub capite serpẽtis inuentus est lapis niger format⁹ vt Pyramis abscisa nõ pluridus in circuitu colore pallido: pulcherrimũ habẽs descriptũ serpẽtez. Et hũc lapidẽ mihi ab vxore illi⁹ nobilis pñsentatũ cũ capite serpẽtis eiusdẽ ego habui. Dicit aũt venenũ fugare precipue que sunt ex incessibus venenatorum aialium: victores etiam dicunt efficere.

¶ Cap. 5m. De incipientibus a littera. E.

Ethices gẽmarũ optima est colore punicei: et vocatur a qbusdaz aquile⁹: et ab alijs herodialis eo q aquile hũc aliqñ ad nidum suũ iuxta oua collocãtes eundẽ sicut grus iter duo oua que facit lapidẽ collocari. Iam enim experti sumus ad sensum in colonia: vbi grues fetus fecerant multis in annis i quodã horto. Inuenit aũt ethices fm plurimũ sui generis iuxta littora oceãi: vbi etiã optimũ genus est herodiorũ q sunt heroes auiũ: dicit autẽ in Persia aliqñ inueniri. Est aũt modus eius qđ in se ptinet aliũ lapidez q in ipso sonat qñ manu mouet et quassat. Fertur ãt q suspẽsus sinistro lacerto cõfert pgnãtib⁹ ipedit aborsum et piculuz parturitionis mitigat. Et aiunt qdã q caducorũ hominuz phibet frequẽtẽ casum. Et qđ his mirabili⁹ est tradũt chaldei q si de ministratiõe veneni cibus aliqs suspectus fuerit positus in cibo phibet ne possit glutiri cib⁹ ille: et si lapis subtrahit mox deglutit. Quare aũt aqle hũc lapidem nido suo imponat nõ satis scimus. Experti eni sumus grues nõ obseruare cui⁹ generis lapidẽ iter oua sua ponãt: sed ponũt modo vnũ et in alio anno vnũ aliũ. Dicũt aũt qdã q faciũt hoc ad mitigandũ calorẽ ouorũ vel corporis aqle ne oua nimis calefiant: et hoc pbabile. Quidã tñ dicunt aliqd pferre ad eorũ formationẽ et viuificationẽ. Qđ aũt qdaz dicunt q lapis ab his auib⁹ iterponit ouis ne frangant: oino falsum est: qr citius ad lapidẽ q̃ ab seipsa collisa frangerent. Aiunt etiã quidam q si aliquis suspectus habetur de ministratione veneni q si in cibo eius quocũqz lapis imittitur statim ad cibum strangulatur: et qñ subtrahitur glutit cibum si est reus: et si est innocens glutit cibum in quo lapis missus est.

¶ Eliotropia lapis est viridis fere smaragdo similis respersus sanguineis guttis: hũc eliotropiã dicũt eẽ vocatum necromãtici: ex gẽma babyloñẽsis: qr si vngat succo herbe eiusdẽ nois et in vas aqua plenũ remissus facit sanguineũ solem videri sicut si pateret eclipsim. Cuius cã ẽ qr totã aquã ebullire facit in nebulã que ispissando aerẽ ipedit solẽ videri nisi quasi in rubore et spissa nube rorãdo: postmodũ aũt descẽdit illa nebula rorãdo sicut p guttas pluuie. Opz aũt q quodaz carmine sacratus sit et qbusdã characterib⁹ mixt⁹: et sic tũc arte pestij psites sint diuinãdo q̃dã pdicũt pp qđ tẽplorũ põtifices isto lapide vtebant: et marie in festis idolorũ. Dicit aũt reddere hoiem bone fame et incolumẽ et lõge vite et q fluxũ sanguinis et venẽa valere. Dicit ẽt q vnctus herba sui nois vt prediximus visum fallit intantũ vt hoiem phibeat videri. Inuenit aũt plures in Ethiopia: Cypro: et India.

¶ Ematites lapis est inuẽtus in Africa: et in Ethiopia et Arabia: ferruginei coloris: hñs venas sanguineas immixtas. Virtus aũt ei⁹ est valde stiptica: pp qđ expertũ est q valet q fluxum vesice vẽtris et mẽstruorũ: qñ ptritus in aqua mixtus bibitur: sanat ẽt fluxũ saliue sanguinee; vino ẽt puluis⁹ pulu-

eius sanat vlcera et vulnera: et carnẽ etiã superfluaz in vulneribus natam corrodit. Et visus hebetes ex humida cã pfortat et sanat: et tẽperat asperitatem palpebrarum.

¶ Etindros lapis est crystallo i colore similis q ppetuis guttis distillat: que febricitãtib⁹ valere dicunt: et tñ lapis nõ minorat nec cõsũpit. Cã aũt hui⁹ est pfecto qr ex suba lapidis iste gutte nequaq̃ distillant sed pter nimiã frigiditatẽ aerem se tangentem cõtinue mutat in aquã: sicut faciunt duri lapides et politi post resolutionem frigore.

¶ Epistrites lapis est natus in mari rutilans et rubicundus: incãtationibus aũt et pdicis ligaturis dicit q ante cor gestatus tutũ hoiem seruat et cõpescit seditiones: et cõpescere etiã dicit locustas: et volucres et steriles nebulas: et grandinẽ et tẽpestates a fructib⁹ terre cõpescere fertur. Expertum ẽt est q oppositus oculo solis ignẽ et radios igneos emittit: dicit etiã q si hic lapis in aquã feruentẽ projiciatur cessat ebullitio ei⁹ et postmodũ frigescit. Causa aũt huius alia esse non põt nisi q pro certo frigidissimus est: et mot⁹ a calore bulliẽtis aque frigiditas sue cõplexionis agere incipit.

¶ Exacolitus aũt lapis esse dicit varius et dissolutiuus vt dicunt periti medicorũ pter qđ vino permixtus et potatus dicitur q colicam et iliacam valere passiones.

¶ Exacõtalitus aũt lapis est sexaginta coloribus distinctus parue quãtitatis valde qui frequentius in libya inuenitur: et apud trogogitas: et nocet neruis valde propter qđ etiã oculos hominis dicitur efficere tremulos.

¶ Cap. 6m. De incipientibus a sexta littera que est. F.

Falcones qđ alio noie arsenicũ vocat: et a vulgo auripigmẽtũ idez significat. Est aũt de genere lapidũ citrinũ et rubeũ quẽ lapidẽ vnũ de spiritibus vocãt Alchimici: hz aũt nãm sulfuris in calefaciẽdo et desiccãdo et cũ calcinat p ignez nigrũ efficit et statiz sublimatiõe efficit albissimũ. Et si iterũ calcinet iterũ efficit nigruz et iterata calcinatione efficit albissimũ: et cũ hoc ter vel quater iteratur in ipso tãtũ efficit adustiuũ: q eri cõpositũ statim facit foramina p ipsuz et exurit vehemẽter oia metalla preter aurũ solum: appositũ autez eri ipm in album colorem transmutat: propter qđ falsarij vtuntur ipso quãdo es volunt facere simile argento: qr magnum in hoc habet effectum.

¶ Filacterium vt ferunt gẽmarij gẽma est eadem cuz chrysolito et eiusdem virtutis.

¶ Cap. 7m. De incipientibus a littera. 7. que est. G.

Agates est cat abre: quẽ qdẽ lapidẽ de gñe gemmarũ ego reputo. Inuenit aũt i libya et britãnia iuxta littus maris et abundãter inuenit in mari qđ attigit aquilonarẽ partẽ theotonie. Etiã in anglia frequẽter inuenit et est duplicis coloris: nigri vz et crocei: sed croceũ est pluridũz fere sicut topazion. ¶ Inuenit ẽt glaucũ et declinãs ad pallidũ coniunctũ cũ citrino colore. Cõfricatũ aũt trahit paleas: et incensum ardet sicut thus: dicitur aũt q cõfert hydropicis: et fluidos firmat dẽtes vt aiunt: de expris aũt est q lotũ cũ aqua et p suffumigationẽ mulierib⁹ iferius suppositũ puocat menstrua. Fert ẽt q fugat serpẽtes: et valet etiã contra stomachi et ventris subuersionẽ: et cõtra pbẽtasmata melãcholica que quidam demones vocãt. Aiunt aũt de expertis esse q si colatura et eius lotura cum rasura detur virgini bibita q retinebit eam q non minget. Si autem non est virgo statim minget et sic debet probari an aliqua sit virgo: dicunt etiam valere contra laborem parturientis.

¶ Gagatronica est lapis diuersi coloris sicut pellis capriole: cuius virtutẽ Auicẽna dicit eẽ q victores reddat se gestantes. Expertum aũt dicunt eẽ in Alchide principe quodaz q quotiens hunc lapidẽ secũ habuit semp vicit in terra et mari: quotiens aũt caruit fertur hostibus succubuisse.

¶ Gelosia dicitur esse lapis habẽs figuram grandinis et colorẽ duritie adamantis similis. Et tante fertur hunc eẽ frigiditatis vt ab igne vix vel nũq̃ calefieri possit. Cuius causa est nimia pororũ constrictio non permittens inde ignẽ ingredi. Aiunt etiã hunc iram et luxuriam et ceteras huiõi calidas passiones et desideria mitigare.

¶ Galaricides quã quidã galarictidẽ vocãt lapis est similis cineri: et fm plurimũ inuenit in nilo et acoleo fluuijs: hic tritus

dat saporē lactis: ⁊ succus eius in ore clausus turbat mentē. Dicit̄ et in libro de ligaturis phicis q̄ alligatus collo replet vbera lacte: ⁊ alligat⁹ femori facit faciles partus. Aiunt etiā pastores egypti q̄ si vespere cōtritus cū sale mixta aq̄ ouile circūspergat̄: vbera ouium replent̄ lacte: ⁊ fugat̄ ab eis scabies: g̃naliter et dicitur contra scabiem valere.

¶ Gerachidem lapis est vt fert̄ nigri coloris: pbatur aūt veritas huius lapidis sic q̄ gestans lapidē totū corpus suū vnctum melle muscis ⁊ vespis exponit: ⁊ si intactus manet ab eis lapis est verus: ⁊ si deponat lapidē statim musce ⁊ vespe sup mel cadunt ⁊ fuggunt. Aiunt aūt q̄ in ore portatus facit bene iudicare opiniones ⁊ cogitatiōes. Fertur etiā q̄ gestātem se hoiem amabilem ⁊ gratiosum reddit.

¶ Gecolitus lapis est vt fert̄ orientis olīs oliue silis. Cui⁹ virtutem esse dicunt q̄ tritus ⁊ cum aqua haustus lapidem frangit ⁊ educit de vesica ⁊ renibus.

¶ Granatus sicut Cōstātinus Arist. refert dicere de gn̄e est carbūculi. Est aūt lapis rubens ⁊ plucidus: i colore silis balaustijs qui sunt flores malorūgranatorū. Est aūt rubeus aliquātulū obscurior q̄ carbūculus ⁊ cū substernit ei niger color in sigillis tunc magis rutilat: ⁊ inuenit̄ in hoc genere quidā modus q̄ iter ruborē aspsaz hz viole colorē pp qd̄ hoc genus violaceū dicit̄ ⁊ est p̄ciosior oīb⁹ alijs granatis: dicit̄ letificare cor ⁊ pellere tristitiam: ⁊ sm̄ Aristo. est calidus ⁊ siccus. Et q̄ qdā dicunt hūc eē de genere hyacinti est falsuz. Inuenitur aūt hic lapis sm̄ plurimū eius in Ethiopia ⁊ aliquotiens iuxta tyrum inter arenas mare.

¶ Cap. 8m. De incipientibus ab. I. littera.

Iaspis est lapis multorū colorū ⁊ hz spēs decem: melior tn̄ est viridis trāslucens rubeas habēs venas: ⁊ in argēto pprio locari hz ⁊ in partibus multis inuenit̄. Expertū enim est q̄ stringit fluxuz sanguinis ⁊ mēstruorū. Aiunt et q̄ negat cōceptū ⁊ iuuat partū: ⁊ q̄ gestantem se n luxuria phibet. In magicis et legitur q̄ si incātatus est reddit gratum ⁊ potentē ⁊ tutum: ⁊ fugat febres ⁊ hydropisim.

Expertū ꝯ fluxū sanguinis.

¶ Hyacintorū duo sunt gn̄a: aquaticus vz ⁊ saphirin⁹. Aquaticus est flauus albescēs ac si puluis aque de sublato pspicuo erumpat: ⁊ supare cōtendat ⁊ hic est vilior: ⁊ inuenit̄ in isto genere aquescēs rubeus in quo et supat puletas aque. Saphirinus et est flauus valde plucidus: q̄ nihil hn̄s aqueitatis: ⁊ hic est melior. Et idō tria noia hz: dr̄ eni aliqñ hyacint⁹ saphirinus: in Ethiopia aūt sm̄ plurimū inuenit̄. Et qdaz dicūt quartū eē qd̄ est aquaticū ceruleū sicut tapanon ⁊ hoc est durissimū vilissimū gn̄aliter q̄ in se sculpere vix pmittat: de expris aūt est q̄ ē frigidus sicut viridis: ⁊ ꝯfortat corpa sicut oē frigidū qd̄ ꝯstringit v̄tutes corporū. In ligaturis aūt phicis est vsus eius q̄ collo suspēsus vel digito gestatus tutum reddit peregrinū ⁊ gratū hospitib⁹: ⁊ est ꝯ pestiferas regiones. Et expertū est q̄ somnū pụocat ppter suā frigidaz cōplexionē. Saphirinus aūt hoc spālīter habere dicitur q̄ est virtus eius ꝯ toxicam. Aiunt etiā q̄ cōfert ad diuitias ⁊ naturale ingeniū bonum confert ⁊ letitiam.

Expertum ad sōnū puocādū

¶ Iena lapis est a bestia que vocatur iena: sic dicta eo q̄ ex oculis eius cum in lapidem vertantur tollitur. Aiunt tamē antiqui Euax ⁊ Aaron q̄ positus sub lingua cōfert diuinando predicere futura.

¶ Iris lapis est crystallo similis ⁊ est vt frequētius exagon⁹. dicit aūt Euax q̄ ab arabia venit: ⁊ in mari rubro nascit̄. Nos aūt inuenimus maximā copiā hoꝝ lapidū in montibus Germanie q̄ sunt iter rhenū fluuiū ⁊ treuerēsem ciuitatez ⁊ diuerse quātitatis oēs sunt exagoni. In alijs aūt lapidibus nati circūpositiōe lapidis cū naliter sunt rotūdi exagoni efficiunt̄: sicut foramina apum i medio posita exagona efficiuntur: tn̄ illa que sunt in extremis sūt rotūda. Est aūt lapis siccissimus qd̄ sua idicat siccabilitas maxima. Fit āt ex aqueo sicco qd̄ euadit de mā lapidis q̄ gn̄at̄ ex rubeo luto ⁊ q̄ hoc aqueū est vehemēter a sicco apprehensum siccus ⁊ durus est valde lapis. Cuz aūt sub tecto soli pars eius imittīt: ⁊ pars in vmbra tenet̄ pijcit reflectēdo pulcherrimos colores iridis sup oppositū parietē: vel sup aliqd̄ corpus pp qd̄ iris vocatur. Cuius cā est superius assignata. Aliud āt simile huic nascitur in gipso: qd̄ etiā perspicuū est in extremis ⁊ siccissimum valde: ⁊ vtuntur eo quidam pro vitro in vitreis.

¶ Iscustos vt refert Isidorus ⁊ Aaron similīr est lapis in vicinis hispanie: ex partibus frequētius inuentus iuxta gades Herculis in tertio vel secūdo climatibus vltra hispaniā illam: quā modo hispaniā vocamus. Est autē lapis filabilis ppter viscositatē in eo arefactā: ⁊ si de ipso vestis fiat nō cōburitur sed igne purgatur ⁊ nitet: ⁊ forte illud est qd̄ pēnam vocant salamādre: quare hec lanugo quedā est sicut lanugo lapidis humidi. Quare aūt nō crememt̄ in metheoris expeditum est: huius spēm quandā dicit esse quēdam lapidē quez quidā vocant carbunculū albū ⁊ quidā alij calculum albuz. Inuentur enim carbūculum in hoc q̄ phātasmatibus ⁊ prestigijs resistit: valet etiam contra dolorez oculoꝝ ex humida causa ⁊ redactus in puluerē sanat scabiem. Idem Isidorus dicit de lapide iudaico qui est albus ad modum glandis in quātitate scriptuꝛis quibusdā insertus quasi litteris quas greci grāmata appellant. Iudaicum autem dicit Auicenna hunc q̄ frequentius in iudea inuenitur.

¶ Cap. 9m. De incipientibus a. 9. littera que est. K.

Alcabrec est idem vt diximus qd̄ gagates: sed tn̄ quidam dicunt q̄ Kacabrec melius est cū tn̄ nec colore nec virtutibus discrepet ab ipso.

k

¶ Kacabres autē lapis est similis crystallo: de quo ferunt q̄ eloquentiam dat ⁊ honorem ⁊ gratiam: ⁊ q̄ valet contra hydropisim.

¶ Kacamā lapis est frequenter albus in toto vel in parte. Uarius enim est in colore frequentissime inuenitur imitans onychine. Uirtus eius autem fertur esse ex imaginibus ⁊ sculpturis que inueniuntur in ipso ⁊ ex sigillis de quibus in sequentibus habebitur tractatus.

¶ Cap. 10m. De incipientibus a littera. L.

Ligurius lapis est q̄ fit ex vrina lyncis ⁊ hec animalis dicit Plinius eē orientis: que tn̄ frequēter in theutonia ⁊ sclauonia inueniunt̄ abūdanter i siluis. Dicit et Plinius q̄ hoc genus aialis vrinā suam sub arenis abscondit quasi inuideat iuuamētū qd̄ est ex lapide. Beda dicit q̄ hic lapis nascitur in renib⁹ hoīs. Dicit aūt Plinius q̄ est rubeus scintillās vt carbūculus preter hoc q̄ nō lucet de nocte. Inuenitur autē frequentius croceus paruz tendens ad nigredinē. Et est expertum de ipso q̄ fricatus trahit paleas qd̄ fere cōuenit omni lapidi precioso. Dicitur etiam valere cōtra dolorē stomachi ⁊ ictericiā ⁊ fluxum ventris.

¶ Lippares dicitur esse lapis qui frequētius in libya inuenitur. Fertur aūt lapidis virtus esse mirabilis: ois eniz bestia n venatoribus ⁊ canibus infestata currit ad eum ⁊ ipm̄ intuetur quasi patronum. Et vt aiunt canes ⁊ venatores noscere nō possunt bestiam quādiu lapidē habēt presentē: qd̄ si verū est mirabile est valde ⁊ absq̄z dubio celesti virtute deputandum: quas Hermes mirabiles esse dicit in lapidibus ⁊ etiā in plantis: p quas et naliter fieri posset: quicqd̄ fit scientijs magicis si virtutes ille bene cognoscerentur.

¶ Cap. 11m. De incipientibus ab. M. littera que est. 11a.

Magnes siue magnetes lapis est ferruginei coloris q̄ sm̄ plurimū in mari indico inuenit̄: ⁊ intm̄ abundare dicit̄ q̄ periculosum est in eo nauigare nauib⁹ que superiores clauos hāt. Inuenit̄ etiā in troconitidis regionib⁹. Ego vidi inueniri in ptib⁹ Theutonie in ea puīntia que Francia orientalis vocat̄: vnū magne quātitatis ⁊ maxime efficacie: vt fuit valde niger: ac si eēt ferrū rubiginosū ⁊ cōbustuz cū pice. Uirtus aūt eius est mirabilis in attractiōe ferri: ita q̄ virtutē eius trāsmittat in ferrū vt illud et attrahat: ⁊ aliqñ multe acus hoc mō suspēse ad se inuicez vident̄. Unctus aūt lapis alleo nō trahit: ⁊ si supponit̄ ei adamas itez nō attrahit ita q̄ paruū adamas magnū ligat magnetē. Inuentus aūt est nostris tpibus magnes qui ab vno angulo traxit ferrū ⁊ ab alio fugauit: ⁊ hunc Aristo. ponit aliud genus esse magnetis. Narrauit mihi vnus ex nostris socijs curiosus experimentator q̄ vidit Fredericum Imperatorē habere magnetē qui nō traxit ferrum: sed ferrū viceuersa traxit lapidem. Arist. dicit q̄ est quoddā genus aliud magnetis qd̄ trahit carnes hoīs. In magicis autem traditur q̄ phantasias mirabiliter cōmouet principaliter seu precipue si consecratus obsecratiōe ⁊ charactere sit sicut docetur in magicis

Ferunt ẽt hoc cũ mulsa acceptũ curare hydropisiz. Aiunt ẽt hunc lapidẽ capite mulieris dormiẽtis suppositũ statim eã mouere ad amplexũ mariti sui si casta est. Si aũt est adultera p̃nimio timore phãtasmatũ dicitur cadere de lecto. Dicunt ẽt ꝙ fures in domũ intrãtes positis carbonibus in quatuor angulis domus lapidẽ hunc cõtritũ superspergũt: ⁊ tũc dormiẽtes in domo ita phãtasmatibus tenenꝰ ꝙ fugientes edes relinquunt: ⁊ tunc fures furanꝰ quid volunt.

Margarita lapis est in obscuris cõchilib⁹ inuentus meliores ab india veniũt: multi aũt a britãnico mari qđ nũc anglicũ dicitꝰ: ⁊ versus Flandriã ⁊ Theutoniã inueniunꝰ ita ꝙ ego habui in ore meo decẽ in vna mẽsa que in comedẽdo ostrea inueni. Inuenes eni ꝫ che hũt meliores: q̃dã aũt ex eis perforate sunt: ⁊ quedã integre: coloris sunt ac si parua lux penetret in multũ albũ: ⁊ ideo nitent cũ tñ sint albe. Fertur etiã ꝙ in tonitru quasi abortiẽdo eas ostree euomunt: ⁊ ideo in flumine inueniunꝰ: in musella ⁊ quibusdã gallie fluuijs iter arenas. Est aũt virtus eaꝝ experta ad confortationẽ spiritũz ⁊ cõtra cardiacam ⁊ syncopim: valet etiaz cõtra fluxum sanguinis ⁊ cõtra fluxũ liemtericũ ⁊ contra diariam.

Experimẽtũ de margaritis.

Medius lapis esse dicitꝰ qui a regione medorũ vbi plures inueniunꝰ sic vocaꝰ. Sũt aũt due spẽs huius: vnus niger: alter viridis. Uirtutẽ eius esse dicunt cõtra veterẽ podagraz ⁊ oculoꝝ cecitatẽ ⁊ nefreticã: refouere ẽt dicitꝰ fessos ⁊ lassos ⁊ debiles. Ferunt aũt ꝙ eius q niger est si fragmẽta in aqua calida resoluta fuerint: ⁊ se aliquis illa aqua lauerit incurrit mẽbroꝝ excoriationẽ: ⁊ si biberit ex eo peribit vomendo.

Melochites quẽ quidã meloniẽ vocãt: lapis est arabicus grosse viriditatis sed nõ translucidus sicut smaragdus: ⁊ est mollis. Fertur aũt ꝙ virtutẽ hꝫ custodiendi gestantem se a nociuis casibus: ⁊ similiter cunabula infantium.

Memphites lapis est a ciuitate Egypti que mẽphis vocatur dictus qui dicitꝰ vt ignis ⁊ alere virtute qdẽ qđ videtur actu hic tritus ⁊ aqua mixta in potu datus vrẽdis vel secandis: q² inducit isensibilitatẽ ne sentiatur cruciatus.

Magnesia quem quidam magnosiã vocãt: lapis est niger quo freqn̄ter vtuntur vitrearij: hic lapis distillat ⁊ fluit in magno ⁊ forti igne ⁊ non aliter: ⁊ tunc imixtus vitro ad puritatem vitri deducit substantiam.

Marchasita siue marchasida vt qdã dicũt ẽ lapis in subã ⁊ hꝫ multas spẽs quare colorẽ accipit cuiuslibet metalli: ⁊ sic dicitur marchasida argẽtea ⁊ aurea ⁊ sic de alijs. Metalliz tamẽ qđ colorat eũ nõ distillat ab ipso sed euaporat in ignẽ: ⁊ sic relinquitur cinis inutilis: ⁊ hic lapis notus est apud Alchimicos: ⁊ in multis locis inuenitur.

Cap. 12^m. De incipientibus a. 12. littera que est. N.

Nitrum ẽt accedit ad lapidis coagulationez: est aũt subpallidum ⁊ perspicuum: ⁊ huius virtus probata est ꝙ dissoluit ⁊ attrahit. Et valet contra icteritiam: ⁊ est de genere salis.

Nicomar idez est ꝙ alabastrũ qđ qdẽ est de gñe marmoꝝ: tñ q² virtus eius est mirabilis inter lapides p̃ciosos ponitꝰ. Et expertũ est de hoc ꝙ frigiditate sua cõseruat aromatica vnguenta. Et ideo pixides de hoc lapide fecerũt antiqui. Cõseruat ẽt frigiditate sua corpora mortuoꝝ a fetore excellenti: ⁊ ideo monumẽta ⁊ mausolea antiqua de hoc lapide inueniunꝰ: est aũt albus nitens. Aiunt ẽt ꝙ victoriã dat ⁊ amicitiam conseruat.

Nuse sunt qdã q dicunt ꝙ lapis sit ita vocatus ⁊ ꝙ sit de genere lapidũ buffonis ⁊ in multis inuenitꝰ buffonib⁹. Et sunt duo gñã vnus subalbidus sicut si lac itrauerit sanguinẽ ⁊ vicerit eũ: ⁊ iđ sanguinis obscuras venas dicũt i eo apparere: ⁊ alter est niger ⁊ aliqñ in eo depingitꝰ buffo sparsis pedibus ante ⁊ post. Dicũt ẽt ꝙ si ambo simul icludanꝰ p̃nte veneno eos adurere manũ tangentis. Probationẽ aũt huius lapidis esse dicunt ꝙ exhibitus buffoni viuo buffo eleuatur contra eũ ⁊ tangit eum si potest. Dicitꝰ etiaz ꝙ presente veneno varius efficitur qui subalbidus est.

Cap. 13^m. De incipientibus a. 13. littera que est. O.

Onyx gẽma esse phibeꝰ nigri colore inuenitꝰ: melius genus eius nigrũ albis venis variatũ. Uenit aũt de media ⁊ arabia. Inuenitꝰ autẽ qnque diuersitatũ pp varietatẽ venaꝝ ⁊ coloꝝ. Aiunt collo vel digito suspẽsus excitat tristitiã ⁊ timores ⁊ in somno phãtasias terribiles: ⁊ multiplicare fertur tristitias ⁊ lites. Dicũt aũt ꝙ auget salinã pueris. Si ãt sardinus sit p̃ns ligaꝰ onyx ⁊ suspẽditꝰ a nocumẽto: hec ãt oĩa si hꝫ pfecto hꝫ ideo q² virtutẽ hꝫ mouẽdi melãcholiã p̃cipue ĩ ea p̃te: ex motu eniz illius ⁊ vapore oĩa ista procedunt.

Onycha vo seu onycalus vt dicũt qdã idẽ est qđ onyx qđ verisimile est: vel ꝙ sit aliqua spẽs eius: sed colore nõ niger nisi aliqñ sed colorẽ hꝫ vt humanus vnguis sicut supra diximus. Sed onychinis noĩs inueniunꝰ multi colores albi ⁊ nigri ⁊ rubicũdi qui tñ oẽs in substãtia quadã fabricanꝰ: que similitudinẽ exprimit vnguis hoĩs. Aiunt etiaz ꝙ ex lachryma arbore que onycha dicitꝰ indurata in lapidez generaꝰ: ⁊ hãc esse causam ꝙ odoriferus est in igne. Hanc ẽt causaz inquunt eẽ ꝙ frequẽti⁹ alijs depict⁹ imaginib⁹ mirabili⁹ inenitꝰ: q² lachryma a principio mollis facile formabilis pingitur ⁊ picturam retinet quãdo in lapidem induratum coagulatur. Hunc lapidez dicunt insensibiliter intrare in oculum ⁊ hoc esse mirabile. Sed ego vidi saphirum intrare in oculuz ⁊ lapidem galli: ⁊ quẽdam alium cuius nomen ignoro: aui sine lesione oculi: politum enim tenue nõ ledit oculum nisi tangat aciem siue pupillam sensibilẽ cõtra foramen vuee.

Obtalmus lapis est ab obtalmia dict⁹: cui⁹ color nõ noiaꝰ forte ideo qꝛ multoꝝ est coloꝝ. Ualere aũt dicitꝰ gestanti ꝯ oẽs malos morbos oculoꝝ: visus aũt circũstantiũ dicitꝰ obcecare: ⁊ ideo ẽt patronus furũ vocatur: gestantes enim eũ quasi inuisibiles redduntur.

Orites hꝫ tres spẽs quaꝝ vna nigra ⁊ rotũda: alia viridis maculas albas hñs. Tertia cui⁹ altera pars est aspa altera plana: ⁊ est color ei⁹ q̃si ferri lamia: ⁊ talis ẽt est dispositio corporis ei⁹ de quo ferũt ꝙ vnctus oleo rosato ⁊ gestatus p̃seruat ab aduersis casibus ⁊ pestiferis morsibus reptilium. Dicitur etiã in physicis ligaturis ꝙ appẽsus mulieri prohibet ipsam impregnari: ⁊ si pregnãs est abortum facit.

Orphanus ẽ lapis q in corona Romãi Imperatoris ẽ: neqꝫ vnq̃ alibi visus est pp qđ ẽt orphanus vocaꝰ: est aũt colore q̃si vinosus subtilẽ hñs vinositatẽ: ⁊ hoc est sicut si cãdidũ niuis candẽs seu micans penetrauerit in rubeũ claꝝ vinosũz: ⁊ sit superatũ ab ipso. Est aũt lapis pluctidus: ⁊ traditꝰ ꝙ aliqñ fulsit in nocte: sed nunc tẽpore nostro non micat in tenebris. Fertur autem ꝙ honorem seruat regalem.

Cap. 14^m. De incipientibus a. 14. littera que est. P.

Panterus lapis est multos habẽs colores in vno corpore lapidis. Nigrũ vꝫ ⁊ viridẽ ⁊ rubeum: ⁊ alios multos. Inuenitꝰ aũt pallidus purpure⁹ ⁊ roseus. Ferũt aũt luscos efficere visus. Inuenitꝰ sm plurimũ in media: hꝫ aũt ge ñds ad ipm inspicere in mane oriente sole vt sit efficax ⁊ victoriosus: tot aũt virtutes dicitur habere quot colores habet.

Peranites lapis est generatus de micheton ⁊ est femineus sexus. Nam certo tpe dicitur cõcipere ⁊ parere cõsimilez lapidem naturalem: valere aũt dicitur pregnantibus.

Peritbe siue pidonius lapis est fului coloris: dicitꝰ ẽt valere ꝯ artheticã. Mirabile etiã referunt de isto lapide ꝙ si fortius cõstringaꝰ manu adurit manũ: vult ergo leuiter ⁊ pauli de tangi. Dicitur aũt de hoc genere esse alia spẽs q̃ est chrysolito similis nisi ꝙ est maioris viriditatis.

Prassius est lapis qui est matrix ⁊ palatium smaragdi frequẽtius est aũt viridis coloris habẽs viriditatẽ spissaz sicut prassium qđ est marrubiũ. Inuenitꝰ aũt aliqñ cũ rubeis guttis ⁊ aliqñ cũ albis. Expertũ aũt est ꝙ cõfortat visuz: ⁊ quasdã iaspidis ⁊ quasdã smaragdi hꝫ operationes. In epistola etiã Esculapij cuidaz p̃bi ad Octauianũ augustũ ferunt ꝙ aliqđ venenuz est tante frigiditatis ꝙ cor hoĩs interempti illo veneno cõseruat ab igne. Et si cor illud in igne ponatur tãdiu ꝙ in lapidẽ optbesi conuertitꝰ lapis iste vocaꝰ profilis ab igne: vocaꝰ humanus a mã: preconsus esse dicitꝰ eo qđ victores facit ⁊ a veneno p̃seruat. Narrat aũt iꝫ fabule sit similie ꝙ Alexander macedonius hoc lapide sub cingulo suo in prelio vtebatur: cũqꝫ reuerteretur ab india ⁊ vellet lauari in euphrate deposito subcingulo morsu serpẽs casu p̃cidit lapidem: ⁊ euomuit eũ in euphrate: ⁊ de hoc mentionẽ dicitur Aristo. fecisse in libro de natura serpentum qui liber ad nos non peruenit: colore autem ruber hic lapis candorẽ habens admixtum.

¶ Cap.15ᵐ. De incipientibus a.15.littera que est.Q.

Q Uiriciᵃ lapis est qui inuenit in nido vpupe aliquādo que tota est auis prestigiosa ⁊ multa augurans vt dicunt magi ⁊ augures. Est autē lapis hic proditor secretoꝝ ⁊ phātasias cōmouēs si ponatur super pectus dormientis.

¶ Quandros lapis est qui aliquādo īuenit in cerebro vulturis: cuius virtutem ferunt esse cōtra quoslibet nociuos casus ⁊ replet mamillas lacte.

¶ Cap.16ᵐ. De incipientibus a.16.littera que est.R.

R Amai qđ in medicinalibꝰ inuenit ⁊ alchimicis qđ idē est ꝙ bolus armenꝰ. Est aūt lapis subrubeus. Huius autem virtus pro certo expta est ꝙ ē ꝯstrictiua vētris ⁊ pcipue sanguinis dissinterie ⁊ menstruorum.

¶ Radaim lapidē ⁊ donatidē eundē aiunt: dicunt aūt ꝙ niger est lucens. Ferunt autē ꝙ quādo capita gallorum comedere dantur formicis ꝙ aliquādo post tempora multa in capite maris galli hic lapis inuenitur. Ferunt etiā hunc valere ad quodlibet impetrandum.

¶ Cap.17ᵐ. De incipientibus a.17.littera que est.S.

S Aphirus lapis est valde notus est scḋm plurimū eius venit ab oriēte ex idia. Inuenit ēt in hypodromo apud rhodanū puīcie regionē ⁊ ciuitatē: sed nō est adeo pciosus vt p oīa sic illis orientali. Est aūt in colore pspicuus flauus sicut celū serenatū: sed vincit in eo flauus color: ⁊ idō ē melior qui est nō satis plucidus. Optimus aūt q nubes hꝫ obscuras ad rubedinē declinātes inuenit ēt bōus q albidas hꝫ nubeculas: substātata sua sit sicut fusce nubes aliquātulum trāsparēs: huiꝰ aūt virtutē ego vidi ꝙ antraces duos fugauit. Aiunt ēt hūc lapidē hoīez castū reddere ⁊ iteriorē ardorē refrigerare: sudorē strigere: dolorē curare frōtis ⁊ lingue. vidi ego vnū in oculū itrare: ⁊ sordes ex oculis purgare: sed ante vult poni in aquā frigidā ⁊ post similr. Qđ aūt dicūt ꝙ amittit virtutē ⁊ colorē postꝗ̄ semel fugauit antracē: est falsum: qr vidi vnū qui successiue interiecto spatio fere annoꝝ quatuor fugauit antraces duos. Dicunt ēt ꝙ corpus integrat ⁊ paces cōciliat: pium ⁊ deuotū ad deum efficit: ⁊ animaz firmat i bonis: hic lapis alio noīe sirtites: vel vt alijs placuit sirrites vocatur: eo ꝙ in sirtibus inuenitur.

Nō de saphiri virtute ꝯ antraces.

¶ Sardonix quē qdaz sardonycē vocāt: ēt cōpositꝰ ē ex duobus lapidibꝰ: sardo vꝫ ⁊ onyce. Est ergo rubeus: ⁊ hic color supereminet in ipso ex sardio: est ēt albus ⁊ niger: ⁊ coloris vnguis pferēs ex onyce. Laudabilior aūt est q hos colores magis hꝫ distinctos ⁊ qui dēsioris est substātie. Inuenit aūt qnque modis ⁊ forte pluribus ꝑpter diuersaꝫ coloꝝ cōmixtionem: ⁊ substātie diuersam densitatē: ⁊ frequētius inuenit in india ⁊ arabia. Fertur autē luxuriā depellere: ⁊ hominē castum reddere ⁊ pudicū. Est autez maxima huius virtus in hoc ꝙ cum onychinus nociuus sit: hic nocere non potest sarnum sibi in substantia habens admixtum.

¶ Sardinus lapis est ab antiqssimo iter pciosos lapides cōnumeratꝰ. Est aūt ruborē spissuꝫ hñs cū subs obscure pulat sicut si puletas imaginaret in rubea terra: ⁊ scḋm hanc diuersitatē inuenit qnque modis: ita ꝙ aliqs in hoc hꝫ de puletate: ⁊ forte est ille matrix alioꝝ ⁊ domus in qua gñat. In sardis autē ciuitate prius esse repertus dicit: ideo sic vocatur. Aiunt autē hunc accendere aīam ad gaudiuꝫ ⁊ acuere ingenia per virtutes cōtrarias ligare a nocumēto onychinum.

¶ Sarda qđ alij dicūt sardo lapis ē q se hꝫ ad tabulas ligni sicut magnes ad ferruꝫ: ⁊ idō adheret ita fortiter tabulis nauium ꝙ euelli nō possit: nisi abscindat cuꝫ ipso ea pars tabule cui inheserit. Est autem in colore purissimus nitens.

¶ Silenites lapis est de quo varia referunt. Dicūt eniꝫ qdā hūc nasci in quodā gñe testudinis idico: ⁊ eē variū rubeo albo purpureo quoqꝫ colore pulcherrimū. Alij aūt dicūt hunc virētē ⁊ in pñdis pelibꝰ frequētiꝰ inueniri: dicūt aūt hūc crescere īpa crescēte: ⁊ luna decrescēte decrescere: gestatū aūt ferūt ꝯferre pscientiā quādā futuroꝝ: si sub lingua portat: precipue prima luna ⁊ decima existēte: dicūt enim ꝙ mane pma luna vna tm̄ hora hꝫ hāc virtutē: decima aūt existēte luna hꝫ virtutez in prima hora ⁊ sexta. Modus aūt diuinationis est ꝙ cum portat sub lingua cogitatur de aliquo negocio vtrū fieri debeat vel nō: ⁊ si fieri debet cordi tenaciter infigit: ita ꝙ euelli nō pōt: si autē non debet fieri statim cor resilit ab ipso. Fert etiā ꝙ curat ptisicos languentes ⁊ debiles.

¶ Smaragdus lapis preciosior multis alijs ⁊ nō rarus ⁊ est color eius viridissimus trāsluccens ita ꝙ vicinū aerē sua videtur tingere viriditate. Figura sua melior est planities superficiei: qr tūc vna pars nō obumbrat aliā. Melior autē est que nec lumine nec vmbra variat. Huius pp planitiei ⁊ coloris varietatē dicūt esse diuersitates duodecim: eo ꝙ aliqū qđdā fel nigruꝫ p modū virgularū permixtū hꝫ. Sunt autez a locis dicti scythici vel britānici ⁊ niliaci: ⁊ qui i venis eris nascunt: ⁊ maculosi qdā ⁊ qdam calcedonij eo ꝙ admixturā hñt cū illo lapide. Meliores oībꝰ sunt scythici. Fert autē ꝙ illi de nidis griphonū auferunt qui lapidē hūc cū crudelitate magna custodiunt: dixit enim vnus de Grecia veniēs veridicus ⁊ curiosus experimentator ꝙ ille lapis nascit in rupibus qui sunt sub aqua maris: ⁊ ꝙ ibi frequēter inuenitur. Rōnale etiā est ꝙ in venis eris in perspicuo qđ ad eris substātiā nō venit nascit: qr rubiginis eris hꝫ viriditatē. ¶ Expertū aūt est tpibus nostris ꝙ hic lapis si vere bonus ⁊ verus est nō sustinet coitū: pp qđ rex Ungarie q nostris tpibꝰ regnat: in coitu cū vxore sua lapidē hunc in digito habuit: ⁊ ꝑpter coitū in tres partes fractus fuit. Et ideo ꝓbabile est qđ dicūt ꝙ hic lapis gestātez se ad castitatē inclinat. Ferunt etiā ꝙ auget opes ⁊ in causis dat verba psuasoria: ⁊ ꝙ collo suspensus curat emitriteū ⁊ caducos morbos. Expertū autē ꝙ visum debilem cōfortat ⁊ oculos cōseruat: dicunt etiaꝫ ꝙ bonā facit memoriā ⁊ ꝙ tempestatē auertit: ⁊ valet diuinantibus: propter qđ a magicis queritur.

Nota de expimēto qđ ꝯᵐ gu tpe suo.

¶ Syrus ē lapis a syria dictꝰ vt dicit Isido. q īteger natat: ⁊ cōminutꝰ fluctuat. Profecto huiꝰ cā est qr in poris itegrum aerē cōtinet qui euanescit a puluere cōminuti lapidis.

¶ Sarcophagus lapis est deuoratiuus cadauerū mortuorū. Grece eniꝫ sarcos sonat arcā: phagos aūt comedere. Antiqui aūt qdā hoc lapide primo fecerunt areas mortuoꝝ: eo ꝙ in spatio.30.dieꝝ cadauer consumit. Ob hoc autē nostra monumenta lapidea sarcophagi sunt vocata.

¶ Sarminus lapis est a sarmia insula in qua inenitur dictus. Hoc autē lapide politur aurū. ¶ Fertur autem ꝙ potatus vertiginem sedat: ⁊ mentem solidat: habere autem hoc vitium dicitur ꝙ alligatus manu parturientis impedit partū ⁊ continet ipsum in matrice.

¶ Suetinus lapis est crocei coloris queꝫ greci elicā vocant. Inuenit enim aliqū trāslucens vt vitrum: vocabulum autē trahit a mā: qr succo vel gūmi arboris nascit que pinus vocatur: vulgariter aūt lubra vocatur. Cōfricatus autē trahit folia paleas ⁊ fila sicut magnes ferrū: dicūt autē ꝙ ꝯfert potantibus se castitatē. De expertis autē est ꝙ fugat serpētes incensus: pregnātibꝰ aūt valere dicitur ad facilē ptuitionē. Melior aūt est qui fit de succo q in estate calida profluit: obscurior autē qui fit de succo alterius corporis.

¶ Specularis lapis vocat eo ꝙ ad moduꝫ vitri pspicuus sit. Dicit aūt in Hispaniaꝝ vrbe segebis pmitꝰ iuenꝰ. Ego aūt vidi illum abundāter inueniri ita ꝙ currus inde onerant in diuersis partibꝰ theutonie: vidi ēt in Gallia inuenire cuꝫ gipso: qr gipsi extremitas qdā est: effossus aūt scindit in qꝫlibet tenues ptes ⁊ fiunt īde fenestre sicut de vitro: nisi ꝙ loco plūbi opꝫ ponere lignū leue abietnuꝫ. Sūt vt videt tres spēs eiusdē: vnū.s. lucidū vt vitrū: aliud nigrū penitꝰ q̄si atramētū: tertiū citrinū qđ vocāt auripigmētum vel arsenicuꝫ sicut supra diximus qđ carius est ⁊ nobilius.

¶ Cap.18ᵐ. De incipientibus a.18.littera que est.T.

T Opasion lapis ē sic vocatꝰ a loco sue prime inuētionis: q fert vocari topasis isula: ⁊ qr auri similitudinē pretēdit. Sūt aūt due spēs in hoc gñe lapidis: quaꝝ vna est oīno similis auro ⁊ hec ē pciosior. Alia ē crocea magis tenuis coloris ꝗ̄ auri sit color: ⁊ hec est vilior. Expertū aūt est in nro tpe ꝙ si in aquā bullientē imittat ita deferuere facit ꝙ statiꝫ manu imissa extrahit ⁊ hoc fecit parisius vnꝰ de nostris socijs. Dicūt ēt ꝙ valet ꝯ hemorroicā ⁊ lunaticā passionē. Hoc aūt certū est ꝙ speculū est lapis iste ⁊ idoluꝫ obiecti corporis sicut speculū cōcauū in ꝯuersū representat cuiꝰ cā eē nō pōt nisi ꝙ iterius p suprficies cōcauas ꝯcrescit ⁊ congulatur.

¶ Turchois lapis est coloris flaui & lucidi cãdẽtis ac si lac pe netraret in flauũ colorẽ & resultet p ipm ad supficiẽ. Dicunt aũt q visuz ɔseruat & a nociuis casib⁹ portantẽ se defendit.

¶ Cap. 19m. De incipientibus ab. V. littera.

Varach qdẽ dr̃ sanguis draconis sm Arist. lapis est. Quidã aũt medicoꝝ dicũt q ẽ succ⁹ cuiusdã herbe. Sz qð dicit oñdit in puluere cui⁹ supfi cies nitet & aspera ẽ sic cõminut⁹ lapis: est ãt ru bẽs valde: valet ãt ꝫ quẽlibet fluxũ & pcipue san guinis: & ex eo & argẽto viuo fit algala.

¶ Vernix est lapis qui dicitur armenicus: est autem coloris subpallidi valet certissime contra melãcholiã: & ꝫ vitiũ sple nis & epatis & contra cardiacam passionem.

¶ Viritea est gẽma quã supra piritẽ dixim⁹. Color aũt ei⁹ est fulgẽs vt ignis vt supra dixim⁹: leniter & reuerẽter vult tan gi: aut adurit tangẽtis manũ. Mimirũ q etiã noctiluca aial aliqñ adurit manũ: sicut egoipse expertus sepius.

¶ Cap. 20m. De incipientibus a littera. Z.

Zemech est lapis qui vocatur lazuri: huic inest tenuis color flauus cum corpusculis aureis. Fit aũt ide azuriũ. Certissime valet sumptus cõtra melãcholiã & quartanã & syncopim ex va poribus melãcholicis prouenientem.

Nõ expimẽtũ ꝫ melãcholiã & quartanam.

¶ Zigrites lapis ẽ coloris vitrei alio noie ẽt enarvocat̃. Et dr̃ q gest at⁹ collo stringit sãguinẽ: & depellit mẽtis alienationẽ.

¶ Hec de lapidib⁹ dicta in speciali sufficiãt. Qr̃ si in speciali de virtute cuiuslibet lapidis vellemus dicere modũ volumi nis excederem⁹. Sicut eniz a pricipio dixim⁹ si qs expimẽta ri voluerit vix lapillũ inueniet qui nõ habeat aliquã virtutẽ: sed p ea que dicta sunt iudicare de oibus est planum.

¶ Tractatus tertius secundi libri.

¶ Cap. pm. De lapidibus in quo est de sigillis lapidũ: & qua liter est dõm de sigillis: & quot sũt modi sigilloꝝ: & de expriis.

De imaginibus aũt la pidũ & sigillis post hec dicẽdũ est: lz eni pars ista sit pars necromãtie sm illam spẽm ne cromãtie que astronomie subalternatur: & que de imaginib⁹ & sigillis vocat̃: tñ pp bo nitatẽ doctrine & q illud capiãt a nobis sci re nostri socij aliqd de hoc hic dicem⁹: oĩno impfecta & falsa reputantes: quicqd de his a multis scriptũ inuenit̃. Antiquoꝝ eniz sapiẽtũ scripturã de sigillis lapiduz pauci sciunt nec sciri põt nisi simul & astronomia & magica & necromãtie scie sciant̃. Incipiẽtes igit̃ de imaginib⁹ lapidũ dicimus nos tres modos imaginũ in lapidib⁹ iueniri. Quo rũ vnus est q inuenit̃ in lapide imago nec exarata nec sup eũ eleuata: sed in eo depicta quasi coloribus & picturis variata sit. Alter est q inuenit̃ eleuata quasi ope excussorio sup lapi dẽ. Tertius modus est q figura incisionis est exarata in la pidũ qbusdã partib⁹ lapidis abrasis: & in qbusdã remanẽti bus. Adhuc aũt in imaginib⁹ que sunt picte aliqñ pingitur imago colore eiusdẽ lapidis & tunc nõ ostendit imaginẽ nisi modus terminationis lineaꝝ quarũdã que sũt in supficie la pidis: aliqñ imago hz colorẽ oĩno alium a colore lapidũ. Hi aũt duo modi sunt imaginib⁹ que eleuate sunt sup lapidũ su perficiẽ. ¶ Volo aũt pmo narrare que vidi: & expertus sum egoipse & postea ostẽdere cãm & modũ p quẽ a nã efficit̃ ima go: & tertio loq de imaginib⁹ factis p artẽ & ostendere virtu tes sigilloꝝ. ¶ Dico igit̃ q me essente Venetijs cũ essem iu uenis icidebant̃ marmora p serras ad parietes tẽpli ornan dos: ɔtingit aũt in vno marmore iam iciso tabulis icisis sibi applicatis apparere depictũ caput pulcherrimũ regis cũ co rona & lõga barba: neqz in aliquo peccare videbat̃ pictura: nisi in hoc solo q frontẽ videbat̃ in medio habere nimis al tam ascẽdentẽ versus verticẽ capitis. Sciuim⁹ aũt oẽs qui aderam⁹ hoc a nã fuisse pictũ in lapide. Et cũ a me quereret̃ cã inordinationis frõtis: dixi lapidẽ illũ ex vapore fuisse co agulatũ: & in medio p calorẽ fortiorẽ vaporẽ inordinate ascẽ disse vltra modũ. Fuit aũt pictura eiusdẽ coloris cũ lapide. ¶ Hmõi ãt simile est in nubib⁹ in qb⁹ oẽs appent figure qñ vẽtis nõ agitant̃: & ɔtinue pp calidũ eleuãs eas ẽt dissipant̃: que si apprehẽderent̃ loco & virtute lapidib⁹ multas effigia rent figuras: pp hoc pz ergo figurã picture simplicis aliqñ eẽ a nã. ¶ Post hoc aũt longo tpe cũ essem parisius de nume ro doctoꝝ & grege ɔtingit aduẽire ad studiũ filiũ regis castel le: cui⁹ coqui cũ pisces emerẽt pnominati nobilis famuli pi scem emerũt q latine peccet vulgariter pleis vocabat̃: & erat marie qntitatis in illo gñe piscis: cũ aũt exenteraret̃ piscis in vẽtre ei⁹ appuit cõcha ostrei marini quã ad me memorat⁹ nobilis fecit cã dilectionis adaptari: ɔcha ergo illa in cõca uo sui qð est planũ & politũ hẽbat figurã triũ serpẽtũ ore ele uato optime factoꝝ: ita q nec figura desuit oculoꝝ: cũ tamẽ eẽnt valde parui: exteri⁹ aũt in ɔuexo qð erat aspeꝝ hẽbat fi guras multoꝝ. 10. vz & amplius serpẽtũ silimodo p oĩa opere factoꝝ: nisi q oẽs exteriores nodo quodã in collo videbãtur colligati: capitib⁹ tñ & corporib⁹ sepatis: neqz fuit vlla istarũ imaginũ que nõ eẽt pforatã foramine ab ore serpẽtis icipien te & iferius ad caudã serpẽtis exeunte: & erat foramẽ ita puũ q videbat̃ filo factũ fuisse. Hãc aũt cõchã ego multo tpe ha bui: & multis ostendi: & postea eã misi pro munere in theoto niã cuidã. Cõstat igit̃ p illud experimẽtum ẽt figuras eleua tas sup lapides aliqñ fieri a nã. ¶ Narrauit aũt mihi qdam nobilis & potẽs q quodã tpe ab vno rusticoꝝ suoꝝ psentatũ fuit sibi ouum minoris quãtitatis q̃ȝ galline: in quo corpore exclusoꝝ simili in testa optime figuratus fuit serpẽs christa tus & alatus & habebat figuram pedis sicut pes galli: omnia autem hec indicãt tales formas aliquãdo a natura forma ri: & hoc puto ego & scio verum esse.

Quid sibi ɔti gerit dũ pari sius esset.

¶ Cap. 2m. De figuris lapidum a natura factis.

Videramus igitur qualiter a nã formant̃. Reuo cemus igit̃ ad memoriã ea que in scðo nostroꝝ phicoꝝ de mõstris loquẽtes determinauimus. Nõ igit̃ ignoramus q sunt qdaz loca in celo in qbus cũ luminaria ɔuenerint ipediunt ẽt ipro pria & efficaci mã figuram humanã gñari: & mã tunc cõcrescit in horribile mõstrũ. Aliqñ ẽt ecõuerso concur rũt luminaria & ceteri planete ad locũ in quo tanta virt⁹ est gñationis humãe: q in semine valde difformi ꝫ vim forma tiuã illi semini insitã iprimit formã humanã: pp hoc ɔtingit aliqñ porcellos in capite pferre figurã hois & fetus vaccarũ similr. Qð q ex pmixtione seminis hois cũ dictoꝝ aialium seminib⁹ esse nõ possit in physicis nostris satis est ostensum. ¶ Hec igit̃ est cã & nõ alia q ẽt in lapidib⁹ vaporabiliter in mã coagulatis iprimit̃ figura hois vel alia de figuris specie rũ quas pducit nã aut pingendo tñ: aut ẽt figurãdo totum eleuãdo in toto vel in parte marie cũ sit hui⁹ efficiẽs in ony chinis pp mãe maiorẽ mollitiẽ vt dixim⁹ supra. ¶ Est enim colonie in capsa triũ regũ magne quãtitatis onychinus ha bens latitudinẽ manus vnius hois & amplius: in quo super mãm lapidis onychini q ẽ sicut vnguis: picta duo sunt capi ta iuuenũ albissima: ita q est vnũ sub alio: sed eiucet ppõne nasi & oris: & in fronte capitũ est figurat⁹ nigerrimus serpẽs qui colligat capita illa. In mãdibula aũt vnius in capte vbi est angulus curuitatis mãdibule iter partẽ que descẽdit a ca pite: & eã que ad os inflectit̃ est caput ethiopis cũ longa bar ba nigerrimũ: & subtus in collo iteꝝ est lapis habẽs colorem vnguis & videt̃ esse vestimẽtũ decoratuz florib⁹ circa capita: pbaui aũt q nõ est vitrũ sed lapis pp qð psumpsi picturã il lam eẽ a nã & nõ ab arte: similes aũt multi inueniunt̃. ¶ Non latet tñ aliqñ p artẽ fieri tales imagines duob⁹ modis: vn⁹ quoꝝ est i quo operat̃ ars & nã: & illa qdẽ vel qualis ars effin git figuras & mãe colores & postea totũ ponit̃ in aqua in qua fortis est vis mineralis lapidificatiua & ex illa coagulatur in lapidẽ sicut diximus supra. ¶ Scðs aũt modus est decepto rius q effinguntur imagines in mã & diuersificant̃ colores fi gure p sigilla & postea ope alchimie p aquã vel aliuz liquorez coagulantẽ idurat̃ in similitudinẽ lapidis: & hoc marie fit p illud qð Alchimici vocãt lac virginis: fit aũt qñ litargirũ for tissime lauat̃ in aq̃ & sepius colet̃ p ipsaz quousqz fit sicut la chrima: & due aque pmisceant̃: est eni hec aq̃ certissime co agulãs: & videbit̃ lapis q p eã coagulat⁹ est. Multis ãt alijs modis fiũt coagulatiões materieꝝ ita q videbunt̃ lapides cũ nõ sint: si quis subtiliter & p lunã tẽtauerit. Aliqñ aũt fiũt hmõi colores in vitro simplici: & similr imagines: & hoc vul gus iperitũ putat eẽ lapides: his ergo de causis fiunt imagi nes picte & excusse siue eleuate. Ille autez que ex arte rasura

Quid ipse vi derit venetijs.

Qualr ima gines lapidib⁹ ipmi possint ab arte & a nã simul.

videnť: nõ itelligo qualiter fiant nisi ab arte nõ a nã per ali- quē modū: sȝ in gēmis durissimis dicunť fieri ꝑ ptes adamā tinas acutas ⁊ durissimas ab his q̄ scribūt de gēmis qđ ego nequaꝙ̄ credo verꝝ eē: ad tales eni excartiones opȝ hēe instru decēter aptata: qđ nõ pōt eē in partibꝰ adamātis: nisi molli- reť sanguine hircino: ⁊ tūc eēt dispēdiū ⁊ nimis sūptuosuȝ: eo ꝙ aliq̄n paꝝ valētē gēmā exaratā eē videmus. Que igiť

Nõ expressus de illis sculptoꝝ

expti sumꝰ ēt hic dicimꝰ: distillať eni ⁊ ꝓpurať chalibs sepꝰ donec fere hȝ albedinē argēti: ⁊ tūc ex eo formanť īstrumēta ferri ⁊ sculptoꝝ angulis ꝯueniētibꝰ ⁊ subtilibꝰ ⁊ tūc exprimiť succus raphani ⁊ ꝑmisceť cū succo raphani aq̄ que extrahiť de lūbricis terre cōcisis ⁊ expressis ꝑ pānū ita ꝙ tātū sit vniꝰ quātū alteriꝰ: ⁊ postea cādēs instrm̄ extinguiť in aq̄ illa bis vel ter vel pluries quotiēs opȝ ⁊ efficiť ita duꝝ ꝙ radit gem- mas ⁊ icidit aliud ferrū sicut plūbū. ℭ Hec igiť dicta sūt de cā imaginū q̄ apparēt in gēmis. Si aūt q̄s querat q̄re imagi nes in alijs lapidibꝰ nõ inueniunť nisi i gēmis: dicemꝰ ꝙ priꝰ nos exptā iduximus ꝙ aliq̄n apparēt in marmore: sȝ in alijs generibꝰ lapidū iaȝ nõ apparēt q̄z mā eoꝝ est grauis ⁊ grossa terrestris ⁊ v̇tutibꝰ mouētibꝰ inobediēs: ⁊ iō celū eā mouere ⁊ iꝑrimere nõ pōt. lapides āt p̄ciosi ⁊ q̄dā marmora vt supra diximus vaporales hn̄t mām facile mouētibꝰ obediētes: ⁊ iō in eis tales gn̄anť imagines. Exēplū huiꝰ est in vaporibꝰ se- minalibꝰ in q̄bꝰ de facili apparent imagines que tn̄ in suba cerebri vel capitis vel ossis nõ iꝑrimunť: oēs enim motus ce lestes pōt īpedire cōfusio: ⁊ ihabilitas māe sicut diximꝰ sepꝰ in p̄cedētibꝰ: ⁊ est hoc sicut si sigillū lapid̄ē tāgat vel durā ter- rā tunc nequaꝙ̄ iꝑrimiť: si aūt tangat aqua iꝑrimiť: ⁊ si aqua cōgeleť tūc figura ꝑseuerat in glacie: hec aūt nõ oīno phȳsica sunt: tn̄ ꝓp doctrine bonitatē hic sunt interposita.

ℭ Cap. 3m. De causa quare gēme p̄mitus sculpi p̄cipiebant: ⁊ qđ sit iuuamentum in ipsis sigillis.

Nunc aūt determinemꝰ cām q̄re gēme primitꝰ a sapiētibꝰ sculpi p̄cepte sūt: ⁊ qđ sit iuuamētū in ipsis sigillis eoꝝ: huiꝰ aūt cāȝ cognoscere ex scīa opȝ magoꝝ qui cōpleuerunt. Magot grecus ⁊ Germa babyloniꝰ ⁊ Hermes egyptiꝰ i p̄mis postea āt mirabiliter effulsit in ea Ptolomeus sapiens ⁊ Geber hispalēsis. Tebith aūt plene tradidit artē. Est aūt principiū in ipsa scīa oīa q̄cūqȝ fiūt a nā vel arte mo ueri a v̇tutibꝰ celestibꝰ p̄mo: ⁊ hic de nā nõ est dubiū. In arte ēt cōstat eo ꝙ aliq̄d mō ⁊ nõ ante icitat eoꝝ hoīs ad faciēduȝ ⁊ hoc eē nõ pōt nisi virtꝰ celestis vt dicūt sapiētes prenoīati.

Duplex p̄nm i homine.

Est enīȝ in hoīe duplex principiū opeꝝ: nā. s. ⁊ volūtas: ⁊ nā q̄dē regiť siderībꝰ: volūtas q̄dē libera est: sed nisi reniťať tra hiť a nā ⁊ idurať: ⁊ cū nā moueať motibꝰ siderū icipit volun tas tūc ad motꝰ siderū ⁊ figuras inclinari: ꝓbat hoc Plato ex operibꝰ pueroꝝ q̄ libertate volūtatis nõ adhuc renitūtur nāe ⁊ siderū iclinationi. Illi eni ex siderū virtute p̄ostendūt i

Nota d̄ instruc̄dis pueris.

se habilitates ad vnā artē vel aliā in qua si exercitenť ꝑfecti efficienť: ⁊ si reluctenť ⁊ alias exerceāt: nunꝙ̄ ꝓp nāe ad illaȝ artē ineptiā ꝑfectionē ꝯsequunť. Nõ aūt dubitamꝰ q̄n oē qđ est cā aliquo mō cause: est ēt aliquo modo cā causati. Si igiť vis ⁊ afflatus siderū influit quādā causalitatē artis in artifi ce: pro certo nisi īpediať influet oibꝰ operibꝰ artis aliq̄d sue virtutis. ℭ His habitis pro p̄ncipio sumimus a dictis phis qđ ēt alibi ꝓbādū est figuras celoꝝ p̄mas esse figuras: ⁊ ante oīum gn̄atoꝝ nā ⁊ arte figuras. Qđ aūt primū est gn̄e ⁊ ordi ne gn̄antiū absqȝ dubio causalitatē suā ꝑ modū cuiqȝ ꝯgruū

Considera hic q̄ũo figura esse pōt actiõis p̄n cipium.

oibus influit seq̄ntibꝰ. Nos eni nõ intēdimus hic de figu- ris mathematice sumptis: sed de figuris ꝓut iducūt diuersi tatē gn̄antiū ⁊ gn̄atoꝝ in ordine ⁊ speciebꝰ ⁊ nā forme ⁊ māe sue: hēbit igiť figura celestis causalitatē in omni figura gn̄a ta a nā eo ꝙ ars resoluiť in principiū nāe: q̄ȝ principiuȝ artis prout diximꝰ nā est sm̄ ꝙ exiuit a suo celesti principio: cuiꝰ principiū est itellectꝰ practicus sicut idē itellectus est p̄ncipiū artis sicut diximus sepius in celo ⁊ mūdo ⁊ physicis. ℭ Ex his āt de necessitate ꝯcludiť ꝙ si obseruare ad celestē figurā imprimať figura in mā ꝑ nām vel artē ꝙ celestis figure aliq̄ vis influiť operi nāe ⁊ artis: ⁊ inde est ꝙ obseruare ad ima- gines celi p̄cipiunť fieri opa ⁊ exitus ⁊ itroitꝰ ⁊ icisio vestiū ⁊ vestitura a Ptolomeo sapiēte. Hinc est ꝙ in scīa giomātie figure punctoꝝ ad imagines tales reduci p̄cipiunť q̄ȝ aliter nõ sunt vtiles: hac ergo idustria ꝯsiderata primi p̄ceptores ⁊ ꝓfessores physici gēmas ⁊ imagies metallicas ad imagies astroꝝ obseruatis tꝑibus q̄n vis celestis fortissima ad ima ginē eandē eē ꝓbať: vtputa celestibꝰ multis virtutibus ad- mixta sculpi precipiebāt: ⁊ mira ꝑ tales imagines opabanť.

ℭ Imagines aūt celi ex multis q̄dē adiuuanť: sūt tn̄ p̄cipue q̄nque obseruāda. s. imago circuli nõ stellati: q̄ȝ circulꝰ signo rū nõ stellatus est primꝰ habēs motū figure ⁊ vite. Scđo iu- uatur ex imaginibꝰ stellatis que etiaȝ obseruare opȝ debite. Tertio autem est ex situ planetaꝝ in signis ꝯfortātibꝰ signa. Quarto aūt ex quātitate eleuationis ⁊ elōgationis sm̄ lōgi- tudinē ⁊ latitudinē a linea eq̄noctiali ⁊ ascēdente. Et q̄nto ex respectu oium hoꝝ ad latitudinē climatis: hoc eniȝ mul- tū est obseruādū q̄ȝ ex hoc ⁊ q̄rto variať tota qualitas angu loꝝ quos describūt radij sup figurā rei gn̄ate vel facte ꝑ ar- tem ⁊ sm̄ quātitatē illā anguloꝝ īfundunť rebꝰ virtutes cele stes: hoc enim pauci obseruāt ⁊ pauciores obseruare sciunt ⁊ duȝ sine scīa nituntť ad opus artis imaginū ꝓp fallaciā sue opationis credūt fallere sciam ⁊ cōtēptibilē reddūt eandeȝ: sic igiť ad celestes imagines sculpi gēme ⁊ hac de cā p̄cipiun tur. ℭ Sed nõ lateat nos ꝙ sicut virtutes nāles ꝑdurant in quodā tꝑe ⁊ nõ vltra ita est ēt de virtutibꝰ imaginū: nõ eniȝ influiť aliqua virtꝰ de celo nisi in quodā tꝑe periodi sicut di- ximus i fine ꝑigeneseos: ⁊ postea cassa ⁊ inutilis remāet ima- go frigida ⁊ mortua: ⁊ hec est cā q̄re q̄dā imagines nõ opan tur hoc tꝑe qđ fecerūt tꝑe antiquo. Hinc est ꝙ distiguunť in astronomia diuersi anni imaginū celi ⁊ planetaꝝ ⁊ quarūdā stellaꝝ dicunť eē anni maiores ⁊ medij ⁊ minores in quibus explicant sua cāta fortiora vel minus fortia vel media.

ℭ Cap. 4m. Qualiter imago dicatur orientalis occidentalis meridionalis vel aquilonaris.

Hoc aūt qđ inueniť in Euace ⁊ Aaron ⁊ Dia- scoride ⁊ q̄busdā alijs ꝙ q̄dā figure sūt oriēta- les ⁊ quedā meridionales ⁊ q̄daȝ aq̄lonares ⁊ quedā occidētales: oīno absq̄ne itelligiť ab ho minibꝰ nostri tꝑis q̄ de lapidibꝰ se itromittūt. Cā eniȝ dicti antiquoꝝ est ꝙ imago sculpta est ad triplicitatē orientalē vel occidentalē ⁊ sic de alijs. ℭ Di- uidunť aūt signa in q̄tuor triplicitates sicut diximꝰ i libro de causis ꝓprietatū elīmoꝝ ⁊ planetaꝝ: nec opȝ illud hic iterare: ⁊ diciť triplicitas terrea meridionalis nõ ob aliaȝ potissime cām vt dicit Ptolomeus nisi q̄ si ab ipa eleuať vētus meri diōalis diu durat: ⁊ si aliꝰ cito desinit ꝓp qđ triplicitatis ter ree maior vis est in meridie q̄̄ in alijs plagis mūdi. Eadeȝ oīno de cā triplicitas signoꝝ aqueoꝝ vocať aq̄lonaris: ⁊ tri- plicitas ignea oriētalis: ⁊ q̄rta aerea vocať occidētalis. Ima ginē aūt eē aq̄lonarē vel meridiōalē ⁊c. hoc idē est diceruȝ qđ ad talē imaginē huiꝰ triplicitatis iꝑressam: ⁊ ꝙ nõ: ꝙ in tali vel tali plaga plus vel minus valeat: sȝ tn̄ si tꝑe figurationis imaginis fortiter flat vētus triplicitatis fortis cognosciť eē celestis effectꝰ: ⁊ iō efficacior imago eē p̄sumiť. Est āt soller tissime sciendum ꝙ celestes effectꝰ spāles ⁊ obseruatas mās querūt suaꝝ imaginū: ⁊ iō antiq̄ q̄ nõ de vno lapide vel me- tallo: sed mō de vno mō de alio sm̄ diuersitatē celestiū figu- raꝝ p̄cipiebāt fieri mās que figurarenť. Qđ autē magis isti

Quare lapi- des ex indie quarto clima te imagies ha bētes sūt po riores ⁊ me res alijs.

lapides ex india veniūt q̄̄ ex alia regiōe ⁊ ex egypto: cā est ꝙ virtus planetaꝝ in illis ptibꝰ est efficacissima: eo ꝙ ille ptes aut sub eq̄noctiali: aut iter eq̄noctialē ⁊ tropicuȝ aut in q̄rto climate ⁊ in illis locis que sūt p̄me vel scđe positiōis planete spargūt radios ab oriēte ⁊ occidēte ⁊ aq̄lone ⁊ meridie ⁊ cō- fortāt suos effectꝰ. In medio aūt climate qđ est q̄rtū ꝓp tem periēā ꝯfortať effectꝰ ex q̄litatibꝰ planetaꝝ quas efficiūt in elīmis: ⁊ iō fortiores ⁊ veriores sūt ille imagines. In alijs āt climatibꝰ nunꝙ̄ sūt planete in aq̄lone sed sꝑ ⁊ oblique ex me ridie respiciūt illa: ⁊ iō tātā virtutē nõ īfundūt his imagini- bus q̄ fiūt in his climatibꝰ: quātā ille q̄ fiūt in illis. Huiꝰ āt cā reddita est in libro de nā locoꝝ a nobis. Hoc mō ad sapiē tiā hñdā legiť rex Pyrrhus gestasse i digito achatē in quo miro decore nouē muse isculpte fuerūt: ⁊ apollo deus sapien tie in medio in manu tenēs cytharā. Qđ aūt vulgatū est de istis sculpturis ꝙ sit sculptura filioꝝ Israel ꝓficiscentium ex egypto neqȝ annuo neqȝ abnuo: scio eniȝ ꝙ legi de Moyse ꝙ fecerit anulos obliuionis ⁊ memorie post hmōi sculptu- rā: ⁊ dedit vxori sue a se resistēti. Traditio enim phie hȝ ma thematicas sciētias primū extitisse circa egyptum a mathe-

matici s

maticis aūt sciētijs huiusmodi sculptura habule exordiū.

¶ Cap. 5m. De significationib⁹ imaginum in lapidibus.

Licet aūt absq3 dubio ea sufficiāt ad p̄ntē intē- tionē que dicta sūt: tñ ad solatiū legētiū quedā ponemus de significatiōe imaginū ⁊ postea de ligaturis ⁊ suspēsiōib⁹ eaꝝ: ⁊ postea cōplebimus de lapidib⁹ tractatū: vt ḡnalr igit̄ ⁊ in cōi sic di- cere: Aries vel Leo vel Sagittari⁹ isculpti pp ignē ⁊ oriētalē triplicitatē designāt lapides illos habere ꝯ fe- bres ppͥetatē ⁊ īfirmitatē sic ē hydropisis ⁊ paralysis ⁊ hu- iusmodi: ⁊ qr calidū hū mouet dn̄r gestātes se facere igeni- osos ⁊ facūdos ⁊ exaltare i honorib⁹ h⁹ mūdi ⁊ p̄cipue Leo. ¶ Gemini āt ⁊ Libra ⁊ Aq̄ri⁹ pp triplicitatē aereā ⁊ occidē- talē si debite isculpant̄ lapidib⁹ calidū tēperatū hūorē ⁊ p- parare dn̄r ferētes se ad amicitiā ⁊ iustitiā ⁊ ciuilitatē bonoꝝ ⁊ legū diligētē obseruātiā ⁊ ꝯcordiā. ¶ Cācer autē Scorpio ⁊ Pisces isculpti lapidib⁹ pp triplicitatē aqueā ⁊ septētriona- lē tēperāt febres calidas ⁊ siccas sic est ethica ⁊ causon ⁊ hu- iusmodi. Inclināt āt fz artē imaginū ad mendaciū ⁊ iniusti- tiā ⁊ icōstātiā ⁊ lubricitatē: h⁹mōi signū ē qd dn̄r Scorpionem eē imaginē Machometi: q nūq3 nisi mēdaciū docuit ⁊ iniu- stitiā. ¶ Si āt scribāt̄ Thaur⁹ ⁊ Uirgo vl Capricorn⁹ isti p- pter triplicitatē terreā ⁊ meridionalē frigidi quo ad effectū sūt ⁊ sicci: ⁊ iō curari dn̄r ferētes se a synocha ⁊ īfirmitatib⁹ calidis. Inclināt āt ferētes se ad deuotionē ⁊ religionē ⁊ ad opa rusticana sic ad agriculturā ⁊ vineaꝝ ⁊ hortoꝝ plātatio- nē. Est āt eadē res in cōsideratiōe imaginū celi extra zodia- cū dscriptoꝝ. ¶ Pegasus eiz de luce iscript⁹ lapidi bon⁹ mi- litātib⁹ ⁊ pugnātib⁹ in eq̄s ⁊ bello cāpestri ⁊ dī valere ꝯ eq̄rū īfirmitates. Est āt figura Pegasi imago dimidij eq alati pp h⁹mōi effect⁹ vocat⁹ fuit in arte imaginū Pegasus Bel- lorofon. q. fons belloꝝ. ¶ Andromade āt ē imago puelle ad vnū lat⁹ ꝯuerse supra cellā sedētis ⁊ man⁹ renitētis ⁊ imago ista iscripta in gēmis ꝯsiliātibus ex nā sua amorē que supra descripte sūt fac̄ stabilē amorē iter viꝝ ⁊ vxorē ita et qd adul- teros recōciliare dī. ¶ Casiope ē Uirgo sedēs in cathedra hn̄s man⁹ erectas ⁊ cācellatas ⁊ h⁹mōi iscriptio in gemis sō- nuz p̄stātib⁹ ⁊ refocillātib⁹ mēbra dare dī qetē post laborē et debilia corpora roborare. ¶ Serpētarij āt ē a se virt⁹ serpē- te cui⁹ caput tenet dextra manu ⁊ caudā sinistra: ⁊ hec ima- go iscripta lapidi q venena fugat valere ꝯ venena p̄dicat̄ ⁊ morsus venenatoꝝ curare siue portet̄ siue rasura bibatur. ¶ Herculis āt astꝝ ē vir genuflexo clauā in manu hn̄s ⁊ leo- nē interficiēs cui⁹ pellē hn̄s in manu alia. Si g̃ imago Her- culis sit iscripta lapidi ad victoriā ptinēti ⁊ gestās hz in bel- lo cāpestri victoriosus fore dicebat̄. ¶ In celo āt iuxta poluz arcticū due vrse pingunt̄: in quaꝝ medio disponit̄ draco tor- tuosus: ⁊ si hoc i lapide ad sapiāz ⁊ igeniū ptinēte scriptū in- uenit̄: tūc hēt astutiā ⁊ calliditatē ⁊ fortitudinē. ¶ Saturni āt inscriptio hoc ē viri senis falcē decuruā in manu hn̄tis ⁊ nō hylaris neq3 ridēs fusci paucos pilos in barba hn̄tis pp fri- giditatē ⁊ siccitatē dī cōferre potestatē crescētē ⁊ stabilē: p̄ci- pue si sit in lapide eiusdē virtutis: ⁊ scias qd hec ciui⁹ confert ignobili q̄3 nobili: q2 Saturnus nō amat nobiles fm artē astroꝝ. ¶ Juppiter aūt plimas tā fz Ar. q̄3 fz alios ph̄os hz figuras de q̄rū nūero sex sunt obseruate: de q̄rū vna sufficit hic dicere. Si eni scribat̄ hō cū capite arietis rugosos hn̄s ⁊ sicancos capillis multū sparsis ⁊ pectore subtili Jouis ē fi- lia. Si g̃ sic inueniat̄ iscript⁹ gēme que cōfert gr̄az hoīuz faci- et generosuz ⁊ ipetrātē ab hoīb⁹ qd volunt ⁊ fortunatū vt di- cūt p̄cipue in his reb⁹ ⁊ honorib⁹ que fide ⁊ religiōe queran- tur. Si aūt iscribat̄ in gēma sapiētiā donāte hō gracilis cor- poris barbā hn̄s pulchrā et rarā ⁊ puā: ⁊ labia subtilia ⁊ nici- da ⁊ nasuz subtilē hn̄s alas in pedib⁹ ⁊ in sinistra manu vir- gā in qua superi⁹ istrus sit serpēs inolut⁹: que inscriptio fre- q̄ntissime inuenit̄ in lapidib⁹ q extracti sūt de tēplis antiqs idoloꝝ ⁊ p̄cipue in partib⁹ Germanie. ¶ Signū aūt est hoc Mercurij scribētis ⁊ cōferre dī sapiētiaz p̄cipue in rhetori- cis ⁊ mercatorib⁹ ⁊ p̄cipue in alijs. ¶ Idē āt ē de signo Mar- tis que ē figura militis cū lācea si sculpant̄ in lapide iracun- diā ⁊ audaciā ꝯferēte dī fac̄ aiosos ⁊ bellatores. ¶ De Ue- nere aūt breui sermone nihil dici posset: cum de ea duo libri magni in magicis cōpositi sint: q nō tractāt nisi de imagib⁹ ei⁹. ¶ De Sole āt ⁊ Luna plurime sūt diuersitates hē gbus pp cōpēdiū trāsim⁹. ¶ Hydra aūt vz draco sup se hn̄s vniu- ersus caput ⁊ cornu aut caudā supra dorsum lapidi diuitias ꝯferēti iscript⁹ cōferre dī diuitias ⁊ sapiētiā ⁊ resistētiā ꝯtra nocumēta. ¶ Cētaurus āt iscript⁹ hoc ē hō hn̄s leporē in si- nistra suspēsuz cū cutello: ⁊ in dextra baculū i quo ē bestiola istra suspēsa cū lebete dī cōferre stabilē sanitatē: ⁊ pp hoc di- cūt fabule qd Cētaurus magister fuit Achillis: eo qd hūc la- pidē in manu ferebat. ¶ Silr̄ āt ara iscripta ad modum ca- psule claudētis facta dī dare amorē v̄ginitatis ⁊ castitatis. ¶ Cetus āt iscript⁹ inuenit̄ hn̄s cristatū serpētē in dorso ⁊ ta- bz magnā dī cōferre felicitatē in terra ⁊ in mari ⁊ prudētiā ⁊ amabilitatē ⁊ ablata restituē. ¶ Nauis āt iscripta cū velo alto ⁊ extēso fert̄ dare securitatē in negociatiōe ⁊ qbusdam alijs. ¶ Lippus āt iscript⁹ ꝯ v̄situias ⁊ v̄ba isanie valere p- hibet̄. ¶ Orion aūt hn̄s in manu falcē vel ensem iscript⁹ gē- me eiusdē v̄tutis cōferre dī victoriā. ¶ Aqla aūt cū sagitta ari capiti suū iscripta cōseruare veteres ⁊ nouos honores ac- quirere phibet̄. ¶ Silr̄ āt Aquarij signū liberare a q̄rtana dī. ¶ Perseus aūt in dextrā hn̄s ensem ⁊ in sinistraz caput gorgonis liberare dī a fulgure ⁊ tēpestate ⁊ ab inuidoꝝ incur- su. ¶ Ceruus āt cū venatore ⁊ canib⁹ iscript⁹ sanat̄ dī frene- ticos ⁊ maniacos. ¶ Uenus āt cū magna veste laurū tenēs in manu iscripta cōferre dī pulchritudinē ⁊ ornatū. Silr̄ āt de multis hic itroducere possem⁹ fz nō opz quia de his alia scia est: ⁊ nō possunt hec ex p̄ncipijs ph̄icis pbari: fz opz ad hoc scire astronomiaz ⁊ magicam ⁊ necromanticas sciētias de quibus in alijs considerandum est.

¶ Cap. 6m. De ligaturis ⁊ suspensionibus lapidum.

Ea vo que ad hāc sciaz magis ptinere vidētur sūt ligature lapidū ⁊ suspēsiōes: qa in illis non nisi nālīter ex virtutib⁹ ꝯferūt medicinā ⁊ iuua- mē. De his igit̄ aliq̄ dicēda sūt ex Ar. sūpta et Cōstabēluce ⁊ Hermete ph̄is ⁊ alijs qbusdā. Zeno aūt in libro suo nālīū q̄ōn reddēs rōnem virtutis ligaturaꝝ ⁊ suspēsionū ⁊ v̄tutū ipsaꝝ lapidū dic̄ qd ē virt⁹ occulta v̄lis que facit ex igne lapides: ⁊ silr̄ ex aq̄ quan- do fundit̄ sup locū q vocat̄ boꝛon: tunc eni coagulat̄ subito nec ampli⁹ i suā mā3 reuertit̄. Subiūgit āt Zeno adhuc d la- pidib⁹ dicēs: qa qd accidit igī aque ⁊ terre illō et accidit aia- lib⁹ ⁊ plātis qs virtute occulta mā̄e seu tpis aut loci sit coꝛuz dissolo oino: aut i lapidē ꝯuersio. Hec āt v̄ba Zenonis ph̄i qualr̄ itelligam⁹ ex habitis in p̄mo pōt intelligi. Nō enim ex igne sit lapis nisi effectiue. Uis āt virt⁹ nō ē nisi virt⁹ celi q̄ ois gn̄ata ad eē deducit ⁊ aliqd virtutis celestis ad effectus aliq̄s mirabiles donat: quos sic dn̄t Plato ⁊ Socrates ope- rant̄ cū ꝯuenīēter mēbris alligant̄ ⁊ in collo suspēdunt̄. Cū aūt Socrates dicat icātationē fieri p q̄tuor. s. suspēsiōes vel alligatiōes reꝝ ⁊ ipetratiōes siue adiuratiōes caracteres: ⁊ imagies ⁊ demētare dicit rōnales aias qd cadūt i timores ⁊ desperatiōes vel in letitias ⁊ ꝯfidētias ⁊ per hec aie accītia mutari corpora et ad infirmitates chronicas vel sanitates. Nos eni nō itēdim⁹ hic nisi de ligaturis ⁊ suspēsionib⁹ lapi- dū ⁊ quē effectū hēant fz ph̄os p̄cipuos. Dn̄t āt duo ph̄i fz qd narrat Cōstabēluce in libro de ph̄icis ligaturis Ar. vz et Diascorides qd si fuerit ex gagate ex kacabre onyx ⁊ in collo suspēdit̄ auget tristitias ⁊ ꝯuertit in pallorē ⁊ timorē ⁊ melā- choliā totū hoiez ⁊ ad egritudies ex his accītib⁹ ꝯnites. Di- cit aūt Arist. qd onyx ex corallis ē: ⁊ si suspēdat̄ collo eplīci p- hibet casuz: ecōtra dicit Diascorides qd si fuerit ex gagate ⁊ kacabre fumigiū accelerat casuz eplīci ⁊ excecat ip̄m. Idē Diasco. dic̄ qd ē lapis qdā q galadides dī ⁊ dū ponit̄ ⁊ depo- nit̄ ꝯ icēdiū ignis extiguit̄. Ar. aliter dicit qd smaragdus col- lo alligat⁹ ipedit epilepsiā: ⁊ aliqñ in toto curat pp qd p̄cipit̄ nobilib⁹ vt filijs suis alligēt h⁹mōi lapidē ne eplīiā icurrant. Adhuc āt Ar. in lib. de lapidib⁹ dic̄ angulus magnetis cu- iusdā ē cui⁹ virt⁹ apphēdēdi ferrū est ad zoron hoc ē septen- trionalē ⁊ hoc vtunt̄ naute: angulus vo alt⁹ magnetis illi op- posit⁹ trahit ad aphron. i. polū meridionalē: ⁊ si approximes ferrū v̄sus angulū zoron ꝯuertit se ferrū ad zoron: ⁊ si ad op- positū angulū approxies ꝯuertit se directe ad aphron. In eo- dē libro adhuc asserit Arist. qd adamas ferrū ⁊ lapides oēs nō cōstrīgit: ⁊ plūbū cōstrigit eo qd ē mollissimū īter metalla: adamas eni ⁊ sabo⁹ hoc hn̄t ppͥū qd penetrāt oēs lapides solidos ⁊ ardor corrodit eos ⁊ detegit eoꝝ splēdores. Idem

Nota ꝯ epile- psiam.

Aristo. tradit q̄ si magnetes duo vel plures subtus ⁊ supra coequalis virtutib⁹ ordinent ⁊ corp⁹ ibaret hoc ē ferro qđ est in medio disponat pēdebit in aere. Itez dic̄ Ar. q̄ spēs magnetis sūt valde diuersē: q̄dā enī trahit aur̄ ⁊ alia diuersa ab ea trahit argētū: ⁊ q̄dā cuprū: q̄dā stānū: q̄dā ferrū: q̄daz plūbū: ⁊ q̄dā ab vno angulo trahit: ⁊ ad alter̄ fugat qcqđ ab opposito angulo tractū ē: ⁊ q̄dā trahit carnes hūanas ⁊ dicit ridere hō cū a tali trahit magnete ⁊ manere apud ipz donec morit si valde magn⁹ ē lapis: ⁊ q̄dā trahit ossa: ⁊ q̄dā pilos: ⁊ alia aquas: ⁊ alia pisces. Dicit ēt q̄ napta alba trahit ignē p quē tēplor̄ custodes decipiūt populū vt putēt lumen de celo accēdi. Est āt napta nō lapis sz gen⁹ bituminis iuētū i Chaldea sic ēt ignis sulfuris trahit ferrū ⁊ adurit ipz multū: ⁊ silr lapides ⁊ modicū opat in lignis. Idē dic̄ q̄ est magnes q noiat olearis q trahit oleū: ⁊ lapis aceti q trahit acetū: ⁊ lapis vini q trahit vinū: ⁊ spuma illi⁹ trahit spuma vini: ⁊ fecei⁹ ad se trahit fecē quasi sit delectamētū lapidū in illis: aut ala p quā moueat. Adhuc āt Diascorides ⁊ Ar. dixit eē amethistū ⁊ sardonicē lapides positos vel suspēsos super vmbilicū ebrij vel potātis vinū hz vaporem vini phibere ⁊ ebrietatē soluere ⁊ a ɔtagiōe liberare. ¶ Ethicē vo alligatū cubito epilē soluere dr̄ epiliaz ⁊ p̄gnātē iuuare ad partuz. Diasco. dic̄ positū saphir̄ ⁊ alligatū sup arteriā calorē mitigare ⁊ positū sup cor hois tollere suspicionē mltā ⁊ a ɔtagione liberare: ab estu āt iflāmatū a sulfure phibet. Idē āt pbs phibet lapidez ipparitū trahere ad se bestias ⁊ reptilia oia. Dicit ēt q̄ lapis opitistrite securitatē a bestijs p̄bet: ⁊ si ponat in alembico hoc ē i vase aque bulliētis cessant ampulle ebullitiōis: ⁊ q̄ lapis endros liquescit: ⁊ qđ ex eo resoluitur restaurat eidē. Idē dic̄ q̄ lapis gñat⁹ ex spuma maris q etiā spuma maris vocat ligat⁹ sup corā p̄gnātib⁹ mulierib⁹ accelerat partū ⁊ alligat⁹ pueri collo tussim vehementē hītis sedat tussim. Gal. aūt ⁊ Auicē. dicūt expertū eē q̄ si rube⁹ corallus sup dolentē stōchū directe ɜ locū doloris sit suspēsus sedat dolorē. Hec sūt expimēta phẏsica ⁊ a magnis viris pbata que lapides vtutib⁹ suar̄ formar̄ ⁊ spērū opant. Ego aūt lapidariū Arist. exposuissez nisi q̄ nō ad me totus liber: sed quedā ppositiones de libro excerpte deuenerunt.

Vis de corallo.

¶ Incipit Liber Tertius de Mineralibus in quo determinatur de metallis in communi.

¶ Cap. p̄m. Que sit libri intētio ⁊ dicendorum ordo.

¶ Tractatus p̄mus est de substantialibus metallorum.

Empus autem est nūc Cōsequenter de metallor̄ naturis ingre re post lapidū inuestigatā nām: qa metallorū gñatio frequenter in ipsis lapidib⁹ t̄n q̄ lapidū substātia sit q̄si locus pprius metallice gñationis: in hoc libro sicut in p̄cedētibus Aristo. tractatū nō vidi nisi per excerpta quedā que diligenter quesiui per diuersas mūdi regiones. Dicaz igit rōnabilr aut ea que a pħis sunt tradita aut ea que expertus sum. Exul eniz aliqñ factus fui lōge vadēs ad loca metallica vt experiri possez nāo metallor̄. Hac etiā de cā quesiui in alchimicis trāsmutatiōes metallorz vt ex his inotesceret aliquatenus [illegible] accñtia cor̄ ppria. Est aūt optim[illegible] bui[illegible] ingsitiōis ⁊ certissimū: qa tūc p cām [illegible] ppria res cōgnoscit ⁊ de accñtib⁹ ei⁹ minime dubitat: nec est difficile hoc cognoscere sicut nec de lapidib⁹ scia difficulter inuestigat: qa cause cor̄ sūt manifeste: et corpora cor̄ nō sūt diuersa: sz homo[illegible]ea per totuz: ⁊ nō sicut alia corpora que pp sui diuersitatē per anathomiā nō in toto pnt inuestigari ⁊ sciri. Post lapidū aūt cognitionem ponimus tractatū de metallis: qa sic diximus lapis semp fere inuenit locus gñatiōis eē metallor̄. Ego eni ipse aur̄ pur̄ inuētū vidi in lapide durissimo ⁊ aur̄ vidi imixtum sube lapidis: ⁊ silr argētū ego ipse inueni imixtū in lapide ⁊ pur̄ in alio lapide: q̄si esset vena currēs per lapidē distīcta a suba lapi[illegible]. Silr aūt expt⁹ sum de ferro ⁊ ere [illegible]stāno [illegible]: sz hec a suba lapidis nō vidi distī[illegible]a: sz ab [illegible] p certo didici: q̄ frequēter distīcta a suba la[illegible] sic inueniunt auri g[illegible]na iter arenas. ¶ De [illegible]mutatiōe aūt hor̄ corpor̄ ⁊ mutatiōe vni[illegible] aliud nō est pħici [illegible] sz

Lapis fere sp inenit loc⁹ generatiōis metallorum.

artis que vocat alchimia. Silr aūt in qb⁹ locis ⁊ mōtibus hec inueniant ⁊ qb⁹ īdicijs partiz est scie nālis: ⁊ partim ē scie magice: que vocat de inuētiōe thesauror̄. Signa g̃ qbus hec loca gñatiōis metallor̄ dignoscunt inferius ponemus: ⁊ de alio mō inuentiōis istor̄ corpor̄ magis cōnitemur: eo q̄ scia illa nō demōstratiōib⁹ sz qbusdā occultis ⁊ diuinis nitit experimētis. Sicut aūt pcessimus in libro de naturis lapidū: ita pcedemus ⁊ hic p̄mo in cōi querētes quecūq̄ de na metallor̄ videbunt esse ingrenda: ⁊ in hoc cōplebimus librūz tertiū mineraliū nror̄. In q̄rto eniz queremus de metallis in spāli fm oēs septez spēs ipsor̄: ⁊ in hoc cōplebimus sciam de mineralib⁹ que sunt p̄ma homogenea mixta inter corpora nālia sicut diximus in fine metheoror̄. Tādem autem loquemur de medior̄ natura ⁊ cōplebimus in eis totā istius scie de mineralib⁹ intētionē. Nō enim dubiū est lapidū nāz minus distare ab elementis q̄ naturaz metallor̄ ppter qđ sit facilioris cōmixtionis ⁊ prima cor̄ mā vident esse elemēta a se inuicez aliqđ passa: sed nō sic est in metallis: sed quēadmodū in aialium corporibus p̄cedere humor̄ tempetantiam opz in materia: ita ante formas metallor̄ cōtēperātias opz precxistere sulfuris ⁊ argenti vini ⁊ depuratiōnē istorum ⁊ forte salis ⁊ auripigmenti ⁊ aluminis ⁊ quorūdā aliorū. Hac igit rōne potissime scia lapidū metallor̄ p̄cedit sciētiā ⁊ talē ordinē nature ēt nos seq cōgruū esse videtur.

¶ Cap. 2m. De propria materia metallorum.

Er artem aūt que laz in metheoris tradita ē scimus q̄ oium liquabiliuz prima materia est aqua: omne eni liquabile quādiu liquatuz est querit terminū alienū nō quiescens iter terminos pprios: hanc rōnem humidi diximus in scđo libro pigeneseos. ¶ Cū igitur omne liquabile nō ob aliam cām sit liquabile nisi qa humidū qđ erat ligatum in ipso solutū est ⁊ redactum ad actuz pprium ⁊ virtutem: hec cognitio que est fm nomē cum dicit humiduz liquidum ad qđ per demōstrationem dicit liquefactum: non eni potest esse quin omne fluens ⁊ querēs terminū continentis extrinsecus causet a cā vna vz illa cui essentialr ⁊ p̄mo cōuenit termino alieno ⁊ nō pprio cōtineri: hoc autem est humidū sicut alibi est determinatum. Oia igit liquefactibilia sunt fluentia abūdātē humido aqueo incorporato qđ est in ipsis. Amplius aūt quecūq̄ cōgelant a frigido ostendimus eē aquea in mā sua prima in scđo metheoror̄. Nō autez dubiū est metallica cōgelari frigido aque: igit humor erit oium horum mā. Propter qđ ēt Aristo. peripatheticor̄ princeps in qnto metaphẏsice. dicit oium liquabiliū māz eē vnā que est aqua. Scimus ex his que in metheoricis pbata sūt aqueū humiduz esse de facili euaporatiuū. Indicāt etiā experimēta alchimica: qm si aqua vel ea que simplr aqueā habent hūiditatez: siue nālem ⁊ pprīā: siue alienā ⁊ infusam in alembico supposito lēto igne vaporāt per modicū ignē ⁊ operationē ⁊ distillat ex eis aq̄ ⁊ arida ipsa remanent. Metallica aūt videmus oia suas etiā in magnis ignib⁹ retinere humiditates. Opz igit humiditates nāles metallor̄ non esse simplr aque: sed aliqđ passe ab elemētis alijs. Si autē consideremus eas hūiditates que difficile separant ab his quibus sunt nāles non inuenimus aliq̄s nisi vnctuosas ⁊ viscosas: qs sicut in metheoris determinatū est har̄ partes cōnectunt sicut catene: ⁊ vna ear̄ de facili euelli nō potest: cū ergo etiā magna adustione de metallis humiditates cor̄ non euellant ex eis opz ipsas esse vnctuosas. Signū aūt hui⁹ est oēm radicalem humiditatem in qua calor nālis aialium calescit esse vnctuosaz qđ pculdubio sapiens nō puideret nā nisi qa difficulter separabilis est ⁊ difficulter siccabilis natura eni desiderat permanere in eē diu ⁊ in indiuiduo ⁊ perpetuo in specie: ⁊ ideo in alimētum caloris vitalis huiusmodi ordinauit humidū. Cū igit silr in calore liquāte metalla huiusmodi inseparabile videat humidū erit absq̄ dubio humidū illud qđ est metallor̄ m[illegible]osum. Sed adhuc videmus vnctuosum in oleo [illegible] igni eē de facili inflāmabile ⁊ adustiuum cor̄ qbus cognatū est. ¶ Et videmus [illegible] ignis nō recedit ab ipsis donec ɔsumant sicut videmus in oleo lāpadis ⁊ in hūido radicali ethicor̄: pbibit tñ oino tale videmus in hūido metallor̄: vide[illegible] nō eē for[illegible] vnctuosuz mā metallor̄. Nos autē ad ois hmōi

obiecta

Duplex e vnctuositas.

oblecta excusamur per hoc qd diximus i quarto metheoro/rum nostroꝝ: qm vz duplex est vnctuositas in multis reb⁹: quarũ vna est quasi extrinseca subtilis valde nihil feculentũ vel cremabile hñs admixtũ: ꝛ hec nõ est iflãmabilis ꝛ intri/seca rei recta in radicib⁹ rei ne per ignẽ possit euelli ꝛ euapo/rari: ꝛ nos dedimus de hoc exẽplũ in liquore qui eliquat̃ ex vino in quo vna est vnctuositas supernatãs inflãmabilis et facile astringibilis ꝛ q̃si accidẽtalis. Altera cõmixta toti sub/stãtie liquoris ipsi⁹ nõ separabilis ex ipsa subã liquoris nisi per defectionẽ substantie: ꝛ hec nõ est cremabilis: idẽ etiam est in oib⁹ que pfert nã. Signum aũt huius est ꝙ videmus in arte alchimie fieri que inter omnes artes marie nãz imi/tatur: hec eñi cum vidit nullo mõ melior̃ fieri citrinũz elixir q̃ per sulfur: in sulfure aũt vidit vnctuositatem vstiuã vehe/menter ita vt oia metalla adurat ꝛ adurendo denigret sup que liquefacta pijcit̃: precipit lauari acutis loturis ꝛ deco/qui sulfur ita diu donec ab ipso decocto aq̃ nõ citrina egre/diat̃: ꝛ sublimari loturas has donec tota vnctuositas ab eo cremabilis egrediat̃ eo ꝙ tunc tñ subtile vnctuosũz manet qd sustinet ignẽ ꝛ nõ cremat̃ ab igne. Opz igit̃ simile vnctuo/sum humidũ abũdare in metalloꝝ materijs que a nã pdu/cunt̃: ꝛ hoc esse cãm ductibilitatis ꝛ liquabilitatis eoꝝ: ꝛ hoc expsse dicunt auctores Auicẽna ꝛ Hermes ꝛ multi alij peritissimi in naturis metalloꝝ. Adhuc aũt in oibus metal/loꝝ generibus videmus ꝙ liquefacta nõ reddũt hũida in/fundẽdo ea super que fundunt̃: neq3 quiescant in superficie vna: neq3 oino dilatant̃ in ipsa: sicut videmus fere oẽ humi/dũ aqueũ vnctuosũz sicut aquã vinũ ceruisiam oleũ: oia enĩz hec superfusa super lapidẽ terrã vel lignũz quãdo planã iue/niunt superficiẽ infundẽdo superficiẽ humefaciũt eã ꝛ dila/tant̃ in ipsa: metalla aũt liquefacta nihil horum faciũt: neq3 adhererent tãgentib⁹: neq3 diffunduat̃ in toto sed poti⁹ ꝛ cõ/stant fm aliqd ꝛ defluunt fm aliqd. Opz igit̃ ꝙ humidũ sb/tile vnctuosum nõ sit solum mã eoꝝ: sed perfecte mixtũ cum terrestri subtili qd nõ sinit ipm adherere tãgenti neq3 in to/to defluere: sed q̃si per globulos constare: eo ꝙ vbiq3 in ipo terrestre subtile apphendit ꝛ quasi glutiẽdo tenet humidũz ꝛ terminat ipm ad hoc ꝙ non sinit ipsũz adherere alij q̃3 si/bi ꝛ humidũ vbiq3 sit extra seipm educit siccũ terreũ qd flu/it ꝛ currit in superficie plana: si eni eẽt nõ vbiq3 pmixtum ab humido siccũ terreũ, pfecto in igne liquante cõbureret̃ ꝛ effi/ceret̃ scabrosũz sicut oẽ siccũ terrestre qd non coopertũ hũido inuenit ignis in ferro adurit ipm ꝛ facit scabrosum: idẽ aũt est fere in metallis oib⁹. ¶ Opz igit̃ primã mãm esse metallo/rũ humidũ vnctuosum subtile qd est incorporatũz terrestri subtili fortiter cõmixto ita ꝙ plurimũ vtriusq3 non tñ cum plurimo vtriusq3 sed etiam in plurimo vtriusq3.

¶ Cap. 3m. Et est correlarium precedentium quare lapis nõ producitur neq3 liquatur sicut metalla.

Ex quo vlterius facile qd determinat̃ qua queri cõsueuit q̃re lapis nõ liquat̃: sed eo ꝛ metallũz. Adhuc aũt lapis cõminuit̃ ꝛ calcinat̃ qd nõ fit metallo oino sed per solũ ignẽ. Huius eni faci/le pz solutio: lapis eni terre est magis: neq3 hz humidũ vbiq3 pregẽs terreũ: neq3 hz humidũ sic vnctuosũz sicut metalla: ꝛ ideo cũ igne opthetico ponitur euanescit humidũ aqueũ ꝛ lapis redigit̃ in calcẽ: ꝛ cũ siccũz in lapide vicerit humidũ oino est lapis cõminuibilis cũ e contra in metallis humidũ vincat siccũ ꝛ metallũ liquabit̃. Eadẽz aũt cã est q̃re lapis nõ est pducibilis malleis sz metalla mal/leis pducunt̃: pfecto eni metalla hñt vnctuosaz humidita/tẽ abũdantem fortissime sicut enĩs ligaturis secũ tenet partes terreas: cũq3 i ictu mallei de situ suo expellit̃ pars aquea: cu/ius semp est cedere tãgẽti vt diximus in pigenefeos ꝛ i me/theoris violẽter ꝛ iseparabilr secũ trahit terrea: ꝛ sic cõtinue pducit̃: ꝛ nõ diuidit̃ pp viscositatẽ ꝛ optimaz ꝛ fortissimam pmixtionẽ terrenoꝝ cũ vnctuosis aqueis. In lapide aũt pre/ualet siccũ qd tãgenti resistit ꝛ nõ cedit in seipz ꝛ cũ effectus sicci sit scindi ad ictũ mallei in se cedere nõ valẽs dissilit ꝛ cõ/minuit̃. Terrestre aũt natãs ꝛ absorptũ in hũido in mã me/talloꝝ est subtile valde nõ corruptũ neq3 exhaustum in toto ab hũido sicut facit frigus extremũ: sz poti⁹ q̃si digestũ pepanũ: ꝛ nõ coctũ opthesi: neq3 assatũz opthesi vt tradidit Auer. est eni hũiditas sibi frigida ppria ꝛ nõ aliena: ꝛ iõ in ipsa deco/ctũ ꝛ digestũ ꝛ sibi cõsimile factũ: ita ꝙ siccũ currit ꝛ fluit cum hũido ꝛ humidũ retinet̃ cũ sicco terreo: sic eni in tali ceruice fm Emp. capita colligunt̃ Germanoꝝ. Si aũt eẽt opthesi digestũ vt nõnulli iperiti tradũt alchimistaꝝ eẽt pculdubio intra ꝛ extra hũidũ ꝛ nõ totũ a toto traheret̃ hũido: similiter an/tẽ eẽt si opthesi eẽt digestũ vt qdã alij pter rõnẽ dixerũt: tunc eni extra nõ esset apphensũz ab humido sed derelictũ ꝛ itri/secũ sui paucam haberet humiditatem. Huius autẽ signũz est quoniaz ea que non plene digesta sunt: sz molinsim quã/dam passa aut scabrosa inueniuntur vt ferrum ꝛ es: aut icõ/pleta vt plumbũ: aut balbutientem habentis suat cõmixtio/nem vt stãnũ. Hec autẽ in sequentibus erunt manifesta.

¶ Cap. 4m. De sententijs antiquoꝝ ꝛ de materia metalloꝝ.

Hoc aũt qd Aui. tradidit tã in phicis q̃3 i alchi/mia sua epla quã scribit ad Hazez pz: his q̃ hic dñr nõ est 3riũ. Dicit eni in vtroq3 istoꝝ li/broꝝ argentũ viuũ ꝛ sulfur eẽ oium mãz metal/loꝝ. Hũidũ eni de quo loquuti sumus sic dixi/mus terreo admixtũ est mã argẽti viui prima ꝛ subã vnctuositatis quã descripsim⁹ ẽ ppria ꝛ eẽntialis mã sulfuris. Hermes aũt ꝛ qdã alioꝝ dicere vident̃ metalla ex oib⁹ eẽntis cõstitui qd pculdubio negãdũ nõ ẽ: sz tñ rex mã non determinat̃ ex his que aliq̃ mõ sũt in eis: sz poti⁹ ex his que in ipsis abũdant. Sz pre oib⁹ mirabilis ꝛ derisibilis est snia quã quidã in alchimicis Democrito attribuunt: ꝙ vz calx ꝛ lixiuiũ sũt mã metalloꝝ: si eni calx eẽt mã cũ ipa sit cõ/busta aq̃ pmixta sibi aresceret sic i cemẽto: ꝛ rediret ad duri/tiẽ lapidis metallũ ꝛ cõminuibile ꝛ nõ liq̃bile efficeret̃. Am/pli⁹ aũt igne supposito pculdubio metallũ iduraret̃ ꝛ non li/quesceret sic videm⁹ de cemẽto. Si ãt lixiuiũ vocat aquam acutã sicut alchimici exponũt remouentẽ a calce salsedinẽ ꝛ acredinẽ que ẽ ex cõbustiõe sic docẽt alchimici i loturis su/is: ꝛ hec aq̃ sit mã metalloꝝ: adhuc icõuenienter dcm est: qr calx ẽ subã terrestris: sz p ea que in metheoricis tradita sũt scim⁹ ꝙ oẽ terrestre cõbustũ 3ctos ꝛ cõstrictos hz poros: ta/lis aũt calx existẽs ipedit igressũz aque ad interiora calcis: nõ ergo vnq̃3 hñt ꝛ fortiter cõglutinat̃ pp qd ꝛ cemẽtũ de facili p ignẽ euanescẽte hũido farinat̃ ꝛ cadit de muro. Nõ g̃ 3ueni/ens ẽ dcm Democriti de mã metalloꝝ: deceptus aũt fuit si/gno nõ sufficiẽti: vidit eni ꝙ elixir ad lunã meli⁹ hoc ẽ ad ar/gẽtũ habuit radicẽ in qua recipit̃ calx ꝛ cerusa: ꝛ pp hoc cre/didit aliqd sic eẽ in physica mã ꝛ nãli corpoꝝ metalloꝝ: hoc aũt nõ est neceẽz: multis eni idiget ars qb⁹ nõ idiget nã: ars aũt nõ idiget calce ꝛ cerusa nisi ad idurãdũ ꝛ colorãdũz: hoc aũt in ppria mã operat̃ nã sola digestiõe. Nos eni ostẽdim⁹ in metheoris oẽm digestionẽ ꝛ decoctionẽ facere 3stare ꝛ ispis/sare digesta ꝛ decocta ẽt pter hoc ꝙ aliqd extrisec⁹ apponat̃ his que decoquunt̃. ¶ Gilgil aũt qdaz ex Arabia ispalensis que nũc Hispanis reddita ẽ in secretis suis pbare videt̃ ci/nerẽ isusũz eẽ mãz metalloꝝ persuadẽs hoc rõne debili: qm nos videmus ꝙ p assationẽ fortẽ calidi ꝛ sicci cinis liquat̃ i vitrũz: qui 3gelat̃ frigido ꝛ liquat̃ calido sicco sic metallum. Videbit̃ g̃ ꝙ eoꝝ mã ẽ vna: q̃rũ eni vn⁹ ẽ modus 3gelatio/nis ꝛ vnus modus liquefactiõis eoꝝ mã videt̃ esse vna fm nãz: sic tradit̃ in scia metheoroꝝ vt dic. Amplius aũt terre/stre nõ videm⁹ subtiliari ꝛ diuidi ꝛ pmisceri cũ hũido nisi p maximã vim ignis subtiliãtis ꝛ diuidẽtis ipz ꝛ eleuãtis ipz in hũidũ vt illi pmisceat̃: sic aũt se hz terrestre qd ẽ incinera/tũ in metalloꝝ humidis: q̃re videt̃ isti ꝙ cinis terrestris sit ppria mã metalloꝝ: pp hoc inqt mergunt̃ sub aq̃ oia metal/la: qd nõ faceret vt ait si i ipsis abũdaret hũidũ vnctuosum vt dcm est. Adhuc quecũq3 hñt vnctuosaz hũiditatẽ, vt inqt Gilgil sũt cremabilia sic ligna: nullũ aũt oino metalloꝝ cre/mabile ꝛ iflãmabile ẽ: ꝛ iõ vnctuosaz nõ videt̃ hre hũ[illegible] p mã. Pnt igit̃ cineꝝ terrestre ifusũz hũido aqueo v[illegible]rit. ¶ Hec aũt icõue[illegible]ulte dicta sũt: qm i[illegible] mechanicu[illegible] mechanica alchimia p[illegible]sa mẽs psumpsit [illegible]ari de phicis. Qr aũt fals[illegible]icat pz p ea que in metheoris de cinere dicta sũt: ibi eni dcm ẽ ꝙ p aquã infusaz nõ includit̃: eo ꝙ hz poros patulos vbiq3 emittẽtes aque hũide 3ceptũ: si igit̃ cinis eẽt mã metalloꝝ nũq̃3 p ali/qd hũidũ cõglutinaret̃ in ipsis. Adhuc aũt p opatiões ignis in cinerib⁹ videm⁹ hũidũz qd distillat p cineres effici citri/nũ vel rubeũ: si igit̃ cinis eẽt ppria mã metalloꝝ eaz colorã/

Rõnes Gil/gil tenẽtis ma/teriã metallo/rũ eẽ cinerem infusum.

Improbatio eiusdem.

vel in citrinuz colorez vel rubeũ qd̃ nos oculata fide ꝓbam⁹
esse falsuz. ❡ Sʒ tũc negamus mãm que intrat in eẽ vitri esse
cinerẽ sʒ poti⁹ hũidũ illõ purissimũ qd̃ erat radicale ⁊ intrise-
cũ ei qd̃ icineratũ est: qd̃ pp viʒ ignis icinerãtis extrahi non
poterat sʒ fluit p ignẽ fortissimũ in camino cõfricatũ: ⁊ hoc ẽ
hũidũ passuz a sicco vehementissime sicut dixim⁹ i scia libri de
lapidib⁹: hec igit mã liq̃bilis ⁊ mã ꝓxĩa ⁊ remota vna cõis
huiusmodi vʒ hũidũ. Et si aliquis dicat ꝙ cõmisceri nõ ꝑt
nisi diuidat: dicendũ ꝙ his dimissis nõ est icineratio: sʒ cõ-
mixtio que est cõmiscibiliũ alteratoꝝ vnio: ita ꝙ minimum
terrei est cũ minimo aquei ⁊ ecõuerso: ⁊ plurimũ vni⁹ cũ plu
rimo alteri⁹: ita tñ ꝙ neutrũ a suis gñis particulis separat:
nunq̃ȝ eni inenit ps terrea separata ab alia terrea: vel aq̃ se
parata ab alia aq̃: sʒ ita est plimũ vni⁹ cũ minimo ⁊ plimo al
teri⁹: qd̃ nequaq̃ȝ vt lã diri alterutra sepant a suis homoge
neis: ⁊ hec Gilgil ignorauit. Qd̃ ãt dic̃ mergi metallũ nõ ẽ
sufficiẽs: cã aũt hui⁹ nõ ẽ vltra modũ in eis abũdare siccum
terreũ cineꝝ: sʒ poti⁹ qa hñt terreũ icorporatũ hũido clausis
poris aerẽ retinentib⁹ p hũiduʒ: ⁊ ĩdõ ia submergunt in aq̃:
nec est cõueniens de humiditate vnctuosa cremabiliuʒ: qm̃
nos in phisicis ostendimus vnctiõeʒ oleagineã eẽ separatã
a mã tali ⁊ remansisse subtileʒ hũiditateʒ cremabilem. Hec
igitur sub compendio dicta sint de materia metallorum.

❡ Cap. 5m. De causa efficiente ⁊ gñatione metalloꝝ in cõi.

AD hũc aũt modũ loquemur de efficiente: in su
perficie eni ꝯsiderãdo videt ad oĩa metalla ad
spẽʒ ⁊ cõplemẽtũ deducẽ frigiditas: p eã eni cõ
stãt ⁊ ꝯgelant: coagulatio aũt ⁊ ꝯstãtia ipsoruʒ
videt dare eẽ eisdẽ cũ liquefactio sit ipsoꝝ dis-
solutio ⁊ corruptio: cui⁹ signũ ẽ ꝙ i liquefactiõe
in plib⁹ eoꝝ aut oĩb⁹ aliqd a sub̃a ipsoꝝ separet. Nihil aũt
oĩno deperdit de ipsis p ꝯgelatiõeʒ pp qd̃ ⁊ plurimi dixerũt
solã frigiditateʒ ꝯgelãtẽ cãm esse gñatiuã in metallis. Am-
pli⁹ in his que vite acciptũt spẽm ⁊ formã nõ est ibi aliquid
terminãs mãm ad formã ⁊ ꝯuertens nisi calidũ: videbit q̃
sic esse ẽt in metallis: hec aũt maria videt ex hoc ꝙ metalla
spẽs suas retinẽt siue sint liq̃da siue sint coagulata: si aũt fri
giditas daret spẽʒ nõ hñent spẽm nisi qñ essent coagulata vel
ꝯgelata: videt q̃ frigiditas nõ esse cã gñatiõis metallorum.
Adhuc aũt ꝯgelatio ⁊ coagulatio sũt spẽs mãles que multẽ
nõ equoce accidũt: que tñ ⁊ diuersaꝝ sũt formaꝝ i spẽ ⁊ diuer
se nature: nulla autẽ forma subalis hoc mõ ꝯuenit diuersis.
Ex his igit ⁊ hmõi ꝯstat ꝙ absq̃ȝ dubio frigidũ nõ dat spẽʒ
metallis: q̃dã tñ pbi credũt nõ ꝓfundãtes cogitatiões suas
in naturis metalloꝝ. Cũ aũt mã oĩuʒ metalloꝝ sit hũidũ qd̃
in se hʒ: terreũ subtile digestũ qd̃ cum aduritur odore fragrat
sulfuris nõ oĩno fetidi. Sulfur aũt nõ gñat nisi per caliduʒ:
opʒ ꝙ calidũ digerẽs ⁊ ꝯuertens terreũ ⁊ aqueũ ⁊ ꝓmiscens
ea sit cã transmutãs mãm: calidũ igit erit cã gñõnis metal-
loꝝ. Amplius aũt habitũ ẽ in metheoris ꝙ illõ qd̃ inspissat
fluidũ ⁊ ꝯstare facit est calidũ digerẽs: ꝯstat aũt ꝙ cũ cã pri-
ma hoꝝ que vocam⁹ metalla sit aq̃ terreuʒ hñs admixtũ ali
qd facit eaʒ ꝯstare ⁊ ispissare ad mixtiõeʒ metalli: hoc auteʒ
vt pʒ calidũ est ex dictis. Opʒ igit calidũ esse cãʒ gñõnis me
talloꝝ. Adhuc aũt nos sepe in anhabitis libris ondimus ꝙ
cũ cõmixtiõis est calidũ: fm ꝓprios eni mot⁹ elmtũ fugat eẽ
aliud elmtuʒ: lʒ eni aq̃ descẽdat per se: tñ ascẽdit a terra: ⁊ ter
ra descendit ab aq̃. Cũ igit frigiditas nõ moueat terraʒ in
aquã vt cõprehendat ⁊ ꝯtineat in ea. s. caliitas opʒ ꝙ calidũ
sit cã gñõnis metalloꝝ. ❡ Sʒ vlterius ꝯsiderãdo videbitur
nõ solũ calidum esse cã gñõnis hoꝝ: qm̃ sic̃ in libro de gñõne
lapidũ dcm̃ est absq̃ȝ dubio si solũ caliduʒ esset cã ꝯtinue age
ret absq̃ȝ humidi nãlis desiccatiõe ⁊ terrei icineratiõe: nos
aũt videmus ꝙ stat ad spẽʒ ⁊ formã metalli: opʒ igit ꝙ ipm
caliduʒ sit sic̃ instrm directuʒ ad fineʒ qui est metalli forma:
⁊ ne rectũ in opatiõe deuiet. Adhuc aũt inenimus inctas eẽ
artes plimas vt quelibet eaꝝ ad fineʒ ducat opatiõeʒ p istiʒ
factuʒ: sic studentes coq̃ in elixando ⁊ assando ⁊ oẽs alij q per
aliã digestiõeʒ nitunt ꝯuertere mãs. Silr igit opʒ ꝙ sit i mã
que in opeꝝib⁹ suis oĩ arte certior est ⁊ directior sic̃ est i oĩb⁹
alijs: ita ꝓculdubio virt⁹ formatiua est in mã ⁊ stellis ⁊ celo
influxa que ad spẽʒ dirigit calidũ digerens mãm metalli: sic̃
eni ⁊ in alijs dcm̃ est caliduʒ hoc hʒ rectitudinẽ ⁊ virtutẽ for
malẽ ex itellectu mouente: ⁊ efficaciã ex ṽtute luminis ⁊ calidi

Solo ad rõ-
nes eius.

qd̃ causat ex lumĩe stellaꝝ ⁊ orbis ⁊ virtuteʒ segregandi ho-
mogenea ab etherogeneis per ṽtutẽ ignis. Hec eni tria ne
cessaria sunt vbi mã ad specificatã formã deducit: opʒ enim
ꝙ ibi icõuenientia ꝯsumant calido ignis digerentis: cũ dige
stio sit cõplexio a nãli ⁊ ꝓprio calore ex ꝯiacentib⁹ passiõib⁹.
Remotis aũt his a mã opʒ adhuc ꝙ mã termiet ⁊ cõpleat
ad spẽm: ⁊ hoc facit calidũ terminãs qd̃ nullo mõ põt habe
re ṽtuteʒ terminãdi nisi p virtutẽ ei⁹ q est termin⁹: est auteʒ
forma termin⁹: opʒ igit ꝙ ṽtus formalis dirigat ⁊ informet
ipm calidũ terminãs: forma aũt hec nõ est forma q iducit i
mãm. Opʒ igit ꝙ sit forma ꝓmi efficientis qd̃ dat formas
in tota spe nãli. Hic aũt est motor orbis formas nãles expli
cãs per motũ celi ⁊ q̃litates elmtoꝝ: sicut artifex explicat for-
mas artis securi ⁊ malleo: pp qd̃ dicit Aristo. ꝙ in ope nãe
est sicut in arte: vbi domus est ex domo ⁊ sanitas ex sanita-
te ea que in calidis ⁊ frigidis ex ea que est in anima medi-
ci. Hec igitur est causa generatiua metallorum propria.

❡ Cap. 6m. De forma essentiali metallorum.

FOrma aũt essentialis in oĩbus dat eẽ ⁊ videt
in metallicis aliõ eẽ a coagulatiõe: pp hoc qd̃
hic vt dixim⁹ etiã liquefacta nñeꝝ ⁊ spẽm reti-
nent. Auꝝ eni liq̃dũ est auꝝ: ⁊ silr argẽtũ ⁊ alia
metalla ⁊ hãc formaʒ ꝓcipue in metallis nũeri
ꝓportiõeʒ: qd i aũt ꝙ i terre ꝯseqtur eẽ oñt. In
quibusdã eni alchimicis libris q Platoni iscribunt nũeruʒ
vel ꝓportio nũeri vocat forma metallica quã ꝓportioneʒ in
virtutib⁹ posuit ꝯstituentiuʒ elmtoꝝ: eo ꝙ ipse oĩa hec gñat
ꝓportiõe ṽtutis terre cũ celesti. Est aũt virtus terrea frigi
da sicca: ṽtus aũt celestis fʒ narratiõeʒ. 7. planetaꝝ vt dixit.
Si q̃ plus fuerit ṽtutis terree quo ad tres ṽtutes ipsius q̃
planetaꝝ in imissiõe luminis ⁊ nobilitatis obtinebit fuscuʒ et
põderosuʒ ⁊ frigidũ sic̃ plũbuʒ ẽ. Si aũt plus fuerit ṽtutẽ ce-
lestis: min⁹ aũt de potẽtijs terre erit fulgens valde incorru-
ptiõi appropinquãs solidum: ⁊ qa solidum lõ nescio graue ⁊
quoad hoc ⁊ ecõuerso dicit ꝓportio cõstituens auri spẽm.
Ad hunc aũt moduʒ ẽt alia dicit formari: pp qd̃ ẽt septẽ ge-
nera metalloꝝ septeʒ planetaꝝ noĩb⁹ vocauerunt: dicentes
Saturnũ plũbuʒ. Iouẽ autẽ stãnuʒ. Martem aũt ferrum: ⁊
Solem aurum: Venerem es: Mercurium ṽo argentum
viuuʒ: ⁊ Lunã argentum: asserentes ꝙ pp diuersos nũeros
sue cõpõnis cõplexiõeʒ acqrunt. 7. planetaꝝ. Hermes auteʒ
hmõi auctor videt esse huĩe: lʒ Plato postea fuerit hũc i opi
nione imitat⁹. Hoc aũt ab his alchimici vident accepisse:
asserentes lapides ꝓciosos stellaꝝ ⁊ imaginũ hre ṽtutem. 7.
autẽ gñã metalloꝝ formas hre fm. 7. planetas iferioꝝ orbi-
um: ⁊ sic ṽtutes celoꝝ ꝓmo in terra resultare ⁊ q̃si stellas se-
cũdas facere. In testimoniũ aũt hui⁹ assertiõis iducunt qd̃
⁊ veꝝ est ꝙ orbis mouet terrã ⁊ hanc eẽ cãm diuersitatis fi-
guraꝝ in gñatis i terra ⁊ multitudis que gñat in eadẽ porti⁹
q̃ in alto elmto. Hãc opioneʒ pater Hermes trimegist⁹ ap-
probare videt: q dic̃ terrã eẽ matrẽ metalloꝝ: ⁊ celũ patreʒ ⁊
ipregnari terrã ad hoc i mõtib⁹ cãpestrib⁹ ⁊ planis ⁊ in aq̃s ⁊
ceteris oĩb⁹ locis: nos aũt hãc opioneʒ sic itelligim⁹ ꝙ ꝓpor-
tio ꝓncipioꝝ virtutũ vʒ agentiũ ⁊ patiẽtiũ sit dispõ ad formã
subaleʒ: sic̃ ⁊ i oĩb⁹ alijs: ⁊ ꝙ forma ẽ quã dant ꝓma formalia
⁊ agentia ꝓri⁹ que ꝓma sũt agentia tanq̃ȝ ṽtus formatiua in
mã: sic̃ nos diximus i scia lapiduʒ. Qꝛ aũt gñã metalloꝝ sint
mag attributa planetis q̃ alijs stellis: id dcm̃ est qa cũ lapi
des sint stabilis esse ⁊ forme coagulatiõis attribuunt stellis
fixis ⁊ imagib⁹ stellaꝝ fixaꝝ que ꝑpetuo suos retinẽt sit⁹ ⁊ fi-
guras: situ aũt voco nõ illũ q ẽ positio stelle in loco orbis: qa
illũ mutat oĩs stella: sʒ poti⁹ quẽ hʒ in imagie ad aliã stellaʒ:
sic̃. v. g. ꝙ in vna linea fm eq̃leʒ in oĩ tpe distãtiam inueniunt
due stelle lucide que sũt in cornu arietis: cũ ea que vocat ge
nu psei: ⁊ sic de alijs stellis qa alr imagines celi corrũperen-
tur: sic inueniunt in vna dispõne ⁊ figura lapides q̃diu sũt: sʒ
metalla q̃si erraticũ hñt motum mõ liq̃da ⁊ mõ coagulata ⁊
cũ liq̃dũ sit mã eoꝝ ⁊ liq̃dũ sit errãtis mot⁹: videbit i gñe cõ
uenire in planetis ⁊ ṽtutes planetaꝝ ifluere elmtoꝝ ṽtutib⁹
dare spẽm: ⁊ hee ṽtutes sic cãte ⁊ ifluxe formãt ad spẽʒ ⁊ ꝯue
niũt cũ formis metalloꝝ: sic̃ formatiua que ẽ i semĩe aialiuʒ
ꝯuenit in sub̃a cũ forma que iducit p gñõnẽ: ⁊ sic̃ forma artiʒ
ꝯuenit cũ artificiato: ⁊ hoc mõ veꝝ est qd̃ dñt Platonici: hoc
eni mõ ꝓma cã fecit semẽtẽ formaꝝ ⁊ spẽrũ oĩum ⁊ tradidit

Nũ de noĩb⁹
metalloꝝ fm
alchimicos. 5.

eã stellis fixis ꝛ planetis erequendã vt dĩ in Timeo. Et hec etiã est cã q̃re lux planetaꝝ nãez ꝛ ꝓprietates spẽs metallorũ accipiunt. Scim⁹ eni ex traditis i pma pħia ab Ar. q̃ oĩs gñatio est ex ꝯuenientib⁹: ꝫ nõ oĩno ꝯueniẽs sꝫ fm ideã ꝛ formã ꝛ rõnez: ꝛ hoc mõ ẽt oĩs gñatio equoca ad vniuocã hꝫ reduci. Q̃ð aũt Auicẽ. dicere videt q̃ aliq̃ vis terrea dat huiusmodi formas: ꝛ qdaꝫ attribuũt hoc dcm̃ falso Ar. nõ itelligit q̃ vis terrea est que sit fm solius terre potentias: operãs est eni ex alijs: scimus eni q̃ id qð dat formã cõuenit cũ ipsa: itãtũ q̃ Ar. dicẽ aiaꝫ esse in semie sicẽ artificẽ in artificiato: sꝫ vis terrea vocat a pħo vis terre in loco gnõnis metallo꞉. Hec ãt hꝫ in se v̇tutes celestes p modũ quẽ diximus: ꝫ eni forte ꝯcedendũ videret q̃ vis terre que ẽ frigido ꝛ sicco operãs: alio mõ ĩspissaret hũidũ igrossando ipm̃ ad nãm ꝛ cõformitatez terre: tñ nullo mõ potest siccũ ꝛ frigidũ dici cã fortis ꝛ tenacis pmixtiõis q̃lez nouimus esse in metallorum materijs. Adhuc aũt vis terrea hoc mõ dicta nõ ꝯuenit nisi cũ spe ꝛ forma terre: nõ igit daret illã formaꝫ que est elñti: eo q̃ iã ꝯstitit ꝛ supponit oẽꝫ gnõnẽ esse ex ꝯuenienti ẽt causa que est equoca: sicẽ est oĩs gñatio lapidũ ꝛ metalloꝝ in qbus neq̃ lapis ex lapide: neq̃ metalluꝫ ex metallo vnq̃ gñat: ꝛ si hoc dicat q̃ vnus solus lapis ꝯcipit aliũ: tñ nõ itelligit q̃ de pte sui semis gñet: sꝫ potius de alia mã quecunq̃ sit illa: nisi forte sit mediũ iter lapidẽ ꝛ plãtaꝫ: sicẽ multa media inter plãtã ꝛ aial ineniunt: sicẽ spõgia ꝛ stincus ꝛ huiusmodi.

Cap. 7m. De opinione Callisthenis dicentis esse formaꝫ tñ vnam.

Experimẽta ãt alchimicoꝝ graues duas nobis hic igerũt dubitatiões. Videnĩ eni illi dicẽ q̃ sola auri spẽs est forma metalloꝝ: ꝛ oẽ metallũ aliũ eẽ icõpletũ. Adhuc ꝛ i via eẽ ad auri spẽm sicẽ res icõpleta que ẽ via ad pfectionez: pp qð dñt egra eẽ metalla que in mãꝫ nõ hñt formaꝫ auri: ꝛ studuerũt ad medicinã quã elixir vocãt p quã egritudies metalloꝝ in cõmixtiõe ꝛ cõmixtis materie metallorũ remouẽt: ꝛ sic dñt se educere illã formaꝫ auri ꝛ spẽꝫ: ꝛ ad hoc ĩueniũt multos modos ꝛ diuersos qb⁹ illud elixir cõponit ꝛ tẽperat vt penetret ꝛ aduratꝫ: ꝛ in igne maneat ꝛ coloret: ꝛ afferat ꝯsolidatiõez ꝛ põdus. Opꝫ igit hic nos querere ð his. Si eni ẽ veꝝ qð hic dñt absq̃ dubio nõ erit nisi vna species metalloꝝ: ꝛ alia sũt molimĩm passa ab illo: ꝛ sicẽ abortiui fer⁹ nature q̃ spẽi figurã ꝓprie nõdũ acceperunt. Scðm hoc ẽt si ꝛ hoc veꝝ ꝛ ꝓbatuꝫ inenit nõ opꝫ nos laborare ad hoc: verũ spẽs in alchimicis pmutent vel remaneãt: eo q̃ fm hoc nullas prorsus hñt spẽs nisi soll⁹ auri qð alchimia non pmutat. Callisthenes eni ṗcipuus in hac snia dicẽ alchimiã eẽ sciam que iferiorib⁹ metallis nobilitatem attribuit supioꝝ. Propter hãc qõnez debite discutiẽdã plurimos ĩspexi libros alchimicos ꝛ ineni libros illos absq̃ sigillo ꝛ ꝓbatiõe tñ expertis initi ꝛ celare ĩuentiõez eoꝝ p v̇ba metaphorica que nũq̃ fuit ꝯsuetudo pħie. Solus aũt Auic. videt tangere rõnes ꝛ Rasis valde paucas ad solõnez dicte qõnis nos in aliq̃ illuminãtes. Ad hoc aũt q̃ sola auri spẽs sit metalloꝝ forma sic rõcinant: qm̃ eoꝝ que eadẽ hñt elñta prima ꝛ vnũ cõmixtionis modũ videt eẽ vna forma tñ: eo q̃ sicẽ dicẽ Plato q̃ fm meritũ materie forme dant: ꝛ sicut ṗus diximus gnõnẽ fieri ex ꝯuenienti nec ṗt ex eisdẽ ꝛ vno mõ cõmixtũ plurib⁹ sꝫ species differẽtib⁹ eẽ ꝯueniẽs. Est aũt oĩuꝫ metalloꝝ cõmixtio ex subtili terreo sulfureo ꝛ ex radicali aqueo: cui⁹ oleũ separatũ est ab eo: ꝛ supflua hũiditas aquea sicẽ cõstat ex ṗdictꝫ. Videt ẽ vna tñ esse spẽs isti rñdens per ꝯuenientiã. Amplius expertuꝫ est q̃ per elixir es redit ad argentũ ꝛ plumbuꝫ ad auꝝ: ꝛ silr ferrũ ad argentuꝫ. Videt ẽ q̃ sint in mã idẽ: ꝛ per ꝯñs hẽe formã vnã que est sicut cõplens mãlia ṗcedẽtia. Amplí⁹ eoꝝ nõ videt esse dĩa nisi in accñtibus. s. colore sapore ꝛ põdere ꝛ raritate ꝛ densitate: que oĩa nõ accidũt nisi materie. Ex his igit ꝛ hmõi opiõnez acceperunt dicẽtes metalloꝝ spẽꝫ eẽ vnicã ꝛ eãdẽ ꝛ mũtes ĩfirmitates eẽ pses. His aũt ꝯtrũ esse videt: qa mã nulla rõne est i aliq̃ reꝝ nãliũ permanente in nã nisi sit cõpleta p subalez formã. Videm⁹ autẽ argentũ pmanere ꝛ stãnuꝫ: ꝛ silr alia metalla videbunt igit eẽ cõpleta p subales formas. Ampli⁹ quoꝝ ꝓprietates ꝛ passiões sũt diuerse eoꝝ subaꝫ diuersaꝫ esse necesse est: passiões aũt metalloꝝ in colore ꝛ odore ꝛ sonorositate sũt oĩno diuerse. Nõ eni põt dici hec accñtia eẽ cõiter accñtia cũ oĩb⁹ vni⁹ nãe metallis semp ꝛ vbiq̃ ꝯueniãt: opꝫ igit subas eoꝝ eẽ diuersas ꝛ spẽs. Ampli⁹ aũt si cõmixtio ex eisdẽ faceret spẽꝫ deberet esse eadẽ oĩa que gñant essent vni⁹ ꝛ eiusdẽ spẽi qm̃ oĩa gñant ex elñtis. Patet igit nõ ꝓcedere illã rõnẽ quã idurerũt de cõponentib⁹ elñta: diuerse eni ꝓportiõi mixtoꝝ diuerse attribuunt forme generatoꝝ: ꝛ diuersa ꝓportio mixtoꝝ ꝛ mixtiõis eẽ in metallis sicẽ nos iferi⁹ cũ in spẽli loquemur de ipsis ostendemus. De experimento aũt qð iducũt nõ sufficiens est adhibita ꝓbatio: qm̃ nõ est certũ verũ iducat colorẽ argenti ꝛ auri ꝛ põdus ꝛ odorez pp illud qð addit ꝛ penetrat in es vel plũbũ vel iducat substãtiaꝫ: ꝛ ꝓbasse debuisset Callisthenes q̃ subaꝫ auri iduceret: qð si forte ꝯcederet q̃ subam auri iducat: adhuc nõ est sufficiẽs ꝓbatio ad hoc q̃ nõ sit nisi vna species metalloꝝ: qm̃ calcinando ꝛ sublimando ꝛ distillãdo ꝛ ceteris opatiõibus qbus elixir p mãm metalloꝝ faciunt penetrare corrũpere põt spẽs metalloꝝ que ṗmi⁹ ĩfuerunt materie metalloꝝ: ꝛ tũc relicta mã cõi nõ ꝓpe metalloꝝ: iuuamie artis põt deduci ad aliã spẽm: sicut iuuatur semina aratiõe ꝛ seminatiõe: ꝛ sicut iuuat nã per medicoꝝ idustriaꝫ. Opꝫ igitur ex hoc nullatenus cogi nos ad hoc vt putemus vnã tñ spẽꝫ eẽ oĩuꝫ metalloꝝ: quoꝝ inuenim⁹ ꝛ loca gñatiua ꝛ ṗn̄ ꝛ passiones esse valde differẽtes: qð autẽ de per accñs iductũ est nõ satis ꝯuenit: qa sicut iaꝫ diximus ista nõ sunt accidentia cõiter sed per se ꝛ idicantia differentias subales a qbus causantur in materia metallorum.

Cap. 8m. De opinione Hermetis ꝛ alioꝝ pħoꝝ qui hec metalla plures habere formas determinant.

Ermes aũt ꝛ Virgili ꝛ Empe. ꝛ fere oẽs illius cetus alchimistaꝝ huic oppositã multũ descendere videnĩ opiõnez. Dicunt eni in q̃libet metallo plures esse spẽs ꝛ nãs metalloꝝ: ꝛ aliaꝫ q̃dem eẽ occultaꝫ: ꝛ aliã manifestã: ꝛ aliã intus: ꝛ aliaꝫ extra: ꝛ aliã in fundo: ꝛ aliã i supficie eẽ posuerunt: sicut hi qui latẽtiã dixerũt formaꝝ ꝛ oĩa dixerunt eẽ in oĩb⁹ sicut placuit Anara. Plũbũ aũt dñt intus eẽ auꝝ ꝛ extra plũbũ: auꝝ autez eccõuerso extra in supficie aurũ ꝛ in ꝓfundo ꝛ intus esse plũbũ. Eodẽ autẽ mõ se adinuicez hẽe es ꝛ argentuꝫ: ꝛ fere q̃libet ad q̃libet metallũ. Et videtur hoc esse mirabilr dictuꝫ: homogeneũ eni itus ꝛ extra et in occulto ꝛ in apto ꝛ in ꝓfundo ꝛ in superficie eiusdẽ est speciei ꝛ forme: cõstat aũt spẽs metalloꝝ esse in homogeneorũ gñatione cõtentas: ꝛ sic oĩno absurdũ esse videt qð dñt. Ad hoc aũt illi dicunt se nõ vocare itus ꝛ extra ꝛ ceteras appellatiões fm situꝫ partiuꝫ in toto: sꝫ sꝫ ꝓprietates ꝛ nãs dominantis vel nõ dominantis: dñãs eni in se clausuꝫ occultat illud sup qð dñatur. Scðm hoc aũt directe isti dicũt sniam Anara. oĩa vꝫ metalla esse in oĩb⁹ ꝛ denoiationez fieri a piuo dñãte. Si aũt hoc esset veꝝ qð dicunt cũ sciamus auruꝫ ab igne non aduri: sed plũbuꝫ ṗcipue a sulfure aspgat: deberet exuri plũbũ igne apposito: ꝛ remanere auꝝ qð occultũ est in ipso. ꝛ hoc fieri nos nõ videmus. Silr autez argentuꝫ a plũbo defendit ne vrat: tunc plũbo ꝯsumpto deberet remanere argentũ qð ifuerat plũbo vt dicũt nisi forte ifinitũ dicunt eẽ q̃libet metalluꝫ in aliud sicẽ dixit Anara. ꝛ iõ nullaꝫ corpus in toto ab igne posse ꝯsumi: sed hoc nos ip̄robauimus in ṗncipio nostroꝝ pħicoꝝ. Preterea si hoc in eis veꝝ eẽ ꝯcedat nũq̃ per ignẽ tãtũ aduri posset de aperto q̃ liberari ꝛ manifestari posset occultuꝫ: ꝛ tunc in vanũ esset totũ studiũ alchimie: nõ ẽ cõuenit hoc dcm̃ cuꝫ pħicis rõnib⁹ quas in oĩb⁹ libris determinauimus. Forte aũt hoc dicũt pp vicinitatem hoꝝ metalloꝝ quã in materijs hñt. Cũ eni plũbum supfluũ humidũ habeat aqueũ ꝛ aliqd habeat pinguedis adustibilis ꝛ terreũ habeat nõ hñ cõmixtũ cuꝫ aqueo: sꝫ neq̃ hñ õpa ratũ cõuenit aliqñ per sapientũ idustriã per calidũ ignis exhi ab ipso per euapotatiões superfluũ hũidũ aqueũ ꝛ aduri in ipso totuꝫ pingue oleagineũ ꝛ depurari per sublimatiõnẽ illud qð est in ipm terreũ sulfuratum ꝛ cõmisceri vaporabilr in aliquo ṗfocãdo ꝯiũctẽ vaporẽ terreũ cuꝫ aqueo radicali optima ꝛ fortissima cõmixtiõe ꝛ ex vi caloris ꝯuertit humidũ ad colorẽ citrinũ: ꝛ tũc hẽe splẽdorẽ auri ꝛ coloris: hec eni via artis filiis est vie nãe vt iferi⁹ dicem⁹. Sꝫ iꝫ hoc sit verũ: tñ nõ pp hoc dicet auꝝ esse in ꝓfundo: qa dato q̃ hoc sit auꝝ qð sic effulget ex plũbo: tñ iaꝫ scimus q̃ iste trãsmuta-

Marginal notes:

7. met. te. cõ. 28. 29. 30. & 31. 3.

Rõnes alchimicoꝝ ꝓbãnt solã auri spẽꝫ eẽ formã metallorum.

Improbatio.

Solo ad rõnes eorum.

Improbatio.

tiões corrũpant in toto plũbuz. ¶ Cũ igit plũbi spẽs nũq̃ sit i-
fuit auri spẽs in mã eadẽ: hoc aũt multo magis videbit ve
ruz qñ nõ est ꝓbatuz: hoc qḋ fit de plũbo dr esse auꝝ: hoc est
forte aliqḋ auri sñe nõ auꝝ: eo ꝙ sola ars nõ dare põt formã
sbalez. Preterea alchimicũ vir aut nũq̃ inuenimus sic dcm̃
est in toto operãtẽ sed potiꝰ citrino elixir colorat in auri spe
ciẽ: ⁊ albo elixir colorat in argẽti sĩtudinẽ studens vt color
in igne remaneat ⁊ penetret per totũ metallũ: sic spũalis sub
stãtia imissa materie medicinali: ⁊ hoc modo operatiõis po
test induci flauus color substãtia metalli remanẽte: ⁊ tũc ite
ruz non habet ꝙ plures species metalloꝝ insint sibi inuicẽ.
Hec igitur ⁊ similia sunt de quibus elidit dictum eorum
qui quãlibet metalli speciem dicunt esse in altera.

¶ Cap. 9m. Utrum species metallorum possint adinuicẽ trã
smutari sicut dicunt alchimici.

Ex oibus aũt his iductis possumus ꝯsiderare: vtrũ veꝝ sit qḋ qdã Arist. dicũt dixisse cũ sꝫ rei veritatez dcm̃ sit Auicẽne: ꝙ vꝫ sciant artifices alchimie spẽs permutari nõ posse sed sĩlia his facere possunt vt tingere rubeũ citrino vt auꝝ videat: ⁊ albũ tingere donec sit multũ sĩe argẽ
to vel auro vel cui voluerint corpori. Ceteꝝ autẽ ꝙ dĩa spe
cifica aliquo tollat igenio nõ credo possibile sed expoliatio
accñtiuz nõ est ipossibilis vel saltẽ diminutio eoꝝ. Hec enĩ
est snĩa Auicẽne quã dicit eẽ Hermẽtis pñi pncipui in naturis et
in mathematicis: cũ Auicẽ. in alchimia sua dicit ꝙ ꝯdictio-
nẽ eoꝝ qui in alchimicis de permutatione metalloꝝ ꝯdixe-
rũt inuenit: pp qḋ ⁊ ipse subiũgit ꝙ nõ pmutant spẽs nisi for-
te in pmã mãm ⁊ in mãz metalloꝝ reducant: ⁊ sic iuuamine
artis deducant in spẽm metalli qḋ voluerint. Sꝫ tũc opor-
tet nos dicere ꝙ alchimicoꝝ periti operant sic periti medi
coꝝ: medici enĩ periti per medicinas purgatiuas purgãt ma
terias corruptas ⁊ facile corruptibiles ⁊ ipediẽtes sanitatez
que est finis intẽtus a medico: ⁊ postea per ꝯfortãtia nãz iu-
uãt virtutẽ nãlẽ vt digerendo sanitatẽ nãlez inducãt. Ita enĩ
ꝓculdubio sanitas effectus erit nature effectiue: ⁊ artis or-
ganice ⁊ instrũtalr. Per oẽm aũt eũdẽ modũ dicemus ope-
rari alchimicoꝝ peritos in trãsmutatiõe metalloꝝ. pmo eĩ
quidẽ purgãt multũ mãm argẽti viui ⁊ sulfuris quã inesse vi
demus metallis qua purgata cõfortãt vtutes mãe que isũt
ei elñtales ⁊ celestes ad ꝓportionẽ mixtiõis metalli qḋ intẽ-
dũt inducere: ⁊ tũc ipsa nã opat ⁊ nõ ars nisi organice: iuuan
do ⁊ expediẽdo vt diximus: ⁊ sic veꝝ auꝝ ⁊ veꝝ argẽtũ edu-
cere ⁊ facere vident. ¶ Qḋ enĩ virtutes elñtales ⁊ celestes
faciũt in vasis nãlibꝰ hoc faciũt in vasis artificialibꝰ: si artifi
cialia formant ad modũ vasoꝝ nãliũ ⁊ qḋ facit nã calido so
lis ⁊ stellaꝝ hoc faciet ⁊ ars calido ignis: dũmodo cõtẽpere
tur sic: ꝙ nõ excedat virtutẽ se mouẽtẽ ⁊ isormãtez que est in
metallis: huic enĩ celestis inest vtus que pmo cõmiscetur eis:
⁊ hec inclinat ad hoc vel ad illud per artis iuuamẽ. ¶ Cele
stis enĩ virtus valde cõis est: ⁊ accipit determiationẽ p vtu
tes eoꝝ que sũt subiectis rebꝰ coimixtis: hoc enĩ mõ vtutes
celestes opari videmꝰ i tota nã gñatoꝝ: marie in his que ex
putrefactiõe gñant. In his enĩ videmꝰ vtutes stellaꝝ iduere
virtutes i id ad qḋ ꝯueniẽtiã hꝫ mã. Alchimia ãt p hũc mo
dũ ꝓcedit. s. corrũpẽs vnũ a spẽ sua remouẽdo: ⁊ cũ iuuami
ne eoꝝ que i mã sũt alteriꝰ spẽz iducẽdo: pp qḋ oĩuz opatio-
nũ alchimicaꝝ melior ẽ illa que ꝓcedit ex eisdẽ ex qbꝰ ꝓce-
dit nã: sic ex purgatiõe sulfuris p decoctionẽ ⁊ sublimatiõez
⁊ ex purgatiõe argẽti viui ⁊ bona pmixtiõe hoꝝ cũ mã me-
talli: i his enĩ ex vtutibꝰ hoꝝ ois metalli spẽs iducit. ¶ Qui
aũt p alba albificãt ⁊ p citrina citrinãt manente spẽ metalli
prioris in mã ꝓculdubio deceptores sũt: ⁊ veꝝ auꝝ ⁊ veꝝ ar
gentũ nõ faciũt: ⁊ hoc mõ fere oẽs vel in toto vel in pte ꝓce
dunt: pp qḋ ego experiri feci ꝙ auꝝ alchimicũ qḋ ad me de
uenit ⁊ sĩr argẽtũ postq̃. 6. vel. 7. ignes sustinuit statim am-
plius ignitũ ꝯsumit ⁊ perdit ⁊ ad fecez quasi reuertit. Hec
igitur oĩa dicta sunt de natura spẽi metallorum in cõmuni.

¶ Cap. 10m. De loco generationis metallorum.

Nunc aũt opꝫ adiũgere de loco gñõnis metallo rũ eo ꝙ locꝰ multũ opat in metallicis: sic ⁊ dixi mus cũ de lapidibꝰ loqueremur. Nos aũt vi dimus puꝝ auꝝ gñari inter arenas fluminum diuersaꝝ terraꝝ: ⁊ in terra nr̃a qdẽ tã in thez-
no q̃ in albis. Scimus etiam in terra nostra ⁊ in terra scla
uorum auꝝ inueniri generatum in lapidibꝰ duobꝰ modis.
Uno qdez mõ ꝙ videt toti lapidi icorporatũ: ⁊ est lapis dif
positus sic topazion nõ ꝑspicuus: vel sic marchasita aurea:
⁊ educit de lapide postq̃ calcinatꝰ est in molendino facto de
silicibꝰ magnis durissimis ⁊ per ignẽ adustis adustiõe vehe
mẽti. Uidimus ẽt auꝝ in lapide gñatũ nõ toti lapidi icorpo
ratũ sꝫ esse venã quãdã que trãsit vel in toto vel in parte per
lapidis subam: ⁊ hoc erait de lapide per fossuram ⁊ depara
tur per ignẽ. Argentuz aũt quatuor modis inuenimus gñari
⁊ forte pluribꝰ generat in terris aliis. Sꝫ istos quatuor mo-
dos inuenimus in terra Theutonie: ego enĩ ipm inueni in la
pide toti lapidi icorporatũ qḋ educit per calcinationẽ molẽ
dini ⁊ ignẽ sic est dcm̃ de auro lapidi incorporato. Inueni ẽt
ipm in venã quãdaz que per lapidis subaz ꝓtẽdebat ⁊ erat
aliqñtulũ purius: sꝫ tñ aliqñtuluz de calce lapidis habuit
admixtũ. Inuenit aũt in terra vt vena quedã ⁊ puriꝰ q̃ ali-
qḋ inuentũ in lapide: inuenit enĩ in loco Theutonie qui dr vu-
riebeg qḋ sonat liber mõs aliqñ molle sicut pultes tenaces:
⁊ est purissimũ ⁊ optimũ genus argẽti puꝝ hñs de fece val-
de ac si p idustriã nãe sit deparatũ. ¶ Ferrũ aũt icorpatũ la-
pidibꝰ inuenit: ⁊ ẽt in terra aquosa inuenit vt granula milij ha
bẽs multũ de fece ⁊ purgat p multos ignes fortes ⁊ calidos
cogẽtes ipm distillare a suba lapidis vel terre qbꝰ iuiscera-
tũ eẽ videt. Es aũt inuenit in venis lapidis: ⁊ qḋ est apđ lo-
cũ q dr goselaria est purissimũ ⁊ optimuz ⁊ toti sube lapidis
incorporatũ: ita ꝙ totꝰ lapis est sic marchasita aurea ⁊ ꝓfun
datũ est meliꝰ ex eo ꝙ puriꝰ. ¶ Plũbuz aũt ⁊ stãnum ẽt lapi
dibꝰ icorporata inueniunt: ⁊ inuenit currẽs in eisdez locis ar-
gẽtuz viuuz ⁊ ex lapidibꝰ qñ igniunt exudat sulfur ⁊ pcipue
ex lapidibꝰ in qbꝰ est es sicut in loco qui goselaria vocatur.
Oĩuz aũt hoꝝ querit phĩcus cognoscere cãz sic dixinꝰ i scia
lapiduz locus gñat locatũ per ꝓprietates celi que isfluunt ei ⁊
per radios stellaꝝ: in nullo enĩ loco elñti inueniunt radij oĩ-
um stellaꝝ nisi i terra vt dicit Ptolomeꝰ: eo ꝙ ipsa sit sic isen
sibile centruz totiꝰ celestis spere: marie aũt vtus est radioꝝ
in loco in quo vniunt oẽs: ⁊ iõ terra mirabiliũ ⁊ multaꝝ reꝝ
est ꝓductiua. ¶ Ad notitiã autẽ cãruz oĩuz modoꝝ iductoꝝ
sciendũz ꝙ veꝝ metallũ nõ gñat nisi ex sublimatiõe nãli ta-
lis humidi q̃le dcm̃ est: ⁊ talis terrei q̃le dcm̃ est supiꝰ. In lo
co enĩ vbi terreuz ⁊ aqueuz pmo pmiscent p talis loci vbiq3
mixtuz est multũ ipuꝝ cuz puro qḋ ipuꝝ nõ ꝓdest ad gnõnez
metalli. Ab illo aũt loco ꝯcauo q in se hꝫ talẽ mixturã vtute
fumi eleuati egrediunt pori parui vel magni ⁊ multi vl pau
ci per nãm lapidis vel terre in qbꝰ fumus eleuatꝰ siue vapor
diu ꝓtensus in seipm ꝓfocat ⁊ reflectit: ⁊ cũ sic in ipso subti-
lius illiꝰ materie que cõmixta est ꝯgelat in cãna illa ⁊ in po-
ris eiꝰ vaporabilr cõmiscet ⁊ ꝯuertit in metallũ illiꝰ gñis cu
ius est ille vapor: ⁊ huius signum est ꝙ in omni tali vena qḋ
interius est est fumosũz ignobile: ⁊ si in toto lapide est incor
poratuz metalluz qḋ superiꝰ est est feculentũ ⁊ inutile: ⁊ ideo
qḋ intus est melius ⁊ nobilius est. ¶ Cuiꝰ cã ꝓculdubio est ꝙ
incensũz de mã illa cõbustuz ⁊ ignitũ ascendit altius ⁊ in ci-
nereitatẽ per incendiũ est deductũ ⁊ q̃si in fecẽ ⁊ in cinerez: ⁊
ideo hoc q̃si siccuz ⁊ cõminuibile ⁊ frãgibile inuenit. ¶ Id au
tez qḋ ꝓfocatũ est interius in visceribꝰ lapidis in se cõmixtũ
erat vehementer ⁊ nõ icensũz: ⁊ iõ terminatuz est calore leni
⁊ lento ⁊ postea frigiditate terre ꝯgelatũ. ¶ Et siqdez in cir
cuitu locus cõpactꝰ est nõ porosus: tunc facit vapor viã vnaz
vel duas vel plures sm quãtitatez sue vtutis ⁊ sue quantita
tis: ⁊ sm mollitiez loci potuit vel nõ potuit ꝓforare ipsius il-
la vapor ꝯuersus est in metallũ: penetratiuum enĩ est vehe
menter: cuius signũ est qm̃ qñ fundit super terrã calidũ me
tallum aliqḋ diuersis vijs penetrat in terram: ⁊ hoc est sicut
in figura vasis pmo in loco in quo recipit mã sicut circulus
a. b. c. ⁊ vna vena plena metallo ex vapore gñato sit linea. c.
d. ⁊ alia linea. g. ⁊ sic multis lineis sit generatum. ¶ Si autẽ
tota suba in circuitu est porosa insensibilibꝰ poris: tunc eua-
porat mã in totã subam corporis circũstantis ⁊ implet eaz: ⁊
prefocata in oĩbus poris eius metallat ⁊ congelatur: ⁊ effici
tur tunc tota suba lapidis vel terre circũstantis in colore si-
cut metallum: ⁊ metalluz tunc gñatur icorporatuz lapidi vel
materie corporis circunstantis mãni: pcipue cuz gñatio me
talloꝝ est in mõtibꝰ vel in aqs: eo ꝙ loca illa magis sũt va-
porosa

Mõo species metalloꝝ non pmutantur: ⁊ qõo permutari queant sm Auicẽ.

Per h soluit argu.m Egidij q negauit per artis buiusmodi posse vnã spẽz metalli in aliã permutari.

porosa ⁊ magis pfocantia vapores eleuatos in ipsis. Si eni apertus esset locus expiraret tota mã ⁊ nihil inde omino genera retur. Aurũ autẽ qđ inter arenas gñatur vt grana quedam maiora ⁊ minora generant ex vapore calido subtili valde q inter arenarum mãm pfocat ⁊ digerit ⁊ postea ꝯgelat in aurum purũ: locus enĩ arenarũ calidus est ⁊ siccus valde: aqua autem ingrediens claudit poros ne expiret: ⁊ ideo in se pre- focat ⁊ ꝯuertitur in aurũ: ⁊ ideo ẽt tale aurũ melius est cuius due sunt cause: vna quidẽ qa depuratio sulfuris optima est per frequentẽ lotionẽ: ⁊ sulfur qđ in locis aquosis ẽ frequen- ter lauat ⁊ depurat ⁊ hac eadem cã etiaꝫ terreũ argẽti viui lauat sepius ⁊ depurat ⁊ subtiliat. Alia autẽ causa est conclu sio pororũ in fundo aquarũ ⁊ in ripis: ⁊ ideo vapor resolutus optime in seipsum cõuoluitur ⁊ prefocatur ⁊ digerit nobili- ter ad subam auri ⁊ cõgelatur in aurũ. Signuꝫ autẽ ꝙ loc⁹ ẽ debeat talis dispõnis vt dictũ est: est qđ inuenimus in ope ribus alchimicorũ peritorum qui melius nãm imitant quo niã cum elixir facere volunt qđ habeat colorẽ ⁊ tincturaꝫ au ri: pmo quidẽ accipiunt vas iferius amplũ qđ totã recipiat mãm sulfuris ⁊ argenti viui depuratorũ vel aliorũ qui in eli xir recipiuntur. Deinde cõsiderãt ꝙ super istud sit vas hñs colluꝫ lõgum strictũ: ⁊ sup illi⁹ colli foramen sit operculuꝫ ex luto in quo sit foramẽ valde modicũ ⁊ strictum: deide inhu mant hoc est imergunt funduꝫ vasis iferioris in cinerib⁹ vel fimo ⁊ forte in fimo equi melius est qđ vocãt equi clibanuꝫ ⁊ tunc supponunt ignẽ valde lẽtũ: ⁊ qui melius faciunt: faci- unt hec vasa vitrea: ⁊ est primi vasis dispositio sic̃ figura vri nalis: ⁊ 2ᵐ stat sup istud ⁊ recipit totuꝫ vaporẽ qui resoluit ex ipso: ⁊ est cõtactus vitreorũ vel vasorũ linitus optime luto ne aliqđ per illũ locuꝫ expirare possit: receptuꝫ ergo vaporẽ dirigit sursum in collũ suuꝫ lõgum qđ paulatim stringit ⁊ in ipso vapor pfocari incipit ⁊ cõuolui: illud vͦ qđ icẽsuꝫ est de vapore euolat fuliginosuꝫ per foramẽ strictuꝫ operculi colli: cum ergo pfocat redit ad subam citrinã cõuolutus in seipso: qđ postea acceptũ tingit qđcunqꝫ vis metalluꝫ in colore au- ri ⁊ forte pulchriorẽ si fuerit nobile elixir in quo in nullo er- rauit artifex. Horum autẽ vasorũ est figura talis ꝙ inferi⁹ vas sit. a.b.c.d. superius autẽ vas. e.f.g. ⁊ operculuꝫ sit figura h. sic igit ẽt erit in nã. Et ppter hoc pꝫ ꝙ ois gñatio metalli fere inueniat diffusa per venas ⁊ poros que sunt sicut colluꝫ loci in quo vas pfocat ⁊ cõuoluit. In lapidis autẽ suba ⁊ lapi dosis locis hec gñatio cõuenientior est pp loci vndiqꝫ clau- suram ⁊ soliditatẽ. Hec igitur de locis gñationis dicta sũt. Qn aliter eni inuenit metalluꝫ aliqñ durũ aliqñ molle infe- rius melius qꝫ hic determinabitur. Dictum est igitur de substantialibus causis metallorũ per hunc modum.

Tractatus Secundus Tertij Libri Mineralium qui est de actionibus metallorum.

Cap. pᵐ. De quo est intentio de congelatione ⁊ liquefa- ctione metallorum.

Portet etiam ⁊ acci- dentia cognoscere quecũqꝫ per se accidunt metallis siue liquabilia eẽ ⁊ ductibilia ⁊ co- lores ipsorũ ⁊ sapores ⁊ odores ⁊ cremabili- tates ⁊ quecunqꝫ talia vident p se accidere ipsis. Est ãt liquabilitas metallorũ aliqđ hñs ppriũ ab alijs que liquant: alia autem que liquant diffluunt nec remanet pars cũ parte sicut cera ⁊ sal ⁊ hmõi siue calido sicco siue frigido humido liquant. In metallis autẽ non recedit a sicco humidũ: sed in ipso soluit ⁊ cũ solutũ est mouet in eo quasi ipm deglutinerit terreũ ⁊ mo ueat in visceribꝰ eius. Propter qđ ẽt dicit Hermes ꝙ geni trix metalli est terra que portat ipm in vẽtre suo: ⁊ hec cã est ꝙ nõ adheret tãgenti neqꝫ humefacit ipm: eo ꝙ siccũ terreũ phibet ipm humefacere ⁊ adherere. Humidũ autẽ phibet siccũ quiescere: ⁊ sic vtrũqꝫ agit in alterũ ⁊ patit ab altero. Cuꝫ autẽ metallũ est in aliquo nõ bene cõmixtũ: eo ꝙ nõ vtrũqꝫ cõ tinet in vtroqꝫ: tunc in igne aduritur terreũ ⁊ euaporat humi- dum: eo ꝙ humidũ nõ extinguit terreũ defendendo ipm ab igne ⁊ terreũ nõ tenet humidũ phibẽs euaporationẽ hũidi: tale metallũ i liquatiõe sua frigidũ hꝫ multũ ⁊ fetidũ pp sul- furis fetorẽ ⁊ scoriã ⁊ fecẽ relinquit plurimã pp terrei ipsius adustionem. Si qđ autẽ hꝫ hec pura valde ⁊ optime cõmixta hoc nõ euaporat humidũ in quãtitate que sensibilis sit: nec etiã aduritur in eo terreũ: ⁊ idõ fumũ paucũ hꝫ nõ fetidũ ⁊ feceꝫ quasi nullam sicut aurũ. Coagulatio autẽ ipsorũ nõ est adeo differẽs sicut liquatio ipsorũ. Coagulatio eniꝫ ipsorũ est a fri- gido cõprimẽte in centro sicci: hũiditas autẽ si sit pura radica lis siue ipura superflua: ⁊ siue sit bene cõmixta siue sit male cõ- mixta cõprimit vno mõ ⁊ eodẽ: occultata enim in cẽtro ligat ne intret macula sicci terrei. Idem autẽ de his que calido sic- co nõ liquescunt sed mollescũt sicut frigidũ: mollities eni nõ ꝯuenit nisi ex solutiõe humidi qđ moueri icipit intra siccuꝫ in quo ꝯtinet inuisceratũ. Ea autẽ que balbutientẽ vt dicit Aristo. hñt mixturã sicut stannũ quo plus liquescũt eo sicctio ra sunt ⁊ fragiliora eo ꝙ volant ab ipso partes humide ⁊ re manẽt sicce nõ bene glutinate ppter qđ frãgunt citi⁹. Voca tur autẽ balbutiẽs mixtura que in aliquibus partib⁹ mixtionis rõnẽ attingit ⁊ in quibusdã nõ: sed est cõpositio quasi minima sicut hõ balbutiens qdã verba attingit ⁊ quedã nõ. Et quia illa nõ ad plenũ mixta sunt ideo ẽt qñ liquescũt facile euapo rant: eo ꝙ nõ bene colligere partes dimittũt se inuicẽ: ⁊ tũc humidũ nõ ꝯtegit siccũ ab incẽsione ⁊ siccũ nõ retinet humi dũ ab effusione ⁊ vaporatiõe. Signũ autẽ ei⁹ qđ diximus est ꝙ qñ plumbũ ⁊ stãnuꝫ coagulata aliquã diu iacuerũt: tũc exterius quãdiu ꝯbunt scabiositatẽ erũt fusca: ⁊ forte nigra per lõgitudinẽ tpis qđ ꝯtingit absqꝫ dubio duab⁹ de causis: quarũ vna est q: cuꝫ cõprimit per frigus ad iteriora humidũ relinqt exterius terreuꝫ ⁊ siccũ: ⁊ tunc hoc iducit fuscuꝫ colo rem. Scđa autẽ est q: modicũ humidũ qđ exterius est eua- porat calore circunstãtis aeris ⁊ tunc iterũ remãebit fuscum terreũ coloris superficieꝫ. Propter qđ ẽt plumbũ plumbo nõ cõsolidat cuꝫ extremitas vtriusqꝫ liquescit ferro cãdẽte: nisi prius dura superficies radat ⁊ tollat siccuꝫ terreũ qđ ipedit cõ glutinationẽ: eo ꝙ ꝯglutinatio vni⁹ cũ altero est p virtutẽ hu- midi qđ isluit in aliud ⁊ nõ p virtutem sicci qđ stat in seipso. Sed neqꝫ ꝯglutinatio sit nisi postqꝫ rasuꝫ est vngat sepo vel aliquo quodã pingui vnctuoso qđ idõ sit q: argentũ viuum qđ in plumbo est hꝫ humidũ vnctuosum sicut sepius dictũ est: ⁊ idõ nõ adheret superficiei nisi per aliqđ hñs symbolũ in natu ra. Es autem ꝯglutinat ferrũ ⁊ argẽtum pre alijs cuꝫ lique- scit est ꝯglutinatiuũ metallorũ: ⁊ cã est q: argẽtuꝫ viuũ in eis est bonũ ⁊ subtile ⁊ purũ ⁊ gratia humoris viscosi q est in illo sit cõglutinatio: ⁊ cuꝫ est tale pp cognationẽ ⁊ symbolum nãe penetrat in ea que ꝯglutinantur ⁊ fortiter continet ea simul. Hec igitur de liquabilitate ⁊ coagulatiõe metallorũ dicta sunt: qñ in methẽoris in cõi diximus de nã liquabilium.

Cap. 2ᵐ. De ductibilitate metallorum.

Uctibilia vͦ vident eẽ illa sola metalla q̃ ma- gis ⁊ melius oib⁹ alijs ducunt. Cã vͦ ducti bilitatis in gñe est que dicta ẽ sepius humiduꝫ vꝫ in sicco clausum: sꝫ nõ oino ligatũ. Cũ enim hoc soluit p expulsionẽ algoris ligãtis ipm tunc cãtũ natat in terra ꝙ ẽt ferruꝫ ⁊ lapides in ipso natant: ⁊ non ꝯfundantur ppter impetum ebullitiõis ⁊ spis situdinem humidi metallici: humiduꝫ enim quãdo ligatuꝫ est per algorem nihilominus inest: ⁊ cum percutitur metal- lum etiaꝫ facit ipsum cedere circũstando ⁊ sic cedendo ꝓdu citur continue. sed in hac passione facultateꝫ habent valde differẽtem. Aurũ enim pre omnibus ⁊ argentum post hoc sunt ductibilia: deinde auteꝫ cuprum multum depuratum: ⁊ post hoc ferruꝫ: minus autem stãnum ⁊ plumbum: auruꝫ du citur in dilatationem maximam: ita vt pelle fiant que nen- tur super sericum ⁊ ponitur in pictaris. Et adhuc plus cum enim producitur argentum ⁊ ponitur super aurum in certa proportione ad argentum: vt si super quatuor marchas ar- genti ponatur certa auri vel minus tantum producitur au- rum quantum ꝓduci potest totum argentum ita ꝙ non ap- paret nisi colorans argentum: ⁊ si liquantur pelle ꝓducte nõ apparet aurum sed argentum totum. Sed si auruꝫ per se nõ super argentum producatur tunc non potest in tantuꝫ produ ci quia non potest portare ictus malleorum sine perforatio- ne: argento autem superposito defenditur ab ictibus. Cau sa autem profecto est subtile humidum qđ apprehendit in se siccum: hoc enim humidum cedit non deserendo parteꝫ propinquam: sed trahendo eam ⁊ sic continue cedendo ma gis ⁊ magis producitur. Quecunqꝫ auteꝫ minus producũ- tur propter alteram duarum causarum hoc in ipsis contin-

Aristotelis sẽ tẽtia i fine pri mi de gñone.

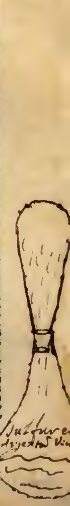

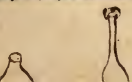

git: aut enim magis grossum ⁊ non depuratum habent humidū qđ non est adeo dilatabile: aut balbutientē passa sunt mixturam in qua cum producitur pars deserit partem vicinam extra quā extendit eam malleus percutiens. Propter qđ etiam in alchimicorum operatione probatur error incidere: quia propter multam mixturam alborum vel citrinorum corporum cum argento vivo in confectione quā elixir vocant intrat siccum super humidum in metallis eorum ⁊ non sunt fortiter contacentia ⁊ permixta: ⁊ ideo frequentissime scinduntur quando producuntur metalla que faciūt alchimici nisi valde imitentur naturam ⁊ opus nature attingant vel fere attingant sicut supra diximus. Cum enim miscentur sibi metalla sicut stānum ⁊ es vel aliqua alia propter balbutientē mixturā amittūt ductibilitatē ⁊ frangunt qñ percutiuntur malleo: eo φ non permixta sed cōposita: ⁊ vnū subintrauit alterꝫ colorās ipꝫ tm̄. Hec igit̄ est cā ductibilitatis.

ℭ Cap. 3m. De colore metallorum.

De coloribus autem metallorum non est difficile determinare: tres enim colores inueniunt̄ in ipsis s̄m plus ⁊ minus quorꝫ vnus cōmunis est qui est splēdidus: fulgor ad modum lucis incorporate in colorato corpore. Alterꝫ autem qui est albus habet plura metalla s̄m plus ⁊ min⁹ ⁊ illud qđ est albissimuꝫ est argentum: post autē stānuꝫ: ⁊ tertio plumbū ⁊ minime ferrum. Tertius vo color est citrinus vel subrubeus quē maxime hꝫ auꝝ ⁊ sub ipso cuprum: cupri eni color vergit ad nigrum adustū. ℭ Supponamus autē hic qđ ī sensu ⁊ sensato ꝓbatū est φ color sit extremitas perspicui terminati: ⁊ tūc in quocunqꝫ corpore est cōdēsatuꝫ perspicuum clarum ⁊ purum illud est hñs fulgorem quasi incorporatum colori. Perspicuum enim cōdensatum nitet ⁊ fulget eo φ densitas eius retinet lumē per qđ metas eius nata est recipere sicut potētia ꝓpriam recepit actuꝫ. Nitor igit̄ ⁊ fulgor metallorꝫ cōis erit ex aqueo subtili terminato ⁊ condensato in metallis ⁊ qđcunqꝫ metallū hꝫ aqueuꝫ subtilius ⁊ purius ⁊ dēsius illud est plus nitidū ⁊ splēdiduꝫ cū politūꝫ est: qa in nō polito pars obūbrans partē parꝝ vel multū impedit splendentem. Aurum autem pre omnibus ista de causa fulget: ⁊ post hoc argentū: ferrum autē optime depuratū ab alchimicis dicit̄ habere in se aliqđ argenti ⁊ vicinū eē sibi: ⁊ ideo cum politum est fulget vt speculum: causa eni speculi est humiduꝫ bene polibile ⁊ terminatū: hoc eni recipit imagines ꝓpterea φ est humidū ⁊ tenet ⁊ continet propter hoc φ est terminatum: non enīꝫ sic teneret eas nisi esset incorporatum humidum ⁊ terminatum: ⁊ ideo in aere non tenētur sic imagines: que tamē recipiuntur in ipso qa aer spiritualiter existens ⁊ alia recipit s̄m esse spirituale ⁊ non terminatū existens non congregat ea in situm ⁊ figuram debitam ad rep̄sentandum: sed est quasi via per quā transeunt imagines ⁊ non sicut terminatum esse dans imaginibus. ℭ Alb⁹ autem color in metallis causatur ex humido terminato a terrestri loco ⁊ subtili ⁊ digesto: hoc enim albissimum est vt patet in calce: hoc autem est fere in omnibus metallis sed quandocūqꝫ metalla hoc habent terrestre luculentum ⁊ impurū vel terre adustum illa vel fusca sunt vt lutum vel nigra efficiuntur vt combustuꝫ terrestre sicut apparet in fuligine. Plumbum igitur ad fuscum colorē semper vergit ꝓpter terrestre luculentum non adustum: ⁊ stānum minus illo ꝓpter minorem luculentiam. Argentū aūt semper nitet albedine ꝓpter terrestrē locū ⁊ subtilem ⁊ bene digestū. Ferrū aūt ꝓpter terrestre in ipso adustum est fuliginosum ⁊ nigrum: ⁊ hac eadē de causa semper cōtrahit rubigineꝫ cuius causa non est nisi qa terrestre adustum hꝫ qa qđ est putredo in humidis mollibus hoc est rubigo in ferro: epotato enim humido remansit aridum siccum combustum ⁊ redit ad cinerem. Signum autem huius est: qa maxime tunc contrahit rubiginem cuꝫ aliquod adurens proijcitur super ipsum sicut est sal vel sulfur vel auripigmentum vel aliquid huiusmodi. Sed argentum non vergit ad rubiginem sed potius in colorem azuri ꝓpter multum perspicuuꝫ qđ est in ipso qđ generat ex eo colorem saphirinū qui est boni azuri: ꝓpter qđ Hermes dux ⁊ pater alchimie dicit φ si lamie argenti liniātur sale armoniaco ⁊ aceto ⁊ suspendātur super alemech qđ est genus vasis φ lamine transeunt in colorem azuri: ⁊ tunc si incinerantur lamine cum sulfure vt fiat puluis ⁊ rotatur desuper cum aceto ⁊ zeruph qđ est herba quedam fermentabitur simul ⁊ complebitur azuriꝫ. Sed verum est φ multa adurunt argentum que non adurunt aurum qa terreum suum ⁊ humidum suuꝫ minus sunt depurata ⁊ minus cōmixta: ⁊ ideo qa super argentum bulliens vel calidum valde spargatur sulfur conuertit ipsum in nigredineꝫ: eo φ adurit terrestre qđ in ipso est: cum autē coquitur in sale ⁊ tartaro albescit ⁊ depuratur profecto: qa talia acuta condēnant terrestre ⁊ combustum separant ab ipso: ⁊ tunc residuum magis purum albius efficitur. ℭ Color aūt citrinus in metallis causatur ex sulfure colorante ipsum: calidū enim decoquens fortiter humidum terrestri admixtum conuertit ipsum ad citrinū vel subrubeum colorem sicut patet in scientia vrinarum ⁊ in alchimicis ⁊ in liscinia rubea vel subrubea ⁊ cholera crocea: similiter autem mel ⁊ fel in quibus egit calor digerens forteꝫ actionem. Si igitur terreum est valde purum ⁊ sic aqueuꝫ ⁊ calor in ipsis non potest ea separare ad combustioneꝫ: sed digessit ⁊ alterauit colorem eorum in citrinum splendiduꝫ: ⁊ hec est causa coloris auri: ⁊ ideo non aduritur sulfure ꝓiecto super ipsum. Si autem est terrestre impurum ⁊ non bene cōmixtum: tunc adurit ipsum calor digerens ⁊ cōmiscens ⁊ efficitur citrinum qđ post modicum tempus declinat in nigredinem fuliginosam sicut est in ere: ⁊ ideo omnes imagines eree antique denigrantur ⁊ vasa similiter ⁊ sulfure ꝓiecto super es calidū aduritur valde vehemēter: est eni in ipso terreū adustū ⁊ adustibile sicut diximus ⁊ cū hūido nō satis permixtum. Tanta igitur dicta sunt de colorib⁹ metallorꝫ.

ℭ Cap. 4m. De saporibus ⁊ odoribus metallorum.

De saporibus autem ipsorꝫ ⁊ odoribus simul oportet determinare eo φ odor sequela quedam sit saporis. Generaliter autem veruꝫ est de omni metallo φ propter sulfuream substātiam quā habet aliquid habet acuitatis saporis eius qđ lꝫ minime videatur in plumbo ⁊ stanno tamen in his probatur per illud φ aqua que diu currit vel stat in fistulis plumbeis vel stāneis efficitur intestinorū siue viscerum excoriatiua. De ere autem ⁊ auro non est dubium cum illa sint calida ⁊ maxime es qđ est aduste substantie: ⁊ ferrum s̄m aliquid. Ex hoc etiam est φ odores eorum aliquid habent acuitatis. Est iterum generaliter veruꝫ omnium metallorum sapores ⁊ odores esse s̄m aliquid fetidos ꝓpter eandem de qua diximus substantiam eorum sulfuratam: magis tamen fetida ⁊ minus sulfuris malitia facta est in ipsis. In auro enim minimum est fetoris eo φ sulfur suū nullam prorsus habet maliciaꝫ eo φ subtile est non habens nisi complexionalem vnctuositatem: ⁊ bene mixtum sicut inferius ostendemus. Tamen propter similitudinem sue complexionis ⁊ compactionem minus vaporat: ⁊ ideo etiaꝫ minus ⁊ pene nihil odorat. Argentum autem habet terreum non quidem adustuꝫ sed adustibile: ⁊ ideo est magis vaporatiuum ⁊ magis odoriferum ꝙ aurum sed multo minus ꝙ es: ⁊ habet argentum in comparatione ad es gustuꝫ dulcem ⁊ odorem dulcem sed declinantem ad sulfureitatē paruam: ⁊ aurum habet dulciorem: sed parum immutat gustū et quasi non est sensibile. Ferrum autem habet terrestre cum sulfureo parum mixtum: plumbum autem ⁊ stannum hebetes habent valde sapores ⁊ odores propter multam aquositateꝫ que est in eis. Sed magis in metallis liquidis ex odorum vapore perpenduntur sapores eorum propter hoc φ sapor est sequela complexionis magis ꝙ complexionantium eo φ complexionantia aliquando omnino alios habent sapores ⁊ odores ꝙ ipsa cōplexionata: ⁊ ideo s̄m aliquid vapor ⁊ complexio metalli vix deprehenditur odore vel sapore ipsius. Inter omnia autem metalla magis est vaporatiuum es ⁊ post hoc ferrum: ⁊ ideo illa inficiunt vehementer sapores aquarum que manant super mineras eorum: vnde aq̄ egrediens de terra in qua est multum es sicut in loco qui vocatur gosaria in quo aqua ita efficitur amara φ in ea nihil omnino viuit ⁊ est amara valde ⁊ abominabilis. Signū autem huius est φ si vinum vel alius liquor preter aquam infundatur vasi ereo: statim inficitur amaritudine abominabili φ vix bibi potest: aquam autem non statim inficit ita φ immutet saporem eius propter frigiditatem naturalem aque que reprimit euaporationem. Si autem diu steterit maxime ꝓfunde sub terra vbi calor inclusus est ⁊ mineras eius

Nō de aqs fluentib⁹ seu retētis diu in fistul plūbeis vel stāneis. 3.

cōtinue

continue facit vaporare inficitur aqua sapore ⁊ odore. Est igitur comparatione ad omne lapidum genus sapor ⁊ odor proprium metalli: quia etiam lapides quidam vaporant et odorant: tamen illi veri lapides nō sunt: sed sunt ex lachrymis ⁊ gūmis sicut kacabre ⁊ gagathes sicut etiā diximꝰ in libro de lapidibꝰ. Est tamē fetidus sapor similiter ⁊ odor ferē duorū metallorū: licet vnum in cōparatiōe alterius dulcē vel aliū habere dicat saporē vel odorem. Sicci autē sunt vehemēter odores eorū ⁊ vapores: ⁊ ideo cōferunt oculis fluentibꝰ: ⁊ nocent valde pcordijs: cuius signū est ꝙ operarij qui fodiunt metalla qñ ignorant ea obstruunt os ⁊ nares duplici vel triplici filtro ne vapore nimis ledantur in spiritualibus: his enim precipue nocent sicut diximus. Tanta igitur de saporibus ⁊ odoribus metallorum dicta sunt.

¶ Cap. 5m. De cremabilitate ⁊ incremabilitate metallorū.

Est autē de numero eorū que metallis accidunt ⁊ multum indicāt subas eorū cremabilitas siue adustibilitas ⁊ inadustibilitas quorū causas ⁊ differētias opꝫ in metallorū naturis agnoscere. Scimus autē ꝙ aqua fm ꝙ hmōi nō est de numero cremabilium: sed potius quecūqꝫ vnctuosam habēt valde humiditatē pmixtā cum terrestri suba. Scimꝰ autē sulfur eē valde vnctuosum ⁊ terrestre. Argētum autē viuū esse aquosum cū subtili terrestri. Scimus igit̄ adustibilitatē metallorū esse ex sulfure ⁊ nō ex argento viuo fm se. Adhuc autē scimus ꝙ omne qḋ hꝫ cū terrestri vnctuosam valde humiditatē mixtā: tres inuenit̄ hēre humiditates quarum vna valde est aerea ⁊ ignea exterius ptibꝰ adherēs: pp hoc elemētorū eleuatione qua semp euolāt ad supficies rerū i quarū veniūt mixtionē ⁊ cōplexionē. Aliā autē hꝫ magis aqueā sub illa prime natāte in partibꝰ rei. Tertiā autē hꝫ humiditatem radicitus infixā ⁊ imersam ptibꝰ que terminata est ad cōplexionē ⁊ iō sola cōplexionalis nō facile separabilis ab ipsa sine totiꝰ rei destructiōe. Opꝫ igit̄ ⁊ in sulfuris nā sic eē pp qḋ pcipiūt peritiores alchimici p loturas acutas sicut est acetum ⁊ lac acetosum ⁊ fex caprinū ⁊ aqua ciceris ⁊ vrina puerorū remoueri a sulfure duas pprias humiditates: ⁊ ēt p decoctionē ⁊ sublimatiōes plures factas in alēbico qr vna illarum pculdubio ignē nō sustinet sed cremabilis existens cum incēdit̄ in igne ꝯcremat subam metalli quare iō nō tm̄ inutilis est ad ppositū sed ēt nociua. Scḋa autē euanida est ⁊ euaporat̄ in igne ⁊ ideo nec illa aliqd cōfert pposito in alchimicis intētionibꝰ. Tertia autē radicaliter iherēs ⁊ itrinseca manet: ⁊ iō cōfert pposito. Silr autē ꝯsiderādū est in argento viuo qḋ est 2m elītū metallorū: illud enim qñ est purū in terrea suba bene lotū ⁊ subtile ⁊ apprehēsum fortiter p mixturā cū humido aqueo: ⁊ similiter humidū aqueū nō est abundans neqꝫ diminutū sed equale cōplexioni ⁊ viribus terrei qḋ est in ipso: tunc vtrunqꝫ defendit alterū ab igne vt diximus superius qñ terreū tunc tenet humidū ⁊ nō sinit ipsum euaporare ⁊ humidū extinguit terreū ⁊ nō sinit ipm incendi: si autem luculentū est terreū vel abundās sup humidū vel diminutū ab eo aut certe equale: sed nō fortiter apprehēsum in mixtura tunc incēdit̄ ⁊ cremabit̄ ⁊ aduret subam metalli. Similiter autē si humidū nō fuerit digestū cōgrue cōplexioni metalli ⁊ nō bene terminatū aut abundās aut diminutum oportebit necessario euanescere p euaporationē ⁊ remanere subam metalli siccā ⁊ cremabilem. Scḋm hoc ṽo considerādum est in cremabilibus metallorū ⁊ est cremabile vbi aliqḋ istorum inuenit̄ ⁊ magis cremabile vbi plura ⁊ plura horum concurrunt. ¶ Aurū ergo purum ⁊ bonū ppter vtriusqꝫ cōditiōes optimas sulfuris vꝫ ⁊ argēti viui minime cremat̄: quecūqꝫ cremant alia metalla nō cremant ipsum sed depurāt sicut sal ⁊ later tritus ⁊ sulfur ⁊ arsenicum ⁊ hmōi. ¶ Argētū autem post hoc minus eo ꝙ sulfur suum hꝫ aliquid aqueitatis sulfuree ⁊ similiter suum argētum viuum: ⁊ ideo cum euaporat hec aqueitas tunc denigrari p adurētia primo incipit argētum ⁊ postea adurit̄ adurentia vt sunt sulfur ⁊ argētum ⁊ ea que dicta sunt ⁊ plura alia quibus alchimici vtuntur. ¶ Es autē multū aduritur qr sulfur nō hꝫ bene retentum in aqueo argenti viui ⁊ terrestre nimis: ⁊ ideo de facili crematur valde. Et vidi ego ꝙ in mōte eris ligna viridia ad lapidē eris apodiata statim cremabant̄ ppter abundantiam sulfuris ⁊ pinguedinis egrediētis de lapide eris. ¶ Ferrum autē adurit̄ in rubeum multū eo ꝙ terrestre in eo superat ⁊ incenditur.

¶ Stānum ⁊ plūbū nō bene hñt a latea pingui suba emūdatum argētum viuū ⁊ similr nimis est aquosa: ⁊ iō euanescente per ignē aquoso adurit̄ latea substātia vnctuosa in ipsis. Hec igitur de cremabilitate ⁊ incremabilitate dicta sunt.

¶ Cap. 6m. Qꝫ gñatio metallorū ad se inuicē sit circularis.

His autē adijciēdum est cōmune oībus metallis esse ꝙ ppinqua est valde materia eorū. Scimus autē ex his que i sciētia Perigeneseos determinata sunt ꝙ inter habētia symbolū in mā ⁊ virtutibꝰ ⁊ potentijs naturalibus facilis est trāsmutatio adinuicē ppter qḋ ⁊ multorū philosophorū quorū vnꝰ pater est Hermes trimegistus qui pphetā phōrū vocatur assertio est circularem esse metallorū generationē ⁊ ex se inuicem sicut ⁊ circularis est generatio elemētorum qḋ etiā mihi videtur verissimum. Cum enim in mā nō distent remota ⁊ ppinqua sicut ex prioribus pꝫ differētie eorū sumuntur penes vtriusqꝫ partes materie depuratas ⁊ digestas esse nō depuratas etiam indigestas. Cōtingit autē omne impurum ⁊ indigestum depurari ⁊ digeri: si preualent virtutes naturales digestionis cōtingit etiā omne digestum molinsim pati: aut cōmixtionē indigesti aut forte debilitatē caloris terminatiui. Contingit igitur materias primas elementorū adinuicē trāsmutari que trāsmutata necesse est ipa adinuicē esse trāsmutabilia. Per hunc igitur modum ꝯtingit circularem esse ex se inuicē metallorū generationē. Probant autē hoc experta tam in nature operibꝰ ꝙ̄ in artis sollertia. In nature enim operibus visu pprio vidi ꝙ ab vna origine vena fluens in quadā parte fuit aurum purum ⁊ in alia parte argētum habens sibi admixtam calcem lapideā: ⁊ dixerunt mihi fossores ⁊ depuratores metallorū ꝙ hoc frequentissime cōtingit: ⁊ ideo dolent se inuenisse aurum quia aurum est prope originē ⁊ tunc deficit vena. Ego autem diligenter tunc examinans inueni aliquod genus esse vasis in quo conuersa erat minera in aurum ⁊ aliud in quo cōuersa erat in argentum: vas enim qḋ habebat aurum fuit lapis durissimus in genere de numero eorū lapidum ex quibus cum chalibe excutitur ignis ⁊ habebat aurū parum ⁊ nō incorporatum sed in cōcauo sui ꝯclusum ⁊ modicum terrei cōbusti erat inter partes lapidis ⁊ auri ⁊ erat lapis apertū habēs forumē ad venā argenti que trāsiuit per lapidē nigrum nō multum durum sed terrestrē ⁊ scissum est nigrū ⁊ erat illorū lapidū ex quibus fiunt tegule ad tegēdas domos: pbatur tñ ꝙ ex vno loco qui erat vas materie mineralis euaporauit vtrūqꝫ ⁊ diuersitas depurationis ⁊ digestionis diuersitatem metalli fm speciem fuerant operata. ¶ Artificum autē experimentū est qḋ faciunt alchimici qui vnā spēm metalli si cū natura operantur deducunt in aliam quēadmodū dictum est. Sic igit̄ nō est improbabile circularē ex se inuicem esse generationem metallorū ⁊ hoc solum metallum est pprium inter elemēta ⁊ cōmixta. Sed non lateat nos ꝙ in oībus que circulares ex se inuicem habēt generatiōes facilior est transitus eorū que in pluribꝰ hñt cōuenientiā: pp hoc ēt ex argēto facilius fit aurū ꝙ̄ ex alio metallo: nō enī mutari opꝫ in ipso nisi colorē ⁊ pondus ⁊ hoc de facili fiunt: cōpacta enim suba magis adheret pro certo pōdus diminuto aqueo ⁊ aucto bono citrino sulfure ꝯsiter variabitur color: hic autē modus est ⁊ in alijs. Tanta igit̄ de cōmunibus passionibus metallorū dicta sunt.

¶ Incipit liber quartus in quo determinatur de metallis in speciali.

Iam ordo expostulat vt de metallis in speciali disseramus qḋ fieri nō potuit nisi prius eorū nature rōnes ⁊ accidentia determinarent̄ a cōmunibꝰ enim procedit speculatio vsqꝫ ad elemēta particularia sicut in principio phicorū est determinatū. Dicētes igitur in spāli de metallis tāgemus primo de his que quasi vniuersalia metallorum sunt sicut pater ⁊ mater: sicut dicunt metaphorice loquētes auctores Alchimie sulfur enim est quasi pater ⁊ argentum viuum mater: qḋ conuenientius dicitur si sulfur dicatur esse in commixtione metallorum quasi substantia seminis paterni: ⁊ argentum viuum sicut menstruum qḋ coagulatur in substantiam embrionum. ¶ De substantia igitur ⁊ de generatione

pꝰ ph̄. tex. c. 4

sulfuris notandum est ꝙ cum liquescat ad calidum siccum ⁊ coaguletur frigido: opꝫ ipꝫ habere aquā per ea que determinata sunt in libro metheoroꝝ. Cum autē sit cōminuibile in puluerē qn̄ cuditur opꝫ ipm̄ habere subam terrestrē siccā valde: cum illud sit facile inflāmabile ⁊ adherens opꝫ ꝙ habeat subam vnctuosam viscosam valde vt p vnctuosaꝫ substantiā sit inflāmabile ⁊ p viscosam sit adherēs: flāma auteꝫ ipsius est multū fumosa q̄si ad saphirinū declinātē nigredinē hñs colorem. Ex his igit̄ scimus ipm̄ eē cōpositum q̄si de quatuor substātijs aut de trib⁹ ad minus: qn̄ cum penetratiuū sit ⁊ attractiuū: vt dicit Auicē. in sua simplici medicina opꝫ ꝙ in ipso sit suba ignis pp qd̄ ē calidum ⁊ siccuꝫ in quarto gradu ꝓnunciat̄. Cū autē sit facile inflāmabile opꝫ ipsum habere subam aereā: ⁊ cum sit liquabile calido sicco opꝫ ipm̄ habere subam humidā aqueā: ⁊ cū sit cōminuibile ⁊ elixabile opꝫ ꝙ sit suba terrestris: oēs autē has subas hꝫ ita abūde ꝙ in opib⁹ ⁊ passionib⁹ ei⁹ expresse ⁊ euidēter manifestant̄. ¶ Sicut autē in antehabitis dixim⁹ opꝫ ꝙ habeat humiditates tres: duas extrinsecas ⁊ vnā itrinsecā ⁊ hoc hic repetere nō opꝫ. Sed hoc obseruādū est ꝙ fumus eius idicat terrestrē subam que est in ipso valde ignibilē ⁊ cremabilē: ⁊ fetor eius idicat ipm̄ eē valde indigestā ⁊ nō terminatā: sꝫ potius calore corrūpēte eē potius q̄ꝫ p digestionē cōpletā: ⁊ hec incōpletio sui facit qd̄ pōt eē mā vniuersalis oiuꝫ elemētoꝝ: si enim eēt cōpletuꝫ ad cōpletionē vnā determinātē: tūc procuidubio nō eēt cōuertibile ad alia nisi prius illa tolleretur: sed nunc pp sui incōpletionē cōuertibile est in oia sicut semina ⁊ alia ex qb⁹ gñant̄ res nāe: ⁊ ideo sagax nā abūdat in sulfure vbicunqꝫ est locus gñationis metalloꝝ. Cum autē sit calidum necessario erit aperitiuum ⁊ terminatiuuꝫ humidi se tangētis: ⁊ cuꝫ sit cū hoc siccum erit acutum q꞉ calidum ⁊ sic cum est acutū: ⁊ iō hꝫ virtutes sigillātis ⁊ formātis ⁊ nō recipientis pp qd̄ ⁊ patris ⁊ masculi semen ponitur a trimegisto Hermete. ¶ Sed obseruādū est qd̄dā calidum siccū esse ꝯiunctū humido frigido in eadē cōpletiōe ⁊ hec cōpletio est hermophrodita sicut in plātis apparet que vbiqꝫ ipregnant̄ ⁊ impregnāt: tale autem nō est sulfur in suba sua ꝓpter qd̄ in suba ꝓpria nō generat qd̄daꝫ neqꝫ pater sed sicut masculus ex suba sua generat in alio: hoc est in sanguine mēstruo: ita ⁊ sulfur facit in argēto viuo: ⁊ in seipso non generat oino. Est autē in colore citrinum ⁊ aliqn̄ albidum q̄si paleare hñs albedinem. hoc est sicut est albedo paleaꝝ tritici: cuius cā est calidum qd̄ est decoquēs humidum ⁊ cōuertēs ipm̄ ad citrinitatem ⁊ ꝓpter hoc videt̄ eē sulfur id qd̄ resultat in visceribus terre. Cum enim terrestre commiscet̄ cum aqueo calore coquēte sicut in corporib⁹ aialis cibus ⁊ chimus cibi pmixtus est: ⁊ spuma illi⁹ in supficie bulliens cōuertit̄ ad cholerā citrinam. Ita videt̄ ꝙ sulfur sit sicut spuma eius qd̄ cōmiscetur in viscerib⁹ terre: ⁊ ideo citrinū ⁊ siccum ⁊ calidū: ⁊ si qd̄ est magis decoctū ⁊ magis terrestre videt̄ eē sicut subcitrinum ad albedinē paleatē declinās. ¶ Diuidit̄ autē sulfur i viuū sulfur ⁊ fusum: viuum autē est sicut de terra accipit̄: nō viuū aut fusum postq̄ꝫ est liquefactum ⁊ nō differunt nisi per accidens. Inuenit̄ autē forte aliqd̄ ad rubedinē ⁊ forte nigredinē declinās ⁊ hoc est pp calorē adurētē ⁊ vincentē in ipso. In tātū igit̄ de nā sulfuris determinatum sit a nobis.

¶ Cap. 2m. De natura argenti viui.

Argentū autē viuum: hꝫ subas duas principales fm̄ oēs physicos: vnā qd̄ē aqueā: alterā aūt terreā sicut sepius dictum est: terream aūt suꝫ aliquid sulfuris hꝫ lꝫ dicant qdā auctores alchimie nō esse in eo nisi subam aqueā: dicunt autē hāc aqueā calore sulfuris ispissari: cum tñ in se nō sit nisi aqua qd̄ oino impoīe est q꞉ nos iam determinauimus in metheoris ꝙ aqua nō inspissat̄ sola remanēs nisi frigiditate ipsam ad terrā ꝯuertēte: sed calore nullo modo est elixabilis. Amplius autē nos scimus ex pncipijs physicis ꝙ nō adherere tangēti qd̄ ꝯuenit aque ex subtili terreo qd̄ ē in ipso: est autē fortissime cōmixtionis: ita ꝙ si sublimet̄ solum in vase vitreo cum lōgo collo ꝑparato semp manet idē quotienscunqꝫ sublimet̄ ⁊ nō exiccat̄ plus neqꝫ indurat̄ nisi habeat respit acuiū p qd̄ fugiat. Est autē argētum viuum sicut suba maiis metalloꝝ sicut mēstruum est embrionis: ex quo virtute sulfuris digerētis ipm̄ ⁊ adurētis omne metallū generat̄: cum autē cōuerti incipit ad spēm efficit̄ glandulosum primo ⁊ postea cōstare incipit paulatim ⁊ ꝯuerti. ¶ Differentie autē argēti viui sunt ꝙ qd̄dā est extractuꝫ de minera sua ⁊ inuentū viuum: ⁊ qd̄dā est extractum de lapide in quo generatū est p adustionē sicut extrahit̄ argētum vel aurum de lapide ⁊ fm̄ hoc ꝓpter acumē dicit̄ esse de gñe venenosum. Est autem frigidum ⁊ humidū in gradu scđo ⁊ pp hoc dissoluens neruos ⁊ paralyticans ⁊ pimens pediculos ⁊ lendes ⁊ hmōi ex poroꝝ putredine gñata. Argētum autē viuum cum sulfure ⁊ sale armoniaco sublimatū cōuertit̄ in puluereꝫ rubeum splēdentē ⁊ iteꝝ vstum in igne redit ad subam humidam ⁊ fluentē ⁊ forte illud qd̄ prefocat̄ in collo vasis in quo fit sublimatio qd̄ aludel vocat̄ ⁊ ꝯuertit̄ in similitudine lapidis qui est in colore sicut alabastruꝫ qui dum postea in igne assat̄ redit ad argentum viuum. ¶ Sunt ēt alie viui argēti que magis in metallis q̄ꝫ in simplici argēto viuo inueniunt̄ luteū ⁊ purum ⁊ alie que supius enumerate sunt. Et est mirabile de hac mā ꝙ quotiēscunqꝫ sublimat̄ p se soluꝫ nunq̄ꝫ residet aliqd de puluere in fundo vasis: ⁊ qn̄ redit ad spēm argēti viui q̄si nullus defectus inuenit̄ in pondere qd̄ absqꝫ dubio ꝯtingit pp nimiā terrei sui cū aque suba pmixtionē: sua enim humiditas viscosa ita tenet terreū ꝙ cuꝫ vaporat totū fert secuꝫ in collis aludel: ⁊ ibi prefocatus spiritus eius recedit in eadē specie: ad fundum vō indurat̄ vel variat̄ in colore vel pondere vel sapore vel odore. Est tñ fugiens in igne ⁊ icorporās quotiēscunqꝫ metallis pmiscetur: pp qd̄ ab Hermete vocat̄ sicut ⁊ sulfur. Dicit autē Auicen. ꝙ albedo eius est ab aquositate ⁊ terreitate subtili decocta cum aere qui spiritualiter itercept⁹ est in cōmixtiōe ipsius. ¶ Oia aūt ista dicta sunt vt sciat̄ argētū viuum nō eē nisi māle in metallis qd̄ absqꝫ dubio mortificat̄ p aquas acutas ⁊ p nām ⁊ per artē ⁊ postq̄ꝫ mortificatū est cōmiscibile est corporib⁹ ⁊ colorat ea: vi autē sulfuris ⁊ vapore cōgelat̄ ⁊ deducit̄ ad diuersitatē ⁊ formas diuersoꝝ metalloꝝ ⁊ ex hoc ꝙ vltra modum ibibit̄ sicco ⁊ terreo retinet̄ ne fugiat ex corporib⁹ quib⁹ permixtuꝫ est in igne. Hec igitur de argento viuo dicta sunt.

¶ Cap. 3m. De natura plumbi.

Iuxta eundē modū determinat̄ de plumbo qd̄ minus oibus alijs metallis addit sup mām argenti viui pp qd̄ etiā dicit Aristo. ⁊ Auicē. ꝙ cū fluit plumbum ꝓculdubio videt̄ esse argentum viuum. ¶ De cōpōne igit̄ plumbi p subam pro certo credit̄ ꝙ suum argētum viuū est multum respectu sui sulfuris ⁊ forte sulfur parū intrat in cōpositionē plumbi p subam sed multū p qualitatē ⁊ ideo decoquit ipm̄ calore suo ⁊ cōuertit ad plumbi spēm sicut coagulū paruum per subam coagulat multū de lacte. Argentum aūt viuū plumbi in qualitate est nō bonū sed aquosum ⁊ lutulentuꝫ: ⁊ ideo in igne de facili euaporat aquositas ⁊ remanet puluis terrestris sicut cinis qui relinquit̄ ex lutea suba plumbi: ⁊ q꞉ vis sulfuris est in plumbo vt diximus: iō vapor eius exiccat argentū viuum sicut vapor sulfuris: nō eniꝫ pōt eē ꝙ due substantie eundē ⁊ eodē modo faciāt effectū nisi p aliqd̄ vnū qd̄ est in eis. Diximus autē in ꝑcedentib⁹ quare haberet colorem fuscum. In effectu vō plumbū est frigiduꝫ ꝯstrictiuuꝫ ⁊ spāle hꝫ vtutē ꝯtra libidinē venereoꝝ ⁊ ꝯ pollutiōes nocturnas si ex ipso circulus fact⁹ latitudinis duoꝝ digitoꝝ ponat̄ circa renes ⁊ cāphora pungat̄: sed cauendū est ne frigiditate sua intim⁹ nimis stringēs mām sursum cōpellat ad caput ⁊ maniā vel epilepsiā iducat: cauēduꝫ ēt ne paralysim inducat inferiorib⁹ mēbris vel stuporem. Hec igit̄ est nā plumbi in sua cōmixtiōe ⁊ effectu. ¶ Hermes autē q multū de trāsmutationib⁹ metalloꝝ ꝓbauit in alchimicis suis sic tradidit ꝙ si plumbi lamine sup vas cū multo ⁊ forti aceto suspēdantur ita ꝙ vapor aceti cōtinue laminas illas tāgat: vapor ille cōdensabit ⁊ corrūpet plumbi subam ⁊ in puluerē cōuertet qui colorē album hꝫ ⁊ cerusa vocat̄. Si autem acetuꝫ sup ipsam laminā fundit̄ albescit multū ⁊ destruit versa vice virtutem aceti. Cā autem pro certo hui⁹ est q꞉ acetum lꝫ sit hebes in suba ꝓpter suā frigiditatē tñ est acutum in actiōe ꝓpter hoc ꝙ est reliquie cuiusdā ignis qui euolauit ex ipso sicut cinis est reliquie ignis in lignis. Illo ergo acumine penetrat in subam plūbi qn̄ fuerit plumbū exterminatū ⁊ lauat a sorditie argētuꝫ viuū ꝯgelatū qd̄ est in ipso ⁊ facit ipm̄ eleuari super superficiē lamine sicut grana milij ⁊ tunc albescit pp maiorē separationē ipsoꝝ. amplius aūt adhuc tradit Hermes

Nō exprimē
ꝯ pollutiones
⁊ gomorreā.

Nota q̄d sit
cerusa.

ꝙ plumbũ adustum cum eo qḋ adurit ipm̃ sicut precipue est sulfur vel arsenicũ generat sublimatũ obscurũ colorẽ vermileũ hoc est rubeũ q̇ sit citrin⁹ cuȝ expressior ⁊ fortior sit ignis. Si tñ illa subã cũ aceto calcinetᷣ ⁊ desiccetᷣ revertitᷣ albus color cerusse cuius trãsmutationis cã est qꝛ re vera hȝ sulfur ⁊ argentum vivũ vt diximus in sue substãtie cõpositiõe. ¶ Cuȝ autẽ sulfur aduritᷣ ⁊ algetur rubescit: cui⁹ signũ est ꝙ facientes miniũ faciũt ipm̃ de sublimato ex sulfure ⁊ argẽto vivo: obscurus aũt est color pp̃ intulentiã plũbi: qñ autẽ fortior fit ignis intulentia prima ꝯsumitᷣ ⁊ clarescit color: ⁊ cum sulfur magis exuritᷣ q̃ argẽtum vivum in igne diuturnior: remittitur rubedo que est ex sulfure terrestri cõbusto ⁊ tẽperatᷣ albedine argẽti vivi manẽtis ⁊ tunc resultat color citrin⁹ que est sicut album qḋ penetrat in rubeũ ⁊ est tẽperãs ruborẽ ipsius. Sicut tñ credit Hermes si ignis fortior his oĩb⁹ adhibeatᷣ ⁊ assentᷣ ista in igne fortiter tota subã sulfuris assumitᷣ ⁊ vis aceti destruitᷣ p̱ evaporationẽ ⁊ tũc ex pulverib⁹ dictis subã plumbi sicut prius revertetᷣ: nõ tñ eiusdẽ põderis neqȝ eiusdẽ puritatis neqȝ eiusdẽ quãtitatis cui⁹ prius fuit. ¶ Nõ est aũt pretereundũ ꝙ sicut dixim⁹ plumbũ hȝ multã aquositatẽ ⁊ parvã mixturã: ⁊ iḋ depurãdo metalla alia protegit ea ab igne sicut argẽtum ⁊ aurũ ꝓteguntᷣ plumbo qñ purantᷣ: ⁊ ideo dixerunt qdã īperiti de plumbo ꝙ hȝ cõgregare homogenea ⁊ separare etherogenea. Et erroris eoruȝ causa est qꝛ colliquatũ plumbũ cũ argẽto vel auro recurrit argẽtũ simul ad vnũ locum ⁊ lapilli simul ad aliũ si q̇ insunt ⁊ plumbum simul ad vnũ. Errãt autẽ hi: ista enim ꝯgregatio ⁊ segregatio nõ sunt ex plumbo sed calore ignis sicut ostẽdimus in 4° metheoroꝝ. Nec plumbũ purificat argẽtum per se sed p̱ accidens: calor enim ignis purificat p̱ se cõgregãdo puꝝ cũ puro ⁊ segregãdo impuꝝ sicut dictum est. Sed cũ argẽtũ sit humidum ⁊ ignis siccus refugeret calor ignis ab argẽto nisi p̱ aliquod vniretᷣ eidẽ ⁊ hoc est plumbũ qḋ calefactũ in suo humido quasi eliciẽdo digerit ⁊ depurat argẽtum. multũ autẽ pondus plumbi est ex lutea substãtia ipsius ⁊ humida cuius partes sunt multũ ꝓpinque licȝ sint molles eo ꝙ indigestionẽ passe sunt ex molitiẽ sicut superius determinatum est.

¶ Cap. 4m. De natura ⁊ proprietate stanni.

De stãno autẽ fere sicut de plũbo determinãduȝ est: hoc enĩ valde vicinas hȝ spẽs metalloꝝ ⁊ paꝝ ad se invicẽ differẽtes nisi ꝙ stãnum albius est ⁊ puri⁹: huiͦ aũt cã nulla põt esse nisi quã ante nos assignaverũt p̱hi ꝙ subã argẽtuȝ mũdius est q̃ plumbi ⁊ forte de sulfure hȝ paꝝ post virtute sulfuris ⁊ vapore excoctũ in metalli spẽm q̃ multe sube sulfuris admixtionẽ. Balbutiẽtẽ hȝ valde cõpõnẽ: ⁊ hui⁹ cã põt esse mortificatio argenti vivi ex aliquo vapore dissolutiuo vel alia lotura aque acute que disiungit partẽ eius. Dico aũt vapores aut aquã nõ p̱ quã trãsierit argẽtuȝ vivũ postq̃ argenti vivi acceperit spẽm: sed potius que itrãt in ipãȝ substantiã argẽti vivi: tale enim aqueũ iam in se factũ est ⁊ paꝝ viscosum ⁊ facit rigescere partes terreas sibi admixtas ⁊ nõ bene misceri ⁊ cõtinuari: rigiduȝ enim ⁊ īduratuȝ in sup̱ficie nõ bene miscetᷣ alijs ⁊ nõ bene cõtinuabile ꝓpinquo sibi coniuncto. Hec igitᷣ cã existimãda est eẽ sue balbutiẽtis mixtionis. Cũ autẽ in se balbutiat oĩa metalla qb⁹ admiscetᷣ balbutire facit ⁊ aufert ab eis ductibilitatẽ vt dicit Hermes: ⁊ cũ in seipso ꝓducitᷣ cito sciniditᷣ ⁊ de facili. ¶ Cõvenit autẽ hoc metallum cũ plumbo in hoc ꝙ neutrũ ꝯbit rubiginẽ: sed potius ex corrũpentib⁹ ⁊ ex seipsis ꝯbant squalorẽ ⁊ sorditiem quãdã sed plumbũ plus q̃ stannũ. ¶ Cõveniũt ẽt ī hoc ꝙ neutrum est sonoꝝ multum p̱ seipm̃. Et cã primi qdẽ qꝛ nõ sunt habẽtia aliquẽ humorẽ calidum aqueuȝ vel valde paucum acutum qui corrũpat terreum q̇ est in ipsis ⁊ cõvertat in rubiginẽ. Cã aũt rubiginis nõ est nisi terrestre adustũ. Causa autẽ scḋi est mollities ⁊ humor qꝛ cum p̱cutitᷣ molle ⁊ humidum cedit in sui empipedũ ⁊ iḋ nõ a tota superficie expellit aerẽ qui est cã sonoritatis sicut in scientia de aĩa ostenditur. Magis tñ stannum q̃ plumbum hȝ sonoritatis ⁊ qꝛ hebetẽ hȝ sonum: iḋ ea que acute sonãt sicut es argẽtum ⁊ auꝝ: stannum tẽperat ⁊ gravat sonos eoꝝ: ⁊ ideo admiscentᷣ eri in fusione cãpanaꝝ. Qḋ autẽ dicit Hermes in alchimicis ꝙ stannum ꝓpter suã nimiã siccitatẽ corpora qb⁹ admiscetᷣ frangit ⁊ ductilẽ mãm in eis destruit: intelligitᷣ eo modo quo dictuȝ

est ex acuto vapore vel lotura vȝ ipm̃ exiccatas habere terrestres partes que sunt in ipso qꝛ aliter falsum eẽt cũ videam⁹ ipm̃ esse mollius multis alijs metallis. Dicunt aũt stãnum fusum cito putrescere ⁊ plũbum manere ⁊ crescere sub divo ⁊ in terra crescere ⁊ ꝓbabile ego iudico: qꝛ cũ experimentis cõvenire videtᷣ. Huius igitᷣ cã est que in celo ⁊ mundo assignata est: cã enim corruptionis elemẽtoꝝ est ꝙ elemẽta moventᷣ ad se invicẽ: ⁊ cum nõ fortis est ligatura mixtionis: tũc vnũquodqȝ elemẽtoꝝ evadit ab altero. Jam autẽ dictuȝ est male eẽ mixtũ stãnuȝ: ⁊ iḋ cũ igne debilitatᷣ ⁊ a loco sue gñationis removetᷣ citius alijs metallis corrumpitᷣ. Plumbuȝ autẽ grossuȝ est valde in substãtia sua ⁊ de roribus ⁊ pluvijs imbibitis humorẽ paulatim mineralem facit ⁊ ad se cõvertit: ⁊ ideo per diuturnitatẽ tẽporis incremẽtum capit aliquãdo. ¶ Invenitur autẽ stãnum duplex. s. durius ⁊ siccius qḋ venit de Anglia sive britannia ⁊ mollius aliquãtulum qḋ in Germanie partibus abund antius invenitᷣ. Hec igitᷣ de natura stanni a nobis dicta sufficiant.

¶ Cap. 5m. De natura ⁊ complexione argenti.

De argento aũt post hoc dicem⁹ eo ꝙ in colore sm̃ aliqḋ videatur ꝯvenire dictis metallis: cum autẽ nos nõ sciamus cõpositi nãm nisi sciamus ex qb⁹ ⁊ quot ⁊ qualiter cõponitᷣ opȝ nos de argenti nã investigare. ¶ Nos autẽ p̱ antedicta iã certificati sumus ꝙ argẽtum vivum in cõpositione argẽti venit qꝛ sm̃ colorẽ eius coloratᷣ ⁊ hȝ accidentis illius qñ liquescit: tunc enim nõ adheret tangenti nec q̇escit in sup̱ficie vna neqȝ oĩno diffunditᷣ vt aqua vel oleũ vel vinum vel alius liquor. Hec aũt tria primũ argẽto vivo videmus inesse. Si igitᷣ argẽto liquefacto ista conveniunt opȝ ꝙ hoc sit gratia argẽti vivi qḋ venit in cõpositionẽ sube ipsi⁹. Cũ autẽ splẽdidissimũ sit argẽtum fulgens in albedine ⁊ bene polibile: opȝ ꝙ hẽat tõnem argẽti vivi multum digesti ⁊ depurati ⁊ p̱ subtilissima cõmixti: ⁊ hoc enim ẽt hȝ ꝙ fetidũ sit: nõ est tñ fetidũ sicut alia metalla de qbus iam habitũ est. ¶ Scimus aũt p̱ ea que ante dicta sunt: ꝙ tam sulfur q̃ argentũ vivum ⁊ qḋlibet qḋ ex sua cõplexione est humidum ⁊ p̱ ignẽ liquabile hȝ tres humores sicut ⁊ viuẽtia plante ⁊ animalia quoꝝ qdẽ vnus crassus ⁊ indigestus est ⁊ enatãs sicut pinguis sicut adeps vel oleum ⁊ hic facit res inflãmabiles. Alius aũt est sicut flegmaticus humectãs partes reꝝ ⁊ non generãs vel augẽs. Tertius est radicalis essentialib⁹ partibus rei ībibitus qꝛ ex ipso partes eẽntiales reꝝ constant ⁊ p̱ ipm̃ augentᷣ ⁊ nutriuntᷣ. ¶ Argẽtum aũt invenimus durum ⁊ siccum. Oportet igitᷣ ꝙ ab humorib⁹ duob⁹ sup̱fluis sit multum emundatuȝ ⁊ subtilitas tertij facit optimã ipsius commixtionẽ. Cum autẽ cõflatᷣ argẽtum odor sentitᷣ sulfuratus opȝ igitᷣ de subã ⁊ qualitate hẽre sulfuris: hȝ enĩ ex calore sulfuris fermẽtationẽ ⁊ digestionẽ ad spẽm metalli: ⁊ de substãtia qdẽ hȝ parũ pp̃ qḋ etiã nõ colorat ipm̃ sulfur: sed de virtute ⁊ q̃litate multũ accipit a sulfure qꝛ calore eius ꝯsumptũ est in eo humidũ dupliciter de quo dixim⁹ ⁊ tertiũ cũ terreo subtili optime est cõmixtum. Calor enim sulfuris ⁊ vapor ⁊ maxime sulfuris bene mũdati ⁊ sublimati dealbat optime ⁊ digerẽdo subtiliat ⁊ optime ⁊ fortissime cõmiscet: qñ ẽt a sulfuris subã duo extranei humores artificio ⁊ igenio nãe purgati sunt hoc enĩ artificiũ omni arte certius ⁊ subtilius est: ⁊ ideo certissimũ tunc hȝ effectũ. Tunc igitᷣ hũs nãm argẽti vivi qm̃ est metallũ ex purgatissimo argẽto vivo colore depurati sulfuris ad spẽm splendidã deductũ: ⁊ iḋ nectio album ⁊ fulgẽs. qḋ aũt sicut dictũ est exiccatũ sit ostẽdit hoc ꝙ tinnitũ est sonoꝝ valde qḋ nõ eẽt si esset sup̱flua īfectũ humiditate. Hec aũt digestio dat ei potẽtiã ad actum quẽ agit: invenitᷣ enim in effectu frigidũ pp̃ argẽti vivi abundãtiaȝ que est in ipso: sed pp̃ sui humidi optimã digestionẽ ⁊ subtiliationẽ est ꝙ cõfricatũ specieb⁹ aliquib⁹ vel etiã cõmixtũ valet spiritualibus ⁊ precipue cõtra tremorẽ cordiũ. ¶ Sed admirabile ẽ qḋ supra diximus ꝙ melius in hac specie metalli invenitur molle sub terra sicut spisse pultes cuius pro certo cã est abundantia argenti vivi qḋ fuit in locis illis: ⁊ cum ex humorib⁹ tertius separatus est in compositionem argenti tunc alij duo circa ipsum in sorditie materie remanent ⁊ hec albedo mollis glandulosa significans nihil de superfluo indigesto in naturam argenti esse assumptum propter qḋ in igne positum

statim euaporat in nāle humidū dum mollificat ⁊ cōstare in-
cipit humidū qđ est de sub̄a argenti positū ad aerē īfrigida-
tū coagulat ⁊ est argentū ⁊ litargirum illius argēti humidi
preomnib⁹ valet litargiris ad elixir albū in alchimicis: q2 li-
targirū hoc est de hūore qui dispōnē hʒ ad argētū ⁊ ē aliqđ
ad argētū in potētia. sicut adeps aliqđ ē aiālis. ¶ Purificat

Nō de purifi-catiōe argēti.

aūt argentū in igne cū plūbo ⁊ tunc ꝑ vstionē exhalat plūbuʒ
⁊ separat sordes ab argēto sicut diximus supius. ¶ Qđ aūt
incorporatū lapidi īuenit tunc opʒ in molēdino farinari ⁊ cō
minui vtrūqʒ: lapidū vʒ sub̄am ⁊ argēti: cōminutis enīʒ par
tibus ⁊ diuisis facilius vnū separat ab altero ⁊ sub̄a lapiduʒ
tūc nō exurit argētū. Sed ⁊ hoc nō est silendū ꝙ aliqñ i theu
tonia īuentū est multū tenax ⁊ siccū fere depuratū ⁊ hoc duo
bus modis his tpibus nostris accidit: vno qđē modo inuen-
tum fuit vt colūna stans sub terra ⁊ exiccatū ⁊ tenax valde ⁊
flexibile: alio mō inuētū est extēsuʒ ꝑ terrā sicut chorde ⁊ fuit
eiusdē quātitatis sicut illud qđ inuentū fuit ꝑ modū colūne.
¶ Causa aūt figure nō fuit nisi diuersitas loci q erat vt vas
in quo ꝓfocatus vapor in argēti nām cōuertebat. ¶ Cā aūt
viscositatis ⁊ cremabilitatis ipsius erat ꝙ lʒ supfluū humi-
duʒ in magna parte euaporasset: tñ adhuc aliqđ adherebat
extrinsecus substātie argēti sicut humidū flegmaticū extrin-
secus adheret mēbris ⁊ mollificādo soluit ea: qđ cuʒ purgat
per ignem: redit substātia argenti purissima. ¶ Sulfur autē
exurit argentū quādo spargitur super argentū liquefactū: ⁊
denigratio argenti ostendit ꝙ aduritur per sulfur sicut dixi-
mus superius: sulfur enim ꝓpter affinitateʒ nature metalla
adurit: ⁊ nō magnā adustionē infert rebus alijs sicut lignis
⁊ lapidibus etiā si spargatur inflāmatum super ea. Hec igi-
tur dicta sunt a nobis de natura argenti.

¶ Cap. 6^m. De natura ⁊ cōmixtione eris.

RUbea aūt metalla in colore admixtiōe diuersa
sunt a dictis: sicut satis ostēdimus cū de colori
bus metallo2 ageret. Habet auteʒ ferrū sm̄ se
spāle determinationē extra alia metalla. ¶ Di
camus igit eris cōpositionē supponētes que iā
sudū ꝓbata sunt omne metallū ex sulfure com
poni ⁊ argēto viuo. Ponamus igit agentū viuū eē bonū nō
feculentū siue luculentū: nō tñ ab humore extraneo oīno pur
gatū: ⁊ sub̄am sulfuris esse feculentā ⁊ adurentē ⁊ in parte ac
censam: ⁊ sic argēto viuo per sub̄am ⁊ qualitates cōmisceri:
hunc enī absqʒ dubio ꝯuertit ipm̄ ī ruborē ⁊ nō poterit eideʒ
ꝓpter vtriusqʒ nō plenā subtiliationē bene misceri: ⁊ tūc effi
ciet es qđ nō est oīno bone mixtionis ꝓpter qđ multa ex ide
resoluit: ⁊ multū euaporat in igne: q2 cū sulfur in parte icen-
sum est: iō quedā partes argēti viui amplius ꝙ alie purificā
tur ⁊ ꝯsumit in eis superfluū humidū ⁊ in illis partib⁹ vide-
bitur hēre venas auri. ¶ In alijs aūt vbi minus digestū est
eris scaiosum ⁊ ignobile ⁊ terrestre ꝓpter adustionē ⁊ hāc di
uersitatē in cupro qđ īuenit in theutonie partib⁹ in loco qui
gosaria vocat expresse inuenimus ⁊ ideo ēt hoc cuprū melius
oībus alijs estimat tanꝙ venas auri habēs imixtas: ⁊ non
improbabile quin sulfur illius eris sit mixtū cū arsenico ru-
beo in aliqua ꝗtitate: ⁊ ideo sit magis adurens sulfur illius
metalli ꝙ alteri⁹. ¶ Nūc igit scimus mām eris qm̄ ē metal-
lum ex argēto viuo pluꝗ opʒ aliquātulū hñs ꝑ cōmixtioneʒ
adurētis sulfuris ad formā ruboris deductū: ex qua autē nā
sulfur sit adurēs in precedētib⁹ satis determinatū est. ¶ Ar
senicū aūt calcinatū sit qdē nigrū ex rubeo sed postea ⁊ subli
matū in aludel qđ est vas opertū cū collo alto vt sepius dixi-
mus reuertit albū ad instar niuis ⁊ si sepius iterentur talis
calcinatio ⁊ sublimatio tūc efficit multū albū ⁊ acutissimū: ⁊
ex acumine eri cōiunctū liquando penetrat in ipm̄ ⁊ ꝯuertit
in candorē. si tñ diu stet in igne eo expirabit arsenicuʒ ⁊ tunc
redit pristinus color cupri sicut de facili ꝓbat in alchimicis.
Hi aūt qui in cupro multū operant in nostris partib⁹ parisius
vʒ ⁊ colonie ⁊ in alijs locis in quib⁹ fui ⁊ vidi experiri cōuer
tūt cuprū in aurichalcuʒ ꝑ puluerē lapidis qui calamina vo
catur: ⁊ cū euaporat lapis adhuc remanet splēdor obscurus
declināns aliquātuluʒ ad auri spēm. Ut aūt albius efficiatur
⁊ ita citrinitati auri magis sit simile imiscent aliquātulū de
stāno: ꝓpter qđ ēt aurichalcū multum de ductibilitate cupri
amittit. Et illi qui decipe volūt: ⁊ splēdorē similē auro indu
cere ligant lapidē ita ꝙ diuti⁹ remanet in ere in igne nō eua
porās cito ab ere. Ligat aūt ꝑ oleū vitri: tollunt enī fragmē
ta vitri ⁊ ꝯuertunt in puluerē ⁊ spargit in testā sup eo postꝙ
imissa est calamina: ⁊ tūc vitrū ꝓiectis enatat sup ea ⁊ nō si-
nit euaporare lapidē ⁊ lapidis virtutē: sed reflectit vaporeʒ
lapidum in ea ⁊ sic diu ⁊ fortiter purgat es ⁊ adurunt in eo
mūe feculēte. Tandē tñ euaporat ēt oleum vitri: ⁊ tūc euapo
rat virt⁹ lapidis: sed aurichalcū efficitur multo splēdidius
ꝙ eēt sine illo. Qui aūt adhuc amplius assimilare auro inten
dit: has purgatiōes ꝑ optheciā ⁊ vitri oleuʒ sepius iterat ⁊
loco stāni ponit argentū ⁊ imiscet aurichalco. Et hoc efficit
ita rutilans ⁊ citrinū ꝙ multi credunt ipm̄ eē aurū cū in veri
tate adhuc sit in specie eris. Hermes aūt dicit ꝙ si eri lique
facto tucia puluerizata cōmisceat siue sit tucia alba siue
rubea ꝙ ipm̄ in colorē auri ꝯuertit. ¶ Quid aūt sit tucia in
sequēti libro vbi de medijs agetur dicet sed qđ hic sufficit ē
ꝙ tucie adustione cōsumit terrestreitas ⁊ purgat ab ere su
perfluū humidū ipsius: ⁊ iō tūc erit pulchrius: tñ ⁊ virtus tu
chie euaporat ꝑ ignē si diu steterit in igne: ⁊ iō nisi aliud me-
dicamē fuerit euaporabit tucia: ⁊ tūc erit ꝓstinus color cu-
pri. Dicit ēt Hermes cū quo ꝯcordāt expta: ꝙ si es sale asp-
sum sup acetū vel vrinā pueri masculi virginis locet penetra
bit virtus vrine siue aceti sub̄am eris ⁊ ꝯuertet ipm̄ in viro
rem. Si aūt iterū per se solū eo locet sup racemos expressos
solo vapore vini ꝯuertet in optimū colorē viridem placēteʒ.
Si aūt huic colori auripigmentū siue arsenicū approximatur
⁊ ꝓcipue adustū cōdensando destruit virorē ⁊ inducit colorē
fuscū terrestrē ad opacitatē declinantē. ¶ Huius cā autē ex
dictis facile manifestat: est eniʒ sal aperitiuuʒ: ⁊ ideo aperit
cupri sub̄am ꝓcipue si in tenues laminas deductū sit: ⁊ tunc
vapor acutus aceti vel vrine incēdit ipm̄: qđ tñ est a sulfure
nimis accēso: ꝑꝑ qđ humidū terrestre adiunctū leue qđ est
ignitū in ipso virorē accipit sicut cholera calidissima ⁊ pessi-
ma que est sicut erugo eris vt dicunt medici. Qm̄ aūt primo
vapor nō est adeo acutus sicut vapor vini ꝯiuncti tūc nō ita
intēsaʒ iducit rubedinē ⁊ iō nāet auri color placidus. ¶ Au
ripigmentū aūt est excellēter adurēs: ⁊ iō cuʒ hoc approximat
sub̄e sic colorate cōburet modicū humidum qđ est in ipso: ⁊
tunc manet qđ est terrestre opacū: per oēm eundem moduʒ
quo ēt cholera adusta relinquit cinerē melancholicū accidē
taleʒ calidissime melancholie sm̄ experta medicine. ¶ Tan
ta igitur de eris natura ⁊ effectibus dicta sunt.

¶ Cap. 7^m. De natura ⁊ admixtione auri.

SUbijciendū aūt est his de nā auri qđ soluʒ sm̄
Hermetem est in quo nulla apparet egritudo:
neutra enī pars mãe ipsius est impfecta ⁊ item-
perata. ¶ Cū enim sicut ⁊ cetera cōponat ex sul
fure ⁊ argēto viuo est suū sulfur lucidissimuʒ ⁊
mūdissimū ⁊ ploturas fortissimas deductū ad
puritatē qđ nullā oīno hʒ vnctuositatē cremabilē: nec aqueā
humiditatē flegmaticā euaporabilē: ⁊ forte in locis cōcauis
quo2 solida sup̄ficies est sepius sublimatū ⁊ digestū tēpera-
to calore digerēte digestiōe que pepāsis vocat: ⁊ terrea sub̄a
que est icorporata sulfuri mūda ⁊ subtilissima vaporabiliter
suspēsa per totam sub̄am humidi radicalis ipsius sulfuris.
Propter qđ relinquit ꝙ calor illius sulfuris sit cōplexiona-
lis a tēperamēto in nullo recedēs: ⁊ hoc est sicut virt⁹ mascu
lina in cōpōne auri. Similiter aūt suū argentū viuū hʒ duas
substātias ad extrema mūdificata. Terreū enī qđ est in ipso
calore est subtiliatū nō modo nāliter diuisum: sed vapora-
biliter est subtilissimū terre forte sepius sublimatuʒ in terre
cōcauitatib⁹ per viuificū caloris solis ⁊ stella2. Simil'r autē
⁊ aqueū subtiliatū per eundē modū iterate sepius subtilia-
tionis: ⁊ cū vtrū sic insit subtiliat subtiliter. Cōstat ꝙ simul
mixta per calorē ⁊ dispōnē loci profocātis ⁊ reflectētis vapo-
rē in seipm̄ fortissimo nexu mixtionis colligata sunt. ¶ Sul
fur aūt in cōpositionē auri non venit tm̄ per qualitatē sed ꝑ
sub̄am: ⁊ cū sit subtilis substātie penetrabit vbiqʒ ꝑ argētuʒ
viuū ⁊ coagulādo colorat ipm̄ ⁊ cū sit vtrūqʒ subtiliatiōe ad
formā superio2 elemēto2 deductū que i nā diaphaneitatis
cū ꝓpterio cōueniūt corpore habebit vtrūqʒ plurimū pulcri
tudis: ⁊ cū spissent plurime partes mãe simul cōstabūt: hoc enī
est de ꝓprietate subtilis sub̄e ꝙ cōstans ꝑ coagulationē plu-
rimas ptes hēbit in paruissimo loco. ¶ Diaphaneitas igit
cōtracta faciet colorē citrinū: ⁊ subtilitas facit ꝯsolidationeʒ

marimā: ⁊ cōstātia multaꝝ partiū simul in paruo loco ⁊ sitū facit pōdus sicut ꝓbaꝛ ex bis que in celo ⁊ mundo rōnabiliter demōstrata sunt. ¶ Relinquiꝛ aūt ex cōsolidatiōe ⁊ tēperamēto simul ꝙ aurū sit paꝝ vaporatiuū vel nihil ⁊ iō quasi nō est odoꝛiferꝝ. Odoꝛ autē iz nō sit essentialiter fumalis euaporatio: tñ frequēter fortis odoꝛ est cū fumali euaporatione: ꝓpter qđ etiā relinquiꝛ vlterius ꝙ aurū sit incorruptibilius omni metallo ⁊ magis sustinens ignē ꝓpter fortissimā sui cōmixtionē in mixtura. Fumalis enim euaporatio quādā indicat corpoꝝ corruptionē que est minus in argēto ⁊ magis in ere. Ex bis habeꝛ cā q̄re q̄dā adurūt argētū que nō adurūt auꝝ sicut sulfur ⁊ arsenicum ⁊ quedā alia. Cāentz hmōi est mixtura eo ꝙ omne terrestre ipsius est in humido se defendente ab vstione ⁊ omne hūidū ipsius est in terrestri se retinente ne euolet p euaporationē quā cōnexionē Plato fedus vocat: ⁊ Empe. collā germanoꝝ. ¶ Ex tēperātia aūt auri habeꝛ quare est calidū ⁊ humidū ꝯferēs tremori cordis ⁊ melācholie que facit tristem ⁊ precipue illi que facit hoīem soluz apud se loqui: cōfert aūt ꝯ has passiones siue sp̄eb⁹ eiusdem virtutis ꝯfricatū siue etiā sumptū cōtritūz. ¶ Ex soliditate aūt est ꝙ nō tingit corpora que tangit nisi difficiliter: ⁊ iō fertur in anulis ⁊ ceteris ornamētis. Argētū aūt tingit paruz ⁊ cetera metalla tingūt multū: qđ ꝯtingit iō q2 humoꝛ vnctuosus in toto est ab eis sepatus cui cōmixtū ē terrestre adustūz in eis: ⁊ hoc tingit sicut fuligo corporis vnctuosi. ¶ Multa aūt puritas māe facit ꝙ rarissime iueniꝛ alij corpori immixtū sed semp q̄si purū: qđ cū alij permisceꝛ nō pōt retinere tantā puritatē: ⁊ iō degenerat in eo: ecōtra rarissime iueniꝛ nisi lapidib⁹ incorporatū. ¶ Ex hoc iterꝝ est ꝙ inuenitur vt grana arenulaꝝ frequēter: q2 tantā puritatē opz esse paucā ⁊ ab illa māa eleuatā ⁊ quasi expulsam ⁊ iō diuersaz: tñ iam inuentū est granū .loo. marchaꝝ simul. Ex bis iterꝝ ꝯstat quare hec duo metalla .s. aurū ⁊ argentū assumpta sunt in māam numismatū a sapiētib⁹ antiquis: hñt eniz hoc sp̄ale iuuamētū ad hoīes cōplexionē iuuādaz ⁊ ꝯsolandā ⁊ sunt durabiliora ⁊ nobiliora ceteris. ¶ Purificātia aūt aurū sunt acuta ⁊ valde sicca sicut sales ⁊ p̄cipue sales marini ⁊ fuligo corpoꝝ vnctuosoꝝ sed siccoꝝ ⁊ later tritus. ¶ Cū aūt purificari dz aurum fit testeum vas ad modū cucurbite vel scutelle factuz ⁊ sup illud vas fit simile illi ⁊ cōglutinaꝛ in loco contactuū ⁊ tenaci luto qđ sapiētie lutum vocāt alchimici. In superiori aūt sunt foramina multa p que exeat vapor ⁊ fumus ⁊ postea attenuatur auruz in laminas breues ⁊ tenues ⁊ ordinanꝛ in vase: ita ꝙ qlibet ordo laminaꝝ subtus ⁊ supra hz puluerē fuliginis ⁊ salis ⁊ lateris farinati cōmixtoꝝ: ⁊ decoquitur in igne forti donec purissimū est: ⁊ ꝯsumanꝛ in eo sube ignobiles: lutū autē sapiētie de quo fiunt teste fit ex testa cōtrita ⁊ iterꝝ cōmixta ⁊ decocta: hoc enim vas in igne positū nō cōminuiꝛ igne sensibili ꝯsumptiōe. ¶ Tamē alio modo in alchimicis preparaꝛ lutū sapiētie sed illud hic sufficiat quo aurifices vtunꝛ. Sic igiꝛ purificaꝛ aurū ⁊ nō exuriꝛ i eo nisi suba ignobilis: ꝓpter qđ elegāter dicit Hermes in alchimicis suis. Sulfur ipsuz quādā subtili affinitate sulfuris ad quā vicinanꝛ oia metalla oia coꝝ perurit corpora ⁊ incinerat: auꝝ vō nō: pori nanqꝫ eius arcti sunt ⁊ indissolubiles. Aurū tñ qđ tēporib⁹ nostris abundātius inueniꝛ venit de Boemie regno ⁊ nup in vuel vnale theutonie partib⁹ in loco qui vocaꝛ curbeth inuenitur in mōte quodā auꝝ de quo minus cū purificaꝛ ꝯsumiꝛ q̄ de aliquo alio: ⁊ tñ minoris precij q̄ aliud estimaꝛ cui⁹ ꝑfecto causa nulla est nisi q2 nouū est ⁊ valoꝛ eius ab emptorib⁹ adhuc nō ꝓbaꝛ. ¶ Nō autē ignorandū est ꝙ auꝝ quasi citrinū ⁊ croceū inueniꝛ: qđ tñ per decoctionē rubescit ꝓp māalis principij qđ albū magis q̄ formalis: qđ est rubeū ꝯsumptiones: ꝓpter qđ alchimici volētes auꝝ facere student ad elixir rubeum qđ medicinā vocāt: ⁊ studium eoꝝ est ꝙ quatuoꝛ in se habeat colorationē vz ⁊ penetrationē ⁊ imortalitatē in igne ⁊ ꝯsolidationē: ⁊ hoc vocāt rubeū solis. ¶ Elixir aūt ad argentū student habere colorationē albedinis ⁊ ꝙ sit penetratiuū ⁊ nō euaporet ab igne ⁊ hēat subtilitatē: ⁊ hoc vocāt album lune: ꝓpter qđ dicit Hermes q est radix sup quā oēs phi sui sustentati sunt ꝙ rubeū solis medicina est: albū vō lune. Cādoꝛ vō ruboꝛ croceū apertūt auꝝ genus aūt decoctionis ꝙ ruborē medicū p coctionē assumat necesse est. Ex predictis obuius elucescit aliqualiter sm quā rōnem plurimi alchimistaꝝ asserūt de omni corpore elemētato posse extrahi tria corpora: oleū vz vitrū ⁊ aurū. Patet enim ex sepius habitis pingue qđdā eē in omni elemētato qđ circūfundiꝛ partib⁹: qđ q2 viscosuz est euanescēte humido aque distillat ab incēso corpore ⁊ assato: eo ꝙ p opthesiz pelliꝛ ad iteriora vbi diutius defendiꝛ ab igne. In omni enim corpore est hūiduz radicale pmixtū terreo subtili ita ꝙ vtrūqꝫ tenet alterum ⁊ hoc fortissime assatū sublimādo se in poris corporis iterioribus quoꝝ orificia exteriora clausa sunt p cōbustionē quasi p duo se diuidit: magis eni grossuz ⁊ aqueū natat in corporis partib⁹ ⁊ p fortissimū ignē effundiꝛ vitri effusione ⁊ cōgelaꝛ frigido: in vitrū magis aūt paꝝ sublimatū ꝓp caliditatez fit croceū ⁊ effundiꝛ effusione auri qđ ꝯgelaꝛ frigido hoc tamē p̄cipue est in capillis hūanis: verꝫ q2 in illis est magna vtus mineralis p̄cipue illis q de capite abscindunꝛ q̄re aūt hoc sit nō est p̄ntis intētionis: sed in scia de aīalib⁹ est declarādum. ¶ Signū aūt hui⁹ est: qm ipe meo inuentū est ⁊ visum caput hoīs qđ inter dētes suture superioris cranei ptes multas auri pulueris habuit immixtas: fere eni vbicūqꝫ auꝝ inueniꝛ vt plurimus quasi puluis ⁊ q̄si grana inueniunꝛ cui⁹ cā est subtilitas ⁊ expulsio māe ⁊ sublimatio: ⁊ hui⁹ indiciū est ꝙ inueniunꝛ q̄si q̄dā guttule ꝯgelate. In poris enim vasoꝝ nālium p̄focatus vapoꝛ cū in se reduplicaꝛ sepius ad humorē ꝯuertiꝛ qui rotunditatē guttarū assumunt: ⁊ si aliqñ sunt ꝯxaua oblonga ⁊ quasi ex paruis cōposita hoc fit ideo ꝙ in collo vasis naturalis vapor nec simul cōuersus est nec simul cōgelat⁹: sed pars post partē: ⁊ ideo secunda addita est prime ⁊ aliquando illis duabus tertia: sicut etiā fit in ꝯgelatione grandinis. Hec vniuersaliter a nobis de auri natura phisice dicta sunt.

Propter qđ alchimici ex oi corpore elemētato asserūt tria corpa extrahi posse.

¶ Cap. 8m. De cōmixtione ferri.

TAndē aūt de ferro sermo habēdus est: hoc eniz ignobilius ē ceteris liquabilib⁹ metallis neqꝫ est liquabile sicut cera sed pot⁹ liquabile mollificabile. Est aūt cōpositio eius ex argēto viuo terrestri pōderoso ⁊ luculento ⁊ imūdo valde: ⁊ ex sulfure imundo terrestri cui⁹ virtus ꝯuertit ip̄m argentū viuū in ferri sp̄em: ⁊ iō est scabrosuz valde: ⁊ rubiginē de facili cōtrahit ꝓp sulfuris adustionē: ⁊ fuliginat ea que tāgit ⁊ forte terrestris suba eius sulfuris est atramētosa ⁊ ꝓp hoc limatura eius cōfert nigredinē incausto: ⁊ sic nō purgaꝛ ab hūore vnctuoso: ⁊ iō facilis est adustionis. Hui⁹ aūt signū est ꝙ cū pinguedo aliqua supponiꝛ ei sicut sepum ⁊ pix aperit ip̄m: ita ꝙ stannū supifusum eidē subam ei⁹ ingreditur post cui⁹ igressum ita frāgibile efficiꝛ ꝙ postea fabricari nō pōt. Adustio aūt terrestris sube ipsius ꝓbaꝛ p multam scoriā que ab ipso separaꝛ: ⁊ maxime p hoc qđ frequēter vt grana q̄dā nigra in terra iueniꝛ. Scđm hoc igiꝛ pz quare nō liquaꝛ vt alia: sed mollificaꝛ tñ: hui⁹ eniz cā est terrestreitas ipsius: ⁊ iō elegāter dicit Hermes tarde liquefactionis cām in ferro efficit nimia terrestreitas partiū eius ꝓhibēs fluxū eius: sed tñ in magno igne p̄cipue sabulo ⁊ sulfure aspsuz distillaꝛ ⁊ depuraꝛ. Propter duritiā etiā ei⁹ fit ꝙ ex ipso fiunt instrumēta sicut mallei ⁊ icudes: vñ cetera ꝓducunꝛ metalla: siccitas aūt ei⁹ facit ad fortitudinē acutoꝝ anguloꝝ i ipso: ꝓp qđ fit incisiuū ⁊ pforatiuū eoꝝ que icidi debēt ⁊ pforari. Dicit et Hermes de ipso ꝙ argentū viuū molliū dealbans ip̄m fere ad similitudinē argēti igrediꝛ in subam ipsius cuz sulfuris ⁊ tartari hoc est lapidis vini decoctiōe. Sulfur eni ꝓp vim adurentē que est in eo ⁊ imaturitatē argentū viuum vocaꝛ ab Hermete pugil ⁊ ꝓliator oium metalloꝝ. Argentum tñ viuū nō pmanet in ipso diu in igne sed fugit ab ipso sicut ex ceteris metallis qb⁹ de facili cōmisceꝛ ꝓp nālem quā cū eis hz cōformitatē: nisi per ingenium magnū figatur ⁊ retineatur: ⁊ ꝓpter huiusmodi fugacē humiditatē quā habet vocat ip̄m Hermes seruum fugitiuum. Cū igitur sui dicta siccū sit ⁊ adustum hz operationē ꝙ cōfert spleni ⁊ stomacho debilitatis ex mollificatione: ⁊ ideo precipiꝛ talib⁹ vt bibāt vinū ⁊ aquā in qbus extinctū sit ferruz candens. ¶ Calibs autē nō est alia sp̄es metalli q̄ ferrū: sed est subtilior ⁊ aquosior pars ferri ex ferro per distillationē extracta: ⁊ iō durior est ⁊ cōpactior: ꝓpter vim ignis ⁊ ꝓpter partium subtilitatē que duriores efficiuntur quādo vrunꝛ. Est aūt albius ꝓp maiorē a terrestreitate separationē: ⁊ cum nimis induratur tunc scinditur ⁊ percussum cōminuitur ꝓpter nimiā sui de-

Nō auri ꝯpetit ꝯ cordis tremorem.

De purificantibus aurum.

siccationē. Est autē diuersitas aque in desiccando plus ⁊ mi-
nus: ⁊ ideo fabri querunt spāliter aquā in qua extinguāt fer-
rum ex qbus faciunt gladios. Cū enim candet ⁊ in aquam
mittitur indurat̄ eo ꝙ calidum frigiditatē aque fugiens ad
interiora ferri cōburit in ipso materiale humidū ⁊ hmōi cō-
sumptione magis ⁊ magis indurat̄. Tantū igit̄ dictū sit de
ferro ⁊ de ceteris metallis in speciali ⁊ in cōmuni.

¶ Incipit liber quintus de medijs mineralib⁹: ⁊ de omnib⁹
que conueniunt medijs.

Uperest in hoc quinto mineraliū inestigare nās eoꝝ que media inter nās lapidū ⁊ metalloꝝ eē videntur: lȝ enim Auicē. in q̄tuor diuidat corpora mineralia in lapides liquabilia sulfura ⁊ sales. Tñ videt̄ nobis sulfur plus eē mineraliū p se q̄ argētū viuū: cedit eni in mñe partē ⁊ vnū in alterū. Lo quētes igit̄ de medijs dicam⁹ p̄mo i cōi de medioꝝ naturis ⁊ postea sub cōpēdio tāgem⁹ aliqua eoꝝ in spāli: ⁊ in hoc cō-plebim⁹ nostrā in isto libro intētionē. Omne igit̄ qḋ i aliquo participat passionē lapidū ⁊ in aliquo ꝑticipat passionē metalli dicim⁹ eē mediū: est eni ꝓprietas lapidis nō liquefieri: ⁊ ꝓprietas metalli quā hȝ ex mā est liq̄fieri calido sicco: ⁊ iō lapides sunt in gnē aridoꝝ ⁊ terre: metalla aūt sūt in gnē humidoꝝ ⁊ aque. ¶ Media igit̄ sunt que ſm aliqd sūt terre ⁊ ſm aliqd aq̄: ⁊ q̄dā qdē hoꝝ que sunt interiora terre illa cōstant calido ⁊ sicco: q̄dā aūt viciniora aque ⁊ ab illis distillat aqua p calidū siccū sicut ē gēma. ¶ Adhuc aūt ⁊ media sunt quecūq; liq̄scūt calido sicco: sȝ postea ad frigus ⁊ ēt ad ignē īcipiūt ꝯstare elixata: nō eni liquescerēt nisi eēnt ſm aliquid aquea: neq; ꝯstarēt p elixationē nisi ſm aliqd eēnt terrea sicut colligit̄ ex doctrina methe. ¶ Amplius autē media sunt quecūq; ex amboꝝ substātijs cōponunt̄ lȝ nō liquescāt ad siccū calidū: sī enim media sūt oēs scorie que a mineris eaȝ lapidosis partib⁹ resoluunt̄: ⁊ sic media est ois marchasita: que qdē nō liquescit in igne sicut lapis sȝ tñ ipse color ⁊ pōdus nām in ea idicat eē metallinā. ¶ Amplius aūt q̄cūq; cōminutiua sunt i suba ⁊ sūt aq̄ eoꝝ multū ꝯsolidatiue ⁊ restrictiue q̄dā medioꝝ hñt nām sicut est alumē oē. Oē ēt attramētoꝝ genus mediū eē videt̄: eo ꝙ aliqd lapidosuȝ in subijs eoꝝ inuenit̄. ¶ Cā aūt istoꝝ medioꝝ ē ꝑmixtio vaporabiliter facta mñe lapidis ⁊ metalloꝝ vel mñe liquabiliū: ꝑmiscet̄ eni cū multo sulfure ⁊ humor hñs aliqd de nā argēti viui ex tali ꝑmixtio hūorib⁹ ⁊ vaporib⁹ ⁊ ceteris materijs ꝯuenit quedā media līcet vtraq; ꝓduci a nā. ¶ Sapiēs eni ⁊ diligēs nā que oi mñe cōplet aptitudinē ab extremo ad extremū nō transit vt dicit Arist. nisi cōpleat oē mediū: fecit ḡ multa media iter lapides nō liq̄biles ⁊ metalla liq̄bilia vt in oib⁹ exhibeat ꝯuenientia ⁊ desideriū boni qḋ hȝ vnūqḋq; qḋ est p oēm modū mñe possibilē vt cōpleat̄. Medioꝝ aūt nā sūme notādū ad trāsmutationē metalloꝝ: q: in eis ꝯsistit plurima scia eoꝝ que vnū in aliud ꝯuertere nitunt̄: media eni sūt q̄si māta: ⁊ iā superius ostdimus ꝙ ille q ꝯuenilēter intēdit metallū ad metallū conuertere: opȝ ꝙ p̄mo deducat ipm ad nām p̄mā: hoc ē gnāl metallico primā. Tūc eni aptitudinē suā iuuat a v̄tutib⁹ dispo-nētiū facile nām ⁊ accipit verā spēm metalli qḋ itēdit̄: phice ⁊ rōnes que in phico auditu determiate sūt ostdant ꝙ nō est mot⁹ de extremo ad extremū nisi p mediū. Est aūt oium metalloꝝ ꝓpriū ꝙ videnf icōpleta eē in spē: ⁊ iō in qōlibet ꝯuertibilia: mediū eni ꝓprie dictū hȝ iformē nāȝ quā formatā distinctā extrema retinēt sicut in scia de sensibilib⁹ docebit̄. In medio aliquo mō sȝ formas ꝯfusas sūt extrēa. Propter qḋ extrema p ingeniū ⁊ nām de medijs reducunt̄ qñ vnit̄ v̄tus vni⁹ extremi sup alteꝝ. Sic igit̄ dictū sit de medijs in cōi nō opȝ eni plura dicere: q: cognitio medioꝝ est p sua extrema.

¶ Cap. 2m. De natura salis ⁊ speciebus ⁊ modis.

Atura de medijs ⁊ p̄mū est sal de quo in cōi iaȝ scimus ex scia methe. ꝙ efficit̄ ex terreo grosso ⁊ cōbustū est dostq̄ cōmixtū erat aqueo: ⁊ ideo oē sal resoluī īcipit in aq̄ frigida ⁊ in aere frigido ⁊ hūido. Est aūt sal multaꝝ diuisionū: ē eni sal marinū sue qḋ ex aqua salsa extractū est: ⁊ est salgēma qḋ est sicut crystallū ꝑlucidū ⁊ in Ungaria abundātissime inuenit̄: cui⁹ cōmixtio est terrestri cōposita: ⁊ ꝓpter hoc facile radit̄ in puluerē: nō aūt ex solo terrestri sed secūdȝ hȝ aqueā subam frigiditate terre ⁊ ꝯiunctiōe ꝯgelatā: ⁊ ex illa hȝ ꝙ est ꝑlucidū: hȝ ēt ex eadē ꝙ liquefit calido humido ⁊ distillat aq̄ ab eo terrestri suo remanēte. Est iteꝝ sal qḋ vocat̄ napticū nigrū ex napta q̄ est in ipso: sed cū suffumigat̄ liquescit napta ⁊ sepat̄ ab eo ⁊ tūc fit albū. ¶ Est iteꝝ sal radicū nigrū ex seipso ex multa adustiōe terre q̄ est in ipso. Est ēt adhuc sal armoniacū q clarius est ad ꝑspicuitatē accūs. Et forte alij modi salis p̄ter istos in diuersis terris inueniuntur: q̄si sal marinū aliū hȝ modū i mari magno qḋ attingit Italiaȝ ⁊ aliū in mari occeano qḋ est ad aqlonē ⁊ tāgit Flādriā ⁊ Germaniā. Hoc eni qḋ est in mari magno in refluxu maris in locis vbi refluit vel in foueas derivatum in locis vbi stat calor solis in fundo ꝯuertit̄ in salē q est magnoꝝ granoꝝ: sicut nix q̄dā grādinose cōuoluta. Hoc aūt qḋ ex mari occeano aqlonari coquit̄ de terrestri fundi ⁊ terre marine. Sunt ēt fontes salsi diuersis theutonie ꝑtib⁹ ex quoꝝ aquis coqt̄ sal bonū ⁊ parue q̄titatis q̄si farinatum. De vrina ēt hoīs ⁊ p̄cipue pueroꝝ coquit̄ sal p opationes alchimicas sublimationis ⁊ distillationis. Quocūq; aūt mō fiat sal i cōi tñ vni⁹ est nāe que cōponit̄ ex terrestri ꝙ hūidū fuit intixtū cōbusto: ⁊ q: hūido ꝑmixtū fuit ideo cōbustū ē albū: ⁊ quāto plus cōburit̄ p elixationē vel assationē tāto efficit̄ albior ⁊ amarior: salsus enim sapor ꝑmixt⁹ est amaro vt in scia de sensibilib⁹ determinabit̄. Propter terrestreitatē aūt oē sal stipticuȝ inuenit̄ ⁊ pp siccitatē est ipse exiccatiu⁹ a putredine ꝯstrictiu⁹. Propter caliditatē simul ⁊ siccitatem est abstersiuus: ⁊ q: hȝ acumē in sapore penetratiuū ideo cōdit cibaria. Crystallinus aūt specialiter est ꝯsumptiuus grossoꝝ vapoꝝ: sed quicūq; calidior est dissolutiuus cōgelatoꝝ humoꝝ in cōmixtis corporib⁹: ⁊ hoc quidē hȝ omne sal ſm magis ⁊ minus. Similiter aūt ꝓpter siccitatem simul ⁊ inordinationē pororum cuius inordinationis cā est cōbustio itorquēs ordinatos poros hȝ ꝙ est de numero cōminuibilium oium modorum.

¶ Cap. 3m. De natura ⁊ substancia atramentorum.

Atura aūt attramēti ſm suū genus est ꝙ ē suba omiomera mineralis dissolubilis p decoctionē in aqua factā ꝑmixtā lapidose substātie que nequaq̄ soluit̄ p elixationē: liqda eni ꝓculdubio primū est genus attramētoꝝ ⁊ fuit p se coagulatū. Cōtra ēt omni atramēto ſm suū genus qḋ est rancidi gustus stipticū ⁊ adurēs valde vnde ⁊ iducit crustam durā qñ corporib⁹ opponit̄. Est aūt pluriuȝ spēꝝ. aliqḋ enim est albū qḋ arabes vocāt alkadidis: ⁊ aliqḋ rubeuȝ qḋ vocāt assurie: ⁊ aliqḋ citrinū qḋ vocāt alkofol: ⁊ aliqḋ inuenit̄ viride qḋ noiant alkacantū: ⁊ aliqḋ fuscū declinās ad nigredinē q aliqd acceperit lapideitatis. Uiride ēt qḋ a qbusdaȝ vitreolū vocat̄ ⁊ ad qōdā incausti genus ponit̄ fortius ē coagulatū q̄ citrinū ⁊ tunicas hȝ grossiores. Efficacius aūt in fusco gnē attramēti est ꝙ splendorē quedā auri p̄tēdit si puluis aureus in ipso spsus obscure relucceat. Patet ꝙ atramēto omnia ex terra ⁊ aqua sunt: ⁊ primo sunt liquida ⁊ postea coagulata: ⁊ iterum postea calido ⁊ humido dissolubilia: colorē aūt accipiunt ſm maiorē ⁊ minorē subtilitatē terrei ⁊ decoctionē eius in humido ⁊ maiorē ⁊ minorem perspicui aeris imixtionē quādo terreū in aqua decoquit̄: est autē hoc mediū lapidis ⁊ metalloꝝ: q̄si ⁊ cōpositionē hȝ lapidis ⁊ aliquādo splendorem metallorum.

¶ Cap. 4m. De natura ⁊ genere aluminum.

Lumē est terrestris cōpōnis est aūt tale terreū qḋ grossuȝ ē ⁊ hūido ꝯcretū qḋ a cōplemēto deficit argēti viui ⁊ tñ aliqḋ accedit ad illud. Et videt̄ eē q̄dā vi coagulatū que qdē nō est sulfuris sed aliqd ꝓpinqtatis hȝ cū sulfure existēte. Est igit̄ colore albū frequētius: ⁊ cū assatū fuerit optimū: distillat ab eo q̄dā aqua fere sicut a salgēma. Est aūt qḋ frequētius occurrit ⁊ cui⁹ vtilitas maior est triū spēꝝ vȝ lōgū ⁊ scissibile valde qḋ in scissuris plumosuȝ appet: ⁊ hȝ colorē argēto similē. ¶ Scḋm aūt est qḋ est siccū ⁊ rotūdū vt mollis lapis ⁊ in splēdore argēti: ⁊ albedine parū declinās a p̄cedēte ⁊ nō ē ita efficax sicut id qḋ dictū est: ⁊ hoc a qbusdā vocat̄ rotūdū. ¶ Tertiū aūt ē siccū q̄si petrosuȝ declinās ad citrinitatē: ⁊ hec oia tria sūt de facili puluerizabilia: duo aūt

pria sūt calida sicca multū exiccatiua ⁊ ꝯstrictiua. ¶ Tertiuꝫ aūt nō hꝫ stipticitatē sꝫ ē petrosuꝫ: aq̄ ē in qua sepius lauāt primū genus qđ est antiquū ⁊ sepius colāt p ipm aqua efficitur vltra modū ꝯsolidatiua ⁊ coagulatiua diuersoꝝ corpoꝝ. Propter hoc ipsa vtunt alchimici in illa lotura quā lac virginis vocāt: de quo alibi fecim⁹ ⁊ faciem⁹ adhuc mētionē. Fertur aūt inueniri alumē humiduꝫ: ⁊ hoc esse sicut bitumē vnctuosum qđ multū est cremabile deficiēs in odore aliquātulum a sulfuris vnctuositate ⁊ cremabilitate: ⁊ huiusmodi aluminis spēm quādam dicunt esse naptam.

¶ Cap. 5m. De modo ⁊ natura arsenici.

Arsenicū āt lꝫ lapis qdā aliqñ fit de quo i scdo mineraliū libro fecim⁹ mētionē: tñ qꝛ plurium modoꝝ inueniē opꝫ hic meli⁹ de ipso pertractare. ¶ Nō aūt dubiū est qn sit terree nāe cōbustum hñs aliqđ de vnctuositate sulfuris: pp qđ cognationē hꝫ cū sulfure: ⁊ hōoꝛ sulfuris ē multū penetratiuus i metalla pp cognationē quā hꝫ ad ipsa ⁊ adurens ea: ⁊ cū arsenicū sit acuti⁹ plus efficiē adurēs. Est autē puluerizabile calidū ⁊ siccū sed ē calidi⁹ q̄ sit siccū ⁊ idō putrefactiuū est ⁊ valde mordicatiuuꝫ. Inuenit aūt ⁊ triū modoꝝ albū vꝫ ⁊ citrinū qđ ē cōius ⁊ puluerizabili⁹ albi⁹ ceteris ⁊ auripigmētū vocāt: ⁊ rubeū ⁊ melius in gñe illo ē qđ ibi hꝫ sibi hꝫ rubedinē cū qbusdā alijs vlijs ⁊ forte multoꝝ alioꝝ modorum inuenitur fm materie diuersitatem.

¶ Cap. 6m. De natura ⁊ modo marchasite.

De marchasita āt de qua scdo hui⁹ scie fecimus mētionē hic iterponē opꝫ subtili⁹ qm in vitate marchasita hꝫ nāꝫ tā lapidis q̄ metalli: ⁊ idō verius illud mediū ē q̄ aliqđ alioꝝ: hꝫ eni subam lapidis terrestrē p calidū siccū nō solubilē: sed calcināt p cōbustionē in forti igne sic lapis: pōdus aūt ⁊ splēdorē hꝫ metalli: ⁊ ē pōderosa multū: nō tñ vnq̄ metalluꝫ distillat ab ea: sꝫ poti⁹ euaporat in igne: ⁊ tūc lapis in calcē ꝯuertiē: cui⁹ cā pfecto est qꝛ metallū qđ ē in ipsa cōplete ad spēm suā nō puenit. Si eni aurea marchasita spēm auri pfecte hēret nō euaporaret ex ipsa aurū sꝫ liq̄ret ex ipsa: habuit igiē māꝫ ⁊ colorē metalli: sꝫ nō spēm: ⁊ idō euaporādo euanescit qñ assāt igne assatiōe forti. ¶ Marchasite aūt sūt tot gña quot spēs metalloꝝ. Est aūt aurea ⁊ argētea: sed aurea raro inueniē: argētea aūt frequēter: stānea aūt raro ⁊ plūbea ⁊ est q̄libet marchasita de nā ⁊ cōmixtiōe aliqđ hñs sup nām lapidis ⁊ metalli illius cui⁹ sīlitudinē ptendit in colore: est tñ dura ⁊ pōderosa: dura qdē pp lapidis duritieꝫ ⁊ excoctionē ⁊ assationē: pōderosa aūt ꝑpter inculētiā nō purgatā: hic aūt lapis a phicis antiquis lapis adestruꝫ vocāt qđ sonat lapis luminis pp iuuamētū qđ cōfert visui p̄cipue: marchasita aurea est aūt in qualitate nāli calidus ⁊ siccus in effectu cōstrictiuus ⁊ calefactiuus ⁊ maturatiuus ⁊ resolutiuus ⁊ fortis in effectib⁹ istis. Fertur aūt qꝫ suspēsus collo puerorum aufert timorē ab eis. In alchimicis ēt iste lapis principalis cibus est cū quo cibatur argentū viuū ad elixir album ex argentea marchasita: ad elixir rubeum ex aurea.

Nō iuuamētū ad visum.

¶ Cap. 7m. De natura nitri.

Nitrū aūt ex nitrea īsula vbi primo inuentū est sic vocāt: arabes baurac noiant: ē aūt de gñe salis obscuri⁹ q̄ salgēma: tñ est pluciđū: sꝫ est laminosum tenue. Est aūt illud assabile in igne ⁊ tunc omissa aquosa suba supflua efficiē siccū magis cōbustū ⁊ tūc erit acuti⁹ sal ipm. Spēs aūt eius distinguunē fm loca in qb⁹ nascit. Est āt triplex inuentū apud nos armenicū vꝫ ⁊ africanū ⁊ theutonicū qđ in loco q gosaria dicit abūdāter inueniē: ita qꝫ pluuia cadēte sup mōtē qui plenus ē minera cupri ⁊ colata aq̄ pluuie p mōtē qñ venit ad cētū passus in fouea quā fecerūt fossores ꝯuersa videē aq̄ in nitruꝫ: qđ tñ putāt ab incolis eē salgēma: sꝫ ego visu ⁊ tactu ꝓbaui eē nitrū. Stat aūt in ꝯcauo mōtis ad modū ⁊ formaꝫ qua glacies gñāt in tectis ex aq̄ a tecto stillante tpe gelantis frigoris: ⁊ hoc nō est laminale sed rotūdū. cōparatio āt nitri africāi ad ceteras spēs nitri est cōparatio nitri ad salē. Spuma aūt nitri ois q aliqñ flos nitri vocāt: subtilioris ē substātie ⁊ virtutis q̄ ipm nitꝝ: melioꝛ aūt est spuma illa quā pretendit coloꝛ marmoris ⁊ est multū frangibilis. Est autē omne nitrum calidū ⁊ siccum: ⁊ ideo operationes eius sunt qꝫ est inscissiuum lauatiuum excoriatiuum corrosiuum ⁊ precipue africanum qđ acutius est ceteris.

¶ Cap. 8m. De natura tucbie.

Tucbia aūt cui⁹ vsus frequēs est i trāsmutationib⁹ metalloꝝ ē artificialis ⁊ nō nālis eē mixtio: fit aūt tucbia ex fumo q eleuāt ad supius ⁊ adherēdo corporib⁹ duris coagulāt vbi purificāt es a lapidib⁹ ⁊ stanno q̄ sūt in ipso: melius aūt in hoc gñe est ex eo qđ sublimāt ab illo: ⁊ tūc illud qđ in tali sublimatiōe residet in fundo ē climia q̄ vocāt a qbusdā succudus. Sūt aūt multi modi tucbie: est eni alba ⁊ citria ad rubedieꝫ declināš: qñ āt lauāt tucbia residet i fundo qđdā sicut fex tucbie nigrū aliqñ hoc vocāt a qbusdā tucbia inda. ¶ Differētia aūt iter succudū ⁊ tucbiā est quā diximus: qꝛ. s. tucbia sublimāt ⁊ succudus est qđ residet in fundo canalis nō sublimatum. Melioꝛ autē est volatilis alba ⁊ deinde citrina ⁊ deinde rubea: recentioꝛ enim melius valet q̄ vetusta. Est autē omnis tucbia frigidā ⁊ sicca: ⁊ illa que ablata est melius valet in operationibus istis.

¶ Cap. 9m. De natura ⁊ proprietatibus electri.

Multi antiquoꝝ nō minus iter media: sed iter metalla posuerūt electruꝫ qđ Arabes tincbar vocāt: qdā aūt ipm capistrū auri vocauerunt: hꝫ āt colorē mixtū ex auro ⁊ argēto: ⁊ idō ēt duo sunt gña hui⁹ metalli: est eniꝫ artificiale qđ ex argēto ⁊ nitro simul mixtis ꝯfectū est: aliud āt est minerale ⁊ nāle qđ antiq omni metallo meli⁹ eē dixerūt: nescio q̄re nisi qꝛ sibi hūc effectum attribuerūt qꝫ stridorem emittit: vas factū ex tali electro qñ venenū est imissuꝫ i potu qđ in vas mittitur sicut stridet nitrum qñ infundiē sibi acetum: cū autē colorem habeat argenti ⁊ auri mixtum: procul dubio ⁊ proprietatē habet vtriusq̄ꝫ ⁊ naturaꝫ. ¶ De mixtis igitur homogeneis ⁊ nō complexionatis neq̄ꝫ animatis fm hunc modum dictum sit. Ex dictis enim omnino quecunq̄ꝫ hic non nōiata sunt de facili poterunt cognosci.

Venetijs impensa heredum quondam Domini Octauiani Scoti Modoetiensis: ac sociorum.
29. Maij. 1518.

Registrum.

aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ff tt.

gg Ternus alij Quaterni.

¶ Clarissimi phi Alberti Magni: almi pdicatoꝝ ordinis: Epi Ratispoñ. Liber de anima Primus incipit: Cuius tractatus Primus est de modo quo cognoscẽda est aĩa.

¶ Cap. pm. Et est digressio declarans ꝙ sciẽtia naturalis est de anima: ⁊ quis eius ordo.

Omnibus que de corpore mobili: ⁊ de mobili ſm locũ dicẽda erãt expeditis: traditis ẽt eis que de mobilib⁹ ad formã tã simplicibus ꝙ̃ mixtis in vñi videbant eẽ dicenda: determinatis nihilominus his que de mixtura lapidũ ⁊ mineraꝝ cõmemoranda eẽ videbant: nunc tandẽ stilũ ad tractandũ aĩatoꝝ naturas cõuertimus ordinẽ quẽ in principio nostroꝝ libroꝝ pscripsimus per oia insequẽdo. Cuȝ aũt oium aĩatoꝝ principiũ sit aĩa: non poterunt aĩata cognosci nisi per cognitionẽ suaꝝ aiarum: sicut ⁊ vnũquodq; alioꝝ non cognoscit nisi per formã suã: eo ꝙ forma est ⁊ principiũ eẽ ⁊ cognitionis. Opȝ ergo hãc de necessitate nos de aĩa facere inquisitionẽ anteꝙ̃ de corporib⁹ aĩatoꝝ aliqd possumus differere. Sunt aũt aĩe opera ⁊ passiones: sicut sentire: dormire: ⁊ vigilare: ⁊ nutrire: ⁊ spirare: ⁊ mori: ⁊ vita: de qbus oib⁹ ⁊ silibus sicut est reminisci ⁊ mouere: debet sciri post sciaȝ de aĩa: qȝ ex illis plurimũ dirigere videt in scia aĩatoꝝ corpoꝝ. ¶ Licet ergo aĩa ⁊ opera ei⁹ ⁊ passiões nõ sint corpus mobile qȝ est subm phie nãlis: est tñ aĩa pn̄m essentiale talis corporis: ⁊ ideo in scia nãli opȝ inquiri de ipsa. Et hoc qdem de vegetatiua ⁊ sensitiua nõ hȝ dubitationẽ. ¶ De rõnali aĩa fortasse videt alicui eẽ nõ verum ꝙ ipsa sit corporis aĩati principiũ ⁊ forma: eo ꝙ pncipia ⁊ forme corpoꝝ operatiões hñt quas nõ explent: nisi per corpoꝝ motus ⁊ operatiões sicut visus nõ videt sine oculo: neq; vis ambulatiua ambulat sine pedib⁹: vires autẽ rõnalis aĩe operant sine aliquo corporis instrumẽto ꝓpter qȝ ⁊ circa oia vnĩalr operant. Intellectus eni de oib⁹ intelligit: ⁊ ratio de oib⁹ ratiocinat: ⁊ volũtas libera est ꝯuertẽdi se ad qȝ voluerit: ⁊ hãc gñalitateȝ ⁊ libertatẽ nõ hȝ aliqȝ pncipiorũ: neq; aliqua formaꝝ neq; viriũ corpori affixaꝝ ⁊ obligatarũ. Videt ergo rõnalis aĩa cũ suis virib⁹ nõ eẽ pn̄m ⁊ forma vel perfectio: quã endelechiã greci vocãt alicuius corporis vel partis corporis eẽ: ⁊ sic nõ pertinere ad physicuȝ tractare de ipsa. ¶ Sȝ intelligendũ est aĩaȝ rõnalẽ esse in corpore hominis ⁊ eẽ perfectionẽ suã ſm ꝙ est hõ: ⁊ ſm ꝙ est hois pfectio nõ hȝ affixionẽ cũ hois aliqua parte: sȝ potius in eo ꝙ libere ⁊ vnĩalr itelligit ⁊ vult: diuidit ab oib⁹ alijs cum qbus in nã generis cõicat: ⁊ inquãtũ talis aĩa perfectio est huius aĩati venit in cõsiderationem nãlis phi. Et hoc est qȝ pclarus phs ait in ethicis suis distinguẽs quedaȝ esse nãlia homini ex genere: ⁊ quedã ex differẽtia: que ꝯstitutiua est speciei hominis. Cõicatẽq; dicit etiã cõcupiscere ⁊ sentire hoiem cuȝ alijs aĩalib⁹ ſm cõionẽ generis: esse tñ hois inquãtũ hõ est: solũ itellectu ẽ. Qualr aũt hoc sit melius sciet cũ 3m hui⁹ sciẽtie librũ tractabimus. ¶ Nec mouere dȝ aliquẽ ꝙ nos sciẽtiã de aĩa tractamus ⁊ explanamus qui forte occasionem erroris accipit ex eo ꝙ videt oẽȝ nostrã sciam oriri de sensu: aĩam antem ⁊ pcipue intellectiuã nullo sensu nobis manifestari. ¶ Ex quo ẽt occasionẽ acceperũt heretici nullã huiusmodi aĩaȝ eẽ ꝯcedentes: qm̃ nobis ad hoc rõnẽ ⁊ itellectum de⁹ gloriosus dedit: vt rõ ⁊ itellect⁹ referri ad sensum: nõ tñ sensibilia: sȝ ẽt que sub sensib⁹ latẽt accipiãt ⁊ ptractent. Latẽt aũt sub sensib⁹ subẽ insensibiliũ: ⁊ per opatiões inotescãt nobis. Sic ẽt insensibiliũ cause insensibiles: qm̃ cõparamus sensibilia ad suas cãs: ⁊ aduertimus oppositas esse ꝓprietates sensibiliũ effectuũ: ⁊ insensibiliũ efficiẽtiũ. Lȝ ḡ sic ois nostra cognitio a sensibilib⁹ incipiat: tamen profundata circa ea que sensibilibus quocũq; mõ attribuunt: non semper stat ⁊ termiat circa sensibilia: sȝ extollit vehemẽter in imensuȝ ad ardua ⁊ remota a sensibilib⁹ sicut cãȝ pmã ⁊ itelligẽtias ⁊ seipsaȝ: eo ꝙ aduertit circa sensibilia negociãdo: rõcinando ⁊ itelligẽdo sẽsibiliũ qdditates: ac per hoc icipit querere de seipsa: ⁊ de seipsa hẽt sciaȝ nobilissimã. ¶ Cũ aũt iã certũ sit nobis de aĩa eẽ sciaȝ: ⁊ ꝙ hec scia est pᷓs nãlis scie facile aduertere possumus ordinẽ isti⁹ iter libros scie nãlis. Cum eni a cõib⁹ ois icipiat speculatio ⁊ cõi⁹ sit mixtũ tñ ꝙ̃ mixtuȝ ⁊ aĩatũ: scimus ꝙ aĩati notitia est tradẽda post notitiã mixtoꝝ in spẽ ꝯsideratoꝝ. Mixta aũt ſm spẽs suas sũt ꝯsiderata in libro mineraliũ: tradenda ḡ erit notitia aĩatoꝝ ꝯtinue post illã. Aĩe aũt notitia est pꝛor notitia corporis aĩati: ꝯgrue igit ordinamus hãc sciaȝ post sciaȝ mineraliũ ⁊ añ sciam corpoꝝ aĩatoꝝ que in vegetabilib⁹ ⁊ aĩalib⁹ erit terminãda.

Occurrit taci te obiectioni.

Vide ꝓ hac in flãtia pñm 3° de gñõne aĩalũ. cap. 3. 3.

Aĩa rõnalis ẽ physice ꝯsideratiõis vt ẽ homĩnis pfectio sȝ ꝯsidera illã nã ex ꝓ õ ptibus aĩaliũ cap pamo.

Ordo hui⁹ scie

¶ Cap. 2m. De nobilitate ⁊ vtilitate scientie de anima.

Cum aũt opinamur certissime oẽm sciaȝ eẽ de numero bonoꝝ honorabiliũȝ eo ꝙ ois scia de se expetibilis est que vere scia est: tñ mag̃ vna ꝙ̃ altera est de nũero honorabiliũ pp alteram duaꝝ cãruȝ: aut pp duas causas simul: quaruȝ vna est certitudo quã facit de suis ꝯnib⁹ per demõstratiões firmissimas: que pcedunt ex pmis ⁊ veris: vel ex his que per pma ⁊ vera sumpserũt fidẽ: sicut videm⁹ arithmeticam ⁊ geometriã in mathematicis oẽs alias excellere. Altera aũt est ꝙ melioꝝ subtioꝝ ⁊ mirabilioꝝ est. Meliora aũt vocamus nobiliora: sicut icorruptibilia sunt meliora corruptibilib⁹. Mirabiliora võ que altiores ⁊ magis difficiles ⁊ remotas hñt causas: talia eni ois sapiens mirat ⁊ ingrit: sicut in mathematicis videmus astronomiã oẽs alias scias excellere: eo ꝙ icorruptibilis est subti: cui⁹ passiões ⁊ passionũ causas oẽs mirant vt lune ⁊ solis eclipses. Nec miret aliqs ꝙ dicimus ẽt sciaȝ sine notitiã eẽ de nũero bonoꝝ honorabiliũ: qm̃ sunt quedã scie quas nõ querimus pp se: sed vt nobis adminiculent ad alia: sicut sciam topicoꝝ ꝓblematũ: ⁊ sciam de instrũo sciaꝝ qui est syllogismus: ⁊ vniulr scias sermocinales. Et iste nõ sunt vere scie: sed modi sciaruȝ oiuȝ: sicut in pncipio libroꝝ logice dixisse nos meminimus. Et notitia illoꝝ modoꝝ sciẽdi nõ vere est de nũero bonorũ honorabiliũ: sed potius de nũero notitiaꝝ ⁊ bonoꝝ vtiliuȝ. Honorabile qppe est qȝ ꝓpter seipm querimus: vtile autẽ qȝ volumus pp alteꝝ: ad hoc aũt bonoꝝ pmiuȝ virtutis ẽ: ⁊ pcipue virtutis que hois vt hõ est que est cõtẽplatiua virtus: vt scia ⁊ sapiẽtia ⁊ intellect⁹ ⁊ prudẽtia ⁊ ars: vt dicit phs in. 6. suoꝝ ethicoꝝ: vtile aũt qȝ est sicut instrũm quo aliqd ꝓter ipm intẽdit per ipm adipisci. Cum igit pp dictas duas causas vna scia sit super alterã: aut pp alterã ipsaꝝ: dicimus nos in prioritate dignitatis debere ponere sciaȝ de aĩa propter vtrãq; istaꝝ causaꝝ: nobilioris entȝ subiecti est ꝙ̃ aliq̃ scia corpoꝝ ⁊ mirabilioris: qm̃ ois sapiẽs admirabit de raritate itellect⁹ aĩe ⁊ passiõib⁹ ei⁹. Et qualr est oia quodãmõ itelligibilia: ⁊ quãtũ ad facere oia itelligibilia: ⁊ quãtuȝ ad fieri oia itelligibilia: ⁊ vtruȝ sit sepabilis ois aĩa vel non. Et est certissimaꝝ demõstrationũ: qm̃ lȝ quo ad nos sit occulta hñs pncipia: eo ꝙ nr̃i oculus itellectus se hȝ ad ea que manifestissima sũt ſm nãȝ: sicut oculus vespertilionis ad lumẽ solis: tñ nihil manifesti⁹ est in nã ꝙ̃ fons ⁊ origo ois cognitiõis qȝ est lumẽ itelligẽtie in nobis. Ad illȝ enim lumẽ certificat qcqd certe scit: ⁊ tũc sciri indicat qñ illi ꝯueniẽs inuenit. Sic eni mediũ virtutis moralis qȝ nõ est ideȝ oibus examinat ⁊ ꝓportionat illi medio qȝ nã itus est in qlibet: ⁊ est tũc satis qñ illi ꝯgruit. Sic necesse est absq; dubio pmaȝ lumẽ ad qȝ examẽ refert veroꝝ ⁊ itelligibiliũ intus eẽ a natura: pp qȝ egregie dicit Ar. pncipia nobis quodãmõ eẽ inata: sicut inata est quodãmõ forma materie. Cuȝ igit sic sit aĩa certificãs ad seipsaȝ: qcqd certificat opȝ ipsam sciam de aĩa fore certissimã: ⁊ firmissimaꝝ eẽ demõstrationum: ⁊ hoc lumie decept⁹ Plato putauit oiuȝ itelligibiliũ cognitionẽ esse intus: neq; aliquẽ aliqd discere: sȝ imemorẽ recordari. Sed de hoc iferi⁹ differemus: lȝ aũt sic in pꝛoritate dignitatis aĩe sciaȝ ponamus: tñ in ordie doctrine iter scias nãles non ponimus eã pmã: qȝ ordo doctrine nõ sequt pꝛoritatẽ dignitatis: sed rõnis ordinẽ tenet in quo de cõionib⁹ prior est specu-

Sup tex. p.

Que diã ẽ inter bonuȝ honorabile ⁊ inter bonũ vtile

Nõ qõo scia de aĩa ẽ certissimaꝝ demonstrationum.

Quo de intẽtiõe phi pncipioꝝ cognitio qdãmõ sit nobis inata ⁊ ꝙ mõ discrepat a Platone in hoc.

Tex.t.cõ.2.

latio sic diximus supius. ¶ Cũ aũt pp sui honorabilitatem sic in pori dignitate ponẽda sit notitia aie: nõ amisit ẽt vtilitatẽ: eo q sicut dicit Tulli⁹ in libro de amicitia. oẽ honestuz plurimas sibi hz adiũctas vtilitates: lz neqz nomẽ neqz diffinitionẽ sortiaẽ ex illis. vtilitas aũt ei⁹ pcipua est q ad oiuz scibiliũ veritatẽ cognoscẽdã maxime pficit: pcipue ad notitiã vitatis rex nãliuz: cũ ipsa sit pncipiũ formale ꝛ ẽentiale aialiũ: ꝛ nõ nisi per notitiã aie poterũt cognosci corpora aiatox. In corporib⁹ autẽ aiatox ꝛ cõmixtio est simpliciũ ꝛ ipsa simplicia: ꝛ sic vlterius scia aie pficit ad notitiã oium corporũ nãliuz. Ad veritatẽ aũt oium pficit pp moduz quez diximus superius: in quo vz apud se hz lumen qd est veritatis examẽ trib⁹ modis nõ sit sed diuiso: quox vnus est: qa pficit ad nãlẽ veritatem eo q ipsa pars nobilissima est scie nãlis: alio aũt mõ pficit ad diuinã: qa in ista scia manifestaẽ nobilior pars subti scie diuine: manifestaẽ ẽt in ista scia q intelligẽtia est: ꝛ q separata est: ꝛ qualẽ agit itelligibilia: de qbus oibus pmus phs ingrit: lz nõ ingrat de eis inquãtũ sũt hec opera aie ꝛ partes aie. Ad quasdã aũt pficit: qa dat eis plurima pncipia: sic ad moralẽ cui dat eligẽtiã ꝛ rõnẽ rectã ꝛ pheresim: ꝛ multa alia per que regunẽ ciuitates in morib⁹.

Quõ scia de aia pribus sciẽtijs pn⁹ tribuit: vide etiã Cõmẽtatorez hic cõ. 2.

¶ Cap. 3ᵐ. De qsitis qd sit sbm h⁹ scie: ꝛ de difficultate ipsi⁹.

Tex. t. cõ. 3

Ea autẽ que de aia cognoscere per demõstrationẽ: ꝛ cõsiderare per signa ingrimus sunt naturã ipsi⁹: qua ipsius aiati corporis nãm constituunt: ꝛ suba ipsius qua ipsa est hz se. Et hoc querimus de aia pmo ꝛ principalr: eo q vnũ istox cõuenit aie bm q est forma: ꝛ alterx bm q ẽ substantia quedã incorporea disticta a nã corporis: postea autẽ secũdario ingrimus etiã cognoscere quecũqz accidũt circa ipsaz aiam per se ꝛ nõ bm accñs. Accñtia eni per accñs sunt casualia: neqz possumus per ea certificare: ꝛ aialib⁹ inest certificari per cãm. Sz accñtia per se quocũqz mõ accidãt causas hñt per se determinatas: ꝛ ex his demõstranẽ: ꝛ iõ querimus cognoscere illa. Accñtiũ aũt per se aie duo sunt genera. Quedã eni ipsox sunt ppie passiões aie bm q ipsa i substãtia pñderaẽ nõ cointellecto corpore: sicut itellect⁹ ꝛ volũtas ꝛ rõ. Alia aũt sunt accñtia cõia sibi ꝛ corpori qd hz aiaz: tñ accidũt corpori nõ bm q est corp⁹ tñ: sz poti⁹ ex eo q ipsa aia est in tali corpore aiato qd est corp⁹ aialiũ. Et illox accidẽtiũ adhuc sũt duo genera. Est eni passio que icipit ab aia ꝛ explet per corp⁹ sicut visus ꝛ audit⁹: ꝛ oino sensus ꝛ vegetatio ois. Alia aũt est passio que icipit in corpore ꝛ redundat ad aiaz: vt somnus ꝛ vigilia: que icipiũt ab euaporatiõe cibi: ꝛ efficiunẽ ligamẽtũ vel solutio virtũ aie. Hec aũt duo qrimus cognoscere de aia: vt pfecte sciamus eã: qm sciendo nãm ipsi⁹ ꝛ subaz: scimus qd ipsa est: sz qd põt scim⁹ ex passionib⁹ ꝛ virib⁹ ei⁹. Cũ aũt ppria passio dicaẽ duplr: hoc ẽ que est recepta in pprio subto qd est cã ei⁹: ꝛ que solaz ppriã sibi formalẽ ifert passionez aie: vtroqz mõ querim⁹ cognoscẽ aie passiões. pathin eni grece: latine sonat recipe. Quecũqz igiẽ subiecta sola ꝛ semp ꝛ vbiqz quasdã pprietates recipiũt: sic linea curuũ ꝛ rectuz: ꝛ nũerus par ꝛ impar: illa dicunẽ ppie passiões subti illius: ꝛ sic aia suscipit sensuz ꝛ imaginatiõez: ꝛ phãtasiaz ꝛ intellectũ ꝛ hmõi. Silr aũt quedam sũt agẽtia actione que est ppria sue forme: sicut lucis lucere: ꝛ hox forme actiue nectio fiũt in aliquo passiuo sibi appropriato ꝛ non in alio: eo q ois actio trãsit in passiuz. Et hoc est qd dicit in scdo de aia ab Aristo. q act⁹ actiuox sunt in patiẽte: ꝛ talis agẽtia in aiam iferentia ei passiõez sũt sicut color agit in visuz: ꝛ sonus in auditũ: ꝛ oino sensibile in sensuz: ꝛ itelligibile in intellectũ. Et de tali ppria passiõe opz etiaz determinare in libro vel scia de aia: qa absqz taliũ scia vires aie nescirentur.

Mõ q accñtia aie ppa ꝛ que cõia dicanẽ.

2⁹ d aia. t. cõ. 24. ꝛ. 26.

Tex. t cõ. 4.

¶ Cũ igiẽ ista in gñe cognoscere queramus de aia oino ꝛ penit⁹ de nũero difficillimox est: ꝛ qñtũ ad quesita: ꝛ quãtũ ad modũ ingsitiõis accipere aliquã fidẽ firmã ꝛ certam de ipa aia. Cũ eni sicut in logicis determĩatũ est sit vna cõis via ꝛ methodus ad sciẽdaz subaz que demõstratio ẽ. Quare querẽdũ est si sit bm sciam istã que qd est eẽ rei dicit: ꝛ vocaẽ diffinitio per quã methodũ declaraẽ questio que querit qd est eẽ rei in aia: ꝛ multis alteris reb⁹ quax diffõnes querimus scire. Fortassis videbiẽ alicui illa methodus sufficere de oib⁹ tã de aia q de alijs de qbus querimus diffõnem qd est: dicet aũt illã methodũ sufficere pp duas rõnes: quarũ vna est: qa cũ multo plura dicanẽ de aliq per accñs q substantialiter: sufficit vna via que docetur in scdo topicox: ad sciẽdũ oẽ qd per accñs inest alicui. Multo ergo magis vna via diffõnẽ venãdi que doceẽ in scdo posteriox analeticorũ videẽ sufficere ad cognoscẽdũ subam ꝛ diffõnez oium. Alia rõ est: qa pprium quecũqz cognoscere volum⁹ vna methodus que est demõstratio passiõis de subto sufficit: ꝛ tũc a silĩ tertiũ pdicta via ꝛ scia videbiẽ sufficere ad hñdã sciaz quid est ois res per diffõnẽ. Si igiẽ dicat sic aliqs: opz querere si substantia ꝛ qd est eẽ ipsi⁹ aie sit bm doctrinam illi⁹ scie vel nõ: ꝛ hoc erit valde difficile: cũ illa diffinitio sit per genus ꝛ dñias cõponẽda: ꝛ nobis occultũ sit genus ꝛ dñie spiritualiũ rerũ: difficillimũ erit iuenire diffõnẽ aie bm doctrinã illi⁹ methodi. ¶ Si aũt qs dicat q nõ est cõis vna scia in scdo posteriorũ determinata sufficiẽs vt per eaz cognoscaẽ oẽ illud cuius querimus qd est: ꝛ diffõnẽ subalẽ: tũc erit magis difficile negociari ad venãdã aie diffõnem: qa tũc opz pᵒ circa qdlibet gen⁹ rei inuenire ppriã viã: quã difficile est inuenire. Et cũ manifestũ sit q est aliqs modus pprius cuiuslibet rei ad sciendã subam ipsius: tũc querẽdũ qs sit ille modus: vtrũ ex priorib⁹ ex qb⁹ est demonstratio sicut dixit Hippocrates: aut ex posteriorib⁹ sicut pcedit diuisio: sicut dixit Plato: aut est aliqua alia via que est collectio diffiniẽtiũ per diuisionẽ ꝛ compositio eox sicut dixit Arist. qm multas hz dubitatiões ꝛ errores ex qb⁹ pprijs pncipijs opz querẽ aie qdditatẽ: qm rerũ diuersax diuersa sunt pncipia essentialia: sicut alia sũt pncipia numerox: ꝛ alia planax superficierx: ꝛ bm illa pprie variant diffõnes. ¶ Hoc aũt necessariũ ẽ potissimũ in aia querere que cũ alijs nullã penit⁹ videẽ hẽe cõueniẽtiã: sicut in sequẽtib⁹ erit manifestũ: vbi osideẽ q neqz oino i vno gñe cuz alijs ẽ substãtijs: neqz oino remoueẽ a gñe aliax subarum.

Tex. t cõ. 5.

Mõ tres vie de inuestigãda diffinitione.

¶ Cap. 4ᵐ. Que opz ingrẽ ad inuestigãdũ ppriã aie diffõnẽ.

Tex. t cõ. 6.

Diffinitionibus aũt oibus existentib⁹ ex genere ꝛ dña cõstitutiua speciei: si cõueniẽs aũt diffinitio dz haberi: opz pmo querere in quo genere sit fortassis: qm forte nõ est res que sit in genere directe: sicut genus vel spẽs vel indiuiduũ: ꝛ forte est in genere sicut pn⁹ generis: potentia enim ꝛ actus pncipia sunt genex: ꝛ eox que sunt in genere: ꝛ ipsa nõ sunt directe in genere: qm principiũ alicuius nõ directe cõstituiẽ sub ipso sed est ante ipz. Esse aũt in genere est eẽ sub genere: sicut manifestũ est ex determĩatis in pdicamentis. Querẽdo aũt vtrũ quocunqz mõ sit in genere querem⁹ vtruz sit hoc aliqd qd est suba: aut sit quãtitas: aut sit aliud aliqd diuersox pdicamẽtox: lz oẽs cõuenerint ipsaz: aut substãtiã aut quãlitatẽ esse: ꝛ ideo nõ est nobis necessariũ vt reliqua gñа inducamus. Habito aũt genere ipsi⁹ aie: opz nos querere de dña aie: qualiter. s. sit in genere: vtrũ sit aliqd eorũ que sunt potẽtia sicut dixerũt illi qui posuerũt eã humorẽ quedã: aut sit de nũero eox que grece vocanẽ endelechie: qd latine sonat pfectiões siue actus: sicut sunt forme ẽentiales act⁹ ꝛ cõplemẽta rex nãliuz. Hec eñ duo magnã hñt differẽtiã. ¶ Habitis vo gñe ꝛ dña aie cõsiderandum erit nobis vtrũ aia sit partibilis an ipartibilis: qm qdã dixerunt in oib⁹ corporib⁹ eẽ aiaz vnã specie ꝛ nũero que tñ p diuersas partes corpox diuersa operaẽ: ꝛ alij ẽt vt Plato dixerunt in vno corpore plures eẽ aias specie differẽtes: sicut q itellectiua sit in cerebro: ꝛ cõcupiscibilis siue appetitiua sit in epate: ꝛ irascibilis sit in felle: ꝛ vitalis sit in corde: ꝛ gñatiua i testiculis. Hec aũt sequentia declarabunt. Si vo cõsentiaẽ in hoc q sit indiuisibilis: tunc opz querere vtrũ sit silis spẽi ois aia: ꝛ tñ diuidaẽ per idiuidua aut nõ sit silis spẽi ois aia. Et si cõsentiaẽ q aia nõ est silis spẽi: tũc opz querere vtrũ sit tñ specie differens: ꝛ sint oẽs spẽs aie sub vno ꝛ eodẽ assignato genẽ: aut cũ hoc differãt ẽt genere: hoc aũt ingrere est neccĩuz: qm quidã supponẽtes oium aiatox esse easdẽ aias specie: quando tractãt de aia: de hũana solũ loquunẽ ꝛ ingrunt. Et per hoc credũt se sufficienter de omni aia terminasse: eo q oẽs anime vt dicũt in specie cõueniãt cum aiabus hoiuz. Et in hoc peccato dicitẽ fuisse Plato: qui dixit oẽm aie speciem eẽ in corpore hois: ꝛ in corpore humano plures esse spẽs aiarũ subiecto differentes ꝛ forma. Hec aũt nõ est sententia Aristotelis ꝛ peripatheticox: sed potius q aia hois vna sit substantia ꝛ subiecto: ꝛ hz pluralitatẽ in virib⁹ ꝛ potestatib⁹ siue

Idẽ imponit Commẽtator Platoni hic cõ. 7.

Tex. t cõ. 7.

potentijs

Tex. t cō. 8.

potentijs suis. Et hoc in sequentibus declarabit. ¶ Videndum est ita ꝙ nullo modo lateat nos verū sit vna rō ois anime: sicut est vna ratio generis fm species suas: aut sit altera t altera rō spērum. Cum eniz nos quesiuimus vtruz anima sit vnū genus ad oēs aias vel non: sed sit specie differētis: tunc oportet nos cauere ne ignoremus vniuocationem vel equocationē sue diffinitiōis: vt sciamus vtruz diffinitio data de aia sit vniuoca trib⁹ aiabus: vegetabili. s. t sensibili t rōnabili: sicut est vna ratio aialis siue viui ad ea que cōtinent sub eo: aut nō est sic sed est altera rō fm vnāquāqz triū aiaruz: sicut est altera rō equi t canis: t dei Iouis vel Esculapij. ¶ Hec aūt ideo dico: qz animal vniūse vt vniūse: aut nihil est de qdditate particularis t realis aialis: aut ē posterius ipso. Et silr est de omni cōmuni qđ vniuersalr predicatur de aliquo. Cū eniz aialis que est ꝑncipium eē huius vel illius aialis est in ipso aiali esse: t est particularis t nō precedit ipm tempore: sicut dicebat Plato: qm si ꝑcederet ipsuz nō possemus habere notitiā particularis nisi per ipm: sicut mō non cognoscimus res nature: nisi scitis causis ex quib⁹ sunt. Natura ergo forme gn̄is vel differentie que est in ista re demōstrata in esse nature: est in vno: t nō est in alio. Sed cū intellectus noster accipit intētiones essentialiū ꝑncipiorū huius rei demōstrate que sunt potentia t actus: t abstrabit eas a mā t ab indiuiduātib⁹ alijs tūc agit in eis vniūsitatē: sic vniuersale posterius est quādo vt vniūse accipit e non sicut prius dixit Plato: ꝙ ꝑcederet fm esse oia sua particularia. Hec tū natura que principiū est essentiale hui⁹ particularis demōstrati prius est fm cām t intellectū qꝫ res principiata per ipsaz: qz aliter nō eēt cā eius essentialis. Qđ autez hec vera sint que dicta sunt testat Aristo. trāslatio arabica que sic dicit. Et debemus ꝯseruare nos ne ignoremus verū diffinitio eius sit eadē vt diffinitio viui: aut sit alia in quolibet. v.g. diffinitio equi t canis t hois t dei: viuū aūt vniuersale: aut nihil est: aut est postremū. Et hoc exponit Auerrois: sicut hic dcm̄ est. Greca aūt trāslatio discordat ab hac: et vt puto est mēdosa. Habet eni sic. Videndū autē quatenus non lateat: verū vna ratio ipsi⁹ sit: an sicut aialis est fm vnūquodqz altera: t si deberet ꝯcordare cuz arabica: sic deberet ordinari: verū vna rō ipsius sit sicut aialis: aut sit fm vnum quodqz altera: tūc enim plana eēt. Sed qz in multis inuenimus grecas emēdatiores qꝫ arabicas translationes: ideo t hoc sustinentes dicimus ꝙ aialis est vna ratio vt gn̄is. Si aūt animal fm eē sumit in vnoquoqz tūc variat eē eius differentijs spēruz sibi adiunctis: t tūc sic variatū bz alteraz t alteram fm eē diffōnem: t iz hoc sit vez: tamē primū magis cōueniēs ad ꝓpositū est. ¶ Et vt meli⁹ intelligat sciēdū est: ꝙ Plato posuit in omni re triplex eē vniūse. Vnū qdē ante rem qđ erat cā rei formalis fm eē ꝑcedens qz separatū ipz esse posuit. Scđz in re qđ erat forma adherēs ei vna in multis t de multis: t hoc vnū dixit Pla. in eēntia eē vnū t in eē nature t forme in omnibus. Aristo. autē in rōne dixit vnuz: t in essentia t esse plura. Tertium autem dixit esse post rem: qđ est intentio vniuersalis in anima: t sic dixit etiam ꝙ aīa cōmunis t vniuersalis erat ante omnes animas: t erat causa ipsaz per quā habent diffiniri t eē: t fm hoc eēt vna vniuersalis illius ratio de omni anima: t hoc esse nō potest: qz in phia prima habet ostēdi id vniuersale nullum eē oino: sz omne vniuersale vt vniuersale sumptū esse: aut nihil rei precedens rem aut eē post rē: sicut est intentio abstracta de particularibus. His autem oībus relictis tanqꝫ his que nō hic sed alibi sunt determinanda: dicimus nobis eē necessariuz inquirere verū vna cōis ratio sit de anima in cōi dāda: que vniuoce cōueniat trib⁹ aiabus. s. vegetabili: sensibili: t rōnali: aut sit nobis querenda ꝓpria ratio fm quālibet triū animarum. Hoc enim necessariū est: qz inferius apparebit ꝙ ratio data de aīa que est endelechia corporis physici potentia vitā habentis: non oīno fm vnam rōnez cōuenit tribus aiabus: nec vniua est altera t altera ratio fm vnāquāqz animarū: fm ꝙ est altera t altera equi t canis t hominis: quia ista diffiniuntur sicut habentia opposītas differētias: quaꝝ vna non est in alia: sed ratio aie in partibus suis est sicut figure: qz sicut vna figuraꝝ fm potentiam est in alia sicut trigonum in tetragono: sic vna animaruz videtur esse in alia: sicut vegetatiuum in sensitiuo: t sensitiuuz in rationali. Est igitur necessariuz nobis subtiliter ista disquirere: quatenus non lateant que dicta sunt.

Nō qđ aial vle aut nihil ē aut posteri⁹ ē. vide calcē cō. 8.

Esse fz Platonē triplex est.

¶ Cap. 5m. Quo ordine oportet procedere querentez de his que spectant ad scientiam de anima.

Tex. t cō. 9.

Inquisitis aūt his oīb⁹ que de subiecto scie huius t de diffinientib⁹ aiam inqrenda eē videntur: t si ꝯsentiat in hoc ꝙ in vnoquoqz corpore hois vel alterius aialis non multe sunt aie sed vna in substātia: t plures in partib⁹ potestatiuis: tūc vidēdū erit de ordie qōnuz: verū. s. ꝑus opz inqrere de tota aia fm se: vel de partib⁹ prius. Cū autez multe sint partes: difficile erit determinare ōīas partiū ad inuicē quales apte nate sunt habere: qz iferior semper claudi videt in superiori: sicut mior potestas in maiori claudit eiusdē generis potestate: sicut potestas ꝑsidis t tribuni claudit in potestate Cesaris siue Imperatoris. Est tū in hoc magis difficile qꝫ in alijs. ¶ Dubiū autē itez est: vtruz partes anime que sunt potētie prius querende sunt: aut opera siue actiōes potentiaꝝ. v.g. verum prius querēdū sit de intelligere t sentire que sunt opera siue actiōes potētiaꝝ: vel de itellectiua t sensitiua potētia prius sit ingrenduz. Silr aūt t in alijs: t si cōstiterit ꝙ de operib⁹ potētiaꝝ prius sit ingrēduz: tūc itez dubitabit aliqs an opz primo querere de oppositis hoc est obiectis circa que sunt opa: aut de ipsis operib⁹ ꝑus t postea de obiectis. Verbi grā. qm possumus querere vtꝝ de sensibili prius sit querendū qꝫ de sensu t sentire: t de itelligibili prius qꝫ de itellectu t itelligere vel ecōuerso. ¶ Hee enim questiones necessarie sunt ꝓpter duas causas: quaruz vna est: qz in qbusdā magis est nobis nota nā toti⁹ qꝫ partis: t notior est nobis potestas qꝫ actus eius: t qꝫ id circa qđ operat: sicut in corporib⁹ que sensui subijciuntur se hꝫ. Nos eni scimus nām ignis in toto: t per eā discimus potētiā partis t operatiōis: t eius circa qđ operat. Quedā aūt sup que nō cadit sensus sunt occulta nobis in substātia t partib⁹: sz sunt manifesta nobis ea circa que operant: t per illa deuenimus in opera: t per opera in potētias particulares: t per illas potētias cōiecturamus de toto: sicut nos inuestigamus substantias separatas ꝯ ipsaz aiam. ¶ Alia autē causa est: qz etiā in ipsis que spiritualia sunt t nō sunt subiecta sensibus nostris duo sunt genera potētiaꝝ partialiū: t vnuz quidē genus est actiue potētie: aliud aūt potētie passiue: actiue quidē sunt factiue formaꝝ t motiue: sicut intellect⁹ actiuus t potētie mouentes cor t organa motus: passiue aūt sunt receptiue formaꝝ: vt sensus t itellectus possibilis: t in actiuis quidē scimus ꝙ potentia causat ab essentia forme: t operatio nō dat spēm: sed operatio specificatur a forma: sicut dicimus operationē lucis esse lucere: t si agit in aliqd qđ obijcitur actioni sue: illi etiā imprimit spēm t formā suaz: sicut lux lucēdo illuminat: t dat spēm lucis illuminātis: t in talib⁹ rectus ordo doctrine est incipere a forma totius agentis: t deuenire in partē t operationē: t sic in obiectū circa qđ est operatio. In passiuis aūt ordo nature est ecōuerso: qm passiua per se carent specie: sed obiectū agit in eis spēm suam: sicut nos videmus oculū nullā habere visionis spēm: sed esse potētia oīa visibilia. Sed cū videt in actu tūc coloratū illuminatū inuitat ipsum t imprimit ei spēm. Et in talibus fm rōnem diffinitiuā obiecta que ꝑmo dant spēm operationi t potētijs passiuis sunt fm nām prenia actib⁹: t actus potētijs: t postea visio: t postea visus: t deide potētia tota sensitiua: t hoc pꝫ per diffinitionē ab Aristo. datā de visu: ꝙ visus est susceptiuum coloris fm actū lucidi: vbi visus diffinitur per colorē. ¶ Cū igitur vtrūqz genus potentiaꝝ istoꝝ in aīa inueniatur opz querere de vtraqz viaꝝ predictaꝝ in doctrina de aia. Non solū autē opz hoc inquiri: sed etiā de accidentibus inseparabilib⁹ quecunqz sunt ꝓpria aie vel partib⁹ ei⁹. ¶ Nō solum eni videt vtile esse in doctrina vt cognoscam⁹ substātiam per essentialia ipsius que sunt qditas eius vt per illā cognoscamus causas eoꝝ que accidunt per se subiectis illis quoꝝ qdditates accepimus: sed ꝯ ecōuerso cognitio eoꝝ que per se accidūt alicui substantie multū cōfert ad sciēdū quidditatē substātie. Sicut verbi grā: si volumus cognoscere quot numero anguli triāgali rectilinei sunt eqles rectis: vtile est nobis vt cognoscamus tū quidditatez substantie qꝫ quidditatez passiōis: vt vbi grā. sciamus qdditatem

Tex. t cō. 10.

Nō dīaz sier potētias actiuas t passiuas penes ordinē ꝓcedēdi de ctrina. 3.

Tex. t cō. 11.

tez recti ꝛ quidditatē obliqui que sunt passiões: ꝛ quidditatez linee ꝛ quidditatē plani sine superficiei: que sūt subiecta in geometria: tūc bene ꝯcluderemus ꝙ triāgulus qui ē plane trigonū rectilineū h3 tres numero angulos equos duobus rectis ꝛ nō plurib⁹: ꝛ sic est in multis ꝙ aliqñ posteriora sunt magis nota nobis que sunt accidētalia rei: ꝛ aliquādo econūerso substātialia sunt magis nota que sūt priora. In oībus enim mathematicis priora in nā ꝛ re sunt magis nota: ꝛ ex illis certificamus posteriora: ꝛ ideo sciente ille certissime sunt. In phẏsicis aūt frequenter sunt occulta nobis que priora sunt ſm nām ꝛ rem: ꝛ accidētia nobis magis manifestantur: ꝛ opȝ nos tunc ex posteriorib⁹ īcipere ꝛ venire in pͥncipia: ꝛ ideo sciencie phẏsice in quibusdā nō hñt veram certitudinē sicut hñt mathematice. Sed quādo incipimus ab accñtibus opȝ ꝙ illa accñtia sint per se cōuenientia ꝛ nota nobis ad sensūȝ ꝛ phātasiā ꝛ imaginationē: qꝛ in illis pͥmo accipimus pꝛīcā: ꝛ ideo quādocunq̄ȝ bene ꝛ expedite sciuerimus tradere rōnem accñtiuȝ ad phantasiā ꝛ imaginationeȝ nobis notoꝝ ꝛ cognitoꝝ: tunc ēt expediti erimus ad tradendū rōnē de substantia ꝛ de eo qꝺ qd est: qꝛ per accñtiuȝ cognitionē statim deueniemus in rationē ꝛ cognitionem substantie. Sed cum ꝓcedemus a priori in posterius tunc ꝓcedemus per demonstrationem. Omnis autem demonstrationis pͥncipiū est sicut mediū ipsa diffinitio dicēs rei quidditatē. ℂ Verū autē illa sit diffinitio subiecti vel passiōis determinatū est in posterioribus: quoniā cū mediuȝ debeat eē ſm naturam mediuȝ in demōstratione ꝛ debeat esse posterius pͥmo. ꝛ pͥus secūdo videt̄ debere esse diffinitio passionis que ꝓbatur de subiecto: ꝛ si aliquādo per diffōnem subiecti scit̄ passio: opȝ ꝙ illa diffinitio non sit data de subiecto tm̄: inquantum est substantia quedam vel subiectum in cōmuni ratione subiecti: sed inquantum est causa ꝛ subiectuȝ passionis: hoc est ꝙ fluit ex ipso talis passio: per illam enim scietur qualiter ꝛ quare passio inest subiecto: sicut vbi gratia: si diffiniatur anima inquantum absolute substantia intellectualis incorporea non cognoscentur accidentia eius ꝛ opera ꝛ obiecta. Similiter autem si diffiniatur ſm totum ꝛ non ſm partes: ꝛ diffinitio totius detur ſm ꝙ animatū corpus vt dicatur perfectio corporis phẏsici po. vi. hñ. non cognoscuntur sufficienter passiones ꝛ opera ꝛ obiecta: qꝛ partium ꝛ opera ꝛ accidentia ignorantur. Si autez dicatur anima esse principium sensus ꝛ motus in toto ꝛ in partib⁹ corporis ſm congruentiam componentium vnumquodq̄ȝ mēbruȝ cognoscentur omnes operationes ꝛ accidentia partiū ꝛ obiecta: quando fuerit diffinitio aptata cuilibet parti: sicut in secūdo libro declarabitur. Similiter autem est in diffinitione accidentium que est principiuȝ demonstrationis: sicut diximus. Si eniȝ detur de essentia passionis tm̄ per ea que formalia sunt in ipsa: non dicet causam quare sunt accidentia aut accidant talibus subiectis: sicut si diffiniendo dicam eclipsis est defectus luminis: adhuc autem si apponaȝ subiectum ꝛ dicam: eclipsis est defectus luminis in luna: adhuc autem non dicit diffinitio quare hoc lune accidit: ꝛ quomodo soli lune conuenit per se. Si autem dicat̄ sic. eclipsis est defectus luminis in luna ex terre interpositione ad rectā diametrum inter solem ꝛ lunaȝ ex motu ipsius in capite vel in cauda draconis infra gradus eclipticos proueniente: tūc diffiniendo sic dico: quid est passio: ꝛ cuius est: ꝛ propter qd inest: ꝛ quare soli lune conuenit: ꝛ per hanc diffinitioneȝ scitur passionem inesse subiecto: ideo hoc certificant: ꝛ hoc est principiuȝ demōstrationis. Et sic est in passiōib⁹ aie. Si enī dicaȝ sic. ira est appetitus cōtrarij doloris ex accēsiōe sanguinis circa cor proueniens: dico ꝛ quid est: ꝛ cuius est: ꝛ ꝓpter quid inest: qꝛ cordi inest: ꝛ propter hoc ꝙ sanguis accensus est ex molestia prouenduntur spiritus ad repellendam iniuriam vel illatam vel opinatā: ꝛ ideo conturbantur passiōe: ꝛ ideo sine subiectū diffiniat̄ sine passio: ꝛ per diffinitionē non scit̄ ꝙ passio est ꝓpria passio: hoc est cui inest: ꝛ quare inest: vel ex diffinitione: hec de facili cōiecturari nō possunt. Sic diffinitiōes dant̄ ex cōib⁹ ēēntialib⁹ subiecto vł passiōi: que cōia sunt per intētiones dialecticas collecta: ꝛ sunt vane eo ꝙ nō inducunt ad certitudinē veram demonstrationis.

ℂ Cap. 6ᵐ. Qꝛ oportet tractantem de anima inquirere vtruȝ habeat aliquas operationes proprias aut non.

Nō qōo diffō subiecti sit eē mediū i ðmfone ꝛ qōo non.

Dubitationē autez hñt etiam passiões aie vtrū sint oēs cōes sibi ꝛ corpori vel sibi ꝛ hñti corp⁹: aut sit aliqua passionū sibi ꝓpria: que neq̄ȝ cōiicet corpori: neq̄ȝ cōicet habenti corpus: hoc enī necessariuȝ est accipere ex doctrina aie ad sciēduȝ vtrū ipsa separetur a corpore vel non: sed tamen non est leue. ℂ Vt autē melius intelligatur hec questio sciendū: ꝙ aliud est cōicare corpori in actiōe vel passiōe anime: ꝛ aliud cōicare ei qꝺ cōicat corpori. Cōicat enim corpori in actione vel passione que non expletur neq̄ȝ sit nisi in instrumento corporali per virtutem affixam organo: sicut ambulatio vel visus: que fiunt motu vel passiōe corporis: ꝛ per virtutes affixas ipsis membris: quoꝝ vnū motu explet operationem: alterū aūt passione: qꝛ recipit spēm coloris. Cōicare aūt ei qꝺ cōicat corpori est ꝙ lȝ aliqua operatio nō fiat motu vel passione alicuius partis corporis: tamen nō expletur sine alia operatione que fit vel motu vel passione alicuius partis corporis: sicut est intelligere sensibilia ꝛ mathematica. Quia lȝ intelligere non expleatur motu vel passione alicuius membri corporalis: tamē non fit sine acceptiōe forme sensibilis ꝛ imaginabilis per phātasiam que cōicat corpori in hoc ꝙ operatio ipsius nō explet̄ sine motu ꝛ passione mēbri corporalis: qꝺ est organuȝ phātasie. Oportet eniȝ formas imaginationis ꝛ phantasie fieri per motum a sensu factū in spiritu animali deferente formas huiusmodi: ꝛ recipi easdem oportet in parte cerebri: que est organum phātasie virtutis: ꝛ ideo aliud esse diximus cōmunicare corpori: ꝛ aliud cōmunicare ei qꝺ cōicat corpori in operatiōe. Possibile enim est ꝙ substantia incorporea existens in corpore vt actus corporis cōmunicet corpori. Et possibile vt non communicet corpori: sed cōmunicāti corpori. Et possibile est vt neq̄ȝ isto neq̄ȝ illo modo cōmunicet: sed habeat operatiōes que nullam ad corpus habeāt dependētiam: ꝛ hoc ingrere de aia est necessariū valde ad sciendū vtrū separata est in agēdo vel nō: ꝛ est ista questio vna quā maxie desiderant hoīes scire de aia. ℂ Videt̄ autem in pluribus suis passionib⁹ et partibus nihil omnino sine corpore pati vel facere: neq̄ȝ enī sine motu ꝛ passione corporis irascit̄: neq̄ȝ cōfidit: neq̄ȝ desiderat: neq̄ȝ sentit vniuersalr̄ ſm oēm sensum. Ira enim est accensio sanguinis cū euaporatione fellis. Confidētia autē est ex ꝓtensione spiritus ꝛ sanguinis ex corde ad exteriora. Sētire autē fit recepta sensibili forma in organo sensus: que oīa dicunt motus ꝛ passiones corporeas. Sed maxime propriū ꝛ separatuȝ opus esse videt̄ intelligere eo ꝙ vniuersale intelligit̄ qꝺ est simplex ꝛ denudatū a mā ꝛ appendicijs materie: ꝛ ideo nō est forma impressa alicui mēbro corporali cuius motu expleat̄ intelligere: sed potius est simplex cōcept⁹ mentis sine hic ꝛ nunc: sed vbiq̄ȝ ꝛ semper in eadem ratione manēs: qꝺ nō est cōueniens alicui forme corporali. Si autē hoc ipsum intelligere qꝺ est operatio possibilis intellectus quādo in actu fit est in phātasia: aut nō sine phātasia: tūc neq̄ȝ hoc opus vtiq̄ȝ ꝯtingit esse sine corpore qꝺ mouet̄ vel patitur in ipsa operatiōe: ꝛ tūc non erit separatiȝ cōueniēs anime ſm se: dico aūt intelligere possibilis intellectus aliquando eē phātasiam: ꝛ aliquādo nō sine phantasia nō simplr̄ intelligens ꝙ intelligere vnq̄ȝ sit phātasia: sed qꝛ possibilis intellectus accipit formā que est ex phātasmate: opȝ ꝙ phātasie motus ad intellectū terminetur. Sūt autē qdam homines ideote nō discernētes vniuersale a particulari: sed ꝓsequunt̄ rōnem vniuīsis in particulari permixtā ꝛ illoꝝ intelligere est phātasia formalis: eo ꝙ imixtuȝ est ei. ℂ Alij aūt distinctū accipiunt vniuersale a particulari: qꝺ est in phantasia formali: ꝛ illoꝝ intelligere: eo ꝙ oritur a phātasia: non est sine phātasia formali. Phantasia enim duplex est: qꝛ ꝛ ipsa virtus anime que phātasmata recipit phātasia est: dicimus ꝙ operatio itellectus possibilis est phātasia vel nō sine phātasia: taliter autē distinguēdo cōicans corpori: ꝛ cōmunicās ei qꝺ cōicat corpori euitabimus errorem Alexā. qui dicebat in oibus aiam cōicare corpori: ꝛ ideo non esse separabilem a corpore. Nos enim ostendemus in sequentibus ꝙ id qꝺ cōmunicat non corpori sed ei qꝺ est cōmunicās corpori: ſm se est separatū: neq̄ȝ corrūpit̄ nisi ſm sic ꝛ simpliciter nō vel nisi ſm quid ꝛ non simpliciter. ℂ Siquidem igit̄ est aliquid anime opeꝝ aut passionū ꝓpriū vt taq̄ȝ cōmunicatione exclusa: tunc

Tex. ꝛ cōm.

Aliō ē cōicare corpori in actiōe ꝛ passione: ꝛ aliud ē cōicare ei qꝺ cōicat corpori.

Idē Auron hic cō. 12.

Nō discernūt homiȝ i apphēsiōe vlis.

Tex. ꝛ cō. 13.

tūc cōtinget vtiqȝ aīam esse separatam nūc in operatione: ꝛ
aliquādo separari a corpore ꝛ esse per se. Si vō nulla est pro/
pria ipsius: tūc nō cōtinget ipsaȝ separari fm eē ꝛ substātiā:
lȝ forte fm diffinitionē aliquā non coexistēs corpori ꝛ in cor/
pore intelligat. Erit eni tunc de aīa sicut de mathematicis
que nō hñt esse nisi in hac sensibili mā: ꝛ tamen accidunt eis
quedā nō in mā intellectis: sed acceptis fm se separatis: sic
est videre in recto: q͞a linee recte multa accidūt que nō con/
ueniūt ei fm ꝙ est in mā sensibili: sicut est ꝙ spera enea tan/
git ipm in puncto: que tñ spera enea nunq̄ȝ tāget ipm separa
tum in pūcto fm actū: sed potius tanget ipm ꝯiunctū cū mā
sensibili nō in pūcto sed in supficie: ꝛ tñ fm intellectum acce
ptū rectū: ꝛ nō in mā lignea vel cuprea: vel alia mā sensibili:
nō tāget a quacūqȝ spera nisi fm pūctuȝ: ꝛ sic erit de aīa. Si
eni in oib⁹ partibus suis: aut cōicat corpori: aut cōicat cōicā
tibus corpori: tunc pōt accipi separata fm intellectū inquan
tū agit operatiōe que nō explet motu alicuius partis corpo
ris: sed tñ fm esse ꝛ veritatē nature nunq̄ȝ erit sepata: quia
semp indiget vel exiget illius coopatione qd corpori cōicat:
sicut spericū qd separatū itelligit ꝛ diffinit: sed tñ fm eē insepa
rabile est a corpore sensibili. Et nos qdem in sequētib⁹ ostē
demus ꝙ aīa humana multas hȝ opationes separatas: sed

Tex. ꝛ cō. 14.

mō iducemus rōnes quorūdā pbātes ꝙ hȝ cōicātes. ℭ Ui
dent enim aīe passiones oēs esse cū corpore cōmunicātes: lȝ
in vna sit plus q̄ȝ in alia cōicāo: q͞a quedā sūt sine motu loca
li partiū corporis ꝛ sine physica alteratione: sed tñ nō fiunt si
ne receptione forme: vel intētionis forme: que est alteratio
cōiter dicta. Cū motu aūt ꝛ alteratiōe corporis sūt desíde/
riū: māsuetudo: timor: cōfidētia. Adhuc aūt gaudiū ꝛ ama
re ꝛ odire. In oib⁹ eni his mouet cor fm diastolē vel systolē:
ꝛ cōpatitur aīe corpus. Hoc aūt indicat diuersitas hoīuȝ in
passionib⁹ his: qdam eni in duris ꝛ manifestis piculis pas/
sionū coincidētib⁹ in eos nihil ad irā ꝓuocātur pp cōplexio
nem frigidā ꝛ stantē in eis: ꝛ aliq cor nō timēt in talibus sic
habētes multū sanguinē: ꝛ corda calida. Aliquādo aūt aliq
a parula causa ꝛ infirmis periculor mouent ꝛ ꝓuocātur ad
irā quādo corp⁹ irascibile ꝛ ita dispositū est ac si irascatur: si/
cut est in cholericis calida hñtibus corda ꝛ sanguinē leuem
qui facile dirigit sursuȝ. Adhuc aūt magis manifestant hec
in his qui timētes sūt ex suis corporis dispōnibus qñ nulla
cā terroris est in passionib⁹: sicut accidit multis viris q sicci

Tex. ꝛ cō. 15.

sūt: ꝛ frigidi pauci spiritus ꝛ pauci caloris in corde. ℭ Ma/
nifestū est ergo ex dictis ꝙ passiōes sunt rōnes quedā ꝛ intē
tiones que in physica mā sunt mota ꝛ alterata physico mo/
tu ꝛ alteratiōe. Sensus aūt ꝛ imaginatio: ꝛ cetere aīe sensiti
ue apphensiōes nō sūt sine receptiōe formar in organis cor
por que receptio quedā est alteratio: lȝ nō sit alteratio phy/
sica. Et ideo har passionū sunt tales rōnes vt si dicat: irasci
est motus huius corporis cuius sanguis accēsus est: aut par
tes hui⁹ sicut cordis qd mouet pmo in ira fm systolē quādo
cōturbat: ꝛ post fm diastolē quādo petit vindictā: aut potē/
tie que cōiūcta est huic corpori: aut parti corporis ꝛ ab nocu
mēto illato: ꝛ pp hoc malū inferēdū in vindictā. Cū aūt oia
hec in physica mā scripta sint: physici erit considerare de ani
ma aut omni si omnis anima est talis: aut de anima huius/
modi que talium est operum ꝛ passionum.

ℭ Cap. 7ᵐ. Qualiter differenter considerat physicus de eis
que hic queruntur a dialectico ꝛ mathematico ꝛ metaphysi
co ꝛ mechanico in quo est digressio quedam.

Tex. ꝛ cō. 16.

Physicus aūt ꝛ dialecticus diffiniūt differenter
vnūquodqȝ istor que diximus esse aīe opera ꝛ
passiones. Si enim querimus quid est ira in/
tendētes de diffōne querere dicet dialectic⁹ ꝙ
est appetitus cōtrarij doloris: aut aliqd huius
modi diffiniēs per intentiones cōes formales
que nō sunt vera causa rei ꝓpria: sed intētiones cōes inuen
te i plurib⁹ ꝛ nulli ꝓpriae: ꝛ ideo diffinit per formā que forma
de se cōis est: ꝛ nō appropriat ad esse rei nisi per ꝓpriā mām
vniuscuiusqȝ rei. Physicus autē dicet ꝙ ira est accēsus vel
ascensus ꝛ calefactio sanguinis circa cor tāgens ꝓpriā cām
efficientē que est ascēsus ꝛ calefactio sanguinis ꝛ ꝓpriā māȝ
que est sanguis cordis bulliēs ꝛ subiectū qd est cor. Et hor
quidē alius reddit māȝ ꝓpriaȝ .s. physicus: alius aūt reddit
spēm ꝛ intētionē forme simplicē ꝛ cōem que est rei ratio cō/
munis. Hic enim cōsiderat rōneȝ siue intētionē cōem rei eo
ꝙ nō descendit ad ꝓpria. Ille autē cōsiderat pncipia realia
que dāt eē rei. Necessariū autē est ꝙ ista realia pncipia sine
in mā huiusmodi que determinata ꝛ ꝓpria est si erūt ꝛ hñt
esse in mā: sicut etiā domus ratio differens est assignata ꝛ cō/
siderata a dialectico ꝛ mechanico qui nāleȝ imitat: sic ars
imitat nām. Dicet enim dialecticus ꝙ domus est operimē
tuȝ siue receptaculū ꝓhibens aeris corruptiōes: que sunt ex
cellētia frigoris ꝛ excellētia caloris ꝛ corruptiōis imbrium ꝛ
caumatū. Mechanicus aūt dicet ꝙ lapides ꝛ ligna sic com
paginata vel ligata. Alius vō ab vtroqȝ istor est qui in his
mālib⁹ determinatis pbet in diffinitione sua spēm que est in
tētio domus ꝓpter finē qui dictus ē: hoc est vt ꝓhibeat cor/
ruptiōes. ℭ Queramus igit qs hor diffinientiū sit physic⁹:
vtrū ille sit phīcus qui cōsiderat mām ꝛ ignorat rōnem intē
tionis forme: aut ille qui solū est circa rōnem que est cōmu/
nis rei intētio ꝛ cōceptus: aut ille qui est ex vtrisqȝ: qm ex in
ducta differētia mechanici ad dialecticū possumus cogno/
scere eū qui perfect⁹ est phīcus: qm diximus ꝙ quidā illoruȝ
quodāmō vtérqȝ est: q͞a ꝛ pbet formam rei ꝓpter determina/
tum finē inductā: ꝛ pbet eam in hac determinata mā in qua
habet esse fm rē. ℭ Queramus ēt ꝙ si nos cōcesserimus ꝙ
physicus perfectus vtrūqȝ facit: vtrū ipse sit circa alias for/
mas q̄ȝ sint forme que sunt passiones materie determinate:
que noīe suo ꝛ diffinitione cōcernūt mām corporis mobilis
vt mobile: ꝛ nō separant ab ipsa per nomē ꝛ diffōnē siue rō/
nem: ꝛ ipse phīcus ꝯsiderat tales inquātum nō separant: ēt
si fm aliā aliquā rōnem separari possent. Uerbi grā: quoniā
physicus est cōsiderans carnē: que nec noīe nec rōne separa
tur a physica mā: que est corpus trāsmutabile inquātum est
trāsmutabile: ꝛ si in alia mā carnis ꝛ nomē ꝛ species esse po
nat erit equiuocū nomē ꝛ spēs carnis fm veritateȝ nō est in
alia: sed fm similitudineȝ solam. Cōsiderat etiā mathemati/
cus quātitatē que nō est forma sequens trāsmutabile corp⁹
inquātū trāsmutabile: sed potius sequēs corpus inquātum
est corpus: sed physicus nō cōsiderat sic quātitatē: sed poti⁹
fm ꝙ nō separat a trāsmutabili corpore inquātū est muta/
bile: q͞a cōsiderat quātitatē nō fm ꝙ est quantitas: sed fȝ ꝙ
est terminus magnitudinis augmēti vel diminutionis: aut
fm ꝙ est dispositio mobilis localr.

Nō qūo diffe rēter de q̄ntitate phīc⁹ ꝛ mathematic⁹ cōsiderat ꝓ q̄ vi de. 2. phō. t. cō. 18. ȝ.

Tex. cō. 17.

ℭ Physicus igitur circa
oia illa est quecūqȝ sunt physici corporis inquātū est sic tran/
smutabile: ꝛ ꝯsiderat oia opa talia materie ꝛ oēs passiones
eius. Quecunqȝ aūt sunt qdē in phīco corpore ꝛ nō sunt his
similia: ꝙ .s. sint forme ꝛ ops ꝛ passiōes ipsius phīci corporis
in eo ꝙ est phīcū: sed potius a volūtate ꝛ arte inducunt in
phīca corpora illa sunt alterius qui mechanicus dī: sicut est
mechanicus qui dī: instructor siue architector qui structu/
ras: siue ēt medicus qui circa corpus hūanū facit clisteriȝ
ꝛ embora ꝛ huiusmodi instrīa. Scire eni causas corporis hu
mani phīci est nō medici: sed forme que fm eē nō sūt separa
biles a phīcis corporib⁹ sed semp ineniunt in eis: ꝛ tñ nō se
quunt corpus phīcuȝ inquātū phīcuȝ est: eo ꝙ nō sunt physi
ci corporis inquātū mobile est: sed sunt fm rōnē ante ipm: ꝛ
sequunt corpus inquātū est corpus: ꝛ ideo dicunt eē physici
corporis ex remotiōe: q͞a sunt ei⁹ qd abstrahit a physico cor
pore. Omne eni physicum corpus est corpus: sed nō cōuer/
titur: ꝛ ideo abstrahit corpus a physico corpore. Quecunqȝ
igit sequunt ad corpus fm ꝙ abstrahit a phīco corpore sunt
ante pncipia phīca: ꝛ ideo de illis erit alius phūs qui mathe/
maticus vocat: cuius tñ oia considerata sunt in physico cor
pore: sed tñ nō trahunt rōnē ab ipso: ꝛ ideo nō ꝯcipiūt in no
minib⁹ suis mām sensibilē ꝛ mobilē: sed itellectualē magni/
tudinē tñ. Et hui⁹ rō est: q͞a nihil diffinit per ea que conse/
quunt ipȝ fm nām: sed poti⁹ per ea que ipȝ fm nāȝ añcedūt.
Et cū oia que sūt trāsmutabilis corporis pn⁹ ꝯsequant fm
nām ea que sunt pncipia corporis simplr accepti: opȝ necio
ꝙ nihil eor que sūt phīci corporis vt est phīcū ꝯcipiat in rō
ne eor que sunt corporis vt est corpus. Nō sunt tñ illa sepa
rata oino: qm cōcipiunt in rōnib⁹ suis subm itellectuale qd
est magnitudo que fm nām antecedit corpus vt est corpus.
Sicut aūt diximus ꝙ corpus per nām añcedit phīcum cor/
pus: ita ens ꝛ substātia ꝛ huiusmodi per nām añcedūt cor/
pus ꝛ magnitudineȝ: ꝛ sunt ista fm se separata: ꝛ per accńs
cōiuncta: cum mā corpor que sunt quāta ꝛ mobilia: qm ista

ſm ſe eẽ realr inueniunſ ante bec in intelligẽtijs ꝛ ſubſtan-tijs ſeparatis: ꝛ de bis eſt ṗmus pbus ſm ꝙ in ꝓbemijs di ximus libri pĥicoꝝ. Dixim⁹ ẽt multa de bis in ſcõo pĥicoꝝ: cũ certitudie añt bñt in ṗma pĥia determinari.

¶ Digreſſio.

Dubitabit aũt fortaſſe aliqs an verũ ſit qꝺ dixi-mus dialectici diffõnez per ſolã formã eſſe na-tam cũ forma pars ſit rei ꝛ nõ totius videſ for-taſſe nõ ṗdicari de toto: ſicut neqꝫ dicere poſſu-mus ꝙ bõ eſt aĩa: ṗdicanſ aũt ea que ſunt dia-lectica de toto: nõ ergo videnſ eẽ forme ſimpli-ces que ṗdicanſ in logicis: ſed potius potẽtia ꝛ act⁹ cõiũcta videnſ eẽ ṗcipue cũ ſimpler de cõpoſito vere nõ ṗdiceſ. Ad-buc aũt cũ potentia ꝛ act⁹ ſint principia cuiuſlibet gñis: ſicut in phyſicis declaratũ eſt: ꝛ ṗcipue ṗncipia ſube: ꝛ logicus ſu-mat ṗdicata genera vel ſpẽs: videbunſ oĩa illa eſſe cõpoſita ex potẽtia ꝛ actu: ꝛ nõ eẽ ſolius forme ꝛ ſpẽi intẽtiões. Am-plius aũt oĩno diffinitio cõpoſita eſt: ꝛ nullũ ſimplex diffidiſ: cũ ſimplex ſit vnũ ſolũ ꝛ oĩs diffinitio cõtineat plura vide-biſ forte alicui ex bis ꝛ ſilibus verũ non eſſe qꝺ dictum eſt: lo-gicũ ſolã formã cõſiderare ꝛ ſpẽm. Similr autez nõ videtur phyſicũ cõſiderare mãm ſolam: qꝛ materia ṗnᵐ cognoſcẽdi rem nõ eſt: ꝛ ꝓbatũ eſt in ſcõo pĥicoꝝ: phyſicũ debere indu-cere oẽs cauſas. ¶ Oĩbus aũt buiuſmodi rõnib⁹ rñdentes dicimus ꝙ forma rei dupl'r põt cõſiderari: ſicut dicit Auic. Uno eniz mõ cõſideraſ vt eſt actus rei ꝛ pars eẽ eius: ꝛ boc mõ nõ de re predicaſ. Alio aũt mõ vt eſt intentio rei abſtra-cta a re: ꝛ ſic ṗdicaſ: qꝛ eſt intẽtio totius ꝛ nõ partis: totũ eiꝫ ſignificaſ ſub qlibet forma que ĩ ipſo eſt ſiue ſit gñis: ſiue dif-ferentie: ſiue ſpẽi: ſiue ꝓprij: ſiue accñtis: ꝛ ſm ꝙ ſignificatur ſtãs ſub aliq̃ illaꝝ formaꝝ: ſic abſtrabiſ ab ipſo vl'e: ꝛ eſt illõ vl'e intẽtio totius ſui: ꝛ iõ ṗdicaſ de toto. Et bas intẽtiões totius cõſiderat logicus: ꝛ quedã eaꝝ ſunt accepte vt ſimpli-ces: ꝛ quedã ſicut cõpoſite intẽtio accepta a toto ſm ꝙ ſigni-ficaſ ſub forma gñis vt genus eſt: ꝛ itẽtio accepta de toto ſꝫ ꝙ ſignificaſ ſub forma diſe: ꝛ intẽtio accepta de toto ſm ꝙ ſi-gnificaſ ſub forma ꝓprij: ꝛ intẽtio accepta ſiue abſtracta de toto ſm ꝙ ſignificaſ ſub forma accñtis ſimplices ſũt ꝛ inten-tiões ſunt totius: ꝛ ideo de toto ſicut verũ eſt ṗdicanſ: qꝛ ſic diximus totũ põt optime ſignificari ſtans ſub forma que eſt eẽntialis ꝛ accñtalis: ꝛ ſi eſt eẽntialis põt eẽ pars dũmõ illa forma ſimpl'r ꝛ ſm totũ inſit ꝛ nõ ſm partẽ: ſicut ſũt quedã ac-cidẽtia que ſm partẽ inſunt: vt etbiops qui diciſ eẽ alb⁹ den-tez: forma aũt ſpẽi cõpoſita eſt: ꝛ qꝛ diffinitio dicit qd̃ditatẽ rei vel ſpẽi: iõ ꝛ ipſa plura cõtinet: ſed nõ eſt cõpoſita ex ma-teria ꝛ forma: ſed potius ex gñe ꝛ differẽtia quoꝝ genus eſt loco mãe: ꝛ differẽtia loco forme: tñ illud qꝺ eſt loco mate-rie nõ eſt mã ſed eſt forma gñalis abſtracta: nõ a q̃libet mã: ſed a mã ꝓpria que eſt ꝓportionata forme que eſt dĩa. Et ſi ꝓprie velimus loq dicemus ꝙ eſt abſtracta: nõ a mã ſed a toto ſm ꝙ ſignificaſ totũ noĩe materie prime: ſicut ſi dicã ſi-gnificari boĩem ſm ꝙ eſt aĩatũ ſenſibile corpus: ſic eni ẽ mã proxima bomini: ꝛ qꝺ abſtrabiſ ab eo ſm ꝙ ſic ſignificaſ eſt forma gñis que eſt aĩal. Sic igiſ pꝫ qualr intẽtiões cões ab-ſtracte a reb⁹ aliqñ ſunt ſimplices: ꝛ aliqñ ſunt cõpoſite: ꝛ ta-mẽ ſemper ṗdicanſ de toto: ꝛ quãdo ſunt cõpoſite nõ ſũt cõ-poſite niſi ex gñe ꝛ differentia ꝛ non ex mã ꝛ forma: quoꝝ ge-nus eſt ſicut mã: dĩa võ vt actus: ꝛ boc mõ itelligiſ ꝙ potẽ-tia ꝛ actus ſunt ṗncipia genꝝ. ¶ Si aũt quis obijciat: ꝙ ſꝫ boc ſi potẽtia eſt genus ꝛ potẽtia eſt ṗncipium generis: quo mõ ergo erit ṗnᵐ generis: dicemus ꝙ potẽtia ſimplex nõ eſt genus: ſed potẽtia cõtracta per differẽtiã: ꝛ ſi illa differentia eſt intrĩſeca ita ꝙ faciat ſũmoꝫ in vna ordinatiõe ṗdicabi-liũ: tunc facit gñaliſſimuꝫ eo ꝙ ante illud nibil eſt qꝺ vniuo-ce ṗdicetur. Sed ſi differẽtia eſt quaſi extra ꝛ ponit in partẽ predicamẽtoꝝ vniuocoꝝ: tũc facit genus ſubalternũ vel ſpe-ciez: vbi gr̃a ſicut ſi dicã: ens ṗdicaſ vniuoce. Si aũt addam dĩam que non coartat in ṗdicabilib⁹ vniuoce: ſꝫ in bis que predicanſ equiuoce ſm analogiã: vt ſi dicã ens per ſe exiñs: tũc facio genus gñaliſſimũ: vel ſi dicam ens in alio nõ p ſe: vt mẽſura entis per ſe: vel vt diſpõ entis per ſe. Si autez di-cant ens per ſe aĩatum: tũc facio genus ſubalternũ vel ſpẽm ſubalternã: ꝛ ſil'r eſt in alijs generibus accidẽtiũ. Dicimus igiſ ꝙ potẽtia ſimplex nõ determinata per dĩaꝫ coartantez analogiã entis eſt ṗnᵐ generis: ꝛ ſimplex eſt intẽtio. Que au-tez coartaſ in genere ṗdicabiliũ vniuoce ṗdicatoꝝ: illa non eſt in genere niſi ſicut actus in potentia: ꝛ non eſt ṗncipiũ ge-neris: niſi forte generis: qꝺ alia conſideratione eſt ſpẽs. Ex bis igiſ patet qualiter logicus ſolas cõſiderat formas intẽ-tionũ cõmunes. Siliter aũt ex oppoſito phyſicus nõ conſide-rat mãm ſolã: ſed ſi cõſiderat mãm illa erit buius pĥice for-me materia: ꝛ ideo mã ſꝫ ꝙ cõcipiſ a forme noĩe ꝛ tõne erit ṗncipiũ cognitionis ꝛ nõ per ſe: ſicut ꝛ mecbanicoꝝ nullus li-gna ꝛ lapides conſiderat niſi ſm ꝙ inducuſ in eis forma do-mus: qꝛ aliter nõ eſſet vnquã materia diffiniẽs: neqꝫ aliqꝺ principium cognitiõis: ſed qꝛ pĥicus cõſiderat formas trã-ſmutatiõis ſm eſſe: ꝛ eſſe bñt trãſmutationis a pĥica mã: ꝛ ab bis que inſunt pĥice materie: ideo diciſ ꝙ pĥicus mãm conſiderat. Cõſiderat tamẽ oẽm cauſam ſm ꝙ referſ ad eẽ qꝺ babet in mã qꝺ ſolũ eſt eſſe nature ꝛ reale. Et cõſiderat mouentẽ ſiue efficiẽtem ſm ꝙ mouet mãm ꝛ formã ſm eſſe qꝺ bꝫ in mã: ꝛ finem ſm ꝙ eſt terminus mot⁹ quo mouetur mã: ꝛ mãm ipſam ſm ꝙ eſt ſubiecta forme ſm eẽ qꝺ bꝫ for-ma in mã. Et ſic patet ſolutio eoꝝ que in bac queſtione ge-nerabãt difficultatem. In logicis aũt de ipſis plane dictum eſt vel plenius. ¶ Sed nunc redeundũ vnde noſtra rõ erat prius. Dicebamus aũt prius ꝙ paſſiões aĩe nõ ſunt ſepara-biles a pĥica mã aĩatoꝝ ſm ꝙ ſunt bmõi timor deſideriũ: quoꝝ diffõnes concernũt mãm ſenſibilẽ: ꝛ non ſunt ſicut li-nea ꝛ planum que ſunt per nãm ante pĥicũ corpus ſicut dixi-mus eo ꝙ ſequuntur magnitudinez vt magnitudo eſt: ꝛ nõ pĥicum corpus ſm ꝙ eſt pĥicuꝫ corpus. ¶ Sic ergo pĥice i-tendẽtes de aĩa determinare: neceſſariũ eſt vt ſimul cũ bis que intẽdimus dubitemus de bis de qb⁹ opꝫ dubitare be-ne volẽtem tractare de aĩa. Et boc eſt vt attẽdamus dilligẽ-ter opinionẽ prioꝝ antiquoꝝ recitantes oĩum illoꝝ ſñias: q-cunqꝫ de ipſa aliquid contulerũt: vt bñ qdẽ dicta accipiam⁹. Si võ aliquid ab aliquo non bene dictuꝫ eſt: boc vereamur ꝛ abnuntiemus ſꝫ ꝛ boc ipſum dignuꝫ ſit narratione: qꝛ no-bis dat occaſionem ꝛ abundare nos facit.

¶ Tractatus Secundus Primi Libri de aĩa: in quo agitur de anima ſm opiniones aliorum.

¶ Cap. ṗᵐ. De bis qui diffiniebant animaꝫ per boc ꝙ ipſa eſt motiuum quoddam.

PRincipiuꝫ autẽ qõnis eſt ſm artẽ demonſtratiõis in poſteriori-bus analeticis determinatã ꝙ apponãtur in ṗncipio ea que maxime ꝯuenire videnſ aĩe ſm ſeipſaꝫ: qꝛ ex bis manifeſtabuntur nobis ea que ſũt poſteri⁹: ꝛ ſm aliqꝺ cõue-niẽtia. Aĩatũ aũt differt ab inaĩato in boc ꝙ bꝫ aĩaꝫ duo operãtẽ in ipſo que ſũt mot⁹ ꝓceſſiuus ſm lo-cũ ꝛ ſenſus: vegetatiua eni a qbuſdã nõ dicunſ bẽre aĩam: ſꝫ partẽ aĩe: vt in libro de plãtis babebiſ. Aĩa aũt rõnalis non videſ a qbuſdã ſꝫ eãdẽ rõnẽ nomẽ aĩe participare cũ alijs. Aĩatũ ẽ qꝺ pfectã bꝫ aĩaꝫ: ꝛ que vere aĩa ẽ: differt ab eo qꝺ nõ eſt aĩatũ tali aĩa: in eo qꝺ eſt motiuũ ſm locũ: ꝛ i eo qꝺ eſt ſenſitiuũ. Et bec duo dicta de aĩa a ꝓgenitorib⁹ nr̃is qui pa-tres nr̃i in pĥia fuerũt accepimus. ¶ Dicũt eni qdã ꝛ maxi-me quãtũ ad cõitatẽ oĩs aĩe: ꝛ ṗmo qdẽ quãtũ ad ſobaſr in-eẽ omni aĩe: aĩaꝫ eni eẽ id qꝺ mouet ſm locũ totũ corp⁹ ꝛ mẽ-bra: nõ qdẽ ſicut nã mouet ad vnũ ꝛ eodẽ mõ ſed qꝺ mouet ad plura ꝛ multis modis ſicẽ vegetatiua ad digerere: nutri-re ꝛ augere egerere ꝛ gñare: ſenſibilia aũt ad plura que pa-tẽt. Et boc dixerũt qui exiſtimabãt ꝙ nibil mouet aliud qꝺ ipm in ſeipſo nõ moueaſ: putabãt eni nõ poſſe aliqꝺ alij da-re diſpõnẽ quã i ſeipſo nõ bꝫ: boc eſt qua nõ diſponiſ. Et iõ putabãt id qꝺ nõ moueſ i ſeipſo nõ poſſe mouẽ aliqꝺ alteꝝ: ꝛ qꝛ mouet aĩa corp⁹ arbitrati ſũt aĩaꝫ eẽ aliqꝺ de nũero eo-rũ que mouenſ a ſeipſis. Et qꝛ eoꝝ que mouenſ primi niſi cãm mãlẽ ꝛ corporalẽ nõ viderũt: oĩno nibil diſtiguẽtes õ cã efficiẽte formali ꝛ finali: iõ ponebãt ꝙ id qꝺ maxĩe motiuũ ẽ in corporib⁹ ẽ aĩa. Eſt aũt boc calor ꝛ ignis: ꝛ iõ Democrit⁹ aĩaꝫ dixit eẽ ignẽ quẽdã ãt calorẽ. Cũ eniꝫ iſte ponat oĩum ṗncipia eẽ atbomos: que ſunt ĩfinitaꝝ figuraꝝ: ſicut dixim⁹ in ṗmo libro ꝓgeneſeos: dicit illos atbomos ꝯſtituere ani-mã: que

Solutio.
For⁹ ex itẽtiõe Auicẽne a⁹ſu mi põt.

For⁹ totũ põt ſumi vt ſim-plex ꝛ põt ſumi vt cõpoſita.

Nõ ſubtilem modũ loquendi doctoris q̃-mõ gen⁹a mã ſumi dꝫ ꝛ quõ non. vide p ꝺ Cõmẽtatorez l. 8. meta. p. 6.

Sꝫ cõſidera q boc mõ loquẽdi doctoris qꝫ tñc gen⁹ gñaliſſimum bicet dĩaꝫ itrĩſecaꝫ ꝯſtituãm qꝺ ẽ ꝯ Cõmẽtatorẽ. 5. met. 2. 5. t. l. 10. met. cõ. 8.

Nõ qdo mã ẽ cognitiõis ṗn-cipiũ. vide co-ctorẽ p boc in 2. pĥi. ſup tex. 27. ꝛ 28.

Tex. ꝛ cõ. 18.

Tex. ꝛ cõ. 19.

Tex. ꝛ cõ. 20.

mū: que sūt spēi sue forme rotūde ⁊ figure. Et qꝛ aīaz dicit eē ignē aut calorē: eo ꝙ vidit calorē nālē eē istrm aīe: iō dicit ꝙ ille athomi que sūt rotūde cōstituūt ignē ⁊ calorē ⁊ animā. Athomi āt ille sūt sicut descisiones minutissime que discur rūt in aere: que videnť in radijs solis: que igrediunť p por tas ⁊ fenestras domoꝝ. Haꝝ eni descisionū dē semen De mocrit⁹ dicit eē elmta oīuz reꝝ nāliū. Idē autem dixit collega Democriti Leucippus: ⁊ nos ipsoꝝ rōnes posuim⁹ i pmo li bro pigeneseos. Inter hec āt illa que sūt rotūde forme ⁊ figu re dicūt eē aīaz pp̄ id ꝙ hec figura oīno vel p omnia: vt asse rūt: pōt penetrare pcipue qꝛ circūferētia ē minima. Cui⁹ sūt due cause sā tācte. Una qdē: qꝛ id qd̄ scdꝫ pūctum tāgit fm̄ minimū tāgit ⁊ marie penetrat. Circūferētia āt sperici qꝛ cū ꝙ vertať nō nisi scdꝫ pūctū tāgit: siue tāgat planū: siue speri cū i eo ꝙ ē circūferētia. Figure āt alie ēt zm̄ pūctū q est in an gulo ⁊ zm̄ lat⁹ pñt tāgere: ⁊ iō nō semp marie penetrāt. Alia aūt cā tāgēda isti ē ꝙ linea circularis citi⁹ obliquať ꝙ̄ aliq̄ li nea recta ꝯsus eādē ptē ptracta ad quā curuať circūferētia: ⁊ iō min⁹ resistit penetratiōi: qꝛ igiť videbāt aīaz vbiqꝫ ad eē corpori ponebāt ipsaz eē rotūdā idiuisibile penetrās p to tū: ⁊ qꝛ rotūdū ē volubile de se: eo ꝙ nō ē stat⁹ alicui⁹ sup pū ctū: cū pūct⁹ nō sit loc⁹ alicui⁹: sꝫ supficies ⁊ rotandū q̄cunqꝫ volvať semp ē in vno pūcto tm̄: ⁊ iō suū nō ē stare: sꝫ ppetuo moueri: ponebāt arbitrātes aīaz eē rotūdā ppetuo mouens selpm: ⁊ iō potēs mouē oīa reliq̄: ⁊ hoc dixerunt sicut dixim⁹ qꝛ arbitrari sūt ꝙ aīa ē id qd̄ adhibet aīalib⁹ motū locale in to

Tex. 7 cō. 21.

to ⁊ in mēbris. Propter qd̄ dixerūt ꝙ termin⁹ ⁊ distinctio vite ē p respirationē: qm̄ positio eoꝝ fuit sic vitas ē ꝙ oē ani mal hꝫ cor vel mēbꝝ aliō qd̄ hꝫ i corpore vices cordis: ⁊ hoc motu diastoles ⁊ systoles exufflat ex se spūz vitalez: ex motu aūt icēderet nisi eēt spūs refrigerās vel iteri⁹ ī corpore exis vel exteri⁹: sic i respirātib⁹ tm̄ spiritū q̄cūqꝫ mō ī corpore ho minis factū dicebāt eē respirationē aīaꝝ hm̄ōi spiritū eē di cētes. Dicebāt eni ꝙ nullū aliō auxiliū sit celesti virtute ad vitā p quā aīa ifundať nisi ꝙ aer q ꝯtinet corpora aīata at tract⁹ in respiratiōe ꝯducit secū figuras spericas p q̄s repri mit eas figuras que iteriora penetrāt: ne exeāt que pbēt aīa lib⁹ motū: sic pñ⁹ semp p se mota eo ꝙ nunq̄ ꝯtigit qescē pp̄ ipsas p seipsas motas vt dcm̄ ē. Dicūt enī ꝙ igredietib⁹ in aīalia hm̄ōi figuris i respirādo pbibēt ille que igrediunť il las que fuerūt disgregari: pbibēt āt hec cooperātes hoc est opa sua faciētes aerē ꝯducētē athomos rotūdas ⁊ ꝯdēsan tē eas itus vt vndiqꝫ ipleāt: ⁊ penetrēt: ⁊ moueāt. Dicūt aūt

Tex. 7 cō. 22.

vnūqdꝗꝫ aīal viuē tādiu: q̄diu hec pōt pficē. Uideť āt ꝙ id qd̄ inueniť a Pithagoricis dcm̄ de aīa eādē hēat itelligē tiā quo ad hoc ꝙ ponūt subale eē motiuū aīe: ⁊ ꝙ pp̄ illō hꝫ diffiniri. Et iō qdā Pithagorici ponētes pñ⁹ pma eē idiui sibilia sꝫ quātitatē: aliqñ dixerūt ꝙ aīa erat athomi rotun de: sic ⁊ Democrit⁹ dicebat. Et hui⁹ cā fuit: qꝛ nō poterant vidē cōpōnē aliquā i reb⁹ nisi eā que est quātitatꝫ: ⁊ cū illā in pñ⁹ resoluere vellent: putabant ꝙ diuisio staret in athomis. Alij aūt posteriores Pithagorici subtili⁹ aliqd itelligentes viderūt vtrūqꝫ: qꝛ idē idiuisibile nō poterat eē mouens ⁊ motū: neqꝫ poterat eē qꝛ multa mouētia vni⁹ figure rotūde hēent quādā vnā nām cōeꝫ: que moueret in oīb⁹ eis: ⁊ vide bāt hñ ꝙ hoc mouēs nō fuit figura: ⁊ figura ē de ꝯītib⁹ nām ⁊ eē fm̄ rōnē lꝫ ꝯcomiteť fm̄ rēs: ⁊ iō q̄si corrigētes dcm̄ anti quoꝝ patrū suoꝝ: dixerūt ꝙ illō qd̄ est p se mouēs oēs atho mos rotūdas est aīa: tm̄ dixerūt ꝯuenietes cū antiqs ꝙ pma mouētia mota sūt athomi: eo ꝙ ꝯtinue mouenť ēt si sit tran

Quare corpu scula illa que videnť in spe ra solis conti nue moueat.

quillitas nimia. Hui⁹ aūt cā physica est: qm̄ athomi eīnť ex reliquijs vaporꝫ eleuatoꝫ dupl̄r: qm̄ qñ eleuantur vapores sūt quedā minima min⁹ cōmiscibilia pp̄ter terrestreitatē q̄ alia: ⁊ illa eu adūt in aerē qñ cetere ptes vaporꝫ eleuanť. Si mil̄r aūt qñ resoluunť vapores: terrestria magis sicca sepa ranť ⁊ mouēt in aere: ⁊ hoc qꝛ hñt in se calorez eleuanť a lo co vbi eleuata sūt mouenť sursuꝫ: ⁊ per nām grauis que est ex terrestreitate mouenť deorsuꝫ: ⁊ aliqñ ex motu ipso cale fiūt: ⁊ tūc veloci⁹ reascēdūt sursuꝫ: ⁊ sic hñt mot⁹ icertos i ae re. In idē aūt ferunť quo ad dicti cām oēs illi qui dicūt ani mā eē aliqd motiuū seipm mouēs. Oēs. n. isti ꝯueniūt i hoc ꝙ motiuū eē mag sit ppriū ⁊ sbali⁹ aīe: ⁊ ꝙ oīa alia moueanť pp̄ aīaz ⁊ aīaz moueri p seipsaz: eo ꝙ supponebāt ꝙ nihil mo uet p se: nisi ⁊ ipꝫ moueať: sic nihil calefaē p se: nisi ⁊ ipꝫ sit ca lidū: ⁊ iō ponebāt isti oīa corpa pbīes eē plena aīalib⁹ mouēti b⁹ eā ꝯtinue. Rō āt istoꝫ fuit q̄ posita ē i 8⁰ phi. Uidebāt eiꝫ oīa mota ⁊ mouētia reduci ad vnū mouēs seipm pmū: ⁊ pu tabāt ꝙ eēt in mouētib⁹: sicut in alijs causis formalib⁹ ⁊ effi cientib⁹: que per se ⁊ vniuoce referunť ad effectuꝫ. In oībus eni illis eadē est forma in cā ⁊ effectu fm̄ rōnē ⁊ spēm: ⁊ ideo putabāt ꝙ mot⁹ quē largiť pmū mouēs ei qd̄ moueť eēt per spēm ⁊ rōnez in forma mouētis: ⁊ iō dixerūt pmum mouens necessario moueri. Hoc aūt nō est necīuꝫ in his que p essen tiā suā totā mouent: qm̄ in illa essentia nihil pōt eē motum. Et est sic huius ac si diceremus calorē simplicē eē calefactē teꝫ: in ipso nihil eēt calidū: neqꝫ disponereť per calorez: ⁊ hoc illi discutere nesciuerūt: videbāt aūt ꝙ mouēs seipꝫ nō ē nisi aīatū: ⁊ iō credebāt ꝙ aīa eēt pñm mouēs seipm: ⁊ q pmo po nebāt nūeros iter Pithagoricos: quēadmoduꝫ fecit Plo. qui dixit pma ꝯtinua ⁊ solida pportiōib⁹ nūeroꝝ fieri: sic pꝫ in scda parte Timei: dicebāt aīaz eē nūerū seipm mouētez. Hec igiť positio antiquoꝝ verissimā habuit cām dicti sui: lꝫ

Tex. 7 cō. 23.

falsa sit in eo qd̄ dicit: sicut patebit in sequētib⁹. Silr̄ āt et Anax. aīaz dic̄ p se ⁊ eēntialr̄ esse mouētez oē qd̄ moueť: ⁊ cū Anaxa. ꝯuenit qcūqꝫ ali⁹ dixit ꝙ itellect⁹ agens purus ⁊ im mixt⁹ oē mouet qd̄ est in nā. Hec eni positio est Anaxa. ⁊ ē il lioꝝ q̄ pbabita: lꝫ min⁹ sit certificata p determinationez di ctoꝝ Anaxa. Nō eni dixit Anaxa. aīaz penit⁹ idē eē cū itelle ctu: sic dixit Democrit⁹. Democrit⁹ eni dixit idē oīno ⁊ pe nitus esse aīaz oēm qd̄ itellectū eo ꝙ ex eisdē athomis cōsti tuiť. Cū eni itellectus sit ꝟtus apphendens ⁊ distiguens ve rū fm̄ ꝙ veꝝ est adeq̄tio reꝝ ad itellectuꝫ: dixit Democrit⁹ veꝝ esse qcqd videť ⁊ sentiť. Et cū idez oēm sit eiusdē ꝟtu tis: erit sꝫ eū eadē ꝟtus sensus ⁊ itellectus. Et ideo laudat Homeꝝ: ⁊ veꝝ dicit eū dicere in heroicis: vbi dixit ꝙ He ctor sapiēs iacet: qm̄ sicut dixit Aristoteles in libro de pblem matib⁹. Hector patiebať aliqñ vsqꝫ ad sensus amissionez ⁊ omētiā: ⁊ tūc qꝛ caruit sensu caruit ēt itellect⁹ vsu. Et hoc di xit Democrit⁹ Homeꝝ ideo dicere: ꝙ sensus ⁊ itellect⁹ es sent oīno idē. Nō eni Democrit⁹ vtebať itellectu tāq̄ potē tia q̄dā que est circa ꝟitates simplices reꝝ abstractas a ma teria ⁊ materie appendicijs: sꝫ oīno idez dicit esse aīaz ⁊ itel

Tex. 7 cō. 24.

lectū. Anaxagoras aūt minus certificat de dictis suis que sit sua itentio. Multotiēs eni inueniť in dictis suis: ꝙ cāꝫ ve ritatis ⁊ mor⁹ hñ ⁊ recte dicit itellectū simplicē: ⁊ alibi cōfun dit sensuꝫ dictoꝝ suoꝝ ⁊ dicit eē itellectū idez cū aīa sensibi li: ⁊ hoc sequiť ex dicto suo vbi dicit: ꝙ itellect⁹ est in oībus aīalib⁹ magnis ⁊ paruis ⁊ honorabilib⁹ que discernūt p itel lectū vel honestū: ⁊ i honorabilib⁹ que de honesto in morib⁹ nihil discernūt: ⁊ rō fuit Anaxa. qꝛ vidit oēm multitudinez que est sub spē vna exire ex vna nā spēi: ⁊ oēm multitudinez que est sub gn̄e: exire ex vna nā generis: ⁊ ideo posuit oē mo uens per sciaꝫ ⁊ cognitionē exire ab vno mouēte pmo p itel lectū ⁊ nō eē diaz nisi tm̄ fm̄ esse qd̄ hꝫ in hoc ⁊ in illo: ⁊ ideo dicebat sensuꝫ in sūba idez esse cū itellectu: sꝫ per eē differen teꝫ: ⁊ esse eī est adūbrationis ei⁹. Et peccabat iste: qꝛ lꝫ vna nā pma sit ex qua exit: tm̄ sunt oēs huic nature aduenientes: ⁊ alias essentias ꝯstituentes: qꝛ nos videmus ꝙ itells qui denoiať a prudentia: ⁊ iformať ꝟtutib⁹ itellectualib⁹ non vi deť oībus aīalibus inesse: ⁊ lꝫ nā itellectualis participeť ab oībus hoībus: tm̄ virt⁹ itellectiua ad actū relata: nō eqⁿalr̄ ab oībus participať: qꝛ videmus vnū multo mag eē dispo

Tex. 7 cō. 25.

sitū ad itelligendū q̄ aliū. Hoc igiť mō qcunqꝫ antiquoꝝ cōsiderāt qdditatez anime per id qd̄ moueť: dicūt aīaz esse aliqd̄ qd̄ marime ⁊ pmo ⁊ essentialius motiuū est: siue hoc sit athomus: siue numerus: siue itellectus: sicut diximus.

Cap. zm̄. De opinionibus eorum qui animam per cogno scitiuum diffiniendam esse dixerunt.

Quicūqꝫ aūt dixerūt aīam esse diffiniendam pe nes cognoscere ⁊ sentire ea que sunt: attribuen do cognoscitiuum esse velut magis essentiale ⁊ motiuū esse sicut potentiā que ꝯsequiť essentiā anime: isti dicūt aīam esse pncipia reꝝ nāliuꝫ mālia vel agentia: qꝛ alia pncipia nō viderūt: ⁊ differūt: qꝛ alij iter eos dixerūt ista pncipia eē plura: ⁊ alij dixerūt ea esse vnū. Empedocles eni qui dixit sex esse pnci pia: mālia q̄tuor: ⁊ duo agentia: dixit aīam esse ex oībus his elemētis: ⁊ aīaz eē vnūqdꝗꝫ istoꝝ. Et rō qdem iducēs istos

fuit subtilis: videbāt enī ꝙ nihil est qđ sit potētia oīa fieri: ⁊ nihil eoꝝ ſm actū in nā: nisi mā pma: ⁊ cū hāc ꝓprietatē in cognoscitiua potētia aīe inuenissent: ⁊ pcipue in itellectu potētiali arguebāt cognoscitiuā potētiā ⁊ itellectū potētialē esse aliqđ materie pme: sicut adhuc hodie multi errātes faciūt nostrū ⁊ mām idē arbitrātes. Cui' adhuc aliā iducūt rōnē fortiorē dicentes nihil restringere potentiā materie nisi formā: ꝓpter qđ videmus mām determinatā quātitate ⁊ ꝯtrarietate esse pauciorū formarū capacē: ꝙ si mā determinata quātitate nō. Sił aūt mā nō determiata quātitate ēēt amplioris capacitatis formaꝝ: ꝙ illa que quātitate determiata ē. Hoc aūt est: qa ex formis nō hꝫ nisi formā pmā: forma aūt pma est que ꝯstituit essentiā pmā in ordie reꝝ nālium: hoc aūt est intellectualitas: sicut ꝓbabit in pħia pma: hec igiť est potentia capiens oēs formas iferiores p amplitudinē potētie mālis que est ipsa. Amplit' aūt vna potestas nature erit in oib' i quib' est per pn^m vnū ⁊ idē. Sꝫ potētia recipe formas: ⁊ actu nō hīe quedā est potestas nāe: que est in mā ⁊ in aīa: inerit ergo rōne vnius ⁊ eiusdē pncipij hoc aūt pn^m nō ē nisi mā: ergo opꝫ ꝙ mā pma faciat hoc in aīa. Iste rōnes ⁊ silēs que adhuc detinēt multos iduxerūt pmos pħos ad hoc ꝙ dixerūt ꝙ aīa est ex pncipijs mālib' nāe. Adhuc ēt ipsi supposuerūt ꝙ cognitio nō existit aīe nisi per assilationē cognoscētis ⁊ cogniti: sicut ⁊ veꝝ est. Adhuc aūt ponebāt aliā ꝓpōnē veraꝫ ꝙ nihil cognoscit nisi a pncipijs suis sicut ēt ꝓbať i pncipio pħicoꝝ: ꝙ itelligere ⁊ scire circa oēs scias nō est nisi ex pncipijs causis ⁊ elītis reꝝ. Et posuerūt iteꝝ tertium veꝝ ꝙ aīa cognoscat oīa. Et sillogizabāt ꝙ cognoscēs oīa silē est in forma cū pncipijs oīuꝫ: nihil aūt est silē cū pncipijs oīuꝫ nisi qđ est ipsa pn^a pma vel ex ipsis pncipijs pmis: igiť aīa aut erit ipsa pn^a pma aut ex pncipijs pmis cōstās: hec igiť sūt que iduxerūt antiquos ad dicēdū aīaꝫ eē pncipia reꝝ vel ex ipsis. Et pp paucitatē exercitij in studio nō sciuerūt ꝙ alia est potētia cognitiōis ⁊ alia materie: qꝛ illa que ē itellect' possibiľ ⁊ cognoscitiue potētie ꝓportionať vli ⁊ particulari qb' pficitur ſm actū potētia aūt māe ꝓportionať formis sꝫ eē qbus ſm actū efficiť ⁊ pficiť: pp qđ in aīa nō est mā vel itelligētia: sed potētia in aliq̄ materie silis ⁊ in aliq̄ dissilis. Sił autē qꝛ antiq videbāt ꝙ cognitio nō existit in aīa nisi per assilationē cognoscētis ⁊ cogniti: si vidissent ꝙ hec assimilatio fit per itētiōes reꝝ: ⁊ nō per eēntias eaꝝ eo ꝙ itētio lapidis ē in aīa: ⁊ nō ipse lapis nō errassent. Sꝫ nesciuerāt illud ⁊ posuerūt assilationē nō posse fieri nisi ſm formā eē pficiētem ⁊ dātē: ⁊ ideo in errorē iducti sunt. Sꝫ de oib' his nobis iferi' erit ingrēdū. Sꝫ ea que hic dicta sūt ad excusationē antiq̄rū sunt dicta vt sciamus qꝛ subtiles rōnes fuerūt que eos induxerūt. Sic igiť Empe. dixit aīe assilationē fieri cū oib': qa ex pncipijs est oīuꝫ: ⁊ iđ terra cognoscit terrā: ⁊ ether quē aerē eē voluit cognoscit ethera: ⁊ aquaꝫ aq̄: ⁊ qꝛ spiritualior est ignis: iđ dixit hoc māifestū eē ꝙ aīa igne cognoscit ignē: ⁊ in efficiētib' pncipijs idē dixit: qꝛ ꝯcordia cognoscit ꝯcordiā: ⁊ discordia cognoscit discordiā. Hec igiť est opio Empe. de aīa. ¶ Eodē aūt mō hoc ē per eādē rōnē Plo in Timeo aīaꝫ dixit eē ex elītis nō qdē ex eisdē que dixit Empe. sꝫ ex alijs que Plato oīuꝫ posuit elīta: habuit eni idē iducēs qđ habuit Emp. quātū ad silitudinē itellectus dolis cū mā. Et quātū ad hoc qđ est cognitionē fieri per assilationē cognoscentis ⁊ cogniti ⁊ ꝙ nō sit cognitio reꝝ nisi per pn^a reꝝ: ⁊ iđ dixit cognosci silē silī: ⁊ res esse ex eisdē pncipijs ex qbus sūt cognite. Et veꝝ in hoc dixit Plato: sic p3 ex pdictis. Sicut aūt dixit in Timeo ita ēt determiauit i dictis suis de pħia pma vbi loquiť de pmis reꝝ pncipijs. Ibi eniꝫ dixit ꝙ ipm aīal qđ est forma sepata ⁊ est gen' ꝯtinēs i se spēs aīaliū exiñs aū hoc ꝯstituiť ex ipa idea vnitatis ⁊ pma lōgitudie ⁊ latitudie ⁊ altitudie. Et alia que sūt in alia coordiatiōe alterius gīis cōstituunť sili mō ⁊ nō fuit Platonis itellect' irrisorius quēadmodū multi crediderūt. In oib' eni vnitas est a forma ⁊ opꝫ ꝙ in q̄libet genere vno fuit vna forma pma ſm itētionē que est genus illud. Et illa forma reduplicata de potētia in actū ꝯstituit spēs diuersas ſm ꝙ reduplicať ad diuersos actus: hāc igiť formā qa separatā posuit Plato vocauit ideā qđ latine sonat forma: eo ꝙ oīa sequētia format. Separataꝫ aūt posuit eo ꝙ per eēntialia sibi nō depēdet ab aliquo posterioꝝ. Nullo eni aīali existēte in spē ⁊ idiuiduo ad hoc remanet substātiata sensibilis eo ꝙ nō trahit essentiam ab eis sic iā dcm est: qa aūt idea ē sube corporee: iđ pma principia corpoꝝ posuit cū idea pma esse pn^m aīalis: sicut aūt pūctus ex vnitate ⁊ linea ex binario: ⁊ superficies ex ternario ⁊ corpus ex q̄ternario. Qꝛ si ego accipiā pmum idiuisibile in hoc ꝯueniet ⁊ pūctus ⁊ vnitas: si aūt addidero dicēs pmum indiuisibile hñs pōnē in ꝯtinuo tūc genero pūctū: pūctum igiť addit supra vnitatis rōnē. Qcūq; autē sūt duo in gñe vno: quoꝝ vnū se hꝫ ex additiōe ad alteꝝ: illud qđ ex additiōe est pncipiať a simpliciori. Et hac rōne dixit Plato punctū pncipiari ex vnitate. Et hac rōne discreta quantitas est aū ꝯtinuā: linea aūt oriť a binario: qꝛ linea ꝯstituiť in eē ex fluxu pūcti in ꝯtinuū: fluxus aūt ois vni' ⁊ eiusdē idiuisibilis nectio est ab vno idiuisibili pūcto in aliud idiuisibile pūctū: ⁊ sic linea duo idiuisibilia pūcta hꝫ actu quoꝝ vtrūq; oriť ab vnitate: sic binari' est perfect' in duab' vnitatib': hec igitur eē q̄re linea orta dicať a binario: supficies aūt oriť a ternario qa tria pūcta poni ſm actū nō pñt in ꝯtinuo in linea vna pma simplici. Dico aūt lineā pmā simplicē eē rectā lineā: qꝛ curua cōpositionē hꝫ in partib' diuersis ⁊ circularis hꝫ compositiōē in formis duab' que sūt ꝯuexū ⁊ ꝯcauū sicut in phisicis ⁊ in de ce. ⁊ mun. dcm est. Tria ǵ pūcta posita a tribus vnitatib' orta: si ſm actū sūt pōnē hñtia nō ꝯtinuabit ea linea vna simplex quocūq; mō ꝓtrahať. Sꝫ pmuꝫ ꝯtinuās ea est supficies: igiť supficiei ꝯtinuitas pmā est in trib' pūctis ſm actū positis in cōtinuo. Si aūt puncta q̄tuor ponā: ita ꝙ quartū diuaꝫ ponat a trib' opꝫ ꝙ quartū sigā in ꝓfundū cōtinui qꝛ si ponā in latū nō faciet diuaꝫ ad tertiū: ⁊ si ponam in lōgū nō faciet differētiā ad z^m. Si aūt positis q̄tuor punctis nulla superficies vna ꝯtinuabit ea: opꝫ igiť ꝙ corp' ꝯtinuet hec q̄tuor pūcta discreta a q̄tuor vnitatib' exorta. Sicut autē dcm est ꝙ vna forma idealis est in omni vno gñe sicut dixit Plo. ⁊ verū dicebat ꝙ est resoluere oīa genera subalterna ad gñalissimuꝫ ⁊ illius forma reduplicata per diuas formas ⁊ ꝯstituit oīa alia iferiora ⁊ ꝯtingit gñalissima resoluere in ens ⁊ vnū que sunt oīum pncipia: vnū aūt nihil dixit addere supra ens ſm rē: ⁊ ideo vnitatē idealē pmaꝫ dixit eē oīum pncipiū formale: sed magnitudinē ab vnitate ⁊ dimensiōes fluētēs dixit esse pn^m māle: eo ꝙ phisica mā est illa que tres hꝫ indeterminatas dimensiones sicut nos ostendimus ꝫ in fine primi pħicoꝝ: hoc igitur mō dixit Plato. pncipium oīum ⁊ formale ⁊ materiale esse numeros: ⁊ supponebat reꝫ cognosci ex principijs suis: cognoscitur ergo ex talib' numeris qui sunt essentialia reruꝫ principia ⁊ cum aīa cognoscat omnia: opꝫ ꝙ aīa sit ex primis numeris qui sunt essentialia reꝝ pncipia. ¶ Adhuc aūt ꝓbabat hoc Plo ex ipsis habitibus perficiētib' vires aīe qa itellect' qui ꝯceptio principioꝝ est que sunt reꝝ simplices q̄dditates stat in vno nō flects ex vno in aliud. Scia aūt que ꝯclusionū est ⁊ effectus est demōstrationis: necessario est duo qꝛ erit ab habitudie extremorū ad mediū in cōceptiōe cōclusiōis: ⁊ sic de perfectione eius sunt duo quoꝝ vnū efficiť ab altero: ⁊ est sicut vnitas terminata vel sicut punctus fluens in cōtinuū per directū vel discretum: ⁊ ideo singulariter stat fluxus eius in vno non obliquatus ad aliquid qđ sit extra sitū eiusdem rectitudis. Opinio aūt est eius: sicut sit plani numerus qa numeri plani primi siue supficiei est ternari': opinio aūt cū sit acceptio duplicis erit qdeꝫ ex vno sed nō stat singulariter in vno sꝫ dilatať ad timorē ꝯdictorij cū certa rōne nō sit ꝓbata ꝯ. Sensus autē firmissime corporis est qꝛ acceptiuus est corporalis forme: neq; hoc facit sensus exterior tm̄: sed ēt sensus iteriores que particularitū formis iformanť que ab indiuiduātibus nō sunt separate. Cū igiť ois acceptio siue cōceptio aīe: aut sit vlalis aut particularis: ⁊ q̄dem vlis tunc aut simplex aut cōplexa: ⁊ si est cōplexa aut est certe stans in vno aut dilatata ad formidineꝫ oppositi ⁊ non possunt esse plures: opꝫ ꝙ oīa que fiunt in aīa fiūt per hec quatuor. Cum aūt ois cognitio fit per silitudinē cognoscētis ⁊ cogniti sicut diximus: opꝫ ꝙ ipsa aīa silitudinē habeat ad ista q̄tuor. Cū igiť vnitas forme: ⁊ binarius: ⁊ trinarius: ⁊ quaternarius sint ipse spēs ideales que sunt principia rerum ⁊ sunt de nūero eīātorꝫ primo res elementātiū opꝫ ꝙ aīa sit ex elemētalis istorū numerorum eo ꝙ oēs res indicanť ⁊ cognoscūtur aut intellectu: aut scia: aut opinione: aut sensu sicut dcm est. Ipi enī

numeri

Vide. 3. de aīa cō. 18. dr in ter receptiōes mãe ⁊ itell'a.

Tex. ⁊ cō. 26.

Nō quasi itellect' Plonis nō fuit irrisorius.

Tex. ⁊ cō. 17.

numeri sunt forme prime ⁊ species ⁊ ꝑ̄ncipia rex. Et Plo quidē in Timeo dicit aiam esse quasi nām mediā iter itelligētias ⁊ nām: ⁊ si sic sit media opꝫ ꝙ sit numerus idealis ab intelligētia qdē ꝟm ordinē nature ꝑ̄ductus ⁊ ante naturam existens. Hec igitᷓ dicta sint de Platonis opinionibus.

¶ Cap. 3ᵐ. De opinione: que ⁊ motiuo ⁊ cognoscitiuo aiam dicit eē diffiniēdā: in quo etiā est de opinionū collatione.

Tex. t cō. 28.

Habitis aūt his que mouerūt antiquos ad dicēdū ꝙ aia diffiniēda erat p motiuū. Itēqꝫ habitis eis ex qbꝰ alijs videbatᷓ ꝙ esset diffinienda p cognoscitiuū fuerunt qdā vtrūqꝫ istoꝝ cōplectētes ⁊ diffiniētes aias per vtrūqꝫ: dicētes animā eē numeꝝ seipm mouētē: dicebāt aūt ipsuꝫ esse numeꝝ ꝑpter Platonis rōnes: qꝛ numeꝝ ponebāt esse principiū oīum rex vt ex illo potētiā cognoscitiuā oīum haberet: ⁊ per seipm mouentē dicebat vt ex illo mouerentᷓ corpora p rōnē supius itroductā: ⁊ in hāc aie diffōnē plurimi cōsenserūt antiquoꝝ stoicoꝝ qꝛ ex ista videbatᷓ eis ꝙ aiam probarēt imortalē eē sicut iferius ostdemus: ꝫ aūt oēs cōueniāt in hoc ꝙ oia sunt ex ꝑ̄ncipijs primis: tñ differūt in duobus: quoꝝ vnum est que sint illa ꝑ̄ncipia prima: ⁊ ꝟm quot sint numero. Maxime aūt differūt in hoc ꝙ dicūt quidā ex eis ꝑ̄ncipia rex esse corporea qdā aūt dicunt ea eē icorporea ⁊ miscent ꝑ̄ncipia ex his: ⁊ ad hec vtraqꝫ referēda dicunt eē principia: ⁊ in multitudine principioꝝ differūt qꝛ qdā eoꝝ dicūt esse vnū ⁊ qdā plura his principijs que ponunt tradūt aiam esse corporeā vel icorporeā ⁊ vnū vel plura.

Tex. t cō. 29.

¶ Qui enim dicūt ꝙ nā principioꝝ est motiua nō est irrationabile sicut nos superius ostēdimus: ⁊ qꝛ qdā putabāt ꝙ primū motiuū oīum ⁊ icorporeū est ignis: ideo dixerūt ꝙ aia est ignis quidā: hoc enim est subtilissimū corpoꝝ specie ꝟm partes suas: ⁊ inter oia elemēta maxime est icorporeꝰ ⁊ spiritualis: ⁊ mouet alia sicut videtᷓ cū ipse sit maxime mobilis.

Tex. t cō. 30.

¶ Sed ꝫ Democritus falsuꝫ posuerit tñ dulcius ceteris dixit qꝛ ex positiōe sua cāusā qꝛ retulit ꝑpter qd est vnūqꝺqꝫ opuꝫ aie ꝑ̄ncipaliū dixit enim aiam qdē ⁊ itellectū idem esse sicut superius diximus: ⁊ cū itellectꝰ sit cētia prima que capacitate ambit oēs alias: dixit ꝙ hꝫ ex eo ꝙ athomi rotunde prima sunt principia rex ⁊ sunt motiua sicut aia eo ꝙ habēt figurā que oibus figuris mobilior est: ⁊ ꝑp partes subtilissimas: figura autem hec est forma rotunda: talē aūt dicit esse itellectū ⁊ aiam: eo ꝙ velociter trāsit ab vno in aliud: ⁊ ignē dicit esse eiusdē sp̄ciei rotūde: ⁊ ideo aiam eē ignē vel ex igne.

Tex. t cō. 31.

¶ Anaxago. aūt ꝫ melius posuerit ꝙ̄ Democritus: tñ non adeo dulciter ꝟm ꝑ̄batam dixit ꝙ minus certificauit: alicubi eniꝫ videtᷓ qdē alteꝝ dicere aiam ⁊ itellectū sicut supius diximus: alicubi aūt videtᷓ vtrūqꝫ vti sicut vna nā: ⁊ iō ⁊ itellectū posuit oīum esse principiū maxime ⁊ solū eundē dicit eē iter oia que sunt simplicē ⁊ imixtū ⁊ purū: ⁊ nos iam ostēdimꝰ q̄re dixit ipm eē principiū qꝛ. s. in eo est oīum capacitas sicut in principio primo mꝫli. Simplicē aūt dixit eē: eo ꝙ nō extenditᷓ corporeitate ⁊ ꝯtrietate: imixtū aūt eo ꝙ nō cōmixtus est organo alicuiꝰ corporis p suā opatiōnē sed remanet sepatus: purus aūt est eo ꝙ capit eētias puras rex ⁊ nō eē ipsaꝝ in mā: ⁊ mē appendicijs: ⁊ hec positio in paucis peccat: sed non certificat: qꝛ dicit ꝙ ab eodē hꝫ ⁊ cognoscere ⁊ mouere: ⁊ ꝙ dicit itellectum oia mouere: ⁊ hoc esse nō pōt: qꝛ ideꝫ eodē mō se hñs nō pōt esse mālē ⁊ efficiēs: est aūt mālis ⁊ passiua potētia cognoscitiua ⁊ motiua eoꝝ que sunt efficiēs.

Tex. t cō. 32.

¶ Ex antiquis aūt phis italicis: de qbꝰ extat pua reminiscētia fuit Melissus q opinatꝰ est aiam p motiuū eē diffiniēdaꝫ: qꝛ dixit magnetē hēre aiam p quā ferrū trahit: Diogenes aūt sicut ⁊ alteri qdā dixerunt aiam eē aerē quēdā eo ꝙ cognitiuo ⁊ motiuo dicebāt eā diffiniri: ⁊ aerē dixerūt ꝑ̄nᵐ oīum: ⁊ ita esse ꝑ̄nᵐ cognitionis in aia: ⁊ eundē dixerūt esse subtilissimū ⁊ ita eē in anima eundē aerē ꝑ̄nᵐ motꝰ quo mouet aia. Heraclitus aūt ciuis ephesius: oīum ꝑ̄nᵐ dixit eē vaporē: ⁊ ex ipso ꝯstitui oia alia ⁊ eundē dixit eē icorporalissimū ⁊ mobilissimū: eo ꝙ semper fluat: ⁊ dixit ꝙ nihil entiū ē qꝺ nō cōtinue moueatᷓ: ⁊ ideo cū cognitio sit p assimilationē eo ꝙ cognoscēs oia sit mobilissimū: ⁊ ideo ipse ⁊ multi alij fumū cordis ⁊ vaporē dixerūt eē aiam. Similē aūt his cāmi iducētē habuit Almeō q a qbusdā Thales q vnus de septē sapiētibꝰ fuisse creditᷓ: hic eniꝫ ꝫ nō diceret aiam esse vaporē vel fumū: tñ dixit ꝙ est qꝺdā diuinū qꝺ mouetᷓ semp mouēs seipm: ⁊ iō ēt imortaleꝫ dixit eē aiam: qꝛ sit ꝑ̄nᵐ mouēs primū. Si eni daretᷓ nō moueri: tunc ēt nō moueret sicut dixerūt. Si aūt primū nō mouet tunc nihil scꝺoꝝ mouet vel mouetᷓ sicut habitū est in. 8. phicoꝝ: ⁊ sic cessat motꝰ i tota nā qꝺ est icōueniēs: opꝫ igitᷓ ꝙ se semp moueat. Est igitᷓ imortalis. Hec aūt rō scripta est in phedrone Platonis: ⁊ iō dixit Thales aiam cōparari dijs celestibus imortalibꝰ: q sunt itelligētie mouētes qꝛ mouere inest aie sicut itelligētijs imortalibꝰ: qꝛ ex se mouentᷓ celestia sicut ⁊ aia illa. Moueri eniꝫ vidit oia diuina ꝯtinue ex seipsis sicut solē lunā ⁊ astra ⁊ celū totū. Almeō aūt talē dedit de aia phiaꝫ ꝑp hoc ꝙ vidit aiam mouere p itellectū: sicut ⁊ celū mouetur: ⁊ ideo aiam dixit esse ꝑ̄nᵐ motus primū: ⁊ nō posse nō moueri ⁊ nō mouere: sicut neqꝫ prima pars a motu cessare: diximꝰ aūt rōnē huiꝰ in phicoꝝ libro vltimo. Magis aūt grossi nō adeo efficaces rōnes habuerūt iducētes eos ad ponēdū. Hippus qdā vulgaris phs dixit aiam eē humorē aqueū: ⁊ videtᷓ sibi ꝙ hoc psuaserit a semine ꝑ̄nationis qꝛ semē oīum ꝑ̄natoruꝫ est humidū aqueū ꝙ cito recipiat mēbroꝝ effigies. fuit autē cā dicti qꝛ vidit virtutē formatiuā eē in humido retētā p viscositatē spermatis que format mēbra oia: ⁊ hāc putauit eē humidi nām in semine: ꝙ nullā cām ꝯsiderauit nisi mālez dixit ꝙ̄ ꝑmo humorē formare in seipso organū: ⁊ postea humorem seminalē radicaliter illis organis ibibitū eē aiaꝫ aialiū: ⁊ iō redarguit eos q sanguinē dixerūt esse aiam dicēs ꝙ humor spermatis nō est sanguis: sperma aūt ꝑ̄nationis primū dicit eē aiam: que format oia mēbra ⁊ ifundit sicut prius dictū est. Adhuc aūt alij grossiores sanguinē esse aiaꝫ dixerūt. Illa rōne inducti dixerūt sentire magis eē ꝑpriū aie ⁊ per illud dixerūt aiam esse diffiniēdā quēadmodū dixit Critias: ⁊ cū videretᷓ corpus ex angue ꝑp frigiditatē obstupescere in sensu ⁊ ad reditū sanguis redire sensum putabāt vim sensitiuam sedem hēre in sanguine: ⁊ eē sanguinē: ⁊ qꝛ sensuꝫ ⁊ animā dixerūt idē esse: ideo dixerūt aiaꝫ eē sanguinē. Et vt breuiter dicatᷓ oia elemēta indicata sunt eē aia ab aliquo antiquoꝝ ꝑ̄ter terrā: hāc enim nulli retulerūt solā eē elemētū vel aiam nisi forte aliqs diceret eaꝫ esse ex oibꝰ elemētis aut oia elemēta quēadmodū Empe. huiꝰ aūt cā fuit: qꝛ cū duo sint in qbꝰ ꝯualescit vita calor. s. ⁊ humor neutrū est in terra: ⁊ iō ēt a paucis elemētū eē terra ponebatᷓ sed dicebatᷓ esse fex distillans ab oibꝰ alijs elemētis ⁊ sic ex alijs esse cōposita.

Nō cāꝫ quare nullus nāsr loquēciū posuit solū terrā in 3 le principium.

Vnde etiā illi q sanguinē aiaꝫ eē dicebāt primas opationes aie vegetabilis ⁊ sensibilis in sanguine vel humore eē queꝫ loco sanguinis eē dicebāt vel videbāt. Est eni vltimū nutrimētū sanguis itra venas ex quo est cibꝰ ⁊ augmētum ⁊ ꝑ̄natio ⁊ in oia sensibili sensus: qꝛ etiā spiritus aialis in quo deferūtur forme ad vires aie apprehēsiuas resoluitᷓ a sanguinis humore: ⁊ iō sanguinē priorē esse dicebāt illo: ⁊ qꝛ tam sanguis ꝙ̄ sperma opationes quas hāt in humido habent: qꝺ formatᷓ ad mēbra corporis: siue in ꝑ̄natione siue post ⁊ causas formales ⁊ efficiētes videre nō poterāt ideo aiam primū humidū ⁊ oīum humidoꝝ principiū esse dicebāt. Animā enim ꝑpter potētiā que est in ea ad omnia quodāmodo materiale ⁊ primū principiū esse credebāt: sicut superius dictum est.

¶ Cap. 4ᵐ. De tribꝰ in sūma p que aia ab antiqs diffiniebatur: que sunt motiuū: cognoscitiuū: ⁊ incorporeum.

Tex. t cō. 33.

Vt aūt ad sūmā reducamus oia ex qbꝰ antiqui aiam dixerūt esse ⁊ diffiniri: dicimus ꝙ tria sūt que dixerūt ei inesse substātialiter: hoc est motū. sensum: ⁊ incorporeū. Et nos qdē iam ante ostēdimus rōnes bonas ⁊ subtiles: que induxerunt eos ad hoc ꝙ dixerūt ei inesse motuꝫ: quo seipsam mouet ⁊ sensum qꝛ sensum in ea idem reputabāt cū itellectu oēm virtutē apprehēsiuā siue cognitiuā sensum vocātes. Sed icorporeū inesse eidē dicebant hac rōne qꝛ videbant ꝙ ois forma que determinat ⁊ pficit mām post corporeitatē ꝟm nām sibi aduenīēs diuisibilis ⁊ corruptibilis est. Animā aūt videbāt indiuisibilē ⁊ icorruptibilē ⁊ iō incorporeū dixerūt ei inesse p nām. Amplius aūt nullū corporū mouet seipm sicut ꝑbatū est tam in physicis ꝙ̄ in celo ⁊ mūdo: aiam autē dixerūt mouere seipsaꝫ: ⁊ ideo dixerūt icorporeā. Amplius nulla potētia determinata corporeitate est potētia oia fieri: igitᷓ necessario est incorporea. Adhuc quicqd ꝟm eē in corpore est quātitatē hꝫ per se vel per accidēs: forme autē

que sunt in aīa cognoscēte simplices sunt nullius oīno quātitatis existētes: igit̄ anima nō pōt esse corporea. His igit̄ rōnibus ⁊ silibus inducti dixerūt anime inesse p̄ subam icorporeū: ⁊ per ipm aiam diffiniri nihil incōueniēs in hoc dicētes. Sed in supposito icorporei multū errabāt ꝑpter nouitatem eoꝝ in pħia qm̄ icorporeū esse dicebāt raꝝ: qđ tactui ⁊ visui nō manifestat̄: ⁊ sic īciderūt in errores diuersos aerē vel vaporē dicētes esse aiam: hoꝝ aūt triuꝫ que dicta sunt qđlibet reduxerūt ad aliqđ nature principiū eo q̄ aiam videbāt habere ꝓprietatē primi principij alicuius in mouēdo ⁊ gescendo vel cognoscēdo sicut supra manifestatū est: ⁊ iō illi q̄ aiaꝫ in cognoscēdo dixerūt esse diffinīēdā ponebāt aiam eē aliqđ mãe prime: etiā id qđ ipsi supponebāt esse mām primā dicebant esse aiam ⁊ iō dixerūt eā esse aut elemētū primū aut id qđ ꝓpria cōpositione cōponit̄ ex primis elementis: qm̄ sicut dixi primū determinās potētiā mãe prime est itellectualis: ⁊ cognoscitiua nāꝫ: ⁊ in hoc silr̄ oēs pter vnū dixerūt quo ad cām dicti: ſꝫ valde eēnt dissimiles in determinādo suppositū elemēti qđ aiaꝫ eē dixerūt. Cā aūt dicti fuit q̄ sile sili cognoscitur: eo q̄ oīs cognitio ē p̄ assimilationē ⁊ q: aīa cognoscit oīa: ⁊ cognitio reꝝ est p̄ principia reꝝ: iō dixerūt eā ꝯstitui ex primis principijs reꝝ. ¶ Et gcūqꝫ iter eos dixerūt tm̄ vnaꝫ esse cām que materialis est entiū sunt elemētū aliqđ dicētes esse principiū vnū. Illi etiā aiam vnū illud eē dixerūt vt ignē vel aerem vel aliqđ aliorum elemētoꝝ: plura v̄o dicētes causas ⁊ principia mālia dicūt aiam esse plura vel ꝓpria cōpositione cōponi ex pluribꝰ: sicut ex supius habitis facile pōt patere. Anaxa. aūt solus cōsiderās altius ipassibilē ⁊ imaterialem dicit itellectū ⁊ nihil habere cōe in esse cū alijs elemētis corporalibꝰ: voluit eni Anaxagoras duo esse principia ⁊ causas quoꝝ vnū eēt efficiens: reliquū mãle: ⁊ vnū qdē dicebat esse itellectū oīa agentē fm̄ formas quas hꝫ apud se ⁊ distinguentē. Reliquū aūt dicit esse chaos primū ex quo itellectus format ⁊ distingit res: ⁊ licē substātiatā ⁊ substantē huius intellectꝰ dixit esse aiam: ⁊ iō nō habere cōem mām cū alijs: ⁊ ideo esse impassibilē oīno inesse: sed agere dicit cū formas suaꝝ passionū vel apprehēsionū in his que itelligit sicut primus intellectus agit formas in rebꝰ ⁊ iste subtiliter dixit: pp qđ laudat Aristo. eū in multis locis qm̄ absqꝫ dubio veritatem dixit de itellectu agente: sed m̄ qi nō perficit̄ itelligere ⁊ cognoscere in aīalis nisi ex itellectu possibili ⁊ cognitiōe sensibili ideo nō sufficienter dicit: ⁊ cum intellectus imaterialis sit: ⁊ nulli habeat aliquid cōmune: qualiter cognoscat res: ⁊ ꝓpter quā cām determinata ⁊ distincta cognitio fit in eo: cū ipse nō sit nisi inr cōmunis itelligibiliū. Anaxag. nō dixit nec perspicuū est ex his que dicta sunt ab eo vel ab alijs. ¶ Quicūqꝫ aūt in principijs posuūt eē ꝯtrietates: eo q̄ nō solā materiam dixerūt esse principiū: sed etiā ꝯtraria agentia dicebāt illi ꝓpter eandē cām quā diximus cōstitui dicūt aiam ex cōtrarijs. Quicūqꝫ aūt nō dicunt duo cōtraria agentia ſꝫ vnū primū eē agens: siue illud dicāt calorē siue frigus: siue aliqđ huiusmodi de cōtrarijs primis: cōsequēter etiā dicunt aiaꝫ esse illud vnū qđ ponunt esse principiū cōtrariū: ⁊ videtur q̄ cōsequantē hanc rationē ex ipsis noībus anime ⁊ operationū eius. Quidā enim dicunt ipsam esse calorē: q: ꝓpter caloreꝫ naturalē viuere est in viuentibꝰ cū aīa sit fm̄ suā subam principium vite: sicut in scđo huiꝰ scientie ostēdemus. Alij aūteꝫ dicunt eā esse frigus: eo q̄ vident in respiratione attrahi frigus vt tēperet̄ calor cordis in quo est sedes vite. ¶ Et scias q̄ subtiliores oībus fuerūt qui diffiniuerūt eaꝫ icorporeaꝫ ⁊ mouentē seipsam: ⁊ dicebāt eā esse cognoscitiuā: hec nō diuisim: ſꝫ simul aīe attribuētes: ⁊ de icorporeo qdē ⁊ cognoscitiuo satis ad presens pꝫ p̄ antedicta. Mouēs aūt seipm qualiter dixerūt iam prius diximus. ¶ Sed adiungēdum q̄ hec tria phi dixerūt ex tribꝰ que sunt in aīa. Est eni in aīa qđ est similitudo lucis prime cause: ⁊ imago eius: ⁊ est in ea qđ est sub ipsa in ordine tertio: q: fm̄ ordinē nãe inter aiam ⁊ p̄mā cām est itelligētia: ⁊ quo ad hoc est aīai potētia aliqua. Est item in ea q̄ ipsa est forma ante corporeitatē ſꝫ nām existēs: ⁊ hoc voluerūt dicere sūmi phi: qm̄ dixerūt eā esse ante mām ⁊ post intelligētiā in orizonte eternitatis ⁊ tpis: qm̄ tempus accedit ad mutabilitateꝫ subiecti ⁊ mãe nūllis que determinata est quātitate. Eternitas aūt est in ipsa cā prima ⁊ itelligentijs quātū ad statū imutabilitatis ꝫ īceperint p̄ creationem itelligentie in momēto tpis. Dixerunt ergo q̄ cū p̄ma cā sit primū mouēs: q̄ imobile quidē est per subam sed mouet se in omne qđ est per largitionē esse ⁊ bonitatū suarū: eo q̄ ipm ꝓcedit in omne qđ est sicut cā imobilis dicit̄ i effectū ꝓcedere qñ largit̄ ei esse simile cause: quātū pōt recipere fm̄ analogiā cuiuslibet effectus: ita itelligētia fluens ab ipso largitur ⁊ ꝓcedit vniuersalius ⁊ minus vnīter fm̄ q̄ est itelligētia altior ⁊ iferior. Et tertio aīa sic mouet se i suū vniuersuꝫ: qđ est corpus vnicuiqꝫ organo dādo de vita ⁊ bonitatibꝰ eiꝰ quātū pōt recipere: ⁊ hoc dicebāt motū aīe quo mouet̄: ⁊ nō dicebāt sibi ꝯuenire motꝰ physicos. Inquātū aūt distat in tertio ordine existēs est ipsa potētia quicqđ est: ⁊ sic fit in ea potentia cognitionis oīum ad modū mãe prime. Sed ex ordine ad tēpus ⁊ ad physicā mām corporis cuꝰ est ipsa pfectio est incorporea: ⁊ hoc p̄cipue cōuenit aīe rōnali cuius aīe cetere sunt vmbre quedā: sicut in sequētibꝰ patebit: hec aūt sīnia perfecte colligit aīe diffōneꝫ: fm̄ q̄ ipsa est exiens a cā prima ad similitudinē accedēs mãe ⁊ recipiēs corpus q̄ dicat̄ esse motiuū suiipsius ⁊ cognoscitiuū ⁊ icorporeū. Hec qdē igitur tradita sunt ab antiquis de aīa: ⁊ ꝓpter quas sic dicant causas: dictū est sufficienter fm̄ presentē intentionem.

Nō quo mō antiq̄ dixerūt moueri aiam.

¶ Cap. 5m. De cōtradictione opinionū in cōmuni: que diffiniebant animam per motiuum suiipsius.

Tex. c. cō. 56.

In cōtradicēdo aūt istis opinionibꝰ quoniaꝫ in veritate in multis errabāt primū cōsiderandaꝫ est de motu quo dicunt aiam esse diffiniendam ⁊ nō obijciamus cōtra hoc q̄ ipsa dicit̄ esse motiua: sed cōtra hoc q̄ ipsa dicit̄ moueri a seipsa: ⁊ hoc esse ei substātiale ⁊ intrās diffinitionē eiꝰ: hoc aūt cōsiderādum ideo est: q: magis aīe videt̄ repugnare q̄ alia duo: qm̄ nō tm̄ fortassis falsum est moueri inesse sibi: sicut substātiale inest ei de cuiꝰ est suba: sed vnū etiā ipossibilā est q̄ ipsa p̄ se moueat̄: sicut mobile de cuiꝰ essentia nō est motus. Si enim de eēntia sua esset motus ipsa inesse nō saluaret̄ neqꝫ cōstitueret̄ nisi per motū sicut ventus fm̄ diffinitionē qua diffinit̄ q̄ vētus est aer motꝰ a quo si auferat̄ intellectus motus iam nō eēt vētus: ⁊ sicut ꝓcella diffinitur: q̄ ꝓcella est aqua mota: tūc enim si intelligat̄ auferri ab aqua motus iam nō erit ꝓcella. Similiter igit̄ si aīa diffinit̄ p̄ motū itellecto q̄ motus auferat̄ ab aīa nō erit iam aīa: sed hoc est irrisoriū: igit̄ impossibile est aiam diffiniri p̄ motū. Amp. motus est actus impfectꝰ ⁊ impfecti sicut in phicis ꝓbatum est: erit igit̄ hoc maxime impfectū in quo motus iam non est solū vt in subto: sed etiā itrat in essentiā ipsius sicut diffinitēs intrat in essentiā diffiniti: esset igitur aīa imperfectissima inter oēs res: si motus esset diffinitiuū eius: his igitur rōnibꝰ ꝓbat̄ aiam nō debere diffiniri per motū. Qđ aūt dicunt necessariū eē omne mouēs p̄ se moueri: nos in. 8. phicoꝝ ostendimus nō esse necessariū: q: in quolibet ordine reꝝ primum mouēs nō mouet̄: ⁊ ita etiā in motibꝰ aīaliuꝫ in qbꝰ inuenit̄ mouēs motū: ⁊ inuenit̄ motū tm̄: ac perinde necessarium est in ordine inueniri id qđ est mouēs tm̄. Motū enim mouēs est cor. ⁊ motū tm̄ forte manus aut pes. Nullū aūt corporum aut pars corporis pōt esse mouēs tm̄ vt in phicis ꝓbatū est: ergo nō corporeū est id qđ est mouēs tm̄: ⁊ hec est aīa. Non igit̄ inest ei motꝰ sicut subto qm̄ id cui inest motꝰ sicut subto id mouet̄. ¶ Volumus aūt ostēdere q̄ impoſe est aiam moueri: omne eniꝫ qđ mouet̄ altero duoꝝ modoꝝ motus mouetur vel vtroqꝫ: aut enim mouet̄ fm̄ seipsum ⁊ p̄ se: aut fm̄ alterū: fm̄ aūt alteꝝ dicimus moueri adhuc dupliciter. Aliquid enim dicit̄ moueri alterius motu eo q̄ inest illi qđ mouetur: sicut cōtentū in cōtinēte sicut nauta nauis motu mouetur: aut inest ei sicut pars est in toto: sicut manus mouet̄ motu totius corporis: ⁊ vtrūqꝫ istoꝝ separatū ab eo cui iest pōt moueri p̄ se. Qđ aūt nauta in naui non moueat̄ ꝓprio motu ⁊ p̄ se manifestū est: q: nauta cū sit homo nō hꝫ motū conuenientē sibi p̄ se nisi motū pedum qui est ambulatio. Hoc autē qm̄ est in naui ⁊ mouet̄ motu nauis nō vtitur: sed potiꝰ nauigatione. Nō ergo tūc mouet̄ p̄ se. Scđm aūt alteꝝ etiā dicit̄ moueri qđ mouet̄ motu alteriꝰ: ⁊ cū separ̄ ab eo nullo modo pōt moueri: sicut mouet̄ albedo ⁊ scia sor. motu sor. ſꝫ fm̄ se nunq̄ moueri possit. ¶ Cum aūt sic dupliciter dicat̄ aliquid moueri per se ⁊ p̄ accidens: nunc nō intēdimus inquirere si anima mouet̄ p̄ accidens: sed potius si mouet̄ p̄ seipsam ⁊ si

Tex. c. cō. 54.

Nota Arist. laudat Anaxagoram in multis locis.

Tex. c. cō. 55.

Documētum primum.

Documētum scđm.

Nota quaꝛ i aīa sūt tria cōsideranda.

Tex. c. cō. 57.

Tex. c. cō. 58.

participat motũ: sicut itrantẽ diffõnẽ suã: ⁊ iam pbauimus aiam nõ pticipare motũ sicut diffinitũ pticipat sua diffinientia. Restat ergo vt pbem⁹ aiam nõ p se moueri. Cũ aũt quattuor sint motus spẽs: si fm gñales terminos numerent̃ lʒ tres tñ sint fm gña: sicut ostẽdim⁹ in. 5. phicoꝝ: hoc est loci mutatio: ⁊ alteratio: ⁊ aug^m: ⁊ diminutio: opʒ ↄcedere q si aia mouet̃: q ipsa aut fm vnã istaꝝ spẽꝝ motus mouet̃: aut fm plures eoꝝ: aut fm oẽs. Si igit̃ nõ mouet̃ aia fm accidẽs: tunc opʒ q nãliter sit mobilis: ⁊ vt nãliter insit ei mot⁹: ergo ⁊ loc⁹ cõuenit ei p se: qꝛ oẽs isti motus sunt in loco fm aliquẽ modũ: ⁊ hoc planũ est de loci mutatiõe recta: qꝛ illa de loco ad locũ est. Similiter aũt planũ ẽ de augmẽto ⁊ decremẽto: qꝛ ibi incremẽtũ fit in locũ maiorẽ ⁊ decremẽtũ in locũ minorẽ: de alteratiõe etiã phica palã est: qm̃ illa nõ fit nisi q̃litatib⁹ actiuis ⁊ passiuis trãsmutantib⁹ corpora phica. Qualitates actiue ⁊ passiue dissoluũt vel cõstringũt partes mãe quas mouent: ⁊ hec dissolutio ⁊ ↄstrictio nõ fit sine motu locali partiũ q̃ ad inuicẽ accedunt in locũ minorẽ: qm̃ ↄstringunt̃ ⁊ recedunt ab inuicẽ in locũ maiorẽ qm̃ dissoluunt̃. Aia igit̃ erit i loco circũscripta: ita q pn^m mediũ ⁊ finẽ est ei assignare in loco: ergo ipsa erit corp⁹ ⁊ ex hoc sequit̃ q nõ sit primũ mouẽs: qm̃ oẽ corp⁹ est motũ ab alio distincto ab eo p eẽntiã tñ: vel distincto ab eo p eẽntiã ⁊ locũ vt pbatũ est in. 8. phicoꝝ ⁊ in. 7. Sequit̃ et etiã q ipsa nõ sit cognoscitiua oium: qm̃ iam pbauim⁹ superius q po^a determinata corporeitate nõ põt fieri oia: sequit̃ etiã q ipsa nõ sit icorporeũ sicut p se pʒ: ⁊ sic ex illa sola positione oia que aiam diffiniũt sunt destructa. Quare aũt quilibet istoꝝ motuũ sit p se ⁊ p accñs in. 5. phicoꝝ a nobis ẽ ostensuʒ.

Tex. ⁊ cõ. 39.

¶ Si aũt sicut dicũt mouere seipsam est suba aie: sicut diffinies est suba diffiniti: tũc opʒ q nõ insit fm accidens vt diximus albũ vel tricubitũ moueri: hec enim mouent̃ fm accñs vt dixim⁹ ex eo q isunt ei qd p se mouet̃ qd est corpus. Et idõ nõ sequit̃ q albedo vel mensura tricubiti p se sit in loco: sed hoc sequit̃ de aia que fm nãm ⁊ subam ponit̃ pticipare motũ: nõ enĩ põt dici q circulariter mouet̃ qm̃ hoc mõ animalis nõ mouet corp⁹ neqʒ talis motus manifestat̃ in ipsa.

Tex. ⁊ cõ. 40.

¶ Amplius omne qd mouet̃ aliquo motu qdcunqʒ sit illud: moueri et põt motu fm locũ. Queramus ergo de aia qm̃ si ipsa mouet̃ nãliter tunc et mouet̃ violẽter ⁊ ecõuerso si moueatur violẽter tũc et mouet̃ nãliter. Eodẽ aũt modo se hʒ de qete. In quẽcũqʒ enĩ locũ mouet̃ nãliter in eodẽ quiescit nãliter. Et ad quẽcũqʒ locũ mouet̃ violenter in eodẽ quiescit violẽter: sicut mõstratũ est in. 5. phicoꝝ: ⁊ primo ce. ⁊ mun. In qb⁹ aũt locis aia habeat mot⁹ nãles ⁊ nãles quietes: ⁊ in quib⁹ habeat mot⁹ violẽtos ⁊ quietes violentas nõ erit facile assignare etiã si licentiã habeãt fingẽdi: qꝛ neqʒ simile aliqd poterit inuenire. Amplius ex quo locales hʒ motus oẽ qd phice quocũqʒ motu p se mouet̃ ⁊ ea sunt eiusdẽ nãe quoꝝ motus est ad locũ vnũ eundem. Si dez aia sursum moueri ipsa erit ignis vel ignee nãe. Si võ dez deorsum moueri: ipsa erit terra vel terre nãe: qm̃ isti motus sunt istoꝝ corpoꝝ. Eodẽ aũt modo sequit̃ q aliqd sit de nã medioꝝ elemẽtoꝝ si dicat̃ ad loca medioꝝ elemẽtoꝝ moueri p nãm. Qm̃ aũt omne qd est primũ mouẽs seipm mouet se fm motũ localem vt in phicis determinauimus: ⁊ aia est primũ mouẽs seipm in suo ordine opʒ q aia moueat seipsam loci mutatiõe. ¶ Qm̃ aũt etiã dicit̃ mouere corpus rõnale est q moueat ipm corpus spẽb⁹ motuũ qb⁹ ⁊ ipsa mouet̃ qm̃ mouet seipsam. Si aũt hoc ↄcedat̃ tũc ecõuerso verũ est dicere q aia mouet̃ motib⁹ qb⁹ mouetur corp⁹: ⁊ ex hoc sequit̃ q aia mouet̃ in corp⁹ sicut in locũ ⁊ nõ sicut in id cui⁹ est ipsa pfectio. Cũ igit̃ corp⁹ moueat̃ de loco ad locũ: opʒ q aie trãsitus ⁊ mot⁹ sit de corpe ad corpus sicut de loco ad locũ quo ad vegetabile ⁊ sensitiuũ ⁊ rõnale aut ad minus fm partes illas trãsferat̃ que dicunt̃ mouere seipsas. Si ergo sit trãsitus de loco ad locum et põt redire qm̃ vult ad locũ vnde exiuit primo: ergo põt iterũ igredi corpus qd mortuũ fuit ex hoc q exiuit ab eo aia: ⁊ sequit̃ ex hoc q eadẽ corpora sepe resurgũt ⁊ sepe moriunt̃ qd est absurduʒ.

Tex. ⁊ cõ. 42.

¶ Si aũt dicãt q fm accidẽs mouet̃ de corpore in corpus sicut dixit Plo qm̃ dixit a cõparib⁹ stellis deprimi aias in hec corpora: qm̃ aũt de corpe ad corp⁹ veniũt in scda ⁊ tertia: ⁊ sic deinceps trãscorporatiõe tũc depellunt̃ violẽtia mali meriti qd gessertũt in corpore: sicut aliqñ depellit̃ aial motu ipulsionis violenter: tũc sequit̃ q nõ nãliter insit ei motus: ⁊ sic per motũ diffiniri nõ debuit. Cui enĩ nãliter inest motus sicut diffiniẽs ipm: opʒ fm hũc motũ nõ ab alio aut fm accidens moueri: sed p seipm: sicut neqʒ dicimus q id qd est p se bonũ ⁊ ppter se appetibile fm eandẽ bonitatẽ ⁊ appetitũ: sit pp aliud bonum aut ex alia cã appetibile: que sit sibi extrinseca.

Tex. ⁊ cõ. 43.

¶ Si aũt cõcedat̃ aia ab extrinseco moueri aliquo hoc non erit sicut motus ipulsionis violẽtus: sed sicut dicimus eã moueri a sensibilib⁹ fm q obiecta sunt mouẽtia ⁊ sensus patientes: qꝛ sentiũt intus suscipiẽdo spẽm sensibilẽ: de hoc aũt motu nos in scdo hui⁹ scie libro determiabim⁹. Amp. aũt si mouet aia seipsam nãliter ⁊ subaliter: tũc vtiqʒ mouet̃ a seipsa: ois aũt motus facit distare mobile ab aliqua nã alicui⁹ gñis in quo est mot⁹ fm q ↄuenit fm generis diuersitatẽ: aut enĩ facit distare ab vbi aut a forma aut a q̃titate. Si igit̃ anime mot⁹ est in suba eius vt dicit aduersari⁹ aia p motũ illũ distabit a suba ipsius in qua est ⁊ p quã inest ei mot⁹ fm ipsaʒ aiam: hoc enĩ absqʒ dubio sequit̃ nisi dicat̃ ei mot⁹ fm accidens inesse: hoc aũt nõ ponit̃ sed poti⁹ q mot⁹ sit fm subam ipsius. Motus aũt eẽntialr̃ est distãtia ei⁹ qd mouet̃: qꝛ cuʒ motus sit endelechia existis in potentia fm q est in po^a: opʒ q omne qd mouet̃ distet ab eo in qd mouet̃: ergo si motus inest sic: vt suba ipsi⁹: opʒ q aia subaliter distet ab aliquo subali suo: ⁊ hoc nõ est verũ cũ ipsa sit actus corporis: hec aũt oia sequunt̃ nisi dicat̃ aiam mouere seipsaʒ fm accidẽs: cũ ⁊ si hoc ↄcedat̃ adhuc nõ sequit̃ q ipsa p accñs sit in loco sicut alia p accidẽs sunt in loco: qꝛ ipsa nõ est pars alicui⁹ qd p se est in loco: p quã partẽ ⁊ partes ei⁹ illud referat̃ ad locũ aĩ totum. Est enim pars aia vel aiati eẽntialis ⁊ nõ q̃titatiua cũ dicit̃ q pars p accñs est in loco itelligit̃ de illa pte que p se põt esse in loco. Cũ aũt dicit̃ q albedo p accñs est in loco: qꝛ album corp⁹ p se est in loco est albedo forma situalis in albo ⁊ q̃titatiua quoꝝ est locus p accñs. Aia aũt nõ determinat̃ q̃titate p accñs: idõ etiã neqʒ hoc modo est i loco: sed est in loco: qꝛ extra locũ corporis sui nõ inenit̃: ⁊ hec aũt vocat̃ a qbusdam diffiniri in loco ⁊ hoc modo p accidens põt dici in loco. Hec igit̃ sunt que pbãt aiam nõ moueri localiter: vel alio motu fm se. Sed dicet forte aliqs q si nõ est in loco p se neqʒ p accidẽs pprie loquẽdo: tũc forte videt̃ et nõ debere moueri p accidẽs fm locũ pcipue cũ ea que mouẽt imobilia existentia nõ moueant̃ p se neqʒ p accñs vt pbatuʒ est in. 8. phi. ⁊ in ce. ⁊ mũdo. Sed sciẽdũ q ipa mouet̃ p accidẽs motu corporis: qꝛ mouẽtibus nobis mouent̃ ⁊ oia que in nobis sunt: ⁊ ideo corpore trãslato: nec necessariũ est eaʒ trãsferri: neqʒ est simile de motoribus speraꝝ ⁊ aiabus aialiuʒ: qꝛ spera manet sup idem cẽtrũ: ⁊ motor q nõ est actus alicuius partis spere: nõ mouet̃ fm locũ neqʒ est in loco: sʒ corpora aialiũ trãseũt de loco ad locũ: ⁊ idõ aie diffinitiue in loco corpoꝝ existẽtes: motu corpoꝝ mouentur per accidens de loco ad locum.

¶ Cap. 6^m. Et est digressio declarãs difficultates: que oriuntur ex predictis de motu anime.

Sunt aũt qui ea q̃ dicta sũt calũniant̃ dicẽtes q nõ est necessariũ q si aliqd mouet motũ q moueat eo motu quo ipm mouet̃. Illud enĩ qd mouet̃ localr̃ põt mouere alterãdo: sicut sol accedẽs ⁊ recedẽs: ⁊ id qd mouet̃ fm alterationẽ potest mouere motu locali: sicut phãtasia ↄcupiscentia alteratiõe delectabili vel tristabili mouẽte aĩ motu processiuo: ⁊ illud est in alijs multis. Silr̃ aũt dicũt qdã q non sunt tñ q̃tuor gña motus fm que aliqd mouet̃ sʒ multo plura: ⁊ idõ dicũt nos forte nõ sufficiẽter pbasse q nõ mouet̃ aia cũ moueat. Sed ad oia hec soluẽda sufficiẽs habet̃ doctrina ex libro phicoꝝ vltimo: qm̃ in ordine illo in quo distinguunt̃ mouẽs tñ ⁊ mouẽs ⁊ motũ ⁊ motũ tñ necessariuʒ est q illud qd est mouẽs motũ moueat eo motu quo ipm mouet̃: ⁊ hec fuit positio eoꝝ q dixerũt aiam mouere motã: ⁊ hoc apparet ex rõnibus eoꝝ: in phedrone enim ponunt̃ rõnes iste: q mouens p se nõ mouet nisi fm subam suã. Est aũt aia mouẽs p se: mouet igit̃ fm subaʒ suã: sʒ de cui⁹ suba est mot⁹ illud mouet̃: ergo mouẽs p se mouet̃. Nõ et mouet̃ ab alio cũ sit mouẽs p se: opʒ igit̃ q moueat seipʒ. Adhuc nihil dat alij qd nõ hʒ: sed dat qd hʒ: dat aũt mouẽs motũ ei qd mouet̃: ergo hʒ motuʒ in seipso ⁊ cui inest mot⁹ illud mouet̃: mouet̃ ergo oẽ mouens p seipm. Adhuc ois forma q̃ ẽ in alio ab alio prius est in alio p se qd est cã quare forma illa existat in alio sicut calidũ qd est

Rõnes Platõis i phedrõe

in frigido ab alio opʒ ꝙ prius sit in igne q est cā caloris in frigido. Siłr mot⁹ est in corpe: sicut in recipiēte formā mot⁹ ab alio: opʒ igit̃ ꝙ sit ĩ alio prius sicut in cā. hec aūt est aīa: ergo aīe inest mot⁹. Cui aūt inest mot⁹ illud mouet̃: ḡ aīa mouet̃ in eo qđ mouet ⁊ motu quo mouet. Adhuc oīs cā mot⁹ q̃ est inter p̄ᵐ mouēs ⁊ vltimū motū: mouet mota: aīa est talis cā mot⁹: ḡ mouet mota. Adhuc motus est act⁹ mouētis ⁊ actus mobilis: ḡ sicut motū est subm ei⁹ ⁊ mouet̃: ita ⁊ mouens est subm eius ⁊ mouet̃. Adhuc autē qcqd ex armonicis mouet numeris cōponit̃ ex motore ⁊ mobili: aīa āt mouet ex armonicis numeris: ḡ cōponit̃ ex motore ⁊ mobili: sʒ qđ cōponit̃ ex motore ⁊ mobili mouet motū: aīa igit̃ mouet mota: cōponit̃ aūt aīa ex armonicis numeris quē admodū supra ostensum est: hec ⁊ his silia in Phedrone colligunt̃ vbi Plo hoc dicit ipsim nō p v̄ba: sed p sensum quoꝝ q̄daʒ Macrobius ponit sup somniū Scipionis ⁊ q̄dā dimittit. Et sunt ad soluēdū facillima si qs bene in memoria h̄eat q̄ dixim⁹ in libro p̄hicoꝝ. Ibi enim dixim⁹ ꝙ qcqd mouet motū p se est corp⁹: ⁊ ꝙ mouēs primū in ordine mot⁹ est imobile ⁊ ab ipso ē motus ⁊ nō in ipso: ⁊ hoc iđ ꝙ ip̄m p eētiā suaʒ que nō est mot⁹ mouet efficiēter ⁊ nō formaliter: ⁊ hoc ignorabat Plo. vnde lʒ aīa sit iter primā cām mouētē ⁊ vltimū motū quo ad pductionē in eē: cū ipsa in ordine motus corporis est p̄ᵐ mouēs ⁊ nō ordinat̃ ad illud qđ vltimo mouet̃ i corpore aīato. Et cū Plo dicit ꝙ ignis est cā calidi nō sumit ipse nisi cām cōpositā: sʒ calor est prima cā caloris p subam suā formalē: ⁊ siłr aīa est cā mot⁹: nō qdē formalis sed efficiēs: ⁊ iđ haud q̄q̄ mouet̃ ex hoc ꝙ mouet. Et si obijciat Macrobi⁹ si corpus mouet̃ pp aīam: ḡ aīa magis mouet̃ qm̄ pp vnūqđq̄ tale est illud est magis tale: est irrisoriū qm̄ illud nō est in efficiētib⁹ ⁊ effectiuis sʒ in participātib⁹ s̄m eādē formā. Sed hoc solum qđ dicit de armonicis numeris mouet plus sʒ Pla. q̄ aliqd alioꝝ: qꝛ ꝯstat ꝙ s̄m armoniā aptat̃ corpori ⁊ sʒ armoniā est ipsa mouēs ⁊ cognoscēs ea que cognoscit. Qm̄ nō nisi sibi proportionatū mouet: ⁊ nō nisi sibi pportionatū cognoscit: pportio aūt primū in nūeris est: ⁊ ita videt̃ eē s̄m armonicos numeros istituta aīa: ⁊ s̄m illos hʒ in se plura: quoꝝ vnū ē mouens ⁊ alteꝝ motū: ⁊ sic videt̃ eē mouēs mota: plura enim vt mouētia tm̄: ad idem ꝯstituēdū nō ꝯueniūt: neqʒ ēt plura vt mota tm̄. Si ḡ plura ꝯueniūt ad eiusdē rei ꝯstōnē opʒ ꝙ qđdā istoꝝ sit mouēs: ⁊ qđdā motū. Sed dicēdū ex armonicis numeris formalib⁹ nō ꝯstitui aīam: sed ex armonicis numeratis: siue numeris mālib⁹: hec aūt h̄nt pportionē sicut est pportio prātis scḋe ad partes ⁊ subiecta ⁊ ad prātē p̄cedētē in ordine nāe: sic enim pportionat̃ aīa itelligētie vt recipiēs illuminatiōes ei⁹: ⁊ pportionat̃ virib⁹ suis vt partib⁹ suis potestatiuis: vel sic prātiuis: ⁊ pportionat̃ corpori ⁊ orgāis corporis sicut subiis prāti sue. In tali aūt pportione mouet̃ qdē aīa ab itelligētia ⁊ cā prima: sʒ isto motu nō mouet corpus: ⁊ mouet vna prās aliā qm̄ superior mouet iferiorē: sʒ hoc est per impiū ⁊ nō sicut aīa mouet corp⁹: sed cōparādo eā ad corpus oēs ptes ei⁹ mouēt corp⁹ organicū ⁊ partes ei⁹ ad psequēda desiderata ⁊ fugiēda ea que ꝯstant: ⁊ hoc mō nō mouet̃: seruat̃ tm̄ in oib⁹ illis pportio sicut in sequētib⁹ istius libri manifestabit̃. Sed hec pportio nō est i armonicis numeris: sʒ poti⁹ in his que armonice sūt cōposita ⁊ numerata. Et si dicat aliqs pportionata in numero nūerato eē ordinata a pportione q est in nūero numerāte: ⁊ sic opʒ adhuc iuxta sniaʒ Platonis p̄ncipia aīe ⁊ alioꝝ p̄ncipia eē numeros formales ⁊ pportionē que est in istis: dicem⁹ ꝙ nō sunt p̄ncipia reꝝ: sʒ ꝙ numerata sunt ⁊ sub pportiōe numeri existūt: sed potius s̄m ꝙ cōnālia sunt vnicuiqʒ generi qđ ꝯstituit: ⁊ iđ mā ⁊ for⁹ nō ꝯstituūt subam s̄m ꝙ numerata sunt aut in pportiōe numeri existūt: sed poti⁹ s̄m ꝙ sunt p̄ma p̄ncipia ꝯnālia sube: ⁊ siłr est de ꝯstituētib⁹ q̄titatē ⁊ qđlibet gen⁹. Et his accidit numerari: ⁊ in pportiōe numeri esse. Et hoc Platonē decepit: qꝛ ēt sapiētes decipiunt̃ s̄m accñs: ꝙ ineuitabiliter seq̄t̃ numeros eē p̄ma p̄ncipia reꝝ si posset h̄eri ꝙ p̄ncipia reꝝ cōstituerēt eas: s̄m ꝙ in pportiōe numerali existūt: ⁊ hoc qdeʒ modo dictū multū valet ad itellectū oīuʒ sequētiū vbi aget̃ de opiōib⁹ Platonis. Si autē aliqs nobis obijciat ꝙ nos ipsi supius ꝯcessisse videmur aīaʒ mouere se: qm̄ agit se i vniuersum corp⁹: dicem⁹ nō eē illud pprie mouere seipsaʒ: ⁊ iđ re vera sic mouit se aīa ⁊ alij motores p effect⁹ rōne effectuū

Solo ad rationes Platōis.

Vide pro hoc cōᵐ. 7. octaui metaphysice qūo itelligitur pp qđ vnumqđq̄ tale ⁊c.

Nō qūo ex armōicis numeris aīa cōponatur ⁊ qūo nō ⁊ i quo peccauerit plato. ꝫ.

qui ab ipsis sunt: ⁊ tm̄ simpl̄r manēt imobiles. Et hoc ēt modo prim⁹ motor in quolibet ordine iducit motū i mobile: qꝛ mot⁹ est act⁹ mouētis vt a quo est mot⁹: ⁊ nō vt in quo est sicut in subo: ⁊ est act mobilis sicut in quo est sicut in subo. Et iđ motor nō mouet̃: sed mobile qm̄ inest ei mot⁹ tūc mouet̃: lʒ igit̃ multi sint modi qb⁹ aliqđ mouet̃ p accñs in quolibet gn̄e p̄dicamēti: tm̄ mot⁹ p se non est nisi in trib⁹ gn̄ib⁹: ⁊ qꝛ in quātitate nō est ꝯtietas nisi s̄m ꝙ q̄titas est termin⁹ p̄hicoꝝ corpoꝝ in quo ꝯuenit ei pfectū ⁊ imperfectū eē: iđ duos opʒ eē mot⁹ in quātitate ⁊ in vtroqʒ alioꝝ generꝝ tm̄ vnū s̄m gen⁹: ⁊ ita sunt q̄tuor gn̄ales mot⁹: ⁊ oēs illos ab aīa: p rōnes necessarias secludimus: sicut pʒ ex p̄dictis. Est igit̃ necio cōcedēdū aīam p̄hico motu p se vel p accñs pprie nequaq̄ moueri: ⁊ sic manifesta est solo oīum eoꝝ q̄ iducta sunt ex Platonis opiōib⁹. Sed iđ qđ oīo destruere disputatiōē istaʒ videt̃ est ꝙ ab antiquo Termegisto ⁊ a Socrate: ⁊ nūc a diuinis ⁊ incātatorib⁹ ꝯueniēter asserit̃ ꝙ .s. in corpore existes quos āgelos vel demōes vocāt ⁊ aīe exute a corpib⁹ mouēntur de loco ad locū: cui⁹ ēt v̄itatē nos ipsi sumus experti in magicis. Sed de his nos disputabim⁹ in scia de nā deoꝝ q̄ p̄hie p̄me pars q̄dā ē ⁊ ab Aristotele edita. Qꝛ si tales sube mouētur mot⁹ erit oīo equoc⁹ ad motū p̄hicū: tales enī sube nō sunt pportionales spatio p qđ est mot⁹ p aliquā q̄titatē vel idiuisibile q̄titatis qđ sit i eis. Et iđ neqʒ mēsura mot⁹ ipsarū: neqʒ mot⁹ ipse ex p̄ncipijs p̄hicis causari pōt: hic autē de p̄hicis loquiur tm̄ ostendētes p̄hice imobilē eē aīam ꝯ eos q ex principijs que ipsi p̄hica esse dicebant: causare voluerunt motum anime: ⁊ dixerūt animā mouere seipsam.

Nō qūo i magicis expertus est doctor sias exutas a corporib⁹ ⁊ demōes de loco ad locū moueri. ꝫ.

Cap. 7ᵐ. De disputatiōe ꝯ opiones Democriti ⁊ Platonis de motib⁹ aīe: qb⁹ mouet̃ in corpe ⁊ mouet corpus.

Quidā aūt eoꝝ q diffiniūt aīaʒ p motū eē: dicūt eā mouere corp⁹ in quo est localr̃ in eo ꝙ ipsa localr̃ mouet̃: vt Democrit⁹ q dicit siłem cām eē mot⁹ aīati corpis q̄lē dixit Philipp⁹ qdā Didascalus siue doctor comediarū: dicebat enim chomicos ꝯuocare in villis hoīes ad carmina audiēda: p hoc ꝙ fierēt imagines deoꝝ mobiles pp q̄s spectaculū hoīes ꝯfluerēt: referēs Dedalū ātiq⁹ fecisse ligneā imaginē Minerue: mobilē in oib⁹ mēbris ita ꝙ videbat̃ cātare p motū lingue ⁊ tripudiare. Cā aūt mot⁹ fuit qꝛ in ꝯcauo imaginis fuerūt ifra organa in argēto viuo ⁊ ad motū illius moueri videbāt sicut adhuc i sellis ⁊ imaginib⁹: pedes ēt stabāt sup rotulas puulas: in qb⁹ arcus ꝯcaui fuerūt ⁊ distincti p cellulas: ⁊ cū argētū viuū descēdebat i aīriori arcu p cellulas: tunc posterior arcus eleuabat̃ ⁊ ꝯuertebat̃ tota: ⁊ tūc imago mouebat̃ de loco ad locum: qꝛ necesse habuit ꝙ ad eādē ptē moueret̃ ad quā mouebat̃ fastle siue argētū viuum. Et siłeʒ cām mot⁹ aīaliū ponit Democritus: dicit enī ꝙ idiuisibiles spe in se mouent̃: eo ꝙ apte nate sūt nō manere siue qescere pp cām supius iductā: ⁊ cū sic mouent̃ spe ille tūc trahūt secū ⁊ mouēt totū corpus in eādē pteʒ ad quā ipse mouent̃: ⁊ hoc leue est destruere: p̄mo enī q̄remus a Democrito q̄ sit cā ꝙ qescūt aīalia qm̄ volunt: hui⁹ enim cā nō ē spa indiuisibilis q̄ nunq̄ qescere pōt. Cōstat aūt ꝙ idē est cā pcessiui mot⁹ ⁊ qetis in aīalib⁹. Qualr̃ enim indiuisibilis spa faciat qetē vel difficile vel impoīe ē dicere Democrito: difficile qdē si fingat ꝯstrictionē athomoꝝ facere qetē qm̄ sūt in pleno: impoīe aūt si nunc velit adoptare cām: Democritus enī in pleno dixit has spas qescere: ⁊ in vacuo moueri. Vlr aūt loquēdo ex his q̄ apparēt ad sensum: nō ex tali cā causatur aīaliū mot⁹ pcessiu⁹ q̄si sit ex necessitate alicui⁹ qđ qescere nō pōt: sed poti⁹ ex volūtate libera ⁊ itellectu causat̃ q̄ nō necessario mouēt sed qm̄ volunt. Eodē aūt mō ⁊ Time⁹ phylosogizat: volens reddere cām nāleʒ q̄re aīa mouet corp⁹: ⁊ ostēdit cām ex necessitate mouētē ⁊ nō ex volūtate: dicit enīʒ ꝙ in eo mouet corpus in quo ipsa in seipsa mouet̃. Ipsaʒ āt in seipsa dicit necio moueri. Mouet aūt corp⁹ qꝛ cōplexa ad ip̄m sicut forma icorporata corpori ⁊ cōnexa eidē s̄m oēs vires suas: dicit enīʒ Pla. ꝙ aīa ꝯstituit̃ ex armonicis numeris: ⁊ dispartit̃ p numeros in ptes corporis: quos numeros vocat Plato elemēta: ⁊ iđ dicit eā cōponi ex elemētis siue cōstitui: hoc est ex primis numeris elemētaliū. Cōstituit̃ āt sic ex elemētis: quaten⁹ habeat sensum ⁊ potētiā cognoscitiuaʒ omniū ex numeris armonialiter cōponētib⁹ eā: qꝛ sicut dixi-

Tex. ⁊ cō. 44.

Nō cām motus imaginis lignee a dedalo fabricate ⁊ q̄ ingenio fuerit cōstructa.

Tex. ⁊ cō. 45.

mus ſupius niſi cōponeref ex numeris primordialib⁹ nō cognoſceret oia: q2 nō eēt in potētia reſpectu oium: niſi talē haberet armoniā ꝙ eſt tertij ordinis: q2 tunc ex illuminatione fluente pcipit cām primā ⁊ itelligētias que ꝓcedunt eā ex ordine nāe: ⁊ ſequētia pcipit ex capacitate potētie q̄ ē ante formā corporalē: ⁊ p hos numeros fert totū mūdū q̄ſi in ſeipſa: eo ꝙ hꝫ mot⁹ ꝯſonātes ad ꝑncipales ptes mūdi. Dixit enim Plo ꝙ deus deoꝝ opifex deoꝝ oium primo fecit orbē rectuȝ q̄n dedit ei nām ignis q eſt rectaꝝ dimēſionū ⁊ recti mot⁹ ſicut dixim⁹ in ſcdo ce. ⁊ mun. ⁊ in ꝑmo. Deinde vt ordinate ⁊ equalr accederet ⁊ recederet cauſando gn̄atonē ⁊ corruptionē reflexit rectitudinē dimēſionū ei⁹ in circulū: eo ꝙ rectum cū ſit vnius ſimplicis forme ꝑn᷑ eſt linee circularis q̄ eſt duarū formaꝝ: quaꝝ vna eſt ꝯcauitas ⁊ alia ꝯuexitas: hita autē figura ⁊ motu circularib⁹: nō fuit ſufficiētia in motu circulari q eſt ſup polos mundi ab oriēte in occidētē: ⁊ p occidēs regrādo in oriens: q̄n vno modo ſe hñs nō accidit ⁊ recedit ſed orit ⁊ occidit ſup eaſdē partes eodē mō: ſic in diuerſis locis nō diuerſa cāret: ꝑꝑ qđ dixit Plo ꝙ circulū vnū deus deoꝝ dīs: diuiſit in duos circulos dupl̄r coordinatos: quoꝝ vnus eſt eqnoctialis q mouet ſup polos mūdi faciēs motuȝ diurnū q eſt mot⁹ orbis primi: ſcđs aūt eſt circulus ſignorū q hꝫ polos ꝓprios mobiles in duob⁹ palellis: quoꝝ vnus eſt aqlonaris poli: ⁊ alter meridionalis: ſup cui⁹ polos oēs ſtelle mouenf: ⁊ iſti circuli ſunt reꝝ coordinati: q2 vnus facit lōgitudinē in oib⁹ his que gn̄anf ab orbe: alter aūt latitudinē: ⁊ motus q eſt ſup polos ei⁹ eſt a meridie in aqlonē: ⁊ ecōuerſo iter duos ſolſticiales circulos. Alteꝝ aūt illoꝝ circuloꝝ q eſt circulus ſignoꝝ diuiſit in .7. circulos plāctaꝝ: hoc eſt Saturni: Iouis: Martis: Solis: Mercurij: Veneris: ⁊ Lūe: quoꝝ oium mot⁹ eſt a meridie in ſeptentrionē ſup polos orbis ſignoꝝ: ⁊ hos mot⁹ dixit ⁊ bene: ꝑn⁹ oium motuū nālū: aiam aūt poſuit ſicut ſupius dixim⁹ in ꝯfinio Eternitatis ⁊ tpis: ⁊ ꝑcipue aiam mundi: cui⁹ pticulares aie ſūt tanꝗ imagines: ⁊ iđ dixit ēt in aia ſm nāȝ eē aſpectū rectū: eo ꝙ cognoſcēdo egredif directe ſup reꝝ rōnes ⁊ numeros: qb⁹ ipſe res ꝯſtituunf. Hūc aūt aſpectū reflexit in motib⁹ aie in circuluȝ: q2 aia a ſe icipit vt dicebat hñs in ſe oiuȝ reꝝ rōnes: ⁊ q̄ excitate a reb⁹ extra efficiunf ꝑn᷑ ſciētie: ⁊ iđ dixit Plo: ꝙ cum aia ꝓgredif recte in res extra: reflectif cognitio reꝝ i ſeipſa: q̄n in ſe cognoſcit eoꝝ q̄ ſunt rōnes ⁊ recordaf. Dicit enim Boeti⁹ in ꝯſolatiōe phie: ꝙ ſi Platonis muſa pſonat veruȝ: qđ qſqȝ dixit imemor recordaf: ⁊ ſic p reflexionē recti in circuluȝ cauſaf in aia vitatis itellect⁹. In ſupiorib⁹ aūt ſūt duo ordines motuū ⁊ motoꝝ in gn̄e. Unus qdē prim⁹ mot⁹ ⁊ motor q eſt aplanes vocat⁹: q̄ſi ſine errore exiſtēs. ⁊ rectus: q eſt mot⁹ diurnus. Alter aūt mot⁹ eſt ſine ordo itelligētie ſcđi ordinis ⁊ mot⁹ latitudinis zodiaci: q dicif mot⁹ planes q̄ſi erraticus: q2 in eo ſūt digreſſiōes multe diuerſoꝝ planetarū: ⁊ ſic ēt eſt in aia in qua mouet ſemp itellect⁹ recte ⁊ ſine errore. Phātaſia aūt ⁊ ꝯcupiſcētia ⁊ recte ⁊ nō recte: ſicut ꝓbabif in ſequētib⁹: ⁊ iđ in aia dixit eē duos primos circulos ſicut i celo: ⁊ duos primos mot⁹. Alteꝝ aūt dixit in .7. diuidi q eſt ſub phātaſmatib⁹: ⁊ mole carnis ꝑgrauaf: vnde dicit aiam i ſpa Saturni accipe memoriā lōgā: ⁊ in ſpera Iouis accipe rōcinationē ꝓbabiliū ſiue opionū: in ſpa aūt Martis iraſcibilē: ⁊ in ſpera Solis ſenſibiliū illuſtrationē: in ſpera aūt Mercurij eſtimationē nociui ⁊ ꝯuenientis: ⁊ in ſpera Veneris ꝯcupiſcibilitatē: ⁊ in ſpera Lune mot⁹ quos mouet i ſequēdo nāȝ corporis: vt attrahēdo: nutriēdo: augēdo ⁊ gn̄ando: oēs enī iſti .7. erronagi q̄ſi ſunt mot⁹ aliqn̄ recti: aliqn̄ nō recti: ⁊ oēs in circulū reflectunt icipiēdo ab aia ⁊ in aiam terminari: q̄n Plo dixit: ꝙ oium ſpēs ſunt in aia: ⁊ ꝙ nō niſi excitaf a reb⁹ extra. Dicebat ēt aias ab initio factas in gn̄alib⁹ ⁊ in cōparibus ſtellis: ⁊ q̄n deſcēdūt tūc p icorporeū deſcēdūt: ⁊ i orbe qdē ſūt rectoꝝ motuuȝ: ⁊ in deſcēſu p orbes plāctaꝝ accipiūt vires: ⁊ mot⁹ quos diximus: ⁊ paulatiȝ vſqȝ ad onus carnis deprimunf: ⁊ ibi inebriate crathere lacteo q eſt dulcedo carnis q̄ſi carnales efficiunf ⁊ obliuiſcunf ſupioris armōie: cuius eā ſilitudinē ⁊ ſpēs in ſe hñt. Q̄n aūt excitate redeunt in corpore ad ꝓpriū bonū ⁊ inatū ſibi ſm ſcias ⁊ vtutes: tūc reaſcēdunt p geminas ad ſtellas cōpares. Si aūt ſūt mali merit in ſcđa traſcorporatiōe efficiunf fere: vel beſtie alie moribus eoꝝ cōgruentes: ⁊ de hoc alibi in numeris noſtris locuti ſumus. Dicebat aūt oia hec Plo: tanꝗ celi motus eſſent aie motus ⁊ ecōuerſo. ¶ Nos aūt diſputātes ꝯ hec que dicta ſunt: ꝑ⁹ dicimus ꝙ nō hñ ꝯtingit dicere ꝙ aia ſit magnitudo vel vtus in corpore que magnitudineȝ hꝫ extēſa: ⁊ hoc tñ ſeqf ex dictis Platonis vbi dicit: ꝙ aia ſm armoniacos numeros aptata eſt corpori. Si enī ꝯnālis eſt corpori ſicut viſus oculo: vel q̄litas magnitudini opꝫ ꝙ aut ſit magnitudo vel virtus aliq̄ in magnitudine extēſa: dico aūt ꝙ hoc nō bene dicif ⁊ tñ dicif: Plo eniȝ vult ꝙ aia hui⁹ oīs mundi talis ſit: ſicut eſt aia illa q̄ aliqn̄ hoc eſt in qbuſdā vocaf intellect⁹: dixit enim aiam mūdi eſſe itellectualē. Cā aūt quare hoc a Platōe dicaf eſt: q2 itellectualis aia nō eſt vt aia ſenſibilis vel deſideratiua: ⁊ non poſſunt eis aliqualiter aptari ꝓprietates circuli: q2 nō reuertunf ſupra ſe: ſicut itellectualis aia que icipit a ſe querēdo de itelligibili ⁊ reflectif ſupra ſe q̄n nō inuenit iꝑm: nec eſt aia ſicut hec ſenſibilis terra que nō hꝫ niſi motū rectū per diſtantiā ſui a celo. Sed aia itellectualis eſt imago eternitatis: ⁊ quodāmodo cā tpis: ⁊ iđ ſuperioꝝ motus inueniuntur potius in ea q̄ in alia: q2 ipſa eſt q̄ſi qđdā ꝑn᷑ nāe: ⁊ ideo motus primi in nā in ea inueniunf. Sed ꝯ hoc obuiātes dicimus ꝙ ſi tales ſunt motus intellect⁹: tūc ſūt motus itellect⁹ corporales: ⁊ ſequif ꝙ ipſe itellectus aut ſit corpus aut vtus in corpore que nō explet motus ſuos niſi p corpus: q2 circulatio forma eſt corporalis actus: ⁊ actus corpalis eſt alicuius operātis vtutis corporee. ¶ Dicamus igif ꝙ ſi intellect⁹ hꝫ habere ꝯtinuitatē ꝙ rōnabile eſt ꝙ hēat ꝯtinuitatē talē q̄lez hꝫ opatio eius: que vocaf itelligētia ſiue itelligere. Similiter aūt ⁊ ipſa actio itellect⁹ ſiue intelligere rōnale eſt ꝙ hēat formā eoꝝ que itelligunf que vocanf itelligētia ſiue itellecta vel itellecta: eo ꝙ actus ſunt ꝓuij potētijs ſm rōnē ⁊ obiecta actib⁹. Sunt aūt itellecta ꝯnter ⁊ nō ꝯtinua: ⁊ ſūt magis ſilia numero q̄ ꝯtinuo: ꝗ̄ intellect⁹ nō eſt ſic ꝯtinuus vt circulus: ſed opꝫ: aut ſit impartibile: aut nō ꝯtinuū: ſicut magnitudo ſiue q̄litas eſt cōtinua. Si enī def ꝙ itellect⁹ eſt magnitudo q̄dā ꝯtinua: tūc queraf a Platone qualr poſſit itelligere magnitudinē mathematicā: vel aliā quācūqȝ q̄titatē continuā: aut enim itelligit eā accipiēdo totā ſimul: aut accipiēdo partes: ⁊ ſi intelligit accipiēdo partes aut hoc eſt ita ꝙ accipiat partes idiuiſibiles q̄ ſunt pūcta: ſi tñ pūcta opꝫ ptes vocare: q2 de hoc nō facimus modo mentionē aliquā: eo ꝙ ab aduerſarijs ſupponif pūcta partes eē ex qb⁹ cōponif magnitudo: q2 hoc ipſi aſſerebāt: aut accipit partes diuiſibiles que ſunt vere partes magnitudinis. Quocūqȝ aūt iſtoꝝ modoꝝ ſiat acceptio intellect⁹ nō eſt niſi tactus qdā quo magnitudo que eſt itellectus tāgit magnitudinē que itelligitur q̄n ſimul ſunt in vltimis. Et ſi qdē itellectus accipiēdo magnitudinē intellectā tāgit puncta ipſius: cū puncta ſint infinita in q̄libet magnitudine: ⁊ infinita tāgēdo qđlibet nō ꝯtingat pertranſire tāgentē: ſequif ꝙ itellectus nunꝗ ſiniet quātūcūqȝ paruā magnitudinē itelligēdo quā ſcimus eſſe ſinitā. Si aūt tāgit ſm partes q̄ magnitudinē hñt: hoc dupl̄r pōt fieri: aut enim ille ſunt aliquote partes q̄ numerāt totū: vt decē decime: vel due medie: vel q̄tuor quarte: ⁊ ſic de alijs: aut nō ſūt aliquote: ⁊ ſic nō numerāt totū: ⁊ ſi tangit aliquotas intelligēdo magnitudinē: tunc moltotiēs intelligēdo tāgit idem. Si autem intelligēdo tangit eas que nō ſunt aliquote: cū tales infinite ſint in qualibet magnitudine: opꝫ intellectū intelligēdo infinities tāgere idem: lꝫ enim tāgat diuerſas partes in numero. ipſe tamē oēs ſunt idē rōne ⁊ itellectu: q2 oēs ſunt vnius ſpeciei e forme ſm ꝙ ſunt partes ꝯtinui. Hec autē oia falſa eſſe experimur in intellectib⁹ noſtris: q2 videmus ꝙ q̄n itellectus noſter intelligit magnitudinē aliquā: itellectus noſter nō tangit eā prout itelligif niſi ſemel. Si aūt dicat aliquis: ꝙ q2 oēs partes magnitudinis itellecte ſunt vni⁹ rōnis: iđ ſufficiens eſt vnāquāqȝ tāgere partē ⁊ nō opꝫ iꝑm tangere alias: q2 oēs itelligit p illā quācūqȝ tāgit: tūc queramus quare ſm hoc opꝫ iꝑm eē ſicut circulū: aut etiā oino ſine etiā vīr eſſe aliculos magnitudinis: q2 ſi forma circuli bene tangeret partē illam: ⁊ ſine magnitudine exiſtens: bene eēt acceptiuus ſpēi magnitudinis: ſicut ⁊ in vitate mō eſt. ¶ Redeamus aūt ad partes ꝑme diuiſionis: ⁊ dicam⁹ ꝙ circularis itellect⁹ nō tangit intellectā magnitudinē ſm ptes: ſed neccīū eſt vt tot⁹ totū tangat: ⁊ cuȝ totū nō ſit extra partes ſuas ſm ꝙ tangitur non pōt tāgi totū: niſi ſm partes ⁊ in partib⁹ ſuis oib⁹: ⁊ tūc que-

Nō de itētiōe Platōis aiaȝ mūdi eē in cōfinio eternitatis ⁊ tēporis.

Et notā q̄ꝺ aia ſm Platonē ē aſpect⁹ rect⁹ quē deus deoꝝ flexit in circulum.

Tex. ⁊ cō. 46.

Q aia mūdi ſꝫ platonē intellectualis ē.

Tex. ⁊ cō. 47.

Tex. ⁊ cō. 48.

ramus sicut prius: qꝫ erit partiū tactus qñ sicut totū tāgit in telligēdo circularis noster intellectꝰ. Si autē forte dicat qꝫ ꝙ itellectus noster nō est circulus neqꝫ circularis forme: ꝫ hoc est: qꝛ in ꝟitate opꝫ ꝙ itellectꝰ sit hic circulus de quo diximꝰ. Jam enim scitū est ꝙ actio ⁊ motꝰ itellectus est itelligētia siue itelligere: ⁊ itelligentia est circulatio: vt dicit Plato sine motꝰ circuli: ergo opꝫ ꝙ itellectꝰ sit circulus: motꝰ enīꝫ circuli circulatio est: ⁊ motꝰ itellectꝰ intelligentia est. Sicut igitur se hꝫ motꝰ ad motū: ita mobile ad mobile: sed dicit Plato intelligētiā esse circulationē: ꝗ necesse hꝫ dicere itellectū esse circulū. Si aūt hoc cōcedat: ꝫ opꝫ ꝙ intelligētia itellectꝰ semper aliqd itelligat ideꝫ: ⁊ ꝯtinue reflectat sup illud: ⁊ hoc opꝫ ꝓpter illud ꝙ noster intellectꝰ dicit eē sicut ꝑpetua circulatio que semp in idē reuertit. Et hoc qdē falsissimū est: quia nulla est intelligētia circularis. Si enīꝫ eēt aliqua circularis oporteret ꝙ eēt aut practica q̇ est sicut artes mechanice que rōcinant de operibꝰ: aut speculatiue quaꝝ finis est ꝟitas sci ta: ⁊ nos videmꝰ ꝙ oēs practice directe vadunt ad finē suūꝫ q̇ est id qꝺ operatū ⁊ ꝯstitutū est p artē: sicut domus aut lectus: ⁊ nō reuertunt. Speculatiue ꝟo terminant rōnibꝰ diffinitionū que sunt ꝑncipia in ipsis: ⁊ ꝓcedūt directe ad cōclusionē. Ratio enim oīs que certa est: aut est incōpleri aut cōpleri: ⁊ si est qdē incōpleri per ipsam habemꝰ sciam qdditatiꝰ rez que vocat scientia qd: ⁊ illa est diffinitio. Si autē est cōpleri per ipsam acqrimus sciāꝫ ꝓpter qd aliqd est in subiecto: ⁊ hec est demōstratio: ⁊ in scientijs itellectiuis non habemꝰ aliud qꝛ ꝓbabiliū est opinio: ⁊ nō intellectꝰ: demōstrationes aūt sunt finite: qꝛ sunt a ꝑncipio qꝺ est cā dicēs ꝓpter quid: que est medius terminus in eis: ⁊ finē hñt determinatū ad quē ꝓcedūt: qui est aut ꝯclusio aut syllogismꝰ. Si enīꝫ ꝯcludant vltime ꝯclusiones tūc est status in eis. si aūt nō concludant ille: tūc ꝯclusio sumet in alio syllogismo pro ꝓpōne: ⁊ adiunget aliud mediū ⁊ alia maior extremitas: ⁊ ꝯcludet alia ꝯclusio: ⁊ iō nō reuertunt in idē oīno a quo iceperunt: sicut facit circulatio circuli. Accipiūt enīꝫ semp mediū aliud: ⁊ vltimā extremitatē aliā: ⁊ ꝓcedunt ad finē determinatum. Ultimū aūt est extremitas: qꝛ extremū ⁊ vltimū sunt ideꝫ ⁊ sic ab hoc ꝓcedit in finē in quo erit status. Circulatio aūt reflectit se in principiū vnde incepit. Diffōnes aūt oēs quibꝰ nos scimus qd est res sunt finite: qꝛ diffinientia in generibus primis stant: eo ꝙ extra genus primū nihil vniuocū inenit: qꝺ in diffōne possit poni: ergo itellectus nō est circulus. Amplius cū circulatio sit circuli reuolutio que multotiēs fit sicut reuolutio celi: tūc multotiēs intelligit idē: ⁊ deueniet ab eodem in idem itelligēdo. Cū aūt id a quo ꝓcedit intellectꝰ sit motū per se: id aūt in qꝺ ꝓcedit nō sit motū per se erit idem motū p se: ⁊ nō motū per se: ⁊ sic ꝯtradictoria de eodē verificant. Si autē forte aliquis dixerit ꝙ Plato nō loquit sꝫ veritatē sed ꝭm metaphorā: ⁊ assimilauit intellectū motui circuli: ē qdē hoc peccatū i ꝓblemātibꝰ: qꝛ ꝯtra metaphoras nō ꝯtingit vti rōnibus obuiantis: tñ si neqꝫ fiat vis hoc modo peccatū adhuc est: qꝛ itellectus magis assimilat quieti ꝗ motui: ⁊ similiter est de syllogismo: diximus in 5° phicoꝝ: ꝙ si nos ꝯsideremus id in quo quiescit: tūc id est forma que intendit per motū totū: ⁊ est ꝑfecta: cū motus sit actus imperfectus. Intelligere aūt nō est imꝑfectus actus sed ꝑfectus: ⁊ similiter syllogismus: ⁊ iō ei i quo quiescitur a motu magis assimilat. Nihil enim ꝑfectius est in aīa ꝗ itelligere sꝫ actū: ⁊ ꝯsiderare p syllogismū: qm̄ hoc est ꝑfectius ꝗ potētia itelligens: ⁊ ꝗ habitu itelligēs: ⁊ ideo illa operatio beatitudinis pars est: ⁊ optimū anime itellectiue admirabiles hñs delectationes: qbꝰ nihil est ꝯtrariū. Et ideo etiā diximꝰ in 7° phicorum: ꝙ in sedēdo ⁊ quiescēdo sit aīa sciens ⁊ prudens. ¶ Si aūt forte aliqs dicat: ꝙ intellectꝰ est numerus cōplexus corpori ⁊ nō corpus: tunc sequit ad minus ꝙ sit virtus operans in corpore: sicut visus in oculo: qꝛ oīs virtus cōplexa ad corpus ⁊ ꝓportionata est sic corpori imixta ꝙ nō opat sine ipso: eo ꝙ ipsa virtus est actus corporis vel prius eius: ⁊ tūc itelligere nō est beatū ⁊ felicitas: qꝛ id nō est leue: sed est q̄si motū ex obligatiōe corporis in quo nō est aliqd beatitudinis. Natura aūt est itelligere itellectꝰ si est virtus cōplexa ad corpꝰ. Si enim motꝰ eiꝰ q est itelligētia vel itelligere est extra naturam intellectus: ⁊ est a corpore in quo est: tūc laboriosa est actio: sicut videre ⁊ audire: ⁊ operationes que in organis sunt corporalibus. Laboriosum enim est cōmisceri corpori in operando: neqꝫ posse habere opatiōnē a corpore absolutaꝫ. Adhuc aūt cū aīa intellectualis ꝭm Pla. descēdat per capricornūꝫ a cōpare stella: ⁊ sit in desiderio eius icorporari vt dicit: oporteret intellectū fugere incorporationē. Melius enim est itellectui nō esse cū corpore ita ꝙ sit imixtus ei: ⁊ separataꝫ hēat actionē: ꝗ esse cū corpore ⁊ incorporatū ⁊ imixtū ⁊ tn̄ ꝙ nō agat sine ipso: ⁊ hoc qdē sic esse ꝯsuetū est dici ⁊ multis videtur: qꝛ etiā notū est ꝙ intellectꝰ nullius corporis est actꝰ: ⁊ hꝫ operationē a corpore liberrimā. ¶ Peccauit autem Plato adhuc: qꝛ cū diceret celū circulariter moueri: nō dedit huiꝰ cām manifestā: ꝑcipue cū poneret celū esse nāe ignis: cuiꝰ est recte moueri: nisi reflectat in circulū iussu dei deoꝝ: ⁊ tūc accidit ei circulariter moueri: ⁊ nō ꝯuenit ei p se: neqꝫ etiaꝫ aīe ꝭm Platonē subalitei ꝯuenit circulariter ferri: sed ꝭm accidens sic mouet inquātū aspectꝰ eius qui nā est rectus in circulū est reflexus. Nec pōt dici ꝙ cā motuū aīe sit corpꝰ: qꝛ aīa ponit mouere ⁊ magis causare motū i corpore ꝗ ecōtrario: igit videt ex oībꝰ his que dicta sunt aīam male dici esse mouētē se circulariter: ⁊ p hoc mouere corpꝰ. Adhuc Plato nō assignauit aliquā cām: quare melius dicit ⁊ magis cōgruit deū deoꝝ aīam sic fecisse vt moueret ꝗ vt qesceret. Nec assignauit cām q̄re melius ē ipsaꝫ circulariter mouere seipsaꝫ: ꝗ alio motu locali: ⁊ iō dictū suū sine cā est: ⁊ sine ꝯsideratiōe phie: qꝛ phoꝝ est causas ostēdere eoꝝ que dicūt. ¶ Qm̄ autē hec intētio qua q̄rimus: q̄liter aīa a deo deoꝝ exiuit in eē: ⁊ q̄lis sit in seipsa: vtrū quiescēs vel mota: magis ꝓpria est aliteris rōnibꝰ quas in ꝑma phia inducemꝰ. Dimittamus eam nunc ⁊ queramꝰ phicas opiniōes circa istas passiones aīe ⁊ causas. Dicamꝰ igit ⁊ huic opinioni ⁊ pluribꝰ alioꝝ opinionibꝰ accidere vnū cōe incōueniēs: ⁊ hoc est ꝙ oēs ꝯueniūt in hoc ꝙ aīa copulat corpori sicut motor ⁊ actus eiꝰ ⁊ nihil determināt de corpore ꝑꝑ quā. s. cām ⁊ qualē dispositionē corporis sit aīa motor ⁊ actus. ¶ Et tñ absqꝫ omni dubio videt hoc eē necīum: qꝛ nō qꝺlibet agens agit in hoc patiēs: neqꝫ hoc agēs in qꝺlibet patiens: ⁊ similr nō qlibet motor mouet qꝺcūqꝫ mobile: sed ꝑꝑ cōicatiōnē que est ⁊ ꝓportionēꝫ inter hoc agens ⁊ hoc patiēs: illud agit: ⁊ hoc patit: ⁊ hoc mouet: ⁊ illud mouet: lꝫ aūt mā ⁊ forma nō cōicēt in aliq̄ alia forma: vel in aliq̄ alia mā que sit media iter ea: eo ꝙ nō p medium forma iungit māe: tñ hec mā ꝓpter appropriatā ꝑparationem que est in ea efficit ꝓpria mā huiꝰ forme: ⁊ silr hic motor ꝓprius efficit huiꝰ motꝰ ⁊ hec ꝑparatio in eēntia est ideꝫ forme: lꝫ ꝭm eē sit differēs: ⁊ in subīo est ideꝫ māe: lꝫ in eēntia sit differens. Et hoꝝ explanationē ꝑfecimꝰ in ꝑmo phicoꝝ: circa finē. Similit aūt dicimꝰ aīaꝫ nō p mediū vniri corpori: ⁊ hoc pꝫ in vegetabili. Sed vegetabilis nō est mediū quo sensibilis aīa corpori vniat: qꝛ si eēt medium: eēt dispositio māe: ⁊ adhuc sequeret necessario ipm̄ eē accidens in aīalibꝰ: ⁊ hoc nō est verū: sed dicimꝰ eēntiā aīe sensibilis imediate esse cōiunctā corpori aīalis: sed hec eēntia hꝫ de se manātes virtutes plurimas: quaꝝ q̄dā sunt vegetatiue: ⁊ q̄dā sensibiles: ⁊ ideo vegetatiuū est i sensitiuo sicut potētia ⁊ pars ꝑtātiꝰ eiꝰ: ⁊ nō ꝑcedit ipm̄ sicut dispositio. Eodē aūt modo penitus est de vegetatiuo ⁊ sensitiuo p cōparationeꝫ ad itellectualē aīaꝫ in hoīe: ⁊ hec i sequētibꝰ demōstrabunt p rōnes necessarias ⁊ phicas: hic aūt supponamꝰ cōicatiōnē eē huiꝰ aīe ꝭm spēm ad hoc corpus ⁊ nō ad aliud ꝭm spēm: ⁊ huiꝰ aīe ꝭm indiuiduum ad hoc corpꝰ ⁊ nō ad aliud ꝭm indiuiduū. Et ideo si eēt ꝯiunctio aīe ad corpus: vel agētis ad patiens ꝯtingēs: ⁊ nō eēnt dispositiones determinātes vnū alij: nō eēt cōicatio inter vnū ⁊ aliud. ¶ Et iō vident qdam loqui de aīa ac si sit equaliter aptatū ei qꝺlibet corpus: dicūt enim tm̄ in cōi qd sit aīa: ꝙ vꝫ sit aut spera indiuisibilis: aut numerus mouens se: ac si oīs aīa omni aīe sit eiusdē nāe ⁊ eiusdē speciei ⁊ nihil dicunt de nā corporis qꝺ susceptibile est aīe quare hoc hēat figurā equinā: ⁊ hoc humanā. Est istam diuersitatem quā videmꝰ in figura ⁊ situ organoꝝ ⁊ mēbroꝝ diuersificari i omni aīali: ac si ipsi arbitrent fabulas Pithagore in legibꝰ suis dictas esse veras. Uolens enim Pithagoras facere ciues colere pietatē ⁊ iustitiā fabulatus est aīas maioꝝ ciuiū exire de vno corpore in aliud deterioris ꝯditionis: ita ꝙ aīa hoīs igrediebat corpus leonis vel asini: qꝺ nullo modo fieri pōt ꝭm nām: qm̄ nō est diuersitas in figuris ⁊ organis corporis: nisi ꝑꝑ di-

7. phi. te. c. 30.
Tex. ⁊ cō. 49.

Tex. ⁊ cō. 50.

Tex. ⁊ cō. 51.

Tex. ⁊ cō. 52.

Preparatio ... eēntia ē idem forme sed dif- fert ab ea ... eē. Et māe p[re-] paratio est idem [in] subīo. sed ... essentiā differt ab ea.

Tex. ⁊ cō. 53.

versitatē aiarꝫ: qr diuersitas mãe ē ꝓpter diuersitatē forme. Sicut enim videmus in artibꝰ mechanicis: ꝙ quelibet querit sua ꝓpria instrumēta p que expleat suas opationes: ⁊ nõ põt explere p alia: ita est de aiabꝰ diuersis in specie ⁊ in gñero. Architectonica enim que struit domos querit securim ⁊ dolabrã: ⁊ nõ põt perficere opus suũ per fistulã: vel alia instrumenta alterius artis: ita est etiaꝫ ꝙ aia leonis querit mēbra leonis sibi p que ⁊ non per alia põt explere opationes suas. Determinatũ igit̃ est de corpore cuiuslibet aie si debeat sciri bene de aiarꝫ diuersitate: ⁊ qui nõ determinat de aia prout exigit hoc corpus: vel illud: facit ac si aliqs in artibꝰ putet ꝙ tectonica que est ꝯstructiua domus ꝯstruat sibi instrumētũ tibicinũ sicut fistulas ⁊ folles: ⁊ p illas faciat opus domus.

¶ Cap. 8m. De improbatione opinionis que dixit animã eē armoniam corporis cõmixti.

Tex. ⁊ cõ. 54. Alia aũt q̃dã opinio tradit̃ de aia: que ⁊ ipsa cõuenit cuꝫ alijs ꝓbabilis in aliquo: ⁊ illa multis fuit credibilis: neqꝫ hꝫ minorē ꝓbabilitateꝫ q̃ aliqua dictarꝫ opinionũ: qr rõnes directe phẏsicas prebet inter oēs opiniones: qñ rõnes oiuꝫ opinionũ ꝯferunt̃ in cõi. Dicũt aũt isti ꝙ ꝯtria que cõueniunt dupl̃r se cõplectunt̃: aliqñ enim cõplectunt̃ se non saluatis q̃litatibꝰ eorꝫ que cõplectunt̃ sicut faciũt miscibilia in mixto: ⁊ hec vocat̃ mixtio sicut diximus in fine libri perigeneseos: aliqñ ãt cõplectunt̃: ita ꝙ saluant̃ spẽs ⁊ q̃litates cõplexorꝫ sicut homogenea ꝯueniũt ad etherogeneorꝫ cõstitutionē: sicut os caro neruus ⁊ hmõi in ꝯstõnē manꝰ. Dicebant igit̃ isti ꝙ armonia ⁊ ꝓportio ⁊ tēperamētũ cõmixtiõis ⁊ cõpositionis est aia: eo ꝙ videbãt oia cõmisceri ⁊ cõponi fꝫ medietatē geometricã: sicut alibi dixímꝰ: ⁊ hãc medietatem rõnē siue ꝓportionē tēperamēti ⁊ cõpositionis ⁊ mixture animã esse dicebãt. Cuius snie Empedocles fuit defensor primus: q nullã oĩno formã in entibꝰ eē dicebat.

Tex. ⁊ cõ. 55. ¶ Et lꝫ ita dicat tñ de facili iprobat̃: qr armonia non hꝫ in se nisi duo: aut enim armonia dicit̃ ipsa ratio ꝓportionis qua cõmiscent̃ ⁊ cõponunt̃ cõmixta ⁊ cõposita: aut etiã ipsa mixtio vel cõpositio vocat̃ armonia: aia aũt neutrũ istorꝫ est: qđ de facili pꝫ cũ aia habeat opatiões que nõ sunt fm natiẽꝫ alicuiꝰ cõmiscibilium vel cõpositorꝫ. Mixtio aũt ⁊ cõpositio non hñt v̄tutē agēdi aliqd qđ non reducat̃ ad miscibilia vel cõposita in cõi vel in spãli. Adhuc mixtio aũt ⁊ cõpositio nõ agũt aliqd nisi vnũ qđ est fm actũ in quē mixta sunt vel cõposita: aia autem oĩs agit multa. Amplius aũt mouere localiter nõ est armonie: qr aliter oia mixta ad armoniã haberēt motuꝫ localem: quo ipsa seipsa mouerēt. Animã aũt maxime sensibilē videmus eē motiuã fm ꝓcessiuũ motũ: ⁊ ideo oēs fere antiq dixerunt aiam esse diffiniēdã p motiuũ esse: qr viderũt plãtas nõ habere aiam: sed partē partis aie: aialium aũt videbant esse aias pfectas.

Tex. ⁊ cõ. 56. ¶ Conuenit aũt magis de sanitate dicere ꝙ sit armonia q̃ aia: ⁊ sĩr de virtutibꝰ ⁊ potētijs siue habitibus corporeis: qui sic sunt in corpore fm ꝙ ipm mixtũ est ex ꝯtrarijs vel cõpositũ. Illi eniꝫ sunt in corpore diffusi fm quãtitatē corporꝫ ⁊ fm cõponentiũ qualitates ⁊ q̃titates est vnꝰ sanior alio: hoc aũt modo nõ inest aliqua aia corpori: ꝙ vnus sit animãtior alio fm qualitatē ⁊ quãtitatē mixtorꝫ vel cõpositorꝫ: qr lꝫ aia vegetabilis ⁊ sensibilis sint virtutes opantes in corpore ⁊ nõ explentes opationes suas: nisi in corporis aliqua parte: tñ non sunt corporee virtutes per modũ q dictus est: ⁊ ideo habitus corporalis virtus corporea est vel qualitas. Anima aũt vegetabilis ⁊ sensibilis fm vires suas sunt qdē virtutes icorporee: sed nõ corporee. Intellectus nec virtus est corporea: nec virtus i corpore: sed sepata: sicut nos in multis locis ostēdimus in phicis libris phicorum ec. ⁊ diuin. Hoc aũt facile manifestat̃ ei qui tētat reddere causas operationum ⁊ passionũ aie: quare vna sit visiua ⁊ altera auditiua: ⁊ tertia imaginatiua: ⁊ quarta intellectiua: cause ille armonie nõ ꝯueniunt: qr nõ possumus dicere ꝙ ex abundãtia flegmatis sup cholerã oculi cõpositio hẽat visum: ⁊ ꝙ abundantia cholere sup sanguinē in aure sit auditus: ⁊ sic de alijs diuersis armonijs mixtorꝫ ⁊ cõpositorꝫ. Non eniꝫ differt imaginatio a reminiscētia in hoc ꝙ plus habeat ossis q̃ carnis vel ecõuerso.

Tex. ⁊ cõ. 57. ¶ Amplius aũt nos sciemus armoniã non esse animã si diuidimus armoniã in duo: cõsiderãtes primo maxime ea que sunt ꝓpria armonie: ⁊ hoc est vt videamꝰ ꝓpria magnitudinũ que hñt motũ ⁊ positionē siue situm: ⁊ ꝯsideremus cõpositionē ipsius armonie que est ex talibꝰ: qr ille tales magnitudines sic cõposite ꝯsonãt: idõ nõ ꝯtingit accipere aliqđ mixtorꝫ vel cõpositorꝫ ꝓximũ: qr in tali cõpositione nõ est ignis iuxta ignē ꝓximus: ita ꝙ nõ sit aliqd mediũ: qr plurimũ cuiuslibet elemēti cũ plurimo alteriꝰ est: ⁊ idõ vbicunqꝫ ignis est iuxta aquã ⁊ cetera elemēta: ⁊ ecõuerso qđlibet cuꝫ quolibet: ⁊ hec est vna iectio armonie: ⁊ est propria. Ab alia aũt parte dicit̃ armonia ꝓportio q̃ est in rebꝰ miscibilibus ⁊ cõponibilibꝰ anteq̃ misceant̃: opꝫ enim ꝙ ꝓportionata sit quelibet cuilibet: qr aliter neqꝫ misceri: neqꝫ cõponi possent ad aliqd vnũ ꝯstituēdũ: ⁊ hec armonia est in vnoquoqꝫ miscibiliũ ⁊ cõponibiliũ respectu alteriꝰ: ⁊ nõ est omnium simul mixtorꝫ ⁊ cõpositorꝫ: ⁊ idõ nõ ita ꝓprie dicit̃ armonia sicut priori modo dicta: sed neutro istorꝫ modorꝫ rõnabile est aiam dicere armoniã esse. Mixtura eni ⁊ cõpositio corporis multũ facile inuestigat̃ q̃lis sit in quolibet mēbro simili vel dissimili. Multe eni diuerse sunt diuersarꝫ partiũ corporis cõpõnes: ⁊ insunt: qr in osse scimus plus eē terrestreitatis: i carne aũt plus eē sanguinis: ⁊ sic de alijs. Querat̃ ḡ cuius mēbri commixtio vel cõpositio est intellectꝰ ⁊ cuiusmodi alia cõmixtio vel cõpositio sit sensitiua potētia: ⁊ cuiꝰ sit appetitiua: ⁊ non erit assignare.

Tex. ⁊ cõ. 58. ¶ Sĩr aũt ex ista opiõne sequit̃ ꝙ icõueniēs est aiam dicere eē rõnē ⁊ ꝓportionē cõtēperamēti vel mixture. Nõ enim vna ⁊ eadē ratio est armonie ꝯtēperamenti fm quã est os ⁊ fm quã est caro. Cum ergo multe ⁊ diuerse sint hmõi ꝯtēperamēti rõnes in vno corpore aiato: multotiēs sequit̃ multas iesse aias in corpore eodē: ponit̃ siqdē aia eē ratio ⁊ armonia ꝯtēperamēti: corpus aũt organicuꝫ in partibꝰ dissimilibꝰ: multas hꝫ tales armõias. Hec igit̃ cõiter dicta sint ꝯ eos qui armoniã dicebãt esse aiam.

Tex. ⁊ cõ. 59. ¶ Sed spãliter ab Empedocle a opione inuestigabit aliqs que armonia specialiter aia sit. Dicit enim Empedocles qđlibet corporꝫ mixtorũ rõnē ⁊ armoniã esse quãdã fm formã. Queramus igit̃ ab eo vtrũ aia sit illa ꝓportio siue ratio ꝯtēperamēti q̃ est in singulis mēbris corporis: vel sit aia in mixtis corpibꝰ ⁊ mēbris ex tali mixtura cũ tñ alterꝫ sit aliqd a mixture ⁊ ꝓportio. Si eni sit mixtura singulorꝫ mēbrorꝫ: tũc ineuitabil̃r sequit̃ multas eē aias in vno ⁊ eodē corpe. Si aũt sit alterꝫ aliqd cãtũ a mixtura ad minꝰ ab Empe. dĩa debuit assignari. Amp̃. aũt si dicat Empe. aiam nõ eē mixturã ipsam: sed causari ab eo in mēbris: tũc queremꝰ ab eo vtrũ ꝯcors mixtura cuiuslibet mēbri est cã aie aut simpl̃r aliq̃ que est fm quãdã rõnē ⁊ proportionē: ⁊ si ꝯcedat̃ ꝙ cõcors mixtura q̃libet est cã aie: tunc adhuc sequit̃ in vno corpore eē multas aias. Si aũt aliqua spãlis ē cã: tũc debuit illa assignari ab Empedocle. Amplíꝰ aũt si aia dicat̃ esse alterũ a mixtura mēbrorꝫ: tũc queramus de ipsa aia vtrꝫ ipsa sit ratio quedã ⁊ ꝓportio mixtionis cuiusdã causata a mixtura mēbrorꝫ: aut ē aliqd alterꝫ extra rationē armonie: ⁊ siqdē dicat ꝙ est mixtura ⁊ ratio ꝯtemperamēti causata ab armonia corporali mēbrorꝫ tunc est ꝯñs cõpositionē corporis fm nãm ⁊ fm esse: ⁊ hoc nõ ꝯuenit qr aia est agens ⁊ mouēs ⁊ ꝯtinens. Corpꝰ aũt est patiens ⁊ motuꝫ ⁊ rectũ. Agēs aũt ⁊ mouēs ⁊ regens in oibꝰ est ante patiens ⁊ motũ ⁊ rectũ.

Agēs prius ē patiēte. vide p hoc. 3. de aia. tex. cõ. 19.

Si aũt dicat ꝙ est alterꝫ extra rõnē mēbrorũ armonie existēs: tunc sibiipsi ꝯdicet: ⁊ p̃ter hoc debuisset assignare quale qd est illud.

Tex. ⁊ cõ. 60. ¶ Hec igit̃ opinio tales quales dicte sunt hꝫ ꝯtra se oppositiones: parue aũt ⁊ pauce sunt rationes que induxerũt Empe. ꝙ credidit aiam esse armoniam: quarꝫ vna est ꝙ videbat̃ Empe. miruꝫ ꝙ si aia nõ est armonia carnis ⁊ ossis ⁊ hmõi: quare p subtractionē carnis ⁊ ossis aie deficit in aiali. Adhuc aũt si dicat̃ aia nõ esse in qualibet parte: ita ꝙ quelibet partiũ habeat aiam eo ꝙ aia nõ est ratio ⁊ ꝓportio cõpositionis vel mixture: que est igitur cã ꝙ ista mēbra corrumpunt̃ qñ deficit aia ⁊ expirat: he aũt ratio nes indigne sunt vt soluantur: qm̃ aia ideo deficit subtracta carne: aut aliq̃ tali pte: qr d̃struit̃ organũ eiꝰ ⁊ ꝓp̃a mã i q̃ est ⁊ idõ forꝰ q̃ ē i aia saluari haud ꝑt p̃ter itellualē aiaꝫ q̃ hꝫ aliqd p̃ter corpꝰ saluãs ipsaꝫ sicut infra patebit. Corrũpit̃ aũt ⁊ soluit̃ armonia corporis egrediente aia: idõ qr aia ꝯtinet corpus ⁊ mixturã eiꝰ: ⁊ ideo cõtinēte ablato necesse est solui armoniam cõmixtionis ⁊ cõpositionis.

Tex. ⁊ cõ. 61. ¶ Qđ quidem igitur non est possibile animaꝫ esse armoniam: ⁊ ꝙ non potest circulariter moueri est manifestum ex his que inducta sunt

Scdm accidens aũt sicut dictũ est superius cõtingit animã moueri ⁊ mouere quodãmodo seipsaʒ. Mouet̃ enĩ corpus in quo est aĩa ⁊ hoc corpus mouet̃ ab aĩa: ⁊ ita mouẽdo corpus mouet aĩa quodãmõ seipsaʒ: q̃ mouẽtib⁹ nobis necesse est moueri ea q̃ in nobis sunt: hoc aũt q̃dã dicũt dubitatiõeʒ habere de itellectu: sed de hoc inferius disputabimus.

¶ Cap. 9ᵐ. De solutione obiectionis qua videt̃ ex alterantibus ꝓbari: q̃ aĩa mouet̃ per se ⁊ p̃hice: ⁊ in isto est bona demonstratio de intellectualis anime imortalitate.

Tex. cõ. 62. Rationabili⁹ aũt aliqs accipiet dubitationeʒ an mouet̃ cõsiderãs ea que nunc inducunt̃: ex illis enĩʒ aĩa ẜm seipsaʒ moueri forte videbit̃ alicui motu p̃hico q̃ est alteratio ⁊ q̃ ẽt est in aliq̃b⁹ cũ motu locali: dicim⁹ enim aĩam tristari gaudere ꝯfidere sperare ⁊ timere: ampli⁹ aũt irasci ⁊ sentire. Hec aũt oĩa mot⁹ dicere vident̃ ⁊ cũ hec insunt aĩe ⁊ ẜʒ ipsa forte videbat̃ alicui moueri aĩam. Sũt enĩ oĩa ista passiones siue passibiles q̃litates illate ⁊ ẜm istas dixim⁹ alterari p̃hice in 7° p̃hicoꝝ. Tex. cõ. 63. ¶ Sed absq̃ʒ dubio nõ necio seq̃tur ex his q̃ alteret̃ aĩa ẜm se: q̃ hec nõ sũt in aĩa: sed poti⁹ ab aĩa in corpore vel in corporis aliq̃ pte q̃ mouet̃ istis passionibus que inducte sunt. Sit enĩʒ iter alia ꝯ̃marie gaudere dolere aut itelligere possibili itellectu q̃ venit de ignorãtia in sciam sunt mot⁹ p̃hici tũc magis ꝯtingit moueri vnũq̃dq̃ʒ mẽbrũʒ q̃ʒ aĩam ẜm se. Sed moueri sic ab aĩa est sicut irasci aut timere ex eo q̃ ex aliq̃ cũ aĩa coꝛ sic vel aliter moueat. Q̃ñ enĩʒ irascit̃ primo mouet aĩa coꝛ ẜm systolẽʒ pp ꝯturbationẽ: ⁊ scdo ẜm diastolẽ pp nocumẽtũ repellẽdũ. Q̃ñ aũt timet tunc mouet ẜʒ systolẽ ꝯtinue. Intelligere aũt ẜm itellectũ polem fortĩ tũ aut est hmõi q̃ nõ sine motu cuiusdã ptis corporis explet̃: aut forsitan est alteꝝ q̃dã: q̃ꝛ ẜm q̃ cõicat ei cõicat corpori nõ fit sine motu cuiusdã partis corporis. Scdm aũt q̃ est in se v̄tus nõ cõicans fit sine motu corporis sicut in pte supra diximus: ⁊ adhuc in parte iferius in sequẽtib⁹ tertij libri hui⁹ scie dicem⁹. Eoꝝ aũt que fiunt cũ motu corporis: q̃dã q̃deʒ fiunt in eo q̃d ẜm locũ mouet̃: q̃ systoles ⁊ diastoles fiunt in eo q̃ coꝛ in loco mouet̃ ꝯstringẽdo se ⁊ aperiẽdo. Quedã aũt fiunt ẜm alterationẽ: sicut mot⁹ q̃ est in ipsis passionib⁹ calefacto sanguine vel ifrigidato. Tex. cõ. 64. ¶ Dicere autẽ q̃ ipsa aĩa ẜm seipsaʒ moueat̃ irascẽdo: sile est ac si q̃s dicat aĩaʒ ẜm se moueri texẽdo vel edificãdo. Cũ enĩ aliqs texit vel edificat est ab aĩa mot⁹: ⁊ id q̃d subijcit̃ motui: ⁊ id q̃d mouet̃ est man⁹ vel pes: vel aliq̃d alioꝝ mẽbroꝝ exterioꝝ: ⁊ simil̃r q̃ñ irascit̃ vel timet vel gaudet: est ab aĩa mot⁹. Et q̃d subijcit̃ motui est coꝛ vel alterũ mẽbrũ iteri⁹ q̃d mouet̃. Et iõ nõ facit plus aĩa q̃ʒ illud: q̃ ista nõ differũt nisi in hoc q̃ in istis mouet̃ mẽbrũ itrinsecũ occultũ: ⁊ iõ vulgus credit q̃ in istis moueatur aĩa. In illis aũt vidẽt moueri mẽbra exteriora: ⁊ iõ dicunt in talib⁹ moueri corp⁹ vel cõiunctũ ex corpore ⁊ aĩa. Meli⁹ aũt dicit̃ sine dubio aĩam misereri aut addiscere aut itellig̃e: sed hoiem totũ p aĩaʒ: q̃ mot⁹ ⁊ actiões ꝓprie ꝯiunctoꝝ sũt ẜm potẽtias ⁊ p potẽtias nãles que isunt aliq̃ñ aĩe: aliq̃ñ corpori. Q̃d aũt dico hoiem moueri in aĩa vel p aĩaʒ nõ significat rei motũ eẽ in aĩa vel p aĩam tanq̃ʒ mot⁹ in aĩa existat tanq̃ʒ in subiecto q̃d mouet̃: sed fiunt mot⁹ illi dupl̃r. Aliq̃ñ enĩ ꝑtingũt ab exteriorib⁹ vsq̃ʒ ad ipsam: aliq̃ñ aũt sũt ab ipsa vt sensus q̃ est mot⁹ sensibiliũ specieꝝ ẽ ꝑtingẽs ab exteriorib⁹ vsq̃ʒ ad aĩam. Reminiscẽtia aũt ⁊ memoria icipiũt ab aĩa ⁊ veniũt vsq̃ʒ ad mot⁹ sensibiliũ spẽrũ q̃ sũt in organis sensuũ ⁊ vsq̃ʒ ad q̃etes sensuũ: eo q̃ sensus nõ semp mouẽt ẜm actũ. Tex. cõ. 65. ¶ Sed itellect⁹ possibilis quo est oĩa itelligibilia fieri ẽ sub̃a q̃dã separata: ⁊ videt̃ nõ corrũpi aliquo modo corporis corruptiõe. Q̃d sic demõstratiõe ꝓbat̃: accipiat̃ enĩʒ a ꝓbabilis itellectũ eẽ potẽtiã itellectuali forma determinatã ad ens in nã q̃d est ante corporeitatẽ. Oĩs enĩʒ potẽtia qua est aliquid fieri si debeat eẽ aliq̃d in nã necesse est q̃ sit p formã dantẽ eẽ illi rei nãli distincta ⁊ determinata: ⁊ hui⁹ ꝓpõnis veritas ẽ in oĩb⁹ absq̃ʒ ꝯdictiõe ⁊ instãtia. Intellect⁹ aũt possibilis est potẽtia qua est oĩa fieri ẜm itellectũ: sicut in tertio hui⁹ scie libro ꝓbabit̃. Cũ ergo sit in nã ista potẽtia: ipsa forma que est itellectualitas determinata ⁊ distincta: ẽ est sub̃a q̃dã separata: q̃ oẽ separatũ in gñe sub̃e hñs potẽtiã ⁊ actuʒ in seipso est sub̃a. habet̃ aũt p ꝓbabita q̃ ipsa est icorporea ante q̃ntitatẽ corporis ⁊ ꝯ̃rietatẽ ẜm nãm existens: lʒ nõ ꝓcedat ipsum tpe. Inde arguit̃ sic: nihil eoꝝ que ẜm nãm sunt precedentia q̃dã alia corrũpunt̃ corruptiõe eoꝝ que sequunt̃ ipm. Intellectus aũt siue aĩa itellectualis sic se hʒ ad corp⁹ p̃hicũ: ẽ impossibile est eã corrũpi corporis physici corruptiõe. Attẽdendũ aũt est q̃ Plato pp istam demõstrationẽ dixit aĩaʒ ante corpora ẜm tẽpus fuisse ⁊ secut⁹ est eũ in hoc Gregorius Nicenus: hoc aũt minus est ꝯcedẽdũ: sed ifert⁹ hoc iprobabil̃. Est aũt ꝑsuasio q̃ post demõstrationẽ iducit̃: q̃ si itellectus possis corrũperet̃ corporis corruptiõe: opʒ ẽt q̃ alteraret̃ corporis alteratiõe: sicut videm⁹ alterari visum ⁊ auditũ: ⁊ oẽs virtutes quaꝝ est cõicatio cũ corpore: lʒ hoc p accidẽs cõueniat ipsis virtutib⁹: p se aũt cõuenit organis ipsaꝝ. Si auteʒ sic alteraret̃ itellectus: hoc eẽt maxime a debilitate que est a destructiõe corruptionis ẜm nãʒ ⁊ hec est debilitas senij. In illa aũt debilitant̃ virtutes aĩe: sed debilitas illa nõ p se accidit v̄tutib⁹ que operant̃ in organis: sed organis ipsis sic diximus q̃ñ si senex accipiat p medicinã vel aliã cõpõnẽ oculũ hmõi q̃ est clarus ⁊ pur⁹ ipse videbit sicut iuuenis: ẽ hec debilitas que nõ redũdat ad virtutẽ aĩe nisi p organum nullo modo attingit virtutẽ icorporeã cuius nullũ ẽ organũ oinoꝛ talis aũt virt⁹ est itellectus possibilis sicut supra ꝓbatuʒ est. Seniũ enim nõ est in sustinẽdo aliq̃d aĩam: sed in sustinẽdo aliq̃d corpus in quo est aĩa: sicut ⁊ ebrietas ⁊ q̃dã alie ifirmitates que oppilãt rõnẽ nõ faciunt hoc nisi p alteratiões que alterãt corpus sicut spũʒ aĩalẽ ⁊ cerebrũ ⁊ hmõi partes alias a q̃bus accipit itellectus spẽs itelligibiles. Et hec est simpl̃r cã q̃ moꝛ quidã delirant ex inordinatiõe ⁊ dissolutiõe corporis in quo est phantasia a qua accipit itellectus: q̃ñ sicut diximus superi⁹ tametsi intellectus nõ cõmunicet cũ corpore: cõicat tñ cũ eo q̃d cõicat corpori: ⁊ q̃ sic intellect⁹ est separatus: ideo dixerũt q̃dã q̃ ipse nõ mouet̃ p accidens motu corporis. Q̃d nos veꝝ nõ esse diiudicamus q̃ñ vnã sub̃am dicimus eẽ aĩam itellectualẽ: ex qua fluunt q̃dã potẽtie q̃ sunt virtutes in corpore ⁊ cõicãtes corpori: quedã aũt nõ sunt virtutes in corpore que sunt sepãte: ꝓpter q̃d est in corpore aĩa intellectualis: sicut determinata ⁊ distincta in ipso nõ q̃dem sicut locatuʒ in loco: sed sicut forma est in sua mã: ⁊ motoꝛ in suo moto q̃d mouet̃ cui⁹ nihil est extra id q̃d mouet̃: ⁊ ideo mouet̃ motu corporis. Tex. cõ. 66. ¶ Istius tñ itellectus possibilis intelligere cõsumit̃ in senio ⁊ in morte debilitat̃: sicut dixim⁹ de deliratione senũ: alio quodã q̃d nõ est suũ organuʒ corrupto vel debilitato: ⁊ hoc est organũ phantasie ⁊ imaginatiõis cũ quib⁹ cõmunicãt itellect⁹ possibilis ẜm actũ itelligẽdo. Ipm aũt itellectiuũ ẜm se ipassibile est sicut ꝓbatũ est prius. Intelligere aũt ẜm actũ ⁊ amare q̃d est passio cõcupiscibilis cui⁹ ꝯ̃rium est odire: nõ sunt passiões aut opa itellect⁹ ẜm se sumpti: ⁊ si ei sine itellectu nõ sint: tñ sunt passiones alteꝛ viriũʒ aĩe que hñt itellect⁹ ordinẽ ⁊ sunt in ipsis ẜm q̃ participãt aliqualiter itellectu: ⁊ iõ sunt hmõi vel illius sensibilis virtutis hñtis itellectũ ẜm resultationẽ ẜm q̃ hñt ipm: q̃ aliter amare ⁊ odire ⁊ cõsidere: ⁊ alia que supra iducta sunt nõ eẽnt ordinabilia ad honestũ ⁊ turpe in morib⁹: ꝓpter q̃d dicit Aristo. in fine primi Ethicoꝝ: q̃ rõnale est duplex: q̃d. s. p essentiã est rõnale: ⁊ q̃d participat aliqualiter rõne: vt obediens ⁊ suasibile a rõne existens: ⁊ ideo corruptis his virib⁹ ꝓpter corruptioneʒ organi sui neq̃ʒ reminiscit̃ aliquis neq̃ʒ amat. Iste enim passiones ⁊ operatiões nõ erant itellectus ẜm se: sed erant coniuncti aĩe cũ corpore que sunt vires cõicantes corpori vt predictum est. Intellectus aũt ẜm se forsitã est diuinum aliq̃d ⁊ impassibile q̃d separat̃ a corpore: ⁊ tũc habebit alterius modi intelligere ⁊ alias delectationes q̃b⁹ nihil est ꝯ̃rariũ: sed de hoc hic loqui nõ possumus: altioris enim eget inquisitionis quã deo volente prima in p̃hia ꝑficiem⁹. Redeũtes aũt ad id vnde ratio nostra est dicim⁹ ex omnib⁹ inductis manifestũ esse q̃ aĩa nullo modo motus per se moueatur ⁊ p̃hice. Si autẽ aĩa penitus nõ mouetur tunc manifestum est quoniã neq̃ʒ a seipsa moueri potest.

¶ Cap. 10ᵐ. De improbatione opinionis que dicit animam esse numerum seipsum mouentem.

Tex. cõ. 67. Multum aũt his opinionib⁹ que dicte sũt irrõnabili⁹ est sine videt̃ dicere q̃ aĩa est numer⁹ mouens seipm. Ad hãc enim positionẽ sequuntur impossibilia cõia ex parte illa ꝯtingẽtia qua dicũt aĩam mouere seipsaʒ: ⁊ ex alia pte sequunt̃

ad eam

ad eã impossibilia ꝓpria ⁊ specialia que ↄtingũt ex hoc ꝙ
dicũt eã eẽ nũeꝝ: ⁊ nõ opꝫ nos reiterare ĩpossibilia cõia que
sequunt̃ ex hoc ꝙ dicunt aiãꝫ mouere seipsam: qꝛ plurima
dicta sunt in ꝑmissis. Qualr̃ aũt aĩa nõ sit numerus mouẽs
seipsũ nũc ostendimus. Quõ aũt cõgruat intelligere vnita-
tẽ moueri ꝑmo queramus. Nihil enĩ mouet̃ nisi qđ hꝫ sitũ
sicut ꝓbauimus in phĩcis. Si igit̃ vnitas mouetur habebit
vnitas situ: ⁊ sic erit vnitas aliqđ in ↄtinuo ⁊ nõ aliqđ in dis
creto. Adhuc aũt cũ omne qđ mouet̃ necesse sit ab aliq̃ mo-
ueri qđ differt ab eo: aut essentialr̃ tm̃: aut essentialr̃ ⁊ loca-
liter sicut ꝓbauimus in. 7. phĩcoꝝ: queramus ab istis quõ i-
telligi põt ꝙ vnitas moueat̃ ab aliq̃ differẽte ab ipsa ꝑ sub-
stãtiã ⁊ locũ: aut per subaꝫ solũ: ⁊ tñ ipsa vnitas manet idiui
sibilis ⁊ idifferẽs existẽs per subaꝫ ⁊ locũ: hoc enĩ nõ est itelli
gere. Quia si ponat̃ seipsaꝫ mouẽs: tũc erit motiua suiipsi⁹:
⁊ mobilis a seipsa ⁊ mota: ⁊ tunc opꝫ per ꝑdicta ꝙ differat a
seipsa subalr̃ sic per subaꝫ diuisibilis est vnitas ⁊ hoc ꝯ diffi

Tex. ⁊ cõ. 68.

nitionẽ ⁊ itellectũ vnitatis. ¶ Ampli⁹ aũt apđ mathemati-
cos cõe dcm̃ est ꝙ motus pũcti facit lineã: ⁊ mot⁹ linee facit
planã supficiẽꝫ. Cõstat aũt in his que nos in phĩcis dixim⁹:
ꝙ oẽ qđ mouet̃ sm̃ locũ situ hꝫ. Cũ igit̃ ponant vnitatẽ mo-
ueri opꝫ ꝙ vnitas situ habeat: ergo erit idẽꝫ cũ pũcto qꝛ idiui-
sibile vnũ hñs situ est pũctus. Iã aũt habitũ est ex ꝓpria do-
ctrina mathematicoꝝ ꝙ fluxus pũcti facit lineã ⁊ nõ nume-
rũ: ergo ⁊ vnitas mota que est situ hñs: ⁊ idẽꝫ puncto motu suo
facit lineã: ⁊ nõ numeꝝ. Nõ igit̃ debent dicere ꝙ aĩa sit nũe-
rus mouẽs seipsaꝫ: sed ꝙ sit linea mouens seipsaꝫ vel supfi-
cies. Iã enĩ ↄcesserũt ꝙ numerus ille quẽ dicũt esse aiãꝫ est
vbi: sitie in loco qđ hꝫ positionẽ: qꝛ hoc necesse fuit eos cõce
dere ꝓpter motũ queꝫ attribuebãt ei: ⁊ tũc necũo sequunt̃ que
inducta sunt. Ampli⁹ aũt si qs auferat a nũero vnitatẽ vl̃ nu
meꝝ relinquit̃ alia nũeri spẽs: ⁊ hoc est ideo qꝛ nũerus est
multitudo nũerata per vnũ: ⁊ sic esse nũeꝝ est a discretione.
Spẽs aũt nũeri est a mẽsura determinãte multitudinẽ quã
precipue determinat vltima nũeri vnitas: ⁊ ideo cũꝫ aufert̃
aliqđ vel apponit̃: relinqtur qđẽ eiũ generis nũeri que ẽ dis
cretio: sed nõ relinqtur eadem spẽs: qꝛ spẽs dat̃ ab vnitate
vltima sm̃ ꝙ finit ⁊ determinat multitudinẽ. In ↄtinuis au
tẽꝫ nõ sic est: qꝛ nõ ex appõne vel dẽptione causant̃ sꝫ potius
a ↄtinuitate: ⁊ hec ↄtinuitas neq; apponit̃ per aliqđ appositũ:
neq; tollit̃ per aliqđ demptũ: ꝓpter qđ diuisio linee nõ facit
aliã speciẽꝫ: sed tm̃ aliaꝫ lineã in numero. Similr̃ aũt in his
aĩalis que hñt corpora multũ silia ⁊ nõ diuersificata per di-
uerse figure organa: vel paꝝ hñt diuersitatis in organis cor
poꝝ suoꝝ sicut plãte ⁊ quedã aĩalia que sunt sicut lũbrici ter-
re ⁊ serpentes ⁊ anguille qñ diuidunt̃ magis sequunt̃ diui-
siões aiaꝝ suaꝝ modũ diuisiõis cõtinui q̃ꝫ modũ diuisionis
discreti: qꝛ in vtraq; parte diuisa relinqtur aĩa eiusdẽ spẽi:
⁊ hoc nõ fuit in nũeris: ergo aĩa magis deberet dici pũctus vel
linea vel alia spẽs continue quãtitatis q̃ꝫ qđ dicit̃ numerus.
Mouet aũt fortassis aliquẽ qđ dixim⁹ vnitatẽ motã nõ dif-
ferre a pũcto: vnitatis enĩ origo a pũcto differt eẽntialr̃: ⁊ sic
videt̃ vnitas nunq̃ꝫ posse fieri punctus sine mota ponat̃ esse
vnitas siue nõ mota. Si enĩ nos imaginemur mãm ꝑmam
nudã ab oĩ forma subali ⁊ accñtali ipsa est vnã solũ ⁊ idiuisi
bilis nõ hñs partẽ extra partẽ sic ostẽdimus in ꝑmo phĩco-
rũ: hꝫ aũt partẽ ⁊ partẽ: ⁊ partẽ iuxta partẽ in potẽtia solũ et
nõ in actu. Cũ aũt imaginamur formã subalẽꝫ solũ ⁊ non a

Uide pro hoc Auerois ꝑ cap͂ de suba orbis.

mã participatã: ipsa etiaꝫ erit vna sola nõ hñs in se aliquaꝫ
multitudinẽꝫ: ⁊ cũ mã sit susceptibilis tam forme accñtalis
q̃ꝫ subalis: constat ꝙ ipsa non est susceptibilis forme accñta
lis nisi per formã subalẽꝫ: ⁊ si ipsa est susceptibilis duaꝝ for-
maꝝ subaliũꝫ nõ recipiet eas sm̃ vnã ⁊ idiuisam mãm que
sit in vtraq;: ponamus igit̃ ꝙ suscipiat formaꝫ subalem sm̃
actũ: hoc necũo diuidet mãm ab oĩb⁹ alijs ⁊ faciet in seipsaꝫ
idiuisaꝫ que sub eadẽ forma ↄtinet̃: ergo forma sic participata
⁊ terminãs mãꝫ cã ẽ vnitatis: ⁊ diuersitas terminatiõis que
est a forma diuersimode participata cã est multitudis: ⁊ sic
vnitatis origo ⁊ nũeri est a forma. Suscipiat ẽt mã ꝑma pri
mũ accñs qđ quãtitas est: illi⁹ aũt nõ erit susceptiua ex par-
te forme: qꝛ forme nõ est hñe partẽ situ alr̃ iuxta partẽ: ergo acci
dit quãtitas ex parte materie: ⁊ accidit sm̃ ꝑn^m suũ qđ ẽ pũ-
ctus: punctus igit̃ ex parte materie est: ⁊ sic origo vnitatis ẽ
a forma ⁊ origo pũcti a mã qualr̃ igit̃ ꝑt dici ꝙ vnitas ẽ pũ-
ctus. Sꝫ intelligẽdũ est ꝙ nos nõ dicimus ꝙ vnitas sit pun-
ctus: vel ꝙ ipsa fiat essentialr̃: sꝫ ꝙ subm ei⁹ ⁊ subm vtriusq;
efficit̃ vnũ per hoc ꝙ vnitas dicit̃ moueri: eo ꝙ nihil moue
tur nisi qđ hꝫ situ: ⁊ lꝫ vnitas sit ex pte forme ⁊ pũct⁹ ex pte
mãe: tñ vnũꝫ idiuisibile erit vtrũq; si vnitas situ hñe ponat̃:
qꝛ pũctus nihil aliud est nisi idiuisibile hñs situ. ¶ Redeun

Tex. ⁊ cõ. 69.

tes igit̃ ad ꝓpositũ dicim⁹ adhuc ꝙ taliter dicẽs aiãꝫ eẽ vni
tates se mouẽtes nihil differret ab eo qui dicit aiãꝫ eẽ corpo
ra parua: ⁊ hui⁹ qđẽ cã est: qꝛ si ponam⁹ speras idiuisibiles
q̃s dicit Democrit⁹ eẽ aiãꝫ ⁊ eẽ pũcta: ita ꝙ nõ remaneat in
eis q̃litas aliq̃ sꝫ quãtitas sola in gñe adhuc opꝫ ꝙ in eis dif
ferat mouẽs ab eo qđ mouet̃ eẽntialr̃ sicut pꝫ per predicta: ⁊
hoc accidit in magnitudie mota que est diuisibilis. Nõ enĩ
seqtur quãtitatẽ eẽ mobilẽ ex hoc ꝙ est magna vl̃ parua: sꝫ
ex hoc ꝙ est quãtitas: qꝛ sic ẽ diuisibilis. Oẽ aũt motũ ostẽ-
dimus eẽ diuisibile in. 6. phĩcoꝝ. Si igit̃ vnitas vel pũctus
ponat̃ moueri opꝫ ꝙ vtrũq; sit qñtũꝫ: ⁊ sic vnitas vel pũct⁹
dicent̃ eẽ corpora parua sic dixit Democrit⁹. Est ĩt adhuc
necessariũ aliud eẽ mouẽs a moto essentialr̃. Si igit̃ vnita-
tes sũt mote: opꝫ ꝙ aliqđ per essentiã distinctũ ab eis sit mo-
tiuũ vnitatũ. Si ergo aĩa diffiniat̃ eẽntialr̃ p eẽ motiuũ aĩaliũ
aĩa per eẽntiaꝫ alia erit ab vnitatib⁹: ergo nõ erit mota: sꝫ mo-
uẽs tm̃: nõ ergo erit nũerus seipꝫ mouẽs. ¶ Adhuc aũt si aĩa di

Tex. ⁊ cõ. 70.

cat̃ vnitates vel nũerus: opꝫ ꝙ vnitas sit quedã mãlis ⁊ q̃-
dãmõ ⁊ nõ simplr̃ vnitas formalis: opꝫ eniꝫ ꝙ vnitates que
sũt aĩa hẽant aliquã diñã ad alias vnitates que sũt alie res:
formalis aũt vnitas nõ differt ab alia formali vnitate: neq;
nũerus a nũero: decẽ enĩ canes ⁊ decẽ equi nõ differũt p de-
nariũ: sꝫ potius p mãꝫ: qꝛ isti sũt canes ⁊ isti sũt eq. Cũ igit̃
vnitates ↄstituẽtes aiãꝫ differãt ab alijs vnitatib⁹ ↄstituẽti-
bus alias res opꝫ ꝙ nõ sint formales vnitates: pũcti aũt so-
litarij hoc ẽ sm̃ se accepti que vtiq; erit diñã ab vnitate nisi
potẽtia sola sic supi⁹ dixim⁹. Cũ igit̃ aĩa nõ sit vnitates for-
males sꝫ vnitates mãles ⁊ vnitates tales nõ differãt a pun-
ctis: aĩa erit vnitates que sũt pũcta. Siqđẽ igit̃ dicat̃ ꝙ al-
tere vnitates sũt in corpore ⁊ alia pũcta que ↄstituũt corpo-
ra q̃ꝫ ille vnitates ⁊ pũcta que ↄstituũt aĩam: opꝫ tñ ꝙ sint in
eodẽ loco iste ⁊ ille. Quelibet enĩ taliũ vnitatũ obtinebit lo-
cũ pũcti per hoc ꝙ ponunt̃ mote vnitates aĩe. Si sit enĩ tunc
necessario situ sic ⁊ corporis vnitates: vtraq; ergo erũt idiuisi-
bilia hñtia situ: ⁊ sic seqtur esse ipsa in loco pũcti vni⁹. Quid
enĩ ꝓhibet in eodẽ loco eẽ duas vnitates hñtes situ. Si enim
vna supponat̃ alteri nõ faciet aliaꝫ quãtitatẽꝫ cũꝫ ipsa: ⁊ silr̃
est si etiam ĩfinite sibi supponant̃: ergo vnitates aĩe ⁊ corporis
diñaꝫ non hñt: qꝛ quoꝝ locus est idiuisibilis ⁊ ipsa ⁊ que sũt
in vno loco ⁊ sunt idiuisibilia posita eiusdẽꝫ rõnis sunt posi
ta: ⁊ hoc ↄuenit vt diximus tã pũctis ↄstituentib⁹ aiãꝫ q̃ꝫ ẽt
pũctis constituentibus corpus. ¶ Si autẽ hoc cõcedat̃ ꝙ. s.

Tex. ⁊ cõ. 71.

pũcta que sunt in corpore ↄstituentia corpus sunt numerus
aĩe qui cõstituit aĩas. Numerus enĩ qui est aĩa ex pũctis est
que sunt in corpore sicut iam diximus. Nunc queramus ab
istis quare nõ oĩa corpora hñt aĩas cũ oĩa corpora habeant
hmõi corpora se cõstituentia sicut illi dicunt: pũcta enĩ vt il-
li dicũt sunt in oĩb⁹ corporibus: qꝛ ponũt qđlibet corpus cõ
stitui ex pũctis ĩfinitis. Ampli⁹ aũt ex hoc sequit̃ ꝙ nullũ aĩa
tũꝫ morit̃ ex separatiõe aĩe a corpore: sed tm̃ ex resolũone con
tinui in pũcta: igit̃ aĩe aĩatoꝝ nunq̃ꝫ a corporib⁹ absoluunt̃:
qꝛ iã ꝓbauimus in. 6. phĩcoꝝ: ⁊ in libello de lineis idiuisibi-
libus: ꝙ linee ⁊ alia ↄtinua nõ resoluunt̃ in pũcta: ⁊ si in infi
nitũ diuidant̃: remanentib⁹ aũt punctis in ↄtinuo aĩe rema
nent in ipsis: qꝛ pũcta sunt aĩe sicut coguunt̃ dicere ex sua po
sitiõe. Si aũt ꝓpter hoc diceret̃ ꝙ est vnitates mãles: que for-
malẽꝫ cõstituunt nũeꝝ quo nũerat̃ qcqđ est: tũc seqtur ꝙ nu
merus habeat aiãꝫ ⁊ sit aĩal qđ est absurdũ. ¶ Accidit etiaꝫ

Tex. ⁊ cõ. 72.

huic positiõi sic diximus ĩpossibile seu icõueniens cõe qđ ac
cidit dicentib⁹ ꝙ aĩa est corp⁹ idiuisibile: ⁊ ab alia parte acci
dit icõueniens ꝓpriũ qđ accidit Democrito iquãtũ q̃lis di
cta est ponit cãm qua moueri est ab aĩa. Si enĩ aĩa suppona
tur esse corpus ↄstitutũ ex pũctis sicut dcm̃ est: ↄtigit incõue
niens qđ ↄtingit illis qui dicũt eã esse corp⁹ subtile: ⁊ hoc est
ꝙ duo corpora sint in eodẽ loco. Cũ enĩ aĩa sensibilis sit ĩ to-
to eo ꝙ sentit ⁊ est partes in partib⁹ ⁊ tota in toto vbiq; pene
trabit corp⁹ aĩatũ sensibile: ⁊ erit quelibet ps in loco ptis cor
poris ⁊ ipsa tota erit ĩ eodẽ loco cũ corpore qđ aĩat: ⁊ sic duo

corpora erunt in eodē loco. Hoc aūt idez icōueniēs accidit dicentib⁹ eā esse nūez motū vel vnitates motas. Nūerū eni motū necesse est h̄r sitū ⁊ eē idez pūctis: sequit̄ igit̄ ꝙ pūct⁹ qui est aie ps quedā sit in eodē loco cū puncto q̄ est corporis ps q̄dā: ⁊ sic i vno pūcto loci op₃ eē multa ⁊ multoꝝ puncta. Sicē aūt se h₃ loc⁹ ptis ad ptē sic se h₃ lo. ⁹toti⁹ ad totū: ⁊ iō si erūt duo pūcta quoꝝ vnū ē aie ⁊ alteꝝ corpis sunt in eodē loco: ita tota aia ex similib⁹ pūctis ꝯstituta i eodē loco erit cū toto corpore ex similib⁹ pūctis ꝯstituto: ḡ duo corpora erūt in eodē loco. Aut op₃ ꝯcedē ꝙ nō sit aia in corpe aliq̄ nisi pūcta que ꝯstituūt ipₒ corp⁹: s₃ ex hoc sequit̄ ꝙ oē corp⁹ sit aiatū ⁊ hēat aiaz: q₂ oē corp⁹ ꝯstituit̄ ex pūctis: nisi qdē nūerus differēs eē ponat̄ ⁊ ali⁹ q̄ sit aia ab eo nūero q̄ est pūctoꝝ corpus ꝯstituentiū. S₃ tūc sequit̄ sicū iā dixim⁹ duo corpora eē in eodē loco: hoc igit̄ est icōueniens cōe qd accidit sic dicētib⁹ aiaz esse corp⁹ subtile: ⁊ aiaz esse nūez q̄ mouet̄. ⸿ Propriū aūt icōueniens qd accidit Democrito: accidit etiaz istis sicē dixim⁹: accidit ei istis nō eē aliquā cām mot⁹ corporis aiati nisi nūez motū: ⁊ hec est silis cā sicē posuit Democrit⁹. Quid eni est dīre q̄ istū ad cā₃ mot⁹ corpoꝝ aiatoꝝ dicē speras paruas motu suo mouere aial ⁊ dicē magnificatas p̄ istū vnitates: aut vlr vnitates motu suo mouē corpora aiata: vtrobiq₃ eni necē est moueri aial i eo ꝙ illa mouent̄: ⁊ sic nō erit voluntari⁹ mot⁹ aialiū neq₃ hūt i facultate sua qescere s₃ moueri tm̄. sicē etiā supra dixim⁹. ⸿ Ista st̄ igit̄ ipossia ⁊ multa alia silia his que acciddūt illis q̄ in vnū cōplectunt̄ nūez. Nō eni solū diffōnez aie ipoſe est hmōi esse: s₃ etiā accitia ppria que sūt aie passiōes ⁊ ppetates nāles ipoſe est attribuere nūero: hoc aūt facile manifestū est ei q̄ arguta mente tētauerit assignare causas ppriaꝝ passionū ⁊ opationu₃ ei⁹ vt assignet in eis cās cognitionū ⁊ sensuū: ⁊ letitiaꝝ ⁊ tristitiaꝝ: ⁊ aliorum que sūt his silia. Si eni nūerus ꝯstituit aiam: tūc diuersitas numeroꝝ constituet vires aie diuersas ⁊ opera ⁊ passiōes. Sicut autē superius deridendo dixim⁹ etiā sicui licētia diuinādi concedet̄ de tali vnitatū ⁊ nūeroꝝ diuersitate nō erit ei facile in tali diuersitate numeros fingere.

Tex. ⁊ cō. 73.

Tex. ⁊ cō. 74

⸿ Cap. xi^m. De iprobatiōe opionis eoꝝ: q̄ diffinierūt aiaz p cognoscitiuū dicētiū silē sili cognosci: ⁊ iō aiaz eē p̄n^m oīuz.

Tex. ⁊ cō. 75.

TRib⁹ aūt traditis s̄m que cōiter diffiniūt aiaz antiq. Alij eni marie ꝯtulerūt in diffōne aie ꝙ est mouens seipsaz: alij aūt corp⁹ subtilissimuz aut icorporalissimū inter alia. Qui aūt diffinierūt p mouens seip̄z tā isti q̄₃ illi fuerūt. S₃ corpus subtile ⁊ icorporale ponentes aiaz pp tria diuersificati sūt: qdā eni nō dixerūt eā eē corp⁹: s₃ tn̄ eā eē corpus sequebat̄ ex dictis eoꝝ: sicē fuerūt illi q̄ dixerūt eā esse numez vel vnitates motas: q₂ vnitates mote necīo hūt sitū: ⁊ iō ipsas sequit̄ eē corpora vel aliqd corporis. Scdi aūt fuerūt dicētes eā esse speras īdiuisibiles. Tertij aūt fuerūt dicētes eā esse armoniā corporis: ⁊ hi tn̄ nō directe dicūt eā esse corp⁹: s₃ corporeā formā. Hec aūt oia q̄s habeant ꝯ se obiectiōes dubitationū: ⁊ q̄s habeant subcontrarietates iā fere p̄terihimus sic erecati sum⁹: subcōtrarietates aūt voco q̄s absq₃ dubio rōnes iducentes p se habuerunt veras: s₃ positio eoꝝ erronea fuerit: ⁊ iō etiā p̄tereūdo ⁊ abijciēdo tetigimus que dicta sūt ab eis fere nisi forte colligam⁹ ea qb⁹ diffiniunt aiaz nō oia ponētes que ipsi dixerūt. Scim⁹ eni aiam eē motiuā: s₃ nō est motiua ita ꝙ sit mota: ⁊ scim⁹ ꝙ est icorporea: nō tn̄ ita est incorporea ꝙ sit corp⁹ subtile: s₃ poti⁹ nō ē corp⁹ neq₃ formā corporalis: est ēt cognitiua: s₃ non ex illa cā ꝙ ipsa sit cōposita ex principijs entiū. Relinquit aūt vt mō cōsideremus q̄ñ aia d̄r eē ex eīntis. Quidā aūt antiquorum dixerūt ꝙ aia iō dicit̄ esse ex eīntis oīuz q̄tenus sentiat oia ⁊ cognoscat vnūquodq₃ entiū p hoc ꝙ est silis illi sicē diximus superi⁹. ⸿ Rectiu₃ aūt est ꝙ ad hāc positionē multa sequantur ipossia: ponūt eni isti ꝙ aia cognoscit silē sibi tanq̄₃ ponentes in aia res siles exteriorib⁹ reb⁹ q̄s cognoscit. Scim⁹ aūt ꝙ nō sola sūt i reꝝ nā que vocamus eīnta vel p̄ncipia reꝝ: s₃ sunt multa altera ab his. Magis aūt fortasse sūt ifinita ad min⁹ in potētia ⁊ successiōe que fiūt ex eīntis quoꝝ vnūq̄dq₃ aia cognoscit ⁊ ppriā cognitionē hūs de eoꝝ q̄libet. ⸿ Et si igit̄ aia cognoscat ⁊ sentiat eīnta ex qb⁹ est vnūquodq₃ eoꝝ que fiūt ex eis. Q̄ñ tn̄ cognoscet ⁊ sentiet pp hoc cōpositum ex illis: vt q̄s de⁹ Juppiter vel Sol: aut qd est hō aut qd caro aut qd os. Silr aūt q̄libet alioꝝ cōpositoꝝ. Nō eni sufficit cognoscere ex qb⁹ est cōpositum vt cognoscat̄ cōpositū: s₃ op₃ scire ⁊ ex q̄bus ⁊ q̄libus est: hoc est in qua pportiōe componant̄: ⁊ que sit rō cōpōnis eoꝝ in hoc ⁊ in illo. Nō eni q̄libet mō se hñtia eīnta cōponūt hoꝝ cōpositoꝝ vnumq̄dq₃: s₃ determiata rōne pportiōis: ⁊ determiata cōpōne que diuersificant̄ s̄m vnūq̄dq₃: sicē ⁊ Empe. dixit: ꝙ os cōponit̄ ex q̄tuor eīntis: ita ꝙ etiam ipsu₃ humus siue terra coaptata alijs eīntis in amplis poris q̄s vocat diffusiōes ipsi⁹. Amplos aūt dicit poros siue vasa: q₂ terra grossa est ⁊ non nisi in amplis poris capi pōt ⁊ amplioribus poris indiget q̄bus coaptet̄ q̄₃ cetera eīnta: talis autē est s̄m Emp. pportio cōpōnis ei⁹ ꝙ duas ex octo partib⁹ h₃ terre cuius ppria est nigredo: ⁊ q̄tuor ex octo dedit Vulcano siue igni: qui ē res sicca calida: vt dixit Empe. ⁊ iō vicentib⁹ pprietatibus ignis sup pprietates terre ossa sunt facta sicca ⁊ dura: vna₃ aūt pprietatem ex octo dedit aque ⁊ vnaz aeri. Si igit̄ vnumq̄dq₃ alioꝝ silr h₃ determinatā pportionē ⁊ cōpōnem ex qua op₃ ip̄m cognosci si per suū silē cognosci debeat: tūc nihil pfecto est dicere elementa esse in aia nisi rōnes pportionu₃ q̄bus cōponunt̄ res inesē dicant̄: ⁊ nisi etiaz realr in aia esse ponat̄ ipsa reꝝ cōpositio: ⁊ hoc op₃ iō q₂ dicunt ꝙ aia cognoscit vnūquodq₃ qd ē sibi silē s̄m rez ⁊ nām. Os igit̄ ⁊ hoiem non cognoscet nisi et hec inesse dicant̄. Qd aūt ipoſe est oia entia simplicia ⁊ composita esse in aia non op₃ nos hic dicere per rōnez ⁊ syll'm₃ cū hoc per se manifestū sit cuilibet. Quis eni vel idiota vel isanus dubitabit vnq̄₃ si est in aia aut lapis aut hō s̄m eīntiaz lapidis aut hois. Silr autez est de bono ⁊ non bono: ⁊ de viuo ⁊ nō viuo ⁊ vnoquoq₃ alioꝝ. ⸿ Amplius aūt cū ens dicat̄ multiplr. Significat aliud q̄dez subaz siue hoc aliqd s̄m diuersitatē p̄dicamentoꝝ. Queramus igit̄ verum ex oīb⁹ illis erit aia aut nō. Qd aūt non sit ex oibus videt̄ ex hoc ꝙ aia ponit̄ esse ex eīntis: ⁊ nō sunt aliq̄ eīnta que sint cōiter oīum predicamentoꝝ. Queramus igit̄ veru₃ ex his solis est que cunq₃ sunt eīnta subaꝝ: ⁊ si hoc dt̄ tunc queramus q̄ñ cognoscit q̄ditatez alioꝝ geneꝝ ⁊ vniuscuiusq₃ qd est in gn̄ibus illis: cū dicāt ꝙ nō cognoscet̄ nisi silē sibi sili: tunc eni nihil in se h₃ qd sit silē his que sunt in alijs gn̄ibus: op₃ igit̄ ꝙ aut dicant aiaz nō cognoscere res alioꝝ geneꝝ: aut ꝙ dicāt ꝙ sunt diuersa p̄n^a ⁊ eīnta vniuscuiusq₃ gn̄is: ⁊ ꝙ aia cōstat ⁊ cōponit̄ ex oibus illis: erit igit̄ aia s̄m hoc in parte q̄litas ⁊ in pte quātitas ⁊ in parte suba: ⁊ sic de alijs p̄dicamentis: ⁊ erit essentialr q̄libet p̄dicamentu₃ ⁊ nō accītalr ꝙ nō est p̄dicatio accītalis quādo quātitas vel q̄litas p̄dicat̄ de aliquo qd ꝯstitutū est ex p̄ncipijs quātitatis vel q̄litatis: sic q̄ñ dicit̄ de linea ꝙ est quātitas vel de colore ꝙ est q̄litas. Sed ipoſe est aiam quātitatē vel q̄litatez esse: q₂ ab oibus supponit̄ fere ꝙ aia est suba: ⁊ ipoſe est ꝙ id qd est suba cōstituat̄ ab eīntis q̄litatis vel quātitatis quin potius quātitas ꝯstituit̄ ab eīntis quātitatis ⁊ q̄litas ab eīntis q̄litatis: neq₃ aliquid fit vnu₃ essentialr ab eīntis sube ⁊ q̄: ⁊ ex eīntis alioꝝ p̄dicamentoꝝ. Accīns eni est in suba nō sicut quedā ps q̄ditatis eius: sed sicut quedā dispō que pōt inesse ⁊ non inesse: hec ergo ⁊ huiusmodi altera incōuenientia sunt que contingūt his qui dicunt aiam esse ex omnibus entibus.

Tex. ⁊ cō. 76.

Tex. ⁊ cō. 77

Tex. ⁊ cō. 78.

⸿ Cap. xii^m. Utrū cognoscat̄ silē sili sicē dixit Empedocles.

Tex. ⁊ cō. 79.

ISti autē duo ꝯcesserunt que sunt incōpossia: dixerunt eni ꝙ ipoſe est silē a sili pati in vnū: s₃ potius ꝯtrariu₃ patit̄ a ꝯtrario semp: ⁊ cū hoc dicunt ꝙ nō cognoscit aia nisi sibi silē: cū tn̄ ipsi ponāt sicē ⁊ rei vitas se h₃ ꝙ sentire est pati aliqd ⁊ etiā moueri: oē eni sentire est recipe spēz sensibilez: ⁊ passio dicit̄ a patin grece qd est recipere. Si enim sentire q̄dā pati est: ⁊ sentire est silē sili: patit̄ ḡ q̄dā a suo sili: nō igit̄ impossibile est pati a suo sili: sed a ꝯtrio semp. Cū autez multas habeat dubitatiōes ⁊ difficultates ita dicere sicē est dcm̄ Empe. ꝙ si oia que cognoscunt̄ per corporea eīnta cognoscant̄ que sunt p̄n^a oīum: ⁊ ad silē cognoscit̄ oē qd cognoscit vnum qd nunc dcm̄ est: testat̄ ꝙ si ꝯtria sibiipsis dicūt: testat̄ eni₃ ꝙ hoc ambigue ⁊ nō s̄m expssam vitatem dcm̄ est. Quecunq₃ autez membra sunt simpla terrea in aialiu₃ corporibus fere nihil sentiant sicē ossa fere nihil sentiūt q̄ñ nullu₃ eoꝝ sentit nisi dentes qui quādā hūt medietatem in tactu: nerui autē l₃ sentiāt: tn̄ magni nerui qui sunt ligamenta

Nō q̄dā neruos nō eē sensitiuos.

ossium

ossiuz adinuicez nihil sentiunt qui sunt magis terrestres: pili aūt vnuiusr nihil sentiunt: ⁊ silr vnguea: ⁊ tñ talia ꝯueniret sentire si vera diceret Empe. q terraz sentim⁹ terra. ¶ Amplius cuz omne pn̄ᵐ quanto fuerit vniuslius ⁊ prius tāto plura debeāt sciri per ipz: sequtur fm Empe. totum ꝯriū si elēta sunt pn̄ᵃ sciendi: qa sequit q ex vno elēto in aīa non scit nisi vnum cui ipm est silē. Ad oīa aūt alia magis est cā ignorātie pp dissilitudinez: g vnumqdqz pncipior fm Empe. magis erit cā ignorantie q̄z scie: g elēta nō sunt pma pn̄ᵃ ad sciēdū. Sequit autē adhuc fm Empe. q celū qd ipse dixit esse deū sit insipientissimū: qa ipse dixit q celū nō cōponit nisi ex qnque: hoc est ex igne aere aq̄ terra ⁊ ꝯcordia: ⁊ iō qa ex discordia nō cōponit ideo silitudinē ad discordiaz non hz: ⁊ ignorat discordiā. Mortalia autē oīa cognoscunt ex eo q ex sex pncipijs que sunt elēta oīa cōponunt. Ex qnque nāqz supra dictis ⁊ discordia cōposita sunt oīa mortalia vt asserit Empedo. ¶ Silr autē querendum est ab Empe. q̄re nō oīa hñt aīam tā simplicia q̄z cōposita. Si enī elētuz est cā cognitionis in alio qd cōpositū est: tunc multo magis erit cognoscitiuuz in seipso. Cū igit oīa corpora fm Empe. aut sint elētuz aut ex elēto: ⁊ si ex elēto sunt: aut sunt ex vno aut ex plurib⁹ aut ex oīb⁹ videt q oīa corpora sint cognoscitiua aut vnius aut q̄rūdam aut oīum corpor: oīa igit hīc vident animas.

¶ Dubitabit autē aliqs adhuc fm Empe. qd est qd vnit et in vnitate tenet elēta in eo corpore qd dicimus aīatuz: ipsa enī elēta mixta vel simplicia cōparant materie: nō autē cōuenit vnire mām sz poti⁹ forme. Quecūqz g est forma aiatorū illa vnit corpora aīata ⁊ illa forma est nobili⁹ ⁊ meli⁹ qd desideraf a mā: sz oēs qui ponūt aīaz eē dicunt q nihil ē nobilius ⁊ antiqus q̄z aīa. Nobili⁹ qdez ex eo q ipsa est diuinū qddā ⁊ optimuz qd desideraf a mā. Antiqua āt qm ipsa pōr est diffōne ⁊ intēriōe efficientis: ⁊ hec pcipue ꝯueniunt itellectuali aīe que est suba diuina ens an oēm corporeitatē ⁊ ꝯrietatē fm ordinē nāe sicut supra pbatuz est. Et hui⁹ cā est: qa aīa hz eē ⁊ nobilissimuz ⁊ rōnabilissimuz fz nāz. Rōnabilissimuz qdē eo q in se ꝯtinet rōnes rex ex qb⁹ cognoscit ea que sunt ⁊ dat rōnē ⁊ eē corpori. Nobilissimū autē eo q ipsa est forma vltima fm ordinez nāe ad quā sunt elēta ⁊ oēs elementor mixtiōes ⁊ cōplexiōes ⁊ cōpōnes: pprius autē ē eo q incorporeuz: ⁊ nō est vis in corpore aīa itellectiua sz separata in pp̄o eē ꝯsistens. Cuz g sit talis aīa ⁊ pprie sue pcipue intellectualis: ⁊ elēta dicant esse an̄ ea que sunt ex ipsis: ⁊ illa nō possint eē rōnabilia vel nobilia vel in pp̄o eē ꝯstituta: sz potius ab aīa sunt accipiētia rōnē ⁊ nobilitatē: ⁊ ppri esse dictō nō pōt esse aīa ⁊ pcipue intellectualis ex elētis.

Nō qđo aīa hz eē nobile ⁊ antiquū ⁊ proprū ⁊ pcertiꝫ intellectuus.

¶ Repbendunt autē oēs isti q dicunt ex elētis esse aīaz ex eo q cognoscat ⁊ sentiat ea que sūt entia in nā. Et silr illi qui dicūt eā diffiniri magis per motiuuz esse de eo qd insufficiēter locuti sunt de aīa: nō enī omnia sensitiua mouent fm locū ꝓcedēdo de vno loco ad aliuz: sz forte moueant motu dilatatiōis ⁊ ꝯstrictiōis oīa que hñt aīam sensibilē: hoc enī motu nulluz illor caret que sensuz tact⁹ hñt: ⁊ ille solus est qui sufficit ad ꝯstōnez aīalis sensibilez aīam hñtis. Silr autez non oīa motiua sui ipsor fm locū sunt scia: qa scire est hñtiū intellectuz. Multa autez mouent fm locū que sciaz ⁊ itellectū non hñt: aīator autez oē esse motiuuz fm locum est ⁊ qm aīa diffinit per motiuū in loco: tunc de motu locali ꝓcessiuo itelligit: qa hoc solo motu videt aīa mouere corpus: alteratione enī mouet a q̄litatib⁹ pmis: augmenti autez ⁊ decrementi cā est cib⁹ qui igredit ⁊ nō aīa sola. Silr aūt et quicūqz dicunt intellectuz ⁊ sensuz esse ex elētis: nō de omni dicūt aīa: ⁊ hoc pz qa plāte videnf viuere ⁊ nō participare loci mutationē neqz sensuz pcipue fm q sensus est cognitio sensibilium: q̄uis enī dicat Isaac in libro de elētis plantas hīc sensuz: ipse tñ dicit q ille sensus nō est nisi nālis tact⁹: ⁊ tact⁹ elemēti est sine cognitiōe. Et nō vex forte dicit Isaac: qm nō ē tñ gust⁹ tact⁹ ⁊ tact⁹ alimēti: sz est nutritiua separata a sensibili tangit nutrimentuz per hoc q vltimū radicis est infixū in nutrimento: ⁊ trahit ipm ex vi nutritiue caloris qz que sūt in radice: hoc tñ qa sine appetitu nāli nō fit; ⁊ quia radices sunt ori siles in trahendo nutrimentū: mouet Isaac ad hoc qd dicit plātas hīc duos sensus nāles qui sūt gustus ⁊ tact⁹. Adhuc autez illi etiā qui sensum ⁊ intellectuz dicunt causari ex eisdez elementis: diminute dicunt de aīa: qa videmus q multa sunt aīaliū sensuz qdez hñtia ⁊ nō intelligētiā. ¶ Si autez aliqs intellectuz ⁊ sensuz segregauerit: ita q sint diuerse partes aīe eiusdē ⁊ ꝯcesserit q ista anima intelligēs ⁊ sentiens hz suū intelligere ⁊ suū sentire ex elētis ex qbus est: nō est adhuc sermo pfect⁹: iste enī sermo non est de omni aīa: qa non est de vegetatiua neqz est de tota aīa: quia nō est de mobilib⁹ fm locū qd est oīa anime hñtia intelligentiā ⁊ sensuz: neqz est de vna aīa quecūqz sit illa: qa nulla talis est anima que tm intelligat ⁊ sentiat: ⁊ nihil aliud operet. Hāc autez eādez repbensionez sustinet opinio que tāgit in carminibus que facit Orpheus: is enī dixit q totuz id qd nos cōtinet hoc est aer qd est plenū dijs quos vocauit aīas que igrediunt ⁊ afferunt ad nos respirātib⁹ ventis per anhelitū. dulciorez tñ esse aīam Zephyri q̄z alior ventor eo q nubes tollat ⁊ molliat aurā: is enī nō de omni aīa dixit sicut neqz alij qa nō est possibile hoc accidere plātis q afferāt sic aīaz: neqz etiā multis aīalib⁹ que nō respirāt: quia nō respirat nisi animal ambulās multū hñs sanguinē.

¶ Hoc aūt latuit sic opināntes. Silr aūt ab alia parte repbendunt de supfluitate: sic enī diminuti sūt in doctrina anime: sic in causis q̄s ponebāt sunt supflui: dixerūt enī cām cognitiōis oīuz esse: qa aīa est ex elētis oīb⁹ hñs in se oīum q̄litates elētor ⁊ hoc est superfluū: qa etiā si ꝯcedat q opz dicere aīaz esse ex elētis: nō opz tñ q ꝯstitui ex oīb⁹ dicat elētis: qa cuz ꝯria reducant in priuatiōez ⁊ habitū fm cāz vt nos diximus in libro phicor: sufficiens est altera ps ꝯrietatis que. s. est per modū habit⁹ ad diiudicādū ⁊ cognoscendū seipsaz: ⁊ oppositū qd est p modū priuatiōis. Et hoc in silī nos vidē possumus: qa nos i geometricis per recti diffōnez scimus ⁊ ipm: qd est rectū ⁊ quidē obliquū. Canon enī qd regulā sonat est id per qd hī iudicium de vtroqz: obliquuz aūt cū sit pratio recti neqz est pn̄ᵐ sine iudex suscept⁹ cognitiōis: neqz alterius qd sibi opponit p modū habit⁹. Et silr est in q̄litatib⁹ elētor: sicut in anībabitis libris determinatuz est.

¶ Sunt autez qdā pbor qui dicunt aīam misceri in toto vniuerso tā in elētis eā esse ponentes q̄z in elētatis. Ex qua positiōe et pbs Italus qui de Italia fuit Empe. noīe cām sumpsit sue opinionis dicēs oīa eē plena dijs eo q idez dicebat esse deū ⁊ nouᵐ ⁊ vniuersoruz mām: hi aūt hñt q̄sdā spāles ꝯtra se dubitatiōes: quar pma ē q queramus ab eis quā ob cām anima cū sit in elēto simplici qd est ignis vel aer nō facit ipz aīal cognoscens ⁊ sentiēs: hoc enim mix videt cū videat simplicioris corporis qd est cā alior corpor eē debere nobilior ⁊ melior anima. ¶ Queret enī aliqs rōnabilr ab his qa illi dicunt aīaz esse pn̄ᵐ motus q̄re anima que est in elētis fm eos est melior ⁊ imortalior cuz nō ꝯstituat aīal q̄z ea que est in animalib⁹ que aīal cōprehendēs ⁊ sentiens ꝯstituit. ¶ Accidit aūt vtrobiqz incōueniens ⁊ irrōnabile in repbensiōe istar qōnū: ⁊ nāqz dicere q animal sit ignis vel aer est maxime irrōnabilium hominuz: qa dictū istor est simile fatuor dicto: ⁊ dicere q nō sint animalia cū insint eis anime inconueniens est oīno: qa fm hoc nulla erit differentia inter esse animaz in aliquo corpore ⁊ non esse animam in ipso in cōstitutione animalis.

¶ Cap. 13ᵐ. De cā illius opiniōis: que dixit aīaz eē ex elētis: ⁊ specialiter ex aere: ⁊ est digressio in eo declarans diuersas causas: ⁊ tres opiniones circa hoc.

Causa aūt hui⁹ opiniōis partiz tacta est ab Aristotele: ⁊ partiz tāget a nobis: dicit enī Aristoteles q cā q̄re opinabanf aīaz eē in elētis nobiliorē ⁊ imortaliorē q̄z sit in his que ꝯstituunt ex elētis: fuit hec q viderūt totū ⁊ partē in simplici corpore eē silis spēi ⁊ forme: ⁊ tā ex hoc sequit q necēz sit q etiā ipsi dicāt q aīa totalis est silis spēi ⁊ partis cuz aīa partis. Est aūt opinio eor de parte qd opināntur q aīata sint mixta corpora pp hoc q aliqd ꝯtinētis ⁊ circūdantis aeris p anhelitū recipit intra corpora eor: ⁊ cū ps intus recepta sit eiusdē spēi cū ea que remanet extra de aere ꝯcedunt q intus recepta est aīata ⁊ animatū corp⁹ dicunt ꝯñs esse q tot⁹ aer extra manēs sit aīatus. Et ꝯ hoc dic Aristoteles q si aer district⁹ vel discerptus cui⁹ quedā ps est intra ⁊ aliud totū est ex: est silis spēi: tūc ꝯñs est vt etiā aīa totius aeris extra ⁊ partis int⁹ sit silis spēi. Si g exterioris aeris aīa est imortalis vtpote que semp viuificabit ⁊ viuificat viua: ꝯñs est aīaz que est in aere q int⁹ est recept⁹ eē imorta-

Tex. ⁊ cō. 80. Tex. ⁊ cō. 81. Tex. ⁊ cō. 82. Tex. ⁊ cō. 83. Tex. ⁊ cō. 84. Tex. ⁊ cō. 85. Tex. ⁊ cō. 86. Tex. ⁊ cō. 87. Tex. ⁊ cō. 88.

lem: z hoc ipsi nō dixerunt: sicut enī se h3 suscipiēs aia ad suscipiens: ita aia ad aiam z ecōuerso. Si aūt aer dicat eē spe ciei silis sic dximus: z aia dicat esse dissilis tunc sequit ne cessario q̃ nō ambe ptes aeris susceptibiles erūt aie: s3 vna pars pōt eē aie susceptibilis: z alia ps nō erit eo q̃ suscipiēs pportiū nō h3. Seqtur igit alter3 de duob' q̃ aut .s. aer sit silis partis: z aia silr: aut si ipsa est dissilis z aer silis partiū tūc seqtur q̃ aia nō sit in qlibet parte toti' aeris. Hec aūt incō uenientia sunt fm ipsos. Manifestū est igit ex his que dicta sūt q̃ neq3 cognoscē inest aie pp hoc q̃ ex elmtis sit: neq3 mouere ponit bñ vel vere ex causis quas assignauerūt phi.

Digressio.

Scias aūt circa mām istā eē tres opiniōes q̃rū vna antiquissima est quā psecuti sum': q̃ .s. aia sit in omnib' elmtis pcipue corporeis .s. igne z aere eo q̃ illa sunt que vident aiare corpora per calorē nālē z respirationē z spūm sic dximus superius. Et dicebāt ista elmta nō aiare corpora cōposita nisi pp hoc q̃ ipsa in se aiata sūt ponētes mām substā eis esse diuinā eo q̃ videbāt esse ingñabilez z incorruptibilē: z p hoc diuinū dicebāt qd aiabat corpora. vnū qdē pforādo z faciēdo vias p corpus qd est calor: alter3 aūt qd discurrit in foraminib' corpor3 aiator3 qd est spūs aeris vel aereus: z id aerem pncipaliorē dicebāt in animādo: z hec fuit rō Orphei z aliorū: videbāt etiā spūm esse vehiculu3 vtutis in corpore p modu3 illū quo radi' z lumē est virtutu3 celestiū vehiculum in mūdo: z qa sic discurrit per corp' z vehit vtutē z opat nāles opatiōes z vitales z aiales: nāles qdem in epate p attractiuā digestiuā nutritiuā z expulsiua3: vitales aūt in corde per arterias pulsas in arterijs viuor3: z aiales in cerebro p sensu3 z imaginatiōe3: z ceteras opatiōes aiales dicebāt spūm esse aia3. Est aūt adhuc qd induxit eos q̃ spūs inclusus in viscositate seminis aiator3 opari videt organa corpor3 z figurare corpora: z id qa viderūt opari spūm vt aia3 dixerant spūm esse animā. Nō aūt sit aia aer pp hoc q̃ est intus cu3 nō accipiat aliqd a corpore: sed potius det refrigeriu3 qd secu3 attrahit: z id oportuit eu3 pus fuisse animā aut animatum: z cū sit eiusdē rōnis in spe cu3 toto aere dixerunt totu3 aerem esse aiatu3: z hec fuit vera rō que induxit istos. Et 3 hoc fecit Cōstabeniluce libru3 ad istu3 errorē elidēdu3 qm̃ sine dubio spirit' ille corp' est: aia autē nō est corpus. Silr aūt spūs instrm anime est quo mouet totu3 corpus z aia nō est instrm anime. Spūs enī3 est corp' aereu3 luciduz a vapore cibi: vel per anhelitu3 inductu3: mediāte quo aia mouet corp': z q̃ ē vehiculu3 virtutu3 q̃s aia influit corpori: qd qdē aie opa pficit: sicut instrm artificis inducit formā quā h3 in mēte artifex: nō qdē vt est ferru3 vel lignu3: s3 put est ab aia directum z motu3. Silr spirit' ille qñ digestus z purificat' est ab aia: z direct' ab ipsa: cu3 oēs aie pficere pōt opatiōes q̃s aia h3 in corpore. Hic autē spirit' abundātior ē in corde z in pulmōe: z in arterijs: s3 paucior est in alijs: est tñ in oib': qd ostendit ipsa alior3 spumositas que est in sanguine z semine z cibo: z alijs hūiditatib' que pfecto spumositas nō est nisi ex spiritu incluso in eis. Hic ēt portat formas per cellulas capitis que sunt tres: anterior z media z vltima distīcte: sicut dici h3 in libro de aialib'.

Scďa opio q̃ est Alexadri aphrodisei p qua vide Cōmentatorē. 3. de aia cō. 5.

Scďa autē opinio est dicētiu3 q̃ elmta q̃dem nō sunt aiata extra cōpōnem: s3 tñ cōpositio z cōmixtio elmtor3 in se h3 pmā anime pfectionē z essentiā: z vocant primā anime pfectionē z essentiā incohoationē aie eo mō q̃ incohoat aliq̃ alia forma in sua ppria mā qm̃ est in potētia habitualī ad illam formā prima in illa: dicūt enī illi q̃ aia est pfectio corporis cōmixti phici: pfectio autē oīs corporis phisici in ipso est fm potentiam formalem anteq̃ sit in actu in corpore phicū autē corpus est cōmixtum ex elmtis: anima igit h3 sm̃ primā incohoatiōe3 pcipue: fm vegetari z sentire est in elmt3 cōmixtis. Adhuc autē vegetatiuum z sensitiuu3 nunq̃ operant nisi per corpus expleāt suas opatiōes: sic aūt se h3 opatio ad organum: ita se h3 subā cui' est illa opatio ad subā3: sic suba est vita in corpore sicut z opatio expletur per corp': suba aūt que dat eē corpori: z est suba ipsius vel pfectio primo formali potentia est in semine corporis: z videt q̃ sit in cōmixtione elmtor3 anima: s3 ante cōmixtionem elmta haud animata sint Et hoc qdē dixit Alexāder grecus peripatheticus. Sed hoc nō esse ver3 p3 ex hoc q̃ aia nō est armonia sicut supra pbatū est. Et vlterius ēt hoc addimus q̃ ēt non est aliqd sequēs armoniā: qa cū armonia sit corporalis cō-
tēperantia elmtor3 nō pōt aliqd sequi armoniā: vt essentialr causatū ab armonia nisi forma corporalis. Aia autem nullo modo est forma corporalis: g̃ aia nō est z sic in cōmixtiōe elemētor3. Adhuc aūt si aia fm sui incohoationē z potētiam formalē esset in elmtis: vel ex elmtis: oporteret ēt q̃ anima pfecta vltima pfectiōe esset ex elmtis: qa sicut dxim' in fine primi phicor3. talis potentia eadē est in essentia cū actu: s3 fz eē sit differens: hoc enī esse noīat potentiā z actū. Si autez hoc esset ver3 non hēt anima operatione3 nisi forme corporalis que sequit mixtionē: oīs autem talis forma h3 vnicā operationem: z sic anima nō hēt nisi vnicam operationem: z hoc falsu3 est cum vegetabilis z sensibilis z intellectualis anima multas habeat operatiōes: z ideo ista opinio sane falsa intelligit aut cōuincit: vñ l3 anima potētia sit in semie cōmixto: non tñ est in semine causata a cōmixtis ipsis vel a cōmixtione sed potius est causata ab anima decidente semē: sicut infra dicemus: vel ēt ab intelligentia mouēte stellas: sicut in his que ex putrefactiōe gñantur. Qd autez quādo perfecta sunt vegetatiua z sensitiua non operent nisi in corpore: hoc nō ideo est: q̃ sint causate a cōmixtione: sed potius ideo qa sūt virtutes in corpore: nō a corpore causate: nec a cōmixtione corporali cōnis causant in ipso qd corporalr cōmixtū est. Huius autē expssa ratio inferius ostendet.

Tertia opio q̃ fuit sociorum Alberti.

Tertia vero opinio est quorūdā nostror3 socior3 dicentiū aias vegetabiliū z brutor3 animalium esse ex traductiōe. Dicūt enī3 illi q̃ quādo semen decidit a corpore aut parte corporis: decidit etiā pars anime ab aia: z ex illo qd ab anima decidit fit z generat anima gñati. Huius autē signū eē dicunt q̃ cōpertu3 est embrionē per cotilidones adherere matricib' z hic cutaniā cōtra arteriā matricis z venā cōtra venā z sic de alijs: vt z sic spiritū z sanguinē trahat a matrice: qd nō eēt vt dicūt: nisi traduceret anima embriōis ab anima matris. Adhuc aūt dicunt nō esse cōpletā alr ppinquitatē inter parentem z prolem: nisi aliqd anime traheret a parente in plē vt dicūt. Sed hoc mir3 esse videt q̃liter anima pōt decidi ab aia cu3 anima sit indiuisibilis: z nihil ab ipsa decidi possit. Adhuc aūt non fit gñatio ex eo qd est actu pars sed potius ex eo qd est potētia pars corporis qd est supfluitas digestiōis: z hoc nō est adhuc aiatu3 anima parentū fz actū: z ideo nihil aie decidit ipso deciso: hec autē magis pertinent ad tractādu3 in libro de aialibus vbi aget de animaliū gñone. S3 qd hic sufficit est q̃ dicimus semē esse ex quo est generatio: vel id qd est sicut semen gñis mām: vt patet in his que ex putrefactione generant vel ex alia quacunq3 elmtor3 cōmixtiōe per virtutes stellar3 in species plantar3 vel animaliū pducta. In oibus enim talib' pter cōmixta elmta est resultatio vtut3 aie vel intelligentie: que resultatio est forma incohoans aia3 vel essentiam anime. Sicut enim videmus in opib' artis q̃ dolabrū de virtute anguli h3 scindere ligna vel lapides: s3 ad formā domus nō deducit ea que scindit nisi per operatiōe3 z formā artis que est in intellectu practico artificis: z sic dicimus artez facere artē: qa forma artis in anima artificis existens educit illā que est in lignis z in lapidibus: z hoc nō est potentia in lapidibus z lignis fm q̃ lapides sunt aut ligna: sed potius fm q̃ subijciuntur istris artis z ipsi forme artis que est in artificis mente. Sic etiā dicimus q̃ omne semen ex quo fit generatio: siue sit in matrice alicui' aialis: siue nō sit h3 in se virtutem formatiua3 que absq3 dubio virtus est in semine nō ex elmtis: sed sicut artificis forma est operās super ligna vt fiat artificiatū. Sed tñ est dñia in hoc q̃ virtus formatiua est in semine: forma aūt artis in arte operans est in anima. Hec autē virtus formatiua dat ab anima vel ab eo qd est simile anime. Ab anima qdē quādo semen maturat in corpore aiato z potentia educit ab ipso. Ab eo aūt qd est loco anime: quādo semen maturat extra corpus animatum a lumine z virtutib'. In corpore autez animato fit duobus modis. In vegetabilibus fit per maturationez que ē in fructu: qa vegetabilia vbiq3 in se virtutem hñt generatiua3 dispersam: z ideo vbiq3 adherentia sibi semina maturātur z virtutem recipiūt formatiuam: in aialibus autē fit per membrum determinatū ad gñationē: semē enī3 in nulla parte corporis efficit vere semen: hoc est potens pducere sile in specie ei cuius est semē nisi maturatū in membro ad gñatione3 ordinato hoc est in testiculis vel in eo membro qd est testiculor3

Forme artificiales nō sūt i po(tentia) i lapidib' z lignis fm q̃ sunt ligna aut lapides s3 fm q̃ subijciunt i(n)strīs arti z forme artis q̃ ē i aia artificis sic ꝯsiderātur ... forme ꝯferunt totalr ab extrinseco.

Nō vbiq3 hēr vtutes formatiuas q̃ sūt i seminib' plātarū z aialium.

culoꝝ loco: in quibus virtus anime generatiua h3 effectum. Sine autem fiat in corpore animato: siue extra oportet obseruare qualiter fiat: et hoc bene consideratum soluit totam antiquorum contradictionem istam. ¶ Sciendum igitur quod omne agens incorporeum quod imprimit speciem suam in rem corpoream: et per corporeum instrumentum oportet quod agat aliquando sic quod species quam imprimit sequitur magis substantiam cui imprimitur et aliquando magis assimilatur speciei agentis: et aliquando assimilatur secundum quid vtrique: et hoc fit propter diuersitatem eius quod suscipit suam impressionem siue formam in quam inducitur. Est autem motor primus omnino incorporeum agens: quod tamen agit in materiam que est ex contrariis et commixta ex elementis et qualitatibus elementorum: et agit per instrumentum corporeum quadrupliciter: quorum vnum est virtus que est in corporibus celestibus: aliud autem virtus que est in lumine celesti descendente: et tertium motus celestis: et quartum est qualitates prime que sunt in elementis: et ideo in quibusdam que tamen commixta sunt materialiter non inducit nisi formam corpoream: sicut in lapidibus et metallis: et hoc est differens corporaliter secundum omnem diuersitatem lapidum et metallorum. In quibusdam autem que equalitati celi magis appropinquant et ab excellentia contrariorum elementalium multum elongantur: multum resultat de lumine suo sicut in intellectuali anima que tota est extra corporeitatem et materiam contrarietatis: sicut superius diximus et est similitudo quedam agentis primi propter quod dixerunt philosophi quidam mediante intelligentia animam causari: quia similitudo est solius intellectualis nature prime cause que similitudinem suam in tali et non ex tali materia producit propter quod et intellectualis anima non ex materia dicitur produci: sed potius ab extrinseco ingredi eo quod nullum elementorum diuisum: neque etiam elementorum commixtio potentiam h3 coniuncti que sit radix elementalis talis anime: sed tamen lumen intelligentie agentis est radix eius ita quod aliquando a philosophis vocatur resultatio intellectus diuini in corpore physico potentiam vitam habente: et aliquando vocatur vmbra intellectus diuini eo quod lux illa que causatur ab intellectu agente in naturis aliquantulum obumbratur ex inclinatione ad materiam corporis physici cui suo signum est quod anima intellectiua inquisitiua est et accipit cum continuo et tempore cum intellectus qui separatus est omnino sit sine inquisitione apud quem sunt simplices forme et quidditates rerum. Quod autem sic causetur pars et anima intellectualis: et non ex materia educatur neque in materia sit radix eius: ex hoc probatur quod supra dictum est intellectum esse ante corporeitatem et contrarietatem secundum naturam et quod habitum est intellectum esse antiquiorem materia corporali secundum naturam: habetur autem etiam ex hoc quod si radicaretur in aliqua materia vel virtute corporali: indigeret in operatione sua materia illa et virtute corporali et non esset separata anima intellectualis. Nos in tertio huius doctrine libro ostendemus eam esse separatam in substantia et operatione. Nullus igitur alius modus productionis inueniri potest etiam intellectualis anime nisi qui dictus est: et nullo modo reducatur in elementis neque ex elementis educitur: propter quod eleganter dicit Aristo. in .16. animalium solum intellectum ab extrinseco non ex elementis ingredi in esse et produci. Anima autem vegetabilis et sensibilis producuntur ex materia: et radicem habent in materia: sed virtute agentis incorporei: siue hoc sit intellectus mouens stellas: siue sit virtus formatiua in semine animatorum corporum: sed tamen radix istarum animarum non est forma elementalis: neque aliquid sequens commixtionem elementorum: sed potius forma impressa ab anima decidente semen vel impressa a motore orbium: sed educta instrumentis corporalibus que sunt lumen et virtus et motus celorum et stellarum et qualitates elementales in se habentes celi et anime virtutes: et ideo tales anime sunt quidem virtutes in corpore existentes: et sine eo non explentes operationes suas: sed tamen radix earum et inchoatio est forma impressa semini a virtute incorporea vt dictum est: de his autem que generantur ex putrefactione in 4° metheororum fecimus mentionem et assignauimus causam. Hec autem omnia que hic diximus apertius in libro animalium dicentur vbi de operatione spermatis proprium nos oportet facere tractatum. Sed ea que hic dicta sunt breuiter ad intellectum opinionum indoctarum sunt inducta.

Primus motor agit per instrumentum corporeum 4r.

Anima intellectiua non ex materia produci dicitur sed ab extrinseco ingredi.

In translatione noua est ista auctoritas l. 2. de generatione animalium cap. 3.

¶ Cap. 14m. Et est digressio declarans causam dicti antiquorum quo dixerunt simile simili cognosci.

Est autem adhuc ingrendum verum simile simili cognoscatur: et quia hoc dixerunt illi qui animam cognitiuam omnium diffinitiuam esse censuerunt. Videbatur enim hoc omnibus fere antiquis: quoniam vt inquiunt aut anima aliquid simile apud se h3: vnde rem cognoscat aut non h3. Si autem h3 aliquid simile apud se: tunc habetur propositum quod simili quod h3 apud se cognoscit quicquid cognoscit. Si autem apud se simile rei cognite non h3 cognitiua: tunc rem se cognoscere nescit: quia non h3 aliquid ad quod cognitionem referat et terminet. Cum enim querit rem et inuenit scit se inuenisse. Aliquid autem est primum apud se quod regit eam in inquirendo: quia aliter per incerta quereret: et hoc non est verum: oportet igitur quod principio aliquo formali regatur in inquirendo: et hec est aliqua rei similitudo: oportet igitur quod similitudo sit apud animam ex qua cognoscat anima: adhuc autem cum inuenit rem et scit quod hec est res quam inuenit post inquisitionem aliquid iterum h3 quod certificat eam esse rem quam inuenit: quia aliter quereret in infinitum. Constat autem quod hoc iterum est aliqua rerum similitudo: et ideo oportet in anima esse similitudines rerum: et ita cognoscit simile simili: adhuc autem nihil appetit et querit nisi quod est sibi simile: et nihil mouetur ad aliquid vt dicit Boetius: nisi per hoc quod est simile illi. Nec enim vnquam materia vel potentia materialis mouetur ad aliquam formam cuius apud se non habet aliquam similitudinem. Est autem cognitiua potentia naturalis et mota ad rerum species quodammodo: oportet igitur ipsam cum eis habere similitudinem. ¶ Adhuc autem agens semper est nobilius patiente et perficiens perfecto. Nihil autem exteriorum rerum nobilius anima: videtur igitur quod nulla rerum exteriorum ei imprimat suam speciem nec ad cognoscere perficit ipsam: cum autem cognoscat oportet quod per assimilationem cognoscat: oportet igitur vt apud se rerum habeat similitudines et non acquirat ab extra. Omnes autem dicte rationes Platonis sunt et Augu. et Boetii Platonicorum qui dixerunt Platonis musam in hoc verum personare quod dicebat quod quisque discit immemor recordatur: et quod omnium scientia et cognitio est naturaliter apud animam: sed occupata sensibus et grauata carne habere non potest moram redire ad se vt statuat oculum considerationis in se ipsa et videat ea que h3 apud seipsam: per studium autem eleuatur supra molem carnis et per speciem rei extra vel per auditum excitatur ad videndum hoc quod in se h3: et per hoc venit in reminiscentiam eorum que h3 apud se. Et huius dicunt esse simile in eo qui longo tempore est oblitus rei alicuius et subito occurrit ei simile simili: tunc enim ad visum illius venit in memoriam prius obliti: et ita dicunt fieri de omni rerum scientia. ¶ Huius autem signum est quod dicunt in pueris qui primo res non distinguunt omnem virum vocantes patrem: et omnem feminam matrem: postea autem excitati per visum et auditum frequenter discernunt ex seipsis vnum ab alio quoniam ad se redire possunt. Menon autem Pithagoricus et vir omnes Platonici: et multi stoicorum istam opinionem semper defenderunt. Hec igitur fuit ratio qua antiqui inducti sunt ad hoc quod dixerunt simile simili cognosci et in hoc omnes conuenerunt. Causas autem huius volentes assignare diuersas in vias diuerterunt: et alii quidem causam huius assignantes animam ex elementis esse dixerunt: eo quod putabant species omnium esse species elementorum: sic vel aliter commixtorum et mixtum nullam omnino habere speciem preter eam que est elementalium specierum congregatio quedam. Alii autem dixerunt animam esse imaginem separatarum intelligentiarum et esse plenam formis et rationibus rerum et sub illis formis habere rerum scientiam neque exigebatur secundum eos ad scientiam: nisi quod habite forme in anima ad res determinarentur: et alii dixerunt quod anima est materia prima in qua sunt omnes forme per aliquem modum latentes tamen: sed cum additur super potentiam anime lux intelligentie agentis: tunc videt eas in se. Materie autem corporali eo quod non additur talis resplendentia lucis supra eam non potest eas in se videre: et iste fuit Anaxagoras et quidam alii. ¶ Sed hec omnia melius infra determinabuntur quando de intellectu possibili et agente habebitur tractatus: sed quantum hic sufficit sciendum est quod in materia sunt omnes forme per inchoationem et non per coadunatum habitum quarum illa potentia susceptibilis est: et ideo potestate illa habituali imperfecta omnes habere et actu distincto et determinato nullam h3 omnino et hec est causa quod querit perfici: quia imperfectum aliquid tamen h3 vnde ordinetur ad perfectionem querit. Sed id quod nullum habet in se habitualiter ordinans ad perfectionem nullam omnino querit perfectionem quia non habet vnde percipiat eam: potentia enim nata fieri aliquid non fit illud nisi per priuationem: quia subiicitur motui ad illud: et quia iam inchoatum est in ipsa potentia que perficitur: ideo scit se inuenisse quod querit: quando videt illud in se reduci ad actum determinatum et distinctum et agens in illa reductione est species cognita a rebus extra accepta per illud etiam habet similitudinem incompletam ad illud ad quod mouetur quando querit. Si enim haberet similitudinem completam iam non quereret vlterius: sed quiesceret in similitudine illa: et sic intelligitur id quod philosophi dixerunt quod non mouetur aliquid ad aliquid:

Opinio Anaxagore.

nisi per hoc qđ est simile illi. Quid autem sit faciēs pueros distinctam rez habere cognitionē determinauimus in principio phicoꝝ nostrorum: per dicta ergo satis patet qualiter falsum est sciam reꝝ esse apud nos ⁊ rerum oīum similitudines ⁊ ostensa est erroris causa antiquoꝝ. Relinquit͛ autem determinare vtrum possibilitas materie eadem sit cū possibilitate cognoscentis anime eo ꝙ vtraq3 est potētia omnia ⁊ actu nihil: sed non potest determinari nisi prius sciat͛ possibilis intellectus: ⁊ ideo vsq3 illuc differatur.

Vide p opione rͣ hꝫ l. 3. de aīa super text. 3.

¶ Cap. 15ᵐ. Utrum anima diuersa agat per vnam subām ⁊ diuersas potētias: vel per plures subās ⁊ plures potentias in quo etiaz habetur: vtrum vegetabilis ⁊ sensibilis ⁊ rationalis vna sit substantia in homine.

Tex. ⁊ cō. 89.

His autem habitis satis ſm antiquos patet aliqualiter de subā anime determinauerunt: diximus autē in principio pꝛhemij ꝙ nō solum querenda est anime subā: sed etiaz de partib⁹ anime opꝫ habere questionez: ⁊ ideo dubitatiōes antiquoꝝ de partibus hic subinferimus dicētes ꝙ ea que sunt in anima tanꝗ partes antiqui ad quatuor reduxerūt: viderūt enim ꝙcquid est vnius generis ab aliqua nā vna principium sumere. Et omne qđ cognitū est in anima ad vnū primū principium cognitionis reduxerunt: ⁊ illi primo pͥncipio dederunt cognoscere per intellectū ⁊ sentire ⁊ opinari eo ꝙ qđlibet illoꝝ sicut diximus cōicat ⁊ participat cognitiuum aliqđ per nām ⁊ habet potentiā passiuam ad ea que cognoscit. Adhuc autē in aīa viderūt eē ꝯcupiscere per sensuz rei ꝯuenientis vel discōuenientis ⁊ deliberare p rōnē regentē volūtatē: ⁊ oīno ⁊ vīr appetitū qui cōis est ⁊ vegetabili ⁊ sensibili ⁊ rōnali aīe: ⁊ cū cōcesserint ista eē ſꝫ motū factū ab aīa: ⁊ sic ineē ſm potētiā actiuā vel formalez: ⁊ iđ ad pͥnͫ cognitionis non posse reduci: ⁊ ideo ista ineē aīe ſm diuersas naturas ⁊ pͥncipia videbant͛. Adhuc etiā viderunt ꝙ mot⁹ ſm locū est ab aīa in aīalibus ⁊ cōlecerunt inter oīa mouētia perfectius eē id qđ mouet ſm locū. Appetitū autē esse imperfectū inquātuz appetit: ⁊ ideo existimauerūt motiuuz ſm locū ſm eandē nām ꝯuenire aīe per quā cōuenit ei eē cognitiuuz vel appetitiuum: ⁊ ideo hec tria ſm tres naturas aīe dixerūt inesse. Ulterius autē ꝓcedentes inuenerūt in aīa augmentatiuū ⁊ iuuētutē ⁊ senectutē ⁊ decrementū: ⁊ hoc semp agere per calorē nālem qui est ṽtus corporea: ⁊ in hoc differre a phicis: ⁊ ideo iteruz hoc existimauerūt causari ab aliquo spāli pͥncipio. Et ideo querēdū vtrū oīa aīe insit ſm vnā ⁊ eādē nām ⁊ essentiā vnūquodq3 istoꝝ ita ꝙ eodē aliquo oīa hec predicta facimus ⁊ oīb⁹ ꝑdictis sī vna nā ⁊ eēntia sunt: ⁊ itelligimus ⁊ sentimus ⁊ facimus ⁊ patimur alioꝝ vnūquodq3 ita ꝙ possumus dicere ꝙ vegetatiuo itelligimus: ⁊ mouemur ſm locū ⁊ alia facimus: ⁊ intellectu augemur ⁊ mouemur ſm locū ⁊ sentimus ⁊ reliqua facim⁹ eo ꝙ oīa hec vnū ⁊ idē sunt: ⁊ hoc est querere vtrū diuersis essentijs ⁊ diuersis potētijs facimus illa diuersa que dicta sūt sicut dixit Plato. Est autē itellectuū inter duo ꝙ vna eēntia ⁊ diuersis potētijs hec fiūt vel vna potētia ⁊ diuersis essentijs: sꝫ nō pōt eē hoc vltimū mēbrū qꝛ nunꝗ est vna potētia diuersaꝝ essentiaꝝ. Remanet igit͛ vnū solū mediū qđ est vna eēntia facere hec oīa p diuersas potētias nāles que sunt vnita in illa eēntia. Primū aūt hoꝝ mēbroꝝ ēt abijcimus eo ꝙ impossibile est vna eēntia ⁊ eadē potētia plura facere: qꝛ scimus ꝙ idē eodē mō se hñs nō facit per se diuersa. Scimus aūt ꝙ anima oīa que superius enumerata sunt per se facit ⁊ nō per accñs. Queramus igit͛ de duob⁹ relictis mēbris solis: vtrū. s. faciat ea que dicta sunt multis naturis ⁊ potētijs vel vna nā ⁊ multis potētijs. Si aūt plurib⁹ facit essentijs ea que dicta sunt: tūc queramus vtrū iste act⁹ qui est viuere ꝯueniat aīe ſm aliqđ vnū ꝓbabitoꝝ: aut ſm plura ex eis: aut ſm oīa ꝗtuor enumerata: aut ēt ꝯueniat eis ex aliq̃ alia cā quecūq3 sit illa.

Tex. ⁊ cō. 90.

¶ Dicūt aūt qdā ⁊ partibilem ⁊ partitā eē aīaz per eēntiā ⁊ locū ⁊ ꝯcedūt ꝙ alio ꝗdam itelligit ⁊ alio ꝯcupiscit cognitiuā partē ſm suas dñas ponētes in cerebro: ꝯcupiscibilē ṽo ponētes in epate: vegetabilē aūt precipue ponētes in vasis ⁊ mēbris genitalib⁹ ⁊ motiuā ſm locuz attribuētes posteriori parti cerebri ⁊ nuche: que descendit p dorsi spōdiles a q̄bus oriunt͛ nerui motiui. Uiuere aūt qdā attribuūt ſm vnā istaꝝ partiū que est vegetabilis sīc Dionisius phs diffiniens vitaz dixit ꝙ est mot⁹ generis nutribilis nām assequēs. Alij aūt vt Plato dixit viuere eē ſm aliā eēm que sita est in corde ⁊ īfluit vitā corpori per arterias super spiritū qui vehit vitā. Alij aūt cōiter dixerūt vitā inesse ſm quālibet supradictaꝝ potētiaꝝ. Illi aūt qui dixerūt aīaz in eodem corpore eē partitaz per diuersas eēntias rōnes habeāt vel habebāt: qꝛ quecunq3 separata inueniunt͛ loco ⁊ subiecto aliquādo ſm nām ⁊ eēntiā diuersa sunt ēt qñ in eodez ꝯtinēte ea inueniunt͛. Inuenimus aūt vegetatiuū sine sensitiuo ⁊ motiuū ſm locū ⁊ sine cōcupiscentia sicut in plātis: in quibusdā aūt inuenimus sensitiuuz sine motiuo ſm locum vt in spōgia ⁊ ostreis ⁊ cōchilib⁹ quibusdam. Aliter aūt inuenimus motiuū ſm locū absq3 sensu sicut in intelligētijs in qb⁹ etiaz nō est ꝯcupiscētia ⁊ deliberatio ⁊ appetit⁹ eo ꝙ nullius egēt ſm nām. Cū igit͛ ista sint separata per locū ⁊ subiectū cōstare videt͛ qđ supra dcm̄ est: ꝙ sunt diuerse essentie ⁊ nature.

Rōnes Pithagoricoꝝ ponētiū plures animas i eodem supposito.

Amplius aūt qñ que in corpore sunt ſm diuersas differentias tēporis sunt diuersa in essentia ⁊ nā. Est aūt pͥmo ſꝫ tēpus vegetari ⁊ alimento vti ꝗ cōcupiscere ⁊ sentire ⁊ mouere ſm locū: ⁊ prius est cōcupiscere ꝗ mouere ſm locuz motu ꝓcedente de loco ad locū ⁊ prius est ista ꝗ intelligere: ergo ista oīa differentiā videntur habere in eē ⁊ nā. Amplius quecūq3 in diuersis ⁊ diuersaꝝ cōmixtionū corporib⁹ subiecta sua querūt: diuersa sunt in eē ⁊ nā: qñ sicut se hꝫ susceptibile ad susceptibilez: ita se hꝫ pfectio suscepta vnius ad pfectionē susceptam ab altero. Sic aūt se hñt superius īducte anime: eo ꝙ vna in cerebro altera in epate: ⁊ tertia in alterius modi eē mixtionis ⁊ cōpositiōis mēbro hꝫ suscipi: igit͛ ipse sunt diuerse in eē ⁊ substātia ⁊ nā. Hec aūt que dicta sūt induxit pͥmuz Pithagoras: ⁊ intantū prebuit eis assensum ꝙ diuersa aīalia dixit esse congregata in vno aīali: ita ꝙ dixit epar esse aīal ⁊ matricez aliud animal: ⁊ coꝛ aliud aīal pͥncipale iter illa: ⁊ cerebrū obtinere locū sublimis celestis animalis. Et postea veniēs Plato correxit errorem in parte ⁊ ⁊ non in toto: dixit eñ hec oīa diuersas esse subās ſm situm ⁊ esse: sed tñ vnā aīam: ⁊ ideo cōstituere vnū aīal: eo ꝙ conueniāt oīa in animando. Aīataz enim anima perfecta dicit͛ habere ⁊ cognitionē ⁊ appetitū ⁊ motum ⁊ vegetationem ꝓpter qđ dixit Plato ꝙ nisi hec diuidant͛ ſꝫ sint substantie diuerse: tamē nō sunt nisi pars aīe: qꝛ nō aīant rem ſm perfectum modū animationis qui est vt ipse dixit ex hoc ꝙ alicui cōueniant omnia illa quibus aīatū differt ab animato.

Nō opionem Platonis de aīaꝝ ꝑalitate ſm rōnē subē ⁊ eē nō ſm rōnē aīandi i eodē supposito.

Ex hunc errorem hucusq3 in diem sequunt͛ quidā latinoꝝ phorum: ꝑcipue in sensibili vegetabili ⁊ rōnabili qui dicūt eē diuersas substantias ⁊ vnaz aīam in corpore hoīs: adducētes qđ Aristo. videt͛ dicere in sextodecimo libroꝝ suoꝝ de aīalibus: vbi dicit ꝙ non est viuum ⁊ aīal simul: neq3 est viuuz et homo simul: ⁊ ꝙ cibatiua aīa pͥus inest ꝗ sensitiua ⁊ alia huiusmodi. Adducūt aūt simile per qđ suadere volunt diuersas substātias habere vnā rōnez aīe in animando. Dicunt enim diuerse nature esse luminaria celi: ⁊ in diuersis locis ⁊ tamē radios ⁊ lumina eoꝝ vniri ad vnaz mūdi illuminationem: que vniuersa mā gñabilium ⁊ corruptibilium mouet͛. Idē autē asserunt in luminib⁹ diuersaꝝ candelaꝝ in luminatiōe domus. Silr aūt alia quedam īducunt ꝓbabilitatē habentia in superficie apud imperitū ⁊ isanū vulgus: sed fortiora que hic efficere vident͛ sunt que nos hic induximus. Faciamus aūt questionē contra oēs istos doctores. Cōstat eñ ꝙ homo vnū est in nā: ⁊ vna substātia cōposita: in quo tñ omnia sunt que supius īduximus: hic aūt intellectus ⁊ sensus ⁊ appetitus ⁊ motiuū ſm locū est ⁊ augmētatiuum. Sic aūt ⁊ asinus est vnū: ⁊ hoc aliqđ in natura in quo sūt oīa predicta ꝑter itellectū: vnum autē qđ est hoc aliqđ nā sit vnuz a pluribus vt plura sunt: opꝫ ergo ꝙ illa sint vnita. Queramus ergo ab istis quis cōtinet ⁊ vnit aīaz: sī ipsa de nā sua apta nata est eē partibilis ⁊ partita vt vnū faciat: ⁊ nō pōt dici ꝙ vniens illa sit corpus: qꝛ corpus non ꝯtinet ⁊ vnit aīam: sed ecōuerso aīa est que vnit ⁊ hec cōtinet corpus: cuius signum est: qꝛ aīa egrediente per mortez de corpore: corpus stati incipit deperdere vnionē ⁊ continuitatem suaz: tunc eñ pͥmo expirat ex ipsa calidū qđ secum ad superficiem educit cōtinuans humidū sic marcescit ⁊ dissoluitur corpus sicut diximus in quarto metheuroꝝ: igit͛ non vnitur vt faciant vnuz ex hoc ꝙ cōtinent͛ in corpore duo: sed potius vnū aliqđ erit

qđ continet

q̃d continet corpus: vniuntur igit̃ in aliquo icorporeo. Que remus vtrũ illud sit accidens: aut subã: ⁊ si ipsum est accñs: sicut forma accñtalis tunc accidẽs vnit subam: ⁊ hoc est maximũ inconueniens: qa nulla multitudo subarum refert̃ ad accñs: sed omnis accidentiũ multitudo refertur ad subam: sicut ad vniẽs. Adhuc aũt illud accidẽs aut erit cõmuniter accidẽs: aut erit accñs inseparabile: ⁊ siqdẽ cõiter accidens tũc poterũt esse sine illo: ponamus igit̃ q̃ sint sine illo: ⁊ nihil accidit incõueniens: qñ aũt sunt sine illo: tunc sunt plura vt plura: igit̃ plura vt plura cõstituunt vnũ in nã: ⁊ hoc non est intelligibile. Si aũt accidens inseparabile ab eis: tũc nunq̃ continget ea separari q̃d ad sensuz est falsum: qa sepe ista in diuersis inueniunt̃ subiectis. Adhuc si vnum sint in accidente tũc causa faciẽs vnũ aliqd q̃d ẽ hõ vel leo ẽ accñs: hõ igitur ⁊ leo ⁊ cetera aialia nõ sunt vnũ substãtialiter: sed accñtaliter q̃d ridiculo dignũ est.

Tex. ⁊ cõ. 91.

¶ Si aũt detur vt Aristo. placet: q̃ vniẽs ea que sunt in vno corpore sit forma subalis que sit altera a suba ipsoꝝ: tunc seq̃tur illud vniens magis eẽ aiam q̃ ista: qa in hoc solo differt anima ab alia forma nãli q̃ ipsa vna in se exñs per diuersas potẽtias agit diuersa in eo cui᷒ ipsa est perfectio. Itaq̃ illoꝝ q̃dlibet agit per se. Cetere aũt forme naturales essentialr̃ ⁊ per se nõ faciũt nisi vnum: sicut calor calefacit ⁊ frigus frigefacit. De illo aũt vniẽte ea que supra cõmemorata sunt queremus iteꝝ vtrũ sit multaꝝ partium nõ vnitaꝝ aut simplr̃ suba vna ⁊ eadem est diuersarũ partium oportebit ⁊ ipm hẽre vniens aliq̃d: ⁊ de illo iteꝝ queremus vt prius ⁊ pcedet hoc in infinitũ nisi stet̃ in aliq̃ vno q̃d non est diuersaꝝ ptiũ. Si aũt stat̃ in aliquo vno tali: tũc necesse est dicere q̃ mor sine altero aliquo vniẽte vna ẽ suba que est aia que vnit in se diuersas potentias que sunt supra cõmemorate: qa melius est mox fieri per vnũ q̃ per aliũ: ꝓterea suba magis vnit ꝓprietates q̃ aliqd aliud posterius suba sumptum. Adhuc aũt qa tales potẽtie que sunt q̃si ꝓprietates aie q̃bus ꝑparatur ad agendũ ⁊ patiẽdũ fiunt immediate de ipsis essentialibus: ⁊ ideo istis trib᷒ de causis oportet dicere q̃ mox ipsa suba vniuntur: ⁊ nõ aliquo alio. Illud aũtẽ vniens cũ nõ possit eẽ multipartiũ vt habitũ est opz eẽ vnũ fm subam: vna igitur est suba in qua vniunt̃ oia hec sicut ꝓprietates nãles que potentie nãles vocant̃. Et fm hoc facile rñdet̃ his que ꝓ se induxerunt Pithagorici. Qm̃ aia tripl̃r põt cõsiderari: vno qdẽ mõ vt genus: alio vt aia: ⁊ tertio vt nãlis potẽtia aie. Si eni anima accipiat̃ vt genus pdicabilis est de aiabus particularib᷒ que sunt vegetatiua plãtarum sensitiua brutoꝝ ⁊ rationalis aia hoim. Si aũt accipiat̃ vt aia tunc perfectio erit aiati corporis ⁊ tunc fm dĩaꝫ in specie vel in genere vel indiuiduo ipoꝝ aiatoꝝ differt ab aia specie vel genere vel indiuiduo: ⁊ ideo tota hois aia specie differt ab aia bruti: ⁊ nulla potẽtia est vnius que nõ specie differat a potẽtia alterius: visus enim hois ⁊ visus asini specie differũt: nõ quidẽ specie ipsius visibilis: qa hoc idem eẽ põt: sed specie pupille ⁊ virtutis visiue perficiẽtis visum: ⁊ sic est de alijs viribus. Et hoc ꝓbat̃ nẽcio ex hoc: qa sicut est in tota aia ad totũ corpus ita est in partib᷒ aie cõparate ad partes corporis: tota aũt aia est spẽs ⁊ forma diuersaꝫ eẽ specie ⁊ rõne dans homini ab aia bruti: sic igit̃ erit in oibus partib᷒ eius. Ampli᷒ a differẽtib᷒ specie subalib᷒ ĩpossibile ẽ potẽtias nãles eiusdẽ speciei causari. Sũt aũt dĩa spe substãtialia in hoie ⁊ bruto ꝓprietates igit̃ fluentes ab ipsis specie erũt diuerse: ⁊ hoc qdẽ est nẽciuꝫ. Sed multi circa hoc errant ⁊ eoꝝ occasio q̃ vidẽt obiecta esse eadẽ: ⁊ hꝫ īferre passiones potẽtijs diuersoꝝ aialiũ spe. Que aũt nata sunt inferre passiões cũ sint eadẽ: sunt sua passiua eadẽ spe: sꝫ sua passiua sunt oculi: vel aures aialiuꝫ spe differentiuꝫ: videnť ergo potẽtie diuersoꝝ aialium specie esse eadẽ spe. Isti aũt tales nõ sufficiẽter psuasi sunt signo. Qm̃ nos videmus q̃ idẽ nũero calidũ ignis infert passiones diuersas gñe ⁊ specie sicut lapidi ligno ⁊ aiali: ⁊ tñ non ꝑp hoc illa sunt eadẽ genẽ ⁊ specie. Tales eni passiões inferũt nõ fm cõuenientiã vel dĩam in spe ⁊ gñe que dĩe sunt fm formã: sed potius fm cõicationẽ in mã q̃ ea que cõicationẽ hñt in mã trãsmutabili adinuicẽ agũt ⁊ patiunt̃ adinuicem: ⁊ ab eisdẽ actiuis: hec aũt cõicatio nihil oĩno facit ad ↄuenientiã vel dĩaꝫ in gñe vel spe vel nũero vel fm formã sꝫ poti᷒ hꝫ mãꝫ: ⁊ iõ qa bos idẽ visibile suscipit q̃d suscipit hõ: hoc iõ est: qa oculus bouis cõponit ex aq̃ lucida pura tenẽre formas sicut oculus hois: ⁊ non opz ꝑp hoc q̃ idẽ sit mediũ cõmixtiõis oculi vel eiusdẽ spẽi virtus visus. Sic g̃ cõsiderat̃ aia vt aia.

Solo ad rõnes pithagoricorum.

Nõ q̃liter visus hois et visus asini spe differunt.

¶ Huius aũt adhuc sunt due rõnes efficaciter hoc ꝓbantes quaꝝ vna est q̃ scimus organicũ corpus eẽ perfectũ ab aia vt in sequentib᷒ patebit: ⁊ nos videmus diuersitateꝫ figuraꝝ in oibus organis diuersoꝝ aiatoꝝ in specie ⁊ gñe: ergo ẽt ipse vires erunt diuerse in specie: qa eadẽ ṽtus in specie ⁊ genere querit organũ eiusdẽ figure quo suã exerceat opatiõnẽ in specie ⁊ genere: ⁊ inducẽdo hoc ꝓbat̃ tã in artib᷒ que sunt ṽtutes mechanice q̃ ẽt in nãlib᷒: alterius aũt figure sunt organa architecti q̃ pãnificis: ⁊ alterius figure sunt aures asini q̃ hois: ⁊ alterius organa plãte q̃ aialis: ⁊ iõ dicẽtes eẽ vires diuersarũ spẽrum eiusdẽ spẽi sunt incidentes in errorẽ Pithagoricoꝝ dicentiũ oẽs aias posse igredi corpus q̃dlibet sicut si tectonica instrã tibicines sibi coaptarent ad fistulãdũ. Secunda rõ est ab effectu sumpta: qm̃ nutritiua in ligno nutrimentũ alterat ad nãꝫ ligni: ⁊ nutritiua in bruto ad carnẽ bruti: ⁊ in hoie ad spẽm carnis hois. Cum ista igit̃ differãt specie ⁊ genere que sic perficiũt opz ⁊ ipsas virtutes specie ⁊ genere differre. Hec igit̃ dicta sint ad cõfutationẽ erroris quoꝝdã nostroꝝ socioꝝ qui se dicunt naturas scire ⁊ absq̃ dubio nesciũt opiones ⁊ positiões Peripatheticoꝝ sed detinent̃ erroribus Pithagore ⁊ Platonis.

Nõ duas pulchras rationes ad ꝓbãdũ visũ hois ⁊ asini spe differre.

¶ Tertia ṽo aie cõsideratio est ꝓut cõparat̃ ad suas potestates nãles quas ipsa in eo q̃ fm potestatẽ cõpletã ⁊ actũ aie hꝫ vitaꝫ ab ipsa: ⁊ fm hoc vna est in hoie aia in suba ⁊ diuersa virtutib᷒ cognitiuis et appetitiuis ⁊ motiuis fm locũ ⁊ vegetantib᷒ corpus: ⁊ iõ falsum est q̃ illud q̃d est potẽtia vegetatiua in vno per locuꝫ et subaꝫ separat̃ ab ipso. Sed id q̃d est aia vegetatiua que vt aia non est nisi in plantis: separat̃ fm esse ⁊ locũ ab eo q̃d est aia sensitiua que est in brutis: ⁊ ideo querit diuersum genere corp᷒ in quo sit: qm̃ diuerse in genere ⁊ specie forme diuersoꝝ sũt in gñe ⁊ specie corpoꝝ formatoꝝ: nũq̃ eni aia vegetabilis est pars aie sensibilis: sed potẽtia vegetabilis põt eẽ ps aie sensibilis: sic ⁊ sensibilis pars est intellectualis aie. Que aũt vna nũero ⁊ suba est aia diuersas hꝫ potestates sicut superius dixim᷒: qm̃ in hoc differt aia a forma que tñ ẽ forma nãlis corporea q̃ aia potestatib᷒ plurib᷒ plura agit per se tñ q̃ nullũ eoꝝ per accñs ⁊ nõ agit fm potestatẽ nature corporee: sed vltra terminũ nature eleuat̃ in agendo eo q̃ anima agit in nãm: ⁊ itelligẽtia in aiam sicut supra diximus: ⁊ illaꝝ potestatũ quedã viciniores sunt nãe sicut potestates vegetabilis: ⁊ quedã sũt magis eleuate sup nãm sicut potestates sensibilis: quedã aũt oĩno sũt sicut resultatio luminis intelligẽtie sicut potestates rõnalis: ⁊ iõ fm diuersitatẽ temporis manifestat̃ in corpore qñ format̃: qm̃ prius manifestant̃ quedã opera vegetabilis: ⁊ postea quedã opera sensibilis: ⁊ ad manifestationẽ intellect᷒ qui fm prudẽtiã dicit̃ exigit̃ experimẽtũ ⁊ tps. Aia tamẽ vna est fm subam in oib᷒ istis potestatib᷒: sꝫ non fm q̃libet potestatẽ simul tẽpore sit actus primus vel scd̃s: qa actus ꝑmus est qui põt agere: nec põt impediri quãdo voluerit: sicut habit᷒ scie considerat qñ voluerit. Et iõ dicit phs q̃ nõ est viuũ ⁊ aial simul itelligẽs fm q̃ est act᷒ cõplet᷒ organi: tũc eni aia iest vt artifex: ⁊ nõ sic act᷒. Aiam eni inesse sic artificẽ est inẽe aiam fm qd ⁊ nõ simplr̃: hoc est fm ṽtutẽ ⁊ rectitudineꝫ formatiue virtutis que format organa: sicut si intelligamus spẽm dom᷒ que est in mente architecti egredi de ipso ⁊ itrare ligna ⁊ lapides ⁊ sic formare domũ sine manib᷒ architecti. Sic eni adhuc figura domus iducta fm eẽ differt a specie formãte lapides in domũ eo q̃ spẽs formãs simplex est ⁊ nullius figure: figura aũt iducta nõ est simplex cũ dicemus spẽꝫ domus eẽ in lapidib᷒ ⁊ lignis que in domus figurã cõuertunt̃. Et sic phs vult q̃ species aie sit in semine formãs ⁊ figurãs organa que ṽtus formatiua vocat̃: ⁊ hoc est aiam inẽe fm qd hoc est fm spẽm ⁊ virtutẽ aie que formatiua vocat̃: sꝫ nõ inest fm q̃ est act᷒ et suba quedã aiati corporis nisi in corpore organico cõpleto. Iste est igit̃ itellect᷒ Aristo. ⁊ nos determinabimus hoc in libro de aialib᷒: qa per hũc modũ ibi Arist. explanat scipm ⁊ sui cõmẽtatores sicut dictũ est exponũt eũ: per hoc igit̃ pꝫ q̃liter aie vires adueniũt fm tpis diuersitatẽ. Si aũt dicamus partẽ vegetabilẽ fm subaꝫ alterã eẽ a sensibili ꝑp hoc q̃ diuerso tpe iducit̃ vt est act᷒ organi: tũc ẽt opz nos dicere mo-

Nõ q̃ aia vegetabilis ẽ ps aie sensibil: sꝫ po᷒ aie vegetabilis ps ẽ aie sensibilis.

Nõ q̃liter intelligat̃ auctoritas phi l. 2. de gñone aialiũ. capĩ tertio.

tiuā ſm locū eē diuerſaꝫ in ſubā a ſenſibili: qꝛ motiua ſm locū diuerſo tēpore perficit̃ vt act⁹ pmus vel ſcđs. Adhuc aūt ⁊ guſtatiuā dicemus alterā a nutritiua ⁊ augmentatiua eo ꝙ lōgo tpe poſt perficit̃ ad actū. Qđ aūt obijciūt de diuerſa cōplexione organoꝝ Platonis doctrina eſt ſed erroneā: qm̄ lꝫ omnia mēbra ſint diuerſaꝝ cōplexionū: tñ oīa dirigunt̃ ⁊ cōuertunt̃ ad vnū qđ eſt cor vel id qđ eſt cordis loco: ⁊ ideo tota corporis diuerſitas refert̃ ad vnū vniēs oīa alia: ⁊ ſicut ſe hꝫ ad ſuas partes corpus: ita ſe hꝫ pfectio corporis ad ſuas particulares poteſtates: ⁊ ideo ſubā vna eſt aīe cuius actus eſt vita cordis: ⁊ particulares poteſtates exercet in alijs mēbris. Sic igit̃ dicemus totā partium anime diuerſitatem in vno corpore eſſe vnitam aliquo qđ eſt anima.

¶ Cap. 16^m. De dubitatiōe que mouet̃ de eo qđ vnit potentias aīe vtꝝ rō cōis vl̃ ſubā realis cui⁹ vires aīe ſūt partes.

Tex. ⁊ cō. 92.

Et adhuc dubitabit aliqs quā poteſtatē habet quelibet partiū aīe in corpore: ⁊ hoc eſt querere vtrū hēat poteſtatē ptis poteſtatiue que eſt q̄ſi pars itegralis aīe poteſtatiue ita ꝙ vniens poteſtates particulares ſit vna ſubā aīe ſm eē: aut ita ſit ꝙ quelibet ps aīe poteſtatē habeat totius aīe ⁊ vniēs eas nō ſit niſi quedā rō cōis ⁊ ſm rem quelibet ps ſit quedā aīa totū illud hñs qđ hꝫ aīa. Et ſiquidem dicat̃ ꝙ partiū vnaqueqꝫ nō hꝫ niſi particularē poteſtatem: tūc opꝫ ꝙ ſicut aīa ꝯtinet totū corpus: ꝙ ſic quelibet ps poteſtatis eius aliquā ꝯtineat ptē corporis ⁊ exerceat in illa ſuā operationē: ⁊ hoc ideo ꝯueniēs eſt: qꝛ aīa tota dicit̃ forma cōtinēs corpus: ⁊ tūc ipſa nō colligit̃ niſi ex poteſtatibus particularib⁹ partes corporis ꝯtinētib⁹: ⁊ ſi hoc ꝯcedat̃ videtur ſequi aliud īpoſſibile: qꝛ q̄lez partē aut q̄uo itellect⁹ cōtineat graue eſt fingere volēti aſſignare eo ꝙ nos ſcimus oēꝫ potentiam affixā organo corporali nō eē niſi circa ea que ſūt de cōplexione organi illi⁹ ſicut oculi circa colores: ⁊ auris circa ſonos. Intellect⁹ aūt vſr eſt circa oīa: neqꝫ accipit ea corporalr ſed ſimplr denudata ab omni mā ſenſibili ⁊ corporali: ⁊ ideo nulli⁹ partis ipſe pōt eē act⁹: nō igit̃ vniuerſum totius poteſtatis aīe ꝯtinētis corpus colligit̃ ex talib⁹ particularib⁹ poteſtatib⁹ q̄rū quelibet cōtineat partes corporis: ⁊ p ꝯñs nō eſt talis cōparatio partiū aīe ad ptes corporis qualis eſt cōparatio ipſius aīe ad totū corpus: cū ipſa ꝯtineat totū corp⁹ nō quelibet partiū eius partē corporis ꝯtineat. Qđ autē omnis aīa ad totū corpus ſicut ꝯtinēs ipm̄ cōparet̃: ꝓbatur ex hoc qđ ſuperius idurimus: ꝙ neqꝫ omni aīa egre-

Tex. ⁊ cō. 93.

diente de corpore corpus expirat ⁊ marceſcit. ¶ Si aūt propter hoc dicat aliqs ꝙ vniens iſta particulares poteſtates eſt vna rō cōis eaꝝ quā habent vt ſunt aīe ⁊ ꝙ quelibet iſtarum eſt aīa habens in facultate oīa opera aīe faciēdi lꝫ quedam operet̃ in vno organo ⁊ quedaꝫ in alio. Ille pro ſe hꝫ ꝙ plante videnť viuere ⁊ vbiqꝫ habere oēm facultatē aīe vegetatiue: ⁊ lꝫ in radice ſola trahat cibum tñ virtutē ⁊ facultatem trahētē cibum hꝫ in ramis: ⁊ hoc pꝫ quando diuidit̃ ⁊ figitur terre: tunc enī in ramo trahit ſicut in radice: ſic eſt in his aīalibus que anuloſa vel rugoſa dicuntur que ſi diuidant̃ vtraqꝫ pars retinet aīam ſenſibilē ⁊ motiuā ſm locū: ⁊ ſunt iſte anime eedē ſpecie lꝫ ſint numero diuerſe: ⁊ videt̃ ꝙ vtraqꝫ pars etiā habeat virtutē guſtatiuā ⁊ cibi receptiuam.

Tex. ⁊ cō. 94.

¶ Si aūt nō perficiant tactū cibi nullū eſt incōueniēs: qm̄ hoc contingit per accidēs. Nō eſt hoc ex defectu virtutē anime quā non hꝫ vtraqꝫ pars: ſed qꝛ deficit ei organuꝫ corporale qđ in planta vbiqꝫ aptatur ꝓpter homogeneitatē plātarum: ſed non ſic vbiqꝫ pōt aptari in aīali ꝓpter ſuaꝝ partium etherogeneitatē: vnde lꝫ nō habeāt inſtra quibus ſaluentur in natura: tamē aīa perfecta ſm oēs vires videt̃ vtriqꝫ parti ineē ⁊ ſiles ſpecie ſunt anime partiū adinuicē: ⁊ ēt toti ſūt aīe diuiſe ſiles: qꝛ nō habuit plus tota ſimul q̄ꝫ pars alteri⁹ diuidēs ipſaꝫ: tota ergo anteq̄ꝫ eēt ſeparata: ⁊ aīe partiū ſūt ſiles adinuicē: ⁊ hoc eſt ac ſi tota quādo corpus ſit nō diuiſuꝫ eſſet diuiſibile per ſpēs. Qđ aūt eſt diuiſibile per ſpēs eſt rō cōis: vna ḡ diuiſio aīe in partes eſt diuiſio in ſpēs: ſic ſi diuideret̃ aīal in hoīeꝫ ⁊ aſinū: ⁊ nō eſt ſic diuiſio ſubīi in potētias ⁊ ꝓprietates naturales: ſicut diuidit̃ ignis in calidū ⁊ rarum ⁊ lucidū vel pomum in odorē ⁊ colorē ⁊ ſaporē. Si autē quis diceret ꝙ in plantis in quibus maxime ſit huiuſmodi diuiſio nō eſt anima palam eſt falſuꝫ eē: quoniā in plātis videtur ad ſenſum ineſſe qđdam principium formale qđ non eſt forma corporea agens tñ vnū: ſed virtus incorporea tñ in corpore agens diuerſa: ⁊ hec aīa vegetabilis qua ſola cōicant ſimul animalia ⁊ plante: ⁊ ipſa quidē vegetabilis ſeparatur ſm eſſe aliquādo a ſenſibili pmo mō quoniā eſt in plātis ſine ſenſu: ſed ſenſibile non ſeparatur ab ipſa qꝛ nihil eſt qđ habeat ſenſum quin etiā habeat vegetabileꝫ: hac igitur via incedendum eſt ad inquirēdū de anime partib⁹. Queſtiōes autē in hoc vltimo capitulo mote lꝫ nō eſſent ſoluēde hic: ſed potius in libris de vegetabilib⁹ ⁊ animalibus in quibus agetur de corpoꝝ animatoꝝ diuerſitate: tamē ꝓpter doctrine bonitatem ⁊ facilitatē dicimus eſſe pro veriſſimo tenēdum ꝙ vna ſm ſubām eſt aīa in corpore vno ⁊ ꝙ illa poteſtatib⁹ aliqbus affigit̃ corpori ⁊ non eſt neceſſe ꝙ ſm oēs corpori affigat̃: quoniā aīa illa que ſimilior eſt itelligētie agēti: ⁊ magis eleuata eſt ſupra nāꝫ quaſdā hꝫ ꝓprietates abſtras corpori: ⁊ quaſdā cōiunctas corpori hꝫ: ⁊ hec eſt aīa rōnalis.

Nō decīsionē Alberti ſup q̄ſtionibus motis.

Sicr autē corpora animata ſunt aliquādo valde ſimilia: ⁊ habēt organa nō ex diuerſis: nō in forma cōpoſita ſed quaſi homogenea ſicut plāte: ⁊ hec diuiſa ꝯualeſcunt: qꝛ quelibet pars pōt eſſe os ⁊ organū ſaluās naturā in talibus. Que autem ſunt ſimilia quidē ſed non oīno: ſicut quoꝫ corpus componit̃ totum quaſi ex qbuſdam circulis ſiue anulis ſicut ſerpentes ⁊ lūbrici lacerte ⁊ anguille ⁊ huiuſmodi: hec oīa virtutes ſuas motiuas habent maxime in anulis ſicut in libro de motibus animalium eſt determinatuꝫ: ⁊ ideo diuiſa per trāſuerſum in vtraqꝫ parte retinent ⁊ ſenſum ⁊ motum. Si autē per totam lōgitudinē corpoꝝ ſuoꝝ in duo diuidentur: diuideretur quilibet circuloꝝ in duos ſemicirculos: ⁊ qꝛ circulis illis vtebātur pro membris officialibus in ſenſu ⁊ motu: ideo tali diuiſione in eis facta ſtatim moriuntur ⁊ iacent imobilia eo ꝙ nullum habent organuꝫ in quo ſiat operatio ſenſus vel motus. Quedam autem ſunt valde diuerſe compoſitionis in organis corporis: ⁊ illoꝝ poteſtates animales ſunt valde diuerſe: ⁊ ideo diuiſis illoꝝ corporibus ſtatiꝫ moriuntur: qꝛ anima expirat ⁊ non pōt ſaluari cum inueniat in vna parte totam diuerſitatem organorum quā requirit propter ſuarum poteſtatū differentiā. Sed hoīum genus ſpālē habet in hoc ꝓprietateꝫ eo ꝙ ſicut diximus ſupra anima ei⁹ que ſibi eſt ꝓpria ſeparata eſt ⁊ nō cōicat corpori per ſeipſaꝫ: ſed per aliam potentiam corpori cōicantem ꝓpter qđ etiaꝫ non diuiditur anima hoīs diuiſo corpore: ſed abſtrahit̃ cuꝫ non habet in quo operetur. Sic autem diuiſio vt dictuꝫ eſt plantis ⁊ anuloſis corporibus que per ſe diuiſibilia ſunt anima que vna numero fuit in toto efficitur due nūero per diuiſionem eo ꝙ eſt diuiſibilis per accidens diuiſo corpore: qꝛ tamen anima non eſt forma corporea que diſtendat̃ quantitate corporis ſicut albedo vel alia forma ſimilis in corpore: ideo putabat Plato ꝙ aīa nō poſſet etiā diuidi per accñs ſicut diuidit̃ albedo: ⁊ ideo dixit in toto integro fuiſſe multas aīas vnitas in rōne quaꝝ multitudo manifeſtat̃ per diuiſionem. Sed hoc eſt incōueniēs: qꝛ nō eſſet ratio quare vnius corporis perfectibilis eſſent plures aīe vel perfectiones cuꝫ vna ſufficiat: natura enī nō abūdat ſuperfluis. Et ideo dicēdū ꝙ ad diuiſionē corporis ſequit̃ diuiſio aīe: ⁊ ideo qđ diuiditur per accidens eſt duplex. ſ. qđ hꝫ quātitatem per accidens ſm quā diuiditur ⁊ eſt minus in minori: ⁊ mai⁹ in maiori: ſicut forme corporee diuiduntur per accidens que ſunt vt calidū frigidum ⁊ humidū ⁊ ſiccū ⁊ huiuſmodi: ⁊ eſt diuiſibile per accidens qđ lꝫ in ſe ſit diuiſibile nō hñs quantitatem: tamē ſm ſuam totam facultatē ineſt diuerſis partibus corporis: ⁊ ideo diuiſis corporis particulis ſm totam facultatē ſuam remanet in illis diuiſis: ⁊ ſic anima eſt diuiſibilis per accidēs: ⁊ ſimile eſt ſicut ſi ſignauero pūctuꝫ in linea media. Nō enim indiuiſibile eſt ⁊ tamē ſi diuiſero lineā in puncto illo remanet pūctū integrū in vtraqꝫ linea: ⁊ erūt duo pūcta. Hoc aūt Plato ignorauit. Quidā aūt ēt hoc ignorātes cōuertūt ſe ad magis īpoſſibile dicētes ꝙ in vtraqꝫ pte diuiſa remanet vna aīa nūero: ſed illi neſciūt ꝙ idē nūero eſt in quo nō inuenit̃ in nūerādo diuerſitas. In ptib⁹ aūt diuiſis diuerſitas in nūerādo inuenit̃. Adhuc ēt qđ diuidit̃ ab aliq̄ loco ⁊ ſubto neceſſe eſt nūero differre ab ipſo. ptes aūt diuiſe ⁊ loco ⁊ ſubto ſunt diuiſe: nō igit̃ eſt in eis vna aīa numero.

Nota cīꝫ ꝙ qđ aīalia anuloſa diuiſa p trāſuerſum viuunt ſꝫ diuiſa p totā lōgitudineꝫ ſui corporis ſtati moriuntur.

Nō qđo aīa eſt diuiſibile p accidēs ⁊ ex hoc potes itelligē mēte doctoꝝ qđo aīe anulo ſorum per accñs ſūt diuiſibiles cū i. 1o. đ aīa lib⁹ eas idiuiſibiles ponat: ſicut pꝫ maxime in ꝓ. cap. 8.

¶ Explicit Liber de anima Primus.

¶ Incipit

¶ Incipit secundus qui est de anima sm substantiā ꝛ partes eius que sunt vegetabilis sensibilis ꝛ rationalis.

¶ Tractatus primus de substantia anime sm se.

¶ Cap. pᵐ. Que sit libri intentio: ꝛ qualiter diffinitionem anime venari contingit.

Tex. ꝛ cō. 1.

H Ec igitur que dicta sūt Tradita sunt a priorib⁹ phis de aīa in qbus qr nihil est ꝯueniēs sube aie vel eius partibus opꝫ nos oīa ea vt ostendimus abijcere. Redeamus aūt iterū tanq̄ ex pncipio qd̄ supra a nobis prefiximus ad inquirēdū primo de suba: ꝛ postea de partib⁹ ꝛ operib⁹ ꝛ accidentib⁹ eius: ꝛ queram⁹ determinare qd est aīa rōne cōi ꝛ figurali siue supficiali: ꝛ ēt que vtiqꝫ sit ipsi⁹ eēntialis ꝛ ppria diffō que nō dicit tm̄ qd ē aīa sꝫ ēt dicit cām pp qd vnūqdꝫ opeꝝ ꝛ accidētiū inest: qr sicut diximus supius in ꝓhemijs si p diffōnē nō ꝯiectur aƚ facile de accidētibus dialectica erit ꝛ vana: venātes aūt diffōnē pmo que tm̄ qd est aīa dicit dicamus ꝙ nos nō disputam⁹ vtrū aīa sit in gn̄ib⁹ accidētiū: qm̄ scitū est ab oib⁹ accidēs partē sube nō eē neqꝫ pficere subaꝫ. Aīa aūt cōpositi ex aīa ꝛ corpe pars eēntialis ꝛ dignior est ꝛ pficit aīata corpa: ꝛ iō supponim⁹ aīam in gn̄alitate sube ꝯtineri.

Tex. ꝛ cō. 2.

¶ Dicamus igiƚ vnū eē genus entis qd̄ est suba: hui⁹ aūt gn̄is aliud qdē est sicut mā que sm se accepta nō est hoc aliqd qd̄ ē cōpositū idiuiduū sube eo ꝙ nō dat ei nomē neqꝫ esse: sꝫ substare ab ipsa pmo est. Alteꝝ aūt in eodeꝫ gn̄e sube acceptuꝫ est forma ꝛ spēs sm quā dicif iam formata res nāe hoc aliqd eo ꝙ formādo ipm ꝛ specificādo dat ei eē ꝛ rōnem diffinitiuā. Et tertiū in gn̄e eodē est ex istis cōpositū duob⁹ qd̄ est res in nā pducta: quā ipsa nā intēdit: hec aūt mā q̄dā est potētia que subijcif gn̄ationi ꝛ forme. Spēs aūt est endelechia: hoc aūt latine sonat actus vel pfectio que dat eē specificū substātiale sm ꝙ hō vel aīal⁹ dicif aliqd: ꝛ hoc est duplex quoꝝ vnū sequif alteꝝ: vnū ē eniꝫ actus pmus q est eē: ꝛ aliud est actus secūdus q est actio eēntialis sm illud eē: sicut si dicerē ꝙ lux lucētis est eē ꝛ actus prim⁹: ꝛ lucere est actus eēntialis eius secūdus: eo ꝙ hec est actio ei⁹ que sue forme diffusio q̄dā est eēntialis: oīs enim eēntia ppriā ꝛ eēntialem hꝫ opationē qua nunq̄ destituif qm̄ est eēntialis: sicut lux nō destituif a lucere qd̄ est eius actio: hui⁹ aūt exēplū in accidentalib⁹ est scia in sciēte que dat ei eē scientis sm ꝙ sciēs est: ꝛ huius actio eēntialis sm sciam est ꝯsiderare scita que scit p sciam. Itm enim est in omni forma nāli ꝙ ipsa in habita habita est actus primus dans esse māe in qua est ꝛ cōposito: qr aūt ipsa est pn̄ᵐ essentialiū ꝛ nāliuꝫ sibi actionū: ideo ēt nō p aliqd aliud sibi acqsitū est actus secūdus: sicut enim sciēs nihil vlterius acqrit quo ꝯsideret: sed ipsa forma que est scientia in eo est pn̄ᵐ ꝯsiderationis p seipsaꝫ: ita ēt ē de omni forma nāli ꝛ substātiali ꝙ est pn̄ᵐ ipsa suaꝝ operationū essentialium p seipsam: ꝛ nō p aliud sibi additū.

Quid act⁹ primꝰ ꝛ qd scd̄s sm doctorem.

¶ Mouet aūt fortassis aliquē ꝙ diximus subam eē genus ꝯtinēs māam ꝛ formā cū sint principia substātie: ꝛ pncipia generis nō sint in genere: sed ante ipꝫ. Adhuc aūt forte mirabif aliquis quo mō diuidimus subam p tria que nō equaliter respiciūt rōneꝫ ꝛ nomē sube: ꝛ iter que nō est oppō: cū duo pma sint partes tertij qd̄ dicif suba cōposita.

Obiectio ꝯtra predicta.

¶ Sed de his determinari hꝫ in prima phia: sed quātū ad hoc negociū attinet sciēdū ē ꝙ cōe qd̄ vocamus subam hic tria ꝯtinētē est cōe sm analogiā que distinguif in. 8. phie prime: ꝛ iō primo ꝯuenit vni: ꝛ alijs cōuenit p illud. Adhuc aūt suba duplr accipif: vno eniꝫ mō accipif sm ꝙ substat accidētib⁹: ꝛ est ipsoꝝ accidētiū vƚe subm in quo ipsa accidētia hūt esse: ꝛ sic nō accipim⁹ eā hic: qr hoc modo cadit in coordinatiōe pdicabiliū. Alio aūt modo accipif ipsa nā sube sm ꝙ opponif accidētali nāe: ꝛ sic est in ppósito ꝛ dicif suba res p se existēs: ꝛ accidēs res nō p se existēs: ꝛ qm̄ sic dicif tūc ꝯtinet sub se māꝫ ꝛ formā ꝛ cōpositū: ꝛ principaliter qdē hoc modo sub a est forma qua existit qcqd p se existit: ꝛ scd̄o mō dicif cōpositū: tertio aūt mā que nō hꝫ p se existere in nā nisi p formā: ꝛ isti modi sunt tres penes quos diuidif suba in tria: neqꝫ opꝫ ꝙ talis diuisio sit opposita cuꝫ nō sit diuisio analogi nisi explicatio modoꝝ qb⁹ analogū sub se ꝯtinet quedā.

Solutio.

Sꝫ i hac solone cōsidera qr nō videt q̄stio mota fuisse soluta. Amplius q̄do stat aliq̄ diuisionē non fieri per opposita.

Tex. ꝛ cō. 3.

¶ Iā igiƚ pꝫ qualiter diuidimus hic subaꝫ: inter ea aūt que sunt sube p se existentes nulla ita videnf eē sube sicut corporea: sꝫ eniꝫ sube separate verius sint sube: tm̄ nō ita videnf ad sensuꝫ. Oēs eniꝫ cognoscim⁹ ad sensū ꝙ corpora sunt res p se existēs. Inter corpora aūt adhuc magis videnf eē sube physica corpora q̄ꝫ artificialia: qr nos videmus ꝙ physica corpora sunt pncipia artificialiuꝫ corpoꝝ. Figura eniꝫ quā iducit ars accidēs est qd̄ nō eēt nisi physicū corp⁹ sustineret ipsam: sicut pꝫ in ligno in quo est forma lecti q̄ nō eēt nisi lignū eēt: ꝛ sic nō p se existēdū pncipiaƚ artificiale a physico. Est igiƚ phicū corp⁹ qd̄ phica forma ad aliquā spēm physici corporis est determinatū magis subale q̄ꝫ artificiale. Inter phica aūt corpora q̄dā hūt vitā ꝛ q̄dā nō hūt vitaꝫ: sꝫ alia forma determinanf ad spēm physicā sicut elemēta vel ēt cōmixta tm̄ vt lapides ꝛ metalla sm sua gn̄a: vitā eniꝫ dicim⁹ sm pn̄ᵐ alendi ꝛ augēdi ꝛ diminuēdi: qr ista sunt sm que primo māifestaƚ vita sicut iferius pbabimus. Erit igiƚ oē corpus physicū participās vitā eēntialiter suba in illo mō sube quo diximus subam eē cōpositū.

Tex. ꝛ cō. 4.

¶ Quia vō tale corp⁹ physicū hꝫ vitā: ꝛ hūs vitā corpus: nec est ipsa vita: nec cā vite nō pōt eē ꝙ corpus phicū sit aīa: eo ꝙ corpus cū sit hūs animā ꝛ vitā p aīam nō est in alio a se: sicut in subto eo mō quo dicimus substātialē formā eē in subto nō qdē sicut accidēs qd̄ cū sit in aliquo nō est in eo velut q̄daꝫ pars: qr aīa est potissima pars ipsius qd̄ est esse cōpositi. Magis aūt corpus physicum est subm in illo modo quo diximus māꝫ ꝛ hyle eē gn̄ationis subm primū in libro pmo perigeneseos. Cōstat aūt ꝙ etiam aīa nō est cōpositū ex aīa ꝛ corpore: opꝫ igiƚ ꝙ aīa sit substātia sicut spēm ꝛ formā diximus eē subam corporis phici vitā participātis potētia habitualī: hoc est forma que forma pōt agere opatiōes vite secūdas. Cū eni potētia sit duplex: vna qdē nālis que est qua pōt aliqd fieri: ꝛ est impfecta nō ē aīa pfectio corporis phici vitā p talē modū potētie habere a corpe: qr tale corp⁹ vitā nō hꝫ neqꝫ pticipat vitā: sꝫ vitā hēre ꝛ participare possit p sui trāsmutationē: sicut quelibet mā trāsmutaƚ ad suā formā per gn̄ationē: sed aīa est pfectio eius qd̄ hꝫ vitam sic ꝙ actiones vite exercere pōt: ꝛ iō sm aliū modū potētie hꝫ vitā qui est modus potētie formalis: sicut dicim⁹ scientem esse potētē cōsiderare cū voluerit: ꝛ ignorantē ꝯsiderādi habere impotētiā: sic igiƚ hēmus ea que exiguntƚ ad istaꝫ aīe diffōnē que simplr ꝛ vniuersaliter dicit qd est aīa. Est enim aīa suba que est forma corporis nō artificialis sed phici: ꝛ nō cuiuslibet physici: sed potētia habituali vitam habentis.

¶ Cap. 2ᵐ. De vniuersali anime diffinitione que dicit quid est anima vniuersaliter.

Tex. ꝛ cō. 5.

E X his aūt que dicta sunt possumus itelligere ꝙ aīa est suba que est actus: nō tm̄ quilibet actus nālis: sed est hmōi actus quo aīatuꝫ pōt agere vite actiōes: hic aūt actus dicif duplr sicut ꝛ in ante habitis dictū est. Alius qdē eniꝫ est forma dans eē simplr p modū habit⁹ qescentis in suo subiecto: ꝛ ille est sicut scia qescēs in sciēte. Alius aūt est sicut opatio eēntialis pcedens ab hmōi actu sicut actio vite pcedit ab aīa: ꝛ ille est sicut ꝯsiderare qd̄ est actio sciētis in actu ꝯsiderātis: ꝛ manifestū est ꝙ aīa est actus pmus sicut scia est actus sciētis: hec eniꝫ ambo q̄ vocam⁹ actuꝫ primū ꝛ actum scd̄m aīe ꝯueniūt: qr in eo ꝙ aīa est act⁹ est in qbusdā similis sōno: ꝛ in qbusdā similis vigilātie. Sōnus eniꝫ ē qes aīe ab exteriori ope sensuū ꝛ quo ad sensuꝫ: ergo nō pōt dici ꝙ ipsa semp exerceat opatiōes suas. Vigilātia aūt est expāsio q̄dā aīe in exteriora opa sensuū: ꝛ iō si diceremus aīam vƚr eē sm actū: ꝛ ꝙ hoc eēt eēntia ei⁹ ꝯtingeret aīalia dormiētia nō hēre aīam: ꝛ vƚr qcqd nō ageret actiōes aīe nō hēret aīam: ꝛ hoc est falsuꝫ. In sensibili igiƚ aīa nos videmus aliqđ ꝙ ē simile sōno: ꝛ aliqđ ꝙ est simile vigilie: vigilia eniꝫ similis est cōsiderationi qa est exercitiū ꝛ actus aīe vel sciētie: sed somnus est similis aliquid scientiā hnbēti ꝛ nō vtenti in opere. In aīa autē vegetatiua videmus ipsam esse magis similem vigilie cōtinue: qr ipsa quātum ad nutritiue opera semper agit operationes vite ꝛ nunq̄ qescit ab eis quādiu anima inest corpori: semper enim vel trahit nutrimentū de mēbro ad membrum vel dissoluit ipsum ꝛ alterat ꝛ vnit mēbro: ꝛ ideo quantum ad hūc modū vite semp agit vite actiones quāuis eniꝫ quedam animalia quiescāt aliquādo ab inquisitiōe alimēti exterius sicut vrsi ꝛ hirundines ꝛ ciconie ꝛ glires quidam ꝛ

Nō qño aīa vegetatiua sp dr eē i actu scd̄o.

forte mulieres aliq̄ue ⁊ quedā alia que calorem habēt dige-
stiuū debilē: ⁊ est ipsoꝝ viscosa humiditas ⁊ spissa valde pel
lis ⁊ nō porosum corpus: tñ idem calor in eodē tpe qñ cibus
extra nō querunt dissoluit nutrimentū ⁊ humidū qđ est cir-
ca locū digestionis ⁊ alterat ipm̄ ⁊ cōuertit ⁊ attrahit ad mē
bra: talia enim aialia voracia sunt in estate qñ cōfortatur ca
lor aliquātulum: q: multi cibi appetitus causaꝫ a frigiditate
⁊ ideo q: calor eoꝝ parū ⁊ quasi nihil consumit: sed tñ ꝯuer
tit modica alteratione cibum ⁊ remanet in eis multa ⁊ indi
gesta humiditas: ⁊ pinguedo magna operiens interiora oīa
viscerū eoꝝ ⁊ sunt in talibus vene ⁊ cetera vasa stricta mul-
tum ꝓpter debilitatē caloris penetrātis ⁊ porātis. Et ideo
qñ venit frigus extrinsecū hyemis obturanꝫ pauci pori qui
sunt in corporibꝰ eoꝝ: ⁊ tunc modicus calor nō hñs quo eua-
poret cū fumo humido reddūdat ad interiora ad locū digestio
nis ⁊ generat in eis flegma abundās ⁊ obstruēs vias nutri-
menti: ⁊ sic cessat in eis appetitus ⁊ quiescit ab exteriori in-
quisitione nutrimēti: ⁊ humiditas grossa euaporās ad cere
bra eoꝝ facit ea quasi ebria ⁊ somnolētia: ⁊ ideo iacent imo-
bilia ⁊ sagacitate nature ꝓuidēt sibi de cauernis ⁊ huiꝰ signū
est: q: egredientia de cauernis inueniunꝫ macilēta eo q̄ con-
sumpta est in eis humiditas ꝗ pinguās ea. Sed de his tracta
bitur in libro de aialibus: hic aūt hec dixisse sufficiat: q̄ cum
vlem anime queramꝰ diffōnē opꝫ ipsam dicere in quibusdam
actū primū ⁊ in quibusdaꝫ actum 2ᵐ ꝓpter cām que dicta est.

Nō de aialibꝰ latitātibus tpe hyemis ⁊ cessātibꝰ ab inq̄sitiōe alimēti extrīseci quomodo nutriantur.

Tex. ⁊ cō. 6.

¶ Sed fm viam gñationis sciētia est ante cōsiderationē: ⁊
prior ea: q: a prius est habere habitū q̄ vti ipso in actiōe ⁊ exer
citio: ⁊ quāuis forte aliqua forma ab actiōe sua nunq̄ desti-
tuaꝫ: sicut lux a lucēdo: tñ prius est fm viā gñationis actꝰ pri
mus q̄ actus secūdus. Sic ēt prius in via gñationis est ha-
bere aiam fm ptātē vite q̄ agere actionē vite: vita eniꝫ q̄ est
ipm viuere est actio aie in corpꝰ ⁊ ē sibi eēntialis ⁊ nunq̄ ab
ea destituiꝫ sicut inferiꝰ dicemꝰ: tñ fm gñationis modū prius
habeꝫ aia q̄ vita: ⁊ ideo aia essentialiter est actus primus ⁊
nō secūdus: diffinitio igitur dicens quid est anima est q̄ est
actus primus corporis phẏsici potentia vitam habentis.

¶ Cap. 3ᵐ. De date diffōnis explanatiōe ⁊ est digressio q̄dā.

Quia aūt animā diximus eē actuꝫ nō cuiuslibet phẏsici corporis sed potius eiꝰ tñ qđ in ptāte pfecta hꝫ vnde exerceat actiōes vite opꝫ nos ad explanationē dicte diffōnis determinare quale sit illud corpus qđ dicimus in tali ptāte habere vitā. In supioribꝰ aūt primi libri istius scie dixi
mus formas nāles vlr esse duplices: vna eniꝫ est que magis
sequiꝫ naturas corporis nālis in quo est forma non eleuata
supra ipm ⁊ potētias eius sicut est illa que ē armonia mixto-
rum vel armoniā ꝯōis ⁊ talis forma nā ꝓprie vocaꝫ ⁊ nō agit
nisi vnū sicut determinatū est in secundi phẏcoꝝ nostroꝝ pn-
cipio: de oibus mixtis talem formā hñtibꝰ iam tractauimꝰ
in sciētia de lapidibꝰ ⁊ mineralibꝰ. Est aūt alia magis vici-
na cause vlī agenti prime que agit oēs formas ⁊ hec est eēn-
tia incorporea mouēs ⁊ perficiens corpus que hꝫ imprimere
in nām totā eo q̄ ordine nāe supra nām est ois forme corpo-
ree ⁊ hec vocaꝫ aia ⁊ q: ptātē nō trahit agendi a corpore sed
ex prima cā cuius nām sequiꝫ: ideo nō agit tñ vnū sed mul-
ta ⁊ quodlibet illoꝝ operū est ei ꝓpriuꝫ ⁊ eēntiale ⁊ talis forma
vocaꝫ aia. Actiones aūt suas eēntiales agit in corpore ⁊ cir-
ca corpus que actiōes nō sunt sine instrumētis corporalibꝰ: ⁊
ideo oē corpus qđ in ptāte habitu aīt hꝫ vnde opereꝫ actiōes
vite opꝫ esse organicū hoc est ex organis figura ⁊ situ differen
tibus cōpositū: organa eniꝫ voco mēbra officialia quibꝰ actio-
nes vite ab aia exercenꝫ sicut p corpoꝝ fluxus spūs vitalis: p
stomachū aūt cibi coctio: p epar aūt digestio ⁊ sic de alijs hu
iusmodi: hoc āt rationabiliter sit: forma eniꝫ que nā simplex
est: cū vnā tñ habeat essentialē operationē sortiꝫ corpus sim-
plex nō organicū vnius rōnis existens in toto ⁊ partibꝰ oibꝰ
eius sicut ⁊ forma ignis: aut lapidis ⁊ metalli: forma autem
que sua incorporeitate altior est q̄ forma nālis ⁊ magis su-
pra māmembers eleuata: plura operaꝫ eēntialiter: ⁊ ideo opꝫ suum
corpus in quo exercet opa illa esse etherogeneuꝫ ex diuersis
in figura ⁊ mixtura cōpositū: huius aūt exēplum est in oibus
potestatibꝰ incorporeis. Ars enim architectonica cū sit vna:
nō vna simplici operatiōe facit domū: sed potius secādo: do
lādo: forādo: cōplanādo: ⁊ leuādo: ⁊ cōpaginādo ꝓpter qđ

Ubi ꝯuenit q̄ aia ē multoꝝ operū productiua.

diuersa in figura querit instrumēta sicut securim ad secan-
dum: dolabrū ad dolandū: ⁊ terebrū ad forandū: runcinaꝫ
aūt ad planāduꝫ: ⁊ in alijs actionibus suis aptat alia hmōi:
vnit aūt ea ad vnū manus artificis que mouet oia hec. Sic
⁊ aia habēs in se ptātes operādi opa vite multas: querit cor
pus sic hñs diuersa organa in figura ⁊ mixtura ⁊ cōpositione
in quibꝰ diuersis agit vite actiones vniēs oia hec ad vnum
scilicet ad cor a quo influit vite actiones oibus eis: organa
aūt plantaꝝ partes sunt. ⁊ hoc qđē satis manifestū est in cor-
poribꝰ aialiū ⁊ maxime hoium cū etiā in corporibꝰ plantarū
veruꝫ est q: plantaꝝ partes sunt organa specialia officia ha-
bentia vite: lꝫ sint partes simplices hoc genere simplicitatis
quo diciꝫ simplex qđ partes hꝫ homogeneas: foliuꝫ enim in
planta est ad cooperiendū corticē fructuū: ne le datur caūma
te vel frigore: fructus aūt hꝫ corticeꝫ in quo operiꝫ semen vt
efficiatur pepanū in vase debito maturatuꝫ. Radices vo hꝫ
ori in aialibus similes quo ad officiū: q: ⁊ oris ⁊ radicis offi
cium est trahere nutrimentū. Medullam aūt hꝫ quasi loco
cordis: lꝫ quelibet istaꝝ partiū in se sit cōposita ex similibus:
tñ iste partes diuersa hñt vite officia. ¶ Patet igiꝫ ex dictis
q̄ si opꝫ aliquā cōem diffōnem dare aie: tunc vtiq̄ erit actus
primus corporis phẏsici organici q: hoc ꝯuenit tam aie plan
te q̄ brutoꝝ ⁊ cōuenit etiā anime hūane quā in organis ope
rari videmus: ⁊ q: actus in oibus essentialiter distinguiꝫ ab
eo cuius est actus: ⁊ pcipue in aiatis in quibus ostēsum est ani
mā corporeā formā nō esse: ideo nō opꝫ querere si vnū sit aia
⁊ corpus. Forma enim cū mā nunq̄ coincidit in eandē rem
sicut in artificialibus apparet: vbi tñ forma vicinior est māe
q̄ in alijs. Nō enim querimus si figura est idem cū cera in si
gillo: neq̄ vlr vnq̄ dubitamus si idem sit actus ⁊ id cuiꝰ est
actus sicut māe. Cū eniꝫ hoc ipsum vnū ⁊ ens multipliciter
per analogiam dicunꝫ de suba ⁊ accidēte erit suba principa-
liter ⁊ p se ens: ⁊ accidēs est ens: q: est aliqua dispositio eius
qđ vere est. Cū suba diuidaꝫ in tria sicut superius diximus
mām. s. formā ⁊ cōpositū qđ inter ista tria ꝓprie ⁊ prime est
ens est forma: q: mā nō hꝫ actu esse nisi a forma: ⁊ cōpositū
similiter: ⁊ ideo mā nō est ꝓpter eē dandū: sed potius tñ ad
hoc q̄ substet: ⁊ particulizet ⁊ indiuiduet eē quoꝝ nullum est
esse ꝓpter qđ impoſe est vnq̄ formā esse mām: ⁊ sic eadē im
possibilitate impoſe est aiam esse corpus. ¶ Uniuersali igiꝫ
diffōne dictū est qđ sit aia: q: est suba fm q̄ ratio rei substan
tia ⁊ forma est: ⁊ hec suba est qđ erat esse hoc est quidditas
eēntialis hmōi corporis quale determinatuꝫ est: ⁊ iđ corpus
amittit nomē ⁊ rōnem suā qñ expirat ab eo aia: sicut si dicere
mus aliqđ instrumētoꝝ artificialiū esse aial a nā perfectū:
sicut si dolabra esset aial ⁊ corpus phẏsicū: tūc enim id qđ est
suba ipsius formalis est esse suū q: esse nihil aliud est nisi dif
fusio forme in subiectā sibi mā: ⁊ tale est phẏsici corpori esse
aia in cōmuni rōne accepta: ⁊ si positiōe priori retēta q̄ si do-
labra sit corpus phẏsicū corpus dolabrale qđ est ferrū separe
tur a forma dolabre: iam nō habebit nec rōnē nec nomen do
labre nisi forte equiuoce: neq̄ ferrū habebit rōneꝫ ferri: lꝫ q̄
ferrū adhuc est ferrū separata ab ipso figura dolabre apud
vsum loquēdi: ideo est q: dolabra est organū artis: ⁊ nō phẏ-
sicū: ⁊ corpoꝝ artificialiū supius diximus eē principia corpo
ra phẏsica que formas phẏsicas retinēt in eis. Mox eni acci
dens est forma artis: ⁊ iđ talis corporis nō est eē ⁊ rō aia: sed
potiꝰ phẏsici talis qđ hꝫ in seipso prīnᵐ quo moueꝫ motu vi-
te ⁊ fm locū: ⁊ qđ in se hꝫ posse quiescēdi qñ voluerit. Et iđ
separata aia ab hmōi corpore corpꝰ iam nō erit habēs esse ⁊
nomē: ⁊ ideo mortuꝰ homo nō est hō: neq̄ caro eius est ve-
ra caro: sed potius corruptū a carne hois. ¶ Cōsiderare aūt
opꝫ in partibꝰ aialis corporis qđ nūc dictū est qm̄ si nos pona
mus oculū per impoſe esse separatū ⁊ esse aial: tūc absq̄ dubio
visus ⁊ potētia visiua erit aia eius: q: hec potētia agit in eo
vite actionē fm nām oculi ⁊ cōpletionē: visus igitur erit sub
stantia formalis oculi dans ei rōnē oculi ⁊ nomē: ipse autem
oculus q pupilla vel corpꝰ oculi vocaꝫ est mā visus: ⁊ ideo de
ficiente visu in oculo iam nō est oculus fꝫ equiuoce: neq̄ pu
pilla vocaꝫ neq̄ est: nisi equiuoce sicut lapideus vel depictꝰ.
Qđ aūt accidit in parte vna organica aialis opꝫ accipere ac
cidere in toto corpore viuēte: q: oino simile est: sicut eniꝫ vna
potestas particularis aie sensibilis se hꝫ ad vnā organicam
partē corporis in eo q̄ dat ei esse ⁊ rōnē: ita totus sensus sic

Tex. ⁊ cō. 7.

Tex. ⁊ cō. 8.

Tex. ⁊ cō. 9.

substantialis aia se hz ad totū viuens corpus qđ dat ei esse ꝛ rōnem talez que est sensitiui corpis: pz igit ex dictis qualiter aia sit actus aiati corporis potestatē hntis agendi vite actiones. ¶ Et iđ tale corpus nō pōt eē obijciens aiam qđ ita est in potētia: ꝛ in ea est ei viuere: sed poti⁹ est animam habēs: ꝓpter qđ diximus superius ꝙ cū dicit in diffinitione assignata potētia vitā hēntis qđ de potestate habituali ꝛ pfecta intelligit que potens est agere vite actiones: hoc aūt haud est separatū ab aia vt obijciens eā sed potius in rōne sua concipiens eā ꝛ habēs eā: q2 neqz nomē corporis organici hz neqz rōnem sine ipsa. Semē aūt animaliū ꝛ fructus plantaꝝ non sunt hmōi corpora organica nisi in potētia incōpleta: ꝛ ideo talium nō est aia endelechia: neqz aia est in eis nisi sicut artifex in artificiato qđ est in fieri ꝛ nō in esse: ꝛ hoc nō est in esse aiam nisi ƀm qđ sicut supra diximus: vnde pz ex dictis ꝙ vigilantia est actio aie que est exercitiū actionis vite sicut in artificialibus incisio: ꝛ in physicis visus siue videre ƀm actuz ꝛ est visus ƀm actionē que ē vti visu: ꝛ similr potētia habitualis organi ad videndū qđ est visum habere: ꝛ nō vti est aia: q2 sicut diximus ipsa est actus prim⁹ ꝛ actus secundus: neqz est ideo est duo: q2 actus secūdus supponit primū: ꝛ fluit ex ipso eēntialiter. Corpus aūt ꝛ mā oculi est qđ est potētia viuens ꝛ hns visum: ꝛ nō potētia incōpleta: sed ptāte pfecta sicut diximus: ꝛ sicut oculus est pupilla ꝛ visus cōpositus: ita aia ꝛ corpus est aial totū cōpositū cui⁹ tota ratio ꝛ subā est anima.

Lex. ꝛ cō. 10.

Act⁹ secūdus pmū psuppōit idē Themisti⁹ 2° d aia sup texu. 5. Et hoc nō aduertit cōmētator in illa digressiōe sua sup illo textu.

¶ Cap. 4ᵐ. In quo ex predictis demonstratur que anima separabilis est: ꝛ que non.

Lex. ꝛ cō. 11.

E dictis aūt in predicta diffōne aie facile determinat q̄stio qua querit si aia sit sepabilis a corpore vel nō. Nō eniz imanifestū est ꝙ aia nō vlr sepabilis est a corpore: ꝛ slr ꝙ pars q̄dā ipsius nō separat a corpe. Quecūqz eniz forma eēntialiter est pars corporis aut actus nullā vite actionem agēs nisi in parte corpis aliqua nō pōt separi ƀm esse a corpore: q2 si separet sequeret ꝙ separata nullā haberet vite actionē: ꝛ hec eē nō pōt: tales aūt sunt aia vegetabilis in plātis: ꝛ aia sensibilis in brutis: hec eni duplex aia est actus ꝛ pfectio quarūdā corpis ptiū sine qb⁹ nullā oino hz vite actionē. Nō enim itelligi pōt nutritiua ꝛ augmētatiua ꝛ gñatiua agere sine cibo ꝛ semine corporali: ꝛ iđ a corpe in istis actionib⁹ nō separat. Silr āt videre ꝛ audire ꝛ vlr sentire nō agit sine istrumētis corporalib⁹ ꝛ corporalib⁹ formis: ꝛ imaginari nō fit sine quātitate corporis pp qđ nihil istoꝝ sepat: neqz ipsa aia separari pōt que sic est in toto corpe: sicut iste ptātes sunt in partib⁹ corpis. At vō quādā aiam ꝛ ƀm quasdā ptes nihil ꝓhibet separari pp hoc ꝙ ille nullius corporis sūt act⁹ in quo vite exerceāt actiones sicut in organo: sicut manifestū erit in sequētib⁹ de itellectu tam agēte q̄ possibili: ꝛ in parte in pmissis habitū est. Amplius aūt manifestū est nō soluz de ipsa parte itellectiua ꝙ separat: sed de ipsa aia tota itellectiua ꝙ separet est mānifestū: cui⁹ eā necessaria est: q2 cū partes aie sint oēs ptātes eius ab ipsa fluētes impoĩe est ꝙ ab eēntia ꝯiuncta cū corpore fluat ptās separata. Sed ecōuerso possibile est ꝙ ab eo qđ eēntialiter est sepatū fluant potētie operantes in corpore: q2 ois ptās supior pōt qcqđ pōt virtus iferior: ꝛ nō ꝯuertit: cuius ꝓbatio est ꝙ nos videmus ꝙ a primo motore simplici q maxime suba sepata est inter eēntias oēs: fluit v̇tus motiua primi mobilis que nullo mō explet opationē suā sine corpore eo ꝙ nihil est localiter mobile nisi corp⁹. Similr aūt ars quelibet sepata est ꝓut est in aia artificis: ꝛ tū potētias suas nō explet sine corporis istrumētis: pz igit ꝙ ab eo cui⁹ eēntia sepata est: fluunt potētie opantes in corpe. Sed ab eo qđ eēntialiter subdit corpori: ꝛ est virtus in corpore existēs nulla fluit potētia que sit sepata: q2 potētia nālis ꝛ opatio sequit essentiā: ꝛ iđ ipsa potētia mixta corpi magis erit mixta q̄ ipsa eēntia a qua fluit. Adhuc aūt nālis potētia est ꝓprietas essentie. Est aūt subiectū pn^m passionis: ꝛ cadit in diffinitione eius. Qualiter igit posset esse ꝙ essentia coniuncta corpori causaret potētiā nālem separatā. Ex his igit pz ꝙ si itellectus est potētia sepata tūc opz ꝙ nā ꝛ eēntia intellectiue aie sit separata: ꝛ cū hoc habebit plurimas potētias corpori ꝯiunctas. Amplius autē manifestat hoc si dicat aia intellectiua siue rōnalis mouere corp⁹ ꝛ esse actus eius: sicut nauta est actus ꝛ motor nauis. Nauta eniz mouet nauiz per speciem intellectiuā que est scientia gubernādi: ꝛ cū nullā operationē hz nauta in naui que nō expleat motu ꝛ instrumēto corporeo: sicut a themone vel clauo vel velo: aut gubernaculo vel remo: ꝛ separat tū totus gubernator a naui. Et similiter si aia sic mouet corpus totū itellectu gubernāte aut imperāte ipsa sepat tota eēntialiter a corpe lz hēat multas vires ꝛ opationes sensus ꝛ vegetationis q̄ nō explent sine istrumētis corporeis. Hec aūt oia cōstabūt postq̄ determinatū fuerit de nā aie itellectiue in tertio hui⁹ scie libro: figuraliter quidē igit hoc est supficialiter ꝛ vlr sic determinat ꝛ describitur anima diffinitione vniuersali solū quid est aia dicente.

Nō rōnes per q̄s ꝓbāt nō solū aias itellectiuā ƀm sui ptātes sepabilē eē īmo etiā ƀm se totam.

¶ Cap. 5ᵐ. In quo probatur ꝙ opz querere aliam adhuc diffinitionem que dicit causam superius habite.

Uoniā aūt in ꝓhemijs diximus ꝙ diffinitiones vles ex qb⁹ nō cōtingit causas accidētium subiecti cognoscere neqz cōtetur ari de ipsis facile sunt dialectice ꝛ vane oēs: ꝛ nos iā diffōnez que solū dicit qđ est aia assignauim⁹ nō sumus cōtenti in ea: q2 opz nos cognoscere nō solū qđ est aia in se: sed ēt partes aie cognoscere ꝛ causas accidētiuz p seipsis partib⁹ demōstrare. Accidētis p se ꝛ opa aie maxime ƀm partes ei attribuunt ꝛ ideo opz nos aliā inestigare q̄ in partib⁹ aie ꝓpriā nāz ꝛ eē demōstret: qm̄ nos in ꝓhemijs iam inenimus ꝙ ƀm vnāquāqz partē aie altera ꝛ altera ē ratio aie: ꝛ nō est diffinibilis aia vna rōne vniuersali que applicetur oib⁹ partib⁹ eius hoc aūt in dicto supius diffōne ꝯtingit in qua etiā si diffinientia animā vniuoce sumerent nō sufficerent ad nām anime in ꝓprio partiū eē cognoscēdā. Nunc aūt nō vniuoce sunt sumpta: qm̄ nō vna ꝛ eadem rōne actus est itellectiua aia cū sensitiua cuz vna sit separata ꝛ altera sit virtus in corpore. Neqz in vna ꝛ eadez rōne actus corporis physici est sensitiua cū vegetatiua: cū videamus sensitiuā eē cognitiuā ꝛ acceptiuā spūaliū specieꝝ a sensib⁹: ꝛ vegetatiua nihil spūaliter accipit vel opat. ¶ Hac igit necessitate oportet iteratā facere inestigationē de aie diffōne: qm̄ in tali via qñ agitur de partib⁹ fit aliqđ certū id qđ est ƀm nām ꝛ rōnez notius ex his que icerta sunt ƀm rōnem ꝛ nām certis tū quo ad nos: tentādum est nobis iteꝝ sic per viā istaz aggredi de aia: q2 aia talis est substātia que multū elongata est a sensibus nostris: ꝛ nō subijcit sensib⁹ nisi quo ad opera ꝛ opa sūt partiū eius: ꝛ ideo quo ad nos sunt notiores partes q̄ ipsa ƀm se aia. Sic eniz diximus diffinitiuā rōnē nō solū ostēdere qđ qđ est: sed opz etiā ꝙ ostēdat cām q̄re insunt ei p se accidentia: que pcipue aie ƀm partes isunt. Rōnes aūt terminorū diffinientiū quas nūc in pcedētib⁹ adduxim⁹: sunt sicut cōclusio demōstrata p aliud pn^m. Quedaz eniz ratio nō dicens nisi qđ est per aliud scita: sicut ꝯclusio q̄ ad hoc vt sciat alio indiget pncipio qđ est medius termin⁹. Nō aūt dicēs simul ꝓpter qđ ꝛ qđ illa est: sicut demōstratio p se scita ꝛ p quā scit cōclusio. Est aūt de hoc in secūdo posterioꝝ dictū. Si enim querat qđ est tetragonismus siue quadratuz cui accidit p se equale eē quadrāgulo altera parte longiori: dupliciter diffiniri pōt: ꝛ vna diffinitio nō dicet nisi qđ est qđ substat passioni. Altera aūt dicet cām: q̄re inest ei talis passio. Si eniz diffiniat sic: tetragonismus ē orthogonū equilaterale: quatuor lineis cōtentū equale quadrāgulo altera parte lōgiori: nō dicet nisi qđ est absolute qđ substat passioni. Si autē diffiniat sic: tetragonismus est inētio media rei hoc est inentio ꝓportionis q̄titatū ex qbus fit tetragonismus: ꝛ altera parte longius quadrāgulū dicet cām quare inest ei talis passio qđ est scilicet equalis tetragonismus altera parte lōgiori quadrato. ¶ Ad hoc aūt itelligendū ꝓpter doctrine bonitatē opz de geometrie qnto libro aliqđ iterpōere. Sciēdū igit ꝙ ex oib⁹ trib⁹ q̄titatib⁹ que sunt ꝯtinue ꝓportiones fit necessario tetragonism⁹ ꝛ quadrāgulus altera parte lōgius: neqz possunt he due figure fieri ex plurib⁹ q̄titatib⁹: neqz ex paucioribus. Sicut eni accipit ex secūdo Euclidis: quadratū eqlateruz ꝛ equiangulū sub vna linea dicit ꝯtineri: qm̄ fit ex vna ꝛ eadē linea in se ꝓducta: ꝛ equale is quātitatib⁹ causat ab vnitate quātitatis. Manifestuz aūt est qđ dicit in numeris: si enim quēcūqz numeꝝ in seipm duxero quadratuz pficio sicut bis duo vel quater q̄tuor: ꝛ sic deinceps. Quadratū igit ex vnica puenit quātitate. Quadrāgulꝰ aūt altera parte lōgius sub duabus necessario lineis ꝛ nō pluribus cōtinet: habet enim

Lex. ꝛ cō. 12.

hec figura duo opposita latera equalia: ⁊ duo quelibet que sibi inuicē in angulo applicanł hʒ inequalia. Sunt ergo ibi due equalitates diuerse ⁊ due iequalitates. Sicut igił vna per totū equalitas ab vna surgit quātitate: ita necesse est ꝙ due iequalitates duab⁹ ītercepte iequalitatib⁹ a duab⁹ surgant quātitatib⁹: ⁊ sic necesse est ipm sub duab⁹ lineis ɔtineri: hoc aūt est manifestū in linearib⁹ numeris: binarius enim ⁊ ternarius due sunt iequales quātitates: ⁊ si duxero vnū in aliū pficimus quadrāgulū altera parte lōgius: vt si dicā bis tria vel ter duo lōgius enim est ꝙ̄ sit latū bis tria: ⁊ latius ꝙ̄ sit longū ter duo: igił pbatū est quadratū ⁊ altera parte longius quadrāgulū ex trib⁹ quātitatib⁹ fieri: ⁊ neqȝ ex plurib⁹ neqȝ ex paucioꝛib⁹. Quotiescūqȝ aūt vniunł tres quātitates cōtinue ꝓportionis: tunc ex illis fiunt quadrata ⁊ altera pte lōgius equales oino. Cōtinuā aūt voco ꝓportionē qū in vna ⁊ eadē ꝓportione: in qua se pꝛima hʒ ad mediā: hʒ se media ad tertiā: ⁊ hoc in numeris est manifestū: accipiał enī.12.6.3. In his enim pꝛimus est duplus ad mediū: ⁊ medi⁹ duplus ad tertiū: ducamus aūt mediū in seipm faciēdo tetragonismum: dicēdo sexties sex fiunt trigintasex. ⁊ ducam⁹ pꝛimū in tertiū faciēdo altera parte lōgius quadrāgulū dicēdo duodecies tria: vel ter duodecī ⁊ fiunt similiter.36. Equale igitur est quadratū medie ꝓportionis ad altera parte longius ad quadrāgulū extremaꝝ ꝓportionū. Idē oino euenit si accepero in alia ꝓportione ɔtinuas tres quantitates: sicut si velim accipe sexquialteras: sicut.9.6.4. pꝛimus enī ɔtinet 2^m totū ⁊ alterā eius partē: ⁊ similiter medius cōtinet tertiū ⁊ alterā partē eiusdē. igił ɔtinue sexquialtera est in eisdē ꝓportio. Cōstituamus igił quadratū ducēdo mediū in seipm: dicendo sexties sex: ⁊ fiunt.36. vt pꝛius: ⁊ si ducam⁹ extremos in se inuicē ita ꝙ vnū in aliū: dicēdo nonies q̄tuoꝛ vel quater nouē pficiemus tātūdē hoc est.36. Idē est oino in sexquitertijs sicut si accipiam⁹.16.12.9. oēs enī isti in ɔtinua sunt sexquitertia ꝓportione: ⁊ per oīa fiat vt pꝛius. Sūma enim ꝓueniēs ex duodecies.12. est.144. ⁊ tantūdē valet sūma proueniēs ex nonies.16. vel ecōuerso ex sexdecies.9. pȝ igitur ꝙ diffiniēs quadratū qd' est tetragonismus: ⁊ dicēs ꝙ est orthogonū equilateꝝ quadrilaterū eq̄le altera parte lōgiori quadrāgulo: nō dicet nisi qd est: dicēs aūt ꝙ est in ɔtinue ꝓportionis trib⁹ quātitatib⁹ medie ꝓportionis inuētio: dicit ꝑ quid tetragonismus est equale altera parte lōgiori quadrato ⁊ pꝛima qdē diffinitio cū nō dicat nisi q2 inest passio subto: est ɔclusio demōstrationis: q2 ad hoc inducił demonstratio vt passio pbeł inesse subiecto. Scda aūt est mediū qd' est pꝛincipiū demōstrationis: qꝛ p ipm pbał passio inesse subiecto: sicut oīs figura pducta a media ꝓportione ɔtinua in se ducta: que tātū vincit tertiā: quātū vincił a pꝛima equalis est ei que sit ex ductu pꝛime ꝓportionis in tertiā: tetragonism⁹ aūt est figura cōsurgens a media cōtinua ꝓportione ducta in seipsam: que tātū vincit tertiā: quantū vincitur a pꝛima: ergo est equalis quadrāgulo altera parte longiori: qd' sit ex ductu pꝛime in tertiā: ⁊ sic pȝ ꝙ medie cōtinue ꝓportionis inuētio dicit cām equalis quadrati ab altera parte lōgius quadrangulū. Sic igił est in diffōnib⁹ aliaꝝ reꝝ: opȝ enim ꝙ id qd' cōmuniter rei attribuił: sicut anime attribuił ꝙ sit actus corporis phyſici p cām ꝓpriam inesse pbetur: ⁊ hoc nō pōt fieri nisi tali diffōne anime inuēta que dicat cām quare anima sit actus corporis: hoc aūt erit si acceperimus sm quālibet partem aīe ꝙ ipsa est principiū ⁊ cā huius vite que exercetur in corpore phyſico: tunc enim habebił ꝓpositū. ⁋ Cū enim habuerimus ꝙ quicqd essentialiter est principiū ⁊ cā huius vite que exerceł in corpore phyſico organico: est actus phyſici corporis organici: ⁊ cōinuenerimus istam ꝙ anima essentialiter est principiū ⁊ causa huius vite que exercetur in corpore phyſico organico: cōcludemus demonstratiue ꝙ anima est actus pꝛimus phyſici organici corporis: ⁊ sic cōcludemus superius inductam diffinitionē per eam que dicit causaȝ eius sicut diximus in exemplo geometrico iam inducto.

Demto quia demrał pꝛima diffō aīe p secundam.

⁋ Cap.6^m. De diffinitione anime dicente propter quid.

Tex. ⁊ cō.13.

Dicamus igitur principiū accipiētes huius intentionis ad inuestigādam diffinitionē dicentem ꝓpter quid vt determinemus ⁊ distinguamus animatū ab inanimato in viuēdo: q2 viuere est essentialis actus anime omnē animā ɔsequēs: viuere enim dicitur multipliciter: eo ꝙ multa sunt principia viuēdi quoꝝ si vnū solum insit viuere dicimus. Dicił enim viuere itellectus ⁊ sensus ⁊ motus ⁊ status sm locū. Adhuc autē motus alimēti ⁊ sm augmētū ⁊ decremētū. Quodcūqȝ enim hoꝝ inesse dicatur vitā inesse pdicimus. ⁋ Propter qd'

Tex. ⁊ cō.14.

⁊ vegetabilia oino viuere dicunł eo ꝙ in seipsis habēt talem potentiā habitualē ⁊ perfectā que principiū est vite sm actuȝ per qd' principiū vite augmentū ⁊ decremētū suscipiunt non mouēte aliqua forma elemētali. Illa enim esset aut corporis leuis: aut corporis grauis: ⁊ si eēt leuis tunc moueret tm̄ sursum: si autē esset grauis tunc moueretur tm̄ deorsum: ⁊ hoc faceret siue esset corporis simplicis siue cōpositi. Corp⁹ enim simplex hʒ motū simplicē: ⁊ corpus cōpositū insequił motum simplicis in ipso dominātis sicut dictuȝ est in celo ⁊ mundo. Nunc aūt alimentū ⁊ augmentū vel decrementū moueł sm cōtrarios locos. s. sursum ⁊ deorsum ⁊ ante ⁊ retro ⁊ dextrorsum ⁊ sinistrorsum qd' haud posset esse nisi mouens esset forma que est altioꝛ ꝙ̄ illa que attingit nām corporis: hoc autē est anima. Motus ergo illi sunt ab anima. Nō enim sursuȝ augenł tm̄ corpora deorsum aūt nō: sed equaliter in vtroqȝ loco: ⁊ vniuersaliter viuere dicunł quecūqȝ alūtur. Illa enim tādiu viuunt quādiu possunt accipere alimentū. Huius aūt principiū vite vegetabilis est aīa. ⁋ Et hoc quidē ab alijs

Tex. ⁊ cō.15.

possibile est separari loco ⁊ subiecto: sed alia principia vite que sunt sm locū motiuū ⁊ sensitiuū ⁊ intellectiuū impossibile est separari ab isto in genere mortaliū. In imortalib⁹ enim sicut in corporib⁹ celestibus sm peripatheticoꝝ opinionē est vita intellectiua separata a sensu ⁊ nutritiua ⁊ vegetatiua. Hoc autē manifestū est in his que vegetanł que vegetabilia vocamus: sicut plantas q2 illis nec vnā aliaȝ anime potētiaȝ videmus inesse nisi tres que sunt principia vegetabilis que sunt nutritiua augmētatiua ⁊ generatiua. ⁋ Igił viue-

Tex. ⁊ cō.16.

re in his que viuunt solum inest ꝓpter hoc principiū qd' vocamus aīam vegetabilē. Animal aūt hʒ vitā per pꝛimū sensuȝ qui aīal facit animal. Pꝛimus aūt sensus est posito quo inesse quocūqȝ alio: ipse inesse necessario ponił. Huius aūt ratio est q2 etiā illa que nō mouenł de loco ad locuȝ sed manent vni loco adherētia si sensum habeāt: dicimus ipsa esse aīalia: ⁊ nō solūmodo viuentia. Multa enim aīalia suntim mobilia sm locū sicut spōgea marina ⁊ quedā ostrea ɔchilia que habēt sensum: ⁊ tñ sm locū nō mouenł. ⁋ Sēsus autem

Tex. ⁊ cō.17.

pꝛimus ꝓpter quē aīal est aīal: est sensus tactus. Hoc enim posito nō necesse est aliquē aliorum inesse: sed alijs sensibus existentib⁹ in aliquo necesse est ⁊ hunc inesse sicut se hʒ vegetatiuū ad sensitiuū. Vegetatiuum enim dicimus esse hmōi principiū vite ⁊ aīaȝ qua vegetabilia participāt. Sed aīalia oīa ad minus habēt sensum tactus: ꝓpter qd' tactus nō tm̄ est vnus de numero qnque sensuū particulariū: sed etiā differentia ⁊ forma cōstituēs ⁊ faciēs aīal. ⁋ Propter quā aūt

Tex. ⁊ cō.18.

cām vtrūqȝ istoꝝ accidit ꝙ. s. vegetatiuū separatur a sensitiuo ⁊ tactus a reliquis sensibus: posterius in hoc eodē libro dicemus. Nunc aūt hoc dixisse sufficiat ꝙ aīa omniū modorum vite sit principiū: ⁊ diuisa est ⁊ determinata his. s. vegetatiuo sensitiuo ⁊ intellectiuo ⁊ motiuo sm locū. ⁋ Ista autē pro tanto videnł determinare aīam q2 sunt principia viuendi que aliquādo separata abinuicē in diuersis inueniuntur. Quedā enī sunt vegetatiua tm̄: ⁊ quedā vegetatiua ⁊ sensitiua: ⁊ quedā cū his mouētur sm locū. Et quedā cum his habēt intellectū. Est autē hic sciēdū ꝙ viuere est actus essentialis anime: qui supponił vt fundamētū in omni ope suo ⁊ hoc patet q2 omnis aīa actum hunc effluit in corpus qd' animat: ⁊ a principaliori mēbro corporis hoc est a corde vel ab eo qd' est loco cordis influit ipm: ⁊ ideo viuere viuētibus est esse: q2 aūt aīa vt forma dat esse ei cuius est aīa non dat nisi per vitā: ⁊ hoc dupliciter pōt ɔsiderari. s. prout est ab anima: ⁊ prout est in corpore: ⁊ prout est ab aīa sic est eēntialis actus eiusdē: prout aūt est in corpore: sic est formaliter adherēs corpori: ab eo dicitur caro viua ⁊ corpus viuum: sic de qualibet parte q2 omnis pars alimentū accipiēs viuit: sed nō omnis pars formaliter sentit: q2 ossa nō sentiūt: ⁊ tñ viuunt. Anima autē etiā in se dicił viuere causaliter: qꝛ est cā vite ⁊ viua in seipsa: sicut lux dicił luminosa ⁊ cā luminis: ⁊ ꝑ hoc ēt superiora dicunł viuere nobiliori vita: q2 nihil est in ea ex parte motoris vel mobilis qd' sit vite ɔtrariū: vel differenter par,

ticipans vitaꝫ: sicut est in mortalibus in quibus multa vite sunt cōtrariā differenter participantia vitā: sicut sunt ossa nerui caro pili. que vitā diuersis actibus aie participāt. Est enim actus aie vite cōtinuus: ꝛ esse dans corpori viuo: sicut enim esse gñaliter est actus essentie in eo ꝙ vere ꝛ ſm actū est: ita viuere est actus aie in eo ꝙ aiatum est. ꝑpter qḋ peccat est in diffōne vite Dionysij phi qui vitā dixit eē motū generis in tribilis nām assequētis. Nō enim generis nutribilis tm̄ est: sed oīs aie in corp⁹ aiatū ꝛ a ꝑncipali mēbro qḋ est cor. vel id qḋ est loco cordis in oībus viuis: ꝛ qꝛ cōtinuus fluxus est ꝑpter hoc dixerūt quidaꝫ ꝙ est potius in fieri q̄ in esse quieto: qꝛ sicut lumen qḋ est actus perspicui: cōtinue influitur ei a sole quādo est dies: ita dicunt ꝙ cōtinuus fluxus est vite ab anima in viuū: ꝛ figuratur ille cōtinuus motus instrumēto vite ſm diastolem ꝛ systolē: ꝛ videmus mortificari mēbra ad que non fluit spiritus vite a corde. Hec igitur de vita que est cōtinuus actus anime in corpus dicta sint.

Quid ē vita.

¶ Cap. 7m. Utrum quelibet virium anime sit aia: ꝛ vtruꝫ sit tota in toto.

Tex. ꝛ cō. 19.

Utrum nūc vnūquodqꝫ dictoꝝ principioꝝ sit aia p se diuisa per eēntiā ab alia aut est pars anime: nō per essentiā diuisa ab ipsa: ꝛ si est pars vtruꝫ separabilis a suo toto qḋ est anima solum rōne differens: aut sit separabilis per essentiā ꝛ locuꝫ ab ipsa: sicut dixit Plato. ꝛ mētionē huius fecimus in libro ꝑcedēti in fine: de quibusdā quidē harū facile est videre: sed quedaꝫ sunt in quibus hꝫ dubitationē. ¶ Satis enim planū est determinare de his que sūt actus corpoꝝ: sic ꝙ nō opant nisi in ipsis: ꝛ diuisis eis diuidunt ꝛ vnitis eis vniuntur qꝛ nō sunt nisi actus corporis phisici organici potētia vitam hñtis: ꝛ ideo planū est de illis ꝙ sūt aie: sed nō est adeo planū vtrū quelibet sit aia in talibus: aut sit partes eiusdē vt in plantis: que cōualescunt diuise: ꝛ in quibusdā anulosis diuisis in quibus quelibet pars videt oēs anime operationes habere: ꝛ sic etiā ante diuisionē videbat aia ſm quālibet suā operationē ꝛ potestatē esse in qualibet parte sicut in fine secundi libri physicoꝝ diximus: vtraqꝫ pars hꝫ sensuꝫ ꝛ motū: ꝛ si hꝫ sensum: tunc opꝫ ꝙ habeat voluptatē ꝛ tristitiaꝫ: qꝛ sensus cōueniens ingerit voluptatē ꝛ sensus incōueniēs ingerit tristitiam: ꝛ sic vtriqꝫ parti inest appetitus. Hec aūt sine phantasia esse nō possunt: qꝛ motus a sensu factus: est phātasia: ꝛ nullo modo appetunt nisi p motū a sensu factū. ¶ Cū ergo ista insint partibus diuisis videt ꝙ etiaꝫ ante inerant partibus cōiunctis: ꝛ sic aia ſm oēm suā potestatē fuit in omnibus partibus. Sed vna ꝛ eadē aia ſm quālibet potestatē suaꝝ operationū nō pōt esse in qualibet parte: oportuit igit ꝙ eēnt plures ꝛ sic ea que operant in diuersis partibus vnius corporis: nō sunt partes vnius sed sunt aie plures: ꝛ ista est ratio cui multū innitebat Plato. ꝛ redit ad hoc vt queramus vtrum aia vegetabilis ꝛ sensibilis sint in toto corpore tote vel non. videt ꝙ in toto tota sit aia: qꝛ ibi est vbi opat: sed operat in talibus in toto: ergo est in toto: ita ꝙ in oībus partibus. Cū igit anima sit idiuisibilis opꝫ ꝙ tota sit in toto. Amplius cōstat ꝙ quelibet vis sua essentie aie est imediata: ergo tota aia cum sit idiuisibilis adest cuilibet virtuti. sed virtutes diffuse sunt per totū corpus: ergo ipsa est in toto corpore tota. Sed cōtrariū huic videt esse: qꝛ ex hoc sequit ꝙ sit in oculo tota: ꝛ si extrahatur oculus videbit tunc extrahi tota aia: qḋ nō est veꝝ: ꝛ hec oīa mouerūt Platonē ad dicēdū ꝙ in vno corpore sunt multe anime. Sed dicendū ꝙ in vno corpore non est nisi aia vna: ꝛ vires eius sunt partes eius: sicut potētia nālis ē pars potestatis eius qḋ operat per eā. Id aūt qḋ inducit de aialium ꝛ plantaꝝ diuisione: solutū est in ꝑbabilis: ꝛ cuꝫ querit vtrū aia que est in animato corpore ꝛ precipue in tali corpore qḋ est simile in partibus: sicut sunt corpora plantaꝝ ꝛ animalioꝝ anulosoꝝ: sit in toto tota: dicimus ꝙ aia est vna ꝛ hꝫ partes organicas que oēs cōtinuationē hūt ad vnam que est cor ꝛ tunc dicēdū ꝙ aia est in corde ꝛ inde influit potestates suas in totū corpus: ꝛ sic nō est in toto tota: ita ꝙ in qualibet parte sit tota: sed in quolibet parte est ſm aliquā suaꝝ potentiaꝝ: ꝛ que partes sunt similes in cōplexione ꝛ cōpositione in illis est p similes potētias ꝛ operatiōes: ꝛ lꝫ essentia eius adsit cuilibet virtuti eius: nō tn̄ virtute separata separat necessario essentia eius: qꝛ virtus illa affixa est illi organo ꝛ nō eēntia anime: sed potius illa est in corde qḋ est organū essentie anime deputatū. ꝛ ideo nō separatur a corde eēntia nisi ſm hanc operationē quā hꝫ in mēbro separato ꝛ nō simpliciter. Diximus enim superius ꝙ diuiso corpore necesse est animā quodāmodo per accidens diuidi lꝫ non diuidat sicut forma similiter in corpore distensa ꝛ hec est peripatheticoꝝ sententia. Fuerūt tamē ꝛ sunt quidā adhuc qui dixerūt ꝙ anima est tota in toto corpore: qḋ nō tamē fuit opinio alicuius philosophi: ꝛ dixerant ꝙ nō extrahitur tota in oculo qꝛ dicūt ꝙ manet in alia parte principaliori ſm vite operationē: ꝛ ideo corpus animatū remanet adhuc animatū ꝛ viuuꝫ. Nō enim tota dicebatur in oculo: nisi ſm ꝙ tota subsistat virtuti visiue: hoc autē est ſm ꝙ per ipsam operatur visus ꝛ hoc modo concedunt eam separari totā qꝛ de ea postea visuꝫ operat. Ego autē multas dictaꝝ opinionū nō intelligens dicēdum puto esse cū peripatheticis ꝙ anima totalitatē nō habet nisi suaꝝ virium: sicut ꝛ corpus totalitatē nō habet nisi suoꝝ organorum ꝛ ideo in vno corpore nō est nisi ſm vnā partem: ꝛ illo separato nō separatur nisi ſm partē: ꝛ remanet in alijs potestatibus suis: adhuc operans in corpore: vniens autē oēs has potestates est substātia que est in corde: ꝛ potestates omnes anime diriguntur ad cor. ꝛ sic substantie aie adiacent tanq̄ ad eam directe: sicut organa corporis omnia cōnectunt cordi: ꝛ hec opinio magis itelligibilis est: ꝛ veritati magis assimilatur inter dictas opiniōes. Sic ergo patet solutio vnius questionis vtrū scilicet omnes iste potestates sint anime per se: vel sint partes anime vnius quādo sunt in vno ꝛ eodem corpore. ¶ Utrum aūt sint anime: vel partes anime vel non adhuc habet dubitationē ꝛ ideo querendum hoc est.

Sed cōsidera q̄ño nūc reliq̄ membra eēnt aiata. Itē q̄ño est intelligibile ꝙ po⁹ sit affixa membro ꝛ nō eēntia a q̄ fluit illa potentia.

Nullā aliā totalitatē hꝫ aia nisi suaꝝ viriū ſm Albertuꝫ.

¶ Cap. 8m. Qualiter intellectus est alterum genus anime ꝛ separabilis: ꝛ qualiter est vmbra intelligentie ꝛ sensibilis est vmbra intellectus etiā vegetabilis est vmbra sensibilis.

De intellectu aūt ꝛ potentia perspectiua que est perspectiuus itellectus aut speculatiuus nō est manifestū vtruꝫ sit anima aliqua: aut pars aie eo ꝙ sicut diximus nō est alicuius partis corporis ꝛ ideo videt alterū genus esse aie. Hoc enim solū cōtingit separari a corpore sicut perpetuū n corporali. Quoniam iam certificatum est ꝙ icorruptionis causa est esse p nām ante corporeitatē ꝛ cōtrarietatē: ꝛ ꝙ intellectus est suba ante vtrūqꝫ per nām existens: ꝛ iō hꝫ esse perpetuum ꝛ incorruptibile ꝛ aliaꝫ vitā necesse est subam istaꝫ habere post mortē: ꝛ ideo falsum est qḋ dixerunt Epicurei intellectū extingui corpore extincto eo ꝙ incipit eē cū corpore qꝛ etiā si cōcedatur incipere esse cū corpore: tamē nō accipit esse a corpore: aut ab aliquo a eius cōmixtione: sicut habitū est in physicis: ꝛ ꝙ nō dependet ad corpus ſm suum esse nō oportet ꝙ corrumpatur ꝑpter hoc corrupto corpore ꝑpter qḋ et vt diximus alterū genus vite est aut anime qꝛ hꝫ quasdaꝫ potestates vite in corpore ꝛ quasdā sine corpore anima intellectualis: ꝛ est in orizonte eternitatis ꝛ tēporis supra naturā existens ꝛ infra intelligentiā propter qḋ elegāter dixit Isaac animā rationalem esse creatam in vmbra intelligētie: volēs dicere ꝙ anima ipsa intellectualis intelligētia est obumbrata per hoc ꝙ est anima corporis mortalis qꝛ ex hoc lux intelligentie obumbratur eius anime: ꝛ qḋ intelligētia habet in simplici reꝝ quidditate anima habet per inclinationem ad cōtinuū imaginabile ꝛ corpus qḋ est materie mobilis ꝛ transmutabilis. Et ideo itellectus humanus cū cōtinuo ꝛ tēpore intelligit qḋ itelligit de cōceptionibus reꝝ. Sicut autem anima hois est resultatio intelligētie obumbrata sic etiā sensibilis est obūbraculū quoddā anime rōnalis: ꝛ ideo obscuratur amplius ꝛ amittat cognitionē intellectualem ꝛ inquisitionem de reꝝ veritatibus ꝛ discretionē amittit turpis ꝛ honesti ꝛ verecundi ꝛ inuerecundi: ꝛ ideo est hoc ꝙ nullam habet potentiā que nō sit infixa in carne: ꝛ ideo cōceptiones deputate ad veritatis intuitum nō possunt ea que solū hūt sensibilem animā. Magis aūt corpori imergit vegetabilis que nullam aie formā separat a mā: sed sup mām terū per qualitates corporeas operat sicut digerēdo cibū per calorē ꝛ similiter alias pficit operationes. Corpus aūt primū huic sube est corpus celi: ꝛ hoc iō dicit eē vmbra vegetabilis ab Isaac: ꝛ sic pꝫ qualiter aia rōnalis est creata in vmbra intelligentie ꝛ est imago quedam eternitatis ꝛ supra tempus existens: ꝛ

Tex. ꝛ cō. 20.

Tex. ꝛ cō. 21.

Aia rōnalis ē vmbra intelligētie ꝛ sensibilis respectu rōnalis aie. ꝛ vegetabil' respectu sensibilis.

anima sensibilis est vmbra anime rationalis propter qđ po test super ipsius aīa rōnalis ꝛ operatur in ipsaꝫ aliquas suarum operationū aut cōceptionū sicut intelligentia imprimit in animā rōnalem. Vegetabilis autē est in vmbra sensibilis ꝛ operatur in eam: ꝛ ideo vegetabilis cū sensibili ꝯiuncta facit ad organū sensus cōueniens ꝛ nō ad organū vite tm̄ quoniam vegetabilis est vt instrumētuꝫ sensibilis anime sicut ꝛ sensibilis vt instrumētum aīe rōnalis in attrahēdo formas ꝛ descendunt iste aīe in diuersa corpora ꝛ ignobilitanť fm̄ ꝙ magis ꝛ minus imerguntur corpori: sicut si imaginemur formā sigilli vnius recipi in diuersis materijs nobilioribus ꝛ ignobilioribus. Nulla enim istaꝝ hꝫ formā fm̄ ꝙ est in sigillo ꝛ tamē quelibet illaꝝ resultatio est quedā ipsius sigilli magis ꝛ minus obscura fm̄ materie diuersitatē. ¶ Et hec fuit causa quare qdā dicebāt vnā numero esse aīam in omni corpe sed tm̄ mole mãe esse impeditā ne in qbusdā agat oparationes vite sicut in lapidibus ꝛ in quibusdā plures ageret opatiōes vite q̄ȝ in alijs eo ꝙ tēperātia ipsoꝝ magis ē reducta ad equalitatē ꝛ magis separata ab excellentijs ꝯrioꝝ ꝛ vbi sit recessio a ꝯrioꝝ excellentijs ꝙ equalitas incipit ꝯformari celestibus sicut in hoībus in illis hꝫ oēs opationes suas ꝛ dant exēplum de igne qui inflāmatus in lignis cremabilibus agit operatiōes lucis ꝛ in male cremabilibus facit flāmā rubeā obscuram in alijs aūt fumat tm̄: ꝛ in alijs nō facit nisi calorē ꝛ videbatur ista antiq̄ssima stoicoꝝ de scola Socratis opinio eē sicut apparet ex dictis que scribuntur in eoꝝ libris.

Opio antiq̄ssima Socratis ꝛ stoicoꝝ.

¶ Cap. 9m. Qꝫ formaliter ꝛ nō mãliter vnitur aīa: ꝛ ꝙ ipsa est primus actus huius corporis ꝛ non cuiuslibet.

Tex. ꝛ cō. 22.

Relique aūt partes aīe preter itellectū ꝛ que cōiuncte sunt itellectui sicut ratio ꝛ volūtas ꝛ deliberatiua ꝛ electiua vel eligētia: manifestū est ꝙ nō sunt sepabiles a corpore: tm̄ abinuicem differunt rōne ꝛ diffinitione ꝛ similiter differūt a corpore. Necessariū aūt ꝙ sensitiua ꝛ opinatiua differant rōne cū actus istaꝝ viriū essentiales differētes sint sicut sentire ꝛ opinari. Similr aūt est de qualibet aliaꝝ potentiarū que dicte sunt. ¶ Qđ aūt in qbusdā aīalium insint oēs potētie dicte: quedā enim nō habēt nisi quasdā: ꝛ quedā vnā solam. s. vegetatiuā: ꝛ in hoc est differētia animatoꝝ abinuicem: per hoc enim dicimus ea que animata sunt abinuiceꝫ differre: ꝛ ꝓpter quā cām hoc ꝯtingat posterius dicemus vbi determinabimus de pfectis ꝛ impfectis aīalibus. Similiter aūt manifestū est ꝙ aīalium q̄dā habēt oēs sensus: quedaꝫ vo vnū solum hñt. s. tactū.

Tex. ꝛ cō. 23.

Tex. ꝛ cō. 24.

¶ Sed hoc qdē hic dicēdū est ꝙ in omnibus potētijs quibus exercenť opationes vite semper quo viuimus diciť dupliciter: sicut ēt dupliciter quo scimus ꝛ quo sanamur. Dicimus enim interrogati quo scimus qm̄ aīa scimus: ꝛ aliqñ dicimus qm̄ scientia scimus vtroqꝫ eniꝫ istoꝝ dicimus nos scire. Similiter aūt iterrogati quo sanamur: dicimus qm̄ sanamur sanitate: ꝛ ꝙ sanamur oculo vel pectore: sed qñ dicimus ꝙ scimus scia vel sanamur sanitate: significamus formā ꝛ actum primū: ꝛ id qđ est ratio sciētie vel sanitatis in eo ꝙ suscipit sciam vel sanitatē. Actiuaꝝ eni formaꝝ actus est i patiēte hoc est suscipiēte ꝛ dispositio ipsius: ꝛ ideo omne qđ est actus forme cuiuslibet est in eo qđ disponitur ꝛ formať per formā illam cuius actus ꝓprius est esse qđ est ab ipsa forma. Cum aūt dicimus ꝙ sanamur pectore vel scimus aīa: significamus id qđ disponiť scientia vel sanitate in quo est actus illaꝝ formaꝝ: sed tm̄ opꝫ ꝙ tale sit suscipiens ꝙ sit agens operationē cuius principiū est forma sicut instrumētū agit. Et similiter cū dicimus ꝙ aīa viuimus: aīa est actus ꝛ forma ꝛ ratio vite ꝛ viuētis corporis fm̄ oīa principia supius enumerata. Similr ipsa est quo sentimus ꝛ itelligimus: erit igiť aīa spēs ꝛ ratio ꝛ forma corporis ꝛ nō corpus aliqđ: cū forma nunq̄ȝ possit esse mã sicut in scđo phicoꝝ probatū est.

Tex. ꝛ cō. 25.

¶ Cū eniꝫ tripliciter dicať subā sicut in prehabitis distinctū: ꝛ hoc qdē est spēs ꝛ actus ꝛ corpus ꝛ mã ꝛ aīatū qđ est ex his: ꝛ iđ corpus nō pōt eē actus aīe vel animati: sed potius aīa est actus corpis.

Tex. ꝛ cō. 26.

¶ Et ꝓpter hoc bene opinanť phi illi qbus videť ꝙ aīa nō sit sine corpore neqꝫ tm̄ sit corpus: qꝛ in veritate ipsa nō est corpus: sed est aliqđ corporis: qꝛ ē actus eius: ꝛ iđ est in corpore determinato sibi per ꝯueniētiā: ꝛ nō est sicut priores Pithagorici aptabāt eā nihil determinātes in quo ꝛ quali phico corpore eēt quelibet aīa. Nos eniꝫ videmus ꝙ nō quelibet aīa accipit qđlibet corpus qđcūqꝫ cōtingenter ꝛ differēter: sed sibi aptať ꝓpriū: eo enim ꝙ est alicuius actus: debeť ei nō quecūqꝫ materia ꝛ susceptiuū quodlibet: sed ꝓpriū ꝛ determinatū: hoc enim est rōnale: eo ꝙ actus actiuoꝝ sunt in susceptiuis ꝓprijs in qbus nati sunt fieri ex cōmunicatione actus suscepti. Manifestū est igiť ꝙ aīa est actus qdā ꝛ ratio corporis cuiusdā qđ potētia vitam habeat.

¶ Cap. 10m. De enumeratione potentiarum principalium que sunt potentie anime.

Tex. ꝛ cō. 27.

Volentes aūt nunc de potētijs particularibus determinare quas supius diximus eē quatuor que sunt principia vite: opꝫ primo reiterare qđ diximus ꝙ. s. qbusdā aīatis ille oēs isunt: alijs vo nō insunt: nisi quedā illaꝝ: ꝛ qbusdam nō inest nisi vna sola: potētias eniꝫ vocamus aīe partes magis principales que sunt vegetatiuū sensitiuū motiuū fꝫ locū: ꝛ intellectiuū: plantis aūt de his potētijs vite non inest nisi vegetatiuū. Alteris aūt sicut aīalibus inest hoc ꝛ sensitiuum ꝛ appetitiuū: qm̄ aliquis appetitus inest his que habēt sensum. Appetitus enim est desideriū qđdā ex quo ꝯsequiť sicut ex eo voluptas ꝛ ira. Aīalia enim ad minus hñt vnum sensum q est tactus: ꝛ sicut diximus qbuscūqꝫ inest sensus tactus: illa tactu sentiūt ꝯueniens ꝛ incōueniēs: ex qbus causať letitia que est sensus ꝯueniētis ꝛ tristitia que ē sensus discōuenientis: qbuscūqꝫ aūt inest letitia aut tristitia in illis ē cupiditas siue desideriū. Cupiditas eniꝫ nihil aliud est nisi appetitus eius qđ est dulce fm̄ nãm: dulce enim indicať qđ est delectabile fm̄ nãm.

Tex. ꝛ cō. 28.

¶ Adhuc aūt ante oīa indigētia restaurare deperditū in nã corpis opꝫ accipere alimēti sensum qui est tactus. Oportet enim ꝙ eisdē oīa nutrianť ex qbus sunt: sicut diximus in libro perigeneseos. Sunt aūt ex calido ꝛ frigido humido ꝛ sicco: igiť sensus alimēti est sensus p quē sentiuntur dicte alimēti q̄litates ꝛ differētie: sensus aūt tactus est sentiens istas differētias.

Scđo de gñatiōe. tex. cō. 50

Oportet igiť ꝙ sensum tactum habeāt oīa aīalia: qꝛ in illis ꝓpter mollitiē partiū de facili fit multa deperditio que nō fit in plantis ꝓpter partiū duritiaꝫ ꝛ caloris nālis debilitatē: qui quasi nihil cōsumit in eis: sed diuidit tm̄ ꝛ penetrat vt ingressum accipiat nutrimentū: pp qđ deficiēte alimēto famescūt ꝛ sitiunt aīalia nāliter oīa: qm̄ alimentū nō fit nisi calido penetrāte: ꝛ iuuante digestiuā ꝛ alteratiuā cibi ꝛ sic qđ restaurať additť loco depditi: ꝛ ideo fames est desideriū calidi ꝛ sicci cibi: qꝛ aūt siccū nō per se fluit ad mēbra: neqꝫ p se ipressibilis est forme mēbri: ideo opꝫ habere humidū qđ sit quasi cibi vehiculū: ꝛ deferat ipm: ꝛ faciat ipm figurabile specie mēbri qđ alitur. Si aūt hoc humidum eēt cū calido: tunc calidū cōsumaret partē humidi: ꝛ diminuereť adiumētū vehendi cibū: ꝛ ideo sitis appetit naturaliter frigidū ꝛ humidū in potū: fames ergo ꝛ sitis due sūt partes nālis appetitus: sicci enim ꝛ humidi: ꝛ cuꝫ oīa famescant aīalia ꝛ sitiant oīa aīalia habēt appetitū nālem eoꝝ que alunt: que sunt calidū ꝛ humidū ꝛ frigidū ꝛ siccū: ꝛ ꝯstat ꝙ hoꝝ nō est aliquis sensus preter tactus: oīa igiť aīalia hñt tactū ꝛ talem appetitū nālem: sensus aūt alius nō est alimēti nisi p accidēs: fm̄ ꝙ sonus vel color indicat alimētuꝫ eē ꝓpe vel lōge: ꝛ ideo nullū alterius sensus obiectū alit nisi obiectū tactus: odor eniꝫ est spiritale ꝛ nō icorporať sicut dicemus in libro de sensu ꝛ sensato. Sed humor qui latine sapor dicitur: greci enim humores sapores vocāt: ille est aliqđ tactus: qꝛ sapor ꝓxima sequela est cōplexionati ex qualitatibus primis: nō tm̄ sapor vt sapor alit: sed potius humidū: ꝛ siccum: ꝛ calidū ꝛ frigidū sicut diximus: ꝛ huius causa est: qꝛ nihil alit: nisi qđ pōt assimilari ei qđ alitur. Nihil autē assimilať ei: nisi qđ similiter cōpositū est ex elemētis ꝛ ex calido frigido humido ꝛ sicco: eo ꝙ oīs cōplexio vt peritiores medicoꝝ dicūt q̄ȝdiu est in bona habitudine fm̄ nãm: appetit sibi sile. Corrupta aūt aliquādo appetit ꝯtrariū: sicut febre estuans appetit aquā vt extinguat sitim: patet igitur ꝙ animalia habent tactū necessario: ꝛ appetitū nālem eoꝝ que mixta sunt ex q̄litatibus tactus: ꝛ hoc ostendiť per famē ꝛ sitim.

Tex. ꝛ cō. 29.

¶ De oībus aūt his sigillatim certificandū est posterius. Nunc aūt interim dictū sit sufficiēter ꝙ oībus aīalibus sensum tactus hñtibus: etiā appetitus inest necessario. De phãtasia āt ꝛ arte practici itellectus: ꝛ imaginatione nunc qdē nō est mãifeste aliqđ dictū: sed de his oībus in sequētibus ꝓsequemur. Quibusdā

autē cū sensu inest principiū vite: qđ est motiuū sm̄ locum: ⁊ hec sunt illa quoꝝ cibus a terra nō sufficienter preparatur: ⁊ habēt eos sm̄ figurā. Animalia enim imobilia existentia figuram oris nō habēt: eo ꝙ radices quibus terre infiguns̄ ori, habēt similes sicut plante: ⁊ ideo cibus coꝝ sufficiēter in terra preparas̄ ꝓpter talia etiā ventres nō habēt: neqȝ loca per que emittas̄ egestio impuri cibi. Quibusdā autē cū dictis potentijs inest etiā intellectiuū sicut hoībus: ⁊ si forte appareat aliquod genus hmōi animaliū alteruȝ aut honorabilius ꝙ̄ homo in mortaliū natura. Et hoc dictū est ꝓpter quosdam dicentes quedā itellectualia animalia eē demones regioneȝ lucis in aere habitātes sicut dixerunt Platonici: qui tn̄ veritatē non habent: sed hic de his non intendimus: ⁊ ideo sub dubio diximus si qđ appareat hoīe honorabilius. Sed qđ hic nos habemus determinare hoc est de partibus anime: ⁊ quā habēt adinuicē ⁊ ad animā comparationem.

¶ Cap. iiim. Ex quibus partibus componitur anima: ⁊ eadē est ratio anime ⁊ figure.

Oportet autē scire ꝙ partes eius qđ est spiritmate ⁊ eius qđ est corporale differunt quoniā partes corporee vel cōponunt aut suā essentiaȝ aut suā quātitatē: ⁊ si cōponunt suā essentiā tūc sunt sicut materia ⁊ forma: aut sicut mixta in eo qđ mixtum vocamus. Si autē cōponant suā quātitatē: tunc sunt tertie vel medie vel quarte: ⁊ sic de alijs quātitatiuis partibꝰ. Et has vocare cōsueuimus itegrales: primas autē essentiales. In spiritualibꝰ autē diximus: quoniā spiritualia potētie quedā sunt ⁊ habēt suas partes naīes potestates: ex quibus ꝯstituis̄ quoddā vniuersuȝ sue potestatis: sicut apparet in vrbanitatibus. Cū enim dico regnuȝ: potestatē quādā dico: quā cōponunt multe potestates particulares: que tamē oēs fluunt ex regno. Si enim diffiniēs regnuȝ dicā ꝙ regnū est Monarchia cuius potestates leges ⁊ ordines vincūli oībus distribuuns̄: erit quedā eius particularis potestas potētia presidis qui terre principas̄. Alia autē ꝓconsulis: ꝯsilio cuius ⁊ nutu determinans̄ iudicia ⁊ sententie dantur. Alia autē tribuni ⁊ alia ducis exercitus: ⁊ alia cēturionis cohortis vnius: ⁊ adhuc alia decani: ⁊ alia prefecti qui preficitur ad paucos in lege iustitie cōstituēdos: ⁊ sic diuerse potestates iuncte simul efficiunt vniuersum quoddā qđ vocas̄ regnum: ⁊ sic est in oībus spiritualibꝰ potētijs. In oībus autem potestatibꝰ semp quicqđ pōt potentia inferior: pōt ⁊ superior: sed nō cōuertis̄: ⁊ ideo inferior est sp in superiori sm̄ oēs suas operationes: sed nobilitans̄ operationes inferioris qn̄ sunt in superiori. Similiter autē est in potestatibꝰ causaꝝ naturaliū. Quedam enim illaꝝ sunt semp: ⁊ quedā frequēter: ⁊ quedaȝ raro sicut diximus in scđo phicoꝝ: ⁊ quicqđ est potestatis in eo qđ est raro exercet̄ ab eo qđ est frequenter: ⁊ ab eo qđ est semper sed nō cōuertitur. Habet tamē semp aliquid impotentie: ⁊ defectus: iferior potestas: qđ nō pōt referri ad superiorē potestatē: ⁊ ideo diximus ꝙ nobilius exercens̄ operationes inferioris potestatis a superiori: ꝙ̄ ab inferiori potestate. Est autē adhuc notādum in istis potestatibꝰ ꝙ si superior potestas nō vniret in se potestatē inferiorē: non dicerens̄ oīa hec vnū regnū: nisi sicut aceruus lapidum: ⁊ idcirco quanto potestas superior est simplicior: erit ⁊ vniuersalior ad multa exercenda: que sub illa potestate cōtinens̄. Omnino autē eodem modo est in aīa que est in potētia vite in qua oīs potentia exercēdi opera vite ꝯtinetur: ⁊ ideo particulares potestates sicut vegetatiuū ⁊ sensitiuū: sunt quidē potētie naturales ab ipsa fluentes que dicuns̄ ꝓprietates. sed tamē inferioris potestatis opus ⁊ potētia in superiori nobilius est ꝙ̄ in seipsa: vnde sensitiua nobilius terminat opera vegetatiue ꝙ̄ ipsa vegetatiua sola. Nutritiua enim que facit carnem nobilius operas̄ ꝙ̄ illa que facit lignū. Similiter autē est in generatiua: similiter autē est in sensitiua ⁊ intellectiua aīa ꝙ oēs suas operationes nobilius participat: ⁊ ꝑ ex hoc iam ꝙ in hoīe neqȝ tres anime sunt: neqȝ tres substātie: sed vna substantia simplicior ⁊ nobilior alijs: ⁊ ideo plures ⁊ nobiliores ab ea ꝙ̄ ab alijs fluunt potestates: ⁊ eedem potestates que sunt inferiorū: nobilius sunt in ipsa ꝙ̄ in eis: neqȝ sunt iste potētie nō vnite: qȝ sic esset verū qđ dixit Plato ꝙ .s. quedā collectio diuersa operares̄: vnians̄ enim semper inferiores in superiori per modū iam assignatū: ⁊ ideo particulares potestates nō sunt partes eēntialiter cōponētes animā: sed potius que determinant totam suā potestatē ad opera vite distributā per potētias: sicut ⁊ regnū distribuitur per potestates particulares ad distribuendā vitam: vel cōtinendā ⁊ exercēdam: que vocatur ciuilis: ⁊ ideo dixerunt antiqui sapientes ꝙ anima est in corpore: sicut rex in regno: ⁊ oculus est in ipsa sicut aliquis prefectus in potestate sibi iuncta. ¶ Ex his iam ꝑȝ qm̄ eodem modo iam erit vna ratio diffinitiua anime ⁊ figure. In figuris enim sic est ꝙ nulla rectilinea iuenis̄ ꝓter triangulum: ⁊ eas que ipsuȝ sequuns̄ in specie figuraꝝ: ⁊ similiter est in animabus ꝙ nulla est anima preter vegetatiuā: ⁊ que sunt post ipsam in ordine animaꝝ: qȝ sicut figure habēt ordinem ꝙ vna est ante ⁊ alia post: ita etiā anima vel aīe. Simplicior enim lineaꝝ est recta: eo ꝙ est vnius forme tm̄: sicut sepe diximus: ⁊ simplicior figuraꝝ est triangulus sm̄ formaȝ figurationis: qȝ ⁊ in lineis est vnite forme ⁊ in superficie: qȝ sm̄ formam non diuiditur in figurā aliam: qȝ triangulus nō diuiditur in aliam figurā ꝙ̄ in triangulum. Circulus autem duaꝝ formaꝝ est in conuexa ⁊ in cōcaua: sicut sepe diximus in antehabitis libris nostris. Alie autem figure rectilinee vt tetragonus pentagonus sic deinceps diuiduns̄ in diuersas figuras. In figuris igitur est ratio quedā cōmunis que oībꝰ conuenit ex qua tamen non scitur quelibet figura in specie: ⁊ qualiter vna se habet ad aliaȝ: ⁊ hoc est ita ꝙ figura est quātitas linea vel lineis terminata: vel ꝙ figura est terminatio quanti: si cōsenserimus ꝙ figura est qualitas ⁊ nō quātitas: hoc enim omni figure cōuenit: ex hac tamen nō scitur qualiter triangulus est in tetragono sm̄ potestatem ⁊ in alijs figuris: ⁊ ideo ex illa nō perfecte scitur trianguli natura: sed opȝ querere triāguli propriā rationē: neqȝ propria dicit perfecte figurationis rationē: ⁊ ideo necessaria est cōmunis. Si eniȝ diffiniens triangulum dicā triangulus est figura prima elementalis ad omnē figurā rectilineam: in qua diuidis̄ omnis figura rectilinea: ex illa diffinitione nō cognoscā esse figurationis in triangulo: iȝ cognoscā posse trianguli ad alias figuras: ⁊ ideo in scientia figuraꝝ duas diffinitiones oportet inquirere: vnā cōmunem ⁊ alterā propriam ⁊ neutra sine altera sufficit: ⁊ similiter est in anime ratiōe ꝙ cōmunis ratio est que oībus conuenit animabus que est endelechia corporis physici potētia vitam habentis: tamē qȝ vite potentia nō est vna in oībus animabus: sed alia ⁊ alia: ideo oportet querere sm̄ quālibet vite potentiā aliam ⁊ aliam rationeȝ: ⁊ ideo deridendus est qui dicit sufficere cōmunē rōnem in his ⁊ in alijs similibus que nullius erit ꝓpria ratio: ⁊ iterū nō debemus esse in propria rōne neglecta ratiōe cōmuni. ¶ Est autē ⁊ adhuc alia similitudo inter figuras ⁊ animas: sicut eniȝ trigonum est in tetragono ⁊ in oībus alijs figuris que sunt cōmuniter post triangulū sm̄ potentiā: ita est vegetatiuum in sensitiuo: sensitiuū in intellectiuo: trigonū autē est in tetragono potētia non sm̄ se: sed si distribuas̄ tetragonum in ea que potest: pōt tunc in operationē trigoni ⁊ plus. Quoniā si diuidatur lineis diagonalibus duabus: faciet quattuor triangulos: ⁊ similiter quecūqȝ figura est rectilinea in tot triāgulos diuiditur quot habet angulos lineis a quolibet anguloꝝ ad centrum figure deductis. Similiter autē quoniā sensitiuū distribuitur in potestates suas: tunc poterit in opera vegetatiui: ⁊ amplius ⁊ eodem modo itellectiuū poterit in opera vegetatiui ⁊ sensitiui: tamen qȝ sicut trigonum nō est in tetragono sm̄ actum trigoni sed tetragoni: ita neqȝ vegetatiuuȝ est in sensitiuo sm̄ actum vegetatiuum: sed sensitiuū: qđ est superior potestas ad ipsum: ⁊ ideo ex se potens in potestateȝ inferioris potentie ad ipsum vt diximus superius: propter qđ etiam soluitur dubium quorūdam vtrum .s. sensitiuuȝ sit compositum ex vegetatiuo ⁊ quodā alio: ꝯstat enim ꝙ non: sed sensitiuuȝ est vnū simpler amplioris potestatis: ⁊ ideo ex sua simplici forma exercere potest nobilius opera vegetatiui ꝙ̄ ipsum vegetatiuū per se solū. Si enim ex illo ⁊ alio cōponeres̄: qualiter esset forma simpler perficiens animal. Similiter autem est de intellectiuo. Neqȝ enim in figuris figura tetragoni est composita: sed simpler: que tamē distributa in ea que pōt: potest in tetragonū ⁊ amplius. Similiter autē est in omnibus formis cōsequenter ordinatis sicut causa primaria ⁊ secūdaria: sicut dicis̄ in libro de causis de eē: viuere: sentire ⁊ intelligere. Quelibet enim illarum est simpler vna

Tex. ⁊ cō. 30.

Tex. ⁊ cō. 31.

Inferioris potentie opꝰ nobilius ē in superiori ꝙ̄ i se ipsa. 3

essentia: ꝛ tamē semp pōstrema hꝫ potentiā precedētis vel precedentiū oium: ꝛ nō influit secunda nisi cū causalitate antecedentiū: qꝛ vita nulli dat vitā sine esse: neqꝫ sensus alicui dat sensum sine vita ꝛ esse. Sic ꝛ itellectus nulli dat itelligere sine esse viuere ꝛ sentire in gñe mortaliū. In celestib⁹ enim intelligere forte est sine sentire: erit tñ de hoc determinādū in prima pħia. Si aūt hoc queritur vnde habeat pōstrema forma q̄ pōt oium precedentiū formaꝝ potestates operari: dicēdum videt̄ q̄ hꝫ a tribus quoꝝ vnū est ipsa pōstremitas ordinis: nō enīꝫ est pōstrema nisi qꝛ existit a precedēte: ꝛ ideo potestas precedētis pōt in ea. Alia causa est: qꝛ lꝫ sit pōstrema fm intellectū: tñ est vicinior fm esse prime cause. Intellectus enīꝫ vicinior est prime cause q̄ sit sensus: ꝛ sic hꝫ in se plures bōitates ꝛ nobilitates quib⁹ accedit ad pformitatē prime cause ꝛ per illas bonitates plura pōt q̄ aliqua alia eēntia vel forma. Tertia causa ē qꝛ est imaterialior ꝛ simplicior ꝛ sepatior semp pōstrema q̄ precedens: ꝛ ideo in plura pōt q̄ antecedēs ipsam: dico autē simplicior fm eē ꝛ nō fm rōnē: qm̄ fm rōnē forte est ecōuerso: qꝛ precedētes forme cadunt in eius diffōne: ideo fm rōnē sunt ante eā ꝛ simpliciores ea: ꝛ hec tria simul iuncta dicunt verā cām: qꝛ vnica existens sequēs in plura pōt q̄ antecedēs. Et si forte aliquis obijciat q̄ diffiniēs ꝛ rōne prius est diffinito: ꝛ simplicius fm esse ꝛ nām: dicēdū q̄ hoc est veꝝ fm cōmunē nām que inuenit̄ in plurib⁹: sed nos hic vocamus fm eē simplicius ꝛ prius: qd̄ in esse simplicius est ꝛ prius: ꝛ nō dubitamus quin itellectus fm esse simplicior sit q̄ sensus lꝫ cōmunior: nā sit sensus q̄ intellectus: hec igit̄ est cā q̄ nulla istarū formaꝝ cōposita est: ꝛ tñ in plura pōt vna q̄ alia. Si aūt dicatur q̄ hꝫ potentias nāles in seipsa sic cōponit̄ ex seipsis: dicimus q̄ hāc solam hꝫ cōpositionē: sed illa nō repugnat simplicitati forme. Rectū enim formā dicit in mathematicis: ꝛ recto cū multa accidunt vt ppꝛie passiones ipsius ꝛ potētie naturales eius: ꝛ tñ simplicitati sue nō preiudicant: qꝛ sunt post suā essentiaꝫ: ꝛ fluunt ab ipsa ita ꝛ ista post esse anime sunt ꝛ fluunt ab ipsa: ꝛ ideo nō tollunt eius simplicitatē. Ex dictis igitur pꝫ q̄ nō sufficit assignasse cōem anime diffōnē nisi propriā fm quālibet eius potestatē assignemus: per quā sciātur ea que accidunt ei fm pōtātes illas. Oportet igit̄ scire que sit vniuscuiusqꝫ aia vt que hois: que bestie: ꝛ que plante: qꝛ sicut diximus sensitiuū nō est sine vegetatiuo: lꝫ ecōuerso vegetatiuū a sensitiuo sepetur vt in plantis apparet. Iteꝝ autē sine tactu nō habet̄ aliquis alioꝝ sensuū: tactus aūt ab alijs separat̄: qꝛ multa de numero aialiuꝫ neqꝫ visum neqꝫ auditum neqꝫ odoratū sensum habēt: sed tactū soluꝫ: ꝛ gustū: fm q̄ est qdā tactus: ꝛ cū sensitiuo principio vite. ¶ Quedā etiā habēt fm locū motū ꝛ quedā nō hñt ipsuꝫ: vltimū aūt qd̄ est finis ꝛ paucoꝝ aialiuꝫ hñt quedā itellectū: ꝛ multa nō habēt. Homo enī solus hꝫ in gñe mortaliū: nisi fm Platonicos inuenial̄ aliqd̄ intellectiuū mortale hoie dignius: ꝛ quibuscūqꝫ inest itellectus insunt ꝛ antecedētia oia: sed nō pūertit̄. Quibusdā enim inest solus sensus ꝛ qdā cū hoc hñt imaginationem ꝛ quedā cū his memoriā: ꝛ qdā cū his exptimētū ꝛ arteꝫ sicut hoies: de speculatiuo aūt itellectu altera ratio est: qꝛ separatus est ꝛ magis ppꝛie sepatoꝝ q̄ mortalium. Sed tñ in tertio huius scie libro de ipso erit tractādū ꝛ vidēdū quid ꝛ quoꝝ sit. Sed ex dictis manifestū est q̄ ppꝛijssima erit ratio anime qua cognoscit̄ qd est horum vnūquodqꝫ.

¶ Tractatus secundus secundi li de anima in quo agitur de potentijs aie vegetabilis singillariꝫ. Et primū de ordine procedendi ꝛ quot sint ꝛ que potētie anime vegetabilis.

Necessarium autem est

Ei q debet determinationē facere de istis vt accipiat primū qd est vnūquodqꝫ eoruꝫ que dicta sunt. Sed anteq̄ hoc fiat opꝫ vt adhuc queramus verū sensitiuū itellectiuū ꝛ vegetatiuū sint vna suba in hoie vel plures. Videt̄ enim q̄ plures qꝛ corruptibilis ꝛ incorruptibilis nō est substātia vna. Intellectiuū aūt est incorruptibile: ꝛ sensitiuū ꝛ vegetatiuū sūt corruptibilia: ergo ipsoꝝ nō est suba vna. Adhuc autē separabilis ꝛ inseparabilis nō est suba vna: ergo cū itellectus sit sepabilis ꝛ sensus ꝛ vegetatiuū nō sint separabilia ipsoꝝ nō est vna ꝛ eadē suba.

Adhuc aūt quoꝝ actus essentiales differētes sunt: ipsoꝝ sūt essentie differētes: sed sic differunt actus isti vegetare sentire ꝛ itelligere: ergo vegetabilis sensibilis ꝛ itellectualis non sunt vnius ꝛ eiusdē substātie. Hāc aūt questionē plurib⁹ iaꝫ vicib⁹ tetigimus ꝛ determinauimus: ꝛ id adhuc dicimus q̄ hec tria in hoie sunt vnius substantie: que qꝛ eleuatior est q̄ alie: ppter hoc plura operat̄: ꝛ plura habet principia vite ad exercēda opa vite: ꝛ ideo iste tres potētie sunt vni⁹ substātie in hoie: ꝛ qd̄ dicit̄ q̄ corruptibile ꝛ icorruptibile nō sunt vni⁹ substātie: hoc est veꝝ si corruptibile ꝛ icorruptibile est aliqd fm subām. Si aūt corruptibile ꝛ icorruptibile dicunt̄ fꝫ operationē: tūc nihil phibet ab eadē suba fluere potētias duas quaꝝ vna est corruptibilis: ꝛ altera icorruptibilis: eo q̄ vna est coniuncta corpori: ꝛ altera non: sicut ab vna suba separata diximus supius fluere potētiā coniunctā cū corpore ꝛ nō piunctam. Supior enim eēntia eo q̄ est superior pōt in omnē operationē inferioris: ꝛ p hoc pꝫ determinatio obiectoꝝ. Dicamus igit̄ sicut supius icepimus dicere: q̄ ei qui dꝫ facere determinationē certā de premissis q̄ necessariū est ei accipere quid vnūqdqꝫ istoꝝ est per rōnē diffinitiuā: ꝛ postea p rōneꝫ illam opꝫ eum determinare de habitis qui cōsequunt̄ sicut accidētia per se: sicut est separabile esse: vel nō esse separabile a corpore: ꝛ hmōi que accidunt potētijs anime: ꝛ de alijs quecūqꝫ sunt determināda: ex ipsis aūt cōtingit dicere quid vnūquodqꝫ istoꝝ est per diffinitiuā rationē: anteq̄ sciamus de toto eo q̄ partes priores sunt quo ad nos: tunc eadē rōne prius opꝫ determinare de actib⁹ istaꝝ potētiaꝝ: eo q̄ actus preuij sunt potētijs quo ad nos fm rōneꝫ: lꝫ simpliciter ꝛ fm esse potētie sint priores actibus: per eādē aūt rationē adhuc de obiectis prius est determinandū: qꝛ obiecta magis accedunt ad nostrā notitiam q̄ actus vel potentie: obiecta enim sunt que inferunt potētijs passiones ꝛ potentie informantur per species obiectoꝝ: ꝛ ideo obiecta sunt speciē prebētia actibus: ꝛ per actus dant speciē potentijs: ꝛ ppter hoc prior speculatio est de obiectis quo ad nos: secunda de actibus ꝛ tertia de potentijs quo ad nos: prius igit̄ dicendū de sensibili ꝛ intelligibili ꝛ postea de itellectu ꝛ sensu. ¶ Inter aūt omnes potētias prius de alimento ꝛ generatiōe dicendū est: vegetatiuum enim cōmunius inest animatis q̄ sensitiuum ꝛ intellectiuū: ꝛ cōmune etiā quo ad nos prius est quēadmodū diximus in principio physicoꝝ: vegetatiuū enim est potētia fm quā oibus inest viuere: ꝛ illius opera sunt alimēto vti ꝛ generare. Tria enim habet in se potētia vegetatiua hoc est nutritiuam ꝛ augmētatiuā ꝛ generatiuā. Cuius hec est ratio: qm̄ omne qd̄ generatur ppter paucitatē materie ex qua generatur: prius est imperfectū fm quātitatem: ꝛ virtus deducens ipsum ad perfectū est augmētatiua cui cōtraria est diminutiua que surgit ab imperfectione ꝛ potētia eius. Debet aūt omne qd̄ est ex cōtrarijs saluari in esse: ꝛ hoc fit per virtuteꝫ nutritiuam. Et indiget diuino esse participare in simili fm speciē: ꝛ hoc fit per generatiuā: ꝛ ideo tres virtutes necessario habet potētia vegetabilis: dicuntur tamē duo istoꝝ opera generare ꝛ alimēto vti: qꝛ ista duo sunt ad substantiā saluandā. Alimentū quidē fm materiā ꝛ indiuiduū: generare autē fm speciē ꝛ formā. Generatiua enīꝫ oibus inest viuentibus quecūqꝫ sunt de numero naturaliū ꝛ nō eternaꝝ substantiaꝝ: ꝛ que sunt perfecta ꝛ nō imperfecta: qꝛ imperfectū in quātitate ppter hoc q̄ nutrū necesse habet ponere in substantia: nihil pōt ponere in semine: ꝛ ideo generare infantes ꝛ pueri nō possunt: ꝛ hanc generationē habere per se ꝛ variā est facere tale alterū in indiuiduo: ꝛ idem in specie quale est ipsuꝫ generās: ꝛ facit hoc qd̄ est perfectū vt diximus ꝛ nō occasionatū sicut monstra sunt: ꝛ quecūqꝫ nō casu generantur: vt peccata nature que sunt mōstra sicut diximus in. z. physicoꝝ. Habent aūt generationē variam precipue ea quoꝝ vltimū posse generatio est sicut vegetatiua: qꝛ generāt ex se radices ꝛ virgas ꝛ ramos ꝛ folia. In hac autē varia generatione: semper generās facit tale alteꝝ quale est ipsum: vt virga quidē virgā: animal aūt animal. Causa aūt est quatenus diuino esse participēt quantū possunt: qd̄ est sempiternū esse: omnia enim illud perpetuū esse optant: ꝛ illius causa agunt quicquid agunt fm naturam. Sicut enim diximus in celo ꝛ mūdo: similitudinē diuini esse quedā participāt sine motu: ꝛ quedā cum motu: ꝛ coꝝ que mouētur: quedam reiterātur eodem

Nota tres cās pp quas cōtingit formā pōstrem opari oēs pōtās pcedētium formarum.

Cōpō pōtiarum non repugnat simplicitati forme.

Tex. ꝛ cō. 32.

Tex. ꝛ cō. 33.

Nō quod corruptibile ꝛ incorruptibile nō sunt vni⁹ s[...]

Tex. ꝛ cō. 34.

eadem numero:quedā eadez specie:ꝛ sic diximus in fine de gn̄atione ꝛ corruptione. Quedā aūt reiterant eadem specie non numero:sicut gn̄abilia ꝛ corruptibilia. ¶ Id aūt qđ est causa finalis cuius cā fit id qđ fit:dupl'r dicit:hoc qdem cuius causa fit qcqd fit ad illud. Aliud autez est quo res est id qđ est:ꝛ hec est causa formalis:vnde esse perpetuū causa finalis est generatiōis:sicut eius causa fit tota successio generationis:ꝛ quā nō cōsequitur natura vna generatiōe:sꝫ per totā ꝛ infinitam gn̄ationis successionez:ꝛ ideo hoc est tn̄ cuius causa fit qcqd fit ſm naturam:forma aūt dans eē generato est finis quē cōsequitur natura per vnicam gn̄ationez:ꝛ hoc est finis in quo quiescit actus vnius particularis generātis:sicut in quo est eē eius qđ gn̄atur:qa forma dat esse generato. Et qa gn̄abilia cōicare non possunt esse diuinuz: qđ est perpetuitas eē in seipsis:eo ꝙ nihil corruptibiliū continue potest manere:cōicant tamē quantū possunt vt saltez remaneant eadē specie:ꝛ tunc remanent qdem nō vnuz sed vt vnum. Numero eni non vnum permanent sꝫ specie vnū: ꝛ ideo sicut prediximus esse diuinum quedā participāt plus ꝛ quedam minus vnumquodqꝫ sicut potest.

¶ Cap. 2m. Qualr aīa est viuētis corporis cā ꝛ pn̄cipium.

Tex. ꝛ cō. 35.

Tex. ꝛ cō. 36.

Est autem aīa viuentis corporis cā ꝛ pn̄m. Cā autē ꝛ pn̄cipiū tripliciter dicitur:anima autez est viuentis corporis causa ꝛ pn̄m ſm tres modos determinatos in secūdo phicoꝝ. Est eniꝫ anima cā efficiens vnde est motus corporis:et ipsa est ēt causa finalis ꝓpter quā est corpus:et est causa formalis sicut subā dans esse aīato corpori. ¶ Qđ enim sit cā formalis sicut substātia animati corporis manifestū est:viuere eni viuentibus est esse:qa viuere est act' aīe in corpus cōtinuus sicut supra diximus. Causa aūt formalis ꝛ pn̄cipium viuentiū in eo ꝙ viuit est aīa:cū aīatum ab inanimato determinet' in viuēdo sicut superius patuit. Amplius aūt eius ꝙ potētia est viuēs hoc est qđ potestatem hꝫ exercendi opera vite actus est rō. Actus eni qui est cōplemētum est rōnem ꝛ eē dans ei qđ potest operari opera vite: sic supra ꝓbatū est in pma diffinitione aīe. Cōstat aūt ꝙ actus potentia vitā hn̄tis est aīa:ergo rō eius est ꝛ forma:ex istis igit' duabus rōnibus ꝓbat' esse pn̄m ꝛ causa corporis sicut forma ꝛ substantia eius. Manifestū est aūt ꝙ ipsa est etiā causa finalis que est cā ꝓpter quā est quicquid est:ꝛ ꝓpter quaꝫ fit qcqd fit. Sicut eni itellectus practicus in mechanicis est ꝓpter finē determinatū ꝓpter quē mouet māꝫ vt iducat formā artis qđ est bonum artis illius:eo ꝙ omnis ars alicui' boni est operatrix:sicut faber facit qđ facit ꝓpter cultellum: ꝛ operatū opus illud est finis eius. Eodē mō etiam nā operatur ꝓpter finē determinatū quē intēdit sicut ꝓbatuꝫ est in secūdo phicoꝝ:ꝛ hic est finis nature ꝓpter quē operatur.

Tex. ꝛ cō. 37.

2° ph. t. c. 74. ꝛ infra.

Huius ēt finis in aīalibus est aīa:ſm naturā enim oīa phisica corpora aīata ꝛ organizata ꝓpter aīam ꝛ diuersitas coꝝ est ꝓpter anime diuersitatē:ꝛ hoc est tā in aīalibus q̄ȝ in plātis:sicut ꝛ oīa instrā artis sunt ꝓpter artis finem. Sicut aūt supra diximus ꝙ cui' cā fit dupliciter dicit' .s. ꝙ est cuius causa fit totū qđ fit:ꝛ qđ est quo res est id qđ est:ꝛ hoꝝ exempla subiecimus superius. Esse eni diuinū est vnū cui' cā fit quicquid fit:sed nō quo res est id qđ est:forma aūt est cui' cā fit ꝛ quo res est id qđ est:ꝛ alis finis est aīa aīati corporis. Sic ergo ꝓbatum est ꝙ aīa est causa finalis. At vō ipsa est etiaꝫ efficiēs causa:vñ est motus corporis animati. Nihil eni mouetur ex se ſm locum nisi ab aīa. Si aūt aliquis dicat ꝙ non omnibus viuentibus conuenit iste motus:dicemus ꝙ etiā alteratio ꝛ augmentum sunt mot' ab anima in corpore viuo existentes:sensus enim quedam alteratio esse videtur:ꝛ nihil sentit nisi qđ habet animam. Similiter autem omni viuo conuenit augeri ꝛ minui. Nihil autez augetur ꝓprie nisi qđ alitur proprie:ꝛ nihil alitur proprie qđ nō participat animam:ergo ad minus vnde est motus augmēti in omni corpore viuo est anima:qđ quidem corpus participat animaꝫ. Erit igit' anima tripliciter causa aīati corporis: eo ꝙ tres dicte cause in vnam rem concidunt:sicut in secūdo phisicorum probatum est. Materialis autem esse non potest:quia materia nunq̄ȝ concidit in eandem rem cū alijs causis.

¶ Cap. 3m. De improbatiōe erroris Empedoclis circa motum ꝛ causam nutrimenti.

Tex. ꝛ cō. 38.

Empedocles aūt loquens de motu nutrimenti ad partes ꝛ mēbra eius qđ aliter nō bene dixit:addēs dictis suis augmētū accidere plantis:deorsum qdez ꝓpter id ꝙ terra sic fert' naturalr deorsuꝫ:sursum aūt ꝓpter ignē qui mouet' sursuꝫ. Et fuerūt rōnes inducētes Empedoclem ꝑncipue tres quaꝝ vna est:qa videbat motuꝫ nutrimenti esse nālem:ꝛ naturalem hꝫ finem determinatū in natura:tractum autem esse motū violentū sicut manifestuꝫ est ex .7. phisicoꝝ. Et ideo ne diceret' nutrimētū trahi ad membra per virtutē membroꝝ:dixit ꝙ nāliter mouet' ad illa per nālem motū elementoꝝ que cōmixta sunt in alimento. Alia vō ratio est:qa videmus elemēta per aliquem suū actuꝫ remanere immixta:ꝛ ideo dicebat ꝙ ēt suos motus nāles retinebant. Tertia ratio fuit:qa in omni aīato videbat mēbra inferiora habere nutrimētū grossuꝫ ꝛ terrestre:superiora autem habere alimentuꝫ subtile ꝛ calidū. Silr autē in senibus in qbus deficit calor videbat iferiora mēbra plus nutriri q̄ȝ superiora:ꝛ in iuuenib' in qbus est multū calidū mēbra superiora plus nutriri q̄ȝ inferiora:qa in eis calor ignis multā ad se trahit māȝm:ꝛ illa multiplicata multū eleuat' sursum ꝛ paꝝ deorsum. Eadem aūt causa est ꝙ in mulieribus membra inferiora multū augent' sicut crura:ꝛ nates:ꝛ mēbra superiora hn̄t gracilia sicut bracchia ꝛ humeros:quia frigiditas vincens in eis ingrossat nutrimētū qđ pōderositate sua trahit inferius:videbat nihilominus in omni nutrimento dn̄ari aquam ꝛ terrā:ꝛ ideo putabat hec nō moueri sursuꝫ: nisi prius eēnt cōuersa in ignē vel ignita. Hec igit' sūt que induxerūt Empe.

Quare in mulierib' iferiora mēbra mīrū augent' ꝛ ēt in senibus.

Errabat aūt Empe. dupl'r:vno qdē mō ꝙ nō bene accepit intētionē eius qđ est superi':ꝛ intētionē ei' qđ est iferius:qa nō idē est sursum ꝛ deorsum aīati corporis ꝛ mūdi:qa in mūdo sursum ꝛ deorsum differūt ꝛ opponunt' situ tn̄:sed in corporib' aīatis differunt figura mēbroꝝ ꝛ officio. In omni enim aīato dicimus ꝙ caput est superi' corporis eius:ꝛ tn̄ videmus ꝙ bestiaꝝ caput est ꝓnū in terram ꝛ nō rectū nisi solius hoīs:sic Ouidi' dixit de deo ꝙ Os homini sublime dedit celūqꝫ videre Iussit ꝛ erectos ad sidera tollere vultus. Si g̊ sic figura ꝛ officijs in corporib' aīatis distinguunt' sursum ꝛ deorsum:tūc cū planta radices hēat ori aīaliū per officiū siles:radix erit in plātis sursum:ꝛ rami deorsum:qa nō idē erit sursum ꝛ deorsuꝫ qđ in mundo est sursum ꝛ deorsum:qa sicut diximus positiones iste in corporib' aīatoꝝ dicunt' eedeꝫ vel siles diuerse ſm opa ꝛ nō ſm situm mūdi. ¶ Adhuc ēt si ꝯcesserimus Empe. ꝙ idē sit mūdo superius ꝛ corporibus aīatis:nos videmus ꝙ quelibet ps nutrimēti fert' in ꝯ͂ria loca:qa fert' sursuꝫ ꝛ deorsuꝫ vbicūqꝫ sūt mēbra:talis eni motus nō pōt eē a virtute elemētali. Si eni illa sint simplicia habebunt mot' simplices. Si aūt cōposita preualebit motus dn̄antis in mixto:opꝫ igit' ꝙ mot' iste sit ab alia virtute que nō est elemētalis neqꝫ ꝯ͂s cōmixtionez elementi:hāc aūt virtutē vocamus aīam ꝙ erit ab aīa. Aliter eni euellerent' a se inuicē que in ꝯ͂ria loca ferunt' ꝛ ꝑualeret dn̄ans elementū:vniuersalr aūt nunq̄ȝ euellunt' quando diu viuit plāta vel aīatuꝫ:cōtinens igit' ea nō est elementalis virtus ꝛ hāc vt diximus vocamus aīam. ¶ Rōnes autē mouentes Empe. nō sunt difficiles ad soluēdum. Ostendimus eni in .7. phisicoꝝ duplicē esse tractū:vnū quidē in quo trahens per virtutē que oīno extrinseca est:trahit id qđ trahit ꝛ tractus iste est violētus. Alius aūt est quādo trahens aliqd sue virtutis generat in tracto que virtus inata in tracto facit ipm moueri ad trahēs sicut trahit' ferrū a magnete ꝛ hic tract' est nālis:sic trahit' cib' ad mēbra eo ꝙ virtus mēbri generat' in cibo:que agēte in se mēbro cōtinue reducit' ad actum:ꝛ per illā alimentū mouet' ad mēbruꝫ sicut ad locū sue forme ꝛ speciei in qua complementū accipit illi' virtutis que generata est in ipso per actionez aīe que est actus mēbroꝝ. Cū autē hec virtus nō sit elementalis:sed aīe que est actus mēbroꝝ:cōstat ꝙ naturaliter mouet' vel potius si ita liceat loqui aīaliter mouet' ad mēbra ꝛ nō per virtutē aliquā elementalē. Et qđ dicit elemēta aliqualr remanere in mixto cibo:nō iuuat ad sue opinionis assertionē:qa elemēta materialia efficiunt':ꝛ virtus aīe alimentū assimilās efficitur formalis ꝛ mouēs. Qđ aūt dixit grossius ꝛ terrestri' eē nutrimētū inferioꝝ membroꝝ nō generalr est veꝝ. Mem.

Tex. ꝛ cō. 39.

Solo ad rōnes Empedoclis.

7° ph. t. c. 10.

C

broꝝ enim terrestriũ sicut sunt ossa: nutrimẽtũ est terrestre: ⁊ mẽbroꝝ aquaticoꝝ sicut est cerebrũ: nutrimentũ est aquaticum: ⁊ ossa sunt superius ⁊ inferius corpore: cerebrũ tñ superius. Sz verũ est ꝙ in senib⁹ ⁊ in mulierib⁹ frigidis: plus nutriunt inferiora mẽbra ꝗ̃ superiora: ꝓpter caloris defectum: qꝛ calor est instrumẽtũ aĩe: ⁊ deficiente instrõ: aut nulle fiunt operatiões artis aut nõ bene fiũt: sed ex hoc nõ ꝓbatur ꝙ fiat nutrimentum virtute elemẽtali: sed potius virtute aĩe cum aliquo defectu instrumẽti qꝛ ſm Empe. nihil deberet de nutrimento in talibus ferri sursum sed totum deorsum. Sic igitur patet ꝙ non vere dixit Empedocles.

¶ Cap. 4m. De improbatione erroris eoꝝ qui dicũt augmẽtum ⁊ alimentum fieri per virtutem ignis.

Tex. ⁊ cõ. 40

Unt aũt quidã qui nõ oĩum elemẽtoꝝ virtute fieri dicebãt alimentũ: sed virtute ignis tñ: ⁊ similr augmentũ cuius assignabãt rõnẽ: qꝛ ignis solus inter omnia corpora ⁊ alit virtute propria ⁊ augmẽtat. Alitur enim inquãtũ educit subtile humidũ de calefactis ⁊ cõualescit et sustentat in ipso: auget aũt inquãtũ incrementũ accipit sue quantitatis per appositionẽ cremabiliũ: ⁊ ꝓpter hoc dicunt ꝙ ignis etiã hec duo in omnibus operat aĩatis. Et hi qdẽ adhuc alijs duab⁹ rõnibus sunt inducti quaꝝ vnã esse dicebant: qꝛ videbant ignẽ non nutritũ perire per cõtinuã sue materie perditionẽ. Euolant enĩ ascendendo semp nãles partes ignis: ⁊ cõtendũt superius. Cũ igit sic cõtinue deperdat: indiget deperditi restauratione. Nõ aũt deperditũ restaurat nisi per nutrimẽtũ: opꝫ igit ꝙ ignis nutriat. Si qs autẽ eis dixit ꝙ ignis nãliter mouet sursum: ⁊ ideo ptes sue nãles euolant ex ipso nãliter: dicebãt hoc eẽ non posse propter hoc ꝙ nihil corrũpit seipsũ: nec nãliter intẽdit suipsi⁹ corruptionẽ: ignis aũt corrũpitur per hoc ⁊ destruit ꝙ paulatim euolãt ex ipso partes nãles sue: ergo nõ nãliter emittit eas: sed per aliqd corrũpens: erit igit etiã nãle nutrimentũ ipm saluans ⁊ deperditũ restituens. Alia aũt rõ istoꝝ fuit: qꝛ dicebãt augmentũ fieri per hoc ꝙ addit aliud corpus intrans in poros eius qđ auget ⁊ nihil esse ita porosũ: sicut ignem ꝓpterea ꝙ siccissimus est ⁊ perspicuus: ex siccitate ẽt continet poros: perspicuitas aũt multitudinẽ ostendit pororum.

Nõ rõnes antiquoꝝ qb⁹ ꝓbabant ipsam augmentationẽ ab igne fieri.

Tex. ⁊ cõ. 41.

¶ Hec aũt nõ sunt vera in toto: veꝝ qdẽ enim est non fieri alimẽtũ sine calore ignis: sed calor iste instrũalis est ⁊ nõ primũ efficiẽs: ⁊ ideo est cõcausa ⁊ nõ causa ꝑncipalis. Operatur enĩ in alimẽtũ nõ spẽs ignis sed spẽs viui corporis ⁊ virtutis aĩe: sicut supius diximus: ⁊ ideo nõ alterat ad speciem ignis: sed carnis vel ossis: que sunt spẽs organoꝝ aĩe. Cui⁹ signũ est: qꝛ augmentũ ignis in quantitate interminatũ est: tãtũ enĩ auget: quãtũ est cremabile appositũ igni. Sz oĩum aĩatoꝝ que ꝯstant in figura ⁊ quãtitate certa est quãtitas in qua saluat forma illius speciei: ⁊ est rõ magnitudinis in maximo ⁊ in minimo in qua stat: ⁊ extra quã nõ soluat species: ⁊ augmẽtũ hꝫ terminũ qđ est quãtitas organoꝝ: que sufficit operatiõib⁹ virtutum ⁊ potẽtiaꝝ: ꝗ̃ aliud est ꝑn^m augmẽti in aĩatis ꝗ̃ sit virtus ignis: hãc aũt vocamus aĩam que talem ponit augmẽto suo terminũ: hec enĩ magis sunt rõnis hoc est forme que dat eẽ ⁊ rõnẽ: ꝗ̃ materie hoc est ꝗ̃ alicui⁹ virtutis nãlis vel corporee sicut est calor ignis.

Rõ Auicẽne.

Alia autẽ rõ qua Auicẽna improbat sñiam istã est: ꝙ ignis quãdo nutrit ⁊ auget: nõ nutrit ⁊ auget nisi seipm: aĩa autẽ vegetabilis: neqꝫ nutrit: neqꝫ auget seipsã: sed potius corp⁹.

Solo ad rõnes antiquoꝝ

¶ Rõnes autẽ quas inducũt nõ difficile est soluere: dicimus enim ꝙ ignis nõ ꝓprie nutrit neqꝫ auget. Id enĩ qđ cõuertit in ignẽ: nõ ingredit in ignẽ: neqꝫ ingredit in ipm vt cuilibet parti addat ⁊ vniat sz diffundit ignis per gñatiõnẽ forme ignis in materia aliena. Et qđ dicũt ꝙ attrahit subtile humidũ ex cremabilibus ⁊ ꝙ illo cibat: dicendũ ꝙ nõ ad hoc attrahit vt illo cibet: sed potius vt in illo generet tanꝗ̃ in ꝑma mã. Nõ enĩ attrahit nisi qꝛ calefacit ⁊ subtiliʒat: ⁊ tunc calor facit ipsum ebullire ad superficiẽ corporis: cui⁹ illud fuerat humidum: ⁊ ibi fumat ⁊ fit flãma: deberet autẽ attrahi in oẽs ptes ignis anteꝗ̃ inflãmaret si eẽt nutrimentũ ignis: pꝫ igit ꝙ illud est ꝓprie gñatio ignis ⁊ nõ nutrimẽtũ. Qđ aũt dicũt in igne fieri deꝑditionẽ ſm mãm: dicẽdũ ꝙ accidit igni inquãtũ est in loco alieno: per hoc enĩ materie partes plus igni similes euolant intendẽtes ire ad locũ ꝓpriũ: sed extinguunt ab aere circũstante: ⁊ sic fit cõtinua ignis deperditio: neqꝫ itẽdit per hoc suã corruptionẽ: sed potius melius saluari ⁊ cõualescere in loco ꝓprio: ⁊ sic fieret si nõ impediret: ⁊ ideo nõ intẽdit ignis ſm nãm restaurare illud deperditũ: sed potius per inflãmationẽ multiplicare suã spẽm in materia aliena sicut diximus. Qđ aũt obijciũt de poris ⁊ vacuo ostendimus nihil esse in ꝑmo de gñõne ⁊ corruptiõe. Exclusis aũt sic falsis opinionib⁹ ⁊ errorib⁹ antiquoꝝ: loquemur de ꝗ̃libet potẽtia vegetabilis aĩe: ostẽdentes que sit quelibet ipsaꝝ: ⁊ quã habẽt adinuicem: ⁊ ad animam vegetabilem comparationem.

¶ Cap. 5m. De alimento quod est obiectum nutritiue ⁊ vegetatiue.

Tex. ⁊ cõ. 42.

Uoniã aũt hec potentia aĩe quã vocamus nutritiuã est vegetatiua indiuidui generatiua per multiplicationẽ indiuiduoꝝ in specie: opꝫ nos ſm predictã doctrinã prius loqui de nutrimento. Opere enĩ qđ est alimenti opus determinatio fit circa alias potẽtias aĩe vegetabilis: eo ꝙ augmẽtatiua ⁊ generatiua operationẽ quãdã alimenti recipiũt. Est igit alimẽtũ ꝗ̃si obiectũ vnũ trib⁹ potẽtijs aĩe vegetabilis ꝑdictis.

Tex. ⁊ cõ. 43.

¶ Primũ aũt qđ de alimẽto querendũ occurrit est: verũ alatur ꝯriũ ꝯrio: vel sile sili. Videt enĩ quibusdã ꝙ ꝯriũ alatur ꝯrio: sz nõ oẽ ꝯriũ alit a quocũqꝫ ꝯrio: sz solũ illo ꝯrio alitur aliqd ꝯriũ: qn ꝯria non solũ gñari possibile ẽ ex alterutris: sed ẽt augmentari vnũ ex alio. Multa enĩ generant ꝯrioꝝ ex alterutris: nõ tñ oĩa ꝯria fiũt ex oĩb⁹ sicut diximus in ꝑmo libro phicoꝝ: ⁊ eoꝝ que generant ex inuicem nõ oĩa augent se inuicẽ: sicut quãdo sanũ generat ex laborante: nõ auget neqꝫ alit vnũ ex alio: ⁊ vt vniulr dicat cũ contraria sint que sũt potẽtia ⁊ act⁹ adinuicẽ in generibus oĩb⁹: ea que sũt vnius gñis ꝯria gñant adinuicẽ: sed non auget neqꝫ alitur vnũ ex alio nisi sint ꝯria in genere substantie tñ accepta. In illis enĩ vnũ subalr põt cõuerti in subam alterius: et ideo vnũ põt alere ⁊ augere alteꝝ. Sed adhuc obseruãdũ est: ꝙ neqꝫ illa eodẽ modo se hñt adinuicem ꝙ. s. vtrũqꝫ alat reliquũ ⁊ ecõuerso: ⁊ hoc scimus ex dictis antiquoꝝ: qui dixerũt de simplicib⁹ corporib⁹ ꝙ aqua alit ignẽ: ⁊ nõ ecõuerso ignis alit aquã: ⁊ lz falsa sit eoꝝ suppositio: tñ verissime rõne fuerũt inducti. Viderũt enĩ ꝙ nihil aliud alit: nisi qđ recipit spẽm ⁊ formã eius qđ alit ab ipso. Humidũ aũt inter oĩa prima solũ videbãt facile recipere formas ⁊ spẽs aliorũ corpoꝝ que ei imprimunt: ⁊ ideo dixerũt hoc solũ eẽ alimentũ. Et hec rõ cogit ꝙ oẽ alimẽtũ opꝫ humidũ eẽ ſm actũ: lz forte potentia sit alterius ꝗ̃litatis. Viderũt ẽt ꝙ oẽ qđ alit: spẽm ⁊ formã suã imprimit ei qđ alit ipꝫ. Nihil aũt adeo potest eẽ sigillatiuũ forme sue: sicut calidũ ⁊ siccũ: qꝛ calidũ penetrat: ⁊ siccũ retinet acumẽ qđ dat ei calidũ: ⁊ ideo solum ignẽ nutriri dixerũt: pꝫ igit ꝙ lz nõ veꝝ dixerint in hoc ꝙ aq̃ alat ignẽ: tñ causa ꝓpter quã illud dixerũt est verissima: ⁊ ex veritate que est in dicto eoꝝ isto: accipit ꝙ nõ equalr se hñt cõtraria adinuicẽ: quoꝝ vnũ alit: ⁊ alteꝝ alit: ꝙ vtrũqꝫ. s. ab altero ⁊ ali possit ⁊ alere reliquũ. Alẽs enĩ i eo ꝙ est alẽs opꝫ ꝙ sit in actu humidũ susceptibile forme ⁊ spẽi ei⁹ qđ alitur. Id aũt qđ alitur est hñs virtutẽ que formã corporis qđ alit ⁊ mẽbroꝝ eius sigillat in ipso: ⁊ ideo idiget instrõ qđ est calor nãlis: ⁊ alijs virtutib⁹ sibi subseruiẽtib⁹: de qbus infra dicemus. Distictio aũt que est iter alẽs ⁊ id qđ alit inter corpora aĩata: in solis simplicib⁹ deprehẽdit: sic diximus ꝙ ignis alit ⁊ aqua alit: ⁊ nõ ita videt in cõpositis: ꝓpter qđ cõposita ab excellẽtijs primaꝝ qualitatũ sũt remota: ⁊ ita nõ videntur eẽ in actu humida: neqꝫ in actu adeo sicca ꝙ possint ita euidẽter hie ꝓprietates alẽtis ⁊ aliti: quẽadmodum simplicia.

Nõ ꝙ rõ que moui fuerunt antiq̃ fuit vera: etsi opinio sua sit erronea.

Tex. ⁊ cõ. 44

¶ Hec aũt que diximus hñt dubitationẽ eo ꝙ qdã videntes alimentũ vniri ei qđ alit: nihil aũt vniri alij: nisi qđ similitudinẽ hꝫ in forma ad ipm: dicũt nõ augeri vel ali ꝯrium cõtrario: sz potius sile sili. Alijs aũt de qb⁹ ꝑdiximus videbat ali ꝯriũ ꝯrio: tãꝗ̃ ipossibile sit ali sile sili. Et ꝓ se idurũt rõnẽ: ꝙ omne alimẽtũ mutat ⁊ decoquit decoctiõe calidi ⁊ humidi: sic alimẽtũ omne mutat. Mutatio aũt oĩs: aut est de ꝯrio in ꝯriũ: aut de ꝯrio in mediũ: qđ cõparatũ ꝯrio ẽ ꝯriũ: ꝗ̃ nõ alitur nisi ꝯriũ ꝯrio.

Tex. ⁊ cõ. 45.

¶ Adhuc aũt omne alimẽtum patit ab eo qđ alit: ⁊ nõ ecõuerso: ꝯria aũt sunt que paciunt abinuicẽ: patit enim decoctionẽ ⁊ assĩlationẽ: cũ oĩs decoctio sit cõplexio a nãli ⁊ ꝓprio calore ex ꝯiacentib⁹ ꝗ̃litatibus

aut

aut passionibus sicut habitū est in 4° methaurorꝝ. Nō tñ patitur id qḋ alit ab alimēto: sicut neq̄ instrꝰ domus aliqḋ patit a mā ex qua fit domus: sȝ potius mā patit ⁊ trāsmutatur ab ipso in domus formā. Ita ⁊ alimētū trāsmutat in formā eius qḋ alitur ⁊ nō ecōuerso. Instructor aūt domus non hȝ mutationē nisi illam que est ex ocio ad agere sine actꝰ primi ad secūdū: sicut sciētē dicimus mutari quando actu sit cōsiderās: ita ēt aīe vtus que nutritiua vocat mutat quando de nutriente fm potentiā efficit nutriens in effectu: ⁊ forte hoc añq̄ est: qa in talibꝰ vtutibꝰ superius diximus aīam magis fore actū scḋm q̄ pmū: ⁊ potius assimulari vigilie q̄ somno: forte eni semp nutrit: ⁊ si nō semp nutrimentū ab extrinseco querat: qa semper aliqḋ agit circa nutrimētū: aut dissoluēdo: aut alterādo: aut attrahēdo: aut vnlendo membris. In determinādo aūt istā questionē magnā hȝ differentiā: verū nutrimentū sit qḋ vltimo est qñ vnit membris aut qḋ pmo querit vt nutriat añq̄ alteret ⁊ assilet: aut vtrūq̄: qm si cōsideremus nutrimētū fm actū: hoc est q̄ pōt pficere nutrimēti operationē per hoc q̄ mouet ad mēbra ⁊ vnitur mēbris: sine dubio tūc id qḋ assimilatū est mēbris est nutrimentū. Si aūt nutrimentū accipiat fm potētiam: q̄.s. pōt p suā subam fieri nutrimētū: tūc nutrit ɔ̄riū ɔ̄trario: ⁊ ideo nō coctū adhuc est cōtrarium: coctū aūt simile: ⁊ ita vtrunq̄ predictorꝝ cōtingit dicere: ⁊ q̄ cōtrariū ɔ̄rio: ⁊ q̄ simile simili alitur: ⁊ ideo manifestū est q̄ vtrūq̄ quodāmō recte ⁊ non recte dicit. ¶ Qm autē sicut supra ostēdimus: nihil aliud ꝓprie qḋ non hȝ aīam: opȝ aīatum esse corpus qḋ alitur: ⁊ aīe potentia in alimentū agere: ⁊ nō virtute elemētali simplici. Alimentū igit aīati corporis per se est ⁊ nō fm accñs: virtutibus aūt elementalibus nō attribuit nisi per accñs: hoc est inquātū sunt instrumēta aīe: ⁊ sic qualitates elemētales sūt cōcause ⁊ non cause alimenti: sicut supra ostendimus.

Tex. ⁊ cō. 46

¶ Cap. 6m. De officijs nutritiue ⁊ augmentatiue.

Quid est poª nutritiua. Quid augmētatiua.

His aūt habitis de alimēto: ⁊ de ipsis potentijs est determinādum. Est aūt potētia nutritiua que de nutrimento restaurat deperditū in corpore aīato vt saluet in eē diuino. Augmentatiua aūt est illa que de nutrimēto addit quantitati mēbrorꝝ vt ad debitā lōgitudinem ⁊ quantitatem deducant. ¶ Et ex hoc accipit q̄ lȝ idē subm sit alimento ⁊ augmētatiuo: hoc est ei qḋ auget: tñ esse eorꝝ fm rōnem diffinitiuā est alterꝝ ⁊ alterꝝ. Aiatū eni fm q̄ quātū ē alimentū augmētatiuū querit: sed nō nutrit nisi fm q̄ est hoc aliqḋ: ⁊ suba potens recipere formā mēbrorꝝ ⁊ subam. Nutrimētū eni non saluat nisi subam: ⁊ ideo q̄diu pōt nutriri: tādiu saluat in indiuiduo. Sȝ augmētatiua nō agit per totā vitā: ⁊ ideo ipsa non est saluatiua sube: sed potius pfectiua quātitatis. Et sunt q̄tuor differentie iter nutritiuam et augmētatiuā: quarꝝ vna est ⁊ pncipalis: q̄ nutritiua nō accipit alimētū nisi inquātū est potētia suba mēbrorꝝ: ⁊ nō curat de quātitate. Augmētatiua aūt accipit ipm inquātū potētia addit quātitati mēbrorꝝ: inquātū mēbrorꝝ quātitas extēdit ipso addito mēbris. Secūda aūt est: qa nutritiua addit substātiā cibi sube mēbrorꝝ equalr fȝ tres corporis diametros: lōgitudinis ⁊ latitudinis ⁊ ꝓfunditatis: in oibꝰ his equalr perditū restaurās: augmētatiua aūt pcipue addit lōgitudini: ⁊ ideo idiget q̄ calor suus sit fortior ⁊ mēbra in qbus est sint mollia que extēdi possint: hoc aūt sic ꝓbat: lōgitudo eni nō fit maior nisi ossibꝰ extēsis: ⁊ hec dura sunt ⁊ non nisi forti calore faciēte discurrere nutrimētum per ipsa fieri pōt. Siccū aūt nō fit extēsio sicci indurati: sed potius eius qḋ est humidū flexibile: ⁊ ideo nō fit augmentū nisi in iuuentute anteq̄ adueniat siccitas nimia que ꝓhibet extensionē: ⁊ hec est cāsarum vna quare nō semper augent corpora: sed semp nutriūtur. Nutritiua eni lȝ fm oēm dimēsionem vt diximus nutriat: tamen fm latitudinē maxime nutrit: qa ad illius incrementū nō exigitur nisi assimilatio nutrimēti ⁊ additio: ⁊ nō extensio in ampliorē quātitatē nisi quantū extendit in addito: ⁊ hoc frequēter fit in solis mēbris mollibꝰ que sunt caro ⁊ huiusmodi: pter hoc q̄ ossa extendant: ⁊ hoc fit calore debili magis q̄ forti. Tertia differētia ē: q̄ nutritiua hebetiori vt dictū est instrumento operat: augmētatiua aūt acutiori. Cū eniȝ calor nālis vtriusq̄ sit istrm: hebes calor est qui solū conuertit nutrimentū ⁊ assimilat. Acutus aūt qui facit ipm discurrere per mēbra dura que mollificat infundendo ea acuto humore nutrimētali: ⁊ tunc extendit ea: ⁊ cā huius est qa cum quelibet virtus plus possit in mā ꝓpria q̄ aliena hebetat calor: quāto plus de aliena materia igeritur. Qḋ vt melius intelligat opȝ scire q̄ duplici humido indiget omne qḋ nutritur: vnū quidē est seminale: qḋ est aliquid substantie seminis: ⁊ illud est ꝓprium subiectū caloris nālis. Aliud autem est nutrimētale qḋ accipitur de nutrimento qḋ semper retinet aliqḋ de natura cibi: ⁊ ideo semper aliqḋ habet de extraneo: ꝓpter qḋ non adeo efficax est in eo calor naturalis: sicut in pmo humido ⁊ quāto plus igeritur de nutrimentali humido qḋ addit radicali siue seminali: ex quo formantur mēbra radicalia ⁊ qḋ est infusum eis: tanto plus inspissantur ⁊ indurant: ⁊ calor plus in eo debilitat: ⁊ ideo calor qui pmo fecit duas operationes alimenti.s. ⁊ extensiōis: tandē ꝓpter sui debilitatem ⁊ membrorꝝ duritiā nō pōt perficere nisi vnam que est nutrire: ⁊ ideo tūc stat augmentum.

Nō de duplici hūido seminali ⁊ nutrimētali.

¶ Est aūt circa hoc adhuc notandū q̄ tempus incrementi etiā fm Galenū ⁊ Auicennā est tps etatis puerilis qui sunt calidi ⁊ humidi ꝓpter vicinitatē quā hñt ad suā originem que est ex calido ⁊ humido. Humidū aūt ⁊ calidū simul cōiuncta faciūt diffusionē ⁊ extensionem: ꝓcedente autē tempore exiccat paulatim humidū in tempore iuuentutis ⁊ indurant membra: ⁊ lȝ acutius in iuuenibꝰ sit calidū: tamē nō est maius in iuuenibꝰ q̄ in pueris. Et de hoc dat exemplū cōueniens Galenus: qa si aliq̄ caliditas determiate virtutis penetrat in aquā ⁊ eadem in essentia caliditas penetrat in māam siccam: acutior erit caliditas in sicco q̄ in humido: sed nō maior. Et sic est de calore puerorꝝ ⁊ iuuenū qui equalis est lȝ acutior sit in iuuenibꝰ q̄ in pueris: ⁊ ideo in pueris plus de cremento operat ꝓpter mollitiem membrorꝝ: ⁊ in iuuenibus minus ꝓpter eorūdē duritiē: lȝ calor sit equalis: ⁊ huius signū est q̄ pueri circa septimū annum vt in pluribus plusq̄ dimidiū perficiunt sue quantitatis. Hec igit est tertia dicta. ¶ Quarta autē est penes finē vtriusq̄ accepta: qa sicut ⁊ natura nō est infinite ⁊ indeterminate itentiōis: ⁊ ideo habita debita quātitate in qua exercere pōt suas operatiōes: nō auget vltra augmētatiua aīa: etiā si posset hñ vltra augere: qa nō abūdat superfluis nā: sicut etiam non deficit in necessarijs: finis autem nutritiue est saluare idiuiduū per deperditi restaurationem: ⁊ hoc necessarium est in toto tēpore: ⁊ ideo per totā periodū cōtinue operatur. Reliqua autem que de augmento ⁊ nutrimento dicenda sunt in primo de generatione ⁊ corruptione requirantur.

Uāo calor pueri ⁊ iuuēis sūt eq̄les in radice fm Gal.

Nō q̄tuor differētias inter nutritiuam et augmētatiuaȝ virtutem.

¶ Cap. 7m. De officijs virtutis generatiue.

Idem aūt nutrimentū per virtutem generatiuam est factiuum generationis: non tamē generat id qḋ alitur: sȝ potius generat id quod est: vt id quod alitur in specie: cuius probatio est: qa nihil generat seipsum: oporteret eniȝ q̄ idem esset ⁊ nō esset simul. Omne eniȝ generās actu est: id autē qḋ generatur actu non est ens: esset igitur idem ⁊ nō esset fm subam: ⁊ ideo sicut alimento ⁊ augmēto aliud ⁊ aliud est esse fm idem subm: ita alimento ⁊ generatiuo necessarium est aliud esse fm diffinitiuā rationē. Propter qḋ notandum est nutritiuam saluare indiuiduū per distributionem nutrimenti ad membra: ⁊ qḋ superfluit membris: hoc sequestrat ad membra genitalia que trahunt ipm sicut ventosa trahit sanguinem. Membra autē seminaria sunt organum virtutis generatiue: sicut cerebrū est organū virtutis animalis: ⁊ cor virtutis vitalis: ⁊ virtus generatiua sita in membris genitalibꝰ iprimit in alimento superfluo virtutem formatiuaȝ: que in seminis viscositate retenta: qñ fuerit in debito loco format semen in organicū corpus: sicut enim nutritiua cibo infūdit speciem mēbrorum per quā tendit ad mēbra ita genitalia influunt ei virtutem formatiuaȝ qua formatur semen in membra corporis organici: ⁊ hoc quidem semen a toto corpore decidit ⁊ maxie a cerebro: ⁊ per spongiositatem membrorꝝ attractiua virtute testiculorꝝ trahitur ad vasa seminaria: ⁊ ibi informatur predicta virtute. Et ideo virtus generatiua in veritate est duplex. Una quidem in generāte que descindit semē attrahendo: ⁊ hec operat tribus: calore.s. qui spumosum facit semē vt spumosū sit spiritu deferente formatiuā virtutē: ⁊ hic spiritus exten-

Mēbra seminaria sūt organū gñatiue virtutis.

Tria sūt instra virtutis gñatiue q̄ ē in gñante.3.

alr mẽbra genitalia: ⁊ eodem calore cõsumit superfluũ hu/midi seminis vt efficiat globosũ ⁊ quasi glãdulosũ ꝙ ma/gis retinere possit virtutes sibi impressas: ⁊ melius retineat fi/guras mẽbroꝝ in se effigiatas. Operatur autẽ seipsa virtus ge/neratiua influẽdo virtutẽ formatiuã que est in semine: sicut ars est in artificiati mãu: ⁊ operatur humido cibali: sicut mate/ria etiã operatur: ⁊ operatur ventositate sicut instrũo extendente mẽbra genitalia ad actũ coitus: ⁊ eijciendo semẽ a mascu/lo in feminã: ventositas enim ꝓpellit semẽ ad locum debitũ.

Insita vertus generatiue existẽs i semie sunt duo.

¶ Alia autẽ virtus generatiua est in semine: que est virtus for/matiua: duo hñs instrumenta: ⁊ duas materias: ⁊ duo ope/ra: vnũ quidem suoꝝ instrumentoꝝ est calor seminis qui tri/plici virtute est informatus: quaꝝ vnã hꝫ a substãtia inquã/tũ est calor: ⁊ ille est virtus solutiua aut dissolutiua ⁊ subtilia/tiua ⁊ alteratiua seminis. Scđa autẽ est virtus celestis: que virtute operatur ad vitam ex potentia motiõis celi: sicut dixi/mus in alijs locis. Tertia est virtus aĩe: cuius ipse calor est instrũm virtute qua inducit formas organoꝝ physici corpo/ris potẽtia exercentis opera vite. Habet et spiritũ ifra spu/mã seminis cõtentũ ꝓ instrũo per quẽ vehit in oẽs partes se/minis suas virtutes. Duo autẽ humida sunt materie in quibus hec operatur: vnũ quidẽ est qđ est in subã seminis: ⁊ hoc est prin/cipale. Aliud autẽ est attractũ vt addatur illi: hoc est humidũ sanguinis mẽstrui loco cuius fetus querit cibũ cũ a matrice se paratur: ⁊ hoc humidũ est supplemẽtũ qđ additur humido se/minali vt sufficiat formationi mẽbroꝝ. Duo autẽ opera sũt: vnũ quidẽ mẽbroꝝ formatio: alteꝝ autẽ est qđ attribuitur mẽ/bris: sicut nũerus mẽbroꝝ ⁊ ordo: ⁊ situs ⁊ asperitas ⁊ leni/tas: ⁊ cetera huiusmodi que mẽbris attribuũtur. Hec igitur sũt opa generatiue ⁊ hec quidẽ fit ex nutrimẽto. Fuerũt autẽ quidã cõtẽdẽtes: nõ ex nutrimẽto: sꝫ ex aliq̃ qđ actu est pars aiati: fieri gñatiõeꝫ dicẽtes eã fieri ex carne: nõ ex suprflo nu/trimẽti. Sed error eoꝝ cõuincitur q̃tuor rõnibus.

Opio quorũdaꝫ dicẽtiũ gñonẽ fieri ex aliquo qđ est actu pars animati.

Impugnatio. pulchra.

¶ Quarũ prima est: ꝙ caro vel aliud qđ est pars corporis aiati: nõ est potentia corpus aiatum: nisi prius a sua forma corrumpatur: semen autẽ est potentia totũ corpus. Scđa ratio est: ꝙ illud qđ est actu pars nõ decidit ab aiato: nisi cũ magno dolore: semẽ autẽ separatur cum delectatiõe. Tertia ratio est: quia actu pars nõ decidit a toto corpore: semẽ autẽ decidit a toto cor/pore. Quarta ratio est: quia videmus oculis nrĩs semina plã/taꝝ: neqꝫ lignũ esse: neqꝫ folia: neqꝫ radicẽ: sed semina ma/turata: ⁊ videmus semina aialium nõ esse carnẽ: neqꝫ os: sꝫ humorem albũ. falsũ igitur est qđ dicunt: ⁊ rõnibus inductis ⁊ multis alijs manifestatur error eoꝝ. Querũt autem isti qualr tũc fit gñatio vniuoca: vt ex planta plãta: ⁊ ex hoie hõ. Sed ad hoc nos dicimus ꝙ generatio dicitur equiuoca vel vniuo/ca quãtũ ad generãs primũ effectiue qđ decidit a se semen: hoc enim dat virtutẽ formatiuã semini. ⁊ sic fit ex plãta plãta: ⁊ ex hoie homo: ⁊ sic de alijs.

Tex. ⁊ cõ. 45.

¶ Ex oĩbus autẽ premissis cõstat ꝙ huiusmodi prĩm qđ vocamus aiam nutritiuã est eius qđ põt saluare seipsum: ⁊ suscipere tale principiũ sm ꝙ est in tali dispõne. Ad hoc enim habet eaꝫ vt saluetur in aliquibus suis dispositionibus: sꝫ in omnibus saluari non possit: quia in qui/busdam continue mutatur. Alia autẽ sunt que nõ indigẽt ta/li principio: eo ꝙ in oĩbus suis dispositionibus semper vno modo cõseruantur: sicut corpora celestia: ⁊ ideo illa hñt ali/as virtutes q̃ꝫ mortalia. Non enim indigẽt nutritiua ⁊ augmẽ/tatiua ⁊ generatiua: quemadmodum diximus in alijs.

¶ Cap. 8m. Et est digressio declarans quatuor virtutes ma/teriales dictis tribus virtutibus deseruientes.

Oportet autẽ scire ꝙ cum vnũ ⁊ idem sit subiectum circa qđ dicte virtutes tres operãtur. Hñt tñ in hoc ipso virtutes multas subseruiẽtes sibi: quaꝝ tñ multitudo ad q̃tuor est reducta: que sunt attractiua: digestiua: expulsiua: ⁊ an hãs tres appetitiua. Appetitiua enim appetit cibum appetitu nãli: put est aĩe vegetabilis virtus. Appetit autẽ ex vacuitate replentis nutrimẽti: ⁊ ex defectu qui ꝓuenit ex dissolutione deperditi a subã vegetabilis: hic tñ appetitus cũ sensu est in his que hñt aiam sensibilẽ ⁊ vegetabilẽ: ⁊ vo/catur fames ⁊ sitis: ⁊ ꝓuenit ex sensu euacuatiõis. Attracti/ua autẽ in plãtis quidem est ex calido qđ est in radice ⁊ ceteris partibus plante: cuius virtute est suctio humidi nutriẽtis qđ tangit radices plantaꝝ. In animalibus autem est per mo/tum villorum: qui sunt sm longitudinem in stomacho ⁊ in/testinis aialium. Sed digestio est ex ꝓprio ⁊ naturali calore digerente: ⁊ separante purũ ab impuro: ⁊ terminante ipsum ad spẽm eius qđ nutritur inquantũ est instrumentũ anime. Scias tamẽ tribus precipue iuuari attractionem. s. similitu/dine: vacuitate ⁊ calore: similitudine quidem sicut magnes attrahit ferrum: ⁊ hoc fit in anima vegetabili quando cibus accipit membri similitudinem: ⁊ per illam mouetur ad ipm: si/cut superius diximus. Uacuitate autẽ quando membra va/cua sunt ⁊ pori mẽbrorum ꝓpter multam factam in eis deper/ditionem ⁊ cõsumptionem. Calore autem trahente: quia calor nãlis sugit cibum: sicut ignis sugit oleũ in lãpade: ⁊ hi tres modi perficiunt attractionem in omni habẽte nutritiuã vir/tutem aut potentiã. In animalibus autẽ insuper sunt villi per longitudinem stomachi: ⁊ quorũdam intestinoꝝ ordinati: qui motu suo ingerũt ⁊ attrahunt cibũ in locũ digestiõis vt ibi digeratur. Retẽtiua autẽ operatur adhuc: vt cibus ita diu stet in loco vno donec debitã accipiat alterationẽ. Et hoc quidem gñalr iuuatur tribus: ⁊ quartũ specialiter hꝫ in aialibus perfectis.

Quomodo attractio tribus maxime iuuatur.

¶ Primũ autem trium est dissimilitudo quã ha/bet ad membra: ⁊ partes diuersas eius qđ nutritur: per illã enim impeditur nutritio ad partes nutriri. Scđm autẽ iu/uans est siccitas retinentis: cuius actus in tenendo cõforta/tur ipsa siccitate. Et tertiũ est frigiditas: sꝫ frigiditas ad il/lud operetur per accidens ⁊ nõ per se: per accidẽs autẽ dico frigiditatem operari: quia frigiditas tenet id qđ est nutriens in essentia sua ⁊ figura: ne calore dissoluatur ⁊ euanescat virtus eius eo mõ quo etiã conseruat aliquando a putredine: per se autẽ nõ operatur frigiditas ad aliqua opera vite: sed po/tius impedit eo ꝙ est qualitas mortificatiua. Id autẽ qđ spe/cialiter habet in aialibus perfectioribus sunt villi ex transuer/so in intestinis ⁊ stomacho positi: qui cõprimẽdo retinẽt ci/bum ne de loco moueatur.

Quomodo retẽtiua gñalr tribus iuuatur ⁊ i perfectis animalibus quatuor.

Digestiua autem vt diximus in oĩbus iuuatur calido ⁊ humido: eo ꝙ calidũ alterat ⁊ termi/nat. Humidũ autem facile influit membris: ⁊ recipit eoꝝ for/mas ⁊ figuras. Habet tamẽ tres operationes: hoc est alte/rationem cibi ex qualitatibus cõtraiacentibus vt diximus in quarto metheuroꝝ: ⁊ maturationem que est per eductio/nem humidi superflui: ⁊ hec quidem a quibusdã vocatur di/gestio: que fit per assimilationem nutrimẽti ad membra: ꝓ/pter qđ etiam quatuor digestiones esse dicuntur.

Digestiua iuuatur duobus.

Quarum vna fit statim in ore. Superficies enim oris continua est sto/macho: ⁊ operatur in cibũ alterationem: ⁊ hoc patet quia triti/cum masticatũ a masticatione accipit virtutem maturatio/num apostematũ: quã non habet contusũ. Et alia est in sto/macho vbi grossum a subtili separatur: ⁊ hoc a quibusdã vo/catur prima vna cũ illa quã diximus fieri in ore: ⁊ hec est ve/ra sententia: quoniam prima digestio in ore incipit: ⁊ in stomacho perficitur.

Uera sniã ẽ ꝙ prima digõ incipit i ore ⁊ pficitur in stõacho.

Secũda autẽ est in epate vbi massa que vocatur chilus/prissanoria hoc est succus de cibo eliquatus trahitur per ve/nas que meseraice dicuntur ad epar: ⁊ ibi rubeũ sanguinis accipit colorem: ⁊ dirigitur ad venas: ⁊ in extremitatibus illa/rum tertiã accipit digestionem: ⁊ in albedinem mutatur: et separatur ab eo nimia aquositas que est in ipso per colato/ria vrine quibusdam in animalibus que vrinam habẽt. In alijs autem que nõ habẽt: remanet cũ fece stercoꝝ immixta.

Quomodo tertia digõ in extremitatibus venarũ perficitur.

Et quarta digestio fit in singulis mẽbris ad ꝓpriam similitudi/nem mẽbroꝝ. In plantis autẽ quia terrestres sunt nõ est sto/machus: sed est eis terra pro stomacho: quia in terra sub ra/dicibus eliquatur humidũ permixtũ: ⁊ subtile quidem sugũt ra/dices: ⁊ grossum dimittunt: ⁊ ideo ventre non indigent. Ex/pulsiua autẽ expellit qđ superfluum est: siue sit purum siue im/purũ. Et iuuatur in hoc opere multis: sed pcipue quatuor sunt que eam iuuant.

Expulsiua quatuor iuuatur potissime.

Iuuat enim caliditas vias per quas fit expulsio: aperiendo ⁊ acuendo id qđ expellendum est. Iuuat etiam humiditas aliquãdo vias per quas fit expulsio lubri/cando ⁊ mobilitatẽ ei qđ expellendũ est conferendo. Iuuat etiam frigiditas per accidẽs vẽtositatẽ que est in eijciendo superfluitate: cõtinendo ne euaporet ⁊ etiã ingrossando que cũ fortis est cum magno impetu eijcit superfluũ. Iuuãt etiã frigiditas ⁊ siccitas per quas ei debet cõtrahendo: ⁊ tũc q̃si exprimendo expellitur superfluũ. Similr autem caliditas in/cidit viscositatẽ ⁊ separat: ⁊ tũc facilius educitur. In oĩbus autẽ his virtutibus est manifestũ quoniam frigiditas nõ iuuat nisi per ac/cidens:

cidens: et hoc ideo fit: quia virtutes iste precipue motu perficiuntur: et quedam sunt opera vite: frigiditas et imobilitat et mortificat. Hee autem quatuor virtutes naturales vocantur eo quod vt natura per instrumenta corporalia operantur. ¶ Sciendum autem quod in his omnibus semper virtutis instrumentum et vehiculum est spiritus: et frigiditas spiritum a motu suo impellit vel impedit: et ideo ad opera virtutum per se officit: sed proficit per accidens.

Non hoc vt intelligas cum dicunt medicorum dicentium quod frigiditas non ingreditur opus nature.

¶ Cap. 9m. De comparatione trium virtutum anime vegetabilis adinuicem et ad seipsam animam vegetabilem.

Tex. et com. 49.

Quoniam autem tria sunt necessaria. s. quod alitur: et quo alitur: et alens effectiue. Alens quidem primum et cui essentialis est actus alendi est anima vegetabilis per nutritiuam. Quod vero alitur est corpus quod habet animam et non aliud: sicut ostendimus superius: quo vero materialiter alitur est alimentum. Et in his est aduertere quod virtus nutritiua est deseruiens augmentatiue et generatiue: quoniam vtrique per dictas quatuor virtutes preparat materiam. Nutritiua enim separat quod est superfluum nutrimento: et expellit ipsum ad membra generationis: vt in virtute formatiua sigilletur. Augmentatiua autem deseruit generatiue generans in quantitate et figura perficiendo vt generare possit: et ideo constat finem in his virtutibus esse generatiuam. A fine autem qui est quo res est id quod est: hoc est a forma: omne quod nomen accipit debet denominari: finis autem est generare alterum vt ipsum vtique tunc erit principale in anima vegetatiua generare alterum vt ipsum: ideo in vegetabilibus id quod est substantialis forma absque dubio est generatiua. Et ideo corpus secundum omnem partem informat vbi anima vegetabilis est tota perfectio corporis animati sicut in plantis et in eis est varia generatio quia vbique planta generat ramos et virgas et folia et fructus et semina et vbicunque abscidatur conualescit vtraque pars ipsius. Sicut enim actus in anima sensibili est sensus particularis et forma finalis eius quod habet sensus: et ideo ipsum brutum vbique determinat: ita de generatiua est in plantis: propter quod etiam nonnullis videbatur nutritiuam: et augmentatiuam eandem virtutem esse: sed primo cum fortis calor et mollia membra habere operationes duas: cum autem calor debilior est et duriora et sicciora membra tunc retinere tantum operatione vnam in non veram causam dicunt. Quoniam etiam si ponatur non debet ari calor: et non indurari corpus nihilominus stabit tamen augmentatiua in termino secundum naturam vt supra diximus. Qualitercunque autem dicatur constat quod in his generatiua est finis: et ideo inter has tres vires que super nutrimentum operantur prima naturaliter est nutritiua: et secunda augmentatiua sicut substantia est ante quantitatem: et illa que finis est generatiua que non seruant esse secundum numerum et indiuiduum: sed esse diuinum in specie attingit propter quod agitur quicquid agitur secundum naturam. Oportet autem scire quod anima vegetabilis est que volt in se istas vires que quidem specie differunt secundum quod et vegetabilia differunt. Est enim vna palmifica et altera olifica et sic de alijs: et actus illius anime est vita sicut diximus superius. Est autem adhuc sciendum quod si comparatio fiat anime vegetabilis ad sensibilem et rationalem: tunc vires anime vegetabilis dicuntur naturales: eo quod non nisi per instrumenta primorum corporum naturalium operantur et ad naturam in indiuiduo vel in specie conseruandam sicut patet ex dictis: tamen est perfectio organici corporis sicut et alie: et ideo in nutritiua fit diffusa in toto corpore propter hoc quod vbique saluat indiuiduum et similiter augmentatiua: eo quod omnibus diametris et precipue longitudini principaliter addit et generatiua in plantis: tamen in animalibus perfectissimis he virtutes sedes habent determinatas a quibus influunt suas operationes in corpus et sedes quidem nutritiue precipue est epar cum calore suo alterans et ad membra dirigens cibum. Sedes autem generatiue est in testiculis masculorum et feminarum. Sicut autem diximus quod nihil nutritur proprie nisi quod est animatum: ita etiam nihil generat proprie ad speciei salutem nisi quod est animatum. Generare autem ad saluandum se in specie est generare ex eo quod discinditur a seipso et cui a seipso influitur virtus conuertens id in simile secundum speciem: et sic non generant inanimata: sed potius per actiones suas generant formas suas in materia aliena: cuius causa est quia talia inanimata non habent aliquid quod potentia sit totum: sed quicquid

Quando vires anime vegetabilis naturales nuncupentur.

corporis ipsorum est hoc est actu pars et non potentia totum: ex eo autem quod est actu pars et non potentia totum fieri generatio nullatenus potest sicut diximus superius.

¶ Cap. 10m. De duplici motore nutrimenti.

Tex. et com. 50.

Est autem quo alitur dupliciter: sicut et quo gubernatur est mouens imobile: et hoc est manus vel virtus que est in manu. themon autem siue gubernaculum est quo gubernatur sicut mouente et moto eo quod est instrumentum gubernandi: et hoc ideo est quia omne alimentum est necessarium vt possit decoqui: et ideo oportet esse calorem decoquentem: et tunc calor effectiue alit vt mouens motum et potentia anime est vt mouens tantum. Si autem quispiam obijciat quod mouens corporeum quod est mouens motum non oportet ante se habere aliud mouens imobile motu locali tantum: sicut ostensum est in. 8. physicorum: in alteratione autem non est necesse quod corpus alterans habeat ante se aliud mouens ipsum: et sic dicat hic non oportere esse mouentem animam ad calorem: dicendum quod necessarium est in motibus vite: sed in motibus alijs naturalibus non est necessarium: necessitas autem explanata est superius vbi ostendimus quod virtus elementalis sufficienter ad nutrimentum mouere non potest. Sic igitur figuraliter siue superficialiter quid sit alimentum dictum est: certificandum autem erit de ipso in proprijs rationibus de nutrimento: nutrimenti enim ratio plene non determinatur ex vnius libri principijs: quoniam de motu ipso nutrimenti et augmenti et generationis que sunt de nutrimento iam determinauimus in libris de generatione et corruptione: et de modo decoctionis in quarto methaurorum: hoc iam autem de motoribus vniuersalibus: de proprijs autem motoribus quo ad singula animalia quo ad singula membra in scientia de plantis et de animalibus erit manifestum: de ipso autem nutrimento dicendum erit in Libello quem faciemus de nutrimento deo volente.

Vide tamen Auerroim super hoc multa decentes in commento. 50

¶ Tractatus Tertius Secundi Libri de anima de sensibus.

¶ Cap. pm. In quo genere potentie sit potentia sensitiua.

Tex. et com. 51.

Determinatis his autem Virtutibus anime vegetabilis que sunt actiones secundum quas anima operatur in genere dicamus verba communia de omni sensu: quia secundum sentire quod est potentia passiua operatur anima sensitiua: eo quod secundum tales potentias non semper agit: commune enim est quo ad nos prius sicut dictum est in primo physicorum. Primum autem quod de sensu in communi est considerandum hoc est cum in genere sit potentie: vtrum sit in genere potentie passiue: aut in genere potentie actiue: et dicendum quod est in genere potentie passiue: eo quod sensus secundum actum accidit in ipso moueri organum et pati a sensibili obiecto quod formam suam agit in organo sensus: omne enim recipiens est patiens et cum sensus non sentiat nisi recipiens formam sensibilis: oportet quod potentia sensitiua sit in genere potentie passiue: alteratio enim quedam videtur esse quando sensus recipit formam eius quod sentitur secundum actum: sed proprie loquendo non sit alteratio sicut inferius ostendemus: ponunt autem quidam priorum antiquorum non fieri passionem nisi similis a simili et alij dicunt non fieri passionem nisi quando contrarium patitur a contrario: quomodo autem ambo ista dicta sunt possibilia et impossibilia dictum est in primo de generatione et corruptione vbi proposuimus rationes naturales de ipso agere et pati: in predicamentis vero logicas quasdam et communes posuimus rationes: et ideo ibi non inquirimus qualiter simile simili: vel contrarium a contrario patiatur. ¶ Quod autem sensus sit virtus passiua sciemus si questionem moueamus querentem quare sensuum non fiat sensus: ita quod sensus sentiret seipsum: et quare sensus non sentit seipso sine sensibili extra mouente sensum cum vnitus sit sibi ignis et terra et alia elementa que sentiuntur: attribuitur enim cuilibet sensui aliquod elementum secundum Platonem quod dominatur in sua compositione sicut in visu ignis vt dicit Plato: quia enim dicit quod sensus est vis actiua et fit sensus extra mittendo non potest dissoluere questionem: vis enim actiua ex se perfecta est ad agendum et non indiget ali-

Pre generatione. 1. com. 46. et. 47.

Tex. et com. 52.

quo extrinseco: ⁊ sic deberet sensus sentire sine idigētia alterius extra: ⁊ si forte dicant auctores illius secte que dicit ꝙ sentimus extra mittentes actiones sensuum ⁊ non intus suscipientes species sensibilium ꝙ non fit actio agētis nisi sensibili ⁊ passiuo presente: sicut ignis non calefacit nisi sit p̄sens aliquod calefactibile non soluunt: quia sensui est sibi p̄sens ⁊ elementa componentia organa sensus non desunt sensib⁹: ⁊ tunc deberet ad minus sentire seipsum ⁊ ignem ⁊ terram et cetera que sunt presentia sensui: ⁊ tamen nō sentiuntur ista: ⁊ ideo non conuenit: aut contingit vnq̄ soluere hāc questionem ei qui dicit ꝙ sensus est vis actiua: nulla autem est solutio istius questionis vera nisi ea sola ꝙ sensus cum sit potentia passiua non est actu sine p̄ntia sensibilis extra: ideoq̄ sicut combustibile nunq̄ actu comburitur nisi per speciē combustiui generatam in ipso: ⁊ ideo ipsum combustibile s̄m se sine combustiuo acceptum non comburetur: si enim sine illo combureretur in actu oporteret ꝙ cōbureret seipsum: ⁊ hoc esset ac si ligna composita facerēt per se ignē sine aliquo igne incendente ea in actu ⁊ hoc est impossibile: ⁊ sīr sensus non potest perfici s̄m sentire in actu sine presentia sensibilis qđ

Tex. ⁊ cō. 53.

agit in ipso formā suā vt illam sentiat in actu. ¶ Sicut autē omne potens potentia passiua dicit̄ dupliciter: ita ⁊ sentire dicitur dupliciter: si eni s̄m potentiā ante actū attribuat̄ ei agere hoc erit potentia ⁊ nō actu: ⁊ hoc modo dicimus sentire eum qui forte dormit qui iā sensum habeat in habitu: habet tamen ligatū eo ꝙ somnus est vinculū sensuum: ⁊ ideo remotiorem ab actu habet potentiam videndi dormiens q̄ ille qui est in obscuro: ⁊ ideo sicut dupliciter dicit̄ videns et audiens: ita dupliciter dicitur vniuersaliter sentiēs hoc est visum habens ⁊ nō vtens vel auditū habens ⁊ nō vtēs: aut iam operans visu ⁊ auditu quando habet speciem visibilis ⁊ audibilis: ⁊ sic vniuersaliter dicitur sentiēs sensum hñs in habitu cōpleto: nō tamen hñs speciem sensibilis s̄m actum: ⁊ dicitur sentiens habēs spēm sensibilis: ⁊ hoc est vtens sen-

Tex. ⁊ cō. 54.

su ⁊ operans s̄m ipsum. ¶ Dicamus igit̄ in discernēdo sensum an sit de genere virtutum actiuarum vel passiuarum: ⁊ si sit idem numero moueri ⁊ pati ⁊ agere ⁊ mouere: cōstat enī ꝙ hec magnam habent differentiam: constat enim ꝙ mot⁹ est in eo qđ mouetur ⁊ patitur: sicut diximus in tertio ph̄icorum: ⁊ est in eo actus quidem sed imperfectus: eo ꝙ est imperfecti actus in potentia s̄m ꝙ est in potentia: omnia autē quecūq̄ patiuntur ⁊ mouentur: ab actiuo patiūtur ⁊ mouētur cum ipsum actiuum actu sit: ⁊ ideo mouere ⁊ agere sunt est p̄fectio seu perfecti actio: ⁊ hec est magna differētia: vñ etiam ipsum passiuum aliquādo est simile: ⁊ aliquando dissimile agenti: quoniam in principio passionis est cōtrarium: sed cum abijcitur forma eius ⁊ inducitur forma agētis in fine passiōis tunc fit simile: ⁊ hoc est quando iam passum ⁊ motum est sicut diximus alibi: ⁊ hec differētia ostendit verū sen-

Nō rōnē p̄ci-puā ad p̄bandū sensum esse potētiā passiuam.

sus sit potentia passiua vel actiua: quia nos inuenimus ips̄ pati ⁊ moueri: ⁊ aliquādo similem: ⁊ aliquādo dissimilē actiuo: que nō accidunt nisi virtuti passiue: hec autem doctrina tenēda est pro principio magno ad destruēdam totam suiam eorum qui dicūt sensitiuas ⁊ intellectiuas virtutes esse actiuas ⁊ non passiuas: habēt autem quasdam ratiōes quas p̄

Rōnes afferē nō sensus eē d̄ potētijs actiuis.

se inducunt que in cōmuni de sensu quatuor sunt potiores: quarum prima est quia dicunt ꝙ quādo duo sic se habēt ad inuicem ꝙ vnum est inferius ⁊ alterū est superius in ordine nature: si inferius s̄m omnes suas potētias est actiuum: oportet etiam ꝙ superius sit actiuum: quia superioris est agere potius q̄ inferioris: cum igitur in ordine nature anima sensibilis superior sit q̄ anima vegetabilis: ⁊ vegetabilis nō habeat nisi potentias actiuas: nō potest habere sensibilis nisi potentias actiuas: ⁊ hec ratio logica est ⁊ parum pōt. ¶ Secundo autem cui maxime nitūtur est ꝙ inferioris qđ est materiale est nō agere in superius qđ est formale magis: est autem sensibilium forma materialis: ⁊ inferior anima sensibili. Sēsibilis autē est in corpore ⁊ formalior q̄ sint forme corporum: nō ergo vt dicunt forme corporum possunt agere in potētias anime sensibilis: ⁊ sic oportet ꝙ potētie anime sensibilis sint actiue ⁊ nō passiue. ¶ Tertium autē est quia vident sensum iudicare de sensibili ⁊ nō decipi in ipso: iudicare autem certa actio quedam est perfectissima: ⁊ cum illa sit sensus dicunt sensum potētiam esse actiuam. ¶ Adhuc aūt

inducunt quarto loco experimenta: quia vident oculos menstruatarum inficere aerem ⁊ specula ⁊ aliquādo oculos etiā intuētium eas: ⁊ oculos basilisci spargere venenum eo ꝙ vt dicūt visu interficit serpens qui basiliscus vocatur: hoc autem vt dicūt non fit nisi agendo in aerem ⁊ in obiectum: ⁊ ita dicūt sensum esse potētiam actiuam: sed hec omnia ⁊ similia friuola sunt: quoniam demōstratiue probatum est in p̄habitis sensum esse potētiam passiuam ⁊ nō actiuam. ¶ Ad ea au-

Solo ad rōnes p̄dictas.

tem que isti inducūt facile est respōdere: qđ enim primo iducunt de comparatione sensibilis nd vegetabilem dici debet in veritate digniorem formam esse sensibilem q̄ vegetabilem: sed nō ordinātur penes agere ⁊ pati: quia pati sensibilis nō est ita ꝙ patiatur a vegetabili anima: sed potius ecōuerso: vñ cū alterius rōnis sit istud pati ⁊ illud agere penes hoc nō ordinātur s̄m nature gradus vegetabilis ⁊ sensibilis: sed potius penes hoc ꝙ vbicūq̄ est vegetatiuum in sensitiuo ꝙ vegetatiuū est sicut instrumentū ⁊ sensitiuū sicut principalis motor ⁊ formator: ⁊ hoc p̄z qa nutritiua in aīalib⁹ cōuertit cibū in carnem que mediū est in tactu qui est aīe sensibilis ⁊ generatiua format organa ad sensus apta potius q̄ vegetabili deputata. Qđ aūt dicūt iferius ⁊ mãle nō debere agere in superius ⁊ formale friuolū est: qa sensibilia nō agūt in aīam: sed potius in organa corporis: ⁊ in illa possunt agere: organa aūt sunt aīata ⁊ ita p̄uenit mot⁹ sensibiliū vsq̄ ad aīam. Qđ aūt dicunt de iudicio sensuū dicēdū ꝙ nulla vtus est adeo passiua quin per formā suā actiui existētem in ipsa possit agere: ⁊ sic est de sensu qui efficit̄ in actu per formā sensibilis in ipso existētem: ⁊ ideo tūc agere pōt sicut sciens pōt cōsiderare. Qđ aūt idacūt vltimo est oīno stultū: qa talis actio

Nulla ētus ē adeo passiua qn p formam sui actiui cōsistē i ipsa agē possit.

non est oculi inq̄ntū est sensus in ipso: sed poti⁹ p̄ut est pu corporis euaporātis: vapor eni resolutus ab oculo est ille q̄ inficit ⁊ nō visus qui est in oculo: sed tñ vapor ille eo ꝙ subtilis est ⁊ acutus magis penetrat in corpora clara sicut i specula ⁊ oculos qui sunt quasi specula animata q̄ penetrat in alia corpora: ⁊ hec est causa etiam quare oculi citius q̄ alia membra leduntur in talium aspectu.

¶ Cap. 2m. De distīonib⁹ potētie passiue in app̄rehendēdo.

Tex. ⁊ cō. 55.

Nos igitur ⁊ sic habitis ꝙ sentire est s̄m potētiā passiuā diuidēdū est de potētia ⁊ actu: quoniam vtrūq̄ dicit̄ dupl̄r: nūc enim simpl̄r ⁊ vnīal̄r volumus aliqđ dicere de ipsis: quia certificatiue de eis dicere est p̄mi ph̄i: dicim⁹ igit̄ ꝙ potētia dicit̄ duob⁹ modis hoc est disposita ⁊ indisposita p̄fectiōe p̄ma: dicimus eni aliqn̄ hoiem scientē in potentia: qa cū est indisposit⁹ ⁊ nihil h̄z nisi nām ad sciam ordinatā: sicut ideo qa hō est aīal disciplinabile: dicimus hoiem potentia sciētē: ⁊ hec potētia que est an̄ p̄fectionē p̄mā sine ante habitū h̄z gradus duos: pōt eni eē remota ⁊ p̄pinqua: remota qdē sicut dicimus puer̄ potētia sciētē p̄pinqua sic dicimus potētia scientē eū qui iā nouit instr̄a ⁊ p̄ncipia qb⁹ accipit̄ scia que discenti a doctore nō accipit sicut ꝙ de quolibet ɔtingit affirmari vel negari ⁊ de nullo simul: ⁊ ꝙ oē totū maius sua parte est: ⁊ ꝙ vni ⁊ eidē eq̄lia inter se sunt eq̄lia ⁊ huiusmodi qb⁹ scitis nō p̄p hoc scit̄ ars: sed eis ignoratis non pōt ars sciri: ⁊ in practicis qdē est idē: sicut dicimus īfantes potentia eē scriptorē: ⁊ dicimus potētia esse scriptorē eū qui nouit pēnam ⁊ calamariū ⁊ tēperaturā incausti ⁊ huiusmodi alia scripture instr̄a: alio mō dicimus potētia scientē eum qui iā h̄z habitū scie: qui habit⁹ scie vel potētie sīlis est ⁊ somno in eo qđ nō agit sicut dicimus scientē ⁊ nō ɔsiderantes eē potētia sciētes: ⁊ hoc est qui potētiā h̄z cōpletā per actum p̄mū qui somno sīlis est: sed nō est idem modus quo vterq̄ istorum est possibilis siue in potētia existens: ille eni in vtroq̄ gradu potētie dī potētia sciens grāmaticā vel aliā sciam s̄m potētiā mãlē adhuc īp̄fectā: que tñ s̄m genus est p̄mū subm̄ scie vel alterius habit⁹ ad quē ordinata est potētia: ille autē qui h̄z potētiā potētie perfectionē ad modū somni: dicit̄ sic potēs qa pōt agere s̄m habitū quādo voluerit: habit⁹ enim est quo qn̄ agit aliqđ qn̄ voluerit si nihil eū exterius ⁊ per accidēs p̄hibeat. Sīr aūt ⁊ actus dupl̄r dicit̄ s̄m actū p̄mū ⁊ s̄m actū scđm vt diximus superius: ⁊ iō hñs habitū dī actu

Tex. ⁊ cō. 56.

sciens. ¶ Jā aūt cōsiderās cū actu sit qui est per modū vigilie p̄prie s̄m actū sciens vocat̄. Hi aūt vtiq̄ qui p̄mo modo sciētes sunt ambo s̄m potētiā sciētes vocant̄: sed differēter

qm̄ nō

quãdo nõ hñs habitũ ſm potentiã ſciendi mãlẽ ⁊ ĩperfectã non dicitur ſciẽs niſi quãdo per doctrinã eſt alterat⁹ ⁊ multotiẽs eſt mutat⁹ ex ꝫrio in habitũ ſcie: opꝫ eni multotiẽs diſcẽtem mutari mõ ex ignorãtia in diſpõnez: mõ ex diſpõne in diſpoſitionẽ ancꝗ̃ fit in habitu cõpleto: diximus eni ꝙ potẽtia mãlis hꝫ gradus: qui lꝫ in genere ſint duo tñ in nũero multi ſũt. Qđ aũt dicimus ꝙ talis ex cõtrario venit in habitũ: id dicimus ꝙ lꝫ diſpoſitio ſm id qđ eſt nõ ſit cõtraria habitui: tñ ꝑ modũ eſt ꝫria: qa facile eſt mobilis cũ habit⁹ ſit q̃litas ſtans ⁊ cõpleta ⁊ imobilis: ignorantia etiã largo mõ eſt ꝫria habitui: alius aũt qui iã hꝫ habitũ: ⁊ ſic nõ dicit̃ potentia ſciẽs: ſꝫ potius eo ꝙ ſilis dormiẽti ⁊ nõ agenti: hoc eni hꝫ habitũ faciendi vel ſciendi grãmaticã vel aliud: ſed nõ operat̃ in agẽ

Tex.2 cõ.57.

do ſm illũ modũ actiõis qui dicit̃ ex habitu. ¶ Et id etiaꝫ talis mutatio ex habitu in opationez nõ eſt aliqđ pati vel recipere: ſꝫ mutatio illa que eſt ex ꝫrio eſt ſm paſſionẽ ⁊ corruptionẽ ꝫrij habitus: ſiue diſpõnis ſm ꝙ in vnaquaqꝫ alteratione multe ſunt corruptiones ꝫrij illius qđ abijcit: qa ſicut diximus in tertio phicoꝝ: mot⁹ alterationis eſt generatio forme poſt formã quãtũ ad formã ꝫrij que abijcit̃ per motum. Sed hñs iã habitũ nõ corrũpit̃ ſm aliqđ quod in ipo ſit qñ venit ad opationẽ: ſed poti⁹ venit ad id qđ eſt ſaluãs habitũ: qa habit⁹ per opatiões ſaluant̃: operatio eni eſt ſilis tali potẽtie habituali eo mõ quo ſe hꝫ talis habitualis potentia ad actũ: hñs eni ſciaꝫ ⁊ ſm ſciam illã ſic ſpeculãs ⁊ operans: aut in veritate nõ eſt alterari: aut ſi alteratio dĩ dicet̃ alterũ genus eẽ alterationis in eo ꝙ nihil in eo abijcit̃ vel generatur: ſꝫ potius habit⁹ qui iã ineſt cõfirmat̃ ⁊ ſaluat̃: eo ꝙ ſpeculatio nihil aliud eſt niſi habit⁹ qui inducit̃ in ſeipm: hoc eſt in ea quoꝝ ſpẽs iã inſunt: ⁊ ex his venit in actũ q eſt operatio: ſicut eſt videre in exẽplo architecti: qui hꝫ habitũ edificandi ⁊ cõducit habitũ in ſeipm: hoc eſt cõuertendo ſe ad ea que ſunt in habitu: vt fundamẽtũ ⁊ lapides ⁊ ligna: ⁊ ordinat ea ⁊ ipetum facit ad opus: tũc nihil noui acqrit: ſꝫ idẽ habitus cõfirmat̃: cũ igit̃ alteratio ſit alicui⁹ noue forme inductio iſte nõ eſt alteratus vel aliud gen⁹ ſit alterationis que

Tex.2 cõ.58.

alterari dicit̃ quocũqꝫ mõ nunc aliter ſe hñs q̃ prius. ¶ Vñ nõ bene ſe hꝫ dicere ſapientẽ cũ ſm operationẽ ſapiat alterari: ſicut nec edificatorẽ hñ dicimus alterari: quãdo ſm actũ edificat: in actũ enim ſe ducẽs qui operatiõez facit ex habitu elicitã nõ eſt iuſtũ ꝙ hec dicat̃ doctrina ſiue doctrinatio: hoc eſt doctrine acceptio: ſꝫ opꝫ ꝙ habeat aliã denoiationẽ: ſed potius qñ ſit mutatio ex eo qđ eſt potẽtia mãli ſciẽs ⁊ eſt ſciam accipiens a didaſcalo ſiue doctore qui actu hꝫ eã hoc eſt pati ⁊ alterari: opꝫ igit̃ ꝙ iſti duo aut non dicunt̃ alterari ambo ſimplr̃: aut ſi ambo alterari dicuntur: tũc opꝫ ꝙ nõ ſit vnus modus alterationis in vtroqꝫ: ſed vnus alterat̃ in priuatiuas diſpõnes ⁊ in habitũ ex ignorantia ſicut diximus ⁊ alterat̃: qa nõ vno mõ ſe hꝫ cõſiderans ⁊ nõ cõſiderans ſm habitũ queꝫ hꝫ abſqꝫ eo ꝙ aliquid noui generet̃ in ipſo; vel aliqđ eoꝝ que inſunt abijciat̃. Scias tñ ꝙ oĩa iſta que dicta ſunt de alteratiõe hec dicta ſunt large accipiẽdo alteratio-

7.ph.t.c.20.

nẽ: qñ in. 7. phicoꝝ ꝓbauimus ſm habitũ ⁊ diſpõnẽ nõ eſſe alterationem aliquã: nec aiam ſm intellectũ moueri poſſe: ſed ea que hic dicta ſunt. exẽpli gña dicta ſunt: ⁊ adhuc ſufficit qđaꝫ modus alterationis: ſꝫ nõ vere ſit alteratio: nõ enim ſit alteratio phica: niſi ſm illã ſpẽm qualitatis que dĩ paſſio vel paſſibilis qualitas: ⁊ ideo quecũqꝫ in. 7. phicoꝝ ſubtiliter diſputata ſunt his que dicta ſunt non contrariantur.

¶ Cap. 3[m]. De aptatione dicte diſtinctionis potentie ad potentiam ſenſitiuam.

Tex.2.cõ.59.

Volentes aũt adaptare ea que dicta ſunt ad potẽtiã ſenſitiuã dicẽdũ ꝙ mutatio potẽtie ſenſitiue ad ꝑmã perfectionẽ ipſius eſt a generãte: potẽtiaꝝ eni appꝛhẽſiuaꝝ quedã cõpient̃ primã perfectiõe a nã vel nã: ⁊ quedã per expimẽtuꝫ ⁊ ſtudiũ: a nã qdẽ ſicut potẽtia ſenſitiua ad ſentire: per experimentũ aũt ⁊ tempus ſicut intellectiua: ab ipa eni generatiõe generãte ⁊ dante formam ſenſitiuã dat̃ etiaꝫ actus ꝑmus ſenſus quo ſenſus ſentire poteſt: quãdo voluerit quãdo nihil eſt extra ꝓhibens: dico aũt extra ꝓhibẽs nihil: qa medij aliqua diſpõ impedire põt ſenſum ⁊ abſentia ſenſibilis: ſicut ⁊ ſcie habens habitũ: conſiderare poterit qñ voluerit quãdo nihil eſt extra ꝓhibens: cũ igit̃ generatũ eſt complete ſentiens: tũc iam hꝫ habitũ perficientẽ ſenſuꝫ prima perfectiõe: que eſt ſicut ſcia que eſt primus actus in itellectu: ſentire aũt ſm actũ qui eſt ſecũda perfectio qđ eſt qñ recipit̃ ſpẽs ſenſibilis in ſenſu eſt ſicut cõſiderare ſe hꝫ ad ſcientiã: ſed in hoc eſt differẽtia: qa actiua ⁊ motiua ad operationẽ ſenſus ſunt extra: ſicut viſibile ⁊ audibile: eo ꝙ ſpecies ſenſibiliũ nõ mouẽt ſine ꝓſentia materie: ⁊ qa mãe preſentiã neceſſe eſt eẽ extra: ideo ſenſibilia mouẽtia ſenſuꝫ ad ſentire ſm actũ neceſſe eſt eẽ extra in oĩb⁹ ſenſibilib⁹. ¶ Hui⁹ au-

Tex.2.cõ.60.

tẽ cauſa eſt: qa ſicut iã tetigimus ſingulariũ ſm actũ eſt ſenſus: hoc eſt ſenſus ſm actũ ſm quẽ eſt ſentire eſt ſingulariũ: que ſingularia ſunt per mãm idiuiduata: ſine cui⁹ pñtia forma ſenſibilis nullo mõ apprehendit̃. Scia autez eſt eoꝝ que actu vlia ſunt: ⁊ hec ſunt abſtracta nõ ſolũ a materie pñtia: ſed ab oĩb⁹ que accidũt forme ſm ꝙ eſt in mã induiduata: ſicut eſt figura ⁊ vbi ⁊ quãdo ⁊ cetera huiuſmodi: hec autez vlia ſic ſeparata quodãmodo ſunt in ipſa aĩa: qa imagines ſunt in aĩa: ⁊ ab ipſis abſtrahit̃ vlẽ qđ mouet intellectũ poſſibilẽ: ⁊ ideo nõ ſimplr̃ ſed quodãmõ ſunt in aĩa: in phantaſmate aũt vlia nõ ſunt ſm actũ vlia ſed potẽtia que per abſtractionẽ itellect⁹ ſiũt vlia ſimplicia: ⁊ qa vlẽ in phãtaſmate eſt intus in aĩa ⁊ nõ extra: nec exigit materie pñtiã: ideo ẽ in poteſtate aĩe intelligere cum velit. Sẽtire aũt nõ eſt i poteſtate eius cũ velit: qa mouẽs ſenſuꝫ exigit mãe pñtiã que nõ eſt pñs in anima: aſſentire eni neceſſariũ eſt ſenſibile mouens ſenſuꝫ ſꝫ mãe pñtiã: ſicut aũt diximus de ſenſu qđ exigit materie ꝓſentiã: ita ſe hꝫ de ſcia ſenſibiliũ ſm ꝙ ſenſibilia ſũt: cã eni ipſa ſciẽdi ⁊ ſentiendi eſt ſpẽs mouẽs ſenſuꝫ ſꝫ materie ꝓſentiã: ſicut cã intelligendi eſt vniuerſale in phantaſmatib⁹ mouens intellectũ: cauſa aũt ꝙ oportet eẽ ſenſibile extra eſt qa ſenſibilia ſunt ſingulariã que ſunt in mã: ⁊ hec ſunt exteriora. Sꝫ qa de his que ad intellectuꝫ pertinẽt hic certificare nõ poſſumus tꝑs ſiet in quo accipiemus ꝓn[m] loquẽdi de ipſo in ſequẽtibus huius libri. ¶ Nũc autez tñ ſit

Tex.2 cõ.61.

determinatũ ꝙ nõ ſimplr̃ ſiue vno mõ dicit̃ id qđ in potẽtia dicit̃ aliqđ ſed aliud qdẽ dicit̃ potẽtia mãli ⁊ imperfectũ: ſicẽ dicimus puerꝫ poſſe militare: aliud autẽ ſicut dicimus poſſe militare eũ qui hꝫ etatẽ ⁊ hꝫ habitũ militie: nõ militat autẽ in opere: ⁊ ſic ſilr̃ dicit̃ duplr̃ ſenſitiuuꝫ ſicut diximus: ſicut ſi dicamus imperfectũ ſm organa ſenſus poſſe ſentire: ⁊ ſic dicimus poſſe ſentire ꝑfectũ ſm organa ſenſus. ¶ Et qa horũ

Tex.2 cõ.62.

ſic in potentia exiſtiũ differẽtia vſualiter non eſt nominata: ideo oportuit nos determinare: qa ſic differunt ⁊ quo differunt ne potentia actiua ſemp perfecta eẽ credat̃: ⁊ qa noĩa ꝓpria nõ habemus: vti nos opꝫ noĩe alterationis ⁊ paſſionis in iſtis tãqꝫ ꝓprijs noĩbus: cũ tamẽ non niſi extenſo noĩe eis cõueniat: ſicut ſupra diximus ſenſitiuã potẽtia eſt aĩal ſenſibile vt ſenſibile in actu ſit: ⁊ nõ tñ ipꝫ ſenſibile: qa forma ſenſibilis extra ꝓut eſt in ipſo ſenſibili nõ recipit̃ in ſenſu: ſed intẽtio eius: ⁊ ſi reciperet̃ in ſenſu ſm eẽ qđ hꝫ in re: tunc haberet duo eẽ: ⁊ oporteret dicere ꝙ oculus aliqñ eẽt alb⁹ aliquãdo niger: aliqñ alteri⁹ coloris qđ nõ eſt veꝝ. Eſt igit̃ id qđ ẽ in ſenſu nec ſenſibile: qa eſt intẽtio ſenſibilis: ⁊ nõ eſt ipꝫ ſenſibile: qa nõ cõfert illud eẽ ſenſui qđ cõfert rei que extra ſentit̃. ¶ Sed forte obijciet aliqs ꝙ cũ ſenſatoꝝ ſpẽs nõ moueant ſenſuꝫ ſm eẽ mãle qđ hñt in ſenſibili re extra: ſꝫ poti⁹ ſm ꝙ eſt intẽtio ſpũalis in ſenſu accepta: opꝫ ꝙ habeãt motorez vnũ qui in oĩb⁹ cã eſt eẽ illi⁹ ſpũalis: ſicut ẽt itellectiua habẽt motorem vnũ: qui in oĩbus cauſat formam ſimplicis intelligibilis: nec conuenienter dici põt: ꝙ eſſe ſpũale habeat intẽtiões ſenſibilis ex hoc ꝙ recipiunt̃ in ſubiecto ſpũali: qa magis eſt rõnabile cauſam diuerſitatis eſſe ſpiritualis ⁊ materialis ipſorum ſenſibilium eſſe ex diuerſitate motoris q̃ ex diuerſitate ſubiecti: qa ſubiectum non diuerſificat mouentia: ſed potius ecõuerſo: intẽtiones aũt ſpũales ſenſibilium ſunt mouẽtes: hec aũt dubitatio magna indiget ꝯſideratione: ⁊ in ſequẽti capitulo ſm facultatẽ noſtrã determinabit̃.

Opinio Auro is i cõ.60. h⁹ secundi.

Solonẽ ğre i fra i cap. 6. h. ienne tracta-

¶ Cap. 4[m]. Et ẽ di. declans gradus ⁊ abſtractiõis ⁊ modũ.

Attamẽ nos ſequamur de ſenſibilib⁹ ſingulariter: opꝫ nos loqui de ſenſibili gñaliter: qa ſicut diximus obiecta priora ſunt actib⁹: ⁊ act⁹ potẽtijs ſꝫ rõnẽ: qa de cõmunibus etiã quo ad nos prior eſt ſpeculatio in phyſicis: eo ꝙ in illis cõmunia cõfuſa ſunt in ſingularibus: ⁊ ꝑora quo

ad nos debemus prius loqui de sensibili in cõmuni. Sȝ ad
faciliorem intellectũ eoꝝ que dicturi sumus faciemus capl̄ȝ
breue de mõ apprehensionis potẽtiaꝝ apprehẽsiuaꝝ oium:
hoc eni peruti le erit ad oiuȝ sequentiũ notitiã faciliorẽ. Di
cimus igiẗ ꝙ omne apphẽdere est accipere formã apprehẽ
si: nõ ſm eẽ qꝺ hȝ in eo qꝺ apprehendiẗ: sed ſm ꝙ est inten
tio ipsius ꝛ spẽs sub q̄ aliqua sensibilis vel itelligibilis no
titia apphẽsi habeẗ: hec aũt apphensio vt vl̄r loquẽdo q̄tu
or hȝ gradus: quoꝝ ꝓmus ꝛ ifimus est ꝙ abstrahiẗ ꝛ separa
tur forma a mã: sed nõ ab eius ꝓñtia nec ab ei⁹ appẽditijs:
ꝛ hoc facit vis apphensiua de foris que est sensus. ¶ Scðs
aũt gradus est ꝙ separeẗ a mã ꝛ a ꝓñtia mãe: sed nõ ab ap
penditijs mãe siue cõditionib⁹ materie: ꝛ hãc apphensioneȝ
facit imaginatiua potentia quo etiã singularib⁹ non presen
tibus retinet formas sensibiliuȝ: sed non denudat eas a ma
terie appenditijs: dico appẽditias mãe conditiones ꝛ ꝓprie
tates quas hȝ subiectũ forme qꝺ est in tali vel tali mã. verbi
gratia. talis membroꝝ situs: vel talis color faciei: vel talis
etas: vel talis figura capitis: vl̄ talis locus generatiõis: hec
enim sunt quedaȝ indiuiduantia formã que sic sunt in vno
indiuiduo vnius speciei ꝙ non sunt in alio: ꝛ hac apprehen
sione sortem nõ presentem imaginamur crispum: ꝛ albuȝ et
senem vel iuuenẽ: ꝛ cum longis vnguibus vel breuibus quoꝝ
nullum accidit ei inquantum est homo: hec igiẗ est secunda
apphẽsio. ¶ Tertius aũt gradus apphensiõis est quo acci
pimus nõ tm̄ sensibilia sed q̄sdaȝ intẽtiões que nõ iprimun
tur sensib⁹: sed tñ sine sensib⁹ nũq̄ȝ nobis inotescũt: sicut ẽ eẽ
socialẽ ꝛ amicũ ꝛ delectabilem in conuictu: ꝛ affabileȝ ꝛ his
contraria que quidem cũ sensibus accepimus: ꝛ tamẽ eoꝝ
nullum sensibus imprimitur: ꝛ tale est ꝙ accepimus hũc es
se filium leonis: ꝛ esse agnum vel hominem: alium aũt eẽ lu
pum vel leonem ſm ꝙ substãtiales forme mediantibus sen
sibus: ꝛ nõ separate ab ipsis apprehenduntur: ꝛ iste gradus
propinquus est cognitioni: ꝛ nunq̄ȝ est sine estimatione ꝛ col
latione. ¶ Quartus autem ꝛ vltimus gradus est qui appre
hendit rerum quidditates denudatas ab omnib⁹ appendi
tijs materie: nec accipit ipsas cum sensibilium intentionib⁹
sed potius simplices ꝛ separatas ab eis: ꝛ ista apprehẽsio so
lius est intellectus: sicut est intellectus hois per hoc ꝙ cõue
nit omni homini: vel intellectiue substãtie: vt vniuersaliter
dicatur intellectus quidditatis vniuersalis ois rei ſm ꝙ est
quidditas ipsius: ꝛ nõ per hoc ꝙ ꝯuenit isti ꝛ non alij ꝓpriũ
est ꝛ singulare: ꝛ est aliquid de mãlibus ꝛ indiuiduantibus.
Quecũq̄ȝ autẽ sunt cõia ꝛ ita vni sicut alij: ꝛ eodẽ mõ ꝯueniẽ
tia absq̄ȝ dubio sunt ipsa vl̄ia que solus accipit itellectus: sȝ
aũt hos gradus abstractiõis siue separatiõis distinguentur
inferius vires apphẽsiue. ¶ Adhuc aũt notandũ est ꝙ diffe
rũt forma rei ꝛ intentio rei: forma eni est ꝓprie que informã
do dat eẽ actu materie ꝛ cõposito ex mã ꝛ forma. Intẽtio au
tẽ vocatur id per qꝺ significatur res indiuidualiter siue vl̄r
ſm diuersos gradus abstractionis: ꝛ hec nõ dat esse alicui:
nec sensui quando est in ipso: nec etiam intellectui quando
est in ipso: sed signum facit de re ꝛ notitiam: ꝛ ideo intentio
non est pars rei sicut forma: sed potius est species totius no
titie rei: ꝛ ideo intentio quia abstrahitur de tota re: signifi
catio totius de re predicatur: intentio enim colorati que est
in oculo totam rem significat vel notificat: sicut ꝛ itẽtio que
est in imagine particulari nõ presente: ꝛ hoc est qꝺ dicẽ egre
gie Arist. in secũdo libro suo de anima: ꝙ sensus sunt parti
cularium: ꝛ non dicit ꝙ forme alicuius tm̄ sed totius parti
cularis sicut ꝛ intellectus est vniuersaliuȝ ꝙ non est notitia
ꝛ species partis sed totius: ꝛ ideo notitiam facit de toto. Nõ
enim per visum accipiẗ notitia coloris tm̄ sed colorati: ꝛ spe
cies eius in visu species est colorati: ſm ꝙ coloratum est: et
iudicium fit de colorato ſm ꝙ coloratum est: ꝛ sic de alijs in
tentionibus in quocunq̄ȝ gradu abstractiõis accipiatur. Si
militer autem est quando dicitur ꝙ abstractio fit a materia:
intelligitur ꝙ est quodãm particulare qꝺ particularitatẽ hȝ
a materia: hoc enim est primum subiectum forme ꝛ per ipȝ
substat particulare ꝛ nature cõmuni que abstrahiẗ vniuer
saliter ab intellectu ꝛ indiuiduantibus formis: quarum in
tentiones ab alijs gradibus abstrahuntur apprehẽsionis.
Sicut autem in principio phẏsicorum. dictũ est cõmunis na
tura aliquãdo accipitur vt confusa in particularibus ꝛ non

Apphẽsio vl̄r loquẽdo q̄tuor hȝ gradus.

Forma rei et rei itẽtio differunt.

Quõ pulchre ꝛ subtiliẗ ponderauit dictũ phi. 2. de aia t. cõ. 60. dicẽs sensus eẽ particularium.

separata ab eis: ꝛ tunc scia talis est singularium: ꝛ exigit sin
gulare sicut ꝛ sensus: sicut in ꝓhabito capitulo diximus.

¶ Cap. 5m. De sensatis in cõmuni que sunt per se ꝛ proprie ꝛ ſm se: ꝛ cõmunes ꝛ per accidens.

His igitur ꝓlibatis dicẽdum est de obiectis vni
uscuiusq̄ȝ sensus primo in cõmuni q̄ȝ de cõmu
nib⁹ ꝓprie est speculatio: dicitur autẽ in cõmu
ni sensibile tripl'r: duo qdeȝ dicimus per se sen
tiri: vnũ aũt ſm accñs: quãdo aũt dicimus per
se sentiri aliqꝺ sensibile: volumus intelligere p
se quando subiectuȝ est causa predicati: hoc est ꝙ per ꝓpriã
nãm ꝛ essentiã causa est imutatiõis sensus eo ꝙ ipm̄ est qꝺ
habet iferre passionem sensui: diximus eniȝ ꝙ sensus gene
raliter est potẽtia passiua: ꝛ sentire generaliter pati: dixim⁹
enim sepe in libris naturalib⁹ ꝓbabitis: ꝙ nõ quodcunq̄ȝ
agẽs infert passionem cuilibet patiẽti: sed opȝ esse cõicatio
nem nature inter propriũ agẽs ꝛ ꝓpriuȝ patiens: ꝛ tunc dice
mus ꝙ illud est essentiale sensibile qꝺ suã ꝓpriã essentiã vel
intẽtionem essentie deprehendet in sensus organo: hec aũt
sunt duo: cum eniȝ omnes forme sensibiles sint etiaȝ forme
situales ꝛ que hñt quãtitatem per accidẽs: statim impẽdiẗ
ꝙ color in oculo nõ recipiẗ sine quãtitate ꝛ his que sunt quã
titati annexa essentialiter: ꝛ ideo sensatum per se diuiditur
in duo: quorum vnum quidem propriuȝ est qꝺ sic conuenit
vni sensui qꝺ non cõuenit alij: sicut coloratum inquãtum co
loratum in nullum agit sensuȝ nisi in visuȝ: sonus aũt in au
ditũ ꝛ nõ in alium sensum: aliud aũt est sensatũ qꝺ ideo per
se sentiri diciẗ: q̄ sua intentio in sensu imprimiẗ ꝯiũcta sen
sibili ꝓprio: ꝛ hoc est ꝓpriũ ꝛ primũ subm̄ sensate speciei qꝺ
est magnitudo in qua vt in subiecto ꝓprio est ois q̄litas sen
sibilis. Et ꝓpriũ qdeȝ subm̄ sensibile duo hȝ in se que faciũt
ipm̄ ꝓpriũ: vnum qdẽ dictũ est: ꝙ. s. nõ cõuenit ipȝ altero sen
su sentiri: nisi illo cuius est ꝓpriuȝ actiuũ inferens ei passio
nem: ꝛ cũ nõ agat in sensum nisi intẽtionẽ ꝓprie forme: seq
tur ꝙ sensuȝ nõ ꝯuenit errare circa ꝓpriũ sensatũ. Diciẗ au
tem sensatum ꝓpriũ duob⁹ modis: vno qdẽ mõ ſm ꝙ est in
re sensata in qua est ſm eẽ mãle: alio aũt mõ ſm ꝙ est rece
ptum in organo sensus: ſm enim ꝙ est in re non semper iu
dicatur de ipsa: q̄ etiã per hoc esse non habet agere in sen
sum: sicut nos iferius ostẽdemus: sȝ ponimus p eẽ qꝺ hȝ in
abstractione ſm qꝺ esse primũ est in medio: ꝛ postea in sen
sus organo: ꝛ multe variationes possunt fieri circa esse suũ
qꝺ habet in abstractione taȝ in medio q̄ȝ in organo: quoniã
si ꝯtingat aerẽ qui est mediũ in visu eẽ humidũ multũ forte
videbiẗ albũ eẽ ꝓfusuȝ rubore vel croceitate: ꝛ si forte pupil
la sit infirma ex humore in oculũ defluẽte alterabit eẽ colo
ris qꝺ hȝ in abstractiõe: sicut diximus in tertio methauroꝝ
in tractatu de iride: ꝛ hec nõ sunt error sensus in sensibili ꝓ
prio: quoniam sensibile ꝓpriuȝ reuera tale esse habet in ab
stractiõe: lȝ nõ habeat tale esse in subiecto in quo est ſm esse
materiale qꝺ hȝ in mã: patet igitur sensuȝ circa sensibilia ꝓ
pria non errare: sic enim est visus coloris ꝛ audit⁹ soni: ꝛ gu
stus saporis qui humor a grecis vocatur eo ꝙ in hũido sem
per sentiẗ: tactus autẽ plures hȝ differẽtias que nõ ad vnuȝ
proprie rõnis genus reducunẗ: tñ in vnaquaq̄ȝ iudicat de il
lis ꝛ non decipiẗ. In cõpositiõe tñ sensibiliũ magna frequen
ter est deceptio: sicut qdẽ est qꝺ est coloratũ vt crocũ sit mel:
aut cholera citrina: aut vbi est coloratũ: aut quid est qꝺ so
nat: aut vbi sonat: ꝛ sic de alijs ꝛ huius causa vt infra dice
mus est: q̄ sensus ꝓprius nõ hȝ componere: sȝ aliqua supe
rior potentia: ꝛ illius est error: hec igitur sunt sensata ꝓpria.
¶ Cõmunia aũt sicut diximus quoꝝ essentie vel esse ſm in
tẽtiones suas vere sensibus imprimũtur: ꝛ ille sunt sicut ma
gnitudo in qua sunt sensibilia: ꝛ cuȝ magnitudo sit termin⁹
nãlis corporis ꝛ terminata quãtitas sit figura: opȝ ẽt figuraȝ
eẽ sensatũ cõe: trigonũ enim vel quadratuȝ est qꝺ iprimiẗ in
oculo in vidẽdo ꝛ tactui in tãgendo: q̄ aũt numeꝝ cognosci
mus diuisiõe ꝯtinui: ꝛ ꝯtinuũ est essentialr̄ diuidi: iõ opȝ nu
meꝝ etiã eẽ sensatuȝ cõe: magnitudo autẽ nõ diuidiẗ solum
per eẽntiã: sed ẽt per motũ eo ꝙ motus nõ hȝ añ ꝛ post nisi p
onte ꝛ post in partib⁹ magnitudis: ꝛ ideo opȝ ẽt motũ eẽ sen
satũ cõe. Et q̄ opposita sunt eiusdẽ potẽtie: ideo ẽt est sensa
tum cõmune: ꝛ sic igiẗ sunt quinque cõmunia mot⁹ quies nũe
rus figura ꝛ magnitudo: nec dicũtur ista cõmunia eo ꝙ qꝺe
libet

Tex. ꝛ cõ. 63.

Nõ illas tres ꝯditiões posuit Themistius i. 2. de aia sup tertio cõmẽ ꝓñtis.

Tex. ꝛ cõ. 64.

liber eoꝝ equaliter ab omni sensu percipiat: sed qꝛ qꝺlibet istoꝝ ꝓbať percipi pluribꝰ sensibꝰ ⁊ nō vno solo sensu: qm̄ in veritate motus ⁊ qes ⁊ numerꝰ oibꝰ sensibꝰ ꝑcipiunť: sꝫ quā titas ⁊ figura tactu ⁊ visu. Ista aūt sensata cōia dicunť per se sensata sm̄ q̄ p se opponiť ad id qꝺ est p accidēs: ⁊ nō sic sm̄ q̄ p se opponiť ei qꝺ est nō primo. Impoē enim est q̄ idem passiuū numero habeat actiua diuersa sm̄ genus. Cōstat aūt q̄ color ⁊ magnitudo diuersa sunt genere: ⁊ iō sensatū ꝓpriū est qꝺ agit in ꝓprio sensu: ⁊ hmōi sensatū magnitudinē hꝫ ⁊ figurā ⁊c. ideo recipiunť etiā illa nō p accidēs: sed ꝓprie eoꝝ intētiones imprimunť in organo sensus. ¶ Sed sꝫ accidēs sensibile est q̄ ꝓpriā essentiā in sensuꝫ nō ipͥmit: nec primo: nec secūdo: sed cū sensibili ꝓprio ⁊ cōmuni accipiť ⁊ non sine extimatione vel cogitatiōe: sicut sunt intētiones de qbus in tertio gradu abstractionis dixim̄ꝰ: sc̄ q̄ hoc albū est Diarij filius: vel hoc nigrū est amicus vel homo vel aīal: sicut videt ouis q̄ hoc pilosum est lupus: ⁊ hoc pilosum est canis: ⁊ vnū extimat amicū ⁊ alteꝝ inimicum: sm̄ aūt hanc doctrinā cognosciť distinctio sensibilium que sm̄ quorūdā malā doctrinam valde est ⁊ manifesta: sed errores aliquorum trāsiuimꝰ hec vanitatis cā cui studemus: in hoc enim q̄ tale est qꝺ sm̄ se nihil de intētione sue essentie imprimit in sensum: sm̄ se sentiri nihil pōt: sed sentiri per accidēs: qꝛ albo accidit q̄ sit ei cōiunctum: ⁊ ideo organuꝫ sensus a tali sensibili nihil patitur omnino: qꝛ natura hoīs nō est sensibilis per ꝓpriā essentiaꝫ: sed intelligibilis: sm̄ se aūt sentiunť que intentiones ꝓprias imprimunt in sensuꝫ: ⁊ hec sunt ad que ipsa organa sunt vel habent apta nata ex primis suis componentibus.

Ex.1 cō.63.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarans vtrum sit aliquod mouens vnum in sensibilibus: ⁊ est de duplici esse sensibilis qꝺ sit in materia ⁊ in abstractione.

Nunc autē redeundū est ad questionē quā superius reliquimus vtrum exteriora sensibilia habeant vnū ⁊ eundeꝫ aliquē motorē qui agat in eis q̄ efficianť intētiones sensibiles: sicut intellecta habēt vnū ⁊ eundē motorē qui est itellectꝰ agens qui agit in eis intētionē intellectualem: hoc enim ꝯsideratiōe dignū est: ⁊ est questio quā tāgit Auerrois: ⁊ dimittit insolutā. Fuerūt aūt qdā modernoꝝ magne auctoritatis qui hec cōcesserūt ꝓpter preinductā rōnē asserētes q̄ omne sensibile qꝺ inueniť in oibus sensibꝰ est vnum in eo q̄ est intētionale ⁊ spirituale ⁊ nō materiale: vnū autē in multis participatū necesse est ab vno causari: hoc aūt nō esset nisi illud mouet ad aliud vel illud: opꝫ igitur aliquē esse motorem qui mouet ad hoc esse in oibꝰ sensibꝰ. ¶ Adhuc aūt manifestū est formā sensibilē sm̄ esse māle eē in re sensata extra animā: ⁊ rem: ⁊ ibi rem afficit sua qualitate: sm̄ aūt hoc esse: nō est in medio: nec ēt in aīa: qꝛ si color eēt in aere sicut in colorato oporteret q̄ videremus aerē esse coloratū: ⁊ oculuꝫ eē coloratū colore quē recipit: ⁊ huius cōtrariū videmus: ergo sm̄ aliud eē est in abstractione q̄ȝ in mā ꝓpria: aliqd igiť cōfert ei esse illud: ⁊ illud erit mouens ipm̄: qm̄ in re nō est abstractum sensibile nisi potētia: ⁊ id qꝺ est in potētia nō educit seipsum ad actum: sicut ante diximus de visibili sicut est de alijs sensibilibꝰ: opꝫ igitur ipm̄ habere vnū aliquid mouēs. Adhuc aūt phantasmata sunt maioris simplicitatis q̄ȝ spēs sensibilis in mā: ⁊ tn̄ oportet phantasmata habere mouens ad hoc q̄ efficianť in itellectu possibili: oportebit igitur etiā ipsa sensibilia habere aliqd mouēs ad hoc q̄ abstracta efficiantur in sensu. Iste igiť ⁊ similes rōnes sunt que induxerūt multos de nostris doctoribꝰ q̄ dixerūt vnum esse mouēs in oibꝰ sensibꝰ: sed cū debuerūt specificare qd est id diuerterūt duas in vias: quidā eniꝫ dixerūt hoc esse lucē: ꝓpter quinque rōnes potissimas quaꝝ est vna: qꝛ cū mouēs in oibus sensibus debeat esse vnū ⁊ idem: ⁊ vidēt lumē esse motiuū in sensu visus: dicunt ipm̄ oportere eē motiuuꝫ in oibus sensibus. ¶ Alia aūt ratio est: qꝛ dicūt lumē a luminoso corpore pyramidaliter ⁊ circulariter diffundi: circularē aūt multitudineꝫ vidēt in oibꝰ sensibꝰ: qꝛ intētiones sensibiles circa rem sensatam ad equalē distantiā circulariter vbiqꝫ generanť: ⁊ taleꝫ motum in inferioribꝰ nō dicunt esse nisi luminis. ¶ Tertia aūt est: qꝛ vident q̄ nulla qualitas inferioꝝ corpoꝝ agit vniuersaliter sed particulariter vnū ⁊ nō aliud: nisi forte per accidēs: lumē aūt qꝺ est forma celi qꝺ est corpus vniuersaliter

Nō mota ab Auerroi. 2. de aia. cō. 60. Sꝫ non soluta ab eo. 3.

Prima opio dicētiū lucē eē primū motorē respectu oium sensibiliū spēꝝ

omnia inferiora mouens dicunt oportere esse causaꝫ vniuersalis actionis in intētionibꝰ sensibilibus. ¶ Quarta aūt est: qꝛ vident lumē eē in mālibus ⁊ spiritualibꝰ vt somnū ⁊ ideo dicunt suū esse ꝓpriū q̄ cōferat forme materiali q̄ fiat intentio spiritualis. ¶ Quinta aūt est que ⁊ precipua est cui innituntur: qꝛ vidēt sensibiliū esse māle: causari a qualitatibꝰ elementoꝝ: ⁊ ideo nullā eē qualitatē elemēti que agat in ipso intentionē spūalem: nec pōt dici q̄ sit a subiecto in quo generatur illa intētio. s. q̄ sit subm̄ nō sit aptuꝫ natuꝫ ipsam recipere nisi in eē spūali: qꝛ sicut supra diximus diuersitas subiecti potius est a diuersitate agentis ⁊ forme q̄ȝ ecōuerso: opꝫ igiť q̄ sit ab aliqua forma agēte corporis supioris: ⁊ corpus celeste nō agit in iferiora nisi per lumē: igitur lumen est qꝺ in oibus sensibilibꝰ agit intētiones spūales. ¶ Alij aūt antiquores his dixerūt q̄ virtus aie est agens eas intētiones spūales: ⁊ isti sunt qui dixerūt potissimū virtutē sensus esse actiuā ⁊ nō passiuā: quoꝝ rōnes in parte supra posuimꝰ: de hoc aūt qꝺ hic dicūt quatuor assignāt rōnes aliqd ꝓbabilitatis hntes: sm̄ q̄ in eoꝝ dictis pōt deprehēdi quas tāgit Auicēna phs: ⁊ Alpharabius ⁊ qdā alij: dixerūt enim isti nō eē intētionē nisi ei qꝺ indicat de intētionibꝰ: hoc aūt eē aīam: ⁊ ideo necessariū esse aliqd aie esse qꝺ ꝯferat forme sensibili esse intētionis: ⁊ ideo dixerunt aīam habere ordinē ad omne id qꝺ instrumētaliter obsequiť ei: ⁊ cū medium in sensu sit ꝓpter sensuꝫ: dicunt aīam hēre virtutē agendi in mediū: ⁊ taliter fit sm̄ eos illud q̄ virtꝰ sensibilis egrediť spūaliter ⁊ supponit se sensibili ⁊ cōfert ei eē quasi icorporeū ⁊ quasi spūale quo in aia ei fieri possit. ¶ Scda vo ratio eoꝝ est q̄ in oibus cōmunicātiā habēt agens ⁊ patiēs: incorporeū aūt patiēs cū corporeo agēte nullā oino hꝫ cōmunicationē: ⁊ ideo cū aīa sit sensibile suscipiēs: dicūt etiā oportere q̄ aliqua virtus aie sit ipm̄ agēs. ¶ Tertiā inducunt rōnem dicētes aīam esse magis actiuaꝫ q̄ȝ aliquā formā corporeā ⁊ cū forma corporis agat imprimēdo spēm suā in mā sibi cōiuncta: multo fortius erit verū virtutes aie sensibilis quasdā esse actiuas: quas aliqd de specie aie insinuant obiectis aie: vt possint effici in sensibꝰ: dantqꝫ simile hmōi q̄ virtutes vegetabilis aie nunq̄ȝ aduniunt de cibo corpori cui primo nō influxerūt aliqd de specie aie p quā vniri possit corpori: nec eē minus actiuā dicūt sensibilē q̄ȝ vegetabilē: sed multo magis. ¶ Quartā aūt ponunt rōnē: qꝛ dicunt sentire ⁊ iudicare de sensibꝰ esse opationē quandā vite: hec aūt operatio nō pōt fieri ab aliqua forma corporali: sed ab aīa ipsa. Cū igiť sensibilia sm̄ esse intētionale sint specificantia illas opationes ⁊ formalia in ipsis ⁊ agentia: opꝫ q̄ illud esse egerit in ipsis aliqd aie que est pͥcipiū ⁊ causa vite. ¶ Nos aūt simplr nālibꝰ insistētes hec oia falsa reputamꝰ: ⁊ tam illud falsum dicimꝰ in quo ambe secte ꝯueniūt: q̄ȝ illud in quo differūt: dicimus eni nullo mō fore necīuꝫ vnū eē cām multitudinis q̄ est in multis q̄ sm̄ vnā rōnē nō est in eis: sed sm̄ rōnes equocas: eē aūt intētionale ⁊ spūale nō vna rōne ē in sensibꝰ: qꝛ vnū est multo spūalius alio: qꝛ vnū afficit ⁊ mediuꝫ ⁊ organū sm̄ eē māle agens in ipm̄: sicut est in obiectis tactus: ⁊ ea que hnt idem mediū sicut visibilia ⁊ audibilia ⁊ odorabilia nō hnt illud mediū sm̄ vnā ⁊ eandē nām medij: sed sm̄ diuersas sicut iferius ostēdemus: ⁊ nō vniꝰ rōnis est esse qꝺ hnt in ipso medio: qꝛ spiritualius eē est coloris in medio q̄ȝ soni: ⁊ iteꝝ spūalius esse est soni in medio q̄ȝ odoris: ⁊ ideo vētus nō aufert vel affert colores sed obtundit auferēdo sonos in parte ⁊ non in toto: odores autē ⁊ affert ⁊ aufert in toto sicut dicit Auicēna: ⁊ veritas pro experta attestat: cōcedendū aūt eē videť q̄ aliqñ ⁊ in qbusdā sensibꝰ qui. s. sunt per mediū extrinsecum sensibile sm̄ aliud esse est in re sensata: ⁊ sm̄ aliud in medio ⁊ in organo: sed hoc esse in nullis pluribus sensibꝰ est vnius rōnis. Et si queriť qd cōferat ei hoc esse: videť mihi stulta questio: qꝛ nos supius ostēdimꝰ oēm virtutē actiuā esse per se pfectā ad agendū sine aliquo motiuo extrinseco: ⁊ iō dico q̄ forma sensati per seipsam generat se in medio sensus sm̄ esse sensibile cuius necessaria demonstratio est q̄ ab oibus pħis ⁊ ab ipsa veritate cōuinciť per se sensibile esse qꝺ in secūdo modo dicendi p essentiā suā est cā sui eē sensibilis: ⁊ ideo frustra queriť qd ꝯferat ei illud: sicut si queriť quid ꝯferat luci lucere sm̄ actuꝫ: ⁊ qꝺ diciť q̄ id qꝺ est in potentia nō educitur in actum nisi ab eo qꝺ est in actu nō est dictū nisi de eo qꝺ est in potētia esse materialis: ⁊ non

Scda opio ponētium sensum agētē in aia.

Opio Alberti magis sensata.

Simile est qꝺ qd ꝯferat esse spūale forme i medio pp duplicē rōnē hic tactam.

de eo qđ est in potētia esse formalis ⁊ efficiētis: esse enī spirituale generat̃ a re generāte tm̄ fm̄ formā de qua actione in hui⁹ capli sequētib⁹ psequemur: ⁊ bene pcedimus ꝙ nō est cōgruū ꝙ dicat̃ eē a subto spūaliter: qꝛ eē intētionale qđ ē in medio: est multo spūalius q̄ ipse aer sit vel q̄ sit ipm̄ celum. Hoc aūt qđ inducūt pro illi de phantasmatib⁹ mouētib⁹ intellectū oīno dissimile est: qꝛ que est i phātasmate nō pōt dare eē itellectuale eo ꝙ est multo simplicius q̄ ipsa: ⁊ ideo idiget motore ad hoc eē abijciēdū. Forma autē corporalis p se agens nihil supra se cōfert qn̄ pfert eē intētionale sicut inferius ostēdemus.

Impugnatio pme opionis ⁊ solo ad rōnes illius.

¶ Opinio aūt que dicit hoc eē lumen oīno ridiculosa est: qꝛ q dicit lumē eē in tenebris idiget sensu: ⁊ tn̄ scimus multa sensibilia equaliter diffundi in tenebris ⁊ i lumine. In oīb⁹ aūt suis rōnib⁹ hec opinio fere syllogizat ex puris affirmatiuis in scđa figura. ¶ Qđ aūt isti dicūt ꝙ lumen moueat colorē: ⁊ pferat ei esse spūale ostēdemus falsum eē inferius vbi de visu loquemur: ibi enim ostēdem⁹ ꝙ color p se est motiu⁹ visus: ⁊ ꝙ lumē nō exigit̃ ppter colorē: sed ppter mediū: ⁊ ꝙ sensibile circulariter generat̃: dicēdū ꝙ accidit ei per accidēs eo ꝙ mediū recipiēs ipm̄ circulariter circūstat: qđ si nō circulariter circūstaret nō diffunderet̃ circulariter.

Nō qđo p accidēs sensibile pducit suā itētionē circulariter i medio.

¶ Qđ aūt dicunt nullā formā inferiorē vir agere: falsum est oīno: qꝛ oīs forma inferior vir ⁊ nō particulariter agit ⁊ multiplicat seipsam: sic forme sensibiliū se vir agunt: ⁊ nihil vnū ⁊ idem agit oēs. ¶ Ad hoc aūt qđ dicūt in mālib⁹ esse aliqđ qđ pfert forme eē intētionale: dicendū ꝙ forma que est in re aliqn̄ agit per qualitates māe in qua est: ⁊ tunc agit mālīter. Aliqn̄ aūt agit per se solam: ⁊ tunc agit imālīter: qꝛ ⁊ ipsa est eēntia imālis p seipsam: ⁊ nō indiget in ista scđa actione nisi se sola. In prima aūt indiget alia q̄ seipsa. Et ideo oīno oppositū eius est: qđ supponit ratio illa ab illis inducta: qđ aūt vlterius inducūt eē spūale nulla elemētoꝝ qualitate causari verissimū est: sed nos ostēdimus vnde causat̃.

Quālr i actione spūali for⁹ se sola agit: sed psidera qꝛ hoc videt̃ dubium cū actiōes sint suppositoꝝ.

Impugnatio 2ᵉ opionis ⁊ solutio ad rōnes illius.

¶ Opinio aūt scđa multo pbabilior: tꝫ modernoꝝ pauci teneāt eā: erat enī illis Platonis ⁊ etiā Augustini: ⁊ multoꝝ alioꝝ magnoꝝ viroꝝ: tn̄ sine preiudicio aut ego nō itelligo eos: aut ipsi falsū dixerūt. Qđ enī dicunt virtutē sensibilē egredi ⁊ supponere se sensib⁹ ppter vniuersalē ordinē quē hꝫ ad ipsam: intelligi nō pōt nisi sicut egredit̃ virtus a magnete ad ferrū: ⁊ in veritate ita dixerūt: ⁊ pro se induxit Plato oculos fascinationis vbi virtus egredit̃ ab vno fascināāo ipm̄: sed hoc falsū est: qꝛ virtus illa nō egredit̃ nisi i suo vehiculo qđ est spūs: multotiens aūt spūs nō possent extendi vsqꝫ ad sensibile qđ multum distat aliqn̄ ⁊ precipue in visu ⁊ odoratu quorūdam animaliū: p̄terea etiā sicut dixit Auicēna spūs egressus a corpore dissoluit̃ statim ⁊ cōtinuat̃ aeri: dissoluit̃ igit̃ etiā virtus ⁊ peribit.

Qualis dꝫ eē cōmunicantia iter agēs ⁊ paciens. Z.

¶ Qđ autē dicūt ꝙ cōmunicantiā hāt ⁊ agens ⁊ patiens verū qdē est: sed nō opꝫ ꝙ habeāt cōmunicantiā: ita ꝙ sint eiusdē nature ⁊ eēntie: sed ꝙ habeāt pportionē adinuicē sicut ppria mā ad ppriā formā: ⁊ ppriū agens ad ppriū patiēs: ⁊ sic cōmunicātiā habēt forma sensibilis agens ⁊ sensus patiēs: in eo ꝙ sicut sensus spūaliter patit̃: ita etiā forma sensibilis spiritualiter agit in ipm̄. ¶ Et qđ dicunt aīam sensibilem eē actiuā supra ostēdimus eē falsum: nec opꝫ aliquo modo illud fore veꝝ ꝙ lꝫ agens honorabilius patiēte ꝙ hoc agens ppter hoc sit honorabilius hoc patiēte: ⁊ qđ dicūt de aīa vegetabili supius est determinatū. ¶ Qđ aūt dicunt sentire eē opus vite: ⁊ in illo esse formatē spēm sensibilē: dicēdū ꝙ sentire est opus vite fm̄ ꝙ egredit̃ ab aīa ⁊ nō fm̄ ꝙ specificat̃ a forma sensibili: nō enim specificat̃ ab ipsa forma sensibili in spēm vite: sed potius ad notitiā rei exterioris habēdam.

Modus positionis ppie.

¶ His habitis opꝫ nos determinare qualiter a sensibili fiat hmōi actio: qꝛ aliter in incerto dimitteremus. Dicimus igit̃ sequēdo directe peripateticoꝝ sniaꝫ qui dicūt cōiter ꝙ cū dicit̃ sensibile eē per se sicut color ⁊ odor ⁊ sonus huiusmodi ꝙ hoc est fm̄ scđm modū dicēdi per se in primo posterioꝝ determinatū: ⁊ hoc est qn̄ subm̄ est cā predicati: sicut qn̄ dicit̃ homo risibilis vel disciplinabilis: opꝫ igit̃ ꝙ color ⁊ odor ⁊ sonus ⁊ cetera sensibilia p pprias opationes aut eēntias eā sint sensibilitatis ⁊ sensus fm̄ actum facti: nō ergo ad huc hāt motiuū aliqđ extrinsecū: dicimus aūt aliud eē agēs formā in mā: ⁊ aliud agens formas tm̄: agens enim formā in mā in qua ipsa ligata cū mā hꝫ esse māle est agens qđ trāsmutat mām sicut calidū frigidū humidū ⁊ siccū: agēs autē formā tm̄ nō est agens māle: sed potius ipsa forma: ⁊ sic agit se per hoc ꝙ ipsa est eēntia simplex sui ipsius multiplicatiua: ⁊ sic oīs forma multiplicat intētionē suā: ⁊ cū forma sit essentia simplicior omni corpore nō pōt inueniri aliqua forma corporalis que posset ei eē intētionale pferre: ⁊ qꝛ qdam ignorarūt ꝙ forma in eo ꝙ forma sic multiplicat se: dixerūt ꝙ oporteret eā habere agens pter ipsam. Et qdā existimabāt propter hoc ꝙ forma simplex: ⁊ sic agendo se quasi efficit̃ vbiqꝫ estimabant ꝙ nō multiplicat se sed est vbiqꝫ per eēntiā: ⁊ de hac opione qꝛ subtilis est multū nō possumus facere mentionē nisi in tertio libro: ⁊ hoc qđ hic determinam⁹ hoc est ꝙ forma sensibilis se multiplicat in eē sensibili aut spūali: ⁊ sufficit sibi ad hoc: ⁊ sic oīs forma in ppria ⁊ eēntiali actiōe sibi sufficit: hec autē snia q̄si pro fundamēto poni dꝫ in hac scīa: qꝛ ex ipsa infiniti circa opa ⁊ passiones aīe elidunt̃ errores. Iaꝫ aūt pꝫ ꝙ duplex eē hꝫ forma: vnū simplex ⁊ spirituale qđ hꝫ in abstractione qđ fit a simplici agente qđ est forma rei: alteꝝ aūt materiale in re in qua est per agens generans nō simplex qđ agit eam educēdo de materia per generationem.

¶ Cap. 7ᵐ. De visibili qđ est color: qualiter fm̄ actum lucidi mouet visum.

HIs autē habitis dicamus sigillatim de oīb⁹ sensibus: ⁊ primo de visu eo ꝙ ipse pluriū est differentiaꝝ: cōprehēdit enim ⁊ corruptibilia ⁊ icorruptibilia ⁊ apprehēdit sub sensatum nō in vna medij dispōne sed in plurib⁹: colorata enī accipit in medio actu lucido ⁊ lucida accipit in tenebroso ⁊ que sit hui⁹ cā infra dicemus.

Tex. ⁊ cō. 66.

¶ Dicamus igit̃ ꝙ obiectū cuius dicit̃ esse visus vt ppria causa iferens sibi passionē hoc cōmuni noīe dicit̃ visibile: visibile aūt est qdem color ⁊ nō solum color sed etiā hoc qđ cōmuni rōne noīs est dicere visibile sicut lucētia nō sub colore sed sub lumine videntur in tenebris: ⁊ ideo vnū cōe nomē non habemus qđ dicat cōmuniter omne visibile ppriū qđ visui sua ex forma iferat passionē: visibile aūt per se manifestū erit magis qn̄ igrediemur melius in distinctionē ⁊ tractatū per se visibiliū: constat tamē ꝙ vnū visibiliū est color: ⁊ ꝙ color est de numero eoꝝ que per seipsa sunt visibilia: nō qdē illo modo fm̄ se sive per se: quo predicatū est in rōne subiecti: qui modus dicēdi p se est primus: sed illo modo quo subm̄ est causa predicati: qui modus dicēdi per se vel fm̄ se est secundus: ⁊ ideo opꝫ ꝙ color p nihil extrinsecū sed per suā essentiā sit agens in visuꝫ: ⁊ sit visibilis.

Tex. ⁊ cō. 67.

¶ Et qꝛ hec est sua eēntia: tunc diffinit̃ ꝙ color est motiuū visus fm̄ actum lucidi: hoc est trāsparēs in actu luminis cōpleto: hoc enim cōuenit omni ⁊ soli colori: qꝛ sicut diximus lucētia nō vident̃ in eo qđ est actu lucidū sed poti⁹ in eo qđ est actu tenebrosuꝫ: color aūt sine luminis actu perficiente diaphanū nō videt̃: sed potius oīs color videt̃ in lumine: ⁊ ideo opꝫ nos etiaꝫ prius tractare de lumine.

Nō mouet cū ab Auerroi hic verū lumē sit necīuꝫ visui pp colorē sic vel pp mediū.

¶ Sed nos prius queremus cū color nō imutet nisi diaphāo illuminato: verū lumē illumināns exigat̃ ad visum ppter colorē vel ppter mediū: hoc est querere vtrū color nō possit gñare itentionē in medio nisi sit ipse color actu illuminatus vel ipse color sine lumine sufficiat generare intētionē suā: sed medium nō sit aptū natū ipsam intētionē suscipe nisi sit actu illuminatū.

Opio Auic. ⁊ Auēpace.

Vident̃ aūt precipui viri in pħia Auic. ⁊ Auēpace cōsentire in hoc ꝙ color mediū visuꝫ imutare nō possit: nisi recipiat actū luminis prehabitū: hoc aūt tribus pbant rōnib⁹. Vna aūt suaꝝ rōnū est ex coloris diffōne que ponit̃ in libro de sensu ⁊ sensato: que est ꝙ color est extremitas pspicui in corpore terminato: fm̄ illā enim perspicuū est aliqđ coloris cū perspicuū nō sit in actu pspicuū nisi p actum luminis vel habitum fm̄ actū: ⁊ ideo dixerūt illi ꝙ colores in tenebris nō sunt nisi in potētia ⁊ nō in actu: ⁊ ideo tūc mouere mediū ⁊ visum nō possunt p suas intētiones. Scđa rō est ꝙ cū color sit extremitas pspicui terminati: pspicuū etiā nō terminatū qn̄ est illuminatū habebit aliqđ coloris: ⁊ ideo lumē est color diaphani nō terminati: qđ colorat ipm̄ in supficie ⁊ in pfundo: perspicuū ergo qđ est cōpletū per lumē hꝫ colorē: sed nihil est susceptibile alicuius per modū per quē hꝫ illud: cū ergo perspicuū actu illuminatū habeat colorem: nō est susceptibile coloris fm̄ ꝙ hmōi: sed potius fm̄ ꝙ nō hꝫ eū: ergo nō inquātuꝫ est illuminatū recipit colorē: sed inquātū caret lumine: lumē igitur nō exigit̃ ppter diaphanū qđ est mediū in visu: sed pp

colorẽ. Tertia ratio eoꝝ est que ⁊ magis ꝙ̃ alie mouet ꝙ oĩa obiecta vnius sensus necesse est reduci ad vnũ genus siue ad vnã cõem nãm: ꝓpter qḋ etiã tactus non oĩno est vnus sensus: eo ꝙ tactibilia nõ reducunẽ ad vnã nãm cõez: nec ad genus vnũ: cũ igitur visus sit sensus vnus visibilia necesse est esse vnũ aliqḋ in cõmuni: sunt aũt visibilia ⁊ lumẽ ⁊ color: ergo necesse est ꝙ aut vnũ eoꝝ reducaẽ ad aliud: aut ꝙ ambo reducanẽ ad vnã nãm cõem: in qua vniantẽ: non aũt reducũtur ambo ad aliqd tertiũ qḋ est ante ea vniens ea: opꝫ igitur ꝙ vnum ad aliud reducaẽ: cũ autẽ lumen nõ diffiniaẽ per colorẽ: sed color per lumẽ: opꝫ ꝙ lumẽ sit natura cõmunis que facit visibile esse visibile: ⁊ sic color nõ est visibilis nisi per hẽditũ luminis sibi influxũ.

Experimẽta pro opione Auic. ⁊ Auẽpace.

¶ Experimẽtũ aũt est: q: nos videmus ꝙ vidente existẽte in tenebris ⁊ aere tenebroso iuxta videntẽ ⁊ tñ colore illuminato fit visio. Si autẽ econuerso fiat color in tenebris ⁊ videns in lumine stet ⁊ aer sit illuminatꝰ nõ fiet visio. Similiter autẽ speculo posito cõtra lumẽ ⁊ facie in tenebris nõ resultabit imago in speculo. Si autẽ ecõuerso fiat statim in speculo videbiẽ facies: ista igiẽ sunt que mouerunt istos ⁊ qdã alia his similia.

Scḋa opinio Auerrois cõmento. 67. ⁊ Alexandri.

¶ Ecõuerso aũt Alexãder ⁊ Auerrois initentes vel incẽdentes dictis Arist. dicũt colorem eẽ p se visibile: ergo erit tota cã visionis per eẽntiã suaꝫ ꝓpriã: nõ igitur per admixtionẽ luminis. Similr enĩꝫ dicũt esse in colore ⁊ in aliis sensibilibꝰ que p se mouẽt sensus. Dicunt etiã hoc nõ eẽ qḋ in scḋa rõne predicti viri inducũt: ibi enim supponiẽ ꝙ lumẽ sit color: q: si esset color: tũc aer nõ reciperet colorẽ quãdiu haberet in se lumẽ: ⁊ hoc nõ est verũ q: videmus parietes colorari colore plãtaꝝ qñ nubes mouenẽ ⁊ radij solis in nubibꝰ ⁊ postea per plãtas dirigunẽ ad parietes. Similiter autẽ qñ radius trãsit per vitrũ coloratũ quocũqꝫ colore sic in aere ⁊ in pariete opposito: ⁊ cũ prius habuit lumẽ ⁊ etiã tunc retinet lumẽ qḋ nõ faceret si lumẽ eẽt color: nõ enim aliqd sm idem recipit duos colores simul.

Opio Alberti media inter extremas.

¶ Nos aũt quãtũ itelligere possumus vtrosqꝫ sm aliquã partẽ verũ dicere arbitramur: ⁊ vt hoc itelligaẽ videẽ dicẽdum ꝙ color hꝫ duplex eẽ. s. mãle ⁊ formale: mãle autẽ dicimus qḋ fit per qualitates trãsmutãtes mãm que sunt calidũ frigidũ humidum ⁊ siccũ: hec enim diuersimode variantia supficiẽ corporis terminati diuersos inducunt ⁊ causant colores: lꝫ nihil istoꝝ sit de eẽntia coloris: ⁊ sm hoc eẽ colores actu sunt in tenebris sed nõ mouẽt diaphanũ: q: sicut supius diximus sensibile nõ agit nisi sm simplicẽ formã qñ multiplicat se ad medium ⁊ ad sensuꝫ.

Color duplex eẽ hꝫ materiale ⁊ formale.

¶ Habet aũt aliud eẽ formale ⁊ hoc est a lumine: q: sicut optime dicit phs: lumẽ est coloꝝ hypostasis ⁊ hoc causaẽ ab hoc ꝙ lumẽ influiẽ extremitati pspicui: terminatione enim corpus est pspicuũ: sed duplex est pspicuũ: quoddã enim est pspicuũ totũ qḋ nõ terminat: sed p se trãsducit visuꝫ sicut aer ⁊ ignis ⁊ aqua ⁊ vitrũ ⁊ crystallus ⁊ quedã alia similia: qḋdã autẽ est pspicuũ terminatũ ⁊ hoc nõ in toto sed in sua superficie est pspicuum: ⁊ ideo terminat ⁊ nõ trãsducit visuꝫ: ⁊ sm ꝙ corpus est pspicuuꝫ: ita recipit luminis habitũ: qḋ enim in toto est pspicuũ: recipit lumẽ in supficie ⁊ in ꝓfundo: qḋ aũt nõ in toto sed in supficie tñ est pspicuum: nõ recipit lumẽ nisi in supficie: ⁊ ibi lumẽ permixtum opacitati corporis causat colorẽ. Et hec fuit cã q̃re Pythagorici colorẽ vocabãt epiphanũ: q: videbãt eũ eẽ diffusionem luminis in supficie corporis terminati: epiphanũ eni est supficietenus apparens: vñ pꝫ lumẽ eẽ de suba coloris ⁊ nõ calidũ ⁊ frigidũ ⁊ ceteras q̃litates que causant ipm mãliter in subiecto: ⁊ nõ igrediunẽ eẽntiã ipsius ⁊ ideo qñ diciẽ color ẽ motiuus visus sm actũ lucidi: ⁊ hoc esse subam eius: erit hoc intellectũ de eo qḋ est vera suba coloris sm esse formale: ⁊ sm hoc eẽ nõ est actu color nisi in lumine: ⁊ ideo nõ videẽ nisi in lumine sicut dictũ est.

Rñdet p pte ad experimenta Auicẽne q: in pte faciũt pro ipso ⁊ non simpliciter.

¶ Qḋ autẽ diciẽ de eo qḋ videẽ color medio tenebroso existẽte videẽ: dicẽduꝫ ꝙ si mediũ est oĩno tenebrosum: tũc nõ videbiẽ color: sed opꝫ ꝙ sit illuminatum iuxta colorẽ ad minus ad hoc ꝙ generet intẽtionẽ suã in medio: ⁊ huius qdẽ cã est q: color lumen est ligatũ mãe: ⁊ iõ mouere nõ põt mediũ nisi sit actu illuminatum: q: p hoc magis ad coloris similitudinẽ recipiẽdã disponiẽ: ⁊ ideo ꝓpriũ medium coloris est diaphanũ illuminatũ: ⁊ iõ actus lucidi in visu exigiẽ pp mediuꝫ: ⁊ color per suã essentiã mouet p subam dico que est in eo formalis ⁊ essentialis: sm illaꝫ enim nõ est in tenebris nisi in potẽtia tñ. Lucẽtia autẽ que habẽt lumẽ calcatum ⁊ nõ obligatũ materie: mouẽt diaphanuꝫ tenebrosum: ⁊ ideo videnẽ in tenebris sicut ignis ⁊ stelle ⁊ huiusmodi: de die aũt innaẽ lumẽ eoꝝ fortius lumine solis: ⁊ tũc manifestaẽ color eoꝝ: de his tñ iferius prolixius loquemur.

¶ Cap. 8m. De nã diaphani ⁊ qualiter lumẽ est actus eius.

Tex. ⁊ cõ. 68.

Ex quo autẽ dicẽdum est de lumine sicut supius diximus oportet primo manifestare proprium eius subiectum: dicimus igitur ꝙ id qḋ est lucidum est aliquid: corpus enim est ⁊ corpus trãsparens siue peruiũ qḋ greci diaphanũ vocant: ⁊ hoc diaphanũ est visibile: quãdo est actu lucidum. Videmus enim lumẽ nõ sm se sed in aliquo subiecto ⁊ hoc est diaphanũ: diaphanum enim sm se non est visibile: eo ꝙ nullum hꝫ colorẽ: ⁊ q: nullum hꝫ: ideo oẽs põt recipere: ⁊ sic medium põt esse in visu: videtur ergo ꝓpter extraneum colorẽ semper: hoc est extraneũ colorẽ qui in ipso fit tñẽ spirituali ⁊ intẽtionali: sicut superius diximus: tale aũt diaphanuꝫ qḋ sic recipit oẽm colorẽ extraneũ: est aer ⁊ aqua ⁊ ignis ⁊ celum: nõ tamẽ est diaphanũ aer sm ꝙ aer hoc est per naturam per quã est aer: q: si sic esset diaphanum: tunc aqua non esset diaphana nec aliquod aliud corpus: sed potius p vnaꝫ naturã cõem in qua inferiora simplicia vel composita perspicua cõmunicant cũ superiori celesti: ⁊ ꝑpetuo corpore: lꝫ enĩꝫ perspicuitas que recipit lumẽ sit in superioribus ⁊ in inferioribus tñ per prius: ⁊ sicut in causa est in superiori corpore: ⁊ per posterius in inferioribꝰ: ⁊ mediante hac nã cõmuni efficiuntur corpora peruia ꝓpria suba luminis. Corpora enim superiora oĩa sunt pspicua preter stellas sicut diximus in libro ce. ⁊ mun. ⁊ que sunt actu luminosa sunt spissa tegẽtia ea que sũt post ipsa.

Sola raritas nõ facit perspicuitatem.

¶ Sed tñ scias ꝙ raritas sola nõ facit perspicuitatẽ: q: tunc terra rara eẽt pspicua ⁊ hoc nõ est verũ: sed opꝫ cũ raritate esse subtilitatẽ ⁊ formalitatẽ siue spiritualitatem quãdã pactiũ: ⁊ tũc talia rara sunt puia: ⁊ quãto magis hñt de huiusmodi nã formali ⁊ spirituali: tanto magis erũt peruia: ⁊ si aliquis obijciat dicẽs corpora supiora nõ eẽ ostendimus talium solutiões in libro ce. ⁊ mun. ista igiẽ talia sunt luminis subiecta.

Luminare lux lumen ⁊ splendor differũt.

Differunt luminare lux lumẽ ⁊ splẽdor: luminare enim est corpus qḋ in se vt formaꝫ hꝫ lucẽ: sicut sol ⁊ luna ⁊ stelle. Lux aũt dicitur forma luminis in luminari siue in eo qḋ est fons luminis primus vel sicut in eo qḋ est forma luminis primi. Lumẽ aũt est qḋ receptũ est in alio corpore illuminato.

Tex. ⁊ cõ. 69.

¶ Et ideo lumen est receptus habitus in nã diaphani: ⁊ lumẽ est actus eius ⁊ pfectio eius sm ꝙ est diaphanum: potẽtia aũt lucidũ est id subiectũ qḋ est susceptibile luminis ⁊ tenebraꝝ ⁊ sicut lumẽ est color lucidi terminati: ita se hꝫ lumẽ ad lucidũ peruium: q: sicut color est diffusio luminis in corpore terminato: ita lumen est diffusio que fit in supficie ⁊ in ꝓfundo diaphani nõ terminati: ⁊ iõ lumẽ est actus lucidi puij qñ actu luminosum est sicut color est actus colorati: qñ actu coloratũ est: huius autẽ nã perficiẽs diaphanũ est ab his que actu lucent sicut ignis aut corpus celeste: qḋ corpus celeste etiã vnũ ⁊ idem est in diaphaneitate cũ diaphanis inferioribus sicut diximus: ⁊ etiã est vnũ ⁊ idẽ: q: nõ variantur de lumine in tenebra in lumẽ sicut variant iferiora: sed semp sm actũ est lucidum eo ꝙ sibi cõiuncta sunt ea que semp ipsum illuminãt: ⁊ ipm est de nã lucis etiã qñ nõ lucet. Lucens enim corpus nõ est ex alio lucens: nisi q: cõueniunt in eo multe partes nobiles formales diaphani: ⁊ i illis lumẽ generatũ tenetur nõ amissum. Sic igitur pꝫ ꝙ lumẽ est perfectio lucidi quando sm actum lucidum.

¶ Cap. 9m. De improbatione opionis Democriti qui dixit lumen esse defluxum corporis.

Oportet aũt subtilius intrare ad inquirendum de lumine ⁊ accipere sniãs quecunqꝫ dicte sunt de ipso vt verius sciatur nã eius: sentẽtie autem de lumine valde differẽtes ⁊ multe sunt: ⁊ reducuntur ad qnque quaꝝ vna antiq Democriti fuit qui de oĩbus curã habuit qui dixit lumẽ eẽ corpus puiũ qḋ defluit cõtinue a corpore luminoso. Alia aũt snia est que dicit lumẽ esse formaꝫ subalem que substãtificat quicqd substãtificaẽ in gñabilibꝰ ⁊ corruptibilibꝰ. Tertia sẽ dicit lumẽ esse subam spũalem nõ corporalem: que quasi medium est inter subam corporeã ⁊ incorporeã. Quarta aũt dixit lumẽ omnino nihil esse sm se: sed potius aliqd comitans

coloratū: dixit enim lumē nō esse nisi coloris euidentiā in eo ꝙ est coloratū. Has āt oēs opiones opʒ nos tractare: anteꝙ̄ veritatē de lumine ſm nostrā intētionē determinare valeamus. Illi aūt qui lumē corpus esse dixerūt duas in sectas se diuiserūt. Democriti enim schola tenuit ꝙ lumē esset corpora minutissima que ɔtinue defluunt a corpore luminoso in corpora trāsparētia ⁊ ɔiuncta vbiqʒ eoꝝ partib⁹ illuminant ea ⁊ cadētia sup corpora terminata faciūt colores eoꝝ diuersos. Dixerūt alij colorē oīno nihil eē: sed potius athomi cadentes sup talia corpora ex diuerso situ ordine ⁊ figura apparent colores diuersi: sicut in colūbe collo: qđ ex vna aspiciēti apparet album ⁊ ex alia parte apparet q̄ſi forte saphirini coloris ⁊ ex tertia coloris aurei. Nostro aūt tpe surrexit secta tenens ꝙ lux ⁊ lumē est corpus vnū qđ ⁊ situaliter expanditur aliqñ: ⁊ aliqñ in seipsuʒ colligit̄ ita ꝙ efficit̄ idiuisibile. Sententia aūt Democriti rōnes habuit quas Auic. p◦us ponit: vʒ qꝛ videbat lumen moueri de loco ad locū ⁊ radiū descendere a luminoso corpore ⁊ itrare p fenestras ⁊ exire: hec aūt oīa nō nisi corpoꝝ sunt: ⁊ ideo lumē ⁊ lucē corpus eē dicebat.

Rōnes Democriti asserentis lumē eē corp⁹

Impugnatio Aristo. ɔ Democritum.

¶ Ecōtra aūt dixit Aristo. in sc̄do de aīa: ꝙ nec ignis est nec oīno corpus nec defluxus alicuius corporis: eo ꝙ defluens a corpore est corpus: ⁊ si eēt corpus: aut ignis: aut aliqđ de corpore superiori: cuius p̄ntia in pſpicuo faceret ipm actu esse perspicuū: ⁊ si sic esset tunc corpora illa defluētia penetrarent perspicuū pſpicuo vbiqʒ nō cedente: cū igit̄ vtrūqʒ tam perspicuū q̄ȝ lumē impleant totū spatium hemisperij opʒ ꝙ duo corpora essent in eodē loco ⁊ hoc icōueniēs esse est ostensuʒ in phisicis. Si aūt diceret̄ ꝙ perspicuū cedit ei: tunc oporteret ꝙ in toto hemisperio nihil remaneret de aere qñ sol orit̄ qđ nimis est incredibile: cū nos sentiamus aerē in flatu venti ⁊ multis alijs experimētis. ¶ Amplius aūt obijcit contra hoc Auic. supponēs ꝙ veꝝ est ꝙ omne corpus de se luminosum est dēsum nō trāsparens sed tegēs omne qđ est post ipʒ sicut apparet in sole luna ⁊ stellis: ⁊ in flāma ignis que tegit ea que sunt post flāmā intus ꝙ si vna candela ante aliam ponatur iuxta parietē flāma illius que vicinior est parieti facit vmbrā in pariete: qꝛ tegit parietē a lumine candele anterioris: hoc aūt sic supposito obijcit Auicē. qꝛ illa corpora minuta defluētia aut sunt luminosa aut trāsparentia: si luminosa ergo sunt tegētia se inuicē: ergo quātomagis dēsant̄ in aere tantomagis impedient lumen qđ aperte falsuʒ est: qꝛ si lumē est aliquid qđ densari posset q̄tomagis densaret̄ tantomagis illuminaret: si aūt dicit̄ ꝙ illa corpora sunt trāsparentia: tunc actu nō illuminatēt: sed potius ab aliquo alio illuminarent̄: ⁊ si diceret̄ ꝙ illuminarentur ab aliquo descendente in ipsa: tunc eēt eadē questio de illis ⁊ abiret hoc in infinitum. Si aūt fingens aliquis qđ in reꝝ nā nunꝙ̄ fuit dicat ꝙ sunt similiter lucētia ⁊ pula: adhuc sequit̄ ꝙ quātomagis densantur tanto obscuriora esse videnť vel efficiunť sicut videmus partes crystalli cōminuti esse pulas ⁊ aliquātulum lucētes: ⁊ quādo ex eis multe ɔiūgunť plus obscuranť.

Rō Auicēne ɔ Democritū.

Solo ad motiua Democriti. Et rōnes ɔ ipsum. 3.

¶ Et qđ dicūt isti de motu ⁊ descēsu ⁊ introitu ⁊ exitu radij nihil oīno est: qꝛ ista verba sunt trāsumpta ⁊ nō ꝓprie dicta: nō eniʒ habet motū lumē nisi qꝛ illuminatio est finis motus localis ei⁹ qđ est luminosum corpus qđ luminare vocať sicut alibi dictum est. ¶ Adhuc aūt si ꝓpter motū localeʒ lumen esse corpus dicunt debēt ⁊ vmbrā corpus eē dicere: que etiā localiter moueri videť: hmōi enim si hēt motū localem cū oīs motus sit in tpe erit motus istoꝝ in tpe: ⁊ hoc est falsum qꝛ luminis apparitio ad magnā distantiā ⁊ ad paruā est in eodē indiuisibili nunc: qꝛ si esset in tpe oporteret ꝙ longius eēt tempus quo moueť ad longā distantiā q̄ȝ quo moueť ad paruā ⁊ oporteret tēpus illud pceptibile esse: qꝛ lʒ sit impceptibile tēp⁹ quo moueť ad tres cubitos: tñ cuʒ multiplicanť trīcubita spatia ab oriente in occidēs necessario erit tēpus pceptibile. ¶ Adhuc corpora sic defluētia nō sunt velociora q̄ȝ corpora a qbus defluūt: qꝛ illoꝝ motus velocissimus eē ꝓbatus ē in phicis: motus aūt corpoꝝ celestiū in quolibet spatio vnius gradus est in tpe pceptibili: ergo multomagis motus illoꝝ corpoꝝ erit in tpe pceptibili. ¶ Adhuc āt queraľ ab illis: quo deueniūt hmōi corpora tpe obnubilationis orizōtis: aut enim corrūpunť: aut alteranť amittēdo lucē: aut retrahuntur supra nubes obnubilātes ⁊ qđlibet istoꝝ est impoſſe: cōstat aūt ꝙ aer nō destruit ea: nubes aūt nō cōtāgunt ea cū illa sint subtus ⁊ nubes superius: ⁊ eisdē rōnib⁹ ꝓbaľ ꝙ nō alteranť. Qđ aūt retrahanť ad supiora minus est credibile: si enim emittunť a corpore luminoso per necessitateʒ nāe corporis luminosi: ⁊ tūc nō pñt retrahi: qꝛ retrahēs nullū habēt. ¶ Amplius ista corpora moueť ad omnē partē: nullus aūt motus nālis est ad omnē partē corporis: ergo ista corpora nō nāliter mouentur: aut ergo violēter: aut volūtarie: si violēter tūc nō durat diu: nec frequēter est motus eoꝝ: sicut in libro celi ⁊ mū. ostēsum est: si aūt moueť volūtarie tunc sunt aīalia: ⁊ tūc oporteret ꝙ nā dederit eis instrumēta pedum vel alaꝝ qb⁹ perficiant motū illum: qđ oīno absurdū est: ꝓpter qđ oēs peripathetici abhorruerūt opionē istam dicētes lucē ⁊ lumē nō moueri: sed potius cū ad generationē in pulo nō exigať nisi presentia luminosi: nō ad oēm diametrū per circulū subito generaľ: sicut enim in phicis ꝓbauimus generatio oīs forme est in materia que tota ⁊ equaliter est preparata ad forme susceptionē: ⁊ sic preparatū est pulū in superficie ⁊ in profundo terminatū aūt in superficie tñ: ⁊ ideo statim orto presentiaľ luminari generatur lumen in omni distantia equaliter lōge ⁊ prope: ad quā diametri luminosi corporis possunt educi: ⁊ cum videtur moueri de loco ad locum: hoc non est nisi renouatio subita huiusmodi generationis eius.

¶ Cap. 10m. Et est digressio declarans errorem eorū qui dicunt lumen esse corpus indiuisibile.

Ed secta eoꝝ qui se nostro tpe erexerūt in sñia de lumine plura cōtinet figmēta ⁊ plures errores: isti enim dicūt lumē eē corpus cuius eē est cōtinue gñari ⁊ fieri: ⁊ dicunt eē corpus formale ⁊ spirituale: cuius dicunt eē ɔueniētiā tam cum corpore q̄ȝ cū icorporeo spiritu: cū corpore qdeʒ cōuenit vt dicunt: qꝛ situaliter implet mundū: cū incorporeo aūt qꝛ est indiuisibile: vt melius itelligať etiā subijciunt exemplum dicentes mām primā essentiales hēre partes que sunt substātiales: quas nō ɔfert ei quātitas sed hʒ eas ante quātitatē sed quātitas addita māe discindit partes iunctas in māe: ⁊ dat eis sitū ita ꝙ vna est iuxta aliā in situ ⁊ vna ante aliaʒ ⁊ vna subtus ⁊ alia supra quoꝝ nihil habuerūt partes māe ante quātitatē sed tunc habuit vnā parteʒ quasi sub alia ⁊ non iuxta aliā: ita dicūt quātitatē pſpicui siue perspicui corporis se hēre ad subam que est lux vel lumē que qdem suba corporea est vt dicūt: sed sitū ⁊ quātitatē nō accipit nisi ex eo in qđ descēdit: in se aūt suba idiuisibilis est. Si aūt obijcitur istis ꝙ corpus est qđ hʒ tres dimēsiones sicut dicit Euclides dicunt ꝙ hoc est corpus in gñe quātitatis sed ante illud est corpus in gñe substātie de quo etiā diximus in libro phicoꝝ qđ est subiectū in phicis qđ nō hʒ dimensiones terminatas: sed pōt habere quascūqʒ ⁊ in genere corporis nālis primum ſm esse: lʒ ſm rōnē nō sit primū est lux ⁊ lumē vt dicūt isti: ⁊ qꝛ sic simplex corpus est dicūt ꝙ cū quolibet alio corpore pōt esse: ⁊ est in eodē loco per suā formalitatē. Et si queraľ ab his que sit necessitas huius corporis i naturis dicūt ꝙ quēadmodū necāium est eē in naturis vnū primū qđ moueť tñ qđ est mā prima que nō mouet aliqđ sed moueť ab oībus que mouent in nā: sic necessariū est eē vnū corpus mouēs ⁊ hoc est celeste corpus: cū aūt ſm se nō tangat mām: opʒ ab ipso fieri corpus ꝓgrediens ex ipso ɔtinue qđ agat in mām tangēdo eā: ⁊ cuʒ mouēs ⁊ mobile sint diuerse essentie: opʒ ꝙ istud corpus diuerse sit eētie ab omni mā gñabilium ⁊ corruptibiliū: ⁊ hac rōne dicunt lucē primū esse in gñe substātie ⁊ esse corpus simplicissimū quēadmodū forma cū quolibet corpore est i eodē loco. ¶ Ad dūt aūt adhuc dicētes corpus nō effici nisi a corpore ⁊ cū suppositū sit lucē esse mouētē ad generationē corporū dicunt oportere ipsam esse corporeā subam: qꝛ aliter corpus causareť a nō corpore qđ est incōueniēs in phicis. ¶ Adhuc aūt dicūt nihil ſm esse figurari nisi corpus: videm⁹ autē figurari lucē in figura spere. ¶ Amplius radij egrediētes a corpore luminoso distincti videnť: nihil aūt distinctū cerniť in nā nisi corpus. ¶ Adhuc autē qđ ꝓcedit a corpore aut est corpus aut non est corpus: si est corpus habeo ꝓpositū: si vo nō est corpus tūc opʒ ꝙ sit forma corporis: aut ergo forma accidētalis: aut substātialis: ⁊ si diceret̄ forma subalis eē: tunc sequereť formā substantialē egredi extra suā ꝓpriā mām: qđ est absurditas. Si aūt accidētalis forma: aut est accidēs per se vel accidēs p accidēs: ⁊ si est accidēs p se tūc est inseparabi-

bile a suo subiecto: et hoc nõ videmus qñ nos sucessimus in pluribus subiectis. Si vero sit accidẽs per accidens tunc opz ad hoc q reducatur ad aliqd qd est per se subiectũ: qz accidens per accidens reducitur ad accidẽs per se: et tunc sequitur id qd prius. Preterea accidẽs fm hoc mouebit ad esse oium que gñantur: qd est valde absurdũ: ergo relinquitur q sit corpus. Hec et hmõi inducere ɔsueuerũt quidã lucez esse corpus dicentes. ¶ Adhuc aũt dicunt lucẽ multiplicatã diuaricare et disgregare aerẽ et calefacere et ignire sicut in speculis apparet que oia nõ nisi corpus efficere põt. ¶ Nos aũt istam opionẽ plenã eẽ erroribus reputamus: nec fuit inuẽta ppter veritatẽ rei sz potius ppter amorẽ defendẽdi quosdaz antiquos qui radios corpora eẽ dixerũt. In cõtrariũ autẽ huius opionis est q dicunt lucẽ esse corpus simplex: et tũc opz q sit aliqd simpliciũ: et qdcũqz est illius motũ habebit: et hoc non est verũ cũ videamus ipm nec circulariter moueri: sed recte ad diametrum diffundi: et cũ mouetur recte mouetur in oẽm partẽ ad quã recta linea trahi põt a luminari primo qd nõ facit aliqd simpliciũ que hñt motũ rectũ: nisi forte velit fingere q sex sunt corpora simplicia. ¶ Adhuc aũt fabulosum est qd dicunt hoc corpus eẽ indiuisibile: aut enim est idiuisibile habẽs situm: aut nõ habẽs situm: et si hz situ nulla est differẽtia sui ad punctũ: indiuisibile enim mobile necessario hz situm: et hoc necessario est punctũ sicut supra et in phisicis ppositũ est: si autẽ nõ hz situm: tunc nec corpus est nec corporis aliqd: qz omne illud qd est corpus vel aliqd corporis situz hz: adhuc autẽ vnde venit ei quãtitas qua diffunditur per totũ hemisperiũ: si dicatur q ab aere tunc nõ hz quãtitatẽ nisi alienã: sicut hz forma situalis quãtitatẽ sui subiecti: et tunc p hoc nõ pbatur q sit corpus: sicut nec albedo corpus est hñs lõgitudinẽ et latitudinẽ p accidens in subiecto. Si aũt hz qũtitatẽ potẽtia reducitur in actuz qñ implet hemisperiũ: tũc queratur qd educat eaz de potẽtia ad actũ: illud enim aliud erit ab ipso: et si fingendi detur licẽtia nõ erit fingere qd sit educens. Adhuc aũt cũ lumẽ habẽs quãtitatẽ implentẽ hemisperiũ iterz indiuisibile colligitur: querratur et quo agẽte sit istud: nõ enim emittit quãtitatẽ quam habuit nisi aliquo redigẽte ipm ad indiuisibilitatẽ: isti etiaz dicunt lumẽ esse corpus qd partẽ hz sub parte et partẽ in parte: et nõ partẽ iuxta partẽ et hoc figmẽtũ nõ est intelligibile: qz cũ dicit q hz partẽ sub parte prepositio notat sitũ vnius partis sub alia: et si hz situm nõ est indiuisibile: et hoc ɔ hypothesim: dicere aũt q hz partẽ in parte nihil oino est: qz pars non põt itelligi eẽ in parte nisi per idẽtitatẽ eẽntie vnius cũ alia: sic idem erit in seipso qd in nulla re itelligi põt vel esse põt: sicut pbatũ est in .4. phicorum. Adhuc tota lux est indiuisibilis: et pars est minor toto: ergo aliqd est minus indiuisibili: et sic indiuisibile erit diuisibile necessario: visus aũt testatur errorẽ istius nõ opionis: sed fatuitatis: eo q nos videmus lumen implere totũ hemisperiũ: et hoc est oino cõcedẽdũ: ista autez stultitia multa reputat nõ esse incõueniẽtia: que in tota phia impossibilia sunt: sicut q duo corpora sint in eodez loco: et q aliqd sit indiuisibile: et q totũ sit essentiale parti: et multa alia irrationalia que ab istis afferuntur. Qd autẽ isti dicũt de mãtam nos determinasse meminimus in primo phicorum vbi diximus q mã ante quãtitatẽ nullam hz partẽ nisi in potẽtia: neqz hz partẽ in parte: nec partẽ iuxta partem: et qd dicũt de primo mouẽte ridiculosum est. Primũ enim mouens mãm generabiliũ et corruptibiliũ est celũ: cuius lumẽ est qualitas instrumẽtalis: et sicut supius diximus de calore nãli: q put est instrumẽtũ aie vegetabilis: hz multas virtutes ex aia quas nõ hz ex ppria nã: ita dicimus q lumẽ multas hz virtutes in quãtũ est instrumẽtũ corporis celestis moti p intelligentiã: et ideo in talibus virtutibus existẽs efficit corpora gñabilia et corruptibilia: et sic corpus nõ efficitur a nõ corpore: sed a corpore celesti per instrumẽtũ qd nõ est corpus sed hz in se virtutẽ corporis et intelligẽtie que mouet corpus. Et qd dicũt lucẽ figurari spice: dicẽduz q hoc est verum: qz qd generatur a sperico: necesse est in forma sperica generari: sicut etiã diximus in .3. metheororum: lumẽ aũt egreditur a corpore luminoso sperico et a quolibet puncto eius: et idõ hz sui generãtis formã: hz tñ eã in perspicuo cui initatur et nõ i ppria eẽntia. Et qd dicũt radios esse distinctos fm formã vel visuz: dicendũ q radius mãliter est rectitudo illuminata que est pspicui pars quedaz vnde illud pspicuũ sup qd manat lumẽ dicitur radius: et si radius vocatur linea visualis que est aer cũ lumine: tũc corpus est: sed nõ est corpus qd sit habẽs mãz distinctã a mã perspicui: hec enim positio fere sumit semp aliquid incõueniẽtius ad pbãdũ illud qd pbare itendit. Aliud aũt qd dicũt q illud qd pcedit a corpore: aut est corpus aut nõ corpus: dicimus q lumẽ nõ est corpus sed ẽ forma et qualitas corporis: et est cõparabile hoc ad duo subiecta: quorum vnum est subiectuz eius et causa: in illo semper est: et hoc est corpus luminosum: aliud autẽ est subiectũ eius tñ: et hoc est puiũ: et ideo illud aliquando est sine lumine: sicut calidum cõparatur ad ignem sicut ad subiectum et ad cãm: et alia calida sicut ad subiectum tñ. Et qd dicunt de diuaricatione siue disgregatione ridiculosum est: qz etiã color diuaricat et disgregat: et tñ nõ est corpus: per quã aũt nãm lumẽ eliciat calorẽ diximus in lib. de ce. et mun. Ista igitur sufficiãt ad huiusmodi fatuitatis cõfutationem.

¶ Cap. iim. Et est digressio dicens defectum aliarũ quatuor opinionũ superius enumeratarum de luce et lumine.

Ui aũt dicunt lumẽ esse formã substãtialem ex qua substãtificatur oẽ qd generatur: habẽt debiles pro se rõnes: visum enim est eis q lux sit forma subalis primi corporis luminosi: cũ hoc sit mouens videtur q per formã sibi ppriã mouẽs sit: et hec est eẽntialis forma. ¶ Adhuc aũt si eẽt accidentalis: tũc haberet ante se aliã substãtialez: et nõ eẽt forma prima mouẽs. ¶ Adhuc aũt accidẽs nõ est forma sube: sz potius ecõuerso: multe aũt sube fiunt p lucẽ. ¶ Silr autẽ et illa opinio que dicit lucẽ eẽ subam spũalem in multis ɔsentit illi opioni que dicit ipsam eẽ corpus spũale: qd cũ quolibet alio corpore est in eodez loco: et in multis rõnibus inductis pro illa opione initiũr. Cã aũt spãlis quare sic isti dicũt est: qz vident visum eẽ cõtinuũ vt dicũt vsqz ad celũ: in quo spatio sũt corpora diuersa: opz igitur q aliqd sit ɔtinuãs inter ea: hec autez dicunt eẽ subam spũalem superioris corporis que nõ est alterius nãe ꝙ sit lux: isti idẽ dicũt nãm diaphani que est in aere et in aqua: et in celesti corpore esse qdd de nã supioris corporis: et quo ad hoc dicũt q celũ est corpus qd penetrat omne in corpus: et ɔtinuat inter ea. Dicũt autẽ hoc fore Arist. sniam: qui dicit q nã diaphani est in igne et in aere et in aqua ex cõicatiõe cũ ppetuo supiori corpore: eo q nõ posset hic cõicatio nem cũ corpore celesti aliqd iferiorum corporum: nisi aliqd supioris eẽt in iferioribus eo q pbatũ est celestis corporis: nec esse vnã mãm neqz vnã formã neqz vnũ motũ: cũ igitur cõicẽt cum eo iferiora: opz vt inquiũt et sic cõicare q aliqd supioris corporis sit in iferiori: de hoc enim supiori dicit Aristo. q vnũ et idẽ est in nã pspicui cũ iferioribus: cũ aũt isti dicãt de lumie q sit suba spũalis: dicũt tñ q est in gñe corporis: sed pp hoc dicũt q est spũalis suba: qz ppietatẽ et nãm hz icorporee sube in hoc q penetrat p corpora: et corpora nõ cedũt ei: huius autẽ cãm eẽ dicunt: q deprehẽsuz est nihil eẽ lucẽ p eẽntiã: nisi nobiliores partes diaphani ɔgregatas: diaphanũ aũt est suba spũalis in genere corporis: et idõ etiã lucẽ talẽ subam fore opz. Hec igitur opinio et si verbis differat ab illa que secũdo inducta est: in re tñ prorsus est eadẽ: intm autẽ iam isti errãuerunt dicta sua: q dicunt spiritus precipue aiales qui sunt in animalibus esse de ipsa natura corporis celestis: quẽadmodum et lumẽ eo q mouentur in omnẽ corporis partẽ: sicut lumina in mundo: dicũt enim isti q media sensuum habẽt duas opationes: operationez .s. nature: sicut qñ aer cõmotus scindit ligna: et operationẽ anime qñ spũaliter recipit sensibiliũ formas: et imutat organa sensuuz ad sentire: et hãc opationez spũalem in omni medio sensuũ attribuunt substãtie spũali: que est lux orbis imixta elemẽtis: huius autẽ rõnem esse dicunt: qz sensibilia circulariter fiunt sicut spera luminis: et qz esse nõ põt q due differentes opationes elementi alicuius ad vnũ principiũ reducãtur: operationes aũt sensibiliũ spũales nõ põt aliquis reducere ad qualitates primas actiuas et passiuas: que sũt in elemẽtis: et ideo vt aiunt opz eas reduci ad aliqd orbis qd est in eis inquãtũ sunt media sensuũ. Adhuc dicũt huius aliquã esse cãm et rationẽ: qz .s. nulla qualitas elementalis agit nisi ad esse mãle forme: et agit vnuz per se tñ: mediũ aũt hz formas sensibilium fm esse spirituale: et nõ hz vnã tñ sed oẽs: opz igitur q agens hoc sit suba corporis nãlis et spiritualis: que multa agit et fm esse spirituale vt dicũt. Quarta vero opio que magnorum fuit .s. Auẽpace et suorum sequa

cium: ⁊ que penitus his 𝔷ria est: q lux nihil oino e͛e͛t fm e͛: sed esset qda color formalior ⁊ nobilior inter colores: ⁊ io vocauit ipsam e͛ coloris euidentia: siue coloris manifestationē: cā aūt dicti fuit: q vnius sensus qui vere vnus est: vnum opz esse sensibile fm genus ꝓpriū vel primū: hoc aūt genus est color in visu: opz igit lume e͛ colorē vel aliqd colorē cōcomitās: ⁊ inter ꝓcesserūt isti q dixerūt solem e͛ coloratū: ⁊ colorē suū tante e͛ euidētie ⁊ manifestatiōis q vincit visum: ⁊ similiter lumē esse colorē diaphani nō terminati. Adhuc aūt in diaphano nō terminato lumē esse coloris ostēsionē nō quidem in cōparatione ad visum tm: qz sic lumē nō hēret e͛ nisi cōparationis: sed etiā simplr. Ex his aūt que nos superius dixim⁹ satis iprobanē opiones hic recitate: ⁊ pcipue ex his que diximus in caplīs de sensibilibus in communi iductis.

Impugnatio eiusdem.

¶ Ultima aūt opinio que dicit lumē e͛ coloris māifestationē ⁊ esse aliqd coloris improbatur per hoc q si est aliqd coloris: aut erit coloris in specie: aut in genere: ⁊ si est aliqd coloris in specie: tunc hz ꝯtrariū: qz ois color in specie hz 𝔷riuz: ⁊ cōcomitās vnū colorē in specie: esset aliter est ꝯtrariū ei qd cōcomitaē alium colorē in specie: sicut ꝯcomitaē albū disgregare visum: ⁊ hoc est ꝯtrariū ad ꝯgregare visum: qd ꝯcomitatur nigrū: si aūt est aliqd coloris in genere cū color in genere fm esse nō differat a colore in specie: color enī genus in albedine est albedo ⁊ in nigredine est nigredo: opz q lux esset fm esse color in specie: ⁊ tunc sequeretur id qd prius. Adhuc autē alia est manifestatio albedinis: ⁊ alia nigredinis: ergo alia ⁊ alia lux vt videtur. Hec igitur ⁊ similia sunt que de luce ab antecessoribus nostris dicta sunt.

¶ Cap. 12m. Et est digressio declarans veram sententiaz de luce ⁊ de lumine ⁊ de natura.

Nos aūt sequētes dicta peripatheticoꝝ quoꝝ princeps fuit Aristoteles: dicimus lucē ⁊ lumē esse qualitatē luminosi corporis: fm q est luminosum que ab ipso ꝓcedit generata formatur tam in diaphanū peruiū q̄ in diaphanū terminatū: ⁊ receptū in diaphano puro est actus eius perficiēs ipm: nō in esse eēntiali: sed in e͛ accidētali quo ipm est pspicuū: ꝓcedens aūt in id qd est terminatū est actus coloꝝ sicut supius diximus: est igitur sic actus perspicui fm q est pspicuū q aequaē est nā supioris corporis imixta in inferiorib⁹: qz sic nā corporis supioris e͛e͛t corruptibilis: mutatur enim aliqn perspicuū in nō pspicuū: qñdo de igne vel aere fit terra: vel aliqd corpus opacū: corpus aūt celeste fz substātiaz in aliud mutari dicere demētis est: ⁊ ideo pspicuū ignis est de nā ignis: pspicuū aque est de nā aque: ⁊ pspicuum celi est de nā celi: habēt tn istam nām īferiora ex hoc q ꝯueniūt in ppetuo corpore: sed ista ꝯueniētia non est nisi in actu pspicuitatis ⁊ nā pspicui que p analogiā est in illis: sicut diximus supra. Qd dicit de visus ꝯtinuitate vel ꝯcauitate dictū est ac si videamus p lineas emissas de oculis: ⁊ hoc nos nō cōcedimus: ⁊ improbauimus in ii. de sensu ⁊ sensato: sed imutatio sensibiliū fit ꝯtinue de pspicuo in pspicuū: quādiu pspicua se cōtingūt: nullo corpore opaco terminato iterposito inter primū visibile ⁊ visum. Lumē aūt sicut dictū est generatū a luminoso corpore in pspicuo hz se ad lucē que est forma corporis luminosi: sicut se hz itētio coloris generata in pspicuo ad formā coloris que est in corpore colorato. Et ideo satis ꝯuenieter dicūt qdā: q lumē est itētio spūale e͛ hūs in perspicuo: quēadmodū color est habēs esse intētionale in medio: sed in hoc differūt: eo q lux est forma nobilior ⁊ simplicior q̄ sit color: ⁊ ideo pficit pspicuū: ⁊ facit ipm esse actu ⁊ hoc non pōt facere color. Similr aūt dat actu e͛ colorib⁹: ⁊ hoc iterū nō pōt facere color. Est aūt hec forma que vocaē lumē viuificatiua viuoꝝ: ⁊ calefactiua: ⁊ motiua ad esse gnabiliuz inquātū est instrumētū itelligētie que p motū luminariū lumine emisso mouet ad e͛ omne qd in nā est: sicut ēt supra diximus: ⁊ ideo ēt lumē est hypostasis coloꝝ fm esse formale qd est e͛ simplr coloꝝ: sicut supra diximus. Hāc igit verā putamus esse sniam de luce ⁊ lumine. Scias aūt oia illa e͛ lucentia in qb⁹ spissate ⁊ quasi calcate ꝯtinuanē partes nobiliores diaphani: ⁊ io lucet. ignis qñ est spissus: sicut apparet in flamma que spissa est: ⁊ subtilioꝝ ⁊ nobilioꝝ partiū: nō autē lucet carbo: qz est terrestris: si aūt fm aliqua composita ex igneis terrestribus efficiunē etiā lucētia: sicut carbo ignitus ⁊ talia

Lumē ipspicuo hz e͛ spūale sicut color in medio cū diu sit hic dicē.

Que sūt lucentia corpora.

sunt q̄dā aliqñ ex ipsa gnatione: ⁊ aliqñ ex putrefactione ex ipsa gnatione qñ cōponunē ex partib⁹ igneis: qz ignis ex mixtura excellentiā amittit calidi adurētis: ⁊ ex subtilitate partiū retinet lucē: sicut videmus q̄dā capita ⁊ squamas pisciū lucere: ⁊ videmus q̄dā aialia lucētia in vere: ⁊ viderūt qdaz iam ouū galline lucēs: ⁊ qdā gallos tales ⁊ cicadas: ⁊ hmōi aialia: ⁊ oculi lupoꝝ ⁊ gattoꝝ sic lucēt ex ista cā. s. qz in oib⁹ talibus nā pspicui que nullius elemēti est ꝓpria: sicut diximus in cōmixtione elemētoꝝ amittit excellētias qualitatū actiuarum ⁊ passiuaꝝ: ⁊ retinet sibi lumē cōnaturale: ⁊ cū illo punisetur talib⁹ corporib⁹ vincēs in extremitatib⁹ corpoꝝ illoꝝ: ⁊ ideo cū spissata sit ibi lucet: ⁊ huius argumētū sūt lapides preciosi: qui qñ lucēt pspicui sunt: hui⁹ etiā est argumētū ⁊ signū q aqua lz sit minus pspicua q̄ aer: tn lz ꝓpter spissitudinē plus hz luminis: ⁊ retinet ipm fortius: ⁊ io si taliū aliquid nitens sicut argentū ponaē in vase in loco subobscuro: ita q in aere videri nō possit: videbiē aqua limpida superfusa: ⁊ ideo verissimū est pspicuū cōdensatū in partib⁹: ⁊ lumen valens tenere fortius ⁊ aliqd luminis in se habeē: ⁊ p illud micāt hmōi corpora: quercus aūt putrefacta partes igneas hz in supficie partiū suaꝝ: eo q calor in putrefactis ad supficiē egrediē: ⁊ ibi partes incendit: ⁊ tūc perspicuū ignis aliqd retinēs luminis eis adheret: ⁊ per illud micāt: hec ḡ est causa in oculis quorūdā aialiū ⁊ ossibus quorūdā pisciū: terrestria enim adusta cōmixtā sibi habēt pspicui nām: ⁊ hoc qz lenior est in superficie est: ⁊ micāt ꝓpter illud. Sunt aūt qdā q capita lauātes cū aqua calida ⁊ acuta siue lixiuio: ⁊ cadentes pilos capitis: ⁊ cū extergunt capita sua p pāno aspero euolant de capite scintille que ꝓfecto sunt partes terre in qb⁹ ignis nā est micans per modū dictū: huius aūt cā est quare est scintillans etiā aqua maris fortiter mota: qz. s. partes salis cōbustie multe sunt in ea in quarū supficie est ignis micans. Hec igiē dicta sunt de lumine ⁊ de luce: differētia eniz luminis ⁊ lucis ⁊ radij scitur ex hēabitis prius. Splendor aūt est diuaricatio luminis sup corpus politū ⁊ tersum. Redeamus ergo nunc ad ꝓpositū: ⁊ que restant de visu prosequamur.

Cā quer⁹ putrefacta lucet.

Cā aq̄ maris fortiter mota scintillat.

¶ Cap. 13m. De medio visus ⁊ quot modis dicatur visibile in quo etiam est de his qui aspiciunt lumen.

Videē aūt forte alicui q lumen sit cōtrariū tenebre: qd tn nō est absolute veꝝ: qz 𝔷ria sunt due forme ꝯtrarie: tenebra aūt nō est forma: sed potius priuatio luminis ex lucido: cū enim perspicuū nō hz habitū luminis: tūc sūt tenebre: hui⁹ aūt habit⁹ pñtia in pspicuo est lumē: ⁊ iō Empe. ⁊ quicūqz alius dixit vt ipse nō recte dixit: q. s. feratur lumen motu locali de celo in terrā: ⁊ tunc p motū localē ⁊ reflexiones extendaē in hemisperio toto: qd est inter terrā ⁊ continēs celū ⁊ nos lateat motus ille ꝓpter velocitatē: hoc enim oino extra rōnem est: qz si etiā cōcesserimus q feraē lumen: ⁊ sit corpus quēadmodū dicebat Empe. nō admittat rō tradita in phicis de velocissimis mobilib⁹ q ferant in tpe imperceptibili per tātū spatiū cū corp⁹ primū nō feraē per vnicum gradū nisi in tpe satis pceptibili. Est aūt etiaz hoc 𝔷 ea que videnē oculis: qz bene videmus q aliqd est cuius motus in paruo spatio est in tpe perceptibili. Sed magna questio est apud nos si aliqd possit moueri in tpe impceptibili ab oriente in occidentē: sicut supius ostēdimus: ⁊ ideo pro certo radius ⁊ lumē nō sunt nisi forme: ⁊ nō corpora que nō nisi metaphorice ⁊ p accidēs moueri dicunē sicut ⁊ tenebre ⁊ vmbra q̄ luminis sunt ꝑuationes: ⁊ de qbus ꝯstat q nō sunt corpora.

Tex. ⁊ cō. 70.

¶ Hoc aūt lucidū fm q est actu illuminatū est coloris susceptiuū: fm q supius diximus fm q nullū hz actu colorē: qz sicut supius diximus lumē nō est color: sed potius actus pspicui fz q est susceptiuū coloris: ⁊ ideo nō color actu quare qd priuatū est color est susceptiuū coloris sicut soni susceptiuuz est absonū priuatū. s. sono: ideo diaphanuz pōt recipere oēm colorē qz nullū hz actu: sed oēs potētia: ⁊ qz ꝓxima potentia est ad colores ⁊ ad lumen: ideo vtrūqz suscipit subiecto sicut supra diximus: nō color tn est qd priuatū colore dupl̄r dicitur lucidū enim siue pspicuū: aliqñ diciē priuatū colore eo q nullum actu sed potētia hz oēs. Diciē aūt etiā priuatū colore sine nō color: eo q est per se inuisibile: ⁊ hoc diciē multiplr. s. q nullo modo videē p se sicut tenebra: aut q vix videtur sicut a homi discurrētes in radijs q nō videnē cū aliqs oculos in

Tex. ⁊ cō. 71.

radio ipso teneat: eo ꝙ tūc radius diuaricat visum ⁊ supat ipm̄ ꝙ nō pōt adunare virtutē suā vt minima ꝑcipiat. Aliquādo aūt dicit̄ inuisibile sine priuatū colore qḋ nō nisi cum corruptiōe visus videt̄: sicut lux solis in spera solis est inuisibilis. Et huiꝰ cā ē: q: lux solis fortissima sup oculū spericū ⁊ politū multas facit radioꝝ reflexiōes ad mediū oculi: vbi ē humor glatialis: in quo sigillant̄ forme visibiliū: ⁊ reflexio illa calefacit ⁊ dissoluit humorē illū: ⁊ forte consumit: vel forte siccē facit humidū alienū dissolutū circa oculū infra myringas ⁊ tunicas oculi: ⁊ tunc generat maculā in oculo vel aliud impedimētū visus inducit: ⁊ hec est cā quare lachrymantur oculi qn̄ excellens lucidū viderit aliquis: ⁊ iō dicit̄ hoc inuisibile. Herodius aūt de quo dicit̄ ꝙ respicit lucēs in rota solis: nō pōt hoc habere ex sui oculi puritate: vt qdā estimant: q: ex hac sola causaret̄ velox oculi corruptio: sicut pz ex cōne inducta: sed hz hoc ex visus coadunatiōe. Coadunātia aūt visum nō sunt nisi duo: vnū p se aliud p accidēs: p se quidez nigrū qḋ nō sinit ipm̄ disgregari. Et ideo terrestre nigrū circūpositū humori glatiali adunat ipm̄: frigiditas eniz ipsius humoris nālis ꝯstrigit ⁊ nō sinit dissolui. Aliud aūt p accñs coadunat visuz ⁊ē sinus ꝓfunditas i organo: ⁊ hec duo i oculis auis illius maiora sunt: ⁊ iō lucē in rota solis itueť: nō tñ puto ꝙ diu hoc posset facere: signum aūt huius est: ꝙ nā oculos in oibus habētibus visum ꝓfundat quasi clausos in vase: ⁊ circūponit nigredinē palpebraꝝ ⁊ supcilioꝝ: vt ex obscuro fronte ⁊ nigredine supecilioꝝ visus coaduneť ⁊ fortificetur. Adhuc aūt huius signū est: ꝙ si homo crystallū super argētū viuū feruens ponat: ⁊ diu motū argēti viui sub crystallo vel vitro intueat̄ multū leditur visus eius ⁊ forte excecabitur ꝓpter visus diuaricationē: similiter aūt si īspiciat auꝝ politū: vel aliqd aliud fulgens qḋ est vel sit ignitū: ⁊ hoc totum fit q: humor glatialis ⁊ niualis ex talibꝰ dissoluit̄ ⁊ fluit ⁊ amittit ꝓprie cōplexionis habitudinem.

Nō oculi aspiciētis aliqḋ excellēs lucidū lachrymas emittunt.

Cap. 14m. Qualiter color in lumine videtur ⁊ non sine lumine: ⁊ de quantitate visorum.

Tex. ⁊ cō. 72.

Licet aūt color visualis sit in lumine vt diximus: tñ nō oia in lumine sunt visibilia que videnť: sz illud qḋ videt̄ in lumine hoc soluz est vniuscuiusqz ꝓpriꝰ color. Quedā eni in lumine non videnť: in tenebra aūt videnť: ⁊ hoc nō est dictuz ideo ꝙ tenebra aliqd faciat ad visibilitatē coꝝ: cū sit priuatio puta: sicut iā ante dictū est: sed lucentia cū habeant lucē in ꝓpria luce videnť: eo ꝙ qcqd videt̄: videt̄ sm̄ actū lucidi: sed qdā que nō hūt lucē in sua ꝓpria cōpōne: videnť in luce aliena sibi ꝯiuncta: sicut colores: que aūt in tenebra faciunt sensum sunt sicut illa q̄ sunt ignea ⁊ alia lucētia: ⁊ hoc cū sint multis modis ꝑticipātia lucē: nō hūt vnū nomē cōe: sicut quercus putrefacta: ⁊ quedā cornua ⁊ ossa ⁊ capita quorūdā pisciū: ⁊ squame ⁊ oculi aīalium quorūdā: ⁊ vermiculi q vocanť noctiluca. Sed hūt magnā differētiā: qm̄ qdā coꝝ faciūt lucidū totū ꝑspicuū māīm sicut sol: ⁊ q̄dam nō ita sicut luna que nō facit lumē sub tectis: ⁊ ignis minus lucet q̄ sub luna: ⁊ ea que noiata sunt supueniēte lumine nō videnť sub lucis actu: sed sub forma coloratoꝝ: ⁊ hoc gñale est ꝙ semp maius lumē supueniēs opprimit minus: ⁊ iō noctiluca totū lumē amittit in die: ⁊ retinet colorē albū: ꝓpter quā cām aūt hec in tenebris visibilia sunt: alia ratio est que supius est expedita: ⁊ in libro de aīalibꝰ plurius tractāda. Nunc autez

Tex. ⁊ cō. 73.

hoc manifestū est ꝙ in lumine videt̄ color: ⁊ ꝙ sine lumie nō videt̄: dixim̄ enim supius ꝙ hoc erat eē ⁊ diffinitio coloris qḋ mouet visuz sm̄ actū lucidi: ꝑfectio aūt lucidi siue perspicui lumē est: ⁊ sine hoc color nō videt̄. Huius aūt signū ē: q: si qs ponat id qḋ coloratū est sup oculū nō videbit ipsum: ⁊ huiꝰ cā est: q: coloratū sm̄ tactū nō agit in aliqd nisi actione physica: que est p principia mālia ipsius: color aūt nō sit in visu p actionē physicā sed p actionē formalē ⁊ spūalē: sicut diximus supius: ⁊ ideo īdiget corpore in quo priꝰ efficiat̄ spūalis antequā in oculo generet̄: ⁊ hec est necessitas q̄re opz mediū esse in sensu visus: opz igit̄ ꝙ color sz actū moueat priꝰ lucidū qḋ actu lucidū est: ⁊ hoc qn̄ ꝯtinuū est vsqz ad vidētē īterposito terminato corpe moueť oculus quo sentit̄ coloratū. Sed tūc est dubiū: q: sm̄ hoc nō debet aliqḋ visum maius quātitate aciei oculi videri: q: illud qḋ iprimit̄ oculo de colore nō pōt eē maius suo subto: nunq̄ igit̄ ꝑpendeť motuū magnitudo.

Dubia contra predicta.

Adhuc aūt videt̄ ꝙ oīs res inuersa videri dz: q: anterius forme visibilis venit ad oculū: ⁊ id qḋ est iterius in colorato est exterius in oculo. Adhuc aūt oīs res dupla videri dz: q: vna forma visibilis in vno sigillat̄ oculo: ⁊ alia in alio: ⁊ due forme in oculis duobꝰ duo debēt apparere visibilia. Adhuc aūt dextra dz videri sinistra ⁊ ecōuerso: q: dextra rei vise est cōtra sinistrā partē oculi ⁊ ecōuerso: ergo dextrum sigillat̄ in sinistra oculi parte ⁊ ecōuerso. Sed ad oīa hec rñdētes supponimus visum eē intus suscipiēdo ⁊ nō extra mittēdo: tñ hoc ꝓbabit̄ i scia libri de sensu ⁊ sensato: lz aūt dicamꝰ ꝙ videmꝰ intus suscipiētes ⁊ nihil extra mittētes: tñ dicimꝰ ꝙ lux abstrahit colores: ⁊ facit eos fieri i lucido sm̄ rectas lineas: ita ꝙ ꝓcessus coloꝝ ad visum est: sicut procedēs abstrahit eos lux: ⁊ ideo nisi color directe in oculos ꝓcedat nō videt̄ lz eni color sperice in circuitu generet̄ in lucido: tamē color qui est post nos nō videtur eo ꝙ lux que est post nos ⁊ abstrahit eū: non ꝓcedit in oculos: ⁊ per cōsequēs ipse color nō ꝓcedit ad oculos: sed ab oculis: vñ lz color directe sit ante nos in aere: tamē nō fit in oculis ex dicta causa. Cuius tamen ⁊ altera est causa q: scilz color nō mouet visuz sine presentia materie: ⁊ materia per directā lineā nō est presens oculis: qn̄ aūt directe procedit in oculos: tunc fit ꝓcessus eius sub duobus radiis luminis quoꝝ vnus vnū finem colorati attingit: ⁊ alter alterū: ita ꝙ figuratur triangulus vel pyramis: cuius basis est res visa: ⁊ angulus cōcluditur versus oculuz: sicut vides hic depictū. Sit enim res visa .a.b. ⁊ ducam vnā lineā ab .a. in .c. ⁊ aliam .a.b. in .c. ⁊ ponā .c. oculum esse: ⁊ oculum propinquiorem rei vise ponā esse .d. ⁊ ducam lineas radiales luminis .a.d. ⁊ .b.d. ⁊ adhuc propinquius ponā esse oculum .g. ducāqz lineas .a.g. ⁊ .b.g. ⁊ dico tunc ꝙ imutatio oculi sit in puncto in quo concludunt̄ linee radiales: ⁊ generatio coloris est sperice per triangulos tales vel pyramides in circuitu rei visibilis: ⁊ ideo non est aliqua questio de quātitate forme colorati in oculo: q: illud qḋ sigillat̄ in puncto est indiuisibile sm̄ ꝙ huiusmodi: nec hoc est incōueniēs: cū in oculo ⁊ in medio sit prius rei intētio q̄ res: sicut diximus supra: iudiciū autez quātitatis rei vise fit per quātitatē anguli eius qui cōcludit̄ in oculo: ⁊ iste quāto est ꝓpinquior rei vise est maior: ⁊ quanto remotior est minor: ⁊ ideo eadē res ꝓpe visa videt̄ maioris quātitatis: ⁊ lōge visa videt̄ q̄titatis minoris: ⁊ q: linee radiales quāto plus ꝓcedūt a re visa: tanto magis coeunt si cōtingat ꝙ ꝯcludant̄ anteq̄ perueniāt ad oculū res oino nō videbit̄: ⁊ hec ē causa ꝙ tātū pōt distare res ꝙ oino nō videbitur. Nihil aūt est qḋ obijcit̄ de inuersione rei: q: iam ostēdimus ꝙ intentio nō generat̄ nisi a forma rei sm̄ ꝙ forma: ⁊ illa nō habet anterius ⁊ interius sed suā intentionē generabit in oculo. Similiter aūt de dextro ⁊ sinistro dicendū est: ꝙ intētio nō mouet visum sine rei presentia: ⁊ ideo lz dextrum visus sit ꝯtra sinistrū intuētis: non tñ ꝑuersum fit iudicium: eo ꝙ ad rem terminat̄: sine cuius presentia nullo modo pōt mouere visum: cū enim oculus sit sicut speculū animatū cōuersū oino necessariuz est ꝙ dextrū rei in se sit in sinistra parte oculi: ⁊ ecōuerso: ⁊ hoc apparet qn̄ duo hoies īspiciūt oculos suos adinuicem: tūc enim vidēt suas imagines stare in oculis: ⁊ dextrā esse sinistrā ⁊ ecōuerso: ⁊ nō impedit sensum veꝝ ꝓpter materie presentiā sicut dixímꝰ. Qḋ autē videt̄ ꝓbari ꝙ vna res debeat videri due soluit bene Auicē. dicēs virtutē visiuā eē in neruo qui vocat̄ opticus: hoc est visiuus infra quē discurrit spūs visiuus accipiens formas in oculis depictas: est aūt iste neruus cācellatus in anteriori parte cerebri: ⁊ facit quasi triangulū: ⁊ in puncto illo vniuntur forme oculoꝝ: ⁊ ibi fit iudiciū de re visa: ⁊ q: ibi cōueniunt: iō vnuz videt̄ qḋ est vnū: ⁊ duo que sunt duo. Signū aūt huius est: q: si aliquis exprimat pacūpec per oculū digitum supponēs oculo neruus collimitatus oculo recedit a neruo qui alteri oculo collimitatur: ⁊ tunc vnū duo videbit̄ ab habēte duos oculos: ⁊ nō a monoculo: forme tamē duplices in oculis aliquātulum impediunt rectitudinem visus ad rem: ⁊ ideo illi qui recte dirigūt sagittas: alteꝝ oculoꝝ claudunt. Similiter faciunt qui rectitudinē alicuius rei volunt deprehēdere: hec aūt oia liquide cōstabūt qn̄ modus videndi demōstrabit̄ in libro de sensu ⁊ sensato. Scias aūt oculuz componi precipue ex humoribus aqueis diuersis: ad hoc ꝙ bene recipiat species visibilium: ⁊ etiam retineat: ⁊ ideo humores illi sunt

Solutio.

Nō qꝫ cū odꝫ circulariter in medio se multiplicet non tñ videt̄ nisi directe obijciatur visui.

Nō sz ꝑspecti uos q̄re res visa ꝓpe apparet maioris q̄ntitatis q̄ ipsa visa a longe.

Sed ꝯsidera istā solutione Auicēne quā approbat doctor q: remanet dubiū q̄re ꝑceptio vnius soni nō iudicetur eē duoꝝ cū sint due aures. Preterea dubiū est an visio fiat in neruo opticis. ⁊ duᵐ est an in illo cōtactu vniātur cum p anatomiā oppᵐ videri cōtingat.

puri ꝛ spissi: ꝛ ideo qñ aliqñ humor est multus in oculis vi-
detur in eis forme moueri qñ mouetur humor: ꝛ plōgari sicut
etiā de stellis videtur ꝛ formis in aqua qñ aqua fuerit mota: ꝛ
hoc pͨipue ꝯtingit homini euigilanti post somnū: digestiōe
nō adhuc cōpleta post ebrietatē vel crapulā: tunc humidum
fluens ab anteriori pte cerebri ad hoc fluit ad oculos ꝙ mo-
uet calidū digestiuū: ꝛ ideo moueri videtur ei qcqd videt: ꝛ ha
bere formas lōgas motas nō stantes. Similr autē ꝛ ille qui
diu vectus est in naui vel in alio vehiculo in humido oculi
retinet spēs motus qđ nō fuit vnū de sensatis p se sed cōe: ꝛ
videntur ei ea que videt moueri. Sūt aūt qdam nō videntes
eminus sed de ꝓpe iuxta oculū clare vidēt: ꝛ ideo situs oculi
humoꝝ peccat ꝛ nō oculi cōpositio: hñt enim illi glacialē ocu
li multū in iteriori parte versus neruū obticū ꝛ ꝓpter mirin
gas que sunt spisse ante oculi speculū nō penetrat visibile ad
speculū nisi sint ꝓpe: ꝛ a lōge nō vident nisi indistincta ꝛ cōfu
sa visione: ꝛ hoc fit pp cām quā diximus: qꝛ in exteriori poli-
to oculi debiliter sigillatur forma que vsqꝫ ad iteriora nō per-
uenit nisi ꝯfusa. E cōtra aūt qdaꝫ nō vident nisi eminus: ꝛ si
ꝓpe fit visibile iuxta oculū nō vidēt: ꝛ isti debilē hñt visum ꝛ
sunt pͨipue senes. Cōtingit aūt hoc ideo: qꝛ diximus supra
ꝙ lux icorporea fm actū est color: ꝛ hoc qñ ꝓpe est vincit ocu
lum debilē ꝛ intus dispgit ipm: ꝛ iō tunc oculus nō videt nisi
ꝯfuse: qñ aūt eminus est res visa: tūc ꝓportionatur virtuti ocu
li: ꝛ nō dispergit ipm: ꝛ tunc vidēt distincte. Oino eadē est cā
quare qdā in clara die nō vidēt ꝛ in crepusculo vel in lumie
lune clarius ꝛ distinctius vidēt: diximus eniꝫ supra ꝙ lumē
fortius ꝯfundit ꝛ supat minus forte: hi aūt q lippientes hñt
oculos nō vidēt aliqd nisi sub rubore ob humorē influētē in
pupillā cui cū admiscetur lumē facit ruborē: ꝛ hoc in tertio me
thauroꝝ habitū est. De oib9 aūt istis diuersitatib9 oculoꝝ
magis in libro de aialib9 erit dicendū. Scias aūt ꝙ oino ea-
dem cā est q̄re q̄dā aialia venantur in nocte cibū sequentia vi
sum ꝛ q̄dā de die: dico sequētia visuꝫ: qꝛ forte sequuntur aliqñ

Quare in nocte aliquis deponens oculos iuxta terrā longius videt ꝙ̄ erectus.

odoratū. ¶ Est aūt ꝛ aliud mirabile de visu ꝙ. s. qñ aliqs in
nocte iuxta terram est deponēs oculos suos lōgius videt ꝙ̄
stans erectus. Cui9 cā est: qꝛ diaphanū terminatū lꝫ minus
capiat de lumine ꝙ̄ nō terminatū: tñ fortius tenet ꝛ ad mo-
dicā distātiā aliquātulū illuminat lumie debili: ꝛ cū talia sint
iuxta terrā iuuant visuꝫ aliquātulū in nocte. Hui9 aūt ꝛ alia
cā est: qꝛ lumē modicū qđ tūc est in aere ex stellis reflectitur re-
flexione debili a corpore solido iuxta terrā ꝛ multiplicatur: ꝛ iō
aliqd iuuat visuꝫ. Et tertia cā est: qꝛ vapores eleuati obscu
rātes aerē natāt nō iuxta terrā sed in aere: ꝛ iō in aere impe-
diunt plus visuꝫ ꝙ̄ iuxta terrā. Ex his oib9 cōstat ꝙ opꝫ per
mediū visum esse: ꝛ sine medio nihil videri omnino.

¶ Cap. 15m. Q̄ p vacuū nō pōt videri ꝛ de visu in speculo.

Tex. ꝯ cō. 74.

Ex his aūt que dicta sūt pꝫ ꝙ nō bene dixit De-
mocrit9 ꝛ qcūqꝫ secuti sunt eū. Opinat9 est eniꝫ
ꝙ si vacuū eēt spatiū iter celū ꝛ terrā: ēt si formi
ca in celo moueretur: certissime aspiceretur: ꝛ hoc
iō dixit: qꝛ putabat mediū ipedire visuꝫ nec fie
ri p diaphanū visum: nisi p multos poros va-
cuos q sunt in ipso: dixitqꝫ visum fieri extramittēdo radios ꝙ̄ si
eēt vis actiua: nos aūt ostēdimus ꝙ non fit visus nisi aliqd
patiēte ꝛ suscipiēte visu: ostēdim9 ēt ꝙ a re mali visa: nō pōt
imediate pati visus: ꝙ̄ relinquitur ꝙ mediuꝫ patitur a re visa ꝛ
visus a medio spūaliter hñte spēs visibiliū: ꝛ iō nō solū cer-
te: sed ēt nullus oino fieret visus in vacuo: qꝛ nō eēt mediuꝫ
agēs in oculū: ob quā igitur cām ꝛ qn alr necesse est colorē in lu
mine qđ est actus lucidi videre: sufficiēter ꝯtū ad hāc iten-
tionē dictū est. ¶ Scias aūt ꝙ sicut spēs visibilis fit in oculo:

Documentum de visu in speculo. 3.

ita fit in speculo: qđ est tersum politū recipiēs formā ꝛ repre-
sentās iterato sicut est res: ꝛ hoc facit p duas nās que sūt in
ipso: quaꝝ vna est pspicui politi: altera est opaci terminātis
ipm i altera supficie: tūc eniꝫ politū perspicuū recipit formā:
ꝛ opacū adunat eā: ꝛ ita faceret aer si sic eēt cōposita: ꝛ recolē
da sunt que in tertio methauroꝝ in sermone de iride dicta
sunt: ꝙ aliq in aere spisso ꝛ humido aliqñ vidēt facies suas
ante se: ꝛ p illā eādeꝫ nām representat speculū formā: ꝛ refle-
ctit lumē qđ portabat forma in speculū: ꝛ facit reflexio proce
dere ipm in oculū a speculo: ꝛ iō forma etiā ꝓcedit a speculo
ad visum: ꝛ qñ cōuexū est speculū: tūc fit sicut oculus: ꝛ i pun-
cto tangitur a lumine ꝛ forma: sicut omne spericum tangitur in
puncto a recto tangēte ipm: diximus eniꝫ supra ꝙ radij sunt
sicut linea visualis: ꝛ ꝓpter politionē ꝛ tersionē ipsius adua-
ricatur lumē sup speculū qñ recte obijcitur ei: ꝛ tunc formas i spe-
culo: aut nō videtur: aut ꝯfuse videtur: sed qñ res visa est in lu-
mine ꝛ supficies speculi in obscuro: tūc bene videtur: qꝛ de lu-
mine tunc nō plus ꝓcedit in speculū nisi ꝙ actu facit visibilē
colorē: qñ aūt speculū est planū: tunc ad totā superficiē equa-
liter fit ꝓcessus luminis: ꝛ ideo in illa forma totā quātitateꝫ
representat: ꝛ videtur forma tāta esse quāta est res: ꝛ qꝛ lumen
ꝓcedit ad totā illaꝫ supficieꝫ ab iferiori ꝛ laterib9 equaliter:
iō res apparet in illo speculo in omni situ ad quē duci pōt re
cta linea a speculo qđ nō fit in eo qđ est ꝯcauū: ibi enim opꝫ
ꝯseruari locū determinatū: eo ꝙ linee multe ꝯtingunt speri
cū: ꝛ ille trāseunt ꝛ nō reflectuntur ab ipso: sicut linea ꝯtingens
circulū nō secat eū: in ꝯcauis aūt speculis forma sigillata vno
latere sigillatur ꝛ in altero: ꝛ qꝛ superius rei plus hñs luminis
prius nā ꝓcedit in speculū: iō statiꝫ illud a supiori parte pro-
ducitur in iferiore: ꝛ sic ꝯtinue fit de forma rei vise: ꝛ ideo oia
que in talib9 speculis apparēt videntur iuersa: ꝛ qñ aspicit ibi
homo videtur mentū supius ꝛ frōs inferi9. Si aūt in vna pla
nitie ꝯtinue eēt ꝯcauū ꝛ cōuexū: ꝛ hō aspiceret in partes vbi
ꝯiunguntur supficies: apparēt ibi imagines due: ꝛ eēnt cōiun-
cte p mentū: ꝛ hoc ideo fit: qꝛ vna irradiat sup aliā formam
quā recipit: ꝛ superi9 forme vni9 ꝓiicit sup iferius supficiei
alteri9 ad quā fit irradiatio: ꝛ tot modis pñt multiplicari ꝙ
multe facies apparēt. De his aūt oibus tractādū est in pspe
ctiuis: qꝛ ꝛ cā eoꝝ in geometricis sciri nō pōt: ꝛ iō que hic di
cta sunt: pp exēplarē explanationē dicta sūt: ꝛ nō ideo: qꝛ hic
sunt intenta: sed ex eis oibus constat visum medio indigere
qđ sit in actu lucidum: per qđ tales possunt fieri irradiatio-
nes ꝛ ꝙ colores non nisi in tali modo videntur.

¶ Cap. 16m. De visu lucentium.

Omnis aūt ꝛ alia lucētia in vtrisqꝫ videntur in lu-
cido. s. ꝛ in tenebris. In tenebris qdeꝫ nō ideo ꝙ
aliquid ꝯferat tenebra ad visum: sed potius qꝛ
perspicuū sub tali lumine qñ forte est: efficitur lu-
minosum: sicut supius diximus: sed qñ est debi
le tunc tegitur a lumine fortiori: ꝛ iō stelle in die
nō videntur sed in nocte. Cū aūt lumē solis sit sup stellas irra
dians eas in nocte sicut etiā in die: nō ipedit lumē visuꝫ stel-
laꝝ: nisi ex hoc ꝙ aduaricat visum: ꝛ multus aer multū lumi
nis affert oculis: ꝓpter qđ stelle formas suas aeri nō impri-
munt: ꝛ iō nō ꝑueniunt ad visum. Si aūt aer ad magnū spa
tium sit obscurus: circa videntē coadunatur visus: ꝛ tūc videt
stellas. Et scias sicut diximus supius lumē si non ꝓcedat in
oculos ꝙ̄uis sit ꝑsens in aere nō videtur: sicut pꝫ qñ sol occidit
ad ꝙ̄titatē vnius signi ab orizonte: tunc enim adhuc est lu-
men: qꝛ partes he orizōtis nescio sunt illuminate: qđ tamen
nos nō videmus: qꝛ nō ꝓcedit ad nos sed sup nos: nisi forte
fuerit mons altus in quo lumē reflectatur: sic redeat ad nos: si
cut de qbusdā mōtib9 dixim9 in libro methauroꝝ. Lucētia
aūt qñ debilia sunt ꝛ ꝑmixta opacitati lumine fortiori oino
teguntur: ꝛ ideo tūc nō videntur nisi sub specie coloris sicut supe
rius diximus: ꝛ qñ nō fuerint adeo debilia: tūc tñ pallēt in lu
mine fortiori: ꝛ amittūt virtutē irradiationis: ꝛ iō luna non
splēdet in die: sed videtur pallida. Et qꝛ dixim9 lumē coloꝝ fo
re hypostasim ꝛ pͨipue lumē clarū ꝛ puꝝ eē lumē solis: iō qñ
accidit eclipsis: tūc pallescūt ea que alba sūt: ꝛ qñ luna splen-
det sup ea: tūc ēt pallescūt: ad lumē aūt cādelaꝝ ꝛ ignis palle
scunt ꝛ aliquātulū obūbrantur ꝛ alij colores ꝓportionabiliter
amittūt suas euidētias ꝛ manifestatiōes. ¶ Sicut aūt dixi-

Tex. ꝯ cō. 75.

mus de visu ꝙ vult hic mediū in quo fit visibile fm eē inten
tionale ꝛ spūale: eadē ratio oino est de sono ꝛ odore: qꝛ fiunt
p mediū extrinsecū: lꝫ i illo medio sonus aliquātulū melius
fit ꝙ̄ color: cui9 signū est ꝙ ver9 frequēter affert sonos: nō ꝙ̄
aūt affert colores: vnde in trib9 his sensib9 a sensibili primo
media mouentur: ꝛ ab intētionib9 sensibiliuꝫ q̄ sunt in medio
mouentur sensus: ꝛ cū aliqs ponat sup ipm organū odoris pri
mū: aut sonās primū: nō fit aliqs sensus fm opatione sentiē
di: ob quā aūt cām supra diximus. ¶ De tactu aūt ꝛ gustu si
militer se hꝫ quo ad hoc ꝙ sunt p mediū: sed tñ hoc nō vide
tur oino: qꝛ mediū ipsoꝝ intrinsecuꝫ est: ꝛ ꝓpter quā cām hoc
fit: posterius dicetur. Est aūt ꝯsiderandū quatenus nō lateat
ꝙ sicut dictū est perspicuū recipit coloris intētionē prout est
non coloratū:

non coloratũ: ⁊ ideo quãdo h꞉ colorẽ: tũc non videt̃ aliqd in ipso: nisi q̃si tectũ illo colore: sicut p꞉ qñ radius transit per vitrũ coloratũ: tũc eni ꝓpter hoc ꝙ vitrũ est perspicuũ: totũ ꝑspicuũ lucidũ q̃si tingit̃ illo colore: ⁊ corpora sup que radius cadit nõ imprimũt colores ꝓprios in aerẽ: sed videnť habere colorẽ vitri qui est in aere. Silr aũt est qñ in trãsitu nubiũ colores pluteꝝ ꝓijciunt sup parietes: ⁊ idẽ est quãdo sub iride vident̃ corpora hic colores iridis. Oĩum autẽ hoꝝ est rõ vna. Quare autẽ lapis qui vocat̃ iris in radio facit colores iridis alibi dictũ est. De figuris aũt radioꝝ sub q̃bus fit visus pyramidalib᷒ ⁊ triãgularib᷒: ⁊ de causis figuraꝝ partim in libro de sensu ⁊ sensato: partim in ꝑspectiuis dicet̃. ¶ Hic aũt dicẽdũ est ꝙ l꞉ tres sensus fiunt per mediũ extrinsecũ: tñ sonus nõ põt fieri nisi in aere: odor aũt in aere ⁊ aq̃: sed nã per quã hec duo elemẽta sunt mediũ odoris est incognita: tñ quedã nã est in his elemẽtis ad odorẽ hñs: sicut lucidũ ad colorem: sed lucidũ perspicuũ differẽter in q̃tuor simplicib᷒ corporib᷒ inuenit̃. s. celo ⁊ igne ⁊ aere ⁊ aq̃: odor aũt in duobus tñ que sunt aq̃ ⁊ aer. Alalia aũt aquatica vident̃ ꝑcipere hic odoris sensum: sicut iferius ostendemus: s꞉ ea que odorant differẽter odorãt: quecũq꞉ eni ambulãtia sũt pedib᷒ ⁊ nõ repunt sicut serpẽtes ⁊ vermes: illa nõ odorãt nõ respirãtia: et huius cãm inferius dicemus qñ de odoratu agetur.

¶ Cap. 17m. De auditu: ⁊ pmo de bene sonãtib᷒ ⁊ male.

Nunc aũt de sono primũ: ⁊ postea de olfatu dicemus. Primũ aũt sciẽdu꞉ ꝙ sonus duplr dicit̃ potẽtia. s. ⁊ actu: potẽtia qdẽ fm ꝙ dicim᷒ quedã nõ habere sonũ eo ꝙ ipossibilia sunt sonare: vel eo ꝙ nõ faciũt sonũ nisi valde debilẽ sicut spongia ⁊ pili ⁊ lane ⁊ hmõi. Quedam aũt dicimus habere sonũ nõ ꝙ actu sonẽt: sed qñ sunt potẽtia sonũ facere sicut es auꝝ ⁊ argentũ: ⁊ quecunq꞉ sunt plana ⁊ lenia ⁊ solida nõ ꝙ sonent fm actũ: s꞉ qa possunt sonos facere q sũt in medio aere ⁊ audita. Causa aũt gñalis q̃re quedã nõ sonant est: qa sunt mollia aerẽ apud se retinentia potius q̃ expellẽtia: sicut spõgia que quasi imbibẽdo aerẽ retinet ipm ⁊ nõ expellit: silr faciunt pili ⁊ lana: qa rara sunt ⁊ discõtinua: ⁊ ideo infra se recipiẽtia aerẽ nõ sinunt ipm expelli ꝓpter qđ talia insonabilia sunt. Mollia aũt cõtinua male sonãt eo ꝙ nõ expellunt fortiter: ⁊ hoc est ideo qa ictui cedũt citius q̃ expellant aerẽ: ⁊ ideo hec nõ multũ sonãt nisi aliquis vehemẽter percutiat. Solida aũt plana multũ aeres hñtia fortiter sonãt: qa ex hoc ꝙ sunt solida nõ cedũt ⁊ fortiter percutiuntur: ex hoc aũt ꝙ sunt plana ⁊ lenia eq̃liũ supficieꝝ vndiq꞉ simul aerẽ a se expellũt: ⁊ ex hoc ꝙ multũ hñt aerem magnaꝫ ministrãt sono mãm in qua generet̃: ⁊ inde est ꝙ eramenta pre oĩbus corporibus sonora sunt ⁊ precipue auꝝ ⁊ argentuꝫ ⁊ cuprũ: hec eni cõmixta sunt melius ceteris metallis ex subtili aqueo ⁊ subtili terreo: ⁊ terreum eoꝝ est sulfur cui ablata est vẽtositas: subtilitas aũt miscibilium fieri non potuit sine multo admixto aereo: qñ sicut in fine tertij methauroꝝ dictum est hec ex vaporib᷒ miscent̃: vapor aũt ois multũ h꞉ aeris: ⁊ ista sonora sunt vehementer: ⁊ diu retinẽt sonum eo ꝙ aere plena sunt que tremẽtia ex ictu forti continue a se expellũt: ⁊ nõ ita sonãt stãnuꝫ ⁊ plumbum: eo ꝙ magis aque habeãt: ⁊ ideo quasi suffocatum ⁊ extinctuꝫ hñt sonũ ꝓp qđ campanas ⁊ organa faciẽtes acumẽ soni qđ ex cupro est tẽperãt ⁊ grauant admiscẽtes stãnuꝫ ꝓportionatuꝫ. Ferrũ autem quasi medium est: qa ex eo ꝙ multũ h꞉ de terrestri feculento ⁊ impuro obtũsatũ h꞉ sonũ: ex hoc aũt ꝙ siccius ẽ stãno ⁊ plũbo acutius his sonat: lapidũ ẽt qcũq꞉ melius commixti ⁊ solidiores sunt melius sonãt: silr aũt ⁊ ligna quecunq꞉ magis aerea sunt ⁊ sicciora ⁊ solidiora magis sonãt: ⁊ quecũq꞉ his ꝯria sunt: tãto ẽt minus sonãt cuius signũ est lignuꝫ fagineũ qđ aereũ est: ⁊ ideo multũ cremabile ⁊ solidũ est: et sonat fortiter ⁊ mag̃ q̃ buxus eo ꝙ buxus magis terrestris est: abies aũt l꞉ sit aerea nõ multũ: tamẽ qa solida nõ est nõ ita sonat sicut fagus: ⁊ quãdo fagineũ lignũ est latũ ⁊ lõgũ: ⁊ sunt in eo foramina multa ex transuerso: ⁊ supficies ei᷒ bene plana desuper percutit̃ sonat ad maximã distãtiam sicut cãpana: his eni greci pro cãpanis vtunt̃. ¶ Fit aũt sonus s꞉ actũ quãdo est alicuius verberationis ad aliqd percussum: ⁊ in aliquo in quo sonus generetur: nihil enim facit sonum nisi ꝑcussio: ⁊ ideo ipossibile est vno solo existe fieri sonuꝫ: aliterũ eni verberãs actiue faciẽs sonum: ⁊ alteꝝ est qđ verberat̃: ⁊ hec duo ad minus exigunt̃ in omni sono: frequẽter autẽ opꝫ adesse tertiũ in quo fit ꝑcussio: in sono enĩ omni oportet ꝙ aliqd tangat̃: ⁊ cum ictu vehementi aliqd tetigerit sonus fm actũ fit: ⁊ ideo sonus nunq̃ fit sine locali motu: causa ei᷒ est: qa sonuꝫ est eẽ in cõtinuo fieri: ⁊ cũ generãs ipm sit mot᷒ violẽtus qui est ictus percutientis solidũ planũ: opꝫ ꝙ aliquid generãtis ipm semp in ipso remaneat: qa alr nõ fieret continue sonus: qualr aũt mouẽs violẽter sit cum motu violẽto dixim᷒: ⁊ in fine octaui phĩcoꝝ: ⁊ in libro de ce. ⁊ mũ. Sicut aũt diximus: nõ quorũlibet cõtingẽtiũ ictus facit sonũ: qa piloꝝ ⁊ acutoꝝ: aut nõ est sonus: aut debilis: s꞉ potius ꝙ quecũq꞉ sũt solida plana sonãt sicut iã dictũ est: cõcaua autem aerẽ expulsuꝫ cõtinẽt: ⁊ exire nõ permittũt: ⁊ ideo tumultuãs aer intus in eis retẽtus horribilr sonat eo ꝙ ipotens sit exire: huius aũt ⁊ alia est cã: cõcauũ eni percussum plures facit ictus: ꝑcussuꝫ eni in vno latere ꝓp ꝯtinuitatẽ tremit in alio latere: ⁊ ibi ẽt percutit: ⁊ ille tremitus diu tenet sonũ: ⁊ hui᷒ signũ est: qa si percutiat cõcauũ aliqd latũ qđ multas sit partes tãgit circuli cõcaui: siue in cõuexo: siue in cõcauo illõ aufert motũ partiũ: eo ꝙ simul ꝑcutit ⁊ tenet ne tremat: ⁊ hoc minorẽ facit sonum q̃ tãgens ipm in vna pte tñ: ⁊ iõ baculi cãpanaꝝ precipitatur hñt rotundi fieri inferius vbi tãgũt cãpanas: huius ẽt signũ est: qa si aliqs manu teneat campanã quãdo percutitur quasi extinguit̃ sonus eo ꝙ impediuntur partes circũferẽtie a motu tremitus ⁊ forte frangitur campana quãdo sic tenetur eo ꝙ partes nõ possunt habere liberam cessionem ⁊ motũ per tremitũ quẽ impedit tenẽs cãpanam: iste igit̃ sunt cõditiões sonãtium ⁊ non sonantium.

¶ Cap. 18m. Qualiter sonus generatur in aere ⁊ aqua.

Amplius autẽ auditus fit in aere ⁊ in aqua l꞉ minus fit in aqua q̃ in aere: sed nõ est son᷒ istorũ elmtoꝝ ꝓprie ita ꝙ nihil exigat̃ amplius ad eius gñationẽ: opꝫ eni solidoꝝ planoꝝ eẽ ꝑcussionẽ adinicẽ ad hoc ꝙ fiat audit᷒: hec eni solida plana percutiẽtia adinicẽ percutiũt ẽt aerẽ: ꝓpter qđ ẽt aer per se vel aq̃ nõ est ꝓpriũ subiectũ soni: sed poti᷒ aer percussus ⁊ expulsus a supficie ꝑcussi solidi plani. primũ est subm soni: ⁊ ideo diuersitates spẽrum in acuto et graui recipit ex diuersitate percussoꝝ: videmus eni ꝙ aliter sonat metallũ ⁊ aliter lignũ quas differẽtias sonus nõ haberet si eẽt aer solus subiectũ eius ob qđ opꝫ imaginari duas percussiões in quolibet sono fore necessarias a quaꝝ secunda fiunt adhuc alie due percussiões: vna est percussio primi percutiẽtis: secũda aũt est repercussio percussi solidi plani: ⁊ ex illa percutit̃ aer: aer autẽ percussus ⁊ expulsus aliũ percutit: ⁊ dũ percutit est necessariũ vt aliqua pars aeris itra ꝑcutiẽs ⁊ percussuꝫ cõstringat̃: ⁊ ille faciũt sonũ: fit aũt sonus in aere sic ꝑcussio quãdo manet percussus aer cõtinuus ⁊ vnus indiuisus ⁊ nõ soluit̃: est eni aer valde diuisibilis: ⁊ si paulatim impellat̃ diuidit̃ ⁊ soluit̃: ⁊ nõ manet vnus ⁊ cõtinuus: ⁊ ideo tũc nõ sonat: cũ aũt velociter percutit̃ resistit ⁊ repellit percutiẽs ⁊ cõstringit aliqd eius itra percutiẽs ⁊ aerẽ resistẽtem: ⁊ tũc sonat: hoc aũt in aqua magis apparet eo ꝙ aq̃ corporalior est aere: si qs eni baculũ paulatim ducat per aquaꝫ nõ resistit ei aq̃ sed diuidit̃: fortiter aũt ⁊ velociter ducẽs eãdem aquã videbit fortiter resistere ⁊ moueri: ⁊ idẽ est in aere leniter ⁊ fortiter percusso: vñ si velociter ⁊ fortiter percutiat̃ sonat: opꝫ eni motũ recipientis ⁊ percutiẽtis pertingere aerẽ ꝯtinuũ ⁊ vnũ: ⁊ nõ solũ anteq̃ diuidatur si oꝫ fieri sonus: hoc aũt p꞉: qa si etiã male sonãtia aliqs fortiter ꝑcutiat sonabũt: sicut quãdo ꝑcutit̃ cumulus arene in quo sũt multi lapilli qui in se qdẽ densi sũt: tñ velociter ꝑcussi pertingũtur anteq̃ separent̃ ⁊ tũc faciũt sonũ: silr aũt fit qñ aliqs ꝑcusserit solũ aerẽ velociter: tũc eni cõstringit̃ pars ei᷒ iter ꝑcutiẽs ⁊ percussuꝫ aerẽ resistẽtẽ: ⁊ sonat fortis sicut audit̃ quãdo aurige percutiũt fortiter aerẽ flagellis vel flagris ⁊ taureis: cõtingit aũt hoc qñ aer ipulsus ꝑcutit aerẽ sicut est son᷒ in ventis. Fuerũt aũt qdã antiquoꝝ qui oĩno sonũ eẽ negabãt ꝓut est in medio dicẽtes sonũ nõ eẽ nisi ipsum aeris gñationem ⁊ nihil aliud qui leui rõne cõuincunt̃: qñ ostendimus supra illud fore sensatũ ꝓprium qđ vno tñ sensu sentit̃: commotio autẽ multis sentitur sensib᷒: ⁊ ideo cõmotio ꝓpriũ sensatum sensus eẽ non põt: ⁊ ad hoc dixerũt ꝙ sonus nihil est in me-

Tex.t cõ.76.

Tex.t cõ.77

Propter qđ eramẽta p̃ oĩb᷒ corporib᷒ sonora sunt.

Tex.t cõ.78.

Propter qđ signis teneat cãpanaꝫ actu sonãtẽ obtundit̃ son᷒ ⁊ qñ ꝙ cãpana frãgitur.

dio sed tñ in aure: sonus enĩ nihil aliud est nisi perceptum per auditũ ex aere cõmoto: ⁊ quãdo nõ est in auditu tunc dicũt sonũ nõ esse nisi ipsam aeris cõmotionẽ qua potẽtialr̃ pcipit sonus quãdo pcutit vl̃ pcutit auris tympanũ: sꝫ hoc citꝰ refellit si ad memoriã reuocet ꝙ audiẽs sonũ pcipit ex qua parte soni ad ipm deuenit: pcipimus enim vtrũ sonet añ vel retro: vel a dextris vel a sinistris: ⁊ hoc nõ fieret si sonus tñ in aure gñaret: si aũt dicãt hoc fieri nõ pp sonũ sꝫ pter cõmotionẽ ab illa vel illa parte ad aurẽ veniẽtẽ: hoc iõ falsũ est: qꝛ vt frequẽtius sentimus sonũ nihil oĩno percipientes de cõmotiõe: sꝫ enĩ sonus nõ fit sine cõmotiõe eo ꝙ eiꝰ eẽ est in fieri: ⁊ opꝫ aliquid gñantis secũ hr̃e ad hoc ꝙ fit: tamẽ sonus est pmũ sensibile auris: ⁊ ideo ipm sic afficit tympanũ auris ꝙ afficit sine sensu cõmotionis: afficit enĩ fm eẽ spirituale per formã simplicẽ soni sine esse mãli qđ hꝫ: pꝫ igit falsitas istius sententie. ℭ Scias aũt ꝙ cũ sonus fit in aere et in aq̃ est tñ magis in aere q̃ in aq̃: qꝛ in aq̃ nõ est nisi sic in medio per qđ venit ad auditũ fm eẽ spirituale qđ agitur a simplici forma sonãtis fm ꝙ est sonãs: ⁊ ideo audit sub aq̃: sed in aere est sicut in mã ⁊ sicut in medio: in mã qdẽ sicut in aere cõmoto ⁊ percusso: in medio aũt quãdo ipse sonus intẽtionẽ suã solã facit in aere sicut ⁊ coloratũ sꝫ nõ oĩno fit ita spirituale sensibile itẽtio soni sicut itẽtio coloris vt supra diximus. Qđ aũt sonus fit in aq̃ ita ꝙ generatur in ipsa opꝫ ꝙ aer sit tangens aut percutiẽs aut pcussum aut vtrũqꝫ: audimus enĩ sonũ de sub aq̃ vt si qs imisso aliq̃ ferrato ligno fortiter tetigerit fundũ aque dur: pter hoc ꝙ pcutiẽs tãgit aerem ⁊ secũ hꝫ aliqd aeris qđ significãt ampulle eleuate in superficie aque: sir aũt sonãt naues qñ fundo tãgũt arenas vl̃ lapillos sub aq̃: eo ꝙ tũc fundus aque percutit fundũ nauis qui tãgit aerẽ: ⁊ ideo aq̃ nõ est ppria mã soni: sꝫ potiꝰ mediũ tñ in quo sonus est sicut in via ⁊ nõ sicut in subiecto in quo hꝫ generari cuius signũ est ꝙ pisces sub aqua aquã natãdo percutiẽtes ⁊ pmulis mouẽtes nullũ oĩno faciũt sonũ: statiꝫ aũt quãdo percutiunt in superficie aque sonãt: sicut igitur vnũquodqꝫ sensibiliũ habet mãm vnã in qua generat: sic et hꝫ sonus aerẽ percussuꝫ fm ꝙ supradicto mõ percussus est: ⁊ sicut vnũquodqꝫ sensibile preter materiã hꝫ mediũ qđ est via eius ad sensuꝫ: ⁊ sic hꝫ sonus ⁊ aerem ⁊ aquaꝫ per quandam naturam cõmunem vtriqꝫ de qua infra dicemus.

Documentũ

ℭ Cap. 19m. De echon qui est sonus reflexus.

Tex. ⁊ cõ. 80.

Echon aũt fit cũ aere vno ⁊ cõtinuo fracto per vas vel sic vasi determinãs ⁊ phibẽs pcessuꝫ eius fm durationẽ vel dilationeꝫ: iterũ idẽ aer repellit sicut pila repercutit ad parietẽ piecta: Ad hoc aũt intelligendũ sciendũ est ꝙ sicut oẽ sensibile ita pcipue sonus gñatur circulariter ⁊ est simile de sono ⁊ de lapide piecto in aquam qui vbi cadit quasi centrũ est ⁊ cõmouet aqua in circuitu circulariter ⁊ dilatãtur circuli plus ⁊ plus distãtes q̃diu durat ipetus lapidis qui pmo pcussit aquã: ⁊ si aliqd phiberet gñationeꝫ ⁊ pcessum circulorũ rediret circulatio v̇sus centrũ vbi cecidit lapis: ⁊ sir generat sonus in aere ⁊ est primũ sonãs sicut locus centri ⁊ inũdat sonus super circulos aeris: ⁊ si sit paries solidus ⁊ cõcauus aliquãtũ ⁊ altus obuiãs circulationibꝰ illis reflectet ad primũ sonãs ⁊ sonus in eis: ⁊ hoc vocat echon s. reflexus sonus: tinitus aũt ab Auic. vocat echon: sꝫ fꝫ idioma latinũ differunt tremitus vel tinitus ⁊ echon: qꝛ tinitus est pprie metallorũ reflexus sonus sicut est i cymbalis ⁊ cãpanis: qꝛ ibi in vase cõtinet ⁊ phibet exire: ⁊ de pariete i parietẽ reflectit: ⁊ ob hoc talia tiniũt: ⁊ pp hoc qđ supra diximus ꝙ s. aere plena sũt: ⁊ ideo percussa ⁊ tremẽtia diu sonũ emittũt. Si igit sicut dictũ est echon est talis reflexio soni videt semp fieri echon sꝫ nõ manifestus: nõ enĩ est manifestꝰ: nisi qñ reflectit idẽ aer pmo percussus ab aliq̃ obuiãte solido ⁊ aliquãtulũ concauo: diximus aũt supra ꝙ et aer resistit aeri qñ fortiter ⁊ velociter pcutit ab vno aere: ꝙ tũc et necẽ est fieri reflexionẽ: hoc aũt oĩno in sono fit: opꝫ igit echon oĩno in sono fieri sꝫ nõ manifeste pcipiat. Qđ aũt idẽ numero aer reflectat: ex hoc pꝫ ꝙ qñ vox litterata ⁊ articulata clamatur per easdẽ litteratiões ⁊ articulatiões reflectit: ⁊ in tales figuras aer nõ põt reflecti a reflectẽte: opꝫ igit ꝙ pmus aer percussus idẽ nũero reflectat: sꝫ igit nõ percipiat vt diximꝰ: cũ semp fit aliq̃ soni reflexio eo ꝙ accidit in sono sic in lumine hic in domũ si lumẽ nõ reflecteret nõ videremus nec illuminaret aer sub pariete vbi nõ icidit radius: si nõ illuc reflecteret lumẽ: sꝫ tñ reflexio que est ab aere non est manifesta: que aũt est a solido plano manifesta est: ⁊ ideo qñ aliqs latitudinẽ manus ponit in radiũ multo plus reflectit lumen q̃ prius. Si aũt in ipꝫ ponat politũ ⁊ tersuꝫ tũc reflectit per irradiationeꝫ splẽdoris: ⁊ hoc pꝫ: qꝛ ab aq̃ sꝫ sit peruia multo magis repcutit lumẽ q̃ ab aere: nec tñ ab aere sicut ab aliq̃ alio corpore leui ⁊ plano in supficie qđ obiectũ luminis tenebrã põt facere: hoc est qđ supra vocauimus corpus terminatũ qđ quidã phi diaphanũ terminatũ vocarũt: sic enĩ lumẽ reflexũ est actꝰ pspicui fm ꝙ diffinitum ipm superiꝰ cũ de visu loqueremur. ℭ Cũ aũt talis soni inundatio ⁊ reflexio fiat in aere inuisibili ⁊ intãgibili qdã recte dixerũt vacuũ eẽ pprium audiẽdi: vacuũ enĩ vocauerũt aerẽ subtilem ad hoc ꝙ verberaret bene aptũ: talis enĩ aer est faciẽs audire sꝫ actũ quãdo supra dicto mõ mouet ptinuus ⁊ vnus extra ⁊ salutis: sꝫ tñ pp id ꝙ frãgibilis est ⁊ diuisibilis multũ nõ sonat nisi lene ⁊ solidũ sit qđ pcutit: tũc enĩ fit sir a supficie percussi expulsio aeris pp supficiei planitiẽ: vniformis enĩ est planities eiꝰ qđ est lene ⁊ solidũ corpꝰ: ⁊ ideo si fuerit aspera supficies tũc pcussa vna pte nõ pcutit altera: qꝛ partes nõ sũt in supficie vna sꝫ in multis: ⁊ iter asperitates ipsiꝰ cõtinet non expulsus aer: lene aũt pcussuꝫ sonat vehementer si habuerit cõditiões supra determinatas: ⁊ pcipue si fuerint multa non cõtinua ipm aerẽ pcussuꝫ q̃si repcutiẽtia: ⁊ iõ srine ⁊ mõtes lapidei mirabilr̃ sonori sunt loca ⁊ cauerne hñ celate: ⁊ si sonãs sit sup cõcauũ tũc ad sonãs cõtinue redit sonus eiꝰ: ⁊ generabit armonia: ⁊ iõ musica instrũta fere oĩa sonãt sup cõcauũ: ⁊ qꝛ aer subtilis magis sonat: ⁊ iõ pluuie ⁊ frigus ispissantis aerẽ obscurãt sonos: auditꝰ enĩ vt diximus fit in aere qui q̃si vacuũ nõ ipediẽs sonorũ gñationẽ ⁊ inundationem. ℭ Sonatiuũ enĩ motiuũ est vniꝰ aeris ptinui vsqꝫ ad auditũ: ⁊ si sit aliqd itercipiẽs sonũ in aere non audit sonus: ⁊ iõ sonãs lõge nõ auditur: qꝛ aerem vsqꝫ ad auditum mouere nõ potest: ⁊ diximus supra ꝙ cessante motu cessabit sonus. ℭ Sꝫ dubitabit aliquis de duobus sonis sibi obuiantibꝰ in aere: sicut si dicamus spatiũ ab infra ꝙ vnũ sonãs sit in. a. ⁊ aliud in. b. ⁊. c. sit medium vbi soni sibi obuiãt: aut enĩ eq̃les sunt soni: ⁊ tũc vterqꝫ dꝫ sistere reliquũ: aut alter est fortior ⁊ tũc ille pualebit ⁊ alter nõ audiet: ⁊ hoc falsum est qꝛ vterqꝫ audit clare ⁊ distincte: qꝛ aliter nõ audirent duo loquentes: ita ꝙ vnus stet ꝫ alterũ. ℭ Ad hoc enĩ est incõueniẽs solutio quorũdã dicẽtiũ sonuꝫ fieri fm circulũ: circulationeꝫ autem vnã nõ esse ꝫriã alteri circulatiõi: ⁊ ideo vnũ nõ ꝯstringere alterũ: hoc enĩ ideo falsuꝫ est: qꝛ circuli aque ex opposito veniẽtes se collidũt ⁊ cõstringũt sicut expta docẽt: sꝫ enĩ circulus ꝯrius nõ sit circulo: tñ impetus vnius ꝯriat alteriꝰ impetui ⁊ vnũ nũero aq̃ nõ est figurabilis simul ⁊ semel in duos circulos ex opposito veniẽtes: ⁊ sir videt hoc eẽ in aere. ℭ Et iõ dicẽdũ nobis videt: ꝙ circuli licet ex opposito veniẽtes se tãgant in parte que est q̃si pũctus: ⁊ ibidẽ vnus ꝯstringit aliũ: sed arcus in alijs partibꝰ se nec tãgũt nec constringũt: ⁊ in illis est soni figuratio: ⁊ ab illis iterũ fit in aere vicino vbi obuiante opposito circulo cõfractus fuit fit aer nõ per iteratio nem sonãs: sed per reflexionem vt supra diximus: est eniꝫ facilis generatio soni eo ꝙ in aere aliquo nõ est nisi per intentionem sicut supra diximus: duo autem soni possent in adeo paruo aere figurari ꝙ se inuicem corrumperẽt ⁊ generaret confusus sonus: ⁊ ideo duo soni in aure venientes propter paucitatem aeris in aure confuse audiuntur.

Tex. ⁊ cõ. 81.

Quare pluuie ⁊ frigꝰ obtũdũt sonos.

Tex. ⁊ cõ. 82.

Dubiũ subtile ⁊ pulchruꝫ.

Solo falsa aliorum.

Solo ppria.

ℭ Cap. 20m. Qualiter sonus venit ad auditum auris: ⁊ qualiter auris cõnaturalitatem habeat ad audiendum.

Auditus aũt sonorũ fit in aere per eãdẽ cãꝫ que dicta est: aer enĩ qdaꝫ cõnnatur air tenet in aure ⁊ cõnaturalis est auris tympano: tympanũ aũt auris voco neruũ audientẽ qui expãdit in interiori auris: qui qñ pulsat ab aere: qui est in aure fit audituꝰ: aer enĩ qui est in aure ꝯtinuus est aeri qui est extra: ⁊ ideo ab exteriori moto aere mouet interior auris: ⁊ ille mouet neruũ auditiuũ: ⁊ facit nã intera auris dura vt hñ percutiãt percussa: ⁊ exteriora auris facit lata vt vbiqꝫ hauriãt sonum ⁊ facit foramina tortuosa vt prohibeatur aer exire: ⁊ purgationeꝫ capitis que est cholere purgatio

Ad diaꝫ iter tinitũ ⁊ echon fm latinos.

gatio facit descendere per aures vt ex calido sicco auris tym panum & latera sicca & dura cōseruētur sicut pellis tympani sicca bene sonat & emollita sonum perdit: similr aūt faciunt chorde musicorum: qa hec cōnaturalitas ad soni subm non est penitus in toto corpore animalis propter hoc nō sm totū corpus audit alias sm omnia membra: quia etiam nō penitus sm omnia membra trāsit aer ad interiora nerui auditiui: pars enim moueda ad auditum nō pene in oībus membris cōnaturalem in se habet aerem: nec ipsum animatum in omnibus membris hʒ cōnaturalitatem ad percipiendos sonos in aere generatos.

Tex. & cō. 83.

¶ Aer igitur sm se est nullius oino habens sonum: vt omnes suscipere possit: cū autem phibet diuidi vehemētia verberātis remanet cōtinuus & vnus resistens per modum supra dictū: tūc motus talis est vera causa soni: aer autē qui est in auribus aialium edificatur a natura circūponēte latera tortuosa auris vt sit imobilis quatenus certe & nō ɔfuse sentire possit oēs soni differētias: qđ esse nō posset si motus esset aer qui est in aure: qa tūc motus exteriores nō reciperet nisi confuse: & hec est causa ꝙ quādo aliquis caput mergit sub aqua ad huc audit sonos qui fiūt super aquam: q̄diu manet et auris plena aere: quia tūc soni intētio per aquam vt per medium delata venit ad aerem qui est in aure: & tūc percutit tympanum auris & sic audit᷒: & hoc sumus experti. Sed tamē aqua percutiēs aerem qui est in aure multum cōfundit sonuʒ auditū sub aqua. Si vero cōtingit euolare totum aerem de aure & subintrare aquā in eius locum: tūc non fit auditus aliquo modo q̄diu hoc durat: & ex hoc apparet nō aquam sed aerem eē proprium soni subiectum sicut diximus supra: sicut etiaʒ destruit visus qñ pellis alba: vel aliqua alia occasio texerit oculi pupillā.

Propter qd aliqs hñs caput imersū sb aq̄ sonos audit.

Tex. & cō. 84.

¶ Signum autē qđ fiat sic auditus sicut dictuʒ est: & nō fiat auditus si hoc destruat est ꝙ actu semper sonat: sicut quādo aliquis cornu applicat ad aurē audit trepidātē aerem in aure: & hoc facit aer eo ꝙ calor auris mouet eum: & tūc percutiuntur latera auris: iste tamē tremitus aeris in aure nō tātus ē ꝙ impediat alios motus exterioris aeris: aer enim proprio quodā motu semp mouet in auribus: sed tñ sonus nō est ex motu proprio aeris sed potius ex motu alieno: & quo ad hoc bene dixerūt antiqui ꝙ auditus fit in vacuo exteriori & in sonanti interius: quia nos audimus in aere determinato in aure semper tremente & trepidāte & in aere exteriori vacuo & libero per motum quo supra dicto modo cōmouetur.

¶ Cap. xxi^m. De differentijs sonorum que nō fiunt nisi in sono sm actum facto.

Tex. & cō. 85.

Ueriēdum autem est vtrum sonat id qđ verberatur: aut id qđ verberat aut vtrūq3: & dicemus ꝙ vtrūq3 illorum sonat: hoc est facit sonum altero & altero modo: verberās enim facit euʒ sicut percutiēs primum: verberatum autem facit eū sicut verberatum & expellēs aerem a se mō quo supra dictum est. Sonus enim est ex motu eius qđ tali modo mouetur & possibile est moueri quo a leuibus superficiebus mouetur aer cum aliquis ipsas percusserit sicut dictū est superius: igitur sicut dictuʒ est: nō omne sonat qđ verberatur sicut si punctus acus pūcto alicuius alterius acus obijciat: sed opʒ superficiē percussi corporis regulariter planaʒ esse & solidam. Sʒ forte ex hoc credet aliquis sonum nō eē naturale sensibile in natura cum a violētia excitetur percussiōe: sed non est ignorādum qđ determinatum est añ finem. S. phisicorum: & in tertio & quarto de ce. & mū. dictuʒ est eni ibi ꝙ motus violētus sm aliquid naturalis est aeri & aque lʒ sm motiuū sit violētus: & sic est hic ꝙ sonus generationem habet a violētia: & in aere est naturaliter: & tamē nō diu durat sicut naturalia eo ꝙ secum aliquid vult habere de impetu violentie: & similr est de igne excusso ex lapide cuius omnia generātia violēta sunt: & tamē gñatuʒ illi materie nāle est in qua generatur.

Stat aliquid ex pte gñantis violētū eē qđ tñ māet sic naturale.

Tex. & cō. 86.

¶ Lʒ autē sicut superius diximus differētie sonorū sequātur sonātia percussa maxime: he tamē differētie sūt in sono sm actuʒ soni: & sm mot᷒ eius: sicut enim nō videntur colores sine lumine: & sic nec acutū nec graue & huiusmodi differētie percipiūtur sine sono sm actum facto: acutum enim & graue sm metaphoram de differētijs soni dicūtur & trāsumptio ab acuto & graui sic in angulis tāgibilib᷒: in angulis eni dicitur acutum qđ mouet sensum in multum penetrādo in pauco tempore: graue autē qđ mouet sensum sm parum penetrādo in multo tēpore: & tamē nō proprie dicit velox acutum: & graue: siue hebes tardum: qa sicut diximus he sūt proprietates motus & acutū & graue: siue hebes nō sunt motus sed attribuit acuto velox ppter velocitateʒ huiusmodi motus qui est in penetrādo hoc qđ tāgit: & alij graui siue hebeti attribuitur tardū: sicut hebeti pp tarditatē huius motus qui est in penetrādo in tactu & quo ad hoc & graue & acutum videtur hic similitudineʒ cum acuto & graui siue hebeti in angulis tangibilibus: acutū eni sonum vocamus vbi quasi pūgat multum velociter penetrādo in audituʒ: grauis autē sonus est vbi quasi pellit sicut si lassatum sit: acutuʒ ergo penetrat in pauco ad audituʒ: graue autē in sonis pungit vix in multo: & ideo accidit acuto eē velox: graui aūt accidit tardum: & acutū in veritate est sonās & quasi cōstricto aere fortiter: & ideo etiam acutum penetrādo ledit aditū: graue autem est multo aere quasi lēte pulso: & ideo nō ledit audituʒ: huius autē probatio est in fistulis in quibus statiōes acute maxime aut grauissime sonāt: de sono igitur quātuʒ ad hāc spectat intentionem sic determinatum sit: de differētijs eni sonorum in libro de sensu & sensato dicemus.

¶ Cap. xxii^m. De voce qualiter fiat.

Tex. & cō. 87

Ox autem est sonus non quilibet sed aiati aia sensibili: sonus eni inanimatoꝝ nulli: hʒ voces nisi equoce sʒ similitudinē sicut tybia & lyra & alia musica multa vocare dicuntur. Similitudo eni est in eo ꝙ pportio sonoꝝ in eis ad imitationē in eis musicoꝝ ab aliquo aiato perficitur qđ necesse ē per imaginē illā pficere & taliter vocāt quecunq3 extēsa sm pportiones musicas nō hñt simul & melodiam & locutionē: organa enim illa melos qdem hñt: sʒ locutionē in qua sit melos nō hñt: vox enim in substātia hec duo habere videtur necessario: & ideo vbicūq3 hec duo non sunt vox nō erit: melos enim qđ est in voce pportionatū est in breui longo & acuto & graui accētu significatiuʒ que est in loquēdo: & ideo in omni locutiōe melos est accētus tēporis in pnuntiādo: & ideo multa aialium nō habēt vocē: vt que sunt sine sanguine & pisces: hi enim nō tñ carēt voce sed sono ēt qui in eis formet: & hoc est rationabile siqdē sm pdicta aeris qdam motus est causa soni: & qa aer taliter sonās nō est nisi in spirantib᷒: sanguinē autē nō hñtia vt pisces nō respirāt: ideo rōnale est ea nō sonare: & quādo sonāt non sonāt in aere respirato: sʒ potius in aere exteriori offendenti ad alas eoꝝ & ad reliquas partes corporis: & ad diaphragma: sicut in libro de aialib᷒ expresse dicit: inueniunt ēt huiusmodi serpentia & causantia sicut grilli & cicade & locuste: sed quando hoc faciūt tūc fit magn᷒ mot᷒ circa diaphragma eoꝝ: & idō sonus ille fit vt credit essundēte exteriori aere ad diaphragma: si eīʒ esset per respirationē tūc emitteretur per caput vox: nos autē experimēto pbauimus ꝙ grilli cantāt per magnū tpus ad huc capitib᷒ amputatis: & nō cantāt in parte vbi est caput sʒ in parte vbi ē diaphragma qđ a qbusdā vocat succinctoriū: lʒ eni multa sint nō respirātia: tñ nulla sunt viua sine spiritu: & ideo tali spiritu pulsante in eis sonāt & faciūt quādā cantus melodiaʒ: pisces aūt nihil hoꝝ hñt: & ideo nō sonāt: & qđ dicit ꝙ pisces qui sunt in flumio qui vocat Achelous sonāt fit hoc nō spiritu sed bracchijs in superficie fluminis percutiētibus aerē: vel forte naso eo ꝙ spiritu in cerebro gñato exsufflatur ab eis superfluitas que est in cerebro sicut ab hoīe fit in sternutatiōe: nō ergo hoc faciūt spiritu sed vel naso vel bracchijs vel aliquo alio huiusmodi mēbro.

Nō cām q̄re grilli amputatis capitib᷒ ad huc cantant.

¶ Uox autē est sonus aialis & nō in qualibet parte: sʒ in parte que verberat aerem & ad aliqd & in aliquo sicut superius diximus de sono: & ideo opʒ hic pulmoneʒ qui aerē exsufflet sicut follis & cānam durā que vocatur arteria vocatiua: ad quā verberet aer: et linguā que figuret & verberet aerē: & qa in aere necesse est fieri huiusmodi verberationes. ideo rōnale est ꝙ illa sola vocent que aerem attingūt per huiusmodi mēbra respirādo: respirātē enim cōgruit natura per quā respirāt in duo opera sicut lingua cōgruit in duo quoꝝ alteruʒ necessariū est ad eē & salutari qđ est gustus: alterum autē est ad bñ esse qđ est locutio que fit per linguā: gustus enim est ad eē sine quo nō saluatur natura aialis: & ideo gustus pluribus aialib᷒ inest etiā non respirantib᷒: interpetatio autē est ppter bene eē: & sic est

Tex. & cō. 88.

de natura respirandi: spiritus eni respirãs in omnibus ambulãtibus et sanguinẽ hñtibus est ad esse sine quo nõ saluat respirans: et est ad calorẽ cordis et interiorũ mitigãdum et refrigerãdum: in vocãtibus autẽ est ad bene eẽ vt fiat interptatio: que autem sit causa respirãdi vel spiritus respirati in alijs locis dicet quãdo aget de respiratione in libro quez de respiratiõe fauente deo immortali faciemus: sed hic dixisse sufficit ꝙ id qđ de spiritu attrahit ad vocem nõ est ad eẽ sȝ ad bñ esse sicut diximus.

Tex. et cõ. 89.

¶ Organũ autem respirationis est arteria vocalis que cãna vocatur et duris anulis cõponit et pulmoni sicut cõtinue continẽti aerem et quasi folli continuatur: et in ipso radicat: causa autẽ quare per hãc fit respiratio est qa hec pars superiora attingit et in cõpositione est gutturis et ad illa precipue pertingit calor cordis: et ideo idiget vt per illa attrahatur calor refrigerãs: locus eni primus qui indiget respiratione est circa cor: et ideo necesse est ꝙ interius respiratus aer ingrediat.

Tex. et cõ. 90.

¶ Concluditur igit vocis diffinitio ꝙ vox est percussio respirati aeris ad arteriã vocatiuaȝ ab anima per imaginationẽ aliquam eã formantem que est in partibus illis que ad respirationẽ cõgruunt: nõ igitur ois animalis sonus vox est sicut diximus: cõtingit eni aliquando linguã sonare sono quem nõ format imaginatio: sicut sonãt tussientes: opȝ eni in voce et aiatum eẽ verberãs: et ꝙ cuȝ imagine significandi aliqd per vocẽ verberet et figuret: vox enim est sonus aliquid significãs: et vox non est sonus simplr respirati aeris sicut est tussis: et cũ duo sint in aia affect⁹. s. doloris vel gaudij: et cõceptus cordis de reb⁹ nõ est vox significans affectũ: sed potius cõceptũ: cõceptus eni cordis interptatiuus sonus vox est: et ideo vox nõ est nisi hñtis intellectũ cõcipiẽtem intẽtiones rez: et ideo ad exprimẽdũ cõceptũ format voces: cetera autẽ animalia affectus hñtia sonos suos affectus indicãtes emittũt: et ideo nõ vocãt: et quecũqȝ illorũ plurium sunt affectus neqȝ sunt ẽt pluriũ sonorũ et que leuioris sunt cõplexiõis: et ideo aues pluriũ sunt garrituũ qȝ gressibilia: et ille que inter aues sunt latioris ligue et melioris memorie: magis imitãtur locutiões et ceteros sonos quos audiunt: lȝ eni bruta habeãt imaginationẽ sicut superius ostẽdimus: tamẽ nõ mouẽtur ab ipsis imaginatis fm rõnẽ imaginatorũ sed a nã: et ideo omnia silr operant: vna eni hirundo facit niduȝ sicut et alia: et hec imitatio est nature potius qȝ artis: ideo imaginatiua in eis nõ regit nãm: nec agit eaȝ ad opera fm diuersa imaginata sicut facit hõ: sed potius regit a natura et agitur ad opera ab ipsa: et ideo lȝ ꝙ lȝ apud se habeãt imaginata: tñ ad exprimendũ illa nõ formãt voces: affectus aũt letitiaȝ et tristitiaȝ magis profundant in nã qȝ in anima: et ideo illos exprimũt sonis et garritibus.

Dubium.

¶ Forte autem dubitabit aliqs cũ duo sint in voce. s. significatio dictionis et significatũ: qd faciat in ipsa significatuȝ.

Solo aliorũ.

¶ Et ad hoc aliquãdo aliqui dixerũt: ꝙ cõceptus qui est ex parte intellectus descẽdit in imaginationẽ et organũ illius est in anteriori pte capitis ad quã puenit respiratus aer in quo vox figurat et ibi generat via imaginatiua itẽtionẽ rei in voce.

Impugnatio.

¶ Sȝ hoc absurduȝ eẽ videt qa et sic vox eẽt ex duob⁹ composita: et hoc nõ est vox: adhuc aũt talis gñatio vocis posset eẽ in qlibet sonãte voce: et sic loquens intelligeret quacunqȝ voce loqueret: qđ falsuȝ est: qa sicut gñaret in voce intẽtio rei: ita p eandẽ rõnẽ gñaret illaȝ intẽtionẽ in audiente.

Solo ppria.

¶ Et ideo dicẽdum eẽ videt ꝙ vox est sonus formatiuus in signũ qđ ad placitũ significat: et ideo de re facit notitiã sicut signũ: et iõ nõ percipit illã vocẽ qui nescit institutionẽ signi pp qđ de diuersis idiomatib⁹ loquẽtes nõ se intelligũt: opȝ igit ꝙ aia imaginans et intẽdẽs significare cõceptũ verberet aereȝ in arteria exiteȝ ad arteriaȝ ipsaȝ: et in necessitate pulso aere ad arteriã sit sonus qui est mã vocis: sed figura ips⁹ soni in dictiones est per linguã et dentes et palatũ et cetera iterptatiõis organa: signũ aũt veritatis eorum que dicta sunt est ꝙ ille qui respirat vel ispirat respirãdo nõ põt formare voces sȝ poti⁹ opȝ tenere spiritũ sonanteȝ in quo format voces: et ideo diu loquẽtes dum respirant opȝ interrũpere voces: qa mouent per organa vocis locutiões dũ retinet spiritũ: et qa nũero talium motuũ formant syllabe et dictiões pp hoc mẽsurantur diu: vel breui tẽpore et incidũt in genus quãtitatis: et qa singule formatiões elemẽtorũ et syllabaȝ distincte sunt nec aliqñ continuant: ideo sunt de nũero discretorũ et nõ cõtinuorũ: et qa tamẽ cõtinuo tẽpore mẽsurant: ideo non sunt naturas: et qa sunt in motu lȝ motus nõ sint sicut supius ostendimus: et motus permanẽtiaȝ in partib⁹ nõ hñt: ideo pmanentiã in suis partib⁹ nullã hñt.

Tex. et cõ. 91.

¶ Et qa non sit vox nisi in aere respirato retẽto manifestũ est ꝙ hec est ẽt vna causa quare pisces sunt sine voce: nõ eni hñt guttur de cuius cõpõne est cãna radicata in pulmone: partẽ aũt hãc nõ hñt: qa nõ indigẽt recipere aerẽ per respirationẽ: pp quã aũt cãȝ sit hoc alia rõ est que ad sciaȝ de nã aialiũ pertinet et ibi explicabitur.

¶ Cap. 23ᵐ. Qr homo nõ bene odorat: sȝ bene tangit: et ideo prudens.

Tex. et cõ. 92.

De odore aũt et de olfatu min⁹ hñ determinabile est qȝ de supradictis sensib⁹: lȝ eni hõ hẽat ingeniũ per qđ possit excitare odores et conferre de differẽtijs eorũ plus qȝ aliud aialiuȝ: tamẽ in organo odoratus nõ bñ sentit odores: et ideo non est manifestuȝ homini per sensum: quale quid sit odor sicut manifestũ est quale qd sit sonus: et quale qd color: causa aũt huius ad sciam libri de aialib⁹ pertinet: sed tñ ppter doctrine bonitatẽ etiam hic aliqd dicet. Est eniȝ cã huius ꝙ hõ inter cetera aialia maius hȝ cerebrũ et mai⁹ capit pportione sui corporis: cerebrũ aũt humidũ et frigidum est: id aũt qđ cõnaturale est odori siccũ et calidũ eẽ opȝ: ꝙ aũt cerebrum hominis sit frigidũ et humidũ respectu aliorũ aialiuȝ indicat lõgitudo dormitiõis hois: diutius eni et sepius dormit hõ ceteris aialib⁹: ita ꝙ quasi medietas vite hominis somno deputat: et ideo nõ per accñs pp defluentia reumata vt qdaȝ dicũt hõ male odorat: sed naliter ex ipsa cerebri quãtitate et cõplexiõe pp qđ aialia sicca hñtia cerebra sicut canes qui breues hñt nasos: et vultures et tigrides bene odorãt: cũ igit ꝙ odor nõ bñ determinabilis est quale qd sit est: qa sensuȝ odoratus hȝ hõ incertiorẽ aialib⁹ alijs et alijs sensib⁹: et hȝ eũ alijs aialib⁹ multis deteriorẽ: prave eni siue debiliter hõ odorat cuius signũ est: qa differẽtias quas ad sapores nõ refert nõ discernit i odore subtilr: sȝ excellẽtias tñ percipit quaȝ vna est cũ letitia que est redolẽs siue bñ odorans: alia aũt cũ tristitia que est fetẽs siue male odoris. medias aũt nõ cõsiderat dñas sicut nõ existe sibi certo eo quo sicut agẽte sentimus in hoc sensu.

Tex. et cõ. 93.

¶ Rõnale aũt est et sic eẽ hominẽ odorãtẽ: sicut sunt quedã aialia vidẽtia: aialia eni aqtica duros oculos hñtia nõ sentiunt bñ colores et dñe colorũ mediorũ nõ sunt his manifeste valde: sȝ excellẽtias sentiũt: que cũ terrore sunt et nõ terrore: qñ excellẽtia visibilis cũ terrore imutat oculũ pcipue multũ humiduȝ hũiditate aliena: qñ hec humiditas mouet: et discurrit in oculo et foramis lucis vel albedis imẽse receptiua diffundit et diuaricat: et sic facit magne et mõstruose quantitatẽ: et ideo cum terrore videt qđ videt: hãc aũt humiditatẽ hñt in oculis aqtica magnos et duros oculos hñtia: idicãt aũt id hoc qđ accidit in hoie: si eni hõ indigesta humiditate in oculis discurrẽte post sõnuȝ subito candele lumẽ videat videbitur lumẽ eẽ magne cõfestiõis vel incẽdij: et terret ad visum: alia aũt his opposita videat talia aialia sine terrore ppter malitiaȝ sui visus. Sic aũt et hoiuȝ genus sentit odores quo ad hoc ꝙ nõ valde manifeste sunt sibi odorũ medie differentie: sed tñ differẽtias qȝ in natura odorũ nõ permanifeste sentit ingenio adiutus potius qȝ olfatu fm analogiam ad sapores gustus distinguit et accipit per similitudinem spẽs saporũ: cũ spẽb⁹ illis que sũt odoraȝ.

Tex. et cõ. 94.

¶ Hoc eni mõ iuuat optime in odorũ differẽtijs cognoscendis: qa gustus est qdaȝ tactus vt infra dicemus: tactuȝ aũt hȝ hõ certissimũ iter oẽs sensus et iter oĩa aialia: in alijs eni sensibus multũ deficit ab alijs aialibus: fm tactũ autem multũ differt in bonitate sensus ab alijs aialib⁹: pp qđ et hõ prudentissimũ est aliorũ aialium: cã aũt huius est qa tangibiles qualitates mixtiõe sua cõplexionẽ faciũt: que cõplexio cũ magis ab excellẽtijs recedit tunc medietati et eqlitati est vicinior: et ideo celo similior in quo nulla est oino contrarietas: et qa fm merita materie dant forme sicut dicit Plato et vnicuiqȝ cõplexioni ppria respõdet forma: ideo equaliori cõplexioni debetur aia nobilissima que est intellectiua fm prudentiã dicto intellecto: inter hoies aũt quicũqȝ equaliorem habẽt cõplexionẽ habent eã in hoc ꝙ magis recedunt ab excellentijs: et ideo illi optimũ hñt itellectũ alias tactuȝ et aptiores sunt fm idustriã intellectus ita forte: ꝙ tñ ad equalitatem

tem reducet côplerio q̄ videbûtur esse quidã dis terrestres: oia quasi per seipsos intelligentes: t hi oēs sunt mollis t nō lare carnis qm mollities puenit ex sicco bene cômixto cū hu mido: t hoc est spumosum subtiles gñans spiritus: laritas autem carnis puenit ex multo hūido frigido: sed caro de bet eē terminata tēperamēto calido qd pportionabilr mo neat ipsa t nō cômisceat opationes suas sicut facit supfluuz calidū. Signū aūt huius côplerionis est tenuitas vnguium t subtilitas capillor: hec enī indicant lucidos t subtiles eē spiritus cordis qui ad cerebrū venientes optime deseruiunt virtutib⁹ aialibus: t inde puenitnt sapientie t industrie: et quib⁹ prudēs t ingeniosus efficit hō quantū est de natura t ad actū prudētie venit nisi per inertiā nature destruat apti tudinē: hec igit est vera cā prudētie: t nunq̄ errātes dicūt eē bonitatē imaginatiōis: bonitas enī imaginādi ex frigida t sicca puenit côplerione: t hoc idicat vel facit idustriā t igeni um: hec aūt oia dicta sunt vt sciat q̄ certificatione sunt am be differētie odor cognite per sapor differētias eo q̄ sapo res melius scimus cū gustus sit tactus quidā ex dictis autē op3 accipere falsum eē vel dictū antiquor quorūdā dicenti um q̄ aranea cuncta aialia excellit tactu: hoc enī dicētes nō sufficienter crediderūt signo: videbāt enī araneā sentire ver miculos tangētes fila sui retis ad magnā distātiaz: t hoc ob bonitatē sensus tact⁹ fore credebāt qd p certo minime verū est: nihil enī spisse pellis t frigide côplerionis t viscosaz ha bens humiditatē pcellit in tactu: sed habet tactum quasi stu pidum: cuius signum est qa aranea etiam cum tangitur cuz igne lente t non cito sentit: t ideo perceptio vermiculor tan gentium rete est propter motum retis: quia continuum est: mota enim vna parte côtinui mouetur totum continuum.

Tenuitas vnguiū t capillo ruz subtilitas bone habitu dinis sunt ar gumentum.

Error opināti aranea cū cta aialia pcel lere sensu ta ctus t errotis causa.

¶ Cap. 24ᵐ. Qualiter odorum differentie per analogiaz ad differentias saporum accipiuntur.

Tex. t cō. 95.

DEterminātes igitur spēs odorum t per analo giā ad sapores rationabiliter determinabim⁹ eas: qa odor sequela est saporis vt frequenter excepto hoc solo: qa odor sicci est t sapor humi di terminati t côplerionalis. ¶ Unde sicut sa por alius est dulcis t ali⁹ amarus: ita odor ali us est dulcis alius amarus: t plerūq3 est dulcis odor resolu tus a dulci sapore: t ab amaro sapore plerūq3 resoluit ama rus odor: quedam pportionabiliter habent odorem t sapo rem: verbi gratia dulcē habens saporē dulcem h3 odorem: alia autem nō ita: sed contrarie habēt sapores t odores: et hoc conuenit per accidēs: est enī aliquid dulcē habens sapo rem qd cum exiccatur a calido adurente faciēte ipsum eua porare odorem accipit amar odorem t fit hoc multis mo dis: aliquādo enī3 ipm calidum côplerione terminādo t di gerendo humidū facit dulcem saporē: t qa non potest termi nare humidū nisi aliquid de terrestri côburat: ideo est in eo qōdaz respersaz amar: qd quia siccius t calidius est vincit odorem spargendo aliud: t ideo dulcem hns saporē amarū habebit odorē: aliquādo aūt fit econuerso: q: dulcē hns odo rem acrez h3 saporem: hoc autē contingit ex caliditate ineq̄ liter terminante humidū complerionale: tunc enī in exterio ribus vbi calidū3 a sole t calore loci sufficiēter terminatur t interioribus adhuc est in eo cruditas pter frigidū3: t qa exterius calidus est magis respgit odorez t est dulcis odor: quando tamē gustatur pter multitudinem acreditatis inte rioris videt totū acre. His ergo ex causis t multis alijs nō proportionales sunt odores saporib⁹. Sicut autē dixim⁹ de amaro t dulci saporib⁹ t odoribus: ita est etiam acer sapor t odor t acutus sapor t odor: t austerus t pinguis. Acer autē causat a frigido expellente calidū: tūc enī remanēt ptes que daz intēse que acredinē faciūt: vnde acredo ē ex cruditate: austerus autem est qui puenit ex maiori caliditate q̄ acer. Acut⁹ aūt est ex caliditate dino vincēte. Pinguis aūt ex cali ditate termināte t digerēte: s3 magis côuertēte q̄ côsumen te: in ista enī vincit hūiditas aerea spumosa que facit pingue dinē. Hec aūt hic superficialr dicta sūt: sed in de sensu t sen sato subtilr dicent. Acceperūt autem odores nola a sapori bus eo q̄ nō multum in pprio genere permanifesti sūt odo res sicut permanifesti sunt sapores sm rerum saporosarū si militudinē: dulcis enī sapor est in melle t in croco: t ab his est etiā dulcis odor. Alter autez sapor est in herba que dici tur thimus: t in ea que dicit opthius: t ab his est etiam al ter odor qui fere sīlis est sapori t odori serpilli: in alijs autē plerūq3 similis est. Forte autem alicui videbit sapor t odor inductarum herbaruz magis esse acutus: sed ea que hic di cuntur: exempli gratia dicuntur. Silr autē acutus sapor est in allio: t in illo similiter est acutus odor cui⁹ cā iaz dicta est qa sicut sapor sequela est côplexiōis sicce vel humide côbu ste vel frigide vel sm alios modos: quib⁹ calidū in côplerio ne vincere vel vinci pōt sic generant pepansa vel obsetica vel opthetica vel oppositis idigestiōib⁹ idigesta: t ex hoc consti tuunt sapores. Sed odores sunt ex allatione taliter vel alio modo digesti vel crudi: t ideo sicut sapores sequunt comple riones: ita odores sequuntur sapores. Ex hoc autē p3 q̄ in simplicibus corporibus que vere simplicia sunt: nec sapor: nec odor esse pōt: qa in eis sunt qualitates prime non côtra rie: t ideo per suas excellētias sunt in ipsis. In plantis aūt p cipue sunt eo q̄ in plantis precipua sunt agentia qualitates prime: cū nō habeant nisi partē partis aie. In aialib⁹ autem nō ita: qa ibi magis agitur ad operatiōes aie: t ideo nō ita manifestant in eis primor qualitatū actiōes elīales. Hec autem plenius scientur in libro de vegetabilibus.

¶ Cap. 25ᵐ. Qualiter odor se habet ad olfatum t ad mediū t vtrūq3 sit euaporatio fumalis.

Tex. t cō. 96.

SIcut aūt esse diximus auditū côparatū ad suū sensibile sic est quilibet sensus se hns ad sui sen sibilis primas differētias: auditus enī est audi bilis t nō audibilis: visus visibilis t nō visibi lis: t silr etiā olfatus est odorabilis t nō odora bilis: nō odorabile aūt siue inodorabile di tri pliciter. s. qd impossibile est hēe odorē q̄ sentiat odoris pua tione sicut simplicia: t dicit non odorabile: qd paruū3 habet odorē vic côprehensibilē per bonum olfatum: t dicit inodo rabile qd h3 odorem paruu3: aut qa fetidū est: aut qa corrū pens est: sicut sunt odores quorūdaz venenor t cadauerum corrūpentium: his aūt modis t ingustabile dicit. ¶ Silr au tem olfatus est per mediū distans qd est aer vel aqua: sicut t duo sensus: de qbus iā supra determiatū est: aquatica enī aialia pter eandē cām vident habere odoris sensum sicut t aialium sanguinē hntia: in ôibus enim his vnū signu3 est q̄ olfatū habeant: eo q̄ a lōge currūt ad alimētū cu3 nō mo uent nisi ab odore: pter hoc etiā falsum est qd dicit Pla to: q̄. s. odor sit fumalis euaporatio rei odorabil: t hāc Pla tonis opinionē ponit t iprobat Arist. in libro de sensu t sen sato: t ibi etiā nos eādē iprobamus vel iprobabimus. Sed hoc mirādū est qd qdam antecessor nostror dicunt Aristo. sentire q̄ odor sit fumalis euaporatio: cū dicas Aristo. illud improbet: vnī nō est dubiū illos Aristotelez non intellexisse. Signu3 aūt q̄ odor nō sit euaporatio fumalis est q̄ fumus est quedā pars subalis subtilis fumantis corporis resoluta ex ipso: pp qd fumās leuius efficit quādo multū fumauerit: materie enī generabilitū maior extensio t raritas quā potest habere est in forma ignis: dicamus igitur q̄ ex vno pugillo terre fiūt per rarefactionē mille pugilli ignis: eo q̄ corp⁹ ra rius maiorē h3 quātitatē: pars autē que fumat t in fumū re soluit ex aliquo odorifero nō est quantitas pugilli: nec fum⁹ est ita attenuatus sicut suba ignis: dixim⁹ aūt q̄ sensata spe rice in circuitu generant: diffundit autē odor alicuius in cir cuitu per quingentas leucas ad minus: cu3 aūt a centro rei odorifere distet odor diffusus per quingentas leucas: tunc diametri sperice odoris sūt mille leucar in circuitu: t repleat odor sperice diffusus totum spatiu3 illud: si igitur eēt fuma lis euaporatio: oporteret q̄ fumosa pars rarefieret spatio mil le leucarum nō linealiter: sed sperice in longum latū t pfun dum: tanta autez materia non habet tātam extēsionem: nec etia3 sub forma ignis: ergo fumosa pars incôparabiliter ra rior esset igne qd est impossibile: falsu3 est igit q̄ odor sit fu malis euaporatio. Qd aūt ad spatiu3 aliquādo extendatur experimēto côstat: cede enī grādi facta in terra grecor ad uenerunt ad cadauera vultures t tigrides ab odore tracti qui nunq̄ ante in terra illa visi fuerant: t locus ppinquior vbi: antea fuerant visi a loco cedis: distabat spatio quingentarū leucarum. Aliud autez experimentum est q̄ in aqua missa parua parte caphore: inficit aqua multo lōgius q̄ caphora per fumū posset extēdi: sicut igit diximus q̄ oēs spēs sensibi

Tex. t cō. 97.

An odor sit fumalis eua poratio. vide p hoc Auro im in pria cō mēto. 97.

lis per esse spūale ꝛ intentionale se multiplicat in medio: ita ꝛ odor: ꝛ ideo sine omni materia rei odorabilis diffunditur in medio sola qualitas odoris. Si eni in fumo diffunderet tūc materia veniret ad sensuꝫ ꝛ nō eēt necessariū mediū ad sensum: sed esset propter bene esse: ꝛ hoc nos supra improbauimus: sensus enim sm hoc non eēt susceptiuus speciei tm̄: sꝫ ꝙ est species: sed potius sm hoc eē qd̄ habet in materia: et hoc nos iferius oino osten demus fore falsum. ¶ Adhuc autem non esset sensibile per se motiuum sensus: sed per aliud sue materie qd̄ oino falsum est: sicut supra est probatum: et hec mouerunt Aristo. ad hoc qd̄ dixit odorē non esse fumalem euaporationem. ¶ Auicē. autē sequens Platonem dicit odorem non sine euaporatione diffundi: ꝛ concedit medium sensus nō esse necessariū ad hoc ꝙ sit sensus sm actū: sed ad bene esse ipsius: ꝛ ideo dicit ꝙ si aliquod sensibile contangi posset sensui sm esse spirituale sine medio: tunc nō exigeret mediū: ꝛ tale dicit esse euaporationem: qa illa est spiritualis: ꝛ odor in ipsa est sm eē spirituale: ad experimēta autem dicit: ꝙ per geometriam in sciētia visus scitur ꝙ visus extēditur ad loca lōgiora quādo exaltaē oculus vidēs: aues autē vultures ꝛ tigrides aues que sunt aquile varie altissime super eminētias montiū volāt: ꝛ ideo longissime vidēt. Adhuc autem poterat eē ꝙ venti validi illuc detulerūt odores: cum euaporatiōe fumali: signuꝫ aūt ponit eius qd̄ dicit ꝙ pomū qd̄ diu odoratur per eructionem odoris leuius efficitur: ꝛ citius corrūpitur: similr autē ꝙ odores venenosi necant hoīes ꝛ aīalia qd̄ minus facerent si sole ꝛ simplices essent qualitatū intētiones. ¶ Quidam aūt vtriusqꝫ volentes satisfacere opinionibus dicūt: ꝙ duplex est euaporatio: quedam spiritualis: ꝛ quedā mālis: ꝛ ꝙ odor est euaporatio spiritualis ꝛ nō materialis: ꝛ isti ignorant dicta sua: qa si vocāt spiritualem euaporationē corpus rarū ꝛ tenue sicut est aer: tunc ois euaporatio spiritualis est. Si autē vocant euaporationem spūalem alterationē medij que fit sola ꝛ simplici q̄litate odoris: tunc nō saluant Platonē ꝙ ipse negat hoc: ꝛ insuper improprie loquūtur: qa spiritus in physica corpus est subtile ꝛ aereum. ¶ Et ideo nobis videē Aristo. ꝛ Auerroi fore consentiendū non ꝓpter experimenta sed ꝓpter ratiōes inductas: ꝛ ꝙ Plato ꝛ Auicē. in hac parte nō bene dixerūt. Qd̄ autē odores corrūpunt aliquando hoc sine dubio est iō: qa ingrediuntur per poros occultos ꝛ apertos ad interiora aīalium cū euaporatione corporis venenosi ꝛ euaporatio illa confortat odorē: sed nō ipsa tm̄ agit eum: sed potius medij alteratio que est a qualitate odoris simplicis: qm̄ autē euaporatio est spūalis sicut ꝛ medium: ideo aliquādo est in loco medij: ꝛ defertur ad instrumentum odorandi in odoratu: materia enim odoris non est fumalis euaporatio nisi in medio ꝛ nō in odorifero: cū aūt venit ad olfatum nō agit in ipm̄ per esse materiale: sed per esse intentionale qd̄ hꝫ in eo in quantū est medium: ꝛ non subiectum eius sm esse māle.

Auicēne positio ꝛ responsiones eiusdē ad argumēta adducta.

Opio ꝓpria.

¶ Cap. 26m. Qualiter olfatus est in respirantibus: ꝛ non respirantibus.

Tex. ꝛ cō. 98.

Ex predictis autem oritur dubiū: verū oīa olfacientia silr odorant omnes differētias que sub odore sunt: hō eni nō odorat nisi spirās siue attrahēs spirituꝫ: ꝛ si qd̄ nō ispirat: sꝫ aut expirat emittēdo spm̄: aut retineat spm̄ nō odorat: siue odorabile sit ꝓpe: siue lōge: si eni odorabile infra nasuꝫ supra organuꝫ odoratus ponaē: tūc hō nō odorat: medio eni indiget sensus: nō pp bene eē sensus: sed oino ꝓpter eē sensum sm actū: sicut sepius diximus: hoc eni oibus sensibus cōe est: odorabile aūt vocamus primuꝫ odorās: sc̄ corpus mixtū a quo resoluiē odor: nō euaporationē ab ipso resolutā que tā hꝫ formā ꝛ nām medij in eē spūali: ꝛ ideo ipse imutat sensum tāgens organū intus: sed si nō respirant non sentiunt: qd̄ sentire ꝓpriū est hoīum: hoc aūt manifestum est rētantibus in seipsis per experimēta: dico aūt ꝓpriū qd̄ quidē cōuenit homini omni: sꝫ nō soli: sed alijs etiā aīalibꝰ spirantibꝰ pluribus: cā aūt huius est qa organa sensus sunt due papule ad modū papulaꝝ: que sunt in mamillis in anteriori parte cerebri cōstitute: porrecte directe contra ossa triangularia nasi: ꝛ sunt cooperte pelle tenui ne occasiōes ꝯtingant eis ex aere attracto: nec hñt motū ex seipsis pelles ille: sed vento inspirate exultante eleuantur: ꝛ odores tūc simul cū aere venientes imutant eas: huius aūt signuꝫ est quando strictissimam hñtes nasum pp clausuraꝫ foraminū que per ossa triangularia ascēdūt: aut nō odorāt oino aut valde parum odorant: hoc aūt in anathomia libri aīaliū sciet plenꝰ.

¶ Ea aūt aīalia que sanguinē non hñt nō respirāt: eo ꝙ frigida habent corda: ꝛ nō indigent euentatiōe refrigerāte: et ideo qdam talia dixerūt habere aliū sensum preter eos qui dicti sunt quo participant odorē: hoc tñ ipossibile est: qa olfatus est ille qui patiē ab odore: ꝛ ideo siue fiat inspirando siue nō: semper vnius rōnis est sensus sm ꝙ est potētia passiua a tali actiōe qd̄ est odor: olfatus eni est sensus odorabiliꝫ ꝛ differētiaꝝ odorabilis que sunt ea que sūt boni odoramenti: ꝛ talia sentiūt ꝛ spirātia ꝛ nō respirātia. Amplius aūt non respirātia corrūpuntur aliquādo a malis odoribꝰ: vt sulfure ꝛ huiusmodi ex qbus etiā corrūpitur hō. Sulfur eni tolacunis ꝓiectum odore interficit pisces: opꝫ igiē talia olfatum hr̄e: sed nō per modū illum quo hꝫ ipm̄ hō ꝛ aīalia respirantia: talibꝰ eni occurrūt odores in medio sine attractione aeris. Et hoc est ideo qa instra odoratus discooperta sūt eis: ad que liberū hñt ingressuꝫ per mediū per qd̄ est odoratus.

Tex. ꝛ cō. 99.

¶ Videē aūt hic sensus ꝓut est in hoībꝰ ꝛ alijs respirantibꝰ ad eūdem: prout est in non respirantibꝰ differre: sicut differt visus aīaliū hñtiuꝫ duros oculos ad visum eoꝝ que molles hñt oculos. Molles enim oculos hñtia: hñt velamina que sunt lachrymalia ꝛ palpebras sup oculos: quas aliqs nō mouens: nec ꝯcutiēs nō videt. Aīalia aūt duros hñtia oculos ꝛ nō velatos hñt oculos: ꝛ mox vidēt sine impedimēto que apparēt in perspicuo sm actū lucido. Et silr organū olfatus quibusdā est nō coopertum que. s. nō respirāt: ꝛ ideo occurrūt eis mox odores que sunt in aere. Alijs aūt que attrahūt spiritū inest hoc instrm̄ coopertū qd̄ tñ discooperiē quādo respirāt attrahētia spm̄: eo ꝙ tūc ampliant vene odoratꝰ ex spiritu: ꝛ pori qui sūt foramina nasi ꝛ eleuanē in spūs velamina organoꝝ olfatus. Et pp hoc quecūqꝫ inspirādo odorant: nō odorāt in aq̄ lꝫ aq̄ mediū sit odoris sicut ꝛ aer: ꝛ hoc iō est qa talia olfatū sm actū nō hñt nisi quādo ispirāt: ispiratio aūt in aqua eē nō pōt: ꝛ iō talia in aq̄ odorare est ipossibile. Cōparationē aūt quā fecimus iter odoratum ꝛ visuꝫ: nō fecimus nisi quo ad silitudinē illā que est hūe velamina: ꝛ non pp necessitatē vtriusqꝫ sensus: sed pp bene eē vtriusqꝫ. Non velatos eni habētia oculos peius vident: ꝛ nō velatū hñtia olfatum melius odorāt: ꝛ huius cā est supra dicta. Sꝫ hō praue odorat: ꝛ nō discernit odores reꝝ nec odorabilia discernit p odores: sicut faciūt multa aīalia alia: que res eiusdē spēi indiuiduales per odores discernūt: sicut canes qui discernunt vestigia vnius cerui a vestigijs alterius cerui ꝛ inueniūt ceruum per modū odoris qd̄ adherēt vestigio. Et discernunt vestigiū vnius hoīs a vestigijs alterꝰ hoīs sicut pꝫ in canibus qui inueniūt fures. Hoc autē multo meliꝰ facerēt non respirātia si essent ita disciplinabilia sicut canes. Pauca eiꝫ aut nulla aīalia sanguinē nō hñtia disciplinabilia sūt: ꝛ hoꝝ oium cāni in libris aīaliū determinabimus. Est aūt sicē a principio diximus odor sicci alicuius sicut sapor est humidi complexionalis. Organū olfatus potētia est ois odor ꝛ actu nullus: quia aliter non oēs reciperet odores sicut dictum est superius: hec igiē de olfatu superficialr sint dicta. Adhuc eniꝫ de odore subtiliter tractabimus in de sensu ꝛ sensato.

Tex. ꝛ cō. 100.

¶ Cap. 27m. De gustu sm ꝙ est in medio sm eē māle ipsiꝰ.

Tex. ꝛ cō. 101.

Gustum aūt eo ꝙ est potentia passiua sicut alios sensus per suū obiectum determinabimus. Dicamus igiē ꝙ gustabile qddaꝫ est de numero tāgibiliū. Et hac de cā non fit gustus gustabilis per mediū corpus extrinsecū: sed intrinsecum qd̄ tñ est a gustante distinctū: ita ꝙ nō est actu pars eius: sed ducitur eo tāqꝫ instrumēto mediali in quo percipiat sapores. Est autē huius corpus humor salinalis in ore ꝛ lingua. Cū eniꝫ gustabile sit tangibile sicut tactus nō potest eē medium per extrinsecū ita nec gustus. Gustabile est autē corpus in quo est actu humiditas: eo ꝙ gustabile est in humido: sicut in ꝓpria materia ꝛ in medio: humidū autem de numero tangibilium. Propter qd̄ etiaꝫ gustus formaliter differt a tactu: qa humidum in gustu materiale tñ est: ꝛ sapor in eo est forma agens in gustū: ꝛ ideo gustus nō est pa tactus: sed spēs quedam sensus sicut ꝛ tactꝰ.

Si eniꝫ

Si enim gustus formaliter accepimus pars est tactus: tunc non essent quinque sensus: sed quattuor: quorum unus haberet plures partes. Et idcirco cum dicitur gustus est quidam tactus: intelligitur quidam tactus qui non simpliciter est tactus: sed quodammodo: quia scilicet id quod est materiale in gustu est tangibile. Et quia humidum est propria materia saporis in qua diffunditur et est secundum esse materiale ipsius: et ideo si in aqua esse possemus: et permisceretur dulce aliquid cum aqua: non gustaremus dulcedinem ab aqua separatam: sicut accipimus speciem coloris: sed potius gustaremus dulce aque permixtum simul in humido aque extraneum linguam tangente. Et ideo tunc sensus dulcis non esset nobis tunc per aquam sicut per medium tamen: quia in eo quod est medium tamen non est sensibile: nisi secundum esse spirituale et intentionale: dulce autem istud esset in humido aque sicut in materia cui corporaliter permiscetur: sic gustamus etiam sapores in potu: quia in humido vini sunt et cum humido gustum immutant: et non ab humido sicut a medio secundum esse intentionale accipiuntur. Color autem non sic videtur quod misceatur medio secundum esse materiale: nec videtur sic quod aliquid de partibus materialibus colorati defluat ad visum: sed sic quod in medio videtur secundum esse intentionale tamen: et hoc est potius a medio accipere sensibile quam in medio. Et ut hoc melius intelligatur: oportet scire quod gustus non accipit speciem saporis denudatam a corpore saporoso: sicut faciunt tres sensus de quibus dictum est: sed accipit eam in delatura partium corporis saporosi ad ipsum: et ideo hoc quod gustatur non qualitas vel intentio est: sed corpus quod venit ad linguam propter quod verissime gustus quidam tactus est: et indiget medio intrinseco quod est pars animalis. Est autem hoc medium non humor salivalis eo quod ille humor non est pars animalis: sed potius lingue vel faucium extremitas in qua diffusi sunt nervi gustativi. Humor autem salivalis est medium ad bene esse gustus: et non ad esse: quia partes corporis saporosi permixte humido salivali subtiliantur et fluide efficiuntur ut possint penetrare per seipsas ad gustum: et ex hoc patet quod odor non est fumalis evaporatio: quia cum omnis fumus corpus sit: si odor non nisi in fumo pertingeret ad olfactum: olfactus esset quidam tactus: sicut et gustus. Si autem aliquis quesiverit qualiter gustus dividitur a tactu: dicendum sicut prius: quoniam sapor in humido secundum actum tangit tantum humidum inquantum humidum gustum inquantum gustus est: non immutat: sed potius sapidum: inquantum est sapidum: propter quod gustus in eo quod gustus iudicium saporis est: et sic a tactu discernitur et non est pars quedam tactus. Et in hac sententia auctores tres concordant secundum Aristo. et Avic. et Aver. Et sic dicendo patet quod gustus nullum medium est extrinsecum: sed tamen sicut color est visibilis et proprie agit in sensum visum sic sapor est gustabilis et per se agit in gustum: sed non agit et perficit sensum saporis in gustu sine humiditate actuali sicut diximus: sic experiri potest cum salsum agit in gustum: illud enim non agit sine humiditate: quia salsum est bene liquidum et tactu humido dissolvitur et liquefacit linguam et commixtum incorporatur illi humido et agit in gustum et non aliter.

Quo gustus a tactu distinguatur.

Tex. et cõ. 102.

Cap. 28m. Qualiter saporis differentie se habent ad gustum et econverso.

Sicut autem visus est visibilis et invisibilis: tenebra enim est invisibilis: et visus indicat tenebram lucidum et coloratum. Adhuc autem visus est invisibilis quod est valde splendidum: quod non est ex se: sed ex impotentia visus dicitur invisibile: et ideo alio modo dicitur invisibile quam tenebra. Similiter autem sicut auditus est soni et silentii quod dicitur inaudibile et est magni et excellentis soni qui etiam dicitur inaudibile: sed aliter quam silentium: dicitur enim inaudibile sicut valde splendidum dicitur invisibile: sicut enim parvus sonus et debilis dicitur inaudibilis quodammodo: eo quod non movet auditum: ita et magnus et violentus sonus est inaudibilis eo quod corrumpit auditum. Invisibile enim et inaudibile dicitur multipliciter: aliud enim dicitur omnino invisibile a quo privatur universaliter per se vel suis: aliud autem dicitur invisibile: quod et si de se aptum natum sit videri: cum non habet visum: aut pravum habet et corruptum vel debilem sicut et ingressibile dicitur illud quidem quod omnino privatur gressu: aut quod non habet prout debet habere: sed habet debilem et pravum. Similiter quilibet sensus se habet ad sui sensibilia omnia. Unde et sic gustus est gustabilis et non gustabile multipliciter dicitur scilicet quod habet privationem omnimodam ad gustum: sicut insipidum aut quod habet parvum aut pravum et corrumpentem gustum. In omnibus autem his principium materiale saporum esse videtur potabile: et non potabile: dico autem potabile quod est humidum non simpliciter: sed aliquid passum a sicco: hoc enim subiectum est saporum quos influere facit in gustum: sicut in potu est: et impotabile dicitur multipliciter sicut et non gustabile: unde cum gustus sit potabilis et non potabilis: tamen gustus est potabilis: et ita potabile facit: aut non gustum: aut debilem: aut pravum gustum: potabile autem est gustus secundum naturam. Potabile tamen et non potabile sunt communia tactus et gustus: sed simpliciter est tactus: et sic proprie vocatur humidum: non simpliciter autem sed aliquid passum a sicco est gustus: et sic vocatur proprie potabile. Et quoniam humidum sic potabile est gustabile: a quo passivo accipit gustus: oportet quod organum quo sentimus sit tale quod non sit humidum tali potabili actu: et quod non sit ipsum impossibile fieri a tali potabili humidum. Sic enim actu nullum saporem habebit: et potentia habebit omnes. Gustus enim cum sit passiva potentia sicut et ceteri sensus patitur aliquid et immutatur a gustabili secundum quod gustabile et non tangibile est. In tali autem passione necesse est quod organum fiat humidum humido potabili: quia sicut dictum est supra: saporosi partes non pertingunt ad organum gustus nisi fluentes commixte humido potabili. Si autem in tali passione fiat humidum: et tunc oportet quod fuerit tale quod possibile fuerit fieri humidum: et tamen in se salvatum sit ab humido potabili: quia aliter non omne taliter agens potabile reciperet. Gustativum enim organum quo sentimus non est actu essentialiter humidum: sed potius salvatum ab ipso. Huius autem signum est quod duo impediunt sensum saporum in lingua: si enim sit multum sicca et quasi adusta sicut est in febricitantibus febre acuta non sentit lingua sapores. Adhuc autem si sit multum humida lavantur ab ipsa sapores: sicut fit in his qui aqueum flegma multum habent descendens in linguam: eo quod multum talem humorem in stomacho habent non bene sentiunt sapores: quia omnia videntur eis insipida: sicut aqua vel sicut albumen ovi. In lingua enim sicut diximus tactus fit primi humidi quod subiicitur saporibus: hec autem duo impedimenta percipimus: quia sicut quando aliquis gustat fortem saporem alicuius viscosi humidi sicut mellis et postea gustet alterum: videbitur secundus impeditus per primum: et sic est qui multum humidum et superfluum habet in lingua: semper impediti sunt a discretione certa saporum. Secundum autem impedimentum est sicut in infirmis laborantibus ex cholera adurente omnia amara esse videntur: eo quod talis sapor est in lingua eorum sicca et adusta: ad hoc igitur quod bene gustet lingua: oportet ipsam esse salvatam a superflua humiditate: et non impossibilem ad humoris receptionem. Ex omnibus autem his patet Peripateticorum sententiam esse quod medium in gustu extremitas est lingue: tangens saporosa que sunt actu pars gustantis. Humidum autem salivale salvat in esse medium ad convenienter tangendum id quod est medium in gustu: organum autem est nervus gustativus qui diffunditur ex maxima parte super lingue latitudinem et in aliqua parte in superficie concava faucium.

Tex. et cõ. 104.

Cap. 29m. De differentiis saporum secundum species et qualiter se habent ad gustum.

Licet autem in libro de sensu et sensato proprius est dicere de generatione saporum: tamen propter doctrine bonitatem aliquid hic dicemus: dicimus autem quod species saporum sicut et in coloribus et in aliis sensibus prime quidem et extreme sunt simplices et contrarie et he dulce et amarum. Consequentes autem et proxime mediis que propinquiores sunt extremis: sunt pinguis qui proximus est dulci: et salsus qui proximus est amaro qui autem magis distant ab extremis versus medium per eque distantiam sumptum: sunt sicut acer et austerus: et ponticus et acetosus et acutus. Iste enim fere videntur saporum omnes differentie: et est in eis magna diversitas inter auctores: quoniam in rei veritate Galenus et Avic. volunt quod causa saporum sit calidum et frigidum diversimode vincentia humidum a sicco passum: et si calidum et frigidum essent causa contrariorum et mediorum saporum: tunc oportet quod maxima contrarietas in saporibus oriretur a calido et frigido: et nos videmus quod hoc non est verum: quia calidum et frigidum causant in diversis saporem eundem: amarum enim causatur aliquando a calido terrestri combusto: et tunc causa eius est calidum: aliquando autem causatur a frigido: sicut in saporibus plantarum que cum pepane sunt dulcescunt: illarum enim omnium fructus ut multum in principio est amarus: et similiter licet dulce frequenter causetur a calido in humido subtili bene admixto cum sicco subtili: tamen potest etiam causari aliquando a frigido: sicut in

Tex. et cõ. 105.

plantarum fructibus que cum pepane sunt fiunt amari: illi enim a principio sunt dulces vel insipidi: cõstat igitur ꝙ calidum ꝛ frigidum: nec essentialiter nec generaliter causant contrarios ꝛ extraneos sapores. Et adhuc etiaꝫ hoc cõstat alia ratione: quoniam multa sunt calida complexioni hominis: que inter omnes est equalior: que tamen nõ necessario sunt in se ꝛ simpliciter calida: vel etiam alij cõplexiõi calida: sicut aliqd calidũ homini frigidũ est leoni: qui calidior homine est. Et ideo si forte Galenus ꝛ Auicē. experimẽtis probant amarũ vniuersaliter operari calorē in homine: non est propter hoc pbatum ꝙ amarum in se ꝛ simpliciter sit calidũ: vel cuilibet sit calidũ: ꝛ si oia hec non curemus: tamē cõstat ꝙ agens de generatiõe sensibilis causas dare dꝫ que sũt essentiales: vt forme quedã in illo sensibili de quo agit: ꝛ ideo ſm proprietatem istius sentētie dicimus nos ꝙ extremi simplices sunt sapores: dulcis ꝛ amarus: ꝛ qa duplex est mediũ s. per eque distantiam: ꝛ per vicinitatē ad vnũ cõtrariorum sumptum: dicimus ꝙ dulcis propinquiorēꝫ iuxta se habet salsum: alij aũt quinque sunt magis remoti: ꝛ videt ꝙ oẽs illi sint versus amaruꝫ qui sunt acer ꝛ acutus ꝛ acetosus: ꝛ alij qui sunt austerus qui idē vocatur stipticus ꝛ põticus videntur eē magis versus dulcem: isti autē medij sunt causati ex diuersis vijs qbus mouetur dulce in amaruꝫ vel ecõuerso: lꝫ enim plura media habeãt aliquos contraria: tamē nõ semper per illa omnia moueãtur quando fit motus de contrario in cõtrarium: quando enim mouetur album in nigrum vel ecõuerso non semp prius venit in coloreꝫ extremum: sed aliquãdo in liuidũ: aliquãdo in rubeum: ꝛ aliquãdo in viridē: aliquãdo aũt in croceũ: ſm diuersitateꝫ eius qð alterat: ita est etiam in saporibꝰ: ꝙ alteratio que est de dulci in amarũ: aliquando est per pingue ꝛ põticum: aliqñ per acre ꝛ acutũ ſm diuersitatem nature eius: ꝛ sic qð alterat: ꝛ cũ in omni motu sint multa facta sicut in physicis est determinatũ: vbicũqꝫ tamē motus anteqꝫ sit in extremo simplici: ibi constituet medium cõpositum ex vtroqꝫ extremorꝫ: ꝛ hec generatio mediorꝫ est propria ꝛ formalis: cum nos iã in tertio physicorꝫ ostendimus ꝙ motus alteratiõis nõ est nisi forma post formam ſm continuũ fluxum potentie ad actum. De numero aũt saporuꝫ ꝛ cetera ſm speciem generatiõe dicemus in libro de sensu ꝛ sensato: organũ autem gustatiuuꝫ est potentia quelibet differentia saporis: ꝛ sapor qui est gustabilis est illud qð facit gustum actu huiusmodi esse qualis est sapor.

Snia Auro is in cõ, 105.

¶ Cap. 30m. De tactu: vtrum sit vnus an plures.

Tex. ꝛ cõ. 106

DE eo autem qð põt tangi ꝛ de tactu eadē ratio est que dicta est de alijs sensibꝰ: quo ad hoc ꝙ tactus virtus passiua est que ad actũ ducit per spẽs tangibiliũ qualitatum: ꝛ cũ cõicatio sit inter agens ꝛ patiēs si agentia in actu sunt plura genere: quorũ nullum agit per aliud: opꝫ ꝙ tactus sint plures virtutes diuersas hñtes cõicationes ad diuersitatē generis agẽtiũ. Vñ si tactus nõ est vnus: tũc necessariũ est ꝙ ea que tãgunt sint genere plura: ꝛ ecõuerso: si ea que tãgunt sint genere plura: necessariũ est tactũ plures virtutes esse. ¶ Adhuc aũt hꝫ dubitationē magnã: vtrũ tactus sit plures virtutes aut nõ. ¶ Adhuc aũt hꝫ dubitationē qd est quo vt instro ꝛ vt medio sentimus in tactu: ꝛ si aliquo vt medio sentimus in ipso: hoc eni multi negauerũt. Dubitat eni mox sensibili occurrẽs: caro sit quo sicut instro sentimꝰ: ꝛ in his que nõ hñt carnē sit mẽbrũ simile carni: quo sentiunt aliã carnē ꝛ sanguinē non hñtia: an nõ sit hoc organum quo sentimus: sed potius caro vel simile carni sit mediũ per qð reddit sensus: ꝛ organũ sit aliud aliqd intrinsecus: qð est primũ ꝛ principale quo sentimus in tactu: hec eni ambo hñt dubitationē. Qð eni nõ sit vnus sensus sed plures videt probari ex hoc ꝙ sicut sepe diximus: ois sensus vnus: vnius contrarietatis eē videt sicut visus albi ꝛ nigri: auditꝰ grauis ꝛ acuti in sonis: gustus aũt amari ꝛ dulcis: in eo aũt qð põt tangi qð spẽm suã generat in tactu multe insunt cõtrarietates: quarum nulla sentit per alterã: sicut calidũ ꝛ frigidũ: ꝛ humiduꝫ ꝛ siccũ: quarum neutra per alterã sentit. Est aũt talis graue ꝛ leue: que tactu sentimus: ꝛ per aliã aliquã contrarietatē: ꝛ qdaꝫ ponũt durũ ꝛ molle: asperꝫ ꝛ lene: sed hec nõ sunt adeo prima sensibilia: sicut ea que dicta sunt: qa durũ qð resistit tangenti est aliquo mõ siccũ: ꝛ molle est qð cedit tãgẽti ꝛ est aliquo mõ humidũ. Silr aũt asperũ qð in pluribꝰ partibꝰ sue superficiei tãgẽti resistit est aliqd sicci: sic ꝛ lene cuiꝰ ptes in vnam superficiē cõsistẽtes est aliqd hũidi. Sꝫ ſmo enumeratarꝫ contrarietatũ nulla oino sentit p aliã. Est aũt ꝛ tactꝰ qrũdã aliorum quecũqꝫ sũt hmõi ꝙ tãgẽtia imutãt ad spẽm suã per tactũ: ꝛ nõ per aliquã aliã potē nãm sentiunt: ꝛ talia sũt sicut dissolo continuitatis in corpore: que est ex verbere vel vulnere: vel aliquo alio. Et sicut oppositũ eiꝰ qð est cõsolidatio continuitatis. Dissolo enim nõ sentit: nec ex calido: nec ex frigido: nec ex hũido vel sicco: nec ex graui vel leui. Silr aũt est de consolidatiõe. Corruptio qdē cõplexiõis sentit ex aliq̃ ſmar qualitatũ corrũpẽte cõplexionē: sed dissolo nõ est contraria cõplexiõi: sed potiꝰ cõpositiõi: ꝛ iter cõplexionē ꝛ cõpositionē supius distiximus. Tale aũt sensibile tactꝰ est: ꝛ delectatio que est in venereis: sed nõ ea que est in potu ꝛ cibo: qa illa est calidi et sicci prout rñdet fami: sꝫ illa est frigidi ꝛ hũidi prout rñdet siti. Hec aũt oia tãgibilia pluriũ generꝫ sunt nõ subalternatiꝫ positorꝫ: ꝛ iõ videt passiuũ his actiuis rñdẽs plures eē sensus: ꝛ nõ vnus specie vel nũero vel genere: non eni sufficit ꝙ hec oia in vno sint gñe gñalissimo: qa sic oia sensibilia eẽnt vnus sensus. ¶ Hꝫ aũt solonē sophisticã ad hãc iductã dubitationem: eo ꝙ aliqs forte instabit ꝛ dicet: ꝙ probatio quã induximus ꝙ ois sensus vnus: vnius sit contrarietatis sit falsa: qm etiã in alijs sensibꝰ plures vident inesse contrarietates: sic in voce non solũ est vna contrarietas que est acutio ꝛ grauitas: sed ēt magnitudo ꝛ paruitas vocis: ꝛ lenitas ꝛ asperitas eiꝰ: ꝛ his silia contraria que circa vocē inueniri pñt. Sũt aũt ꝛ circa colores huiusmodi plures differẽtie contrarie: sed casualis solutiõ iductã dubitationē ēt si concedamus plures contrarietates quas dicit tñ oẽs has eē videmus circa subꝫ vnũ cõe: qð est primũ genus earũ: prime eniꝫ oẽs sunt in voce: ꝛ secũde oẽs in colore. In tãgibilibus aũt nõ inuenimus aliqð subm primũ qð sit genus contrarietatũ superius iductarꝫ. Et ideo adhuc remanet dubiuꝫ: vtrũ tactus sit sensus vnus vel plures: iducte ēt oẽs non dicũt cõtraria vltima: qa vltima contraria in quolibet genere sunt simplicia: sꝫ magnitudo ꝛ paruitas: ꝛ lenitas ꝛ asperitas nõ sunt vltima in voce: sed oẽs sunt vocũ mediaꝫ: sicut in lib. de sensu ꝛ sensato ostẽdemus. Silr autē est de his que sunt in colore. Qð autē in sensibus tactus non sit genus vnuꝫ potet: qa si cõsideramus ea ſm eē prout physicus ista cõsiderat: tunc calidũ frigidũ ꝛ humidũ ꝛ siccum sunt in qualitate: ꝛ leue ꝛ graue: que causantur a raro ꝛ dẽso sunt in substãtia eo ꝙ super substãtiaꝫ nõ addũt nisi situ quendam qui est in partibus materie: ostensum est igitur demonstratiue ꝙ sensus tactus est plures virtutes tactiue: ꝛ sic determinata est vna superius inductarum dubitationum.

Tex. ꝛ cõ. 108

Nõ qðs graue ꝛ leue sit i subã ſm Albertum.

¶ Cap. 31m. Q caro non est organum tactus.

Tex. ꝛ cõ. 109

REmanet autem querenda hec questio: vtrũ organum quo sentimus intus sit: an non. Qð autem organum tactiuũ exterius sit: ꝛ sit caro que mox occurrit tangibilibus: sicut quidam dixerunt: illud est signum qð inducunt ad hoc probandum: ꝙ statim fit sensus ſm actum quando tangunt carnem tangibilia: hec fuit causa ꝙ dixerũt carnem esse organum tactus: viderunt eniꝫ in alijs sensibus ꝙ non fit sensus ſm actuꝫ: nisi quando species sensibilis est in actu vel in sensu: ꝛ arguebãt ex hoc ꝙ cũ sensus fit ſm actũ: ꝙ tunc habet speciem sensibilem in organo: sed tactus carnis ad tangibilia mox est sensus tactus ſm actum: mox igit species tãgibilis recepta est in organo tactus: caro igitur organum est: ꝛ non medium. Amplius autē prius tempore sensibile est in medio qꝫ in organo: quoniam organũ accipit qð redditur a medio: ꝛ medium accipit ab obiecto sicut cõstat ex predictis: si igitur medium esset caro prius esset qualitas tangibilis in carne qꝫ in organo: sed non est ſm actum sensus: nisi quando imutatum est organum: ergo qualitate sensibili existente in carne: non esset ad huc ſm actum sensus: et hoc nos experimur fore falsum: ꝛ propter istas rationes magni viri de Peripatheticorum secta dixerunt carnem neruosam esse organum tangendi Alexander. s. ꝛ Themistius ꝛ posterior eis Auicen. Sed quia Arist. opinio his non concordat: dicimus nos nullum esse signum qð induxerunt ad probandum ꝙ caro mox sensibilibus occurrens sit organuꝫ sensus: cuius probatio est ꝙ si aliquis nunc circa carneꝫ suã

extenderit

Sꝫ de Themistio cõsidera qꝫ oppm tenet contra Alexãdrũ sicut pꝫ ab eo. 2. de aia cap. 40.

extenderit aliquid tenue sicut pellē vel mēbranā: et faciat sensum p tactū tangibiliū: similiter sicut prius mox vt tetigerit tāgibile significabit se sensui: et nō ē qualitas tāgibilis prius tēpore in mēbrana vel pelle q̄ sentiat in corpore: et tñ ꝯstat q̄ mēbrana nō est organū sensus. Si aūt aliquis dicat q̄ nō est simile: q2 mēbrana supinducta carni est extranea: et caro est cōnaturalis et mēbrū aiati corporis: dicem⁹ q̄ est simile q̄tū ad hoc q̄ nō itercidit aliqd tēpus iter sentire et eē qualitatez sensibilez in pelle: sed in hoc est dissimile: q2 caro eo q̄ nālis est: certificat et demonstrat certius sensibile q̄ pellis: eo q̄ sicut diximus ipsa est pars sentiētis: signū igit̄ qd̄ inducerūt falsū est.

Tex. et cō. 110.

¶ Caro aūt ad tangibilia videt̄ sic se habere: sicut si circulariter nobis aptatus eēt aer sicut pars actualis aialis sentiētis extus: tūc eniz p vnā partē nostrā videremur sentire: et sonū: et odorē: et colorem: et ab vnitate illius partis qua sentiremus videret̄ esse vnus qdā sensus auditus et visus et olfatus: nūc aūt qm̄ determinatū et distinctū est a nobis mediū per qd̄ sentimus tria sensata inducta q2 determinata sunt organa ipsorū sensuū: ideo manifestū est q̄ predicti sensus plures sunt et nō vnus. Medium aūt forma cōiunctū nobis vel determinatū nō facit sensum vnū vel plures: sed potius vna ꝓportio passiui et actiui facit vnū: et plures ꝓportiones faciunt plures.

Tex. et cō. 111

¶ In tactu aūt est hoc imanifestum et latens: eo q̄ mediū in ipso nō pōt esse a nobis distinctū: cuius cā est q̄ animata corpora sentiētia oīa cōponunt̄ ex tangibilibus per eēntiā corporis: et ideo oportuit q̄ nō per spēs suas tm̄: sed etiā per suas essentias corporib⁹ aialis ꝯiūgerent̄ in sensu: et ideo oportuit q̄ actu pars eēt aiati mediū p qd̄ talia sentit. Nec pōt eē simplex corp⁹ ex quo cōponit̄ corp⁹ aiatum trib⁹ de causis. Quarū vna est fm̄ hāc intētionē principalis: q2 sicut dixim⁹ supra: mediū nullā actu dz habere qualitatez illius sensibilis cui⁹ ē mediū. Et hoc nō pōt nisi altero duorū modorū. Quorū vnus est: q̄ sit oīno priuatū: sicut absonum et nō coloratū ad sonū et colorē se hz. Alter aūt est q̄ sit tēperamētū ad equalitatē: et recesserit ab excellētijs qualitatū sensibiliū: et hoc opz in tactu eē medium eo q̄ sentiēs nō pōt oīno destitui qualitatib⁹ ꝓmis: cū ex illis cōponat̄. Cū igitur iste qualitates fm̄ excellentiā sint in simplicib⁹: simplex corp⁹ nō potuit eē mediū ad eas: nec ex ipso pōt fieri corpus animatū.

Et corp⁹ aiatū ex simplici corpe cōponi nō potuit tripli cā de causa.

¶ Scđa rō est: q2 si eēt ex his nō est susceptibile diuersitatis organorū hoc aūt requirit oīs aia terrena: vt supra diximus. ¶ Tertia vo rō est: q2 opz aliqd firmū esse aiatū corp⁹ cōmixtum ex aqua marie et terra vt possint in eo fieri opatiōes vite et spūs. Si enim foret simplex aereū vel aqueū: tunc omni corpori ꝯtinuaret̄ qd̄ tāgeret ipm: si aūt eēt ex terra: tunc nō hēret aptitudinē ad vitā ꝓp frigus et siccitatem que sunt due qualitates mortificatiue: relinquit̄ igit̄ aiatū corp⁹ eē mixtū ex aqua et terra et ex alijs: et opz vt mediū sibi habeat coaptatū: vt vndiqz tāgat nocētia et cōueniētia: et recedat a nocentibus et ꝯuenientib⁹ p suā essentiā ꝯiungat̄: necessariuz ergo est q̄ in eo qd̄ pōt tāgere: et hz potētiā tactiuā sit aliqd corp⁹ medium sic mixtū p qd̄ sunt oēs sensus tangēdi: cū sicut habitū est sint plures: hoc aūt est caro que mox occurrit tāgētib⁹. Et ēt iō q2 nulla pars hoīs vel alteri⁹ sentiētis ita ad eq̄litatē medij sit mixta sicut caro: neruus eniz et vene et alia: nō ita ad mediū sunt tēperata sicut caro: et iō nō incōuenienter sunt media.

Ex vnitate medij nō seq̄t̄ vnitas potētie.

Et si forte aliqs iferat ex hoc q̄ tact⁹ est vnus sensus ab vnitate medij: nō valet illatio: qm̄ sicut dixim⁹ ab vnitate medij nō ꝓbat̄ vnus fore sensus: sz poti⁹ ab vnitate organi passiui fm̄ rōnē et ꝓportionē ad suū agēs.

Tex. et cō. 112.

¶ Hoc autē qd̄ demōstrat q̄ tactus est plures et nō vnus est ꝓcipue tact⁹ qui est in lingua: ille eniz tact⁹ tāgit oīa q̄ tangi pñt: et insup tāgit saporosa sicut dixim⁹ fm̄ eādē partē lingue in qua est tactus: et si qdē ita eēt in toto corpore sensibili q̄ ēt alia ps q̄libet sentiret saporē cū tāgibilib⁹: tūc vtr videret̄ eē vnus numero et specie sensus gustus et tact⁹: et hoc idē videret̄ si lingua esset sīal. Nūc aūt discernunt̄ tact⁹ et gustus eo q̄ nō fm̄ q̄libet partē ꝯuertunt̄: qcqd eniz gustat sapores fm̄ idem discernit tangibilia: sed nō ꝯuertunt̄ q̄ qcqd sentit tāgibilia q̄ fm̄ id iudicet sapores. Que aūt subiecto sepata sunt eēntialr sunt diuersa: et iō gustus et tactus eēntialiter sunt diuersi sensus: lz aūt ipsi tactus subiecto nō diuersificent̄: tñ formalr ꝓp cāz prius inductā necesse est tactiuas virtutes diuersas esse.

¶ Cap. 32m. Utrum actus idigeat aliquo medio extrinseco.

Tex. et cō. 113.

Hic aūt sic ꝯuenienter demōstratis queramus an mediū qd̄ est in tactu actualis pars tāgētis immutet̄ semp p tactū corporis cui⁹ accipit qualitates: an ēt idiget medio exteriori. hoc eniz videt̄. scim⁹ eniz tactiuā v̄tutē hītia nō habitare nisi in aere vel in aqua. scim⁹ ēt q̄ nihil tāgit in aqua nisi fm̄ supficiē humidā vel humefactiuā eē. hūidā aūt vel humefactiuā hūs supficiē hz aliqd corpis hūidi sibi i supficie adherētis. Sed oē corp⁹ hz ꝓfunditatē: cū ꝓfunditas sit tertia magnitudo siue dimēsio corpis. q̄ iter q̄libet se tāgētia in aq̄ itercidit mediū ꝓfundū hūs in quo q̄litas tāgētis prius est q̄ in sensu tact⁹: et sic cū oīuz habitātiū i aqua vltima repleta et ifusa sint aq̄ oīa tāgētia in aq̄ medio extrinseco vtūtur in aq̄ p qd̄ sit tact⁹ ipsorū: eadē aūt necessitate seq̄t̄ hoc in aere q2 aer ēt hūidus est: et replet et ifundit vltimas supficies se tāgētiū. sic igit̄ tact⁹ nō tm̄ p mediū itrinsecū sz ēt p mediū extrinsecū. hoc aūt est ꝯ rōnē tact⁹: q2 illa se ꝯtingūt quorū vltima sūt simul: nō itercidēte aliquo alio corpe. sic igit̄ verus tactus nō pōt eē habitātiū in aq̄ vel in aere: lz in aere magis lateat q̄ in aq̄: eo q̄ nihil est aer: sicut ēt aialia habitātia in aq̄ vt pisces: magis nos latēt q̄ in aere habitātia: eo q̄ aer ē magis purus: et minus tegit ea q̄ sunt in ipso.

Tex. et cō. 114.

¶ Ex his igit̄ dubiū orit̄: verū oīum sensibiliū fm̄ vnā silitudinē sit sensus p mediū extrinsecū: an quorūdā sensuū sit aliter q̄ in alijs: sicut gustus et tact⁹ vident̄ accipe sua sensata i eo q̄ tāgūt sua sensibilia corpali tactu fm̄ sua vltima. Si eni oīs sensus ē p mediū extrinsecū lz qdā cū hoc tāgūt sua sensata: et qdaz nō: sed sūt lōge distātia ab ipsis: et reddunt̄ eis a medijs: q̄ prio a sensib⁹ imutata sūt: tūc oīa sensata sentimus p altera a nobis et extrīseca media: et tūc p mediū extrinsecū sentim⁹ durū et molle et alia tāgibilia: sicut et sonabile: et visibile: et odorabile: et nō erit dīa in hūdo mediū extrinsecuz istorū quinque sensuū: sz poti⁹ in sentiēdo p mediū extrinsecū lōge vel prope: et ꝓpinquas sentiēdi p mediū extrinsecū erit cā q̄re latet q̄ qdā hūt mediū extrinsecū cū tñ hēant: sed qd̄ latet nō erit cā nō eēndi media. Qm̄ aūt supius diximus: si ponamus nos sentire p pellē mēbrane nobis supinductā: q̄ sit adeo tenuis q̄ lateat nos oīno: q2 ꝓhibet sensuz: eo q̄ pcipi nō pōt si pri⁹ sit qualitas sensata in pelle: et p pellē in carne: sz sic lateat: tñ ꝓculdubio pellis est media p quā sentimus: et est mediuz extrinsecū: sicut dixim⁹ de aqua et de aere. Uidemus eniz nunc tāgere oīa q̄ tāgi pñt: et nihil in sensu tactus videt̄ eē per mediū: cū tñ iter vltima tāgētiū itercidat humidū aeris et aque: quo repleta sunt vltima tangētiū: sicut diximus supra: videt̄ igit̄ mediū extrinsecū habere sensus tactus. Sed ad hec oīa dicimus soluentes: q̄ in veritate ita est q̄ humido aque vel aeris se tangētia hūt inter suas supficies itercidēs aliqd humidū corpus: sed tñ hoc nō est mediū necessariū ad sensum: sed accidit. Et in veritate est adeo tenue et ita adherēs se tāgentibus q̄ vno tactu numero tāgit illud medium et imutat sensum: et iō tāgit p illud: nō sicut p mediū: sed sicut p aliqd accidēs aliter sibi circūpositū.

Tex. et cō. 115.

¶ Et iō differt hoc medium a medio qd̄ est in speculatiuis fm̄ visum et in sonatiuis fm̄ auditū: qm̄ in visu: in auditu: et olfatu sit sensus: ita q̄ nos i eis facimus nobis mediū aliqd qd̄ agat in organū: et ab obiecto agat̄ in ipm. Et iō in illis sensibilib⁹ mediuz aliquo mō fm̄ intētionē sensibilis agit in nos sensibile qd̄ i ipm egit forma sensibilis. Nō qdē tēporis prioritate: q2 in momēto precipue in visu imutat̄ et mediū a visibili: et visus a medio: sed tamē est ibi prioritas cause: qm̄ sensus nō imutat̄: nisi causaliter imutatū sit mediū: et hoc mediū necium est ad sensum. Sed que sentiunt̄ vel sentiri possunt in gustu et tactu: nō requirūt mediuz extrinsecū ꝓpter esse sensus: sed per accidens vel ad bene eē sensus: ad bene esse quidē gustus sicut diximus: p accidens aūt tactus ꝓp ifusionē vltimorū ab humido aque vel aeris. Et ideo tangibilia nō sentiunt̄ a medio: sicut sit in sensibus visus et auditus et odoratus: sed potius sentiunt̄ simul cum medio qd̄ infundit vltima. Et hoc simile est clipeato qui percutitur: nō enim sic percutit̄ clipeus q̄ clipeus percussus vlterius percutiat hoiem: et reddat sibi percussionez: sed potius simul vno ictu percutit̄ clipeus et clipeatus: et ita est in his que se tāgunt in humido aque vel aeris. Hec igitur que hic dicta sunt: snīa est Aristotelis fm̄ verū et subtiliorē intellectum eorū que dicit in secundo de anima de tactu.

¶ Cap.33m. Et est digressio dicens intentiones Alexandri: Themistij: Auerrois: et Auicene.

Sed Alexander et Themistius hic diuerterunt a veritate et errauerunt. Opinati sunt enim Arist. dixisse nō eē tactū habitātiū in aere et aqua nisi p mediū aerē vel aquā: tanq̄ tact⁹ idigeat medio extrīseco: et tūc negāt hoc de rōne dicti Aristo. opponētes q̄ tactus aialiū in aere et aqua sentit qualitates aeris et aque sine medio: et ita nō fore medium necessarium semp in his q̄ se tangūt in aere vel in aqua: et intellectū hūc etiā multi modernoꝝ vel latinoꝝ habuerūt ante hec tēpora sequētes Alexādri et Themistij errorē. Sed ꝯ istos ē sn̄ia Auerrois dicētis: q̄ locus et locatū similia sunt sꝫ nām: et iō habitātia in aqua: nō sentire dicit qualitates aque sꝫ q̄ est locus ꝯnālis talib⁹ aialib⁹: et idē dicit de qualitatib⁹ aeris et in aere habitātib⁹: cū aūt intēdunt q̄litates istoꝝ elemētorū: et efficiunt dissimiles aialiū qualitatib⁹ que habitāt i eis hoc nō fit nisi vt dicit p admixtionē corpoꝝ calidoꝝ vel frigidoꝝ cū ipsis. Et inīsi pducit suū sermonē q̄ dicit aquā non calefieri nisi p admixtionē corpoꝝ calidoꝝ: et est rō sua: q̄r frigiditas est nālis ꝓprietas aque sicut caliditas ignis: et ideo manēs aqua pura nō deserit frigiditatē vt dicit. ¶ Nos aūt nullatenus hoc credimus fore veꝝ: q̄r nos videmus oculis aquā calefactā p seipsam redire ad frigiditatē: et hoc nō faceret nisi in nā sua frigida eēt: e cum nihil videamus separari ab ea non oꝫ redire ad frigiditatē q̄ndiu est cōmixta corporibus illis calidis. Adhuc aūt sm eū nunq̄ alteratio fit in simplicib⁹ elemētis: que mutatio est sm solā qualitatē: que oia absurda sunt pp qd̄ dictū suū nō credimus eē veꝝ. ¶ Bene enim dixerūt Alexā. Themi. et Auic. opinātes qualitates aeris e aque sentiri sine medio extrinseco: sꝫ nō subtilr̄ Aristo. dicta itellexerūt: q̄n opinati sūt Arist. itellexisse tactū medio extrinseco idigere. Quid aūt sit mediū in tactu: posterius dicet. Qd̄ aūt dicit Auerrois q̄ similia p tactū non sentiant: et q̄ locus et locatū similes hñt qualitates in parte est veꝝ: et in parte falsum: cū aūt oīs passio primo sit dissimiliū: postea facta mutatiōe fit similiū: et sensus est passio quedā: opꝫ q̄ ois sensus primo dissimilis sit: et tūc suū sentit p obiectuꝫ imutationē. Facta aūt immutatione: tūc sensus est similis rei sensate in specie sensibili: et tūc nō sentit se imutari: sed iam pfectius indicat de sensibili: cui⁹ apud se spēm hꝫ: et ita est de tactu: q̄ndiu ei qualitates tactiue qualitatib⁹ aialis tangētis dissimiles sunt: tūc sentit hoc qd̄ tangit: si aūt penetrauerint et isormauerint carnē et cetera mēbra tāgētia: tūc nō sentiunt amplius. ¶ Et hui⁹ signū est q̄ febricitātes sentiūt calorē inna-lem: eo q̄ excedit calorē cōplexionis: sed ethicus q maiorem q̄ febricitās hꝫ calorē nō sentit eū: q̄r isormat mēbra et factus est quasi nālis: et sic est in omni passione et i omni sensu. ¶ Qd̄ aūt dicit locū et locatū similes hēe qualitates: nō oino veꝝ ē: q̄r loci qualitates sunt q̄litates simplices: et locati qualitates sunt cōposite. Probatū aūt est in lib. pigeneseos: q̄ qualitates mixtoꝝ sunt reducte ad mediū: et qualitates simplicium sunt in excellētia. ¶ Et si dicat q̄ simplicia in locis generatorum cōpositoꝝ nō sunt simplicia sed permixta videt hoc esse nō oino veꝝ: q̄r lꝫ permixta sint: nō tn̄ hñt talem permixtionē que miscibilia ducat ad medium: sed potius in qua vnū elementū suis in qualitatibus saluatum est: sed nō est oino deparatum ab altero qd̄ euaporabiliter eleuatur in ipso.

Opio Auerrois in cō. 115.

Improbatio.

Opio ꝓpria.

Solo ad motiuū Auerrois

Qr febricitantes febre ethica cū habeant maiorem calorē febricitātib⁹ febre putrida nō sentiūt calorē suū

Nō ois pmixtio i elemētis existētib⁹ in locis gñatoꝝ simplicitatē tollit ab ipsis.

¶ Cap.34m. De medio tactus qd sit: et quot modis dicatur.

Tex. et cō. 116.

Omnino aūt videt caro et extremitas in lingua in gustu: et sic p oia se habere in mediādo: sicut se habēt aer et aqua in visu et auditu et olfatu: in oibus enim sensib⁹ gñaliter videt ꝯuenire: q̄ illius nullus sit sensus: quo sicut istrumēto sentimus: q̄n sine medio tangit a sensibili primo: vt si quis ponat corpus albū in oculi vltimū quo videmus sicut instrumēto q est humor crystallinus sine glacialis: manifestū est igit ex hoc q̄ possibile tāgi qd̄ est instrm tactus est intus sub carne: et tn̄ nō est caro ipsa: q̄r sic necesse est accidere in tactu: sicut in alijs sensibus: sensibilia eni apposita sine medio sunt id quo sentiūt aialia sicut in visu nō sentiūt: sed tangibilia posita sup carnē sentiunt: ergo caro erit mediū in tactu et nō instrm: cā aūt quare nō sentiunt instra nisi a medio hoc est: q̄r in istrumēto est vis sensitiua et hec nō accipit nisi spēm in omni sensu: et iō opꝫ q̄ in organo nō sit nisi spēs: et ideo non pōt fieri tactus corporis sm nām sensuꝫ: sed opꝫ q̄ spēs sit in medio et a medio fiat in instrō sed hoc videt fore mirabile: cū omni tēntanti p experimentū cōstet neruos fore magis sensibiles q̄n tāgunt a sensibus q̄ ipsaꝫ carnē qd̄ est ꝯ predicta. Adhuc aūt p anathomiā ꝓbatū est q̄n caro nō hꝫ sensuꝫ nisi sibi ministratū a neruo: et iō videt sn̄ia iducta eē falsa nec solū in carne sit sensus: sed in ossibus q̄busdā sicut in dentibus sicut experimēto ꝓbat: et iō Auic. et multi alij hāc sniam Aristotelis imitari cōtēpserunt et dixerūt carnē neruosam eē organū tactus et nō esse in tactu sicut in ceteris sensibus: q̄n tactus nō tm̄ est vis quedā et potentia sensitiua aie: sed ē forma que facit aial eē: q̄n nullū animal est sine tactu: et omne qd̄ hꝫ tactū est aial: et iō tactus nō est in vno mēbro sed est in multis sicut ois forma substātialis actū quē hꝫ eēntialē operatur in tota mā et nō in vna eius parte tm̄: et iō dicūt tactum nō habere mediū aliqd̄ cui⁹ adhuc iducūt rōnē: q̄r. s. animal sentiēs ex tangibilib⁹ cōponit et ex illis saluat et corrūpit: et iō opꝫ q̄ sine medio eisdē ꝯiungat: nos aūt veritatē saluare cupiētes et reuerentiā exhibere Aristo. principi phoꝝ dicemus carnē eē mediū tactus: sed carnē gñaliter vocamus id qd̄ vere caro est: vel id qd̄ est simile carni: simile aūt carni dicim⁹ tripliciter accipi: vno qdē modo mēbꝝ qd̄ loco carnis est in aialib⁹ sanguinē nō hñtib⁹: alio aūt modo dicit caro vel simile carni id qd̄ vicinat medietati et equalitati cōplexionis que est in carne: sicut dētes: et iō dētes crescunt in his in q̄b⁹ alia ossa nō crescūt: et experimētū hui⁹ est q̄ ei q dētes superiores vel iferiores hūt extractos ille videbit dētes illis oppositos sup alios ꝓlongari: et hoc nō eēt nisi crescerēt p nutrimentū: videmus enim in senib⁹ q̄busdā dentes extractos crescere: qd̄ nō fieret nisi eēnt vicini carnis cōplexioni q̄n caro sola est que influit et effluit p nutrimētū restaurata p totā vitaꝫ aialis: et ideo dixit Galenus et Auic. q̄ dētes hñt mediuꝫ in tactu sicut et caro pp qd̄ etiā mēbra mollia quoꝝ cōplexio ad equalitatē carnis nō accedit nō sentiunt sicut epar et cerebrū et hmōi: et si aliqn̄ in eis sentit dolor hoc est in pānicullis q sūt circa substātias eoꝝ. Tertio aūt modo dicit sīle carni qd̄ carni est cōmixtū sicut nerui: nō enim pōt eē q̄ nerui multū immixti carni nō multū sunt sīles carni cū ex corde vel eodē trahant nutrimētū: cui⁹ signū est: q̄r nerui in vtroq̄ꝫ fine ꝯiuncti ossibus sicut nerui qui vocant funes siue ligamētū ossiuꝫ pp similitudinē quā habēt ad ossa nō sentiūt: dicimus igit neruos sensitiuos in loco vbi sensum habuerūt nō sentire si sine medio tangunt a sensibili: et hoc est in loco vbi a cerebri anteriori parte oriunt: illi eniꝫ cōplexionē carnis nō habēt: sed potius cerebri vnde oritur sensus: alibi aūt vbi carni immixti sunt et medietati carnis vicini sensum habēt: q̄r illi sunt plus habentes rōnem medij in tactu q̄ organi rationem.

Opio Auic. d organo tact⁹.

Nō q̄ epar cerebrum et huiusmodi nō sentiūt nisi mediāte pānicula inuolutūm ꝯ.

¶ Cap.35m. Qualiter se habet tactus ad tangibilia.

Tex. et cō. 117.

Nunc aūt ea que tāgi pñt que tāgibilia vocamus differētie corporis phici sm q̄ est corp⁹ phicū: dico aūt illas eē differētias tales quales eas qualitates q̄ elemēta adinuicē distinguūt et determināt. s. calidū et frigidū et humidū et siccū de q̄bus prius in scdo pigeneseos dixim⁹ vbi tractatū est de elemētis: id aūt quo sentim⁹ sicut organo in quo situs est sensus q vocat tactus: pmo est potētia hmōi pars: post alterationē aūt a sensibili factā est actu hmōi. ¶ Sētire est enim qddā pati: et iō faciēs et agens sensum ad similitudinē sue speciei est actu et patiēs ē potētia habēs formā agētis: et cū oportеat oēs partes aiati corporis eē mixtas ex tāgibilib⁹ differētijs: necesse est q̄ organū et mediū in tactu aliquo modo habeāt istas qualitates et sm q̄ hꝫ eas nō suscepit eas: q̄r nihil suscipit id qd̄ iam hꝫ: cū igit hꝫ eas ad equalitatē medij reductas: hoc mō nō suscipit eas: et iō nullus oino tactus sentit qualitates sibi p oia sīles: sed tactus priuat⁹ est excellētia illaꝝ qualitatū: ideoq̄ꝫ in potētia est ad illas excellētias et illis imutat a tangibilib⁹: et ideo tāct⁹ simile sibi calidū et frigidum et durū et molle et reliqua nō sentit: sed excellētias tanq̄ ipse sensus existat in medietate quadā cōplexionis iter sensibiles ꝯrietates et iō nō discernit sensibilia tactus: q̄r mediuꝫ neutrū est extremoꝝ et cū priuatū sit vtroq̄ꝫ modo potētia est vtrūq̄ꝫ: et iō discretiuū est ipsoꝝ: ad vtrūq̄ꝫ enim ipsoꝝ cōparatū est sicut alteꝝ: q̄r mediū cōparatū extremo est extremum

Tex. et cō. 118.

etiam: cū extremo sit priuatio que pōt imutari ad suū opposi- tū hoc modo ɔsideratū id quo tāgimus pōt imutari ad sen- sum ab extremoꝝ vtroqȝ. ¶ Et opȝ eē in tactu sicut ꝛ ī visu. (Tex. ꝛ cō. 119.) Id enim quo sentim⁹ in visu albū ꝛ nigrū: nec albū nec nigrū est in actu: sed vtrūqȝ potētia: ꝛ silr est in oib⁹ alijs sensib⁹: ꝛ ita est in tactu ꝙ id quo sentimus nec frigidū nec calidum est excellēter: sed mediū qđ est in potētia vtrūqȝ ꝛ actu neutrum. ¶ Amplius aūt sicut visibilis ꝛ inuisibilis erat visus mō quo- dā diuerso: sic facit in oib⁹ sensib⁹ sicut determinatū est: ita ēt tāgibilis ꝛ nō tāgibilis est tactus: nō tāgibile aūt dicit multi- pliciter qđ.s. hȝ paruā differētiā ꝛ minorē ꝙ̄ sensum mouere possit sicut passus est aer: q̄ nō sentit tactu: dicit etiā nō tāgi- bile excellens qđ corrūpit tactū: sicut ignis: nō tāgibile autem qđ nullā hȝ tactus differētiā nullū oino est corpus: q̄ sicut di- ximus tactus differētie corpora pħica determināt: q̄ ex solis qualitatib⁹ tactus corp⁹ aiatū ɔstituit: idō sola illa p se corpo- ri aiato ɔueniunt: vel ɔ̄riant: ꝛ idō sensibilis delectatio ꝛ sensi- bilis tristicia nō est nisi in tactu: in alijs aūt sunt inquātū vi- cinius vel distātius tactus indicāt delectatiōes: hoc aūt in libro de sensu ꝛ sensato certificabit: sic igitur dictū sit figura- liter hoc est sufficietenus de vnoquoqȝ ꝓprioꝝ sensuum. (Tex. ꝛ cō. 120.)

¶ Tractatus quartus secūdi libri qui est de cōibus sensuum.

¶ Cap. pᵐ. Q: omnis sensus susceptiuus est spēꝝ sensibilium.

(Tex. ꝛ cō. 121.) Ommuniter aūt con- uenientia sensib⁹ ꝛ de sensu cōi dōm est post hoc: primū autē qđ cōiter ɔuenit omni sen- sui sm ꝙ est sensus est: ꝙ ois est in gradu il- lo apprehēsionis qđ accipit spēm sensibilem sine mā: mā tn̄ pñte sicut cera accipit figurā sigilli solā: absqȝ eo ꝙ aliqd de mā sigilli cō- fluat in cerā accipit figurā anuli siue sigilli aurei vel ferrei: si- ne auro vel ferro: ꝛ tn̄ accipit aureā siue ferreā figurā: hoc est eā que sm esse materie fuerit ꝛ est auri vel ferri ꝛ nō alteri⁹ nihil accipit tn̄ de auro ꝛ ferro: ꝛ similiter sensus accipit vni- uscuiusqȝ sensibilis spēm: colorē.s. ꝛ saporē ꝛ sonū: patiturqȝ ab hmōi sensibilib⁹ specieb⁹: nō inquātū vnaqueqȝ sensibi- liū est vnūqđqȝ sensibiliū sm esse materiale: sed iquātū vnū- qđqȝ illoꝝ est in eē intētionali ꝛ sm rōnē sicut prius in antece- dentib⁹ diximus: videt aūt fortassis hoc de tactu ꝛ gustu nō fore verū sm prius determinata: q̄ diximus sensibilia coꝛꝝ sm esse mãle fieri in sentiētib⁹. Sed ad hoc itelligēdum est ꝙ nos vocamus hic sensum virtutē sensibilē in primo organo sensitiuo sitā: illi enim a medio nō reddit nisi spēs sola sensi- bilis sm ꝙ vnaqueqȝ virtutū sensibiliū iudex qdā est differē- tiaꝝ sensibiliū que sibi obijciunt: ꝛ hoc modo omni sensui cō- uenit ipm esse susceptiuū sensibilium specieꝝ: sine omni mā ꝛ esse mãli: mā tn̄ pñte. ¶ Id aūt qđ primū est quo sentimus est id in quo sensibiliū spēs sole sine mā potētia sunt primo: ꝛ post in actu: qñ iam hȝ eas: ꝛ sequit ex isto ꝙ primū sentiens cū est in actu: est tale quale qdē ipm sensibile: sed alteꝝ est eē eius hinc ꝛ inde sm ꝙ est in eē intētionali actus sensus: ꝛ sȝ ꝙ est in esse mãli magnitudo q̄dā: siue corpus subm sensib⁹: magnitudo enim mãlis subiecta sensib⁹: non est id qđ sentit sm ꝙ sensatū actus est sensus: sed q̄ eē sensitiuū qđ est esse intētionale. Silr aūt nec ipse sensus sm actum factus est ma- gnitudo: sed est rō q̄dā itētionalis ipsius sensibilis ꝛ sensus habēs talē intētionē in potētia sensibilis que iudex est ipsi⁹: ois enim potētia alicui⁹ ꝛ rō hȝ ꝓportionē ad ipm recipiēdū: que ꝓportio si soluat nō erit amplius potētia: opȝ enim poten- tias primas p aliqd esse primas: ꝛ precipue potētias habi- tuales que sunt sicut esse primū armoniā hñtes ad actus se- cundos q eliciunt ex ipsis: dixim⁹ aūt supius ꝙ sensitiui pri- mi pfectio est a generāte ꝛ spēs sensibilium sunt in ipsis: sicut actus scđi armonice: ꝙ̄ potētia sensitiua ꝓportionat sensibili qđ accipit. ¶ Et idō ex illo manifestū est ꝓpter qđ excellentie sensibiliū corrūpūt sensum: qñ excellētie excedūt armoniā: ꝛ soluit tunc ꝓportio quo ad sensibile cōparatū ad organū sen- tiendi: sicut in symphonia qñ armonice extēse sunt chorde: si quis forti⁹ ꝙ̄ armonia pmittat pcusserit chordas: corrum- pit armoniā. ¶ Vlterius aūt ex dictis manifestū est: q̄ plan- te nō hñt sensum: lȝ enim patiantur a tangibilib⁹ que agunt actione mãe ꝛ nō tn̄ actione speciei: ꝛ lȝ habeāt quādā partē aie: tn̄ q̄ organa plātaꝝ nō sunt armonice proportionata ad solas sensibiliū spēs recipiēdas: nō pñt sentire plante: carent aūt hmōi armonia in organis ꝓpterea ꝙ terrestres sunt: ꝛ ideo actiones eaꝝ ab actionibus mãlibus eleuari non pos- sunt: sed patiunt passione materiali nō formali sicut dixim⁹: ideo dicētes plantas hēre duos sensus gustū.s. ꝛ tactū absqȝ dubio errant: q̄ lȝ trahant nutrimentū ꝛ alterētur tangibili- bus: tamē nō indicant sapores: nec alterantur alteratiōe spe- ciei tn̄: sed alteratione materie: hoc est igitur qđ conuenit sensui omni inquantum est sensus.

Nō quō tactui cōpetat hoc ꝙ est recipe spēȝ sine mā. ȝ.

(Tex. ꝛ cō. 122.)

(Tex. ꝛ cō. 123.)

(Tex. ꝛ cō. 124.)

¶ Cap. 2ᵐ. Vtrū aliqd nō habēs sensum patiat a sensibus.

(Tex. ꝛ cō. 125.) Dubitabit aūt fortasse aliquis si aliqd patiatur ab odore: hoc est ab odoris simplici specie: qđ impossē est hēre olfatum: aut a colore siue a co- loris simplicis specie qđ videre nō pōt: silr autē eadē rō dubitationis est in alijs: si enim qđ est olfatus actiuū ad actū est odor ꝛ relatiue dicun- tur adinuicē ꝓpriū actiuū ꝛ ꝓpriū passiuū: tunc posito vno ponit alteꝝ: ꝛ destructo vno necesse est alterū destrui: igit in quo est odor sicut in ꝓprio passiuo necesse est hēre olfatum si- cut sequi videt ꝙ nihil hñs olfatū modo predicto patiat ab odore: eadē aūt est rō in alijs sensib⁹: q̄ sicut sepe dixim⁹ nō quelibet passiua vel passibilia recipiūt actus actiuoꝝ quoꝝū- libet: sed actus sensibiliū recipiunt q̄dā passiua sm ꝙ armo- nice sunt sensitiua eoꝝ. ¶ Silr aūt hoc idē manifestū est ēt: (Tex. ꝛ cō. 126.) sicut lumē enim tenebra odor sonus ꝛ alie simplices spēs sen- sibiles sm ꝙ hmōi: nihil oino agunt in corpora nō hñtia sen- sus actione spēi tn̄: sed si agūt in ipsa hoc est actione nō spēi sed mãe: sicut qñ dicit ꝙ tonitruus scindit lignum nō agit ad scissurā ligni vȝ soni spēs simpler: sed poti⁹ aer p motū quo mouet qui est cā sonādi: ꝛ p cām eādē moltū sonātia scindūt turres ꝛ muros: q̄ aer cōtinuus vsqȝ ad auditū mouet: qñ defert sonū ꝛ cū est in muris cōmouet muros ꝛ idō ēt acuti so- ni dētes ledunt cōmouēdo eosdem: lȝ aūt ita sit de spēb⁹ sen- suū q sunt p mediū distās tn̄ tāgibilia ꝛ sapores vident age- re alterādo in ea que nullū hñt sensum ꝛ q̄ sunt inanimata. Si enī illa dicerent nō agere que sunt inaiata: tūc nō pñt ali- qua inueniri a qb⁹ inaiata ꝛ aiata alterent. ¶ Si aūt cōcedit (Tex. ꝛ cō. 127.) ꝙ a sensib⁹ tactus ꝛ gustus patiunt inaiata queram⁹ vtrum ne etiā a sensib⁹ alioꝝ sensuū trium patiant inaiata. Sed di- cendū vtiqȝ ꝙ nō omne passiuū est ab odore suo ꝛ colore: sm ꝙ sunt intētiones sensibiles: q̄ etiā si media eoꝝ patiant ab intētionib⁹ sensibilib⁹ tn̄ media sunt īdeterminata: ꝛ nō ma- nent in eis tanꝙ̄ forme pmanētes iste intētiones: ꝛ idō nō ve- re ꝛ pħice patiunt ab eis: sed trāseunt p ea ad sensus ꝛ ferun- tur p ea sicut aliqd patiētia sm qd ꝛ nō simplr. ¶ Sed tunc (Dubium.) querit q̄ si odorare ē etiā pati aliquid a specie tūc vna rōne patit mediū qđ est corpus inaiatum ꝛ sensus a specie sensibi- li: ꝛ tūc sm eadem patiunt ꝛ alterant aiata ꝛ inaiata. Cuius ɔ̄rariū in lib. de ce. ꝛ mū. nos determinauim⁹. ¶ Et ad hoc (Solutio.) dicim⁹ ꝙ odorare nō est absolute pati aliqd a sensibili perce- pto: sed potius odorare est sentire ꝛ indicare odorē qⁿ est se- cūda sensus pfectio: ꝛ nō est tn̄ pati sȝ opari aliqd ꝛ hoc mo- do sensibile ad opationē sensus nō agit in id qđ est inaiatum: est igit totius hui⁹ qōnis solutio siue determinatio ꝙ sensi- bile duplr accipit formalr.s. ꝛ mãliter hoc ē sensibile in eo ꝙ est sensibile: ꝛ hoc est qđ agit ad operationē sensus ꝛ sm hoc nō agit nisi in corpus aiatū aia sensibili: sic sensus ꝛ sensatum sunt correlatiua: que posita se ponunt ꝛ peremp̄ta se pimunt: si aūt accipiat id qđ est sensibile in quocunqȝ sensu: tunc illud agit alterādo etiā corpora nō animata: ꝛ hoc modo sensus ꝛ sensatum correlationem adinuicem nō habent ꝛ hoc modo quecūqȝ alterant animata: alterant etiam inanimata.

Odorare nō ē absolute a sensibili pati sed odorare ē sentire ꝛ indicare odorem.

Nota quō sensus ꝛ sensibile sunt correlatiua ꝛ quō non.

¶ Cap. 3ᵐ. In quo est probatio ꝙ nō est sensus pter quinque per naturam mediorum.

(Tex. ꝛ cō. 128.) Quoniā aūt nullus est sensus ꝓpri⁹ pter qnque qui sunt visus audit⁹ gustus tact⁹ ꝛ olfat⁹ ex his que nūc dicem⁹ accipe pōt aliqs fidē: si enī nos oia sensibilia p mediū nobis ɔiunctū ꝛ oia sen- sibilia p mediū distās sentim⁹ istis qnque sensi- bus quos hēm⁹: tūc nullus nobis dȝ deesse sen- sus: qñ sensus nō habet nisi p sensibiliū cognitionē q p me- diū ɔiunctū vel p mediū distās sentiunt. Qđ aūt his qnque oia talia sufficiēter senti aut iducēdo mōstrat sic: in phȳsicis

enim ostensum est q̄ ois ai alis cui⁹ est aliqs sensus ille est ta ctus: sed nō ꝯuertit: hūc aūt sensuz q̄ tactus dicit̄ ⁊ est p me diū ꝯiunctū nobis: sufficiēter habem⁹ cū sint plures. Qd aūt sufficiēter tactū hēam⁹: pꝫ q: oēs differētias possibiles tangi p hos tact⁹ quos hēmus sufficiēter sentim⁹: si eni deesset no bis aliqs illoꝝ sensuū deesset nobis etiā organū ⁊ mediū il lius sensus.

Tex. ⁊ cō. 129.

¶ Quecūqꝫ aūt tāgētes sentimus illa sunt sensi bilia obiecta tactu: ⁊ illa hītes in sensu tactu ꝯtingim⁹: silr aūt est de gustabilib⁹ que sufficiēter sentimus p extremū lin gue tāgētes: igit̄ nō sūt plures sensus ad sentiēdū ea q̄ tactu sentiri debēt: siue vlr: siue pticulariter sm q̄ gustus est qdā: nō ergo nobis deest aliqs illoꝝ sensuū q̄ sunt p mediū īntrin secū: similiter aūt ꝓbaui m⁹ q̄ nō deest nobis aliqs illoꝝ qui sunt p mediū extrinsecū: q̄cūqꝫ enim sentim⁹ p media ⁊ non ipsi tāgētes iam sentim⁹ p sensuz intētionē silr p distātias sim pliciū corpoꝝ q̄ sunt aer ⁊ aqua q̄ sunt media triū sensuū: illa eniꝫ sic se hñt q̄ sunt mediātia distāter ad sensus: ⁊ iō si plu ra sensibilia possent sentiri p organū vnū: tūc hñs illud orga nū p qd sentiret sufficiēter illa plura sensibilia: sufficiēter ha beret plures sensus: qm̄ nō deesset ei sēsibiliuz cognitio: sicut si diceremꝰ q̄ organū sensitiuū eēt ex aere ⁊ q̄ aer est mediū soni ⁊ coloris: ille q̄ hēret hui⁹ organū sufficiēter sentiret per organū vnū duo sensata diūa genere. Similr aūt si plura or gana ⁊ media sunt eiusdē sensati sicut aer ⁊ aqua q̄ sunt me dia coloris inquātū lucida sūt: tūc hñs illa plura organa ite rū sufficiēter sentiret illud sensatū ⁊ nō deesset ei aliqd in sen sibiliū cognitiōe. Ex oib⁹ aūt hmōi arguo q̄ hñs organa suf ficiēter oia sensibilia sentiētia p mediū ꝯiunctū ⁊ p medium remotū nō hꝫ defectū alicui⁹ sensus: aial aūt hñs qnque sen sus: hꝫ organa sufficiēter oia sensibilia tam p mediū ꝯiūctuz q̄ p mediū remotū accipiētia: ergo nō deest aliqs sensus ha bēti qnque sensus pdictos: ⁊ hec rō est penes media sensuū accepta: mediū enim ad oēm sensum essentialiter exigit̄: sed mediū aut est ꝯiunctū aut distans: ⁊ si ꝯiunctū est: aut est per hoc mediū qd est equalitas inter sua sensibilia: aut priuatum eis oino: mediuꝫ autē qd est equalitas est in tactu: qm̄ oino nō potuit priuari tāgibilibus eo q̄ ex talib⁹ cōsistit cōpositio eēntialis aiati corporis: si aūt est mediū p priuationē sensibi liū ꝯiunctū: tūc est gustus: ille enim est p ꝯiunctū mediuꝫ eo q̄ ipse est qdā tactus ⁊ suū mediū priuatū est sensibili: eo q̄ ex illo nō cōponit̄ sentiēs: sed potius suū sensibile est indiciū hoc qd est maxime ꝯueniēs cōpositioni eēntiali: ⁊ hoc est sa por qui iō q̄ sequela est cōplexionis idicat nutrimētum quo saluat̄ cōpositū aiatuꝫ. Si autē est mediū distās nō pōt eē ter minatū corpus: q: p illud nō posset eē trāsitus sensibiliū: opꝫ igit̄ q̄ sit puluim: hoc aūt est sm duplicē nām: aut eniꝫ est sm eā que est a supiori corpore: ⁊ sic est mediū visus: ⁊ hoc est in quatuor corporib⁹ puis: aut sm nām alicui⁹ elemēti i seipo: ⁊ hoc est duplr: aut enim est cū motu generāte sensibile ipm: aut sm gnātionē a solo sensibili factā: ⁊ primo qdē mō est me dium soni: ⁊ hoc est aer q̄ aer q̄ aqua nobilior est: magis est in aere q̄ in aqua. Scdo aūt modo mediuꝫ est odoris qd est etiā plus in aere q̄ in aqua: q: lꝫ humidior sit q̄ aqua: tñ pp spūalitatē sui humidi calido sicco minus ꝯriat̄ q̄ aqua q̄ in corporatū hꝫ humidū: ⁊ iō plus diffunduntur odores in aere q̄ in aqua. Est aūt sciendū sensibiliū p media sua nō eē mo tū localez: sed potius sicut dixim⁹ supra sensibile formaliter generat intētionē suā in omni pte medij p circulū ⁊ sperā in circuitu: nec est vna numero intētio sensibilis quelibet i pte medij sed diuerse: sicut etiā supius diximus de soni gnātio ne: ⁊ hoc magis est alteratio q̄ mot⁹ localis: nō tñ vere ē al teratio: iō q̄ nō res sed potius itētio rei est gnāta in medio: que intētio nō est res sepata vel rata in esse: sed potius rate rei similitudo spūalis.

Dubium.

¶ Si aūt aliqs obijciat q̄ si mot⁹ lo calis nō est intētionū sensibiliū in medio q̄ tunc distātia nō dꝫ ipedire sensum ⁊ debemus equaliter cito sentire remotū ⁊ ꝓpinquū. Ad hoc aūt si est alteratio ⁊ ois alteratio est cum trāsmutatiōe subiecti: ⁊ ita videtur media debere trāsmutari.

Solutio.

¶ Dicim⁹ ad hoc qm̄ ois virtus agēs efficacior est in ꝓpin quū agere q̄ in remotū sicut dicit pħs Alpetrāis: ⁊ iō sensibi lia in ꝓpinquo ꝓportionatas suas generāt formas: ⁊ nō in remotis quoꝝ distātia extra posse eē generātis: ⁊ lꝫ cōcedat̄ media sm aliqd posse trāsmutari nō tñ simplr trāsmutātur eo q̄ ista nō res sunt velut dixim⁹: sꝫ reꝝ intētiones quedā ⁊ precipue in visu: in auditu autem sonus esse materiale hꝫ in aere ⁊ p reflexionē hꝫ esse spūale: odor aūt hꝫ intētionale esse in remoto ⁊ in ꝓpinquo aliqd hꝫ de esse mālī: gustabilia aūt ⁊ tāgibilia p mām cōiungunt̄ medijs: sed tñ mediuꝫ nō agit in organum nisi esse intētionale: ⁊ ideo videt̄ q̄ sicut in alijs sensibus sensibilia ad medium se hñt: ita in gustu ⁊ tactu se habent media ad sensum: hec igit̄ est ratio p media sensuuꝫ probans nullum in aliquo animali pfecto deesse sensum.

¶ Cap. 4m. In quo probatur nō esse niſi quinque sensus per naturam organorum.

Tex. ⁊ cō. 130.

I Adducemus aūt hic aliā rōnē ex pte organorum sensus acceptā dicētes q̄ organa qb⁹ sentiūt aia lia nō pñt eē cōmixta: nisi sic q̄ sint ex duob⁹ ele mētis medijs q̄ sunt aer ⁊ aq̄ dñantib⁹ in eis si cut pupilla cui⁹ pfectio est visus est ex aq̄: ⁊ aer cōnātis est auri p quā est audit⁹ ⁊ olfat⁹ etiā ex altero illoꝝ est: qm̄ in spirātib⁹ fit p aerē: in aquaticis aūt fit p aquā adducētē odorē: silr in aialib⁹ nō hñtib⁹ sanguinem ⁊ nō spirātib⁹ q̄ in aere habitāt sicut sunt apes: fit enim in aere in quo eisdē odores occurrunt vel ꝯcurrūt: sicut superius est determinatū: ignis aūt p seipm qdē nullius est: eo q̄ est ꝯsu mēs ⁊ iterminās oē aiatū: sed p ꝓprietatē sui caloris incōple xionat⁹ tūc est in oib⁹ sensib⁹ opatio ei⁹ q: calor facit vigiliaꝫ ⁊ expādit spūs aialiū ad organa sensuum: ⁊ sic organa oia sol uit ad operationē: sicut frigiditas ad interiora ꝓpellēs spūs imobilitat ⁊ stupefacit oia organa sensuū sicut in sōno ⁊ vigi lia terminabit̄. Terra autem cū sit frigida ⁊ sicca ⁊ ex vtraqꝫ qualitate sit terminatū corp⁹ ⁊ nō receptibile sensibiliuꝫ: nec reddibile eorūdē sed poti⁹ hoc qd tarde recipit fortiter in se ipsa tenet: nō pōt eē dñans in organo alicui⁹ sensus nec adiu mētū pbere ad act⁹ ⁊ opatiōes sensibiles: q: vō organicū cor pus terminatū ⁊ figuratū est: ⁊ nō tenet nisi terra: iō pmixta alijs magis dñat̄ in tactu: q: in oib⁹ aiatis magis terra dña tur pp soliditatē ⁊ firmitatē que dꝫ eē sm nām in corporibus aiatis: eo q̄ aliter distinctionē ⁊ figuras mēbroꝝ corp⁹ aiatū nō retineret: vñ ex dictis relinquit̄ nullū organū eē i quo do minet̄ aliqd simpliciū nisi aer ⁊ aqua: ⁊ hui⁹ signū ē q̄ si ocu lus pungat̄ nō egredit̄ ex ipso nisi aqua: lꝫ aūt pspicuū qd est mediū visus sit plus in aere ⁊ igne ⁊ celo q̄ in aq̄: tñ illa non plus dñant̄ in visu: lux enim celi vel ignis si in oculo dñaret̄: sicut dicit Plo ⁊ Calcidius nō adunarent̄ i oculo forme: sꝫ potius diuaricarent̄ sicut expresse deprehēdit̄ in speculo luci opposito in quo aut nulle apparēt forme: aut apparent valde obscure ⁊ ꝯfuse: ⁊ iō sagax sollicitaqꝫ nā sapienter obūbrauit oculū fouea ⁊ lacbryma ⁊ supcilijs ⁊ hūore nigro circa acieꝫ oculi posito vt forma adunata certius ostēdat visibile ⁊ luce vndiqꝫ circūfusa nō diuaricetur visibile. Adhuc aūt si ignis abūdaret in oculo rarus eēt nimis ad tenendas formas nec representaret sed traduceret: organū aūt tenere ⁊ repñtare dꝫ formas: oportuit igit̄ q̄ fieret ex aqua frigida glaciali q̄ puritate sua ⁊ pulcritate ⁊ humiditate reciperet: ⁊ frigiditate ⁊ spissitudine teneret ⁊ representaret: in auib⁹ aūt nō est eadē cā q: son⁹ est cū motu: sicut supra demōstratū est: ⁊ mot⁹ non pōt eē pmanēs in spisso: sꝫ in tenui q̄ hoc est sm aliqd leue ⁊ graue: sicut in de ce. ⁊ mū. determinauim⁹: hec ḡ cā est q̄re in organis hec duo elemēta dñant̄ ⁊ nō alia. Qd āt dixim⁹ odo ratū fieri vtroqꝫ illoꝝ nō dꝫ itelligi q̄ organū ipm hēat dñiū vtriusqꝫ illoꝝ elemētoꝝ: q: organuꝫ olfatus in anteriori pte cerebri collocat̄: ⁊ iō opꝫ eē frigidū ⁊ humidū nō tñ fluidū sꝫ cōmixtū cū terra: sed actus odorat⁹ fit p tactū aeris in qbus dā ⁊ p tactū aque in qbusdā sicut dixim⁹.

Quo intelligit̄ sensus olfatus fieri p aquam ⁊ aerem.

Tex. ⁊ cō. 131.

¶ Cū igit̄ organa sentiēdi aliter cōponi nō possint: nisi ex his que diximus ⁊ aia lia pfecta oēs habeāt istas organoꝝ pfectiones: aialia per fecta oēs hñt sensus: oēs enim sensus habent̄ a pfectis aia libus ⁊ nō ab impfectis sicut in tertio hui⁹ sciētie libro osten demus: nā eniꝫ sollers ⁊ sollicita nihil negat necessarioꝝ ⁊ nō dat supfluuꝫ aliqd ⁊ hoc ꝓpēdere possumus in hoc q̄ tal pe dedit oculos ⁊ cooperuit eos pelle q: illud aial cibuꝫ sub terra venat̄: ⁊ ibi oculis nō idiget: raro aūt est extra terrā: ⁊ pp ꝯsuetā opacitatē terre ⁊ tenebraꝝ sustinere lumē nō posset nisi oculos tectos pelle haberet ob qd in loco oculoꝝ exteri⁹ pilos non habet pellis eius vt magis sit spissa.

Qr nā coope ruit in talpa oculos pelle.

¶ Cap. 5m. In quo probatur q̄ nullus deest sensus ab ipsis sensibilibus.

Lex. τ cō. 132.

A Dhuc aũt τ tertiã îducem⁹ rõnẽ sumptã a sensibus p quã nullũ deesse sensum aĩalib⁹ pfectis ostẽdemus: hoc enĩ efficacior est ad pbãdũ φ numerus ppriorũ passiuorũ ex numero ppriorũ actiuorũ cõuenientissime pbat. Nõ enĩ alterũ aliqđ corp⁹ sensibile est τ alia passio siue q̃litas sensibilis que nulli sensui est ppria: q̃ȝ ille q̃ dicte sunt: q̃ nullus deest aĩalib⁹ pfectis sensus: nullum aũt aliud sensibile est ab his q̃ dicta sunt sicut pbabim⁹. Si enim eẽt aliud aliqđ sensibile sensus illius ab aliquo aĩali hẽret: sed aĩal pfectissimũ est hõ: ergo sensus illius hẽret ab hoĩe: nos aũt videmus hominẽ nõ hẽre pluriũ sensibiliũ sensus: q̃ȝ q dicti sunt: qr̃ sensibilia indicãt cõueniẽtia τ incõueniẽtia aĩalib⁹ quorũ sũt sensus: indiciũ aũt cõueniẽtis τ incõueniẽtis põt accipi p illud qđ subaliter cõuenit aut nocet aut p signũ illius: τ siqdẽ est de eo qđ subaltr cõuenit: tunc opȝ φ sensibile inotescat p seipsm: τ aliqđ qđ est pars aĩalis: qr ad hoc φ aliqđ subaliter conueniat opȝ ista duo cõcurrere. s. φ subã sensibilis p seipsaȝ cõueniat: qr spẽs gñata ab ipso nõ cõstituit subam corporeã: τ opȝ vt substãtie cõueniat sentiẽtis: τ sic sensibile necesse est cõiungi p subam sentiẽti: τ ex hoc cõuincit eẽ tactus: τ sufficienter habet qr oia cõtãgibilia nobis subaliter p tactũ sentimus. Si aũt p signũ innotescit: aut illud signũ est ppinquũ aut remotũ: aut medio mõ se hñs: τ siqdẽ est ppinquũ: tũc erit sequela cõmixtionis: τ sic erit sapor p subam cõiunct⁹ gustui: τ si est medio modo se hñs: tũc est odor q causat a sapore. Si aũt est remotũ: tũc significat p ipsaȝ rei formã: aut p illud qđ est ei⁹ signũ τ nõ res ipse: τ sic est sonus. Est aũt numerus hunc aliter accipe: qr̃ sensus est ad notitiã ordinat⁹ τ ad cibũ cõuenientẽ τ ad subam: his enĩ trib⁹ pficit aĩal pfectũ: suba enĩ dat eẽ: cib⁹ aũt cõseruationẽ in eẽ: disciplina aũt ẽ de pfectiõe aĩe τ pcipue humãe. Si ergo sensibile sit magis disciplinabile tũc erit aut ex ipsa rei forma deseruiẽs inuẽtioni: τ tũc est sensus visus: τ iõ delectatio visus maxime signũ est φ hõ naliter scire desiderat: aut est p signũ intẽtionis rei: τ sic est auditus deseruiẽs doctrĩe: qr aũt oẽ qđ q̃sqȝ scit: aut addiscẽs ab alio: aut inueniẽs p seipsm nouit: iõ isti duo modi sufficiũt ad disciplinã. Si aũt sensus sit magis ad cibũ pseq̃ndũ: cũ cib⁹ nõ sit nisi aliqđ cõmixtũ: opȝ φ spẽs sensibilis sit alicui⁹ cõmixti spẽs: spẽs igit ista cõsequit prime mixturã: ita φ est primus effect⁹ eius: τ sic est sapor: aut est effect⁹ eius nõ primus: τ sic est odor q saporẽ sequit. Si autẽ est de his q ordinant ad subam tũc est spẽs tãgibiliũ. Et ex his pȝ q̃re hoies visum τ auditũ hñtes optime disciplinabiles sunt: τ si carẽt odoratu visu τ auditu nunq̃ȝ disciplinant pfecte. Sũt tñ oẽs sensus aliquo mõ τ ƒȝ qđ disciplinabiles: τ iõ dicit φ destructo quolibet sensu perit scia sensibilis eius: τ sunt aliquo mõ indicãtes cibũ: sed tunc aut indicãt p îtẽtionẽ pure spũalẽȝ: aut medio mõ se hñtẽ: τ pmo qdẽ mõ indicat visus a remotissimo: scđo autẽ mõ: aut ẽ subaliter indicãs: aut prime indicãs cõueniẽs τ icõueniẽs in ipso: τ pmo qdẽ mõ est tactus: scđo aũt mõ ẽ gustus. Si aũt hȝ se medio mõ aut plus ẽ materiale q̃ȝ spũale: aut ecõuerso: τ pmo qdẽ mõ est odor q mixti corporis est: τ scđo modo est sonus: q eẽ spũale hȝ in medio: nõ tñ sicut visus: he autẽ sunt rõnes ab Aristotele in. 2. de anima confuse τ breuiter posite pp̃ter qđ Auicẽna professus est se Aristotelem illo in loco non intellexisse.

Cap. 6ᵐ. Φ sensatorum omniũ non potest esse aliquis sensus a predicatis.

Lex. τ cõ. 133.

F Orte aũt aliqs dicet φ organuȝ aliqđ pprium quo sentimus est eorũ sensibiliũ que supra vocamus sensata cõia: τ sic ille sensus q est illi⁹ organi erit sext⁹ sensus prim⁹ ita φ sensata cõia sunt sibi ppria. Sed si hoc eẽt verũ tunc sensata cõia sentirem⁹ vnoquoqȝ sensu ƒm accñs τ nõ essentialiter: id qđ sentim⁹ p accidẽs dicit dupl'r quorũ vnũ est qđ accidit huic sensui inq̃tũ est hoc: lȝ nõ accidat sensui inq̃tuȝ est sensus: sicut nos visu sentim⁹ dulce: hoc enĩ accidit visui inquãtũ cõiunctũ est suũ sensibile cũ sensibili: gustus: tñ dulce nõ accidit sensui inq̃tuȝ est sensus: qr tũc a nullo sensu pcipere t siue sentiret: aliud aũt est qđ accidit huic sensui inq̃tuȝ est hic sensus: τ ẽt sensui inquãtũ est sensus: sicut dicimus φ videm⁹ filiũ Dionis: τ de illo dixim⁹ supra φ est sensatũ p accñs: primo ẽ mõ p accidens sentit ab aliquo sensu hoc qđ ab alio sensu sentit p se: si ergo sensata cõia sentirent ab aliquo pprio sensu p se tunc absq̃ȝ dubio nõ sentirent ab alijs nisi per accñs: ita φ forma eorũ nullo mõ depingeret in sensu alio: sicut nec forma dulcis describit in visu: cõia aũt sũt quinque q̃ supra dixim⁹: q̃ sunt mot⁹ stat⁹ figura magnitudo numerus: τ vnũ tñ qđ ad numeꝝ reducit: τ si aliqua alia inueniant q̃ a plurib⁹ sensib⁹ eẽntialiter sentiunt: ad ista reducũtur sicut situs q est dimẽsio: τ magnitudo q̃dã: τ sicut ppinquitas τ remotio q̃ sunt ẽt reducta ad magnitudinẽ: τ sicut aspitas τ lenitas τ rectũ τ curuũ q̃ vident τ tãgunt q̃ sub figura vident collocari: τ q̃cũqȝ alia talia pñt inueniri: τ ideo Auicẽ. in suo sexto nõllum: silr aũt τ Auicebron τ Mebucbã plura q̃ȝ quinque ponũt sensata. Qđ aũt oia ista a quocũqȝ p̃dictorũ quinque sensuũ eẽntialiter τ nõ accidẽtaliter sentiãtur pbat p hoc: φ oia hec q̃ sentim⁹ motu quodã q est a sensibili in sensum sentim⁹. In illo aũt motu forma sensibilis vt passio q̃dã efficit in sensu: tali enĩ motu sentim⁹ magnitudinẽ: τ iõ magnitudo sensibilis in sensu efficit: τ qr magnitudineȝ sentim⁹ motu opȝ φ ẽt figuraȝ sentiam⁹ tali motu: qr figura magnitudo est q̃dã sic vel aliter terminata: τ qr oppositorũ ẽ idẽ sensus eẽntialis: iõ quiescẽs sentim⁹ in eo φ nõ mouet siue priuatũ est motu: numerũ aũt sentim⁹ negatiõe cõtinui: τ per numeꝝ pprietates: iaȝ aũt pbatũ est φ cõtinuũ qđ est magnitudo q̃dã eẽntialiter sentit: τ iõ opȝ φ eius priuatio q̃ est numerus essentialr̃ sentiat τ vl'r dicat qcqđ sentit motu q fit a sensibili in sensuȝ: τ passio est sensus: τ sic pfecta ab agẽte sensibili a plurib⁹ sensib⁹: illud sentit eẽntialiter cũ talis mot⁹ sit fact⁹ p se sensibili forma: mot⁹ enĩ ille est forma post formã: qr qđ a sẽsibili patit p mediũ: hoc patit a medio organũ sensus: cõia aũt oĩa tali motu sentiant a pluribus sensib⁹: nihil igit eorũ sentit p accñs sed vnũqđqȝ eorũ sentit eẽntialiter: τ hoc nõ posset eẽ sicut dixim⁹ si sensata cõia ppria eẽnt alicui⁹ sensus pticularis: qr vnusq̃sqȝ ppriorũ vnuȝ sentit tñ primo ƒm nãm: sicut visus q primo nõ accipit nisi colorẽ: τ sub ipso colorũ differẽtias: est enĩ visus p̃⁹ coloris: τ postea differẽtiarũ coloris ƒm φ pbauim⁹ in p̃n⁹ phicorũ: φ vle prius est pticulari in sensu: similr̃ aũt est i quolibet alio sensu. ¶ Cũ igit ista cõia sine plura sub vna vl' nã nõ cõtẽta: nõ erit ipa alicui⁹ sensus sensata ppria: si aũt diceret ab aliquo φ eẽt ppria alicuius sensus: tũc sequeret φ ab alijs sensibus pprijs ista nõ cõprehẽderent nisi p accidẽs: τ sic mot⁹ sentiret p visuȝ per accidẽs: qr ille mot⁹ sentiret a visu sicut nec sentimus dulce p visum: hoc enĩ ita cõtingit: qr nos hẽmus vtriusqȝ. s. tam albi q̃ȝ dulcis ppriũ sensuȝ ƒm φ eẽntialr̃ τ subaliter vtrũqȝ cognoscim⁹: sȝ albũ visu τ dulce gustu: τ iõ accidit nobis videre albũ qr̃ indiciũ gustus prius fuit de dulci in hoc albo: τ iõ nõ videm⁹ dulce in eo qđ dulce: sȝ videm⁹ hoc qđ est dulce ƒm nãm: τ si diceret φ nõ hoc mõ videmus dulce p accñs qđ. s. accidit huic sensui inquãtũ est sensus hic: tũc oporteret φ viderem⁹ ipm p accidẽs oĩno ita φ accideret sensui inquantũ est sensus sicut videm⁹ filiũ Dionis nõ inquãtũ est Dionis filius accept⁹ p aliquẽ aliũ sensuȝ: sed inq̃tũ est albũ cui accidit Dionis filiũ eẽ cui⁹ forma nequaq̃ȝ i visu describit: sed ab alia altioris sensus cõprehẽsione cũ visibili accipitur: nos aũt iaȝ ante pbauim⁹ φ nos hẽm⁹ sensuȝ cõeȝ a plurib⁹ sensib⁹ eorũ q̃ sunt sensata cõia nõ ƒm accidẽs: sȝ p se: nõ igit est de ipsis aliqs ppri⁹ nequaq̃ȝ sentirem⁹ ipsa eẽntialiter a plurib⁹ cõiter sed tñ ƒm accidẽs sicut sentit filius Dionis: ppria enĩ sensibilia sentiũt pprij sensus adinuicẽ: ita φ vn⁹ sentit sensibile alteri⁹: nõ qdẽ ƒm φ ipsi sũt eẽntialiter distincti: τ ad hoc sensibile vel ad aliud: sȝ poti⁹ ƒm φ sensus pluriũ sensibiliũ est vn⁹ in subiecto nõ inquãtuȝ sensus: sȝ poti⁹ ƒm φ sensibilia pluriũ vnũ sũt i subiecto sicut citrinũ τ amaꝝ i cholera: tũc enĩ dicim⁹ nos videre amaꝝ qr̃ videmus citrinũ τ nõ põt dici φ hoc sit alteri⁹ ppriuȝ cuiuscũqȝ duorũ: visus. s. vel gustus qđ dicat φ hec duo vnũ sũt: qr̃ hoc dicere est alicuius ṽtutis q̃ cõpat ƒm diuisionẽ τ cõpõnẽ sensata plurium sensuũ: τ hoc nõ põt eẽ ppriũ alicui⁹ eorũ: qr q̃cũqȝ ṽt⁹ cõpat iter sensata pluriuȝ oȝ φ accipiat sensata pluriũ: τ hec nõ põt facere aliqs sensus ppri⁹: τ qr hoc nõ est ppriũ alicui⁹ sensus pticularis: iõ freq̃ns fit deceptio circa hoc cũ supra ostẽderimus ppriũ sensum in sensibili pprio nullatenus decipi: deceptio enim est eius ṽtutis que cõponit τ diuidit iter sensata: qr sepe cũ accidit citrinuȝ hoc ipm putat esse amarũ: τ ita

Lex. τ cõ. 134.

Tex. ꝛ cō. 135.

mel aliquādo opinaꝛ fore fel: cui⁹ aūt potētie sit iter sensata cōponere ꝛ diuidere posterius dicet. ¶ Inquiret autē aliqs causa cā nā dat nobis sensus plꝛes: ita ꝙ plura sensata sentimus ꝛ nō dat nobis nā vnū solū sensuȝ ꝑ quē oīa sensata sentirem⁹. Ad hoc dōm est ꝙ hoc facit nā quatenus nos nō lateāt cōia sensata q̄ ꝯueniēter sentim⁹ post sensata ꝓpria: illa enim nescirem⁹ eē cōia si oīa ꝓpria sentirem⁹ ꝑ vnū ꝛ eundē sensum: q̄ sunt mot⁹ ꝛ magnitudo: ꝛ alia q̄ supra dicta sunt. Si enīȝ solus visus ꝑ quē sentirem⁹ ꝑ oē sensatū ꝛ visus eēt sibi ꝛ alioꝝ ꝓprioꝝ: tūc laterēt magis cōia eē cōia q̄ȝ modo faciāt: videnꝛ enim oīa cōia eadē esse cū ꝓprijs eo ꝙ nō ꝯsequerenꝛ nisi ad sensibilia eiusdeȝ sensus: ꝛ videreꝛ colorē esse magnitudo: nūc aūt q꞉ eadē cōia ēt in altero sensu sentiunꝛ: facit māifestū eē ꝙ cōia altera sunt a ꝓprijs: qcqd enī aliqñ sequiꝛ ad vnū aliqñ ad alteꝝ diuersuȝ est ab vtroqȝ: ꝛ cū cōia vniant in se ꝓpria si cōia nō hñ eēnt distincta a ꝓprijs opȝ ꝙ totū iudiciū sensibiliū eēt errore ipliciū: ꝛ nihil esset certum in iudicio sensibiliū: hec igiꝛ dicta sunt ad hoc ꝙ nō sit sext⁹ aliquis sensus ꝓprius preter quinque determinatos.

¶ Cap. 7ᵐ. Et ē ml. declarās. 5. vires aīe sensibilis iteriores.

Volentes aūt nūc ingrere de virtutib⁹ aīe sensibilis iterioꝛib⁹ ꝑꝑ faciliorē itellectū p̄mo enumerabim⁹ eas: ꝛ postea sigillatim exequemur de ipsis: dicam⁹ igiꝛ ꝙ in oī nā que pluribꝰ cōis est opȝ eē vnū fontē ex q̄ illa cōitas oriaꝛ: sensibilis aūt cognitio est cōicata qnque sensibus: ꝛ ideo opȝ esse vnū fontē ex quo oīs sensus oriaꝛ: ꝛ ad quē oīs mot⁹ sensibiliū referaꝛ sicut ad vltimū finē: ꝛ hic fons vocaꝛ sensus cōis.

Aliq̄ debēt sensū cōi inq̄tū sēsus ꝛ aliq̄ inq̄tū talis sensus.

¶ Qui q̄dā hȝ inq̄tū sensus est: ꝛ q̄dā hȝ inq̄tū sensus cōis est: inq̄tū enim sensus est hȝ ꝙ recipit rerum spēs sine mā: ꝛ in p̄sente mā qđ ꝓpriū est oīs sensus. ¶ Inq̄tū aūt cōis est hȝ duo sine qb⁹ sensibilis cognitio nō pficitur quoꝝ vnū est iudiciū sensibilis oꝑationis sicut nos apprehēdim⁹ videre qñ videm⁹: ꝛ audire qñ audim⁹: ꝛ sic de alijs. Si enim hoc iudiciū nō eēt in aialib⁹ nō eēt satis vtile videre ꝛ audire ꝛ sm̄ alios sensus apprehēdere. Scōm aūt est cōparare sensata diuersoꝝ sensuū ꝑ hoc ꝙ inenit ea in vno cōi sensato ꝯiuncta vel distincta: hoc enī nō pōt facere aliqs sensus ꝓprioꝝ: q꞉ cōparatio iter plura est: ꝛ opȝ cōparantē plura simul hēre apud se: ꝛ iō sensus cōis cōpat sensata dicendo citrinū eē dulce ꝛ vnū dulci⁹ alio ꝑ hoc ꝙ ad ipm̄ referunꝛ oīum ꝓprioꝝ sensuū sensata: hec igiꝛ cogūt ponere sensum cōem.

Sensui cōi ꝯ cōis est duo sibi ꝯueniunt.

Virt⁹ imaginatiua reseruare hȝ spēs sensibilium.

¶ Nos aūt ꝑcipim⁹ in nobis eē cognitionē sensibiliū formarū ēt qñ res nō est p̄ns: ꝛ hec cognitio est altioris abstractionis q̄ȝ cognitio sensibilis sicut supius determinauim⁹: scim⁹ enim ꝙ altera est virt⁹ q̄ bñ tenet: ꝛ altera est virt⁹ q̄ bñ recipit: qm̄ bñ tenēs pficiꝛ sicco frigido: ꝛ bene recipiēs pficiꝛ humido: ꝛ cū sensibilis bene recipiat ꝛ nō teneat re absēte: scim⁹ sensibilē ꝟtutē vl̄r nā eē illā q̄ tenet imagines reꝝ apud nos qñ res ipse nō sūt p̄ntes.

Circa sensibiles formas in nobis triplicē l ḡnē cognitionē expimur.

¶ Nos aūt i nobis circa sensibiles formas triplicē expimur in ḡne cognitionē: quaꝝ vna ē q̄ est circa formas acceptas ꝑ sensuȝ hoc mō quo sensate sūt: alia aūt q̄ est circa itētiones q̄ nunq̄ȝ in sensu fuerūt: sȝ tñ a sensibiliū cōditiōib⁹ nō sūt sepate: sicut eē ꝯueniēs vel icōueniēs ꝛ amicū vel inimicū ꝛ eē filiū ꝛ nō filiū matrē ꝛ nō matreȝ sic ouis noscit filiū: ꝛ illi ꝛ nō alij porrigit vbera lactādo: ꝛ fugit lupū vt inimicū ꝛ canē sequiꝛ vt custodem: ꝛ vtraqȝ istaꝝ cognitionū est de his q̄ sunt apud nos re nō p̄nte. Est āt ꝛ q̄dā tertia q̄ agit tam in formis sensatis q̄ȝ in itētionib⁹ cōponēdo ꝛ diuidēdo q̄ est q̄si cōis virt⁹ ad quā referunꝛ tam forme sensate q̄ȝ itētiones elicite sicut sensata pticularia ad sensuȝ cōem. ¶ Resumam⁹ igiꝛ duo p̄n⁹ ꝑ q̄ distinguunꝛ vires iste dicētes ꝙ actiuū qđ est formale nō pficiꝛ eodē quo pficiꝛ passiuū qđ est recipiēs ꝛ tenēs: cū igiꝛ q̄dā virt⁹ sit q̄ tenet ꝛ recipit formas prius sensatas illa erit passiua pfecta frigido sicco in cōplexiōe organi cui⁹ ipsa est actus. Cū aūt in nobis expiamur eē cognitionē itētionū elicitaꝝ ex sensibilib⁹ formis opȝ eē aliqd qđ eliciat ꝛ agat illas intētiōes: ꝛ illi⁹ erit q̄si potētia actiua agēs intētiones illas ex sensib⁹ cui⁹ pfectio ē cōplexione sui organi est calidū spūale ꝛ formale valde reseruatiuū: ergo formaꝝ sensataꝝ vocauerūt pipathetici imaginē alias imaginationē: ꝛ qbusdā placuit ꝙ vocitet virt⁹ formalis eo ꝙ seruat apud nos formas: actiuū aūt ꝛ elicitiuū itētionū vocarūt extimationē: q꞉ vo etiā expimur apud nos itētionū teneri intētiones elicitas sicut tenenꝛ forme sensate: ꝛ nō est ab eadē potētia tenere ꝛ agere sicut dictū est: nec idem tenēs est qđ tenet formas sensatas ꝛ intētiones elicitas ex eis eo ꝙ altioꝝ gradus abstractionis est intētio q̄ȝ forma sicut supra diximus: iō coacti sunt inenire virtutē aīe q̄ tenet itētiones elicitas ab estimatiua virtute: ꝛ hanc vocarunt memoriā.

Nō est eiusdē ꝟtutis tenere ꝛ agere.

Adhuc aūt nos expimur nos vti cōponēdo ꝛ diuidendo tam formis q̄ȝ intētionib⁹: facim⁹ enim hoieȝ cū duob⁹ capitib⁹: ꝛ aliqd cōpositū ex multiplici forma sensata ꝛ cōponim⁹ hec cū itētionib⁹ quas elicitas hēmus apud nos: ꝛ opȝ ꝙ faciens illud sit aliqd cōe ad qđ tam forme q̄ȝ intētiones referanꝛ sicut ad q̄ddā cōe: ꝛ hec vocarūt phātasiā q̄ existēs iter memoriā in qua sunt intētiones: ꝛ imaginatiuā in qua sunt forme accepte ꝑ sensum vtiꝛ vtrisqȝ cōponēdo ꝛ diuidēdo: ꝛ hec opaꝛ in sōnis: sicut ꝛ i vigilia: phātasia aūt ab apparitione dicta est: qm̄ illa ē maior cognitio quā hēat aīa sensibilis: ꝛ est vltimū virtutis ei⁹: ꝛ hec a vulgo in hoib⁹ vocaꝛ cogitatiua: cū tñ ꝓprie cogitare rōnis sit ꝓpriū: hec aūt phantasia plurimū cōfert ei⁹ recordationi qđ oblitū est ꝑ hoc ꝙ mouet intētiones ad formas: ꝛ formas ad intētionē: ꝑ hoc enim venit in sīe aliqd ei⁹ qđ prius scitū fuit: ꝛ ꝑ illud veniꝛ in oblitū sicut nos in libro de memoria ꝛ reminiscētia oñdem⁹: hec etiā est illa q̄ itellectualia assimilat corporalib⁹.

Phantasia opaꝛ in sōno ꝛ in vigilia ꝛ a vulgo cogitatiua in hoībus nuncupaꝛ. 3.

Intellectuales enim diuisiōes vni⁹ in multa assimilat diuisioni arboris in multos ramos sicut id qđ facimus in arbore porphyrij de diuisione p̄dicabiliū: ꝛ resultatiōe quā facit ipse itellect⁹ posterioris: in p̄mis assimilat schalis sicut est id qđ tradidit Pithagoras de schala aurea: sm̄ ꝯgruētiā aūt opeꝝ pipathetici tradiderūt istis virib⁹ sitū: oēs enim organicas eē tradiderunt eo ꝙ sunt circa pticularia tñ: oīs enīȝ forma pticularis in mā aliqua est: qm̄ forma sine omni mā accepta est vl̄is circa quā opaꝛ itellect⁹: sensum igiꝛ cōem in anteriori pte cerebri posuerūt in loco vbi ꝯcurrūt nerui sensitiui qnque sēsuuȝ sicut in quodā cētro q locus medullosus est ꝛ humidus post quē locū est durities maior ex frigiditate cerebri ꝓueniēs: ꝛ illū dixerūt thesaurū formaꝝ in quo retinenꝛ forme ꝛ imobilitanꝛ q thesaurus imaginatiua vel formalis vocaꝛ. In p̄ria aūt parte medie celle cerebri vel cellule q̄ calida est ex motu multi spūs ad ipsam posuerūt extimatiuaȝ q̄ elicitiua ꝛ actiua est intētionū: thesauꝝ aūt ei⁹ reseruātē intētiones qui memoria vocaꝛ in posteriori pte cerebri posuerūt q loc⁹ est sicc⁹ ꝑꝑ neruos motiuos q oriunꝛ ab ipso: cui⁹ signū est: q꞉ lesa illa parte ꝑdiꝛ vel lediꝛ memoria in oīb⁹ aialib⁹: phātasiā aūt que ꝯuertit se tam sup intētiones q̄ȝ sup formas posuerūt in medio medie celle tanq̄ȝ cētrū iter imaginatiuā ꝛ memoriā: hui⁹ signū est: q꞉ lesa media cella nō habeꝛ ab aliquo animali ordinatū regimē vite eo ꝙ nō pōt vti sensatis formis ꝛ intentionib⁹ sm̄ ꝙ oportet: ꝛ tunc efficiunꝛ animalia furiosa ꝛ rabida: hec igitur sunt que prelibare volumus de istis virtutib⁹ ꝛ modo prolixius determinabimus de vnoquoqȝ istorum: ꝛ primo de sensu cōmuni.

Nō hic ꝺ opatōib⁹ ꝟtutis cogitatiue vide ꝺ Auerroi. 3. de aīa cō. 6. ꝛ. 20 ꝛ. 2. ꝺ anima. 53. ꝛ sup lib. de somno ꝛ vigilia.

¶ Cap. 8ᵐ. De eo qđ sensu communi nos sentimus videre ꝛ audire ꝛ sm̄ alios operari.

Tex. ꝛ cō. 136.

Dicamus igiꝛ ꝙ q꞉ nos sentim⁹: q꞉ videmus qñ videm⁹ ꝛ sentim⁹: opȝ ꝙ ꝟtus qua hoc sentim⁹ sit aliq̄ ꝟtus aīe sensibilis. Queram⁹ igiꝛ vtruȝ visus sit illa virt⁹ qua videm⁹ nos videre aut altera a visu. Silr̄ aūt q̄riꝛ de ꝟtute qua sentimus nos audire ꝛ olfacere: ꝛ sic de alijs vtrum fiat hoc ꝑ sensuȝ ꝓpriū cui⁹ est oꝑatio illa aut ꝑ aliquā aliaȝ virtutē. Si aūt deꝛ ꝙ sensus quo sentim⁹ nos videre qñ videm⁹ sit altera a visu: tūc opȝ ꝙ ille sensus sit visus eo ꝙ illo videm⁹ nos videre: ꝛ opȝ ꝙ ille ēt sit coloris q subijciꝛ visui: q꞉ nō videm⁹ nos videre: nisi ꝑ hoc ꝙ videmus nos in visu spēm coloris hēre: ꝛ q videt spēm coloris in visu videt colorē: ꝛ ex hoc seqꝛ ꝙ duo sensus eiusdē sint subiecti siue obiecti. s. visus: ꝛ ille quo videm⁹ nos videre qđ est impōe: q꞉ nō multiplicaꝛ ꝓpriū patiēs ex eiusdē speciei agēte. Si aūt dareꝛ ꝙ ē idē visus quo videm⁹ colorē: ꝛ quo videm⁹ nos videre colorē: tūc visus erit sui ipsius sicut obiecti: ꝛ cū obm̄ sit agēs: sensus patiēs: sequereꝛ eūdē sensuȝ eē agēs ꝛ patiēs qđ iteꝝ est ipōe. Si aūt ꝑꝑ hoc iteꝝ diceretur ꝙ eēt sensus alter: tūc q̄ramus de illo altero vtrū videat se videre an nō: ꝛ si nō tūc cognitio sui sensibilis ē icerta comphēsio: qm̄ qui videt nō com-

phēdit se videre: tunc eadē rōne alio sensu videt se videre sicut τ in pⁿ°: τ tunc iterū de illo q̄ref: τ pcedet hoc in infinitū: aut opꝫ dicere φ ille alius sit sol ipsius iudex: cū aūt eodē sensu videat se videre: τ videat visibile: τ hoc in pño dōm fieri eo φ nā nunq̄ abūdat supfluis: sed explet opa sua p necīa: ḡ relinquif φ eodē sensu videam⁹ visibilia: τ videam⁹ nos videre. ¶ Hoc tñ adhuc dubitatione hꝫ: cōstat eniꝫ ex pmissis φ nihil est videre ſm actū nisi visu sentire colorē ſꝫ actū: qm̄ nos supra pbauim⁹ φ spēs obiecti qn̄ est in sensu pficit ipm ſc̄dm pfectiōe q̄ est agere: opꝫ igif vt videf ex hoc sequi φ videns se videre: nihil aliud sit nisi vidēs colorez: aut visuꝫ hēe colorē: τ ita pⁿᵐ vidēs quo videm⁹ nos videre hēbit colorē sicut τ pupilla: pⁿᵐ aūt vidēs dicim⁹ qō ifinit oculo visum: illo eniꝫ videm⁹ nos videre sicut diximus supra. Si aūt hoc vef: tūc sequif φ qn̄ videm⁹ nos videre φ videre sit color vel coloratū qō est valde inopinabile. ¶ Dicam⁹ igif soluētes hāc q̄ōnē φ manifestū est φ nō oīno est vnū: τ vno mō dictū sentire p visuꝫ: τ hui⁹ signū q̄dē est: q: ēt qn̄ videmus res exteriores nō videm⁹ vno mō: nec vno mō iudicam⁹ p visuꝫ discernēdo tenebras τ lumē: τ sīr possum⁹ dicere φ visus sit diuersoꝝ sicut colorati est aut obiecti τ est opatiōis alr q̄ obiecti: τ tūc nō sequif φ videre sit aliqd coloratū vel color. Amplius aūt soluētes i ductā dubitationē aliqualr possum⁹ aliquo mō pcedere ꝯcedētē φ .f. videre vidētis ſm actū sit tanq̄ coloratū: lꝫ nō sic simplr sit coloratū. Id enim quo sentim⁹ est susceptiuū sensibilis forme: τ ifomaf ea sed suscipit eā sine mā vt supra diximus: cui⁹ signū est: q: ēt abeūtib⁹ sensibilib⁹ remanet pītia sentiētiū ad hoc isunt sensum .i. forme sensibiles τ phantasie qb⁹ sensibilr opanf aīalia qn̄ imaginanf τ rememorantur sicut supra diximus: act⁹ eniꝫ sine pfectio rei q̄ sentif τ sensus ſm actū fact⁹ est vnus: q: vna for⁹ pfectio ē vtriusqꝫ: sed alteꝝ est eē ei⁹ in sensibili: τ alteꝝ in sensu: q: eē spūale τ intētionale hꝫ in sensu: mäle aūt τ näle hꝫ in re sensata: hoc āt dico de sensu τ sensibili ſm actū acceptis: vt qn̄ accipif son⁹ ſm actū τ auditus ſm actū: tūc eniꝫ in vnius forme actu sunt sonāns τ audit⁹: q̄ for⁹ est sonus alterū eē hēs in sonāte τ alterū in auditu. Cōtingit eniꝫ aliqn̄ φ id qō hꝫ auditū non audit ſm actū: τ ꝯtingit φ id qō hꝫ sonū in po⁹ nō sonat ſm actū: τ tūc nō sunt in vni⁹ forme actu audiens τ sonās: cū aūt id qō pōle est audire opef τ actu aliter audiat: τ cū id qō pōt sonare actu aliter sonat: tūc ſm actū audiēs: τ ſm actuꝫ sonās sūt simul in vna forma ſm actū: sed ꝓut est in audiēte vocaf auditio: τ ꝓut est in sonāte vocaf sonatio pp diuersuꝫ eē qō hꝫ in auditu τ sonāte sicut diximus: τ sīr est de visu τ ceteris sensib⁹: sicut igif auditio est soni q̄dā pfectio ſm auditū: ita visio est coloris aliquo mō: pp qō vidēs se videre iudex est ei⁹ qō est circa coloris actū in visu. Est igif determinatio q̄ōnis hui⁹ totius φ videm⁹ nos videre τ sentim⁹ nos audire τ ſꝫ quēlibet sensuꝫ opari sensu cōi q aliquo mō est idē cū pticulari τ aliquo mō diuersus. Sūt oēs sensus vnū in forma virtutis sensitiue: q̄ fons est virtutū sensuū pticulariū: τ ipsi pticulares sensus sūt sicut riui ex cōi fonte deriuati: τ hoc sensu cōi est iudiciū circa pticulares actiōes q̄ sūt sensuū pticulariū: τ hoc mō reflectif virt⁹ sensitiua sup se qn̄ iudicat de seipsa: sensus eniꝫ cōis q formalis est reflectif sup pticularē iudicādo sensibilr de actiōe τ opatiōe ei⁹ τ hoc mō nihil ꝓhibet qn idē sit actiuū τ passiuū: agere eniꝫ q̄odā est iudicare τ cōpare cōponēdo τ diuidēdo: τ hoc est cōis sensus q est formalis: recipe aūt τ hēe formas sensibiles est pati: τ hoc ē sensuum particulariū: nos tñ ad hāc questionē inferi⁹ in sequenti caplo redibimus subtilius de eadem disceptantes.

¶ Cap. 9ᵐ. Qualiter sensitiuum sensibileqꝫ idem in actu sunt τ diuersa in esse τ qualiter correlatiua.

Hic aūt iaꝫ dictū est φ sensus ſm actū τ sensibile ſm actū sūt sīl τ idē in actu τ diuersa in eē. Hoc aūt sic ꝓbaf: oīs eniꝫ mot⁹ q est exit⁹ de po⁹ ad actū: τ sīr oīs actio ſm φ est actio ab agēte i patiens: τ sīr passio qua abijcif aliqd ab eo in qō agif τ qō mouef sunt in eo qō agif sine patitur ſm rem: sicut ostēdim⁹ in phīcis: q: aūt oīs sensus patif ab obiecto sicut audit⁹ a sono: opꝫ necīo sonū ſm actū in quo est sonus pño ſm potētiā in eē: actus eniꝫ oīs est in eo qō de potētia exiuit in actū τ hoc est patiēs τ motū: actiui eniꝫ τ moti actus sit in patiēte qualiter τ nō ecōuerso: τ iō nō q̄aliter est verū φ oē mouēs moueaf: nō eniꝫ est verū nisi in phẏsicis quoꝝ mā est vnica p ꝯrietatē mouens τ motū sicut determinatū est in phīcis τ in libro pigeneseos: i alijs aūt inuenif aliqd agēs nō actū: τ aliqd mouēs nō motū sicut est in spūalib⁹ in qb⁹ sensibile est mouēs τ nō motū: τ mediū mouēs motū τ sensus motū τ nō mouēs: cū igif sic ē tūc opꝫ necīo φ sonantis act⁹ q est sonatio sit in potēte sonare: τ hoc est solidū pianū cū aere sibi ꝯiūcto: sīr aūt po⁹ hñs sonū est sensus audit⁹: actus ḡ soni sit ēt in auditu: igif sonātio τ audit⁹ est idē act⁹ ſm eē differēs ſm dīam ſm φ est in diuersis po⁹ sonū hñtibus sortif noīa diuersa. Qn̄ eni est in po⁹ sonāte tūc vocaf sonatio τ qn̄ est in po⁹ audiēte: tūc vocaf auditio. Dicif eni sonus duplr ſm actū τ po⁹ᵐ sicut τ duplr dicif audit⁹ ſm actuꝫ τ po⁹ᵐ. ¶ Eadē aūt oīno rō est τ i alijs sensib⁹ τ sensibilib⁹: sicut enim actio est aliquo mō in agēte τ aliquo mō in patiente: q: est in agēte ſm φ p ipsaꝫ denoiaf qn̄ dicif agēs: τ ſm φ ipse potēs est agere: qn̄ est in ocio: τ erit in actualr agere qn̄ agit post ociū. In patiēte āt ē ipsa for⁹ q̄ ifluif ab agēte. Sīr est de sensibili τ sentiēte: qn̄ eniꝫ sensibile nō agit in sensū: tūc est q̄si in ocio: hñs tñ formā qua pfectū est ad agere: qn̄ autē actu agit in sensuꝫ: tūc est act⁹ sensus in ipso a quo denoiaf: τ est eadē forma ꝓfluēs ab ipso: τ est in sensu q po⁹ habuit eā: nō sicut mutatio de actiōe i actū: sed poti⁹ sicut in patiēte qō recipit formā agētis: τ sic actiui τ passiui est idē act⁹. Potentia eniꝫ agere τ potētia actionē agētis recipe idē actus est: diuersus ſm eē potētialiter agētis τ potētialiter patiētis. Sed in qbusdā sensib⁹ ſm diuersuꝫ eē hꝫ duo noīa: in qbusdā ſm alteꝝ est innoiatū: sicut dixim⁹ de po⁹ audiēte τ po⁹ sonāte: φ actus vnius est auditio: τ actus alteri⁹ sonatio. In visu aūt actus potētie vidētis dicif visio: ille autē q est ei⁹ qō de ocio exit in actū: qn̄ vt actiuū pficit visuꝫ que est actio coloris: nō est noīata nisi p circūlocutionē exprimaf: dicēdo φ est actio coloris in visum ſm actū factū. Similr aūt in potētia gustāte actio gustus vel gustatio vocaf: saporis aūt actio innoīata est. ¶ Quoniā autē sic vnus est actus sensibilis τ sensitiui: qn̄ vtrūqꝫ ſm actū est: necesse est tunc ea sic dicta simul corrūpi τ saluari: q: sic correlatiua sunt q̄ posita se ponūt: τ pēpta se pimunt: τ sic simul sunt τ corrūpunf auditio τ sonus τ gustatio τ saporis actio: τ sic de alijs. Quādo aūt vtrūqꝫ ſm potentiā dicif: τ nō ſm actū: tunc nō sunt correlatiua: τ tunc nō necessariū ē φ simul corrūpanf τ saluenf. ¶ Sed antiq phẏsiologi nō bene dicebāt qn̄ opinati sunt sensibile τ sensuꝫ quocūqꝫ modo accepta eē correlatiua: dicētes nihil esse albū vel nigrū nisi qn̄ est visus de ipso: τ nihil eē saporē: nisi prout est in gustu: τ sic de alijs sensibilib⁹ τ sensib⁹: hoc eniꝫ vno mō recte dicebaf: τ alio modo nō recte: sensibili eniꝫ τ sensu dictis duplr: his q̄dē ſm potētiā: illis vō ſm actū: de ſꝫ actū dictis recte dixerūt antiq: de dictis āt ſm potētiā: nō recte dicebāt. Peccāt igif in hoc φ simplr sine distinctiōe correlatiua dixerūt ea que nō simplr τ sine distinctione correlatiua dicuntur. ¶ Ex isto aūt viterius elicif: q: excellētie q̄dā corrūpunt sensum. Est enim vox τ sonus ꝓut mouēt sensum: symphonia q̄dā τ ꝯsonātia sine ꝓportio τ cōtēperatio agētis ad patiēs: vox aūt sine sonus sūt quodāmodo vnū τ idē: sicut diximus: tunc opꝫ φ etiā auditus sit symphonia quedā τ ꝓportio ad eundē actū ad quē ꝓportionaf sonās: τ q: excellens plus mouet q̄ mobilis sit sensus: iō excellēter acutū τ graue corrūpūt auditū: τ sīr excellētie saporꝫ corrūpūt gustū: τ in colorib⁹ siue visibilib⁹ excellēter fulgidū siue excellēter opacū corrūpūt visuꝫ: τ hoc de fulgido ꝯstat. Opacū aūt etiā corrūpit: lꝫ non ita cito sicut fulgidū: cui⁹ signuꝫ est φ in carcerib⁹ tenebrosis diu inclusi: lumē nō pñt respicere qn̄ egrediunf ad lumē: cā āt est: q: spirit⁹ visiu⁹ qui in neruo obtico fluit ab oculis: auertitur τ repellif per tenebras: τ q: spiritus calidus est: cū auertitur tunc frigiditas obdurat poꝝum oculi τ excecatur oculus. Similiter autē excellentie odoꝝ corrūpunt olfatum: eo φ sensus in cōpositione organi ratio quedaꝫ cōtemperātie τ ꝓportionis est: τ ideo ipsa sensibilia sūt dulcia sensui quādo parua adducunf ad sensum sine excellentijs: τ quādo mixta sunt ꝓportionabiliter sicut acutū proportionatū: τ dulce salsuꝫ: ꝓportionabiliter eniꝫ ista ad sensuꝫ ducta: delectabilia sunt: eo φ organū quasi mediū est sensibiliū ſm ꝓportionem medij cōpositū: sīr aūt symphonia τ cōsonātia sine ꝓportio: magis est mixta q̄ acutū τ graue excellentia: similiter autē τ

Tex. t cō. 137 — Tex. t cō. 138 — Tex. t cō. 139 — Tex. t cō. 140 — Tex. t cō. 41 — Tex. t cō. 42 — Tex. t cō. 43

Propter qd in carcere obscura clausi si in lucē pdeāt lumē non pñt aspicere. Z.

tactus est medium infrigidabile ꝛ calefactibile proportiona tur: sensus enim semper est proportio ꝛ cõtemperatio: ab ex cellentijs autem tristatur ꝛ corrumpitur.

¶ Cap. 10m. De probatione sensus cõmunis per hoc ꝙ com ponit ꝛ diuidit inter sensata diuersorum sensuum.

Tex. ꝛ cõ. 144

Ed nunc volẽtes redire ad inquirendũ subtili ter de sensu cõmuni premittimus ea que deter minãda sunt: ꝙ vnusquisqꝫ sensus ꝑprius est sibi subiecti sensibilis qui sensus sicut in organo est in eo quo organice sentiũt aialia sm ꝙ sentiunt sm actũ: ꝛ ille sensus discernit sibi subiecti sensi bilis differẽtias sicut dicimus albũ qdẽ ꝛ nigrũ eẽ visus: dul ce võ ꝛ amarũ dicim᷑ eẽ gustus: aliter autẽ se hoc hꝫ in alijs.

Tex. ꝛ cõ. 145.

¶ Qm aũt nõ solũ sic sentimus sensibilia: sed ꝛ sentimus ꝙ differũt vel ꝯueniũt albũ ꝛ dulce: sic de vnoquoqꝫ sensibiliũ: in oibus enim ponimus ꝯueniẽtias ꝛ differẽtias cõparãdo ꝛ cõponẽdo ꝛ diuidẽdo sensata diuersorũ sensuum necesse est vt vnoquoqꝫ sensu hoc faciamus. Nõ enim alia virtute su periori ꝙ nõ sit sensus hoc facere possumus. Quia oẽ iudiciũ qd est circa sensibilia: re sensibili pñte est iudiciũ sensus. Iu diciũ aũt quo dicim᷑ albũ eẽ dulce: vel nõ eẽ albũ dulce est cir ca sensibilia ꝛ sensibilr: ꝛ iõ virt᷑ cui᷑ est hoc iudiciũ: necẽio ẽ sensus. Hoc aũt iudiciũ nõ possum᷑ facere aliquo sensibiliũ ꝑpriorũ. Si eñi aliquo fieri posset: tũc videreẽ hoc debere fie ri p tactũ qꝛ tact᷑ plures est: sicut supius diximus. ¶ Siue

Tex. ꝛ cõ. 148

aũt caro siue aliud dicaẽ eẽ instrumẽtũ tactus: manifestũ est ꝙ illud instrũm tactus nõ est vltimũ ad qd referunẽ sensibilia diuersorũ sensuũ: si enim sic eẽt tũc opꝫ ꝙ qñ discernẽs discer nit albũ eẽ vel nõ eẽ dulce: tangeret subiecta albũ ꝛ dulce: qꝛ su pra ostẽdimus ꝙ tactus nõ discernit aliqd sensibile: nisi ta ctu subali tãgibilis: hoc aũt videmus eẽ falsuꝫ qꝛ albũ esse vel nõ eẽ dulce discernimus nõ tãgẽtes ipm. Nec põt dici ꝙ duob᷑ sensib᷑ fiat iudiciũ illud: qꝛ in sepatis p organa ꝛ per formas virtutib᷑ nõ ꝯtingit discernere albũ eẽ vel nõ eẽ dul ce: sed opꝫ vna quadã vtute vtrãqꝫ manifestã eẽ ꝙ dicit albũ esse vel nõ eẽ dulce: ꝛ alterũ eẽ dulce ab albo. Si eniꝫ duo sen sus hoc dicerẽt: hoc eẽt sic̃ ei ꝙ ego sentirẽ albũ ꝛ tu dulce: p hoc aũt neuter nostrũ sciret dare ꝯuenientiã vel differẽtiã inter albũ ꝛ dulce. Duo eñi sensus pticulares forma ꝛ subto differunt: qꝛ subiecta eorũ sunt duo organa: ꝛ forme sunt sicut vi sus ꝛ audit᷑: sicut duo hoies differũt suis formis ꝛ suis sub iectis: ꝛ nõ est ꝙ vniẽdo vel diuidẽdo cõparet vnũ alteri: qd tñ necessariũ est qñ dicit albũ alterũ vel idem esse dulci. Opꝫ igitur ꝙ alicui vni manifestũ sit: qm altera vel eadẽ adinui cem sunt albũ ꝛ dulce: opꝫ igitur ꝙ vnũ numero sit qd ponit alteritatẽ vel identitatẽ inter ea: ꝛ dicat qm altera vel eadeꝫ sunt: ꝛ quodãmodo altera vel eadẽ: qm eadẽ sunt aliqñ sub iecto: ꝛ altera formis sensibiliũ. Id ergo qd dicit sic iudican do de albo ꝛ dulci est idẽ: ꝛ sicut dicit vnũ solũ iudiciũ qd est alteritas vel identitas duorũ sensibiliũ: ita opꝫ ꝙ sit in itelle ctu nõ cõponẽte vel diuidẽte duo sensata: qui habeat aliquo modo vtrũqꝫ. Patet igiẽ ex dictis ꝙ nõ est possibile iudica re sepata sensibilia sepatis sensib᷑ particularib᷑: sed oꝫ ꝙ vnico cõmuni sensu fiat. Ex isto aũt sequiẽ ꝛ qd adhibitũ est ei ꝙ nõ sit iudiciũ illud in separato tpe: sicut enim idẽ est qd dicit alterũ esse bonũ vel malũ vel album ꝛ dulce: ita ꝛ idem momentũ est qñ dicit sic iudicãdo. Quecũqꝫ eniꝫ cõponũtur vel diuidunẽ vel cõparanẽ: ꝛ hoc pꝫ qꝛ in eodẽ momẽto sunt cõposita vel diuisa sm reꝫ. Iudiciũ aũt est sm ꝙ res est. Opꝫ igiẽ ꝙ iudiciũ sit in eodem momẽto ꝛ nõ ita ꝙ prius sentiat vnũ ꝛ iudicet de illo ꝛ postea alterũ ꝛ tunc de illo ponat iudi cium: est igiẽ idem ꝛ in eodem momẽto iudicãs qm alterũ ꝛ alterũ bonũ ꝛ maluꝫ: vel albũ ꝛ dulce: qm ipsa sm rem altera sunt. Nec volo dicere ꝙ ideꝫ sit momẽtũ sm accidẽs. s. ꝙ est idem cõtinuũ tẽpus qd hꝫ partes priores ꝛ posteriores: hoc enim nõ est idẽ nisi p accñs. s. qꝛ adijcim᷑ vni motui ꝯtinuo: sed volo dicere ꝙ in vno idiuisibili momẽto poniẽ alteritas inter duo qñ altera sunt: vel identitas qñ eadẽ sunt. Est eñi alteritas ꝛ idẽtitas relatio que est simul in idiuisibili momẽ to duorũ sm rem. Et iudiciũ aie ad rem referẽ. Intẽdit ergo in vno momẽto facere iudiciuꝫ: dico igiẽ alterũ esse bonum a malo: vel albũ a dulci vt nunc: dico enim qm vnũ alterũ ẽ ab alio: ꝛ nõ dico ꝙ alterũ sit nunc in quo est alteritas vnius ad alteruꝫ ꝛ alterũ in quo est alteritas reliqui ad istud. Sed po tius anima dicit sic altera ꝛ in eodẽ nunc dicit ea altera esse: igitur vtriusqꝫ ad alterũ simul est. Oportet igitur ꝙ dicens illud sit vnica ꝛ indiuisibilis virtus ꝛ dicat iudicium in vno ꝛ indiuisibili tẽpore. Istud aũt qd dictũ est verũ est de intelle ctu ꝛ phantasia ꝛ sensu cõmuni ꝛ de omni potentia anime cõ ponente ꝛ diuidente ꝛ comparante diuersa.

¶ Cap. 11m. In quo declaratur qualiter sensus cõmunis est vnus ꝛ indiuisibilis ꝛ qualiter diuersus.

Tex. ꝛ cõ. 147

At võ obijciet forte aliquis ꝙ ea que dicta sunt eẽ vera nõ pñt: qꝛ idẽ numero in vno idiuisibili tpe nõ põt simul moueri ꝯrijs motib᷑: ꝯstat aũt ꝙ iudicãs de sensib᷑ opꝫ moueri ab ipsis sensi bus: iudicans igiẽ de albo ꝛ dulci: vel de albo ꝛ nigro qm eadẽ vel altera sunt: opꝫ ꝙ simul mo ueaẽ motu forme vtriusqꝫ: hoc aũt impoẽ videẽ: si eñi dul ce sit hoc est sm ꝑprietatẽ forme sue mouit sensum ꝛ itelligẽ tiã: amarũ mouebit vtroqꝫ modo vel motu ꝯrio ꝛ albũ ꝛ ite rum mouet sm aliã: formationis aũt diuersitas oritur a for marũ ꝯrietate: ꝛ sic idem numero ꝛ indiuisibile moueẽ in tpe indiuisibili motib᷑ cõtrariarũ formarũ qd est impossibile. Et lꝫ hoc vno verbo soluere possumus dicẽtes ꝙ forme nõ ha bent contrarietatẽ nisi prout sunt in mã per esse materiale: ꝛ intẽtiones ꝯriorũ in anima accepte nõ sunt ꝯrie: ꝛ ideo in eo dem esse possunt: tñ qꝛ intẽdimus ad plenuꝫ declarare qualiter sensus cõis vnus ꝛ nõ vnus sit: aliter soluimus inductaꝫ du bitationẽ: ꝛ pmo volumus dare solutionẽ ad hoiem: postea aũt solutionẽ verã que demõstrat veritatẽ nature sensus cõ munis. Dicimus igiẽ primo ꝙ sensus cõis est qdã insepa ratum ꝛ indiuisibile est iudicium eius ꝛ in tpe idiuisibili sm suũ subiectũ: esse aũt suũ est diuisum ꝛ separatum. Cõtingit igiẽ dicere ꝙ quodãmodo inseparatũ ꝛ indiuisibile sentit di uersa ꝛ separata: ꝛ cõtingit dicere ꝙ diuisum ꝛ separatũ quo dãmodo alio modo est illud qd sentit diuisa ꝛ separata: dici mus eniꝫ ꝙ nullius sensibilis iudiciũ pficiẽ in organo ꝑprij sensus qui recipit illud sensibile: sed oẽs particulares nerui qui ad organa propriorũ sensuuꝫ diriguntur: ꝛ cõcaui sunt vt in eis discurrat spũs qui est vehiculum virtutis sensitiue di riguntur ad anteriorẽ cerebri partẽ que medietas quedam est ꝛ symphoniace cõposita ad oĩa sensata propria: ꝛ dulciũ hꝫ sensum potentẽ oẽs suscipere ꝛ ibi est organũ sensus cõmu nis: ꝛ ab illius vnitate sensibilis virtus que est sensus ꝑprij eo ꝙ est finis sensuũ est vna loco ꝛ subiecto: sꝫ pluralitate for marũ particulariũ sensuũ est plures. Omnes enim ꝑprij sen sus emanant ex ipso. ¶ Et dicemus tunc solutiones inductaꝫ dubitationẽ ꝙ nõ est incõueniens: ꝙ id qd est vno mõ vnuꝫ ꝛ alio modo plura sentiat diuersa ꝛ cõtraria. Ista aũt solutio lꝫ impediat obiectionẽ quo ad hoiem nõ tñ soluit inductam dubitationẽ quo ad materiã sensus cõis. Idem enim subie cto ꝛ indiuisibile est potẽtia habẽs cõtraria: ꝛ si intelligaẽ di uisum per subm: adhuc potẽtia hꝫ cõtraria: ꝛ ideo cõtraria potẽtia insunt ei qd indiuisum subiecto ꝛ ei qd est diuisum: sed esse eius qd actu hꝫ ꝯria nõ põt esse indiuisum subo: sed opꝫ ꝙ diuisum subto sit. Cõtraria enim actu nõ pñt in subto eodẽ esse: ꝛ iõ in eo ꝙ agit aliqd p formas ꝯriorũ: opꝫ ꝙ sit di uisum: igiẽ impossibile est albũ ꝛ nigruꝫ esse simul in eodem subiecto: ergo nõ põt aliquid pati per receptionẽ speciei eorũ actu vnũ ꝛ indiuisibile subto: sed sm prius habitã solutionẽ sic se habẽt sensus cõis ꝛ intelligentia: qm vel quãdo habent species ꝯriorũ ꝛ diuersorũ: dictũ est eniꝫ ꝙ sunt vnũ subiecto: ꝛ plures sm formas deriuatas ab ipso: nõ ergo conueniens fuit dicta solutio. Cõuertemus ergo sermonẽ ꝛ dicem᷑ qm sensus cõis est sicut terminus sẽsuũ particulariũ: ꝛ qꝛ termi nus est forma apprehẽsio enim diuersorũ sensatorũ est ad hoc finaliter vt discernatur cõuenientia ꝛ differẽtia que est inter ea: ꝛ qꝛ terminus talis ꝛ finis est forma: ideo dicem᷑ sensum cõem essentialiter ꝛ formaliter vnum ꝛ indiuisibilẽ esse: ꝛ p subiecta particularia ad que dirigitur virtus eius esse plures.

Tex. ꝛ cõ. 148

¶ Eo modo quo mathematici quidã dicunt punctuꝫ in cir culo quo dicitẽ eẽ cẽtrũ vnũ in subiecta ꝛ forma: nõ inquãtuꝫ duo sunt qꝛ sic in se indiuisibile est ꝛ nõ ex diuersis cõpositũ ꝛ hoc modo nõ discernit nisi vnũ qd est mediũ circuli: p hoc aũt ꝙ ipm substãtialiter est mediũ circuli est ipm principiũ equali tatis linearũ ꝯtractarũ ab ipso ad circũferentiã sic vno ꝛ vnũ ꝛ multa discernunẽ. Oportet enim vnũ eẽ p subiectam ꝛ formã

Tex. ꝛ cõ. 149.

per qd

per qḋ iudicat in oībus eq̄litas: ⁊ opꝫ ipm̄ eē plura per hoc q̄ est pluriū quibus sua medietas dat eq̄litatē: ⁊ sic diuidit q̄dāmō per attributionē ⁊ influētiā: ⁊ nō per sub̄az ⁊ formam qm̄ sub̄a vna est: ⁊ forma medians que est cā eq̄litatis vna ē: sm̄ tn̄ q̄ diuidit nō vnū est: q̄a ⁊ sic bis vtit eodē signo: hoc eni mō significat diuisionē diametri in pūcto qḋ est cētrū ⁊ ē attribuens vni semidiametro eq̄litatē p hoc q̄ est eiꝰ p̄nm̄: ⁊ eq̄litatē attribuit alteri p hoc q̄ est eiꝰ finis: ⁊ iq̄ntū sic vno termio vt duobꝰ vtit iudicat eni duo q̄a iudex est eq̄litatis duaꝝ semidiametroꝝ ⁊ sic sepata sūt: vt q̄dā separatio diiudicata. Inq̄ntū vo est vnū in forma ⁊ sub̄a mediationis: sic iudiciū vniꝰ ⁊ multoꝝ vnitoꝝ vno q̄dā ⁊ sl̄. Vniꝰ eni totius circulationis iudiciū est vnū cētrū: ⁊ multaꝝ lineaꝝ equaliuꝫ est iudiciū p vnicā cētri mediationē: eo q̄ illa cā vl̄is est ois eq̄litatis que est in lineis ab eodē cētro ad circūferētiam ꝓtractis. Sic omni eodē mō dicimus sensuꝫ cōeꝫ formalr̄ p̄ncipiū oiuꝫ sensuū particulariū: ⁊ eē forma a qua est iflūētia i oībꝰ ꝓprijs sensibilibꝰ: ⁊ eē vnū in sub̄a ⁊ forma sensibilitatis: sꝫ distictū per hoc q̄ iflūit particularibꝰ organis particulares sensus: ⁊ ꝓut dirigit sensuꝫ huic vel illi ꝓprio organo: ⁊ sic iudiciū diuersoꝝ sensibiliū per hoc qḋ dicit ea eē altera vel eadē adinuicē est per vnū in forma ⁊ substantia: ⁊ per diuersa per hoc q̄ illud vnū aliqḋ attribuit diuersis ⁊ influentiā hꝫ super diuersa: ⁊ hoc nō dicitur diuersuꝫ nisi per hoc q̄ est diuersoꝝ: simpliciter tamē vnum ⁊ indiuisum est.

Cap. xiiij. Et est digressio declarans qualiter sensus communis est medietas omnium sensuum.

Orsitā aūt obijciet aliq̄s ꝫ ea que dicta sunt dicēs q̄ oē mouēs formale est ad id qḋ mouetur ab ipso: mouet aūt sensus ꝓprius cōeꝫ eo mō q̄ ipse mouet a sensibili: nō eni eēt iudiciū sensatoꝝ ꝓprioꝝ in sensu cōi dicente ea altera eē, vel eadē nisi ad ipꝫ trāsirēt a sensu ꝓprio cui primo occurrūt: videt igit sensus cōis eē mālioꝝ q̄ ꝓprius. Oē eni recipiēs recipit sm̄ potētiā mālē: sic in ab̄bdubitis sepe determinatū ē: opꝫ aūt q̄ sensus cōis recipiat eadē qbꝰ discernit ⁊ iudicat: recipit aūt secūda receptiōe: videt igit mālioꝝ esse q̄ sensus ꝓprius: qui p̄ma recipit receptiōe. Adhuc aūt si sensus cōis oiuꝫ ꝓprioꝝ sensuū recipit sensata ⁊ nihil recipit nisi qḋ hꝫ aliquā cōicātiā cū recepto: sicut visus q̄ nō recipit nisi colorē pp cōicantiā quā hꝫ cū ipso: ⁊ nō recipit sonuꝫ eo q̄ nullā hꝫ cōparationē cōicātie ⁊ ꝓportionis ad sonum: tūc videt sensus cōis esse cōpositū qḋ ex oībꝰ armonijs sensuū ꝓprioꝝ: est q̄ mālioꝝ q̄ cōpositioꝝ cū omni sensu priculari: ⁊ sic videt iteꝝ nō eē vera prius iducta solō. Nō enim pōt dici q̄ sensus cōis sit cōis p modū p̄dicari cōiter de oi sensu ꝓprio: q̄a ⁊ sic eēt sensus cōis aliqḋ de rōne sēsus ꝓprij: nec posset diffiniri sensus ꝓpriꝰ nisi in diffōne sua poneretur sensus cōis: sicut hoīs diffinitio in se hꝫ aial qḋ est p̄dicatum cōe de hoīe: hoc aūt nō ē veꝝ sicut per se pꝫ cuilibet. Propter hoc dicimꝰ ad hoc ⁊ his silia oia q̄ sensus cōis ē vna nūero forma que est vl̄is nō vt p̄dicabile: sꝫ sic cā formalr̄ p̄bēs ea que oriunt ex ipsa: sicut architectonica p̄bet formā domus. Sicut eni a principio diximus aīa est sup nāꝫ totā corporis: ⁊ ideo iprimit ⁊ iflūit in totā nām̄ corporis suas ipressiōes ⁊ suas vires absq̄ eo q̄ iprimat sibi aliqḋ a nā: ⁊ ideo nā non agit in nāꝫ: nisi ēt agat ⁊ patiat ab ea. Oē eniꝫ mouēs p̄hice mouet eo q̄ in ordine vnū p̄hicū non supponit alteri p̄hico: sꝫ aīa cū sit incorporea agit in nām̄ ⁊ nō patit ab ipsa nā: sic ēt diximus supra: ⁊ iō p̄mū angēs qḋ est virtꝰ aie: nō auget nec alterat augmēto: ⁊ silr̄ est in oībꝰ sicut de p̄mo digerēte. Silr̄ aūt p̄mū sentiēs nō qdē in tpe sꝫ nā: hoc est in quo p̄us saluatur tota virtꝰ sensitiua: est sensus cōis qui est origo sensuū ꝓprioꝝ ita q̄ ab ipso deriuant sensus ꝓprij: ita q̄ nō eꝫ cōstituit ab eis: nec aliqḋ sui eē hꝫ ab eis. Et qḋ dicit q̄ sēsus ꝓprij mouēt ipm̄ falsuꝫ est oino: opꝫ eni q̄ sensibile ꝓpriū spiritualiꝰ ⁊ simpliciꝰ fiat in sensu cōi q̄ in ꝓprio: ⁊ hāc maiorēꝫ simplicitatē nō dat ei sensus ꝓpriꝰ: sꝫ potiꝰ cōis. In ipso eniꝫ est sp̄us lucidus q̄ est vehiculū ⁊ instrm̄ ipsiꝰ: ⁊ ille ꝓut est instrumētū sensus cōis ꝯfert ei maiorē simplicitatē: sic iuꝫ corporibꝰ: ⁊ in tali actu ⁊ forma facta sensibilia ꝓpria ptigūt ad organū sensus cōis: ⁊ tūc iudicat de eis. Nec pōt dici q̄ aliqḋ corporeū oino cōferat eis agere in organum sensus cōis: eo q̄ forme corporales sunt ipsa sensata: nō separate ab appendicijs materie: ⁊ ideo corporale agēs: qḋ tn̄ est instrꝫ eiꝰ qḋ est incorporeū: hꝫ q̄ dat eis agere in organū sensus cōis: qḋ formaliꝰ est q̄ organa sensuū ꝓprioꝝ: ⁊ hoc est qḋ intēdit dicere Aug. q̄ dicit q̄ corporales forme nō mouēt aiam: sed potiꝰ talibꝰ formis factis in corpore: aia luce sua facit eas in seipsa. In tali aūt ordie mouētiū ⁊ motoꝝ: id qḋ vltimo mouet formalissimū est oiuꝫ: ⁊ p̄muꝫ mouēs oium mālissimū: ⁊ hoc iō est: q̄a in tali ordine scōm mouēs nō accipit virtuteꝫ motiuā a p̄mo mouēte: sed ab alio qḋ est aliqḋ eius qḋ mouet: sed in his in qbꝰ scḋꝫ mouēs accipit virtutē motiuam a priori mouēte: veꝝ est q̄ vltimū motū est mālissimū oium: ⁊ minus hñs dignitatis ⁊ simplicitatis: cū aūt aia rōnalis sit supra nām̄ ⁊ ifra intelligētiā: erit aia sensibilis ifra rōnem ⁊ supra nāꝫ: sicut aia vegetabilis infra sensibilē ⁊ supra nām: ⁊ ideo ipsa est sub̄a ⁊ forma: quedā hñs vires multas: quarū quidē ipsa sensibilis vis est potētia a generatiōe pfecta: habitu cōnaturali sibi: qui habitꝰ est inchoatio quedā ⁊ armonia oium sensibiliū formaꝝ: sicut in gñe ē inchoatio ⁊ armonia oium differētiaꝝ illius gñis: ⁊ illa potentia sic habitu cōnālī perfecta oia sensibilia hꝫ potestate ⁊ actu nullū anteq̄ distinguat ab eis: ⁊ in hoc sensu dicit a p̄hō q̄ sensus est spēs sensibiliū: ⁊ intelligēs spēs itelligibiliū. Talis aūt forma vna simplex p̄habēs potestate ea quoꝝ ipsa est cā: ⁊ hꝫ ea actu quando distiguit ab aliquo illoꝝ: ⁊ per hoc pꝫ solutio oium inductaꝝ dubitationū. Et hec est cā quare Auicebron dixit spēs sensibiles esse in aia: ⁊ nō acceptas ab extra. Hac ēt de causa dixerunt quidā virtutē sensibilē per se eē actiuā: ⁊ nulliꝰ spēi esse receptiuā: q̄a nō recte recipit eas: sꝫ vna spēs que est habitus potentie sensitiue: distinguit ad sensibilia que sunt in organis: sicut distinguitur virtus vniuersalis ad particulare in qḋ agit: ⁊ circa qḋ operat. De principio igit ⁊ virtute sm̄ quā dicimus aial hr̄e sensuꝫ ⁊ posse sentire: sit hoc modo determinatum: de alijs autē virtutibꝰ quas supra detegimus sub alterius libri principio inquiremus.

Explicit Liber Secundus.

Incipit Tertius de aīa qui est de app̄hēsiuis viribꝰ hītus

Tractatus Primus de viribus anime sensibilis.

Cap. p̄m. Et est digressio declarans libri intentionem ⁊ de imaginatione.

In hoc aūt tertio libro de animo intendimus certificare de alijs potētijs aie que restant: quaruꝫ primus diuisio est in apprehēsiuas ⁊ motiuas que differunt per rōnē potentie actiue ⁊ passiue: quarū potētiarum nos superius assignauimus d'iam: quoniā potētia actiua semper sibi sufficiens est: eo q̄ ipsa est actus: ⁊ semp cōpleta ad agēdum: ⁊ si aliqū nō agit: hoc est ꝓpter defectū eius in qḋ agit: ⁊ non pp hoc q̄ ipsa indigeat acquirere aliqḋ per qḋ ad agendū perficiatur. Passiua aūt dissilis est sibi: q̄a aliquādo hꝫ formāꝫ ⁊ aliquādo nō hꝫ eā: sꝫ cū acq̄rit eaꝫ per alterationē: tūc pōt agere actionē: cuiꝰ p̄ncipium est forma que est acq̄sita per alterationem in ipsa. Hec tn̄ forma aliqū datur ei a gñatiōe sicut superiꝰ diximus de potentia sensitiua: aliqū aūt reqrit p alterationē: sicut est de scīa que est pfectio itellectꝰ. Potētie igitur apprehēsiue gñaliter potētie sunt passiue: nec hñt principia agendi nisi per formā quā per apprehēsionē acqrūt pp qḋ etiaꝫ app̄hensiue dicuntur. Tales autē non gñaliter sunt omnis aie: sed sensitiue ⁊ intellectiue tm̄. Et eaꝝ quedaꝫ sūt app̄hensiue de foris exītibꝰ suis agētibꝰ: quedā aūt sunt apprehēsiue ita q̄ sua agētia prima sunt ⁊ intus ⁊ ille que hñt sua agētia de foris sunt sensus de qbꝰ iam sm̄ q̄ sunt vires aie expeditū est: de his aūt que sunt app̄hēsiue deintus nūc determinabimus. Oēs eni has siue sint partes aie sensibilis: siue sint rōnalis ꝯiūgemus: eo q̄ antiquoꝝ quidā oēs illas quādā partē itellectꝰ fore dicebāt: sicut in seq̄ntibꝰ ostendet. Ad faciliorē autem intellectū antiquoꝝ snie de hoc volumus loq de tribꝰ virtutibꝰ quas supra enūerauimus. s. de imaginatiua: ⁊ estimatiua ⁊ p̄hātastica. Dicimus igit imaginatiuā eē in qua imagines sensibiliū rebus sensibilibꝰ absentibꝰ reseruant. Hec aūt imaginatiua plus abstrahit q̄ sēsus: qm̄ sensus nō accipit formā nisi re p̄nte: ista autē reseruat

Solutio.

Maiorē simplicitatē quaꝫ hꝫ obm̄ iēsus cōis non hꝫ a sensu ꝓpo sꝫ a sensu cōi sꝫ cōsidera q̄a tunc diuersitas formaꝝ cēt ex di

ueritate māe nū qḋ ē ꝫ p̄pa thenicos. 2. de aia com. 60. ⁊ 2 phi. cō. 87. 3.

Imaginatiue deuꝫ dscriptio ⁊ cuides dita a sensu.

ea3 etiā re absente ꝓpter qđ ē ſm Auicē. ⁊ Algazelē: alia po tētia eſt a ſenſu cōi. Bonitas autē hui⁹ organice ṽtutis alia eſt a bonitate ſenſus: qa bonitas ſenſus eſt in recipiendo: ⁊ bonitas hui⁹ in retinēdo eſt: ⁊ pure repńtādo: pp qđ ⁊ plu res videmus eē ſubtiles in diſcretiōe ſenſibiliū ⁊ nō bñ ima ginātes. Bene aūt imaginātes ad duo diſponunť: quorum vnū eſt in mathematicis: qa tales bñ diſtribuūt figuras: cu ius eſt cauſa ꝙ lȝ in organo imaginatiōis omnia diſtribuan tur tamen ſenſibilia diſtribuuntur in ipſo prout ſunt vnita ſuis ſubiectis: ⁊ ideo non eſt imaginabilis ſonus prout eſt act⁹ ſonātis: ⁊ color ꝓut eſt q̄litas colorati: ⁊ ſic de alijs: ⁊ iđ qđ principaľr in eo diſtribuitur eſt quātitas ⁊ figura pp qđ hñtes huiuſmodi organū purū ⁊ bñ cōpoſitū optime efficiū tur imaginatiui: ⁊ qñ cū hoc ſubtilis ſūt itellect⁹ cū bonitate imagiatiōis ꝓficiūt multū in mathematicis diſciplinis. Si aūt hmōi hoies abſtrahant a motib⁹ ſenſuū ⁊ ſūt ſemp ſoli tarij ⁊ abſtrahanť a cura carnis ⁊ delitijs corporis efficiunť ꝓphete. Mot⁹ eni mult⁹ ſenſibiliū ſuo tumultu ipedit mani feſtari in eis effect⁹ celeſtiū. Siľr aūt cura carnis ⁊ delitie et ſollicitudies ⁊ act⁹ multi mūdani occupāt aiaȝ: ita ꝙ nō pōt percipe ipreſſiōes celeſtiū: qa aia pp vnionē ſuaȝ potētiaȝ in ſua ſubāa: talē hȝ colligationē viriū ſuaȝ ꝙ qñ itēdiť opa tio ei⁹ ſm vnāquāqȝ potentiā tūc abſtrahiť ab intētiōe circa alias. Cui⁹ ſignuȝ eſt ꝙ intēte cogitās aliqđ nō aduertit ea que hȝ pre oculis: ⁊ ſimiľr ſit ꝙ aia occupata circa exteriora nō aduertit mot⁹ ⁊ impſſiōes celeſtiū que fiunt in ſuo corpo re abſtracta: ab his aūt ſentit talia ⁊ parat eis imagines: qa cōnaturale eſt ſibi ſub imaginib⁹ corporalib⁹ cognoſcere qc qđ ipſa cognoſcit: ⁊ in talib⁹ ipreſſionib⁹ celeſtiū iudicanť il la ſomnia que aliqđ ſignāt de futuris. Qualr aūt impſſiōes tam motuū celeſtiū q̄ȝ intelligentiaȝ que ſunt motores ve niant ad aīas aīalium: in prima pħia oſtēdeť. Sȝ ꝙ hoc ſuf ficit eſt ꝙ organum imaginatiōis nō opȝ oino idē eſſe cū or gano ſenſus cōis: ſed ſm eſſe differens: lȝ forte in ſubſtantia ſit idem: ⁊ hoc magis inferius erit manifeſtum.

¶ Ca. 2ᵐ. Et ē digreſſio dclarās en q̄ ꝯueniūt ex eſtimatiōe.

Ea aūt potētiā que eſtimatiua dř ab imagiatio ne differt in ipſa ſpē que cōphēdiť: qm ſicut i pħibatis eſt determiatū: iſta elicit itētiōes que in ſenſu nō ſūt ſcripte: nec pōt dici ꝙ hoc ſit ſen ſus officiū ſm ꝙ determinauim⁹ ſenſatū p acci dēs in ſuperiorib⁹: qm nūq̄ꝫ ꝯtigit cognoſcere ꝙ iſte eſt fili⁹ dionis niſi hab eať notitia filiatiōis ſm qđ ē in iſto: nec vnq̄ꝫ lupus miſereť unco ſuo niſi hēat cognitioneȝ ⁊ hui⁹ idiuidui: ⁊ ꝙ hoc idiuiduū eſt nat⁹ ei⁹: opȝ ergo aliquā eſſe virtutē aie elicientē hmōi itentiōes: ⁊ ꝙ nō pōt eſſe ima ginatio nec penit⁹ ſepata ab ea. Qđ eni nō ſit imaginatio pa tet: qm ad imaginē rei ſolā nō ſequiť mot⁹ vel effect⁹: vľ ti mor: vel triſtitie: vel fuga: vel inſecutio: ad eſtimationem aūt mor ſeqtur iſtoȝ qđ dā: vel qđlibet: ſeparata aūt ab ipſa pe nit⁹ eē nō pōt: qm hmōi intētiōes non accipiūt ſm rōnes cōes ⁊ vľes: ſȝ poti⁹ in hac imagine vel illa nihil cōtinens de cōi: opȝ igiť ꝙ ſicut itellect⁹ practicus ſe hȝ ad ſpeculatiuū: ita ſe hȝ eſtimatiua ad imaginationē: ⁊ iđ hec virt⁹ nō penit⁹ app henſiua eſt: ſed ⁊ motiua eſt per hoc ꝙ determiat ad qđ mo uere dȝ aial: ⁊ quo fugere: pp qđ quidā pħoȝ hāc opioneȝ eē dicebāt: qđ tñ nō ꝯgruit: qa opio rōnalis aie qdē habit⁹ eſt: eſtimatio aūt oiuȝ eſt quoȝ eſt ſenſus: ſic iā oſtendimus: ſu perius eni dixim⁹ oia que hñt ſenſuȝ hēe motū dilatatiōis ⁊ cōſtrictionis ad minus: ⁊ cū iſta aliq̄ mō mot⁹ moueanť ad cibū: opȝ imaginationē cibi eſſe apud eā: ſȝ imaginatio ſola nō mouet vt dcm̄ eſt: opȝ igiť iſta talia oia hēe eſtimationeȝ qua moueanť. Tres ḡ iſtos iſeriores ſenſus: ſenſuȝ cōeȝ. ſ. ⁊ imaginationē ⁊ eſtimatiuā hȝ oē aial: qđ aliquem vel aliq̄s hȝ de ſenſib⁹ exteriorib⁹: pp qđ ſupra diximus ꝙ oē hñs ſen ſuȝ hȝ deſideriū cibi qđ eſt fames: ⁊ omne hñs deſideriū: hȝ imaginationē ⁊ eſtimationē que nō ſuba ſed ſm eſſe differt ab imaginatione: ſicut iā diximus: eſt aūt eſtimatiua magis actiua q̄ȝ imaginatiua: qm elicere intētiōes eſt aliqđ agere: ⁊ magis perfectū eſt q̄ȝ ſpeculari imagines ſolas: ſicut ſi ſpe culū aīatū imagines ſibi impſſas diceremus ſpeculari: oēs tñ vires aie aliquo mō actiue ſūt: eo ꝙ oēs agūt aliqđ opus vite: ſicut ſuperius diximus: cū de diffōne aie ſm ſuā ſubam loqueremur: lȝ aūt plus actiōis habeat eſtimatiua q̄ȝ ima ginatiua: tamē ꝓprietatē paſſiue potētie hȝ in hoc ꝙ nō agit per ſe: ſed per itētionē quā elicit a for⁹ acq̄ſita. Eſt āt adhuc aduertendū ꝙ iſta virt⁹ aie in hoie ſicut ⁊ cetere aliqñ ꝯiun giť rōni: ⁊ tūc iuuať a rōne: ⁊ ſuadeť ad imitādū qđ eſtimat vel fugiendū: ⁊ ob hāc ſimitudinē fuit in hoie ad opionē pħo ruȝ qdā ſicut Plato eā opionē quādā aſſerebāt: ⁊ nō differ re in hoie ⁊ in brutis: niſi per magis eē obūbratā in brutis: ⁊ min⁹ in hoib⁹: ſȝ falſuȝ eſt qđ dicūt: qa opio eſt de cōi ꝓut eſt in plurib⁹: eſtimatio aūt ſm ꝙ hmōi nō recedit ab hoc indi uiduo ſm ꝙ hoc eſt: ⁊ iđ in hoie adiuta rōne nō iuuať niſi ꝓ ut eſt circa hoc vel illud: ⁊ tūc dr̄ ꝓprio noie eſtimatio: ſi aūt cōpoſitio aľs opinio ſit is de plurib⁹ particularib⁹ ſm vnam intētioneȝ in eis inuētā accepta: iā hoc nō eſt eſtimatiōis: ſȝ cognitiōis experimētalis que rōnis eſt: ſȝ tñ ipſa miniſtrat ſibi ſenſus ⁊ eſtimatio: qa aūt iſta virt⁹ ſic cōiūcta eſt imagi nationi: ideo organū ei⁹ ēt aut idē eſt cū organo imagiatio nis: aut ꝓpinquū eſt vnū alteri ſubſtātialiter idē exiſtens: ⁊ ſm eſſe diſpoſitionis differens ſicut ſupra diximus.

¶ Cap. 3ᵐ. Et eſt digreſſio declarans naturam phātaſie.

De phantaſia poſt hoc determinātes dicimus ipſaȝ eē potētiā cōponētē imagines cū intētiōi bus: ⁊ intētiōes cū imaginib⁹: ⁊ imagines ⁊ in tentiōes cū intētionib⁹ ad duplicē fineȝ qui eſt in particularib⁹: vnus aūt finis ē cognitio par ticulariū maior q̄ȝ in ſenſibili aia haberi pōt: ⁊ il lius finis eſt ſnia de hoc ꝙ ſit id ⁊ de alio ꝙ ſit aliud: ⁊ ſic de omni eo de quo ſentētia ꝓferť per modū affirmatiōis vľ ne gatiōis. Secūdus aūt finis eſt opus qđ intēdiť ex huiuſmo di particularib⁹ ſicut opus in hñtib⁹ rōnē eſt finis artis: ⁊ qa talis cognitio in plurib⁹ aialib⁹ expſſe apparet: eo ꝙ videm⁹ ea quedā eligere: ⁊ alia quedā q̄ſi refutare: ad electionē aūt ⁊ refutatiōeȝ ꝑrigiť ſnia ⁊ decretū: ⁊ iđ multi dixerūt ꝙ phā taſia eſt aliqđ rōnis: nō aūt eſt intētio noſtra verā eē electio nē aie ſenſibilis: ſed aliqđ ſile electiōi: qđ expſſe videť qbuſ dam in brutis: ⁊ in vno plus ⁊ alio min⁹: nos aūt videm⁹ ea per modū artis facere caſas: ⁊ ꝓuidere cibū in lōgū tps: cu iuſmodi opeȝ opȝ eſſe pn̄ᵐ anime ſenſibilis potētiā aliquaȝ: hoc aūt eē non pōt: niſi illa virt⁹ que cōponit ⁊ diuidit ima gines ⁊ intētiōes mō ſupradicto: hec etiā opa nō in oīb⁹ vi demus in qb⁹ eſt imaginatio ⁊ eſtimatio: ſed in qbuſdā que perfectiora ſūt. Opȝ igiť phātaſiā ſm aliqđ eſſe differēteȝ ab imaginatiōe ⁊ eſtimatiua: lȝ eniȝ oēs iſte potētie paſſiue aie ſint ⁊ patianť a formis indiuidui: que ſunt ꝑncipia cognitio nis ſenſibilis: que forme eedē eē videnť: tñ mot⁹ paſſiōis nō eſt idē: ſed eſt ſm differētē gradū abſtractionis: pp qđ ⁊ ipſe potētie nō penit⁹ ſūt eedē: ſed ſic ſuperi⁹ dixim⁹ de ſenſu cōi: videť tota formalitas ſēſibilis ṽtutis eē phātaſia: ⁊ hoc mā liter diſtaȝ hȝ ſm ꝙ incohoat ab organo vni⁹ mot⁹ eius: vel ab organo alteri⁹: ⁊ hoc mō videnť oēs iſte vires anime ſenſi bilis eſſe interiores in vna eſſentialitate cōi ⁊ ſubſtantia: dif ferentes aūt ſm eſſe mālr in diuerſis partib⁹ cerebri: in quo organizanť iſte potētie: que oēs ſunt organice: ⁊ hec eſt cau ſa quare Ariſt. pleriſqȝ in locis vtiť iſtis virtutibus tāq̄ȝ eiſ deȝ: ⁊ equoce ponit nomē vnius ꝓ alteri⁹ noie: ſȝ ſi tñ ſubtili ter diſtinguanť vt hic ſūt diſtincte: ſic hñt diſtiguī. Opȝ aūt nō latere ꝙ quādo he potētie cōiuncte ſunt rōni ſicut ſunt in hoie: recipiūt ordinē agēdi ⁊ operādi ⁊ regimen a rōne: ⁊ qa rō diuerſificať ſm diuerſitatē eoꝝ̄dē de qb⁹ rōcinatio fit: iđ opatiōes ēt phātaſie multiplicanť valde: quādo aūt ſunt nō cū rōne tūc ipſe regūť ad inſtinctū nāe ſolū: ⁊ qa nā vno mo do eſt in hñtib⁹ ſpēm vnā: ideo opa phātaſie in oīb⁹ hñtibuſ ſpēm vnā in irrōnabilib⁹ ſunt vno mō: ⁊ ideo omnis hirūdo vno mō facit nidū: ⁊ ois formica vno mō ꝓuidet cibuȝ: ⁊ ſic de alijs ſm viſa phātaſie ad inſtinctū nāe operātib⁹: hōi aūt non ſic operať pp diuerſa principia operis de qbus inquirit per rōneȝ: ⁊ hoc eſt qđ dixerūt pħi quidā in pħia nāli admo dum excellētes: ꝙ iſte ṽtutes in brutis potius aguntť a nā q̄ȝ agant: in hoie aūt poti⁹ agūť q̄ȝ aganť: qa in hoie nā inſtrahť tñ ſubſeruit eis: in brutis aūt ſm aliqđ mouet eas poti⁹ q̄ȝ moueanť ab eis: ita etiā vis eſt que multū ipedit itellectum eo ꝙ nimis occupat aīam cōpoſitiōe ⁊ diuiſiōe imaginatio nū ⁊ intētionū: quaȝ magna copia eſt apud eā: ⁊ non tñ pōt cōponere accepta a ſenſib⁹: ſed etiā fingere his ſimilia: ⁊ qa intellectus ꝯceptiones vt frequenter ſunt ſi̇̄les imaginatio nib⁹ ⁊

Bñ imaginātes ad duo bñ diſponunť.

In quo differat eſtimatiua ab imaginatiua.

Nota qđo qñ hmōi po⁹ ſunt ꝯiūcte rōni diſferūt a ſeipſis abſolute cōſideratī. ⁊ cū rōne nō ꝯiūcti.

nib⁹ ꝛ fictionib⁹ phãtasie: ideo quãdo miscet cõcepta imaginibus ꝛ intẽtionibus plerũq; generat deceptionẽ ꝛ errorem. Maxime aũt quãdo aliqd de celestibus ꝛ diuinis intellectui imprimit: ꝛ hec est cã ꝙ somnia que sunt ꝓphetie futurorũ: plerũq; applicata ad imagines fiunt illusiones ꝛ dãnatiões. Sed quãdo applicat cõceptibus intellectus: imaginatiões ꝛ intẽtiões cõgruas: tũc adhuc indigẽt interptatiõib⁹ pp cõpositiões imaginationũ ꝛ intẽtionũ: eo ꝙ nõ ꝯueniũt conceptib⁹ diuinis ꝛ celestib⁹ imagines sensibiliũ ꝛ intẽtiones: nisi fm metaphorã. De his aũt in scia de somno ꝛ vigilia dicemus. Multa vo sũt aialiũ hãc potẽtiã nõ hñtiuz: cuius causa est cerebri defectus in talibus aialib⁹ vel diminutio. Totum enim cerebrum talium parũper differt a medullosa natura fluida: in qua est sensus ꝛ tenuis imaginatio: ꝛ ideo spiritus istoꝝ non deputantur: ꝛ cerebrũ eoꝝ non confortat ad huiusmodi operationes animales perfectas.

Nõ qᵉ qñ de diuinis intellectui aliqd imp̃mit cõtigit q̃ hi illusio et deceptio.

Cap. 4ᵐ. Et est digressio declarans ꝙ omnes vires anime sunt organice ꝛ agunt mediante corpore.

Omnes autẽ dicte vires aie sensibilis organice sunt: ꝛ per instra corporalia suas opatiões perficiũt: ꝛ hoc qdẽ de sensib⁹ que apphendunt de foris: ostẽdere nõ est difficile: qm iã habituz est ꝙ illi nõ apprehẽdũt nisi per rei sensibilis psentiam: sensibilia aũt corpora sunt: corpus aũt nõ est psens nisi corpori: ad virtutẽ eni incorporeã nõ exigit presentia fm sitũ ꝛ locũ: nec operat in ipsa aliqd ꝓpinqtas localis vel remotio: sicut apparet in itellectu ꝛ itelligibilib⁹: sic ḡ constat ꝙ ẽt virtutes sensibiles sũt in corpore: cui ẽt res sensibilis pñcialr in situ ꝛ loco opponit: de virtutib⁹ aũt iteriorib⁹ que sunt imaginatio estimatio ꝛ phãtasia idez constat: qm in oib⁹ illis est apphensio forme singularis fm sitũ prius eius: ꝛ liniamẽta: ꝛ quãtitatẽ: cui⁹ descriptio ꝛ pictura nõ potest esse nisi instro corporeo: qd sic ꝓbat. Imaginemur enim quadratũ. a. b. c. d. ꝛ adiũgamus eidẽ duo q̃drata per oia illi equalia ꝛ oino silia: quoꝝ vnũ sit. e. f. g. h. adiũctũ ei in angulo. a. qui sit angulus dexter q̃drati prius imaginati: ꝛ alterũ sit. i. k. l. m. adiũctuz pmo quadrato in angulo. b. qui sit angulus sinister: ꝛ statuamus ista tria quadrata in imagiatiõe nostra sicut hic vides ea fore depicta: quero qualr apphendit vnũ hoꝝ eẽ a dextris: ꝛ alteꝝ a sinistris: ꝛ tertiũ fore mediũ: cui duo adiũgunt: aut eni hoc est ex subiecto in quo distribuunt: aut ex ipsis q̃dratis: aut ex cõparatione q̃dratoꝝ ad aliqd extra: nõ aũt põt dici ꝙ sit ex cõparatiõe quadratoꝝ ad aliqd extra: qa sepe imaginamur hoc qd nõ cõparat ad aliqd extra: sicut chimerã ꝛ sirgãtẽ ꝛ trigelaphuz: ꝛ alia multa mõstra que imaginãtes fingimus. Si aũt dicat eẽ ex ipsis quadratis: aut erit hoc ex eẽntia ꝛ figura quadratoꝝ: aut ex aliquo accñte: nõ aũt põt esse ex ipsis q̃dratis: qa illa sunt vni⁹ rõnis ꝛ equalia per oia ꝛ silia: ita ꝙ nulla inquãtũ talia cadit inter ea diuersitas. Si aũt dicat esse ex aliq̃ accidẽte qd accidit eis: aut hoc erit accñs inseparabile: aut sepabile: nõ aũt põt eẽ ex accidẽte iseparabili: qm accñs iseparabile causat ex eẽntialib⁹ sui subiecti ꝛ quoꝝ eẽntialia eadẽ sũt: hoꝝ accñs iseparabile est idẽ: eẽntialia aũt triũ q̃dratoꝝ p oia sũt eadẽ: ꝛ sic pp accñs iseparabile nõ põt eẽ dicta q̃dratoꝝ imaginata diuersitas. Si aũt dicat ꝙ hoc ẽ accñs sepabile: tũc intelligat illud nõ ineẽ: ꝛ cũ illud sit cã diuersitatis in magnitudie: tũc iã nõ imaginabimur vnũ fore dextrum: ꝛ alterũ sinistrũ: qd oino falsuz ẽ: qa adhuc stat imagiatio sicut prius: q̃diu dicta q̃drata sic ponunt eẽ ꝯiũcta. Remanet igit ꝙ hoc sit ꝓpterea ꝙ tali mõ distribuunt in organo imaginationis: qd est cerebrũ. In quocũq; aũt forma sub differẽtijs situs depingit illud est corp⁹: ḡ organũ imaginatiõis est corp⁹: si autẽ forte aliqs dicat: ꝙ ista situs diuersitas per dextruz ꝛ sinistrũ: ꝛ mediũ ex intellectu est attribuẽte eis rõnẽ dextri ꝛ sinistri ꝛ medij: hoc cõstat eẽ falsuz: qa intellectus dextri ꝛ sinistri vniuersalis est: ꝛ nõ attribuit huic vel illi: nisi per sitũ particularem: quo illud est dextrũ: ꝛ illud sinistrũ: ꝛ tertiũ est medium: ꝛ tũc redibit eadẽ questio vnde causet hmõi sit⁹: opz igit ꝙ illud causet ex imaginatiõe: sicut ꝛ in cõtinuo in quo distribuunt tria q̃drata mõ predicto: qa in cõtinuo nõ efficitur vnũ dextrũ ꝛ alteꝝ sinistrũ: ꝛ tertiũ medium: nisi per hoc ꝙ distribuit vnũ in dextra parte spatij ꝛ alteꝝ in sinistra: et tertiũ in medio. Ita ergo est in imaginatiõe: ꝙ vnũ in vna parte organi est: ꝛ alteꝝ in altera: ꝛ tertiũ in tertia: virt⁹ aũt imaginationis cõsiderat ipm sic distributuz: ꝛ per hoc ꝙ sic distribuit in organo: ḡ ipsa operat in organo: ꝛ est organica.

Nõ sufficiẽs rõnẽ ad ꝓbãdum organũ imaginatiue ẽ corpore virtutẽ ꝙ ipsa organica sit. 3.

Amplius aũt nos imaginamur figurã ꝛ imaginẽ hois eiusdez maiorẽ ꝛ minorẽ: ꝛ hoc causari nõ põt ex re: qa illa ẽ vno modo: nec causat a forma: qa forma nõ causat sui diuersitatem pp maioritatẽ ꝛ minoritatẽ: ḡ sit hoc ex subiecto in q̃ distribuit: in quo ostẽdit plus ꝛ min⁹: nõ aũt describit plus ꝛ minus nisi in corpore: ḡ organũ imaginatiue est corp⁹ ꝛ ipsa virtus organica: qua tali in corpore opat: idẽ aũt est de estimatiua ꝛ phantasia: qm ꝛ ille itẽtiões ab imaginib⁹ apphẽsis nõ separant: oẽs igit dicte vĩtutes organice sũt corpore idigentes ad suas opatiões: ꝛ p ista itelligim⁹ dñiaz intellectus ab huiusmodi virtutib⁹: qa ille omnino incorporeus est.

Cap. 5ᵐ. De improbatione erroris antiquorum qui dixerunt ꝙ intelligere ꝛ sentire sunt idem.

Tex. ꝛ cõ. 150.

Quoniã autẽ sicut diximus supius duab⁹ differentijs qbus aiatũ differt ab inanimato antiqui precipue diffiniũt aiaz motiuo fm locũ. s. ꝛ i eo ꝙ ipsa discernit ꝛ itelligit ꝛ sentit: videt eis ꝙ intelligere ꝛ sapere: qd tñ simplicissimũ itelligere est sit corporalib⁹ instris pfectũ: sicut qdda3 sentire: dicebãt eni ꝙ intelligere est fm phãtasiaz re nõ pñte operari: ꝛ syllogizabãt hoc ex duab⁹ affirmatiuis in scda figura dicẽtes: ꝙ sensui iteriori cõuenit iudicare ꝛ discernere aliqd entiũ: cui⁹ forma est apud ipm: ꝛ itellectui ꝯuenit idẽ: ergo itelligere est qddã sentire: ꝛ in hoc errore fuit Empe. q dixit voluntatẽ ꝛ appetitũ augeri vel minui ad pñs delectabile: tã in hoib⁹ q̃3 in aialib⁹ alijs: voluntas aũt ꝛ appetit⁹ non sunt nisi de aliquo apphẽso: cuius habet iã notitia. Id ḡ qd auget pñtialr voluntatẽ ꝛ mutat eã: est id qd semp sapere altera ꝛ altera pstat pñs ḡ pstat sapere ꝛ itelligere: pñtia aũt ẽ fm formã corporalẽ: sic iã añ ostẽdimus: ḡ itelligere ꝛ sapere est fm pñtiaz corporalẽ: sicut ꝛ sensus: idẽ aũt vult ꝛ illud dictũ qd Homerus dixit: q dixit ꝙ talis est itellect⁹ in terrenis hoib⁹ qualẽ in die ducit siue cõducit pater deoꝝ ꝛ virorũ: pr eni deoꝝ celestiuz. i. planetaꝝ est sol: eo ꝙ attribuit eis lumẽ ꝛ motũ: sicut in ce. ꝛ mun. ostẽdimus: ꝛ idẽ est pr virorũ: qa hõ gñat hoiem ex mã ꝛ sol: in die aũt p lucẽ ꝯducit sol calorẽ ab iteriorib⁹ ad organa sensuuz exteriora: ꝛ pficit opatiões sensibiles: ꝛ si talis est itellect⁹: tunc itells ẽ virtus corporea: sic ꝛ sensus. Vñ oẽs hi opinant ꝙ itelligere sit psectiũ organo corporeo sicut ꝛ sentire: ꝛ isti sũt q dicũt ꝙ non ꝯtigit sentire nec itelligere: nisi sile sili: sicut declarauim⁹ in pmo lib. vbi posuimus pn⁹ rõnuz disputatiõis isti⁹ de aie natura: ꝛ hoc mirꝝ fuit de antiqs: qa iz dicerẽt cãm q̃re res sentit ꝛ scit: nõ dixerunt deceptiõis cãm ꝛ ignorãtie ꝛ hoc nõ fecerũt: cũ tñ error ꝛ ignorãtia magis sit ꝓpria aialib⁹: cũ pluríb⁹ aialib⁹ ꝯueniat q̃3 scia: ꝛ aia plus tẽporis pficit in errore q̃3 in scia: qa ifantia ꝛ pueritia ꝛ seniũ in errore pficiunt: ꝛ a paucis quedã ps vite parua adhibet scie: qdã aũt vidẽtes nõ causari scire nisi per hoc ꝙ dixerũt sile sili sentiri ꝛ intelligi: ꝛ cõcedẽtes aiaz eẽ cõpositã ex oib⁹ que sunt: dixerũt errorẽ ꝛ ignorãtiã oino nihil eẽ: sed oia que vident alicui esse vera. In qua opione fuerũt plurimi phoꝝ incãtũ ꝙ dixerũt ꝯria ꝛ ꝯdictoria sil eẽ vera qm vniunt diuersis: ꝛ hoc oportuit eos dicere aut ꝯcedere ꝙ deceptio ꝛ ignorãtia causabant ex tactu corporali dissilis alicui⁹ ad aiam: ꝛ tũc sequebat aiam nõ ex oibus cõponi: sed ex qbusdã: ꝛ qñ illa ex quoꝝ silibus erat cõposita tãgebãt eã: tũc habuit discretionẽ sensus ꝛ intellect⁹ de reb⁹ illis: ꝛ qñ tetigit eã aliqd cui⁹ nõ erat silitudo apud eã: tunc gñabat deceptio ꝛ ignorãtia: qa hoc ꝯrium est illi dicto eoꝝ quo dicũt: ꝙ sile sili cognoscit: ꝯria aũt causant a ꝯrijs fm istos: ꝛ ideo silitudo tãgentis ad tactuz causat sciam: ꝛ dissilitudo eiusdẽ tactus causauit ignorãtiã ꝛ deceptionẽ: error aũt dicti istius inde dephendit: qa exñsuz in oib⁹ videt ꝙ tã scia q̃3 deceptio sunt ꝯrioꝝ eadẽ: ꝛ sic falsum dicũt ꝙ silis sit scia ꝛ dissilis ignorãtia ꝛ deceptio. Qd autẽ falsuz dicãt ẽt in hoc ꝙ idẽ dicunt sentire ꝛ sapere: manifestũ est ex his que nũc iducemus: sentire eni est in oibus aliq̃mõ aialibus: itelligere autẽ in paucis de nũero aialium: sed nec etiã itelligere cõiter acceptũ qd est qcũq; actus rõnis in quo est itelligere recte ꝛ nõ recte: recte eni intelligere est fm virtutes itellectuales: que sunt sapiẽtia ꝛ prudentia ꝛ scia: ꝛ

Tex. ꝛ cõ. 151.

Tex. ꝛ cõ. 152.

opinio vera: nõ recte autem intelligere siue nõ vere intelligere: est fm habitus õrios istis habitib⁹: ⁊ hoc intelligere cõtter ocm nõ est idẽ cũ sentire: sensus eni ppriorum sensatorum semp est verus ⁊ inest oib⁹ aialib⁹: itelligi aũt sicut iã dirim⁹ conuenit ⁊ falso: ⁊ nulli inest aiali nisi cui inest ratio.

¶ Cap 6m. Q imaginatio vel phãtasia: neq sensus sunt: neq opinio cum sensu.

T. ⁊ cõ. 153.

Similiter aũt imaginatio large accepta put ambit imaginatiões ⁊ phãtasias que vtit imaginibus: altera est a sensu ⁊ ab intellectu: hec enim imagiatio qdẽ nũq fit sine sensu: hoc est nõ fit nisi in hñte sensũ ⁊ sine imagiatiõe nõ fit extimatio: nec ẽt opio: qn iz opio sit quedã acceptio rõnis per pbabilia tñ qa incerta est: opz q imixta sit phãtasijs. Simplices eni 2ceptiões itellect⁹ nõ sunt icerte sz semp vere. Qd aũt itelligentia ⁊ opio nõ sint eedẽ imagiationi de qua dirimus manifestũ est ex his que dicent nũc: imaginari eni est passio quedã que est in potestate nostra qñ voluerimus: possumus eni fingere in nobis idolũ: sicut si corã oculis qcunq voluerimus: sicut faciũt illi qui positi sũt in ope recordãtiõis. Illi eni ex hoc qd repositũ est apud aiã: veniunt in his vel in id qd fuit pre oculis primo: ⁊ referũt idolũ ad rem in pterito acceptã: ⁊ silr possumus nos fingere idolũ: nõ referendo ad rẽ ⁊ tũc imaginari: sed nõ ẽ in nobis opinari vel itelligere: qa opz hẽe rõnẽ que faciat credere: ⁊ hãc a re ⁊ a nã: ⁊ nõ alibi opz accipere. Silr nũc est de estimatione: qa in his trib⁹ opz aliquid falsũ vel verũ dicere ⁊ discernere: sicut ex sni a: ⁊ hoc non est in nobis: sed potius a re de q

Tex. ⁊ cõ. 154

sni a veri vel falsi pferi. ¶ Amplius aũt cũ opinamur vel estimamus aliqd difficile vel terribile: statiz sequitur in effectu cõpassio timoris vel tristitie: ⁊ hoc est id qa opinio ⁊ estimatio sũt fm intẽtiões rerũ vel snie quedã de reb⁹. Silr autẽ fit si opinamur vel extimationẽ habemus de aliq de quo est cõfidendũ: sicut de 2uenientib: stati eni sequit in affecto gaudiũ vel spes hmõi opionẽ vel extimationẽ: qñ aũt fm phãtasiã vel imaginationẽ fugim⁹ aliqd terribile: vel de quo est cõfidẽdũ nõ sequit aliq cõpassio in affectu: sz habemus nos ad talia idola: sicut ad ea que nõ sũt in re necio: sed sicut videmus in pariete res pictas que nõ sunt in re: ⁊ ideo nemo timet leonẽ pictũ: vel lupũ pictũ. Imaginatio aũt in phãtasia adhuc minus hz de rei veritate q in pariete: sicut fictũ minus hz de veritate rei q depictũ. Ampli⁹ ãt scia ⁊ opio ⁊ prudẽtia: ⁊ cetere vtutes itellectuales: sicut ⁊ extimatio in sensibilib⁹ sunt partes acceptiõis: nõ accipit autẽ qd nõ acceptat p vero: imagiatio aũt ⁊ phãtasia fingẽs idola a nullo tanq vera acceptatur: igit nõ est pars acceptionis: ergo imaginatio ⁊ phãtasia non sunt opinio vel estimatio. De virtutibus autem intellectualibus que partes acceptionis sunt: ⁊ qbus cõsentitur vt veris differere altera est ratio: hec enim ad. 6. ethicorũ pertinet librũ: in quo de intellectualibus virtutib⁹ determinari habet: per ista igit cõstat q imaginatio ⁊ phãtasia vt est cũ imaginibus nõ est opinio vel estimatio.

¶ Cap. 7m. Q imaginatio vel phantasia: neq sensus sũt neq opinio cum sensu.

Tex. ⁊ cõ. 155

Sed nũc aliter opz pcedere ob antiquorũ qrũdã dicta. Habitũ est eni de eo qd est itelligere: qñ alterũ est ab eo qd est sentire. Dicebãt autẽ antiq q quedã ps ei⁹ qd est itelligere est phantasia: quedã aũt opio ⁊ scia: ⁊ illi dixerũt q phãtasia ⁊ imaginatio sũt itelligere qõdã: iz non oẽ intelligere sit imaginatio vel phãtasia: hãc aũt disputationẽ sic ichoamus: qa eni iã quedã de phãtasia determiauimus in qbus ostẽdimus ipsã nõ eẽ opionẽ vel estimationẽ: opz nos nũc loq de altero qd isti dicũt: vtrũ phãtasia sit itelligere qõdã: ⁊ accipiemus mõ phãtasiã gñaliter p imagintione ⁊ phantasia: vocãtes totã illã aie potentiã fm quã nobis fit phãtasma: vel idolũ re nõ pñte: sic eni accipit phãtasiã ppe: qñ nõ dicet fz metaphorã: metaphorice eni aliqñ dr phãtasia itellect⁹ q est cũ phãtasmate: fz istos g q dicũt phãtasiã fore itellig̃e qõdã: opz q phãtasia po⁹ sit habitualis fz quã 2tingit verũ dicẽ de re ipa: he ãt potẽtie etsi multe sint: tñ ad pñs sufficiũt qtuor que sũt sẽsus cõis: opio: ⁊ scia: ⁊ itellect⁹. Ars eni ⁊ prudẽtia que sũt ẽt vtutes itellectuales: silr autẽ ⁊ sapiẽtia fm qd 2tigit verũ dicẽ: nihil hñt siliitudĩs cũ phãtasia: qa sapia de altissimis ⁊ primis ⁊ diuinis est: que non imagines hñt: ars aũt est hñs factiuũ cũ rõne dirigẽte factionẽ ⁊ facturã: prudẽtia aũt est hñs actiuũ cũ rõne: ⁊ dirigit i opabilib⁹ p nos. Imagiatio aũt nihil oĩno dirigit: sz poti⁹ ipedit oẽm directionẽ: sicẽ supra ostẽdim⁹. Silr aũt pbabim⁹ q nõ est aliqs habit⁹ istarũ vtutũ qs enũerauimus. Si eni est sensus vel aliq ps ei⁹ qd est itelligere: sicẽ illi dicũt: tũc opz q sit habit⁹ vel po⁹ habitualis fm quã discernim⁹ sniando: vel fz quã verũ vel falsũ dicim⁹ affirmãdo vl negãdo: ⁊ tũc erit aliqs habituũ pnotatorũ. ¶ Qd igit nõ sit sensus manifestũ est

Tex. ⁊ cõ. 156.

ex his que dicunt. Sẽsus eni sic ex supra dictis pz duplex est s. dict⁹ fz potẽtiã: sicẽ est sensus in hñte sensũ ẽt qñ dormit: ⁊ sensib⁹ nõ vtit: ⁊ dictus fm actũ: sicẽ est sensus i vtẽte sensu: ⁊ sicẽ est visus po⁹ sensus: ⁊ sicut est visio actu sensus: iz autẽ imaginatio nunq fit nisi in aliq qui hz sensus: tñ ipsa nõ essentialr est sensus: qa si ipsa eẽt essentialr sensus: nũq eẽt sine sensu in po⁹ vel actu accepta: sed aliq sensu nõ actu existe apparẽt idola fm phãtasiã: sicut in excecato q sõniat vl imaginat colores qs aliqñ vidit: postea adducim⁹ ẽt hoc q sensus qdẽ semp est ei⁹ qd pñtialr adest: nõ autẽ phãtasia vel imaginatio: sunt eni re nõ pñte. ¶ Adhuc aũt si actu ⁊ essentialr idẽ eẽt sensus ⁊ phãtasia hoc mõ dicta: tũc qbuscũq inesset sensus: ineẽt ⁊ phãtasia omni mõ dicta: ⁊ fz quãlibet suam opationẽ: ⁊ hoc mõ nõ est verũ: qn vmes qui sunt lũbrici terre ⁊ muscas ⁊ cimices ⁊ pediculos ⁊ hmõi icõpleta aialia nihil videm⁹ nõ phãtasiã opari: eo mõ quo supra determinauimus opa phãtasie: inest tñ talib⁹ imagiatio aliq ⁊ estimatio: superius eni hoc est pbatũ. Videt tñ Arist. dicere formicas ⁊ apes nõ hẽe phantasiã: qd oĩno falsũ est: cũ talia aialia artificiose opent casas: ⁊ puideant in futurũ sibi: ⁊ opent in cõe: puto aũt hoc nõ ex vitio eẽ pñi: sz ex vitio trãslatiõis: qn trãslator nõ itellexit nullũ aialiũ que dixit Ar. phãtasiam nõ hẽe: ⁊ loco eorũ trãstulit formicas ⁊ apes: ⁊ corrũpit vitatẽ mala ex trãslatiõe.

Nõ au formice ⁊ apes hñt phantasiam.

Preterea sensus qdã qui sunt ppriorũ semp sunt veri: phãtasie aũt ⁊ imaginatiões vt in pluribus sũt false: nõ qdẽ verũ dicẽtes vel falsũ: qm habitũ est q non discernit affirmãdo vel negãdo: sz hoc mõ falsũ quo ens fictũ dicit falsũ: cũ nõ sit in rei veritate sicẽ fingit. Ampli⁹ aũt qñ opamur sensibilr circa rẽ: nõ dicimus q videt nobis homo: aut aliqd aliud qd nõ sit fm rẽ: sz potius dicim⁹ q hoc est hõ in re: eo q sensus indicat rẽ pñtẽ: cũ aũt aliqd non ex ope reali sentimus: sz fingimus ipm: re nõ existe: tũc dicim⁹ q eẽ videt ⁊ nõ q ita sit in re: ⁊ tũc talis sensibilis cognitio aliqñ est vera: ⁊ aliqñ falsa: qa qñ fingit vt est in re: tũc ẽ vera: ⁊ qñ aliter tũc est falsa: aliqñ eni sicẽ pus dirim⁹ visiões apparẽt dormiẽtib⁹: ⁊ de his nõ dicim⁹ q sũt: sz q videnẽ ⁊ nõ sũt. ¶ At vo nec ipsa imagiatio siue phãtasia nõ est aliq vir

Tex. ⁊ cõ. 157

tus que sit de earũ nũero que semp vera dicũt: sicẽ itellect⁹ et scia ⁊ sapiẽtia: phãtasia eni ⁊ imaginatio sunt frequẽter false: intellect⁹ aũt ⁊ scia ⁊ sapiẽtia ⁊ vtutes sunt semp vere: sicẽ in 6. ethicorũ hz ostẽdi.

6° ethicorũ ca puncto q̃rto.

Relinqtur g videre si sit opio eo q opinio est itelligere qõdã: vt antiq dixerũt: ⁊ opio est aliqñ vera ⁊ aliqñ falsa: sz opiniõi que est intelligere qõdã inheret fides 2nis: nõ eni põt eẽ q opinãs nõ hẽnt fidez de his de qbus hz opionez: cũ eni dubitatio indetermiatus mot⁹ sit rõnis nõ vtrãq 2dictiõis partez: ãbiguitas aũt ambit vtrãq partẽ rõnis p rõnes eqliter fortes: opio stat in vna pte: ⁊ credit illi per rõnes qs hz ad illã: ⁊ nõ ad aliã: sz tñ formidat adhuc alterã 2dictiõis partẽ: pp hoc q sue rõnes qs hz ad alterã nõ sunt demõstratiue: sz pbabiles: ⁊ ex hoc pz q ois opinãs opiniõe que est itellectus hz fidẽ ei⁹ de quo hz opionem: nulli autẽ bestiarũ talis iheret fides: iz multe bestiarũ habeãt phãtasiã: iz eni bestie acqescant suis estimatiõib⁹: tñ nõ hñt fidez ⁊ credulitatẽ: qn sicẽ scia effectus est demrãtiõis: ita fides ⁊ credulitas effectus est sillogismi pbabilis. Ampli⁹ si oẽm opionẽ 2sequit fides qcũq opinat hz fidẽ: sic aũt fidem seqtur psuasũ eẽ: eo q nullus est psuasus: nisi qui hz fidez: persuasũ aũt eẽ 2sequit rõ: eo q nulli psuadet nisi p rõnes: bestiarũ aũt qbusdã põt phãtasiã iesse sicẽ supra ostẽdimus: sz nõ oibus istis: sz rõ nulli inest bestie: g phantasia nõ est rõ: nec opio per 2ñs. ¶ Ex istis aũt vlteri⁹ mãifestũ est q imaginatio ẽt nõ est opio siue estimatio 2iuncta cũ sensu: sicẽ qdã dixerũt: nec est opio que fit per sensũ sibi 2iunctũ: nec est complexio ⁊ cõpositio opionis ⁊ sensus siue estimatiõis ⁊ sẽsus:

Tex. ⁊ cõ. 158.

qa si eēt opio cū sensu phātasia: tūc nō eēt phātasia nisi ei⁹ cu ius est sensus s3 actū vel po^m: z hoc ondim⁹ supi⁹ eē falsu3. Idē āt seq̄ret si phātasia eēt opio facta p sensu3. Si āt eēt cō plexio siue cōpositio opionis z sensus: tūc op3 q̄ aliq̄ mō ha beret ppzietates sensus z ppzietates opionis: qm̄ cōponētia fm aliquē modū dicūtur de cōposito: et ppzietates eoz aliq̄ mō ɔueniūt ei: nihil āt hoz ɔuenit phātasie: est āt manifestū nō eē phātasiā: siue imagiatione opionē cū sensu: pp id qd̄ di ctū ē q̄ vere opio nō ē aliō ab eo cui⁹ vere ē sensus: dico āt ac si dicat q̄ phātasia ē resultās ex albi opione: cui⁹ albi ēt ē ve re sēsus z p se: nō eni vt dicūt phātasia ē ex albi gdē opiniōe: et sensu āt boni: qm̄ tūc phātasia eēt opio: z sensus eiusdē so lū p accñs: appet igit ex eoz dictis q̄ phātasia ē aliqd opina ri: qd̄ ēt sentit nō fm accñs s3 per se z essentialiter. ¶ S3 cō tra istos est qd̄ nos frequenter videmus fm sensum res fal sas: de quibus tamē cum sensu falso habemus veram acce ptionem opinionis vel scientie: sol enim fm sensu3 visus vi detur eē vnius pedis in quantitate diametri: z tamē credi mus ipsum eē maiorem habitatiōe terre tota per opionem vel per sciētiam: si ergo phantasia est opinio z sensus vel cō positio vtriusq3: aut hō abijcit opinionem talē z retinet sen sum: aut retinet vtrūq3. s. sensu3 falsu3 z opinionem verā. Si autem abijcit opinionē pp̄ter sensu3: tūc abijcitur acceptio vera de re aliqua que est saluata in eadem veritate: z talem acceptione3 ɔtingit abijcere eū qui non est latens nec discre dens: cōtingit ergo idē saluatum discredere z credere z non credere simul: qa saluus rei facit credere: z abiectio acceptio nis facit nō credere: z hoc est ipossibile: qa sicut diximus nō potest dici q̄ lateat cum nihil mutatiōis factū sit in opinan te vel in re de quo est opinio: aut si retinet opinionem z non abijcit eam z phantasia est talis cōplexio opiniōis z sensus: tunc phātasia erit simul vera z falsa: sed hoc stare nō pōt: qa opinio vel acceptio alia falsa facta est quādo mutata re: mu tatio ipsa latet discredentem: hic autem nulla est facta mu tatio oino: non ergo potest dici q̄ phantasia sit aliqd̄ vnū su pra numeratorum: vel sit ex illis compositum quid.

¶ Cap. 8^m. Quid sit phantasia fm veritate3: prout cōmuni ter agitur de imaginatione phantasie.

Si aūt volumus scire fm veritatem qd est phā tasia put cōiter accipitur pro imaginatione in qua distribuūtur imagines z pro phātasia que vocitur ipsa fm superius determinatū modu3: sciendū est q̄ in oibus que sic se habēt q̄ aliqd̄ est motū ad formā primi mouētis sic sensus s3 actū factus motus est ad formā sensibilis: necessario ēt mo uet ad ɔsequens ipm̄ z pportionat sibi fm cōionem mouen tis z moti: op3 igit q̄ sensus fm actū factus z hñs formā sen sibilis: mouet v̄tutes apphēsiuas interiores sibi pximas ad spēm sensibile3 quā h3: videmos aūt phantasiā eē motā sicut ad formā: igit phantasia erit motus qdā: z qm̄ phanta sia nūq̄ est nisi in eo subieco in quo est z sensus: z nō est vnq̄ aliq̄ nisi in quo est ēt sensus: z est tm̄ de his quoz est sensus: sic aūt motus mouētis nō a sensu in potētia. s3 poti⁹ ab actu sensus: qm̄ mouet fm formā sensibilis que facit ipsum actu. ¶ Motus aūt talis quē facit sensus fm actū necesse est esse silez in forma sensui fm actū facto: igit phātasia fm v̄itatē ē potētia in qua est mot⁹ sensus fm actū sil: nō aūt hic voca mus motū ipsa3 mot⁹ successione3: s3 poti⁹ cum in motu sint duo: vnū qd̄ est ipsa successio s3 fieri: alter3 aūt qd̄ est forma facta post formā: vocamus hic motū formā factam post for mā: qa forma que est in phātasia sit post illā que est in sensu cōi z pprio: z qñ dicimus q̄ est motus a sensu: itelligim⁹ hoc q̄ sensus ē effectiuus huius mot⁹: z non terminus a quo sit motus: qa ille abijcit in motu. Si aūt phātasia dicat mot⁹ a sensu fact⁹: z nō potētia in qua siue in quā fit hmōi mot⁹: erit descriptio potētie per sua3 ppziū actū: sicut hñt describi potētie passiue put supra determiatu3 est. Ex quo aūt phan tasia est talis mot⁹: ɔstat q̄ nō est ɔtigēs sine sensu qui aliqñ fuerit: s3 forte cū ipsa sensu3 eē nō sit necessariū: z ideo phan tasia nunq̄ ɔtingit in his que nō sunt sensibilia sicut plāte: s3 illud qd̄ h3 eā multa ɔtigit fm ipsam facere z pati: z hmōi cām supius assignauimus: vbi sigillatim de iterioib⁹ viri bus aie sensibilis egimus: z ɔuenit ipsam esse aliquādo ve ram: aliqñ falsa3: hmōi aūt cā oriṫ ex diuersitate sensibiliu3

que sunt tripl'r dicta: sicut in supiori libro determinauim⁹: z sensus per se z ppzioz sensatoz: semp est verus: z si h3 falsū hoc est paruissimū: qa nō ɔuenit ei falsum ex se: sed poti⁹ ex sentiente vel ex medij diuersitate: vel ex sensibilis distātia: sicut superius ostēdimus: z voco diuersitatē sentiētis qñ cō tingit per ifirmitatē male dispōnis organū sentiēs: diuersita tem aūt medij qñ ipm̄ nō in sincera z pura nā medij medi at: sed h3 aliqd sibi imixtu3: distātia autē sensibilis impedit vires sensibilis agentis in sensum: eo q̄ vis omnis agentis in aliud est pportionata ad determinatā distantiā: aliter au tē nō posset errare sensus pprius circa sensibile pprīū: qm̄ si cut supra pbatum est sensibile pprīu3 est per se actiuū in sen sum: z per se actiuum nō imprimit in passiuū: nisi tm̄ formā propriā: z cum illam recipit sensus: nō potest esse error circa id qd̄ sic recipit: z quo ad hoc mot⁹ a sensu factus est verus eadem veritate qua sensus est verus nisi aliqd aliud impe diat: est autē aliud sensibile vt hec idiuidua demōstrata ac cidant sensui qd̄ vocamus sensibile per accidēs: z in illo in cidit medium in sensum: qa illud est per cōpōnem z diuisio nem sensibilis per se: ad aliud qd̄ non accipit sensus z aliqñ cōponit vere: aliquando false. Visus eni3 albi non mētiṫ q̄ albū sit: inquātu3 aūt albū dicit eē hoc vel illud per affirma tionē vel negationem sepe mētiṫ. Tertium aūt sensibile est cōe sensibile: z hoc est ɔñs propria sensata: propria eni3 sen sata insunt cōibus: cōmunia eni sunt in magnitudie z figu ra: z ideo iter3 hoc cōponit z diuidit: z ideo circa illa maria fit deceptio fm sensum: z ideo sensus iterior qui est phanta sia factus ab actu sensus exterioris qui est ab his trib⁹ sensi bus: z ideo duas h3 causas falsitatis quaz vna est distātia a re: qa accidit re nō pñte: z nō dirigit formā sensibilis quā h3 ad rē sicut facit sensus: z ideo frequētes sunt illusiōes in ipsa phantasia z in sensibus ppzijs. Alia aūt cā falsitatis est quā h3 a sensibili per accñs z a sensibili cōi in quoz cōpōne z diuisiōe frequens est deceptio: vñ l3 exterior sensus pñtis aliqñ sit verus: tñ alteri interiores sensus qui sunt pñtis et absentis erunt vtiq3 frequenter falsi: z tunc maxime cum p cul sit qd̄ sentimus fm rem. Si igitur ea que dicta sunt nul li alij ɔueniant q̄ phātasie in cōi accepte: z ɔueniūt ipi phā tasie sicut la3 ostēdimus tunc absq3 dubio phātasia erit mo tus a sensu fm actum facto: sicut diximos supra.

¶ Cap. 9^m. De rōne nominis phantasie z vtilitate eius.

Quoniā3 autem visus inter oēs sensus maxime est sensus eo q̄ magis h3 sensibilis cognitiōis: pp̄ter qd̄ etiā disciplinabilis est maxime z ma xime formalis in quo est opatio sensibilis aie: z quasi nihil operatiōis nature: quā ēt ob cām inter sensus pmus est: z ideo lumen etiā a luce accepit: qm̄ oculi luminaria dicuntur z visus lumen lumina riu3 illoz: z hoc est iō qa sine lumine nō pōt videre: iō phāta sia determinatū vel deriuatū nomen a visu habet qa phāta sia dicit visio vel apertio latine: z huius cā est ēt: qm̄ sensi bilia visus maxie permanent z finguntur in phātasia: z alia minus: z minime sensibilia olfatus: z ideo rarissime somni at quis de odoribus: z huius causa est: qa debiliter hēmus hūc sensum: tactū aūt maxie habemus: tñ seruat q̄litates in corpore magis q̄ itētiones q̄litatū in aia: z ideo raro sōniat aliquis frigus vel calorem: nisi frigescat vel calescat interi⁹ corpus: s3 colores z figuras frequentissime somniat z sonos: eo q̄ magis sunt ista habentia de proprietate intentionū spi ritualium: z ideo de facili transeunt ad phantasiam: qa aūt phātasmata sunt ista sensib⁹ sic econuerso adeo sicut ad sen sibilia: qm̄ nō est aduertens ratio vel estimatiua cognitio: z ideo multa per phātasiā opanṫ aialia sicut superius dixim⁹: alia quide3 qa intellectū non hñt: sicut bruta: alia v̄o ex hoc q̄ hñt intellectū velatum ob aliquā amentiam melancholie vel ebrietatis vel egritudis cerebri: aut pp somnū qui l3 per se sit ligamentū sensuu3: tñ etiam ligat intellectū per accñs: sicut quidā hoies sunt: z ibi operanṫ per solā phantasiā. Sic igiṫ sicut sunt quinque sensus exteriores: visus audit⁹ olfa tus gustus z tactus: ita sunt quinque sensus interiores sen sus cōis: imaginatio: estimatiua: phātasia z memoria: phā tasia cōiter accepta claudit in se imaginationem z phātasia3 ppzie dictā: de phātasia quidē igitur z ceteris iterioib⁹ sen sibus quid z pp̄ter quid sint intātū a nobis dictum sit.

Marginal notes: Tex. t cō. 159. — Tex. t cō. 160. — Tex. t cō. 161. — Phātasia du as h3 cās falsi tatis. — Tex. t cō. 162. — Nō q̄re raro aliqs sōniat d̄ q̄litatib⁹ tagi bilib⁹ frequen ter de colori b⁹ figuris z so nis.

¶ Tractatus Secundus Tertij Libri de anima in quo agitur de parte rationali.

¶ Cap. pᵐ. Qui tractatus est qualiter intellectus possibilis est.

Tex. t cō. pmi

DE parte anime autē rationalis qua ipsa aīa cognoscit distinguēdo et formādo agibilia et factibilia: que ps itellectus actiuus arte et prudētia pfectus vocat: et de parte aie qua aia sapit pma et vera: et ea que per pma et vera accipiūt fidē que ps sapiētia et itellectu pncipiorum pficit et scia: et vocatur itellect' cōtēplatiuus: querere intēdimus in hoc scdo tractatu huius tertij libri de aia. Queramus autē pncipaliter de ista pte tertia. s. verū sepata sit hec ps a sensitiuo et vegetatiuo fm magnitudinē hoc est subm organi et locū sicut dixit Plato q dedit ei locū et subm organū qd est media ps cerebri: pp hoc q est fz ipz sedes rōnis cellā syllogisticā appellauit vt altitudo sit' organi sui altitudinē rōnis sup alias virtutes demōstraret: queremus igit verū ista ps sic ab alijs differat per subm corporale: q est magnitudo qdā loco a quātitatibus organorum aliorum diuisa: aut nō differat subto corporali sz rōne tm: que rō sumit in aie partib' que vnite sunt in subto vno qd est ipsa aie suba: et ad illā qōnem reducit alia. Si eni supponamus q ps ista que vocat rōnalis vel itellectualis ptinet cū alijs viribus aie ad vnam aie subam: tūc oz certificare quā hz diām ab eis: que et ptes eiusdē aie sunt et dicant. Et queramus tūc forte qūo ptingat itelligē ipi aie hoc est querere per que pn' que sunt ptes aie vel nō: et qualiter intellectiua et speculatiua cū aīa vniant et ptineant: et hoc oium ad sciendū grauissimū.

Tex. t cō. 2.

¶ Queramus et verū itelligē sit oino sile ei qd est sentire: ita q sit per potētiā passiuā ab aliquo obiecto: sicut habitum est de sentire: aut ipm sit passiōis genus aliqd ab itelligibili in aia factum alter q sentire: aut sit aliqd hmōi sile passiōi sensus: alter tn ab ipso. In his autem determinādis qōnibus pcedere nō possumus ordie eodem quo enūerate sunt: qm sicut supra diximus opatiōes sunt priores: et pulē potentijs fm nos: et id ab vitis sumemus initium: et qa res difficillimas et cognitione dignissimas: id volo pmo totā Arist. sniam p nris viribus explanare: et tunc aliorum Peripatheticorum iducere opiones: et post hoc de Platonis opionibus videre: et tūc demū nram ponere opionē: qm in istarum qōnum determiatione oino abhorremus doctorum latinorum verba: eo q nobis videt: q et in eorum vbis nō mō qescat anima: pp qd snias vitatis nec ostendūt nec vbis pprijs attingūt. Rogo aūt et repetēs iterum iterūq rogo socios nros vt dubitatiōes que hic iducunt diligenter aiaduertant: et si inuenerint earum solonem perfectā: deo imortali gras agant imortales. Si aūt minus inuenerint hoc ad minus lucri reportabūt: q scient dubitare de reb' mirabilibus et altis: et annotatiōe dignissimis: et ad sciam diuinā multū pficientibus. Cum eni scia de aia sicut a pncipio diximus libri de aia: sit de mirabilibus id qd hic querēdū est in ea admirabilius qdem ceteris et altius: et est id qd hō per seipm scire desiderat: accipiamus g Arist. vba put in tertio de aia iacent.

Tex. t cō. 3.

¶ Dic autē Arist. q partē qua supra dicto mō cognoscit et sapit opz eē ipassibile qddam: qa oē passibile est corpus vel virt' in corpe: et oē tale trāsmutabile est aut fm se: si corpus est passiōi subiectū: aut per alterius trāsmutationē: si est vtus in corpore: sicut est visus in oculo q trāsmutat et patit passiōibus oculi sicut supra ostēdimus: vbi diximus q hoc nō est pp trāsmutatiōnē virtutis visus: sz pp trāsmutationē pupille: neutrū autē horum potētie ɔuenit itellectiue: sicut in sequētib' ondemus: sz aūt isto mō sit ipassibilis po' itellectiua: opz tn eā fore susceptiuā spērū: qa alr de po' agēte nō efficeret actu itelligens: et opz q ipsa sit po' spēs ille: talis aūt po' nō est hoc aliqd demōstratū et idiuiduatū in nā: quia si eēt aut hec mā: aut hec forma: aut hoc cōpositū: tūc eēt hoc aliqd demrātū: mā autē nō est hec mā nisi p hāc formā faciētē eā esse mām hui': et id hec mā nō est po' quelibet forma q vlitas pportiōis ei' ad oēm formā ipedit p hoc q ē mā huius: vbi gra: mā enim carnis nō po' hz oēs formas: sz tm po' māe pme que nō hz formā aliquā: nihil eni est po' id qd iā hz: hec aūt mā po' hz formā: et ideo non ē po' forma illa nec aliq formarum que est de intellectu sue forme habite: et illi' exēplū est: q mā formarum nec potētia est formarum, nec potētia est aial: nec aiatū: nec corp': nec subm: qa oia illa iā actu hz. Intellect' autem po' suscipit oēs spēs: g actu nullā hz. g nō est hoc aliqd sicut hec mā. Et p istā eādem rōnē ostendet q nō est hoc aliqd sicut hoc compositū: nec hoc aliqd sicut hec forma: hoc eni pz p se: qa forma non est po' susceptiua alicui'. fm q ē forma: g ps aie que est itells polis: nō est hoc aliqd p hoc q est itellect' polis: sz aūt sit supra dicto mō ipassibilis et itrāsmutabilis: tn ɔtingit ei p hoc q est polis: q silr se hz itellectiua ps que vocat polis itellect' ad itelligibilia sicut se hz sensus ad sensibilia: sensus enim se hz ad sensibilia sicut medietas et pportio formalis armonice media extrās sensibiliū: pp qd oia suscipit qdāmō: et sic ondemus q intellect' qui vocat possibilis: medietas est itelligibilium oium: et per hoc suscipit ea: sz alia rō sit medietatis in sensu: et alia in itellectu: hz g solū hoc gen' potētie passiue: qd fm aliquem modum recipit spēs itelligibiles: et simplr nō est passibilis: hec aūt in sequentibus apparebunt euidentius.

Nō ē hec mā nisi qa stat sub hac for': et id ipedit vlitas p portiōis eius ad oēs formas: et ɔsidera q: B

videtur repugnare dicē sua alibi vbi hz pn' idiuiduatiōis eē a mā. 3.

¶ Cap. 2ᵐ. Qualiter intellectus possibilis sit natura quedam imixta receptibilis omnium eorum que sunt.

Tex. t cō. 4.

VLterius aūt de itellectu possibili loquēs Arist. dicit q id: qm oia itelligit apphendēdo formas oium: necesse est q sit imixt': hoc est nō mixtus cū corpore sicut forma corporis: aut sicut forma que est virt' in corpore. For' eni corporis duplex est simplicis. s. et cōpositi: simplicis āt forme qnque sunt que multiplicant fm nūerum cōpositorum corporum: ex elatis que sūt pma simplicia: forma aūt que est vtus in corpore est virt' organica aie vegetabil' vel sensibil': et id laudandus est Anaxa. q verā dedit cām hui' q itellect' polis sit imixtus: qm dixit q imixt' est vt iperet tāq supior oib': et hoc ē vt cognoscat oē despectū ab ipso: despectū eni vocat id cui' for' nō informat: has eni formas oēs despicit itellect' tāq idignas sibi: qsi phibētes ipz itelligē. Si enim eēt aliq for' iformat': ad hoc q eēt hoc aliqd: tūc hoc ipz phiberet: nec apperet ei in cognoscēdo aliena et ɔriā ab ipa forma: et ipediret ois rei cognitionē que abijcit ei: qa ɔriū et diuersum ab illa forma recipi i eo nō posset eo q nec ɔria nec dispata psit eē i eodē: et id qd inest ei: nō hret i po': et id si eēt aliq for' mixta ipediret ne po' itelligeret ois mālia. Sic igit eo q ē imixt' ē imālis et impassibilis eo q pōt itelligē aliq vel oia ē aliq mō de gne vtutū passiuarum. Id eni qd est receptiuū alicui' nō hz illud qd natū ē recipe i spē: sz posse hēe formā i gne cū his q recipit ɔueniētē. Diximus eni supius de organo tact' q recipit excellens se tāgibile: cū tn hēat medis i se tāgibiliū: mediū eni ab extremo differt spē: et ɔuenit gne: ita et nō ē icōueniēs itellectū polem hēe qdē aliquā formā qua efficit vnū de entib' mūdi i gne nāe icorporee: sz nullā hēat formā eorum que itelligunt ab ipso: eo q illa for' q determiat i ens i gne nāe icorporee: cum intellectis ab ipsa ɔuenit in gne: et differt spe ab eis oib': sicut nos ifra ostēdemus: ista eni ppō qua dr q recipiēs denudatū est a formis eorum que recipe est natū: necia est in oib' recipiētib': sicut pbat tam in mā q in potētijs oium sensuū: et ex isto nec io pbat q itells polis est in gne potētiarum passiuarum et immixtus oino: eo q nulla est formarum que recipiunt in ipo: q sē aut forme corporum: aut forme que sz nō sint corporum: tn sunt organice in corpore: et p hoc ɔcludit vlteri' q nō est passibilis nec trāsmutabil': qa nihil ē passibile et trāsmutabile nisi mixtum. Quia aūt est de gne vtutū passiuarum nece est q ipe sit motus ab aliq qd est actu: sicut videmus potētias sensuū moueri: qm id q sensibilia sūt in actu: id mouēt sensus q sūt i po'. forme aūt vles put sūt in multis et nō sūt diuise ab illis: non sūt nisi in po' vles et itellecte sicut colores i po' sūt in tenebris: tales aūt forme nō mouē psūt itellectū: et id cogemur iferi' inuestigare aliū itellectū agentē: q formas faciat actu separatas et vles vt mouē possint itellectū polem: qui faciat in formis rerū particularib' qd lux facit in colorib'.

In oib' recipiētib' ē necia ppō dicēs recipiēs eē denudati a nā recepti.

Nō ista ē Cōmētatoris i cō mēto qrto.

Tex. t cō. 5.

¶ Ex oib' autē his ɔcludit Arist. q itells polis nō est nā aliq specificata per formā: qa id qd est po' oia: nō pt eē specificatū: sicut nec pma mā specificata est p aliquā formam: sz ad hoc tm est nā ei' posita potētial' vt sit vocatus itells polis. Et in hec duo diuidit qrū vnū est qd est itells: et alter qd est polis: et p hoc q ē itells determiat in ens qddā icorporee nāe: p hoc aūt q ē polis respectu oium: opz q pueat oium formis que po' sūt in ipso: verū

autē

ante intellectualitas sua specificãdo eã in ens nãe incorporee: clãudat ⁊ diminuat potẽtialitatẽ suã ad itelligibilia: inquiremus posteri⁹ hũc aũt possẽ itellectũ vocam⁹ itellectuz gñalr p quẽ aia disticte opinaẽ res pbabilr ⁊ itelligibilr distiguẽdo vnũ ab alio: ⁊ cogitat cũ rõne: ⁊ nihil est actu eoꝝ q̃ sic diuersimode iudicat anteq̃ actu itelligat ⁊ distiguat ea: sicut oẽs potẽtie passiue nihil eoꝝ sũt a qb⁹ mouenẽ añ habitũ formaꝝ suoꝝ motoꝝ: ad hoc eniz mouẽ ꝙ dent eis suas formas: ⁊ post motũ illũ ea que mouenẽ hñt eas in actu: hoc tñ in itellũ poli alr est q̃ i alijs potẽtijs passiuis: sicut i sequẽti bus dclabit. Ecce hec ẽ itẽtio Arist. de nã possis itellus quẽ posteriores eo Peripathetici hũc vsq; i diẽ exponũt: ⁊ nullus ad plenũ itellexit ob dubioꝝ difficultatẽ q̃ sũt i dictꝭ istis.

¶ Cap. 3[m]. Et est digressio declarans dubia que consequuntur ex dictis de intellectu possibili.

Xpedire aũt nobis videẽ: dubia ꝑus tãgere et postea videre solones Peripatheticoꝝ posterioꝝ in solone eoꝝ: qa tũc ꝯgruẽtius ostẽdeẽ qd nobis veꝝ eẽ videẽ: dubia aũt q̃ oriũẽ ex dictꝭ istis isurgũt ex q̃tuor q̃ Arist. diẽ de itellẽ polis nã: ex qb⁹ demõstrat talẽ: q̃lis dicta ẽ fore nãz ei⁹. Et in his q̃tuor necẽ ẽ vt ois hõ ꝯsideret q nõ aduersus veritatẽ vult ꝑuenire: vnũ ãt de q̃tuor ẽ ꝙ itellẽ polis imixt⁹ est: hoc ẽ nõ mixt⁹ corpori alicui. scdz ãt ẽ ꝙ ipse est separatus. tertiũ ãt ꝙ ẽ ipassibilis: lz sit receptiu⁹ itelligibiliũ. q̃rtũ ãt ꝙ nõ ẽ hoc aliqd: q̃re ãt sit imixt⁹ tã dctm ẽ satis quantũ spectat ad hãc itẽtionẽ. Separ⁹ aũt ẽ ab itelligibilib⁹: ⁊ in seipso: ab itelligibilib⁹ qdẽ vt sit susceptiuũ oĩuz eoꝝ: qd nõ eẽt si eẽt alicui eoꝝ vel plib⁹ ꝯiũct⁹ sicut pz ex dictis: ⁊ iõ ex his duob⁹ cõcludiẽ ꝙ ipse ẽ po° oĩa itelligibilia tanq̃ oĩum susceptibilẽ: qd ãt susceptibile ẽ oĩuz nihil hñs eoꝝ: hoc aliqd nõ ẽ specificatũ i nã in aliqd ens mũdi: ⁊ sic ex his trib⁹ sequiẽ ꝙ nõ ẽ hoc aliqd nec aliq̃ nã: nisi illa que ẽ sĩlis mãe ꝑme: que vocaẽ potentia oĩa que sũt: ⁊ nihil eoꝝ est actu anteq̃ actualr illd intelligat. Accipiam⁹ igiẽ dubia q̃ sequunẽ ex ꝑmo. si enĩ ẽ imixt⁹ et ipassibilẽ ⁊ itrãsmutabilẽ: tũc videẽ nunq̃ fieri eoꝝ aliqd que sũt sz eẽ hoc mõ eternũ q̃ intrãsmutabile est eternũ: g̃ nõ fit aliqd intelligibile: ⁊ sic itellectus speculatiuus in eo nõ est factus. Amplius in q̃ oĩno nihil fit: illd non est po° que ꝑcedat actũ: est aũt talis oĩno itrãsmutabilis intellẽ possibilis: igiẽ oĩno nihil fit nec est factũ aliqd in ipo: ⁊ sic itellẽ speculatiu⁹ oĩno nõ est factus: adhuc aũt agens itellẽ magꝭ est itrãsmutabilis q̃ possibilis: ⁊ sic vterq; intellus tã agens. s. q̃ polis: sunt hoc mõ eterni: sicut sunt eterna nec̃ia ⁊ intrãsmutabilia: qñcunq; aũt agẽs est nec̃iuz ⁊ nõ factuz agens: sz semp agẽs ⁊ passiuuz est nec̃iuz ⁊ intrãsmutabile: tunc ⁊ factũ ab agente in eo qd patiẽ est semp intransmutabile: g̃ speculatiuus itellectus qui fit ab agẽte intellectu: in eo qui vocaẽ polis: sp est ⁊ nunq̃ factus: ⁊ videẽ tolli factiõe que sit terminus eius: qd est fieri: ⁊ quã ꝑcedat potentia sm gñõnez ⁊ tps: ⁊ has dubitationes de hoc v̄bo eliciũt Theophrastus ⁊ Themisti⁹: separatus aũt potẽtia ab oĩbus Peripatheticis intellẽ possibilis: sz ꝙ separatũ duo iportat quoꝝ vnũ est: sicut separatũ dicimus denudatũ esse a specificãtibus ⁊ indiuiduãtibus: sicut ꝑma vlia dicimus fore separata. scdz aũt est sicut dicimus separatũ id qd est po° aliqd anteq̃ hẽat illd. Plato ãt tertiũ modũ separati posuit: sz quẽ separata dicimus que sũt diuisa subto ⁊ loco: ⁊ hoc mõ itellectiuã aiaz separabat a sensitiua ⁊ motiua sm locũ ⁊ vegetatiua: sz hoc mõ minus curarũt loq de separato Peripathetici: ꝙ certũ fuit apd eos aiaz eẽ subalr vnã ⁊ diuersificatã in eẽ sz vires: rõ aũt demõstratiua q̃ induxit Arist. ꝙ intelluz polez posuit separatũ ꝑmo mõ separatiõis: fundaẽ sup duo nec̃ia: quoꝝ vnũ est ꝙ ois cognitio anime sm ꝯgruentiã aliquã existit ei: ⁊ ideo ꝯgruẽtiã armonicã oportuit eẽ sensus ad sensibile: ⁊ imaginatiõis ad imaginabile: ⁊ sic g̃ cognitio vlis erit sz ꝯgruẽtiã aliquã aie: specificatũ aũt ⁊ indiuiduatũ nõ hz aliquã ꝯgruẽtiã ad vle sed potius oppõnẽ ei mõ: cũ g̃ cognitio vlis sit sm polem intellectũ: opz ipm fore separatũ hoc mõ q̃ vle est separatũ. Scda aũt ꝓpõ est ꝙ certũ est vle sz ꝙ vle est nõ eẽ in re: qa qcqd ẽ in re sz eẽ in ipsa ẽ: ⁊ hoc ẽ diuisuz ⁊ particulare ⁊ nõ vle: nisi sm potẽtiã: nõ g̃ ẽ vle nisi ꝓut ẽ in aia: p esse g̃ quo est in aia: opz ipz eẽ vle: hoc aũt eẽ hẽ nõ põt in ꝯiũcto subto: sz separato tñ: g̃ erit eius subz separatũ: huic aũt adhuc duas adiũgemus rõnes: vnã qdẽ Auerrois: ⁊ alterã Auic. Auerro. qdẽ est ista: qm si itellẽ polis nõ eẽt separat⁹ a mã ⁊ appendicijs mãe: tũc eẽt aut forma corporis: aut forma opans organice in corpore: ⁊ q̃cunq; mõ diceret: sequiẽ ꝙ id qd foret in ipso: indiuiduaret p ipz: sicut quelibet forma idiuiduaẽ p suũ subz idiuiduũ: ⁊ sic vle nõ eẽt in ipso sz particulare: particulare aũt nõ nisi sm po°[m] est itelligibile: seq̃ret g̃ ꝙ actu itellectũ ab ipso nõ eẽt: nisi sm po°[m] intellectũ qd est ipõle: g̃ ipossibile est itellectũ possibilẽ nõ eẽ denudatũ a mã ⁊ appẽdicijs mãe. ¶ Auicẽ. aũt fortius id conaẽ ꝓbare dicens ꝙ id qd ẽ vle: opz ꝙ sit alicuius ⁊ in aliquo: dico aũt alicuius qm est illius de q̃ ꝑdicaẽ: ⁊ est in aliq̃: qm est in itellectu: aut igiẽ qd est vle hz ab ipsa re cuius est vle: aut hz ab eo in quo ẽ: si aũt hz ab eo cui⁹ est hoc ẽ a re: g̃ vle ꝓut est ab ipsa re sumptum: actu est vle: sz actu eẽ aliqd nõ indiget agẽte vt agat vle sibi ꝓut est rei vle de qua ꝑdicaẽ: per seipm põt agere ⁊ mouẽ itellectuz polez: ⁊ perficere ipm: g̃ ad hoc ꝙ agat nõ idiget intellectu agẽte qd ꝯ oẽs Peripatheticos est: quia oẽs illi posuerũt intellectũ agentẽ ꝯcorditer: lz eoꝝ qdã negarũt itellectuz polez: sicut patebit in sequẽtibus· non g̃ vle ꝙ vle sit ab ipsa re hz de qua predicaẽ. Ad huc aũt vle ꝓut est in re non est nisi po° vle: si g̃ a re ipsa hz ꝙ eẽt actu vle: opz ꝙ idẽ p se esset in po° ⁊ in actu: qd ipõle est: qm id qd est in po°: non fit in actu nisi per id qd est in actu: relinqtur g̃ ꝙ hẽat eẽ vle in actu per itellectũ in quo est: ⁊ iõ opz intellectũ esse separatũ ⁊ vlem: qa aliter indiuiduaret id qd est in ipso: separatũ igiẽ dicitur sicut diximus ꝑus: sicut po° ab actu qñ nihil eoꝝ ẽ: que aptus est itelligere: ⁊ hec separatio sĩlis est sepationi qua dicimus tabellã rasaz ⁊ hñi planatã ⁊ preparatã eẽ separatam ab his oĩb⁹ que pingi in ipsa ⁊ scribi pñt: ⁊ iõ habilẽ ad ois scripture ⁊ picture receptionẽ. Istos duos modos separatiõis oẽs Peripathetici ꝯcorditer itellectui possibili ⁊ aie rõnali attribuerũt. ¶ Stoicoꝝ aũt ꝓhia via hac nõ icessit: sz d hac min⁹ curam⁹: qa nõ querimus hic dicẽ nisi tñ Peripatheticoꝝ opiõnẽ: de alijs aũt deo gl̃ioso fauẽte ꝑma i ꝓhia disceptabimus. Istis g̃ rõnib⁹ ⁊ causis polis vocat⁹ itellus: ipassibilis ⁊ imixtus ⁊ separat⁹ vocat⁹ est. ¶ Ex his autẽ sequiẽ quartũ qd ei attribuiẽ g. s. nõ sit hoc aliqd vnũ: sicut determinatũ est: ⁊ vnũ ens in nã: qd enĩ est hoc aliqd nullo mõ põt eẽ separatũ: cũ ipz in sua cõpõne iã hẽat mãz per quã ꝑticularizaẽ ⁊ idiuiduaẽ forma ei⁹: ⁊ hz formã ⁊ est hoc aliqd: ⁊ nõ põt eẽ ab illa forma separatũ: hec igiẽ q̃tuor sũt que itellectui possibili attribuunẽ: ⁊ videẽ seq ex isto: ꝙ intellẽ polis est vnus nũero in oĩb⁹ hoĩb⁹: qui sũt: q fuerũt: ⁊ erũt: separatũ enim ꝑdicto mõ nõ hz aliqd in se: per qd efficiaẽ isti⁹ vel illius: cũ separatũ nõ indiuiduaẽ: denudaẽ aũt a mã ⁊ idiuiduãtib⁹ sic separatũ ẽ intellẽ polis sm id qd est: ⁊ sic g̃ separat⁹: erit g̃ vnic⁹ in oĩb⁹ quoꝝ di eẽ itellẽ. Adhuc aũt id qd in nã sua cõe ẽ: nõ efficiẽ ꝓpriũ nisi per aliqd ꝓpriũ sibi adiũctũ: sz simplr separato nihil est adiũctũ de ꝓprijs: g̃ simplr denudatũ nunq̃ efficiẽ ꝓpriũ: est aũt itellus polis sm id qd est simplr denudatuz qd: nunq̃ igiẽ efficiẽ ꝓprius: erit g̃ vnus cõis oĩb⁹: ⁊ nulli de se ꝓprius: hoc aũt delirameto videẽ esse sile: qm qd est vnũ in oĩb⁹: vnicã hz ꝑfectionẽ: scia aũt perfectio est itellus polis: in quocũq; g̃ accipiat sciam in oĩb⁹ habebit eã: ⁊ sic sequiẽ ꝙ me acqrẽte sciaz aliquã ois hõ habebit ⁊ acqret eandẽ: qd experimẽto falsuz eẽ ꝓbaẽ: ꝙ ꝓhia habita a multꝭ nõ ob hoc alij sciuerũt eadẽ. Est aũt adhuc dubiũ in his dictꝭ: qa si separat⁹ eẽ dicaẽ itellus polis: sicut potẽtia ab actu sic ꝑparata tabula a picturis: tũc eni videẽ hẽ relõnẽ ⁊ ꝓportionẽ ad itelligibilia nisi sicut mã ad formas: q̃rũ aũt vna ẽ rõ ⁊ ꝓportio potẽtie passiue ⁊ receptiue: ipsa sũt eadẽ: ⁊ sic igiẽ videẽ nõ eẽ dĩa aliq̃ iter ꝑmã mãz ⁊ itellectũ polez: ⁊ hec ẽ obiectio Theophrasti ꝯ Aristo. põnem. ¶ Redeũt igiẽ oĩa ista dubia difficilia ad. 3. ꝓbleumata q̃rum ꝑmaz est qualr hic sil verificeẽ de intellectu possibili: ꝙ sit ipassibilis: ⁊ itrãsmutabilis: ⁊ tñ sit in po° susceptiua ꝑfectiõis: ⁊ suscipiat eam ab agẽte mouẽte ipz. Scdz aũt est qualr hec stẽt sil: ꝙ ipẽ sit ab omni indiuidualitate oĩno denudatus: ⁊ tñ vnusq̃sq; hõ hẽat suũ intellectũ ꝓpriũ: ⁊ tertiũ qualr hec sil verificenẽ ꝙ ipẽ sit id qd est: ⁊ sic vocaẽ polis ad oĩa que sunt: ⁊ tñ nõ sit mã prima: his aũt dubijs ꝑmo volumus aptare rñsionẽ ꝑoꝝ q̃rũdã ⁊ postea adiũgere qd nobis videẽ dicẽdũ de his: ꝯueniunt aũt oẽs Peripathetici in hoc ꝙ Arist. veꝝ dixit: qa di-

Rõnes q̃s ꝯ adducit Commẽtatoꝛ i pria pte digressionis i cõmẽto 5. ex intentione Themistij ⁊ Theophrasti. 3.

Separatũ apud ꝑipatheticos duo iportat.

Hs rõnẽ que mouit Ar. ponere itellectuz polez separatuz ꝑmo mõ. vide istã rõnem ab Auerroi. 3. de aia com. 19. ⁊ 20.

Rõ Auicẽne ad idẽ efficacissima.

Sũma oĩum dubiorum.

ciant q̃ nã hunc hoiem posuit quasi regulã veritatis in quo sũmã intellus hũani perfectionẽ demõstrauit: sʒ exponunt eũ diuersimode prout congruit vnicuiqʒ intentioni.

¶ Cap. 4m. Et est digressio declarans opinionem Alexãdri ⁊ eius improbationem.

Alexãdri opinio proq̃ vide Com. 3. 5. 3.

Alexander aũt qui inter discipulos Aristotelis aliqñ sũmus habit⁹ ẽ: dicẽ itellũʒ poſſeʒ formam corporis ⁊ vtutẽ causatã ab elẽtis supra quã irradiat itelligẽtia agẽs que nõ ẽ ps aie hois: sʒ separata: dicẽ eñi q̃ forma habita mãe pmẽ magnã in simplicib⁹ opaſ diuersitatẽ: facit eiʒ vnũ ignẽ ⁊ alteꝝ aquã ⁊ tertiũ aerẽ ⁊ quartũ terrã: qñ aũt non solũ vnica forma operaſ tũc facit mirabiliores diuersitates: in cõpositis aũt remanẽt ſm aliquẽ modũ forme elẽtales: ⁊ iſu per adiiciunſ eis forme cõpositoꝝ: ⁊ iõ qñ elẽta p mixturaʒ ab excellẽtijs recedũt: tũc in nã mirabiliora opanſ: ⁊ pmus quidẽ recessus facit mineralia ⁊ lapides quoꝝ sunt forme nãles. scðs aũt recessus aiata pficit: q̃rũ est potentior forma q̃ȝ mineraliũ: ⁊ ita p gradus maioris ⁊ minoris tẽperãtie ⁊ eq̃litatis elẽta veniẽtia ad mediũ ſm mixturã: tãdẽ pficiunt formã que vocaſ itellus possis: que po⁹ ẽ oia itelligibilia ⁊ actu nullũ: hic aũt itellã est in corpore hois vt dicit: sic ⁊ rasura ⁊ planatio in tabula: ⁊ nõ sic ipsa tabula: sʒ poti⁹ corp⁹ est sic tabula ⁊ intellectus sicut pparatio tabule ad scripturaʒ: nec dẽ esse separatus a corpore: sʒ potius ab intelligibilib⁹: sic pparatio que dicit habilitatẽ ad recipiẽdũ: separata est ab his que recipit: sic ẽt rasura ⁊ planatio separata sũt a scriptura ⁊ sicut quelibet pparatio mãe: nõ tñ ipse act⁹: ⁊ hoc dicit Aristo. sentire qñ dicit intellectũ possibilẽ eẽ separatũ. ¶ Hʒ aũt adhuc

Rõnes Alexandri.

rõnes duas: vnã q̃dẽ quã sumit ex Aristotelis vbis vbi dicẽ aiam ſm subaʒ vir eẽ corporis organici endelechiam. Si. n. hoc est veꝝ: tũc vniuoce oẽs aie partes sũt endelechie corporis: opʒ igiſ itellectũ eẽ corporis endelechiã sic formã corporalẽ: ⁊ sic erit causata forma ex elẽtoꝝ mixtura. Ampli⁹ autẽ potẽtia mãe corporalis ⁊ phice nõ pficiſ nisi per formã q̃ ẽ in ipsa potẽtiaſr: ⁊ educiſ de ipsa p motũ ⁊ mutatiõeʒ: stat aũt q̃ aia rõnalis que est itellectiua: ẽ pfectio corporis hois qð est mã corporea: opʒ igiſ q̃ potẽtiaſr sit in ipso semie corporis ⁊ educaſ de ipso per motũ ⁊ mutationẽ: igiſ itellect⁹ q est perfectio hois: est forma corporis operãs in corpore sic alie forme nãles. ¶ Sʒ illud qð mag irrõnabile est in dicto isto ẽ

Impugnatio opionis Alexandri.

hoc qð iste ponit q̃ pma perfectio que est preparatio ad secũdaʒ hoc est ad intelligibilia suscipienda: sit facta ex cõplone elẽtoꝝ: q2 apud Peripatheticos oẽs est ab antiq̃ vulgatuʒ: q̃ intellectus est ingrediẽs ab extrinseco: ⁊ nõ fact⁹ ex elẽtis: nec potẽtiaſr exñs in eis: nõ eñi aliq̃ mõ pbabile vel itelligibile est: qualr vtus incorporea que discernit res diuinas corporeas ⁊ imãles: educaſ ex elẽtis. Adhuc autẽ ex isto videſ sequi q̃ nã ſm se cõpõnis varietate faciat oẽs formas: absqʒ eo q̃ necessarie sũt alie cause: sic dixerũt hi qui casum ⁊ fortunã monẽtia esse dixerũt: ⁊ negarũt causas per se agentes qð tñ Alex. dicere nõ intẽdit q̃ alibi ponit causas agẽtes. Id aũt qð demõstratiue destruit dcm̃ Alex. est q̃ oẽ qð recipiſ in eo qð est in corpore sic forma corporis est particulare ⁊ idiuiduũ: sicut pbaſ p oia que sunt in vtutib⁹ aie sensibiſ: si g̃ intellectus possibilis eẽt hmõi forma: receptũ in ipo eẽt particulare: ⁊ sic nõ esset intellectus acceptiuus vlis. Adhuc aũt in phĩca doctrina paꝝ faceret Aristoteles si doceret nos preparationẽ tñ ad intelligibilia: ⁊ nõ determinaret nobis subʒ illi⁹ pparatiõis: nõ est g̃ intẽtio Aristotelis vocare itellectũ possibilẽ solã pparationẽ ad intelligibilia suscipienda: sʒ potius id qð subiiciſ tali pparatiõi vocat intellectũ possibilẽ. Et he rõnes Auerrois ꝯ Alexandrũ tenende: q2 absqʒ dubio Alex. ⁊ si in multis bñ dixerit: tñ in mã hac peius oib⁹ determinauit: ⁊ sequiſ ex dicto ei⁹ aiam cũ corpore perire et aiam alterari alterato corpore: ⁊ multa alia: que absurdissima sunt: ⁊ claro pbo minus digna: q̃ȝ ob cãʒ abiiciẽda est penit⁹ sua ista ⁊ extra gen⁹ hoium exterminãda tãq̃ȝ error pessimus ex quo totius nobilitatis ⁊ perpetuitatis aie itellectiue sequiſ destructio. ¶ Rõnes q̃s inducit sup falsas ppositiões fundauit. Qð aũt dicit Aristo. dicẽ q̃ aia est perfectio

Solo ad rõnes Alexandri.

corporis organici ⁊ q̃ perfectio ſm vnã ⁊ eãdẽ rõnẽ diciſ de vegetabili ⁊ sensibili ⁊ rõnali: oino falsum est: quinimo dicit Aristo. sic ex superioribus pʒ q̃ intellectus nullius corporis ẽ actus: ⁊ hoc nõ est repetere necessariũ cũ de his ex superiorib⁹ satis ꝯstet. Silr autẽ qð dicit q̃ intellectualis aia educaſ de semine: falsissimũ est oino: sed potius ipsa est ingrediens ab extrinseco a datore formaꝝ in mãʒ: ⁊ est silitudo datoris formaꝝ qui est itelligẽtia pma: ⁊ non mixta corpori sic cõmisceſ virtus vel forma corpia: ⁊ iõ hoc ẽt est falsuʒ: veꝝ ẽ tñ q̃ ipsa est finis gñatiõis: sed iste finis nõ efficiſ in mã vtute q̃litatũ primaꝝ trãsmutantiũ mãm: sed potius intelligentia dat qñ mã est disposita per principia nãlia: ⁊ de hoc in libro de animalibus: vbi de generatione tractabitur erit agendum: intantuʒ igitur dictum sit de opinione Alexandri.

¶ Cap. 5m. Et est digressio declarans opinioneʒ Theophrasti ⁊ Themistij ⁊ improbationem eiusdem.

Theophrastus aũt ⁊ Themisti⁹ viri in secta peripatheticoꝝ clarissimi: aliã secuti sũt viã dicẽtes in aia nõ eẽ nisi intellũʒ agẽtẽ: ⁊ nullũ intellectũ possibilẽ in rõne possibilis: q sit ps aie rõnalis: dicebãt aũt hoc p vnã pcipue rõnẽ: que ẽ ista q̃. s. in oibus in qb⁹ est pma pfectio ⁊ scða: ita se hñt adinuicẽ q̃ si pma est intrãsmutabilis ⁊ eterna: q̃ scða est intrãsmutabiſ ⁊ eterna: pma aũt pfectio hois est intellect⁹. scða est intelligere: ⁊ iõ si intellã est imixt⁹ separatus ⁊ impassibilis ⁊ eternus: ⁊ itelligere erit silr intrãsmutabile ⁊ eternũ: ꝯstat aũt q̃ intellã agẽs est eternus hoc mõ q̃ dicimus eternũ esse intrãsmutabile: agente aũt vno mõ se hñte erit id in quo agit vno mõ se hñs q̃ aliter agens esset ociosum: ⁊ sic id qð vocaſ intellectus possibilis est eternũ ⁊ actũ est eternũ. Sic eniʒ pbatũ est in octauo phĩcoꝝ q̃ motore existente eterno ⁊ moto: motus necessario est eternus. Silr ẽt isti viri videnſ dicere q̃ actũ ab agente est speculatiuus intellectus: ⁊ intelligere nihil aliud est q̃ȝ denudare formas: et hoc est opus intellect⁹ agentis: sʒ hoc oino stare non põt: q2 factũ ſm suum nomẽ ostendit q̃ ipm nõ est semper nec eternũ nec necessariũ: speculatiuus aũt factus est: igiſ nõ põt eẽ eternus ⁊ necessarius. In alio aũt loco isti viri dicũt q̃ itellectus mãlis est ps aie: sʒ nõ pficiſ nisi ab agẽte ⁊ nõ ab intelligibili: ⁊ iõ cũ tã agens q̃ȝ possibilis sint intransmutabiles: factũ per cõpositionẽ ex vtroqʒ erit intrãsmutabile ⁊ eternũ pp qð negãt etiã intellectũ possibilẽ eẽ vt possibilẽ ante actuʒ: sʒ cõcedãt eũ eẽ in aia put est subm luminis agẽtis. Si autẽ queraſ ab ipsis de dictis Aristotelis qualr itelligant que dicit de nã possibilis intellectus: dicũt q̃ intelligunſ de eo qð est subm agẽtis luminis: ⁊ illud lumẽ habitũ ab ipso est speculatiuus intellectus. Cũ aũt diciſ q̃ potentia est oia intelligibilia ⁊ actu nullũ: dicũt q̃ hoc sic est, q2 lumẽ ei⁹ aliqñ est sup intelligibilia: ⁊ tũc ipsa denudatio est actu itelligere: qð vocaſ speculatiuus itellect⁹: qui dẽ adeptus: illi eniʒ ponunt quadruplicẽ intellectũ in aia agentẽ. s. qui denudat formas: ⁊ possibilẽ qui recipit lumẽ agẽtis: ⁊ tertiũ cõpositũ ex vtroqʒ: sicut diaphanũ lucidũ quẽ vocãt speculatiuũ: ⁊ quartum qui sit splendore luminis habiti sup intelligibilia: quem vocant adeptũ: ⁊ hec opio multũ rõnabilior est q̃ȝ Alex. ⁊ aliorũ Peripatheticoꝝ q̃rũdã. Si aũt queraſ ab eisdẽ de hoc qð dicẽ Arist. intellectũ sic se hẽ ad intelligibile sic sensus ad sensibile se hʒ: ⁊ ita cũ sensus sit susceptiuus spẽrũ sẽsibiliũ: erit ⁊ intellectus susceptiuus spẽrũ intelligibiliũ: ⁊ sic intelligere nõ est solũ denudare: sʒ ẽt intelligibilia recipere. Ampli⁹ per se agens sine possibili põt denudare. Si g̃ hoc sufficit ad intelligere: nõ opʒ ponere aliquẽ intellectũ possibilẽ vel speculatiuũ: sed tñ agentẽ ⁊ speculatiuũ adeptum. Sʒ ad hoc illi rñdent agentẽ absolutũ nullũ esse in aia: qm̃ intelligẽtia absolute agẽs nõ põt esse pars aie: sed lumẽ agẽtis in possibili agentẽ vocari vel vocãt: ⁊ qñ distinguiſ intellect⁹ in agenteʒ ⁊ possibilẽ ⁊ speculatiuuʒ est talis diuisio: sic suba diuidiſ in mãm ⁊ formã ⁊ cõpositũ: nõ sit hoc iõ q̃ forma diuisuʒ eẽ habeat a cõposito: vel a mã: sed vt ostẽdaſ cõponẽtia eẽ diuersaꝝ nãꝝ: ⁊ a cõposito differre per modũ simplicitatis eoꝝ: hec aũt opinio ponit aiam rõnalem ſm nullã sui partem esse subm intelligibiliũ: ⁊ nõ esse spẽs intelligibiles in aia: nisi sic in agente eas: sicut colores actu existes sunt in luce que ẽ hypostasis eoꝝ. Et esset sic: q̃ si a visu pcederet lumẽ dans eẽ formale coloribus: ⁊ hoc esset videre: sic volunt dicere q̃ lumen agentis in possibili intellectu ⁊ intellectualitatis formã dans intelligibilibus sit intelligere; ⁊ hoc sit esse intelligibilia in

Impugnatio opionis Theophrasti & Themistij.

lis in anima. ¶ Et si vellemus recedere a dictis Aristo. non eet ista via abijcieda: nam aut qr expresse dicit Aristo. q sicut sensitiuu se hz ad sesibile: sic itellectiuu se hz ad itelligibile: sicut diximus: no videt hec opio cu vbis Arist. zsonare. Mouit aut Theophrastu pcipue hoc: q si eet possibilis in aia intellectus separat: t no hoc aliqd distinctu: q ille a ma prima no differret: qm vtraqz po est oia t nihil actu: t ideo ma prima deberet cognoscere silr formas sibi aduenietes: sicut intellectus possibilis: qd oino e absurdu: no igit talr possibilis vocat intellect est sicut in aia. Adhuc aut taliter posis itellect no fit itelligibilia sine trasmutatioe t tpe: g iste itellect possibilis est t trasmutabilis t mixt itellect in aia sicut ex supra dictis est mafestu: g in aia no est talr possibilis vocat itellectus: t io ista opio dubitauit in qone illa qua qrit: qliter contingit possibile ee itellectu t recipere intelligibilia: qm supponitur ee impassibilis t intrasmutabilis t imixtus.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarans opinionem Auépace t Abubacher t improbationem eiusdem.

Abubacher aut magn apud Arabes t Auépace alia via elegerut pp supi eni iductas rones t pp quasda q adhuc inducent zsenserut q in hoib oib pntib preteritis t futuris vn t vnicus nuero t spe est itellect. Et quereetes qliter ille ztinuaret hoi cuilibet no ztinuatione illaz viderut t vnione causari ex pte itellect possibilis vel agetis cu ambo sint sepati t imixti t nulli hntes aliqd coe: sicut dixit verissime Anaxa. viderut aut ab alia pte q id qd est vnu spe t numero apud oes vnu numero t spe hie pfectione: t sic deberet seq q vno hoie accipiete sciam qlibet ho heret sciaz eade qd viderut minime fore vez t io dixerut in aia ronali no ee itellectu sepatu nisi agete: possibile aut itellectu esse coniunctu corpori: eo q hoc nihil aliud e q phatasia: phatasma ea enim sunt po itellect t efficiunt vt dicut actu intellectus qn separant ab itellectu agete: t qr phatasia no est vna apud oes p phatasia ztinuant t vniunt intellectu t itellectus cum particulari quolibet hoie. Et vt eoz melius itelligat opinio dixerut isti q no est aliqs possibilis itellect i hoie q sit subm itelligibiliu fm q itelligibilia sunt qr dicut forme speculatiois de sui subo in quo sit in luce agetis itellect denudata est intellect t hoc no pot here subm in quo sit qm vlis est t io e vbiqz t semp: si aut heret subm indiuiduaret nescio qm ois forma p suu subm indiuiduat t terminat: t io dixerut isti q vocat id possibilia siue po intellect qd est po speculatiu intellect t hoc est phatasma in phatasia: t sic videnr in partez zuenire cu Theophrasto t Themistio in pte videnr illis z dicere qm in hoc zuenisut q dicunt itelligere aie nihil aliud ee q formas denudatas in luce agetis t q no est aliq aie ronalis pars q sit subm itelligibiliu: dissentiut aut ab illis in eo qd Theophrastus t Themistius dicut itellectu possibile ee aie ronalis pte: sz nuq ee in po q semp hz in se lume agentis vel ipm agete put lume est sicut diaphanu illuminatu hz in se actu lucis. Isti aut duo viri oino nullu hoc mo possibile itellectu ee in aia dicut: hoc aut qd dicut ee intetione Aristo. in 3. de aia: dicut qm sicut iferius ostedemus dicit Arist. q si forme denudate eent in reb extra aiam res eent itelligetes: dicut igit q ipsa forma denudata est itellect in actu t pmixta particulari est itellect in po t qr no subijcit forme intellectus agetis q pars aie est io e imixt t itrasmutabilis t immaterialis nec efficit hoc aliqd per seipsum: qm no subijcit ei: t hoc mo soluut dubia supra inducta.

Non i quo opio istoz cocordat cum opinione Theophrasti t Themistij: t in quo discrepat

Impugnatio p qua vide co. 5. de aia co. 5. t co. 30.

¶ Sed oino videt mirabile de viris istis qui multa subtiliter itellexerut q no viderunt Aristo. esse sciam q phatasma mouet itellectu moues autez no est motu: opz igit q motum a phatasmate no sit phatasia vel phatasma: zstat aut potetia nuq mouere actu q educit de ipsa: ergo phatasma no pot dici moues ipm speculatiuuz intellectu: opz igit oino q aliqs itellectus q sit pars aie ronalis sit motus a phatasmate: t ista ro cogit Aristo. ponere itellectu possibile.

Rones p opinione Abubacher t Auempace.

¶ Ratio aut q decepit Abubacher t Auépace fuit ista q moues t motu debet here coicatione sicut ages t patiens coicat in subo: si igit phatasma est moues opz q id qd mouet coicatione heat cu ipso in subo eode sic cu phantasma sit particulare: opz q motum ab ipso sit particulare. Amp. mouens spem sua dat ei q mouetur ab ipso qn fuerit moues vniuocu: in aia aut no est moues nisi vniuoce fm formam: igit motum a phatasmate opz habere phatasia formalem: formalis hec aut phantasia est sensibilis: t particularis forma talem aut non hz pars anime separate: non est igitur aliqua pars aie separate que moueat vt subm a phatasmate.

Solutio.

¶ His aut rndere no graue est qm nos ostendemus inferius q coicatio que est iter ages t patiens t moues t motuz pbice no est inter itellectu possibile t id qd mouet ipsum ad formam intelligibilis t hoc quide dicit Aristo. sed nos probabimus t modo supponamus lz aut phantasia sit particulare t sensibile no tame mouet intellectu separatu possibilez existens in actu particularis sensibilis sed potius in actu denudationis t abstractionis qua accipit a lumine intellectus agentis: sicut etiaz colores ee materiale habet in corporibus coloratis no tame per hoc moueet ipm: sed esse formale qd accipiunt a lumine corruptibili: totuz aut qd fugiant t isti t illi de quibus prius habitu est oes preter Alex. hoc est ne cogantur dicere intellectum possibilem aliquid esse prime materie sicut supra patuit ex Theophrasti dubitatione.

¶ Cap. 7m. Et est digressio declarans opinionem Auerrois t improbationem eiusdem.

Post oes aut istos venit Auerrois qui gloriatur q ipse solus satisfecerit oibus dubijs eo q ipse omnia que dicit Aristo. de intellectu possibili visus est saluare. cocedit enim q sicut sensus se hz ad sensibilia t sic intellectus se hz ad intelligibilia recipiedo ea: sed dicit q non est oino simile lz in aliquo sit simile sicut t Aristo. dicit no esse impassibilitate sensus eande cu impassibilitate intellectus: dicit enim vle qd intelligitur habere duplex subm. vnu quide quo est vez: t alteru quo est vnu entium mudi t vocat subm quo est vnu particulare fm rem eo q in eo q res est vel no est notitia anime vera est vel falsa cu veritas intellectus sit adequatio reruz t intellectuu: t quo ad hoc subiectu est vniuersale in potentia vniuersale qr cofusum est in particulari t est in aliquo sensibilium potetiaz t hoc modo vniuersale non est vnu entium mundi qd vocamus vniuersale: qr vniuersale prout est vnu entium mundi qd vocamus vniuersale qd diuiditur cotra particulare fm eum t fm veritate est in solis nudis t puris intellectibus t no in rebus extra aiam t de hoc tame alibi tempus erit inquiredi. Sed que hic dicimus tm ad sue intetionis manifestatione inducunt: dicitur igitur q cu vniuersale habeat duplex subiectu q no hz transmutatione nisi ex subiecto quo est vnu qr ex illo educitur potetia ad actum sic indiget fieri t tepore aliquo t ex illo etiam inducitur lassitudo per freques intelligere: ex subiecto aute quo efficitur ens in mundo no hz transmutatione sed recipit in eo sine transmutatione aliqua sicut determinas t distinguens a determinato t distincto. Sicut enim supra diximus q sensus no est ma sensibiliu sed spes que qr media est sensibiliu distinguit t determinat ad ipsa: sic et itellect t multo amplius est species itelligibiliu que est primario ad ipsa sicut mediu t non sicut ma ex qua educant de potetia ad actu sicut iferius ostendet t ideo sic subijcitur eis sicut determinatu subijcitur determinanti t ideo no efficitur vnu de intellectu possibili t itelligibili: sicut sunt vnu ma t forma vel sicut subm t accides sed potius sicut perfectio determinas est in determinato t pfecto: ppter qd etia formalis itellect q est forma speculatiua no hz trasmutatione ex itellectu possibili sed ex phatasmate i quo est sicut diximus t sic satisfacit Theophrasto quereti qualiter ee possit q itellect possibilis sit separatus t intrasmutabilis t similiter ages t tn speculatiu sit trasmutabilis t teporalis sicut id qd erit de potetia ad actu. Et in veritate in ista solutioe bene satisfacit t vez dicit Auerrois. Iste aut pter suptus inductas rones sicut fere oes alij zcedunt vnicu possibile esse intellectu in oibus hoibus t q ad hoc sequit vniuersalia ee eade apud oes ex qbus est scientia oium eoz que sciuntur: t qd querit qualiter tuc itellectus t ista scientia vni vniantur t no alij soluit sicut alij dicunt itellectum nihil itelligere sine phatasmate t no est ide apud oes t iam nec sciam elicita esse eande apud oes t hoc sensisse Aristo. vbi dicit q intellect separatus a corpore no reminiscit q sine phatasmate no itelligit t hoc no retinet apud se qn absoluit: t iteru in hoc est qd dicit Aristo. q intellectus corrumpit alio quodam interius corrupto: hoc enim de speculatiuo est dictum qui corruptio-

3. de aia. tex. co. 20.

nem nō hȝ ex possibili in quo est sicut diximus sed potius ex phātasmate qđ opȝ eē mouēs: iste aūt cōcedit oēm eē vnicuȝ intellectū possibilē sicut alij ⁊ hūc fore imortalē: ⁊ iō speciem hoīs eē vnicā ⁊ icorruptibilē dicit q̄ nō corrūpit ex dīis q̄ cōstituūt spēȝ sed poti⁹ nō corrūpit hoc hȝ ex gñe qꝛ hūc spēm cū sua pfectiōe q̄ est scia pbīe semp dicit manere vnicā aliqbus hoīb⁹ qm̄ dicit dicūt astronomi ⁊ Arist. loca mūdi vicissitudinalr efficiunt habitabilia ⁊ ihabitabilia ⁊ nō destruit habitatio quartaꝝ mūdi cito vel subito: sed cum nō est habitata vna quarta: tūc habitat alia ⁊ pbīa qm̄ nō est in vna quarta tūc est in alia ⁊ hoc totū dicit vt sciat qm̄ itellect⁹ speculatiu⁹ ex possibili itellectu nō hȝ trāsmutatiōnē. Adhuc autē cū dicat nō eē vnus in oīb⁹ cū ex dictis nečio ꝓbatū sit eē icorruptibilē tunc maneret post mortē ⁊ tūc fm̄ nām foret ociosus cū sit motiu⁹ corporis ⁊ nō moueret tūc ad corp⁹ nisi diceremus ꝙ ipse trāsiret de vno corpore in aliud corpus sicut dixit Plato sed hoc est absurdū qꝛ tūc nō multiplicarent hoīes in diuerso numero sȝ oporteret ꝙ tm̄ tot eēnt hoīes quot itellect⁹ sequeret sic ꝙ nunq̄ nasceret aliquis hō nisi aliquo hoīe mortuo qđ est ad sensum falsum ⁊ absurdū ꝓp qđ Auerrois dicit q̄liter idefiēter vnus existēs semp mouet aliqđ corpus ⁊ nunq̄ est sine corpore ⁊ sine scia. ¶ Probat aūt dictū suū per duo q̄ vident sibi esse nečia: quoꝝ vnū est: qꝛ oē qđ numerat diuidit ex vno aliquo cū diuisio sit numeri cā: nō aūt diuidit fm̄ nām nisi mā corporalis: qđ igit est oīno sine mā īdiuisibile est ⁊ vnicū: possibilis aūt itellect⁹ sine mā est oīno igit vnicus ⁊ īdiuisibilis in oīb⁹. Inducit et Aristo. hoc sententiē in libro de ce. ⁊ mun. vbi ꝓbat vnicū eē mūdū qm̄ si eēnt plures mūdi oporteret ꝙ plēs eēnt celi primi ⁊ hi mouerent a diuersis motorib⁹: ⁊ sic motores primi eēnt diuersi ⁊ numeratione aūt numeratū hȝ mām erant igit mālr motores primi ex quo vult hēre ꝙ fm̄ Aristo. numeratū numerat p suā mām diuisaȝ ⁊ differētia numero sunt differētia p mām nō aūt differētia mālis ienit qua numeret itellect⁹ possibilis: manet igit vnicus in oīb⁹ hoīb⁹: aliud aūt deducēs ad impoīe qꝛ si detur ꝙ itellect⁹ possibilis est vnū aliqđ tūc receptū in ipso ē sicut īdiuiduatū receptū ⁊ sic nō erit vle in ipso: oēs eniȝ ꝯcorditer ꝯueniūt in hoc ꝙ vle est vle ab vniuersalitate itellect⁹ in quo est ⁊ ꝙ nō vnitur huic ⁊ illi nisi p phātasma mouēs in vno aliter q̄ȝ in alio. ¶ Sed hoc videt oīno mihi delirāmēto simile ⁊ inducā ad hoc quatuor rōnes fortissimas quaruȝ vna est ꝙ nos scim⁹ ꝙ oē cōpositū efficit hoc aliqđ per vnaȝ formā sūbalē q̄ est sua pfectio pma sicut plerisq̄ȝ in locis dicit Arist. ꝯstat aūt ꝙ q̄libet īdiuiduuȝ hō est hoc aliqđ g̃ sua forma est vnica q̄ est pficiēs ipm̄ sicut pma pfectio hec aūt ē aīa rōnalis quā illi vocāt itellectū possibilē g̃ ipse est vnus in vno alius in alio. Scđa est qm̄ Arist. dicit pma in pbīa cōtra Platonē loquēs ꝙ pncipia reꝝ ꝑticulariū sūt ꝑticularia potissimū aūt pncipioꝝ est forma: g̃ ipsa ē ꝑticularis in hoc ꝑticulari ⁊ sic cū aīa rōnalis q̄ potissimū est itellect⁹ possibilis sit pn̄ᵐ hm̄ōi particularis ipa erit ꝑticularis. Tertia autē est ꝙ nullus motor vnus spē ⁊ nūero in eodē tpe velit duob⁹ motis ab ipso: qm̄ nos videm⁹ ꝙ nullus motoꝝ celestiū hȝ duo corpora q̄ moueat cū fm̄ numeꝝ mobiliū. Arist. ꝓbat eē numerū motoꝝ: ⁊ silr in artib⁹ videmus ꝙ nullus nauta duab⁹ nauib⁹ simul vtit in vna nauigatiōe: nec textor duob⁹ instris in vno ope ⁊ sic est in alijs: si ergo det vnus numero eē possibilis itellect⁹ cū ꝯstet eū eē īdiuiduato corpori attributū vtet ille multis motis ab ipso corporib⁹: qđ oīno est ꝫ rōnē ⁊ ꝫ determinata i pbīa. Quarta est si eēt vn⁹ numero itellect⁹ q est sūbalis forma hoīs ꝯtingeret ꝙ plures hoīes vnā in numero haberēt formā ⁊ nō vnā aīalitatē qm̄ hō est aīal ex sensitiua ⁊ hoc īdiuiduat: ⁊ hō est ex intellectu q nō īdiuiduat ⁊ sic cōtingeret ꝙ nā generis indiuiduaret ⁊ differētia maneret vlis nō īdiuiduata: ⁊ cū spēs fm̄ eē cōponat ex vtraq̄ȝ natura cōtingeret ꝙ idē indiuiduatū sicut spēs esset cōpositūȝ ex indiuiduato fm̄ eē: ⁊ ex nō īdiuiduato: ⁊ ex corruptibili que oīa sunt absurdissima. icōueniēs aūt qđ illi conant euadere minus euadūt. s. q̄liter vno itellectu existēte in oibus nō oēs accipiūt sciam vno solo sciaȝ accipiēte qm̄ lȝ phantasma moueat intellectū possibilē tm̄ intellectus possibilis solus habet scientiā speculatiuā ⁊ hȝ eā prout est cōmunis oium ⁊ nō pōt dici ꝙ fm̄ partē hēat ⁊ fȝ partē nō hēat qm̄ īdiuisibilis substāt intellect⁹: g̃ necessario videtur sequi ꝙ oēs habeant eam

quoꝝ est intellectus ⁊ sic redit super eos iconueniens ꝓpter qđ euadendum confinxerunt fere oia que dixerunt.

¶ Cap. 8ᵐ. Et est digressio declarans opinionē eoꝝ qui dixerunt nullā partē aīe eē intellectualē ⁊ errorem eorundem.

O Uerūt aūt nōnulli Auerr. sequētes quos i aliquo videt seq Algazel ⁊ in aliqbus dictis suis Auic. q ꝓp dictas dubitationes dixerūt nullā p tē aīe eē itellectū: dixerūt aūt ꝙ oīs nā intellectiua est sepata ⁊ nulli hȝ aliqđ cōe ⁊ iō nō est itellectualis nāe hō sed itellectiue sȝ itelligētie tm̄ ⁊ has ponunt in .lo. ordinib⁹ cuilibet celo quos nouē esse dicūt attribuētes vnū ordinē: decimū aūt toti spere actiuoꝝ ⁊ passiuoꝝ q̄ mouet oia illa ad formas ⁊ oibus gñabilib⁹ ⁊ corruptibilib⁹ formis attribuit fm̄ modū quo pnt illas recipe: dicūt aūt isti p splēdorē intelligētiaꝝ dari formas ⁊ iō qꝛ aīa hoīs nobilior est alijs: iō plus splēdoris itelligētie resultat in ea q̄ȝ in alijs sicut plus splēdoris lucis resultat in claro colore q̄ȝ in obscuro ⁊ hūc splēdorē itellectū eē in nobis dicūt ⁊ ꝙ intellect⁹ in nobis sit idē ꝙ splēdor alicuius itelligētie sepate in nobis. ¶ Hoc aūt ꝯfirmāt per duas rōnes quaꝝ vna est qm̄ ea quoꝝ opatio substātialis est eadē sunt eadē in nā: operatio aūt itelligētie in nobis ⁊ opatio intelligētiaꝝ sepataꝝ est vna ⁊ eadē qua est dare formas speculatiōis ⁊ diuidere eas: ergo qđ est in hoīe de nā itellectuali est aliqđ itelligētie sepate. Alia aūt est ea que iā sepius inducta est qm̄ itelligētie non sunt nisi vt moueāt subiecta sibi ⁊ nō vt moueant ab ipsis: ⁊ ideo dicūt ꝙ itellectus moueri nō pōt a phātasmate sed ipsemet hȝ formas ⁊ dat eas sicut itelligētie sepate. Sic igit absoluūt oia que sunt iducta. ¶ Facile aūt istud refellit qm̄ fm̄ hoc hō diffiniri nō pōt itellectuali ⁊ rōnali cū nihil sit de eēntia sua: fȝ hoc ēt vane ⁊ falso vocauit Arist. partē aīe qua cognoscit ⁊ sapit: fm̄ hoc ēt aīatū ab aīato nō differret trib⁹ vegetatiuo. s. sensitiuo ⁊ rōnali ⁊ fȝ hoc i rōnali nō eēt sensitiuū sicut trigonū in tetragono q̄ oia sūt absurda: fȝ hoc iteꝝ nō eēt vnq̄ȝ aliqs fȝ itellm po⁹ sciēs: fȝ sp actu sciēs: ⁊ hoc nullo mō est veꝝ nec fm̄ stoicos: nec fȝ ꝑipathericos. Stoici aūt quoꝝ pater ⁊ pnceps fuit Plato: eo ꝙ viderūt fm̄ supi⁹ inductas rōnes possibilē itellectū eē separatū ⁊ impassibilē dixerūt ipsuȝ nō posse pfici aliquo corruptibili ⁊ iō dixerūt vlia eē incorruptibilia ⁊ semp eē apud eū. Peripathetici aūt hoīeȝ in potētia sciētē eē dixerūt duplr potētia. s. remota ⁊ potētia propinqua: potētia remota ꝓp priuationē ꝓpatationis ad sciēdum qm̄. s. nō hȝ habitū aliquo mō: potētia ꝓpinq̄ qm̄ hȝ habitū fȝ qꝛ itellect⁹ est in potētia in phātasmate sicut dixim⁹ dixerunt potētia sciētē q nō hȝ phātasma actualiter in luce agētis itellectus mouēs: snia enim eoꝝ est itellectū nunq̄ȝ eē in actu nec ante sciam nec post nisi sit phātasma mouēs ⁊ in hoc scđo nō ꝯsentit Auic. nec Algazel qꝛ dicūt ꝙ sicut via nō est amplius necessaria qm̄ est puētū ad domū in qua manēdū est: ⁊ sicut scale nō sunt necessarie ei q iam exaltatus est in solio ita phātasma nō est necessariū ei q iam hȝ habitū sciētie ⁊ iō sepe intelligim⁹ nihil oīno de ꝑticulari cutātes vl̄ reminiscētes ista ⁊ qꝛ incōuenietia vndiq̄ȝ vident seq: videt mihi fore perardua veritatē attingere ⁊ difficultatem in his eē explanat nobis tam clarissimoꝝ viroꝝ tanta diuersitatis dissentio.

¶ Cap. 9ᵐ. Et est digressio declarans opinioneȝ Auicebron ⁊ errorem eiusdem.

AB oibus supius iductis dissentit Auicebrō in libro quē fontē vite appellauit: questionē enim Theophrasti nō valēs dissoluere cū itellect⁹ possibilis sit quo est oia fieri ⁊ mā pma silr q̄ est oia fieri ꝯsentit ꝙ mā pma ⁊ itellect⁹ possibilis sint eiusdē nāe. Dicit eniȝ ꝙ ⁊ veꝝ est ꝙ mā est potentia hñs formas oēs ⁊ reꝝ corporeaꝝ ⁊ icorpeaꝝ ⁊ p quālibet formā susceptā claudit cōtᵃ potentie ei⁹ ⁊ coartat. Est aūt pria forma quā suscipit itelligētie for⁹ q̄ dicit itellectualitas: ⁊ iō po⁹ itellect⁹ possibilis nō est in po⁹ ad itellectualitatē sed remanet in po⁹ ad oia alia. Postea aūt cū suscipit corporeitatē amplius coartat po⁹ ei⁹ tm̄ illa est in po⁹ ad oēs corporales formas fm̄ spēs corpoꝝ differētes ⁊ cū suscipit corporeitatē cū ꝯtrietate: iā nō est i po⁹ nisi ad pbīcoꝝ corpoꝝ formas ⁊ sic restringit po⁹ eius p formaꝝ susceptiōes vsq̄ȝ ad īdiuiduā mām q̄ est in hoc vel in illo cui⁹ po⁹ nō est cōis. Sic igit intēdit dicere Auicebrō: ꝙ po⁹ itellectus possibilis cōis est

sicut ⁊ māe ⁊ iō sepata ē a determinatiōe formarū quas po⁹ ⁊ nō in actu hȝ. Et qm̄ sic vīsa est po⁹ eius iō vīe ē quod hoc modo est in ipsa. Qō aūt ita sit vel senserit inducit rōnes po tissime vnā: dicit enim ꝙ substare ⁊ in po⁹ susceptiua esse māe prime qdē ꝓprietates existūt. In quocūqȝ igiẗ ista iueniunẗ: opȝ ꝙ in illo causenẗ a mā. Inueniunẗ enim in nā possibile intellect⁹: opȝ igiẗ nām māe hoc ꝯferre itellectui possibili. Nō enim pōt eē ꝙ idē pticipatū a multis nō causeẗ ab vno qō ē primū in gñe illo: suscipere aūt formas ⁊ eē in po⁹ ad illas ⁊ pfici p ipsas est pticipatū a multis: qm̄ ab intellectu possibili ⁊ a mā corporea ⁊ a mā phīca: opȝ igiẗ ꝙ hoc causeẗ ab eo qō est primū in gñe istoꝝ: hoc aūt est mā prima ⁊ sic opȝ vt iquit Auicebrō ꝙ p nām māe prime itellect⁹ possibilis susceptiu⁹ sit spērū itelligibiliū p nām ⁊ potētiā māe prime que est i ipo. Si aūt queriẗ qualiter hoc ꝯtingit ꝙ possibilis intellectus discernit formas ⁊ nō mā prima: dicit hoc eē pp formā possibilis itellect⁹ q̄ est itellectualitas: hoc enim nā facit ipm̄ eē imaginē lucis itelligētiaꝝ ⁊ iō forme que sūt in ipso sunt illustrate ⁊ nō in mā pma vel in mā corpoꝝ: ⁊ iō est ꝙ discernit ea q̄ in ipso sunt ⁊ nō mā alia q̄ talem nō hȝ formā: ⁊ si diciẗ ꝙ potētia itellect⁹ ab Arist. diciẗ eē absoluta simplr ⁊ nō determinata p aliquā formā eo ꝙ ipse nō est hoc aliqd determinatū in nā hoc dicit eē dictū de formis cōicātib⁹ ambitū ⁊ cōitatē potētie itellect⁹ sȝ itellectualitas nō est nisi illustrās ⁊ nō coartans. Hec igiẗ est sn̄ia Auicebrō: sicut pōt itelligi ex ei⁹ verbis.

Impugnatio

Hec aūt sn̄ia nequaq̄ stare pōt: nō enim pōt dici ꝙ id qō absolute est forma: ꝙ hoc sit aliquo mō mā: aīa aūt rōnalis in se ⁊ oēs potētie ei⁹ sunt absolute forme ⁊ oīb⁹ nālibus formis nobiliores: nō igiẗ pōt dici ꝙ sit mā aliquo mō: ꝙ sicut in .2. phīcoꝝ ꝓbatū est mā ⁊ forma nunq̄ icidūt vnā i rē. Amplius forme determināces mām sunt ordinate ita ꝙ prima remāet in scda: ⁊ scda in tertia: si igitur itellectualitas est prima forma determināns mām illi dȝ addi tertia q̄ est corporeitas ⁊ quarta q̄ est ꝯlectas: ⁊ sic vlteri⁹: hoc aūt videm⁹ nō eē veꝝ. Amplius aūt dictū illud nō fulciẗ rōne sufficienti qm̄ idem ens in multis nō causaẗ ab vno qō primū est in illis nisi vniuoce sit vnū in multis: substare aūt ⁊ eē in po⁹ ad formas nō vniuoce est in itellectu ⁊ in mā: sicut Arist. dicit ⁊ nos inferius demōstrabim⁹: ⁊ iō ratio Auicebron nō ꝓcedit. Adhuc aūt nō ꝯcordat dictū suū cū sn̄ia Aristo. qm̄ Aristo. dicit ꝙ si forme vīes ꝑm actū eēnt in reb⁹ extra aīam res ipse quaꝝ sūt forme itelligūt eas. Intellectuȝ igiẗ nō facit itellectualitas sȝ ipsa formaꝝ simplicitas denudatioqȝ ꝑm Aristo. cū aūt dicti Aristo. istra assignabiẗ vbi ⁊ dictū eius ꝓbaẗ fore verissimū. Amplius aūt nō ꝓdest ad itellectū ⁊ discretionē reꝝ eius dictū: ꝯstat enim ꝙ res in po⁹ ens itellecta impfectā gñat sciam de re: forme aūt nō ꝑm actū sunt in mā: sed in po⁹ ꝯfusa ⁊ indeterminata: si igiẗ cognoscanẗ ꝓut ab itellectu ꝯfuse ⁊ ideterminate cognoscanẗ ⁊ nō ꝓut sunt distincte ⁊ determiate: talis aūt cognitio reꝝ oīno est inutilis ad sciaȝ rei ⁊ sic dictū Auicebrō nullā facit in itelligēdo vtilitatē. Amplius aūt si solum hoc sufficit ad itelligere qō est eē formas ꝑm potētiā in itellectu cū potētia semp sit in itellectu semp oīum formas intelligemus. Adhuc autē ꝑm hoc nō phātasmate indigemus mouente intellectū: nec sensu accipiēte formas sensibiliū: ex qbus vīe elicitur. Adhuc aūt ꝑm hoc ex itellectu ⁊ itelligibili efficeretur vnū sicut ex materia ⁊ forma est vnū: igitur p itelligibile specificareẗ intellectus ⁊ determinareẗ ad ens nāe ⁊ sic aliqū esset lapis: aliqū lignū qō est admodū absurdū. Et ideo dictū Auicebrō dubia de intellectu inducta soluere nō pōt: nec bois mens eius dictis acquiescere potest.

Cap. 10^m. Et est digressio declarans opiniones Platonis ⁊ Gregorij niceni ⁊ eius errorem.

Gregorius aūt nicenus ⁊ grecoꝝ sapiētū q̄pluresPlatonis phīa ībuti vidētes ex iductis cōnib⁹ necessario seq aīam rōnalē eē sepatā ⁊ non ꝯiunctā corpi vt actū corpis dixerūt eē cām aīe eternitatē ꝑm subāȝ: eo ꝙ nō incipit cū corpore vt dicūt sed poti⁹ in celo existēs a cōparib⁹ sibi stellis descendūt ⁊ icorporanẗ ⁊ iō corpori vniri nō pñt ita ꝙ sint corporū act⁹: ⁊ q: sic sunt sepate cū tñ in se sint indiuidue est ēt pars aīe q̄ est itellect⁹ sic separata: vīe āt qō est obiectū itellectus aliqū esse hȝ in aīa ⁊ aliquādo esse extra animam. Est enim vniuersale vt diciẗ incorruptibile aliquādo in re existens aliquādo in aīa: aliquādo in vtroqȝ ⁊ hoc nō est inconueniēs: qm̄ est vbiqȝ ⁊ semp: ⁊ ideo cū aīa sit locus ei⁹ eo ꝙ est in potētia ad ipm̄ est in ea ⁊ cū res extra sit locus ei⁹: ē est in re sed verius est tñ vbi ꝑm formā est ipm̄ q̄ vbi est ꝑȝ eē māle qō accidit forme: ⁊ iō vīsa verius dicit eē extra rem q̄ in reb⁹. Dicit enim ꝙ oīs forma p hoc ꝙ est cā est ante rem cui⁹ est cā: nō solū ꝑm rōnē sed ēt ꝑm eē formale ⁊ ꝑm hoc prehabet oīa in se in qb⁹ multiplicaẗ postea ꝑm esse ⁊ hec forma sic existens est obiectū ipsius itellect⁹ qñ itelligiẗ. Hui⁹ aūt cā est qm̄ scia est ex necessarijs. In reb⁹ aūt mutabilib⁹ nihil est pmanēs necīuȝ: opȝ igiẗ ꝙ necīuȝ p qō est scia ipsoꝝ sit extra res ipsas. Adhuc aūt itellectus est qōdā pmanens ⁊ necessariū: qō aūt est in ipso est in eo ꝑm ptātē ⁊ nāȝ illius in quo est q: hoc gñaliter est veꝝ de omni eo qō est in aliquo ꝙ .s. semp est in eo in quo est ꝑm ptātē ei⁹ in quo est ⁊ nō ꝑm nāȝ ⁊ ptātē ei⁹ qō iuest: opȝ igiẗ ꝙ id qō est in itellectu sit pmanēs ⁊ necessariū. Istis igiẗ de causis ⁊ silib⁹ posuit Plato intellectuȝ separatū ⁊ vīe sic separatū ⁊ cū vīe ꝑm ipm̄ nunq̄ sit in potētia sed semp est in actu separatū ⁊ hoc sufficit ad itellectū: dixit nō esse vīe collectū ex plurib⁹ memorijs ⁊ expimentis sed oīum scias ex itellectu sed nō cōsiderare aīam ea que sunt in ipsa eo ꝙ occupatione corporis ⁊ delectatiōe abstrahitur ne cōuertat oculum ad ea q̄ semp sunt in ea: p studiuȝ aūt nihil fieri de scia in hoīe: sed poti⁹ reordinari aīam ad ꝯuertēdū ea que sunt in ea vt reminiscaẗ eoꝝ que delectatiōe carnis ⁊ occupatione sensibiliū obliuioni tradiderat: ⁊ hoc tāgit Boetius in libro quē de ꝯsolatiōe phīe edidit dicēs ꝙ si Platonis musa psonat veꝝ qō qsqȝ discit imemor recordaẗ: sȝ de his in scia de itelligibili erit querēdū. Hūc aūt dictū est opinionē stoicoꝝ fuisse itellectū nō sic esse separatuȝ ꝙ nō sit ens hoc aliqd sed potius sic ꝙ nō sit forma corporalis vel act⁹ corporis: ⁊ nō esse cū potētia susceptibilē itelligibiliū sed actu sp habere vīia secū: que tñ nō tm̄ sunt in ipso sed ēt extra aīam ⁊ ante res particulares.

Impugnatio opionis Platonis.

Huius aūt opionis est absurditas maxima ⁊ error pessim⁹: qm̄ ꝑm hoc vna aīa diuersa recipere pōt corpora q: qua rōne descēdit in vnū a stella cōpare recedēs eadē rōne pōt itrare aliud post recessuȝ ab eo in quo est: ⁊ hoc Plato eē veꝝ asseruit: hoc aūt in pmo hui⁹ sciencie libro sufficiēter est iprobatū. Dictū aūt Platonis non curat morbū illū quē induxim⁹: qm̄ poniẗ itellect⁹ eē in se qōdā indiuiduū: ⁊ iam supius ꝯclusim⁹ ꝙ qcqd est idiuiduū nō recipit in se aliqd nisi ꝑm eē idiuiduet illud ⁊ sic id qō est in intellectu nō est vīe: sed intētio pticularis ⁊ hoc nō est ꝑn^m artis ⁊ scie ꝑm phoꝝ traditiones ⁊ ꝑm ipsaȝ v̄itatē. Adhuc autē ꝑm istaȝ sn̄iam sensus ⁊ phātasie nō erūt nisi ipedimēta scie ⁊ tūc est mirū ꝙ aīa eligeret tale corp⁹ ꝙ eā a pfectiōe impediret. Amplius si dij incorporant aīas vt dixit Plato: sequiẗ malivolos ⁊ insipiētes esse oēs celestes deos in tale corpus detrudentes similes sibi itellectuales aīas in qbus p maximos labores vix possunt vnq̄ attingere ꝯtuitū pulchritudinis quā habēt in seipsis. Ratio aūt etiā quare hoc dixit Gregorius Platonē sequēs nulla est oīno. Fugit enī incōuenięs ne forte cogaẗ ꝯcedere aīam corrūpi cū corpe si ꝯcesserit ꝙ incipit cū corpe ⁊ illius nulla est necessitas: qm̄ nō sequiẗ ꝙ si aliqd incipit cū aliquo ꝙ ꝯtinuo corrūpaẗ corrupto illo qm̄ nō incipit cū ipo vt sit aliqua pars eius vel aliqua forma q̄ nō hēat esse nisi in ipo ⁊ hoc nos in sequētib⁹ ostēdemus. Adhuc aūt absurdū est ꝙ aīa celestis fiat terrestris q: equoce habēt nomē aīe celestes ⁊ terrestres: aīa aūt cōparis stelle: stelle est ꝓportionata ⁊ est celestis: hoc igiẗ ad iferiora nō descendit vt terrestre fiat: hoc enim nō modo est rhetoricā tibicēs idui: sed iam terrā idui v̄tute celesti ⁊ forma qō oīno absurdū est. Et iō hec stoicoꝝ opinio aut metaphorice dicta est aut est oīno falsa: qm̄ Plato sicut ⁊ alij antiq oīa p metaphoricas similitudines tradiderūt: q̄ de phīcis itellexerūt cuius causa fuit q: per ꝓpria exprimere que senserant nesciuerunt.

Cap. 11^m. Et est digressio declarans opinionem latinorum ⁊ errorem eorundem.

Latinoꝝ aūt phoꝝ plurimi cū opione Platonis in multis ꝯsentire videnẗ: dicūt enim aīaȝ rōnalem eē idiuiduā duplici idiuidualitate: qm̄ dicūt eā in se eē hoc aliqd p mām icorporeā ⁊ spūales que est subm̄ forme ei⁹ ⁊ ex forma hētur ēt indiuiduās extra nāȝ ei⁹ qō est corp⁹ cui⁹ ipsa ē act⁹.

Concedunt et per hoc q̄ est in ipsa sm̄ eē est idiuiduata forma. Dicūt eni q̄ intētiōes q̄ sunt in itellectu possibili dupl'r ɔsiderant.s. put sunt abstracte ⁊ put hñt eē in abstrahēdo.⁊ primo qdē mō sunt forme vles liberate a mã ⁊ appendītijs mãe.scd̄o aūt mō hñt eē idiuiduatū i itellectu possibili ⁊ primo qdē mō eē vlia pncipia itelligēdi:scd̄o aūt mō nō cōuertitur ad ea itellect⁹:⁊ iō nō ipedit sciaʒ talis idiuiduatio formaꝝ. Intellectū aūt dicūt eē abstractū ⁊ imixtū ⁊ nō esse hoc tali rōne q: imixt⁹ est q: nō act⁹ corporis ⁊ q: nō est aliqd itelligibiliū actu sed potētia tm̄ ⁊ nō est hoc:q: non sensus est:ʒ nt sicut sensus:dicūt eni Arist.nō dicere q̄ itellect⁹ simpl'r nō est hoc ʒ ̄pmisit de silitudie potētie sensus ⁊ potētie itellect⁹ ⁊ subiunxit q̄ est vt sensus ⁊ nō est idē q̄ sensus. ℭ Sed isti absq; dubio nunq̄ bene itētionē Arist.itellexerūt qm̄ ex duobus his ɔcessis q̄ neq; est imixt⁹ ⁊ separ⁹ sequit nec'io ipsuʒ nō eē hoc:⁊ iō nihil est qđ dicūt isti. Adhuc aūt aiam sicut dicunt eē cōpositā ⁊ idiuiduā nulla oino pbāt rōne nisi q̄ dicūt Boetiū dicere q̄ in oi qđ est citra primū est hoc ⁊ hoc ⁊ sic in aia ɔcedūt eē hoc ⁊ hoc nō ɔtinuo iferri pōt hoc ⁊ hoc eē mãʒ ⁊ formã:qm̄ et oēs pipathetici dicūt in aia rōnali eē itellectū agētē ⁊ possibilē:⁊ tm̄ nō ob hoc ɔcedūt in ea eē mãʒ ⁊ formã. Et iō qdā videtes hui⁹ rōnis debilitatē aliō iducūt p rōne dicētes nihil oino eē subm̄ accidētiū:nisi qđ est cōpositū: cuʒ forma accidētalis sit cōpōni ɔtingēs:mãe enim simplici sine forma nihil accidit oino:forma aūt sm̄ se subm̄ eē nō pōt: cū igit aie accidāt sciētie itellectuales ⁊ multe v̄tutes itellectuales videbit ipsa eē idiuiduata subā ⁊ cōposita. Nos āt i hac rōne nō eē necessitatē ostēdim⁹ supius: qm̄ scia q̄ est in aia ⁊ alie v̄tutes intellectuales nō hñt eēt reale ⁊ ratū in nã:sed in aia tm̄:⁊ hoc est eē debile:⁊ potī⁹ est entis aliqd q̄ ens ⁊ talibus entib⁹ rōnib⁹ bene subijcit id qđ in se nō est idiuiduū ʒ forma. Adhuc aūt hec opio supponit q̄ vle sit in aia sicut in subto ⁊ forte hoc nō est veꝝ:hoc aūt in libro de itelligibilib⁹ hʒ declarari. Est āt ⁊ hec opio oino ɔtra dictis pipatheticorū:qm̄ sicut sensitiua po⁹ primã pfectionē hʒ a gñatiōe vt supeři⁹ osidim⁹:⁊ scd̄aʒ q̄ est sentire hʒ a sensibili forma:ita etiā itellect⁹ pmã pfectio est sibi cognata:⁊ secūdā q̄ est itelligere hʒ ab itelligibili:aliter enim nunq̄ itelligeret aliqd nisi post habitū sciētie ⁊ hoc oino est falsuʒ:ɔtuitus eniʒ itelligibiliuʒ vnus ⁊ idiuisibilis est ante sciam sicut ⁊ post. ℭ Est igit itelligere itelligibilis spēʒ in itellectu hēre p eē ergo qđ itelligibilia hñt in itellectu itelligunt hoc aūt est eē idiuiduū vt dicunt:ḡ p itētionē idiuiduā res vles intelligunt vel vlr:⁊ hoc itelligi nō pōt. Adhuc aūt obijcit Auerrois:q: si forma in intellectu possibili hʒ eē idiuiduū ⁊ pticulare:tm̄ oē idiuiduum in se potētia claudit vle:erit illud po⁹ itelligibile ⁊ nō actu ⁊ sic itelligibile vni⁹ erit aliud itelligibile ⁊ de eē illius iterum quereret ⁊ ibit hoc in isinitū. Ampli⁹ aūt ex supi⁹ demōstratis ɔstat p rōnē Auic.⁊ Arist.⁊ Auerrois q̄ nulla necessitas est q̄ itellect⁹ ponit separ⁹ ⁊ imixt⁹:nisi q: vle cui subijcit in tali est sepatiōe:ḡ oino falsuʒ est q̄ p eē idiuiduatū vle sit in ipso. Adhuc aūt sm̄ hoc nō erit moněs itellectū meū idē cuʒ eo qđ ē in itellectu tuo:⁊ sic cū dicit sortes currere: hoc dictū erit cōe ad id qđ est in itellectu meo ⁊ in itellectu alteri⁹:⁊ sic oīa dicta que sunt reꝝ significata erūt cōmunia: sm̄ q̄ erpmit itellectus rerū que sunt in anima qđ est oino absurdum cū ipsa res sit singularis. Adhuc autē sm̄ hec scientia que est in aia doctoris nō eadē efficit in discipulo sed generat alia: sicut si ignis generaret ab igne qđ est absurdū cū scie nō differāt nisi per subiecta de qb⁹ sunt: sciētia aūt doctoris:⁊ scia discipuli semp sunt de subto eodē ⁊ iste due vltime obiectiones sunt Auerrois in cōmento libri de anima.

Impugnatio opionis Latinorum.

Nota q̄lr forº pōt subi: i aliq bus accid̄ib⁹.

Rōnes Auerrois.3. de aia cō.5.v̄sus fuē

ℭ Cap̄.iz[m]. Et est digressio declarans veram sententiaʒ de omnibus inductis dubijs peripatheticorum.

Omnib⁹ aūt his habitis videt eē dōm cū pipatheticis q̄ itellect⁹ possibilis est imixt⁹ ⁊ separ⁹ ⁊ ipassibilis ⁊ nō hoc aliqd sed qualiter hoc sit vt meli⁹ itelligat Auic.dicta accipiam⁹ q̄ Arist. plus ɔcordāt qm̄ aia rōnalis nō est itellect⁹ possibilis ʒ itellect⁹ possis vna eius pars est: ⁊ hoc sensit Aristo.qñ dixit:de pte āt aie qua cognoscit ⁊ sapit aia ⁊ vocauit itellectū ptē aie ⁊ nō totā aiam rōnalē. Qles aūt partes hēat aia supra expeditū est in scd̄o libro hui⁹ scie:dicim⁹ igit aiam illā q̄ pfectio hois est ⁊ rōnalis vocat eē totū qđdā ⁊ eē quādā eēntiā icorporeaʒ in aie ptāte cōpletā: ⁊ iō hʒ in se ptātē vite sensitiuā ⁊ ptātē vite vegetatiuā ⁊ ptātē vite agendi opa itellectiue ⁊ ipsa est vna in suba valēs in se oēs istas ptātes nāles sibi ⁊ hoc ʒ supra pbatū sit: tm̄ adhuc volumus hoc iferius certi⁹ ⁊ forti⁹ ostēdere eo q̄ sup multa de solutione dubioꝝ itroductoꝝ nobis videnť eē fundata: hec igitur suba hʒ quasdā v̄tutes ex ipsa fluētes q̄ sunt v̄tutes icorpee ⁊ hoc ɔuenit ei ex hoc q̄ ipsa est iter oēs nāles formas ppinquior ⁊ similior itelligētie:⁊ iō multas hʒ v̄tutes itelligētie separate ɔuenietes:⁊ hmōi siłe videm⁹ oib⁹ in formis q̄ pp nobilitatē sue mãe:q̄si posse totū sumūt agētis:ignis eniʒ si inuenit mãm subtilē aridã ⁊ aeree hūiditatis multuʒ hñtē opať in ea ɔprietates ignis plurimas.s.lucē ⁊ calorē ⁊ alia. In materijs aūt magis dissimilib⁹ sibi:negligit lucis pure opatiōnē:⁊ opať flāmā fumosaʒ ⁊ calorē ⁊ in qbusdā nihil de flāma sed calorē tm̄ ⁊ fumū. Silr est de aia quā opať agēs primum aie in corpore hūano: qđ maxie recedit ab excellētia ɔrioꝝ:⁊ appropinquat eq̄litati celi: agēs primū simillimā sibi formaʒ opať que nō tota imixta pōt eē mãe sed multas hēbit v̄tutes nō imixtas ⁊ in hoc ɔsentim⁹ Alexādro sed differim⁹ ab ipso in hoc q̄ ipse ponit aiam gñari ex elātoꝝ mixtura : nos autē dari ⁊ pduci ab agēte extrinseco: sicut vulgatū est apud pipatheticos oēs: q̄ aia rōnalis sola iter formas nāles ex mã nō educať:sed dať ab extrinseco:⁊ q: silitudo separate substātie ē que agit eā:iō ex maxia sua ptāte separata est: ⁊ nullo mō iuncta ⁊ vmbrata mã corpis:ʒ aūt sic dicam⁹ itellectū eē separatū:tm̄ aia est ɔiuncta p alias virtutes suas: q̄ sunt nāles sibi inquātū est corporis pfectio:⁊ iō ʒ itellect⁹ sm̄ se sit separat⁹:tm̄ itellectus est potētia ɔiuncti:qm̄ est ptās aie q̄ sm̄ potentias quasdā ɔiungiť corpori : oē āt tale qđ est ɔiuncti: ⁊ nō est ei⁹ sm̄ q̄ est ɔiūctū ʒ nō cōicet corpori tm̄ cōicat cōmunicāti corpori:⁊ hoc est qđ supra dixim⁹ q̄ itellect⁹ cōicat nō corpori:ʒ ptāti q̄ cōicat corpori.s.pbātāsie ⁊ imaginationi ⁊ sensui ⁊ iō sm̄ v̄tutē aia est vna numero:⁊ efficit vna numero:q: p nāles ptātes cōicat corpori:q: tm̄ in eētia sua ⁊ pfectiori ptāte nō cōicat corpori:iō hʒ ptātes absolutas a corpe:hoc aūt est videre in omni eētia nobili ⁊ in formis corporalibus. Sol eniʒ vnus est numero p mãm suā ⁊ tm̄ lux sua nō est determinata ad vnū numero eoꝝ aliqđ q̄ agit:est eniʒ solis virt⁹ indeterminata ⁊ vlis in agēdo vitā in oibus ⁊ gñationē: ⁊ determinatur ɔiuncta huic particulari agēti : vel illi ⁊ sic est in omni suba nobili:⁊ hec ē cā dicti pħi q̄ ois aia tres nobiles hʒ opationes diuinā ⁊ itelligētie opationē ⁊ illā q̄ est aie propria:hac autē via electa de oib⁹ vijs pbabiliorib⁹ dictis oīa dubia soluunť. ℭ Quia qñ dicit q̄ itellectū possibilē opʒ esse absolutū duplici absolutiōe: dicim⁹ nos q̄ nō pōt eē absolutus ab omni eo qđ est q: ⁊ sic nihil eēt oino nisi potētia pura ⁊ illa in reꝝ nã nihil est: itellectū ergo possibilē sm̄ hec in reꝝ nã nihil eē ɔfireremur qđ est oino absurdū ⁊ ɔsentio Auicebrō in hoc q̄ sua potētia p formā itellectualis nãe terminať ad ens vnū in mōdo ⁊ in nã est determinata: sed dissentio in hoc q̄ nō videť mihi sua potētia eē mãe potētia : ⁊ sua nã eē mãe nã:sed equoce ad ipaʒ. Intellect⁹ aūt illius pbationis que iducta est q̄ id qđ est in potētia oia fieri opʒ absolutū eē est q: opʒ eū absolutū eē a formis eoꝝ q̄ sunt : ʒ eniʒ itelligat seipsum:tm̄ inferi⁹ ostēdem⁹ q̄ nō opʒ eū eē absolutū a nã sua ɔpria: q̄ determinat eū in ens vnū in numero entiū mūdi. Si igitur itellect⁹ est ⁊ vnus eoꝝ q̄ sunt p subaʒ aie in qua ē qua idiuiduať ad corp⁹ p suas potētias cōmunicātes corpi ⁊ determinať in ptāte ab alijs aie ptātib⁹ diuisa p itellectualitatē p quā alia vite opa peragit q̄ alie potētie ⁊ remanet vlis ⁊ imixt⁹ ⁊ nō determinat⁹ ad hoc aliqd p cōparationē itelligibiliū. Et de hoc bonū sile ponit Auerrois de medio in tactu q̄ priuatū est excellētijs tāgibiliū ⁊ separatum ab eis eo q̄ potētia est oia illa:⁊ tm̄ nō absolutū est ita q̄ nullo modo sine in ipso forme tāgibiles:q: sunt in ipso put ad mediū sūt reducte. In hac aūt sniã nobiscū ɔueniūt ⁊ Auerrois ⁊ Auic.⁊ plures alij pipatheticoꝝ:sic igit itellect⁹ possibilis dicitur eē separatus:imixt⁹ aūt eo q̄ nō est mixt⁹ corpori sicut forma corporis:aut sicut v̄tus organica opans in organo corpis : sicut enim iam dixim⁹ itellect⁹ est v̄tus sube verissime existis q̄ est aia rōnalis:q̄ ʒ sit nō pmixta corpori pdictis duob⁹ modis: tm̄ est hñs v̄tutes q̄sdā pmixtas corpi:ʒ itellect⁹ est v̄tus ei⁹ nō sm̄ q̄ cōmiscet corpori ʒ poti⁹ sm̄ q̄ ipsa est imago intel-

Uide pro hoc auctorem Poli. in.2.de gñatione animalium cap̄.3.

Solutio ad obiecta.

lectus primi agētis ⁊ dātis aīam rōnalē: ⁊ ideo impoſſe est ꝙ itellect⁹ sit corpori pmixt⁹: ⁊ idō ēt agere nō pōt instro corpeo. Iste aūt duplices vtutes sunt nāles aīe rōnali: fm ꝙ ipsa est media eternitatis ⁊ tpis in orizōte ꝯstituta sicut diximus supra. Et idō dicit Isaac phs ꝙ est creata in vmbra itelligētie: est enim ipsa vmbra ⁊ vestigiū qddā ⁊ resultatio itelligentie separate: pp qđ qdā phi dixerūt ꝙ creata est ab itelligētijs: sed de hoc iferius determinabim⁹ postq̄ de ptib⁹ aīe exeqmur. Iā igit pʒ itellect⁹ hoꝝ triū que attribuunt itellectui possibili ꝙ .s. ē separ⁹ ⁊ imixt⁹ ⁊ nō hoc aliqđ determinatū. ¶ Quartū aūt est qđ dicit eē ipassibilis ⁊ hoc dubitationē hʒ ex eo ꝙ dicim⁹ itellectū eē de numero virtutuʒ passiuaꝝ ⁊ aliqñ eē in actu: aliqñ eē in potētia: sʒ ad hoc nos dicim⁹ ꝙ itellect⁹ speculatiuus q est forma speculatiua in itellectu possibili in duplici est potētia quaꝝ vna est fʒ cōparationē eius qđ itelligit ad pticulare in quo ipm nō est nisi in potētia qr pticulare nō nisi fm potētiā hʒ in se vle ⁊ fm exitū illius potētie ad actum hʒ vires ⁊ tēpus itellect⁹ ⁊ trāsmutationē ⁊ quo ad hoc passibilis: alio aūt mō in potētia est fm cōparationē ad itellectuʒ possibilē in quo est vle in actu itellectū: ⁊ in isto nō est nisi sub actu ⁊ forma itelligibilitatis: ⁊ hāc hʒ a luce ppetui intellect⁹ qui est agēs: sicut colores eē formale quo mouēt visū habent a luce corporali: ⁊ qñ sub luce istius itellect⁹ vnitur vle intellectui possibili: nō vnit ei sicut organo sicut fit in formis sensibilib⁹ sed vnit ei sicut determinās vnit determinato: qr habitus ꝯnālis itellectui possibili q est ipsa itellectualitas: qua possibilis itellectus vocat ⁊ est nā itellectualis eiusdē nāe est cū intelligibilib⁹ inquātū sunt itelligibilia: sʒ ina itellectualitas est ꝯfusa ⁊ indeterminata: determinat aūt sicut potētia p actū ⁊ sicut pficit indeterminatū p determinatū ⁊ idō intelligibile cū itellectu possibili nō fit vnum sicut subm ⁊ accñs sunt vnū: qđ accñs nō est pfectio subiecti nec ēt est vnuʒ sicut mā ⁊ forma sunt vnū qr forma nō pficit mām nisi fm eē ⁊ distincta ⁊ diuisa: vle aūt est idistinctū ⁊ idiuisuʒ ⁊ nō pficit eē: sed potius est pn^m cognitionis coꝝ q̄ sunt: aliogn oporteret nos dicere ꝙ itellect⁹ eēt lapis qñ itelligit lapidē ⁊ asinus qñ itelligit asinū: ⁊ in hac snia ꝯuenit nobiscū Auerrois in cōmēto de aīa ⁊ sic vle cōparat itellectui ideo speculatiu⁹ itellect⁹ ex subiecto qđ ē itellect⁹ possibilis nō hʒ aliquā trāsmutationeʒ nec passionē verā. ¶ Et sic soluta est pma qđ de trib⁹ iductis qōnib⁹ .s. quō pōt eē ꝙ agens est suba stans: ⁊ silr possibilis: ⁊ tñ speculatiu⁹ sit factus ⁊ mutabilis: ⁊ ex isto itelligit ꝙ vere dictū est ꝙ sicut se hʒ sensus ad sensibilia ita itellect⁹ ad itelligibilia: nō qdē quo ad organū sensus: qr organū valet forme sensibili sicut subm accidēti ⁊ tñ vere accñs dici dʒ ītētio sensibilis q̄ est in organo: qñ fm veritatē non est ens: sed est aliqđ entis nō fm eē entis nāe sed fm eē abstractionis: sicut pʒ ex supra determinatis: sʒ est silitudo iter sensum cōparatū ad sensibilia ⁊ itellectū cōparatū ad itelligibilia quo ad ipaʒ virtutē sensus sine organo ꝯsideratā ⁊ ad sensibilia cōparatā: sapius eni dixim⁹ ꝙ pma ⁊ pncipalis forma sensitiua q̄ est sensus cōis cōparat ad ista: sicut determinata ad ipa ⁊ sic est cōparatio itellectualitatis possibilis ad vlia sicut ad q̄ determinat ei⁹ formalis itellectualitas: ⁊ idō diximus in .7. phicoꝝ in intellectualib⁹ nullā eē alterationē: sʒ potius pfectionē in determinatā māʒ finiētē: vle aūt sic ad duo subiecta cōparatū duplex hʒ eē: fm eniʒ ꝙ cōparat ad subm in quo ē po^a ⁊ a quo abstrahit facit itellectū veꝝ: qr vitas est adequatio reꝝ ⁊ itellectuū: sʒ aūt ꝙ cōparat ad itellectū possibilē in quo est sicut determinans in determinato ⁊ actus in po^a sicut hʒ esse vnū entiū in mūdo qr vle vt vle nō hʒ eē extra aiam. cū autē dicit a phis ꝙ vle est actus itellect⁹ ⁊ itellectus possibilis est in po^a: nō pōt ex hoc iferri ꝙ intellect⁹ possibilis sit mā ⁊ vle sit forma: qñ supra ostdimus ex Aristo. snia ꝙ forma sensus cōis idetermínata: formalior est determinātib⁹ ipsaꝝ ⁊ ē vna fm formā ⁊ plures fm mām: ⁊ silr ē itellect⁹ speculatiu⁹: oēs eniʒ vnū sunt fm formā itellectualitatis: ⁊ multi sunt fm determinātia qr vle nō determinat nisi fm cōparationeʒ ad id cuius est vle ⁊ a quo abstrahit p intellectū: vniens aūt multa in actu nō semp est magis formale vnitis: ⁊ ex hoc vlteri⁹ pʒ intellect⁹ vbi in quo ꝯueniūt pbatiores pipathetici: ꝙ .s. speculatiui sunt vnū fm ꝙ itellectus sunt ⁊ nō multiplicātur nisi fm cōparationē ad ea quoꝝ sunt itellectus: tñ igit sit dictum in determinatione dicti Anaxa. ꝙ intellectus est separatus ⁊ imixtus ⁊ non hoc aliquid ⁊ impassibilis.

¶ Cap. 13^m. Et est digressio declarans solutionem duaꝝ questionum difficilium relictarum ex predictis.

Nunc aūt duas questiōes q̄ remanēt qrētū possumus determinem⁹. vna aūt illaꝝ est q̄ ꝯtigit ex hoc ꝙ itellectū ponim⁹ eē separatū ⁊ silr vle separatū ab indiuiduātib⁹ ⁊ ꝙ separatuʒ est idē apud oēs: ⁊ ita videt ad minus de itellectu speculatiuo ꝙ idē sit apud oēs ⁊ sic me accipiēte sciam ēt alius accipit eā qđ est oino falsum. Altera aūt ꝯtingit ex hoc ꝙ itellect⁹ possibilis potētia est oia: ⁊ silr mā prima ⁊ ex hoc videt itellectū fore idē cū mā prima ⁊ mā prima deberet itelligere formas q̄ sunt in ipsa sicut ⁊ itellectus. Sed istas questiones determinare fm inductā opinionē nō est difficile. Iā enim ꝯcessimus ꝙ intellect⁹ est separatus fm se ⁊ ꝯiunctus ꝙ p hoc ꝙ in eadeʒ suba existēs cōicat ei qđ cōmunicat corpori per se: sicut sunt phātasia ⁊ sensus: ⁊ sic intellectus est hoc aliquid lʒ nō sit aliqđ intelligibiliū nisi qñ intelligit seipsuʒ ⁊ de hoc iferius ex Aristo. dictis rōnē reddemus: ⁊ idō ꝯcedēdum est ꝙ subm itelligibiliū nō est vnū numero in oibus ⁊ in hoc discordam⁹ ab Auerroi ⁊ ꝯcordam⁹ cū Auic. ⁊ Algazele ⁊ cū Aristo. vt videt vbi vocat itellectū quo cognoscit aia ⁊ sapit parteʒ aie: que qdē aia est pfectio corporis organici ⁊ nō pōt esse eadē numero in diuersis: sed vniuersalis est itellect⁹ fm se ⁊ idō qđ est in ipso fm se est ēt fm actū vle ⁊ hoc opʒ fm pipatheticos ꝯcedi eē cōe apud oēs ⁊ idem itellectū vle in aia mea ⁊ in aia tua: aliter oporteret dicere ꝙ homineʒ sedere ⁊ hmōi est quoddā cōe ad id qđ est in aia mea ⁊ in aia tua. Lʒ eniʒ itellectus meus sit idiuiduus ⁊ separatus ab itellectu tuo tñ fm ꝙ est indiuiduus nō hʒ vle in ipso ⁊ idō nō indiuiduat id qđ est in itellectu: sicut nec colores indiuiduant a luce abstrahēte eos: sed potius a mā ⁊ appēdicijs materie que sunt situs ⁊ figura ⁊ hmōi. Sic igitur vle vt vle ē vbiq; ⁊ semper idē oino ⁊ idē in aiabus oium nō recipiēs idiuiduationē ab aia: nō tñ scia vni⁹ est sciētia alteri⁹ vel speculatū ab vno est speculatū ab altero: qñ speculatio pficit ex motu phātasmatis. Similiter aūt sciētia ex vniuersalib⁹ est que fiūt ex multis memorijs ⁊ experientijs que nō sunt eedē oium ⁊ hoc est qđ supra diximus ꝙ speculatiui itellectus sunt vnus in eo ꝙ speculatiui itellectus sunt sed sunt multi fm ꝙ illoꝝ vel illoꝝ sunt ⁊ hac in determinatione ꝯuenit nobiscū Auerrois: lʒ in modo abstractionis itellect⁹ parūper differat a nobis. Questionē aūt illaʒ quā Theophrastus volēs euitare dixit itellectum possibilē nunq̄ eē in potētia ⁊ speculatiuū dixit perpetuum facillimuʒ fm determinata soluere est qñ forme nullo modo siles sunt in mā prima ⁊ in itellectu possibili ⁊ est diña quadruplex. Una qdē ⁊ pncipaliter qr forme intelligibiles sunt in itellectu possibili: sicut in magis formali per ipsas determinato: forme aūt sunt in mā pma sic in mālī in quo subsistere habēt: ⁊ hec differētia pʒ ex dictis. Scđa est: ꝙ forme vniuersales simplices sunt cōparate ad itellectū possibilem: forme aūt diuise fm eē particulare ⁊ hic ⁊ nūc existētes sunt cōparate ad māʒ: ⁊ idō nō itelligit eas mā sicut itellect⁹: omne enim ad qđ cōparant forme sicut vles ⁊ simplices ⁊ denudate hʒ discretionē formaꝝ cōparataꝝ ad se: vt in sequentibus ostdemus: ⁊ oē id ad qđ cōparant vt idiuidue ⁊ diuise hʒ eē in actu ab illis: ⁊ nullius eaꝝ discretionē ⁊ itellectū ⁊ hac differētia ꝯuenit nobiscū Auerrois. Tertia āt differētia est: qr potētia māe nō ē determinata ad ens itellectualis nāe fm ꝙ est prime māe: potētia aūt intellectus possibilis determinata est ad ens itellectualis nāe: ⁊ ideo aūt māe nō illustrat sua luce sup formas que sunt in ipsa: sed remanet in tenebris priuationis oīs forme: nā aūt possibilis itellectus sup formas q̄ sunt in ipsa illustrat: ⁊ idō oēs eas discernit: ⁊ in hac diña ꝯuenimus cū Auicebrō in lib. fontis vite. Quarta diña ē: qñ forme q̄ sunt in itellectu possibili sunt in eo nō idiuiduate eo ꝙ nō oino vniunt sibi sicut subiecto: nec sicut māe: ⁊ ideo intellectus possibilis nō obligatur alicui earū: sicut materia ⁊ instrumētū in quo ⁊ p qđ forma suas exerceat opationes: sʒ remanet liber potēs operari circa eas: mā aūt formas quas recipit sicut subiectū recipit: ⁊ idō diuidit in partes p formas: ⁊ efficit per partes obligata cuilibet forme: ⁊ illa exercet operationes suas in ea sicut instrumento ⁊ subiecto: si autē ista subtilius ꝯsiderant satis pʒ equiuoce dici potētiā passiuam

Lex. ⁊ cō. 6.

Intellect⁹ speculatiuus i dupli ci est potentia.

Quō ex itellctu ⁊ itelligibili sit vnum.

Silitudines rerū in sensu aut in itellctu existētes fm Albertū pprie nō sūt entia sʒ aliqđ entis nō fm eē ratū sed fm eē abstractionis.

Nō q̄tuor differētias inter formas existētes in mā ⁊ inter formas existētes in itellectu. Z.

de materia ⁊ intellectu possibili: ⁊ tunc destructum est funda
mentū sup qd̄ Auicebrō in lib. fontis vite: totā suā fundat in
tentionē: vtrū aūt aīa rōnalis cōposita sit ex potentia ⁊ actu
posterius ingremus. Hec igit̄ dicta sint ad questiones sol
uendas a peripatheticis de itellectu possibili inductas.

¶ Cap. 14m. Et est digressio declarans propter quid intelle
ctus est separatus ⁊ imixtus.

Uoniā aūt in oibus his opinionibꝰ supponit̄ in
tellectū possibilē esse separatū ⁊ imixtū licꝫ hoc iaꝫ
ꝓbauerimus p demr̄onē: volumus tn̄ in hoc ca
pitulo breuiter īducere decē ex qbus hoc ꝓbaue
runt pipathetici: ⁊ p̄cipue Auic. in .6. nālium suo
rū: septē aūt eoꝝ que inducemꝰ sunt signa ⁊ non
cause: tria aūt erunt cause p que demōstrat̄ itellectū non esse
mixtū corpori: sed eē separatū: q̄dā aūt eoꝝ colligant̄ ex iam
habitis: q̄dā āt ex habēdis: sed hic breuiter volumꝰ ea enar
rare. ¶ Primū aūt est ꝙ oīs virtus organica debilitat̄ ⁊ de
struit̄ p se sine quodā alio destructo: vel debilitat̄ qn̄ aliqua
occasio īfirmitatis vel destructiōis accidit organo suo: sicut
pꝫ in sensibꝰ iteriorībꝰ ⁊ exteriorībꝰ: ⁊ alijs virtutibꝰ organi
cis: intellectus aūt nec debilitat̄ nec destruit̄ p se sine alio ex
debilitate vel alicuius organi ex destructiōe: ergo itellectꝰ nō
est virtus organica: si aūt destruit̄ vel debilitat̄ opatio eius
hoc est quodā alio corrupto iterius sicut iaꝫ ante determina
uimus. ¶ Scđm aūt est: qm̄ nulla virtutū organicaꝝ appre
hēdit se vel instr̄m suū: qm̄ imaginatio nec se nec instr̄m suū
imaginat̄: ⁊ sic est de oibus alijs organicis ⁊ huius cām dixi
mus esse supius: q: forma ꝑut est cōiuncta mā̄e sue per esse
mā̄le: nō mouet aliquā virtutē anime: ⁊ q: figure organoꝝ ⁊
vires aīe que sunt substātiales forme organoꝝ ꝯiungunt̄ eis
p esse mā̄le ⁊ nā̄le: ideo ea nullo modo apprehēdere pnt̄: itel
lectus aūt apprehēdit seipm̄ ⁊ omne instr̄m corporeum: sicut
nos inferius ostēdemus. ¶ Tertiū est: ꝙ virtꝰ organica qua
litatē pfecte assimilatā qualitatibꝰ sui organi: ⁊ ēt qualitates
sui organi nullo modo discernit vel apprehēdit: qd̄ pꝫ ī tactu
qui nō apprehēdit sibi simile calidū: nec ēt calidū cōplexiona
le: ⁊ si eēt calor sibi assimilatus: sicut cōplexionalis: q̄uis eēt
cōplexionē destruēs nō sentiret eū sicut ethicus suū calorem
nō sentit: itellectus aūt oēm qualitatē ⁊ suā ⁊ alioꝝ discernit
⁊ apprehēdit: discernit enim suā intellectualitatē que est sua
dispositio nā̄lis ⁊ cōsiderat sciam que in habitu est ꝯuersa in
ipso: igitur ipse nō est organicus. Et hoc est signū euidentis
simū ⁊ ꝯuertibile sicut causa que est mediū in demōstratiōe.
¶ Quartū est: ꝙ nulla virtutū organicaꝝ apprehēdit seipsaꝫ
sine alio quodā agente instrumētaliter: sicut est spiritus vel
calor: itellectualē aūt nām ꝓbauimus iam seipsaꝫ appreheh
dere qm̄ in ipsa est agēs separatū ⁊ possibile separatū ⁊ factuꝫ:
qd̄ est speculatiuꝰ intellectꝰ: est etiā separatū: ⁊ ita nō idiget spi
ritu vel calore vel aliquo alio īstrumēto corporeo. ¶ Quintū
est qd̄ īfertꝰ ad demr̄onē reducemꝰ: licꝫ hoc eo signo vtamur
q: virtus corporea post forte obiectuꝫ nō apprehēdit debile:
sed itellectus ex forti intelligibili melius apprehēdit minus
intelligibile q̄ȝ ante illud. ¶ Sextū signū est ꝙ oīs virtus cor
porea nobis cōis est cū alijs aīalibus brutis: bruta aūt q̄daꝫ
hn̄t oēs sensus ⁊ virtutes que determinant̄ in tribꝰ cellulis
capitis: aīa aūt rōnalis cū suis viribꝰ solis hoībus inest: in
quoꝝ capitibꝰ nō determinant̄ nisi tres celle: ergo aīa rōna
lis cū suis viribus nō est virtus corporea. ¶ Septimū autē
est: ꝙ actiones organicaꝝ virtutū post .60. annos in pluribꝰ
debilitant̄: ⁊ in illa etate sapiētia ⁊ scientia veniūt ad perfe
ctionis statū ⁊ ꝯfortant̄ fm̄ intellectū. ¶ Octauū aūt est de
mōstratio certa ducēs ad impossibile: si enim intellectus eēt
virtus operās vel mixta corpori: tūc nō itelligeret formā nisi
receptā a corpore: qd̄ aūt recipit̄ in corpore aut recipit̄ ī pun
cto ex quo a qbusdā dicebat̄ cōponi corpus: aut recipitur in
ipsa corporis quātitate diuisibili: si aūt recipiet̄ in pūcto: tūc
opꝫ ꝙ punctū actu separatū eēt a corpore: q: nō pōt eē subm̄ for
me nisi actu ens: ⁊ hoc est falsum. Si aūt diceret̄ ꝙ reciperet̄
in puncto ꝑut est in cōpositiōe corporis: hoc est fm̄ potētiaꝫ
existēdi punctū: tūc cū ifinita sint puncta: opꝫ ꝙ eēt ex infini
tis: qd̄ absurdū est. Si aūt recipit̄ in ipso corpore quāto: tūc
efficit̄ diuisibile: ⁊ sic forma itelligibilis diuisibilis eēt p acci
dens sicut albedo que diuidit̄ diuisione corporis: cōstat autē
hoc esse falsum: qm̄ sunt cōceptus q̄dā intellectus oino indi
uisibiles: sicut ꝯceptus entis ⁊ vnius ⁊ alioꝝ primoꝝ. Si aūt
quedaꝫ in rebꝰ sunt diuisibilia: sicut denarius ⁊ alij numeri:
nō tn̄ rō eoꝝ que est in itellectu est diuisibilis: similiter aūt licꝫ
diffinitio diuisibilis sit: tn̄ diffinientia indiuisibilia sunt: ⁊ nō
pōt dici ꝙ nō sit in vna parte itellectus ⁊ alteꝝ in alia: q: tūc
neutrū perfecte intelligeret̄. Adhuc aūt quecunqꝫ pars in se
haberet alteꝝ diffinientiū illa iteꝝ foret diuisibilis: ⁊ tūc opꝫ
nō solū diffōnē esse diuisibilē: veꝝ etiā quodlibet diffinientiū
in infinitū. Adhuc aūt cū diffinitio diuidit̄ nec sic diuiditur
sicut quātū in medis ⁊ medietatis media: sed diuidit̄ penes
ea que exigunt̄ ad perfectū eē alicuius qd̄ diffinit̄: itellectus
ergo nullo modo est corpore vtens. ¶ Nonū etiā est demon
stratio certa per cām que facit intelligibile esse intelligibile:
qm̄ denudans ipm̄ a mēsura situ ⁊ figura ⁊ alijs cōditionibꝰ
materie corporalis facit ipm̄ itelligibile: hoc aūt esse nō pōt
corporeū vel corpore operās: qm̄ oē corpus hꝫ mēsurā ⁊ quā
titatē ⁊ figurā ⁊ situ: cū igitur itellectꝰ hmōi sit denudās for
mas itelligibiles itellectꝰ nō pōt eē vtens corpe. ¶ Decimuꝫ
est quo oēs pipathetici cōcordāter ꝓbant eū eē separatū ⁊ in
corporeū: qm̄ nihil vtens forma ifinita ⁊ ideterminata est ni
si icorporeū: cū oē corporeū vtat̄ forma finita ⁊ determinata:
vīe aūt est ifinitū potētia multitudinis ⁊ ideterminataꝫ hn̄s
cōitatē ⁊ nō finitā quātitatē: cū ergo itellectus itelligēdo tali
vtatur forma: ipse est incorporeus separatus ⁊ imixtus.

¶ Cap. 15m. Quo ꝓbatur ꝙ intellectus nō est mixtus corpori
p hoc ꝙ sua passibilitas nō est similis passibilitati sensus.

Edeuntes ergo ad ꝓpositū fm̄ Aristo. introdu
ctionē dicimus ꝙ ex oibus que dicta sunt nō est
rōnale intellectū possibilē dicere eē mixtū cū cor
pore: opꝫ enim ꝙ si eēt mixtus cū corpore: ꝙ duo
rum alteꝝ fieret. Si enim eēt virtus cuꝫ corpore
hoc est corporea tunc eēt cōplexionalis: ⁊ tūc eēt
qualitas corporalis aut simplex que est calor vel frigus: aut
alia que sequit̄ ex mixtione illaꝝ: aut eēt virtus addita com
plexioni: sicut aīa organica: ⁊ tunc opꝫ ꝙ vteret̄ corpore: sicut
faciunt virtutes anime sensibilis. Nunc aūt ex predictis pꝫ
ꝙ neutrū illoꝝ est: ⁊ ideo antiqui sapiētes quo ad hoc bene
dixerūt ꝙ aīa nō est materia sed locus specieꝝ: preter hoc so
lum ꝙ nō tota est locus: q: sensibilis que est virtus cū corpo
re trāsmutat̄: ⁊ hoc nō est loci: similiter ipsa est subm̄ forme:
⁊ hoc iteꝝ loco nō cōuenit: sed fm̄ itellectū est ipsa locus spe
cieꝝ: q: fm̄ intellectū nō essentialiter sed p accidēs ex specie
bus trāsmutat̄ ex speciebꝰ sicut diximus supra: ⁊ hoc est fm̄
id qd̄ extra intellectū est: ⁊ hoc est phātasma a quo elicit̄ vīe:
⁊ nō fm̄ ipm̄ intellectū possibilē: ⁊ ideo si eēt aliquis intelle
ctus q nihil extra se itelligeret: is oino eēt intrāsmutabilis:
sicut est intellectus substātiaꝝ separataꝝ: ⁊ p̄cipue intelle
ctus cause prime: sed de his in prima phīa erit determinan
dum: aliud aūt in quo loco assimilat̄: q: speciebꝰ nō subijcit̄
sicut subiectum eaꝝ: sed potius formare se hꝫ ad ipsos: sicut
pꝫ ex prius habitis. In his ergo duobus similis est itellectꝰ
loco ⁊ spēs locato: tn̄ itellectus nō est ipsa species in actu sed
in potētia sola qn̄ est possibilis itellectus. ¶ Qm̄ aūt nō sit si
milis ipassibilitas sensui ⁊ itellectui manifestū est ex organis
⁊ sensu fm̄ actū: diximus eniꝫ supra impassibileꝫ eē sensum a
formis sensibilibꝰ: eo ꝙ est circa ipsas sicut forma vna ter
minata ad ea sicut ad qnque mā̄lia: ⁊ simil'r est itellectus cir
ca itelligibilia: formale aūt nō est passibile a mā̄li: ⁊ idō ipassi
bilis est sensus ⁊ ipassibilis est itellectꝰ: verūtn̄ nō simili im
passibilitate: ⁊ hoc ꝯuenit eo ꝙ sensus est virtus in organo:
intellectus aūt nō: ⁊ hoc euidēter ostendit̄ signo qd̄ supra di
ximus: sensus enim post valde sensibile sicut post intēsam ⁊
lucidā albedinē minus sensibile siue minus coloratum sicut
virorē vel aliqd aliud nō pōt videre. Et huiꝰ cā est: q: forma
fortis sensibilis reddita organo tenetur ab ipso aliquādiu: ⁊
tunc sub forma illius primi sensati sentit̄ scđm: ⁊ ideo vidēs
aliquādiu intēsam ⁊ clarā albedinē: ⁊ mox ꝯuertēs se ad vi
rorē videt viride: sicut tectū pāno albo tenui: similiter autēꝫ
de eo est ⁊ eadē de cā qui post magnū sonuꝫ audiuit debilio
rem: ⁊ idō illis qui diu habitarūt in molēdino multaꝝ rotaꝝ:
videt̄ etiā postq̄ȝ inde recedunt nō recedere sonū molēdino
rum in auribꝰ: ⁊ ideo nō facile audiunt suauiter loquentes:
similiter est de his qui hn̄t linguā infectam sapore forti: sicut
amaritudine vel dulcedine mellis: postea alios sapores sen

Secūda demr̄o ducens ad im possibile.

Demr̄o ꝑ cām quid.

Tertia demr̄o quā fac̄ Auerrois. 5. de aīa cōmēto. 19.

Tex. ⁊ cō. 6.

Nō in quo intellectꝰ loco assimilatur.

Tex. ⁊ cō. 7.

tiunt quasi mixtos illi: ⁊ ideo vina nõ sapiunt post gustū mel
lis: ⁊ infirmis oīa amara videntᷓ: hoc aūt nõ est ita mirabile
in gustu sicut in alijs tribus sensib⁹ qui sunt p mediū extrin-
secū: qr gustabile p linguam ꝯiungitᷓ gustui: ⁊ alia sensata con-
tanguntᷓ p spēm suā tñ. Idem aūt est in odorib⁹: sed in itelle
ctu totū est ꝯriū: qr post valde intelligibile: sicut sunt diuina
⁊ principia demōstrationū nõ minus itelligit minus itelligi
bile: sicut sunt ꝯclones: sed ēt magis intelligit ex illo qr valde
intelligibile principiū est ad minus itelligibile: ⁊ hoc esse nõ
posset nisi iõ ꝙ intellectus est virtus nõ organica ⁊ iõ forme
rex māliter nullo modo ꝯiūguntᷓ ei: ꝓpter qð receptio vni⁹
cū simplex sit ⁊ depurata ab esse māli: nõ impedit receptionē
alteri⁹: sensitiuū enī nõ est sine corpore organico: itellectiuū
aūt est separatū. ¶ Cū aūt possibilis intellectus fiat specula
tiuus ⁊ sciat vnūqðqȝ itellectiuū sm actum: tunc talis itelle-
ctus sm actū factus dicitᷓ sciens: fit enim intellectus possibi-
lis ipm intellectū: sicut fit potētia actus qñ ad actū mutatᷓ sȝ
hoc potissimū est in itellectu: eo ꝙ intellectus ⁊ itellectū sunt
idem formaliter sicut pȝ ex dictis: hoc aūt tunc accidit quan
do põt opari p se: ita ꝙ nõ indigeat aliquo motore: ⁊ hoc est
qñ iam hȝ formā: ⁊ hūc itellectū qdā vocant adeptū: ⁊ tunc si
militer est in potētia quodāmõ: sicut dicim⁹ in potentia esse
hñtē habitū: ⁊ nõ ꝯsiderantē q nõ indiget mutari nisi de ocio
ad agere: ⁊ nõ idiget ꝙ recipiat aliqð: ⁊ iõ dissimilis modus
potētie est iste ⁊ ille quo in potētiā esse dicebatᷓ ante addisce-
re vel inuenire. Istis enim duob⁹ modis adipiscitᷓ scientia ꝙ
omne qð qs scit aut discēs aut inueniēs nouit: ⁊ tunc ēt p se
põt itelligere: qr oīs potētia receptiua põt opari qñ reducta
fuerit ad actū: ⁊ tunc ēt itelligit seipm: sicut enī sentim⁹ nos
videre ⁊ audire vna potētia que est sensus: ita intelligimus
nos itelligere eadē potētia que est itellect⁹: in oīb⁹ enim itelli
gibilib⁹ sm actū intellect⁹ itelligit seipsum: qr itelligit ea esse
in seipso: hoc enī est itelligere speculari ea. s. in seipso: qð nõ
esse põt si seipm nõ speculetᷓ ꝓut est subm itelligibiliū: ⁊ intel
lectus illi qui nihil itelligunt extra seipsos illis essentiale est
magis itelligere q̄ hoīb⁹: ⁊ hoc maxime est in itellectu pmo.
Qð aūt hic diximus itellectū esse subm itelligibiliū: non ita
opȝ accipi ꝙ sit vere subm: qr sic ꝯuersio eius in seipm non
eēt vere itelligere: sed est subm formale sicut cõe ⁊ ideterm-
natū subm determinātis ipm: ⁊ iõ diximus supius ꝙ forma
itellect⁹ nõ opatᷓ aliqð in itellectu nisi determinationē: sȝ po
tius ecōtrario itellect⁹ opatᷓ circa formā itellectā discretionē
⁊ iudiciū ⁊ resolutionē ⁊ alias multas opatiões: ob qð ēt pȝ
ꝙ nõ est spēs itelligibilis in itellectu sicut for⁹ in mā: ⁊ in hoc
errauit Auicebrō ⁊ multi alij pcipue latinox errāt in illo.

Q̃o intelligit intellectū subm eē intelligibiliū formarum.

¶ Cap. 16m. Qꝙ vnus intellectus est qui distinguit inter sensi-
bile ⁊ intelligibile.

Sicut aūt diximus supius ꝙ opȝ ꝙ cõparās duo
adinuicē distinguēdo vel cōponēdo sit idē in sen
sibilib⁹ qð est sensus cõis: ita etiā est in itelligibi
lib⁹: comparās enim itelligibile ad sensibile: vel
vnū itelligibile ad alter: ⁊ dicēs ꝙ est alter vel
idē affirmādo vel negādo: opȝ ꝙ non sit duo sed
vnū per rõnē eandē quā idurim⁹ supra ad ꝓbādū ꝙ primuȝ
sensitiuū opans iter sensata est vnū ⁊ idē. ¶ Videm⁹ enī in
intelligibilib⁹ hāc opationē fieri: qñ scimus ꝙ aliud est ma
gnitudo ipsa in vli: ⁊ aliud eē magnitudinis sm māȝ ⁊ in pti
culari apud nām. Silr aūt videm⁹ ꝙ aliud est aqua: ⁊ aliud
aque eē sȝ nāȝ ⁊ pticulare: ⁊ sic est i multis alteris: qr in oīb⁹
his in qb⁹ est cōpō que ex nā cõi forme: ⁊ ex nā mãe particula
ris ⁊ idiuiduātis formā cõez. Sed hoc nõ est in oīb⁹ ꝙ pticu
lare sm ꝙ pticulare nõ hȝ aliud pticulare: nec cõe sm ꝙ cõe
hȝ aliud cõe: aliter enī ꝓcederetᷓ i ifinitū hic: ⁊ iõ in qbusdā
idē est hoc ⁊ eē eius: qr cõe sm ꝙ cõe idē est hoc ⁊ esse suū: qr
nõ hȝ eē nisi cõis: ⁊ silr pticulare in eo ꝙ pticulare ideȝ ē hoc
⁊ eē suū: qr nõ hȝ eē nisi pticularis: sicut vbi gratia idē est hoc
caro ⁊ eē ei⁹: sȝ enim ab hac carne possit extrahi vle: qr aliter
nõ eēt scia de carne: tñ caro hec ⁊ eē huius carnis est ideȝ: ⁊
exēpliū pticularis ⁊ sensibilis ꝯuenientius ponitᷓ in carne q̄ in
alio: qr caro noīat mām vltimā ⁊ ꝓpriā que nullo mõ hȝ cõi-
tatē: qð nõ facit magnitudo que vniuoce est in oī nā: ⁊ ideo
cõe qdē est magnitudo. Silr aūt ⁊ aqua principiū est omniū
cōpositox ex elemētis: ⁊ iõ cõe est: sed caro dicit vltimo mix-
tū qð minime cõitatis hȝ: hāc aūt distinctionē hȝ ponere in-
tellectus ⁊ dicere: qñ ista altera sunt adinuicem alterum. s.
magnitudo ⁊ magnitudinis esse: ⁊ alter aqua ⁊ aque eē: ⁊ al
terum caro in vniuersali ⁊ alter in particulari: ⁊ ꝙ alter est
magnitudo caro ⁊ aqua alter ab vtroqȝ istox p rõnē cõtra-
tis. Dicam⁹ igitᷓ ꝙ vle ⁊ particulare aīs aut alio ⁊ alio: aut
eodē aliter se hñte discernit: ⁊ qdē discernēdo sēsibile p se ⁊
itelligibile p se absqȝ dubio alio ⁊ alio discernit: qñ vnū di-
scernit sensu: ⁊ alter itellectu: ponēdo aūt cōparationē p ꝯue
nientiā ⁊ differētiā iter ea absqȝ dubio eodem vtrūqȝ discer
nit: aliter tñ se hñte: cū enī discernit carnē: cū rõ carnis cōci
piat mām sensibilē: eo ꝙ dicit formā q̄ nõ est nisi in hac mā:
sic sīmuniū cōcipit nasum in sua diffõne ⁊ extra mām illaȝ nõ
dicitᷓ caro nisi equoce: opȝ ꝙ itellect⁹ iuuetᷓ sensitiuo. ¶ Sen
sitiuo enī discernit mixtū calidū ⁊ frigidū humidū ⁊ siccuȝ ⁊
illox rõ qdā ē ꝓportio tēperamēti medians in tactu est ca
ro: caro igitᷓ in rõne sua qua cōcipitᷓ vel intelligitᷓ cōcipit ma
teriā sensibilē extra quā nõ põt intelligi: ⁊ sic carnis intellectū
opȝ esse reflexū ad sensibile qð est anima: ⁊ qð cōcipit rõ car-
nis in se qñ diffinitᷓ caro: ⁊ dicitᷓ ꝙ medians in tactu propor-
tionabiliter cōmixtū ex calido frigido humido ⁊ sicco est ca-
ro: intellect⁹ aūt in eo ꝙ separatū est a tali mā ⁊ nõ ꝯcipit eaȝ
in diffõne sua sicut est itellect⁹ substātie in eo ꝙ suba alio mõ
itelligit: rõnē enim illius itellectiuā accipiēs nõ indiget refle
cti ad sensibile aliqð: ⁊ ideo cū extensa ad sensibile carnis eē
per rõnē diffinitiuā discernit hȝ se sicut circūflexa ad seipsaȝ:
qr primo egreditᷓ a se ad sensibilem mām in qua est esse car-
nis ⁊ regirat in seipsam trahens vniuersalē rõnē ex itellectu
cõi carnis: hoc aūt nõ oportuit eā facere si separatū inuenit p
ꝓpriā rõnem itellectū qð itellexit. ¶ Hȝ aūt nõ sit adeo ma-
gna reflexio in separatis qbusdā sicut est in cōceptis cū mā
sensibili: intellectus tñ in his reflexio est que mathematica
⁊ in abstractiõe sunt sm rõnē. Rectū enī sicut oīs passio ma
thematicox diffinitᷓ ꝙ eē suum sit in subiecto quodā: sicut si-
mitᷓ hoc in hoc: sȝ in hoc est distia: qr sīmuniū est eo ꝙ est na-
sus qð ē pbicū cū mā sensibili cōcepiū rectū aūt ꝯcipit subm
imaginabile: qð est ꝯtinua lōgitudo: rectū igitᷓ nõ intelligitᷓ
nisi in hoc: ⁊ sic opȝ eē reflexionē in suo itellectu: ⁊ ideo quan
docūqȝ itellect⁹ alicui⁹ est alterius qð est eius principium: si
cut caro principiatᷓ a calido ⁊ frigido ⁊ humido ⁊ sicco: ⁊ re-
ctum qð principiatᷓ a ꝯtinuo: sicut oīs ꝓpria passio principia
tur a suo subto: tūc opȝ itellectū primo egredi ad pncipiuȝ: si
ue illud sit sensibile: siue imaginabile: siue ēt itelligibile: ⁊ tūc
reflectitᷓ ad itellectum eius qð itelligit: sicut in itellectu recti
primo venit in cōtinuū habēs principiū mediū ⁊ finē: ⁊ tunc
venit in intellectu recti per hoc ꝙ videt mediū non exire ab
extremis: sic aūt nõ idiget egredi in itellectu magnitudinis:
qñ sȝ aliud habeat esse: ⁊ aliud sit ipsa esse tñ suum qð hȝ in
materia est de itellectu eius: ⁊ ideo in itellectu ipsius nõ egre
ditur itellectus in aliud quoddā. Similiter aūt est de aqua:
qr illa simplex ⁊ primū est: ⁊ nõ hȝ sese pncipians aliquid ad
qð egredi oporteat itellectū quādo accipit naturā aque itelli
gēdo: quādocūqȝ igitᷓ diffinitio dicit qð qd erat eē est aliorū
quorūdā pncipiantiū id qð itelligitᷓ: sicut recti esse est quorū
dā aliox: ⁊ carnis esse est quorūdā aliox: tunc fit q̄daȝ duali-
tas itellectox ⁊ tunc opȝ ꝙ aut altero: aut eodē aliter se ha-
bente talia discernat: ⁊ si ea que principiāt sensibilia sint vel
imaginabilia: tunc per se altero discernuntᷓ: qñ discernūtur
potētia anime sensibilis: qñ aūt cōparantᷓ tūc discernuntᷓ eo-
dem aliter se hñte: qr discernuntᷓ itellectu reflexo ad seipsuȝ
postq̄ fuerat reflexus ad sensibile vel imaginabile: ⁊ vniuer
saliter loquēdo per modū quo res itellecte in suis diffinitio-
nibus sunt separate vel cōcepte cū mā: ita etiā opȝ ꝙ differē-
ter itellectus sit de ipsis: sed aliqñ diuersitas hec est in solis
itelligibilibus: aliqñ iter itellecta ⁊ imaginata: ⁊ aliquādo in
ter itellecta ⁊ sensata: si enim itelligi queruntᷓ passiones diui
ne: sicut itelligētiax ⁊ entis vel substātie: sȝ ꝙ suba erit aliud
esse: ⁊ aliud qð ipsa sunt: qr aliox sunt in qb⁹ hñt esse: ⁊ tamē
ibi itellectus nõ egreditᷓ extra se: sed in suis itelligibilib⁹ re-
girat ab vno in alter: sed separata oino in quox itellectu ni
hil accipitᷓ sicut prima principia itelligit itellectus stans in se
ipso: prima enim cōmunissima pncipia hȝ apud seipm: ⁊ alia
accipit ab imaginatione ⁊ cū ipsa ⁊ alia a sensu ⁊ cum ipso: si
cut pȝ ex iductis exēplis: ⁊ inde est ꝙ cogitatiua indiget itel-
lectus que dicitᷓ sic: qr cogitat pticularia ad eliciendū ea que

Tex.t cõ.8.

Tex.t cõ.9.

Tex.t cõ.10.

Tex.t cõ.11.

Propter qd lassitudo accidit in excogitando.

sunt in ipsa: ⁊ illa nõ est sine ratione: sed ratio in ea egredit ⁊ tuuat sensibilib⁹ potẽtijs: ⁊ iõ lassitudo cõtingit excogitãdo que nunq̃ accideret intellectui si solus staret in seipso: ⁊ non egrederet extra seipm: sicut pz ex iam inductis: omne igitur qd intelligit itellectus possibilis: aut intelligit itelligẽtia simplici: sicut ea que sunt aliud qd ipsa sunt: ⁊ aliud eẽ eoꝝ: ⁊ illius cã est: ꝙ illa intellectũ suũ nulli debẽt: qꝛ sunt prima: siue sint nãlia: siue mathematica: siue diuina: aut itelligit intelligentia circũflexa: sicut ea que idẽ sunt ⁊ eẽ ipsoꝝ: qꝛ itellectuz suũ debẽt alijs: ⁊ hoc tripl'r variaẽ: qꝛ qñqz debẽt intellectuz suũ sensibus: ⁊ qñqz imaginationib⁹: ⁊ qñqz itelligibilibus: ⁊ ideo triplicẽ opz eẽ itellect⁹ egressum ⁊ in seipm reflexionẽ: ⁊ egressus qdẽ vocaẽ extẽsio: reflexio autẽ circũflexio vocaẽ: qꝛ terminaẽ intellectu a quo incipit prima extensio.

Cap. 17^m. Qualiter intellectus est subiectum receptionis ⁊ non transmutationis: ⁊ qualiter intelligit se.

Tex. ⁊ cõ. 12.

Dubitabit aũt fortassis aliqs de determinatis a nobis in pbatis: si enĩ itellect⁹ possibilis est simplex ⁊ ipassibilis: ⁊ nulli hz oĩno aliqd cõe: eo ꝙ ipse nõ est hoc: sicut optie dixit Anax. quõ põt cũ hoc dici ꝙ itelligat aliqd cũ itelligere sit recipe aliqd ⁊ pati aliqd: cũ pbatũ sit ꝙ omnis agẽtis ⁊ patiẽtis est cõe aliqd qd est subm ⁊ mã: p cui⁹ cõitatẽ illud agit ⁊ aliud patiẽ: sicut in p° phicoꝝ est determinatũ: videbiẽ g̃ ꝙ itellect⁹ posis intelligere sit recipe ⁊ pati aliqd: cũ pbatũ sit ꝙ ois agẽtis ⁊ patiẽtis est cõe aliqd qd ẽ subm ⁊ mã p cui⁹ cõitatẽ illud agit ⁊ aliud patiẽ: sicut in p° phicoruz est determinatũ: videbiẽ g̃ ꝙ itellect⁹ possibilis cũ itelligibilib⁹ q̃ agũt in ipm ꝯueniat in subito: ⁊ sic hz aliqd cõe cũ entibus q̃ itelligit: ⁊ sic falsuz est qd dicit Anaxa.

Tex. ⁊ cõ. 13.

Anteq̃ aũt istaz soluam⁹ dubitationẽ aliã mouebim⁹. queram⁹ igiẽ si ipse possibilis itellect⁹ est vnũ de numero itelligibiliũ: aut non: ⁊ nõ põt dici ꝙ nõ sit vnũ de itelligibilib⁹: qꝛ supra ostẽsuz est ꝙ itelligit se: ⁊ iõ est po^a separata. Si aũt itelligit se aut itelligit alia sicut seipm: aut itelligit se sicut alia itelligibilia: opz eniz dare istoꝝ alteꝝ: qꝛ oẽ itelligibile in eo ꝙ est itelligibile ẽ spe itelligibilitatis vnũ ⁊ idẽ: sicut oẽ visibile ẽ idẽ cũ alia specie qua visibile ẽ: si aũt dicaẽ ꝙ itelligit alia sicut seipz: ꝯstat aũt ex his oĩb⁹ q̃ supius iducta sũt: ꝙ ipse itelligit se sicut actu separatũ a mã ⁊ a mãe appẽditijs: igiẽ ⁊ alia sic separata itelligit: g̃ forme separe sz actũ isunt reb⁹: forme aũt sepate pn^a sunt intellect⁹: ⁊ nõ eẽ mãe: ergo pn^a itellect⁹ isunt reb⁹ sz cũ nã nõ deficiat i necessarijs: cuipiã isunt pn^a res itelligẽdi: illi inest virtus itelligẽdi: g̃ itellect⁹ inest oĩb⁹ reb⁹: hoc aũt videm⁹ fore falsuz: g̃ nõ põt dici ꝙ itelligat alia sicut seipm. Si aũt ecõuerso dicaẽ ꝙ itelligit se sicut alia: alia aũt itelligit actu mixta cuz mã: ⁊ sepat a mã ⁊ indiuiduãtib⁹: ergo ⁊ itelligit se mixtum cũ mã: ⁊ sepabit se ab ipsa ⁊ idiuiduãtib⁹ ergo ipse est mixt⁹ mãe: ⁊ patiẽ p cõmunicationẽ mãe cũ reb⁹ q̃ agũt in ipz: ⁊ sic falsitez videẽ qd dixit Anaxa. ⁊ totũ qd supi⁹ iductũ ẽ.

Tex. ⁊ cõ. 14.

Dicem⁹ aũt soluẽdo primã qõnẽ: ꝙ pati pbicũ qd est cuz motu: semp est sm cõe aliqd agẽti ⁊ patiẽti qd est subm: vñ ⁊ prius diximus qm itellect⁹ nõ est simpl'r po^a passiua itelligibiliũ sed quodãmõ est po^a: est eniz po^a receptiua tñ: ⁊ nõ ppie passiua: est eniz po^a itelligibilia: ⁊ anteq̃ itelligat nihil est oĩno intelligibiliũ nisi priusq̃ itelligit actu ea: qd qualiter sit opz ad memoriã reuocare q̃ dicta sunt in fine primi phicoꝝ.

Po^a passiua est duplex.

Ex his enim itelligiẽ ꝙ duplex est po^a passiua: q̃dã enim ex sua potẽtialitate nõ est nisi subm ⁊ cã receptionis simplicis: q̃dã aũt ex sua potẽtialitate est cã ⁊ subm: ⁊ receptionis ⁊ transmutationis: po^a enim mãe q̃ vna est ꝯtrarioꝝ est subm ⁊ cã receptionis ⁊ trãsmutatiõis: pp duo enim est subm trãsmutationis: ⁊ pp vnũ tñ est ipsa subm receptionis: qꝛ eniz ꝯtrariũ inest sibi: opz hoc abijci p trãsmutationez: ⁊ qꝛ ichoatio forme inest ei ante pfectionẽ sm actũ: opz illã ichoationẽ pcedere ad actuz p trãsmutationẽ q̃ est forma post formaz: ⁊ eo ꝙ ꝯtinue fiat po^a et^a in actũ. His enim duabus de causis opz ipsam mãm primã tpe subijci trãsmutatiõi q̃ receptioni.

Nõ diffã iter potentiã passiuã prime mãe ⁊ itellect⁹ possibilis.

Receptiõi eniz subijciẽ p id ꝙ receptio est finis trãsmutatiõis: ⁊ iõ receptio est in idiuisibili tpis: ⁊ trãsmutatio in tpe: hec aũt oĩa manifeste pbata sunt in phicis. Sed po^a cui nõ inest ꝯtriũ: nec inchoatio receptibilis: illa nõ põt eẽ subm mot⁹ sed erit subm receptionis simplicis: ⁊ illi⁹ exẽplar est qd tñ nõ p oĩa sitẽ est tabula rasa ⁊ planata ⁊ polita: in qua scriptura nec sm actuz est: nec ꝯtriũ scripture: nec ichoatio scripture p dispõnem mediã iter actũ ⁊ po^am: q̃ p motũ educaẽ in actũ. sed tñ est sufficiẽter pparata ad recipiẽdã scripturã: ⁊ iõ recipit eã sine motu: ⁊ nihil abijciẽ a tabula: nec aliqd illi impfectũ pcedit in actũ: sed quãlibet litterã recipit vt actũ sine motu adeptũ ad quẽ nõ est in po^a: nisi receptiua solũ ⁊ sic opz accipere de itellectu possibili ꝙ sit in potẽtia receptiua tñ cui intelligibilia prima actu nõ insunt: nec p dispõnẽ mediã iter actũ ⁊ potẽtiã insunt ei: ꝙ tũc oporteret eũ eẽ mãlẽ ⁊ trãsmutabilẽ ad actũ: sed tñ hz recipe ea ⁊ meliori mõ q̃ tabula: qꝛ supra diximus ꝙ ipse est quodãmõ formalis ad ea: qd nõ tabula circa scripturã est: ⁊ est opatiu⁹ circa itelligibilia: qd iteꝝ tabula min⁹ facit circa scripturã: tñ tabula exẽplũ ꝯuenientius est qd in reb⁹ corporalib⁹ poterat iueniri ad icorporeaꝝ reꝝ potẽtiã demõstrãdã.

Nota contra Alexãdrum.

Opz aũt hic cauere Alex. errorẽ. Jlle eniz dicit ꝙ itellect⁹ possibilis nõ hz silitudinẽ cũ tabula: sz cũ pparatiõe ⁊ rasura ⁊ politiõe tabule: ⁊ cã pp quã hoc dicit est: qꝛ dixit intellectũ potẽm eẽ formã corporis: sicut supius diximus. nos aũt dicim⁹ itellectũ eẽ vnã rẽ pfectã i entib⁹ ⁊ icorporeã: ⁊ iõ dicimus intellectũ esse sicut tabulã: ⁊ potẽtialitatẽ eius sicut rasurã ⁊ pparationẽ. Sic igiẽ cũ sit receptibilis intellectus sine passione ⁊ motu suscipit ⁊ sine tpe qdlibet itelligibile: ⁊ ideo indiget agẽte duplici. s. qd ꝯferat formã mouẽti ⁊ mouẽte: intellectus enim agẽs ꝯfert formã itellectualitatis ⁊ itelligibili ⁊ possibili intellectui: sicut vnũ lumẽ ⁊ pficit diaphanuz: ⁊ facit actu esse colorẽ: sed itelligibile mouet ipm distinguendo eũ: sicut color visum ⁊ hoc simile est: sicut si diceremus ꝙ littere scriberẽt seipsas in tabula: talis aũt potẽtia receptiua soli ꝯuenit itellectui possibili: ita ꝙ non sensui qm quedã mãles dispões ad sensibile recipiẽdũ pcedunt in sensu: sicut calor vel frigus vel hmõi aliqd: in itellectu aũt oĩno nihil pcedit: sed pure receptibilitati acquiriẽ receptũ sm actũ: ⁊ in istum sensum ꝯcordant nobiscũ Auerrois: Themistius: ⁊ Theophrastus: ⁊ Nicolaus pipatheticus. Et p istud nunc pfecte pz qualiter distinguiẽ itellectus possibilis a mã prima: ⁊ ꝙ passio ⁊ receptio ⁊ potẽtia: ⁊ oĩa talia equoce dicunẽ de itellectu possibili: ⁊ alijs potẽtijs receptiuis.

Tex. ⁊ cõ. 15.

His aũt sic determinatis soluemus questionẽ secundã: dicẽtes ꝙ ipse itellectus per intẽtionẽ suã est itelligibilis: sicut ⁊ alia intellecta: sed est differẽtia: qꝛ iõ itellect⁹ est intẽtio p quã intelligiẽ: nõ aũt est intẽtio qua itelligiẽ alia res qꝛ ipse est itellect⁹ ⁊ nõ lapis vel alia res: nihil enim oĩno itelligi põt nisi p suã vsem ⁊ formalem intẽtionẽ: nec opz ob hoc dicere ꝙ intellect⁹ nõ sit intellectus qꝛ itelligit se anteq̃ itelligat nihil est itelligibiliũ: sz puraz ⁊ simplicẽ hz ad talia potẽtiã receptiuã qꝛ cũ itelligit ipse est separat⁹: ⁊ sua intẽtio per quã itelligit se esse separata intentio: que aũt sic separata in itellectu sunt ⁊ sine mã in talibus idem est itellect⁹ ⁊ qd itelligiẽ. Scientia nãqz speculatiua sui ⁊ qd speculatũ est idẽ est oĩno qꝛ cũ sit separat⁹ sibiipsi psens est p intẽtionẽ: ⁊ iõ abstractiõe nõ indiget. Si aũt in alijs sic' oĩno esset tũc semp eẽt idẽ sciẽtia ⁊ res scita ⁊ hoc est impoẽ.

Tex. ⁊ cõ. 16.

Sed ad hãc questionẽ plene soluẽdã opz querere q̃re itellectus nõ semp itelligit sm actũ alia itelligibilia: ⁊ seipsum si enim deẽ ꝙ omne qd itelligiẽ: intelligiẽ p itẽtionẽ a se abstractam: tunc opz ꝙ itellectus seipm intelligat per hmõi abstractionẽ: abstractũ aũt nõ recipiẽ in eo a quo abstrahiẽ: sed in alio quodã: ergo si se sic itelligit itellect⁹ possibilis ipse ad intelligendũ se indiget aliquo alio itellectu recipiẽte suã intentionẽ: ⁊ hoc abibit in infinitũ: si itelligit se ⁊ alia nõ p abstractionẽ: tunc alijs inerit intellect⁹ speculatiuus: ⁊ sic alia erit intelligẽtia sicut pz per supra inductã rõnẽ. cũ igitur vtrunqz istoꝝ sit impossibile opz dici ꝙ intellectus intelligit se ⁊ sicut alia ⁊ nõ sicut alia: sicut alia qdẽ: qm intelligit se p intẽtionẽ suã ⁊ sic intelligit alia: nõ aũt sicut se alia intelligit qm ipse se nõ abstrahẽdo itelligit cũ sit separatus: alia aũt itelligit separando ⁊ abstrahẽdo sicut in premissis dictuz est: ⁊ qꝛ illa que abstrahit ante abstractionẽ sunt in potẽtia itelligibilia: ideo nõ semp psẽtia sunt in aĩa ⁊ iõ intellectus nõ semp est de illis ꝙ intellectus nõ est taliũ intellectoꝝ nisi qm sunt sine mã non aũt semp sunt sine mã: illi aũt intellectui. s. possibili conuenit semp intelligibile esse eo ꝙ semper denudatus est ⁊ presens sibi: ⁊ qꝛ imaterialis est hz intelligere seipsum: sic ergo pfecte satisfactum est de questionibus duabus.

Cap. 18^m. De nã itellect⁹ agẽtis ⁊ qualiter aĩa est cõposita.

Quoniam

Tex. 2 cō. 17.

Uoniā aūt in omni genere entiū fm nāz in q̄bus est aliqd sicut mā opȝ eē aliqd aliud in q̄libet genere qm̄ mā est potentia oīa illa que sunt generis illius spēs: ⁊ illud nō pōt per seipm̄ fieri actus de potētia: ⁊ ideo alterū necesse est eē in eodē genere qd̄ sit pncipale ⁊ efficiēs q̄ oīa fac̄ que sunt in eo vel fiūt in eo qd̄ est potētia oīa illa que sunt in gn̄e suo: ⁊ hoc qdē in phabitis planū est ex oīb⁹ que in physica diximus: ī sensib⁹ ēt pȝ qm̄ potētia color nō fit actu color nisi ab aliq̄ agente: hoc aūt in oīb⁹ est: in semine enim ordinante nā agēs qd̄ est formās ad spēm ⁊ id qd̄ format ad spēm posuit in mā seminis. Silr̄ est in oīb⁹: plura eni ad spēm vnaꝫ formata necesse est q̄ hēant agēs vnicū qd̄ formet ea ad speciē illā: est aūt oīuꝫ intelligibiliū fm q̄ intelligibilia sūt sic est etiā oīuꝫ visibiliū fm q̄ visibilia sunt spēs vna qua visibilia sūt: opȝ igit̄ q̄ ipsoꝝ sit agēs vnū ad spēm illā formādā ī eis: hoc aūt agēs duo facit in oīb⁹ in qb⁹ est q̄rū pmū est q̄ de se facit formas inductas ⁊ quo ad hoc est sile arti factiue que nō accipit formas artificiatoꝝ aliūde: sȝ faciat eas de se ⁊ inducit eas in mām: sȝ in aīa nō est nisi facere formas intelligibiles fm q̄ intelligibiles sūt: ⁊ cōpositio eaꝝ nō est in aīa ad res sȝ potius ad intellectū possibilē: ⁊ quo ad hoc itellectus agēs in aīa assilat̄ arti ⁊ intells̄ possibilis assilat̄ māe: sed q̄ forma intelligibilis put cōparat̄ ad aliud cui⁹ est forma ī formādo mouet ⁊ distinguit intellectū possibilē ⁊ nō mouet nisi put in actu est. Nō aūt de se in actu est sȝ in potētia: idō ēt itellect⁹ agens cōparat̄ lumini qui potētia colores facit actu colores qui sȝ actū lucidi mouēt visuꝫ: ⁊ quo ad hoc itells̄ possibilis aīe agēs assilat̄ visui vel lumini: hec eni duo est necesse q̄ sint in omni eo qd̄ est agēs vlr̄ ꝯferēs vñ moueat actuꝫ ab ipso: agēs eni facit formas ⁊ cū facit eas p suas intētiōes: tūc est factū pu⁹ formaꝝ sic ars ⁊ cū dat eis vñ moueāt tunc est faciēs: sic lux facit colores: ⁊ p hūc modū in aīa rōnali necesse est eē has diías.

Tex. 2 cō. 18.

¶ Ita q̄ vnus intells̄ sit in ea in q̄ aīa facit itellecta qui formatr̄ ⁊ distinguitr̄ ab intellectis: ⁊ ali⁹ sit quo oīa itellecta facit ⁊ cōfert eis formas vñ mouē possint intellectū possibilē ⁊ ille est nō qdē habit⁹ q̄ sit accñs q̄ nō ē pe aīe: sȝ hȝ silitudinem habit⁹ in hoc q̄ p ipȝ agit aīa qñ vult ⁊ nō īdiget aliquo ad hoc extriseco pficiēte vl̄ opante: ⁊ sic habitus de se faciēs formas separatas intelligibiles: que put sunt intelligibiles nō hūt de se forme eē put sunt in reb⁹ q̄rū sunt forme: ⁊ est sicut lumē: lumē eni fm quēdā modū eē formalis coloꝝ facit potētia colores eē actu colores sic diximus supra: ⁊ sic ille intells̄ potētia intelligibilia facit actu itelligibilia p hoc q̄ separet ea a mā: ⁊ a ꝯditionib⁹ māe resplēdendo sup ea: sicut lumē resplēdēdo sup colores facit eos resultare in lucido.

Tex. 2 cō. 19.

¶ Hic aūt intells̄ est ēt separat⁹ ⁊ imixtus et oīno ipassibilis ⁊ est subā que est actu: ⁊ idō in hoc q̄ est separatus ⁊ imixtus ꝯuenit cū intellectu possibili: in hoc aūt q̄ ē oīno impassibilis: possibilis aūt intells̄ patit̄ quodāmodo ⁊ differt fm aliqd ab ipso: in hoc aūt q̄ agēs actu est: ⁊ possibilis nō hȝ nām nisi qua vocat̄ ⁊ est possibilis intells̄ differt ab eo simplr̄: ⁊ hoc sic esse opȝ q̄ semp in omni nā in qua ē agēs ⁊ patiēs: opȝ q̄ honorabilius sit agēs q̄ patiens ⁊ illō qd̄ est pncipiatū per suā formalē actionē honorabili⁹ est q̄ materia in qua principiatur hoc qd̄ pncipiatur: differt autē hic intellectus a possibili: qm̄ cum suuꝫ intelligere nihil aliud sit nisi q̄ suum intellectuale lumē imbuit̄ intellectus spēb⁹: ⁊ resplēdet in eis nō egredit̄ suum intelligere extra seipm̄: nō eni est differentia inter itelligēs ⁊ intellectū in eo nisi sicut luminis in se: ⁊ luminis quo imbuti sunt colores ad actuꝫ: ⁊ ideo fm actū sua scia est res scita put est scita: sed intellectus possibilis quādo intelligit ea que nō sunt ipsemet intellect⁹: tūc sua scia ⁊ suum scitū nō sunt idem. Sic ergo in duob⁹ differūt simpliciter intellect⁹ agens ⁊ intellect⁹ possibilis: ⁊ in tertio fm aliqd differūt ⁊ in duob⁹ conueniunt: ⁊ q̄ lumen intellectus agentis nō egredit̄ extra se sȝ ad aliud terminet̄: ⁊ hoc est proprium intelligentiaꝝ separataꝝ: ⁊ maxime intelligentie prime ⁊ cause pme: ⁊ ideo qdā crediderūt eūȝ nō esse partē anime: sed esse splendorē resultātem in aīa ab intelligentia separata: ⁊ hoc incōueniens est q̄ fm hoc in nā aīe non eēnt ista duo principia agēs. s. ⁊ patiens ⁊ cū illa sint in omni natura ⁊ vniuslī ⁊ particulari: virtutes eni celestes sunt agentes: ⁊ elemētales sunt patiētes ⁊ in semine ⁊ in oibus gñatis est virtus formatiua faciens ⁊ mā patiēs: ⁊ impossibile est ista ad eandē nām reduci: ⁊ ideo manifeste errāt qui dicūt ista duo q̄ fm idem sint in anima: sȝ differunt in hoc q̄ eadē forma fm q̄ est separata sit agēs: ⁊ fm q̄ est incorporata sit patiēs: qm̄ nos ostēdimus supra q̄ anima nō hȝ intellectū possibilē nisi inquātū est separata ⁊ hoc cōcorditer dicūt phi oēs. Amplius aūt in intelligentijs separatis sunt iste due differentie sicut dixit Auerrois ⁊ oēs alij phi: q̄ nec aliter nec enumerari possunt: nec itelligibilia habere ⁊ nō excipit̄ ab his duab⁹ differētijs nisi sola prima causa que nihil oīno itelligit extra seipsam: dicendū igit̄ q̄ ista super duo radicant̄ in aīa: quorum vnuꝫ est sicut forma ⁊ alteꝝ sicut mā: ⁊ placet nobis hoc multū dictū Auerrois in questionis Theophrasti solutione qui quesiuit qualr̄ differrent potētie materie: ⁊ potētia intellectus possibilis ⁊ dixit q̄ necesse est alia esse principia reruꝫ corporearum ⁊ incorporeaꝝ. Corporee eniȝ habent materiā ⁊ formā: incorporee autē oīno sunt forme habēt tamen in se id qd̄ est vniulr̄ agens ⁊ id qd̄ est possibile: ⁊ hoc ꝯuenit intelligentijs separatis oibus: ⁊ ideo ꝯuenit eis reflectere lumē intellectus sui supra se qd̄ nō posset eē si esset tm̄ intellectus agens in eis: q̄ ille nō nisi spargit̄ ad intelligibiles formas ⁊ reflectit̄ in seipm̄: ⁊ ideo omne qd̄ hȝ lumē intellect⁹ in se reflexū est cōpositūȝ ex his principijs: ⁊ sic anima rōnalis ⁊ est hoc aliqd ⁊ nō est hoc aliqd: q̄ est hoc aliqd eo qd̄ est substātia perfecta formali ⁊ possibili patiente fm qd ⁊ non simpliciter. Nō est autē hoc aliquid q̄ nō est hoc perfectum ex mā ⁊ forma ⁊ est separata a formis intellectoꝝ: cū eni aīa sit resultatio quedā lucis intelligentie separate erūt in ipa duo necessaria: quoꝝ vnum est forma lucis ⁊ alteꝝ est id in quo lux recipit̄ ⁊ stat vt fiat ens aliqd̄ mundi: ⁊ ab hoc eē anime fluunt due virtutes quaꝝ vna est intellectus agens qui causatur a luce recepta: ⁊ alius est intellectus possibilis qui causat̄ ab eo in quo lux recipit̄: ⁊ ī his duob⁹ perfecta substātia existēs separata anima est substātia permanens semp ⁊ non corrupta per mortē corporis: sicut nos inferius ostēdemus: cū autem separatus ⁊ imixtus dicit̄ intellectus agēs ⁊ possibilis: silr̄ hoc erit eodē mō in vtroq̄ q̄ neuter eoꝝ est virt⁹ in corpore: ⁊ ideo imixtus est vterq̄ eoꝝ: silr̄ autē vterq̄ separatus est a formis intelligibilium: ⁊ ideo agēs vlis est ad agendū ⁊ possibilis vniulis est ad recipiendū qd̄ non posset esse aliquo mō si specificarentur vt esset ens aliqd̄: q̄ illud ageret formam suaꝫ tm̄: ⁊ non ad omnia. Ex his igit̄ patet que sit natura ⁊ que agentis intellectus proprietates.

Auerrois. 3. de aīa cō. 5. in solutiōe. 3. q. ⁊ ī cō. 14.

¶ Cap. 19ᵐ. De comparatione intellectus possibilis ⁊ agentis ⁊ speculatiui.

Ex his aūt facile aduerti potest q̄ duo sunt opera agentis quoꝝ vnum est abstrahere formas intelligibiles qd̄ nihil aliō est nisi facē eas simplices ⁊ vniuslēs. scōȝ est illuminare possibilem intellectū sicut lumē se hȝ ad diaphanuꝫ q̄ opȝ q̄ spēs vlis q̄dlib est vlis semper sit in lumine agentis: ⁊ idō qñ recipitur in possibili intellectu opȝ q̄ in lumine agētis recipiat̄: ⁊ idō opȝ possibilē illuminari lumie intellectus agētis: silr̄ aūt possibilis duplr̄ hȝ cōparationē: cōparatur eni ad agēteꝫ sicut cōpletus lumine suo ⁊ cōparat̄ ad formas ex phantasijs elicitas sicut mot⁹ ⁊ formatus ab eis que forme sic speculate ab itellectu possibili vocant̄ intellect⁹ speculatiuus: speculatiuus aūt ēt duo hic hȝ eē: vnuꝫ qdē in lumine agentis quo efficit̄ speculatiuus: alteꝝ aūt ex cōparatione reꝝ quaꝝ ipse est spēs: ⁊ quo ad hoc multiplicat̄ ⁊ variat̄ fm potentiā ⁊ actuꝫ. Ex pmo aūt esse nō hȝ permutationem sicut diximus supra.

Tex. 2 cō. 20.

¶ Et ideo quādo cōparam⁹ istos intellectus ad se inuicē: tūc intellectus qui est fm potētiā dictus tēpore prior est in indiuiduo quolibet: qm̄ pus intelligimus in potētia ⁊ nō tm̄ operat̄ intellectus agēs adhuc in nobis aliquas intelligētias speculatiuas: postea aūt crescētibus experimēto ⁊ tēpore incipit in nobis manifestari operatio intellectus agētis per separationē intelligibiliuꝫ: sed vlr̄ fm subam cōparando possibilē intellectū ad agenteꝫ: tūc nō precedit tēpore qm̄ si cōparent̄ isti intellect⁹ nō put manifestant̄ in nobis: sȝ fm suas subas tūc agens prior est acto ⁊ informās informato: sed fm hāc cōparationē nō potest dici q̄ possibilis aliquādo intelligat ⁊ aliqñ nō intelligat: sȝ potius semper intelligit q̄ fm hanc cōparationē nō ꝯiungitur nisi

Nō ꝫ ponentes itellectum agētē nō eē ptē aīe nostre.

intellectui agentis cuius intelligere est semp eo q nõ egre- dit extra seipm sicut diximus superius: separatus eni sic in- tellectus tã possibilis q̃ agens q̃ etiã cõpositus ex vtroq3 so lũmodo est q vere est τ eternũ est τ nõ q aliquãdo est intel- lectus τ aliquando nõ est: sicut est speculatio de reb⁹ particu laribus: τ iste sic separat⁹ solus est τ imortalis τ perpetuus p manẽs apud aiaz etiã quãdo fuerit exuta a corpore: qm̃ qd̃ nõ intelligit aliquãdo τ aliquãdo nõ hoc ideo est: qa moue tur a phãtasmatib⁹ que sunt in potentia itelligibilia: τ ideo nõ semp actu mouent: τ ideo diximus supra q nõ semp per manet taliũ intellus: τ ideo etiaz quãdo talis est in toto se- paratus intellectus qui est cõuersio intellectus possibilis ad agentẽ qui totũ intelligere suũ h3 intra seipm: tũc nõ remini scimur q reminiscẽtia fit per ɔuersionẽ ad particularia que sunt in phãtasmatib⁹ τ fit mediãte cogitatiua que est act⁹ ra tionis cõferẽtis de particularib⁹: τ hoc nõ h3 itellectus pos- sibilis per cõuersionẽ ad agẽtẽ: s3 potius per conuersionẽ ad phãtasmata τ ex illa pte est vere passibilis itellect⁹ sicut ostẽdi mus superi⁹ τ fm hoc corruptibilis est l3 in se sit suba perpe tua: sine hoc tñ phãtasmate τ corruptibili itellectu cogitatio de particularib⁹ nihil oĩno determinatũ itelligit in particu- larib⁹: τ ideo qñ ɔtingit ipm separari ab actib⁹ virtũ sensi- bilis aie: tũc nec reminiscit nec imaginat: l3 eni suba ipa rõ nalis tota separet a corpore: tñ fm quasdaz vires nõ operat nisi in corpore: τ iõ cũ nõ est in corpore: tũc nullam h3 opatio nẽ itellus fm conuersiones ad illas fm nãm. Ampli⁹ aũt ad hoc aliud est ɔsideratiõe dignũ de istis itellectib⁹ qm̃ in ve- ritate qñ itellus possibilis pcedit de potẽtia ad actũ: tũc vti tur reminiscẽtia τ sensu τ imagiatiõe τ phãtasia: qm̃ ex sen- su accipit experiẽtiã: τ ex expiẽtijs memoriaz: τ ex memorijs vlẽ: cũ aũt iã h3 sciam vocat itellus adept⁹: τ tũc nõ indiget ampli⁹ virtutib⁹ sensibilis aie sicut qui querit vehiculũ vt dicit Auic. ad vehẽdũ se ad patriã cũ puenerit ad patriã nõ idi- get ampli⁹ vehiculo: possum⁹ igit dicere q sic separat⁹ itelle- ctus qui h3 iã itelligibilia τ nõ ɔuertit nisi ad agẽtez τ ad se- ipm est tm̃ qd̃ est vere qa verissime est qd̃ ẽ denudatũ a mã τ a m̃ie appẽdicijs: mã eni pp ꝑuatiõnẽ τ mutationẽ turbat vez eẽ: τ tũc ille adept⁹ itellus qui in simplici ɔsistit itellectu immortalis τ ppetuus est: τ in illo nõ reminiscimur nec vti- mur aliq̃ ṽtute sensibili: qa itellus qui vtit reminiscentia τ cogitatiõe ẽ passibilis τ mutabilis: τ qa passiuus ẽ corrupti- bilis est eo q cõicat corruptibili: τ corrũpit illo itert⁹ corru- pto cũ sit ĩ se suba icorruptibilis. Sine hoc eni talis passiu⁹ intellect⁹ nihil oĩno itelligit eo q oĩs nostra scia orit ex sensi- bus: τ iõ itelligere itellect⁹ possibilis post mortẽ est equocũ ad intelligere in vita qñ vtit sensib⁹: τ itelligere post habitũ scie fm solã ɔuersionẽ ad agẽtẽ est equocũ ad itelligẽdũ acci piẽdo sciaz per experimẽtũ τ memoriã. Sic igit p3 q itellus agens est forma possibilis: τ sunt isti duo vnũ sicut cõpositũ: s3 opat:õib⁹ sunt diuersi sicut p3 ex omnib⁹ prius habitis.

Documentum

Tractatus Tertius de aia de actiõibus itellectus polis.

Cap. pᵐ. De intellectu indiuisibiliũ diuersimode dictorũ.

H is aũt sic pertractatis

De nã intellectuũ aie rõnalis videam⁹ de actib⁹ itellect⁹ possibilis qa sic meli⁹ adhuc declarabit de nã ei⁹: τ qa prior est act⁹ itelle ctus sup idiuisibilia q̃ sup cõposita ob hoc pmo de actib⁹ itellect⁹ sup indiuisibilia ẽ p- scrutandum: omne enim qd̃ intelligitur vt vnum intelligitur quia scire plura possum⁹ sic τ semel s3 itel- ligere minime: oẽ ẽ qd̃ intelligit itelligit vnũ: est aũt vnũ qd̃ dr idiuisuz qñ cõponi opponit: τ illũ ẽ icõplexũ: est ẽt vnũ qd̃ multitudini diuidẽtiũ opp᷑ ẽ τ illũ est ɔtinuũ: τ est vnũ sicut rõne vnũ: τ hoc ẽ vnũ forma τ ẽ vnũ qd̃ simplr est vnũ qd̃ est impartibile fz rẽ τ illũ ꝑuatiõe partiũ ẽ vnũ: itells aũt vnus act⁹ cũ sit vnuz de oĩb⁹ istis vn⁹ ẽ. Indiuisibiliũ qdẽ igit q̃ sũt icõplexa itelligẽtia siue itelligere qd̃ ẽ act⁹ itelligẽdi in oĩ- bus his ẽ circa que nõ ẽ falsuz eo q sicut ifert⁹ ondem⁹ nũq̃ ac cidit error itelligibiliũ in itellectu: hic aũt itells vocat apd̃ Arabes iformatio eo q itelligẽ talia est iformari intellectũ polez naturis formalib⁹ eoz: intells aũt cõplexoz q est enun ciatiõis vel cõpõnis vocat fides p assensuz intells ad talia.

Tex. t cõ. 21.

In qb⁹ igit itellectib⁹ iã falsuz est τ vez qa enũciatiõe alicu- ius de aliq̃ iã necẽuz est eẽ cõpõnez alicui⁹ de aliq̃ qa vnũ in cõplexũ cũ altero cõponit τ aliud affirmat de ipso vel negat ab eo: talis eni itellus sũt de eo qd̃ inest fm q inest pdicatũ subto: vez eni τ falsuz nõ sũt nisi in respectu cõpõnis alicui⁹ cũ alio vel diuisiõis alicui⁹ ab aliq̃. Est ẽt pos itellus icõple- xoz q̃ cõpõnis: τ q̃dãmõ cã ei⁹ qui cõpõnis ẽ queadmoduz τ Empe. dixit de nã inquiẽs q capita s3 nãz germinauerũt τ fm germinoz nãz τ sibi ɔgruentiũ fuerunt pmo sine ceruice: que postea p amicitiaz suis germanis ceruicib⁹ associata sũt: qñ amicitia cõmisit res germanas sibi in gnõnem rerũ. Sic eni τ hec separata τ icõplexa itelligunt: τ postea germa na suis germanis cõponant p itellectũ: τ ab his qua nõ sunt germana diuidunt p negationẽ hui⁹ ab hoc. v. g. icõplexum qd̃ ẽ assymetros τ icõplexũ qd̃ est diametros ɔiũgunt cũ dr q diameter est assymeter: τ hoz cõpositoz est ẽt itells vn⁹: qm̃ nõ simplr accipiunt vt plura sicut dr enũtiãdo: s3 vt vnuz in altero vel vnũ ab altero. Et hec nõ sũt enunciata vt plura sicut dr enũtiãdo ita itelligit. In his que sũt icõplexa cũ itelli gunt nullũ ɔfingit tps vel dĩa tẽporis. Oĩuz eni taliũ itellus est p rei simplicẽ spẽz que denudata est a cõditiõib⁹ mãe q̃- rũ vna est mot⁹ τ altera tps: τ iõ taliũ itellus abstrahit ab oĩ dĩa tpis. Cũ aũt per cõpõnez vnum de altero signet l3 in re nõ sit cõpositio s3 vnio vni⁹ cũ alio nisi fz modũ cuiusdã esse qd̃ h3 vnũ in alio τ hoc eẽ significat per ṽbũ notãs cõpõnẽ: τ qa signat in actiõe eẽ: iõ op3 q figuret dĩaz aliquã: eẽ eni ta le mẽsurat tps. Et iõ itellus itelligẽs factoz fuit siue pteri toz τ futuroz falsuz eẽ vt si nõ albũ albo cõponit: vez ẽt qñ cõponit cũ eo qd̃ fz vitatẽ est albũ: τ hoc ɔtigit fm quãlibet dĩaz tpis. Nõ eni solũ falsuz τ vez est fm pñs tps vt si dicat qñ cleon est alb⁹ vel nõ est alb⁹: s3 ẽt qa erat albus τ qa erit alb⁹ vel nõ erat albus. in oĩbus aũt his cõpõnib⁹ l3 vez τ fal- sum a re causet: tñ cõpositio p certo in aia est cõponente: qa tria sũt in cõpõne. s. subm τ pdicatũ τ cõpositio media: τ tm̃ due sunt in re res v3 cui aliqd̃ inest τ qd̃ inest: τ vnũ inest alte ri sine medio: τ ideo nihil in re ridẽt cõponi nisi ipsa vnitas duoz vnitoz: s3 cõpositio est in aia vniente que accipit pmo diuisa τ postea cõponit falsuz eẽ vez cũ sint rẽlones vniuscu iusq3 relatiuoz: τ iõ sũt in re sicut in cã efficiẽte: in aia ãt sũt sicut in subto: in aia aũt dico eẽ qd̃ est in compõne quã facit aia: in voce aũt sũt sicut in signo. Quicqd̃ aũt de his sit sciendũ est hic q qa ectiq3 ɔtingit dicere in cõponẽdo ɔtigit etiã dicẽ in diuidẽdo: s3 cũ cõponit aia tũc cõponit diuisa: τ cum diuidit tũc diuidit cõposita: τ iõ añ oẽm aie cõpõnez est diuisio τ añ oẽz diuisionẽ est cõpositio. Est aũt in diuisiõe cõpositio que diuisio notat qñ vnũ negat ab altero: τ sic τ diuisio τ cõposi- tio adueniẽs cõposita τ diuisa referunt: τ in illo vt vnuz vel vnita intelligunt: τ inde vnũ cõpositũ facit itells cõponẽs in vnoquoq3 diuersoz pus τ postea cõpositoz. Indiuisuz autẽ vnũquodq3 aliqñ vocat idiuisibile sicut ɔtinuũ est vnuz: eo q est indiuisuz. Indiuisuz eni dupl̃r dr potentia v3 τ actu: in diuisuz eni actu est ɔtinuũ l3 potẽtia sit diuisuz: τ hoc tale in- telligibile nihil phibet vna simplici actiõe itellectus itelligi: sicut idiuisibile: τ hoc qñ itelligit lõgitudinẽ: τ illi⁹ cã est qm̃ nõ intelligit lõgitudinez p ptes que potẽtia sũt in ipsa accipi endo eã l3 poti⁹ per vnã simplicẽ spẽz lõgitudinis que est for ma vni⁹ que vnit oẽs ptes lõgitudis faciẽdo eas vnũ in esse in actu: actualiter eni vna lõgitudo idiuisibilis est: τ iõ in tẽ pore vno vel in momẽto totã per spẽz lõgitudis intelligit q sicut est in itellectu ɔtinuoz sicut tpis τ alioz: qa tps sicut est idi- uisibile actu τ potẽtia diuisibile est: sicut ɔtinua longitudo: vñ l3 vtrãq3 partẽ habeãt añ τ post: tñ qa itellect⁹ nõ accipit cõ- tinuũ per ptes sed p spẽm totius: que nec partiuz quedã est nec partes oẽs: sed qdditas vni⁹ ĩ actu diuisi existis: iõ vna τ simplici actiõe itellect⁹ itelligit. Non eni ɔtingit dicere q p vtrũq3 istoz intelligit per mediũ: qa id qd̃ itelligit p mediũ sui sicut per partẽ hoc est diuisuz in actu: nõ eni h3 mediũ actu nisi diuisuz in actu: s3 illud ɔtinuũ nõ est diuisuz: ita q ptes eius sequestrate sunt seorsum nisi potentia: res aũt per qd̃ ẽ in potentia nõ intelligit: sed per id qd̃ est in actu. Si autem intellectus est vtrũq3 intelligens seorsum hoc est per partez extra partẽ: tũc etiam tps intelligendi vnuz diuidit a tpe in telligendi alteri⁹. Quoniaz quando intelligit partez vnã tũc in eodẽ momento nõ itelligit alteꝝ: tũc eni intelligere est in

Tex. t cõ. 22.

Tex. t cõ. 23.

tpe qd̃

tpe qd est sicut itellcs est: in lõgitudie aũt diuisa diuisũ ẽ itel/
ligere: q̄ in tpe diuerso pficere ⁊ itelligere est vni⁹ ⁊ alterius
partis. Si aũt intelligit lõgitudinez sicut vnũ in actu qd est
ex vtrisqȝ partib⁹ que sũt in ea potentia solũ: tũc et itelligẽ est
in vnico tpe qd pportionat intellectui lõgitudis ex vtriusqȝ
partib⁹ cõposito: ⁊ hoc est vnicũ ⁊ idiuisum tẽpus itelligẽdi.

Tex. ⁊ cõ. 24.

¶ Quia vo nõ solũ est aliqd idiuisũ quãtitate qȝ actu ẽ qũti
tas vna: sȝ aliqd dr̃ specie idiuisũ: qd formalr̃ est vnũ sicut ca
ro ⁊ lignũ: sȝ sic idiuisibile nõ po⁹ ⁊ per se sic quãtũ: sȝ per acci
dens eo qȝ est forma ei⁹ qd idiuisibile est per se: ⁊ illo diuiso
accidit illũ diuidi: sicut diuiso ligno spẽs ⁊ forma diuidit p
accñs: tñ illud qd per accñs sic diuisibile est spẽs ⁊ forma in/
diuisibile est ſm qȝ ipm idiuisibile: sic vnica itellectus actio
ne itelligit ⁊ in spe idiuisibili ⁊ vnica. Hãc aũt vnicã itellect⁹
actionez qdã vocãt idiuisibilez aĩaȝ: eo qȝ in tali: vt ita dicã
intellectiõe aie per diuersos act⁹ nõ diuidunt talia: cum sint
diuisibilia per accñs diuisiõe sui subiec ⁊ nõ iquãtũ sũt hoc qȝ
sũt per formas suas sic que sũt qdditates subiecto tali: hoc
igit qd itelligit subm est diuisibile: ⁊ si diuidat tũc etiã tps i/
tellectiue diuidit: qa in plurib⁹ tpib⁹ itelligit partes ⁊ diuisa
ſm actũ: sȝ nõ itelligit ea sic: sȝ potius inquãtũ forma ⁊ spẽs:
hoc tñ nõ est sepabile ab eis: qa tales spẽs pñce ſȝ rõnẽ nõ
sepant ab eis cũ mãȝ in sua rõne xcipiãt ⁊ hoc idiuisibile fa
cit talia vnũ: ⁊ itellectũ eoȝ facit vnicũ ⁊ idiuisũ: ⁊ tale indi
uisibile qd est forma facit in lõgitudinez vnã lȝ sit diuisibilis
potentia: tale eni vniens qd est forma ⁊ spẽs ſȝ similitudiez
vnã est in oi xtinuo siue illũ positiõez habeat i ptib⁹ vt longi
tudo: siue nõ habeat positionez in partib⁹ sicut tps: lȝ aũt talis
forma ſm esse nõ sit separabilis a mã quã vnit: ⁊ sit idiuisibi
lis per accñs diuisiõe subti: tñ simplr̃ cõceptus eius est vlis:
nec est diuisibilis nec sepabilis a mã: oẽ eni qd itelligit dena
datũ est a mã ſȝ qȝ ipsa est idiuiduãs: sic oẽ vle sepat a parti
culari: põt tñ tũ diffinitiua esse in se xcipiens mãȝ: sȝ illa non
erit idiuiduãs: sȝ erit q̄si dĩa xstituens ipsaȝ formã: qa non
est solũ mã sȝ poti⁹ cã ei⁹ sicut qñ diffiniens carnem dico qȝ est
mediũ in tactu ex ca. ⁊ fri. ⁊ hu. ⁊ si. ⁊ sic pportionabiliter no
minãdo cõmixtuȝ calidũ ⁊ frigidũ ⁊ hũidũ ⁊ siccum nõ dico
simplicez mãȝ sȝ etiã cãȝ effectiuã cõmixtiõis carnis: multi/
tudinez q̄ itelligit cõponibiliũ: itellect⁹ vnus vniuoce cõposi
tiõis ⁊ multitudinez potentialez accipit itellcs vnicus vniuo
ce actus ⁊ multitudinez partiũ mãe ⁊ sibi accidit vnicus itel
lectus vniuoce spẽi ⁊ forme.

Tex. ⁊ cõ. 25.

¶ Id aũt qd simplr̃ indiuisũ ẽ
sicut pũctus ⁊ vnitas: ois eni pũct⁹ diuisio est: ⁊ non diuisibile:
diuisio eni semp sit in pũcto: ⁊ tñ nunq̄ diuidit: oẽ ãt hmõi ĩ
diuisibile ſȝ qȝ est idiuisibile: noie puatio mõstrat esse idiui/
sibile: sic dicimus qȝ pũctus est cuius ps nõ est: ⁊ sic est in oi/
bus alijs simplr̃ idiuisibilib⁹: sic vnitas est: ⁊ sic est nũc. Qñ
eni illa sumunt vt puatio suaȝ quãtitatũ tũc nõ accipiunt in
se: sȝ in suis quãtitatib⁹ q̄s participãt sic pũct⁹ est termin⁹ li/
nee: ⁊ vnitas in aggregatiõe numeri: ⁊ nũc in xtinuatiõe p/
teriti ⁊ futuri: ⁊ tũc non noscerẽt noie tõne puata: qñ aũt ſm
se accipiunt puatiõis noie monstrant: ⁊ tunc etiã vt puatio/
nes per suos habitus oppositos intelligunt: ⁊ hec sũt intelli
gibilia quasi reflexa ⁊ vna ⁊ sĩlis rõ est in intellectu oium il/
laȝ priuationũ: nisi eni ita diceremus: qũo possemus dicere
qȝ intellectus cognoscat malũ: qd puatio est: ⁊ ignorãtiã que
est puatio sicut alibi mõstratũ est. In oibus intelligibilibus
opȝ intellectuȝ potentia pmuȝ esse cognoscentez: ⁊ cognosci/
bile postea esse in ipso ſm actũ ipso itellectu eodez remanen
te. Qñ sic supra ostẽdimus itellcs possis diuersificat per itel/
ligibilia: sicut mã diuersificat per formas. Et iõ accipiendo
cognoscibile accipit aliqd extra seipm. Si aũt alicuius itel/
lectus nullũ hȝ oino xtrariũ: sed itelligibilia opȝ qȝ ille p ali
qd cognoscat qd nõ hȝ xtriũ: ⁊ hic itellectus ille qui rõ ⁊ cã
est intelligibiliũ: ⁊ ille cognoscit seipm ⁊ cognoscendo se co/
gnoscit alia ⁊ illud intelligere nullo modo egreditur extra se
⁊ cum sit ratio oium sicut ars artificiatoȝ opȝ ipsum eẽ sepa
ratuȝ ab oibus: ⁊ erit semper in actu ⁊ nunq̄ in potentia: eo
qȝ intelligere suum nunq̄ egreditur extra se. Ubi enim sem/
per est presens: ⁊ hic est intellectus intelligibiliũ subaruȝ se
paratarum ⁊ maxime intellectus cause prime.

¶ Cap. 2m. Et quis intellectus est semper verus: ⁊ quis ali/
quando verus aliquando falsus: ⁊ qȝ actus sensus ⁊ intelle/
ctus sunt actus perfectus ⁊ motus simplices.

Tex. ⁊ cõ. 26.

Amplius aũt intelligibilia inuenimus diuersifi/
cata: qñ quedã sunt cõposita: qa aliũ dr̃ de ali/
quo quã cõpositionẽ in eis facit intellect⁹: sȝ fa
ciat eã ſm rei cõgruentiã: ⁊ quãdo aliqd dr̃ de
aliquo sicut affirmatio: vl̃ diuidit vnũ ab alio
sicut negatio: opȝ qȝ ois talis cõpositio sit vera
aut falsa: sed nõ ois intellectus est verus aut falsus: qa sicut
sensum inuenimus variari circa sensibilia: ita intellectũ cir
ca intelligibilia: sensus eni quãdo est sensibilis p se: qȝ de nã
sua facit sensuȝ: ⁊ est cã sensibilitatis: aliter est q̄ quando est
sensibilis per accidens qȝ de nã sua nõ facit sensibilitatẽ. ita
etiã de itellectu intelligibiliũ: itellectus eiȝ speculatiuus qui
de nã sua speculatiuus est aliter se hȝ q̄ ille qui est itellect⁹ p
accñs: vl̃e aũt simplr̃ de nã sua est intellectus speculatiuus:
qñ hoc est motiuũ itellect⁹ possibilis: sicut sensibile pprĩuȝ ẽ
motiuũ sensus. Cõpositio aũt itelligibiliũ accidit ex xueniẽ
tia reȝ: ⁊ hoc nõ mouet itellm̃ ſm qȝ hui⁹ est: ⁊ iõ itellcs qui
simplex xcept⁹ est: est eiusdez qd est res ⁊ forma subalis qua
aliqd erat eẽ: hoc est quo erat eẽ semp ⁊ ppetuo esse aliqd: qt
per formã subalez oẽ qd est aliqd: aliqd ⁊ subaliter ẽ. Et hic
intellectus q ppe ⁊ per se itellcs est: semp est verus veritate
rei: ſȝ qȝ veȝ dicimus id qd vere est: ⁊ verã hȝ ẽntialitatez:
⁊ nõ decipit itellectus circa id: ⁊ hic itellect⁹ non est aliqd de
aliq̄ sȝ simpler rei xceptus per formã suã. Sicut enim videt qȝ
pprĩũ obiectuȝ visus semp est veȝ ⁊ nõ decipit visus circa id:
sȝ nõ semper veȝ est qñ visibile cõponit cũ aliq̄: sic sit in visi/
bili per accñs vel cõi: non eni semp est veȝ qȝ albũ qd videt
sit hõ: vel nõ sit hõ: qñ visus dicit albuȝ esse hoiez: vel qñ di/
cit nõ esse hoiez. Silr̃ est de intellectu qñ itellectus qui nihil
hȝ nisi simplicẽ xceptũ mentis: semp verus est: cõponẽs aũt
nõ semp est verus: qñ accidit itellectui itelligibile per acci/
dens: sicut sensui sensibile per accñs: ⁊ iõ in illo falsificat intel/
lectus ipsaȝ. Quecũq aũt sine mã sũt: sicut sube separate: itel/
ligũt res per simplices reȝ qdditates: ⁊ iõ nõ falsificat itelle
ctus ipsaȝ. Quecunq aũt vnũ realr̃ in esse aliqñ accipiunt:
nõ opȝ qȝ hoc fiat per acceptionẽ reȝ ⁊ diãȝ ⁊ xuenientiam
ipsaȝ vel eoȝ particulariũ. Et hoc accidit itellectui p exten
sionẽ sui ad sensitiuas ṽtutes: ⁊ in tali cõpõne ⁊ diuisiõe fre/
quẽs icidit mẽdaciũ.

Tex. ⁊ cõ. 27.

¶ In talib⁹ aũt separatis que nõ hñt x/
riuȝ in suis itelligibilib⁹ eo qȝ intelligibile nullũ est se recipi/
unt idẽ est ſȝ actũ scia eoȝ cuȝ re scita: ⁊ hoc maxie in intellu
cause pme est veȝ qȝ illa oino simplex est ⁊ suũ intelligẽ ⁊ suũ
intelligibile cũ suo intellu sunt idẽ oino: in alijs aũt intelligẽ
tijs que sunt iferioris ordis ẽt veȝ est: sȝ plus diẽe inter suuȝ
intelligere ⁊ suũ intelligibile ad suũ intellectũ: hec aũt dĩa ĩ
parte superi⁹ posita est: sȝ ad plenũ etiã subtilr̃ hȝ dici in scia
diuina: scia aũt nostri intellect⁹ est pus in potẽtia q̄ in actu:
⁊ sic diximus superius qȝ in indiuiduo q̄libet pos est po⁹ q̄
act⁹: vl̃r aũt loquendo ⁊ simplr̃: tũc pos est scia in actu q̄ i po
tẽtia ⁊ tpe: sic superius diximus qd est in potẽtia nunq̄ sit in
actu nisi ex eo qd est in actu: ⁊ iõ in itellectu mortaliũ ẽt prior
est intellcs agẽs ⁊ habit⁹ pmoȝ pncipioȝ que scimus p nãȝ
inquãtũ termios cognoscimus: hec eni pn⁹ sunt q̄si instrã q
bus intellcs agens educit possibilez de po⁹ ad actũ. Et hec

Nõ q̃o i hoi
bus itellectus
agẽs pos ẽ.

instrã determinata ex determinatiõe sensibiliũ oriunt expe/
rimẽtis ⁊ memorijs mouentib⁹ possibilẽ intellectũ: ⁊ sic acq
rit hãc sciaȝ ⁊ illã: in tali aũt motu intellcs qui est simplex re
ceptio intelligibiliũ: sine motu ⁊ transmutatiõe xsideratiõe
dignũ est qualr̃ differt ab alijs motib⁹ phicis.

Tex. ⁊ cõ. 28.

¶ In sensu eiȝ
expsse videt qȝ sensibile est agẽs in sensitiuũ ex po⁹ existẽte in
hoc qȝ sit actu eius: ⁊ videm⁹ qȝ id qd est sic agens in actu ipȝ
sensibile nihil patit oino etiã qñ recipit a sensu nõ abijcitur
aliqd a sensu nec pgredit de forma in formaȝ fluẽdo quem/
admodũ forma gñata in mã. In motu aũt phico ⁊ agẽs pati
tur aliqd a patiẽte: ⁊ qñ patiens recipit eã qd agẽs continue
fluit de forma in formã q̄usqȝ venit ad perfectionem pfectio
mot⁹: ⁊ iõ diximus in phicis qȝ motus phicus est iperfectus
actus existis in potẽtia ſm qȝ est in potentia: vñ qñ sensibile
mouet sensuȝ opȝ qȝ alia sit hec spẽs mot⁹ a motu phico: cum
duo sint in diffõne motus phici cũ dr̃ actus imperfectus: al/
teȝ eoȝ accidit motui ⁊ nõ est de essentia sua qȝ vȝ est iperfe
cti: ex sui aũt nã conuenit ei esse actuȝ: ⁊ ideo qñ nõ est imp/
fecti tũc est actus perfect⁹. Sic aũt est qñ est actus sensitiui
s receptiõe sensibilis. Ille eniȝ est act⁹ simplex ⁊ ideo nõ fin/

ens de forma in formã: τ ideo est act⁹ perfecti: τ nullo mõ vl-terius ad aliqd in potẽtia ertis: multo magis aũt hoc in in-tellectu: qm̃ supra ostẽdimus: qm̃ impassibilitas ĩtellẽs in re-ceptiõe intelligibiliũ maior est q̃ impassibilitas sensus in re-ceptiõe sensibiliũ. Et ideo sentire τ ĩtelligere nĩc est actui q̃ est dicere solũ sine aliqd enũciare ṽbis: qa in actiõe que est dicere statim est actio cõpleta absq̃ eo q̃ p̃cedat ip̃m actio diminuta: sic fit in motu p̃hico in q̃ diminut⁹ act⁹ ↄtinue p̃ce-dit cõpletũ q̃usq̃ cõpleaẽ totus mot⁹: dicens aũt exp̃mit vi-ctuz simplici actione: τ sic est sentire τ intelligere plus q̃ sen-tire: τ hoc precipue est verum de motu simplicis. Simplicez autem sensum τ intellectuz voco sensum sensibilis per se: et intellectum per se: τ non s̃m accidens intelligibile.

¶ Cap. 3ᵐ. Q̃ est idem intellectus componens τ diuidens in-telligibilia: sicut est idem sensus cõmunis.

Um aũt determinatũ est aliqd esse ↄferens: si-ue letũ aut aliqd eẽ incõueniẽs: siue triste tũc ẽ sensus per actũs aut ĩtellẽs p̃ accẽs: qa tũc ali-qd firmat aut negat cõponẽdo vnũ cum altero vel diuidẽdo vnũ ab altero: τ tũc aut mutaẽ p̃ appetituz τ motuz si determinãt aliqd letũ aut fugit p̃p̃ appetituz τ motuz: si determinãt aliqd triste: ↄferẽ-tia autez facientia letitiã τ icõuenientia facientia tristitiam

Tex. c. cõ. 29.

sũt cõia: τ sunt circa sensibilia tm̃. ¶ Et iõ op̃z q̃ due passio-nes aie s̃m q̃s est letari τ tristari sit q̃dã agere appetitus τ motus q̃dã appetitus aie q̃ motus fit sensibili mediante qõ sit aut bonũ aut malũ: aut aliqd h̃mõi ↄueniens vel iconue-niens ad letitiã vel ad tristitiã: que est s̃m sensibilẽ aiaz: τ iõ Plato dixit q̃ ois delectatio τ tristitia sunt gnõnes facte in sensibilem aiaz: τ verũ est qõ dĩc de delectatiõe h̃ñte ↄ̃riũ. Si aũt est aliq̃ delectatio in ↄtẽplatione eius q̃ diameter ẽ assimeter coste: illa nõ h̃z ↄ̃riũz: τ nõ est aie sensibilis. Et de illis in ethicis erit querendũ. Sz hoc qõ hic est sciẽdũ est q̃ letitia τ tristitia in sensibilib⁹ seq̃tur fuga τ appetit⁹: τ p̃ ap-petitũ motũ: fuga aũt τ appetit⁹ iõ sunt in p̃ma radice sua s̃z actuz: qm̃ vna ps que est appetitiua siue motiua pars agita-tur: vna eni pars aie est que p̃sens delectabile appetit τ tri-stabile p̃sens fugit: p̃sens aũt est appetit⁹ v̄l's fuga s̃z actũ: qa ↄ̃ria sunt eiusdem potẽtie: τ ideo eiusdẽ est fugere τ per-seq̃: τ nõ alterũ appetitiuũ τ fugitiuũ: neq̃ abinuicez oia ista sunt altera nec a sensitiuo. Qõ aũt idẽ est esse appetitiuuz τ fugitiuũ: dico in cõi: qa vtrunq̃ appetitiue aie τ vtrũq̃ ẽ ps aie sensibilis. Sz esse istarũ virtuz aliq̃n differens est: sic diffe-runt ptes appetit⁹ que sunt irascibilis τ ↄcupiscibilis de qb⁹ nos inferius p̃sequemur: cuz de motiuis partib⁹ aie tractabi-mus.

Tex. c. cõ. 30.

¶ Sz hoc q̃dez notãduz est q̃ aie itellectiue sunt phan-tasmata mouẽtia intellẽz: sicut sensibilia mouẽt sensuz. Cũ aũt se extẽdit cogitãs itellẽs: τ determinat affirmando vel negãdo bonũ vel maluz: tunc seq̃tẽ fuga vel p̃secutio: itelle-ctus aũt appetibile determinãs se h̃z in rõne vtẽtib⁹ sic exti-matiua in nõ vtẽtib⁹ rõne. Ex hoc appet q̃ in talib⁹ nequa-q̃ aia intelligit rõnalis sine phãtasmate ex quo v̄le elicit: τ ẽ vnus itellẽs cõparãs τ diiudicãs oẽ qõ mouet cũ phãtasma-tibus.

Tex. c. cõ. 31.

¶ Sic eni diximus superius: q̃ aer imutat⁹ a medio hu⁹ fecit pupillã agendo in eã sp̃ẽz sensibilẽ quã recipit a re ipsa: τ pupilla alterũ est ab aere a quo moueẽ. Et sĩr audit⁹ h̃z suũ motiuuz: τ sĩr ois sensus: sz alterũ sensitiuũ qõ vltimũ dẽ: qa vltimo venit ad ip̃m: p̃muz autẽ dẽ eo q̃ ibi est fons et origo sensibilis ṽtutis est vnũ formale ad qõ terminatur sen-sus particularis: τ q̃ vnuz sensitiuũ est vna medietas oium sensibiliũ: sic ẽt ostendimus supius: sed plura est s̃m eẽ p̃ti-cularium sensuũ qui ad ip̃z terminanẽ: p̃us eni dcm̃ est q̃ vno τ eodẽ discernit: τ q̃d est illõ qõ discernit: τ q̃d differt dulce τ calidũ. Sz nunc dicẽdũ est qa est vnũ aliqd qõ est p̃imũ τ vltimũ sensitiuuz qõ est sic vnũ: sic terminus ad quẽ diuersa terminanẽ est vnũ: sic punctũ cẽtri est vnũ ad qõ linee termi-nanẽ a circũferentia veniẽtes. Et sĩr itellẽs est vn⁹ ad quẽ ois mot⁹ phãtasmatuz terminaẽ: τ est formalis respectu phã-tasie: sicut τ phãtasia formalis est respectu sensus cõis: τ sen-sus cõmunis respectu sensuuz particulariũ: hec autem vera sunt de intellectu: siue phãtasmata ipsa moueant: siue moue-ant intẽtiones boni vel mali ex phãtasmatibus elicite.

¶ Cap. 4ᵐ. Q̃ eadem est analogia phantasmatum ad intel-lectum que est sensibilium ad sensitiuum.

Tex. c. cõ. 32.

Et aũt eadez p̃orsus analogia τ idem nũerus sensibiliuz pluriũ cõparatorũ ad sensitiuũ vnũ qõ facit inter ea cõparationez: τ phãtasmatuz pluriũ ad itellectuz vnũ qõ facit ĩter ipsa per rõ-nes cõparationẽ: nihil eni eius differt oppone-re ab aliquo dicente τ querẽte q̃ sĩr indicat ea que sunt silia genere aĩs dissilia: sicut ea que sunt vnius ge-neris τ potẽtie q̃o idẽ indicat albuz τ nigrũ: dicemus q̃ in-dicat ea sicut vltima virtus: ad quã terminaẽ mot⁹ albi τ ni-gri. Et sĩr si querat aliqs q̃o idem est indicãs id qõ est ex phãtasmate albi: τ ex phãtasmate nigri: dicemus sĩr sicut vnus τ idez terminus ad quẽ vltimi ↄueniunt mot⁹ vtriusq̃: qm̃ sic se h̃ñt res sensibiles ad sensitiuũ vltimũ: ita se ha-bent diuersa phãtasmata ad itellectuuz vnuz vltimum. Si eni .d. sit dulce τ .c. amarũ quo ad hoc q̃ sit silitudo τ species dulcis τ amari .c. in phãtasia .a. autẽ sit res sensibilis alba: τ .b. sit res possibilis nigra: τ .c. in phantasmate se h̃z ad .d. τ .a. aut ad .b. tunc op̃z q̃ cũ sit phãtasma amari τ .d. q̃ sic .a. c. et .d. dulcis .a. τ .b. se h̃ñt mouẽdo sensitiuũ vltimuz vnũ: ita .c. τ .d. se h̃ãnt q̃ moueãt itellẽz idẽ τ cõmutabilr̃: sic est τ q̃dã mõ q̃ ad hoc q̃ sic se h̃ñt sp̃ẽs in phãtasmate mouentes itel-lectuz ita se h̃ñt sensibilia mouentia sensum. Et adhuc sicut se h̃ñt species quorũdã sensibiliuz ad ipsa τ eõ: τ hoc cõtigit p̃pter hoc q̃ phãtasia est motus a sensibili s̃m actum fact⁹: τ ideo op̃z q̃ in phãtasmatib⁹ sic sit sic in sensibilib⁹ τ ecõuer-so. Si eni sunt sensibilia eadẽ in gn̄e vel diuersa: ita erunt ẽt phãtasmata mouentia itellẽz: si g̃ .c. τ .d. que sunt phãtasma-ta cõposita sũt eiusdez generis τ eiusdẽ sensus: sic se habent mouendo itellectuz sicut .a. τ .b. mouendo eũdez sensuz: τ tũc op̃z q̃ sint vnum τ idẽ quo ad hoc τ ab eadẽ virtute app̃hen-dunẽ: lz esse virtutis illi⁹ s̃m q̃ referẽ ad hoc phãtasma τ il-lud: nõ sit idez ẽt sic diximus q̃ est p̃mi sensitiui nõ est idem q̃n ↄuertiẽ ad vnuz sensibile τ aliud: sic diximus q̃ esse cẽtri nõ est idez s̃m q̃ referẽ ad vnã lineã τ ad aliã: hoc aũt modo p̃z silitudinem esse vnã in oibus phãtasmatibus τ in sensibi-libus: τ in nũero τ in analogia. Eadem aũt rõ est si accipiã-tur sensibilia τ phãtasmata diuersorũ generũ: diuersorũ autẽ generũ sunt sic supra ostendimus in s̃cdo que sunt diuersorũ sensuuz: si .a. q̃dem sit dulce .b. ṽo sit album: g̃ ex his apparet q̃ intellectiuũ itelligit τ accipit sp̃ẽs que sunt in phãtasmati-bus.

Tex. c. cõ. 33.

¶ Hoc aũt nõ tm̃mõ verũ est de phãtasmatib⁹ que a sen-su sunt accepta: sed ẽt de itentiõib⁹ ↄuenientis τ icõuenietis que cũ sensibilib⁹ accipiunẽ que nata sunt mouere appetitũ: sicut eni in phãtasmatibus determinaẽ de ↄuenienti τ incõ-uenienti per rõnez: sic determiẽ imitabile vel sensibile. Et iõ hõ extra sensuz s̃m actũ existens q̃n vz sensibile nõ sit p̃ñs cum sit in phãtasmatũ motibus: tunc moueẽ per terrorẽ vel gau-diuz: nõ tm̃ somniãdo sz etiã vigilãdo aliq̃n: τ hoc signuz est q̃ quãdo aliqs est sentiẽs s̃m rerũ p̃ñtiã qõ est fugiẽduz: vbi g̃ra q̃ vz qa ignis est incẽdẽs edificia in qb⁹ habitat: hoc eiz vt fugiendũ cognoscit cõiter ois hõ videns illud: qa ois vi-dẽs illõ fugit: p̃p̃ hoc qõ dicẽ in Horatio: Nã tua res agiẽ paries dũ proximus ardet: hoc eni inquãtũ videns moueẽ ad fugã. Sĩr aũt quicũq̃ videt hostes τ sentit qm̃ p̃lia sũt siue resistendo siue fugiẽdo moueẽ: ẽt sic se h̃z in sensibilib⁹ τ sen-su: sic se h̃z in phãtasmatib⁹ τ itellẽ in hoie vel ĩ phãtasia rõ-cinaẽ tãq̃ videt ea corã oculis suis: τ deliberãdo determiat futura bona vel mala ad p̃sentia phãtasmata: sic p̃cipue fa-ciunt melãcholici τ dormiẽtes in somnis: sic eniz in somnis ad imagies mulierũ moueneẽ mẽbra ad coitũ: τ perficiẽ dele-ctatio ac si eẽt res p̃ñs: p̃p̃ quã sp̃ẽs tales ip̃rimanẽ in corpo-ra: q̃cũq̃ eni in phãtasia est ↄueniens forma vel discõueni-ens corpori: statim ṽtutes que sunt affixe mẽbris mouẽt cor-pus ad inducẽdũ illã.

Tex. c. cõ. 34

Nota hic q̃o ex forti imagi-natiõe ↄuenit aliquid i cor-pus.

¶ Et ideo aliq̃ facti sũt leprosi τ alijs infirmitatibus detẽti q̃ imaginatiõib⁹ lepre frequẽter deti-nenẽ vel alterius ĩfirmitatis cũ in phãtasmatib⁹ dicat deter-minãdo aia aliqd esse tãq̃ letũ vel tanq̃ triste: τ si nõ sit s̃m esse: tm̃ fugit tũc a tristi aut imitaẽ letũ: τ v̄r sic est in oi actio-ne: τ actionẽ voco qõ actuale p̃ot agi per nos: sic sũt ois que ad delectatiões vel tristitias p̃tinẽt: vel ad cõicationez vite al aliũ inter se. Si aũt verũ τ falsum accipiaẽ sicut actu: ita q̃ nõ sint accepta in reb⁹ actualib⁹ p̃ nos: que dicanẽ preterita: tunc adhuc sunt in eodẽ genere: qm̃ sunt cognitiões in phã-tasmatib⁹ accepte: sic τ bonũ τ malũ actibilia τ p̃terita: sz in

eo qõ

eo qđ simplr est ver; ꝛ falsu; differt a bono ꝛ malo q̄ ad gen⁹ cogitatiōis: qꝛ simplr ver; nō est i his que semp ꝛ vbiq; sūt vera que sunt vlia: ꝛ hec nō sūt in phātastica cogitatiōe vel cognitiōe s; itellectuali potētia. Silr aūt de 3ᵒ io qđ simplr ē falsu;: q̄a hoc est qđ vbiq; ꝛ semp ē falsu; sine hic ꝛ nūc: diffe rūt aūt ver; ꝛ falsu; a bono ꝛ malo que in q̄dā sūt ꝙ sīt agibi le per nos: erit qdē ver; ꝛ falsum in phātastica cognitiōe sed nō bonū ꝛ malū: p; igit ꝙ in oib⁹ quoꝝ spēs est in phātasma tibus: sic in physicis ꝛ ethicis analogia est inter sensibilia ꝛ sensum ꝛ phātasmata ad itellectum phātasticū comparata.

Cap. 5ᵐ. De intellectu mathematicorum ꝛ diuinorum.

Tex. c. cō. 35.

Sed de his que sunt abstractiōe dicta sicut mathe matica que in diffinitiōne sua nō cōcipiūt mā; sensi bilē: videtur fortasse alicui ꝙ nō sit talis analo gia. S; sciendū ꝙ oia talia intelligit ꝛ accipit in tellectus per sensu;. Sicut eni arripit itellꝰ in hac mā sensibili que est raro nasi: eo ꝙ cōiūcta est p eē ꝛ diffōnē cū mā sensibili: ita accipit separata mathemati ca in phātasmate: eo ꝙ p eē ꝯiūcta sunt mǣ sensibili: s; per abstractionē vel diffōnē; sunt abstracta. Cū eni itelligit frm mū qđ in sua diffōne carnē nasi ꝯcipit: op; ꝙ illū nō separatu; accipiat p diffōnē;. Jnquātū aūt accipit gen⁹ suū qđ ē curuū in sua rōne nō accipit carnē nasi: eo ꝙ fm vnā rōnē saluatur

Tex. c. cō. 36.

in q̄libet mā: tūc itelligit hoc sine itellectu carnis. Et quo ad hoc itelligit mathematica que s; eē nō sunt sepata tanq̄ sint sepata q̄a sūt suis diffōnib⁹ abstrahentia ab oi sensibili mā: nō t̄n accipit ea sepata extra mām existia: q̄a in reb⁹ sem per sūt ꝯiuncta: ꝛ sic receptio ipsoꝝ est ex phātasmate. Sed cū accepit itellꝰ aliqd eoꝝ qđ ꝓfundat circa illū: ꝛ pcipiēs nō eē de itellectu alicui⁹ eoꝝ mā; sensibilē abstrahēdo a mā sensibili diffinit illū: talis t̄n est itellꝰ mathematicoꝝ qđ ac cipit ex phātasijs sicut ꝛ alioꝝ itellꝰ que sūt nālia ꝛ actualia. Jn oib⁹ his videt ꝙ ois n̄ster itellꝰ ex phātasmatib⁹ orta tur. Que aūt sic ex phātasmatib⁹ accipit itellꝰ itelligit cum ipse sit separat⁹: op; ꝙ sint sepata ea que itelligit: ꝛ cū oibus

Que actu sūt in itellꝰ simplr sūt in ipso. 3.

his est in po⁹: postea aūt in actu. Que aūt s; actū sūt in itelle ctu simplr sunt in ipso: quoꝝ vnu; ē s; actū scire ꝛ agē sciā;: si cut ꝙ ois hō est aial: qꝛ actualr ordinat ꝓdicatū ad subꝫ: se cūdus aūt est scire in hītu ꝛ nō ꝯsiderare: terti⁹ aūt est hic in choatiōnē scie: sicut qñ de aliq̄ iterrogati icōtinenti rñdere nō possumus certissime t̄n sciētes qdē in primo rñdebim⁹: talē eni scia; in po⁹ nō habemus t̄n: q̄a sic op; dicere alr discē re aū rñsionē qđ nō ē ver;: silr nec in actu: q̄a nō actualr rōsi deramus: neq; etiā perfectione in habitu: q̄a si hēremus pfe cte habitum ꝓpinquu; possemus respōdere cum vellemus. Et pmus qdem motus assimilat thesauro qui in visu ap̄ hendit: secundus aūt thesauro reposito in terra: terti⁹ autē thesauro recondito qui quidem habetur sed est reclusus ꝛ clauis in promptu non habetur vel inuenitur.

Cap. 6ᵐ. Qualiter intelliguntur diuina que sunt separata in quo est digressio declarans hoc qđ dixit Alexander ꝛ im probationem eiusdem erroris.

His aūt habitis sciēdu; ꝙ illud est res itelligēs per suā essentiā solū: qđ est itellꝰ diuino ꝛ vīr ē intellꝰ in actu semp existēs: ꝛ hoc est itellꝰ ꝛ i telligentia diuino sepata: ꝛ iō nequaq̄ in po⁹ exi stēs: sed semp in actu nō solu; hēs: sed etia; fa ciens de se oia intelligibilia: ꝛ nihil eoꝝ querit extra seipm fm ꝙ itellꝰ est. S; est qđ de nostro itellectu qui ꝯiūctus est magnitudini sensibiliu; sicut dictū est: eo ꝙ nō accipit nisi formas abstractas magnitudīe: vtrū nunq̄ ꝯtin gat ipm intelligere aliqđ sic separatorum a magnitudīe vel nō. Si eni cōtingit ipm intelligere separata: tunc nō semper accipit a phātasmatib⁹ ꝛ a magnitudīe: s; ꝯiungit itelligētie sepate: dāti sibi formas itelligibiles: qđ duob⁹ modis eē pōt ꝙ v; ꝯiūgat ei sicut efficiēti t̄n formas itelligibiles in nobis: aut ꝯiūgat ei sicut efficiēti ꝛ forme: ꝛ si isto scđo mō eēt ꝯiun ctus mālis noster itellꝰ agēti itelligētias sepate: tūc hec es set maior felicitas ꝛ diuinitas quedā q̄ itellꝰ hūanus ꝯse qui posset: hec qđ est grauissima iter oēs q̄ones que sunt de aia. Et Aristoteles ꝓmittit se de ista q̄one ꝯsideratiōnē ha bere posteri⁹: ꝛ nos nō inueuim⁹ eū ꝯsiderasse de his in aliq̄ parte libri sui de aia: nisi forte hoc exciderit a libris suis qui ad nos nōdū ꝑuenerūt. Si aūt obscure pōt hēri de libris ei⁹

tūc sicut dicit Alpharabi⁹ ad ichoatū habet ab eo solutu; vbi vt videt hoc eē qđ dic̄ de felicitate ꝯtēplatiua. Nos autē pp doctrine bonitatē quātū de⁹ his donare dignabitur: hic volumus pscrutari vt oēs sil determinemus opatiōes itel lectus: s; volumus pmo ostēdere dicta Peripatheticoꝝ in hac q̄one: ꝛ postea sniā; nr̄a;: ꝛ ostēdemus in q̄ ꝯuenit: ꝛ i q̄ differt a dictis alioꝝ Peripatheticoꝝ: ꝛ q̄a iter Peripathe ticos qui psecuti sūt Aristo. pcipuus vt multi dixerunt fuit Alex. referamus igit pmo qualr ipse istā q̄onē determinauit: dixit eni intellectū pole; eē ꝑnabilē cu; corpore hōis ꝛ corru ptibilē eo ꝙ eēt forma ꝛ virt⁹ in corpore sicut superi⁹ dixim⁹ q̄ intellꝰ fm eū nō est aliud q̄ ꝓparatio ad itelligibilia suscī piēda ꝛ aptāda: sicut rasura tabule: ꝛ plana est aptitudo ad re cipiēdū picturas: ꝛ nō ē subā in se eēns sicut est tabula: s; est t̄n aptitudo ad itelligibilia ꝯsis ꝯnē elatoꝝ iter oēs rōplexiōes magis eq̄lē: ꝛ ad eq̄litatē celeste; magis p siītudinē vicinā te;. Jn hac aūt aptitudīe facit formas pmo itellꝰ agēs qui fm istū ē itelligētia sepata ꝛ nō po aie existēs ꝛ q̄dā t̄n fac eē in actu educēdo eā de potētia ad actum nō ꝯiūgit itellectui possibili nisi sicut efficiēs: ꝛ facit sic inceē itellectū speculatiuu;: quē etiā dicit ꝑnabilē ꝛ corruptibilē in nobis qñ perficit ad plenū itellꝰ possibilis: ꝛ h; itellectū speculatiuū: tūc demu; ꝯiūgit ꝛ intellect⁹ agēs sicut forma: ꝛ hūc qde; nūq̄ itelligit in tellect⁹ posīs: sed cū post oia itellecta coniūgit nobis vt for ma: tūc nos per ipm itelligimus oia alia separata ꝛ hēmus scia; ipsoꝝ. Redit ḡ dctū istius hōis ad hoc ꝙ ex phātasma tib⁹ acceptus ꝯtinuat ꝛ vnit nobis intellectus speculatiuus ꝛ multo lumine speculatoꝝ qđ lumē largit ei⁹ itellect⁹ agens vt agēs: ꝛ disponit ꝯtinue meli⁹ ꝛ meli⁹ itellꝰ posīs. Et sic rō tinue speculādo tādē vnit ei vt forma: ꝛ itellectus agēs q est vt subā separata dicta nobis vnita: ꝛ q̄a subā sepata intelli git alia separata: iō tūc per agētē vnitū nobis itelligim⁹ alia separata. Ad hoc aūt iduxit rōnē que nō est demonstratiua: dixit eni ꝙ due sūt opatiōes itellꝰ: quaꝝ vna est facere ꝛ q̄si creare formas actu itellectas ex potētia itelligibilib⁹: ꝛ hoc nihil aliud est nisi denudare eas ꝛ facere simplices a mā ꝛ ce teris idiuiduātib⁹ eā: alia aūt est itelligere: ꝛ pma istaꝝ opa tionū est pp scđaꝫ. Et iō cū pfecte sint iste due opatiōes i no bis: tūc pfectus est itellꝰ nr̄. Est aūt pfecta opatio pma qñ intelligibilia oia facta sūt fm actū: opatio aūt scđa pfecta ē qñ pōt oia itelligere p id qđ h; in se hō q̄si formaret: hoc aūt fit mō ꝓdicto: ꝛ erit ꝯtinuatio ꝛ ꝯiūctio nobiscū itellꝰ agē tis: ꝛ p eū alioꝝ separatoꝝ: ꝛ hui⁹ dedit exēplū in potētia am bulādi: qꝛ dicit perfecta in ambulātibus qñ fuerit rōforta ta ad q̄libet ambulationē perficiendā fm actum: ꝛ hoc fit successiue per organoꝝ cōfortatiōnē ꝛ ambulationis vsum. Silr aūt dixit esse ꝙ intellectus cōtinue rōfortat ꝛ disponit ad maius lumē recipiēdū per intelligibilia: ꝛ sic confortat⁹ perficit separatu; agentē vt formā: ꝛ hūc modū vocauit itel lectum adeptū qui est vltimus gradus itellectiue potētie: per adeptū aūt intelligit separata. Ecce hec est qđ Alexādri fm ꝙ pōt intelligi ex v̄bis eius in libro suo de aia: ꝛ in libro suo de intellectu ꝛ itellecto: ꝛ hec ē opio erroꝛib⁹ plena. Et ad ipsa; plura sequunt icōueniētia: ꝛ hoꝝ q̄dā ponit Auer rois cōtra eū ꝛ quedā nos iducemus. Auerrois v̄o supponit quādā suppōnē esse verā: ꝛ hoc est ꝙ intellectus oib⁹ modis efficit itellectus: ꝛ hoc pcipue in rebus separatis a mā: que si nō sīt prius intellecta ꝛ verificata nō itelligerent rōnes ei⁹. Est aūt sic verificanda: qꝛ sicut superius diximus vel ostē dimus itellectus ois est forma que medietas est itellectoꝝ: sicut medietas in tactu mediū est tāgibiliu;: ꝛ ideo sicut quan do tāgibile fm actū immutat tactū efficit q̄litas tāgibilis ꝛ ta ctiue virtutis vna ꝓpter hoc distinguit tactus ꝛ determinat per q̄litatē rei tacte: ita est ꝙ vna efficit itellectualitas rei i tellecte: ꝛ ideo diximus superi⁹ ꝙ itellꝰ tactus ꝛ intellꝰ rei sunt vnū: non sicut subm ꝛ accñs: nec sicut mā ꝛ forma: s; sicut ea que aliquo mō sūt eiusdē forme sicut ꝺterminās ꝛ determi nam;: sic se h; ois forma mǣ: qꝛ vnit ad extrema: ꝛ accipit actū eius: q̄a mediū est aliqd extremi: hac aūt habita ꝓpo sitiōe obijcit rōtra illū: dicēs ꝙ itellꝰ agens ponat eē nō po sed subā separata ꝛ icorruptibilis: ꝛ speculata ponant ꝑna bilia ꝛ corruptibilia: q̄a intelliguntur a nobis per agētē itelle ctū quādo fuerit nobis vt forma tūc oportebit ꝙ cū itellectu agente fiāt vnū: ꝛ sic icorruptibile fiat corruptibile qđ est ab

Digressio qui ēt mouet Cō mētator ꝯ 36

Alexā. opio.

Jmprobatio.

Cōo dicit ꝙ posito Alexāro io dicēs itellꝰ efficit itellcti oib⁹ modis.

surdū ꝛ nō intelligibile: est aūt incōueniens oīno dicere icor ruptibile ꝛ separatū fieri formā corruptibilis ꝛ separati corporei: ponit eni iste intellectū possibilē eē corporeū ꝛ cōiūctū ꝛ corruptibilē ꝛ agentē eē incorruptibilē ꝛ separatū ꝛ icorpoream subaz: ꝛ mō pdicto ingredi eā in nos: ꝛ hoc eē qd dicit Arist. qd igredit ab extrinseco multa sunt ipossia que sequū tur ad hoc ꝙ dicit itellūz posēz eē formā corporis vt in superiorib⁹ induximus: pz aūt facile ex dictis ꝙ iste nullā veram cām assignare pōt qōnis īducte que soluat eaz: qa nullo mō videt vniri posse icorruptibile icorporeū ꝛ sepatū cū corpore separato corruptibili ꝛ cōiuncto: qa oīno redit dcm̄ suum ad hoc ꝙ aut recipit de nouo aut non recipit: si recipit tunc opz ꝙ fiat imutatio aut recipientis aut recepti aut vtriusqz: ꝯstat aūt ꝙ Alexāder non pōt dicere ꝙ sit in recepto: qa hoc fm eū est impermutabile ꝛ necīuz: ꝛ ex hoc ēt pz ꝙ nō sit trāsmutatio in vtroqz: si autem est trāsmutatio in recipiēte: tūc opz ꝙ recipiens fiat suba quedā que inerat ꝑus qū vnit ei: sicut forma mãe: ꝛ tūc querit ab eo qd est cā hui⁹ transmutatiōis ꝛ receptiōis: ꝛ nō poterit assignare: si aūt dicat aliqs ꝙ Alexāder intelligit ꝙ intellus agēs semp est in nobis: tūc sequit incōueniēs maius cū semp agat itellus vr agēs statiz in phātasmatib⁹ ꝑntib⁹ aget itellus speculatiuus: ꝛ sic habebim⁹ oēs scias speculatiuas sine studio ꝛ sine doctore ꝛ erit vn⁹ modus itellus agētis in nobis ꝛ aū speculationez: ꝛ hoc ꝯcipimus eē falsuz: ista vo ꝯsecutio ipossia videt eē necessaria per hoc ꝙ ad itellz speculatiuū nihil ampli⁹ exigit nisi ꝑsentia agētis ꝛ ꝑntia phantasmatis ꝛ subm intellus possis: hec sunt que dixit Alexander ꝛ que cōtra eum inducuntur.

¶ Cap. 7m. Et est digressio declarans opinionez Themistij ꝛ Theophrasti in solutione questionis inducte.

Themistij aūt ꝛ Theophrasti dictū ad hoc redit ꝙ itellectus agēs est forma: ꝛ itellectus possibilis vt superius diximus: ꝛ itelligere i nobis nō est per receptionē intelligibiliū: sed itelligere nihil aliud est ꝙ̄ denudare per itellectū itelligibilia eo ꝙ luc agentis e sī circa ipsa ꝛ circa lucem agētis: tūc circa ipsa est intelligere ea. hi autez qui dicunt itellūz posēz esse separatū sicut agentez ꝛ incorruptibilem vtrūqz esse dicunt ꝙ nihil inconueniens est ꝙ icorruptibilis fiat forma icorruptibilis: ꝛ iō reꝑhendēdo Alex. dicūt ꝙ ipse dixit incōpossibilia: dixit eni speculatiuū cōtinue generari ꝛ corrūpi qui ēt vocat itellus in habitu: ꝛ tn̄ istuz informari ab itellectu agente icorruptibili sicut informat substātia ex sua forma. Sic eni est corruptibile mā incorruptibilis qd est incōueniēs: ꝛ si hoc mō intellus vniret nobis idigeret intellectus agēs corruptibili ad suā actionē ꝑficiēdaz que est itelligere que oia stare nō possunt: ꝛ iō dcm̄ Alexādri isti duo viri nullo mō sequi voluerūt. Dicūt ēt isti ꝓbatiōez Alexādri non valere qr verū est ꝙ virtus perficit ꝯfortatiōe ꝛ exercitio qū est virtus gñata: in cōplemēto eni gñari accipit ēt cōplementū virtutū gñatum: sed nō ꝓpter hoc ꝓuenit ad virtutē que nō est gñari fm ꝙ est gñatū. Cū eni Alex. dicat intellectū potentialē eē gñatuz: ꝛ itellectū qui est in habitu silr eē gñatuz: ꝛ finis cōplementū gñari est gñatuz: tunc ꝑ hec duo nō venit ad cōtinuationē ꝛ vnionē intellus agentis qui est nō generatus pp qd isti fuerūt ꝑmi qui cōtēpserunt dcm̄ Alexandri: ꝛ dixerūt ꝛ possibilē eē nō generatū ꝛ agētez ꝛ speculatiuū qui fit ab vtroqz sicut superi⁹ diximus: dicūt āt intellectū no'trū cōpositū ex potētiali ꝛ agenti eē ꝯiunctū nobis per itelligibilia ad phātasiā mouēt: relata: ꝛ sic cōpositū intellectū nobis ꝯiūctū per se sufficientē eē ad itelligendū separata: ꝛ hui⁹ vnicā rōnē assignāt que a miori est ducta: ꝛ est rō topica ꝓbabilis vno mō ꝛ nō necīa: dicūt eni ꝙ minus videt ꝙ itellus cōpositus ex duob⁹ separatis sit de intelligibili ꝯcipiente mām ꝙ̄ de itelligibili qd est silr sibi: ꝛ est tn̄ de itelligibili ꝯiūcto cū magnitudie: ꝗ multo magis est de itelligibili separato: ꝛ hec rō quā iducunt nullo mō ꝯcluderet si dicerēt itellūz posēz nō esse separatum: sicut dicit Alexāder: quonīā in oībus virtutibus corporeis sic est aliqd qd in se valde actiuū est nec percipit quo ad nos eo ꝙ expellit armoniā virtutis: sicut sol qui est valde visibilis nō videt a nobis: et silr posset esse ꝙ sepata que fm se sunt valde itelligibilia nō intelligant a nobis: sicut etiaz Ar. videt dicere ꝙ dispō nostri intellectus ad manifestationē nature est sicut dispō oculoꝝ vespertilionis ad lumē solis. Cū aūt ponunt intellectuz eē vtutē separatā: tūc rō eoꝝ est ꝓbabilis. Sed ipsi cām assignare nō possunt: qa itellus agens qñqz agit in nobis ꝛ quādoqz nō agit: cū fm eos ꝯtinuet nobis. Adhuc aūt fm istos nō est in nobis aliqd recipiēs itellectū: ꝛ sic itellus ꝛ itelligere nō sit vnū qd est ꝯ positiōes sapientū. Quedā aut alia cōtra hanc opinionem inducta sunt in precedentibus.

¶ Cap. 8m. Et est digressio de solutione questionis Auēpace ꝛ Alpharabij in quo errauerunt.

Auempace autē qui tota vita sua solit⁹ fuit soluere istā questionē posuit itellectū mālem esse corruptibilē ꝛ gñabilē: ꝛ nō eē aie rōnalis partez: qa dixit ꝛ hūc eē phātasiā fm ꝙ est in hoie que ꝯiuncta est cū cogitatiōe potentia sicut superius diximus: ꝛ aū diximus. Soluebāt aūt istaz qōnez sicut ꝛ Alpharabius ꝛ post eū Albubacher ꝙ itellectus agēs est nā hoīs ꝛ est separatus: ꝛ iō quādo per itelligibilia perficeret operationē suā que est creare ꝛ facere intellectus speculatiōis: ꝛ tūc qū liberatus itelligit per seipsuz ea que sunt separata. Auēpace autem post hos veniens addidit ꝙ hō fm itellectuz hz duas vires: vnā humanā quam hz inquātum colligat phātasmatib⁹: alterā aūt diuinā quaz hz fm ꝙ est vestigiū intelligentie separate: per humanā itelligit cōcepta cū mā: per diuinā autē separata. Ordo autez istius vnā hūt rōnē: sed dupl̄r arguunt ex illa ꝑmo qd mō vno sic. supponunt eni ꝙ oia speculatiua que sunt in aia facta sūt speculatiua postq̄ potētia facta sunt speculatiua. deinde supponunt aliā ꝓpōnem que verissima est: ꝙ vz omne factū speculatiuuz hz qdditatem. ꝛ tertio iterū supponūt aliaz veram ꝓpōnem: ꝙ vz intellectus est qui facit omnes qdditates potentia intellectas esse actu intellectas. ꝛ ex illis cōcludūt ꝙ intellectus inatus est extrahere formas intellectiuoꝝ ꝛ qdditates eoꝝ: opz igitur ꝙ virtutē illam habeat per nāz separatam. Hanc autē rōnem etiā aliter inducunt sic. Supponunt enim ꝑmo ꝙ oīs qdditas suppositi ꝛ singularis cū potentia est potentia separabilis ab ipso. Secūdo autez ꝙ quādo fit actu ꝙ tunc facta est qdditas pura ab itellectu agēte: ꝛ querunt ꝙ sit speculatiuuz aut compositum ex quidditate ꝛ alio: aut est simpl̄r quidditas: aut nō est hñs quidditatem: ita ꝙ sit priuatio pura: ꝛ si dicat ꝙ est cōpositum ex qdditate ꝛ quodam alio: tūc cum ab omni cōposito intellectus sit aptus separare quidditatē intellectus separat ab intellecto illo qdditatez illam: ꝛ de illa qdditate erit eadē questio: ꝛ ibit hoc in infinituz: ꝛ qa infinitum fugit omnis intellectus. standuz est in primo intellecto: ꝛ dicendū est ꝙ illa est quidditas pura. Si aūt dat ꝙ nō esset qdditas sed esset priuatio pura: nō est pura: tūc nihil eēt intellectū speculatiuum: nulla ēt eēt scientia speculatiua oīno: qd falsuz est. Remanet ergo ꝙ sit separata ꝛ absoluta quidditas. Adhuc autē Alpharabius rationē inducit ꝛ sic. supponit enim ꝙ intellectus equi inquantuz est equus siue per simplicē quidditatez ipsius nō est plures intellectus sed vnicus: ꝛ silr est de intellectu hoīs: ꝛ vniuersaliter est de omni intellectu quidditatis. Si ergo efficit plures itellectus oportet ꝙ aliqd sit causa pluralitatis: hoc aūt non est nisi qd diuiditur ꝛ differre facit qdditatez fm eē ꝛ numerum: ꝛ hoc nō est nisi forma corporalis ꝛ indiuidualis in phātasia vel in sensu. Quia igit intellus speculatiuus quidditatis est alius apud me: alius apud te: hoc est ꝙ forma imaginata in spiritu corporeo cum quo cōponitur qdditas intellecta est alia apud me ꝛ alia apud te: ꝛ sic per imaginationē cōponitur ꝛ ꝯiungitur nobis intellus speculatiuus qui de se vsus est: qa superius est ostēsuz ꝙ itelluz fm ꝙ intellectū nō est indiuiduū. Cū igit intellus sic separat lumie agentis pfectus eodē lumie: ꝛ per gradus ascēdēs cōiungit intellectui separato ꝛ sit intellus speculatiuus qū dispō media cōiunctiōis istius: ꝛ hoc fere est idē ac si dicat ꝙ agēs hz primo lumē debile: qd non valet nisi speculari ꝛ valet intelligere separata: ꝛ postea acqrit lumē forte per qd intelligit separata: ꝛ ꝙ idē est intelligens qdditates quas a mā separatas hz: ꝛ qdditates separatoꝝ. ¶ Sed vnicuiqz pōt de facili patere ꝙ hec rō nō valet nisi nos concedamus ꝙ vnicuiqz sūt qdditates separatoꝝ per se ꝛ qdditates eoꝝ que separantur ab itellu a mā in qua sūt. Si eni hoc eēt verū tūc ei⁹ vtutis eēt cōprehēdere vtrosqz. Si aūt equoce tunc nihil valet rō inducta:

rō idučta: ⁊ si dicat̄ neq̄ ē equoce neq̄ penit⁹ vniuoce: tūc opꝫ ēē v̄tutē itellectiuā variari supposito hoc qd dicit Arist. i 8. ethi. ꝙ ois cognitio est in aia ſm ↄgruentiā cognoscentis ⁊ cogniti nisi hoc eēt verū: tūc quelibet virtus acciperet qdcūq̄: ⁊ sic intellectus acciperet sensibile ⁊ aliquis sensus intelligibile qd oino esse nō pōt. Si aūt darent̄ qdditates vtrāq̄ eē vnitas: tūc adhuc multe remanerēt dubitatiōes. Si aūt dicat̄ intellectus posis esse corruptibilis: tūc queret̄ ſm predicta qualr corruptibile vniatur incorruptibili: ⁊ qd est tā in possibili q̄ in speculatiuo: qa vterq̄ ponit̄ corruptibilis ab Auēpace. Si aūt posis dicat̄ esse incorruptibilis ⁊ separatus tūc relinqtur ꝙ qualr intelligit aliqd de nouo: qa aliquid incorruptibile ſm subām nō potest fieri nouum ſm formaꝫ eo ꝙ ex mā ⁊ forma fit vnum nouū. Adhuc aūt cū neq̄ sit separatus quare mō intelligit ⁊ nō ante cū per se sit vno mō qd est separatum. Adhuc relinquit̄ questio ſm istos: q̄re de separatis ſm se nō sunt scie speculatiue: sicut sunt de cōiunctis. Si eni vtrūq̄ est in potestate nostri intellectus: tūc speculabimur de separatis per separata sicut speculamur de ↄiunctis: hoc autē nō est verū: qm̄ si quid par aliqd speculamur de separatis hoc facimus per ↄiuncta cū mā: sicut per motū accipim⁹ motorē: ⁊ nescimus speculari passiōes subē ipi⁹: nisi que relate sūt ad motū ⁊ ad corpora. Si eni est aliqua hui⁹ rā ista: qa habemus intellectuꝫ cōnaturalē nobis ad talia speculāda: tūc opꝫ ꝙ oēs deficiamus in scia speculatiua separatoꝝ: aut ꝓpterea ꝙ ꝑncipia illius scie nō sunt inēta: sicut deficimus in alchimia: aut pp hoc ꝙ nō sumus exercitati sufficienter: ⁊ vtrūq̄ eoꝝ est iꝑobabile: qa talis defectus est gnālis apud oēs hoīes. Si autem diceret aliquis ꝙ aliqui habent ⁊ aliq non habent potētiaꝫ huius speculatiui: tunc nos qa nō habemus huiusmodi potētiā equoce diceremur hoīes ad eos qui hn̄t huiusmodi potētiā. Cōstat eni sūmaꝫ hoīs potētiaꝫ esse perfectionem in contemplatione separatorum.

Cap. 9m. Et est digressio qualr Auicēna ⁊ Algazel soluunt inductā questionē: ⁊ questio dubitationis est in dictis eoꝝ.

Uic etiā qōni satisfacere intēdit Auic. ⁊ insecutor eius Algazel dicētes ꝙ in v̄tute itellectus possibilis est in nobis ꝑma sic tabula rasa ⁊ plana quēadmodū supius est dcm: qa cū addiscit hō acqrit formas itellectas per hoc ꝙ agēs denudat eas ⁊ ↄiungit eas intellectui possibili: et cum quelibet illaꝝ formaꝝ itellectualitatis accipit ab agente opꝫ ꝙ possibilis in qualibet cōuertat̄ ad agētē: ⁊ cum pfecta fuerit ↄuersio eius ad agentē tūc ↄiungit̄ itellectui agenti vt forme: ⁊ tūc per ipm itelligit separata: ⁊ iō addiscere nihil aliud est nisi acqrere perfectā habitudineꝫ que mālis ad agentē cōuertatur: quā cū acqrit tunc oia scit actu ex hoc ꝙ conuertitur ad agentē largientē ei formas intellectas: qa ex ipsa emanāt in aiam oēs forme intellecte. dicūt eni isti ꝙ cū forme intellectus speculatiui sunt in anima quas homo intelligit quādo vult: aut sunt in anima sicut in thesauro: aut sunt ita in anima ꝙ lꝫ non sint in ipsa sicut in subiecto: hꝫ tamen eas quando vult. Si autē essent in ea sicut in thesauro tunc oporteret ꝙ aia rōnalis haberet memoriam ⁊ reminiscentiam in omni actuali cōsideratione qd falsum est: qa ea que sunt in aia sunt abstracta a tēpore: ⁊ omnis memorans memorat sub differentia tēporis determinati. Adhuc autē thesaurus perficit̄ in tenēdo: que sit auteꝫ vis anime rōnalis que teneat formas nō potest etiam dici ab eo qui dicere velit. Non ergo sic res seruat̄ in aia. Si autē dicatur ꝙ sunt in aia sicut actus in potētia: hoc esse non pōt: qa nihil aliud est intelligere ⁊ cōsiderare ſm actum nisi habere itellecta in anima ſm actuꝫ: aliquādo auteꝫ nō consideramus: quoꝝ tamē habemus sciam: videt̄ autem ꝙ oporteat dici ꝙ nihil hēat anima plus q̄ ante discere habuit: aut opꝫ ꝙ sint forme speculate intellectu agente: cōstat aūt ꝙ posteriori mō dici non pōt: qa tunc eodē modo ad intelligendū eēt dispositus ⁊ an sciam ⁊ post: ⁊ esset semp ipossibilis ad sciendū. Relinquit̄ ꝑ ꝙ forme intellecte sunt in intellectu agēte: ⁊ ꝙ per addiscere acquirit aia aptitudinē cōuertēdi se ad itelligibilia vel itelligentiā que larga est in dādis spēb⁹ itelligibilibus: ⁊ quotiēscunq̄ cōuertit̄ ad eā emanāt ex ea in aiaꝫ itellectus multi: ⁊ hec est cōiunctio nrā ad intelligētiā separatā: ⁊ per illam ad oēs alias separatas: ⁊ iō dicūt isti ꝙ ēt verꝫ est ſm aliquē modū etiā post addiscere ⁊ scire intellectus est in potētia ad cōsiderare: sed hec est potentia ꝓpinqua. Est autē potentia ista in hoc ꝙ possibilis nō habet in se intelligere: qa statim vt conuertitur ad agētē habebit illum.

Contra autē dcm istō sūt precise quatuor rōnes quaꝝ ꝑma est: qa adhuc quasi est vt prius. Qualr possibilis per itellecta nō remanētia in ipso acquirat aptitudinē se ↄiungendi agenti: de hoc eni nullā assignant cām. Scda aūt est: qa ſm hoc imediate agens continuat̄ possibili post sciam ⁊ cum sit incorporeus ⁊ separat⁹ videt̄ ꝙ eadē rōne continuatur ei etiā ante sciam ⁊ sic semp cōtinuatur ei vt videt̄. Tertia aūt est si solū agens largit̄ formas intellectas: cū ipse differant genere ⁊ specie dꝫ assignare Auicē. que est cā differētie. Quarta aūt est: qa cū conuertit̄ possibilis ad agētē: tūc fluunt forme intellecte ad ipꝫ possibilē: cum ergo agens hꝫ se vno mō forme fluentes ab ipso recepte imālī erunt vno mō: ⁊ hoc est falsuꝫ: qa mō fluūt forme quedam: ⁊ cras alie: sic etiaꝫ de aliis: hec igitur sunt ad que reducunt̄ dicta Peripatheticorum: ⁊ sunt in eis plurime dubitationes: sicut cuilibet de his cogitanti patet.

Cap. 10m. Et est digressio declarans quorūdaꝫ modernorum solutionem.

Osteā aūt dicit aliqs ↄtra dicta antiquoꝝ doctoꝝ qui Peripatheticos nō imitant̄: ꝙ intelligibilia sunt in nobis in habitu cuꝫ acqsita est scia: ridiculū eniꝫ videt̄ ꝙ intellecta nō sunt in anima cuꝫ habit⁹ sit qualitas ⁊ qualitas sit ſm quā quales nos esse dicimur. Separata auteꝫ sunt in anima per hoc ꝙ abstrahunt̄ a phātasmate qd ē eoꝝ per accñs: cū eni acceperimus in sensu motum cognoscimus motorē p hoc ꝙ circa motuꝫ ꝓfundat̄ aia ⁊ rōcinat̄ de motore ⁊ suba ipi⁹. Est aūt duplex scia ex phātasmate: quedā eni est ex phātasmate: ita ꝙ ipsa forma itellecta est forma hns esse in particulari: quedaꝫ aūt sic ꝙ forma intellecta nō est ſm esse in particulari: sed in sensibili manifestant̄ opera eius: ⁊ per opa sic per effectū venit̄ in cāꝫ per intellectū: ⁊ sic cognoscimus sepata: hec ē via quā fere sequunt̄ oēs modernoꝝ latinoꝝ: sed isti in principiis nō ↄueniunt cuꝫ Peripatheticis: si eni scia sit qualitas in aia: tunc scia non est vle id qd est intellectu qd est vbiq̄ ⁊ semper. Peripathetici ↄcorditer dixerūt ꝙ vniuse ſm actū nō est nisi in aia: ⁊ ꝙ vle cōtinuatur in intellectu separato. Et hec est obiectio Auicēne in quā oēs ↄcordauerūt. Amplius sit ꝙ quocūq̄ modo anima veniat in ↄiunctione subaruꝫ sepataꝝ: semp hoc verꝫ est ꝙ in fine cognoscit illas subas: opꝫ ꝙ ergo per aliqd habeat virtutē cognoscendi eas: cōstat ꝙ non hꝫ per intellectū coniūctū cū ↄtinuo ⁊ tpe virtutē tales subas cognoscēdi: ergo hēbit hār virtutē per aliquē aliū itellectū: ⁊ tūc remanet qd vt ꝑus: ⁊ qd sit ille ⁊ qualr copuletur cū aia. Adhuc si per addiscere dicta acquireret aia facilem aptitudinē ↄuertendi se ad intellectū agentem quā aptitudinē nō habuit ante addiscere: tunc scia in habitu erit scire: cū homo voluerit ex aptitudine talis cōuersionis per studiū acquisita: ⁊ hoc qdē dicit Auicēna. Sūt tn̄ ⁊ alia ex quibus est scia in aia: sed hec emanant ab intellectu agente intellectum possibilem quotienscunq̄ voluerit ille qui habet habitū sciendi: ⁊ sic vniuersalia sunt quedam apud omnem intelligentem eadem: ⁊ tamen non sunt per seipsa sicut res exteriores. Adhuc autem potētia bene tenēdi ⁊ potētia bn̄ suscipiēdi nō causantur ab eisdē ꝑncipiis sicut supius ostēsuꝫ est. Si ꝑ iste due potētie ponant̄ in itellectu possibili qui ponit̄ suscipere itelligibilia speculata ⁊ tenere ea: tunc videt̄ intellectū esse cōpositū ex principiis causantibus potentias illas: ⁊ hoc est absurdū: ⁊ ideo antiqui dixerunt phi concorditer omnes ꝙ intellectus possibilis non est tenere species intelligibiles: sed suscipere tm̄: intellectus quidem faciens eas de seipso est intellect⁹ agēs: ⁊ cum facit eas tunc resultant in intellectu possibili sicut forma obiecta speculo resultat in speculo: ⁊ ex omnibus his patet ꝙ difficillima questio est ea que est superius inducta: ⁊ latini quidem vsq̄ huc neglexerunt questionem illam: ⁊ hui⁹ causa est quia non conuenerunt in positionibus suis: ⁊ in dictis Peripatheticoꝝ: sed diuerterunt in vnam quādā alteram viam: ⁊ induxerūt alia principia ⁊ alias positiones.

Cap. 11m. Et est digressio declarans veram causam ⁊ modum coniunctionis intellectus agentis nobiscum.

Impugnatio

NOs aũt dissentimus in paucis ab Auerroi qui
inducit istã q̃õnẽ in cõmẽto sup librũ de aia: cũ
oib⁹ eni alijs fere p̃hĩs ꝯuenit Auerrois in hoc
qđ dicit intellectũ agẽtẽ eẽ separatũ ⁊ nõ ꝯiũctuz
aie: ⁊ tũc supponit istã ꝓpõnez que ẽt necia ẽ ꝙ
oẽ qđ est separatũ ⁊ efficit ꝯiunctũ hz aliquam
cãm sue ꝯiũctionis: ⁊ tũc querit que sit illa cã ꝯiũctiõis per
quã intelligentia agẽs formalr coniungit possibili vt sic aia
efficiat intelligens subas separatas. Nos aũt in dictis istis
nihil mutamus nisi hoc qđ etiã Aristoteles mutasse videt:
qm̃ dicit ꝙ sicut in omni nã in qua est patiẽs est ẽt agens: et
ita opz in aia eẽ has dĩas: per hoc eniz videt nobis: nec de
hoc dubitamus quin intellectus agẽs sit pars ⁊ potẽtia aie.
Sed tũc dicentes eũ esse partẽ: erit quidẽ aie semp ꝯiũctus
sicut pars: sed lumẽ eius quo opat itellecta lz hoc nõ semper
actu ꝯiunctũ est intellectui possibili: qa etiaz est separat⁹ vt
dcm̃ est superius. Cõuenimus eni cũ oib⁹ Peripatheticis
ꝙ intellectus agẽs magis est separat⁹ q̃ possibilis. Itẽ cõue
nimus cũ eis ꝙ separatũ nõ ꝯiungit nisi cãm hẽat sue cõiun
ctionis. Et his duob⁹ suppositis accipimus alia duo ab Al
pharabio quoꝝ vnũ dic̃ i libro suo de aia: ⁊ alteꝝ in.10. Ni
comachie sue que est ethica nicomachia dicta apđ nos. idẽ
aũt qđ dicit in libro de aia est ꝙ intellectus duas hz opera
tiões: quaꝝ vna est facere intellecta denudãdo ea a mã ⁊ al
tera intellecta itelligere ⁊ discernere magis differri hz p pri
mã istaꝝ opationũ q̃ per scđam: qm̃ primã hz per seipm so
lus: ⁊ scđam hz eõdem cũ ceteris potẽtijs passiuis. Id aũt qđ
dicit in.10. ethice est ꝙ fiducia p̃hantis est nõ coniũgi agen
ti intellectũ vt efficienti sed ẽt sicut forme: ⁊ explanat hoc di
cens ꝙ itellectus agens cũ agit ⁊ creat intellectum in nobis
est efficiens ꝯiũctus nobis tm̃: eo ꝙ tũc agit operatione sibi
subali per quã diffinit: ⁊ agit sine nobis coagẽtib⁹: lz agat in
nobis intellecta que facit: sed itelligere nostrũ opus per in
tellectũ nobis cõiũctum. Et si fiducia p̃hantis felicis est cõ
iungi intellectũ sicut forme tunc ꝯiungeẽ ei ita ꝙ ipm̃ intel
ligat hõ felix in actu felicitatis: forma eni est per quã opera
mur hoc opus qđ nostrũ est inquãtũ hoies sum⁹. ¶ Et si for
te diceret ꝙ hec ꝯiunctio secũda est ipossibilis refellit hoc p
hoc ꝙ nos videmus aias felicitũ sicut quãdo perficiunt ani
me eoꝝ fm̃ optimũ statum sapiẽtie quãdo videlicet sapiunt
diuina que sapit deus: ⁊ hñt delectationẽ in his per effectũ:
igit probatur ꝙ hec coniũctio erit hic in multis: ⁊ est possi
bilis. Sed nobis adhuc deest modus ⁊ cã cõiũctionis: in cã
autẽ quã inducemus ⁊ modo cõuenientus in toto cũ Auer
roi ⁊ cũ Auẽpace in pte cũ Alpharabio dicentes ꝙ intellecta
speculata dupl̃r fiunt in nobis. Quedã eniz fiunt in nobis p
nãm: ita ꝙ non accipimus ea per aliqđ vel ab aliquo docto
re: nec per inq̃sitionẽ inuenimus ea sicut sunt dignitates de
monstrationũ ꝓpter qualr sunt p̃ma ⁊ vera añ que oino nul
la sunt que nõ scimus ex sensu nisi inquãtũ terminos cogno
scimus: notitia aũt terminoꝝ nõ facit notitiã p̃ncipioꝝ nisi
per accñs. Quedã aũt speculat ⁊ fiũt in nobis per volũtatez:
qa videlicet studemus inueniẽdo ⁊ audiẽdo a doctore: ⁊ hec
oia fiunt intellecta agẽte istinẽte eis itellectualitatẽ: ⁊ facien
do hec itellecta eẽ itellecta fm̃ actũ itellus agẽs cõiungitur
nobis vt efficiẽs: ⁊ qa in oib⁹ his istit itellectualitatem ⁊ de
nudationẽ sunt oia sibi sĩa in hoc ꝙ separata sũt ⁊ nuda: ⁊ iõ
in oib⁹ his accipit ꝯtinue intellus possibilis lumen agentis:
⁊ efficitur sibi similior de die in diẽ: ⁊ hoc vocat a p̃his mo
ueri ad ꝯtinuitatẽ ⁊ ꝯiunctionẽ cũ agente intellectu: ⁊ sic cũ
acceperit oia intellecta hz lumen agentis in formã sibi adhe
rentẽ: ⁊ cũ ipse sit lumẽ suũ eo ꝙ lumẽ suum essentia sua est:
⁊ nõ extra ipm̃ tũc adheret intellus agens possibili sicut for
ma: ⁊ hoc sic cõpositũ vocat a Peripatheticis itellus ade
ptus ⁊ diuinus: ⁊ tũc hõ pfect⁹ est ad operandũ opus illđ qđ
est opus suũ inquãtũ est hõ: ⁊ hoc est opus qđ operat de⁹: et
hoc est pfecte per seipz ꝯtẽplari ⁊ intelligere separata: ⁊ iste
modus ⁊ ista ꝯiũctiõis opatio ꝯcordat cũ Aristo. in.10. ethi
ce sue vbi fere dicit ista ⁊ p̃cipue cõcordat cum Eustratio ⁊
Michaele ephesio qui fere in hũc sensum exponunt Aristo.
ibidẽ. Colligit eni ex his ꝙ intellus agẽs tribus modis cõ
iungit nobis lz in se ⁊ fm̃ essentiã suã sit separatus: a nã eni
cõiungit vt potentia ⁊ virtus quedã aie: sed faciendo intel
lecta speculata cõiungit vt efficiens: ⁊ ex his duab⁹ ꝯiũctio
nibus nõ est hõ perfectus vt operet opus diuinũ: tãdẽ con
iungit vt forma ⁊ cã ꝯiunctionis eius est itellectus specula
tiuus: ⁊ ideo opz esse speculatiuũ ante adeptũ: ⁊ tunc hõ pfe
ctus ⁊ diuinus effectus est ad suũ opus inquãtũ hõ ⁊ nõ in
quantũ animal est perficiẽdũ: ⁊ sunt gradus in itellectu spe
culatiuo qbus quasi ascendit ad intellectũ adeptum sicut p
se potest cuilibet. In hoc aũt mõ prior est potẽtia intellus q̃
actu intellus: ⁊ hoc est qđ sepe superius diximus ꝙ possibi
lis p̃or est tẽpore in vnoquoqz indiuiduo qđ hz vtrũqz intel
lectũ: sed actu autẽ dictus intellectus est simpl̃r prior. ⁊ hoc
visu pz ꝙ intellectus agẽs ꝓut est adeptus vt forma igredit
ab extrinseco in hoie: vt dicit Arist. in.16. lib. aialiũ. Ex his
facile pz oium dubitationũ solo: ꝙ eni timuerũt quidam in
hac scia ꝙ vz ex corruptibili ⁊ generabili fz dicta fieret vnũ:
cum ex agẽte ⁊ speculatiuo ⁊ possibili fiat vnũ sicut dicto mõ
sicut ex mã ⁊ forma: nos v̾o non in totũ verum esse dicimus
ꝙ possibilis sit corruptibilis: sed potius separatũ ⁊ incorru
ptibilez: sicut separatus ⁊ icorruptibilis est intellectus agẽs
sicut patuit ex p̃us habitis: lz aũt speculatiuus sit generatus
ex potentia: attamẽ sicut superius diximus ex subiecto eo ꝙ
possibilis intellectus nõ hz aliquã trãsmutationez: nec oino
sit vnũ sicut ex trib⁹ sicut ex mã: sed solus possibilis intellus
est nõ quidem mã sed vt mã quedã: ad ipsum aũt vnit agẽs
sicut lumẽ ad diaphanum: ⁊ speculatiuus vnit ⁊ cõparat ad
possibilẽ sicut instrumẽtum: cõparat aũt ad agẽtem sicut mi
nus formale recipiens actũ ⁊ virtutẽ a magis formali: quan
docũqz eni duo cõparant ad vnũ sicut ad mãm vnũ illoꝝ est
forma simpl̃r: ⁊ alteꝝ est quasi instrm̃ ⁊ imperfectũ pp hoc ẽ
deductus in tõnẽ alicuius mãlis: ⁊ ideo cũ tã agens q̃ spe
culatiuus intellectus cõparant ad possibilẽ itellũz: agẽs erit
simpl̃r forma: ⁊ speculatiuus erit nõ simpl̃r forma sz vt istrz:
nisi eni ita ponam⁹ nõ euadem⁹ obiectionẽ inductã ꝯ Auicẽ.
qa cũ agẽs sit vna ⁊ simplex ẽntia nõ põt eẽ cã distinctaꝝ spẽ
raz in speculãdo: ⁊ iõ speculatiuus ẽ instrm̃ ei⁹ ad distiguẽduz
intellũz poẽz: lz aũt corruptibile nõ sit vere mã eius qđ ẽ in
corruptibile eo ꝙ sequeret ꝙ corruptibile efficeret incorru
ptibile: tñ factũ eẽ põt mãle sic instrm̃ est corruptibile: sic vir
tutũ celestiũ sunt instrm̃ virtutes elẽtales corruptibiles: pz
igit solutio q̃õnis ⁊ oiuz dubioꝝ: mirabilis aũt ⁊ optim⁹ est
iste stat⁹ itellus adepti: sic per eũ eni hõ sit silis quodãmodo
deo eo ꝙ põt opari sic diuina ⁊ largiri sibi ⁊ alijs itellus di
uinos ⁊ accipe oia itellecta quodãmõ: hec igit dicta sunt ad
p̃ns de solõne istius q̃õnis. Aristo. aũt distulit eã vsqz ad.10.
ethice sue ad soluẽdũ. Est aũt sciendũ ꝙ iste solus in virtute
modus est quo oẽs hoies nãliter scire desiderãt: qa isto so
lo mõ hõ est hõ ⁊ opat que sũt hois: vide eni eos qui sic itel
lectũ nõ sunt adepti: si dicas aliqđ de ꝯtẽplabilibus nõ itelli
gũt plus q̃ bestie que in singularitũ semp remanẽt cognitio
ne. ¶ Qđ aũt querit vtrũ itellecta maneãt apud intellectuz
qñ actu illa nõ cõsiderat sic dicit Auicẽ. per rõnes supi⁹ idu
ctas nos iudicamus eẽ veꝝ: qa cũ mediũ ꝯiunctiõis possi
bilis ad agẽtẽ sint speculata opz ipsa manere: aut extrema di
uident: nõ tñ ꝯcedim⁹ ꝙ ipsa nõ ẽ diffinita per tenere: ⁊ ne
qz ẽt percipe sic virtutes corporales: sz poti⁹ cũ aia itellectua
lis sit vt loc⁹ spẽruz vliuz remanẽt vlia speculata apđ itellũz
sicut in loco sue generationis. Qđ autem obijcit ꝙ nihil exi
gitur ad speculari fm̃ actum nisi formaz actu esse intellectã:
dicendum videtur ꝙ magis libera est anima rationalis q̃
sensibilis. in sensibili autem extimatiua ⁊ phantasia libera
est imaginari cum voluerit: etiam quando imago est apud
nos: ⁊ ideo lz species sint sicut in loco in intellectu: auertitur
tamen ab eis quando vult ⁊ cõuertitur ad eas quando vo
luerit: cum autem hec sit coniunctio intellectus adepti cuz
homine oportet scire ꝙ quidam nobilioris anime existẽtes
quasi omnia querenda de p̃bia quasi per seipsos facile intel
ligunt sicut dicebatur de Hippocrate: ⁊ horũ est intellectus
sanctus vocatus a p̃his eo ꝙ plurimum possibilis eoꝝ in
tellectus accedit ad intellectum veruz qui est agens: hec au
tem aptitudo vera vocatur subtilitas: ex adepto v̾o subita
inuẽtio medij termini qđ est causa quesiti vocatur solertia
que vna est virtutum intellectualium: quãdo autem adept⁹
quasi totus est perfectio luminis agẽtis: ita ꝙ per se facit in
tellecta tũc ille primus est ad cognoscẽduz futura ex p̃ntib⁹
etiã illi frequẽter efficiunt ꝓphete: qm̃ eniz duo extrema ha
bent

Nõ i q̃ discre
pat ab Auer
roi.

Nõ Auerois
cõtra.

Nota quis sit
modus sciẽdi
queꝫ nãlr ois
hõ desiderat.

Nõ an intelle
cta maneãt in
intellectu ces
sante actuali i
tellectiõe.

Intellus agẽs
tribus modis
ꝯiugit nobis.

bent coniungi per gradū: tunc multi gradus tam ex aptitu-dine nature q̄ ex speculatione medij inueniunt: ⁊ fm eoꝝ di-uersitate ꝯ nobilius ⁊ minus nobilr̄ ꝯiungunt extrema.

¶ Cap. 12ᵐ. Quomodo aīa est oīa quodāmodo que sunt.

Tex. ⁊ cō. 57.

Nunc aūt ad ꝓpositū reuertētes dicam⁹ recapi-tulando dicta de aīa quo ad potentias cogniti-uas: q̄ ex his q̄ dicta sunt: sequit̄ q̄ aīa quodā-mō est oīa. dico quodāmō: qm̄ ipsa nō est oīa fz eē mãle: sed fm eē itētionale spēꝝ. Spēs eni re-rū vniunt aīe: sicut receptū vnit̄ recipiēti: lz hec vnitas neqꝫ sit ꝓprie subiecti ⁊ accidētis: neqꝫ mãe ⁊ forme: large tñ accepto subto q̄ subm dicat̄ id qd̄ quocunqꝫ modo recipit aliud: a quo nō hz eē mãle: sed quo pficit̄ ad agere fz potētiā nãlez: q̄ aīa etiā intētiones q̄ sunt in ea: sunt vnū cuz subiecto. Qd̄ aūt sic est oīa: pz p diuisionē: qm̄ oīa q̄ sunt: aut sunt sensibilia q̄ sunt ꝯiuncta cū mã: aut sunt intelligibilia si-cut separata a mã: ⁊ aīa fm sensum efficit̄ idem cū sensibilib⁹: ⁊ fm intellectū efficitur idez cū intelligibilib⁹: eo modo quo eadem actu dicunt̄: quoꝝ idez est actus: lz esse sit differens.

Tex. ⁊ cō. 58.

¶ Oportet aūt querere ad hec demōstrationē: qm̄ p partes diuisionis iducta ꝓbatio nō est sufficiēs. Accipiamus igitur istam ꝓpōnē q̄ quoꝝ diuisio est in eodē ipsa sunt eadez: res aūt ⁊ aīa sūt eiusdē diuisionis: ergo aīa est quodāmodo oīs res: secatur enim sciencia itellectiua ⁊ sensus in ea que sunt res quodāmodo: qm̄ id qd̄ est dans eē ⁊ essentiā totā: est for-ma vlis vel particularis: mã enim nō assumit̄ ad esse ꝯferē-dum: sed potius vt sit subm eē ⁊ essentie: ⁊ si sine subiecto ta-li subsistere posset: nō quereret̄ mã a nã: qm̄ eē magis ignobi-litatur a mã: q̄ aliqd recipiat ab ipsa: eē aūt reꝝ est potentia vel actu ⁊ separatū a sensibilib⁹: vel nō separatū: ⁊ hec eadez sunt in sensu ⁊ intellectu: qm̄ hec duo aīe. s. sensitiuū: ⁊ scire po-tens: sunt hec potētia primo: ⁊ postea sunt hec actu: qm̄ sen-sus primo est: ⁊ postea oīa sensibilia: ⁊ huius est maxime sen-sitiuū primū qd̄ est sensus cōis: id autē qd̄ scire ponitur post intellectū: est potētia omnia scire: ⁊ post adeptū intellectum fm actum sunt scita oīa: sicut diximus superius: cū aūt sensi-tiuū ⁊ intellectiuū sint sicut potentia oīa: hoc est necesse fieri altero duoꝝ modorum: aut enim sunt potētia ⁊ actu ipse res extra aīam: fm esse materiale: fm qd̄ dixerunt multi phi: de quib⁹ in primo libro fecimus mētionē: aut sūt potētia ⁊ actu species reꝝ: nō autē pōt esse q̄ sint ipse res: non enim hic la-pis demōstratus in esse materiali extra aīam est in aīa: sed spēs lapidis est in aīa ⁊ aīa est spēs eius: sicut dixim⁹ esse sen-sum spēm sensibiliū: ⁊ intellectū esse potētia spēm intellecto-rum: aīa igitur fm sensum ⁊ intellectū: est sicut manus q̄daz que est in alijs organis corporis: manus enim nō est organū vni officio tm̄: sed iuuat qdlibet organū ad officiū suū: porri-git enim ori cibū: ⁊ expedit pedē: ⁊ purgat ⁊ deobturat aurē: ⁊ sic de alijs actib⁹ ipsius: ⁊ ideo manus est organū organoꝝ: habēs figurā ⁊ cōpositionē quasi actiuā ad omne organuz: ⁊ ita est sensus potētia spēs sensibiliū: ⁊ intellectus potētia spe-cies intelligibiliū: per quē moduz hoc sit: superius diximus: qm̄ sicut necesse est q̄ manus sit formalior organis ita neces-se est q̄ primū sensitiuū sit formalius q̄ sensibilia: ⁊ primo in-tellectus sit formalior spēbus intelligibilib⁹: hec aūt sufficiē-ter ꝓbata sunt in antehabitis.

Totū eē ⁊ eēn-tia a for⁰ est ⁊ mã si assumit̄ ad eē ꝯferēdū sed pot⁹ vt sit subm eē ⁊ eēn-tie vide cō. 7. metaphysice com. 33. ⁊ 34. ⁊ 21.

Tex. ⁊ cō. 59.

¶ Quoniam nulla oīno sunt sensibilia que sunt separata a magnitudine corpoꝝ: qꝛ oēs for-me sensibiles: sunt forme sibi situm in corporib⁹ determinan-tes: ⁊ in maiorib⁹ maiores: ⁊ in minorib⁹ minores: ⁊ qꝛ spēs intelligibiles sunt in sensibilib⁹ quocūqꝫ modo: siue sint ab-stractiue dicta: sicut mathematica: siue habit⁹ ⁊ forme ⁊ pas-siones ⁊ ꝓprietates ipsoꝝ sensibiliū: sicut nãlia ⁊ moralia: id ꝯtingit q̄ nihil oīno sentiens: nunq̄ aliqd pōt addiscere vel scire: qm̄ sicut diximus ante adeptū intellectum: est acceptio sciencie ex phantasmatib⁹: phātasmata aūt nō hz: nihil oīno accipiens per sensuz: ⁊ si in toto periret aliqs sensuū: periret in toto scia que de sensibili illius sensus deberet elici: cū eniz quis speculet̄ accipiēdo sciam: tunc necesse est simul in eo eē phātasma: eo q̄ phātasmata intellectuuz: sunt sicut sensibilia sensuuz: excepto hoc solo q̄ phātasmata abstracta a presen-tia mãe sunt: sz sensibilia exigunt mãm eē pñtē. Est aūt phā-tasia fm quā phātasma in nobis fit: ⁊ differt ab affirmatiōe ⁊ negatione: qm̄ nature affirmationis est: ⁊ nature negatio-nis est intellectus cōplectens itelligibilia: ⁊ hec cōplexio est: aut vera: aut falsa: ⁊ ideo forte quereret aliqs qd differt il-lud qd̄ primū est intellectus cōplectēs particularia per cogi-tationē ab eē nūc phātasmate in aīa: principiū eniz intellect⁹ in nobis est cogitatiuus: nunqd enim ipsa phātasmata sunt nō alia ab itellectu: ꝯstat aūt q̄ nō: sed lz nō sint phātasmata idē cū cogitatiuo itellectu: tñ itellect⁹ cogitatiuus nō est sine phātasmate: ⁊ id etiā in dubiū venit sicut supius dixim⁹ vtꝝ itellect⁹ fm q̄ est in nobis ꝯiunct⁹ imaginationi ⁊ sensui pos-set aliqd separatū itelligere: intellect⁹ enim post mortē ꝯstat q̄ intelligit separata: ⁊ nos dixim⁹ in illa qōne qd̄ nobis vide-bat̄: qm̄ nobis videt̄ q̄ in hac vita ꝯtinuat̄ cū agēte forma-liter: ⁊ tūc p agentē intelligit separata qꝛ aliter felicitas ꝯtēpla-tiua non attingeret̄ ab hoīe in hac vita: ⁊ hoc est ꝯ oēs pipa-theticos: q dicūt q̄ fiduciā ꝯtēplatiua est vt formā attingere intellectū agētē: est enim sicut diximus supius respectu stat⁹ nostri intellect⁹. s. in potētia ⁊ in pfectione potētie ad actū: ⁊ in adeptione: in potētia aūt existēs nullo modo attingit agē-tem sicut formā: sz dum pficit̄ tūc mouet̄ ad ꝯiunctionē cum adepto: ⁊ tūc quātū hz de itellectu tantū est ꝯiunct⁹: ⁊ quātuz caret tātū nō est ꝯiunct⁹: habitis aūt oib⁹ itellectib⁹: tunc est ꝯiunct⁹ ⁊ vocat̄ adept⁹: ⁊ sic sunt differētie itellect⁹ nostri qua-tuor: quoꝝ prim⁹ est possibilis vocatus itellect⁹. scd̄s aūt vlr agēs. ⁊ tertius speculatiu⁹. ⁊ quart⁹ adeptus: accessus aūt ex nãe habitudine ad adeptū: vocat̄ subtilitas: ⁊ expedit⁹ vsus adepti in actu: vocat̄ sollertia: subtilitas aūt causat̄ ex splen-dore itelligētie sup possibilē ex nã: sollertia aūt est bōa dispo-sitio velociter inueniendi causas multas.

Quatuor sunt intellꝰ diuꝰ in nobis.

¶ Cap. 13ᵐ. Et est digressio declarans q̄ anima nō moritur morte corporis: ⁊ q̄ non fuit ante corpus.

His aūt oib⁹ habitis de facili ꝓbat̄ aīam rōnalē eē imortalez ⁊ q̄ manet aīa separata a corpe ⁊ est rō demōstratiua: qꝛ oē eēntialr̄ separatū a corpe ⁊ q̄ nō cōicat corpe p se sz p aliū manet separatuz a corpe: aīa autē rōnalis sic separata est vt patuit ex dictis: ḡ ipsa nō destruit̄ morte corpis. Am-plius aūt oīs eēntia vel suba a qua fluunt potētie nãles sepa-te fm seipsas ⁊ suas opatiōes ē suba separata cui⁹ ꝓbatio: qꝛ si p subam eēt cōmixta corpi tūc po⁰ ei⁹ eēt po⁰ cōmixti ⁊ tunc nō eēt separata suba: aīa aūt est hmōi suba cui⁹ partes potētia-les sunt intellect⁹ possibilis ⁊ agētis que sunt pres p seipsas sepate: ergo ⁊ ipsa est sepata: separatū aūt in suba ⁊ actione nō destruit̄ destructo corpore: aīa ergo rōnalis destructo corpo-re destrui nō pōt. Supius et induximus in primo lib. Arist. q̄ id qd̄ est ex potētia p intellectualē nãm determinatū ad eē est aliqd in nã ⁊ in entibus mundi: itellectualis aūt aīa ⁊ itel-lectus de se est determinatū qd ad eē ⁊ est aliqd p se existēs in nã ⁊ icorruptibile tā ex potētia q̄ ex forma itellectuali que ad esse in nã declarat̄ vel determinatur: hoc aūt facile pz ex oib⁹ que de sepatiōe intellect⁹ dicta sunt. Auicēna aūt sic pro-bat ⁊ dicit: si enim aīa dicat̄ corrūpi: aut dicet̄ corrumpi p se aut corruptiōe alteri⁹ ex quo pēdet fm eē: si aūt corrūpat̄ per se ⁊ tūc anteq̄ corrūpat̄ hz potētiā nō pmanēdi in esse. Con-stat aūt q̄ hz essendi actū: aut ergo hz actū existēdi: ⁊ potētiā nō eēndi fm idē ⁊ in eadē radice: aut nō fm idem sed in alio ⁊ alia: si dicat̄ q̄ hz fm idē vtrūqꝫ. s. potētiā eēndi ⁊ nō essen-di: tunc ab eodē erit actus eēndi ⁊ nō essendi potētia: sed po-tentia nō eēndi in oib⁹ hñtib⁹ potētiā illā est a priuatiōe que est in mã per quā mã efficit̄ subm trāsmutationis: ergo act⁹ essendi erit ab eadē priuatione qd̄ est impossibile qm̄ actus essendi erit a diuino ⁊ optimo qd̄ est forma eius qd̄ vere est: si aūt hz a diuersis: tūc opz q̄ aīa sit cōposita ex diuersis quo-rū vnū sit mã hñs in se priuationē ⁊ alteꝝ forma: omne autez qd̄ talē hz mãm hz eā tpe ante se: ḡ mã ex qua iunt aīe est an-te aīas sicut mã corpoꝝ phicoꝝ est ante ea: ⁊ opz generationē ⁊ corruptionē aīaꝝ esse adinuicē sicut corpoꝝ qd̄ est absur-ditas maxima. Ex hoc aūt pz qd̄ in fine primi celi ⁊ mundi diximus: q̄ impossibile est q̄ gñabile ⁊ corruptibile habeat virtutē semp essendi cū habeat virtutē aliqn̄ nō essendi de-beat intelligi de hmōi generato ⁊ corrupto qd̄ est cōpositū: nos enim cōcedimus aīam quodāmodo generari si genera-ri dicat̄ qd̄ incipit esse post nō eē: ⁊ cū dicimus q̄ habet vir-tutē semp essendi. Si aūt dicatur q̄ aīa corrūpit̄ corruptiōe corporis sicut pēdens ex ipso: tunc diuidemus sic dicētes q̄ aut pendet ex ipso sicut simul existens cum ipso: aut sicut ex

priori: aut sicut ex posteriori: si aũt simul existũt: tũc hoc nõ põt eẽ nisi altero duor modor: q̃ vz ipsa simultas sit essentialis vtriqz: ⁊ de rõne aie ⁊ corporis: aut q̃ sit accidẽtalis eis: sz si sit eẽntialis tanq̃ ens de rõne cor: tũc aia ⁊ corp⁹ eẽntialr ⁊ sm suas diffõnes referunt adinuicẽ: ḡ sũt eẽntialr relata qḋ falsum est: si aũt est accidẽtalis vtriqz vel alteri: tũc posito in ipso nõ eẽ nõ erant depẽdẽtia adinuicẽ ⁊ nihil sequit impossibile: ḡ ex hoc nõ corrũpet aia corruptiõe corporis. Si aũt pẽdet tanq̃ ex posteriori: aut sicut ex priori dicto sm cãz: aut depẽdet ex eo sicut ex priori tpe: tunc erit corp⁹ ante aiam sicut mã ppria: ⁊ potẽtia a qua eẽ ⁊ corrũpi hz: ḡ aia rõnalis est forma organica ⁊ actus corpis qḋ multiplr in phabitis iprobatũ est. Si aũt dicat eẽ mã corporis sicut ex qua fit aia: hoc est absurdũ: qz sic aia eẽt ex mã corporali qḋ ẽt iprobatũ ẽ. Nos aũt loqmur de aia rõnali tñ: si aũt dicat q̃ pẽdet ex eo sicut ex priori sm cãm: tũc aut erit cã efficiẽs aut formalis aut mãlis aut finalis: qz iam ostẽsum est q̃ nõ est cã mãlis: si aũt pẽdet ex eo sicut ex cã efficiẽte hoc nõ pt eẽ qm a corpore nõ efficit nisi virt⁹ corporea eo q̃ nõ agit inquãtũ est corp⁹: sed per q̃litates actiuas ⁊ passiuas q̃ sunt in ipsa. pbatũ est aũt aiaz rõnalẽ nõ eẽ virtutẽ in corpore nec aliqḋ 9sis corporis cõplexionẽ vel actionẽ corporaliũ q̃litatũ: ḡ nõ pẽdet ex eo sicut ex efficiẽte: sz neqz pẽdet ex eo sicut ex forma: qz supra multiplr pbatũ est in scḋo libro de aia: q̃ aia est subã ⁊ forma corpis ⁊ nõ ecõuerso. Nec põt dici q̃ pendet ex eo sicut ex fine: qz sic eẽt corpus pp aiam ⁊ nõ ecõuerso qḋ falsuz est sicut ex supius habitis 9stat. Si aũt dicat q̃ aia pendet ex eo sicut ex posteriori: tũc q̃remus vtrũ pẽdet ex eo sicut ex posteriori sm tempus: aut ex posteriori sm ordinẽ q est iter cãm ⁊ causatũ. Et si priori mõ ex eo pẽdere dicit tũc nõ destruit destructiõe ei⁹ qm diuisa in tpe nõ destruunt sic q̃ vnum destruat necẽo destructiõe alteri⁹. Et si 9tingat aliqñ vnũ cor destrui cuz alio hoc est casu. Si aũt pẽdet ex corpore sicut ex posteriori sz ordinẽ cause: tũc sequit q̃ nõ destruit destructiõe eius necẽo: qz destructo posteriori nõ necẽo destruit id qḋ prius est. Et si 9tingat aliqñ hoc casu accidit. Nos aũt nõ talẽ cãm querimus destructionis: iz aũt hoc sufficiẽter pbatũ sit aiam non destrui morte corporis: sz post mortẽ nobilius esse accipe qm tũc tota 9uerti hz ad intellectũ agẽtẽ sicut ad formã ⁊ p eũ intelligere sepata a mã qḋ est sũmũ felicitatis eius: sz nãm tñ ponim⁹ ipsaz in corpe icipiẽte corpore: ⁊ hoc pbat ex hoc: qz ois motor suo mobili aptat sicut pz ex prius habitis: aia aũt motor est corpis: sicut enim nulla naui existe nullus ordinat nauta in corpe pprio nõ existe nõ põt sm ordinẽ esse nãe aia. Demõstrãt hui⁹ rõnes in pncipio. 8. phicor: ⁊ ad istud pbãdũ optime ⁊ pciose qm ibi demõstratũ est q̃ motor nõ põt eẽ ante mobile neqz post ipm: neqz cum ipso: ita q̃ nõ moueat ⁊ necesse est hoc eẽ: ita in minori mũdo sicut i maiori: sicut ibidẽ dictũ est. Constat aũt p oia antedicta q̃ aie subale est: ita q̃ p illud diffinit q̃ ipsa sit motor corpis: ⁊ si esset ipsa cũ corpore ⁊ nõ ante ipm: neqz post ipm facta: ⁊ sic simul demõstratione pbatũ est ppositũ ⁊ destructus est error Platonis qui dixit aias ante corp⁹ fuisse ab eterno in cõparib⁹ stellis: hui⁹ aũt modus qualr aia icipit cũ corpe ⁊ nõ destruit cũ ipso habet ex antehabitis. Cõstat aũt q̃ sunt gradus in entibus ⁊ quedã sunt nobilia ⁊ q̃dã minus nobilia: ⁊ q̃ nobilius inter oia est aia rõnalis: opz igit q̃ ipsa maxime sit eleuata super mãm ⁊ simillima causis separatis: opz igit q̃ ipsa sit imago cause separate per essentiã ⁊ potẽtias quasdã sicut superi⁹ diximus. Substãtia aũt talis lz icipiat eẽ in corpore: qz tñ pendet eẽ eius ex causis nullo modo põt interire cũ corpore: sed hunc ordinẽ essentialem nõ possum exponere intelligibiliter nisi in sciencia diuina: vsqz illuc ergo differamus.

¶ Cap. 14m. Et est digressio declarãs errorẽ eor qui dicunt de oibus aiabus tñ vnam remanere post mortem.

Fuerũt aũt qdã q videntes aiam subaliter eẽ separatã dixerũt eã nõ indiuiduari nisi p corpus ⁊ ad corp⁹: ⁊ iõ destructo corpe ex oib⁹ aialib⁹ nõ remãere nisi vnicã subam sepatã ⁊ hor nos tetigimus supra errorẽ cũ loq̃remur de nã intellectus possibilis. Sed qz deliramẽtũ hoc eẽ putamus ⁊ fuerũt viri magni in phia q hũc abhorruerũt errorez bonũ nobis videt ponere fortes rõnes ⁊ demõstratiuas 9 illos. Dicimus aũt q̃ si vna aia sit ex oib⁹ aiab⁹ rõnabilibus: aut hoc fit sic q̃ ex aiab⁹ subãtiali aliter multis fiat vna aut iõ qz accidẽtaliter multe sunt ⁊ subaliter remãet vna ex multis vel oib⁹ post mortẽ corpis. Si aũt primo mõ dicãt hec ẽ absurditas magna: qz cũ ois aia rõnalis sit eiusdẽ speciei cum alia nõ remãeret vnũ nisi collectione ex oib⁹ sicut exercitus ⁊ turba ⁊ populus: hoc aũt simplr sunt multe aie ⁊ sm qḋ vnũ: viri aũt sapiẽtiores fuerũt q̃ vt dixerũt hoc sed absqz dubio scḋo modo dixerũt dicẽtes aias nõ eẽ multas nisi ex respectu ad corp⁹ ⁊ 9 hoc fortissimas q̃tuor supius iduxim⁹ rõnes vel demõstratiões: hoc aũt dixim⁹ q̃ illud accidẽs qḋ fecit multas aias: aut est accidẽs qḋ est i aia aut nõ est in aia. Si enĩz est in aia cũ aia sit simplex: tũc opz q̃ sit in tota aia: ⁊ sic indiuiduatio aie ad vnũ erit idiuiduatio ad aliã: ⁊ sic aie p illud accidẽs nõ erunt multiplicate p numerũ ⁊ est 9 eos. Adhuc aũt qcqd accidit simplici toti simplici accidit. Illud ḡ accñs toti accideret aie: accideret ḡ ei sm q̃ est in oib⁹: ⁊ sic nõ multiplicarent p illud accñs. Si aũt accideret aie tũc nõ indiuiduaret aiam. Adhuc aũt habitũ est q̃ speculatiuus itellect⁹ inest aie sm ipsaz: ⁊ sic speculatiu⁹ itellectus eẽt idẽ apud oẽs qḋ oino falsum est: qz sic vno hoie existẽte sapiẽte ois homo sapiẽs eẽt qḋ falsum est. Adhuc aũt cũ aia rõnalis sit simplex ipsa est tota in omni corpe in quo est: ḡ cuz tota aia sm istos eẽt in vno ⁊ tota in alio ⁊ tota in quolibet: ⁊ hoc nõ est itelligibile: qz ex hoc sequit q̃ tota eẽt in quolibet ⁊ tota extra qḋlibet qḋ est absurdũ. Si aũt dicat eẽ nõ in corpore sz respicere ipm: q̃rat qs sit modus illius respect⁹: ⁊ dicũt q̃ hoc ẽ respectus opationis ⁊ hoc stare nõ põt: qm cuz opatio egrediat a po⁹ ⁊ po⁹ sit in eẽntia opz eã eẽntialiter eẽ vbi opat ⁊ opat in corpore: ḡ est in corpe. Adhuc aũt suba q̃ est dans eẽ ⁊ rõnez est in eo cui dat eẽ ⁊ rõnẽ: aia aũt rõnalis dat eẽ ⁊ rõnẽ corpori ḡ est in ipso. Cõstat aũt falsuz eẽ qḋ isti dicũt: si aũt q̃ratur modus 9iunctiõis aie ad corpus ⁊ idiuiduationis supius a nobis hoc est assignat⁹ cũ ostẽderem⁹ q̃liter itellect⁹ possibilis est separ⁹ ⁊ 9iunct⁹ in aia intellectuali. Nr nec opz hoc reiterare: dicit aũt Auic. q̃ aia hz idiuiduãs ppriũ iz nãm ei⁹ ⁊ nomẽ ignorem⁹. Sed cũ oẽ idiuiduãs sit mã opz q̃ illud idiuiduãs eẽt mã icorporea in aia existens: ⁊ p formã q̃ nõ est corporis pfectio: ⁊ hoc 9cedũt pleriqz iter nostros socios. Sed nos eis in nullo 9dicere volentes pbabile reputam⁹ qḋ nos supius diximus q̃ id pbari põt ex his que insunt aie: istud autem nõ est pbatum: sed ratione magis confictum.

¶ Tractatus q̃rt⁹ tertij de aia in quo agit de motiuis virib⁹.

¶ Cap. pm. Que pars anime sit motiua.

Quoniam autez sicut ab initio dixim⁹ aia sm duas diffinita est potẽtias: qb⁹ aiatũ videt differre ab inaiato: dico aũt aiam que aialiuz est: qz plãte hñt ptez partis aie potius q̃ aiaz: nã in plãtis neutra est illar potẽtiar qb⁹ aiatũ ab inaiato differre videt: que aũt potẽtie sunt discretiuum ⁊ motiuũ sm locũ: discretio aũt in cõi dicta est opus tam itelligẽtie q̃ sensus: ⁊ de vtroqz istor iam habitũ est: de mouẽte aũt speculãdũ est nũc: qḋ sit aie: ⁊ hoc est q̃rere vtrũ mouens in aialib⁹ sit vna q̃dã pars aie: que sepabilis sit ab alijs partib⁹: magnitudine: ⁊ subõ sui organi: sicut visus separat ab auditu: sicut dixit Plato aiam in vires diuidi: aut tñ sepat ab illis rõne potẽtie ⁊ virtutis: ⁊ 9ueniat cũ eis in subõ: aut etiã ipm sit tota aia ⁊ nõ aliqua pars alicui⁹ aie: sicut dixerũt qdã: q̃ sicut vegetabilis est vna tota aia: ⁊ sicut sensibilis est vna tota aia: ita motiuũ sz locũ sit vna tota aia pficiẽs illud qḋ mouet sm locũ. Quia aũt ex oib⁹ diuisionib⁹ his pars vna est q̃ sit pars potẽtialis aie: sicut pz ex phabitis: iõ supposito illo querẽdũ est vtrũ sit ppria q̃dã pars separata ab his q̃ 9sueta sunt dici ptes aie. Et q̃ dicta sunt: ⁊ determinata sũt a nobis: aut est har aliq̃ q̃ sunt determinate. ¶ In hac aũt qõne res q̃sita mox igerit dubitationẽ sm quẽ modũ oporteat dicere aie ptes: ⁊ quot nũero: nõ eniz sunt itegrales neqz essentialis sicut in phabitis est determinatũ: sz sunt actuales siue potẽtie ptes in qb⁹ iferior semp in suo supiori saluat. Quot aũt opz dicere ptes multũ est dubitabile: mõ enim quodã infinite vident. Et si eniz vellemus vocare ptes qb⁹ spẽs motorũ inserũt passiões ifinite esse vident: qz tũc multiplicabunt

Tex. ⁊ cõ. 40.

Tex. ⁊ cõ. 41.

potentie passiue sm formas suoꝝ actiuorum. Et sm hoc tot erunt appetit⁹ quot sũt appetibilia: ꝛ tot sunt sensus quot sũt sensibilia spe ꝛ forma differẽtia: ꝛ hoc pcedit in infinitũ numerũ. Et sm hunc modũ qdã phoꝝ determinãt ꝛ diuidũt aiaꝫ in rõnatiuã: ꝛ eã que ab animositate vocaẽ aiatiua: quã qdã vocãt irascibilẽ: ꝛ eã q̃ vocaẽ a qbusdã appetitiua: quã Platonici ↄcupiscibilẽ esse dixerũt: hãc enim diuisionẽ sm solas spẽs obiectoꝝ diuidũt Platonici: ꝛ nõ sm differẽtias corporaꝫ aiatoꝝ. Si aũt sufficiẽter diuidũt aiam vt iam dictũ est: tũc quelibet spẽs obiecti faciet ptẽ aie spãlẽ: ꝛ tũc erunt ptes infinite: penes eniꝫ spẽs obiectoꝝ inueniunẽ ibi alie ptes que magis differunt q̃ tres inducte differẽtes: sicut in gñe boni actualis: ꝛ nos possum⁹ inuenire formas obiectoꝝ in diuersis generib⁹ existẽs: hoc aũt euidẽter ostẽdiẽ p hoc q diuiditur aia ab istis in rõnalẽ ꝛ irrõnaleꝫ ꝛ irascibilẽ ꝛ ↄcupiscibileꝫ ꝛ est insufficiẽs diuisio. Quia ptes aie pncipales: sumpte sunt sm diuisionẽ generis aiatoꝝ: ꝛ ille sunt vegetabilis ꝛ sensibilis: ꝛ lꝫ vegetabilis aliquo mõ dici possit irrõnalis: tñ sensibilis neqꝫ rõnalis neqꝫ irrõnalis dici põt: q: sicut diceẽ in fine primi ethicoꝝ: rõnalis nõ est p essentiam: neqꝫ irrõnalis est: qm pticipat aliquo modo rõne: eo qd psuadeẽ ei rõne ꝛ subiacet ordini rõnis. Idẽ aũt est de phãtasia que ab oib⁹ dicta altera est: qm rõnalis nec irascibilis: nec ↄcupiscibilis eẽ videẽ: hec aũt sequẽtia demõstrabũt. Si aũt rõnalis in animositatẽ: siue irascibilẽ appetitũ siue ↄcupiscibilẽ diuidaẽ penes obiectoꝝ differẽtias: tunc sm habitã rõnẽ infinite ptes aie videnẽ eẽ: ꝛ hoc ẽt est incõueniẽs. ¶ Habet igiẽ magnã qõneꝫ cui haꝝ virtutũ phãtasia ꝛ sensitiua eadẽ sit: vel a qua earuꝫ sit altera: ꝛ pcipue si quis ponit aie partes sepatas in loco ꝛ diffõne: ꝛ nõ ponit vnã in alia virtualr: sicut iferior ptãs cõtinetur in superiori. Adhuc autẽ appetitiua est vna eaꝝ que sm Platonẽ: sm rõnẽ ꝛ potẽtiã relatã ad actũ: altera videẽ esse a rõnali: cũ tñ incõueniens esse videaẽ hanc sequestrare ab vtraqꝫ: vel ab altera: eo q in vtraqꝫ videẽ ↄtineri: ꝛ q cõtineatur in rõcinatiua pꝫ: q: voluntas nõ fit alñ i rõnali: eo q omnis volũtas est rõnatiue potẽtie: ꝛ voluntas est appetit⁹ quidã. Similiter aũt nõ sequestraẽ ab irrõnali: q: in irrõnali fit desideriũ: ꝛ animus ab aiositate dictus q irascibilis vocatur: ꝛ vtrũqꝫ ipsoꝝ est appetit⁹ qdã ↄcupiscibilis: ↄcupiscibilis enim appetit delectabile sm sensum: ꝛ irascibilis appetit arduũ in quo est gloria: sicut vindictã vel gloriã vel victoriam: aut aliquid hmõi: quinimo si aia est illa tria que dixit Plato: videbiẽ esse in vnoquoqꝫ dictoꝝ triũm: q: rõ etiã appetit discernere id qd appetẽdũ est sꝫ rõnẽ rectã: sicut est honestũ ꝛ partes eius. De his aũt questionib⁹ hic nõ est intentio: forsitan enim de his alibi determinabimus in sequẽtib⁹ istius tractat⁹. ¶ Sed de quo nũc rõ exigit ad querẽdũ hoc est qd sit mouẽs sm locũ aial q hꝫ motũ sꝫ locũ. Scdm eniꝫ augmẽtũ ꝛ decremẽtũ qd moueẽ mutat aliquo modo locuꝫ: q: augmẽtũ crescit in locũ maiorẽ ꝛ decremẽtũ decrescit in locũ minorẽ. Sed motor hui⁹ motus: in oibus est aiatis: eo q augmẽtũ ꝛ decremẽtũ insunt oib⁹ aiatis: ꝛ idõ ↄstat motorem in hoc motu eẽ vegetationi per cibũ: ꝛ generationi sicut diximus in .2. istius voluminis libro: de spiratione aũt ꝛ inspiratione que ẽt motu quadã parte corporis sm locũ pficiuntur: similiter aũt de somno ꝛ vigilia: in quibus fit motus sensus ꝛ spirituũ ab exterioribus ad interiora: sicut in somno que nõ sunt sine motu locali: post hũc librũ in ppriis locis dicemus. Nos enim hic nõ querimus de omni motu locali aiati corporis: sed de motore istius motus tñ quo aial pcedit de loco ad locũ: ꝛ hoc p organa ꝛ hec a natura formata.

¶ Cap. 2ᵐ. Q: vegetatiuum sm se ꝛ sensitiuũ sm se: non sunt motiua sm locum.

De motu aũt sm locũ qd vꝫ sit aial mouens sm pcessiuũ motũ de loco ad locũ: nunc ↄsiderãdũ sit: q qdẽ igiẽ vegetabile sm se non est aial mouens sm motũ pcessiuũ: erit manifestuꝫ ex his que iducenẽ nũc. Motus enim q diciẽ motus pcessiuus est semp ppter aliqd: qd est semper extra aial motũ: ꝛ distat ab ipso: ppter qd dicũt vulgares q hic motus pp indigẽtiã est: ꝛ idõ opꝫ q fiat cũ phantasia que imaginaẽ delectabile absens: aut cũ appetitu ꝛ sensu: qui apprehendit delectabile extra se presens: ꝛ pbaẽ ex hoc q nihil qd nõ est appetẽs delectabile: vel fugiẽs tristabile mouetur de loco ad locũ: ꝛ si moueẽ moueẽ tunc violẽter sicut cũ trãsplantatũ est lignũ: vegetabile aũt de se sumptũ neqꝫ phantasiam hꝫ neqꝫ appetitũ sensibilẽ: ꝛ idõ vegetatiuũ p se sumptuꝫ nõ mouet sm locũ: q: tũc omne vegetabile hꝫ locũ mouereẽ: plante igiẽ sm locũ mouerenẽ. Et si hoc ↄcedereẽ tũc opꝫ cõcedere q haberẽt mẽbra organica sicut pedes vel alas: qb⁹ explerẽt hmõi motiua: ꝛ hoc nõ est veꝝ: vegetatiuũ eniꝫ sm se nõ mouet sm locũ. ¶ Similiter autẽ nec id qd sentire põt qd vocaẽ sensitiuũ sm q huius est proxima ꝛ pfecta cã: hãc enim cãm mouentẽ querimus solã ꝛ nõ cãm que remota est eã motus: si enim sensitiuum in eo q hmõi: esset sufficiens ꝛ pfecta cã huius motus pcessiui: omne sensitiuũ moueretur sm locũ: sed hoc falsum est: cũ multa aialia sensuꝫ hñtia: videamus eẽ manẽtia in vno loco imobilia vsqꝫ in finem vite sue. Quãuis enim dilatenẽ ꝛ ↄstringanẽ per quẽ motũ aialia cognoscunẽ: tñ nõ pcedunt de loco ad locũ: q: sicut iam ante diximus: nos nõ loqmur de motu quo quasi crescit aiatũ in locũ maiorẽ vel restringiẽ in minorẽ: sed de illo tñ quo animal pcedit de vno loco: ꝛ moueẽ totũ in aliũm locũ: nec põt aliquis dicere q huiusmodi aialia sint imperfecta: sicut imperfecta dicunẽ que diminuuntur per impedimenta nature in aliquo qd est speciei sue debitum sm nãm: sicut monstra que peccata sunt nature: sicut diximus in .2. phicorum: talia enim aialia pfecta sunt pfectione debita sue speciei: ꝛ generant sibi similia sm spẽm: hoc enim mõstra nõ faciũt: si enim mõstra peccẽt in principalib⁹ mẽbris cito moriunẽ. Et si peccatum sit nõ in principalib⁹ sicut in manib⁹ vel in pedib⁹ non generãt simile mõstro: sed sĩe speciei vt frequẽter: hec igitur aialia cũ pducunt sibi similia: pfecta sunt spẽruꝫ suaꝝ perfectione: ꝛ recipiunt augmẽtũ ꝛ decremẽtuꝫ per cibuꝫ. Si ergo illa hñt motiuas virtutes sm locum: nã dedisset eis organa quib⁹ perficerẽt motum localem: q: nã nõ deficit in necessariis: nec abundat supfluis. Si enim deficeret in necessariis: tunc motor q nõ haberet organum eẽt superfluus: q: nunq̃ pficeret motũ cuius ipse eẽt principiũ ꝛ causa. Si aũt abundaret superfluis: tunc iteꝝ frustra esset vltra necessariuꝫ: cuꝫ per pauciora eadem opera posset perficere.

¶ Cap. 3ᵐ. Q: nec intellectiuũ nec operatiuum sm se sunt cã motus sm locum: sed duo hoꝝum vel tria simul.

Sed neqꝫ rõnatiuum. s. pars aie q̃ rõcinaẽ ꝛ deliberat de opabilib⁹: nec ẽt vis que vocaẽ intellectus speculatiu⁹: sunt sm se cã efficiens huius motus: quẽ vocam⁹ pcessiuũ: hoc aũt de speculatiuo itellectu facile pbaẽ: qm speculatiu⁹ itellectus est q accipit formas denudatas a materiis: ꝛ idõ nihil intelligit actualr p nos: q: ois nostra actio est in sensibilib⁹ ꝛ mãlib⁹: ꝛ idõ nihil decernit fugiẽdo vel psequẽdo. Semp aũt mot⁹ pcessiuus ois aialis: aut est actus fugiẽtis nociuũ: aut psequẽtis siue imitãtis delectabile: siue cõueniens. Cũ enim itellectus speculatiuus est de practicis: quereus in eis rõnem veri nõ ↄsiderat ea put sunt practica: sed prout sunt speculatiua: sicut est in sciẽtia ethicoꝝ doctrinali: tunc accidit q itellectus multotiẽs itelligit id qd timẽdũ est sm rõneꝫ: lꝫ nõ eodẽ modo itelligat quo timendũ est: sed cõsiderat passiones eius: differẽtias ꝛ accidẽtia p se scia doctrinali: sicut ↄsiderat in aliis speculatiuis. Et sĩr ↄsiderat aliqñ id qd est letũ ꝛ delectabile sm rem: sicut qñ rõcinaẽ de delectatione venereoꝝ que est sm tactũ: ꝛ nõ sm visuꝫ: ꝛ q ipsa est ppter appetitũ coitus ad gñationẽ ordinata: hec eniꝫ oia speculatiua sunt: ꝛ tũc nõ iubet itellectus timere vel delectari: sed poti⁹ ostendit vnũ doctrinale: aliqs delectabile qñ est in venereis: pp rem tñ que mouet ↄcupiscẽtiã: aliqñ cor mouet: vel aliud mẽbroꝝ: sicut genitalia in qb⁹ delectatio talis vel timor ostẽdiẽ: sed hoc nõ pcipit itellectus: sed poti⁹ auertit ab illo: sed pntias rei adiuncta facit hmõi mot⁹ mẽbrorũ: ꝛ ideo nõ sequiẽ mot⁹ pcessiuus ad rem illã: q̃ nõ est cõsiderata vt circa que sit opus: sꝫ vt ea circa q̃ est speculatio intellectus simplicis. ¶ Amplius aũt cũ intellectus extendit se ad particulare opabile ꝛ decernit: ꝛ pcipit fugere aliquid aut psequi siue imitari: tunc adhuc nõ est sufficiens cã motus: q: sepe tale decretuꝫ intellectus practici circa operabilia per nos: nullus sequiẽ motus pcessiuus animalis: possibile enim est vt in ethicis ostendeẽ: q aliquis sanũ habeat intellectum: ꝛ corruptũ habeat appetitũ ꝛ desiderium: ꝛ illi bene

Tex. t cõ. 42.

Tex. t cõ. 43.

Tex. t cõ. 44.

Tex. t cõ. 45.

Tex. t cõ. 46.

Tex. t cõ. 47.

precipit intellectus de fugiendo turpi et imitãdo bono et honesto: ille tñ victus passione turpis: agit et mouet fm desiderium: et non mouet fm itellectũ: et talis vocat in ethicis quidam incõtinẽs: põt aũt vocari inabstinens: eo qd nõ abstinet ab his a qbus itellect⁹ precipit abstinere: hoc aũt e argumẽto et simili videmus: qñ videmus qd hñs artẽ medicine infirmus aliqñ nõ sanat: et hoc est ideo: qr nõ mouet et operatur fm medicine pcepta: et hoc ostẽdit qd alterius qȝ intellectus et scientie magis pprium sit agere et mouere fm sciam et non sciẽtie: qr et qñ ifirmus curat magis ppriũ mouẽs hȝ qȝ sciẽtiam hȝ: lȝ fm sciam nõ moueat: et similiter est in intellectu et scientia practica: qui sitr se hȝ ad opera moꝝ sicut scia ad regimẽ corporis: et iõ dicũt morales qd scia paꝝ pdest ad opa:

Tex. et cõ. 45.

sed velle opari itellectũ multũ pdest. ¶ Et hoc aũt forte aliquis crederet qd appetitus moueret. Et nos eodẽ mõ ostendimus qd nec appetit⁹ est sufficiẽs cã motus nec sensus cum appetitu. Sunt enĩ qdã vt in ethicis pbat: q cõtinẽtes vel abstinẽtes dicunt: sicut religiosi et heremite: q sentiunt mot⁹ passionũ: et tñ nõ ȝsequunt in opere: pp qd cogunt remanere in regimine vero et honesto fm qd pcipit itellect⁹: et tales sunt appetẽtes et ȝcupiscẽtes turpes delectationes: et tñ non sunt operãtes ea quoꝝ hñt appetitũ et ȝcupiscentiã: sed sequunt intellectũ: lȝ ergo qdlibet istoꝝ sit impfecta cã motus tñ nullum istoꝝ vñis est et sufficiẽs cã motus aialiũ: q vocat pcessiuus: opȝ igit qd sufficiẽs et vñis cã mot⁹ sit ȝgregata ex duobus vel trib⁹ quoꝝ vnũ discernat et pcipiat motũ: et alterum exequat. Et hec duo sunt in hoie appetit⁹ et itellectiua: intellectiua enim opatiua seu practica discernit et pcipit ad quid mouẽdũ est et pp qd et qualiter et vbi et qñ et quãtũ et cetera huiusmodi: appetit⁹ aũt sequit et pficit hoc qd pceptũ est ab itellectiua. Sic ergo duo in genere sunt mouẽtia in hoie. Si aũt dicunt tria mouẽtia: tũc erũt illa tria sic ordinata qd duo sũt sicut vnũ: hec aũt tria sunt itellectus practicus et appetitus et phãtasia que est sicut itellectus qñ ipsa discernit motũ et precipit sicut itellectus et hoc dici opȝ qr multa aialia pter sciam intellectualẽ de particularib⁹ opabilib⁹ sequunt in motibus phãtasias. In aliis enim aialib⁹ preter hoiem aut nõ est itellectiua aut si abusiue dicat esse in eis illius nõ erit vt ratiocinans quasi ex syllogismo sed erit vt rectus a nã sicut dixim⁹ in sc̃do hui⁹ voluminis et ideo oia similia specie simitr operant hec igitur sequunt phãtasiaȝ. Dicamus igit qd vtraqȝ hec sunt mouẽtia fm locũ intellectus vȝ et appetitus vel loco intellectus phãtasia. Quotienscũqȝ igit intellectui vel phantasie appetitus ȝsenserit motũ precipientib⁹ tũc erit mot⁹ et erit talis motus qualis est ȝsensus appetit⁹ ad intellectũ vel phãtasiam: ȝsensus aũt hui⁹ ad phãtasiã est vno mõ et ad itellectũ duob⁹ modis: phãtasia aũt cũ sit discretiua pticularium sensibiliũ nõ pcipit motuȝ nisi circa delectabile vt nunc pñs. Et iõ videmus cetera aialia nõ esse ȝtinẽtia et abstinentia a delectabilibus in sensu que sunt vt nũc delectabilia: intellectus aũt practicus nõ ex ȝuersiõe ad oculũ: sed ex syllogismo precipit opabile: et iõ cũ syllogismis nõ peccat tunc est motus abstinẽtis et ȝtinẽtis. verbigratia cũ dicat itellect⁹ omne turpe est fugiendũ et accipiat fornicari cũ Helena esse turpe eo qd est alieni thori violatio appetitus exequẽs hmõi motum est ȝtinẽs alias ȝtinentis: aliqñ autẽ syllogismus hic in minori ppositione obumbrat alias obnubilatur ex nimio estu ȝcupiscẽtie: et lȝ tunc bene vlr precipiat intellectus: tñ vis cõcupiscentie nõ sinit per beneplacitum videre particulare qd sub vniuersali accipiendũ erat: et si videt illud non videt nisi speculatiue: opȝ autẽ in operabilib⁹ per beneplacituȝ videre qr visio hec mixta est effectui qui est circa qd precipitur operandũ esse. Et in hac ppositione omnis malus incõtinens ob dictã causam ignorãs: et dicit in minore ppositione sic accepta nõ cõsentit appetitus sub vniuersali et ideo sequit peruersus motus: mouẽs aũt itellectus est in vniuersali ppositiõe. In minori aũt pmixtus est phãtasie que tacta est p affectum et hec est cã qd itellect⁹ dicit semp rectus et phãtasia aliquãdo recta aliqñ nõ recta: intellect⁹ aũt qr in hoie ex syllogismo et rõne mouet iõ sequunt opa hominis verecundia et gloria: qr turpe est abiicere regnuȝ digniorꝝ et sequi regimen eius: qd cõe habemus cũ bestiis et hec est causa qd peccatũ et pena sequant hois opera: sitr aũt laus et hec nõ sequunt opera alioꝝ aialium: hec etiã cã est qd opera honesta dicunt esse

Nota qd ois malus incõtinẽs ẽ ignorãs et qre itellect⁹ practic⁹ sp est rect⁹: phãtasia aũt recta et nõ recta.

fm nãm hois inquãtũ homo est: opera autẽ turpia et inhonesta dicuntur esse cõtra nãm hominis inquantum est homo.

¶ Cap. 4m. De differẽtiis itellectus practici et speculatiui.

Tex. et cõ. 49.

Intellectus q semp rõcinat ppter aliqd: qd est extra ipm: et vocat practicus qd idem sonat qd opatiuus: opatiuũ aũt cõiter voco siue sit opabile qd vocat actuale siue factibile: actuale aũt in ethicis vocat qd ptinet ad opa: que sunt circa passiones delectabiles et tristabiles: et circa opera cõicationis iustitie: et hec sunt opa moris et hui⁹ itellectus ad illa pfectio est prudẽtia: factibile ãt vocat: qd in mechanica opa fit manuali et itellect⁹ ad ipm pfectio est ars mechanica sicut in ethicis hȝ determinari. Hic aũt cõiter vocamus practicũ itellectũ q est rẽpatiuus in his et in aliis: et hui⁹ ad itellectũ speculatiuũ pp doctrine bonitatẽ volumus inuenire dñas quatuor: quaꝝ prima est qd fine differũt eo qd finis ois itellect⁹ practici ẽ extra ipm siue sit opus siue opatũ: opus qdẽ in artib⁹ est finis sicut in musicis in qb⁹ cantus et melos vltimus finis est: q exercet in arte: agere in aliis vlteri⁹ terminis nõ est opus sed opatũ: faber enĩ nõ intẽdit fabricare ppter fabricare: sed pp gladiũ vel aliud vas qd suũ pprium opatũ est finis sue artis. In actualib⁹ aũt finis ẽ opatio que est felicitas ciuilis eo qd hec est diuinissima: et optima est iter opationes virtutũ. Quilibet aũt istoꝝ finiũ est extra opantẽ et ideo motu acquirit: itellectiua aũt speculatiua finẽȝ suum semp iter semetipsaȝ hȝ: hȝ enim veꝝ speculatũ in theorematib⁹ qd finis eius est. hoc enim ẽt est finis sui instrumẽti: qd demõstratio est et vocat: nec extra illud aliqd acqrit: qr verũ est de his que pp se volumus in speculatiuis: que ẽnialiter sunt de pñia: hec enim nõ sunt dialectica qr nõ sunt de mera pñia: nec sunt ethica qr veꝝ taliũ querim⁹ pp opus: sed sunt nãlia mathematica vel diuina: pp qd ȝtẽplatiuus itellectus hñs in se finẽ: pfectior et nobilior est practico: et iõ penes ipm cõsistit felicitas et beatitudo speculatiua: precipue qñ fuerit adeptus agentẽ formã: put diximus in tractatu preh̃abito libri istius. ¶ Sc̃da aũt dña est in forma quã apprehẽdũt tã speculatiuus qȝ intellect⁹ practicus: practicus enĩ accipit formã put est pncipiũ opis: cui necessario pp hec tria accidũt: quoꝝ vnũ est: qd ipse decurrit ab vli ad particulare: eo qd ois nostra opatio circa pticulare est. sc̃da aũt est qr ipam formaȝ cõponit: eo qd ois practicus formã itẽdit cõponere cuȝ opere vel cũ opato: vt pȝ p iductionẽ tam in morib⁹ qȝ in artibus: forma enim domus exñs in mẽte artificis pfecta: cõponitur cũ lapidib⁹ et lignis: forma aũt ȝtẽplationis ex reb⁹ extra separatã p ȝtinuã abstractionẽ maiorẽ et minorẽ: cõponit cum aia: et iõ vocat forma abstractionis siue separationis. Et ex hoc accidit tertiũ: qd forma practici intellect⁹ est forma ad rẽ extra aiam pueniẽs: forma võ ȝtẽplationis vocat a re: et nõ ad rem: que puenit a reb⁹ extra ad itellectuȝ. ¶ Tertia dña est in hoc qd in oĩb⁹ hñtib⁹ aiam in terrenis itellectus practicus in acgrẽdo formã nõ vtitur corpe: lȝ potius hȝ eaȝ apud seipsam: sed vtitur corporeo istrumẽto qñ educit eã formaȝ in mãm extra se existẽtẽ. Sed in itellectu ȝtẽplatiuo est econuerso: qr ipse vtit virib⁹ et instrumẽtis corporalib⁹ in acgrendo formã: qr mediãtib⁹ virib⁹ et organis corporalib⁹ perficit abstractio: et in vsu ȝsideratiõis nõ vtit corpore aliquo: et ex hoc est qd dicit intellect⁹ practicus se extẽdẽs extra se ad particularia: et ad instrumẽta corporũ. Sed itellectus ȝtemplatiuus dicit se colligens inter seipm. Et relictis corporeis viribus et istrumẽtis colliget se ad vle qd est inter seipm: et magis est itellectus aie ȝtẽplatiuus qȝ practicus: et nobilius aie bonũ est ȝtẽplatio qȝ actio vt in 10° ethicoꝝ pbat. ¶ Quarta võ et vltima dña est: qd intellect⁹ practicus esse cã rei que sibi subiicit: sicut pȝ tam in actualib⁹ qȝ in factualib⁹. Intellectus aũt ȝtẽplatiuus causat a re que subiicit eidẽ eo qd accipit formã ȝtẽplationis a re subiecta: et ȝsiderat eaȝ fm qd est nã rei: et ideo qr intellect⁹ prime cause et itelligẽtiaꝝ separataꝝ: sunt cã rei: et nunqȝ causat a re: potius assimilat intellect⁹ eorũ practico intellectui: qȝ speculatiuo: de his autẽȝ in prima pñia perquirẽdũ erit. Sufficit aũt nobis ad pñtem speculationẽ qd sciamus: qd intellect⁹ practicus semp est pp aliquid esse: et iõ nõ qdẽ subto differt a speculatiuo: sed differt fm eẽ et finẽ. Esse aũt qd hȝ ex forma qd est habitus practicus de quibus est in ethicis practici nomen accipit.

Intellẽs speculatiu⁹ et practicus qȝtuor diffidẽt discriminibus.

Practico itellectui apphẽdẽti formã vt est opatõis pncipium tria necessario cõtingunt.

Intellẽs speculatiu⁹ et practicus sunt idem subto sed differũt fm esse et finem.

¶ Cap. 5m. Qualiter vnũ spe sunt mouẽtia et plura fm subm.

Sicut aũt intellect⁹ est ppter aliqd ita ois appetitus est pp aliqd qd nõ hz appetẽs: vel si appetit qd hz appetit illud fm qd nõ hz sicut appetitur delectabile habitũ aliqñ nõ fm qd est habitũ sed vt cõtinuet vel vt alio mõ habeat: eo q cõtingat plurib⁹ modis haberi idẽ: et iste appetitus quo appetimus fm actũ nõ practici itellect⁹ est: vt potentia ex qua eliciat appetere: sed poti⁹ est id qd est vltimuz in ordine mouẽtiũ: et primũ motiui: hoc est pn̄m mot⁹ et actiõis: et iõ appetitiua est potẽtia distincta ab itellectu: et est illa que post itellect⁹ vel phãtasie motũ et actionẽ sequit: mouẽdo lacertos et musculos ad motũ pficiendũ. Et iõ cũ ad motũ aialem q sic fit p intẽtionẽ: nõ exigant nisi hec duo decernẽs. s. et psequẽs rõnabilr vident hec duo mouẽtia appetit⁹ vz et intelligẽtia practica in hoie. Appetitiuũ enim p spẽm appetibilis mouet sicut vltimũ mot⁹ pn̄m. Et intelligentia mouet pp appetibile: qz intelligẽtia fm q est cognitio q̃dã: nõ mouet: sed poti⁹ p hoc q pn̄m primum intelligibile mouẽs est appetitiuũ. Si aũt nõ apprehẽderet appetibile: et nõ traheretur ab appetitu: intelligẽtia nõ moueret sed potius decerneret non esse fugiẽdũ: aut insequendũ vt appetibile. ¶ Siliter aũt est in his in qb⁹ phãtasia mouet: qz aialia bruta intellect⁹ practici phãtasia vtunt: que practica dicit sicut intellect⁹: qz videt pp aliqd qd est extra et qz apprehẽdit spẽm vt operabile vel appetibile: et qz ẽ forma opatiua: et qz eã rei etiã: que de formis practicis iam ante determinauimus. Hec igit phãtasia non mouet sine specie appetibilis fm qd est appetibile: appetibile aũt in eo qd appetibile trahit et iclinat appetitũ: ergo etiã phantasia sicut et itellectus: mouet p hoc q miscet appetitiue: et sic possumus dicere q vnũ specie motiuũ est: et hoc ẽ appetitiuũ. Quocũqz enim est modo phãtasia decernẽs est motum pp appetitũ: appetitus aũt mouẽs est ppter appetibile specie igit sunt vnũ et duo in subiectis. Similr aũt qñ intellectus cum appetitu mouet: et ideo et est vnus specie motus: et nõ duo sec vnus cõpositus. Si enim daret q duo specie eẽt intellectus et appetit⁹ qñ mouẽt: et q eoz sit motus alis: et sit tñ vnus motus et cũ hoc p se sit q vni⁹ motoris simplicis nõ est nisi vnus motus: opz dicere q intellectus practicus et appetitus moueret fm vnũ aliqd qd est cõe vtriqz: et ex hoc sequeret q motus fm locũ p se esset illis cõmunis: et per accidens eẽt itellectus practici: et similiter p accidẽs eẽt ipsi⁹ appetitus: sicut habere tres angulos p se est triãguli: et per accidens cõuenit isochelli. Sed fm hoc nõ vere eẽnt mouẽtia intellectus et appetitus: opz igitur q sit vtriusqz: sed vnius pp alterũ. In nullo enim motu itellectus videt esse mouẽs sine appetitu tam in rõnabilib⁹ q̃ in irrationabilib⁹. Appetitus enim cõe q̃dã est ad rõnalem appetitũ et ad irrõnalẽ: qñ voluntas que solius rõnis est appetitus rõnalis cuius cã est qz volũtas q̃dã libertimũ est in aia: et illa que tñ p nos incoacte oẽs facimus ex volũtate dicimur facere. Libertas autẽ oimoda nõ est in his que obligata sunt mãe: et ideo in sensibili pprie volũtas nõ est: et si dicant bruta aialia volẽtia aliqñ: abusio fit vocabuli: qz voluntas eoz pro appetitu vel desiderio sensibili accipit. In ista enim voluntate tota libertas est: qd ex hoc pz: qz cũ coactio ad aliqd agendũ: vel in aliqd cõsentiendũ fiat ex tribus causis: quaz vna est violentia exterior: scda aũt obligatio ad mãm in qua est: tertia autẽ est p rõnem et syllogismũ: p quẽ ratio cogat ad cõsensum vez: ab oibus aũt his coactionib⁹ deobligata est voluntas. Cadẽte enĩ coactiõe exterius in corpus: libera manet volũtas et nisi sentit iterius ab his ad que cogit extra in opere. Similiter nõ est virtus organica: et iõ nõ agitur et impellit a nã quẽadmodũ bruta ad opus agunt. Similr aũt post cõclusionem de aliquo faciẽdo qd de necessitate pbatũ est: voluntas adhuc est libera ad hoc volendũ vel nõ: et sepe non vult hoc ipsum. Hec enim tota et sola cã est sui tñ: soluz enim hec sufficit ad volendũ aliqd in qd cõsentit volũtas: qz volumus illud sine omni alia cã: et iõ regnũ volũtatis: simile regno tyrãni: qñ leges edit ad libitũ: et nõ ex aliquatã vtilitatis reipub. qd sonat pverbiũ qd dicit. Sic volo sic iubeo: sit pro rõne voluntas. Regnuz aũt intellectus practici simile est monarchie in qua rex sapiẽs dominat: nihil oino discernẽs nisi fm rõnem vtilitatis reipub. Hec igit voluntas cõstat q est appetitus quidã. Et cũ rõnale moueat sicut dictũ est fm appetitũ tunc mouet fm liberã volũtatẽ. Appetit⁹ eniz mouet extra ad appetibile. Et hec est cã q ois appetit⁹ est cũ quodã affectu cõcupiscẽtie q̃ est rei exterioris. Et ex his pz q intellect⁹ et phãtasia sunt mouẽtia pp appetitũ. Et q in omni motu exigunt ad minus duo mouẽtia quoz vnũ nunciat de motu et alterũ psequit. Unũ igit sunt specie mouẽtia: duo aũt p subm efficientia motũ: et tria genere: intellectus phãtasia et appetitus: et in rationali anima appetitus est voluntas libera.

Tex. et cõ. 50.

Nõ dimiũ inter regnũ volũtatis et intellectus practici.

¶ Cap. 6m. Q intellectus semper est rectus ille. s. qui est mouens: phantasia autẽ et appetitus recta et non recta.

Si aũt differẽtias hoz cõsiderare volum⁹ q intellectus p hoc q est itellectus nihil hñs phantasmatis admixtionis: et semp est rectus: hoc eni nihil aliud ẽ: nisi potẽtia habitualis hñs habitũ principioz moralium et facta aliũ: in qb⁹ nullus est error. s. non esse occidendũ: nõ esse mechandum: nõ esse furãdũ: iustitiã eẽ colendã: deũ esse venerãdũ: parẽtes eẽ honorãdos: rẽpub. instaurãdã. Et in artib⁹ similiter sicut architectonica grauia subtus ponẽda: et leuia supra cõiũgenda eẽ: prius dolãda esse vt bene cõiungant et hmõi: et ideo nãles hunc itellectũ vocant nãle adiutoriũ vel iudicatorium in quo vlia iuris sunt descripta. Appetit⁹ aũt et phãtasia sunt recta et nõ recta: ppter qd et intellectus si exeat ex se in phãtasmata: accidit ei rectitudo et curuitas. Cuius pbatio est: qñ semp qdẽ vt dictuz est mouet appetitus ad aliqd fugiẽdũ vel psequẽdũ: hoc est ad id qd hz intẽtionẽ boni cõuenientis vel mali nocẽtis: nõ eni mouet ad oẽ bonũ. Est eni boni nõ agibile p nos et ad hoc nõ mouet: sz mouet ad actuale bonũ circa qd sunt act⁹ et mot⁹ nostri: et p qd nos operãdo et mouẽdo acqrere possum⁹. Omne aũt tale bonũ ẽ circa particularia: qd cõtingit se sic et aliter hře: et iõ aliqñ est rectũ aliqñ nõ rectũ: et iõ cũ appetit⁹ et phãtasia sint circa tale bonũ: cõtingit phãtasiã et appetitũ aliqñ eẽ rectã: aliqñ nõ rectã. Si eniz id qd hz intẽtionẽ boni est bonũ simplr: hoc sp et vbiqz ẽ bonũ tũc phãtasia et appetit⁹ circa id sunt recta. Si aũt ẽ bonuz vt nũc et nõ simplr: hoc est duplr: bonum enim simplr hz in se duo: quoz vnũ est q semp bonuz est: alteř aũt q vbiqz et in oib⁹ bonũ est: p cõparationẽ ad illa duo dicit bonũ vt nunc et hic. Scdm aũt qd opponit ei qd sp bonũ est: tũc dicit bonuz vt nũc qd psitaliter afficit delectãdo sensuz: et hoc ẽ bonũ qd psequit aial brutũ et incõtinẽs. Scdm aũt qd opponit ei qd est vbiqz sic opponit ei bonũ qd est ex casu hoc malũ est: sicut bonũ est pign⁹ reddere vel depositũ ei q fidei rez cõmisit: et tñ vt hoc malũ est: qz si pign⁹ sit gladius et cõmitẽs facin⁹ sit furiosus malũ est ei reddere gladium: silr est in alijs: et iõ circa pticularia nõ oino põt dirigi veritas itellect⁹: et iõ circa ea p phãtasiã et appetitũ incidit rectũ et nõ rectũ: et iõ in ethicis dicit et epicheos q dirigit in pticularibus melior est iusto q sp opa. s. vlia iuris nitit dirigere. Nõ eniz sp opationũ mobilitas normã et regulã assequit vlium. Et iõ dicit Arist. q in talib⁹ est directio sicut regula lesbe edificatiõis. Est aũt lesbe insula q̃dã hñs lapides idolabiles et iõ illi ad regulã oino rectã nõ edificãt: sz vtunt regula plũbea q̃ ad torturas edificij curuatã solũ cauet: vt nõ oino fiat enormis curuitas. Rectitudinẽ eni suare in opabilib⁹ aliqñ curuare est: et melius nõ nunq̃ soluere legẽ vlez in morib⁹ q̃ in tali casu et loco obseruare. ¶ Ex oib⁹ igit aũc habitis mãifestũ est q tali sp po⁹ que appetitiua vocat mouet: qz et si alie mouẽt pp hãc mouẽt vt diximus. Sicut ãt hoc dictũ est ita qdã nõ diuidũt ptes ponẽtes esse motiuas potẽtias sicut rõnalẽ et irascibilẽ et cõcupiscibilẽ. Talib⁹ aũt q sic motiuas aie ptes diuidunt cõtingit q si intẽdũt aiaz diuidere in q̃slibet ptes q̃ aliquo mõ potẽtiã ad motũ remote vel ppinque in cõi vel pticulari q valde multe fm eos erũt ptes aie. Erũt vegetabile sensitiuũ itellectiuũ appetitiuũ deliberatiuũ. Adhuc aũt appetibile siue appetitũ sensibilẽ: hec eniz plurimũ differũt fm istos et adhuc aũt magis his differũt cõcupiscibile et desideratiuũ et irascibile qz cõcupiscibilis et irascibilis sunt diuersoz obiectoz: sz deliberatiuũ et appetitiuũ psit eẽ eiusdẽ. Quãuis aũt sic multe vires accipiant: quaz q̃dã sunt motiue et q̃dã nõ: tñ ille q̃ sũt motiue oẽs mouẽt p appetitũ: et iõ appetitiuũ est per se mouẽs.

Tex. et cõ. 51.

Bonũ simplr duo hz in se.

Tex. et cõ. 52.

¶ Cap. 7m. Q omnia mouentia sunt vnũ specie et diuersa numero et ad quem numerum et ad quã speciem.

Tex. t cō. 53.

Quoniā aūt appetitus aliqñ sunt ɔ̃trij adinuicē ppter ɔ̃trietatē boni: τ ad bonū simplr accidit quedā pugna τ ɔ̃trietas in mouētib⁹: ex hoc φ ratio decernēs motū ɔ̃tra est desiderio sensibili: qd̄ impetū facit p motū in appetibile qd̄ videt̄ bonū: hec aūt ɔ̃trietas appetituū fit in aiatis q̄ sensum habēt p itellectū. In talib⁹ enim intellect⁹ aliqñ ɔ̃cipit retrahere ab electione sensibili: desideriū aūt īpetū facit τ ɔ̃cipit motū fieri p ipm qd̄ iam delectabile est eo φ nunc videt̄ vt nunc illud esse dulce. Et qd̄ dulce est id̄ accipit hoc vt simplr bonū τ simplr delectabile τ hoc ɔ̃tingit φ nō videt iam φ solum facit delectabile hoc est p̄ns tēpus: si eni acciperet φ presencia vt nūc tm̄ facit delectationē vt delectaret p̄ns ad futurū τ futur̄ ad p̄ns cognosceret̄ non esse p̄ns bonū simplr hoc aūt nō facit appetit⁹ sed ɔ̃plabit̄ in p̄ns ac si sit simplr bonū: τ sic pz φ vt simplr bonū τ appetitū τ itellm̄ sz vt simplr bonū mouēs τ itellectū est simplr bonū ſm rei veritatē: sed vt simpliciter bonū mouēs appetitū aliqñ nō est bonū simplr sz videt̄.

Tex. t cō. 54.

¶ Et cū spēs mouēs sit in ipso qd̄ mouet̄: τ quo ad illuz est nunc bonū τ simplr bonū acceptū: tūc pz φ mouēs omne erit vnū specie τ hoc ē appetitiuū τ hec assimilari pūt dictis Heracliti q dixit oēm rem sic eē ɔ̃ut videt̄. Ita eni appetit⁹ mouet̄ ad apparēs: ac si sit realiter bonū qd̄ apparet bonū. Sic igit̄ spēs mouēs vt mouēs est vna que est qd̄ videt̄ bonū simplr: τ iter mouētia qdē aiam primū mouēs est appetibile: τ hoc est appetibile primū qd̄ sic mouet φ nullo mō moueatur. Mouet aūt nō ſm φ est in re sed in eo φ est itellectuz seu imaginatū: numero aūt τ subiecto plura sunt mouētia: τ reducunt̄ oia mouētia ad tria in genere: quoꝝ vnū est mouēs: alteꝝ quo mouet̄: τ tertiū qd̄ mouet̄: mouēs aūt duplex ē: est enim mouēs vnū vz qd̄ mouet imobile existens: qd̄ est p̄mo primū mouēs: alteꝝ aūt mouet cū τ ipm moueat̄. Mouens aūt imobile qd̄ est primū mouēs est actuale bonū vt dixim⁹ superius: mouēs aūt ſm qd̄ mouet cū ipm moueat̄ est potētia appetitiua: oē eniz qd̄ appetit ſm φ appetit mouet: cum motū sit ab actuali bono imaginato vel itellecto: τ ipse appetitus est actus qdā τ motus appetitiue potentie: q2 appetere ɔ̃uenit ei: τ appetit⁹ dicit̄ de po^a τ opatione eiusdē: qd̄ āt mouet̄ p appetitū est aial cui⁹ est mot⁹ ɔ̃cessiuus in rem q̄ appetitur ſm φ appetit̄. Quo v̄o appetit̄ est organū corporeū appetitus quo pficit̄ motus ɔ̃cessiuus sicut ala vel pes: τ q2 talis motus ɔ̃cessiuus cōis est aie τ corpori sz sit ab aia veniēs in corpus: ideo in alia scientia vbi ingremus de cōib⁹ operibus aie τ corpori agendū est de illo vbi faciemus librū de cā τ differentijs hui⁹ motus quē vocamus processiuum.

¶ Cap. 8^m. Qualiter est motus successiuus ſm φ fit a motore in mobile ſm locum.

Tex. t cō. 55.

Nunc aūt ppter bōitatē doctrine vt p opus melius cognoscat̄ pars aie mouēs dicem⁹ vt in capitulo τ sūma φ mouēs in aialib⁹ est mouēs organice: organo ptinēte ad motū: sicut est ambulatio τ volat⁹ ex tali loco vbi p̄n^m mot⁹ illius τ finis idē mēbrū est: τ est vna vis τ eadē sita in mēbro illo: hic aūt mot⁹ est sicut mot⁹ gyratiū qm̄ motū membri gyrū hz expulsionis τ retractionis in eodē loco. In talibus enim motib⁹ expulsio est sicut p̄n^m: τ attractio est sicut finis ei⁹: τ ideo necio hz duas quietes iterpositas: sicut pz cuz expellit̄ crus a dextris primo τ retrahit̄ in eodē: τ id̄ in oī eo qd̄ taliter mouet̄ qdā qescit τ qdā mouet̄ tam in pte aialis q̄ in toto: τ in parte qdē qm̄ oē qd̄ mouet̄ in mēbris aialiū mouet̄ in quodaz imobili ad qd̄ retrahit̄ expulsum: sicut manus mota expellit̄ τ retrahit̄ ad mēbruz ascelli vel assicb īmotū: τ brachiū motū expellit̄ τ retrahit̄ ad cubitū imotuz τ adiunctoriū motū expellit̄ τ retrahit̄ ab humeris īmotis: similr aūt in toto corpore q2 a parte dextra expulsa stat pars a parte sinistra: τ retrahit̄ motū ad ipsaz: τ sic est in oibus: sz in volatilib⁹ τ in natantib⁹ nō est ita: q2 illa mouēt dextrū τ sinistrū simul τ nituntur vtroqz latere simul sed tm̄ fit ibi expulsio τ retractio ad vnū imobile: sicut diximus supius. In serpentib⁹ autē alias repentib⁹ nōnullus pficit̄ motus: ita φ mota anteriori parte: quiescit pars posterior: τ vtraqz vicissiz causat motū vnū: qui pficit̄ ita φ pars anterior expellit̄ τ posterior retrahit̄: de oibus aūt his differētijs hz determinari in libro de motib⁹ aialiū: vbi iducemus qualiter ipā motui necessario due qetes iterponunt̄ necio. Sed hoc sciendū est φ cū in motib⁹ aialiū ɔ̃cessiuis aliud quiescit aliud moueat̄: τ idez sit in eo p̄n^m vnde expulsio fit: τ ad qd̄ fit retractio: finis τ p̄n^m altera sunt rōne: sz magnitudine τ subiecto idem sunt: τ hui⁹ cā est q2 cū oia que moueant̄ aiali motu oia mouent̄ depulsu τ attractu sicut dixim⁹: τ depulsio τ attractio sunt ex eodē in idē: e id̄ opz motū istuz fieri ex eodē in idē: sicut in circulo: τ hoc sic imaginari debemus. sicut si ponam⁹ motoꝝ circuli esse in cētro: tūc enim mot⁹ circuli est ex cētro: ita φ p̄mo expellit̄ semicirculus dextre cōtinue: τ reiterat̄ semicirculus sinistri: τ ita est in motu aialis q2 ex eodē expellit̄ organū motus τ retrahit̄ postea ad illud idem: q̄si reiterādo sicut diximus iam supius: τ id̄ meo iudicio mētit̄ Auerrois dicēs cor esse qescēs vnde fit expulsio τ ad qd̄ fit attractio: opz eniz imobile a quo est mot⁹ eē ɔ̃iunctū organo mot⁹.

Nota ↄ̃ Auerroim in cō. 55.

¶ Cōstat autē φ cor nō est ɔ̃iunctū hmōi organis: ostendit aūt hoc anathomia: certū est eniz oīum mēbroꝝ motū pfici musculis aialiū. In omni autē musculo motiuo mēbri videmus neruū egredientē ad mēbrū qd̄ mouet̄: p quē expellit̄ a loco sue fundationis: τ videmus chordā in alia parte ad radicē mēbri deriuari a fine musculi p quē attrahit̄ ad locū suū: pz igit̄ nō eē cor hmōi mēbrū: de hoc tñ erit in libro aialium subtiliter inquirendū. Sed hoc qd̄ hic dicit̄ est φ vnū a quo est motus τ id qd̄ nō est aliqd̄ signatuz in mēbris aialium p subm̄ sed p rōnē solū τ est multiplicatū per numeꝝ mēbroꝝ a quo mouetur.

Tex. t cō. 56.

¶ Qd̄ aūt est oino τ vlr ɔ̃siderādū ſm hui⁹ sciētie ɔ̃prietatē: q2 sicut dictū est inquātū vnūqdqz aial est appetitiuū in tātū ē etiā motiuū ſm locū: q2 sicut dixim⁹ spēs appetibilis p hoc φ est appetita mouēs est p̄n^m: τ ideo itellectus τ phantasia nō mouent nisi ſm φ sunt ad appetitū ordinata vt decernentis motū: appetitus aūt est imediatū principiū motus sicut cōpositū ex appetibili specie τ iformato specie illa: τ ideo motus nō fit vnq̄ sine phātasia: phātasia aūt mouēs oīs aut est rōnalis aut aialis aut hois: aut est eius qd̄ sensuz hz sine rōne sicut bruta. Et sic motus ab his duab⁹ ſm φ habentur ab aialib⁹. Et ideo si primū mouens ɔ̃sideret̄ tūc est vnicuz per cuius formā oia mouent̄ aialia τ hec est forma appetibilis. Si aūt ɔ̃sideremus mouēs qd̄cūqz mouet tunc sunt duo in gn̄e mouētia τ tria ſm spēm. Quoꝝ vnū in gn̄e qdem mouens est vt decernēs motū: alteꝝ aūt sic ipetū faciēs in motu sz in specie sunt tria qm̄ decernēs est duplex quoꝝ vnū p rōnē rectā decernit: aliud aūt p extimationē boni vt nūc: τ primū qdē est itellectus: scōm aūt est phātasia. Si aūt determinari hz mouens: vt causans motum tunc oportet duo esse ad minus quorum vnum determinat τ alterum facit impetū τ sic sunt duo mouentia que sunt vel intellectus τ appetitus vel phantasia τ appetitus.

¶ Cap. 9^m. Quid est mouens in animalibus perfectis τ quādo vnum mouet aliud τ econuerso.

Secundū aūt p̄dicta opz ɔ̃siderare de imperfectis aialib⁹ que nō sunt imperfecta sz suas spēs ita φ aliqd desit eis de necessarijs ad spēm: sz sūt imperfecta in gn̄e aialiū φ vz nō hn̄t quosdaz sensus quos hn̄t ea aialia que pfecta sunt: hec aūt sunt que nō hn̄t nisi vnicū sensum q est tactus: τ gustum qdē nō ſm φ iudiciū sapientiū est. i. sapoꝝ sed ſm φ ipse est qdaz tactus hec enim ad delectabile nō mouent̄ nisi tāgētia ipm: qm̄ est p̄ns τ ſm veritatē nō mouent̄ de loco ad locū sz in eodē loco mouent̄ motib⁹ dilatationis τ ɔ̃strictionis: in his dubiū est qd sit mouēs. In his eniz nō videt̄ esse nisi solus sensus: eo φ nō nisi p̄nte delectabili mouent̄. Et id̄ querēdū est vtrū phātasiaz ɔ̃tingat inesse talibus. Qd̄ enim desideriū insit eis videt̄ ex hoc ɔ̃bari q2 passiones ɔ̃prie desideratiue potētie talib⁹ insunt que sunt leticia τ tristicia: hec enim talib⁹ inesse ɔ̃bant̄ q2 nō dilatant̄ nisi in delectatione τ nō ɔ̃strahūtur nisi in tristicia cū delectatio sit motus mutationis delectabilis: τ ɔ̃tristatio sit mot⁹ fuge tristabilis: opz igit̄ desideriū eē in talib⁹: desideriū aūt est appetit⁹ sensibilis. Sed querit̄ qūo phātasia erit in talib⁹: q2 sine hac nō perficit̄ motus vt dicimus supius τ talibus nō videt̄ inesse: q2 sicut diximus in antehabitis phātasia accipit rem nō p̄nte ea in sensu τ talis imaginatio nō pficit̄ in talib⁹ animalib⁹ vt videt̄ cuz nunq̄ nisi ad p̄ns moueant̄. Dicimus aūt ad hoc φ talia nō habēt motū diffinitū: τ voco diffinitū q est ad locū determi-

natum per phantasiam ⁊ appetitum vel appetibile determi
natū: ⁊ iō etiā hn̄t phātasiā indeterminatā. Cuius cā est q: si
cut superius habitū est sensus cōis formalis est ⁊ fm̄ locū di
stinctus sensibilib⁹ ꝓprijs ⁊ respectu sensus cōis formalis est
imaginatio ⁊ phātasia: ⁊ sic semp supior formalis ē respectu
inferioris: ⁊ sunt ille vires distincte in aīalib⁹ pfectis ⁊ perfe
ctam figurā capitis hn̄tibus. Ubi autē pfecta figura capitis
nō est: ibi nec sensus ꝓprij pfecte insunt: neq3 supior vis be/
ne distincta est ab iferiori: sed organa sibiinuicē sunt pmixta
phātasia ⁊ sensus cōis ⁊ sensus ꝓprij ⁊ hoc precipue in aiali/
bus impfectis que nō hn̄t aliquē sensum formalē sed mālem
hn̄t q sunt sensus tactus ⁊ gustus fm̄ ꝙ est tact⁹ qdā: ⁊ q: or/
gana pmixta sunt eo ꝙ talia aialia neq3 cerebruz neq3 caput
hn̄t sed aliqd loco cerebri ⁊ aliqd loco capitis: iō phātasiam
hn̄t pmixtā cū sensu cōi ⁊ sensum cōem pmixtū cū sensu pro/
prio: cuius signū est ꝙ phātasia in talib⁹ nō mouet nisi motu
sensus q est ex pn̄tia rei ⁊ hec pmixtio adducit ↄfusam ⁊ per
mixtā ⁊ īdeterminatā phātasie apprehēsionē ⁊ hec causat in
diffinitū ⁊ ↄfusum motū. ¶ Sic igif p3 ꝙ oibus sensibilibus
inest phātasia: sed phātasia aliqñ ordinabilis est a rōne deli

Tex. t cō. 57.

berāte vt in hoie ⁊ hic ordinās deliberatio phātasiaz ⁊ appe
titū in solis est rationalitatis. Cū enim sic ꝓcedif ad motū ꝙ
prius deliberaf vtrū hoc prius vel aliud agēdū sit: hoc iā rō/
nis est opus ordināris phātasiā ⁊ appetitū: mens aūt que rō
est ⁊ cui⁹ meditari est ꝓprius actus a mentiendo dicif: eo ꝙ
aia ipsa vno quodā qđ est potētia ei⁹ vnita mēsurat ⁊ nume/
rat phātasmata cōparādo ea adinuicē: eo ꝙ ipsa imitaf me
lius: q: est melius apud ipsam ⁊ magis amatū ꝙ pōt efficere
eligēdo ex plurib⁹ phātasmatib⁹: ⁊ cū sensus ⁊ ꝑmatū vocaf
opinio: ⁊ iō opinio acceptio ei⁹ est qđ plurib⁹ rōnib⁹ alijs pre
ponif: ⁊ cā huius est q: opinio nō h3 imitari phātasiā sed po
tius ecōuerso phātasia d3 imitari opionē a rōne elicitā: phā/
tasia enim nō h3 opionē ex syllogismo: sed poti⁹ opinio ex syl
logismo h3 phātasiā: qm̄ opinio de vlī est agendo ⁊ phātasia
est de particulariter agēdo. Syllogism⁹ h3 pticulare sub vlī:
⁊ nō ecōuerso vle sub pticulari: ⁊ iō sub discursu syllogistico
h3 opinio phātasiaz ⁊ nō ecōuerso: ⁊ iō cū appetitus sit parti/
cularis boni ⁊ nunc ⁊ hic nō vlr h3 appetitus opionē sed vlr
h3 phātasiaz: ⁊ ideo in qbus vtrūq3 eoꝝ est in illis fm̄ ordinē
mouēt ratio ⁊ opinio phātasiaz: ⁊ ordināt appetitū: tū aliqñ
vincif opinio ab appetitu ⁊ phātasia: ⁊ tūc deliberatiuū mo/
uetur a phantasia ⁊ appetitu: eo ꝙ vmbraf vel obumbraf ex
cōcupiscētia appetitus ⁊ phātasie sicut in icōtinētib⁹ accidit.
Aliquādo aūt fit ecōuerso q: phantasia mouef a deliberati/
ua rōne ⁊ opione: hec habēt se sicut fit in spera celesti. Sicut
enim in speris spera iferior mouef a motore prime spere: fm̄
motū diurnū: ⁊ tñ iferior h3 motū ꝓpriū q erit a suo motore
ꝓprio: ita se h3 adinuicē ratio phātasia ⁊ appetit⁹: aliqñ eni3
hec oia mouenf motu rōnis sicut apparet in actib⁹ ↄtinētis
⁊ abstinētis: aliqñ aūt nō sequunf phātasie ⁊ appetit⁹ rōnez:
sed mouēt p se sicut apparet in actib⁹ ↄtinētis: ⁊ fm̄ nāe ordi
nem motus supioris motoris semp est principalior: ⁊ qñ mo
tus egredif ab illo: tunc semp opera ordinata sunt. Qñ autē
vincit inferior: tūc egredif opus pue rsum eo ꝙ iferior supio
rez nō h3 ex syllogismo sed sophistice ꝓcedat ex bono vt nūc
tanq̄ sit bonū p se ⁊ essentialr. Mouet aūt iste supior tanq̄
in tres vires: qm̄ primo decernit vle decretuz motus. s. ꝙ oē
tale faciendū est: ⁊ postea sub ipso simili mēsurat phātasma
particulare: ⁊ tertio nō qdem ↄcludit decernēdo: sed ↄclusio

Tex. t cō. 58.

sua est ipulsus ad opus p appetitū: ⁊ de hoc in ethicis est de/
clarādū. Silr enim appetit⁹ incōtinētis nō h3 ↄclusionez nisi
impetū ad opus: fit igitur iste motus sic vicissim vt dictū est.
¶ In tali aūt motu scibile vle nō mouet: sed quasi quiescēs
est ⁊ firmū ⁊ hoc precipue veꝝ est de scibili speculatiuo: de pra
ctico aūt etiā veꝝ est sicut inferius ostēdemus. Quoniā eni3
alia est vlis opinio de opabilib⁹: ⁊ silr rō ⁊ alia est opinio ⁊
ratio pticularis que est in phātasmate: tūc p3 ꝙ vlis qdē di/
cit ꝙ hoc hui⁹ semp ⁊ ab omni ⁊ vnicuiq3 alias vbiq3 agen/
dum sit: ⁊ hoc nō mouet: q: hāc fm̄ similitudinē hn̄t ↄtinēs ⁊
incōtinēs. Oēs enim dicūt a nullo ⁊ nunq̄ esse furādū: parti
cularis aūt dicit ꝙ hoc nunc ↄceptū est hmōi: iō ego etiā sine
hmōi ⁊ hoc nō silr est apud oēs. Quia eni ego ↄcipio tale de/
lectabile vt nūc esse hmōi: iō ēt ego prosequor hoc p affectuz
⁊ appetitū: eo ꝙ in particularib⁹ est mot⁹ ⁊ opus: ⁊ iō ista mo

uet appetitū: ⁊ nō mouet opinio fm̄ ꝙ est vlis: sed fm̄ ꝙ pti
cularis ⁊ ꝓpria: nisi forte ꝙ aliqs dicat ꝙ vtrūq3 mouēt: sed
vlis qdē mouet vt qescēs magis ⁊ fixa fm̄ rōnē certā mot⁹:
pticularis aūt mouet vt mota ⁊ q̄si fluens p hoc desideriū: ⁊
in hoc delectabile qđ vt nūc est ↄceptum: sed vlis nō fluit in
tp̄m: q: aliter ois talē hn̄s acceptionē de opabilib⁹ ia3 eoipso
desineret in hoc qđ ↄcipit qđ nō est veꝝ: hec igif de mouēte
in aialibus fm̄ peripatheticoꝝ peritiā definita sunt.

¶ Cap. io^m. Et est digressio declarans suas diuersitates fm̄ Platonicos ⁊ Theologos.

Si vo nos dicam⁹ oia mouētia quecūq3 mouent
ipsa opabiliū circa que sunt mot⁹ hoium: tunc
nimia diuersitas est in mouētib⁹: tūc eni3 nō de
terminabim⁹ ptes tm̄ anime motiuas subto ab
alijs partib⁹ differētes s3 accipiem⁹ oēm ptē mo
uentē quecūq3 po⁹ cū habitu suo vno noie voca
tur: ⁊ ab illa habituali po⁹ differt tam in habitu q̄ in actu: s3
sit eadē illi in subto ⁊ q̄ntis circa idē opef: ⁊ hoc est diuidere
mouētia poti⁹ p virtutes q̄ p ptes: vna enim pars fm̄ subm
aie multas hīe pōt v̄tutes qb⁹ pficif ad opus ⁊ ad motū: ⁊ qñ
habitualr po⁹ sumif hoc est cuz habitu vno noie noiaf: tunc
differt a seipsa fm̄ ꝙ alio habitu noiaf: ⁊ fm̄ hoc cū due sine
mouētes tanq̄ decernētes motū ⁊ po⁹ itellectus ⁊ phantasia
plures accipiem⁹ sub itellectu ⁊ ples sub phātasia. Sub itelle
ctu aūt accipiem⁹ oēs illas q̄ quocūq3 mō hn̄t spēm mouētez
que est spēs opabiliū p nos: ↄtingit enim hēri habit⁹ opabi/
lium vles q̄ sunt q̄si ipsa pncipia moꝝ circa q̄ q̄si nunq̄ inci/
dit error ⁊ q̄ sunt q̄si regētia prima in morib⁹ q nō accepim⁹
a doctore: sed sunt ↄgenita nobis: sicut nō eē furādū: nulli eē
iniuriādū: qđ mihi nolo alij ne faciā ⁊ cetera hmōi: ⁊ pars in
tellect⁹ ↄiuncta hmōi habitui ab antiqs Platonicis synde
resis vocata est: dictū est ab eis ꝙ nunq̄ errat p seipsam: vo
cata aūt est a qbusdā posteriorib⁹ nāle iudicatoriuz eo ꝙ iu/
diciū ei⁹ de moralib⁹ p nām detur nobis sicut ⁊ prime digni/
tates scibiliū cōtēplationū: sunt enim hec instrumēta intelle
ctus practici qb⁹ ⁊ alia opabilia cognoscit. Et q: ab vlib⁹ est
decursus ad pticulare: sub istis vlib⁹ assumit rō q̄si minorez
ꝓpositionē ↄferens ⁊ cōponēs vle ad particulare: dicēs hoc
vel esse fornicationē vel furtū vel mechiaz: vel hac vel illa iu
stitia esse vtendū: vel hac vel illa veteri actione deū eē colē/
dū: ⁊ iam circa istud plurim⁹ est error qm̄ ⁊ tyrānus vlr bene
accipit leges eē custodiēdas: sed mētif in hoc ꝙ dicit hoc eē
legē qđ in nocumētū populi statutū ē. Qđ āt ex duob⁹ synde/
resi v3 ꝓponēte ⁊ rōne cognitiua assumēte q̄si ↄclusiuū vocari
ↄsueuit ↄscia: iō ↄscia accusat vel excusat apud rectorē q: q̄si
ex quadā obligatiōe syllogistica obligat vel abligat agētem.
Nō est tñ ius nāle ex quo pncipalr ꝓcedit synderesis: sed est
diuinū positiuū humanū ⁊ hoc est variatū fm̄ cōsuetudinez
⁊ statuta viuētiū. ⁊ ex his etiā habemus habitus in opabili/
bus regentes ⁊ illa quidez que informata iure diuino regit:
in operib⁹ vocata est superior portio rōnis eo ꝙ superiori iu
re pficif ꝙ similitudo quedā est equitatis ⁊ rectitudinis di/
uine: vocaf aūt a qbusdā ratio sapiētie eo ꝙ dicūt sapiam eē
rōnez ⁊ cognitionē diuinoꝝ que altissima sunt ⁊ rectissima: ⁊
q: hec nō tm̄ habef vt in se ↄsiderata sed etiā particularibus
cōparata: ideo nō est sine peccato in moribus: sed tamē pec/
cata moꝝ incipiunt nō ex parte sua sed ex parte illa qua ad
inferiora cōparaf: pars aūt que iformaf iure humāo qđ po/
sitū est ⁊ ↄsuetudine approbatū nihil h3 ꝑpetuo: rectū poti⁹
particulare est totū ⁊ locale ⁊ tēporale ⁊ fm̄ casus variatū id
ex quo ipsa regit opera sicut variaf regula lesbe edificatio/
nis sicut diximus supius: ⁊ hāc vocant inferiorē portionē bo
ninis: vocatur aūt a naturalib⁹ ratio sciētie eo ꝙ sciam nō
vocāt effectū demōstrationis sed potius habitū ex humāis
regentē opera ⁊ est habit⁹ docens bene ↄuersari iter paruos
ex his que morib⁹ cōgruunt fm̄ ius positiuū ⁊ ↄsuetudinē ci/
uium: portio aūt rōnis supior ⁊ inferior sub qbusdaz vna est
s3 habitib⁹ ⁊ actibus ⁊ officijs sint diuise. Sciendū aūt est ꝙ
sicut deuenif ab vlī iuris nālis preponentis assumptionē ad
ↄclusionē que vocaf cōscientia: ita etiaz ex ratione superiori
ꝓponēte id qđ est iuris diuini ⁊ per rōnē cogitatiuā hoc par
ticulare cōparante deuenif ad cōclusionē que iterū cōsciētia
vocaf. Et simile est qñ ꝓponit ratio iferior aliqd qđ est iu/
ris humani: ⁊ cōferf illud cogitatiuo ad operabilia veniens

in quoddā quasi ɔclusum qđ idem vocat̄ ɔsciētia pp̄ similez obligationis modū ꝙ vȝ in oib⁹ obligatio est q̄si ex sillo sed tñ cū ɔponit̄ ex rōne iferiori nō pfecta est argumētatio sȝ im pfecta pp̄ defectū vlis ɔpōnis. Nihil enim in hūanis statu/ tis adeo vle τ vex est q̄ ꝙ semp τ ab oib⁹ faciendū sit. Sciē/ dū aūt est ꝙ sicut in motorib⁹ sperax est semp ꝙ supior ordi nat iferiorē ita est ēt in istis. Quā nālia τ diuina ordinant hu mana: τ iō verissime ius humanū est ꝙ ex casib⁹ hoiuȝ hȝ va rietatē τ tñ quātū pōt attingit ius diuinū τ ius nāle exēplum qđdā iuris diuini: de istis aūt in ciuilib⁹ est determinādum. Sicut aūt diximus de motiuis decernētib⁹ motū i hoie: ita est de appetitiuis qm̄ appetit⁹ sicut dixim⁹ cōe aliqđ est: τ di uidit̄ in appetitiuū rōnalē τ in appetitiuū sensibilē: τ illa qui/ dem que est rōnalis volūtas ɔprie vocat̄. Illa aūt q̄ est sensi bilis pars aie vocat̄ desideriū: de volūtate aūt supius dictū est qm̄ ipsa libera est ad volendū: τ est q̄si facultas oiuȝ aliax qm̄ nō cogitam⁹ nisi q̄ volumus: τ hoc mō q̄si motor ē aliax viriū ad actū vel actus τ hoc mō dicim⁹ q̄ p volūtatē dn̄i su mus nos nostrox actuuȝ τ sumus liberi q̄ liber vocam⁹: q̄ cā sui est τ nō cā alteri⁹: τ hoc significam⁹ cū dicimus ꝙ faci/ mus spōte id qđ facim⁹: significātes ꝙ cā act⁹ non est aliūde nisi a nobis. Quā tñ hec po⁹ que volūtas vocat̄ vt ordinata a rōne deliberāte accipit̄: τ taȝ deliberatio q̄ appetit⁹ in idē ferunt̄: tūc facultas talis sic vtroqȝ ordinatim ɔcedēs liber arbitriū vocat̄: arbitriū qđē ɔpter rōnē deliberātē τ arbitrā tem: τ liber pp̄ volūtatis libertatē τ ideo dicit̄ optime ꝙ li/ ber arbitriū est facultas rōnis τ volūtatis. Ratio eniȝ vt di cit Aristo. in .6. ethicox: in ɔtingentib⁹ est opabilib⁹ τ liber/ tas facit nos cām istox. Nascit̄ aūt ex arbitratione τ liberta te facultas q̄ recte est hois ad opa: q̄ solus hō arbiter sui cō stitut⁹ est ꝙ arbiter libere eligit ad opus vel dimittit: τ iō ēt hoc solū accusat vel excusat apud rectorē. Quia si hō arbiter suus nō esset de agēdo vel nō agēdo τ si liber nō esset: non pu niret vel premiaret actus ei⁹ legislator: cū aūt dico hoiem eē arbitrū sui. est arbiter sui iste assimilat⁹ arbitro cui⁹ arbitriū nō est vallatū pena: sed in ptāte libera hȝ ɔnūtiare qđ volue rit: τ ideo arbitriuȝ sepe puersum est cui⁹ tñ puersitatis sola cā est libertas: τ iō puersitatis opex principalior cā est volun tas a qua est libertas q̄ rō cui⁹ ɔpri⁹ actus est arbitriū. Que ret aūt forte aliqs qđ vocat̄ facultas qm̄ dicimus liber arbi triū esse facultatē rōnis τ volūtatis. Dicimus ad hoc qm̄ fa cultas est ptās facilis tam rōnis q̄ volūtatis: rōnis dico ar/ bitrātis τ volūtatis libere volētis vnū vel aliud: neqȝ ē facul tas arbitri quo arbitrat̄ rō de opabilib⁹ tm̄ sed potius arbi/ trij quo qs suus arbiter ɔstituit̄ ad eligendū qđ voluerit: τ ideo liber arbitriū nō est sepatū a rōne τ volūtate cū sit ptās habitualis τ facilis vtriusqȝ nullo idigēs ad opus nisi seipsa: de eligētia aūt τ ɔsilio in ethicis erit determinādū: vires aūt aie sensibilis secūdario mouētes multū sūt valde τ sub phā/ tasia qđē cōprehēdit̄ extimatiua de qua supius diximus in scđo lib. est etiā mouēs sensus sicut primo nuntiās delectabi le vel triste sensui de p accñs: τ q̄ omne mouēs hȝ aliqđ desi derij iō sensualitas vocat̄ ille motus aiaiuȝ q afficit ipsa ex qnque sensib⁹ corporis. Et q̄ talis motus nullo s̄m se regi/ mine gubernat̄ sed iclinat̄ ad omne delectabile oblatū iō di cit̄ sensualitas ppetue eē corruptionis: ideoqȝ ois legislator τ mores querēs instruere auertit a delectabilib⁹ sensualita/ tis quātū pōt desideratiua aūt est aie sensibilis pars: appeti tiua diuidit̄ in ɔcupiscibilē τ irascibilem a Platone q cōcu piscibile in epate qdez ponit: τ irascibile in cista fellis: voca/ uit aūt ɔcupiscibilē virtutē desideratiuā eox q afficiunt s̄m delectationē que vocat̄ mulcebris eo ꝙ demulcēdo: τ emol/ liendo trahit appetitū sicut est delectatio tact⁹ in cibis τ po/ tibus τ venereis τ eiusdeȝ potētie erit tristitia his opposita. Irascibile aūt vocauit virtutē animi que isurgit ad arduuȝ qđ est in ausu τ gloria τ victoria τ in omni eo qđ collocat in gloria τ in gradu quodā sublimitatis τ altitudinis s̄m seipsȝ τ eiusdeȝ tristitias his oppositas: ɔpter qđ ponit Plato in cōcupiscibili tēpantiā in irascibili fortitudinē. Iste āt due si cut τ ois potētia anime sensibilis: formalitatē quādaȝ habēt in hoie: quā nō hñt in alijs aialib⁹: in hoie enim sunt rōna/ les: τ in alijs sunt acte a nā. Rōnale enim dupl̄r dicit̄. s. ꝙ hȝ essentiā rōnale est: vel ꝙ participat aliqualiter rōneȝ in hoc ꝙ regimē eius pticipat: τ sic rōnale ē psuasibile a rōne: τ hoc

Quid ē liber arbitrium.

Nō q̄uo irasci bilis τ cōcupi/ scibilis in hoie differunt a se ipsis vt sunt in brutis. 3.

modo cōcupiscibilis τ irascibilis sunt rōnales voluntate: τ hoc simile est motorib⁹ sperax: sicut diximus: in qb⁹ virt⁹ su perioris motoris remāet in iferiori: ordināς τ mouēs eūdē. Sūt aūt q dicūt volūtatē que rōnalis est p essentiā: eo ꝙ est pars aie rōnalis in ɔcupiscibilē τ irascibilem diuidi: sed hoc oino absurdū est q̄ ɔcupiscibile τ irascibile a passionib⁹ cor/ poris nomen accipiūt: τ penes illas nō pōt diuidi vel deno/ minari aliq̄ pars aie rōnalis q̄ vīr corporis actus existit: sed poti⁹ cū volūtas sit simpl̄r appetitus illa indiuisibilis ɔma/ nere debet: desideriū aūt qđ est appetitus sensibiliū q̄ multa sunt diuidi hȝ p passiones in genere differentes: que ex ipsis sensibilib⁹ oriuntur: τ he passiones in genere sunt due: neqȝ cōnaturales nobis τ illate extrinsecus: τ circa primas quidē concupiscibilis: τ circa alias irascibilis.

¶ Tractatus quintus tertij libri de anima τ de comparatio/ tione potentiarum anime ad animata.

¶ Cap. pͫ. Quia omne animatum habet vegetabilem: sed non necessario habet sensum.

His habitis restat vi/ dere de cōparatione potentiax ad id qđ hȝ hmōi potētias: in quo ēt hāc sciam de aia fi niem⁹. Dicim⁹ igit̄ ꝙ omne qđ viuit τ ani/ mā hȝ que opatiōes vite pficit τ gñatuȝ est: necesse est hēre aiam vegetabilē: opa enim eius saluāt ipm̄ vsqȝ ad suā corruptionē: in his aūt que nō gñabilia sunt: vita nobilior est: τ iō vegetabi li nō idigēt aia neqȝ virib⁹ eius. Qđ aūt omne gñatū animā hñs necesse sit hēre aiam vegetabilē: ɔbat̄ per effectū viriuȝ aie vegetabilis: oē eniȝ gñatū impfecte q̄titatis est qm̄ gña/ tū est τ impfecte virtutis: opȝ igit̄ p augmētū ꝙ deducat̄ ad debitā pfectionē τ iterū p decremētū deducat̄ ad nāleȝ sue se nectutis τ necessitatis corruptionē q̄ aliter nā deficeret i ne/ cessarijs: augmentū aūt sine alimēto fieri nō pōt: opȝ igit̄ ha bere nutritiuā τ augmētatiuā: τ ne destruat̄ eē diuinū pp̄ qđ agit omne qđ agit: opȝ etiā ipm̄ gñatiuā hēre: necesse est igit̄ vegetabilis aie potētias in oib⁹ esse gñatiuis τ corruptibili/ bus: gñata aūt dico quecūqȝ de seipsis generāt: τ nō illa que generāt suas formas τ spēs in mā aliena: sicut faciūt corpora simplicia τ imālia: talia enim oia nō de seipsis seniē emittūt gñationis: ɔpter hoc etiā nō vere gñata sunt: sed agētia tm̄ gñationē in alijs. ¶ Sēsum aūt nō necesse est inesse oib⁹ vi/ uentib⁹: s̄m enim supius dicta ea que hñt corpora simplicia: impoīe est hēre mediū in tactu: τ ita simplicia nō hñt tactū: cū tñ simpliciū quedā habeāt vitā. Adhuc aūt ex supra habi tis ɔstat ꝙ sine tactu nullus habet̄ sensus: tact⁹ enim est tam sensus q̄ differētia ɔstitutiua aialis: neqȝ illa saltim sine ta/ ctu eē possunt aialia quecūqȝ nō recipiūt aias sensibiles sine mā: sicut illa q̄ nō hñt sensus q apprehēdūt p mediū: τ sunt il la que nō hñt nisi tactū τ gustū s̄m ꝙ est qdā tactus. Si aūt ɔcedamus qđ supius dictū fuit ꝙ nihil frustra facit nā: tunc necesse est cū illo ꝙ ɔcedamus ꝙ aialia necesse ē habere sen/ sus: τ hoc necesse est ɔcedere: q̄ nos videmus sicut τ in scđo phicox ɔbauimus ꝙ oia que nā cōstituit pp̄ aliquē finē de/ terminatū sunt vel his que ɔpter fineȝ coaccidunt: sicut pili quos videmus in locis determinatis oriri τ in tota spē sunt sicut sub ascellis hoiuȝ τ in inguine: vniformitas eniȝ ista nō esset nisi eēnt ad finē determinatū in nā. Silr̄ aūt est in alijs accidētib⁹ reb⁹ nālib⁹. Cū igit̄ nā faciat oia pp̄ finē ad queȝ ita nata sunt puenire: tūc etiā facit alia que nō mox nata cor rumpant̄: sed vt in plurib⁹ vel oib⁹ deueniat qđlibet ad finē sue pfectionis s̄m spēm ad quā natū est deuenire. Hic enim finis est principaliter itentū opus a nā. Si igit̄ cōsideremus aialia habētia ɔcessiuū motū opȝ ꝙ habeāt illum vt de loco ad locū mota ɔiungant̄ ɔuenientib⁹ τ remoueant̄ a nocenti bus. Si aūt illa sensuȝ nō haberēt nocumēta τ cōueniētia nō perciperēt: opȝ igit̄ ꝙ corrūperent̄ sensum nō habētia: idem aūt est de his que pmanētia τ imobilia sunt s̄m locū: his eni inest cōuenientiū pceptio τ ledentiū fuga aliter tñ qdeȝ q̄ in alijs perfectis aialib⁹ tñ inest modo sue nature conuenienti. Omnia igit̄ aialia sine sensu existentia destruent̄ ante perfe ctionē: esset igit̄ frustra nā cū aialia ad debitū sibi finē ɔduci nō possent. ¶ Similiter aūt corpus nō posset hēre intellectū

Tex. τ cō. 59.

Tex. τ cō. 60.

Tex. τ cō. 61.

τ animam

⁊ aĩam discretiuam ⁊ sensus nō posset habere: dico aūt aĩa-tum qḋ mouēs est ſm locū: siue fuerit gñatuʒ ⁊ nō factū: nec dico hoc ꝙ aĩatum terrena aĩa nō sit factuʒ: sed qa dicūt q̄-dam simplicia corpora eē nō facta: ⁊ habere solū intellectum discretiuū particulariū ⁊ sensibiliū sicͭ ex phantasmate acce-ptus itellect⁹: ⁊ tñ sensibilē aĩam nō hēt: hoc eni īpossibile est oīno. Sʒ celestia q̄dē hñt intellectū actiuū ⁊ operatiuū ⁊ ille discretiuus nō vocaṫ. Talia igiṫ nō pfecta per gñationē ha-bētia intellus agētes ⁊ opatiuos nō discretiuos nō hñt sen-suʒ. Et si queramus q̄re nō hñt in pͥōptu erit assignare causā.

Nō tñ quare aĩa nō dederit celestib⁹ corporib⁹ sensus.

Si eni hēent: tūc hērent aut pp dignitas aliqd in aĩa: aut pp dignit⁹ aliqd in corpore: nūc aūt neutrū hoꝝ ē in eis ex habe-re sensuʒ. Intellus eni acceptiuus de se ⁊ opatiuus qui eē se nō querit intelligibilia nō magis itelligit pp sensibilia: sʒ mi-nus eo ꝙ a simplicib⁹ itelligibilibus auertiṫ ad phātasma-ta. Corpus aūt pp sensus nō melius est: sʒ poti⁹ nihil erit p corruptionē que est ex sensu. Necesse est eni ꝙ oē hñs sensuʒ valde diuerse sit cōpōnis: ⁊ multas habeat partes molles ⁊ terrenas: quaꝝ facilis est corruptio: ⁊ iō gñaliter breuioris vite q̄ʒ multe ex plātis. Vniū ḡ nō factū per gñationē habi-taʒ nō eēt meli⁹ sʒ peius ex sensu igiṫ frustra dareṫ ei sensus a nā.

Tex.c cō. 62.

℞ Sʒ coꝝ que facta sūt corpoꝝ ⁊ nō mouētiū ſm locuʒ nullū est oīno qḋ hēat intellectū sine sensu: cui⁹ rō iā dicta ē: qa videlicet nō cōtīgerent ↄuenientib⁹: neq̄ʒ remouerentur a ↄ̄rijs: ⁊ sic nā ageret frustra. Si autē dicta necessitate aĩali detur sensus: tūc necīum est ꝙ in corpore simplici sit sensus: vel in corpore cōposito: nō aūt pōt eē corpus simplex sensibi-le per rōnē ṗus iductā qm̄ tact⁹ nō pōt eē simplicis ⁊ sine ta-ctu nō pōt eē aliqs sensus.

Tex.c cō. 63.

℞ Qḋ ʒ sepius ↄ̄bauimus: tñ ēt manifestū erit ex his que nūc iducemus: est eni aĩal corpus aĩatū: oē aūt corp⁹ gñabile ⁊ corruptibile: qa de talib⁹ hic lo-quimur: est possibile tāgi tactu ṗdicoꝝ: sentiṫ per sensus ta-ctiuos: ḡ necīuʒ est cū tact⁹ sit per mediū intraneū: ꝙ aĩalis corp⁹ sit tale ꝙ possit tāgere ⁊ sentire sensus aĩas vel tact⁹. Nō aūt sentiret q̄litates tāgibiles: nisi per hoc ꝙ medietas est mixta ex eis: opʒ ḡ corp⁹ eē mixtuʒ ⁊ nō simplex: nisi enim sentiret tāgibilia: nō posset saluari aĩal: qa non sentiret ea q̄ eēntialr cōponūt ipm ⁊ saluāt ⁊ corrūpūt. Sic aūt non est in alijs sensibus: qa illi per extrinseca media sentiūt ⁊ sensibilia eoꝝ neq̄ʒ eēntialr cōponūt: neq̄ʒ saluāt: neq̄ʒ cōponūt corp⁹: sicut ⁊ audit⁹ ⁊ odorat⁹: nisi eni habeat sensuʒ tact⁹: nō posse quedā corrūpētia essentialr fugere ⁊ quedā saluātia eēntia-liter accipere. Si aūt sic se habeāt: ipōe est saluare aĩal quo usq̄ʒ ad finē nature deueniat: ⁊ iō qa gustus ē saluatiuus sub stātie aĩati corporis: opʒ gustū eē quēdā tactū: cui⁹ cā est: qa gustus est sensus quo accipiṫ nutrimētū vel alimētū qḋ nu-trit per hoc ꝙ subalr ↄuertiṫ in subāʒ. Tale aūt est corp⁹ tan-gibile hñs q̄litates: ⁊ iō sensus pͥcipās ipʒ ē tact⁹ q̄dā neces-sario. Hec aūt oīa ↄstāt ex determiatis de tactu ⁊ gustu.

℞ Cap. 2ᵐ. Qꝫ sensus qui fiunt per media extrinseca non nu-triunt: ⁊ qualiter fiunt per media extrinseca.

Tex.c cō. 64

Onus aūt ⁊ color ⁊ odor nō aliūt: cū sint intētio-nes sine mā: ⁊ ideo talia neq̄ʒ sensuʒ per subam aliūt: neq̄ʒ ex eis augmētū vel decremētū. Cuʒ aūt gust⁹ sit alimēti sensus: nec ē gustabile nō per spēʒ saporis eē alimētū: sʒ opʒ gustū eē quē-dā tactū: ita ꝙ alimētū p subāʒ accipiat: ⁊ ideo opʒ ꝙ gust⁹ sit sensus ei⁹ qḋ ⁊ possibile ē tāgi pp q̄litates ta-ctiuas q̄s hʒ: ⁊ sic vegetatiuus p nutrimētū qḋ ex sua suba ↄ̄-stat. Oē eni qḋ nutriṫ ex eisdē nutriṫ ex qb⁹ gñatur: cuʒ igiṫ gnōnē hēat ex tāgibilib⁹ opʒ ꝙ ex eisdē nutriaṫ: gust⁹ aūt sen sus ē gust⁹: ḡ erit sensus tāgibiliū: ⁊ sic gust⁹ ē aliquis tact⁹. Hi igiṫ duo sensus necessarij sūt aĩali: ⁊ iō māifestū ē ꝙ aĩal ipōe ē eē sine tactu. Alij āt sensus sūt pp bonū ⁊ vtile q̄rūdā aĩaliū: eo ꝙ nō nisi cuidā ↄueniūt gñi: ⁊ nō oīb⁹ aĩalib⁹: ↄue-niūt eni hñti motū pcessiuuʒ: q est vnus q̄ moueṫ ad nutri-mētū. Idē eni opʒ hēe sensus ↄueniēs ⁊ qōdā nociuū apphē-dētes: ⁊ gñaliter q̄dē veꝝ ē ꝙ si viliū debeat saluari: opʒ sal-uari p tactū. Sʒ quedā sūt que ēt idigēt pcul apphēdere ↄue-niēs ⁊ nociuū: ⁊ hoc sit qm̄ p mediū extrīsecum aduenit: ⁊ sic eis sensibile qḋ apphēdūt.

Tex.c cō. 65.

℞ Hoc aūt in tali modo sit ꝙ me-diū accipit formā sensibilē in eo ꝙ a sensibili patiṫ vel moue-tur: sensus aūt accipit in eo qḋ patiṫ a medio: ⁊ huius exem-pliū est in eo ꝙ mouet ſm locū violēto motu: sicut diximus aūt sine octaui physicoꝝ. Illud eni vsq̄ʒ ad terminū ad quē facit ⁊ mouet nutare aliqd pellit: ⁊ sic depellēs facit alteꝝ tale q̄-le ipm est: ⁊ sic ↄtinue mouēs vnū mouet alteꝝ: ⁊ iō oē depel-lere est mot⁹ ēt q est p mediū: sicͭ ⁊ sensus: in quo q̄dē ṗmum depellit ⁊ nō depelliṫ sicͭ chorda vel man⁹: vltimū aūt sicut la-pis vel sagitta depelliṫ solū ⁊ nō depellit. Mediū aūt istorū hʒ vtrūq̄ʒ istoꝝ: qa sicut aer vel aq̄ hic est ⁊ depelliṫ a ṗmo: ⁊ depellit vltimū: ⁊ sūt media sic depellētia ⁊ depulsa q̄dāmō multa: sicͭ ⁊ in alteratiōe qua sensus a sensibili alteraṫ: exce-pto hoc solo ꝙ alteratio sensuuʒ sit ṗmo sensibili manēte in codē loco: qḋ nō sit in his que feruṇṫ in qb⁹ illḋ qḋ depelliṫ mutat locū: ⁊ hec alteratio est silis motui figure sigilli ⁊ cere: sicͭ diximus superi⁹. Mot⁹ eni figure tātū igrediṫ i cerā quātū imprimēs tigit cerā ⁊ nō amplius: ⁊ ita mediū tingiṫ spē rei sensibilis ad tātū ad quātū durat mot⁹ rei sensibilis: ⁊ iō i la-pide sic nihil sit de motu tali eo ꝙ nō ē mediū ↄueniēs. Sed aq̄ pp hūidū ⁊ pspicuū tingiṫ vsquequo hoc ē pcul: aer autē adhuc amplius: qa ille de facili ipulsu moueṫ ⁊ de facili reci-pit spēs sensibiliū: ⁊ de facili agit in sensuʒ: ⁊ patiṫ a sensibili si maneat ⁊ vnus ↄtinuus maneat vel sit nō itercept⁹ a spis-so termiato: qḋ facit cū nō esset ↄtinuū iter sensibile ṗmuʒ: ⁊ organū sensus. Et qa si sit sensus visus ⁊ alij p exteriora mē-bra apphēdentes sensus meli⁹ est q̄ʒ id qḋ dī de repcussione radioꝝ visus a sensibili ad vidētēʒ: sicͭ dicunt hi q dicūt vi-suʒ per emissionē radioꝝ meli⁹ est multo ꝙ dicaṫ aerē pati a visibili: q̄ʒ ꝙ visus extra mittat radios: ⁊ illi repcutiant ad videntē. Patiṫ eni aer a figura ⁊ colore quādiu est vn⁹ ⁊ cō-tinuus nisi itercept⁹ aliq̄ corpore termiato. In leui aūt humi-do est vnus ⁊ ↄtinuus: qa quelibet ei⁹ ps pp humiduʒ finit in aliā ⁊ cōtinuaṫ ei: ⁊ iō tale mediū sic motū a visibili termi-nato motu mouebat visuʒ: sicͭ ēt in cera mot⁹ est figura sigil-li vsq̄ʒ ad finē ad quē igrediṫ. Supra aūt diximus ꝙ ipͥessio-ni sigilli silis ē oīs acceptio sensibiliū ⁊ marie visibiliū eo ꝙ il-la pre oīb⁹ sūt spūalia ⁊ eē interionū poti⁹ q̄ʒ reꝝ habentia.

℞ Cap. 3ᵐ. Qualr sit aĩalis corp⁹ vtruʒ simplex aut cōpositum.

Uia aūt supra diximus rephēdendos eē eos q de aĩa dicūt ⁊ de corpore nihil determināt: ideo quedam nūc dicem⁹ de corporib⁹ aĩatis: subtilr eni his libris de plātis ⁊ aĩalib⁹ determiabim⁹.

℞ Dicemus igiṫ ꝙ manifestuʒ erit ex his que dicim⁹ ꝙ ipōe est ꝙ aliqḋ simplicium corpoꝝ sit corp⁹ aĩalis sensibilis: sicͭ ꝙ corp⁹ aĩalis alicui⁹ sit igneuʒ aut aereū: vel ex aliq̄ vno alio elm̄to.

Tex.c cō. 66.

Nullius eni aĩal pōt eē ta-le corp⁹ eo ꝙ aĩa multa eēntialr opaṫ in quo ēt differret a na-tura: ⁊ iō est endelechia corporis organici: organicū aūt ē qḋ est ex multis cōpositū: simpliciū aūt nullū cōpositū ē ex mul-tis: neq̄ʒ pōt eē organicū: est tñ hoc spālīter veꝝ in corporib⁹ aĩaliū: qa sicut iam sepe dcm̄ est: nullū aĩal est qḋ nō habeat tactū: oē eni aĩatū sensibile est corpus possibile tāgere ⁊ tacti-uis q̄litatib⁹ ad sensuʒ immutari: qa aliter nō saluareṫ in esse aĩalis. Alis aūt sensibilia per altera ⁊ extrīseca media faciūt sensuʒ oē p alteꝝ nō ↄiūctū faciens sensuʒ facit sensus p me-diū qḋ itercidit ⁊ distātiā facit sensibilis a sentiēte: tact⁹ aūt est sentiēs in tāgēdo sensibilia sine medio distātiā faciēte: ex hoc q̄ʒ sortit⁹ est nomē qḋ tact⁹ vocaṫ: tñ ēt alij sensus tāgunt tāgibilia vel sensibilia nō simplr sʒ q̄dāmō: sʒ tact⁹ ille est per alteꝝ qḋ est mediū faciēs distātiā nō spēi sensibilis: sʒ rei sen-sate ſm eē qḋ hʒ in mā. Sētiūt aūt ⁊ alij sensus ⁊ aliter tact⁹ eo ꝙ tact⁹ est fundamētū oīuʒ sensuū: ⁊ ideo qm̄ stupescit fri-gido neruus visiuus qui obtic⁹ fuit vocat⁹ a grecis: tūc ocu-lus nihil videt: ⁊ qm̄ resoluiṫ p calidam cōplonis reddiṫ vi-sus. Cui⁹ signū est ꝙ frigiditas in somno ligat sensus: cū tñ frigiditas non immutet neruos sensibiles: nisi inquātū tact⁹ ē in eis. Opʒ ḡ in q̄libet sensu ṗus disponi organū tact⁹ quasi possit agere cōparationē sensus alteri⁹ ⁊ sic sensus alij agunt tactu: eo ꝙ fundati sunt oēs in tactu sicͭ in ṗmo fundamēto. Lʒ aūt sic oēs tactu sentiūt: tamē non pficiṫ sensus in eis sʒ actū: nisi p altera mēbra nō ↄiūcta p eēntiā sentiētibus sʒ so-lus tactus ⁊ sentit per seipm: ⁊ nō indiget alio sensu ad sen-tiendū: ⁊ sentit per mediuʒ essentialr ↄiunctū sentiēti: ⁊ me-diuʒ ei⁹ ↄiunctū necesse est eē: sicut demōstratū est superi⁹ im-possibile est aliqḋ simpliciuʒ elm̄toꝝ esse corp⁹ aĩatuʒ aĩa sen-sibili: ⁊ iō fatuū est qḋ q̄dā dicūt corp⁹ aĩaliū eē terrenū: sʒ eiʒ diximus in libro perigeneseos terraʒ dñari in aĩatis: hoc tñ

intelligitur sꝫ medietatē que vocatur arithmetica: qa videlicet plus quantitatis terre ꝛ aque oñatur in corporib⁹ aiatoꝝ ꝙ alioꝝ elemtoꝝ. Scd̃m aũt medietatē que vocaƭ geometrica: nullũ oñatur plus altero in aialium corporib⁹. Omnium eni coꝝ que tāgunƭ hec est differētia. tāgibiliũ tactus est sensus susceptiuus sicut medietas cõmixta geometrice: sicˀ iam alibi diximus: nõ est igiƭ medietas tm̃ q̃litatũ terre qb⁹ ipa differret ab alijs elemtis: sed calidi ꝛ frigidi ꝛ hũidi ꝛ sicci: ꝛ dr̃ etiā mollis ꝛ multoꝝ alioꝝ generꝝ superi⁹ enũeratoꝝ tāgibiliũ. Hui⁹ aũt signũ est qa in aliquo mēbro excellēter oñaƭ terra sicut ea que coagulata sunt calido ꝛ sicco: sicˀ sunt pili ꝛ vngues illo mēbro nõ sentimus eo ꝙ terrea sunt: ꝛ idõ opatiões vite sensibilis non pficiunƭ in eis: sed vegetabilis tm̃: ꝛ hec est cā q̃re plāta nõ hꝫ sensum: qm̄ in veritate terree sunt: ꝛ vires hñt a terra ꝛ nutrimentuꝫ: ꝛ idõ opationes vite sensibilis in eis nullo mõ pfici pñt. Quia aũt vt dcm̃ est: i tactu fundaƭ ois sensus: idõ ipõle est aliquē alioꝝ sensuũ esse sine tactu: sꝫ tactus põt esse sine alijs. Tact⁹ eni neqꝫ terre simplicis est: neqꝫ alteri⁹ corporis de nũero corpoꝝ simplicium.

Tex. ꝛ cõ. 67. Manifestuꝫ est igiƭ ꝙ solo sensu tactu pũato cum sit fundamentũ alioꝝ sensuũ ai alia mori ꝛ corrumpi ꝛ necesse est: ꝛ huius cā est: qa ipossibile est ꝙ aliqd̃ habeat sensuꝫ: qd̃ non est aial: ꝛ cuꝫ aliqd sit aial: nõ est necesse hr̃e aliuꝫ sensum ꝙ istuꝫ: ꝛ idõ posito hoc solo sensu poniƭ aial: ꝛ destructo solo eo destruiƭ: ꝛ p hoc excellētie alioꝝ sensibiliũ nõ corrũpũt aial: sensuꝫ aũt forte vnũ corrũpũt: vt color ꝛ sonus ꝛ odores nisi per accñs. sicˀ sonus corrumpe dr̃ aial qñ cum sono est depulsio aeris ꝛ ictus: ꝛ tunc pcutiēs tactuꝫ corrũpit. Silr̃ autem odores ificientes aerē ꝛ ꝯuertentes ad venenũ nãm corrumpunt: nõ in eo ꝙ odores: sꝫ in eo ꝙ venenuꝫ vel aer venenosus ad iteriora tāgēdo igrediƭ per poros occultos ꝛ manifestos. Sꝫ excellētia coꝝ que sentiri possent tactu calidoꝝ ꝛ frigidoꝝ ꝛ duroꝝ ꝛ alioꝝ sensibiliuꝫ his sꝫ seipsaꝫ ꝛ eēntialr̃ remanet ꝛ corrũpit aial.

Quare sonus odor ꝛ color: p accñs pñt aial corrũpere.

Tex. ꝛ cõ. 68. Sicˀ eni sepe dcm̃ est: ois supflua excellētia sensibilis corrũpit sensuꝫ: g̃ ꝛ supflua excellētia tāgibiliũ corrumpit tactũ: animal aũt dterminaƭ ꝛ diffiniƭ tactu. Demõstratuꝫ est eni ꝙ aial nõ est sine tactu: ꝛ ꝙ solus tact⁹ sufficit ad aialis ꝯstitutionē: ex quo igiƭ solus tact⁹ posit⁹ poniƭ aial: ꝛ perēptus solus perimiƭ aial: tact⁹ erit nõ tā sensus ꝙ forma ꝯstituēs essentialr̃ aial: ꝛ idõ tāgibiliũ excellētie corrũpētes tactũ p ꝯñs totũ aial corrũpunt ꝛ nõ solũ sensuꝫ salno in eē aiali. Hui⁹ aũt cā iā dicta est: qa neqꝫ aial ad hoc ꝙ sit aial necesse est hr̃e solũ hũc sensuꝫ tactuꝫ: alios āt sensus sicut sepe dcm̃ est hꝫ aial pfectuꝫ: nõ pp esse: sꝫ pp bñ esse: vt visum hꝫ hũiditas in aere ꝛ aq̃: q̃tenus lucētia p se que nõ indigent medio nisi diaphano solo: aliter qñ iteꝝ hꝫ visum hũiditas in aere ꝛ aq̃: vt in lucido fm actũ illuminato videat colores: ꝛ p hoc eminus apphēdat ꝯueniēs vel nocēs. Gustuꝫ quoqꝫ fm ꝙ mediũ sapoꝝ est ꝛ distigniƭ a tactu vt discernat dulce vel amaꝝ: ꝛ p hoc ꝯueniēs cognoscat alimentũ: ꝛ desiderio moueaƭ vel remoueaƭ ad ipm vel ab ipso. Olfatũ autē hꝫ vt remotius cognoscat alimentũ ꝯueniēs sibi: qa odor est sequela saporis linguā ꝯut est nõ ad esse: sed ad bñ eē vt per ipsam aliquid alteri significet: sed hoc modo multas hꝫ virtutes ꝛ operationes ad bene esse determinatas.

Cap. 4ᵐ. Et est digressio declarans ꝙ sensibile ꝛ vegetatiuum ꝛ rationale in homine sunt vna anima.

Omnib⁹ aũt his cõparatiõib⁹ habitis videƭ nobis ꝙ relinquiƭ hoc ꝯsiderādũ cuꝫ in oi rõnali sit sensibile: nec vnqꝫ a rõnali sensibile separaƭ ꝛ vegetatiuũ: vtrũ ista tria sint i hoie suba vna vel diuerse: ꝛ iteꝝ due que sũt sensibile ꝛ vegetatiuũ in bestijs sint suba vna vel diuerse. Sũt eni sup hoc tā qdā latinoꝝ diuersa determinātes: sꝫ sup hoc vnqꝫ nõ dubitauerit q̃sqꝫ Peripatheticoꝝ: dicunt eni corruptibile ꝛ icorruptibile nõ posse eē subaꝫ vnā: rõnalē āt icorruptibilē eē asserũt in hoie: sensitiuũ aũt ꝛ vegetabile corruptibilia: in idē aũt concidit qd̃ dicũt separabilis ꝛ nõ sepabilis eē subaꝫ vnā. Amplī⁹ aũt inicē pcedētiũ fm tps dicũt nõ esse subam vnā: aiaꝫ aũt vegetabilē dicunt tpe in hois genitura pcedere sensibilē: ꝛ sensibilē pcedere rõnalē. Probāt autem hoc ex eo ꝙ embrio pmo tpe trahit nutrimētũ ꝛ sanguinem menstruosum ꝙ sentiāt: trahens aũt nutrimētuꝫ ꝛ ꝯuertēs in spēm nutriti nõ est nisi aie vegetabilis. Silr̃ autē embrio puncta actu cõtrahunƭ ꝛ nõ sit sine sensu tactus: ꝛ tm̃ nihil ad huc agere põt intellectu discretiuo. Adhuc autē qm̄ igredientis ab extrīseco in mãꝫ corporis: ꝛ educti de mã nõ pt eē substātia vna. Nõ autē est dubiũ itellectũ igredi ab extrīseco sꝫ oia que de intellectu dicta sunt: vegetabileꝫ aũt ꝛ sensibilem educi de mã ostēdunt opatiões vtriusqꝫ: que oēs organice ꝛ mãles esse ꝯstat nihilominꝰ ex pdictis. Nos aũt mirabilē istoꝝ sapientiā que nulli ꝯcors est phoꝝ cõuincimus per ea que in fine pmi libri scie huius diximus. Qm̄ querimus qd sit vniens istas aias vel subas in corpore vno: ꝛ qcqd sit illud hoc erit aliud ab istis: ꝛ poti⁹ suba ꝛ act⁹ corporis: ꝙ ista tria: opꝫ eni vnius pfecti sꝫ subam vnā esse pfectionē. Adhuc autē sepatoꝝ per subaꝫ vnũ p itellectũ nõ est in alio. Si igitur ista tria p subaꝫ sepata sũt: opꝫ ꝙ vegetatiuũ per itellectum nõ sit in sensitiuo: neqꝫ sensitiuum per intellectuꝫ erit in intellectiuo: sed sunt tm̃ ꝯiuncta in subto corporeo. Hoc aũt dato sequunƭ duo incõuenientia: quoꝝ vnũ est ꝙ aia non hēat diffõneꝫ sicut figure: qa nõ sicut trigonũ in tetragono: sic vegetatiuum erit in sensitiuo: ꝛ sensitiuuꝫ in itellectiuo. Aliud autē est ꝙ destruiƭ ordo cāruꝫ formaliũ: qa scda cā nõ habebit a pmaria ꝙ est: ꝛ ꝙ cā est. Sũt eni ordiate cāe formales esse viuuꝫ sensitiuuꝫ itellectiuũ: vt dicit phs in lib. de causis. Si aũt sepanƭ ista tria p subas eo ꝙ aliqñ per eē in diuersis inueniunƭ seperata: tũc eni dꝫ esse alia suba in hoie ꝙ viuuꝫ ꝛ sensitiuuꝫ: qa quedā ineniunƭ que sũt ꝛ nõ viuũt. Si vo dicaƭ vt nõnulli dicunt ꝙ solus itellectus est suba ꝛ forma hominis ad quā formā vegetabilis ꝛ sensibilis sunt dispões: hoc absurdũ reputatũ est ab Auic. ꝛ alijs phis: qa ois dispositio aliqd est de genere accidentiuꝫ: ꝛ accidit ex hoc ꝙ illud qd̃ est subale vnius erit accidentale alterius. Suba enĩ bestie sensibilis suba est ꝛ vegetatiuuꝫ est suba ꝛ actus plante. Adhuc autē hec dispõ aut est vltimata: aut nõ est vltimata: si est vltimata: tunc semp ad ipsaꝫ sequiƭ spēs ꝛ sic in sensibili cum eadeꝫ mã erit rõnale semper: ꝛ sic oē sensibile erit rõnale: sicut omne rarissimũ est ignis. Si aũt nõ est vltimata: tũc opꝫ ꝙ aliqd additũ ei faceret eā eē vltimataꝫ: ꝛ sic aliqd eēt inter sensibile ꝛ rõnale qd̃ vltimaret sensibilem qd̃ iterũ absurduꝫ est oino. Sunt aũt nõnulli qui dicũt tres subas eē vnam aiam: eo ꝙ in vno actu animādi vniunƭ tanqꝫ aia nõ sit nomen sube ꝛ forme sed operatiõis: qd̃ tāto est absurdi⁹ ceteris que dicta sunt: quanto hoc est ꝯ oēs antiquos de aia loquētes: qa aiam ꝯcorditer vt subam diffinierũt ꝛ subam esse dixerunt pter solā illoꝝ opinionem qui armoniaꝫ aiam esse dixerunt: ꝛ in rõne armonie posuerunt aiam. Illi eni dixerunt aiam esse accidens qd̃ cõsequiƭ armoniaꝫ ipsaꝫ. Amplius autē haꝝ triuꝫ subaꝝ fm actuꝫ erit aliq̃ cā: aut igitur vnio actionũ ꝯuenit ab vnitate corporis: aut ab vnitate substātie: ꝛ tũc nõ sunt tres substātie sed vna: aut simplex: aut cõposita ex tribus. Si aũt ab vnitate corporis: hoc absurdum est: qa iam corpora vnirent actuꝫ aiarum: ꝛ sic aie non essent cā vnitatum corpoꝝ. Et tunc quereref que sit cā vnitatũ corporum ꝛ non erit assignare cām etiā si fingendi deƭ licentia: non eni põt dici ꝙ corpora organica per se sint vnita ex multis: cum ois vnio materie sit ab vnitate forme pficiētis. Inducunt autē isti sicˀ oino fundamētuꝫ super falsas ppões: dicunt enim ꝙ ignis radius lune ꝛ solis sint diuerse substantie: ꝛ tamē frequenter vniuntur in illuminando: supponētes radios esse corpora: qd̃ alibi improbatuꝫ est: ꝛ multi Peripathetici ꝯcordant: neqꝫ etiā si essent radij substantie vniũtur in illuminando ꝙ maius lumē occultat minus ꝛ facƭ ipm nõ operari lumine suo: pp hoc igiƭ ꝛ his silia multa que nõ inducit opꝫ differētias in hoie hec tria esse subam vnā in homine que est actus ꝛ pfectio hois nec sensibilē esse in homine neqꝫ vegetabilē aias vel subas sed potētias que fluunt a suba: que est aia rõnalis: sicut sepe supius diximus. In alijs autē sensibilis est suba ꝛ non potentia: sed hꝫ suas potētias concupiscibilem ꝛ irascibileꝫ: ꝛ quinque a se fluētes sensus. Silr̃ autē se hꝫ vegetabilis in plantis modum quo pcedēs potestas est in sequenti diximus superius in plurib⁹ locis: quē hic iteramus pp doctrine facilitateꝫ: qm̄ inferior est in superiori sicut in magis formali ois potestatis iferioris operationes diriguntur ad superiorem: sicut materie instrumētalis ad suam formā: diximus superius ꝙ ois operatio que instrumentalr̃ se habet ad aliam est mãlis ꝛ imperfecta ad illam.

Opio ppria.

liam. Sicut enim se habent operatiões quinque sensuū ad sensum cõem: sic se habēt opatiões sensus cõis ad phātasiā. Simil'r aūt ⁊ opationes phantasie ad intellectū possibilē: ⁊ vlterius intellectus possibilis ad agentē: q̃ absolute ⁊ simpliciter est substātia hoīs: non tamē dicimus simpl'r vnū eē mā ⁊ alterū: sed materiale hoc modo quo imperfectū dicit̄ materiale. Imperfectum autē est omne mālit̄er operās vel instrumentaliter: dico autē illud instrumentaliter operari: qd̃ operatur ad alterū q̃dā qd̃ est perfectio operis. Similiter autem se habēt opera vegetabilis ad sensibilem: cui' signum est: q͡a nutritiua conuertit nutrimentum in carnem: que nō est subiectū vegetabilis tm̄: sed mediū in tactu: ex quo ⁊ facile inotescit potentiarū multitudinē in anima non inducere cōpositionem essentialem: sed potius ostēdit vnū formalissimum ex quo oēs iste fluunt potētie quanto formalius est: tanto in plurib' operationibus inenitur ⁊ sui ad plura indigēt in quo differt a natura que obligata est materie: ⁊ vnum tm̄ operat̄. In hoc tamē vno vltimo formali aliq̃d est simile forme: ⁊ aliquid materie: sed nō mā ⁊ forma: sicut supra diximus in tractatu de intellectu. Hos eni differentias in omni natura necesse est inueniri que est citra naturam ⁊ essentiam primā. Si q͡s v'o posterius obiiciat has potentias aie non esse subam: sed esse potētias naturales: ⁊ ita eē de genere accidentium: ⁊ inde vlterius velit esse in aia compositionem subiecti ⁊ accidentis: inferens vlterius aiam eē compositam substātiā ex mā ⁊ forma: eo q᷑ ante omnes cōpositiones scdās accidentium cum substantijs compositio est prior ex materia ⁊ forma: eo q᷑ nullū accidēs accidit substantie simplici: siue sit materia: siue forma: nos dicimus q᷑ huiusmodi potentie nō sunt accidentia cōiter: sed sunt potētie naturales ⁊ proprietates anime: ⁊ hec sunt vires substātie eius ⁊ talia multa accidunt omni substantie simplici: siue sit forma: siue materia: sicut etiam nos supra dixisse meminimus. Et hoc addimus q᷑ tanto accidunt ei plura de talibus: quanto fuerit simplicior: quanto enim simplicior: tanto plura operatur: ⁊ vtiq̃ nihil operatur cuius virtutē operis non habeat: ⁊ ideo ex talium accidentiū multiplicitate ⁊ multiplicatione non cōcludi potest cōpositio substantie. Qd̃ autem isti obiiciunt de corruptibili ⁊ incorruptibili: ⁊ separabili ⁊ non separabili vnam ⁊ eandem habet solutionē: q᷑ videlicet anima hominis tota incorruptibilis ⁊ separabilis est a corpore: sed per accidens nō separatur in quibusdā viribus eo q᷑ operationes illarum nō sint sine corpore: sicut superius diximus de nauta: q᷑ subaliter separat̄ a naui: sꝫ nauigatio non fit sine corpore: ideo sicut senescunt ⁊ debilitant̄ vires anime: ita corrumpuntur ⁊ non aliter: constat autē q᷑ non senescunt ⁊ debilitantur nisi corporis senectute ⁊ debilitate: sicut debilitatur nauta vel nauigatio naue iam fracta ⁊ scissa ⁊ inueterata: ⁊ ideo anima exata vires suas hꝫ: sꝫ non vtatur eis: tamē nō sunt ociose: quoniam vsus impedit̄ per accidens vt patet ex dictis. Qd̃ autem induxit q᷑ vegetabilis precedat sensibilē tempore ⁊ sensibilis rationalem non puenit nisi ex malo intellectu librorū Arist. Docet eni Arist. nos animam non esse in semine sicut actus est in eo cui' est actus: q͡a si sic inesset ei: tunc semen esset animal vel plāta: sꝫ docet nos: quia est in semie sicut artifex in artificiato: ⁊ ideo in semine nō operatur nisi sicut artifex: neq̃ vnq̃ operatur anime opus nisi in corpore organico perfecto sm̄ numerum ⁊ figurā ⁊ forma organor̄: ⁊ hoc modo dicit q᷑ precedit opus nutritiue opus sensitiue: hoc autē opus non est anime: sed virtutis formatiue: que est sicut artifex formās corpus: ⁊ sꝫ istum modū est exposit' Arist. a suis cōmentatorib': ⁊ ideo ex hoc nihil inferri pōt de aia: neq̃ q᷑ sit vna: neq̃ q᷑ sit multa: hec igitur etiam in. 16. libro de aialibus dicit Aristo. vbi etiam dicit: q᷑ spiritus qui est in semine est intellectus eo q᷑ operatur vt intellectus practicus alicuius artificis. Qd̃ autem dicit de eo qd̃ est ingredi ab extrinseco ⁊ duci de materia nihil omnino est ad ppositū: ⁊ solutio huius patet per ea que dicta sunt de intellectu agente: erit autē de his subtiliter loquendum in libro de animalibus. Hec igit̄ de anima sm̄ q᷑ in seipsa consideratur determinata sufficiant.

Mōo itelligit̄ auctoritas phi 2. de gñatione aialiū cap. 3°.

¶ Alberti Magni Episcopi Ratisponensis philosophorum grauissimi: super libros de anima sentētia feliciter explicit.

¶ Incipit Liber de itellectu ⁊ itelligibili dñi Alberti Magni ordinis predicatorū ⁊ Ratisponensis Episcopi. Cuius tractatus primus est de natura intellectus.

¶ Cap. p'm. De quo est intētio: ⁊ quis dicendor̄ ordo.

Sicut a principio istius operis diximus scia de aia non satis cōplete habet̄ ex hoc q᷑ de aia sꝫ seipsā in lib. de aia determinatū est. Opꝫ enī cū hoc scire de oībus que pprias ptib' aie iferunt passiōes. Hor̄ autem obiector̄ q̃rū ppa passiua p partib' siue potētijs hꝫ aia quedā pprias passiōes iferunt aie: quedā aūt cōes aie ⁊ corpori. Cōes enī sūt passiōes quecūq̃ sūt talia circa que opans aia istīo vtit̄ corporeo: vt quecūq̃ sūt circa vegetabilē ⁊ sensibilē aiaꝫ. Propter qd̃ ⁊ Peripathetici veteres sciencias de talib' cōib' aie ⁊ corporis vocauerūt. Et de his iā pte lā p modulo nr̄o expediti sum' in libris de nutrimēto et nutribili: de sensu ⁊ sensato. Restāt aūt adhuc libri de sōno ⁊ vigilia: de iuuētute ⁊ senectute: de ispiratiōe ⁊ expiratiōe: ⁊ de motib' q̃ dicunt̄ aiales: de vita ⁊ morte: q̃ oēs sūt de opibus cōib' aie ⁊ corporis. Sꝫ q͡a neq̃q̃ iterptatio somnij ⁊ nā ei' bñ determiabilis ē. nisi pꝰs scito de itellectu ⁊ itelligibili. Jdō opꝫ nos hic iterponere sciaꝫ de itellu ⁊ itelligibili: sꝫ itelligere aie hūane sit pprīū p̄ter corp'. Attendim' eni sic se pe ptestati sum' pncipalr̄ facilitatē doctrine: pp qd̃ mag' sequimur in traditiōe libror̄ nālē ordinē q̃ facili' docet̄ auditor q̃ ordinē rer̄ nālē. Et hac de cā nō tenuim' i exequēdo libros ordinē quē ꝓbauim' i phemijs nr̄is: vbi diuisionē libror̄ nālē posuim'. Determinātes aūt de itellu ⁊ itelligibili supponem' quecūq̃ in lib° nr̄o 3° de aia 9uenitēter determiata sūt. Quecūq̃ v'o hic ingrēda eē vident̄ quātū per demr̄atiōnē ⁊ rōnē iuestigare poterim' tractabim': sequentes pncipis nr̄i vestigia. Cui' librum de hac scia sꝫ nō vidimus: tū discipulor̄ ei' plurimor̄ de hac mā q̄plurimos ⁊ bene tractatos pspexim' libros ⁊ eplas. Interdū ⁊ Plonis recordabimur i his i qb' Peripatheticor̄ sentētijs i nullo 9dixit. Cū aūt sꝫ plurimos ꝓbabiliores phos itellus faciat i telligibile i forma itelligibilitatis: opꝫ nos pꝰs loq de nā itellect' sꝫ q᷑ ē itellus: ⁊ deīde de itelligibili sꝫ q᷑ ē de itellu: ⁊ deinde de vnitate ⁊ diuersitate itellus ad itelligibilia: q͡a his cognitis satis pfecte hr̄ scia de itellu ⁊ itelligibili. Opꝫ aūt p̄cipuū iuestigare ē hmōi: q͡a his scitis ⁊ pp̄e hō scit q̃d pp̄e ipe est cum sit solus intellectus: sicut dicit Arist. in. 10. ethicor̄. ⁊ scit insuper principiū iter ea que faciunt in ipso felicitatem cōtēplatiuā. Incipientes igit̄ inuestigare naturam intellus: in primis ponemus que sm̄ naturam sunt priora.

Ordo doctrine nō semp a prioribus nāe sꝫ quoꝫ a faciliori hadiscētu. vide ꝓ hoc Arist. 5. met. tc. cō. primi.

¶ Cap. 2m. In quo demonstratur q᷑ omne cognitiuum animalium causatū est ex alio quodam cognitiuo.

Dicem' q̃ oēm nāꝫ que hꝫ potētiā aliq̃d cognoscendi: aut a seipsa vtutē cognitiōis hre: aut ab aliq̃ alia nā que ē añ ipaꝫ. Cōstat aūt q᷑ nō hꝫ a seipsa: sic eni eēt pn'm cognitiōis i oib' alijs ⁊ esset sua virt' cognitiua: nō iperfecta sꝫ pfecta: neq̃ eēt passiua sꝫ actiua: que oīa nō 9uenire aiab' aialiū quēadmodū clar̄ ē que in lib. de aia declarata sūt. ¶ Si q͡s aūt forte diceret q᷑ aia aialiū hꝫ a seipsa vtutē cognitiuā: eo q᷑ i nā sua ē cognitiua ei' potestas: sic triāgulus a seipso hꝫ hr̄e tres angulos ⁊c. ⁊ pp hoc nō ē pn'm causans i alijs aliq̃d. ¶ Dicem' q᷑ a seipso hr̄e dr̄ duob' modis. Vno qdē mō sm̄ cāꝫ efficiētē: ⁊ alio mō sꝫ cāꝫ formalē. Nos aūt hic querimus de cognitiuo a seipso sꝫ vtrāq̃ cām: sic i physicis pmū mouēs ē motiuū a seipso. Tū q͡a añ se nō hꝫ cāꝫ sui mot' efficiētē. Tuꝫ

ga aiã et eẽntia sua est mouẽs: pp qḋ et oĩ qḋ mouet motiuã vtutẽ hȝ ab ipo: et ẽ sua virt⁹ motiua fontaliter ifluẽs oẽs virtutes motiuas i oib⁹ alijs mouẽtib⁹. Sic eni ꝙ̄rẽdo virtũ aia aialiũ cognitiua sit a seipa: et sequunt que ꝓinducta sũt. Cũ eni oẽ creatũ a nobiliori neccio ꝺficiat a cã sua ꝓma. De fect⁹ cognitiõis q est in virtute cognitiua aie aialiũ ondit ꝙ nõ solũ ab alio quodã hȝ viȝ cognoscitiuã: sȝ et ꝙ multum distat ab illo qḋ ẽ ꝓma cã et fons cognitiõis. Opȝ ḡ dici ꝙ hẽat ab alio q̄dã qḋ ẽ ꝓmũ et pfecte cognitiuũ oĩuȝ. Si eĩȝ ab alio nõ ꝓmo et pfecte diceret hĩc de illo et ẽẽt eadẽ qḋ et abiret hoc in ifinitũ: aut stabiẽ in ꝓ̄ᵐ et pfectũ cognitiuũ. ¶ Amplius oẽ cognitiuũ aialiũ mortaliũ cũ oĩ cognitiuo mortaliũ ẽ idẽ genere: aut si diceret p ꝓus et posteri⁹: hoc tñ est p respectũ ad vnũ. Quecũqȝ aũt talẽ hñt gñis vel nãe ꝯuenietiã et vnitatẽ: ab vno aliq̄ crescit qḋ est cã ꝯuenietie illi⁹ i oib⁹. Opȝ igiẽ cognitiuã aialiũ ab vno aliq̄ cognitiuo ꝓmo cãtuȝ eẽ hȝ efficientẽ cãm simul et formalẽ. ¶ Si aũt qs dicat ꝙ hoc nõ ꝯcludiẽ nisi de causatis vniuoce: sicut hõ gñat hoiẽȝ: cognitiua aũt nõ hñt vniuocã cãm in gñe sȝ equocã. ¶ Cõdicem⁹ aduersariũ veritatis p hoc ꝙ oẽ equocũ ad aliqḋ reduciẽ vniuocuȝ qḋ est añ ipm. hic ḡ gñans erit equocũ qḋ vt diẽ hȝ aliqḋ vniuocũ añ se qḋ est ꝓma cã hui⁹ et sic redibit idẽ qḋ ꝯclusum est prius. ¶ Ampli⁹ i oib⁹ ita eẽ videm⁹ ꝙ q̄ñqȝ iueniunẽ alique virtutes et forme i plurib⁹ et i qbusdã eaꝝ sũt iperfecte: i qbusdã aũt perfecte. iperfecta cãta sũt a pfectis et iperfectio venit ex diuersitate et iperfectiõe mãe. Sic ḡ opȝ ꝙ sic se hẽat et i cognitiuis naturis. Nã igiẽ qua cognitiua sunt alia aialia erit ab aliqua ꝓma natura cognitiua et perfecta. Hec aũt disputatio tota trahitur ex epl'a quadã Aristo. quã scripsit de vniuersitatis principio cuius mentionem in metaphysica facit Auicẽ. Dicit autẽȝ Eustratius super sexto ethice Arist. oẽȝ cognitionem aialium fluere a prima causa cognitiua.

¶ Cap. 3ᵐ. Qualiter vegetabile et intelligibile imperfectum fluunt ab intellectiuo primo et perfecto.

Ueramus igiẽ que sit illa nã: cũ eni ꝓmũ in ordine nãe ifluit in 2ᵐ et nõ eꝯ: ꝓus aũt in ordine nature sit viuere q̄ȝ sentire et sentire q̄ȝ itelligere: videẽ alicui fortassis ꝙ primus fons oĩs cognitiõis eẽt viuũ solũ et nõ sentiẽs et itelligẽs: ꝓcipue cũ ꝓus in ordie nãe sit p modũ vni⁹ et 2ᵐ per modũ duoꝝ: quoꝝ vnũ additũ ẽ ad aliḋ tertiũ p moduȝ triũ sibi ꝯiter ordie nature additoꝝ: si sentire addiẽ ei qḋ est viuere et itelligere ei qḋ est sentire eo ꝙ sic in libro de aia diximus eadẽ est rõ aie que figure. Sicut eni in figuris trigonũ est in tetragono: ita vegetatiuũ ẽ in sensibili et sensibile in intellectiuo. ¶ Hoc aũt erroneũ eẽ ꝓbaẽ ex hoc ꝙ nũq̄ȝ hȝ nãȝ impfectũ cã ẽ vniuoca pfecti: viuũ aũt separatũ hȝ eẽ a sensibili et itelligibili iperfectissimũ ẽ in gñe viuoꝝ nec aliquaȝ vite nobilitatẽ hȝ qua ꝓn ᵐ eẽ possit. Adhuc i oib⁹ cãtis vniuocis hȝ nãȝ sic ẽ ꝙ qḋcũqȝ eẽntialr inest cãto hoc potẽti⁹ et nobili⁹ et clari⁹ ꝓus et pfecti⁹ inest cãe illi⁹ cãti. Oib⁹ cognoscitiuis eẽntialr inest ꝓn ᵐ cognoscitiuũ: hoc ḡ potẽti⁹ nobili⁹ ꝓus et pfecti⁹ inest cãe eoꝝ que cognitiua sũt. Nõ ḡ fluit nã qua cognitiua sũt aliqñ ab aliq̄ vno viuo cui⁹ viuẽ separatũ sit a cognitiuo. Ampli⁹ iter cãta ẽ nobili ꝓmo ꝓpinquus qḋ ẽ cã qḋ pluribus bonitatib⁹ et nobilitatib⁹ appropiquat: sȝ itellectiuũ pluribus nobilitatib⁹ et bonitatib⁹ appropiquat ꝓmo cognitiuo et pfecte: et hoc ẽ mag̃ itellectiuũ q̄ȝ viuũ solũ vel sentiens et viuẽs tñ: opȝ igiẽ ꝙ fons et origo cognitiõis vite sit aliq̄ nã intellectualis. Ampli⁹ que pfectiua sũt visus videm⁹ oĩa cãri ab eo qḋ p seipȝ et pfectissime ẽ visibile. Oĩs eniȝ diuersitas coloꝝ cãtur a luce et diuersitas coloꝝ ꝓuenit ex multiformi p mixtiõe opaci et termiati corporis cũ diaphano cui⁹ p se act⁹ est lumẽ: sic igẽ ab eo qḋ pfectissime ẽ cognitiuũ fluit oĩs cognitio et diuersitas cognitionũ ꝓuenit ex multiformi obũbratiuo cognitiui lũinis irradiãtis sup ea que sunt cognitiua in diuersitate aialiũ. Ex oib⁹ aũt his ꝓbatissimi determinauerũt oẽȝ cognitionẽ itelligibilẽ et sensibilẽ aialiũ effluere ab itellectuali nã pfecte et itellectualr cognitiua. Cũ eni dicaẽ cã prĩa plus ifluere q̄ȝ scḋa: hoc tradiderũt Peripathetici eẽ veꝝ ḋ cã vera: viuũ aũt separatũ a cognitiuo cã nõ ẽ cognitiui: et iõ nõ ifluit. Sȝ cũ cã ꝓma oẽs suas bonitates ifluat sup cãtũ et bonitates i ipsa nullã hẽant distõnẽ et ordinem eo ꝙ ipa simplr oĩa ꝓma hȝ añ cãta. In cãtis tñ ea que ifluunẽ ex ipa ifluunẽ sub ordie et distõne: et sic ꝓus ifluit qḋ sȝ ordinẽ itelligendi est gñali⁹ et ꝓus eo ꝙ remota cãlitate ꝓmi nõ ifluit aliqḋ scḋoꝝ sȝ remota cãlitate scḋi adhuc ifluit ꝓmũ. Silr aũt i cã que est fons vite et cognitiõis viuũ nõ addit aliqd sup alteꝝ: q2 suũ viuere ẽ suũ itellig̃: sȝ i cãtis in qb⁹ distõnẽ hȝ viuũ: viuũ ẽ i alio q̄si fundamẽtũ ipi⁹: quãtũ aũt ad attributas nobilitates nihilẽ adeo multiplex sicut cã ꝓma: sȝ ista multiplicitas nobilitatũ in cã ꝓma nullã simplicitatem adimit eo ꝙ oẽs simplr et vnite has nobilitates ꝓhabet ante cãta: et ideo dicit egregie ꝓhs ꝙ causa prima omnibus causatis suis prenominẽ: et ꝙ est diues in se in qbus nulli causatoꝝ datur et largiẽ: et est diues in alijs que proportionaliter causatis cõmunicat.

¶ Cap. 4ᵐ. Q ab intelligentia natura cognitiua sit causata sicut dicit Plato.

His aũt sic declaratis opȝ viteri⁹ iuestigare que sit illa nã q̄ fontalr effluit oẽȝ cognitionẽ et vitaȝ: et videẽ Plato velle ꝙ itellectualitas i hoie et sensibilitas i brutis vtrũqȝ vite ꝓn ᵐ i vegetabilib⁹ et brutis effluat a motorib⁹ orbiũ et stellaꝝ: iducit eni i Timeo sũmũ deoꝝ ad motores celestiũ loquẽtẽ et dicẽtẽ. hoꝝ semẽtẽ ego faciaȝ vobisqȝ tradã: vos aũt exeq par ẽ. In idẽ aũt ꝯsentire videnẽ q̄t q̄t aĩas aialiũ ab itelligẽtijs ꝓfluras et cãtas tradiderũt. ¶ Cõfirmãt aũt isti dicta sua triplici rõne potissime quaꝝ vna ẽ ꝙ oẽ vltimũ i ordine cãtoꝝ nõ erit a prĩa cã nisi p cãs q̄ i medio sũt. Ultia aũt cãta sũt forme gñabiliũ et corruptibiliũ. Medie aũt cãe sũt motores orbiũ celestiũ q̄s itelligẽtias celestes vocauerũt ꝓhi. primũ aũt fundẽs aĩas ẽ intelligẽtia vltimũ mouẽs orbẽ. ¶ Scḋa rõ. q2 itelligẽtia iprimit in aiaȝ sicut aia i corpis aiati nãȝ: sic ḡ dicim⁹ aiaȝ eẽ cãȝ corporis aiati et motuũ et passionũ ei⁹ sȝ ꝙ est aiatũ: ita debem⁹ dicẽ itelligẽtiã ifimã eẽ cãȝ aie cognitiue sȝ ꝙ ẽ cognitiua: eo ꝙ cognitio aie q̄dã ẽ resultatio luminis itelligẽtie. ¶ Tertia ẽ ꝙ sicut corp⁹ aiatũ ẽ sub corpore celesti cãtũ et rectũ ab ipo: ita aia corporis ẽ sub intelligẽtia et recta ab eo. ¶ Hui⁹ aũt ꝯtrũ videẽ: si eni cognitiuũ mortalium flueret et regereẽ ab itelligẽtia vltimi orbis vel alicui⁹ aliorũ orbiuȝ vel oĩuȝ: tũc ipsa i suis motib⁹ et opib⁹ cognitiõis et affect⁹ neccio subdereẽ motib⁹ astroꝝ eo ꝙ oẽ effluens ab aliq̄ ꝯtineẽ et restrigiẽ ab illo in potentijs opationũ. Qḋ aũt aia ꝓcipue sub motib⁹ astroꝝ restrigiẽ ꝯ oẽs est Peripatheticos et ꝯ Ptolomeũ. Ipsa eni et sapiẽs in speris apprehẽdit et ab his ad que mot⁹ astroꝝ iclinat libere auertiẽ: et alia aduertit p sapiaȝ et itellm sicut testaẽ Ptolome⁹. Ampli⁹ i nã iõ ẽ ordo ꝓmi ad media et medioꝝ ad vltia ꝙ aliqd causeẽ i vltis a medijs qḋ a cã ꝓma nõ sit pfectũ: et dico ḋ his cãtis q̄ noie suo iportãt aliquã nobilitatẽ: aliṙ eniȝ ex vltis ad media non eẽt recursus ad ꝓmũ et hoc eẽ nõ põt cũ oẽ qḋ ẽ aliquã bonitatẽ cãe ꝓme desideret et pp illã agat qcqd agit. Siue ḡ dicamus media aliqd agẽ i vltioꝝ ꝓductiõe siue nõ semp bonitates vltioꝝ ꝓncipalr et efficaciter sũt a cã prĩa: et ea que inter media sũt opanẽ vt istr̃a si qd ad ea opanẽ. Ampli⁹ aũt i lumine qḋ ẽ visis cã coloꝝ videm⁹ ꝙ lȝ vltios coloꝝ ꝯstituat per cõmixtionẽ prioꝝ: tñ oĩs ꝯstitutio coloris ẽ p nãȝ pspicui participãtis lumẽ tãq̄ȝ prĩa coloꝝ hypostasis: et qcqd aliqs color ḋ nã hȝ coloris ab ipo hȝ et si qd aliḋ ẽ i ipo poti⁹ ẽ de ꝓuatione nãe coloris q̄ȝ mereaẽ dici coloris eẽntia. Oĩno igiẽ eodem mõ cũ ꝓmũ effluit bonitates suas sup media et vltia si aliqḋ eẽt a medijs ifluxũ sup vltia tñ ꝯstitutio vltioꝝ non erit nisi ex pticipatiõe bonitatũ ꝓmi: et si qd aliḋ ẽ in eis ẽ aliqd ꝓuatiõis: et hec snĩa optimoꝝ fuit sapiẽtũ grecoꝝ Theophrasti et Dionysij et alioꝝ ꝓhoꝝ. Adducebãt aũt sic de lũine sol qḋ infundit se aeri limpido et nubib⁹ terrenis diuersis ꝙ lȝ ab aere sit i nube et a nube sit i terra: tñ q2 media nõ dãt nisi qḋ a sole receperũt totũ sol ẽ qḋ ẽ i vltis: et si i medijs et vltimis differt lumẽ a limpiditate sol hoc poti⁹ ꝓuatiõis nãe ẽ q̄ȝ alicuius cãe hoc efficiẽtis. His igiẽ ꝯsentiẽtes dicim⁹ ꝙ cũ Plato dicat ꝙ ꝓpriũ celestiũ sit exeq bonitates ꝓmi et semẽtes subaꝝ cognitiuaꝝ: hoc mõ ꝯsequunẽ q̄ istr̃a iducũt ea q̄ sũt i arte artificis illa istr̃a mouẽtis et ꝯstat ꝙ istr̃a mouentia ea nõ faciũt ea ex suo ꝓpo aliq̄ ifluxo. Est eni i oib⁹ itelligentijs ordo formaꝝ practicaꝝ que per ipas i mãȝ gñabiliũ descẽdit et sũt forme i oib⁹ eedeȝ: sȝ i iferiorib⁹ mag̃ et mag̃ determiateꝝ sicut for⁹ lucis eadẽ i sole et i aere et nube et corpore ꝺterminato lȝ lumẽ hȝ ꝙ mag̃ descendit a sole mag̃ et mag̃ coarteẽ et determinet

terminet

terminet ad nãz coloris. Eodẽ aũt mõ est de for. artis i mẽte artificis quã eregit man' & radit in istrũ & suscipit ferrũ q̃ p portionalr i oib' ẽ eadez: & tñ mag determiata ad mãzi manu q̃ i mẽte artificis: & magi i malleo q̃ i manu: marie aũt i ferro est determiata eo q' ferrũ mãliter suscipit eã. Et eẽt hoc i multis silẽ itelligẽtijs & cãe pric & mãe gñabiliũ si man' itellectuz hñet & malle' q̃ ɔceptã formã a mẽte artificis explicarẽt & exeq̃rent: vñ sic nihilomin' tali existe hypothesi i arte oia exñt a mente artificis sic oia i phabiti sũt a cã pma lz itelligẽtie q̃sdã bonitates explicent & p motũ celestẽ iducãt i mãm. De his aũt plenius ẽ tractare pmi pħi. Ad ppositũ .n. sufficit q' iductũ est q̃ q̃ cũ posterioz phoz aias ab itelligẽtijs ransatas & pluras esse tradiderũt hũc modũ siur' q dict' est intellererũt: & hoc de rã & aiaz iprimi ab itelligentia posuerũt & eã eẽ strumentũ itelligentie & subz illũinatiõib' ei' i hoc verz vtiq3 dicẽtes: sic onidũt diuinatiões sõnioz & alia multa de q̃bus i alijs libris erit tractat' pp qð etiã i libro de motu cordis aia illũinationũ q̃ sũt a prio scðz reuelatiõe dĩ esse percepitus. Per ista etiã q̃ dcã sũt satis pz qualr motores iferiorũ speraz fundãt & qualr nõ. pma enim & tota fusio aie & ois nãe est a pria rã. Iferiores aũt orbes opant organice determinãdo & iclinãdo nãs ad mãz: pp qð Plo dĩc q' i q̃libet orbe aia aliqd acripit memoriã i orbe Saturni & alias i alijs sic i prio de aia determiauimus. Et sz hũc modũ ẽntia aie a p°. cã tota & sola: applicatio aũt & determiatio ad corp' ẽ ab alijs i strũalr pme cãe dseruiẽtib': & q̃ ad hoc regẽda i illũinatiõib' & mouenda motib' tpalib' subijcit itelligẽtijs alioz orbiũ: & q̃ sic tot' celi ɔcent' refert ad cãz pmã: iõ melius itelligẽtes phi totũ vnicũ motorez dixerunt hic & iferiores motores ad speras dixerũt esse ṽtutes & membra pmi celi & sui motoris. De his autez in scðo celi & mundi fecimus mentionẽ. Erit autem de his perscrutatio completa in prima phia.

Vide p hoc .2. celi com. 42. & 2. cap. 8 suba orbis t. 12. meta. cõ. 44.

Cap. 5m. Unde prouenit generum anime diuersitas & vegetabile. s. & sensibile & intellectiuum.

Onsequens aũt dictis ẽ vt modũ descẽsus aiaz determiem'. Cũ .n. pma cã sũdẽs luce sua aias sit nã vna simplex itellectual videbit mirz qualiter multa sũt gña aiaz vegetabile. s. & sensibile & itellectuale: nõ .n. hoc accidẽ pt ex motoribus irermedijs eo q' oẽs illi itellũales a phis esse tradunt: nec est verz qð dĩc Pithagoras oẽs aias esse itellũales: & oia corpora eẽ aiata: nec mot' sensus vl intellus posse exeq i ngt aiaz i gbusdã corporib' ob mãe grauitatez. Lapis .n. vt ait aiat' est: sz pp terrestreitatẽ est in ea oppssa aia ne oñdat mot' vegetatiõis vel itellus vel sensus: i plantis aũt pp minorez terrestreitatez oñdit & operat aia vegetatiões: sz nõ sensuz: i brutis aũt min' terrestrib' operat vnũz vel duos vel oẽs sensus sz nõ itelligẽ: i hũano ṽo corpore qð min' oib' terrestre est & i cõplexiõe marie recedens ab excellentia ɔrioz oẽs cõplete hz aia opões. Hoc .n. esse nõ pt cũ nã nũq3 deficiat i necẽarijs: si .n. fuisset aia perfecta sensibilis & itellectiua i lapide vel plãta dedisset vtiq3 nã organa lapidi & plãte qb' sensibil explicare posset operatiões aie sensibilis & itellũalis. Adhuc aũt ois diuersitas mãe est pp diuersitatez forme sic pus sepe in expositis libris est pbatum. Quõ ĝ dici põt q' in oib' corporib' q̃ valde figuris dila sũt & qualitate & nã sit idez gen' aie: nec ɔueniẽs est rõ Plonis dicentis q' sz merita mãe ifundant forme: q̃ sz hoc mãlis diuersitas esset cã diuersitatis formaz: cũ hoc nõ sit verz eo q' mãrũ diuersitas nõ est cã sz signũ diuersitatis formaz: si enĩz diceret esse cã tũc oporteret q' mã eẽt añ formã sz nãm & itellectũ & esset cã forme q̃ oia absurda esse nõ dubitat q̃cũq3 hñ istruct' est sz ea q̃ pbata sũt i phicis libris: remanet ĝ qð vñ puenit aie generz diuersitas vegetabile sensibile & itelligibile: ab vno eni eodẽ mõ se hñte nõ põt esse nisi vnũ fm q' rõliter oẽs phi tradiderũt. Sz qð hec citius soluit si ɔsideret subtilr sz quẽ modũ largitiões nãrũ a pma cã pcedunt: oẽs eni forme ab ipo toti' vniuersitat' nã largiunt: que aũt magi ab ea elõgant eo magis nobilitatib' suis & bonitatib' priuãtur: & quo minus recedunt eo magis nobiles sunt & pfes habent bonitatuz potestates & ṽtutes: & sic i phicis dixim' que in ipsa idistincta sũt pcedẽtia ex ipa distigunt sz esse & ẽntias & spẽs diuersas sic radij a sole venientes in aera & vitr claz & vitruz coloratuz diuersũz eẽ & diuersas spẽs accipiunt & fm hunc modũ puenit diuersitas eo q' vnum fluit ab vnico per diuersa organice ipm explicãtia & in diuersa ab ipsa iformata: sic etiã in parte determinatuz est in. 8. phicoz.: & sũt gradus dissilitudinis in hoc descensu qm descendens vite principiuz qð est aia vsq3 ad corp' cõpositũ ex ɔrijs organicũ cui' cõplexio pportionat eq̃litati celi manet nobilẽ hñs operationez diuinã & itellectualez & aialez eo q' ipm est formans alĩs generãs ea que illis reformant eo q' nihil gñat aliũ nisi per diuinuz aliqd qð est in eo: itellectualez aũt eo q' operatur nõ vtens corpore: aialez aũt eo q' organiro vtit corpore: sz tamen suuz itellectuale obũbrat in eo qð est ingñeiuũ nõ certũ sic est itellectuale itellectuz celestiũ nõ obũbratum ex turbatiõibus corpoz: recedens aũt amipli' i regiõe dissilitudis amplius obũbrat ita q' itellũale amittat in toto retinens solaz sensibiliũ cognitiõez. Adhuc aũt amplius distãs retinet solaz infimã potestatẽ aie que est vegetare & hmõi exẽplũ ẽ a lumine recedente a sole in aerẽ limpidũ & nubẽ subtilez & corpus coloratuz albo colore vel nigro vel rubeo: hoc .n. paulatim & paulatiz claudit & viz sue potestatis plus & plus amittit donec venit ad pũatiõez: in oibus in que pcedit hz diuersũz eẽ & spẽz nec est vnũ nisi sz pcessiõez ab vno pmo lũinis fonte: & q̃ huic per oia silis est pcessio formaz a cã pma: iõ Plo dicit formã pmã esse vnicaz & ex ipsa vnius idea oia fieri. Sz & Democrit' & Leucippus oia direbãt esse vnũ & idez fieri diuersitatem ordie & cõpõne. Errabãt aũt ambe secte q̃ qð est vnũ pcessiõe ab vno simplici & multa fm esse & figurã: tñ fm relõnez ad pmã cãz efficientez vnicã est vnuz: & si ɔsiderẽtur nature aiaz & formaz sz hoc esse diuersũz: tunc sunt ppe natura aiaz & formaz & diuersitas materie est pp ipsas & nõ eɔ. & sunt dãtia esse materieb': & hec ɔsideratio ppe eaz est & sic diffiniunt & sciunt sz q' Isaac dicit in libro diffõnũ: q' vz aia rõnalis pducit in vmbra itelligentie: & aia sensibil i vmbra rõnalis: & aia vegetabilis i vmbra sensibilis: & nã celi in vmbra vegetabilis: qm ẽntia dans esse pcedit a cã pma: et sic cuz distãs per silitudinẽ accipit erit simplicissima in esse & potissima & nobilissima & vlissima nã qdez fm abstractionẽ sz fm q' dicimus qð vlius causat & plibus isinuatur pp qð hec essentia est vegetabilis intellũalis rãtina motiua & pfes alias hñs potestates bonitatũ & q̃ ad hec oia dat pmo cãto qð est ens itellũale causatiuũ motus orbis: hec aũt ẽntia descendẽs pũat simplicitate & potestate plus & in plus sic diximus vsq3 ad vltimũ ens qð minimã accipit entis dilaz & potestatẽ: & hec pũatio est ei' obũbratio vocata a phis. Ex hoc pz verus intellus eius q' oia sunt ex ipsa vnius idea: & qualr idea in pmo cã est vnica nõ hñs plalitatez nisi pcessu & vicinitate causatoz. Nõ eni est verz q' vita in prima cã sit separata ab esse sz a simplici esse pmi simplex ẽntie est emanatio. Et sicut esse pmi vnũ est & cognitiuũ & motiuuz: ita est in eisdez partibus essentia emanãs q̃diu nõ obũbrat per distãtiã dissilitudinis. Ex q̃ tria correlaria hñtur vnuz q' vbi est esse intellectiuuz & sensitiuum & vegetatiuũ & motiuũ ibi est vna essentia & suba simplex: sz multiplex in potestate vtrũq3 hoz hñs ex ppinqtate sui pcessus ad pmuz a q̃ pcessit. Scðm est q' si aliq̃ forma sub alis sit motiua sui subei sz locuz hz ex cõuenientia cũ pmo qð mouet fm locũ imobilis exñs & non ex hoc q' sit cõpositũ sic qdã latinoz asserebãt. Tertiũ q' necio nõ recedens lõge a pmo per pũatiõnẽ nobilitatũ sicut intellectuale manet separatũ & perpetuũ: recedẽs aũt lõge per miscet & mortale & corporale efficit. Ex his sciẽ qualr aialia mouent se & nõ alia: & qualr aia itellectualis nõ est act' corporis nec corrũpit corrupto corpore sic mẽtiẽs dixit Alexãder.

Cap. 6m. Utrum intellectualitas anime sit materia vel extra a causa prima.

Acile aũt nobis est determiare de nã itellual aie: qm nãz hz hãr ex hoc q' est pcessio a cã p°: emanãs aũt nõ vsq3 ad permixtionẽ mãe: & iõ adhuc a qbusdã sapiẽtib' nr̃e legis imago dei dĩ. Ex hui' eni assilatiõe rãe pme hz itellectuz vlr agẽtez q sic lux est separata sic in 3° de aia ɔuenienter est ostensuz. Ex hoc tñ q' hec nã appropriat corpori organico phico nã sua itellũalis par mergit: & iõ hz itelim possibilẽ accipientez ab imaginatiõe & sensu: & cuz nã hec separata & nõ mersa in mãm fm se opz q' sit vlis: & iõ est aia vlr oium cognitiua itellectualr & nõ q̃rũdã solũ: q̃ quedã nõ efficiuntur determiata nisi per mãz: itellin aũt diximus eẽ separatũ. Cognitiua aũt sensibil que est actus organi mãlis nõ est ac

ceptiua nisi q̄rūdā sic satis in libro de aīa est dterminatū. Ex
quo ꝯstat mentitū eē eū q scripsit librū fontis vite quē qdaʒ
de mā ꝛ forma vocāt: qa ipse videt velle ꝙ ex nā māe hʒ in-
telle̾s potestatē oīa itelligendi: dic.n. ꝙ mā pma est que po° est
oīa ꝛ q̄ plus determiat formis eo plus claudit ꝛ determinat
po° ei⁹: qr si addat pme māe hec forma que est itellualitas
tūc nō est ampli⁹ i po° ad intellualitatem: sʒ ad oīa alia. Et si
addat ei forma sequēs q̄ est corporeitas: tūc iteꝝ dterminato
ris po° ꝛ iō tūc nō erit in po° ad intellualia. Si aūt ꝯtetati
addit ꝯtetas nō erit in po° tūc nisi ad ea que in potestate sūt
ꝯtoꝝ: ꝛ hec sūt forme gn̄abiliū ꝛ corruptibiliū. ¶ Hoc enim
dctū erroneū est ꝛ oib⁹ Peripatheticis: nullo.n.mō itellus
est po° oīa sic mā pma est po° oīa qa forme idiuidue fm esse
māle nō separatū sunt illa q̄ sūt po° in mā. Forme āt que po° sūt
in itellu sūt vl'es separate ab idiuiduātib⁹ ꝛ pcipue n mā nō
hic ꝛ nūc sʒ vbiq; ꝛ semp existeꝰ. ¶ Adhuc āt mā nō fac for-
mas eē in seipa p aliqd qd sit eiusdē nāe ꝛ gn̄is cū mā. Intel
lect⁹ āt hʒ aliqd sui itellū vʒ agentez qui fac formas esse in
aīa intellualī. ¶ Adhuc āt itellus q po° est oīa itelligibilia se
hʒ ad ea sic tabula rasa ꝛ hoc mō nō hʒ se mā ad soīas vl'es
que po° sunt in ipa. ¶ Ampli⁹ mā nihil hoꝝ itelligit que po°
vel actu sūt i ipsa: itells āt itelligit vniuersa: hec oīa hic bre
uiter tāgunt: qa in libro de aīa hec itētiōe eeqsita sunt ꝛ pba
ta. ¶ Unū lʒ nos in nā aīe ponamus aliqd potētiale ꝛ aliqd
qd est actus illi⁹: nō tn̄ possumus dicē ꝙ potētiale qd est in
ipsa mā pma sit qa nō hʒ ppzietates eius sʒ multo ꝯgruēti⁹
dr ꝙ cū aīa itellualis esse nobile separatū retineat qd ex par
te illa qua attigit ꝯtinuum ꝛ tps efficit potis: ꝛ ex parte q̄ oī-
mode manet separata est actiua ꝛ perfectiua eiusdē potitatꝭ
cuius ꝯgruū exēpluʒ dic̄ Auicēna in flāma adherēte aridis
lignis cremabilibus. Illa.n.in ea parte qua adheret lignis
est aliquātulū fumosa: in ea āt parte qua euolat in aerē purū
a lignis distās est plena luce illustrās aerē ꝛ ēt partē fumosā
eiusdeʒ flāme. Sic.n.est de aīa itellualī eo ꝙ ipsa aliq̄ mō sit
perfectio corporis ꝛ tn̄ separata: ꝛ iō ex parte qua icliuat ad
corporeas vtutes orgāoꝝ que sūt imagiatio acciplēs ꝯtinuū
ꝛ sensus acciplēs tēporale ꝛ trāsmutabile q̄si fumosa ē ꝛ effi
cit in po° itellia ꝛ nō in actu: sʒ ex parte separata ē in actu lu
cis perfecte: hec autez dimittant nunc qa vt diximus in lib°
de aīa sunt pertractata: sʒ hoc est qd intelligit ex dictis ꝙ es
sentia emanās a pma cā plenaʒ hʒ vtutez vite ꝛ cognitionis
ꝛ mot⁹ per hoc ꝙ emanat ex ipsa que est fons vite ꝛ cogni-
tiōis ꝛ motus ꝛ hoc eēntialr retineret nisi obūbret per distan-
tiā dissilitudinis a causa pma cū essentia pma que dat eē rō
nalibus ꝛ itellectualibus nō abierit in dissilitudine lōgissi-
ma: ideo erit vite ꝛ cognitiōis pn̄ᵐ ꝛ mot⁹ in hoibus: ꝛ hoc
est pncipale qd hic itēdimus distinguere vel inuestigare.

¶ Cap. 7ᵐ. Utrū nā itellualis sit vl'is vel particularis sʒ actū
qa nō est dubiū qn sit vl'is fm aptitudinez cum sit forma.

Uereret āt fortasse aliqs verū hec eēntia diua
q̄ vocat nā itellualis sit vl'is vel determinata ꝛ
particularis seu idiuidua: de hoc.n.lʒ i libro de
aīa dtermiatū sit: opʒ tn̄ ꝛ hic interponi qa afr
nāʒ itellualiū ad plenū scire non possum⁹. Fue
rūt āt nōnulli Peripatheticoꝝ q hāc nām esse
vl'ez dixerūt ꝛ perpetuā ꝛ potissime rōnū suaꝝ sūt tres. Qua
rū vna est oē qd suscipit aliqd suscipit illd sʒ sue ppe nāe po
testatē: itellus āt i se recipit vl'e neq; ē vl'e sʒ ꝙ hmōi nisi i in
tellū: opʒ igit ꝙ nā itellus sit vl'is: qa si eēt indiuidua indiui
duaret oē id qd est in ipo. Ois.n.forma idiuiduat per idiui
duitatē sui subiecti in q̄ est. ¶ Scda rō ē qa nā itellualis est se-
parata subā a mā: ois āt idiuiduitas ē per māʒ: ꝛ iō itellʒ di-
xerūt vl'eʒ. ¶ Tertia āt ē qa si eēt idiuiduus nō eēt idiuidu⁹
nisi ad māʒ pptiā: ꝛ tūc sic̄ visus q ꝯstictus est cuidā māe p-
prie nō recipit nisi pportionata illi māe ꝛ nō alia: ita itellus
nō reciperet nisi qdā māe sue pportionata ꝛ nō reciperet oīa:
hoc āt falsuʒ est: g ipse itellus nō est indiuiduus: nec stare pt
ꝙ dicat duplex esse mā vna spūalis: ꝛ altera corporal': ꝛ ꝙ ad
māʒ spūalē indiuiduet itells: qa illa mā spūalis nō efficit p-
pzia itells nisi per aliq̄ appropziātia eā: ꝛ tūc redit idē ꝙ pus
ꝙ.s.sue cōplōni nō pportionatū nō cognosceret intellus. Nec
pōt dici ꝙ oīa pportiōata sint tali cōpōni: qa nullū est pptiū
nisi per ea que nō ꝯueniunt alij. Multa igit alia erunt sue p
prie cōpōni nō pportionata: ꝛ hoc nō cognosceret itellus: et
hec potissima rōnūʒ est q̄re Albubather ꝛ Auerrois ꝛ multi

alij intellm vl'ez esse posuerunt nec appropziabilē nobis nisi
per imaginatiōeʒ ꝛ sensum sic diximus in libro de aīa. ¶ Si
aūt intellus vl'is dicat esse ꝛ in oibus aialibus eēntialr ideʒ
sequunt multa absurda de qbus in libro de aīa fecimus mē
tiōeʒ: ꝛ iō nobis videt ꝙ itellualis nā sit in gn̄e suo sic sol in
gn̄e corpoꝝ. Scimus.n. solē esse vnū nūero indiuiduuʒ ꝛ lu-
ceʒ que in eo est duplr esse ꝯsideratā. Si.n.ꝯsideret put i eo
est: est forma solis vna nūero. Si āt accipiatur put ab eo est
emanās sic est vl'r illūinatiua oīuʒ diaphanoꝝ tā peruioꝝ q̄
facit esse lucida q̄ʒ nō peruioꝝ: q̄ fac colorata sic in pmo lib°
de sensu ꝛ sensato determinauimus: ꝛ hoc mō ꝯsiderata mul
ta agit ꝛ fac. Cuʒ aūt dicat phs intellm esse sicut lucē videt i
tellectus put est aliqd nāe aīe esse indiuiduus: ꝛ tn̄ put emit
tit actiōes intelligendi esse in vtute vl'i: ꝛ hoc mō vl'ia sūt in
ipo: qa sic est abstractiuus ꝛ denudatiuus formaꝝ sic lux cor
poralis coloꝝ lʒ indiuiduus ponat sʒ ꝙ est forma hois: tn̄ sʒ
suā potestatē ꝛ quātuʒ est po° lucis spūalis vl'is est. Hec etiā
vl'ia non sunt in intellu q̄si forma in mā: vel accñs in subieo:
ens.n.in aīa potius est intentio rei q̄ʒ res: ꝛ iō sic non indiui
duat color per esse qd hʒ in luce corporali: neq; etiā specifica
tur eo ꝙ esse in luce cōuenit omni colori fm ꝙ est in actu co-
lor: ita intentio rei nō specificat neq; indiuiduat per hoc qd
est in luce incorporea intellectuali: sʒ manet vl'e ꝛ in hoc ē co
gnitio fm ꝯgruentiaʒ intellectus ꝛ facultatez sicut visus fm
actuʒ est fm ꝯgruentiā lucis corporee ꝛ facultatez. Qd āt di-
cat nām intellectualeʒ esse separatā in libro de aīa per multa
est expositū: ꝛ iō hoc ptermittendū. Qd vo tertio obijcitur
nō ꝯcludit nisi nos poneremus ꝙ cognitio vl'is esset in itelle
ctu fm ꝙ ipse est indiuiduus: hoc aūt nō est ꝯcedendū qa sic
absq; dubio sequeret ꝙ nō cognosceret nisi que essent sʒ cō-
gruētiā sue cōpōnis: nos.n.in dicto libro diximus ꝙ tripl'r
homini vnit intellus vno.s.mō vt nā dans esse ꝛ sic est indi-
uiduus: alio mō vt potentia per quā est operatio intelligen-
di: ꝛ sic est vtus vl'is. tertio mō vt forma acquisita ex multis
intelligibilibus: sicut planius tractatum est de intellectu agē
te qui non vnitur ꝯtēplatiuis vt agens tn̄: sed vt beatitudo
coꝝ est quādo perueniunt ad hoc qd in eis est vt forma: ꝛ se
cūdo ꝛ tertio modis fm prudentiā ꝛ sapientiam dictus itel-
lectus nō inest equaliter omnibus hoibus sed alijs plus et
alijs minus: ꝛ alijs fortassis nihil inest de intellectu.

¶ Cap. 8ᵐ. In quo sūmatiʒ colligit natura itellualis aīe.

Et aūt capitulariter perstringant ea q̄ dcā sūt
diximus cū Ariopagita Dionysio ꝙ oīs nā pce-
dēs a cā pma tāto simplicior est ꝛ nobilior ꝛ in
potestate multiplicior quāto fuerit illi itimior
per idistātiā sīlitudis: ꝛ e regiōe eē quanto fue
rit distantior per dissilitudinē tāto est mūlior ꝛ
ignobilior ꝛ paucioris potestatis: hoc āt sapiētissimi Peri
patheticis demōstrauerūt ex celo octauo ꝙ quāte fuerit mul
tiplicitatis osñdit multiplicitas suaꝝ stellaꝝ. Et cū illius mul-
tiplicitas sit in eo qd mouet opʒ ꝙ rñdeat per ꝯgruētiā mul
tiplicitati potētiaꝝ que sunt in motore pp qd ēt ꝯtingit ꝙ i-
tellectualis aīa multiplicior est q̄ʒ forma lapidū vel minera-
liū ꝛ sic de alijs: quo aūt tales nāe sunt mag separate eo ma-
gis dicte sūt forme sic antiq dixerunt: ppter qd ēt Ploniti
formas oīno separatas asseruerant: ꝛ q̄ mag erāt ꝯiūcte ma
terie eo minus dicebant forme: sʒ māe immersas mag placu-
it eis imagines appellare: sic tradit Boeti⁹ in libro de trini
tate: ppter qd pʒ nāʒ intellualeʒ verius eē formā oib⁹ alijs
formis ꝯsīlib⁹ eo ꝙ maxie est separata: ꝛ q̄ ad hoc fluunt ab
ipsa luces separate icorporee sʒ q̄s efficit potēs ad oīa cog-
scēda que obscuritate māe ꝛ puatiōis ꝛ mūltū ꝯditionuʒ te-
nebris sunt abstracta ꝛ absoluta: cuʒ aūt sit vicina cause pri-
me multis sīlitudinibus ei hʒ potestates plimas que sūt nā
les ppzietates ꝛ po° ipsius sic supra diximus: que tn̄ nec sūt
ideʒ ꝙ ipsa neq; vna potestatū suaꝝ est ideʒ cū alia: qa i hoc
distāt a pma cā que idē est cuilibet sue potestati ꝛ q̄libet sua
rū potestatū est idē alij: ꝛ cū tā multe sīt potestates ipsi⁹ ē ipa
sʒ seipaʒ: ꝛ non per cōe accñs operatiua multoꝝ: ꝛ in hoc dīt
a forma q̄ simpl'r est nā ꝛ forma corporis ꝛ actus māe corpo-
ralis tn̄ fm quā corp° nāle non operat nisi vnū solū. Adhuc
aūt in his potestatib⁹ vna potestatū tāto excellētior ē q̄ʒ alia
quāto fuerit sepatior: ꝛ iō potētior ē intellus q̄ʒ sensus cōis:
ꝛ sensus cōis potentior q̄ʒ pprius: ꝛ sensualis nā potētior q̄ʒ
vegetabilis: ꝛ eodem modo inuenitur in omnibus alijs.

¶ Tractatus

3. de aīa cō 5. t. 19. t. 18.

3. de aīa. t. cō. 14.

3. de aīa. t. cō. 4. t. 5.

¶ Tractatus Secundus de per se intelligibili.

¶ Cap. pᵐ. Q nihil intelligitur nisi vniuersale.

POst hoc de itelligibili videt̄ e dicēdū. Est āt s̄nia fere oīuz q̄ solū vl̄e sit itelligibile: eo q̄ tā Aristo. q̄ʒ Boetius ⁊ Auerrois attestant̄ q̄ vl̄e ē dū itelligit: singulare āt dū s̄etit: cui⁹ potissimā assignāt rōnē eā q̄ cōīter p̄uulgata ē q̄ itellc̄s accipit nudatū ⁊ spoliatū a mā ⁊ a mãe appēdicijs: cū g̃ mā cū suis appēdicijs sit id qđ īdiuiduat formas: erit sic nudatū ab īdiuiduātib⁹: ⁊ sic relinq̄t q̄ sit vl̄e obm̄ itellectus: ⁊ sic ↄcordiᵗer tradūt q̄ sit vl̄e obʒ itellc̄s. Ampli⁹ āt vl̄e aut ē i reb⁹ aut ē i sensu aut i itellc̄u aut oīo nihil: ↄstat āt q̄ nō sit i sensu: cū āt nihil sit i reb⁹ nisi s̄ʒ q̄ ē singulare ⁊ p̄priuz vniuscuiusq̄ rei ↄstat q̄ vl̄e nō sit i reb⁹: opʒ igit̄ q̄ sit in intellc̄u. Ampli⁹ traditū ē ab Ar. q̄ vl̄e ē vbiq̄ ⁊ sp̄: ⁊ q̄ ē vnū i mltis ⁊ de multis: nulla āt rex ē vbiq̄ ⁊ sp̄: eax āt dico rex q̄ sūt in rebus nālib⁹ vl̄ artificialib⁹ ext̄ aiam: opʒ igit̄ qđ ē vbiq̄ ⁊ sp̄ in aia existēt ⁊ nō in reb⁹. Ampli⁹ p̄pa opatio itellc̄s agētis est abstrahere nō qdē a mā tm̄: s̄ʒ vl̄r ab hoc pticulari: cui⁹ itētio ē in aia sensibili: hoc āt abstrahē nihil aliđ est q̄ʒ accipe vl̄e ex particulari: pp̄ qđ tradit Ar. q̄ multis experimētis acceptis vna sit vl̄is acceptio q̄ ē pn̄ᵐ artis ⁊ scie. Relinq̄t g̃ p̄prium obm̄ itellect⁹ eē vl̄e. ¶ Sʒ qdā hoc ↄcedere nolūt asserētes q̄ in quibusdā tāta inuenit̄ simplicitas ⁊ imālitas q̄ abstrahit̄ a mā ⁊ mãe appēdicijs q̄ nō hūt: nequaq̄ pñt sic ipse intellc̄s intelligit se ⁊ intelligētias alias nāq̄ q̄ nō sūt tn̄ vl̄es: in his g̃ dicūt intellc̄m eē acceptiuū pticularis. ¶ Ampli⁹ cū sola nālia ⁊ mathematicalia s̄ʒ se sūt in mā ⁊ motu: diuina āt oīo sine motu ⁊ mā sūt: nec tn̄ illa sūt vl̄ia oīa: s̄ʒ in ip̄is ē vl̄e ⁊ pticulare: cū igit̄ inquīt illi diuina sola sint accepta in itellc̄u opʒ q̄ q̄dā particularia in intellc̄u accipiant̄. ¶ Ad hoc ēt inducūt nos vnāquāq̄ rex tūc vere intelligē ⁊ scire: sic in libro de physico auditu dicit̄ ē qñ cognoscim⁹ causas ⁊ pn̄ ⁊ eēntā ipsi⁹: cāe aūt ⁊ pn̄ ⁊ eēntia rex sūt pticulr ↄstituētes res ⁊ particularis q̄dā. Videt̄ g̃ intellc̄us veri⁹ eē pticularis q̄ʒ vl̄ium. Alia āt q̄dam his silia dicūt q negāt solū vl̄e eē intelligibile. ¶ Nobis aūt ↄsentiēdū videt̄ pᵃ s̄nie: q̄ vʒ solū intelligibile sit vl̄e: ⁊ nullū particulare oīo: q̄a sic tradit ↄcordiᵗer tota secta pipatheticox. Vtrū āt vl̄e sit in solo intellc̄u ⁊ nō in reb⁹ ext̄ posteri⁹ ⁊ in hoc eodē libello erit ingrēdū: s̄ʒ nūc dicim⁹ nihil puro intellc̄u intelligi nisi vl̄e: ⁊ sic tradūt cā ē: q̄a intellc̄s cū sit simplr ⁊ purus nihil uili hñs cōe ⁊ sepat⁹ ab oīb⁹ opʒ q̄ obm̄ p̄portionatū hēat sibi: eo q̄ scire ⁊ intelligē nō ↄuenit ei nisi s̄ʒ potestatē ⁊ ↄgruētiā ipsi⁹ sic sit passio in q̄libet passiuo: obta.n. nō inferūt passiōes nisi p̄prijs passiuis: iđ si pticulare aliq̄ʒ īferret passiōez itellc̄ui opʒ eū hēe ↄgruētiā ad illđ pticulare i gñe: ⁊ tūc nō pateret nisi a reb⁹ q̄ eēnt de gñe illi⁹ particularis qđ eē nō p̄t sic sepe dixim⁹: ⁊ iđ denudatū a mā ⁊ appēdicijs mãe ē obm̄ qđ p̄priā īfert itellc̄ui possibili passionē. ¶ Nec ē vex qđ dic̄t aduersarij i reb⁹ pticularib⁹ tātā inueniri simplicitatē quātā dic̄: q̄a in oī re ē vl̄e ex pte forme cōicabil̄: ⁊ pticulare ex pte subē illi for⁰ qđ icōicabile ē ⁊ vni soli ↄueniens: ⁊ q̄a pn̄ᵐ cōicabilitatis iuenit̄ in oīb⁹ reb⁹ pfectis i nā p̄terq̄ʒ i eā pᵃ: iđ dic̄ Boeti⁹ q̄ oīs res hʒ aliqd qđ ē ⁊ aliqd qđ hoc ē: ⁊ oīs res ē hoc ⁊ hoc. Sepe āt dixim⁹ q̄ abstractio q̄ ē in itellectu ē a pticulari: ⁊ nō semp a mā s̄ʒ q̄ stricte sumit̄ mā q̄ ē subm̄ trāsmutatiōis ⁊ mot⁹ sic abstrahit̄ lignū ab hoc ligno: ⁊ intellc̄us ab intellc̄u: cū āt dico celū dico formā p̄ut ē vl̄e: et cū dico hoc celū dico formā i hac mā pticulatā ⁊ ↄctā: hec āt abstractio in oīb⁹ ē: ⁊ intellc̄us itelligit se sic ⁊ alia itelligibilia sic in 3ᵒ de aia determinatū ē. Ex his ēt manifestū est nō solū nālia ⁊ mathematicalia eē separabilia: s̄ʒ etiā diuina oia aut q̄ne dā sūt sepabilia p̄ut vl̄e a particulari separat itellectus. ¶ Qđ āt dicūt nos oēm rē itelligere ⁊ scire cū causas ⁊ pn̄ cognoscimus que tn̄ particularia eē vident̄: videt̄ cōsiderādū eē quo ad hoc q̄ s̄m rei veritatē eadeʒ sunt pn̄ esse rei: ⁊ pn̄ intelligendi ⁊ sciendi rē: s̄ʒ nō eodē mō accepta: sūt eā scie ⁊ rei existētis in nā: q̄a vl̄r accepta causant sciam: ⁊ appropriata ⁊ particularizata ad aliquā rem sunt principia rerū in nā: hoc aūt qualr̄ fiat in sequentibus erit manifestū.

¶ Cap. 2ᵐ. Vtrū vl̄e sit in solo intellectu an etiā in re extra.

VTrū āt vl̄e in solis nudis puris q̄ itellectib⁹ sit: aut ēt in reb⁹. Porphyri⁹ dic̄ eē altissimū negotiū ⁊ magnis egēs inquisitiōe: ⁊ s̄ʒ hoc ad metaphysicā spectet: tn̄ hic de hoc opʒ fieri mētiōez pp̄ doctrine faciliorē modū: cū āt oē qđ i reb⁹ ē vnū solū sit ⁊ p̄priū: videbit̄ vl̄e qđ ē i multis et de multis nō eē i reb⁹ aliqd p̄cipue cū Ar. tradat in pᵃ p̄hia q̄ idē ē eē vl̄is ⁊ pticularis ⁊ pn̄ oīuz rex q̄ sūt pn̄ eēndi sūe pticularia ⁊ nō vl̄ia queadmodū dic̄ Plo. ¶ Ampli⁹ āt vl̄e simplex ē ⁊ pux a mā ⁊ mãe appēdicijs separatuʒ: in eo āt q̄ est hmōi nō recipit ip̄ʒ mā. cū g̃ nec̄uʒ sit i aliq̄ eē cum sit simplr for⁰ opʒ q̄ s̄ʒ hoc eē sit in aia: ⁊ sic vl̄e in eo q̄ ē vl̄e nō ē nisi i aia. ¶ Ampli⁹ si vl̄e eēt i re opʒ q̄ idē eēt rei illi in q̄ ē: q̄a alr falsa eēt p̄dicatio illi⁹ cū diceret̄ sor. ē hō vel sor. ē aial: hō igitur vel aial p̄dicatū de sor. idē ē sorti. Eadē rōne p̄dicatū de plone ē idē ploni: s̄ʒ q̄cūq̄ vni ⁊ eidē sūt eadē ip̄a sūt eadē sequeret̄ ex hoc q̄ sor. ⁊ plo essent idē: aut opʒ dicē q̄ hō ⁊ aial aliđ ⁊ aliđ eēnt vl̄e p̄dicata de sor. ⁊ plone qđ ē falsuʒ cū Porphyri⁹ dicat q̄ pticipatiōe sp̄ei plēs hoīes sūt vn⁹ hō: ⁊ Ar. dicat q̄ isocheles ⁊ isopleurus sī plēs triāguli ⁊ vna figura. Ex oīb⁹ āt hmōi icōueniētib⁹ ↄcludit̄ q̄ vl̄e nō ē in re: s̄ʒ i rōne: pp̄ qđ ēt Jo. dam. dic̄ q̄ in talib⁹ cōe rōne ⁊ nō in re ↄsiderat̄. Ampli⁹ īdiuiduat̄ for⁰ p māʒ: for⁰ āt indiuiduata dat eē īdiuiduo: sic igit̄ ⁊ for⁰ existit p̄pa ⁊ mā: nihil g̃ forme ⁊ mãe qđ ē in vno īdiuiduo ē in plib⁹ sīl̄ sūptis: g̃ vl̄e nihil ē rei: siue s̄ʒ formā siue s̄ʒ māʒ accipiat̄: cū ip̄ʒ sit in plib⁹ sīl̄ sūptis: i hoc ēt ↄsentiūt Peripathetici fere oēs Auic. vʒ ⁊ Algazel ⁊ Auerrois ⁊ Albubather ⁊ alij q̄ʒplures. ¶ Sʒ qdam nō mediocris auc̄tis viri inter latinos qb⁹ ista s̄nia nō placuit asserētes vl̄e s̄ʒ aliqd eē i reb⁹: si.n. in re nō eēt de re vere nō p̄dicaret̄ p̄cipue cū hec sit nā vl̄is q̄ in q̄libet suox pticularis est totū. ¶ Adhuc āt res nulla itelligit̄ nisi p iđ qđ vere ē forma rei. Cū g̃ vl̄e sit qđ itelligit̄ opʒ q̄ sit vere for⁰ rei: ⁊ sic est aliqd in reb⁹. ¶ Ampli⁹ āt nihil ē veri⁹ in reb⁹ q̄ʒ id qđ ē totū ⁊ vnū i multis ⁊ de multis: nō.n. amittit rōnē eēndi in reb⁹ per hoc q̄ ē in multis: p hoc āt q̄ ē de multis hʒ q̄ ē eis vā eorū eēntia existēs subāl̄ vel accītal̄: opʒ g̃ q̄ vl̄e sit vere i rebus cū ip̄ʒ sit vnū i multis ⁊ de multis. ¶ Nos āt i ista difficultate mediā viā āmbulātes dicim⁹ eēntiā vniuscuiusq̄ rei duplr eē ↄsiderādā: vno⁰ vʒ p̄ut ē nā diuersa a nā mãe siue ei⁹ i q̄ ē qđ cūq̄ sit illđ: ⁊ alio⁰ p̄ut ē in mā siue in eo in q̄ ē īdiuiduata p hoc q̄ ē in ip̄o: ⁊ pᵒ qdē mō adhuc duplr ↄsiderat̄: vno qdeʒ mō p̄ut ē eēntia q̄dā absoluta i seip̄a: ⁊ sic vocat̄ eēntia: ⁊ est vnū qd i se exīs nec hʒ eē nisi tal̄ eēntie: ⁊ sic ē vna sola. Alio mō vt ei ↄpetit cōicabilitas s̄ʒ aptitudinē: ⁊ hoc accidit ei ex hoc q̄ ē eēntia apta dare multis eē ēt si nūq̄ʒ det illđ: ⁊ sic p̄prie vocat̄ vl̄e: oīs.n. eēntia cōicabil̄ multis vl̄e est: ēt si actu nūq̄ dat eē nisi vni soli: sic sol ⁊ luna ⁊ iuppiter: ⁊ hmōi. for⁰ eni subāles taliū cōicabiles sī: ⁊ q̄ nō cōicant̄ actu ↄtingit ex hoc q̄ tota mā cui illa for⁰ cōicabil̄ ē iā ↄtinet̄ sb for⁰ sic in celo ⁊ mūdo ē dtermiatū: p hāc igit̄ aptitudinē vl̄e ē in re ext̄, s̄ʒ s̄ʒ actū exñdi in multis nō ē nisi in intellc̄u: ⁊ iđ dixerūt Peripathetici q̄ vl̄e nō ē nisi in intellc̄u referētes hoc ad vl̄e qđ est in multis ⁊ de multis s̄ʒ actū exñdi ⁊ nō s̄ʒ aptitudinē solā: p̄ut āt iā pticipat̄ ab eo in q̄ ē adhuc duplicē hʒ ↄsideratiōez: vnā qdē p̄ut ē finis gnōnis vel cōpōnis subē ↄsiderate a mā vel eo in q̄ ē cui dat eē ⁊ pfectionē ⁊ sic vocat̄ act⁹: ⁊ est pticularis ⁊ dterminata. Scđo āt mō p̄ut ip̄a ē totū eē rei: ⁊ sic vocat̄ q̄ddítas: ⁊ sic iteꝝ ē dterminata pticularizata ⁊ p̄pria: nec ē putādū icōueniēs q̄ forma dr̄ totum eē rei: q̄a mā nihil ē de eē rei nec intēdit̄ a nā: q̄a si eē posset for⁰ in opōne sine ip̄sa nūq̄ʒ induceret̄ in māʒ: s̄ʒ q̄a hoc eē nō p̄t: iđ regrit̄ mā nō ad eē: s̄ʒ ad ipsi⁹ eē determinatiōez. hoc g̃ vltimo cōsiderata forma p̄dicat̄ de re cui⁹ est forma: ⁊ sic separata p itellc̄s est vl̄e in intellectu: ⁊ iđ aptitudo sue cōicabilitatis reducit̄ ad actū in intellectu separante ipsum ab indiuiduantibus.

¶ Cap. 3ᵐ. De solōne dubiox que oriunt̄ ex p̄determinatis.

SEd forte q̄reret aliq̄s ex his que determinata sūt occasiōez accipiēs q̄a tal̄ ↄsideratio for⁰ i se ⁊ in mā nō videt̄ esse rei: s̄ʒ rōnis: ⁊ iđ cū aptitudo cōicatiōis hoc mō ↄuenit ei nō videt̄ eideʒ ↄuenire nisi s̄ʒ rōnē ⁊ intellc̄m: ⁊ sic iteꝝ redit q̄ vl̄e ⁊ aptitudine ⁊ actu sit in solo intellc̄u: ⁊ nullo mō in re ip̄sa. ¶ Sʒ ad hoc dic̄ʒ est q̄ absq̄ dubio sic in me-

taphyſicis ðterminaƭ act⁹ eſt añ po⁹ᵐ ⁊ nõ ſꝫ rõnẽ tñ ſiue in mõ intelligẽdi: ſꝫ ipſa ſuba ⁊ diffõne: ſic cã eſt añ cãtũ: ⁊ hꝫ eẽ cauſe ⁊ eſſentie ſicẽ dicimus: ſꝫ nõ hẽat eſſe niſi in nã pticulari: ⁊ hoc mõ eſt vna eẽntia: nõ qdez vnitate nũeri: ſicẽ dicim⁹ nõez eſſe vnũ: ſꝫ vnitate eẽ ⁊ eẽntie in ſe ⁊ for⁹ q̃ vnitas multitudinis ſꝫ aptitudinez cõicabilitati nõ repugnat: ⁊ hoc mõ dẽ vnũ in multis ⁊ de multis. Si ãt qs obijciat ꝙ ſꝫ dcã vle eſt añ rez ⁊ nõ poſt ipſam: cũ Ar. dicat ꝙ vle aut nihil eſt aut poſterius ſuis ſingularibus: dicim⁹ ꝙ id qð eſt vle abſqȝ dubio eſt añ rẽ: ſꝫ actus ſue vlitatis quẽ facẽ agẽs intellꝰ ẽ ex eo ꝙ eſt in re qdditas rei exñs q̃ vere p̃dicaƭ de re ipſa: ⁊ q̃ ad hoc eſt ꝯñs rẽ abſtractã de re ipſa: ⁊ ſic pꝫ itellꝰ p̃determiatoꝝ: ⁊ ꝙ recte ambe ſꝫ aliqd dicunt veꝝ. Claret ẽt ex his ꝙ cũ mã nihil eſt de eẽ vero rei nullo mõ nulla res ẽ itelligibil per ſuã mãz ſꝫ p ſuã formã: ⁊ tũc cũ vle ſit itellꝰ ꝓpriũ obm ꝙ eſſe vle eſt forme ⁊ nõ mãe: for⁹ .n. ois cõicabilis eſt mã in cõicabilẽ: nec ẽ mã p idẽ ſui in multis ſꝫ aptitudinẽ vel actũ: ſꝫ p diuerſas ptes: ita ꝙ ſꝫ ptez hãc eſt in vno ⁊ ſꝫ aliã eſt in alio: ⁊ qa res noiaƭ ſꝫ ꝙ itelligiƭ noiaƭ ꝓpe a for⁹ ⁊ mã: nec intelligiƭ nec noiaƭ niſi p analogiã ad formã: ſicẽ ẽt dixim⁹ in fine p̃mi phicoꝝ. Cũ igiƭ idiuiduũ ſit idiuiduũ p mãz nõ habebit nomẽ ꝓpriũ ꝓpe loquendo niſi forte ſꝫ ꝙ eſt ſuba p formã q̃ ꝓpe ⁊ p̃ncipalr ⁊ marie ſubſtat. De oib⁹ ãt his in p̃⁹ logice ſatis ðterminatũ eſt. Ex dictis ãt adhuc accipiƭ ꝙ cum vle ſit in eẽntia rei ſꝫ aptitudinẽ quã hꝫ ad exñdũ in pluribꝰ tota: ⁊ cũ illa aptitudo equalr ſit reſpectu p̃teritoꝝ ⁊ p̃ntiũ ⁊ futuroꝝ ꝙ vle qð eſt ſuba rei vel fundaƭ in ipſa ſuba vniuocũ eſt reſpectu oiũ p̃teritoꝝ p̃ntiũ ⁊ futuroꝝ. Adhuc aũt cũ ſit de aptitudine eſſentie q̃ eſt añ mãz ⁊ cõpoſitũ pꝫ ꝙ nullo exñte hoie pticulari adhuc hec eſt vera hõ ẽ aial: ⁊ hmõi alie locutiões. Ex his iteꝝ intelligiƭ ꝙ lꝫ deſtructis p̃mis ſubſtãtijs impoſſibile ſit aliqd alioꝝ remanere: tñ ſcientia perpetuoꝝ eſt: ⁊ perpetua eſt ⁊ incorruptibilis eo ꝙ nõ fundaƭ niſi ſuper aptitudinem cõicabilitatis forme ⁊ eſſentie: ⁊ ea q̃ ſũt paſſiões ⁊ diſe ipſius: hoc aũt perpetuũ eſt ⁊ icorruptibile ſiue particularia ſint ſiue nõ. Qualr aũt vna ſcia ſit in oib⁹ et qualr nõ: in his que de aia dicta ſunt determinatum eſt.

Cap. 4ᵐ. De falſitate opinionis dicentis omnem formaz eſſe vbiqȝ ⁊ ſemper.

Licet ãt hec via ſit rõnabilioꝛ tñ nõ placet aliqb⁹ ita dicẽ: ſꝫ dicũt oẽz formã ſiue ſit ſubaƭ ſiue accñtaƭ de ſe eẽ cõez: ⁊ qa in mã nõ eſt niſi p accidẽs ſicẽ dixim⁹ p̃us eo ꝙ mã nõ intẽdiƭ ad eẽ: ſꝫ for⁹ eſt totũ eẽ rei: idõ dicũt ꝙ ois for⁹ de ſe eſt vbiqȝ ⁊ ſp: nõ artaƭ .n. in loco aliqd eẽ niſi p ꝯrietatez mãe nec reſtrigiƭ ad nũc niſi p ipſaz mãz ꝯrietate determinatã: ea .n. q̃ ſũt eẽ ꝯrietatez ⁊ motũ ſũt ſupia tpe ⁊ differẽtias tpis: dicũt ẽt ꝙ cũ eſſentia formaƭ de ſe ſit vbiqȝ ⁊ ſp ⁊ p accñs ſit in mã veri⁹ eſt vbiqȝ ⁊ ſp q̃ꝫ hic ⁊ nũc: ⁊ veri⁹ eſt vbi eſt ſꝫ eẽ formali⁹ q̃ꝫ vbi eſt ſꝫ eſſe mãli⁹ qð diminuit ſuũ eẽ ⁊ coartat po⁹ᵐ cõicatiõis ei⁹: ⁊ ex hoc ſequiƭ ꝙ veri⁹ ẽ i intellꝰ q̃ꝫ in mã: ⁊ iſti dicũt ꝙ ſi aliq̃ for⁹ ſũt ſepate ſicẽ itellꝰ ꝙ ille ſũt vbicũqȝ opanƭ: ⁊ p̃nt eſſe in plib⁹ ſil: ⁊ ex p̃⁹ ꝯcludũt ꝙ vnũ vle ſit qð eſt in oib⁹ aiab⁹ itellectiuũ ⁊ in oib⁹ ſuis pticularib⁹ exñs: ⁊ ſic ꝯcedũt vnã nũero ſciaz eẽ in oibus aiab⁹ ſꝫ diuerſas ꝯtinuatiões iſtius ſcie dicũt eẽ ad hoies pp diuerſitatẽ imaginatiõis ex q̃ accipit intellꝰ ſicẽ in 3⁹ ð aia ðterminatũ eſt. Ex 2⁹ ãt ꝯcludit cãz vaticinatiõis quã ponũt necromãtici ⁊ augures q̃ ð eã vꝫ vnus faſcinet aliũ ⁊ ipedit opões aiales in ipſo hũt ãt rões p̃⁹ ſue põnis. vnã qdẽ potiſſimã quã diximus: ⁊ alias q̃s in lib⁹ de aia poſuim⁹: ⁊ qa longũ eſt oibus talibus imoꝛari videƭ nobis ſine p̃iudicio melioris ſnie dõꝫ ꝙ hec opio falſitari obnixa ẽ: qa eẽ veꝝ ⁊ ratũ in nã eſt illð qð dat formã mãe pticulari: eſſe ãt formale non eſt niſi ſꝫ aptitudinẽ in eẽntia for⁹ ⁊ nõ ſꝫ actũ niſi ſꝫ intellꝰm ſepantẽ vt diximus: ⁊ idõ v̈iſſime loquẽdo eſſentia for⁹ nõ eſt niſi ſꝫ aptitudinẽ vbiqȝ ⁊ ſp ⁊ nõ in actu: ⁊ qð dicẽ veri⁹ eẽ rez vbi eſt ſꝫ ſe q̃ꝫ vbi eſt p accñs: dõꝫ ꝙ hoc eẽt veꝝ ſi vbiqȝ ⁊ ſp eẽ ꝯueniret ei ſꝫ actũ: hoc ãt nõ ẽ veꝝ: ⁊ idõ nõ ſeqƭ illð qð cõcludũt ꝙ eſſe ſꝫ aptitudinẽ eſt eẽ ſꝫ qd ⁊ potẽtiale: eſſe ãt in mã eſt eſſe veꝝ ⁊ pfectũ ⁊ ſm actũ: ⁊ cũ di ꝙ hoc accidit for⁹. dõꝫ ꝙ hoc accñs nõ facƭ p accñs eẽ ipꝫ eſſe qð ẽ act⁹ mãe ⁊ cõpoſiti a for⁹: hoc .n. eſt ſubale ⁊ veꝝ: ſꝫ per accñs di ibidez ꝙ eſt gr̃a alterius ⁊ nõ ꝓpter ſeipꝫ ꝯuenire: qa hoc veꝝ eſt ꝙ eẽ in mã nõ ꝯuenit forme ⁊ eſſentie gr̃a ſui ⁊ ꝓpter ſeipſam.

Eẽ aptitudiale ẽ eẽ ſm qd. vide .8. meta. cõ.15. ⁊ .5. meta. cõ.19. in fine cõmenti.

Cap. 5ᵐ. De ꝯfutatiõe erroris Platonis circa ðterminata.

Adhuc ãt opꝫ mentiõez facẽ de p̃bia platonis q aprð oẽz facultatẽ hmõi ſoluẽdã tripler diſtinguit vle: vnũ qdẽ añ rẽ qð ẽ cã formaƭ p̃habẽs v̇tute totũ eẽ ſepatũ ⁊ ꝑpetuũ añ rẽ exñs: qa cũ ſit cã opꝫ ꝙ ſit añ rẽ: ⁊ cũ trãſmutatio ⁊ gñatio ⁊ corruptio nõ ſint niſi in ſuba mã erit illud ante oĩa hmõi: ⁊ idõ eſt igñabile ⁊ ꝑpetuũ: ⁊ cũ hoc dat totum eſſe mãe: ⁊ eſt eſſe idiuiduoꝝ ſicẽ ſigillũ dat cere figurã: figura aũt erit p̃habẽs totũ eſſe ⁊ v̇tutez rei: hoc g̃ vle dixit eſſe ſepatũ ⁊ mathematicũ exñs ſꝫ ſeipꝫ ⁊ eſſe p̃nᵐ ſcie ⁊ gnõnis cãz formalez in oibus gñatis ⁊ eẽ gñata manere ſicẽ paradigma ingneũ ad qð ſiũt calcei manent eẽ coꝛea: cũ tñ ad ipm formeƭ ois calceus: ⁊ qa hoc ꝑpetuũ eſt dixit eſſe p̃nᵐ ſcie: ⁊ qa imãle eſt dixit eſſe ſp ⁊ vbiqȝ in oibus aialibus idẽ. Scðz ãt vle dixit tñ in re: ⁊ hoc eſſe formã ipreſſaz rebus ex p̃⁹ vli: ⁊ ex q̃ for⁹ reꝝ egrediunƭ ſicẽ ex q̃daz exymagio hoc eſt ſigillo: hoc aũt 2ᵐ dicẽ ſubiacere motui ⁊ mutatiõi pp mãz in q̃ eſt. Tertiũ ãt dixit eſſe poſt rez qð eſt per ꝯſideratiõez acceptaz a rebus: ⁊ per hoc dixit nõ qdez rez ſciri ſꝫ ſciri in ꝓpa nã ⁊ p applicatiõez for⁹ ad particulãria tã ⁊ indiuiduãria. Ar. ãt ꝯ derñ illð multis rõnibus diſputauit oñdens ſicẽ ⁊ veꝝ eſt p̃nᵃ reꝝ prima particularis eẽ particularia: ⁊ corruptibiliũ corruptibilia de qbus nõ eſt p̃ñtia ſpeculatiõis differere. Sed hoc qð eſt ad ꝓpoſitũ eſt hoc ꝙ ſi eſſe ⁊ eſſentie reꝝ ꝑpetue ⁊ incorruptibiles ſũt tales vt dixit: tũc ille nihil oĩno ſũt de eẽ reꝝ nãlr exñtiũ: neqȝ res cognoſcunƭ niſi per p̃nᵃ q̃ ſũt de eſſe ipoꝝ: igiƭ per vlia p̃exñtia ⁊ p̃habẽtia eſſe reꝝ nulla res cognoſciƭ: ⁊ ſic inutiles ſũt ad ſcias reꝝ. Adhuc ãt ⁊ ſꝫ hoc falſe vle p̃dicareƭ de plibus vnũ exñs: qa ſꝫ ꝙ appropriatũ eſt nõ conuenit plibus. p̃ᵐ ãt eſt nihil de eẽ reꝝ: ⁊ idõ ipm p̃dicari de re aliq̃ nõ põt ꝓpter qð abſqȝ dubio icõuenientiſſima eſt p̃bia platonis in hac parte. Adhuc ãt nãlia dixit a mathematicis i hoc ꝙ ipa per rõnez diffinitiuã ꝯcepta ſũt cũ mã mobili ⁊ ſenſibili: qualiter g̃ põt fingi ꝙ talia exiſtãt ſeparata. Adhuc ãt ſi eſſent ſeparata qd faceret ea tãgere mãm ⁊ cauſare eſſe nãle in ipſa. Exymagiuz eni qð ponit non tãgit ceram ad ſigillandam niſi aliq̃ mouente. Quid aũt mouens ſit hmõi formas ſeparatas impoſſibile eſt dicere etiã ſi fingere velit aliquis. Hec igitur dicta ſunt de nã ⁊ eſſentia intelligibilis.

Impugnatio opionis platonis. vide ꝓ hoc 7. meta. a tex. in cõ. 44. vſqȝ in calcem.

Tractatus Tertius libri de intellectu ⁊ intelligibili in quo agitur de cõparatione intellectus ad intelligibile.

Cap. p̃ᵐ. Qualiter intelligibile eſt in intellectu.

De cõparatione aũt intelligibilis ad intellꝰm ſꝫ vnitatẽ ⁊ diuerſitatẽ vnius ad alteꝝ poſt hoc dðm eſt. Cuz eni ois intellꝰ fiat per aſſĩlatiõez quandã intellꝰs ad intelligibile opꝫ vnũ fieri ex itellectu ⁊ itelligibili: hoc ãt vnũ nõ eſt oĩno ſicut ſubti ⁊ accñtis: nec ẽ oĩno vnũ qð ſit ex mã ⁊ for⁹ vnũ ſicẽ ꝯueniẽter oñſuz eſt in 3⁹ de aia: ⁊ idõ opꝫ hic clarius inqri q̃le vnũ ſit illð. Ad hoc ãt ſciendũ opꝫ nos videre ea que vniunƭ luci ex coloribus q abſtrahunƭ ex ipa: iter ois eni corporalia nihil eſt in q̃ tãta ſilĩtudo icorporeoꝝ appareat: ſicẽ eſt lux pp qð ẽt itellꝰ agens eſt ſicẽ lux dict⁹ in lib⁹ de aia. Dicamus igiƭ ꝙ in luce tria ſũt q̃ ſũt lux lucere ⁊ lumen que ſi ꝯſidereƭ in ſe diſtaz nullã realẽ oĩno vel paruaz videbunƭ hẽe. Si ãt ꝯſidereƭ relata ad q̃daz alia tũc magnã inter ſe hũt diſtaz: qa lux eſt for⁹ lũinis in corpore qð fundit lucez: ⁊ lucẽ eſt emanare formã illã in aliũ: ⁊ lumẽ eſt iã recepta for⁹ illa ab eo qð p̃⁹ lucet. Color aũt ſm ꝙ abſtrahiƭ a corpore ⁊ efficiƭ ſꝫ eẽ ſp̃ũale in perſpicuo ſiue diaphano ẽ in eo nõ oĩno ſicẽ accñs in ſubto: qm̃ accñs a ſubto nõ hꝫ formã ⁊ eẽntiaz accñtis ſꝫ eẽ tñmõ. Color ãt a lũine hꝫ eſſentiã ⁊ formã coloris: ſicẽ in p̃⁹ de ſenſu ⁊ ſenſato determinatuz eſt. Adhuc aũt nõ eſt in eo ſicẽ for⁹ in mã: qa for⁹ educiƭ per alterationes de mã: ⁊ ſit gñatio rei cõpoſite: color ãt nõ ſic educiƭ de pſpicuo p̃uio: ſꝫ ſicẽ alibi derñ eſt abſtractiõe formali abſtrahiƭ ð colorato ſicẽ figura de ſigillo. Adhuc ãt for⁹ eſſe mãle hꝫ i mã in qua eſt: color ãt in pſpicuo nõ hꝫ eẽ mãle ſed ſp̃ũale pp qð ẽt ſubita eſt mutatio perſpicui a coloribus ⁊ lũine: hec aũt

oĩa in

omnia in alijs sunt declarata. Si autem solum intellectū di ceremus lucem que in ipso est: tunc intellectus ⁊ itelligibile ⁊ intelligibilis sua recepta ab aliquo nō differrent ⁊ intelligē do id qđ reciperet suā lucem itellectualē intelligeret suū proprium intelligere: ⁊ itelligēdo qđlibet intelligibiliū: ⁊ se ⁊ suā ꝓpriā actionē intelligeret. Per omnē eundē modū nos imaginari opz de itellectu ⁊ intelligibili fm actuz dicto ꝙ in ipso est: hoc eniz abstractū est a rebus: ⁊ cuz est in lumine itellect⁹ est in eo qđ dat ei formā itelligibilitatis fz actū ⁊ nō sicut accidēs est in subo: neqz sicut forma in mā: neqz hoc est inconueniēs: qꝛ talia fm esse spūale qđ hūt in suis abstrahētibus accepta: neqz sunt accidēs neqz subs fz verissimas acceptiones ipsoꝝ: neqz sunt entis dīe vel spēs alique: nisi accipiaꝫ ens fm qd: sed sunt quedā entiū intētiones fm ptātem suoꝝ agentiū accepta. potestas eniz luminis est tale esse ꝯferre coloribus: ⁊ potestas intellectus est tale esse ꝯferre intelligibilibus fm actū intelligēdi acceptis. planū aūt est ex his que dicta sunt ꝙ intellectus nō alia operatiōe siue actione itelligit suū intelligere ꝙ̄ intelligēdo sua intelligibilia: ⁊ ꝙ intelligit se qđlibet intelligibiliū itelligēdo: cuius cām iam diximus: qꝛ intellectus sonat lucem incorporeaz nature intellectualis que siue accipiaꝫ in natura ipsa itellectuali siue manans ab ipsa siue recepta siue terminata super itelligibile nō hz in se formalem aliquā differentiā. Si aūt ad alia referantur illa tunc differunt fm ea ad que referuntur.

¶ Cap. 2m. De diuersitate intelligibilium in genere.

Est aūt in intelligibilib⁹ diuersitas que est in coloribus cōparatis ad visum: ꝓpter multā enim victoriā ⁊ pmixtionez pspicui clari in corporib⁹ terminatis videmus quosdam colores in luminis aductu effici scintillātes ⁊ spargētes lumen ad illuminationē alioꝝ: ⁊ aliqñ si vere i toto sit perspicuū corpus coloratū: si lumen supueniat illi colores colorant alia corpora sibi opposita sicut videm⁹ in vitro colorato p qđ lumē veniēs secū trahit colorē vitri: ⁊ ponit eū super corpus cui p vitrū incidit lumē. Quedā aūt sunt ita vincentia in puritate diaphani ꝙ adeo radiātia efficiunꝫ ꝙ vincūt armoniā oculi ⁊ videri sine magna difficultate nō pñt. Quedam āt sunt expargētia tñ luminis ⁊ diaphani ꝙ vix discerni pñt viso ꝓpter pulitatē sue cōpōnis ex pspicuo cuius proprius actus est lumē. Silr aūt est in itelligibilib⁹: qm̄ forme illoꝝ p hoc ꝙ sunt simplices ⁊ vles: ⁊ nihil de priuatiōe mā̄e imixtum habentes sunt intellectus qdam sicut colores clari sum luminis qdem fm aūt ꝙ sunt magis fm naturā priora ⁊ vniuersaliora ⁊ simpliciora sic sunt intelligibiliora ⁊ lucē intelligibilitatis alijs cōferentia sicut dignitates. Quedā autē luce sua nostrū intellectum qui cum cōtinuo ⁊ tēpore est vincentia sunt: sicut sunt manifestissima in natura que se habēt ad nostrū intellectuz sicut lumē solis vel fortissime scintillantis coloris ad oculos noctue vel vespertilionis. Quedā aūt non manifestantur nisi lumine alieno sicut ea que ex primis ⁊ veris accipiant fidem: quedaz autez ex nimia permixtione cum priuatione perfecto intellectu cōprehendi non possunt: sicut motus tempus ⁊ materia prima. Ex his clarum est ꝙ theologica maxime manifesta parū intelliguntur: ⁊ mathematica maxime intelligunꝫ ⁊ physica certū ⁊ firmuz raro habent intellectum: hoc eniz ꝯtingit ideo ꝙ diuina sua luce nostrum vincunt intellectum ⁊ reuerberant: mathematica aūt intellectui nostro proportionata in se: ⁊ itellectui ⁊ lumini intellectus permixta sunt: phicā autem propter priuationem ⁊ materiā ⁊ motū ab itellectualitate cadunt: hinc est ꝙ diuina sunt super intellectum: mathematica in intellectu ⁊ physica sub intellectu esse dicuntur. Ulterius aūt est aduertere ex dictis qualiter habitus principiorum dicitur esse intellectus ⁊ habitus cōclusionis scientia: ⁊ ipse decursus ex principijs in conclusionē dicitur ratiocinatio: quoniā plurimū intellectus lucis ⁊ forme habent principia ꝓpter qđ a forma intellectus nominanꝫ: sed minimuz ⁊ quasi per aliud medium de lumine intellectus hz cōclusio ꝓpter qđ aliud sortiter vocabulū: ⁊ dicitur sciētia que semper est effecta fm ꝙ est sciā: ⁊ nunꝙ̄ causans lumen in aliquo alio nisi vt principium accipiatur. Ratiocinatio aūt dicit collationem ⁊ quasi directionem per se lucentis super alterū: ⁊ ideo tali nomine censetur ipse decursus principioꝝ in conclusiones. Ulterius autem ex his aduerte ꝙ quedam in quibus quasi eclipsatur lumen intellectus ab interpositione obscuritatis materie ⁊ priuationis ⁊ venit supra ea lumen vmbrosum ⁊ obscurum sicut est in his que probabilia esse dicunꝫ tñ: sed omnino occumbit in his que tñ sunt sensibilia sicut in primo huius sciētie lib. determinatū est: ⁊ ex hoc aduerte quare in probabilibus sunt argumentationes imperfecte ⁊ cōclusiones accepte cum formidine: probabilia enim neqz sunt prima ⁊ vera que luce intelligentie sunt plena: neqz ex primis ⁊ veris sumunt fidez: sed sunt que cōmuniter inueniuntur extrinsecus in rebus in quibus est quasi quedam resultatio luminis intellectualis cum multa vmbra causata a materia ⁊ priuatione: ⁊ ideo vniuersales in talibus autē non sunt vere: aut non sunt immobilis veritatis: ⁊ cum omnis perfectio argumētationis ⁊ certitudo sit ab vli ⁊ imobili veritate opz in talibus ⁊ argumentationes imperfectas esse ⁊ incertas: quare nec bene cōcludūt nec conclusio erit accepta sine magna formidine ꝯdictionis. De opinione aūt ⁊ dubitatione ⁊ ambiguo diximus in alijs libris: adhuc locus erit de eis aliqđ dicendi in phīa prima.

¶ Cap. 3m. De diuersitate intellectuum tam fm se ꝙ̄ fm intelligibilia ꝙ̄ etiam fm facultatem intelligentium accepta.

Est aūt intellectus diuersitas quā multi phōꝝ posuerunt quātuz ad ipsas partes anime qđ est intellectus possibilis ⁊ intellectus agens de quibus in lib. de anima dictum est. Tertius autem est qui est formalis intellectus quando. s. forma sciri vel operādi per lucem intellectus est apud animā: ⁊ hoc diuiditur in practicū ⁊ speculatiuuz de quibus etiam in tertio de aīa est expeditum. hic enim formalis diuiditur in intellectum simplicē ⁊ cōpositum ⁊ simplex quidez intelligentia incōplexorum: cōponitur autem intelligētia cōplexorum: aut per modum enuntiationis aut etiā per modū syllogismi vel alterius speciei argumētationis: ⁊ ille quidez qui compositus vocatur diuiditur in intellectum qui vocatur principioꝝ qui fm aliquid innatus est nobis eo ꝙ principia non ab alio principio accipimus sed per scientiā terminorum qui mox innascuntur nobis ⁊ intellectum ex alijs acquisitum qui apud phōs vocatur adeptus eo ꝙ est acquisitus per inuentionem vel doctrinam ⁊ studium. Et ratio diuisionum istarū ex istis pz nominibus: fm autem facultatez nature intellectualis que est in hoībus causatur quedam intellectus diuisio de qua quidam philosophi faciunt mentionem ⁊ precipue Aristo. ⁊ Auicē. ⁊ quidam alij seqūtes eos. Est enim quidaz intellectus plus cōtinuo ⁊ tempori hoc est imaginationi ⁊ sensui immixtus: quidam autem plus separatus: quidam vo medio modo: quidam vo ⁊ vires imaginādi ⁊ aliquid accipiendi per sensus non habens. Et primus quidem est obscurus nihil accipiens nisi cum labore ⁊ si doceatur aliquid opz ꝙ fiat per exēpla sensibilia ⁊ tales sunt ante impossibiles ad intellectum per se manifestorum ⁊ diuinoꝝ que in prima phīa traduntur ⁊ vocantur isti mali ingenij existentes a vulgo. Secundi autē quasi per se aut ex parua doctrina nati sunt intelligere omnia quia agentem non habēt tanꝙ̄ potētiā anime vel quasi efficientem per abstractionez intelligibilia in anima. Sed habēt eum quasi pro forma per quā anima itellectualis cuncta operatur qꝛ in lib. de anima felicitatem esse diximus ad quā intendit peruenire oīs philosophus ⁊ hoc vocatur intellectus sanctus siue mundus ab Auic. Ab Aristotele autē dicitur itellectus diuinus ⁊ hic intellectus de studio leui ad prophetias accipit illuminationē. Et ad somnioꝝ verissimam interpretationem. Medius autem est qui iuuatur doctrina faciliter ad intelligendū taz prophetica ꝙ̄ diuina. Sed tertius iuuari non potest aliqua ratione qꝛ neqz separatus est neqz habet istrumēta quibus iuuetur per operationem anime sensibilis ⁊ hec aliquando est ex vitio cōplexionis sicut in morionibus aliquādo autez consuetudine non attollendi vltra sensibilium acceptionem sicut est in his qui vocanꝫ idiote. Ex his patet qualiter qui longo tēpore studuerunt circa particularia sicut circa actus humanos sicut student hij qui legibus intendunt ⁊ in his ipsis causas ⁊ rationes nō querunt inhabiles efficiuntur ad philosophiam. Interim ergo dictum sit de natura intellectus ⁊ de natura intelligibilis ⁊ de comparatione vnius ad alterū ⁊ distinctione vtriusqz. Et sic est finis primi libri.

¶ Incipit liber secundus de Intellectu ⁊ Intelligibili: qui est
de perfectione naturali intellectus.

¶ Cap. pᵐ. Unde habet forma ꝙ fit in anima intellectuali.

Post hec autē de perfe-
ctione aie itellectualis videt̄ eē agēdū. Ex
pfectiōe nāqꝫ nā cognoscit̄ itellect⁹. Nō est
aūt nr̄a intētio agere de felicitate q̄ est vltia
pfectio intell'̄s aie ſꝫ poti⁹ de gradib⁹ pfectio
nis itellect⁹ ⁊ ondere q̄liter ſeipꝫ itell'̄s inue-
nit ⁊ itelligētiā primā ſi recta via ꝓcedat in
accipiēdo pfectiōes ipsius. Opꝫ aūt nos icboare a formis p
ficiētib⁹ intell'̄m ⁊ p illas ondere q̄lis pfectio itellect⁹ fit. Di-
cim⁹ ḡ ſupponētes ex his q̄ in vltima pte prie pħie demſant
oēs formas ab itelligētia pᵃ vl'r mā̄ ambiente dari māe ⁊ ex
hoc oēm formā q̄ in mā est eē mediā iter duo itelligētiā vꝫ a
qua fluit sic forme artificiatoꝝ ex itellectu artificis ⁊ mām in
qua est p eē qd̄ dat māe. Intelligētia aūt q̄ idiuiſibilis ē ⁊ sim
plex suba ⁊ eētia cū ipsa sit cā pᵃ est idiuiſibilis foi⁹ ⁊ simplex
⁊ nō vna forma post aliā nec est determinata ad eē hoc vel il
lud in idiuiduo: nec ēt ꝓut est i itell'̄m prie cāe comitāt oppō
⁊ diuersitas ⁊ tpalitas ⁊ cōpō ⁊ mālitas ⁊ hmōi. In mā āt est
fm eē diuiſibile successiuū māle ⁊ comitat̄ eā cōpō ⁊ diuersi-
tas ⁊ cōpō ⁊ diuiſio p numeꝝ vel p nāꝫ māe ⁊ hmōi multa si-
cut in libro nos de nā aie ondimus. Queram⁹ igit̄ cū forma
hēat fieri in aia itellectuali vtꝫ hoc hēat ab eo qd̄ fluit ab in
telligētia aut ab eo qd̄ hꝫ eē a mā. Cōstat aūt cū nihil mālis
comitet̄ formā fm ꝙ est in aia ſꝫ poti⁹ hēat multas illaꝝ pro-
prietatū ⁊ ꝯditionū q̄ comitant̄ eā in itellectu itelligētie ꝙ ex
hoc ꝙ est notitia q̄dā itelligētie hꝫ fieri in aia. Et hoc maxie
pꝫ triplici rōne: q̄rū q̄dē vna iā iducta est qm̄ nos scimus for
mas in itellectu aie seq̄ ꝓprietates ⁊ ꝯditiōes itelligētie ⁊ nō
māe. Scd̄a aūt rō q̄ formalior est q: nos scim⁹ ex his q̄ in li-
bro de aia determinata sūt qꝛ forma nō fit in aia nisi p hoc ꝙ
separat̄ a mā ⁊ liberat̄ a māe ꝯditiōib⁹. Māe aūt ꝯditiōes sūt
ea q̄ sequunt̄ ꝓut est in eē māli ⁊ hec sūt dr̄a loci ⁊ tpis ⁊ op-
pō ⁊ cōpō ⁊ hmōi: liberari aūt formā ab hmōi cāsib⁹ est acci-
pere eā ꝓut est in lumie itelligētie. Pꝫ ḡ ab origine vñ fluit
forma ⁊ hoc hꝫ ꝙ fit i itell'̄u aie. Tertia rō q̄ efficacissima est
hec est: ꝙ exq̄ for⁹ in po⁹ est in aia ⁊ nō in effectu nō efficit̄ in
aia nisi actu alicui⁹ agētis. Cū ḡ hoc agēs nō fit aliqd̄ eoꝝ q̄
sūt in mā ſꝫ poti⁹ lumē itelligētie nō efficit̄ aia recipiēs formā
nisi p lumē itelligētie. Qd̄ aūt for⁹ fit in simplici intelligentie
lumine nō hꝫ a mā qꝛ anteq̄ fuisset in mā fuit in lumine: igit̄
ꝙ for⁹ efficiat̄ i aia nō hꝫ a mā ſꝫ ab itelligētia: ⁊ hoc qdē est
necīuꝫ qm̄ sicut color nō hꝫ a colorato corpe ꝙ efficit̄ in visu
ſꝫ ab actu lucidi qd̄ fm effectuꝫ est lucidū: ita for⁹ nō hꝫ a mā
ꝙ efficiat̄ in aia sed ab actu intelligētie agētis q fm effectuꝫ
intelligētis agēs est. Et in hoc dep̄hendit̄ error dicentiū for
mā esse in aia fm esse idiuiduū qm̄ illa indiuiduū hꝫ a mā ⁊
nō a lumine itelligentie in q̄ est for⁹ fm sue originis nālitateꝫ
⁊ sic ad esse in mā indiget ꝯ̄mantib⁹ ⁊ alterātib⁹ q̄ cāgūt cum
trāsmutāt mām: ita ad esse in aia nō indiget nisi lumine in-
telligentie agentis qd̄ fluit in animā ⁊ esse intellectuale for-
maꝝ generat in anima: hec aūt primi pħi est determinare.

¶ Cap. 2ᵐ. Quare forme fluunt ab intelligentia ſꝫ ꝙ ipsa for
ma mundi est: ⁊ ex hoc habetur ꝙ fiunt in anima.

Si aūt q̄rat̄ qualr̄ intelligētia pᵃ agens attingit
animā ⁊ q̄liter attingit mā̄ in q̄ sūt for⁹. Adhuc
aūt q̄liter exeūt for⁹ ab ipsa in animā. Ad hoc lꝫ
primi pħi sit determinare tñ pp doctrine facili-
tateꝫ hoc breuiter trāscēdo dicim⁹ ꝙ q̄libet itel
ligentia agens ambit lumine suo oē illud ⁊ totū
cui sicut māe ⁊ sic ei qd̄ mouet̄ ab ipsa supponit̄ ⁊ hui⁹ qdem
exēplū est in semine hoīs. Id eniꝫ qd̄ opat̄ in semine hoīs nō
pōt esse nā cū nō vnāꝫ vni⁹ for⁹ ⁊ figure opet̄ ſꝫ valde diuersa
tā in sīlib⁹ mēbris q̄ꝫ in dissilib⁹ ⁊ officialib⁹: opans eniꝫ in se
mine est aia nō vt est endelechia corpis ſꝫ vt artifex q est vir
tus formatiua q est in spū q iter viscositatē seminis ꝯtinet̄ ⁊
ambit totā mā̄ corpis intra ṽtutē ⁊ lumē suū ⁊ for⁹ q̄s influit
nō sūt in eo vt habit⁹ q̄dā accñaliter imo sunt in eo hoc qd̄
est ipse q lꝫ vn⁹ fit in suba tñ multiplex est in ṽtute ⁊ sine me-
dio aliq̄ a loco vno cordis fluit in oia ⁊ iprimit formas ⁊ in-
format oia instrūaliter agētia sub ipso q̄ sūt calidū ⁊ humidū
⁊ siccū ⁊ frigidū. Sic opꝫ imaginari ꝙ ṽtus itelligētie suppo
nit̄ his q̄ mouet ⁊ ambit ea ⁊ influit eis formas q̄ sūt hoc qd̄
ipsa est ⁊ nō acq̄site in ea ⁊ cōtinet oia in lumine suo qm̄ sine
medio ꝯiungit̄ oīb⁹ his in q̄ agit ⁊ hoc lumē iungit̄ aie ⁊ iun
git̄ formis in aia existib⁹ ⁊ sub actu hui⁹ luminis for⁹ moue-
ret animā sicut sub actu lucis exterioris colores mouēt visū.
Ab intelligētia aūt pᵃ descēdūt hmōi for⁹ ⁊ q̄ magis ab ipsa
eo magis efficiunt̄ māles ⁊ ignobiles: ita ꝙ vltima in descē-
su est for⁹ elemētalis ⁊ ifima elīti qd̄ est terra qd̄ eē dicit̄ fex
elītoꝝ ⁊ est descēsus p modū cōpōnis forme cū reb⁹ in qbus
sūt for⁹ ⁊ est q̄ū moueant̄ for⁹ ab intelligētia ad mās in qbus
sunt nō in toto amittentes lumē itelligētie q̄diu for⁹ sūt. Et
hoc est p ꝯ̄riū in aia qm̄ aia cū sit for⁹ q̄dā iūcta māe nō pt ac-
cipe formas nisi icipiēdo a mā q̄ ꝓpria est ei. Nō igit̄ accipit
nisi p resolōnē a mā ⁊ ꝯtinue ꝓcedit resoluēdo donec veniat
in cām pmā ⁊ ibi est vltimū pfectionis ipsius ⁊ finis intell'̄s.
Et hui⁹ iteꝝ sīle est in motu luminis a sole in colorata ⁊ re-
ditu coloꝝ in pspicuū ⁊ in visū speculum aiati qd̄ est oculus.

¶ Quereret aūt fortasse aliqs vñ habeat itelligētia formas
q̄s vt fons omni tpe exuberat in totū vniuersitatis ordineꝫ.
Sed ad hoc sic iā dixim⁹ nō est difficile r̄ndere: q̄rere eniꝫ vñ
itelligētia alicui⁹ ordinis hēat formas q̄s exuberat: ideꝫ est
q̄rere vñ hēat itelligētia ꝙ est itelligētia: qꝛ sicut iā diximus
sic soli ex lumine sibi subali formaliter ꝯuenit luces emittere
in mūdū: ita ⁊ multo magis itelligētie agenti ⁊ maxie cāe pᵃ
ex lumine sue sube ꝯuenit luces emittere q̄ sunt forme oium
eoꝝ q̄ formant̄. Et sic aie in suū vniuersū mēbroꝝ ꝯuenit vi-
tas emittere que tñ vite fm opa vite spālia determinant̄ in
mēbrū lꝫ in aia sint oēs ille vite vna vita indiuiſibilis in suba
multiplex fm ṽtutē ita itelligētie pme ꝯuenit luces emittere
in totū vniuersū. Et iō subtiliores pipatheticoꝝ distinxerūt
iter formas mūdi ⁊ formas māe: formas mūdi vocātes vl'r
relatas ad vniuersuꝫ: formas aūt māe dicētes eas q̄ sunt dā-
tes eē māe: forme igit̄ mūdi sūt ab itelligentia ex hoc ꝙ ipsa
est intelligentia ⁊ qm̄ fiūt in aia: fiūt magis in aia ex pte illa q̄
fluunt a forma mūdi q̄ꝫ ex parte illa qua per esse sunt in mā.

¶ Cap. 3ᵐ. Qualiter intellectus agens in anima est sicut lux
⁊ sicut ars: ⁊ ideo est perfectus agens perfectiones.

His q̄si p modū ꝓbationis excussis opꝫ nos de
terminare q̄liter intell'̄s agēs sic lux sit ad mām
cōpata: his eniꝫ duob⁹ hñ explanatis meli⁹ scie
tur modus pfectiōis aie humāe. Dicam⁹ igit̄
cū oī ꝙ intell'̄s agēs est sic lux: tria in ipsa atten-
dunt̄ sīlitudine q̄rū ⁊ pᵐ est ꝙ sit pᵐ agēs eē itel
lectuale. scd̄m est ꝙ est vl'r agēs itellectuale. tertiū aūt ꝙ ē in-
cessanter agēs eē itelligibile ⁊ vnūqdꝙ istoꝝ q̄dā alia sequū
tur qd̄ q̄liter sit veꝝ sic pbat̄. In oī eniꝫ vniuerso in q̄ sūt q̄dā
sic acta tm̄ q̄dā aūt sic acta ⁊ agētia nece est eē vnū pᵐ qd̄ est
agēs tm̄. Esse aūt itellectuale est in oīb⁹ q̄ sūt intell'̄s ⁊ rō eoꝝ
q̄ itelligunt̄. Esse ḡ itellectuale est in oīb⁹ itelligibilib⁹ Oē āt
itelligibile qd̄ itellit̄ nō nisi p formā suaꝫ vel p seipm̄ si for⁹ est
itelligit̄. Et ꝯstat ꝙ hic itell'̄s siue itelligibile eē ita est factuꝫ
ꝙ vlteri⁹ nō ꝯfert ad eē intelligibile p̄ter seipm̄: hoc aūt totū
sub aia hoīs est p hoc ꝙ ipsa est imago forme mūdi ⁊ nō tm̄
forma māe. Est āt in aia in vis cognitionis multa accipere
phātasmata ⁊ facta fm sensuꝫ ad q̄ reflectit̄ in his q̄ itelligū
tur ꝯcepta cū mā ⁊ fm imaginationē reflectit̄ itell'̄s fm ea q̄
intelligunt̄ mathematice ⁊ ad itell'̄m poseꝫ. Opꝫ ḡ ꝙ in hoc
ordine vniuersi recurrat̄ ad vnū agēs pᵐ qd̄ est pᵐ agēs eē in
telligibile: nō eniꝫ solū in vniuersitatē oium recurrit̄ ad pᵐ i
ſꝫ in q̄libet ordine vno nece est eē pᵐ in quo est stat⁹ illius or-
dinis: ⁊ hec est cā ꝙ in libro de aia dixim⁹ in ipsa aia eē duas
dr̄ias vl'r agētis q̄ est oia facere ⁊ vl'r posīs q̄ est oia fieri ⁊ p
istā rōnis necītatē arguunt̄ falsitates illoꝝ q in aia dicūt nul
lū eē intell'̄m agētē. Isti eniꝫ nō ꝯsentiūt pħis q lꝫ dicāt intelli
gētias q̄ sunt forme mūdi irradiare sup itell'̄m aie hūane nō
tñ negāt in ipsis aiab⁹ eē intell'̄m agētē vniuersitati suoꝝ itel
lectualiū ꝓportionatū. Aliter eni hō nō pfecte eēt minor mū
dus nec eēt imago forme mūdi q̄ tñ incōuenientissima scit eē
oīs q recte philosophat̄. Per hūc ḡ modū q̄ vniuersitas cor
poraliū hꝫ vnū pᵐ agens in his q̄ faciūt ⁊ fiūt vsqꝫ ad vltimū
factū ꝙ est lux solis sup quā irradiat lux agētis pmi itellect⁹
⁊ nisi irradiaret sup ipm̄ lux solis nō eēt effectiua formarum

corpalium. Ita est in quolibet vniuerso: opz ēt ita in aia bo is eē ꝓm multitudinē ꝛ vniuersitatē itellectualis eē qđ fit in ipa ꝛ in intellu ipi⁹. Jā aūt facile est ondere ꝙ agens est in eo sic lux q: est vlr agēs: sicut enī lux influit vlr sup oia q̄ sunt actiua ꝛ passiua i mā: ita necē est p̄ᵐ agēs vlr agēdi formā ꝛ actū oib⁹ influere. in p̄° enī pbia pbauim⁹ ꝙ oīs act⁹ p̄mi agētis p hoc vlis ꝛ finitēs est q: stat iter qđdā p̄ᵐ ꝛ qđdā vltimū p oia extēdēs media. Esse aūt qđ a p̄° p oia media pringit vsqz ad vltimū vlr agit. Cōstat igit p̄ᵐ agēs in itellectualib⁹ vlr agere: aliter enī efficiētia nō staret. Ex hoc pz ꝙ agēs intellect⁹ vlr agit vniuersitatis ordine intelligibiliuz q̄ sibi subiungit. Ex his ēt ꝯcludit ꝙ incessanter agit: nō enī est p̄ᵐ agēs nisi p hoc ꝙ p eēntiā agit sic lux p eēntiā lucet: qđ aūt p essentiaz agit aliquā actionē sp agit eā ꝛ icessanter intell̄s agēs sp icessāter agit ꝛ hoc veteres phi itēderūt cū dixerūt ꝙ sit simplex ꝛ ꝙ eēntialr agit ꝛ ꝙ idiuisiue sint itelligētie in ipo ꝛ ꝙ oēs in ipso sūt sua suba ꝛ vita ꝛ lux sua. Ex hoc ēt ꝙ vlr agit seqt ipm esse formā oium intelligibiliū. Que tn̄ for⁹ in vnoquoqz intellu est ꝓm ptātē illi⁹ qđ intellectuale esse pricipat ꝛ nō ꝓm ptātē p̄mi agētis: ꝛ ꝙ ipe est semē oīs itelligibilitatis ꝛ ꝙ sub actu suo oē itelligibile mouet aiaz. ¶ Et iđ nulla est qđ contingit q̄rūt qūo forme rex pñt agē in aiaz cū aia nobilior ꝛ altior sit illis: ꝛ id qđ est nobili⁹ ꝛ alti⁹ poti⁹ agē videat in id qđ est sub ipo q̄ ꝙ recipiat ab ipo ꝛ patiat. Et est qđ imperitor in n̄alib⁹. Forme enī exterior nō agūt nisi put sūt intell̄s qđā ꝛ agūt sub lumine intelligētie agētis qđ ē in ipis ꝛ sic agere pñt in poīez intell̄m. Pz ēt ex hoc ꝙ cū iter oē agēs ꝛ patiēs dz eē cōtratio q̄ cōicatio est inter agētē ꝛ for⁹ᵐ ꝛ poīez intellectū. Et ꝙ ipa for⁹ stās vlr in lumine vlr agētis est agēs qđ ꝓprie hz inferre passionē itellectui poīi. Ex hoc ēt ꝙ ē agēs eēntialiter ꝛ incessāter ꝯsequunt ipz sua acta p hoc ꝙ in ipso nec̄ia ꝛ stātia: ꝛ q̄ nō hoc eterna ꝙ sūt imutabilia: hoc enī mō eterna dicūt q̄cūqz phi eterna vocāt ꝛ sic scia est nec̄ia ꝛ eterna q̄ est de hmōi formis ꝛ hoc multi stoicor ignorauerūt: ꝛ iđ alias formas q̄ illas q̄ in reb⁹ sūt posuerūt: hic ēt intell̄s agēs cōparat arti ꝛ est cōpatio q̄ eēntialiter ꝯuenit ei ꝓm ꝙ ꝓhabet in seipso oia intellecta. Nō aūt hoc intelligit de arte mechanica q̄ diuersa est a mēte artificis ꝛ est sciētia qđā opatiua factor cū rōne: sz itelligit de arte n̄ali quā oīs for⁹ ēt corporea dz imitari: dicim⁹ enim in pñcio in semine sine spū seminali eē aiaz vt artificē q̄ oia cū rōne certa ꝛ infallibilr opatur cū tn̄ hec ars nō sit scia q̄dā ab ipa suba formatiue virtutis: sz sic ipsa put in se formatiua virt⁹ hz oiuz mēbror virtutes illas qb⁹ opat ad vite potentias vlr rōne ꝛ cū certa finis intētiōe ꝛ rōne forme. Et sicut est pticulariter in semine ita est vlr in luce agētis intellect⁹ respectu vniuersitatis toti⁹ ordinis sibi subiecte mãe: ipa enī lux sua sciētia est ꝛ sua ars est certa rōne oia ad esse igit intelligētis ꝓducēs ꝛ oia construere faciens in intellectu possibili. Ex his ꝯstat intellectū agentē esse ꝑfectuz ꝛ supra ꝑfectū ꝑfectiones oēs hñtē ꝛ largientē omni ei qđ ꝓm esse intellectuale perficit. Hec aūt cōiuncta his q̄ iam in anteriori hui⁹ sciētie libro diximus ꝛ his que in tertio libro nostro de anima dicta sunt vex ostendunt intellectū agentē omnia tn̄ hec plenissime intelligunt ex sciētia phie p̄me q: ista in v̄itate pura sciētie n̄alis trāscendunt.

¶ Cap. 4ᵐ. Qualiter intellectus possibilis sit potētia ꝛ vt tabula rasa ꝛ vt locus ꝛ vt species intelligibilium.

Dicam⁹ aūt nūc de ꝑfectiōe intellect⁹ possibilis: huic aūt q̄tuor attribuunt a phis quor vnū est ꝙ ipse idē indiuisibilis sube exis po° est oia intelligibilia. Scđm est qđ se hz ad oia intelligibilia sic tabula rasa in qua non exiget aliq̄ ꝑpa ratio ꝙ imago sit in ipsa. Tertiū ēt est ꝙ ipe est poti⁹ locus intelligibiliū q̄ mā. Quartū ēt ē spēs itelligibiliū sicut est sensus sensibiliū spēs ꝛ de oib⁹ his necē est determinare lz sit valde difficile: sine his enī impoīe est scire anime ꝑfectionē. Cū ꝑ intellect⁹ poīis dr q̄ est oia fieri intelligibilia intelligit ꝙ ipse in po° sit oē intelligibile vn⁹ ꝛ idē indiuisus ꝛ simplex ꝓm suā subaz ꝛ iđ sua po° q̄ sit intelligibilia non est vniuoca ad po°ᵐ mãe q̄ nō est susceptibilis oiuz vna ꝛ indiuisibilis existēs sz poti⁹ ꝓm sui diuisionē i multa. Et cū dicit ꝙ in intellectu possibili in eo ꝙ poīis est ꝯtingit oia fieri: nō intelligit ꝙ oia sit sicut mā: nō enī mā sit for⁹. Et cū dicit ꝙ poīis intellect⁹ sit oia intellecta intelligit ꝙ sit for⁹ illa p quē-

dā modū. Et hmōi sic dixit iā aī nos Alphar abi⁹ ꝙ ē imaginādū ꝙ sic cera intelligat vel imaginet tota trāsire in figurā sigilli ita ꝙ nihil ei⁹ distinguat ab ipa figura sigilli: hoc tn̄ sic ego nō oino ꝯueniēs reputo. Sz ponā aliud qđ est p oia ꝯueniēs. Si enī colorē simplicē formā intelligam⁹ ꝛ po°ᵐ ꝑspicuū p quā ipz ꝑspicuū est illi⁹ susceptibile ita enī in po° nō distinguit a suscepto in hoc ꝙ vnū sit subm ꝛ alter for⁹ tunc sūt eē̄ nãe ꝑspicuū suscipiēs ꝛ color suscept⁹: color enī nō differt a ꝑspicuo ꝓm nãz sz ꝓz eē qđ est diuersū vnt⁹ nãe ꝛ eiusdē vn̄ ꝑspicuū suscipiēs lumē in ꝯfundū est suscipiēs ꝑspicuū: ꝛ ꝑspicuū in extremo pticipās actū luminis est color ꝛ planū ē videre cuiuslibet ꝙ ille nãe n̄ sūt diuerse sz eē ꝑspicui in vno ꝛ in alio diuersuz est p vnū ꝛ eūdē modū eiusdē nãe p diuersuz eē est susceptibile qđ ē oculus ꝑspicui ꝯ extremitas q̄ est color n̄ sumat ꝓm esse spūale q̄ est in medio nō est in ꝑspicuo puto: nec in ꝑspicuo situ qđ est oculus sz sūt sic due nãe distincte ꝛ iđ nō in eis ꝓprie loquēdo sic in subto sed poti⁹ sicut in re q̄ est eiusdē nãe diuersitate ꝓm triplex eē lucidi termini pui ꝛ aiati ꝛ poēm eūdē modū in corporib⁹ eiusdē nãe sūt lumē itelligētie terminatū qđ est simplex for⁹ rex separata a mā ꝛ lumē eiusdē qđ est itell̄s poīis sicut puū qđdā ꝛ lumen ei⁹ in seipo simplr acceptū. Ex hoc enī ꝙ itell̄s poīis ad corpus accedit efficit distās a lumine intelligētie sic ꝑspicuū in aere distat a n̄a luminosi in seipso. Pz aūt ex his ꝙ eadē forma est i possibili itellectu ꝛ in mā sz ab itellectu nullaz accipit idiuiduationē. Et ēt ꝙ in oib⁹ talib⁹ itelligēs itellect⁹ ꝛ for⁹ itellecta idē sūt actu p eē hñtia ꝛ differētiā sicut ꝑspicuū in loco in q̄ est color abstract⁹ idē est actu cū n̄a coloris p eē differēs qđ eē iporat p distinctionē vtriusqz: ꝛ ꝙ itellectus poīis nō est mā sz for⁹ hoc ignorauit Theophrast⁹. ¶ Tabule aūt rase cōparat p hoc ꝙ sicut tabula ꝑter oēm ꝑparationē se alterātē susceptibilis est figure: sic itellect⁹ possibilis ꝑter oēm ꝑparationē separantē susceptibilis nō est vni⁹ tn̄ sz oīs itelligibilis: ꝛ p hoc iterz pz ꝙ nō est mãe po° ipsius: rasura enī tabule nō est mā sz poti⁹ sic ꝑspicuū vna ꝛ eadē po° luminis est coloris oīs susceptibilis: ita idē itellect⁹ vna ꝛ eadē po° luminis agētis qđ in ipso est susceptibilis est oīs forme itelligibilis ꝛ iđ nullo mō pōt eē for⁹ corporalis q: hāc ipossibile est hēre potētiā vnā ad oēm formā suscipiēdā sz poti⁹ sicut tabula rasa est imago n̄ solū sine suꝑficiei addat terminationis actio ita ipa intellectualitas aīe ꝓm possibilē intellectū est in ista ꝓz eē qđ hz in itellectu n̄ addat terminatiōis actio q̄ est rei terminus cui⁹ ipm est forma. Et sic iterz pz qualiter itelligēs ꝛ itellectū sunt idē actu ꝓm eē dicta: hec aūt q̄ sunt dicta nullo mō ꝯueniūt mãe. ¶ Inter oēs aūt cōparatiōes magis apta est q̄ est loci: loci enim oino eadē differētia est que est locati ꝛ a locato accipit figurā ꝛ exhibet ꝯtinentiā: ꝛ est mot⁹ n̄alis locati ad ipsuz ꝛ quies n̄alis in eo: sicut enim in quarto de phico auditu est determinatū eadē est distātia cubi ꝛ loci cubi etiā n̄ linee ꝯtrahant a cētro loci ad suꝑficiez erunt eedem linee numero loci ꝛ locati: ꝛ hoc modo eadē n̄a est itellectualitatis in itellectu possibili ꝛ in eo qđ intelligit ꝓm eē itellectuale nisi ꝙ limitib⁹ eius qđ intelligit ipse intellectus format sicut locus figurat ad locati figurā ꝛ eius qđ itelligit qñ sub actu luminis est intellectus agentis: motus n̄alis est ad itellectuz sicut motus color q: est ab actu lucis ad ꝑspicuū p eādē nãz: quies enim n̄alis est in ipso. ¶ Quarta autē cōparatio est ꝙ intellectus possibilis est spēs intellector sicut sensus est spēs sensibiliū. Cōstat enim ꝙ ꝑspicuū puū est spēs ꝛ forma forme intellecte p esse qđ hz in intellectu ꝛ cōfert ei esse vlē ꝛ simplex qđ nō habuit in mā. In his enim que incorporalia sunt id qđ est n̄a simplex est spēs ꝛ forma eiusdē nãe determinate sicut sensus cōis formalis est ad sensus ꝓprios ꝛ determinatos. Ex oibus igitur hmōi cōparationib⁹ pz ꝙ sit ꝑfectio intellectus possibilis ꝓm ꝙ est possibilis.

¶ Cap. 5ᵐ. De intellectu formali ꝛ qualiter per ipsum perficiatur intellectus possibilis.

His aūt hitis vidēdū est de ꝑfectiōe ei⁹ itellect⁹ quē subtilissimi pipathetico formalē vocauerūt itellectū eo ꝙ ipse est forma oīs itellect⁹ ꝓm eē qđ hz itelligibile: hic aūt formalis itellectus nō est ille quē qdā formā rei itellectiuā arbitrātur: q: sicut iam ostensum est ille non est formalis ad intellectū possibilem eo ꝙ spēs est possibilis itellectus

taliũ spẽx ⁊ locus ⁊ oẽ formale eẽ poti⁹ accipit id qδ itelligit̃ ab intellectu in quo est q̃z ꝙ det sibi eẽ formale sicut spẽs ⁊ locus formalia sũt ad ea ad q̃ cõparant̃: sz sicut ĩ colorib⁹ lumẽ est formalis hypostasis ⁊ pspicui ⁊ pupi ⁊ oculi ⁊ pspicui terminati: ita lumẽ qδ est act⁹ itell̃s agẽtis est forma ⁊ itellect⁹ possibilis ⁊ eius qδ itelligit̃: hec eni duo q̃tũ ad eẽ itellectuale vnius sũt nãe ⁊ po⁹ sicut pz p ãndicta. Et q: sũt vnius po⁹ sunt ẽt vni⁹ pfectiõis fm formã sicut ẽt color ⁊ pupiũ tenebrosum vnius ⁊ iõ vna forma agẽtis vtrũqz pficit: lumẽ g̃ agentis est qδ formã rei q̃ itelligit̃ ducit de po⁹ in actũ ⁊ ꝙ possibile ducit in actũ. Et sicut in colore viso videt̃ lumẽ qδ de po⁹ coloris facit actu colorẽ eo ꝙ nihil aliud agit ĩ visũ nisi illud sit terminatũ ⁊ q̃si sic luce icorporatũ: ita in q̃libet eo ꝙ itelligit̃ ue oĩb⁹ itelligibilib⁹ nõ itelligit̃ nisi lumẽ intell̃s agẽtis lz in aliquo itelligit̃ icorporatũ in mã sensibili ⁊ in aliq̃ itelligat̃ icorporatũ in q̃titate imaginabili ⁊ in aliq̃ itelligat̃ clar̃ ĩ eẽ simplici itellectuali sicut lumẽ qδ est colorx hypostasis ⁊ ĩ aliq̃ videt̃ cãdẽs sicut in albo ⁊ in aliq̃ submersũ ⁊ in aliquo fere extinctũ sicut in nigro. Pz igit̃ ex dictis ꝙ intell̃s polis in actu efficit̃ p lumẽ itell̃s agẽtis ⁊ ꝙ in oĩ eo qδ itelligit hoc intelligit ⁊ qñ ẽt seipm itelligit in actu se itelligit in lumine agẽtis. Ex iductis ẽt vlterius ostẽdit̃ ꝙ cũ lumẽ agẽtis fm eẽ qδ hz in itellectu possibili ⁊ eo ꝙ itelligit sic quo intelligit̃ oẽ qδ ⁊ q̃ itelligit oẽ id qδ itelligit sic lumẽ solis quo videt̃ id qδ videtur ⁊ quo videt illδ qδ videt: q̃ aũt itelligit̃ id qδ itell̃r ⁊ quo itelligit id qδ itelligit maxie itelligit̃ in oĩ itellectu fm actũ facto: eo ꝙ illud est cã ⁊ rõ itelligẽdi lumẽ itell̃s agẽtis est maxime id qδ itelligit̃ itellectu fm actũ facto. Amplius cũ lumẽ illud sit mãifestatio itell̃s agẽtis facti fm pportionẽ ei⁹ ꝙ recipit lumẽ pz ꝙ itell̃s agẽs mãifestat̃ in quolibet itellectu fz actũ facto. Amplius cũ lumẽ idest manifestatio sui ⁊ pspicui pupi ostẽsũ est ꝙ lumẽ agẽtis ẽ in itellectu possibili puro. Cõcludit̃ necẽio ꝙ itellect⁹ polis iuenie ⁊ itelligit se in quolibet itellectu fm actũ facto ⁊ ꝙ seipz itelligit qñ id qδ itelligit in q̃libet re itelligibili itelligit ⁊ ꝙ suũ itelligẽ est ipz in actu esse. Et iõ dixerũt ꝙ itell̃s polis ⁊ id qδ itelligit̃ ab ipso ⁊ suũ itelligere est vnũ ⁊ idẽ rõne differẽs fm eẽ. Supra eniz ostẽsũz est ꝙ itellect⁹ ⁊ id qδ itelligit̃ actu sũt idẽ: ⁊ cũ suũ intelligẽ nõ sit nisi actu eẽ videt̃ alicui forte ꝙ ẽt ipm itelligere sit idẽ cũ ipso fm subãz: ⁊ hoc qdẽ est ver̃ fm ꝙ itelligere dicit apud se itelligere: fm aũt ꝙ dicit itelligẽ in agere eẽ itelligere est sup itelligibile ouerti ⁊ zsiderare ⁊ sic penitus nõ est idez. Ex oĩbus aũt iductis pz ꝙ itellectus in hoĩe tribus in eẽe pficit̃: agẽte vz ⁊ forma agẽtis in possibili intellectu q est locus itelligibilium ⁊ formalis itellectus. Patet ẽt q̃liter in omni itellectu fm actũ facto intelligit̃ possibilis intellectus ⁊ agens.

¶ Cap. 6ᵐ. De intellectu in effectu: ⁊ qualiter possibilis in effectu perficitur.

Nunc ergo restat ingrere de eo itellectu q itell̃s in effectu vocat̃: hoc eniz ẽt dĩ itell̃s ĩ effectu eo ꝙ in effectu efficit̃ po⁹ itellect⁹. Est aũt hic itellectus q est for⁹ intellecta q̃ ẽ sepata a reb⁹: hãc eniz diximus eẽ in po⁹ respectu intell̃s agẽtis ⁊ qñ actu luminis ei⁹ mouet̃ ad itell̃m polem efficit̃ intellect⁹ in effectu. Adhuc aũt ⁊ ipse polis est in po⁹ anteq̃z hec forma efficiat̃ in ipso ⁊ cũ efficit̃ in ipso est intell̃s in effectu ⁊ ille po⁹ nõ sũt oĩno vni⁹ rõnis nec sũt diuersax rõnũ. Et ꝙ nõ sũt penitus diuersax rõnũ: pz p ãndicta: ꝙ aũt nõ sunt penitus vni⁹ modi ⁊ rõnis ostẽdit̃ sic. Intelligibile enim nõ oĩ in po⁹ nisi p eẽ qδ hz in mã in q̃ ligatũ est lumẽ agẽtis itelligẽtie sic lumẽ oculox in tenebra ⁊ hoc ẽ po⁹ priuatiõis cuiusdã. Cũ aũt dĩ intell̃s polis in po⁹ nõ est in ea ligatũ lumẽ sed potius ligatũ est in eo ꝙ oẽret mouẽ ipz ⁊ distinguere ⁊ sic itellect⁹ eodẽ agẽte educit̃ ad actũ de po⁹ q̃ educit̃ ad actũ itelligibile. Et ĩ hoc videt̃ peccare Alpharabi⁹ ⁊ qdã alij dicẽtes intell̃m polez abstrahere formas: nõ eniz eque po⁹ est abstrahere formas ⁊ abstractas recipe q̃cunqz mõ recipiant̃ siue p modũ mãe siue p modũ loci: sz poti⁹ agẽtis p se est abstrahẽ in cui⁹ lumie est eẽ abstrahi ⁊ sic g̃nans in nã zferẽdo formaz dat ea q̃ formã sequunt̃ q̃ pcipue sũt mot⁹ ⁊ locus ita g̃nans oĩno formalr in corpalib⁹ dando eẽ sui luminis dat zña id q̃ sũt mot⁹ ad itell̃m polem ⁊ locũ q est itellect⁹ polis sic in antehabitis dictũ est: sic igit̃ est de itellectu in effectu. Sicut g̃ colore eodẽ agẽte colores oẽs fiũt in effectu ⁊ facti in effectu faciunt in effectu pspicuũ ⁊ visũz: ita forme rex vno lumie agẽtis fiunt in effectu ⁊ facte in effectu faciũt in effectu polem intellectũ sine medio. Et sic visus quo fuerit clarior eo clarius pcipit in colore lumẽ cãdescẽs: ita itellect⁹ polis quo fuerit a corpe sine carne sepabilior eo magis pcipit lumẽ itell̃s agentis diffusũz in formã rei itelligibilis. Istud tñ itelligibile in libro .3. de aĩa sub triplici dĩa eẽ diximus. Est eni zceptũ cũ mã fm eẽ ⁊ rõnẽ ⁊ zceptũ cũ mã sensibili fm eẽ ⁊ nõ fz rõnẽ lz fm rõnẽ zceptũ sit ĩ q̃titate ⁊ est sepatũ a mã sensibili ⁊ q̃titate ⁊ fm eẽ ⁊ fz rõnẽ. Et hec diuisio intelligibilis est accepta fz eẽ luminis itelligẽtie agẽtis: qδ hz in reb⁹ qb⁹ dat eẽ ⁊ rõnẽ. Si eni hoc accipiat̃ diffusũz in pncipijs eẽ ⁊ habẽ tñ diffõnez hz fz illud eẽ nõ zceptã cũ q̃titate ⁊ q̃litate sẽsibili: qm habet eẽ est añ q̃titatẽ ⁊ q̃litatẽ. Si aũt accipiat̃ fm eẽ qδ hz imersum pncipijs corpox fm ꝙ est corp⁹ hẽbit rõnẽ zceptã cũ pncipijs q̃titatis: ⁊ si accipiat̃ vt imersũz q̃titati ⁊ motui hẽbit rõnẽ zceptã cũ mã sensibili. Et sic diximus ꝙ itell̃s nr̃ plus cõiungit̃ imaginationi ⁊ sensui q̃ itellectui p⁹ agẽti: iõ obscur⁹ est: ⁊ ad ea q̃ sũt sepate penit⁹ rõnis hz se sicut oculus vespertilionis ad lumẽ solis: ⁊ iõ p⁹us est ibuẽdus in phisicis: ⁊ deinde mathematicis vt sic zfortat⁹ multis luminib⁹ multox itelligibiliũ zsurgat ad intell̃m diuinox. In oĩb⁹ tñ istis itelligibilib⁹ cũ ille fuerit in effectu q̃libet illox inuenit seipz ⁊ agẽtẽ p modũ quẽ supra diximus: lz autẽ ex obligatiõe corpis sit phisicis ⁊ mathematicis ppinquior tñ diuinis ẽ p nãz similior: ⁊ iõ plus sui in his itelligibilib⁹ inuenit q̃ diuina sũt q̃ in eis que mathematica sũt ⁊ phĩca. Adhuc aũt videt̃ ꝙ cũ id qδ est in po⁹ cognoscẽs nihil penitus cognoscat ꝙ itellect⁹ nisi in effectu efficiat̃ nihil penitus cognoscat: ⁊ ex hoc seqt̃ ꝙ nihil penitus scit q phie nõ studet: nec eniz scit se nec aliquid aliud a se: sicut oculus in po⁹ existẽs nihil penitus videt qñ p nihil visibiliũ sit in effectu: est eniz in corpe visus sic in aĩa est itell̃s: si eniz oculus p nullũ visibiliũ sit in effectu neqz videt se neqz aliud: neqz videt se nõ videre: q: impolẽ est vidẽ se nõ vidẽ: sicut impolẽ est videre nihil: ita ẽt q̃diu itellect⁹ in po⁹ est in nullo mõ in effectu impolẽ est scire aliud a se vel seipm vel ẽt scire se nescire: si vere ⁊ fm ppriã rõnẽ scire fm intellectũ accipiat̃: ⁊ iõ antiquissimos ideotas Hermes icrepãs dicit tales nulli humanox in vita operã dedisse: sz more porcox vitã expẽdisse. Est aũt huius exẽpliũ ⁊ in perspicuo cui in multis similis est itellectus possibilis: huius eniz nulla mãifestatio est q̃diu est in po⁹ sed cũ est in effectu ⁊ actu eẽ perspicuũ: manifestat̃ tũc per hoc ꝙ manifestat̃ id qδ videt̃ in ipso. Et hec rõ zuincit ꝙ hõ nunq̃z inuenit seipm: nisi cõtemplatiõe veritatis rex: sed hec sequentia declarabunt magis.

¶ Cap. 7ᵐ. De intellectu principiorum instrumẽtorum per que intellectus possibilis efficitur in effectu.

Oportet aũt nos prius ostẽdere ꝙ in oĩ itellectu q in effectu est pmo accipit̃ itellect⁹ pncipiorũ q̃ accipiunt̃ sicut in priori istius scie libro ostendimus: seim⁹ inq̃tũ terminos noscimus pncipiorũ: igit̃ est acceptio pria ⁊ istrumẽtox. Instra autẽ voco qb⁹ scia rex de ipsis educit̃ pncipijs: ⁊ ista sunt modi argumẽtationũ: ppter qδ egregie dixit Aristo. ꝙ moduz sciẽtiax opz pscire ante ipsas sciẽtias: q: nõ põt eẽ ꝙ scia rex accipiat̃ nisi prius sciat̃ modus ipsius: vocat eni modũ illũ quo id qδ est in v̾tute pncipiox educit̃ de ipsis ⁊ tũc p illa duo vz pn⁹ primis ⁊ scitũ modũ polis itellectus aptissime ponit̃ in effectu fm oẽ id qδ est polis. ¶ Fuerũt aũt qdã ante nos de arabũ phis q itellectũ pncipiox diuiserũt in duo dicẽtes pn⁹ phie rhetorice ẽtiales esse apud nos: ⁊ non accipi ita p doctrinã rhetoricox aũt ⁊ moraliũ in fieri nobis p lõgã experiẽtiã: sicut dixius hoĩes senes prudẽtie lõgã operã dantes eẽ itelligẽtes: ita ꝙ zsiliũ datũ ab ipsis recipit̃ sine exigentia pbõnis tanq̃z sit p se notũ: hoc sit ẽt in rhetoricis ciuilib⁹ ⁊ hũc itellectũ nõ hñt iuuenes passionũ isecutores: in disciplinalib⁹ meliorẽ intellectũ videnẽ plerũqz iuuenes hẽre q̃ senes: sic aũt dicũt de modis argumentationũ: qm est modus argumẽtatiõis iperfecte: ⁊ hac oẽs vtunt̃ hoĩes: oĩs q psuadere nitit̃ necesse ẽ ꝙ mõ argumẽtatiõis vtat̃: ⁊ hic modus pcipue ẽ in rhetoricis ciuilib⁹: ẽ aũt modus argumẽtatiõis pfecte quo vtunt̃ phĩ. p⁹ᵐ dicũt in aĩci experientia ⁊ tpe poti⁹ q̃ studio: sic igit̃ diuersificãt hũc itellectũ q pncipiox vocat̃ itellect⁹ p quẽ itellectus in potẽtia sicut per instrumẽta efficitur

intellect⁹ in effectu. Ego cōmēdo istā distinctionē q̄ꝛ rhetori
ca ⁊ ciuilia nō hñt ꝓpōnes p̄mas p se notas p q̄s sufficiēter
accipiant: ⁊ iō dicit Arist. ꝙ in talib⁹ ꝯclo opus est eo ꝙ sicis
practice scie opus ē: ⁊ ꝙ qdā latinoꝝ dicūt ꝙ de scia docēte ⁊
de scia vtēte: locū nō hꝫ hoc: q̄ꝛ scia docēs sp est demſatiua: ⁊
ex tali scia rhetoꝛes ⁊ ciuiles nō veniant ad hoc ꝙ in effectu
sciāt gubernare iudicia ⁊ regere ciuilia ꝓpter qđ ēt intellect⁹
talis ꝟtus est ethica expimēto idigēs: ⁊ ipse sicut ⁊ alie ꝟtu-
tes ciuiles q̄ per eūdē modū accipiunt. Hec g̃ de itellectu q
in effectu dicit eē dicta sint a nobis. Per aūcta enim iaꝫ ma
nifestū est qualr forma rei per hoc ꝙ ē i itellectu possibili effi
cit in effectu itellectus: ⁊ qualr differt ab eo ia itellectu q di-
cit in actu: ille enīꝫ q semꝑ est in actu agens vocat itellectus.

¶ Cap. 8m. De intellectu adepto qualiter in eo anima perfi-
citur ⁊ inuenit seipsum.

Iam aūt relinqt vt de itellectu adepto p studiū
differamꝰ qualr ⁊ ipse ē de hoīs pfectione: hoc
aūt ꝯgruētius fit si ipaꝫ ꝑspiciamꝰ hoīs rōnē: sicͭ
igit in ꝓoꝛi istius scie libro diximꝰ: adeptꝰ est q
acqrit p studiū. Adeptꝰ igit itells̄ ē qñ p studiū
aliqs veꝝ ⁊ ꝓpriū suū adipiscit itellm̄ q̄si totiꝰ
laboris vtilitatē ⁊ fructū: hoc aūt q̄liter fiat sic ē accipiēdū: si-
cut enī iā aū diximꝰ id qđ ē ia poͣ nō māifestat nec acqrit ni-
si p actū suū ꝓpriū ⁊ p id qđ in effectu efficit: in pte qdē acci-
pit ꝙ pte possibilitatis eiꝰ ponit in effectu: ⁊ plus ⁊ plus acci-
pit qñ plus ⁊ plus p multa ponit in effectu: ⁊ totū aūt accipit
qñ p oīa ad q̄ in poͣ est penitꝰ fuerit in effectu. Diximꝰ aūt in
p̄ōcis: ꝙ itells̄ posīs vnus ⁊ idiuisus ꝫ poͣ ꝯ erīs poͣ ē oīa
itelligibilia: nō g̃ accipit nisi p hoc ꝙ efficiunt ipsa itelligibi-
lia in effectu: ⁊ totꝰ adeptꝰ ⁊ acceptꝰ qñ in effectu positꝰ ē oīum
itelligibiliū q̄ ipse est i poͣ: ⁊ sic adipiscit hō suū ꝓpriū itellꝫ.
Et iō dicit Plo: ꝙ vltima pōle dissō est suiipsius cognitio:
⁊ dicit Alphar abiꝰ ꝙ aīa posita ē i corpe vt seipꝫ inueniat ⁊ co
gnoscat: ⁊ hoc dicit Arist. dixisse: si vbi dicit ad me nō perue
nit. Demſatio aūt dicti ꝟa est q̄ aūc est iducta. ¶ Cā āt huiꝰ
est: ꝙ pͦ imago lucis p̄ie cāe q̄ ꝯiūcta est ꝯtinuo ⁊ tpi ē itells̄
hūanus: ⁊ iō necē est ꝙ sic silitudo q̄dā oīuꝫ q̄ siūt p lumē p̄i
me cāe: ⁊ ambiēs oīa illa ⁊ sic q̄rūdā receptaculū p hoc ꝙ est
imago cāe p̄ie ⁊ q̄rūdā s̄m ꝙ est cū ꝯtinuo ⁊ tpe ⁊ in veritaꝫ
adipiscat seipaꝫ: hoc ēt ꝙ oē veꝝ ꝯsentaneū ē itellectui: ⁊ fal-
sum ꝯriū: est enī mēs hūana rō ⁊ silitudo q̄daꝫ ꝟitatis p̄ie q̄
est semē qđdā oīs ꝟitatis: ⁊ iō silis p aliquē modū ē vero: ⁊
dissonās a falso: ⁊ hec est cā ꝙ itells̄ sp veꝝ est: deceptio āt ⁊
falsitas igerunt p̄hātastice ꝟtuti. Scit āt ex hoc ꝙ ꝯtēplatio
veꝝ ammirabiliū est sūme delectatōis ⁊ nāliſſimū: ⁊ ꝙ in eo
tota restoꝛer nā hoīs inq̄tū ē hō: ⁊ p̄cipue ꝯtēplatiōe diuino-
rū: eo ꝙ s̄m p̄dicta ia illis maxie itells̄ inuenit se ꝫ nāꝫ ꝓpriā:
eo ꝙ hō inq̄ꝫm hō solus est itells̄: hoc aūt mō q̄ dixius i vero
est ⁊ i bono. Est eni imago p̄mi boni per idē qđ est imago p̄i
mi veri. Et iō veꝝ bonū qđ ē sp ⁊ vbiqꝫ bonū ⁊ oi nāe bonuꝫ
ē sibi ꝯnāle bonū: ⁊ huic delectat ⁊ gaudet ad ipꝫ iꝫ retrahat
a bono vt nūc per hoc ꝙ ꝯtinuo ⁊ tpi est ꝯiūctꝰ: ⁊ ex hoc tñ ꝙ
separatꝰ est nulliꝰ corpis actꝰ solus ꝯnāle hꝫ ⁊ veꝝ simplr ⁊ bo
nū simplr ⁊ solus hꝫ delectatiōes nō hñtes ꝯriū ia corruptio-
ne boni ⁊ veri. Quereret aūt fortasse aliqs si itells̄ posīs i ef-
fectu efficit per formā itelligibilē: ⁊ qđ est in effectu nō ē i poͣ
qualr in effectu erīs ad vnū remāet ꝫ eūdē itellm̄ ia poͣ ad
alteꝝ itelligibile. Sꝫ ad hoc ⁊ hmōi oīa iā pꝫ solō p aūdicta:
qm̄ diximus ꝙ oppō ⁊ dispatio ⁊ diuersitas ⁊ hmōi nō ꝯsequū
tur formas nisi p hoc ꝙ sūt in mā: sꝫ ꝫ ꝙ sūt ia lumie agētis
simplices sūt idiuisibiles ⁊ vnite eo ꝙ sūt vnū ⁊ idē in cā pͦ:
⁊ iō ia lumie suo sūt vnite sibiīuicē nō cedētes: nec se iuicē ex
cludētes ⁊ p̄cipue q̄ꝛ nō sūt i itells̄u sic in mā vel subto ꝓprie lo
quēdo. Ex his igit pꝫ qualr p studiū itells̄ adipiscit seipꝫ: ⁊
ex hoc pꝫ verus itells̄ eius qđ in .7. p̄hicoꝝ diximus ꝙ intel-
lectus accipiēs sciam ⁊ veritatē nō est alteratus ⁊ perfectus.

¶ Cap. 9m. De itells̄u assimilatiuo ⁊ q̄liter aīa perficit in illo.

Dicamus aūt nūc de itells̄u quē antiq̄ssimi p̄hoꝝ
assimilatiuū siue assimilātē vocāt: ⁊ i hoc ēt aīe
perfectionē declaremꝰ hic aūt orit ex oībꝰ intelle
ctibus iductis. Est aūt itells̄ assimilatiuꝰ i quo
hō q̄ꝫtū poſē siue fas est ꝓportiōabilr surgit ad
itellm̄ diuinū q est lumē ⁊ cā oīuꝫ. Fit āt hoc cuꝫ
per oīa in effectu factus itells̄ pfecte adeptus est seipꝫ ⁊ lumē
agētis: ⁊ ex oīum luminibus ⁊ noticia sui extēdit se ia luminibꝰ
itelligētiaꝝ ascēdens gradatim ad itellectū simplicē diuinuꝫ
deuenit g̃ ex lumine sui ⁊ agētis ia lumē itelligētie ⁊ ex illo ex
tendit se ad intellectū dei: hoc aūt q̄o fiat sic est itelligēduꝫ:
opꝫ eīm scire ꝙ lumē cause p̄ie gñaliter loquēdo sui q̄tuoꝛ
hꝫ māifestatiōes narrabiles p nomē ⁊ diffōnē: vnus aūt infe
rioꝛ est quo māifestat iferioꝝ reꝝ terminatum ad terminos
ēēntiales vniuscuiusqꝫ rei. Scđus est quo māifestat in ima-
gine sua q̄ est itells̄ potētialis q̄ poͣ est oīa illa q̄ abstractio-
nis vel potiꝰ separū eē hñt in lumie. Tertiꝰ aūt est q̄ māifesta
tur in lumine agētis vl̄r in ordine minoris mūdi. Illi enīꝫ cō
iungit: nō sicut lumē tenebre vel p̄uationi vel poͣ sed potius
sicͭ lumē lumini iferioris ordinis ⁊ s̄m ꝙ plus ꝯiungit ⁊ lim-
pidius ea ponēs in itellm̄ poſēm: ⁊ hec est irradiatio de qua
multū locuti sūt p̄hi ⁊ ordia auerūt ꝓpter illā supplicationes ⁊
oratiōes. Quartꝰ aūt modus māifestationis est quo māife-
stat in ampliatiōe luminis sui itelligētijs mouētibꝰ orbes: lꝫ
ecōuerso melius dicat q̄ꝛ lumē iferius s̄m dicta p̄hoꝝ appli-
cat supioꝛi. Supius āt nō applicat iferiori eo ꝙ est simplex:
⁊ vno modo se hꝫ ad ip̄m: vnde applicatio q̄ plus ⁊ minꝰ fit
potiꝰ iferioꝝ ⁊ nō supioꝝ est. Qđ eni itells̄ lumini suo appli-
cent pꝫ p motū quē faciūt: q̄ꝛ nullatenus mouerēt orbes nisi
tales fierēt ad lumē prime cāe applicatiōes: hoc aūt lōguꝫ est
hic demſare: sꝫ a p̄ia p̄hia hoc hic supponat. Hic tñ intells̄
intelligētiaꝝ vl̄r actiuus est ⁊ agit oēs formas sui ordinis in
māꝫ sue spe subiectā. Intellectꝰ aūt agēs in aīam ⁊ in suo oꝛ-
dine est vl̄r agēs: sicut iam ante determinatū est: sꝫ possibilis
actiuus nō est sꝫ factus in effectu p agētē: ille aūt q est in rebꝰ
nō est nisi actus ⁊ nō agēs s̄m eē itellectualitatis: aīa igit hu
mana ꝯcipiēdo lumē cui applicat itellectus agēs in ipsa illu
stratus applicat lumē itelligētiaꝝ ⁊ amplius clarescit ia illo.
Et sicut dicit Alphar abiꝰ in ipso efficit sicut stelle celi ⁊ itelle
ctus huic lumini beate ⁊ pure ꝑmixtꝰ peritiſſimꝰ efficit astro
rū ⁊ p̄nosticationū q̄ siunt ia astris. Et iō dicit Ptolomeus:
ꝙ scia astroꝝ facit hoīeꝫ pulchritudinē celestē amare. In illo
aūt lumine ꝯfortatꝰ ꝯsurgit itells̄ in lumē diuinū qđ nomen
nō hꝫ ⁊ ienarrabile est: q̄ꝛ ꝓprio noīe nō inotescit: sed vt reci-
pit inotescit: ⁊ primū ia quo recipit est itelligētia q̄ est primū
causatū: ⁊ cū enarrat noīe illius enarrat ⁊ nō noīe ꝓprio sed
noīe sui causati. Et iō dicit Hermes deū deoꝝ nō ꝓprie p̄ci
pi noīe ꝓprio sed vix mēte attingit ab his q a corpe per lon-
gū studiū separant: iungit igit illi vltimo ⁊ lumini suo ⁊ mix
tus illi lumini aliqđ p̄ticipat diuinitatis: ꝓp qđ dicit Auicē.
ꝙ aliqñ illi lumini ꝟe ꝑmixtꝰ itellectꝰ futura p̄ordinat ⁊ p̄di-
cit: ⁊ q̄si deus qđ ē eī perhibet. Iste igit est itellectus assimi-
latus: ⁊ attēde ꝙ in oībus his itellectibꝰ possibilis est quasi
fundamētū ⁊ p̄mus: lumē aūt agētis in ipso est dispō ⁊ quasi
stramētū ad intellm̄ p̄ncipioꝝ: ⁊ itellectꝰ p̄ncipioꝝ est stramē
tū ad itellꝫ q dicit in effectu: ⁊ itellectus in effectu est stramē
tū ad intellectū adeptū p̄cipue ia quo adipiscit aīa noticiam
suiipsius: ⁊ iste itellectus adeptus ad itellm̄ assimilatiuū q p
gradus applicatiōis luminis iferioris ad lumē supius ascen
dit vsqꝫ ad lumē itellectꝰ diuini: ⁊ in illo stat sicut in fine: ⁊ iō
cū oēs hoīes nā scire desiderāt: finis desiderij est stare in itel
lectu diuino: q̄ꝛ vltra illū nō ascēdit aliqs nec ascendere pōt.
Hic aūt hoc notādū ꝙ cuicūqꝫ supioꝝ itellectuū itells̄ appli
cat hūanus q est vna de formis mūdi a lumie istius siuunt
in ip̄m forme ⁊ spēs sui ordinis: ⁊ iō q̄dā noticia illius oꝛdi-
nis efficit in ipso per analogiā cuius pōt illa recipere. Et q̄ꝛ
oē qđ fit ia aliquo fit in eo s̄m ptātē suscipiētis ip̄m: ⁊ iō tales
itellectꝰ denūciāt subtiliꝰ de ordine illo vel vt sp vel vt frequē
ter: ita ꝙ a q̄busdā ꝓphetizare putant. Qui aūt simplici p̄ri-
mo ⁊ diuino itellectui ꝯiūctus ē diuinus est ⁊ optimꝰ in scien
tijs ⁊ ꝟtutibꝰ ita ꝙ sicut dixit Homerꝰ nō videbit viri moꝛ
talis filius eē ꝫ dei. Et iō dicit Hermes Trimegistus in li.
de nā dei deoꝝ: ꝙ hō nexus est dei ⁊ mundi: q̄ꝛ per hmōi in-
tellectū ꝯiungit deo: ⁊ sic amētū huius itellectus sūt alij itel-
lectus de q̄bus diximus q qdē in q̄nque sunt per modos ap
plicationū ⁊ assimilationū diuersoꝝ: ⁊ intellectus adepti mo
dos: ⁊ eius qui est in effectu: sed tñ in gñe sunt q̄nque possibi
lis: vꝫ ⁊ formalis ⁊ principioꝝ: ⁊ ille q ia effectu ⁊ adeptus ⁊
assimilatiuus ⁊ diuinus. His ergo intelligibilibus ⁊ intelle
ctibus vt breuiter dicat perficitur anima. De oībus aūt his
subtilius determinatur in philosophia prima.

Idem Auer-
rois 3° de aia
cōmē. 36. ...
...

7° ph̄s. tc. t. 20

¶ Cap. x°. De sanctitate intellectus τ de creatione quadruplici.

Permanet adhuc dicere q intellect⁹ sanctitate τ munditia de qua philosophi sunt locuti: hic aūt nō addit nouū genus pfectionis τ intellect⁹: sz modū quē dā puritatis dicit circa intellectū. Hec aūt puritas ex .4. efficit: quoꝝ vnū est studiū pulchritudinis: scd̄m est acq̄sitio multe illuminationis: tertiū aūt excessus sepationis a ꝯtinuo τ tpe: τ quartū applicatio cū lumine supioris ordinis. Studiū enim pulchritudinis ordinat τ cōponit ab auertētib⁹. Acq̄sitio illūinatiōis facit q intellect⁹ ex multis scitis vel scie gradib⁹ ascēdit in scibiliū luminib⁹ ita q sistit in intelligibilib⁹. Excessus vō sepationis intellect⁹ remouet a detinētib⁹ ꝯtinuo τ tpe. Sed applicatio intellect⁹ cū supiorib⁹ pportionabilr vnit pfici lūmis τ diuinis. Inter aūt .4. ista primuz est purgatio ab īpedimētis: τ scd̄m illuminatio in his q̄ inferiora sūt hoi pportionata: tertiū aūt ē purgatio ab īpedimēto q̄rto: q2 nisi qs excedat mente ꝯtinuū τ tps nō ꝯsurgit ad ꝯcipiēda diuina: q̄rtū est sūma pfectio q̄ i hac vita ꝯtingere pōt hoi. Cōtingit āt plus τ plus fm q aīa est pceptiua illuminationū q̄ sūt a p̄° cā plus τ plus. Solū eni p̄ᵐ nō hz plus τ plus: τ iō est id qd̄ vocat necesse est eē: oīa aūt alia plus τ plus hntia sūt possibilia fm aliquē modū: lz nō hēant ppriē loquēdo posem intellectū: hoc aūt in p̄° phīa erit determinatū. Ex his aūt q̄ dicta sūt τ hoc ē aduertere q mūdissimoꝝ hoiz sūt pulchriora phātasmata q̄ quorūdā alioꝝ sicut in ethicis dicit: ita sūt eoꝝ lucidissimi intellectus q̄si sicut i mūdo exteriori turbulētie tēpestatū limpidū lumē recipi īpediūt in pspicuo: ita in aīa passiōes turbulētie nō pmittūt lumina intelligētiaꝝ limpide recipi in aīalib⁹: τ iō dixit Apulei⁹ snīaz eē Platōis: q deoꝝ quoꝝ rō absorta est in infirmo a demōib⁹ nō est intellect⁹ clari luminis receptiuus: quoꝝ aūt intellect⁹ depurat⁹ a passionib⁹ τ occupationib⁹ vite p applicationē luminis celestiū intellectuū cōtinue subleuat a carne τ efficit sic speculū clarissimū celestis ordinis τ pulchritudinis: τ in his ibut⁹ tādē vestit lumīe diuino τ diuina q̄rtū fas est fm facultatē icipit videre lz inoiabiliter ea pticipat τ quodāmō infinite eo q talia vt in deo sūt inferioꝝ intellectuum nullus cōpit hēdere pōt. Eminēter tñ accipit pcipiēdo q nihil eoꝝ q̄ in deo deoꝝ sunt vniuocū est cū his q̄ sūt in inferiorib⁹: τ iō ipse solus est id qd̄ vocat necesse eē: de quo in prima phīa pbabim⁹ q nō pōt hēre plus nec hēre aliter τ aliter: τ hoc est sibi soli pprium: τ iō est imobile cuncta mouēs τ simplex τ impartibile τ inoiabile lucem habitās inaccessibilem.

¶ Cap. xi°. De modo per quem anima humana per intellectum applicabilis est luminibus intelligentiarum.

Quereret aūt aliqs p quē modū aīa hūana p intellectū applicabilis τ q̄si imiscibilis vt ita liceat loq est lumini intelligētiaꝝ: nō enim videt attingere posse vsq3 ad lumē eaꝝ cū sit diffinite in corpore suo τ extra corp⁹ suū nō videat aliqd posse ptingere. Adhuc aūt si dēt q supi⁹ miscet luminib⁹ cū hec lumina sint forme mūdi nō videt ex his luminib⁹ aliqd distinctū in ipso fieri τ determinatuz: τ iō lz clarioris efficiat intellect⁹: nō tñ ex hoc aliquā accipit notitiaz determinatā. He aūt τ hmōi q̄ones mouent ab imperitis ignorātib⁹ naturas formaꝝ mūdi: sicut eni forma mēe ambit τ illuminat totā māz in qua est τ totū qd̄ est in mā pportionat vnicuiq3 pti mēe: ita forma mūdi ambit τ illuminat totā māz ordinis sibi subiecti τ vnicuiq3 pportionaliter lumē suū vbiq3 pñs ipartitur. Sed in hoc est dr̄ia q for⁹ mēe corporis est actus τ ptes eius sūt act⁹ ptiū corpis: sz intelligētia nō ē alicui⁹ corpis act⁹ sed sub̄a sepata p eē τ opa: τ p hoc potētior est ad mouēduz: sicut τ nauta distinct⁹ est a naui nil recipiēs a naui sz gubernationis mot⁹ ponēs in naui. Ois eni mot⁹ est ab aliquo p̄° imobili: sz nos de hoc loq̄mur in lib. de pncipiis motuū aīaliū. hic aūt hoc sufficit q intelligētia p sub̄am sepata lumē diffundit τ igerit per totū orbē sibi subm: sicut aīa per corp⁹ suū τ hoc lumē vbiq3 pñs pportionalr efficit in his q̄ se extēdūt ad ipz. Et hoc est qd̄ dic̄ magn⁹ Dionysi⁹: q lumē extēdit se per oēs vult⁹ τ sit in intellectu intellectualiter τ in aīa aīaliter: τ in corpore aīaliter fm vniuscuiusq3 ppriā analogiā: sicut τ lumē aīe differēter participat a mēbris fz vniuscuiusq3 analogiā: intellect⁹ igit extēdēs se inuenit lumē vbiq3 pñs τ informat τ imbuit illo τ clarificat ad pulchritudinē celestē. Et hoc est qd̄ dicūt phi intelligētiā vbiq3 eē nō referentes hoc ad pñtiaz sub̄e: sz luminis expāsi per totū: τ hoc ēt modo aīe excellētiuz viroꝝ plura ambiūt q̄ corpora ppria q̄si aīe eoꝝ formis mūdi applicant: τ iō aliqñ obediūt eis trāsmutatiōes exterioꝝ sicut obediūt formis mūdi: τ hi sunt de qb⁹ sicut phi dicit q operant mirabilia in ꝯuersionib⁹ hoiz τ naturaꝝ: τ per hoc igit pz solo q̄onis p̄me. Scd̄e aūt q̄onis solo ē q illud lumē cuiuscūq3 sit intelligētie siue ēt sit diuinū est lumē actiuū τ formatiuū oiuz eoꝝ q̄ sūt ordinis inferioris: τ iō semper extēdit se ad reꝝ nās determinatas: sic lumē artis se extēdit ad māz pp̄ter qd̄ ēt q̄si iformat intelīm extēdit eū ad reꝝ nās determinatas: τ iō cognoscit in ipso lumīe per quē modū rebus imitetur τ dat eē rebus ad quā notitiā nō extēdit nisi vt actualiter ad res in ipso lumine ꝯuertat τ hēbit nūm oiuz fm q sūt notiora: τ multi viri illustres in hoc lumīe ordinē reꝝ naturarū percipiūt in ordine istius luminis: τ pdicūt: τ qdā iperiti credūt eos vā nō dixisse aliqñ cū ea q̄ pdicūt nō eueniūt nō itendētes q hoc qd̄ nō euenit nō sit ex defectu ordinis q est in lumine mouētē τ agētē ad hoc q deueniret: sed potius ex ꝯria dispōne mēe. Hmōi aūt ordinis pscīam qdam excellētiores phi vocauerūt pphetiā: τ q2 sōniū ē pfiguratio q̄dā hui⁹ ordinis in imaginatiōib⁹ τ figuratiuis obūbrātib⁹ claritatē talis ordinis intellectualis: iō vocauerūt somniū casuz a pphīa vel pphīe lapsuz. Ex his ergo τ hmōi solo patet inductorum.

¶ Cap. xii°. De reductione anime in esse diuinum fm vltimum statum perfectionis eius.

Est aūt hic qōdā oib⁹ mirabilib⁹ mirabili⁹ τ oibus bonis melius aduertere de bōitate τ largitate cāe p̄rie in reducēdo ad se aīaz hois: cuz in oi nā nihil sit pp vilius: forme q̄ fluūt ꝯtinue in māz ex lūinib⁹ cāe p̄me τ intelligētiaꝝ meli⁹ multo existēs in cā p̄° τ in luminib⁹ intelligētiaꝝ q̄ in mā nulla rōne fluūt in māim pp eē qd̄ hnt i mā: lz mā appetat eas: sicut diuinū τ bonū: sic diximus in libro de phīco auditu. Nec pōt hoc dici q fluūt ad hoc q ille forme q̄ mūdi dicunt largitatē sue fontalitatis ośdāt: q2 in reb⁹ vilioris⁹ ꝯsumere sub̄az nō est magnifice largitatis. Opz igit q ad hoc fluunt: vt eē diuinū aliqd τ opatōes diuinas pficiāt. Esse āt diuinū τ opationē nō pficit nisi a mā sepate: τ scim⁹ q nō sepat nisi ab aīa hūana pfecta sepatiōe: opz igit q p separātē a mā intellectū ad eē diuinū reducunt. Hmōi aūt reductio nō fit p intellectū mūdi: q2 illaꝝ intellect⁹ hz eas separas in eē τ opatiōe diuina: fiet g̃ nectio p intelīm hois q ad hoc hz vires τ organa vt a mā accipiat formas diuinas: fm aūt oia q̄ inducta sunt: forma nō est sufficiēter facta diuina p hoc q efficit intellect⁹ q dicit in effectu vel adept⁹: sz diuina fit p intelīm assimilātē: τ eū q vocat diuin⁹: igit sic reducta ꝯfert eē diuinū τ opationē diuinā: sub̄a aūt hñs eē diuinū τ opationē nō indiget aliquo: ergo aīa sic reducta de sensibilib⁹ τ mā corpoꝝ non indiget eo q mūlia τ istrumētalia organa nō accepit fm nām nisi ad hoc vt ad eē diuinū reduceret: stat igit sub̄ata τ formata in eē diuino in esse pfecta τ hoc vocauerūt phi caducū alteri⁹ τ imortalis vite p quaz ve pbat aīe hūane imortalitas. Qd̄ aūt diximus eā idigere sensibilib⁹ τ corpe intelligēdū est de indigētia relata ad intellect⁹ pfectionē. Sic igit ꝯcludit vltima pfectio aīe fm intellectū. Est aūt alia eius pfectio fm vtutez τ virtutis felicitatē: de qua pscrutabit in ethicis: ꝯtr aūt in his que hic determinata sunt opz q̄rere hec de nā oīs aīe τ de mortalitate: τ de pncipiis motuū aīaliū: q2 p hec scit qualiter vnit corpi: τ hoc qdē faciem⁹ in aliis duob⁹ libris q immediate post hūc sūt ordinādi. Per illū eniz scit q̄liter aīa substātiat ad vitā eternā: cū reducit ad primū qd̄ est necesse eē τ oiuz cā: ita penetret luminae eius mirabili τ casseli qd̄ nihil amplius nouit regrere: sz stans in seipsa manet in illa. De intellectu vō intelligētiaꝝ quo cognoscūt suā eēntiā τ sue eēntie primā cām τ sint nectio duaꝝ naturaꝝ: τ nō simplicis nature fm intellectū: τ que sint τ quot: volo a nobis hic relinquat: altissimū enim est hmōi negociū τ prime phīe egens inquisitione.

¶ Expliciunt sententie libri de Anima: τ de Intellectu τ Intelligibili excellentissimi philosophi Alberti Magni episcopi Ratisponensis ordinis Predicatorum.

¶ Incipit Liber Metaphysice primus Alberti Magni: qui totus est de stabilitate hui⁹ scientie ⁊ stabilitate principiorum que sunt cause. Cuius primus tractatus est de stabilitate huius scientie ⁊ nobilitate.

¶ Cap. p^m. Et est digressio declarās φ tres sunt sciētie theorice: ⁊ φ ista inter tres est pncipalis ⁊ stabiliēs alias sciētias.

Quatr intellectus diuersimode pficit a sciētijs speculatiuis.

Naturalib⁹ et doctrinalib⁹ iam quātū licuit scientijs elucidatis: Iā ad verā phīe sapiētiā accedamus. Que sic perficit itellectū sm φ diuinū qddā existit in nobis: sicut scia nālis pfecit eundē: put est cū tpe: ⁊ quēadmodū pfect⁹ est a doctrinalib⁹ inqtū ad ɔtinuū inclinaf. Oino enim necesse est pfici itellectum speculatiuū sm oēm rōnē forme speculatiue ƺ quā circa vex speculaf. Cōstat aūt ex hijs que subtilr in naturis cōsiderata sunt: oēm diffōnē aut rōnē formax physicax ɔceptā esse cū mā: que motui subiacet aut mutationi aut vtriqʒ: ⁊ iō ɔcipi opʒ eā cū tpe sm φ tēpus est in re tpali. Propter qđ ēt id qđ scitur de hui⁹ multū miscef opioni ⁊ pertingere nō pōt ad ɔfirmatū ɔstantē ⁊ necīam scie habitū sicut dicit Ptolomeus. Ex hijs aūt que in qdruuio bene pbata sunt: scitur oēs scias doctrinales mediū sue demrationis accipe: sm rōnē diffinitiuā forme: que lʒ esse hēat in physicis ⁊ extra physica nō inueniaf tn̄ rōnē diffinitiuā nō hʒ ɔceptā cū mā physica: neqʒ sm principia eēntialia depēdet ad physicā mām: sed extra eā accepit pncipia eēntie. Et iō in omni varietate phicorū inuēta via in nā manet vniuoca sicut circulus: ⁊ qdratū ⁊ par ⁊ impar: ⁊ oīs pportio numeri ⁊ ɔtinui ⁊ diapēte ⁊ diatesseron in musicis: ⁊ ɔiunctio ⁊ pueni o ⁊ oīs stellax respect⁹: ⁊ quecūqʒ alia sunt hmōi. Et sicut ista stātes hñt formas ƺ principia eēntialia motū ⁊ mutationē euadētes: ita stātē de se generāt speculationē nihil opionis hñtē. Sed poti⁹ sciam necīam de se pbentē: ⁊ iō tales habit⁹ p speculatiuuʒ intellectū adepte vere scie nomē acceperūt: ⁊ doctrinales ⁊ disciplinales vocanf: ideo qr ex principijs nō imitātib⁹ que discipulus a magistro nō accepit nisi p terminox noticias. Docenf experientia nō idigentes vt dicit Aristo. lib. 4. sed simplici demōstratiōe doctoris ɔstante itellectu discipuli pp qđ ēt iuuenes inexpti vtplurimū magis excellūt in ipsis. Qđ nullo mō possibile fuit in physicis speculabilib⁹ in qb⁹ experiētia multoplus ɔfert q̄ doctrina p demōstrationē. Speculatiōes āt iste gradus sunt ⁊ manuductiones ad speculationē diuinax sicut optime loquēs dicit Maurus albubather in epla quā de ɔtēplatione scripsit. Hec enīʒ speculatio itellect⁹ nostri nō existit in eo φ est humanus: sed in eo φ vt diuinū qddā existit i nobis.

Hermetis Trimegisti snia.

¶ Sicut enīʒ subtilr dicit Hermes trimegistus i libro quē de deo deox ad Esclepiū collegā cōposuit: hō nexus est dei ⁊ mundi sup mūdū p duplicē indagationē existēs physicā. s. ⁊ doctrinalē: quare vtraqʒ vtute tōnis humāe pficitur: ⁊ hoc mō mūdi gubernator ɔgrue vocaf: subnexus est aūt deo pulchritudines ei⁹ nō imensas mūdo hoc est ɔtinuo ⁊ tpe accipiēs p similitudinē diuinā: que in eo est p lumē simplicis itellect⁹: qđ a deo deox participat. Hec aūt speculatio est rex altissimax diuinax q̄ sūt eē simplicia diie ⁊ passiōes: pter ɔceptionē cū ɔtinuo ⁊ tpe nihil accipiētes pncipiox eēndi ab eis eo φ illis priora sūt ⁊ cause eē eox: ⁊ iō ista stabiliūt in eē oīa ɔtinua ⁊ oīa tpalia. Qđ eē stabilitū ⁊ fundatū suppōnif: ⁊ nō qrif in eis i sciētijs doctrinalib⁹ ⁊ phicis ptes entis ɔtinui vel mobilis ɔsiderātib⁹. Sicut enī cā tertia in ordine fundaf in secūdaria ⁊ secūdaria in pmaria: ⁊ pmaria nō fundaf in aliquo ƺ est fundamētū oīuʒ ɔriux. Ita nālia ⁊ doctrinalia fundanf in diuinis: ⁊ diuina nō fundanf: ƺ fundāt cuʒ mathematica q̄ phica.

Error Platonis.

¶ Cauēdus ē āt hic error Platōis q dixit nālia fundari in mathematicis ⁊ mathematica in diuinis sicē cā tertia fundaf in scđa ⁊ scđa in p^a: ⁊ iō dixit eē pn^a nāliū mathematica qđ oino falsuʒ ē. Et cā erroris fuit qr vi debat ɔtitā sine ɔuersione iter mathematica ⁊ phica ⁊ diuina: qr eē mobile est ɔtinuū: ⁊ eē ɔtinuū est eē simplex ⁊ nō cōuertif: ⁊ suba mobilis est suba ɔtinua: suba ɔtinua est suba simplex ⁊ nō ɔuertif. Et qr id a q̄ nō ɔuertif ɔtinua est nisi tā prius ⁊ añ id qđ añcedit in ɔña: ⁊ iō posuit dimēsiōes mathematicas pn^a eē phicox. Et hoc ē error quē in libris phicis reprobauim⁹: ⁊ itex in ɔtib⁹ hui⁹ scie reprobabim⁹ eūdē. Dimēsiōes enī nō sunt pn^a corpox sm eē aliqđ: sed poti⁹ ɔña eē ei⁹ qđ est corp⁹: ⁊ sua pn^a sm eē ratuʒ qđ hʒ sicut forma ⁊ mā ⁊ illius māe subtēinēt qđ dat forma. Dimēsiōes sūt linee ⁊ supficies ⁊ corp⁹ mathematicū: pp qđ mā sm eē apta mēsurari trib⁹ diametris se ad rectos angulos secātib⁹ est añ māʒ q̄ subijcif motui ⁊ tpi p esse qđ hʒ a for^a phica ⁊ in hoc errauit Plato. Mā aūt determinata sm formā dātē eē tm̄ cōstituit subam in eo φ suba est absolute ⁊c̄. Diuina sunt añ eā q̄ determinaf qtitate ⁊ ante eā q̄ determinaf ɔrietate actiuox ⁊ passiuox: ⁊ hoc mō phica fundanf sm eē ⁊ sm pn^a cognoscendi in his q̄ qtitate determinanf: nō inqtū qtitate determinaf ƺ inqtū eē determiabile sola qtitate ē fundamētū eē determinabilis ɔrietate passiuox ⁊ actiuox: ⁊ vtrūqʒ istox fundaf in eē sm φ est simplex eē act⁹ existēs pme eēntie q̄ ē i qua stat oīs cōpositi resolō vltima: hoc enī nō depēdet ab aliquo sm pn^a eēndi: eo φ priora sʒ pn^a eēndi nō depēdēt a posteriorib⁹: ƺ posteriora sm pn^a eēndi a priorib⁹ depēdēt: qr priora pn^a eēndi sunt posteriorib⁹. Propter qđ est φ phic⁹ suppōit eē corp⁹ mobile: ⁊ cū mathematic⁹ supponit eē ɔtinuū qtuʒ ⁊ discretū: iō ponit eē: qr ex pprijs pncipijs eē ipm pbare non pōt. Sed opʒ φ eē pbef ex pncipijs eē simplr: ⁊ iō ista scia stabilire hʒ ⁊ subta ⁊ pn^a oium aliax sciax. Nō enīʒ stabiliri ⁊ fūdari pñt ab illis sciētijs pticularib⁹ in qb⁹ qr sunt vel eē relinquunf vel supponunf: neqʒ vō sūt sic p^a φ ipsa sūt oīuʒ aliox fundamēta nō fundata in alio qdā pcedēte ipsa sm nāʒ.

Qr sciētia ista trāsphysica nūcupatur ⁊ diuina.

Et ex hijs duob⁹ necīo sequif φ in ista scia hēant fundari ⁊ stabiliri pp hoc ista scia trāsphysica vocaf: qsi qr est nā qdā determinata qtitate vel ɔrietate fundaf p pn^a eē simplr q̄ trāscēdūt eē sic vocatū phicū. Vocaf aūt ⁊ diuina qa talia diuia sunt ⁊ optia ⁊ p^a oibus alijs in eē pbētia cōplemētū. Esse enī qđ hec scia ɔsiderat nō accipif ɔctū ad hoc vel ad illud: ƺ potius put est p^a effluxio dei ⁊ creatū p^m ante qđ non est aliud creatū. De his aūt in sequētib⁹ subtili⁹ pquiref. Iste igif sūe tres scie speculatiue: ⁊ nō sūt plēs sicē i libro nr̄o tertio de aīa nos dixisse meminim⁹: qr scie logice nō ɔsiderāt ens ⁊ partē entis aliq̄ ƺ itētiōes scđas circa res p sermonē positas p q̄s via hētur veniēdi de noto ad ignotū sm sylls̄m referētē ⁊ probātē: ⁊ iō sicut in sequētib⁹ docebim⁹ poti⁹ sūt modi phie speculatiue q̄ aliq̄ pars eēntialis phie theorice.

Scie logice poti⁹ sūt modi phie speculatiue q̄ aliq̄ pars eēntialis. Uide pro hoc. 2. metaphy. tex. cō. 15. Et Boetium sup porphyrio.

Morales autē oēs siue sūt mōastice siue iconomice siue politice nō sūt cōtēplādi gratia: ƺ vt boni fiam⁹: iter theoricas aūt excellit hec diuina: quā mō tractam⁹ eo φ fundat oīuʒ aliax subta ⁊ passiones ⁊ pn^a nō fundata ab alijs: ⁊ ipsa est itellect⁹ diuini i nobis pfectio: eo φ est de his speculationib⁹ q̄ nō ɔcernūt cōtinuū vel tps ƺ simplices sūt ⁊ pure ab hmōi eē diuinū obumbrātib⁹ ⁊ firme p hoc φ fundāt alia ⁊ nō fundanf: admirabiles ergo sunt altitudine: ⁊ nobiles dignitate vel diuinitate.

¶ Cap. 2^m. Et est di. declarās qd sit hui⁹ scie ppriū subm: ⁊ ē in eo de trib⁹ opionib⁹ disputationū phox q̄ sūt de subiecto.

Quāuis aūt in ɔtibus hui⁹ scie plenius dicturi sim⁹ de subto ⁊ passionib⁹ scie isti⁹: tn̄ ad facilitē doctrinā opʒ nos hic ptibare qōnē de subto: pp diuersitates de subto pōnū. Nōnulli enī fuerūt q posuerūt cām in eo φ cā est p^a i vnoquoqʒ gñe causax eē subm hui⁹ scie: rōne ista vtētes φ ista scia ɔsiderat de causis vltimis ad q̄s ordinanf oēs cāe q̄ sm ordinem scđe sūt pme qr in illis stabiliunf ⁊ firmanf oēs cāe pticulares ⁊ scđarie: nec p aliqd aliud stabiliri pñt: addētes adhuc dicti ɔfirmationē qđ scire in pticularibus sciētijs theoricis est cū cām cognoscim⁹: ⁊ cū pticularis cā hui⁹ sciri que huic scito est eēntialis ⁊ ɔuertibilis in pticulari scia stabiliri nō possit: eo φ ipsa in ordine illiuʒ gñis aliā ante se hʒ:

Pria pō asserentiū cām in qtū cā eē sbʒ.

opꝫ ꝙ in ista scia ꝯsiderent̃ cause prime añ quas simplr nihil est: q2 p illas stabilit̃ oīs cā in genere particulari scie prima: ⁊ suo ḡsto prima est sic scire stat pfectū dum suppositum in ptĩculari scia ꝓbat̃ in ea ista p ea que sunt simplr prima sicut in oib⁹ scītis ⁊ sciētijs que p ea demōstãt̃ que nō sūt simplr pma nō pficit̃ scire nisi postq̃ reducunt̃ in ea q̃ simplr prius sunt: ⁊ p ista determinat̃ ⁊ silr est in cognitiōe indiuisibiliū ⁊ īcōplexoꝝ: q2 diffōnes illoꝝ nō satis certe notificantur nisi postq̃ in primas causas ⁊ formas sunt reducte. Ex hijs igitur ⁊ hmōi tales isti acceperūt opionē. ¶ Sed ꝙ errēt nō est difficile ostēdere ꝙ subm est in scia ad qd̃ sicut ad cōe p̄dicatū reducunt̃ ptes ⁊ differētie quaꝝ q̃runt̃ ꝓprietates in ipsa: ⁊ ad qd̃ ꝯsequunt̃ passiones q̃ inesse subto demōstrant̃. Certo añt certi⁹ est ꝙ suba q̃litas ⁊ hmōi nō reducunt̃ ad cām sicut ad p̄dicatū cōe. Cū tñ de modis ⁊ ꝓprietatib⁹ taliū oīuꝫ in hac scia determinet̃. Simplr aut p se eē ⁊ p accñs potētia ⁊ actus vnū ⁊ multū idē ⁊ diuersum ꝯueniēs ⁊ ꝯtriū separatū ⁊ non separatū ⁊ hmōi q̃ sunt passiones q̃ subto hui⁹ scie vlr ⁊ vbiq3 ꝓbant̃ inesse nō sequunt̃ cām inq̃ntū cā aut inq̃ntū est prima. Et cū passio imediata sit subto in scia omni nō p̄t esse cā subm hui⁹ scie. ¶ Ideo fuerūt alij q dixerūt deū ⁊ diuina subm eē hui⁹ scie ⁊ ratio fortior quā ad hoc induxerūt est ista: ꝙ oīa que sunt sicut diximus in p̄habitis sunt in duplici ꝯsideratiōe. s. aut sunt simplicia aut sunt cōposita. Cōposita añt oīa aut in q̄ntitate sola aut in q̄ntitate simul ⁊ ꝯtrarietate sunt determinata. Simplicia sunt prima causata ⁊ existentiones diuine: sicut primū esse primū subsistere primū viuere ⁊ hmōi. Que oīa separas hñt rōnes a magnitudie ⁊ tpe. Cū igit̃ in hijs ⁊ hui⁹ simplicib⁹ diuinis fundent̃ oīa que magnitudine ⁊ tpe determinata sunt: ⁊ ipsa diuina p̄ncipia sint eē illoꝝ scia ista erit de deo ⁊ talib⁹ diuinis sicut de subto. Adhuc añt hec q̃ magnitudine ⁊ tpe determinata sunt imagines q̃dā simpliciū sunt diuinoꝝ: ⁊ vmbre siue resultationes: ⁊ tātū hñt q̄tū illa possunt imitari: ⁊ in quo deficiūt ab illis tātuꝫ obūbrant̃ ⁊ obtenebrant̃ ⁊ ad nō eē appropinquāt. Ex qua ꝯsideratiōe ꝯstare debēt isti q rex mundi prima fundamēta sunt rememorata diuina cū suo vniuersitatis p̄ncipio qd̃ est deus. Et cū ista scia sit de existentiā oīum primis fundamētis erit ista scia de deo ⁊ diuinis supradicto mō dictis: que Dionysius vocat ꝓcessiones diuinas: ⁊ ꝙ sunt essentie prime simplices a deo ꝓcedētes in q̄bus tota mūdi vniuersitas fundat̃. Platoni autē hij ꝯsentire vident̃ q talia vocat formas quaꝝ imagines esse dicit eas eēntias subas vitas ⁊ alia hmōi que in sensibus apparēt. Secutus est etiā dogma Socratis qui hoc a Trimegisto Hermete primo hui⁹ dogmatis auctore suscepit. ¶ Amplius añt tam hij q̃ pmo inducti pbēt rōcinant̃ ens nō posse esse subm scie hui⁹: eo ꝙ subm sciētie hui⁹ est de quo aliqd diuersum ab ipso pōt demōstrari: nihil añt est diuersum ab ente ꝓpter qd̃ nō differt ab ipso esse demōstrabile: ideo subm esse nō posse. ¶ Amplius si ens vt inquiunt eēt subm ⁊ oīa stabilirent̃ in eē ⁊ ptib⁹ entis verificaret ista scia oīa que sunt ⁊ principia oīum: ⁊ tūc oēs alie scie supfluerēt eo ꝙ nobilissimā sciaꝫ de oib⁹ haberem⁹. Nec minus nobilē tūc oporteret inuenire sciaꝫ. ¶ Qd̃ añt errone sit hec opinio ꝯstat q2 nihil rōne q̃stuꝫ est ⁊ subm in scia aliq̃ subiecta. Deus añt ⁊ diuina separata querunt̃ i ista scia: ergo subm eē nō pñt. ¶ Amplius ptes de q̄b⁹ multa demōstrātur in scia hac nō reducunt̃ ad deū sicut ad cōe p̄dicatuꝫ de ipsis siue cōitas generis siue analogice accipiat̃. ¶ Adhuc passiones in hac scia ꝯsiderate que supra iducte sunt nō cōsequunt̃ imediate deū ⁊ diuina: igit̃ subm nō pōt eē de⁹ hui⁹ scientie. ¶ Ideo cū oib⁹ pipatheticis vera dicētib⁹ dicendū videt̃ ꝙ ens est subm inq̃ntū ens est ⁊ ea q̃ sequunt̃ ens inq̃ntū est ens ⁊ nō inq̃ntū hoc ens sunt passiōes ei⁹ sicut est cā tñ substantia ⁊ accñs separatū ⁊ nō separatū potentia ⁊ actus ⁊ hmōi. Cū enim sit pma ista iter oēs scias: opꝫ ꝙ ipsa sit de primo: hoc añt est ens ⁊ stabiliat oīum particulariū p̄ncipia tam cōpleta q̃ incōpleta nec stabiliri pñt nisi p ea que sūt ipsis priora ⁊ nō sint eis aliq̃ priora nisi ens ⁊ entis fm ꝙ ens p̄ncipia. Nō q̄dē que p̄ncipiēt ens cū ipm sit p̄n^m oīum primū: sed p̄ncipia q̃ sunt ex ente fm qd̃ ens est: opꝫ ꝙ oīum principia per istā sciaꝫ stabiliant̃ p hoc ꝙ ipsa est de ente qd̃ primū est oīuꝫ fundamētū in nullo pesit⁹ ante se fundatū. ¶ Qd̃ añt dicunt hij q cām dicūt eē subm causas ꝯsiderari in ptĩcularib⁹ sciētijs est falsum. Sed poti⁹ in eis cōsiderant̃ ea q̃ insunt ptib⁹ entis ꝯceptis cū q̄ntitate ⁊ tpe. Sed p causas ꝓbant̃ inesse ea q̃ isunt ptib⁹ entis: ⁊ iō tales cause reducunt in causas primas: q̃ ꝯsiderant̃ in ista scia ꝯtra ad ens inq̃ntuꝫ est ens: ⁊ iō ista nō est de cā vt de subto: pp qd̃ ēt scire oē stabilimētū accipit ab ista: q2 cāe q̃ sunt media p q̃ scim⁹ stant i causis in scia ista ꝯsideratis: nō q̄dē sicut subm sed poti⁹ sicut q̃dā subiectibilia. ¶ Probabilior scda est positio ⁊ tñ falsa q2 ꝓcessiones ille diuine quas iducit nō sunt pme p hoc ꝙ sūt diuine sed p hoc ꝙ ad entis primi simplicitatē sunt reducte: ⁊ iō p3 ꝙ nulla ipsaꝝ est absolute prima nisi ens ⁊ oēs sunt ad ens ꝯtrite: ⁊ iō solū ens simpler est primū subm ⁊ alia ꝯtrite ad ipm sicut ad ptes ⁊ passiones ei⁹ talia ēt l3 sunt tāta diuina ⁊ ꝓcessiōes simplices nō tñ eē hñt extra māꝫ sicut dixit Plato: ⁊ iō ista sensibilia nō fundant̃ in ipsis p modū illū: quē Plato induxit: sed de hoc locus erit ingrēdi in hui⁹ scie libro. 7. Qd̃ añt nihil de ente dicūt demōstrari posse diuersum: ēt falsuꝫ ē: q2 nō ꝓbat intētionē eoꝝ: l3 enīꝫ ad ens nihil hēat realē diuersitatē hñt tñ oīa cōia ad ens modū quēdā additionis ad ipꝫ: ⁊ p hūc modū diuersitatis q sufficit ad hoc qd̃ inēē mōstret̃ alicui sicut subto sibi hec q̃ dicunt̃ passiōes entis enti inesse ꝓbant̃. ¶ Hui⁹ tñ est alia solo q̃m ⁊ si daremus ꝙ enti fm se nihil posset ꝓbari inēē tñ ptib⁹ entis q̃ fm se sunt ptes eius multa pñt ꝓbari inesse ⁊ hoc sufficit ad hoc ꝙ aliqd sit subm scie. Nec alie scie supfluūt eo ꝙ cāe oīuꝫ ⁊ p̄ncipia stabiliunt̃ in ista: q2 prio a trāscēdentib⁹ scitis: nō pp hoc scitur scia vel ars ptĩcularis. ¶ Cause añt ⁊ p̄n^a nō ꝓbant̃ hic p es q̃ sunt cuidā nāe ꝓpinque ⁊ prima: s3 poti⁹ p entis p̄n^a stabiliantur ea q̃ ꝓpria sunt: nō in eo ꝙ ꝓpria: sed resoluta ⁊ reducta ad ens vel ptes entis fm ꝙ est ens: ⁊ non fm ꝙ est hoc ens: ⁊ iō ad sciēdas tes in ꝓpria nā sūme regrunt̃ scie ptĩculares que tñ nihil pentr⁹ ꝓbare possent: nisi eo mō quo suba ⁊ principia sua oīa relinquūt p entis p̄n^a eē stabilita in scia ista. Nec etiā ꝓprie determinate sciētie cuiusdā entis isti subalternant̃: q2 ad subalternationē nō reqrit̃ ꝙ subm sit sub subto tñ: sed ꝙ mediū qd̃ ē cā pp qd subalternate sciētie medio ꝯcludat̃ vel ꝯtineat̃: ⁊ sic sit in pspectiua ⁊ geometria: ⁊ sic in scientia nāli que tradit̃ in libro physicoꝝ ⁊ i sciētia de celo ⁊ mūdo ⁊ alijs sciētijs nālib⁹. ¶ Sūt añt q̄daꝫ latinoꝝ logice psuasi dicētes deū esse subm hui⁹ scie eo ꝙ nobilissime sciētie dicūt debere esse nobilissimū subm: ⁊ prime scientie primū subm: ⁊ diuine diuinū: ⁊ altissime altissimū: ⁊ hui⁹ multa ponunt fm logicas ⁊ cōes ꝯditias: ⁊ hi more latinoꝝ q oēm distinctionē solutionem eē reputāt dicētes subm trib⁹ modis dici in scia. s. ꝙ cōmunius subijcit̃ aut certius: aut i scia dignius: ⁊ pmo modo dicūt ens in ista subijci scia: ⁊ scdo cām: ⁊ tertio modo deuꝫ: ⁊ hāc sciaꝫ nō a toto s3 a quadā sui pte dignissima vocari diuinā. Sed ego tales logicas ꝯditias in sciētijs de reb⁹ abhorreo eo ꝙ ad multos deducūt errores. Distinctionē ēt nō approbo pp rōnes in p̄habitis iductas nec denominatio: iō sic ꝙ diuina dicit̃. Oīa enīꝫ apud nāꝫ oīuꝫ reꝫ manifestissima sunt diuinissima ⁊ nobilissima ⁊ priora oib⁹: ⁊ hec sunt ens ⁊ entis ptes ⁊ p̄n^a sicut p3 p antedicta ⁊ iō ⁊ honorabilissimoꝝ ⁊ mirabilissimoꝝ ⁊ certissimoꝝ p totū: ⁊ nō in q̃dā sui pte est ista scia quā ideo merito vocamus primā philosophiam.

¶ Cap. 3^m. Et est digressio declarans qua vnitate: ⁊ qualiter hec scientia sit vna.

Hec ēt scia vna est: q̃m l3 sit de multis: de oib⁹ tñ illis est put reducta sunt in ens vt ptes put sūt ens ꝯtrita: in eo ꝙ ens est: ⁊ iō ens in oībus his vnitatē h3 analogice q̃ vnitas nō est qd equocatiua: s3 est multoꝝ ad vnū respiciētiū nō q̄dē ꝙ p vnā rōnē est in illis: nec ēt ꝙ p diuersaꝫ est in illis sicut q̄dā male dicunt: sed poti⁹ sic ꝙ ista diuersa aliquo mō sunt vni⁹ ⁊ ille modus q̃ sūt vni⁹ est diuersus in diuersis. Sed qlibet diuersoꝝ modoꝝ est ei⁹ qd̃ simplr veꝝ est sic ens simplr est suba: ⁊ aliqd illius ⁊ eiusdē entis ē q̄litas ⁊ aliqd eiusdē q̄litas: ⁊ sic de alijs ⁊ hac vnitate vnit̃ subm hui⁹ scie cū hijs que sūt ptes ei⁹. Alia añt vnitate vnit̃ ad passiōes: ⁊ hec est imediatio substādi passionib⁹ q̃ insūt eis sicut q̃libet vnit̃ scia ⁊ tātū extēdit̃ illa vnitas q̄tū extēdit̃ imediatio subiecti ad q̃scūq3 passiōes. Oēs enim ille p p̄n^a illi⁹ ⁊ eiusdē scie ꝓbant̃ inesse eidē absq3 mutatione gñis subti: nec demrātio mutat̃ de gñe in gen⁹ alteꝝ: ⁊ hec est vnitas ꝓpria scie fm ꝙ est demratiua

Impugnatio.

Secda pō asserentiū deū ⁊ diuina scie istius subm esse.

Impugnatio.

Opio ppia.

Solo ad modua pme pōnis

Solo ad mo ua scde pōnis.

Ad quid in necie pncipa res sciem.

Nō cōem no demoꝝ errorem.

Nota de entis analogia.

est demõstratiua vel doctrinalis: qꝛ sit cognitio accidẽtium inesse subto maxime ꝯfert ad sciendũ quodquidest. ¶ Quia aũt passiones sunt prime ⁊ simplices: sicut ⁊ ipsũ subiectũ: ideo ex his viã hꝫ ad stabiliendũ oĩa quecũqꝫ supponũtur in sciẽtijs alijs: ⁊ ideo nõ hꝫ vnitatẽ vni⁹ particularis sciẽtiarum: qꝛ hoc mõ nõ ꝑficeret ad stabiliẽdũ principia: sicut iam sepius dictũ est. Igit̃ ꝙ ista sciẽtia sit theorica ⁊ q̃lis theorica. Amplius aũt de quo sit sicut de subiecto: ⁊ qualr adhuc aũt quali vnitate sit vna tam ad partẽ subiecti q̃ ad passiones determinatũ sit a nobis hoc modo.

¶ Cap. 4m. De primo principio gñatiuo sciẽtie ex parte nostra quod est naturale sciendi desiderium.

ĝ metha. in ꝓhemio.

Quia igit̃ ista est prima phia nõ accipiẽs aliqd ab alijs sed ab ipsa oẽs alie accipiẽtes. ¶ Incipiemus dicẽtes sciẽtie gñationẽ quã omnes alij supponũt. Et primo sciẽtie gñationẽ ostẽdẽtes in ipso sciẽte. Deinde stabiliẽtes sciẽtiã ꝺm ea que sunt sciẽtie ꝺm seipsam. Tertio aũt stabiliemus ipsam ex parte scibilis de quo est. ¶ Ex parte scientis incipiemus stabilire eã per primũ ⁊ remotissimum sciendi principiũ: subijciẽtes quecũqꝫ iam in scientijs inferioribus a nobis bene sunt ꝓbata. ¶ Subijciat̃ ergo a nobis primũ: qđ nõ põt esse vanũ nãle ⁊ toti speciei ꝯueniens desideriũ. Hoc enĩ supposito probabimus ꝙ oẽs hoies nã scire desiderãt: ⁊ cũ nõ sit vanũ desideriũ: erit hoc desideriũ ad inquirẽdũ de scibilibus inclinatiuũ principiũ: ⁊ per ꝯñs erit id desideriũ primũ sciẽdi principiũ. In scđo aũt huius sciẽtie libro ꝓbabimus ꝙ oẽ qđ est in multis per vnã rõnẽ generis vel speciei in illis exñs est in aliquo vno primo qđ est prima causa oĩum in q̃bus existit. ¶ Est aũt cognitio rerũ vna qđẽ gñe in multis existẽs varians per spẽs cognitionis sensibilis ⁊ intelligibilis ⁊ rõnalis. Opꝫ igit̃ ꝙ vnũ aliquid sit in quo cognitio est prima qđ est causa cognitionis vtriusqꝫ. ¶ Adhuc quotiẽs impfectũ ⁊ pfectũ sunt in vno ⁊ eodẽ ꝺm potestates diuersas semp impfectũ est ad pfectũ sicut ad finẽ. Ex prima harum ꝓpositionũ dicit Eustachi⁹ recte loquẽs: ꝙ oĩs cognitio ꝑcise in eodẽ exñs causat̃ a fonte cognitionis intellectualis: ⁊ ꝙ nulla forma principiũ cognitionis existeret sensibilr vel intellectualr nisi a fonte cognitiõis itelligẽtie ꝓcederet. ¶ Ex hoc enĩ (vt ita dicã) ꝙ cãdor lucis intelligẽtie forma existit principiũ põt esse cognitionis: obũbrata quidẽ faciet cognitionẽ sensibilẽ. Depurata v̾o faciet cognitionẽ intellectualẽ. ¶ Ex scđa aũt accipit̃ ꝙ in quocũqꝫ vno est sentire ꝺm actũ ⁊ intelligere ⁊ sentire nõ ꝓpter aliud quoddã est nisi ꝓpter ipsam cognitionẽ sensibilẽ: cognitio illa sensibilis ordinatur ad cognitionẽ intellectualẽ vt ad finẽ: ⁊ ꝑficit̃ in illa: his itaqꝫ ꝑsuppositis dico ꝙ in solo hoie iter alia sensibilia ꝺm agere sensuũ est delectatio: ꝓpter ipsum sentire ⁊ accipere sensibiliũ cognitionẽ ꝑter oẽm vtilitatẽ nociui vel ꝯueniẽtis qđ cũ ipso sensibili accipiat̃. ¶ Alia enim aĩalia nõ querunt vti sensibus ꝓpter delectationẽ quã habẽt in ipsa sensibiliũ cognitione: sed ꝓpter nociuũ vel ꝯueniẽs: qđ cũ ipso accipiunt sensibili apprehenso ꝓpter qđ nec coloribus nec sonis neqꝫ musicis neqꝫ odoribus neqꝫ vniuersalr sensibilib⁹ delectant̃ nisi ꝓut nũtia ꝯueniẽtis ad vite ipsorum cõmodũ vel incõmodũ. ¶ Homo aũt delectat̃ in vsu sensuũ in sensibili per se ⁊ per accñs: ⁊ sensibili ꝓprio ⁊ cõmuni ꝓpter ipsũ sentire ꝑter oẽm aliã adiunctã delectationẽ vel cõmodũ vel incõmodũ vel quãcũqꝫ aliã vtilitatẽ ad vitã ꝯferentium ei hoc est delectari in ipsa cognitione sensibiliũ: ꝺm ꝙ cognitio quedã est de fonte cognitionis oĩs emanãs. ¶ Cũ igit̃ in eodẽ hoie cognitio sit intellectualis nõ erit delectatio in cognitione sensibili nisi in ordine ad intellectualem: igitur nec delectat̃ in cognitione sensibili nisi ꝓpter intellectualem: ⁊ sic delectatio in cognitione sensibiliũ in eo qđ ꝺm se sine aliqua sunt vtilitate: signũ est ꝙ nã scire desiderat. ¶ Oẽs igit̃ hoies ꝑter hoc ꝙ sunt hoies p itellectũ in spẽ ⁊ nã hoium ꝯstituti nãlr scire desiderãt: ⁊ hui⁹ signũ est cũ causa vera: ꝯuertibile enim est delectatio sensuũ ꝺm agere accepta in apphẽsione sensibiliũ ꝑter oẽm aliã vtilitatẽ ꝯferẽtiũ ad vitã: ꝺm quam nõ̃ tiãt de ꝯferẽte vel nõ ꝯferẽte ꝓpter seipsos inquãtũ sũt sensibilium cognitiones tñ diligunt̃ ⁊ libẽter exercent̃ ad sensibiliũ cognitionẽ. ¶ Hec aũt iter alios sensus visus qui fit p oculos

2° metaphisice tex. cõ. q̃nti.

luminositate enĩ oculorum delectamur: nõ solum vt agamus quippiã ꝯferẽtiũ ad vitã ad nũtiationẽ vel directionẽ oculi. ¶ Sed etiã qñ nihil oĩno ꝯuenit nobis agẽ circa hoc qđ videre q̃rimus: ꝯcupiscimus tñ videre ꝓpter ipsũ videre pre oĩbus alijs sola illecti curiositate videndi. ¶ Huius aũt causa est quã dixim⁹: qꝛ s. sensibiliũ cognitio qñ sine alia vtilitate desiderat̃ ad sciẽtiã itellectiuã ordinat̃: ⁊ ꝓpter ipsam appetit̃: ⁊ cũ visus p hoc ꝙ plures differẽtias sensibilium expressius alijs reꝑsentat magis oĩb⁹ sensibus cognoscere facit. ¶ Expressius. n. in oĩb⁹ alijs sensib⁹ reꝑsentat visus sensata coĩa ⁊ sensata p accñs: ⁊ ea que videnť tã corporalia sunt q̃ icorporalia: ⁊ qꝛ qcqd videt̃: videt̃ ꝺm actũ luminis ⁊ lucidi: ⁊ iste sũt prime forme oĩum rerum corporaliũ plures differẽtias sensibiliũ repñtat visus q̃ aliqs sensuũ aliorum. Quia v̾o magnitudo ⁊ figura certissime repñtãt res visus: ⁊ hoc meli⁹ repñtat visus oĩb⁹ alijs sensib⁹: ideo etiã certi⁹ cognoscere facit. ¶ Et cũ duo sint sensus disciplinales visus ⁊ auditus: ⁊ visus deseruiat discipline ꝺm ꝙ est p inuẽtionẽ: auditus v̾o ꝺm ꝙ est p doctrinã: nec doctrina fiat nisi postq̃ scia iam gñata est in aĩa docẽtis. Nos aũt h̾ loquimur de primo scie gñatiuo nõ facimus mẽtionẽ de auditu nec audit⁹ exercitiũ est adeo delectabile sicut visus. Sic igitur necessario ꝯcludit̃ ꝙ oẽs hoies nã scire desiderãt. Cũ. n. hoc desideriũ sit oĩum quorum in specie determinata est nã vna hoc erit desideriũ nãle ⁊ nãm speciei ꝯsequens.

¶ Cap. 5m. In quo disputat qđ sit nãle sciendi desiderium a quo scire: ⁊ vnde ꝓuenit tota diuersitas studiorum.

Quereret aũt fortasse aliqs que illa nã in hoie sit qua oẽs hoies nã scire desiderãt. ¶ Nõ enim studet adipisci qđ desiderat: ⁊ si desiderat illud nã erit vehemẽtius in ipsũ desiderium: ⁊ hoc vehemẽtius accẽdet ad studiũ: ⁊ hoc in multis hoibus nos videmus. Amplius vniuersalr nõ desiderat̃ nisi qđ est de nature pfectione cum sit nõ habitũ: sicut enĩ in pmo physicorum in fine traditũ est a nobis. ¶ Desideriũ est impfecti ad bonũ ⁊ optimũ ⁊ diuinũ cuius ichoatio est in ipso sed a pfecto deficit. Nõ enĩ desideraret nisi p aliud sibi qđ est in eo ad bonũ ⁊ optimũ sicut turpe desiderat bonũ ⁊ femina masculũ. ¶ Nõ enĩ desiderãt inquãtũ turpe vel femina: qꝛ sic sunt ꝯria masculo ⁊ bono ⁊ ꝯriũ nõ desiderat ꝯriũ: sed potius desiderãt iquãtũ imperfecta sic turpe aliqd boni hꝫ ⁊ femina masculi. ¶ Et sic opꝫ ꝙ sit hoc ꝓpter qđ itellect⁹ possibilis est sicut tabula rasa ad scibilia ꝑpat⁹ nã qua oẽs hoies scire desiderãt: ⁊ qꝛ corruptele ꝯsuetudinũ ⁊ affectionũ a nã deducũt hoiem vt in decimo ⁊ hoc ꝓbatũ est: ideo nã h̾ nõ põt semp mouere ad studiũ sed manet in potẽtia ⁊ v̾tute ꝯrijs hitibus nãle bonũ corrũpẽtibus ⁊ ipediẽtibus ne in actũ ꝓcedat. Nõ enĩ vehemẽtius accẽdit ad studiũ q̃ affectio passionũ ꝺm actũ: sed ꝺm nãm itellectus tñ cũ fortiores dñant̃ ꝯcupiscẽtie in nãles corrupte ꝯsuetudinis. ¶ Quintũ aũt est ꝙ id qđ desiderat̃ de pfectione nature est hois inquãtũ hõ exñs est: ⁊ ideo sciaꝫ attingẽs nõ alteratus sed pfect⁹ est sicut ostẽdimus in 7. physicorum: ⁊ in libro. 10. ethicorum: nec h̾ repetẽ opꝫ. ¶ Precipue enĩ subtiles ad hoc induximus rõnes in epl̃a quã socijs nr̃is edidimus de nã aĩe ⁊ ꝯtẽplatione ipi⁹. Cũ aũt sic oẽs hoies nã scire desiderãt ⁊ desideriũ nõ sit ifinitũ: opꝫ ꝙ in aliquo scire desideriũ illud finire querãt: hoc aũt nõ põt esse nisi illud scitũ qđ est causa ⁊ lumẽ oĩum entiũ ⁊ scitorum: ⁊ hoc nõ est nisi itellectus diuinus vt in. 11. hui⁹ scie libro demõstrabimus: sed nõ q̃rat desideriũ sciẽdi ꝺm ꝙ est deus vel nã q̃dã ꝺm se exñs: sed potius ꝺm ꝙ est causa rerum altissima cui⁹ scia causat eius: qꝛ sic etiã est rõ ⁊ lumẽ scitorum oĩum sicut ars est rõ ⁊ lumẽ oĩum artificiatorum. ¶ Et iđ dicit̃ Auerois in cõmẽto sup. 11. meta. Arist. ꝙ qđ de itellectu diuino est desideratũ sciri ab oĩb⁹ hoibus istis principio sciẽdi ⁊ fine sic habitis ⁊ nõ diuersificatis: in itermedijs est maxie diuersitas: qñ qđã violẽtia passionũ oĩno deducunt̃ a sciẽdi studio. Quidam aũt magis bonũ nature sequẽtes ad inq̃sitionem ꝓueniũt ⁊ ad studiũ: ⁊ horum quorũcũqꝫ itellectus qđẽ imbecillus ⁊ paruus est: cõꝑlo subtilis spẽ caloris ⁊ humoris luminosi nõ ꝯstãtis p frigidũ ꝯgelãs nec turbata p calidũ cõmiscẽs illi studẽt hñ ⁊ libẽter diuinis ⁊ subtilib⁹ ⁊ magnis rebus. ¶ Quorum aũt organũ imaginatiõis ad recipiẽdũ figu-

Tex. cõ. lii.

3. de aĩa. t. cõ. 14.

7. ph. t. cõ. 20

Com. 51.

Nõ qualr diuersa tẽperamẽta in cõplexiõe cogitatiue faciũt ad diuersitatẽ sciarũ speculanũ capescẽdã.

ras p tēperate siccū ꝛ cōplonale nō ꝯgelās frigidū ꝓparatū est ꝛ itellectus refertus ad ipsuz hijs doctrinalibus ꝛ mathematicis gaudēt studijs ꝛ huiꝰ. ℂ Quoꝝ aūt medolosum ꝛ hūi purꝝ est organū sensus cū spū lucido nō cōmixto ꝛ non pigro ꝑfrigidū ꝯgelās ꝛ organū imaginatiōis ꝯsequēter erit nō hūi tenēs figuras ꝛ itellectus est refertꝰ ad subm hīj grauas hūt speculatiōes nāles. Quoꝝ aūt ꝯgelati sūt spūs ꝛ nō hūi clari ꝓpter frigus īspissans occupanꝫ circa signa theologies ꝛ detinenꝫ in ipsis nec ꝓfundanꝫ in aliq̄ veri speculatione. ℂ De hijs ꝛ hmōi in physicis determinatū est a nobis vbi de organoꝝ cōplonibus ꝛ de nā locoꝝ habitabiliū locuti sumꝰ. Ex īductis igiꝫ pꝫ ꝙ primū sciēdi in sciēte est principiū nāe desideriū quo oēs hoīes nā scire desiderant.

ℂ Cap. 6m. De principijs ẜm que insit primo scia in scientibus que sunt sensus memoria ꝛ ratio.

Post hoc aūt ingrēde sūt potētie ẜm quas insit in sciēte scia. ℂ Dicamus igiꝫ ꝙ aīalia quedā fiūt siue gñanꝫ hñtia sensuz: actus eni aīalis ē sensibilis aīa ꝛ sentire ẜm potētias vite sensibilis ipsis sentiētibus aīabus est esse. Est aūt primus huiꝰ actus aīaliū sicut somnus ꝛ sensus sicut vigilia. ℂ Primitus igiꝫ fiūt aīalia sensum hñtia in quo habitus sensus est sicut somnus: ꝛ deīde vtunꝫ sensu sicut vigilia est expāsio sensuū extra ad sensibilia. ℂ Cū igiꝫ prima facultas cognitiōis ꝛ prima ẜm nos potētia sentiēdi sit sensatoris: vñ ꝑmo oriꝫ scia in nobis: ꝛ primo primum sit hic sensuz ꝛ primū susceptibile huius cognitionis sit ex gñe aīalis: ꝛ nō ex differētia ꝯstitutiua hoīs q̄ramus qs sit sensus qui ꝑmū dat sciēdi facultatē ꝛ potētiā. Et ex hijs que in

2. de aīa. t. cō. 16. ꝛ 17.

2º de aīa ꝛ in libro de aīalibus determinata sūt planū est: ꝙ sensus ille est tactus qui est fundamētū alioꝝ sensuū: ꝛ hʼ est cuiꝰ cōplo mollis ꝛ recedēs ab excellētia ꝯrioꝝ ad medium venit ꝙ ex tēperātia e criā temperationi celi aliqualr ꝓpinquat: ꝛ iō principia sortiꝫ in aliquo siīi motori celi: ꝛ iō hñs sciēdi potētiā ꝛ ex mollitie pōt in ipso spūs aīalis discurrere qui vehit formas cognitiōis sensibilis ꝛ quo ad hʼ duo pficitur apphēsio cognitionis sensibilis: quo ad accipe: sed cum scire nō pficiaꝫ p vnicā sensibiliū apphēsionē sed potius ex alijs duobꝰ cū isto: quoꝝ vnū est tētio sensibiliū acceptoruz siīium: eo ꝙ vlē est vna de multis essentialr siīibꝰ acceptio: tētio aūt prius accepti cū posterius accepto ꝛ hoꝝ duoꝝ cū tertio ꝛ q̄rto. Et deinceps acceptis nō fit nisi per memoriā: ꝛ vna acceptio de his oibus nō fit nisi p rōnem per que tria insit in sciēte scia: opꝫ nos distinguere in gñibus aīaliū ꝛ videre in quo ꝯueniāt ista tria sciēdi principia. ℂ Dicamus igiꝫ ꝙ sicut dixīmꝰ aīalia ẜm suū genus sensuz hñtia gñanꝫ lꝫ q̄dā coꝝ paꝝ vtanꝫ sensu ẜm vitā sensus manifestā. Sed qbusdā aīaliū ex sensu ẜm actū facto memoria nō est facta: qꝛ nō tenēt sensata apphēsa ꝓpter sue cōplonis aqueā frigiditatē: aut terrestreitatē que imobilitat spm aīalez formas sensibiles deferētē: sicut pꝫ in muscaꝝ gñibus: que abiecte flabello statim se inferūt lesionis inmemores: nec ad certas se ꝯferūt causas: nec aliqd videnꝫ hre memorie siīe: ꝛ ideo q̄cūq; taliū sūt nihil puidētie vel prudētie hñt: sed ex sensu sola ꝯueniētia in sensu ꝓsequunꝫ ꝛ inconuenientia fugiunt. ℂ Quibusdā v̇o ex sensu ẜm actū facto fit memoria prius acceptoꝝ sensibiliū: ꝛ cū memoria nō tm̄ sit thesaurus ꝛ conseruatio formaꝝ sensibiliū prius acceptaꝝ: sed etiā intentionū ꝯueniētis ꝛ incōueniētis boni ꝛ mali amici ꝛ inimici ꝛ hmōi cū sensibꝰ ad estimatiua acceptoꝝ: sicut in libro nr̄o de memoria ꝛ reminiscētia ꝓbauimꝰ. Propter hoc ꝙ alia prudētia sūt aīalia hñtia regimen vite ex memoria: alia v̇o solo sensu vigētia sūt imprudētia. ℂ Dico aūt memorātia prudētia nō ẜm pfectā prudētie rōnē que est actiuus habitꝰ cū rōne vera eoꝝ que in nobis sūt ad vitā ꝯferētiū. ℂ Sed nō hñtia rōnē verā: memoria vtunꝫ loco rōnis: ꝛ ordinant aliquo mō vite sue cōmodū per quādā ciuilitatis ꝛ felicitatis siīitudinez: sicut est videre in apibus ꝛ gruibus ꝛ hmōi multis aīalibus: sed tam apes q̄ grues vigēt soluz memoria. Cuius signū est: ꝙ a lōginquis locis ad que trāsferunꝫ reuertunꝫ ad ꝓprias habitatiōes ꝛ casas. ℂ Est aūt adhuc alia aīaliū differētia nō qdē ẜꝫ memoriā ꝛ sensuz ꝓpter quē aīal est aīal sed ẜm duo dicta ꝛ ẜm pticipationē auditus nō in oī sed in q̄dā sui rōne. ℂ Cōuenit aūt dupli̇r participare auditū: vno qdē mō ẜꝫ ꝯiūctā cū sensu vtilitatē ꝯferētiuz ꝛ ẜm hʼ sonus vel vox audita est. q. ꝓdēs id circa qd est affectus: sicut videmus aues fugē vel ꝯuenire ad garritus tristes auditos vel letos. Alia est pticipatio auditꝰ iquātū auditꝰ est noīuz ꝯceptus reꝝ significātiū: ꝛ hoc mō q̄dā aīalia videmꝰ pticipare auditū cū memoria que sibi sensuz aīalitatis ꝓsupponit videmꝰ disciplinabiliora eē q̄ ea q̄ nō hñt facultatē memorādi hmōi auditoꝝ. ℂ Hec. n. aīalia sonos sic ꝛ noīa audiētia ꝯseruāt ea in memoria ꝛ ad voces vl sonos siīes agūt multa siīia discipline actibꝰ. Disciplinā eniz hʼ vocamꝰ quācūq; doctrinā acceptā p auditū: sic ꝛ ipe auditus sensus vocaꝫ disciplinalis nec attēdimꝰ hʼ ꝓprietatē doctrine vl discipline q̄ itellectualis est. Sed vocamꝰ disciplinā eruditionē p sensibilia signa factaz: sic erudiunꝫ canes ꝛ simie ꝛ psitaci ꝛ hmōi. Cū āt huiꝰ eruditio sit duplicis artꝫ liberalis. s. ꝛ mechanice videnꝫ plura aīalia ibui ẜm liberales faciles q̄sdā artes: sic sūt saltus ꝛ tripudiū vel turbatio vel aliqd hmōi: pauca v̇o ẜꝫ mechanicas. ℂ Simia. n. quedā mechanicoꝝ aliq̄ imitaꝫ pp sui accessuz ad hoīs siīitudinē: liberales āt artes dico q̄s ꝓpter se ꝛ nō ꝓpter aliud volumus: sic musicoꝝ ars ꝛ tripudiū ꝛ saltus ꝛ pugilatio ꝛ torneamētū ꝛ hmōi: cetera quoꝝ exercitijs solis delectamur. ℂ Mechanicas āt voco q̄scūq; nō ꝓpter se sed ꝓpter alteriꝰ vtilitatē q̄rimꝰ sic est fabricatio nō ꝓpter fabricare sed ꝓpter ensem. Sutoria ꝓpter calceū ꝛ hmōi: multa hʼ aūt ꝑtractata sufficiēter sūt in ethi. ℂ Est āt dīa iter prudētiā ꝛ disciplinā ẜm ea circa q̄ sūt ex qbꝰ sūt: qm̄ prudētia est sagacitas q̄dā circa ꝯferētia ad vitā ortis ex memoria ꝯuenientiū acceptoꝝ cū sensu ẜm actū sensibilis facto. ℂ Disciplina āt est sagacitas circa ea de qbꝰ est ars ex memoria sonoruz ẜꝫ ꝙ sūt signa reꝝ p modū ꝯceptꝰ ꝛ noīuz: igiꝫ illa aīalia sūt prudētia qdē disciplina: q̄cūq; memoratiua qdē sūt sed sonos ẜꝫ ꝙ p modū noīuz sūt signa reꝝ audire nō pñt: vt apes q̄ cū audiāt sonos: nō tñ p ꝓdictū modū auditꝰ audiūt: ꝛ si aliqd aliud aīaliū genꝰ hmōi in hoc est: talia. n. auditus sonoꝝ nō simplici audita pficiꝫ: ẜꝫ v̇tute estimatiōis ꝯferētis aliqualr designata p nomē vel p sonū ad modū noīs. ℂ Ad discūt āt aliqd discipline q̄cūq; aīalia iuxta memoriā reseruātē itētiones ꝛ noticias reꝝ ꝛ noīuz ēt hūc sensuz hñt auditus ꝑmemoratū. ℂ Ex oībꝰ supra īductis ꝯcluditꝫ: ꝙ aīalia q̄dā viuūt in regimine sue vite solū imaginatiōibꝰ ꝛ memorijs. ℂ Diximꝰ. n. in scia de aīa ꝙ imaginatio reseruatio ē speꝝ sensibiliū: pūt sūt imagines reꝝ: ꝛ hoc mō aliqd memorie est imaginatio. ℂ Memoria āt est conseruatio ꝯueniētiū ꝛ icōueniētiū ad vitā ad q̄s itēdiꝫ p motū: ꝛ iō itētiones a ꝑipathericis phis talia vocāꝫ. Hec igiꝫ aīalia q̄cūq; ex talibꝰ regimē vite accipiūt paꝝ expimēti pticipāt: qꝛ cuz duo sūt in expimēto vnuz. q. formale qd est acceptio siīis de mltis: alteꝝ māle qd est memoria ꝯferēs nō pticipāt experimēto nisi ẜm id ꝙ māle est in ipsis sic in scia de aīalibꝰ diximus: ꝙ auis serpētē expugnās vulneratū se sentiēs accipit lactucā agrestē ꝛ redit ad pugnā: sed hoīuz genꝰ ad oēm sui diuersitatē viget in sue vite regimie arte in factiuis: qꝛ ars est cū certa rōne factiuus habitus: ꝛ viget rōnibꝰ in actiuis ꝛ ꝯtēplatiuis: ꝛ de his in ethi. determinatū est a nobis: hominū. n. lꝫ sit vna nā ẜm spēm determinata. In multa tñ est latitudine ẜm aie facultates ẜm cōplones ꝛ habitationes. Sed in tota latitudine ista ꝛ ambitu pticipat artibꝰ in cōicatiuis ꝛ rōnibus in ꝯtēplatione ꝛ more ẜm v̇tutē. ℂ De facultatibus igiꝫ siue speciātibus nature qbus ꝑficiꝫ scibiliū acceptio determinatum sit hoc modo.

Participans auditꝰ 2x.

Que mechanice artes dicantur.

Duo sūt in experimēto q̄rū alterū formale alteꝝ v̇o māle attestatur.

ℂ Cap. 7m. De formaliter in nobis scientiam generātibus que sunt experimentum ꝛ vniuersale.

Cum aūt vlē sit principiuz artis ꝛ scie: ꝛ vlē dī dupli̇r. vno mō ꝓut est in multis ꝯfusuz ꝛ immixtū in illis ẜm ꝙ est eē multoꝝ q̄o ꝛ ẜm sensus notiꝰ est sicut ostēsuz est in ꝑmo physicoꝝ. Alio āt mō ꝓut est de mltis vnū sepatū p rōnē ab illis oꝫ iteꝝ determinationē facē de ꝑnꝰ gñōnis scie qd formalr gñat eā in nobis: hoc āt ē vlē: sic āt in nullo deficiemꝰ qn̄ ꝛ ẜm nāe ptātē: ꝛ ẜm ꝙ formalr cōplet scie gñationē ostēdemus. Ex quo. n. hʼ scia oēm stabilit sciam a nullis aliqd accipiēs. Sꝫ oībꝰ stabilimētū largiēs oꝫ hʼ q̄ dcā sūt in ista doc̄ scia: hic igiꝫ scie ꝑnᵐ vtroq; supradictoꝝ modoꝝ determinemus.

determinem⁹. ℭ Dicam⁹ igit̃ q̃ ex quo boīz genus viget arte ⁊ rōnibus: q̃ in gnōne artis ⁊ scie que p rōnē inest boi/ bus q pfecte sūt memorie fit ex memoria pus acceptoꝝ per sensū ⁊ cū sensu expimētū eiusdē rei s; spēz. ℭ Multe etenī memorie in effectib⁹ sīlib⁹ accepte faciūt in hoibus potētiā vni⁹ expimēti. ℭ Potētiā āt dico nō actū: q: sic nos memi nimus docuisse in ethicis sic duplex est act⁹ in pūicis: vnus qdē pmixt⁹ potētie: ⁊ impfect⁹ ⁊ impfecti act⁹ q est mot⁹: ⁊ ali⁹ impmixt⁹ potētie ⁊ cōplet⁹ cōpleti ⁊ pfecti act⁹ q est for/ ma: ita est ⁊ duplex act⁹ in potētijs aie: vn⁹ qdē pmixt⁹ potē tie impfect⁹ ⁊ impfecti act⁹ q nō stabilit potētiā sic ē opinio q̄ adhuc fluctuat ad oppositū: sic ⁊ ipsa potētia est opposito/ rū: ⁊ h est q̄si mā: ⁊ alter q est pur⁹ nihil hñs de opposito i to to cōplēs potētiā sic est scia ⁊ itell⁹ ⁊ sapia: acceptio āt vlis in singularib⁹ ɔfusa ⁊ pmixti est act⁹ impfect⁹: ⁊ iō potētie hz rōnē ⁊ sīltudinē. ℭ Propter hoc dcm est q̃ memorie mīte vni⁹ ⁊ eiusdē sensus vlis in ipsis pmixti ⁊ ɔfusionē expimē ti pariūt potētiā ⁊ nō actū simplicē ⁊ pfectū: ⁊ q: expimēti po tētia sic est impfect⁹ act⁹ sere est scia: sic mot⁹ in pūicis fere est forma: ⁊ in termino mot⁹ in quo finis est mot⁹ fm motū ē est forma ⁊ āt expimētū in fine experiēdi in quo est: s; suf/ ficiēter expta ē est scia. ℭ Est āt expimētū ē arti sīle: nō tñ ars: est. n. ars illa opeꝝ factibiliū cū vlis vera rōne q̄ p mo dū act⁹ inest artifici. Expimētū āt ē regulās op⁹ p acceptio nē ɔfusā in illis: ⁊ iō potētialr regulat: ppter qd ⁊ frequēter fallit ex defectu regulātis: ⁊ nō tñ ex defectu rei circa quā ē op⁹. Ars āt nūq̄ fallit ex defectu regulātis: q: h est rō certa ⁊ vera: s; fallit quiq̄ p accñs ex defectu eoꝝ in qb⁹ factio cō/ sistit: pp q̄ sinē in ipso ñ de cōtigētib⁹ nihilomīus semp cō sequit̃ artifex: vt habet̃ in topi. ℭ Cū igit̃ vt sapi⁹ diximus aliq̄ aialia fm ptē expimēto pticipēt: hoies āt fm pfectū at/ cidit ⁊ accedit hoib⁹ scia ⁊ ars p expimētū: sic in pūicis ac/ cedit forma p motū: scia qdē in expimēto ɔtēplabiliū: ars āt in expimēto factibiliū. Expiētia qdē artē facit: sicut ait q dā pūs recte dicēs: s; īexpiētia facit casū. Quē admodū. n. in pūicis casus est tā p accñs in his que pp aliqd fiūt: ita in actib⁹ eoꝝ q̄ fiunt p nos. Que oia pp aliqd fiūt expimenti potētia facit cām p se eoꝝ q̄ a nobis pp aliqd fiūt: ⁊ h ē ars i finē regulās ⁊ dirigēs op⁹. Inexpiētia āt ñ ptingat ad finē sine regulāte finē ɔtigit: ⁊ hoc fit casu sic nō exptus aliq̄ sa nat. sanare āt nō itēdēs s; casu dās medicinā sanitatis pse nat. sanare āt nō itēdēs s; casu dās medicinā sanitatis ɔfe ctiuā. Ars āt fit ⁊ gñat ⁊ pficit̃ in nobis: cū ex mītis nō cōfu sis quodā tā expimēto p deputationē vlis itell⁹ p cāz verā ⁊ certā vna ex oibus abstracta fit de sīlibus essentialr acce/ ptio vlis i q̄ istātia nō ē pbat: ⁊ tūc expimēti po⁹ pducta ē ad actū cōpletū ⁊ deputatū. ℭ Est etiā simplex qd pus i ɔfu siōe mītoꝝ erat acceptū. Op; āt q̃ vlē p se ⁊ subalr sit mīto/ rū illoꝝ sīltudo: q: ñ p accñs ⁊ nō p se vnirent̃ mīta vni: nō vnū facerent effectū: nec vnā certā de se gñarent notionem. Acceptā nāq̄ notionez hīc est q̃ Platoni ⁊ Socrati ⁊ alijs pluribus eiusdez cōplonis ⁊ etatis ⁊ habitatiōis ⁊ diete ⁊ exerci tij ⁊ accñtiū ai ⁊ piodi ⁊ oinz taliū circa hāc egritudinez ⁊ ex eadez cā: ⁊ eorūdez syntbomatū isudātib⁹ ⁊ laborātibus h tā ɔtulit sic scamonea ad cholē purgationē ⁊ vnūqdq̄ sic in mītis pbatū inueniri sine istātia expimēti est. Qd āt vlr oib⁹ ɔtulit hmōi q fm vnā spēm cōplonis determinati sūt ⁊ hac p ois sīli egritudie laborauerūt: sic ñ ɔtulit sīlibus p nām ñ millib⁹ flegmaticis: hoc est ex flegmate laborātib⁹ aut cho/ lericis aut estu sāguis: aut melācholie itense vel cōbuste fe brientibus artis est: q̃ hoc est acceptū cū rōne vera ⁊ cer/ ta. Hec igit̃ sunt in hoibus scie ⁊ artis generatiua.

ℭ Cap. 8ᵐ. Et est disputatio de solone dubitatiōis pdicte.

Dubitabit āt aliqs de his que dcā sūt: eo q̃ nō semp scia ⁊ ars ex his gñari vident̃: in doctri/ nalibus. n. nō mītū opz expiri: q̃ in vno viso triāgulo qd sit rectiline⁹ habēs tres angulos equos duobus rectis p necessariā hī rōnem in oibus: in qbusdā nec in vno possibile est expe/ riri: sicut q̃ stelle fixe sup polos orbis signoꝝ rotūde pficiāt in. 36. millib⁹ annis circuitū: hoc tñ certe ⁊ p demōstratiōes scit astronomus. ℭ Ampli⁹ cū vlē sit eētialis sīltudo par/ ticularib⁹ imixta forte videbit̃ alicui q̃ in vno acceptū p rō nē sīltudinis in oib⁹ acceptum sit cū eoꝝ qb⁹ est vna nā cōis vna sit illi⁹ nāe opatio. Quecūq̄ aūt taliū sūt dubitationū sibi vnā accipiūt solonē: quā ⁊ in ethicis nos dixisse memi nim⁹: q̃ mathematica nō mītis idigēt tpe ⁊ expimēto: eo q̃ talia pbant̃ p cām pp qd: ⁊ sūt sepata: ⁊ iō in talib⁹ excel lūt iuuenes: ⁊ sic est mā celi orbib⁹ ⁊ stellaꝝ motib⁹ q̄ regula rē hñt motū p gradus ⁊ ptes celi: ⁊ iō accepto tpe motus p vnū gradū scit̃ tps toti⁹ mot⁹. Hec aūt ⁊ hmōi oia sunt de qb⁹ est scia fm q̃ scia est demōstratiōis ppius effect⁹: ⁊ iō nō vlīter diximus sciaz fm verā scie rōnē idigere expimēto: sed in artificialib⁹ ⁊ pūicis ⁊ sapiētialib⁹ secus est: q: in his ex reb⁹ circa q̄s sūt: magna est aliq̄ mutatio: eo q̃ ɔtingētes sunt: ⁊ aliq̄ magna ⁊ excellēs sup nos altitudo: sic in sapiē tialib⁹ diuinis: ⁊ iō illa anteq̄ acceptio vlis possit fieri sepe ⁊ diligēter opz experiri pp qd vlīter ars gñat̃ ab expimēto ⁊ nō vlīter scia: ⁊ hec est solo Arist. sicut p; īspiciēti i ethi. In his eni oib⁹ similis acceptio nō est psiciens anteq̄ pbat̃ ad singula: neq̄ psiciēte scit̃ q̃ in vno acceptū est verū p eūdez modū sit in alio. ℭ Qd aūt Platōis amici dicūt oēm sciaz ē in aia: nec accipi aliquā p expimentū ⁊ doctrinā nullā hz forte rōnē. Qd eniz dicūt eū q querit expimēto aut inuenire scitū vle aut nō inuenire: ⁊ siqdē nō pōt inuenire frustra est in qstio. Si aūt inueniet p aliqd scit se inuenisse q̃ inuenit: aut nescit se inuenisse: ⁊ tūc nunq̄ cessabit ibi ab inqsitiōe. Si āt per aliqd scit cū nō sciat̃ nisi sīle sīli opz q̃ sīle ei qd inue/ nit iam itus habuit: q̄ oinz q̄ inueniri pñt iaz ai itus sūt sīles habit⁹. Duo aūt per oia sīles ⁊ eiusdē speciei q̄litates ⁊ for me nō pñt fm idē in eodē fieri: cū igit̃ sic in aia fm itellectū nō pñt fm idē in eodē fieri: cū igit̃ sic in aia fm itellectū sīlis cū quesito habit⁹ p expimētū ⁊ doctrinā nihil generat̃ in aia: sed p talia excitat̃ aia ad reminiscēdū ea que pri⁹ no uit: ⁊ hoc dicit Boetius in. 3. de cōsolatione pōle dicēs q̃ si Platonis musa psonat verū qd quisq̄ discit imemor recor dat̃. ℭ Oia aūt hec deceptiōes sunt erronee q̃ hoc qdez verū est q̃ sicut in omni po⁹ act⁹ alicui⁹ pcessit illius act⁹ in/ cboatio ita ⁊ in itellectu posi fm icboationē cōfusaz pcessit notio questoꝝ. Aliter eniz nō ēēt po⁹ ppria pfectibilis hoc actu: ⁊ quo ad hec sunt in ipsa dignitatū notitie vel no/ tiones: quas qlq̄ pbat auditas: nec opz ad notionē hāc ali qd facere p expimentū vel doctrinā nisi terminoꝝ tñ noti tiā. Hic ergo cōfusus habit⁹ est in itellectu: sicut forma p in cboationē ē potētialis est in mā: sicut aūt mā p hmōi esse pōle cōfusuz nō exit ad actū nisi p aliqd agēs qd est in actu cōpleto ⁊ determiato: ita ⁊ itellect⁹ posīs nō exit actu ex for ma notitie cōfuse nisi p aliqd qd est in actu cōpleto ⁊ deter minato: ⁊ hoc est expimētū vlis speciei mouēs vel doctrina mouēs signo speciei. Sed hic nō loqmur de gñatiōe scie p doctrinā: q: itendim⁹ de pma scie gñatiōe: ⁊ hoc nō fit p do ctrinā: q: doctrina aliter nō generat̃ scia nisi postq̄ gñata est in aia docētis. ℭ Sicut aūt possibilitas mãe qetat̃ ⁊ deter/ minat̃ in fine motus cōtingēs actū cōpletū ita determinat̃ cōfusus ⁊ potētialis actus ad q̄siti notitiā: ⁊ scit se inuenisse qd querit p hoc qd determinat̃ ad spēz quesiti. ℭ Et qd di cit q̃ nō scit̃ nisi sīle sīli: dico q̃ pro certo verū est hoc: sed hoc mō qd scit iste sīle ⁊ tñ impfecte cōfusio habitu scit iperfecte etiā cōfusa forma est sīlis. Cum aūt perfecte scit perfecte etiā fm spēm determinatā efficit̃ sīlis: s; Plato hoc nō ɔsiderauit: ⁊ iō formas potētie gnōnis ⁊ scie pn̄ᵐ di/ xit de qb⁹ cōgruis locis ⁊ tpib⁹ in sequētib⁹ subtilr̄ igrem⁹.

ℭ Cap. 9ᵐ. De comparatione artis ⁊ scientie ⁊ experientie fm conuenientiam ⁊ differentiam.

Dicigitur determinatis gñationib⁹ artis ⁊ scie fm facultates nāe qb⁹ fm pmas acceptiones fiunt in nobis ingrim⁹ cōuenietias ⁊ dr̄ias ar tis ad experimētū: vt melius itelligat̃ ppriuz eē vtriusq̄ ipoꝝ. ℭ Dicam⁹ igit̃ q̃ experiētia nihil penit⁹ differre videtur ab arte in hoc: q̃ vtraq̄ istaꝝ acceptionū sine cognitionū est relata ad actū q dicit̃ opatio circa singularia extis: actus eni iz multiplr̄ di/ cat̃ ad cōplemētū ⁊ cōplemēti ppriā actionē que ab actu no mē accepit ⁊ ad opationē: hic tñ nō accepim⁹ actuz nisi pro opatiōe: hec aūt cōueniētia ex ipsis pbat̃ noīuz rōnib⁹ dif/ finitiuis q̃ experiētia est cognitio singulariuz ex multipli/ catis accepta memorijs circa q̄ est actus. ℭ Ars aūt sic. 6. ethi. dixim⁹ est cū certa rōne factiu⁹ habit⁹: s; ñ attēdamus pfectū in opib⁹ q est in cōsecutiōe finis opis erit dr̄ia inter experiētiā ⁊ artē in hoc q̃ expertos magis videmus pficere

Quare multe memorie in sī milib⁹ effecti/ b⁹ accepte po tētiā vni⁹ expi mēti faciūt et nō actum.

Nō q̃lz non ois scia idiget experimento.

Impugnatio Plonis asse/ rētis sciam aie ɔcreatā esse.

Solo ad mo/ tiuū plonis.

In phemio h̄ mi metaphice

Cap. 5.

in opis sine ɔsequēdo ꝙ eos q sine expiētia hñt artis rōnē:
hui⁹ aūt cā est: q2 sic dixim⁹ expiētia est cognitio singulariū
in vna siītudine memoratoꝝ: quā siītudinē nō separat ab il
lis: ⁊ sic dirigens in ipso est cōiunctū hijs circa que est act⁹.
Ars autē est acceptio vliū a singularib⁹ separatoꝝ: que
nō nisi potētia ad singularia respiciunt: actus aūt ⁊ gñatio-
nes omnes quorūcūqȝ sine p se siue per accidēs sumanť si-
ue artificiatoꝝ siue nālīū sunt circa singulare hoc demrātuȝ
vel illud: ⁊ hoc ꝓbať īducēdo in vno: ⁊ hoc sufficit cū in oi-
bus eadē sit rō penit⁹. Ille eni q est medicās nō sanat hoiē
nisi fm accñs: sed p se sanat aut Platonē aut Socratē cui ac
cidit eē hoiem. Si enī p se ponam⁹ sanātē ⁊ sanatū dicim⁹
ꝙ hic medic⁹ fm medicinaȝ sic hic ⁊ nunc opans sanat hūc
egrū: sicut hic ⁊ nunc īfirmatum. Cū aūt eē hois inquātū hic
sanat⁹ hō est sit eē forme hois vt eē: ⁊ sic eē hui⁹ hois vt sub
iecti vel pfecti per ipm eē ꝓut est hui⁹ vt subiectū est esse mate
rie ⁊ cōplonate ex ɔrijs: ⁊ sic respicit egrotare ⁊ sanare ⁊ sa-
nū eē: q2 sic abijcit ei aliqd ⁊ aliqd aduenit ei: ⁊ nō p hoc ꝙ
est esse hois vt forme ⁊ cause. Quāuis ꝗ medicus operetur
circa hītudinē eē hui⁹ hois fm eē hui⁹ hois: nō tñ opať cir
ca esse hois inquātū est eē hois nisi p accñs: q2. s. operať circa
eū cui p eē hui⁹ hois accidit hoiē eē. Si igiť sine expimen
to qs rōnē artis habeat illud in vli accepto ⁊ vle qōdaȝ sic
cognoscat. Sed hoc in vli singulare ignoret multotiēs qdē
curādo si medic⁹ est peccabit. Dico autē singulare in vli
accipiēdū ignorari: q2 lȝ ars sit factiu⁹ hitus cū certa rōne:
certe actio que dirigit in ope artis ē vle factiuū siue practi-
cū: iō particulare cui applicari dȝ illud vle practice accipe-
re opȝ: ⁊ hoc mō sepe ignorať ēt si sciať theorice: q2 nescitur
modus ꝗ ꝑparādū vel dādum est. Cū igiť singulare per se
sit curabile: ⁊ vle nō: sed per accñs magis ꝓficiet expertus
circa singularia ꝙ rōnē artis sine expimēto hñs vlem potē-
tiā tñ particularib⁹ applicabilē: ⁊ circa qō vle nō est opatio
ni per accñs. Ex hoc aūt itelligiť ꝙ q2 forte in singulari-
bus cōfusa operās vsu quodā memoratoꝝ ⁊ sensuū colligi-
tur: ꝙ experiētie cognitio mouet ad opus sicut forma gña-
ta mixti assuetudine ⁊ cognitiōe: ⁊ sic mouet in modū nāe:
q2 ɔsuetudinis forma in nām trāsponiť: eo ꝙ vt nā ꝗdā mo
uet vt dixim⁹ in libro de memoria ⁊ reminiscentia: ⁊ ex illa
parte sicut nā est oī arte certior. ⁊ iō vtili⁹ attingit finē opis.
Ars aūt nō est dirigēs nisi vt scia quedā practica: ⁊ iō si sine
experiētia sit frequēter peccabit: lȝ aūt sic experiētia artem
ꝑcellat vtilitate operis: eȝ tñ ars ꝑcellit experiētiā nobilita
te cognitiōis. Scire enī ⁊ audire hoc est de auditis iudica
re ⁊ obuiare dictis magis arbitramur eē per artē ꝙ p expe
rimētū: ⁊ cū hoc opinamur artifices artis rōnē hñtes sapiē
tiores eē ꝙ expertos: tanꝙ oīs sapia cuiuslibet rei magis
sequať ipm scire rōnē ꝙ expertū eē circa singularia. Cā aūt
hui⁹ est: q2 artifices sciūt cāȝ que est rō factiuoꝝ: illi vō hoc
est experti nō sciūt cām. Experti eni nō cām qdē sȝ tñ hñt
sciaȝ qȝ sic sit. Sed ꝓpter qd sic fit nesciunt. Artifices autē
si perfecte rōnē artis hēant sciūt cām efficiētē ⁊ māz ⁊ ꝓpter
qd hoc est finē hoc ē rō ista dirigēs in ope artis. Vñ Ar-
chitectores de qb⁹ in. 2. phi. determinam⁹ denoiam⁹ ex ipo
noie ꝑncipalitatis magis scire significam⁹ nobiliores eē cir
ca qōlibet genus artificiatoꝝ: ⁊ hos significamus ipso noie
ꝑncipalitatis magis scire ⁊ artifices tales eē sapientiores.
Cā aūt hui⁹ significationis est: q2 architectores sciūt fa-
ctoꝝ siue artificiatoꝝ cās: q2 alr nō hērēt rōnē certā: hij er-
go magis sciūt ꝙ hij q dicunť manu artifices siue visuales
q nō māz ⁊ efficiētē in qb⁹ motib⁹ fiant ɔsiderēt in artificia
to: sȝ tñ spēm siue formā figure: ⁊ illa vtunť in opere sic mili
tans vtiť gladio ⁊ nauta themone. Cū enim architecto-
res rōnalr agāt sciētes cām efficiētē ⁊ māz ⁊ formā ⁊ finem
visuales siue manu artifices non operanť nisi visu forme ad
actū: sic agūt inaīata p formā positā in actu agēdi sic calor
ignis sȝ in hoc est dīa ꝙ inaīata ⁊ aīata nō cognoscētia aīa
a ēt aīata que cognitionē hñt sȝ nō artis susceptibilia eo ꝙ
nullo mō participāt rōne agūt per formā suā: vñ sic nā ope-
rať: aut si aīa operať nō operať nisi nāe istinctu sicut vegeta
bilis ⁊ sensibilia: sȝ manu artifices lȝ aliqd hēant cognitio-
nis qñ cognoscūt spēm nō ꝓut ex mā vel in mā iducit mo-
tibus efficiētis. Sed ꝓut referť ad opus illi speciei: ꝓpriuȝ
tñ operanť sic ex forma cōsuetudinali que vsu acquiriť. ⁊ hoc
magis determinať ad opus: ⁊ hmōi denoiatiōes facimus
tanꝙ non sicut artifices sapiētiores fm hoc ꝙ practici siue
opatiui sunt: sȝ potius fm hoc ꝙ rōnē vlez ⁊ certā hñt cām
efficientē ⁊ māni ⁊ finē cognoscūt. Cū igiť experientia sic
opereť sicut visualis vt pȝ ex predictis. Ars aūt p rōnē ⁊ cāz:
ars magis accedit ad scire ⁊ sapere ꝙ experimētū: ⁊ sic no-
bilior est ars ꝙ experimētū fm nobilitateȝ cognitionis: ad
hoc aūt oino vlr signū est scientis scitū suū posse doctrinalr
docere p cām ⁊ rōnē: sic aūt pōt docere ars: ⁊ nō experimen
tū: ⁊ ob hoc cōcipim⁹ ꝙ ars magis sit scia ꝙ experimētū: ar
tifices enim pñt ex hitu artis docere ꝑdicto mō: ⁊ sīr archi
tectores. Dij aūt alij q dicunť experti ⁊ manu artifices siue
visuales docere per cāz ⁊ rōnez nō pñt. Amplius aūt neqȝ
fm sensum dicimus esse sapiaȝ siue sciaȝ cū tñ sensibilib⁹ sin
gulariū cognitiōes magis sint ꝓprie ꝙ vliū: q2 vle nō est
eis cognitū nisi sicut est cū partib⁹ mixtū sic diximus in ꝑnci
pio phicoꝝ. Sed particulare sensatū per se iudicatū fȝ cām
per quā est res que est de nullo dr. Nō enim nunciat sensus
ꝓpter qd ignis est calidus: sȝ tñ nunciat ꝙ calidus est: a si
mili ergo qō est circa singularia dicens: q2 nō ꝓpter qd mi
nus habet similitudinis ad scientiā ⁊ sapientiā: ꝙ id qō est
circa actum singulariuȝ dicens cām ⁊ ꝓpter qd: ⁊ sic experi-
mentuȝ minus habēs est similitudinis cuȝ scia ⁊ sapientia
ꝙ ars vt patet ex superius inductis rationibus.

Cap. 10ᵐ. De cōueniētia ⁊ dīa artis ad artem in admi-
ratione qua imitatur sapiam ⁊ ab alijs distinguentem.

Sicut aūt iaȝ dixim⁹ ɔueniētiā ⁊ dīaȝ artis ⁊ ex
perimēti ita nūc ad doctrine pfectionē ɔueniē
tiā ⁊ dīaȝ artis ad arteȝ assignem⁹: vt videa-
mus que artiū magis sit sapie silis que sapien
tior a grecis ab arabib⁹ aut phis magis sapia
lis voceť que fm vītatē vocať sapie magis si-
milis. Dicamus aūt pmo in ꝗ oīs ars cuȝ oī cōuenit arte.

In pħo vbi supra.

Cū autē sic ex supiorib⁹ ꝓbať vle sit pñ ͫ artis ⁊ scie: ɔue
niens est ꝙ ille q ꝗcūqȝ arteȝ per inuentionē sensuuȝ hoc est
sensibilē cognitionē pmo accipit admirādo querat id qō ē
vltra cōem in hoib⁹ sensuȝ hoc est sensibilē cognitioneȝ: siue
in sensu siue in memorijs siue in experimētis acceptā. In oī
enī cōi hoib⁹ sensibili cognitiōe vle cōfusum ⁊ mixtū sensi
bus fm sensus noti⁹ est vt in pñ⁹ de phico auditu demōstra
tuȝ est: ⁊ hoc nō est pñ ͫ artis ⁊ scie fm ꝙ sic singularib⁹ per
mixtū est: sȝ poti⁹ ꝓut est ad rōneȝ simplicē ⁊ cām deductuȝ
per depurationē: alr enī in singularib⁹ adhuc cōfusuȝ obū-
bratū est ex māe appēdicijs ⁊ variabile fm eē: ⁊ nō pōt esse
pfecte ⁊ certe cognitiōis pncipalr. Ars aūt est cū rōne certa
factiu⁹ hit⁹ vt dcm est i eth. Cū āt sic mireť iueniēs ꝗlibet
artē vltra cōeȝ in hoib⁹ oīb⁹ pueris ⁊ senib⁹ sensibilē cogni
tionē nō mirabiť solū id qō mirať pp aliquā vtilitatē ad vi
te necīa ⁊ admicula ptinētē: q2 supra hitū est ꝙ vtilitas ma
gis sit a singularib⁹ in qb⁹ est act⁹ ꝙ ex vli: sȝ mirabiť sic mi
rať sapiēs q mirādo querit cām pmā in qua stat rei demra-
tio ⁊ rō certa ⁊ mirabiť sic mirať ab alijs distinguēs p qd ⁊
ꝓpter qd dicētē diffōnē ꝗ termin⁹ vocať ⁊ rē cui⁹ est ꝓprijs
differētijs ab alijs distinguit. Dico aūt nō solū hȝ mira-
ri ꝓpter vtilitatē inuentoꝝ: q2 cū in arte duo sint: est enim fa
ctiu⁹ hit⁹ ⁊ sic est ad vtilitateȝ vite: ⁊ sic ex pte illa qua opať
opȝ pmirari vtile circa qō ⁊ ad qō sic ad finē opis est opus
artis. Sed q2 hoc hȝ cōe ars cū expimēto ⁊ ex pte illa ope-
rať p formā ɔsuetudinis per modū nāe operātis iō hoc nō
sufficit. Sed ex illa parte qua ars est cū certa rōne cāe opȝ
mirari artificē sic mirať sapiēs: ⁊ ab alijs distinguēs q vltra
cōeȝ oīb⁹ mirať sensibiliū cognitionem. Hoc est igiť in quo
oīs ars cū arte ɔuenit oī. Dīa aūt artiuȝ est in mō illius
admiratiōis: qm cū pl'es repte per inuentionē sint artes ꝗdā
qdē ad necīa siue vtilia vite ciuilis sic mechanice vocate ꝗ
sť pānifica: lāificiū: militaris: architectura: ⁊ hmōi. Que
dā vō sūt ad itroductionē seu admiculū sciaꝝ sic grāmati-
ca: logica: rhetorica: poetica: ⁊ hmōi. Arbitrādū ē ꝙ hmōi
ꝗles dicte sūt artes ꝗ. s. sūt vltra cōeȝ in hoib⁹ sensuȝ sicut sa
piēs ⁊ sic distinguēs sūt sapiētiores vel magis sapiētiales:
eo ꝙ magis se exaltādo a sensu accedūt ad siītudinē admi
ratiōis sapiētis ⁊ ab alijs distinguētis: ⁊ hoc pp illud ꝙ illo
rū est hoc est sapiētis ⁊ ab alio distiguētis nō sūt ad aliquā
vtilitatē: eo ꝙ sūt nō in singularib⁹ in qb⁹ oīs vtilitatis pfi-
citur

cis opatio. ¶ Ois ēt admiratio sapiētis ꝛ distinguētis est cause demōstrātis qd ꝛ ppter qd: ꝛ hoc ↄsistit in speculatione nō in opatiōe: hui⁹ aūt signū est ꝙ hui⁹ sapie ꝛ distinguētes scie repte sunt postea ꝙ oēs artes ad vtilitatē existes ꝛ oēs scie adminiculātes ad istructionē iam fuerūt reperte ꝛ ac iuente: qꝛ nisi artes ciuilitatē ↄseruātes inuente fuissent nō fuisset hiēs ociū ꝛ libertas ingrēdi deficiētib⁹ necessarijs vite: ꝛ nisi fuissent inuente scie adminiculātes ad istructionē nō fuisset hitus modus ꝓpri⁹ ingrēdi: ꝛ iō illis nō aūt repertis inutile fuisset admirātis studiū ꝛ ingrendi inuestigatio. Hui⁹ aūt vlteri⁹ signū est: ꝙ tales scie nō ad vtilitatē relate nec adminiculū: sꝫ per se ꝓpter ipm scire desiderate p̄ᵐ reperte sūt in his locis vbi oib⁹ ad cōmodū ꝛ adminiculū existētib⁹ pmit⁹ studuerūt primi pħantes: ꝛ hoc ē circa egyptū ꝛ i egypto vbi pmū substiterant artes mathematice doctrinales demōstratiue: ibi nāqꝫ liberis possessionib⁹ dōata sacerdotum libera a curis gens studere cōcessa est. Sic ḡ differt ars ab arte penes magis ꝛ min⁹ accedere ad sapiētis ꝛ ab alijs distiguētis admirationē. In ethicis aūt lib. 6. vbi de itellectualib⁹ ṽtutib⁹ determinatū est dictū ꝙ sit artis ꝛ scie dīa: ꝛ ibi ēt oiuꝫ hitnū q sunt siliuꝫ generꝫ cū istis: eo ꝙ itellectuales sūt determiatū est. ¶ Cui⁹ aūt grā nūc ↄōnē istā itroduxim⁹ hoc est: ꝙ cū sapia sit ois scie virt⁹ ꝛ vltimū posse opꝫ eā ꝙ simplr sapia denotaꝛ esse circa pmas cās ꝛ pn̄ᵃ ꝛ hoc qdē oēs opinanꝛ. Artifex aūt magis est circa cās ꝙ expertum tm̄ hñs vel hñtes: iter artifices aūt architectos magis est circa cās ꝙ ille qui est manu artifex siue visualis. Oēs autē speculātes magis sunt circa causas ꝙ practice. Manifestū aūt ex iductis est ꝙ illa que est sapia est scia circa qsdā cās entis qm̄ est circa pmas rex causas: ꝛ p hec eadem pꝫ qualiter sapia ꝛ scientie ꝛ ars siant in nobis.

¶ Cap. iiᵐ. De conuenientia artis cum sapia ꝛ scia ꝛ differentia artiuꝫ in maiori ꝛ minori similitudine ad ipsas.

Quod aūt primuꝫ est in quo cōuenit ois ars in quocūqꝫ mō cōsiderata: hoc est ꝙ qcūqꝫ inuenit quācūqꝫ artē: opꝫ illū mirari aliqd qd est vltra cōeꝫ in hoib⁹ sensum: nec voco sensuꝫ illum tm̄ q sortis est apphēdēs sensibiliū spēꝫ pertinētiū: sꝫ in cōi voco sensuꝫ oēm etiā hois sensibileꝫ cognitionē que cū in hoie potētior sit ꝙ in alijs aīalib⁹: eo ꝙ est acceptio vlis mixti ꝛ ↄfusi in singularib⁹ tm̄ inueniēs artē: necē hꝫ mirari vlē ꝛ cām ꝛ rōnē certā ꝙ sūt vltra omnē cognitionē in sensib⁹ acceptā sensu ꝛ memorijs ꝛ expimēto. Oia eniꝫ hec tria sunt in hoib⁹ sensibilis cognitiōis. ¶ Dico aūt ꝙ inueniēs artē sic necesse hꝫ mirari: qꝛ discēs ꝛ accipiens artē p doctrinā nō sic icipit ab admiratiōe: qꝛ tūc iciperet ab effectu: sꝫ statiꝫ a docēte accipit cām: inueniēs aūt artem quācūqꝫ ex sensu ꝛ memorijs ꝛ expimēto: icipit ab admiratiōe cāe vlis ꝛ rōnis inuestigat cām: ad quā agonia quadā suspēdiꝛ dum admiraꝛ. Et iō nō admiraꝛ in arte quā inuenit solū referēs hec ad vtilitatē ciuilē vel adminicularē: sꝫ opꝫ eū admirari cām ꝛ rōneꝫ dicētē qd ꝛ pp qd: sicut miraꝛ sapiēs q cām primā querit: ꝛ sic miraꝛ diffōnē querēs ꝙ ab oib⁹ alijs distinguit diffinitū: aliter eni nō esset ars inuenta cū rōne certe ꝛ cause cognitiōe factiu⁹ hit⁹. Sic eniꝫ diffinit ars ꝛ est vna itellectualiū ṽtutū sic dictuꝫ est in ethi. In hoc igiꝛ cōuenietib⁹ oib⁹ artib⁹ in cōi differunt tm̄ ex hoc ꝙ magis ꝙ min⁹ in hoc sapie siles sunt: plurimis eni artibus repertis qbusdā qdē ad vtilitatē ciuilib⁹ necīaꝫ. Quibusdaꝫ ṽo ad adminiculū istructiōis deseruiētib⁹ arbitrāduꝫ est ꝙ semp eo sunt sapiētiores: hoc est sapie magis siles ꝙ nō ad vtilitatē respiciūt pls: sꝫ id quo admiranꝛ vltra cognitionē sensibilē in hoib⁹: qꝛ sic dixim⁹ cū in arte duo sint rō. s. certa que est ex cause alicui⁹ vel pluriū cognitione: ꝛ factio artis: factio est circa singularia in qua ars nō differt a sensibili cognitiōe expimēti: sꝫ in cāe cognitiōe accedit ad sapiam. Et iō ꝙto magis eleuaꝛ ad rōneꝫ que est p cām: tāto magis recedit a sensibilib⁹ in qb⁹ est vtilitatis ꝓfectio: ꝛ iō si aliq̄ est simplr cognitio cāe ꝓter oēm relationē ad vtilitateꝫ que est in ope illa marie sapialis est: vt dicit Auic. Sicut sunt scie metaphice: qꝛ simplr sūt theorice: sꝫ etiā ad op⁹ referri pñt: hui⁹ aūt signū est: ꝙ postꝙ oēs artes ad vtilitatē necītatis ciuilis ꝛ adminiculuꝫ istructiōis deseruiētes repte fuerunt iam circa athenas ꝛ alibi ille theorice: qꝛ vtilitates cārū ingrere ceperūt: qꝛ nisi oēs alie pus repte fuissent aīus occupat⁹ necessarijs ociū nō habuisset ad q̄rēdū sapie rōnes: pp qd etiā Plato in timeo: ꝙ q iam ex Vulcani semie ꝛ indigene agro cōstitut⁹ athenis: ꝛ ex electa iuuētute ordiata militia ꝛ ceteris oib⁹ adhibitis ad cōmodū vite ptinētib⁹ liberato a curis aio pħari athenis ꝛ achademic icceptū ē. ¶ Signū aūt hui⁹ est: ꝙ in nro habitabili pmo sunt repte sciētie mathematice hoc est sciales a sensib⁹ separate in his locis: vbi pño liberi a curis necessarijs vite studuerunt: vñ circa egyptū mathematice artes primū repente substiterunt: ibi nāqꝫ gēs sacerdotum liberis reddītib⁹ a regib⁹ donatis in scholā iterare ꝛ studere cōcessa est: pp qd Horati⁹ dicit. Sit mihi frugis copia aiuꝫ ipse parabo. Cuꝫ igiꝛ ibi extiterint vbi iā oia ad necessitatē ꝛ adminiculū deseruiētia fuerūt reperta: ꝛ ab his q a curis liberū habebāt aiuꝫ: cōstat ꝙ non ad vtilitatē sunt inuente: sꝫ poti⁹ ad cōtēplationē cāꝫ earum ꝙs miranꝛ vltra sensibiliū in hoib⁹ cognitionē: ꝛ ille marie siles sunt sapie. ¶ In artib⁹ aūt ꝙcūqꝫ magis miranꝛ cās vltra sensibilē cognitionē altiores magis sūt sapiales: sicut architectonica sapialior est ꝙ visualis: ꝛ in talib⁹ ab initio miranꝛ egyptios: pp qd ēt Plato narrat ad Solonē sacerdotē dixisse egyptū. O greci pueri estis: ꝛ nō est in vobis vlla cana sapia. In ethicis ꝛ hoc aūt iā declarauim⁹ ꝙ sit dīa artis ꝛ scie ꝛ oiuꝫ similiū generꝫ ꝙ in ṽtutū itellectualiū cadūt cōitatē ibi assignauim⁹ dīas: istā aūt opiōnē hic taꝫ nō iduximus ex itentiōe pncipali. Sed pp hoc ꝙ sciam⁹ ꝙ oibus sapiētib⁹ videꝛ ꝙ illā iam sciaꝫ que iter ceteras magis denoiaꝛ a sapia marie opꝫ eē circa prias cās aūt quas nulle sūt ꝛ circa pria pn̄ᵃ. Dico aūt cās eē rex cōstituētes: pricipia ēt sꝫ plurib⁹ modis dicanꝛ: tm̄ sꝫ itentionē ꝓpositā pricipia hec dixim⁹ que sic pma se hñt ad aliq̄: ꝛ oia reliq̄ p prius ꝛ posterius referunꝛ ad ipsa: sic est ens ꝛ vnū ꝛ verꝫ ꝛ bonū ꝛ hmōi ꝙdā alia: sm̄ aūt hāc rōnē artifex magis sapie nomē ꝛ rōnē pricipat ꝙ expti: ꝛ architect⁹ magis pricipat ipꝫ ꝙ visualis q manu artifex vocaꝛ: eo ꝙ manu vtiꝛ ad op⁹ apothelesma te qd ꝓparauit artifex: sic miles vtiꝛ gladio: q ꝓparaꝛ a fabro ferrario nō cōsiderās in eo nisi spēm ꝛ actū: ꝛ sic speculatiue scie magis sapie nomē pricipāt ꝙ actiue: ꝛ pre oib⁹ circa pmas cās erit ipsa ꝙ p se sapia vocaꝛ. Mālfestuꝫ est igiꝛ ex iductis ꝙ sapia est circa quasdā causas ꝛ ꝙdā pncipia.

¶ Tractatus secundus primi libri Metaphysice in quo agitur de proprietatibus sapientie istius sm̄ se.

¶ Cap. pᵐ. Qualiter dicitur sapientia ꝛ per ↄsequens pħia propter rationes sapientis ꝛ sapientie.

Quoniā aūt in hac nostra itentiōe querim⁹ eā ꝙ vere sapie hꝫ nomē p rōnē cōsiderādū est nobis circa quales cās ꝛ circa q̄lia pncipia sit. ¶ Fortassis aūt siet nobis manifestius si pmo cōprehēdamus descriptiōes ꝛ oppōnes q̄s ab antiquis pħis hui⁹ approbatas: ṽtutē eni quādā hꝫ cōis animi ↄceptiōis: quā qlqꝫ ꝓbat postꝙ audierit. Oēs eniꝫ ab antiqs in pħia cōiter tradiderūt: ꝙ hūc precipue dicim⁹ eē sapiētē q oia marie scit sicut decet: ꝛ nō hꝫ sm̄ vnūqꝺqꝫ singularem de ipsis sciaꝫ. Qui eniꝫ oia scit nō pōt oia scire: nisi ex his ꝙ sūt cā oiuꝫ ꝛ nō quorūdā cause ꝛ quorūdā nō: ꝛ ille oium cause nō sunt nisi ille que sūt cause: non qdē entis sm̄ eē: sed sm̄ ꝙ ipm est actus simplex entis p se sm̄ ꝙ ens: ille eniꝫ sole sūt cause ois eē: ꝛ nō hñt alias se priores. Scit aūt iste sicut dicit pħasius nō ab alio sꝫ pp scire sciētia cōsiderās ꝙ nō decet pħicū vel metaphysicū q ea qb⁹ scit eē ꝛ subsistere siue entitatē hic suppōit ab isto pħo: ꝛ hoc qꝛ marie ascēdit vltra cōem in hoib⁹ sensibilē cognitioneꝫ: nō hꝫ sciaꝫ eoꝫ que scit sm̄ vnūqꝺqꝫ sensibile: qꝛ nō accepit vlē in sensib⁹ mixtū: sicut sentiēs ꝛ memorās ꝛ experiēs: sed poti⁹ scit que scit p primas entiū cās. Hec igiꝛ vna est acceptio sapiētis accepta penes mediū: p qd scit absolute relatū ad scibile qd sciꝛ p ipm sm̄ ꝙ ipm est p se ꝛ nō p aliud aūt se acceptū faciēs scire. ¶ Postea aūt secūdario ꝛ min⁹ propria rōne dicim⁹ hūc esse sapiētē q cognoscit ea que duplici difficultate cognoscunꝛ: qꝛ sunt ꝛ difficilia hoi cognoscere: ꝛ difficilia noscere sm̄ seipsa. Que eniꝫ difficilia sūt hoi sūt a

Cap. 4. ꝛ. 5.

Platonis sētentia i Timeo

6. ethi. cap. 4. ꝛ. 5.

In pħemio metaphysice.

Propter qd a sensib9 nostris remotissima sūt difficil lima cognitu.

sensu remotissima: ꝛ hec sunt recte pncipia ante que nihil est penit9: hec eni iō difficulter hō cognoscit: qꝛ itellect9 hominis cū cōtinuo ꝛ tpe cognoscere nat9 ē. Ista aūt itellectualia ꝫm itellm diuinū sunt q qdē solus loc9 est hui9 veritatis partissimaꝝ: ꝛ sunt etiā in se cognoscere nō leuia ꝛ diuino intellectu: cui9 pbatio est qꝛ cū sint duo difficulter itelligibilia p se vnū est difficile itelligibile ex sui iperfectione: alteꝝ vō ex sui pfectiōe. Ex sui aūt iperfectiōe nō leuia sūt cognoscere quecūqꝫ pn\~\~ itelligēdi qd est forma pfectā nō hnt: sed potētie valde pmixtā: sicut hyle ꝛ mot9 ꝛ tēpus: ex sui aūt pfectione nō leuia sunt ad cognoscēdū que oē pn\~ itelligēdi preueniūt sicut de9 deoꝝ diis q nō itelligit nec enarrat nisi per formā sui causati pmi vel scđi ꝛ sic deinceps: ꝛ iō dicit pho q nō hꝫ nomē ꝛ q deficiunt lingue ab enarratiōe ei9 ꝛ talia pt psūt in ista declarant scia: hec igit est acceptio sapiētie ꝛ est data ꝫm pportionē scibilis sibi pprij ad itellectū hūanū q accipit ipm. ¶ Adhuc aūt hāc dicim9 esse sapiētiorē circa oēm sciā q certior est ꝛ doctissim9 cāꝝ in hoc q dicit eas que magis sunt cause q̄ alie: ꝛ hec acceptio sapiētie est accepta pri9 in scire q̄ in agere. Sunt aūt certiores cāe q̄ ex substātialiorib9 certificāt: ꝛ sunt doctissimi cāꝝ: ꝛ dicētes eas q̄ cāꝝ sunt cause in hoc q sūt ꝛ in hoc q cause sūt pꝫ. Qꝛ vnū ēt paꝝ sciēti q ille q̄ certificāt ex hijs q̄ sunt cause eē hꝫ q est esse simpler oium reꝝ magis ex substātialib9 certificāt q̄ ille que certificāt ex hijs q̄ cōcepta sunt cū mā mobili vel quātitate: qꝛ illa nō sūt de eē ꝫm q est eē: sed sunt de modo eēndi quodā. Et tunc ille doctissim9 est cāꝝ qꝛ reddit causas q̄ magis influūt oib9 qm influāt alijs nullis ifluentib9: ꝛ nulle aliaꝝ influūt sine istis: cause enī eē simplicis sūt substātificātes ꝛ causantes eē cuicūqꝫ eē inqꝫtū est eē: sicut pꝫ in corpore mobili. hoc enī ipm eē nō hꝫ a principijs motus ꝛ mutabilitatis cū suū eē sit ꝫm nāam ante illa: sed hꝫ ipꝫ a pncipijs sube ꝫm q sunt principia sube ꝛ principia mot9 sine esse: ꝛ q pncipia sunt hnt a pncipijs ipsius eē: ꝛ sic pꝫ q̄liter principia eē magis sunt etiā cause principijs alijs. ¶ Dico aūt eē simpler nō esse vle: sed eē cuiuscūqꝫ nō cōceptū cū magnitudine ꝛ mā subiecta motui p principia mot9. Istius enim esse pncipia sūt pncipia a qb9 oia alia pncipia hnt: ꝛ q sūt: ꝛ q sint principia. His igit de sapiēte cōceptionib9 sic suppositis dicim9 illā sciā esse verā sapiam que p se est scia ita q sui ipsius ipsa est cā: hoc est quā gfa sui ipsi9 querim9 scire ꝛ volum9: ꝛ hoc cui9 finis pp quā scire volum9 est ī ipsamet scia sicut enī pꝫ ex iam dictis: nō pōt eē cā sue scie ipsamet scia sꝫ ab aliq̄ aliaꝝ aliqd pbatū ꝛ in esse stabilitū accipiat: sed poti9 illa a qua accipit hoc erit sibi cā scie: ꝛ tūc nō erit vltimū scie ꝛ vtus sapia. Qd tn̄ iam determinatū est in ethi. Opꝫ aūt ipsāmet ex oiuꝫ principijs sibi eē cām sciētie. Amplius si nō gfa sui ipsius volita sit: opꝫ q nō sit sapia: qꝛ si dicit q pp aliud vtile vel ad qd adminiculat ipsā esse quesitā ꝛ volitā illa propter quā erit altior ꝛ dignior q̄ ista: igit ista nō erit virtus scie ꝛ vltimū: sꝫ poti9 illa pp quā istā querim9: hoc āt est ꝫ hypothesiꝫ qm ponim9 istā eē sapiaꝫ: g nō erit pp alteꝝ aliqd: sapie enī rō est. vt in ethi. determinatū est q sit virt9 scie circa vltimū ꝛ maxie vtutis scibile eius: hoc enī magis hꝫ nomē sapie q̄ ille scie q̄ quorūlibet vtiliū cā quesite ꝛ adminiculātes ad alia ꝯtingētia quecūqꝫ. Sic igit ista scia vere ꝛ pprie hꝫ nomē sapientie.

¶ Cap. 2m. Et est per solutionē dubitationū digressio declarās que videnē eē ꝫ inducta de diffinitione sapientie.

Dubitabit āt fortasse aliqs vtrū veꝝ sit sapiaꝫ eē circa oium principia: ꝛ nō ꝫm vnūqꝫqꝫ sciētiā hēe: tam enī in logicis q̄ in ethi. pbatū est q p cōmunissima enūtiās nihil enūtiat certū ꝛ cōmunissimis nō sciunt determinata ꝛ in pprie nā nisi in po9: ꝛ hoc est iperfectissimū genus sciēdi: ꝛ si illa scia q̄ oiuꝫ stabilit pncipia est impfectiori mō scita seqt q oino nihil pfecte sciat. Amplius si ex talibus certificat nunqꝫ certificat qm illa nō sunt cōuertibilia nec prima: sꝫ sunt qdē cā sine qua nō est res sꝫ nō sunt cā pp quā est res. Amplius si sic se hēat ista scia tūc oium aliaꝝ sciaꝝ scita cōtinebunt sub scito hui9 scie: sicut spēs sub gēe: ꝛ hoc videt incōueniēs: qꝛ eiusdē est determinare spēꝫ ꝛ genus ꝛ hmōi tales dubitationes plurimas obijciūt iperiti: q̄ oia soluere nō est difficile si ea q̄ determinata sūt ad memoriam reuocent. ¶ Oium enī principia nō dicunt a cōitate gnīs oiuꝫ esse: sꝫ ab ifluētia cālitatis sicut ondim9 principia eē illius q act9 ꝛ effect9 est eētie simplicis nō cōcepte cum magnitudine ꝛ tpe dāt cām ꝛ esse principijs entis determinati p quātitatē ꝛ motū: ꝛ nō pōt sciri mobile eē ꝫm hoc qd est esse veꝝ ꝛ primū nisi p hmōi pncipia eēndi: nec pncipia mobilis in eo q mobile pncipia esse psūt nisi sint a pncipijs esse veri ꝛ puri in esse stabilita ꝛ posita: ꝛ hoc est sciēdi gen9 pfectissimū: pꝫ ēt illa esse eētialia ꝛ cōuertibiliter cū eē primo ꝛ vero accepto ꝛ esse cās que qd ꝛ pp qd est eē rei determināt. Quia vō vel nō determinatū magnitudine ꝛ determinatū quātitate vel ꝯtrietate qđdā eē addit eē simplici qd nō cōtinet sub esse sicut spēs sub gñe: sꝫ se hꝫ ad ipsuꝫ ex additiōe: iō nō oēs alie scie sunt ptes hui9: sicut spēs sunt ptes generis: ꝛ qꝛ illius qd addit mobile sup esse pncipia ꝛ cause sunt pprie ꝛ passiōes ꝛ ptes: iō spāles scie ꝛ determinate regrunt de illis q̄ isti nō subalternant. In subalternis enī ex pncipijs ꝛ causis pprijs scie subalternātis ꝯcludunt passiones subalternatoꝝ: sic pꝫ in pspectiua ꝛ geometria: qꝛ i perspectiua q̄titas rei in se pbat p quātitatē anguli ꝯclusi in oculo triāguli: cuius basis est res visa: quātitas vō anguli nō scit nisi per pncipia geometrie: sīr est in alijs. Sic autē principia eē veri ꝛ puri simplicis nō se hnt ad passiones corporis mobilis ꝫm q mobile: vel ad passiōes quāti mēsurabilis in eo qd est mēsurabile. Sed ꝯferūt eē talib9 tn̄ principia eē puri ꝛ stabilitis in eē postea causant tales passiōes in esse primis ꝛ pprijs subis. ¶ Sic igitur clarū est qualiter sapia est de primis qm oia ꝛ pre oib9 ꝛ de oib9 certificātibus: ꝛ qualiter ipsa nō est de ipsis ꝫm vnūqꝫqꝫ sciaꝫ hñs: sed potius ꝫm vnūqꝫqꝫ de ipsis hꝫ sciaꝫ scia pticularis q̄ ꝯsiderat id qd eē puro addit: aut de ipsis hꝫ ꝫm vnūqꝫqꝫ sciaꝫ expertus q singularis ex nicōijs hoīā hꝫ ō vnoqꝫqꝫ cognitionē.

Que pn9 oim dicuntur.

¶ Cap. 3m. Qualiter hec sapientia sit antiquior ꝛ pma: ꝛ ordinans ꝛ suadens omnes alias.

Ex predictis aūt seqt q ista sapia sit antiquior ꝛ prior oi alia scia que famulat: famulari autē dicim9 scias trib9 modis. Famulat autē illa q̄ est q̄sita nō pp scire: sꝫ pp opus sic vtiter ille artes q̄ mechanice vocant famulant. Famulat etiā illa que queritur pp hoc q est modus qdā ꝛ adminiculās ad aliud sic rōnales scie ad aliā famulant: pter aūt dictos modos famulant ille quas nō querimus vt fines cognitiōis speculatiue in qb9 sit felicitas vltima. Sed poti9 iō q̄rim9 eas qꝛ in eis inuenimus itellectualia q̄si icorporata: sic lucē videm9 icorporatā colorib9: ꝛ q̄rimus eos: vt id qd veritatis ꝛ luis puri ꝛ itellectualis est in ipsis separādo colligam9: ꝛ ex hoc in nobis pficiam9 theoremata pura ꝛ firma quoꝝ delectatio speculatiuā in nobis cōplet felicitatē: sicut diuini eē ꝛ puri ꝛ simplicis sparsa sunt in phicis ꝛ mathematicis: ꝛ hoc mō alie due speculatiōis partes famulant sapie ambe: ꝛ ista est prior ꝛ antiqor eis. Et siqdē in via cōpositionis cōsiderent pncipia simplicis eē cōstituūt ꝛ causant eē qd est in alijs cōsideratū. Si aūt cōsiderat in via resolutionis eē aliorꝫ resoluit ad eē cōsideratū ī ista: pp qd prior ꝛ antiqor siue eternior vt ita liceat loq oib9 alijs esse pbat. Cui9 signū est q iustuꝫ ꝛ dignū eē dicim9 officiū sapiētis q nō ab alio quodā ordinet. sꝫ ipse ordiet oia alia. Cū enī ois ordo ꝫm ptātē qua vnū est primū ꝛ alterū posteri9 eē determinet: illi9 est ordinare cui9 est prioris ꝛ posterioris hēe rōnē. Scit aūt ab oib9 q in posteriori nō est rō prioris: sꝫ poti9 prius est rō posterioris: ꝛ iō sapiētis q oiuꝫ priora cōsiderat oia est ordinare sequētis sapia. ¶ Amplius aūt sapiētis est q nō sibi psuadeat ab altero: sꝫ poti9 ab ipso sapiēte psuaderi dꝫ minus sapiēti. Cū enim oium stabiliat minus sapiētū pncipia opꝫ ipm psuadē alijs nō sibi ab alijs: dico aūt psuadere vero demōstrare vel docere: qꝛ q̄dā principia nec demōstrari nec doceri psūt: sed tn̄ hnt quasdā persuasiōes quas facere hꝫ sapiēs: sicut nō cōuenit simul affirmare ꝛ negare de aliquo ꝛ hmōi. ¶ Cū igit tales quales dicte sūt ꝯceptiōes hēamus de sapiēte sapia ꝛ oia illa q̄ in cōceptionib9 illis dicunt: maxie necesse est scire eū q maxime est sapiēs: eo q ille oia nouit que primis subiecta sunt: opꝫ q ipse habeat sciam vlem quo ad subm ꝛ principia: ꝛ sic hꝫ oium sciam put decet: sicut dicit prima cōceptio de sapiēte:

Triplr cōtingit vnā sciaꝫ alteri famulari.

In quo rō sapientis ordo consistit.

hec aūt

hec aūt eadē fere difficilia sunt hoīb⁹ ad cognoscendū que maxime sunt vlīa in causis: eo q̄ sūt remotissima a sensib⁹. Certissime enīz sciaꝝ sunt sic dicit cōceptio tertia de sapiē-te habita q̄ maxime p̄me sūt: ⁊ ille sunt que sūt de simplicissimo scibili respectu cui⁹ ex additiōe se hꝫ ꝯtīcta scīa. Nam que ex pauciorib⁹ sunt certiores sunt: q̄ꝫ ille q̄ sunt ex additiōe: sicut arithmetica q̄ in demōstrādo nō egredit̄ gen⁹ discreti certior est q̄ꝫ geometria q̄ in multis passionibus egredit̄ genus cōtinui imobilis ⁊ mēsurabilis. Sicut enīz in p̄ri mo posterioꝝ determiatū est nō est arithmeticā demr̄atio nē īuenire in magnitudinib⁹ ⁊ accītia demōstrāda nisi magnitudines nō solū cōtinuas ⁊ imobiles sed ⁊ cōmēsurabiles ⁊ incōmunicātes sicut pꝫ in .10. libro Theorematū Euclidis. Quātitas aūt que cōmēsurat̄ aliter fm̄ numeruꝫ aliquē cōmēsurat̄ ⁊ oīum duaꝝ quātitatū cōicātiū ꝑportio alterius ad alteꝝ est tanq̄ꝫ ꝑportio numeri ad numeꝝ: ⁊ iō in talib⁹ passionib⁹ magnitudinū demōstrandis se hꝫ p additionē geometria ⁊ arithmetica: q: tales passiōes demōstrātur de magnitudine diuisa vel signata p ptes diuidētes eā in aliquotas. Cū igit̄ numeꝝ cognoscamus diuisiōe cōtinui: tales passiōes numeri cōcepti sunt cū cōtinui ptib⁹: ⁊ sic cōtinuū ex additiōe se hꝫ ad discretū. Etenim eodē modo se hn̄t p̄ncipia eē mobilis vt est mobile ad p̄ncipia eē puri ⁊ simplicis. Ex paucioribus igit̄ est sapiā oīuz alia pticulari scīa sicut ex pauciorib⁹ est arithmetica q̄ꝫ geometria. Ex pauciorib⁹ aūt dico idē qꝺ ex simpliciorib⁹ esse. Que aūt ex pauciorib⁹ sunt certiores sunt: eo mō certitudinis quo alia certificat nō certificata ab eis. Ista igit̄ que simpl'r pre oīb⁹ ex paucissimis est nulli aliqd addētib⁹ ē certissima simpl'r: ⁊ prima ⁊ sui idigētia est in demr̄ationib⁹ oīum ⁊ nulla indiget oīno. Sicut enim se hn̄t ille que nō sunt ex additiōe ad eas que ex additiōe sunt: sicut enīz q̄dā magnitudines sunt qdā numeri: ⁊ numeri illi cōcipiūt magnitudines illas esse corpis mobilis: in eo q̄ mobile ē qꝺdā eē de p̄ncipijs subē fluens ⁊ creatū: ⁊ illud eē subē est cōceptum cuꝫ motu ⁊ mā. Est igit̄ ista sapiā sic p̄ma oīum: ⁊ iō vocata p̄hia prima. Quare aūt docet̄ post oēs posterius determinabitur.

Cap. 4m. Qualiter prima philosophia est maxime doctrinalis ⁊ maxime desiderata.

In p̄rio vbi supra.

Ⓔst aūt ista prima p̄hia etiā doctrinalis maxime iter doctrinales. Sicut enīz ex supius habitis cōstat hij docēt q causas ꝑprias eēntiales de singulis dicūt. Cū igitur noscere siue intelligere ⁊ scire sit maxie ꝑpter cās itelligere ⁊ scire maxime erit scie illius q̄ est sciri illius qꝺ est maxime scibile: hoc aūt sicut ex p̄dictis cōstat: est ei⁹ que primas prioꝝ causas assignat. Hoc aūt ꝓbat̄ ex hoc q̄ q̄cūq̄ scire nō pp aliud scire: sꝫ ꝑpter idē ip̄m scire qꝺ q̄rit desiderat maxie desiderabit scire illā sciaꝫ q̄ maxie est scīa: ex hoc q̄ plene satisfacit desiderio sciētis in hoc qꝺ p̄mo docet vltra q̄ nō remanet aliqd ingrēdū: talis āt ista que sicut ꝓbatū est ei⁹ rei est q̄ maxime scibilis est q̄tū ad modū vel mediū sciēdi qꝺ ē cā p̄ma ⁊ p̄nm: nulli aliqd addēs sꝫ simplex: p̄ncipia enīz ⁊ cause sunt maxie scibilia quo ad mediū p qꝺ sit demōstratio: q: ex hijs alia dinoscuntur. Ista aūt non dinoscunt̄ demōstrata p sequētia que subēa sunt: sicut cāta p ea: lꝫ ḡ per modū abstractionis sint remotissima a sensib⁹: ⁊ iō difficulter scibilia: hoi aūt sunt in hoc pre oīb⁹ scire faciētia: q: certificāt p prīa: sicut enīz diffōnes dicētes qd necesse est resolui vsq̄ ad gen⁹ primū: q: aliter non satis notificāt diffinitū: ita opꝫ resolui cām que mediū demr̄atiōis est vsq̄ ad primā cām q̄ nō priorē se hꝫ: p quā certificet: sed certificat p seipsaꝫ: q: sic prime demr̄ones erūt ex primis ⁊ verIs: ⁊ ꝯsītes demr̄ones erūt ex hijs que p prima ⁊ vera acceperūt fidē. Deuenire aūt in primā cām ꝯtingit dupl'r: in gn̄e. s. ⁊ extra gen⁹: in gn̄e qdē: sicut in passionib⁹ discreti vel cōtinui venit̄ ad primā cām dicenteꝫ qd est passio: ⁊ ꝑpter qd inest subto: extra gen⁹: sicut qn̄ sit demr̄atio de gn̄e in gen⁹ sicut in hijs q̄ supius dicta sunt: qn̄ vnū genus subm ex additiōe se hꝫ ad aliud gen⁹ subm: sicut q̄dā magnitudines se hn̄t ad numeꝝ: ⁊ hoc mō ista scīa lꝫ alteri⁹ generis quibus subti dat primas causas ⁊ maxime docētes. Quicūq̄ autē desiderat scire ꝑpter ideꝫ ip̄m scire cū scire nō ꝯtingat nisi per cām magis scire magis desiderabit: ⁊ maxie scire maxime desiderabit: sed magis scire est p magis doctrinales causas: ⁊ maxie scire est p maxime doctrinales. Maxime aūt doctrinalis est ista: ḡ istaꝫ sciaꝫ maxie desiderabit. Sic ergo due ꝯclones habent̄ in hoc caplo: vna qdē q̄ principalis ⁊ prima p̄hia maxime est doctrinalis. Altera aūt que est correlariū istius p hoc q̄ est maxime doctrinalis maxime est desiderata scire: ⁊ p hoc vlteri⁹ pꝫ qꝺ in ante habitis diximus: q̄ cuꝫ oēs hoīes nā scire desiderent: desideriū sciēdi: sicut in fine non stat nisi in scīa ista: nec in tota scīa stabit equaliter ad oīa quesita in ea: sed stabit ⁊ oīno quiescet ad entis ⁊ vniuersitatis principiū ⁊ cām primā que est intellectus diuinus ex se producens vniuersum: cuius totū bonū est in ipso sicut totū bonū victorie est in duce exercitus: hec autē sequentia magis clare demonstrabunt̄ in libro .11°.

Cap. 5m. Qualiter ista scientia per hoc q̄ est de eo qꝺ vere bonuꝫ est principalis est ⁊ est princeps scientiarum.

Ⓔodem aūt declaratiōis modo determinat̄ q̄ ista scīa p̄ncipalis est ⁊ p̄ceps sciaꝝ: quecūq̄ enīz sciaꝝ practicaꝝ nō ignorat cui⁹ cā agenda sunt singula nō in vno sꝫ in oīb⁹ agēdis illa maxime p̄ncipalis est ⁊ magis principalis seruili que subseruit ad illud: ⁊ hoc qdē iam in p̄mo ethicoꝝ nostroꝝ ostēsuꝫ est a nobis. Est enīz hoc videre in quibusdā ⁊ in oīb⁹: in quibusdā qdeꝫ: sicut in equestri gladiatoria ⁊ frenifactrice ⁊ militari. Militaris enim non ignorat qꝺ est cui⁹ cā agēda sūt singula in his artib⁹ ⁊ que cognate sunt istis. Equestris enīz q̄ docet currere equos ⁊ p̄parare ad cursuꝫ ⁊ oēm equi motū respectū hꝫ ad bonū militaris: qm̄ illi p̄parat̄ equus cui⁹ signuꝫ est milites eq̄tes ab equo esse denotatos. Ad idē aūt bonū respicit factrix armoꝝ ⁊ gladiatoria ⁊ sagittatoria ⁊ frēifactrix artes: ⁊ sūt oēs iste militari ancillātes ⁊ subseruiētes iste artes: ⁊ militaris que bonū cognoscit ⁊ finē oīum istaꝝ ordinat istas: ⁊ est p̄ceps oīum istaꝝ. In oīb⁹ aūt agendis apparet hoc veꝝ eē in ciuili q̄ q: humanū bonū publicū nō priuatū cōsiderat oēs ordinat ad bonū humanū subseruiētes: sicut militarē p̄toriā: senatoriā: p̄fecturā: religionis culturē: mercatoriā: ⁊ oēs hiis cognatas: ⁊ iō oīum p̄dictaꝝ princeps est ⁊ ordinat eas sicut eni iam dudū in an̄ habitis dixim⁹. Illius est ordinare cuius est cognoscere rōnes ⁊ cās ordinis: bonū aūt hūanū publicū est cā ⁊ rō ordinis in his oīb⁹: ⁊ iō ciuilis in oīb⁹ hijs ordinat. Si igit̄ principalior est que ꝯsiderat vniuscuiusq̄ bonū p̄ncipalissima erit ⁊ p̄ceps oīuꝫ aliaꝝ q̄ cōsiderat id qꝺ est oīum in oī re rei bonū. Bonū aūt ois rei est: q̄ in oī ⁊ tota nā reꝝ est bonū: fm̄ q̄ dixim⁹ in .8. phy. Qꝺ nā est cā ordinis in oīb⁹: bonū aūt qꝺ omni nāe est bonū: est p̄cipatio diuini itellect⁹ fm̄ q̄ ipse est efficiens ⁊ forma ⁊ finis vl'r entis siue vniuersitatis. Ad hoc enim est oē qꝺ est ⁊ ꝑpter illud agit oē qꝺ agit ⁊ ip̄m est cā ordinis fꝫ oēm gradū ois entis: q: vicini⁹ illi eē est ip̄m nobilius: ⁊ p plura p̄cipare: ⁊ remotū esse ab ipso est ip̄m min⁹ nobile: ⁊ p pauciora p̄cipare: ⁊ sic p modū p̄cipatiōis vnūq̄d̄q̄ disponit̄ in gradu vniuersitatis ⁊ p hoc est cā ordinis vniuersi ⁊ vniuscuiusq̄ nāe malū nihil aliud est: nisi īfirmari ⁊ corrūpi in modis ⁊ cōmēsurationib⁹ siue ꝑportionib⁹ ⁊ hitudinib⁹ participādi bonū illud fm̄ gradū vniuscuiusq̄ nāe debitū: p̄fici vō in bono illo est vigorari: ⁊ fm̄ totū eē cōmēsurari ꝑportionaliter sibi fm̄ nām ⁊ hitudine optima p̄cipare illud fꝫ analogiā vniculusq̄ gradui entis debitā. hoc igit̄ bonū est in prima cā sicut victoria totius exercit⁹ est in duce exercit⁹. In exercitu aūt qdā fm̄ paꝝ p̄cipāt victorie bonū vt sternentes equos ⁊ cognātes militi. Quidam aūt plus vt armantes militē. Alij vō ꝓpinqui sicut pugnātes milites. Alij eminenter p̄cipāt vt vexilliferi: totū aūt ipse dux ordinās ⁊ cōtinēs exercitū totū: hoc aūt sicut dixim⁹ subeīt in sequētibus hui⁹ scie declarabit̄. Sufficit enim qꝺ nūc dictū est ad ꝑpositi ostēsionē: q̄. s. ex oīb⁹ que nūc dicta sūt in eādē istā sciam cadit nomē qꝺ quesitū est hic: ⁊ hoc est q̄ sit p̄hia prīa maxime doctrinalis ⁊ sciaꝝ p̄ceps. Ex iductis eni pꝫ q̄ opꝫ istā sapiaꝫ esse theoricā siue cōtēplationē esse oīuꝫ principiorū ⁊ primaꝝ causaꝝ nō vniuscuiusq̄ fm̄ vnūq̄d̄q̄. Sed vl'r oīuꝫ ipsa erit speculatrix cāe finalis oīum: ⁊ hoc est bonū in oīuꝫ nā: bonū enīz hoc eē qꝺ est cui⁹ cā est omne qꝺ est vna est causaꝝ ⁊ p̄ncipalis scīa cōsiderabit illā: ⁊ ꝑpter illud di-

Deuenire in p̄má cās ꝯtingit dupl'r.

P̄rio ethicorū caplo p̄.

8. phi. t. cō. 15.

Nō qd sit bonū vniuersi et in q̄ rō ei⁹ nec non ipsi⁹ mali cōsistit.

primum est cām esse principalissimā ꝛ principiū oium sciaꝝ.

¶ Cap. 6m. In quo ostenditur ꝙ ista scientia non est actiua sed contemplatiua.

In pbo vbi supra.

Quid est admirari.

Quod vō ista scia nō sit practica siue actiua pateſ ex hoc qð ad philosophādum mouit eos q̄ pmo philosophati sunt. Nā oēs hoies q̄ nunc in nro tpe ꝛ pⁱᵐ ante nra tpa phari sunt nō sunt moti ad phandū nisi admiratiue. Admirationē aūt vocam⁹ agoniā ꝛ suspēsionē cordis in stuporē pdigij magni in sensuꝫ apparētis ita ꝙ cor systolē patiē. Propter qð ēt admiratio aliqd sile hꝫ timori in motu cordis: q̄ est ex suspēsione: huiꝰ igiť motꝰ admiratiōis in agonia ꝛ systole cordis est ex suspēsione desiderij ad cognoscēdū cām entis ꝙ apparet pdigij: ꝛ iō a pnᵒ cū adhuc rudes phari īceperūt mirātes erāt qdā dubitabiliū q̄ parati erāt ad soluēduꝫ: sicꝫ Pitagorici de numeroꝝ passiōibꝰ: ꝛ de pari ꝛ ipari ꝛ pfecto ꝛ abūdāti ꝛ diminuto nūero: deinde paulatim pcedētes in eruditiōe: ꝛ meliꝰ pficiētes etiaꝫ de maioribꝰ dubitātes erāt quoꝝ cā nō erat adeo parata sicꝫ de passionibꝰ lune fm mansiones accessiones ꝛ eclipses: ꝛ de hijs q̄ sūt circa solē ꝛ astra: sicꝫ ꝙ sol declinat ad vtrāq3 ptē equinoctialis ꝙ quartꝰ circuli signoꝝ trāsit tpibꝰ inequalibꝰ: q̄r eclipsaſ: ꝙ equat tēpus gnationis ꝛ corruptiōis terrenascentiū: ꝛ hmōi: ꝛ ꝙ astra mouenſ a locis suis: ꝛ nō a figura imaginū: ꝙ motū ppriū hnt sup polos circuli signoꝝ: ꝛ motū diurnū sup polos mundi ꝛ hmōi: q̄ ignorās sciaꝫ astroꝝ admiraſ: sicꝫ aūt pficientes in phicis plus ꝛ plus admirari ceperūt de gnatiōe vniuersi querētes vtrū mūdus esset factus vel nō. ¶ Qui aūt dubitat admiraſ ignorās videſ: est eniꝫ admiratio motꝰ ignorātis pcedētis ad inqrenduꝫ vt sciat cām eiꝰ de quo miraſ: cuiꝰ signū est q̄r ipse Philomites fm hūc moduꝫ phs est: q̄r fabula sua cōstruiſ ab ipso ex mirādis. Dico aūt Philomiton poetā amātē fingere fabulas. Miton enim prima pducta fabulā sonat: ꝛ Philomiton sonat amatorē fabulaꝝ a penultima pducaſ: sicꝫ eniꝫ in ea pte logice q̄ poetica est ondit Aristo. poeta fingit fabulā vt excitet ad admirādū: ꝛ ꝙ admiratio vlteriꝰ excitet ad inqrendum: ꝛ sic cōstet phia: sicut est de Phetōte: ꝛ sicut de Deucalione mōstrat Plato: in qua fabula nō intendiſ nisi excitatio ad mirādū causas duoꝝ diluuioꝝ aque ꝛ ignis ex obuiatiōe stellaꝝ erraticaꝝ pueniētiū: vt p admiratiōē cā q̄raſ ꝛ sciaſ veritas: ꝛ iō poesis modū dat phandi sicꝫ alie sciētie logices: sꝫ alie sciētie vel ptes logices modū dant pbādi ppositū a rōne vel argumētatiōe pfecta vel impfecta: poesis autē nō: sꝫ modū dat admirādi p quē excitaſ inquirēs: lꝫ ḡ quo ad mēsurā metri poetria sit sub grāmatica: tñ quo ad itentionē logice est poesis q̄dā pars. Omissis autem his redeamꝰ ad ppositū dicētes ꝙ admirās ignorās suspēdiſ ad cām ppter quā sciat qð miraſ: igiť iste nō phatur vt aliq̄ agat vtiliꝫ: sed tñ vt fugiat ignorātiā: nō autem fugit ignorātiā nisi p scire: ḡ nō philosophaſ nisi ppter scire. Finis āt ois speculatiōis est scire ꝛ veritas: ꝛ practice ois finis est opus: ḡ sciētie sic inuente sunt speculatiue: hij ḡ prosecuti sunt sciam ppter noticiā simplr nō cā alicuiꝰ vtilitatis. Testatur aūt hoc etiā id qð accidit philosophātibꝰ: sicut eniꝫ iam in phabitis diximus fere oibꝰ que ad vtilitatē ꝛ necessitatē sunt vite ꝛ ad pigritiā siue voluptatē superfluā que repletiōe pigros facit: ꝛ sⁱliter cunctis iā inuentis que sunt adminiculū eruditiōis: tūc primū a curis libero aio: ꝛ sꝫ modū querēdi eruditio icepit inqri hmōi prudētia siue noticia que ex admiratiōe pdigioꝝ exorta est. Palaꝫ igitur est q̄r nō queriť ppter aliquā aliā necessitatē vel vtilitatē nisi ppter scire simplr. Cū igiť scire maxime queraſ fm istam sciam: ista scia magis inter omnes est speculatiua.

Ad qd poete fabulas fingūt.

Nō q̄o poetria sub grāmatica ē ꝛ sub logica diūsis respectibꝰ.

¶ Cap. 7m. Q̄ hec sola sapiētia sit libera omnino ꝛ quot modis dicitur scientia liberalis.

Vbi supra.

Dēa iter sciētiā liberam ꝛ liberalem.

Ista scia sola est libera iter scias: cuiꝰ rō est: q̄r sicut diciſ hō liber qui suiipsiꝰ cā est ꝛ non cā alteriꝰ: ita scia diciſ libera que nullius alterius vtilitatis vel scie rā est: ꝛ hoc ex pdictis manifestū est soli isti cōuenire scie. Dicūtur qdē alie scie liberales ꝛ q̄dā exercitia liberalia: sed aliud est eē sciaꝫ oīno liberā: ꝛ aliud est eē sciam liberalē: q̄r liberā eē sciaꝫ est nulli in principijs: vel in demōstratiōe eē obnoxiā ꝛ in fine suiipsius esse cām: ita ꝙ finis q̄rēdi rā ꝛ sciēdi grā sit in ipsamet scia. Illa eniꝫ stat in seipsa nō indigēs aliq̄ aliaꝝ: ꝛ iō nulli ancillaſ: ꝛ hoc mō geometria est ancilla i q̄busdā demſtrationibꝰ arithmetice: ꝛ ois scia ex additiōe se hñs ad aliā ancillaſ illi: ꝛ cū ois scia de particulari ente extās ex additiōe se hēat ad istā ois scia ancillaſ isti: ꝛ ista libera extās in se oibꝰ alijs libertatē quandā in hoc ꝙ eis certitudinē in hijs supponūt administrat: p hoc enim liberās facit ab obligatiōe qua sibi nō sufficiūt. ¶ Liberalis aūt est q̄ nō qdē est libera: sꝫ libertatis hꝫ quēdaꝫ modum. Sciēdū igiť ꝙ modus iste libertatis: meo qdē iudicio potissimꝰ est sumēdus ex pte scibilis ꝛ medij p qð sciť: ꝛ q̄r totū physicū negociū motui subiacet ꝛ mutationi pp qð nō pfecte scitur qð est de naturis: sꝫ error magnꝰ est in physicis ꝛ diuerse diuersoꝝ opiones. iō scia physice nō est libera sed obnoxia est potiꝰ forma physice varietati: ꝛ iō nō est libere principiū sciēdi. Silr aūt in diuinis que vt diximꝰ oēm preuemūt itellectū: forma nō libere creat sciaꝫ: ꝛ iō nec physica nec pma phia scie dicunť liberales: sed potiꝰ scie mathematice formas stantes hñtes que principiū liberoꝝ sunt sciendi in ipsis ꝛ nō preuenlūt: hoc mō eni liberalis diciť que nō alterius vtilitatis cā queriť: ꝛ libere scire facit scientē3 scia dubitationi nō obnoxia: ꝛ hoc mō sunt liberales ille qui dicunť eē de quadriuio. s. Arithmetica Musica Geometria ꝛ Astrologia. hoc etiā libertatis mō liberales dicunť ille que sunt adminiculātes: q̄r ille sunt de intētione reꝝ que nō subiacēt varietati ꝛ pportionanť itellectui ppter hoc ꝙ libere sciť qð queriť in ipsis: ꝛ nō est error in eis nec varietas opinātiuꝫ: q̄r opinionū diuersitas accidit ex errore: ꝛ sic sunt tres in cōi que vocanť triuium. Grāmatica. s. logica ꝛ rhetorica que tñ illū modū libertatis nō hñt que fm finē acci piť eo ꝙ iste ppter alias iqruntť. ¶ Ex pdictis aūt supius accipiť etiā ꝙ iste libere sunt eo ꝙ ab oibus libere sunt inquisite: curis enim necessitatū aius occupatus phari non pōt: sed pōt animus liber ꝛ a curis euacuatus: ꝛ fm hūc moduꝫ logice scie quadriuiales ꝛ diuine ꝛ physice generaliter ꝛ libere dicunť vel liberales. Quod aūt qdaꝫ dicunt oēs istas esse liberales: q̄r a libero subiecto qð est itellectus ad liberū subiectū trāsferunť nullā hꝫ rōnē: q̄r sic artes mechanice p doctrinā a doctore accepte erunt liberales. Exercitia aūt liberalia sunt que nō vtilitatis alicuiꝰ operari queranť gratia sed exercenť pp seipsa: sicut vigelia tripudiuꝫ ꝛ symphonia ꝛ hmōi qdē in liberalibus. 7. liberale opponiť mechanice in qua operari vtilitas adulteraſ scire: q̄r scire in talibus nō ppter scire inquiriť sed ppter operationē vel operatū ppter qð practicū est illud scire quo nō scimus rei nām sed scimus operari sicut mobile vel edificare vel vigellare: liberum aūt in scientia diuina seruili opponitur: q̄r oēs alie ciuiliter ad diuinā sciaꝫ respiciunt: ipsa autē diuina ad nullā. Sic igitur libera prima vocatur ꝛ est sapientia.

In q̄ potissimō modus libertatis sumēndꝰ ex cōsistit.

Que sunt quadriuiales vel disciplinae.

Que triuiales.

¶ Cap. 8m. Q̄ ista scientia est diuina ꝛ diuine possessionis: ꝛ non humana neq3 humane possessionis.

In pbo vbi supra.

Eadem aūt de causa iuste putaſ ꝙ possessio huius sciētie nō est humana sꝫ diuina: humana enim nā multis in locis ministra ꝛ ancilla est ꝛ fm multa que sunt in ipsa propter qð qdam sacerdotū arabie dixisse fertur. Ve vobis homines qui cōputati estis bestiarū in numerū: ꝛ laboratis seruitute reciproca vt ex vobis nascatur liber. Nullus enim in hoibus liber est sed oēs laborāt ad cōmodum ei. qð in ipso diuinū est nō intendētes. Est autē maxime ancilla natura humana fm acceptionē scientie sicut patet ex dictis: ꝛ q̄r ea que principia sunt scientie vniuersale ꝛ rō rei scite mixta ꝛ sparsa colligit abstrahēdo ꝛ separando mixtū ꝛ cōfusum cōferendo ꝛ colligendo qð in multis sparsum est. Ideo etiā instrumēta sciendi hꝫ decurrētia ex quibusdam in quedaꝫ: sicut est syllogismus ꝛ vniuersaliter ois argumētatio ppter qð a Dionysio sciētia hominis discursiua vocatur disciplina: cū inquisitione enim acquiriť ꝛ incipit ab admiratione sicut pꝫ ex preinductis: vnde etiaꝫ est ꝙ sciam simpliciū colligit ex oibus que ex additione se hñt ad simplicia eo ꝙ in illis simplicia sparsa sunt ꝛ cōfusa. Vmbrosus enim ꝛ continuo ꝛ tēpori cōiunctus est hominis intellectus: ppter qð possessio istius quā nunc inqrimus scie

nō est humana: simplicia eni semp ꝛ vbiqꝫ existia ad intelli
gentiā simplicē ꝓprie sortiunt locū: eo mō quo intellect⁹ lo
cus dicit spēꝝ: talis aūt itelligendo nō est hoīs intellectus.
¶ Est aūt nō oīno simplex ēt itellect⁹ humanus per aliū
modū: qm̄.n. nō est cā rerū sed potius rātur a reb⁹ nō pficit,
tur: neqꝫ finit ad res accipiēdo rez cās ꝛ pncipia a mālib⁹.
Sꝫ icipiēs necesse est ꝙ sit plus alijs mālis intellectib⁹ ꝓpter
qđ simplicissimus nō oīno ꝓportionalis est ſm ꝙ est in no
bis ꝛ vocaꝭ humanus: ꝛ qn̄ simpliciū ꝛ diuinoꝝ aliqd perci
pit certe putaꝭ non h⁹ ex hoc ꝙ est humanus pcipere: sed
ex hoc ꝙ pricipat aliquid diuinū. Simplicissimorum igiꝭ
scientia est non humana possessio per nām: sed id qđ de ea
habeꝭ iurrū poti⁹ est ꝙ̄ poss. ꝓbabita ad natū. Trimegi
stus.n. Hermes dicit possessionē esse id in quo per nām se,
det possidēs quieto iure vtens. ipse hoc mō sedet in cogni,
tione sensibiliū nō diuinissimoꝝ: sed intellect⁹ simplex cā re
rum per suā sciam extās ꝓprie est diuinissimoꝝ simplicium.
In nulla.n. parte ancillās diuina nā cognitionē a posterio,
ribus nō accipit: sed ex fonte ꝛ cardine cāꝝum que ipsamet
est oīum rerū ꝓhabet intellectus simpliciter: cōposita tēpo,
ralia intēporaliter: mālia imāliter intelligēs: qđ ꝓprium est
huius sciētie iđ diuina nō humana ꝓprie possessio est isti⁹:
ꝓpter qđ dicit Simonides poeta ꝙ solus quidem deus in
sciendo habet honorē: sed sicut nō est huius sciencie posses,
sio hoīs: sic nō est dignū oēm virum nō inqrere hmōi sciam:
qꝛ oīno ſm seipsam ꝛ ꝓpter seipsam est scia: ꝛ iđ nō possessi
ue sed inqsitiue a viro accipiꝭ: viro aūt virū qm̄ muliebris
animi est ad sensibilia resolui ꝓpter frigidū motum aialis
spiritus sistens ꝛ humidū viscosum malos spiritus inobe,
dientes administrās: virilis aūt per calidū bene mouēs: ꝛ
humidum subtile bene mobile ad simplicia attolli ꝛ eternat
qm̄ taliū a sensibus alienato multū ꝛ remoto intellectu vix
aliquatenus pcipiꝭ intētio: hac eni de causa dixit Simoni
des ꝛ ceteri eius college poete ꝙ principiū diuinum inuidit
homini hanc sciam: ꝛ iđ intellectū hoīs reflectit ad ꝯtinuū
ꝛ tēpus vt semp imaginabilibus ꝛ sensualibus detētus: nū
ꝙ̄ assurgat ad simpliciū intellectū. ¶ Sed inconueniens est
dcm̄ poetaꝝ si nō ſm fabulaꝝ dcm̄ accipiaꝭ: qꝛ si aliqd extra
fabulā dicere intendūt ꝙ.s. principiū diuinū inuide subia,
cet maxime iniustum est: ex hoc sequiꝭ ꝙ nunꝙ̄ pfecti ꝛ opti
mi sed iperfecti ꝛ informati sunt dij omnes: qꝛ inuidia nō
est passio nisi eius cuius bono pōt pfici aliud alteri⁹ bonum
vel excelli ab ipso: ꝛ per hoc effici minus gloriosum. Et iđ
dicit Plato ꝙ inuidia ab optimo lōge relegata est ꝛ impo
tentia ab oīpotente: ꝛ iđ diuinū inuidū esse nō ꝯtingit ꝛ hoc
etiā poete intēdūt sed ſm integumēta ꝓuerbioꝝ ꝛ fabulaꝝ
multa fingūt metro cātantes mendacia. Intēdunt.n. per in
uidiā deoꝝ in altissimo ꝛ sūme desiderabili locare hāc sciē,
tiā: ꝛ ita desideriū hoīs ad ipsam excitare: qꝛ naꝭū est deside
riū hoīs altiora magis appetere: ꝓpter qđ dicūt deos hāc
inuidisse sciam ne in altissima sapia hō dijs pificareꝭ: ꝛ sic
minuereꝭ honoꝝ diuinus: ꝓpter qđ ēt referunt Apollinem
Hippocratē Chorum pcussisse fulmine ne sibi in futuroꝝ
pronosticatione parificaretur.

¶ Cap. 9m. Qꝫ ista sapientia sola dupl'r est honorabilissima.

PEr eadē ēt que dicta sunt ꝓbaꝭ hāc ipsam sciam
honorabilissimā eē. Si.n. honoꝝ pmiū est vir,
tutis: vt in pmo ethi. determinatum est. ꝯsꝫ est
dignissimā oīum vtutū honore eē dignissimā
hec aūt est que maxie est diuina. Nec dubiū
est sapiam esse vtutē maxie diuinā ꝛ ei q aduer
tit ſm eā ꝛ ſm ei⁹ actū eē felicitatē ꝯtēplatiuā. ¶ Sapia igiꝭ
sola honorabilissima est: eo ꝙ sola maxie diuina est dupl'r.
illa.n. de numero sciaꝝ maxie diuina est quā maxie hꝫ de⁹.
Deus aūt vt ex āñcedēti capitulo ꝯstat hāc hꝫ solus ꝛ sim,
pliciter. ¶ Et si dicaꝭ hō hꝫ eā: hꝫ eā nō simpl'r s; inqsitiue
ꝛ discursiue ꝛ ſm hūc modū eā de⁹ maxie hꝫ ita ꝙ mō sim
plicitatis hꝫ eā solus qui modus est possessionis quo ad sci
tū aut in ea hꝫ eā maxime. ¶ Signa aūt sciaꝝ hūanaꝝ sic
scibiliū diuinoꝝ ea rn̄ scia que dei est hec vtraqꝫ hꝫ. Deus
eni oībus videꝭ esse aliq̄ cāꝝum ꝛ qđdā entis vniuersi prin
cipiū: per hoc aūt idē principium qđ ipse est hēt sciam entis
aut solius dei est: aut maxime suū est: qꝛ sui ipsius ꝯtempla
tionē oīa scire simpl'r ꝛ intēporaliter ꝛ imaterialiter ꝓhabē,
do scita ſm spēs ſm ꝙ suus intellect⁹ spēs spēꝝ est soli⁹ dei
est: scita aūt ipā nosse nō est solius dei sed maxie suū. ¶ Sic
igiꝭ dupl'r sapia existe diuina rn̄ ꝓpter modū tum ꝓpter scita
ꝓpter vtrūqꝫ hoꝝ est honorabilissima: s; igiꝭ alie q̄dā sunt
magis necessarie ad vite regimē sicut ꝓpue sūt architectoni
ce ꝛ ciuilis ꝛ medicina. Nulla tn̄ iter oēs dignior est ꝙ̄ ista:
sicut eni ex antehabitis pꝫ: ille que sunt opatrices apothe
lesmatū quib⁹ vite humane ꝯseruaꝭ coīratio sunt maxime
necessarie: qꝛ sine illis aut vita hoīs nō est aut oīno mala ꝛ
laboriosa est: ꝛ iđ sapiētie intendere nō pōt: ꝓpter qđ ēt in
3° topicoꝝ dicit Aristo. ꝙ tēpore necessitatis magis est eli,
gendū ditari ꝙ̄ pḃari: qꝛ tēpore necessitatis parū pficit pḃa
ri magis occupato animo circa ꝓcurationem necessarioꝝ: ꝛ
iđ minus dedito inqsitioni mirabilium que inqrit maxime
sapia: hec.n. ēt est cā ꝙ fere totus mūdus sciētijs vtiliū de
ditus est: eo ꝙ oēs lucris ꝛ pauci intēdūt hijs que sunt per
se cā sciendi. Que tn̄ sola humana sunt ſm ꝙ hō tn̄ rāt⁹ est
itellect⁹ sicut in ethi. determinatū est. ¶ Propter hoc etiam
dicit Auēdreth fere oēs hoīes exceptis paucis honorādis
viris esse cōputandos in numerū bestiarum. Ex hijs igiꝭ
clarū est hanc sapiētiā esse digniorē.

¶ Cap. 10m. De ordine doctrine sapiētie huius: ꝛ qualiter
per ꝯtrium incboat oēm admirationē.

Oportet vo hui⁹ sapie ordinē determinare: qꝛ
igiꝭ ista sapia maxime doctrinalis est docens
per cām opꝫ eā icipere a causis ꝛ sic ꝯtinuatur
ordo ipsius ad ordinē ꝯtriū qđnū a qb⁹ incipit
inqsitio eius. Diximus aūt iam in ꝓhabitis ꝙ
initiaꝭ inqsitio ipsi⁹ ab admiratione oium que
inqrunꝭ sicut cāe ꝛ pncipia vniuersi entis: talis eni admira
tio oium est cā inqsitionis in scia ista. ¶ Quæriꝭ eni ab inci
pientib⁹ in hac scia si ita se hꝫ esse rei per cām quēadmodū
nō se hēt architectonica hoc est per se effect⁹ existes ꝛ nō p
accīs alicui⁹ cāe: ꝛ hec qđ queriꝭ ab hijs qui nōdū speculā
tur cām nisi ꝯfuse ꝛ in vniuersali. Sciūt.n. hmōi anthomata ali
quas per se causas hēe: sed nesciunt que sit determinate cā
dicēs qd ꝛ ꝓpter qd hmōi anthomata: sicut pꝫ in hijs qui
inquirūt causas passionū que fiunt ex sole ꝛ motu suo in cir
culo deferēte sub circulo declivi q̄ sunt vocata solis ꝯuersio
nes ad signa tropica ꝛ eqnoctialia: ꝛ sicut in mathematicis
sit in hijs qui querūt q̄re diametri q̄drati nō cōmēsuretur.
Oēs.n. hmōi effectuū ꝛ passionū cām ignorātes ab effecti,
bus sive passionib⁹ incboant inquisitionē inquirēdo tēden
tes ad rām. Omnib⁹.n. huiusmodi causas ignorantib⁹ mi
rum videꝭ si in gñe ꝯtinuoꝝ aliqd nō minoꝝ acceptū nō cō
mensuraꝭ alij nō minimo finito. Dico aūt nō minimum qđ
nō in pācto est diuisum: minimū.n. in quantitate nō est acci
pere: ꝛ qrqd accipiꝭ nō vt minimū accipiꝭ ꝛ iđ accipi videꝭ
vt aliquotiēs sumptū reddat totū ꝛ iđ a numero aliquo vi
deꝭ eē denoīatū sicut dimidiū vel 3m vel 4m ꝛ sic deinceps.
¶ Cū igiꝭ oē qđ mēsuraꝭ alij ſm numeꝝ aliquē cōmēsuraꝭ
ei p ptes tā diametri ꝙ̄ lateris q̄drati sic nō minime: s; ali
quote ſm numeri denoīationē accepte valde videꝭ mirabi
le ei q cām nescit ꝙ diameter nō cōmēsurat. Ostēdim⁹.n. in
3° phisicoꝝ ꝙ q̄ntitas ꝯtinua si ſm aliq̄ta diuidaꝭ stabit in ali
q̄ nuō diuiso ꝛ nō diuidiꝭ ad infinita. ¶ Si aūt ſm minima
diuidaꝭ cū nō ꝯtingat diuidi in pācta nunꝙ̄ stabit diuisio.
sicut igiꝭ diximus sēctib⁹ diuisionib⁹ diametri ꝛ lateris q̄dra
ti in nuō cui⁹ ptes mēsurāt totū videꝭ mirū si nō cōmēsure
tur in aliq̄ ꝓportione numeri icboat igiꝭ in oīb⁹ hijs ꝙ ab
admiratiōe affect⁹. Sed opꝫ doctrinā dignius in ꝯtriū mo,
dū pficere: vt incboet a cā ꝛ deueniēs sit ad effectum iuxta
ꝓuerbiū: qđ ēt in morib⁹ est vbi passio nō ordinaꭍ nisi per
conatū in ꝯtriū passionis: sicut faciūt q tortuosa lignoꝝ diri
gunt. Illi.n. p oppositū curuati lateris icuruāt formā rōuerti
curuātes sup formā ꝯcauā: ꝛ eꝯ vt ꝙ superficies ꝯuexa efficia
tur ꝯcaua ꝛ ꝯcaua efficiaꭍ ꝯuexa: ꝛ sic redit ad situ rectum:
ita ꝙ̄ opꝫ facē ꝛ hic qm̄ admirās admiraꭍ rām ꝛ nō satisfa
cit admirāti nisi p eū q docet rām. ¶ Docēs aūt rām nō mi,
raꭍ qꝛ scit cām. Signū.n. sciētie vt diximus est posse doc̄. Qn̄
igiꭍ discūt q miranꭍ a docentib⁹ opꝫ doctrinā a ꝯtrio ei⁹ ſm
ordinē incboare a quo incboat admiratio: vn̄ eni geome,
tricus sciens causam nō mirabiꭍ si diametrū nō sit cōmē,
surabile lateri q̄drati: scit eni oīa que cōmēsuranꭍ ſm ali,

Simonidis poete snīa.

Improbatio dicti.

Diuini platonis snīa.

Ubi supra.

Tex. cō. 65.

quē numerū parē cōmēsurari diametrū aūt lateri neqꝫ cōicari in numero pari neqꝫ in nūero ipari: qꝛ si dēt ꝙ par nūerus sit ipar: ⁊ si dēt ꝙ coicāt in numero ipari sequet ecōuerso ꝙ numerus ipar sit par: hoc aūt a nobis iā in geometricis est demōstratū. Ea aūt que dicta sunt ad hoc sunt inducta vt sciam⁹ viā doctrine per ꝯriū incohoare vie inqsitiōis: qm̄ via in inqsitione inchoat ab effectu ⁊ admiratiōe ignorātis cām. Via aūt doctrine inchoat a cause assignatiōe nihil mirātis eo ꝙ ipse scit anthomatum ⁊ ꝓdigioꝝ causas. ¶ Amplius sicut pꝫ ex ꝓbabitis alie scie speculatiue ex additione se hñt ad istas: ⁊ iō demr̄ationes eaꝝ in istā exaltanꝭ ⁊ per istā fundanꝭ: lumē ḡ intelligibiliū huius sapientie colligit in oibus alijs ꝑtib⁹ entib⁹ que sunt in intellectu q ꝯtinue ⁊ ipsi ꝯiungiꝭ nālius ꝓportionantur. Paulatim igitur ac magis accipit luminis ex resolutione itelligibiliū phicorum ⁊ mathematicoꝝ ad diuina: ⁊ iō quo ad nos ēt icohoat hec sciētia a phicis ⁊ mathematicis ⁊ terminaꝭ ad speculationes diuinoꝝ: ꝓpter qđ vltimo doceꝭ ⁊ phi ⁊ alij s sciētijs manuducti in ista termināt totā vitā. ¶ Nō aūt postq̄ᵹ inducti ⁊ eruditi sum⁹ ex alijs per ꝯriū modū inchoabim⁹ sumētes ex ordine doctrine ab vltimo gñe cāꝝ ⁊ ꝑncipioꝝ. Que igiꭍ sit nā hui⁹ sciētie quā mō querim⁹ dcm̄ est: ⁊ est ēt cū hoc determinatū q̄ sit intētio in q̄ opꝫ hīe qōnē de eo qđ scire desideram⁹ ⁊ in qua opꝫ habere totā istā methodum.

¶ Cap. ii^m. Et est dist. declarans q̄tuor de quibus est hec sapientia: ⁊ in quo conuenit cum topica ⁊ sophistica: ⁊ in quo differt ab ipsis.

Dubitabit aūt fortassis aliqs qm̄ si ipsa sapientia est de eē qđ simpliciter ⁊ ad qđ ex additione est se habēs esse mēsurabile vel numerabile: vel esse physicū: vel esse mobile: ⁊ oē vniuersaꝭ eē determinatū: videbiꭍ hec scia nō posse inqrere de principijs illius esse. Nulla.n. scientia oīno inqrit de sui subiecti ꝑncipijs: ⁊ sic videꭍ ꝙ nec de causis esse sit nec de principijs entis ista scia. ¶ Sed hoc vt videꭍ soluiꭍ citius si ea que dcā sunt ad mētē subtiliter reuocem⁹ sicut eni Boetius in hebdomadib⁹ verissime dicit. Oē qđ est ab alio hꝫ esse: ⁊ ab alio hꝫ ꝙ hoc est: qm̄ a simplici cōceptu entis ⁊ essentie hꝫ esse: eo ꝙ esse nihil aliud est nisi act⁹ entis vel eētie: ꝙ aūt id qđ est hoc est qđ est hꝫ ex eo qđ ex additione se hꝫ ad ens ⁊ determinat ipm̄ ⁊ ponit in numerū. Principium igiꭍ ⁊ cā cū nō simpler dicāt esse: sed ꝙ hoc est qđ distictū hꝫ esse palā ꝙ sunt entis ⁊ esse ꝯ̄ria: hoc aūt adhuc manifestū est ex hoc ꝙ diuidētia sunt ens ⁊ cā ⁊ principiū. nō enim omne qđ est scitū principiū hꝫ qꝛ sic ipsi⁹ principij esset principiū: ⁊ nō staret illud vsqꝫ in infinitū: sed oē qđ est scitum opꝫ ꝙ habeat causas ⁊ principia qm̄ intelligere ⁊ scire circa omnes scientias conuenit ex principijs ⁊ causis acceptis vsqꝫ ad elementa rerum que sciunꭍ. ¶ Attamen quāuis causa ⁊ principium sint ꝯsequentia ens. Nō tamē hoc ꝙ cause sunt ⁊ principia habēt ex hoc ente mensurabili vel mobili qđ est mathematicū vel physicuꝫ: sed sunt ante hoc per intellectum. Et iō neqꝫ mathesis neqꝫ physica hꝫ loqui de eis neqꝫ stabilire ea sm̄ ꝙ huius sunt: lꝫ ḡ tam mathesis q̄ᵹ physica determinēt de causis ⁊ ꝑncipijs ꝓprijs sibi: nō tamē determiare habēt de causa sm̄ ꝙ causa est vł de principio sm̄ ꝙ est principium: sed relinquiꭍ hoc prime ꝑhie determinandum. ¶ Sequiꭍ igiꭍ ex hijs ꝙ hec scia est de q̄tuor in vniuerso. Est.n. de ente sm̄ ꝙ ens ⁊ de partib⁹ eius ⁊ hoc est primum de quatuor. Est iterum de ꝯsequentibus ens sm̄ ꝙ est ens: que sunt ante esse mathematicum vel physicum: ⁊ iō per esse nō depēdent a mathematico vel physico: sed accidit esse talibus in physicis vel mathematicis: qꝛ inueniunꭍ extra ipsa ⁊ talia sunt principium ⁊ causa vnde ⁊ vnuꝫ ⁊ multa ⁊ huiusmodi ⁊ hoc est 2^m inter ea de quib⁹ est sapiētia. Tertiū aūt est qđ est de physicis ꝯceptis cum motu ⁊ mā ⁊ de mathematicis sm̄ esse in mā existentibus sicut est de motu ⁊ mā ⁊ quātitate ⁊ huiusmodi: sed nō est de hijs sm̄ ꝙ in mā sunt quin potius sicut diximus cum omne qđ est ab alio habeat esse ab alio ꝙ hoc est: sapiētia ista est de istis sm̄ ꝙ a principijs esse simplicis habēt esse: ⁊ physica vel mathesis est de eis sm̄ ꝙ a physicis pricipijs vel mathematicis habent ꝙ hoc sunt. Quartum aūt est de hijs que ad ea que nunc dicta sunt habent moduꝫ oppositum: ⁊ hec sunt separata oīno per esse suū vbiqꝫ ⁊ semper existentia sicut est deus ⁊ intelligentie sm̄ ordines suos in quibus sunt: lꝫ aūt de hijs sit sapiētia ista pꝫ tamen ex dictis ꝙ vna est qm̄ de oibus hijs est sm̄ esse nō cōceptū cū cōtinuo ⁊ tēpore: hec eni forma est vniens omne vel esse de quo est ista sapiētia ⁊ sic inquirit propria accidētia oibus ꝑdictis. Conuenit aūt ista scia cū ea parte logice que topica diciꭍ: ⁊ cū ea pte que diciꭍ sophistica: cū vtraqꝫ partiū dictarū sit de eisdē q̄tuor istis: lꝫ differt ab vtraqꝫ simł in hoc ꝙ vtraqꝫ illaꝝ sic est de hijs q̄tuor ꝙ nō sm̄ esse simpler totum est de hijs sed etiā sm̄ eē additū: qđ eꝭ physicū vel mathematicum: eo ꝙ ꝓcedunt a cōmunibus que in singulis inueniūtur. Sapientia aūt nō est de hijs nisi sm̄ esse simpler nō sm̄ esse additū: differt aūt hec a topica spāliter eo ꝙ ista ex veris principijs rerū docet virtutē ⁊ generat sciam verā ⁊ puram. Topica autēꝫ ex locis que sunt signa in singulis inuenta coiter nō docet veritatē sed generat opinionem: a sophistica aūt spāliter differt in fine: quoniam sophistica gloriari querit de apparenti sapiētia. Sapiēs aūt nō intēdēs gl̄iam itēdit docere veritatē multū dignā gloria ⁊ honore.

¶ Tractat⁹ tertius ꝑmi metaphysice: qui est de causis ⁊ principijs sm̄ antiquoꝝ Epicureoꝝ opinionem.

¶ Cap. ꝑ^m. De acceptione specierum ⁊ causarum.

Quoniam v° iam per antedicta manifesta sunt oia hec ⁊ iam de sapiētia ista dixim⁹ qcquid necessariū fuit ad inestigādū quesita qđe sūt pria ens ꝯ̄ria nūc est attēdēdū. ¶ Aū igiꭍ oia alia opꝫ ꝙ a ꝑu⁹ hui⁹ sciētie sumam⁹ sciam cāꝝ: qꝛ ex scia cāꝝ sciem⁹ oia alia que queranꭍ: tūc eni singula quesita nos debem⁹ scire qñ putam⁹ nos nō ignorare ꝑmā cām que oib⁹ alijs dat cāre. ¶ Dico aūt qñ scim⁹ ꝑmā cām non per subm̄ solū: sed in rōne ⁊ virtute cāndi. Sic.n. virtus ei⁹ ⁊ rō primitatis extēdiꭍ vsqꝫ ad ꝓximos ⁊ tūc optime scim⁹ quesitū cāe. Cause v° sm̄ modū cāitatis q̄drupłr dicunꭍ: qꝛ lꝫ tres eaꝝ aliqñ in vnā coincidant. Modus eñ causalitatis semper diuisus est: vnā aūt cāꝝ dicimus esse subām que est forma qđe qđ erat esse: hoc est quiditatem rei dat ⁊ rōnē. Si.n. queraꭍ quare res est hec: qđ est illud quare vel quid principiū sue rei ꝓximū reduciꭍ per resolutioneꝫ ad rōnem vltimā in qua stat diffinitio: ⁊ causa v° rei ⁊ principiū esse eius est primū ipm̄: quare vel propter quid est res hoc qđ est: per quare.n. vel quid queriꭍ de forma vel quiditate rei nec quereręꭍ per quare vel quid nisi ipsa eēt causa ⁊ principium ⁊ quiditas. vnā etiā causaꝝ dicimus esse materiaꝫ ⁊ he due cause sunt intrinsece rei que hꝫ causas. Tertiā v° dicimus esse causam vnde est principiū motus: que est efficiens mouens materiā vt inducat formā. Quartā v° dicimus causam que huic hꝫ modū oppositum: qꝛ ista inchoat motū illa v° terminat ipm̄: hoc aūt est que est cuius causa fit totū qđ fit ⁊ hoc est que est vniuscuiusqꝫ bonū hoc est.n. finis omnis motus ⁊ omnis generatiōis: ⁊ iō cā cārum vocatur: ⁊ est qꝛ per intentionē mouet efficientē: ⁊ hoc mouet mām ⁊ educit formā. De hijs causis sm̄ physicaꝫ intentionem sufficienter speculatū est in physicis: sed sm̄ ea que iaꝫ ante tractata sunt: opꝫ de hijs aliā eē speculationē in sapiētia de qua nūc intendim⁹ ꝯquerem⁹.n. de hijs sm̄ ꝙ consequunꭍ ad ens ⁊ sunt ante eē physicū: ⁊ sic de physicis causis ⁊ pricipijs faciemus mentionē: nec inquiremus de eis nisi sm̄ ꝙ dependent a pricipijs esse sm̄ ꝙ est esse ⁊ nō sm̄ esse physicū qđ est in ipsis. ¶ Dico aūt mō de causis querentes accipiemus opiniones antiquoꝝ inducētes nobis prioꝛes in ꝑhia quicūqꝫ veniunt ꝓbando ad perscrutationē entiuꝫ sm̄ est esse: ⁊ quecunqꝫ non topice vel sophistice sed doctrinaliter sunt de veritate puri ⁊ simplicis esse ꝓbantes. Palam.n. erit ex rōnibus eoꝝ quas inducemus: ꝙ ⁊ isti dicūt pricipia esse quedā siue causas: igiꭍ via siue methodus que nobis nūc est pre manib⁹ erit aliqđ opus siue vtile vie isti superueniētib⁹. Superueniēt.n. dicta eoꝝ huic nostre vie ⁊ hoc erit magne vtilitatis in opere ꝑciuꝫ: aut.n. in hac via aliđ gen⁹ cāe qđ antiq nō inuenerūt inueniem⁹: aut si nō possum⁹ ēt magis acqescem⁹ hijs q̄s iā enumerādo induximus.

¶ Cap. 2^m. De opinione ⁊ rationibus dicentiuꝫ vnum so-

ꝑ metaphysice capitulo secūdo

lum esse principiũ qḋ est materia in cõmuni sumpta nõ determinata ad hãc vel illã nec ad vnã rem vel plures.

Primũ igiť philosophãtiũ plurimi opinati sũt oium eoꝝ q̃ sũt pñ^a esse in sola spẽ mãe. Nullã.n.spẽm cãe penit^9 eẽ dixerũt: nisi illã cãe spẽ que est in mã: ⁊ hãc reliquerũt cãm eẽ entis ⁊ mot^9. ℂ Rõnẽ aũt induxerũt dicẽtes hoc esse vniuſr pñ^m ⁊ cãz ex quo fiunt oia entia sicut cõferentẽ subam ⁊ esse subiecti: ⁊ hoc esse pñ^m mot^9 ex quo fiũt pño: ⁊ in qḋ corrũpunť vltimo in fine manẽte suba ⁊ passionib^9 q̃litatũ solũmõ mutatis: hoc est elmẽtũ vt dicunt cõponens eẽ pñ^m: ⁊ id idẽ dicũt esse primũ eoꝝ que sunt oiũ eẽ. Elmẽtũ.n.est qḋ cõpõne est pmũ: ⁊ resolutiõe vltimũ manẽs fm ꝙ pñ^m est in oi eo cui^9 est elmẽtũ sicut iã ꝓbatũ est in peri geneseos libro pño. Materia ãt sic est ex q̃ res pño ⁊ in qḋ corrũpiť vltimo manẽs fm esse mãe vna ⁊ eadẽ mutata in passionib^9: igiť mã est pñ^m: hij aũt nullas cãrũ ⁊ pncipioꝝ nisi in re ipsa esse dixerũt: qꝛ cãm ⁊ pñ^m in rõne elmẽti esse ponebãt: formã aũt que igrediť in rẽ nõ dicebant esse cãm sed q̃litatẽ siue passionẽ eo ꝙ nõ manet. Manere aũt fm subãz dixerũt esse de rõne pncipij: sed ꝑpter hoc nihil dixerũt fm esse substãtiale vel gñari vel corrũpi eo ꝙ substãtiale eẽ manet semp ⁊ ↄseruať: qḋ solum dicebãt entiũ esse subãz argumẽtantes ex rõne accidẽtis: qꝛ qcqd adest ⁊ abest ꝑter subiecti corruptionẽ nõ est in eo velut q̃dã ipsi^9 esse pars: ⁊ impossibile est esse sine eo in quo est: ⁊ formã aũt sic in esse dicebant mãe qḋ inest ⁊ nõ inest ꝑter mãe corruptionẽ: ⁊ iõ hãc nõ inesse dicebãt velut quãdã partẽ ipsi^9 esse: sed potius vt passionẽ subiecti que a subiecto hꝫ qḋ est: ⁊ nõ dat esse verum: subm.n.est existẽs in se cõpletũ: ⁊ cã alteri subsistẽdi i eo qḋ in eo est nõ est sicut q̃dã pars: sicut.n.dicim^9 Socratem esse nec gñari simplr qñ fm corp^9 fit nib^9 ⁊ fm animũ bonus vel musicus: neq; dicim^9 eundẽ simplr fm substãtiale esse corrumpi: qñ deponit habit^9 dictarũ formarũ: cũ in talib^9 mutationib^9 subm maneat qḋ est ipse Socrates: sic sibi hi aliorum dicũt simplr gñari ⁊ corrũpi: viderũt.n.isti ꝙ in oibus mutationib^9 opꝫ esse vnũ aliq̃d nãm subiectũ motui ⁊ mutationi ↄseruatũ fm subm ex q̃ fiunt talia oia que fiũt: siue illa vna sit numero siue plures: vnã.n.semp opꝫ esse fm subiecti rõnẽ: ⁊ ideo iꝫ oẽs antiq ↄueniunt in hoc ꝙ mã sola est pñ^m cuiuscunq; in hoc differebãt: ꝙ qd i plura corpora dicebãt esse mãle pncipiũ: q̃dã aũt vnum solũ: ⁊ differebãt ẽt in hoc ꝙ aliud ⁊ aliud corp^9 fm spẽm diuersum dicebãt esse mãle pncipium. Quidã.n.aquã ⁊ q̃dã aerẽ ⁊ q̃dã ignem illud pncipiũ esse dixerunt: hoc aũt sequentia declarabunt: hec aũt ipsoꝝ positio multis antiquoꝝ rõnib^9 fulta fuit que vsq; hodie apud quosdã ꝑseuerat. Fortiores aũt rõnes eoꝝ inueniũtur que ꝑcipue videbanť inducere ad hmõi positionẽ. Id.n. vt inquiũt qḋ vniuersi esse pmũ est pñ^m ingñabile ⁊ icorruptibile per se ⁊ per accñs est. Si.n.dareť corrumpi per se vł per accidẽs oporteret ꝙ hñet aliud sue corruptionis ⁊ gñonis pñ^m: ⁊ sic pñ^m esset pmi pncipij ⁊ sic ibitur in ifinitũ. Cõstat aũt formaꝫ fm esse gñari ⁊ corrũpi in hijs que gñanť ⁊ corrũpunť: ğ forma nõ põt esse vnuꝫ de pncipijs pmis: ⁊ cuꝫ finis ⁊ forma sint res vna tũc ẽt finis nõ erit pncipiũ. ℂ Efficiens aũt nõ põt mouere nisi ꝑpter formã ⁊ finẽ: ğ nec efficiens erit: ⁊ sic sola remanet causa materialis pncipiũ esse. ℂ Amplius si dicať aliud pncipiũ primũ esse ꝑter mãm: aut illud erit simplex aut cõpositũ. Cõpositum aũt esse nõ põt: qm̃ cõpositi est pncipiũ ⁊ nõ ipm est pncipiũ primũ: qm̃ ois cõpositi cõpositiua sunt pncipiũ primũ. Si aũt dicať esse oino simplex: opꝫ ꝙ ipm in nullo sibi coexistẽte distinctũ sit. Omne enim qḋ distinguiť in esse ab alio ente per aliud additũ ad esse distinguiť: esse.n.est in quo ↄueniunt duo existentia vel plura: ⁊ nõ ẽ idẽ rõ ↄueniẽtie ⁊ rõ differẽtie: opꝫ igiť ꝙ aliud addať sup esse qḋ sit distinctionis cã ⁊ pncipiũ: ⁊ sic est cõpositũ. Cõpositum aũt ꝓbatum fuit nõ posse esse pncipiũ: igiť qcqd dicať ꝙ pncipiũ primũ in rõne principij hẽat simplicitatem nõ põt nisi principiũ ⁊ cã vnica que est mã: qꝛ hãc subiectã videm^9 esse in reb^9. ℂ Ampli^9 cuꝫ forma nõ agat fm ꝙ est eẽntia simplex sed fm eẽ qḋ hꝫ in agẽte: forma ⁊ efficiẽs fm intellectũ sibi ꝑiacere relinquũt subm. Qḋ aũt ante oia est pncipiũ est igiť subiecta mã est pncipiũ sola. Amplius si dicať ꝙ pncipiũ est ↄũs ens pmũ fm ꝙ in ante habitis dictũ est: tũc opꝫ qḋ illud ens qḋ ↄsequiť pncipiũ sit simplex oino ab vno aũt simplici nõ cãtur nisi vnũ ꝓxime. ğ principiũ qḋ imediate sequiť ad ens nõ est nisi vnũ: nec põt dici ꝙ illud sit efficiens vel forma ad ens: nec est nisi vnũ qm̃ hec ponitur per subam subiectã: qꝛ cũ mouens nõ mouet nisi mãm subiectã: ⁊ si mouendo dicať inducere formã nõ inducit aũt eam nisi in mã subiecta: ⁊ sic iterum relinquiť ꝙ nihil eterne sit permanẽtie nisi materia subiecta ⁊ ante motũ ⁊ in motu ⁊ post: ergo nihil est principiũ ⁊ causa nisi materia subiecta: hec.n.sola est eternaliter permanens sola simplex ⁊ prima ex qua sunt oia alia. Addũt aũt hij in sue positionis cõfirmationẽ: ꝙ opꝫ cũ materia aliquid aliorꝫ poni principiorum supponentes: qm̃ raruꝫ ⁊ densum nihil addant supra materiã nisi partiũ positionẽ ꝓpinque vel remote. Sicut enĩ mota videm^9 ex materia gñari omne elmẽtũ fm ꝙ partes magis distant vel minus: sic etiã celuꝫ generať ex rõne perspicui qḋ nihil est aliud nisi raꝝ depuratũ in partibus: ⁊ sic qḋ plus est generari dicunt deoꝝ ⁊ aiarũ naturas: ex subtiliori nãq; raro spiritũ ꝓduci: qm̃ spiritus principium est operũ vite in dijs ⁊ aiabus: sed in hoc esse differẽtiã: ꝙ dij de celi luminoso spiritu ꝓducti imortales sunt ꝑpter longissimã ab excellentia passionũ in eis factã remotionẽ: quẽadmodũ est ⁊ in ipso celo: aias aũt esse moribundas ꝑpter maiorẽ ad passionũ cõtrarietatẽ affinitateꝫ. Spiritus.n.ex subtili ⁊ raro ⁊ claro ꝑfectos ⁊ deos esse dixerũt ⁊ aias: ⁊ hoꝝ omnium matriculã ⁊ matrẽ ⁊ pncipiũ ⁊ cãm primaꝫ mãm asserebant. ℂ Error aũt hoc est: ⁊ sequẽtia hec declarabũt qm̃ fundamenta eoꝝ que supponũt falsa sunt: ⁊ ꝑuerse intellecta sunt si qua võ esse dicunť. Forma.n.nõ fm omne esse natura corruptibilis est: sed tñ fm esse actu ꝙ hꝫ in hoc generabili ⁊ corruptibili: fm esse aũt potẽtia nõ corrumpiť in isto: fm võ esse in actu qḋ hꝫ in efficiẽte qui per se mouet ⁊ nõ per accidẽs q̃lis causa est motor primus nõ corrũpiť per aliquẽ modũ per se vel per accidẽs: ⁊ fm hãc sui ↄsideratione ꝫ inferius ostendeť: ꝙ est ante potẽtiã materie substãtia ⁊ rõne ⁊ tẽpore: ⁊ sic ipsa est principiũ ⁊ ad ipsam educendã in similẽ formã efficienti fm ↄuenientiã aliq̃ poniť efficiẽs ⁊ finis ⁊ per hec destruiť rõ inducta. ℂ Qḋ aũt dicunt simplex a nullo distingui verũ est: de eo qḋ per resolutiõeꝫ intellectum est simplex ⁊ hoc nõ est nisi cõcept^9 simplr entis: qḋ nõ est ↄceptus materie: sed potius notio pncipij que est ante notionẽ generis ⁊ spẽi oio: sed de simplici fm esse nõ est hoc verũ: qꝛ simplicia prima fm esse seipsis distiguunť a seipsis: illa.n.supra simplicẽ notionẽ entis addũt esse quo sunt hoc qḋ sunt: ⁊ per hoc distinguunť adinuicẽ ⁊ cadunt in pluralitatem: qꝛ distinctio est causa numeri. Nec est verũ qḋ dicũt formã nõ agere nisi per esse mouẽtis: qḋ hꝫ in subiecta mã: sed potius agit ꝓut ꝓbamus in fine. 8. phẏsicoꝝ esse simplicem ⁊ impartibilẽ ⁊ nullã penitus habere magnitudinem. ℂ Nec dicunt bene vnũ solũ sequi vnuꝫ simplex: qꝛ vnũ est cã pluralitatis: qꝛ vnũ quãto fuerit simplici^9: tãto erit multiplicius fm ptãtem: ⁊ quo ad has ptãtes multa potestates illius determinantia creant ex vno: ⁊ vt breuiter dicať nihil sapiẽter dictũ illa profert positio. Quod aũt ideꝫ per se subiecti naturã dicunt esse deuꝫ ⁊ aiam ⁊ corpus penitus nihil hꝫ rõnis: qꝛ si daremus rarũ ⁊ densuꝫ esse sicut dicunt ⁊ spiritũ huiusmodi generari qualẽ ponunt non hẽbit vite operationem: nisi insit cã ⁊ principiũ vite: sicut clarũ est ex hijs que in scia de aia bene ⁊ subtiliter ꝓbata sunt: hoc aũt vite opꝫ principiũ ⁊ cã nihil põt esse materie nec armonia ipsius aliqua: ꝑpter hec tñ ⁊ huiusmodi friuola qua induxerunt dixerunt primã mãm deũ esse: ⁊ quicquid ⁊ sit ⁊ formas oẽs huius nature dixerunt esse passiões ꝑcipue limitẽtes ei qḋ distinctũ in rebus ⁊ diuisuꝫ aliqd est: qḋ est oium distinctũ esse habentiũ principiuꝫ ⁊ cã ⁊ indistinctũ ante ea existens: deus aũt ⁊ aia ⁊ celũ ⁊ elementũ q̃dã distinctũ esse habẽt. Distinctio võ nõ nisi de subiecto sit: ⁊ iõ si distinguẽtia per intellectũ tollanť videť vnũ manere oium subm. Distinguentia aũt dicunt formas nõ substãtiales: eo ꝙ posterius sunt per nãm eo ꝙ distinguiť: sed dicũt eas esse passiones ⁊ hoc friuolũ est vt pꝫ per antedicta: tñ illud intendiť cũ dicunt ex vno eodẽ oia esse ⁊ ad vnũ idẽ in finẽ etiã reuerti. Ex hijs igiť ⁊ similibus talem induxerunt positionem ⁊ dixerunt in hoc ꝙ quidam vnũ ⁊ quidã plura ⁊ quidam hoc quidã vo

Com. cõ. 83. et infra vsq; ad tertiũ cõmentũ

Rõnes antiq̃rum asserẽtiũ vnũ solũ esse mãle pñm.

Error antiq̃rum ⁊ solo ad sua motiua

aliud dixerunt esse principium omnium materiale.

¶ Cap.3m. De opinione Thaletis phi qui aquā oium dixit esse principium: ⁊ de rationibus eius.

Cap.3.I pho.

T Hales .n. milesius q vn⁹ fuit de septē sapiētibus quos Apollo pbauit hui⁹ phie maior pnceps fuisse videt: eo q in ea maxime floruit ⁊ magis efficaces ⁊ pprias iduxit rōnes: vt aqȝ oiuȝ dixerit eē pncipiū: qr vō vidit q pncipiū eū sit subiecto vnū: vtute eū multiplr ineē oportuit: iō terrā sup aquā eē dixit id qd virtute oia est per hoc q in cētro ponit eqlē ad oia hñs respectum. ¶ In minori .n.

8.ph.te.c.17.

mūdo: q est aial sicut declaratū est in .8. phicoꝝ. loc⁹ medi⁹ dat nutrimēto: ⁊ qd est in minori per ꝯuētiētiā cāuat ab eo qd est in maiori ⁊ iō aque vt nutrimēti oium dixit locū esse mediū: pcuidubio .n. iste fuit de opinātib⁹ mūdū eē aial sicut fere oēs opinabant antiq. ¶ Qd aūt sit pncipiū oium forsitan inde opinatus est: qr nutrimētū oium est humidū. Nutrimētū .n. opȝ esse imanatiuū ei qd nutrit ⁊ receptiuū figuraꝝ ⁊ formaꝝ eius qd nutrit: ⁊ iō opȝ ipm esse terminabile termino alieno: nō terminabile pprio: ⁊ iō verissime dixit humidū eē actu nutrimētum oium. Cuȝ aūt incorporabile ei qd nutrit sit nutrimētū oē: humidū aūt aeris cū sit spiritale nō sit incorporale: iō dixit humidū aque nutrimētū eē ⁊ nō aereū. ¶ Adhuc qr nutrimētū ad oēm nutriti corporis mouet partē: qd nō facit aer q leuis est in duobus eltis ⁊ ascēdit in vno tm descēdēs. ¶ Oia aūt iste Thales nutriri dixit eo q oia capiūt augmētum. Nō .n. augmētū est sine nutrimēto. Ignem .n. videm⁹ ab humido nutriri: ⁊ cū deficit humidum nō remanet nisi cinis ⁊ deficit ignis. Adhuc aūt aerē ali nubib⁹ videm⁹ que sūt aq formā aeris accipiētes: terrā ēt videm⁹ humore cibatā pducere que pducit. Siłr aūt solē ⁊ lunā ⁊ planetas ⁊ vniulr astra hūore nutriri occeani ⁊ paludū meothidaꝝ: ⁊ iō deprimi iplēta ⁊ eleuari vacua ⁊ aliqn in cursu directa ⁊ aliqn eē stationaria: aliqn aūt retrocedētia. Id .n. qd fluit ⁊ effluit subiecto manente est nutrimētū fm nām: vt pbat i libro p liber. humidū aq nō solū influit in oīa alia ⁊ effluit in pluuijs ⁊ rorib⁹. g ipa ē nutrimētū oium alioꝝ: pp hoc ēt iste dicebat diluuiū ex hmōi cā fieri a multis .n. tēporib⁹ minutissimis guttis aque paulatim igredientib⁹ in alia elēta paulatim dixit suspēdi: ⁊ tādē vincentib⁹ aque prib⁹ effluere de sublimi ex vno ⁊ ex oib⁹ ⁊ sic inundare diluuiū. Cū igit istis rōnib⁹ oia dixerit aq nutriri humido inuit: qd cū ex eodē pricipio nāli gñent oia ⁊ nutriant: q illud idē oiuȝ gñōnis est idē humidū aqueū pnm. ¶ Cū aūt ipa veritate cogeret dicē duo eē in qb⁹ est ipa vita humidū ⁊ calidū: dixit calidū nō eē per se vite cām sȝ humidi passionē: qcūq aūt est passio subiecti alicuius fm nām pncipiat a subiecto sicut a cā: ⁊ sic nō calidū est cā vel pncipiū qr calidū vitale cāuat ab humido: ⁊ iō humidum simplr est pnm: ⁊ iō dicebat aial isto mō viuere. Nutrimēti aūt actum ponebat vite pnm: qr cū Dionysio pho ⁊ plurib⁹ alijs dicebat vitā eē motū generis nutribilis: qd est nām assequēs: ⁊ calidū nāle qd est digerēs dicebat eē passionē humidi: sicut paulo ante dixim⁹. Ex quo .n. fit aliquid sicut ex mā ⁊ subiecto hoc dicebat eē oium entiū pnm: hac igit de cā eaȝ que dicta est accepit opionē. ¶ Ampli⁹ vidit iste Thales q semia spmatica cūctoꝝ hnt nām. Cuȝ .n. semen sit qd figuras suscipit gñatoꝝ: opȝ q potētia ipsius fm bene suscipere determinet: potētia aūt bene suscipiēdi est humidū spermatis: igit nā determinat humido: ⁊ hoc qdē est in aialis oib⁹. Sȝ qr potētie factoꝝ oiuȝ nō sūt in eis nisi ex potētijs pncipioꝝ: videt q calidū q ⁊ hūidū sit pnm ex q fiūt oia: oiuȝ .n. hūidoꝝ prīa nā q est mā est aq: igit aq est pmuȝ pnm oium: hec igit Thaletis ē positio: ⁊ hāc pp iductas ⁊ siles istis dixit rōes.

¶ Cap.4m. De opinione antiqssima que aquā ⁊ thetim dixerūt esse oium principiū stygem eam vocantes.

In pho vbi supra

F Uerūt aūt alij qdā isti⁹ opionis multū antiquiores ⁊ multū ante eū q nūc est gñōne ⁊ aī eos q fuerant prio de diuinis theolozati existētes. Ista .n. qsi pōr oib⁹ est opio de phia. putāt aūt de oi ⁊ tota mā existiuȝ extimādū eē q aq sit pncipiuȝ vniuersoꝝ: ⁊ iō isti poetice fingētes fecerūt occeanū vt prēȝ ⁊ thetim deā aquaꝝ qsi mrēȝ: ⁊ hec duo dixerūt eē parētes ois gñōnis oium reruȝ. ¶ Rō aūt q̄re posuerūt occeanū fuit: q pprius est locus aquaꝝ: ⁊ res in loco nāli sunt sincere fm nām ⁊ sunt simplices ꝯuersiue nāe terminū ⁊ rōnē habētes: ⁊ hec ꝯueniūt rōni pmi pncipij: qr multa accidūt ei qd extra locū suū nālē egredit: pp qd nō sūt sincerū ⁊ verissimū nāe sue terminū attingentia. ¶ Cū .n. sicut in .8. phisicoꝝ pbatū est idē sit mot⁹ ad locuȝ ⁊ ad formā: locus qui est terminus mot⁹ localis erit ēt terminus motus ad formā: ⁊ relinquit ex hoc sincerā nām nō hīe q extra locū est nālē: ⁊ iō cū nā pncipij sit pma ⁊ sincera oportebat q humorē ponerēt q est in pprio loco humoris. ¶ Signū aūt iducēs eos fuit qr ex hūore nasci cūcta videbant vt in pcedēti caplo dcm est: ⁊ humorē aq vbiqȝ ad occeanū moueri sic̄ res mouet ad locū nālē. ¶ Rō aūt q̄re posuerūt hūorē aque est: q hūidū aque facile est pinguescēs ⁊ facile euaporās ⁊ facile dilatabile ⁊ facile figurabile: ⁊ cum pinguescit ꝯcrescit in corp⁹ solidū: ⁊ cū vaporat spirat in spiritū: ⁊ cū dilatat distēdit in mēbra ⁊ ptes: ⁊ cū figurat recipit figuras aialiū ⁊ mēbroꝝ aialiū ⁊ alioꝝ corpoꝝ. ¶ Horū aūt pnceps fuit Homer⁹ siue Hesiodus ⁊ ꝯuenerūt isti cū pcedētib⁹: qr in ordie elmtoꝝ aquā dixerūt eē in cētro. cui⁹ rō fuit: qr posuerūt totū celū ⁊ stellas eē deos pp creationes ⁊ diuinas vtutes q̄s hñt: ⁊ viderūt qr virt⁹ stellaꝝ ⁊ toti⁹ celi nō ꝯgregat nisi in medio ⁊ ad mediū ppēdiculariter icidit ois radius ⁊ vtus eoꝝ: ppēdiculariter aūt icidēs restringit in seipaȝ ⁊ multiplicat ⁊ intēdit vtus eoꝝ plus q icēdi pōt ex aliq alio situ: ⁊ iō id qd ex oibus in se refractis radijs in aq gñat thetim nomē aquaꝝ vocauerunt obscure vidētes motiuā cām. ¶ Sed qr nō per subam cōmiscet aque: iō putabāt hāc nō eē pncipiū opinātes nihil eē pncipiū nisi qd p subam ꝯstituit pnciplatū: hūc igit ꝯuentū vtutis deoꝝ celestiū mediū aque qdā vocāt deoꝝ synodū: qdā aūt deoꝝ sacramētū. Synodū qppe pter virtutū suaꝝ ꝯgregationeȝ in loco illo. Sacramētum aūt pter suoꝝ sacroꝝ nimiū influxum in aquā. Ipsam aūt aquā in loco vbi recipit hec numina stygem vocauerūt: hoc est paludē infernalē: infernalē qppe pter locū infimum. Paludē aūt pter infixionē in ea virtutū celestiuȝ: qr in palude magis figurant eo q nō fluit sed in eādē semp incidit aq: in stagnis aūt nō paludosis renouat aq de fundo fontaliter manans: ⁊ iō sepe renouata nō recipit stantē virtutē: ⁊ in hac regnare dixerunt regem stygis vel styge quē regē regitiuā vtutē ⁊ formatiuā volucrum fm fabulā mētiēdo mirabiles phias docētes: ⁊ iste vtutes sunt scis rex: in qb⁹ Plato de nāli iustitia loquens ait hoꝝ sementē ego faciā vobis qr tradā vestrum erit par exeq. ¶ Hoc est igit sacramentū qd ex oib⁹ honorabilius esse dicebāt eo q pmū est entium pnm in aqua. Qd enī fm nām antiqui⁹ sue pus est fm nām est honorabilius. Sacramentuȝ aūt pmemoratū est oibus honorabilius igit est antiqui⁹. Hij aūt phi vel Hesiodiste terrā in medio eē nō posuerunt: qr frigida existens ⁊ sicca sacramenti hmōi non esset receptiua. ¶ Amplius dubitātib⁹ phis vtrū virtus motoris celi sit in circumferentia: vel in cētro sicut ⁊ ipe Aristo. in qbusdā locis dubitare videt: cōsenserunt isti in hac pte phleumatis q virtus eius sit in cētro ideo nō posse ignobilius elmtoꝝ q quasi fex alioꝝ qd est terra sed poti⁹ remoueri ab ipo. Qd qdē dixit huius secte pnceps Hesiodus ⁊ terram latā esse posuit vt ex figura ⁊ dimensione latitudinis natare possit super aquas que sunt inferiores. Forsan aūt nō est miruȝ alicui si aliqua antiquior ⁊ senior sit opinio de natura ⁊ nature pricipijs. Thales igit seculissimos phos dicimus hanc affirmare modū de prima causa nature ⁊ principio. Unus .n. sequentiū eos qui pcesserunt in secta ista Hyppona noīe nō est dignat⁹ aliquid pprium ponere cum his que illi dixerūt. Causa aūt huius fuit sicut ⁊ in illis imperfectio sue sentētie de principijs: qr nō vidit nisi causam mālem ⁊ hanc vidit subobscure.

Nō gño sub fabulis mirabilēs phie ab antiqs docebantur.

¶ Cap.5m. De opinione Anaximenis ⁊ Diogenis aereȝ dicentium vniuersoꝝ esse principium.

In pho vbi supra

A Naximenes vō ⁊ Diogenes cū dicti ꝯuenilūt in hoc q vnā solā mālē cām reꝝ siue entiū dixerunt. Sicut q vnū corpoꝝ dixerūt eē vlem oium cām: sed differebāt ab alijs in spē illius corpis. Isti .n. aerē pore aq eē dixerunt: ⁊ esse aerē oium principiuȝ. Fuit aūt Anaximenes

iste philosophus epicurus nihil omnino principium esse dicens nisi corpus. ¶ Diogenes autem licet ex conditione ut legitur fuerit servus: tamen ex liberalium studiis libertati est donatus. Hij igitur et quidam alij aerem dixerunt antiquiorem omnibus maxime principium corporum simplicium et per consequens etiam principium corporum compositorum. ¶ Ratio autem inducens ad hoc fuit: quia videbant isti humidum cum frigido non esse causam vite: quia frigiditas est qualitas sistens motum. Omnes autem isti licet ponerent unum solum principium: tamen ponebant illud esse multarum virtutum agentium: sed omnes illas a subiecto causari dicebant: sicut passio a subiecto causatur: quia igitur frigiditas tollit motum et comprimit ad centrum: ideo humidum cum frigido negabant esse principium: videntes quod calidum cum humido vite est principium est: calidum autem cum humido prio non est nisi in aere. ¶ Amplius humidum nutriens est ingrediens intra per os eius quod nutritur: non autem ingredi potest nisi spirando: et spirando habet naturam et formam aeris. ¶ Amplius cum calido humidum movetur ad circumferentiam: et sic fluit ad omnia que in circumferentia continentur. ¶ Iste autem motus convenit constitutioni rerum: et sic aer videtur esse omnium primum et principium. Amplius vehiculum omnis virtutis est spiritus et est formativus omnium: et ideo dixerunt hunc spiritum esse omnium principium vite et causam et animam. ¶ Persuasi etiam fuerunt ex hoc: quod circa circumferentiam ignis est qui est consumptive nature: et destruit entia propter sue vehementiam actionis: circa centrum autem videbant dominari qualitates mortificativas: et ideo medium elementorum temperatum et principium esse dixerunt. Adhuc autem omne corpus spirare viderunt id quod est in omni corpore humidum: et ideo quod ex omnibus spirat videbatur esse omnium principium primum. ¶ Videbant etiam ex aere aquam fieri facili conversione: et in ignem mutari de facili: et cum nullus terram poneret esse principium sed principiatum: videbatur istis aerem aque et ignis esse principium: et priorem aqua et igne: et cum hec priora sint quam terra videbatur eis quod aer omnibus simpliciter sit prior: et per hanc rationem videtur principij nomen habens et naturam illius. ¶ Omnes autem isti supponunt: quod nihil per simplicem virtutem principium sit dicentes nihil fieri ex aliquo sicut ex principio: nisi cuius substantia manens efficitur ex ipso ex quo enim generatur res et in quod corrumpitur in fine substantia principij salva: sed mutata secundum passiones dixerunt esse principium: sicut iam ante determinatum est.

¶ Cap. 6m. De opinione Hypasii et Heracliti ignem dicentium esse principium universorum entium.

Ubi supra in philosopho

Hypasius autem metapontinus: et Heraclitus civis ephesius ignem dixerunt esse omnium causam et principium. Omnes enim isti non quesiverunt principia nisi entis corporei: eo quod epicuri nihil existentes nihil dixerunt esse nisi corpora. ¶ Cum autem omnes conveniant in hoc quod rarum et densum non sunt nisi partium corporis positiones sicut et veritas est dixerunt hoc universi entis principium esse: quod in genere corporum est simplicius. Est autem ignis subtilissimum corporum spere: ignis igitur erit principium omnium. ¶ Supponunt autem omnes isti tres propositiones: quarum prima est: quod principium est compositione primum et resolutione ultimum: quia in ipso stat resolutio. ¶ Secunda autem est quod principium sit simplex: quia si esset compositum non esset primum entis principium sed esset a suis componentibus principiatum. ¶ Tertia est quod non ens non est entis principium sed potius ens est principium non entis. Non ens autem est entis negatio et per primam quidem propositionem videntes quod rarum constantia et multiplicatione partium componit spissum: et quod spissum resolvitur ad rarum. ¶ Et hec resolutio stat in raritate ignis argumentabantur ignem esse principium: per secundam autem considerantes ignem esse simplicissimum: et ideo ad concavum circumferentie moveri iterum dixerunt ignem esse principium: simplex enim implicando se producit compositum et compositum explicando se constituit et restituit simplex. Non ens enim non est principium entis: et ideo corpus a non corpore principiari non potest. Relinquitur igitur quod principiatur ab eo quod maxime habet corporeitatem: et hoc est simplicissimum corporum spe et hoc est ignis. Sicut enim in omnium calorum generibus unum est principium: quod est calidissimum ita etiam in corporum constitutione unum dixerunt esse principium: quod maxime habet corporeitatem hoc autem est ignis quia in physico corpore maius non est amplioris extensionis susceptiva quam in igne. ¶ Addebant hijs illud quod secundum opinionem eorum et multorum aliorum dicebatur celum esse igneum: et stelle ignee et has videbant esse perpetuas et rerum inferiorum quedam esse principia. Quod enim perpetuum est principium non habet: et quod principium non habet est principium. Cum omne quod est aut est de principio aut principium: perpetuum autem non est de principio ut dicunt. ¶ Amplius ratione utebantur que usque hodie multos decepit: quia id quod primo movet ad esse principium est: lumen autem est id quod movet ad esse omnia corporalia: lumen inquam quod de celo descendit et hoc dicebant esse desursum lucentis corporis quod per indivisibilia fluit in perspicua: et per perspicua in terminata corpora: et sic constituit omnia: nihil enim est cui lumen sic se non misceat: et ideo hoc principium dixerunt lumen esse desursum corporis: lucem autem primam esse dixerunt ignem et sic ignem omnium dixerunt esse principium. ¶ Addunt autem his ad reflexionem luminis verum fieri ignem et opponens ignis: sicut patet in speculis: et alijs solidis et politis soli diametraliter oppositis: fit enim tunc dissolutio per rarefactionem: et incensio per calorem: et illuminatio per perspicui lucentis corporis infusionem: et cum sint ista prima in omnium naturarum transmutatione videbatur lux ignis esse principium. ¶ Est autem vera natura ignis lux: vera igitur ignis natura principium est. ¶ Adhuc autem addebant quia ignis assumit vincendo omnia alia propter naturam activam quam habet: principij autem est posse in alia: et quod alia non possint in ipsum: quia principia minima sunt in quantitate et maxima virtute ut in libro celi et mundi dictum est. ¶ Ex his igitur et talibus isti ignem esse dixerunt omnium entium principia.

Primo celi t.c.33.

¶ Capitulum 7m. De opinione Empedoclis de principio materiali entis.

Ubi supra in textu Aristotelis

Empedocles igitur quamvis ponat plures causas et non unam solam posuit ex parte cause materialis esse quattuor elementa. ¶ Cum his autem que sigillatim alij dixerunt materiam posuit terram: sicut enim in libro de anima diximus: omnia elementa iudicem acceperunt sigillatim preter terram: hanc enim sigillatim nullus posuit esse materiale omnium principium. Sed cum alijs principium materiale dixit eam esse Empedocles. terra enim sola per se extensa ambas habet qualitates mortificativas. Sua enim frigiditas cum sit constrictiva: et per hoc humiditatis expressiva per effectum repugnat subiecto vite quod est humidum per se autem repugnat calido quod est activum vite. Per hoc autem quod partes constringit fortius repugnat motui spirituum: qui omnium virtutum que sunt secundum vite opera vectores et rectores sunt omnes: celum vite formator et rector secundum situm etiam terra a fonte vite que celum dixit esse Empe. terra est remotissima nullo motu bonitatem eius principiorum. ¶ Quinimmo cum omne quod progreditur ad vitam extendat se versus vite principia quantum potest: et aperiat se ad ipsum: terra motu suo recedit a principio vite et esse: et cum in hoc quod est materiale principium esse et vivere sit inchoatum non potest terra sola esse materiale principium vel causa: huius autem testimonium est: quod lumine participant forme celestes esse et vivere conferentes hijs qui fiunt: et perspicuum sit aliquid nature luminose: eo quod in illis in quibus est ex coniunctione cum perpetuo superius corpore terra sola privata est illo: et habet privationem illi oppositam que est esse opacum: propter quod non est ipsa per se materia eorum que conferuntur lumine celesti: his igitur et similibus de causis dictum est terram per se solam non esse principium: et Empe. quidem sicut soli et celo multas dedit differentias: et ipsum ignem esse fatebatur sicut fere omnes antiqui: ita per omnia terre tot differentias dedit oppositas: et ipsam per se acceptam nihil dixit participare divinum. dicens quod sol est res calida rotunda alba semper mota propter vite principium quod est in ipso: ita dixit quod terra est res nigra immobilis frigida propter vite privationem: et ideo dicit quod terra non nisi mixta cum alijs esset materiale principium: et ideo tria elementa terram: aquam: et aerem: simul permixta dixit esse materiale principium unum: et solum ignem posuit eiusdem materie partem alteram: et hoc ut dictum in sequentibus opportunius declarabitur. ¶ Videns enim Empe. ea que sunt figuras tenere et formas et considerans in eis esse soliditatem concepit hec in entibus: non nisi ex terra causari posse: quia humidum aque etsi formas quasdam teneat tamen nullam proprius tenet figuram. ¶ Aereum autem nec formam tenet nec figuram nec soliditatem prestat quamvis via et transitus formarum sensibilium sit per ipsum. ¶ Siccum autem quod est in igne motum habet ad circumferentiam: et ideo non tantum non habet sed etiam dissipat figuras et punit et confundit formas quod ad ipsum pervenerunt. hac igitur necessitate terram cum alijs permixtam et non per se solam materiale principium esse dixit Empe. et in hoc bene dixit et sapienter. ¶ Fuit autem et hic de secta Epicureorum: et ideo entis principium non dixit esse nisi corporalia: et sola corpora constrebant esse efficiens et ignem celestem precipue per limpidas flammas siderum entibus principaliter esse deum. In modo autem generationis omnino dixit idem cum alijs: dixit enim nihil simpliciter generari de non esse ad esse et nihil corrumpi de esse in non esse: sed potius ista vocata ele-

mīcta dixit fm oē esse suū semp manere ⁊ gn̄ari res ex eis p ꝯgregationē quorūdā ex vno mixto: ⁊ corrūpi segregatiōe in vnū mixtū ex terrestrib⁹ elemētis: ⁊ res denominari ab eo qđ magis abūdat in eis p ꝯgregationē q̄rūdā partium elemētaliū s. generatio. ❡ Quid aūt effectiuū sit in hmōi generatione fm Empe. posterius erit manifestum.

❡ Cap. 8ᵐ. De opione Anaxago. de pricipio mālī.

Naxago. aūt cōpatriota Empedoclis: ambo erāt italici. sed Anaxagor. fuit ciuis clazomenius. Empedo. aūt siculus postea in olla vulcani sepultus. Que etiā eadē de eā antrum Empe. vocaṫ ab antiqs: etate qđez tēporis ṗor fuit Empe. sed operibus phie ⁊ scriptis multo fuit posterior quo ad positionē ṗncipij mālis irrōnabilius ēt multo q̄ Empedocles ꝓnūciauit de ṗn⁹ mālī: sꝫ in alijs melius q̄ Empe. diceret: sicut de intellectu agente ⁊ separato ⁊ ipermixto multo meli⁹ dixit Anaxa. q̄ Empe. hic igitur Anaxa. maxime ṗnᵐ māle dixit fere oīa corpora homogenea vocata nūero ⁊ q̄titate ifinita existētia. dico aūt homogenea: q̄cūqꝫ sūt vni⁹ forme ⁊ rōnis in toto ⁊ in oīb⁹ ptib⁹ diuisim acceptis: ⁊ hec sunt q̄ diuidi dicunṫ diuisione ꝯtinua. Cōtinui .n. q̄libet ps per diuisionē accepta cōtinua est: ⁊ silr q̄libet ps lactis est lac: ⁊ silr q̄libet ps sanguis est sanguis ⁊ sic de alijs: nō oīa tn̄ talia dixit eē ṗn⁹ mālia sed q̄dā: vidit .n. q̄dā silia spē actu ⁊ ope eē diuersa: sicut radix ⁊ ramus est in arbore: q̄ cū eq̄liter ligni hēant spēm opōne diuersa sūt: ⁊ sic est de ligno in arborib⁹ diuersis: ⁊ simile de carne in aialib⁹ diuersis ⁊ hmōi q̄daꝫ excepit. d. tn̄ hoꝝ ṗn⁹ eē eadē sicut succū in plātis: ⁊ sanguinē vel humores qui loco sanguis est eē ṗnᵐ māle in aialib⁹ hic aūt ifinita dixit ⁊ numero ⁊ q̄titate ꝯtinua. hoc est a multitudine ⁊ magnitudine eē ifinita. multitudine qdē ꝓpterea q̄ ifinita in pticulari dixit ꝯstitui ex his tā in totis ipsis q̄ in ptibus totorum. ❡ Quātitate aūt magnitudinis cogebaṫ ista ifinita ponē: qꝛ silr in toto separeṫ vnū ex alio. ita q̄ ampli⁹ nō posset ꝓduci ex ipo sicut si in lacte eēt finit⁹ ⁊ nō ifinit⁹ sanguis tādē inueniret aliqđ lactis in quo nihil eēt sanguis: ⁊ ex illo sanguis ꝓduci nō posset qđ falsuꝫ est. ⁊ iđ in lacte sanguinē opꝫ eē ifinitū ⁊ silr est in alijs. Infinitū .n. dixit eē passionē subē. mālis ⁊ nō q̄titatis sicut ⁊ vsqꝫ hodie multi confitenṫ. Cui tn̄ dicto nullus vnq̄ ꝑipatheticoꝝ ꝯsensit de hoc aūt declaratū est in phicis. ❡ Iste ēt sicut oēs alij Epicurei phi dixit gn̄ōnē ⁊ corruptionē fieri ꝯgregatione ⁊ segregatione solūꝫ harū materierū que sunt similiū partiū: ⁊ silr nō dixit aliqđ gn̄ari vel corrūpi: sed dixit oīa talia manere sempiterna sꝫ sub am similiū iuiolatā. hec est igiṫ opinio Anaxa. sine phia vō nec iste dixit que asseruit. vidēs .n. hoc eē mā ꝫ ex quo fit res pmo. ⁊ nō qđ corrūpiṫ vitio ⁊ ꝯsiderās oīa etherogenia cōponi ex homogeneis ⁊ resolui in ea. Dixit homogenea eē mām etherogeneoꝝ: q̄uis .n. putrefactis aialib⁹ ⁊ plātis nō remaneāt visibilia silia ex qb⁹ cōponiṫ: ita nec visibilia manēt elemēta ṗter terrā solam: ⁊ ideo dixit hoc fieri: qꝛ lꝫ q̄libet sit in quolibet: tn̄ denominaṫ ab abūdantiori: ⁊ in terra que residua est manet sāguis ⁊ cetera silia. ❡ Causa aūt cogens Anaxa. ad hoc fuit: q̄ nō vidit ṗnᵐ formale: ⁊ iđ posuit oium formas eē intra mām gn̄e ⁊ spē ⁊ numero determinatas actu: sꝫ latere putans ⁊ vere q̄ nihil educiṫ de aliquo nisi qđ fm esse est in ipso. ❡ Nesciēs igiṫ distinguē esse fm q̄ est in potētia ⁊ actu pro ꝯstanti reliquit oēs formas esse in mā actu numero ⁊ specie ⁊ gn̄e determinatas: ⁊ qꝛ formarū gn̄e ⁊ specie ⁊ nūero determiatarū ṗncipia mālia nō sunt nisi proxima. Ideo oportuit supposito hoc supponi q̄ essent ifinita: cū aūt dissimilia sint cōposita oportuit q̄ dissimilia nō sint pricipia sꝫ ṗncipiata. ❡ Remanet igiṫ q̄ pricipia oīa similia sint totū hoc sequiṫ ex duab⁹ ꝓpōnib⁹ q̄s ⁊ Anaxa. ⁊ oīs ꝯcessit phus qꝛ verissime sunt si bene fuerint intellecte: vna fuit q̄ nihil educiṫ de aliq̄ nisi qđ est in illo: scđa aūt est qđ oē q̄ est in aliq̄ vno ⁊ simplici mouēte educiṫ de ipso. ❡ Cū aūt videret eē simpler per nām reduci ex alio ponebat q̄ licet esse in q̄lꝫ actu sed latē sub forma illi⁹ qđ abūdat in illo: ⁊ hoc dixit ꝓpter ꝓpōnē ṗmā: ⁊ cū vidit vno motore nō educi nisi ex ꝓximo sibi mālī ⁊ ꝓximū eē infinita hac necessitate coact⁹ dixit eē finita mālia ṗn⁹. ❡ Et qꝛ vidit q̄ forme nō extrinsec⁹ adueniāt posuit eas oēs eē intus: sꝫ latere dixit: q̄ sicut cōpositoꝝ nō est forma nisi figura que resultat ex simpliciū cōpōne: ita ēt dixit gn̄ōnē eē ex forma ꝯgregatiōis simpliciū ⁊ corruptionē fieri qn̄ ista forma siue figura ꝯgregatoꝝ secerniṫ: ⁊ in hoc habuit plīmos seq̄ces q gn̄ōnē nihil eē dixerūt nisi manifestationē occulti: ⁊ isti in hoc qđ vitio dcm̄ est deducti sūt ex q̄dā ꝓpōne quā supposuerūt: ⁊ vna est .s. q̄ nō corrūpiṫ aliqđ existētiū: sed id qđ corruptionē vocam⁹ est dissolutio modi ⁊ cōmēsurationis ⁊ armonie cōpositoꝝ: ⁊ per ꝯueniētes tales modos ⁊ cōmēsuratiōes ⁊ armonias gn̄aṫ ⁊ per destitutionē talium infirmaṫ ⁊ roboraṫ per confortatiōes earūdem: sed existēs qđ nō corrūpiṫ est p se ⁊ nō per aliud existēs: ⁊ hoc est simpler. sicut est mā per se: ⁊ sicut est forma per se quoꝝ neutrū gn̄aṫ per se neqꝫ corrūpiṫ: sꝫ corruptio ⁊ gn̄ō sūt cōpositi: ⁊ nec illud gn̄aṫ nec corrūpiṫ fm cōponētia: sꝫ poti⁹ qꝛ oīa cōponentia modis q̄busdā cōponūt: ita q̄ vnū hēt modū potētie ⁊ alterū modū act⁹: corrupto mō illo quo ꝯueniūt necesse est cōpositi fieri dissolutionē. silr est de cōmēsuratiōe que est penes mām ⁊ q̄titatē ꝯueniētiū ad formā cōpositiōis. Armonia aūt est penes virtutē actiuoꝝ ⁊ passiuoꝝ qb⁹ cōmiscenṫ ⁊ vniuṫ: hijs .n. ꝯstātib⁹ ꝯstant sube rerū: ⁊ hijs dissolutis dissoluunṫ. ❡ Ex hijs igiṫ pōnib⁹ phoꝝ: pōt aliqs cogitare solā cām de numero q̄tuor cāꝝ superi⁹ enumerataꝝ: que dr̄ fm spēm cāe mālis: qꝛ parū vel nihil dixerūt de alijs causis ⁊ ēt de ista nō satis certa ꝓnūciauerūt sicut per se pꝫ.

❡ Cap. 9ᵐ. De rōne per quā coacti sunt ponere antiq cām mouentem cum materiali.

Ic aūt ꝓcedentib⁹ antiqs in ꝓbando ipsa rei veritas viā fecit ampliorē: ⁊ de alijs ṗncipijs q̄rere coegit. ❡ Si .n. fm oēs antiquos q̄maxime qꝛ valde pauci erāt q ponebāt ens vnum ⁊ imobile vt meli⁹ ⁊ Zenon q̄maxime: igiṫ ꝯuenit fm antiquos q̄ oīs gn̄ō ⁊ corruptio est ex aliq̄ mālī vel potētiali: ⁊ nihil seipm̄ iducit in actū. tūc querere oportuit: q̄re hoc ꝯuenit q̄ gn̄ō est de isto: sicut .n. dixi nihil mouet seipm̄: nec aliquid educit seipm̄ de potētia ad actuꝫ. Si .n. hoc deṫ verificabunṫ ꝯtraria de eodē. Qđ enim in potētia est: nō ē actu: ⁊ q̄ mō educit aliqđ de potētia ad actū est actu. Si ḡ illa duo sunt idē in re opꝫ q̄ aliqđ ideꝫ in re sit actu: ⁊ nō sit actu ⁊ sic ꝯdictoria de eodē verificanṫ qđ falsum est. Relinqṫ ḡ aliā esse cām mouētē a mā. ❡ Querebāt igiṫ que eēt ista cā mouēs fm rē per inductā rōnē ꝯuicti fuerūt: q̄ subā māe nō facit trāsmutare seipam: ⁊ hui⁹ exēplū est in artificiatis. In hijs .n. neqꝫ lignū neqꝫ es: que sūt māe sube diuersis actib⁹ est cā trāsmutādi seipꝫ in formā artis. Lignum .n. nō seipm̄ mouēdo facit se lectū: neqꝫ seipm̄ mouēdo facit se statuā idoli. Sed aliud aliqđ a ligno ⁊ ere fm rē est cā mouēs ⁊ faciēs hmōi mutationē q̄ lignū sit lect⁹: ⁊ es statua imaginis. ❡ Quereṫ aūt hic q̄ sic fiat ⁊ mouet ē. q̄rere aliqđ ṗncipiū a mā subiecta fm rē ⁊ rōneꝫ cāusatiū. Materia .n. ⁊ efficiens nunq̄ sunt idē fm rē sicut iā aū ꝓbatū est. ❡ Vniulr igiṫ q̄cūqꝫ phoꝝ talem tetigerūt viā in ꝓbando de hijs de qb⁹ mirabanṫ a ṗncipio: ⁊ post talē viaꝫ inuentā vnū solū ṗncipiū māle eē dixerūt: nec aggrauauerūt se in ꝯsiderādo multū vt animū applicarēt ad eā q̄ res ipsa vltro igessit eis. ❡ Ceterū q̄dā coꝝ q dixerūt vnū solū esse entis ṗncipiū: quasi deuicti apud semetipsos ⁊ videntes q̄ oporteret plura ponē ṗncipia si ꝯcederēt ipm̄ vnū eē mobile: dixerūt illud vnū qđ dixerūt imobile esse: ⁊ illi idē phi totā nām dixerūt oīno eē imobilē nō solū dicētes eā eē imobilē fm gn̄ōnē ⁊ corruptionē: qꝛ hoc antiquū est: dixerūt antiqui nō eē gn̄ōnē ⁊ corruptionē fm esse ⁊ nō esse mutationē: sed esse tn̄ fm ꝯgregationē ⁊ segregationē in vnū mixtuꝫ ⁊ ex vno: ⁊ hoc est auferre gn̄ōnē ⁊ corruptionē verā: sꝫ isti addiderūt q̄ fm aliā oēm mutationē fm locū ⁊ alterationē, ⁊ augmētū ⁊ diminutionē ens imobile est ⁊ vnū ⁊ hec positio est ꝓpa istoꝝ: ⁊ hij fuerūt Milesius ⁊ Zenon: sꝫ Milesius vt fugeret icōueniēs sapi⁹ iducte rōnis hoc dixit. Zenon āt negauit motū pp diuisionē spatij: qm̄ id qđ moueṫ vt sibi videbaṫ faceret ad ifinita si moueret sic disputatū ē i. 6. phicoꝝ. ❡ Inter oēs igiṫ q oē qđ ē vnū solū māle ṗnᵐ eē dixerūt nulli ꝯuenit itelligere dictā cām quā mouētem vocam⁹ nisi Parmenidi: ⁊ hoc ēt ideo ꝯuenit: qꝛ nō dicit illud esse imobile. ad hoc aūt nō ꝯuenit Parmenidi dicere cām mouen-

Tex. cō. 75.

te: nisi intus q victus supius iducta rõne nõ solũ vnam sed duas apponit causas: tñ nõ bñ & certe enũciat de ipsis. ¶ Hijs aũt qui nõ vnũ solũ sed plura dicũt esse principia: magis cõuenit dicere causaʒ mouẽtẽ q̃ Parmenidi. ¶ Sicut n̄ dicamus q ꝯuenit eis dicere ipsum calidũ & frigidũ fm̃ ꝙ̃litatẽ esse mouẽtia aut subiecta hoꝝ esse mouẽtia & mota ita q vnũ moueat & alteꝝ moueaẽ: que sunt ignis & terra. hij eniʒ oẽs vtunẽ igne q̃si mouẽtẽ habẽtẽ nãʒ. ¶ Aqua vo & terra & huiusmodi que motũ hñt deorsum vtunẽ ecõuerso: q̃si habẽtibus nãʒ mobilẽ hoc est que moueaẽ. Parmenide vnũ solũ dicente q est esse cũ ista sui positione nõ ꝯuenit dicẽ mouẽs principiũ esse subiecto & loco a mã separataʒ: sed rõne tñ: vt dicat passionẽ a subiecto causatã mouere: quẽadmodũ a principio huiꝰ opinionũ diximus. ¶ Aliter eni non saluareẽ hypothesis sua: q vnũ solũ esse oium principiũ entiũ diceret: nisi illud mouẽs qd̃ postponeret a subiecto causari: & ideo nõ verã principij rõnẽ habere: alijs aũt qui plura entiũ principia dicũt esse conuenit fm̃ suas positiones dicere principium mouens esse distinctum a mã & separatũ ipsum ponere ab eo qd̃ mouetur: q2 isti fm̃ aliquid imperfectum magis appropinquauerunt veritati.

¶ Cap. 10m. De Anaxagore & Hermonij opinione quã pdicti determinant de principio efficiente.

Post hos aũt & talia entiũ principia sicut prius dicebãt iteꝝ & isti coacti ab ipsa veritate que sequerũt habitũ sine ꝯño principiũ ac si nõ sufficiãt signare sine causam existiũ nãm ex hijs que dixerũt. Habitũ aũt principiũ dico id qd̃ ipsa offert ꝯsiderãdo mã mobili supposito p necessitatẽ supius inducte rõnis oportuit ponere efficientẽ causam. ¶ Postea aũt illa in gñe viderũt q esse efficiens mouet fm̃ formã que actu est & mouet mãm ad formã similẽ in spẽ rõne forme mouẽtis: & id̃ nusq̃ videtes formã sub rõne cause formalis determinauerũt meliꝰ de efficiẽte: cũ dixerũt q efficiẽs mouet fm̃ formã determinatã & spẽm que est vniuoce mouẽs aut fm̃ ꝯueniẽtiã mouẽs iquirere: q2 nõ qd̃cũq3 mouẽs est ad hoc fm̃ ꝯueniẽtiã hñs: & id̃ dixerũt q eoꝝ que sũt existia q̃dã hñt huiꝰ principiũ ipsius esse & bñ esse: & q̃daʒ fiũt ab huiꝰ in esse & bene esse. ¶ Esse.n. & bñ eẽ est vnicuiq3 fm̃ q optimũ sue nature attingit: & hoc est in eis que sunt & fit in eis que fiũt ab hmõi determinato efficiẽte: quia aliã sic determinatũ sit mouẽs nec erit causa esse nec bñ teꝝ esse: & sic phãtes obscure viderũt formã: sed nõ in rõne cause formalis sed put icidit in idẽ cũ efficiẽte: & id̃ isti in numero pncipioꝝ nihil pinductis addiderũt: sed meliꝰ determinauerũt de efficiẽte sine mouẽtẽ q̃ phabiti. ¶ Sic autẽ rõnabilr q̃rẽtes forsan nõ est ꝯueniẽs ignẽ vel terrã vel aliqd̃ talium elemẽtoꝝ cãm eẽ mouẽtẽ: neq3 ꝯueniẽs extimare q talr pcedẽtes in pbia aliqd taliũ cãʒ esse dixerũt. ¶ Ignis.n. & terra & hmõi q̃litatibus suis agẽtia nõ agũt nisi ad formas suas. Iã aũt habitũ est q efficiẽs opʒ eẽ ꝯueniens fm̃ rõnẽ: q2 alr nõ erit cã & bñ eoꝝ que fiũt & sũt: neq3 iteꝝ ꝯueniẽs est extimare huiꝰ cãm sibipsis eẽ automata siue effecta: q2 iã habitũ est q nihil sibiipsi cã est trãsmutationis. Silr nõ est cõueniẽs q ipm bñ hẽ reꝝ fm̃ optimuʒ vniuscuiusq3 fortune sit tñ imutare: nec habeat aliq̃ aliã cãm: q2 sicut in 2o phy sicoꝝ pbatũ est: fortuna nõ est cã nisi p accñs in hijs q̃ pter aliqd & raro fiũt. ¶ Ista aũt automata nõ raro sed semp vl frequẽter fiũt. Opʒ igiẽ q cãm efficiẽtẽ habeãt ad formã determinatã & ordinatã & nõ p accñs existẽ: dicẽs aũt aliqs inter antiquos itellectũ imixtũ & puꝝ vnũ eẽ principioꝝ qd̃ est pncipiũ mouẽs: itellectũ dico dãtẽ formas suo lumine q ad res nãles est forma sicut ars ad mãʒ arti opatiue subiectaʒ & hʒ eẽ vnũ primũ principiũ: sicut cã in aialiuʒ gñõne & in nã gñabiliũ: & hʒ eẽ cã totiꝰ mũdi & ordinis oium formatoꝝ fʒ suas formas h pro certo talia dicẽs: appuit sicut purificans priores phos circa pncipia aliqd pter ꝯueniẽtia dicẽtes: palã aũt est q̃si Anax. hos tetigit sermões: vidẽs.n. q̃si itellectus agẽtis lumine forme ꝯstituunẽ & determinanẽ fm̃ q lumẽ illud misceẽ corporibꝰ: sicut lux solis mixta cũ pspicuo & terminato ꝯstituit coloꝝ formas: dicebat itellectũ agẽteʒ sic esse cãm aialiũ & nature mũdi & ordinis vniuersi. ¶ Et lʒ pmus clare dixerit Anax. tñ aliũ ãn ꝯcinẽ & cõpatriotã suũ habuit cãm hec dicẽdi. Hermonius.n. sicut Anax. ciuis clazomenꝰ cãm hic dicẽdi dedit: oẽs g̃ sic opinãtes pariter vno ꝯsensu simul posuerũt pncipiũ existiũ eẽ cãm: que est cã ipsiꝰ bñ in rebꝰ & tale pncipiũ est cã: vñ motus inest existibus mouẽtibus fm̃ forme sue ꝯuenientẽ pportionem.

¶ Cap. 11m. De opinione Hesiodi & Parmenidis dicẽtiuʒ amorẽ deoꝝ & nãlem esse mouens principium.

Est aũt opinio alicuius: q Hesiodus primus fuit qui q̃siuit hmõi mouẽs pncipiũ. silr aũt & si qs aliꝰ pter Hesiodũ posuisset pncipioꝝ vnuʒ amorẽ qui iditꝰ est nature existiũ: hic est Parmenides. Parmenides eni tentãs mõstrare gñõnẽ mũdi vniuersi: q vʒ mũdus factꝰ est: & nõ fuit ab eterno: primum oiuʒ posuit q amor deoꝝ puidit oibꝰ & pordinauit vnũqd̃q3 & fm̃ q pposuit & pordinauit p amoris puidẽtiã: sic vnũquodq3 pduxit in ordie & tpe suo: & in hac pductione ididit & amorẽ eoꝝ que ꝯstituerũt ipm & hoc ex amore sibi a dijs idito cõmoueẽ ad sue nature ꝯstitutionẽ: & sic posuit amorẽ vt mouẽs pmm. ¶ Hesiodus vo dicit oium pmũ fuisse chaos: qd̃ est vacuũ spatiũ in quo mundus factus est: deide aũt dixit factã terrã eẽ latã a nãtẽ sup aquas sicut in antehabitis dictũ est: & h dicit eẽ facta amore mouẽte que oia ꝯdocet imortalia que deos appellauit sicut supius digestũ est. ¶ Ab hijs.n. sicut dicit Plato inidia lõge relegata est: & q̃cqd faciũt ex puidẽtia faciũt ex amore: & hũc amorẽ ifluũt vnicuiq3 reꝝ fm̃ ꝯueniẽs sue nature. Ideoq3 & hũc amorẽ diffinientes dicũt amorẽ eẽ vnitiuã quãdã virtutẽ supiora mouẽtẽ ad iferioꝝ puidẽtiã. ¶ Inferiora aũt ad reuerẽtiã supioꝝ: & ad cõmanẽdũ germana: & hũc amorẽ diuidũt in diuinũ: itellectualẽ: aialẽ: & nãlẽ. ¶ In oibꝰ eni hijs supioꝝ est puidẽ & ex pulsione amatiua bona iferioribꝰ influere ad que suscipiẽda iferioꝝ est se reuerẽter aptare & ad idita sibi bona fm̃ analogiã nature q̃tũ fas est assurgẽ: germanoꝝ aũt in hijs bonis coexistẽ & ꝯcordare simul in vnũ: sic.n. in oibꝰ participaẽ eẽ diuinũ & bonũ pulsionis fm̃ analogiã ad oia se extẽdit. Sic.n. fit necessariũ cãm quãdã & pncipiũ quoddaʒ esse in ipsis reꝝ existijs q̃ res ipsas mouet ꝯgregãdo & vniẽdo: hoc aũt est mouẽs cã tã pma in dijs q̃ pxima ex bono amoris qd̃ iditũ est vnicuiq3 fm̃ sue nature ppriã analogiã: & mouet tã deos q̃ itellectꝰ diuinos: qui itellectualr nulli cõmiteẽ p modũ vẽtutũ corpaliũ: lʒ separatim mouet ad ꝯgregãdũ orbes ꝯcẽptu amoris: & amor h est cã q̃ mouet aias vt dicẽ Hesiodus ad corpoꝝ pulsionẽ & mouet nãlr totã nãm: & in hoc amoris viculo oia ꝯnexa sũt & se inuicẽ cõplectunẽ. In hoc igiẽ ꝯueniũt tã Hesiodus q̃ Parmenides: & oẽs qui amorẽ pmm eẽ dixerũt: q̃si aũt opʒ opiniones eoꝝ spãlr distribuere qs.s. eoꝝ sit por & qs posterior in sentẽtibꝰ faciliꝰ erit idicare. ¶ Amorẽ aũt oẽs isti ponũt motiuuʒ entiũ: & p modũ ꝯgregatiõis motiuũ vniꝰ ad alteꝝ dicẽtes iferiora a supioribꝰ nihil penitus posse suscipe: nisi q illa ex amore voliũt ipartiri: & hoc eẽ multũ cũ inuidere nõ possint & larga siat: & id̃ de bonis suis vnicuiq3 tãtũ dãt q̃tũ est susceptibile vnũquodq3: & hoc q qd̃libet suscipit eẽ quãdã a nãlẽ iustitiã qua sibi inicẽ in bonis cõmunicãt & bona distribuũt pro vniuscuiusq3 ppria dignitate: & hũc amorẽ mouẽs pncipium esse dixerunt: & q nõ tam materiã mouet q̃ etiã imortalia omnia genera dictoꝝ celestium.

¶ Cap. 12m. De opinionibus & rõnibus Empe. qui dicit cõtraria esse mouentia principia.

Quia vo in nã q̃ tota motui & mutationi subiecta est in eẽ videnẽ ꝯtria eo q oĩs mutatio est iter ꝯtria ex pte mobilis & ꝯrioꝝ mouentiũ p se est ꝯtria mouẽ: & nõ solũ in nã inenit ordinatio & bonũ: sed etiã inordinabile & turpe: & nõ inueniunẽ plura que sũt mala ꝯtria melioribꝰ & prauã inueniunẽ ꝯtria bonis: & id̃ aliqs posterioꝝ phoꝝ iduxit ꝯtraria mouẽtia principia amorẽ & odiũ. s. ita vt singillatim singula ꝯtria sua habeãt ꝯtria mouẽtia. ¶ Cõsiderauerũt eniʒ hij vt diximus q oĩs motꝰ est iter ꝯtrios situs aut iter ꝯtrias formas: q̃si rectus est motꝰ & finitus: & id̃ isti ponũt ꝯtria bonuʒ & malũ sicut ꝯtrias formas bonũ vocãtes id p qd̃ nã attingit finẽ optimũ: & malũ id qd̃ abijcit in motu: & hoc est a quo ẽ motꝰ: videtes iteꝝ q motus non est iter ꝯtria nisi ponaẽ nã subiecta motui cuiꝰ ipe motꝰ est actus imperfectus. ¶ Et videtes illã nãm subiectã in motu ꝯtinuo exire de priuatione

Quid ẽ amor anniquoꝝ testimonio: & quo triplex.

Tex. cõ. 52.

ad actū ex illa posuerūt eē terminos mot⁹ turpe ⁊ bonū ⁊ in ordinationē ⁊ ordinē. ¶ Turpe.n. dicit p̄uationē put aufert materie pulchritudinē ad actū: ⁊ inordinatio dicit eādē p̄ut p̄uat ordinās ad actū ⁊ locū: ⁊ alia q̄ formā sūt cōcomitā tia: hec āt vidētes nō viderūt formā sub rōne cause formalis: sed ista dicebāt eē passiones de mouēte in mām iductas: qꝛ ꝯriorꝫ effectuū p se ꝯrie sūt cause: iō dicebāt ꝙ mouēs ad hoc nō pōt eē vnū sꝫ ꝯria: ⁊ iō dicebāt ꝙ amor nō est sufficiens motiuū p̄u^m: sꝫ opꝫ ꝯriū amori ponē etiā odiū: hoc āt iō posuerūt qꝛ nō dicebāt esse gnōnē ⁊ corruptionē simplr: sed fieri gnōnē quādā p amoris ꝯgregationē ⁊ corruptionē per segregationē odij: amoris.n. est vnire ⁊ ꝯgregare: odij aūt segregaꝛ ⁊ dispgē hoc ēt aliqñ vocāt litē ⁊ amicitiā. ¶ Supponūt āt isti ꝙ oī amori odiū sit ꝯriū: ⁊ amori nūlli nāle odiū sit ꝯriū: ⁊ amorē eē iditū a dijs p̄uidētib⁹: ⁊ odiū iditū esse a demōe inido ⁊ malo quē calkatbeō appellabāt q̄s postea platonici vocauerūt cacodemones. ¶ Uidētes āt ista sub obscure balbutiēdo p iꝓpria dixerūt: sed tñ istā sniam conati sūt dicē: lꝫ nō expsserint p ꝓpria. pꝫ.n. ex ꝓbationib⁹ q̄s supponūt ex qb⁹ ꝓcedūt ꝙ ista sequunꝛ fm itētiones eorū. ¶ Si qs.n. p cōplonē illi exequaꝛ ⁊ accipiat hāc sniam fm veritatē qđ dicē Empe. ⁊ nō curet de v̄bis iꝓprijs ad que deueniūt balbutiēdo circa veritatē: iueniet fm eū ꝙ amor est cā agathorꝫ siue pfectorꝫ bonorꝫ: odiuꝫ v̄o cā malorꝫ: fm dicta itaqꝫ si qs dixerit ꝙ Empe. dixit ⁊ p̄mus inuenit ꝙ bonū ⁊ malū sūt p̄ncipia mouētia: forsitan bn̄ ⁊ v̄e id qđ dicē itēdit cōprehēdēs. ¶ Supposito ꝙ ꝯriorꝫ sūt ꝯrie cause mouētes: ita ꝙ bonorꝫ oiuꝫ cā mouēs sit bonū: ⁊ malorꝫ oium cā sit malū eo mō quo dcm̄ ē. ¶ De hoc tñ in sequētib⁹ erit pscrutādū: qm̄ in primis ⁊ phīce mouētib⁹ Empe. vera dixit sed nō in p̄mo mouētib⁹: qm̄ lꝫ optimi p̄mi sit optima p̄ma iducē vt bn̄ dixit Plato: cū tñ hoc nō hꝫ ꝯriū malū ꝙ sit ois mali cā: qꝛ malū est ifirmitas ⁊ defect⁹ ⁊ nō ꝓducit ex aliqua efficiēte cā sꝫ icidit ex defectu alicui⁹ p̄ncipiorꝫ: sicut diminutio mēbrorꝫ causaꝛ in gnōne: sꝫ nō est ad ꝓpositū: igiꝛ isti oēs sic dximus ⁊ vsqꝫ ad hoc balbutiēdo duas causas tetigerūt q̄s in z° phyſi. determinauimus. s. mām ⁊ id qđ vocaꝛ: vñ mot⁹ siue mouēs cā obscure qdē enūtiātes: sꝫ nō manifeste: ⁊ qualr in bellis pugilicijs faciūt p̄mi ineruditi: ita fecerūt ⁊ p̄mi phātes. ¶ Etenī sicut p̄mo illi a pugilib⁹ cōducti sepe faciūt bonas plagas: ita isti balbutiētes aliquas de p̄ncipijs ꝓduxerūt bonas snias. at illi ijdē pugnis faciūt plagas ex scientia artis pugilū nec isti in phādo vsi sūt scialib⁹ v̄bis dicē qđ debēt. Sciētialib⁹.n. fere nō vsi sūt nisi parū: qꝛ nō ex habitu scie ⁊ ꝯclonū sed tñ ex habitu p̄ncipiorꝫ primorꝫ ad que ex ipsa veritate coacti sūt ꝯcedenda.

Malū nō hꝫ cām efficiētē sed deficiētē.

¶ Cap. 13^m. Qualiter Anaxa. vtiꝛ intellectu vt p̄n° mouēte.

Anaxagoras aūt qdē artificialr ad mūdi gnātionē vtiꝛ itellectu. Dico aūt mūdi gnōnē: generationē celi ⁊ elemētorꝫ que ex motu celi ⁊ ꝓportione situs ad celū gñanꝛ: sicut ēt in scia celi ⁊ mūdi dcm̄ est. ¶ Hec āt sūt p̄mo mobilia sꝫ locū. In horꝫ.n. p̄ma gnōne satis artificialr vtiꝛ pro cā ꝑho vtiꝛ itellectu. ¶ Nāꝫ qñ q̄rēs dubitat qua de cā de necessitate est hoc vel illud sic celū stellatū vna stella vel plurib⁹: aut q̄ de cā hoc est motū circulariter ⁊ aliud recte: tūc opꝫ ꝙ attrahat pro cā itellm: hoc aūt sic ꝓbaꝛ sicut in z° physicorꝫ ꝓbatū est: ꝙ necessariū in physicis alr est q̄ in disciplinis. ¶ In disciplinis.n. posito aīte ⁊ p̄n° de necessitate poniꝛ ꝯñs: sed in phīcis posito p̄n° ⁊ aīcedēte nō poniꝛ ꝯñs sed poti⁹ ecōuerso: posito ꝯñte necessario poniꝛ aīs. ¶ Sicē enī dom⁹ ē: opꝫ poni fūdamētū ⁊ nō ecōuerso: ⁊ iō in phīcis sicut ⁊ in artificiatis nō est necessariuꝫ nisi ex suppōne finis. De hijs aūt in phīcis satis determinatū est. ¶ Queram⁹ igiꝛ de cā necesse est celorꝫ vnū esse vniforme ⁊ alterꝫ multiforme: ⁊ vnū hīe vnū motū ⁊ alterꝫ plures: ⁊ vnū mobiliū celorꝫ hīe motū aplanes vocatū h̄ regulariter sup polos equinoctialis: ⁊ circulos equinoctiali parallelos a dextro mūdi p sinistrū reuolutū: ⁊ alterꝫ hīe motū planes hoc est erratiū vel erratiuū sup polos zodiaci: ⁊ sup circulos zodiaco parallelos a sinistro mūdi p dextrū rotatū: hāc.n. qōnē h̄ determinare nō possum⁹: nisi osidamus qualr ex luce simplicis ⁊ p̄mixti ⁊ oīno sepati ⁊ p̄mi itellectus ꝯstituiꝛ p̄mi ordinis itelligētia: ⁊ ex luce primi ⁊ itelligētia primi ordinis obūbrate luce cā p̄me quā vocat itellm Anax. educiꝛ orbis primus: ⁊ iō est vniforme ⁊ vni⁹ mot⁹ simplicis ⁊ aplanes. ¶ Iterꝫ ēt ex luce ⁊ lumine itelligētie p̄mi ordinis ꝯstituiꝛ itelligētia secūdi ordinis multiplicior q̄ itelligētia: ⁊ iterꝫ vbi lumē itelligētie primi ordinis occūbit itelligētie scđi ordinis potētia erit orbis scđs nō vniformis duos hñs motus: ⁊ hñs motū planes: ⁊ sic est de alijs descēdēdo. ¶ Nō.e. pōt determinari necessitas ordinis mūdi mobiliū primorꝫ nisi determinetur qđ est āñ ea rōne: sicut nec necessitas carniū ⁊ ossiū i homine nisi supposito homie: ⁊ vt gñalr dicaꝛ. Nulla determinabilis est necessitas māe nisi ex suppōne forme: que est cā ⁊ rō ipsi⁹: ⁊ sic q̄cūqꝫ q̄runꝛ de diuersitate p̄morꝫ mobiliū necesse est determinare ex psuppōne motorꝫ itelligētiarꝫ ⁊ itellect⁹ p̄mi: ⁊ iō Anax. satis artificialr vtiꝛ itellectu qñ dubitabat de necessario in mūdi gnōne quo ad mobilia p̄ma in qbus mūdi determinaꝛ gñatio. ¶ In alijs v̄o que sūt nō de mobilib⁹ p̄mis oia homogenia isultaqꝫ ꝯñlia poniꝛ p̄ncipia magis causanꝛ sine pro causis assignat q̄ itellm. ¶ Alia enī sūt mobilia ad formā ⁊ hmōi motus dicit eē aggregationē homogeniorꝫ: ⁊ qñ plura vni⁹ forme ꝯueniūt ad hoc dicē fieri denoiationē ⁊ eē rē ad illi⁹ formā gñatā quēadmodum in antehabitis dcm̄ ē. ¶ Sic aūt dicē est iperfecte valde de p̄ncipio mot⁹ dicē. ponē enī p̄ncipiū in mundi gñatione ad formā subalē est faciēs in alijs mobilib⁹ ad formaꝫ negare gñationē eo ꝙ in illis ꝯgregatio siliū ad q̄dā est mobilia ponē p̄n^m mouēs: ⁊ ad qdā nō: h̄ aūt ꝓuenit ex iperfectione ꝯsiderationis: qꝛ oia que mouenꝛ ad formā mouenꝛ virtutibus corꝫ que mouenꝛ fm locum: ⁊ que mouenꝛ fm locum mouentur virtutibus intelligentie: ⁊ non ex congregatione: ⁊ sic virtus intelligētie mouet in tota natura ⁊ totuꝫ op⁹ nature efficitur per hunc modum opus motus intelligentie quelibet formarꝫ subaliū efficiꝛ lumiē itelligētie ⁊ non ex ꝯgregatione siliuꝫ: ⁊ hec ignorauit Anax. ⁊ tñ bn̄ ⁊ artificialiter iceperat phāri in cā mobiliū fm locū fm ꝙ hñt potētiā ad vbi tñ male ⁊ insipiēter terminauit in determinādo mouens ad principiū mobiliū que sunt in potentia ad formaꝫ. Sic igiꝛ insufficienter dixit Anaxagoras.

¶ Cap. 14^m. De dictis Empe. circa diuisionem principiorꝫ mouentium ⁊ materialium.

Empedocles āt magis vtiꝛ causis q̄ iste: quia mouētia que ponit oib⁹ adaptat: tñ ⁊ ipse isufficiēter enūtiat de causis efficiētibus siue mouētib⁹: ⁊ qđ peius est: qꝛ in causis quas ponit nō inueniꝛ qđ verꝫ est: ⁊ ꝯfessum est ab ipso ⁊ ab oibus alijs phīs. ¶ Cōfessum enim dꝫ: ꝙ cōis animi acceptio est ꝙ q̄sqꝫ ꝓbat auditū: ⁊ tales sūt due ꝓpositiones: quarꝫ vna est ꝙ ea que p̄ma sūt rerꝫ p̄ncipia p eētiā sunt p̄ncipia ⁊ nō p aliud aliqd: qm̄ si p aliud aliqd sunt p̄ncipia tūc nō sunt p̄ncipia. ⁊ hoc est ꝯtra hypothesim. Alia aūt est: ꝙ ea que p essentiā sunt p̄ncipia actiua vnā ⁊ eādeꝫ actionē hñt in oibus ⁊ nō sūt ꝯriarꝫ actionū: ⁊ ꝯria istis dixit Empe. Cū.n. poneret amorē ⁊ odiū p̄ncipia eē effectiua opꝫ ꝙ p essentiā sint effectiua: sicut dicit p̄ma ꝓpō: ⁊ simplices ⁊ essentiales habeāt actus sicut dicit scđa ꝓpō: igiꝛ amoris nō erit nisi ꝯgregare ⁊ ꝯtinere vel ꝯcernē tā in toto q̄ in ptibus: sicut caloris actus nō est nisi calefacere: ⁊ lucis act⁹ nō est nisi lucere: ⁊ p oppositū actus odij nō est nisi separare ⁊ secernere. ¶ Sꝫ ecōuerso fm Empe. mītis in locis id qđ est vel sit amor secerniꝛ ⁊ dispgiꝛ ⁊ odiū ꝯcerniꝛ ⁊ cōgregat. ¶ Nā cū ipsuꝫ qđ esse dicit Empe. hoc est chaos in quo oia p̄mixta sunt distrahiꝛ ad elemētorꝫ spēs ab odio: cuius est secernere cūcta: tūc ea que ad ignē cōstituendū ꝯueniunt in vnū ꝯcernunꝛ: ⁊ similr ꝯcernunꝛ ea que ad singula aliorꝫ elemētorꝫ ꝯstituēda ꝯueniūt: ⁊ sic odiū secernēs in toto ꝯcerniꝛ in ptib⁹. ¶ Cū aūt ecōtra post annū magnū iterꝫ ex ꝯstitutis elemētis ⁊ elemētatis ꝯueniāt amore mouēte necesse est vt rursus particule que singula ꝯstituūt secernanꝛ: ⁊ sic amor secernēdo singula cōgregat in vnū: sicut odiū secernendo ex vno cōcerniꝛ ad singula: ⁊ sic p̄n^m horꝫ simplicitū primorꝫ p̄ncipiorꝫ actus essentiales sunt oppositi in toto ⁊ in partibus entis qđ est cōtra oia cōfessa. ¶ Empe. igiꝛ iter priores causam efficiētē diuidēs eā positionē idixit ꝙ nō est vnū p̄muꝫ faciēs motus p̄ncipiū sed diuersa ⁊ ꝯria. ¶ Ampli⁹ aūt que in mālis cause spēcie sunt ipse dixit esse plura que dicuntur

Nō dꝫ negari neq̄ qđ sūt cōes animi ꝯceptiones.

quatuor

quatuor elemēta ⁊ causa q̄dam dicti superius assignata est ꝙ.s. motus est inter ꝯtrarijs: ⁊ ꝙ cōtrarioꝝ per se cause mouentes sunt cōtrarie sñentiāliter moueāt: quēadmodū mouere dicit principia. Sed lꝫ quatuor ponat elemēta cū vtitur hijs quatuor vt duobꝰ solū existentibꝰ sicut supra diximus. Igne enim vtitur quasi fm se existēte pp motū ⁊ pperuitatem ⁊ spēm que celestibꝰ flāmis vidit inesse. Tribus aūt elemētis igni oppositis eo ꝙ ad centrū oia mouent ⁊ nō perpetua sunt ⁊ mālia vtit q̄si vna nū māli: ⁊ hec sunt terra ⁊ aer ⁊ aqua: hec aūt quicūq; vult pōt sumere ex speculatione nature ipsoꝝ elementoꝝ. hec igitur pho Empe. sicut diximus sic dixit. s. ꝙ principia sunt qualiter sunt ⁊ quot sint.

¶ Cap. 15m. De positiōe Leucippi ⁊ Democriti ⁊ Ruthos qui ponebant inane ⁊ athomos.

In pho vbi supra cap. 2.

Leucippus vero ⁊ amicus eiꝰ Democritꝰ ⁊ ipsi epicurei phi existes dicūt prima elementa existentiū eē plenū ⁊ inane sine vacuū. Ratio autem ipsoꝝ fuit: qꝛ videbāt in corporibꝰ duo eē substantiā ⁊ vtilitatē sine dimensionē ⁊ duo dicebant hoꝝ esse principia. Primū igit dicebāt esse plenū elemētū sube: ⁊ inane dimēsionū: primas eniꝫ dimēsiones dicebāt esse vacui: qd nihil aliud esse dicebāt nisi distātias loci sine omni corpore vel cū corpore: nec dicebāt distātias dimensionē vacui fieri in corpore nisi iterpositiōe diuisionū vacui: qꝛ qū raꝝ fit ex denso nihil aliud dicebant esse dimēsionē: nisi positionē partiū rari. athomus discedit ab athomo: ⁊ iterponit distantia vacui: ⁊ qū spissum fit ex raro coeunt athomi. Indistantias rari qa nisi vacuuꝫ sit in medio cōtingeret ꝙ qū ispissatur raꝝ duo vel plures athomi eēnt in loco vnius: ⁊ hoc est impossibile: eēntiuꝫ sube igit corporis elementat ab athomis corporalibꝰ: ⁊ dimensio ex vacui iterpōne: qm quecūq; corpora athomalia multiplicētur adinuicē nō habebant dimēsiōes: eo ꝙ indiuisibilia sunt: opꝫ aūt oia nālia quātitatē habere: eo ꝙ oia nālia mobilia sunt: ⁊ omne mobile diuisibile. Amplius cū eē qd pricipiat res sit prius accipe simplex q̄ cōpositum: ⁊ vt videamus ꝙ hec duo cōstituūt corpora nālia: opꝫ ꝙ ipsa priꝰ sint in se simplicia: ⁊ sic prima simplicia res cōstituētia sunt vacuū ⁊ plenū qd est corpꝰ athomū sine idiuisibile. ¶ Has aūt rōnes huius pōnis quas idusimus Xenophōtes induxit ꝓbatissimus istius opionis defensor: vū plenū dicūt esse velut ens ⁊ inane velut nō ens: qꝛ si ipm poneret eē ens eēt corpus: ⁊ tunc nō posset in ipso aliud eē corpꝰ: ⁊ sic nō posset principiare cū corpore pleno. ¶ Dicūt igit plenuꝫ qdē ⁊ solidum qd idez est ens. inane vo sine vacuū dicūt nō ens: ⁊ iō dicunt ꝙ nō est magis principiuꝫ corpoꝝ ens q̄ nō ens: qꝛ nec inane magis vel minus est principiū q̄ corpus solidū athomū sꝫ equalr. corpus aūt qd vocāt plenū dicūt eē corpus athomū hoc est idiuisibile: ⁊ dicūt ꝙ ista duo sint cause entium velut eē mālis: sicut ⁊ illi qui vnū dicūt vel vnū subam subiectā sive mām de quibꝰ in pncipio huius tractatꝰ diximus. ¶ Sꝫ dixerūt isti ꝙ suba corpoꝝ cōsistit ex corporibꝰ athomis ⁊ dimēsio ex distantijs inanis. dicti aūt Leucippus ⁊ Demo. ⁊ Xeno. oēm dicebāt eē nō mutationē de nō esse ad eē: sed potius sicut illi qui dicebāt vnū aliqd eē mām aliā generabāt passionibꝰ ⁊ qualitatibꝰ illius ꝙ mām subiectā eē dicebant: ⁊ dicebāt generationē esse alterationē: ita ⁊ isti dicebāt gnātionē alterationē fm mutationē primaꝝ qualitatuꝫ vacui ⁊ pleni que sunt raꝝ ⁊ densum sicut pꝫ p antedicta. Dicūt aūt adhuc causas alioꝝ differētes eē: ⁊ dicunt vacuū ⁊ plenuꝫ p mutationē rari ⁊ spissi. Has aūt differētie rerum causas ꝙ vna fiat hoc qd est hōc: ⁊ altera lignū vel aliqd aliud dant eē tres: figurā qdēꝫ athomoꝝ ⁊ ordinē ipsoꝝ ⁊ pōnes in raro vel spisso. Grece eniꝫ significātius huiꝰ dicūt: ꝙ dña rerum sit aut rhimo aut diatingi aut tropin sol. ita ꝙ nō est alia cā differētie hoꝝ: at rhimos figura est: diatingi vo ordo: tropꝰ aūt pō. Dicebāt enim athomos eē rotundos: ⁊ hos mobiles: aut acuti āguli ⁊ hos penetratiuos: aut q̄dratos ⁊ hos stabiles. Ordinē aūt dicebāt ex hoc: ꝙ primaꝫ illius figure vel alteriꝰ ordinat in cōpositiōe corporis: positionē autēꝫ ex hoc ꝙ vnius figure extra vel intus vel altius vel ifra vel supra vel ante vel retro ⁊ de alijs sīr ⁊ sic causari reruꝫ diuersas cōpōnes. huius autē exēpliū dabāt in elemētis litteraꝝ. Dicūt enim ꝙ eisdē litteris alr ordinatis ⁊ alr situatis dicunt comedie ⁊ tragedie. Que enī sunt opposita vel cōposita carmina laudis hoīuꝫ vel vituperationis eo ꝙ in figura vocis qū formatur vocalis: prima differt a figura propria vocis nō solū que scribit sꝫ qua format vocalis scda. Que. a. est apud grecos apud nos. e. ē vocata. scda aūt differt a prima ordine qꝛ ꝓfundius format. a. q̄. e. ⁊ simpliciorē hꝫ figuram formatōis sue. tertia aūt in formādo nō ordine differt ab hijs cū nō sit eiusdē ordinationis: eo ꝙ sic cōsonans sed differt ⁊ generat sui dñaꝫ pōne: eo ꝙ ante vocalē vel postposita aliter sonat ⁊ imediata vocali ꝯiuncta vel alijs iteriecta sonat aliter: ⁊ hoc modo diuersis positionibꝰ suis cū vocali multas vocis litterate generat differētias: ⁊ sic dicebāt facere athomos figura ⁊ ordine ⁊ situ diuerso cōpositas multas valde cōpositionū differētias gñare. ¶ Scias aūt hos etiā sicut alios balbutiēdo palpitasse circa veritatē. Nescientes enim distinguere iter potētiaꝫ ⁊ actum videbāt bene ꝙ oporteret aliqd eē principiū qd esset nā subiecti ⁊ fundamēti in corporibꝰ ⁊ hoc putabāt eē corpus: qꝛ supponebāt cum oibus antiquis phis ꝙ ex nihilo nihil fit: nō corpus aūt putabant esse nihil corporis: ⁊ sic ex nō corpore nō fieri corpus oino: ⁊ eadē rōne ex nō hoie nō posse fieri hoieꝫ: nō videtes distinctionē iter nō corpus nihil existens corporis: ⁊ nō corpus qd nō actu est corpus sed potētia est corpus ⁊ est fundamētū corporis. Sic igit supponētes ex corpore fieri corpus videbāt ab ipsa veritate coacti ꝙ darēt illi corpori dimensionē essetq; sic principiatū ⁊ nō principiū. Et iō vocauerūt athomū nescientes distinguere iter corpꝰ phicū ⁊ mathematicū: qm primū corpus phicuꝫ est aptuꝫ natū mēsurari tribꝰ diametris ⁊ ad rectos angulos vndiq; se secātes: ⁊ hoc cuꝫ actu athomū ⁊ potētia athomū ⁊ hec est subiecta corporis mā: ⁊ hoc qdem dicere intēdebāt: sed nō volebāt exprimere. ¶ Amplius iterū supponētes ex nihilo nihil fieri ⁊ nihil q̄ritatis videtes eē in mā subiecta prima: fm ꝙ est subiecta: ⁊ nescientes ꝙ potētia est in ea dimēsio dixerūt ꝙ oporteret principiū dare dimēsionibꝰ: ⁊ nō inuenientes dimēsiones simplices oino nihil nisi in vacuo posuerunt vacuum esse: ⁊ hmōi iterceptione vel spissari vel rarificari corpora: ⁊ sic fieri gñationē ⁊ figuras corpoꝝ ex tribꝰ superius dictis: figura: ⁊ ordine: ⁊ positione: hec igitur de principijs est positio istoꝝ. De motu vo vnde hoc est qua de causa mouēte inest existentibꝰ ⁊ hijs alijs oibus ⁊ in hoc sīes existentes negligēter dimiserūt itactum. De duabus igit causis visum est priꝰ a primis pħantibꝰ in tātū q̄ituꝫ eē in q̄tū a nobis dictū est in antehabitis: ⁊ hec dicta sufficiūt de pōne epicureoꝝ.

Error antiquorum ⁊ erroris causa.

¶ Tractatus quartus primi Libri Metaphysice qui est de opinionibus Stoicorum de principijs.

¶ Cap. pm. De Pitagoricis qualiter dicebant numeros mathematicos esse principia.

In pho p'me caph. ca. 2. tex. In his dr ⁊ ali nos vocari pitagorici.

Stoicoruꝫ autem circa principia nūc in alio tractatu iducemus assertiones incipiētes a Pitagoricis qui primi principes in hac secta floruerunt. Dicemus aūt primo ꝙ oēs stoici cōueniebant in hoc ꝙ phicoꝝ principia ponebāt esse nō phica: sicut Epicurei in hoc cōuenerūt ꝙ principia phicoꝝ phica esse corpora phibuerūt: sicut pꝫ in oibus antehabitis opinionibꝰ quas iduximus. In his igit phis ⁊ ante hos de quibꝰ diximus in phicis. Illi qui vocant Pitagorici tangētes phicoꝝ mathematica principia eē primi iter phos ꝓduxerunt ea in mediū pħantiū: ⁊ in talibꝰ principijs cōnutriti p totū tēpus phie sue dixerunt ꝙ ea que sunt principia mathematicoꝝ principia sunt cunctoꝝ existēuꝫ. Rōnē aūt huiꝰ assignātes dixerūt ꝙ oia corpora mobilia in motu cōsiderātur ⁊ ante corpora nō sunt nisi ordines itelligētiaꝝ: quarum principia hic nō querunt. ¶ Cū igit ante copus mobile sit corpus fm nām principia corporis erunt ante principia corporis mobilis: sed que sunt pricipia priora fm nām magis habēt rōneꝫ principioꝝ q̄ ea que sunt pricipia posterioris. Sunt igit principia corpis magis principia q̄ ea que sunt principia mobilis. Similr quo principia sunt priora eo magis sunt vīa ⁊ pluriū principia pricipioꝝ: ergo pricipia cunctoꝝ sunt principia corporis: aut sunt principia vel causa ab

bet q̄litatis sunt principia que cōstituūt ipm̄ inesse corpo-
ris sm̄ q̄ corpus est. Nō aūt cōstituunt ipm̄ inesse corporis
nisi mathematica: ergo mathematica sūt pricipia corp̄is. ⁊ p
ꝯñs sunt principia cunctoꝝ. ¶ Et ois iste error prouenit ex
hoc q̄ nō distinguebāt nāz corporis q̄ prīntelligit sibi corpus
mobile ⁊ q̄ supponit in ipso. Si eniz hoc dicat eē corp⁹ tri-
bus diametris dimēsuz: ⁊ iesse corporis cōstitutū. impōle ē
euadere rōnes īductas: ⁊ hoc putabāt Pitagorici persuasi
a quodā signo nō sufficiēti: q̄ .s. corpus mobile p velox ⁊ tar
dus diuisibile est in īfinitū sicut ostēdimus in .6. phi. nostro-
rū: ⁊ cū dicit in īfinitū sit passio mathematici corporis: opz
mathematicū corp⁹ eē qd̄ supponit ī corpore mobili phico.
hoc aūt nō est necīum: qm̄ si corpus accipiat sub forma mo
bilitatis solum sic abstrahit a mobili ad situ: ⁊ a mobili ad
formā: ⁊ a figura recti motus: ⁊ a figura motus circularis ⁊
hmōi mot⁹ addibilis est in velocitate additioni tpis ⁊ ad-
dibilis in tarditate ad diuisionē spatij: ⁊ ex illa pte sequit
diuisio in īfinitū ēt corpus phicum sicut ⁊ mathematicū cor-
pus: aut q̄ subijcit in corpe sic mobili. nō est cōstitutū trib⁹
dimēsionib⁹ que p tres sunt diametros. Sed poti⁹ q̄ apti-
tudinem hz extēdi trib⁹ diametris: hoc aūt est suba in qua
fundat sm̄ eē mēsure diametroꝝ ⁊ nō ipsa dimēsio est que
hz hmōi aptitudinē: ⁊ sic principia hui⁹ corpis sunt cūctoꝝ
corpoꝝ principia: hec aūt sunt pricipia sube: ⁊ hoc ignoran-
tes Pitagorici pdictos inciderunt in errores. A principio
igit sue phie psuasi q̄ mathematicoꝝ pricipia sunt cūctoꝝ
principia sic pcesserūt vlteri⁹ ingrētes: que sunt prima pn-
cipia mathematicoꝝ. vidētes aūt qm̄ numeri sunt nā pmi
in gñe mathematicoꝝ: eo q̄ numeri q differentijs causant
put sūt pluralitas ab vnitate pcedūt forme simplicis que
prime ꝯsideratiōes sunt entis ⁊ differētiaꝝ entis ⁊ vnitatis
ipsius: iō nisi ⁊ conati sūt isti speculari ⁊ multas silitudines
in numeris quas aptabāt entib⁹ siue essent per se nō facta
per gñatione: siue eēnt facta sicut sūt gñata: ⁊ si magis sūt
conati p silitudines aptare entibus q̄ ea que speculant in
igne ⁊ aqua ⁊ terra vel aere vel alijs corporib⁹ phicis que
epicurei phi principia esse dixerūt. ¶ Dicebant qdē q̄ hec
talis numeroꝝ passio est iustitia: eo q̄ iustitia in cōicatione
est sm̄ medietatē pportionis geometrice ⁊ in distributione
est sm̄ medietatē pportionis arithmetice. Illa vo talis nu
meri passio est aia: ⁊ talis aia est itellectus: qm̄ dicebant q̄
nobilior aia ad itellectū siue itelligentiā se hz sm̄ pportionē
dupli: ⁊ sensus se hz ad aiam supiorē sm̄ pportionē sexqal-
teri: ⁊ ad itellectū purū sm̄ pportionē tripli. Nā aūt corpo-
ris ad sensum qdē sm̄ pportionē supbipartiētis: ⁊ ad aiaz
nobilē sm̄ pportionē dupli ad intellm̄ sm̄ pportionē qua-
drupli. ¶ His .n. pportionib⁹ se hñt inicez: vnū: duo: tria:
quatuor: q sunt primi numeri sm̄ q̄ numerus duo: est autē
principalr multi sm̄ q̄ multū est ad īfinitū tēdens: ⁊ tria pn
cipiū est finiti in numero: ⁊ quatuor est primū multū ꝯstitu
tū: numero vo accidit ⁊ multū ⁊ paucū finitū ⁊ infinitū esse.
Silr autē dicebāt: q̄ est in his quoꝝ eē pmixtū est cū poten
tia sicut mā ⁊ tēpus ⁊ mot⁹. ¶ Talis eni pportio vel passio
numeri est mā: ⁊ talis est motus ⁊ tale est tēpus: qm̄ tps ad
motū se hz sicut pportio equalis ad eq̄le: ⁊ motus ad mobi-
le: sicut tria ad vnū ⁊ mā ad formā sicut duo ad vnuz: ⁊ ita
in oibus dicebāt singuloꝝ esse principia singulos numeros.
¶ Ampli⁹ speculabant ēt passiōes ⁊ rōnes armoniaꝝ qb⁹
corpora cōponebant: ⁊ ex miscibilib⁹ alr vnibilib⁹ pncipijs
cōstituebant dicētes hec vniri sm̄ pportionē hāc. ⁊ ita sm̄
aliam sicut subtriplū aque ad triplū est terre: ⁊ quadruplū
aeris in hoc vel illo mixto sic dicebat Empe. cōstituitur ex
ptib⁹ sex quaꝝ q̄tuor dedit Vulcāo ⁊ alias duas distribuit
alijs eēntis. Sic igit qm̄ ⁊ alia ab his que hic dixim⁹ sm̄
eēntiā accepta mālr assimilari numeris ⁊ numeri sūt pri
mi oīs nāe existentiū sic ante pbatū est: iō estimauerunt q̄
elemēta numeroꝝ ⁊ principia sunt elemēta ⁊ principia cun-
ctorum entiuz: hec igitur in numeris est positio Stoicoꝝ:
quoꝝ precipuus princeps fuit Pitagoras. Uir vtiq̄ pbis-
simus de quo ab oibus philosophis primis preiudicatum
est primitus dicta sua pro auctoritate debere recipi ⁊ nihil
amplius probationis debere exigi a quoquā dicta sua refe
rente nisi q̄ ipse dixit: ipse autem erat Pitagoras: sicut di-
cit Tullius in libro de natura deorum.

4.phi.t.cō. pri
mi ⁊ infra.

Nō qd̄o cor-
p⁹ mobile sub
for̄ mobilita-
tis cōceptū ēt
phice ē diuisibi-
le in īfinitū.

¶ Cap. 2m. Et est digressio declarans qualiter principia nu
merorum sm̄ Stoicos sunt principia cunctorum.

Nos aūt ad itellectū Stoice pōnis aliquātuluz
disgrediemur: videt eniz nobis hec sūma esse
phia. Dicam⁹ igit icipiētes ab hijs q̄ oēs pe-
ripathetici pncipia eē dicūt: hec aūt sunt forma
⁊ mā sicut manifestū est ex determinatis a no-
bis in .2. phy. lz sint tria pncipia motus: priua-
tio que vo abijcit in motu cōtinue ⁊ forma que ꝯtinue edu
cit ⁊ subm qd̄ mouet: tn̄ nō sunt nisi duo pncipia entis que
sunt forma ⁊ mā. Loquamur igit de for̄ querētes an forma
⁊ vnitas sint idē aut nō. ¶ Cōstat aūt q̄ sunt idē itellectu:
qm̄ sic dicit Euclides in .7. geometrie ⁊ Pitagoras i arith
me. vnitas est qua q̄libet res vna est. Quelibet autē res est
vna ea nā qua ipsa est hoc qd̄ est. Sed q̄libet res est hoc qd̄
est p formā: ergo quelibet res est vna p formā: ⁊ sic itellect⁹ vni
tatis posit⁹ cōcludit itellectū forme: ⁊ sic ecōuerso forma pos
sumat p formā cōcludet itellect⁹ vnitatis. Ex quo cōuincit
idez itellect⁹ eē forme ⁊ vnitatis. Modū tn̄ aliū hz vnitas:
⁊ alium forma: qm̄ in se cōsiderata est vnitas: sz cōsiderata
put eius pprietas est eē qd̄ dat rei est forma. Esse aūt dico
forme pprietatē poti⁹ q̄ effectū: qr eē nihil aliud est nisi dif
fusio forme in eo q̄ est actu existēs. Ex hoc accipit q̄ lz idē
sit itellect⁹ vnitatis ⁊ forme: tn̄ modus vnitatis simplicior
est q̄ modus forme. Qd̄ sic clare videtur eē q̄ est pprietas
forme: que pp hāc ipsam pprietatē qd erat esse videat vo-
cat diffusio est forme in eo qd̄ pricipat actū essendi: ergo tēdit
esse in potētias ei⁹ qd̄ est vt pficiat res: ⁊ sic pcedit spargen
do se sicut lumen pcedit a lucēte: vnitas aūt a qua res vna
est pcedit sparsa i potētijs eius qd̄ est colligēdo vniēdo ⁊ fi
niendo ipsa ⁊ terminādo ipsa ad vnitatē: ⁊ isti sunt act⁹ pn-
cipij qd̄ ē naturās res: igit forma est pn̄m per hoc q̄ est vni-
tas: ⁊ si vnitas est rō principij cū p seipsa sicut prima princi
pia: vnitas erit per se primū pn̄m oīs entis. Silr ꝯsiderem⁹
id qd̄ Peripathetici pn̄m vocant q̄ ē mā: hui⁹ eniz ꝯsidera
tio est q̄ est subm ⁊ fundamētū: ⁊ q̄ ipsa est i potētia: ⁊ p pri
mū qdē sustinet formā. p 2m est infinita sz finibilis. ¶ Que-
ramus igit verā mā p hoc q̄ est reꝝ pn̄m aut p ista duo: si est
pn̄m p hoc q̄ est in se tūc in nulla habitudine ad formam ⁊
ad motū est pn̄m: qr per hoc q̄ est id qd̄ est in seipsa: sz opz
principiū ab actu principiādi dictū pn̄m esse ab hītudine pn
cipiādi: ergo mā p hoc q̄ est duo ista est existēs pn̄m. ¶ Resu-
mo igit ea que sunt pncipij primi q̄ p suā eēntiam est pn̄m ⁊
nō cui aliqd ab ipso cōfert pricipiare. Dualitas aūt ista cō-
fert materie principiare sicut vnitas cōfert principiare for-
me: ergo binarius iste est pn̄m mālr reꝝ: ⁊ inde qualiter bina-
rius iste ex vnitate formali prio pcedit. Cōstat aūt ex hijs
que in prehabitis bene disputata sunt de pricipijs mām nō
esse subm nec nisi p aliquid forme qd̄ ichoatiue est in ipsa:
hoc aūt est eē forme in potētia: esse igit forme ⁊ in potentia
eē sunt vnius iterati: qr eē forme qualecūq3 sit māe dat vni
tatē ⁊ eē tale quale cōpetit māe qm̄ nō est actu p formā. Esse
aūt tale in eo qd̄ tale nō est nisi simplicis vnius. Potētiali-
tas aūt ipsius est ex hoc q̄ cū priuatiōe pmixtū est. Est igit
iteratio istius esse q̄ id qd̄ est eē ⁊ vnū reiterat in priuatio-
nis īfinitatē: eo mō quo vnū reiteratū sup se diuisionis est
eā ⁊ īfinitatis: nō p hoc qd̄ est vnū: sz p hoc qd̄ ē aggregatū
sibi: sic vnitas est pn̄m reꝝ ⁊ mā ⁊ binari⁹ pm⁹ vt mā. ¶ Sed
hoc ē cauēdū qd̄ Pitagoras dixit triplicē eē numeꝝ .s. in-
strumētalē formalē ⁊ mālez. Instrumētalē aūt vocant nu-
merū abstractū a reb⁹ q̄ vtimur ad res numerādas: ⁊ hoc
vel hoc cū abstractū sit rōne abstractū ab aliquo posteri⁹ sit
illo nō pōt iste eē primū existētiū pn̄m: formalez aūt vocant
numeꝝ qui ponit res in numero: ⁊ quo res ipse in pluralita
te eēndi cognoscunt: ⁊ iste numerus est formale eē singuloꝝ
essentialib⁹ differētijs distributuz: ⁊ hic numerus adheret
reb⁹: ⁊ est pn̄m reꝝ. Materialē āt numeꝝ vocauit res ipsas
numeratas. Cū aūt ad primas spēs numeroꝝ recurrimus
primi numeri reꝝ sunt vnitas forme ⁊ binari⁹ māe: ⁊ sic isti
sunt pncipia reꝝ prima. Sic igit principiatū in entib⁹ est nu
merus reiteratus mālis siue materiatus pncipiās entia nu
merus est formalis: ⁊ rō id est principiādi ostēdit in pprie-
tatib⁹ instrumētalis numeri: hec aūt ad hoc est accipere in
his que pcedunt ab vno primo simplici qd̄ est vniuersū esse

causa

causa nulli insitēs numero: omni tñ rei numerū dāte sic dicit Pitagoras. In hoc enim processu lux cause prime q̄ simplex est radius intelligētie agētis cuius lumine ois cuiuscq̄ ē vnitas ꝛ hoc hbabet simplr: ꝛ est ois rei vnitas prāte: sicut vnitas prāte est ois numerus ꝛ pn^m ꝛ cā ꝛ finis ois rei: sic ꝛ lux primū pn^m ꝛ cā ꝛ finis est ois esse cuiuscūq̄ rei sic: hec autē lux in se reflexa ꝛ diffusa in causato primo cōstituit intelligentiā que intelligit suā nām ꝛ lucē: p quā cōstituit ꝛ hoc in ea nō sunt eq̄lia. Sed lux preterq̄ constituit nobilior multo est q̄ sua suba cōstituta: ꝛ iō ex pte sue nature in qd agit ꝛ cui dat est celū primū: ex parte aūt lucis pme pricipate que intelligētiā sibi dat p virtutē lucis prime pricipate est cōstituēs intelligentiā secūdā. Sed nos de oib^9 his in vltimo hui^9 scientie libro tractabimus subtilr. Ex his eni que hic dixim^9 satis intelligit: q̄ prima cā luce sua ex ipsa pcedente est lux vnitas que nullo mō vnit numero. ¶ Participata aūt hec lux a cā to primo cui^9 ipsa cōstituit nām duo cōstituēs ꝛ cōstitutū: ꝛ hec est aīa nobilis ꝛ intellectualis: quā Peripathetici vocāt motorē celi primi in qua sunt forme quas p motū celi explicat in mām ꝛ hec est aīa intellectualis in q̄cūq̄ que nō est alicuius corpis actus p lucē qua cōstituit: sz p hoc q̄ est cōstitutū in suba nā lucis diuersos hz gradus ꝛ diuersas potētias ex se manātes: lux aūt illa occūbēs in mā opaca sensus efficit cū hic ꝛ nunc opans: ꝛ iō tres sunt ibi reflexiones qā lux pricipata in se reflexa dat subm aie ꝛ corpori: obūbrata dat nām sciēdi: ꝛ pportionata organo diuidit armonice ad sensibilia pp qd sensus est sic tria hec. ¶ Adhuc autem lux mixta mobili celesti ꝛ lumini motoris cōstituit nām: q̄ incidens māe ei^9 qd est nō incidit ei sm q̄ est lux primi numeri nisi p subam: sz icidit ei p cōstitutū in aīa nobili: ꝛ sic est alis p esse: ꝛ tunc mā est subm ei primū: ꝛ hec est q̄rta suba lucis esse lucis intelligētia: ꝛ ē in suba sine eo qd est ꝛ substat luci in aīa nobili: ꝛ ei^9 esse incidēs corporali māe ꝛ hec est q̄tuor qui quaternari^9 a pma pcedit vnitate. In gñe igit loquendo ab vnitate pcedit binari^9 qui est aīa in gñe: ꝛ ab vnitate p binariū pcedit ternarius prim^9: ꝛ ab vnitate p binariū ꝛ ternariū pcedit primus q̄ternari^9. Si aūt spēs aiar ꝛ sensuum ꝛ corpor sigillatim recipiantur multi erunt numeri: ꝛ multe numeror pportiōes ꝛ hoc est q̄ subaz rerū Pitagore trāsferēs dixit Boetius de suba numeri in prio arithmetice loquēs: oia que a primeua rer nā cōstructa sunt numeror videnē rōne formata: hoc eniz fuit principale in aio cōditoris exēplar: huic enim quatuor elemētor multitudo mutuata est huic tēpor vites huic motus astror celiq̄ conuersio. Ex his intelligi possunt ea q̄ dixit Pitago. ꝛ ex hijs scitur q̄ ea que dixit non dixit sine magna pbāa.

Nō q̄o pma cā ē vnitas q̄ nullo^9 vnitur numero.

Nota auctem Boetij p opinione Pitagore.

¶ Cap. 3^m. Qualiter Pitagoras numeros entibus adaptauit ꝛ que elementa esse dicebat ꝛ per quā rationem.

Redeamus igit dicētes q̄ hoc mō totū celū armoniā eē dixit ꝛ numerū: ꝛ quecūq̄ ipse Pitagoras ꝛ sui hēbant mōstrare p demstratione sic cōfessa: ꝛ certa aprobāt colligētes ea in numeris ꝛ armonijs hoc est pportionib^9 numeror ad celi passiōes ꝛ ptes celi ꝛ ad totū ornatū celestē. Eodē mō est in nō cōfessis ꝛ nō certis. Sed si qd deficiebāt dubitādo ꝛ querēdo aduocabāt ad hoc soluēdū ꝛ determināndū omne negociū numeris rer ōtinuatū. ¶ Dico aūt vt qm denarius numer^9 ea pfectiōe pfecte est q cōtinet in se oēm numer simplicē: iō spere celestes q̄ sunt pria cārū celestia ꝛ simplicia ꝛ simplicis sue raritus mot^9 sunt numeror. Cū aūt. 9. tm sunt manifesti. 8. planetar ꝛ stellar fixar que oēs. 8. dicunē spere stellar: iō decimā fecerūt primā antichtonā: hoc est ōtriam motū hntez quā vocabāt motū planes sicut diximus^9: ꝛ de hijs certius in scdo nro de celo ꝛ mundo determinauim^9. Vbi pbauim^9. 10. eē speras sic ꝛ ante nos posuerūt ꝛ Peripathetici ꝛ Pitagorici ꝛ Aristoteles. ¶ Sz cui^9 grā in hāc disputationē de pōnib^9 pitagoricor intrauimus hoc est vt tractem^9 q̄ pūt eē principia rer existiū: ꝛ q̄o oīa dicta sua et isti in sapnis claudunt causis nullam nouā adijciētes: videnē igit hij sicut ꝛ alij putare q̄ numerus sit pn^m existiuz q̄si nā eor que sunt hoc est forma ꝛ quasi priuatiōes ꝛ bitus entiū sic numeri qdā: prima vo elemēta numeri sicut ꝛ vnū dicūt eē par ꝛ ipar: qm elemētū ē ex quo cōponit res primo ꝛ q̄ sm formā nō ad formā resoluit aliā: ꝛ cū nihil cōponat ex oīno similib^9 nō pōt vnitas esse elemētū numeror: lz sit pn^m eor: sic pūct^9 linee: ꝛ nūc tpis: adhuc aūt nihil cōponit ex oīno dissimilib^9 ꝛ nūllter scīuncti nullā penit^9 pportionis affinitatez hntib^9. Opz igit q̄ dissilia ex vno pricipio exorta sint elemēta cōpōnis prīa: ꝛ sic se hnt par ꝛ impar in numero: ꝛ iō sunt pncipia cōpōnis ei^9 ꝛ par qdē est sic isinitū: ꝛ ipar sicut finitū: q̄ diuisiōe facta p eq̄lia semp nō stat. Diuisione aūt facta p ineq̄lia semp stabit sic ostēsuz est in tertio nostror phicor: ꝛ lz numer^9 additiōe sit isinit^9 ꝛ nō diuisione tñ q̄ de numero reali loquunē Pitagorici: ꝛ in illis par est pn^m isinitatis ꝛ impar stat in vno qd diuisibilib^9 interiacet ipediēs p par equā diuisionē: iō dixerūt q̄ est pn^m isinitatis: aliqui tñ in astutijs quas ponit Pitago. inuenit imparē cōiungere cū isinito: ꝛ parē cū finito ꝛ hoc est p numeri insitfalis pprietatē: q̄ cū insinitū respectu adijciēdi in numeris sic impar numer^9 est q oi pari adijcit vnitatē. Sicut aūt numer^9 par diffiniri nō pōt sm ipsuz nomē: qm paritas priuz intrinsecar primā dicit eq̄litatē ex qb^9 par cōsistit numer^9: ꝛ illis impar numer^9 vt cām iparitatis dicit adiectā eē vnitatē: ꝛ sic impar diffinit p adiectū: adiectaz semp in numeris cā est isinitatis. De astutijs aūt illis posteri^9 faciem^9 mētionē. ¶ Quia aūt vidit Pitagoras q̄ oīno ōria in nullo cōueniētia nihil penit^9 cōponūt: ꝛ iteruz vidit q̄ nihil sit ex nō entib^9 oīno: dixit q̄ vnitas sue vnuz est ex vtrisq̄z. s. pari ꝛ ipari resolutis: ꝛ vnitatē vtrisq̄z eē parem. s. ꝛ imparez: sicut pn^m: ex pari igitur ꝛ impari numeri: ex vno dixit esse numerū qui est par vel impar: ꝛ q̄ est etiaz sic in reali numero sicut ante ostēdimus: q̄ binarius materie pcedit ex vnitate forme: ꝛ pluralitas rer ꝛ ex vnitate luminis cause prime: iō sicut dictū est dixit numeros totū celuz tam quo ad motores q̄ quo ad ea que mouenē in ipso. Et quo ad mot^9 ipsor: oia hec numeris ligari ꝛ coniungi perhibet: ꝛ silr elemēta ꝛ quecūq̄z naturaliter constant.

¶ Cap. 4^m. De esse coelementationum quas principia posuerant quidam Pitagorici.

Quorūdā aūt pitagoricor qdā duas dixerūt eē astutias principior: vnā qdē boni ꝛ pfecti: ꝛ alterā mali ꝛ has duas coelemētaliter iungebāt vnūq̄dq̄z bonū suo coelemēto ōrio malo iungētes: ꝛ sic q̄ viginti erant. 10. bona ꝛ. 10. mala coelemētalr iuncta. 10. faciebāt principia: hoc aūt dicebāt pncipia oia cū trib^9 modis varienē existētia: qdē ita q̄ q̄dā ordinanē ad alia a qb^9 accipiūt eē. Quedam aūt sunt absoluta: ꝛ iter absoluta q̄dā pria existētia: q̄dā aūt sūt mobilia sue mota: dixerūt hec. 10. istā triplicē entiū diuersitatē a. 10. coelemētarijs pricipijs sufficiēter cāri: tria vo coelemētalr accepta dixerūt esse entis principia isinitū finituz par ꝛ impar vnū ꝛ plura ꝛ accipiunē ista sm ordinē resolutionis: ita q̄ prius causat a ōrio ꝛ resoluit in illud. ¶ Finituz enim oē p vnū primo: ꝛ par scdo sue p par prime ꝛ p vnuz pmo finitū est: qm finitū est cui^9 ois pluralitas potētialitas par sibi in cōplemēto forme ad terminū vnitatis forme reducta est: ꝛ aliter nō erās pfecte: ꝛ econtra cui^9 pluralitas ꝛ varietas potētie nūq sibi ad vnit^9 tm reducti nō est isinituz est. Silr aūt in eadē coelemētatiōe ponebāt pncipia motus coelemētalr accepta. s. dextrū ꝛ sinistrū masculinū ꝛ femininū qescēs ꝛ motū sicut dictū est in alijs nō eque pria: qm in hijs qescēs abusiue vocauerūt q̄ nullo mō mouet: ꝛ hoc ē cui^9 ois bonitas est itra ipz: sic vnitas prima in qua nullus est numer^9: ꝛ nulli vnit ꝛ hoc est primū nō motū stabile dās cūcta moueri: ꝛ hoc est oia alia formis sigillās: ꝛ oib^9 alijs formas suas iprimēs: ꝛ iō masculinū: ꝛ q̄ formās ē mouēs ad locū sic in. 8. phy. pbatū est: iō vbi abūdat vtus sic entia sigillātis ꝛ formātis ibi est dextrū: pp̄ter hoc et Pitagorici primi iter phos in pmo corpe sic formato dextrū ꝛ sinistruz posuerūt nō sm figurā sz sm vtutē dextrū ꝛ sinistrum distinguētes. ¶ Econtra vo cui^9 nō ois bonitas sz actū rer ē itra p motū acqrit ꝛ illud et est in potētia ad motū ꝛ est motū: ꝛ q̄ id recipit ꝛ sigillat ab alio quodā mouēte ꝛ sigillāte est femininū: ꝛ q̄ semp regirat de impfecto ad pfectuz: ꝛ qd trahit potētiā sui ad mouētis vtutē ē sinistrū. Sinistrū eniz ē qd trahit in motu post dextrū ꝛ p qd ad dextrū fit regiratio. ¶ Quatuor aūt coelemētaria que reliqua sunt in ente gñabili iferiora posuerūt ꝛ duas qdē coelemētatiōes in simpli

ei posuerũt esse principia. Duas aũt in cõposito sm pña elemẽtantia. In simplici qdẽ posuerũt rectũ ⁊ curuum: qꝛ sm pliciter leue ⁊ simplr graue recta sũt a medio vel ad mediũ mota. In alio aũt leue ⁊ in alio graue sunt curua ⁊ reflexa ⁊ sursũ ⁊ q̃ curuanť iferi⁹. In igne qdẽ aer. In aere aũt ⁊ igne aqua: a deorsũ aũt supi⁹. In terra qdẽ aqua. In aqua autẽ ⁊ terra aer: ⁊ ideo hec: ⁊ media ⁊ alterabilia ⁊ implẽ sibi ⁊ multaꝝ formaꝝ eẽ dixerũt: qꝛ curuũ hꝫ tres formas recti ⁊ cõcaui ⁊ cõuexi: rectũ aũt tm̃ vnã: sm aũt ordinẽ iferioris ad supius ponebãt lucẽ ⁊ tenebras: qꝛ sm Cõmẽtatorẽ cũ ppetuo supius corpe pticipãt ista. Que enim pticipãt actu ⁊ potẽtia pspicuũ luminosa sunt ⁊ lucẽt sicut dixerũt lucere ignẽ. Que aũt cõtcũt cũ ppetuo supiori in potẽtia pspicui tm̃ sunt trãsparẽtia ⁊ nõ luminosa: ⁊ q̃ priuanť vtraq3 sũt opaca: ⁊ hec tenebrosa vocauerũt: ⁊ hec sunt in elemẽtis aũ formas ⁊ q̃litates elẽtoꝝ sm nãm: ⁊ iõ ista pricipia vocauerũt elẽtoꝝ nihil in hec falsitatis dicentes: nisi qꝛ principia subẽ elemẽtoꝝ neglexerũt. In nõ simplicib⁹ aũt sm pfectionẽ ꝙ finis ⁊ motus dicebãt pn^m eẽ bonũ: ⁊ sm ifirmitatẽ ⁊ defectũ ꝯñdi vel mot⁹ terminũ ⁊ veꝝ finẽ dixerũt esse malũ: ⁊ sm cõsecutionẽ ṽtutis celestis que iferi⁹ gñara mouet ex q̃tuor punctis obliqui circuli: ⁊ nõ plurib⁹ sm que distinguiť vniuscuiusq3 piodus est quadrãgulũ ⁊ altera pte lõgius: pũcta sunt duo solsticialia distinguẽtia pfundũ ab aãte ⁊ retro: ⁊ duo eq̃noctialia ab ortu in occasũ accepta distinguẽtia latitũ lõgũ est iferi⁹ gñatoꝝ distinguiť sm motũ rectum ab iferiori ad supius ascẽdẽdo. ¶ Dicebãt eniz ⁊ vere ꝙ q̃dratũ ex ductu eiusdẽ linee in seipsã ꝓduciť sic determinatuz est in scdo geometrie. Quadrãgulũ aũt qd est lõgi⁹ altera pte cõficiť ex vnius linee ductu in aliã. Quecũq3 igiť iferioꝝ eq̃les hñt arcus piodi ad statũ ⁊ decremẽtũ ptinẽtes: ⁊ arcus siue semicirculus sub quo cõducunť ad statũ sm eq̃les medietates q̃ sunt q̃rte circuli distinguiť: ita ꝙ vna q̃rta cõducit ad statũ q̃litatis: ⁊ altera ad terminũ roboris ⁊ ṽtutis: ⁊ tertia a q̃litate ṽtutis declinat siue ad diminutionẽ q̃litatis ⁊ q̃rta mẽsurat declinationẽ q̃litatis: hoꝝ piodus est circulus iscriptus q̃drato: ⁊ latera q̃drati sũt mẽsura toti⁹ sue durationis regulariter ⁊ vnice hãc soli piodũ nãlem ⁊ bonũ eẽ posuerũt: sicut ⁊ in ṽitate res se hꝫ. Quorũcũq3 aũt icremẽta ⁊ decremẽta q̃litatis ⁊ ṽtutis nãlia sunt tũc erit maxima nãlitas in eo ꝙ paꝝ crescit ṽtus post acceptã q̃litatẽ ⁊ velociter declinat: ⁊ hoꝝ piodos iscripta altera parte lõgiori quadrãgulo ⁊ est ipsoꝝ duratoꝝ pmanẽtia irregularis ⁊ mala ⁊ cũ egritudinib⁹ multis ⁊ ifirma sunt ad sui esse opiones nãles. Sic igiť .x.o. qdẽ pricipia in duab⁹ sistictijs boni ⁊ mali ordinata Pitagorici posuerũt: que tm̃ .10. sunt qñ elemẽtaľr accipiunť hec. s. finitũ ⁊ ifinitũ par ⁊ ipar vnũ plura dextrũ ⁊ sinistrũ: masculinũ ⁊ femininũ: q̃escẽs ⁊ motum: rectũ curuum: lucẽ tenebras: bonũ malum: quadrangulare quadratum: altera parte lõgius quadrãgulum. Et in istis rõnibus quas induximus ista principia esse dixerũt non multum a veritate deuiantes.

¶ Cap. 5^m. De hijs in quo Alcineon crotomates conuenit cum Pitagora in positione principiorum.

His aũt aliqd sic videť suscipere ⁊ approbare Alcineon de crotomãtia ciuitate crot⁹. Aut enim iste Alcineon recipit istam opionẽ a Pitagoricis: aut ecõuerso Pitagorici suã opionẽ receperũt ab isto. Alcineon eniz iste fuit iaz in etate robusta qñ senio cõfectus fuit Pitagoras: ⁊ valde simplr sic enũciauit pricipia reꝝ cũ Pitagoricis. Alcineon eniz dixit ꝙ multa sunt duo eo ꝙ principiũ sunt multitudinis: ⁊ hoc dixit Alcineon qñ determinauit cõtrarietatẽ humanoꝝ. ¶ De alijs eniz paucis ⁊ parũ loquebať nisi de humanis ad mores ptinẽtib⁹ ⁊ in hijs oẽm multitudinẽ vitioꝝ ⁊ virtutũ reduxit ad duo: vnum qdẽ qd est virtutis: alteꝝ aũt qd est vitij: ⁊ hoc ẽ duo obũdãtia. s. ⁊ defect⁹. Sed iste Alcineon nõ posuit ꝯ̃rietates determinatas ⁊ paras sm nãm: sed q̃scũq3 fortuna ⁊ casu cõtingẽtes ⁊ nõ paras sm nãm sicut albũ ⁊ nigrũ: dulce amaꝝ: bonũ malũ: magnũ puũ: ⁊ sic de alijs q̃ casu ꝯtingũt: hec. n. ꝯ̃ria posuit iste de ceteris ꝯ̃rijs ideterminate: ⁊ iõ q̃sdã aliqñ dixit esse pricipia: aliqñ pncipiata: ⁊ Pitagorici ṽo deñũtiãt ⁊ quot ⁊ q̃ ꝯ̃rietates dicunt eẽ pncipia. ¶ Ex hijs igiť ambobus pũis tm̃ est accipiẽduz: ꝙ ꝯ̃ria sunt existẽtiũ principia ⁊ hoc nõ potuit accipi ab alijs q̃ gñonẽ negabãt ⁊ vnũ soluz pn^m eẽ dicebãt: aut si dicebãt plra eẽ pncipia nõ dicebãt agere ⁊ pati. Sed cõgregatiõe ⁊ segregatiõe fieri gñationem ⁊ corruptionẽ p litẽ ⁊ amicitiã: q̃ vere nõ sunt ꝯ̃ria eo ꝙ nõ agũt ⁊ patiunť abinuicẽ. Itẽ accipiť ab istis q̃ sunt illa q̃ dicũt eẽ pricipia ⁊ ꝯ̃ria. Sed q̃õ hoc ꝯuenit ducere ad cãs a nobis supius p q̃tuoꝝ cãs nõ satis plane est articulatũ siue distinctũ ab istis pũis. Videnť tñ hec ordinare elementa sicut in spẽ causalitatis ⁊ mãe. Dicunt eniz cõstitui ⁊ plãtari subaz eoꝝ que sunt ex hijs: sicut ex eis q̃ sũt sicut mã: plãtari eni dicũt gñabilia ⁊ ingñabiliũ dicunt subaz eẽ ex istis. Ex quo autez res sunt vel fiunt ⁊ est in eis manens est mã. Sufficit igitur q̃tuz ad psentem spectat itentionẽ antiquoꝝ ⁊ de pricipijs intentionẽ speculari ex hijs que dicta sunt a nobis.

¶ Cap. 6^m. De trib⁹ põnib⁹ in nãlib⁹ que oẽs i hoc ꝯueniũt ꝙ vnũ dicunt oẽ esse qd est ⁊ sunt Parmenidis ⁊ Melissi.

Unt aũt qdã phoꝝ qui de ois entis principijs enũtiauerũt: ac si oia sint vna sola nã ⁊ tm̃ vni⁹ nãe. Quia dicũt oia p nãm eẽ vnũ ⁊ idẽ: ⁊ totã pluralitatẽ que est in reb⁹ nõ eẽ nisi p accñs: sꝫ nõ oẽs illi q hoc dicũt: dicũt illud vno mõ sꝫ in tres opiones distribuunť sic patebit in sequentib⁹. In hoc tñ cõueniũt oẽs: ꝙ nõ hñ dicunt qd dicũt: qꝛ in syllogismis ꝓbationũ quos adducũt peccãt ⁊ in nã falsas ꝓpõnes ponẽdo: ⁊ in for^a syll: qꝛ nõ syllogizãt hñ sic ostẽdimus in p^o phy. nec oꝫ hic repetere. ¶ Cõuenijt iteꝝ in hoc ꝙ hoc dicũt qd nõ est sm nãz dictũ: qꝛ motũ ⁊ pn^m mot⁹ auferant: ⁊ iõ nãlis phs nõ hꝫ disputare cũ eis. Oẽs isti cõuenerũt in hoc ꝙ illud vnũ qd dicũt eẽ sit imobile: igiť cum in psenti queram⁹ causas nãles q̃ determinate sunt a nobis in phicis: nullaten⁹ cõuenit vt habeať smo de istis q̃ ad psentem causaꝝ pscrutationẽ in qua p habita q̃rim⁹ numeꝝ cãꝝ nãlium. Isti eniz nõ loquunť vt qdã phoꝝ qui nãliter loquẽtes ipm ens vnũ eẽ sic aquã vel aerẽ vel ignẽ ⁊ nõ oino auferebãt motũ: sꝫ oia generãt ex vno p motũ q̃si ex vna mã oia ex vno eẽ dicẽtes: sꝫ isti dicũt alio mõ oia eẽ vnũ. Illi nãq3 qui phice loquunť illi vno qd dicũt eẽ ex quo oia sũt motũ apponunt dicẽtes oẽ qd est gñari quocũq3 mõ gñationis: sed isti nõ phice loquẽtes dicũt vnũ qdẽ oia esse ⁊ dicũt illud eẽ immobile ⁊ sm tñ ꝙ auferũt motũ istius speculatiõis siue inquisitiõis in qua sum⁹ ens inq̃sitũ est ingrẽtes est ꝓprium de eis disputare ⁊ nõ phie nãlis: ⁊ hec oia determinata sunt in p^o physi. vñ cũ ibi disputauim⁹ de istis dixim⁹ nos facere inducẽdo phm primũ: qꝛ ex pncipijs nãe nõ potuim⁹ habere viã ꝯ̃ ipsos: hec aũt in altiori existẽtes inq̃sitiõe q̃uis de re nãli querať: opꝫ nos latius de hijs iterius ꝯsiderãdo pergrere eoꝝ põnes ⁊ rões eoꝝ qb⁹ ponũt qd ponũt: ⁊ in quo cõueniũt ⁊ in quo differũt vt videam⁹ qd phie dicta eoꝝ cõtineãt. Parmenides dicit oia eẽ vnũ: ⁊ videť tãgere ꝙ oia sunt vnũ rõne forme ⁊ spẽi que est reꝝ qdditas. Melissus ṽo ipm qd est oẽ dicit vnũ: ⁊ idez eẽ sm mãz: ⁊ iõ Melissus dicit oia eẽ vnũ finitũ ⁊ imobile. Parmenides aũt oia dicit vnũ eẽ finitũ p formã ⁊ imobile. Zenophanes ṽo qui prim⁹ fuit iter hos tres eo ꝙ Parmenides fuisse dicit ei⁹ discipulus dicit qdẽ oia eẽ vnũ: sed nihil explanat de altera istaruz nãꝝ: verũ. s. sint vnũ p formã vel vnũ p mãm: ⁊ iõ Zenophanes neutrũ istoꝝ visus est attingere. Sed respiciẽs ad totũ celuz cũ oib⁹ coordinatis sibi dicit hoc vnũ totuz esse qd est deus ⁊ deũ dicit eẽ oia. ¶ Sic igiť diximus in ꝓbabitis hij ꝓtermittẽdi sunt quo ad psentẽ de phicis causis questionẽ. Duo qdẽ oino. s. Melissus ⁊ Zenophães. q. paꝝ rudiores ⁊ angustiores in schola nõ cõnutriti: eo ꝙ dicũt ipm vnum qd est oia esse ifinitũ ⁊ imobile: Parmenides aũt curialior esse dr: qꝛ motũ aliquẽ dat entib⁹ sꝫ absolute subaleꝫ aufert gñationẽ: ⁊ iõ Parmenides visus est dicere ꝙ dicit meli⁹ vidẽs qd dicere cõgruit: arguit sic Parmenides: qdcunq3 preter ens est de oib⁹ nihil est oino: qꝛ ens nõ distinguiť ab aliquo entiũ: g̃ ens omne est vna ⁊ eadẽ dñ entis idistincta ab aliquo entium: ⁊ sic Parmenides nihil signať esse pter ens. Nõ ens igiť qd est pter ens soluz nihil signať penitus esse. Si ergo aliquid sit illud nõ est aliqd pter ens. Qd aũt nõ est aliqd pter ens: ẽ ens solũ: g̃ omne qd aliqd est ens solum est: ⁊ vnicũ ens: igiť oẽ qd est aliqd est vnũ solum ens:

sed omne

Cõ. 2. cap. de subã orbis.

In pho rhi. 5.

1. phi. t. cõ. in ⁊ infra.

sed omne qd est aliqd est: ergo omne qd est vnū solū ens ē. De hijs aūt manifestius dixim⁹ in phisicis lib. primo: sic aūt oia vnū solū ens eē dicēs ab ipso sensu coactus est seq ea q̄ apparēt in sensu dixit oia esse vnū s̄z rōnē ⁊ qd est ⁊ formā: plura vō p accidēs in formis sensibilib⁹ eē suscepit: ⁊ ibi accidētalē motū eē nō negauit. Et iō postq̄ vnū oia esse dixit in sub̄a ⁊ esse. Rursus in sensibilib⁹ duo ponit eē principia calidū ⁊ frigidū vt terrā ⁊ ignē. d. esse pncipia. Ex hijs autē q̄ pn̄m est s̄m ꝑprietatē entia est calidū: q̄ʒ motū h̄ʒ a cētro: frigidū aūt eo q̄ priuat motū ⁊ cōstringit ad cētrū ordinat pn̄m esse p modū nō entis. Hec igit̄ sunt hoꝝ triuʒ phoꝝ positiōes: ⁊ in quo cōueniunt ⁊ in quo differunt dictum est.

¶ Cap̄. 7m. Et est digressio declarans rationem Zenophanis qua omnia dicit esse vnum deum.

Rursus aūt istoꝝ scrutabimur ꝑpōnes ponentes rōnes ⁊ defect⁹ eoꝝ ⁊ ponemus primo positionē Zenophanis: qui nō distinguēs de mā ⁊ forma dixit oia eē deū. Innitebat̄ aūt iste quatuor ꝑpōnib⁹ quaꝝ vna est: q̄ quecūq̄ distincta eē hn̄t sub vno cōi itellectuali alicui⁹ nāe p diuisionē differētiaꝝ oppositaꝝ exeunt ab illo cōi intellectu nāe illius. Scđa est: q̄ oē qd distinctū eē h̄ʒ sub vno sibi cōi ⁊ alijs est cōpositū ex aliana cōi ⁊ dr̄ia ꝯtinēte ipm̄ in actu. Tertia est q̄ idē est a quo nō differt dr̄ia. Quarta est q̄ simplex oino nullā h̄ʒ differētiā s̄m inesse distinctū distinguētē. Hec ꝑpōnes colligunt̄ ex libro Alexādri greci cuiusdā pipatherici q opionē isti⁹ Zenophanis post eū suscepit. ¶ Accipiamus igit̄ primo ꝑpōnē p se notā: q̄ oē qd p̄dicat̄ de plurib⁹ ⁊ nō cōuersim de illis p̄dicat̄: ⁊ nō accidētaliter illis est cōueniēs est vna nā q̄dā que est subaliter in oib⁹ illis. Ens enim p̄dicat̄ de deo: noꝰ ⁊ mā prima nō cōuersim ⁊ nō accidentalr̄ cōueniēs illis: igit̄ est vna nā q̄dā que subalr̄ est in oib⁹ illis. Nec pōt dici q̄ itellect⁹ entis est itellect⁹ principij ⁊ nō generis: q̄ʒ de hoc quo ad ꝑpositū cōcludēduʒ nulla est penitus dr̄ia. Modi enim entis qb⁹ dicit̄ p prius ⁊ posteri⁹ nō sūt de sub̄a ⁊ sub̄a sed de sub̄a ⁊ accidēte. ¶ Qd si eēt per prius ⁊ posteri⁹ diceret̄ ad hoc eēt aliquo mō cōis intellect⁹ entis de ipsis de qb⁹ dicit̄: ⁊ nō hēret aliqd ens determinatione ad hoc ens ab ipo itellectu entis: q̄ʒ alr̄ idē eēt pn̄m cōuenientie multoꝝ adinuiceʒ: ⁊ pn̄m differētie eoꝝdē adinuicē qd est impoīe. Redit ḡ q̄ ens primum de nā diuina ⁊ mā ⁊ mente sit vna nā cōis in illis. Accipio ḡ quartā supius positam ꝑpōnē: q̄ simplr̄ nō h̄ʒ differētiā ⁊ ꝓcedo sic: mā prima est que nō h̄ʒ aliquā dr̄iaʒ eo q̄ oīs dr̄ia est a forma: ⁊ prima mā est ante oēm formā: q̄ʒ aliter nō eēt in potētia ad omnē formā: ḡ nō h̄ʒ aliquā sub entis itellectu differētiā: igit̄ ipsa nihil addit sup ens. Eodē mō deus: qui cū prius est simplex est: ⁊ nullā sup entis itellectū addit dr̄iaʒ. Eodē mō noꝰ si ue mens nihil addit s̄m q̄ mens dicit ipsaʒ primā ⁊ simplicem nām nature icorporee nō ꝯtrā ad aliquā nāʒ celestē vel aie vel alicui⁹ alteri⁹. Reuocemus igit̄ ad memoriā tertio supius positā ꝑpōnē: q̄ ideʒ est a quo nō differt dr̄ia: ⁊ cōcludemus q̄ de⁹ noꝰ ⁊ mā prima sunt idē ⁊ vnū ens penitus: eo q̄ quecūq̄ entia sunt ⁊ nullā sub ente pticipāt differētiaʒ eadē sunt. Deus igit̄ noꝰ ⁊ mā entia sunt ⁊ sub ente nullā entis differētiā pticipāt: ḡ de⁹ ⁊ noꝰ ⁊ mā sunt eadē. ¶ Si aūt daret̄ q̄ aliquā sub ente differētiā pticipāt vel modum differētie cū ille ad ens qd est in eis se habeat ex additiōe: sequeret̄ q̄ eēnt cōposita: ⁊ hoc eēt ꝯ rōnē primi: q̄ʒ pn̄m non pōt eē cōpositū: eo q̄ omne cōpositū suis cōponētib⁹ debet esse sicut tanq̄ principijs. Sūt aūt ista prima in omni nā de⁹ noꝰ ⁊ mā. sequit̄ igit̄ q̄ ista sunt eadē in nā ⁊ eē. Ulterius aūt ꝓbat Zenophanes ex hijs oia eē subalr̄ vnū suppōnēs tres ꝑpōnes: quaꝝ vna est q̄ de ꝯtrib⁹ esse nihil est substātia rei. secūda est q̄ differētie accidētales nō variāt subaʒ. tertia est q̄ ꝯtria eē sunt accūtia. Et idē ꝓcessit sic quecūq̄ sunt post prima de eēntia rei existentia sunt esse sube ꝯtria. Oia aūt que sunt: sunt post prima supius inducta que sunt reꝝ sub̄a: ḡ oia que sunt sūt eē sube ꝯtria. Nō enim posset poni forma que est sub̄a ꝓcedere mām: nisi poneret̄ eē lumen del vel noꝰ siue itelligētie: hec aūt sunt eadē ipsi materie: ergo vt lumē illoꝝ nō ꝓcedit esse sube ipsa forma: oia igitur sube esse sunt ꝯtria: ḡ p primā ꝑpōnē sunt illa nō sube: ergo sunt accūtia si aliqd sūt sicut dicit tertio supposita ꝑpositio: ergo nō distinguit in esse subali: sicut dicit ꝑpō scđo supposita. Ex hoc igit̄ cōcludit̄ quecūq̄ in esse subali indifferētia sunt subalr̄ eadē sunt: ḡ oia que sunt subalr̄ ⁊ in esse subali eadē sunt. ¶ Amplius ꝑpōnes ab oib⁹ pōis supposite sunt quatuor de eē diuino: quaꝝ vna est illud eē ꝑpetuū ⁊ eternū qd idē subaliter manet ante oēm ⁊ post oēm mutationē: secunda est illud eē diuinū qd p seipsaʒ largit̄ oibus q̄ sunt: tertia diuinū vbiq̄ ⁊ semp eē: q̄rta est diuinū ad sui subam nullo indigēs. ¶ Ex hijs igit̄ sic ꝓcedebat mā est q̄ an oēm ⁊ post oēm mutationē: ⁊ in omni mutatiōe manet eadē: eo q̄ icorruptibilis ⁊ igenita ⁊ p eādē rōnē imobilis: qm̄ si moueret̄ ad esse māe: tūc moui iesse māe ⁊ subiecti nō subijceret̄ qd est falsū igit̄ ipsa est imobilis ⁊ eterna. Adhuc ipa sola est que de seipsa largit̄ oibus hec que sunt: q̄ʒ ipsa prestat oib⁹ subsistere ⁊ substare p seipsa: qd nō facit forma etiaʒ si forma esse poneret̄: eo q̄ forma nō est fundamētū substāis ⁊ subsistens: s̄ʒ potius si eēt inesset fundata ⁊ inherens. ¶ Similiter ipsa est in oib⁹ vbiq̄ ⁊ semp: qm̄ in scđo hui⁹ sciētie hēbit̄: q̄ qn̄ aliqd vnū est in multis p vnā rōnē illis existēs opʒ q̄ illud sit primo in aliquo vno qd est cā oium illoꝝ. Sustinere aūt ⁊ fundare in se formas ⁊ suscipe eas est in oib⁹ que sunt hoc aliqd: ḡ est in eis gratia primi fundātis ⁊ suscipiētis ⁊ sustinētis: hoc aūt est mā: ḡ mā est vbiq̄ vt dictuʒ est supius q̄ ipsa est semp. Silr̄ mā ad sui eē nnilo penitus indiget: qm̄ si aliquo idigeret iam nō eēt prima. ¶ Congregabat igit̄ Zenophanes oia hec ita ꝓpria sunt eē diuinū eē ꝑpetuū imobile oibus dans moueri in ipso oib⁹ p seipsum esse largū vbiq̄ ⁊ semp eē: ⁊ nullo ad sui esse idigere: ⁊ ꝯcludebat q̄ mā prima sit deus. Amplius hyle s̄ʒ se accepta est ipartibilis ⁊ ipassibilis: ḡ ⁊ imobilis: q̄ʒ nō patit̄ aliqd nisi moueat̄ ⁊ nō mouet̄ nisi sit diuisibile sicut in. 6. phy. ꝓbatuʒ est. Qd igit̄ mobilis efficit̄ hyle: hoc est a corporeitate q̄ aduenit ei. Corporeitas aūt aduenitēs ei est accidēs ipsius: ḡ motus accidit ei p actus ipsi⁹: ⁊ silr̄ passio ⁊ ois diuersitas corpoꝝ ⁊ motuū ⁊ passionū est ex hoc q̄ aduenit ex corporeitate ⁊ ꝯtrietate: ḡ vna hyle est in oib⁹ illis idiuisibilis ⁊ imobilis ⁊ ipassibilis. Multa aūt corpa mota ⁊ multa patiētia: ergo omnis diuersitas est ab accidētibus ⁊ proprietatibus aduenietib⁹: ⁊ nihil diuersitatis est a substātia ex parte materie sicut dicit Zenophanes. ¶ Oino autē eodeʒ modo se habet noꝰ ad animā ⁊ anime differētias: quo se habet hyle ad corpus ⁊ corporis differētias: quoniā noꝰ in eo q̄ huiusmodi nō cōprehēdit formas corpoꝝ nisi per aliquid aduenienes ei qd facit ipsam noꝝm ꝑportionalē corpori: ⁊ tūc efficitur imaginans ⁊ sentiēs ⁊ patiēs a sensibus ⁊ motib⁹ a sensu factis. Sicut ergo hyle nō distinguitur a diuersitatibus corpoꝝ: eo q̄ sunt post ipsam: ita noꝰ nō distinguit̄ a diuersitatibus animaꝝ: eo q̄ sunt post ipsam: ⁊ sic erit vna hyle omniū corpoꝝ: ⁊ vna noꝰ omniū animaꝝ. Quecunq̄ autem nō differunt oanda sunt eadē: impartibile autē immobile ⁊ ipassibile nō differunt in noꝝm ⁊ hyle: eo q̄ vtriq̄ aduenit partitio ⁊ mobilitas ⁊ passio ex posterius aduenientē corporeitate ⁊ cōtrarietate. ¶ In se autem sunt vno ⁊ eodeʒ modo impartibilia ⁊ imobilia ⁊ impassibilia: ergo nulla differentia differunt noꝰ ⁊ hyle: ergo eadē sunt per oia. ¶ Eodem autem mō cōcludit hec ambo esse deum: ⁊ sic itulit deum esse omnia: ⁊ fieri deuʒ corporaleʒ ex posterius adueniente corporeitate: ⁊ sensibilem ex posterius aduenientibus formis sensibilibus: hoc autē alij quidam imitati sunt temploꝝ facientes inscriptiones: circa idola enim palladis inscriptū fertur fuisse q̄ pallas est quicquid est: ⁊ quicquid erat: ⁊ quicqd erit: ⁊ quicquid vides: cuius peplum nullus vnq̄ sapientū reuelare potuit: ⁊ hec opinio placuit Alexandro peripathetico: ⁊ aliqd eius quātuʒ sciuit: Dauid de dinando asciuit: sed pfecte ⁊ profunde nō intellexit: hoc autem qd hic inductū est de eo sufficit ad hoc q̄ sciant̄ rōnes Zenophanis que enim in hunc ꝑduxerunt errorem q̄ ad totum respiciens ipsum dixit esse deum. Celum aūt vocauit omnia mundi simplicia corpora: dicēs deū corporeitate distinctum sine passionū differentijs esse celuʒ. Celū autē sine corporeitatem assumptis passionū differētijs fieri elementum: ⁊ sic omnia substantialiter esse deum.

Tex. co. 32.

¶ Cap̄. 8m. Et est digressio declarans improbationes ⁊ solutiones rationum ipsius Zenophanis.

2.pb.t.cõ.70.

N E autem in errore isto cuiusqȝ remaneat itellectus: ꝫ nobis nõ sit hic ꝯ istas põnes disputare: tñ ad faciliorẽ doctrinaȝ ista iprobabimus hic ⁊ vias soluẽdi demõstrabimus: ⁊ tunc ad Melissi ꝓcedem⁹ põnẽ. ¶ Dico igit͛ sicut ꝓbauimus in.2.phy. ꝙ mouẽs ⁊ mã nunꝗ͂ sunt res vna: ⁊ sicut patet p antedicta si res mouẽs ⁊ mã eẽnt res vna p subaȝ sequeret͛ ꝙ ꝯdictoria eẽnt simul vera. De⁹ aũt mouẽs primũ ⁊ mã prima est motũ p̄mũ: ⁊ sic illa duo nũꝗ͂ põt eẽ res vna. Q; aũt de⁹ sit causa prima ⁊ mouẽs primũ: ⁊ sic causans p suã eẽntialeȝ sciam ꝓbabit͛ a nobis in.11.hui⁹ scie libro.

8.pb.t.cõ.78 t.79.

¶ Amplius ꝓbatũ est in.8.phy. ꝙ primus motor nec põt esse finit⁹ nec ifinit⁹ p q̄ntitatẽ vel virtutẽ corporeaȝ neqȝ diuisibilis: ꝫ opȝ ipm esse idiuisibilẽ ⁊ impartibilẽ nullã penitus potẽs hĩe magnitudinẽ. Si aũt esset idẽ cũ mã posset eẽ in maiori maior ⁊ in minori minor ⁊ eẽt diuisibilis: potẽtia igit͛ nõ põt eẽ idẽ cũ mã. Adhuc primũ regit oẽs res preterꝗ͂ cõmisceat͛ cũ eis. Mã aũt in nulla reȝ est nisi p vniones ⁊ mixtionẽ subẽ ⁊ ꝯtutis: igit͛ de⁹ nullaten⁹ põt esse mã pria. ¶ Eodẽ aũt mõ ꝓbat͛ oĩno in minori mundo ꝙ noys de⁹ ⁊ mens ⁊ mã ⁊ hyle nõ sunt idẽ: ⁊ hoc satis pȝ p ea que scripsim⁹ in nr̃a ep̃la de nã aĩe ⁊ cõtẽplatione ⁊ imortalitate eius: ⁊ iõ ista relinquant͛: agrestes enĩȝ ⁊ rudes sũt in phĩs q hijs ad cõsentiẽdũ mouent͛. ¶ Ad ꝓpõnes ꝗ̃ quas in pria sua disputatiõe supponit Zenophanes dicẽdũ ad primã: ꝙ illa ꝓpõ quã iducit ꝙ q̄cũqȝ distinctũ eẽ hñt sub vno cõi intellectu alicui⁹ nãe p diuisionẽ oppositaȝ differẽtiaȝ exeunt ab illo falsa est nisi intelligat͛ de sola gñis cõitate: q̃ñ multa indiuidua distinctaȝ eẽ hñt sub vno cõi itellectu nãe cõis: q̃ est eẽntialis similitudo ipsoȝ ⁊ totuȝ eẽ ipsoȝ: ⁊ p diuisionẽ tñ oppositaȝ differẽtiaȝ nõ exeunt ab illo ꝫ poti⁹ p diuisiones mãe. ¶ Si aũt accipiat͛ de itellectu entis q̃ est añ oẽ genus: tũc oĩno seipsũȝ nõ itelligit Zenophães: falsũȝ enĩȝ est ꝙ notio entis sit itellect⁹ cõis hĩs de qb⁹ p̄dicat͛ ens: ita ꝙ ipsa p oppositas drĩas exeãt ab ente: ꝫ nã entis simplr̃ est vnum ⁊ alia oĩa sũt modi illi⁹ vni⁹: qð vere est ens sicut eius est suba: ⁊ oĩs varietas accñtiũ est ſm diuersos modos eẽ subẽ: ꝫ enĩ ipsa suba sit ens vere vnũ eẽ tñ ei⁹ nõ est vnũ ⁊ idẽ ſm ꝙ est mã vel disposita q̄litate vel relata: vel agẽs vel patiẽs: ⁊ sic de alijs: ⁊ sic accñtiũȝ varietates sunt nõ eẽntia ꝫ entis esse qð est suba. Qð aũt vlteri⁹ ex ista ꝓcedit ⁊ dicit ꝙ ens dictũ de subijs diuersis nõ dicat͛ p prius ⁊ posteri⁹: iteȝ est falsuȝ ꝙ ens p pri⁹ est act⁹: ⁊ ens p posteri⁹ est po⁹: ⁊ ens simplr̃ est suba q̃ est hoc aliqd. ¶ Adhuc aũt alio mõ falsũȝ est ꝙ ens sit cõe siue p modũ gñis siue p modũ principij siue deo siue cause prie e suo cãto: ita ꝙ sit aliqd q̄cũqȝ mõ in vtroqȝ: q; ſm hoc aliqd eẽt cõe cãe prie ⁊ suo cãto: ⁊ sic cã pria eẽt cõposita ex illo cõi ⁊ q̄dã alio: ⁊ tũc nõ eẽt pria cã. Ens aũt scim⁹ esse cãtũ primũ cãe prime: ⁊ sic nõ est cõe cãe ⁊ cãto: ꝫ potius ante oẽm entis diuisionẽ est hec diuisio ens a seipso ⁊ ens ab alio: ⁊ ens qð ibi diuidit͛ est ens simplr̃ ⁊ poti⁹ entitatis ei⁹ qð nõ est ab alio: ⁊ ens ei⁹ qð est ab alio nõ est sub illo: ꝫ potius vestigiũ illius ⁊ resultatio q̄dã ⁊ imitatio ⁊ nõ pars illius tanꝗ͂ cõis nã que sit in ente a seipso ⁊ in ente ab alio: ⁊ pȝ iõ ꝙ nihil valet ꝓcessus q̃ ꝓcedit ex illa ꝓpõne. ¶ Similiter scðã ꝓpõ quã ponit ꝙ id qð distinctum esse hȝ sub vna nã cõi sibi ⁊ alijs est cõpositũ ex illa nã ⁊ differẽtia cõstituente falsa est: nisi itelligat͛ de gñis distinctiõe vel speciei: q̃ñ illa drĩa distinctũ hȝ eẽ sub vna nã cõi sibi ⁊ alijs in qua est pticipãte ⁊ tñ nõ est cõposita ex illa nã ⁊ drĩa cõstituẽte: ꝫ est simplex: ⁊ silr̃ oĩa prima seipsis differunt ⁊ distinguunt͛ ⁊ ex hoc nullã penitus ꝓbant͛ habere cõpõneȝ sicut deus noys ⁊ mã siue hyle. ¶ Tertia aũt simplex est vera ꝫ maxima drĩa differũt que seipsis differũt ⁊ alijs differre sua drĩa tribuũt sicut hõ ⁊ asinus seipsis nõ differunt ꝫ eis sue differẽtie que sunt rõnale ⁊ irrõnale differre tribuunt. Differẽtie aũt differunt seipsis: q; aliter differẽtie eẽt drĩa ⁊ abiret in ifinituȝ. ¶ Quarta aũt falsa est nisi fieret vis in hẽre drĩaȝ: eo ꝙ habens ⁊ habitũ sunt diuersa: tũc enim veȝ est: ꝙ hñs drĩas sit cõpositũ. Si autẽ in hoc nõ fiat vis: tũc falsum est: q; id qð est in fine simplicitatis est: qcqd hȝ tñ multas hȝ differẽtias. ¶ Ex hijs igitur satis pȝ solutio prie sue disputatiõis: pȝ etiã ꝙ est agrestis ⁊ sine disciplina. Adhuc aũt ꝙ in scða disputatiõe dicit͛ quatuor esse de esse diuino sine intellectu oĩno est dictũ. Omnib⁹ enĩȝ ⁊ parum scientib⁹ pȝ ꝙ mã supponit͛ omni mutatiõi ⁊ relinquit͛ post oẽm mutationẽ sicut subm oĩs mutationis: deus aũt ⁊ noys nullius penit⁹ sunt vel esse pñt mutationis subiecta: ⁊ qð ex ista vlteri⁹ assumit nõ eẽ mutationẽ ad hyle: illud veȝ est: ꝙ hyle est qð mutatur ad formã: ⁊ ideo ꝫ nõ sit mutatio ad hyle tñ imutabilis nõ est hyle ipsa. Deus autẽ ⁊ noys nec mutant͛ nec ad ipsa põt esse mutatio aliqua: ⁊ cũ eternuȝ sit imutabile pȝ ꝙ hyle nõ est eterna. Sed in tẽporalib⁹ oib⁹ magis tẽporalis ⁊ prope nihil existẽs. ¶ Scða aũt qua dicit ꝙ diuinũ est p seipm largũ ⁊ largiens oibus de seipso hoc oĩno veȝ est: q; hoc est diuinus in se ⁊ in alijs. Et cuȝ largit͛ esse ſm actũ largit͛ ⁊ bonitates que sunt ab ipso ⁊ lumine diuitiaȝ suaȝ. Materia aũt siue hyle pauperrima est oĩno nihil de esse largiẽs: cum totũ eẽ sit effectus forme ⁊ auara est suscipiẽs ⁊ turpis oib⁹ indigens: ⁊ ꝙ vlterius iducit eã in oibus vlterius dare qð sunt oĩno falsum est: ꝙ hoc dat forma p hoc ꝙ est aliqd de esse diuino: fundamẽtũ tñ est in quo recipit͛ ⁊ fundat͛ esse: ⁊ cõtrahit͛ ad hoc ꝙ sit esse huius ſm ꝙ hoc est ⁊ hoc est pauptatis ⁊ pticularitatis ipsi⁹. ¶ Silr̃ veȝ est hoc qð diuinuȝ est vbiqȝ ⁊ semp: sed hoc nullo modo cõuenit materie: que per ptes est: ⁊ nõ vbiqȝ tota sit verũ hoc est: ita ꝙ pars eius vna est hic ⁊ alia pars alibi: ꝓpter qð ẽt in poeticis athlas vocat͛ qui vbiqȝ est: ⁊ semp vbiqȝ qdẽ: q; per partiũ distensionẽ: semp aũt p successionẽ formaȝ in qua successiue manet hyle ⁊ subm vnũ ⁊ idem. Deus autẽ vbiqȝ est per rõnẽ sue simplicitatis nõ diuisus p ptes: ꝫ semp est non vt subm oĩum que succedũt ibi formaȝ. Sed extra tẽpus excellens ⁊ mensurans ⁊ regens oĩa nulli diuino pmixtus est ex oibus. ¶ Quarta aũt ꝓpositio ꝙ diuinũ nullo indigẽs ad esse suũ oĩno vera est de deo ⁊ de mã oĩno falsa: q; ꝫ nullo idigeat: vt mã tñ oibus indiget ad esse pfectũ. ¶ Adhuc enim nihil oĩum est ꝙ ita ⁊ tot ⁊ tantis indigeat sicut ipsa: ⁊ ꝙ ad esse materie nullo idiget: hoc iõ est: q; hoc est primũ in rõne subiecti: ⁊ si ad hoc alio idigeret oporteret ꝙ hoc eẽt subm prius primo ⁊ abiret hoc in ifinitũ: ⁊ ifinitũ abhorret itellus oĩs. Pȝ igit͛ ꝙ hec disciplina ẽt preter oẽm rõneȝ ficta est. ¶ Qð autẽ tertio adducit ꝙ hyle ſm se est ipartibilis ⁊ imobilis ⁊ impassibilis: ⁊ ꝙ hyle accepta corporeitate efficit͛ diuisibilis ⁊ mobilis: ⁊ accepta ꝯrietate efficit͛ passibilis ⁊ sẽsibilis: ⁊ ꝙ noys similiter se hȝ ad acceptionẽ sensus ⁊ imaginationis. Et deus silr̃ ad indumẽtuȝ q̄titatis celoȝ ⁊ elemẽti ⁊ mixtũ est irrõnabile ⁊ totuȝ penitus ipossibile ⁊ abominabile. ¶ Dicere enĩȝ hyle esse indiuisibiluȝ etiã qñ est ſm se accepta est penit⁹ falsum. Tunc enĩȝ est diuisibilis in potentia nõ actu. vnde ꝫ nõ fuit dictũ alicuius sapientis scientis phĩam: silr̃ dicere ꝙ per ꝯrietatẽ assumptã sit mobilis oĩno falsuȝ est: ⁊ a nobis iprobatũ est in phĩcis: ſm hoc enim maneret corporeitas vna numero in toto ⁊ omni motu ⁊ mutatione sicut subm motus ⁊ mutationis manet vnũ numero: ⁊ ſm hoc corpus nãle cõstitueret͛ dimẽsionib⁹ q̄titatiũ: ⁊ mathematica ſm esse accepta erunt principia phĩcoȝ que ambo sunt absurda apud oẽs qui aliqd nouerũt de peritia peripatheticoȝ: ideo in phĩcis determinauimus corp⁹ phĩcũ ab aptitudine mẽsurationis triuȝ diametroȝ cõstitui: ⁊ nõ ab actuali mẽsuratione q̄titatis mathematice ſm esse accepte: hec enĩȝ aptitudo subiecti ⁊ materie ꝙ vnum numero manet in toto motu ⁊ mutatiõe ⁊ ab hoc hȝ mobilitatẽ. Receptibilitatẽ aũt forme hȝ ante hãc a seipsa: ⁊ si passibilitas dicit͛ receptibilitas tũc passibilitatẽ hȝ a seipsa hyle. Si aũt passio est a cõtrario tunc passibilitatẽ hȝ a ꝯrioȝ susceptibilitate ⁊ passionẽ ipsam hȝ a ꝯrijs susceptis ⁊ ſm actũ agentibus: q; hec passio magis facta abijcit a suba: ⁊ non fit nisi agentib⁹ obinuicẽ cõtrarijs ⁊ mutuo se abijciẽtib⁹ a subto.

Nõ qño mã e scba dici põt hec passibilita tẽt qño nõ.

¶ Noys aũt nõ sic se hȝ ad imaginationẽ: q; cũ noys in aĩa hoĩs hȝ imaginationẽ hȝ illã ex potentia organica: cuius organum nõ recipit nisi figuras corpoȝ: ⁊ hec potẽtia fluit ab anime substãtia ꝫ ꝙ ipsa est endelechia corporis organici phĩci habẽtis potentiã ad vite opera: ⁊ nõ est ex hoc: ꝙ ipsa noys aĩa per hoc efficiat͛ ꝙ formã assumat corpoream sicut iste fatuus dicit: ⁊ euȝ Alexãder secutus est ⁊ fuit hoc principium heresis cuiusdã Tertuli greci opinãtis aĩam habere effigieȝ mẽbroȝ. Si enim sic dimensiones corpoȝ accipit sicut hyle eo ꝙ idem est noys ⁊ hyle: vt isti dicũt oportebit ꝙ

sicut

sicut hyle corporeitate vestita ꝛ quantitate disposita: nullum prorsus actū hꝫ extra corporis ꝛ contrarietatis permissionē: ita noys induta forma sic que est dimēsiones vt iste dicit nullā hēat operationē separatā a corporis mēsuratione ꝛ similitudine: ꝛ sic nulla est in nobis operatio intellectus oino: qḋ experimēta docēt esse falsum. Isti cōcedunt hoc adducētes pro se qḋ dicit Aristo. ꝙ noster intellect⁹ est cū cōtinuo ꝛ tpe. Sꝫ iam in precedētis ostēdimus ꝙ lꝫ sit cū cōtinuo ꝛ tpe in prima intelligibilis acceptiōe: tū apud se inuenit sine cōtinuo ꝛ tpe intelligibile qḋ est ipsa rei veritas ꝛ quiditas: ꝛ tunc oino est sine cōtinuo ꝛ tpe. ¶ Deus aūt sine syllogismo inducitur sic se hēre ad celum ꝛ ad mundū: ꝛ iō esse noym ꝛ hyle: ꝛ sm hoc nec diuinus intellectus est etiā sine continuo ꝛ tpe quimo hyle: ꝛ sm hoc in oib⁹ rebus est intellectus apud se: ꝛ cū cōtinuo ꝛ tpe intelligeret in oibus ꝛ sm hoc sm prudētiā dictus intellectus est in oib⁹: ꝛ si dicat iste sicut dicit Demo. ꝙ hoc verū est: sed in quibusdā obruitur corporeitate qḋ ad iudiciū de rebus ꝛ cōceptionē ꝛ notionē venire nō pōt illud est absurdū: qꝛ ppter formaꝫ est mā: ꝛ ideo sm potestates forme apparatur mā. ¶ Si igitur hyle ptātes has hꝫ in oibus aptabitur ei organū ptāti sue ad operationes: cōgruū loq autem diu de abusionib⁹ istoꝝ viroꝝ friuolum est: ex dictis enim satis intelligit istos in phia agrestes esse ꝛ rusticos ꝛ naturales eoꝝ positiones nullo modo existere.

Nō quō intellect⁹ nr cōiungit cōtinuo ꝛ tempori.

¶ Cap. 9m. Et est digressio declarans opiniōes ꝛ rationes ꝛ solutio neerationum Melissi.

Melissus aūt positionis hui⁹ susceptor articulauit eā: eo ꝙ Zenoph āte eū nō distinxit aliqd: sed oia dixit esse deus. Melissus aūt oia dixit esse vnū in mā. Persuasus rōnib⁹ trib⁹: quas ex propositionib⁹ quatuor assumpsit quas putabat esse veras: vna aūt ꝛ prima suaꝝ ppositionū est ante principiū māam nihil esse oino de rebus naturaliter ꝛ substātialiter existentib⁹. Scḋa est formam vel aliquid aliud nō causare ꝛ agere nisi actu sit ꝛ substantificata. Tertia est formā nō substantificari ad hoc ꝙ actu sit ꝛ agat nisi per māam. Quarta est cōsequētia nō esse substārias reꝝ sed esse accidētia que subam nec distinguūt nec in numero ponūt. ¶ Ex hijs igitur sic processit: principiū est reꝝ oium ante qḋ nihil est de esse reꝝ ꝛ ex quo est esse totū: ante māam nihil est de esse reꝝ ꝛ ex ipsa est esse totū: ergo mā est solū rerum principiū. Si enim detur forma esse ante māam tūc nō est actu neqꝫ agit nisi substātificata ꝛ fundata p māam. Igit oportebit ꝙ mā fundans formā sit ante primā māam: qḋ est absurdum. Si aūt sit non fundata sed per hoc est contra tertiam ppositionē: ꝛ tunc queraē in quo sit vel quale esse habeat: ꝛ dicaē ꝙ est in intellectu agentis. Cuꝫ igitur hoc qḋ in intellectu est sit sꝫ qd ꝛ nō simplr erit actu agens id qḋ tm est sm quid: ꝛ hoc est contra ppōnēꝫ secundā. Ex hijs igit relinquiē formas oēs accipere esse ex hoc ꝙ fundanē in mā: ꝛ sic esse materie cōsequunē: ꝛ tunc nihil sm substāriaꝫ diuersificant: sicut dicit ppositio quarta. ¶ Amplius iste Melissus dixit eē accidēs id qḋ nihil addit de substātialitate formarū: aut nullꝫ aliqd addit substātialitati materie: eo ꝙ suā substātialitatē nec acquirit per formā aduenientē nec amittit eam ea recedēte: ꝛ sic forma de substātialitate nihil existens māam nō diuersificat neqꝫ numerat nisi per accidens. ¶ Tertio aūt induxit id ꝙ oīs forma qualitas quedaꝫ est ꝛ in quale predicaē. Qḋ aūt qualitas est subam nō diuersificat: eo ꝙ multe qualitates sunt in vno ꝛ eodē ꝛ pprie ꝛ cōmunes: ꝛ ex hijs dicebāt māam solā esse verā subam: ꝛ quia formis nō diuidiē nisi per accidēs: iō dixit oia esse substantialiter vnū ꝛ idem: ꝛ cū ex se sit infinita mā: ꝛ nō possit per formā distingui: dixit eā esse infinitā: ꝛ cū infinitū nō habeat quo moueaē dixit illud vnū esse infinitū ꝛ imobile: hec aūt nihil habēt veritatis: lꝫ enīꝫ in ordine materie nihil sit ante māam: ꝛ ideo sit ipsa materiale principiū: tū simpliciter forma est ante māam tpe ꝛ rōne ꝛ substātia. Ipsa enim efficiēs per se forma est oium: nō quidem appropriata oibus ꝛ incorporata: sed prehabēs in se oia formata ꝛ oia faciēs ea sicut principiū nō coessentiale: sed imediatū in oibus per subam suaꝫ agens: ꝛ hoc quidem exēplum est in microchosmo in qua vna numero aia in semine vt artifex existens: ꝛ non vt pfectio formalis ipsius nō per accidēs vel per aliud: sꝫ per se ꝛ imediate agit formā capitis cordis ꝛ epatis carnis ꝛ ossis ꝛ nerui ꝛ alioꝝ oium per hoc ꝙ est forma talis corporis: ꝛ hoc modo vt artifex talis per seipsaꝫ nō per accñs vel per aliud agit māam ad formas: ꝛ est ante eā duratiōe ꝛ ratione ꝛ suba. ¶ Qꝛ aūt forma nō sit actu nisi fundata ꝛ substātificata in mā penitus est falsum: qꝛ sic mā cōferret esse forme qḋ falsum est: qꝛ ecōuerso forma dat eē materie: forma enīꝫ est quasi foris manēs dicta: ꝛ quāto plus manet foras materiā suba ꝛ esse ꝛ operatione verius habet nomē forme: ꝛ ideo intellectus verius est forma ꝙ̄ sensus: ꝛ intelligētia verius est forma ꝙ̄ aīa: ꝛ deus maxime est forma oia formās. Ille autē forme que in materia sunt imagines vocanē: eo ꝙ sunt formaꝝ veraꝝ resultationes ꝛ imitationes quātuꝫ pmittunt materie: vt dicit Plato. ¶ Ex hoc aūt patet nō esse verū dictū Melissi lꝫ aūt forma nihil cōferat materie de esse materie: eo ꝙ esse materie habeat mā a seipsa: tū cōposito sola cōfert esse forma: ꝛ mā suscipit illud ꝛ distinguitur ꝛ numeraē ex ipso: nec sequiē si in quale pdicaē ꝙ sit accidentalis quālitas: qꝛ est qualitas essentialis que est cōferens esse ꝛ hoc ignorauit Melissus: tamē forma nō predicatur per hoc ꝙ est causa rei: sed per hoc ꝙ est esse rei: sꝫ de hoc modo disputādi nō est locus. ¶ Sic igitur finita mā p formā nec vna manet nec infinita: qm quecūqꝫ pars ei⁹ claudītur inter fines vnius forme diuidiē ab altera ꝛ numeraē cū illa ꝛ finitur: ꝛ ideo nec vnū ens neqꝫ infinituꝫ: sed qꝛ qḋ in ipso fuit i potētia ad eē est etiā in potētia ad nō eē habet quo ꝛ ad qḋ moueaē: ꝛ ideo nō est vnū oia infinitū ꝛ imobile sicut dixit Melissus. ¶ Agrestis enīꝫ ꝛ iste est ꝛ rustic⁹ in phicis nō ciuiliter dispositus: sicut ꝛ doctor suus Zenophanes: ꝛ ideo sermones istoꝝ relinquunē: qꝛ sufficit id qḋ dictum est in cōtradictione positionis istoꝝ. Diximus tamē in phicis quedā de ista positione que si addātur ad ea que hic dicta sunt: magis erit sufficiens contradictum.

¶ Cap. 10m. Et est digressio declarans positioneꝫ Parmenidis ꝛ rōnes eius in quo peccauit.

Parmenides aūt ambobus hijs rōnabili⁹ dixit oia enīꝫ dixit vnū esse sm formā ꝛ rōnē: ꝛ fundaē dictū suū sup. 6. ppōnes: quaꝝ prima est. Primā formā oiūꝫ esse lumē cause prime. Secūda est oē qḋ agit ad inductioneꝫ forme prime informatū eē virtute luminis: ꝛ iō oēs scḋas causas agere sm formā prime cause. Tertia nihil eē in actu nisi qḋ a lumie prime cause in eē cōstituiē. Quarta est: lumen illud cause prime p scḋa nō multiplicari: sed poti⁹ scḋa per ipsaꝫ vniri. Quīta est lumē illud ꝓhabere virtute oē qḋ est ꝛ sic ꝛ simplr ꝛ in se cōtinere omnia. Sexta ꝛ vltima est: ꝙ quicquid preter illud est qḋ vere est ꝛ vnū ꝛ simplex est nō esse sine nihil penitus esse. ¶ Prima aūt istaꝝ propositionū constat per hoc ꝙ omnis causaꝝ multiplicitas que in eodem genere est cause: reduciē ad aliquā vnā primaꝫ in eodem genere in quo stat: ꝛ ꝙ est prima causa: qꝛ aliter in causis iretur in infinitū. ¶ Nulla aūt formalis causa accipi pōt ante causalitatē largissimi. Cum enīꝫ quelibet intelligētia sit plena formis cōstat primā causaꝫ cuius lumē influit oibus intelligentijs. Lumē vniuersaliter formās omne qḋ est habere. Nō enim largiē oibus nisi per intelligibile lumē suuꝫ. ¶ Scḋa aūt constat per hoc: ꝙ causa ꝛ secunda ꝛ tertia ꝛ deinceps qḋ est ꝛ ꝙ causa est habet a causa prima: ꝛ hoc nō posset eē in ordine causaꝝ formaliū nisi causa prima informet sequētes lumine suo: ꝛ hoc patet ꝙ inde virtus celi mouens cum virtute elemēti ꝛ calore cōplexiones sic informat virtutē elementi vt sm eam agat ad formā substātie: quā virtus elementi nunꝙ̄ produceret. Similiter in semine calor anime animalis informans calorē celi ꝛ elemēti sic informat vt sm rationē eius fiat actio ad formam viui ꝛ animati ꝛ sic est in oibus videre. ¶ In eadē igitur similitudine se habebit forma cause prime ad oēs alias secūdas formas ꝛ tertias ꝛ sic deinceps: ꝛ per idem aūt manifestaē veritas propositionis tertie: qm exquo secunde cause virtutē causandi esse nō habent a se sed a lumine super eas a prima causa fluēte lumē cause prime causatiuū est omnis esse: ꝛ sic nihil in esse actu constituiē nisi a lumine cause prime. ¶ Quarta aūt constat ꝙ nihil multiplicatur nisi per differētias diuidentes ipsuꝫ. Scḋa aūt ꝛ oia sequētia nō sunt differentie luminis cause

prime: sed sunt post ipsum: & ideo non diuidunt & multipli- cant ipm: & per hoc cōstat prima pars quarte ppositionis. ¶ Scđa aūt p hoc q̄ omne qđ est ab vno simplici vniuersū est & collectiuū & cōprehēsiuū eoꝝ que sunt sub ipso: qꝛ ipm cōprehēdit oīa illa: & sic cōstat vtraq; pars quarte ppositio- nis. ¶ Quinta aūt cōstat per hoc q̄ nihil largitur aliqđ nisi prehabeat & cōtineat illud virtute ad minus q̄a aliter non posset largi ipm. ¶ Sexta & vltima constat per hoc q̄ extra vel preter esse est nihil esse: qꝛ omne qđ est per hoc est qđ ali quid esse habet. Cōstat aūt iam per antedicta q̄ omne esse luminis simplicis est cause prime: & sic q̄ preter illud est ni- hil est oīno: pcedit ergo sic: omne esse existentiū oīum est lu- minis cause p̄me qđ est vnū in se nō multiplicatū per aliqđ signoꝝ: ergo omne eē vniuscuiusq; rei est simplex: vnde nō multiplicatū: omne qđ est simplex vnū est nō multiplicatuꝫ: qꝛ ad multiplicationē esse sequiť multiplicatio eius qđ est: qꝛ vnum eē est vnius rei substātialiter. ¶ Adhuc qđ preter esse est nihil est: sed qđ p̄ter esse vnū simplex est p̄ter esse est: ergo qđ preter eē vnū simplex est oīno nō est: & nihil est: hec igiť positio est Parmenidis: & qꝛ omne qđ terminať p for- mam finitū est: iđ dixit oīa esse vnū finitum: qꝛ v̄o extra esse nullus motus est: & extra eē est: qđ est extra vnius simplicis primi esse: iđ dixit vnū esse oīa finituꝫ & imobile: & pꝫ q̄ hoc qđ dixit nō enunciauit absq; phīca & magna rōne: peccauit aūt in hoc: q̄ posuit primū per scđa nō multiplicari: cū eniꝫ sint scđa subiecta ipsius primi cōstat q̄ prima per esse mul- tiplicanť in ipsis: & sic multa fiunt in genere & specie & nume ro: & vnioquis vniunť secūda in primis est vnio fm rationē principij vnientis principiata: & hec est vnio pportionis si ue analogie & nō vnitas fm esse alicuius subē. ¶ Attende aūt q̄ Auerrois dicit peccasse Parmenidez in hoc q̄ illud vnū qđ est oīa putabat eē vnitatē que est discrete q̄titatis principiū que est numerus: & hoc ego nō puto: qꝛ parꝫ exper ti in phīa sciunt hoc vnuꝫ qđ conuertiť cū ente & in genere nō est vnū qđ p̄n^m numeri est nō esse: sed potius ita itelligen dum est sicut diximus de positione & peccato ipsius.

Ista pō Commēta. bñ cū 3 Auic. 4. meta.cō.3.&.10. meta.cō.10. Sꝫ vbi Parmenidi hoc i ponat nō memini me legisse.

¶ Cap.ii^m. Quid in summa colligiť ex oībus opinionib⁹ & questionib⁹ inductis tam Epicureoꝝ q̄ Stoicoꝝ: & hoc est q̄ non ponit alia preter predictas causas.

1.metaph.tex. cō.primi.

Habitis aūt hijs ex oībus dictis phīs cōceden tib⁹ idem & sapiētibus per rōnē vniuscuiusq; positiōis sue accipimus ea que a principio di- ximus. A p̄mis eniꝫ epicureis phīs accipim⁹ quid principiū existentiū & formaꝝ esse corpo reum: aqua nāq; & ignis & hijs similia sūt cor- pora & talia pro principijs eē posuerūt sed differēter: quia a quibusdā eoꝝ accipimus q̄ p̄n^m existentiū & subꝫ sit vnū. Ab alijs v̄o accipimus q̄ sint plura: sꝫ tñ corporea p̄ncipia vtrisq; tñ tam dicētib⁹ q̄ vnū q̄ dicētib⁹ q̄ plura sint corpo rea principia nō ponētib⁹ ea in aliam spēm causalitatis nisi in spēm materie. A quibusdā v̄o eoꝝdeꝫ epicureoꝝ accipi mus q̄ ponunt istam cām quā diximus eē materialē & cam eā quā vocamus vnde motus siue mouentē & efficientē: vel accipiamus iterū illā que est vñ motus a qbusdā epicureis positā eē vnā simplicē sicut ab Hesiodo q nō ponit nisi amo rem deoꝝ mouentē. ¶ Ab alijs v̄o eiusdē secte phīs ponen tibus cam duas accipimus duo eē mouētia sicut Empe. di xit mouere liteꝫ & amicitiam: oēs tñ epicurei alij ab italicis absq; italicis obscurius dixerunt de causis hijs & precipue de mouēte causa. Italici enim Anaxagoras & Hermonius & Empe. fuerūt & illi distictius aut itellectū agētē vt Anax. & Hermōius: aut duo mouētia posuerūt vt Empe. & tamē oēs isti vt diximus tñ dictis causis vnde sunt materiali. s. & vnde motus & haꝝ alterā. s. qua est vnde motus qdā eoꝝ dixerūt esse vnū: qdā aūt duas. Pitagorici v̄o a qb⁹ secta incepit stoicoꝝ duo principia dixerūt fm eundē modū cau- sarū materialis. s. & formalis. Quos modos superius inter causas enumerauimus: sed addiderūt vnū in pōne sua qđ istoꝝ est ppriū. ¶ Dixerūt eniq; finitū & ifinitū & que posue runt vnitatē esse principia tam existentiū q̄ factorū nō sunt alie quidē nature corporū qbus ista insint vt passiones sub iectis: sicut si diceremus q̄ finitū & infinitū & vnū esset ignis finitus vel ifinitus vel vnus: vel terra finita vel infinita vel vna: vel aliud tale corpus: sed ipsaꝫ finitū vel infinitū & ipm

Tex.cō.2.

vnū que sunt finitas vel ifinitas: & vnitas dixerūt hoꝝ esse subam de quib⁹ predicātur sicut principia de principiatis. Hoꝝ aūt oīum rōnem nos supius assignauimus in capto vbi Pitagoricoꝝ assignauimus rōnem: & ideo numerū di- xerunt formalē esse subam oīum per modum quē superius declarauimus. De his igiť causis fm hūc quē diximus mo dum enūciauerūt. Inceperūt aūt isti Pitagorici vnū dice- re & diffinire de ipso quid est sine reꝝ quidditate: sed valde simplr & sine arte tractauerūt supficialiter: & nō per substan tialia res diffinierūt: & cū p̄mū inest hoc qđ dicit rei termi- nus hoc putauerūt esse subam rei siue quidditatē. Dicen- tes enim formā nō eē principiū in eo q̄ forma est: sed in eo q̄ est vnitas: & mām nō esse principiū in eo q̄ mā: sed in eo q̄ duo: dixerūt per prius cōuenire terminū esse vnitati & bi nario q̄ forme & materie: & iđ numerū substātialē terminuꝫ & principiū dixerūt esse oīum tam existentiū q̄ factoꝝ: & hoc est simile: ac si aliquis dicat q̄ idem est dupla res & duali- tas siue binarius: & q̄ esse omnis dupli est eē binarij: eo q̄ primo binario cōtingit esse dupliū ad vnuꝫ: sed fortasse hoc nō semp est veꝝ: si eniꝫ in discretis accipiať est veꝝ: sed in alijs cōtingit: q̄ idē nō est eē dupli qđ binarij: qꝛ vni & eidē rei accidit aliqñ aliqua duplicitas potētie & actus vel alte- rius: cui⁹ tñ esse nō est esse binarij & discreti: & si deť opposi- tū sequiť q̄ multa erunt vnū solū: qꝛ binari⁹ vel ternarius vel alius numerus in multitudine discreta consistens erit vna sola res: qꝛ diffinitū terminatū ex actu & potētia ex oī- bus diffinientib⁹ est vnū solū: & hoc incōueniēs sequiť eis ge neraliter ad dictū Pitagoricoꝝ: & est incōueniēs magnuꝫ: qꝛ multa in numero & in discretiōe cōsistūt: & simplr sūt mul ta & nullo mō vnū formaliter. Quidditas aūt rei simplr est vnū & non multa: sicut pbabiť in. 7. libro scie huius. ¶ De priorib⁹ enim phīs epicureis & alijs stoicis sequētibus tot causas quot diximus est accipere & nō plures: & patet q̄ nul lam nouā causam addunt superius dictis a nobis.

Tex.cō.4.

¶ Cap.iii^m. De causa positiōis Platonis & modo quo col- legit eam ex Heraclito & Socrate philosophis: & qualiter posuit ideas: & quid ideas esse dixit: & qualiter vnaꝫ: & qua liter plures dixit esse ideas.

Post oēs aūt dictas phīas & diligēter ispectas ipsaꝝ causas in oīb⁹ phabitis supuenit Pla- tonis in phīa negociū siue studiuꝫ: & in multis quidē sequebať Pitagoricos: aliqua tñ pau- ciora hñs ppria que inuenit preter Italicoꝝ de phīcis phīam: cū eniꝫ cōsuetudo facile inducat ad opinādū: & qđ cōsuetū ē de difficili sit moueri: Plato cō suetus audire illud qđ cōueniēs videbať cuidam phō noīe Cirello & opinionib⁹ Heracliti ephesini phī cōuenit cū eis in opinionib⁹ qbusdā. Dicebāt aūt de sensibilib⁹ pticulari bus nullā posse esse sciaꝫ eo q̄ cōtinue defluāt & nunq̄ pma neant in eodē statu. Agentib⁹ eniꝫ qualitatib⁹ sensibilib⁹ & patiētib⁹ abinuicē oportere dixerūt fieri abiectionē ɔtinuā in subiecto & renouationē: & iđ esse qđ est forme pprietas & effectus nō stat in talib⁹: sed fluit cōtinue & forma que inest materie similr. ¶ Qđ aūt fluit nō est vna forma: sed forma post formā: & semp habet pmixtū esse cū nō esse & potētiā cū actu: & ideo cū omne nomē imponať ab vna aliqua forma: dixerunt isti q̄ res tales noīa rem eoꝝ significātia habere nō possunt: & si habēt dixerunt illi q̄ infinita significant: eo q̄ in quolibet fieri sunt infinita facta: sicut ostēdimus in. 6. physicoꝝ: & ideo vlterius inualerunt de quolibet simul affir mare & negare: & isti plurimos auerterunt a studio phīe na turalis: eo q̄ desperauerunt de scientia naturalium: & ideo di cta istorum Plato posterius veniēs suscipit ita esse: & ideo Porphyrius dicit q̄ descēdentes a generalissimis vsq; ad specialissima iubet Plato quiescere: eo q̄ eē indiuidui in- diuisibile sit & terminarj propter sui esse transmutationem non possit: & ideo de ipso non possit fieri disciplina: hec igi- tur ita suscepit Plato a Cirello & Heracliti positionibus. Ab alia aūt parte Socrate de Macedonia doctore suo: & precipue circa Stoicos in id circa moralia tñ studēte & ne- gociante & de phīa naturali nō se intromittente: lꝫ de omni bus scientijs plenus extiterit: in moralibus ipse Socrates quesiuit vniuersale p qđ diffinitio sit & qđ est p̄ncipiū artis & sciētie: & ipse Socrates querēs vlē primus fuit qui insti-

Tex.cō.5.

Tex.cō.6.

tit ad

tit ad sniam veritatis de dāda diffinitiōe per vniu'lia: in q̄ tm̄ qd est ⁊ pp qd est diceret: ⁊ illū ēt q̄ ad hec recepit Plato pp huiusmodi vniu'liuȝ inq̄sitionē: q̄si etiā de alijs q̄ȝ de moralib' que sunt physica hoc idē sit euidēs ⁊ nō ꝯueniēs sit hoc alicui sensibiliū eē ꝙ illa sunt ꝯtinue defluētia. Impossibile nāqȝ esse dixit eādem rōnē diffinitiuā de aliquo sensibiliū: eo ꝙ semp trāsmutent. Sic itaqȝ tali necessitate cōpulsus talia cōiter diffinientia qd ⁊ ꝓpter qd dicētia appellauit existētiū ideas ⁊ spēs: idea enim grece latine est forma vel spēs. Sensualia vō p̄ticularia dixit oīa dici de noīb' suam nām significantibus: sicut Soz. dicit hō: ⁊ Brunellus dicit asinus. ꝓpterea aūt idee vocant inq̄ntuȝ cāe sunt: sed spēs inq̄ntū sunt forme ⁊ sm̄ ea inq̄ntū sunt forme quid est esse rerum significātes: dixit .n. ꝙ a spēb' idealib' multa sunt ⁊ fiunt de rōne vniuocoꝝ: oīa scȝ que ad vnaȝ eādem idealem spēm hñt respectū vnū: ⁊ hoc dicit fieri sm̄ participationeȝ idee vnius a multis. Plato .n. mutauit nomē dcm̄ Pitagoricū in participationē. Pitagorici nāqȝ dicunt ꝙ existia physica sūt numeroꝝ p̄moꝝ mathematicoꝝ imitatio in res physicas: sicut patet per antedicta: ⁊ nō posuerūt p̄ticipationē: sed poti' totū numerū sm̄ eē imitari ⁊ fieri physicas res ex qbus sunt sensibilia. Plato vō q2 dixit ideas esse perpetuas dixit nō imitari in physica sed p̄ticipari: sicut id qd est corruptibile ⁊ particulare p̄ticipat incorruptibile ⁊ vniu'le. Nomē q̄ sine appellationē trāsmutauit p̄ticipationē vocās hoc ꝙ imitationē illi vocauerūt: q2 ēt illi nūeros p̄mos dixerant esse ꝑpetuos ⁊ vles virtute lȝ de vniuersali sub rōne vlis nō fecerūt aliq̄ȝ ꝯsiderationē. In cōi aūt tam Pitagorici q̄ȝ Platonici dimiserūt: ⁊ neglexerūt q̄rere si sit spēruȝ aliq̄ imitatio vel participatio: ⁊ si sit q̄ sit illa: sed tm̄ supposuerūt hmōi esse spēȝ participationē siue imitationē q̄lē diximus. Plato .n. dixit sementē oīs nāe facere deuȝ deoꝝ: ⁊ tradere eā dijs iferiorib' ad perexequēdū in reb' physicis. Hoc aūt dicebat fieri per lumē cause p̄me sicut diximus in opiōne Parmenidis: ⁊ hoc lumen dixit esse oīs nāe sementem: eo ꝙ sm̄ suā virtutē efficit oē qd sit. Lumen aūt illud hȝ se ad physica sicut forma artis ad mām: ⁊ sicut lux ad eē ⁊ subām coloꝝ: ⁊ sicut formatiua que est in semine aialiū et p̄cipue hoīs se hȝ ad figuras ⁊ spēs mēbroꝝ: forma .n. artis nō inducit in mām nisi applicet virtuti manuuȝ artificis ⁊ virtuti securis ⁊ ꝑpendicularis: ⁊ oium symetrarū ⁊ oium instrumētoꝝ per que deducit a mēte siue itellectu practico artificis in mām: ⁊ oīa in que deducit ⁊ quoꝝ virtutib' applicat determināt ipsam ⁊ informant ex ipsa: ⁊ per hoc qdē ꝙ determināt eā ⁊ coaptāt eā p̄ticularitate māe: ⁊ q2 informant ex ipsa idō agunt ad esse qd est act' ipsius solius: ⁊ nō alicui' coꝝ qbus applicat. Domus enīȝ nō est act' securis vel perpendiculi formaliter loquēdo: sed est act' formalis forme artis domificādi que est in aīa architecti. Similiter aūt lux se hȝ ad colores: eo ꝙ sicut diximus oium coloꝝ lux est vna ⁊ simplex hypostasis: applicata tm̄ sup̄ficiei clare in qua plene diffundi pōt ꝓpter multū ꝑspicuū terminatū qd est in ea albedinē ꝓducit: applicata aūt siue diffusa in sup̄ficie vni' de ꝑspicuo terminato habente magis impedit diffusio: ⁊ erit pallor: ⁊ applicata ei in qua est ꝑspicuū aqueum ꝓducit virorē clarioreȝ vel minus claꝝ: ⁊ sic est de alijs sm̄ ꝙ ꝑspicuū aqueū est clari' coloꝝ generibus: ita ꝙ in oībus lux coloꝝ exns hypostasis determinat ⁊ ꝓprium generans hui' vel illius efficit: ⁊ in oīb' forma ad quā color cōstituit nō est nisi lucis vel luminis forma: ꝓpter qd etiā oībus colormotiu' visus est sm̄ actū siue lucidi effectū siue formam lucidi que lux vel lumē est vt in .2. de aīa a nobis determinatū est. Eodē mō formatiua que est in semine p̄mo in corde se ponēs: vna quidē est sm̄ subam ⁊ formā ⁊ subali operatione formā suā que vite forma est coicans accipit spirituȝ instrumētū per quē sicut sue virtutis vectorē cūcta distincte ꝓducit: in se enī vna existens ⁊ per spiritū applicata ⁊ infusa spiritib' ⁊ humiditatib' ⁊ calorib' ⁊ locis ⁊ cōplexionibus membroꝝ ex vnoquoqȝ istoꝝ distincte ꝓducit hoc mēbrum qd est cerebrū: vel hoc qd est epar: vel hoc qd est oculus: vel pes vel manus: q2 tm̄ oīa quibus miscet formāt vel continet ad formā suā que est vite hoīs vel alteri': idō oīs illa mēbroꝝ diuersitas ꝯcorditer est ad vite operationē: ⁊ figura ad opus hoīs vel alterius a quo vtus formatiua descendit in semē: ⁊ nisi esset vnū sic oium diuersitatē operantiū ꝯtinens ⁊ informās: tūc qd ꝓducit esset ꝯfusuȝ: q2 calor ignis vnū ⁊ virtus celi aliud ⁊ virt' humidi iterū aliud: et vnūqdqȝ similr aliud ⁊ aliud ꝓduceret: ꝓpter qd etiam ex dicto Parmenidis dicētis ꝙ p̄mū formās nō distinguit ex secūdis qbus adiūgit sequebat in toto nō eē diuam partiū ꝓpter quā cām illā dubitationē mouit Aristo. in p̄io phy. vbi tractat Parmenidis pōnē: sed Plato melius ista declarās dicit p̄mū misceri cū secūdis: ⁊ idō pres quodāmō idē esse cū toto ⁊ quodāmō esse diuersas: sicut in p̄mo nostroꝝ physicoꝝ determinauim': sic igit Plo paterni itellect' lumē ei' qui est pater oium vna ⁊ simplex est idea vtute qdeȝ ⁊ qualitate vniu'lis: ⁊ idō in seipsa p̄habēs vtualiter oēs oium formas excellētiori esse q̄ȝ sint in seipsis: q2 in intellectu paterno sunt lux ⁊ vita ipsi' operantis itellectus: ⁊ hec idea procedens ex ipso ꝯiungit luminib' oiuȝ motoꝝ orbiū ⁊ motuū toti' orbis: ⁊ miscet cū ipsis ⁊ ipsi desiderāt eā sicut formantem lumina sua ꝓpria: ⁊ mot' ꝓcessus eius est ꝙ mixta lumini p̄mi motoris sic determinata procedit in 2m: ⁊ ex illo determinata ꝓcedit in 3m: ⁊ sic ꝓcedit in oēs: oēs iformās ⁊ ab oīb' accipiēs determinationē: ⁊ hoc est sementē p̄mum virtute multiplicabilē deū deoꝝ facere: ⁊ dijs inferioribus tradere: ipsisqȝ p̄cipit vt exequant eū per infusioneȝ eius in virtutē celestiū corpoꝝ per oēm periodi mēsurā in oīb' luminariū applicationib' ⁊ ꝯuentionib' ⁊ radiationib' trigonis ⁊ exagonis ⁊ tetragonis tā accedēdo q̄ȝ recedēdo sumptis: ⁊ vt vniu'sr dicat in oīb' periodi p̄tib' ⁊ vtutibus planetaꝝ ⁊ aplanes motuū in circulo ꝑfectoꝝ: ⁊ tūc efficit plus a plurib' determinata: ⁊ plura informās ⁊ sic infundit elemētoꝝ virtutib': ⁊ in illis simplr determinata iformat oīa ⁊ infundit p̄ticulari generāti ⁊ māe p̄ticulariter q̄ntatis: ⁊ ex oīb' virtutib' illius illa iterū determinata ⁊ informans est efficit tunc huic vel illi māe ꝯgrua simplex in se qdeȝ in eēntia exns: sed oium qbus determinat habēs virtutes: ⁊ sic ideat id qd generat: ⁊ hoc est deos sementē a deo deoȝ acceptū ad pereq. Quia aūt in tali infusione lumē p̄mū aliq̄ñ plus vincit lumē motoꝝ sup vtutes māe corpee: ⁊ aliq̄ñ ecōuerso plus vincūt vtutes corpee ⁊ magis occūbit lumē itelligētie ⁊ paterni ⁊ p̄mi itellectus. Sed in quo plus occūbit lumē efficit corruptibile. In quo autēȝ vincit ⁊ irradiat nō cōmixtū māe p̄mū lumē manet incorruptibile sm̄ aliqd imixtū māe: ⁊ sm̄ aliqd nō cōmixtū: idō p̄ceptuȝ dei deoꝝ est vt id qd ex ꝓductis sibi simile viderēt a se sumerent ad sedes sidereas: ⁊ qd sibi dissimile cernerēt dimitterēt corpori māe ⁊ trāscorporationi subiacere. Ex oībus igit īductis pȝ q̄liter vna oīb' idea vniu'lis est cā vtute oīa habēs ⁊ prehabēs ⁊ ꝯtinēs ad vnum: ⁊ hoc multiplicat ex respectu ad ideata nō in se: sed q2 multoꝝ est: ⁊ pȝ q̄liter ex mēte diuina ꝓcedit in corpora: ⁊ hec est in oīb' Platonis intētio: ⁊ iste sunt vniu'les idee siue spēs que sunt aū res ⁊ sunt multe ⁊ vna: origine enim vna ⁊ formāte vice. Multe aūt ex determinantib' sic vel aliter ⁊ luce p̄ia occūbente plus vel min': cā aūt positiōis est que dicta est a nobis in p̄ncipio capli.

Quo idea ⁊ forma idē sunt subiecto ⁊ sm̄ modum differunt.

Nō q̄ sit vera mens platonis de idea sȝ Albertum.

Cap. 13m. Qualiter Plato posuit mathematica ⁊ principium materiale ⁊ formale: ⁊ in quo conueniebat cum Pitagoricis ⁊ in quo differebat ab eis.

Tex. cō. 6.

Amplius aūt p̄ter sensibilia ⁊ ideas Plo posuit mathematica corpora que sm̄ eē sunt infra res sensibiles ⁊ differūt tam ab ideis q̄ȝ a sensibilibus: a sensibilib' quidē q2 sm̄ rōnem sempiterna sunt ⁊ imobilia: a speciēb' vō differunt q2 sm̄ quedā in multitudine existentia sicut sensibilia cū spēs sint eedē. Eadē enī spēs est vna: ⁊ eadem vni' multitudinis vniuoce ⁊ vni' ⁊ eiusdē sm̄ formaȝ ⁊ spēm. Mathematica aūt sunt in multis vni' rōnis: sicut oīs circulus ⁊ oē q̄dratū est vni' rōnis in quocūqȝ sit: eo ꝙ abstrahit a mā sēsibili: vnū ēt qnque regularia corpora que in vltimo Euclid. ꝓbāt adaptabat qnque corporib' simplicib': hoc aūt nō ꝯuenit spēbus: q2 idee sm̄ diuersitatē rerū sunt diuerse sm̄ rōnē: sensibilia aūt ꝯcipiunt mām determinatā. Causa aūt hui' positiōis erat ꝙ videbat mobile corpus inq̄ntū est mobile p̄relinquere aū se corpus ⁊ idō illud putabat esse principiū corpis mobilis. Corpus aūt oē putabat ꝯstitui ex principijs q̄ntitatis: ⁊ ideo corpoꝝ natura-

liū ex q̄ eū diuersitate causabat diuersitatē: ꝛ hoc qdē nō est verū sicut per antecedentia satis est manifestū. Qm̄ aūt spēs ideales sunt cause oīb⁹ alijs que sūt per nāz fm Platonē: putabat Plato ꝙ elemēta specierū idealiū oīum existētium essent elementa. Posuit igit̄ ꝙ cā mālis oīum sit magnū ꝛ paruū pncipia rerū: sz illud qđ est cā formalis vt sūba vnūz est qđ est idea pma. dixit eni ex illis que sūt magnū ꝛ paruū fieri ꝛ eē spēs ꝛ nūeros rerū fm pticipatione vni⁹ idee prime: ꝛ illud vnū ideale pncipiū dixit esse rerū subam ꝛ nullū aliud entiū dixit esse vnū nisi illud vnū: qm̄ illud vnū est qđ vnit̄ ēt si in multitudine q̄dā sit: sicut pz ex superi⁹ inductis: ꝛ illud vnū dixit fieri numerū ex cōlcatiōe pmi cū secūdis: ꝛ hūc numerū dicit eē formas ꝛ spēs rerū oīum. Magnum aūt dixit cōponi ex paruis: infinitū ꝛ magnum quidem esse subm: sed elmtū magni dixit eē multa vel īfinita parua. In his aūt positiōib⁹ fere Plato dicit vt Pitagorici dixerūt. Nō.n. differt ꝙ ille dixit nūeros mathematicos esse principia: Plato aūt ponit pn^m eē numerū idealē. In hoc igit̄ ꝙ dicit ꝙ nūeri sunt cā sube siue forme cunctis existentibus.

Tex.cō.7. Simplr dicit vt Pitagorici: pro infinito vō ꝙ q̄si vnū māle pncipiū ponit Plato: illi fecerūt pncipiū māle dualitatē: ꝛ infinitū illud qđ est mā dixit Plato ꝯstitutū ex magno ꝛ pvo: ꝛ hoc est ppria positio ei⁹ in q̄ differt a Pitagoricis.

Tex.cō.8. ❡ Ampli⁹ Plato qdē ponit nūeros ideales esse pter sensibilia: eo ꝙ fm pncipia sue eēntie nō depēdent ab illis: sicut nullū superi⁹ fm pncipia eēntialia depēdet ab iferiori: Pitagorici vō numeros quos dicebāt esse pncipia dixerūt res ipsas esse fm formā: ꝛ nō habere essentiā extra res ipsas: et ad hec Pitagorici nō ponunt mathematica inter res ꝛ numeros sicut Plato ponit mathematica esse inter species ꝛ res sensibiles. Qđ aūt Plato posuit vnuz ꝛ nūeros eē pter res ipsas que sunt in nā ꝛ nō dixit vnū ꝛ nūerū esse res ipsas sicut Pitagorici dixerūt: ꝛ ꝙ vniulr itroduxit ideas apparet pscrutatio de rōnib⁹ diffinitiuis sicut diximus in anibabitis: qz cū videret ꝙ nō ꝯuenit scire nisi per demrationem ꝛ demrationis mediū est diffinitio inuestigabat diffinitionē ꝛ vidēs ꝙ in sensibilib⁹ nihil est finitū ꝛ manēs ꝙ sit ratio oīum que sūt diffinitēria extra res sensibiles: ꝛ sic introducit ideas: ꝛ iō fuit qz priores pħi nō hēbāt artē resolutoriaz docentē demrare que docet inuenire rei diffinitionez in ea parte logice que posteriora analetica vocat̄. Isti aūt Platonici fecerūt in positione sua dualitatē verā aliaz pncipij: qz dixerūt eā esse māz sicut iā aū diximus: ꝛ hoc iō qz sicut oēs numeri pter pmos que pncipia sunt numeroꝝ gñant̄ ex dualitate ita oīa gñant̄ ex magno ꝛ paruo: pmi aūt nūeri sunt vnitas ꝛ binarius qz vnitas est pncipiū numeri ꝛ binarius ē pncipiuz pluralitatis. Generant̄ aūt ex dualitate magni ꝛ parui siue mā ꝛ specieb⁹ sicut pcedunt ex quodaz eximagrio siue sigillo: qz sicut sigillum est pter cām quā iprimit ꝛ nō dat ei esse suū sed tm̄ formam siue mā. Ita sigillant ipse idee māz sensibilē ꝛ nihil dant ei de esse ppetui: sz tm̄ formā: hoc aūt ita nō est: sed potius ecōuerso: qz nō rōnabile sic ꝯtingere: hui⁹ aūt in sequētib⁹ hui⁹ scie est manifestū.

Tex.cō.9. ❡ Sed qz nunc intēdim⁹ hoc qđ Platonici ex mā magno ꝛ paruo diuisa multa faciant siue fieri dicunt: sed ipse spēs nō generant nisi sigillando semel q̄ttum ad vnitatem sigillantis: videt̄ eni in nā rerum ꝙ ex vna materia fit vna mēsura q̄titatis ex qua fit res vna: sed ille qui inducit spēs in res sensibiles sicut formator ꝛ sigillator vnus ꝛ idē existens in specie ꝛ forma separatus multas facit spēs particulares in rebus sensibilib⁹: ꝛ hoc hz fm aliq̄ similitudinē masculi ad feminā: femina eni implet̄ igregnata ab vno motu masculi seminis in eam. Masculus autez separatus a femina multas iplet: ꝛ sic dixerant separatū inductorē forme sigillare multas mās: ꝛ forme tales sunt multe similitudines ꝛ imitationes principioꝝ que dixerunt esse principia existentium. Isto igit̄ qui dictus est mō Plato determinauit de principijs que nūc querimus. Palā aūt est ex hijs que diximus qz nō est vsus nisi solū duab⁹ causis. s. ipa que qđ qd est siue forma ꝛ illa que est mā. Spēs eniz sunt cāe eius qđ quid est oībus formas participantib⁹: spēb⁹ vō dixit cāz eē vnū paruū oīa alia formans. Vnit̄ aūt ꝛ illa que est mā subiecta de qua spēs dicit̄. Species aūt sigillare habent in sensibilibus: sed vnū primū formās hz eē in specieb⁹: materia vō subiecta qua vtit̄ Plo est illa dualitas que est magnū ꝛ paruū sicut diximus. ❡ Ampli⁹ ad hoc bene ꝛ male in motibus dedit cām elntis hmōi idealib⁹ ita ꝙ singulis dedit singulā cām. Elemētū.n. boni est cā bonoꝝ: ꝛ elemētū mali cā maloꝝ: ꝛ ista elemēta sunt idee boni ꝛ mali: qđ tm̄ nō oportuit ꝙ existēte q̄dā cā boni nō oportuit eē cām formalē mali: ꝛ ꝙ malū est priuatio boni ꝛ formā nō hz: ꝛ iō elemēta rerum magis ꝛ melius dicimus inuestigasse quosdā primoꝝ phoꝝ aū Platonē sicut Empe. ꝛ Anaxa. eo ꝙ illi ppria rerū nālia pncipia posuerūt. Plato aūt extra nālia principia que sunt rerū nāliū. Hec igit̄ dicta sūt de opione Plonis.

❡ Cap. 14^m. Qz nō est addere qrtā cām pmemoratis q̄tuor causis ex oīb⁹ dictis intentionibus philosophoꝝ.

Text⁹ hic non est i Auerroi ques exponit doctores i trāslatione Joannis argyropoli bene repit.

Breuiter igit̄ ꝛ sūmatim siue particulariter ptransiuim⁹ determinando qui pħi ꝛ qbo siue qb⁹ rōnib⁹ dixerūt de pncipijs siue causis rerū existētiū ꝛ de ipa vītate reꝝ q̄ est reꝝ qditas ex simplicib⁹ ꝛ pmis sube subiecte pncipijs cōstituta. Oīa.n. alioꝝ dicta redeūt aut ad opionē Epicuri q ponit corporea: aut ad opionem Stoici q mathematica ponit pncipia: aut ad opionē Platonis q cōsentit in aliquo cū vtrisq. Ex oibus aūt inductis lz irrationabiliter dicta sunt hoc tm̄ ab eis habem⁹: qz oīum loquētiuz de pncipio ꝛ cā nullus dixit aliqđ nouū gen⁹ cause qđ pter q̄tuor gñā cārum que a nobis in. 2. phy. sūt diffinita q̄si qrtū genus esse addere intēderit. Sed oēs pħi siue de mā solū loquētes siue de ipsa vītate pma existētiū loquant̄ obscure qdē q̄ttū potuerāt vident̄ in positionib⁹ suis appropinq̄re illis cārū generib⁹ ꝛ nullū genus cāe nouū addēre. ❡ Illi nāq pħi q solū māz pncipiū oīum esse dicūt siue ponāt materiā esse vnū aliqđ siue plura: ꝛ siue ponāt esse corp⁹ siue incorporeā sicut Plo q dixit māz esse duo magnū. s. ꝛ paruū. Mathematici aūt oēs qui ponūt cām materialē esse dicūt. Similr ꝛ stoici q dixerūt īfinitū esse similiū ptiū cōmixtū pn^m. Et simlr Empe. qui ignē ꝛ terrā ꝛ aquā dixit esse pncipiū māle. Anaxa.n. mālē cām dixit finitationē mixtionis similiū partiū sicut pz per determinata in antehabitis. Oēs.n. isti sunt tāgētes cām quā vocam⁹ materialē. ❡ Ampli⁹ aūt qcūq dicūt aut ignē solū aut aerē solū aut aquā solam aut corp⁹ mediū qđ sit igne spissius ꝛ aere subtilius. Oēs.n. isti tale corp⁹ quale posuerūt dixerūt esse materiam. Oēs igit̄ isti nō tetigerūt nisi solā materiā nihil ex quo fierēt res nouum qđ nō rōnē materie habeat adijciētes. Alij aūt phoꝝ locuti sunt de cā ꝙ vnū est pncipiū motus siue mouēte: sicut illi q dixerunt amorē ꝛ odiū siue litē ꝛ amicitiā qđ idē est eē cām. Similr aūt ꝛ illi qui dixerūt esse cām aliquid ex cuiuslibet que enumerauimus dixerūt esse aliquid mouēs sicut calidū vel frigidū vel aliquid huiusmodi. Nullus eni hoꝝ in hoc genere causalitatis inuenit aliqđ qđ haberet rōnez causalitatis noue: qz oēs in rōne mouētis dixerūt eē qđ posuerant. Sed nullus antiquoꝝ plane ꝛ manifeste dixit cām formalem que quid erat esse rerū ꝛ substātia: eo ꝙ esse ꝛ qditatem ꝛ rōnē dat hijs que sunt. Maxime tm̄ hanc dederunt causaz illi qui spēs esse posuerunt sicut Platonici ꝛ illi qui ponūt rōnē diffinitiuā esse in spēb⁹ ꝛ nō in sensibilibus cōtinue transmutabilibus. Isti eniz nō ponunt spēs esse vt materiā sensibilib⁹: neq etiā ea que sunt in speciebus pma principia: sicut vnum prime cause ꝛ luminū numeri de quibus diximus supra. Ponunt esse materiam sensibilib⁹ neq suscipiunt spēs sicut ea a quibus ꝯueniat principiuz motus sicut a mouente ꝛ efficiente. Dicūt enim ꝙ species magis sunt cā imobilitatis ꝛ sunt in quiete q̄ sint causa mot⁹ vel mouentis: sed potius dicunt ꝙ species prestāt singulis siue singularibus alioꝝ oīum a specieb⁹ quid erat esse propter hoc ꝙ imobiles sunt ꝛ quiescentes. Specieb⁹ aūt vnū qđ est idea cause prime pstat esse: illā vō cām que est cā act⁹ siue pfectiōis ꝛ trāsmutationis oīs rei: ꝛ cā mot⁹ hoc est pp quā est id qđ est: ꝛ vocat̄ cā finalis mō q̄dā dicūt: sz isto mō nō dicunt quo vere est fm rōnem cālitatis finis: qz eā nō dicunt put est finis intentionis mouētis: ꝛ finis motus put desideriū mōe est in ea: sed balbutiēdo dicūt eā put icitat aliquo mō efficientē: ꝛ hoc ipsum nō determināt. ❡ Quidā enim ponētes intellectū agētē cuius facere est pter aliqd: ꝛ ponūt res aūt oīs intellectus: vt bonū qđdam dicunt esse

istas cās sicut hoc esse bonū a quo inuidia est longe relegata: ꝛ hoc q: bonū est ex amore cāute res q̄s facit: sed hoc vo intellectū vt bonū ponētes nō ponūt hoc sicut ꝓpter qd cām q: scȝ sit cā ꝓpter quā sicut finē sicut illud qd est existēs: aut ꝓpter quā sit factū id qd sit in nūero existētiū: sed potiꝰ ponūt eas esse cās sicut ab hijs: sicut moꝰ eoꝝ qui sunt ꝛ esse eoꝝ qui sunt: finis eni est ꝙ in termino motꝰ includit id qd fit: ꝛ tunc vltra id nō mouet efficiēs: ꝛ hoc mō amor intellectus nō est cā sȝ potiꝰ mouēs: sicut iā dcm est. Similr aūt ꝛ illi q dicūt ꝙ oia ista sunt vnū aut ens pn̄ᵐ sicut Xenophontes ꝛ Parmenides dicūt cām talē eē q est nā subē: ꝛ eiꝰ qd qd est: sȝ nō dicūt hoc qd est eē huiꝰ cā: nec dicūt huiꝰ cā fieri qd fit sicut cā finis: igit accidit eis mō quodā dicē id qd est cā: sicut bonū rei ꝛ finis. Dicunt eni fm accīs obscure fm ꝙ est dispositio efficiētis ad mouēdū ꝛ simpliciter nō dicūt ꝛ hoc est fm accīs dicē nō simplr: hoc.n. accidit fini ꝙ inclinatio sit efficiētis: sȝ aliter aūt est terminus itētiōis ꝛ motus. Quia igit sic ab istis diffinitū est de causis ꝛ determinatū est quot ꝛ que sunt fm istos: dicimꝰ ꝙ oēs inducti pħi videnē testimoniū phibere in nūero superiꝰ dictaꝝ cāꝝ per hoc ꝙ aliq̄s gnte cālitatis cām addere nō valēt. Ampliꝰ aūt ex inductis pħoꝝ inqsitionibꝰ palā est q: inquirēda sunt pncipia vel in mō sic dicto per rōnē oium cāꝝ: aut fm aliquē modū q̄rūdā dictarū cāꝝ. Quo aūt mō vero vel falso quilibet inductoꝝ pħoꝝ dixit: ꝛ quō per rōnes ꝓbauit dcm suū: ꝛ quō se habent qōnes que ꝯtingunt de pncipijs entis post hoc: deinceps de hijs percurramus vidētes vtꝝ vera sunt que dixerunt: ꝛ vtrum valentes rōnes eorum.

Tex.cō.10.

Tractatꝰ qntꝰ de ꝯdictiōe opionū iductaꝝ de principijs.

Capꝫ pᵐ. De ꝯdictiōe Epicureoꝝ qui ponebāt corporum materiā esse oium vnū corpus dicentes eam esse.

Tex.cō.11.

Incipientes igitur ab hinc ad ꝯdicēdū hijs q̄ inducta sūt dicimꝰ ꝙ quicūq oē qd est ponūt eē vnā q̄dā nāȝ q̄ est mā oium: ꝛ hāc dicūt esse corporeā hoc est mēsurā q̄titatis habētē: facile palā est q: multiplr delinquūt: diminute.n. loquūtur de pncipijs ꝛ rōnes nō ꝓbātes iducūt. Diminute aūt ꝛ isufficiēter loquētes pmo isufficiēs ponūt pnᵐ māle corporeā.n. mām ponētes nō ponūt nisi mām corpoꝝ ꝛ nō ponūt mām icorporeoꝝ: cū tn̄ sint ꝛ existāt incorporea sicut suba fm ꝙ suba: ꝛ ens fm ꝙ ens ꝛ oia diuina: hec eni sūt aū corporeā mēsurā ꝛ sūt in eis potētia ꝛ actꝰ ꝛ mā ꝛ sbalis forma vt sepiꝰ in pħabiliꝰ determinatū est. Ampliꝰ aūt diminute loquunē de pncipijs gn̄abilium ꝛ corruptibiliū: q: cū conenē physice tractare de oibꝰ corporibꝰ abstulerūt motū q est mouēs ꝛ efficiēs in mā gn̄abiliū ꝛ corruptibiliū. Cū tn̄ sine cā mouēte mā nequaq̄ moueat ad generationē ꝛ corruptionē. Ampliꝰ aūt diminuti sunt ꝛ insufficiētes q: cū ponāt tn̄ mām cōuenit eis ꝙ suba ꝛ qd qd est nulliꝰ entis ꝯ ponūt eē cām qd est valde icōueniēs. Ad hunc aūt rōnes qbꝰ vtunē i ponēdo hoc vel illud corpꝰ mām sunt valde vane ꝛ debiles: quo.n. mō faciūt qdlȝ simpliciuȝ corpoꝝ per se solū oium esse māle pnᵐ: aut quō per rōnem faciūt qdcūq per se solū esse mām oium pter terrā cū spculenē in entibꝰ gnōnē ꝛ adinuicē factam. Dico aūt ꝙ ponūt corporeā oium esse mām aut ignē: aut aquā: aut terram: aut aerē vel plura hoꝝ sl: vel oia: aut aliud aliqd tale corporeū: quedā eni hoꝝ vt dicunt fiunt ex adinuicem ꝯcretione siue inspissatione: vt densa ex raris: quedā aūt distentatione sicut rara ex densis: hoꝝ aūt qd māle pncipiū esse dicunt plurimū differt fm eos in pus esse vel posterius esse: eo ꝙ ipsi supponebāt eē id est hoc elmtū qd est pmū in cōpositione ꝛ posterius in resolutione. ꝛ in hoc ꝯueniunt oēs. Quidā aūt dixerūt ꝙ spissum cōponiē ex multis raris subtilibꝰ ꝛ resoluiē in ea vltimo: ꝛ illi oēs opinabanē illud nunc maxime eē elementū inter oia ex quo sit cōcretione ꝛ inspissatione aliquid sicut pmū cōpositū: tale vō est qd minutissime est partis ꝛ subtilissimū est corpoꝝ: vnde quicūq ignē ponūt esse principiū māle oium dicunt hoc maxime confitendo hanc quā diximus rōnē. Similiter aūt ꝛ quicūq ꝯfitenē qdlibet alioꝝ corpoꝝ esse elemētale subtile. s. in partibꝰ pdicta rōne dicūt qd dicunt. Nullus eni posterioꝝ pħoꝝ vnū solum corpꝰ mām oium esse dicentiū dignatus est terrā esse elementū persuasus preinducta rōne: ꝛ ideo ꝓpter magnitudinem ꝛ grossitiē partialitatis terre dixerūt eā nō esse elemētū: qd liber aūt alioꝝ triū elementoꝝ iudicem quēdā pħm accepit: qui ipsum posuit corpoꝝ esse materiā: hij naq pħi dixerūt ignē mām esse. Alij vō dixerant materiā esse aquā. Alij vō aerē hoc elementū esse dicunt. Qui eni preinducte cōsenserunt rōni duabus disturbabanē rōnibus: quaꝝ vna fuit ꝙ in circulari generatione elemētoꝝ adinuicē videbant aliqd esse oportere subm mutatiōis saluatum: hoc aūt nullum esse elementoꝝ: ꝛ iō cōsentiētes superius inducte rōni dixerunt illud esse igne spissius ꝛ aere subtilius. Causa aūt q̄re dicebāt igne spissiꝰ fuit: q: videbant mām corporeā ampliꝰ extendi ꝛ rarificari nō posse q̄tum extendiē in igne ꝛ cū hoc ignis nō sit: dixerūt ipm minus raꝝ esse q̄ ignē. Aere autem subtilius dicebāt: ꝓpter superiꝰ dictā rōnē: q: scȝ subtile ex quo sit spissum resoluitē vltimū. Scda rō fuit: q: videbāt subtile spūale nō esse icorporabile: ꝛ ideo cū ex elemēto corporea fiant: dicebant elementū esse subtile qd incorporabile est ꝛ hoc aqua: q: humidū aque est eo ꝙ est penetratiuū partiū ꝛ partis partiū. Sic igiē ꝛ hijs de causis singulū elementoꝝ iudicē accepit pter terrā quā nullus antiquoꝝ posuit ꝓpter hoc ꝙ cōfessum esse opinati sunt spissum componi ex raris: sicut magnū ex paruis: spissum eni dicebāt qddam magnū esse. Sed cū rō elementi sit qd est primū generatione in simpliciū generatione: ꝛ qd est in cōpositione pᵐ ꝛ resolutione vltimū sicut confitebanē. Quare nō dicunt etiā terrā elementū oium esse corpoꝝ: sicut multi hominum esse dixerūt. Multi naq dicūt ꝙ oia sunt terra: q: cum nō dicāt esse formā aliquā materiā dixerunt esse oia ꝛ accidentibus diuersificatā ꝛ situ partiū fieri hoc vel illud. Dicit.n. Hesiodus poeta qui ꝛ Homerꝰ dictus est terrā primū fieri inter corpora simplicia ꝛ eā natare lato pectore super aquā. Sic eni vt recitat Hesiodus ꝯuenit esse antiquā ꝛ publicā siue vulgarē esse susceptionem quā oēs susceperūt. Rō aūt antiquitatis est duplex: vna quidē q: locus generatiōis circa centrū est: ꝛ ibi est locus primus terre: ꝛ iō in pricipio ꝓducitē vt mater ꝛ materia alioꝝ. Alia aūt ratio est ꝙ elementa oia cōposita sunt maxime ex terra ꝛ in ipsam maxime resoluunē. Iste igiē sunt due secte pħoꝝ sic de mā corporum loquentiū: fm igiē istoꝝ primā sectā: nec bene dicit si quis horum simpliciū corpoꝝ aliqd pter ignē qui est subtilissimus corpoꝝ specie: ꝛ fm eosdem neq recte neq bene dicit qui posuit ꝙ elementū omniū est corpus qd est igne grossius ꝛ aere subtilius: q: nihil hoꝝ est subtilissimū corpoꝝ: ꝛ iō fm dicta eoꝝ nō est principiū. Si vō sicut posterior dixit secta qd est generatiōe posterius hoc est remotius a generatiōe est prima nā prius in oibus: ꝛ qd est densatū ꝛ ꝯcretū est posterius siue longinquius in generatione tūc accidit cōtrarium dicto primoꝝ: aqua eni fm hoc erit prior aere: ꝛ terra prior aqua: ꝛ sic terra est elementum primum ex quo cuncta alia per resolutionem generantur ꝛ que prestant materiam generatis. Ista igitur sunt dicta de opinionibus eorum qui vnam causam materialem qualem diximus inter simplicia corpora posuerant.

Tex.cō.12. Tex.cō.13. Tex.cō.14.

Capꝫ 2ᵐ. De ꝯdictione Empedoclis plura mālia ponentis ꝛ de ꝯdictione eius quod dicit de mouente principio.

Tex.cō.15.

Idem quoq sequiē ad dictum eius qui plura simpliciū corpora materiā omniū posuit: sicut dictū est Empedo. qui posuit quatuor corpora simplicia esse omnium materiā: hinc autem Empedo. cōtingunt quedā incōueniētia que sunt eadē cum hijs que cōtingunt prehabitis qui vnū corpus ponunt esse numerum: quedā etiā propria inconuenientia hijs accidere necesse est: ꝛ illa quidē que illis ꝛ isti cōtingunt sunt incōuenienter dixisse de principijs: sicut ꝛ illi propter insufficiētiā materie: ꝛ efficiētis ꝛ forme: ꝓpriū aūt incōueniēs est qd accipit Empe. q: nos cernimꝰ elementa esse generata ex adinuicē nō saluata vna elementi forma in subiecto generatiōis: quasi nō semp in subiecto trāsmutationis igne ꝛ terra eodē fm formā corpore ꝑmanēte in tota trāsmutatiōe ignis: ꝛ terra ꝛ alia huiusmodi nō existent prima mā generatiōis: de hijs autem ꝛ hmōi satis in physicis nostris est dictum versus finem primi libri vbi de

principijs determinatū est. Simil̄r Empedo. nec recte nec omnino irrōnabiliter putādus est dixisse ɔ causis eoꝝ que mouēt vtꝝ vnū vel plura sint mouentia. Quod enī mouentē eiūm posuit rōnale fuit: ⁊ hoc fuit ipsa veritate coact⁹ sicut in ad/habitis dcm̄ est. Quod aūt litē ponit ⁊ amicitiaz que sunt fm̄ p̄ma mouētia ⁊ nō determinant subm̄ actionis ⁊ passionis eoꝝ nō rectū fuit. Adhuc aūt sic dicētib⁹ sicut dicit Empe. necesse est ꝙ ex toto alteratio auferat̄. Lis enī ⁊ amicitia nō faciūt nisi ɔgregationē ⁊ segregationē: ⁊ nō alterationes in ɔgregatis ⁊ segregatis. Silr̄ ex calido nō erit frigidum nec ecōuerso ex frigido calidū fm̄ dicta Empe. Ipse enī ponit qd̄ ista patiꝫ ɔtraria q̄si mā ⁊ subm̄: nec dicꝫ ꝙ est vna mā sicut subm̄ manens in tota trāsmutatione que facta est ignis q̄n fit ignis ex aq̄ ⁊ que facta aq̄ q̄n fit aq̄ ex igne. Nō enī ponit nisi agētia litē ⁊ amicitiā: ⁊ nō dat eis māꝫ subiectā fꝫ tm̄ ɔgregatiōe ⁊ segregatione sine mā subtā que vna est sub vtroqꝫ ɔtrarioꝝ: ⁊ sic pꝫ ꝙ isufficiēter locutus est de principio mouēte: adhuc sic ponere duo eque p̄mo mouētia est penitus incōueniēs. Necesse est enim ꝙ ois multitudo mouentiū ⁊ motoꝝ reducat̄ ad p̄muꝫ motum ⁊ ad mouēs primum sicut in. 8. phy. ostendimus. Adhuc autē q̄n ī dem⁹ litē mouere ⁊ amicitiā qd̄ mouebit litem aliq̄n vt moueat postq̄ aūt nō moueat Empe. nō determinauit ⁊ eadem rō est de amicitia: ⁊ sic ante hec duo mouētia necesse est aliud mouens ponere: ⁊ hijs similia sequunt̄ incōuenientia.

¶ Cap. 3m. De ɔdictione ad positionem Anaxagore.

Tex.cō.16.

SI qs autē suscipe voluerit Anaxagorā dicētē duo esse elnta siue p̄ncipia quoꝝ vnū est ɔpositū p̄n̄m: ⁊ alterꝝ elntū opꝫ ꝙ suscipiat euꝫ fm̄ antiquoꝝ positionē q̄uis ipse Anaxa. nō articulauit: dico autē articulare ad itellectuꝫ ⁊ itētionē exprimē ⁊ pferre. Secut⁹ est. n. iste Anaxa. quosdā antiquos dicētes eā eē necīaꝫ. Est autē illa quā diximus in physicis ꝙ. s. ex nihilo nihil fit: ⁊ cuꝫ nō album nihil supponat̄ eē de nā albi: albū nō fiet ex nō albo ⁊ eadē rō est de oib⁹ alijs: ⁊ hōgenea autem fiunt ex cōpōne hōgeneoꝝ. Oia igiꝫ hōgenea sunt elnta p̄ma. Cū autē multa ⁊ isinita sunt ⁊ distincta sicut facta ⁊ existentia opꝫ ꝙ ex aliq̄ fiāt in q̄ acta sint oia fꝫ lateāt: ⁊ iō opꝫ ꝙ p̄muꝫ elntum sit mixtum ex oib⁹ hōgeneis in quo acta sint fꝫ lateāt: hāc q̄ rōnē ab antiquis latētiā formaꝝ ponētib⁹ suscepit Anaxa. ⁊ nō articulauit eā vt per itellectuꝫ videret̄ qd̄ eēt dcm̄ oia esse pmixta: ⁊ ad vnuꝫ actuꝫ mixti redacta. Est. n. mixtuꝫ sicut in p̄mo pi/geneseos determinauim⁹ miscibiliuꝫ alteratoꝝ vnio adinuicē: ⁊ hoc mō nō articulauit Anaxa. per itellectum ɔbādo que miscibilia eēnt: ⁊ que nō: ⁊ que essent nā mixti ⁊ mixtionis: fꝫ simpl̄r accepit hec ab antiqs ac si eēt ex necītate sicut

Tex.cō.vltimū

dixerunt: accepit igiꝫ ip̄m illo dicto tn̄ absurdo existente ꝙ scꝫ fm̄ p̄n̄m aliqui vni siue pmixta. ¶ Sequunt̄. n. ex hoc tria icōueniētia quoꝝ vnū est qd̄ accidit p syllm̄ ea aū ea oportere p̄existere ipermixta: q̄cūqꝫ. n. miscent̄ adinuicē p̄us alterari necesse est abinuicē. Nō. n. alterant̄ abinuicē: nisi que sepata sunt. Igiꝫ nō miscent̄ adinuicē nisi que sunt sepatim disticta. Scd̄m aūt icōueniēs est: q̄ nō est qdꝫ aptū fm̄ naturā pmisceri cuilibet. Dicere igiꝫ oia pmisceri adinuiceꝫ est absurdū. Nō. n. miscent̄ adinuicē nisi quoꝝ vna est mā ⁊ excellētie q̄litatū actiuaꝝ ⁊ passiuaꝝ frangibiles ⁊ remissibiles abinuicē. Adhuc aūt 3m icōueniēs est: q̄ fm̄ hoc dictuꝫ passiones ⁊ accidētia alia separant̄ a substātijs: q̄ p eandē rōnē sūt mixta accītia p quā alia mixta dicunt̄ esse: q̄ albū nō fit formal̄r ex nō albo: nec albedo ex nō albedine. Igitur accidētia oia mixta sunt: ⁊ latēt acta existētia in mixto sed eoꝝ est pmixtio ⁊ separio: igiꝫ accidētia sūt sepabilia a substātijs: ⁊ sic accidētia sunt substātie: pꝫ igiꝫ ꝙ rō suscepta nō

Tex.cō.17.

fuit articulata. Si qs tn̄ exequat̄ articulās ea que itēdit dicere Anaxa. apparebit multo mirabilius. s. q̄ inuenieꝫ ɔ/dicere sibiipsi. Q̄n n āqꝫ in illo mixto nihil penitus erit discretū: q̄ discretuꝫ nō est mixtū: pꝫ q̄ nihil erit verū dicē de subā illa pmixta nisi ꝙ pmixta est: sed nihil oino poterit p̄/dicari vere de ea. Dico aūt ꝙ neqꝫ albū neqꝫ nigruꝫ aut ceruleū aut coloꝝ poterit aliqs p̄dicare de ea: fꝫ potius nō colorata erit. Si. n. colorata esset ex necessitate haberet aliqd coloꝝ supradictoꝝ extremoꝝ vel medioꝝ. ¶ Simil̄r aūt p eādē rōnē erit & sine humorib⁹: eadē quoqꝫ rōne nō erit illa suba mixta aliqd homogeneoꝝ: non pōt. n. esse aliqd q̄le vel q̄tū nec aliqd alioꝝ homogeneoꝝ. Si. n. aliqd caliū inesset ei oporteret ꝙ inesset ei in pte aliq̄ dictaꝝ entia sp̄etū: hoc aūt est ipossibile: ꝙ aliqd hoꝝ actu p̄dicet̄ de ip̄o: ideo ꝙ hec oia ponunt̄ eē pmixta. Si. n. p̄dicant̄ actu de mixto: tūc id sūt discreta fm̄ actuꝫ: ⁊ hoc est ɔ hypothesim: q̄ dicit oia esse pmixta p̄ter intellectū: hūc enī solū dicit ipermixtū ⁊ purū: pꝫ igiꝫ ꝙ mirabilia dicꝫ ⁊ ꝙ ɔdicit sibiipsi. ¶ Ex hijs

Tex.cō.18.

aūt eisdeꝫ dictis accidit hijs qui sequunt̄ Anaxa. dicē duo p̄ncipia que ponit: vnū qdē qd̄ est agens oia intellect⁹: hoc enim dicit esse p̄ncipiū simplex ⁊ ipermixtū. Alteruꝫ aūt qd̄ fm̄ Anaxa. ⁊ fm̄ veritatē oēs ponim⁹ velut indeterminate anteq̄ determinet̄ ⁊ q̄dā sp̄e participet. Sed Anaxa. dicit hoc indeterminatū ex mixtura ⁊ latētia. Materia aūt dicitur indeterminata ex p̄uatione ⁊ potētia cui⁹ ipsa est subm̄. Anaxa. igiꝫ nec plane nec recte dixit de principijs: maxime q̄ intellectū ponit aliq̄n mouere aliq̄n nō: ⁊ tūc opꝫ ꝙ intellectus habeat aliū ante se motorē sui sicut in. 8. phy. ostendimus: ⁊ q̄ dixit mixtū interponens ipsum sicut ostēsum est hic. Dicit tamē velut aliqd dicto eoꝝ qui posterius dixerunt de p̄ncipijs ⁊ ɔpinquū hꝫ que nūc magis apparent: q̄ etiā Plato posuit datorē formaꝝ deū deoꝝ aliq̄n mouere ⁊ aliq̄n nō: sicut Anaxa. ⁊ posuerūt multi mixtuꝫ sicut testat̄ Ouidius tangens opinionē eoꝝ dicens. Ante mare ⁊ terras ⁊ qd̄ tegit omnia celū Un⁹ erat toto nature vultus in orbe. Quē dixere chaos. Sed hij sermones etiā si recipiant̄ ɔprij sunt sermonib⁹ principioꝝ qui sunt circa generationem ⁊ corruptionē ⁊ motū solū: oēs nāqꝫ huiusmodi Epicurei ph̄i solū p̄bant̄: ⁊ querūt circa principia ⁊ causas talis substātie que est generabilis ⁊ mobilis: ⁊ iō inquisitio eoꝝ est insufficiēs de substantijs ⁊ principijs substātie fm̄ ꝙ est substātia. Quicunqꝫ enim speculationē faciunt de omnib⁹ existentibus ⁊ ponunt ꝙ existentiū quedam sunt sensibilia sicut nālia: quedaꝫ insensibilia sicut mathematica ⁊ diuina palam est: q̄ faciunt perscrutationē de vtrisqꝫ generib⁹ sensibiliū ⁊ insensibiliū propter qd̄ magis nobis etiam inuestigandū est. Quid bene aut ꝙ nō bene dicant ad ea que ɔueniunt nobis ad perscrutationē ɔpositoꝝ que modo inquirimus in sapientia ista quā pre manib⁹ habemus nunc.

¶ Cap. 4m. De ɔtradictione ad positionem pitagoricoruꝫ de numeris quos ponebant esse principia.

Tex.cō.19.

EIs go ph̄i qui primi fuerunt italicoruꝫ ⁊ vocati sunt pitagorici cupiētes supplere hāc que dicta p̄ncipioꝝ insufficiētia vsi sunt eis p̄ncipijs ⁊ elntis extraneis ab eo mō quo vsi sūt physiologi q̄ nāl̄r ⁊ p nālia p̄ncipia de naturis locuti sūt: q̄ de ultātes rōnē heracliti ⁊ Zenophanis ⁊ q̄rūdā alioꝝ sophistaruꝫ acceperūt p̄n̄a sensibilium ex nō sensibilib⁹: acceperunt. n. p̄n̄a de nā ⁊ gnē mathematicoꝝ: ⁊ hoc nō sūt nālia. Nā mathematica de nā qdē sūt existentiū sicut ptes entis: fꝫ sine motu sꝫ: q̄ p̄n̄a mathematicoꝝ nō ɔcipiūtur cū materija q̄ in motu sūt: ⁊ iō fm̄ p̄n̄a sue existētie sūt sine motu ⁊ gnāl̄r dixī eē sine motu p̄ter ea q̄ sunt de astrologia: nō ꝙ astrologia ɔsiderat q̄ de mobilib⁹ ⁊ motib⁹ ɔsiderat p p̄n̄a mot⁹: fꝫ poti⁹ q̄titates ⁊ situs mobiliū ⁊ motuū ⁊ q̄titates tēpoꝝ. ɔsiderat in astris p p̄n̄a q̄titatis mathematice ⁊ nō ɔsiderat nās astroꝝ qb⁹ disponunt̄ ad motū nisi illa pars astrologie q̄ mixta ē p̄bice de q̄ dixim⁹ i 2° phy. ¶ Sꝫ redeamus ad ɔpositū dicētes ꝙ pitagorici qdē disputāt ⁊ tractāt de oi nā ⁊ dicūt modū gn̄ōnis celi ⁊ obsuāt ea q̄ accidūt circa ptes celi sicut circa solē ⁊ lunā ⁊ alias stellas: ⁊ obsuāt ea que accidūt circa passiōes ⁊ opōnes eoꝝ. Dico aūt passiōes sicut eclipses ⁊ ɔiūctiōes ⁊ sit⁹ eoꝝ. Opōnes aūt voco q̄ faciūt fꝫ nāꝫ i calore ⁊ frigore ⁊ imbribus ⁊ vētis ⁊ huiōi. Hec. n. oia diligēter obsuāt pitagorici: ⁊ oēs cōes ⁊ ɔprias dispēsant eis ex p̄ncipijs mathematicis nō nālib⁹ q̄si ɔsētiāt physiologis: ꝙ q̄tūcūqꝫ cōīt accipiat̄ qd̄ nō ē nisi sensibile ⁊ nāle. Oē n. qd̄ cōprehēdit id qd̄ vocat̄ celū ⁊ ɔtinet dicūt eē sensibile ens: ⁊ iō lꝫ nō nālia posuerūt p̄n̄a: tn̄ ip̄a eadē p̄n̄a nō attribuebāt nisi nāli enti: hec. n. p̄n̄a q̄ ponūt sicut diximus sufficiētia dicūt eē ꝙ ascēdāt ⁊ exaltent̄ ad p̄ncipiandū que sunt superiora iter entia sicut est celū ⁊ ptes celi q̄ nobilitate ⁊ loco altiora sunt ceteris entib⁹: ⁊ dicūt ea magis eē ɔueniētia entib⁹ q̄ rōnes p̄ncipioꝝ q̄ sunt de nā ⁊ nāl̄r sūpte eo p̄n̄m ɔpetuū dꝫ

Vide Auerroim hoc cō. 19. p illa sn̄tentia.

Tex.cō.20.

eē. In nālib⁹ aūt nāl'r sūptū nihil est nīsi ꝑpetuū. Sic igit̄ dicūt de ꝓncipijs entis sensibilis: sȝ nō dicūt per quē modū cātur mot⁹ nō positis ꝓncipijs nisi fine siue finito ꝛ infinito pro subtis mot⁹ solū ꝛ posito pare ꝛ ipare numero pro ꝓncipijs: ex hijs.n. nō cātur mot⁹. Adhuc aūt si dicat̄ nō eē mo

Tex.cō.21.

tus: nō dicūt illi quō sit possibile sic gnōnē ꝛ corruptionē eē sine motu: cū tū gnō ꝛ corruptio ꝯueniāt sensibilib⁹: adhuc ex hijs que ponūt ꝓncipijs: nō dicūt quō possibile est eē opationes eoꝝ que gestiunt̄ siue ferunt̄ ꝛ mouent̄ circa celum. Amplius siue dem⁹ ꝛ ꝯcedam⁹ ex hijs pricipijs que ponit pitagoras eē magnitudinē sine ꝓbatiōe: siue ēt hoc ostdat̄ per apparentē aliq̄ꝫ ꝓbationē ꝛ non fiat vis in hoc aliq̄ q̄ magnitudines ex talib⁹ ꝯstitui possint. Tñ ex hijs sic existētib⁹ magnitudinib⁹ querem⁹ ab eis q̄liter ex hijs pricipijs q̄dā corpoꝝ sūt leuia ꝛ q̄dā grauia siue grauitatē habētia. Ex qbus eni ꝓncipijs supponūt ista fieri: ꝛ dicūt ea ex illis esse facta nihil magis dicūt fieri de mathematicis corporibus q̄ꝫ de sensibilib⁹: scim⁹ aūt mathematica nec leuia nec grauia fm̄ q̄ talia nō ꝯstituunt̄ ab hmōi ꝓncipijs: ꝛ ex hoc vlterius sequit̄ q̄ de igne fm̄ q̄ est corp⁹ nāle leue: aut de terra fm̄ q̄ est corpus nāle graue: aut de alijs corporibus hmōi nālibus nihil penit⁹ dixerūt per hmōi ꝓncipia: sicut sunt dicentes nihil existē de sensibilib⁹ ꝓprie ꝓn^m. Am

Tex.cō.22.

plius q̄ram⁹ ab eis quō opꝫ accipere illa q̄ dicūt esse cās entiū q̄ sūt numeri passiōes: ꝛ nūerus ipse q̄ sūt cāe ꝛ ꝓncipia eoꝝ que sunt circa nūm celi ꝛ eoꝝ que sunt facta ab initio mūdi: ꝛ rerū que fiunt nūc cū ipsi dicūt nullū penitus eē numerū aliū ꝓter eū ex q̄ ꝯstat mūdus a ꝓncipio facture mundi: ꝛ hec rō fundat̄ sup hoc q̄ nō est ꝓn^m essentialr̄ ꝯstitutū alicuius corpis nisi qd̄ icorporat̄ illi. Si ḡ nūerus ꝯstituit a ꝓncipio mūdi corpora icorruptibilia que in motu reiterant̄ fm̄ eandē manētē substām: ꝛ nō sit alius nūerus nisi iste: tūc opꝫ q̄ aut ille nūerus excorporet̄ illis ꝛ illa corrumpant̄ qd̄ est absurdū. Aut opꝫ q̄ ali⁹ sit nūerus quo ista ꝛ illa ꝯstituūtur: ꝛ hoc est ꝫ hypothesiꝫ ꝛ ꝫ v̄itatē: q̄ cū vterqꝫ sit mathematic⁹ vna spēs nūeri nō differt ab alia nisi spē: sic nulle forme eiusdē spēi accepte sine mā̄ diuā hn̄t. Dicūt tū pitagorici

Tex.cō.23.

nuō mathematico res ꝯstitui. Nā cū in hac pte entis sit res mota nō habēs eē habile de q̄ nō pōt esse firma ꝛ stans ꝯceptio scialis: sed potius est de ea opinio ꝛ tēpus mensura eē ipsius sicut dicūt pitagorici: paruꝫ vō desuper ꝛ subtus est iniustitia: cū tamē sic nō diuersificet. Id enīꝫ qd̄ est subtus: nō subiacet ordini recto: ꝛ sic iniustitia dominat̄ in eo ꝛ hoc qd̄ est supra ordini subiacet recto: ꝛ sic pꝫ q̄ subtus ꝛ supra differunt: vt iustitia: ꝛ iniustitia. Similr̄ aūt discretio rerū q̄ q̄dā res stāt discrete suis formis ꝛ suo eē: q̄dā aūt sūt per mixte sp: ꝛ sp est in eis pmixtio. Oia.n. hec vt dicūt pitagorici cū per situm nō causent̄ demōstrationē faciunt q̄ hoꝝ diuersoꝝ vnūqdqꝫ est numerus ꝛ diuersitas numeri fm̄ q̄ numerus generat̄ ex numero hāc facit reꝝ diuersitatē: ꝛ accidit fm̄ hūc locum iam quādā pluralitatē esse ꝯstitutaruꝫ magnitudinuꝫ: q̄ passiones numeri tales sequunt̄ singula loca. Ita q̄ alius numerus est in vno loco ꝛ alius in alio fꝫ pitagoricos: queramus igit̄ verū idē est hic numerus qui est in celo ꝯstituens celū quē eundem spē ꝛ numero opꝫ accipere q̄ est hoꝝ vnūqdqꝫ que mō fiunt ꝛ gn̄ant̄ que sunt sensibilia: aut ille nūerus est alius qui est ꝓter sensibilia: ꝛ tunc redit superius inducta rō ꝯtra pitagoram: sȝ aūt pitagoras

Tex.cō.24.

eundē numerū veraqꝫ ꝯstituētē eē dixerit: tū Plō motus ꝓ inducta rōne dixit eē aliū ꝛ aliū nūeꝝ incorruptibiliū ꝛ corruptibiliū. Sed dixit q̄ illi q̄ sunt itellectuales ꝛ incorruptibiles nūeri sunt cāe: ꝛ alios aūt dixit esse rerū corruptibiliū sensibiliū: ꝛ hos dixit eē sensuales ꝛ corruptibiles. Omnis aūt ista diuersitas ꝓuenit ex hoc q̄ pitagoras ponit numeros mathematicos ꝓncipia: ꝛ nō vidit q̄ mathematica aliquā differētiā hērent a mathematicis que sūt eiusdē generis ꝛ spēi: ꝛ idō dixit ꝓpetuoꝝ ꝛ sentiū eosdeꝫ esse numeros. Numerus aūt res mā̄tas ꝓncipia dixit eē Plō: ꝛ idō diuersoꝝ numeros dixit esse diuersos ꝛ ꝓcipue incorruptibilium ꝛ corruptibiliū. Ambo aūt hmōi ꝓncipia posuerant vt euaderēt sophisticata Heracliti. Plō.n. videbāt q̄ vniuscuiusqꝫ generis ꝓncipia oporteret reduci in idē genus sicut ꝓncipia substātie in substām: ꝛ ꝓncipia q̄litatis in q̄litatē: ꝛ ꝓncipia corporis mobilis ad corpus mobile: nec videbāt corruptibilia reduci ad ꝓncipia incorruptibiliuꝫ sicut ois motus reducit̄ ad primū motū qui est cā eius: ꝛ motus primus ad motum primum qd̄ est incorruptibile ꝛ simplex. De pitagoricis ḡ dimittat̄ ad presens. Sufficit enim que dixit tangere tñ nunc quo ad presentem speculationem.

Cap. 5^m. De ꝯtradictiōe ꝯtra Platonē qui posuit ideas ꝛ sumit̄ ꝯdictio ex hoc q̄ separate idee nō pñt esse substantie rerum sensibiliū formales per quas sensibilia numerantur ꝛ ponunt̄ in numerū sicut numerat̄ res per suā formā.

Tex.cō.25.

Qui vō posuerunt q̄ idee sunt ꝓncipia entium multipl'r peccāt: primū qdē: q̄ cū ipsi sint querentes cās existiū hoꝝ que sūt sensibilia attulerūt alia ab his eq̄lia numero istis. Dico aūt alia q̄ sepata que cuꝫ istis sensibilibus ēt sunt nec hn̄t esse idē: ꝛ hoc est ac si qs vellit per foꝛas reꝝ nūerare res: siue in numerū ponē sicut q̄liꝫ res per suā formā ponit̄ in nūerū: putet q̄ nō possit res istas nūerare siue in nūerū ponē paucioꝛib⁹ existib⁹ nūeris idearū siue formaꝝ per q̄s iste res ponunt̄ in nūeruꝫ: q̄ res numerāde supsunt nuō numerāti: sȝ cū plura facit qbus numeret putet se posse numerare. Spēs.n. ideales sunt fere eq̄les hijs que sensibilia numeramus. Nō.n. sunt pauciores eis. Dico tñ fere q̄ñ essentialibus hoꝝ sensibiliū eq̄les ponunt̄ eē spēs: sȝ indiuiduālis excrescunt sup numerū ideaꝝ: de qb⁹

Tex.cō.26.

ideis querēdo cās sensibiliū ꝓcessim⁹ ad ideas rōnē heracliti fugiētes: vnaqueqꝫ.n. ideaꝝ nomē hꝫ cū istis cōe quorum cā est ꝛ rōnē diuersam: q̄ sepati ꝛ sensibilis nō est vna rō q̄ vnū est ꝓpetuū ꝛ aliud corruptibile: circa substās enim rerum que sunt alia ab ideis: ꝛ hec sunt indiuidua sub cōmunib⁹ spēb⁹ ꝯtenta: est vnū qd̄ est spēs in multis ꝛ de multis tam in sensibilib⁹ q̄ꝫ in sempiternis separatis. Hec igit̄ que in sempiternis sūt: ꝛ substālia ꝓdicata sunt sempiternorum attulerunt Plonici ad sensibilia vt per ea ponant̄ in numeꝝ sicut res in nuō ponit̄ per suā formā ꝛ sicut per suaꝫ formā numerat̄: ꝛ sic id qd̄ est a re separū numerat eā ꝛ dat ei eē: ꝛ id qd̄ equoce ꝯuenit ei numerat rē ꝛ dat ei eē. Sicut si diceremꝰ q̄ hō vn⁹ numerat̄ forma hois picti qd̄ est magnum icōueniēs. Aliter aūt dicit Auerrois obiceē Aristo

Error Auerrois cō.25. Et erroris causa.

telē ꝯ Plonē dicēs q̄ Aristo. vocat numeꝝ eq̄lē numerum parē ꝛ q̄ incōueniens sit dicere q̄ par numerus numeret̄ ꝛ nō ipar: cuꝫ vterqꝫ sit numerus ꝛ dicta illa nō sunt curāda: q̄ nō est verum q̄ Plō posuit numeꝝ mathematicū eē rerum ꝓn^m: sed potius numeꝝ reꝝ sicut dictū est in antihabitis ꝛ hec ꝓuersitas ꝯtingit ex trāslatione arabica que mendosa ꝛ corrupta est. Obiectio ḡ est q̄ numer⁹ sensibiliū est numerus suaꝝ formaꝝ: forme aūt sunt separate: ḡ numerant̄ sēsibilia alio q̄dā ab eis allato nuō: res aūt nūerate formis suis nō numerant̄ paucioꝛibus q̄ꝫ ipse res sunt. Opꝫ igitur formas tot eē ad q̄s a sensibilib⁹ ꝓcessibus quot sunt sensibilia. Est aūt hoc icōueniēs q̄ q̄liꝫ istaꝝ formaꝝ que ponit̄ separate est equoca ad sensibilia eiusdē nois existia cuꝫ ea que sunt de eē separo nō sunt vniuoca ad ea que per eē ꝯcepta sunt cū mā: sȝ in separis multis est vnū ꝓdicatū vniuoce de illis: ꝛ similr̄ in multis ꝯceptis cū mā est ꝓdicatuꝫ cōe vniuoce ꝓdicatū de ipsis: sȝ nō est vnū vniuoce ꝓdicatuꝫ in sepatis ꝛ cū mā ꝯceptis. Si ḡ ista per separata sicut per formas suas nūerant̄ ꝓ alia in rōne ab ipsis q̄ nō ꝯueniūt cum eis nisi in multitudine ꝛ paucitate nūeri qd̄ est absurdū: q̄ sic eadē rōne.10. lupi possent nūerari per formas.10. ouiū: ꝛ sic forā canis vel lupi eēt forā ouis qd̄ absurdissimū ē ꝛ sim.

Cap. 6^m. Et ē 2^a ꝯdictio ꝯ Plonē ex hoc q̄ idee ponunt̄ nō esse ꝓter ꝓpriū rei intellectū per quem de re syllogizat̄.

Tex.cō.27.

Mpli⁹ fm̄ q̄s modos fm̄ Plonē ostdim⁹: q̄ sūt ꝛ eē hn̄t spēs ideales fm̄ nullū eorūdē modoꝝ videt̄ q̄ aliq̄ spēs separata eē possit: ꝓp syllogismū.n. ꝛ sciaꝫ ostdim⁹ fm̄ Plonē spēs eē. Scim⁹ aūt q̄ñ ex qbusdā nō est nece fieri syllogismū. Et spēb⁹.n. ꝛ intētionib⁹ pticularib⁹ ad nihil possum⁹ syllogizare. Ex qbusdā vō est syllogism⁹ q̄ ex spēb⁹ ꝛ notionib⁹ vniualib⁹ reꝝ q̄ sūt vbiqꝫ ꝛ semp syllogizam⁹ ad q̄libet rem demr̄andā. Sed iste spēs ꝛ notiones ex quibus syllogizamus nō sunt eoꝝ quoꝝ nos Platonici putam⁹ eas eē: q̄ spēs ex qb⁹ syllogizam⁹ oia quorūcūqꝫ sūt scie fm̄ rōnes illaꝝ sciaꝝ sumpte: he rōnes sunt fm̄ id

qd in affirmationibꝰ est vnũ de multis nõ habẽs eẽ separatũ ab illis: ⁊ in negationibus est sĩr fm diuersionẽ: q: illud qd est vnũ in multis nõ habẽs eẽ separatũ negat de quibusdã: hoc aũt est illud fm q per intẽtionẽ acceptã aliqd pticularium corruptibiliũ intelligit q vniuersale hʒ esse in ipso: ⁊ est esse ipsius. igit syllogismus nõ fit per notionẽ ⁊ spẽm separatã. ℂ Hoꝝ eni sensibiliũ demrõatoꝝ est qdẽ intẽtio ⁊ forma que est phantasia. Sʒ per vniuersale abstractũ qd est in itellectu ab eis syllogizat de eis nec posset de eis syllogizari nisi eẽt esse ipsoꝝ: igit per hoc qd separatũ est ab eis nihil põt syllogizari de ipsis: igit idee nõ sũt ponẽde eo mõ quo ponunt ꝓpter syllogismũ. ℂ Amplius aũt rõnũ ⁊ syllogismoꝝ que sunt oĩbꝰ certiores sũt demrõationes ostẽsiue ꝗrum est diffinitio d. qd ⁊ ꝓpter qd rei ad quã inferẽdã syllogizat: ⁊ iste rõnes syllogismoꝝ demrõatoꝝ nõ fm rõnes qditatum nõ sunt nisi due in gñe: syllogizantes. n. per formas rerũ cõitet ex quibus syllogizant quas greci vocant ideas faciũt eas: ⁊ accipiunt esse ad aliquid nõ qdẽ absolute: sed q: eẽ eaꝝ est ꝯiunctum cõpositioni ⁊ respectui: q: qditas est alicuius ⁊ nõ absolute accepta vt per se existẽs: sicut pʒ ex ipsa totiũ notionũ diffinitione: qm spẽs est eoꝝ que pncipalr in qd pdicatũ magis ꝓpriũ ⁊ genus eoꝝ que principaliter in qd pdicatũ magis cõe: ⁊ sic facile est vidẽ in alijs: igit spẽs ex quibꝰ rõnes certissime ꝓcedũt fm esse dependẽt ad ea quoꝝ sunt esse ⁊ notiones: q̃ nõ habẽt eẽ absolutũ ⁊ separatũ sicut dicimꝰ loquentes fm Platonẽ: ⁊ hec est vna ps notionũ ⁊ spẽꝝ ex quibus ꝓcedũt rõnes certissime que de rebus per ea que sũt eẽntialia rebꝰ de rebꝰ syllogizãtes: alia ps earũdẽ rõnũ q̃ de rebꝰ sensibilibꝰ syllogizat est q̃ de hoie per formã hois ꝯcludit: ⁊ eũ hõ in eo qd hõ sit solus ⁊ simpler itellectꝰ p quẽ ꝯcludit delectatio q̃ est ex ꝯtẽplatione theorematũ eẽ pura ⁊ firma nõ hñs ꝯriũ: ⁊ hec sola notio siue spẽs in syllo posita hʒ eẽ separatũ sicut in sequẽtibꝰ huiꝰ scie ꝓbabimꝰ. ⁊ idõ fm ordines spẽrũ per q̃s reu q: sũt sensibiliũ fm q sensibilia de quibꝰ nõ est itellectꝰ sʒ phãtasia: sic dirimꝰ: ⁊ sũt notiões vniuersales eẽntiales sensibilibꝰ: de quibꝰ est itellectꝰ ⁊ p eẽ nõ sũt separate ⁊ est intellectꝰ ipse q est spẽs ⁊ notio hois p quẽ opa ꝓpria hoi: ⁊ passiones ꝯcludunt: ⁊ hic solus hʒ eẽ separatũ. Nullo igit mõ p rõnẽ ⁊ syllm certissime de re ꝯcludẽtẽ põt eẽ demrõari idea: quã nos Platonici ponimꝰ: ⁊ oĩno rõnes q̃s inducũt illi q ponũt spẽs ideales pp q̃s ponũt ideas auferũt ea que magis eẽ volũt qm ideas ipsas q̃s ponũt hi q dicũt eẽ ideas. Cũ. n. idea nõ sit inuẽta nisi ꝓpter vniuersale pdicatũ ⁊ eẽntiale q substãr sĩtudo sensibiliũ opʒ q oẽ cõe pdicatũ eẽntiale colligẽs multitudinẽ ꝯtẽtoꝝ sub ipso pus sit ipsis nã tpe et rõne sicut in pricipio phicoꝝ ostẽsum est. Tale aũt pdicatũ est numerus ad oẽm numerũ sub ipso acceptũ qui est binarius: ternarius: ⁊ sic de alijs: ⁊ hoc pdicatũ cõe est separate existẽs extra particularia: igit idea nũeri erit añ pmã dualitatẽ: q̃ dualitas nõ est nũerꝰ pmꝰ qd absurdũ est ⁊ fm rei veritatẽ ⁊ fm ponẽtes ideas. Supra. n. ostẽdimus q post monadẽ luminis cãe pme pmũ qd ꝯstituit est hyas intelligentie. ℂ Qd aũt nũerus separꝰ sit añ pmũ binariũ est sicut: ac si dicamꝰ elemẽtatũ eẽ añ elmẽtũ cũ tñ elmẽtũ sit pnm elmẽtati. Cõponit. n. nũerus ex pmo elmẽto pluralitatis qd est binariꝰ: ⁊ ipse pnm pluralitatis sue sicut vnitas est pnm discretiõis: q: sicut vnitate diuisa ab alijs ⁊ in se idiuisa sit discretio in oĩbus vnis: ita pluralitas aggregatiõe discreti cũ discretũ sit pnm pluralitatis ⁊ hoc magis voluũt eẽ platonici q̃ oẽs ideas eo q hoc est pnm pmũ vñ cãnt ⁊ ꝯstituũt multitudinẽ idearũ fm q idee sũt forme separate ⁊ discrete faciẽtes ⁊ discernẽtes ideata sensibilia: ⁊ nũerꝰ in hijs q̃ ꝯstituũt ideas a prima dualitate ꝯstituit. Seqt aũt fm rõnes fm quas ponũt ideas q aliqd pus sit nã ⁊ tpe ⁊ rõne eo q est fm se absolutũ. Dirimꝰ. n. pdicatũ cõe per hoc q est eẽntialis nã quorundã nõ eẽ sine respectu ad illa. Prima aũt sũt fm se sicut prima vnitas ⁊ primus binarius: idea igr nũeri q̃ separata est: ⁊ ad aliqd est porest pmo binario q absolute ⁊ simplr: ⁊ vt vniuslr dicamꝰ hec q̃ dcã sũt icõueniẽtia sequunt: ⁊ oĩa alia icõueniẽtia q̃cũq; aliq q opiones q̃ sũt de ideis ⁊ rõnes opinionũ sequunt opponẽdo hijs q dicũt de pncipijs. Sequẽs eni ⁊ examinans rõnes eoꝝ de pncipijs plima ex ipsis rõnibus eoꝝ ꝯcludet icõueniẽtia talia. ℂ Amplius ad eandẽ existimationẽ rõnis fm quã ⁊ pp quã dicimus eẽ ideas nõ solũ ponunt idee eẽ spẽs substãꝝ: sʒ ẽt multoꝝ alioꝝ. Intelligẽtia eni siue notio vna in multis exis q̃ est scie pnm pp quã ponimus ideã nõ solũ eẽ circa substãs idiuiduales ⁊ sensibiles: sʒ ẽt de alijs ⁊ scie q̃ꝝ pnm est vniuslr nõ solũ sũt de substãijs: sed alioꝝ sũt multoꝝ q̃ sciunt. Opʒ igit q idea que est qditas accidẽtiũ hẽat eẽ separatũ: per hoc q opʒ q hẽat ideã que est pncipiũ sciẽdi ipm: hoc aũt absurdissimũ est qditatẽ alicuius que ad aliqd est hẽre eẽ separatũ: ⁊ p se existere ⁊ subʒ eẽ nõ hẽre nisi ab alio: accidẽt aũt mille talia icõueniẽtia si quis sequat rõnes q̃s ponũt de principijs sicut diximus.

Tex. cõ. 28.

Tex. cõ. 29.

ℂ Cap. 7m. Et est tertia ꝯdictio ꝯ Platonẽ accepta simul ex veritate rei: ⁊ rõne opinionis ponentium ideas.

Onsiderando aũt ea q̃ dicũt fm necẽitatẽ ⁊ fʒ opionẽ siue opionis rõnẽ: q̃ ponũt ideas dicimꝰ q ideas nihil aliud eẽ necẽ est nisi spẽs pticipatas subijs pticularibꝰ substãr: non. n. idee pticipant fm accñs aliqd. Sʒ opʒ q ideã vnãquãq; pticipet iquãtũ nõ de subiecto pdicat de illo sʒ substãr: põt. n. aliqd pticipare aliqd pdicatũ ⁊ substãr ⁊ p accñs. Et hoc explanãdo dico: vt si qd pticulare subm p se duplo vel binario pticipat qd est substãle pdicatũ eiꝰ pticipabit ẽt sempiterno: sʒ p accñs: accidit. n. duplo q sit sempiternũ: q: separatũ ẽ vt dicũt: igit spẽs pdicata de multis erit substã ipsoꝝ: ⁊ nõ pticipata p accñs. Spẽs ãt ille sic de subijs pdicate substãz sigñant tã hic in sensibilibꝰ q̃ illic in separatis: q: ẽt i illis mĩtitudo colligit ad vnũ aliqd pdicatũ de ipsis: igit in separatis necẽ est apparere aliqd vnũ in mĩtis pdicatũ de illis qd sit hñs eẽ pter ea de quibꝰ pdicat fm rõnes p q̃s ponũt ideas: ⁊ tũc q̃remꝰ de illo cõi: qm si qdẽ vna ⁊ eadẽ spẽs idealis est ideaꝝ hñtiũ vnũ cõe pdicatũ: ⁊ sensibiliũ pticipãtiũ ideis: tũc opʒ q aliqd cõe sit vniuoce pdicatũ de sensibilibꝰ pticipãtibꝰ ideas: ⁊ de ideis q̃s pticipãt sensibilia: ⁊ per hoc exẽpliũ vidẽ possumꝰ. Qd. n. magis est in dualitatibꝰ hic demrõatis corruptibilibꝰ singulis ⁊ in alijs dualitatibꝰ q̃ multe sũt sʒ sempiterne sũt est ipsa dualitas q̃ cõe pdicatũ est vnũ ⁊ idẽ: aut qd magis est pdicatũ cõe vnũ ⁊ idẽ in ea dualitate q̃ est sensibilis: ⁊ in alia q̃ est in sempiternis icorruptibilis. Nõ. n. põt dici q pdicatũ cõe vnũ ⁊ idẽ qd ẽ dualitas ꝯ pticipata magis isit illis q̃ istis. ℂ Ostẽdimus eni q accidit dualitati illi q sit sempiterna: ⁊ hoc non facit magis inesse illis q̃ istis: ⁊ ex hoc seqt q idearũ sint idee ⁊ qditatis qditas ⁊ forme forma q̃ oĩa sunt absurda. Si võ dicat ꝓpter hoc: q non est eadẽ spẽs participata ab hijs ⁊ illis: tunc nõ ꝯueniunt ista ⁊ illa nisi nomine ⁊ nõ rõne: quoniã tunc idea nõ dicet de sensibilibus fm suã substantialẽ rõnẽ: ⁊ sic dicet de sensibilibus equiuoce: ⁊ hoc est si aliquis vocat cõmuni nomine calliã siue Socratẽ hoiem ⁊ statuã ligneã hoiem nullã inspiciens rei ⁊ nature cõmunicationẽ: ⁊ sequit q idee nõ sunt forme essentialiter participate ⁊ substãtialiter: sicut võ callias homo per intentionẽ ⁊ naturã hominis ligni vel idoli q similitudo quedã est eiꝰ. Veritas ergo rei ⁊ ratio qua ponit idea simul accepta probant ideas oĩno esse nihil ⁊ hoc intendimus.

Tex. cõ. 30.

ℂ Cap. 8m. Et est ꝯtradictio sumpta ex hoc q sunt inutiles idee ad motum ⁊ sciam ⁊ est ratio sensibilium.

Axime aũt inter omnia prebabiles aliquis cõsiderans subtiliter dubitabit quid vtilitatis conferre possunt species ideales sempiterne fm esse hijs que sunt facta vel corrupta de numero sensibilium existentibus: talis eni spẽs idealis supposita nec põt eẽ cã motus qui est de subto ad subm: nec põt esse cã trãsmutatiõis alicuiꝰ que est de nõ subto ad subm: vel de subto ad nõ subm: ⁊ hoc est ideo q: mouẽs mãm est in mã: ⁊ aliter nõ moueret eã sicut pʒ q semẽ mouẽs in generatiõe vnit materie generabiliũ: ⁊ ingredit in eã: sicut spiritus igredit in corpus ⁊ virtutes celestes nõ mouent mãm nisi prius ingrediant mãm cum virtutibus elemẽtalibꝰ sicut ostendimus in 16. de aialibus qm si nõ eẽnt intus nõ tãgerẽt: ⁊ si nõ tãgerẽt nõ agerẽt: ⁊ si nõ agerẽt nõ sequeret alteratio. ℂ Separatũ aũt eẽ habẽs nec intus est: nec tangit: nec agit: q̃ nihil ꝯfert ad motũ vel trãsmutationẽ: sʒ nec ad sciaꝫ sensibiliũ auxiliabit idea: eo q fm eẽ de numero alioꝝ est q̃ sũt separatim eẽ hñtia. Nõ enim pñt separata esse substã eoꝝ que sensibilia sunt: q: nul

Tex. cõ. 31.

Mouẽs mãm est in mã. vide 7. me. cõ. 28. ⁊ cõ. 31. in suo cõmẽto.

lius suba que est ee ipsi⁹ sepatū bz ee ab ipso. Si enim eēnt sube ꝛ qditates ipoꝝ sensibiliū pro certo nō bērent esse nisi in ipsis: ꝛ motis eis mouerentur: ꝛ eis destructis ipossibile eēt aliqd illoꝝ remanē. Sic aūt nō sūt sꝫ pmanētia ꝛ sepata sūt: ḡ distinctū eē babētia biis sensibilib⁹ nihil ꝯferūt vtili tatis ad eē istoꝝ. Sic aūt sepatā existētia nec ad sciēat nec ad eē ꝯferūt cū eadē sint pncipia eēndi eē ꝛ cognoscēdi ipsꝫ: nec ista sepata insūt pticipātib⁹ ea sensibilib⁹: sicut cā ad eē que est cā formalis: sic tñ fortasse causas eē opinabant illi q ponebāt ideas: sicut dicimus fieri albū ex hoc ꝙ miscet co lor alb⁹ subiecto ex intrinseco aduenies sicut eē mixtū pri⁹ est separatū: ꝛ ad hoc facili⁹ intelligēdū opꝫ nos hic anticipare ea q̄ posteri⁹ in hui⁹ sciē libro nono pbāda sūt. ¶ Dicim⁹ igit̄ sm doctrinā Aristotelis nulla forma mixta est cū subiecto qd est mā: sꝫ oib⁹ formis in mā potētia existētib⁹ fit eductio eaꝝ ad hoc ꝙ in effectu ꝛ actu sint per motū qui est act⁹ exi stentis in potētia sm ꝙ est in potētia qd sic pbat Aristote les. Qm enīz hyle est subm mutationis ꝛ mot⁹ pmū opꝫ in hyle ipsa tria supponi sine qb⁹ nullo mō est trāsmutatio vel mot⁹ est in trāsmutatione qd ꝯtinue arbitrat̄: ꝛ hec est pri uatio: ꝛ est i ea qd ꝯtinue fit ꝛ educit̄ ꝛ hoc est esse forme: ꝛ est ꝙ vnum ꝛ idem numero manent in toto actu: ꝛ hec est suba mäe: ꝛ qdcūqꝫ hoꝝ deest nō est hyle subm mutatiōis ꝛ mot⁹: igit̄ in intellectu mäe claudit̄ esse forme in ea sm in choationē: qꝛ aliter nō exiret ꝯtinue accepta per motū. for ma igit̄ nō est ei immixta per aduentū ab extrinseco: sed intrin seca intellectui ei⁹: ꝛ hec est cā ꝙ vnū est vnius mäe ꝯstitutū ex mā ꝛ forma: sed nō ꝯstituūt ex subiecto ꝛ accidēte: ꝛ iō dicit Aristoteles ꝙ mā nō intelligit̄ nisi per analogiā ad formā.

Nō tres opio nes d formis p qb⁹ vide dif fuse Auerroē 12.me. cō.18.

¶ Due aūt alie sunt opiones de formis: vna qdeꝫ pHonis. Qꝛ scꝫ omnes alie forme sint a datore ab extrīseco influxe mäe: ꝛ hoc dicit pHo: ꝛ sm hoc forme sunt sicut mäe sicut supliate ꝛ nō intrinsece per esse ꝛ intellectuꝫ mäe: ꝛ sic sunt sicut mixte. Alia aūt est Anaxagore qui dixit oēs in mā esse actu: sed latere ꝛ quo ad hoc iterū cū mā mixta sūt: ꝛ ve in trinsece mäe ꝛ esse ꝛ itellectū mäe ꝛ quo ad hoc pHo ꝛ Ana xagoras vnū ponūt lꝫ cā sue pōnis nō sit vna ꝛ eadem. Oia aūt ista cōtra sunt ex ppōne quā oēs ꝯcesserūt antiq ꝙ scꝫ ex nihilo nihil fit oino: ꝛ iō cū forma actu fiat dicebāt oportere pexistere formā ex q̄ fit: ꝛ tūc diuerterūt pHo qdē ad dato rē ꝛ ideas: Anaxa. aūt ad latētiā: ꝛ dixerūt formas pexisten tes esse mixtas mäe: ꝛ Aristoteles videns icōueniētia que se quunt̄ elegit verū dicē ꝙ sūt in ptāte mäe. Dicē igit̄ pdicto mō mixta eē cū mā rō mobilis valde ꝛ subuertibilis ē quā sicut per antia pꝫ. pm⁹ dixit: lꝫ per hoc motiuꝫ aū se cām sic dicēdi hbēt ꝛ postea i ea successorē habuit Eudoxiū: ꝛ alij q dā ꝯsenserūt istis: facile nāqꝫ est collige multa ꝛ valde ipos sibilia ad talē opinionē destruēdā: qꝛ iā dcm̄ est vnū incōue nientissimū ꝙ ex forma scꝫ ꝛ mā nō fit vnū: ꝛ 2ᵐ est ꝙ motus nō est act⁹ ei⁹ qd est in potētia sed efficiēs: nec mot⁹ est exit⁹ de potētia ad actū sꝫ est influxus agētis sm formā: ꝛ ꝙ mā nō est subm mot⁹ pprīū sꝫ est tñ iquātū influit agēs formā: ꝛ ꝙ mā nō desiderat formā eo ꝙ nihil desiderat aliqd nisi per aliqd similitudinis qd bꝫ cū ipa: ꝛ ꝙ qlꝫ forma pōt fieri in q̄cūqꝫ mā cū nihil forme approprieṫ hec forma huic mäe ꝛ ꝙ gnō nō est cōpositi: sꝫ forme tñ: qꝛ gnō nihil est nisi datio forme a datore: ꝛ ꝙ mā nō mouet̄ sꝫ poti⁹ in eā qetā igredit̄ forma: ꝛ multa talia facile inueniunt̄ que vidit Aristoteles cū abhorruit istā positionē. ¶ Adhuc aūt nō est aliqs ꝯsue tus modus dici quo ex spēb⁹ sempiternis fiant alia ab eis que sunt sensibilia corruptibilia: patet igitur omnino ad eē ꝛ scientiā rerum inutilem esse idearum positionem.

¶ Cap. 9ᵐ. De ꝯdictiōe ꝯtra Platonē sūpta penes ideas sm ꝙ dicunt esse exemplaria opificis.

Tex. cō. 32.

DIcere vō ꝙ spēs sūt padigmata sine exemplaria eē ad que respexit opifex qn fecit istū sensi bilē mūdū: ꝛ ꝙ ista ab exemplarib⁹ participāt existentiā in isto mūdo sensibili: ꝛ iō iste forme sūt imagines illaꝝ que sunt in mūdo archety po sicut dicit Plato vaniloquiūꝫ est: ꝛ est hoc dicere fabulosas ꝛ poeticas fabulas: poemata enim figmē tis talia sub integumentis mentiunt̄ volentes corruptibili metaphora significare vniuersalitatē virtutis operatiue pri mi intellectus: qui oia recte pducit ac si pducit ad exēplar vnūquodqꝫ. Dicere autē hoc simplr ꝛ sine metaphora esse vnū vaniloquiū est: qꝛ ad pfectā rōnē agentis nō requirit̄ nisi ꝙ formā que est pncipiū actiōis apud se hēat: hāc aūt formā bꝫ agens intellectus per formā que est scientia sua ꝛ nālr agens bꝫ eaꝫ: qꝛ ipsa est forma per quā inest ei agē: ꝛ iō neutrū agens indiget exēplari extra ad qd inspiciat qn agit. ¶ Queramus igit̄ a Plone qd sit agēs vel operās in tota nā qd sit ad ideas respiciēs: sine eni oi exēplari ꝯuenit ꝙ aliqn sit in nā simile illi: ꝛ aliqn nō sed sit dissimile: sic enī aliqn qd gñat̄ simile gñanti aliqn nō: igit̄ ēt existēte exēpla ri Socrate sepato ꝛ nō existēte eo fit iste Socrates ex Do monis pris sui qlis in nā est iste sensibilis Socrates. ¶ Si militer aūt palā est qn sm Platonē exēplaria ponant̄ pro pter cōia pdicata qb⁹ vniunt̄ pticularia erūt tot exēplaria quot sunt pdicata cōia que sunt pdicata per se ex qb⁹ scit̄ ꝛ syllogizat̄: ḡ ꝛ si ponat̄ Socrates sempiternus ad quē respi ciēs opator fecit istū sensibilē Socratē: opꝫ ꝯcedere ꝙ illi⁹ sempiterni Socratis sint exemplaria plura: ḡ ꝛ spēs plures erūt exēplaria Socratis sicut sunt hois pdicata cōia per se aial ꝛ suba ꝛ hmōi: hec eni similr erunt in anthoantropos hoc est per se hois qui est homo separ⁹: ḡ spēi erit alia spēs hoꝝ ea qd nō dicūt qui ponūt exēplaria esse. ¶ Ampli⁹ spēs erūt nō solū exēpla sensibiliū: sed ēt exēpla specierū sicut ge nus exēplarū est spēi: ꝛ hoc ibi cū illud qd fit ad eius exēplar sit imago ꝛ nō idea sine forma sine spēs: sicut pꝫ per predi cta exēpla specierū que ponit Plato erūt imagines sicut et ille forme que sūt in mā: ꝛ hoc est ꝯtra Platonē dicentē for mas formātes que sunt sepate nō esse imagines.

Tex. cō. 33.

¶ Ampli⁹ qlibet recte opināes opinabit̄ ipossibile eē ꝙ forma subālis que est rei qditas ꝛ id cui⁹ est illa suba sint sm rem sepata: suba. n. est eē ei⁹ cuius est suba: ꝛ nō bꝫ aliud esse ab ipo: ita ꝙ de subiectis illis q̄ꝫ est suba impoīe est remanere aliqd subaliū sm eē: qāo ḡ erūt idee separatꝫ sm eē: cū sint sube rerū: ꝛ lꝫ hoc absurdū sit ꝛ ꝯ opionē oiuꝫ tñ in phedrone sic di ꝙ spēs sepate sint cāe eē rerū ꝛ fieri earūdeꝫ. ¶ Amplius ēt si deṫ existere spēs tñ hec singularia nō pticipabūt ea ni si ponat̄ aliqd mouēs in mā qd faciat sepata venire in ista singularia: ꝛ hoc iam in supiori capl̄o ostēdimus esse ipoīe.

Tex. cō. 34.

¶ Adhuc aūt mlta fiūt p artē que sūt alia a spēb⁹: qꝛ nō du bitam⁹ qn forme artificialiū sint accidētes mäe: ꝛ iō scim⁹ talia nō hēre spēs que per se existunt: ꝛ sic domus ꝛ anulus fiūt sine spēb⁹ sepatis: qꝛ hoꝝ nō dicim⁹ spēs esse sicut iam dixim⁹. igit̄ cū artificialia imitent̄ nām palā: qꝛ ꝯtigit ꝛ alia que nālia sunt ꝛ esse ꝛ fieri pp̄ter tales causas ꝯdictas cum mā quales vt nunc dicte sunt esse in artificialibus.

¶ Cap. 10ᵐ. De ꝯdictione contra positionem Platonis: ꝙ numerus idearum est principium.

Tex. cō. 35.

PLato aūt nō solū posuit ideas esse formas re rum ꝛ pncipia: sed ēt dixit spēs esse numerū si cut dixim⁹ superi⁹. Nō aūt dixit numerū illuꝫ qui in gñe est discrete q̄ititatis eē pn̄ᵐ: sed po tius illū numerū q est spēꝫ ꝛ idearū. Mas. n. dixit numeris ꝛ numeroꝝ pportionib⁹ idictas ꝯstituere res ꝛ in armonicis cōpōnib⁹ tā ex pte forme q̄ ex pte mäe: pp qd triplicē dixit esse numerū instrumētalem. s. quo reddit̄ ꝛ mēsurat̄ entiū discreta q̄titas: ꝛ formalē quo res q̄libet ponit̄ in numero ꝛ ꝯstituit̄ in pportione numeri: ꝛ mālē q̄ est res sensibiles in pportione ꝯstitute.

Nō quē nūe rum Plo po suerit pncipiū rerū. Et qāo triplex est nūe rus sm ipm.

¶ Procedamus igit̄ nūc ꝯtra istā positionē dicētes quecūqꝫ incōue nientia sequunt̄. Nec curamus hic de hijs que dicit Auer rois: qꝛ non videnṫ nobis esse sm litteralem Aristo. intelle ctum. Dicamus igitur qꝛ si numeri quidam formales sunt ideales species: per quem modum erunt isti numeri cause rerum existentium. Queramus verum sint sicut cause rerū: quia res ipse constitute sunt alij quideꝫ causati ab illis nu meris sicut si dicamus ꝙ vnus numerus causatus ab illis est homo qui est species ꝛ esse indiuiduorūꝫ: ꝛ alius nume rus etiā ab illis causatus est Socrates indiuiduus: ꝛ alius tertiū numer⁹ sub cōmuni numero hois accept⁹ est callias. Et sic de oībus indiuiduis ꝛ coibus spēb⁹ ꝛ generib⁹ acce ptis ac indiuiduis. Si aūt sic dicat̄. Tunc q̄ram⁹ qd cāllita tis hēt illi numeri separi ad istos ꝯceptos rū mā. Nō enīꝫ est sufficiēs differētia quā dicūt ꝙ illi sunt sempiterni ꝛ isti non: ad hoc ꝙ illi sūt cause ꝛ isti causati. Qd eni aliquid sit

sempiternũ nõ differt ei ꝙ sit cũ: ꝑcipue ꝓut cũ ⁊ pñ^m^ est for,
ma. Sȝ poti⁹ hoc ꝙ eẽntialr̃ ꝯstituit ipm: ⁊ sic oc eẽ ipsi⁹ sicut
Tex.cõ.36. ⁊ in añbitis dixim⁹ sepi⁹. ❡ Si võ dicaẽ ꝙ ꝓportiões siue
rõne a numerorũ sũt hoc in sensibilib⁹ subiẽis cõstitutis: sicut
symphonia q̃dã ꝓportio nũerorũ in sonis: ita ẽt in armonia
ꝑncipiorũ ꝯstituit subã illõ nõ lõge est a veritate: sȝ ſm hoc cũ
oĩs ꝓportio famaẽ in aliq̃ nã: palã est eẽ aliquẽ nũerũ cuius
est ista ꝓportio ⁊ ea sensibilia ꝯstituta q̃ꝝ sunt iste ꝓportio
nes sũt illa nã: ⁊ si illa nã q̃ sic ꝓportiõata ꝯstituit subas est
mã corporũ sensibiliũ: opȝ ꝙ ⁊ ipsi nũeri sint ꝓportiões illi⁹
mãe ⁊ sint ꝓportiões alterius ad aliud. Oĩs.n. ꝓportio est
hĩtudo vni⁹ ad aliud: sicut est ꝓportio partiũ mãe carnis ad
formã carnis. Dico ẽt partes mãe sicut tot ptes terre ad tot
aq̃: ⁊ tot aeris ad tot ignis ⁊ icõpsonaria oĩbus ⁊ cõpositis
est sil̃r. Dico aũt gñalr̃ ꝙ hoc verũ est sic si est aliqua ꝓpor,
tio in nũeris ptiũ ignis terre ⁊ aque ⁊ aeris: tũc opȝ ẽt ꝙ an
tropos hoc est ꝑ se hõ siue separ⁹ hõ siue ponaẽ eẽ nũer⁹ siue
nõ: tñ opȝ ꝙ ꝓportio sit in nũeris q̃rũdã rerũ: q̃ aliud sũt q̃
nũer⁹ q̃ nõ nisi in ꝓportiõe ꝯstituit ipm: ꝯstat.n. ꝙ nõ ẽ sim
plex sȝ ẽ in eo potẽtia gen⁹ ⁊ act⁹: nec ista ꝯueniũt adinuicẽ
in ꝓportiõe potẽtie ad actũ ⁊ act⁹ ad potẽtiã. Sicut ẽt in ꝓpor
tiõe ceterĩs rerũ q̃ nõ sũt nũer⁹ nõ erit ille hõ aliqs nũer⁹ q sit
Tex.cõ.37. ꝑter res illas ex qb⁹ in ꝓportiõe ꝯuenientibus ꝯstituiẽ: ⁊ sic
male hõ separ⁹ nũer⁹ eẽ poniẽ a pl̃one. ❡ Ampli⁹ si nũerus
dicẽ eẽ idee q̃s ponit Plo: ita ꝙ eẽ ideorũ sit eẽ cuiusdã nũe,
ri facientis ideas: sicut aĩa dicẽ eẽ nũer⁹ seipsȝ mouẽs sic dicẽ Pla
to: tũc opȝ ꝙ ea q̃ ꝯueniũt nũõ eõi ꝯueniãt ⁊ formis ideaꝝ.
Videmus aũt ꝙ ex multis nũeris fit vn⁹ ꝑ aggregationẽ:
⁊ ex qbuscũqȝ nũeris aggregatis fit vn⁹ nũer⁹: q̃õ aũt ex q
buscũqȝ spẽb⁹ plibus fit vna spẽs: ⁊ si forte dicat Plo ꝙ nõ
ꝯstituiẽ nũer⁹ ex nũeris ꝑmis: sȝ ex vnis siue vnitatib⁹ nũe
ri eo ꝙ nũer⁹ est aggregatio vnitatũ: ⁊ ita dicat fieri in for,
mis sic millenarius ꝯstituiẽ ex decies cẽtũ: ⁊ cẽtũ ex decies
10. ⁊ 10. ex decies vno ⁊ recurrit ꝯsiõ oĩs nũeri vsqȝ ad vni,
tatẽ q̃ p^m^ ꝯstituẽs. Tũc q̃ram⁹ q̃õ se hñt vnitates in nuõ
q formas ꝯstituit si nãqȝ ille ꝯformes sũt vni⁹ spẽi ſm nãm:
multa sequunẽ icõuenientia q̃ꝝ ꝑncipale est: ꝙ ex hijs q̃ sunt
vni⁹ spẽi ⁊ nãe nihil fit oĩno: q̃ꝛ ex hoĩe ⁊ asino nihil fit oĩno:
⁊ nõ est inter ea ꝓportio nisi eq̃litatis ⁊ similitudinis: ꝓportio
aũt in q̃ res ꝯstituiẽ est diuersorũ ad vnũ ſm aliq̃ȝ medieta
tẽ arithmeticã vl̃ geometricã vel musicã hĩtudo. Scdȝ aũt
est: ꝙ si ponam⁹ aliqd fieri in talib⁹ totũ eẽ eiusdẽ spẽi: ⁊ sic
oĩa eẽnt ei⁹ spẽi: q̃ꝛ ex eisdẽ vnitatib⁹ fierẽt ⁊ eiusdẽ speciei
idee: ⁊ ex ideis eiusdẽ spẽi fierent eiusdẽ spẽi ideata sensibi
lia: ⁊ alia ifinita sequunẽ icõuenientia. ❡ Et si ꝑp hoc dicaẽ
ꝙ vnitates nõ sũt ꝯformes: seqẽ statiȝ: ꝙ nec eedẽ sibi inuicẽ
sũt vnitates separe q̃ cõstituũt formas: ⁊ seqẽ ꝑp hoc ꝙ nec
ille psit eẽ oẽa oĩb⁹ adinuicẽ: ita ꝙ q̃lȝ sit alia in spẽ ab alia:
⁊ hoc planũ est vidẽ: q̃ꝛ cũ ille vnitates q̃ formas ꝯstituunt
Tex.cõ.38. sũt ꝑ nãȝ añ formas ideales: sicut in eẽ formali ꝯstituẽtes eas:
ipe sũt oĩno separe ab oĩ mã mãtorũ ⁊ sũt impassibiles: ⁊ tũc
q̃ram⁹ a q̃ differũt abinuicẽȝ separe ⁊ sic ipassibiles existes
vnitates ⁊ nõ erit ẽt fingẽ volẽti assignare differẽtiã. Talia
eñi dicta rõnabilia sunt sicut ꝯtrãria ꝑ syl̃m nec sunt ꝯfessa
itelligẽtie sicut sũt ꝑncipia ꝑ se nõ: q̃ forme nõ sũt sicut solas
nũer⁹ ꝯstituẽs. ❡ Ampli⁹ ẽt cũ nũer⁹ circa quẽ est arithme
tica sit genus discrete q̃ntitatis q nullũ ens vel formaȝ ꝯsti,
tuit opȝ ad gen⁹ aliqd a nuõ formas faciẽte nũerũ illũ face,
re circa qd est arithmetica illi⁹.n. vnitatis nihil ꝯstituit ni
si nũerũ: ⁊ sic habem⁹ q̃tuor nuõs: vnũ arithmeticum q est
determinati generis: ⁊ vnũ ideterminati generis q in esse
formali ꝯstituit ideas: ⁊ 3^m^ nũerũ ideaꝝ: ⁊ 4^m^ nũerũ idea
torũ ꝯstitutorũ ⁊ hec est derisio: ⁊ iõ idee nũeri eẽ nõ possũt.
Tex.cõ.39. ❡ Adhuc aũt sȝ eos q̃ vltimo dixim⁹ nũer⁹ q ꝯstituit medi⁹
est inter nũerũ simplicẽ arithmeticũ: ⁊ ipas ideas ꝯstitutas:
oĩa aũt q̃ sũt istra aliq̃ siue media aliq̃ꝝ ſm nãȝ sũt cõposita
aut ex hijs qb⁹ est simplr̃ cõpõ mediorũ: ⁊ hec sũt que maxi
me distãt in gñe illo. Aut.n. sũt ex aliqb⁹ que sũt ꝑncipia ad
ipa media: sȝ nõ sint ꝑncipia ⁊ ꝑma simplicia absolute: sicut
cõponiẽ medis q̃dã ex medijs que cõparata ad ipsa sũt ex,
5.ph.tex.c.52. Et tex.cõ.6. trema sicut docuim⁹ in.5.phẏsi. Aliter.n. nõ posset dici q̃re
numeri formarũ essent medij inter formas ⁊ ꝑsentia sensi,
bilia ſm Platonẽ: q̃ꝛ forme ideales nõ ꝯstituũt res presen
tes nisi mediate rõne numeri: q̃ꝛ ligantẽ cuȝ sensibilib⁹: ⁊ sic

illi numeri medij sũt inter eas ⁊ sensibilia ꝑsentia: ita neces,
se est numeros q ꝯstituũt formas eẽ medios inter numeros
Tex.cõ.40. mathematicos ⁊ ideas. ❡ Ampli⁹ ſm hec que dicta sunt
vnitates que sunt in dualitate ꝯstituẽte ideas hñt alias po
res se vnitates dualitatis que prior est ea: ⁊ hoc est ipossibi
le: cũ vna vnitatũ nihil addat super aliam: eo ꝙ vtraqȝ ab
oĩum mã mãta separata est sicut pȝ per antedicta. ❡ Ampli⁹
in isto numero medio queramus q̃re ille numerus est vnũ
simul collectũ siue cõprehẽsũ. Dico aũt vnũ: qd simplr̃ est
vnũ: ⁊ hoc est ꝙ forma vnũ est: hoc enim nõ erit assignare:
q̃ꝛ discretio nõ est causa vnitatis simplr̃: cum ipsa sit simplr̃
multitudo: ⁊ multitudo in eo qd hmõi non est cã vnitatis:
simplr̃ igiẽ idea est multa simplr̃ ⁊ non vnum eo ꝙ eius cã
Tex.cõ.41. est multitudo simplr̃. ❡ Ampli⁹ aũt ad oĩa que dicta sunt
si in numero ꝯstituente ideas vnitates sunt differẽtes ſm
spẽm ⁊ formã: cũ illa sint eẽntia prima rerũ: tũc oportebit eũ
aliqd simile dicere quẽadmodũ dicũt qcunqȝ q̃tuor dicunt
aut duo spe differentia. Horũ enim q̃libet sic plura dicit ele
menta spe differentia: q̃ꝛ nõ dicit primũ elementũ eẽ corp⁹
qd cõe est hijs que ponũt eẽ principia: sȝ dicit ignẽ ⁊ terraȝ
eẽ elemẽta: siue sit eis cõe siue non: ⁊ ita dicit Plato vnita,
tes difformes eẽ ꝑncipia pria nõ ꝯsiderãdo cõem eis nũerũ
sicut pȝ ꝑ añdicta. Et sic aliqñ verũ fuit: sȝ nũc dicit a pl̃oni
cis ꝙ vnitates q̃ sũt ꝑncipia ideaꝝ sũt siles: ⁊ hoc est dicẽ:
ac si dicerem⁹ ꝙ q̃si vno in forma existẽte eẽnt ео sũt tres: sicut
ex igne: vel aq̃ q̃ sũt siliũȝ ptiũ ſm formã. Si aũt sic dicũt ali
qd vnũ eẽ eẽntũ ⁊ nõ vnitatẽ absolutã sed suppositũ ⁊ subm
vnũ hõgeneũ: tũc seqẽ ꝙ sube formales rerũ nõ sũt nũeri: sȝ
poti⁹ illud vnũ qdcũqȝ est illud. Palã aũt q̃ꝛ si vniuersitas
rerũ est aliqd vnũ ⁊ idẽ: ⁊ hoc est ꝑncipiũ oĩuȝ formale: opȝ
ꝙ illud vnũ multiplr̃ dicaẽ: ⁊ nõ vno mõ: alr̃.n. ipossibile est
oĩa dicẽ vnũ: sicut pȝ in ipo ente: q̃ꝛ sicut dicit Porphẏri⁹. Si
qs oĩa entia vocet equoce ⁊ nõ vniuoce nũcupabit: ⁊ iteẽ est
de lumine ꝑme eẽe qd sementẽ oliũ dixit Plato: hoc enĩȝ
nõ oĩb⁹ vno mõ acceptum erit principium.

❡ Cap.11^m^. De contradictione contra Platonem de redu
ctione subarum ad principium numerorum.

Tex.cõ.42. Nos aũt volẽtes subas sẽsibiles corpeas redu
cere ad ꝑncipia pria ꝑmemorati nũeri ſm plo
nicos tũc ponim⁹ linee lõgitudines ꝯstare ex
ꝑmis ꝯrijs linee q̃ sũt ꝓductũ siue lõgũ ⁊ bre,
ue ⁊ hoc dicim⁹ eẽ ex ꝯrijs ꝑmis q̃ntitatis que
sẽt magnũ ⁊ puũ: vt dicit Plo: ⁊ planũ siue sup
ficiẽ dicem⁹ ꝯstare ex ꝑmis suis ꝯrijs q̃ sunt latũ ⁊ artũ siue
strictũ q̃ ẽt sũt magnũ siue puũ in supficie. Corpus võ dici,
m⁹ cõponi ex ꝓfundo siue alto ⁊ hũili siue imo. In vnoq̃qȝ
eñi gñe pñ⁹ prima ad ꝯstituẽdũ res gñis illi⁹ pria ꝯria sũt.
Primũ aũt oĩum in gñe ꝯtinui q̃ sũt vt ꝑmũ subm siue mã
eorũ q̃ sũt in q̃ntitate est magnũ ⁊ puũ: inter q̃ est mot⁹ augme
ti ⁊ diminutiõis: ſm igiẽ Pl̃onis ꝑbiam corp⁹ reduciẽ cuȝ
sua ꝯrietate ad supficiẽ: ⁊ ꝯrietatẽ suã sicut ad pñ^m^: ⁊ superfi,
cies cũ sua ꝯrietate ad lineã cũ sua ꝯrietate ⁊ linea cũ sua ꝯ
rietate reduciẽ ad magnũ ⁊ paruũ. Magnũ ⁊ puũ reducũ,
tur ad pria ꝯria nũeri q̃ sũt multũ ⁊ paucũ. Magnũ.n. diffi
niũt qd cõponiẽ ex multis: ⁊ paruũ qd cõponiẽ ex paucis: ⁊
Tex.cõ.43. sic oĩa reducim⁹ ad nũeros sicut ad ꝑma ꝯstituẽtia. ❡ Attñ
sȝ hoc ita dicam⁹ ſm eos q̃ram⁹ ab eis q̃õ sic pñ^m^ se mãlr̃
ꝯstituẽs hẽbit aut planũ siue supficies lineã q̃ nullã hȝ lati,
tudinẽ: aut q̃õ hẽbit solidũ corp⁹ sicut pricipia sic ꝯstituen
tia lineã ⁊ planuȝ que nihil hñt ꝓfunditatem. Aliud.n. gen⁹
ꝯriorũ est latũ ⁊ artũ siue strictũ: ⁊ aliud gen⁹ ꝯriorũ ꝓfundũ
siue altũ ⁊ hũile siue imũ: ⁊ nõ subalternatiȝ posita ista: nec
reducibilia ad se inuicẽ nec sunt vni⁹ mot⁹ pricipia: sicut pȝ
ex hijs que in.2.celi ⁊ mũdi determinauimus. Quẽadmo
dũ ẽ nũerus in eis nõ est sicut pricipiũ eo ꝙ multũ ⁊ paucũ
ab hijs per aliud gen⁹ diuisum est: cui nihil horũ subalter,
natim positũ est: ita nihil eorũ que sunt sub numero: ⁊ super
numerũ ꝯtingit istis q̃si inferiorib⁹ sub numero ꝯstitutis:
⁊ ita nõ reduciẽ ad numerũ q̃si ad pricipiũ aliqd ꝑdictorũ.
Sed nec est ꝓfundi latũ: si.n. hoc dareẽ: tũc oporteret ꝙ eẽt
aliqua superficies. Quãdo.n. alteruȝ de altero vt de subiecto
ꝑdicaẽ queciũqȝ ꝑdicanẽ de predicato: ⁊ de subiecto ꝑdicanẽ.
Si aũt genus esset ꝓfundi latũ esse: ꝓfundũ esset latũ: sed
ẽt corp⁹ latũ qddã est siue supficies qd ipose est. ❡ Ampli⁹

pancta

puncta que pmo cõtinui sunt principia: ex quo sicut ex prin cipio exeunt si oia continua reducunt ad numeros sicut ad prima cõstituẽtia. De hoc enim gñe principiorum cõtẽdebat Plato: ac si tota nãliuz doctrina 7 existẽtiũ vlr eẽt geometrica: sed aliqñ vocabat punctũ pñm mãle linee: 7 vidẽs impossibilia que sequunt .s. q lõgitudo cõponit ex nõ longis: 7 q rectũ recto cõtinuaret: 7 punctũ pũcto tangeret: 7 punctũ pũa sine habitũ eẽt ad pũctũ 7 multa alia que in .6. phy. a nobis determinata sunt mutauit sniaz: 7 hoc qd est pñm li nee idiuisibiles lineas eẽ posuit. Sed nõ euadit p hoc prẽ inductã qõnẽ qd sit pñm puncti: 7 q2 si cõcedamus idiuisibiles esse lineas qd' tñ falsum est quelibet idiuisibiliũ linearũ hẽbit necessario terminũ punctũ: igit ex qua rõne numeri li nea est numerus aliqs ex eadẽ rõne etiã punctũ erit numerus aliquis. ¶ Nõ enim vnitas sola punctũ cõstituit: q2 sic differret cõstitutũ a cõstituẽte: hoc est punctus ab vnitate. Oportet igit q pũctus sit qdã numerus: 7 sic id cui penit9 pars nõ est numerus est qd absurdissimũ esse indicatur ab oibus. Sic igitur numeri nõ possunt esse principia ad que substantie rerum quantitatẽ habentium reducantur: nec ipse quãtitates cõtinue ad se inuicem causantur.

Tex. cõ. pmi. Et infra.

¶ Cap. 12. De contradictione contra Platonez fm q idee dicuntur esse cause generationis.

Tex. cõ. 4 4.

Omnium aũt 7 vlter omni sapia querẽte cãm de manifestis eo q occultũ nõ probat nisi per manifestũ. Nos q pbantes fm Platonis sumus sciam pretermisimus hec que manifesta sunt ingrere: eo q nihil oino dicim9 de cã mouente que est pñm trãsmutationis mãe ad formã: hãc enim sicut in antehabitis diximus in mã eẽ necesse est. Sed pbando putantes nos dicere horum que sensibilia sunt subaz formalẽ 7 opinãtes formas que in trãsmutationib9 sunt nõ posse principia eẽ eorum que sunt 7 scie: dicim9 sine magna rõne alias quasdã a sensibiliũ formis esse separatas subas. Sed oino supuacanee dicimus qsõ ille separate substãtie sint horum quẽ in sensu demonstrant sube formales: cũ sine trãsmutatiõe nihil sensibiliũ participare conueniat hmõi separatis: sicut in antehabitis prius diximus. Sic igit frustra ponunt esse idee sicut cause formales sensibiliũ. ¶ Adhuc aũt nullaz pr9us ex istis positionib9 in sciẽtijs vidẽmus cãm existentẽ pp̃ter quã ois itellectus rerum 7 ois nã facit sicut ponit Plato ideas: pp̃ter quas ois itellect9 facit scire res esse: intellect9 enim nõ facit scire per separatas: eo q separatũ fm esse nõ est qd 7 pp̃ter quid rerum 7 nã nõ facit eẽ res hoc q sunt p separata: q2 nõ coniungunt reb9 ita q sint esse rerum sensibiliũ. Nec videmus in tota ista phia Platõis q spẽs ideales tangãt illã cãm quã dicimus eẽ vnũ pñcipiorũ rem cõstituentiũ 7 facientẽ scire eam que est cã que vera est rei qdditas sicut paulo ante dixim9. Sed fm dicta Platonis mathematica sine sepata fm rem facta sunt presentibus in sensu phiaz addicientib9 Platonicis oportere tractare hmõi sepata gratia aliorum ab eis que sũt separabilia. ¶ Cũ eniz in sensibilib9 nõ inueniat aliqd permanẽs vnuz in multis 7 de multis eris oportere iudicabãt ponere mathematicas hoc est sepatas formas que imobiles existentes vnũ eẽnt in multis 7 de multis: 7 sic facere res esse que sunt 7 sunt pñm sciendi que sciunt. Et sic oportebat vt dicit mathematicas formas tractari pp̃ter sensibilia. ¶ Amplius

Tex. cõ. 45.

aũt si rei sequant cõueniẽtiã magis rõnabiliter susciplet aliquis mathematicã esse subam illam que subiecta est vt mã quã formã rerum esse mathematicã. Materiã eniz mathematicã quã posuit Plato esse magnũ 7 paruũ sicut diximus in antehabitis: susciplet aliquis pdicari cõiter de mã sensibilium 7 ipsam eẽ subm prime 2trietatis forme 7 mãe: hoc enĩ cõuenit dictis phologorum qui ponũt rarũ 7 spissum: dicẽtes ea esse primas subiecti mãlis differẽtias. ¶ Cũ eniz oia cõtraria que principia sunt trãsmutationis 7 motus reducantur ad priuationẽ 7 habitũ per hoc q vnũ est supabundãtia 7 alterum defectus. Dicebãt phi spissum esse defectũ 7 rarum supabundãtiã qui ponebant principia elemẽta magis formalia: 7 illi qui ponebãt pñm esse mãle magis dicebãt econuerso: spissum esse abundãtiã 7 rarum esse defectũ: 7 huic 2uenire videt dictũ Platonis: q2 ex hoc q magnũ est fm eum qd cõponit ex multis: paruũ qd cõponit ex paucis erit spissum sicut magnũ: 7 rarum sicut paruũ. Spissum eniz est qd ex multis cõstantib9 pp̃e: 7 rarũ qd ex paucis distantib9 lõge: 7 sic ad minus cõgregatiõe in spissum 7 segregatiõe in rarũ possit fieri generatio 7 trãsmutatio: 7 de motu qdẽ aliqd sic rõnabiliter susceptibile dicit Plato. Sigdez enim ea que mãlia dicit Plato fuerit mot9 principia palã q2 spẽs quas ponit mouent. Dico aũt moueri sicut moueri dicũt ea que per motũ accipiunt: 7 nõ sicut illud qd subijcit motui: 7 hoc multo magis susceptibile eẽt qz spẽs dicere mathematicas nullo mõ motus. Si eniz spẽs pdicto mõ nõ mouent: vnde ergo venerũt in ista generata sensibilia. Non enim erit assignare spẽm quã nõ semp habuit nisi p motũ accipiat eã 7 si sic nõ dicant venisse in mãm nõ põt dici vnde venerint: q2 p hoc q sepate eẽ 7 imobiles ponunt tota pscrutatio que de mã pp̃rie est auferet 7 destruit per istã positionẽ: izg etiã ex parte mãlis principij nõ satis bene dixerit Plato tamẽ susceptibilius 7 tolerabilius dixit qz ex parte forme quã posuit esse separatam fm esse.

¶ Cap. 13m. De 2dictiõe 2 Platonẽ i hoc q formas easdez fm eẽ separatũ 7 distinctũ dicit eẽ in oib9 7 in pluribus.

Tex. 2 cõ. 46

Quod aũt Plato dicit vnũ esse separatũ acceptũ in multis esse 7 pdicari de illis: 7 hoc dicit pp vlem 7 simplicẽ nãm que inuenit in multis 7 de multis pdicari in rõne vna: 7 hoc maxie dicit de magis vlib9 que sunt ens 7 vnũ. Improbate illud nõ est difficile: facile nãq videt eẽ mõstrare parũ studentib9 in phia q vnũ fm esse acceptũ nõ sit oia. Nã ex suppõne que p se itellecta cõcedẽda sit nõ põt dici q vnũ fm esse distinctũ oia sunt sicut dixit Plato: sz si qs dicit cõcedẽdo q oia sũt id aliqd demõstratũ vnũ: qd hz eẽ separatũ sicut dicit Plato vnã ideã entis oia isormiate: sicut vnus masculus implet multas feminas fm eẽ separat9 ab eis qd nõ faceret si vne femine per mãm eẽt cõiunct9 sic masculinũ 7 femininũ nõ iplet in plantis: 7 iõ masculinũ nõ implet in plãtis nisi vnũ femininũ. Sic dicenti obijcimus dicentes: q hoc nõ põt esse verum nisi det illud vnũ qd in oibus existendo idez de oib9 predicat esse vle: sicut genus qd vna rõne pdicat de oib9 in quib9 est: hoc enim esse opz vñ illud qd fm esse vnũ est numero in oib9: 7 hoc nõ põt diuersa rõne pdicari de eis. Sic aũt vnũ in oibus multis esse est ipossibile: sicut pz in qbusdã: nullã enim vnã vnius nãe fm esse hñt rõnẽ ea que sũt oia: nec etiã ea que in quãtitate sũt post numeros: vt dicit Plato lõgitudines .s. 7 latitudines 7 profunditates hmõi vnius gñis hñt vnã rõnem. ¶ Probauimus enim iam pridẽ hoc in vnũ genus nõ reduci nec reduci ea ad genus numeri: similiter autẽ nec ea que mõ sunt: 7 ea que post futura sunt hmõi vni9 generis hñt vnã rõnẽ: q2 sic

In fine. 2. de gñatiõe 7 corruptione.

dicẽdo vnũ 7 idez actu fm eẽ acceptũ 7 formã reiteraret in hijs que fm subaz corrumpant: qd est ipossibile: q2 in scdo perigeneseos pbatũ est quecũq corporalẽ subaz hñt motũ nõ reiterant eadẽ numero: eodẽ aũt mõ nec illa que aliquã hñt potẽtiã ad esse pñt hoc mõ esse vnũ: eo q potẽtia eoruz nõ est vna 7 vniformis. Ista eniz que sic sunt in oib9 nõ possunt alique spẽs esse sepate. ¶ Dictũ eniz Platonis est q spẽs sunt numeri qdã cõstituti a numeris simplicib9: 7 ista que insunt reb9 fm suũ esse nõ sunt numeri nec pñt esse media que dicunt eẽ istra duo extrema sensibilia .s. 7 numeros ideales. Si eniz eẽnt media tunc eẽnt mathematica mãlia que dicit Plato eẽ: 7 nõ in oib9 esse eadẽ. Nec ẽt pñt corporalia esse ista sensibilia: q2 tũc vt dicit nec ad eẽ pficerẽt nec ad scire. Oportet igit q ista que in oibus sũt eadẽ fm rem sint quartũ genus entis: 7 sic erit de ipsis quartũ genus scie theorice: q2 nec est diuinũ nec mathematicũ nec phicum: 7 cũ illa que in oibus sunt sicut cause prime 7 pp̃rie entis vlr erit ista scia vlis ad diuinã: 7 oẽs alias 7 hẽbit stabile principia: 7 causas taz diuine scie qz aliarum: 7 hec est absurditas maxima. ¶ Adhuc oino 7 vlr si aliqs querat elementa siue

Tex. cõ. 47.

principia que in eẽ existẽtiũ oium igrediunt sicut principia rerũ existiuz sunt forma 7 mã 7 nõ diuidat multiplr dicta ens 7 vnũ: que sunt in multis impoẽ est inenire eo q nihil vnũ p vnã rõnẽ 7 esse vnũ sit in oib9 quin poti9 nihil vnũ fm eẽ est in plurib9 oib9. Et si cõsiderent ẽt ea que vt genera sunt in plurib9 que fm eẽ: tñ nõ sunt in eis cũ sint eadẽ per vnaz cõem rõnez existẽdi in multis: vnde in libro de aia diximus

p° de aia. tex. cõ. 8.

q̃ ratio aialis vniuersalis fm vnũqdq3 spãle aial cui inest. diuersa est:ꝛ si fm vnã cõem rõnẽ sumptã penes intẽtionem simplicẽ ꝛ absolutã aialis est in multis ista rõ logica est: ꝛ nõ physice sumpta. Multo g̃ minus vnũ fm eẽ distinctũ ꝛ separatũ ab eẽ eius cui inest põt eẽ in oib⁹ vel plurib⁹: ꝛ alr adhuc in ista põne est peccatũ. ¶ Querẽtes eniz fm dictũ modũ de reb⁹ physicis ex qb⁹ sicut principijs suũ esse elemẽtantibus nõ cõuenit accipe causas aliquas ex qb⁹ est facere aut pati physice: aut ex qb⁹ causas corp⁹ rectũ cuius est facere aut pati: sicut eniz dicit corpus rectũ ꝓpter motũ rectũ quẽ h3. Separata eniz fm eẽ actionis ꝛ passionis ꝛ rectoꝝ corporum principia: l3 enim causas hĩe in mã fm esse agentes: sicut in oibus physicis demõstratũ est. Si aũt qs dicat q̃ nõ op3 vniuersalr dicere multiplr dictũ qd est in oib⁹ vel plurib⁹: q2 talia principia nõ dicunt eẽ nisi solũ subaꝝ ꝛ illis isunt p vnũ modũ: tũc ẽt si hoc cõcedat qd tñ veꝝ nõ est si aliqs querẽs solius sube elemẽta putet se hẽre oium existẽtiũ elemẽta deceptus est: ꝛ nõ est veꝝ si hoc dicat q2 fm diuersitatẽ existẽtium differũt elemẽta reꝝ que sunt igr̃e dicta eẽ ipsoꝝ: p3 g̃ ad esse nõ pficere hmõi vnũ: qd in oib⁹ vel pluribus esse dicit: ꝛ tamẽ habet esse separatũ ꝛ distinctum ab esse ipsorum.

¶ Cap. 14ᵐ. De contradictione contra Platonem in hoc q̃ dixit ideas principium sciẽtie.

Lec. cõ. 47. QUod aũt ad scire idee nõ cõferant sic ostendimus. Si eniz forme p quas scim⁹ quid est vel ꝓp qd est quelibet reꝝ extra aiam hñt eẽ separatũ: op3 q̃ sint singulares ꝛ cõparatio eaꝝ ad itellectũ nõ est ita q̃ itellectus abstrahat eas a reb⁹: s3 potius sicut cõparat ad sensata: ita itellectus cõparabit ad itellecta extra eẽ entia: vñ sicut habentes per nãm facultatẽ sentiẽdi nõ discimus videre sed pñte sensibili sine doctrina accipimus sensatũ: ita oĩno nõ discimus scire sed pñte forma separata scimus. Nõ enim tũc ex multis sensibilib⁹ memoria: nec ex multis memorijs experimẽtũ: nec ẽx multis expimẽtis acceptis vle: sed oĩno p nihil prius acceptũ doctrina vel nã statim pñte idea scimus. ¶ Queram⁹ igit rõ nõ fiat scia in nobis nisi per principia ꝛ precipue p eẽntiales causas ꝛ ꝓprias que sunt elemẽta qñ volẽs discere ꝛ scire discet istas ideas quas Plato posuit oium eẽ elemẽta. Palã enim q2 nõ est possibile sic dicere q̃ sit quedã precognoscẽs prius: cũ tñ ois scientia ꝛ ois doctrina fiat ex preexistenti itellectiua cognitiõe quarũdã ex quib⁹ sicut ex principijs cognoscimus alia de qb⁹ querim⁹ ꝛ dubitamus: sicut eniz geometrã discentez ꝯclones geometricas op3 prescire alia que sunt pncipia quoꝝ sicut principioꝝ est scia ꝯclonũ quã addiscit: ꝛ nõ pcognoscat quesita de qb⁹ futurus est discere nisi p pñtia pcognita. Ita est etiã in oibus alijs que addiscimus. Si autez idee pn̄ᵐ sunt sciendi vnaqueq3 ideaꝝ imediatũ ordinẽ hẽbit ad itellectuz sicut imediatũ ordinẽ ad sensum hñt sensibilia: ꝛ sicut nõ accipimus vnũ sensibilium p aliud pexistẽs in sensu: ita nõ sciem⁹ in itellectu p aliud pexñs in itellectu: igit si aliqua p ideas oium est oium scia que idee sunt pticulares forme fm esse sepate motiue itellectus sicut sensibilia mouẽt sensuz. Sicut aiunt qdã hinc taliter ꝛ ex talib⁹ oia nõ pexistit aliqd cognoscẽs: sed oẽ per scipm cognoscit ꝛ nullũ p aliud prius cognitũ cognoscit.

Lec. cõ. 48. Cum tñ ois disciplinaliter cognoscẽs nõ disciplinatus nisi p cognita aut oia aut q̃dã que maxime prima sunt alioꝝ: hoc eni in omni disciplina cõpleroꝝ ꝛ icõpleroꝝ taz fm viã itellectus q̃3 fm viaz sensus. ¶ In demõratione eniz que est cognitio cõpleri fm viam itellect⁹ op3 principia precognoscere: ꝛ in diffõne p quã scitur icõplexũ fm viã itellectus op3 prescire ꝛ eẽ nota ea ex qb⁹ est diffinitio. Similiter aũt ꝛ in hijs que sciunt p inductionẽ que est eẽ priorib⁹ fm viam sensus. ¶ Sed si dicat Plato: q̃ ea que sunt pricipia sciendi oẽm rem nõ accipiunt ab itellectu sed sunt in nobis cõnaturalia nobis existẽtia: tũc cũ ista sint qd est ꝛ ꝓpter quid est res quelibet ꝯnãlis erit scia qd ꝛ ꝓpter qd est quelibet res: ꝛ sic potissima oiuz sciaꝝ ꝯnãlis est nobis. Cõnãlis eniz nãm nõ derelinquũt.

Lec. cõ. 49. Mirũ ergo est qñ alicui⁹ rei obliuiscimur: aut aliqd nos latet cũ ꝯnãliter in nobis habeamus potissimã oium sciaꝝ de qualibet reꝝ: que eniz ꝯnãliter habent ꝛ pfecta p nãlez habitũ magis habent facultate ꝛ vsu q̃3 ea que acquirunt doctrina vel assuetudine. ¶ Amplius his suppositis qñ cognitionẽ aliquã põt suscipe aliquis: hoc eniz nõ põt videre q2 manifestũ h3 apud se ex talib⁹ formis ex qb⁹ est res quelibet ꝛ qñ est ex illis: ꝛ hoc est cognoscere pfecte ꝛ de nullo dubitare. Qd falsum sit p3 q2 videm⁹ multas dubitatiões ꝛ opiones diuersas eẽ de multis reb⁹. Ambigit enim aliqs de reb⁹ quẽadmodũ ꝛ circa quasdam syllabas ambigunt grãmatici: cũ eniz syllaba sit cõprehẽsio litteraꝝ. Quidã opinant 3 que vna est littera greca elemento cõposito venire in cõpositionẽ syllabe ꝛ dicũt cõponi ex. s. ꝛ. c. vel fm hoc nomẽ littere ex. s. y. in. a. sicut grãmatici nostri dicũt ꝛ esse duplicẽ ꝯsonantẽ ex. s. ꝛ. c. Alij võ dicũt suũ esse simplicẽ sonũ qui nullis sit cognitoꝝ in alijs litterarũ. ¶ Si enim vt dicũt Plonici oia pfecte scimus: nulla d3 eẽ dubitatio de vna ꝛ eadẽ re nec diuersoꝝ diuersa opio: s3 de oib⁹ vna oium pfecte scie cõceptio. Amplius aũt ea scibilia quoꝝ est sensus aliqs sicut coloꝝ qñ põt illa cognoscere nõ hñs illũ sensum cũ in posteriorib⁹ analeticis ostẽdimus q̃ ois nr̃a cognitio oritur ex sensu: ꝛ tñ si veꝝ dicunt Plonici hoc op3 accidere. ¶ Si. n. ille quas dixerũt ideas sunt oiuz eẽntia ꝛ imediata principia ꝛ qd ꝛ ꝓp qd oium oẽia ꝛ existẽtia quẽadmodũ cõposite voces syllabaꝝ ꝛ dictionũ sũt ex proprijs eẽntis: ꝛ hec sunt apud nos ꝯnãliter cecus nat⁹ ꝛ oĩno nullũ sensum hñs p ideas coloꝝ demõrabit de coloribus qd absurdũ p3 esse oibus. Ex oibus igitur inductis est manifestum: q̃ idee natur aliter nihil ad scire proficiunt.

¶ Cap. 15ᵐ. Et est digressio declarans positionem Platonis vt melius intelligatur cõtradictio contra ipsum.

AD intelligẽtiã aũt eoꝝ que dicta sunt interponere nos op3 q̃daz de opione Plonis: q2 igit supius dixim⁹ q̃liter de⁹ opifex ꝛ pater deoꝝ semenẽ deoꝝ facit: ꝛ dijs filijs tradit ꝛ illi ad par exequunt. Dicebat Plo primas reꝝ formas que vere forme dñt sunt lumia itelligentiaꝝ: que a nullo formant: s3 oia formãt alia q̃uis qbusdam virtutib⁹ mãlib⁹ determinent ꝛ approprient mãe: tñ qcqd ille vtutes formatiue vtutis hñt ab istis est: ꝛ sic ꝯferũt iste vtutib⁹ mãe determinãtib⁹ eas ꝛ ab eis nihil accipiũt: ꝛ hoc est qd i libro de causis dr̃ q̃ ois itelligẽtia est plena formis: verũtñ ex itelligẽtijs est que h3 formas magis vles ꝛ q̃daz que h3 formas minus vles: qm quo illud lumẽ fuerit itelligentie supioris: eo erit magis vlis vtutis ꝛ plura iformãs ꝛ virtutẽ pbabẽs in se iferioꝝ: ita tñ q̃ forme ille nõ distinguunt ab eẽntiali lumine itelligẽtie: ꝛ nõ sunt cõcepta q̃daz variata fm res quaꝝ sũt forme: s3 poti⁹ lumẽ formans sicut dixim⁹ aiam se hẽre ad formã mẽbroꝝ quas facit: ꝛ lucem se hẽre ad formas coloꝝ: pp hoc dicebat Plo q̃ res sensibiles sunt nobili⁹ in suis formis sepatis q̃3 in seipsis ꝛ numeris: q2 in seipsis sunt p casuz ꝛ obtenebrationẽ lucis itelligẽtie. In lumine aũt itelligẽtiaꝝ sunt lux que est rõ cõformatiua forme eoꝝ q̃ formas attingũt: ꝛ dicebat q̃ q2 pn̄ᵐ cognitionis est forma ꝓut lumẽ est: ꝛ nõ ꝓut obuoluit mã ꝛ occumbit: q̃ foĩa p hoc q̃ est sepata est pn̄ᵐ cognitiõis: ꝛ nõ p hoc q̃ est ꝯiuncta cũ mã: nec tñ itẽdebat q̃ simplr eẽ hẽe separatũ fm rem in nã existentẽ pticulariter: s3 intẽdebat eẽ forme in eo q̃ forma est: hoc eniz eẽ forme eo verius est quo magis sepata forma est: eẽ aũt forme nõ h3 forma: nec a mã nec in mã p se: ita q̃ nõ hẽat ipm extra mãm. ¶ Si eni nõ hẽret nisi in mã nõ eẽt aliq̃ forma nisi eẽt virt⁹ in mã qd falsum est: nec eẽt aliq̃ forma nisi eẽt virtus mãliter opans q̃ oia falsa sunt. Sed forma h3 eẽ forme in eo qd sepatũ lumẽ est hypostasis formaꝝ: sicut lux corporalis est hypostasis colorũ: per hoc eniz nullo mõ depẽdẽt ad mãm. Sic igit separatũ esse forme hñs p hypostasim suã que l esse formali substãtificat eaz h3 qd est pn̄ᵐ eẽ ꝛ scie: sicut p3 p ãdicta: q2 ãt aia itellectualis sacramẽtũ est luminis itelligẽtie h3 forma p lumẽ qd est in ipsa q̃si hypostasis cognitionẽ ad itellectũ: q est imago intelligẽtie cui⁹ lumine est hypostasis formaꝝ oium: ꝛ sic ꝯnãlis aie. Plato posuit ideas itellectui nostro ꝛ studiuz nihil aliud eẽ dixit: nisi q̃ aia abstrahẽdo a sensibilib⁹ qb⁹ itẽdit hoc lumẽ inueniet in seipsa ꝛ nõ q̃ abstrahat ista a sensibilib⁹ reb⁹. Sed potius q̃ seipsaz a sensibilib⁹ qb⁹ itẽdit auertat ꝛ lumina veritatũ oiuz in seipsa inueniat. Quia tñ hec lumina sunt imagines prime lucis forme reꝝ sensibiliuz sunt imagines formaꝝ sic separataꝝ. ¶ Bene aũt oportebat in acquisitione

Quasi Platonis testimonio forme nobiliori mõ sũt i sepatis ideas q̃3 in seipsis.

Ad qd sindiu est necessariū sm Platonem.

acquisitione sciētie lumina formaꝝ separataꝝ determinari ad formas reꝝ p sensum acceptas: & sic fieri ꝓpriā vniuscuiusqꝫ cognitionē: qꝛ dicebat Plato ꝙ intellect⁹ vlia retinet & singularia pdit: & sic cognitionē oium eē apud nos: & tñ studio idigere ꝓpter hec duo. s. vt itellect⁹ se in se cōuertēs & a sensibilib⁹ abstrahēs lumina formaꝝ apud se inueniat: & vt lumina illa ad formā reꝝ determinata ꝓpriā rei cognitionē pficiāt: & hoc mō itelligēdo Platonē nō multū deuiauit a vero: qꝛ ēt Arist. nō multū diuersa dixit ab hoc itellectu. Secūdū dicta igif ois ↄtēplationis nostre finis est ꝙ aīa hypostasim formaꝝ oium que est lumē intelligētie purū ab oi eo qđ māle est vel virtutis māe inueniat: qꝛ tūc certe inuenit se ipsaꝫ ꝓut ipsa est solus & purus itellectus sine ↄtinuo & tpe. ¶ De hijs aūt locuti sumus in epla nrā de nāi itellectualis aīe & cōtēplatiōe & pfectiās de hoc tradem⁹ notitiā in vltimo scie hui⁹. Aristo. aūt iuit ↄ illa nō in hoc ꝙ sic formas a primis luminib⁹ itelligētiaꝝ dixit derinari: sꝫ poti⁹ in hoc ꝙ istas nō ex mā educi dicebat: sꝫ a datore formaꝝ extrinsec⁹ dari: qꝛ sic nō eēt mot⁹ sicut supius ostēdimus. Iuit ēt ↄ ista in hoc ꝙ vnū sm eē Plato in multis eē dixit: & nō multipliciter dictū: volebat enī Plato ꝙ vnitas forme eēt ab vnitate luminis qđ est hypostasis ei⁹. Arist. aūt dicebat & verū est ꝙ lꝫ lumē hoc sit hypostasis formaꝝ tñ determinātia tamen illud sunt eē nālia forme inchoatā est forma rei illius: & iđ mā pricipat eē luminis in formis & formatis: sicut & lux corporalis multipliciter eē accipit i colorib⁹ diuersis: & qꝛ sicut resolutio coloꝝ est ad hypostasim vnicā lucis coloris ita dicebat Plato ꝙ resolō forme est ad hypostasiꝫ vnicā prime lucis: iđ aliqñ obijcit ↄ eū Aristo. ac si dicat oium eē vnam ideā que p vnicā eē sit in oibus eadē: & scias ꝙ nō pficitur hō in phia nisi ex scientia duaꝝ philaꝝ Aristo. & Plonis. Ex hijs igif pinducta facile pōt itelligi tam ex parte Platonis ꝗ etiā ex parte Aristo. Hec igitur dicta sufficiant.

Non pficit hō in phia nisi ex scientia duaꝝ phiaꝝ Aristo. & Platonis.

¶ Cap. x6m. Q nō sunt inuente ab antiquis nisi quatuor cause extra superius dictas.

Tex. cō. 50.

Uoniā ergo oēs dictas a nobis in scđo phys. causas oēs phi pinducti nisi sunt querere: & qꝛ extra has nullā penit⁹ ex dictis eoꝝ habemus dicere nouā cām. Palā est & nūc & ex supius dictis a nobis. Sed lꝫ nisi sint dicere istas & nullā extra eas tñ obscure: & mō quodaꝫ obscuro oēs iste cause prius dicte sunt: qꝛ ēt finalē apposuit Socrates lꝫ quicūqꝫ efficiētē. Cum enī ois efficiens ad finēꝫ moueat determinatū: iplicite ēt & obscure dixit cām finalē: modo ḡ quodā oēs ab eis dicte sunt: mō aūtē alio nullatenus sm veritatē sunt dicte. ¶ Primi enim tpis phia visa est vt infans adhuc balbutiēs de oibus hijs causis: velut adhuc noua existēs circa principia que questuit: & pcipue circa primū entis pn⁰ qđ hoi cognoscere est difficile: hoc autē patet ex hoc qꝛ etiā Empe. ante nos diu nos dixit iesse rōne que est forma dans eē & rōneꝫ: hoc aūt qđ dicit est ipm formale pn⁰: qđ erat esse & suba formalis rei qua res quelibet est id qđ est. Sicut aūt dixit eus sm id qđ est iesse rōni. ¶ Similiter necēꝫ est carnē sic dicere iesse rōni & alioꝝ singula: que distinctū hāt esse in nā: aut enī oīa sic sunt a forma hoc qđ sunt aut nihil eoꝝ suū esse hꝫ a forma: ꝓpter hoc enim pn⁰ formale & caro & os est hoc ꝙ est & alioꝝ vnūqđqꝫ: & non ꝓp mām in qua nō distinguunt abiuicē: hāc aūt mām Empe. dixit esse ignē & terrā & aerē & aquā: sicut pꝫ ex dictis in opione Empe. Sed ista sic dixit eē de necessitate duo principia sine quib⁹ nō est res: ꝙ aliū ante se dicentē hoc cām habuit dicendi: manifesta vō & ꝓpria determinatione sm nām rei nō dixit: de talib⁹ aūt qđ & qualiter dixerit quilibet dictum est a nobis in pcedentib⁹. ¶ Cū aūt ꝙ nō nisi quatuor dicere potuerūt est: qꝛ querentes pn⁰ entis sicut fecit Empe. nō nisi duo itrinseca elemēta inuenerūt: scꝫ formā que eē confert & id cui cōfert ꝙ est subiecta mā cōsiderātes aūt principia motus & fieri oīa ista ꝗtuor ipso motu extraxerūt. Motus est act⁹ impfect⁹: & cū sit actus est act⁹ fluens & nō ꝑmanens & oē qđ fluit aliqñ erit in termino fluxus. Per hoc igitur ꝙ est actus viderūt ꝙ nō est agēter nisi in actu existentis: cū aūt quodlibet impfectū actu sit agēs pfectū & ab hac veritate cōpulsi posuerūt cām mouētē & agentē: p hoc autē ꝙ est impfectus actus erit actus existētis in potētia qđ est subiecta mā: & per hāc necessitatē posuerunt mām: per hoc aūt ꝙ est cōtinue fluens actus sm ipsuꝫ eē ipsius motus ꝙ nō cōperit nisi forme posuerūt formā. Per hoc aūt ꝙ ad finē fluit itentū ab efficiēte cām finalē esse posuerūt: nec plura sunt in motu: & iđ veritas cōpulit causas ꝗtuor: ꝗ dicte sunt querere: & nullā eis que dicte sunt potuisse inuenire: ꝗcunqꝫ vō de hijs causis & principijs dubitauerūt recapitulabim⁹ iteꝝ de causis intēdentes sm illas dubitatiōes: vtꝫ. s. finite sunt vel ifinite: & verū sunt prie & vltime in eis vel nō: & quē ordinē habeāt prime ad sequētes: & de alijs huiōi ꝗremus in sequēti libro: forsitā enī in talib⁹ causaꝝ demfationibus aliqđ inuestigabim⁹ vtile ad determinādas dubitatiōes posteriores quas in tertio huius sciētie libro disponemus.

¶ Explicit liber primus Metaphysice Alberti.

¶ Incipit liber secundus Metaphysice: in quo agitur de sciētia veritatis: & quomodo consideratio de veritate vno modo est facilis: alio modo difficilis.

¶ Cap. pm. De comparatione intellectus quomodo se habet ad res cognoscendas.

Um aūt habituꝫ sit ꝙ cause sunt quatuor: & nō possunt eē plures spēs causaꝝ. Causa aūt est mediū p qđ scimus omne qđ vere scimus: nec cā faciat scire nisi sm ꝙ est finita numero specierū: & sm ꝙ eā in antehabitis accipiēdo: ꝗuis post opꝫ nos ostēdere finitas eē causas antequā ꝓgrediamur ad soluēdas qōnes & dubitatiōes posteriores in ꝗbus ad sciēdas dubitatiōes nos opꝫ vti causis: qꝛ aliter cōclusiones quas cōcludimus ex causis nō erunt firme & stabiles: qꝛ aūt sciētia veritatis est quā per causas accipimus: iđ opꝫ nos primo determinare de sciencia veritatis: hoc enī potissimū faciendū nobis hic putamus: eo ꝙ veritas istius sciētie eā est veritatis in oibus sicut posteri⁹ ostendemus. ¶ Dicimus enī ꝙ theoria siue cōtēplatio siue cōsideratio de veritate existēs vno mō est difficilis alio modo facilis: hoc aūt ꝓbabit per signū ex parte sui effect⁹ sumptū. Signū aūt illud est ꝙ nullus phoꝝ digne ꝓut ipsa res exigit vnqꝫ potuit acqrere iuentiōe vel doctrina: vel doctrina & iuentiōe simul: hoc enī signū est ꝙ aliquo modo est difficile. ¶ Qđ āt alio mō sit facilis signū est: ꝙ nullus oiuꝫ eoꝝ qui cōsiderauerūt in ea oino & vliter fefellit ita ꝙ nihil veritatis pticiparet in ea: sed vnusqsqꝫ aliqđ dixit de natura eius lꝫ balbutiēdo id dixerit: tñ ab ipsa manifesta veritate cōpulsus aliqd veritatis nisus est dicere. Ulterius aūt ad hoc signū qđ sm vnū aliquē in ea cōsiderātem aut nihil aut parū valde ↄuenit iuisere de veritate ipā sapie. ¶ Dico aūt nihil ꝓpter modū & parū ꝓpter dictū qđ dixit. Modo enī aperto nullus antiquoꝝ id dixit. Dixit tñ quilibet itēdēdo & conādo aliqd dicere principioꝝ: & parū circa hoc qđ dixit ꝙ alioꝝ dictis cōiungibile & cōmiscibile fuit ad sapiētie sacramētū & augmētū. Signū vō vlterius facilitatis est ꝙ ex oium cōsiderātiū in veritate dictis simul coarticulatis fit aliqua vocabilis sapie mensura ꝗtitatis. ¶ Dico aūt ex dictis simul coarticulatis: qꝛ sicut i antehabito libro diximus antiqui dicta sua nō articulauerūt. Nos aūt & articulabimus que balbutiētes dixerūt & coaminiculabim⁹ in vnū: que sparsa & nō cōgregata dixerūt: nec ex hijs coarticulatis pficiens fieret sapie mēsura: nisi sicut diximus ab ipsa veritate que vltro se eis offerebat cōpulsi multa vera dixissent. Huius aūt simile est: qđ in ꝓuerbio vulgari solem⁹ dicere in forib⁹ qs delinqt intēdētes ꝙ in eo qđ corā & pre foribus est nō est qui i toto deuiet eo ꝙ ab eo qđ corā & pre foribus est nō est q in toto auerti possit: eo ꝙ totū ipingit seipꝫ qđ oino corā & pre forib⁹ eē ꝓbaf. Sic enī in oibus que cōsiderant sunt ꝗdā prima principia corā & pre forib⁹ per que aditus est ad alia: & i hijs nō est aliqs errās & ignorās oino pcipue tñ hoc est in cōissimis & primis que in hac scia considerant: ꝗuis enī qdā Heracliti sequaciū ↄdictoria simul esse vera dixerūt: & noiaꝫ significationē nō eē finitaꝫ: tñ hoc

Tex. cō. 51.

Tex. cō. primi

nec ad idem nūc tpis sed sub forma retulerūt ꝛ ꝓpter subiectā rex trāsmutationē quā sensibilib⁹ inesse videbāt dixerunt nihil vere de reb⁹ posse enunciari. Et sic pȝ ꝙ ab hijs que p̄re forib⁹ sunt nō in toto deliquerūt vel deuiauerint: hoc igit̄ mō quo p̄re forib⁹ est ipsa veritas facilis eē significat̄. Sed in hoc ꝙ nō posse eā hīe pro toto vel pro pte vocabulis q̄titatis ostēdit̄ qđ est difficile: ꝛ iō in supiori dixim⁹ libro: ꝙ ista sapia est de hijs que difficile ē hoi cognoscere: ꝛ ꝙ possessio ei⁹ est nō humana ſȝ diuina: ꝛ ꝙ tñ nō in toto effugit hoieȝ: ꝙ oīs hō nālitei scire desiderat ipsaȝ: ꝛ nō est inane desideriū. Et hec oīa in p̄habitis sunt ostēsa. Sed in hijs attēdēdū est qđ in Alarba sua dixit Ptolome⁹ ꝙ aliq̄ scia fm aliqđ vltra nosse nostrū exaltata est: ꝛ fm aliquid cōprehēsibilis est a nobis oīno ꝛ penit⁹ stultissim⁹ est q ꝓpter desperationē eius qđ supra nostrū nosse ꝛ posse est. cōprehēdere negligūt: ꝛ illud qđ de ipsa noscibile sit. Sic enīȝ ꝛ oīa scibilia posset negligere: qꝛ in humanis inuentionibus nihil ex omni parte beatū est. Sic igit̄ ꝛ in sapientia illis que p̄re foribus sunt primū insistentes quātum possumus nitemur etiā ad ea que magis remota ad cognoscendum.

Nota auctaȝ Ptolomei sniaȝ pro q̄ vide in sñi Auer. ii. metaphy. cō. 45.

Cap. 2ᵐ. De cā difficultatis ꝛ facilitat̄ i theoria v̄itatis.

Tex. cō p̄mi.

Difficultate aūt fm cām facientē eā existēte fm duos modos. s. rebus cognoscēdis que aliqñ sunt cā difficultatis: ꝛ ex dispōne cognoscētis que ēt nōnūq̄ȝ est cā difficultatis cognoscēdi: hoc in theoria sapie nō in reb⁹ cognoscēdis ē cā difficultatis ſȝ in nobis cognoscētib⁹ cā huius difficultatis existit. Hoc aūt vt melius itelligat̄ attēdēdū est ꝙ nō pōt idem eē cā oppositoꝝ p se loquēdo: igit̄ idē nō erit cā difficultatis ꝛ facilitatis in theoria sapie: nō aūtē sunt in ipsa nisi duo theorans videlȝ ꝛ res theorata: habitū aūt est ꝙ ipsa res p̄re forib⁹: est enīȝ res in sapia cōsiderata p̄re forib⁹ ꝛ via ad omne scire ꝛ pricipia p que est scire stabiliēda igit̄ facilitatis est cā res theorata: ꝛ difficultatis cā est in theorāte. Exēpluȝ aūt hoꝝ q̄ dicunt̄ habet̄ ex hijs que dixim⁹ in primi libri ꝓhemijs: qm̄ qñ res ipsa imixta potētie que nulli⁹ scibilis cognoscēdi p̄n̄ᵐ esse pōt: cū ꝛ ipsa nō cognoscat̄ nisi p analogiaȝ ad formā illa est cā difficultatis cognoscēdi ex seipsa sicut multa difficulter causat̄ p̄hica. Qñ aūt res ipsa vt primū p̄n̄ᵐ penitus est nihil hñs potētie obūbrātis tūc si hoc difficulter cognoscit̄ erit cā difficultatis nō in re cognoscēda: sed in dispōne cognoscētis: ſȝ enīȝ qđ simpliciter primū est ꝛ cā oīuȝ sit ꝓueniēs itellectū ꝛ sic sit obscurū nō est hec obscuritas in ipso sed in lippitudine ꝛ impfectione cognoscētis itellect⁹ quē ꝓuenit ꝛ hec satis in dubitatis ostēsa sunt. Patet igit̄ ꝙ sicut oculi nocticoracis ꝛ noctue siue vespertilionis ad lucē diei siue solis se hñt: sic ꝛ itellectus aie nostre se hȝ ad ea que nāe sua oīuȝ cognitio scibiliū sūt māifestissima. Hoc aūt sic ꝓbat̄: lux solis siue diei tripl'r se ostēdit. s. in sole in sereno ꝛ claro aere: ꝛ imixta tenebris sicut in crepusculo vel diluculo: ꝛ in rota qdē solis nō aspicit̄ nisi a visu valde coadunato ꝛ forti: sicut agle oculuȝ solē videre dicūt: cuius tñ oculos si diu aspiciāt solē splēdor solis vincit ꝛ excellit. In sereno aūt diei ꝛ aeris multi vidēt oculi lumē solis ꝛ clare nō offensi oclis. s. hñtes pupillā mūdā ꝛ spiritū plenū ꝛ fortē qui vocat̄ clarus spūs: imixtū aūt lumē tenebris vidēt oculi debiles spm̄ obscurū visiuuȝ hñtes ꝛ pupillaȝ humoris nō coadunatā. Est aūt ijs ꝓportionatuȝ tripler itelligibile tripler itellect⁹: est enīȝ itelligibile sicut lumen solis in sole: ꝛ hoc est tripler sicut lumē solis in sole est tripler. Est enīȝ lumē solis in sole soli icorporatū: ꝛ lumē solis a sole exiēs: ſȝ in sole dictū: eo ꝙ fulgor ei⁹ est in solis claritate nulla pte p aliud aliqđ tempatū vel parū hñs tēpamēti: ꝛ est lumē solis a sole ꝓcedēs tempale qdē sed nō adhuc tempatū. p̄mū est solis nā: scđm est solis caracter ꝛ forma: tertiū illuminationis ex pte illuminatoꝝ: primo formalis cā: ꝛ sic tripler est cognoscibile primū ꝛ diuinū: ꝛ primuȝ qdē est lux prime cause in seipsa: ꝛ scđm est lux prime cause ab ipsa ꝓcedēs in fulgoris sue lucis vigore itelligētia: ꝛ tertiū est lux ꝓcedēs ab ipsa in prima rex entitate ꝛ substātia anteq̄ȝ cōtrahat̄ determinatione q̄titatis ꝛ q̄litatis ad imaginata ꝛ sensata. Sicut enīȝ in p̄habitis dixim⁹ lux cause prime oīuȝ formaꝝ est hypostasis formas p̄habēs: ꝛ has simpl'r ꝛ imaterialiter habēs ꝛ virtutis eximie oibus cōferens formationē: ꝛ a nullo aliqđ recipiens: ꝛ isti sunt modi primi itelligibilis ꝙ inest solis cōparat̄ qđ ē cā dici. Intelligibile aūt scđm est sicut lumē solis in sereno aere: ꝛ hoc est sicut itelligibile mathematicū cū mā sensibili igeta ꝛ obscura nō cōceptū sed fm diffōnē ab ea sepatū stātia ꝛ firma habens theoremata circa imaginatis cōceptū sicut lumē solis a sole in aerē trāsfusuȝ: ꝛ hoc est ēt tripler: qm̄ id qđ serenissimū in eo est: illud est qđ absolutū ꝛ simpler i seipso existēs ab oibus alijs sepatū: ꝛ hoc est theorema arithmeticum: ꝛ illud qđ minus serenū est in eo est illud qđ ex additione se hȝ ad istud: sicut theorema geometricuȝ vt in antehabitis diximus: ꝛ id qđ magis trahit̄ ad declinationē est illud qđ vtroq̄ȝ istoꝝ idiget in demōstrationib⁹: ꝛ in altera pte sui cōiungit̄ etiā rōnibus p̄hicis ꝛ hoc est theorema astronomicū. Tertiū aūt lumē cōtēplationis est qđ est sicut lumē tenebris pmixtū ꝛ aeri inquieto non sereno: ꝛ hec est theoria p̄hica cōcepta cū mā cōtinuo ꝛ tpe: sicut sepe dixim⁹ ꝛ occūbit ab itellectu in opiones sensum digniorē habēs q̄ȝ rōnē: ꝛ hȝ etiā tres gradus: ꝛ acceptū in vñi est magis certū ꝛ hñs viam demōstrationis: sicut pȝ in p̄ōicis: ꝛ est acceptū in mobili ad sitū magis inclinatū ꝛ minus mixtū nitēs modo demōstrationi ꝛ mō rōni sicut in celo ꝛ mūdo patuit: ꝛ acceptū in eo ꝙ mobile est ad formā nitens simul rōni ꝛ opinioni ꝛ ibi multū est pmixtū tenebris ꝓpter potētiā māe cui in pte illa plurimū pmiscet̄. Tripler aūt itellectus diuin⁹ ꝛ itelligētie separate ꝛ hois itellectus. Est aūt diuinus oium hoꝝ cā per seipsuȝ: ꝛ ideo iste simpl'r ꝛ vl'r oīa prehabēdo itelligit ꝛ nunq̄ȝ occūbit ꝛ est sicut lumē solis in rota solis qđ oīuȝ luminū est cā ꝛ vl'r p̄habet eo. Intellectus aūt itelligētie separatus pticipādo lumē prime cause que vl'r p̄habet oīa intelligit oīa p lumē qđ est cā oium: ꝛ hoc exequit̄ quelibet intelligētiaꝝ p motū sui orbis ꝛ hoc mō desiderat ipm: ꝛ ideo isti duo itellect⁹ a lumine icipiunt ꝛ tenebris nunq̄ȝ pmiscētur: qꝛ ſȝ lumen forme que ab ipsis est occūbat ꝛ tenebris pmisceat̄ hoc accidit lumini nō fm ꝙ ex ipsis est: sed ſȝ ꝙ eē hȝ in cōtinuo ꝛ q̄litate que tēpus mētit̄: itellectus aūtē humanus eo ꝙ est aie intellect⁹ que imaginatiōe distenditur ꝛ sensu patit̄ ꝛ alterat̄ cōiunctus est imaginationi ꝛ sensui: ꝛ ideo icipit ab eo lumine qđ est pmixtū tenebris ꝛ p separationē apud se factā tandē venit in itelligibile sinceꝝ ꝓpter qđ est sicut visus nocticoracis in iceptione sua. Sed qꝛ p̄existentiū cognitio multū cōfortat lumē ipsius p studiuȝ facit ꝙ visus noctue nō hȝ: venit enīȝ ab itellectu obscuro ad lumē sinceꝝ ꝛ a lumine sincero coadunato visu venit ad lumen primū ꝛ p gradus ascēdens tandē accipit ipsum in fonte luminis sicut aquila cōtuet̄ lumen in rota solis: ꝛ hec est sūma felicitas: ꝛ in eo finit̄ desideriū quotiēs hoies nā scire desiderāt: hec enīȝ cōtēplabilia sunt nature māifestissima: qꝛ p se manifesta existētia oib⁹ alijs cā sunt māifestationis.

Intelligibile mathematicū tripler.

Intelligibile p̄hicū 3ᵐ.

3ᵐ est intellec⁹.

3ᵐ itelligibile.

3ᵐ est cognoscibile p̄mᵐ ꝛ diuinū

Cap. 3ᵐ. Q: grates omnibus referende sunt qui in tanta difficultate ad veritatem conati sunt.

Tex. cō. 2ⁱ.

Non solū aūt iustū est hijs referre grates p̄hiis quoꝝ aliqs in veris opinionib⁹ cōmunicat: ſȝ etiā illis q de veritate aliqđ supficialiter enūtiauerūt: ideo enīȝ: qꝛ difficultatis cā in natura plātata est excusandi sūt de balbutiōe ꝛ grates eis referēde de studij labore: cū primi viaȝ alijs fecerūt: ꝛ in hoc pro certo aliqđ sunt cooperati ꝛ nō cōtexerunt nobiscū. Remāsit enīȝ in via quā fecerūt ꝛ possibilitatē ostenderūt ꝓueniēdi q̄uis errarēt in multis: sic enim preinstruxerūt ꝛ p̄parauerūt vt ab inuētis ab eis ꝓficeretur in p̄hia: ꝛ hoc qdem videre possumus in sciētiis particulari quā Timotheus optime cōsiderans pfecit. Qui si nō fuisset multū ꝛ multimodā melodiā fm. 9. musaꝝ causas in voce fidibus ꝛ fistulis ꝛ cymbalis nō haberemus: ꝛ si primus qui prius viā dedit nō fuisset Timotheus excitatus ad studiuȝ in musicis nō fuisset ꝛ phrynius cā fuit meritoꝝ studiorū Timotheo: ita Pitagoras cā fuit Timotheo: ꝛ Timotheus Ptolomeo: ꝛ hoc Boetio: ꝛ Boetius multis alijs: ꝛ eodē modo de enuntiātib⁹ veritatē in theoria veritatis. A quibusdā enim primis ꝛ laudabilib⁹ viris quasdā accepimus opiones dubias ꝛ debiles: eo ꝙ illi victoriatis oculis in initio viaȝ panderūt: ꝛ p̄terea alij meliores ꝛ acceptabiliores dederūt opiones quas ꝛ nos accepimus: ſȝ ꝛ primi

fuerunt

fuerunt hijs causa dicēdi ꝛ studendi: ꝛ ideo vtriqꝫ laudabiles ꝛ gratijs extollendi: ꝓpter qḋ ꝛ primimꝰ hmōi viri laudabilibꝰ studijs operā dantes a qbꝰ oneribꝰ ꝛ vrbanitatibus absoluti sunt liberas accipiētes possessiōes nulla necessitate familiaris rei retracti sapiam inuenirēt ꝛ scriberent in ocio ꝛ aīum nullis necessitatibꝰ ad exteriora retractū ad interiora colligerēt: ꝛ intellectū vt ita dicaꝫ intus legerent ꝛ inuenirēt in lumine soli intellectui cōnaturali: ꝛ de hijs quidem in precedētibus dictum est: sed adhuc in sequentibus determinabit. Patet igitur qualiter theoria veritatis sic quidem facilis est sic autem difficilis.

Cap. 4m. Que sit scientia veritatis: ꝛ ꝙ a verissimo causatur omnis veritas.

Tex. cō. 3. Quod autē sola phīa veritatis scia vocet recte hꝫ sm rōnē. Ex hijs enim que in priori ante hunc librū determinata sunt manifestū est ꝙ theorice siue cōtēplatiue siue speculatiue sciētie veritas est finis: practice aūt siue operatiue scie sm suū nomē finis est opus: qm̄uis enim practice intēdant aliqn̄ quō se hꝫ opus sm motus efficiētis ꝛ mãe sicut architectonice faciūt: sicut supius ꝛ in. 2. phyſi. 2. ph. 24. ꝛ 25 determinauimus: tn̄ nō cōsiderāt cām sm se ꝓut pnm̄ est eē ꝛ sciētie in causato: sed practici oēs speculant cām relatam ad aliqd vsus siue vtilitatis ꝓut nunc ꝛ nō semp simplr: ꝛ ad hoc vtilis est sicut qui facit serrā cōsiderat ferrū: eo ꝙ de lana icidens serra fieri nō pōt vtiliter ꝛ cōsiderat formaꝫ in figura dentiū: qꝛ nisi dētata sit nō incidit p minutias: ꝛ hoc modo nauta timonis cōsiderat spēm ꝛ formā ad vsum gubernatiōis. Ois igit practicoꝝ speculatio nō est vt sciamꝰ: sed vt agamus aliqd vtiliter ꝛ vt nunc. In speculatiuis aūt theoricis cōsideramus vr̄ter ꝛ vt semper cām rei sm ꝙ cā est: ꝛ hoc ideo facimus qꝛ veꝝ de re nescimꝰ sine cā. Tex. cō. 4. Scire enim arbitramur vnūqḋqꝫ cū cām cognoscimꝰ: vnūqḋqꝫ enim sic cōsideramus ꝛ nō aliqd specialr vel magis ꝑticulariter ad opus relatū. Id aūt inter alia pro cā maxime considerauius sm ꝙ sicut cām in oībus est alijs est vniuocatio nois ꝛ rōnis: sicut verbi gratia dicimꝰ ꝙ ignis calidissimus est: qꝛ caliditatē hꝫ simplicē ꝛ in termio: ꝛ hoc est caloris cā oībus alijs in rei ꝛ nominis participatione. Licꝫ enim aer calidus sit: nō tn̄ sic actiuā in alia hꝫ caliditatē: ꝛ sic ꝗ̄ arguendo verissimū est illud qḋ oībus posterioribꝰ est cā in hoc ꝙ vera sunt: ꝛ veritatis nomē ꝛ rōnē participāt: hec aūt sunt principia existētis sm ꝙ existēs est sicut sepius ostēdimus. Quapropter ea que ꝑpetua ꝛ semp existētis sūt principia: necesse est eē verissima: hec enim sunt que nō sunt qn̄qꝫ vera ꝛ qn̄qꝫ nō: sed semp nec sunt illis vera ꝛ nō alijs ſꝫ oībus ꝛ vbiqꝫ. Nec talibꝰ sicut cā prima cā aliqua est eē vera: ſꝫ ista oībus alijs sunt cā veritatis. Cū aūt eadē sint principia esse ꝛ veri ꝛ scire: sequitur nec̄io ꝙ vnumqḋqꝫ sicut se hꝫ ad esse: ita se hꝫ ad veritatē. Cū igit hec sciētia que est de ente sm ꝙ est ens se habeat ad ꝓcipia eē prima nō cuidā ꝛ alij nō: nec qn̄qꝫ ꝛ qn̄qꝫ nō: nec aliqua sit ante eam: ꝛ hoc modo nulla particulariū sciētiaꝝ se habeat ad esse ꝛ veritatē: sed vnaqueqꝫ particulariū cōsiderat principia cuiusdā ꝛ cuiusdam nō: ꝛ que qn̄qꝫ sunt principia ꝛ qn̄qꝫ nō: ꝛ quelibet aliarum habeat ante se istam pꝫ ꝙ ista scientia ꝓ cā est veritatis omnibus particularibꝰ scientijs. Et ab ista oēs accipiunt principia veritatis que est in eisdem.

Cap. 5m. In quo inducendo probatur ꝙ ad rectam theoriam cause non procedunt in infinitum.

Tex. cō. 5. Quia aūt theoria veritatis nō habet nisi p causam: nec theoria vnqꝫ perficit nisi cause sint finite: opꝫ nos ostendere causas eē finitas. Dicimus igit ꝙ in omni esse ꝛ in omni theoria sicut cuilibet palā est: principiū est quoddam in quodā genere causalitatis: ꝛ ideo cause existētium ifinite esse nō possunt siue sm directā theoriā: vnā aūt alterā eiusdē modi cām accipiamus siue sumamus ſꝫ spēs causaꝝ ifinitos esse causalitatis modos: hoc aūt inductionis modo ꝓbat in singulis causaꝝ speciebꝰ. Nec enim est possibile vt ſꝫ modū causalitatis materie hoc ꝓgrediatur ex hoc sm rectā theoriā in ifinitū: velut si diceremus carnē quidē ꝓgredi ex terra velut ex sua ꝓpria mã: terrā vo progredi ex aere: sicut ex sua ꝓpria mã: ꝛ aereꝫ ex igne sicut dixit Empe. ꝛ hoc sm rectā theoriaꝫ nunqꝫ stare sed abire in infinitū: ita ꝙ nō sit deuenire ad materiā pmam: que tōis est oībꝰ mãlis: ꝙ si tōe pmū distat p ifinita nunqꝫ cōuenit fieri appropriationē vsqꝫ ad ꝓpriā illius ꝛ istius mãm: qꝛ quecunqꝫ additio nō appropriabil qḋ a ꝓprietate istius distat per ifinita: ꝛ cū nō fiat gn̄atio alicuius nisi ex ꝓpria sua mã: nō fieret vnqꝫ generatio alicuius. Similr aūt hoc manifestū est sm eundē theorie modū in cā efficiēte que est vnū principiū motus: sicut si diceremus hoīeꝫ ab aere circūstante moueri ſꝫ virtutes celi: ꝛ aerē moueri a sole qui fert oēs virtutes celi ꝛ aduehit radijs suis: ꝛ solē diceremus moueri ab odio sicut dixit Empe. ꝛ hmōi mouētiū nullū oīno eē finē: qꝛ in causis mouētibꝰ tōis cā ꝛ remota efficitur ꝓpria: sicut ꝛ in mãlibus eē diximus: ꝛ oēs mouēt virtute mouentis primi. Et iō si mouēs primū distat per ifinita nunqꝫ fiet appropriatio: ꝛ cessabit ois motus ꝛ tota nã. Similr ꝛ sm eundē ꝓbationis modū ostendit hoc in cā finali que est causa cā sic oē qḋ fit in alijs causis: qꝛ ꝓpter illam mouet efficiens: ꝛ ad eā mouet mã. Hāc igitur sm directā theoriā nō est possibile abire in infinitū: sicut si dicamus ꝙ ambulare est ꝓpter sanitatē: sanitas est ꝓpter felicitatē: ꝛ felicitas alterū est alterius gratia: ꝛ ita dicamus semp aliud eē alterius cā in ifinitū: qꝛ si sic eēt cū oia priora sint ꝓpter vltimū: cōtingeret si vltimū nō eēt ꝙ nec priora eēnt ꝓpter vltimū: ꝛ sic ꝑ nihil esset oīno vltimū enim nō est si distat p infinita media: sm aūt oēm eundē modū cōsiderationis ꝓbat: ꝙ sicr est in quid erat eē que cā est formalis ꝛ rei ꝓpria qdditas: qꝛ cuꝫ motus sit forma post formā si forma que est rei terminꝰ distaret per infinita in actu accepta media nunqꝫ contingeret aliquē motū pfici qḋ plane ꝛ absolute est falsissimum.

Cap. 6m. Qualiter demōstratiue ꝓbat ꝙ cause efficiētes sm spēm nō vadunt in infinitū: ꝛ hoc per syllogismum.

Tex. cō. 6. Hoc aūt idem p syllogismū sic demōstrat: ꝛ primū in cā efficiēte. In causis enim mouētibus sicut in. 8. phy. declaratū est: qdā sunt pme: ꝛ qdā medie: ꝛ qdā vltime. 8. ph. 38. ꝛ 37 In talibꝰ aūt oīuꝫ mediorꝫ mouētiū que sūt mouētiū mota extra qḋ est accipe aliqḋ qḋ est vltimū qḋ est motū tm̄ ꝛ extra que est accipe aliqd primū qḋ est motū tm̄ nō motū oīum taliuꝫ in toto ordine mouētiū vel motoꝝ: id qḋ primū est in ordine mouētiū est cā mouēs oīum eoꝝ que sunt post ipm in eodē ordine: ꝛ priori cessante a mouēdo mouens necesse est oia alia cessare: ꝛ in hoc toto ordine qm̄tūlibet multa sint numero ꝛ subto nō tn̄ sunt nisi cā sm spēm mouētis: si mouēs tm̄ nō motū ab alio ꝛ mouēs aliud ꝛ motū ab alio ꝛ tertiū qḋ est motū tm̄. Et si nos interrogati fuerimꝰ qḋ istoꝝ triū opꝫ dicere simplr cām mouētē. dicemus ꝙ id qḋ est primū qḋ p se mouēs est opꝫ simplr ꝛ vltra dicere mouētem eē cām ꝛ eē vlr mouēs. Non enim possumus dicere ꝙ id qḋ est vltimū sit cā motꝰ ꝛ mouēs: qꝛ hoc est motuꝫ tm̄: ꝛ iō illud nulli est cā mouēs: sed est finale in quo stat virtus ꝛ causalitas mouētiū. Sed neqꝫ mediū possumus dicere esse simplr cām mouētē ꝛ motꝰ pnm̄ eo ꝙ mediū est mouēs motū ꝛ est sm formā mouētis vnū ꝛ nō est cā motꝰ nisi vniꝰ qḋ est motum tm̄. Qḋ aūt nō est nisi cā vnius in genere aliquo nō est cā simplr: qꝛ qḋ simplr est cā in aliquo gn̄e causalitatis oībus illā spēm cause pticipātibꝰ est cā sicut iam in antehabitis huiꝰ eiusdē libri ostēdimus. Sicut aūt iā an̄ diximus quo ad formā mouētis moti nulla est dr̄ia siue vnū vel plura subto dicant eē mouētia mota: siue eē dicantur finita aut ifinita: qꝛ qm̄tūlibet finite vel ifinite multiplicent subto vel numero formalr tn̄ oia media sunt vnū: ꝛ nō curamꝰ de mãli multiplicatione sed de formali tm̄. Infinitoꝝ enim numero ꝛ subto ꝛ oīno ꝛ vlr ifiniti alicuiꝰ sm istuꝫ accepti partes oēs in forma medij mouētis sunt: ꝛ in illius forma sunt vnū: ꝛ sicr est si demōstrat p oia media que a pnꝰ mouerunt vsqꝫ ad illud qḋ mouet hoc ꝛ mō siue nūc. Cum igit oia media nō tm̄ moueant ꝛ moueāt nisi ex aliquo prio ꝛ p se mouēte: ꝛ id qḋ mouet tm̄ ēt nō moueat nisi ex mouente ꝛ moto. Si in toto isto ordine mouētium nō est aliqd qḋ sit vlr mouēs primū oia mouēs ꝛ nō motū ab aliquo: sequit ꝙ ex toto ordine istoꝝ mouētiuꝫ nulla sit penitꝰ cā mouēs: qꝛ nō existe primo nullū mouebit alioꝝ. In hac aūt demonstratiōe que ēt posita est in. 8. phy. eo ꝙ qꝛ mouēs motū cōposi- Obiectio. Tex. com. 37. ꝛ infra.

tū est: ⁊ huius cōpōtis id qđ est motū p se inuenit̄ extra cō-positionē: opz ēt ꝙ id qđ est mouēs tm̄ p se inueniat̄: ⁊ tunc demōstratio eadē supat idem qđ hic dictū est: videbit̄ aūt forte alr̄ 2riū ꝙ hoc dicit̄ ad id qđ in. 8. phy. diximus motū īfinitū eē ⁊ nō stare: ab vno. n. motore simplici fm̄ formaz in eo ꝙ imediate mouet nō est nisi motus vnus. Primū aūtē mouēs simplex est fm̄ formā: ⁊ sic ab ipsa non est nisi motus vnus. Silr̄ aūt ⁊ media mouētia oia nō sūt nisi formaliter vnū; ergo ⁊ in illis ⁊ ab illis nō est nisi mot⁹ vnus ⁊ sic stant illi motus in vltimo qđ mouet̄. Ostēsuz aūt est in. 8. phy. ꝙ nō stant oīno. ¶ Ad hoc aūt itelligēdū opz scire ꝙ nos ordinem ⁊ numerū mouētium causaꝝ duplr̄ possum⁹ accipere ⁊ duplr̄ est iste ordo in nā: vno qdē modo vt mouētiū ordo ⁊ numerus accipiat̄ cū ordine cōuertēte situz ⁊ sic primū mouēns est primū celū cōpositū ex motore ⁊ ex corpe qđ primo mouet̄ ⁊ media que sunt mouētia ꝙ mota sunt oia sic cōposita: ⁊ vltimū motū est corp⁹ in quo cōsistit virtus primi mouētis que est actus ei⁹ fm̄ ꝙ est mouēs: q: sicut dixim⁹ in. 3. phy. mot⁹ est actus mouētis hec eniz nō sunt mouentia situ ⁊ numero determiata fm̄ ordinē. 10. speraꝝ ⁊ vndecima est spera ignis ⁊ pter hec spera aeris ⁊ deinde spera aque: ⁊ vltimo spera terre ⁊ mouētia ꝑpria ad gn̄atiōnē singularum plātaꝝ ⁊ aīalium que finita sunt numero ⁊ forma in subto ⁊ situ aliter accipit̄ ordo mouentiū per se fm̄ ꝙ abstrahit a situ ⁊ fm̄ hoc mouēs est primū simplr̄ mouēs ⁊ nō motum ⁊ mouet motū primū p se vniforme ⁊ postea venit motus per mouētia mota p se sicut prius dictū est vsqz ad id qđ mouetur tm̄: ⁊ sic iteꝝ finit⁹ est motus q est actus primi motoris ⁊ stat īfra duos terminos quoꝝ primus est mouēs tm̄ ⁊ secundus est motū tm̄ ⁊ hoc mō ꝑcessimus in demōstratiōe s nobis hic iducta. Tertio mō sumit̄ numerus ⁊ ordo mouentiū p accidēs ⁊ nō p se fm̄ ꝙ accipit̄ mouēs primuz vno mō se hñs ad eternū nec finitū nec infinitū hoc mō ꝑut corpus vel virt⁹ corporis est finita vel ifinita ⁊ motū primū accipit̄ fm̄ ꝙ ipm̄ semp est in principio ⁊ fine simul potentia ⁊ nō actu: fm̄. n. hūc modū vnus motus ifinitus fm̄ nāz est a primo motore in mobili primo ⁊ hoc nō est fm̄ formā primi mouētis fm̄ ꝙ est mouēs sed poti⁹ fm̄ ꝙ ipm̄ est spericum semp in potētia in principio in fine exñs. ¶ Hoc igit̄ mō accidentis quo eēntialiter cōuenit qđ nō cōuenit fm̄ ipm̄ mouēti fm̄ qđ est mouēs ⁊ moto fm̄ qđ est motū. Accidit motum eē īfinitū neqz finit̄ itra aliquos duos terminos: ⁊ hoc dico fm̄ nām primi mouētis ⁊ moti primi ⁊ nō fm̄ ꝙ determinat̄ voluntas ei⁹ ad mouēduz ad qđdā determinatū sicut dixerūt multi theologizātes Et attēde ꝙ hoc mō accidētis mouētia media potētia sunt ifinita: qm̄ si ponant⁹ duos motus. s. planes ⁊ aplanes eē sup polos diuersos fm̄ iequalem velocitatē ⁊ tarditatē: ⁊ pmū est motū aplanes qui vocat̄ diurnus: ⁊ 2m est motū planes super diuersos polos: sequet̄ necēio ꝙ qm̄ pp diuersitatez medioꝝ relatoꝝ ad supi⁹ quolibet in momēto mot⁹ est diuersitas anguloꝝ ⁊ formaꝝ mouentiū ⁊ hoc potētia cōtinue exeūte in actū est ifinituz: ⁊ qz fm̄ has formas currit generatio ⁊ diuersitas figuraꝝ in generatis sequet̄ necessario ꝙ generatio fm̄ hmōi circuluz qui ꝑpter diuersitatē poloꝝ obliquus est erit iquieta ⁊ virtualiter ifinita: sicut diximus in scđo perigeneseos: ⁊ iste est intellectus peripatheticoꝝ in hoc loco quē multi ignorauerunt. nō eniz est dubiū motū ⁊ generationē ifinitā eē fm̄ cōueniētiā mouentis ⁊ moti quāuis finiri possit omni hora ⁊ omni die fm̄ iperiū dei illius qui dr̄ deoꝝ dñs ⁊ deus socratis sicut bene dixerūt. Trimegistus Hermes ⁊ Plato. Sic igitur pz qualiter consistit motus fm̄ ꝙ est actus mouentis ⁊ mobilis ⁊ finitur ⁊ qualiter non consistit neqz finitur.

Solutio. Nō q̄ḋo ordo ⁊ numer⁹ mouētiū cāꝝ dupliciter pt 2ci pi. vide p hoc Cō. hic cō. 6.

Tex. cō. 56.

¶ Cap. 7m. Qualiter demrat̄ ꝙ cause māles stant i deorsuz.

Tex. cō. 57.

Cum aūt iam manifestū sit ꝙ in ordine mouētiū est stat⁹ sursuz ad mouēs sicut ꝓbauim⁹. Per se eni ad sensuz nobis erat certū: ꝙ i deorsuz steterint mouētia: eo ꝙ apud nos in sensu videm⁹ mota nihil vlteri⁹ mouētia: sic econtra in mā videm⁹ certissime ꝙ in sursuz in prima mā stant cause: q: necesse est ꝙ primū ex quo fit qcqd fit sit icorruptibile ⁊ ingenitū sicut iam ante dixim⁹: ⁊ iđ cōstat p se ꝙ cause māles stant in sursuz sicut ēt cōstitit ꝙ cause efficiētes stant in deorsum: ⁊ iđ sicut ꝓbauim⁹ causas efficientes stare in sursuz: ita opz ꝙ ꝓbemus causas māles stare in deorsum. ¶ Dicam⁹ igit̄ ꝙ sicut nō est pōe in mouētib⁹ in sursum in ifinitū abire: ita nec in deorsum in causis mālib⁹ possibile est abire in infinitū: sz sursum habeat pn̄m in eo ꝙ pmū est ex quo fit aliqd: sicut si dicamus cū Empe. ignē eē primū: ⁊ dicam⁹ ex igne qdē vt ex prima mā fieri aquā: ⁊ ex aqua terrā: ⁊ ita semp fieri aliqd aliud ex aliquo ⁊ hoc nūqȝ stabit. Duplr̄ eni fit aliqd ex aliquo: aut ꝙ mutet̄ ordo prioris ad posterius: ⁊ tūc opz ꝙ posterius sit pfectio prioꝛz: ⁊ prius sit via ad posterius sicut dixim⁹ ꝙ ex isthmis siue ludis inchoatiuis agonū fiunt pfecti agones olympij: aut sic diximus in exēplo nobis noto ꝙ ex vespera fiunt torneamenta: aut sicut dixim⁹ ꝙ ex ordinatiōe castroꝝ fiunt bella siue aggressiōes: ⁊ vlr̄ sicut dixim⁹ fieri cōpletū ex hoc ꝙ impfectū eiusdē forme exñs: nec hoc dicim⁹ solū in artificialib⁹ sz verius dicimus in nālib⁹: sicut dicim⁹ ex puero ad robur ⁊ cōsistentiā cōplexiōis mutato fieri virū pfectū. scđus aūt modus est sic dixim⁹ ꝙ ex aqua fit aer. ¶ Ad hoc aūt itelligendū opz scire: ꝙ eē ad qđ est mot⁹ māe duplr̄ accipit̄. Est eni esse forme que est sicut somnus: ⁊ eē forme que est sicut vigilia sicut diximus in scđo de aīa: eē aūt forme que est sic somnus: est eē ligatū ⁊ potētie māli pmixtū ⁊ ipfectū: ⁊ hoc eē hz multos gradus eo ꝙ motus est forma post formā: ⁊ hoc eē est eē forme fm̄ ꝙ forma adhuc est fluēs in motu de esse ad esse sicut dixim⁹ in. 16. de aīalib⁹ ꝙ nō est viuū ⁊ animal simul: ⁊ nō est hō ⁊ aīal simul: ⁊ hoc mō nō est ifans ⁊ puer simul: ⁊ nō est puer iuuenis ⁊ adultus simul: ⁊ nō est iuuenis ⁊ vir simul: ⁊ in viro est status eē forme que est sicut vigilia nō ligatas vel ipeditas hñs opatiōes: q: sicut dixim⁹ in. 7. phy. nō equaliter pueri iudicāt senib⁹ presbyteris: ⁊ fm̄ hoc fm̄ prudētiā dictus itellect⁹ nō eq̄liter inest oibus hoib⁹: sz potius in sedēdo ⁊ quiescēdo cōplexione fit aīa sciens ⁊ prudēs. Illo aūt mō fit aliquid ex aliquo sicut ex potētia materie que est subm trāsmutatiōis ⁊ mot⁹: primo q̄ mō hoc fieri ex hoc est hoc fieri post hoc sine trāsmutatiōe substātie: sz nō sine alteratiōe qualitatis māe. Scđo aūt mō fieri hoc ex hoc est vnū fieri ex altero nō sine trāsmutatiōe substātie: ergo fm̄ ea que nūc dicta sunt sic ex puero virū fieri dicim⁹ sicut dicit̄ fieri hoc qđ 2tinue fit ex forma post formā ex eo ꝙ iam factū est fm̄ eandē formā: sz ꝙ est sicut somnus: ⁊ sicut fieri dicimus id qđ cōtinue perficit̄ p gressum ad perfectuz esse forme: q est sicut vigilia ex eo ꝙ pfectū fm̄ eē est impfectū ⁊ diminutū qđ est forme que est sicut somnus ligare mutationib⁹ ⁊ qualitatib⁹ māe. Generatio enim que est continua mutatio ad vltimā pfectionē semp est māe infra esse ⁊ nō eē: donec ad cōplemētū vltimo deueniat in quo forma pfecte terminat mām: ⁊ sic oēs suas opationes exercere sup eā in nulla parte ipedita: ⁊ silr̄ ꝙ qđlibet factū semp est existentis ⁊ non exñtis qđ cuiuslibet fieri multa sunt hec facta ⁊ in quolibet abijcitur nō esse ⁊ accipit̄ eē: ⁊ cōtinue sic ē forma post formā ⁊ esse post eē primo qdē ex nō esse ad eē ꝑcedens: ⁊ post ea cōtinue ꝑcedens quasi ex somno ad vigiliā: ⁊ cū euigilat fm̄ operationē vnā nō euigilat fm̄ opationem aliā: ⁊ hoc de quodā nō esse ad qđdā esse ꝓgrediens: ⁊ hoc exēplum est ꝙ nō solū dicimus ex ignorante fit sciens: sed ēt dicimus ꝙ addiscēs qui iam fm̄ aliqd hz sciētie formaz factus est sciēs pfecte: ⁊ hoc significam⁹ in motu cū dicim⁹ ꝙ ex addiscēte fit sciēs cū sic duplr̄ dicat̄ hoc fieri ex hoc: illud qđ sic dicit̄ fieri ex hoc: sic ex potētia ⁊ nō eē sicut fit ex aere aqua nō fit ex illo nisi corrupto altero fm̄ subam: illud autē quo hoc dicit̄ fieri ex hoc sicut post hoc nō fit ex hoc illo corrupto fm̄ subam: ⁊ hoc est in oibus cōmixtis ex eēntis in q̄bus paulatim ꝓgressus fit ad eē pfectū p multa media: qđ nō fit in simplicitū gn̄atiōe ex iuicē: ꝑpter qđ ēt illa in q̄bus fit hoc ex hoc sicut post hoc nō reflectunt̄ siue cōuertunt̄ ad inuicē: q: id qđ est prius nō pōt eē posteri⁹ ad idem. vñ nec dicim⁹ ꝙ ex viro fiat puer: ex cōgressione ordinatio castrorū: nō eniz dicim⁹ ꝙ factū iam in esse pfecto fiat ex gn̄atione illa que est forma post formā: sed potius dicim⁹ ꝙ sic factū ⁊ pfectū in vltimo termino gn̄ationis fit post gn̄ationē iperfecti ꝓgrediētis ad pfectū sine corruptione sube: ⁊ sic dies pfecta que est meridies qñ lumē solis totū ipler hemisperiū circulo pyramidis luminis solaris directe sup terrā vndiqz iacēte ⁊ diametro pyramidis ꝑpendiculariter cētruz in hemisperio

Scđo de aīa tex. cō. 5.

7. ph. t. c. 20.

misperio pcutiente fit ex aurora vel mane: in quo lumē qd̄ est forma diei permixtū est opacitati ꝛ pyramis solis nō nisi in pūcto tangit sperā terre ſm hemisperij descriptionē: ab illo eñi mane continue erigit pyramis donec in meridie pfecte stat sup hemisperiū: ita ꝙ circulus q est basis pyramidis ambit circulū orizōtis ꝛ ideo nō pōt dici ꝙ ſꝫ gñationē diei aurora sive mane fiat ex meridie. ℂ Exēpluꝫ aūt qd̄ quidā hic ponūt sicut in vapore fit nebula nō est cōueniens: qꝛ nō semp ex vapore fit nebula: sed vapor depressus est nebula nisi dicamus ꝙ nebula dicat vapor spissus: ꝛ qꝛ vapor p nām factus est ꝯtinue inspissat egrediēte accidētali calido ꝛ sic mot⁹ ille pficitur in esse nebule. Altera que est generatio simpliciū quib⁹ nihil ꝯiacet nisi mā simplex ingenerabilis ꝛ icorruptibilis reflectunt sive ꝯuertunt adinuicē. ℂ Sic igit hoc fieri ex hoc dupl̄r dicimus ꝙ vtrūqꝫ hoꝝ ipossibile est in infinitū abire. Nā generatio eoꝝ que nō cōuertunt est infra exitū a impfectū ꝛ perfectū ꝛ in hijs necesse est eē finē in quo fiet generatio qꝛ aliter periret finis qui in nā itendit ꝛ esset casuale opus nature: igit nō fit hoc ex hoc in talibus. Alia aūt que sunt simplicia reflectunt adinuicē: ꝛ nō semp fit hoc ex hoc in ifinitū ſm rectā gñationis theoriā sed alterius generatio est alterius corruptio in talib⁹: sicut ostēsū est a nobis in scd̄o pigeneseos. ℂ Ex hoc igit vlteri⁹ cōcluditur ꝙ primū sempiternū ingenerabile ex quo aliquid fit impoſſe est corrūpi: cōstat eniꝫ ex omnibus que in fine pmi phicoꝝ ꝛ hic dicta sunt ꝙ ſm nullius vnꝗ̄ phi positionē generatio est ifinita in sursum respectu primi: qꝛ qlibet posuit aliqd mālē eīntū eē primū. Necesse est aūt ex quo primo ſm subam corrupto aliquid factū est nō esse illud sempiternuꝫ. Cū vō circularis sit taliū generatio: ꝛ vniuscuiusqꝫ eoruꝫ generatio ex altero sit alterius corruptio: nullū elemētū manet incorruptū ꝛ sic nullum eoꝝ est simpliciter materia pma sed potius qd̄ est incorruptibile ꝛ ingenitum.

Tex.cō.56.& infra.

ℂ Cap.8m. Qꝫ causa finalis non potest abire in infinitum.

Tex.cō.8.

Amplius aūt id qd̄ est cuius cā sumit oīa alia est finis sive cā finalis: ꝛ talis cā sic vltima est in motu ꝛ prima in intētione: ꝙ ipsa nō est alicuius alteri⁹ cā: sed alia oīa sunt ꝓpter eam ꝛ cā ipsi⁹. ℂ Si igitur tale qd̄ qd̄ talis hꝫ cause modū ꝛ rōnē fuerit ipm qd̄ vltimū est in motu mouētis ꝛ materie hui⁹ qd̄ est finis mot⁹ vtriusqꝫ dictarū causaꝝ nō pōt esse infinitū: qꝛ vltimū qd̄ est finis vltimo acceptū est actu q est motus efficiētis ꝛ māe: ꝛ p sic acceptuꝫ actu pfecta quiescit mā que est subm motus ꝛ principiū mouens cessat mouere: infinitū aūt est cuius partes accipienti semp est aliqd extra accipere: ꝛ ideo nunꝗ̄ in ipso cōuenit accipere vltimū. Si vō detur ꝙ id qd̄ est finis nō erit tale vltimum sequet ꝙ finis nō erit id cuius cā mouet efficiēs ꝛ cuius cā mouet mā: ꝛ hoc est ꝙ cā finalis nō est causa finalis. ℂ Amplius aūt illi qui sua positiōe faciunt ifinitū in cā finali quasi sui dicti obliuiscunt: qꝛ volūt entia eē bona ꝛ bonuꝫ esse qd̄ oīa optāt ꝛ ad qd̄ ꝛ ꝓpter qd̄ mouent: ꝛ in ista pōne auferūt boni nām ꝛ rōnem: nihil enim optat hoc nāli appetitu qd̄ nunꝗ̄ cōtingit cōsequi qꝛ eēt vanū ꝛ inutile nāle desideriū. Id aūt qd̄ in infinitū distat a quolibet entiū nunꝗ̄ cōtingit cōsequi: igit illud nō cōtingit appeti: ꝛ sic illud non esse bonū alicuius cōsequit ex hoc qd̄ infinitū. Infinitū igit faciens in cā finali aufert rōnē boni entiū. ℂ Amplius aūt nullus oino mouētiū ꝛ efficientiū conabit aliqd facere si nō sit futurus venire ad terminū mot⁹ vel opis sui: qꝛ nec op⁹ regit itelligētia qꝛ mouēs est vīe motū ꝛ ab ipsa est nālis appetitus boni oīs rei nāliter: ꝛ tūc sequit ꝙ aut casu moueat oē qd̄ mouet ꝛ casu moueat oē qd̄ mouet: aut ꝙ cā finalis actu icludat a motu q est actus pfecti mouētis ꝛ actus impfecti mobilis: primū aūt hoꝝ est impoſſe: 2m igit erit necessario cōcedēdū. ℂ Ampli⁹ aūt itellect⁹ actiu⁹ qui grece vocat practicus ſm hoc nihil eēt in exitib⁹. Ois eñi q talē hꝫ intentionē cā alicui⁹ facit oē qd̄ facit. In liberalib⁹.n. finis est opatio ipsa. in mechanicis aūt apotheleſma sive opatū: in musicis aūt cātū volumus: in fabrili aūt gladiū vel qd̄ tale p opatione effectū sic determinatū est in pn⁹ nostroꝝ ethicoꝝ. Id aūt pp qd̄ facit q itellectū hꝫ termin⁹ est aliqs quē opere consequi intēdit: igit idipsuꝫ est cā finalis: qꝛ finis intentus nihil aliud est ꝙ̄ terminus operis ꝛ intentionis ꝛ appetitus.

Tex.cō.9.

ℂ Cap.9m. Qꝫ cause formales non vadunt in infinitum.

Tex.cō.10.

Eodem aūt mō ostēdemus ꝙ ifinituꝫ nō est in cā formali: forma eniꝫ resoluit in diffinitēria si est forma que est spēs. Si aūt est forma gñationis stat in aliquo primo sicut iā ostēdem⁹. Loquemur ꝗ̄ primo de forma que est totū eē ꝛ est spēs. ℂ De illa eñi ſm duas cōparatiōes opꝫ ostēdere ꝙ nō est ifinita: qꝛ enim illa cōstituit ex gñe ꝛ differētia opꝫ ostēdere ꝙ stans iferius ad differētiā vltimā cōstituētē nō est ifinita ad supius p gña: ꝛ hec est prima ostēsio: ꝛ scd̄o reuertemur ostēdētes ꝙ stans supius in gñe non est infinita versus iferius p differētias diuisiuas ꝓpter quarū ifinitatē nō est accipe vltimā cōstituētē diffīm. ℂ Dicamus igitur ꝙ forma que qd̄ erat esse rei eo ꝙ quicqd est preter ipsaꝫ nō est de esse sed de indiuiduātib⁹ nō cōtingit diuidēdo p sua diffinitēria reduci ad aliā rōnē que suoꝝ diffinientiuꝫ sit diffinitio que multiplicet sup rōnē diffinientiū superioꝝ in ifinitū. In talib⁹ enim ꝯstat id qd̄ est supius ꝛ prius sive ante semp eē magis cām rōnis ꝛ esse: ꝛ id qd̄ est posterius minus eē cām ꝑdictoꝝ: qm̄ id qd̄ est prius ꝯstitibus est cā ꝛ nō ecōuerso sicut diximus sepe: in oībus aūt talib⁹ necesse est primū aliqd̄ qd̄ est causa oīum: qm̄ sicut in mouētibus prius diximus in talib⁹ cui⁹ primū nō est nec cōsequēs est cū primū sit cā cōsequēti ꝛ ꝙ est cā est igit genera in que ad supius forma resoluit spēi stant in aliquo vno pmo ꝛ sic ad supius forma nō ꝓcedit in infinitū. ℂ Amplius dicētes formā ab iferiori p differētias diuisiuas ꝓcedere in ifinituꝫ destruūt scire qd̄ est de re ſm ꝓpriā nām ꝛ subam. Non est enim possibile scire aliqd ſm pfectū ꝛ verū sciēdi modū nisi prius p diffinitēria diuidēdo pueniat ad ea que ſm formā indiuidua sunt: ita ꝙ formalib⁹ ad esse cōducētib⁹ vlterius nō diuidunt: qꝛ illa forma sic accepta est vltima ꝛ ꝓpria rei pfectio: ꝛ rōuertibilis cū eēntialis: sed nō est aliquā rem cognoscere si ponat ifinitus eē p diuisas formas ꝓgressus: impossibile est eniꝫ que sic sunt ifinita intelligēdo pertransire. ℂ Si eniꝫ detur sicut dixit Plato ꝙ sic itelligere opꝫ. Queramus qūo itelligere opꝫ qdlibet cōpositū ex multis: nō eñi sic̄ itelligere ei qd̄ est. s. infinita accipiēdo in talib⁹ sicut quidā dicūt ꝙ in linea intelligit totalitas linee per diuisiones medietatū ſꝫ ꝙ suaꝝ medietatū diuisiones nō stat diuisio: ꝛ sic supficiē cōponi ex lineis ꝛ intelligi ꝛ corpus cōponi ex supficieb⁹ ꝛ intelligi: ꝛ omne diffinitū ex infinitis: ꝛ sicut isti dicūt nō cōtingit intelligere aliqd: nisi. n. statuat vltimū in quo stet diuisio nec pficiet esse nec pficiet scire ꝓpter cām quā dixim⁹: qꝛ. s. nos non arbitramur nos scire ꝛ cognoscere aliqd nisi cū causaꝫ cognoscimus: ꝛ qm̄ illius est cā ꝛ qd̄ vltimū hēm⁹ vsqꝫ ad elemētales causas: sicut declarauim⁹ in primo phicoꝝ: ideo qui intelligēdo lineā ꝓcedit in ifinitū nunꝗ̄ enumerabit sectiōes i quas diuidit: ꝛ ideo nō itelliget ipaꝫ: sed si itelligi debeat opꝫ ꝙ itellectus eius stet ad gen⁹ primū ꝛ ad differētiā vltimā qui est alius itelligēdi modus ꝙ̄ p sectionē diuisionis. ℂ Sed adhuc ēt si formā cōsideremus ꝓut est actus māe ꝛ pfectio cōpositi ex mā ꝛ forma ad hoc impoſſe est ꝙ ipsa sit ifinita: qꝛ hoc mō itelligēdi necesse est ꝙ mā intelligat in eo qd̄ iaꝫ motū est ꝛ generatū: compositū eniꝫ hoc mō p motū esse ꝛ gñatuꝫ eē pfectū est: ꝛ hoc qd̄ in actu est ꝛ pfectū eē hꝫ in nā. Si aūt qd̄ infinitū est magnitudine vel multitudine nullū est eē actu ꝛ pfectuꝫ in nā: igit ifinitū nō est hoc mō actu pfectū: ergo forma sic actu pficiēs nō est ei⁹ qd̄ est ifinitū. ℂ Si aūt det ꝙ ifiniti est taliter forma actu pficiēs ꝛ cōplens: sequetur ꝙ ei qd̄ nō est ifinitū eo ꝙ est p formā terminatū ꝛ pfectū cōuenit eē ifinitū: ꝛ sic terminatū ꝛ finitū erit nō terminatū ꝛ nō finitū ꝛ sic ꝯdictoria vificabunt de eodē qd̄ est impoſſe. Qd̄ igit nullū genus causaꝝ sit ifinitū ſm rectā theoriā ꝓbatū est a nobis.

Tex.cō.11.

Tex.cō. penul.

Tex.cō.12.

ℂ Cap.10m. Qꝫ cause nō sunt ifinite ſm spēm causalitatum.

Tex.cō.13.

Quod aūt neqꝫ ſm spēs causalitatū cause sunt ifinite sic declarat. Si eñi nō quatuor tm̄ vt in precedēti libro dixim⁹ sed ifinite eēnt pluralitate spēs causaꝝ: nō cōtingeret ēt hoc supposito aliqd pfecte cognoscere. Sicut eniꝫ sepius diximus tūc opinamur nos scire quālibet rerum: cū cognoscamus causas oēs ex qb⁹ est: ꝛ si qua deesset nō esset vera rei cōpꝛhēsio per itellectū: qꝛ vō eē nō cogno-

scitur nisi p formã ₇ mãm: eo ꝙ forma multaꝝ reꝝ mãm cõ
cipit in rõne sua: fieri aũt reꝝ nõ cognoscit nisi p mouens ₇
subiectũ ₇ finẽ: sed infinitũ qd per adiectionẽ specieꝝ ₇ cau
saꝝ infinitũ est nõ ꝯtingit ptransire in tpe finito a quoquã
intellectũ rei p causas accipiẽte: igitur cũ esse ₇ fieri rei per-
fecte per itellectũ cõprehẽdat nõ possunt spẽs causaꝝ eẽ infi
nite: esse enim rei est p suas causas actu: ₇ iõ nõ possunt esse
infinite: qꝛ cũ infinitũ nõ sit nisi potẽtia ipossibile ꝙ per infi
nitũ aliquid sit in actu: quãuis enim forma vniuersalis que
est esse rei sit infinitoꝝ: hoc nõ est nisi in potẽtia ₇ nõ in actu.
¶ Nullo igit modo cause sunt ifinite sm aliquã rectã theo
riam ꝫ per accidens sm theoriaꝫ circularem sicut diximus
quedã causaꝝ sunt infinite: finitis autẽ sine existentibus sunt
ipsa principia sciendi sicut sunt principia essendi.

¶ Cap. 11m. Qualiter consuetudinis habitus impedimen-
tum est theorie veritatis.

Tex. cõ. 14.

Um aũt iam determinatum sit a nobis quali
ter theoria veritatis facilis sit sm aliquẽ mo-
dum ₇ difficilis sm aliam: ₇ ꝙ theoria verita
tis sit p causas qbꝰ nõ accidit in ifinitũ abire:
opꝫ nos determinare theorie veritatis ipedi-
mẽta. Sunt aũt duo in gñe ipedimẽta vidẽdi
veritatẽ: vnũ qdẽ qd est ex mõ nature: ₇ alterũ qd est ex nã.
Ex modo aũt nãe extra est ex cõsuetudine: qꝛ sicut diximus
in ethicis ₇ libro de memoria ₇ remi. cõsuetudo in nã trans
ponit ₇ cõsuetudinalis habitus in modũ nature mouet ad
cõsentiẽdũ etiã si sit cõtra nãm ₇ cõtra rõnem. Unde ethicus
suum calorẽ pternaturalẽ eẽ nõ sentit quãuis maior sit ꝗ̃ ca
lor febricitãtis. Cõtingit igitur auditiões eoꝝ qui aurib'
insonãt sm cõsuetudines. Nã vt cõsueuimus audire ita di
gnũ videt nobis dici ₇ eẽ veꝝ: ₇ queciꝗ̃ sũt audita pter ea
que cõsueuimꝰ audire nõ vident adeo nobis verisilia: sed
potiꝰ talia pp hoc ꝙ icõsueta sunt minus nota ₇ magis ex
tranea nobis eẽ vident. Nam id qd cõsuetũ est notius no-
bis eẽ videt: eo ꝙ ad modũ nãe nobis accidit. Quãtũ vo
hẽat vim huiꝰ cõsuetudinis habitꝰ: leges ostẽdũt: qꝛ. n. hõ
ciuile aial est nãliter ₇ nõ põt pfici ciuilitas sine cõgregatio
ne: nec cõgregatio põt esse sine republica: oportuit legem po
nere ad rempublicã cõtinẽdã: multa aũt in legibꝰ hmõi pp
metũ penaꝝ ₇ allectiões pmioꝝ de hijs cõficta sunt q̃ pter
rõnẽ sunt ₇ pter vitatẽ: in hmõi. n. legibꝰ fabularia ₇ pueri-
lia q̃dã de penis ₇ pmijs ꝯficta magis qdẽ valẽt apd eos q
talia semp audire cõsueuerũt ꝗ̃ vera cognitio de pmio vir
tutis ₇ pena vicioꝝ: ₇ hoc nõ est nisi pp cõsuetudinẽ q̃ facit
credibilia que alias oino incredibilia iudicarent: sic expsse
videmꝰ in legibꝰ hijs que carnalia sibi pmia cõstituũt sicut
delectari venereis ₇ potibꝰ ₇ cibis post mortẽ: cuꝫ rõ nõ ad-
mittit aliqd vtutis pmiũ nisi in quo ₇ deꝰ delectat hoc ẽ cõ-
tẽplationẽ sui ipsius sic in fine ethi. determiatũ est a nobis.
Sed qꝛ nõ neciũ est ad hoiuꝫ ciuilitatẽ hoiem pure itellige
re veritatẽ: sed potiꝰ hoiem pietatẽ colere ₇ iustitiaꝫ seruare
₇ rẽpub. tenere. Iõ a legislatoribꝰ nõ principia q̃runt veri-
tatis: ꝫ potiꝰ dant pcepta pietatis ₇ que facilius mouẽt spe
pmioꝝ ₇ metu penaꝝ ad regimẽ ₇ cõseruationẽ reipub. ₇ iõ
facti sunt eẽ dij multi ₇ cultus multi ₇ religiões in qbꝰ nõ at
tendit qd verius: ꝫ potius qd faciliꝰ moueat ad reipub. cõ
seruationẽ: hoc aũt pcipue fit sm hmõi sapie principia: que
de vniuersitatis pnꝰ ₇ de separatis intẽdit: pp qd de hijs ₇
exitu reꝝ in esse multi multa cõfinxerũt. Sicut ₇ Socrates
tria gñã deoꝝ quasi reꝝ itroduxit principia: ₇ in pmo gene-
re. 12. noĩa pter deũ deoꝝ eẽ posuit. ¶ Dixerũt eniꝫ alij alia
sm leges diuersoꝝ: itiũ aũt factuꝫ est hoc credibile apud
diuersos ꝙ cũ ois itellectꝰ in theoria veritatis in qbusdaꝫ
vt primis principijs vtat illi ppter vim cõsuetudinis ꝯtra
hoꝝ principijs eẽ ₇ veritatis supponãt: ostẽdimus enim su
perius in quo oẽs cõuenerũt sapiẽtes ex nihilo sm nãm ni-
hil posse fieri: sed oẽm formã ex ppria educi mã ₇ ideo reꝝ
perfectaꝝ specificas differẽtias ₇ species pprias hẽre ma-
terias: que oia sunt principia apud recte philosophantẽ: tñ
sunt quidã phice loqui volentes dicentes aliquid ex nihilo
fieri siue essentie vt magnitudineꝫ ex nihilo magnitudinis:
₇ sic de alijs ₇ dicũt ꝙ species reꝝ ₇ specifice differẽtie fiunt
ex nõ pprijs materijs: vt homo nõ ex homine sicut imper-
fecta quedam ex putrefactione terre generant animalia: in

Nõ ẽ neciũ ad hoius ciui litatem hoies pure vitatẽ in telligere.

hijs igitur ₇ hmõi apologijs vis perpendit cõsuetudinis.

¶ Cap. 12m. De impedimẽto nãli ad veritatis theoriam.

Tex. cõ. 15.

St aũt aliud ipedimẽtũ theorie vitatis ex ipso
mõ natiuitatis: qm ꝫ hõ sm ꝙ hõ solum itelle
ctus sit: tñ itellectꝰ in hoie ꝫ eẽ trahit ab ima
ginatiõe ₇ sensu ₇ alijs corporeis virtutibꝰ nõ
sinẽtibꝰ eum pure cõtẽplari theoriã veritatis.
Alij. n. si nõ mathematice qs demrat ea q̃ dic
nõ recipiũt p cõsensum ea que dicit: ₇ isti sunt in qbꝰ pualet
sup itellectũ virtus imaginatiõis: ₇ isti nihil credũt nisi qd
imaginari poterit: ₇ iõ extra mũdũ simile huic mũdo ima-
ginant mũdũ ₇ locũ ₇ tẽpꝰ vsqꝫ in ifinitũ: nec suscipiũt aliq̃s
eẽ itellectuales substãtias q̃ sine hoc sint ₇ nõc: nec aliqd di-
cũt eẽ eternitatẽ ₇ hmõi que accipiunt p itellectũ ab imagi
natiõe nõ recipiẽtẽ. Alij in qbꝰ oino itellectꝰ ad sensuꝫ refle-
xus est nec recipiũt aliqd si nõ extra id p sensum demõstret:
hij aũt qui figmẽtis legũ cõsueti sunt conant iduci sibi testẽ
poetã talia poetizãtẽ. Illi aũt qui phicis assueti sunt oĩa vo-
lũt audire sm certitudinẽ aut p se notoꝝ: aut ex hijs demõ
stratoꝝ: alijs aũt qui vulgaribꝰ iperiti assueti sunt flebilis ₇
cõtristabilis est certitudo phica: aut qꝛ pp defectũ studij nõ
pñt cõplecti talẽ sermonẽ ignorãtes veritatẽ cõclusionis syl
logizate: aut pp nũlez micrologiã siue defectũ rõnis vel inge-
nij. Id enim qd certũ est per syllogismũ aliqd hꝫ tale ad qd
nõ de facili põt deficiẽs a studio: ₇ id qd nõ põt deficiẽs in
vsu rõnis: ₇ iõ ex oibus iductis pꝫ ꝙ sicut est in symbolis cõ
tractuũ in mercationibꝰ ita nõ liberũ est vnicuiqꝫ eligere ꝫ
nãm in rõnibꝰ. ¶ In cõtractibꝰ enim nõ semp attendit va-
lor rei sed potius placitũ vendẽtis vel emẽtis ₇ ad illud ob
tinẽdũ cõtendit. Et cã cõtentionis potius est in vẽdẽte vel
emẽte ꝗ̃ in re ipsa: ₇ sic in susceptiõe ppositoꝝ circa princi-
pia theorie veritatis vt pꝫ ex inductis. Maxime autẽ hoc
est in sapiẽtia prima in qua sicut diximus multa sunt in qui
bus hoies oẽs cõmunicãt: circa prima eniꝫ magis cõicant
hoies ꝗ̃ circa sequẽtia: ₇ error circa illa est cã erroris circa
ꝯñcia: cuius signũ est ꝙ oẽs hoies circa principiũ vniuersi-
tatis reꝝ aliqua dici ₇ circa exitũ reꝝ inesse ₇ causas multa
fingere ₇ paucos attingere veritatẽ in illis videmus.

¶ Cap. 13m. De remedijs contra impedimẽta inducta.

Tex. cõ. 15.

Emedia vo cõtra inducta ipedimẽta sunt cõ
tra primũ qdẽ qd est ex vi cõsuetudinis ₇ secũ
dũ ignorãtiã male dispõnis est: ꝙ opꝫ hoiez pri
mũ erudiri moduꝫ phie quo sciat qũo singula
sũt accipiẽda: qꝛ tũc audita ꝯ modũ illũ existẽ-
tia refutabit ₇ nõ pbabit vt animi cõceptum.
¶ Modus aũt iste est in sciẽtijs logicis sm oẽs ptes perfe
ctaꝝ ₇ iperfectaꝝ argumẽtationũ: qꝛ ex illis potẽtes erimꝰ
syllogizare de omni pblemate: ₇ ipsi disputatiões sustinẽ
tes nihil dicemꝰ repugnãs oibus pbabilia cõia in oibꝰ vel
pluribꝰ iuncta. ab hijs que ppria ₇ sensibilia sunt singulis
sciẽtes distinguere ₇ pfecta rhetoricis ₇ poeticis p illa scie-
mus dignoscere ppter qd absurduꝫ ꝙ aliqs illis nõ ibuat:
sed simul velit querere sciaꝫ speculatiuã aliquã de hijs que
eẽntialis est speculatiua ₇ modũ ppriũ illius nõ phabendo
prius modũ oium phie cõem: alterũ eniꝫ istoꝝ qd est acce-
ptio sciẽ cũ mõ pprio neglecto mõ cõi nõ est facile accipe: qꝛ
tales virtutes ₇ cõpletiones pbationũ nõ cognoscet ₇ sepe
falsa pro veris accipiet: ₇ nõ pbata sumet pro pbatis: ₇ iõ
tales q in logicis instructi nõ sunt in oibꝰ errãtes inuenimꝰ.

Tex. cõ. 16.

¶ Cõtra scdm vo qd ex nã est ipedimẽtũ est ꝙ accepto mõ
cõi argumẽtationũ discernat circa vniuscuiusqꝫ modũ pro
priũ: qꝛ sapientis hoc est ꝙ de vnoquoqꝫ puertos se hꝫ sicut
est de eo tẽtet accipere: ₇ iõ demõstratio siue pscrutatio ma
thematica non in oibꝰ est appetẽda: qꝛ si in vna scia differũt
demrationes ita ꝙ demõstratio prime certitudinis est de-
mõstratio ppter qd: ₇ ea que est scde certitudinis est demõ
stratio qa: multo magis in diuersis sciẽtijs erit diuersitas
demõstrationis: ₇ sic cõparãdo sciẽtias in genere pme certi
tudinis demratio erit mathematica: qꝛ illa ẽ de nõ ꝯceptis
cũ mã ꝫ sm eẽ sit in mã. Scdĩe aũt certitudinis demõstra
tio est phica in qbꝰ ipsa mã ₇ motus varietatẽ inducũt ₇ ca
suꝫ a certitudine pma: sicut in pricipijs huiꝰ scie dixĩmꝰ igit
in nõ hñtibꝰ mãm. eẽ tñ hñtibꝰ i mã appetẽda acermolora
mathematica. In rhetoricis autẽ ₇ ethicis sufficiat psua-

Vide in tmil Auerroy hic.

sionem

sonē inducē pp qđ ēt hic modus isti⁹ scie ꝓpri⁹ in quo mō sum⁹ nō nālis est nec in eo phīcs a nobis querēda est certitudo. ❡ Oīs.n.nā forsan mīāz hʒ: forsan āt dico pp itellectū q est vltima pfectio hoīs q a mā separat⁹ sicut ipse intelligētie que fm pipatheticos vltime sūt pfectiōes celoꝝ: sʒ hoīs itellect⁹ ꝯtinuus est cū ꝯtinuo ꝛ tpe per imaginationē ꝛ sensum: ꝛ quo ad hoc aliq̃ icĩnatione hʒ ad mām quā nō hñt itelligētie quas pipathetici dicūt eē celoꝝ pfectiōes: tñ mā equoce est in hijs que sūt in potentia ad vbi tm̄: ꝛ in hijs q̄ sūt in potētia ad vbi ꝛ formā: ꝛ iō ēt nā dicit̃ equoce de illis qm̄ nō est pn̄ᵐ mot⁹ ꝛ qetis in qb⁹ est p se ꝛ nō fm accidēs: ꝛ iō de reiteratis in vbi fm subam incorporalē semp motis nō per eādē rōnē dicit̃ in hijs que fm subam icorporalē mouent̃. Ista sapia vō q̄uis sit de phīcis qbusdam tñ nō est de hijs put sūt phīca sic in añbabitis sepi⁹ declaratū est. ❡ Et opʒ nos pscrutari primuʒ qđ est nā in vniūsi qđ ꝛ fecim⁹ in scia de auditu phīco. sic.n. de qb⁹ pticularib⁹ est phīca manifestū erit sicut docuim⁹ in libris qui sunt de particularibus nālib⁹ sicut est mobile ad formā ꝛ ad locuʒ de quo in celo ꝛ mūdo: ꝛ mobile ad formā de quo fm sui diuersitatē in alijs libris nālibus tractatū est a nobis. Ex hijs.n. que ibi dicta sunt scit̃ ꝙ ista sapiētia nō nālem modū nec mathematicuʒ habere pōt sed vniuersaliorē vtroq; mō: ꝛ ꝓbationes eius erunt citra certitudinē mathematicā ꝛ phīcam ꝛ supra certitudinē topicā que est in logicis. ❡ Opʒ etiā nos p° querere vtrū vnius ꝛ eiusdē sciētie sit querere causas ꝛ principia omnis entis: aut pluriū: si eni pluriū esset hoc ita ꝙ vna scia quereret quedā pncipia ꝛ q̄sdaʒ causas ꝛ alia scia quereret alios sequeret̃ ꝙ nō oēs cāe ꝛ pncipia essent entis fm qđ est ens ꝛ quedā eēnt cuiusdā entis ꝛ alie erūt alterius entis qđ esse non potest: ꝛ ideo de omnibus huiusmodi questionib⁹ ꝛ similibus opʒ nos hic adunare dubitationes.

Mā equoce dī de hīs q̄ sūt in po° ad vbi tm̄. Et de his q̄ sūt in po° ad formā vide cōmentatorem. 8. meta. cō. 12. Et. 2° cap. de sube orbis et pmo ce. cō. 92

❡ Explicit liber secundus metaphysice Alberti magni.

❡ Incipit liber tertius qui est de questionibus a principio querēdis. Cuius aūt prim⁹ tractat⁹ est de intētione libri ꝛ nuō ꝯclonū.

❡ Cap. p.ᵐ. De rōne q̄re in hac scia rōnes ꝓponant̃ simul.

Tex. cō. pmi.

Nobis ad quesitā sciam que sola theoria vitatis est accedē volētib⁹ necesse est p.ᵐ aggredi qōnes de qb⁹ in hac scia in primis dubitare ꝛ disputare opʒ: in pticularib⁹.n. sciētijs dubitatiōes de questis nō sil sed sigillatiʒ cū hijs que tractata sūt cōmiscuim⁹. In hac aūt vniūsi sapia que de pncipijs est aliaꝝ sciarū oīa simul dubitabilia ꝛ mālr dicta determinata sunt: qr ex mālr dictis ꝛ distinctis opʒ ꝓcedē qđ fieri nō posset nisi pri⁹ eēnt distincta. Similr aūt ad quesita cōia ꝓcedere habem⁹ qđ iterū fieri nō posset nisi quesita eēnt pordinata. Nō.n. illi⁹ sapie que oīa declarat celare est intentū sed declarare qđ intēdit vt sciat̃ qb⁹ ꝛ q̃lib⁹ pncipijs ꝛ ꝓbationibus venit̃ ad illud. Ea vō querēda sunt que gnūq; qdeʒ nō ignote auctoritatis phōꝝ alr ꝛ alr de diuersis susceperūt p rōnē: ꝛ ea ēt q̄ nlli a istis extra ea que suscepta sūt pretermissa sunt ꝛ intacta: hec.n. que alr ꝛ alr dicto mō suspecta sunt disputabilia sunt in vtraq; partē: ꝛ qr talia opʒ ea pordinare ꝛ pdisputare vt bene declaret̃ oē qđ itēdim⁹. Oīb⁹ enim vtiliter inuestigare aliqđ volētib⁹ inest bene disputare ad vtraq; partē ab initio circa ea que p̄mū quesita declarationes debēt eē oium alioꝝ in pticularib⁹ sciētijs determinandoꝝ: qr oium posterioꝝ in sciētijs pticularib⁹ certa inuestigatio est solutio certa pⁱoꝝ circa cōia in vniūsi scia dubitatorū: soluere vō nō est ei⁹ q̄ ignorat modū dubitatōis. ❡ Dubitatio nāq; interminatus motus est rōnis sup vtraq; pteʒ ꝯdictiōis: ꝛ iō nodata est ꝛ ligata rō ne ꝓcedat ad alteram ptē ꝯdictionis eq̃liter ambiēs vtraq;. ❡ Hoc aūt de ipa re de q̄ dubitat̃ demōstrat dubitatio ipsa mētis que vtraq; ꝯdictionis metit̃ partē inquātū.n. sic metiēs mēs dubitat in tm̄ patit̃ aliqđ sic ligatis hoc aūt est ꝙ vtrisq; dubitantib⁹ s. ꝛ ligatis ipossibile est ꝓcedere ꝛ puenire ad id qđ est añ: ad qđ conant̃ ꝛ ꝯtendunt: ꝓpter quā rōnē in hac sapia opʒ prius oēs difficultates speculari ꝛ causas eaꝝ sicut diximus:

Quid est dubitatio?

qr in hoc methodo q̄rentes de intētis ꝯsequētib⁹ sine inuestigatione disputatiua ꝯsiam siles sunt hijs q qdē in via se ponūt ꝛ ignorāt quo debeāt ire nō determināctes prius quo tēdere velint: ꝛ ad hec q̄ dixim⁹ ꝯtingit talib⁹ ꝙ nō cognoscūt qn̄ q̄situ inueniūt: qr nesciūt ad qđ disputāt. ❡ Finis.n. inq̄sitiōis q̄ est ꝯclo qōnis in talib⁹ nō est incognit⁹: sic ergo nō pdubitās dupl̄r errat in via. s. ꝛ in fine. in via qdē: qr nescit ad qđ iducit pncipia ex qbus ꝓcedit. in fine aūt: qr nescit se cōclusisse ꝓpriū qn̄ ꝯclusit: ꝛ iō nihil certū hʒ: ꝛ boniʒ vtrūq; valde impertinēs est huic sapie: ꝛ iō in ea pdubitādū est. Ampli⁹ digni⁹ ꝛ vtilius est in ea pdubitare ꝛ nō tm̄ necessariū. Cū.n. hec scia oium stabiliat pncipia nec stabiliri ꝛ fundari possint nisi ꝯdicentiū soluant̃ rōnes: ꝛ vlr ille solui nō possunt nisi pdubitaret̃ de qb⁹ ꝯdicit aduersarius. Necesse est hāc sapiam habere per pdubitationeʒ rōnes oium eoꝝ qui audiunt̃ ꝓposita ab hijs qui sunt aduersarij: ꝛ predubitantes ꝛ has necesse est habere ad iudicandū ꝛ determinandū de auditis. ❡ Ad intelligētiā autem hoꝝ que dicta sunt sciendū ꝙ nos dubitationē pro interminato motu rōcinationis accipim⁹ in pmissis: qm̄ ratio ante ꝯsensuʒ mōuiā hʒ ad vnū mō ad alteꝝ: ꝛ hoc eē nō pōt nisi qr in vlibus ꝛ primis nō pōt haberi modus demōstrationis: ꝛ qr ista sapientia de talibus est: opʒ ꝙ medius sit inter logicā ꝛ demonstratiuā: qr.n. ex cōibus est opʒ ipm esse nō demōstratiuuʒ: qr vō nō est interminati generis est: sed ex hijs que sunt entis inquātū ens est ꝓcedit est modus eius pter logicū. Alr aūt minus large sumēdo dubitatio est indeterminat⁹ motus rōnis sup partes ꝯdictionis sine rōcinatione ꝯsensum inclinante. Ambiguū aūt est qn̄ ambit vtraq; partē p rōnes equipotētes. Opinio aūt qn̄ nō ꝯfirmato qdeʒ ꝯsensu complectit̃ alterā: fides vō qn̄ fortificat̃ in alterā sine fundatiōe in eadē scia aut qn̄ fundat̃ per demōstrationem.

Documētum

Quid dubitatio Ambiguum opio fides.

❡ Cap. 2ᵐ. De numero questionū in primis ponēdarum ꝛ que sint ipse questiones.

Tex. cō. 1.

Est aūt circa cōia isto dubitatio prima qdē de hijs de qbus dubitauim⁹ in pdictis in fine libri pcedentis. Utrum vnius vel multaruʒ est sciaꝝ causas speculari: quedā.n. scie sunt in qbus nihil demōstrat̃ p finē vel efficientē: eo ꝙ abstracta a motu sunt ea que ꝯsiderāt: ꝛ forte aliqs crederet ꝙ sic esset in prima oium sapia: ꝙ nō omniū speculatio tātuʒ ptineret ad vnā sciam primā eo ꝙ ipsa magis abstrahit a motu ꝛ mā q̄ mathematica: ꝛ iō hic opʒ querere qr sicut diximus in fine libri pcedētis: si nō vni⁹ pme scie eēt ꝯtēplatio cāꝝ oium: nō esset vna pria scia que stabiliret pn̄ oiuʒ. ❡ Sed oporteret inqri aliā ab ista scia q de qbusdā pncipijs certificaret: hec igit̃ qđ p° est querenda. ❡ Secundo querendū est vtrū isti⁹ sciētie pme est scire pn̄ primi entis que sunt principia sube tm̄: que sunt q̄tuor cause superius inducte: aut ipsa eadeʒ scia cum causis ꝛ pncipijs esse habet etiā considerare de principijs demōstrationis pmis ex qbus non qdem in vno genere sed oēs ꝛ in oī genere demonstrationū ostēdūt hoc qđ ꝓbant: vt vtrū ꝯuenit vnum ꝛ ideʒ simul affirmare ꝛ negare vel nō: ꝛ vtꝝ vni ꝛ eidē sint inter se eq̃lia ꝛ de alijs talib⁹ primis pncipijs ꝛ dignitatib⁹. hec.n. etiam quedā principia sunt ꝛ cause ꝛ sunt circa esse ꝛ nō esse inquātum est esse ꝛ inquantuʒ est hoc esse vel illud. ❡ Tertia aūt questio est si hec pma scia est circa subaʒ sicut circa ens primū: vtrū ista sola scientia sit circa oēs substantias in quacūq; accipiant̃ diuersitate generis: aut nō sit circa oēs sed circa plures que magis accedūt ad vnam generis rationē: qm̄ subaꝝ multa sunt genera abstracta ꝛ cōcepta cū mā fm rationem diffinitiuā. ❡ Quarta questio est si plures scie sunt de diuersis genere substantijs ꝛ entibus ꝛ fm rationem diffinitiuā diuersitatis: vtrū oēs ille sunt cognate tanq; ptes vnius sube existes: aut earū vna qdē que est de separatis fm esse ꝛ rationē habet nomē sapiētie. Alie vō aliquo alio causent̃ nomine vt illa que est de separatis fm rationem ꝛ nō fm esse dicatur doctrinalis. Que vō de conceptis fm esse ꝛ rationem dicatur nālis. ❡ Quinto aūt necessarium est querere propter platonicos vtrum sensibiles substantie solū esse dicende sunt an pter eas dicēde sūt esse ꝛ alie a sensibilib⁹. ❡ Sexto aūt pp eosdē querere opʒ vtrū oēs sube nō sensibiles sint vnite fm gen⁹ vnū aut sunt

plura genera subaꝝ nõ sensibiliū sicut dicūt illi qui sua posi tione faciūt eē plures spēs ideales subas sepatas: ⁊ cūctos ⁊ mathematica que dicunt esse media iter hec diuina ⁊ sensibilia. De hijs.n. vt diximꝰ pscrutandū est. ¶ Adhuc aūt se ptimo querendū est vtꝝ speculatio istiꝰ sapie sit circa subas entiū solū: aut sit ēt circa ea que fm se accidūt subijs. ¶ Ad huc aūt octauo querit̃ de eodem ⁊ diuerso: ⁊ qꝛ ab eodem ⁊ diuerso cātur in quātitate eq̄le ⁊ i q̄litate simile: iō sub eodē qōnis articulo queret̃ de equali ⁊ inequali ⁊ simili ⁊ dissimili. ¶ Nono aūt qꝛ diuersitatis cā ꝯtrarietas ē queret̃ de ꝯtrio ⁊ de nō ꝯtrio. ¶ Et decimo de priore ⁊ posteriore: ⁊ de alijs oībus talibꝰ de qbuscūqꝫ dialectici ex pbabilibꝰ incedere tē tant lꝫ nō bene certificent ex pbabilibus solū faciētes pscrutationē. Eoꝝ.n. theoria inquisitiua est de oībus: sed pmus phūs de hijs certificat ex proprijs entis fm q̄ ens est qꝛ ista ꝯsequunt̃ ens inquātū est ens. Oē.n. ens comparatū ad ens aut idē est illi aut diuersum: aut ꝯtriū: aut ꝯueniēs: aut prius: aut posterius ⁊ sic de alijs. ¶ Amplius ⁊ vndecimo querit̃ de hijs quecūqꝫ hijs eisdē accidūt fm se ⁊ nō fm accidens. ¶ Duodecimo aūt querit̃ nō solū qd in se est hoꝝ vnūqdqꝫ pdictoꝝ: sed ēt vtꝝ vnū vni tm̄ est ꝯtriū: ꝫ plura opponunt̃ vni sicut vni vident̃ ⁊ multū ⁊ paucū esse ꝯtria. ¶ Tertiodecimo vō q̄ritur vtrū illa q̄ sunt pncipia ⁊ elaꝛ reꝝ sunt genera cōia: aut sunt pticularia in q̄ diuidit̃ ⁊ resoluit̃ singlariū existētia cōpositoꝝ. ¶ Quartodecio q̄ritur si dect̃ q̄ gñā cōia sunt entis pncipia vtrū finalia siue vltia genera quecūqꝫ de indiuiduis pdicant̃ sunt pncipia aut sint pria gñā priora finalibus ⁊ prima: finalia aūt dico in qbus stat generis cōitas ⁊ hec sunt spēs specialissime: ⁊ hoc est q̄rere vtrū aial vel hō magis sit pncipiū qꝛ multis vr hō magis esse pncipiū eo q̄ magis ⁊ primꝰ est circa singularia: hoc eni platonici iserūt q̄rendo vlīa pncipia ponētes que sunt in aīa. ¶ Quintodecimo q̄rendū est: qd ⁊ maxime tractādū est vtꝝ ens est aliqd fm se cā pter numerū: aut nō hoc aūt q̄rit̃ pp̄ter formā quā nullus oīno antiquoꝝ nisi balbutiēdo posuit. ¶ Sextodecimo iuxta hoc q̄rendū occurrit vtrū illa cā que pter nām entis cā esse ponit̃ sit separata a mā: sicut qdā eā a ductore exteriori esse dixerūt: aut nō sit separata ab ea sed de mā pducat̃ de potētia exiēs ad actū. ¶ Decimoseptimo querendū relinqtur: cū in cōpositis aliqñ sint plura genera cōponētiū ⁊ sint quedā ēt simplicia vtrū forma pficiēs sit vnū vel plura vtrūqꝫ.n. ab antiqs dictū est q̄ Anaxa. multas ⁊ ifinitas in q̄libet eē posuit: ⁊ Empe. dixit inesse vnā que est armonia. ¶ Dico aūt vnū qd rōne est vnū: ⁊ plura q̄ subto ⁊ loco sūt plura ⁊ qꝛ sic de vnitate ⁊ pluralitate sunt pōl locuti. ¶ Decimooctauo ēt de forma querendū est vtꝝ ipsa est aliquid pter totalitatē cuiꝰ est forma: sicut dixit̃ aīa addita toti quā Democritus in oibus eē dixit: ⁊ Orpheus lꝫ alr diceret q̄ Democritus. ¶ Dico aūt simul totū qd greci sinolon vocant: qñ pdicat̃ aliquid de mā sine cōpositione mālī qd nihil est additū illi sꝫ tm̄ pdicat cōpositionē eiꝰ aut armoniā: tūc.n. querit̃ vtꝝ forma est aliqd pter formā totalitatis illius aut nihil aliud: de hijs qdē dicta aliqd est pter cōpositionē mãe sicut de vegetatiuis ⁊ sensibilibꝰ ⁊ per se motis: de alijs vō dicta forma nihil est pter totalitatē mãe. Tunc sub eadē qōne querit̃ q̄liter sunt talia de nuō existētiuꝫ que in eis sunt formalia pncipia. ¶ Decimonono querēdū est: vtꝝ pnª entiū sint determinata nuꝫ aut spē: ⁊ hoc est querē vtꝝ sunt ea que in rōnibꝰ diffinitiuis sunt determinata aut subto aut loco. De hoc.n. iter stoicos ⁊ epicureos non parua est ꝯtētio. ¶ Vigesimo autē querendū est vtrū eadē sint pncipia corruptibiliū ⁊ incorruptibiliū aut diuersa etsi sint eadē. ¶ Tūc vigesimoprio loco querit̃: vtꝝ sint oīa pnª tā corruptibiliū q̄ incorruptibiliū icorruptibilia oīa: vel si sint diuersa corruptibiliū ⁊ icorruptibiliū pncipia: tūc sub eadem qōne querit̃: vtꝝ incorruptibiliū pncipia sunt incorruptibilia ⁊ corruptibiliū corruptibilia. ¶ Amplius aūt querit̃ vigesimoscdo: qd oīum difficillimū ⁊ plurimā hꝫ dubitationē. Utꝝ vnū qd est pncipiū numeri ⁊ ens qd est pnm̄ ⁊ cā prima oīum sint nō diuersuꝫ aliqd sꝫ sint oīum existētiū suba: quēadmodū pitagorici ⁊ Plato dixerunt lꝫ differēter dixerint sicut in pmo huiꝰ sapie ⁊ scie libro ostēdimꝰ: aut nō est vnuꝫ qd est pnm̄ numeri idē oīno enti: sed id qd est entis pnm̄ est diuersum aliqd ab vno ⁊ ente: ⁊ est aliqd subm ⁊ determinatū sub ente ⁊ hoc aut mouēs ponit̃ sic pnm̄ oīum. Empe. dicit amorē: aut mā sicut phoꝝ aliꝰ dicit ignē: aliꝰ vō aquaꝫ alius aerē sicut in p̄io libro a nobis determinatuꝫ est. De hijs q vnū aliqd subm oīuꝫ esse dixerūt pnm̄: ita q̄ q̄libet elatū iudicē accepit pter terrā. ¶ Uigesimotertio queritur vtꝝ pnª reꝝ sint vniūlia aut singularia pp̄ eos qui vniūlia aū res eē dixerūt sicut cāe sunt aū cātū. ¶ Uigesimoquarto querit̃: vtꝝ pnª reꝝ sint potētia vel actu: qꝛ id qd est in potētia nō sit in actu nisi per hoc q̄ est in actu: qd tñ multi negauerūt. ¶ Amplius querit̃ vigesimoqnto: vtꝝ vniuersitatis pnª sint alr pncipia entiū q̄ per motū: aut nō pncipient aliqd nisi p motū: ⁊ hoc pcipue querēdū est pp̄ motorē primū quē alr q̄ per motū q est actꝰ mouētis dixerūt qdā esse pnm̄: hec.n. magnā in hac sapia prestāt dubitationē. ¶ Adhuc ēt vigesimosexto querēdū est: vtꝝ numeri mathematici ⁊ lōgitudines ⁊ figure supficierū ⁊ pūcta sint sube ⁊ substātialia pncipia entiū sicut qdā dixerūt vel nō: ⁊ si sūt sube reꝝ vt dicūt qdā. ¶ Tūc vigesimoseptimo querēdū: vtruꝫ hec mathematica fm esse separata sint a sensibilibꝰ: aut fꝫ esse sint in eis. De oībꝰ eni hijs qōnibꝰ nō solū difficile est veritatē ipsam inquirē: sed nec facile est bene dubitare: ita q̄ ipsa dubitatio in rationem disputatiuam deducatur.

¶ Cap.3m. Et est vl. decla. numerū ⁊ ordinē qōnū iductaꝝ.

Nos aūt nō oēs disputabimꝰ nec soluemꝰ iductas qōnes: eo q̄ qbusdā eaꝝ disputatis ⁊ solutis facile est determiare de alijs: lꝫ.n. oēs inducte qōnes sint de pncipijs: tñ q̄dā eaꝝ sunt de pncipijs fm q̄ theoria vitatis sit sup ea sicut.xx. a pnª fm ordinē iducte: alie aūt.xv. sunt de ipa nā pncipioꝝ: pnª aūt fm q̄ theoria vitatis est de eis dupl'r ꝯsiderant̃ ex pte.s. speculatiōis in q̄ fm rōnē scie vniūtur speculata oīa que reducibilia sunt in vnū genꝰ speculatiōis: aut ex pte speculatoꝝ fm q̄ genꝰ speculatiōis vnū multiplicat̃ in speculatis fm diuersas speculatoꝝ rōnes: ⁊ fm pm̄ modū q̄ speculata vniunt̃: in vno gñe speculatiōis sunt accepte q̄tuor qōnes pme: fm aūt modū alterū sunt sumpte octo qōnes q̄ sequunt̃. ¶ Inter q̄tuor āt pme tres priores sūt de vniōe quā pōt face theoria sb scia vna: ⁊ q̄rta ē de ipa rōne ⁊ dignitate tal' scie. Prie āt tres diuersificant̃ fm pncipij rōnē ex q̄ iformat̃ speclatio. Hec āt ē tripl'r: ē.n. pnm̄ pm̄ ex q̄ ē aliū: si q̄ sit pnm̄ ecndi hꝫ rōnē cāe fꝫ cāe diuersitatē: ⁊ q̄rit̃ ꝺ hac diuersitate si ē reducibilis in sciaꝫ vnā: ⁊ hec ē qd pª: ⁊ ē pnm̄ nō esse sꝫ cognitiōis: ⁊ de hoc quēadmodū reducat̃ ad sciam est qd 2ª: ⁊ est pnm̄ pmū ⁊ pncipale eius qd est suba ⁊ de hoc q̄liter in sciam icidit est qd 3ª. Quarta est de pncipalitate ⁊ nā huius scie per lā dicta pꝫ ordo ⁊ ꝯnālitas iductaꝝ qōnū ⁊ q̄liter determinatio scde ⁊ tertie depēdet a determinatiōe pme ⁊ q̄rte sicut patebit in sequētibꝰ. Ita in.8. aūt sequētibꝰ: qꝛ pꝫ q̄ prie due sūt de subtis speculationis: ⁊ sequētes.6. sūt de p se accidētibꝰ: ⁊ iter duas pmas pma est de diuisione pmi entis fm nām: ⁊ scda est de diuisione eiusdē fm q̄rūdā pōnē fm q̄ de ipsis est scia. Sex aūt que sūt de per se accidētibꝰ diuersificant̃ fm ꝯsiderationē accntis absoluti ⁊ cōparati: absoluti qdē in gñe vel spē: cōsiderati fm q̄ hꝫ cōparationē ad subm cuiꝰ est p se accns: aut fm q̄ cōparat̃ vt subm ad accidēs pp̄riū qd per se ꝯuenit ei. Septima.n. est in gñe de accnte pp̄rio absolute accepto. 8. 9. ⁊ 10. sunt de accidente absolute in spē accepto: ⁊ haꝝ diuersitas plana est per ea que dicta sunt in pbabilis. 11. vō est de accidēte accntiū: ⁊ vltima est de accnte cōparato ⁊ de oībꝰ dictis nō querit̃ nisi fm q̄ vna scia est de hijs vel plures sicut cuilibet pꝫ per seipm̄. ¶ Alie vō. 15. qōnes sic diuidunt̃ q̄ prime. 9. sunt de pncipijs que sunt cause fm rē siue nām earuꝫ accepte. Sequētes aūt. 6. sūt de hijs que pitagorici ⁊ Platonici posuerant circa pncipia ⁊ causas. Inter. 9. aūt pmas tres sunt diuersitates fm tres causaꝝ ꝯsiderationes: ⁊ oēs precipue sunt de cā formali. Cū.n. pncipiū ⁊ cā esse dicatur causa inquantū ab ipso causatū ⁊ dicat̃ elātū inquātum est essentiale primū cōponens pōt esse questio vtruꝫ remotū ⁊ confusum in re inuentū sicut genus sit principiū ⁊ elātū vel ppinquū determinatū ⁊ specificatū: vel ēt q̄ est pꝫ eē vl' id qd est totū vel esse causatoꝝ: ⁊ penes hoc accipiunt̃ due qōnes prime: hoc aūt formali principio sic accepto dubitat̃ de ipso per cōparationē ipsius ad aliud coessentiale principiū

Principia dupl'r cōsiderari possunt.

qđ est mā vtꝝ aliud sit ab ipso vel nō: ⁊ si aliud verū separatū sm eē: ⁊ si nō separatū vtꝝ sit vel multiplicet̄ sm mām in qua est: ⁊ q: forma est nā ⁊ forma est aīa dubitat̄ verum aliqd sit additū vł nō: ⁊ penes hoc accipiunt̄ quatuoꝛ qōnes sequētes: sicut cuilibet patere pōt. Tertia aūt diuersitas sumit̄ penes eē pꝛincipij formalis in se vel in subto: qđ est mā in gnē vel sm māe determinationē per potētiā ad motū ⁊ transmutationē. ⁊ sic accipiunt̄ tres qōnes ꝯtītes verū numero vel spē siue rōne determinet̄: ⁊ vtꝝ corruptibiliū ⁊ incorruptibiliū sint pꝛincipia eadē: ⁊ verū pꝛincipia corruptibiliū ⁊ incorruptibiliū sint incorruptibilia sicut patere pōt facile per antedicta. ¶ Sex aūt vltimarū qōnū pꝛima est de pꝛinci° formali ꝓpter positionē pitagoꝛe factā: sicut scit̄ ex hijs que loquentes de positione pitagoꝛe determinauim°. ¶ Alie autē qnq3 siūt ꝓpter Platonis ꝑsuasionem: ⁊ prime quidem tres sunt de pꝛincipijs pꝛimis que nō sunt elīta sed sunt ante res ꝓhabentia eas simplr̄ ⁊ imālr̄ sicut dixit Plato. alie aūt due sunt de hijs que posuit eē pꝛincipia ⁊ elīta: tres aūt pꝛime differūt sic q̄ pꝛima īter tres est de mō ipsaꝝ causaꝝ: que sunt pꝛincipia ꝓhabētia de qbus querit̄ an sint vniulia vel pticularia qdā. ¶ Sequētes aūt due sunt de mō cāndi illaꝝ causarū: q: Plato posuit formas eternas cāre: ⁊ iō si modus cāndi attendit̄ ex pte cause cāntis querit̄ vtrum causent p actē vel acta cāe existentes. Si aūt modus idē ex parte cāti accipit̄ querit̄ verū causent cū motu vel sine: q: cātū non sine motu ꝓducit̄ ⁊ tn̄ hmōi pꝛincipia sepata vident̄ mām mouere nō posse. ¶ Vltie ĭt due sunt de hijs que sunt pꝛincipia ⁊ elīta ⁊ penultima qdē est de suba hmōi elātoꝝ que sic: ⁊ secūda est de mō qrīi si mathematica sint suba entiū cū ea que sūt de suba rerū in rōne sua ꝯcipiāt mām rerū videbunt̄ talia nō eē sepata per rōnē diffinitiuā. Econtra aūt cū sint mathematica sepata esse videant̄: ⁊ iō insurgit qđ vtꝝ sit separata. Ex dictis igit̄ rō ⁊ oꝛdo facile qōnū manifestat̄.

¶ Tractat° secūdus tertij libri metaphysice. De disputatione questionum inductarum.

¶ Cap. p^m. De disputatione prime questionis ⁊ quarte.

Tex. cō. 3.

Disputando autem de qōnibus inductis nō eundē tenebim° oꝛdinem: sed ꝯiūgem° eas quaꝝ adinuicē manifestat̄ determīatio. Primū igit̄ disputem° de qb° in pꝛimis dixim°. s. verū vni° vel pluriū sciaꝝ sint oīa gnā cāꝝ q̄ speculāde sunt: ⁊ q: logice disputabim° ⁊ logici est inq̄sitiue ꝓcedere q̄ramus qūo erit vnius ⁊ eiusdē scie pꝛincipia cognoscere q̄ nō sunt ꝯtrīa existēta. In analeticis. n. posterioꝛib° determīatū est q̄ vna scīa q̄ est vni° generis subi ⁊ quecūq3 ꝯsiderant̄ in scia p diuisionē ꝯtraꝝ diffaꝝ exeūt a genere illo. Quecūq3 igit̄ p diuisionē ꝯtrioꝝ nō reducunt̄ ad gen° vnū nō sunt ꝯsiderata in scia vna. Genera aūt cāꝝum l3 diuersa sunt nō tn̄ per modū hmōi ꝯtrioꝝ reducunt̄ ad genus vnū. Non igit̄ vna de ipsis est scīa: q: oīum hmōi ꝯtrioꝝ est scīa vna ⁊ non alioꝝ vt p se p3 in oibus. ¶ Amplius cū vna scia sit de ente aliquo vno sm genus facile est videre q̄ non oīs scie ꝯsiderare de oibus generib° cāꝝ: q: multa sunt de nūero existiū quib° nō oīa īsunt genera causaꝝ. Quo nāq3 mō possibile est cām q̄ est motus pꝛincipiū siue mouēs q̄ vocatur efficiens inesse hijs q̄ sunt imobilia: ⁊ cū oē qđ pticipat bonū nō pticipat ipm̄ nisi exeūdo ad finē motus q est appetit° eius qđ mouet̄ appetita pfectio qūo possibile est inesse boni nām in hijs q̄ sunt imobilia. Omne. e. qđ sm se ⁊ sui nā3 bonū est finis est: ⁊ sm q̄ est finis ⁊ vltimū appetitū est cā: ⁊ ideo sicut iam anteditim° illius cā ⁊ pp illud siūt ⁊ sunt oīa cetera. Nō. n. loqmur hic de puro ⁊ pꝛio bono: qđ sm q̄ dic Plato p subam est bonū: nec loqmur de bono qđ s3 suppositū cū ente ꝯuertit̄. hoc. e. eo q̄ a bono est boni sumit rōnē q: boni est bona adducere: nec pōt intelligi q̄ nō est bonū qđ ab eo bono est: q̄ ēntialr̄ bonū ⁊ q̄ nō aliū disponit ad causandū nisi bonitas. ¶ Cā. n. pꝛima q: bona est diffundit cāta: ⁊ iō oīa q̄ ab ipso sunt bona sunt: q: pꝛio bonitatis rō q̄tū possibile est resultat in ipsis: s3 nos hic nō de tali loquimur bonitate: sed de eo qđ ē ex victio ⁊ optio qđ res appetit ab ipsa hec. n. est finis. Finis aūt talis i qđ ē appetit° ⁊ cui° cā fit totū qđ fit est finis actus ⁊ cōplemēti cuiusdā. ¶ Ois enim talis act° est cū motu: q: ē vltimū mot°: ꝯ̄ tale pn̄^m boni ⁊ finis nō ꝯuenit eē ī mobilib°: nec in talib° ꝯuenit aliqđ esse anthoagatū hoc ē p se bonū inquātū hmōi sunt: pp qđ in signū huius et in mathematicis nihil ostēdit̄ p eā cā3 quā finalē vocam°. Nō. n. in mathematicis ē demrātio aliq̄ eo q̄ melius aut deteri° sit aliqđ. Nec oino vllus mathematicoꝝ talium alicui° reminiscit̄ cārū q: nulla ꝯclōnū mathematicaꝝ posset ꝯcludi. Que. n. sepant̄ sm formā ⁊ rōnē sepant̄: sm finē aūt ⁊ efficientē ⁊ mām semp volūt eē ꝯcepta ⁊ ꝯiuncta ⁊ nō sepata: pp qđ et sophistaꝝ qdā vt Aristippus cā3 in gnē cāꝝ ponere ꝓneglerit. opinat° est. n. oīa cāri nūlla mathematicis sicut ⁊ multi alij. In mathematicis ĭt nō vidēs eā et in alijs dixit nō inesse hāc cā3: l3 causa fieri ea q̄ fiunt: in alijs aūt artib° illiberalib° q̄ mechanice vocant̄ vt ē tectonica siue edificatiua ⁊ coriaria dicit oīa dici ita q̄ aliqđ in eis est meli° ⁊ aliqđ vili° siue deteri°. Mathematicas autē scias nullā de bonis vel de malis rōnem facere. ¶ Ex hijs igitur p3 nō esse vnā aliquā sciam de pticulari ente tractātē que de oib° ingrat generib° cāꝝ. Sed si pp hoc dicat̄ q̄ scie ꝯsiderātes diuersitates cāꝝ sunt plēs: ita q̄ diuersa pn̄° siue cāe sint attribute diuersis scijs sicut mathematicis attribuit̄ forma p quā demrāt: ⁊ phicis mouēs ⁊ mā p quā spālr̄ demonstrant̄ phica: ⁊ isti scie attribuit̄ vltimus finis ⁊ forma pꝛincipalis. ¶ Tūc anteq̄ ad istā disputem°: o3 nos q̄rtā superi° motā hic inducere qōnē: q: ex eius determinatōe dependet determinatio qōnis pꝛie. ¶ Querem° igit̄ si diuersis scientijs specularitais diuerse attribuunt̄ cāe: q̄ illaꝝ sciaꝝ dicēda est sapiētia illa q̄ hic querit̄: aut qs illoꝝ ꝓhoꝝ ē maxime sciēs rē quācūq3 de qua q̄rit̄ hn̄tiū cās illas qbus cāe attribuunt̄: aliqn̄. n. ꝯtingit vni ⁊ eidē inesse oēs q̄tuoꝛ modos cāꝝ: sicut dom° cā vnde mot° siue mouēs: formalr̄ qdē mouens est ars tectonica: efficiēter aūt mouēs ē edificatoꝛ. Cuius vō cā fit siue finis est opertio siue vtilitas domus sicut operire a caumate ⁊ a pluuijs. Materia vō dom° ē terra: lapides: ⁊ ligna: spēs vō siue forma dom° est rō: que dat eē ⁊ rōnē que est figura in talib° artificiatis: nec pōt esse q̄ per quālibet istaꝝ cāꝝ notificata equalr̄ sciatur. ¶ Queramus igit̄ si diuersis scientijs diuersa attribuunt̄ genera illa cāꝝ quā ipsaꝝ sciaꝝ sm dudū a nobis de sapiētia ⁊ sapiēte in pꝛ° libꝛo determīata decet vocare sapiētiā. Cū. n. sapiēs sit q cām cognoscit: q: doctissimū cāꝝ sapiētē esse dicim°. Videt̄ quādā rōnē3 hic quāl3 sciā3 vocari sapiā3 q̄ docet p aliquā cām: s3 hec oīa facile determinant̄ si ꝯsiderat̄ in mō cāꝝ q̄s cōsiderant scie theorice: inq̄tū. n. cā ꝯsiderata in scia senioꝛ est ⁊ pꝛioꝛ intantū est pꝛincipalioꝛ: ⁊ ipa ⁊ scia que eā ꝯsiderat: ⁊ hoc est cui° veluti fulcētes ⁊ famulātes existēs alias scias que famulātes eās ꝯsiderāt nō ꝯuenit ꝯtdicere sed in oibus obedire ⁊ famulari. Talis aūt iuste est qui est vltimi finis ⁊ boni eius: qđ totius vniuersitatis est bonū: hui°. n. cā sicut ducis ⁊ oꝛdināris siūt oīa cetera. Ad hoc. n. famulatur efficiens ⁊ mā ⁊ forma oīs: ⁊ ad hoc bonū oꝛdinat̄ oē qđ est in pꝛima vniuersitatis cā sicut in duce exercitus: sicut sepi° dixim°: ⁊ iō cū ista scia pꝛincipalr̄ ꝯsideret hūc finē ipsa erit vocata sapia. Inquātū vō hec eadē sapia est primaꝝ cāꝝ sicut in antehabitis determīatū est: ⁊ inq̄tū diffinita est eē eius qđ maxime scibile est s3 suā nām marie et faciēs scire. Sic et post ꝯsiderationē vltimi finis erit et ꝯsideratiua sube q̄ ē forma ⁊ qdditas reꝝ. ¶ Cū. e. multis modis aliqs idē sciat magis qdē dicimus scire eū q per demrōnē re3 illā in ipso esse formali qđ ipsa res est sm subm q̄ qđ est ⁊ pp qđ dicit̄: q̄3 qui nō nouit rei subāle eē: ⁊ hoꝝ ⁊ eoꝝdē qui sic diuersimode p diuersa nouerūt rē dicim° aliū alio magis ⁊ certi° nosse inq̄tū nouit p formā pꝛiorē: s3 maxime illū nosse dicimus: q nouit primū qđ est. Nō aūt dicim° illū marie nosse qui nouit accña rei sicut q nouit q̄ta ⁊ qualis est: aut quid facere: aut qđ pati apta nata sit. ¶ Ampli° ⁊ in alijs speculatiuis scientijs: que nō adeo post formas cōsiderāt sicut ista: tūc putamus scire ea q̄ singularia sunt hoc est determinati entis accña quoꝝ sunt mathematice demōstrationes qn̄ scimus formalr̄ qđ est sicut p3 ex vltimo secūdi geometrie. ¶ Si enim queram° quid est tetragonizare hoc est altera parte longiori quadrangulo ⁊ dato trigono equū q̄dratum describere: dicemus q: medie inuentionis pꝛopoꝛtio inter

Pꝛimo posterioꝛ. tex. c. 43

latus lõgius ꝛ breuius dat lineã que in se ducta tale describit q̃dratum: ꝛ huius cã est formalis talis eq̃litatis q̃drati. Similr est in alijs omnibus demõstrabilib⁹: igit̃ ista scia pnceps erit ex ꝯsideratiõe nobilissimi finis: ꝛ certissima ex ꝯsideratiõe forme que pncipalis ꝛ vera rei quidditas est. Hoc.n. est pncipiũ substantie in eo ꝙ substãtia est entis in eo ꝙ ens: sicut sepius dctm est: ꝯsiderat hec scientia etiã efficientẽ: sed nõ ita principaliter: sed cõsiderat mouentia prima ꝛ facientia: ꝛ considerat vltimo loco mãm fm redditionem in substantiã ꝛ ens ꝛ cõsiderat omnes causas: eo ꝙ est de ente ꝛ id qd cõsequit̃ ad ens inquãtũ est ens ꝛ cã vel cãtũ: qr omne ens vel est causa vel causatũ: ꝛ sic pma questio est determinata: qr causa ꝛ causatum sunt generis subiecti huius scientie qd est ens. Nec tamẽ sic vniunt̃ tm̃ que sunt vnius scientie sed potius eiusdez scientie sunt que sunt ad finẽ vltimũ vnũ: qui est finis illius sciẽtie: sicut pz in medicina que scia vna est ꝛ oia ꝯsiderat q̃ sunt ad sanitatẽ quocũqz modo aut iudicandã aut faciendã aut ꝯseruandam: ꝛ sic de alijs: ꝛ sic etiã ista scia de oibus causis vltimo fini famulantibus. Est igitur vocata sapiẽtia qr doctissima causarũ est: ꝛ est princeps qr finis eius intus est ꝛ sciendi igit̃ ꝛ certissima ꝓpter quidditatis prime ꝯsideratiõe. Phisica vo etiã cõsiderat causas oẽs vt in.2. diximus phicoꝝ: sed qr principaliter est circa generationes ꝛ actus siue actiones generatoꝝ ꝛ generantiũ ꝓprias: ꝛ circa oẽm quaz cognoscimus ex sensibiliter agentibus trãsmutationẽ: pncipaliter cõsiderat motus principiuz qd vocat̃ cã mouens: eo ꝙ motus fm sui primã cãm ꝛ rõnem est actus mouentis: principiũ autez sic mouens est in modo casualitatis oppositũ fini: eo ꝙ sic mouens famulatur ad finem: hoc.n. mouẽs phicũ mouet̃ dum mouet ꝛ dũ agit patitur: quoꝝ nihil cõuenit fini vltimo: pp quod est quicqd est ꝛ fit quicqd fit ꝛ cui nihil cõtradicit ex omnibus causis: sed omnes coaptant se ad seruiendũ sibi. ¶ Quapropter videbit̃ alterius esse sciẽtie haꝝ cãꝝ singulas speculari pncipaliter: qm̃ phicus principaliter cõsiderat quoddã mouens ꝛ mãm: ꝛ secũdario considerat formã ꝛ finem: nec ꝯsiderat nisi quãdam formã cũ motu ꝛ materia.s. conceptã: ꝛ quẽdã finẽ qui est vltimũ trãsmutationis ꝛ motus: mathematicus aũt principalr cõsiderat quãdã formaz cum q̃titate cõceptam: lz a motu ꝛ materia sensibili separatam. primus aũt phus cõsiderat simplr finẽ rei que simpliciter est forma principalr: ꝛ ꝯsiderat mouens imobile ꝛ mãm fm ꝙ est aliqua suba: ꝯsideratio igit̃ causaꝝ eque principaliter de qualibet cã accepta diuersaꝝ est sciaꝝ. ¶ Sed si pncipaliter ꝛ secũdario accipiat̃ tunc est sapiẽtie prime simplr ꝛ phice fm quẽdam modũ vt pz ex inductis.

¶ Cap.2m. De disputatione secũde ꝛ tertie questionis ꝛ q̃stionis.7. que est affinis cum tertia.

Tex.cõ.4. CONsequenter aũt disputabimus ad ea que secũdario q̃sita sunt: nõ.n. de causis q̃ sunt eẽndi pncipia tm̃ querit̃: sz ꝛ de pncipijs demrãtiuis nõ ꝓprijs que sunt cuiuslibet scie ꝓprie: sz de vlibus ꝛ primis q̃ ꝛ dubitatio est vtruz alicui⁹ vnius scie determinate est notificare ꝛ certificare de oibus illis aut pluriũ. ¶ Dico aũt pncipia demonstrationis opiniones hoc est cõceptiones cões demrãtiuas lõ notatas: qr ipse sunt ex qbus oẽs demõstrant ꝛ nõ ꝓprie alicui⁹ caꝝ: vt oẽ necessariũ est affirmare aut negare: ꝛ impossibile aliqd simul in eodẽ tpe: ꝛ fm idem esse ꝛ nõ esse: et nõ solũ querit̃ hic qd dictũ est in scda pinducta q̃ne. Sed querit̃ ẽt vtrũ hoꝝ oium dignitatũ sit vna ꝛ eadez scia cum scia sube vel alia: ꝛ si detur ab aliquo qd tñ irrõnabile est ꝙ non est vna scia de suba ꝛ dignitatibus demonstratõis: tũc queret̃ quã illaꝝ oz appellare eam sapientiaz que nũc a nobis quesita est hoc est phiam primã: ꝛ non erit assignare: ꝙ ineuitabiliter prima phia est que est de prio ꝛ pncipali ente ad qd sicut ad cãm ꝛ subm reducunt̃ oia alia: ꝛ eadẽ necessitate ꝯuincit̃ pma phia esse que est de primis ex qbus oia sciuntur: ꝛ nõ fm vnũ qdlibet ipsoꝝ habet̃ scientia per ipsa: sicut patet in acceptione sapiẽtie ꝛ sapiẽtis in scda primi libri. ¶ Disputemus ergo de pma parte q̃nis dicẽtes opponẽdo: ꝙ vnius scie esse cognoscere de oibus principijs demõstrationũ nõ est rõnabile. Cum.n. illa sint ex qbus oẽs demonstrant qd magis geometrie est de hijs certificare q̃ q̃

liscũqz alterius scie vlis vel particlaris: de hijs est obaudire quid certitudinis est in eis: similitudine enim vna se hz qualiscũqz scia dicatur stabilire debere eas: hoc supposito qd dictũ est ꝙ illa pncipia sunt ex qbus oẽs demõstrant: qr hoc dato oẽs ꝓcedunt ex eis ꝛ nulla certificat ea per demõstrationẽ: oium vo sciaꝝ ita ꝙ cuilibet cognoscere de hmõi dignitatibus nõ cõuenit: eo ꝙ queiz scia fm se sumpta vtit̃ eis ꝛ nõ certificat eas. Et ad istã disputationẽ alterã ptem huius q̃nis oz inducere: sic.n. nullius alioꝝ ens pticulare mathematicũ vel phicuz scientiũ est certificare de dignitatibus dictis: ita vlr nec ipsas subas fm ꝙ sube sunt cognoscentes circa ꝓpriã de eis certitudinẽ cognoscere p demonstrationẽ: eo ꝙ ꝛ ipse q subas cognoscit ꝓcedit ex eis ꝛ supponit eas. Silr aũt nã earũ demõstrationi repugnat. Qua via.n. demonstrationis erit scia qui effectus demõstratiõis est de talibus dignitatibus. Cum.n. ois demõstratio pmũ per se demõstret in eẽ subo. Nos ẽt nunc sine demõstratiõe nouimus p se qd cuilibet insit subo in dignitatibus: eo ꝙ p se note sint: ꝛ oẽs artes alie ab ista sapiẽtia vtunt̃ eis vt per se notis. ¶ Ad oppositũ aũt huius obijcit̃. Si.n. dicat̃ ꝙ de hmõi dignitatibus est aliqua demõstratiua scia: opz ꝙ illa sit alicuius generis subiecti. Ois.n. scia demõstratiua exigit aliqd genus subm ꝛ quãdã hz sicut passiones que subo ꝓbant̃ inẽe. quedã aũt hz dignitates illoꝝ ex qbus ꝓcedit cum passiones subo inesse demõstrat. Nam impossibile est de oibus eẽ demrõnez. Omne.n. demõstrationẽ necesse est de aliqb⁹ subis siue circa aliqd ꝛ aliquoꝝ q̃ inesse ꝓbant ꝛ ex aliqb⁹ ꝯfessis ꝛ notis dignitatib⁹. Sic igit̃ cõueniat vnã esse sciam demõstratiuã de hijs quibus vtunt̃ scie oẽs dignitatibus: tũc necessario ex illo accidit oiuz esse gen⁹ vnũ de quo sit illa scia. ¶ Oẽs.n. particulares demõstratiue de quocũqz ente sicut vtunt̃ ipsis dignitatibus: ꝛ hec qdẽ vera est demõstratio prime ptis q̃nis ꝙ vna est scia que ẽ vni⁹ subi nõ determiati est de ipsis: ꝛ hec est ipsa q̃ est de ente fz ꝙ ens inquãtũ ens ꝯñs est pncipiuz demõstrationũ lz afficedat hoc ens vel illud: ꝛ tñ hec scia nõ per viã demõstrationis ostẽsiue certificat de ipsis: sed potius deducẽdo ad impossibile eũ q posuit hoꝝ ꝯtraria pncipioꝝ. ¶ Sed hic postrme queraf altera pars q̃nis vtrũ sit ista scia eadẽ vl alia ab ea que est de primo ente qd est substãtia. Si.n. alia ẽ scia que est de suba ꝛ que est de dignitatibus hijs tũc supius diximus: que est eaꝝ principalior ꝛ que eaꝝ est prior. Vlr enĩ ꝛ maxime pncipia ꝛ prima alioꝝ sunt dignitates: ꝛ silr vlr ꝛ maxime pncipiũ oium est suba. Si igit̃ primi phi qui ꝯsiderat subam nõ est de dignitatib⁹ spẽꝝ vitatẽ ꝛ falsitatẽ q̃rere ꝛ stabilire eas cuius ergo erit: sicut.n. in antehabitis sepi⁹ dictũ est de dignitatibus qbus vtunt̃ oẽs: oz ab aliquo stabiliri: aut opz ꝙ oẽs ex dubijs ꝓcederẽt: ꝛ tũc oz nos tm̃ inducere q̃nem verũ.s. totalr siue vlr vna scia est oiuz subaꝝ sicut in vltia pte q̃nis pinducte supponi videt̃: aut sunt de substãtijs scie plures. ¶ Siqdẽ ergo dicat̃ nõ de oib⁹ substantijs est vna scia: tunc q̃rat̃ cui⁹ sube est scia ista phia p̃a que certificat dignitates ꝛ nõ erit assignare. Si autẽ dicat̃ de oib⁹ subijs esse sciaz vnã hoc nõ vr rõnabile esse: qr fm hoc vna scia demrãtiua esset de oibus per se existib⁹: ꝛ de accidentib⁹ ꝓprijs siue pdicatis q̃ sunt in eis qd est ipossibile: qr suba cõis q̃ subm est scie nõ scit̃ nisi p diuisionẽ: eo ꝙ nõ hz pri⁹ ꝛ posteri⁹: ptes aũt p diuisionẽ accepte p diffinitiões notificant̃: sz accñtia sequunt̃ in esse subijs per collectionẽ sillisticã que est demro pp qd: ꝛ veteres pipathetici artem logices diuiserũt i artẽ diuidẽdi ꝛ diffiniẽdi ꝛ colligẽdi. Nõ igit̃ vna ꝛ eadẽ scia vr ẽẽ de substãtijs ꝛ dignitatib⁹: siqdez aũt demrãtiua ois speculat̃ singularia hoc est ꝓpria accñs ꝛ ꝯcludit hoc ex qbus opinionib⁹ siue ꝯceptõibus animi q̃s quilibet ꝓbat auditas videbit̃ iterꝝ vna eẽ scia de hijs. Nã hoc mõ i subalternis sciẽtijs circa demrõnẽ qa de oibus subtis eiusdez generis ꝛ accñtib⁹ ꝛ dignitatib⁹ est vni⁹ scie cognoscere: similiter in subalternãtib⁹ pp qd ꝛ ex qbus alie ꝓbant: est etiã vnius siue sit eiusdẽ siue alteri⁹ sicut altere sicut subalternans ꝛ subalternata: siue ergo hec scientia speculet̃ accidentia in ꝓpter qd: siue speculet̃ ex hijs in scientia qa semp de accidentibus ꝛ substãtijs ꝛ dignitatibus est scia vna in cõmuni. Est igit̃ veritas ꝙ scia de dignitatib⁹ ꝛ de suba q̃ est pᵐᵃ ens est vna sicut diximus: ꝛ scia de oi suba

Tex.cõ.5.

fm ꝙ reducit̄ in subam primā est vna. Suba autē ꝑma est
illa que simplr̄ est accepta sꝫ sepata sube ꝑncipia nō ꝯcepta
cū q̄titate ⁊ sensibili mā. hec.n.est cā ⁊ subm sube concepte:
sicut sepi⁹ iā patuit ꝑ antedicta. hoc.n.mō nihil ꝓhibet cor
ruptibiliū ⁊ icorruptibiliū eē gen⁹ vnū: qḋ ē ꝑn^m in vno qḋē
entis ꝑ se. In alijs aūt ꝑ analogiā ad illud: ⁊ tūc subꝫ hoc cō
uenit scie ꝓprie: ⁊ cū vna scia cōis ecō mō sit de inductis. nō
enim est vnus modus sciēdi de ipsis sed quedā dione q̄daꝫ
aūt diffinitione quedā vō demōstratiue sciunt̄: qꝛ nihil ꝓ
hibet multos esse modos sciendi in vna scia eoꝝ que diuer
simode sunt i ipsa sicut subm ⁊ ptes subi ⁊ passiōes. ¶ Am

Tex.cō.6.

plius aūt qḋ.7. querebat̄ nūc tractanduꝫ qꝛ ex dictis facile
accipit determinationē: ⁊ hoc est vtrum theoria illius scie ē
solū circa subas subiectas: aut est circa ea q̄ accidūt subijs.
dico aūt exēplificando sicut si solidū siue dimensio corporis
suba subiecta q̄daꝫ vt aliq dixerunt esse ponat̄: ⁊ silr̄ linee ⁊
superficies tūc querit̄ vtrū vnius ⁊ eiusdē scie est ea cogno
scere ⁊ accidētia ꝓpria q̄ accidunt circa vnūq̄dqꝫ istorū ge
nerum suboꝝ: de qbus qdaꝫ ostendūt accidētia mathema
tica aut alterius scie esse cognoscere subiecta ⁊ alteri⁹ acci
dentia. Nā si detur ꝙ eiusdē scie est vtriusqꝫ istoꝝ cū vna scia
sit eiusdē demōstrationis effectus nō erit sola demōꝰ ꝑ dif
finitionē passionis: sed ēt erit demōstratiua quedā scia que
est sube subiecte ꝑ diffinitionē subi: ⁊ erit vna demonstrati
ua scia de subo ⁊ passione qḋ est ꝯ ꝑinducta. Nō eniꝫ vr̄ de
monstratio esse de aliquo si ipm est qḋ sine suba. Si vō pp
hoc dicat̄ ꝙ sunt diuerse: tunc querat̄ que sit scia q̄ erit spe
culans accñtia que sunt circa subam q̄ nō speculat̄ aliq̄ mō
subam. hoc.n. reddere est valde difficile: qꝛ sicut in sequen
tib⁹ huius scie patebit ꝑn^a sube sunt ꝑn^a accñtiū ꝓprioꝝ: ⁊
q̄ꝛ eadē sunt ꝑn^a illoꝝ est vna scia: ⁊ hoc qḋē est veꝝ. Et ꝑ^a
pars q̄ōnis pꝫ ꝑ ea que in ꝑcedēti sunt dicta q̄ōne.

¶ Cap.3^m. De disputatione q̄nte ⁊ sexte questionum.

Tex.cō.7.

Amplius aūt qḋ.5.⁊.6. querebat̄ hic determi
nandū est. Querat̄ igit̄ questio q̄nta: q̄ūo sensi
biles sube sole dicende sint esse sicut epicureis
placuit: aut sint dicende ꝑter eas ēt alie sube: ⁊
adiungat̄ huic q̄ōni qḋ.6. querebat̄: si sꝫ quos
daꝫ stoicoꝝ sunt dicēde alie a sensibilibus sube
vtrū ille sint vnici generis aut sint plura genera subaꝝ sicut
dixerūt platonici dicētes spēs ideales: ⁊ ea que ifra hec me
dia inter sensibilia ⁊ ideas esse dixerūt: iter que media ma
thematicas dicūt eē scias: q̄ūo aūt nos dicimus ꝙ spēs si
ue forme cause sint entiū ⁊ sube: dictū est a nobis in priori
bus sermonibus habitis de eisdē: his aūt rōnibus multis
modis habētibus difficultatē in illo penitus minus absur
dum est dicere aliquas quidē esse nās ꝑter eas q̄ in celo sūt
in cōtinente ⁊ ꝑ motū causante ꝯtinent̄. Hoc.n. absurdius
est omni eo qḋ aliquis posuit ꝑhoꝝ de principijs loquēs: sꝫ
istas medias inter sensibilia ⁊ ideas easdē noie ⁊ rōne sen
sibilibus ꝑterq̄ꝫ ꝙ idee ⁊ mā sunt sempiterna: sensibilia vō
sunt corruptibilia. Absurdius est oi absurditate. Naꝫ auto
antopron siue ꝑ se separatū nomine ⁊ rōne equū ⁊ per se sepa
tam sanitatē ⁊ hec oia nihil aliud dicūt esse ab hoie ꝯcepto
cū materia: ⁊ equo ⁊ sanitate que sunt in mā sensibili similie
aliquid faciētes hijs q deos esse dicūt similes hoib⁹ ⁊ aiali
bus: quos in oibus preter solā corruptibilitateꝫ noie ⁊ rōne
hūane spēi dicūt esse: talia.n. dicētes nihil aliud pōne sua se
cernūt: nisi ꝙ dij quidā sempiterni sint hoies: sic nec isti qui
ideas ⁊ media ponūt predicto mō nihil aliud aliqḋ faciunt
nisi ꝙ res sensibiles sint intrāsmutabiles ⁊ sempiterne: qꝛ q̄
rōne ⁊ noie cuꝫ sensibilibus ꝯueniūt acceptā cū mā sensibili
hnt rōnem: ⁊ nō ideo sunt sensibilia necessario. ¶ Amplius
autē si qs ꝑter ideas ⁊ sensibilia ea ponat que dnr̄ infra siue
media sicut q̄daꝫ fecerūt platonicoꝝ dicētes mathematica
media fm esse in sensibilibus nō esse sed separatꝫ esse hnt̄ia
hoc quideꝫ sic dictū multas ꝑ se sine ideaꝝ pōne ⁊ sine hijs
que talia in sensibilibus dicūt inesse habebit dubitationes.
¶ Statim .n. palā est: qꝛ eadeꝫ rōne qua corpora sic ponunt
separata silr̄ erunt sepate linee que fm esse sunt ꝑter ideas
linearū ⁊ sensibiles lineas: ⁊ silr̄ vnūq̄dqꝫ generū mathema
ticoꝝ sicut superficies ⁊ punctū ⁊ vnitas ⁊ numerus ⁊ ꝓpor
tiones ⁊ alia hmōi: igit̄ qm̄ astrologia vna est sciaꝝ mathe
maticaꝝ: ⁊ ipsa circa celū mediū ⁊ nō circa hoc sensibile ce
lūꝫ qꝛ scie metaphsice sunt circa mathematica media vt isti
dicūt. Scḋm hoc ergo erit ꝙ celū fm sepatū eē entis ab hoc
celo sensibili ⁊ silr̄ alia sol ⁊ luna ⁊ stelle ⁊ circuli ⁊ oīa que in
celo: alia erunt media sepata fm esse: ⁊ q̄ūo tantis absurdi
tatibus nos credere opꝫ. hoc enim celū ⁊ celestia nisi est rō
nabile esse imobile qꝛ ad nihil tūc vtile esset: mobile vō esse
cum sepatum esse oino est impossibile: qꝛ nihil māe nisi qḋ
cum mā e motus cōceptus est fm rōnem. Simil̄r aūt est de
hijs de quibus tractat optica siue ꝑspectiua. ¶ Oportet.n.
esse radios ⁊ lineas visuales medias alias fm esse a sensibi
libus. Et simile sequit̄ de hijs de quibus inter mathema
ticas tractāt armonica siue musica. hoc.n. impossibile est eē
ꝑter substātialia ꝑter easdeꝫ q̄ dicte sunt causas ⁊ tñ hoc se
quitur fm pōnem istoꝝ. Nam ⁊ si ea q̄ noie ⁊ rōne sensibilia
sunt infra siue media tūc palā est: qm̄ ⁊ sensus medij ⁊ sepa
rati. Et silr̄ aialia erunt separata materie infra ista sensibi
lia corruptibilia ⁊ eterna idealia. ¶ Dubitabit aūt aliquis

Tex.cō.8.

⁊ aliter circa istā positionē querens circa que istoꝝ que po
nunt existentiū oportet querere eas scias pp quas ista sepa
ta eē dicunt̄. Naꝫ si vt dicūt isti nihil solū differt geometria
mathematica ab ea quā vocant geosophiā hoc est sciaꝫ mē
sure agroꝝ: qꝛ hec quidē quā geosophiā dicūt siue mensurā
sapienter areas mensurādi. Est quidē mēsurādi rō horuꝫ
que sentimus sicut areaꝝ: ⁊ diuidit̄ in planimetriā ⁊ ꝓfun
dimetriā ⁊ altimetriā ⁊ chosmimetriā: illa vō quā vocam⁹
geometriā est nō sensibiliū q̄ntitatū: que medie ⁊ separate
esse dicunt̄: palā est qꝛ eadē rōne ꝓpter scie separationē pre
ter medicinabilē sensibiliū corpoꝝ sciam: ⁊ erit alia scia me
dicinabilis sepatoꝝ cuius rō ponatur vt regula circa causas
medicine sensibiliū: sicut ibi rō geometrica ponit̄ circa geo
sophicā: ⁊ similiter est alia scia medicoꝝ i oibus alijs q̄ est
preter singulas aliaꝝ que sunt de sensibilibus scias: ⁊ quod
plus est quedā erit media inter hanc sensibiliū medicabilē
⁊ illā que est ideaꝝ medicabilē. Sed q̄ūo ꝑter hoc indicari
ab aliquo possibile. Nā si quedā salubria siue sana sunt pre
ter sensibilia: tūc opꝫ ꝙ ēt ꝑter ea sit salubre indicās sanita
tem ⁊ faciēs eā sicut vrina potio ⁊ cibus qḋ absurdissimuꝫ
esse nullus dubitat. ¶ Silr̄ aūt quidā istoꝝ sunt qui simplr̄
inducta negant ⁊ alia: ideas.n.⁊ media ꝓpter sciam que in
corruptibiliū tñ est ponētes dicūt nec veꝝ eē qꝛ geosophia
sensibiliū sit mensuraꝝ ⁊ corruptibiliū: qꝛ si ita eēt corrupta
eēt scia lineis corruptis qḋ est icōueniēs cū scia sit icorrupti
bilis ⁊ icorruptibiliū. ¶ Adhuc ēt dicūt hij ꝙ nec sensibiliū
mēsuraꝝ est scia aliq̄: astrologia.n. scia nō est circa celū hoc
sensibile neqꝫ ēt sensibiles linee tales sunt q̄les dicit eē geo
metria: qḋ pꝫ ex hoc ꝙ cuꝫ nihil sensibiliū sit longitudo sine
oi latitudine: nihil oino est sensibile rectū: ⁊ eadē rōne nihil
sensibile est flexū siue curuū cū tñ rectū ⁊ curuum lineā diui
dant: ⁊ iō circulus sensibilis qui est linee flexe tangit regulā
que est linea recta sensibilis nō fm punctū: cū tñ sicut in.15.
⁊.16. tertij geometrie nostre determinatū est linea cōtingēs
nō nisi fm punctū ꝯtingat ipm: huius aūt cā est quā dixim⁹

Idem cōmentator cōmēto 8.huius.

ꝙ.s.oē sensibilr̄ acceptū corpus est ⁊ corpus fm sup̄ficiē tan
git: ⁊ nō fm punctū: pp qḋ ēt pitagoras alia nō dicēs a sensi
bilibus ⁊ iō geometras redarguēs ait nec motus siue mo
tuū q̄ntitates cicles hoc est circulos celi similes in aliquo eē
his de quib⁹ in astrologia fiūt sermones ꝑ demōnes geo
metricas nec astris ꝑdicta dicit hr̄e eandē n̄am. Cuꝫ tamē
astrologia nō nisi de cētris astroꝝ facit demōnes: ⁊ illā de
monstrationē ponat circa astra: dicit .n. iste abstrahentiuꝫ

Tex.cō.9.

hoc mō esse mēdaciū. ¶ Sunt aūt aliq tertiā sectā iter hos
hntes qui dicūt eē tria genera entiū: q̄ dicta sunt: tñ ea me
dia q̄ inter ideas ⁊ sensibilia dicta sunt fm esse nō eē extra
sensibilia fm eē: sꝫ pri⁹ fm eē dicūt ea eē in sensibilib⁹ sꝫ ꝓli
xe ⁊ pluris q̄ꝫ p̄nti speculatiōi expediat est oīonis ꝑtransire:
ostēdo oia ipossibilia que accidūt eis fm suā positionem.
¶ Sufficit.n. ad falsitatē huius positiōis ostēdā talia spe
culari que speculata videnꞇ esse falsa statim. Si eniꝫ hij ve
rū dicunt de medijs q̄ sensibilib⁹ esse dicūt: qꝛ noie ⁊ rōne
ꝯueniūt cū ipsis nō est ꝯgruū ꝙ media solū sic hēant sꝫ pa
lā ē ꝑ eādē rōnē: qꝛ cū spēs ideales cōueniūt ꝑ eādē rōnē i sen
sibilib⁹ esse: nec eē ea hic eē aliqḋ: qꝛ eiusdē rōnis ⁊ nois cū
sensibilib⁹ sunt vtraqꝫ istoꝝ sicut scit̄ ex antehītis. ¶ Am
plius aūt cum esse medioꝝ sit esse ꝑpetuoꝝ ⁊ esse sensibiliuꝫ

sit esse corruptibiliū: esse illorū nō est esse istorū: lʒ vnū fingat̄ esse in alio ſm hoc ergo duo solida corpa duas q̄ntitates ſʒ esse hn̄tia necesse est eē in eodē loco ⁊ sic duo corpora essent vnū corpus: sicut demōstrauimus in 4° phicorū: ⁊ ad hoc se quit̄ quedā nō esse mobilia sicut separata ſm esse existia: cum tn̄ sint in subo ⁊ loco in his que sunt mota sensibilia qḋ ē in cōueniēs: q: talia solida q̄ntitatē hn̄tia mouētibus nobis mouent̄ si in nobis sint. ¶ Sil̄r aūt sine totalr̄ queram⁹ cu ius cā aliqs qdez ponit hoc esse in sensibilib⁹. Eadē.n. con tingunt incōueniētia huic positioni eis que in prima parte huius disputationis dicta sunt. Est.n. ſm istos celuʒ aliqḋ ſm esse p̄ter hoc celum sensibile: qḋ tamē nō est extra illud sed in eodē loco cū isto: qḋ impossibile est magis q̄ſi extra ipsum poneret̄: ⁊ sic etiā ced arguunt̄ nostri temporis ⁊ gen tis quidā figmētis gaudētes qui celum quoddā imobile di cunt penetrare per hoc celū sensibile: ⁊ per q̄tuor nās elorūʒ qḋ loco cōfert mobilitatē ⁊ alia multa mēdacia fingūt de lo co. De his ergo ⁊ hmōi q̄ōnibus dubitatio est multa q̄ōo oportuit positā a phis se habere veritatem.

¶ Caplm 4m. De disputatiōe tertiedecime q̄ōnis ⁊ est dis. de qualiter eadē sunt principia essendi ⁊ cognoscēdi ⁊ quali ter diffinitio subē data per cōponētia subē p̄ticularia ⁊ da ta per vl̄ia a forma alia est vna eadē ⁊ nō diuersa.

Tex.cō.10.

Consequēter disputabimus id qḋ.13.q uestūʒ est de p̄ncipijs vtrū opʒ suscipe q̄ genera sunt p̄ncipia ⁊ elā rerū: an magis elta ⁊ p̄ncipia rerū ea sunt p̄ticularia ex quib⁹ res ipse ſm subaʒ cōponunt̄: que cōpositione p̄ma sunt ⁊ insunt rebus sicut elā vocis litterate esse videnf qb⁹ primis cōponunt̄ voces litterate oēs. Sed non videt̄ elm vocū litteratarū genus cōe qḋ est vox. Sil̄r aūt diagrāmatū hoc est ꝓpositionū ea dicimus esse elā quorū sicut māliū vel essentialiū demōstrationes insunt in aliorū demōstratōib⁹: ⁊ ex qbus vt ꝓbatis componunt̄ aut ꝓpositio cōis ⁊ genus erūs ad oēs ꝓpositiones vel plures. Ista igitur est qḋ: sed si sequamur ea que dicūt Epicurei siue plura corpa ponunt elā siue vnū: tunc dicemus p̄ticularia ex qbus cōponuntur corpora esse elā: q: illi dicunt principia rerū esse res ex qbus corpora cōponunt̄ ⁊ cōstant: sicut Empe. dicit principia esse ignē ⁊ aquā ⁊ elā media que sunt infra hoc vt dicit Empe. que sunt terra ⁊ aqua ex qb⁹ cōposita sunt entia ⁊ insunt eis ſm essentias suas primas. Sed nō dicis esse principia rerū que sunt vt gn̄a eorū que sunt. ¶ Et sil̄r si quis vult ad hec nālia speculari ⁊ ad nām eorūʒ que sunt artificialia querēs cognoscere nām eorū: sicut si speculet̄ ad lectū speculabit̄ ex qbus p̄tibus est: ⁊ q̄ōo sint cōposite p̄tes in eo ad formaʒ: ⁊ tunc si speculans vere cognoscet nām illorū: ex hijs igitur ⁊ hmōi cōnibus dicet̄ q̄ genera eorū que sunt nō sunt princi pia entiū. In oppositū aūt huius obijcit̄: q̄ si cognoscimus vnūqḋq̄ per diffinitiōes: sicut in sequētibus ostēdet̄: ⁊ prin cipia diffinitionū sunt ipsa genera in quibus p̄ter sunt oēs differentie: tunc vʒ q̄ necesse est ēt diffinitorū principia essen tialia sicut ipsa gn̄a. ¶ Adhuc autē cum vnūqḋq̄ ex eisdē sciatur principijs ex qbus est ſm subam: sicut eorū que sunt accipienda scia oʒ q̄ accipiat̄ scia spērū siue formarū ſm q̄s dicunt̄ esse essentia ⁊ ſm quas sunt hoc qḋ sunt. Harū autē formarū siue spērū ſm quidditatē prima principia sunt gene ra. Genera aūt prima p̄ncipia sunt entiū: ad hoc idē indu citur: qḋ dicūt qdā phōrū qui loquunt̄ de entiū elis: ⁊ dicūt elā entiū esse vnū ⁊ ens formalia: aut magnū aut paruū ma terialia: ⁊ vtunt̄ eis sicut generibus: ſm istos igitur sunt ge nera principia rerū. ¶ In contrariū aūt horū est q̄ ambo illa dicta quorū primū est epicureorū: scdm aūt stoicorū nō simul possunt esse vera: q: nō est possibile ambo ista ſm intētiōes ponentiū ea dicere esse principia: ⁊ idō hoc est q: sicut eē subē rei diffinite est vnū ita rō diffinitiua subē est vna ſm inten tiones istorū: ea diffinitio que est per genera diuersa erit ab ea que dicit ex quibus materialr̄ est res: cum substātialiter insint eidē sicut cōponentia cōposito: hoc autē vt melius itel ligatur oʒ scire q̄ sicut pauloante obtinēdo ad vtranq̄ p̄teʒ q̄ōnis innuimus eadē sunt: principia essendi rei ⁊ cognoscē di eā Si nō eodē mō sint accepta: principia.n. essendi sunt hec mā in qua res est in ꝓxima potētia ⁊ ex qua sicut in p̄ce denti huius phie libro diximus ꝓcedit res sicut ex imperfe

Nota q̄ōo ea dem sunt p̄n cipia eēndi et cognoscendi diuersimode.

cto ad p̄fectū: ⁊ aliud est principiū essendi reʒ hoc est actus qui est finis generationis eius vel a quo res est id qḋ est: ⁊ hec sunt ambo particularia: ⁊ ex hijs realiter diffinitur res q̄ dicitur q̄ est composita ex tali mā ⁊ tali forma: sicut si de hoīe loquerēmur ⁊ diceremus q̄ homo est id qḋ componit̄ ex tali corpore qḋ est phicū organicū ad potētias vite hoīs ⁊ ex aīa que est endelechia ⁊ principiuʒ ⁊ cā huius vite. hec aūt eadem principia per intellectū accepta sunt vl̄ia ⁊ prin cipia cognitionis: q: sic corpus huiusmodi phicū ⁊ organi cum ad potentias ⁊ opa vite est in quo potētie vite sunt cō fuse ⁊ indeterminate: ⁊ impfecte ⁊ inchoate tm̄ ⁊ hec inten tio p intellectū abstracta ⁊ simpl̄r accepta est aīs forma aut que est actus ⁊ cā vite ⁊ determinatio ipsius: ⁊ cōpletio est anima rationalis ⁊ huius intētio vl̄e ⁊ simpl̄r per intellectū accepta est differētia ꝯstitutiua hoīs: que est rōnale: nō mō ergo eodem accepta sed eadem sunt principia essendi ⁊ co gnoscēdi: ⁊ ratio substantie est vna ⁊ eadem sed modus di uersus ⁊ hoc est ſm pipathericorū sapientiā: sed ſm epicu reorū q: ſm māʒ diffinierūt ⁊ ſm stoicos qui formas posue runt in diffinitione nō est vna: quia epicurei formā nullam dixerunt esse in mā dicentes gn̄ationē esse alterationē ⁊ id circo intentio materie nō est per analogiā ad formā deter minata pp hoc intentio cōis abstracta per intellectū ab hu iusmodi mā nō hʒ cōnem generis q: nulla p̄te in se habet differentias sicut nulla potentia materia quaʒ ponunt in se habet formā. Similiter stoici formas ponētes eas ab extri seco datore esse dixerunt ⁊ idō non educi de mā ⁊ per ꝯseq̄ns eas non esse actus ⁊ determinatiōes ⁊ cās ⁊ principia com pleta p̄tātum mā: ⁊ ideo diximus q̄ ſm intentiones ipsorū diffinitiones subē quas dederunt sunt diuerse nec reduci p̄nt ad vnum cum tn̄ diffinita suba sit vna ⁊ eadem.

¶ Cap.5m. De hoc qḋ queritur in.14.q̄ōne ⁊ est in eo de ge neribus ⁊ speciebus ⁊ differentijs.

Tex.cō.10.

Ad hec autem que dicta sunt inducemus hoc qḋ.14. quesitū est. Si eniʒ ſm stoicorū peritiaʒ concedat̄ q̄ ea que maxia sunt principia sunt genera: queret̄ consequenter vtrum oportet estimare prima ⁊ altissima esse generā princi pia: aut vltima specialissima que imediate p̄ dicata sunt de indiuiduis. Etenim hoc habʒ dubitationē: nā si vniuersalia in eo q̄ sunt vniuersalia sunt principia ma gis q̄ nō vniuersalia vel minus vniuersalia: palā est tūc q̄ suprema inter genera maxime sunt principia. illa autē am bitu sue vniuersitatis dicunt̄ de omnib⁹: ⁊ ſm hoc tot erūt numero principia entiū quot sunt genera prima: ⁊ tunc ſm pitagoricos ⁊ omnes stoicos erunt ens ⁊ vnum que cōmu nissima sunt principia entiū ⁊ eius quod quid est. Ita nāq̄ ſm ambitum sue cōmunitatis maxime de omnibus p̄dica tur existentibus. Isti enim ens in cōne generis non accepe runt nisi q: de differentibus specie predicatur. ¶ In cōtra rium autē huius est qḋ ſm rei veritatē non est possibile: q̄ vnum ⁊ idē genus sit oīum entium quod sit vnū vel ens: q: non omnia entia in vnam possunt colligi generis cōitateʒ. Necessariū est enim q̄ differentie hoc est ea in que per diffe rentias diuidit̄: ⁊ sub eo per eas ꝯstituunt̄ sicut ⁊ ens ⁊ vnū in sui nā quodlibet ⁊ qḋlibet eorū sit vna nā generis: que de ipso in qd vniuoce predicet̄. hoc.n. de cōne generis qḋ p̄di catur vniuoce in qd de pluribus spē differētibus. Sed im possibile est q̄ aut spēs p̄dicet̄ de differentijs ꝓpriorū gene rum essentiali p̄dicatione: aut q̄ genus p̄dicetur de differē tijs si puce differētie sine spēbus in qbus sunt p esse accipiā tur. Differētia.n. sicut iā pauloante diximus est intētio for me pure: ⁊ genus est intētio mā ꝓprie: ⁊ spēs est intētio cō positi: forma aūt pura neq̄ est mā neq̄ cōpositū ⁊ idō nā dic neq̄ genus neq̄ est spēs neq̄ in p̄dicatione essentiali subij citur ei genus vel spēs nisi differentia ſm esse accipiat̄ per species cuius est actus. Differentia.n. ſm sui nām predica tur in quale lʒ vniuoce sit quid: gen⁹ aūt ⁊ spēs in qd predi cant̄ ſm nām: hijs ḡ sic suppositis ꝯcludit̄ vnū ⁊ ens impossi bile genera eē: q: si vnū aut ens genera eēnt nulla dr̄a diui dent vnū ⁊ ens esset ſm sui nām vnum ⁊ ens qḋ falsūʒ est: quia vnum ⁊ ens indistincta predicatione predicantur de omnibus. Si aūt nō sunt genera: tunc non erunt principia si principia genera esse ponuntur.

¶ Cap.6. De duabus conclusionibus ad intellectũ ꝓcedentium introductis.

Tex.cõ.11.

Amplius aũt iuxta illud querit̃ de medijs: que sunt post ens ⁊ vnũ: ⁊ ĩfimis que sunt sub cõmunissimis generib⁹. Oĩa ꝗ̃ infra siue media sunt q̃dã sunt genera ꝯcepta cũ dñ̃ijs ꝗ̃ diuisiue sunt superioꝝ ⁊ cõstitutiue inferioꝝ: ⁊ hoc est vsq; ad spãlissima que vlterius formalr̃ p dñ̃as indiuidua sunt: ⁊ ideo quedã hoꝝ videnẽ genera eẽ: ⁊ q̃dã gñã eẽ nõ videnẽ pp qõ querẽdũ relinquit̃ que illoꝝ magis sint pñcipia. ¶ Adhuc aũt amplius q̃rit̃ cũ duo sint ꝯstitutiua spe cies indiuiduas genus.s. ⁊ dñ̃a: vtrũ dñ̃e magis sint principia q̃ genera vel econuerso. Si aũt hec que dñ̃as vocamus sunt pñcipia: hoc est ac si dicat̃ infinita esse pñª q: cum potẽ ctione materie non sunt ad tot qui pñt esse ad plura ⁊ mãle predicatũ sit diuisibile generatiõe inqeta ꝗ̃ generatio cãtur a figuris piodi in declini circulo que fm renouationẽ situs mouentiũ potẽtia sunt infinite forme differẽtiales hoc mõ potẽtia sunt infinite: sicut pʒ ex multis ꝗ̃ in libris nãlibus a nobis fm pspectã rõnez determinata sunt: sunt tñ ẽt differẽtie infinite nobis: ⁊ sic si sunt pñª: pñª sunt ignorata a nobis q: infinitũ quo ad nos nõ est notũ nobis. Aliter aũt obijcit̃ ad ꝓcedens ꝓblemã aꝗ̃ntis si aliqs ponat pñã ⁊ ꝯueniẽs genus esse pñᵐ sicut in ꝓcedenti videt̃ relinq qõne: tũc enĩ dñ̃a nõ erit pñᵐ. ¶ Cõtra hoc autez eẽ vĩ: q: si de rõne pñcipij est qõ est simplex ⁊ spãle siue fm spẽm vnũ: vnũ aũt est magis qõ magis est indiuisibile videbit̃ magis specialissimũ esse pñᵐ q̃ generalissimũ vel subalternũ: oẽ.n.qõ diuisibile aut est diuisibile fm mãe ꝓprietatẽ q̃titatez per quã in ptes diuidit̃ ⁊ in multitudinẽ agit̃: aut p formã siue spẽz sicut qõ diuidit̃ per oppositionẽ differẽtiaꝝ. Quod aũt prius participat diuisionẽ fm magis est id qõ diuidit̃ fm speciẽ: sicut generali spẽs diuidunt̃ per formales dñ̃as: spẽs võ nõ diuidunt̃ nisi p mãm ꝗ̃ nõ tota est in ipso qõ dicit̃: ⁊ iõ spẽs dicit̃ sicut integrũ esse potẽtia ⁊ opatione in oĩbus idiuiduis. Genus aũt est ptãs: nõ fm idẽ esse in oĩbus indiuiduis neq; ẽt fm eandẽ ptãtẽ neq; fm easdẽ opationes: sʒ potius fm vnũquodq; est altera: ⁊ iõ aĩal nõ saluat integrũ vlẽ qõ totũ fm partẽ mãe in qua potẽtia est multiplicat̃: genus aũt diuidit̃ diuisiõe vlis qõ multa ambit in qbus est fm formã ⁊ iõ pars est illoꝝ multoꝝ. Species aũt integrũ totũ omniũ suoꝝ indiuiduoꝝ que sunt mãlis multiplicatio: ipsius igit̃ vltimũ ꝑdicatũ qõ est spãlissimũ est magis vnũ integrũ q̃ gñalissimũ vel subalternũ. hõ.n. mãliter tñ multiplicatus i hoĩes nõ est genus hoĩuz alioꝝ siue diuersoꝝ: spẽs ergo magis est pñᵐ q̃ genus. ¶ Amplius in qbuscũq; est aliqd fm nãm prius ⁊ aliqd fm nãm posterius: ita q prius nõ hʒ nisi esse imꝑfectũ ⁊ cõfusum qõ ꝑficit̃ ⁊ determinat̃ p posterius nõ est possibile prius qõ in posteriorib⁹ est fm aliqd esse in nã ꝑter ea que sunt posteriora: q: in talibus eẽ ꝑoris est esse fm quid: ⁊ iõ taliũ determinatio sicut in libro.2.de aĩa dixim⁹ est sicut determinatio numeroꝝ ⁊ figuraꝝ: ⁊ hoc ẽ sicut si prima inter spẽs numeri est dualitas nõ erit aliqs numerus in genere q sit ꝑter spẽs numeroꝝ: ⁊ in oĩbus sequẽtib⁹ est dualitas: ⁊ silr̃ nõ erit figura i genere extra spẽs figuraꝝ ⁊ in oĩbus ꝯsequẽtib⁹ erit figura prima trigonũ.n. est in tetragono. ¶ Si hoꝝ aũt genera non sunt ꝑter spẽs ꝗ̃ tñ sunt a qbus oĩuz alioꝝ esse dñr pñᵐ eẽ: eo q mathematica oĩuz alioꝝ pñª esse dicebãt tũc multo magis si stõla hec est ꝯtracta ad spẽs ẽt alioꝝ erũt: genera mathematicoꝝ genera maxime preter spẽs esse vñr. Sic autem genera se hñt ad subalterna ⁊ spẽs: ⁊ est hitudo hec prioris impꝑfecti ad posteri⁹ sicut ad actũ ⁊ cõplemẽtũ sicut dualitas fm potẽtiã est in sequẽtibus numeris: ⁊ trigonũ est in sequẽtib⁹ figure: ⁊ gen⁹ in sequẽtib⁹ spẽbus: in indiuiduis võ quoꝝ eẽ totũ integrũ est spẽs nõ est hoc pᵐ fm nãm hoc posterius fm nãm aliam ꝗ̃ se hñt adinuicẽ sicut actus ad potentiã: sʒ oĩa sunt coequa fm nãm pfecti actus pñᵐ aũt perfectissimũ est ⁊ maxime fʒ actũ: spãlissimũ igit̃ magis est pñᵐ q̃ generalissimũ vel subalternũ. ¶ Ampli⁹ vbicũq; est hoc qdẽ melius ⁊ nobili⁹ id võ vilius ⁊ ignobilius est sp qõ meli⁹ ⁊ nobili⁹ est pri⁹ ⁊ magis pñᵐ q̃ id qõ est vilius ⁊ ignobilius. Cũ igitur nihil horum sit genus: q: fm potẽtiã dictũ ⁊ ꝑuationẽ ⁊ vili⁹ ⁊ ignobilius est. Spẽs aũt fʒ actũ diuinũ ⁊ optimũ dicta ⁊ melius ⁊ nobilius est. Cũ igit̃ pñcipiũ sit melius ⁊ diuinius ⁊ nobilius spãlissimũ erit pñcipiũ ⁊ nõ gen⁹ aliqõ. ¶ Ex his igit̃ ⁊ huius rõnibus vĩ q spãlissima ꝗ̃ de indiuiduis solis sunt ꝑdicata esse pñª generꝝ potius q̃ econtrario. Iterꝝ aũt in contrariũ huius obijciendo: qño opʒ suscipere ista prin⁹ nõ est facile dicere per rõnem. Id.n. qõ est pñᵐ ⁊ cã opʒ esse preter res pñcipiatas quaꝝ est pñcipiũ: ⁊ opʒ q possibile sit q separetur ab eis ⁊ fm esse pñcipij ⁊ essentiam nõ depẽdent ab ipsa: tale võ qõ sic est oʒ aliqd esse in se ꝑter singularia: q̃re aũt siue qua rõne suscipiat aliqs sic separatũ pñcipiũ esse nisi qr vlr ⁊ de oĩbus nõ ꝯuersim ꝑdicat̃: sed si pp hoc pñcipiũ dicat̃ esse principiũ ea que magis sunt vlia magis dicuntur esse principia: que de plurib⁹ absq; cõuersione sunt ꝑdicata igitur prima principia prima erunt genera. Iste igitur sunt rõnes disputatiue ad qões ꝓinductas ab antiqs ad verã q; partẽ disputationis inducte.

¶ Cap.7ᵐ. De disputatione qõnum.15.16.⁊.17.

Tex.cõ.13.

Est aũt cõtinua hijs que dicta sunt dubitatio ⁊ cũ ꝓcedente ꝯuenientiã hñs ⁊ oĩum dubitationũ difficillima: ⁊ ad cõsiderandũ maxie necessaria: de qua fm aliquã sui ꝯueniẽtiã ⁊ partẽ ẽt nunc in ꝓcedenti: qõne instetit rõ disputatiua ⁊ ex qua simul determinat̃ totũ qõ querit̃ in qõnibus.15.16.⁊.17. ¶ Qõ aũt hec est: vtrũ aliqd sit forma ⁊ vniuersale ꝑter mãm ⁊ sinolon siue simul totuz qõ est pticulare: sicut qdã stoicoꝝ dixerunt. Nã si sicut illi obijciẽtes dicũt nõ est aliqd forma siue vlẽ ꝑter pticularia siue singularia: ⁊ singularia sunt ĩfinita sicut in antehabitis oñsuz est: ⁊ infinitoꝝ nõ est disciplina: qño cõueniet accipere sciaz infinitoꝝ. Non enim sciunt̃ singularia per hoc q sunt infinita. Sed per vnũ q vnũ aliqd ⁊ idẽ est fm substantiã ⁊ rationẽ: ⁊ hoc nõ est principiũ cognoscẽdi fm q est idiuiduatum in quolibet ipsoꝝ: sed est pñcipiũ cognoscẽdi inq̃tũ est vniuersale in aĩa fm eẽ abstractũ ⁊ sepatũ ab istis: inquantũ enim inq̃tum sic separatũ est intantũ scimus ⁊ cognoscim⁹ oĩa p ipm. ¶ Sed in ꝯriũ huius est: q si hoc est necessariũ ⁊ opʒ ꝓpter istã rõnem aliqd esse vlẽ preter singularia fm esse separatum ab eis: tũc per eandẽ rõnem erit necesse q genera sint ꝑter singularia siue vltima siue sint subalterna siue sint prima generalissima: siue ẽt generuz principia que sunt vnũ ⁊ ens. Qõ autem hoc sit impossibile nũc in qõe imediate precedẽte: dubitatiua ⁊ disputatiua ratione ꝓbauimus. ¶ Amplius si ꝓpter hoc maxime ponit̃ forma ⁊ vniuersale esse aliqd preter sinolon hoc est qõ ẽ simul totũ ⁊ hoc ẽ particulare simul habẽs formã cũ mã: qñ cõceditur aliqd esse primuz de mã siue multitudine mãli queramus verũ ꝑdicatũ illud est spẽs aliqua. Si enĩ est spẽs aliqua ꝑdicata de multis: cum id qõ est in pticulari vno nõ ꝑdicet̃ de alio sed potius neget̃ de ipso oʒ q illa spẽs sit aliquid aut ꝑter oĩa aut preter quedã sit: ⁊ preter quedã nõ sit aut ꝑter nihil oĩno sit eorum de quibus ꝑdicatur. Nõ est rõnabile q preter quedaz sit: q: nõ est ratio quare sit preter quedaz ⁊ quedã non. Si aũt detur q nihil est ꝑter aliqõ singulariũ: sed est in oĩbus illis cum omne singulare sit tñ cum sensit̃ sequitur q nihil erit oĩno intellectuale sed oĩa erũt sensibilia ⁊ nõ erit scia alicuius cõprehensio: nisi aliqs dicat sensum ⁊ cõprehẽsionẽ sensus qua singularia cõprehẽdit esse sciam sicut dixit Heraclitus. ¶ Amplius aũt si hoc det̃ q vniuersale nihil sit preter singularia: nõ est aliqd sempiternũ: ⁊ imobile: oĩa enim sensibilia qualitatibus sensuũ affecta ⁊ determinata corrũpunt̃ ⁊ sunt in motu ⁊ de talib⁹ vt heraclito visum est nõ est scia. Si aũt cũ heraclito ꝯcedat̃: q nihil ẽ sempiternũ ad ea ꝗ̃ inducta sunt nõ esse incõueniẽtia tũc sequit̃ q impossibile est esse generationẽ. In omni enĩ generatione necesse est aliqd qõ factũ ⁊ generatum est: ⁊ aliqd necesse est esse ex quo sit sicut ex materia: ⁊ horuz ex quibus sit res per generationem vltimã per resolutionẽ opʒ esse ingenitum ⁊ incorruptibile. Si sicut in secũdo libro huius sapiẽtie ostẽdimus statũ est in causis materialibus: ⁊ si supponatur q omnes philosophantes supposuerunt q ex non ente siue ex nihilo non possibile est fieri generationẽ. ¶ Amplius autez cum oĩs generatio sit ẽt motus quidaz rectus ⁊ oĩs motus rectus sit finitus: necesse est esse finẽ oĩs generatiõis in quo id qõ generabit̃ est ingeneratũ esse. Nullus enim omnino

motus est infinitꝰ: cū enim motꝰ sit forma post formā ois motꝰ est actꝰ īperfectꝰ hec est forma pmixta potētie: hic aūt pmixtus potētie nō est nisi sit actus purus q est finis motꝰ: motus ḡ ois stabit in actu puro: ⁊ cū motꝰ localis ⁊ locꝰ sit a generāte stabit etiā motꝰ localis qn̄ stabit motus generationis in oibꝰ in qbus simul est motus ad formā ⁊ ad locū sicut nibi ostendimus. Sed ois motus recti est aliqs finis in quo est in motū esse id qd̄ mouebaṫ: generari enī qd̄ nō est possibile generari hoc est gnōne pfici est īpossibile ꝙ moues ad gn̄ari infinitū est īpossibile inueniri. Qd̄ aūt gn̄arē iam est illud est necesse esse: qn̄ pmū ingeneratū ⁊ factū esse cōpletū est: ⁊ hoꝝ nihil pōt esse nisi mā incorruptibilis ⁊ ingenita generationi subijciaṫ: ⁊ nisi sit forma īpermixta potētie motū terminās: ḡ mā est incorruptibilis ⁊ īgenita: ⁊ per ꝯsequēs ppetua fm nām. ¶ Ampliꝰ aūt ū mā sic est qꝛ incorruptibilis ⁊ ingenita est: tunc multo rōnabilius est subām formalē sic incorruptibilē ⁊ īmobilē esse: hoc n̄at id rōnabilius est: qꝛ hec que est mā aliqn̄ fit in eo ꝙ ipā fieri ⁊ gn̄ari subijciṫ. Forma aūt nunq̄ fit vel hoc mō vel alio mō: nā si dareṫ ꝙ vniuṡe nec erit hec mā nec illa de qua dictū est formalis subā tūc sequereṫ: ꝙ vniuṡe nihil oino erit: qꝛ vniuṡe nō est pticulare sicut coicabile nō est incoicabile sed sunt opposita. Si igiṫ hec que dicta sūt īpossibilia sunt: necesse est formā ⁊ spēm vlēm esse aliqd ꝑter sinolon hoc est simul totū qd̄ est pticlare sicut diximꝰ. Actꝰ.n. purus potētie nō est pmixtus: neq̄ est in mā: qꝛ totū qd̄ est in mā ⁊ educiṫ de ea est potētie pmixtū. Sed si hoc iterū tanq̄ verū quis ponat ꝑpter rōnes inductas dubitatio in ꝯtrā pcedēs ponet hoc in qbusdā que per se subales forme sunt. In his.n. hꝫ aliq̄ rōnē: in qbusdā aūt rō dubitātia nō pmitetit hoc poni qꝛ ī olbus nō extimaṫ eq̄liter esse mām. Cū.n. in oibꝰ artificialibus nō sit forma nisi figura accidentalis: ꝯstat ꝙ nō ponemus rōnabiliter formalē ⁊ separatā domū aliq̄ que sit preter domos māles: nisi ponamꝰ eā in aīa tectonici. Similr aūt se hꝫ in oibꝰ formis accidētalibus. Ratio.n. accidētis repugnat ad separatū esse: ⁊ cū vniuṡa accidētiū sint pn̄cipia scie ⁊ vniuṡin: videṫ ꝙ nō ꝑpter sciam vel vtilitatē opꝫ nos ponere formā extra aīam hēre esse preter sinolon grece vocatū: qd̄ nos pticulare vocamꝰ: hec aūt qōnis determinatio pꝫ per se ex his que ante determinata sunt: tn̄ scias ꝙ hec fuit rō ⁊ cā qōnis qꝛ stoici videbāt ꝙ nihil educit aliud de potētia nisi qd̄ est in actu potētie īpermixto ⁊ puro: ⁊ nihil finit motū nisi actus impermixtꝰ ⁊ purus: ⁊ nihil est in mā nisi qd̄ est pmixtū potētie: ⁊ qn̄ hec tria ꝯiungebanṫ cōcludebāt formas mouētes esse ⁊ extra mām esse: ⁊ ꝙ mouētes forme eēnt fines motus: ⁊ nihil eēnt de motu syllogizantes ex affirmatiuis in 2ª figura ꝙ iꝫ mouēs ⁊ finis sint idē nō tn̄ in eodē sūt idē: ⁊ iꝫ mouēs sit in actu tn̄ opꝫ ꝙ sit idem numero vel spē semp: sed ꝯueniēs sicut spiritus formatiuꝰ cum aīa ⁊ sicut forma manens in arte cum domo. Et sicut forma intelligentie incorrupta celestibus virtutibus ⁊ elemētalibꝰ cū formis n̄alibꝰ faciētes n̄ae forme nō sunt endelechie aliquoꝝ: sꝫ facte sunt endelechie eoꝝ q̄ꝝ sunt forme.

¶ Cap.8m. De disputatione questionis decimeoctaue pricipaliter inducte.

Tex.cō.13.

AD hec n̄at que determinata sūt querere opꝫ vtꝝ oium que sūt sub vno cōi hoc ipm cōe est vna suba eoꝝ oiū. Ex hoc.n. declarabiṫ: qd̄ qōne nonadecima est inq̄situ: ⁊ huiꝰ qōnis est exēpliū. Sicut si dicamꝰ oium hoiū esse subā vnā: sed hec statim in supficie īpossibile eē videṫ: hoc.n. ad sensū pꝫ: ꝙ nō oia pticularia sūt vnū: quoꝝ formalis suba est vna: sed multa sunt numero ⁊ dīa que cā nūeri est habētia adinuicē fm eē. Si n̄at hoc cōcedaṫ est hoc ēt vt videṫ extra rōnē. Vniēs.n. oia hec est forma: que nō nisi p accidēs hoc est fm eē diciṫ p mām: cū oia sint simpliciter vnū quoꝝ est forma vna oia que sub vno cōi sunt simplr sunt vnū ⁊ per accidēs mlta. Adhuc n̄at ex pte māe iquātū est mā: nō diciṫ spēs: qꝛ si ita esset in oi mā diuideretur qd̄ nō est veꝝ. Sꝫ fit diuisio p hoc necessa māe: ꝙ nō est totā māz eē ītra formā: ⁊ id in pꝰ celi ⁊ mū. diximꝰ: ꝙ si hō vnꝰ eēt ex oibꝰ carnibꝰ ⁊ oibꝰ ossibꝰ hūanis: tūc nō eēt posse esse plēs hoies: igiṫ p accñs forme nō dī forma pꝰ sꝫ potiꝰ p accidēs māe: ⁊ sic forma in se ⁊ in mā est vna sꝫ p accidēs eiꝰ in quo ipsa nō per se diuidiṫ: ⁊ id similr extra rōnē est: qn̄ mā sit hoꝝ singulū que particularia sunt ⁊ tn̄ id qd̄ sinolon est ⁊ vocaṫ sit ex ambo mā. s. ⁊ forma. Si ḡ sic est formalr sūt oia vnū rōne ⁊ suba: p accidēs aūt māe que non est particulare sunt multa ⁊ sic qdē fꝫ verā questionis determinationē est vnū in multis per accidēs ⁊ de multis per seipsum.

¶ Cap.9m. De disputatione qōnis.19. inducte.

Tex.cō.14.

AMplius aūt ēt de pn̄cipijs cū alijs que inducta sūt ēt hoc qd̄ qōne.19. questiū est dubitabit aliqs: ⁊ hic est querere: vtꝝ pn̄cipia essendi ⁊ cognoscēdi sint rōne ⁊ spē determinata sic ꝙ oino nō sint in mā ⁊ nūero: sꝫ tn̄ forme in nulla existētes multitudine neq̄ potentia neq̄ actu: aut sint determinati numeri fm spēm ⁊ mām: ita ꝙ illi numero nihil addi possit oino fm aliqd̄ subm in quo sint vel esse possint. Nā si sicut primo poniṫ spē simplici nec multiplicabili per mām sint vnum: tūc nihil oino sub ipsis erit vnū numero: qꝛ vnū nūero est sinolon per hāc formam participatā ⁊ īdiuiduatā per hāc mām. Nec iterū vnū erit vnū ⁊ ens: qꝛ eoꝝ in oibꝰ nō est forma vnica ⁊ vere vna ⁊ sic vnū ⁊ ens nō sūt pn̄cipia: hoc ēt mō nō erit gnō: qꝛ hoc mō vnā forma de potētia ad actū nō ꝑcedit: sꝫ actꝰ est simplex ⁊ purus: hoc etiā mō scire opꝫ qūo erit. Non.n. sciunṫ nāe ⁊ sube reꝝ per hmōi separata ab eis: nō enī sciunṫ nisi fuerint vnū rōne ⁊ forma in oibꝰ qd̄ sit eē ⁊ suba ipsoꝝ. ¶ Sꝫ si ꝑpter hoc dicat aliqs ꝙ pn̄cipia nō sunt determinata forma ⁊ rōne: sed suba habētia ⁊ māz sūt nūero vnū vel determinata in nūero: ita ꝙ qlibet pn̄cipioꝝ est numero vnū: sicut si dicerēt ignis vnus nō multiplicabilis in ampliꝰ q̄ in vnū ⁊ nō sūt pn̄cipia in multitudine agibilia quēadmodū multiplicanṫ sensibilia: ⁊ sunt in sensibꝰ que pn̄cipia sunt aliorū sicut alia forma ⁊ alia mā est diuersoꝝ sensibiliū: sicut videmus multiplicari nūero elemēta orationū in diuersis cōpositionibꝰ vocū: sicut in hac aliciuꝰ dictionis syllaba que spē eadē existit cū alia alterius syllaba: sicut spē eadē sunt prie syllabe syllogismi ⁊ syllabe nūero diuerse: tūc enī elemēta literaꝝ sunt spē eadē ⁊ numero diuersa: qꝛ si nō ita est in principijs entiū sꝫ potius q̄ sunt existētiū pn̄cipia semp nūero vnū ⁊ idē sunt: nec iteranṫ fm nūeꝝ in pn̄cipiatis: tūc sequeṫ ꝙ nihil oino aliud est in oibꝰ entibꝰ ꝑter pn̄cipia: qꝛ dicere nūero vnū: ⁊ dicere vnūqdq̄ totū pticulare ꝯstitutū in eē nihil differt: qꝛ vocamꝰ sic hoc aliqd vnūqdq̄ qd̄ sic nūero vnū ē: si ergo pn̄cipia sic vna nūero ꝯstituta sunt: nec sūt iterabilia nec miscibilia in aliquo nunq̄ ꝯstituēt aliqd sꝫ semp in nūero: in q̄ sunt manebūt ⁊ si nihil erit penitꝰ ꝑter pn̄cipia: vbe vo erit forma q̄ est i his pn̄cipijs: ⁊ hoc est sīle ei ꝙ si diceremꝰ ꝙ vocis līrale elemēta essent nūero determinata: ita ꝙ qlibet eoꝝ essent tn̄ vnum nō iterabile vel nūerabile vel cōlocabile ad formā aliā: sicut si eēt tn̄ vnum a: ⁊ vnū b: ⁊ sic de alijs: nec eēnt iterabilia vel iūgibilia ad formas alias sꝫ spmanerēt in forma sua q̄ nūero sunt vna: tūc oporteret ꝙ lrē oēs essent tn̄ fm numerū elemētoꝝ suoꝝ: ⁊ nulla duo eēnt eadē spē neq̄ ēt plura: ⁊ sic oia ꝯstituta ex lrīs nō eēnt: qꝛ lrē in eis diuersa ꝯiunctione elemētoꝝ numerari possent: hoc aūt falsum est: ⁊ cā dicti fuit qꝛ ꝯsiderabāt rōnē pn̄cipij esse primā ⁊ intrāsmutabilē nō aūt posse putabāt talē esse: si vnū numero ⁊ subiecto nō remanerēt: his igiṫ qui primā huius qōnis partē defendūt: ꝯuenit pn̄cipia generatiōis nō eē cōtraria: his n̄at qui scdam affirmant ꝯuenit: ꝙ iꝫ ꝯtra sint tn̄ nō se trāsmutāt adinuicē ⁊ sic fm vtrāq̄ ptē auferṫ gn̄atio phyſica sicut facile patet per ea que ꝑdicta sunt a nobis.

¶ Cap.10m. De dissolutione qōnum.20. ⁊.21. fm Methodistas ⁊ fm Emp. ⁊ Peripatheticos.

Tex.cō.15.

NOn minor aūt ea que determinata est dubitatio de principijs relinquitur tā modernis phis q̄ etiā ꝑoribus qui iꝫ laborauerint in ea tn̄ nō nisi balbutiētes tetigerūt eā: ⁊ hec est q̄ duabꝰ supius positis.20. ⁊.21. qōnibus est proposita: vtrū. s. eadē corruptibiliū ⁊ icorruptibiliū sint pn̄cipia aut diuersa. Nā si dicanṫ eadē vtroꝝq̄ eē pn̄cipia: cū causatū sequaṫ cāz ⁊ pn̄cipiatū sit fm naturā principioꝝ suoꝝ: que sunt ipsius elementa essentialia ⁊ vnū vno mō se hn̄s nō ꝯstituunt nisi vnū: qūo pōt esse ꝙ principiatoꝝ hic quidē erant incorruptibilia: sicut celū illa vo corruptibilia sicut

ea que

ea que hñt corporalẽ subam motã: ⁊ ꝓpter quã cãm talis in principiatis erit variatio eisdẽ ⁊ eodẽ mõ existib⁹ vtrorũqꝫ principijs. ¶ Igitur de ista q̃one querẽtes rõnẽ reddere he siodiste ⁊ oẽs qui primi temporis pħi theologizãtes hoc est principia diuina ponẽtes erãt curauerunt psuadere ex talibus que solũ ad eos ipsis sufficiẽtia erãt. Nos eniꝫ pħos p sẽsum oĩa inuestigãtes spreuerũt tanq̃ ex hijs certificari que omni rõne certiora eẽnt: ⁊ hec fuerũt oracula reuelationũ ⁊ responsa deoꝝ que oĩ dicebãt eẽ certiora sẽsu: ⁊ iõ qcqd a pħis sẽsu in ꝯriũ obijci poterat fallibile cõtẽpserũt ⁊ incertũ. Deos enim isti faciẽtes sua põne principia p̃ma ⁊ vnũ qdẽ deoꝝ eẽ dicẽtes q opifex paterqꝫ est oĩuꝫ. ⁊c. alios deos incorporeos eẽ posuerũt. Ex hijs aũt deis vel dijs oĩa esse facta dixerũt: ⁊ vnũ qõdã hijs oĩbus eẽ inditũ tam celestibus q̃ terrenis: ⁊ iõ duo gñã deoꝝ eẽ dixerũt: ⁊ tertiũ cõpositũ ex vtrisqꝫ: ⁊ qdã quartũ addiderunt de bellijs loquentes. Primum aũt genus eẽ dixerũt celestiũ: 2ᵐ terrestriũ: ⁊ tertiũ bonum gen⁹ celestiũ deoꝝ hñtiuꝫ in veritatis cognitione pietatis cultura ⁊ iustitie amore: q̃rtũ aũt ĩfernalium deoꝝ qdã cõnũxerũt. Cũ ergo oĩs ista diuersitas a primis ⁊ icorruptibilib⁹ q dij sunt pcedat q̃onẽ inductã soluebãt: ꝙ q̃dã facta sũt icorruptibilia que nectar ⁊ mãna degustãt que qcqd ẽ hic sine admiratio ĩterpretaẽ ⁊ a poetis ambrosia deoꝝ dicĩẽ sicut celestia: q̃dã aũt facta sunt corruptibilia que nectar ⁊ mãna nõ degustãt. ¶ Palã aũt est: ꝙ ista noĩa symbolice sumpta dicũt sibi sm̃ suã facultatem vota in qua nõ est peccatũ vti metaphoris: eo ꝙ diuina nõ hñ nisi metaphoris vestita itelligunẽ: ⁊ ideo preter nos pħos ĩter quos peccatũ in ꝓblemmatib⁹ ẽ metaphoris vti dixerũt eẽ qõ de ꝯplatione haꝝ diuinaꝝ causaꝝ enantiauerũt. ¶ Si eniꝫ proprie sm̃ ꝙ sonãt hij accipiant sermones obijciemus eis dicẽtes: q̃ signa voluptatis ⁊ nõ nãlis necessitatis tãgunt ea que nectar ⁊ mãna siue ambrosia deoꝝ dicunẽ: nectar ⁊ mãna nõ sunt cã existendi: si võ tãgunt ea gustu cã existẽdi ⁊ naturalis necessitatis vt restaureẽ deperditũ in corpe p cibũ: tunc mirabile videbiẽ si sempiterni erunt hij qui ꝓpter restaurationẽ depditi cibo indigẽt. Sed isti fabulose pbanẽ: nectar dicẽtes sbtile resolutiuũ a palude siue mari meothide. Mãna aũt dulce diuinũ signãt in fabula motorẽ primũ esse in cẽtro medie imobilitatis spere totius. resolutũ autẽ primitus ex isto ⁊ ascendẽs eẽ subtile ⁊ nobile mãe supiorũ qõ tñ est in potẽtia ad motum. Dulce aũt formã siue luci simileẽ: ⁊ hoc gustari cõtinue dicebãt dum p motũ celestia cõtinue primo motori se assimilare ⁊ bonitates eius pcipare sat agũt: ⁊ ideo cibata ex hijs celestia poete dicunt deprimi: duꝫ hoc p motũ gñabilib⁹ infundũt ⁊ ieiunia hijs dicũt leuari de cursu dirigi vt bonitates diuinas pcipiãt. ¶ Que aũt hic nõ nisi quadã remota resultatiõe pcipiũt dicũt fieri corruptibilia pticipãtia mãm sm̃ potẽtiã ad formã priuationi subiectã. In oĩbus aũt numinis aliqd remãere qõ facit ipsa ad aliquã deoꝝ siĩitudinẽ restitui: hec aũt in poeticis determinata sunt. Sed in ista pħia nõ est dignũ cũ studio intẽdere de hijs q̃ fabulose sunt sophizata. ¶ De hijs aũt que positionẽ suã p demõstrationẽ siue qualẽcũqꝫ ꝓbationis dicũt rõneꝫ: opꝫ cũ studio ꝯdicẽdi vel cõsentiẽdi audire: cum iterrogãdo ꝓponũt de predicta q̃one quare. s. ex eisdẽ ⁊ hmõi principijs existẽtia principiata q̃daꝫ sm̃ nãm sempiterna sunt de numero existẽtiũ principiatoꝝ. Quedã võ sm̃ nãm corrũpunẽ. Sed qm̃ antiq nec cãm hui⁹ verã dicunt: nec rõnabile est sic se hẽre vt dicũt. ¶ Palã est dicendis hoc a nobis: q̃ nec eedẽ sunt cause corruptibiliũ ⁊ icorruptibiliũ sunt ille cause quas illi dicũt. Qõ ex hoc ꝯstat: q̃ cũ hui⁹ quã aliquis antiquoꝝ maxime existimat p rõnẽ diferẽtie cõfesse rei queste sm̃ cõsonãtiã ei⁹ qõ querĩẽ est sñia Empe. ⁊ hoc idẽ incõuenientẽs passus est: qõ alij: hic eni principia oĩa mãlia q̃tuor elẽta ⁊ formalia amorẽ ⁊ odiũ ponẽs incorruptibilia dicit ex hijs eisdẽ icorruptibilib⁹ principijs q̃dã fieri corruptibilia ⁊ q̃dã icorruptibilia: ponit eniꝫ pñᵐ qõdã ⁊ cãm corruptionis eẽ odiuꝫ: in qb⁹ est ⁊ in qb⁹ odiuꝫ nõ est hec esse icorrupta mouẽtia: videbiẽ aũt aliter sm̃ dicta Empe. ẽt hec oĩa generare odiũ preter vnũ solũ. Nam oĩa sm̃ Empe. ex odio fiunt preter deum que celũ ⁊ celestia vocat. Dicit ergo iste Empe. principia ex qb⁹ oĩa sunt presentia ⁊ quecũqꝫ futura erũt ⁊ ex qb⁹ arbores pullulauerũt sm̃ partẽ anime: ⁊ ex qbus viri sm̃ pfectionẽ serue: ⁊ femine sm̃ seruus occasionẽ ⁊ impfectioneꝫ: ⁊ bestie gressibiles ⁊ vultures volatiles ⁊ aque natatiles nutriti pisces: ⁊ etiam preter hec dij celestes lõgeui ⁊ imortales ⁊ preter que dicta sunt: dicit: q̃ si nõ eẽt odiuꝫ in reb⁹ amore vniẽte eẽnt vnuꝫ oĩa. Nã qñ ista cõueniunt in vnũ: tũc illud cõstitutũ scit ⁊ ex perimẽto nouit odiũ qõ vltimo facit dissolutionẽ in oĩb⁹ cũ quib⁹ est per nãꝫ: ꝓpter qõ ẽt accidit ex syllogismo Empe. sm̃ suã positionẽ felicissimũ deũ q ifelicitati corruptiõis nõ subiacet: quẽ celũ vocat minus prudẽtem eẽ oĩbus alijs: eo ꝙ nõ oĩa elemẽta ⁊ principia sm̃ eũ cognoscit. Nã odiuꝫ in se nõ hꝫ: notitia võ sꝫ Empe. perficiẽ similis simili: sicut in primo de aĩa dixim⁹: terrã nãqꝫ per terrã cognoscimus: ⁊ p aquã aquã: ⁊ per affectũ siue amorẽ cognoscimus affectũ siue amorẽ: ⁊ odiuꝫ scimus per difficile ⁊ abominabile cunctis odium: sed q̃ nos de Empe. põne multa in p̃cedẽtib⁹ ⁊ in libris pħicis diximus. ¶ Redeamus ad q̃onẽ: vnde incepit disputationis ratio: hoc tñ palaꝫ est ex dictis Empe. ꝙ odium nõ magis sit cã corruptionis q̃ existẽdi siue generationis. Similiter aũt nec amor sm̃ dicta eius nõ est magis cã existendi q̃ nõ existendi: amor enim colligẽs q̃daꝫ in vnũ: qbus est cã existendi corrũpit alia qbus collecta separanẽ. Similr̃ aũt odiũ separans q̃dã cõiungit ad alia. Simul aũt cũ hijs que dicta sũt reprehẽsibilis est Empe. ꝙ trãsmutationis que in entib⁹ nullã dicit cãm sufficientẽ: p̃cipue quare hec trãsmutanẽ ad hãc formã ⁊ illa ad aliã. Nõ eniꝫ dicit nisi ꝙ sic aptuꝫ natũ est ex mã ꝙ amãtia se ⁊ habentia symbolũ ⁊ germanitatẽ cõueniũt: ⁊ diuersa ab hijs separãtur: sed qñ magnũ odiuꝫ ex multa elemẽtoꝝ cõponẽtiũ contrarietate in mẽbris eius qõ cõpositũ est nutritũ est: ⁊ amicitie colla dissoluta sunt ad honorẽ intẽdebat vt separatum eẽt ⁊ vinceret pfecto tpe periodi: hic enim honor quo gloriatur odiũ dissoluẽdo colla amicitie dissoluit sacramẽtũ a dijs celestib⁹ pfectũ oĩs eius qõ est mutabile. Est aũt mutabile omne id in cui⁹ cõpositione misceẽ odiuꝫ colligatum amicitie: hoc igiẽ dicit Empe. quasi nec̃ium sit ex istis causis trãsmutari omne qõ trãsmutaẽ. Cãm võ cõuenientem quare sic vel sic muteẽ nullã ostendit. Attamẽ tñ solũ dicit qõ etiã cõfessum est ab alijs. Nõ enim dicit ꝙ existentiam principiatoꝝ q̃dã sunt corruptibilia ⁊ q̃dã icorruptibilia: sꝫ oĩa dicit corruptibilia p̃ter elemẽta. ¶ Dicta võ superi⁹ disputatio: quã hic disputat animus querit cur hec existẽtiũ sint corruptibilia illa võ nõ: si ex eisdẽ sint principijs: ⁊ iõ pro illa parte nõ soluit: q̃ cũ dicit cãm quare q̃dã nõ corrũpunẽ: dicit ideo eẽ: q̃ nõ hñt odium pñᵐ: ⁊ sic dicit nõ ex eisdem principijs eẽ corruptibilia ⁊ icorruptibilia: ⁊ hoc in ista pte q̃onis nõ querebaẽ. Tot igitur ⁊ talia dicta a nobis ad probandũ ꝙ sunt eadẽ principia corruptibiliũ ⁊ icorruptibiliũ. Si võ dicit quis diuersa eẽ corruptibiliũ ⁊ icorruptibiliũ: vna qdẽ erit prima dubitatio vtrũ principia ipsa corruptibiliũ sint corruptibilia ⁊ icorruptibiliũ incorruptibilia sicut ꝯᵒ querit qõ. ¶ Nã si dicanẽ illa principia eẽ corruptibilia tunc manifestũ est: q̃ nec̃iam est ꝙ ipsa principia ex aliqb⁹ alijs iter se sint principijs. Oĩa eniꝫ que põtẽ corrũpuntur resoluunẽ in ea ex qb⁹ sunt pricipia principioꝝ priora ipsis: hoc aũt est impoẽ siue status sit in principijs in ante sumẽdo: siue nõ: siue in ifinitũ principijs sicut alia principia priora. ¶ De principijs eniꝫ principioꝝ eadem est q̃stio que de istis: ⁊ sic abiẽ in ifinitũ. Si aũt stat⁹ sic nõ põt eẽ nisi in corruptibilibus principijs: ⁊ tunc nõ soluiẽ questio sed manet. ¶ Amplius aliud incõuenientẽs est: q̃ corruptibilia principia pñt nõ esse ⁊ auferri per corruptionẽ: ⁊ tunc queramus quõ erunt in nã principiata corruptibilia ablatis pricipijs: ablato eni principio nõ põt causari principiatũ. ¶ Si võ ꝓpter ea que dicta sũt iterũ qs eligat aliã partẽ istius q̃onis dicentis: ꝙ principia corruptibiliũ sunt icorruptibilia: tũc queriẽ cur ex qbusdã principijs incorruptibilib⁹ existẽtib⁹ fiunt corruptibilia: ex diuersis aũt ab hijs que cũ hijs similr̃ incorruptibilia sunt: ⁊ icorruptibilia causata: similiuꝫ eniꝫ causarũ similes videnẽ debere esse effectus: vnde sic ꝯᵒˢ a similibus principijs fieri effect⁹ nõ cõgruũ: sed aut impoẽ est si essentiales ⁊ imediati sint effectus aut multa idiget rõne: si effectus nõ sunt equalr̃ imediati ⁊ eẽntiales. ¶ Amplius aũt in hoc ostendiẽ ista opio esse vilis: q̃ nullus vnq̃ pħoꝝ

Nõ de diuersis gñib⁹ deoꝝ sm̃ antiquos.

Quid amnẽꝫ fabula per se ferat.

rōne vtentiū conatus est dicere preter studiuz diuersa esse principia corruptibiliū ⁊ incorruptibiliū: sed ꝯcorditer oēs per studiū loquētes eadem dicūt vtrorūqꝫ eē principia: verum oēs phi cōcordant ⁊ q̄n masticādo ⁊ diuidēdo ꝑ distinctiones ingrunt qualiter eisdē existētib⁹ principijs quedaz principiatorū fiant corruptibilia ⁊ q̄dā incorruptibilia. Alteram partē huius q̄ōnis accipiētes vt paruz aliqd: ⁊ in hoc ostēdif vilissima eē oium heresis Manichei: qui istā q̄ōnē soluēs duo dixit esse principia: vnū icorruptionis: alterū corruptionis. ❡ Nō ignoto aūt Auicebron in libro fontis vite istam videri soluere q̄ōnē dicentē ꝙ ea que principia sunt ⁊ elemēta sicut forma ⁊ mā prima qdē esse oium eadē: priori ma aūt nō esse eadē: ⁊ primā qdē mām vocat in qua prime inueniunf māis principij ꝓprietates: que sunt sustinere: recipere: substare: fundamētū esse: siue fundare: indiuiduare: participare: ⁊ hmōi: ⁊ hāc dicit eandē esse tam corporaliuz q̄ʒ spūaliū ⁊ tam corruptibiliū q̄ʒ icorruptibiliū: primaz aūt esse determinatā forma substantiali fm gradus ipsius que sunt eē viuere sentire ⁊ itelligere ⁊ determinatam cū forma substātiali aptitudine per tres diametros orogonalr se secantes: ⁊ hāc fm suos gradus esse mām corporū oium ⁊ determinatā tertio loco per qualitates primas actiuas ⁊ passiuas: ⁊ hāc fm suos gradus esse phicorū trāsmutabiliū materiā: ꝙ aūt istam materie facit diuersitatē nō dicit: nec intendit dicere de ꝑncipio ⁊ elemēto qd̄ est forma: hoc eniʒ lumen est itelligētie sicut sepissime diximus: ⁊ gradus accipimus fm lumē itelligentie purū: ⁊ fm lumē itelligētie virtuti corporis: ꝙ eius istrumētū est permixtū: ⁊ tūc fm gradus illius diuersificaf: q̄m si virtus corporis nō determinaf q̄litate efficitur forma phice trāsmutabilis: ⁊ sic vnā primā formam ponit in oibus: ⁊ fere tendit hoc ad positionē Platonis: multa eniʒ dicta Parmenidis ⁊ Zenophantis ⁊ aliorū de qbus in primo libro mētionez fecimus oia dicta sunt ad hui⁹ q̄ōnis solutionē. ❡ Opinio autē Aristotelis est ꝙ principiū mouēs idem sit: ⁊ cū motus sit actus mouētis primi ⁊ instrumentū ⁊ motor moueat ad formā quā hʒ in seipso ꝙ forma que ē in mā potētiali sit vna sicut vna sanitas ex aia medici per instrumēta medicine in aial traducte: ⁊ sicut forma formatiue virtutis que ipsa est per virtutē spirituuz in distincta mēbra traducta. Sic enim motus primi motoris stat ad id qd̄ mouef ⁊ nō mouet: ⁊ est dux virtus eius oib⁹ ad formā mouētibus. ❡ Materia aūt fm Arist. fm eē accepta sicut ꝓprie sumif in phicis nō est vnius generis sed accepta sicut suba fundās vna est. Silr aūt est de fine qui diximus qd ē vnus est: vniuscuiusqꝫ aūt est diuersus: cā aūt corruptionis in oib⁹ est lōge a principio primo distare: ⁊ cā icorruptionis est ꝓpinque eē iuxta principiū: ⁊ cā mot⁹ est participare velle eē diuinū. De oibus aūt hijs in phicis qdem multa diximus ꝑcipue in. 8. phy. ⁊ in scd̄o celi ⁊ mūdi: ⁊ vbi de natura loci disputauimus: iterū autē de hijs cuʒ studio in. 11. huius sapientie libro intendemus.

> Nō qualiter Auicebrō istā rōneʒ phi soluere conaf.

> Que sit Arist. opio de idētitate pricipiorū

❡ Cap. 11m. De dissolutione questionis vicesimesecunde.

Tex. cō. 16.

Q Muiū autē ad cōsiderādū difficillimū: ⁊ ad cōsiderandā ⁊ videndā veritatē maxime necīum est. Utrū vnū ⁊ ens sint substātie entiū: ⁊ qr difficile est valde videre: qd antiqui in illa senserunt q̄ōne: repetemus eā de verbo ad v̄buʒ fm ꝙ superi⁹ posita est. 22. enim est questio: ⁊ queritur in ea vtrū vnū qd̄ est principiū numeri: ⁊ ens qd̄ est ꝑncipiū oium ⁊ ad aliqd ante se nō resoluif sint oino ideʒ ⁊ nō diuersum aliqd: sed tñ sint separata ⁊ prima suba entiū: an nō sint ista prima suba entiū. Sed potius aliqd̄ subm ⁊ determinatū sub vno ⁊ ente sit principiū rerū: siue illud sit mouens vt amorē vnitatē ⁊ principiū entiuz ponit Empe. siue sit aliud māle principiū: sicut ignē vel aquā vel aliud tale vt ponebant diuersi phorū eē subam ⁊ nō vnū ⁊ ens. ❡ Queramus igitur fm hunc intellectū q̄ōnis vtrum vnū primū separatum qd̄ fm antiquos est ꝑncipiū numeri: ⁊ est ipsa vnitas prima: qua quelibet res est vna ⁊ ens qd̄ est entitas primo sicut sepata existētia substātie oium entiū eo mō quo de eis in opinione Pitagore ⁊ Platonis in libro primo expositaz est: ita ꝙ vtrunqꝫ eorū ita est suba rerū: ꝙ ꝑter ea nihil aliud est entiū aliqd nec ipsa ad inuiceʒ sunt alia: ita ꝙ hoc qdem sit ens: illud v̄o vnū: sʒ ipsa rei vnitas sit ipsa rei entitas ⁊ suba sui qdditas ipsi⁹: aut oʒ q̄rere qd in entib⁹ determinatis est ipsuz ens: qd̄ est ꝑncipiū entis: vel qd est ⁊ q̄ est suba in ip̄m primū ens qd̄ est ꝑncipiū quasi sit q̄daz alia nā subiecta huic cōi intētioni que est ens ⁊ vnū. ❡ Mij nāqꝫ phorū qui mathematica ꝑncipia ponūt dicūt primo modo. Illi v̄o de numero phorū sicut nālia ꝑncipia ponētes secūdo mō nām entis ⁊ vnius habere se putāt. Plato nāqꝫ ⁊ Pitagorici putāt ens ⁊ vnū que prime sunt intētiōes esse nō aliud aliqd abinuicē: ⁊ hoc idē qd̄ est vnū ⁊ ens esse nām entium subalē quasi suba entiū sit id qd̄ est vnum aliqd̄ eē ⁊ ens: eo ꝙ viderūt ꝙ in quolibet ab eo est rei entitas ⁊ rei vnitas. Ideoqꝫ est entitas vnitas ⁊ suba qua res est id qd̄ est ⁊ dixerunt ista eē ꝑma ab oibus pticularib⁹ maxime sepata: ⁊ incorruptibilia: ⁊ iō esse ꝑncipia ꝑma. ❡ Alij v̄o de nā loquentes vt Empe. quasi ad notius fm sensum reducētes principia: dicunt: qr aliqd̄ vnū determinaf in nā ens est ꝑncipiū. Videbif aūt alicui effectū amoris sicut Empe. vel dicta cōsideranti hoc ꝑncipiū qd̄ est vnitatis ⁊ entitatis cā amorez esse conciliatiuū eorū que in generatione vnius vniunf: ⁊ sic amorē esse vnū: ⁊ ens entiū sic per cām dicta: hic eniʒ amor sicut diximus est cā q̄re oib⁹ inest vnū. ❡ Alij v̄o dicūt hoc ignē esse: alij aerē dicūt esse vnū hoc ⁊ ens: ex quo facta sunt entia: ⁊ esse entiū. Silr aūt aliqd subm cōi intentioni entis dicūt ⁊ illi qui plura ponūt elemēta esse ꝑncipia entiuz. Necesse est ēt ijs tot dicere ens ⁊ vnū: quot dicūt eē essentialia principia entiū. Omnes. n. isti cogunf ab ista rōne que super duas fundaf ꝓpōnes: quarū vna est ꝙ ꝑn^m subale rei eius est entitas qua est id qd̄ est: alia est qd̄ idem omnino est rei vnius que est eius entitas. Ista igitur est diuersitas opinionū de hac q̄ōne. ❡ Obijciam⁹ igif ꝑmo ꝯ eos q dicūt vnū ⁊ ens cōia nō esse rerū subam: sed aliqd subm eius sicut dicūt phi. Dicimus ergo ꝙ si q nō ponūt vnū ⁊ ens q̄ sunt primi intellect⁹ eē subam ⁊ qdditatē primā q̄ est rerū suba ⁊ principiū: illis ex syllogismo accidit nec aliorū aliqd̄ eē separatū ⁊ rerū subam: vnū enim ⁊ ens sunt ꝑma ⁊ magis oibus vlia: ⁊ ideo si principiū qd̄ est suba entiū est qd̄ est primū ⁊ in pluribus inuenif: ens ⁊ vnū sube sunt vel nulliū aliorū est suba: qr scd̄a hñt a primis ⁊ qd̄ sunt ꝑncipia sunt. Si v̄o nō est aliqd qd̄ sit in se sepatū ⁊ principiū vnū ⁊ ens: vix aliorū aliqd erit ꝑter ea q̄ dicta sunt singularis: ⁊ sic nec diffinitiōes erūt: nec demōstratiōes qd̄ valde impossibile ē. ❡ Amplius cū vnuz sit ꝑncipiū numeri: ⁊ numerus sit multitudo ex vnitatibus aggregatis: ⁊ vnū sit ꝯuersum cū ente: si ponaf suba vni⁹ qd̄ est principiū nō existere ꝑ se ⁊ esse ꝑncipiū: tūc palā est ꝙ nec numerus erit q̄si nā aliq̄ sepata ab existētib⁹. Numerus. n. est vnitas sicut diximus. Unitas aūt est principiū vnū: ⁊ iō est qd̄ est aliqd̄ separatū: qr de rōne ꝑncipij est ꝙ sit separatū per se exñs. qd̄ ē ꝯtra oēs pitagoricos ⁊ platonicos q ponebant numerū esse rerū ⁊ primū vnū sepatū esse numerū principiū sicut satis in primo libro est expeditum. Si enim aliqs dicat ꝙ vnū ⁊ ens nō sunt sube sepate: que sunt rerū principia hoc stare nō pōt: qr si aliquid est vnū ⁊ ens: idē qr ꝯuertuntur: tūc necesse est ꝙ prima eorū principia sint vnū ⁊ ens qr nihil aliud ab ipsis ꝑdicaf de eis vlr nō ꝯuersim: sʒ ea ipsa sunt ꝑma ꝑdicata per se ⁊ de oibus alijs. ❡ Cuz igif qd est res ⁊ suba rei est qd̄ subaliter nō cōuersim de re ꝑdicaf: ⁊ ē a re separatuz eo ꝙ nō ꝯuertif cum ipsa: oʒ ꝙ sube prime sint ens ⁊ vnū ⁊ sint principia ⁊ suba rerū oium. ❡ Sed in ꝯtrarium huius obijciēdo videf: ꝙ si ipsum ens ⁊ ipsum vnuz fm se acceptū dicif eē qd ⁊ suba sepata ⁊ quidditas omniū aliorū multa erit dubitatio per quē modū eē possit diuersuz aliquid ꝑter ea. Dico aūt hoc exponēdo: ꝙ dubitatio magna erit q̄ō vno erunt plura entia: qr cū dicif sit causa pluralitatis ⁊ numeri ⁊ nihil differētie ⁊ distinctionis in entibus ponāt primū ens ⁊ primū vnum: eo ꝙ oia cōueniunt in eo ꝙ ens ⁊ vnū sunt: ⁊ qd̄ est principiū cōueniētie nō est ꝑncipiuz differētie. ❡ Si ergo dicaf ꝙ tota suba ⁊ quidditas oium entiuz sunt primū ens ⁊ vnū nō erit possibile dicere: vnde veniat entiuz diuersitas ⁊ pluralitas: qr qd̄ diuersum est ab ente non est oino: igitur sicut in primo libro diximus necesse est accidere fm Parmenidis rōnem: qr oia entia sunt vnū ⁊ idem primū ens. Utrūqꝫ ergo dictorū in ista questione est valde difficile: siue nāqꝫ dicamus ꝙ vnū primum ens sit idē rebus ⁊ suba earū sequif impossibile eē; ꝙ nume

rus

rus sit rex̄ sub͂a siue substātiale principiū entiū. Si autē di/
camus p̄mo mō: q̄ vnū ⁊ ens nō sunt sub͂e ⁊ principiū prius
ei a sicut paulo ante dixim⁹: quare sequit̄ impoſſe esse q̄ nu/
merus sit q̄ddita ⁊ sub͂a entiuz viri. dixim⁹ q̄ numerus
est vnitates: ⁊ ideo si prima vnitas entiū sub͂a nō est nume
rus sub͂a entiū nō erit. Q̄ ſi dixerimus aliā partē: q̄ vnū ⁊
ens est tota sub͂a entiuz: eadē dubitatio est de ente que p̄us
dicta est: vnde. s. veniat pluralitas rex̄. Id eniz vnū q̄d alie
tatē ⁊ diuersitatē h̄z ab vno q̄d est principiū ⁊ primū vnum
hoc est 2^m vnū q̄d aggregat̄ p̄mo vno necessario erit ex ali
quo q̄d sit p̄ter ens primū: ⁊ si tūc primū ens ē tota rei sub͂a:
tūc illud 2^m nihil eē necesse est: ex quo in numero sub͂ali q̄d
diuersitatē facit abūdat ab ente primo. Sed hoc dato rex̄
nō erit numerus: ⁊ sic rex̄ nūerus nō p̄t eē sub͂a rex̄. ¶ Oia
enim entia aut sunt tm̄ vnū aut multa quox̄ q̄dlibet est pri
mū tm̄ vnū: ⁊ sic vnitatis vnius: ⁊ hoc nō facit numeruz: q̄z
vna vnitas nō est numerus: sed multe ⁊ diuerse: ⁊ ille est in
tellect⁹ hui⁹ disputationis: ⁊ iō Auerrois errat nō tāgēs ve
rū intellectū. Amplius Zeno oīb⁹ hijs 9dictis dicebat vnuz
nō esse aliq̄d ens. Si enim vnū est idiuisibile sicut vere: tūc
ſm hoc q̄d dignius in opinādo iudicauit Zeno vnum nihil
erit oīno: q̄z q̄d nec additū facit maius nec ablatuz facit mi
nus: existētiā oīno nihil eē dixit pro rōne accipiēs q̄ tale to
li additū facit magis tale: ⁊ si vnitas ⁊ punctus eēnt entia
addita entib⁹ facerēt maius: ⁊ ablata facerent minus: hoc
aūt dixit Zenō q̄si palam sit q̄ entis veri sit mēsura: ⁊ q̄d nō
est dimēsuz nō sit ens: q̄d aūe diuersuz est corpale est aliq̄d.
¶ Corpus eni solū ſm Zenonē est vere ens: alia v̄o diuersa
aliquo mō dimēsa faciūt mai⁹ ⁊ quodāmō addita nihil fa
ciunt maius: ⁊ quo ad hoc sunt nō entia. linea addita longi
tudinē auget ⁊ diminuit ablata sed nō latitudinē ⁊ p̄fundi
tatē. Sup̄ficies aūt addita auget lōgitudinē ⁊ latitudinē ⁊
ablata easdē dimēsiones diminuit: sed nō p̄funditatē: ⁊ iō
quodāmō sunt: ⁊ quodāmō nō sunt. Corpus aūt est simpler
punctū v̄o ⁊ vnitas ſm dictā rōnē nullatenus sūt. ¶ Sz q̄n
iste p̄hs Zeno sic pōderose p graues rōnes speculat̄: ⁊ ſm eū
indiuisibile vnū nō 9uenit esse q̄d falsuz est ⁊ rei veritati re
pugnās: iō iz nō ad p̄positā q̄ōnē ptinens: tm̄ vt perfectior sit
doctrina habeat̄ rūsio sue orationis. ¶ Dicamus igit̄ q̄ in
diuisibile additū alicui maius nō faciet: sed additū alijs fa
ciet plus ſm discretā q̄ātitatē: q̄n addit̄ vel idiuisibili vel
diuisibili tale indiuisibile: q̄z antea additū plus facit ⁊ sub/
tractū paucius v̄o nihil sed aliq̄d. ¶ Sed q̄rēdū est: q̄ō ex
tali vno idiuisibili a plurib⁹ erit mēsura siue dimēsio q̄āti
tatis cōtinue: sicut q̄dā dixerūt: hoc enim sile est ei q̄d est li/
neā ex punctis cōponi dicere: q̄z iōm in multis locis librox̄
nālū testatū est. ¶ Adhuc āt si q̄s suscipiat opinionē aliter
dicētiū q̄. s. vt q̄dā dicūt fiet q̄ntitas in genere tam discreta
q̄ cōtinua ex duob⁹: quox̄ vnū est ip̄m vnum indiuisibile: ⁊
aliud sit nō vnū ⁊ ex hijs duob⁹ dicat q̄ fiat numerus nihil
minus q̄ p̄mus. ¶ Querēdū est q̄re ⁊ q̄ō ex vno ⁊ nō vno
q̄nq̄z fiat numerus q̄ est discreta q̄ntitas ⁊ q̄nq̄z mēsura que
est q̄ntitas cōtinua id q̄d factū est ex vno ⁊ nō vno si illud nō
vnū q̄d additū vni est p̄n^m factox̄ est equalitas q̄daz: ⁊ vna
nā semp sicut p̄n^m primū semp cōuenit vnā nām eē: nec eniz
palā q̄ mēsure cōtinue fiant ex vno ⁊ eodē ex quo fiunt nu/
meri: nec ēt palā est q̄ō cōtinua fiant ex numero: q̄z ex prin
cipijs essentialib⁹ eodē mō se hūtib⁹ palā nō est q̄ō diuer/
sox̄ generū sunt facta: q̄ q̄ntitas 9tinua nō est ex vno vnico:
nec ex pluribus vnis nec ex vno ⁊ nō vno: ⁊ sic nullo modo
vnū q̄d est indiuisibile ⁊ principiū numeri est principiū en/
tium omniū. Omnis aūt illa antiquox̄ oīum contradictio
causatur ex hoc: q̄ nō distinxerunt multitudinē vnius ⁊ en/
tis: q̄n in veritate cōmunissima ens ⁊ vnū nō sunt subiecto
entium sicut vniuoce p̄dicata de entibus sed analoga sunt
primo q̄dem dicta de substantia: ⁊ de alijs prout sunt sub/
stantie sicut in sequentibus huius scientie declarabitur.

¶ Cap. 12^m. De disputatione. 26. questionis.

Tex. cō. 17.

Onsequēs aūt dubitatio post ea q̄ dicta sunt
est que. 26. loco p̄posita fuit: vtrum. s. numeri
⁊ sup̄ficies ⁊ corpora ⁊ p̄ūcta sub͂e alique sunt
an nō. ¶ Nā si ita sub͂e nō sunt: ⁊ principia sen
sibiliū vt q̄dā dicūt diffugit a nobis aliq̄d esse
ip̄m ens sensibile: q̄z nō videmus ex q̄b⁹ cōpo/
natur nisi cōponat̄ ex dimēsionib⁹: ⁊ si ita nō sint substātia/
lia principia diffugit rōnē nostrā que nā entium sunt sub͂e si
ue sub͂alia principia corpox̄ p̄hicox̄: oīs enim q̄ntitas corpo
rū cōstituit̄ ex tribus dimēsionib⁹: nec est corpus aliq̄d nec
rōnē corporis h̄z: q̄d nō est dimēsum: ⁊ ideo corp⁹ phȳsicuz
ſm hāc rōnē est q̄d cū q̄ntitate trium dimēsionū motui ⁊ mu
tationi subm̄ est: ⁊ cū nihil mobile sit nisi q̄ntum trib⁹ dimē/
sionib⁹ terminat̄: ⁊ nō cōuertat̄: q̄z nō omne trib⁹ dimensio
nibus terminatū est mobile ſm sepius iam inductā rōnez:
erit corpus dimēsum trib⁹ diametris predicatū sub͂ale ⁊ p̄n
cipiū substātiale p̄hici corporis: ⁊ sic principia corporis erūt
principia corporis p̄hici: q̄z q̄d est p̄n^m principij est etiā prin
cipiū principiati. ¶ Si ergo illa dicant̄ nō esse principia vi/
detur effugere rōnē nostrā que sunt principia: passiōes eniz
siue passibiles qualitates ⁊ ea que sunt ad aliquid siue rela
tiones ⁊ dispōnes siue habitus ⁊ rōnes: ⁊ oīs alia multitu/
do accidentiū nullius penitus vident̄ significare substātiā.
Sed potius sicut 9tīria eē sub͂e idiuidue referunt̄ ad subm̄
q̄d est hoc aliq̄d sicut ad cām: sicut in sequētib⁹ ostēdemus:
oīa enim ista ⁊ sunt in subiecto ⁊ denoīatione dicunt̄ de ali
quo vt de subto. ¶ Subm̄ aūt est in se cōpletū: q̄d est cā exi/
stendi in eo ⁊ nihil eox̄ hoc aliq̄d: ea v̄o que maxime sunt
prima ſm nām sub͂az significare vident̄ vt sunt aqua ignis
⁊ cetera elemēta ex q̄b⁹ cōstant cōposita siue cōmixta corpo
ra: hox̄ autē corpox̄ calores ⁊ frigiditates ⁊ similes passio/
nes: sicut humiditates ⁊ siccitates: lz sint potentie nāles: tm̄
nō sunt sub͂a sed corp⁹ ista suscipiēs ⁊ patiens solū remanet
vt ens aliq̄d p se: ⁊ sicut substātia alia p se existēs: corp⁹ aūt
cōponit̄ ex dimēsionib⁹ linearx̄ ⁊ superficierx̄: ⁊ ideo Plato
tradidit q̄nq̄ue primis corporib⁹ attribuunt̄ q̄nq̄ue corpo/
ra secūdaria: ita q̄ corpus quatuor basiū q̄d cōtinet triāgu
los equales ⁊ similes attribuitur igni: ⁊ hñs sex bases qua
dratas ⁊ similes eq̄les cōparat̄ terre: ⁊ q̄d h̄z. 8. bases trian
gulatas equales ⁊ similes comparat̄ aeri. Id aūt q̄d est. 20.
basium triāgulariū equaliū ⁊ similiū cōparat̄ aque: habens
autē. 12. bases pentagonales ⁊ equales ⁊ similes cōparat̄
celo: sed ſm dicta corpus est minus sub͂a q̄ superficies: ⁊ su
perficies est minus substātia q̄ linea: ⁊ linea minus est sub
stātia q̄ vnitas ⁊ punctū: sicut principiatū ⁊ cōstitutū min⁹
est sub͂a q̄ p̄n^m cōstituens: hijs enim diffinit̄ ⁊ determinat̄
corpus: ⁊ hec q̄dē cōtingere vident̄ eē sine corpore. ¶ Cor/
pus v̄o esse sine hijs ipossibile est: q̄z si corpus est sup̄ficies
est ⁊ linea: ⁊ nō cōuertit̄: ⁊ talia oīa separata sunt p naturā:
sunt p̄dicata eēntialia rō essendi ⁊ cognoscēdi: sicut sepe di/
ctū est in huius libri antehabitis: p̄pter q̄d multi q̄dem de
priorib⁹ p̄hīs: qui epicureox̄ sectā tenebāt putant q̄ id q̄d
vere ens est corpus est ⁊ sub͂a. Alia v̄o oīa quecunq̄ forme
putabāt esse passiones: ⁊ iō corpox̄ principia vere entiū p̄n/
cipia eē opinati sunt: posteriores v̄o qui stoicorum sectā in/
choauerūt: ⁊ sapiētiores fuerunt q̄ priores principia entiuz
opinati sunt numeros eē: ⁊ hos eē ante principia corporis.
¶ Quēadmodū aūt dicebamus si ea que dicta sūt nō sunt
sub͂a ⁊ principia vere entis oīno nulla sunt sub͂a vt vera ⁊
principia p̄hicox̄ corpox̄ que sola vere sunt: ⁊ oīno vt videt̄
nullū erit vere ens: si corpus dimēsum nō sit vere ens: q̄z si/
cut diximus hox̄ accidētia nō est dignuz vocari vere entia
esse. ¶ Sed in 9triuz obijciēdo si hec que iducta sunt cōfite/
tur aliq̄s: q̄. s. corpox̄ lōgitudines ⁊ p̄ūcta sunt magis sub͂a
⁊ principia: tūc nō videmus ſm rectā rōnē cōsiderādo qua/
lium corpox̄ sunt sub͂a ⁊ principia. Nam si ista impoſſe est eē
p̄ncipia ⁊ sub͂az in sensibilib⁹: cū illa sola sint corpora p̄hica
principiata tūc nulla erunt sub͂a ⁊ p̄n^m puncta ⁊ linee ⁊ sup̄fi
cies. Q̄d aūt impoſſe sit eē ista principia ⁊ sub͂am in sensibili
bus relinquit̄ ex dudūz determinatis a nobis in phȳsicis.
¶ Corpus eni p̄hicū ſm nām est ante corp⁹ mathematicuz:
q̄z corp⁹ p̄hicū est sub͂a ex mā ⁊ forma aptuz vndiq̄z interse
cātib⁹ se ad rectos angulos trib⁹ diametris determinari: ⁊
hoc est ante corp⁹ trib⁹ diametris mēsuratū ⁊ ante ipsas di
mēsiones que sunt corp⁹ mathematicū. Relinquit̄ ergo q̄ im
possibile est q̄ iste dimēsiones sint principia ⁊ sub͂a sensibi/
liuz corpox̄. ¶ Amplius aūt ea que dicta sunt oīa videntur
eē dimēsiones corporis iam ſm sub͂am subsistētis: superfi/
cies q̄dē mēsurans ad latitudines: corpus v̄o siue corpora
dimēsio mēsurās ad p̄funditatē: linea v̄o mēsurās ad lon/

gitudinē. Sunt igit̄ oīa ista ſm nām ꝯſequētia corpus iam cōstitutū ex principijs ſubſtātialibꝰ nō ſunt principia ſubſtā tialia ipſius. Adhuc aūt que iducta ſunt eſt ꝙ ſi dimēſiōes ſunt in quolibet corpore ſimilr̄ eſt figura in quocūq; ſolido corpore nāli ꝛ artificiali. Igitur ſi in lapide figura Mercurij nō eſt pn̄ᵐ ſubale nec in cubo figura cubi ſicut principiū determinatū ꝛ ſuba: tūc nec ſimil ſiue corporis dimēſio: nec ſupficies erunt principia ad eē determinātia corpꝰ ſenſibile: qꝛ figura nihil eſt aliud ꝙ̄ ꝗ̄titas linea vel lineis determinata: ꝛ idō ſi dimēſiones debeāt dici ſubſtātialia pricipia: idō ꝙ corpus ſm ꝙ eſt nō eſt ſine eis: tūc ē figura erit ſubſtātiale pn̄ᵐ: qꝛ nullū corpꝰ eſt ſine figura. Nā ſi quecūq; dimēſio ſubale pn̄ᵐ eſt: tūc hec figura eſt cōſubſtātiale pn̄ᵐ. Quāuis enīȝ ipſa figura ſit determināſ medietatē corporis: ꝛ ſic diuidaſ diuiſo corpe ſicut dimēſio: ꝛ nec ſepeſ a corpore nec a medietate: qꝛ corpore reſoluto in ptes dimēſionis reſoluitur figura in ptes figure: tn̄ nō eſt ꝑpter hoc ſubſtātiale pn̄cipiū corpoꝝ: ergo nec dimēſiones primoꝝ ꝛ ſupficieꝝ erūt principia corpoꝝ. ¶ Eadē aūt rō eſt: ꝛ in puncto ꝛ vnitate quoꝝ vtrūq; accidētalis ꝗ̄titatis eſt pn̄ᵐ ꝛ nō ſube: eſt igit̄ ſm dictū iſtoꝝ ſi maxime iter principiata ſuba eſt corpus dimēſiones aūt ꝛ principia ꝗ̄titatū ſūt magis ſuba ꝙ̄ ea ſuba que eſt corpus: ꝛ iſta ſicut iam ꝓbatū eſt: nō ſūt ſube alique: tunc diffugit a nobis ſicut a principio q̄ōnis dictū eſt aliq̄d eſſe primū: qđ ſꝫ ipſos vere eſt ens: ꝛ diffugit a nobis id qđ vere eſt aliq̄ ſuba vere entiuȝ. ¶ Ad hec aūt oīa que dicta ſunt circa generationē ꝛ corruptionē accīr ex iſta pōne irrationabilia. In gn̄atione enim videſ vera ſuba nō ens prius nūc eſſe p gn̄ationē cū gn̄atio ſit mutatio ex nō ente in ens: aut per corruptionē videſ ecōtra: prius exiſtēs poſteriꝰ nō exiſtere: ꝛ ſuba ſenſibilis videſ pati iſta cum gn̄atione ꝛ corruptiōe: ꝛ ſic fieri a principijs ſube vel reſolui in ea: ꝛ generatio q̄dē eſt cōpoſiti ex hijs que nō idē ſunt noīe ꝛ diffōne: ſicut ex eiſdē noīe ꝛ diffōne cōponiſ linea ꝛ ſupficies: ſimilr̄ ꝛ mathematicū corpus: ꝛ cuȝ diuiduntur iſta diuiduntur in ea que eadē ſūt cū diuiſo noīe ꝛ diffinitiōe: ſm aūt ea que nūc dicta ſunt nō cōuenit fieri ſiue generari ꝛ corrūpi puncta ꝛ lineas ꝛ ſupficies ꝛ corporis dimēſiones: ita ꝙ qn̄q; ille dimēſiones ſint exiſtēs generate ex nō punctis ꝛ nō lineis ꝛ nō ſupficiebꝰ ꝛ nō corporibꝰ: ꝛ qn̄q; ſint nō exiſtēs corrupte ex punctis in nō puncta: ꝛ ex lineis in nō lineas: ꝛ ex ſupficiebꝰ in nō ſupficies: ꝛ ex corporibꝰ in nō corpa. Nā ſicut qn̄ ſiūt mathematice quātitates ex pluribꝰ que cōueniūt noīe ꝛ ratiōe corpora ſimul copulanſ ſicut q̄daȝ antiquoꝝ corpora ex corporibꝰ dicebāt copulari: tunc qn̄q; ſit vna quātitas copulatoꝝ noīe ꝛ rōne cōuenientiū: aut diſtinguunſ ex vno in ea q̄ noīe ꝛ rōne cōueniunt: qꝛ hue ꝗ̄titates ſiunt ſic diſtinctoꝝ: ſicut omne cōtinuū ex cōtinuis copulaſ ꝛ in ꝯtinua diſtinguitur: igit̄ ſm ſupius inductā gn̄ationis rōnē taliter copulatū nō eſt cōpoſitū: ſed potiꝰ id qđ eſt corruptū ꝛ cū accidit corruptio cū ſit de numero diſcretoꝝ hoc eſt in pricipia ſua ex qbus eſt reſolutoꝝ que prius ſunt nō ſube exiſtēs illaruȝ in quā cōpoſitio eſt generatio ꝛ ꝙ ſic cōponiſ generaſ. Indiuiſibile aūt punctū nō pōt ſic diuidi in duo cōponētiū mām ꝛ formā: qꝛ mutationi ꝛ motui nō ſubijciſ ꝛ p ꝯn̄s ea ſic diuiduntur: qꝛ eēntialiter principianſ a puncto ſicut linea ꝛ ſupficies ꝛ corporalis dimēſio. Nō ergo ſubijciunſ gn̄atiōi ꝛ cōponunſ ꝛ diuiduntur per mām ꝛ formā ſicut generata ꝛ corrupta. Et ſi datur ꝙ generanſ ꝛ corrūpunſ: oȝ ꝙ ex aliquo qđ ſub priuatione ipſoꝝ eſt māli principio generenſ ꝛ ad idem corrūpanſ que oīa ipoſſibilia ſunt. Similr̄ etiaȝ ſe hȝ circa id qđ ipm nunc eſt in tpe: hoc enim ē nō per ſe cōuenit fieri ꝛ corrūpi: attamē ipm nūc in tpe videſ ſemp aliđ ꝛ aliud eſſe nō q̄dē ſuba alia vel alia exiſtēs. Sed aliud ſmꝫ eē preteriti ꝛ futuri ꝙ cōſtituat: ſed de hoc ſufficiēter determinatū eſt in quarto noſtroꝝ phicoꝝ. Sed quo ad pn̄teȝ intētioneȝ ſufficit hoc qđ nō eſt cōpoſitū ex mā ꝛ forma ſiue potentia ꝛ actu vt poſſit gn̄ationi ſubijci ꝛ corruptiōi: ꝛ ſua copulatio qua prius ꝛ poſteriꝰ copulat nō eſt cōpoſitio qua cōponitur generatū: palā eſt aūt ſicut diximus ꝙ ſimilr̄ ſe hȝ circa puncta ꝛ lineas ꝛ ſuperficies: eadē enim ratio que ad ea que dicta ſunt eſt de oibꝰ. Oīa enim hec ſꝫ vnā ſimilitudinē ſunt aut termini copulātes cōtinuuȝ ex cōtiunis: aut diuiſiones ſunt diſtinguētes cōtinuū in cōtinua: hec autē queſtio accidit hijs que nō diſtinguunt inter corpus mathematicum ꝛ phyſicū ꝛ principia mathematici dicunt eē principia phyſici: ꝛ hec diſputatio que facta eſt in contrariū eſt eius vera determinatio: tamē a nobis in pluribus digeſta.

¶ Cap. 13ᵐ. De ſolutione vltime q̄ōnis prius inducte.

Omnino vō ſiue vīr dubitabit aliquis de queſtione vltimo ſuperiꝰ poſita ſiue de. 27. qꝛ hec affinitatē habet cuȝ ea que iam diſputata eſt hoc āt eſt: quare ē preter mathematica ꝛ ſenſibilia in qbꝰ ſunt mathematica ſm eſſe oportet querere q̄dā que nec iſra ſunt ſiue media: ꝛ hoc eſt querere ſi ſubſtātie q̄dā ſeparate ſunt preter ſenſibilia: aut oēs ſunt in eis. ¶ Querimus hic ḡ ad quā vtilitatē queranſ hec que ſunt ſube quas ſm Platonē ponimꝰ eſſe ſpēs: naȝ hoc cogit nos querere ſpēs: qꝛ mathematica nō poſſunt eē formalia pricipia ſenſibiliū: cū in aliquo quodam ꝙ̄ ſpēs ideales differāt a ſenſibilibꝰ: eo ꝙ mathematica cū formis ſubſtātialibꝰ nō ꝯueniūt noīe ꝛ diffinitione: ſꝫ differūt ab eis: eo ꝙ nō habēt rōnē cōceptā cū mā ſenſibili: ꝛ tn̄ ſm eē ſunt in eis: ꝛ idō nō poſſunt eē principia eoꝝ: qꝛ pn̄cipia noīe ꝛ rōne cōueniunt hijs quoꝝ ſunt principia: ſicut per ſe homo cū hoīe ꝛ per ſe aſinus cuȝ aſino ꝛ ſic de alijs: ꝛ ſic eē plura ſimilia ſpecie quoꝝ q̄dā ſunt ſeparata ꝛ q̄dā ſenſualia nō differūt rōne diffinitiua ſicut mathematica ꝛ phyſica ꝛ hac neceſſitate ſpēs inquiruntur: qꝛ id qđ nō eſt in actu ſpeciei ꝛ forme ſed in potētia nō ſit in actu niſi p hoc ꝙ eſt actus ꝛ ſpēs. ¶ Sed ſi ſic dicaſ ſequiſ ꝙ pricipia hoꝝ ſenſibiliū que ſunt idee nō erunt in aliquo determinato numero: qꝛ ſicut pricipiuȝ ſiue ſenſibiliū litteraꝝ hoc eſt litteraꝝ vocum q̄dē oium nō pn̄t eſſe numero determinata principia que cōponūt eas cū ipſe litterate voces īfinite ſint: ſed ſpe ꝛ forma pn̄t eſſe huiꝰ vocū principia elemētalia determiata: ſicut ſūt latina elm̄ta determiata que tn̄ voces cōponūt infinitas in qbꝰ mām ſunt ifinita: niſi qs ſumat elm̄ta ꝛ pn̄ᵐ huius ſyllabe determiate aut huiꝰ determinate vocis. Haꝝ enīȝ principia ꝛ elm̄ta ſūt numero ē determinata ꝛ nō tm̄ ſpecie. ¶ Scdm hāc igit̄ rōnē ſi idee ꝗ̄runſ ad hoc ꝙ pncipia ꝛ elemēta ſint ſenſibiliū exiſtētia de rōne eoꝝ in eis opȝ ꝙ ſpe q̄dē determinata ſunt: ſicē ꝛ ſenſibilia ſꝫ nō numero ſicut nec ſenſibilia ſunt determiata p mām: oī aūt eodē mō ſimile eſt in eis que ſunt iſra ſiue media: mathematica nāq; ꝛ illis i medijs iſinita ſunt p numeꝝ que ſpe ſunt determinata: ḡ non hūt diuerſum modū eēndi a mathematicis: ḡ ſi nō ſunt in aliquo eē differēti qđ ſit ꝑter ſenſibilia ꝛ mathematica alia q̄dā entia qualia eē dicūt quidā ipſas ſpēs ideales nō erit idea vna numero ꝛ ſpecie ſuba ſeparata: ſicut dicūt vnū eē hoīeȝ ſpe ꝛ numero: ex quo ſicē ex ſigillo ſiunt oēs hoīes: ꝛ ſic dicunt eē vnū numero aſinū ꝛ ſic de alijs. Et iterū ex iſta rōne ſequiſ: ꝙ nec principia entiū numero erunt quāta ſūt alia ab eis ſenſibilia ſed ſpecie tot erūt ꝗ̄ta ſunt illa ſpecie ꝛ quot ſunt in eis multiplicata p numeꝝ eoꝝ: ꝛ ſic nō ſunt ſeparata: igit̄ ſi hoc qđ dictū eſt neceſſariū eſt: tunc ē neceſſariū eſt ꝑpter hoc qđ dictū eſt ſic eē: cteniȝ ꝗ̄uis hoc p talem rōnē nō certificauerint illi q dicūt eē ſpēs ideales: hoc tn̄ eſt qđ dicere volunt ꝛ eos ea q̄ dicta ſunt neceſſe eſt dicere: qꝛ ſm eos ideaꝝ ſingula ſuba quedā formalis eſt: ꝛ nō ſm accidens: ſed p ſe q a eſt forma ꝛ ratio ſube. In ꝯtrariū obijciēdo: ꝙ ſi ponimus ſpēs eſſe ꝛ nō eſſe numero determinatas ſicut ſunt ſingularia ſenſibilia quoꝝ ſunt principia: ſꝫ ponimus multas q̄dē ſpēs ſed quālibet vnā numero ꝛ eſſe ſicut principia iam diſputādo queſtione. 29. diximus que ex hoc cōtingere neceſſe eſt impoſſibilia: cū enī ſint principia ꝛ elementa cōtingit ſm hoc tot eſſe principiata quot ſunt principia ꝛ non plura. ¶ Eſt autē huius queſtionis ſolutio: ꝙ Plato non ſic ponit ideas: ſꝫ enim poneret ſpecie multas ꝛ numero vnā: ipſe tamē virtute dixit eas vniuerſales: ſicut cauſa vna eadē manēs prehabet cauſata multa ꝛ facit ea: ſed iſta diſputatio deſtruit formas in hoc ꝙ ſunt principia eſſendi ꝛ cognoſcendi: qꝛ ſic opȝ ipſa eē in re ꝛ aliq̄d eē rei: ꝛ ſic veritas eſt ꝙ in artifice primo ſiue motore pmo eſt forma vna: ꝛ multe in rebus ꝛ hec forma vna eſt ipſa mēs motoris ſm ſubſtātiā ꝛ eſſe ꝛ nō multiplicaſ niſi ſm rōneȝ relationis agentis per intellectum ad ea que agit.

Tex. cō. 18.

Nō modum pōnis idearū ſm Platonē.

¶ Cap. 14ᵐ. De queſtionibus. 24. ꝛ. 25.

Illis

Tex.cõ.19.

His aũt que in hac questiõe dicta sunt affine ꝛ
cognatũ est querere qð.24.loco supra in enu/
meratiõe qõnũ est positũ: vtruʒ.s.illa que sunt
principia ꝛ elemẽta entiuʒ sunt principia ptãte
existẽtia: aut alio mõ hoc est actu: hec aũt q̃stio
causaꝛ ex hoc ꝙ vnũqðq3 prius videꝛ eẽ in se
q̃ȝ in actione pducẽdi alteꝝ. Si igiꝛ detur ꝙ aliter existen/
tia sunt principia q̃ȝ ptãte: ita ꝙ sunt actu principia: tunc se
quiꝛ vt videꝛ ꝙ aliqd sit prius principijs primis: qꝛ in vno
quoqȝ vno qð est actu q̃nq3 ꝛ potẽtia: q̃nq3 ṗor est potestas
q̃ȝ actus qui est cã alia ṡm modũ a potẽtia ente. Sed possi/
bile nõ est ꝙ aliqd sit prius primis principijs: g̃ necẽium est
eẽ illo mõ quo potẽtia videlʒ sunt ṗncipia ṗpter rõnẽ quaʒ
primo iduximus: pp quã fere oẽs antiqui posuerũt ꝛ dixe/
runt aliqñ ex nõ agentib⁹ ṗncipijs facta esse agẽtia: ꝛ sic in
cepisse mundũ p gñationẽ sicut disputatũ est a nobis in ṗn
cipio.8.phẏ.nostroꝝ. ℭ In ꝯriuʒ aũt hui⁹ obijciꝛ ꝙ si detur
ꝙ ṗncipia ꝛ elnta primo sunt ptãte principia tunc ꝯtingere
põt ꝙ aliqñ nihil oino sit entiũ: ꝛ hoc iõ ꝯtingit: qꝛ illud qð
nõdũ est possibile est eẽ. Nõ enim sit aliqd nisi qð primo est
nõ ens ꝛ hoc impoẽe est pduci in esse nisi ab eo qð actu est.
Cũ igiꝛ nihil fiat qð est de numero ipossibiliũ eẽ nihil erit
oino si ṗncipia nõ actu sint. ℭ Est ãt hui⁹ qõnis veritas: ꝙ
necẽium est primũ ṗnm actu eẽ ꝛ primũ motũ ꝛ p illa nãliter
pduci omne qð pduciꝛ ꝛ cãtur: a primo eniʒ principio cau/
sanꝛ itelligẽtie ṡm suos ordines ꝛ celoꝝ ordines sicut osten
demus in sequẽtib⁹. ℭ Nõ aũt loquimur hic de elntis qua
tuor ex qb⁹ fiunt mixta corpora: qꝛ illa non sunt elnta entis
sed loqmur de elntis ꝛ principijs entis sicut Anaxa. ꝛ Em
pe. ꝛ Plato posuerũt principia q̃nq3 agentia ꝛ q̃nq3 nõ agẽ
tia: ꝛ icipere agentia fieri postq̃ȝ nõ egerũt: ꝛ hoc sepius fie/
ri in reuolutionib⁹ multoꝝ seculoꝝ qõe successiue fieri dice
bant post magnũ mundi annũ reuolutuʒ cõtra quas põnes
pfecte disputatũ est in.8.nostroꝝ phẏ. sicut diximus. Istas
igiꝛ oẽs disputatiões querere est necẽium de principijs: ex
istius aũt eiusdẽ qõnis disputatiõe ꝛ determinatiõe scitur
id qð.25.q̃situ est verũ.s.cũ motu ṗncipia vł sine motu sint:
cõstat eniʒ ꝙ si primo potẽtia sunt q̃ȝ actu ꝙ opʒ ea p motuʒ
fieri principia: ꝛ hec est falsa pars qõnis. Si eniʒ sunt actu:
tunc primũ ṗnm est imobile: sed p motũ qui est actus eius
principiabit omne qð est: sicut diximus in antehabitis.

ℭ Cap.15m. De solutione questionis.23.prius proposite.

Tex.cõ.20.

Ltimo ergo queramus qð.23.quesitũ est vtꝝ
principia vniuersalia sint aut vt dicim⁹ singu/
laria reꝝ singulariũ: lʒ eniʒ aliqd sile quesiueri
mus huic in qõne.24.tamẽ nõ est idem: quia
ibi quesiuimus que sit nã generis tñ: hic aũt
querim⁹ de nã forme que vere ẽ rei principiũ.
ℭ Si enim detur ꝙ principia sint vniuersalia: tũc videtur
ꝙ nõ erunt vere ꝛ realiter substãtie: nihil enim predicatoꝝ
cõmuniũ significat hoc aliqd: sicut omne qð hoc aliquid si/
gnatur p suã formã: sed potius significat quale quid: substã
tia võ omnis significat hoc aliqd: eo ꝙ est dei ratione ꝛ no/
men: hoc aũt etiam ostenditur deducẽdo ad impossibile: si
enim tale significãs est hoc aliquid: ꝛ est forma particula/
ris: que predicaꝛ sicut quidã dicunt: ꝛ cũ hoc sopponitur ꝙ
predicaꝛ cõmoniter tũc idem numero predicaꝛ de oĩbus: si
cut homo vnus numero de sorte ꝛ Platone ꝛ oĩbus alijs.
Sor. ergo est idem homini idem Plato ꝛ oẽs alij: ꝛ que/
cunq3 vni ꝛ eidem sunt eadẽ ipsa sunt eadẽ: ergo oẽs hoies
sunt vnus numero homo: idẽ est cũ diciꝛ sortes aĩal qð idẽ
numero aĩal cũ oĩbus aĩalibus alijs si singulis talium predi
catoꝝ significat hoc aliquid ꝛ vnũ ideʒ: ergo si detur ꝙ vni
uersalia sint principia ꝛ hec talia contingunt impossibilia.
Si aũt detur ꝙ non sunt vniuersalia: sed quasi singularia:
tunc nulla erũt per ea scibilia: eo ꝙ oẽs oĩuʒ sciẽtie sunt vni
uersales: ergo principia vniuersaliter predicata opʒ pone/
re diuersa a principijs istis primis si futura est eẽ eoꝝ scia
de ipsis. Et veritas huius questionis est ꝙ eadẽ principia
sunt vł ia ꝛ particularia ꝛ ptãtia essendi ꝛ cognoscẽdi diuer/
simode accepta sicut in antehabitis diximus.

ℭ Tractatus tertius tertij Libri qui est de iterata disputa/
tione.27.inductarum questionum: ꝛ est totus digressio de
clarans antehabita.

ℭ Cap.pm. De disputatione questionis prime ꝛ determi/
tione eiusdem.

Expeditis autem ꝛ de/
terminatis hijs que ṡm Arist.de.27.pro/
blematib⁹ succincte disputaoꝛ: videꝛ no/
bis rursum de hijs eisdẽ a principio loqu/
rẽduʒ ꝛ latius disputãduʒ ṡm ea que a po/
sterio cõsiderata ꝛ inuenta sunt: vt ex colla/
tione ipsoꝝ cũ phabitis melius videatur
theoria veritatis. In substãtiali enim discussiõe qõnũ ido/
ctaꝝ de principijs maxima cõsistit pars istius sapie ꝛ preter
hoc ṡm selṗm phiam hʒ ille modus. ℭ Queramus igiꝛ id
qð a principio quesitũ est: vtrũ vnius aut pluriũ sciẽtiaꝝ sit
speculari oium genera causaꝝ. Si enim sicut in hui⁹ sapien
tie primo libro determinatũ est vna sit scia ab aliqua vnita
te qua subm vnũ imediate substat passionib⁹ eo ꝙ passio/
nes eiusdẽ oẽs fluunt de suba vna videbiꝛ non esse vnius ꝛ
eiusdẽ theoria causaꝝ: eo ꝙ causaꝝ nõ sunt eiusdẽ nãe pas/
siones: alie enim sunt passiones efficiẽtis ꝛ alie mãlis ꝛ alie
formalis ꝛ alie finalis cause: nec videtur aliqua esse vnitas
qua cã ṡm genus cõe accepta substet accidẽtib⁹ ṗprijs vni/
uscuiusq3 cause: eo ꝙ passio imediata efficiẽti nõ sit imedia
ta cause ṡm se: sicut nec passio trianguli est imediata figure
in eo ꝙ figura est in genere sumpta abstrahẽs a q̃libet ſpe
figure. ℭ Amplius in multis sciẽtijs vsus est cãrũ: in quibus
tamẽ nullius causaꝝ est cõsideratio. In geometricis eniʒ ꝛ
arithmeticis ꝛ alijs doctrinalib⁹ vsus est cause formalis:
cum tñ nulla sit de cã formali cõsideratio siue theoria. Sic
igitur lʒ ꝛ primus phs vtaꝛ oĩb⁹ generib⁹ cãrũ: eo ꝙ per oĩa
demõstrat. Nõ tñ ṗpter hoc theoria causaꝝ videꝛ pertine/
re ad ipm. ℭ Amplius cã vnde motus ꝛ cã que ṡm se subm
mutationis ꝛ mot⁹ est nõ videnꝛ cõsiderari nisi ab illa scia
que cõsiderat motus principia: hec aũt est phica: videꝛ g̃ ꝙ
he due cause a sola phica habeãt cõsiderari. Alie autẽ sicut
formalis cã videꝛ ṡm sui primã rõnẽ non respicere motũ si
recipiamus formas formãtes separatas esse quaꝝ ille que
sunt in mã sunt imagines: ꝛ sic triuʒ causaꝝ que sunt: vnde
motus ꝛ mã ꝛ forma cõsideratio ad nullã vnã sciam videꝛ
pertinere eo ꝙ nõ vnius est scie cõsideratio mobilis ꝛ imo/
bilis: nec eadẽ sunt pricipia mobilis ꝛ eius qð est imobile.
Simiłr aũt cã finalis ṗpter quã fit qcqd fit: ꝛ mouet omne
qð mouet nõ videꝛ esse nisi finis mot⁹ ꝛ in cui⁹ cõsecutione
ꝛ mouẽs cessat a mouẽdo: ꝛ id qð moueꝛ quiescit: ꝛ sic etiã
illa ad phice videꝛ ptinere theoriã: ꝛ sic hui⁹ scie nõ erit cõ/
siderare nisi cãm vnã ꝛ ad phicam pertinet theoria triũ cau
saꝝ aliaꝝ ꝛ forme cuiusdã que posita est in mã ꝛ p mutatio/
nẽ ꝛ motũ educiꝛ de eadẽ. ℭ Sed si hoc aliqs cõfiteaꝛ obij/
cit in ꝯriuʒ hmõi Auicẽ. dicẽs ens diuidi in cãm ꝛ causatuʒ
ꝛ hẽat esse diuisione entis ṡm ꝙ est ens: entis aũt theoria ꝛ
oium partiũ entis que sunt eius ptes in eo ꝙ ens est theo/
ria prime phie: ꝛ iõ dicit oium causaꝝ speculationẽ nõ eẽ nisi
si primi phi. In idẽ ꝛ per eandẽ rõnẽ cõsentit Algazel ꝛ hijs
cõsentire videꝛ ꝙ hec scia est de primis principijs entis: ꝛ
hec nõ videnꝛ esse nisi causaꝝ gña: vnde in primo libro de
numero quesiuimus ꝛ specieb⁹ causaꝝ quaꝝ etiã finitatẽ ꝛ
statũ determinauim⁹ in scðo hui⁹ sapie libro: nec posset inq
ri status causaꝝ p singula genera nisi ẽt causaꝝ ptineret ad
eandẽ sciam cõsideratio. ℭ Sed hoc ordo iterũ oino inor/
dinatũ videtur in primo phõ prius querere causaꝝ genera
ꝛ determinare quot ꝛ que sunt: ꝛ deinde finita illa eẽ osten/
dere: ꝛ tũc deinde dubitare vtrũ ad se ptineat hmõi cõside
ratio vel nõ: cũ enim sapiẽtis sit ordinare ꝛ nõ ordinari ab
alio: oino iudicamus incõuenĩẽs aliqd iordinationis eẽ in
eo q sapiẽtissimus est oium: ꝛ cui⁹ error a nullo vnq̃ȝ corri/
gi posset sapiori. ℭ Propter qð absq3 ṗiudicio snie melio/
ris nobis videꝛ ꝙ tota theoria causaꝝ ab vna eadẽ sciẽtia
põt inquiri.s. vt quesitũ ꝛ cõclusum per ꝯñs: ꝛ vt pars subie
cti siue subm de quo aliqd cõcludiꝛ: ꝛ tertio vt mediuʒ siue
principiũ per qð ꝯcludiꝛ id qð cõcludiꝛ de subto vel de par
te subti. In hac aũt qõne nõ queriꝛ de causis ṗmo vel scðo
modo lʒ hoc videaꝛ innuere ratio Auicẽ. sed solũ tertio mõ
queriꝛ hoc vtrũ vnius ꝛ eiusdẽ scie sit cõsideratio causarum

Solo ad qõ/
nẽ ex itẽtione
propria.
Theoria cãrũ
3m ꝯcipi põt.

⁊ in hac intẽtione a nobis in p̄habitis ſm intẽtionẽ Ariſt. diſputata eſt queſtio ⁊ oſtẽ ex hoc ꝙ ex p̄inductis ſcit ꝙ cauſaꝝ genera vt partes entis ⁊ paſſiones eius ptinẽt ad hanc ſapiam: ⁊ iõ ne cũ eſt querere vtrũ ẽt p oia hec demõſtrec aut nõ eo ꝙ ipſe eſt de ſeparatis rõne ⁊ re: ⁊ que ſic ſeparata ſũt principia hñt ſeparata. ℭ Cauſaꝝ aũt genera nõ oia ſeparata eſſe videnẽ ſicut in obijciẽdo oſtẽſum eſt. Q̃d igitur dicit vnã ſciam eẽ ab vnitate aliqua ſubſtãdi paſſionib⁹ oino cõcedẽdũ eſt: ſed ſm hoc cauſalitatis vel cauſaꝝ eẽ ſunt paſſiones que inſunt enti: ⁊ ſic q̃ſite ſunt in ſcia de ente ſm oẽs cauſalitatis ⁊ cauſatũ eſſe differentias ſicut in primo ⁊ ſcḋo libro docuimus. Et ſicut docẽt verba Auicẽ. ⁊ Algazelis: ꝙ dicit eẽ nõ vnitatẽ aliquã qua cã in genere ſubſtet paſſionibus cauſaꝝ dicẽdũ eſt ꝙ paſſionib⁹ que ſunt cões oibus ſubſtãt cauſe in genere ⁊ paſſiones ſpãliũ cauſaꝝ per ſe inſunt ſpãlibus cauſis que per diuiſionẽ ſub cõi genere cauſe accipiunẽ ſicut in antehabitis dixim⁹ in vna ⁊ eadẽ ſcientia diuerſi ſunt modi ſciẽdi: ita ꝙ primũ ſubm qḋ prius nõ hʒ ex poſterioribus que ꝑãte ſunt in ipſo ſcit per diuiſionẽ eo ꝙ per p̄ora ſciri nõ põt: ⁊ partes eiuſdẽ ſubti que priora ſe habẽt ſciunẽ p diffõnẽ: ⁊ paſſiones tam ſubti q̃ partiũ ſubti p collectiuã ſiue ſyllogiſticã demſtratiõnẽ ſciunẽ. Sed ſm hoc ſcientia nõ eſt effectus demſtrationis ſiue habit⁹ cõcluſionis tm̃: ſed eſt habit⁹ oium eoꝝ que ad idẽ imediate ordinantur: hoc aũt qḋ inducit de vſu cauſaꝝ nõ hʒ rõnẽ q: non eſt aliqua ſcia que in ſuis demõſtrationib⁹ cauſis nõ vtaẽ: ſed eiuſdẽ ſcie que vtitur cauſis ſi eſt eẽntialis pars theorie eſt determinare modũ cauſe que vtit ſm modũ ſeparatiõis ſubiecti ⁊ paſſionũ quas cõicat: ⁊ ideo in hoc p̄habitis vbi ſm verba Ariſto. diſputauimus induximus ꝙ geometra nihil demõſtrat per cãm vñ motus vel finalẽ q: cũ ſit geometria de cõceptis cũ mã ſm eſſe: ⁊ ſeparatis ſm rõnẽ: ⁊ efficiens ⁊ finis ſunt cauſe eſſe potius q̃ rõnis ⁊ nõ poſſet cõſiderari in mathematicis cã vnde mot⁹ vel finalis: niſi que ſunt principia cõcepti cũ mã mobili que ꝯſideratio nõ ptinet mathematicis: ſed in diuinis eſt cõſideratio eẽ p̄cipue ⁊ hmõi ſũt principia ante eẽ mobile ⁊ ſunt eius p̄n^m oia genera cauſarũ: ⁊ iõ cũ hec ſcia vtaẽ hijs opʒ iquiri in ea qualiter demõſtret per oia gña cauſaꝝ: ⁊ iõ ſimile nõ fuit qḋ pro ſimili inducitur: lʒ enim cã vñ motus ⁊ mã ⁊ finis videanẽ mobilis in eo ꝙ mobile eſt eẽ principia: tñ ⁊ cã vnde mot⁹ imobilis predicaẽ: ⁊ eſt mã nõ determinata p ſubm mutationis ⁊ mot⁹: ſed potius per hoc ꝙ ipſa eſt fundãs ens ⁊ indiuiduans ⁊ ſubſtãs entitati ⁊ hmõi que ſunt ante motus ſubiectuʒ: eo ꝙ nõ ſubijcit mutationi ⁊ motui niſi fundatũ ⁊ idiuiduũ ⁊ ſubſtans ⁊ nõ cõuertiẽ ꝙ cauſe fundamẽtũ ⁊ idiuiduatiũ ⁊ ſubſtans in ſeipſo mutationi ſubijciaẽ ⁊ motui: ⁊ ſimilr eſt finis qui eſt in primo motore vniuerſum eẽ imobili qui eſt in eo ſicut in duce exercitus quã nõ includit aliqs mot⁹ ſm ſe: ⁊ quo ad huius cõſiderationes determinaẽ primũ mouẽs ⁊ prima mã ſubſtans ⁊ abſtractus ab oib⁹ finis: ⁊ ſic ille cauſe ſunt quaꝝ modũ determinare hʒ primus pħs ⁊ ſm eundẽ modũ vtitur eiſdeʒ: ⁊ per hoc ſatis clare pʒ ⁊ neceſſitas ⁊ intellectus ⁊ determinatio queſtionis prime.

Nõ aliter primus pħus de q̃tuor cauſis ꝯſiderat. vide 2. meta. Cõ. cõ. 6.

ℭ Cap. 2^m. Et eſt digreſſio declarans diſputationem ⁊ determinationem queſtionis quarte.

Iis itaq; determinatis cõſequẽter oſtẽ ex iſta queſtiõe qḋ quarto queſitũ induxim⁹. Si enĩ cõcedaẽ ꝙ plures ſcie ſunt in ſuis demonſtrationib⁹ vtẽtes cauſis: ⁊ ad diuerſa que diuerſitatẽ habeãt cõcepti eſſe ⁊ ſeparari: q: ſm hunc modũ diuerſa diuerſis ſunt principia: tũc queri hʒ que ſcientiaꝝ cauſis in demõſtrãdo vtentiũ ſit notanda noie ſcie queſite quã primã ſapiaʒ ſiue pħiaʒ vocamus: ⁊ quis ſcientiũ hñtiũ ſciam per cauſas eſt maxime ſciẽs tem queſitã. ℭ Surgit aũt hic queſtio ſicut in antehabitis diximus ex hoc: ꝙ vni ⁊ eidem cõueniũt aliq̃ oẽs cauſe lʒ ſm diuerſum eẽ cõceptũ. ſ. ⁊ ſeparatũ diuerſimode cõueniãt ei ⁊ cũ rei cõcepte oia genera cauſaꝝ cõueniãt demſtrabiẽ ⁊ illud per oia genera cauſaꝝ: ⁊ cũ ſapiẽs ſit doctiſſimus cauſaꝝ ſicut in primo libro determinauimus videbuntur plures eẽ cauſaꝝ doctiſſimi ⁊ plures ſapiẽtes ⁊ ſic p̄mi pħi: ⁊ q̃ſi mathematicus ſui eẽ cauſas dat formales in demõſtrãdo ⁊ nõ materiales vel mouẽtes vel finales nõ erit minus doct⁹ cauſaꝝ ſicut placuit Ariſtippo q̃ alij qui eius qḋ cõſiderãt oẽs cauſas ꝯſiderãt: ſicut nõ eſt minus ſapiẽs qui docet rem p cãm quã hʒ: ⁊ nõ docet per cãm quã nõ hʒ. Nõ enim eſt ſapia docere per cãm que nõ eſt: ſm hoc igiẽ videẽ ꝙ quilibet ſcienum ſit equaliter ſapiẽs: q: ⁊ mathematicus docet mathematica per cãm: ⁊ nãlis nalia: ſicut diuinus diuina: videbiẽ ergo ꝙ plures ſunt prime pħie ſiue ſapie ſm dataʒ in primo libro ſapie diffõneʒ: hoc aũt videẽ ad huc ꝙ p hoc qḋ ab antiquis oibus cõfeſſuʒ eſt opus eẽ ſapiẽtis de vnoquoq; ꝓut res ſe hʒ de eo: ita ſidẽ facere tentare: ſiue igitur ſidẽ faciat per vnã ſiue p plures ſiue nãliter ſiue mathematice ſiue diuine dũmodo doceat p cauſas rei ꝓut res ipſa ſe hʒ ſapiẽs erit: ⁊ ſuus habit⁹ vocaẽ ſapia. ℭ Amplius ſi ſm ꝙ in ethi. determinatũ hec ſapia virt⁹ ſit ſciẽtie ⁊ vltimũ: tũc qñ vniuſcuiuſq; demõſtratiõe ducit ⁊ reſoluit ad vltima que ſm naturaʒ prima ſunt erit effectus talis demſtrationis ſapia. Sit aũt hoc tã in pħicis ⁊ mathematicis q̃ in diuinis eo ꝙ medium eẽ demſtrationis aut eſt primũ aut ex primo ad qḋ reducit ſidem faciẽs. Erunt igiẽ ſm oia iducta multe ſapie.

In oppoſi.

ℭ Hoc aũt q̃ ipoſſibile ſit ipſuʒ demõſtrat nomẽ: ſiue eniʒ ſapiam primã pħiam dicim⁹: ſiue vltimũ dicam⁹ ſcie nõ põt eſſe niſi vna: q: nõ ſunt multa vltima ſicut nec ſunt duo pria. ℭ Amplius ois multitudo reduciẽ ad aliqḋ vnũ primũ vnde ſicut a principio ꝓcedit. Si igiẽ multitudo ſiue pluralitas ſit in ſpeculatiuis theorijs que eſſentialiter ſpeculatiue theorie ſunt apparet illã pluralitatẽ reduci ad principiũ aliqḋ primũ: a quo ſicut fonte tota in oibus emanat cõſideratio: hoc aũt ſepius docuimus ꝙ illa prima que cõſiderationis principiũ eſt ⁊ finis eſt ſcia diuina. Illa igiẽ ſola vocabiẽ ois ſcie virtus ⁊ vltimũ ⁊ pħia prima. ℭ Q̃d abſq; oi ambiguitate vex eſt: ſicut eniʒ ex p̄dictis pʒ ipſa eo principalior oib⁹: q: eſt ſeniſſimi ⁊ antiquiſſimi finis qui oia ſm ordinẽ cauſalitatis antecedit: q ⁊ in ſola vniuerſitatis eſt cã ſicut ⁊ bonũ victorie eſt in duce exercitus: ille eniʒ finis eſt ad quẽ oẽs alie cauſe famulanẽ: ⁊ ſe coaptant ad hoc ꝙ nihil oino agant ꝯdicẽs illi: ſed oia que agunt ſuperſunt illi ſubſeruiẽtia ſicut q̃libet cuiuſlibet operis in exercitu coquinãdo muli ſternẽdo equos gladios aptãdo: ⁊ quelibet arma parando ſubſeruiũt ad includẽdũ ducis militis victoriaʒ: q̃uis vnus agat aliqd qḋ vicinius ſubſeruit: alius aũt ꝙ remotius: ⁊ cũ ſola diuina ſit de hmõi fine ꝓpter quẽ ſunt oia: ⁊ ꝓpter queʒ queriẽ quicqd ſcire deſideraẽ: ab hoc hʒ ꝙ eſt principalior ⁊ prima ⁊ ꝙ finis ei⁹ ⁊ faciẽdi genera in ſemetipſo eſt: ſicut aũt cauſe nõ ſunt equaliter prime ⁊ principales ⁊ antique ita nec equaliter faciũt ſcire: forma enim eſt p quã efficaciſſime ſcim⁹ ⁊ a qua potiſſima ſciaꝝ oiuʒ que eſt per qd eſt res. Formaꝝ aũt oium duces ⁊ prime ſunt ille q̃ ſunt prime itelligẽtie reꝝ ideales: iſte enim dicũt ⁊ iformãe oẽs orbiũ ⁊ elemẽtoꝝ virtutes: ⁊ eas que ſunt in generatis ⁊ corruptis: ⁊ ad ipſas oẽs alie forme reſoluunẽ: ⁊ ab ipſoꝝ imitatiõe in minori vel maiori habẽt ꝙ forme ſunt ⁊ qddi tas ꝓpter qḋ etiã optime Plato enũciat de eis ꝙ de⁹ deorum opifer ⁊ ꝓducit pater iſtas ex ſeipſo ſicut ſementẽ eſſe ⁊ vite ⁊ ſenſus ⁊ rõnis ⁊ itelligentie: ⁊ cũ has formas ſolus cõſiderat primus pħs ab eis hʒ ꝙ ipſe ſolus attingit vltimum ſciẽtie qḋ eſt ſcientie virtus.

Solo qõnt.

ℭ Lʒ igitur mathematicus quaſdã cõſiderat quidditates: ſicut eius qḋ eſt tetragonizare: ⁊ pħicus etiã cõſideret quaſdã: ille tamẽ nõ ſunt prime: ⁊ ideo nõ ſunt ex ſe ſcire faciẽtes: q: nõ ſubſiſtunt intra ſola ſubiecte rei principia: ſed cõcepta ſunt cũ hijs que determinãt ſubiectũ mẽſuris: ⁊ quelibet lʒ ſubſtãtie nõ ſint: ⁊ hec ſunt accidẽtia que aliquo mõ faciunt ad cognitionem eius qḋ quid eſt ſiue ſube pħicoꝝ: ſʒ hec cognitio eſt ex poſteriori: ⁊ ideo nõ eſt potiſſima nec prima: talia tñ quia coꝝ eſſe ⁊ nã tranſmutabilis eſt ſunt circa generatiões ⁊ actus ⁊ cõplementa que ſunt generationũ fines in qbus id qḋ generaẽ eſt in eſſe ⁊ perfectũ ⁊ ſunt citra omnẽ tranſmutationẽ: ⁊ q: oium talis motus eſt mouentis: ⁊ eſt actus eius qḋ mouetur: ita talia ꝓpria cognoſcunẽ ex mouẽte ⁊ materia: forma enim in hijs in idem coincidit cũ fine: ⁊ forma in fieri eſt motus in talibus: ⁊ eſt cõcepta cum materia que mutatur principaliter: ergo pħicus ꝯſiderat mouentẽ quendã ⁊ materiã: ⁊ cõſiderat formã nõ ſeparatã a mã: ergo mouẽtis ⁊ materie ꝓpter qḋ neq; principalis eſt nec virt⁹ ſciẽtie

in faciendo

in faciendo scire: sed modũ oppositũ in his hʒ primus phũs ꝓpter cõsiderationẽ antiquissimi finis ⁊ prime subẽ forma lis ⁊ qdditatis sicut diximus: ⁊ q: sic in hijs mouens ⁊ mã opponit fini: ideo ſm dictos modos demõstrare per diuer sitatẽ inductarꝫ causarꝫ erit alteri⁹ ⁊ alterius sciẽtie: ⁊ q̃uis phia prima demẽstret p cãm que principiũ est mouẽs tñ cõ siderat primũ mouẽs imobile qđ per suã formã quã intra se substãtialiter hʒ agendo ad formã facit scire subaʒ: sicut cognoscit domus ex forma domificãtis inquãtũ domificãs est: ⁊ sanus ex forma medici sanãtis inquãtũ est sanans: ⁊ si vtitur mã in demõstrãdo illã inducit per analogiã relatam ad formã que cõfusa est in ipsa: q: aliter nõ esset principium cognoscẽdi aliqđ. Et patet clare qualiter primus phs vsaʒ mouẽtis ⁊ materie ad formã refert ⁊ finẽ: sicut etiã domus cognoscit ⁊ efficiẽte ſm actũ forme mouẽtis ⁊ materie rela te ad formã ⁊ per formã que est actus efficiẽtis: ⁊ finem qui est efficiẽs vltimũ intentũ ad quã famulant ligna ⁊ lapides ⁊ quecũqꝫ alie partes ſm modũ sibi ꝓportionatũ. ¶ Cũ tñ ille finis sit in prima cã domus sicut in duce oium illorꝫ: ⁊ sic est in omni aia agente formas mẽbrorꝫ ex suis formis que in ipso substãtialiter existunt: ⁊ sunt virtutes eius ⁊ similr est in omni cã vniuersaliter agẽte formas multitudinis ad vnũ vniuersalẽ finẽ ordinatas. Patet igit ꝙ lʒ phicus oẽs inducat causas ⁊ phica doceat per eas. Non tñ ipse potissi me facit scire: neqꝫ est primus phs sed doctus ⁊ ordinatus ⁊ persuasus est a primo: ⁊ similr lʒ nunq̃ assignet a sapiente causa que nõ est: tñ assignat ab ipso potissima cã que est: nec a numero causarꝫ inductarꝫ dicit sapiens: sed potius q: in ducit primas que nõ docent per alias que sunt ante ipsas. ¶ Opus aũt sapientis qđ ab antiquis determinatũ est itel ligit ꝙ fidẽ facit sapiẽs de vnoquoqꝫ ꝓut res se hʒ: ⁊ iõ cuʒ naturalia doceat hec vlteri⁹ nõ doceret: nisi docta essent p diuina ⁊ sic facit fidẽ sapiens: ⁊ hoc etiã modo sapiẽtie vir tus esse scientie dicitur ⁊ vltimũ igitur sic ipsius iducitur ⁊ deducitur p disputationẽ ⁊ determinat tertio questum.

> [margin: Nõ qđo ſm⁹ phus vnit mã in demfando]

¶ Cap. 3m. Et est digressio declarans 2m questum ex ratio nibus posteriorum peripatheticorum.

Ursus aũt reuertẽtes ad 2m superius iductũ ꝓblema queremus: vtrũ vnius ⁊ eiusdẽ scie sit cognoscere subẽ principia demonstrationis vniuersalia ex qb⁹ oẽs scientie demõstrãt que quidẽ in hac sapiẽtia cões opiones dicunt: eo ꝙ hoc nõ supponit: sed inquirẽdo disputat de ipsis: ⁊ ideo per modũ opionis que est nõ cõfirmatus habi tus accipiunt ⁊ nõ per modũ intellect⁹. He aũt ab antiquis demõstratiões vocant: ideo ꝙ ois demõstratio fit per eas. ¶ Questũ igit pricipale in hoc capĩo est qđ dictũ est: sʒ ad iungit iterũ hoc questũ ad quartũ opʒ ꝙ si decʒ nõ eẽ vnius scientie determinare de vtrisqꝫ hijs: tunc opʒ querere que scientiarꝫ sit appellata prima phia quã hic inqrim⁹. ¶ Orit aũt hic questio de principijs ex hoc ꝙ oium primarꝫ ꝓposi tionũ cõplĩo fit ex primis ⁊ simplicibus subẽ principijs: sicut ois cõplexus ⁊ cõpositus itellectus fit ex simplicib⁹: q: sicut Empe. de talibus ꝙ germanorꝫ primorꝫ oĩa capita fuerunt prius sine ceruice: ⁊ postea per amicitiã colla cõiuncta sunt indissolubiliter. Capita aũt vocat ꝑmas causas simplices: ceruicẽ vocat cõpositionẽ: ⁊ germanitatẽ vocat habitudinẽ proximã primorꝫ adinuicẽ: sicut quãdo predicatũ est ratio subiecti vel ecõuerso: ⁊ hui⁹ amicitiã vocat naturalẽ taliuʒ inclinationẽ: ⁊ colla vocat eorꝫ que cõiuncta sunt necessita tem. Cũ ex primis simplicib⁹ principijs ita cõponant: ⁊ ex tali cõpositione faciãt scire ⁊ doceãt videntur ad idem genus scientie ptinere: cũ primis substãtie principijs: hoc autẽ ⁊ hoc efficiẽs ꝓbatur per hoc ꝙ talia principia demõstratio nũ nõ sunt in genere aliquo affirmãtia vel negãtia: sicut est idem qđ impõle est simul esse ⁊ nõ esse: aut ꝙ noĩa significãt aut ꝙ noĩa infinita nõ sigñant: ⁊ hmõi: hec enim nullũ sibi penitus vendicãt determinatũ genus. ¶ Si igit extra ge nus omne sunt: videntur eẽ circa esse ⁊ nõ esse simplr: eẽ aũt ⁊ nõ esse simpliciter nõ cõsiderat nisi sapientia ista: ⁊ ideo vi detur quo ad istam sapientiã ptineat sciẽtia istorꝫ ad quaʒ pertinet cognitio ⁊ theoria entis. ¶ Amplius quecunqꝫ de mõstratiue docent: docẽtur ex talibus opinionib⁹ primis. Docere aũt vniuersaliter nõ est nisi hui⁹ sciẽtie: cognosce re igitur de talibus ex quibus vniuersaliter docetur omne qđ demonstrat nõ est nisi huius sapie prime. ¶ Si aũt hoc cõcedat in cõtrariũ huius sunt quecũqꝫ in antehabitis ſm verba Aristotelis bene obiecta sunt ⁊ hec dimittant. Pre ter autẽ oĩa illa hoc esse videt ꝙ omnis qui aliqđ docet ex aliqbus principijs docere videt hoc: ⁊ illa principia non de mõstrat: q: aliter demõstratio iret in infinitũ in antesumẽ do: videt igitur ꝙ sicut oẽs alie sciẽtie: ita ⁊ prima phia sup ponere hʒ ꝓpões primas: hoc aũt iterũ videt incõueniẽs: q: ergo inqrit de causis primis ⁊ principijs ex qbus oriun tur cõplexiones primarꝫ ꝓpositionũ: ⁊ affirmatiões ⁊ nega tiones opʒ ꝙ etiã inquirat de ꝓpõnibus primis: ⁊ si inqui rit opʒ ꝙ per disputationẽ stabiliet ⁊ ꝓbet esse earꝫ. ¶ Nõ enim põt dici ꝙ alia scientia inquireret de principijs demõ strationũ q̃ illa que inqrit de ente primo ⁊ principijs eius: q: sicut diximus ꝓpositionuʒ primarꝫ cõplexio est cõpositio primorꝫ simpliciũ intellectuũ entis primi ⁊ principiorꝫ eius: ⁊ ideo eque prime ſm theoriã sunt ꝓpões prime cũ princi pijs entis primi ſm mãm ⁊ eodẽ genere prioritatis. Incom plexũ enim ⁊ cõplexuʒ prius ⁊ posterius nõ causant in reruʒ generib⁹ sed in intellectuũ cõpositiõe tñ: hoc aũt in huius libri sequẽtibus erit manifestũ. Nõ igitur posset assignari rõnabiliter que sciẽtia esset de primis ꝓpõnibus ab ea que est de principijs primi ⁊ principalis entis. ¶ Et ideo ꝓcul dubio questi huius veritas est sicut ⁊ ineuitabiliter ꝓbatũ est ad istam eandẽ ptinere cognoscere nõ mõ per vsum sed per inquisitionẽ tam de principijs substãtie que est ens pri mũ q̃ ẽt de principijs primis demonstrationũ ex qbus oẽs demõstrant vliter. Sed inquisitio de eis duplex est ad ho minẽ. s. ⁊ ad rei nãm: ⁊ prima qdẽʒ melius fit deducẽdo ad impossibile si proteruus ⁊ errans sit homo: aut per viã sen sus per inductionẽ si manu ducẽdus sit: ⁊ in via accipiendi scientiã ex nobis notis: aut per terminorꝫ expositionẽʒ si sit ignorans signata nominũ: ⁊ hoc modo sapiens ille inquirit de principijs demõstrationuʒ. Ex prioribus autẽ ſm natu ram ⁊ ostensiue nec inquiri nec determinari põt de ipsis si cut ex necessitate inducta probat obiectio.

> [margin: In oppositũ.]

> [margin: Solo qõnis.]

> [margin: Inquisitio de pncipijs 2x est.]

> [margin: Ad opposiũ.]

¶ Cap. 4m. Et est digressio declarans iteratam disputatio nem ⁊ determinationem questionis tertie.

Et aũt adhibita ꝑinductis questio tertia vtrꝫ vna ⁊ eadẽ sciẽtia est de oĩbus substantijs vt videt: q: ergo quo scitur vnũqđqꝫ per sua princi pia prima ex qbus tota ratio sciẽdi emanat: videt illius similiter cognoscere oẽs cuius est cognoscere prima pn⁹ subẽ: ⁊ sic prime phie est cognoscere subas oẽs: ex quo ẽt pʒ: ꝙ hec questio oritur ex determinatiõe qõnis secũde. ¶ Amplius principia quiddi tatũ sunt principia subẽ in quolibet: iam aũt in scđa patuit qõne ꝙ principia qdditatũ que sunt forma ⁊ finis ex qbus diffinit omne qđ recipit diffinitionẽ cognoscit sapiens q est primus phs: cognoscere igitur videt subas ⁊ subiecta oiuʒ subiecta enim sicut diximus aut diuisione aut diffinitione cognoscunt. ¶ Sed si hoc cõcedit videbit prima phia esse sufficiens ad oĩa scienda ⁊ oẽs alie videbunt supflue scien tie: qm̃ accidẽtia ꝓpria sciunt per sua subiecta: cũ subiectuʒ nõ solũ substet accidẽtibus: sed ẽt sit causa eorꝫ: ⁊ in diuisiõne accidẽtis loco differẽtie ponat ⁊ actus: cognitio igit in pri ma phia oĩbus subiectis ⁊ passionib⁹ oium substãtiarꝫ siue subiectorꝫ: superflue erunt oẽs particulares sciẽtie. in oĩb⁹ enim illis due sunt scientie qa: siue sciẽtie qd ⁊ ꝓpter quid: vnius ⁊ eiusdẽ scientie est cõsideratio subiecti ⁊ passionis: in oĩbus enim illis ex cõibus cõceptionibus speculat acci dens eẽ in subiecto. ¶ Si võ diceret aliquis ꝙ prima phia nõ esset omniũ substantiarꝫ sed quarũdaʒ sicut Platoni vi debatur dicenti ꝙ sit substãtiarꝫ separatarꝫ nõ sensibiliũ: vi detur hoc esse incõueniens. Cum enim ipsa sensibilitas vi deatur esse passio subẽ videt ipsa suba subiecta sensibilita ti non dependere nisi ex ipsis principijs subẽ ſm se sumpte: que abstrahit a substãtia sensibili ⁊ sic iterꝫ reddit ꝙ omnis substãtia est de cõtẽplatione eius de cuius cõtemplatiõe est cognoscere principia subẽ ſm se sumpte: ⁊ si cognoscere hʒ subiecta hʒ etiã cognoscere accidẽtia: ⁊ sic ſm prius iducta videbunt alie scientie esse supflue. ¶ Est aũt huius questi determinatio ꝙ cũ querit vtrũ vna ⁊ eadeʒ sit sciẽtia oium

> [margin: Ad oppositũ.]

substantiaꝝ pōt queri de suba in eo ꝙ substātia est: qꝛ sic est primū ens ad qḋ omnia alia reducūt multitudo accidētiū: ꝛ sic etiā queccūqꝫ sunt sube determinate depēdent ſm theoriam veritatis ab ista suba: ꝛ hoc modo ista sapientia que est de causis ꝛ principijs entis ꝛ demōstrationū vna ꝛ eadē sit existens de oibus substātijs. Si aūt suba in ambitu toto accipiat sue predicationis: put oīs suba stat in terminis generalissimi ꝛ īdiuidui: sic vna scīa que eēntialis ps est theorie nō est de omni suba: est tn̄ vna que docet modū theorie vna scia de oib⁹ substātijs. Sed hec est ps rōnalis scie que coordinationē docet pdicabiliū exeuntiū ab vno prio pdicato: accepta. n. suba in hui⁹ pdicationis ambitu nō hꝫ eadem nec vniuoca pn̄ ſm eē: qꝛ nō sunt eadē nec vni⁹ rōnis principia mobilis ꝛ imobilis: neqꝫ sunt eadē vel vni⁹ rōnis pncipia corruptibilis vel icorruptibilis sube: pꝑter qḋ quedā pncipia sube diffinientia ipsam sunt separata ꝛ qdā sunt cū mā cōcepta: ꝛ hoꝝ nō est vna sciētia ꝛ eadē pꝑter qḋ ēt nō sunt eedē oēs sube passiōes. ¶ Qḋ igit dicit prima pħia sola cognoscere principia sube: hoc qdē veruꝫ est de suba que ens est: ad qḋ sicut ad subm ꝛ cām refert accidentiū multiplicitas: ꝛ ad qḋ ſm ordinē principij reducit totius determinate sube cōitas: ꝛ sic est de omni suba ꝛ accidēte vna scientia que est prima pħia. Alie tn̄ scie particulares necessarie sunt que subam determinatā ſm esse cōsiderāt ꝛ p principia concepta cum mā ꝛ motu determināt de ipsa qḋ nō facit prima pħia. Sic enim suba hꝫ multas passiōes quas nō hꝫ inqꝫtū est ens primū ꝛ alioꝝ existētiū principiū: nec est verū ꝙ sensibilitas sit passio sube: sed potius est differētia cōstituēs cuꝫ motu ꝛ mā cōceptis subam. Sicut enim de talib⁹ formis dixerūt Peripathetici Porphyri⁹ Alex. ꝛ Auicē. eēnti aliter sunt q̄litates vētē sube hn̄tes: hꝫ aūt doctrinā Arist. hmōi forme sunt vere sube: ꝛ noiant formā cū virtute nāli quā hꝫ ad agēdū vel patiēdū pꝑter qḋ ſm nomē q̄litates ꝛ passiones dici vident: hec igit hmōi est determiatio qōnis: sicut enim ad alia quesita: ita ēt necesse est ad hoc quesitū referri qḋ quarto quesitū est. ¶ Si enim aliquo mō vna est scia de oibus substātijs ꝛ aliquo mō plures surgit questio: vtꝝ oēs dicant prime sapiētie equaliter vel nō: ꝛ si nō. tunc queritur que illarū sit vocāda sapiētia: ꝛ cōstat ꝙ ſm predeterminata nō oēs sapientie sunt dicēde sed ea sola que est de substātia que est ens primū ꝛ oium principiū: nec oēs de substātia sciencie sic cognate sunt quasi vnius ꝛ eiusdem generis sed affinitatē cū philosophia in hoc ꝙ sua principia stabilimentum habēt ab ea que est pħia pma: sicut ois substātia stabilitur a principijs pme substātie: que est ens primū ꝛ vniuersi entis principiū: hec igit est determinatio inductorum.

¶ Cap. 5m. Et est digressio declarans septimum quesitum aliter ꝙ superius disputatum est.

Predictis aūt adijciēdū est ꝙ. 7. querit vtruꝫ videlicet pme pħie circa subas solas theoria est: aut ēt circa oia ea q̄cūqꝫ per se accidūt substātijs hec cū pinductis fere hꝫ eādem determinationē. Orit aūt hic qḋ ex imediate questo: qꝛ dicto ꝙ pma pħia est de oi suba reducta ꝛ resoluta in eā que est pmū ens ꝛ entiū pn̄m surgit questio: vtrū eodē mō etiā sit de oib⁹ differētijs passionū ois substātie vel nō: vt si dicant⁹ ꝙ sube subiecte sunt corpora mathematica: ꝛ simil̄r linee que ſm Platonē subaliter cōstituūt superficies que sunt sube cōstituētes corpora: tūc pria pħia erit de hijs ſm ꝙ resoluunt ad sube que est primuꝫ ens subalia principia. ¶ Tūc igit querit vtrū ēt sit de p se accñtib⁹ istaꝝ subaꝝ subiectaꝝ de qb⁹ sūt demiūrationes mathematice: aut alteri⁹ scie est accidētiū hoꝝ speculatio. Si eniꝫ detur ꝙ est de hoꝝ per se accidētib⁹ sicut de substātijs subiectis: tūc prima pħia erit demōstratiua q̄dā siue particularis cōsiderās ens in parte ꝛ subam pticularē: qꝛ accidēs determinatū nō inest imediate nisi subiecto determinato. Nō aūt videt demōstratio eē prime pħie si sic qd: siue aliqd est: sed de eo qḋ simpl̄r est ꝛ de accidētib⁹ ei⁹: hec igit est disputatio ꝛ eā pre inducte questionis: quā aliter in precedētib⁹ disputauim⁹ sequētes Auerroim qui in alio itellectu eaꝫ exponit ꝛ videt sua expositio veꝝ Aristo. intellectū nō tangere: qꝛ paruꝫ est querere verū vnus ꝛ idem modus sciēdi sit subiectū scire ꝛ accidens ꝛ talis q̄stio nō est de principijs: sꝫ put hoc disputatur questionis hꝫ rōneꝫ ꝛ est de principijs. ¶ Adhuc aūt nō est incōueniens passionē cōcludi de subiecto per diffinitionem subiecti si subiectū nō vt subiectuꝫ tm̄ sed vt subiectum ꝛ causa passionis diffiniat: qḋ tamē Auer. habet pro incōueniente. ¶ Est igitur huius questionis determinatio ꝙ prima pħia aliquo modo est de substantijs oibus: sed nō est de oibus accidentib⁹: qꝛ accidentia determinataꝝ substantiaꝝ nō emanāt de ipsis ſm ꝙ reducunt in ens primū: sed potius prout cū mā determinata cōceptas hn̄t ratiōes. Et iō de talib⁹ substātijs cōcludunt. hoc aūt pꝫ in symmo ꝛ claudo ꝛ oibus accidentib⁹ determinataꝝ substātiaꝝ subiectarum. Per hec igitur patet determinatio quesiti.

¶ Cap. 6m. Et est digressio declarans determinationem. 8. 9. ꝛ. 10. quesitorū prius inductoꝝ in antehabitis.

Dixit aūt Aristo. ꝙ si diuerse sunt scie cōsiderātes subiecta ꝛ accidentia: ꝙ hoc reddere erit valde difficile: qꝛ si accñs (vt diximus) causatur a substātia ꝛ est suba loco determinātis differētia in diffinitione ipsius nō pōt cognosci accidens sine substātia: sed accidēs nō proprium cognosci nō habet a sciētia que est aliquo mō oium substantiaꝝ: sed cognoscit de hijs que fluunt imediate ab ente qḋ est subiectū primū: vel ab eo qḋ cōuertit cū eo sicut est vnū: ꝛ ideo cognoscit de eodē ꝛ diuerso simili ꝛ dissimili: equali ꝛ inequali: qꝛ vnū in substātia causat idem: ꝛ vnū in quali substātia ſm qualitatē causat simile: ꝛ vnū in quanta substātia ſm quantitatē causat equale: ꝛ qꝛ hec a primis fluunt ideo etiā a prima habēt determinari pħia: adhuc cū omnis diuisio fiat per oppositionē ꝛ oppositio sit causa prima diuersitatis eoꝝ que exeunt ab vno primo in quo sunt potestate erit eiusdē sciencie prime determinare diuersum ꝛ dissimile ꝛ inequale que causant ex hoc ꝙ diuidētia pma cōparantur adinuicem: ꝛ si accipiatur cōparatio in formis primoꝝ diuidentiū inuenitur ꝙ cōtrarietas formaruꝫ est causa diuisionis: ꝛ sic iterū ad eandeꝫ scientiā de cōtrarietate pertinet cōsiderare. ¶ Si aūt diuidens primū cōparetur primo diuiso surget natura prioris ꝛ natura posterioris: ꝛ tunc eadē sciētia tractare habet de priore ꝛ posteriore: ꝛ sic cōtrarietas in actu in hijs que idem sunt potētia causa est diuersitatis in substātia: ꝛ causa dissimilitudinis in qualitate ꝛ cā inequalitatis in quātitate. Et cū cōparatur hec cōtrarietas ad id in quo cōtraria simul sunt in potētia causa est prioris ꝛ posterioris ſm naturaꝫ: ꝛ sic terminat id qḋ. 8. querit ꝛ. 9. ꝛ. 10. ¶ Sed dubitatio incidit qꝛ de hijs omnibus determināt dialectici ex probabilib⁹ faciētes perscrutationē: ꝛ nos iam ante diximus ꝙ dialectica nō est aliqua pars eēntialis pħie: vnde videri posset alicui ꝙ ad sapientiam primā que potissima est pars theorie ꝛ de a scientiarū tractare de hijs non pertineat. ¶ Sed hoc facile soluit per hoc ꝙ dialectica ꝛ pma pħia sepe sunt circa eadē ꝛ de eisdē tractātes: sed dialectica inqͥsitiua est: ꝛ iō facit iterrogationem p inesse sicut accidens vel inesse sicut predicatū substātiale nō cōuertibile: vel inesse sicut pdicatū conuertibile ad qḋ cōsequit idem: ꝛ ideo inqͥrit nō de nā taliuꝫ predicatorū sed potius qd cui insit ſm hoꝝ pdicatoꝝ rōnes: ꝛ iō ex probabilib⁹ opꝫ dialecticū pcedere: qꝛ nō querit rei nām p eēntialia illi nature cōuenientia: ꝛ pꝑter eandē cām non est pħs sed potius docēs modū philosophādi. Sed sapīa prima de nā hoꝝ inqͥrit per ea que eēntialia sunt ipsis naturis istoꝝ: sicut nos iam in hoc eodē capīo naturas ꝛ origines horum ostēdim⁹: ꝛ iō pꝫ ꝙ aliter tractat de hijs primus Pħs ꝛ aliter dialecticus: hoc igit mō sunt determiāte he qōnes: nec opinoꝛ vera esse que dicit Auer. in talibus: ꝙ. s. dialecticus ꝛ primus pħs cōmunicent in pbabilibus rationibus.

¶ Cap. 7m. Et est digressio declarans disputationem ꝛ determinationem vndecime ꝛ duodecime questionum.

Iuxta hec que dicta sunt queremus id qḋ. 11. loco posuim⁹: ꝛ hic est q̄rere de hijs q̄cūqꝫ hijs eisdē que enumerauim⁹ accidūt. Quāuis eniꝫ aliqb⁹ videat hoc icredibile si accidenti aliqd accidat: eo ꝙ videat abire in ifinitū: cū hmōi accidentib⁹ primis qualia determinauimus multa accidūt: eo ꝙ qḋlibet istoꝝ multipl̄r est dictū: ꝛ quedā cōueniūt eis per se predicata de ipsis: quedā aūt per accidens

Solo qim

Nō qso diuersimode prime pħe ꝛ dialecticus in cōsideratiōe versantur circa eadem.

videntur sibi attributa eisdē ⁊ ipa accñtia quibusdā p se quibusdā
p accñs ꝯueniūt sm ꝙ p accñs ꝯuenire dr: qd p aliud ꝯuenit
sicut patebit in qnto hui⁹ sapie libro.¶ Ex q.n. multipliciter
dr vnū ⁊ ens q̄ sūt pᵃ qb⁹ hec accidūt: opꝫ et ꝙ accñtia eorū
multipliciter dicant tali multiplicitate que est pncipij multi-
plicitas.s.ꝙ qdlibet illoꝝ primo qdē sit in vno ⁊ posteri⁹ in
alijs: ⁊ sic in ambitu illi⁹ mltiplicitatis in accñtia ⁊ pma di
cenť multipliciter in qua multiplicitate multa ꝯueniūt vni
⁊ eidē in vno sue multiplicitatis modo: que nō ꝯueniunt ei
in modo alio mltiplicitatis eiusdē: ppter qd etiā id qd.12.
est quesitū hijs adiungemus qd est: vtrū vnū vni sit cōtra-
rium vel nō: sicut vnū videť ꝯrarium esse multo ⁊ pauco:
⁊ multa sunt huic similia: sicut voluntario in moralibus op
poni videť tam inuolūtariū per ignorantiā q̄ etiā volunta

Solutio. riū per violentiā.¶ De oibus enim hijs opꝫ determinare
ad quā sciaꝫ pertinet tractare de istis: ꝯstat eni ex hijs que
iam ante determinata sunt ꝙ pme phie est determinare de
primis. Non aūt sufficienter determinať de ipsis nisi deter
minet ambitū cōmunitatis eoꝝ: cōmunitas aūt primorum
que sunt vnū ⁊ ens nō est cōmunitas generis sed poti⁹ eius
qd per prius ⁊ posterius dicit de multis.¶ Opꝫ igiť primā
phiam oēs tales primoꝝ determinare multiplicitates: non
aūt sufficiēter determinať de multiplicib⁹ nisi etiā ostenda
tur quid accidat omnib⁹ hijs in quibus aliquo modo per
suam cōmunitatē est primū multipliciter dictū.¶ Oportet
igiť phiam primā determinare de accidentib⁹ oium supra
dictoꝝ: ⁊ per hanc rōnē etiā habeť vera rō quare in prima
phia simul opꝫ tangē distinctiones multiplr dictoꝝ.¶ Ecō
tra aūt videť ꝙ si determinanť accidentia eoꝝ in que diui
diť multipliciter dictū: cū ea in quibus diuidiť multiplici-
ter dictū: sint entia determinata videbiť pma sapientia de
terminare accidētia oiuꝫ determinatoꝝ: qd superius dictū
est esse particularis speculatiue que ꝯsiderat ens determi-
natū: hoc eni accidens si sm ipsum ⁊ per se ꝯuenit siue acci-
denti siue subiecto de particulari ente emanat: ⁊ sic ꝯuenit sciē
tie particulari: huic aūt occurrit ꝙ nō qdcūq determinatū
ad sciam pertinet particularē: sed potius id qd tali forma
determinať que per esse ⁊ rōnē vel per esse solū est in sensibi
li mā.¶ Si eni aliqd per diuisionē determieť ad spēm que
nec sm esse nec sm rōnē ⁊ esse sit in sensibili mā q̄tūcūq de
termineť: tñ adhuc ad ꝯsiderationē metaphysici ptinebit:
sicut hoc ipsum qd vocamus intelligētiā sm rōnē determi-
natū esse hꝫ: ⁊ tñ est de ꝯsideratione phi primi: eo ꝙ sua for
ma nō ꝯcretā hꝫ rōnē sed potius separatā.¶ Qd aūt dicit ꝙ
si accidēs accidat accidēti qd hoc abibit in infinitū non est
verū in hijs que per se accidūt sicut pꝫ cuꝫ dicit ꝙ numero
accidūt par ⁊ ipar: ⁊ pari ⁊ ipari multa accidūt que oia de-
terminare hēt arithmeticus. Qd aūt multa accidūt pari ⁊
ipari pꝫ cū par diuidiť in pariter parē ⁊ in pariter imparē ⁊
similr ipari ⁊ vnicuiq illoꝝ accidūt multa. Similr aūt re-
ctuꝫ ⁊ curuū accidūt linee ⁊ tā recto q̄ curuo multa accidūt
de quibus oibus tractat geometer.¶ Similiter igiť tracta-
bit phus primus de per se accidentib⁹ primoꝝ ⁊ de acciden
tium accidentibus oibus ⁊ tanget oēs multiplicitates eoꝝ
⁊ vtrū vnū vno opponať vel plura vno opponanť ⁊ queret
de oibus hijs sm naturas ipsoꝝ ⁊ nō per signa ⁊ icones pre
dicatoꝝ que in multis inueniunť inesse.¶ Iste igiť sunt qd
nes.12. que sunt de principijs primis sm ꝙ theoria verita
tis phie est de ipsis: sicut diximus in huius libri principio.

¶ Cap. 8ᵐ. Et est digressio declarans.13. loco quesitum.

IAm aūt qōnes que de ipsis sunt principijs ag
grediamur: primū aūt tangemus eas que de
ipsis sunt substātijs pncipioꝝ querēdo in quo
gñe subē querēda sunt pncipia: primū igiť id
qd.13. loco superius positū est tangam⁹: vtꝫ.s.
pncipia ⁊ elmta gña sunt que sunt pncipia for-
malia: aut principia sunt illa mālia in que sm māmm diuidiť
singulū existētiū: ⁊ hoc est querere vtꝫ pncipia ⁊ elmta rerū
pmarū sint in gñe subē formalis: aut in gñe subē mālis. Stoi
coꝝ.n. studiū vidēs ꝙ forma dat esse ⁊ per formā res est id
qd est: ⁊ ꝙ esse pprius act⁹ ⁊ effect⁹ est eētialis forme: ⁊ ꝙ
in formis pma sunt gña vniuersaliora.¶ Adhuc aūt ꝙ res
oēs cognoscunť per formas suas sꝫ hoc ꝙ sunt: ⁊ ꝙ hec no
titia icipit a generib⁹ pmis dixerūt gña esse pnᵃ ⁊ elmta exi

stentiū.¶ Amplius aūt viderūt aliud esse pnᵐ ⁊ aliud prin
cipiatū: ⁊ aliud id in quo principiatuꝫ est id qd principiať a
principio ⁊ elemēto.¶ Cū igiť esse singuloꝝ sit id qd princi
piatū est: subm aūt siue mā sit in quo fundať eē qd pncipia-
tū est: neutrū hoꝝ erit esse principiū ⁊ elementū: ⁊ cuꝫ in re
nihil sit pter hoc nisi forma relinquiť ꝙ forma est esse ⁊ en-
tis principiū ⁊ elementū.¶ Econtra aūt epicurei cōsiderā-
tes omne esse per generationē de mā educi: ⁊ diuersa com-
positione eorūdē elemētoꝝ diuersa fieri sicut pꝫ in diuersa
cōpositione litterarū ad orationes diuersas cōstituendas:
⁊ in diuersa cōpositione simpliciū ad diuersitates cōplexio-
num: ⁊ in diuersa cōpositione primarū ppositionū ad diuer
sitatē syllogismoꝝ: ⁊ diuersa cōpositiōe elemētoꝝ ad diuer-
sitatē cōplexionū: ꝯnūciauerunt māmm ⁊ partes mãe princi
pia esse ⁊ elemēta eoꝝ que sunt: ⁊ sicut in antehabitis dixi-
mus has sentētias nō ad vnū referebant intellectū: cū nec
stoici formā dixerūt esse in mā sed a datore extrinseco: nec
epicuri dixerūt māmm in se formā hēre: sed diuersa disgre-
gatione ⁊ aggregatione fieri generationeꝫ.¶ Nos aūt sm
peripatheticoꝝ per viā in antehabitis dixim⁹ qd de hac te
nendū est qōne: hoc tñ hic adiūgam⁹ ꝙ mā nullo mō pōt eē
gñōnis aut entis pricipiū nisi sm analogiā ad formā: ad for
mā aūt nō hꝫ analogiā nisi per forme esse iperfectū ⁊ ideter
minatū ⁊ ꝯfusum existens in ea: ppter qd ipsa non est suba
simpler: ⁊ si vt suba simpler acciperet: non pōt esse mutatio
nis subm cū mutatio sit forma facta post formā ꝯtinue: nec
simplr accepta esset entis principiū: cū oē ens pfectū princi-
pieť ab iperfecto sm idē esse: iperfectū aūt sm idē eē pfecti
sumptū est eiusdē forme cū pfecto sm modū ⁊ esse differēs:
⁊ sic mā est pricipiū esse ⁊ generationis subm. Sic aūt acce-
pta hꝫ potētiā ad actū forme ⁊ opationes: ⁊ si itentio huius
esse per intellectū accipiť hec intētio est genus sm ꝙ genus
est primū subm ꝯfuse ⁊ ideterminate: ⁊ potētia in se habēs
differētias quibus determinať ⁊ perficiť potētia eius. Pec-
catū igiť epicureoꝝ fuit māmm vt subam simplicē accipere:
⁊ eā sic principiū ⁊ elemētū entis esse dicere. Stoici aūt pec
cabāt in hoc ꝙ formā ab extra venire esse dixerūt. Secūdū
aūt illū modū nec est esse principiū: nec cū mā facit vnū nisi
cōgregatum. Nō.n. est vnū ⁊ idē nisi qd prius est in potētia
sit idem numero postea in actu: lꝫ sm modum ⁊ esse sit diffe
rens. Idē aūt numero sic nō est mā cum forma simplici: ⁊ idē
nō fieret ex istis vnū nisi ꝯgregatione vnius cū alio. ppter
qd forma extra māmm sumpta dici esse pncipiū ⁊ elemētū nō
pōt. In mā aūt sumpta est ipsa finis gñationis ⁊ act⁹ mãe: ⁊
principiū esse ⁊ distinctionis ab alijs ppter qd est idē ꝙ dif
ferētia sm rōnē differēs.¶ Sic igiť pꝫ q̄liter forma sit pnᵐ:
⁊ q̄liter mā ⁊ q̄liter in idē ꝯcurrit diffinitio data per māmm ⁊
formā cū ea que datur per genus ⁊ differentiam.

¶ Cap. 9ᵐ. Et est digressio declarans intellectum.14. que-
stionis prius proposite.

EX isto aūt aliq̄liter innotescit qd.14. quesituꝫ
est. Si enim genera per aliquē moduꝫ princi-
pia sunt ⁊ elemēta entiū: cū in formis ille que
sunt magis vniuses influant sm causalitateꝫ
nō influentib⁹ minus vniuslib⁹ ⁊ nō ecōuerso:
videť maxime vniuses eē per se pricipia ⁊ ele-
mēta ⁊ minus vniuses nō eē p se pricipia sꝫ p maxime vles.
¶ Ampli⁹ aūt in motu ad formā illa maxime est pnᵐ ante
quā nihil est in motu: hec aūt est maxime ꝯfusa ⁊ ideterminata
nata: sed sicut est in fieri ita est in eē ⁊ in entibus. Maxime
igiť vniuslia videnť maxima pncipia: sūt aūt maxime vlia
vnū ⁊ ens: igiť hec videnť eē pncipia entiū pma nō huic ob
sistere videť ꝙ vnū ⁊ ens nō sunt gña. Nō.n. pinducta rō p
bat vniuslia eē pricipia per hoc ꝙ sūt gña: sed per hoc ꝙ sūt
prima essentialia: prima aūt essentialia esse vni ⁊ enti maxi
me conuenit.¶ Adhuc aūt in rōne principij esse videť ante
ipm nihil esse ⁊ ex ei⁹ esse sequētia ꝯstitui. sic igiť ad oia se-
quētia se hēt vnū ⁊ ens.¶ Ex hijs igiť ⁊ hmōi rōnib⁹ stoici
vnū ⁊ ens esse dixerūt principia ⁊ elmta entiū.¶ In ꝯrariū
aūt hui⁹ peripatheticoꝝ obijcit subtilitas dicens oē qd est
pricipiū entiū aut in qd aut in q̄le esse pdicatū de ipsis. Et
siqdē in qd sit pdicatū opꝫ ipm esse principiū vt subm pri-
mū qd pᵐ est ad esse potētia ad pmū subm.¶ Si aūt sit pdi
catū in q̄le: opꝫ tñ illā qualitatē esse sub alē sicut est act⁹ rerū

τ differētia: τ iō dicūt istā verissime eē rerū subam τ entitaȝ formā. In his aūt pncipijs neqȝ potētia est actus neqȝ act⁹ potētia: τ idē cōpositū nō est aliqd istoꝝ sed nāe differentes τ a se invicē τ a cōposito sunt ambo pdicta: vnum aūt τ ens funt nāe: nō differētes ab aliquo eoꝝ que sub ipsis accipiūtur. Nō igit pnt esse pncipia τ sube existētiā: qꝛ aūt qd superius inducta quesivit: verū vniuslioꝛa gnā magis sint pncipia vel spālia magis: iō ēt de hoc aīr ꝙ superi⁹ opȝ dispu-tare. ¶ Stoici.n.magis vniusia gnā magis dicebāt eē pncipia: tum ꝓpter hoc ꝙ sunt prioꝛa: tū propter hoc ꝙ magis sūt simplicia τ in pluribꝰ invēta: tū qꝛ ēt ab alijs separa sunt nō ab alijs depēdētia sed alia ab ipsis: τ maxime qꝛ prime cāe magis sunt ꝓpinq̄ cū ois denoiatio fiat ab aliq̄ ꝓprioꝛum: τ alia aūt nō sunt māe vel spālissima. Cū.n.pria cā eq̄liter se hēat ad oia: τ eq̄liter oia ꝑhēat in seipsa in ea q̄ maxime eq̄liter se hnt ad entia τ maxime ꝑhabent ea maxime sunt pncipia: his aūt adhuc addebāt rōnē cuiꝰ sophisma nō videbāt dicētes hoc nō posse eē principiū qd per aliquē modū est in alio τ educit̄ de ipso. Spēs aūt oēs τ differentias per aliquē modū videbāt eē in gnē: τ per itellectū eductas de ipso eē ꝓpter qd subalterna τ vltima spālissima nullo mō dicebāt esse pncipia: ecōtra pipathetici dicebāt nām cā τ subam ꝛm hoc ꝙ differēs est suba a nā gnīs nō eē in genere: nec educi eā de ipso sed ꝛm esse potētiale forma τ dīa est in gnē τ ad eē accītale educit̄ de ipso: τ iō prioꝛ est actus potētia suba τ rōne. ¶ Est aūt τ simplicioꝛ: cuȝ nō dividat̄ nisi per accns.s.quantitate māe τ est rō sua ꝛm vnūqdqȝ dividētiū eadē: similiter aūt τ opō subalis. Genus aūt cum dividat̄ potētie divisione: τ cū potentia pfecta per actū ꝛm vnūqdqȝ dividētiū rōne efficiat̄ alia τ alia: erit etiā subalis opō altera: eo ꝙ ois potētia determinat̄ per analogiam ad actū: τ sic divisibilius est genus ꝙ dīa: τ lȝ in pluribꝰ inveniatur hoc nō est rōne simplicitatis: sȝ rōne divisibilitatis quā dixim⁹: τ qd dicit̄ separari ab alijs τ non alia ab ipo: τ ideo ꝑus est nā τ itellectu dōm ꝙ verū est hoc: ꝙ ꝑus est his q̄rum est ꝑa^m τ hec sunt spēs ꝯstitute sed nō est ꝑu^m nāe illiꝰ que est differētia τ act⁹ τ forma: τ iō nō separat̄ ab ipa sicut ꝑoꝛ nā: sȝ sicut iperfectū a pfectiōe: τ sicut ꝯfusum a determināte: sicut separat̄ dualitas a qualibet spē pluralitatis ꝯstitute per aggregationē: τ sicut separat̄ trigonū a q̄libet figura pluriū angulorū in q̄ est ꝛm quātitatē τ q̄litatis divisionem q̄si per formas numeroꝝ τ figurarū q̄litatis cōtinue τ discrete sit divisio ꝛm hāc divisionē dualitas τ trigonū non dividunt̄: sed sunt q̄si ꝑma subiecta que formis diversis cōstituunt spēs discretoꝝ τ ꝯtinuoꝝ: hoc ēt mō scit̄ ꝙ act⁹ τ forma τ differētia ꝓpinquioꝛ est motori: τ genus propinquus māe: eo ꝙ act⁹ est divinū τ optimū τ desideratū qd pluribꝰ bonitatibꝰ cum primo ꝯvenit motore: τ est melius eadē de cā τ perfectius nō depēdens ad aliqd: sed potius ad qd est alioꝝ dependētia: τ hic est verus peripatheticoꝝ intellect⁹ τ subtilis: τ ꝛm hunc intellectū propinqoꝛa gnā sunt magis pncipia: τ vt generaliter dicat̄ quodlibet generū eo magis est principium quo magis vltimas differentias participat.

¶ Cap.10^m. Et est digressio declarans intellectum.15.questionis prius inducte.

Continua aūt cuȝ his dubitatio que oīum est difficillima ꝓpter rōnū ad vtrāqȝ partē obviātium difficultatē: τ ad ꝯsiderandū maxime necessaria: eo ꝙ est de essentialibus τ primis pncipijs: τ est ea que.15.inducta est loco in ordine q̄ōnū superius inductarū: de qua tn̄ iā aliquid in ꝑinductis est disputatum: hec aūt questio est vtruȝ illa que ꝛm se est cā τ principiū substātie que forma vocat̄: sit aliqd ꝑter māṁ: aut nō sit aliqd ꝑter eam. In hac autem q̄ōne diu cōtenderunt due secte stoicoꝝ τ epicureoꝝ dicentibus epicureis nullā penitꝰ esse cām ꝑter māṁ. Stoicis aūt formā ꝑter māṁ cām esse asserentibus. Nec hec qō querit vtrū forma sit aliqd separatū a mā. Sed vtrū aliq̄ suba diversa ab ipsa: cū.n.mā sola principiū sit individuationis: τ nihil sit singulare nisi mā vel per māȝ: sed nihil est forma ꝑter māṁ: sed est quidā motus māe resultās ex ordine τ cōpositiōe τ figura māe sicut dixerūt Demo. τ Leu. nihil erit in re nisi singulare. Et cū hec insinita sunt τ infinitoꝝ nō est scia nō erit scia aliq̄ de rebꝰ: eo ꝙ nō est scia alicuiꝰ nisi per id qd est vnū in multis τ de multis τ hoc non est mā: qꝛ mā nō est vnū in multis τ de multis: adhuc aūt esse ꝑpetuū τ imobile nō est nisi vnū: mā aūt hȝ eē perpetuū τ imobile in oibus: igit̄ hoc esse est vnū: eo ꝙ ipsa ante oēm mutationē est τ motū τ post oēȝ mutationē τ motū eadē pmanēs: sicut alibi sepe ꝓbavim⁹: est igit̄ mā ꝑpetuum qd τ imobile ꝛm subam a forma igit̄ nō recipit eē aliqd. ¶ Cum igit̄ forma nō sit inventa nisi ꝓpter esse qd ꝯfert: videt̄ ꝓpter nihil penitus forma esse inventa: forma igit̄ nō est aliqd in gnē cārum ꝑter māṁ. ¶ Amplius ex duobꝰ diversis in nā τ esse nō fit vnū aliqd ꝛm esse τ nām: propositio.n.per se nota est ꝙ ex vno simplici fit vnū: τ ex duobꝰ diversos modos habentibus in cāndo nunq̄ fit vnū: ex mā τ forma fit vnū nō ꝯgregatione sed nā τ esse: igit̄ forma vnū videt̄ esse cū mā lȝ mō q̄dā differat: τ hec rō maxime movebat epicureos. ¶ Adhuc aūt inducebāt ꝙ quicquid est in re est singulare: singulare aūt est incōmunicabile: forma aūt ab oibꝰ a qbꝰ eē ponit̄ dicit̄ eē coicabilis τ cōis: igit̄ nihil est in rerū nā de formis. Substātia aūt oium rerū aliqd est in ipsis rebus. Cū igit̄ nō sint nisi duo essentialia rerū principia: forma.s.τ mā nō videt̄ aliqd esse principiū rerū preter māṁ. His igit̄ τ similis rōnibus qdā cū antiquis epicureoꝝ phis ꝯsentientes dicunt formā nihil penitus esse ꝑter māṁ. ¶ Cōtra qd stoici obijciētes dicunt: ꝙ si verū est qd inductuȝ est perire sciam τ perire intellectū τ perire id qd est per nām: scia enī nō est nisi per id qd vnū est in multis sicut ꝑinductū est: intellectus aūt nō est de hoc qd sentit̄ sed potius de hoc qd ꝑ abstractionem accipit̄ ab intellectu. Nō aūt fit abstractio māe a mā: sed poti⁹ forme a mā: igit̄ forma est aliud a mā. Intellectus.n.fit per id qd idem τ vnum est in multis similitudo essentialis eoꝝ hoc aūt nō est materia: qꝛ nō est vna materia in multis sed potius diversa que diversitas causa est diversitatis numeri in eis esse etiā perit ab existentibus si nō sit forma. Esse.n.actus est alicuius essentialis cause. Non aūt est actus cāe illius que se hȝ ad esse τ non esse. Ad esse aūt τ nō esse se hȝ potētia: māe igit̄ eē nō est act⁹ sine effectus māe. ¶ Opȝ igit̄ ponere formā ꝑter māṁ cuius esse ctus sit esse. His igit̄ τ hmōi rōnibus forma ponit̄ esse cā ꝑter māȝ: τ ꝙ mā ponit̄ vnū quid τ perpetuū τ imobile hoc est verū quātū ad hoc ꝙ nō mutatur vel movet̄ ab esse vel ad esse materie. Sed nō quantum ad hoc ꝙ non mutetur ꝛm esse τ esse sicut mutat̄ subm mutationis τ motus τ propter hoc esse necessaria est forma. ¶ Similiter etiaȝ vnū fit ex mā τ forma nō in eo ꝙ hec duo sunt sube differentes ꝛm se ipsas sed in eo ꝙ mā analogiā hȝ ad formā: per hoc ꝙ fois ꝛm esse cōfusum τ iperfectū est in ipsa. Idem.n.qd est in potentia fit in actu τ iō idem τ nō congregatuȝ fit ex potentia τ actu: propter qd etiam diffinitio cōplectens potentiam et actū est vnū ꝛm esse τ nō multa: lȝ etiā in re existentia singularia sint τ incōmunicabilia: tamē forma accepta ꝑter rem cuius est forma cōmunis est τ principiū cognitionis sicut superius in antehabitis determinatum est: τ tūc accipitur tribus modis ante rem.s.sicut causa formalis: τ in re τ post rē per abstractionē separata ab ipsa ꝛm quos modos triplex vniversale stoici esse dixerunt sicut in alijs locis sepius determinavimus: hic igitur est intellectus.15.questionis.

Nō q̄ō fols cōis que ē cognitiōis ꝑu^m tribus modis accipit̄.

¶ Cap.11^m. Et est digressio declarans intellectuȝ.16.q̄ōnis.

Sextodecimo v̇o loco querit̄: vtrum forma loco τ subiecto τ esse separata sit a mā vel non sit separata ab ea sed coniuncta eidem loco τ subiecto esse habens in ipsa τ nō ens extra ipsaȝ: τ hec questio est inducta ex cōtrarijs assertionibꝰ stoicoꝝ τ pipatheticoꝝ. Stoici.n.formas extra māṁ separatas esse dicunt τ esse formantes eas que sunt in mā: τ eas que sunt in mā esse imagines quasdā τ resultatiōes τ vmbras earū que vere forme sunt τ extra māȝ esse habēt: huius sue assertionis multas τ fortes afferētes probationes: quarum prima est: ꝙ forme oēs prodeunt ex lumine prime cause: que se habet ad totam māṁ sicut artifex ad totum artificiatum: τ sicut formativa virtus que est in semine ad formationes membroꝝ. ¶ Si igitur sic sunt in lumine cause prime sunt oēs ante materiaȝ: τ extra eam ꝛm esse τ locum τ sic constat omnes formas ꝛm esse separatas existere a materia. ¶ Adhuc autem omne formatum

hz aliquid formãs ipm qd est extra ipm sicut agens z operans est extra patiens z operatũ. ¶ Cũ igit forme mãles in mã formate sunt: opz q agens z formãs sint extra mãz: hoc etiã argui videt ex rõne gñantis qñ generans est dans formam quã superflue dare videt si forma est in mã z cũ ipsoz generans z movẽs sit extra mãm vident forme omnes separate extra mãm existere. ¶ Amplius ad hoc est mot' celestium vt ex motore primo formas in se defluẽtes per motus suos activis z passivis influant: z per generationẽ z cõplexionẽ illoz in inferiorib' explicent. Si igit sic discedunt nec descendunt nisi ab hijs principijs in qbus sunt: videntur forme primitus in his que extra mãm sunt existere separate: z prime quidẽ forme esse divine z intellectuales. Secunde aũt in sitibus z pportionibus periodi qñ mathematicẽ ante qualitates activas accipiẽtes dimensionẽ: in tertio loco subijci passivis z activis sensibilium. Sunt igit triplices forme divine mathematice z sensibiles sicut Plato tradidit: qui in secta stoicoz pcipue floruit: z scde quidẽ imagines quedã sunt primarũ: tertie autẽ resultationes z vmbre quedã secũdaz: prime aũt secũdarũ z tertiaz archetypus. ¶ Si aũt obijcit de formis accidentiũ que nõ possunt itelligi esse separate dicũt stoici nullã esse instantiã: qz accidentia potius sunt esse q essentie: nec sunt esse simpliciter sed modi quidã essendi: z cũ in accidentibus accipit vnivse qd dicit quid accidẽtis est ipa quidditas nõ simpliciter qdditas sed qualitas vel quãtitas modũ quẽdã limitãs qdditatis z sube: z ideo accidens causat omnifariaz nec hz talẽ a primo descẽsu: sicut forme substãtiales sed fluit a subiecto cuiuslibet forme substãtialis. ¶ Addũt et stoici: q cũ in omni substantia naturali triplicẽ inveniamus modũ: vnũ quidẽ qd substãtia est: aliũ aũt qd determinabilis est z determinata dimensionibus z figuris. Tertium autẽ q distincta est z distinguibilis affectionibus qualitatũ activaz z passivaz: opz q isti modi causas hẽant ad quas referant. Qd autez substãtia est nõ pot habere nisi a primis substantie principijs inter que fons z origo est lux z itellectus cause prime: fons aũt z origo omnis mẽsure z figure est dimẽsio z figura periodi. ¶ Cũ igit in hijs sicut in movẽtib' z instrumẽtis sui esse est substãtia: mẽsurabilitatẽ accipit z figurabilitatẽ: in mã aũt activoz z passivoz necesse est q affectũ agẽtium z patientiũ accipiat: adhuc aũt in assertionez sue opinionis adducunt sic esse in maiori mũdo: sicut est in minori: minor aũt mundus perfectus nõ est nisi homo per intellectũ agentẽ z operativũ operans: z sub se habẽs motores per imaginationes z sensum movẽtes z in potestate habẽtes vniversum mãm mẽbroz corporis: in hoc aũt exemplo omnes formas substantie membroz ab intellectu agente procedere: z in ipso simplices esse substãtias: in imaginativis aũt virtutibus dimẽsibilitatẽ z figurabilitatẽ accipere: z in mã qualitatibus sensibilibus affici. ¶ Simili igit erit in mũdo maiori in quo ad intellectũ primi motores secũdi qui quãtitati ꝯiuncti sunt ordinant vt instrumẽtaliter servientes: z mã elemẽtoz sobiacet sicut mã quaz in potestate habet motor primus: pter qd primũ vocãt paternũ intellectũ. Secundũ aũt sicut deos quoz opifex z pater est intellectus primus. Mundũ aũt sensibilẽ sicut filiũ z mãm sicut matercula. Aliqñdo aũt primũ dicunt sicut aiam mundi: z 2^m sicut vires: z 3^m sicut corpus diffinientes primaz sicut Apuleius tradit dicẽs primũ esse mundi aiam motu z rõne mundũ gubernantem: hec igit cõfirmatio est opinionis stoicoz de separatione formarũ. ¶ In contrariũ aũt huius totis viribus peripathetici obijciant dicẽtes: q sive nã intrinseca vt est omnis forma substãtialis mã subm esse non pot motus z mutationis que est generatio cuius in pprio loco demõstratio est: qz mutatio omnis est forma post formã z iõ prima mutationis inchoatio est forma de potẽtia exiẽs ad effectũ. Cum igit mã subm sit gñationis: primũ opz formas oium generabiliũ esse in mã. ¶ Adhuc aũt si nihil forme preexistit in mã: mã per analogiã ad formã nõ determinat: nõ igit est aliqua mã alicui rei magis propria q alia: z sic redit incõveniẽs in pñcis iprobatũ: q ex qbus qdlibet pot generari qz mã per hoc qd est tñ substãtia a forma differens eqliter se hz ad oẽm formã recipiendã. ¶ Amplius si nihil forme in mã preexistit fm hoc vnũ fm esse vel essentiam nõ fit ex mã z forma: qz nõ est idẽ fm subam qd primo est in potẽtia z postea in actu. Sed est ibi ꝯgregatio duoruz naturas differẽtes habentiũ: que nõ vere faciũt vnũ: neqz vna diffinitio erit sic ex mã z forma ꝯstituti que oia absurda sunt z recto intellectui ꝯtraria. ¶ Amplius si forma extrinsecus est ingrediens in mãm in omni generatione forme inductio incipiet in exteriorib' mãe: z sic paulatim igredietur ad interiores partes mãe sicut videmus fieri in inflãmatione lignoz ab igne. ¶ Huius aũt ꝯtrarium videmus in oium gñatione pñta z precipue in gñatione aiatoz in quibus partes mãe prius interioribus distribuunt: z tunc demũ exterioruz incipit formatio. ¶ Amplius aũt forma que oino est ab extrinseco est ingrediẽs in mãm de potẽtia nulla mãe eductaz sicut est intellectus. Videmus in nulla mãe obligatione coartari: neqz alicui' corporis actũ fieri. ¶ Si igit omnis forma sic ab extrinseco ingredit de nulla mãe potẽtia educta necessario relinquit omnẽ formam esse liberaz: z nullius materie actũ existere: z huius ꝯñie necessitatem Plato vidit: qñ dixit substãtias rerum esse intellectus simplices ab omni mã puros: hec igit z hmõi sũt que peripathetici inducunt: z qz nos hic suscepim' vias peripatheticoz declarare: dicimus cũ Aver. q nulla causa fuit quare pñi vias Aristo. peripathetici in plurib' secuti sunt nisi qz pauciora vel nulla incõveniẽtia sequunt ex dictis eius: fm igit intellectum Aristo. dicimus oẽs formas potẽtia esse in mã z per motum educi de ipsa. ¶ Ad ea aũt que inducunt stoici de lumine primi movẽtis dicendũ videt: q illa non probant formas esse distinctas extra materias nisi in rõne forme efficiẽtis: que cũ alia est a causa formali: forma enim eadem numero que in efficiente primo est z est tamen intellectus z ratio operis nõ efficit in mã: sed ꝯveniens vel similis fm q est possibile q effectus imitet cãm: z oia secunda moventia sunt instrumẽta primi: z movẽt in virtute forme intellectus agentis a primo vsqz ad vltimum: sicut movent qualitates elementales in semine per virtutem z spẽm formative virtutis que est in spiritu seminis: z sicut movent qualitates elemẽtales in corpore animato per virtutem et speciẽ anime que est in eo: z quo ad hunc modũ motus primi moventis z instrumentoz dicunt divine idee z celestes forme formãtes z imprimentes z agentes z extra manere: z materiales forme dicuntur resultationes z vmbre z imagines z formata quedã lz totũ esse earũ educat de materia: hoc etiã mõ generãs est dans formã: nõ quidem eandẽ que fm esse est in ipso sed similẽ illi vel cõvenientẽ quantũ possibile est educendo de mã: nec ad hoc est motus celestium vt easdẽ que in primo sunt motus infinat: sed vt instrumenti virtute formet a primo vt ad cõveniens moveat mãm. Et ex hijs patet q nõ est aliud vnivse a particulari nisi in rõne: z q sunt eadẽ principia essendi z cognoscendi: nec sunt aliq̃ forme mathematice inter ideales z sensibiles: z q vera est instãtia de accidẽtib' quo ad hoc q forma subalis educit de mã sicut z accidẽs: lz alius sit modus eductionis vtriusqz: z iõ sicut accñs nõ hz esse separatũ a suba: sic forma substantialis nõ hz esse separatũ a mã. ¶ Qz aũt est triplex forme determinatio causat ex principijs eius pprijs: qñ illa per se faciũt eã esse subam: per esse aũt qd habẽt in mã mobili faciũt ipsam quãtitate determinabilẽ: z per esse qd hñt in mã sensibili faciũt ipsam affici passionib': z hui' cãm in multis locis determinavim': ex hijs aũt viteri' pz q forma fm esse nõ est ante rẽ cuius forma est: nec aliud est intellect' entis: z aliud esse ei' sed idẽ z sic dissolvit qd iducũt stoici.

¶ Cap. 12^m. Et est digressio declarans intellectum 17. questionis inducte.

Consequẽs aũt quesitũ est. 17. in ordine superius enumeratarũ qõnũ z hoc est: vtrũ vnum sit hoc pñcipiũ qd est suba aut plura numero: hec enim qõ est orta ex preinducta z superius fm dicta Aristo. iperfecte disputata: oium enim stoicoz sententia fuit subam hãc vnã numero simplr annexã tñ sibi eẽ quãdã pluralitatẽ: huius aũt rõnes assignabãt: qz sive forma cõsideret ex parte originis sive in seipsa sive fm cõparationez ad ea quoz est forma: semp est vna numero z eadẽ. Si. n. ex parte originis ꝯsideret est ipa vna z eadẽ idea que lumen est operativũ intellectus primi

Averroim vide p hac snia i 2° ce. cõ. p̃. z 12. met. cõ. 18

agētis: nec hoc ſm eſſe vel eſſentiā multiplicabile eſt per aliquē modū cū ſit ſuba primi intellect⁹: ſicut ſuba anime vna eſt nō multiplicata ſeparās tñ virtute ꝓpria vnius ⁊ eiuſdē ſpēi forās oſſis ⁊ carnis ⁊ nerui ⁊ alioꝝ mēbroꝝ ſiliū ⁊ ethe-rogeneoꝝ. ¶ Si āt i ſe ꝯſideret̃ forā ſimpl̄r ē eēntia ſimplex ⁊ iuariabilis: igit̃ ex illa pte ēt ē vna ſimpl̄r. Si aūt cōparet̃ ad ea que ſunt poſt eaꝫ hoc eſt ad ea quoꝝ eſt forā: ꝯſtat ꝙ ipſa cauſa eſt vnitatis ⁊ pluralitatis oīuꝫ illoꝝ: igit̃ vnitas ⁊ pluralitas ipſius nō cauſat̃ ab ipſa: ⁊ iō ſi in ſe eſt vna ipſa ēt in illis erit vna: ⁊ ſic videt̃ oībus modis forma vna ⁊ eadem numero remanere. ¶ Amplius ꝙ ſubtractis oībus ſe cōſequentibus remanet vnū ⁊ idē ipm in ſe vnū eſt ⁊ idem. Subtractis aūt oībus formā ꝯſitib⁹ nō remanet niſi forma vna ⁊ eadē. ḡ in ſe forma eſt vna ⁊ eadē. ¶ Amplius forma que p̄dicat̃ de oībus ſimilitudinē eſſentialē habentib⁹ aut eſt vna ⁊ eadē re ⁊ nomine: aut noīe quidē eadē ſꝫ re diuer-ſa: ⁊ ſi eadem re ⁊ noīe forma vna erit in oībus re ⁊ noīe. Si aūt eſt diuerſa re ⁊ noīe eadē: tūc equiuoce p̄dicat̃ ⁊ hec eſt rō Auerrois in qbuſdā libroꝝ ſuoꝝ ⁊ reputat eā fortē ⁊ iſo-lubilē. ¶ In ꝯtīū aūt huius eſt ꝙ ſicut in p̄miſſis habitū eſt quedā formaꝝ diuidit̃ quātitate ⁊ quedā diuidit̃ formali-bus differētijs: ⁊ quocūq; mō fiat forma ſemp agit̃ in plura-litatē: ad hoc aūt oīs forma numerat̃ numero ſubti. ¶ Cō-ſtat aūt ſubiecta eſſe plura: plures igit̃ ſunt ⁊ forme ⁊ multe numero: huius aūt q̄ōnis veritas ſatis pꝫ in diſputatione priori in qua Ariſto. ſententiā declarauim⁹: forma.n. ſm ꝙ eſt in multis multiplicat̃ per aliud: ſm aūt ꝙ eſt de multis eſt vna per ſe: ⁊ ſm rōnē nō habens ex ſe diuerſitatē nume-ri lꝫ aūt ſit vna ſm originē ⁊ in ſe ⁊ ſm ꝙ eſt de multis tamē cuilibet haꝝ vnitatū quedā eſt annexa pluralitas. Una eni idea in lumine intellectus practici pluralitatē hꝫ rōnuꝫ ad ſpēm ⁊ finē operū relatarū: ſicut vnus intellect⁹ rō eſt oſſis ⁊ nerui ⁊ manus ⁊ pedis qñ intellectus corpus operat̃: cuꝫ tamē intellect⁹ per ſe idea ſiue ſpēs vna ſit: ⁊ hāc pluralitatē facit relatio ſpēi itellectus ad opus: forme aūt ſm ſe ꝯnera virtutū ⁊ ptātū pluralitas eſt: ⁊ hāc pluralitatē facit ſluxus forme de pluribus per ordinē ante ſe p̄poſitis ſicut pluriuꝫ poteſtatū eſt vita q̄ꝫ eſſe: ⁊ ſenſus q̄ꝫ vita ⁊ intellectus q̄ꝫ ſen-ſus: forme aūt que eſt de multis cōnexa eſt ſubiectoꝝ plura-litas ſm potentiā vel actū: qꝛ vl̄ eſt in multis vel in multis pōt eſſe quātum eſt de ſua nā: cū ſit cōmunicabilis: hoc igit̃ mō forma eſt vna de multis re ⁊ rōne ſicut dicit Auerrois. ¶ Separata.n. ab hoc ⁊ nūc remouet id q̄ᵒ idē eſt vbiq; ⁊ ſemp: cuius locus ⁊ ſpēs eſt intellectus eo ꝙ ſicut dixim⁹ in libro de nā aīe ⁊ opere ipſius intellectus eſt ſpēs intelligibi-liū ⁊ locus: erit enim agens intelligibilia per intellectū agē-tem: ⁊ eſt ſpecies intelligibiliū per lumen agentis q̄ᵒ ꝓprie eſt intelligibiliū forma: ⁊ eſt locus intelligibiliū per intelle-ctum poſſibilē: ex hijs.n. trib⁹ ⁊ minus natura conſtat intel-lectualis: ⁊ hec ſe habēt ſicut ſol ⁊ lumen ſolis ⁊ perſpicuuꝫ ad colores eſſe ſm ꝙ eſt motiuus viſus. Et hoc modo di-cunt pbi ꝙ idē vniuſe eſt in omni itellectu ⁊ eſt vbiꝫ ⁊ ſem-per p̄ſtia ſui potius q̄ꝫ informatione ſubiecti alicuius.

¶ Cap. 13ᵐ. Et eſt digreſſio declarans intellectū. 18. q̄ōnis.

Quia aūt p̄ncipium q̄ᵒ vere eſt ſuba eſt in mā nec ſeparatū ab ea ⁊ eſt vnū ꝯiunctū tñ multi-tudini: opꝫ induci q̄ōnē. 18. vtrū. ſ. ſit aliqd p̄e-ter ſimul totū cōpoſitū ex mixtis ⁊ compoſitis alia qualicūq; cōpoſitione q̄ᵒ grece ſinolon vo-cant: ⁊ hoc maxime dico ſinolon ſiue totum qñ aliquid nomine forme totius ⁊ cōpoſiti p̄dicat̃ de mā ſic cō-poſita nihil addēs nomine p̄dicati niſi māe cōpoſitionē: ſi-cut coagulatū liquabile arefactibile ſciſſibile ⁊ alia hmōi q̄ in ſcia metheoroꝝ ſūt a nobis determinata: aut forte nihil addit ſupra hoc: aut in qbuſdā addit in qbuſdā aūt nō ad-dit: ⁊ tūc opꝫ querere ⁊ ſcire q̄lia ſunt in qb⁹ addit ⁊ qualia ſunt talia in qb⁹ non addit. Si.n. nihil addit in oībus ſicut Empe. ⁊ multi dixerunt ꝙ ſuba formalis nō eſt niſi armo-nia cōpoſitoꝝ ⁊ cōpoſitionis tūc nō opꝫ nos aliqua conſide-rare per ſpēm ſed inuenire que ſit prima mā in quolibet: ⁊ qua q̄litate actiua vel paſſiua illa mā ad formā ſinolon de-ducat̃: ⁊ ſciem⁹ totā māmentiū ſicut in liquabilib⁹ calido ⁊ humido diximus māmprimā eſſe aquā: arefactibiliū aūtē talē calido ⁊ ſicco diximus de mā terre eſſe: ⁊ ſi ſic eſt in oīb⁹ oium ēt aiatoꝝ ⁊ celeſtiū ſcirem⁹ nām: qñ ſcimus ꝓpriam eoꝝ mām ⁊ quo agēte ⁊ quo patiēte ad cōpoſitionē ꝯueniūt ⁊ hoc qdē multi ēt poſterioꝝ phoꝝ ⁊ modernoꝝ dixerūt vo-lentes formas nihil eſſe niſi accidētia cōpoſitionis ⁊ miſci-biliū intātū ꝙ ⁊ itellectū poſſibilē qui locus eſt ſpērū mixtu-ram quādā elemētoꝝ tradiderunt eſſe: quoꝝ ratio eſt: ꝙ oē eſſe q̄ᵒ eſt in aliquo eſt in eo ſm poteſtateꝫ eius in quo eſt. ¶ Cuꝫ igit̃ foīe ſunt in cōpoſito ſinolon ſunt in eo ſm pote-ſtates cōpoſiti: eſt aūt poteſtas cōpoſiti ꝓportio poteſtatuꝫ eoꝝ que cōpoſita ſunt ⁊ mixta: forma igit̃ oīs que eſt in cō-poſito ſinolon nō eſt niſi ꝓportio mixture ⁊ cōpoſitionis eo-rum que miſcent̃ ⁊ cōponunt̃ hoc idē aſtruebāt per rōnem forme. Cum enim omnis forma endelechia ſit potētie ma-terie ſicut docēt peripathetici: ⁊ potētie māe nō ſunt niſi ꝓ-portiones potentiarū ⁊ virtutū eoꝝ que mixta ſunt ⁊ cōpo-ſita nō erit forma actus niſi hmōi potentiaruꝫ ſinolon ⁊ ſic forma nō erit niſi talis cōpoſitionis ⁊ ſinolon armonia. Ta-libus igit̃ formis ⁊ nō alijs circundatā dixerūt eſſe mām: ⁊ hoc ſm poeticas fabulas peplū dixerunt eſſe palladis: ⁊ qꝛ difficile eſt ſcire naturas ⁊ quātitates hmōi miſcibiliū dixe-runt ꝙ peplū hoc nullus hominū reuelare pōt: cū tamē pal-las ſcit quicquid eſt ⁊ erat ⁊ erit ⁊ quicqd in mūdo apparet ⁊ nō apparet ⁊ de hijs nos alibi locuti ſumus: in cōtrarium huius obijcit̃: qñ ſi forma nō eſt aliquid preter ſinolon non eſt ambo iſta que ſunt forma ⁊ materia tūc nulla poteſtas apparet in ſinolon niſi qualitatū cōpoſiti: ſed vbi nō eſt po-teſtas ibi nō eſt opus. Opus ergo oīno nullū erit niſi quali-tatum cōpoſitionis nullū igit̃ erit opus anime: qꝛ omne il-lud opus eſt ſm potētias vite ⁊ nō ſm potētias ſinolon ſiue cōpoſitionis. Opera autē vite ſunt nutrire augere mouere ſm locū ſentire ⁊ intelligere ⁊ hmōi alia. Q̄ᵒ qꝛ omnib⁹ pꝫ eſſe falſum ꝯſtat p̄inducta non ſolū eſſe falſa ſed heretica nec patiendū eſt tales homines viuere qui quicquid boni eſt in natura nitunt̃ deſtruere. ¶ Dicamus igit̃ huius q̄ō-nis determinationē ꝙ in quibuſdā forma nō eſt aliqd p̄e-ter ſinolon que ſunt mālia nō attingētia nature perfectum: ſicut eſt nix grādo ⁊ qualia diximus in metheoris ⁊ in alijs eſt aliqd p̄ter formas ſinolon que nature perfectius attin-gunt ſicut maxime ſunt animata. Si autē in animatis ali-quid eſt cuius anima ſeparat̃ a materia vt perpetua ⁊ icor-ruptibilis: hoc iam in parte in ſcientia de imortalitate ani-me tradidim⁹: ⁊ ad hoc in hac ſcia poſterius oſtēdemus: ea autē que inducta ſunt in cōtrarium nō eſt difficile ſolue-re. Materia enim nō ſolum habet potentias ⁊ virtutes ex miſcibilibus: ſed etiā ex influentia celeſtiū deſuper ⁊ ex vir-tute mouētiū itellectuū ſupceleſtiū: ⁊ ex v̄tute aiarū in q̄rū corporib⁹ dirigit̃ ⁊ maturat̃ ſicut in ſcia de aialib⁹ determi-natū eſt ⁊ ſm hmōi potentias perfectiuos accipit actus qui ſunt aliquid p̄ter ſinolon: tāta igit̃ de. 18. q̄ōne dicta ſunt.

Determinatio questionis.

¶ Cap. 14ᵐ. Et eſt digreſſio declarās itellectum. 19. q̄ōnis.

Ex quo igitur iaꝫ cōſtat principia formalia eſſe aliquid in qbuſdaꝫ preter ſinolon: in quibuſ-dam autē nihil reſtat inducere id q̄ᵒ. 19. que-ſituꝫ eſt vtrū ſint determinata principia talia ſiue ſint in rationibus ſicut illa que ſunt aliqd p̄ter ſinolon ſiue ſint in ſubto: ſicut illa que ni-hil ſunt niſi forme ſinolon ſint determinata numero: ita ꝙ ſint duo vel tria vel aliquid ſm numerum aliquē ⁊ non plu-ra: aut determinata ſm ſpeciē: ita ꝙ ſint vnius vel duarum ſpecierum vel alicuius determinati alterius numeri lꝫ ſint indeterminata ſm numerū ſubtoꝝ ſuoꝝ: ⁊ quocūq; mō di-cant̃ eſſe determinata: ita ꝙ nec ordine nec cōpoſitione ſint ꝯgibilia in pluralitatē maiorē q̄ꝫ ſit numerus in quo deter-minata ſunt principia: cuꝫ principia formalia entibus dent eſſe ⁊ rationem ⁊ ſubſtantialitatem concludit̃: ꝙ entia non erunt plura q̄ꝫ ſunt principia ſicut in antehabitis oſtenſum eſt diſputationibus: ⁊ ideo multi fuerunt qui infinita dixe-runt eſſe p̄ncipia forma ⁊ ſubto ⁊ oīa eſſe in oībus. ¶ Cōſi-derauerunt eni ꝙ principia incorruptibilia ſunt: ⁊ ideo ad inuicem in cōpoſitione ⁊ mixtura nō tranſmutantur ꝓpter q̄ᵒ nullum dixerunt eſſe actū mixti: ſed oīs actus eſſe prin-cipiorum compoſitoꝝ ⁊ denominationem fieri a dominan-te cum tamen omnia ſint in oībus. Cum.n. incorruptibilia ſint nō alterant̃ adinuicē ſicut dicūt. ¶ Alij aūt determina-

ta dicũt esse principia in specie: ꝛ nõ ſm numerũ subiecti vt Platonici: qui ideas dicunt esse pricipia ꝛ has numero intellectuũ primoꝝ esse spẽs determinatas: eo ꝙ tot sũt idee prime: quot sunt intellectus actiui qui in potestate habent mãm: quetñ idee oẽs sunt ex ipsa vnius ꝛ simplicis intellectus primi idea: ꝛ ad illas oĩa formanẽ subta mãe: ꝓ rõne ponentes ꝙ ante oẽm multitudinẽ est vnicas: ꝛ ois multitudo reducit ad vnũ: ꝛ sic ois multitudo subtoꝝ ad vnaꝫ in forma reducit: ꝛ ois multitudo formaꝝ reducit ad vnitatẽ illã que est formaꝝ spẽs: ꝛ hoc est intellect⁹ agens formãs: ꝛ multitudo taliũ intellectuũ reducit ad vnã vni⁹ primi ideã que est spẽs ꝛ lumen oium intellectuũ actiuoꝝ: ꝛ isti nõ aberrant oĩno sicut in ↄ̄sequẽtib⁹ apparebit. Alij aũt subiecti numero dicũt pricipia esse determinata dicẽtes: ꝙ oĩa sunt aut aqua vna: aut vnus aer: aut vn⁹ ignis: aut aq̄ ꝛ ignis: aut queciꝗ duo aut tria aut oĩa q̄tuoꝛ elemẽta intransmutabiliter cõposita: ꝛ cõpositione sua entia facientia: que non sunt aliud ab ipsis. Et hoꝝ oium rõnes iaꝫ in antehabitis determinauimus: hec igiẽ de ista qõne cũ hijs que in precedentibus determinata sunt sufficiant. Sic igiẽ patet determinatio. 7. questionum que de principio formali sunt.

Cap. 15^m. Et est digressio declarans intellectũ questi. 20.

Vicesima aũt qõ est vtrũ eadẽ sint corruptibiliũ ꝛ incorruptibiliũ principia: an diuersa. nec mõ querit que sunt pricipia sed quoꝝ: nec de vno querimus quocũꝗ principio. sed de quolibet ſm qualibet cãm determinatã. De hac igitur questione: si qua multa ſm theologizantes dicta sunt aũr aũc adhuc de hac disputare opꝫ. Si. n. eoꝛũdem effectuũ sint principia eadẽ videẽ ꝙ ↄ̄trarioꝝ effectuũ sint principia ↄ̄traria: corruptibilia aũt ꝛ icorruptibilia sũt ↄ̄traria: videẽ igiẽ ꝙ corruptibiliũ ꝛ incorruptibiliũ principia sint ↄ̄traria: ꝛ hec fuit rõ Manichei de duob⁹ pricipijs. Adhuc aũc principiũ primũ cã est per se aut nõ: si non est cã per se: nõ est primũ: sed ante ipsuꝫ est principiũ aliud. Si aũt per se causa: tunc nõ causat aliquid nisi in sui ↄ̄formitatem. Si igiẽ pricipiũ est icorruptibile erit omne causatũ suũ incorruptibile. Uidemus aũt multa corruptibilia: ꝙ illa sunt ab illo quod ã pricipio. Dicet aũt fortasse aliquis ꝙ primũ principiũ causat per volũtatẽ ꝛ intellectũ ꝛ iõ causat prout vult. Contra hoc est qõ in sequentibus huius sciẽtie ꝓbabiẽ: ꝙ in primo voluntas est idẽ ꝙ essentia: ꝛ nõ diſponiẽ diuersis volitis. igitur causatio sue volũtatis est vno mõ sicut causatio nature ꝛ sic sequiẽ idem qõ prius conclusum est. Adhuc deẽ ꝙ causet per intellectũ: videmus aũt ꝙ celestia per intellectũ mota vno mõ mouenẽ semp ꝛ nulli subiacent diuersitati. Cum igiẽ itellectus primi magis sit stabilis q̄ intellectus motoꝝ: magis vno mõ erit cãtio itellectus primi q̄ sperarum celestium. Quicquid igiẽ procedit per ipm: ꝓcedit per vnũ modũ ꝛ in dispositiõe vna. Cũ igitur res sint contrariarum dispositionũ nõ videnẽ ꝓcedere ab vno ꝛ eodẽ principio hec ꝛ hmõi mouebãt Pitagorã ad ponendũ duas sistitias principiorum: vnã boni ꝛ alterã mali: ꝛ tota causa huius dispositionis est: qꝛ querebãt cãm mali ignorantes an est malũ: ꝛ quid est malũ.

Solutio. Nos autẽ quantũ hoc negocium exigit determinare volẽtes inducta dicimus ꝙ malum in natura nõ est aliquid existentiũ: ꝛ iõ nõ habet causam aliquam essentialem: sed priuatio est armonie ꝛ cõmensurationis principioꝝ cõstituentiũ ꝛ priuatio modi ipsorum: ꝛ ideo nõ habet causam esse causantem sed defectus causalitatis est sibi cã: cum malũ naturalium qõ est corruptio: nihil aliud sit q̄ cõtra naturã illaꝫ esse que est ꝓportio principioꝛꝫ cõstituentiũ in esse: ꝛ solutio modi compositionis ꝛ armonie coꝝ. Dico igiẽ ꝙ in hijs in quibus inequalis est distantia ꝛ conuenientia ad principiũ primuꝫ nõ est equalis participatio esse diuini: qũ propinquissima: sicut intelligentie sine motu participant: ꝓpter qõ intelligentia indiuisibilis ꝛ simplex facta est in luce principij primi. Magis aũt distantia participant hoc per motũ localem in quo est suba incorruptibilis mota sicut corpora supcelestia: que aũt sunt in vltima resultatiõe participant hoc per successionẽ generationis habẽtia cãm sue successionis motũ declini circuli in quo elõgatio generãtis primi soluit armoniã: ꝛ inducit corruptionẽ generatoꝝ: ꝛ hoc est corruptio ꝛ nãe malũ: ꝛ per hoc patet: ꝙ eadẽ sunt mouentia principia corruptibiliũ ꝛ incorruptibiliũ: sed mouentia nõ mota sunt principia corruptibiliũ per instrumẽta que sunt mouentia mota per accessum ꝛ recessum ꝛ alios motus siue diuersitates: ita ꝙ semp mali nulla est causa efficiens sed deficiens. Quoniã ñ mouẽs presentia facit esse absentia facit nõ esse sicut pꝫ per inducta. Qõ igiẽ diciẽ ꝙ ↄ̄trarioꝝ cõtrarie sunt cãe per se falsum est si sub contrarijs cõprehendantur priuatiue opposita: sed vnum ꝛ idẽ diuersimode se hñs causat taliter opposita: nec negãdũ est qn ꝑncipiũ primũ sit cã per se ꝛ essentialiter: ꝛ ſm voluntatẽ vno mõ stãtẽ semp ꝛ ideo ad oĩa equaliter se hꝫ: sed nõ oĩa eq̄liter se habẽt ad ipm sed quedã ꝓpinquius ꝛ quedã longinquius ſm perceptionẽ suaꝝ bonitatũ: sicut alibi sepe diximus: ꝛ ex hijs cũ illis que in antehabitis determinata sunt pꝫ satis ꝙ tenendũ est de ꝑinducta questione. Nos enĩ hoc de malo anime ꝛ hoĩs in moribus nõ loquimur: qꝛ nõ est de ꝓposita questione ſm propositum opus qõ hic prosequimur.

Cap. 16^m. Et est digressio declarãs intellectũ. 21. qõnis.

Deinde est querẽdũ de itellectu qõnis. 21. vtrũ s. oium tam corruptibiliũ q̄ incorruptibilium ꝑncipia sunt incorruptibilia: aut corruptibiliũ ꝑncipia sunt corruptibilia: ꝛ icorruptibiliũ incorruptibilia: ꝛ qꝛ de mouẽtib⁹ iam cõstat per determinationẽ qõnis ꝑcedentis quetam⁹ de alijs ꝑncipijs mãlib⁹ ꝛ formalib⁹ ꝛ finalib⁹: videnẽ enĩ ꝑncipia mãlia esse icorruptibilia per Aristo. determinationẽ in superiori positã disputatione: qꝛ nec mot⁹ esset neꝗ mutatio nisi subm qõ est mã incorruptibile ꝛ ingñabile ponaẽ: sicut ↄ̄stat ex scia primi phicoꝝ. per eandẽ. n. demõstrationẽ constat ꝙ forma neꝗ gñabilis est neꝗ corruptibilis neꝗ mobilis. Quicqd. n. ſm essentiã nõ fit per motũ vel gñationeꝫ esse supponiẽ ante oẽm motũ ꝛ ante oẽm gnõnẽ ſm essentiã nõ fit per motũ vel generationẽ: forme aũt essentia esse supponiẽ in mã ante motũ oẽm ꝛ ante generationẽ oẽm. Non fit igiẽ per motũ vel generationeꝫ: huic demonstrationi nõ obstat ꝙ forma nõ est in mã nisi ipotẽtia. Impotẽtia. n. esse diciẽ esse cõpositi: nõ esse forme ſm eẽntiã: forma. n. per eẽntiam eadẽ est siue sit in potentia siue sit in actu. Qõ aũt ſm essentiam ꝑsupponaẽ esse in mã ex hoc pꝫ: ꝙ oẽs phi in hoc ↄ̄uenerũt ꝙ nihil fit phice ex nihilo sed ex aliquo. Si auteꝫ essentialiter forma nõ ꝑexisteret in mã oporteret ꝙ ab alio extrinseco dareẽ mãe: aut ꝙ fieret ex nihilo quorum vtrũꝗ sepius a nobis improbatũ est. Amplius mot⁹ ꝛ mutatio nõ sunt nisi ad esse: ꝛ hoc est cõpositi ꝛ nõ essentie forme simplicis: ꝙ formis neꝗ per motũ neꝗ per mutationem fit que est generatio. Cum igiẽ generatio ꝛ corruptio nõ sint circa idem necessario sequiẽ ꝙ neꝗ corrumpitur per corruptionem. In cõtrariuꝫ aũt huius est ꝙ mouentib⁹ nobis mouenẽ ea que in nobis sunt: ꝛ generatis nobis generantur ea que in nobis sunt: ꝛ corruptis nobis corrumpunẽ ea que in nobis sunt: forme autẽ que sunt principia substãtiaruꝫ sunt in nobis. videẽ igiẽ ꝙ mouenẽ ꝛ generanẽ ꝛ corrumpuntur nobis corruptis ꝛ generatis ꝛ motis. Adhuc autẽ aliter videnẽ forme incorruptibiles esse: per hoc ꝙ ꝑncipia scientie perpetua sunt ꝛ incorruptibilia: sicut Platoni videtur.

Solutio. Hec aũt ꝛ hmõi in prehabitis sufficiẽter pertractata sunt: qꝛ principia prima rei principiate ꝛ essentialia corruptibilia sunt per accidẽs quãdo res corrumpunẽ per se: ꝛ sic sunt ꝛ generabilia ꝛ mobilia: per se aũt sunt igenerabilia incorruptibilia ꝛ imobilia sicut optime est ꝓbatũ. Forme aũt ꝑme que sunt mouendi rõnes in mouẽte ꝛ fines vltimi qui sunt in primo motore sicut in duce exercit⁹ sunt absolute imutabiles ꝛ imobiles. Materia autem ſm id qõ subm est ꝛ fundamentuꝫ incorruptibilis est ꝛ ingenita: per esse tamen qõ habet a disponentib⁹ corrumpitur ꝛ generatur ꝛ corruptio vnius est generatio alterius.

Uide. 7. met. cõ. 23. 26. 27. ꝛ. 31.

Cap. 17^m. Et est digressio declarans itellectũ. 22. qõnis.

Difficillimũ aũt ad considerandum omnibus antiquis visum est id qõ. 22. queritur qõne vtrum. s. vnum ꝛ ens que sunt primi entium intellectus eadem sint substantia: ꝛ nõ diuersum aliquod subiectum aut non. Sed aliqua contenta sub ipso sunt reruꝫ substantie: sicut

amor aut odium aut ignis aut aqua aut aliquid aliud huiusmodi: et hanc quidem questionem superius multum exquisite disputauimus per Aristo. rationes et ideo illa non repetemus. Sed altius ordinantes disputationē rationes Platonis et Pitagore inducemus. ¶ Uideamus igit de rerū principijs p̄mis. Oīum eni quoꝝ resolutio stat in vno est vna nā p̄n^m in quā decurrit oīum relatio: et non resoluit in aliud. Sed entiū oīum resolutio stat in ente et vno: et hec nō resoluunt in aliqd qd sit prius ipsis: igit ens et vnū sube sunt et p̄ncipia oīum entiuz. ¶ Amplius oīum eoꝝ quoꝝ est substātialis egressus siue profluxus ab vno faciēte per eēntiā oīa necesse est esse nām vnā: sicut pz per inductionē oīuz ab vno essencialiter fluentiū: qꝛ per essencialē opatione producit ea: nō aūt dubiū est oīum entiuz pfluxum esse ab vno primo principio faciente eēntialiter et nō accidentaliter operationē: videbit igit esse oīum nā vna: et hoc nō pōt esse nisi ens et vnū: sunt igit p̄ncipia et substātie oīum vnū et ens. Simile huius videt tam in sensibilib⁹ q̄ȝ in itellectualib⁹: qm qꝛ visibilia fluunt a luce oīum visibiliū p̄n^m essentiale est lumen: et qꝛ oīum itelligibiliū fluxus est ab intellectu agente: lumen intellectus agentis pricipiū essentiale oīum est eorū que intelligunt. ¶ Hinc est qꝛ Plo deū deoꝝ patrē et opificem inducit dicentē hoꝝ sementē ego faciā vobisq̄ tradam: vestrū erit par exequi: et hec est cā qꝛ vna nā que primū ens est et primū vnū. Antiqui pitagorici et Plato dicebant oīuz principia: lumē eni intellectuale factiuū qd fluit a prima cā sementia est oīum: et hoc est cā entitatis omniuz: et vnitatis oīuz alioꝝ: que sunt posteriora ipo: et hoc aliquādo volebāt dicere quando dixerunt oīa fieri ex ipsa vnius et entis idea. Est aūt deceptio s̄m aliqd in hac opinione: qꝛ cū resoluuntur oīa in ens et vnuz nō stat in ens resolutio in vna nā que vniuoce sit vna nā oīum: id aūt qd substantiale est p̄ncipiū entiū vniuoce est in illis quoꝝ est p̄n^m qꝛ aliter nō esset diffinitiuū: et iō peccauerūt hij pbi in eo qꝛ nō distinxerunt vnuz et ens. ¶ Similr aūt cuz fluxus oīum est ab vno faciente illud faciens nō influēs etiā essentiā suaz in facta: lz non operet accidentalr: eo qꝛ nihil penitus pōt accidere illi: sed operat per suā sciam: que est lumen intellectus sui qui actiuus est: et hoc lumen pcedit in diuersitatē generū et specierū s̄m ordinē queꝫ ↄstituit sapia sua: que cā ordinis est vniuersi: et cū illud lumē nō participet s̄m potestatez et nām eius a quo fluit sed s̄m potestatē percipiētiū ipm: et hec potestas sit valde difformis gn̄e et specie: nō est in eis vt vna nā vno mō accepta: sed potius vt vnū multiformiter participatuz: et hoc nō est substātiale p̄ncipiū: sicut paulo ante diximus: et est simile huius in lumine solis: qꝛ formatiuū est oīum gn̄atorū: et tn̄ qꝛ nō participat vnica solis potestate sed multis potestatibus participātiū nō facit vt oīa sint vnius nāe per quā diffiniantur formaliter: sed sunt diuersarum naturarum et formarum et diffinitionum et tamē in lumine solis est vt fiat quicquid fit in eis: et similiter in lumine intellect⁹ primi est: vt fiat quicquid fit: et tamē nō est formalis substātia oīum: et forte iō hoc vocauit Plato sementē potius q̄ȝ genus vel formā: qꝛ informatiua sementis est vt fiat radix et stipes et folium et ramus et flos et fructus: et tamē nō est vniuocū principium saluatū in omnibus inductis. Ex hijs igit pbat qꝛ non est recta demonstratio superius inducta et probata per ea que vniuoce procedunt ab vno essentiali aliquo principio: patet igit p̄inducte questionis determinatio s̄m peripatheticorum subtilitatem.

¶ Cap. 18^m. Et est di. declarans intellectuz. 23. questionis.

Consequens questio que. 23. ponit in ordine questionū est. Utrū principia sint vniulia aut vt singularia rerum: que lz iam in alijs determinata sit tamē vt sufficientior sit doctrina dignum est de ea aliquid disputare. Omnium autē stoicorū sententia fuit vniuersalia reruz esse principia et huius potissimū causas tres assignabant: quoniā si essent singularia cum singularia sint infinita: et infinita nō sint scita neq̄ perfecta essent rerū principia et ignorata et imperfectissima non ergo essent causa scientie rerū: et perfectiones earū. ¶ Secūda aūt causa est qꝛ si essent singularia nō essent nisi tm̄ vnius solius rei principia: qꝛ singulare non conuenit nisi vni soli. Principia autem queruntur que sunt omniū principia. ¶ Tertia aūt causa est: qꝛ si eēnt singularia nō essent diffinitiua. Diffinientia. n. priora sunt diffinitis s̄m naturam: singulare aūt nulliū omnino est pri⁹ sed omnibus est posterius s̄m naturā: et ideo singulare non prehabet aliquid sed prehabet ab vniuersali causa: et cū diffinientia prehabeant diffinitū diffinientia nō pn̄t esse principia. Econtra aūt illi qui dicunt epicuri cōcedebant omniū principia esse singularia: causas sui dicti potissime quatuor assignantes. Quarū prima est qꝛ principiū rei s̄m naturam esse habet in re ipa: nihil autē est in singulari nisi singulare. Secūda aūt est: qꝛ principiū rerū singulariū est ppriū et proximum qꝛ aliter singulare nō ↄstitueret: ppriū aūt et primū singulari est singulare. Tertia vō est qꝛ singulare nō ↄstituitur nisi per generationē. generatio aūt cū sit actus qdā principij et actus particulariū et singulariū sint opꝫ principia singularia esse. Quarta cui potissime innitunt est: qꝛ vniulia in itellectu sunt: ea aūt que in intellectu sunt simplici cause rerum s̄m esse qd habent in nā esse nō possunt. Sentētia aūt peripatheticoꝝ media via inter hec incedens dicit: qꝛ principia reruz s̄m esse accepta singularia sunt: s̄m rōnē aūt abstracta a rebus: et separata vniulia sunt: et si hoc mō nā simplex principioꝝ ↄsiderat sunt ante res et principia cognitionia eaꝝ lz abstractio eoꝝ sit post eē et accidit rei et vl'e abstrahat ab ea: et qꝛ de hmōi multa dicta sunt vident nobis sufficere que diximus ad p̄inducte qōnis determinationem.

¶ Cap. 19^m. Et est di. declarās intellectum questionis. 24.

Querebatur aūt. 24. vtrum potestate vel actu sunt pricipia: que qdē qd s̄m superius īducta nō est disputata nisi s̄m ↄtrarietates assertionum epicureoꝝ phoꝝ ad peripatheticos: nūc aūt de ipsa s̄m stoicoꝝ subtilitatē differenduz est: qꝛ igit sicut in p̄habitis diximus ista sapiētia maxime intēdit de fine vltimo et p̄ma forma. ¶ Queramus an hec principia potestate sint principia aut actu: videbit fortassis finis vltimus eē potestate: ppter qd. n. mouet principiū mouēs: et mouet oē qd mouet ptāte est et nō actu: qm si actu esset nō moueret motor: nec moueret mā. Quamdiu igit durat motus videt potestate esse finis vltim⁹ mouentis: et eius qd mouet. ¶ Amplius dux exercitus tamdiu mouet exercitum q̄ȝ diu in potentia est victoria: finis autē vltimus vniuersi entis est sicut finis ducis exercit⁹: ex hijs igit et hmōi videt esse in potētia. Huic aūt ↄtrium videt: qꝛ id extra qd aliquid est et maxime finis est indigēs et imperfectū. Primus aūt motor nullo est indigēs oino et oī pfectione perfectior: videt ergo qꝛ ois finis motus et opeꝝ eius sit intra ipsuz. ¶ Similr aūt videt de forma prima. si. n. illa in potētia sit et nō sit in actu cum nihil reducat de potentia ad actū nisi per id qd est in actu: erit ante primā formā forma alia que educit primā nām de potentia ad actū: et sic aliqd erit in vno et eodē genere prius prio qd est ipossibile. ¶ Si aūt ppter hoc dicat prima forma in actu esse: et non potentia: tūc sequit qꝛ aliquis sit vnus actus primus qui est act⁹ oīuz et in hoc oīa erunt vnū: qd sepius in antehabitis iprobatuz est: s̄m peripatheticos aūt quos defendimus dicemus ad hoc qꝛ finis vltimus est in actu et nō in potentia nisi s̄m aliquid. Finis enim vltimus est bonitas et perfectio cause prime: que oīmode actu est et nō potestate: sed consecutio eius in parte cuilibet enti pportionata est in potētia: et ideo prima causa est imobilis in se cum nihil sui sit extra ipsam: sed mouet oīa alia que sui cōsecutionē habēt extra se s̄m aliq̄ȝ bonitatum suaruz participationē. ¶ Similiter aūt et prima forma que lumen est intellect⁹ eius in actu est in qua est qꝛ fiat omne qd fit. Sed resultatio eius que est forma entis facti est in potentia sicut forma artis in actu est. Sed resultatio eius in lignis et lapidib⁹ est in potētia: et sic est de forma solis ad formas generatorum et forma luminis ad colores: per hec igitur patet determinatio questionis huius.

¶ Cap. 20^m. Et est di. declarās intellectum questionis. 25.

Iam de. 25. qōne pertractandū est: vtꝝ. s. p̄n^a aūt sint pricipia q̄ȝ s̄m motū: aut per motū sint p̄n^a rerū. Dicebat. n. Plato formalia pricipia rerum et idealia sine omni motu principia rerū existere et remanere ea etiaz remotis eis quorū sunt principia: et huius assignabat cās tres

et modos duos: casuarũ autem vna est: q separata sunt a mã hmõi pñ: aliter.n.nõ possent esse pñ cũ oẽ qd in mã est pncipiatũ sit: et cũ forme pñ sint opz formas esse separatas. ¶ Secũda aũt cã est: q forme sm ecñtiã sunt ante mãz et nõ depẽdent ab ipsa: sed ecõuerso mã depẽdet ad formaz. Qd aũt ante aliud est sm nãm nõ dependens ad ipm nõ subiacet motib et passionib eius: forma igit nõ subiacet motib et passiõib mãe. ¶ Tertia cã est: q forma sit pter oẽm motũ et cã imobilitatis: qr oẽ qd mouet quiescit quãdo adipiscit formã ad quã est motus. Cum igit separatum ante mobile existens qd est cã quietis et imobilitatis sit pter oẽm motum et forma sit hmõi pncipiũ: videt forma aliter qz sm motum esse existentiũ pncipiũ: huius aũt qdaz platonicoz ponebãt duos modos: quoz vn est in sigillo: qd absqz omni motu quo cera moueat nihil accipiens et nihil abijciens format cerã et est principiuz formationis eius. Alius est forma artis sm quã fit calceus in qua arte ad vnã formã separatã et imobilẽ multi fiunt calcei: et sic dicunt esse de opifice primo et rerũ paradigmatib. ¶ In zrariũ huius est qd in.8.phy sicoz demõstratũ est: q vz nunc agens et ante hoc nõ agens nõ agit nũc nisi per motũ aliquẽ factũ in ipso. Si igit principia sint aliqñ principiatũ aliqñ principia nõ fuerant sunt facta pñcipia per motũ. Propter qd peripathetici dixerũt q principia rerum per motum sunt principia: neqz sunt forme rerum separate nisi per modũ illum quo principia sunt scientie rerũ. Qui modus a nobis determinatus est.

¶ Cap.21m. Et est dig. declarãs intellectũ questionis.26.

Utrũ aũt numeri et lõgitudines et figure et puncta substãtie qdã sint entiũ: aut nõ.26.est que sitũ et a nobis in anteriori disputatiõe sm sententiã Aristo. multũz discussum: et iõ pauca de hoc quesito remanẽt addenda. Nõ.n. Plato dixit hoc oiuz eẽ pñm: sed mũdi sensibilis tñ: et iõ quedã hic dixit eẽ pñcipia et nõ simplr. Uidebat enim hac pter iductas vel rõne: qr id qd est subẽ aliqd nõ hz accidẽs cãm sui et pñm: ptes aũt subẽ sunt subẽ aliqd. Nõ hñt igit partes subẽ pñcipiũ et cãm sui accidẽs: partes aũt subẽ nõ sunt aliqd subẽ nisi per dimensiones diuidi possint. Dimensiones aũt que diuersitatẽ subẽ zferũt in ea que aliqd subẽ sunt: sunt subẽ et nõ accñtis. Cũ.n. diuisibilitas nõ sit ac subẽ nisi in subãs ipsa diuisibilitas nõ videt accñs cãz hic. Adhuc prima indiuisibilitas in habentibus sitũ in potẽtia est puncti. Si aũt subã sola sit ipsa sic indiuisibilis est: videt q pũcti hie rõnẽ hoc et hmõi multos mouerũt ad dicendum q dimẽsiones subẽ sunt rerũ diuersarũ. ¶ Sed ad oia hec sciẽdũ q lz subã indiuisa sit actu si sola intelligat tñ potẽtia diuisibilis est: sed nõ est potẽtia diuisibilis nisi qr potentia hz partes: et ea qdẽ que sunt partes hz in seipsa sed sm actũ partiũ nõ hz ea nisi qñ partit et diuidit: non aũt diuidit nisi cũ dimensionibus accepta et iõ accidẽs ptialitatis sm actũ hz a qñtitate: sed id qd est pars qd potẽtia est ad hmõi accidens hz in seipsa: et qñ dicit indiuisibilis si sola esse intelligat est illa alia indiuisibilitas a pũcti idiuisibilitate qñ negatio est diuisibilitatis a substãtia sm oẽ genus ita q nihil est diuisibiliũ. Nõ aũt ita est de puncto: qr lz sit indiuisibile sm potentiã et actũ est tñ hoc aliqd in gñe diuisibiliũ: qr pñcipiũ diuisibiliũ et subã: et per hoc pz inducte qõnis declaratio sm peripatheticoz studiũ et subtilitatẽ: sicut.n.in physicis nos dixisse meminimus a subã que actu quanta nõ est sed potentia educit sicut a cã et subiecto quantitas: qñ sit actu quanta: et similiter ob eadẽ que actu diuisibilis nõ est egreditur diuisio: et hec quidẽ diuisio primo est quanti. Secundo aũt per quantũ est subẽ nec ppter hoc aliquid sibi substãtialiũ habet ab accidẽte. Sed aliquid hz substãtia quãta a quantitate que nõ habet substantia per se solam.

Solutio.

Nõ subtilem modũ loquẽdi doctoris et pondera.

¶ Cap.22m. Et est di. decla. vltime qõnis determinationẽ.

Ultima oium superius enumeratarũ qõnum est qua querit: q si quedã hoz subẽ sint vtruz sint noie et rõne sepata a sensibus: aut sunt in eis sm cõuenientiã noĩs et rõnis. Sicut.n. olim disputauim ea que principia sunt rerũ: dant eis nois et rõnes: et iõ si dimensiones et numeri mathematici sint principia sensibiliũ: opz q cũ sensibus nomine et rõne zueniãt et sic quedã linee et supficies erũt rõnale aial: quedã aũt risibile: qdã hinnibile: et sic de alijs que valde absurda: et iõ coact fuit Plato hec pñcipia sm mãz dicere: et alia separata ponere formalia que noie et rõne cuz sensibilibus zueniãt sicut et autoantropos et autoanos et autopegasos et hmõi de qbus sepius multa dicta sunt. Rõne aũt visus est Plato ad pbãdũ huius pñcipia esse: eo q hoc nullũ relinquũt sensibiliũ et oiuz eoz quoz est vna in cõmuni nã est et qñtitas vna et vna in cõmuni figura. ¶ Amplius aũt oium quoz est vna figura: duo sunt termini qñtitatis in magno et paruo: inter que sm mãm est ista nã: sicut enim diximus in libro de aĩa: q oium nã zstantiũ terminus est et rõ magnitudinis et augmẽti: videt igit q hec sunt pñcipiũ corpoz sensibiliũ sm mãm. ¶ Amplius nõ subdit mã gñationi nisi diuisibilis et quãta. Nõ est aũt diuisibilis et quãta nisi per magnitudinẽ et paruitatẽ: qr nõ diuidit nisi cõpositũ ex paruis: et est hoc magnũ: nec per diuisionẽ accipit nisi minus toto et hoc erit paruũ. paruũ igit et magnũ sũt pncipia subẽ sm mãm. Qd si zcedat optime disputatũ est in zriũm per sniam Aristo. in pcedentib inductã: que oino est necessaria: et sm eundez Aristo. dõm est q dimensiones et figure nec sunt principia subẽ sm formã neqz sm mãz: et q nõ sunt pñcipia subẽ sm formã: pz ex superius inductis: q aũt sm mãm nõ sunt pñcipia ex hoc pz q mã pñcipiũ est et nõ hz pñcipiũ. Est aũt principiũ vt subm: et nõ vt quãta magna vel parua: et q aliqua qñtitas et aliq̃ qñtitatis figura zsequitur eẽ generatũ est ppter potestates forme: quas nõ explet nisi in quãta et tali figura partiuz mãe et organoz cõpositi: et iõ oium taliũ est rõ qñtitatis et figure: et cum hec sint zñtis cõpositũ pz q nõ sint principia substantie sm mãm nec mã subijcit forme vel generationi sm q est quãta: lz sine quãtitate motui et mutationi nõ subijciat: qr cuz per se sic generationis et corruptiõis subm: gñatio aũt et corruptio nõ sint nisi fines motũ nec mobile nisi quãtũ. Inde est q opz generabiliũ mãm esse quantã: pz igit q accidit mãe quantã esse et hoc ignorauit Plato: et adhuc multi ignorare videntur. Similr aũt mã nõ subijcit forme sensibiliũ fz q est quãta: sed cũ forme sensibiliũ sint multarũ pñtuz: et hec diuersitas pñtũ exigat mãe diuersitatẽ in qñtitate partiũ mãe et figura: opz mãm subiectã sensib formis quantã et distributam esse et in diuersas figuras in partib illis: nõ q hec sunt pñ mãe sed poti in cõposito pncipiant ab ipsa. Sic igit determinate sunt qõnes in hac scientia de principijs inducte.

¶ Incipit liber quartus metaphysice qui est de principijs huius scie que sunt passio subiectũ et dignitas. Cui primus tractatus est de quo sit vt de subiecto et de qb passiõib.

¶ Cap.pm. Q hec scia est vniuersalis et nulli scientiarũ particularium est eadem.

Iam compleuimus in pcedẽtibus libris de qbus causis ingrere hz hec scia qñ ingrunt hic prime cãe: que extreme sunt in resolutione cãz et pncipiorum: pbatũ est ẽt in eo qui ante hũc librũ est: que sunt quesita istius sapie atqz cause iam dudũ inuestigate querunt. Restat igit nunc vt ostendamus in hoc libro sapientiam hanc esse taliũ quesitoz: et per huiusmodi extremas causas quales assignauimus lz iam dixerimus in pmissis: nõ omnis entis omnes causas esse: qr si omnes cause eque pncipaliter essent omnis entis oporteret q omne ens esset eiusdem nature cum ente trãsmutabili in quo cõueniũt oẽs cause: sicut diximus in scdo physicoz. nõ igit entis inquantuz est ens sunt oẽs cãe: diximus aũt in prehabitis q sapiẽs qui dicit phs est doctissim cãz principalr aũt cognoscit finẽ vltimũ et formã primam entis sm q est ens: et hoc qdem sine demonstratione dictũ est in prehabitis: nunc autẽ demonstrare intendimus: q est quedam scia que per extrema et prima pñcipia forme prime et finis vltimi zsiderat ens inquantũ est ens: et que insunt enti. hoc.n. habito stabilita est sufficiẽter scia ista: cũ iam determinata sint pncipia et qñta et subm et passiões ipsi: hoc igit

2° de aia. tex. cõ. 42.

Tex. cõ. pmũ.

2. phy. t. c. 70. et infra.

Idez cõmentator hic. t. 3. meta. cõ. 3. et i plogo suo super pmo phy.

tur facere principaliter intendimus in hoc libro quarto: ex consil aūt: qꝛ scia de primo ente sm ꝙ est ens est etiā de primis principijs demōstrationis oīum sciaꝝ sicut in scḋa qōne libri pcedentis determinauimus. Quidā ↄ̄dicūt pncipijs illis asserentes nihil penitus scire aliquez nec scire posse: idō ex consil manifestabimus mendaciū hmōi sophistaꝝ: ⁊ in hijs duobus tractatib⁹ cōplet liber iste qrt⁹. ¶ In pmis igit pmittemus ppōnē tria que in pmo tractatu intēdimus ptinentez dicētes ꝙ certissime scia quedā vna est ⁊ eadē que speculari hꝫ ens īquātū est ens ⁊ subm ⁊ eadē speculari hꝫ eas passiones ⁊ pdicata que huic enti insunt sm se siue eēntialr sꝫ ꝙ est ens: hec aūt scia nulli sciaꝝ que in parte entis speculari dicunt: est eadē: hoc aūt vltimū prio ostēdemus ꝙ.s. scia vniuslis que est de ente sm ꝙ ens: ⁊ de pdicatis entis nulli particulariū sciaꝝ est eadē. Nulla.n. sciaꝝ speculatiuaꝝ intendit vniuslr de ente inquātū est ens: cū due sint speculatiue pter hāc pħica.s. ⁊ mathematica vtraqꝫ istaruꝫ est abscidens per formā ens ad genus determinatū trahēte partez aliqꝫ determinatā entis: ⁊ speculat accidens siue passionē ⁊ pdicatū qḋ accidit per se circa partē illā entis determinati p pn⁹ nō extrema sed ppria ⁊ prima: sicut faciūt ille de numero sciaꝝ speculatiuaruꝫ que sunt mathematice: ⁊ sicut facit pħica: pħica.n. ens ↄ̄hit ad corp⁹ mobile: ⁊ illius accidētia per pncipia ppria entis mobilis speculat ita mathesis tota ↄ̄ctū ens ad qntū a motu ⁊ mā sensibili separatū ↄ̄siderat ⁊ pdicata que insunt illi per se ↄ̄siderat per pncipia nō extrema sed ppria. ¶ Cū igit nō sint plures speculatiue qꝫ iste q̄ inducte sunt scia que ↄ̄siderat ens inquātū ens: nec in suba nec in passionibus neqꝫ in pncipijs est alicui sciaꝝ pticulariū eadē. Nulla eni scia ↄ̄siderans ens nō in parte ⁊ principia ⁊ passiones entis nō in parte est eadē alicui ens in parte ⁊ passiones in parte entis ⁊ per pncipia ppria considerāti. Scia aūt ista que sapia vocat ↄ̄siderat ens nō in partē determinatū: ⁊ accidētia entis non determinati: ⁊ per pncipia entis nō determinati igit illa scia nulli particulariū est eadē sed diuersa ab ambabus illis. Nō dicim⁹ aūt hic sciam particularē idō ꝙ particulariter pdicato subijciat: aut idō ꝙ pdicatū particulariter ⁊ nō vniuslr insit subto: hoc.n. mō ois scia vniuslis ⁊ vniuslium est: sed dicimus sciam particularē que ↄ̄siderat nām determinatā per formā vnā generis aut spēi: aut passiones que sm illā nām illi⁹ forme illi enti determinato ↄ̄ueniunt sm ipsam nām per quā determinat: sicut est corpus pħicū ⁊ quātitas mathematica. Per oppositū aūt huius dicimus sciam vniuslem que est entis indeterminati ꝙ sm se ⁊ sꝫ sui cōmunitatē. Sic igit pꝫ ꝙ scia vniuslis nō est aliqꝫ particulariū speculatiuarū. Qḋ aūt hec scientia vniuersalis nō sit sibi subalternans particulares speculatiuas: ⁊ ꝙ ita habita adhuc necesse sunt alie iam dudum in scientia primi libri declarauimus.

¶ Cap. 2m. In quo probatur ꝙ hec sciētia est de ente sm ꝙ ens: ⁊ soluuntur obiecta que sunt contra hec.

Tex. cō. primi.

Ostendamus aūt primā partē superius inducte propositionis ꝙ.s. sit scia que speculat ens inquantū est ens: ⁊ ꝙ hec scia sit ista sapia cuius esse stabilire intendimus. Si eni est scientia que per extremas causas ⁊ per extrema pncipia speculat primū ens opꝫ ꝙ quedaꝫ scia sit que speculet ens iquātū est ens. ¶ Iā āt in qōne habitū est primi libri pinducti: ꝙ extremarū cāꝝ ⁊ principioꝝ ↄ̄sideratio ptinet ad hāc sciaꝫ: ⁊ in qōne tertia habitū est: ꝙ eiusdē est speculatio primi entis: igit scie isti⁹ est entis speculatio: qm̄.n. principia prima ⁊ extremas in qb⁹ stat resolutio querim⁹ causas sicut primā formā ⁊ vltimū finē palā: qꝛ principia illa ⁊ illas causas necesse est esse alicui⁹ nāe subiecte in hac scia nō sm accidens: sed sm ipsam: cause aūt ille ⁊ principia nō sunt nāe alicuius significātis ens in parte sed nāe entis sm ꝙ est ens. Opꝫ igit ꝙ ista scia sit entis inquātum est ens. In nulla.n. scia querant principia nāe subiecte sm accidēs: siue sm aliḋ ↄ̄ueniētia. ¶ Si igit pħi alij pter nos ēt sicut ⁊ nos entiū elnta ⁊ principia querētes ea quesierūt principia que nāe rei subiecte ↄ̄uenerūt sm ipsam: ⁊ nō per aliud sicut querētes nāe trāsmutabilis elnta attulerūt ea q̄ ↄ̄ueniūt trāsmutabili in eo ꝙ trāsmutabile: ⁊ nō in eo ꝙ elemētū vel ignis necesse est ēt entis elnta ⁊ pn⁹ esse pn⁹ entis nō sm accidēs: nec sm aliud sed sm ipm eēntialr iquātum est ens: nobis igit istā sapiaꝫ tradere volētibus necesse est accipe cās primas entis inquātū est ens: ⁊ nō iquātum hoc ens vel illud. ¶ Dubitabit forte aliqs si de ente possit esse scia cū nihil diuersum pdicabile sit de ente. Ois aūt sciētia est passionis que sic est in subto ꝙ in numero est cuꝫ subto. Dña aūt cā est numeri: vbi igit nulla dña est ⁊ nulla diuersitas nullus est numerus: ⁊ sic nulla demōstratio ⁊ nulla scia. ¶ Ampli⁹ ens est cāꝝ primū ⁊ nō est cāruꝫ aliqḋ ante ipm: igit nulli subijcibile eē videt sed pdicabile de oib⁹: ⁊ sic scia nō videt esse de ente vt de subto neqꝫ vt de pdicato cum nō hēant dñaꝫ ad aliqḋ entiū: ⁊ sꝫ ista obta sophistaꝝ.

Obiectiones sophistarum predicta.

Solutio.

¶ Ens eni subm est habēs accidētia multa que accidūt ei per se q̄ lꝫ realē ad ipsaꝫ nō hēant dñam: hñt tñ dñaꝫ in mō: qḋ pꝫ p hoc qꝛ cū ens nihil hēat ante se pꝫ ꝙ nō pcedit in eē sic sꝫ: alicui addita pcedēti sꝫ sicut subm in quo iformata sūt oia sequētia: vita.n. est ex additiōe forme cuiusdā se habēs ad ens ⁊ silr suba ⁊ sensus ⁊ rō ⁊ itellūs. Nec dr eē subm sic spēs que subijcit gn̄i dñā ↄ̄stitutiua: sed dr subm sic illud qḋ psupponit in oib⁹ sequētib⁹ ⁊ oib⁹ substat eis ⁊ sic pꝫ ꝙ lꝫ sequētia realē ad ipm nō hēant dñaꝫ hñt tñ ad ipm dñam in mō ⁊ hec dña sufficit scie prime pħie. Sic.n. āntecedētia enti demōstrant inē vt entia per iformationē eē hñtia insunt enti per creationē solā habētis eē in eo ꝙ nihil penitus ante se hēat. Reliq̄ aūt ad minus sibi psupponūt ipm ens. Sic.n. itelligit qḋ in libro de causis dr ꝙ prima reruꝫ causataꝝ est esse ⁊ nō est ante ipsum causatuꝫ aliqḋ: oia aūt alia sunt per informationem vt bonum ⁊ verum ⁊ omnia alia.

¶ Cap. 3m. Qualr scia q̄ ↄ̄siderat ens iquātū ens ē scia vna.

Tex. cō. 2.

Quia vō ois scia vna est vnius generis subiecti: ens aūt nō est vnū genus alioꝝ: opꝫ nos ostendere qūo possibile sit sciam de ente esse vnam sciam. Dicam⁹ igit ꝙ ens multis qdē modis dicit de hijs que sunt sub ipo: vt partes ipi⁹. Et idō nō dicit vniuoce: qꝛ vniuocū de multis dicit vno modo: ⁊ rōne vna lꝫ forte magis ⁊ minus cōmunicat illis de qb⁹ vniuoca pdicatione pdicat sicut substātia maxime dicit de prima substantia ⁊ minus de secūda: sꝫ ab actu substādi substātia dicat. Ens aūt cū multis modis diuersis re ⁊ rōne de multis dicat: dicit tñ oibus hijs modis ad vnū nomē: ⁊ ad vnā aliqꝫ nām ad quā oēs illi modi dependēt ⁊ idō nō est equiuocū sm verā equocationē: sm quā solū nomē cōe est ⁊ rō substātie ⁊ nāe diuersa est: ⁊ ad vnaꝫ nām nō depēdet ipsa diuersitas: ⁊ hoc videm⁹ in analogia coitatis dicte sm cāꝫ finalē. ¶ Sic.n. dr salubre multis modis diuersis ad vnū qḋ est sanitas: ⁊ finis oīum salubriuꝫ. hoc.n. dicit salubre siue sanū vt ↄ̄seruās sanitatē sicut exercitiū. ¶ Aliud aūt salubre siue sanū diuerso mō dicit a ↄ̄seruante sicut in actione sua sanitatē faciēs: sic potio siue pharmacia humorē putridū expellēs: aliḋ aūt salubre siue sanuꝫ dicit tertio mō a dictis duob⁹ sicut signū sanitatis: sicut pulsus vel vrina: vel cretici dies laudabiles. ¶ Quartū aūt salubre siue sanū dicit sicut susceptibile sanitatis de facili sicut corp⁹ mundū ab humorib⁹ malis: ⁊ cū diuersi sint modi qbus ista sana dr est tñ vnica nā sanitatis ad quaꝫ sicut ad finē oia sana dicunt: ⁊ a qua sani accipiūt nomē: hui⁹ āt ad huc simile exemplum est in coitate analogie cause efficiētis dictū ⁊ est coitas qua multa dicim⁹ esse medicinalia per cōparationē ad vnā eandē medicinā. ¶ Dicit.n. hic medic⁹ medicinalis in habēdo facultatē medicine sm habituꝫ regentē actū medice actionis. Aliud aūt dicit medicinale in existēdo subtile sm industriā ad medicinā sicut vetula sine arte operās. Aliud aūt dicit medicinale qꝛ facit actū ↄ̄ferētē medicine vt clistere vl syringa: ⁊ cū modi sint diuersi oēs isti tñ vna est ars medicine sm nām ⁊ nomē ⁊ rōnē ad quaꝫ oia ista modis diuersis dependēt: ⁊ a qua accipiūt nomen medicinalis. ¶ Sic aūt multa alia sumemos ad similitudinē istoꝝ multipliciter sm analogiaꝫ dicta: de qbus in .5. hui⁹ sapie libro determinabim⁹. ¶ Similr vō istoꝝ multipliciter dictoꝝ ad vnā formā ⁊ ad vnā nām dictoruꝫ nō est possibile inenire: qꝛ multa respiciētia vnam sm formā sunt vniuoca: eoꝝ aūt quoꝝ est vna mā est trāsmutatio adinuicem: si aūt nō transmutant adinuicem nō est eorum materia genere vna. Quando aūt est vna mā sm genus multorum

rum hec nõ tota est in aliquo ipsoꝝ: ⁊ iõ sic ad vnũ ad nãm vnã multa nõ dicunt̃: multipli͛r igit̃ dicta ad vnũ sunt sm̃ fi-nē ⁊ efficiētē cãm. ita ēt multipli͛r ad vnũ subm̃ oĩuꝫ sic supe-rius dictũ est ēt ens multipli͛r dicit̃ de multis q̃ oĩa depēdēt ad vnũ ens: qd̾ est veꝝ ens ⁊ subm̃ vnicũ oĩuꝫ: ⁊ accipiũt no-mē ab ipso: ⁊ iõ talis dicti multipli͛r rõ refert̃ ad ꝑn͞m vnũ. q̃-dã eniꝫ dicunt̃ ēt q̃ sũt sube q̃dã v̾o ad subaꝫ depēdētia q̃dã sicut passiões sube: q̃dã aũt sicut vie in subaꝫ sicut gñatio q̃ est sube act⁹ potētie pmixtus aut sicut corruptões q̃ sũt vie in nõ eē in qua eē sube ꝯtinue abijcit̃: aut sic priuatiões q̃ sunt potētie para actui nõ pmixta aut sicut q̃litates p̄me vl̃ scd̾e alteratĩtes subam. ¶ Alterationis. n. finis est gñatio vel corruptio: aut sicut effectiua sube sicut sũt v̇tutes iformãtes q̃litates actiuas ⁊ passiuas vt actũ iducãt sube: sicut sũt v̇tu-tes celestes: ⁊ sic v̇tutes in caloꝛib⁹ ⁊ spiritib⁹ seminũ ⁊ aia-toꝝ: aut sicut gñantia subaꝫ eẽntaliter sic mã ⁊ foꝛ⁹: v̇tutes eniꝫ faciũt subaꝫ effectiue: gñantia ãt ꝯstituũt eã eẽntaliter: aut sũt entia: eo ꝙ sint aliq̃ de hijs q̃ ad subam dñr sicut to-ta accidētiũ multitudo: nec tñ recipiũt nomē entis q̃ sic sm̃ primos itelle͛s reꝝ sed ēt q̃ respiciũt ens sm̃ itelle͛s scd̾os logi-cos: vñ hoꝝ q̃ dicta sũt nõ solũ affirmatões: sꝫ ēt negatiões: hoꝝ aũt entiũ negatiões sube dicim⁹ eē ⁊ non eē significare sꝫ hmõi itētionũ dispõ nõ fit nisi in aia: pp qd̾ ēt dicimus nõ ens eē nõ ens. Oĩbus igit̃ dictis modis dicit̃ ens p depen-dētiã ad subm̃ vnũ: qd̾ est vere ens cui alia vel iferũt passio-nes vel sũt trãsmutatiões ei⁹ vel trãsmutãtia ens veꝝ: vel ad ip̄m dicta: sicut dispões vel mẽsure vel respect⁹ vel ha-bit⁹ vel actiões vere entis vel intẽtiones scd̾e accepte circa ip̄m eē vere entis. vel alicuius qd̾ dicit̃ ad ip̄m vt accñs ad subm̃: pp qd̾ etiã q̃dã dicũt accñs nõ ens sed eē quodã eē ⁊ signare. ¶ Oĩa igit̃ diuersis modis dicunt̃ ad vnũ: quẽad-modũ igit̃ salubriũ oĩum vna ⁊ eadē est scia que est de vere sano ⁊ medicinaliũ oĩum vna est scia cũ vere medicinali di-cto: ita hoc ꝯuenit eē ⁊ in alijs multipliciter ad vnũ dictis. Nõ enim solũ est vni⁹ ⁊ eiusdē sciētie speculari circa ea que vniuoce vnũ dicunt̃ sed ēt est vnius ⁊ eiusdeꝫ scie speculari oĩa illa que predictis modis ad vnã dicunt̃ nãm: oĩa enim illa quodã mõ dicunt̃ circa vnũ: ⁊ sm̃ ꝙ circa vnũ sunt eẽn-tialia habẽt p̄dicata que ꝓbant̃ eis inesse. Ea aũt que equi-uoca sunt ꝫ aliqd̾ habeãt p̄dicatum qd̾ vl̃r cõuenit sm̃ totũ ambitũ vocis tñ nullũ penitus hñt predicatuꝫ eẽntiale: sm̃ cõitateꝫ vocis oĩbus cõueniẽs. ¶ Vere eniꝫ dici põt ꝙ oĩs canis est pulcher sed cũ res penitus sit diuersa que in cõita-te vocis cõtinet̃ qd̾ eẽntiale ē vni nõ est eẽntiale alteri: ⁊ sic nihil eẽntiale p̄dicari põt de equiuoco: ex dictis igit̃ palam est ꝙ vni⁹ ⁊ eiusdē sciētie est speculari entia sm̃ ꝙ entia sũt in tota entis cõitate dicta. Quia v̾o analogũ esse dicit̃ ⁊ de-pēdens ad vnũ cuius simpli͛r ⁊ p̄mo est ip̄m nomē: iõ ꝓprie illius primi est ipsa scia: ex quo oĩa depēdent alia pp qd̾ ac-cipiũt ip̄m nomē cõe: si igit̃ in analogia entis hoc primũ est suba opꝫ primũ p̄bm̃: q de ente intēdit hẽre sciaꝫ substãtia-rũ: ⁊ q2 scia nõ habet̃ nisi p causas ⁊ principia: opꝫ p̄bm̃ ha-bere causas ⁊ p̄ncipia subaꝝ: adhuc q2 omne analogũ est in cõitate q̃dã cuiusdã gñalitatis ⁊ ambit⁹ multoꝝ ⁊ oĩs ge-neris vnius est vnus sensus ⁊ vna scia: sicut grãmatica que orthographia dicit̃ vna exñs sciẽtia oẽs speculat̃ litteratas voces: iõ etiã vni⁹ ⁊ eiusdē scie est speculari entis inquãtuꝫ est ens oẽs spẽs quascũqꝫ spẽs hꝫ ens: ⁊ spẽs speꝝ siue sint se-parate vt Ploni placuit siue sint in re siue in aia sm̃ ꝙ ad ens referunt̃. Sic enim vnũ genus vocamus qd̾ est vnuꝫ ⁊ primũ subm̃ ad qd̾ alia quocũqꝫ mõ oĩa referunt̃. ¶ Palã igitur est de ente omni eē sciam vnã vt de subto qd̾ multa hꝫ essentialia predicata que sequunt̃ ens inquãtũ est ens: si-cut potẽtiã ⁊ actũ ⁊ idē ⁊ diuersuꝫ ⁊ hmõi: ⁊ hec eadē est de spẽbus entis oĩbus ⁊ spẽꝝ spẽbus sm̃ qd̾ ad ens primuꝫ si-cut ad vnum subiectũ quocunqꝫ modo referuntur.

¶ Cap. 4m. In quo declarat̃ ꝙ hec eadē scia est de his que insunt enti sm̃ ꝙ ens ⁊ cõuertunt̃ cũ ipso sicut est vnum.

Tex. cõ. 3.

NUnc igitur tēpus est vt scd̾aꝫ partē a principio huius libri inducte ꝓpõnis declaremus: ꝙ. s. sm̃ hoc eadē scia est de hijs que insunt enti sꝫ ꝙ est ens sicut sup̾ius diximus. ¶ Primũ aũt inter hec que sunt entis inquãtũ est ens: vnuꝫ est: qd̾ cõuertit̃ cũ ipso. Si eniꝫ ens ⁊ vnũ sunt sic ideꝫ qd̾ sunt vna natura forme ⁊ nõ tñ vnũ suppositũ qd̾ subijcit̃ illi nãe sed sunt sic idē q2 cõsequunt̃ se adinuiceꝫ si-cut cõsequunt̃ hec duo noĩa p̄n͞m ⁊ cã: que eãdē rem modis diuersis significãt: ⁊ iõ nõ cõsequunt̃ se sicut ostẽsa vno ⁊ eo-dē v̇bo siue noĩe. Sed illa diuersitas v̇bi nihil restat siue re-sistit si vtrũqꝫ istoꝝ si͛r accipiamus vt magis p̄mũ iter alia. Principiũ eniꝫ ⁊ cã vnã dicũt nãm sed nõ modũ vnum: q2 p̄n͞m dicit modũ negationis: sm̃ qd̾ ante non est aliud: dicit igit̃ modũ abnegatiõis prioris illius nãe: que est causa ad quã sequit̃ aliud qd̾ est ex ipsa nã que est cã: ⁊ sic p̄n͞m nõ ad-dit sup cãm rem aliquã sm̃ moduꝫ qui cõsistit in negatione que cõsequit̃ nãm illam quã dicit cã que est ex qua sunt oĩa alia. hec enim est rõ cause que tñ cause: ⁊ nõ causati hꝫ no-mē ⁊ rõnē. Si igit̃ sic vnã nãm mõ negatiõis ꝯtitē dicit vnũ nõ differt ab ente: ⁊ talis dr̃a ꝙ nõ ostẽdit̃ hec nã noĩe vno nõ impedit quin ip̄m vnũ sit magis primũ inter alia sicut ⁊ ens. Qd̾ aũt principiũ ⁊ cã nõ sunt noĩabilia noĩe vno: ⁊ ꝙ si-militer ens ⁊ vnũ nõ sũt noĩabilia siue ostẽsibilia noĩe vno: ideo est q2 omne nomē sicut alicui iponit̃ ita ꝙ ab aliq̃ ipo-nitur qualitate vel mõ qualitatis: ꝓpter qd̾ ēt omne nomē subam cũ qualitate dicit significare grãmaticus: qualitateꝫ tñ large accipit pro qualitate ⁊ mõ qualitatis siue per affir-mationē siue per negationē dicte: modos eni potius q̃ res attẽdit grãmaticus nõ aũt idē modus eiusdeꝫ nature est a quo imponit̃ nomē principij ⁊ a quo imponit̃ nomen cause in eo ꝙ est cã: q2 cause nomē iponit̃ a mõ affirmationis qd̾ est vl̃r ⁊ eẽntialiter aliud esse ex ipsa. Nomen aũt principij imponit̃ a modo negatiõis: hãc affirmationē ꝯñtis qd̾ est ip̄m nõ esse ex alio que negatio nõ cõsistit nisi ex affirmatio-ne priori: ⁊ iõ nihil apponit cause sed dicit modũ aliũ: ⁊ cuꝫ illi modi sint affirmationis ⁊ negationis nõ sunt significa-biles noĩe vno ⁊ diffinitiõe vna: modos illos determinãte: ⁊ simili͛r est de modis entis ⁊ vnius. Ens enim est a forma: forma aũt duo facit per suã essentiã ⁊ nõ per accñs. Vnũ q̄-dem q2 dat eē per hoc ꝙ est actus: alterũ aũt est qd̾ termi-nat p hoc ꝙ est terminus entis: terminat aũt per hoc ꝙ fa-cit indiuisum in se ⁊ ab alijs diuisum ⁊ diuisum ab alijs est per hoc ꝙ nõ est alia: ⁊ sic terminatio forme cõsistit in nega-tione que cõsequit̃ entitatē forme in eo ꝙ est: nomē g͛ entis est forme p hoc ꝙ dat esse: ⁊ nomē vnius est eiusdeꝫ nature per hoc ꝙ est terminus: nec addit super ens nãꝫ sed modũ qui cõsistit in negatiõe ꝯñte hãc affirmationē qua dicit̃ hoc ens eē ens. ¶ Patet igit̃ ꝙ ꝫ differẽtia sit in ostẽsiõe noĩs: nõ tñ ista noĩatio remouet ip̄m a nã primi entis: huius aũt ꝓbatio est ꝙ cũ dicit̃ vnus hõ: ⁊ ens hõ: ⁊ hõ: nõ est aliquid diuersum siue diuisum in noĩbus istis: sed vna ⁊ eadē natu-ra hoĩs: sed ostẽdunt hec tria dictionē eiusdē nature diuer-sis modis significãdi repertã: cũ dicit̃ ens hõ ⁊ vn⁹ homo ⁊ homo: palaꝫ aũt est q2 nõ separat̃ nã illa per hec noĩa: eo ꝙ est eadē generatio ⁊ eadē corruptio entis hoĩs ⁊ vni⁹ hoĩs ⁊ hoĩs. Nullã enim nãm per se vel per accñs addit genera-tio vnius sup generationē entis hoĩs vel hoĩs. Et nullam alicuius nature substãtialis vel accidentalis adimit corru-ptionē corruptio vnius hoĩs aliã a corruptione entis hoĩs vel hoĩs. Si ēt vnũ aliquid adderet sup ens haberet illud generationē ⁊ corruptionē preter gñationē ⁊ corruptionem entis: sicut michaeles generat̃: ⁊ corrumpitur musicus ma-nẽs michaeles ⁊ hõ: ⁊ iõ palam est q2 in hijs noĩbus vnus hõ ⁊ ens hõ ⁊ hõ ⁊ ostẽdũt hoc qd̾ diximus de diuerso mo-do significãdi ⁊ ꝙ nihil aliud sit vnũ preter ens. ¶ Ampli⁹ aũt vniuscuiusqꝫ rei suba est vnũ quoddã nõ sm̃ aliqd̾ acci-dens sed p seipsam. Si enim sm̃ actiones aliqd̾ aliud a se esset vna illud accidẽs aut eẽt vnũ aut nõ. Si nõ esset vnuꝫ tunc nõ eē vnũ faceret subam vnã qd̾ nõ põt esse. Si autem erunt vnũ tũc aut illud per seip̄m esset vnũ aut per aliud: ⁊ nõ dici põt ꝙ per seip̄m q2 datũ est ꝙ vnũ addit nãm aliam qua id est vnũ qd̾ vnũ dicitur. Si aũt per aliud est vnũ tũc iterũ querit̃ de illo alio: ⁊ ibit in ifinitũ. igit̃ dare opoꝛtet ꝙ vniuscuiusqꝫ rei per se vnũ est nõ sm̃ aliud accñs aliquod. ¶ Simili͛r aũt substãtia vniuscuiusqꝫ entis ens est p seip̄aꝫ ⁊ nõ sꝫ accidẽs aliud substãtie eius: ergo ens ⁊ vnũ cũ dico hoc est ens ⁊ hoc est vnũ sunt ipsa nã que est rei substantia: ergo ens ⁊ vnũ sunt idem: siue vna ⁊ eadē nã. ex hoc aũt cor-relariũ sequit̃ vlterius: ꝙ quot sunt spẽs vnius tot sũt spẽs

Quare grammaticus dicit nomē significare subaꝫ cũ qualitate.

Alter Auer.

entis: ⁊ de oībus illis est vnius sciētie fm genus speculari que est illa que vocatur phīa prima: vnū aūt in substantijs facit idem: ⁊ vnū in qualitate est simile: ⁊ vnuz in quātitate est equale: ⁊ hec omnia species sunt vnius ⁊ entis: ⁊ cōside ratio hoꝝ ⁊ similium hijs pertinet ad philosophum.

¶ Cap. 5m. Et est digressio declarās solonē rōnū sophistaꝝ inductarum ad hoc φ ens ⁊ vnū nō sunt vna ⁊ eadem nā.

Dubitabit aliquis de inductis an vnū ⁊ ens cō sequunt se inuicē sicut vnā ⁊ eandē rem ⁊ nām significātia. obijcit eniz cōtra hoc Auicē. dicēs φ si vnuz ⁊ ens significāt eandē nām: tunc ista noīa vnū ⁊ ens nō sūt synonyma: ⁊ est nugatio qñ vnū alteri addit cū dicit ens vnū. ¶ Amp. cuz dicit ens vnū hec duo noīa iungunt sibi per appositionē: sicut cū dicit aīal hō: qz vnū nō determinat alteꝝ: videt ḡ φ vnū iungat enti p denominationē ⁊ iformationē. hoc enim videt ee hoc φ numerū ⁊ suppositū trahit ab ente sicut de nominās a denominato: ⁊ adiectiuū a substantiuo. Omne aūt denomiatiuū formā aliā ponit quādā supra denomina tū. Vnū igit dicit aliquā formā enti additā cuz dicit vnum ens. ¶ Amplius vnū dicit indiuisionē quā nō dicit ens: ⁊ cū dicit vnū ens indiuisionē ponit vnū sup ens: addit ergo ali quid enti. ¶ Amplius vnū principiū est numeri sicut igitur pūctus est nā cōtinui lz nō sit cōtinuū. ita vnū est nā numeri. lz nō sit numerus: est igit vnū accidēs. Cū igit dicit vnuz ens addit vnū quoddā accñs super ens. Ad hoc sicut ex phabi tis scitur ens solū est creatū: vnū aūt est per iformationē: qz suū itellectū ponit circa ens psuppositū. Est enim vnuz ens indiuisuz: ḡ addit aliqd sup ens. ¶ Amplius oē diuidens aliqd addit sup diuisum. Vnū aūt cuz multo sibi opposito diuidit ens: ergo addit aliqd enti. ¶ Amplius si ens ⁊ vnū sint penitus vna ⁊ eadē nā: qcqd opponit vni opponit ⁊ alte ri. Multū aūt opponit vni: ergo opponit ⁊ enti qđ falsum est: ergo vnū ⁊ ens nō sunt penitus vna ⁊ eadē nā: hec ⁊ alia inducit Auicē. pro se qñ ꝯdicit Aristo. in supia inductis rō nibus. ¶ Quia aūt supius inducte rōnes sunt irrefragabi les reuertemur dicētes: φ ens ⁊ vnuz sunt vna ⁊ eadē nā: ⁊ vniuscuiusqz rei vera entitas est eiusdem rei vera vnitas: nec addit vnitas entitati nisi indiuisionē que nō ponit ali quid sed in negatiōe cōsistit: ⁊ hec negatio ꝯsīs est affirma tionē vere entitatis: qñ dicit hoc est ens vel ens est ens vel hoc ens est hoc ens. Cū enim duo facit forma dando esse ⁊ determinādo: ⁊ terminet p hoc φ eē dat: erit terminatio fz rōnē intelligēdi ꝯsīs dationē esse: lz simul gñatione ⁊ tpe sit vtrūqz: ⁊ quo ad hoc vnū est cōsequēs ad ens: cū tñ vna nā sit vtriusqz: modus igit diuersus iportatus p ens: ⁊ vnū fa cit φ noīa nō sunt synonyma nec est nugatio: qñ sibi cōiun gunt nec per appositionē cōiungunt sibi. ⁊ lz vnū ponat mo dum suū quē iportat circa ens: sicut circa suppositū suū tñ il le modus nō est alicui⁹ forme alteri⁹ ab ente: sed modus ne gationis q sufficit grāmatico. ⁊ iđ nō est denominatiuū sed modū hñs denoiatiui: ⁊ hoc forte attēdit Auicē. cū dicit eē denomiatiuuz. Sic igit lz idiuisionē addat supra ens ⁊ quo ad hoc psupponat ens hoc tñ nō est aliquā formaz addere: sed potius modū q ex negatiōe resultat. ¶ Qđ aūt dicit: φ vnū principiū est numeri duplr accipi pōt: ꝑpter equocatio nē principij: est enim principiū cōnaturale ei cuius est prin cipiū ⁊ reductū ad genus principiati ⁊ hoc est ꝙ principiuz intra: sicut pūctus est pn^m ꝯtinui: ⁊ nūc tpis: ⁊ est pn^m qđ est cā nō intrās in genus causati: sicut substātia est cā acciden tis ⁊ subm passionis: ⁊ hoc mō duplex est vnitas quaꝝ vna est terminus substātie vel entis ⁊ vnū hmōi est entis termi natio ⁊ hoc est cā vnitatū nō de genere vnitatum entiū: alia est vnitas que est idiuisibile siue idiuisibilitas causata ⁊ ab stracta ab hoc vno ⁊ hoc est accñs cuius collectio facit nu meꝝ: ⁊ hoc vnū nō est cōuertibile cū ente sed primū. Ex di ctis aūt pz ꝙliter vnū sit factū p iformationē ⁊ ens p creatio nē ⁊ qualr vnū cōsequit ens. Et ideo diuidit ipm ⁊ moduz quēdā addit ei: gratia cui⁹ opponit multitudini: cui nō op ponit ens: ⁊ sic pz oium pinductoꝝ solutio. ¶ Et facile est p hoc q hic dicta sunt excusare dicta Auicē. qz pro certo si qs subtilr dicta sua ispiciat dicere itendit hoc qđ dcm est. Ex oib⁹ aūt iductis hoc accipiēdū est φ ens ⁊ vnū vnā dicunt nām: ⁊ iđ spēs vnius sunt spēs entis. Ex pbus tractans de ente ⁊ speciebus eius. tractabit de vno ⁊ speciebus vnius.

Solo qōnis.

Uide pro hac via Auerroes 4. meta cō.3. Et.10. meta. com.8.

Duplex ē vni tas. vnō ēiner. hic cō.3. ⁊.10. meta. cō.8.

¶ Cap. 6m. In quo ex predictis declarantur partes ⁊ ordo prime philosophie.

Tex. cō. 4.

Redeamus igit ad ꝑpositū dicētes φ fere oīa cōtraria reducunt ad vnū ⁊ sicut ad pn^m: qz cū idem sit vnū sicut diximus ⁊ illi opponit diuer sum a diuersitate icipit oīs ꝯrietas ⁊ oīs oppo sitio. ¶ Dico aūt fere ꝑpter oppositionē pua tiuā que relinqt subm: ⁊ quo ad hoc a diuersi tate nō incipit: hec aūt speculata sunt in pte in logicis ⁊ spe culanda sunt melius posteri⁹ in egloga hoc est in distinctio ne ꝯrioꝝ: ⁊ inqītū principiant ab vno tantū speculatio eoꝝ pertinet ad istā phīam: qz tū speculat phs de ente: ⁊ primū ens ex quo alia pendēt ⁊ entia nominant est suba: quot sūt sube tot sunt ptes phīe prime. Sunt aūt sube separate que prime sunt inesse fm oēs sui differētias: lz vltime sunt in no stra cognitiōe ⁊ sunt sube phice que fm suas differētias po steriores sunt in nā: lz priores sint in nostra cognitiōe que a sensu icipit: ⁊ iđ sequētes facilitatē doctrine in.7. ⁊.8. deter minabimus qdditates phicaꝝ subaꝝ: ⁊ sua cōsequentia si cut potētiā ⁊ actū vnū ⁊ multū in.9. ⁊.10. ⁊ tunc in.11. libro de inceps ⁊ de separatis cū subtilitate loquemur. Ex hijs igit pz: φ necesse est eē aliquā primā phīam hñtez istas subas: ⁊ similr hñtez cognoscere vnū ⁊ ens. Oīa eniz ista recta rōne existūt habētia pro generib⁹ primis vnū ⁊ ens. ¶ Dico aūt vnū ⁊ ens esse genera eo φ sunt prima subiecta: ad que oia alia se hñt per iformationē ⁊ additionē sicut diximus in an tehabitis ex quo prima phīa est de hijs necesse est ēt φ scie libroꝝ in quos ista phīa diuidit sequant hoc sicut dixim⁹: est enim phs in hac parte similis illi q dicit mathematicus. Mathesis eniz hz partes in qb⁹ qdā est scia prima sicut in quāto discreto est arithmetica prima: ⁊ in quāto continuo geometria est prima. Est aūt in discretis scđa scia sicut mu sica: ⁊ icōtinuis sicut pspectiua: ⁊ sunt in mathematib⁹ alie deinde scie: sicut in discretis scia Algorismi ⁊ de pugnis nu meroꝝ ⁊ scia abachi ⁊ hmōi: ⁊ in cōtinuis scia de planime tria ⁊ cosmimetria ⁊ de pōderib⁹ ⁊ de ingenijs: ⁊ sic etiā par tes hz phīa pma de suba ⁊ accidēte: que erit scia libri sexti ⁊ de quidditate sube que erit scia libri. 7. ⁊ de suba phica que erit determināda in.8. ⁊ de cōseqntib⁹ subam ⁊ vnā subaz que erūt scie.9. qñ potētia ⁊ act⁹ sequunt primū ens: ⁊ vnū ⁊ multū ⁊ idē ⁊ diuersum ⁊ ꝯriuz sequunt primū vnū: ⁊ potē tiam ⁊ actū cōsiderabimus in.9. ⁊ vnū ⁊ multū ⁊ idē ⁊ diuer sum ⁊ cōtrariū peractabimus in.10. ⁊.11. ⁊ deinceps attinge mus ad loquēduz de substātijs separatis: ⁊ in hijs cōplebi tur tota ista phīa. Qm autez est istius scie speculari ea que opponunt vni: ⁊ vni opponit pluralitas quacūqz oppositio ne opz φ ista sciētia speculetur ⁊ negationez ⁊ priuationem vnius: vtraqz enim istaꝝ oppositionū speculat vnū cui⁹ ali qua oppositio est sicut negatio ⁊ aliā sicut priuatio: hec aūt negatio cuius oppositionē aliqñ importat vnuz est duplex: que enim simplr dicit extra genus ⁊ negat vlr: qz non est illi vlr ꝯueniens. aut negat in genere: qz scz nō est illi cōueniēs de hijs que sunt alicuius generis determinati. hoc aūt est: qz sicut diximus in prehabitis vnū nō addit supra ens nisi modū negatiōis: est enim vnū indiuisum in se ⁊ diuisuz ab alijs: ⁊ cū actus negationis sit diuidere est vnuz nō alia sibi opposita ⁊ cū sic negat ab alijs sibi oppositis que sunt plura ⁊ multa ⁊ pauca. Hijs enim opponit pōt eē oppositio nega tionis ⁊ pōt eē oppositio priuationis: ⁊ sicut oppositio nega tionis pōt eē oppositio vlis negationis in omni genere vel in genere determinato: sicut si dicā vnū in discretis eē nega tiuū pluralitatis aut paucitatis aut multitudinis sicut par ⁊ impar. negatiue possunt opponi in gñe numeri. ¶ Qñ aūt hz oppositionē priuatiuā ad sua opposita accipit vt potētia priuata formis oppositoꝝ suoꝝ: ⁊ hoc est qñ accipit vt potē tia omnis numerus: qz sic potētia est pluralitas: ⁊ potentia multitudo: ⁊ potētia paucitas. oēs aūt istos modos opposi tionū vnius opz determinare hanc sciam: huic enim vni φ hec sciētia cōsiderat adest differētia haꝝ oppositionuz sicut diximus. ⁊ cū differētie est: qz itellect⁹ eius est in negatiōe. Absētia enim vnius in suis oppositis negatio est ipsius in oppositiōe qua opponit vt negatio: in oppositiōe aūt priua tionis qdā fit nā subiecta que potētia est sub formis suoꝝ

oppositoꝝ

oppositoꝝ: ꝛ de illa dicit̄ priuatio: hoꝝ aūt oīuꝫ causa est ꝙ vnū extra genus est: ꝛ vnū in genere extra gen⁹ qdē vꝛ conuertit̄ cū ente: in genere aūt vnū qdē in sub̄a facit ꝛ est idē ꝛ qualitate est simile ꝛ in quantitate est equale ꝛ sic de alijs. ¶ Opꝫ igitur ꝙ vnū extra genus qđ iportet modū negationis extra genus: ꝛ vnū in genere iportet moduꝫ negationis in genere. Si aūt accipit̄ vt potētia pura importabit modū priuationis: qꝛ igit̄ oēs istos oppōnis modos hꝫ vnū ꝛ pluralitas opponit̄ vni opꝫ ꝙ iam dicte scie que est prima ph̄ia sit cognoscere quecūqꝫ hijs opponunt̄ que dicta sunt predictis modis oppositionū: ꝛ habebit cognoscere quecūqꝫ opponunt̄ hijs que dicta sunt ꝑinductis modis oppositionū: ꝛ habebit cognoscere opposita modis vnius: ꝙ in vno sumit̄ genere sicut diuersum ꝛ dissimile ꝛ in equale: ꝛ quecūqꝫ alia vni in eodē genere dicto opponunt̄: aut que sunt dicta ſm ista opposita aut etiā quocūqꝫ modo dicunt̄ ſm pluralitatē ꝛ vnū sicut causata ab ipsis: vnū enim in genere substātie dicit̄ idem: ꝛ vnū in genere qualitatis dicit̄ simile: ꝛ vnū in genere q̄titatis dicit̄ equale: ꝛ hijs opponunt̄ diuersum ꝛ dissimile ꝛ inequale cāta a pluralitate in dictis generibus accepta: ꝛ iđ diximus ꝙ negatio vnius duplex est extra genus: ſm ꝙ cū ente cōuertit̄ ꝛ in genere qñ in vno determinato genere accipit̄ vt idem simile ꝛ equale: vnū aūt eorum que sic vni opponunt̄ in genere vno accepto est ꝯtrarietas. ¶ Differētie nāqꝫ accipiunt̄ in genere determinato ꝛ differētie sunt ꝯtrarietas generis in quo potestate sunt differentie: cōtrarietas aūt diuersitas est ꝛ cā diuersitatis. Ex oib⁹ igitur inductis planū est: ꝙ cū multipliciter dicat̄ vnuꝫ opꝫ ꝙ ꝛ ea que dicta sunt oppositionū multiplr̄ dicant̄: attamē qꝛ nō dicunt̄ equiuoce oīa hoc est cognoscere vnius ꝛ eiusdem scie. Nō enim sic multiplr̄ dicta sunt simplr̄ diuersa sicut equiuoca. Sed erant equoca: si nec ſm primū dicerent̄ a quo nomē accipiūt: nec dicerent̄ ad vnū ad qđ depēdēt ſꝫ rōnem: tūc enim oīno esset rō sub̄e diuersa: ꝛ iđ de eis non posset determinare vna ꝛ eadē scia: hoc igit̄ est cā diuisiōis ꝛ ordinis partiū huius scie: qm̄ vo oīa sic multipliciter dicta referant̄ ad id qđ primū ꝛ ꝑncipalr̄ hꝫ nomē illud ꝛ rōnem. Sicut verbi gratia quecūqꝫ multiplr̄ vnū dicunt̄ referunt̄ ad primū vnū: qđ principalr̄ vnū dicit̄: ꝛ similr̄ dicēdū est se habere in alijs multipliciter dictis sicut est idem ꝛ vniuersum ꝛ cōtrariū ꝛ hijs similia: opꝫ ꝙ sigillatim sic reddendū sit ad primū cū diuisum ꝛ distinctū est quotiēs siue quot modis dicit̄ in singulis ꝑdicamētis que tali multiplicitate cōiter de multis dicunt̄: opꝫ enim distinguere quō singula ad suū primū dicunt̄. in tali enim multiplicitate dicit̄ hoc qdē habēdo illud primū p nomē ꝛ ꝑncipalē rōnē: illa vo alia dicunt̄ noīe illo faciēdo actionem aliquā illius: sicut vetula dicit̄ medica: alia vo ſm quosdā alios modos dicuntur: sic igit̄ opꝫ nos in hac sapīa specialē inducere libꝛuꝫ vt distinguamus quotiēs singulū taliuꝫ dicit̄ ꝛ ille erit liber quintus. ¶ De pricipijs aūt entis ꝛ de statu principioꝝ oportuit fieri libꝛū primū ꝛ libꝛū scđm: ꝛ qꝛ principia sunt p que determinant̄ huiꝰ scie quesita ꝛ oportuit prescire quesita: oportuit de quesitis iducere libꝛū tertiū. ¶ Qualiter aūt quesita sunt determinādo p principia ꝛ qualr̄ in vnā sciam reducūtur ꝛ quo ordine terminādā sunt oportuit scire p istū libꝛū quartū. ¶ Palā est igitur illud qđ in qōnib⁹ in precedēti libro dictū est ꝙ vnius ꝛ eiusdē scie est sermonē hēre de hijs oibus que sequunt̄ vnū: ꝛ de sub̄a ꝛ ꝯtrib⁹ eius: hoc enim fuit vnū dubitatoꝝ in qōnib⁹: qꝛ lꝫ plures fuerint qōnes tn̄ circa vnū versant̄ oēs. In .6. enim qōnib⁹ que sunt a .7. vsqꝫ ad .12. inclusiue hec quesita sunt: vtꝝ .s. vnius ꝛ eiusdē scientie eēt determinare de substātijs ꝛ cōsequētib⁹ vel non.

¶ Cap. 7^m. In quo ꝓbant̄ ea q̄ dicta sunt in ꝑcedēti capl̄o.

Tex. cō. 5. Hec aūt omnia ꝓbant̄ ex hoc ꝙ ph̄i de oīb⁹ inductis est posse speculari ſm facultatē istā: qꝛ si nō est ph̄i tūc opꝫ ꝙ sit alicuius qui cōsideret ens determinatū quē supra vocauimus ph̄m particularē: sicut est mathematic⁹ vel ph̄icus: ꝛ tunc querat̄ qs sit ille qui inuestigat si idē est socrates ꝛ socrates sedens: ꝛ similr̄ in alijs in qbus dicitur idem vel diuersum: aut quis sit ille qui inuestigat si vnum vni est cōtrariū vel nō: aut qui inuestigat qđ est cōtrarium ſm esse ꝛ nām: aut qui inuestigat quotiēs dicit̄ singulū multipliciter dictoꝝ: ꝛ similiter qs est ille q inuestigat de omnib⁹ talib⁹: qm̄ enim ſm oīa que iduximus entis ſm ꝙ est ens ꝛ vnius ſm ꝙ est vnū sunt eedem passiones: ꝛ eedem passiones nō sunt numeri inquātū est numerus: nec sunt linee inquātū est linea: nec sunt ignis inquātū est ignis: palaꝫ est ꝙ nō particularis scie sed vl̄is illius scie que considerat ens ꝛ vnū est in talibus cognoscere ꝛ qđ est siue sub̄am ꝛ oīa accidētia ꝯūtia eā: ꝛ iđ etiā primi ph̄i qui de illis accidētib⁹ intendebāt nō peccāt: sicut nec recte vel de qb⁹ cōuenit ph̄ari: sed iđ peccāt qꝛ in oibus talib⁹ primuꝫ ens est sub̄a: de qua nihil audiunt p inq̄sitionē qꝛ nō receperūt dicētes ꝛ ponentes principia sub̄e: ꝛ noluerūt ponere numeꝝ ꝛ vnū ꝛ multa esse principia cū illa sit ꝛ sub̄am ꝛ sub̄e principia cōsequētia. Sicut enim numeri sunt quedā subiecta: ꝛ illoꝝ subtoꝝ inquātū sunt numeri sunt numeroꝝ quedā passiones p se consequentes numeꝝ sicut imparitas ꝛ paritas: ꝛ cōmēsuratio ꝛ equalitas ꝛ excedētia siue abundātia ꝛ defectus: de qbus in arithmetica dictū est: ꝛ alia hijs similia que adinuicem ſm seipsa insunt numeris vt passiōes subiectis. Similiter aūt sicut insunt quedaꝫ passiones per se ꝛ solido ꝛ imobili ꝛ leui ꝛ graui que in ph̄ica sunt determinata īsunt aliquꝰ propria: sic etiā enti inquātū est ens quedā insunt ꝓpria: ꝛ illa sunt etiā de qbus primi ph̄i est scrutari veritatem sicut diximus. ¶ Signū aūt huius est: ꝙ dialectici ꝛ sophiste lꝫ docēdo dialecticā ꝛ sophisticā sint determiati generis: tn̄ in vsu eandē subinduūt figurā cū primo ph̄o: eo ꝙ imitant̄ euꝫ: sophistica enim circa oīa apparēs est sophia siue sapīa: ꝛ dialectica disputat de oibus sicut ꝛ ph̄s. disputans aūt de oib⁹ nō pōt ingrere de oibus nisi ſm id qđ cōe est oibus: ens aūt est id qđ cōe est oibus ꝛ vnū: similiter circa ista eadē vo cōmunia est ph̄ia: sicut dictū est tam sophistica enim q̄ dialectica circa idem genus subiectū versant̄ cū prima ph̄ia. Sꝫ differt ph̄ia a dialectica qdē modo potestatis ꝛ v̄tutis medij: qm̄ dialectica ꝓcedit ex signis que inueniunt̄ in multis: sed ph̄ia ꝓcedit ex essentialib⁹ proprijs ꝛ ꝓfundatis in nā rei. A sophistica aūt differt ſm vite proheresim siue electionē: qꝛ sophistica eligit cōsequi gloriā: ph̄ia aūt veritatē. Est enim dialectica. q. cū formidine tēptans p ꝓbabile de eisdē de quibus ph̄ia per eentiale mediū est sciēs qdē veritateꝫ: sophistica enim visa est scire sed non est ſm veritatem ꝯns sciens. ¶ Amp̄. aūt alia cōtrarioꝝ coelemētatio ab ea que Tex. cō. 6. dicta est ꝙ reducunt̄ ꝯtria in genus vnū primū qđ est priuatio: oīa enim sicut ꝛ in nālibus docuimus ꝯtria reducunt̄ ad priuationē ꝛ habitū: sicut ad cām. reducunt̄ eniꝫ ad contraria in situ sicut ad ꝑma elēta ꝛ principia ꝯtrioꝝ: ꝛ hec reducunt̄ ad priuationē ꝛ habituꝫ. ꝛ qualiter sit in pte diximꝰ in ph̄icis ꝛ in parte posterius dicemus. Oīa eniꝫ taliter opposita referunt̄ ad ens ꝛ nō ens: ſm ꝙ ens ꝛ nō ens priuatiue opponunt̄ ꝛ referunt̄ ad vnū ꝛ pluralitatē ſm ꝙ vnū potentia plura priuata actu pluralitatis. Sic enim iterea est oppositio priuationis ꝛ habitus sicut ex antehabitis constat: ſm hoc enim motus ꝛ status hoc est imobilitas que sūt cōtraria referunt̄ ſm antiquos ad vnū ꝛ plura: qm̄ indiuisibile qđ vere est vnū est imobile ꝛ mobile pluralitate prīū que sunt ante ꝛ post cōtinue refert̄ ad pluralitatē. Silr̄ aūt fere oēs ph̄i cōfitent̄ oīa entia ꝛ sub̄am cōponi ex cōtrarijs: fere aūt dico ꝓpter eos qui ponebāt vnū ens infinitū ꝛ imobile sicut Melissus ꝛ Parmenides. Hij enim entia ex ꝯtrijs cōponi nō dicebāt. ¶ Oēs aūt alij dicebāt entia cōponi ex cōtrarijs: qdam nāqꝫ dicebāt numeros eē principia: ꝛ hij dicebāt entia cōponi ex pari ꝛ impari. Alij aūt ph̄sici ponentes principia dicebāt cōtraria esse calidū ꝛ frigidū ex qbus oīa dicebāt cōponi. Alij aūt materialia volentes ponere cōtraria dicebāt ea esse finitū ꝛ infinitū: ex qbus oīa dicebant cōponi: ex hijs enim dicebāt cōponi magnū ꝛ paruum. Alij aūt formalia ponētes ꝯtria dicebāt illa esse amorē ꝛ odiū ex qbus oīa dicebant cōponi. Alia etiā oīa quecūqꝫ ꝯtria ponebant antiqui reducta vident̄ ſm veritatē ꝛ ſm eos ad vnū ꝛ pluralitatē sicut ad ens ꝛ non ens priuatiue opposita: hic igitur ipsa reductio sumat̄ ꝛ supponat̄ a nobis ab ipsis antiquis: principia vo oīa que sunt preter alia que dicunt̄ ꝑncipia ta entis cadunt ſm reductionē ad vnū ꝛ ens: q̄si ad ea genera que dicta sunt esse genera principioꝝ. Sicut eniꝫ in primo ph̄icoꝝ ostendimus oēs qui ponebāt principia con- p° ph̄. t. cō. 4.

traria ponebāt vnū sicut ens ⁊ alterū sicut nō ens ⁊ sicut diximus hoc ponebāt sicut vnū ⁊ alterū sicut plura. ¶ Palaꝫ igitur est de hijs que dicta sunt hic: q2 vnius ⁊ eiusdeꝫ sciē est de hijs que dicta sunt cōtraria speculari: ⁊ ens inquātū est eas. ⁊ huius ratio est: q2 sm̄ preiductos ph̄os oia aut cōtraria aut ex cōtrarijs facta: principia vō ꝯtrioꝝ sm̄ eosdeꝫ ph̄os sunt vnū ⁊ pluralitas ⁊ illa que sic reducunt ad vnū ⁊ ens sunt vnius ⁊ eiusdē sciē: siue vnū qd̄ est genus ad qd̄ reducunt sm̄ vnū ⁊ ideꝫ noie ⁊ rōne dicatur vniuoce: sicut dixit Plato siue nō dicat sm̄ vnū vniuocū sed multiplr̄ sicut forsan veritas se hꝫ: ⁊ hoc hic nō probat sed supponimus ⁊ in cōsequētibus ostēdemus: attamē q̄uis multiplr̄ dicatur vnū de multis alia tñ oia vna dicunt ad vnū primū: ⁊ contraria vni sicut multa: ⁊ diuersa: ⁊ dissimilia: ⁊ inequalia: ⁊ hm̄ōi alia: dicunt etiā ad vnū primū. ¶ Et q̄uis ens ⁊ vnū non sint vl̄r idem noie ⁊ rōne sicut vniuocū: tñ forsan in oibus nō separatas hñt rōnes sicut equiuocum: sed qdā modoꝝ eius est dictus ad vnū primū noie ⁊ rōne. Alij vō modorū eius participāt nomē ad idem dictuꝫ siue posterius: ⁊ hec oia speculari est istius vl̄is sciētie: ꝓpter qd̄ nō est geometrie speculari quid absolute ⁊ vl̄r sit cōtrariū aut qd absolute ⁊ vl̄r sit perfectū: aut quid vl̄r sit vnū aut ens aut idē aut diuersuꝫ: nō enim ista cōsiderat nisi ex conditione qua ad māam sibi ꝓpriā cōtrahunt. Manifestū est igit̄ q̄ vnius ⁊ eiusdem sciētie vl̄is est ens inquātum est ens speculari: ⁊ oia que insunt ei inquātū est ens. Manifestuꝫ est ēt q̄ theorica ista nō solum est substantiaꝝ sm̄ suas diuersitates sed etiā existētiū quocūqꝫ mō: sꝫ qd̄ ad ens reducunt ⁊ ēt dictorū supius que insunt enti sm̄ q̄ eas est igit̄ de inductis supra ⁊ de priori ⁊ posteriori ⁊ genere ⁊ spē ⁊ toto ⁊ pte ⁊ alijs ⁊ de oibus talib᷒: ⁊ sic pꝫ de q̄bus est scia ista ex istis pꝫ solutio oium questionū. ⁊c. primaꝝ preter secundam.

¶ Cap. 8m. Et est digressio declarans coelementationē contrariorum ad priuationem ⁊ habitum quare vnaꝫ in genere ⁊ extra genus habeat negationem.

D faciliorē aūt doctrinā opꝫ nos hic ostendere q̄ supposuimus qualr̄. s. coelemētatio ꝯtrioꝝ ad priuationē ⁊ habitum reducat: ⁊ qualr̄ prima ꝯtraria sint ꝯtria accepta sm̄ situm. Ad hoc aūt itelligendum est: q̄ ⁊ in quarto celi ⁊ mundi diximus ⁊ pfectius in libro de nā loci ⁊ locati. ¶ Si enim intelligamus māam vniuersitatis generatoꝝ extensam in cōcauo orbis lune sine forma nāli cū potentia ad ipsam: nō erit causa quare hic generat terra ⁊ ibi aer: nisi aliqd̄ generās: q2 generans dando formā dat locū. generans auteꝫ nō pōt esse nisi motus celi sm̄ q̄ motus est actus talis corporis sm̄ q̄ est cōpositū ex motore ⁊ mobili: q2 sic virtus eius formas ꝓducit substantiales sicut ⁊ calor nālis per hoc q̄ est instrumētū ale. Si igitur cōcauum lune sumat sm̄ q̄ est locus sunt in cōcauo virtutes celestes generantes. Non enim accipit locus mathematice sed physice: virtutes igit̄ iste sūt fortiores etiā in imediato q̄ꝫ in mediato ⁊ fortiores in ꝓpinquo q̄ꝫ in remoto. In eo igitur q̄ immediate cōiungit cōcauo superficiei lune: que est locus ignis simplr̄ generabitur corpus raꝝ ⁊ calidū ⁊ formalissimū iter corpora: ⁊ in cōcauo ignis in quo iam virtus celi diminuta ⁊ priuata est: ⁊ deficit virtus ignis generabit illi cōueniens magis: ⁊ iterū in cōcauo illius vbi virtus celi adhuc minor est: ⁊ deficit virtus aeris generabitur corpus qd̄ est sub illo materialius ⁊ spissius illo: ⁊ sic deinceps: sicut diximus in libris physicis: ⁊ si obijciat aliquis q̄ differētie situs sunt accidentia: ⁊ sm̄ hoc accidētia sunt causa substātie. pꝫ q̄ hoc nō valet: q2 accipit hic locū phice in quo agūt virtutes corporis illius cuius est superficies ⁊ agunt vt vires substātie celestis ⁊ elemētalis. hoc aūt modo ꝓducunt substantias ⁊ generāt eas: ⁊ hoc modo prima in materia accepta cōtrarietas est rarum ⁊ spissum ex parte patiētis: ex parte aūt generantis est prima cōtrarietas altera: ⁊ vnū ⁊ in oibus forma ⁊ virtus est generās ⁊ dans locum ⁊ priuatio virtutis ⁊ forme īducit aliquid materialius qd̄ se hꝫ per modū priuationis ad illud: ⁊ hoc modo calidū est habitus ⁊ frigiditas est priuatio q2 in ea deficit virtus celestis ⁊ deficit in ea virtus motus: ⁊ ideo sistit motū. sic etiā raꝝ est habitus ⁊ spissum est priuatio ꝓpter eandē cām: ⁊ album est habitus ꝓp lucis participationē: ⁊ nigruꝫ est priuatio eiusdem: in igne aūt siccū est habitus ⁊ humidū est a priuatiōe causatū: ⁊ in terra est cōuersus modus hoꝝ cōtrarioꝝ. ⁊ hoc est ideo q2 humidū in aere est ex priuatiōe cōplete raritatis. In terra aūt siccū est ex priuatione: q2 est ex sicco humidū exprimēte sicut in alijs locis satis declaratū est. ph̄i aūt hec oia reducebant ad ens ⁊ nō ens: que similiter dicebant oppont sicut priuatio ⁊ habitus opponunt: ⁊ ad vnaꝫ ⁊ plura que similr̄ dicebāt opponi: ⁊ cām huius assignauimus in primo libro. entitatē eniꝫ dicebāt esse in omni re ab vno primo: qd̄cūqꝫ ponebāt esse illud primū: ⁊ illud esse vniuocū in omni genere entis dicebāt ⁊ hoc dicebāt esse vnū: sed nō ens dicebant esse priuationē illius primi in omni eo qd̄ non est: ⁊ sic cadebat in resolutionē in plura ⁊ ideo dicebāt pluralitatem esse nō ens: ⁊ sic sicut ad prima opposita reducebāt oia in ens ⁊ nō ens ⁊ in vnū ⁊ plura: vnū aūt sm̄ intellectū Aristo. dupliciter accipit̄ extra genus. s. sm̄ q̄ cōuertitur cū ente: ⁊ in genere ⁊ sic in suba vnū est idem: ⁊ in qualitate vnū est simile: ⁊ in quātitate est equale: ⁊ sic de alijs. ⁊ ideo cū vnū sit nō diuisum in se ⁊ diuisum ab alijs hꝫ negationeꝫ extra genus ⁊ in genere. ⁊ hꝫ etiam oppositum priuationis ad ea que sibi opponuntur sicut patet per antedicta.

¶ Tractatus secundus in quo agitur de stabilimento principiorum demonstrationis.

¶ Cap. pm. Q2 vnius ⁊ eiusdē sciē est tractare de primis pn̄cipijs demōstrationis: ⁊ de ente primo q̄ est substantia.

D Eterminatis aūt hijs

Tex. cō. 7.

dicendū est de hoc qd̄ in scđa questiōe querebat: vtrū videlicet vnius ⁊ eiusdē sciē sit tractare de hijs dignitatib᷒ que in oibus mathematicis dignitates vocant ⁊ de primo ente q̄ est suba: an de hoc determinare sit scientiaꝝ diuersaꝝ. Ex hijs aūt que ante dicta sūt palam est: q̄ vnius ⁊ eiusdē sciētie tractare est de vtrisqꝫ: ⁊ est illius sciētie que est ph̄i primi pscrutatio illa que est de hijs vtrisqꝫ. ¶ Dignitates enim cōes sunt oibus generib᷒ subiectis in oibus sciētijs: ⁊ nō sunt cōuenientes tm̄ ⁊ contracte ad vnū genus aliqd̄ ꝓprium alioꝝ ph̄oꝝ. Sed potius oēs vtunt primis dignitatibus: ⁊ hoc nō pōt esse cū nisi q2 p̄me dignitates que sunt principia oium demōstrationū sunt entis inquātū est ens. nihil eniꝫ aliud cōe est omni generi subiecto nisi ens sm̄ se acceptū. cū igitur dignitatibus demonstrationū vtantur oia genera sciaruꝫ: opꝫ q̄ dignitates sint sm̄ ens accepte vnūquodqꝫ enim genus subiectū particularis sciētie vnū est ⁊ determiatū sicut corpus mobile: ⁊ sicut cōtinuū ⁊ sicut numerus ⁊ hm̄ōi. Inquātū ergo hec genera determinata vtunt̄ principijs inquātuꝫ eis sufficiens est ad nām ꝓpriaꝫ. Sed hoc principio qd̄ de quolibet affirmare vel negare ⁊ de nullo simul qd̄ est circa esse ⁊ non esse vtitur geometer sic: q̄ quālibet lineā necesse est esse simetrā vl̄ assimetram: ⁊ arithmeticus vtit̄ eo sic q̄ quēlibet numerū necesse est esse parē vel imparē. ¶ Sufficienter ergo sibi hijs dignitatib᷒ vtitur quilibet ph̄s particularis: hoc aūt est q̄ vtitur dignitatib᷒ quātū ꝑtinet genus sibi subiectū: de quo fiunt demōstrationes ph̄i particulares per ipm̄ demōstrationis pn̄m. Manifestū est igitur ex dictis: q̄ dicta omniaꝫ demōstrationū principia insunt oibus inquantū cōicant in ente: ⁊ hoc est inquātū entia sunt. igit̄ speculatio de hijs pn̄cipijs est illius ph̄i qui cognoscit ens inquātū est ens. hui᷒ aūt signū est: q̄ nullus ph̄oꝝ particulariter de parte aliqua entis intēdentiū nitit̄ aliqd dicere de generalib᷒: ⁊ vl̄r primis principijs demōstrationū. Nullus enim intromittit se dicere vel ꝓbare si hec prima vera sint an nō. ⁊ hoc pꝫ p inductioneꝫ: q2 nec geometricus facit hoc nec arithmeticus. ¶ Sed quidā ph̄oꝝ ignorātes ꝓpriū subiectū de hijs volebant determinare: ⁊ hoc sm̄ suā falsam opinionē merito fecerūt: qui ipsi soli a suis sequacibus putant̄ de nā tota intendere. ⁊ q2 putant naturale eē totum vl̄r ens putabāt q̄ illius sit intēdere de ente cuius est intēdere de natura. Sed q2 ex predictis pꝫ q̄ aliquis ph̄s est superior physico eo q̄ natura est determinatū quodā genus: ⁊ subiectuꝫ entis. idō de hijs pn̄cipijs perscrutari erit illius qui theorizat ea que

sunt

sunt entis vt sic: & qui speculat ea que sunt circa primā substantiam que est omnium principiū: & hoc est ipse deus phūs enim phūa quedam quidem est sed non phūa prima: & ideo non est phūci de his cognoscere.

¶ Cap. 2m. Q principium firmissimū cōgruit dicere pme phūe: & que sunt principij firmissimi proprietates & differentie.

Tex. cō. 8.

Quicunq vo phi qui de veritate prima loquūtur dicere conant: q̄ō oportuit recipere p itellectū prima demōstrationū pncipia nō faciunt h nisi propterea q ignorant posteriora analectica. ¶ Si enim illa scirent pfecto supponerent q circulo nō pōt fieri demōstratio: & iō principia per cōclusiones demōstrari nō psūt. scirent etiā per eadē analectica q demōstratio nō vadit in infinitū in ante sumēdo: sed stat in principijs primis demōstrationū que ante se alia principia nō hñt ex qb⁹ demōstrent. & iō nullus est modus doctrine quo sciantur: nisi forte p cognitionē terminorum in principijs positoꝝ: qui suis diffinitionib⁹ sciuntur. Ipsa aūt principia fm se que dignitates vocant opz scientes preuenire anteq̄ aliquid sciāt per demōstrationē: & nō opz discipulos audientes h querere a doctoribus: hec eniz sunt instrumēta qbus ois intellectus accipit oēm sciam: & iō ex potētia sciendi nō egreditur in actū sciendi nisi per illa & est talium scia innata nobis. ¶ Palam igitur ex dictis est qd phi primi cuius est speculari de substātia pma: que est substantia oium dicta eo q est cā oium est pscrutari etiā de pncipijs primis syllogisticis ex qb⁹ ois scia demonstrat omne esse qd pbat: illi enim phi qui maxime inter oēs phos hz dicere & docere de vnoquoq prout se hz in rei veritate maxime pueniit dicere firmissima rei principia: qz nō pōt docere de re qualibet ita vt se hz nisi p rei cuiuslibet principia: igit illi maxime cōuenit qui hz docere de ente fm q est ens firmissima entis principia: qz ille solus hz dicere de re q̄libet vt se hz: & nō est circa hoc ens put est hoc ens vel illud: hoc aūt phs qui sic de ente est phūs primus: sicut pz p descriptionē sapientie quā in primo hui⁹ sapie libro posuimus. ¶ Diximus enim ibi oīa maxime scire sicut decet nō singularem sed vnūquodq eoꝝ sciam hñtez. Firmissimū aūt oium pncipioꝝ est quatuor differentijs oia alia excedens: est enim manifestissimū circa qd mentiri & decipi nullatenus cōtingit absq cōditione vlr verū existens: & q opz preuenire sciētes & nō audientes querere sicut diximus. Qd enim impossibile sit mentiri circa ipsum ex hoc pz q notissimū esse est necesse. Nemo aūt deceptus mentit in notissimo: oēs eni qui decipiunt & abducuntur in mendaciū decipiuntur circa ea que ignorant: & tunc modica deceptio in principio maximū in cōclusiōe inducit mēdaciū & defectū. Oportet ēt hoc pncipium firmissimū esse non cōditionale: vt hic vel nunc vel huic sit verū & non verū vbiq & semper & in oibus. ¶ Diximus enim q principiū illud necessariū est prehabere apud se anteq̄ aliqua per doctrinā accipiat quilibet itelligēs aliquid. Qd aūt sic necessariū est prehabere nō est cōditio quedam fm quā sit verū & nō aliter sit verum: hoc enim principium necessariū est cognoscere quēlibet qui aliquid hz cognitionis & cognitionē huius principij est necesse venire ei qui hz eā: & nō per auditū discere. Venire aūt dico cū n.ī potentia sciam accipiente. ¶ Palā igitur est q tale principiū qd quatuor illa hz que induximus omniū est firmissimum. Quid aūt vel qd sit principiū post ea que dicta sunt cōtinue deinceps dicā. Principiū igitur de quo diximus est q affirmatio & negatio de nullo verificant simul eodē & fm idem & in eodē tēpore: sed de quolibet est affirmatio vel negatio vera. Idem eniz simul inesse & nō inesse eidē & fm idē est impossibile: & accipiant adhuc oia que circa principium determinata sunt: sicut q in eodē loco & in eodē tēpore & eidez & fm idem oia talia sint h determinata: que ad hoc pn^m exiguntur: qñ accipit ad logicas difficultates determinādas:

Tex. cō. 9.

logici enim vtuntur h principio sicut & metaphysicus eo q vterq hoꝝ phoꝝ viam hz ad principia methodoꝝ. Id igit principiū qd nūc diximus est oium principioꝝ firmissimū: hz enim illud principiū predictā determinationē p quatuor pre inducta: ipossibile nāq est quēlibet suscipere per intellectum: q idē & fm idem simul sit & nō sit: nō enim est sic in rei veritate quēadmodū qdā putāt Heraclitū dicere. ¶ Non est enim necesse q illā suscipiant esse vera & intellecta: quecunq aliquis dicit simplici dictione: & si dicatur q nō sit verū qd nos hoc dicimus. sed veꝝ sit quicquid aliquis dicit: tunc sequeret q eidem & fm idem simul insint cōtraria q est impossibile. ¶ Qd aūt h sequat palaz est: determinent eniz nobis & cōcedantur ea que cōsueta sunt cōcedi per eandē quā nunc diximus ppositionē: q impossibile sit idem esse & nō esse simul & fm idem. scimus aūt q opinio ꝫ: ia est opinioni: cum opinio sit habitus suscipiēs verū & falsum fm rei mutationez: sicut & oratio veꝝ & falsuz suscipit. Opinio aūt opinioni cōtraria precipue est que est oppositionē fm cōtradictionē hñs. ¶ Palam igit est q impossibile suscipere per itellectuz vel opinionē eandē & fm idē esse & nō eē simul. Si eniz hoc detur sequit: q ille qui hoc mentiens dicit simul & idē & fm idem habebit opiones contrarias. si enim dicat se opinari idem esse & nō esse: opz q cū hoc opinetur illud nō esse verū qd dicit: ex quo cōtraria dicis simul eē vera: & sic habebit simul duas cōtrarias opiniones de eodē & fm idem q videlicet cōtradictoria eidē insint simul & fm idez & nō insint eidem & fm idē. Patet igitur q nō est accipere per itellectuz cōtradictoria simul inesse eidē & fm idem: & hec est cā quare oēs demōstrantes principia suaꝝ demonstrationū resolventes reducūt ea in istam que dicta est vltimā opinionē sine acceptionē: & istam nō reducunt in aliquā acceptionē pncipij que sit ante istud. Ista enim dignitas est naliter principium etiā aliaꝝ dignitatū oium. Sunt aūt multi sicut paulo ante diximus: qui dicebāt hoc cōtingere q idem fm idē simul sit & nō sit & dicūt se ita existimare: quoꝝ in sequētib⁹ dabimus rōnes. Hac aūt rōne existimationis multi vtunt in his tñ: que de nā sunt eo q illa in motu oia esse dicunt. Et qz motus est actus existētis in potētia: dicunt oia simul esse per actū & nō esse per potētiā. ¶ Nos aūt nunc quantū pposito sufficit sine pbatione accipimus supponētes ex inductis: quasi impossibile sit hoc q idē fm idez simul sit & nō sit: per hoc eniz ostēdimus q istud est firmissimū principioruz oium. Quidā tñ imperiti dignant demōstrare pn^m istud volentes ad hoc inducere demōstrationē ostēsiuā: & iste error cōtingit eis ppter apedepsiā. est aūt apedepsia ignorantia: qua nō cognoscit quoꝝ opz querere demōstrationē & quoꝝ nō opz querere demōstrationē. Oium enim esse demōstrationē est impossibile. Si enim hoc daret tunc pcederet demonstratio in infinitū in antecedēdo: igitur tunc demōstratio nulla fieret sic cum ois demōstratio sit ex primis. In infinitis aūt nullū est primū. ¶ Si vo quorūdā non opz querere demōstrationē que sunt principia oium demōstrantiū: tūc nō haberēt ex rōne dicere que sunt illa que magis dignātur tale esse principiū de quo nō querit demōstratio q̄ id qd in diximus. cōtingit aūt aliqñ nō quidē demōstrationē semp esse ppter quid: sed cōtingit quedā argumētatiue demonstrare: demōstratiōe. s. qa: que est per effectū vel per cām remotā non cōuertibilē: & etiā hoc modo impossibile est demonstrare pn^m superius inductū: dūmodo hoc solū supponat q ille qui dubitat circa hoc aliqd dicit & scit se aliqd dicere. ¶ Si vo nihil dicit vel scit se dicere derisio est: q queramus rōnem ad eū qui nullā hz in seipso dicti sui rōnē. inq̄tuz nullā hz rōnē similis est plante talis inq̄tū talis est: vincitur eniz ab asino & quolibet bruto: q nō existimat idē esse & nō esse. q si existimaret asinus idē eē & nō eē nō vitaret foueas existimās idē esse cadere in foueā. & nō cadere. ¶ Dico ergo aliam eē inter argumētatiue demōstrare: & demonstrare: qz in veritate demōstrans opinabile accipe qd in veritate est i pncio p qd demōstrat pp qd. sz si talis nō sit demōstratio: tūc argumētatio erit & nō demōstratio: sicut. s. si per effectū vel per cām remotā arguat: opz aūt dignat i quelibet ēt sine demōstratione arguentē ad oia talia que sic argumētatiue pbant id qd diximus eē pn^m taliuz oium dicere. s. idem fm idē esse vel nō esse. hoc eniz forsitan qlibet arguens sic opinabit querere a pncipio anteq̄ ad aliqd pcedat: qz sine illo nullā penitus in argumētatione pōt ponere ppōnez. ¶ Manifestū igitur q hoc principiū nō est audiētez querere sed prescientē habere. Habet igitur hoc principium totam firmissimi quā diximus determinationem.

¶ Cap. 3m. Q non cōuenit simul affirmare & negare per probationē sumptā ex hoc q sermo aliquid significat.

Tex.cõ.10.

Quãuis autẽ ostẽsiue nõ probet pmemoratum principiũ ĩ deducit ad multa impossibilia qui hĩ presumpserit negare ſi dederit ꝙ dicta sua sermones ⁊ rões aliqd significãt inquantum in eo sunt sibi significãdo vel inquantũ in alio sunt per audiẽtẽ significãdo alteri: hoc enĩ est necesse ꝙ.s.sibi ⁊ alteri significãt aliquid ſi per sermões aliqd dicere itendit. Siu aũt detur ꝙ nihil significando dicit tunc dictũ tale nõ habebit virtutẽ ⁊ rõnez sermonis: nec erit talis dictio sermo: qꝛ ois sermo institutus est aliquid significare cũ sermo ad aliud nõ sit nisi vt cõceptus cordium nostroꝝ nobis inuicẽ significemus. Si igitur nihil significat dictio nõ eẽt talis dictio sermo: nec ei qui loquit ad seipm aliquid significãs: neqꝫ aliqd designãs ad aliuꝫ cui loqtur. Sed ſi dederit aliquis ꝙ dictũ aliqd significat: tũc erit demõstratio ꝙ idem ſm idẽ nõ simul est ⁊ nõ est: erit utiqꝫ aliquid erit diffinitũ noie significatũ ꝙ dicit iesse vel nõ iesse. sed cũ demõstrãs hoc qd erit hmõi demõstratio est ille qui sustinet hoc esse veꝝ: ꝙ sermo loqñtis aliqd significat dũmodo enĩ hoc detur ipse qui dicit rõnẽ siue locutionẽ interpretatiuã nõ esse ⁊ destruit eã de necessitate sustinet ⁊ ponit eam eẽ. ¶ Dicens enim rõnẽ iterpretatiuã nõ esse aliquid significat: sicut iaꝫ ex hypothesi cõcessuꝫ est: ⁊ ſi hoc dicto aliqd determinatũ dicit hoc idem veꝝ est ꝙ significat per nomen. Deinde igitur nomẽ dictũ significat determinate aliquid esse vel nõ esse: igit nõ omne dictũ se hꝫ simul sic ⁊ non sic: ꝙ significat simul idẽ esse ⁊ nõ eẽ ſm idem. ¶ Amp.per eandẽ hypothesim ſi hõ significat vnũ determinatũ ⁊ vniuoce: sit hoc ꝙ significat aial bipes. ¶ Dico aũt eẽ vnũ significare in hijs cõplexis enunciationib⁹: qñ significãt hoc esse ſi hoc est: ⁊ siqdeꝫ illud significatũ sit hõ hoc erit homini eẽ: qꝛ hoc est eẽntialiter pdicatũ de ipso ⁊ totũ ⁊ soluꝫ significatũ ipsius. ¶ Si aũt aliqs dicat cũ Heraclito ꝙ hõ vel aliud nomẽ non significat vnũ solũ sed plura: hoc nihil restat sine impedit dũmodo solũmodo illa plura dicat eẽ finita: ⁊ eẽn ei aliter significata nõ denoiatiue sed sicut plura quoꝝ qdlibet est eẽntiale subiecto de quo predicat nomẽ: ponat enim in singulis rõnib⁹ noia propriũ nomẽ diuersuꝫ. ¶ Dico aũt exponẽdo hoc: vt ſi quis nõ dicat ꝙ hoc nomẽ hõ significat vnuꝫ sed multa: de qbus tñ vniuoce dicat aial bipes ſi illa plura que significat hoc nomẽ hõ sint vnũ in nã ⁊ vniuoca: tũc eniꝫ pꝫ ꝙ hoc nomẽ hõ signat illud vnuꝫ vniuocũ qd dicitur de plurib⁹: ⁊ dicet illud esse: ⁊ nõ dicit illud esse ⁊ nõ eẽ simul. ¶ Si võ hõ dicit rões diuersas ⁊ plures sed distinctas numero ideꝫ sequit. Ponatur eniꝫ nomẽ speciale cuilibet rõni sube diuerse ſꝫ vnãquãqꝫ rõnẽ: licet enĩ nobis nomina fingere: tũc eniꝫ nomẽ illud significabit ea que significat esse tñ ⁊ nõ significat ea esse simul ⁊ nõ esse. hec aũt positio fuit Heracliti ꝙ plura significat nomẽ ſꝫ finita. Si autẽ nõ ponat nomẽ significare plura ⁊ finita sed potius plura ⁊ infinita sicut dixit Anaxa. Tũc palam ex pdictis est: ꝙ nulla erit rõ vel disputatio vel sermocinatio inter hoies: qꝛ nomen nõ significare vnũ est nomẽ nihil significare. Unũ eniꝫ nomẽ vniuocũ est ab vna forma impositũ: ⁊ hoc importat per nomẽ: ⁊ ſi nõ significat illaꝫ rem penitus nihil significat. Illam aũt rem significare nõ põt ſi infinita signat: qꝛ ſi plura significaret: tũc posset cuiuslibet nomen aptari sicut diximus: sed ſi infinita signat nõ possunt aptari noia infinitis: ⁊ sic illa tunc vno noie significari non possunt: qꝛ vno noie semel posito nullus põt vti equiuoce simul: qꝛ nõ cõtingit itelligi simul nisi vnũ noie vno nõ significãtibus aũt noibus a nobis aufert disputatio quã simul habemus adinuicẽ: ⁊ illa que ſm veritatẽ est disputatio ad alterũ: ⁊ ad illa que mi

Tex.cõ.11.

nus pprie disputatio vocat que est hois ad seipsum. Nihil enim cõtingit itelligere ſm actũ ſi nihil itelligat esse vnum: sed ſi cõuenit itelligere tũc hoc mõ cõuenit vt ponat huic determinate rei que itelligit nomẽ vnũ sed sic sicut a principio dictũ est erit aliquid vnũ significãs nomẽ vnũ: ⁊ significabit vnũ in re nec hoc modo igit cõuenit ꝙ hoiem eẽ significet cũ hoc eodẽ modo simul hoieꝫ nõ eẽ. ¶ Si aũt aliquis dixerit ꝙ hõ nõ solũ significat mlta vt denoiatiue dicta de vno vt subiecto sed significat ea vt multa que denoiant ipm vt vnũ sibi eẽntialr ⁊ vniuoce: ⁊ hoc iõ dicũt qꝛ nos nõ dignamur dicere vt vnũ significẽt ea que de vno denoiatiue predicantur. hoc iteꝝ erit incõueniens: qm sic musicũ ⁊ albũ erunt essentialiter vnũ vniuocũ in noie hois musici ⁊ albi. ¶ Sequit aũt ex hoc vlterius: ꝙ oia erunt vnũ rõne ⁊ genere: qꝛ oia de suba denoiatiue predicant. Oia enim ſm hoc erunt vniuoca. ⁊ hoc falsuꝫ est: qꝛ denoiatiua nõ sunt vniuoca: tñ etiã ſm hãc põnem in vno noie nõ erit idẽ esse ⁊ nõ eẽ nisi ſm equiuocationẽ istã solã: ſi quẽ nos latine hoieꝫ vocamus alij aũt alterius lingue vocãt nõ hoiem: tunc enim nomẽ vnũ diuersis idiomatibus significabit finitũ ⁊ infinituꝫ ⁊ affirmatio ⁊ negatio in genere que est negatio termini infiniti: ꝙ.s.nõ hõ significet aliquid in genere vno: que est negatio termini infiniti aialis: qd est nõ homo referantur ad vocem vnã predicto modo equocaꝫ. ¶ Sed ꝙ a nobis hoc dubitatũ ⁊ quesitũ est nõ est hoc qd queramus ſi cõtingit simul hoiem esse ⁊ nõ hoiem esse ſm equiuocũ nomẽ tñ: sed quesitũ est a nobis hoc: ſi cõtingit ſm rem idem esse hoiem ⁊ nõ esse hoiem simul ⁊ ſm idem. ¶ Si aũt dicat ꝙ non hõ ⁊ homo nõ significãt aliquid diuersum tunc palã est: qꝛ non esse hoiem ſm rem nõ erit diuersum ab esse hoiem: ẽ hoieꝫ esse erit nõ hoiem eẽ ſm rem: hec eniꝫ duo erunt vnũ ⁊ idẽ ſm rem ⁊ rõneꝫ. Esse eniꝫ vnũ ⁊ ideꝫ significat re ⁊ noie esse vnũ: sicut vnũ ⁊ ideꝫ sunt synonyma vestis ⁊ indumẽtum ⁊ vinũ: ⁊ merũ: ⁊ bacchus: ⁊ ensis: ⁊ gladi⁹: ⁊ hoc vnuꝫ est qñ ratio rei est vna. ¶ Si võ ista fuerint sic re ⁊ rõne vnũ noie tñ differẽtia: tunc hoieꝫ esse significabit hoiem nõ eẽ: ⁊ hoc est cõtra hypothesim. qꝛ datũ fuit ꝙ ista diuersa significant qꝛ datum fuit ꝙ quodlibet significat id cui⁹ est ipsa diffinitio. Uerbi gratia hõ significat id qd est aial bipes: itaqꝫ ſi qdeꝫ est veꝝ dicere: ꝙ hõ est aial bipes: hoc enim sicut diximus significat nomẽ: cũ dicimus ꝙ hõ erat: nectium est ꝙ nomẽ nõ significat nisi vnũ sed ſi hoc est necesse tũc nullomodo cõtingit ꝙ hoc idẽ hoiem esse sit non aial bipes esse. Necesse enim eẽ sicut in logicis dictũ est significat ideꝫ ꝙ impoẽ nõ esse: ⁊ cõuertit cũ ipso: igit ex oibus predictis sequit: ꝙ non cõtingit hoc qd simul veꝝ sit dicere vna dictione hoieꝫ esse ⁊ nõ esse hoieꝫ. Eadem aũt rõ est de negatiõe i dictiõe qua dicimus nõ esse hoiem: hoc enim nõ significat eẽ hominẽ. ⁊ hoc est iõ: qꝛ hoiem eẽ ⁊ nõ esse hoieꝫ diuersa significãt magis ꝙ̃ disperata sint diuersa. ¶ Si enim albũ esse ⁊ hoiem esse diuersa significãt que cũ subiecto possunt esse vnũ: tũc multomagis hoiem eẽ ⁊ hoiem nõ eẽ diuersa significabũt. Ista enim duo hoiem eẽ ⁊ hoiem non esse multomagis opponunt ꝙ̃ albuꝫ esse ⁊ hoieꝫ esse: igitur ista duo significãt diuersa: ⁊ nõ aggregãtur sub vnius nois significatiõe. ¶ Si quis aũt dixerit ꝙ albũ nã ⁊ diffinitione idem ꝙ hõ significat: tũc cõtra hoc idẽ dicimus qd ⁊ prius diximus: ꝙ.s.ſm hoc oia erunt vnũ: ⁊ ideꝫ nã ⁊ diffinitiõe: qꝛ oia alia denoiant subam ⁊ erunt idem nã ⁊ diffinitione cũ ipsa: oia igit erunt vnũ ⁊ nõ solũ opposita erunt vnũ. ¶ Si autẽ hoc nõ contingat sed est impoẽ: tunc sequit necessario ꝙ vno noie non significãtur opposita: ⁊ hoc maxime pꝫ ſi cõcedatur ꝙ interroganti ⁊ querẽti põt responderi directe ad ppositũ hoc qd interrogat ⁊ querit. ſi enim aliquis interrogat ⁊ querit vna simplici interrogatiõe an hoc est hõ: ⁊ respõdens respõdeat negationẽ cũ affirmatiõe dicens: ꝙ hoc est hõ ⁊ nõ homo: nõ dat responsionẽ cõgruam interrogãti qꝛ plura respõdet vnũ solum interrogãti ⁊ querẽti. Quãuis enim nihil abest siue differt vnũ ⁊ idem esse in re hoiem ⁊ albuꝫ: ⁊ alia mille in pluralitate accidentiũ que oia: vnũ sunt subiecto: tñ interroganti simplici ⁊ vnica questione si verũ est dicere hoc eẽ hoiem vel nõ: danda est vnica responsio. ⁊ respõdenduꝫ est ei nomẽ vnũ significans id qd interrogat: ⁊ nõ est addẽduꝫ in respõsione qꝛ hĩ sit etiã albũ ⁊ nigrũ ⁊ magnuꝫ ⁊ alia mille talia que accidũt ei. Impossibile est eniꝫ accidẽtia vni que infinita permanere sine ptransire respõdentẽ. Oportet ergo ꝙ aut oia respõdendo permeentur: cũ eadem ratio sit de oibus: aut nullũ sed nõ oia pmeabit. Nullũ igitur respõdebit nisi interrogatũ. Similr igitur ſm omnẽ eundẽ modũ quãuis milies idem sit hõ ⁊ nõ hõ: qꝛ mille per negationẽ termini infiniti supponere põt: tñ interrogãti si est hõ non est respõdendũ simul: qꝛ est hõ ⁊ nõ hõ: ſi sicut dictũ est non hõ: ⁊ alia queqꝫ accidunt homini sunt respõdenda ſm affirmationẽ ⁊ negationẽ vt respõdeat queqꝫ sunt ⁊ non sunt sicut album ⁊ nõ album: ⁊ nigrũ ⁊ nõ nigruꝫ: ⁊ magnũ ⁊ non

Tex.cõ.12.

magnum

magnum ⁊ alia infinita talia que accidunt. Si eniȝ hoc nō facit sic respōdendo vna respōsione vnum interroganti: tūc nō disputat: qꝛ nunꝙ̄ respōdet ad intentionem interrogantis. Ex omnibus igitur que inducta sunt planum est: ꝙ nomina nec īfinita neqꝫ opposita neqꝫ multa significāt. Et sic pꝫ vlterius ꝙ nō significant contradictoria.

C Cap. 4m. Q: si contradictoria sint simul vera sequit̄ nihil dici ſm substātialē predicationē sed oīa ſm accidens.

Tex.cō.13.

Omnino vo destruūt substātialē diffinitionem que qd erat esse reꝝ dicebat: qui dicūt ꝙ ꝯtradictoria sunt simul vera. Est eniȝ ſm istos necessariū dicere: ꝙ oīa que de re predicant̄ accidunt ei ⁊ nihil sit substātiale p̄dicatū: ⁊ ꝙ accidat hoi hoīeȝ eē ⁊ simil̄r accidit ei aīal eē ⁊ alia similiter p̄dicata nō predicant̄ nisi ſm accñs. Si enim dicimus ꝯdictoria de eodē p̄dicari: tunc si det̄ ꝙ id p̄dicatū qđ est hoīs eē sit qđ ipsius: sequit̄ statim ex tali hypothesi ꝙ illud idē erit nō hoiem esse aut nō esse hoiem. C Negatione enim īfinita que relinqt aliquid sequitur ꝙ idem sit eē non hoīeȝ ⁊ negatiōe extra genus que nihil relinquit sequit̄ ꝙ idē sit nō esse hoīeȝ vel nō sit esse hoiem. ⁊ hoc nō est veruȝ: cū ista sint negationes qđditatis que est eē hoīs ſm eni rei veritatē vnū tm̄ erat qđ significabat rei subāȝ que est quid ipsius sicut ⁊ vnū est esse. Ostēdimus eniȝ in antehabitis ꝙ diffinitio data per māam reducit̄ ad eaȝ que datur p formam: hoc aūt vnū qđ significabat subām erat ſm reȝ subā alicui⁹: significare vo subām est terminuȝ rei significare: ⁊ hoc est nō alicui cōuenire nisi rei illi ⁊ ab oibus alijs separare: ⁊ iō significās subām rei est nō eē aliud aliqd illud ipsuȝ qđ est rei diffinitio. Si ergo oīa ista dicant̄ eē falsa ⁊ ꝯtradictoria dicant̄ eē simul vera: cū ei ꝙ est hoīeȝ eē sit aliud illud qđ est nō hoiem esse. Et simil̄r aliud sit ab ipso ꝙ est nō esse hoiem: eo ꝙ negatio siue sit īfiniti siue simpl̄r negatiōis semp est aliud ab affirmatiōe ⁊ si tunc ꝯdictoria contingūt eidē vt dicūt: tūc diffinitio nō cōtingit tm̄ vni sȝ vni ⁊ alij: ⁊ qđ cōtingit eidē inesse ⁊ nō inesse est accidēs. C Necessariū ergo est istis vt dicāt ꝙ nō erit aliqd rō diffinitiua alicui⁹ ⁊ sed oīa dicunt̄ ſm accñs que p̄dicant̄ de aliquo: rōne enim inducta diffinita est subā ⁊ accidēs ꝙ .s. subā que est qđditas nō alij cōuenit sed ab oibus separat. accñs autē est qđ cōtingit eideȝ inesse ⁊ nō inesse: hoc enim mō albuȝ accidit homini: hō albus enim est ⁊ nō albedo: ⁊ iō cōtingit albedinē sibi inesse ⁊ nō inesse: qđ nō ꝯtingeret si substātialiter eēt albedo. C Si āt forte aliqs diceret: ꝙ hoc nō eēt icōueniēs ⁊ cōcederet ꝙ oīa ſm accidēs dicunt̄ quecūqꝫ predicant̄ de aliquo: tunc cū hoc dicat̄ ſm accñs: ꝙ nō cōtingit ſm ipsuȝ: ꝙ aūt nō ſm ipsum cōtingit: cōtingit ſm aliud: tunc oīa predicant̄ ſm aliud: ⁊ nihil ſm seipsuȝ. C Sequit̄ ergo ex hoc: ꝙ nullum est primū vl̄e predicatū sed ibitur in p̄dicatis ſm aliud in īfinitū: si semp accidēs nō ſm ipsum de subiecto aliquo significat predicationē hoc aūt est impoīe: opꝫ enim ꝙ omne p accidēs ad aliqđ per se predicatū reducat̄. Accñs enim est: ꝙ cū sit in aliquo nō est in eo velut quedā pars: ⁊ impoīe est esse sine eo in quo est. ⁊ sic pꝫ ꝙ in rōne accidētis cadit esse in alio ⁊ de alio p̄dicari: aut simpl̄r aut ſm quid: ⁊ sic accidēs ſm se ⁊ ſm ipm predicat̄ de subiecto. subm nō est nisi duplex subm: vȝ per accidēs ⁊ qđ per se est subiectū.

Tex.cō.14.

Subiectū vo per accñs dico ꝙ nō gratia sui ⁊ ſm se est subiectū: sicut qñ accñs dicitur inesse accidēti sicut musicus dicitur albus vel ecōuerso. C Subiectū vo per se est in cuius rōne est: ꝙ sit subiectū sicut subā. que iō subā est: qꝛ substat accidēti in se pfectū qđ ⁊ p se ens existēs: ⁊ hoc cū dicit̄ sortes est albus nō pōt esse pluribus modis predicatū accñs: ⁊ sic nō abibit in īfinitū. Nō enim sicut diximus plura duobus cōplectit̄. accñs enim nō accidit accidēti sicut diximus nisi qꝛ ambo eideȝ accidūt ꝙ per se est subm: qꝛ ꝙ sit subm cadit in rōne sua: ⁊ si mille essent accidētia ideȝ eēt ac si eēnt tm̄ duo. dico aūt hoc explanādo sicut qñ dicimus albū esse musicū aut ecōuerso. hoc .s. musicū esse albū eo ꝙ ambo ista accidunt homini q p se subm est eo ꝙ est subā que de rōne sua hꝫ qđ est subm. C Sed nō est eodē modo: si dicatur socrates est musicus eo ꝙ ambo dicant̄ eidē accidere: tertio ꝙ diuersum sit ſm esse substantiale ab vtroqꝫ: qꝛ socrates est prima subā que de rōne sua maxime substat. Qm̄ igitur

Subm aliud p accñs aliud vo per se.

quedam accidentiū ita dicuntur ꝙ de rōne sua inherētia illi insunt ꝙ de rōne sua ⁊ nō ſm accidēs subijcit̄. Alia vo dicuntur alio mō: qꝛ ambo de rōne sua inherētis accidunt ei ꝙ de rōne ⁊ nā ꝓpria substat: opꝫ ꝙ quecūqꝫ sic dicunt̄ esse in subiecto accidētia sicut albū inest socrati nō cōtingit esse īfinita in supius: ita ꝙ semp vnū predicatū gratia alterius insit: qꝛ tale accñs de rōne sua inest ei qđ de nā ⁊ rōne ꝓpria subijcit̄. C Nō igitur vadit hoc in infinitū: ita ꝙ socrati albo diuersuȝ aliqđ ab albo accidat ꝓpter qđ insit ei albedo. ⁊ hoc iō est: qꝛ nō sit vnū diffinitione ⁊ eē ex oibus subiectis ⁊ accidentib⁹ in infinituȝ: ⁊ iō socrates per se ⁊ de nā sua hꝫ subijci: ⁊ nō gratia alterius alicuius qđ faciat ipm subiectum sicut socrates gratia alterius participat rōnale: quia gratia hoīs cū vnū fiat ex animali qđ est eē socratis: ⁊ ideo cū dicit̄ socrates albus nō opꝫ ꝙ socrati aliquid aliud accidat gratia cuius subijciat̄ illi sicut gratia alteri⁹ subijcit̄ rationali aīali: cū dicitur socrates rōnale aīal: nec etiā opꝫ ꝙ albo aliqd aliud accidat gratia cuius insit socrati sicut musicū: qꝛ neutrū hoꝝ magis accidit alij ꝙ̄ reliquuȝ reliquo: ⁊ hoc simul ⁊ equaliter vna accidētis diffōne sūt diffinita .s. ꝙ cū sit in alio impoīe est esse sine eo in quo est: cum non sit pars. ⁊ ideo vtrūqꝫ per se id est per suā rōneȝ inest: ⁊ nō vnū per alteꝝ vel per aliud: ⁊ hoc iō est qꝛ hoc qdē sunt accidentia que predicant̄ ⁊ insunt: illa vo non sunt accidentia que subijciuntur ⁊ quibus insunt. quecunqꝫ vo sic insunt de ratione ꝓpria illa nō insunt accidēti p aliud in infinitū accñs: sed quecūqꝫ alio modo dicunt̄ sicut musicū albo illa quideȝ accidēti insunt per accñs hoc est gratia alterius ꝙ est de se subm: ⁊ illa etiā nō vadunt in infinitū: ergo neutro istorum modoꝝ oīa semp dicunt̄ ſm accidēs aliud. ⁊ hec est destructio hypothesis inducte: ergo falsa est ⁊ ipossibilis: ⁊ sequebatur ex hoc qđ dicebat̄ nihil dici ſm subām: opꝫ igitur necessario ꝙ aliqd sit subām ⁊ ꝙ qđ erat esse significās. C Si aūt hoc detur tunc in principio huius capli ostēsum est: qꝛ impoīe est simul predicari ꝯdictiones. C Quādo autē dicimus subām ⁊ maxime subām primā per se esse subm ⁊ accidens per se esse in alio: ⁊ esse predicatum itelligimus de illo modo dicēdi per se: in quo p̄dicatū ē de rōne subiecti: quē modū iter modos dicēdi per se in analecticis posteriorib⁹ iam dudū diximus esse primū. sic enim subā est que substat ens in se perfectū: ⁊ accñs est qđ est in alio in quo hꝫ esse pp qđ ⁊ accidens potius est esse ꝙ̄ essentia: ⁊ iō etiā perfectam nō hꝫ diffinitionē. Sic igit̄ pꝫ qđ ipoīe est oīa dici per accidēs ⁊ inesse per accñs: qꝛ ipsuȝ accidēs per se inest subiecto: nec possibile oīa subijci ⁊ substare per accidens: qꝛ ipsa substātia ⁊ precipue prima substat per se. Et sic pꝫ ꝙ ꝯtradictoria nō verificātur de eodeȝ: vt manifestū est per ea que induximus: nec ibitur in infinitū in hijs que predicant̄ accidentib⁹. Nec est hec differētia in hijs que per accidēs predicant̄: verū simpliciter vel ſm quid predicētur: hoc eniȝ nihil impedit ꝓpositam ħ nostram intentionem.

Accñs potius ē eē ꝙ̄ eēntia.

C Cap. 5m. Q: ad dicere cōtradictoria esse simul vera de eodem ſm idem sequit̄ oīa esse vnum ⁊ idem ſm idem.

Tex.cō.15.

Amplius aūt si ꝯdictiones simul de eodē vere sunt oēs: sicut quidaȝ dicūt tunc palam erit ex ista quā hic inducemus rōne: ꝙ oīa erūt vnuȝ ⁊ idem: sequit̄ ꝙ idem qđcūqꝫ subm sit nauis triremis quā galeā vocāt ⁊ hoc idem sit nauis vniremis quā scafam vocam⁹: ⁊ illud idē erit homo sicut cōsequēter ostendemus. C Dicit̄ aūt galea nauis triremis: ꝓpter tres ordīes remoꝝ q sunt in ea quoruȝ vnus est remi gubernantes: ⁊ hinc ⁊ inde sunt duo ordines in laterib⁹ remoꝝ remigantiū vnus sup alterū. scafa auteȝ vniremis vocat̄ qꝛ vno vnitur remo tam ad gubernādum ꝙ̄ ad remigandū. C Sic ḡ si de omni vno ⁊ eodeȝ subiecto ⁊ ſm ideȝ simul cōtingat affirmare ⁊ negare: tunc sequetur illud vnū subm esse nauim triremē ⁊ vniremē ⁊ hoīeȝ. ⁊ hoc incōueniens necesse est cōcedere oēs illos: qui dicūt illā rationē Pithagore verā esse: quā ipse assignat cām esse ei⁹ ꝙ est cōtradictorias simul eē veras de eodē: Pithagoras āt sicut inferius ostēdemus dicebat: ꝙ existimationes hoīuȝ sunt cause affirmationis ⁊ negationis reꝝ: ⁊ nō reꝝ compositiones ⁊ diuisiones: qꝛ nihil sunt extra animaȝ vt dicebat sunt cā existimationis. C Sequit̄ igit̄ ſm Pithagorā ꝙ si

alicui videt̄ ꝙ hō nō sit triremis nauis: q2 tunc negatio est vera que dicit ꝙ homo nō est triremis nauis. ¶ Si autem cōtradictorie oēs sunt simul vere de eodē fm idem tunc sequitur ꝙ affirmatio dicte negationi ꝯdictoria sit simul vera de eodem. Ex eadē etiā causa fit vt concedat̄ dictū Anaxa. qui dixit oīa esse in oibus. ꝛ sic dixit omnes res simul fm actum suos simul in eodē esse: ꝛ nihil vere esse vnū3 ab vna forma: sed vnūquodq3 esse oīa: ꝛ hoc verificatur fm istam opinionē que dixit cōtradictoria simul esse vera. ¶ Anaxa. enim videtur qōlibet ens dicere esse indefinitū siue nō definitum ad formā vnam: eo ꝙ dicit oium esse in oibus esse: ꝛ isti putātes dicere ens actu fm formam qđ indefinitū sit: eo ꝙ oēs forme sint in qoolibet. Dicunt ignorāter de nō ente actu qđ sit indefinitū. Nam indefinitum ad esse est potestate ens ꝛ nō endelechia: ꝛ hoc quidē voluerūt dicere: sed proprijs verbis exprimere nesciuerunt: s3 tñ q2 isti idefinitū qōlibet esse dixerūt ex hoc: ꝙ in quolibet sunt ifinita fm formam: op3 ꝙ dicāt ꝙ de vno omni simul vera est affirmatio ꝛ negatio oium sicut etiā sequit̄ h̄ cōtra eos qui dicūt rōnes Pithagore: huius aūt hec est ratio. Incōueniēs eni3 videtur si de aliquo verificetur sui substantialis predicati negatio: ꝛ ꝙ nō verificetur de eo negatio p̄dicati ꝙ diuersum per disperationē vel oppositionē est ab illo: cū minus videatur verificari de eo negatio sui essentialis p̄dicati: q̄3 disperati vel oppositi. ¶ Dico aūt explanādo hoc: ꝙ si fm istos verū est dicere de eo ꝙ est hō: q2 non est hō: tunc multo fortius verius est de eodē dicere ꝙ nō est nauis triremis: ꝛ sequetur q2 etiam est triremis: ꝛ nō triremis nauis. fm istos igitur si est affirmatio de aliquo ꝛ alicuius tūc necesse est ꝛ negationē eiusdem inesse eidem. Sed si alicui subiecto nō cōuenit affirmatio disparati vel oppositi predicati: sequit̄ ꝙ illud principiū negatur de eodē magis q̄3 suum ēētiale predicatū sicut iā audiuimus. ¶ Si autē ipsa negatio inest talis predicati tunc etiā affirmatio inest eidem: ex quo contradictoria sunt vera de eodē: ꝛ sic ꝙ nō est triremis nauis est triremis nauis: q2 cui conuenit negatio cōuenit ꝛ opposita affirmatio: ꝛ sic est de quolibet essentiali ꝛ disperato predicato: ergo omnia sunt vnū ꝛ idem. q2 omnia que sunt de vno ꝛ eodē p̄dicātur. Hec igitur impossibilia sequunt̄ contra eos: qui istam Pithagore ꝛ Anaxa. defendūt rōne3: q2 etiā fm Pithagorā eē rez sequitur modū opinionū in anima: q2 idem ꝛ diuersum cū eode3 ꝛ ab eodē pōt cōponere ꝛ diuidere: fm Anax. vō omnia sunt in oibus: ꝛ sic omnia de oibus negātur vel affirmātur. ¶ Adhuc aūt ipsum nō esse fm has opiniones necessariū est de eodem dicere predicando: ꝛ de eodē simul negare: est eni3 negatio negationis. Si autē cōcedatur: ꝙ verū est ꝙ idem fm idem sit homo ꝛ nō homo: tunc negationes vtriusq3 hoꝝ sunt etiā vere de eodem: ꝛ sic palam est: q2 id qđ est homo ꝛ nō homo neq3 homo est neq3 nō homo: hic enim duo due sunt negatiōes predictoꝝ duoꝝ. Si autē dicatur: ꝙ vna sola negatio est que cōponit̄ ex vtrisq3 negationibus: tūc etiā opposita illi cōposite erit ēt vna. Et tunc ille cōtradictorie simul verificantur de eodē. Patet igitur ꝙ quocunq3 modo accipiant̄ ꝯtradictoria oīmodo concedatur eas simul de eodem ꝛ fm idem veras esse: sequetur ꝙ omnia sunt vnum.

¶ Cap. 6^m. In quo per consequentiā affirmationis ꝛ negationis ꝛ econtra probat̄ ꝙ ꝯdictoria nō sunt simul vera.

Tex. cō. 16.

Amplius si dicant̄ cōtradictoria simul esse vera aut hoc est ita in oibus ꝙ ad affirmatione3 sequet̄ negatio ꝛ ecōuerso ad negationē affirmatio aut nō in oibus sic se h3 s3 in quibusda3 tñ. ¶ Si dicat̄ hoc in oibus sic se habere tunc omne qđ est ens est ēt nō ens ꝛ omne qđ est album est etiā nō albū. Et simili modo se h3 circa alias affirmationes ꝛ negatiōes: ꝛ hoc esse incōueniens in precedentibus est ostēsum: q2 sic nihil predicatur in quid ꝛ oia erunt vnū ꝛ ide3. ¶ Si aūt dicat̄ ꝙ hoc est circa quasdā res ꝛ circa quasdā non est ita sicut dixerūt Pithagoras ꝛ Heracli. qui de quibus sunt opiniones cōtradictorie: de illis sunt cōtradictoria vera: de quibus nō sunt opiniones cōtradictorie de illis non sunt cōtradictorie vere: sicut inferius patebit: tunc ad minus concessum erit ꝙ cōtradictorie sunt opposite non habētes mediū fm se in q̄bus sunt fm se: ꝛ contra hoc nihil habemus dicere disputando: q2 hoc absolute est verū. ¶ Si vō dicitur ꝙ contradictio simul verificatur circa res oēs: iterum queremus diuidēdo sic. aut eni3 tunc dicetur ꝙ de quocunq3 ꝯtingit aliquid dicere affirmatiue: de eodē contingit hoc idem negare: ꝛ de quocūq3 contingit aliqđ negare de eodē contingit etiā ecōuerso illud idē affirmatiue dicere: ita ꝙ negatio vniuersaliter sequat̄ ad affirmationē: ꝛ econuerso affirmatio ad negationē: ita ꝙ iste cōditionales sunt vere. si aliqđ affirmat̄ de aliquo hoc idem negat̄ de eodē: ꝛ ecōuerso si negat̄ de aliquo hoc illud affirmatur de eodē: aut nō est ꝙ de q̄buscunq3 quidē contingit aliqđ affirmādo dicere: de eisdē ꝯtingit hoc ide3 negare: s3 nō ecōuerso est ꝙ de q̄buscūq3 ꝯtingit aliquid negare: ꝙ de eisdē ꝯtingat illud idē affirmare: ꝛ hoc est ꝙ negatio q̄de3 sequat̄ vīr ad affirmationē: sed affirmatio nō vīr ad negationē sequat̄: ꝛ si sic dicat̄ ꝙ sequat̄ ad affirmationem negatio: ꝛ nō ecōuerso cū negatio dicat nō esse qđ nō est: ꝛ nō sequatur ad eā affirmationē tūc nō esse erit firmū ꝛ intransmutabile inesse: ꝛ opio negationis ꝛ nō entis erit firma fm eos q̄ eam dicūt sequi opionē fm illos enim hoc loqmur: q2 tūc opio nō entis nō pōt esse opio entis. ¶ Si aūt hoc dat̄: ꝙ ipm nō eē qđ signat negatio firmū sit ꝛ notū: tūc necīo sequit̄ ꝙ affirmatio erit notior aut negatio que opponit̄ negationi: q2 illa affirmationi eq̄pollet sicut si dicā negationē huiꝰ ꝙ est hoc nō est ens hoc eni3 negatio est nō hoc est nō ens ꝛ hoc eq̄pollet huic: hoc est ens: ꝛ iō affirmatio hoc est ens ꝛ negatio negatiōis q̄ est nō hoc est nō ens sūt notiores q̄3 negatio q̄ est hoc nō ens vel hoc nō est ens: q2 p̄uatio nō itelligit̄ nisi p hītū: ꝛ negatio nō itelligit̄ nisi p affirmationē. ¶ Si ḡ negatio est opionis firme: ita ꝙ ad eā nō seq̄t̄ affirmatio tūc multo magis erit qđ de affirmatiōe firma: ita ꝙ etiā ad affirmare nō sequit̄ negare: ꝛ sic ꝯcludit̄ ꝓpositū: ꝙ nec ad affirmare sequit̄ negare nec ad negare sequit̄ affirmare: ꝛ sic nunq̄3 simul verificant̄ ꝯdictoria. Heraclitus tñ cuiꝰ est hec positio dicebat negationē sequi ad affirmationē: ꝛ nō ecōuerso dicebat negationē notiore3 q̄3 sit affirmatio: q2 dixit res simpl'r nō esse: esse aūt fm quid eo ꝙ oēs in motu sunt. ¶ Si aūt aliqs dicat similiter eē de negādo: sicut de affirmādo: ita ꝙ q̄cquid de aliquibꝰ ꝯtingit negare de eisdē necessariū est hoc idem affirmādo dicere: tūc iterū diuidēdo querimus: aut eni3 veꝝ est ꝙ diuidēs negādo dicat illud idē affirmādo: vt verbi gratia vna ꝓnuntiatione dicat aliqđ eē albū: dicēdo per affirmationē ꝛ eadē dicat diuidēdo per negationē illud idē nō esse albū: aut nō affirmat diuidēn siue negās aut affirmās diuidit siue negat: ꝛ si det̄ qđ nō est verū ꝙ diuidēs siue negās dicat siue affirmet non affirmabit ea eo ip̄o ꝙ negat ea: nec est cā ꝙ nō affirmat ea nisi q2 nō sunt: que eni3 nō sunt nō pñt affirmari: ꝛ que non sunt nō possunt aliquo mō ꝓnunciari affirmādo. ¶ Et causa huius est: q2 nō intelligunt̄ esse ꝛ que nō cōtingit intelligi nō contingit significari. igit̄ in talibus affirmatio nō sequit̄ negationē: ꝛ dictū erat ꝙ in oibus sequeret̄: si vō verū est diuidentē eo ipso ꝙ negādo diuidit aliqđ ab aliquo affirmat: dicēdo illud idem de eodē: tūc omnia erunt vnū ꝛ idem: sicut etiā in antehabitis dictū est: ꝛ idem erit homo ꝛ triremis nauis ꝛ deus ꝛ asinus: ꝛ sic de alijs. ꝛ coꝝ cōtradictiones erunt vere de eodē de quo vere sunt affirmationes. Sed adhuc fm hāc positionē nihil videt̄ differre vna res ab alia. si eni3 diceret̄ vna rem ab alia differre: cū nō differat nisi p formā ꝓpriā illa predicaret̄ de illa re sicut predicatur veꝝ de ea ꝛ ꝓpriū: ꝛ iō negatio eiusdē nō esset vera de eodē. Similiter aūt si detur ꝙ diuidētē aliqđ ab aliquo cōtingit esse verū: tunc op3 ꝙ hoc ip̄m veꝝ ꝛ ꝓpriu3 significet ipsu3 suū dictū: q2 nisi cōueniat ei aliqđ vere ꝛ ꝓp̄ie qđ diuidit ip̄m ab alijs: alia vō nō vē negant̄ de ip̄o. ¶ Ex hijs igitur oibus nō sequit̄ ad affirmationē negatio: nec ecōuerso ad negationē affirmatio sicut dicebāt in priori mēbro superiꝰ iducte diuisionis. ¶ Ad hec aūt que dicta sunt sequit̄ aliud incōueniens: q2 si ita est vt dicūt: ꝙ affirmatio sequit̄ ad negationē: ꝛ negatio sequitur ad affirmationē: sequitur ꝙ oēs aliquid dicentes dicūt verū: ꝛ cū hoc mentiuntur: ꝛ dicunt falsum: ꝛ idem homo seipsum falsum dicere confitetur in omni dicto suo: q2 si detur ꝙ dicat verum sequitur ꝙ nō dicat verū: ꝛ hoc idem ꝯfitetur quādo dicit affirmationem sequi

nem sequi ad negationē ⁊ ecōuerso. Similr aūt palā est ad hec incōuenientia que dicta sunt: ꝙ sequit etiā q̄ de nullo penitus pōt esse perscrutatio vel disputatio: eo ꝙ nihil ꝯcedit vel dicit ꝑponens ⁊ nihil ridet ridens: q̄ ꝗcquid dicit interimit: ⁊ ꝗcqd interimit asserit. nō eniꝫ dicit ita esse vel ita nō esse aliqd q̄ð dicit: nec etiā dicit nō sic vel sic esse: sed simul esse dicit ita ⁊ nō ita dicit esse. ⁊ iterū ambo ista negat simul: ꝙ.s. nec ita sit sicut dixit neqꝫ nō ita sit sicut dixit. ¶ Si eni nō ita affirmat ⁊ negat eē q̄ð dicit: tūc necessario ꝙ opinando de re nouit aliqd determinatum nouit. Tū qn̄ affirmatio est vera negatio est falsa: ⁊ qn̄ negatio est vera affirmatio est falsa: tūc sequit ꝙ nō ꝯtingit simul idē de eodē ⁊ fm idē vere affirmare ⁊ negare simul. ¶ Sꝫ forsan dicet aliqs sophistaꝝ ad hec que induxim⁹: ꝙ hoc q̄ð induxim⁹ est positum a principio.s. ꝙ simul cōtingat affirmare ⁊ negare: ⁊ iō ea que inducta sunt nō sunt incōuenientia q̄ sequunt ex hypothesi: ⁊ sic dixit Heraclitus: ⁊ ideo cōcessit ꝙ nihil penitus sciret nec aliquid vere possit responderi vel interrogari. ⁊ positio sua fuit contradictoria simul esse vera.

¶ Cap. 7^m. In quo probatur ꝙ contradictoria non simul verificantur propter mutationem ⁊ fugam de ipsis q̄ð est fm susceptionem cui acquiescunt homines.

Tex. cō. 17.

AMplius qui dicit ꝯdictoria simul eē vera aut est suscipiēs per interiorem ꝯceptū animi ꝙ ita sit vere sicut dicit aut mentit⁹ est ita se hēre dicens ⁊ intus tn̄ nō suscipiens. Si.n. suscipit se verum dicere tūc opꝫ ꝙ aliqd sit ipm dictū: opꝫ igit ꝙ ipm dictū suū referat ad rē: ⁊ ꝙ talis sit entiū nā sicut dicit ⁊ sic ens nō est ens. ⁊ hoc iā ante ostendimus esse ipoſe. Si v̉o nō verū dicit ⁊ suscipit se verū nō dicere sed tn̄ dicat se verius dicere q̄ȝ ille qui dicit de ꝯdictoriis sicut ⁊ ipsa res se hꝫ: ꝙ.s. diuidant verū ⁊ falsum tūc ex quo dicit verius: sequit ꝙ nō simul cū illo veriori dicat nō verū: ⁊ sic ꝯdictoria nō sunt simul. Sed tn̄ fm istius dictuꝫ etiā oēs mentiunt ⁊ simul cū illo verū dicūt: ⁊ nec ꝑnūtiandū est aliqd tali homini nec aliqd dēm est ei: eo ꝙ iste fm vnā similitudineꝫ ea que ꝑnuntiant vel dicunt dicit esse ⁊ nō esse: ⁊ hec oia dixit Heraclitus: qm̄ ille dixit verius nihil eē q̄ȝ esse: ⁊ nihil veri⁹ dici de re q̄ȝ ꝙ simul sunt ⁊ nō sūt ꝑpter motū ꝯtinuū quē videbat in eis: ⁊ iō dixit oē esse ⁊ tn̄ nūc nō esse: ⁊ dicebat hoc nō cōuerti ⁊ nihil posse dici nihil rñderi ⁊ penitus nihil sciri: ⁊ ꝯtra hunc phm̄ vadit nr̄a disputatio. ¶ Si aūt aliqs dicat ꝙ hoc dicēs nihil penitus suscipit in aīa per ꝯsensum: ⁊ dicit ipossibile esse ꝙ aliqd sciat sed fm similitudinē vnā extimat de quolibet ⁊ nō extimat de eodē qd iste bruto peior differētie hꝫ ad plantā: sicut etiā in antehabitis diximꝰ. Propter q̄ð etiaꝫ maxime pꝫ ꝙ nec aliorꝫ a phis q idiote sunt aliqs ita disponit ꝙ hoc credat: nec etiā ita disponit aliqs eoꝝ qui istas rōnes ⁊ positiones dicūt: liꝫ v̉botenus ita dicāt. Si eni ita disponit vt dicit: q̄re vadit domū motu pedis nec acqescit dicto suo qn̄ putat ꝙ est eūdū domū si idē est ire domū ⁊ nō ire domū. Si eni huic dicto suo acqescit tūc qn̄ putat ire domū nō debet ire: q̄ sicut dixim⁹ idē est ire q̄ð nō ire. Similiter iste nō vadit rectā viā ducētē ad casum in puteū vel in torrentem: sed videns puteū vel torrentē est timens eo ꝙ putans est ꝙ nō similiter sit bonū incidere i puteū vel torrentē ⁊ nō incidere: cū tn̄ vtrūqꝫ hoꝝ similiter bonū sit si dicto suo acquiescit: ex quo igit cauet viā ad puteū ⁊ ad torrentē: palam est nō esse melius sed nociuus. sed si dicat hoc sequit ꝙ vnū est bonū ⁊ aliudꝗð bonū ⁊ per eundem modū hoc quideꝫ esse dulce aliud v̉o dulce nō esse sequit necesse esse suscipiendum: iste eni non omnia cōtradictoria eqnaliter querit ⁊ suscipit: qn̄ eni putans est melius sibi vinū q̄ȝ aquā bibere: ⁊ aliquē hominē amicū videre. Deinde post istā apprehensionē cui acquiescit querit ista ⁊ equidē oporteret ꝙ equaliter se haberet ad querere velle sibi ⁊ ad nō querere eadem. si daret ꝙ idē esset apud eum homo ⁊ nō homo: ⁊ alia contradictoria de quibus dictū est: sed hoc q̄ð dictū est per hoc esse veruꝫ perpendit: ꝙ nullus idiotaruꝫ ⁊ istoꝝmet phoꝝ est qui ad certitudinē oculoꝝ nō videat hoc q̄ð est nociuuꝫ timens ⁊ nō nociuū non timens igitur sicut visu videmus in eis oēs homines ⁊ isti ⁊ alij suscipiunt per interiorē cōsensum sicut dictum est simpliciter ⁊ vniuersaliter habere circa contradictoria circa omnia entia aut ad minus circa eligibilia ⁊ fugibilia: que suscipiuntur vt meliora nobis ⁊ deteriora. ⁊ si dicat aliquis: ꝙ nō sumus aliqd scientes vera sciētia: sed sumus opinātes aliqd habitu trepidāte ⁊ nō ꝯfirmato: sed īter vtrāqꝫ partē ꝯtradictionis vacillāte: tūc multo magis curādū est nobis de veritate scienda q̄ȝ si oia sciremus per cām essentialē quēadmodū infirmo magis curādū est de sanitate q̄ȝ sano. Opinans eni ꝑpter trepidantē inter ꝯtradictoria hitū nō salubriter ⁊ infirme se hꝫ ad scientē: q̄ð nō faceret nisi aliqd esset scitū: sicut eger ad sanitatē nō esset corruptus disetasina nisi aliqd esset vera sanitas: nō ergo pōt dici ꝙ nulla sit sciētia de veritate: dicebāt aūt qdā nihil sciri sed hobitū oium quo ꝯcipit de rebus esse opinionē: ⁊ q̄ opinās trepidat inter cōtradictoria ⁊ cōplectit vtrūqꝫ: dicebant hoc esse signum ꝙ vtrūqꝫ sit verū: cām v̉o veritatis in opinādo esse diuersā. ¶ Amplius adhuc isti dicebant nihil esse certissime verū sed oia falsa esse. vnū tamen esse falsius alio. ¶ Dicamus igit ꝙ si iō sunt cōtradictiones simul vere q̄ maxime sic se habent res ⁊ nō sic sed tamē ⁊ hoc vt dicunt est magis ⁊ minus verū ⁊ magis ⁊ minus falsum: opꝫ ergo ꝙ ita hoc sit in nā entiū de quib⁹ est affirmare ⁊ negare. Non eni dicimus fm vnā similitudinē eē in vero ⁊ falso qn̄ dicimus ꝙ duo sunt paria ⁊ tria sunt iparia: sed potius vnū hoꝝ est verum ⁊ alterū est falsum: ⁊ nō pōt dici quin in falso sit falsius aliquādo ⁊ in vero verius. Naꝫ si daret hoc similiter ⁊ equaliter mentiret: qui opinat q̄ q̄tuor sunt pentha sine qnque: ⁊ qui opinat ꝙ quatuor sunt mille: ⁊ si dicat ꝙ nō similiter ⁊ eq̄liter isti duo mentiunt: palam est ꝙ alter istoꝝ minus mentit q̄ȝ alius: ergo etiā vnus magis verum dicit q̄ȝ alius: magis aūt ⁊ minus nō dicunt in rebus nisi ex altera duarū causarū q̄ð intensius ⁊ ꝯtrario est ipermixti⁹. ⁊ sic suscipiunt intensionē mediā que sunt inter duo cōtraria quoꝝ vtrūqꝫ est qualitas positiua sicut albū ⁊ nigrū ⁊ ceteri colores. Alteꝝ est ꝙ suscipit magis ⁊ minus fm accessum ⁊ recessum ad vnū q̄ð dicit rem illā in termino sicut in hijs que opponunt vt priuatio ⁊ habitus ⁊ affirmatio ⁊ negatio: ⁊ in hoc nō pōt esse falsius q̄ð est falso permixtius: eo ꝙ falsum nihil est. ⁊ similiter non est cecius q̄ð est cecitati permixtius q̄ cecitas non est aliquid: sed est verius certissimo vero vicini⁹: ⁊ falsius a certissimo vero lōginquus. hoc igitur modo si dicatur ꝙ id q̄ð magis est veruꝫ est certissimo vero affinius: erit de necessitate aliqd certissimū verū quo iudicat q̄ð nulli affinius est magis verū. ⁊ si ita nō est sicut diximus ⁊ tamē ꝯcedat ꝙ aliqd est firmi⁹ ⁊ verius q̄ȝ aliud: tūc in veriori ibit in infinitū ⁊ in falsiori sit. ¶ Cum ḡ ois intellectus refugiat infinitū: opꝫ nos liberos esse a rōne illa quā inducūt: que nulli menti siue intellectui res niempurantí ꝑmixta est: q̄ ipsa ꝓhibet diffinire per finē id de q̄ est fmo: dicit vero verius in īfinitū esse ⁊ similiter falso falsius. Non igitur disputabimus cum istis qui sic dicunt.

Nō ꝙ intentio ⁊ remissio duplici ex cā puenire pōt.

¶ Tractatus tertius quarti libri metaphysice qui est de opinionibus dictoꝝ phoꝝ dicētiū simul vera esse ꝯdictoria.

¶ Cap. p^m. De opione Pithagore ⁊ seqntiū i eadē opione.

Tex. cō. 19.

AB eadē autē opinione que nūc dicta est ꝙ videlꝫ ꝯdictoria sūt simul v̉a: iducit ēt rō Pithagore: ⁊ fm vnā ⁊ eādē similitudinē necesse est ambos eos phos quos iduxim⁹: Pithagorā.s. ⁊ illū q dixit ꝯdictoria sic eē v̉a aut eē aut nō eē veras. Si.n. ea q̄cūqꝫ vident oia sunt v̉a sicut dicit Pithagoras: ⁊ v̉a sūt oia q̄cūqꝫ apparēt: tūc seqt necīo ꝙ sit oia sunt ēt falsa. Multi nāqꝫ sūt q per opionē suscipiunt ea que ꝯtria sūt sibi adinuicē: ⁊ tn̄ firmi sunt sibi in opione illa ꝙ putant oēs illos mentiri qui nō opinant ea que ipsi iaꝫ per opionē susceperūt. cū igit ens fm Pithagorā sequit opionē ⁊ multi opinant cōtraria: necesse est idē esse ⁊ nō esse. ⁊ si hoc concedat sequit necessario ꝙ oia visa alicui sūt vera. Sed opposita sibiinuicē opinant. hij aūt ad opionē mentiunt: ⁊ ad opionē verū dicūt sicut ꝙ sol est monopedalis ⁊ nō monopedalis. ¶ Si igit entia sic se hñt opposita dicto nō opinātes verū dicūt oēs fm Pithagorā: ⁊ sic ꝯdictoria sunt simul vera. ¶ Palā igit est ꝙ vtreqꝫ rationes superius.s. induc-

ete ꝛ Pitbagore ab eadē sūt sníā. Fuerūt aūt rōnes īducētes Pitbagorā: ꝙ eā sequeref opionē: tres fortiores inter alias: quarū vna ꝛ cui magis innitebaf erat illa: ꝙ totū opꝰ nāe est opus intelligētie: qꝛ aliter nō esset ad finē determinatū sicut sepe in libris nālibꝰ ostendimus: intelligētia aūt cū sola sit pura ꝛ inmixta nulli aliqd habēs cōmune separata est ꝛ vbiqꝫ ꝛ semꝑ ꝛ nō fit ꝓpria rei nisi per aliqd ꝓprius ꝛ cū appēdentijs māe sumptū. hec aūt est forma opionis ꝛ estimatiōis: per estimationē ergo ꝛ imaginationē fiūt ꝓprie forme que īducunf in mācharacterm. Qδ aūt est principiū essendi in ꝓpria nā: hec est etiā principiū cognoscēdi eā: ergo forme extimationis sunt pricipia eēndi ꝛ cognoscēdi oēs res. Ad oppositionē ergo opionū ꝛ estimationū sequif oppositio rerū: ꝛ sic si ꝯtradictoria simul sunt estimata vera ꝯtradictoria erūt simul vera. ¶ Secūda aūt est: ꝙ cū opio siue estimatio sit passiua quedā virtus: opꝫ ꝙ aliqδ agens inferat ei passionē. nō aūt infert passionez nisi ꝙ agens est. Qδ aūt est ꝛ agēs est actu est: oppositarū aūt passionū opposita sunt agētia que sunt ꝛ actu sunt: opposite aūt opiones siue estimationes sunt opposite passiōes. igif agētia eas ambo simul sunt ꝛ actu sunt: sed vnū est esse actu ꝛ alterū nō esse: igif simul actu est id qδ est ꝛ qδ actu nō est: ꝛ sic ambo sunt simul vā. ¶ Tertia rō est: qꝛ in oibus sicut motor est cā mobilis: ita forma que est in mouēte causa est forme que ē in mobili. aīa autē est motor nāe: vt probaf in libro de causis qꝛ iprimit in nām sicut intelligentia in aiam. Forma igitur que est in aīa causa est forme nālis in mā. ens igif in nā sequtur formas estimationū ꝛ opinionū que sunt in aīa: ꝛ sic iterum redit ꝙ opposite estimationes si fiat simul vere cause erūt ꝙ ꝯtradictoria in nā erunt simul vera: signū huius dicebat eē Pitbagoras fascinationē. Est autē fascinatio qñ aīa vnius per visum vel aliā appropinquationē imaginationis vel excitationis operationē ipedit alterius. ¶ Hanc aūt virtutem fascinādi aīa fortis nō hꝫ aliūde quam ex similitudine motoris orbis alicuius de superioribus: aīa igif ex eadē orbis motoris virtute imprimere hꝫ in nām: ꝛ sic oia diuersitas māe sequif quorūdā aīarū opiniones ꝛ estimationes. ꝛ sic iterū ꝯcludif ꝙ ꝯtradictio estimationū contradictionē facit rerum: ꝛ sic cōtradictio est simul vā. Hec igif ꝛ hmōi mouerūt Pitbagorā: ꝛ est sentētia eoꝝ ꝙ aīas dicebat esse imagines ꝛ resultationes motoꝝ orbiū: ꝛ iō sicut mā nō recipit formas nisi a motoribꝰ orbiū per celoꝝ motū: ita etiaꝫ recipit mutationes ex formis estimationū que sunt in aīa ꝛ eas sequif oia rerū diuersitas: sicut effectus causas suas sequunf. ꝛ si nō sequif res visa ois aīe: seqf tamē visa animarū quarūdā: ꝛ ꝙ nō sequif oium visa ex defectu est animarū: que nō perfectā attingant rōnez imaginationis motorum orbium. ¶ Deceptꝰ est aūt Pitbagoras qꝛ lꝫ aīa sit vmbra ꝛ resultatio ꝛ imago intelligētie: nō tamē est imago eius in orbe sed in corpore quodā aīato aīe illi cōueniente: ꝛ iō nō opꝫ ꝙ visa eius quātūcūqꝫ sint ꝓpria ꝛ determinata moueāt nisi corpus illi aīe mouēti ꝯiunctū: nec tñc semper mouent sed cū sunt vt appetite vel detestate: cū nō ꝯiunctis aūt nō habēt cōmunicantiā ꝛ iō illa non mouent: nec opꝫ ꝙ mouētis estimationē sint in rerū natura: sꝫ sufficit ꝙ sint in imaginatione solū: ꝛ sic sunt sm quid ꝛ nō simpliciter. ꝛ non sequif ꝙ ꝯdictoria simul sint in rerū nā ad hoc ꝙ moueant estimationē: sed sufficit ꝙ sunt sm esse imaginatum in aīa: sicut iam determinatū est. ꝛ hoc mō sūt in motore corporis qui est aīa: ꝛ sunt cause motuū ꝛ mutationū corporis hoꝝ. dico motuū qbus mouenf vt est aīatū organa habēs ad potētias vite: sic. n. nō mouef nisi motibꝰ aīe: put aūt ex ꝯrijs cōmixtuꝫ est mouef motibꝰ nāe alteratione que ex actione ꝓuenit ꝛ passione qlitatū primaruꝫ. ¶ Fascinatio aūt sicut dicit scia incātationū ꝓ certo est ex virtutibꝰ aīe: quas accipit a celestibus sm qδ est imago motoꝝ superioꝝ: sic. n. habens virtutē illius nō hꝫ mouere solū corpus sibi cōiunctū sed totū qδ subiacet sphere circuli quā mouet motor cuius ipse est imago: hec eniꝫ aīa duo hꝫ: qδ videlicet est aīa ꝛ qδ est imago eius qui mouet spheraꝫ motoris celestis alicuiꝰ aut Iouis aut Saturni aut alicuius alioꝝ: ꝛ hec consecuta resultationē ꝛ vmbrā aliquā virtutis illius mouet ea que subiacent illi sphere: ꝛ mouens ea sm ꝓpriā virtutē ipedit ab opatione nāli. Et hec est fascinatio ꝛ mouet maxime ea

Quid est fascinatio.

que virtutē celestiū minorē aut minimā ꝯsecuta sunt: ꝛ quo ad hoc fascinantiū scia que vna est de speciebꝰ incātationū astronomie subalternaf: sed hec relinquanf ad p̄sens. hoc aūt attēdendū est ꝙ Pitbagoras ꝛ multi alij adhuc viuētes ponebāt aiam a rebus nihil pati ꝛ nihil recipere: sed potius sentire ꝛ oia alia fieri extra mittēdo: ita ꝙ virtus supponit se sensibili: quā opinionē nos subtiliter ꝓsecuti sumꝰ in libro de sensu ꝛ sensato: ꝛ qꝛ nihil accipit aīa a rebꝰ extra ponebant ꝙ forme estimationū ꝛ opinionū sunt ab anima potestate circa res: ꝛ ideo rerum veritates ꝛ falsitates dixit sequi cōceptus estimationuꝫ ꝛ opinantiū. Hec igif ꝛ similia dicta sunt pro rōne Pitbagore.

Scia fascinationū astrologie subalternatur.

¶ Cap. 2m. De medela harum corruptionuꝫ que prius inducte sunt a nobis.

Tex. cō. 19.

Licet aūt ab eadeꝫ opinione sint vtreqꝫ rōnes inducte: nō tamen idē modus homelie est ad oēs. Homelia aūt idē qδ colloquiū vulgariter vocamus. Quidā eniꝫ hinductas positiones affirmantes indigent p̄suasione: alij indigent vi siue violētia. Quicūqꝫ eni phoꝝ suscipiūt ꝛ acquiescūt dictis rōnibꝰ ex dubitatione eo ꝙ non intelligūt bene principia ꝛ iō dubitant de eis. Hoꝝ ignorantia curabilis est ita sicut iam diximus ꝙ p̄suadef verus intellectus principioꝝ per distinctiōes ꝛ declarationes nominū: ꝛ aliuꝫ eni dubitatio est nō ad ꝓteruā orōnis sed ad menteꝫ: que hēt in aliquo malo intellectu principiū: vel terminoꝝ quoꝝ cōplexione fit principiū: ꝛ hoc mō opꝫ ꝙ per antidotū obuietur eis. Quicūqꝫ aūt phoꝝ dicūt ꝯdictoria simī esse vera cā orōnis in voce cuius ꝓteruia gloriā querunt: hoꝝ medela est argumētatio violēta ex positione eoꝝ ad inconueniētia tot ducēs quot ipsimet coganf ad veritatē: ꝛ opꝫ ꝙ hoc fiat in voce ꝛ nominibꝰ ꝙ. s. voces aliqd significāt ꝛ ꝙ nō significant infinita nec opposita sicut nos fecimus in pricipio huius disputationis vsqꝫ mō. ab hinc aūt volumus vti medela obuiationis que est p̄suasio ad intellectū. posita eni vtraqꝫ via facilius curabif morbus in philosophando tā periculosus. ¶ Si aūt forte etiā aliqui cōcedunt dictis talibus ꝓpter dicentiū auctoritatē ꝛ amicitiā: erit cura eoꝝ cū attēderint ꝙ prisce auctoritatis viri nō dij sꝫ homines fuerant ꝛ errare potuerunt: nec ita amandus est aliquis vt veritas deserat ꝓpter eū: qꝛ lꝫ diligamꝰ ꝛ veritatē ꝛ amicos tamē omnibus opꝫ prehonorare veritatē. Hoc enim mō curabilis est morbus iste. Si enim credant dictū hois esse oraculum sicut multi crediderūt de scholis Pitbagore ꝛ Platonis illi sicut hesiodiste querūt ex reuelatione sibi satisfacere ꝛ nō habēt cōmunicationē cū phis. ꝛ iō nō cōuincitur error eoꝝ ꝛ iō nō curaf. Cum. n. veritas omnibus prehonoranda est: veritatē preponere amicie nō est incōueniens: ꝛ si persuadeaf amicus bene est actum cum eo.

Nō ita amandus ē aliqs vt pp eū verus deseratur.

¶ Cap. 3m. De ortu erroris eoꝝ qui ex sensibiliū motu dicebāt simul esse ꝯdictoria vera ꝛ de medela erroris eorūdē.

Tex. cō. 20.

Adhuc aūt vt melius isti morbo paremꝰ antidotū opꝫ nos ostēdere ortū huiꝰ morbi ꝛ cām vt ea amputata curef ex integro labor infirmitatis. Uenit igitur multis antiquoꝝ ista opio ex ꝯsideratione nāe sensibiliū corpoꝝ ꝙ videlicet dicūt ꝯdictiones ꝛ ꝯtraria simul esse in eodeꝫ ꝛ sm idē videt ex vno qδ est subm motus ꝛ mutationis facta esse per motū ꝛ mutationē cōtraria ꝛ cōtradictoria: ꝛ arguūt ex eo qδ supponit ois phs: ꝙ ex nō ente simplr nihil fit opꝫ ꝙ res subiecta motui p̄esset simplr ꝛ eqliter ambo contradictoria ꝛ ꝯria ens. ¶ Cū. n. dicam homo fit ex nō hoie: aut albū ex nigro: homo nō fit ex nihilo sue formalis essentie sed fit ex aliquo sue formalis essentie: qꝛ forma nō fit ex mā sed potius cōpositū ꝛ nō fit etiā ex nihilo: ergo fit ex aliquo sue eēntie. hoc aūt nō est nisi homo. Id ergo qδ fit ante motū ꝛ in motu est homo ꝛ nō homo: post motū aūt fit non homo ex homine: ꝛ illud iterū per eādē rōnē est homo ꝛ nō homo simul. Qδ vt melius intelligaf reducēda sunt ad memoriā que in nālibus p̄fecte ꝛ in prehabitis huius sapiētie terminata sunt: ꝙ vꝫ mutatio finis motus est ꝛ non motus in toto aūt motu qualitates prime moueat in virtute generantiū celestium ꝛ cōmunium ꝛ ꝓprioꝝ que sunt planta ꝛ animal ꝛ homo: ꝛ motus ipse est forma post formam: ꝛ est

multa fieri ⁊ multa facta: ⁊ est ꝯtinue in potẽtia ⁊ actu q: est actus potencie pmixt⁹: ⁊ iõ motus ipse dicit̃ esse iperfectus actus ⁊ est ꝯtinuus ꝓcessus potẽtie ad actũ: sicut de somno ad vigiliã sicut in antehabitis dictũ est: ⁊ iste motus durat vsq; ad statũ substãtie ⁊ virtutis: ⁊ tũc ꝯtinue reflectit̃ p̄io cũ determinatione virtutis postea cũ diminutione substãtie vsq; ad dissolutionẽ: ꝓpter qd̃ cõtilia sunt tẽpora gñõnis ⁊ corruptionis: ⁊ gr̃a huius hꝫ ꝯtinue p̄teritũ ⁊ futurũ ⁊ p̄sens. Hoc aũt ꝯsiderantes qd̃ ãpliꝰ viderũt: ꝙ sicut in tẽpore nõ est accipere nisi nũc: q: nihil est tẽporis sed est indiuisibile tẽporis substãtia: ita in re sic ꝯtinue fluẽte nõ est accipere nisi ipsam rem ⁊ subaꝫ: nõ sub esse alicuius forme. ⁊ iõ ꝯstantiores ⁊ firmiores sunt in ea negationes q̃ affirmationes: q: cũ ꝯtinuꝰ est fluxus nõ entis in ens vel ecõuerso entis in nõ ens: qd̃ verissime de ea dr̃ hoc est ꝙ sit ens ⁊ nõ ens simul. Et hec est cã q̃re sm̃ ꝙ dicit Ptolomeꝰ: res nãles pfectã sciã sciri nõ pñt: ⁊ hoc est cã quare augmẽtũ ⁊ diminutio ⁊ alteratio sm̃ mãm nunq̃ stant: q: mã ꝯtinue influit et effluit sicut determinatũ est in primo perigeneos: ⁊ q: ois sciã ⁊ nomẽ ⁊ diffinitio est per formã stantẽ iõ dicebant res nãles nec sciam nec nomẽ nec diffinitionẽ habere. in talibꝰ enim nunq̃ est planta ⁊ herba simul: nec est herba ⁊ olus simul: neq; arbor ⁊ ficus simul: sicut neq; viuũ ⁊ al al: neq; animal ⁊ equus: neq; al al ⁊ homo: ⁊ etiã cũ homo est sm̃ prudẽtiã dictus itellectꝰ nõ tñ eq̃liter inest sꝫ plus ⁊ plus ⁊ minus ⁊ minus ⁊ sensus simĩlr vt dicũt. ¶ Hĩ igit̃ q rõnẽ Heracliti suscipiunt ex tali eã suscipiũt rõne qualis nũc dicta est. Anaxa. aũt eo ꝙ oia vidit fieri ex oibꝰ aut oia homiomera misceri ex oibus homiomeris. ¶ Similr aũt ⁊ Democritus dixit ens ⁊ nõ ens inesse eidẽ athomo: ꝙ principiũ mãle dixit oium esse: ꝯtria eni prima dixit esse inane ⁊ plenuꝫ: ⁊ inane dixit esse nõ ens: ⁊ plenũ ens. ⁊ hec duo dixit esse simĩ sm̃ quãlibet partẽ mãe indiuisibileꝫ quã athomũ vocauit. Anaxa. aũt ⁊ Democriti rõnes opioñuꝫ nos in p̄mo huius sapie libro sumus ꝓsecuti. igit̃ ex hijs que ante de homeicis sermonibꝰ dixim⁹ dicimus ad eos qui ista suscipiũt ⁊ hijs acquiescũt: medicina eni hoꝝ est persuasio ad menteꝫ per distinctionẽ entis ⁊ nõ entis que dicũt esse in eodẽ simĩ ⁊ sm̃ idẽ. Dicimus eni ꝙ mõ quodã non ente intellecto de ente ignorãdo dubitãt: ⁊ mõ quodã nõ recte. Ens enim dupliciter dicit̃. Est ergo qd̃ qño ꝯtigit aliqd fieri ex nõ ente: est etiã qño nõ ꝯtingit aliqd ex nõ ente fieri: ⁊ est aliqs modus qño aliqd simul est ens ⁊ nõ ens. Est etiã aliquis modus sm̃ quẽ nõ simul est idem ens ⁊ nõ ens: ex non ente tñ actu potestate aũt ente: ꝯtingit aliqd fieri ex nõ ente: ⁊ similiter ꝯtraria potestate sunt simul in eodẽ: sed actu ꝯtria non sunt simul. hoc aũt multotiens determinatũ est a nobis: q: q̃diu in motu sunt ꝯtria sunt p̃ntia: ⁊ nõ pfecte sunt actu. ⁊ iõ q̃diu potẽtia sunt: nõ dant nomẽ neq; rõnẽ rei. ¶ Amplius aũt imitãdo rõnibus istoꝝ dignabimur eosdẽ phos suscipere ⁊ acquiescere: ꝙ aliq̃ sit suba sm̃ eos ipsos cui nec motꝰ iest nec gñatio neq; corruptio oino: ⁊ illa substantia est species idealis quas dicunt esse generationis ⁊ sciencie principia.

prio de gñõne
Tex. cõ. 38.
t. 37.

Propter qd cũ in motu ꝯtraria simul n̄ nõ nominãt.

¶ Cap. 4m. De errore eorum qui verũ esse dixerunt ꝙ apparet sm̃ sensum.

Tex. cõ. 21.

Similiter aũt sm̃ alios phos q ꝯdictoria sil eẽ dicũt: eo ꝙ dicũt ꝙ veritas est circa apparẽtia in sensu sicut superiꝰ determinauimꝰ. hic. n. error venit eis ex sensibilibꝰ: ⁊ ex hijs que siũt in sensu ex actionibꝰ sensibiliũ: que sensibilibꝰ isũt passiones. isti. n. putãt ꝙ verũ nõ sit attendendũ ⁊ iudicãdũ hominũ pluralitate: ita ꝙ hoc sit verum qd̃ plures esse verũ dicũt: nec etiã dicũt ꝙ iudicãdũ sit paucitate. Idẽ eni numero qbusdã gustantibꝰ dulce esse videt̃ ⁊ qbusdã videt̃ esse amarũ: nec est rõ q̃re quorũdã iudiciuꝫ verũ sit: quorũdã nõ. Si. n. iudiciũ verius debet eẽ ex eo ꝙ est pluriũ vel paucioꝝ: tũc si ponam⁹ oẽs infirmitate laborare vel oẽs esse insanos vel amentes: ⁊ duos vel tres esse cõualescentes siue sanos: aut intellectꝰ iudiciũ habẽtes videbit̃ tũc ꝙ sani ⁊ cõpotes sui sint sicut laborãtes aut amẽtes eo ꝙ pluriũ iudiciũ iudicat eos laborare ⁊ esse insanos ⁊ iudicat alios qui plures sunt esse sanos ⁊ sui sm̃ intellectum cõpotes: cũ tamẽ in veritate pauci sunt sani ⁊ plures ifirmi. Iudicium ergo sensus nõ sit verius vel falsius: eo ꝙ est pluriũ vel paucioꝝ sed potius est in ipso sic vel sic sm̃ sensum apparere siue pluribus siue paucioribꝰ apparent. ¶ Ampliꝰ multis alioꝝ ab hoie aĩaliũ brutoꝝ dicũt ꝯtria videri: q: qd̃ vni est delectabile alteri est ꝯtriũ: ⁊ sic ꝙ vni est ꝯueniẽs alteri est nociuũ. ⁊ similr est in nobis: q: ꝙ vni homini est delectabile alteri est ꝯtriũ: ⁊ etiã sibimet homini vnicuiq; ad seipsũ ꝯtria videnť: qd̃ mõ est alicui delectabile postea videbit̃ ꝯtriũ. ⁊ iõ pꝫ nõ eadẽ semper videri sm̃ sensum. ¶ Que igit̃ hoꝝ que sic ꝯtraria videnť sm̃ sensum vera sint vel falsa nõ est manifestũ vt dicũt. nihil eni magis videnť hec vera esse q̃ alia ex quo iudiciũ paucoꝝ vel multoꝝ nihil facit verius vel falsius: sed similiter ⁊ equaliter vera esse videntur: quecũq; apparẽt sm̃ sensum. ꝓpter qd̃ etiã Democritꝰ ait ꝙ nihil est verũ: aut si aliqd est verũ nobis nõ esse manifestũ: oino võ siue vniuslr cã huius erroris est: q: suscipit̃ ab eis ꝙ sm̃ prudẽtiã dictus intellectꝰ sit sensus ꝓpter hoc eni opꝫ talẽ esse alterationẽ ꝙ idẽ sit ⁊ nõ sit ⁊ sit verũ ⁊ falsum. hinc. n. est ꝙ id qd̃ videt̃ sm̃ sensuꝫ ⁊ apparet dicunt esse verum ex necessitate: ex his eni positionibꝰ duabus ꝙ. s. ideꝫ verũ sit in apparẽdo sm̃ sensum: ⁊ ꝙ sm̃ prudentiaꝫ dictus intellectus sit sensus Empe. ⁊ Democritus ⁊ alioꝝ phoꝝ singuli (vt ita loqui liceat) facti sunt rei talibus opionibꝰ. Reatus eniꝫ magnus est phĩs tales incurrere opiniones: Empe. eni eos qui permutant habitũ complexionis ⁊ sanitatis: dixit etiã permutare eum qui sm̃ prudentiã dictus est itellectus: vidit eni ꝙ sensus est armonia quedã: ⁊ ideo sensum qui est fundamentũ sensuũ ⁊ primoꝝ sensibilium ⁊ plurium differentiarũ qui est tactus dixit esse sm̃ prudẽtiã dictũ intellectũ. ¶ Est aũt tactus sm̃ medietatẽ complexionis corporis. ⁊ ideo sicut nõ est vna numero sanitas in mane ⁊ in vespe: ita dixit nõ vnũ numero esse tactũ: ⁊ cũ tactus sit intellectus dixit ꝙ nõ est vnus numero intellectus. Hoc aũt de intellectu possibili intellexit ⁊ ipse ⁊ alij quem etiã secutus Alexan. possibilẽ intellectũ nõ dixit esse nisi p̄parationem quãdam in corpore: ⁊ multi hodie sunt de hoc errore. ⁊ nos iam disputauimus cõtra istos in tertio de aia ⁊ maxime in libro quẽ fecimus de natura ⁊ origine eius. Signũ aũt ꝙ intellectus sit sensus dicebat esse Empe. q: ad apparens in sensu multa homini accrescit intelligentia: sicut in principio huius sapiẽtie est ostensuꝫ. ¶ Dicit aũt ⁊ in alijs ab hoie. q: quãto sensibilia transformant alteratũ: tãto inquit esse difficile curare eisdẽ: q: attendere nõ possunt. ⁊ iõ nõ ꝓuenit eis aliqua ex hijs intelligẽtia. Parmenides võ eodẽ mõ de itellectu enunciat. dicit. n. ꝙ vt quilibet homo habet membroꝝ complexionẽ mollẽ valde circũflexorum ⁊ ad diuersa mobilium: ita etiã oibus adest sm̃ prudentiam dictus intellectus. circũflexibilia eniꝫ mẽbra sunt ex spiritu ⁊ calido bene mouẽtibus ⁊ humido optime mobili: ⁊ tales optime dispositi sunt mẽte. Qd̃ vt dicit Parmenides esse nõ posset: nisi intellectus possibilis qui locus est specierum esset quedam preparatio corporei spiritus in quo est etiam sensus. Idem eniꝫ esse dicit ꝙ curat de membris ⁊ ossibus ⁊ omni sine toti homini ⁊ ꝙ curat de intellectu: q: bonus ⁊ clarus spiritus ⁊ calidum temperatum ⁊ bene cõmixtum ⁊ subtile humidum curat optime de membris omnibus ad sensuũ ⁊ intellectus operationem: in talibus enim est intelligẽtia ad plus ꝙ põt esse in hominibꝰ. Anaxa. quoq; pronunciatio de intellectu sm̃ prudentiaꝫ dicto est eodem mõ: sicut enim in alijs ita etiã in hoc recordat̃ ad quosdam italicorum quorũ dictis amicus fuit: ⁊ ea ab eis suscepit: ⁊ illi dixerunt ꝙ talia in veritate ⁊ falsitate erant eis entia qualia suscipiunt per estimationem sensualem: ⁊ hoc non posset esse nisi estimatio per sensuꝫ esset ratio rerum. ⁊ ad hoc sequitur ꝙ intellectus sit sensus ex quo vnum ⁊ ideꝫ est qd̃ est per se mouens vtrãq; potentiã inferens ei passionẽ: dicit autẽ vt dictũ est de possibili intellectu. De agente enim melius omnibus antiquis enunciauit qd̃ est separatus et immixtus ⁊ simplex ⁊ nulli aliquid habẽs commune. ¶ Dicunt autem quidã ꝙ etiã Homerus videt̃ hanc defendisse rõnem seu opinionẽ: in poematibus enim heroicis fecit hectorem iacere: vt in extasi ab ictu plage aliud cunctantẽ: excitabatur enim primo ratiocinans per intellectum quendam sue sanitatis: ⁊ turbata sanitate per amentiam inductam a plaga cunctabatur aliud per alium intellectum qui

sequētis fuit sanitatis ⁊ equalitatis alterius ad quā reducta fuit cōplexio: vñ dcm̄ fuit Homeri: ac si Hector cunctaret q̄dē sed nō eodē mō cūctaret vt pri⁹ nec eodē mō q̄ pri⁹ cūctaret itellectu eodē. Sicut eni in ꝓblematib⁹ dicit Aristo. Hector melācholiā patiebaꝛ accidētalē caꝫ.s. que est ex humore adusto que per acumē sibi aliquādo adduxit amētiaꝫ: in bello aūt troiano ex animositate esflabat per nares spiritū ex ira ita ꝙ ebulliuit sanguis cū spiritu: ⁊ q̄si amētiā sui obliuionem patiebaꝛ in ictib⁹ gladioꝝ ⁊ teloꝝ: ⁊ sic q̄si amēs tandē iacuit extra sim passus: ⁊ vt videbaꝛ hectori nō fuisset talis alteratio intellect⁹ nisi intellect⁹ fuisset virtus organi ea fundata in organis sensuū. Hij eni p̄ht cōsiderare nesciuerūt: ꝙ intellect⁹ possibilis sm̄ id qd̄ est cū ꝯtinuo ⁊ tēpore ꝯtinuaꝛ cū organis virtū sensibiliū: ⁊ ex ea parte destituiꝛ a regimine ⁊ opere qñ complexio organoꝝ illoꝝ turbaꝛ: ⁊ hec fuit eis cā erroris: ⁊ est adhuc multis vt dcm̄ est a nobis de hijs in alijs: palā est ergo ex dictis Homeri ⁊ alioꝝ p̄hoꝝ quos diximus: q: vtraq̄ꝫ sensus ⁊ intellectus sunt prudētie siue intellectus q̄dā sm̄ prudentiā dicti: ⁊ iō sm̄ istos entia simul in vno tēpore sic se hñt ⁊ nō sic se hñt: ita ꝙ ꝯdictoria sunt simul vera. Sed nunq̄d nō grauissimuꝫ aliq̄d accidit ex ꝯsideratione dictoꝝ istoꝝ. Quis. n. ꝯsiderās ꝙ illi p̄hi q̄ maxime inter alios videbāt verū qd̄ possibile est videri siue ꝙ ꝯtingit videri ab homine: ⁊ ꝙ hij q̄dē p̄hi sunt id qd̄ dictū est verū maxime querētes per studiū ⁊ amātes: ⁊ nō ꝓceruientes ꝯtra ip̄m vt sophe propter qd̄ etiā p̄hoꝝ nomen meruerūt. Hij inq̄ꝫ tales acceperūt per ꝯsensum opiones ⁊ acq̄escētes eisdē talia qualia dicta sunt enūciauerūt de veritate rerū nō despernhit ⁊ retrahet se a p̄hie inq̄sitione: sic eni p̄hia videꝛ ducere hoiem in stultitiā. Quomō ergo non est dignū oēs qui p̄hari parati sunt dolere de ꝓposito. Naꝫ sm̄ istos veritatē querere est persequi aues volantes: in q̄ persecutione nihil nisi lassitudo acquiriꝛ: sicut aūt hoꝝ p̄horum ex parte opinātiū cā erroris fuit: q: sm̄ prudentiā dcm̄ intellectū dicebant esse app̄hensionē per sensuꝫ: ita ex parte

Tex.cõ.21.

apprehensi causa fuit opinionis eoꝝ erronee: q: de entibus q̄dē veritatē que per diffinitionē ⁊ demr̄ationē est intēdūt querere: ⁊ susceperūt acquiescentes positioni illi que supra dicta est ꝙ entia oīa sm̄ totū esse suū sunt sensibilia solū nullas substātias nec esse habētes nisi sensibiliū qualitatū. In hijs eni que sensibilia solū sunt existit multa nā indefiniti ⁊ indeterminati: q: ꝓpter ꝯtinuā actionē ⁊ passioneꝫ talium qualitatuꝫ ꝯtinue abijciꝛ ⁊ adijciꝛ aliquid a subīo. ⁊ iō nec diffiniti nominis est nec diffinite rōnis. ⁊ iō etiā nō est diffiniti intellect⁹ nec diffinite veritatis nec diffinite falsitatis: sed est simul sic ⁊ nō sic ⁊ similiter indiffinitā nām dicunt entis vt diximus: q: dicunt ꝙ ens nō est nisi sensibile ens sicut ꝑdictū est. ⁊ iō pro certo hoc qd̄ dicunt decenter dicūt: q: dicta eoꝝ sm̄ hypothesim suā ꝯsequētiā habēt sed tñ nō dicūt vera. ⁊ causa huius est q: falsa est hypothesis: ⁊ vno falso dato alia ꝯsequunꝛ. ¶ Dico aūt ꝙ decenter dicunt ꝙ sic ex hypothesi quā ponunt magis ꝯuenit eos dicere aut congruit eos dicere sicut Epithaurus q̄dā noie dixit ad Zenophanē. Cū. n. Zenophanes oīa diceret vnū ⁊ hoc esse deum Epithaurus īstabat per multitudinē que videꝛ esse in sensu diuersarū substantiarū sensibiliū: ⁊ cōuenit cum istis oē ens nihil nisi sensibile esse dicentibus. ⁊ iō nō oīa esse vnum qd̄ est deus ⁊ de hmōi talib⁹ quātū oportuit in primo hui⁹ sapiētie libro disputatū est. ¶ Amplius aūt isti q: viderūt enim nām que cōtinue moueꝛ esse nām oīum ⁊ huic acquiescentes positioni dicunt: ꝙ nihil veruꝫ dicimus vel dicere possumus de eo ꝙ sic ꝯtinue se permutat. Non eniꝫ dicunt ꝯtingere aliquid verū dicere circa id qd̄ omnino sic permutans est ⁊ cōtinue. ex ista enim susceptione siue estimatione pullulat extrema ⁊ vltima hui⁹ secte opinio: que opinio est eoꝝ qui docent heraclizare hec est quā Heraclitus tenuit: qui tandē post longum studiū in fine vite sue sic profecit in p̄hia ꝙ opinatus est ꝙ nihil penitus de aliquo verū posset dicere: q: ante dictū mutareꝛ ad aliam formā per quā dcm̄ falsificareꝛ: ⁊ iō dixit digitū debere solū moueri: quo significareꝛ res esse in continuo motu. ⁊ cum Aristipp⁹ dixisset ꝙ bis eadeꝫ aqua sm̄ formā ab eo qui flumē ad hauriēdū intrat hauriri nō potest: ꝓhibuit euꝫ increpādo ꝓpter dictū dicēs se extimare ꝙ nec semel hauriri pōt qui ante haustū ad formā nō aque mutata sit ⁊ iterum ad aliam ⁊ aliam.

¶ Cap. 5m. De medicina erroris eoꝝ qui ꝯtradictoria simul esse ⁊ non esse dicebant ꝓpter motū sensibiliū.

Tex.cõ.22.

Non aūt istis egris opionib⁹ Homelicis sermonib⁹ medelaꝫ apponētes dicim⁹ ꝙ etiā id qd̄ scīp̄m cōtinue pmutat vt illis videꝛ hꝫ tñ quādā orationē verā: que etiā sm̄ oēs seq̄ꝛ dicēda de ipsa vere ita ꝙ ꝯdictoria ipsius est falsa: ⁊ hec oīo est ꝙ nihil existimeꝛ vere esse. Hāc eni orationē ipsimet ꝓnunciant de existentibus: ⁊ negant ꝯtradictoriā ei⁹: nō semp igiꝛ cōtradictorie sunt simul vere: ⁊ tamē etiā est dubitatio alicui per instantiaꝫ in dicto eoꝝ. Nam omne permutans se sm̄ formā hꝫ necessario permutari in aliquid eo ꝙ recta mutatio non pōt esse infinita. ¶ Similiter oīs facti per mutationeꝫ necesse est iam aliq̄d esse vniuersaliter: eo ꝙ motus est forma post formā siue forma fluens: ⁊ sic aliquid affirmari pōt de mutante se postq̄ꝫ immutatum est: ⁊ aliq̄d affirmabile de ipso q̄diu est in fieri: affirmaꝛ eni forma quādo mutatuꝫ est ⁊ id qd̄ anticipat de forma affirmaꝛ de ipso dū adhuc mutaꝛ. Qd̄ si corrūpiꝛ ꝯstat ꝙ nō corrūpiꝛ in nō ens simpliciter sed in mām: que existēs aliq̄d manebit post corruptionem: ⁊ similiter si fit per generationem opꝫ ꝙ aliquid sit ingenitum ex quo fit. ⁊ hec est materia ⁊ a quo sicut a mouente ⁊ generante generatur. et hoc etiā est non mutatum: illa enim ambo necesse est esse ⁊ nō procedere in infinitū: sicut sepius ostendimus in secūdo huius sapientie libro. aliquid igiꝛ affirmaꝛ de generato et de eo qd̄ generatur per formā in quo nō est esse simul ⁊ non esse simul: ⁊ aliquid affirmatur de principijs eius ꝙ mouetur que sunt materia ⁊ mouens in quibus iterum nō est simul esse ⁊ nō esse. Sed hoc ꝑtermittentes que sm̄ naturaꝫ rei adducuntur cōtra eos illa solū dicimus que sequuntur ex positione ipsoꝝ. ¶ Dicimus igiꝛ ꝙ causa dicti ipsorum vt supra diximus est: q: videbāt ista sensibilia nō stare sed influere ⁊ effluere sm̄ partes materie vniuscuiusq̄ꝫ eorum: ⁊ huiusmodi motus est acceptus in partib⁹ quātitatis materie. Nos autē dicimus q: nō est ideꝫ permutari rem aliquā sm̄ materie quātitatē ⁊ permutare se sm̄ qualitatē substantialē que dat nomen ⁊ speciē ⁊ rationē. Si ergo demus eis ꝙ corpus sensibile sm̄ materie quātitatē sit nō manens tamē sm̄ speciē est manens. cum igitur sm̄ speciē omnia cognoscamus: relinquiꝛ ꝙ aliquid certuꝫ de re pōt predicari ⁊ sciri: esse eniꝫ qd̄ est actus forme sicut cause: ⁊ est perfectio materie sicut subiecti consideratum sm̄ ꝙ sub forma manet idem numero non motum: materie autem partes influunt ⁊ effluūt in id qd̄ est: ⁊ ex parte illa habet aliquid qd̄ continue abijcit in preteritum ⁊ aliquid qd̄ continue acquiritur in futurū: ⁊ aliquid qd̄ vt nunc est accipere: ⁊ ideo diximus in primo libro perigeneos ꝙ in hijs que augentur ⁊ nutriuntur quelibet pars sm̄ formam nutritur ⁊ augetur sed nō quelibet sm̄ materiaꝫ q: illa influit ⁊ effluit sub forma ⁊ esse forme eisdem permanentibus: ⁊ hec est vera solutio totius dubitationis istorum: sed de accidente nō est simile q: illius esse est inesse. ⁊ ideo mutatur propter qd̄ dicit Aristo. ꝙ nō est eadeꝫ sanitas in mane ⁊ in vespere etiā nō intercepta infirmitate. causa auteꝫ quare omnino errauerunt est q: nō cognouerūt formas substantiales sed materiam tm̄. Et ideo qd̄ in partibus materie accidit in tota esse materia iudicauerunt. ¶ Amplius autē dignum est renuere sic recipientes ⁊ dictis opinionibus acquiescētes: q: cum essent scientes ꝙ numerus taliū sensibiliū dicto modo mutabiliū esset in minoribus ⁊ paucioribus: ⁊ ꝙ quedam parua ⁊ pauca se sicut eis videbaꝛ sic habebant ꝙ cōtinue mutabanꝛ enunciauerunt de toto celo superiori ꝙ ita esset transmutabile ⁊ cōtinue de forma in formā mutareꝛ. Nam solum ille locus qui est circa nos est in terra vbi concurrūt tria elementa ⁊ calor est per reuerberationem radioꝝ stellarum eius in generationem ⁊ corruptioneꝫ determinatus est sensibilis: ita ꝙ actiuus ⁊ passiuus sensibilibus qualitatibus est determinat⁹: que agendo ⁊ patiēdo mutanꝛ subiectum corporum illorum. Sed ille locus qui est circa nos vt ita loqui liceat nulla pars est vniuersi: precipue in cōparatione stellarū firmū ⁊ sphere ipsarum: q: diuersitas aspectus nulla est a centro terre ⁊ a superficie productis lineis

p[ri]o de gñōe
Tex.cõ.25.

Tex.cõ.23.

respectu sphere stellaꝝ fixarū: ꝛ ideo nō hꝫ tot⁹ loc⁹ gn̄ōnis ꝛ corruptiōis aliq̄ q̄titatē sensibilē respectu sphere illius. In stusq̄ fuerat ꝓpter imutabilitatē tā magnoꝝ ꝛ tā multorū corpoꝝ hec parua ꝛ pauca imutabilia dicē: quā ꝓpter mutabilitatē istoꝝ puoꝝ ꝛ paucoꝝ illa dicē mutabilia. ℂ Amplius aūt ad oīa hec que dicta sūt dicem⁹ eadem hijs que olim dixim⁹: hoc aūt est qd̄ dōm est de ipsis ꝛ credendū est ꝙ nā oium in tota est quedā res imobilis oino: hoc.n. seq̄ꝭ ex hoc ꝙ dicūt eis eni dicentib⁹ in oib⁹ ꝛ fm idē simul esse oia ꝛ nō esse ꝯtingit magis dicere: ꝙ oia q̄scāt ꝛ imobilia sint q̄ꝫ qd̄ moueanꝭ. Est.n. omnis mutatio ad aliqd̄ qd̄ nō inest fm actū: in omnibus aūt simul existentibus ꝛ nō existentibus nō est aliquid in qd̄ moueatur id qd̄ ponitꝭ moueri: omnia enim insunt oibus fm istos qui dicunt oia mutari. hec igiꝭ dicta sunt ad medicinā eoꝝ: qui simul esse ꝛ nō esse dicunt ꝓpter hoc ꝙ oia dicunt continue mutari.

ℂ Cap̄.6ᵐ. De medela eoꝝ qui ꝯdictoria simul eē dicebāt eo ꝙ ponebāt verū esse qd̄ apparet sentienti ꝛ estimanti.

Tex.cō.24.

De opinione aūt altera que dicit verum id qd̄ apparet estimanti dicimus: q2 de veritate rerum fm ipsam rei nām loquētes: q2 nō est verū oē qd̄ verū in sensu aut estimatione apparet: ꝛ primū qdē qd̄ ꝯtra illos est: q2 sensus ꝑprius nō est hoc ꝙ dicit verū ꝛ falsum in sensibilib⁹: sed poti⁹ phantasia que componit ꝛ diuidit sensata.

3. de aia. t.cō. mē.61.

Phantasia autem lꝫ sit motus a sensu fm actum factus: tamē nō est sensus: hec aūt in 2ᵒ de aia a nobis determinata sūt. ℂ Deinde aūt dicim⁹ increpando istos: q2 valde dignū est admiratione si aliq̄ pħi hic ponūt in q̄ōnē verū tante sunt quātitates ꝛ mēsure rerū quāte remotis videnꝭ: aut quāte videnꝭ ꝓpinquis aut colores sint tales quales videntur remotis aut q̄les videnꝭ propinquis. Scit eni quilibet ꝙ oia minus vere videnꝭ remota q̄ꝫ ꝓpinqua: ꝛ si ponant in questione verū saporosa talia sint q̄lia sanis videnꝭ: aut qualia egrotis siue laborantibus: q2 sciꝭ ꝙ tales sunt sapores quales sanis videnꝭ. Infirmis autē oia amara videntur: eo ꝙ cholera cōbusta inficit eis linguā: ꝛ verū grauiora fm pondus iudicāda sint qualia videnꝭ debilibus: aut qualia videnꝭ robustis: robusti eni nō sentiūt pondus. Infirmi aūt etiā leui valde supergrauanꝭ pondere. ꝛ si iterum de veris queriꝭ: verū sit iudicandū de veris per illa que videnꝭ dormientibus: ꝛ somnia sequentib⁹ aut illa iudicanda sint vera que vigilantib⁹ videnꝭ. Patā eni est per ea que inducta sunt ꝙ isti nō estimāt ea que dicūt vera esse: q2 si verū esset qd̄ dicunt: ꝙ in apparendo esset verū ita verū eēt qd̄ apparet longe: sicut id qd̄ prope: ꝛ ita verū esset qd̄ apparet infirmo sicut ꝛ sano: ꝛ adeo verū eēt qd̄ apparet dormiēti sicut qd̄ apparet vigilāti. Similis eni eoꝝ qui hoc dicūt est: qui si per estimationez suscipit siue acquiescit in aliq̄ nocte esse athenis cū fm veritatē sit in libia surrexit vt iret ad portū athenensem qui vocaꝭ odiū. ℂ Amplius aūt sicut ꝛ Plato dicit de futuris per nos operabilibus nō est eq̄liter valens consiliū sapienti: ꝛ visum ignoranti: sicut de futura sanitate acq̄rēda qua queriꝭ aliquos fore sanos: nō est equiualens ꝓpria opinio medici quā hꝫ ex ꝓprijs medicine: ꝛ opinio ignorātis: ꝛ tamen hoc opꝫ si oia sint vera que cuicunq̄ videnꝭ.

Tex.cō.25.

ℂ Amplius aūt si cōsiderenꝭ ipsa sensuū iudicia de sensibilibus nō sunt simplr̄ siue equaliter ꝓpria ꝛ certa que sunt obiecti ꝓprij ꝛ que alieni: aut ei⁹ obiecti qd̄ est ꝓprio ꝓpinquū sicut qd̄ est cōmune sensatū. Uisus enim certissime iudicat ꝛ nō falliꝭ circa ꝓpriū sensatum qd̄ est color: nisi sit ex mala habitudine oculi: aut turbatione medij: aut ex lōginquitate obiecti: ꝛ hec oia visui accidūt. Alienū autem obiectū qd̄ alterius sensus nō certificat: cōmune aūt obm̄ qd̄ ēt per se ap̄phēdit sicut est magnitudo vel figura vel numerus vel motus vel quies non simplr̄ ꝛ eq̄liter certificat: sicut ꝓpriū. de colorib⁹ eni certificat visus nō gust⁹. ℂ De chimis aūt hoc est saporib⁹ est gustus nō visus: ꝛ in eodem quidē tpe quisq̄ sensus circa idē ꝓpriū obiectū: ꝛ eodē mō se habens mediū nunq̄ mutaꝭ aliquis sensuū: vt dicatur ꝙ equaliter ꝓpriū obiectū ita ꝛ nō ita habere simul: sed certe sn̄ū nūciāt obiectū sed nec in diuerso tēpore nūciat idē ꝛ eodē mō se habēs obiectum se habere aliter. Qd̄ eni visus nuntiat albū semp nuntiat albū: si album simil'r vt prius se habeat ꝛ sic de aliis. Sēsus ergo nō sic ꝛ nō sic se habēre nūtiat circa ꝓpriū obm̄. ℂ Dubitant aūt isti circa sensus passionū infirmoꝝ: aut circa id cui passio accidit mēbrū qd̄ est superficies lingue adusta. Dico aūt gratia exēpli veluti vinū qd̄ in se dulce est videꝭ amarū: ꝛ dubitant isti verūꝫ hoc sit q2 ipm̄ vinū est mutatū: aut accidit q̄nq̄ quidē eē dulce q̄nq̄ aūt nō: corpe gustāte mutato. ℂ Sed ad hoc diciꝭ: ꝙ dulce q̄le est qn̄ est in sua cā manēs nunq̄ mutaꝭ sꝫ manet dulce: ꝛ semp diciꝭ verū de eo ꝙ est dulce: ꝛ tale manens de necessitate etiā futurū est dulce: ꝛ ideo nō est tale quale videꝭ in passione īfirmi. hoc eni sapere accidit ex lingue adustiōe sicut dixim⁹. nō ḡ verū est qd̄ apparet in sensu. adhuc autē hec rōnes que īducte sunt hoꝝ pħoꝝ oēs auferūt hec sensibilia oia: sicut.n. ꝯcludiꝭ ꝙ fm dictas rōnes nō est substantia alicuius ita ꝯuenit fm eas nō esse aliqd̄ penit⁹: hoc eni est necessariū ꝙ nō ꝯtingit alr̄ ꝛ aliter se hēre. Si igiꝭ aliqd̄ est ex necessitate hō nō se habebit ita ꝛ ita. Si igiꝭ se ita ꝛ ita hēnt: nō est ex necessitate: sed si verū est in apparēdo hēbit se q̄libet ita: ꝛ ita ḡ nihil est ex necessitate. Non ḡ est aliqd̄ sua substātia vel aliud aliquid ex re sua q̄ditas: que necessario p̄dicaꝭ de ipso: ꝛ sic nihil erit penitus: fm oia enim genera p̄dicamētoꝝ prediccaꝭ ex necessitate aliqd̄ de altero vt de subiecto: ꝛ si hec p̄dicatio nō erit nihil penitus relinquitur qd̄ sit. ℂ Amplius aūt ex toto ꝛ vniuersaliter fm dicta istorum sensibile fm totuꝫ esse suū ꝛ id qd̄ est ad sensum est: q2 si sensus dat ei veritatē ꝛ falsitatē ꝛ esse ꝛ nō esse sicut consequens est dicere necessariū qui dicūt ꝙ verū ꝛ falsum ꝛ esse ꝛ nō esse rerū est in apparēdo: tūc nō existētib⁹ aialib⁹ sentiētib⁹ se ꝛ eē ꝛ nō esse rerū nihil erit oino: eo ꝙ isti dicūt oino nihil in sentiēdo eē p̄ter sensibilia: ꝛ hoꝝ esse ꝛ nō eē in sentiēdo eē. Si.n. aialia nō sunt sensus nō erit: nā sensu nō existente sensibilia nō esse fm ꝙ sunt sensibilia fm actū forsan verū est: sensibile eni vt sensibile dicit passionē sentiētis vt est sentiēs: sed ipōle est nō esse subiecta que sensum mouēdo facere possint sine sensu. hoc aūt ꝓbaꝭ ex hoc: ꝙ sensus cuꝫ sit potētia passiua non fm actū sui met ipsi⁹: opꝫ.n. qd̄ aliqd̄ iferat ei passionē: qd̄ est p̄ter ipm̄ ꝛ aliud ab ipso. omne aūt agēs ꝛ mouēs prius est eo qd̄ moueꝭ ꝛ agiꝭ: ḡ sensibile faciens sensum prius nā esse necesse est ipso sensu qui fit fm actū sensibilis. Qd̄ aūt prius est natura alio sicut agēs acto prius esse pōt sine illo: ergo sensibilia subiecta sine sensibus esse possunt. Nam quāuis agens ꝛ actum aliquo modo ad inuicem per respectum dicanꝭ tamen nihilominus sequuntur eadem que diximus inconuenientia.

ℂ Cap̄.7ᵐ. De reductione eoꝝ qui ista rōne nō persuasi sed ex ꝯtentione dicunt querētes victoriā in ꝯflictu dōnis.

Tex.cō.26.

Unt aūt aliq̄ qui nō interrogāt de veritate rerum: nisi eos solū qui persuasi sunt in hijs positionib⁹: ꝛ nō iterrogant nisi has tīn quas isti iudicāt per se rōnes. Querūt enim isti quis sit iste: qui iudicat iudicio apprehēsionis oino: ꝛ vniuersaliter ꝯualescentē opionē que in nullo alr̄ se hēat: ꝛ querūt vniuersaliter ꝛ oino recte iudicātē circa singula: ꝛ querūt ad hoc ꝙ ꝯsentiāt qd̄ verū est oino in opinādo illū de reb⁹ sic vel aliter: ac si res ꝛ esse rerū ꝛ veritates non sint nisi in aia fm estimationis sensualis apprehēsionē. Tales vō dubitationes similes sunt ac si nos dubitarem⁹ vtꝝ nūc loquētes de rerū q̄ditatib⁹ dormim⁹ aut vigilamus: q2 in dormitione mouemur ad imagines apprehēsas sicut ad res: ꝛ ideo isti faciūt ac si tota pħie ꝯsideratio sit somnium ꝛ passio dormiētis. Omnes aūt hmōi dubitationes idē valent. ℂ Hij eni qui hoc dicūt dignanꝭ dicere principiuꝫ quodam esse rōnem omnium per qd̄ ꝓbantur: ꝛ illud etiaꝫ qd̄ est oium principiū querunt accipere per demonstrationeꝫ. Uolunt eni supponere ꝙ hoc sit principium indemōstrabile qd̄ nō cōtingat simul affirmare ꝛ negare: ꝛ ideo q2 querunt hoc aliud accipere principium: ꝛ nō inuenientes ipm̄ in reb⁹ recurrunt ad ea que sunt in aia: ꝛ cū ibi inueniūt opposita in vno tēpore de eodē apprehēdi dicunt simul contingere affirmare ꝛ negare. ℂ Qd̄ igiꝭ persuasi sint rōnib⁹ istoꝝ nꝫ manifestum est in actibus eoꝝ: q2 opera eorum interrogando declarant: ꝙ iam in rōnes eoꝝ que inducte sunt sunt introducti. hec aūt est passio siue egritudo eoꝝ quam diximus. querunt eni rōnē demonstrationis in hijs in quibus nulla

est rõ demõstationis:principij eni primi per qḋ alia demõstan tur nõ est demõstatio: ⁊ hoc q̄dẽ que nũc dicim⁹ q̄dã istoꝝ q persuasi sunt facile credũt. Nõ eni est difficile sumere per in tellectũ id qḋ dicimus:qm̃ soluit̃ eis rõ in qua de errore sũt ꝑsuasi. isti.n.qui nõ querũt nisi vim ⁊ sine victoriã in v̾bo dis putationis ⁊ gloriã sicut sophie ⁊ ꝑsuasi sunt querũt ipose ad qḋ sicut ad metã deducant: hij eni dignant̃ pro magno re putãtes ꝯria dicẽ in sermone disputationis ⁊ recte sibiipsis dicũt ꝯria: ⁊ per hoc ꝯuincunt̃: verũ etiã sic ꝯtra illos dispu tabimus dicẽtes.q: si det̃ ꝙ nõ oia sunt ad aliqd: sed q̄dã denẽ esse ſm se ⁊ absolute dicta: tunc nõ erit oẽ qḋ apparet verũ. Nã qḋ apparet alicui apparet: ⁊ iõ qui oia que appa rent dicit esse vera: ⁊ iõ q: apparẽt: cũ idẽ sit verũ esse ꝙ esse oia que sunt dicit esse: iõ q: apparẽt. eo igitur cui apparent estimãte ea sunt: ⁊ nõ estimãte ea nõ sunt. Sunt igit̃ relati ua: ⁊ apparẽtia estimãtis dat eis esse: sicut lux dat esse colo ribus: igit̃ qui oĩa que apparẽt esse vera dicit: ⁊ iõ q: appa rent oia que sunt facit esse ad aliqd: ꝓpter qḋ sophis querẽ tibus vim ⁊ victoriã in oõne custodiendũ ⁊ ꝯseruandũ est nobis dignantib⁹ eis simul siue similiter dare: siue reddere oõnẽ ꝯtra ꝯtrariã oõnis: q: nõ res sed pugnas ⁊ ꝯflictio nes verboꝝ ostendunt. ¶ Dicem⁹ ḡ: q: nõ apparẽs est. Nõ eni est ꝓp: iõ qḋ apparẽs sit simplr̃ qḋ res ſm sui sũbam nõ est apparens: ita ꝙ apparẽtia sit esse ⁊ substãtia eius. Sed qm̃ apparet alicui cui apparet ⁊ qm̃ apparet ⁊ inquãtũ appe ret sic in apparẽtia est: ⁊ nõ simplr̃. ⁊ sic soluit̃ dubitatio per suasi in rõnibus inductis. Si aũt non ꝑsuasi sunt: sed dant oõnem vt in verbis querant victoriã ⁊ nõ ita dicũt ex mẽ tis persuasione: tũc sequit̃ ꝯtra eos ꝙ statim cogunt̃ dicere ꝯtraria sibiipsis: ⁊ sic ꝯfusionẽ pro gloria reportẽt. ꝯtīgit.n. ꝙ eidẽ homini idẽ ſm rem diuersũ apparet ſm diuersos sensus: citrina.n. cholera eidẽ visui põt apparere mel ⁊ gu stui nõ mel. ⁊ duob⁹ oculis existẽtibus ꝯtingit ꝙ nõ vterq; vnũ ⁊ idẽ videt si dissimiliter situs eoꝝ mutet̃. Si eni digi tus vni oculoꝝ supponet̃ ⁊ exprimat̃ ad superius extra situ nãlez: oculus ꝯtingit vnũ ⁊ idẽ nõ vnũ sed duo videri: ⁊ sic ꝯtraria idẽ homo ⁊ de eodẽ iudicabit: que ꝯria ambo sunt vera: si totũ est veꝝ qḋ apparet: qm̃ quo ad preinductos so phisticos dicẽtes qḋ apparet verũ esse ꝓpter iã dictas cau sas sequunt̃ statim ista ꝯtraria sui dicti: ⁊ sequit̃ ꝓpter hoc que dicunt oia similiter simul esse falsa ⁊ vera: neq; eni pos sunt oibus semp eadẽ apparere: neq; põt esse ꝙ eidẽ homi ni semp appareant eadẽ: sed multotiẽs ꝯtraria sunt ⁊ que ſm idẽ tempus apparent eidẽ ſm diuersos sensus: tactus enim vnus in duob⁹ digitis variatis: ita ꝙ medius supra indicẽ extetius recurrat̃: ⁊ globulus rotundus sub digitis moueat̃ dicit vnũ eẽ duo: qḋ tamẽ visus dicit vnũ in eodẽ tempore. aut igit̃ nullatenus est rã: q̄re hoc sit qḋ est idez ⁊ ſm idẽ sensu: ⁊ similiter ⁊ in eodẽ tẽpore: aut contraria sicut dictũ est cogunt̃ ꝯcedere ſm iudicia diuersoꝝ sensuũ simul esse vera. hoc aũt est ipossibile: opꝫ igit̃ aliã partẽ disiuncti ue esse verã. s. ꝙ hoc nullatenus sit rã: q: hoc sit verũ vel il lud: q: est idem ⁊ ſm idem sensu cui apparet ⁊ similiter ⁊ in

Tex.cõ.17.

eodem tempore. ¶ Sed forsan diceret aliqs ad hoc ꝙ hoc qḋ dictũ est ideo necesse erat eis dicere nõ ꝓpter hoc ꝙ du bitent in re sed orationis cã: ⁊ victorie quã querũt in dispu tando necesse fuit hoc dicere dicentib⁹ eis: q: hoc nõ est ve rum in re sed est verũ huic cui apparet: ita ꝙ totius verita tis apparentia sit cã: tunc sicut prius dictũ sequit̃: ꝙ necesse est ꝙ isti faciãt suo dicto oia ad aliquid esse ⁊ nihil esse ab solutum. ⁊ ꝙ oia sint relata ⁊ ad opinionẽ ⁊ ad sensum: igit̃ nihil factũ est in preterito: nec est in presenti nec erit in futu ro aliqd qḋ nullius sit opinantis: sicut nullus est filius nul lius patris nec fuit nec erit. Si v̾o aliqd in preterito factuz est aut aliquid factum erit in futuro absolutũ: ꝙ ipsum qḋ est nõ opinantis est tũc palã qḋ sequit̃ ꝙ nõ oia ad opinio nem esse dicunt̃. ¶ Amplius aũt si cõcedamus qḋ ⁊ verum est: ꝙ vnũ relatiuũ dicit̃ ⁊ est ad vnũ solũ sibi oppositũ cor relatiuũ: aut ꝯcedam⁹ ꝙ suũ correlatiuũ est determinatũ ⁊ nõ abibit in infinitũ. ⁊ si concedam⁹ ꝙ ita ad vnũ ⁊ ad fini tum est idẽ ⁊ dimidiũ ⁊ eq̄le ⁊ oia alia relatiua: ⁊ ꝙ ſm hoc duplũ nõ dicit̃ ad eq̄le nec aliquid aliud nisi ad suũ opposi tum correlatiuũ. Sed ſm hoc que diximus dicemus ꝙ du plũ nõ dicit̃ ad suũ correlatiuũ qḋ est dimidiũ sed dicet̃ ad opinantẽ: ⁊ iterũ ſm dicta dicemus ꝙ hõ est ad opinãs vt opinãs: si idem penitus est esse hoĩs ⁊ esse opinati tũc enim opinãs nõ est hõ inesse hoĩs sed est opinatuz inesse opinati: ⁊ iterũ ille hõ opinãs nõ habebit esse nisi opinati ex quo dat̃: ꝙ nullũ sit esse nisi opinati ⁊ sic erit quartus opinans: ⁊ hoc mõ in infinitũ ibit̃ in spẽbus opinãtiũ qḋ est ipossibile. fal sum est ergo ꝙ nõ sit esse verũ in rebus nisi opinionis: hec igit̃ dicta sunt ad hoc ꝓbandũ ꝙ cunctoꝝ hominũ firmissi ma oium opinionum est hoc: ꝙ opposite ꝓpõnes ꝯdictorie nõ sunt simul vere neq; simul false. Dictũ est ẽt qd inrõue niẽtiũ sequit̃ ꝯtra eos qui hoc dicũt ⁊ qua de rã hoc dicũt.

¶ Cap. 8m. In quo vlterius concludit̃ ꝙ contraria in eodẽ simul esse non possunt.

Tex.cõ.17.

QUoniã aũt iam ꝓbatũ est: ꝙ ipossibile est cõ tradictionẽ simul esse verã de eodẽ ſm idez ⁊ in eodẽ tẽpore. Ulterius ex eisdẽ ꝓbationib⁹ palã est: q: nec ꝯtraria simul actu ꝯueniũt inesse eidẽ sim idẽ ⁊ in eodẽ tẽpore: cuius certissima rõ est: q: alteꝝ ꝯtrarioꝝ est in omni gñe priua tio. Quãuis eni rões ꝯtrarioꝝ nõ sunt rões priuatiue op positoꝝ: eo ꝙ aliud genus est oppõnis rõtrarietas: ⁊ aliud priuatiue oppositoꝝ: tñ prima cã ꝯtrarietatis est oppositio priuationis ⁊ habitus ſm nãm: sic eni calidũ ⁊ frigidũ cau sant̃ a ꝓpinquitate generãtis calidũ per motũ localẽ: ⁊ a de fectu ꝓpinquitatis huius gñat̃ frigidũ ⁊ albũ a receptione luminis a superficie clara: ⁊ nigrum a defectu susceptionis hmõi: ⁊ humidũ a subtili interminato ⁊ siccũ a defectu sub tilis huius: ⁊ sic est in omnibus alijs contrarijs ſm nãm. lz aũt ꝯtraria sint in gñe q̄litatis ſm rõnez eoꝝ que sunt ꝯria: sunt tamẽ in oi gñe in quo est motus vel mutatio ſm ipsas naturas ⁊ essentias que sunt ꝯtrarie. nihil enim ꝓhibet no men aliqḋ dicere qualitatẽ que qualitas est circa naturam aliquã: que est alterius generis sicut magnũ ⁊ paruũ quali tatẽ dicunt circa id qḋ est quãtitas: sicut etiã modus subẽ est circa ea que significant res alioꝝ generũ. Si quis enim bicubitali longitudine posita dixerit id qḋ positũ est quan tum esse: quid est dicit ⁊ quãtũ significat: ⁊ si quis albedine posita dixerit: id qḋ positũ est colorẽ esse: quid est dicit ⁊ q̄li tatem significat: omni eodẽ modo lz modus cõtrarietatis q̄le dicat: tamẽ ea que sunt contraria in omni sunt genere in quo sunt mutationes vel motus: hoc aũt in physicis de terminatũ est. ſm hoc igitur priuatio que est cõtrariũ non minus est substãtie q̄ alterius generis: in quo motus est: priuatio autẽ est negationis in genere virtutez habẽs. Est enim priuatio negatio ab aliquo genere determinato. Qḋ aũt ꝯtradictoria nõ possunt esse simul: nõ est ex hoc ꝙ sunt extra genus: sed potius hoc est ex nã oppositionis: eadem eni est nã oppositionis in genere ⁊ extra genus: q̄tuz ad op positorũ repugnantiam. Cum igit̃ cõtradictoria repugnã tiam habeant cõtradictionis in genere: sicut cõtradictoria simul esse nõ possunt: ita nec ꝯtraria simul esse possunt actu in eodem ſm idem. si igit̃ impossibile est ſm veritatez vnũ de vno eodem ſm idem ⁊ in eodẽ tempore simul affirmare ⁊ negare: tũc etiã ipossibile est cõtraria simul actu inesse in eodem ſm idez ⁊ in eodẽ tempore: sed vel quãdoq; insunt ambo ſm participationẽ vtriusq; ſm formaz: vel ita insunt ꝙ alterũ inest quãdoq; ⁊ nõ perfecte alterũ v̾o simplr̃ inest ⁊ ſm perfectionẽ. hoc aũt ideo dico q: contrarioꝝ quedam sunt imediata: ⁊ quedã mediata. ea v̾o que habẽt medius vtriũq; cõtrarioꝝ est in medio ſm formã sed nõ est in eo di stinctũ. Quinimo vtrunq; est ad actũ medij reductũ: ⁊ hoc mõ cõtraria sunt in quolibet mixto: sicut in fine primi libri perigeneos a nobis est determinatũ. ¶ Si aũt nõ habent

Tex.cõ.89. ⁊ 90.

mediũ sicut calidũ ⁊ frigidũ que nõ habẽt medium ſm for mam: tunc nunq̄ simul ambo inesse possunt: nisi ita ꝙ vnũ insit ſm exitũ ⁊ alterũ ꝑfecte: sicut est in motu in quo ambo sunt in eodẽ contraria ⁊ ſm idem ⁊ in eodem tempore: sed vnuz est in abiectione sicut id a quo est motus ⁊ alterũ per fecte sicut id qḋ denominat motũ: ⁊ ad qḋ est motus: vtrũ q; tamẽ est in potẽtia adhuc permixta actui: ⁊ sic simul esse cõtraria nõ est impossibile. Sic eni ꝙ in abijciẽdo est q̄ñq; quidẽ ⁊ ſm quid inest q: ſm potẽtiã. Qḋ aũt est in intrãdo simpliciter inest nõ q̄ñq; sed ꝑmanens. pꝫ igit̃ ex hijs ꝙ cõ traria ꝓpter eandem causam nõ possunt esse in eodẽ simul

ꝓpter qđ etiã in eodẽ eſſe ſimul nõ poſſunt ꝯdictoria. ¶ Iã igiĩ ꝓbatũ eſt ſufficiẽter a nobis: ꝙ ꝯdictoria ſimul eſſe nõ poſſunt ſiue hoc dicaĩ a ſic perſuaſio ſiue dicaĩ ab hijs qui victoriã querunt in oõne ſiue diſputatiõe. Sicut eni dictũ eſt ꝯria ſi ſunt ſimul in mixto nõ ſunt in eo ſm excellentias ſuarũ actionũ: τ iõ in illo nõ ſunt ſm ꝙ maxime diſtãt. Si aũt ſunt in fieri: tũc vnũ ineſt ſicut qſiq3 τ in exitu τ alterũ ſi cut ſimplr τ ſemp τ pmanẽs. In fieri eni ſũt ꝯria ſm potẽtiã τ nõ ſm actũ puriũ: τ hoc nõ eſt ſimplr ſimul eſſe ꝯria.

¶ Cap. 9m. Et eſt digreſſio declarans qualiter eſſe ſm formaz manet in re mutata ſm mãe ꝙtitatẽ: τ iõ res nõ ſimul eſt τ non eſt: τ eſt perfecta ſolutio dubitationis antiquorum qui dixerunt ſimul eſſe contradictoria.

Portet aũt nos ad eoꝝ que inducta ſũt maiorem intelligẽtiã aliquãtulũ plus intrare in rõnes eoꝝ qui dixerũt oia ſimul eſſe τ nõ eſſe ꝓpter motũ ſm formã: quẽ ꝯtinue dicebãt oib⁹ reb⁹ ſenſibilib⁹ ineſſe. Motũ.n. ponebãt eſſe de nõ eſſe hoc: ad eſſe hoc: ꝯtinuũ fluxum. Et qꝛ in fluxu eſt id a quo fluit τ id in qđ influit dicebãt in eodem ꝯtinue eſſe τ eſſe τ nõ eſſe: nec tñ dũ eſt in fieri τ corrũpi: ſed etiã dũ generatũ eſt: propter hoc ꝙ ſenſibile eſt: τ eſt in eo ꝯtinua actio τ paſſio ꝯrioꝝ. ¶ Diximus aũt ſupra ad hoc: ꝙ iſte motus qui eſt in ſenſibili gñato eſt ſm ꝯtinuum influxũ τ effluxũ partiũ mãe τ ꝙtitatis: τ ꝙ forma τ eſſe qđ eſt actus forme ſiat vnũ τ idẽ τ illud eſt qđ ꝑdicaĩ vel negatur: τ iõ diximus ꝙ nõ eſſe τ eſſe nõ ſunt pmixta in talibus ſ3 tñ ſunt vel nõ ſunt: hoc aũt addidim⁹ ad hoc ꝙ in mixto ſunt forme τ eſſe earũ ſm actũ medij: τ nõ ſm actũ extremoꝝ: τ ſic ꝑdicanĩ τ nõ eſſe earũ ſic nõ eſt pmixtũ ad eẽ: ſm aũt ꝙ ſunt in fieri vna ineſt vt via altera vt finis mutationis: τ iõ iterũ neq3 in motu τ fieri rei eſt eẽ pmixtũ ad nõ eẽ ſed eſt ibi eſſe tñ. ¶ Dubitabit autẽ aliqs de hoc fortaſſe: cũ.n. forma mãlis ſit: videĩ ꝙ mota mã dũ mutaĩ demutaĩ ſm aliqd forma τ ſic nõ eſt mot⁹ tñ ſm ꝙtitatem partium mãe ſed etiã ſm formã mãlẽ. ¶ Ad hoc aũt cũ res cognoſcatur ſm id qđ affirmaĩ de ea: nec negari poſſit ab aliquo niſi ſit alicui⁹ forme que diſtinguit eã a reb⁹ alijs: videĩ ꝙ id qđ affirmaĩ τ negaĩ de reb⁹ ſit in ipſa re principiũ cognitionis ei⁹: mota aũt re mouenĩ ea que in ipſa ſunt: τ ſic id per qđ cognoſcit eſſe mobile τ moueĩ in re ipſa vt videĩ. Nec moueĩ tñ ſm ꝙtitatẽ τ mãm ſed τ ſm formã. Si forte dicaĩ: ꝙ forma ſm ꝙ eſt rei rõ eſt principiũ cognitiõis τ nois: τ hoc mõ forma eſt in aia τ nõ in re: τ hoc mõ nõ mutaĩ ſed manet τ ſic nõ ꝑdicaĩ τ negaĩ: videĩ hoc adhuc nihil penitus eſſe: qꝛ iõ nõ predicaĩ aliqd neq3 negaĩ aliqd niſi qđ eſt in re ipſa: qꝛ aliter nulla eſſet ꝑdicatio vel negatio. Id autẽ qđ eſt in aia nõ eſt in re ſm qđ eſt aia: qꝛ aliter vna numero forma eſſet in duob⁹ qđ eſt ipoſſibile: videĩ igiĩ ꝙ iſta nulla ſit ſolo dubitationis inducte. ¶ Ulteri⁹ aũt queriĩ a multis verũ forma que eſt in re re mutata cedit in nõ eẽ vel manet. Si aũt cedit in nõ eſſe: tũc aliqd ex ente ſit nihil: qđ eſt ipoẽ: ſicut ſi dicaĩ fieri aliqd ex nihilo qđ abhorruit ſemp ois pħs. ¶ Adhuc aũt ſm hoc id qđ eſt pn^m cognoſcendi τ exiſtendi nõ eſt idẽ in hijs que ſunt vnius τ eiuſdẽ rõnis: τ ſic ſunt equoca: τ adhuc ſm hoc nõ ſunt pricipia cognoſcendi res incorruptibilia ꝙ intñ abhorruit Plato ꝙ formas ideales poſuit. ¶ Si aũt dicaĩ manere forma re ipſa mutata hoc eſt iterũ ipoſſibile nõ eni eſſe maneret in mã ꝓpria: abſurdũ aũt eſt vt dicaĩ manere in aliena: nec iterũ manet prout eſt in ſeipſa: qꝛ forma mãlis eſt mãlis: nec hẽt eſſe in ſeipſa: nec iterũ manet in aia: qꝛ ꝓut eſt in aia nõ hẽt aliqđ eſſe in rebus extra: abſtractionis enim habet eſſe in anima τ ſm hoc nullam eſſe habet forma: qꝛ ꝓut eſt in aia non hẽt aliqđ eſſe cuius ratio cõcepta eſt cũ mã in rebus extra: ois autẽ forma nãlis hoc mõ rõnẽ habet cõceptã cũ mã: ſicut in 6. huius ſciẽtie li. oſtendeĩ. Nulla igiĩ taliũ formarũ habet eſſe extra materiã: τ ſic videĩ ꝙ nõ poſſumus euadere difficultates ſuperius inductas. Omnis eni entis forma talis erit ſi ponaĩ nihil entiũ niſi ſenſibile eſſe. ¶ Ad hec aũt ſm

Solutio.

peripatheticorũ ſentẽtiã caute valde ſoluẽdũ eſt ne vel incidamus in opinionẽ ſtoicoꝝ: qui ad hoc euadenda ideas inuenerunt: τ formas aliquas medias inter formas mãles τ ideas eſſe dixerũt: τ ab altera parte: ne incidam⁹ in errores epicureoꝝ qui non niſi mãlia eſſe dixerũt τ iõ ſimul eſſe τ nõ eſſe in rebus eſſe ꝯceſſerunt. ¶ Dicim⁹ igiĩ ad primã huius qõnis partẽ ſicut ſuperius diximus ꝙ res aut eſt in fieri aut in eẽ aut in corrũpi. τ demus oẽs res ſenſibiles: qꝛ hoc nihil facit ad difficultatis euaſionẽ verũ quedã teſtales ſunt vel oẽs. Res igiĩ que eſt in fieri eſſe h3 accipiẽdo τ nõ eſt in abijciẽdo. Qđ p3 iã p antedicta: τ hoc nõ eſt ſimul habere eſſe τ nõ eſſe. Res aũt que eſt in corrumpi non eſſe h3 accipiẽdo τ eſſe nõ h3 niſi abijciendo: τ hoc iterũ non eſt cõtradictoria vel cõtraria eſſe ſimul. Res aũt que eſt in eẽ ſtante nõ fluit τ refluit niſi ſm quantitatez partiũ materie: ſtante imobiliter eſſe ſm qđ eſt act⁹ forme: τ hoc ſtat in hoc ꝙ eſt ꝓprium eius ſub ꝗ quo manẽte manet τ ipm: nec hoc totum fluit ſed ſicut dictũ eſt ſm quantitatẽ aliquã partiuz materie venit τ recedit: τ huius imaginatio per ſimile eſt: ſicut ſi aqua in idẽ vas influat τ effluat vaſe manente imobili. Aliter eni dici nõ poſſet: ꝙ idem de ꝑterito per preſens ſtat in futurũ ꝯtinens enim eſt forma que ſtat in ꝓprio ſubiecto: cuius dũ vna pars ſm mãm recedit venit alia in formam que iam fuit τ eſt τ erit τ ꝯtineĩ ab illo: ſicut illa que iam effluxit continebaĩ. Non enim fluit vel mutaĩ eſſe forme cũ vna mãli parte materie vel ſubiecti ſed cũ oẽs ſimul fluunt vel radicales: τ hec eſt ſolutio Ariſto. ſi bene intelligaĩ ea que dicta ſunt in primo perigeneos libro: τ hoc nõ viderunt iſti pħi quoruz rationes inducte ſunt: nec ẽt ſtoici qui ꝓpter timorẽ iſtaꝝ rationũ formas medias τ ideas inuenerunt. ¶ Sed hoc magis eſt difficile: ꝙ vlterius queritur: verũ. ſ. manet forma toto mutato ſubiecto aut cedit in non eſſe. ¶ Adhuc dõm eſt ſm peripatheticos τ ſm huius ſapientie ꝓprietatẽ: ꝙ ſicut forme artificiatoꝝ ſe habẽt ad intellectũ practicũ artificis: ita ſe habent forme rerũ nãliũ ad lumen intelligentie agentis in natura. Si autẽ reſoluaĩ forma artificialis in principia formalia prima reſolueĩ in mouentia inſtrumenta τ membra artificis que informantia ſua τ mouit dũ ꝑduceret in materiã τ in mot⁹ illoꝝ inſtrumentoꝝ: ꝙ ſi vlterius reſoluaĩ in principia formalia reſolueĩ in imaginationes motuũ inſtrumentoꝝ τ membroꝝ quibus ordinata ſunt inſtrumẽta ad motus: que imaginationes in ſe formã intellectus τ membra in ſpiritibus deduxerunt. τ ſi in prima formalis reſoluaĩ: reſoluetur in lumine artis τ intellectus qđ apud ſe h3 τ ꝑhabet oiuz imaginationum τ organorũ τ motuũ determinationes: quib⁹ ipſa forma induciĩ: τ in illo lumine ſimplex eſt eſſentia: cum tamen multiplicis ſit virtutis τ imãlis eſt τ incorruptibilis. Eadẽ tamen eſt in eſſentia: ſed diuerſa in eſſe in hijs quatuor in quibus eſt τ non manens in vno ſm eſſe manet in altero. Sed cõnaturalius eſt ſibi eſſe qđ h3 in lumine intellectus τ artis: ꝙ id qđ habet in imaginationibus: τ adhuc magis cõnaturale eſt ſibi eſſe qđ habet in imaginationibus ꝙ id qđ habet in inſtrumentis τ motibus membroꝝ organicorum: qꝛ quanto reſolviĩ ad ſimplicius tanto habet eſſe formalius: ſed hoc eſt nõ pretereundu3 in formis huius: qꝛ ea ad que reſolviĩ principia formalia ſunt extrinſeca extra materiã in quã induciĩ exiſtentia. Forma aũt nãlis ſi reſoluaĩ ad principia formalia reſolueĩ indigerens τ terminans calidũ elemẽti τ ſpiritũ corporeũ qui vehiculũ eſt vtutũ agentiũ in generabiliu3 materia: τ ſi vlterius reſoluaĩ reſolueĩ in radios τ angulos radioꝝ celeſtiũ informãtes calidũ digerens τ terminãs: τ informãtes ſpiritũ qui eſt inſtrumentum virtutũ generantiũ: τ ſi iterũ reſoluaĩ vlterius reſoluetur in motus corpoꝝ hos radios ad locũ generatiõis mittentiũ: τ ſi vlterius iterũ ſiat reſolutio ſtabit in lumine intelligentie agentis τ informãtis omnia iſta: τ in illo eſt ſm formaliſſimũ eẽ ſuũ τ ſimpliciſſimũ: τ in illo lumine eſt vbiq3 τ ſemp: ſed hec omnia in generatione intrinſeca ſunt materie: τ ideo tranſmutantia materiã generãt: τ ita manifeſtũ eſt ꝙ nulla formarũ ſubſtantialiũ cedit in nõ eſſe. Cederet aũt ꝓ certo in nõ eſſe ſi opus nature nõ eſſet opus agentis intelligentie: τ qꝛ quãdo forma eſt in lumine agentis intelligentie ſine hoc τ nũc: eſt in eo ideo preſentia ſui ipſius eſt in omni lumine tali: τ hoc modo eſt in anima intellectuali quãdo eſt ſine materia: τ nõ eſt in ea per informationẽ ſicut forma in ſubiecto: ſed eſt in ea ſicut in loco ſpecierum: ſicut docuimus in libro de natura anime τ eius naturali opere.

P°rio de gnõe τ cõruptione. tex. cõ. 35. vſq3 ad tex. cõmẽ. 38.

Nõ an forma toto mutato ſubiecto cedat in nihilũ.

Quõ forma nõ eſt i itellectu p iformationẽ.

tione: ⁊ hoc modo patet qͣliter nō fit equocatio in hijs que de pluribꝰ ꝑdicant: ⁊ qͣliter vnū vniuersale est in multis intellectibꝰ: nō ꝓut multi sunt: sed ꝓut vnū sunt in lumine intelligētie agētis. Et scit hoc mō qͣliter principiuȝ sciētie est incorruptibile: ⁊ qͣliter idē est principiū esse ⁊ sciencie ſm eē differens: ⁊ hoc mō scit ortus alterius opinionis que dixit verū esse in apparēdo: eo ꝙ supponit idē esse intellectum ⁊ sensum: ꝯuicti eni fuerunt illi qui tenuerunt illā opinioneȝ ab ipsa veritate: ꝙ primū pīcipiū etiā est forma in lumine intelligētie agētis existens: ⁊ tūc suū intelligere est dans eē: ⁊ qđ est cā esse est cā veri: ⁊ sic verū est in lumine itelligētie: errore aūt ꝑpediti dicebant idem esse intellectū ⁊ sensum: ⁊ sic idem est esse in apparentia intellectus ⁊ sensus: ⁊ sic ꝑcedentes dederunt ꝙ verū ⁊ falsuȝ est i apparēdo sensui: sicut in ꝑma cā veritatis: ⁊ nō in rebꝰ ipsis: hec igit est solo vera ꝑtinductorum. Sic igit manifestum est ꝙ cōtradictoria non sunt simul vera: nec esse ⁊ non esse sunt simul in aliquo.

¶ Incipit qͬtꝰ tractatus qͬti li. metaphysice quo est ostensiuus ꝙ cōtradictio est oppositio nō habens medium ſm se.

¶ Cap. pͫ. In quo multis rationibꝰ ꝓbat ꝙ inter duo extrema contradictionis non est medium aliqđ.

Tex.cō.27.

Si autem cōtradictio oppositio cuiꝰ nō est mediū ſꝫ se: ⁊ iđ sicut ꝯdictoria nō sūt simul: ita etiā necessariū est ꝙ iter ꝯdictoria nihil sit mediū: sed de quocūqꝫ vno vnū vel alterū verū sit ꝯdictoriorum ⁊ reliquū falsum de eodē: hoc aūt ostendit multis modis: ⁊ primū qdē ostendit hoc si diffinientes determinemus quid sit verū ⁊ falsum: est aūt falsuȝ dicere ens sive qđ est nō esse: aut dicere ꝙ nō est esse: verum aūt est dicere qđ est esse aut ꝙ nō est nō esse: ergo qui dixerit illud qđ nō est esse: aut nō verū dicet si persuasus est: aut mentit si nō est persuasus sed dicit hec cā victorie in orone sive disputatione. Similiter aūt neqꝫ id quod est dicit non esse: neqꝫ id qđ nō est esse nisi falsum dicat vel mentiat. Si igit inter falsum dicere vel verū in partibus ꝯtradictionis nō est mediū sicut iaȝ ꝓbatū est: ꝯcludit necessario ꝙ inter ꝯdictoria nihil est mediū. ¶ Amplius aūt si aliqđ ē mediū ꝯtradictiōis: hoc dicet aut mediū per abnegationē vtriusqꝫ extremorum que comisceri nō possunt: sicut medium inter equū ⁊ hominē: qđ neqꝫ equꝰ est neqꝫ homo: sicut grāmatici dicūt neutrū genus esse mediuȝ masculini ⁊ feminini: qꝛ masculinū ⁊ femininū dicunt essentiā formatā: neutrū autē dicit essentiā informē priuataȝ vtraqꝫ formatione: aut erit mediū qđ est participando vtrunqꝫ extremorum: quē admodum vir ide mediū est albi ⁊ nigri: ⁊ quocūqꝫ duorum modorum dicat mediū ens actu erit mediū ⁊ mutatio que est in ipsum vel ex ipso erit de subiecto ad subm: ⁊ non de nō subiecto ad subm vel de subiecto ad nō subm. ¶ Si ergo tale sit mediū: nō sit mutatio inter extrema ꝯdictionis. Si eniȝ sit vere mutatio illa de subiecto est in nō subm: sicut ex bono in nō bonū: aut ecōuerso ex hoc qđ est nō bonū in bonū: que est de nō subiecto ad subm: sed si est mediū tūc opꝫ aliā esse mutationē preter dictas: ⁊ illa nō apparet in aliquo ente. Si auteȝ esset medium pro certo manifestaret mutatio ad illud mediū: qꝛ nulla est permutatio nisi ad cōtraria vel media. Sed si dicat esse medium iter esse ⁊ nō esse erit aliq̄ gnō: sicut si dicamꝰ gnōnē esse in albū: exēpli gr̄a que nō est ex nō albo sed ex medio inter ens albū ⁊ non albū: erit igit sic aliq̄ gnͣtio in albū nō ex nō albo sicut dcm̄ est: talis autē gnͣtio nō videt de entibꝰ esse. ¶ Amplius oē sermocionale sive qđ enūciatiue ꝓfert ⁊ oē intellectuale cōposito intellectu ꝯceptū mens que metit sermonē ⁊ intellectū ad res aut affirmat aut negat: hoc aūt palam est ex diffinitione veri ⁊ falsi quas supra paulo ante posuimꝰ. Omnis eni ex sententia dicēs aut itelligēs aut verū dicit aut mētit: qui qdem sic vt est in re in ṽbo vel intellectū cōpositū dicens vel negans sicut est in re tūc verū dicit: qui aūt nō sic tūc falsum dicit vel mentit. ¶ Amplꝰ si aliqđ mediū dicat eē ꝯtradictiōis: tūc opꝫ ꝙ mediū illud sit ꝑter oēs ꝯdictiones: ita ꝙ nullū extremū sit ꝯdictionis qđ ꝯueniat ei qꝛ extrema nō ꝯueniūt medio: ⁊ hoc qdē sequit nisi aliqs dicat hec cā victorie in orone sine disputatiōe ⁊ nō credēs sic eē. Si aūt sit tale mediū: tūc illud mediū dicens quis nec verū dicet nec nō verū ⁊ dicit aliqđ hoc dicēdo qđ est preter ens ⁊ nō ens: igit erit ſm hec quedā trāsmutatio que nō est motꝰ: que erit ꝑter gnōnem ⁊ corruptionē sicut paulo ante diximus. ¶ Amplius si dicat esse mediū ꝯdictionis tūc in qbuscūqꝫ generibꝰ inest ꝯriū qđ est sicut negatio in hijs ꝯriis erit etiā mediū: qꝛ illa ꝯria in illo gn̄e modū habet affirmationis ⁊ negationis: ſm hoc igit in gn̄e qđ est numerus inter par ⁊ ipar erit mediuȝ qđ erit numerus: qui neqꝫ par est neqꝫ impar: sed hoc est ipossibile: ⁊ hoc manifestū est ex diffinitione paris ⁊ imparis: qꝛ par est numerus qui in duo eq̄liter diuidit: ⁊ impar est numerus qui in duo equa diuidi nō pōt ꝓpter vnitatem interpositā. ⁊ pꝫ ꝙ iste diffinitiones differunt per affirmationē ⁊ negationē: ⁊ iđ cōprehendunt oēm numerum. ¶ Amplꝰ si tale dicat esse mediū inter par ⁊ impar hoc necessario vadit in infinitū: qꝛ mediū ꝯtrariorum erit numerꝰ: ergo diuidit per par ⁊ ipar sicut pꝫ ex diffinitionibꝰ paris ⁊ iparis: ⁊ tūc eadē rōne inter illud par ⁊ iter illud impar erit numerus medius: ⁊ ille iterū eadeȝ rōne diuidit per par ⁊ ipar ⁊ sic abibit in infinitū qđ refugit itellectus: stādū ergͦ erit in prima diuisione paris ⁊ iparis: que nō hꝫ mediū. Si eni sit alius quidā numerꝰ medius: tūc ille habebit portiones numeri alias ab hijs que sunt huiꝰ numeri qui diuidit per par ⁊ ipar: ergo non solū sunt hemiola sive sexquialtera ista que nouimus: sed plura alia que numero medio ꝯueniūt: opꝫ ꝙ ille medius numerus iterū neget de affirmatione ⁊ negatione que sunt extrema eius: ⁊ diuidat per par ⁊ ipar: ⁊ mediū iter illa iterū erit aliquid qđ neutrū est extremorum: eo ꝙ substātialis diffinitio medij alia est a diffinitionibus substantialibus extremorum. ¶ Amplius qui ad interrogationem qua querit si hoc est albū respōdet qꝛ nō sit albū: nihil negauit nisi ipm esse albū. Negatio enim nō est nisi nō esse simpliciter. Si ergo nō negat nisi vnum extremū contradictionis ꝙ affirmatio dixit esse: tunc nullū est mediū iter ea. Si enim esset mediū oporteret sic querere aut est albū aut nō album aut mediū: ⁊ similiter oporteret respondere. Ex hijs igitur patet ꝙ contradictionis non est mediuȝ ſm se.

¶ Cap. zͫ. De egritudinibus: vnde cōtingunt iste opiniones: ⁊ homelijs cōtra eas ⁊ que sunt ipse opiniones ⁊ auctores earum.

Tex.cō.28.

Ista aūt opinio que dicit cōtradictionis esse medium euenit quibusdā ex altera tm̄ duarū causarū: sicut ⁊ alie opiniones inopinabiles quas supra diximꝰ eueniūt. Aut eni eueniunt ex hoc ꝙ nō possunt soluere oppositiones litigiosas sive ꝯtentiosas sophistarū: ⁊ tūc annuentes orationi ꝯfirmāt verū esse ꝙ sophistico syllogismo syllogizatū est: ⁊ qdē qdā tali de causa ꝯcedunt istas inopinabiles positiones: aut ꝓpterea ꝙ qdā qdē putant oium esse demonstrationē: ⁊ cū quedā verissima ⁊ prima demōstrare nō possunt dicūt ea esse falsa: ⁊ ꝯcedūt opposita principiorum esse vera. Quacūqꝫ aūt harū cāruȝ egritudo causet vnus modus erit homelie cū istis: ad hoc eni oēs principiū disputationis est ex nominum diffinitione. ¶ Diffinitio aūt est ex hoc ꝙ ꝯcedūt nomina aliqđ finitū significare ꝙ sit rēs esse necessario: ista eniȝ oro quā nomē significat ē diffinitio. Heracliti: quā supra dixímꝰ oio qdē videt esse dicēs oia simul esse ⁊ nō esse ꝓpter motū qui ex esse ⁊ nō esse cōponit: ⁊ lꝫ ita dicat: tn̄ ex dicto suo sequit ꝙ oia sunt vera: qꝛ ex quo oibꝰ simul inest esse ⁊ non esse: qcqđ negat vel affirmat de eis in qbus est esse vel nō esse totū erit verū: sic igit pꝫ Heraclitū oia vera esse facere ex consequēti sue positionis. Ea vo rō que est Anaxa. que dicit aliqđ esse medium ꝯdictionis: qđ mediū neutrum est extremorum necesse est oia facere falsa: qꝛ de medio vtrūqꝫ falsificat extremorum. Quādo enim miscentur extrema: tūc mixtū mediū nec bonū est nec nō bonum: ⁊ similiter est de alijs extremis ꝯdictionis: nihil igit erit verū dicere de tali medio: oia aūt que sunt dicit sic mixta eē: nihil igit verū dicere ꝯtingit de hijs que sunt oibus. Hijs aūt sic determinatis palam est: qꝛ ipossibile est esse verū de oibus aliqđ esse vniuoce sive vno mō dictuȝ: sive dicat per affirmationē sive negationē: eo ꝙ nihil est vnū sed qđlibet mixtū ex oibus. ⁊ hoc qdem concedentes dicunt. Quid am

enim

enim dicunt nihil oīno esse verū: ⁊ dicunt ꝙ nihil prohibet oīa esse falsa sic: sicut falsum ⁊ īpossibile est diametrū esse simetrū: ⁊ isti sequunē ea que sequunē ex dictis Anaxa. alij vō qui sequunē id ꝙ sequatur ex dictis Heracliti dicūt oīa esse vera: he enim rationes siue positiones fere sunt eedem ipsius Heracliti rōnibus: sequunē enim iste ex illis. Nam cum Heraclitus dicat ꝙ oīa simul sunt vera ⁊ falsa: vtrāq3 dicit aliquātulū3 extra orationes istas: que diuisim dicunt omnia vera ⁊ alij omnia falsa. propter quod si illa que Heraclitus dicit sunt impossibilia sicut in antehabitis ꝓbatū est esse ꝙ quedam sunt vera quedam falsa tunc ēt ista sunt impossibilia per eandem rōnem sicut pȝ cuilibet.

Cap. 3m. De improbatione opinionū Anaxa. ⁊ Heracliti ⁊ sequētium fm eundē modū de contradictorijs.

His igitur ita suppositis: palā est ex prius habitis qꝛ extrema ꝯtradictionis sunt que nō est possibile simul vera esse: neq3 simul falsa: ⁊ putabitur hoc maxime cōtingere vel sequi ex dictis que diximus: cū tñ ad oēs tales oratiōes inopinabiles disputādū est: tunc quēadmodū in superioribus orationib' pluries dictū est: opȝ queri nō qdē de re ipsa verū. s. aliqd sit aut nō sit. Sed queri opȝ de significare aliqd per orationē: igitur ex diffōne nominū disputare opȝ: sicut si accipiamus qd per diffōnē significat verū vel falsum: que ꝯdictorie opponunē: cuȝ nulla sit diffinitio falsi nisi per veri negationē: vnde circa orationē opponunē verū ⁊ falsum: sicut par ⁊ impar opponunē circa numeruȝ. Si igitur nihil aliud est falsuȝ: nisi negare verū qd̄ dicit: tūc pȝ positionē esse falsam que dicit oīa esse falsa que est positio Anaxa. est enim necēium alterā partē ꝯdictionis esse veraȝ. Amplius si fm ꝓinducta necē est oīa aut dicere affirmādo aut negare: tūc impoē est vtrasq3 falsas esse ꝯdictiōes: altera nāq3 pars ꝯdictionis huius est falsa etiā fm Anaxa. contradictoriā enim hui' qua dixit oīa esse falsa supponit esse falsam: ⁊ istā verā: cōtingit etiā quoddā qd̄ oibus talibus firmatū est per ꝯtitiaȝ: hoc aūt est ꝙ seipsas destruunt. Nam qui oīa vera eē dicit sicut Heraclitus ex dicto suo sequit: ꝙ ꝓpōnis sue cōtraria ⁊ cōtradictoria etiam sit vera: igitur cū ꝯdictiones nō possint esse simul: sicut dudū ostensum est: opȝ ꝙ sua oratio que cōtradictorie quā cōcedit opponitur nō sit vera: ⁊ sic destruit hec oīo seipsaȝ. Qui vō oīa dicit esse falsa sicut Anaxa. sequit vt etiā seipsum dicat esse falsum in hoc: ꝙ oīa dicit eē falsa. Si aūt forte adhuc dicere velit Heraclitus qdē auferēdo siue excipiēdo contrariam sui dicti dicēdo: ꝙ sola illa est nō vera alie aūt oēs vere. Anaxa. autē excipiet solam ꝓpriaȝ quā dicit esse veram: tunc erit ꝯñs ꝙ nō minus ꝗ̄ istas quas excipiant opȝ significare infinitas quas necesse est excipere. Et hoc contingit dupl'r: ꝙ videlȝ inducēdo de quolibet qd̄ dicunt esse veruȝ vel falsum ⁊ hoc sunt infinita: dicit enim Heraclitus hoc ⁊ illud ⁊ hmōi infinita eē vera: ⁊ cuiuslibet orationis oppositum dicit eē falsum. Anaxa. aūt hoc ⁊ illud ⁊ hmōi dicit esse falsa: ⁊ cuiuslibet sue orationis oppositā dicit eē verā: alius autem modus eiusdem est: ꝙ qui dicit oīa esse vera dabit omnia esse vera esse verum: ⁊ dabit ꝙ qui opinaē hoc opinatur veruȝ: ⁊ ꝙ qui dicit hoc dicit verū: ⁊ q significat hoc ⁊ intelligit hoc ⁊ qui dicit se itelligere hoc ⁊ talia hmōi infinita. per hūc etiā modū infinita vera esse cogeē concedere: qui dicit oīa esse falsa quocunq3 modo varienē concesse ab eis: necesse est ꝙ opposite earū quas ꝯcedunt sint false: ⁊ eē false credanē ab eisdē. Qui enim quocūq3 modo variatam dicit verā orationē est verus fm istos: ⁊ hoc in infinitū vadit vt iam ostēdimus. harū autē opinionū cause sunt oīa in oibus dicere quiescere: aut oīa dicere ꝯtinue moueri: ⁊ palam est ex hijs que in prehabitis determinata sunt: qꝛ nec illi verū dicūt qui oīa dicunt qescere: nec illi qui dicunt oīa moueri. Nā si cōtraria existentia in eodē quiescūt: tūc semper seqniē ꝙ eadē vera sint ⁊ falsa fm Anaxa. hoc aūt statiȝ ad visum est falsum: qꝛ hoc aliqd est trāsmutatū. Qui eniȝ dicit istam orationē Anaxa. ipse idem aliqñ non erat: ⁊ iteȝ aliquādo post mortē non erit: ⁊ sic pȝ ꝙ falsum dicit. Si vō omnia mouenē sicut dicit Heraclitus: tūc sequiē fm eū ꝙ nihil sit verū ergo oīa sunt falsa: hoc aūt ostēsum est impossibile eē iam pluries: qꝛ oppositū hui' erit veȝ. Amplius ens ꝑmutari est necesse sicut dicit Heraclitus: ⁊ consonat ipsa veritas ex aliquo ente in aliquid est oīs ꝑmutatio: sed iam in prehabitis ostēdimus: ꝙ nec oīa quiescunt nec oīa ita quādoq3 mouenē ꝙ nihil semp moueaē: qdā enim sunt que semp mouentur sicut celum: ⁊ sunt mota a motoribus suis ⁊ primū mouens est semper id ipm ⁊ imobile. ⁊ quedā sunt que aliquādo mouenē ⁊ aliquādo non: sicut inferiora. Palam igitur est ꝙ non semper omnia mouentur.

Cap. 4m. Et est digressio declarās verū veritas hui' pñcipij ꝙ est ꝯdictorias nō eē simul veras sit ab eterno.

Ex oibus autē inductis opȝ nos inducere dubitationē de veritate huius principij: qdā enim ex hoc ꝙ istud principiū est simpl'r ⁊ absolute primū nō in genere qd̄ oib' est mālifestissimū: ⁊ circa ꝙ non ꝯtingit errare: ꝙ nō hȝ cōtradictionē: ⁊ non est acceptū ab alio: dicūt hoc principium esse veritatis prime. prima aūt veritas non est nisi vnica ⁊ eterna: videtur igiē hoc pñm veritatis prime ⁊ eterne: adhuc aūt hoc idem affirmāt quidā per hunc modum: aut enim veritas fuit ab eterno aut nō: si fuit ab eterno habetur ꝓpositum. Si aūt nō fuit ab eterno tunc veritatē fuisse ab eterno est falsum: ⁊ si hoc est falsum eius ꝯdictorium est veȝ: ⁊ si ꝯdictorium est veruȝ veritas est: ergo si veritas ab eterno nō est: veritas est ab eterno. Quicqd ad destructionē sui sequiē esse eternū est: ergo veritas enūtiationis ab eterno ⁊ eterna est. Amplius sumus eodē in spatio vel in instanti aliquo eternitatis ante mūdū: in illo igiē aut veȝ est mūdū fore aut non. Si detur eē veȝ mundū fore: ergo ab eterno fuit veȝ: eadem rōne: ⁊ sic veritas aliqua est eterna. Si aūt nō fuit veȝ eius ꝯdictoriū erat veȝ: ⁊ si hoc fuit veȝ ab eterno: veȝ fuit. ⁊ sic iteȝ redit ꝙ veritas enūtiationis fuit ab eterno. Hoc aūt ⁊ hmōi multa quidē obijciūt volētes p hoc ostēdere aīam eē imortalē: cū hmōi sit subm veritatis: nec pōt esse qd̄ veritas sit eterna: subm aūt veritatis nō sit eternū. Similiter aūt obijciūt ad futuȝ: qm̄ aut vitas erit in ꝑpetuū aut non erit: ⁊ si erit habeē ꝓpositum. Si aūt nō erit veritatē fore īperpetuū non est veȝ: ⁊ hoc dato eius cōtradictoriū est verū īperpetuuȝ: ⁊ sic redit ꝙ veritas durabit īperpetuū: etiā si ponamus oīa redigēda esse in nihiluȝ. Ad hec oīa sophismata nō est difficile respondere: qm̄ veritas prima dupl'r sumitur: dicitē enim prima que non sequitē ens inquātuȝ est ens in quo stat oīs entis resolutio. Et hec est veritas diuina que sub ente non cadit: ⁊ hec non est illa circa quā nō ꝯtingit errare: qꝛ illa lȝ sit manifestissima: tamen ꝓpter sui excellentiā non est pfecto itellectu itelligibilis vt dicit phs: ⁊ ideo multipliciter erratū est circa eā. neq3 hoc modo manifestissima est ꝙ ipsa sit pñm essentiale aliorȝ verorȝ sicut sunt illa que sunt manifestissima fȝ sui naturā: sed est manifestissima in se ⁊ sibi vt principiū effectiuū aliorum a cuius eē deficiunt itellectus ⁊ lingue ꝓpter sui excellentiā: ⁊ iō apud multos conditionata est ⁊ ab alijs accepta veritas ista neq3 est vnius rōnis cū aliqua alia veritate. Et lȝ dicaē ꝙ veritas prima oibus per nām īpressa est: tñ hec impressio nō est nisi de scia qa est ⁊ nō qd est: eo ꝙ nō hȝ diffinitionē neq3 est diffiniens alia vera: ⁊ iō conditiones iduete de manifestissimo ⁊ circa qd̄ nō cōtingit errare: ⁊ qd̄ est sine ꝯdictione nō ab alio acceptū per hunc modū quo supra inducte sunt nō ꝯueniūt diuine. Similiter aūt veritas diuina non est pñm demōstrationis: qꝛ igitur istud pñm de quo locuti sumus extra genus esse dicitur. hoc est ideo: qꝛ extra vnū qdlibet genus est in quolibet genere existēs: prima aūt veritas nō est in quolibet genere existens nec hȝ aliquā ad demōstratiōis generȝ ordinationē: nisi sicut cā efficiēs oiuȝ nō coordinabilis alicui suorȝ effectuū. Et hoc cōstat p hoc: ꝙ prima cā ⁊ veritas sua est supra itellectū ⁊ supra narrationem ⁊ inominabilis a cuius noiatiōe oēs lingue deficiunt ꝓpter excellentiā eius. Qd̄ aūt sic se habet ad itellectum non pōt esse in accipiēdo scientiā principiū: ad omnia autē3 alia sophismata est vna solutio: ꝙ. s. contrarietas ⁊ contradictio ⁊ hmōi accidunt ꝓpositioni ad rem relate: que qdē fm causam veritatis ⁊ falsitatis sunt in re ipsa: sed tamē vt componēte ⁊ diuidente ⁊ cōplectente fm cōplexionem sunt in anima. vnde cū queritur verū ante mundū cuȝ nulla res fuerit sit verum ꝙ dicitur mundus erit aut mundum fore.

Solutio.

Veritas pma dupl'r dicit.

Ante mundi creationē ista non fuit neq3 vera neq3 falsa mūdus erit.

¶ Dicendū φ hoc nec verū nec falsum fuit: qr nō fuit propositio vel dictū: ꝛ ideo nō habuit ↄtrariū vel ↄtradictoriū eadem de cā qr nō fuit res in qua sicut in cā eēt veritas nec fuit intellectus ista cōponens vel diuidens. Ueritas enim sicut supradictū est: est dicere φ est esse vel φ nō est non eē: ꝛ falsitas est dicere φ nō est eē aut dicere φ est nō eē. ¶ Et fm hoc veritas est adequatio rex ꝛ itellectuū cōponētiū ꝛ diuidentiū: ꝛ adequatio rei ꝛ significationis in oratione est veritas orationis. ¶ Ex hoc enīz sequit φ in eo φ res est vel nō est oīno vera vel falsa est: ꝛ si dicatur φ ante mundū fuit hoc in mēte diuina verū: ꝛ sic ab eterno fuit vex: dicēdū est φ oīa futura que postea facta sunt fuerūt in mente diuina. sed in mēte diuina existentia fuerunt ipsa mens diuina simpliciter: ꝛ sine omni cōplexione: est enim noticia diuina materialiū imāliter: ꝛ tēporaliū intēporaliter: ꝛ cōpositox ꝛ cōplexox simpliciter: ꝛ diuersox vnite: ꝛ ideo nō fuerunt in ea per esse ꝛ rōnem cōplexox vel enunciationū: ꝛ iō nihil accidit eis ibi de hijs que ↄsequunt enunciationē in eo φ enunciatio est. Nō enim capit aliquis itellectus φ enunciatio sit nullo existe subto ꝛ predicato: ꝛ itex nō capit itellect⁹ φ subiectū sit ꝛ predicatū nullo penitus existe subijcibili ꝛ pdicabili: ꝛ itex nō capit itellectus φ aliqd ↄsequētiū enūciationem sit nulla penitus existe enunciatione: omni eodēz modo dicendū videt ad ea que querunt in futux: ꝛ si p hypothesin ponat: φ oīa desināt esse in futux. hoc enīz penitus eundē hēt modū solutionis: de quadā aūt veritate rerūz ꝛ signox: qua signū vex dicitur qū recte facit hoc ad qd faciēdum est ordinatū a prima veritate fm quā rectitudinē hec oratio me sedere vera dicit esse siue ego fm rem sedeā siue nō sedeā eo φ oratio facit suū rectū debitū significādo: nos hoc nihil loqmur: qr nihil spectat ad pñs in quo sumus negociū: ꝛ iō nō querimus vtrūz ista veritas sepabilis sit a signo φ est oratio vel nō. Nec querimus vtrū sit vna in oīb⁹ signis vel nō: nec etiā curamus hic querere vtrūz oīa talia vera sint sicut vera diuina ꝛ eterna veritate. ¶ De hijs .n. oībus reputamus determinare nō esse difficile sufficienter litteratis: ꝛ ad ppositū negociū nihil prosunt. hoc enim hic sufficit φ istud est principiū primū: qd nō est simul affirmate ꝛ negare: ꝛ φ ↄdictio est oppositio cuius nō est medium fm se ꝛ est principiū quo sicut quodā instrumēto intellectus hoīs oēm accepit sciam aliox: ꝛ hoc est fm φ in hoc quarto libro intendimus: φ .s. eiusdēz sciētie vniuersalis que est phīa prima sit determinare de primo ente: ꝛ de primis principijs demōstrationū. In hoc enīz sicut a principio huius libri diximus cōplectur huius quarti libri tota intentio.

¶ Cap. v^m. Et est digressio declarans φ maior est oppositio contradictionis φ̄ aliqua aliarum.

Licet aūt iaz tota nostra in hoc libro pateat intentio tñ ad faciliorē intellectū precedentiūz ꝛ sequentiū adhuc attēdendū est: φ hoc principium de quolibet affirmatio vel negatio vera ꝛ de nullo simul vera est: qr affirmatio ꝛ negatio maxima est oppositionū: qm̄ inter ens ꝛ nō ens nihil oīno est mediū: qm̄ lz idem sit subm in affirmatione ꝛ negatiōe: tñ esse ꝛ nō esse que attribuunt eidē subiecto nihil penitus hñt mediū: ꝛ nō distant tñ fm extēsionē que pōt esse in vna nā generis sicut cōtraria. ¶ Sed infinite distant extra omne genus: ꝛ quicqd affirmat in vna totū negatur in altera. ꝛ iō in nullo penitus ↄueniūt: nec vniri pñt: sicut ↄtraria quidē in vno actu esse nō pñt: ꝛ maxime distāt fm extensionē que pōt eē in vna generis nā: sicut albū ꝛ nigrū fm coloris nām: que est ex susceptibilitate lucis in subiecto vno: que qdē susceptibilitas puata est in nigro: ita tñ φ remanet eē coloris: ꝛ sic est in calido ꝛ frigido fm participationē virtutis motus dissoluētis: qui qdē priuat in frigido: ita tñ φ remanet virtus motus fm q̄litatis qditatez: lz nō dissoluat sicū partiū mãe: ꝛ ita est in humido fluēte ad aliud pp motū ꝛ ad seipm cū diminuit vis motus: ꝛ cū cessat tātū cōstrigunt ad se ptes φ exprimit humidū: ꝛ causat siccū: ita tñ φ qualitas virtutis motus remanet: ꝛ sic est de oīb⁹ ↄrijs maxime sub eadē nā generis distātib⁹: ita φ semper remanet vna nā in oībus extremis siue habeāt mediuz siue nō habeāt. Et iō distant in genere: ꝛ si vnum negat de alio nō est semp negatio fm se sed per aliud potius. Si enīz fm se esset sicut vno posito negat aliud: ita vno negato inferretur ꝛ poneret aliud. Hoc aūt nō est vex: qm̄ si dicam hoc est albū: sequit φ non est nigrū sed nō conuertit: φ si dicaz hoc nō est nigrū φ ppter hoc sit albū. ꝛ hoc ideo est: qr non esse nigrū est negatio ↄñs ad affirmationē precedētem que est aliqd repugnās nigro: ꝛ sic est in oībus diuersis: cū enim dico hō nō est capra: hec negatio causat ab hac affirmatiōe homo est hō. Sed cum dico est ꝛ nō est negatio non causat nisi ab eadē affirmatiōe cui opponit: ꝛ qd ponitur in vna fz seipm negatur in alia: de priuatione aūt ꝛ habitu constat φ licz priuatio dicat nō ens non tñ dicit simpliciter non ens: sz dicit nō ens entis ꝛ in ente. ¶ De relatiuis ēt ↄstat φ posita se ponunt lz nō ponāt se vt sunt opposita: ꝛ iō pz ↄdictoria maxime esse opposita: ꝛ nō esse mediū ↄtradictionis. qr inter esse ꝛ non esse nō est aliqua vnius nature extēsio: neqz est non ens φ ponat aliquid illius esse qd negat: neqz vno posito aliud ponitur. ¶ Sunt igit cōtradictorie opposita maxime opposita: ꝛ non possunt simul cōgregari ꝛ inter ea nullūz potest esse mediū. Utrum autē hoc principium habeat causam: vel sit cōmune causato ꝛ incausato non pōt hic determinari: sed inferius vbi ostendemus φ nihil vniuoce predicatur de causato ꝛ incausato: vel negatur de eodem ꝛ φ tamē negationes veriores sunt de incausato φ̄ affirmationes. Hec igitur de hijs hic dicta sufficiant.

¶ Incipit liber quintus metaphysice qui totus est de noīuz distinctiōe. Primus āt tractat⁹ ē de distinctiōe noīuz pricipiox entis.

¶ Cap. p^m. De distinctione principij siue initij.

Tex. cō. pmi.

Sicut i antehabitis diximus ista sapiētia sicut prestituit questa ꝛ principia ita preponere hz analogox de quib⁹ intēdit multiplicitatē: potestas enīz subiecti non scitur nisi p diuisionē subiecti in ptes: ꝛ partiū vlterius in partes. Et iō cū de principijs entis ꝛ ipso ente ꝛ ptibus entis primis fm φ ad ens reducunt ista intēdit sapientia. Opz in ea tangere diuisionē istox: vt sciat in qua sunt multiplicitate: tūc enim sciemus nos habere sciam pfecte: cum oium illarū partiū assignare fuerīt diffōnes ꝛ pprie passiones. ¶ Nō enim adhuc distinguemus noīa huic sciētie cōuenientia: vt aliqd intentū accipiat ꝛ aliud abijciat nō intentum: queadmodū fit in sciētijs pticularib⁹: qr sic cuiuslibet distinctio cū tractatu de eo eēt ordināda: sed potius distinguemus principia ꝛ ens ꝛ partes entis pmas: vt totus ambitus eox que cōsiderāda sunt sciat: ꝛ cū de oībus erit tractatū perfecta sciat esse doctrina. Sic igitur distinguemus primo noīa principiox entis: ꝛ deinde ens ꝛ vnūz: ꝛ postea noīa partiū entis primax ꝛ cōmuniū: hoc enīz spectat ad sapientiā de oībus habere sciam: ꝛ nō fm vnūquodqz pticularium reddere rōnē de ipsis: sicut diximus in primo libro: qr vō principiū prius est φ̄ causa: eo φ oīs cā principiū est ꝛ non cōuertit φ omne principiū sit causa: ideo prius de principio incipiemus distinctionez. ¶ Dicamus igit φ principium omne est primuz in ordine ante qd nihil est: ꝛ post qd sunt ea que sunt ex ipso principiata. primū aūt in ordine situs maxime inter oīa hz primi rōnem: ꝛ iō precipue dicitur principiū: vnde aliqd esse qn antecūqz primū moueat: ita φ ante ipm nihil sit vnde fiat motus: sicut dicimus primuz in lōgitudine ꝛ in via: sicut dicimus φ venietes athenas primum mouimus a thebis: ꝛ sicut dicimus φ icrementū primū est fm diametrū lōgitudinis: ꝛ postea fm diametrū latitudinis: ꝛ vltimo fm diametruz pfunditatis sicut in libris physicis ostēdimus. Sic aūt dicto principio per ↄriam huius rōnez dicit diuersum a principio φ est vltimū: hoc enīz qd vocamus vltimū maxime opponit vltimo in hac intentione principali dicto. ¶ Scdō vō dicit principiuz: non fm rationē primi in situ sed primi in tēpore: ꝛ nō simpliciter sed fm rōnem primi φ accipit fm cōuenientiā eius qd mouet ad aliquid: ꝛ tunc dicitur principiū: vnde siue a quo primo optime fit vnūquodqz. Sicut qū aliquis debet fieri imbutus disciplinis. Ille enim nō fit primo incipiens a principio

rei illius

rei illius quā debet discere: q2 sic inceptio doctrine est a diuinis metaphysicis ad que se hʒ dispositio nostri itellect⁹: sicut oculus vespertilionis ad lumē solis: vnde a tali rei principio in docēdo nō est inchoandū sed a primo: vnde qui docendus est oportunius addiscat. ℭ Tertio aūt modo dicit̄ principiū a primo sm̄ ordinē tēporis: q2 ad alia quādaʒ addit super ordineʒ tēporis cause rōnem sicut in generatione tam naturali ꝗ̄ artificiali dicimus principiū: vn̄ siue exquo primū res generat̄: que cōposita est ex multis se per ordineʒ tēporis ꝛ motus ꝛ formationis cōsequētib⁹: ita ꝙ illud primum sit existens per subaʒ in eo ꝙ accipit generationem ex ipso: sicut fabrice nauis dicimus esse principiuʒ id ꝙ vocat̄ sedile nauis: ꝛ hoc est lignū qđ in carina nauis per totaʒ vadit nauis longitudinē: q2 in illa sedet tota nauis cōpaginatio: ꝛ ad ip̄m sicut ad fundamentū quoddā oēs partes nauis referunt̄. Sic etiam principiū domus est fundamētū: ꝛ principiū animaliū alij dicūt esse cor: qdā alij aūt cerebruʒ: alij aūt qđcunqʒ aliud mēbrū dicunt esse principiuʒ: sm̄ qđ susceperit quilibet per cōsensum sue opinionis: de hoc aūt tradidimus in libro nostro de aīalibus: ꝙ in oium generatiōe animaliū principiū est cor: preterꝗ̄ in hijs que de ouis in vermes ꝛ de vermibus in volātia quedā generant̄ sicut sunt apum genera. In hijs enim principiū est caput: ꝛ id qđ est loco cerebri. Si qua tn̄ est generatio animaliū ex putrefactione in talib⁹ etiā necesse est principiū. s. primo caput formari: q2 aliter nō sumeret nutrimētū a circumstātibus ꝙ ei qđ format̄ est necessariū. ℭ Hijs igit̄ trib⁹ modis dr̄ principium: qđ est primū: ita ꝙ intrinsecū est ꝛ manet in eo existente cuius est principiū: hoc enim cū sit ordine primuʒ: aut est sm̄ duplicē ordinem primū situs. s. ꝛ tēporis: aut sm̄ alteruʒ tm̄: vt est temporis. Et siquidē est sm̄ duplicē ordinem primum est primo modo primū principiū. Si autem est primū tempore nō situ necessario aut est sm̄ bene esse aut sm̄ esse. ꝛ sm̄ bene esse: est modus secūdus. sm̄ esse autē est modus tertius: ꝛ hos qdem modos addit intentio principij super intentionē cause sm̄ ambitū sue cōmunitatis: ꝛ iđ nō cōuertitur ꝯñ a principio ad cām: ꝛ in hijs quidem modis primus modus est principalis ꝛ principiū in hijs modis dictū quidā dicūt magis ꝓprie initiuʒ appellari. ℭ Quarto autē modo dicit̄ principiū sub intētione cause efficiētis id vnde siue a quo res primo fit ꝛ generat̄ primū: cū nō insint in illo existente cuius est principiū: ꝛ hoc est vnde siue a quo principium primū motus quo fit ꝛ generat̄ aliquid natus est initiari ꝛ permutatio qua aliquid pmutat̄ ad esse: sicut pueri principiū dicunt̄ esse pater ꝛ mater: q2 sunt extrinsecū principiū sue gñationis per modū mouētis ꝛ initiantis: sic enim in voluntarijs dicit̄ principiū belli cōtētiū: q2 primū mouit ad iram eos qui pugnāt in bello. ℭ Quinto modo dicit̄ principiū etiā sm̄ cause intentionē que cā finalis est mouēs efficientem ꝛ mouentē primū. ꝛ illo modo dicit̄ principiū illud sm̄ cuius preuolūtatē mouent̄ mobilia aliqua ꝛ mutātur mutabilia: sicut mouere ciuitatē principatus ꝛ potestates ꝛ regna siue imperia. hec enim sicut animata quedaʒ iusta mouēt vt finis reipublice. Non enim aliter possent mouere multitudinē: nisi oium eoꝝ qui mouent̄ voluntatū finis eēt principio preuolitas: que non nisi iusta esse supponit̄. ꝛ sm̄ huc modū etiā artes mechanice dicunt̄ principia: eo ꝙ ars que est recta ratio factibiliū nihil aliud est vt dicit Tullius nisi collectio principioꝝ ad eundē finē tendentiuʒ: qui finis causa est motus in oībus mobilib⁹ arti subiectis. Inter artes aūt maxime dicunt̄ esse hoc modo principia ille que sunt architectonice: precipue sm̄ illam architectonicaꝝ rōnem: quā in principio ethicoꝝ assignauimus. s. q2 architectonica dicit̄ magis cōsideratiua finis: q2 illius est preordinare oēs alias ad illum finē quocūqʒ modo respiciētes sicut dux exercitus ordinat eos qui diuersis actibus respiciunt ad victoriam. ℭ Amp̄. aūt 6° modo dicit̄ principiuʒ: vnde siue per qđ res primū fit nota: ꝛ hoc opʒ aliqđ eē rei: ꝛ quoad hoc vergit iam aliqualiter ad intentionē elemēti ꝛ iđ minus ꝓprie inter oīa dicit̄ principiū: hoc aūt principiū dicit̄ sicut suppositiones dicuntur principia demōstrationū: hoc igit̄ secundario modo principiū dicit̄ qđ virtute mouet ꝗ̄uis p subaʒ non sit intus in re mota: hoc aūt aut est principiuʒ nihil rei existens aut aliqđ rei existens: ꝛ siquidē nihil rei existit aut est principiū sm̄ totaʒ substantialē ꝛ nālem virtutē mouēs: aut sm̄ virtutē finis tm̄. ꝛ primo quidē modo principiuʒ est qđ posuimus in quarto modo ꝛ scđo modo est principium qđ posuimus loco quinto: aliqđ autē rei est qđ facit ad rei notitiam cū eadē sint principia esse ꝛ cognitionis sicut sepe diximus: hoc igitur modo primus modus principalius attingit rōnem nominis: ꝛ deinceps quilibet sm̄ ordinē suuʒ ꝓpinquiorē vel remotiorē dicit principij modum: ꝛ sic accipienda sunt que dicunt̄ de principio: ꝛ nō sm̄ Auerrois cōsiderationeʒ. Putabat enim ꝙ id qđ pricipat verius cause rōnem verius ꝛ participaret nomē ꝛ rōnem principij: ꝛ hoc nō est veꝝ sicut patet ex iam dictis. vlterius aūt maiori iam proprietate dicit̄ principiū tot modis quot dicunt̄ cause: oēs enim cause sunt principia sed non cōuertit̄: ratio autē vnius primi cōmunis est per analogiaʒ oībus modis dictis principijs: ꝛ hoc est vnde omne principiatū aut est aut vnde fit aut vnde cognoscit̄. Primū hoꝝ aūt: que sic prima sūt: ꝗdā quidē sunt in ipsa existentia rei principiate: quedaʒ autem sunt extra existentiā principiati. sed sm̄ p̄mos tres modos cum sit intra existentiā principiati nō est in eo sicut elementū sed sicut pars prima a qua icipit motus vel doctrina vel gñatio: extra v̄o est sicut in sequētibus tribus modis: q2 lʒ principiū cognitionis realiter sit intra cognitū nō tn̄ est hoc modo itra cognitionis principiū q2 sic est vt̄e in lumine intellectus existens. Quādo v̄o intus ꝛ extra esse extensiue accipiunt̄: tunc ea a qbus fit vel cognoscit̄ vel est res quocūqʒ modo sumat̄ intus vel extra existētia principij habēt nomē ꝛ sic natura dicit̄ esse principiū: ꝛ elementū dicitur eē principiuʒ: ꝛ mens que per rōneʒ rei ꝛ notionē ipsius mēsurat res dicitur eē principiū: ꝛ hoc mō preuolitas ꝛ subs formalis: ꝛ id qđ est cuius cā sunt oīa finis videlicet est principiū: bonum eniʒ qđ est finis ꝛ malū ei oppositū sunt causa multis: ꝛ principiū ꝛ cognitionis ꝛ motus. Multa enim cognoscuntur p fines suos: ꝛ quecūqʒ mouent̄ ꝓpter finē mouent̄. ꝛ iđ superius diximus ꝙ in mathematicis que imobilia sūt nō fit demōstratio per finē. ℭ Nō ignoramus aūt quosdā accipere modū quintū sm̄ rōnem cause efficientis: sed illoꝝ dicta nō curamus q2 inductos modos nō nisi sm̄ materiā verificant ꝛ ciuilia ꝛ ciuiliū rationes ignorāt: vt videtur hic igitur de principij distinctione dicta sint a nobis.

Sufficiētia ħ dictaꝝ significationū principij.

ħ ethi. cap. 1.

Nō ꝫ expōnē Auerroim,

ℭ Cap. 2m. De distinctione huius nominis ꝙ est causa.

Tex. cō. 1.

Causa autē que minoris ambitus est ꝗ̄ principiū ꝯñter distinguenda est: videt̄ aūt a nobis tenendus eē ideʒ modus quē tenuimus in secundo phyſi. nisi ꝙ hoc dicemus causas sm̄ ꝙ sunt entis: ibi aūt diximus eas sʒ ꝙ corporis mobilis. Causa igitur dicit̄ vno qdeʒ modo: ex quo sicut ex mā fit aliquid ita ꝙ sit in ipso causato existente sicut es dicit̄ causa statue siue idoli: ꝛ sicut argentuʒ dicit̄ causa fiale siue ciphi ꝛ hoꝝ similiuʒ genera dicunt̄ per modum dictū cause. ℭ Alio v̄o modo cā dicitur forma siue species ꝛ exēplar: qđ a quibusdā grecis paradigma vocat̄: hec aūt causa que sic vocat̄ ratio est ꝛ qd erat esse: siue rei qdditas: ꝛ huius qdditatis genera que cadunt in cuiuslibet rei diffinitiōe: sicut cām formalē ꝛ rōnem eius note que est diapason est ꝓportio dupli sic hñt se duo ad vnū sm̄ spēm: ꝛ ex toto siue vl̄iter forma eius est numerus: q2 ille est vltimum genus cāe forme: hoc etiā mō partes eēntiales que cadūt in diffōne sūt formalis causa. ℭ Nos auteʒ hic ordinamus causas sm̄ ꝙ sunt causato ꝓpinquiores. Sicut eniʒ mā est ꝓpinquior ꝗ̄ forma: q2 forma aliqua est etiā sm̄ moduʒ aliquem extra. Nulla aūt materia ꝛ sm̄ nullū modū est extra. omnis aūt mā est intra causatū. ℭ Amplius aūt causa etiā dicitur id vnde est primū principiū motus aut quietis: sicut cōsiliator ē causa ꝛ pater pueri sic cā est: ꝛ generaliter omne faciens hoc modo est cā facti: ꝛ hoc modo mutās siue mouens est cā mutabilis qđ mouet̄. hec enī causa prius sm̄ eē est ꝗ̄ finalis: q2 motus efficiētis ad finē stat quādo sm̄ esse includit ipsum. ℭ Amplius aūt causa dicit̄ principaliter ꝛ primo ꝙ est causa vt finis: hoc aūt est qđ est cuius cā sunt oīa alia: sicut sepius in antehabitis determinatū est sicut causa ambulandi est sanitas. Nam quādo querimus: quare aliquis ambulat dicimus vt sanetur respōdentes: ꝛ ita respōdentes putamus nos cām reddidisse. ℭ Est aūt finis du-

2. phi. tex. cō. 27. ꝛ. 28.

plex vltimus.s.qui est finis in quo quiescit intentio mouen
tis: ⁊ finis circa illum qui est terminus mouētis cuiuscunq;
operis ad finē illum ordinatus: ⁊ sic dicunt̄ fines quecunq;
mouēte aliquo fiunt infra finē vltimū: sicut fines dicunt̄ ci-
tra sanitatē attenuatio seu purgatio aut pharmacia: aut or
gana siue istrumēta medicine sicut clistere ⁊ chirurgia ⁊ hu
iusmodi. Ista enim omnia sunt finis causa sicut differūt ab
inuicē in modo: quedā enim horꝫ sunt sicut organa siue in-
strumēta: quedam aūt sunt opera medicine sicut attenua-
tio ⁊ purgatio. ¶ Cause igitur fere tot modis dicuntur: dico
autē fere: qꝛ diuisio essentialis causarꝫ est in quatuor dictos
modos: sed modi accidētales causarꝫ sunt plures sicut infe
rius ostendemus. accidit aūt sic multis modis dictis cau-
sis: ꝙ multe eiusdē rei sunt cause imediate ⁊ non ſm acci-
dēs: sed nō in vna ratiōe causalitatis: sicut causa statue si-
ue idoli efficiens qdem est effector statue: ⁊ es est causa ma
terialis statue eiusdem: ⁊ sunt hec cause ambe nō ſm aliud
aliquid siue ſm accidens: sed sunt causa statue inquātū est
statua: sed nō eodem modo sicut diximus: sed hoc qdē est
causa sicut materia.s.es: illud vō est causa vnde motus si-
ue efficiens effector.s.statue. ¶ Adhuc aūt iste cause cōpara
te adinuicē sunt cause adinuicem vt dolor sectionis causa
est efficiens sanitatis ⁊ sanitas est causa dolendi siue dolo-
ris. Sed non eodē modo ⁊ ſm vnā causalitatis rōnem sed
sanitas est causa dolendi vt finis: ⁊ dolere est causa sanita-
tis vt vnde motus siue efficiēs. ¶ Amplius aūt idē in eo-
dem genere causalitatis aliquando est causa cōtrariorum.
Qd enim presens alicuius effectus est cā hoc absens causa
videtur quādoq; de contrario: sicut absentiā gubernatoris
dicimus esse causam pditionis nauis: cuius presentia erat
causa salutis: vtraq; vō presentia.s. ⁊ priuatio cause sunt in
genere cause mouētis. ¶ Omnes vō cause dicte i quatuor
modos cadunt manifestissimos ⁊ eētiales. Nam elemēta
siue littere syllabarꝫ ⁊ materia in mechānicis factorꝫ: ⁊ ignis
⁊ terra: ⁊ huiusmodi simplicia omnia que qdā ponūt elemē
ta corporꝫ cōmixtorū ⁊ compositorꝫ ⁊ partes totius cōpositi
ex partibus sicut etherogenea in partibus animaliū cōpo-
nuntur ex homogeneis: ⁊ etiā suppositiones siue ꝓpositio-
nes ꝯclusionis: omnia sunt cause sicut ex quo fit res sicut ex
materia. sed in hoc differunt: ꝙ quedā horꝫ sunt quasi sub-
iectū forme artificialis vel naturalis: sicut materia factorꝫ
⁊ materia corporꝫ naturaliū. quedā sunt materia ⁊ virtus
eius ꝙ fit ex ipsis sicut littere sunt materia syllabe ordine ag-
gregationis in ea: ⁊ elemēta simplicia corporꝫ sunt materia
permixtionem ab excellentia cōtrariorꝫ. quedā autē sunt
sicut cōpositione sua constituentia sicut partes constituunt
totū: ⁊ quedā sunt sicut necessitas que per oppositū modū
est in disciplinis ⁊ naturalibus ⁊ mechanicis: sicut ostendi-
mus in.2.phy.si. ⁊ sic sunt suppositiōes materia cōclusionis
aliquo existente in ea: qn̄ ex ambabus extremitatibus con
clusio cōficitur: ⁊ ipsa coniunctio extremitatū est per medij
virtutem. Causa aūt que est vt quid erat esse siue qdditas
est diuersificata vt forma totius siue totalitas ⁊ forma com
positionis ⁊ spēs: sed species est materie totū partiū ⁊ com-
positio mixtorꝫ: sperma vō ⁊ medicus ⁊ cōsiliator ⁊ vniuer-
saliter omne efficiens oīa hec sunt causa quā vocamus cau
sam vnde est principiū motus: ⁊ permutationis aut status
siue quietis: sed sperma est resolutū in spiritū mouentē ma
teriā generationis animatorꝫ ad organa deseruiētia ad vi-
te potētiā. Medicus aūt ex forma que est in aīa mouet ad
sanitatem per id qd iuuat naturam. Cōsiliator aūt mouet
ad eligendū in dubijs per nos operabilib⁹: alia aūt sunt cā
sicut finis ⁊ bonum aliorꝫ que sunt ꝓpter illa. Illud enī qd
est causa cuius causa fiunt oīa alia vult esse optimū in eo ꝙ
est finis vltimus appetitus mouētis ⁊ mobilis: quantū aūt
ad istam attinet intentionē nil refert dicere finem siue bo-
num simplr̄ siue apparēs bonū: ꝙ est bonū huic ⁊ hic ⁊ nūc
⁊ non simplr̄ oībus neq; vbiq; neq; semper bonū. cause igit̄
per essentiā diuise hec sunt: ⁊ tot sunt species earꝫ quot sunt
dicte a nobis. ¶ Modi autē causarum accidentales sunt
quidē multi numero valde. Hi tamē modi capitulatiter
in summa accepti sunt pauciores: ſm accidētales enim mo
dos cause diuise dicunt̄ multipliciter etiā que sunt ꝯspecia
les in vna specie: ⁊ rōne causalitatis accepte. efficiētes enī

dicunt̄ ſm multos modos que conspeciales sunt ⁊ similiter
materiales: ⁊ eodē modo formales ⁊ finales: ⁊ est vnus mo
dus conspecialiū causarꝫ que dicunt̄ prius ⁊ posterius vna
ad aliā incōparatione ad vnū ⁊ eundē effectū: sicut in cōspe
cialitate cause efficiētis istius effectus qui est sanitas dicit̄
causa ꝓxima hic medicus ⁊ remotior medicus ⁊ remotissi
ma dicit̄ artifex. In cōspālitate aūt causarꝫ formaliū vnius
⁊ eiusdē effectus qui est diapason ꝓportio dupli in tonis cā
est ꝓxima: ⁊ remotior est proportio dupli ⁊ remotissima est
numerus: ⁊ in oībus conspālibus causis semp illa que sicut
species ⁊ genera sunt cōtinentia singulares ⁊ proprias cau-
sas sunt posterius ⁊ remoti⁹ cause ⁊ ipsa singularia sunt ꝓ-
pinquius cause eiusdē effectus. Eedē aūt cause dicuntur
cōes ⁊ proprie: qꝛ cōe ⁊ propriū cū priori ⁊ posteriori: ⁊ ꝓpin-
quo ⁊ remoto in eodē ordine causarꝫ facit vnū modum: ⁊ in
isto modo oīa cōmunia ⁊ remota pōt fieri ꝓpinqua ⁊ ꝓpria
per appositionē ⁊ determinationē ꝓpriorꝫ supra cōē. ¶ Am-
plius aūt secūdus modus diuisionis cōspālium causarꝫ est
vt cā per se ⁊ causa per accñs respectu eiusdē effectus: ⁊ hoc
modo accipit̄ etiā propinquū ⁊ remotū si accipiant̄ genera
eius ꝙ est causa per accñs: sicut dicimus Policletū eē cām
statue: aliter statue factorē: qꝛ statuarius est cā per se: Poli
cletus aūt per accñs in eo ꝙ accidit ei statuariū esse: ⁊ acci-
dit etiā statuario Policletū esse. ⁊ in hoc ordine accipiunt̄
cōe ⁊ ꝓprium: qꝛ accipiunt̄ ea que sicut genus ⁊ spēs conti-
nent causas p accñs sicut dicimus: ꝙ hō ē causa statue: aut
etiā vlr̄ accipiēdo dicimus ꝙ aīal est statue cā: eo ꝙ Poli-
cletus qui est ꝓpria cā per accidens est hō: ⁊ homo est aīal.
cōtingit aūt non solū ponere cām per accñs: sed ⁊ cām que
est accidēs: ⁊ per accñs causa que quidē est accidēs acciden
taliter cā existēs: ⁊ in ista quidē cōtingit accipere ꝓpinquū
vel remotū: sicut si albū vel musicū dicamus eē cām statue:
eo ꝙ statuarius est albus musicus: ⁊ si dicamus coloratum
vel disciplinatū esse cām statue ⁊ non solū tale per accidēs:
ꝙ est in seipsa substātia sicut Policletus aut homo aut ani
mal. li aūt isti modi coniungant̄ vnus cum alio in hijs que
cause dicuntur: differūt tñ: qꝛ alia oīno est ratio cōis ⁊ pro-
prij: ⁊ alia eius ꝙ est per accñs ⁊ per se sicut pꝫ cuilibet: pre
oībus enumeratis que.s.cōmuniter ⁊ proprie sunt dicta: ⁊
que sunt dicta per se ⁊ ſm accidens: quedā dicunt̄ vt poten
tia cause: quedā autē dicunt̄ cause vt actu agentia: sed iste
modus nō addit super alios modos nām aliquā specialē:
qꝛ ipsa natura vna ⁊ eadē qua causa propria est propria vel
remota est remota cā. accipit̄ aūt vt potentia agens aut vt
actu agens: ⁊ similiter est de nā qua causa per se est p se cau
sa: ⁊ qua causa per accidens est cā per accidēs: sicut dixim⁹
cām edificationis esse edificatorē in potentia: qꝛ ex habitu
artis pōt edificare cū voluerit. Sed edificantē dicimus in
actu agentē ipsam edificationē. Sicut aūt diximus: ꝙ cau-
sarū modi accidētales sunt multi: ita multi modi sunt eorꝫ
effectuū in qb⁹ dicunt̄ cause sicut dī cā eē hmōi effectus: q
est hec statua aut statue aut imaginis: aut ē eris figurati:
aut ſꝫ mām dicit̄ cā huius eris aut eris aut metalli aut vlr̄
materie: ⁊ in accidentib⁹ similiter accipit̄ effectus ſm diuer
sitatē accidentiū sicut patere pōt cuilibet. ¶ Amp. aūt nō in
re solum simplr̄: sed ſm cōplexionē subiecti ⁊ accidentis vel
etiā accidentis cū accidente dicunt̄ cause. ⁊ iste est tertius
modus spālis causarꝫ: vt si dicamus nō Policletum ſm se:
nec statue factorē ſm se: sed cōplere Policletū statue facto
rem eē cām statue. Sic igit̄ cū multi sint modi causarꝫ: oēs
sunt in pluritate capitulariter accepta sex numero dupliei-
ter acceptis tribus modis inductis: aut enim sunt vt singu
lare: aut vt genus cōtinēs: sicut dicit primus: aut ſm se aut
ſm accidēs sicut dicit secūdus modus: in quo etiā est acci-
pere cōe vt genus accidētis sicut diximus: aut ista accipere
est completa aut simplr̄ ⁊ incōpleta dicta sicut dicit tertius
modus. Sic igitur per opposita in trib⁹ modis dicta sūt.6.
modi causarꝫ. ¶ Amp. oīa ista accipiunt̄ vt agētia ſm actū
aut ſm potētiā cā dicta: ⁊ sex multiplicata per duo que sunt
potētia ⁊ actus faciunt numero.12. differūt aūt inuicē: qn̄ sic
per potentiā ⁊ actū accipiunt̄ ꝙ qn̄ causa singularis proxi-
ma cā accipit̄ ſm actū agens: tunc simul sunt ⁊ nō sunt ea-
dē manētia ⁊ posita in esse vel destructa cū hijs quorꝫ sunt
cause: ⁊ sic singulariter acceptis ſꝫ actū: qꝛ sic sumpta causa
posita

posita ponit effectū ⁊ econuerso: ⁊ destructa destruit vt hic medens ſm actū cū hoc cōualeſcente ſm actuȝ cōualeſcētie hic edificator ſm actum cū hoc edificato: ſm actū edificationis. Que vo ſunt ſm poteſtatē cauſe nō ſemp. Nō enim ſimul corrūpunt edificiū ⁊ edificator ſm poteſtateȝ. Si eniȝ accipiat edificator ſm poteſtatē quā hȝ ex habitu nō eſt cā ppria ⁊ per ſe edificij: ſed appropriabit per hoc ꝙ edificet in actu hoc eſt ex hoc ꝙ fluat ab ipſo motus edificationis: ⁊ hec eſt cauſa propria edificij eodē modo nō ſm poteſtateȝ ſed ſm actum accepti. Edificium enim ſm actū edificationis acceptū eſt edificiū ſubm edificationi ſm actum: edificiuȝ aūt qð eſt lectus vel domus eſt apotheleſma grece vocatū: ⁊ hoc eſt factū ab edificatore per edificationem: ⁊ iter edificatorē. ⁊ tale apotheleſma ſunt multe cauſe alie efficiētes ſicut dolatio cōpaginatio ⁊ conclauatio ⁊ partium cōpoſitio ad hāc figurā que eſt vltima cauſa efficiens artificiati ⁊ eſt ⁊ nō eſt cū artificiato exiſtente vel non exiſtente.

¶ Cap. 3m. Et eſt di. dec. numerū cāx ⁊ moduȝ aliter ꝙ ſup.

Subtilius aūt iſta ſpeculādo eo ꝙ in hijs conſiſtit magna pars huius ſapie dicimus: ꝙ ois pars quocūqȝ mō dicat prior eſt ſuo toto: ⁊ eſt cā cauſandi ſuū totū: ⁊ nō ecōuerſo totuȝ eſt cā eēndi parti. hoc aūt pȝ in aceto ⁊ melle ex qb⁹ fit oxymel ꝗ cā ſūt oxymellis: cum oxymel neqȝ cā ſit melli vt ſit neqȝ vt ſit acetū. cām āt voco: ꝙ facit aliud hēc eē: partes aūt faciūt hēc eſſe totū ⁊ nō ecōuerſo: ⁊ precipue ptes eēntiales. Cum aūt cā ſit quā ſequit eē: cā eſt que facit habere eē. que aūt ſequit eſſe aut intrinſeca eſt ei ꝙ dȝ eſſe ⁊ ex qb⁹ pendet eē ipſius: aut extrinſeca. Si aūt eſt intrinſeca ei cuius eſſe ſeqtur ex ipſa aut eſt ſicut dans eē ⁊ rōneȝ hoc eſt cui⁹ eſſe cōtinue ſequit eē: aut qdem nō cōtinue ſequit eē ſed ptāte tn̄. Et ſiquidē eſſe ipſius cōtinue ſequitur eſſe cāti tūc eſt ea cā quā formalē vocamus. Si aūt nō cōtinue ſequit ad eſſe ipſius eē cāti: tūc ēt ea cā quā formalē vocamus: ſi aūt hoc cōtinue ſequit ad eſſe ipſius eſſe cāti: tunc eſt illa quā vocamus cām materialē. vel ſic. cū omne cauſatū ſit hoc aliqd qð eſt aut cauſat ex parte eē: aut ex pte hui⁹ inquātū eſt hoc. ⁊ primo qdē mō eſt forma: ſcðo aūt eſt mā. Si aūt id cui⁹ eſſe ſequit aliud eē nō eſt in re ſed extra: aut eſt pp qð eſt eē aut a quo. ⁊ ſiqdeȝ eſt pp ꝙ tūc eſt finis qui diſtinctus eſt a forma. Omne enim agens agit pp aliqd: ⁊ ex illo pendet eſſe ei⁹ qð fit: ſicut eſſe ſcāni pendet ex apta ſeſſione quā intēdit is qui facit ſcānū: ⁊ ſi illa nō ſit nō ſit ſcānū neceſt. Si aūt eſt a quo fit motus ad hoc qð illud fit: tūc eſt efficiēs ſiue mouēs: ex quatuor igit pendet eē rei ex duob⁹ intrinſecis: quoꝝ vnū ſequit eē inquātuȝ eſt eſſe: ⁊ aliud ſequit hoc eſſe inquātū eſt hoc. Et ex duob⁹ extrinſecis quoꝝ vnū eſt pp qð eſt eē iquātū eſt: ⁊ aliud a quo eſt illud vt mouente ad hoc vt fiat. Sic igitur intētio cauſe: ⁊ ratio eſt cuius eſſe ſequitur aliud ⁊ intētio forme eſt dare eſſe: ⁊ intētio māe eſt facere hoc qð eſt eē hoc: ⁊ intētio efficiētis eſt inducere eſſe ⁊ dare ipm poſt nō eſſe: ⁊ intētio finis eſt oīa ꝑpter ipm ⁊ ſic eſſe cōpoſiti pēdere ex ipſo: ⁊ iō opȝ ꝙ finis prior ſit in intētione agētis vltimus aūt ſm eē rei. ¶ Amp. aūt adhuc cōſiderādo modos cauſe efficiētis ſunt q̄dā modi valde ad cōſiderandū vtiles in hac ſcia. Si eniȝ res eēnt ſemp vno mō: ⁊ motus nullus eēt neqȝ gn̄atio ⁊ igreſſus reruȝ in eſſe ⁊ vīr rei noue icептio cā efficiens nō quereret: ⁊ tūc penderet eē rex ex forma ⁊ mā qm̄ finis etiā tunc ꝑpter quē mouet efficiens vīr nullus eēt. Sunt aūt modi efficiētis q ſtatim occurrūt per ſe ⁊ per accñs. Efficiens aūt per accñs eſt nō finitoꝝ modoꝝ: qꝛ infinita eidem accidūt: mouēs autem qñqȝ ⁊ nō mouens qñqȝ nec̄io mouet per accñs: ſic oſtendit in ꝑncipio 8⁹ phy. aliqd nec̄io accidit ei ⁊ qð nō accidit ante qð facit eū mouere nūc: ⁊ nō ante ⁊ iō ēt ipſe mouēs mouetur: ⁊ iō nō pōt eſſe mouēs primū. Ante igit hoc mouens eſt p ſe mouēs: in mouētib⁹ aūt per ſe aliud eſt mouens ſimpliciter: aliud eſt mouēs determinate ad hoc inquātum eſt hoc ſicut dicimus ꝙ eſt mouēs vniuocū ſicut ſperma hois ad hois gn̄ationem. Simplr̄ aūt mouēs eſt id qð eſt regēs ⁊ ordināſ oē particulare mouēs ſicut eſt motus celeſtium. Ad hoc aūt in ſimplr̄ ⁊ vīr mouentib⁹ ois multitudo neceſſe eſt ꝙ reducat ad vnū primū mouens: ⁊ de ipſo eſt adhuc cōſiderādū: vtrū eiuſdē eſt facere eſſe ⁊ mouere id qð eſt ⁊ mobile eſt vel non. cū enim omne eſſe ſit neceſſario ab ente primo: eo ꝙ principiū vniuerſi eſſe ſit nec̄io vnū: non puto: quē ꝗ ſapientū dubitare quin ante mouēs hūc motū: ⁊ hoc mobile ſit eſſe hui⁹ mouētis ⁊ hui⁹ mobilis. hoc aūt eē cum iam ſit in plurib⁹: ⁊ de pluribus predicatū: ⁊ nō equece oino opȝ ad vnū reduci principiū qð ſit ipſius cauſa ⁊ a quo ipm fluit in multa. erit igitur cā eſſe ante mouēs primū ſȝ ordinē nature ⁊ rōnē. Cum aūt cā eſſe ſit nō eſt cā formalis: qꝛ forma eſt in oibus hijs quoꝝ eſt forma: ⁊ hoc nō pōt eſſe ꝑmuȝ nec pōt eſſe finis. qꝛ ille eſt vltimus ſm eſſe. opȝ igit ꝙ ſit cā efficiēs: ergo cā efficiens eſt ante cām mouētē ſm nāe ⁊ intellectus ordinē: eſſe aūt ſibi ſm intellectuȝ nihil ante ponit a quo ſit. Cū igitur ſit a cā efficiēte nec̄io ſit ex nihilo: iam aūt oſtēſum eſt ꝙ ipm eſt a cā efficiēte. ¶ Amplius efficiēs illud non eſt niſi efficiens: igit per eſſentiā ſuā eſt efficiens. Opȝ igitur ꝙ ſit eſſentia ſeparata oīa efficiens ſm eſſe. Si eniȝ detur ꝙ eſt cōpoſita ſubā ſicut ignis: tūc ſequit ꝙ agit per virtutē aliquā que in ipſo eſt ⁊ nō per eſſentiā: ſed p aliquid additū eēntie ⁊ ſic nō eſt primū nec per ſe ⁊ eēntialiter agens que oīa ſunt impoſſibilia. ¶ Cōgregemus ergo oīa que dicta ſunt ꝙ ſit agens per ſe ⁊ ꝙ ſit agens ſimpliciter ⁊ ꝙ agens per eſſentiā: ⁊ ꝙ ſit agens primū: ⁊ ꝙ agens vnicū ⁊ ꝙ ſit agens primū ꝙ eſt actū ⁊ hoc eſt eē in oibus hijs que ſunt. Cum aūt dicimus ꝙ eſſe neceſſe eſt fieri ex nihilo: ſenſus eſt ꝙ nihil ſit ante eſſe actu eo modo quo nihil pōt habere ordinē: cōſideratū enim in rōne oppōnis qua opponit ad aliquid ſiue ad eſſe ordinis eſt particeps: hoc igit ante pōt dicere ordinē tēporis: aut ordinē nō tēporis ſed exiſtendi ſimplr̄: tēporis aūt ordo ꝑpꝛie loquēdo eſſe nō pōt: qꝛ ois ordo tēporis fundat in potētia exeunte de potētia ad actuȝ per motū. ¶ Nos aūt iam oſtēdimus iſtuȝ cauſalitatis modum eē ante motū oēm ſm nature ordinē: igitur opȝ ꝙ cuȝ dicitur eſſe primū cauſatū eſt ex nihilo: ꝙ ant dicat ordineȝ eēndi ⁊ hoc eſt eē ꝙ nūc ꝑmo eſt: ⁊ nō ante vel eē qð ab alio incipit eſſe vel ſm aliquē talem modū. ¶ Amplius ēt ſi ponamus ꝙ huius eſſe nunꝗ incepit ſed ſemp fuit: nihil minus ſequit ex dictis ipm ⁊ ab alio eſſe ⁊ ex nihilo eſſe. Reſumamus igitur qð iam ante probatū eſt ꝙ cauſa ſm actum eſt: ⁊ nō eſt cū effectu ſm actū: ⁊ tūc ſciemus ꝙ ſi eſſe eſt permanens in actu: opȝ euȝ ſemp agere ⁊ fluere fontaliter eſſe ois eius ꝙ eſt: ex quo cōſtat primā cām nō niſi per eſſentiaȝ agere: amplius cū agere ſit perfectius ꝗ habitus: ſm queȝ facultas agendi ⁊ perfectio ſm habitū nō ſit niſi cōpoſiti: ⁊ nō per eſſentiā ſuā agentis: opȝ neceſſario ꝙ primuȝ agens ſit agens cōtinue: ⁊ nō ſit agens per intētionem acquiſitā in eo. Qð enim agit per intentionē acquiſitā aliquo indiget ⁊ eſt imꝑfectū: ⁊ ſicut dicit Algazel ſi obijciat ꝙ aliquis agat intēdens aliqd acqrere alij ⁊ nō ſibi nō eſt inſtantia: qꝛ niſi aliquid boni ſibi acquiri intēderet in alio non ageret. Hec ergo eſt vera cōſideratio cauſe agentis: ſm huius ſapiētie propriā cōſiderationē: ⁊ ex iſta cōſideratione ſcitur ꝙ cauſa mouēs eſt intēdens ⁊ ꝙ illa eſt de cōſideratione phici. Cauſa aūt agens prima eſt per eſſentiā: ſeparatā agēs: ⁊ hoc eſt proprie de cōſideratione primi phi. Scitur etiā qualiter eē pendet ex cauſa iſta: qualiter ipſa eſt vna de cauſis quatuor ⁊ prima iter eas. ¶ Scitur etiā ex hijs que dicta ſunt qualiter qdam dixerūt eſſe qnque cauſas: eo ꝙ efficientē quā ſequit eſſe inquātū eſt eſſe diuiſerūt a cauſa mouēte inquātū eſt mouēs. Quidā aūt quatuor eſſe dixerūt: eo ꝙ vna in cōmuni eſt rō efficiētis ⁊ mouētis: ⁊ huius eſt facere eē ꝙ nō eſt: pȝ etiā ꝙ efficiens ſm iſtam rōnē eſt ante oēs alias ſubſtantias ⁊ rōne ⁊ ordine nature. Sed nō opȝ ꝙ mouēs in eo ꝙ mouēs ſit ante oēs alias ſubſtantias: niſi in quodā ꝙ videlicet mouet: ſed ſimpliciter ⁊ vīter accipiēdo nō eſt veꝝ quin potius finis ante erit: ⁊ etiā forma quedā ſi qua eſt forma prima: ſed in ſequētib⁹ erit de talibus tēpus inquirēdi. Cum aūt cauſe efficiētis duplicis ſint effectus. ſ. Uniuoci ⁊ equiuoci: vniuoci qñ in ſpecie vna vel genere vno vel ſm ꝓportionē cōmunicāt effectus in eo ꝙ effectus eſt: ⁊ cā ſm ꝙ cauſa eſt: ſicut ignis calidus calefacit ⁊ ignit: equiuoci āt qñ cōmunicāt dicto modo: ſicut motus calefacit ⁊ ignis rarefacit ⁊ diſſoluit: cōſtat ꝙ primo modo cū effectu cōmunicans cauſa cōparat cauſato ſm equale vel inequale magis ⁊ minus. Eſt aūt hec cōparatio aut in hijs que cōmunicāt

Cauſe efficiētis duplices ſunt effectus.

in materia vna: et est eorum trãsmutatio adinuicem sicut est materia generabiliũ: sicut ignis calidus qui cã est aque calide: aut est in hijs quorum mã nõ est vna sicut lumen solis: quod est cã luminis in luna et sicut quorum mã nõ est vna: tũc aut est ita quod diuersa mã nihil penitus hꝫ pҏhibẽs ad effectũ suscipiendũ: aut hꝫ aliquid pҏhibens. Exempli primi exẽpluꝫ est superioris etherie superficies ad suscipiendũ lumen lune et stellarũ: et iõ per totũ illuminatur in pfundum sui equali lumine et equipotẽte: vt est in stellis. Exemplũ aũt secũdi est lumen in sole: sicut in cã et stellis et luna sicut in effectu: et nõ est eque potens in luminositate: eo quod luna aliquid habeat opacitatis: ppter quod de nã terre esse dicitur. et similiter ppter aliquã sube mãlis et ipuritatẽ: nõ est eque potens lumen in stellis. ¶ Si aũt est cõparatio in hijs quorum est mã vna: aut est in ea mã effectus que ad effectũ habẽt potẽtiã adiuuãtis: aut potentiã nõ prohibẽtis aut potẽtiã phibentẽ. Et si hꝫ potẽtiã adiuuãtis: aut est potẽtia cõpleta et perfecta: aut diminuta et imperfecta. si aũt est cõpleta: tũc equipotẽs põt esse effectus cũ cã: et huius exẽplũ est: sicut qñ ignis agit in aerem adiutus calido aeris tũc enim põt ignire ipm et facere ignẽ: sicut ipse ignis generãs est ignis. Exẽplum aũt secundi est: sicut cũ ignis agit in aquã calidã que virtutẽ hꝫ caloris incõpletam. Et iõ nisi illa virtus pficiatur nõ erit equipotẽs effectus cum cã. Exẽpluꝫ aũt virtutis nõ phibẽtis est mã ad igneitatẽ preparata: que sine phibitiõe parata est suscipere ignẽ et in hijs põt esse equipotẽtia. Exẽplum aũt virtutis prohibentis est qñ mã in quã agit ignis est actualiter facta. Tũc enim manẽte eo quod agit in ɔ̃riuꝫ nõ est equipotẽtia. ¶ Ex hijs pꝫ quod cũ cã prima nihil cõe habeat cũ causatis suis: nulla est equipotẽtia inter cãm primã agentẽ et sua causata. ¶ Amplius cũ illud qõ per essentiã est agens: totũ est agens et nihil patiens in ipso. Et cũ illud qõ primũ est agẽs a nullo sit aliqd suscipiẽs vel habẽs: pꝫ quod sola prima cã vere est agens: et quod nulla secũdarũ causarum vere agens est: sed agere suuꝫ hꝫ ab alia vel sm aliquid agit et sm aliquid patitur. ¶ Hec ergo est cõsideratio cause agentis. in cã aũt finali cõsiderãdũ est quod alius finis operis: alius est finis intẽtionis: et sic in natura. alius est finis gñationis: et alius est finis nature generãtis. ¶ In arte enim mechanica alius est finis operis: vt forte domus. vel aliud in quo quiescit opatio opantis. Finis aũt itẽtionis est aliud a fine operis: sicut forte securitas habitationis a pluuijs ꝯmmate et securitate latronum vel hostium irrũpentiuꝫ est finis. et hoc finis cõstat quod diuersus est a forma artificiali. Et similr est in nã: qm forte finis generationis est forma: finis aũt generãtis sm nãm est esse diuinuꝫ quod participatur per generationẽ. Et hec nõ est forma sed assimilatio prime cause: sm quod possibile est participare vnicuiqꝫ: et sic pꝫ qualiter cã finalis est diuisa a forma: lꝫ aliqñ finis et terminus in vnã rem coincidat cũ forma: hec ergo est determinatio finis que est terminus operis: et causa finalis que est finis intẽtionis. ¶ Amplius aũt finis duplr ɔ̃sideratur sm eẽ. vꝫ. et sm quod mouet efficientẽ et mãm et forma etiaꝫ ordinatur ad eã nõ est in ipsa cã sm quod accipitur in esse: sed potius est finis. lꝫ multi dicãt ɔ̃riũ. nõ enim sic est cã oium sed potius prout est in itẽtiõe. Sic est cã oium q2 sic mouet pp eã efficiens et sic appetit eam mã: et et forma talis aptatur materie per quã finis includatur sm eẽ ergo est finis: sed sm quod est in intẽtione cause finalis sic est cã. Sicut aũt iam cõsiderauimus mõs efficiẽtis et finis. Sic iterũ ɔ̃siderabimus mõs materie. ¶ Sunt aũt modi mãe multi. aliqñ eniꝫ mã dicitur quod sine omni sua mutatione est receptibile alicuius sicut tabula rasa receptibilis est imaginis aliqñ fit receptibilis cũ aliqua pmutatiõe. Et hoc fit dupliciter. aut enim est causa cũ pmutatione situs partiũ aut cũ pmutatione situs et alteratione. Si aũt est cũ permutatiõe situs: hoc est dupliciter. aut enim est pmutatio cũ trãspositione partiũ mãe tm̃. aut cũ abiectione partiũ aliquarum et cũ trãspositionẽ partium est mã sicut cera sigilli: et sensibilia receptibilia sunt imaginũ: et similr illa que dicuntur pductibilia. Si aũt cum ablatione et additione vel altero istorum: tũc est sicut figura ictionis sicut ex ligno lectus vel ex ligno esculapius. Si aũt est cũ alteratione hoc põt esse duobꝰ modis. Aut enim est solũ vnicum alterationis subm. aut vnũ cũ alijs: siquidẽ vnũ est cũ alijs tunc est sicut miscibilia sunt mã mixti. Si aũt per se solum: tunc aut est mã ex qua fit aut postq̃ sicut ostẽsum est in libro scdo huius sapie superius. Et siqdem est ex qua fit: tũc aut subijcitur cũ priuatione aut cũ ɔ̃rio aut simplr. ¶ Hijs enim tribꝰ modis subm motus ɔ̃sideratur cũ dicitur: ex nõ albo aut ex nigro aut ex eo quod fit albũ fit albũ: hꝫ enĩ est subm generationis et corruptionis primũ: et per ɔ̃ns aliorum motuuꝫ est subm. Et si est vt post quod fit id qõ fit tũc est. Sicut ex puero fit vir: et sicut ex addiscẽte et disposito fit sciẽs in hijs oibus est cõe accipere: quod id qõ est potẽtia aliqd et nõ actus dicitur mã cũ sit potentia quod recipiat id qõ fit ex ipso: vel habeat illud vt subm vel mutetur ad ipm. Et ideo mã est subm mutationis per hoc: quod est in potẽtia: et fundamẽtũ rei per hoc quod est suscipiẽs et hñs et substãs: et p hec et similia facis cognosci põt mã. ¶ Forma vero etiã dicitur multis modis. Et tñ pprie dicta forma que principiũ est cõstituẽdi id qõ est sm actũ et esse: et ideo q2 separata sunt prima que cõstituũt id qõ est in actu: separata dicebantur forme principalr ab antiqs: et deinde dicebantur forme imagines harum que cõstituũt in actu materiã. Et hec qdem duplices sunt. q2 aut cõstituunt in actu perfecto aut imperfecto. Actus eniꝫ pfecti sunt qui dant esse et rõnem ei quod cõstituitur in actuali esse: sicut forme mãe quas vocamus formas: imperfectꝰ aũt actus et imperfecta forma motus est. ¶ Actus aũt pfectus. aut respicit et pficit mãm simpliciter: et sic dicitur forma. aut respicit mãm in multitudine quadã cõpõnis existẽtẽ: et sic dr totũ siue forma totius. tunc eniꝫ forma virtutũ hꝫ multiplicitates per quas est pfectio partiũ mãe: sicut per se ipsam est pfectio mãe sm se accepte ad imitationẽ huius dicuntur forme accidẽtia: q2 cõstituunt sm qd in esse quodã. Et q2 formã dantẽ esse ppriã in oibus sequitur figura que est determinatio qñtĩ. iõ figura dicitur forma extra circa aliqd cõsistẽs. in artificialibus tñ figura est principalis forma: sicut pꝫ cuilibet nisi forte ars sit nãe in namẽtuꝫ: sicut in alchimicis et in hijs artibus quarum operationes sunt mixture et digestiones et corporum transmutationes. Ex hijs ergo et hmõi formaruꝫ sciuntur diuersitates. Qualiter autẽ tres cause aliquãdo in vnam coincidunt in scdo phisicorum est determinatũ. ¶ Hec ergo dicta sint de causis et causarum differentijs et modis.

¶ Cap. 4m. De modis elementi.

Elementũ post cãm est distinguẽdũ: q2 elementũ de rõne sui dicit aliqd cõstituẽs rei cõstitute intrinsecuꝫ: quod nõ oino dicit cã. ¶ Dicamus ergo quod elemẽtũ dicitur illud ex quo cõponitur res primo: ita quod ante ipm nihil venit ad rei cõpositionẽ: ita quod illud primũ cõponẽs sit in existente cõposito. Et sit idiuisibile: et irresolubile sm spẽm ad aliã spẽm se cõponentẽ. Et hoc est quod elemẽtũ est in cõpositione primũ et in resolutione vltimũ. Et q2 est vltimũ in quo stat resolutio: iõ nõ diuiditur resolone ad spẽꝫ aliquã siue speciei priorẽ. sic aũt dicto elemẽto diuiditur sm modos primi cõponentis existẽs in cõposito: aut enim est itus re siue suba aut virtute. Et si deinde est itus virtute: tũc est sicut demõstrationes prime dicũtur elẽta sequẽtiũ demõstrationũ. Si aũt est suba itus: tũc aut situ solo cõponit aut ordine aut etiã cõponẽtiuꝫ alteratione: situ aũt sunt linee: elẽta figurarum: et ordine sunt elẽta littere syllabarum: et syllabe dictionuꝫ. ¶ Alteratione aũt miscibiliũ adinuicẽ. Sunt ignis aer et aqua et terra elẽta corporum phicorum. Scdm hoc ergo quod est eẽ cõpositione primũ et resolutiõe vltimũ substãtialiter intrinsecũ existẽ et ordine cõponẽs sunt vocis litterate. Elemẽta illa ex quibꝰ primis vox litterata cõponitur: et iq̃ue ipse voces litterate diuiduntur vltimo: et illa nõ diuiduntur in alias voces priores se et specie diuersas ab eis: aut forte si aliqbus prima elemẽta diuidantur nõ diuiduntur nisi in partes similes sibiinuicẽ et toti sm spẽm: sicut aqua que est elẽtũ diuiditur in pticulas quarum quelibet est aqua: sed hoc mõ nõ diuiduntur syllabe: et elemẽta syllabarum diuisibilia sm quãtitates homogenei. sed elẽta syllabarum simplr sunt indiuisibilia. Similr aũt sm rõneꝫ elemẽti prescriptã. dicũt phici elemẽta ea que ponũt corporuꝫ phicorum esse elẽta. Sed hec iam sm veritatẽ alterata adinuicem siunt elẽta: ita quod minimũ vnius sit cũ minimo alterius: q2 nõ sunt alterabilia adiuicẽ nisi diuisa per minima. hoc aũt primo libro peri geneseos factũ est ostẽsuꝫ. ¶ Phici tñ antiqui nõ oẽs sic esse dicebãt: eo quod qdã ponebãt nõ nisi

ordine

Nõ qdo finis sit causa.

Nõ diuersos modos mãe.

Tex. co. 4

ordine & figura & cōuersione sicut cōpositiōes que vocabāt rysmon & diatigon & tropin sicut alibi diximus: quocūq; aūt modo pōnes varient in hoc cōueniūt: q elemēta corporū dicebāt vltima illa in que diuidonē resoluta corpora: ita q illa vltima nō resoluūtur in alia a se specie differētia talia enim dicant eē elemēta. Oēs antiqui siue vnū tm̄ siue plura talia dicāt corpoꝝ phicoꝝ esse elnta. Silr aūt fm eandez elnti rōnē sed solo situ cōponentia dicunt elnta ea que sunt prima cōponētia diagramatū: hoc est descriptaꝝ incōtinuo figuraꝝ. Et ex toto sine vlr ā elntū virtute dicat itrinsecū: tunc adhuc fm inductā elemēti rōnez dicunt elnta demōstrationū. Nā prime demōstationes ante quas nulle sunt in pluribus seqūētib⁹ virtute existētes esse demōstrationū elnta dicūtur. Ea autē virtute dicte sunt prime demōstrationes in cōsequētibus inesse: insunt tm̄ aliquo mō fm subam sit enī circa subm & pdicatū. Implicatio demōstrationis pme in scda: & sic deinceps semp prior est in pōste fm theorematicū ordinē. Et fm hunc modū sunt petitiones & suppōnes & diffinitiones elnta primaꝝ demōstrationū. Et hoc ēt mō verissime sont ppōnes elnta quedā cōclusionū. ¶ Et hoc nō vidit Auicē. qui negat oīa ista. & silr Algazel insecutor Auicē. Pōtijs ergo modis dicit elntū magis pprie. sunt enim primi syllogismi ex trib⁹ terminis per vnū mediū. Et horꝝ implicatio sit in oibus pōstibus. Trāsferētes aūt elntū ab ista silitudine vocāt Stoici elntum hoc q in se est vnū existēs & paruū suba nō virtute ad multa est vtile in qbus est saluatū. ¶ Et determinātes elntū dicūt: q paruū est. suba & simplex: & indiuisibile. paruū aūt dicunt in qntitate: simplex aūt in formis & idiuisibile in mā sube fm se accepte: dicūt enim magnū cōponi ex paruis: & spēs ex simplicib⁹ formis & substantiā ex idiuisibili mā. Et ex ista trāslatiōe elemēti pueuit alia elemēti multiplicitas diuersa ab ea que iducta est: fm pdictā elemēti enim multiplicitatē elntū est māle cōponens q inesse forme saluatū itus existit. Ab ista aūt scda acceptione elementi euenit q maxime vlia ante que nō sunt alia sunt elnta vocata: eo q vnūqdq; ipsoꝝ vnū ens & simplex inest in multis formaliter saluatū in illis: aut inest oibus aut plurib⁹ sub ipso existētib⁹. oibus qdē sicut vnum & ens: plurib⁹ aūt sicut gn̄a entiū. Est aūt qdlibet ipsoꝝ vnū in lumine itelligētie & simplex: eo q nō hʒ aliquid ante se ex quo sit: deficit tm̄ ab elemēti rōne: qꝛ nō ē coordinatū alijs: & mixtū q est de elnti rōne hac ēt trāslatione vnitas & punctus vident esse qbusdā elemētalia principia. vnitas qdē: qꝛ ipsa est simplex indiuisibilitas reꝝ: punctū aūt qꝛ constituit vno tm̄ situ addito sup rōnez simplicē idiuisibilis. Et hoc remoto nō differt penit⁹ ab vnitate. ¶ Hec aūt elemēta dicebāt eē qdā stoicoꝝ antiquoꝝ reꝝ principia. Et horꝝ alibi assignauimus rōnes: tm̄ hoc conuenit tm̄ dicere q illa que simplr vocant genera: ita q nullo mō sūt spēs sunt indiuisibilia: eo q nō hūt diffinitionē. illa gn̄a qdā vocāt elementa: & magis dicunt elnta esse hec genera q̄ dr̄iam: eo q fm eē accepta in plus sunt illa genera q̄ differētia: nam cui cōuenit inesse differētiā sequit genus inesse: sed non sequit ecōuerso: cui inest genus q cōtinuo insit dr̄ia: generalissima enim rōnes nō hūt: qꝛ hʒ dicat suba ens p se existēs. Et hoc videat eē rō ipsius: id tm̄ est idiuisus itellect⁹ sube: per hoc eni separat ab accidēte. Unde sicut ens simplr est simplex: nō hns rōnem: ita in suba: qꝛ idē est ens simplr & suba. Qđ enim dicit per se exñs: nō dicit nisi modum illius simplicis entis q est suba: vnde nō est veꝝ q quidā dicūt q generalissimū nō hʒ rōnez extra se: sed intra se: & sic sit cōpositū ex potētia & actu: quicqd enī intra se hʒ diffinientia illa extra se explicat diffinitio. Sic ergo generalissimū simplex & primos est cōceptus sube & idiuisibilis: & iō diffinitoꝝ resolutio stat ad ipm & iō vocat elntū. ¶ Colligamus ḡ modos inductos de elnto: & videbuntur reduci ad tres in cōmuni. Est enī idiuisibile primū cōpositione. Et vltimū resolōne forme elntū. hoc aūt indiuisibile aut est idiuisibile diffinitione: aut forma: aut qntitate. & siqdē qntitate est idiuisibile: aut indiuisibilitas est dr̄a eius per quā in esse cōstituit & est vnitas: aut cōstituit situ addito super indiuisibilitatē & est punctus. Si aūt est indiuisibile forma: hoc est duplr fm duplex esse forme vlis vel particularis. Et fm diuisionez forme pticularis vel vlis: & fm diuisionez forme particularis dicunt elementa vocū: & corpoꝝ & diagramatū fm differentias supius inductas: qꝛ elnta vocū io aliā formā nō diuidunt. Et similiter quelibet pars aque aqua est: sicut quelibet pars linee linea. ¶ Si aūt est fm eē forme vlis tūc vlia sunt elnta: eo q ipsa in plurib⁹ existētia saluata manēt fm vnā formā simplicē que est itellectus oīum illoꝝ in qb⁹ sunt. Si aūt indiuisibilia sunt per diffōnē sunt prima genera elemēta: oium aūt sic dictoꝝ elemētoꝝ cōe est hoc q elntū cuiuslibet esse dicatur. Qđ primoꝝ est indiuisibile subm vniuscuiusq;: & hoc modo materia prima est subm: eo q ipsa est indiuisibilis diffinitione & forma & quātitate: sic enī sumpta prima materia est simplex natura sine forma & quātitate existens. Et hoc modo nec motui nec mutationi subijcit: sed est id qđ est in cōposito preter omnem formam.

Nota errores Auicē. & Algazelis.

¶ Cap. 5m. De modis nature.

Tex. cō. 5. Nō quo differenter metaphysic⁹ de nā cōsiderat & naturalis.

Naturā aūt post hoc pueuit distinguere: q hʒ pdr̄ pn̄m motus & status p se & nō fm accn̄s sit a nobis distinctū in 2° phr. tm̄ etiā hoc cōmuni⁹ nām speculātes pgruit distinguere: qꝛ & formā que nā est: & mām que nā est & alia hmōi speculamur: fm enī q sunt entis cōsideram⁹ hmōi & nō fm q sunt rei vel mobilis corporis. ¶ Dicim⁹ ḡ q nā dicit vno mō qdā gn̄atio generatoꝝ: talis iquā gn̄atio que nō sit ipsa ad eē mutatū: sed talis vt si qsid qđ est ex se aliquid porrigēs dicat nām. dicim⁹ enī virtutē illā nām: qꝛ ex se porrigit formatū sibi coherēs: sicut virtutē pullulātē que ex se porrigit id qđ ex se formatū dicim⁹ nām: sicut videm⁹ a semine pullulare radices & stipitez & a stipite ramos & huiusmodi. Et dicim⁹ q dr̄ seminis porrigit illa: & nā stipitis porrigit ramos & virgas & hmōi: & iuxta illū modū dicim⁹ illud nām ex quo generat siue format pullulādo id qđ ē generatū: ita q illud ex quo format sit formās pmū: ita q sit in ipso exñte formato p aliquē modū: sicut mēbra formant ex corde: & sunt in ipso p aliquē modū quē pūter determinabim⁹: & sicut fruct⁹ & semina formant ex plātis: & sunt in eis p modū statim determinādū. ¶ Amp. adhuc iuxta hūc modum dicit: nā id vñ mot⁹ prim⁹ est in quolibet nāliter existētiū: ita q pn̄m illius mot⁹ sit in eo: & itrinsecū eidē exñs: sicut in aiatis primū motū dicim⁹ eē motū nutrimēti: & pn̄m hui⁹ mot⁹ itrinsecū eē nām nutriti siue illud virt⁹ sit cordis siue epatis siue radicis in plātis siue alteri⁹. hoc enim nō est de intētiōe ppositi distinguere: qꝛ hoc in libro de aialib⁹ est disputatū: hoc ēt mō mot⁹ prim⁹ formatis i se hʒ pn̄m: q est nā ipsius inqntū existit sperma. Et hoc mō oia q̄ mouent fm nām hūt in se pn̄m motus sui inqntū sunt talia. ¶ Quid aūt sit in hoc quo pūenire vident oia sic mota p nām: nō habemos cū studio hoc dicere: qꝛ in seqūētib⁹ de hoc erit tractatus. Sed q hoc sufficit. Hoc est q sic dixim⁹ forma primi motoris stat ad vltimū qđ mouet tm̄: nec staret ad id vltimū nisi p oia media diffunderet vsq; ad vltimū. Et hoc ē pn̄m motus cōe in eis sicut supra in scdo huius scie libro est declaratum. Qđ aūt pn̄m motus est oib⁹ attribuēs motum fm nām declaratū est in 8° nostroꝝ phyſi. In pñtib⁹ tm̄ cum studio subtili de hoc intēdemus. Pōtijs ḡ trib⁹ modis dicta nā cōuenit in hoc q est pn̄m motus exñs in eo q mouet. Et iō opʒ distinguere qliter insit hijs q̄ pullulādo ex aliquo porrigunt. ¶ Dico ḡ q hoc mō porrectiōis gn̄ari ex aliquo dicunt qcūq; nutrimētū & augmētū hūt p aliqd a se diuisū & in suba & figura & motū nutrimēti: & augmēti & formatiōis accipiūt ex ipso in tāgēdo ipm. Et in hoc q simul apte sunt cū ipso in aliud adesse apte vltima eoꝝ cū vltimis eoruz ex qb⁹ pullulāt: sicut embria plātaꝝ & aialiū: qm̄ fruct⁹ plātaꝝ poris suoꝝ apte assunt vltimis poroꝝ plātaꝝ: & adherēt vltima vltimis adeo apte: q porus ipsius & porus recipiēs succū est sup porū p quē decurrit succus in plāta. Et sic ex planta cōtinue haurit spm̄ & nutrimētū & virtutē formātē. in aialibus aūt embria p vmbilicū coherēt apte matricibus: ita q porus arterie embrij est sup porū arterie matricis: & porus vene sup porū vene: & porus nerui sensibilis sup porū nerui sensibilis: & porus nerui motiui sup poꝝ nerui motiui. Et sic apte coherēs adest matrici in tangēdo apte. Et iō forte & nutrite coalescūt. Uirtute enī & porrigantur ex matrice: hoc ēt mō apte cōiuncta cordi pullulāt ex ipsa. sicut pʒ p ea q̄ in libro de aialib⁹ & plātis disputata sunt. oia aūt que sic su/

mul sunt apte sūt s̄m tactu vltimoꝝ reciproce agētiū ꝛ patiē-tiū inuicē ꝛ abinicē aut sup tactū cōflatiōe ꝛ cōglutinatione quadā. Quius aūt cōflatio siue ꝯglutinatio differt a tactu: qꝛ in tactu nihil est ꝑter cōtactū vltimoꝝ q̄ sine medio sunt simul: nihil inq̄ꝫ ꝙ diuersuꝫ eē sit necesse a tāgētib⁹. In hijs aūt simul apte cōflata vel ꝯglutinata est aliqd vnū ꝛ idē me-diuꝫ in ambob⁹ extrīs. ꝙ pro tactu facit simul apte eē ꝛ facit ea vnū eē s̄m quātitatē extēsiuā: ꝛ cōtinuitatis modū illum quo apte vtriusq̄ꝫ ꝑticule ad mediū copulant̄ lꝫ nō faciat ea vnū h̄ꝫ q̄ntitatē: qꝛ alia est q̄ntitas porrigētis: ꝛ alia porrecti: ꝛ alia medij. Et hoc vocat̄ cōtilidō in plātis ꝛ vmbilicus in aialium cōceptib⁹ ꝛ subnexio in mēbris. Sic ḡ dicit̄ nā ꝑn^m qōdā motus primi s̄m tres diuersitates. Et hoc mō nā aliqd h̄ꝫ de rōne cause mouētis. ¶ Amp. aūt nā ex quo sicut ex mālī ꝑn°: aut est aliqd aut fit aliqd eoꝝ que nāliter sunt: ita ꝙ illud ex quo fit sit saluatū in eo ꝙ existit ordinatū in effe-ctu: ꝛ nō sit mutatū a ꝓprietate sue eēntie: vel a sua nāli po-testate: ꝛ hoc mō dicit̄ marie mā artificiatoꝝ nā eoꝝ: qꝛ illa saluat̄ in eis s̄m eē: ꝛ ꝑtātē nāe sicut statue ꝛ vasis ereoꝝ: es dicitur nā: ꝛ lignoꝝ dicit̄ nā lignū: ꝛ sliter est in alijs. Et iō ab hac mā denoīatiuā accipiunt predicationē que erea ꝛ li-gnea dicunt̄: vnūq̄dq̄ꝫ. n. taliū ꝑ artē factoꝝ est ex his. ita ꝙ prima mā in qua ꝯuenit s̄m nāe ꝑtātē saluata est in ipsis. ¶ Empe. enī hoc ꝓbauit eē nām ꝛ nō formā dicens: qm̄ si plātat̄ lect⁹ pullulauit vtiqꝫ lignū nō lect⁹. Et qꝛ ars imita-tat̄ nām. iō qdā ꝑhoꝝ dicūt elm̄ta ex qb⁹ fiunt nālia corpora eē nām eoꝝ que sūt ex ipsis. Elm̄ta enim saluata sūt in ipsis s̄m primū eē ipsoꝝ. nec oino ꝑtāte priuata sunt: lꝫ excellētiaꝫ nāliū ꝑtātū amiserūt ꝑ aliqd mediū mixtū alteratiōe. Hāc aūt nām: alij dicūt ignē: alij terrā: alij aquā: alij aerem. alij aliud aliqd tale ex quo fiunt corpora dicētes eē nām. alij āt q̄daꝫ plura eoꝝ dicūt eē nām. alij aūt oīa ista quattuor sicut sepe alibi diximus. Cū aūt nā dicit̄ mā per posteri⁹ dicit̄ nā cuꝫ nā ꝓprie sit ꝑn^m motus ꝛ qetis sicut dixim⁹ nup. Est tn̄ etiā ibi mā ꝛ aliqd formale ꝙ ꝑn^m est mālis motus sicut se-pius ostēsuꝫ est. ¶ Ampli⁹ alio mō dī nā ꝓprie ea que est nā existētiū ꝛ sub̄a que est forma reꝝ ꝛ qdditas. Et qꝛ forma ē multiplex q̄dā. n. est armōia cōpōnis q̄ in metheoroꝛis de-terminat̄. Et quedā est act⁹ ꝛ ꝑfectio māe nō armonia nec armoniā ꝯñs. iō qdā sūt dicētes nām reꝝ eē primā cōpōneꝫ que est armonia cōpositoꝝ ad mediū geometricuꝫ. sic alibi sepe ostēsum est a nobis. Aut ēt rō illius cōpōnis sicut dicit Empe. ꝙ nā rei cōposite nulli⁹ est simplicis existētiū. Sed nā est solū ꝑmixtio: ꝛ relaxatio siue remissio ꝑmixtoꝝ ab excel-lentijs miscibiliū admixti rōnē mediā: ita ꝙ talis rō etiā in hoīb⁹ q sub̄am hēt magis sup miscibiliuꝫ nām eleuatā vo-cat̄ nā. Et si sic vt est in hoīb⁹ ꝙ nā eoꝝ est mixti iō ꝛ armo-nia: tūc multomagis est hoc in alijs alioꝝ formis nālibus: quapp etiā quecūq̄ꝫ a nā sunt aut fiunt ēt si iā existat mā ex qua nata sunt fieri aut eē. nō dicim⁹ ea hēe nām si nō habēt spēs s̄m rōneꝫ ꝛ formaꝫ que dat eē ꝛ nomē: gratia hui⁹ ēt id qd ex his vtrisq̄ꝫ est ex mā. vꝫ. ꝛ forma: vt ipsa aialia ꝛ ꝑtes eoꝝ similes ꝛ dissimiles dicunt̄ nāe q̄dā s̄m ꝙ taleꝫ nāꝫ que forma est attingūt. Et ēt dicit̄ nā iuxta modum quo mā est nā: dicit̄ aūt mā que est in māto ab eē suo ꝛ ꝑtāte ꝑmutata.

Mā duplex.

Et hec mā duplr̄ ꝯsiderata nā dicit̄: aut enīꝫ est mā que est s̄m genus pria anteq̄ꝫ nulla est in gn̄e eoꝝ quoꝝ est nā. Aut que nō simplr̄ sed q̄ ad hoc in spē determinata est prima: ꝛ hec vocat̄ ꝓrima: sicut operū ereoꝝ ad ipsa qdē opa prima siue ꝓxima mā est es: totalr̄ aūt ꝛ vlr̄ prima mā ad illa est aqua: qꝛ i 4° nostroꝝ metheoroꝝ ōndim⁹ oīuꝫ eoꝝ q̄ lique-fiunt calido sicco primā mām eē aquā: aeris iō forsan ꝑma mā est aqua si oīa liquescētia s̄m primā mām sūt aq̄. ¶ Et iuxta qnēdā modū sumēdo nāꝫ ꝛ spēs ꝛ sub̄a rei formalis est nā: sub̄a dico que est finis siue termin⁹ gn̄ationis: q̄uis nō sit forte finis gn̄antis sicut in ꝑcedēti capl̄o dixim⁹. ¶ Hijs ergo modis dicit̄ nā magis ꝓprie: metaphorice vō ꝛ min⁹ ꝓprie ꝛ vlr̄ oīs sub̄a dicit̄ nā q̄dā cōposita: ꝓpterea qꝛ a nā illa que forma est sub̄a est sub̄a id ꝙ sub̄a q̄dā est: h̄ꝫ quā ra-tionem etiā Boeti⁹ dicit ꝙ nā est oē qd agere ꝛ pati potest. ¶ Ex dictis ergo pꝫ ꝙ primo ꝛ pricipalr̄ nā est sub̄a forma-lis. hec enim s̄m ꝙ est cā agēdi ꝑn^m motus hñtiuꝫ hoc ꝑn^m in seipsis nō ꝑ accñs sed inquātuꝫ ipsa sunt. Materia nāq̄ꝫ nā dicit̄: qꝛ huius nature que est forma susceptibilis est. Si-militer aūt generatiōes siue pullulationes ꝛ etiā ipsa muta-tio generari vocata nature dicunt̄: qꝛ sunt motus siue mu-tationes ab ea vel ad eā: similr̄ id qd est ꝑn^m motus eorum que a nā sunt dicitur natura: qꝛ est talis forma. existēs aut ē ꝑtāte aut ꝑfectione: potestate quidē qn̄ non mouet actuali-ter pōt tn̄ mouere: perfectione aūt quando mouet s̄m effe-ctum motus. Hec ergo dicta sint de modis nature.

¶ Cap. 6^m. De modis necessarij.

Tex. c. 6.

Necessarium aūt post hoc distinguemus: qm̄ lꝫ necessariū simplr̄ nō sit nisi id qd est cā: tamen nō dicit causalitatis modo cām. Et minus di-cit eam q̄ꝫ natura que aliqd hꝫ efficientis ꝛ for-me sicut diximus. dicimus ergo: ꝙ necessariū aliquādo dicit̄ sine quo viuere viuentib⁹ non cōtingit: ꝛ est ad vitā coelemētale ꝛ tenet se tn̄ ex parte ma-terie sicut spirare interiori vel exteriori spiritu. Et cib⁹ ani-maliuꝫ ad vitā dicitur esse quoddā necessariū ex parte cor-poꝝ viuoꝝ: sine hijs enīꝫ impossibile est viuere. Quid aūt sit spirare spiritu interiori: qd necessariū est oibus viuenti-bus. ꝛ quid sit spirare spiritu exteriori diximus in libro no-stro de spiritu ꝛ respiratiōe. Et alio modo dicit̄ necessariuꝫ per cōparationeꝫ ad cām finaleꝫ ꝛ nō materialē. Et hoc vo-catur necessariū suppositionis: qꝛ posito in talibus posterio-ri s̄m eē necessario infert̄ prius ꝙ est ad illud: quasi via ad obtinendū vt sine qbus bonū alicuius eē nō cōtingit ꝑp ta-lem suppositionē necessaria dicunt̄. Et pro vno accipimus ꝛ eodē modo: siue ꝑ hoc detur fieri bonū aut aliqd malum expelli: aut ēt malū priuari aut cessare nō expulsuꝫ: velut di-cimus nec̄ium esse bibere pharmaciā: si debeat expelli pu-tridus humor: vt hō ex putrida febre nō laboret: aut alte-ratiuis vti nec̄iuꝫ est: si debeat priuari febris incensa ex hu-more alio nō putrefacto. Et sicut dicim⁹ nec̄ium ad egi-nā ciuitatē nauigare: vt recipiat̄ pecunia. que ibi non alibi dabitur. Hec enim lꝫ absolute necessaria nō sint: tn̄ suppo-sito fine tali: si includi debeat sunt necessaria. Et sic est in mechanicis ꝛ naturis. Si enim militaris esse debeat neces-saria est ea que est fabricatiua armoꝝ. Et si hō eē debeat: necesse est ꝛ humoꝝ sit cōplexio. ¶ Amplius vim faciens ꝛ ipsa vis siue violentia quādā dicunt̄ iferre necessitateꝫ: hoc aūt est s̄m ormen siue metū ꝛ voluntatem īpediens ꝓprios actus ꝛ ꝓhibens ab his que libere cōcupiscimus. Hoc enī inuoluntariuꝫ est: cui⁹ ꝑn^m est in alio nihil ꝯferēte eo ꝙ vim patit̄. Et ideo vim patiēs nec̄iuꝫ dicit̄: eo ꝙ cogat̄ ex neces-sitateꝫ suā ꝑpediente volūtatē: ꝑp qd oē tale necessariuꝫ fle-bile est ꝛ cōtristabile. vnde Euenus poeta dīc: ꝙ oīs res ta-li modo necessaria flebilis facta est. vis enīꝫ ipsa necessitas quedā est. Et iō Sophocles rector ad picleꝫ dicit: hoc qdē ꝙ suades facio sed vis me ea que iubes facere cogit. Et iō in ciuilib⁹ ait ꝑroꝛ: qd vi me causae cā sic ratū nō habeo. vide-tur tn̄ hui⁹ necessitas ꝑ rectā rōneꝫ esse quoddā incredibile ꝛ inoppinabile. Cum enim opio siue credulitas ꝑordinet agenda per volūtatē: est necessitas violentie ꝛ motus con-trarie motui illi qui s̄m ꝓheresim est ꝛ ꝑuolūtateꝫ ꝛ ꝑeco-gitationē. Et hoc nec̄ium sumptū est s̄m modū cause effi-cientis ꝛ mouētis. ¶ Amplius penes cām formalē sumptuꝫ nec̄iuꝫ est: ꝙ nō ꝯtingit alr̄ se hīe: hoc enīꝫ dicimus nec̄ium sic se habere vt hꝫ. Et hoc nec̄iuꝫ qdā posterioꝝ peripathe-ticoꝝ vocauerūt debitū sic esse. ꝛ huic oppositūꝫ impossibile esse vocauerūt ꝓhibitum eē. Mediuꝫ aūt cui⁹ esse ex alijs quibusdā pendet causis vocauerunt possibile: s̄m hoc ergo necessariū ꝙ est debitū sic esse ꝛ ꝓhibitū nō esse ꝛ non possi-bile adesse ꝛ nō esse: ꝛ alia oīa dicunt̄ necessaria. Iste enim est modus principalis: ꝛ ad istum respiciēdo oīa alia ꝓpor-tionaliter necessitatis nomē accipiūt: id enīꝫ qd patit̄ vim cuius principiū est in alio dicitur ideo pati vel facere ꝙ pa-titur vel facit necessario: qm̄ nō cōtingit aliter facere vel pa-ti ꝓpter omnē siue metū vel coactionē: quasi illa existat ne-cessitatis ratio: ꝓpter quā nō ꝯtingit aliter pati vel facere. Similiter aūt est in cōcausalibus viuendi ꝛ suppōne boni ꝙ debeat icludi: nā cū aliter nō ꝯtingit hinc qdē bonū sina-le illinc vō viuere in ꝯcausalib⁹ vel cū nō ꝯtingit eē sine ali-qb⁹ pro suppositis ea nec̄ia eē dicimus. Est. n. nec̄itas q̄dā cā ꝛ iuxta numeꝝ ꝛ ꝯditionē cāꝝ sumpta: in his aūt sicut in 2° ꝑhicoꝝ ōndim⁹ supposito posteriori nec̄io iferī id qd est

prius

pri⁹: tā in phicis ꝙ̄ metaphicis. Sꝫ in doctrinalib⁹ ꝛ demſtratiuis ꝑ ꝯuerſum modū est necīuꝫ. ¶ Et iō ꝑter oīa p̄dicta opꝫ ſcire ꝙ demſtratio est ꝛ̄ de nuō neciōꝝ: eo ꝙ demſtratum ꝛ demſtans nō ꝯtigit alr ſe hr̄e ſi bene ꝛ ſimplr demſtatū est. huī⁹ autē cā est: q: p̄ria ſunt ex qb⁹ est demſtratio. ſꝫ illa ipoſe est alr ſe hr̄e ex qb⁹ demſtatiuꝯ est ſyllus: in demſtratiōe.n. q̄ridā neciō ē diuerſa cā ab ipſis ꝑ quā demſtant. ꝛ hec ſūt ꝯclusa ꝛ cāta: alioꝝ aūt nulla est cā: ſed ipſa ſunt ꝑꝑ quā alia ſunt ex necītate: ex hīs aūt neciō ꝯcludit: ꝙ oium p̄mū ꝛ ꝙ ſm oēm ꝯditionē ꝛ ꝓprietatē necessitatis est necīuꝫ est ipm ſimplex p̄ᵐ qd nō hꝫ cām: ſꝫ est cā oium p̄ria. Hoc.n. ſolū est qd nō ꝯtigit plus hr̄e: eo ꝙ a nullo aliqd recipit. ſꝫ oib⁹ largit qcqd hnt ꝛ ſunt. oē.n. qd ab alio recipit q̄cunq₃ mō ꝯtingit habere plus ꝛ minus. igit omne tale contingit habere alr ꝛ alr: q: plus ꝛ minus habetur ꝛ habetur alr ꝛ alr. Qd aūt a nullo recipit nullo mō ꝯtigit plus hr̄e ꝙ̄ hēat q̄re nec alr ꝛ alr ꝯtingit ipm hr̄e. Quia ſi alr ꝛ alr ꝯtingeret ipꝫ hr̄e cōtingeret ipm plus hr̄e. Hoc aūt iō est: q: cām nō hꝫ a q̄ recipiat eē vel lumē vel bonū vel aliqd taliū. Et hoc est ex ſeipſo eē debitū. Si q̄ igit talia ſempiterna ꝛ imobilia ſint: ſicut in ſequētib⁹ ꝛ vltimis ptib⁹ huī⁹ ſapie oſtēdem⁹: illis nihil est vi vel ꝑter nām: cū oīs violētia ꝛ ꝑter nām extis ſit ex q̄dā extriſeca ꝛ fortiori cā: ꝛ illud vere est necesse cui opponit ipoſe eē: qd ꝓhibitū est eē oīno: ꝛ in ſe ꝛ in ordine ad cāꝫ. ¶ Poſſibile aūt eē est duob⁹ modis. est.n. poſe eē ꝙ in q̄dā alteri⁹ est potētia: ex q̄ pēdet eē ſuū: ꝛ hoc mō oē cātuꝫ est poſe ſm nām ſuā. Alio mō dicit poſe eē ꝙ ex infirmitate cāe ſue ad eſſe ꝛ ad non eſſe ſe habet: ꝛ hoc opponit necessario ſm modū eſſe ſui. Et vtroq₃ mō dictū poſſibile ſm eſſe ſuū pendet ex alio: ꝛ illi debet eſſe ſuū: ꝓpter qd oē ſuū eſſe qd dꝫ alteri est poſe ſꝫ hoc ꝙ dꝫ alteri: q: ſic est recipiēs. Si aūt aliqd est cā ꝛ cātū reſpcū diuerſoꝝ: hoc necītatis rōneꝫ pōt hr̄e iq̄ntū est cā. ſi ſit cā ſtās cui⁹ eē ꝑꝑ necessitatē ſui eē ſeq̄ aliud cui eē attribuit: q: ſic largit ꝛ nō recipit. Et iō in iſta ꝯſideratione nō plus hr̄e poterit: nec alr ꝛ alr habere. Sed ſm ꝙ cātū est recipit ꝛ plus habere poterit ꝛ alr ꝛ alr: ꝛ iō poſſibile est ꝛ nō necessariū. Hec aūt dicta ſunt de ordinibus cāꝝ in eſſe ſumptaꝝ: ex p̄mo motore vſq₃ ad vltimū: qd mouet motū tm̄: in quo ſtat motus primi motoris: ꝛ nō ſunt dicta de necessario demōſtrationū. In hīs.n. lꝫ ꝯcluſaꝫ ex alio accipiat necessitatē: tn̄ est necessariū nō hn̄s plus vt hn̄s alr ꝛ alr. Hec aūt de neciō dcā ſīt. valde.n. erūt vtilia ad vltimā iſti⁹ ſapie ptē: in qua de prima cā erit loquendū ſcō.

¶ Cap. 7ᵐ. De modis vnius.

Tex. cō. 8.

Quãuis aūt iā dixim⁹ de q̄nque itētionib⁹ que ſūt de rōne principioꝝ entis: ſm ꝙ est ens necessitas.n. cōcomitat cām: ꝛ est q̄dā ꝓprietas ipſi⁹: ꝛ nā est cā q̄dā ꝛ p̄cipue est cā que principaliter est ꝯſiderāda a phō. primo que est forma. Cauſa aūt est pricipiū entis: ꝛ oīs cā est p̄nᵐ. ſed nō ꝯuertit: opꝫ tn̄ adhuc tractatui iſti iſerere diſtōnes duoꝝ noium que ſunt primi itellect⁹ vniuerſoꝝ. ꝛ iō principia ſunt oium. Et hoc ſunt vnū ꝛ ens: prius tn̄ diſtiguem⁹ intētionē vnius: eo ꝙ vnū a multis entis dicebat eē p̄nᵐ. ꝛ q: amplioris est diuiſiōis ꝙ̄ ens ꝑꝑ modū quē addit ſupra ipm ens. Dicimus ḡ ꝙ vnū coiori diuiſione dicit quā hēt ita ꝙ aliud dicat vnū ſm accidēs: ꝛ aliud dicat vnū ſm ſe. ¶ Attendendū aūt ꝙ nihil oīno vnit niſi qd ꝯtinet ꝛ terminat: nihil aūt ꝯtinet ꝛ terminat niſi qd perficit. vnde ſit ꝙ nihil vnit niſi qd pficit. Ex hoc.n. qd pficit totū itra terminos ſui eſſe ꝯcludit: ꝛ qd intra terminū ſui eſſe ꝯcluſum est: vnū est: q: in ſe indiuiſum est ꝛ ab alijs est diuiſum. ¶ Ex hīs aūt facile elicit accidens nihil penitus vnire. Et iō vnum ſm accidens eſſe nō poſſe per vnionē quā facit accidens: ſed per vnitatē quā facit ſubm.

Accidens rōne ſui nihil hꝫ vnire.

Dicunt ḡ vnū ſm accidēs dupl̄r. accidēs vꝫ ſubto: ꝛ accidēs accidēti gratia eiuſdem ſubti. Et vtrūq₃ hoꝝ est dupl̄r ꝑꝑ duplex ſubm p̄ticulare. ſ. ꝛ vniuſale: p̄ticulare.n. est accidēti ꝙ coiter accidēs vocat ſiue accidēs per accidēs p̄ncipalr ꝛ maxime ſubſtat. Uniuſe aūt est qd est qdē in ſubto p̄dicari ſicut eſſe ipſi⁹: accñs aūt est in eo ſicut eſſe habēs ab eo. Hoꝝ aūt oium exēpla ſunt: qm̄ ſubm ꝛ accñs ſunt vnū. ſicut ſi dicā coriſcū ꝛ muſicū eſſe vnū: ꝛ coriſcū muſicū eo ꝙ idē ſubto est dicere coriſc⁹ ꝛ muſicus ꝛ coriſc⁹ muſic⁹. Exēplū aūt de vnitate accidētis cum accidēte est: ſicut ſi dicā ꝛ muſicū ꝛ iuſtū eē idē ꝙ iuſt⁹ muſicus coriſc⁹: vnū.n. dr̄ oīa hec ſm accidēs. Iuſtum qdē.n. ꝛ muſicū vnū dr̄: q: vni ſubto accidunt ambo. Muſic⁹ v̄o ꝛ coriſcus dr̄ vnū: q: alterū alteri accidit. ſilr aūt ſicut in ſubiecto poſita iſta ſunt vnum per accidēs: ita etiā mō quodaꝫ ſunt vnū ſi in p̄dicato ponant: vt ſi dicā coriſcus est coriſc⁹ muſicus. hoc eni vnū ſunt cū coriſco: q: catū partiū que ſic vnū ſunt altera accidit alteri. ꝛ ſimiliter est in oratione cōplexa: quādo duo accidētia dicunt idē: vt ſi dicā ſicut enim dico in dictione ſimplici ꝙ muſicū est ꝛ idē coriſco p̄dicatū de eo: ita dico in oratione ꝙ coriſcus muſicus est ideꝫ iuſto coriſco: q: coriſcus muſicus p̄dicat de iuſto coriſco: pars.n. vtriuſq₃ orationis ſiue in ſubto ſiue in p̄dicato poſita accidit eidē vni. pars.n. vnius est iuſtū ꝛ alteri⁹ est muſicū. Et hoc ambo accidūt coriſco. Cū.n. dicit muſicū eſſe iuſtuꝫ nihil differt: ꝙ̄ ſi dicat coriſco accidere muſicū eo ꝙ accidens accidēti nō ſubijcit niſi gr̄a ſubti in quo est ſicut pꝫ per ante dicta. Silr aūt vnū est per accidēs ſiue in noie generis ſiue in noie cuiuſcūq₃ vniuſis dicat ſubto in eē accidēs: vt ſi dicā ꝙ idē est hō ꝛ muſicus homo: hoc.n. est altero duoꝝ modoꝝ: aut.n. ſic est ꝙ vni ſubiecte ſube exiſtēti accidit muſicū: aut ambo. vꝫ. hō ꝛ muſicus accidūt alicui de numero ſingularoꝝ hoc est ſingulariū vt coriſco: nō tn̄ eidē ambo iſta inſūt ſinglari ſubto. Sed hoc qdē qd est ſcd̄a ſuba: forſan vt genus vel ſicut ſpēs ineſt: ꝛ est nā ꝛ eē ipſius. ꝛ iō est in ſuba ipſi⁹ aliud v̄o nō. Sed aut ineſt vt habitus ſic muſicū ꝛ iuſtū: aut paſſio ſicut albū dulce vel aliud tale accidēs: quecūq₃ ergo ſm accidēs vnū dr̄ hoc mō qui dict⁹ est dr̄ vnuꝫ. Eoꝝ aūt que ſm ſe vnū dr̄ quedā dicunt vnū ꝯtinuitatis ēētia. Cōtinua aūt dr̄ coiter quocūq₃ mō ad vnū copulata: ſiue per artē ſiue per nām copulata. Copulata per artē: vt omnis qd ligatione ꝛ ligamētis est vnū ex multis copulatis in vnū: ꝛ lignū qd copulat viſco ſiue glutino est vnuꝫ ex multis conglutinatis in vnū. Et linea ēt ſi ſit indirecta ſiue curua vna dicit. Et etiā hec oīa dicunt in cōi ꝯtinēte vnuꝫ ſicut vnū dicunt ſingule partiū aīalis ſicut tybia dicit vnū: ſicut linea indirecta ꝛ brachiū dicit vnū ex multis cōtiſcatum ꝛ cōglutinatū: ꝛ corpus dicit vnū ſicut ligamētis colligatū ad cor ſicut oſtēdimus in libris aīalium: ꝛ in libro qui de principijs motuū aīaliū intitulat. Ea autē que de numero hoꝝ ꝯtiuoꝝ ſunt nā vnū magis vnū ſunt ꝙ̄ ea que ſunt arte vnū. Cōtinuū v̄o a nā dicit vnū cuius motus qui ſm ſe ſinis est est vnus: ꝛ non poſſibile est alr eſſe: ſed est vnus motus qui est vnius indiuiſibilis ſubti: ꝛ est indiuiſibilis ſm tps. hoc aūt est ſicut in hijs que de pricipijs motuū aīaliū diſputauim⁹ q est ab imobili vno ſicut mot⁹ brachij totius ab imobili humero: ꝛ motus aſſeyd ſiue focilaꝫ ab imobili cubito: ꝛ mot⁹ manus ab imobili raſceta. Et mot⁹ totius corporis ab imobili corde. Tales.n. motus oēs ſunt ab vno imobili ſꝫ vnū tps idiuiſibile ſm actū. nō.n. in vno tpe mouet vna ps mēbri colligati ꝛ in alio alia. Ita ꝙ ab imobili humero pri⁹ moueat adiutoriū ꝛ poſteri⁹ aſſeyd: ꝛ deīde man⁹: ſꝫ hec oīa mouent ſil' idiuiſo tpe. Hoc ḡ dicto mō ſūt ꝯtinua. Scd̄m ſe aūt ſūt ꝯtinua q̄cūq₃ nō tactu ſūt vnū: ſicut colligata aut ꝯglutinata: q: q̄ tactu ſunt vnū: hoꝝ vltima ſunt ſil' ꝛ cōtinent hec intra ſua vltima nō copulata ad vnū ꝛ eundē cōmunē terminū. Et iō ſm ſe nō ſunt ꝯtinua: nā ſi ponis ſe eſſe tangētia ligna. nō dices ea eſſe vnuꝫ cōtinuatiōe que ſm ſe ꝛ ꝓprie ꝯtinuatio est: ſiue ſint ligna ſiue corp⁹ ſiue aliud ꝙ ꝯtinuū eē dicit ſm ſe: ea v̄o que oīno ſūt ꝯtinua ad vnū cōem terminū ſm ſe copulata ea ſimplr ſūt ꝯtinua: q̄uis ēt hēant curuitatē: magis tn̄ vna est linea que nō hꝫ curuitatē ad angulū: eo ꝙ ad vnū pūctū est ꝯtinua copulatio linee recte qui est terminus ipſi⁹ ad anguluꝫ: eo ꝙ ad vnū pūctū est ꝯtinua copulatio linee recte q est termin⁹ ipſi⁹: ad angulū aūt ſignat ſitus. Et iō diuidit q̄dāmō in angulo ꝛ recedit ſm aliquē modū ab vnitate. Et ſilr ēt est in partibus mēbroꝝ aīalium quecūq₃ recta ſunt copulata in vna partium poſitione magis ſunt vnū ꝙ̄ curua ad angulū. ſicut tybia inter genu ꝛ thalos: aut femur ꝙ est coxa crurís a femore vſq₃ ad genu porrecta. Cauſa aūt ꝙ curua minus est cōtinua in mēbris aīaliuꝫ est: q: curue ad angulum nō ꝯtingit vnū eſſe motū totius ſed plures: q: vnus motus est a quolibet muſculo immobili vno. Talis autem

musculus vn⁹ est post qlibet lacturā curuature ꝛ recte pp
cām hui⁹ magis est vnū ꝙ curua ad angulū. Curuā vo ꝛ eā
q̄ hꝫ angulū i mēbris aialiū: ꝛ vnā ꝛ nō vnā eē dicim⁹: q: ɔti
git ꝛ nō sil eē motū ei⁹ sic qn̄ mouet motu diuerso diuersoꝝ
ɔiūctoꝝ ad angulū. Et ɔtigit ēt sil eē motū toti⁹ qn̄ mouet
motu musculi post totū mēbꝝ: posīti ꝛ mouētis totū mēbꝝ:
recte vo licet i mēbris aialiū mot⁹ ē sil sp: q: i ea nec vna pti⁹
cula qdē mēsurā hn̄s i pte qescit: ꝛ i pte mouet: sī. n. hec ps
qdā sua qescit illa vo mouet. sicut faciūt ptīcle linee curue:
q̄ in pte qescūt ꝛ in pte mouent. ¶ Ampli⁹ alio mō dr̄ vnū
spe siue vnū foꝛa ꝛ hoc dupli̅r. aut. n. foꝛa ē cā vnitatis repu⁹
gnās multitudini diuisionis subti p situ ꝛ locū: aut nō repu
gnat huic mltitudini: sꝫ ptes diuise p diuisionē sbti adhuc
recipiūt pdicationē toti⁹ sic ptes: ꝛ si foꝛa vniēs subm nō re⁹
pugnat diuisiōi subti tūc foꝛa subalis i toto nō ē cā vnitatis
toti⁹. Sꝫ poti⁹ cā vnitatis ē supficies plana ɔcaua ɔtinētis
corpis extrema: vl supficies plana ɔtinēs itra q̄ ē supficies
rotūda corpis ɔtacti: ꝛ sic dr̄ vnū subm corpoꝝ simpliciū foꝛ
ma idifferēs: idifferēs vo spe siue foꝛa est spēs q̄ nō diuidit
sm sensum: vt ps ei⁹ sit hic: ꝛ ps eius sit ibi: sꝫ totū itra vnā
supficiē ɔtinuat sicut vna aq̄ q̄ in vna supficie aq̄ foꝛa idiffe
rens ɔtinet: sil̄r dr̄ vn⁹ aer ꝛ vna terra: ꝛ sic de alijs simplici⁹
bus hōgeneis. sꝫ subm qđ sic itra vnā supficiē ɔtētū ab ipsa
vnitate supficiei hꝫ vnitatē est duplex: aut ē pmū qđ ē pmū
subm oīuꝫ i illo gn̄e gn̄aliū: aut ē finale ad finē vniuscuiusqꝫ
acceptū: ꝛ ab vtriusqꝫ idiuisione p situ dr̄ corp⁹ vnū. vinū. n.
vnū dr̄: ꝛ aq̄ vna ab hui⁹ mēsure supficiei idiuisiōe sm spēꝫ:
quā hꝫ subm idiuisuꝫ. Et sil̄r liquores oēs: sic vnum dr̄ vt
oleū vnū ꝛ fluida oīa vt liscida. Hec. n. dr̄ vnū: non a foꝛa
subali q̄ diuisiōi nō repugnat: eo q̄ q̄lꝫ ps aq̄ aq̄ ē: ꝛ q̄lꝫ ps
vini vinū ē: sꝫ poti⁹ iō qꝛ oīuꝫ vltimū ꝛ pmū vnū subm ꝛ idē
ē idiuisuꝫ supficieb⁹ secātib⁹ ꝛ diuidētib⁹ ea p situ diuersuꝫ.
oīa. n. talia vnū existēia sūt aq̄ eadē: aut idē aer p subm pmū
ꝛ vltimū. ¶ Dico aūt pm̄ subm sicut oīuꝫ q̄ sūt aq̄ spēs aq̄ ē
subm pmū: pximū aūt siue finale subm sm vnūqđqꝫ ē alte⁹
rū. opꝫ āt in his q̄ꝝ foꝛa diuisiōi nō repugnat vtrūqꝫ subm
eē idiuisuꝫ i vna supficie eē ɔtētū: si vna eē dr̄ hmōi corpa.
¶ Si āt ē foꝛa q̄ diuisiōi repugnat: sic ē foꝛa hoīs cui⁹ nō q̄lꝫ
ps ē hō. tūc hec aliā hēbūt vnitatē: de q̄ ifert⁹ psequmur: cū
de illa loq̄mur vnitate q̄ ē a tali pfectiōe quā nō facit ɔtinui⁹
tas ad vnā supficiē. sic facit ea de q̄ nūc dixim⁹: sꝫ quā facit
forme pfectio sic ordiatis ptib⁹ attribuēs eē pfectū. Hec ḡ
sic vna dr̄ foꝛa subti idiuisiōe. ¶ Dr̄ ēt vnū foꝛa quoꝝ ge
nus ē vnū differēs oppositis differētijs. In his. n. gn̄is nā
vna extēsa ad totā dr̄aꝝ distātiā vnit. Et in vno retinet qc
qd diuidit dr̄aꝝ oppō. Unū ḡ ēt ista dr̄. Et id qđ vnit ea
ē subm pmū q̄ differētijs supponit: sicut hō ꝛ equ⁹ ꝛ canis
sūt vnū qdē exn̄s in eis. Et i qd pdicatū: qꝛ oīa ista sūt aia⁹
lia. nec hoc dico sm hoc q̄ abstrahit ab eis: sꝫ potius sm id
qđ realr in ipsis subijcit differētijs. Ostēdim⁹. n. superius
oīa hec in lumine itelligētie agētis pmit⁹ eē: ꝛ lumē itelligē
tie oīb⁹ formas attribuere. vnū aūt est ꝛ vna nā: q̄ in lumie
est itelligētie ab oīb⁹ q̄ sub gn̄e ɔtinent pticipata sm eē aūt
est differēs. Et hec dr̄ia p accn̄s est: ꝛ sm seipsaꝫ nām nō di⁹
uidit gn̄is: sꝫ hꝫ eē vt dixim⁹. ¶ Et mō pꝑinqssimo ad istū
modū dr̄ vnū q̄ sūt vnū in mā dr̄ia oppositis formis: lꝫ. n.
gen⁹ nō sit mā in duob⁹ tn̄ ad min⁹ māe est pꝑinqssimū: q̄ꝝ
vnū est q̄ mā ē formaꝝ pmū subm sicut ꝛ gen⁹ est subm pm̄
dr̄aꝝ. Scōm est qꝛ sic ꝛ gen⁹ ptāte hꝫ oēs dr̄as actu vo nul
lā. Et hec ptās nō ipa nā ē gn̄is ꝛ sub̄a: sꝫ est hitualis icho
tio ɔfusa ꝛ ipfecta dr̄aꝝ. ita ꝛ mā ptāte hꝫ foꝛas q̄ ptās nō ē
ipsamet mā. sꝫ ē hitualis ɔfusio ꝛ ichoatio forme ad spēꝫ idi
stincta ꝛ ideterminata. Et iō ambit foꝛas oppositas sic ptās
gn̄is dr̄iaꝝ ambit oppōnē. Est. n. hec ɔfusio pmixta poten⁹
tie. Et iō sic nō ē q̄ phēat ɔria sil eē: ea aūt q̄ sic gn̄e aut cōi
foꝛa vnū sūt dupli̅r sūt vnū. q̄dā. n. qn̄qꝫ qdē vnū dr̄ in cōi
mō pdicto gn̄is: q̄ ambit dr̄ias oppositas: qn̄qꝫ vo dicunt
vnū gn̄e sup id qđ idē dr̄: hoc aūt dr̄ idē si spēs hēat finales
siue spālissimas supiores. His q̄ in mū̄ singularīū demt an
tur. tūc. n. illa sūt eadē gn̄e: qꝛ a gn̄is diuisione nō exeūt. nec
ipm gen⁹ diuidūt p dr̄iaꝫ aliq̄. Et iō cū idē sit a quo nō dif
fert p dr̄iaꝫ: remanet idē gen⁹ cū illis sm se ꝛ vni⁹ ptātis: sic
dicim⁹ q̄ hisopleur⁹ q ē eq̄ tybiarū triāgulus duas tybias
eq̄les hn̄s ꝛ tertiā ieq̄le: ꝛ hisochele q ē eq̄laterus triāgu⁹
lus. sunt vnū in figura q̄ ē gen⁹ lꝫ nō sint vnū in spe triāguli:
q̄dratū aūt ꝛ triāgulus nō sūt vnū in gn̄is ptāte. ¶ Et hoc
pbat ex hoc: q̄ figura erit ex figura si ptās q̄ figura est in fi⁹
gura reducat ad actū p diuisionē: qn̄ trigonū est i tetrago⁹
no ptāte. ꝛ si diuidat tetragonū lineis ductis diagonalr de
angulo vno in sibi oppositū angulū q̄drati ɔtinuum ɔtinue
fiet in actu trigonū: sꝫ diuiso trigono nō erit ex diuisiōe nisi
trigonū. Et iō trigonū ꝛ q̄dratū nō sūt eiusdē ptātis pꝑin
que figure: sꝫ trigonū ꝛ tetragonū sunt eiusdē ptātis figure
sꝫ nō eiusdē sunt eē in triāgulatiōe. ¶ Sil̄r dscēdēdo p gn̄a
qn̄ eiusdē ptātis sunt in gn̄e q̄ vno vel vni⁹ gn̄is agēte edu
cunt de gn̄is ptāte: ꝛ sil̄r ē i formis q̄ sūt ptāte i mā. hārū. n.
oīum eadē est determiatio q̄ figure est sicut iā dcm̄ est. Sic
eni erit viuere de eē ꝛ sentire erit de viuē. ꝛ sic de alijs. ꝛ im
pfectis viuē est in sentire ptāte: ꝛ eē in viuere ꝛ qđlꝫ ab alio
educit agēte. Et iō ē vni⁹ simplicis ptātis: vnū. n. agēs ē ad
actū vite ꝛ vnū ad actū sensus ꝛ vnū ad actū itellect⁹. Et cū
dr̄ia sit ad ɔformitatē act⁹ agētis: pꝫ q̄ p se nō determiat ni
si ɔfusionē imediate sibi ptātis. Mediat aūt ptās alio quo⁹
dā sm nāꝫ pore idiget agēte q in agēte scđo est ptāte. Sicut
trigonū in tetragono. sic. n. eē est in vita ꝛ vita in sensu. ꝛ sic
deinceps sic. ḡ idē gn̄e sit determinatū. ¶ Ampli⁹ aūt vnuꝫ
dr̄ q̄ꝝ est dissō vna. Et hec sūt q̄rūcūqꝫ rō diffinitiua que
ipm qd erat eē dici idiuisibilis: hoc est idifferēs est ad aliā
alteri⁹ rōnē ostēdētē eē ipm sm hoc q̄ qd erat eē ipī⁹: rōnē
aūt dico idiuisibilē: hoc est idifferētē sm se. n. rō diffinitiua
oīs est diuisibilis: cū ex gn̄e sit ꝛ dr̄ia vel ex gn̄e. ꝛ eo q̄ est lo
co dr̄ie: q̄ diuisa sunt sm suas nāa: talr aūt dicta vnū dupl̄r
sūt vnū sm q̄ dupl̄r ē rō diffinitiua. ¶ Est. n. rō passiōis: ꝛ
rō subti: ꝛ in rōne qdē passiōis subm est loco dr̄ie: ꝛ gen⁹ est
cōe. Si. n. diffiniā claudū ꝛ symmū hoc gn̄e qdē eadē sūt: qꝛ
vtrūqꝫ est curuū. sed subto solo differētia sunt: qꝛ symmū ē
nasi ꝛ claudū cruris curuitas: ꝛ sic augmētatū ꝛ minatū idē
sūt: qn̄ vtrūqꝫ est passio eiusdē subti: augmētū. n. est existē
tis magnitudinis additamētum. Minutio aūt est existētis
magnitudinis decremētuꝫ: id aūt qđ augeт ꝛ minuit iā est
penit⁹ idē in vtroqꝫ. Et sic eiusdē est dissōnis id qđ auget.
Et id qđ minuit hoc. n. est exn̄s subti magnitudo. Sic etiā
est vna rō in differētijs spēi vni⁹ in supficieb⁹: sicut indiffe⁹
rēs rō est supficieꝝ planaruꝫ: siue sint vna linea siue pluribꝰ
ɔtēte. Est. n. plana supra quā nō eleuat āgulus: i dissōnibꝰ
aūt subtoꝝ hoc planissimū est q̄ eadē sunt dissōne: q̄ꝝ diffi
nitiōes sunt idifferētes: sicut ensis ꝛ mucro sunt vnuꝫ: oīno
vo siue vniuersalr in talib⁹ ea sunt vnum dissōne: q̄ꝝ itelli
gentia idiuisibilis est siue idifferēs est: que est formalr itel⁹
ligēs qd erat eē ita q̄ nō posse separi in aliq̄ essentiali quo
vni ꝛ nō alteri ɔueniat in tpe aliq̄ vel in aliq̄ loco neqꝫ aliq̄
rōne: ꝛ hec sunt maxie vnū iter ea que sm formā sunt vnū:
iter oīa tn̄ ea magis sunt vnū que diffinitiones simpliciter
habēt. Et hec sunt in gn̄e sub̄e. vnde sub̄e indifferētes sm
rōnē maxime sm formā vnuꝫ sunt. vniuslr autē oīa inde no
men ꝛ rōnē vnius accipiunt: vnde indiuisionē habēt: vt si
inquātuꝫ homo vnicā per formā hoīs nō hꝫ diuisionēꝫ oīa
sub forma hoīs vnita sunt vnus homo. ¶ Si autē sunt in⁹
diuisa inquātuꝫ aial ambitu aialis vnita sunt vnuꝫ aial: si⁹
cut ea que gn̄e sunt vnuꝫ. ꝛ si sunt vnuꝫ per subti mēsurā si⁹
cut copulata sub vna supficie ad vnius corporis mēsuram
vnā vnuꝫ sunt corp⁹. sicut diximꝰ aquā esse vnā ꝛ vinuꝫ vnū
indiuisione primi ꝛ vltimi subti. igit etiā plura vnuꝫ dicunt
in hoc q̄ faciunt aliqd vnum indiuisum ꝛ indifferēs. Hec
enim in nullo vniunt: aut in hoc q̄ patiunt vnuꝫ sicut duo
oculi vnius visus ꝛ due aures vni⁹ auditus: qꝛ vnius sunt
passionis: aut dr̄ vnuꝫ in ambitu vno quē habēt: aut eē in
hoc q̄ vniunt relatiōe ad aliqđ vnū. Primuꝫ autē in oībꝰ
his modis vni⁹ sm diuersitatē pdicamētoꝝ est vnuꝫ quo
dr̄ vnuꝫ q̄ꝝ sub̄a est vna: vna vo talia quoꝝ sub̄a est vna
dr̄ aut ɔtinua rōne que mēsura est subti: aut spe remota vl
pꝑinqua: ꝛ ad hāc vnitatē reducit vnitas differētie: qꝛ nō
sunt vnū differētia nisi que spe sūt vna: aut sūt vna rōne dif
finitiua. ea aūt q̄ plura sūt istis opposita per id vn̄ diuisionē
hn̄t pl̄a sūt: ꝛ hoc est qꝛ aut nō sūt plura solū: aut qꝛ sūt ɔti
nua: aut qꝛ sūt q̄ꝝ spēs nō est vna aut q̄ꝝ rō diffinitiua nō ē
vna. ¶ Ampli⁹ aūt adhuc vnū foꝛa toti⁹ vt totū ꝛ perfectū
idē ē: ɔtigit aūt aliqn̄ q̄ vnū dicim⁹ totū si q̄ntitas ei⁹ est cō⁹

Tex. cō. 9.

Tex. cō. 10.

Nō q̄ꝛ gen⁹ in duob⁹ pci⁹ pue māe assimilatur.

Tex. cō. 11.

tinua: sicut in his q̃ diuisa nomĩe ꝛ rõnẽ hñt totiꝰ: sicut dicimꝰ vnã aquã ꝯtinuitate subiecti pmi vel vltimi eẽ vnã. Cõtingit aũt aliqñ ꝙ nõ possumꝰ vnũ dicẽ pp talẽ ꝯtinuitatẽ: eo ꝙ ipa nõ est cã vniꝰ: ꝯtigit aũt hoc ꝙ. vz. ex vna ꝯtinuitate nõ vnũ dicimꝰ. si istud qõ vnũ dicimꝰ nõ hꝫ vnã spẽm pter ꝯtinuitatẽ q̃ ipa res dr̃ vna. sicut nõ dicimꝰ vnũ calceũ ꝗ videamꝰ ꝯtinuitate q̃dã ad similitudinẽ vnã cõpositas ꝛ ꝯtinuas eẽ: q̃litercũqꝫ ꝯtingit ptes calciamẽti si nõ sũt cõposite pp cõtinuitatẽ solã: sꝫ potiꝰ sic vt est calciamẽtũ ꝛ spẽm hꝫ calcei q̃ dat eẽ calciamẽto iquãtũ calciamẽtũ est. Nec.n. spẽs est pp ꝯtinuitatẽ: ita ꝙ ab ipa ꝯtinuitate calciamẽtũ nõ hꝫ eẽ ꝛ rõnẽ calciamẽti. Et tñ cũ oĩs vnitas sit a forma: tñ est vnũ calciamẽtũ qñ vltra ꝯtinuitatẽ talẽ attingit formã: pp qõ ꝛ ipa circuli linea iter oẽs lineas hoc mõ vnitatis est marie vna: eo ꝙ tota ꝛ pfecta est. pfectũ aũt est cui ad cõplemẽtũ nihil deest. Et iõ nihil sibi addi põt. lineis aũt rectis ꝛ curuis in eadẽ forma q̃ sunt addi aliqd: ꝛ minui ab ipsis aliqd põt: sꝫ circulari nihil addi põt vel minui fm formã q̃ circlaris est. hoc aũt in primo de celo ꝛ mũdo perfectius ostensum est.

¶ Cap. 8m. Est digressio declarans quidditatez vnius fm qõ est principium numeri.

Vnũ aũt pter iductos modos sumptũ est id qõ est pñm nũeri. Et hoc valde difficile est determinare p eius ꝓpriã diffinitionẽ ꝛ naturã. Si eni dicimꝰ sic qõ est idiuisibile nõ hñs põnẽ in ptibꝰ: idẽ erit dcm̃ ꝙ vnũ est qõ nõ diuidit positiõe carẽs: sꝫ qõ nõ diuidit ꝯuertit fm itellectũ cũ hoc ꝙ nõ multiplicat: cũ hoc ꝯstat ꝙ nihil est cã nũeri ꝛ multitudinis nisi diuisio. sic g̃ dicẽdo multitudo ꝛ nũerus sunt in diffõne vniꝰ qõ est icõueniẽs: cũ vnũ sit pñm sui iteratiõe ꝛ aggregatiõe ꝛ ꝯstituens numerũ ꝛ multitudinẽ. ¶ Ampliꝰ q̃cũqꝫ diffõne diffinit multitudo siue nũerꝰ semp in diffõne illa ponit vnũ. Multitudo.n. est illud qõ aggregat ex vno vel vnitatibꝰ. Cadet g̃ vnũ in diffõne multitudinis ꝛ nũeri: ꝛ ẽt alio mõ videt peccare diffinitio q: cũ dicit ꝙ multitudo vel nũerꝰ ẽ aggregatũ ex vno: cũ aggregatũ nõ sit aliqd aliõ q̃ȝ ipa multitudo vel nũerꝰ ponit idẽ sub alio noĩe in diffõne sui ipsiꝰ. ¶ Ampliꝰ si aggregatũ ẽ aliqd itelligibile vł diffinibile hoc nõ põt itelligi nisi p multitudinẽ ꝛ nũeꝝ. Et sic ista circulariter diffiniũt seinuicẽ. ¶ Si ãt sic dicamꝰ nũerꝰ ẽ multitudo nũerata vł mẽsurata p vnũ: tñ cadit vnitas in diffõne nũeri. Et i eadẽ diffõne ponit nũerata q̃ nõ itelligit sine vnõ. Et cadit i ea multitudo q̃ ẽ idẽ cũ nũero: ꝛ hec oĩa valde absurda sũt in ea q̃ vã ꝛ ꝓpa ẽ rei diffõ. Si qs forte ad hoc velit dicẽ: ꝙ cũ dr̃ ꝙ nũerꝰ est multitudo mẽsurata vel aggregata ex vno: multitudo ẽ vt genꝰ nũeri. qm̃ multitudo ẽ i multis q̃ nõ sũt nũerꝰ vt in canibꝰ ꝛ boibꝰ est ridiculosũ: qm̃ multitudo nõ ẽ in illis nisi sicut in subiectis mẽsuratis p eã. Et in illis p eũdẽ modũ ẽ ẽt numerꝰ. ꝛ iõ pꝫ ꝙ multitudo nõ ẽ aliqd pter nũerũ vnõ cõius. ¶ Sũt aũt aliq oĩa iducta putãtes euadẽ diffinitẽdo nũeꝝ: ꝙ nũerꝰ sit q̃titas discreta hñs ordinẽ ꝛ nõ euadũt: qm̃ discretũ hñs ordinẽ nõ itelligit nisi ex vnõ. ¶ Ordo.n. nũeralis est quẽ hꝫ q a vnõ determinat. Cum dr̃ pmꝰ secũdus tertiꝰ q̃rtꝰ. ꝛ sic spẽs ordis illiꝰ determinat a spẽbꝰ nũeri. ita ordo ipse determinat ab ipo vnõ. Adhuc ãt cũ discretũ dr̃ ẽ idẽ ꝙ multũ ꝛ nũeratũ. Et hoc iterũ nõ itelligit nisi p diuisionẽ q̃ est cã nũeri sicꝫ documꝰ i 3o phicoꝝ: p oĩa g̃ iducta pꝫ ꝙ difficile ẽ valde inuenire q̃dditatẽ vniꝰ fꝫ qõ ẽ nũeri pñm. cũ tñ hoc sit eẽ vniꝰ ꝓpriũ: qõ est pñm nũeri eẽ: ꝛ cũ nũerꝰ sit accñs opꝫ ipm vnũ qõ ẽ pñm nũeri de nã accñtis eẽ. ¶ Nos g̃ in his sine pjudicio melioris sñie dicimꝰ supponẽtes q̃dã q̃ iã aũdiuimꝰ: ꝙ cũ dicimꝰ vnũ aut ẽ adeo simplex ꝙ ipꝫ ꝯstituit i eẽ ꝛ vniꝰ eẽ ipa idiuisibilitate: aut pter idiuisibilitatẽ ꝯstituit i eẽ q̃dã alia nã sui gñis: ꝛ si qdẽ pter indiuisibilitatẽ a nã ꝯstituit in eẽ sui gñis: aut hec ẽ nã corpis q̃dã aut nõ. Et si qdẽ est nã corpis siue q̃titatis corpee siue ẽt põnis tũc ẽ pũctꝰ. Si aũt ẽ alia nã q̃cũqꝫ tũc est idiuisibile pñm illiꝰ gñis cuiꝰ est nã ꝯstituẽs ipm: ꝛ hoc forte in gñe sube ẽ itelligẽtia: ꝛ i gñibꝰ alijs alia nã ad quã sit resolõ ipsoꝝ que sũt in gñe illo sicut ad pximũ. Si ãt nullo nisi ipa ꝯstituit indiuisibilitate. Et ipa idiuisibilitatis rõ nõ ad aliqd determinata est rõ ipsiꝰ sic ẽ vnitas que est principiũ numeri. Qꝫ aũt hoc sit accidẽs sic pbatur. Quãuis eni sicut iam vudũ diximus vnuz cum ente cõuertat ꝛ ipsa forma rei rem terminans sit vnitas ipsius. Tamẽ ex hoc ꝙ qõlibet sic in se terminatũ est sequit ipsuz idiuisibilitas que fm nãm est post esse ipsiꝰ: ꝙ aũt posteriꝰ est ipso esse neqꝫ genus neqꝫ differẽtia est. Qõ aũt neqꝫ genus neqꝫ differẽtia est esse ꝯsis de nã accidẽtiũ est: indiuisibilitas igit rei de nã accidẽtiũ est. ¶ Qõ aũt sit hec nã discretionis principiũ sic ꝓbat. Discretio est separatio reruz inter se idẽ eni est discernere ꝛ separare. Res aũt separant per hoc ꝙ diuidunt ab alijs: sed indiuisibilitas ipsa principiũ separationis est: per idẽ.n. diuidit ab alijs per qõ in se est idiuisibilis. nihil igit diuidit ab alijs: nisi ꝙ in se est indiuisibile: dẽt ꝙ sit adhuc diuisibile ab alijs: g̃ nõ est diuisum: g̃ in seipso nõ est indiuisibile. datũ aũt erat ꝙ fuit idiuisibile. ꝙ aũt sit discretũ pmanẽs in suis ptibꝰ per hoc pꝫ: q: indiuisibilitates pmanẽt rebꝰ pmanẽtibꝰ. Est g̃ hec vnitas que est pñcipiũ nũeri accidẽs: g̃ ꝛ nũerus accidẽs q est collectio taliter discretoꝝ: ꝛ hꝫ pmanẽtiã in suis ptibus ꝓpter idiuisibilitates pmanẽtes: ꝛ sic inuentũ est veruz esse vnius qõ est pñcipiũ nũeri: ꝛ verũ esse nũeri. ¶ Incidit aũt hec qõ grauis: ꝛ n̄ dissimulãda. Querit: vtꝝ vnitas q̃ vt dicit Euclides q̃libet res dicit vna sit separabilis ab ipsa re vel nõ. si.n. dẽt ꝙ sit separabilis: iõ ꝙ cum nec sit genus nec differẽtia nõ est in re sicut q̃dã pars. Et ita videt a re posse separari: dẽt separata esse. res aũt a q̃ separata est: aut est vna aut nõ vna. si dẽt ꝙ nõ est vna cũ re inesse supposita ad nõ vnũ sequit esse multa erit ipsa res multa: qõ est absurdũ. diuisio.n. est cã nũeri: nulla aũt diuisio est facta in re ex eo ꝙ ab ea separat vnitas. Si ãt dẽt qõ est adhuc vna tũc sequit ꝙ aliq̃ vnitate est vna ꝛ illã habuit ante separationẽ prioris vnitatis. Et tũc habuit duas vnitates: due aũt vnitates faciunt duo: g̃ vna res tunc fuit duo qõ absurduz est. ¶ Amplius de ipsa querat separata vnitate: aut eni aliqd predicat de ipsa aut nihil. cõstat ꝙ aliquid ꝓdicat de ipsa: q: ad minus ꝓdicat ens de ipsa vt dicat vnitas est ens. Et de illo ente quero vtꝝ sit sũba vel accidẽs. si dẽt eẽ accidẽs: cũ igit ꝛ ipsa sit accidẽs: accidẽs qõ est vnitas per accidẽs ponit circa ea que dicunt vna qõ est absurdum. Si aũt est sũba: tũc vnitas per sũbam aliq̃ accidit vnis qõ est absurdissimũ. ¶ Silr̃ querit vtꝝ illud ens: qõ ꝓdicat de vnitate sit vnũ vel nõ: ꝛ de ipa ꝛ de vnitate subiecta multa sequunt icõueniẽtia: vnitas aũt per vnitatẽ applicabit vni ꝛ sic erũt due vnitates vel plures in eodẽ. Et m̃lta alia hmõi sequũtur inconuenientia. ¶ Et ideo dõm ꝙ vnitas nullo mõ separat ab vnis: ꝗ eni fm ꝙ principiuz numeri est nõ sit pars que sit genꝰ vel differẽtia: tñ manat hoc accidẽs qõ est indiuisibilitas siue vnitas de differẽtie ꝓprio actu qui est terminare ꝛ finire etiã ad terminũ potẽtie ꝛ actꝰ. ¶ Et q: iste actus differẽtie rez nõ relinquit: ideo vnitas qua quelibet res dicit vna rem ipsam nunq̃ȝ relinqt. ꝛ si querit cuz dicit vnitas est: vel vnitas est ens quid de vnitate ꝓdicet. dicendũ mihi videt ipm esse indiuisibilitatis: ꝛ nihil aliud hoc aũt esse est accidens per modũ supradictũ: ꝛ nõ aliter. q: si daret ꝙ esse alicuius generis ibi ꝓdicaret: tũc hoc eẽt substantia vel accidẽs. Et hoc esset esse vnitatis. Et qõcunqꝫ hoꝝ daret sequeret icõueniẽs: q: si diceret ꝙ hoc esse sit de nã accidẽtis: tũc per nãz accidẽtis ꝯstitueret numerꝰ substantiarũ: ꝛ si daret ꝙ esset nã sube: tũc nũerꝰ q est collectio vnitatum per nãm sube poneret circa accidẽtia qñ nũerant: ꝛ sic sũba accideret accidẽti: qõ valde icõueniẽs est ꝛ absurdũ. Et iõ sicut diximꝰ vnitas per nihil ita penitꝰ ꝯstituit in esse vnitatis nisi per ipsam indiuisibilitatẽ: ꝛ cũ dicit vnitas est ens eẽ idiuisibilitate illiꝰ ꝓdicat de ipa: ꝛ nihil aliõ penitꝰ. Et ꝙ a pñe q̃rit õ hmõi assignatiõibꝰ vnitas ẽ pñm nũeri: ꝛ nũerꝰ ẽ multitudo nũerata vł mẽsurata p vnũ ꝛ hmõi: dõm nihil hoꝝ eẽ verã diffõnẽ sꝫ assignatiões q̃dã ẽ sit. Et õ huiꝰ i ꝯsitibꝰ erit tractãdũ. ad pñtẽ.n. itẽtionẽ suffic qõ nũc dcm̃ ẽ.

¶ Cap. 9m. De modis vnius indiuisibilis quantitate aut specie siue forma.

Ecũdũ ea g̃ q̃ nũc dicta sũt vni eẽ ꝛ q̃dditas est eẽ pñm nũeri. In oĩ.n. re pma mensura ꝛ id qõ prio est mẽsurãs: est pñm: q: hoc notũ facit totũ sciri. Oẽ aũt pñm mẽsurãs totũ eẽ relinqt. q: aliter nõ vt mẽsura alijs applicaret. Nã q̃ primo agnoscimꝰ hoc ẽ mẽsura coꝝ q̃ cognoscũ-

Euasio alioꝝ.

Improbatio

Solutio ꝓpa.

An vnitas sit separabilis a re q̃ dicitur vna.

Tex. c. 12.

tur per ipm in quolibet gñe. Pricipiũ aũt eẽ qđ noscit in q̃libet est vnũ ⁊ idiuisibile p̃mũ eẽ ad qđ fit resolutio oiũ eo rũ q̃ verificant. Et hoc est vnitas ⁊ indiuisibilitas cuiusꝫ gñis: vnũqđqꝫ.n.cognoscit p suũ terminũ: termin⁹ aũt est vnitas ipsi⁹: sicut pꝫ p antedicta: sꝫ hoc vnũ qđ est termin⁹ cuiusꝫ nõ est vnũ in oib⁹ gñib⁹: hinc.n.in musicis est vnũ mẽsura oium discretiue hoc est nota discreta mẽsura toti⁹ ꝙ iteratõe sua mẽsurat nouẽ notas siue neumata. Et illiue in orthographia est p̃mũ p̃n^m idiuisibile vocalis simplicissima vel ꝯsonãs grauitatis: aut iterũ est aliqđ idiuisibile primũ mẽsurãs diuersum a p̃dictis: ⁊ lꝫ hoc nõ sit indiuisibile sm rẽ: est tñ indiuisibile põne vt pondus grani vel aliquod aliđ. Silr est aliud idiuisibile mẽsurãs motũ: ⁊ hoc est motus velocissim⁹ q̃ oẽs alij mot⁹ nũerant: ⁊ hoc ẽ mot⁹ diurnus: in oib⁹ g̃ ⁊ vbicũqꝫ est vnũ idiuisibile qđ iteratũ mẽsurat ea q̃ sũt sui gñis vt ꝯtus est cãtus ascẽdẽdo tono mẽsurat: ⁊ quãta est lr̃a vł vox vocali lõga vel breui mẽsurat. Et ꝯta est grauitas minimo põdere mẽsurat. Et qđtus est mot⁹ mẽsurat minimo motu. Est.n.diurnus vel horarius. Et hoc accipit ad ptes primi mot⁹. Cũ g̃ in oib⁹ ita sit erit ẽt in ꝙtitate nũeri discreta: vnũ p̃^m p̃n^m totã mẽsurãs nũeri ꝙtitatẽ: ⁊ illi⁹ eẽ: ⁊ qđditas: est p̃n^m nũeri eẽ: in oib⁹.n.sicut dixim⁹ est vnũ mẽsurãs primũ. Et hoc aut ꝙtitate est indiuisibile vnũ: aut spẽ est idiuisibile vnũ sm diuersitatẽ eorũ quoꝝ ipm vnũ est mẽsura ⁊ p̃n^m. Illud ergo vnũ qđ est vnũ sm quãtitatẽ: ⁊ est idiuisibile ꝙtitatũ vt ꝙtitatũ in ipsa nã quãtitatis acceptatũ est duplex: quodã.n.idiuisibile nõ habens positionẽ a sola idiuisibilitate est habẽs esse ⁊ rõnẽ est vnitas: aliud võ qđ hꝫ positionẽ a qua hꝫ eẽ ⁊ rõnẽ est punctũ. Et forte aliđ adhuc: ꝙ nõ est quãtitatis vt quãtitatis sed subẽ vt subã est prima forma que est itelligẽtia: ⁊ sic est in alijs generib⁹: lꝫ enĩ in oib⁹ generib⁹ indiuisibile primum reddat ꝙtitatẽ esse illius generis: tñ nõ semp reddit quãtitatẽ vt ꝙtitatẽ: nec reddit eã iteratũ sup ꝙtitatẽ: qꝛ sic punctũ mẽsurat ꝯtinuũ qđ est ipossibile: sed reddit eã mõ principij determinantis esse principiati: sicut indiuisibile qđ est principiũ ꝯtinui per hoc ꝙ est terminus linee sm lineã vnica dictione diuisibilẽ duas habere idiuisiones. Et per hoc scit: ꝙ nõ est quãtitas nisi sm longitudinẽ fluens a puncto motu imaginationis puncti. Et per hoc ꝙ superficies terminat ad lineã terminatã puncto facit sciri quãtitatẽ: que est superficies que est indiuisa vnica indiuisione profundi duabus aũt diuisionibus diuisibilis. Et iđ scit ꝙ est quantitas fluens a linea motu linee imaginario. Et per hoc ꝙ est supficies terminus corporis supficies dico terminata linea que terminat pũcto scit ꝙ corp⁹ est in toto pfecta ꝙtitas: nullo mõ indiuisibilis fluens a motu imaginario supficiei facta ẽt ꝯuersione in hijs tũc duale diuisibile indiuisione est supficies: vnicũ aũt sm diuisionẽ est linea: nullaten⁹ aũt diuisibile ẽ pũctũ ⁊ vnitas. Hoc.n.qđ nõ hꝫ põnẽ ẽ vnitas: illuđ võ qđ hꝫ põnẽ est pũctũ. Et iđ ꝯtigit ꝙ mot⁹ imaginari⁹ pũcti facit ꝯtinuũ: qꝛ eẽ suũ est a põne ⁊ nõ ab indiuisibilitate. Sed mot⁹ imaginari⁹ vnitatis facit discretũ qꝛ eẽ suũ a sola ⁊ simplici est idiuisibilitate q̃ nihil est ꝯtinui. Et qꝛ eẽ illi⁹ idiuisibilitatis oẽm rẽ lq̃uãtũ est vna est ꝯsa per vnã rõnẽ iđ est vn⁹ nũer⁹ ⁊ vnic⁹ q̃ oĩa nũeram⁹. Et nisi ita dicat oporteret ꝯcedẽ ꝙ ali⁹ est nũer⁹ subẽ: ⁊ alius accñtiũ sm diuersa gñ̃a: sicut vnũ terminãs aliud est subẽ ⁊ aliđ accidẽtiũ.

Nõ a quo fumãt diuersitatẽ vnitas in diuersis gñib⁹.

Hoc.n.vnũ qđ est aliđ ⁊ aliqđ sm diuersitatẽ generũ nõ ẽ p̃n^m nec a sola ⁊ simplici idiuisibilitate eẽ accipit: sꝫ poti⁹ ab ipa rei forã ꝓut est termin⁹: sicut sepe in an̄ habitis dcm̃ est. P dicta g̃ scit nã vnitatis ⁊ nũeri ꝙtũ ptinet ad istã itẽtionẽ q̃ rerũ gñ̃a in eẽ hꝫ p̃ducẽ ⁊ inceẽ stabilire: ⁊ numerũ sic in eẽ stabilitũ deinceps accipiat arithmetic⁹: ⁊ ꝯsideret ptes ei⁹ ⁊ dias ⁊ passiões. hec g̃ dicta sunt de idiuisibili qđ est ꝙtitatis vt ꝙtitatis: dixim⁹ aũt ꝙ vnũ ẽ idiuisibile aut ꝙtitate aut spe. Spe g̃ distiguẽtes vnũ dicim⁹: ꝙ q̃dã sũt sm nũerũ vnũ: q̃dã aũt sm spẽm sũt vnũ: ⁊ q̃dã gñe sũt vnũ. Et q̃dã analogia vnũ: siue ꝓportiõe. Numero qdẽ sũt vnũ: quoꝝ mã est vna sicut Marcus Tullius Cicero q̃ sũt noĩa vni⁹ sm nũerũ hoĩs. Spe aũt sũt vnũ: q̃ꝝ rõ diffinitiua vna est sicut soꝛ. ⁊ plato. gñe aũt sunt vnum: quoꝝ eadẽ est figura p̃dicatiõis: sicut hõ ⁊ equus: dico aũt figurã p̃dicatiõis eadẽ qñ sicut figura vna est q̃ linea vel lineis terminat: ita ptãs est gñis differẽtijs ad spẽm vel spẽs terminata q̃.n.sic sũt sub gñis ptãte vna. In vna sũt ꝙtitate illi⁹ ambit⁹ gñis. Hec.n.trãslatio similitudinis facit gñis ambitũ appellari figurã p̃dicatiõis. Scđꝫ analogiã.n.sunt vnũ: q̃cũ ꝙ se habẽt in vna habitudine aliud ⁊ aliud vt sicut tria ad vnũ: ita sex ad q̃tuoꝛ. Et sicut gubernatoꝛ nauis ad naues: ita rectoꝛ ciuitatis ad ciuitatem. Et in hijs ⁊ talibus vnis semp posterioꝛa sequunt ad p̃cedẽtia: q̃cũqꝫ.n.nuõ sũt vnũ ẽt spe sũt vnũ: sed nõ ꝯuertit ꝙ oĩa q̃cũqꝫ spe sunt vnũ: sint ẽt vnũ nuõ. Quedã.n.sũt spe vnũ que nõ vnũ nuõ sunt: sicut ea quoꝝ mã est diuersa ⁊ forma vna vt soꝛ. ⁊ plato. Quedaꝫ etiaꝫ que sunt vnũ nuõ sunt vnũ spe: sicut ea quoꝝ tota mã sm potẽtiã est itra formã: ⁊ nihil de eadẽ sm potẽtiã ad formã ẽ extra sicut sol ⁊ celũ vł ⁊ mũdus. Et vł quoꝝ nulla ẽ trãsmutatio adinuicẽ: ⁊ ẽt sicut diffinitio ⁊ diffinitũ que sũt eadẽ nuõ. lꝫ verius illa dicant vnũ simplr̃ ꝙ vnũ nuõ. Non igit oĩa q̃ sũt eadẽ spe sũt eadẽ nuõ. Et q̃cũqꝫ sunt vnũ spe sunt eadem gñe: sed nõ ꝯuertit: qꝛ nõ q̃cũqꝫ sunt eadẽ gñe sũt eadẽ spe: qꝛ hõ ⁊ asinus sũt eadẽ gñe: sꝫ nõ sũt eadẽ spe. Et q̃cũqꝫ sũt eadẽ gñe sũt eadẽ ꝓportiõe: sꝫ nõ ꝯuertit ꝙ q̃cũqꝫ sũt eadẽ ꝓportiõe: sint eadẽ gñe. Sꝫ hui⁹ nõ est cã quã dicit Auerrois: ꝙ vꝫ ꝓportio sit genus qđdã qꝛ ꝓportio nõ est gen⁹. Sꝫ cã hui⁹ gñis est qꝛ ex oĩ coĩtate nãe seqt coĩtas ꝓportionis: ⁊ non ꝯuertit. Cuꝫ.n.dico soꝛ. ⁊ plato sunt hõ vel aĩal ex ista coĩtate relinquitur ꝙ sortes ⁊ plato sunt ꝯposita eiusdẽ gñis vel eiusdẽ spẽi. Conueniunt g̃ soꝛ. ⁊ plato in hoc ꝙ supposita sũt: ⁊ suppositi coĩtas est coĩtas ꝓportionis: qꝛ est coĩtas vnius habitudinis duoꝝ vel plurĩũ inferioꝝ ad vnã nãm cõem.

Nõ ꝯ expõnẽ Auerrois.

Unũ aũt in hijs q̃tuoꝛ ꝯsideratur aut in nã simplici aut in ea ꝙ ad nãm comparat: vel ad aliud. Et per hãc cõparationẽ accipit vnũ ꝓportiõe. Si aũt vnoꝝ cãtur a nã vna: aut hoc est mã aut forma. Si forma aut est totũ esse aut nõ totũ esse sꝫ est potẽtis ad eẽ. Et p̃io qdẽ mõ a mã accipit vnũ nuõ. Et 2° mõ a forma accipit vnuꝫ spe. Et 3° mõ a forma accipit vnũ gñe. Palã aũt est p hoc ꝙ idiuisio est cã vnius: ꝙ ⁊ diuisio que est idiuisioni opposita cã est multitudinis q̃ est opposita vni. Et qꝛ multa mõ oppõitis se hñt ad vnũ. Et scim⁹ ꝙ si vnũ oppositoꝝ dicit multipliciter: ꝙ reliquũ est multiplex: opꝫ ꝙ multa ita sint multipliciter dicta sicut vnũ. Alia.n.dicunt multa per hoc ꝙ nõ sũt ꝯtinua per subm primũ vel vltimũ vel sm aliquẽ aliũ modũ ꝯtinui superius determinatũ. Alia aũt dicunt multa per hoc ꝙ hñt diuersaꝫ mãm sm spẽm diuersaꝫ: siue illa mã sit prima sicut oium spẽꝝ aque ⁊ liquefactibiliuꝫ est vna mã: aut in hoc ꝙ hñt mãꝫ finalẽ que prima est diuisaꝫ. Alia ẽt dicunt multa qꝛ diuersas hñt rõnes diffinitiuas per formã datas que dicũt qđ erat eẽ: ⁊ vt vł dicat sm oẽꝫ defectũ vnitatis ante determinate inducit pluralitas que p̃ncipiũ est multitudinis cuiusdaꝫ que opponit vni in aliq̃ sigñatiõe vnius. Hec g̃ de vno ⁊ multo dicta sint ⁊ in eo stabilitũ est esse vnius qđ est p̃ncipiũ nũeri ⁊ stabilitũ est eẽ ipsi⁹ nũeri: ita ꝙ non opꝫ nos amplius de hoc in illa scia sollicitari: qñ dicta sufficiũt sm hui⁹ sapie ꝓprietatẽ.

Cap. 10^m. Et est digressio declarans esse numeri: ⁊ q̃liter vnũ ꝯstituit nũerũ: ⁊ q̃liter duo est multitudinis p̃n^m ⁊ q̃liter multitudo: q̃dã est numerus ⁊ qualiter nõ est numer⁹.

Cum aũt istius sapie sit stabilire ptes entis q̃s supponũt scie pticulares sicut sepe iaꝫ in ante habitis diximus. Et nũerus sit vnuꝫ tale eius de q̃ ꝯsiderat arithmetic⁹. Quia iam qđ diximus deesse nũeri digressionẽ faciẽdo cõplebim⁹ id qđ de nuõ sm prie p̃hie ꝓprietatẽ videt eẽ dõꝫ: sic.n.facilioꝛ sit doctrina qñ ea q̃ eiusdẽ sũt nãe simul ponunt: qñ bono mõ fieri põt: qꝛ tũc itellect⁹ vni⁹ manifestatur ex altero. Quia g̃ iã determinatũ ẽ q̃ sit vnitas: q̃ est p̃n^m nũeri. Et ꝙ vnitas hec nõ sit sepabilis a rebus vnis: lꝫ rõ vnitatis sit ĩ aĩa abstractiõe itellect⁹ a reb⁹ abstracta: facile est oñdẽ ꝙ vnitas nullo mõ põt eẽ nũer⁹: qꝛ cũ nõ sit eẽ vnitatis aliđ ab eẽ simplicis idiuisibilitatis ⁊ simplex idiuisibilitas nullo mõ possit diuidi. Et oĩs mł̃titudinis cã sit diuisio vnitas nõ põt fieri mł̃titudo. Oĩs ãt nũer⁹ mł̃titudo ẽ q̃dã. vnitas g̃ nullo⁹ põt eẽ nũer⁹. Si ãt si p̃t vnitas eẽ nũer⁹: ꝯstat g̃ ꝙ neqꝫ ẽ par neqꝫ ipar. Oẽ.n.qđ ẽ par vł ipar ẽ nũer⁹: eo ꝙ par ⁊ ipar numeri sunt passiões: in quaꝝ rõne diffinitiua

subm est. Est ḡ hmōi vnitas principiū numeri nō nūerus:
ꝯsiderādū ḡ hec est de ipō mō qd sit ⁊ qd sint spēs eius. Et
vt meli⁹ itelligat̃ accipiat̃ spēs aliq̄ nūeri: q: ꝙ in vna est in
oīb⁹ eē est necesse. Si.n. sic dicā denarius ex septē ⁊ trib⁹ cō
stituit̃: vel denarius est septē ⁊ tria nihil. ℂ Ampli⁹ addēs
falsuz est qđ dicit̃: q: fm hoc denarius eēt septē: ⁊ denarius
eēt tria ⁊ eēt ex septē ⁊ trib⁹ qđ falsuz est. Silr̃ et si dicā de-
narius est septē ⁊ tria simul sumpta: hoc iterū est falsum: q:
ex quo denarius nō est septē relinquit̃ ꝙ denarius nō est se
ptē cū q̄buscūqȝ aliis. Et vt vniuslr̄ dicat̃ vna spēs nūeri de
alia nō ꝑdicat̃ nec diffinit eā: ⁊ iō denari⁹ nō est nouē ⁊ vnū
neqȝ octo ⁊ duo neqȝ septē ⁊ tria neqȝ sex ⁊ q̄tuor neqȝ quin-
que ⁊ qnque forte diceret aliqs ꝙ denari⁹ est sūma q̄ excre-
scit ex aggregatione septē ⁊ triū vel sex ⁊ q̄tuor vel qnque ⁊
qnqȝ. ℂ Ad hoc aūt dico ꝙ hoc qdē verum est: sed hec non
est diffinitio denarij ꝙ est spēs discreti ꝙ est numerus: q:
septē ⁊ tria que ponunt̃ in illa descriptione eq̄liter sūt igno-
ta sicut ipē denari⁹. Nulla.n. q̄titas diuisibilis nota est nisi
per suā mēsurā primā: ꝯstat aūt septē ⁊ tria q̄titates esse di
uisibiles: nō ḡ certificāt esse alicui⁹ nūeri: fm ꝙ hmōi sunt.
Mēsura aūt prima numeri est vnitas aggregatiōe sua cer
tificās oēm numeri q̄titatē: idē aūt est oīno in talib⁹ certifi
cans ⁊ ꝯstituēs in esse aggregatiuo. ḡ vnitas ꝯstituit ⁊ cer
tificat oēm numerū. op₃ ḡ ꝙ denarius sit aggregat⁹ ex vno
⁊ vno ⁊ vno ⁊ vno vsqȝ ad decimā vnitatē: nec iterū erit de-
narius id qđ fit ex vno decies sumpto. ℂ Et hui⁹ sunt due
rōnes, quarū vna est: q: cū dico decies facio denoīationem
de decē. ⁊ iō decē noti⁹ est q̄ decies: pp qđ decies nō cadit
in denarij diffinitione. ℂ Alia rō est: q: si vnū decies sumat̃
nihil multiplicat nec facit actualē discretionē: s₃ denarius
ꝯstituit̃ ex vnis diuersis que aggregata actualem faciūt dis
cretionē. Idē aūt est itelligere de esse cuiusl₃ nūeri. ℂ S₃ tūc
forte quereret aliqs que sit vnitas q̄ nūerus est vnus cū dī
binarius est vnus ⁊ denari⁹ vnus ⁊ ternarius vnus. Cū.n.
vnūqđqȝ sua forma ⁊ sua eēntia sit vnū: videt̃ ꝙ ⁊ numer⁹
hēat formā q̄ dicit̃ vn⁹. ℂ Ad hoc aūt dōm ꝙ cū nūerus sit
in gñe discreti forma cuiusl₃ nūeri est sola sūme aggregati
ex vnis siue vnitatib⁹: pp qđ vltia vnitas accepta vt finis
in q̄ ⁊ ad quā finit̃ mot⁹ aggregatiōis est vnitas nūeri ⁊ for
ma. illa.n. sola est cā indiuisionis talis sūme sicut finis acce
pta vt dictū est: habitū aūt est in ꝑhabitis ꝙ idē est causa
indiuisionis ⁊ vnitatis. Patet ḡ ꝙ hec est cā vnitatis ⁊ oīs
nūeri. ℂ Ampli⁹ in ꝑhabitis ostēdim⁹ ꝙ vnū nō est separa
bile a reb⁹: q: si separaret̃ adhuc remaneret res vna. Et si
separarū eēt vnū a reb⁹ ⁊ itelligeret̃ ꝯiūgi iterū eēt res dua
bus diuersis vnitatibus vna: ⁊ sic eēt quelibet res vna due
res: ⁊ multa alia sequerent̃ incōueniētia. Oino aūt eodem
mō ꝓbat̃: ꝙ nec duo sepabile est a reb⁹ duabus nec aliqs
alius nūerus separi pōt ab ipsis rebus que sūt in mūdo ipso.
ℂ Mai⁹ aūt l₃ sint multe rōnes: tñ ad p̄ntē itētionē due suffi
ciunt: q̄rū vna est: ꝙ iam ꝓbatuz est nūerū nihil esse penit⁹
nisi discretū aggregatū ex vno: ⁊ vno: ⁊ sic deinceps: si ḡ vnū
īsepabile est a reb⁹ vnis relinq̄t ⁊ nūerū īsepabilem eē. Se
cūda rō est: q: q̄cūqȝ nūerant̃ nō veniūt in nūeꝝ nisi formis
suis qb⁹ distinguunt̃: q̄diu ḡ saluant̃ in eē suo tādiu adhe
ret eis numer⁹. Si.n. daret̃ hoc accidēs separi: tūc querat̃
vtrū sepato binario a duab⁹ ouibus adhuc remanēt oues
due vel nō. Si adhuc remanēt due: tunc aliquo binario sūt
due: ⁊ ille binarius cū priore q̄ infuit facit q̄tuor: prius ḡ q̄-
tuor fuerūt: q̄tuor ḡ sunt quecūqȝ duab⁹ binarijs nūerant̃.
Si aūt nō remanēt due: tūc seq̄t̃ ꝙ nō remanēt oues: ⁊ hoc
falsuz est cū accidēte sepato a subto nō destruat̃ subm. Idē
aūt est de alijs numeris: l₃ aūt hoc mō īsepabilis sit nūer⁹:
nō tñ falsuz oīno dicūt nūerū in aīa eē dicētes. Rō.n. nume
ri formalis q̄ nūerus est quo numeram⁹ in aīa est. Est aūt
quo nūeram⁹ nō nūerus. Et est quo nūeram⁹ nūerus fois
eni idiuisionē eāute nūeram⁹: ⁊ est nō nūerus. Et coacerua
tione vnitatū nūeramus: ⁊ hec coaceruatio est nūer⁹ nume
rās dīa: ⁊ hic numerus potissime est in aīa: si formalr̃ acci-
piat̃ ipsa coaceruatio: mālr̃ ṽo subm mā dē ⁊ est in reb⁹
nūeratis. ℂ De binario ēt scire op₃: spālr̄: qđ mathematice
de illo loquēdo ꝓbat̃ nō eē nūer⁹ s₃ pluralitatis p̄n^m. Si.n.
nūerus esse det̃ aut erit nūerus simplex: aut cōposit⁹. si autē
sit nūerus simplex: tūc sequit̃ ꝙ nō diuidit̃. ⁊ hoc est falsuz.

Ꝙ numerus denari⁹ nō fit solūr id qđ fit ex vno decies sumpto.

Nō q̄ vnitate nūer⁹ est vn⁹.

Ꝙ binarius mathematice loquēdo nō ē nūer⁹ s₃ pluralitatis p̄n^m.

Si aūt sit nūerus cōposit⁹ sequunt̃ duo incōuenientia: quoꝝ
p̄mū est ꝙ cōponit̃ ex nūeris q̄busdā qđ falsum est: alteruz
aūt est qđ sequit̃ ꝙ nō sit nūerus prim⁹ nec pluralitatis pri-
cipiū. ⁊ hoc est falsum. videt̃ ḡ ꝙ binari⁹ nō sit nūer⁹. ℂ Ad
hoc aūt fm ꝓprietatē hui⁹ scie dōm est ꝙ dī nūerus dupl̃r.
vno mō ꝓut nūerus ad suū ordinat̃ principiū: ⁊ sic oē illud
est nūerus qđ coaceruat̃ ex vnis. Et hoc mō binari⁹ est nu
merus. ℂ Alio mō dicit̃ numerus passionib⁹ subitās nume
roꝝ que sunt par ⁊ ipar: ⁊ pfectū ⁊ diminutū: ⁊ abundans ⁊
simplex: ⁊ cōpositū ⁊ hmōi. Et sic binarius nō est numerus
sed pluralitatis principiū. Et hec est cā ꝙ antiq̄ssimi Gra
matici dixerūt tres esse numeros. s. singularē dualē ⁊ plura-
lē: q: aūt hec scia numerū ꝓut est ens in pte subitās passio-
nib⁹ nō ꝯsiderat iō binariū dicit esse numerū. Oīs.n. vnita
tū coaceruatio esse h₃ numeri: esse.n. fm ꝙ ex primis princi
pijs cātur ⁊ pēdet ꝯsiderat iste phus. Sic aūt sumpto bina
rio numerus est in vltimo paucitatis cōsistens: ⁊ numerus
stat in minimo l₃ respectu maximi nō stet sed ꝓcedat in ifi-
nitū. ℂ Adhuc aūt ipsa multitudo dupl̃r ꝯsiderat̃: ⁊ simil̃r
multū ⁊ ēt paucū ⁊ paucitas: qm̄ q̄libet istoꝝ pōt accipi ab-
solute vel cōparatū per respectū ad alterū. Et siqdē absolu
te accipit̃ tūc nūerus q̄libet est multū q̄dā ⁊ multitudo. oē
eni coaceruatū ex vnis est multū ⁊ multitudo quedā: si aūt
multū dicat respectū ad alterū tūc opponit̃ pauco: ⁊ sic duo
erūt paucū ⁊ nullo mō multū. q̄libet aūt alter numerus erit
multū ⁊ paucū respectu diuersoꝝ. Multū ḡ ⁊ paucuz sic op-
ponunt̃ sicut correlatiua: vnū aūt opponit̃ ⁊ pauco ⁊ multo
sicut principiū pricipiato: sicut p₃ per ea que hic dicta sunt.
Nos tñ in sequētib⁹ huius sapiētie subtilius de his differe
mus. per hoc.n. que hic dicta sunt sufficiēter scit̃ eē nūeri. ⁊
hoc intendimus in hoc qnto li. ꝙ stabiliam⁹ ens ⁊ ptes enti
tis ⁊ principia ipsius sicut a principio huius libri diximus.

Ꝙ binarius metaphice cō siderat⁹ nūer⁹ dici possit.

Multitudo dupl̃r ꝯsideratur.

ℂ Cap. ii^m. De modis entis ꝙ nec diffiniri nec dscribi pōt.

Ens: diffinitionē: vel descriptionē seu iterpta-
tionē: seu q̄cūqȝ assignationē hēre nō pōt: q: p
qcqd notificaret̃ hoc esset ens ⁊ minus notū ⁊
simpl̃r ⁊ quo ad nos: q̄ ens ipm. Et hoc qdē
p₃ ex hoc ꝙ nobis nihil notuz est penitus nisi
ens ipm ens esse supponamus. Et sic quo ad
nos ens notius est oī eo p qđ posset notificari. ℂ Simplici
ter aūt notius esse ꝓbat̃ per hoc: ꝙ est simplicissimuz ⁊ pri-
mū: diuidemus ergo ipm dicentes ꝙ ens sicut ⁊ vnuz dicit̃
aut fm accidens aut fm se. fm accidens aūt dupliciter vel
forte melius tripliciter. Uno qdē mō ꝙ vnū accidens al-
teri accidere dicit̃: ꝓpter vnū subm cui ambo accidunt: si-
cut dicimus iustū esse musicū. ℂ Alio mō dicit̃ esse fm acci
dens quādo accidens subto accidit nō qdē subto primo
sed ei ꝙ substantialiter in est subto primo: ⁊ per primū sub-
iectū subijcit̃ accidenti: sicut dicimus hoiem esse musicum
⁊ musicū hominem: hoc eni q̄dāmō dicit̃ similiter ei ꝙ est
musicū edificatorē esse: q: accidit edificatori musicuz esse:
aut ecōuerso accidit musico esse edificatorē: in talib⁹ enim
hoc esse hoc quādo vnū simpliciter inesse alteri dicimus ⁊
nō inesse: vt genus neqȝ inesse vt ꝯuertibile ꝙ est ꝓpriū vel
diffinitio significat hoc huic accidere ⁊ ineē vt accñs: sicut
ēt in 2° topicoꝝ est determinatuz: ꝑdicatū.n. accñtale nihil
addit sup ineē simpl̃r. Et sic est in hijs que nūc dicta sunt:
qn̄ dicim⁹ hoiem musicū aut ecōuerso musicū hoiez: aut ēt
vnū accñs alteri ineē: vt qn̄ dicim⁹ musicū albū aut ecōuer
so albū musicū. Hoc.n. vltimo inductū. iō dicimus esse: q:
ambo accñtia eidē subto accidūt: aliō ṽo dicim⁹ sic vt signi
ficemus alterū ineē alteri: q: accidēs accidit ei qđ est vere
ens cōpletū in seipso. ℂ Tertiū ṽo dicim⁹ vt qn̄ dicim⁹ mu
sicū esse hoiem: iō hoc dicim⁹: q: huic qđ est homo musicuz
accidit: ꝙ tñ nō est primū subm ipsius. ⁊ similiter etiā dicit̃
⁊ musicū albū eē: iō q: cui accidit musicū illō ē albū. ℂ Epi
logādo ergo dicim⁹: ꝙ fm accidens dicta sic dicunt̃: aut eo
q: eidē enti ambo accidūt. Aut q: enti per se accidens acci
dit. Aut q: illud cui inest accidens est illi subto idez: de quo
predicat̃ accidēs: sicut secunda suba idē subm est sube pri-
me cui proprie inest accidēs predicatum de ipsa. Scdm se
aūt esse siue ens dicunt̃ quecūqȝ ꝑdicant̃ fm coordinationē
figure predicamētoꝝ: ita ꝙ alterū de altero ꝑdicemr essen-
tialiter vt de subto quotiēs huiusmodi predicatū de subto

Tex. cō. 13.

Tex.cō.14. dicit tot modis dicit esse fm se: qr tale pdicatū: esse qōdāz dicit ⁊ significat ⁊ diuersitas qdē est ex significatione pdicatoꝝ: sꝫ oia qd dicāt pdicatoꝝ eni taliū qdā signant aliqd siue subam. Alia signant qle: alia qtū. Alia ad aliqd: alia facere. Alia pati: alia vbi: alia qn: ⁊ alia situ: ⁊ alia habitum. ⁊ esse qdē siue ens signat idē aliqd vnicuiqꝫ generū hoꝝ. cuiꝰ pbatio est: qr nihil refert dicere hō cōualescēs est vt esse significet in dictione: ⁊ hō ꝯualescit: ⁊ hō vadēs est aut stans ⁊ hō vadit aut stat. In oibꝰ. n. adiectiuis quocūqꝫ mō significatis pncipalr importat accidēs: ⁊ secūdario subm. ⁊ qn pdicat de suba tale esse significat. qle iportat per adiectiuū ⁊ nō esse sube. Et iō tale eē fm figuras pdicamētoꝝ variatur. ¶ Amplius aūt: eē ⁊ ens signat ipsam rei veritatē. Et hoc dupliciter. vno qdē mō in ipa re extra aiam: ⁊ extra sermonē accepta: ⁊ sic veritas rei est ipsa entitas quā hꝫ ex sui pfectiōe: sic dicimꝰ verū aurū: qꝛ pfectionē auri attingūt: ⁊ verū hoiem ⁊ verū tps ⁊ verā mām ⁊ hmōi. huic vō opponit pmixtū siue apparens ⁊ nō existēs: qō vulgariter falsuꝫ vocat ⁊ hoc verū cū qōlibet ente ꝯuertit: nec est separabile ab ipso sicut nec vnū. Et hoc pbat per easdē rōnes qbꝰ pbatū est qꝛ vnuꝫ nō separat a rebꝰ vnis. Alio mō signat esse veritatē cōpositionis in cōplexiōe sermonis: qr in eo qꝛ res est vel nō est oīo vera vel falsa dicit: ⁊ hoc pprie est esse qō dā: qr cōpositio dicit eē potius qꝫ ens simpler: qr cuꝫ dicimꝰ aliqd esse monstramus ipsa dictione ipm esse verū: ⁊ qn dicimus nō aliqd esse ipsa dictione monstramus qr nō est verum sed falsum. hoc aūt fm similitudinē vnū est in affirmatione ⁊ negatione: vt qn dicimus qꝛ socrates est musicus signamus hoc esse verū. Et qn dicimus qr sor. est non albꝰ signamꝰ qr nō est verū ipm esse albū. dicimꝰ aūt nō esse diametrū cōmēsurabilē signantes hoc esse falsum: in oibꝰ eniꝫ talibꝰ esse ⁊ nō esse fm se sunt cā veritatis ⁊ falsitatis: qntis forte attributio extremoꝝ adinuicē sit accidentalis. ¶ Amplius aūt esse ⁊ ens dicit aut potētia effabile aut pfectione effabile siue significabile: hoꝝ. n. duoꝝ terminoꝝ siue extremoꝝ ⁊ hoc esse dicimꝰ qꝛ pñte est effabile siue significabile de duobꝰ extremis. et hoc esse dicimus qꝛ est effabile siue significabile pfectione. Sed in talibꝰ potētia ens est posteriꝰ ens ⁊ nō addēs supra generis nāꝫ. pfectione aūt ens est qō determinatū est ad esse per dīam ⁊ formā. dicit tn potestate ens dupliciter: potentia videlꝫ mãe ⁊ potētia habitualis forme: sicut dicimus scire dupłr scꝫ qꝛ potens est vti scia fm habitus facultatē: ⁊ id qō est vtens siue ꝯsiderans. Et hoc mō dicit dupłr qescens. fm actū eni quiescēs dicit: cui iam inest qes: ⁊ id qō potēs est qescē dicit potētia qescēs. Silr aūt dicit hoc ꝫ actū ⁊ potētiā in substātijs. In artificialibꝰ eni dicimꝰ idolū Mercurij eē in lapide vel actu vel potentia. Et similr potētia vel actu dicimꝰ in lapide eē medietatē linee vel lint aliōis ⁊ idoli. Et dicimꝰ ēt frumētū nōdū pfectū esse actu ⁊ potētia fm modū quo actu ⁊ potentia dicit esse: qꝛ fm aliqd pfectū est ⁊ fm vltimū agere nōdū hꝫ pfectionē: sicut puer est vir potētia. In oibꝰ aūt talibꝰ potētia dicit esse qꝛ est in potētia prima: potētia vō prima est que vnico motu deducit ad actū sicut habitus ad agere ⁊ habilis ad habitū: ⁊ ēt de alijs est accipiēdū: qn vō res sit potēs ⁊ qn nō subtilius in sequentibꝰ dicet. Hec. n. breuiter dicta sufficiunt. ¶ Est aūt hic nō ptereūdū qꝛ ens ēt sicut in ante hūc habito libro dirimꝰ etiā cōprehēdit ea que sunt in aia ⁊ esse ⁊ enti opponit nō ens: nō entis autem qō nil oīno est nulle sunt spēs nulle differētie nulle pprietates: ⁊ nulle comparatiōes. Et si aliqd illoꝝ attribuat nō enti: opꝫ qꝛ sibi aliqō esse ponat: sicut ponit ei esse qn dicit esse signatū in oīone vel qn dicit altera pars ꝯdictiōis vel aliqd hmōi: ⁊ hoc

Dubium. transeo qr est manifestuꝫ. ¶ Sed dubitabit forte aliqs de hoc qō dirimꝰ qꝛ ens diuidit in potētia effabile ⁊ actu effabile ⁊ vtrūqꝫ hoꝝ quēdā dirimus esse terminoꝝ: potētia nō videt effari nisi per actū nec terminū hꝫ nisi actus: potētia

Tex.cō.33. diffinit pee actū sicut in zº de aia ostēsum est. ¶ Adhuc aūt obijciens quis qꝛ cū oē diuidēs positū relinquat diuisuꝫ: videbit sequi fm ea que dicta sunt. Si est aliqd potētia ens

Solutio. qꝛ ipm sit ens fm se. Est enim entis fm se diuisio in ens potentia ⁊ nō in ens actu. ¶ Hec aūt oia ⁊ quecūqꝫ talia sunt soluunt per hoc qꝛ ens fm se sumit hic a nobis per oppositionē ad ens per accidēs. Ens ergo fm se dicit hic qn vnū attribuit alteri gratia sui ⁊ nō gratia alteriꝰ: ita qꝛ ipm est de nā illius. ¶ Hoc aūt variabile est dupliciter. s. fm rei pricipia ⁊ fm esse qō est in aia de rebꝰ extra. Et siquidē est fm ipsa entis principia: illa dupliciter est accipere: scilꝫ aut fm qꝛ sunt diffinitētia vniuliter accepta sic eni dicūt eē qꝛ determinabilē figuris pdicamētoꝝ. Et qꝛ qdā dicūt esse accidentia per hoc pbat qꝛ qn denominatiue pdicant de substātia esse qōdā dicūt ⁊ illius esse opꝫ accipere pncipia fm diffinitionē fm primū modū dicendi per se. Et hoc esset fm se determinabilē figuris pdicamētoꝝ. Alio aūt mō accipiunt rei principia fm qꝛ ipsam rem cōstituūt. Et hec sunt actꝰ ⁊ potentia in oi gñe. Quia vō ex inherētia pdicati cū subiecto cāntur esse veritatis rerū significatū in oratiōe: ⁊ hec est causa veritatis fm se: ⁊ nō fm accidens aliqō: ppter hoc iter primū modū entis fm se qui accipit ex ipsis reruꝫ principijs ⁊ zm qui etiā accipit ex eisdē principijs fm aliū modū esse cōsideratis interposuimus modū esse fm se quo veritas reꝝ demōstrat. Qō aūt dicit potētia nō esse effabilis nec diffinitionē habere nisi per actū nihil est ad ppositū: qr lꝫ nō sit effabilis nisi per actū tn est effabilis ⁊ diffinibilis. ¶ Et hoc mō signat modū quēdā esse quē modū nō signat actu ens: ⁊ qꝛ dicit diuidēs debere relinquere diuisuꝫ verū est in diuisione vniuoci. hic āt diduni analoga. ⁊ iō diuidētia nō simpłr relinquūt diuisuꝫ sꝫ relinquūt ipm fm modū quēdā ⁊c.

¶ Tractatus secundus quinti libri metaphysice qui est de substantia ⁊ sibi adiunctis.

¶ Cap. pm. Et est digressio declarās generaliter qd est substantia: ⁊ que sunt diuisiones eius generales ⁊ prime.

Anteqꝫ nos distinguēdo dicamꝰ modos sube. Opꝫ nos stabilire subam fm huiꝰ pñe pbile ꝓprietatē. Et iō ex pinductis dicimꝰ qꝛ eē aut est per eētiā aut per accñs: eē aūt per accidēs est infinitū: eo qꝛ nō sunt isinita que per accñs cōtientūt. eē vō per eētiā est per eētialia q sūt finita: ⁊ fines eē rei. iter oia aūt que sūt eēnaliaľr suba est primū sicut pꝫ ex pria diuisiōe eē fm se quā in pnti ca. idarimus. Esse. n. fm se est duobꝰ modis in gñe: vnū qdē eē cuiꝰ eētia acqsita ex sibi eētialibꝰ est: sꝫ cū ipm sit in aliq nō est in eo sicut qdā ps: ⁊ ipoſe est esse sine eo in q est. Et hoc est accñs: ⁊ est in subto. Aliō aūt est qō est eētia acqsita ex principijs eētialibꝰ: sꝫ fm eē nō in alio hoc mō eo qꝛ non est in subto ⁊ hec est suba. Si. n. darer qꝛ suba eēt i subto: tūc qrit de isto subto aut. n. hec iterū eēt i subto alio vel nō. Et si diceret qꝛ eēt in subto: iteꝝ de illo qreret ⁊ abiret hoc in isinitū. Et iō opꝫ qꝛ pm accñtis subm nō sit in subto pp qō dicit Auicē. qꝛ suba ē ꝯstituēs eē accñtis nō ꝯstituta ab illo: ⁊ iō ē eē sube aū eē accñtis. Et hoc tn nō negat accñs eē aliqn in accñte: vt velocitas i motu: ⁊ rectitudo in linea: ⁊ figura in supficie: ⁊ accñtia ēt dicunt multa ⁊ vnū ⁊ hmōi plura inueniunt pp qō opꝫ qꝛ ambo accñtia talia sint i alio quodā qō est subꝫ amboꝝ: qr accñs nō substat accñti nisi accñs staret in suba: q ipm eē facit. Et iō nō sufficiēter crediderūt signo

Ista opio fuit Alexādri ⁊ imponit ei Auerrois. 5. phy. cō. 10.

qcūqꝫ māꝫ eē dixerūt oē qō substat. ¶ Fuerūt ēt qdā q aliq dixerūt eē ⁊ subam ⁊ accñs: sicut pmas eīntoꝝ qlitates dixerūt in ipsis eīntis eē subas: ⁊ i alijs dixerūt eē accñtia: qō ē ipoſe: qr qō i se suba ē nō pōt eē accñs respū alicuiꝰ alteriꝰ: de hijs āt i libro pigenesco determiatū ē. Et iductis āt ps qꝛ subm ē ens p se pfectū qō i se i eē ꝯstituit alteꝝ. Vn qō ē in alio dupłr ē in ipo: aut. n. ē in eo ita qꝛ facit ipm eē ⁊ est cā qre ipꝫ ē in actu: ⁊ hoc ē in alio sicut ps cōpositi ⁊ ps eē rei. ⁊

Esse i alio cōtingit dupłr.

hec ē sola eētialis ⁊ nō accñs. Aut est in eo nihil ꝯferēs ad eē sꝫ potiꝰ ꝯstitutū in eē p hoc qꝛ ē in alio. ⁊ hoc ē accñs: ⁊ id qō priori mō est in alio nō est vt in subto: qntis sit vt in mā suba: sed qꝛ zº mō est in alio est in alio vt in subto. Vn mā subta nō est i alio vt i subto: ⁊ iō est suba. sꝫ oē qō est i alioꝛ vt in subto est in māe suba. sꝫ nō ꝯuertit: qr subm substare nō hꝫ nisi grā māe pprie loquēdo: sꝫ mā hꝫ illō a seipsa. Ex inductis aūt est accipe qndā sube diuisionē: qr suba aut est corpꝰ aut nō corpꝰ. ⁊ si est nō corpꝰ aut est ps corpis aut nō: ⁊ si nō est pars corpis: aut hꝫ ꝯiunctionē motoris ad mobile corpus aut nō. Et tūc corpus est suba cōposita pars cor-

poris vna quidē mā ꝛ altera forma: nō pars corporis ɔiun-cta corpori aīa itellectualis siue celi siue hoīs nō coniuncta corpori intelligentia: de omnib⁹ igitᷓ substantijs hmōi que vere substātie sunt opꝫ intendere sm̄ omnes suas diuersita-tes ꝓbando eas esse: ꝛ ostendendo diuersitates ꝛ differen-tias earum: primum aūt loquamur de substātia corporali.

¶ Cap. 2ᵐ. Et est digressio declarans esse substantie corpo-ralis in eo ꝙ est corpus.

Tx. cō. 15.

c° phi. tex. cō. primi vsqꝫ ad tex. cō. 10.

SUbstātia aūt corporea suba vna ɔtinua non ex athomis cōposita: eo ꝙ idiuisibile indiuisi-bili nō ɔtinuatᷓ: sicut ostēdim⁹ in 7° phꝫsicoꝝ. subaꝫ aūt corporeā cōpositā ex mā ꝛ forma q̄dā dixerūt esse q̄n diffiniēdo ꝙ est corp⁹ suba lōga lata ꝛ ꝓfunda. Qđ etiā nos laūbabitis sepe dixim⁹. ¶ Cōsiderem⁹ ḡ ipoꝝ vboꝝ itētiōes: ꝛ videa-mus q̄ō corp⁹ qđ est suba: sit lōgū latū ꝛ ꝓfundū. dicitᷓ enī lōgitudo aliqñ linea ducta i ɔtinuū quocūqꝫ mō ducta fue-rit: ꝛ sm̄ hec linea ꝛ lōgitudo est vna spēꝝ q̄titatis. Aliqñ ēt dicitᷓ lōgitudo maior lineaꝝ superficiē ɔtinētiū dimēsio. Aliqñ iteꝝ dicitᷓ lōgitudo maior dimēsio extēsa in q̄tito quo-cūqꝫ mō extendatᷓ: ꝛ siue sint linee siue sint aliqđ aliud eius cui⁹ q̄titas mēsuratᷓ. Aliqñ ēt dicitᷓ lōgitudo spatiuꝫ qđ est iter caput ꝛ pedes hoīs: vel iter caput ꝛ caudā alterius aīa-lis: dicitᷓ ēt lōgitudo mūdi spatiū ꝙ est iter sursum ꝛ deor-sum. Et aliqñ dicitᷓ lōgitudo climatis ꝛ habitatiōis arc⁹: q iteriacet iter pūctū oriētis ꝛ punctū meridiani cuiuslibet hoīs. Latitudo ēt dicitᷓ multiplr̄. Aliqñ dicitᷓ latitudo ipsa supficies. Et dicitᷓ latitudo mēsura minor duarū dimēsio-nū. Et dicitᷓ latitudo spatiū orbis arcus q est iter oriēs ꝛ oc-cidēs: ꝛ dicitᷓ latitudo climatis meridiani arcus q est inter eqnoctialē ꝛ zenith capitis cuiusꝫ hoīs. ꝓfunditas ēt dicitᷓ multis modis: vno qdē: ꝛ p̄mo mō q̄titas diametri que cō-tinuat inter duas supficies: ꝛ hec hꝫ duo noīa a sūmo ad imū mēsurādo dicitᷓ ꝓfūdū: ab imo aūt ad sūmū mēsurā-do dicitᷓ altū siue altitudo. ꝛ dicitᷓ ꝓfundū qđ est iter an̄ ꝛ re-tro diallū: ꝛ dicitᷓ ꝓfundū orbis qđ est ab austro in aqlonē: que sunt an̄ ꝛ retro mūdi: ꝛ dicitᷓ ꝓfundū climatis mediuꝫ ipi⁹ i quo sicut in cētro figitᷓ diameter pyramidis luminis celestis qđ icidit i clima. Isti. n. sunt modi colores qb⁹ vtū-tur phī istis noīb⁹ istaꝝ dimēsionū. ¶ Cū aūt dicitᷓ corp⁹ lō-gū latū ꝛ ꝓfundū nō opꝫ ꝙ iste dimēsiones actu sint in ipō. videm⁹ ḡ spherā eē corp⁹ in quo nulla penit⁹ est longitudo siue linea. Qđ. n. dicitᷓ axis sphere: quē megual Arabes vo-cāt q est linea trāsiēs per polos ꝛ cētrū sphere nō assignatur sphere nisi cū mouetᷓ: sphera aūt nō est corp⁹: ex hoc ꝙ mo-uetᷓ: nec est corp⁹ ex hoc ꝙ est sphera: sed pn⁹ corporeitatis sunt in ipsa ɔstitutiua eē corporis an̄ vtrūqꝫ illoꝝ: nec iterū opꝫ ꝙ corp⁹ in eo ꝙ corp⁹ sit terminatū supficie: q: si pona-mus corp⁹ isinitū sicut multi posuerūt ipm̄ erit corp⁹: ꝛ non erit supficie terminatū: ꝛ tn̄ ponēs corp⁹ eē isinitū nō errat in hoc ꝙ ipm̄ ponit eē corp⁹: sed in hoc ꝙ ipm̄ ponit infini-tū esse. nec iteꝝ ad eē corporis reqritᷓ: ꝙ hēat plures actu sup-ficies p̄ter corpa terminata. est. n. corp⁹ vnica supficie termi-natū: qđ est sphera. nec opꝫ iterū ad eē corpis ipm̄ eē positū sub celo q̄cūqꝫ mō: vt ab ipō recipiat dimēsiōes q: ipm̄ ce-lū est corp⁹ ꝛ sic dimēsiōes nō recipit. Ex oīb⁹ ḡ hmōi ɔclu-ditᷓ: ꝙ corpis eē nō pēdet ex hēre tres sm̄ actū dimēsiones: sꝫ poti⁹ corp⁹ est qđ aptū est trib⁹ dimēsionib⁹ mēsurari: ita ꝙ tres diametri orthogonaliter ad vnū angulū ɔiūcti mē-surabūt ipm̄: nec plures pñt in ipso eē orthogonalr̄ in angu-lo vno ɔuenientes: sꝫ plures ꝛ isiniti pñt nō orthogonalr̄ pe-netrare per ipm̄. forma aūt hui⁹ aptitudinis facit corp⁹ esse corp⁹: sꝫ mēsure sm̄ actū in ipso accepte ɔsequunᷓ eē ipsi⁹ ꝛ ei⁹ subam ꝛ succedūt sibi suba manēte vna ꝛ eadē. Si. n. ac-cipiatᷓ cera ꝛ cōprimatᷓ: ꝓ certo mutanᷓ in ea dimēsiones q̄ sūt actu in ea: ꝛ tn̄ manet idē corp⁹. ¶ Dixerunt aūt qdā ꝙ lōgitudo ꝛ spatiū ꝙ extēditᷓ in dimēsiōibus in oī corpe. Et ɔstat ꝙ ēt hec lōgitudo nō est essentialis corpi: q: cubus est corp⁹ ɔtētū sex supficieb⁹ q̄rū nulla excedit aliā. ¶ Aliq aūt oino iperiti dixerūt dupl̄r dici corp⁹ a corporeitate: videlꝫ ꝛ a repletiōe q̄ā vocāt corpalitatē. ¶ Et p̄ᵐ qdē dicūt corp⁹ eē mathematicū: ꝛ 2ᵐ corp⁹ physicū siue subale: sꝫ hec vba adeo fatua sūt: qđ nō ē de his dignū cū studio itēdere. que. n. dīa sit corpalitatis ꝛ corporeitatis vsqꝫ adhuc nō est audi-tū. ¶ Preterea. Si corp⁹ a repletiōe dicitᷓ hoc nō distinguit: q: oē corp⁹ replet ēt mathematicū. Si aūt dicūt grossitiē eē repletiē: hoc est idiotaꝝ: ꝛ sm̄ hoc aliā nāꝫ corpeitatis habe-bit ignis ꝛ aliā terra: qđ est penit⁹ absurdū. Si āt est aliqđ corp⁹ qđ retiet ꝛ ɔseruat ꝑpetuo diuisiōes actuales que sūt in ipō hoc nō habebit a nā corporeitatis sm̄ ꝙ est corporei-tas: sed a forma pꝓica addita corporeitati. Ex oīb⁹ ḡ indu-ctis ɔcluditᷓ ꝙ corp⁹ i eo ꝙ corp⁹ est suba corpalis ē suba cō-tinua in q̄ pñt poni tres diametri orthogonalr̄ se secātes in oī pte sui: ꝛ hꝫ hāc formā oē corp⁹ eq̄lr̄ est corp⁹ oī corpi. Sꝫ sm̄ mēsurare vel colcare vel hmōi nō oē corp⁹ eq̄liter se hēt oī corpori: q: talia accidūt ex dimēsionib⁹ disciplinalibꝰ que sm̄ actū accipiunᷓ in corporis actuali q̄titate. ɔstat etiaꝫ ꝙ corp⁹ per formā corpeitatis sub eadē forma corporeitatis est rarefactibile ꝛ cōdēsabile lꝫ nō retineat sm̄ eandē formā dimēsionū sm̄ actuꝫ. ¶ Corpus aūt disciplinale est q̄titas actualiū dimēsionū supficie vel supficieb⁹ terminatū nō sm̄ esse: sed sm̄ rōnē mēsure q̄titatis acceptū. Et hoc ɔsequitᷓ ad corp⁹ p̄dicto mō acceptū. ꝛ iō est accidēs ipsius: corpori aūt oī sicut ꝛ oī q̄to accidit diuisibilitas rōne ɔtinuationis quā hꝫ. Et si nō diuiditᷓ hoc nō est rōne cōtinuationis sed rōne pꝓice forme ɔtinuationi supaddite sicut dixim⁹: for-ma ḡ ɔtinuationis forma est mē corporis: ꝛ hoc ꝓbatᷓ per hoc ꝙ idē est susceptibile continuatiōis ꝛ discōtinuationis siue in ɔtinuitatis. Cōtinuatio aūt est forma nō susceptibi-lis icōtinuitatis: ḡ qđ suscipit ɔtinuationē aliud est ab ipsa cō-tinuitate. Et hoc est mā. ¶ Ampli⁹ cū dimēsio ꝓpria passio sit ɔtinui pꝫ ꝙ in ɔtinuū nō est susceptibile dimēsiōis nisi for-te in potētia: sicut ēt in potētia est ɔtinuū. Ex his aūt colli-gitᷓ ꝙ suba corporea sm̄ ꝙ est suba corporea est aliqđ in po-tētia ꝛ aliquid in effectu: in potētia. n. est id qđ est susceptibi-lis dimēsiōis sm̄ actū: in actu aūt est corp⁹ ɔtinuū ꝛ in eo ꝙ est ɔtinuū est oppositū ex forma ɔtinuitatis ꝛ mā qđ est hile que de se eq̄liter se hꝫ ad ɔtinuū ꝛ icōtinuū lꝫ a ɔtinuo nun-q̄ separetᷓ sicut inferius ꝓbabim⁹. ¶ Obiicet aūt forte ali-quis dicēs ꝙ hile corp⁹ est cōpositum ex mā ꝛ forma q: hile est in actu suba q̄dā apta ɔtinuitatis. Igitᷓ est suba actu ens ꝛ aptitudinē hēns: ꝛ sic est cōposita ex actu ꝛ potētia ¶ Sed ad hoc dōm ꝙ subalitas hile nihil addit supra hile nisi mo-dū negatiōis qđ nō videtᷓ esse in subto. Et iō per hoc ꝙ est actu suba: nō ponitᷓ in actu alicui⁹ forme. Et per hoc ꝙ ad-ditᷓ apta ɔtinuationi nō ponitᷓ in actu aliqđ eē sꝫ in potētia. Et iō si hec potētia determinatᷓ ad actū corporeitatis indi-stincte iquātū pñt orthogonalr̄ penetrare tres diametri ef-ficitᷓ cōpositū ex mā ꝛ foīa. Corporeitas aūt rursuꝫ determi-nabilis differētijs corporeitatis que sunt sphericū cubitū ꝛ hmōi ꝛ cū cōparatᷓ mā ad hmōi aptitudinē ꝛ actū q determi-nat aptitudinē illā poti⁹ est cōpō simplicis mēe ad genus ꝛ dr̄iam q̄ cōpositi ad māᷓm ꝛ formā. Corporeitas. n. ista in se nō differt in aliq̄ corpe: sꝫ spēs ei⁹ differūt abinicē. ꝛ hoc iō ē: q: sic dicit Porphyri⁹ nulla spē itellecta rō gñis pōt ac-cipi: ḡ cū gñis nā nō pēdeat ex pncipijs spēi: sꝫ ex hijs q̄ sūt an̄ oēꝫ spēm: si aūt adueniūt forme pꝓice: sicut celestis ꝛ ter-restris ꝛ calidū ꝛ frigidū ꝛ humidū nō diuidūt corporeita-tem: cum nō sint differētie ipsius sed ɔtria sicut dictū est.

Substātia hi-le nihil addit supra hile nisi modūꝫ negō-nis ꝙ nō vr̄ eē in subto: sꝫ tn̄ ɔsidera q: tūc rō mēe vr̄ eē purū nihil.

Porphyrius in cōtratib⁹.

¶ Cap. 3ᵐ. Et est digressio declarans vtꝝ mā prima que est substantia separata esse possit a forma corporeitatis.

LIcet aūt corp⁹ sit cōpositū ex mā ꝛ foīa ꝛ corpo-reitas p̄ia q̄ est foīa subalis corpis nō sit nisi ɔtinuitas apta penetrari trib⁹ diametris: tñ hile nō est separabile ab hmōi foīa p̄ia ita ꝙ realr̄ actu existat sine ipsa. hoc autē sic ꝓbatᷓ. si eni mā pōt separari a foīa corporis prima def hoc: possibili. n. posito nihil accidit ipole. Separata ḡ mā aut est diuisibilis actu: aut nō. si aūt est diuisibilis cū diuidi sit ꝓpria passio ɔtiui ipa mā ē ɔtina ꝛ cū nō hēat nisi ɔtinuita-tē corpis seqᷓ ipaꝫ eē corp⁹. Datū autē erat ipsaꝫ sepatā eē a foīa corpis. Si aūt ē idiuisibilis aut idiuisibilitas ē ei eēn-tialis aut accn̄talis. Si āt ē ei nālis vel eēntialis nihil vn̄q̄ pōt recipe ɔriū qđ falsuꝫ est: q: susceptibilis est foīe corpis ēt per ɔns susceptibilis est diuisiōis. Si aūt nō est ei nālis: tūc est ei accidētalis ꝛ sic accn̄tale esse est ꝙ nō cōstituitᷓ per subm in se pfectū qđ esse nō pōt. ¶ Ampli⁹ si sepatᷓ a forma corporis aut est designabilis in loco. aut non: si est designa-

Positio aliorum.

Improbatio.

bilis in loco cū omne id qđ realiter in loco designaē sit diuisibile sequiē māꝫ diuisibilē eē. Si aūt nō est designabilis in loco: aut hꝫ sitū aut nō. si hꝫ sitū tunc est punctus: ⁊ cuꝫ ad oē punctū possit duci linea: linea duceē ad ipsam. Si aūt nō hꝫ sitū: ⁊ est indiuisibile videamus q̄uō acquirit formā corporis. Aut eni acquirit eā subito aut successiue. Si acqrit successiue: tūc erit diuisibilis q2 oē: qđ moueē est diuisibile. Si aūt accipit subito aut accipit eā in omni loco subito: aut in nullo: aut in vno ⁊ nō in alio. Si aūt diceref ꝙ accipit eam in omni loco: cū nō sit causa quare accipiat eā in oi loco nisi q2 est in oi loco: ⁊ qđ in oi loco est diuisibile ⁊ ꝯtuꝫ: ergo corporis forma inuenit māꝫ sub forma corporis: qn̄ venit in eā. nō aūt pōt dici ꝙ nusq̄ꝫ inueniat eā corporis forma qn̄ accipit eā: q2 hoc est ipossibile apud quēlibet. Si aūt dicaē ꝙ in vno ⁊ nō in alio hoc erit irrationabile etiā fingere volenti. ¶ Si aūt forte dicat aliqs: ꝙ corporis forma dat ei locuꝫ qn̄ accipiē a mā: hoc est inꝯueniēs: q2 nec oē corp⁹ est in loco nec forma corporis dat vnū locū potiusq̄ꝫ aliū: cū nos videamus ex mā in vno loco fieri terrā ⁊ in alio ignē: ⁊ huius cā nulla esse pōt nisi q2 forma ignis materie partē inuenit in suo loco: ⁊ forma terre vel generās terrā aliā partē māe inuenit in loco centri vel iuxta centrū distandi ⁊ circūferētia ad centrū nō ꝯuenit māe sine corporeitate. pꝫ ergo ꝙ mā a corporeitate nō est separabilis: ita ꝙ aliquid sine ea actu ens designatū existat. Sane aūt qd̄ā qui dicūt diuisionē nō primo ꝯuenire ꝯtinuo sed māe: assignātes pro rōne ꝙ partes substantie quedā sunt: ⁊ subā nō acquiriē per accidens: ꝯtinuitas aūt est accidens ꝙ quidē lꝫ idiuisibile sit. ¶ Quia tamē sapientib⁹ ⁊ insipientib⁹ debitores sumus dicimus hoc refellendo id qđ est pars esse subāꝫ: sed ꝙ sit in rōne ⁊ esse partis hoc accidit: ⁊ nō est inꝯueniēs accidens acquiri ex accidente: hoc ergo obmittentes redeamus ad ꝓpositū. ¶ Amplius si separari pōe mā a forma corporis separareē: ⁊ ꝯstat ꝙ separata erit indeterminata: qđ aūt separate māe ⁊ simplici ꝯuenit essentialiter cōuenit: igiē māe essentiale est esse indeterminatā. palā aūt est māꝫ fieri determinatā per continuitatis ⁊ mensurarū acceptionē: igiē id qđ substantiale ⁊ essentiale est sibi amittit per assumptū qđ oino esse nō pōt. ¶ Amplius si separabilis est mā a corporeitate: ponam⁹ ꝙ aliquid ei⁹ separeē primo: ⁊ postea ab aliqua corporeitate separeē aliud. iste due ergo māe aut sunt per oia idē aut diuerse: si sint per omnia idem vniunē. Cum ergo vnita sint aut totū qđ ꝓuenit est equale parti ꝙ in mālibus est icōueniens. Aut altera pars destruiē: ⁊ non erit assignare qd destruat eā: aut vtraq3 destruiē ⁊ iterū illius nulla erit rō. aut opꝫ dicere: ꝙ altera abundat sup alterā ⁊ iterum illius nulla existēte mēsura nō erit assignare rōnē. Ex oibus aūt his manifestū est māꝫ a corporeitate nullo mō posse separari: ꝙ aūt mā sit maioris vel minoris spatij vel rara vel densa: vel figure huius vel illius hoc hꝫ a forma p̄hica: que separabilis est ab ipsa. ¶ Est aūt aduertendū: ꝙ mā stans sub forma est vna ⁊ indiuisa forme vnitate: ꝗuis forte vocetur diuidi per accidens. sicut si dicā: ꝙ corporis tacta vna parte nō est tacta alia ps: vel ꝙ dextra nō est sinistra: vel inferior nō est superior: vel alba nō est nigra. Sed qn̄ non significaē hmōi accidentibus: ⁊ nō accipiē nisi ꝓut forma terminaē ⁊ contineē vna est ⁊ indiuisa: materia ergo actu a forma corporis non separatur.

¶ Cap. 4m. Et est digressio declarās qualiter forma causa sit: q̄re actu sit materia: ⁊ que sit causa vnitatis materie ⁊ quid forme propriam attribuit materiam.

Sicut aūt mā non separaē a forma s̄m actū: ita nec forma s̄m eē separaē a mā. Cā aūt nūc dico formā que est forma corporis quocūq3 mō sit forma corpis: lꝫ.n. mā in eo ꝙ subā est que est fundamētū diuersa sit a forma: ⁊ forma lꝫ ꝙ est subā sit diuersa a mā nec altera istarum subāꝝ referaē ad aliā: nec altera sit cā alterius: mā.n. nō est cā sube forme: q2 id qđ est in potētia nō est cā eius qđ est in effectu. Forma aūt s̄m suā nāꝫ actus est: forma ēt nō est cā q̄re mā sit subā: vel q̄re mā sit mā: tn̄ forma est cā q̄re mā est seu sit in effectu siue in actu: q2 forma dat māe esse in actu ⁊ nō dat ei eē in actu iquātū est forma. hec vel illa. Sed inquātū est forma. Et iō per successionē formaruꝫ semp est in actu ⁊ corruptio vnius est gnō alteri⁹. Et ecōuerso hoc mō ēt est in his que nō generanē: mā enim semp est per formā. Et q2 forma est cā actu esse māꝫ: ⁊ mā nō pōt esse in reruꝫ nā nisi sit actu: iō forma est cā q̄re sit mā. Et iō sequiē si nulla sit forma: ꝙ mā nō est. Et si non sit mā ꝙ nō sit māꝝ mā: q2 causa interempta interimit effectū ⁊ effectus interēptus cāꝫ interimit: ex his aūt accipiē ꝙ forma aliquo mō prior est mā prioritate cause: q2 lꝫ non sit cā māe vel sube in eo ꝙ mā vel subā est: tn̄ est cā eē māe ⁊ nō est cāta ab ea. ¶ Queret aūt forte aliqs vtrū mā sit eadeꝫ numero videē.n. ꝙ in ipsa mā in eo ꝙ mā est nō inueniē diuisio sic videē ꝙ quātū est de se eadē numero remaneat. ¶ Amplius eadeꝫ que est sub forma vna erit sub alia qn̄ de aq̄ sit aer. ¶ Adhuc autē in artificiatis illud maximū videē ꝙ idem es successiue suscipit formaꝫ Mercurij ⁊ Jouis ⁊ si hoc est vnū: tūc quereret aliquis qd attribuit ei numeri vnitatē: vnitas enim in spē vel genere formarū super eā sibi succedentiuꝫ nō attribuit ei vnitatē numeri: ⁊ tunc remanet adhuc questio que sit cā vnitatis numeri in ipsa: nihil eni ꝓhibet diuersa numero esse cōposita: ⁊ eādē numero esse materiā sicut patet in preinductis quāuis ⁊ hoc quādā habeat obiectionē: q2 si eadē numero sunt quoꝝ est vna numero materia: tunc duo composita forma differētia succedentia sibi sup eandē māꝫ videbanē esse idē numero. ¶ Ad hec aūt ⁊ similia notādū ꝙ aliud est dicere māꝫ in esse sube eādē esse numero: ⁊ aliud dicere māꝫ in esse materie esse idē numero. Et aliud dicere hoc aliquid esse ideꝫ numero: sicut eni supra cum de vno agereē dictū est vnitas srer indiuisio cā est vnius: ⁊ vnde cōtingit ꝙ mā in esse in fundamentis sube indiuisa est ⁊ manet. Et diuidiē in esse māe: prout mā est iposita: q2 s̄m esse fundamēti videē esse vna mā in oibus que māꝫ habēt. Et hoc etiā nihil ꝓhibet esse vnā in formis q̄buscūq3 que sibi sup eā succedūt: sed in esse māe cui ꝯiuncta est potētia nō est sic. q2 potētia ad vnū nō necessario est potētia ad alterū: mā.n. vt subā ⁊ fundamētū est: prior est ad māꝫ s̄m ꝙ mā in potētia est: q2 isto scđo mō est subm mutationis ⁊ mot⁹: priori aūt mō est ante mutationē ⁊ motū. ⁊ queriē qd attribuit ei vnitatē numeri dōm ꝙ nihil nisi indiuisio sui esse s̄m ꝙ sic vel sic ꝯsideraē. Hoc aliqd aūt numeraē numero cōpositi: ⁊ ꝙ supradictū est ꝙ eadē sūt numero in q̄bus est vna mā: itelligiē de vna mā que est pars cōpositi per formā ad actū terminata: q2 illa in eo ꝙ est idē nūero est indiuisa. ¶ Queret adhuc fortasse aliqs cū forma sit cā eē actualis māe qd attribuit forme ꝓpriā māꝫ. Si.n. nil attribuit māꝫ forme: videbiē ꝙ vnius modi penit⁹ remaneāt māe: māꝫ aūt que sunt penit⁹ vnius modi forme sūt eedē: ⁊ sic oino viderenē forme eē vni⁹. Si.n. aliqs dicat ꝙ lꝫ subā māe sit vna: tn̄ habitudines sunt diuerse: ⁊ ille cānt formaruꝫ diuersitatē hoc est irrōnabile: q2 s̄ꝫ hoc potētis eēt cā effect⁹: hoc est ei⁹ qđ est i effectu: ⁊ diuersitas potētie cā eēt diuersitatis ei⁹ q̄ est in effectu siue in actu qđ eē. nō pōt: cū act⁹ subā ⁊ rōne sit ante potētiā. ¶ Ampli⁹ queraē qd sit cā illaꝝ diuersaꝝ habitudinū: ⁊ tūc reddiē ad qōnē p̄mā: nō.n. ꝯueniēs videē esse solo Platonis dicentis: ꝙ forme danē s̄m merita māe: nisi explaneē que sint illa merita māe ⁊ quid attribuit māe diuersitates meritoꝝ. ¶ Ad hec igiē ⁊ hmōi dōm ꝙ id qđ forme attribuit māꝫ sub diuersitate dispōnū sicut sub diuersitate meritorū est mot⁹ celi cōmiscēs ⁊ in diuersas dispōnes agēs māꝫ. ¶ Cū.n. itelligētie lumina sicut nos in pte ondim⁹: ⁊ in sequētib⁹ melius sumus ostensuri det formas itelligētie cuilibet: cuilibet motu orbis attribuit mās differentes: vt idesinēter dare possit suas diuinas bonitates intelligētia: ⁊ sic patet ꝙ ꝓpter formā ⁊ forme diuersitatem ⁊ diuersitas est materie: ⁊ diuersitas est dispositionū ei⁹ ⁊ nō econuerso. In hijs aūt que ꝑpetua sunt sine motu diuersitatis nō facit mā neq3 cā prima: cū vtrūq3 vnū sit ⁊ vno mō se habēs: sed cā diuersitatis est longe vel ꝓpe distare a primo s̄m causalitatis ordinē. ¶ Hoc aūt est per hunc modū ꝙ a primo est vnū: ⁊ ab vno ⁊ primo necesse est ꝓuenire multiplicius ⁊ distantius aliqd quā sit primū: ⁊ 2m: ⁊ a tribus istis iterū maior ꝓuenit multiplicitas: ⁊ magis distans a primo: vnde ⁊ in hijs cā diuersitatis est ex parte agentis: ⁊ nō ex parte materie. hoc autem in vltima parte istius sapientie est manifestum. ad presentem enim intentionē sufficit qđ dictū est ⁊c.

¶ Cap. 5m.

Forma nō est cā māe quare mā sit subā, vel q̄re mā sit materia.

Nō q̄uo ista ē cā eē māe.

Utrum mā sit vna numero.

Solutio.

Mā vt subē ⁊ fundamētū prior ē ad māꝫ s̄m ꝙ mā ē in potentia.

Quo intelligit ꝓpō phi 5°. meta. t. cō. 12.

Quid attribuat forme ꝓpriā māꝫ.

Solutio.

Solutio.

Vide ꝓ istis lunoc. 2. phy. Lex. cō. 87.

Sꝫ considera q2 ēt i ꝑpetuis cā diuersitatis videē et ex pte māe ē ...

cui videt velle cō.5. de aia in solutiōe.3.q. vbi pōit māꝫ quoq; mō i oi abstracto circa primum.
Lex.cō.15.

¶ Cap.5m. De diuisione sube fm modos magis cōmunes.

Nunc ergo stabilita suba ꝛ modis eius veris ꝛ principijs sic determinatis reuertētes ad ppositū diramus diuisionē p modos eius rōes: diramus ḡ ꝙ si icipiamus ab isimo ꝙ potētia est suba p sui subalitatē alia substātificāda: tūc substātia dicit id qḋ substat p̄mo in cōpositis: vt simplicia corpa que elīta vocam⁹ q̄ sūt terra ignis ꝛ aqua ꝛ aer: ꝛ quecūq; sint talia: fm diuersoꝝ pħoꝝ pōnes. Hec oia eniꝫ p̄mo substāt cōpositis: ꝛ iam vīr hoc mō corpora dicunt sube: eo ꝙ sunt subiecta formis q̄ vere actu sūt forme: dicunt aūt hec corpa aialiū corporū q̄ sunt instrumēta aie: dicunt ēt sube ex corporib⁹ cōsistētia aialia ꝛ q̄a partiū quelibet hꝫ virtutē aliquā aie qua pficit: ꝙ si separet a toto ipsa pars eē aial: ꝛ virtus illa eēt aia pp hoc ēt dicunt ptes aialiū sube: ꝛ iuxta hoc dicunt ēt sube demonia: diamon eniꝫ grece in latino sonat itellectū: hic aūt ponit pro idolo vnde alia trāslatio hꝫ idola: ꝙ dicit subam cōpositam in arte: oia aūt hmōi ꝓbant p hoc eē sube: q: nō dr̄ de aliquo substantiuo sibi subiecto. ¶ Hec enim est gn̄alis ratio sube: q: lꝫ scḋa suba dicat de prima suba nō dicit de ea sicut de substātiuo in se pfecto ꝙ cōstituat scḋam subaꝫ: sed poti⁹ dicit de ea sicut eēntiale p̄n^m eius. De his substātijs ḡ alia per denoiationē dicunt: sꝫ ipsa suba nō dicit de alijs in qb⁹ eē accipiat. Oia ergo que dicta sunt sube dicunt sicut idiuidua suba vł cōposita suba est suba. Alio aūt mō dicit suba: qḋ existēs in talib⁹ sicut eēntiale p̄n^m: est cā essēdi: ita ꝙ ipm est cā talib⁹ per quā sine hoc ꝙ sint illa que nō dr̄ de subo aliquo sicut idiuidue sube: ille enim de nullo sibi subiecto dicunt: scḋe aūt sube dicunt de aliquo vt de subiecto: sꝫ aliter de subiecto dicantur scḋe sube ꝛ aliter accn̄tia: q: cū accn̄s sit in aliquo ꝛ dicatur de aliquo sicut de subiecto nō est in eo sicut qḋā pars. Secūda aūt suba est sicut qḋā pars eēntie. hoc aūt mō sicut existēdi cā p̄mis substātijs hoc ꝙ sunt suba est forma: ꝛ p̄cipue iter formas aia aialiū: q: hec est actus vltimus nāe: forme aūt corpoꝝ sunt forme q̄ sunt in po^a ad alia ꝛ nō in actu vltimo: ꝛ p̄cipue forme elītoꝝ: sunt ēt alie vt forme coagulatoꝝ ꝛ cōplexionatoꝝ ꝛ cōpositoꝝ: oēs eniꝫ ille sunt corpoꝝ que sūt in po^a ad vite opa que pficiunt p actū q̄ est aia aialiuꝫ: aia enim sicut in scḋo de aia dicimus p̄n^m est ꝛ cā talis vite: ista eniꝫ que sic sunt sube nō ꝓprie sunt sube sed sunt cāe eoꝝ de qb⁹ sicut subiectis alia dicunt. ¶ Cū enim scia dicat eē in aia vel virtus nō ꝓprie hec sunt in aia sicut in subiecto. Et hoc qdē in scḋo de itellectu ꝛ itelligibili iam ondimus: ꝛ meli⁹ in sequētib⁹ demōstrabit. ¶ Amp. fm quosdā suba dicunt: q̄ particule māles vel formales sunt existes in talib⁹ corporibus: que nō de subiecto aliquo dicunt que termini sūt terminātes ea in qb⁹ sunt: ꝛ hoc aliqḋ signat vt qbus destructis destruit totū tanq̄ supficie destructa destruit corp⁹: vt qdā dicūt platonicoꝝ: ꝛ linea destructa destruit supficies: ꝛ puncto destructo destruit linea: ꝛ corp⁹ qdē terminat māꝫ: supficies aūt terminat corpus: ꝛ linea termiat supficiē: ꝛ punctus terminat lineā. Et iḋ ista dicūt eē subaꝫ ꝛ magis puncta dicūt subam q̄ lineā: ꝛ lineā magis dicūt subaꝫ q̄ supficiē: ꝛ supficiē magis dicūt esse subam q̄ corp⁹: isti eni nō potuerūt distinguere iter subalē corporis formā ꝛ corp⁹: qḋ nō est nā nisi q̄titas pēdens: ex solis q̄titatis p̄ncipijs: ꝛ ideo istas subas eē dixerūt: sicut etiā qdā nāliuꝫ q̄litates sensibiles calidū frigidū ꝛ humidū ꝛ siccum ꝛ odores ꝛ colores dixerunt eē subas penetrātes in corpoꝝ quātitates: pp quoꝝ sensibiliū in se penetrationē ea que fm se quāta sunt sensibilia fiunt. sꝫ distinctio corporis subalis a corpore q̄titatiuo pꝫ p ante dicta. in sequētib⁹ aūt vbi loquemur de q̄litatib⁹ ostēdemus sensibilia eē accn̄tia ꝛ nō subas: vīr aūt numer⁹ qbusdā Pithagoricis videt eē talis suba terminās: ꝛ quo ablatonibil remāet de reb⁹. hoc aūt cōstat p antecedētia que diximus de numero. Eadē eni res est vna ꝛ est res diuerse sicut due sua dualitate ꝛ due sunt: ꝛ nō pōt a reb⁹ numer⁹ separari: ita ꝙ aliqḋ remaneat: ꝛ iḋ vnitatē dicūt eē p̄n^m primam ꝛ numerū p̄n^m mediū iter vnitatē ꝛ res p̄ncipiatas: ꝛ hec p̄ncipia dicūt eē cōtinuoꝝ ꝛ cōtinuitatis p̄ncipia: q: linea ꝛ supficies ꝛ corp⁹ suis cōtinuationib⁹ sortiunt vnitatē: ꝛ quelibet illaꝝ quātitatū est vna: ꝛ iḋ punctū etiā dicūt p̄ncipiari ab vno: ꝛ discretū ideo dicūt eē p̄n^m cōtinui: q: sicut ex prehabitis ꝯstat iḋ est vnū ꝛ ab alio quā a diuisione ꝯbile punctus eē pūcti: a pōne eniꝫ hꝫ ꝙ pūctus est cū in diuisione nec hꝫ positionē vel sitū: ita ꝙ sit in loco: sꝫ q: est p̄n^m hn̄tis sitū: ꝛ iḋ ad situ refert q: fm situꝫ est p̄n^m vel finis. ista ergo dictis modis dicunt sube. ¶ Amp. aūt suba dicit id qḋ qd erat eē vniuscuiusq; siue qdditas cuiuslibet fm omne p̄dicamētū. Et hoc ē cui⁹ rō est ipsa rei diffinitio. ¶ Hec ḡ ista de rā suba dicit vniuscuiusq;: tot ḡ modis dicit suba: si aūt oēs istos spālr̄ dictos modos adinuicē referamus ꝛ ꝯferamus: tūc accidit subaꝫ fm duos modos dici quoꝝ vnus est ꝙ subm vltimuꝫ ꝙ de nullo alio dicit suba vocat. ꝛ hoc subm duplr̄ dicit subm. vꝫ. accidētiū tm̄: ꝛ sic subm vltimuꝫ cōprehēdit tam primā substātiā q̄ scḋam. Si primuꝫ subm ab actu substādi sumat: qḋ. s. maxime substat ꝛ de nullo dicatur: sed oib⁹ subijcit: tunc primū subm adhuc dicit duplr̄: est eniꝫ qḋ substat: ꝛ ab eo cui substat actu efficit: ꝛ gr̄a cui⁹ substat oē ꝙ substat alicui: ꝛ hoc primū subm est mā est etiā ꝙ substat primo ens in se pfectū: ꝛ hec est prima substantia. Hic ḡ est vnus modus substātie appropriate sumpt⁹ materie: cuius primo ꝛ ꝓpriū est subm esse: scḋo aūt dicit suba qua ē hoc aliqḋ ens id qḋ est: ꝛ hec est forma que duplr̄ ē: aut enim est cōiuncta aut separa. cōiuncta sicut forma cōcepta cū mā que est forma māe: ꝛ spēs que est p̄n^m sciētie. separata aūt est que nō est cōcepta cū mā: sicut aia itellectualis ꝛ itelligētia fm supius inductā diuisionem. Isti ḡ sunt modi substātie: est ēt hic nō p̄tereundū ꝙ si accipiat ipsa nā gn̄alis substātie hoc nō ab actu substādi dicit: sꝫ potius p oppōneꝫ ad accn̄s: ꝛ sic substātia est ens p se existēs sive nō in alio. ꝛ q: fm ꝙ ostēdimus in anhabitis marie ens p se existēs est forma: eo ꝙ ipa p se existere nō hꝫ ab aliquo alio: ꝛ alia que p se existūt hn̄t ab ipsa forma p se existere iḋ p̄rio ꝛ p̄ncipalr̄ forma ē suba: ꝛ hoc ꝯcorditer oēs hacten⁹ dixerūt pipatheticī. Lꝫ quidā modernoꝝ huic ꝯdicāt pp iḋ qḋ in p̄dicamētis dicit: ꝙ p̄ma suba est que primo ꝛ p̄ncipalr̄ substat ꝛ maxime. Sed hoc dicit in coordinatiōe p̄dicabiliū ꝛ subijcibilium: ꝛ nō vbi nā substantie principaliter cōsiderat. De modis ergo substātie: hoc modo determinatū sit a nobis ꝛc̄.

¶ Cap.6m. De modis eiusdeꝫ qḋ causantur ab vno in subiecto sumpto.

L. nō habens cōmentum.

Post substātiā antequā ad alioꝝ generꝫ distinctionē accedamus distinguem⁹ ea que principaliter adiūcta sunt substātie fm relatiōē substātie ad ea q̄ sunt ante oē gen⁹ entis: relata ēt suba ad vnū facit idē ꝛ relata ad p̄n^m facit pri⁹ ꝛ relata ad cām eēntiā ꝛ neciuꝫ incidit in potētiam ꝛ actū. de his ergo cū suis oppositis ꝯsiter post substātie diuisionē dicēdū est: q: relata substātia ad ens nō fit nisi substātia: q: lꝫ ens habeat plures modos: tn̄ p̄mo nō est nisi suba ꝛ eadē nā entis primo ꝛ substātie. ¶ Dicamus ḡ primo de eodē cū suis oppositis: vnū eniꝫ in suba facit ideꝫ: dicimus ḡ ꝙ eadeꝫ dicunt fm accn̄s ꝛ fm se. ¶ Scḋm accn̄s qdē dicunt eadē sicut ꝛ vnū: sicut albū ꝛ musicū sūt idem pp substātie idētitatē q: ambo illa vni ꝛ eidē subiecto accidūt. Alio aūt mō dicunt eadē: sicut hō ꝛ musicū sūt idē: eo ꝙ musicuꝫ hoi sicut subiecto accidit: ꝛ sic nō ista ambo accidūt alteri cuidā subiecto: sꝫ vnū eoꝝ nō fm se existēs accidit alteri fm se existēti: sed etiā fm istū modū musicuꝫ qḋ nō fm se existit dicit hō: ꝛ est idē homini fm se existēti q: musicū accidit homini. ¶ Tertio aūt mō dicit vnum qñ vtriq; accidit hoc qḋ est subiectū ꝛ iteꝝ qñ vtrūq; duoꝝ accidētiū accidit subiecto dicunt eniꝫ idē ꝛ hoi musicū: ꝛ musicū hoī: ꝛ iteruꝫ accidētib⁹ his que dicta sunt ipm subiectū qḋ est hō dr̄ ideꝫ fm dictos fm accn̄s eiusdē modos. Est aūt attēdēdū ꝙ lꝫ adiectiuū primo itellectu dicat accn̄s: ꝛ secūdario dicat subiectū: sicut dixit Auer. ꝛ si p̄rio diceret subm eēt nugatio cuꝫ dicit hō alb⁹: ꝛ sensus eēt hō: hō alb⁹ ꝛ illud adiectiuū iterū diceret subm vt diceret: hō hō: hō alb⁹ ꝛ abiret hoc in infinitū cū alb⁹ ꝛ alia adiectiua dicūt fm se existēs: sicut pꝫ in diuisione entis supra posita vbi dicim⁹ ꝙ ens fm se dicit fꝫ figuras p̄dicamētoꝝ: ꝛ iḋ mirū videt forte alicui si dicam⁹ hoc esse cām vnius ꝛ eiusdē fm accidēs. ¶ Et si forte dicat aliquis ꝙ cōpositio est rā vnius ꝛ eiusdē fꝫ accidēs hoc ē oino falsum. Quia si cōpositio in eo ꝙ est cōpositio est cā vnius ꝛ eiusdē fm accidens: tūc oīs cōpositio esset causa vnius ꝛ

Auer.5. metaphysice cō.14.

eiusdem fm accidēs ⁊ hoc est oino falsum. ⁊ ideo vt hec ca ueant notandū est fm supradicta: ꝙ accńs dicit attributio alicui⁹ alteri nō fз ipm fз ꝑ alterꝝ: ⁊ iō ꝙ sic accidit alteri nō necio est accńs qꝛ hō sic accidit musico: ⁊ tñ hō ē suba ⁊ musicū sic accidit hoi sicut diximus: ǫ̃liter aūt accńs sit ens fm se: ⁊ ǫ̃liter nō supius i distinctiōe entis dictū est. ¶ Dubitabit aūt forte aliqs qꝛ cū vnū sit cū eiosdē: ⁊ est cā ꝑ se videt: ꝙ ǫ̃uis vnū fз accńs dicat: tñ idez ab vno ꝑ se causat semp ⁊ sic idē nunq̄ videt dici fm accńs. ¶ Sed ad hoc dr̄ ꝙ idē sup vnū nō addit nisi relationē: ⁊ relatio in extremis in eandē diuisionē cadit cū eo ꝙ est cā relonis: ⁊ iō sicut vnū dicit fm accńs ita fm accńs dicit idē: relonis eniз eē debile est ⁊ mulcū hñs de rōne. Sic ǧ dicit idē fm accńs: ita ꝙ ēt subm qꝛ est hō ⁊ suba nō accńs: hoc mō accidit accidenti: ⁊ huius signū est: qꝛ si fm ipm diceret hō musicus vr̄ ois hō eēt musicus: nūc aūt nō ois talia vr̄ dicunt: nō eni ɔtingit vere dicere ꝙ ois hō idē sit ⁊ musicū: vlia eniз lз sint in pticularib⁹ sicut in subiectis tñ existūt fm se ita ꝙ nō sunt in alijs subiectis sicut accidētia que cū sint in aliquo nō sūt in eo sic ǫ̃dā pars. ¶ Accidētia aūt hoc mō nō existūt fm se: ⁊ ideo qꝛ nō fm ipm hō attribuit musico: ꝑ alterū attribuit sibi: ⁊ ita est vnū cū eo fm accńs ⁊ similr̄ idē. sed hec eadē in singularib⁹ dicunt eadē simplr̄: socrates enim videt simplr̄ idē cū musico: ⁊ tñ socrates per accńs ⁊ nō fm ipm est idē musico: sз qꝺ simplr̄ socrates dicit idem musico est iō qꝛ socrates non est cōe ꝙ sit in multis ⁊ de multis: ꝑpter qꝺ nō ɔtingit socratē significare qñ vr̄ qꝛ nō ois socrates dicit ꝗ̄ ad moduз ois hō dicit: ⁊ ideo cū dicit socrates eē ideз musico nihil est de socrate ꝙ nō sit ideз ⁊ tñ fm ipm socrates nō attribuit musico. Hec ǧ que dicta sunt dicto mō dicunt eadē. Alia vō dicunt eadē fm se sicut ⁊ vnū fm se dicit ab aliqua vna nā fm se vnis ⁊ eisdē cōueniente ⁊ hec quatuor modis dicunt: dicuntur eniз eadē numero sicut ⁊ vnuз numero quoꝝ nñ est vna: sicut mercurij ⁊ stilbontis est eadē nñ qꝛ nō differunt nisi noie: ⁊ hoc mō sunt eadē cinthia ⁊ luna: ⁊ dicunt etiam eadē spē quoꝝ forma est vna: ⁊ hoc qñqз sūt eadeз numero: qñ tota nñ est itra: quandoqз aūt sunt diuersa sicut in hijs quoꝝ nñ nō est itra: dicunt etiā eadeз gñe quoꝝ genus est vnū: ⁊ dicunt eadeз quoꝝ substātialis diffinitio dicēs quid erat eē est vna sicut coloꝝ q oēs sunt extremitas ꝑspicui in corpore terminato: hoꝝ eniз suba que est hypostasis oium est vna. ⁊ hec est lux vel lumē. ¶ Ex oibus aūt q̄ iducta sūt palā est: qꝛ idētitas est qdā vnio: aut est vnio alicuius ꝙ est pluriū per hoc ꝙ est in plurib⁹: aut si est in vno tunc est illius qñ quis vtit illo vno vt pluribus: sicut qñ quis dicit ꝙ idem eidē est idem tūc enim vt duob⁹ vtit vno eodē: oportet enim vt duobus vti vno ꝑpter respectus qui sunt in eodem sibi. sic ergo determinatū sit de eodem.

¶ Cap. 7ᵐ. De modis diuersi: ⁊ differentis ⁊c.

Idē aūt ꝑpter duo que in se hз duo sunt opposita hз eniз vnitatem suppositi quo tñ in eo ꝙ simplr̄ est idē necesse ē vt duob⁹ vel vno ⁊ grā hui⁹ opponit ei diuersuз hз ēt vnionē forme: ⁊ grā huius opponit ei differēs: ⁊ iō de modis eius opз nos determinare qꝛ nō diffinite scit vnū oppositoꝝ: nisi diffinite sciat ⁊ reliquuз. Dicamus ǧ ꝙ diuersa ꝑprie sunt: quoꝝ aut spēs sūt plures ad quarū pluralitatē seqt̄ ēt pluralitas suppositoꝝ: sicut hō ⁊ asin⁹ sūt diuersa. ¶ Aut quoꝝ nñ fm supposita est diuersa: sicut socrates ⁊ plato sunt diuersi: aut quoꝝ rō sube diffinitiua est diuersa sicut coloris ⁊ odoris rōnes sūt diuerse: isti ǧ modi diuersitatis magis sūt vsitati ⁊ cōes. Cū eniз diuersitas sit separatio ꝑ formas disparatas: ꝙ ēt ipm nomē idicat deide ǫ̃si diuersus situs ɔstat ꝙ ois talia differunt in suis suppositis ǫ̃cūqз ꝑprie loquēdo diuersa sūt: ⁊ oino qdē siue vr̄ loquēdo diuersa dr̄ opposito mō ad ea q̄ sūt eadē: ⁊ iō quot modis dr̄ idē tot modis dr̄ diuersum. Sed q̄ ꝑprie dr̄ illa sūt q̄ dicta sūt. hoc ǧ mō de diuerso sit determinatū. ¶ Dria vō sic diximus dr̄ ǫ̃dā de gñe diuersitatis: dr̄ eniз illa dria ǫ̃cūqз qdē sūt diuersa in formis suis idē aliqd hñtia qꝺ est ǫ̃si subiecta nñ in ipsis. Nō ǧ soluз numero dr̄ aliq̄ dria in qb⁹ est eadē spēs ⁊ diuersa nñ: sз ēt dr̄ spē dria in qb⁹ est idē gen⁹ ⁊ diuerse drie ⁊ gñe ɔprimo vel remoto dr̄ dria in qb⁹ ē vel vna nñ remoti gñis vel quoꝝ vnū est ens simplr̄: ⁊ alterum modus entis sicut suba ⁊ accńs sunt dria: vel quoꝝ vtrūqз est modus entis sicut accńa diuersoꝝ generū sunt dria: iter dria enim semp vult eē ambit⁹ nāe vnius ⁊ eiusdē in cuius nāe ipse differētie vniunt ꝑrāte. hoc ēt mō dicunt dria ꝑpor tiōe: qꝛ sicut in anhabitis diximus vnitas ꝑportionis causat ab vnitate gñis: ⁊ dria ꝑportiōis a dria gñis lз nō semp causet ab ipsa: qꝛ pōt eē ꝙ illa q̄ sunt diuersoꝝ geneꝝ vnam aliquā ꝑportionē habeāt ad aliqd sз vnū aliqd ꝙ est i eis: est eniз ꝑportio idētitas hitudinū ⁊ dria ꝑportionis ē dria hui⁹ habitudinis. ¶ Amp̄. ēt dria dicunt ea ɔria que largo mō dicunt ɔria: quoꝝ est diuersuз genus: ⁊ ēt dr̄ dria que cūqз hñt diuersitatē in suba q̄ est qdditas siue diffō. ¶ Est aūt hoc attēdēdū ꝙ in hoc māз erroris videt accepisse Alexāder grecus q dicit nām primā ⁊ noym ⁊ deū eē idifferentia ⁊ eadē ꝑpter hoc ꝙ gñaliter dictū eē putauit ꝙ quecūqз dria sunt ꝙ illa formis diuersa sunt aliqd idem hñtia. dicit enim ex hoc oia dria esse cōposita: ⁊ iō quecūqз simplicia sūt ⁊ prima eē indifferētia: nñ aūt prima ⁊ noys ⁊ de⁹ simplicia sunt ⁊ pria: ⁊ iō idifferētia: eadē aūt sunt ǫ̃cūqз sūt idifferentia: nñ ǧ prima noys ⁊ deus sūt eadē. ⁊ hoc cōcessit Alexander grecus: hoc aūt cito refellit: qꝛ si oia q̄ differūt dria differunt q̄ cōiuncta est alicui nāe in ipsis differētib⁹: tūc sequit ipsas drias abinuicē nō differre: qꝛ differētie sunt simplices ⁊ si oia simplicia eadē sunt oēs opposite drie sunt eadē: ꝙ qꝛ falsum eē cōstat pз prima simplicia seipsis differre: ⁊ qꝺ iam dictū est ꝙ dria sunt q̄ diuersa sūt idē aliqd existētia: intelligit de his que quedā modū hñt differētie: in qb⁹ dria ē primo: hec eni sūt gñia in qb⁹ ꝑrāte sunt drie: in primis tñ differētijs pria est rō: ⁊ cā differēdi. Hoc aūt videt ex noie qꝛ sic diuersa sunt ǫ̃dā separata ꝑ formas disperatas: ita dria sunt quedā cōposita vnū aliqd existentia ɔtietatē hñtia indifferentijs: vnde dria sūt quasi denominatiue ⁊ cōcretiue dicta: ipse aūt differētie sunt forme simplices ⁊ actus: ⁊ de illis differentijs nos hic nihil loqmur: inferius eniз erit tēpus loquēdi de illis. De differētijs ǧ cōcretiue dictis dictū sit tñ.

¶ Cap. 8ᵐ. De modis ⁊ similis ⁊ dissimilis.

Os iam in ꝑcedētib⁹ diximus: ꝙ vnū in ǫ̃titate qꝺ est vnio diuersoꝝ facit equale ⁊ eǫ̃litatē: sed nos de eǫ̃li hic nō dicimus: qꝛ admodum vnius in suba nō reducit: sз cum forma ⁊ dria substātialis in ǫ̃le ꝑducet: ⁊ ǫ̃litas ǫ̃dā sit eēntialis: ⁊ vnū qꝺ est vnio in ǫ̃litate faciat simile opз nos distinguere de sili. ¶ Dicim⁹ ǧ ꝙ silia gñaliter dicunt: q̄ in suba suppositi vel subiecti diuersa existētia idem sunt oino passa fm ǫ̃litatē. Scdm hāc ǧ gñaleз similiū diffinitionez plura q̄ in spē sunt vnū aut ēt diuersa fm formaз ⁊ spēm dicunt silia quoꝝ ǫ̃litas est vna: ǫ̃uis nō sit de passibilib⁹ qualitatib⁹ sed ǫ̃cūqз sit alia ǫ̃litas: sз tūc minus ꝑprie dnr̄ silia qꝛ silia primo sūt q̄ sunt idē passa: ⁊ hoc sit fз ǫ̃litatē que ē passio vel passibilis ǫ̃litas. Alteri⁹ ēt dicit silitudo que attēdit nō tam in ipsa ǫ̃litate ꝗ̄ in mō ipsius ǫ̃litatis: ⁊ fm hoc dnt̄ similia eoꝝ ɔrioꝝ: sз que ɔtingit alterari pōice: ⁊ hec sunt passio vel passibilis qualitas qñ q plura hз talium ad primū alterās dicit prio alterāti similioꝝ: sicut igni similius est ꝙ hз calorē ⁊ lumē ⁊ raritatē ꝗ̄ id qꝺ hз caloreз tñ: iuxta eundē ēt modū dr̄ sile: qꝺ iter plures ǫ̃litates primi alterātis pticipat id qꝺ est magis ꝑpriū primo alterāti: sicut similius igni est qꝺ pticipat calorē ꝗ̄ id qꝺ pticipat siccitatē. Oib⁹ aūt his modis dicta silitudine opз scire: ꝙ cōparatio ⁊ ꝑportio est iter silia que nō sunt nisi vniuoce vel analogice idē participātiū: silitudo tñ nō ꝑprie est cause ad causatū: sicut dicit magn⁹ Diony. ꝑcipue cause illius q̄ excellit causatū: sicut est ꝑma cā: ⁊ itelligētie: ⁊ hui⁹ sunt due rōnes quaꝝ ꝑncipalis est qꝛ cātū in talib⁹ nō adequat cām ⁊ pticipat de lumine cause quādā resultationez. Et iō nō pticipat rē cā aliqd vniuoce. ¶ Scda rō qꝛ cū silitudo sit ǫ̃dā imitatio cā nō imitat causatū nec ad hoc ifuodit lumen vt imitet: qꝛ sic imitaret vilius se qꝺ nō pōt fieri fm nāe ordinē: ⁊ ideo cā nō dicit silis causato nisi in his in qb⁹ ꝑfecte assimilat sibi causatū: ⁊ adhuc ꝑfecte nō dr̄ silis sibi ꝑp ipedimētū ēt rōnis. ¶ Cōtra aūt cātū vr̄ sile cāe in talib⁹: cui⁹ sunt due rōnes. vna qdē: qꝛ ali est ⁊ ali hз de eē nisi ꝑ assimilationez sui ad cām quātū pōt: alia aūt qꝛ imitat illā ǫ̃tū pōt: ⁊ hoc est sibi optimū ꝙ se totū refert ad eā: dissimilia aūt dicunt

opposite ad similia: ⁊ ideo tot sunt modi dissimilitudinis quot modi similitudinis sunt iam determinati.

ℭ Cap. 9^m. De modis oppositoꝝ ⁊ maxime de contrariorum.

Oportet nos loq hic de oppositis: que a diuersitate causant. Dicunt̄ ḡ oppositoꝝ esse q̄tuor gña ꝯdictionis. vȝ. de qua oppōne satis in. 4. hui⁹ sapie lib. dictū est: dicunt̄ ēt opposita ꝯria. 3. mō dicunt̄ opposita q̄ sunt ad aliqd ⁊. 4. mō dr̄ opposita q̄ opponunt̄ vt priuatio ⁊ hitus ſȝ de his que sunt ad aliqd iferius in eodē li. locus erit ꝓprius ingrediendi. Restat ergo vt de ꝯrijs hic p̄cipue disseram⁹. Dicunt̄ ḡ. opposita p modū ꝯrietatis simul ſm duos modos. s. ex qb⁹ sunt ḡnatiōes siue mutatiōes ⁊ in que vltima sunt mutationes tales: ḡnatiōes enim tales ⁊ mutatiōes sunt iter ꝯria ⁊ iō ex qb⁹ sūt sūt ꝯria ad ea in q̄ sunt: dr̄ ēt ꝯria ḡnaliter que de numero amboꝝ oppositoꝝ nō simul ꝯtingit inesse eidē susceptibili: ea eni opponi dr̄ q̄uis nō sit mutatio iter ea: ⁊ hec duplr̄ dicunt̄ opponi. aut enim ea dr̄ opponi ḡra sui: aut ēt ea ex qb⁹ talib⁹ sunt q̄dā que sic nō isunt. ℭ Simplicia eniȝ extrema simplr̄ opponunt̄: ea aūt que ex qb⁹ siue q̄buſdā talib⁹ sūt ēt sic opponit̄ sicut mediū cōparat̄ extremo nō sic iest eidē susceptibili cū ꝯrio: nā viride ⁊ albū nō simul eidē isunt: vñ pȝ ꝙ ea ex qb⁹ talia media sūt hec ꝯrie opponunt̄: adhuc aūt largius dr̄ ꝯria que de numero differentiū ſm gen⁹ primū nō p̄nt simul eidē iesse subiecto: ⁊ adhuc magis ꝓprie dr̄ ꝯria que sūt sub eadē ḡnis p̄tāte plurimuȝ differūt ſm remotissimas dr̄ias: ⁊ adhuc ꝯria dr̄ quoꝝ differētia est maxia aut simplr̄ extra genus: aut ſm idē genus: aut ſm eādē spēm ad quā oppositio alteri⁹ attēdit̄ eiusdē generis spēi: q̄dā ēt taliū ꝯrioꝝ dicunt̄ opponi habitu: sicut ꝯrij habit⁹ virtutis ⁊ vitij: q̄dā susceptione sicut suba susciptiētis ꝯria: alia aūt talia dr̄ sicut existentia ipsa ſm se ꝯria sicut calor ⁊ frigus ⁊ albedo ⁊ nigredo: alia aūt taliū oppositoꝝ actiua iȝ eadē q̄litate nō disponunt̄: sicut iuppiter ⁊ saturnus dicunt̄ ꝯria: ⁊ piper ⁊ iusquamus: alia aūt dr̄ ꝯria q̄ ꝯrioꝝ sūt passiua sicut potētie qb⁹ talia iferūt passionē sicut visus visui ꝯrius: sicut est visus herodij ad visum vespertilionis: eo ꝙ lumē ifert vni passionē alij aūt delectationem: alia aūt dicunt̄ ꝯria: q꞉ ꝯria sunt agētia ⁊ q̄dā sunt ꝯria agētibus: q꞉ sunt tm̄ patiētia: sicut ipm agēs dicit̄ ꝯriuȝ patiēti: q꞉ nihil patit̄ nisi a sibi dissimili: ⁊ quo ad hoc dicitur ꝯria agētia ⁊ patiētia. ℭ Quedā aūt dicunt̄ cōtraria p expulsionē ⁊ susceptionē sicut adamas ⁊ magnes in trahēdo ferruȝ ⁊ expellēdo sunt ꝯria: ⁊ sicut cōbusta ⁊ scamonea sunt cōtraria: q꞉ cōbusta generāt choleram: ⁊ scamōea expellit eā. dr̄ ēt ꝯria: que sunt sicut priuatio ⁊ habitus taliaȝ: sicut supficies susceptiua luminis ⁊ supficies nō susceptiua se habēs ad album ⁊ nigrū: oibus ergo his modis dicuntur contraria.

ℭ Cap. 10^m. De modis diuersi ⁊ contrarij ⁊ eiusdem que sumuntur penes modos entis ⁊ vnius.

Tex. cō. 16.

Est aūt ⁊ alia hoꝝ multiplicitas que inducta sunt: q̄m eni ens ⁊ vnū multiplr̄ dr̄ sicut p̄determinatū est: necesse est seq ꝙ ⁊ alia quecūq dr̄ ſm ens ⁊ vnū ita ꝙ sūt sequētia ens multiplr̄ tū est ens ēt multiplr̄ dici ſȝ entis multiplicitatē. Et iō idē ⁊ diuersuȝ ⁊ ꝯriū multipliciter dicunt̄ sicut ⁊ ens dicit̄ multiplr̄. ℭ Dicunt̄ ḡ illa ſm vnāq̄q cathegoriaȝ: sicut ⁊ ens diuersa eniȝ spē dicunt̄ in eodē gñe quecūq spē eiusdē generis existētia nō sicut subalterna: sed sicut quecūq de eodē gñe per diuisionē exeuntia: ⁊ adhuc diuersa dr̄ spē quecūq in eodē gñe existētia hñt adinuicē dr̄iaȝ: siue sint subalterna siue nō: ⁊ hec minus ꝓprie dicunt̄ diuersa specie: ⁊ adhuc tertio mō dicit̄ diuersa specie quecūq in substātiali q̄ditate siue diffōne ꝯrietatē hñt: ⁊ adhuc non tm̄ spēs cōposite sed ⁊ ipsa ꝯria simplicia sicut vltime differētie diuerse sūt spē abinuicē: hec eniȝ aut oia quecūq aliquo mō ꝯria sunt diuersa sunt specie abinuicē: sicut sunt media siue extrema: aut ea que primū dr̄ ꝯria sicut ea que maxime distant hoc mō dicunt̄ diuersa specie abinuicē: ⁊ adhuc diuersa spē dicunt̄ abinuicē quorūcūq rōnes diffinitiue sunt diuerse: que sūt sumpte in finali specie gñis quā vocamus spālissimā sicut hō ⁊ equus: dicunt̄ ꝯria ⁊ diuersa specie: que sunt idiuidua gñe eo ꝙ ſm diuisionē generis nō diuidunt̄ vlterius. ℭ Nō eniȝ diuidit̄ vlterius diuisiōe forme: sed diuisione mā̄e q꞉ idiuidua que sunt sub ipsis nō differūt nisi p mām: ⁊ spēs ipsa totū est eē eoꝝ: ⁊ si diuiderent̄ ſm formā: tūc spēs nō eēt totū esse ipsoꝝ ſȝ oporteret ꝙ spēi dr̄ia cōstitutiua adueniret: ⁊ sic spēs specialissima eēt gen⁹: ⁊ sic nunq̄ staret diuisio generis descēdēdo: ⁊ iō descēdēte a generalissimo vsq ad specialissimuȝ iubet Plato quiescere: hoꝝ ergo idiuiduoꝝ genere sunt diffinitiue rōnes diuerse: ⁊ adhuc diuersa dicunt̄ quecūq adhuc p̄ter p̄dicta in eadē substātiali ⁊ diffinitiua rōne existētia hñt dr̄iam: ⁊ hoc non hñt dr̄iam nisi materie sicut sor. ⁊ plato: eadē vo specie ⁊ eadem simplr̄ dicunt̄ per oppositū modum istoꝝ modoꝝ.

ℭ Cap. 11^m. De modis priorum ⁊ posterioꝝ.

Ex adiunctis cause ⁊ p̄n̄ci ⁊ substātie est prius ⁊ posterius: q̄m sube adiunctū est prius ſm ꝙ est suba ⁊ accidēti posteri⁹: prius ēt est ꝯsis ad cām: ⁊ iō hoc ꝯuenit nobis determinare modos prioꝝ. ℭ Dicemus ḡ ꝙ priora ⁊ posteriora dr̄ q̄dā multiplr̄: ⁊ q̄dē primo: dicit̄ prius tanq̄ illud dicimus prius ꝙ est primū in singulo gñe determinato a quo sicut a p̄n̄ci fluit tota nā illius gñis: sicut a forma in substātijs: ⁊ a pūcto in ꝯtinuis ⁊ ab vnitate in discretis. Aliud aūt ⁊ scdo mō dr̄ prius qd ꝓpinquius est alicui p̄n̄ci determinato quocūq mō illud determinet̄: aut simplr̄ siue vr̄ sit illud p̄n̄m determinatū: aut nāliter determinet̄: aut in cōparatiōe ad aliqd qd ponit̄ eē p̄n̄m: aut determinet̄ adubi siue ad locuȝ: aut ēt determinet̄ ſm recessuȝ ab aliqb⁹. Iste enim modus multas hȝ subdiuisiōes: vt vbi gratia priora dicunt̄ q̄ sunt ſm locū in hoc ꝙ ꝓpinquiora existūt ad p̄n̄m determinatū in loco siue nā determinatū sit hoc p̄n̄m siue aliter sicut violētia vel casu. Hoc aūt p̄n̄m duplr̄ pōt eē determinatū ad vltimū locū. vȝ. q est celi ꝯcauū aut mediū qd est terre cōuexū: ⁊ hoc nāliter: aut sicut euenit p violētiā vel casum: tūc eniȝ dicimus prius ꝙ est illi ꝓpinquius: ⁊ posterius ꝙ est ab eo remoti⁹: sicut descēdēti ab orbe prior est ignis q̄ aer: sed ascēdēti a medio prior ē aer q̄ ignis. ℭ Alia aūt in eodē isto scdo mō dicunt̄ priora ad p̄n̄m determinatuȝ in tpe: ⁊ si p̄n̄m id dicat̄ p̄ns nūc: tūc aliter dicunt̄ priora in p̄terito ⁊ aliter in futuro: in factis eniȝ in p̄terito q̄dā dicunt̄ priora que remotiora sunt ab ipso p̄senti nūc: priora eniȝ dicim⁹ troica bella q̄ medoꝝ: ⁊ medoꝝ bella q̄ macedonū: ⁊ macedonuȝ q̄ romanoꝝ eo ꝙ in talib⁹ priora sunt in tpe remotiora ab ipso nūc. Alia aūt dicim⁹ p̄ora eē que ipsi nūc p̄senti sūt affiniora siue viciniora vt in futuris: in talib⁹ eniȝ si nos eē ponamus in tpe quo adhuc nascituri erāt Menelaus ⁊ Pirrus dicemus: ꝙ menelaus est prior q̄ pirrus ⁊ nasciturus ad annū prior est nascituro post decēnium: eo ꝙ prior est ad ipm nūc: hij aūt q sic dicūt prius vl̄ sunt ipso nūc sicut determinato p̄n̄ci ad qd referūt prius tam in p̄terito q̄ in futuro. In hoc iteꝝ scdo mō alia dicim⁹ priora eē ſȝ motū: ⁊ ibi determinatū p̄n̄m ad qd referimus prius ⁊ posteri⁹ dicim⁹ primū mouēs: sicut a ipmatis mot⁹ dicim⁹ vnū motuȝ eē vsq ad virilis roboris pfectionē: ⁊ in hoc motu dicim⁹ prius qd primo mouēti est ꝓpinquius: sicut puer est prior viro: p̄n̄m ēt hoc mō determinatū est simplr̄ p̄n̄m: ⁊ nō casu vel volūtate determinatū: ⁊ in hoc eodē scdo mō dicimus prius ſm ordinē p̄tātis ⁊ dignitatis: p̄tātē aūt accipimus ciuilē potētiā ordinatā ⁊ stātēȝ ad limites iuris ſm cōtinentiā populi ſm vrbanitates: in talib⁹ eni excedēs p̄tāte q maioris est auctoritatis prius est: vt id qd est potēti⁹ ſm vrbanitates tale vo potētius est cui⁹ ipertiū ſm p̄uolūtatē potētioris factū necesse est alterū ꝙ illo posteri⁹ est seq obediēdo: ⁊ iō in talib⁹ nō mouēte illo ꝙ est potētius nō mouent̄ iferiores ⁊ ipso mouēte per ipertiū mouent̄: ⁊ p̄n̄m ad qd refert̄ prius ⁊ posteri⁹ in talib⁹ est p̄uolūtas excellētioris: eadē aūt ratio est de p̄uoluntate tyrāni. In hoc ēt eodē adhuc scdo mō dicunt̄ alia p̄ora ſm ordinē: ⁊ ea sunt q̄cūq ad aliqd vnū determinatū in ordine illo differūt ſm rōnē viciniotis vel remotioris: sicut in neumatib⁹ cantuū parastata prius est q̄ circotata: ⁊ id neumatricotata prius est neumatib⁹ q̄ paramēta vocant̄: sic ēt apud nos dicam⁹ semitonū est p̄us tono: ⁊ ditono ⁊ diatesseron ⁊ diapēte: eo ꝙ est vicini⁹ in ordine ad vnisonū in oib⁹ musicis. hoc eni initiū dicūt: ⁊ illū mediū sonū dicūt ⁊ versus q hoꝝ dicūt quod āmō primū: est eniȝ mediū p̄n̄m diuersimode icipiētib⁹ ⁊ ponētib⁹ primuȝ: in scdo mō ḡ ista dr̄ priora

dictis modis quoque. Alio vo mō et tertio dicit prius quod cognitiōe est prius: et hoc est de his que simplr sūt prius: et nō ad pn^m posituꝫ tm̄. hoꝝ aūt que cognitiōe sūt prius aliter dicuntur priora q̄ sūt fm rōnē sive itellm priora: et aliter sūt priora q̄ fm sensus sūt priora: nā fm rōnez vlia sunt priora: qꝛ hec sunt pn^a cognoscēdi pticularia: fm aūt sensuꝫ singularia sūt priora: qꝛ hec pria sensib^9 occurrūt: et iuxta hūc modū si diffiniri debeat totū aggregatū ex subto et accnte: accns et diffinitio erit prioꝛ q̄ diffō toti^9 ex subto et accnte: tota eni rō subti simul et accntis nō est sine pte: et iō ptez opꝫ p̄cognoscere: opꝫ aūt ante accns p̄cognoscere subm: qꝛ musicū nō ɔtingit esse nisi existēte aliquo musico et iō diffō subti fm rōnez est ante accns: et diffō accntis ante totū fm viaꝫ rōnis. ❡ Amp̄. ꝗrto mō priora dnr priorū passiōes subiectoꝝ sic rectitudo prioꝛ est lenitate: rectitudo eniꝫ fm se passio est linee lenitas autē superficiei: et ɔstat qd̄ linea est an̄ supficiē. Quedā ergo dictis modis dnr priora et posteriora. Alio qnto mō et differēti ab oib^9 iductis modis dnr priora fm nām: et hec nā est primū subm in his in qb^9 est et hec sūt a qb^9 nō ɔuertit ɔtria: sicut q̄cūqꝫ cōtingit eē sine alijs salvata fꝫ suas eēntias: et alia nō cōtingit eē sine istis: sicut aīal prius est spēb^9 aīalis: et hac diuisione prioris et posterioris vsus est plato. Iste aūt modus subdiuidit: qm̄ eniꝫ eē et ens multiplr dicit: tūc fm primum modū eēndi primū in oib^9 subm est prius: et iō suba prius est in generib^9 entis: et qꝛ et ens in potētiā et actū diuidit: ideo itez aliter dicit prius po^a et actu siue ptāte et pfectiōe. Nā q̄dā ptāte sūt priora sic in his q̄ generant. Quedā aūt priora sūt pfectiōe fm ordinē. vꝫ. nāe et sube. et hoc qdē mō ptāte quidē prior est dimidietas toto: qꝛ po^a ē dimidiū totū: qꝛ due medietates cōstituūt totū: et hoc mō g̃naliter pars est prioꝛ suo toto: et hoc mō mā prior est q̄ suba q̄ est foꝛa: si aūt pfectiōis et nāe hec sūt posteri^9: et totū et suba sūt prius: et hoc pbat p hoc quod ea q̄ fm pfectionē sunt dissoluta mō quodā erūt et resoluunt in illa: sicut totū in ptes et pfectio in mām. Attēdendū est aūt quod in oib^9 dictis modis: est aliquo mō prius et posterius fm ordinē: et iō prius et posteri^9 fm ordinē dictū quibusdā nō videt facere modū spālez. Sed hoc est erroꝛ qꝛ in oib^9 alijs modis aliqd addit ordini qd̄ facit pri^9 et posteri^9: in priori aūt et posteriori fm ordinē nihil est nisi ipse ordo q facit pri^9 et posteri^9: sicut p̄oꝛē et posterioꝛē dicim^9 in ordine sedētiū: oia g̃ prius et posteri^9 dicta dnr fm ea q̄ dicta sunt: nā illud qd̄ fm g̃nationē est prius est illud qd̄ ɔtingit eē sine diuisis q̄ sūt ptes ei^9. ❡ Hoc eniꝫ est a quo nō ɔuertit ɔtria: dico aūt fm g̃nationē eē quod est fm g̃nationis intētionē et finē qꝛ g̃nationis itētio est forma et finis: et in ordine formarum prius est a quo nō ɔuertit ɔtria: alia aūt priora sunt fm corruptionē: sic pars prioꝛ est toto: et po^a prioꝛ ē pfectione: et hoc ideo est: qꝛ corruptio est ad mām et ad parteꝫ resolo pfecti et toti^9: et in talib^9 pars et po^a priora sunt. Dicunt aūt p̄ora fm nām: quecūqꝫ sunt eā alioꝝ: sed de his in p̄dicis satis dictuꝫ est. Quecūqꝫ aūt talia sunt priora et posteriora dicuntur fm similitudinē alicuius inductorum modorum etc̄.

❡ Cap. 12^m. Et est di. de. Radicē ex q̄ sumit diuersitas po^a.

Orū que sunt prius et posteri^9 q̄dā sūt dicta fꝫ potētiā sicut in fine capituli p̄cedētis dictū est. Ens aūt iā in an̄habitis: p potētiā et actū diuisum est: potētie aūt ois diuersitas ɔuenit ab eo: quod est in po^a passiua entis i po^a ens et ab eo quod est ens in actu: qꝛ po^a passiua est entis i po^a: et po^a actiua est entis in actu. et iō subtiliter hec ingri opꝫ: qꝛ tūc sciemus vñ ɔuenit in veritate diuersitas modoꝝ potētie: fuerūt aūt qdā dubitātes de ipsa diuisiōe entis in po^a et actu. Hec eniꝫ si entis est: ɔuenit et ptib^9 entis: est g̃ hō potētia: et actu: et silr bos et asin^9 et qdlibet alioꝝ: et hoc verū nō videt: qꝛ cū dico bos est vel ois bos est: cū vbuꝫ eēndi notet eē vt actū q egredit ab ente: sicut lucere egredit a luce: nec actus alicui^9 nāe sic egrediat ab ea nisi q̄ actu est cui^9 est suū esse sic diffundere: videt quod ens in po^a nō sit eē eo quod eē suuꝫ nō ita diffundit. Cū g̃ dicit bos est: nō videt hoc boui i po^a existēti posse ɔuenire. hui^9 aūt signū est: qm̄ si dicā bos est in po^a et iferā g̃ est: ponimus paralogismū fꝫ qd et simplr quod nō eēt si in po^a ens eē rei vt actū daret: et si nō dat actū talē tunc seqtur ipm nō eē: qm̄ sicut lux destitui nō pōt a ꝓprio actu q est lucere quādiu aliqd in se est: ita ens nō pōt destitui a ꝓprio actu: q est eē quādiu aliqd de ente est: hic aūt actus significat p verbuꝫ qn̄ dico hoc est. ❡ Amp̄. nullo existe hoīe nō pōt dici quod hō sit in actu. Silr et dici nō pōt: quod hō sit i po^a si hoc suscipiamus quod nihil est in po^a in aliquo nisi qd̄ est in po^a ꝓpinqua ex qua vno motore videt duci ad actum: sicut Aristo. videt dicere: et tñ multi sūt q nullo existēte hoīe hāc dicūt eē verā: hō est hō: et qdā et cōcedunt hāc. hō est aīal: et hō est suba: et hō est ens: qꝛ si hō est hō: hō est aīal: et substantia et ens: et tñ tūc videt illud eē qd̄ significat p verbū nō esse actus entis actu vel po^a. ❡ Amp̄. iuxta eundē itellm quo cōcedit hec. hō est hō nullo existēte hoīe: videt hec eē ɔcedenda. ens est ens nullo existēte ente: et tñ tūc nō pōt dici eē illi^9 eē actus alicui^9 eēntis fm actū vel fm potētiā dici. ❡ Sed ad oia hmōi videt dici fm supradicta quod in veritate ens in po^a radix est potētie passiue: et ens in actu radix est potētie actiue: et si nō sit ens in actu et ens in po^a nō erit aliqua distinctio modoꝝ potētie: qꝛ ens in po^a pn^m est potētie passiue: et ens i actu pn^m est potētie actiue: et illa que dicit nālis po^a siue ad esse siue ad bene esse ɔuenit ex victoria forme supra mām. Ecōtra aūt opposita illi nālis ipotētia ɔuenit ex victoria māe supra formā: vel ex destitutiōe alicui^9 pncipij formalis: et iō qn̄ diuidit ens in po^am et actū est diuisio analogi et ens in po^a dicit quēdā modū entis: et nō simplr ens: ens aūt in actu nō dicit modū entis sed simplr ens: sicut etiā qn̄ ens diuidit in subaꝫ et accnā: suba dicit ens simplr: et accns dicit modū entis: et iō est eadē determinatio entis simplr que est determinatio sube in actu existētis. In talib^9 g̃ nō opꝫ quod of diuisum de diuidentib^9 simplr p̄dicet: sed p̄dicat sub determinatiōe modi quē iportat: et iō ens in po^a est ens quoddā nō ens simplr: et eadē ratio est de partib^9 entis: vt est bos in po^a: et bos in actu: et ideo cū dicit bos est nullo addito stat p boue in actu existente pp esse quod vt actus iportat per verbuꝫ substātiuū rōne p̄sentis tpis. Cum aūt dicit hō est hō: alia ratio est fm quosdā: qm̄ esse actus duplr significat: simpliciter. vꝫ. et vt nūc. et tps presens duplr simplr qd̄ re posita semp est p̄ns et vt nunc p̄ns. Dicunt aūt in hac: hō est hō significari esse vt actū simplr cōsignificat tēpus p̄sens ꝓpter hoc cōsignificari vt p̄sens simplr qd̄ est nūc stans in tali terminoꝝ coherētia: et sic lꝫ nulla sit iherētia tñ actū esse q iportat per verbū eē actū entis in actu talis qualis dictū est: et hoc mō seqtur ad hoiem aīal et omne illud qd̄ est in rōne subiecti sicut actu pars eē: vel totū eē ipsius fm actū. nō aūt similr est de hac iudicādū ens est nullo existēte ente: qꝛ nullo existēte ente nullū est subiectū et nullū p̄dicatū: nec aliqua coherētia p̄dicati et subiecti nec aliqua ꝓpō nec aliqua passio ꝓpōnis sicut cōuersio vel oppositio vel aliqd tale. tales aūt habitudines nō tollunt per hypothesim aliā: qua ponit nullus esse hō: et iō relinqtur illas ꝓpōnes esse ꝓpōnes et subiectū esse subiectū: et predicatū esse predicatū: et habitudinē esse inter subiectū et predicatuꝫ ꝓpter tale esse habitudinis remanet salvatū vt dicūt. ❡ His aūt sic prenotatis adhuc opꝫ scire quod differt potestas a potētia i hoc: potestas est potētia stans sub cōplemēto actualis habitus: et ideo actiua est potestas: potentia aūt est interminata adhuc et incōpleta: et ideo proprie materialis potentia potentia vocatur.

❡ Cap. 13^m. De modis potentie et ipotētie et posis et iposis.

Otestas ergo dicit vno mō et pncipali id qd̄ in mouēte est pn^m motus: aut in mutāte pn^m mutationis in diuiso ab ipso mutato vel moto: aut diuersum fm rem ipsaꝫ aut inq̄tū mutās et mouens: quāuis forte fm reꝫ sit idē ipsi. Hui^9 aūt exēpluꝫ est: sicut ars edificatiua pn^m est in edificāte: qꝛ est potestas mouēdi et trāsmutādi edificatū diuersa ab edificato et nō existēs in ipso. sed ars medicinalis que est ptās trāsmutandi in sanitatē aliqñ existit in eo q sanat qñ medicus curat seipsuꝫ: sed tñ tūc nō est in eo inq̄tū sanatū est: sed poti^9 inq̄tū sanās est: huic est simile quod nām dicimus eē ptātē mouēdi vel trāsmutādi: et in eo est qd̄ trāsmutat. Sed non est in eo inq̄tū trāsmutat. ergo totaliter siue vliter pn^m mutationis et motus in mouēte dicit potestas mutādi diuersum re vel re idē. Sed tñ mouet et mutat inq̄tū diuersum est. tūc eniꝫ ab alio principio mutat et ab alio pncipio mutat. Alia aūt est potētia fm mām dicta: que est pncipiū mutādi hoc est vt mutet et moueat a diuerso fm

subiectum

Solutio.

Ex quo proveniat nālis po^a vel impotētia.

Ptās et potētia differunt.

Tex. cō. 17.

subiectum aut sicut idem movens et motū tñ movet a movente diverso inquātū sunt diversa movēs et motū sicut predictū est: hec.n.est po^a fm quā patiens patit: et hac potentia dicimus qñq; esse possibile: si aliqd est pośe: et dicim^9 q ipm qñq; patiet hac po^a: qñq; aũt qñ dicimus aliqd hēre hmōi potētiā patiendi nō significam^9 oēm sive quācūq; passionē: sed illā qua patit excellēter. Diximus eniz in pmo de celo et mūdo q passiva po^a excellit qñ a minimo patit: et qñ patit a maximo nō excellit nec dicit tūc ppie passibilis sive passivum. Isti ḡ sunt duo modi potentie pncipaliores. ¶ Amp. iuxta primū modū potētie sumit potētie modus terti^9: quo dicimus aliqd hēre pn^m bene pficiendi aliqd: et nō simplr pficiendi. aut qñ dicimus aliqd hēre pn^m pficiēdi fm pvolun tatē et electionē sicut vult et eligit: aliqñ eniz eos q pgredium tur nō aũt bene pgrediunt: aut nō pgrediunt: vt malverśe. sed dicimus habere potētiā pgrediendi in alligatis aut in itinere significātes q potētiā quādā hñt vt pn^m qui hoc optime pñt pficere: sicut aũt modū istū accipimus in agere sz bene. ita modus accipit iuxta modū potētie passive fm bene et optime pati ab aliquo agēte. ¶ Amp. quartus modus potētie vel ptātis est quicūq; habit^9 tales sunt sive nāles sive acqsiti fm quos aliqua efficiunt ipassibilia oino: vt celestia que sunt imutabilia: aut fm quos aliqua efficiunt non facile in peius mutabilia dicunt ptātes et potētie in talibus sz quē modū potētie dicit eē vna spēs qualitatis nālis po^a: et fm pvationē sive ʒrietatē eiusdē habit^9 dī nālis ipotētia: frāgunt eniz ea que frāgunt et ʒterunt et curvant et oino sive vir corrūpunt ea q̄ ista patiunt: nō per potētiā nālez: sed potius per ipotentiā et per defectionez alicuius principij q est de potentia nāli: et fm istas potentias et ipotentias determinata sunt ea que de potentijs passivoꝝ in quarto metheoroꝝ dicta sunt a nobis. Impassibilia aũt de numero talium existentia sunt: que per nālem potentiā resistendi hmōi passionibus vix paulatimq; patiunt ppter suam nālem potestiam: et ppter posse se aliquo modo habere cōtra ista. Hec ergo dicta sunt de modis potentie et potestatis &c.

¶ Cap. 14^m. De potestate agere: et potestate pati Rubrica.

Dicta vō tot modis potestate: etiā pośe sive potēs dicit multis modis. Uno qdē modo dicit pośe sive potēs iuxta potētiā activā quā bz in se motus aut pn^m mutatiōis quo movere pōt et mutare: id enim q in se stabile est et imobile in actu dicimus pośe sive potēs in diverso inquātuz est diversum movēdi et trāsmutādi. Alio vō mō dicimus potens iuxta potētiā passivaz: si aliqd aliud ab eo q potēs eē dicimus talē bz ptātez qua ab alio mutet fm q est aliud. Alio aũt modo iuxta tertiū modū potētie sumptū dicimus potens cōiter sumptū: si bz principiū quo pmutet facile in quodlibet fm ptātem suā: sive hoc sit in peius sive sit in melius. dico aũt in peius: qr id qđ ē corruptibile q bz potentiā mutādi in peius: videt potens sive pośe esse corrūpi: qr aliter nō corrūperet. Et similiter icorruptibile q bz potentiā nō pmutādi in peius: videt nō posse corrūpi per potentiā resistentem corruptioni. Et hic modus est etiā iuxta quartū modū potētie sumptus. Id aũt qđ sic facile pmutat sive in peius sive in melius videt nunc hēre quādā dispositionē: et quādā cām. Et videt habere talis facillime passionis pn^m. Et si ita est: vt videt tunc nō irrōnabiliter talis dispositio videt potētie attingere rōnem: qr tunc radix illius potētie est dispositio formalis aliqua: que est principiū: et sic fundat in ente aliquo: et entitate alicuius forme: et sic est in veritate in oibus illis in qbus est facilis mutatio ad bonū et ad melius. Sed si bene ista et subtiliter interius cōsiderentur ea que sic sunt facile mutabilia videt aliqñ esse mutabilia per habere aliqd: et hoc est p habere aliquā formā subiectam ad talez mutabilitatē disponentē: sicut dictū est: aliqñ aũt nō per habere aliqd sunt talia: sz potius per hoc q privant tali esse q cōservabat et preservabat a mutabilitate: et tunc taliter pośe sive potens ppie est impotens: et sua potētia est ipotētia: eo q sua possibilitas nō fundat in ente: sed in privatiōe principij cōservātis. Si aũt dicitur eos potens per habere privationē talis principij: illud posse est equivocum ad aliud posse qđ fundat in dispositione vel in forma aliqua: et tale posse est cū dicit iste posse mori vel posse claudicare: vel posse malefacere: vel posse deficere et hmōi: talem enim habere privationē est quoddā principiū quo potens est possibile. Si tñ cōcedat: q cōtingat habere privationē eo q iz privatio nihil sit per se: non tñ est reducibile in simplr nihil. ¶ Alio aũt mō dicit aliquid isto modo potens in hoc: q nō bz suā potestatē preservātē ab hmōi passione. Et hoc iam nō per privationē dicit: sed per negationē non habēdo suā potestatē aut corruptionē potestatū suaꝝ nō habendo principiū trāsmutationis in alio nō in re: sed inquātum aliud est: sicut ea que iz habeant in se multa debilia. tñ in altera parte ex parte formalium hñt ptātes activas: que vincunt et cōtinēt ipotētias materialiū principioꝝ: sed qñ illa deficiūt tūc nō restat nisi deficere. ¶ Amp. aũt ea oia que dicta sunt dicunt potētia: ita q aut dicunt sive potētia fieri ex solo hoc q sic fuerit simplr: aut nō fuerit: aut ex hoc q potentia sunt bene fieri aut nō bene fieri. Qr eniz aliqua dicantur potētia in hoc qđ bene fieri pñt vel nō: probat ex hoc q quedā inaiata in se talez hñt ad bene ptātem vt in organis musicis. Dicūt enim musici quādam lyram sonare nō posse: qñ nō pōt bene. Et aliaz dicūt posse sonare: qñ bene pōt pficere sonū. Impotētia eniz sicut diximus privatio est potētie: et est ipsa ipotētia talis principij sublatio qualis prius dicta est. ¶ Sublatio aũt principij est tripliciter: aut enim oino auferatur sicut arborē dicimus infantez: aut aufert in apto nato habere: sicut dicimus hoiem mutuz infantē: aut quādo aufert ab eo q iam aptum natū est habere: sicut dicimus in tricēsem infantē. nō enim fm vnaz similitudinez et rōnem dicunt impotentes generare puer qui nondū aptus natus est habere gñativā et vir qui iam aptus natus est habere: et eunuchus a quo oino generādi ptās est ablata.

¶ Cap. 15^m. De modis ipotētie et qs modus pncipalis po^a. Ubi supra.

Amplius aũt: qr si vnū oppositoꝝ est multiplex: et reliquū: opz q fm vnūquēq; modū potentie sit oppositus modus ipotētie: tam in ea potentia que est respectu mobilis solū fm se: q̄ in ea que accipitur in bene mobili. Et hec opposita ppie dicunt ipotentia. Quidā tñ dicūt ea impossibilia: sed ipossibilia dicunt duplr. quedā enim dicunt ipossibilia fm eaz ipotentiā que nunc dicta est: alia vō alio modo dicunt ipossibilia. sicut eniz multiplr dicit pośe ita et per oppositū multipliciter impośe dicit. Impossibile nāq; in disciplinis dicit cuius ʒrium ex necessitate est verū. sicut est impośe diametꝝ cōmensurabilē esse: ergo diametrū cōmensurabilē esse nō solū est falsuz: sed etiā ex necessitate falsum. ¶ Dico aũt necessariū et impośe esse ʒria: qr si ita inferant ad res ipsas: necessariū qdē semp et vbiq; est: impossibile aũt nusq̄ et nunq̄ est: ideo necīum nō est potēs sive possibile: illa potētia de qua dicimus nec impośe oppositū necessario dicit per privationē illius: que nunc dicta est potentie: ipotenti aũt sive impośe de quo hic loquimur est ʒrium illud potens sive possibile: qñ ʒrium suū nō est necīuz falsuz esse sicut sedentē hoiem dicimus possibile esse sedere: qr sedere hoiem nō est ex necessitate falsuz: et tale impośe et impotēs sive impośe in reb^9 phicis mobilib^9. Possibile ergo sive potens vno qdē modo: sicut dictū est: dicit illud qđ qdē nō sigñat falsum sed verꝝ nō ex necessitate. Alio aũt mō dicitur possibile: qđ est qdez falsum sed nō ex necessitate falsuz: sz verū nō ex necessitate. Tertio vō modo dicit q est cōtingens verū. Et hoc est q se bz ad verū et falsum: sed potētia que est in geometria fm quā necīum est possibile: nō pōt dici principiū trāsmutationis aliquo mō. Et ideo talis possibilis potētia nī fm metaphorā et nō fm analogiā aliquā ad verā potentiā. Et ideo ēt talia nō dicunt possibilia fm potētiā predeterminatā. Que aũt vere et ppie dicunt aliquo modo fm potentiā oia dicunt aliquo modo a primo modo dictū: que est vna principalis et primo modo dicta: et illa est principiū mutationis in alio subiecto et loco: aut si est in eodem est tñ in ipso fm qđ est aliud. ¶ Quedā nāq; dīr possibilia ab hmōi potētia. Et quedā hoꝝ dicunt potētia in habendo talez potentiā patiendi in habēdo aliqd aliud a sua substātia in qua radicatur hmōi potētia. Quedā vō potentia pati dicunt in nō habendo aliquid sicut prius dictū est. Quedā etiā potentia dicunt in eo q sic hñt in bene vel male pati. Similr aũt ad dictā potētias per anologiā dicuntur

impotentia siue impossibilia. Erit ergo ꝓpria diffinitio potentie ea que est primo dicte potentie diffinitio. ¶ Hec aūt est ꝙ potētia est pn^m ꝑmutationis in alio fm ꝙ est aliud.

¶ Cap. 16^m. Et est digressio declarans differentias potestatum fm posteriores peripatheticos ꝛc.

Posteriores aūt peripatbetici quedā addiderūt in cōsideratiōe potētie ꝛ ptātis ꝛ ipotētie. ¶ Dicūt enim nomē ptātis eē nomē ꝓprie valoris aialiū virtutū ex qbus sine ipedimento operatiōes fiunt aiales: que motus aiales vocanf: cuius sūmū augmētū vocaf virtus ꝛ decrementū vocaf debilitas vel ipotentia: ꝛ iste est vnus modus ptātis vt dicūt Auicē. ꝛ Algazel. Secūdus aūt modus est: ꝙ ptās dicif ex qua aliqd facile agit difficilia ꝛ difficilis patif. Si enim facile pateref ꝛ traheref ab operatiōe difficilium sensu laboꝝ ꝛ dolore: iuxta aūt hunc modū dicif ptās: ex qua nō est pati facile: lȝ nō sit alicuius actionis principiū precipue tñ ptātis nomē cōuenit his que nullo mō patiunf. Dicunt etiam fortitudinē moralē quādā esse ptātē: eo ꝙ facit itrepidū ꝛ impassibilē circa aggressionē magnoꝝ ꝓpter bonū. His ergo modis potestas dicif in hūtib^9 appetituȝ: ꝛ voluntatē: vlterius aūt dicif potestas principiū trāsmutationis aliud siue variationis: sicut dictū est in ꝓbabiliis inquātū est aliud: qm si homo calefacit se per motū vel aliqd aliud est ipse quasi duo vnū mouens ꝛ alterū motū: ꝛ sic est de sanāte seipsuȝ qꝛ principiū motus est in aīa ꝛ sanitas inducta est in corpore. Minus aūt ꝓprie dictis vocaf potētia aliqd qd non est ꝑfectio ad hec agenda: sed dispositio suscipiendi ista. Et hec est potētia: vt trāsmuteſ aliqd ꝛ hec est potētia passiua. trāsumptiue ēt dicif potestas in geometricis. fm ꝙ dicimus ꝙ linea pōt in quadratū vel exagonuȝ: ꝛ precipue qñ imaginamur motū linee in seipsaȝ facere quadratū vel aliquā aliā figurā. ¶ His ergo modis dicif potētia: fm aūt inducta dubitaf de morali fortitudine vtrū ipsa sit potētia: ꝛ eadē est dubitatio de ptāte qualibet que est rōne. hec enim est principiū actionis qua quis agit qñ vult ꝛ nō agit qñ non vult. Et sic videf: ꝙ idem sit principiū agēdi ꝛ nō agēdi: qd nō est rōnabile: qꝛ pricipiū nō agēdi nō hȝ rationē ptātis. Ad huc aūt dicif: ꝙ in oibus ptātibus aie sic est ꝙ sint libere ad agendū: ꝛ nō agendū: ꝛ ad hoc ꝛ ad illud agendū nec est in eis aliqs habitus vel principiū ꝙ sit vnius tm ꝛ nō alterius ꝛ oppositi illius. vnde in oibus illis principijs agēdi expectaf electio. Ipsuȝ aūt pricipiū siue ptās nō est nisi agēdi principiū. Et est ꝑpetuū illius actionis principiū. Sed nō agit nisi electione ꝛ appetitu accsitib^9 ꝓpter libertateȝ. Similr aūt est in ptātib^9 alijs aliqñ que nō agunt nisi cū nā: ꝛ tunc opȝ vt in talib^9 principijs ꝛ potestatibus nā expectef: huius aūt exēplū est in effectu ꝛ ptāte stellaꝝ ꝛ medicinaꝝ acceptaꝝ. Et hoc est simile ei ꝙ in ptātib^9 aie precipue rōnalis expectaf electio: sicut ꝛ ptātis quedam. Sunt ꝛ principia agēdi cōsilia in qb^9 tñ nō sequif actio nisi cōcomitetur volūtas accipiētis ꝯsiliū sunt in ptātib^9 nature quedā ptātes quorūdā: que nō agūt nisi ꝑ media sicut est potestas spermatis ad vnū ꝓducēdū. Et tales actiones nō ꝓueniūt ab hmōi principijs statim sed per media. ¶ Amp̄. aūt sunt ptātes diuerse quaꝝ qdā ꝓueniūt ex nā: quedā aūt ex artificio: qdā vō ex ꝯsuetudine: ꝛ qdā casu. Sed ptās ex artificio est ars que ꝓuenit vsu ꝛ experimēto indigens ꝛ tpe: vsuȝ aūt voco motū instrumētoꝝ: ꝛ forma ꝓueniens in aīa est potestas que vocaf ars: ex cōsuetudine aūt in actib^9 voluntarijs ꝓuenit forma consuetudinis que est ptās agendi tales actiones: qles sunt ille que vsitate sunt in opere: ꝛ sūt absqȝ instrumēti rōne: vel cōcupiscētia vel irascētia elicite. de potestatibus aūt nālibus iam dictū est: cū aūt iam scitur differentia ptātis de facili scitur dīa potētie siue possibilis fm oēm potestatē. Fuerūt aūt qdā asserētes in nullo potētiam precedere actū: sed in oibus cōmitari. Sed fm hoc sequif ꝙ illi nō pñt videre sepi^9 vna die ꝛ q nō pōt videre qñ vult cecus est. Igif sunt isti fatui ꝛ ceci. ¶ Attēde ergo ꝙ potentia ꝓcedit actuȝ: ꝛ lō ois potētia ad aliqd relinquit subm in quo potētia radicaf: ꝛ ex quo pēdet iceptio eius ꝙ est in potētia: hoc aūt fit altero duoꝝ modoꝝ. aut enim subm potentie est ens in se cōpletum per dispōnes aduenītes causans id qd est in potētia eductū ad effectū: ꝛ sic accidēs est in potentia subiecti: aut subm potentia est ens incōpletū trāsmutatione sui eductū ad effectum: ꝛ hoc vocaf ꝓprie possibile. Et hoc est duob^9 modis: aut enim est ex subto vel cū subiecto icipiens id qd pōe esse dicif. primo qdē modo sicut ois forma corporea. scdo aūt modo sicut iceptio anime rōnalis: sicut in scientia de gñatiōe anime determinauimus. His ergo trib^9 modis dicif possibile accns ꝛ generatuȝ corpus ꝛ inceptio anime cū educif de possibili ad effectuȝ. ¶ In oib^9 aūt istis est attēdendū ꝙ omne corpus a quo ꝓuenit actio aliqua nō per violentiā neqȝ per casum hȝ in se potentiā naturaleȝ qua agit illaȝ actionē. Et hec qdem actio. Si ei cōuenit ei inqñtū est corpus: sequeref ꝙ omni corpori conueniret. Et hoc est falsum. Cōuenit ergo ei inquantū est hoc corpus: nō aūt est hoc corpus nisi per formā nālem. Naturalis ergo forma est principiū ꝛ causa oiuȝ hmōi potestatū. ¶ Vlterius aūt aduertendū est hic ꝙ hāc ptāteȝ aut hȝ a se semp: aut acquirit eā per generationē. Et si qdeȝ semp hȝ. tunc est ex immutabilibus ꝛ necessarijs: quoꝝ ptātes sunt tales ex qbus semp sue ꝓueniunt actiones. Si aūt est nō semper habēs eā: tunc opȝ ꝙ acquirat eam: ꝛ tunc aut acquirit a seipso aut ab alio ꝙ separatū est ab ipso ꝛ cōstat ꝙ nō acquirit a seipso: qꝛ tūc semp acqreret. Si aūt acquirat ab eo qd separatū est ab ipso: cū illud separatū nō largiaf ipsi formā nisi per hoc ꝙ istud aliquo modo recipiendi se hȝ ad illud quo se nō hȝ ad ipm aliquid aliud: qꝛ aliter generās nō daret isti formaȝ plus ꝙ alij: seqtur necessario ꝙ istud sit in potētia recipiēdi ad illud: aliter enim aut violēter reciperet aut casu. Casu aūt nō recipit: qꝛ ea que casu sunt raro sunt. Istud aūt est de his que fiunt frequēter violētia aūt nō fit: qꝛ hoc fit per accidēs ꝛ nō est semp neqȝ frequēter. ¶ Oportet ergo ꝙ id qd est in potētia sit iclinatū ad ipm per aliquā similitudinē quā hȝ ad id qd dat formā. Ipsa aūt inclinatio aut est res in se cōpleta: aut nō. si est in se completa: tunc est suba in se existens. Substātia aūt absolutū hȝ esse ꝛ nō esse cōparationis. ¶ Iam aūt diximus ꝙ esse istius potentie est eē nō absolutū sed cōparatū ad actū. Opȝ ergo ꝙ sit in alio quodā. habemus igif ꝙ id in quo est suba quedā est: ꝛ hoc vocaf mā: idipsuȝ aūt qd cōparatuȝ hȝ esse icboatio quedā forme est que est in mā. Et si hoc determinare velim^9 qualiter mā est in potentia ad formā nō possumus ita determinare ꝙ dicamus ꝙ per hoc in potentia est qꝛ aliqd hȝ super eam: qꝛ per hoc nō cognoscif esse in potētia ad hoc: imo potentia eius per hoc efficitur magis ignota ꝙ prius fuit: qꝛ cū dicif hoc esse in potētia illud ad minus aliquē intellectū hȝ potentia ex his ad que cōparaf. Cum aūt dicitur aliqd posse sup eā ex hoc nil itelligif de potētia mālī qꝛ sine posse violēter sine casu semp pōt sup ipsuȝ de quo dicimus ꝙ pōt sup ipm. ¶ Relinqtur igif ꝙ ex hoc determinaf potētia ꝙ est cōparatio materie ad actū sicut cōparaf etiā imꝑfectum desiderās ꝑfici ꝑ hoc ꝙ aliquo mō inchoata est in eo perfectio. Et ꝑ hoc pose est fieri hoc ꝛ nō aliud. Si enim impose eēt nunꝙ fieret: agētia ꝙ prima largiētia formas pñt semp sine ipedimēto: possibilia aūt fȝ suas habitudines recipiūt formas ꝛ fiunt agentia frequēter: agerēt enim semp si nō occurreret ipedimētū ex parte materie recipiētis: qꝛ id qd est frequēter est semp aliquo modo impeditū. Sic ergo scitur qualiter forma nālis principiū est oiuȝ potestatū materialium: ꝛ qualiter in omni generato ꝙ icipit esse: opȝ esse materiaȝ in qua radicaf potentia eius qꝛ possibile est esse ꝛ ꝙ perpetuā non habet hmōi potentiā: ꝛ impossibile similiter. ¶ Hec ergo de potentia ꝛ possibili dicta sint a nobis.

¶ Tractatus Tertius Quinti libri metaphysice de generibus accidentium.

¶ Cap. p^m. De modis ꝛ natura quanti ꝛ quantitatis.

Tex.co.ii.

Loquentes de generibus accidentiū loquemur primo de quātitate: nō quidem prout est mēsura corporee sube: prout determinatū est de ipsa in predicamētis: qꝛ sic diffiniri nō pōt: eo ꝙ non est vnius rōnis mensura discretoꝝ ꝛ continuoꝝ: nec entis ꝛ esse que mensurāt locus ꝛ tēpus. neqȝ etiā numeri ꝛ orationis: quoꝝ vnū permanētiā in partibus hȝ:

ꝛ non

⁊ non aliud: sed loquemur hic de quātitate prout pēdet ex ente: ⁊ ponemus modos eius q̄ sunt entitatis modi sp̄ales; ꝓpter qd̓ etiā locus cū nō dicat aliū entitatis modū specialē a sup̄ficie vel spatio: nō dicemus hic locū esse sp̄alem modū entis: cū tn̄ locus dicat sp̄alem modū mēsure sicut in p̄dicamentis determinauimus. oratio ēt que est discreta quātitas quātitatē eē accipit a mensura motus ⁊ tēporis: ⁊ iō potius dicit mēsurari vel mēsure modū q̄ entis: ꝓp qd̓ etiā de ipsa hic nō curamus. accipiētes ergo modos quātitatū: s̄m q̄ ex ente pendēt diffinimus quātitates dicētes: q̄ quātū dicit̄ id qd̓ est diuisibile in talibus diuidentibus que insunt ei per essentiā: ⁊ quoꝝ vtrūq̄ si fiat diuisio in duo media: aut quoꝝ singulū si diuisio fiat in plura est vnū qd̓ quātum in seipso qn̄ actu diuisum est a toto: ⁊ hoc vnū est aptū natū esse saluatū in se: sicut ⁊ totū: q: in talibus ratio p̄fecta vniuscuiusq̄ manet in partibꝰ sicut in toto: ⁊ nō est in quāto: sicut in sub̄a p̄cipue naturali: q: in illa diuisa pars a toto amittit rōnem entitatis quā prius habuit. ¶ Caro eni nō est caro si abscindit̄: neq̄ manus est manus: sed si cōtinuū diuidit̄ in aliquot partes quelibet h̄ñt entitatē ⁊ vnitatem cōtinuitatis sicut ⁊ totū. Et si numerus diuidit̄ in vnitates quelibet est vnitas: ⁊ in diuisione sua h̄z entitatem: hec ergo est diffinitio quāti ꝓpria: q: fit p ea que eēntialiter sunt in quāto: ⁊ quātū s̄m q̄ entitate sua cōsistit nō refertur ad alterum sicut mēsura: sed per intrinseca sua determinat̄: put absolute quātū est in seipso. pluralitas ergo est qd̓dā quantum numerale. hoc est diuisibile in vnitates: q: numerus latine cōponit̄ a nuta: ⁊ a greca dictione que est memer q̄ latine sonat diuisionē. ¶ Diuisio eniꝫ sicut supradiximus est causa numeri: ⁊ dicit̄ numerus nutus diuisionis: q: vbi est numerus ibi est nutus mētis ad diuisionē cōcipiēdo aggregationē diuisionis facte: ⁊ ibi est numerus: ⁊ huic accidit q̄ sit mēsura eius q̄ est mēsurabile. dicit̄ aūt pluralitas ꝓprie per nām sue entitatis q̄ qd̓ē s̄m nām totius accipit̄: solum est potestate diuisibile in ea que nō sunt cōtinua: sed potius indiuisibiles sunt vnitates: q: numeri ꝓpria diuisio est in vnitates ex q̄bus coaceruat̄. Cōtinui aūt diuisio est in duo media: ⁊ iteꝝ in duo ⁊ sic in infinitū sicut dictū est in de celo ⁊ mūdo. Mēsura v̓o corpoꝝ sub̄e qua mēsurat̄ quedā qd̓ē que est cōtinua in terminū vnū copulata est mēsura ꝯtinua lōgitudine: lōgitudo eniꝫ est prima diuisio: aliqua v̓o mēsura est cōtinuata in duo: ⁊ est cōtinuata latitudine ad terminū lōgitudinis: q: iꝫ sup̄ficies nulla inter duas lineas cōtinetur: sicut in primo nostre geometrie ostēdimus: tñ sup̄ficies reuera est q̄ in duo siue in duos terminos copulat̄: s̄m latitudinē qd̓ē copulat̄ ad lōgitudinē s̄m lōgitudinē v̓o ad pūctū habet copulationē. ¶ Alia v̓o mēsura siue q̄titas in tria copulata diuisibilis est ꝓpria diuisiōe s̄m ꝓfunditatē: linea ergo lōgitudine: sup̄ficies aūt q̄ latitudine proprie: ⁊ corpus ꝓfunditate: hoꝝ aūt quātoꝝ pluralitas quidē finita numerus est: ⁊ q: infinitū cū nō sit nō est numerus. sed lōgitudo finita est linea: ⁊ latitudo est sup̄ficies: ⁊ ꝓfunditas est corpus. dicimus tñ q̄ nisi quātitas infinita eē supponat̄ nō cadit ꝓpter hoc a rōne quātitatis: sicut sepe quātū infinitum ponit mathematicus. Sed nos hic nō loq̄mur nisi de modis entitatis quanti: nullus aūt modus entis est infinitas: isti ergo sunt modi ⁊ sp̄es per se quantoꝝ ⁊ quātitatis. ¶ Amp̄. alia dicunt̄ s̄m se quāta alia v̓o s̄m accidēs sicut linea q̄tuꝫ qd̓ē est s̄m se. Ea aūt que s̄m accidēs sunt quāta dupliciter sunt quāta: qm̄ q̄dā accidūt quāto in eo q̄ quātū est: ita q̄ nō subsistat eis nisi in parte qua quātū est subm̄: sicut albū ⁊ calidū ⁊ graue ⁊ h̄mōi: ⁊ hoc mēsurat̄ mēsura subiecti: vnde quāta est sup̄ficies tātū dicimus eē albū: quedā aūt accidunt quāto: nō in ea parte qua quātuꝫ est: sed in ea parte qua simplex ⁊ impartibilis est sicut musicū dicimꝰ esse quātuꝫ. Et hoc nō mēsuratur mēsura subiecti. Nō eniꝫ possumus dicere q̄ tāta est musica quāta est quātitas hōis musici. Quātoꝝ aūt que s̄m se sunt quāta: alia dicuntur s̄m se quāta s̄m suā sub̄am ⁊ quidditatē: q: quātitas est in ratiōe eoꝝ diffinitiua: sicut linea ⁊ h̄mōi in rōne enim talis diffinitiua que dicit qd̓ existit quātū qd̓ ⁊ que sunt ⁊ quāta ⁊ quantitates. Alia aūt s̄m se quātoꝝ sunt ꝓprie passiones ⁊ habitus siue ꝓprietates taliū quātoꝝ que s̄m sue sub̄e rōnem quāta existunt. hec enim sunt s̄m se quāta: eo q̄ subm̄ eoꝝ est in rōne diffinitiua ipsoꝝ: sicut multū ⁊ paucū circa numerum: ⁊ ꝓductū siue longū ⁊ breue circa lineā: ⁊ latū ⁊ strictuꝫ circa sup̄ficiē: ⁊ ꝓfundū ⁊ humile circa corpus: q: aūt quātitas est subm̄ motus s̄m differētias: sicut que dicūt distātiaꝫ quātitatis: ⁊ graue ⁊ leue determinātia sunt h̄mōi mobile: ideo ēt graue ⁊ leue sunt passiones eius. Et precipue ꝓpter hoc q̄ penes graue ⁊ leue sit diuisio motus: sicut in scientia libri ph̄icoꝝ diximus. hec enim addita ⁊ diminuta faciunt velox ⁊ tardū: que diuidūt tēpus ⁊ magnitudinē: tñ hec nō sunt adeo ꝓprie passiōes quāti sicut ea que p̄diximus. Hec ergo ⁊ h̄mōi s̄m duos modos dicēdi p se s̄m se dicunt̄ quāta. ¶ Sūt aūt preter ea q̄ dicta sūt magnū ⁊ paruū ⁊ maius ⁊ minus relatiue ad inuicē dicta quedā quāti passiōes: q: lꝫ hec iponant̄ noīa a q̄busdā qualitatibꝰ circa quātitates distīs: tamen id cui iponunt̄ quātū est q̄to cōparatū. Et iō p rōnē qualitatis q̄ circa q̄titatē dicunt trāsferunt̄ ēt ad alia noīa entis in alio gn̄e q̄ q̄titatis. dicūt eniꝫ q̄litates quasdā: vel relatiōes. caꝝ v̓o q̄titatū que s̄m accn̄s dicunt̄: alie quedā sic dicunt̄ sicut dictū est: q: vꝫ. musicū: q̄tū est ⁊ albū per hoc qd̓ subm̄ est q̄tū cui hec accidūt ⁊ insunt. Differūt tñ sicut paulo ante dictū est. Alia v̓o dicunt̄ q̄ta: q: accidūt quāto inquātū referunt̄ ad quātū numerādo aliquo modo partes illius quāti: ⁊ nō s̄m se: sicut motus ⁊ tēpus. hec eniꝫ dicunt̄ quāta q̄dā: ⁊ sunt cōtinue quātitatis. iō q: illa quoꝝ sunt nō sicut subiēi primi sunt passiōes diuisibiles: ⁊ accepte sicut cōtinue vnū post alterū fluēs vel vnū ex altero fluens: hoc aūt quātū diuisibile dico nō ip̄m motū q̄ mouet̄ ⁊ fert̄: sed potius p esse quātū diuisibile ip̄m factuꝫ quo motū siue in quo sicut in spatio motū est. Nam per hoc q̄ spatiū illud quātū est: ēt est motus quātus. Tēpus v̓o est quātuꝫ in hoc q̄ est passio motus s̄m q̄ motus quātus est. hoc aūt planuꝫ est videre q: motus est in eo q̄ fertur sicut i subto. Sed ab illo subto absolute nō h̄z quāti esse: nec inest ei absolute cōsideratio. Sed inest ei motus inq̄tuꝫ ip̄m cōtinue accipit in spatio ante ⁊ post ab ante in post ꝓcedēdo. Et iō lꝫ vnuꝫ sit id qd̓ fertur in toto spatio: tñ nō accipit vnū eē tm̄ i spatio: sed potius accipit cōtinue equale sibi ante ⁊ post donec pertrāseat totū spatiū: ⁊ sic motus eē est diuisum potētia in eis quoꝝ q̄libet est vnū qd̓. Est ergo q̄tū ⁊ h̄z eē quātitatis p accn̄s: eo q̄ nō est passio sui subiēi per se sed potiꝰ in eo q̄ sic eo mō accipit spatiū. Tēpus aūt est quātuꝫ per hoc q̄ accidit huic quāto p accidēs. Si aūt ista vt mēsure cōsiderent̄ relate ad aliqd̓ q̄ numerāt adiacētia sibi: nō habebit motꝰ rōnē quāti q̄ sit quātitas: q: nā motus nō est. p hoc nā motus: q̄ mēsurat̄ spatio vel tp̄e: sed potiꝰ p hoc q̄ est vel vbi fluens vel quale vel q̄tuꝫ fluens accipiēdo vbi post vbi vel quale post quale vel q̄tū post quātū. Et ideo ēt motus non est in gn̄e vno aliquo p h̄ūc modū acceptus. Tēpus v̓o lꝫ referat̄ ad motū qui est p accn̄s quātū nō refert̄ ad ip̄m put h̄z aliā nām qua ponit̄ in gn̄e: sed refert̄ ad ip̄m per eē motus: qd̓ h̄z ⁊ refert̄ ad ip̄ꝫ vt numerus ipsius. Et iō nō h̄z nisi eē mēsure: ꝓpter qd̓ nō est nisi de gn̄e quātitatis: locus ēt put accipit̄ in rōne mēsure p eē mēsure differt ab oībꝰ aliis mēsuris: q: locus est mēsure existēs inquātū est stans in loco: ⁊ est alia copulatio loci ⁊ locati ad vnū cōēꝫ terminū inquātū spatiū siue distātia vna est loci ⁊ locati: qua sit copulatio linee vel sup̄ficiei vel corporis alia q̄ tp̄is. Et iō locꝰ s̄m hoc eē acceptꝰ rōnē h̄z sp̄alis q̄titatis: s̄m aūt q̄ pendet ex entitate quā h̄z nihil h̄z additum sup̄ficiei vel corpori. Et iō hic nō ponimus locū iter modos quātitatis. ¶ Est aūt dubitatio satis rōnabilis de ipso angulo: vtrū ipse sit specialis modus quāti ⁊ q̄titatis. Obijciūt enim qd̓ā dicētes angulum eē sp̄aleꝫ modum quātitatis. Cōstat aūt angulūꝫ nō eē quātū ad modū linee: eo q̄ est iter duas lineas angulus cōtentus: alternus enim cōtactus duaꝝ lineaꝝ expāsaꝝ supra sup̄ficiē ⁊ applicatio nō directa est angulus: igit̄ modum linee in quātitate nō h̄z. Simil̓r aūt nō h̄z modū sup̄ficiei: q: ois sup̄ficies s̄m latū diuidit̄: angulus aūt s̄m latum diuidi nō pōt. Sed s̄m lōgitudinē solā aliter enim nō eēt cōtactus indiuisibilis duaꝝ lineaꝝ: ⁊ iteꝝ nō sit corpus hoc pꝫ: q: non h̄z ꝓfundū: q: iter duas tm̄ lineas nulla pōt eē ꝓfunditas. ¶ Amp̄. quecūq̄ est sp̄es ꝯtinue quātitatis duplata manet in eadē specie quātitatis. Et mō angulus aūt aliq̄s est qui duplatus nō manet in eadē specie quātitatis. Et mō sicut

An angulus sit sp̄alis modus q̄titatis.

angulus rectus qui si duplex nullus manet linea3 in directe applicatar3 cōtactus. Angulus ergo videt eē spālis modus quātitatis: nō enim pōt dici nō esse quātū quod dā cui cōtingit magis r minus esse fm quātitatē: r finitū esse fm quātitatē: r precipue qd cōstituit ex mēsuris quātitatū: angulus aūt est cui omnia dicta cōueniūt. ¶ Hec aūt r similia solue re nō est difficile: dicemus enim angulū nō esse spālē modū quāti vel quantitatis. Sed potius angulus dicit qualitatem circa quātitatē quādā: vnde figurationi quātitatis cōuenit angulus. Et ideo sicut terminatū esse est qualitas circa quātitatē dicta: ita angulatū esse r ipse angulus. Angulus enim est passio quāti cōtinui finiti linea siue illud superficies siue corpus sit. Et ideo in aliquo sequit lineā in aliquo sequit superficiē: inquātū enim puncto terminat sicut linea sequitur ipsam latitudine nō diuidi sed lōgitudine: inquātū3 aūt est terminus superficiei plane sequitur ipm duabus lineis cōtineri: r q angulus duplatus rectus nō fsit angulus hoc accidit ex eē anguli recti: qui est mediu3 diametri. dum enī3 supra quālibet descriptā lineā finitā liceat circumduci circinum: si linea ppendiculariter sup lineā ducat r in cētro contactus pes circini imobilis ponat: r ad quātitatē vni⁹ partis linee circulus circumscribat angulus rectus est cui subtendit quarta pars circuli. Et si duplex subtēdetur circuli medietas. Et idō nō remanet aliqd tūc preter diametrū circuli: nullo existente angulo in cētro circuli. Idem autem accidit: si quocūq3 mō linea ducat in cōtinuū r angulus rectus duplex sup eā cessante aūt angulo r sublato remanet tū cōtinuū. ¶ Nos aūt diximus angulū accidere cōtinuo terminato: tū pter hmōi rōnes qdā dixerūt angulū esse mediū inter superficiē r lineā: sed fm pprietatē istius sapiētie dicendum est mō pdicto: qr nō ponit entitatē aliquā quāti aliam ab idnctis. Sed poti⁹ sicut si itelligat punctū terminās a linea tolli in vna parte r remāere esse linee remanet linea infinita: ita cū angulus sit terminus cōt' nobis expāsi si tolli itelligat per duplationē recti anguli remanet cōtinuū expansu3 infinitū. ¶ Nos aūt supra ostēdimus q nō est de eē superficiei inquātū superficies est q terminet linea vel lineis: sicut nec de esse corporis inquātū corpus est q terminet superficie vel superficiebus. Hec ergo de modis quāti r q̄titatis dicta sint a nobis. hic enī3 aliter hūt doctrinari q̄3 in cathegorijs.

¶ Cap. 2ᵐ. Et est dig. de. esse r nām quantitatis rc.

Oportet aūt nos hic adhuc declarare q oēs pducti modi quātoꝝ accitis hūt entitatē r nō sube. Aliter enī3 nō satisfaciem⁹ de his s3 istius prime phie pprietatē: nec satis erit certu3 mathematico suū subm: nisi ostendamus q nō nisi accidētis h3 esse r rōne3 hoc aūt si pinducta ad memoriā reuocent facile erit nobis. ¶ Dixim⁹ enī q suba que corp⁹ est cōstituit ex mā r forma corporeitatis tali: que suscipit omni mō mēsurā triū diametroꝝ. Et in hac forma nullū corpus differt ab alio corpore nec est magis vnū corp⁹ q̄3 aliud. Et ex hoc p3 q mēsura dimēsionū actualiū s3 quā cōparant adinuicē s3 maius r minus r equale est mēsura: r q̄titas suscepta ab hui⁹ suba fm hoc q susceptibilitas p actū forme subalis est in ea: igit q̄titas que mēsura est iesse cōposito r nō māe simplici: ad hoc hoc habitum est supra: q forma corporeitatis subalis nō relinqt vnq̄3 mā3: r est i ipa ante oēm motū r mutationē nō pēdēs nisi ex pncipijs sube simplicib⁹. Iste aūt dimēsiōes qb⁹ corp⁹ cōparat ad corp⁹ s3 maius r min⁹ r eāe vno corpe manēte fm suba3 isunt: r nō isunt: sicut p3 in cera extēsa r ptracta r nube ptracta r dilatata: r gnalr in rarefactio r cōdēsatio: igit ista isunt ex prima rōne: r nō sic qdā pars cū psequant eē cōpositi: r ex scda rōne isunt r nō isunt eidē saluato fm eē subiecti. Op3 igit q ista sint accitia: r eē ipsoꝝ est eē accitis. hic tū Plato nō dicit r pses stoicoꝝ. Attēde igit q qr q̄titatū mēsure nō isūt subiecto determiato fm aliq̄3 formā spālē: s3 fm ipsa3 formā corporeitatis primā. Idō in diffinitiua rōne q̄titatū disciplinabiliū nō itrat subm sensibilis māe: nec pcipiūt illud fm subm itellectualis siue itelligibilis māe solū: nec est dōm q pcipiāt mām imaginabile3. Ipse.n. disciplinales q̄titates sūt imaginate qdā: subm aūt q in sua rōne diffinitiua pcipiūt nō est imaginatū s3 in itellu pceptū p pria pn⁹ sube corporee solū: r hoc est valde notādū in tota ista phia. Ex hoc aūt q illud subm nullā h3 ditiam ex imaginatis circa ipm r sensib⁹ cōtingit q dimēsiones disciplinales oēs vni⁹ sūt rōnis in oī mā: q esse neq̄3 posset si subm imaginatū vel sensatū pcipit: q: per imaginata r sensata differūt corpa: r sub talib⁹ differētijs caderēt i diffōne disciplinabiliū: oporteret ipsa equocari qm vnū eēt nomē r rō sube diuersa. subm enī p se r fm ipm cadit i passionis diffōne. ¶ Amp. aduertēdū est q totū opp⁹ eius qd dicit Plo est de his diuisionib⁹ s3 subtilitatē pipatheticoꝝ: qr Plo dicit q pūctus cōstituit lineā: r linea superficiē: r superficies corp⁹ pstituit. Et idō pūctū maxime dicebat eē suba3: r lineā post hoc: r deinde superficiē: r minime corp⁹ sicut in phabitis sepi⁹ dictū est. ¶ Est ār totū p̄rīū si eē hare dimēsionū fm hoc q in eē cōstituit cōsideret: superficies aūt nō h3 mēsurari in duo: nisi fm q est termin⁹ corporis: r nisi corp⁹ mēsuraret p tres diametros nō mēsuraret superficies fm duas: hoc aūt sic pbat. oē illud cui⁹ pfectio est mēsurari p tres diametros quocūq3 mō ad certu3 angulū dispositos pfecti⁹ est fm rōnē mēsurati q̄3 illud qd mēsurat fm duas: q aūt iperfecti⁹ est fm eē depēdet a pfectiori hcipue q: s3 eē mēsuratū nō depēdet a mēsura: sed poti⁹ ecōuerso. Mēsurat aūt ois mēsura s3 id qd est finis: sicut p3 in vnitate q̄ est mēsura numeri. ¶ Cū igit iam pbatū sit q q̄titas ois est accidēs: r illud sit accñs q est sube termin⁹ r finis. Cōstat q causat a subto: igit q primi⁹ est subto est pri⁹. Est āt termin⁹ corpalis primior subto q ē mēsura pfecta: illa igit est mēsura p⁹: nec superficies h3 mēsurari in duas dimēsiōes nisi inq̄tū est termin⁹ hui⁹ corpis: r nō fm se: nec corp⁹ h3 hoc a superficie s3 ecōuerso: r adhuc linea h3 mēsurari in vnā dimēsionē inq̄tū est termin⁹ superficiei: r pūctus eē h3 idiuisibilis inquātū est termin⁹ linee: r hoc totū cōuerso3 est ei⁹ qd dicit Plo. ¶ Qd aūt qdā dicūt de motu pūcti q motu suo cōstituit lineā: r linea motu suo superficiē: qm nō mouet ad pūctū s3 ad lōgitudinē totā sil in cōtinuū: r qm superficies mouet in pfundū: pstituit corp⁹ penit⁹ est friuolū: qr pūct⁹ nō mouet. Et silr nec linea nec superficies neq3 corp⁹ mathematicū sicut hī ostensum est in phabitis. Talia enī dicta sūt fm imaginationē solā r nō fm rei nā3. Est tū nō ptereūdū q in oib⁹ accidētib⁹ est accipe qd accitis fm pn⁹ sui gnis. Si.n. hicubitali magnitudine posita dixerit qs q ppositū est q̄tū eē quid est dicit: r fm hūc modū nā cuiuscūq3 rei pcedit ex pmis finib⁹ ecntialib⁹ ipsius r terminis. Et nec eē est q ois qddītas nāe vniuscuiusq3 pueniat ad vnū idiuisibile ex quo causat. Et illud ē pᵐ idiuisibile illi⁹ gnis: r hoc mō cū pūct⁹ sit suba posita hoc mō quo idiuisibile ens in ptinuo refert ad poᵐ pnᵐ lōgitudinis est pūctus. Diuidit.n. in pūcto: r terminat in pūctis: nec diuideret in pūcto nisi punctū po⁹ eēt in ipsa. Tū hoc mō nō ptinuat linea ex pūctis: q: hoc est ipoīe: r idō cētia r suba potētialis linee est pūctus sola aūt cōtinuatio q̄ sola puenit ex pcessu pūcti p cōtinuū: sicut nūc trāsiens facit tps pter hoc solū q tps nō pmanet. Et idō nō sluxus puncti facere linea3: sic fluxus forme in māa r diffusio facit eē. Et idō facit formale eē tpis o fluxu ipsi⁹ nūc: r suba est nunc ipm. Ita suba linee r sobina r fundamētū dr eē pūctū r cōtinuatio dr pcessus eius pmanēs simul: r si obijcit q iste pcessus nūc nō pōt eē nisi sit in aliquo sic i spatio. Et hec erit lōgitudo cōtinua. Et sic lōgitudo est an̄ pcessu3 ipsius. r idō nūc causat ab ipso pūcto sic pcedēte obiectio illa nō fac ad ppositū: pcessus.n. pūcti nō est mot⁹ pūcti iā separati existentis in spatio. ¶ Hoc enī iā dixim⁹ eē ipoīe in phabitis: s3 est pcessus pncipij in diffusionē nāe pncipiate: sic sola dr pcedere in diffusionē eē: r sicut nūc pcedēs causat tps: r in tali pcessu facientis eē sic est pnᵐ: r eē q est ab ipso: r in oib⁹ talib⁹ idē est pnᵐ pcedēs fm suba3 differēs aūt fm eē: qr ipsa pcessio ipsius facit eē qddā formale: vtor aūt hoc noīe pcessio: qr illo maximi viri pipatbetici vsi sunt in ista mā loquētes: qm loquunt de pcessu principioꝝ in eē qd causat seipsis in eo q est: hoc iter3 mō pcessus linee nō ad pūctū s3 fm longitudinē totā p oēm eūdē modū eā est superficiei: r sicut punctus est diuisio linee r terminus: ita linea sectio superficiei r terminus est: r hoc iter3 mō superficies nō ad lineā terminā tez se sed tota latitudine pcedēs facit corporeā dimēsione3: nec sunt plures eo q angulus rect⁹ nō pōt eē nisi p tres diametros: vl p duos sicut dixim⁹. ¶ Hij aūt q angulū ponūt quartā dimēsionem eē dicunt pcessu3 linee eē duplicē: dire-

cte.s. fm

Solutio predictorum.

Nota quid sit subm qd mathematica in sua rōne diffinitiua pcipiūt.

In oib⁹ accidentib⁹ ē accipere quid sit generis.

ete.s.fm ꝓcessum puncti ⁊ oblique:ꝫ huic fm ꝓcessum di-
cunt facere angulū. Sed hoc nihil eē ꝯstat iā ex ꝓdictis:qꝛ
cū ꝓcessus linee sit ꝓcessus ꝓncipij ⁊ in eē ꝓpriū nō pōt itel
ligi ꝓcessus obliquꝰ nisi sit alia obligratio cā q̄ ē extra lineā
ꝓcedētē sicut est reflexio vel aliqd tale:⁊ hoc est p accñs:⁊
nō est cā eiꝰ qđ est fm nām ꝓncipij. Sic igiꝭ videt eē itellige
dū de q̄ritatibꝰ tā fm eē q̄z fm suā qdditatē ꝯsideratio. Ex
his aūt sciē ē nā tpis ⁊ oium eoꝝ que supradicta sūt:qꝛ nō
oia illa sunt qd fm nām q̄titatis. Sed passiōes talū oium
eoꝝ que dicta sunt pēdet ex vero eē entis pmi. Et iō in ista
pᵐa sic ꝯsiderāda sunt sicut pria huiꝰ capituli pre diximus.
Si qs aūt cōnūitatē eoꝝ attendat.tūc zᵒ mō accipiunꝭ. Et
sic fit ex eis coordinatio in genꝰ vnū sicut accipiunꝭ in cathe
gorijs. ¶ Et iō primo mō ꝯsiderata multa referunꝭ ad ipa
sicut passiones ipsoꝝ sicut motꝰ ⁊ tps ⁊ huiꝰ. Scđo aūt mō
nō referunꝭ ad ipa:nisi que sūt cōnūlia ipsis:q̄titas.n.vera
⁊ fm nāz qdditatis sue nō est nisi id in quo pōt accipi aliqd
numerās ipm:siue hoc sit fm se in ipso sicut vnitas in nūe-
ro:siue sit fm positionē sicut in cōtinuis ⁊ ponderibus. Hec
igitur de q̄ntitate dicta sunt a nobis.

¶ Cap.3ᵐ. Et ē digressio dclarās an q̄litates sīt sube q̄dā.

Tex.cō.19.

[R]E modis aūt q̄litatis scire nō possumus nisi
pᵐ sciamꝰ eē q̄litates ⁊ ipsas eē nō subas sed
accñtia. Qualitates aūt q̄ maxie sūt q̄litates
iter accñtia sunt ille que dnr passiōes ⁊ passi-
biles q̄litates. Et hoc qdē iā esse ꝯstat ex his
que in pigenescos ⁊ i libro de sensu ⁊ sensato
a nobis sūt disputata. Sed hic ingrēdū est vtꝝ ne iste q̄lita
tes sube sint vel accñtis hēant eē. fuerunt.n.qdā ꝓcipue de
scholis Anaxagore q illas q̄litates subas eē dixerunt. Et p
igressum eaꝝ subaꝝ in corpa dixerunt corpa fieri sensibilia.
Et hec dixerūt separari ⁊ trāsire de corpe in corpꝰ. Sed se-
paratio eaꝝ est successiua ⁊ latens sicut separaꝭ aq̄ a panno
humido per euaporationē:⁊ nō annihilaꝭ ⁊ tñ aq̄ suba est.
¶ Cōtra hos igiꝭ pmū opꝫ itēdere. Queramꝰ igiꝭ vtrū ne
sube iste que sic igrediunꝭ in corpa ⁊ sepanꝭ q̄cunqz mō ab
eis sūt corporee vel icorporee. Et si dicanꝭ ꝙ sint icorporee.
queramꝰ an ex eis cōponaꝭ corpus vel non. Si aūt dicāt ꝙ
ex eis cōponiꝭ corpꝰ hoc est icōueniēs:qꝛ incorporeū nō hēt
sitū neqꝫ diuisibilitatē:⁊ ex hoc nullū oino pōt corpꝰ cōponi.
Si aūt dicaꝭ ꝙ ex eis non pōt corpꝰ cōponi.ex hoc sequiꝭ ꝙ
ex eis nō cōponiꝭ corpꝰ sensibile:⁊ hoc est ꝯ hypothesim. Si
vō dicaꝭ ꝙ calor ⁊ frigus ⁊ hmōi sūt corpa tūc pmū qđ seqꝭ
ex illo est ꝙ de illo est.qꝛ huiꝰ que dicimꝰ nos q̄litates sensi
biles habēt sitū ⁊ positionē in partibꝰ suis ⁊ in loco. Et cuꝫ
idē sit albū dulce calidū:⁊ sic de multis alijs sequeꝭ oia illa
in vno loco eē. Et oia hoc vnū eē corpus sicut in ꝓhiticis est
determiatū. Scđz aūt qđ seqꝭ ex hoc est:ꝙ ista qn̄ igrediū
tur corpora vt faciāt ea eē sensibilia aut separari pñt ab eis
aut nō. Si nō pñt separari tūc nō habēt eē nisi in corporibꝰ.
Corpora aūt in qbꝰ sunt nō ꝯstituunꝭ in eē subali p ipsa.sꝫ
sine ipsis sunt suba designata:igiꝭ sūt in corporibꝰ nō sicut
q̄dā ps ⁊ nō pñt eē sine is in qbꝰ sunt:ꝗ in vitate sūt accñtia
nec hñt de suba nisi nomē. Si aūt dicaꝭ ꝙ pñt separari.tūc
hoc nō pōt eē nisi altero duoꝝ modoꝝ.s.ꝙ sepata aut sunt
manētia p se:aut ꝙ ꝯtinue transferanꝭ de corpore in corpꝰ.
Et si qdē manēt pꝫ se:tūc ipa fm se sensibilia sūt. Et tūc sūt
in aliquo spatio ⁊ loco ⁊ fm se agētia sine subiecta mā:que oia
ostensa sunt eē incōueniētia in libris physicis. ¶ Preterea
fm hoc:nō egeremus alijs corporibꝰ sensibilibꝰ:que cōsti-
tuerenꝭ per ista:⁊ sic ista nō ingrederenꝭ in corpora vt face
rent ea sensibilia:⁊ hoc est ꝯtra hypothesim. Si aūt ꝯtinue
transferanꝭ de corpore in corpꝰ:tūc sequerenꝭ duo incōue-
niētia.quoꝝ vnū est ꝙ nō erit assignare vbi sunt in medio
qn̄ de corpore mouenꝭ ad corpꝰ:qꝛ nō semp ꝯtingunt se cor
pora de qbus in que trāsferunꝭ. scđm aūt est:ꝙ tūc qn̄ ipm
corpꝰ calefacit aliud postq̄ꝫ calidū est remanebit calefaciēs
frigidū ⁊ nō calidū:qđ nos videmus esse falsuꝫ:adhuc aūt
qd facit ea de subto ad subm trāsferri.trāslatio.n.illa nō fit
sine cā:quecunqz ergo illa cā est opꝫ ꝙ ipa talis sit qđ faciat
ipsa debere nō esse in subto vno ⁊ esse debere in subto alte-
ro. Huius igiꝭ cā nō pōt esse subm inq̄ntū subm est:qꝛ cā
que facit aliqd nō existere in subto inquantū subm est facit
ipm nō debere existere in aliq̄ subto eadēz rōne nō pōt ista
cā accidere subto inq̄ntū subm est. Opꝫ igiꝭ ꝙ accidat huic
subto inquātū est hoc subm:⁊ tunc queraꝭ que sit illa. subia
eis.n.hmōi accidētibꝰ oibus de subto videꝭ nō posse inue-
niri etiā si quis velit singere. Causa.n.illa nō est de nā acci
dentiū:⁊ si illa causa nulla sit qualitatū quas illi substātias
dicunt nō erit tamē neqꝫ spissum:qꝛ causa illarū qualitatū
sunt calidū ⁊ frigidū:que cuꝫ nō sint cause ille:patet ꝙ nul-
le possunt inueniri. Adhuc aūt ꝙ ista trāsferuntur de sub-
iecto ad subiectū nō tollit ab eis accidētalitatem:qꝛ multa
sic accidētia transferri possunt. Et omnibꝰ etiā his videꝭ
relinqui:ꝙ subiectū sit cā esse istoꝝ ⁊ singularitatis:⁊ tunc
pro certo sunt accidētia. ¶ Adhuc aūt calor ⁊ albedo quā-
do habēt esse singulare sunt disteuse per situm ⁊ magnitu-
dinem:sicut cōstat per sensum. Ista igiꝭ magnitudo aut est
de quidditate earū aut nō. Si est de quidditate earū:tunc
cuꝫ oēs nature sint huiusmodi magnitudinis:sicut albedo
dulcedo ⁊ huiusmodi:omnes erūt quo ad hoc vniꝰ quid-
ditatis. Et insuper habent aliud qđ est materia ⁊ forma:⁊
sequiꝭ ꝙ sunt corpora multa in eodem loco sicut superius
diximus. Si autē nō est ipsa magnitudo de quidditate ip-
soꝝ:tunc forme sunt tñ que sunt in magnitudine ⁊ nō pos
sunt habere singulare eē sine ipsis:nec sunt in ea sicut pars
esse ipsius cum magnitudo perfectuꝫ esse habeat sine ipsis:
sequitur igitur ipsa esse accidētia procuidubio:⁊ hoc qui-
dem est necessarium.

¶ Cap.4ᵐ. Et est digressio declarans esse aliarum qualita
tum que sunt habitus ⁊ dispositio.

[Q]Uerūt aūt multi q rōnabiliꝰ q̄z isti dubitaue-
runt de scia que est in aia. Utꝝ ne ipa sit acci-
dēs maxime fm ea que nos in zᵒ de itellectu ⁊
itelligibili disputauimꝰ. Scia.n.que est in aia
est ex formis qdditatū sepataꝝ q̄ qdē sūt acci
dētia in aia:⁊ de illis nō est dubiū qn̄ sint acci-
dētia:sed de qdditatibꝰ subaꝝ.hee.n.sepate sua pñtia sunt
in aia. Sepatio āt nō facit eas eē accñtia.igiꝭ videnꝭ sube
eē in aia ꝓcipue qꝛ ōndimꝰ in libro zᵒ:q de itellectu est ⁊ in-
telligibili ꝙ huius forme nō sūt in aia sicut in subto oino. Et
sic videꝭ ꝙ scia q̄ est de hmōi formis nō sit accñs:cū tñ scia
dicaꝭ eē hiꝰ q est vna spērū q̄litatis. ¶ Si qs aūt diceret ꝙ
hmōi qdditates in aia qdē sunt accñtia:⁊ in singularibus
sūt qdditates.hoc nihil est:qꝛ ꝙ in se est suba non pōt vnq̄ꝫ
fieri accñs in quocūqꝫ eē itelligaꝭ. Adhuc aūt iā an paꝝ di-
ximꝰ:ꝙ sepatio nō facit subm eē accñs:qꝛ suba de se ⁊ p se
separata est:⁊ accidit ei manere eē ꝯiūctū. Qđ aūt hāc fortifi
cat qōnē est id qđ itelligimꝰ ⁊ scimꝰ de substātijs separatis
que sunt intelligentie agentes. Iste eni per hoc ꝙ sunt scite
a nobis nō amittūt suā substātialitatē.nec habēt esse aliqđ
nisi separatiōis. ¶ Sꝫ de oibus his nō est difficile reddere
rōnem:si ea que in naturalibꝰ multis libris de aīa loquētes
dicta sūt ad memoriā reuocenꝭ. ¶ Dicimꝰ.n.ꝙ id qđ est in

Solutio ꝓꝫ

aia cū re vera sit in ea nō sicut quedā pars eē aie:⁊ animoꝫ
possibile sit esse saluatam in esse sine eo ꝙ est in ipsa. Opꝫ ꝙ
sic est in ea sicut accidēs. Et q̄uis aia in talibꝰ nō in toto se
habeat in rōne subti.tamen aliqd hꝫ ad ista de subti rōne.
Et iō dicit esse sicut tabula rasa ad illa:⁊ qdditas qdē sub
stātie per hoc qđ est qdditas sube nunq̄ꝫ est accñs siue sit in
aia siue nō:sed per eē ꝙ hꝫ in aia nō est qdditas sed potius
per esse ꝙ hꝫ in rebꝰ. Et iō per esse ꝙ hꝫ in aia accidētalis
efficiꝭ ⁊ ipm eē est accidētis esse. Et hoc vocāt qdā esse in-
tentionale:⁊ in illo accipiꝭ vt qdditas rerū non vt quiddi-
tas aie. Qđ aūt de intelligentijs agētibus queritur friuo-
lum est:qꝛ intelligentias agentes esse in aia nō est nisi im-
pressiones earū esse in aia ⁊ nō ipsas. Nō eni efficiuntur in
aia per separationē cū iam separate sint:sed ipse luminibꝰ
suis se sigillant ⁊ iprimūt:⁊ hoc esse est accñtale aie. ¶ Hoc
aūt ꝓbaꝭ per hoc ꝙ impossibile est id qđ imprimiꝭ in vna
aia esse impressum in aia alia:⁊ sic patet impressum ⁊ acqui
situm in vna aia nō esse acquisituꝫ in alia ꝓpter esse singu-
lare aliquo modo ꝙ habet ab aia. Hec aūt oia sunt meliꝰ
⁊ subtilius alibi determinata. Hic eniꝫ sufficiat hoc ꝙ esse
rōnis rerum in aia facit scire.⁊ hoc ē qđdaꝫ esse in subto
lꝫ nō sit omnino sic prout accidens nature est in subto extra
animaꝫ:qꝛ etiam illud ens qđ est in anima nō omnino ens
ēt prout est ens in natura extra animam.

¶ Cap. 5m. Et est digressio declarans esse forme ⁊ circa aliquid constantis figure.

[E]St aũt vna spẽs q̃litatis q̃ ẽ for̃a vel circa aliq̃d ↄstãs figura: ſm ꝙ in p̃dicamẽtis dc̃m est q̃ est q̃litas in q̃ti tate ↄtĩua accepta. Et hãc oꝫ nos ꝓbare eẽ: eo ꝙ hãc eẽ nõ ꝓbat geometer ſꝫ relinq̃t eĩ. Nõ.n. ꝓbaẽ aliq̃d de aliq̃ nisi relinquaẽ eẽ. ¶ Cõuenit ĝ ꝙ ꝓbatuꝫ sit id eẽ. Nulli⁹ aũt figure eẽ põt oñdi nisi prius oñdaẽ eẽ circuli: q̃r sphera q̃ ẽ figura cõpis simplicis fit ex ductu circuli ⁊ ꝓcessu ⁊ reuolutiõe circuli sup seip̃ꝫ. Colũna ãt fit cũ mouet circulꝰ directe ꝓcedẽdo ita ꝙ cẽtrũ ei⁹ ꝓcedat in linea recta. Piramis aũt fit qñ angulus rectãgulus mouet: ita ꝙ cẽtrũ sit linea rectũ angulũ ↄtinẽs: ⁊ alterũ lat⁹ moueaẽ ↄtĩue ascendẽdo circa cẽtrũ vsq̃ ad extremitatẽ linee. ¶ Anteq̃ ãt manifestem⁹ eẽ circuli opꝫ nos remouẽ errorẽ q̃rũdã dicẽtiũ circulũ cõponi ex athomis. ¶ Dico igiẽ ꝙ si circulus cõponaẽ ex athomis sensibilẽ nõ erit v̾e circulus: q̃r circũferẽtia erit nõ idiuisibilis ſꝫ anfractuosa pp diuersam põnẽ athomoꝝ. ¶ Ampli⁹ ↄcedaẽ athomũ idiuisibilẽ ſm sensuꝫ eẽ cẽtrũ: ſꝫ nõ sit v̾e cẽtrũ. Educaẽ ãt linea de cẽtro ad aliq̃ lõgitudinẽ. hoc.n. est posẽ: q̃r talis linea fiet cõpõne athomoꝝ sicut isti dicũt. Principiũ igiẽ linee qđ est ĩ cẽtro stet imobile: ⁊ finis ei⁹ ↄtĩue cõponaẽ ex athomis donec tãget circũferẽtiã. Et vna ps moueaẽ circa cẽtrũ: aut vndiq̃ tãget circunferẽtiã: aut nõ. Si vndiq̃ tãgit circũferẽtiã circũducta. tũc ꝓculdubio describit circulũ circa cẽtrũ equidistãter mota. Si aũt nõ vndiq̃ tãgit: adhuc describet circulũ q nõ sit cõpositiõe athomoꝝ. igiẽ circuli eẽ ſm ꝙ est circulus nõ sit cõpositiõe athomoꝝ. ¶ Adhuc ponam⁹ circulũ athomoꝝ cõpositiõe factũ poni in vase aliq̃ reglariter circulari: sicut in vitro aliq̃: aut iplebit spaciũ eq̃lẽ aut excedit aut diminuiẽ ab ip̃o. Si dicaẽ ꝙ eq̃lr: ſꝫ ꝙ supponiẽ alicui q̃to diuisibili eq̃lr et est diuisibile sic ip̃m: ⁊ qđ est diuisibile cõponiẽ ex diuisibilib⁹ circuli illi⁹: ĝ cõpõ ex diuisibilib⁹ ẽ: ⁊ hoc est ↄ hypothesim. Si ãt excedit ip̃m. tũc diminuto aliq̃ ab ip̃o eq̃bit ei. Et si exceditẽ a vase apposito aliq̃ iterũ eq̃biẽ ⁊ sequereẽ idẽ ꝙ prius. Si ãt dicat aliq̃s: ꝙ superiori põne saluata linea vꝫ. põne athomoꝝ ↄtĩue crescat de cẽtrali athomo vsq̃ ad circũferentiã: linea illa in tactu circũferẽtie nõ põt moueri circa cẽtrũ eq̃distanter: eo ꝙ in motu recederet athom⁹ ab athomo: ⁊ corrũpereẽ linea: hoc nõ ipedit: q̃r cessantib⁹ oĩbus athomis medijs adhuc remanet directa in situ opposito a cẽtrali athomo ad illũ q tãgit circũferẽtiã. Etiã si dicam⁹ inane ⁊ vacuũ eẽ in medio sic dicũt illi q ponũt athomos eẽ: iter cẽtrũ igiẽ ⁊ tãgẽs circũferẽtiã põt describi linea motu alteri⁹ athomi ad alterũ: q̃r hoc dicũt eẽ ↄueniẽs: ꝙ athomi moueanẽ in vacuo: ⁊ ꝙ vacuũ sit loc⁹ hñs distãtias q̃s nemo põt itelligẽ sine q̃titate: nec est itelligibile aliquid moueri p ↄtinuũ nisi motu describat lineã vel spaciũ. Et si q̃s oĩa hec negaret hõ eẽt sine itellectu de q̃ nõ est curãduꝫ. Sic aũt destructa opĩone dicẽtiũ athomos posito circulo ⁊ q̃titate linearuꝫ facile destruiẽ viceuersa tota de athomis positio. scim⁹.n. oẽm lineã diuidi in duo media: ⁊ medietatẽ in duo media: ⁊ sic in infinitũ: ꝙ nõ posset esse si cõponereẽ ex athomis: q̃r staret diuisio in athomis. Scimus ẽt ꝙ diameter circuli corde nõ coicat: ⁊ sũt q̃dã linee coicãtes ⁊ q̃dã incoicãtes: ⁊ si linea cõponereẽ ex athomis oĩs linea coicaret oĩ linee: q̃r q̃lꝫ athomis nũerareẽ ⁊ hoc est incõueniens. ¶ Adhuc aũt ex ꝓp̃ijs isti⁹ sapie loquẽtes scimus: ꝙ q̃tũ nõ componiẽ nisi ex q̃tis. ⁊ iõ nõ põt componi ex athomis. Destructo igiẽ hmõi errore ꝓbem⁹ eẽ circuli: q̃r ip̃e radix ⁊ p̃n^m oĩum figuraꝝ est: triãgulus.n. nõ cõponiẽ nisi p circuliũ. ¶ Dicam⁹ igiẽ nõ eẽ dubiũ corpa simplicia eẽ aũt cõposita. Corpora aũt simplicia sunt vni⁹ nãe: ⁊ mot⁹ in oĩb⁹ ptibus: sunt igiẽ vni⁹ figure ⁊ vni⁹ v̾tutis in oĩb⁹ ptib⁹: hmõi aũt corporib⁹ nõ ↄuenit nisi figura spherica: q̃r si hũerint angulũ ille plus distaret a medio q̃ pars alia: ⁊ hoc nõ posset eẽ nisi pp aliq̃ differẽtẽ v̾tutẽ ⁊ nãm a nã ⁊ v̾tute ptis alteri⁹. Sphera igiẽ sic ꝓbata dupl̃r ꝓbaẽ eẽ circulus: posẽ eni est q̃libet ptẽ in circũferẽtia sphere positã tã in ↄuexo q̃ in ↄcauo positã moueri ſm nãꝫ corporis: sic stelle moueñ ⁊ ptes ignis ⁊ ptes aeris ⁊ ptes aq̃ q̃cũq̃ de eĩ moueaẽ. Moueatur igiẽ in vna pte supficiei pductũ vnũ: ⁊ in alia aliud: ⁊ moueanẽ ↄ se inuicẽ. Cõstat.n. tũc ꝙ pp hõgeneitatẽ corporis mouebunẽ eq̃distãter: a cẽtro ĝ vna pars dubitabit alteri dicecte: ĝ describẽt circulũ. Sic ꝓbata sphera ⁊ ꝓbato circulo facile est oẽs figuras ꝓbare p modũ superi⁹ determinatũ. ¶ Atrẽdẽdũ aũt ꝙ circulo posito ⁊ moto ſm nãm ei⁹ qđ in loco suo moueẽ erũt p̃n^a recti ſm diias põnũ in circulo. Et in his erit rect⁹ mot⁹: ⁊ illis motib⁹ existib⁹ posito motu linee vel supficiei a dextro in sinistrũ: ⁊ alteri⁹ ascendẽtis a deorsum isferi⁹ vel ecõuerso cãdiẽ angulus rectus: ⁊ ab ip̃o cãdunẽ oẽs alij anguli: q̃cũq̃ mõ fuerint: ⁊ a recto ẽt cãdiẽ curuũ: q̃a ꝙ de circunferẽtia subtẽdiẽ angulo est curuũ. Si aũt corp⁹ in vna pte graue ⁊ in alia leue ducaẽ sup cẽtrũ in supficie secãte spherã in duo media: ⁊ ex pte leuiori ascendere ponaẽ: ⁊ reflexũ stat in iferiori illõ cãdit circũflexũ. Si ãt moueaẽ iferi⁹ nõ recedit a cẽtro nisi discurrẽdo in supficie in q̃ est cẽtrũ: ⁊ ibidẽ cãdit rectũ angulũ sup supficiẽ descriptã vbicũq̃ fuerit: ⁊ mot⁹ eius erit descriptio diametri circuli. Et sic facile est oĩa inuenire q̃ faciũt figurationẽ q̃titatũ: figura.n. nihil aliud est nisi terminatio q̃titatis. De ea ãt spe q̃litatis q̃ est nãlis po^a vel ipotẽtia iã dixim⁹ in p̃habitis: vbi dixim⁹ modos po^e ſm ꝙ est q̃litas aliq̃. sic.n. est accñs cũ sit ↄñs eẽ ei⁹ cui⁹ ẽ po^a: ⁊ iõ nõ ẽt eẽ ps eẽ ipsi⁹. ¶ Dicem⁹ igiẽ modos q̃litatis alr q̃ in p̃dicamẽtis: q̃r ibi dixim⁹ de coordinabilib⁹ adinuicẽ ſm vnã nãm p̃dicabilis vniuoce de oĩb⁹: hic ãt modos entitatis dicem⁹ q sũt q̃litatis ſm ꝙ q̃litas diciẽ q̃cũq̃ mõ q̃lificãs hoc cui⁹ est q̃litas.

¶ Cap. 6m. De modis qualitatis.

Tex. cõ. 19.

[Q]Uale igiẽ hoc mõ cõi sũptũ dẽ multipl̃r p analogiã. Uno.n. ⁊ p̃io mõ dẽ q̃le qđ ẽ in diffõne sube ⁊ q̃ddi tatẽ oĩs rei: ⁊ hoc est q̃le qđ qđ vocaẽ q̃litas ẽẽntialis: q̃ est dñia subalr rem ↄstituẽs in q̃le nõ p̃dicata. Et iõ ip̃a est suba dñs eẽ subõ. p̃io ꝙ est gen⁹: ⁊ q̃r in alio cãt eẽ: q̃si circa subm ponẽs: ⁊ q̃si in subõ exñs. iõ q̃le qđdã est ⁊ simpliciter. Hoc mõ est ẽẽntialis q̃litas nãe. vñ q̃dã dicunt ꝙ forã in se q̃dẽ est q̃litas: v̾tute ãt suba. vñ q̃rẽdo q̃le q̃d hõ rñdeẽ q̃r est aĩal bipes: ⁊ q̃le q̃d equ⁹. rñdeẽ: q̃r ẽ aĩal q̃drupes: ⁊ tarta hũc modũ dẽ circulus q̃lis q̃dã figura: qñ dẽ ꝙ circulus est supficies vna linea terminata in cui⁹ medio est pũct⁹ a q̃ oẽs linee ducte ad circũferẽtiã sũt eq̃les: vl̃ qñ dẽ ꝙ circulus est figura agonalis. hoc est sine angulo qñ nulla oĩno vna linea angulũ facit: cũ angulus sit alternus ↄtact⁹ duaꝝ lineaꝝ in pũcto sibi nõ directe applicataꝝ sicut in p̃habitis dixim⁹. Hec.n. oĩa q̃litates dñr: q̃r dñia illa que ſꝫ se est ⁊ q̃ sube est cõpletiua q̃litas existit: vno q̃deꝫ igiẽ hoc mõ dẽ q̃litas sube dñia. Et hoc est in oĩb⁹ q̃lib⁹ entiũ q̃ hñt diffõnẽ. ¶ Alio v̾o mõ q̃litates dñr q̃dã passiões imobiliuꝫ ⁊ mathematicoꝝ q̃ sũt ẽt q̃daꝫ imobilia ⁊ mathematica sicut nũeri dñr q̃les q̃dẽ: qñ sũt pares ⁊ ipares vl̃ cõpositi vel primi ⁊ hui⁹: ⁊ nõ solũ nũeri existẽs ad vnũ ex q̃ coaceruanẽ q̃ sũt vni⁹ dispõnis q̃si lineaꝝ ex vni⁹ coaceruatia ꝓcedẽtes. Sꝫ ẽt illi dñr hoc mõ q̃les: q̃ꝝ mutatio q̃dã est ad supficiei latitudinẽ ⁊ ad solidi sine corporis ꝓfunditatẽ sine tertiã dimẽsionẽ. Tales v̾o nũeri q imitanẽ supficiẽ sũt q sũt q̃tiẽs q̃ti: q̃tiẽs ãt siue aliq̃tiẽs q̃ti sũt: q ducti sũt in se vel ĩ aliũ q̃ẽcũq̃ nũeꝝ: sic si dicam⁹ ter tria vel q̃ter tria: in hoc.n. ꝙ nũer⁹ in nũeꝝ duciẽ linearis lõgitudo nũeri in latitudinem dilataẽ. Illi ãt q imitanẽ solidi trinã dimẽsionẽ: sic q ꝓueniũt ex ductu nũeri ĩ nũeꝝ ⁊ ex ductu nũeri in totũ ꝓductũ: vt si dicã ter tris vel bis tria vel q̃ter tria: ⁊ illi sũt totiẽs q̃tiẽs q̃ti vocati pp duplicẽ ductũ nũeri in nũerũ: ⁊ ex ductu nũeri ĩ totũ ꝓductũ. nũeri.n. ex hoc dñr trigoni vel q̃drati vel sphericí vl̃ cubici: q̃ oĩa dñr q̃litates q̃sdaꝫ circa nũos ⁊ totalẽ sine vl̃r eẽ illõ dici nũeri q̃litatẽ: q̃ existit ĩ suba nũeri p̃ter q̃titatẽ q̃ est vnitatis ad aliq̃ sũmã coaceruatioꝝ talia q̃dẽ multa sũt in q̃lꝫ nuõ q̃ accidũt sibi. Qđ ꝓbaẽ ex hoc ꝙ suba for̃alis cuiusl̃ꝫ nõ est nisi vna ⁊ semel q̃ finit ⁊ specificat ip̃m: sicut sex nõ est bis ter sed est aliq̃d semel: sex.n. sunt semel sex: ⁊ de hoc in p̃habitis satis dictũ est. Cum aũt oĩa talia sunt in nũero p̃ter subam numeri: cõstaẽ ꝙ sunt in eo nõ sicut quedaꝫ pars esse numeri ⁊ pendent ſm esse ex ipso nũero. Et iõ nõ pñt esse sine eo in quo sunt: ꝓpter qđ accidẽtia eẽ ↄuenienter dñr. Oĩ aũt eodẽ mõ sũt q̃litates ẽt que circa ↄtinuũ dñr q̃titatẽ sicut rectũ ⁊ curuũ ⁊ planũ ⁊ asperũ

⁊ sm ośum dispōnē figurarū. ¶ Amplius q̄litates dicūtur q̄cunq̄
sunt passiōes vel passibiles q̄litates iferētes vel illate alte-
ratā substantiā: vt calor ⁊ friditas: ⁊ albedo ⁊ nigredo: ⁊ gra-
uitas ⁊ leuitas: que tñ supradirim⁹ eē q̄ntitates. Nihil. n.
prohibet has sm suam essentiā esse q̄litates: ⁊ tñ eē q̄ntitatis
passiōes diuidētes motū in velocitate ⁊ tarditate s₃ q̄ ad-
dunt sibi duplate ⁊ diminuunt sibi subtracte ptes grauis ⁊
leuis sicut ostensum est in pdictis. Inferūt. n. ista in tactu: eo q̄
in manu appbēsum graue deprimit: ⁊ leue iclinat sursū per
ipetū quo ipellit manū: ⁊ vt vr dicant q̄litates hoc mō di-
cte sūt: q̄cunq̄ sūt talia sm q̄ dicūtur mutari corpora eoꝝ q̄ pmu
tātia sunt adinuicē. ¶ Amplius q̄litates dicūtur ea que sunt sm
vtutē ⁊ viciū dicta. hec. n. sunt que vocant dispōnes ⁊ hit⁹:
⁊ gnālr loquēdo que dicit bonū ⁊ malū que sūt gnā taliū eri-
stētiū. Et hec oia iā in pmissis ondim⁹ eē accñtia. Eā aūt
q̄litatis spēm que nālis potētia vel ipotētia vocat vbi potē
tiā distinrim⁹ ⁊ determinauim⁹ q̄ntis ipsa in eo q̄ po⁹ nō p
prie dicat q̄litatē iā ēristē: s₃ dicat q̄dā subiti aptitudinē ⁊ p
parationē ad q̄dā faciēdū vel patiēdū: ⁊ sm hoc ꝯsequit q̄li
tatē p̄mo mō dictā. Et in hoc q̄ ꝯsegt eē totū p₃: q̄ nō est eē
ps ⁊ nō pōt sine eo in quo est: q₂ itellus nō accipit qō iclina-
tio sine pparatio vel aptitudo. Et iō nō op₃ nos spālr ipsi⁹
accītalitatē alr q̄ nūc dcm est demrare. Reducēdo igitur
modos q̄litatis dicimus q̄ fere sm duos modos dr q̄lis: ⁊
dico fere pp nālē potētiā vel ipotētiā. q̄liū. n. q̄dā ⁊ que ma-
xime q̄lia sūt dicūtur sm p̄orē modū q̄litatis. pma. n. q̄litas ⁊ cō
stitutis eē ⁊ cā ois alteri⁹ q̄litatis est dr̄ia subē: que facit q̄le
qd: istius vo q̄litatis q̄dā ps est ista q̄litas que est nūerus in
hoc q̄ oēs ille nūeroꝝ ⁊ ꝯtinuoꝝ q̄litates fiunt ex subalib⁹
p̄ncipiis ⁊ in illis q̄dā est dr̄ia subā diffinitā: sicut per p-
pria sube differre dicūtur. Et oēs iste differentie sunt aut eoꝝ
que nō mouent: aut si sunt eoꝝ que mouent. Sunt tñ eoiū
nō sm q̄ mota sunt: ⁊ hec est cā: q₂ p̄ria differētia facit sub-
stātiā cuiusq₃: ppria aūt sube sunt imediate ꝯnā subam sm
ipsā per se ꝯuenietes ei: ⁊ nihil mouet nisi qō est: ⁊ sicut eē
est añ motū: ita iste due q̄litates sūt añ motū. Et iō vna ea
rū reducit ad aliā: ⁊ fere vnū modū hñt q̄litatis in ondēdo
dr̄ias subē. Passiōes vo siue passibiles q̄litates sunt mo
toꝝ iquātū mota sūt ⁊ sūt motuū dr̄ie: ⁊ virtus ⁊ vitiū eo q̄
sūt circa passiōes: sūt q̄dā ps passionū. vtus. n. ⁊ vitiū osten
dūt differētias mot⁹ ⁊ act⁹: que sunt in passiōib⁹ illatis tri-
stitiā ⁊ gaudioꝝ ⁊ delectationū: sm quos act⁹ hoīes faciūt
aut patiunt bene aut male siue praue se habēdo i eis: ⁊ hec
sunt in motu alterationis: passionū eonāq₃ que sic posita sūt
agere vel mouere vt ad modū vtutis erigat bonū esse dici-
mus sm vtutē: illa vo aliā posita agē ⁊ moueri sic: sicut ad-
uersū modū ⁊ ꝯile vtuti dicim⁹ eē qōdā p̄mū: g̃ isti duo mo
di iducunt adinuicē. Et sunt sibi via: ⁊ sic q̄tuor modi fere
reducunt in duos: sed nō sunt in toto duo: q₂ spālib⁹ modis
differētes sūt q̄tuor: sed bonū ⁊ malū que sūt passiōes ⁊ de-
lectationes in cōi sm q̄ ē felicitatē ⁊ itellectualē virtutē di
cimus eē circa delectationē admirabilē ⁊ purā ⁊ firmā ma-
xime signat bene ⁊ praue se hēre in actib⁹ ⁊ motib⁹: que sūt
circa hui⁹ passiones in his que sunt aīata: ⁊ iter hec marie
sūt in eis hoīb⁹ q̄ habēt pheresim: hoc est discretā ⁊ liberā
eligētiā. in aliis. n. aīalib⁹ vel hoīb⁹ l₃ sint passiones: tñ nō
fit in eis laudabilis actus ⁊ mot⁹ sm quē₃ fit bene ⁊ praue.
Hic igit de quali ⁊ qualitate dicta sunt a nobis.

Ter. cō. 20.

¶ Cap. 7m. Et est digressio declarās q̄le ens sit relatio ⁊c.

Difficile est aūt nobis loq̄ de ad aliqd ⁊ relatio
ne: qm aliā penit⁹ h₃ nām ⁊ eē a gñibus entis
que sunt determinata. Et iō p̄rio op₃ nos de-
terminare in cōi de mō entitatis istius gñis: ⁊
postea diuidē modos ei⁹: ⁊ tūc redire ⁊ subali
ter ingrere quā hēat in suis modis entitatē.

De istis logē Cōmentator 12. met. cō. 19.

¶ Dico igit q̄ multi iā fuerūt qui relatiua ens nō eē dire-
rūt: p sua assertiōe iducentes: q̄cqd mutat alio quodā mu
tato nulla mutatiōe facta circa subm in q̄ est ens eē nō pōt
sm vītatē: ad aliqd āt sic mutat: pre. n. mortuo fili⁹ nō est fi-
li⁹ nulla fcā circa filiū mutatiōe. ¶ Amplius q̄cqd appositū
simplici nō tollit simplicitatē ab ipo dicūt ens nō eē: p̄m aūt
qōcūq₃ illō est simplicissimū est ⁊ in fine simplicitatis: cū tñ
nil sit adeo multiplex sm relationē. ¶ Amplius q̄cqd est in re
signatū vnū solū est in seipo ⁊ nō in alio. Si g̃ relō est aliqd
in re vnū solū erit in seipo ⁊ nō in alio: ⁊ q̄cquid est in seipo
est absolutū. igit relō est qd absolutū: nō est aūt qd in seipo
absolutū. igit relō nō est aliq̄ nā entis vt illis videt. Et alia

Solutio.

aūt multa adduci pnt. ¶ Nos aūt dicim⁹ ad hoc q̄ in vita
te sm pipatheticoꝝ sapiam relō h₃ eē: s₃ nō h₃ eē nisi in re-
latiuo qō est ad aliqd: ⁊ vt intelligat op₃ scire q̄ in eo q̄ est
ad aliqd nō est nisi respect⁹: q̄ id qō est aliqd cōpat ad ali-
qd: ⁊ ille respect⁹ iportat p relatiuū cū dr pr vel qn dr fili⁹: ⁊
hui⁹ qdē qdditas ⁊ hoc ipm qō est alteri⁹ est ⁊ hitudo q̄ est
media iter tales duos respect⁹ iportat p nomē relōnis. Et
iō relō vt dicūt est in aīa respect⁹ aūt ē res signata in re ipa:
⁊ hoc respect⁹ cōi noīe signat cū dr ad aliqd ⁊ hoc mō ē ens
⁊ gen⁹ qōdā entis. S₃ nō est nisi in subiō qō est aliqd desi-
gnatū. ⁊ iō aliū ab iductis gñib⁹ h₃ modū entitatis: q₂ alia
gñā dicūt ens absolutū: ⁊ iō eētie eoꝝ sunt ꝯstātes ex suis
pricipiis absq₃ pricipiis subiti in quo sunt sicut q̄ntitas ⁊ q̄li-
tas: illud aūt nō h₃ entitatē aliq̄ talē: s₃ ipse subiti respect⁹
est sibi entitas pp qō ēt nomē hui⁹ gñis nō est relō vl aliqd
tale s₃ poti⁹ ad aliqd pp dictā cām: eo q̄ eē suū est in ꝯcretio
ne ad subm: ⁊ nō res q̄dā q̄ sit absolute abstracta aut res q̄
dā absolutas signat in oib⁹. Ea aūt q̄ vere relatiua sūt ita

Respect⁹ sūt vt eē sibi entitas. ex q̄ vt vel le q̄ relō non sit realr distincta a fūdamē to qō nō indiget spectatiōe

q̄ vtrūq₃ ipoꝝ relōnē iportat vt exercitā nō oino destruunt
altero mutato. pr. n. est q aliqd sui h₃ in filio. ⁊ iō patre mor
tuo manet adhuc aliqd quo fili⁹ dicebat ad prem. ⁊ iō fili⁹
nō oino cessat eē fili⁹ s₃ cessat eē fili⁹ ex eo q̄ hitudo cessat q̄
fuit iter prem ⁊ filiū: ⁊ hāc dicim⁹ in aīa ⁊ nō in re ipa. Silr
aūt mortuo filio remanet adhuc quo respectū hūit ad prez.
hoc. n. est id qō h₃ a pre s₃ cōpō nō est eo q̄ illa non sint in re
ipa sic iā dirim⁹ añ: ⁊ hoc est planū vidē in oib⁹ relatiuis q̄-
rū vtrūq₃ refert ad alterū sm suū eē: ⁊ q̄cūq₃ totū q̄ sūt ad
alterū sūt. De relōne āt fraternitatis ⁊ ea que cānt ab vno
vt est sile ⁊ eq̄le iā inueniunt q̄dā dubitasse: q₂ q iā est sine ol
sua mutatiōe efficit frater nascēte q̄dā alio ex eisdē parēti-
bus: ⁊ eodem mō est de sili ⁊ eq̄li ⁊ dextro ⁊ sinistro ⁊ multis
talib⁹ pp qō multi pslāpserūt dicē hui⁹ relōnes nō nisi in aīa
eē. S₃ hoc nō eē videt: q₂ nō nato fratre sic iā dirim⁹ respe
ct⁹ est filii ad parentē: vt ad nāe originē: ⁊ ex hoc respectu in
actu ēriste est potis ꝯuenietis ad id qō in origine est in po-
tētia. Et hec po⁹ reducit ad actū natiuitate fratruz. Et iō
nō oino nihil est fraternitas in fratre: q pri⁹ nat⁹ est. idē aūt
est in silib⁹ ⁊ eq̄libus. Qō aūt de p̄rio inducit qō est in fine
simplicitatis: ⁊ tñ multiplicissimū in relōne nō h₃ rōnē: qm
p̄m nō refert ad aliqd relōne ppria: s₃ alia referunt ad ipz.
Multa aūt sūt talia relatiua in qb⁹ vnū refert ad alterū: ⁊
⁊ n ecōuerso: sic in sequētib⁹ erit māifestū. ¶ Ex oib⁹ igr q̄
dicta sūt iā videri pōt q̄ relō dicit eē qōdā qō est respectus
vē in re ēriss ⁊ q̄ hoc eē sp est in eo q̄ respicit ad aliqd: ⁊ nō
est eētia q̄dā absolute designabilis pprie loquēdo. Et iō
gen⁹ hui⁹ entis pprie relatiuū est: ⁊ min⁹ pprie relō vocat
⁊ ꝯuenietissime vocat ad aliqd: q₂ hoc oppositū modū h₃
absolutū. Est āt dubitatio cū nullū relatiuoꝝ itelligat abs-
q₃ suo cōrelatiuo ⁊ relatiua sint silr nā: vtꝝ ne ad aliqd gñā-
lissimū hēat niděs sibi correlatiuū qō simlr sit nā cū ipso. Si
eni sic sit videbunt esse relatiuoꝝ duo gñā prima que nō ad
mittit itellect⁹: q₂ sic esset aliq̄ multitudo nāe vnius que nō
ordinat ad vnū ⁊ idē principiū. Propter qō aduertēdū est
q̄ sicut in aliis generib⁹ entiū ea que sunt cōia potētie q̄dā
sunt que opōnes nāe illius in qua sunt sicut superius ⁊ infe
rius ordinata nō hñt nisi specificata ⁊ determinata ad esse
determinatū in specie: sicut suba nō agit nisi ad spēm deter
minatā neq₃ qualitas q̄lificat neq₃ q̄ntitas mēsurat nisi de
terminata: ipsa aūt cōia dicunt nām illā abstractā ⁊ ꝯceptā
⁊ suas opatiōes pnt accipit nō sic erercētē. Sic ēt est de ad
aliqd in cōi. n. acceptū nō exercet relationē: sed in esse deter
minatū. sicut pater ⁊ filius ⁊ duplus. Et iō non op₃ q̄ in gñe
hēat correlatiuū silr eriss nā cuz ipo: ⁊ hoc est qō antiq dire
runt q̄ talia dicunt relationē vt ꝯceptā nō autē vt exercitā.

Gen⁹ hui⁹ entis pprie relatiuū est ⁊ min⁹ pprie relō vocat ⁊ ꝯuenientissime vocat ad aliquid.

Ex his igit p₃ q̄ ad aliqd principia h₃ potētie ⁊ actus ⁊ ge
neris ⁊ differētie: sicut ⁊ alia gñā: cōmunia. n. sunt gñā ⁊ dif
ferentiis ppriis determinata cōstituunt ⁊ faciunt relatiua
spē determinata: tñ q₂ nō p̄dicāt aliqd rei absolute ēriss: s₃
potius p̄dicant rem se aliquo mō habere ad aliquid nō oi-
no sunt illa principia ita rate realitatis: sicut pricipia gene-
ruz alioꝝ: finis pri esse relōnis qō est in relatiuis p̄cipue sm

ꝙ ꝯsiderant in suis substātia ab huiꝰ pricipijs: sicut ⁊ eē alioꝝ q̄ sūt in gn̄ibꝰ alijs fluit a suis diffinientibꝰ. Hoc.n. admittit itellectꝰ relatiui q̄dditatē a pricipijs q̄dditatis illiꝰ cāri: si āt relatiuū nō vt in subiecto ꝯsideret: s; vt est ad alterū sicut ꝑ certo alteriꝰ est sine q̄ itelligi nō pōt: s; illō nihil sit de q̄dditate ipsiꝰ sicut pr̄ dr̄ filij pr̄: q2 cū vnū relatiuoꝝ determiat alterū nō determinat ipm sicut quidditas termini sed potius determinat ipsum sicut est terminꝰ ꝓtētio s̄m quā vincit ipm vel vincit vel equat ei vel alio ai: q̄ tali mō se h; ad ipm: ⁊ hoc ēt mō accipiunt spēs relatiuoꝝ sicut patebit iferiꝰ. ¶ Est aūt attēdēdū ꝙ siue relatiua nominent ab vna forā q̄ ē vtrāq; relatiuoꝝ: sicut idē eq̄le: ⁊ silr̄ ⁊ hmōi: siue a diuersis sicut pr̄ ⁊ filiꝰ tn̄ respectꝰ sūt sp̄ diuersi in extremis: sicut p; per ea que ante dicta sunt: ⁊ habitudo media est vna differēs p extrema sicut eadē via est de athenis ad thebas: ⁊ de thebis ad athenas. De alijs aūt que de relatiuis ingrenda sunt magis pertinet ad logicū determinare in cathegorijs.

¶ Cap. 8m. De modis relatiuorum.

Tex.cō.20. Modos igit relatiuoꝝ determināter dicimꝰ ꝙ q̄dā dr̄ ad aliq̄d siue motu p hitudinē mēsurati ad mensurā: vt duplū ai ad dimidiū ⁊ triplū ad tertiā ptē siue sbtriplū: ⁊ totalr̄ siue vlr̄ mltiplicatū siue mltiplex ad submultiplex: qd̄ est multiplicari ꝑs aliq̄tiēs sūpta numerās totū: ⁊ gn̄alr̄ sicut se h; ꝯtinēs ad ꝯtētū in q̄ntitate ipsiꝰ ꝙ ꝓprie subcōtentū appellat. ¶ Alia āt dr̄ ad aliq̄d p actionē ⁊ passionē cāta sicut calefactiuū ⁊ calefactibile siue calefaciēs ⁊ calefactū ⁊ sectiuū dr̄ ad sectabile ⁊ secās ad sectū: ⁊ vlr̄ actiuū ad patiēs: ⁊ passiuū qm̄ actio ē cōpō agētis ad patiēs: ⁊ passio cōpō patiētis ad agēs sicut determiatū est i 3ᵒ phicoꝝ. Et ambo isti modi sūt relatiuoꝝ q̄ꝝ vtrūq; refert ad reliquū. ¶ Tertio āt mō dr̄ relatiua q̄ꝝ vnū s̄m hoc ꝙ est depēdētiā h; ad aliū: ⁊ nō ecōuerso: sicut mēsurabilis ad mensurā ⁊ scibile ad sciā ⁊ sensibile ad sēsū. Iste igit sūt diste coꝝ q̄ p se sūt relatiua in cōi: reuertētes aūt ad modū pm̄ dicimꝰ: ꝙ pmi modi relatiua in q̄cūq; sūt siue in discretis siue in ꝯtinuis dicant ad nūerū quēdā ⁊ hoc dupl̄r: aut.n. simpl̄r dr̄ ad nūeꝝ: nō accipiēdo nomē ab aliq̄ spē nūeri determiata: aut dr̄ determiate sicut ad nūeros ꝙ accipiūt nomē a spē nūeri determiati: aut dr̄ determiate ad vnū ex q̄ sit nūeri coacerua tio: sicut duplū dr̄ ad vnū qd̄ est dimidiū ipsiꝰ sicut nūerus determiatꝰ a q̄ nomē accipit q nūerꝰ est duo: multiplex v̄o siue mltiplicatio dr̄ s̄m nūeꝝ ad aliqd̄ vnū. S; hoc nō ē determiatū sicut dicimꝰ hūc signatū nūeꝝ ⁊ determinatū dici ad hūc aliū nūeꝝ signatū: ⁊ determinatū: q2 mltiplex ⁊ submultiplex s̄m sua noia denominant a multo ⁊ a pauco: q l; sint nūeri passiōes tn̄ nō determināt ⁊ specificāt aliquē nūerū determiatū: s; emioliū ad subemioliū siue sexq̄alteꝝ ad subsexq̄alterū ēt dr̄ s̄m nūeꝝ: ⁊ hoc ai s̄m nūerū determiatū a q̄ nomē accipit: ⁊ hoc est ꝯtinēs totā ⁊ alterā ptē: s; supparticulare ad supparticulare dr̄ s̄m nūeꝝ ideterminatū: q2 accipit nomē a toto ⁊ aliq̄ta pte q̄ nō dīt aliq̄ nūeri spēm determinatā: sicut neq; multū ⁊ paucū a qbꝰ accipit ꝓportio multiplicis ⁊ submultiplicis: hec.n. oia sūt sicut mltiplicatio q̄dā ad vnū aliqd̄ nūerās totū: qd̄ ē ideterminatū ⁊ nūerꝰ ꝯtinēs ad ꝯtētū dr̄ oino s̄m determiatū nūeꝝ. Quia hec.n. oia nec in cōi nec in spāli nūeꝝ determināt: sicut multiplex in cōi ⁊ triplū in spāli dicūt nūeꝝ: nūerꝰ.n. cōmēsurabilis dr̄ s̄m aliquē nō cōmēsurabilē nūeꝝ q nūerat cū ꝯtinēte. ¶ Cōtinēs.n. nūerus dr̄ ad ꝯtētū in hoc qd̄ est totū ꝯtētū ⁊ ampliꝰ: totū aūt ⁊ ampliꝰ nō determināt aliquē nūeꝝ spālr̄ determiatū: siue in cōi siue i spāli sicut mltiplex qdē in cōi q̄druplū āt i spāli determināt nūeꝝ. vn̄ q̄cūq; mō euenerit siue ꝯtētū nūeret ꝯtinentē ad eq̄le ꝙ nec plus neq; minꝰ: siue ad nō eq̄le ita ꝙ sit plus vel minus q̄ꝫ ꝯtinēs si aliq̄tiēs sūmat sp̄ est ꝯtinēs dictꝰ ad ꝯtētū. Vn̄ ista talia relatiua dr̄ mltipl̄r sicut. vz. i spē determinatū ad in spē ideterminatū: ⁊ sicut i gn̄e determiatū ⁊ sicut oino ideterminatū ⁊ i gn̄e ⁊ in spē: hoc igit ad aliqd̄ q̄ sic dr̄ oia s̄m nūeꝝ dr̄ ⁊ nūeri passiōes: sicut mltiplex ⁊ submultiplex ⁊ ꝯtinēs ⁊ ꝯtētū q̄ dr̄ nūeri passiōes. ¶ Ampliꝰ aūt eq̄le ⁊ sile ⁊ idē dr̄ s̄m aliū modū ab vno qd̄ est i nūō. Hec.n. oia dicunt s̄m vnū modū. forē q̄ est in vtroq; relatiuoꝝ eadē nāq; dr̄ q̄ꝝ vna ē sūba. Silia v̄o dr̄: q̄ꝝ q̄litas ē vna: eq̄lia v̄o q̄ꝝ vna ē q̄ntitas: vnitas v̄o a q̄ relatiua ista dr̄ ē nūeri p̄n

cipiū: ⁊ metrū siue mēsura. Oia igit q̄ iducta sūt dr̄ ad aliqd̄ s̄m nūeꝝ: s; nō eodē mō. q2 q̄dā ab vnitate: q̄dā āt ꝯ nūō diuersimode dr̄. Actiua v̄o ⁊ passiua sūt dcā ad aliqd̄ s̄m potētiā actiuā ⁊ passiuā: ⁊ s̄m actiōes hmōi potētiaꝝ: sicut calefactiuū ⁊ calefactibile ad se inuicē dr̄: q2 vnū pōt agere in aliud ⁊ aliud pōt suscipe actionē ipsiꝰ: ⁊ iteꝝ calefactiōes calefaciētiū ad calefactiuū se hūt: sicut actus ad potētiā: s̄m q̄s actꝰ cōpat calefaciēs ad calefactū. Et silr̄ secans ad sectū. Hec oia.n. cōparant ad passiua sicut agētis eoꝝ: eoꝝ v̄o q̄ sūt s̄m nūeꝝ dictoꝝ relatiuoꝝ nō sūt hmōi actiōis: s; si hūt actiones ille nō sūt nisi quēadmodū in mathematicis dcm̄ est: q̄ sūt sicut nūerare ⁊ mēsurare ⁊ hmōi: s; ista nullas hūt actiōes s̄m poᵃᵐ mouēdi ⁊ mutādi: eoꝝ aūt q̄ s̄m potētias actiuas ⁊ passiuas dr̄ ad aliqd̄ ꝓpriū est s̄m tpoꝝ dr̄ias dici ad aliqd̄: sicut faciēs dr̄ ad id qd̄ factū est vel sit vl̄ facturū ad id qd̄ futurū est fieri. Hoc āt mō pr̄ dr̄ filij pr̄. nō.n. oi tpe pōt gn̄are: s; tpe determiato. pr̄.n. in hoc est sicut faciēs: ⁊ filiꝰ est sicut passiuꝫ qd̄. ad hūc ēt modū reducunt q̄dā relatiuoꝝ s̄m priuationē huiꝰ potētie dcā: sicut ipoīe ⁊ alia talia q̄cunq; sic dr̄ vt iuisibile. Inuenit igit talis relatiuoꝝ diuisio ex dictis ꝙ relatiua: ⁊ relōnes qbꝰ cōpant ad aliqd̄ aut hūt se s̄m nūerū ad nūeꝝ: aut s̄m poᵃᵐ ad poᵃᵐ. Si qdē s̄m nūeꝝ ad nūerū aut hoc est s̄m diuersaꝫ formā spēꝝ nūeri: aut s̄m hoc qd̄ est vniꝰ forē in toto nūō. ⁊ si qdē sūt s̄m diuersaꝫ formā nūeri: aut hoc est s̄m formas nūeri in spē determiatas aut ideterminatas. Et si est s̄m formas determinatas: aut determinat determiatū genꝰ nūeri qd̄ est pl̄alitas vl̄ mltitudo: aut oino sūt determiate diuerse forē. ¶ His.n. modis sē duplū ⁊ dimidiū ⁊ sexq̄alterū ⁊ subsexq̄alteꝝ sicut diuersi nūeri in spē determiati: ⁊ multiplex ⁊ submultiplex ⁊ supparticulare ⁊ subsupparticulare: ⁊ suppꝯtinēs ⁊ subsuppꝯtinēs: sicut diuersi nūeri in gn̄e ⁊ nō in spē determiati. Cōtinēs aūt ad ꝯtentū ⁊ cōmēsurabile ad cōmēsurabile: ⁊ cōicās ad cōicātē: ⁊ incōicās ad icōicātē sicut oino in gn̄e ideterminati nūeri ⁊ i spē. Idē aūt ⁊ sile ⁊ eq̄le sūt ad aliqd̄: s̄m id qd̄ est vnū in vtroq; relatiuoꝝ: q̄ forā ē ab eo ⁊ ꝙ vniꝰ forē est in toto nūō. Si aūt s; poᵃᵐ inascunt respectꝰ: tūc cū ois poᵃ talis sit aut poᵃ agentis aut patiētis: ⁊ illic coaccidat dr̄ia tpis erūt illa relatiua sicut pr̄ ⁊ filiꝰ ⁊ dn̄s ⁊ seruꝰ ⁊ sociꝰ ⁊ amicꝰ. Et huiꝰ s̄m actionū diuersitates: ⁊ sūt dcā aut s̄m supponē ⁊ supponē aut s; eq̄perantiā. ⁊ hoc mō per aliquē modū iteꝝ cānt diuerse spēs relatiuoꝝ. relatiuū.n. q2 eē dicit: ⁊ nō eētiā q̄dāꝫ sicut diximꝰ nō ꝯstituit in spēbꝰ suis per diuisionē gn̄is: vt postea genꝰ cū dr̄ia ꝯstituat spēm: sed potiꝰ per hitudines vniꝰ ad alteꝝ spēs relatiuoꝝ ꝯstituunt: sicut ex ādictis ondit. ¶ Ex his igit facile cogn̄sci pōt: ꝙ oia ista sūt ad aliqd̄ que sūt s̄m nūeꝝ ⁊ poᵃᵐ dcā ad aliqd̄ isūt sicut alicui subiecto. ita ꝙ ipm ad aliqd̄ hoc ipm qd̄ est s̄m suā q̄dditatē alterius dr̄ id qd̄ est eētialr̄: q2 vtrūq; correlatiuoꝝ alteriꝰ est p ipaꝫ suā q̄dditatē: ⁊ nō sufficit ad eē taliū relatiuoꝝ ꝙ pp hoc dicat ad aliqd̄: q2 aliō referat ad ipm ⁊ id ad qd̄ refert ēt s̄m suū eē nō sit ad aliqd̄. Quedā.n. sic dr̄ ad aliqd̄ nō ꝙ ipa sint ad aliqd̄ hoc ipm ꝙ sūt: s; iō ꝙ alia q̄dā s̄m hoc ipm ꝙ sūt referuntur ad ipa. mēsurabile.n. ⁊ sciale ⁊ scibile ⁊ sensibile nō hoc ipm ꝙ sūt ad aliqd̄ sunt: s; suis noibꝰ signāt q̄dā referri ad ipa: ⁊ illa sūt ad ista s̄m hoc ipm ꝙ sūt suis q̄dditatibꝰ q̄s iportāt p nomē q̄dditatē designās. sicut.n. sensus s̄m hoc ipm qd̄ est sensibile est: itellcꝰ itelligibile ⁊ sciens sciabile: ⁊ mensurā s̄m actū mensurabilis ⁊ de alijs silibꝰ est idē iudiciū: ⁊ hoc signant ipsis noibꝰ. Sciabile.n. ipo noie nō ai qd̄ ē ad aliqd̄: sed potiꝰ id qd̄ est aliō: q2 sciale ē id cuiꝰ ē scia. Id āt cuiꝰ ē scia nō ē ad sciaꝫ dcm̄: sed potiꝰ ecōuerso scia ē dcā ad ipꝫ. ¶ Huiꝰ igit est alia acceptio spēꝝ relōnoꝝ: ⁊ s̄m hāc oia illa qbꝰ ex mutatōe vniꝰ eoꝝ ⁊ nō amboꝝ inascit res dr̄ ad aliqd̄. Et hoc mō oia q̄ sūt primū dr̄ ad ipm: ⁊ poīe dr̄ hoc mō ad necesse: ⁊ primū ⁊ necesse non dr̄ ad aliqd̄: sed suis noibꝰ ondunt ꝙ alia sūt ⁊ dr̄ ad ipa. Et iō sua noia determināt s̄m eoꝝ q̄ ad ipa referunt: ita ꝙ illa relatiua nō idigēt alio correlatiuo ad qd̄ dicant: ⁊ ad qd̄ determinet respectꝰ ipoꝝ. ¶ Ampliꝰ nō sūt talia apposita relatiue: neq; sūt sic nā s; potiꝰ pōta sūt ea q̄ suis noibꝰ signāt ad se referri q̄s illa q̄ ad se referant. Fuerūt āt q̄dā errātes q dixerūt in hoc ordine relatiuoꝝ q̄ v̄e relatiua sūt nō dici ad eē ipoꝝ q̄ diximꝰ: sed dixerant sciam ⁊ sciam dici ad eaꝫ cuiꝰ est scia ⁊ scia: ⁊

sic scia scietis sniã: ꝛ sensus scietis sensus: ꝛ sic ð alijs hui⁹ relatiuis: ꝛ hoc nõ ẽ verꝫ qð dicũt. Si.n. hoc eẽt verꝫ qð dicũt oporteret ꝙ hic idẽ relatiuũ diceref: ꝛ eẽt relonis relo. Et hoc abiret i isinitũ. Scia.n. nõ referf ad hñtẽ sciam: nisi fm ꝙ ipe eẽ sciẽs hoc est hñs sciaꝫ. ꝗ dicef ꝙ scia est sciẽtis fm sciaꝫ: hic igif idẽ relatiuũ dcm̃ i isinitũ abibit. ꝛ sic ꝫ istos visus ẽ alicui⁹ visus fm ꝙ hꝫ visuꝫ. Hec ãt oĩa ipossia sũt: ꝛ lðꝫ visus sit alicui⁹ visus: nõ tñ ẽ verꝫ dicẽ ꝙ sit ei⁹ cui⁹ est visus sicut videretis siue hñtis visũ. Sꝫ dr̃ ad colorẽ nõ q̃ dẽ sub noie coloris: sed ad aliqd tale sub noie visibilis. Illo ṽo mõ q̃ diceref ad vidẽtẽ dici hic idẽ diceref ꝛ abiret hoc in isinitũ: sicut paulo supi⁹ dixim⁹: fm hoc.n. visus eẽt eius cui⁹ visus ẽ: ꝛ hoc nõ eẽt nisi fm visũ. ꝛ lð sequeref isinitas. ℭ Hec ãt relatiua q̃ꝝ vnũ ẽ ad alterꝝ: qrꝝ ãt nõ ẽ ad ipꝫ sꝫ noie suo dicit alterꝝ eẽ ad ipꝫ nõ ad ꝯuertẽtiã dñr. Sꝫ ð hoc in ꝑdicamẽtis plenarie satis dcm̃ ẽ. Quecũqꝫ ꝗ ꝫ se dcã sũt ad aliqd dcã sũt ꝑdictis modis. Sũt ãt ꝑter oĩa dictos modos ea q̃ fm accñs dñr ad aliqd: ꝛ hec dñr vno aliquo triũ modoꝝ: aut.n. dñr ad aliqd: qꝛ gña eoꝝ sũt ad aliqd fm ꝙ ipa pricipãt gña illa sicut medicia ẽ ad aliqd qꝛ suũ gen⁹ qð est scia videf eẽ ad aliqd. ℭ Ampli⁹ z⁹ mõ dñr ad aliqd ipe hitudines fm q̃s q̃cũqꝫ hñtia suba dñt ad aliqd vt pĩnitas dr̃ ad aliqd: qꝛ pĩ ẽ ad aliqd. Et silitudo ẽ ad aliqd qꝛ sile ẽ ad aliqd. Alia ṽo oĩno dñr fm accñs ad aliqd sicut hõ dr̃ ad aliqd qꝛ accidit hoi duplũ eẽ: qð est ad aliqd vel vt albũ eẽ dr̃ ad aliqd: qꝛ accidit eidẽ sbto duplũ eẽ ꝛ albũ eẽ: id.n. qð est p accñs gra alteri⁹ ꝯtigit: ꝛ hoc aut est subale aut accñtale. Si subale: aut dicit relonẽ vt exercitã aut vt ꝯceptaꝫ: ex hac igif diuisiõe ṽa accipif diuersitas spẽrũ relonis. lꝫ nos hic nõ itẽdam⁹: sꝫ poti⁹ ponẽ modos relatiuoꝝ fm ꝙ sunt modi eẽndi. Hij ãt sũt p se ꝛ p accñs: p se qdẽ ãt in his que sũt ad aliqd ꝛ in his ad q̃ sũt ea ꝛ q̃ sũt ad aliqd: ꝛ in his q̃ sũt ad aliqd aut fm nũeꝝ aut fm potẽtiã agẽdi ꝛ patiẽdi acceptis fm diuersitates ꝑdictas: ꝓbare ãt ista accñtia nõ ẽ dp⁹ qm̃ iã ostensum est: ꝙ nõ accipiunf nisi in subto ꝛ multiplicanf nõ fm differẽtias per diuisionẽ exeũtes ab vno genere: sed per subtoꝝ cõparatoꝝ diuersitates. Hec igif de relatiuis dicta sunt a nobis.

ℭ Tractatus quartus qnti libri metaphysice de ꝯñtib⁹ ens.

ℭ Cap. ꝑm̃. De modis perfecti.

Tex.cõ.31.

Alia predicamẽta poti⁹ sũt hitudines q̃dã entis q̃ vera ens.

Cõsequentia ens duplr cõcipi pñt.

Tex.cõ.41.

Executis autẽ his que fm pñs negociũ de ptib⁹ entis dicẽda videnf. Tangem⁹ ẽt modos entitatis eoꝝ q̃ sũt entis ꝯña. Alia.n. ꝑdicamẽta oĩa poti⁹ sũt hitudines q̃dã q̃ ens verũ. Et cũ ꝑdicanf de aliq̃ magis dicũt q̃lis se qd hꝫ ad aliõ q̃ in re aliqd significẽt in eẽ. Sũt etiã eoꝝ q̃dã ꝯña ens in pte acceptũ. sicut qñ ꝛ vbi: ꝛ de his nõ ptinet ad ꝑm̃ tractare ꝓbm: de alijs ãt q̃dã dicem⁹ in sequẽtib⁹. De actiõe ãt qꝛ nõ vna rõne determiabilis ẽ ptĩ in ꝑgenesẽos ptĩ ẽt i seq̃ntib⁹ vbi tractõe ꝑmoꝝ loq̃mur ꝑncipioꝝ distiguem⁹. Ea ãt q̃ ens ꝯsequunf ꝛ q̃ ꝓbanf de ente duplr ꝯsideranf: aut.n. ꝯsideranf ꝫ ens ipꝫ determiatũ: aut ꝯsideranf ꝫ seipa. determinãtia ãt ipm ens triplr ꝯsideranf: aut eni accipiunf ꝫ id qð efficif i ente ex ipa determinatiõe: aut accipif ipꝫ determinãs in rõne determinãtis: aut modus q̃ determinãs iheret determiato: ꝛ penes hec tria loq̃mur ð trib⁹: ð pfcõ. vꝫ. ꝛ toto ꝛ eo ꝙ ẽ p se. Hec.n. tria penes tria q̃ dcã sũt accipiunf: ꝛ hoꝝ triũ modũ oĩa alia q̃dãmõ imitãtur. ℭ Dicam⁹ igr̃ ꝙ pfectũ dr̃ multis modis: vno qdẽ mõ dr̃ pfectũ extra qð nõ ẽ accipe aliq̃ pticulã de itegrãtibus ꝛ ad eẽ ptinẽtib⁹: ꝛ hoc ẽ duplr fm exigẽtiã entis. vꝫ. ꝛ fm exigẽtiã eẽ. Scðm exigẽtiã ãt entis adhuc duplr. s. eẽntialiõ ꝛ q̃titatis pfectionẽ. Oĩuꝫ.n. nãꝫ ꝯstãtiũ termin⁹ est: ꝛ rõ magnitudis ꝛ augmẽti sicut i z⁹ ð aĩa ẽ ostẽsuꝫ: fm ãt eẽ pfectũ ꝙ ẽ ꝫ tps ꝙ ẽ mẽsurãs eẽ nõ hꝫ dfectũ sicut singloꝝ dicim⁹ hoc tps eẽ pfectũ extra qð nõ ẽ accipe tps aliqð: qð sit ps q̃dã q̃ ad illi⁹ tpis dñt cõplemẽtũ. ℭ Hoc ãt ẽ duplr: aut.n. simplr ẽ hoc ꝫ tps: aut ꝫ tps singloꝝ: simplr.n. nõ ẽ pfectũ tps nisi eẽ mũdi cui se cõmittif totũ tps fm reuolutiões cãntes oĩꝫ gñabiliũ diuersitatẽ: ꝛ successionẽ tps ãt singuloꝝ ẽ mẽsura sui ꝑiodi fm nãꝫ ꝓcedẽtẽ ab ipfecto subẽ ꝛ ṽtutis ad statũ in vtroqꝫ: ꝛ a pfecto subẽ ꝛ ṽtutis vsqꝫ ad vltimã diminutionẽ in vtroqꝫ. si.n. aliqd desit huic tpi ẽ ipfectũ fm nãꝫ. ℭ Secũdo ãt mõ dr̃ pfectũ qð est pfectũ fm ṽtutẽ: ꝛ hñs se hic fm illã: ꝛ hoc nõ hñdo hiphbolẽ siue min⁹ fm suũ gen⁹ siue gñis ꝛ nãe facultatẽ: ꝛ hoc ẽ ꝫ vtrãqꝫ ṽtutẽ itellectualẽ. vꝫ. ꝛ moralẽ. has.n. inati sum⁹ suscipe. Perficẽ aũt qdẽ vni⁹ ẽ p experimẽtũ ꝛ doctrinã: alteri⁹ aũt p ꝯsuetudinẽ: ꝛ qꝛ inati sum⁹ suscipe nõ erit oĩa hoĩs pfecta nisi qñ pfecte iuenit se in vtraqꝫ pte siue ṽtute: ꝛ ꝓcedit i ea vsqꝫ ad sũmũ felicitatis ei⁹: ꝛ hoc iã nos ondim⁹ in z⁹ lib. de intellectu ꝛ itelligibili: vbi de pfectiõe aĩe ondim⁹: sicut ẽt in singulis dicim⁹ pfectuꝫ sicut dr̃ pfect⁹ medic⁹ ꝛ pfect⁹ fistulator siue tibicen: qñ ꝫ speciẽ ꝛ formã ꝓprie sibi ṽtutis siue artis in nullo deficiũt. Iuxta hũc aũt modũ trãsferẽtes nomẽ pfectiõis ad ipfectiões fm male ꝛ prauitatẽ dictas dicim⁹ sycophãtẽ siue mendacẽ pfectũ: ꝛ latronẽ pfectũ. ꝛ rõ trãslatiõis est: qꝛ ẽt ad talia referim⁹ ꝛ trãsferim⁹ nomẽ boni dicẽtes sycophantẽ bonũ: ꝛ latronẽ bonũ qñ ꝫ artẽ latrocinij ꝛ sycophãtia nihil deest. In oĩb⁹.n. hmõi ꝛ marie in his q̃ fm hñ ꝛ ṽtutẽ dñt dicim⁹ pfectũ: eo ꝙ ṽt⁹ est pfectio q̃dã: qðlꝫ tũc est pfectũ ꝛ q̃lꝫ suba tũc pfecta est qñ fm spẽm ꝓprie ṽtutis in nulla deficit pte q̃ ṽt⁹ sit: sꝫ fm nãm sue mẽsure attingit vltimũ ꝛ sũmũ. Formã aũt ꝓprie ṽtutis dico ṽtutis illi⁹ q̃ ꝯuertibilis est: ꝛ fm illã nãm q̃ est id qð ẽ: sicut ṽtus hoĩs est fm intellectũ qꝛ solus itellus eiꝫ q̃ hõ est id qð ẽ hõ: pp qð ẽt talia adipiscẽs nõ est alterat⁹ sꝫ pfect⁹: ꝛ in oppositis istoꝝ nõ est alterat⁹ sꝫ corrupt⁹. ℭ Ampli⁹ aũt z⁹ mõ pfecta dñr eẽ qb⁹ iã inest finis studiosus: ꝛ fm nãm pfecta.n. dñr oĩa fm hẽ finẽ optimũ: iuxta ãt hũc modũ iterũ fit pfecti trãslatio ad ipfecta. qꝛ.n. finis dr̃ de nuõ vltimoꝝ est lð ẽt nomẽ pfecti ad praua trãsferẽtes dicim⁹ pfecte pdi ꝛ pfecte corrũpi: qñ nihil deest corruptioni ꝛ malo: sed est in vltimo in quo esse põt: ꝛ lð mors fm metaphorã a qbusdã dicif finis: qꝛ est vltimũ: sicut ꝛ finis vltimũ qðdã est. Sed differẽter qꝛ finis est vltimũ cuius cã fit oẽ qð fit. Mors aũt vltimũ est nõ intentuꝫ sed corruptio eius qð intentũ erat: perfecta igif fm se dicta tot modis dicunf. ℭ Et prim⁹ qdẽ modus aliquo mõ fm q̃titatẽ sũpt⁹ est. scðs aũt modus fm q̃litatẽ: ꝛ terti⁹ penes subam q̃ est finis ꝛ pficiẽs eẽ: metaphorici aũt modi nõ sunt modi pfecti fm esse: sꝫ trãslatiõe ad modos pfectionis referunf sub q̃dã pfectionis silitudine. ℭ His igif modis alia qdẽ pfecta dñr fm bene q̃ in nullo deficiũt fm gen⁹ suũ nec hiperboleꝫ hñt. Alia aũt q̃ nihil⁹ extra accipiũt: nec sibi deficiet ṽtus. Alia ṽo oĩa dñr pfecta in suba fm ꝙ nõ hñt hiperbolẽ in vltimo gñe: qð est nãe vltimũ ita ꝙ nõ est aliqd extra ipm vltimũ qð exigaf ad esse. Alia ṽo dñr pfecta fm accidẽs: ꝛ nõ per se: aut qꝛ faciunt aliqd sile pfecto: aut aliter se habẽt ad hec que fm primũ modũ pfecta vocanf. Perfectũ.n. aut est in eẽ quo ad itrisecs rei principia ꝛ principiata. Aut est in his que sunt extra eẽ mẽsurãtibus. Et si qdẽ est in his que sũt extra mẽsurãtia: aut hec sunt fm modũ entis: aut fm modũ esse. Et ista ambo faciunt primum modũ qui in vulgari vsu principalis est significationis pfecti. Si aũt est fm intrinseca. Ad hoc fm ꝓportionẽ potẽtie nãlis ad bene esse. Aut pfectionẽ potẽtie ad actũ in esse ipso: ꝛ sic accipiunf modi secũdus ꝛ tertius vt pꝫ cuilꝫ: ꝛ isti sunt modi pfecti fm se dicti: ꝛ illis opponif modus ꝙ fm accidens vocaf qui per accidens nõ est determinabilis.

ℭ Cap. z⁹. Et ẽ digressio declarãs modos pfectiõis ꝛ plus q̃ pfecti ꝛ vltra plus q̃ pfecti ꝛ deficiẽtis ꝛ abundãtis.

Adhuc aũt de modis pfecti ꝯsiderabimus largius extẽdẽtes pfectionẽ ꝫ ꝙ opponif abundãti ꝛ deficiẽti ꝛ accipit plus q̃ pfecti additiones: sic.n. q̃dã peripatheticoꝝ de pfecto ꝯsiderauerũt de pria pħia tractãtes. Nomẽ igr̃ pfectiõis ꝑm̃ qdẽ ẽ in nũeris: cũ sic ex suis ꝯstituunt ptib⁹ qð nec abũdat nec deficit in ipsaꝝ coaceruatione. ℭ Et hoc mõ senariũ pfectũ esse dixerũt ꝛ ea q̃ siũt fm senariũ pfectiõi ꝯsecrauerũt: pp qð ẽt reb⁹ icipiẽtib⁹ sex scintillatiões stellaꝝ dederũt ꝛ septimã qeti ꝛ custodie in itercitãdo deoꝝ: dixerũt eẽ dedicatã: ad eẽ.n. ꝛ ad motũ defendẽdi esse dederũt icipiẽdi principiũ. Principia aũt esse aut factiua sunt aut formabilia ꝛ materialia: aut sunt instrumentaliter operantia quẽadmodũ calor digestiu⁹: factẽtia

qdē ⁊ formātis calido ⁊ humido tēperato ⁊ spūali dixerūt eē determīata: ⁊ hec dederūt Joui sūmo pri: pp qd ēt pater iuuās vocaſ: qꝛ spiritū viuificū ⁊ formātē ⁊ calidū ⁊ humidū oibꝰ immittit quē imbrē aureū de vapore celesti rorātē eē dixerunt. Huic aūt rñdens vt pportionata mā est tēperate frigidū ⁊ humidū. Et iō factū est: qꝛ subtili terrestri pmixtū est; ⁊ hoc q̄si guttis matris: ⁊ hoc venerabili attribuerūt matri quā pp nāe venerationē Venerē placuit appellari. Et prio qdē vtutē formātē. Scdo aūt in formabilem attribuerūt: ⁊ iō Jouē in hrē aureū ifūdē gremio Veneris poetice loquēs dixit Virgilius. Est aūt ad rei iceptionē ⁊ de itrinsecis maturās ⁊ digestiuus ⁊ viuificus calor cū sicco habēs acuitē ⁊ hūc dederūt soli mouēti ad vitā: spūs oia p formā spūs oibꝰ vitā inuehēti. ⁊ iō currū quo vehiſ huic attribuerūt. Et pte aūt māe duo sūt necessaria quoꝝ vnū est pportio simplicis humidi ad mixtū sm pceptā celi vtutē: ⁊ hanc dederūt lune mouēti pnū humidū qd est mare: alterū aūt ipse mixtionis morꝰ: ⁊ hūc dederūt Mercurio valde multiplici ⁊ tortuoso: vt vndiq3 penetret: ⁊ iō Philosophantē hoc est bonū stillantē vocauerūt. Hic aūt dextruaſ alterantibꝰ ⁊ in ꝯriū agētibꝰ: calido audaci qd fit in corde dederūt principio: ⁊ hoc deo Marti duci belli ꝯsecrauerūt: nec plura dicebāt exigi ad iectionē ⁊ fieri rerū. ⁊ iō magnū ānū reuolutionibꝰ hoꝝ redire iureiurādo ꝯfirmauerūt. ❡ Quieti aūt in eē dederūt septimū: cū.n. oia ꝯtineanſ in eē ⁊ qescāt frigido cōprimēte ⁊ sicco ꝯtinēte figuras ⁊ formas Saturno oia circūdanti qetē sanctificauerūt. Est igiſ fieri ⁊ eē pfectio in senario: in septenario aūt tota tpis successio: qꝛ ⁊ iceptio que est morꝰ ad eē: ⁊ qes ipsa in eē determinaſ tpe: qꝛ vo calor ⁊ spūs viuificꝰ restauranſ ꝯtinuo frigido sicco extrinsecꝰ opprimēte: sicut reducēte ⁊ reflectēte spiritū ad fontē ipsiꝰ: iō Saturnū pfecē eē Jouis dixerūt: q tn̄ intꝰ ꝯualescēs ⁊ ad exteriora ꝯfortatꝰ inundās in exteriꝰ expandiſ ⁊ patrē Saturnū expellit a regno. Hec igiſ est pfectio sm numerū q in eē ꝯsistit in senario: ⁊ in tpe septenarij numeraſ pfectiōe: scdo aūt pfectio rei est sm q̄titatis ꝯtinue ꝯsumationē: sm quē modū pfectū dicimꝰ lōgitudinis ⁊ latitudinis ⁊ pfunditatis morꝰ pfecte attingēs: qui ēt a celi moribꝰ cāuſ morꝰ qdē augmēti sm altū ⁊ imū. Motus aūt localis sm dextrū ⁊ sinistrū: ⁊ morꝰ sensuū sm ante ⁊ retro in pfundū: ⁊ ex pfundo: ex corde.n. in organa diffundiſ virtꝰ: ⁊ ex organis in cor redeūt sensibiliū morꝰ: ⁊ in his dicimꝰ perfecta aialia que hos tres morꝰ sine defectu attingūt: ⁊ que ab his deficiunt dicimꝰ iperfecta. ❡ Ampliꝰ 3ꝰ mō dicimus pfectū sm cōmēsurationē potētiaꝝ ad actꝰ secūdos: sicut dicimꝰ pfectū robore vel itellectu vel albedine sm cōmēsurationē supficiei ad lumē: ⁊ pfectū pulchritudine: qn̄ qcqd hmōi bonitatis d3 hēre iā h3: ⁊ nihil de his extrisecꝰ expectat: additū autē his nec ad necessitatē nec ad esse ptinēs in rōne supflui determinaſ: additū aūt ad rei necessitatē q pdest l3 psit non ad eē plus q̄ pfecti accipit rōnē. Ex his aūt accipiſ: cū oīs ordo pricipio medio ⁊ fine determineſ: numerus aūt ordo qdā sit pluriū vnitatū: p3 ternariū primū numeꝝ pfectū eē: iō hoc subm morꝰ determinat qd dixīmꝰ eē primū susceptibile triū diametroꝝ: ⁊ hoc mō dcm̄ est q oīs res est tres: ⁊ q per numerū ternariū deus magnificaſ gloriosus. Econtra aūt est oīs numeri pricipiū ⁊ mediū ⁊ finis sic par numerus est iperfectꝰ ex defectu medij: l3 hēat pricipiū ⁊ finē erit q̄ oīum numeroꝝ binarius iperfectissimꝰ q pricipiū ⁊ finē h3 sine medio: ⁊ duos fines sue resolonis sine pricipio ⁊ medio: ⁊ duo pricipia sue cōpōnis sine fine ⁊ medio. Omnis.n. ista est vnitas sm diuersas rōnes: ppter qd in duobꝰ nā nō sistit sed in tribꝰ in his que pfecta sunt. ⁊ iō oīs morꝰ est in tribꝰ pricipio medio ⁊ fine: ⁊ si qdē sint multa media hoc tn̄ in rōne medij sunt oīs vnū. ❡ Ampliꝰ pfectū sm ipm eē accipiſ: q qdē nihil ampliꝰ exigit ad eē q̄ h3: ⁊ hoc qdē est duplex. vnū.n. necesse est inesse: cuiꝰ pprium est nō hēre plus: alterū aūt posse est iesse cuiꝰ esse q̄tuis debeat ad aliud qd est eā h3 tn̄ hoc ad qd pendet ꝯiūctū sibi sine defectu: sicut nos supradiximꝰ in modis necessarij quos distinximꝰ: plus q̄ pfectū aūt in eē qd vltra suū eē in q̄ nullū patiſ defectū exuberat ⁊ pfundit eē in alia: ita q huiꝰ exuberatio sit sibi sua: ita ⁊ sm platheticos sapia3 pria cā h3 modū pfectiōis primū: itelligētia āt h3 modū pfectiōis 2m. Jd aūt qd est circa

pfectionē duplex est: est.n. vnū sufficiēs ⁊ alterū isufficiens. Sufficiēs aūt est q l3 nō simul hēat ea que operaſ ⁊ pfundit: tn̄ h3 apd se vn̄ semp efficiet ⁊ modū semp ab ipo attribuit ei mām: ⁊ hoc mō sufficiēs dicūt qdā eē mūdi aiaꝫ que semp efficit successiue formas ⁊ morꝰ celi primi attribuit ei mām. Jnsufficiēs aūt est q n ō h3 apud se ea qbꝰ pficiſ: sed aliūde mouētis mouēt ipm vt ea ꝯsequaſ: sic est gn̄abiliū ⁊ corruptibiliū mā. Hec igiſ de modis pfecti dcā sī a nobis.

❡ Cap.3m. De modis termini.

TErminus q est pfectio q̄dā ⁊ finis diciſ multipliciter: diciſ aūt terminus id qd est cuiusl3 vltimū: ⁊ hoc qdē est qd occurrit i re pmū extra q nihil est de re: ⁊ itra q sic occurrēs in re pm̄ sunt oia que sūt rei: ⁊ hoc mō ifinitū est itermīnatū: qꝛ nō est accipe aliqd vltimū: ⁊ primū itra qd ꝯtineaſ totū: sicut pellis est vltimū ⁊ primū in aialibꝰ itra qd ꝯtineſ totū aial: ⁊ primū ⁊ vltimū celū est itra qd ꝯtineſ vniuersum. ❡ Alio aūt mō diciſ vltimus terminꝰ: q est spēs mēsure aut mēsurati hēntis mensurā: ⁊ gn̄alr finis quātitatis vniuscuiusq3: tale vo est ad qd est morꝰ ⁊ actus mensurātis ⁊ nō a quo pprie. Aliqn̄ tn̄ ambo hec dicuntur termini a quo videl3 incipit morꝰ: ⁊ actꝰ mēsurātis ⁊ ad qd puenit sm q dicimus duos esse terminos quātitatis cuiuſ quoꝝ est quātitas. ❡ Tertio aūt mō diciſ terminus cuius cā sit oē qd fit: ⁊ hic terminus est cā finalis que est terminꝰ intentionis qn̄ inesse accipiſ: l3 sit pricipiū oīum qn̄ accipiſ in intentione: ⁊ de hoc qdē q̄liter aliqn̄ finis sit ⁊ nō cā finalis: ⁊ aliqn̄ cā finalis ⁊ finis in phabitis istiꝰ eiusdē sapie scientie dcm̄ est. ❡ Quarto aūt mō diciſ terminus suba cuiusl3 diffinitiua: que est qdditas siue qd erat esse ipsius. hoc enī est duoꝝ terminoꝝ potentie videl3 ⁊ actꝰ siue generis ⁊ differentie. Jn his eni3 terminaſ esse cuiuscūq3 rei siue entis. hoc aūt pbaſ per hoc q si cognitio demſtationis resolueſ in mediū qd est cognitionis cā resolueſ in diffinitionē qd ⁊ ppter qd dicentē: ⁊ hec diffinitio terminus est: ⁊ dicitur: ⁊ cognitio facta per ipsam cōprehensio vocaſ: est eni ista cognitio tactus intellectus sup rei terminos. cū aūt diffinitio est cognitionis terminus: op3 q etiā sit terminus esse ⁊ rei: qꝛ eadē sunt pricipia cognitionis ⁊ entis sicut sepe ostendimus. Sed diuerso mō hīcinde sunt accepta. Palā autē est: qꝛ quot modis principia dicunſ tot modis etiā dicitur terminus: l3 in plus sit terminus q̄ principiū: qꝛ terminus prio mō ⁊ in prima parte secūdi modi acceptꝰ nō est principiū. Et iō omne pricipiū terminus quidā est: nō tn̄ oīs terminus est pricipiū. Terminus.n. a terminādo dictꝰ est: aut entis aut esse aut fieri. Si aūt est terminus entis aut est terminus q̄ti sm se: aut q̄titatis accepte sm nūeꝝ: ⁊ terminꝰ qdē q̄ti sm se est vltimū ⁊ pmū ipsiꝰ itra qd est totū: ⁊ extra qd nihil est de re: ⁊ sic est modus primꝰ. si aūt est terminus q̄titatis sm numerū est modus secūdus. Si vo est terminus sm fieri: aut hoc est sm rōnē terminātiū: aut eiꝰ q terminaſ: ⁊ sm rōnē terminātū qdē oē principiū est terminꝰ quidā: sm rōnē aūt terminati nō est terminꝰ nisi finis: ⁊ cā finalis: qꝛ illo terminaſ qd fit: ⁊ finis qdē terminꝰ est morꝰ. cā āt finalis est terminus itentionis: que qdē nunq̄ est terminꝰ operis: sed est aliud ab ipso sicut in antehabitis est ostēsū. Terminus aūt esse cognitionis est ipsa qdditas: siue suba diffinitiua: ⁊ hec qdē principaliter dicitur terminus.

❡ Cap.4m. De modis eius qd est per se siue per ipsum siue sm qd vel non quod.

ID qd est p se pluribꝰ designaſ noibꝰ: designaſ eni p sm ipm eē: ⁊ p sm q ⁊ p in eo q eē: ⁊ hoc q̄cūq3 mō designeſ sigfat aliqd eē vel inee gr̄a sui ipsiꝰ: vel gr̄a eiꝰ qd iest pp seipm: ⁊ iō dicit q̄dā eēndi vel inherēdi ppriatatē: ⁊ iō nos distinguemꝰ ipm hic sm q dicit modū essendi quēcūq3: siue imediatū siue eū q ꝯtigit p aliqd imediatoꝝ: dr igiſ vno ⁊ pncipali mō p se sic p se iest spēs: ⁊ id qd ē suba vniuscuiusq3 rei q̄ ē rō vel aliqd de rōne ipsiꝰ diffinitiua: sic id qd est bonū subto dicimꝰ eē bonū p se. ⁊ hūc hoiem dicimus eē hoiē vel aial vel rōnale p se: ⁊ alio mō 2ꝰ dicimꝰ eē p se sue iest p se passionē i eo in q pm̄ nata ē fieri sine medio: vt color in supficie terminati corpis. hāc.n. nec ē cōpositā eē p pspicuo terminato: ⁊ hoc per se est cā coloris ⁊ subm. Jsti

ergo duo modi eēndi p se sic differūt: q pᵐ dcm p se est sicut spēs ⁊ sola. zᵐ aūt dcm per se sicut mā est ⁊ subm pᵐ cuiusʒ passiōis: vſr aūt id qđ vocaꝛ p se siue sʒ q: dꝛ tot modis sicꝫ ⁊ cā. ⁊ hoc pbaꝛ p hoc q eadē est qđ de cā ⁊ de sm q siue in eo q. Dicim⁹.n. iquirētes cām aduēt⁹ alicui⁹ sm qd venit iste. i. itēdētes: ac si dixerim⁹ q̄ de cā venit iste: ⁊ hoc ēt est in cognitiuis: qꝛ dicim⁹ ingrētes mediū qđ est cā vel q videꝛ ⁊ nō est sm qd paralogizatū est aut sm qd syllogizatū est i. tēdētes q̄rere q̄ cā syllī sūt aut palogismi: q̄ctū ḡ multiplicatur cā ⁊ pcipue imediate: tātūdē ēt mltiplicaꝛ p se siue sʒ q. ¶ Ampli⁹ dē qđ sm pōnē distinctū dꝛ hec p se vel sm q ipm ē existit eo q ipm nō in alio sʒ oia alia existūt in ipo: sicut q p se existit nullo idigēs in loco suo distinctū aut q sm se vadit. Talia.n. oia pōnē sigāant: ⁊ locū qꝛ ab idiuidua suba locus abstrahi nō pōt: pp qđ ēt loc⁹ de idiuiduātib⁹ eē dꝛ: nec duo in vno loco pñt eē vel imaginari vel itelligi. hoc ēt alibi determinatū ē: ⁊ iđ iste modus ē modus eēndi p se. ¶ Ex oib⁹ aūt iductis accipiꝛ q sm se ⁊ p se multiplr dici est neēe. aliud.n. sm ipm vel p se dꝛ: q hoc aliqd erat eē sicut callias sm se est callias: ⁊ hoc designat qd hoc aliqd erat eē callias sicut in vltimo enumerato mō dcm est. Aliud vō dꝛ p se siue sm ipm q̄cūq; isunt in qd siue in qdditate eoꝝ in qb⁹ sunt: sicut call. aīal dꝛ esse sm se: eo q in rōne diffinitiua callie est aīal. callias.n. est aīal qđdā. vſe aūt est esse pticularis.nō.n. curam⁹ hoc vtruʒ mediate vel imediate ꝯuentat: eo q hoc poti⁹ est de ꝯditiōe ꝓpōnis q̄ dicat modū eēndi sʒ dicim⁹ eē p se in isto mō: qꝛ suba inest cui in eē dꝛ. ¶ Ampli⁹ aūt dicim⁹ eē p se: si aliqđ ostēsum est alicui pmo ineē: aut ostēsum est ineē pmo in aliq̄ ipsoꝝ que sunt ei⁹ p subam. Ambo eni hec dñr p se in z° mō superi⁹ enumerato: sicut supficies in q̄ multuʒ est pspicui dꝛ alba sm se: ⁊ hoc est cui imediate inest albedo: ⁊ hō dꝛ esse viuū sm se: eo q aīa est subalis ps q̄dā hoīs in q̄ sicut in pmo subto est ipm viuere: ⁊ sic secundus modus in duos diuidiꝛ: eo q aut passio imediate iest: aut iest gr̄a alicui⁹ q subale est ei cui passio dꝛ ineē: ⁊ illi substāti aūt passio iest imediate. ¶ Ampli⁹ sicut dixim⁹ p se ⁊ cā eq̄lr dñr: dꝛ igiꝛ p se id cui⁹ nō est alia aliq̄ cā: ⁊ hec duo hñt mēbra: aut.n. dꝛ de cā imediata q̄ posita necio poniꝛ effect⁹ ⁊ destructa destruiꝛ: sicut hoīs qdē multe sūt cāe. est.n. aliq̄ cā hoīs aīal ⁊ aliq̄ bipes q̄ꝝ neutrū est ꝯuertibile: nec simul ambo dicūt cām ꝯuertibilē: attn̄ sm se hō est hō: ⁊ iđ hʒ aliquā cām ꝯuertibilē: ⁊ sm illā dꝛ p se ⁊ sm ipm. Aliud aūt mēbroꝝ est q oino nullā hʒ cām ex q̄ pēdeat sm se. Hoc.n. maxime est p se ⁊ sm ipm sicut pᵐ: q solū est neēe: eē nō habēs plus vt dcm est in añhabitis. ¶ Ampli⁹ 5° mō dicim⁹ ineē p se siue sm se q̄cūq; alicui isūt soli sicut comedē dicim⁹ cuʒ per se: q solus comedit ⁊ nō hʒ sociū in comedendo. hoc iđ est qꝛ id qđ dicimus per se vel sm se dicit qđdā separatū ⁊ cū exclusione quadā ab aliis.

¶ Tractat⁹ qnt⁹ qnti li. metaphysice de ptib⁹ entis q̄rū eē est in habitudine ⁊ relatione siue cōparatione quadā.

¶ Cap. pᵐ. De dispositione siue positione ⁊ situ ⁊c.

Tex. cō. 24.

Nō quasi sex p̄n⁹ nō dicunt ens aliqđ absolutū: sʒ mixta sūt habitudinib⁹ cōpōnū.

S Ic diligenter execu- tis his q̄ sūt ꝯria ens sm q vnū referꝛ ad alterūʒ. Loq̄mur de his q̄ lʒ ptes entis determinēt: tñ nō dicūt ens aliqđ absolutuʒ. Sed oia mixta sunt habitudinib⁹ cōparationū: ⁊ cōpōnes q̄sdā dicūt. ⁊ hec sunt sex gn̄a que restāt de qb⁹ tñ q̄tuor veniūt in hāc speculationē: qꝛ q̄n ⁊ vbi cū loco ⁊ tēpore speculationē hñt nālē in pbicis ⁊ sm pdicationē in logicis sunt determinata. ¶ Dicamus igiꝛ pmo de dispōne siue pōne siue situ. hoc.n. idē dicūt sub diuersa rōne: dispō aūt in cōi dicit habētis partes ordo: ⁊ sm distinctionē ordinis partiū ita distinguiꝛ dispō vel positio: aut.n. ordo iste partiū determinaꝛ ad loci differentiā aliq̄t ⁊ ordinē partiū in loco: sicut supra ⁊ infra ⁊ dextrorsum ⁊ sinistrorsum ⁊ extra ⁊ intus: ⁊ hoc mō situs siue dispositio est vnū decē pdicamētoꝝ: ⁊ est ante agere ⁊ pati ⁊ habere sicut differētie situs sunt ante differētias actionis ⁊ passionis: ⁊ ei⁹ qđ est hēre: ⁊ hac rōne ponim⁹ ipm in pmis. ¶ Alio aūt mō dicꝛ dispō partiū ordo in toto: ⁊ hoc duplr: aut.n. est ordo partiū in toto sm pōnē distinct⁹ in pri⁹ ⁊ posteri⁹ ⁊ superius ⁊ inferius: ⁊ alias situs dr̄ias: aut est ordo partiū distinctus sm dr̄ias situs distincte sm spēm ⁊ formā ptiū in toto dispositarū: prioris aūt exemplū est in his: que cōponunꝛ ex homogeneis vt est aq̄ vel vinū in qb⁹ ptes nō sunt distincte nisi sm potentiā: sicut nos supradiximus: vbi nos locuti fuimus de modis vnius: qꝛ in talib⁹ nō dicim⁹ vnā partem esse supra: ⁊ aliā esse ifra: vnā extra ⁊ aliā intra: vel vnā esse in dextro: ⁊ aliā in sinistro nisi sm nostrā imaginationē vel tactū vel in cōpōne ad vas ꝯtinēs vel sm aliud aliqd tale: simplr aūt sub forma vinētē acceptis ptib⁹ nulla distincta est ab alia: exēplū aūt scđi est in ptibus etherogeneis totuʒ aliqđ cōponētib⁹: sicut est in hoīe in qb⁹ p ipsas formas suas ptes sūt itra extra ⁊ supra ⁊ ifra ⁊ añ ⁊ retro: ⁊ dextre ⁊ sinistre: ⁊ differūt tā figura q̄ vtute: sicut dixim⁹ in z° celi: ⁊ sic cuilibet ēt ad sensum pʒ: pōnē.n. q̄sdā opʒ in his esse: sicut ⁊ ipsa cōpositio noīs ostēdit cū dicꝛ dispositio: sonat eni hoc nomen partium positionem in diuersa sm situm.

¶ Cap. zᵐ. De modis hitus sm q ꝯtinet pdicamētū actionis ⁊ hitus ⁊ spēm q̄litatis que dicꝛ dispositio vel habit⁹.

Tex. cō. 25.

H Abit⁹ vō nō sonat idē qđ hēre: sʒ hitus est qđdā resultās mediū ex hitudine duoꝝ adinicē: q̄ꝝ vnū est mutās ⁊ alterū mutatū sm formā aliq̄: ⁊ iđ multa istud cōprehendit in diuersis existitia gn̄ib⁹ entis. dꝛ qdē vno.n. mō hit⁹ tanq̄ actio q̄dā hñtis ⁊ hiti sicut act⁹ qdā medi⁹ aut mot⁹ sm q est act⁹ ⁊ motus exiēs ab agēte ⁊ mouēte in patiēs ⁊ motū: nā q̄n hoc qdē facit illud aūt fit ⁊ patiꝛ: tunc media est poesis: hoc est actio sm quā ipsum agēs in id qđ subijciꝛ ⁊ patiꝛ dꝛ agē: ⁊ hoc ꝓprie est actiōis pdicamētū: ⁊ sic mō ifra siue itra habētē iduimētū ⁊ ipm idutū habitū est medius habit⁹: q sigāaꝛ per idutū eē ⁊ cappatū ⁊ tunicatuʒ ⁊ hmōi: ⁊ hoc habit⁹ pdicamētū. ex hoc aūt palā est q hit⁹ nō est hitus quo habeaꝛ lʒ hēre sit mediuʒ: hoc.n. abiret in infinitū: si ꝓcederet q eēt habit⁹: habit⁹ quo haberet. Alio vō mō z° dicꝛ habit⁹ spēs q̄litatis: que est dispō q̄dam vel habit⁹ vocata: ⁊ hoc duplr aut.n. hec dispō est sm bene vel male se hñe in toto vel in pte aliq̄ toti⁹: ⁊ vtrūq; hoꝝ duplr est: qꝛ aut est sm bene simplr: aut sm bene per cōparationē ad aliud q minus valet in illo habitu: sicut dꝛ sanitas habitus qdā corpis ex dispōne mixtoꝝ humoꝝ ⁊ cōpōne mēbroꝝ ꝓcedēs: sicut soz. san⁹ dꝛ: aut simpliciter aut respectu platonis vel alteri⁹. ¶ Ampli⁹ habit⁹ dicꝛ si pars q̄dā sortis est talis dispōnis aut simplr aut respectu alteri⁹: ꝓpter qđ ēt partiū sm bonā vel malā cōpōnē ipsarū est qdā hit⁹: habitus eni semp vult esse qđdā mediū habētis ⁊ habiti: quoꝝ est mutatio quedā: ⁊ iđ potius habitudo vocaꝛ.

¶ Cap. 3ᵐ. De modis passionis.

Tex. cō. 26.

P Assio dicꝛ vno qdē mō q̄litas sʒ quā alterari ꝯtigit: sicut albū ⁊ nigrū ⁊ dulce ⁊ amarū ⁊ grauitas ⁊ leuitas ⁊ q̄cūq; sūt talia sensibiliū q̄litatū: ⁊ sic passio est spēs q̄litatis quā vocam⁹ passionē vel passibilē q̄litatē. Alio vō mō dñr ⁊ sūt passiōes hoꝝ actiōes ⁊ passiones in subm q̄ ad agēs qdē relate sūt actiōes: ad patiēs aūt relate sūt passiones: ⁊ sic dicta passio pdicamētū est passiōis. ¶ Ampli⁹ aūt sic dictaꝝ passionū quecūq; sūt magis nociue alterationes ⁊ mot⁹ in his q̄ sensuʒ hñt ⁊ sūt lamētabiles marie pp nocumētū qđ iferūt sensui iste dicunꝛ passiōes. ¶ Ampli⁹ aūt in talib⁹ q̄ faciūt in sensuʒ q̄cūq; sūt ipaꝝ exultationū vel tristitiaꝝ siue lamētationū iste magne passiōes vocanꝛ: ⁊ isti tres modi vltimi differūt: eo q pm⁹ dicit ipsi⁹ nāe q̄ pdicamētū est nāꝝ. ¶ Duo aūt sequētes modi spēs passiōis eiusdē sm vsuʒ noīs determināt: recipe.n. q grece vocaꝛ patin facit passiōis nām: recipe aūt ꝯriū iducit lamētū eo q dissolu ꝯtinuū in q̄ est sensus: magnitudines aūt receptionū in cōi siue sint ꝯuenlētis siue icōuenlētis dñr passiōes: qꝛ vincunt sensuʒ: ⁊ vnū⁹ qdē est voluptas siue delectatio. Alteri⁹ aūt est anxietas siue luctus vel lamētū: siue q̄cūq; alio noīe vocetꝛ: ⁊ ꝯria noīe qdē passio magis vocaꝛ voluptas q̄ delectatio: qꝛ nō oīs delectatio hʒ ꝯriū sʒ illa sola que vt dicit Plato gr̄atio est in sensibilē dīaʒ: iđ ꝯsequēter nō oīs delectatio est passio: ꝓpter qđ ēt delectatio nō habēs ꝯriū magis in gn̄e diffiniꝛ opationis q̄ passionis: est.n. delectatio operatio ꝓprij ⁊ cōnaturalis habitus ⁊ nō ipedita: siue vt

dicit Michael effectus. Et motio nãe in ꝓprio ꝛ ↄnãli ha bitu ũ opõne nõ ipedita. Tres igiẗ vltimi modi sunt ꝑdicamenti passionis: ꝛ q2 sic passio illata est ab agẽte ſm potentiam actiuã agẽtis iõ primus modus sumiẗ penes inferẽs hmõi passiões. Hec aũt duo: habitudo actionis ꝛ passiõis ꝓ certo vna sũt habitudo in sub a differẽs ſm eẽ ꝙ h3 in terminis: sicut eadẽ est via de thebis ad athenas: ꝛ de athenis ad thebas differẽs penes terminos: ꝛ q2 penes hmõi differẽtias actiui ꝛ passiui relatiua que ſm potẽtes agẽtiũ ꝛ patientiũ inasci dicim⁹ superi⁹. Jõ relationes nõ sũt eedẽ: vñ paternitas nõ est filiatio neq3 ecõuerso. ¶ Est aũt aduertẽdũ hic ꝙ actio agẽtis l3 sit ab agẽte ꝛ cõparationẽ dicat agẽtis ad patiẽs penes ptẽtẽ q̃ agit sumptã: tñ ꝓ certo est in patiẽte sicut in subto ꝛ est passio ipi⁹: sicut ꝛ mot⁹ est a mouẽte in motũ siue id qð mouet ꝛ est act⁹ mouẽtis ꝛ tñ est in eo qð mouet sic̃ in subtis. hec igiẗ de passiõe dicta sũt a nobis.

Actio l3 ab agẽte sit tñ in patiente est vt in subiecto.

Tex.cõ.27.

¶ Cap. 4m. De modis priuationis que opponiẗ habitui.

Quia vo priuatio opponiẗ habitui: iõ de priuatiõe hic post habitũ ꝛ passionẽ op3 iterserere. Dicam⁹ igiẗ ꝙ priuatio diciẗ a priuatiõe principij nãlis tribus modis: ꝛ vno qdẽ mõ diciẗ qñ nõ h3 aliqd qð est aptũ natũ haberi: l3 hoc nõ sit aptũ ſm idiuiduũ siue subm neq3 ſm speciẽ neq3 ſm ges⁹: sicut oculis priuari diciẗ planta. Est tñ in talib⁹ pria potẽtia ad habitũ vita. n. occulta potentia est ad vitã manifestã ꝛ ꝑfectã: ꝛ hoc est ſm oĩu3 sensuũ pricipationẽ. Sed neq3 is subto qð est hec plãta neq3 in spe que forte est is alijs neq3 is gñe natũ est hĩc visu3 vel oculus. ¶ Alio vo mõ diciẗ: qñ aptu3 natũ est hẽre: ꝛ hoc dupliẗ aut in gñe aut in spe ꝛ nõ h3. Aliter. n. hõ diciẗ cecus qñ nõ h3 qð nat⁹ est hẽre in spe s3 nõ h3: ꝛ aliẗ talpa. Talpa. n. priuaẗ eo ꝙ non est apta nata hẽre ſm spẽm: sed ꝙ nata est hẽre ſm genus. Homo vo cecus priuaẗ eo ꝙ nat⁹ est hẽre ſm se: ꝛ ſm suã spẽ3. ¶ Amplius priuaẗ eo ꝙ natũ est hĩe ſm suã spẽm siue ſm se aut natum est hẽre ſm oẽ tp̃s id quo priuaẗ sicut hõ: aut priuaẗ eo ꝙ natũ est hẽre ſm tp̃s determinatũ: sicut catulus q nõ h3 visum citra nonũ diẽ vñ priuari diciẗ si nõ h3 qð natũ est hẽre ꝛ qñ natũ est hẽre. Cecitas eni est priuatio q̃dã: sed nõ ſm tp̃s qlibet cecus est ſm oẽ etatẽ. Sed tñc cecus est si is etate in qua aptus natus est hẽre visum nõ h3. ¶ Similiẗ aũt in priuatione attendendũ est nõ solũ tp̃s sed etiã subm in quo est ꝛ ſm qd siue ſm quã potentiã pricipij ꝛ ad qð membrũ determinatũ ꝛ si sic nõ h3 id qð aptũ natũ est hẽre tunc priuatũ diciẗ. ¶ Ampli⁹ ꝓter oẽm principij nãlis defectũ diciẗ aliqñ priuatũ: ꝙ per vim siue violentiã ablatũ est. Sed hec est priuatio ꝓprij act⁹ ꝛ mot⁹: sicut lapis loco deorsum ꝛ motu priuatus diciẗ: qñ sursum teneẗ violẽtia: aut q2 ipediẗ colũna supposita: aut aliq̃ hmõi. Et hoc aduertẽdũ ꝙ quot modis diciẗ negatio in gñe que relinqt subm: tot modis diciẗ ẽt priuatio q2 hec negatio talis reducẗ ad priuationẽ: ꝓpter hoc solum ꝙ negatio in gñe nõ h3 mediũ: priuatio aũt aliqñ mediũ h3: sicut ostendemus inferius: ꝛ iõ a primo mõ inducẽdo quot modis diciẗ negatio: diciẗ tot modis priuatio. Nã inequale vel nõ eq̃le diciẗ ꝙ nõ est aptũ natũ hẽre eq̃litatẽ vt color: qui nõ est aptus natus cõmẽsurari alicui: ꝛ hoc diciẗ nõ eq̃le penes modũ primu3. Inuisibile aũt diciẗ siue nõ visibile: aut ꝙ nõ oĩno natu3 est hẽre colorẽ: ꝛ hoc diciẗ penes modũ 2m: aut ꝙ turpẽ h3 colorem a quo auertiẗ visus. ꝛ similiẗ diciẗ id qð est sine pede aut nõ habẽs pedẽ: aut ꝙ nõ h3 oĩno pedes: aut ꝙ turpes h3 aut vitiosos ꝛ curuos sicut claudus pedibus. ¶ Ampli⁹ adhuc priuatũ aliqd diciẗ in paru3 hẽre ꝛ minus q̃ exigiẗ ad opõnẽ vt nõ ignitũ diciẗ ꝙ nõ h3 ignẽ intẽsioni sufficientẽ: sed hoc vltimũ reduciẗ ad turpiter siue corrupte hĩe ſm aliquẽ modũ. ¶ Ampli⁹ diciẗ priuatũ ꝙ nõ facile aut nõ bene seu expedite se h3 ad actũ ꝛ opõnẽ vel passionẽ sicut isecabile vel nõ secabile diciẗ nõ solũ iõ ꝙ nõ secaẗ: s3 q2 nõ facile aut nõ bene secaẗ. ¶ Ampli⁹ in ꝑuatiõe ↄsiderãdũ est: ꝙ oĩno nõ hẽat nõ aliqs diciẗ priuat⁹ q2 dimidio caret si illud dimidiũ põt facẽ actũ. monoculus. n. nõ diciẗ cec⁹ s3 cec⁹ dẽ: q in ambob⁹ oculis nõ h3 visum: ꝛ hoc est iõ: q2 vn⁹ oculus per se agiẗ visus opõnẽ s3 monopes dẽ claudus iõ: q2 vnus pes opõnẽ nõ ꝑficiẗ gressus. Quia aũt sic est qð op3 eẽ in toto priuatũ in multis: ꝛ priuatio reduciẗ ad negõnẽ in gñe ideo hoc ꝙ ꝑuatio est oppositio habẽs mediũ negatio aũt nõ: iõ l3 bonũ ꝛ malũ opponanẗ ꝑ ꝑuationẽ ꝛ habitũ: tñ nõ ois hõ bon⁹ est aut malus aut iust⁹ aut iniust⁹: hoc. n. hẽt mediũ qñ bon⁹ ꝛ iustus dĩr dupliẗ ab actu videl3 v̇tutis ꝛ officio ab actu qdẽ v̇tutis ꝑuatio ſm se. Ois hõ aut est bonus aut est malus: q2 v̇tus ethica monastica est in seipo pficiẽs hoiem. Officiũ aũt v̇tutis vt diciẗ Tullius est ↄgruus act⁹ ꝑsone ſm statuta prie reipublice deseruiẽs: sicut diciẗ bon⁹ ciuib⁹ bon⁹ ꝛ iust⁹ ille q ciuilis dirigit: ꝛ hoc mõ rustic⁹ ꝛ heremita neq3 bon⁹ neq3 malus est neq3 iust⁹ neq3 iniust⁹: q2 nõ est ciuilis q hmõi est: affirmatiõis aũt ꝛ negõnis nõ est aliqð mediũ sic̃ in q̃rto hui⁹ sapie ll. ostẽdimus superi⁹ ꝛc̃.

¶ Cap. 5m. De habere ꝛ modis eius.

Tex.cõ.28.

Habere aũt diciẗ multipliẗ: vno qdẽ3 mõ diciẗ eẽ illud hĩe aliũ qð r3 ipm itra terminos sue ptẽtis: ꝛ hẽre diciẗ cõparatio media q̃ est iter habẽs sic ꝛ habitu3. ꝛ diuersificaẗ hoc per tres dñias. aut est. n. habere ſm gen⁹ habit⁹. aut h3 ipm ſm suã nãm. aut ſm iperum ptẽtis: vñ febris diciẗ hẽre hoiem ſm ptẽtẽ retinẽdi nãm: ꝛ illa hitudo est cõparatio media a calore inãli ꝓcedẽs ꝛ nãe dominãs: ꝛ eodẽ mõ frig⁹ ẽt h3 hoies ſm ptẽtẽ nãe: s3 ẽt iperũ ptẽtis Troiani victores dñr hẽre hilion ciuitatẽ: ꝛ hẽre itez diciẗ cõparationẽ tenẽdi a tenẽtib⁹ ad tentũ. Scðm aũt essentiã istius generis diciẗ vestimẽtũ indui habit⁹: ꝛ est habitus ipse a vestimẽto circũdãte ad eũ q indutus est accepta habitudo siue cõparatio: q̃ qs diciẗ tunicat⁹ vel togat⁹ vel cappatus vel gñaliẗ indut⁹ siue vestit⁹. ¶ Alio aũt mõ diciẗ illiũ hẽre in quo aliqd existit sicut in susceptibili mã ꝛ subto: vt es h3 spẽm siue figurã idoli siue statue ꝛ corp⁹ h3 ifirmitatẽ. ¶ Tertio mõ diciẗ hẽre sicut h3 ↄtinẽs ↄtentũ siue ↄtineat ipm sicut locus siue ↄtineat ipm sicut vas: siue ↄtineat ipm sicut forma. ↄtẽtũ. n. in aliquo diciẗ hẽri ab ipo: sicut dicim⁹ lanã hẽre humidũ: ꝛ ciuitatẽ dicim⁹ hẽre hoies: sicut locus h3 locatũ ꝛ nauẽ dicim⁹ hẽre nautas: sicut vas h3 id qð est in vase: sic aũt ꝛ totũ dicim⁹ hẽre ptes sicut forma cõtinet ꝛ h3 formatũ. ¶ Cũ aũt loc⁹ h3 locatũ est vbi qð est ꝑdicamẽtũ in locato cõparatiõe facta ad locũ: ecõuerso aũt est de ꝑdicamẽto habitus: q2 hoc est in habitu exteriori cõpõne facta ad iductũ. ¶ Ampli⁹ 4° mõ diciẗ hẽre id qð ꝓhibet ſm iperũ sue ptẽtis aliqd vt moueat se aut opereẗ ſm nãe sue motũ aut opõnẽ: sicut colũne dñr hẽre siue tenere põderosa supposita: q2 ꝓhibẽt ea ne occidãt: ꝛ hoc mõ hĩe est idẽ qð per vim retinẽ sicut in poeticis fabulis athlas diciẗ hẽre celũ: tanq̃ casurũ sup terrã si nõ hẽaẗ ab ipso: quẽadmodũ ẽt dicũt qdã phisiologoz siue de nã loquẽtiũ q mã3 ponũt rãs eẽ solã illi. s. diffusam vndiq3 mãm dicũt athlanẽ: ꝛ sua diffusione tenere celũ. ¶ De hoc aũt in principijs motuũ aialiũ: ꝛ in 2° celi ꝛ mũdi ꝛ in poeticis a nobis dcm est: hoc igiẗ mõ id qð ↄtinẽs est diciẗ hẽre ea que ↄtinet: q̃si ipm ↄtinẽs sit sepata a ↄtẽto sub a per subm ꝛ locũ: ꝛ q̃si ↄtineat singula que ↄtinet per iperũ violẽte ptẽtis ꝓhibẽtis ipm ↄtẽtũ ab opõne nãli: sicut celũ athlas ꝓhibet a casu: ꝛ gñaliẗ loquendo esse aliquid is alio similib⁹ modis diciẗ: ꝛ eque cõuertiliter cũ habere. Octo aũt modis diciẗ aliquid esse in aliquo sicut in ꝑhabitis determinatũ est: quecũq3 aũt in cathegorijs de habere diximus hic supponantur.

Nõ qr̃ respectus ipor⁹ ꝑ vbi differt a respectu ipoꝛ ꝑ hitũ. vl de cõmẽtato rẽ ẽt ꝓ hoc in cõmẽto pñti.

¶ Tractatus sextus quinti libri metaphysice qui est de cõsequentibus ens ſm modos quibus ens principiatum est ex principijs ſm omne genus entis.

¶ Cap. pm. De modis eius ꝙ diciẗ ex aliquo.

Tex.cõ.29.

Post ea que de generibus entiũ ſm modũ eẽndi ↄsideratis dicẽda eẽ videbanẗ: determinabim⁹ ea que cõsequunẗ ens: ꝛ pmo de modis pricipioꝛ entis ſm ꝙ ens ipm ↄstituiẗ in his aũt ꝑmu3 est: ꝙ determinat ipm extrũ pricipiati de pricipio: ꝛ hoc est ex aliq̃ eẽ. hoc. n. diciẗ gñaliẗ sinẽs pricipiati de pricipio. ¶ Dicam⁹ igiẗ ꝙ ex aliq̃ eẽ diciẗ multis modis: vno qdẽ pricipali ꝛ pmo: vt ex q̃ aliqd est sicut ex mã hoc aũt dupliẗ diciẗ: vnũ. n. ex quo res esse diciẗ est primũ genus subm siue mã prima in gñe aliquo rerum.

Alio

Alio aūt modo dicit eē ex aliquo ex mā p vltimā spēm de-
terminata est prima: τ iō ꝓpria mā vocat. primi aūt exem-
plū est sicut oia fluida siue liq̄bilia dicim⁹ eē ex aqua: q: aq̄
est pria mā ipsoꝝ. ℭ Scdi aūt exēplū est sicut dicim⁹ statuā
idoli ex ere: eo q̄ es ꝓpria τ proxima mā est idoli. Alio vo
mō scdo dī aliqd eē ex aliquo sicut ex pmo mouēte: sic aliqñ
querētes dicim⁹ ex quo est pugna τ rñdemus q̄m est ex ꝯui-
tio eo q̄ ꝯuitiū pn̄ᵐ est pugne. Alio āt mō dicit aliqd eē ex
aliquo fm īcētionē forme τ mãe simul: vt pȝ in his que fiunt
ex cōposito: oē enīȝ q̄ est ex illis est in que resoluit: resoluit
aūt cōpositū in mām τ formā: τ hoc mō iuxta hūc modū ꝓ-
prie resoluit totū in ptes: τ iō cōpositūȝ est ex mā τ forma: τ
totū est ex ptib⁹: τ hoc mō v̄sus homerici de troiana hysto-
ria sūt ex hystoria ilion ciuitatis: que troia alio noie vocat:
τ sīr de domo resoluta sunt lapides: τ iō domus est ex lapi-
dib⁹. In oib⁹ enīȝ talib⁹ finis est forma totius τ pfectū τ to-
tū dicit id qd hȝ īclusum q̄ est forma toti⁹. ℭ Amplius autē
4ᵒ mō dicit aliqd ex aliq̄: sicut ex pa⁹ formali τ ex illo tanq̄
ex pte dicit eē spēs: q: est pars eē sicut hoīeȝ dicim⁹ eē ex bi
pede siue ex rōnali q̄ est forma: que est pars eē: τ hoc mō syl
laba est ex elemētis quoꝝ q̄libet est pars eē ipsius: cū sylla
ba sit cōprehēsio litterarȝ id istāter ꝓlatarȝ. aliter eni sylla
est ex elemētis q̄ statua ex ere: sība eni nālis est cōposita ex
sensibili mā sicut ex māli pa⁹. Spēs aūt est ex spēi mā: sylla
aūt forma τ spēs q̄dā est: τ iō est ex mā nō sensibili sȝ ex mā q̄
est mā τ elūtū spēi: τ hoc est id ex quo cōponit sylla τ ē māle
in ipsa. Quedā igit sic dr̄ ex aliquo sicut dictū ē. ℭ Alia vo
τ quīto mō dicunt ex aliquo nī fm cām efficiētē τ formālē τ
mālē: τ iō dr̄ ex aliquo fm ptē aliquā pinductoꝝ modoȝ
oium: sicut ex pre τ matre existit puer: nō q̄ ex pte patris sit
τ ex pte matris: q: spma virtute est tot⁹ pater: τ gutta mīs
virtute est tota mater. Sed q: puer duo est τ fm ptē forme
est ex patre fm aūt ptē mãe ex matre tota: τ sīr iȝ nō oino ē
ex terra planta q: plāta fm aliq̄ sui ptēȝ est ex terra. ℭ Alio
vo τ sexto mō q̄ īter oēs est min⁹ pncipalis modus dī aliqd
ex aliquo q̄ est post illud: τ in talib⁹ opȝ q̄ maneat aliquid
vnū: sicut sība vna est in toto tpe: sicut dicim⁹ ex die fieri no
ctē: τ ecōuerso: q: nox est post diē τ dies post noctē tps ē enīȝ
circulare: τ hoc nō tm̄ dicim⁹ pro sība tpis: sed ēt pro q̄lita-
te: τ hoc mō dicim⁹ q̄ ex serenitate fit hyems siue tēpestas.
hoc est post serenitatē. ℭ Cū aūt in oib⁹ his nō cōsiderent
nisi duo. s. ipa pncipia fieri siue mutatiōis τ ordo mutatoꝝ:
necesse est oia iducta reduci in duo. Alia enīȝ dr̄ ex aliquo
fieri: q: trāsmutationē hñt adinuicē sicut oia q̄ iducta sunt
pter modū vltimū. Alia āt dicunt fieri ex hoc: q: fm tps so-
lū sic dicunt: sicut dicimus q̄ ex q̄litate dieȝ tuta fit nauiga
tio: eo q̄ est post eq̄litatē estiualeȝ nauigatio tuta: q̄ñ mare
quiescit: τ huī⁹ v̄sus est in astronomicis: vbi fiunt ordines ta
les: q: in circulo ꝫodi alius est ordo ex ariete in librā: τ ali⁹
ex libra in capricornū: τ sic in festis deoꝝ dicit q̄ ex Diony-
sijs fiunt tragilia: q: fiunt post dionysia festa celebrata tragi-
lia. Dionysia āt q̄ latine interpretat tenebras extirpātia fue
rūt facta hoīum illustriū τ laudabiliū: que pmo apud vete-
res cū laude celebrabant: tragilia āt fuerūt facta in erorū τ
seruiliū psonaȝ: q̄ postea cū vitupio varū celebrabant: τ iō
tragilia vocata sūt: a trogos qd est hircus: q: vitupijs istē
tes ferās aial: q̄ erat hircus in remuneratione acceperunt.

Tex. cõ. 30.

ℭ Cap. 2ᵐ. De distinctione modoꝝ partis.

Id ex quo aliqd fit pars est eius qd fit ex ipo: τ
id qd fit ex ipso totū est q̄ si deficiat is aliq̄ cō-
stitutētiū ipm ē diminutū: τ iō de his trib⁹ hic
p ordinē tractādū est. pars igit dī fm q̄titatē:
τ dī fm q̄litatē siue formā: τ dī pars fm eē que
est eēntialis pars. Pars aūt fm q̄titatē dicta
est in quā diuidit q̄ntitas quocūq̄ mō diuisionis: siue mē
suret τ numeret totū siue nō: semp enīȝ id qd auferē a q̄ti-
tate aliqua finita tota quātacūq̄ sit pars illius dī: sicut duo
dr̄ pars eē triū: τ tria pars quīq̄: τ cū tn̄ aliquotiēs sumpte
nō numerent totū. ℭ Alio vo mō dr̄ pars ea que sua tota
aliquotiēs sūpta dimētiāt solū: τ hoc mō sumit in geome
tricis pars. Sicut duo sūt pars senarij: τ sīr tria: τ q: sic du
pliciter dī pars q̄ntitatiua: iō vno mō duo sunt pars triū:
τ alio mō pars ipsoꝝ nō sunt. ℭ Amplius aūt pter ambos
preinductos modos dicit pars fm formā siue q̄litatē in
que diuidit spēs siue forma aliqua: ea enim in que formali
ter aliqd diuidit dicunt ptes ipsius: iō spēs dicunt ptes ge
neris q: genus diuidit in eas. ℭ Amp. ad hoc dicit pars id
in qd diuidit p resolutionē: τ ex qb⁹ cōponit totū aliqd: aut
spēs aliq̄: aut aliqs hñs spēm: sicut dicim⁹ enee sphere vnā
ptē eē es: τ aliā partē eē sphericitatē: τ cubi enei vnā pteȝ dici
mus eē es: τ alterā cubitatē: es enīȝ est mā in qua est tanq̄
in subto spēs sphere τ spēs cubi: hui⁹ enīȝ artificialis foia ē
figura. Hoc etiā mō angulus est pars q̄dā formalis: sȝ quā
dicūt angulū esse p se vnū genus q̄titatis discretū a linea τ
supficie τ corpore: quoꝝ rōnes in pcedētib⁹ idurim⁹: iȝ hoc
magis ptineat ad geometrā q̄ ad metaphysicū ostendere.
ℭ Amp. quīto mō dr̄ pars q̄ sūt in rōne diffinitiua que dif
finiēdo ondit vnūquodq̄ p terminos sui eē subalis: illa enim
etiā dicunt ptes eē toti⁹: τ diffinitū dicit quodā totū ꝓpter
qd etiā genus dī esse pars spēi: q: est pars eē ipsius τ est qd
ipsius spēi sicut subm in eē ipsius. Differētia aūt dicit pars
altera ipsius spēi: τ est quale qd in ipsa. ℭ Alio aūt mō dici
tur spēs pars generis q: est pars ptātis ei⁹. Genus enīȝ di
uidit in spēs sicut i ptes ptātis sue. Genus aūt vt ꝯstitutēs
eē ipsius spēi est pars ipsius. Ex iductio igit pȝ ptē eē tripli
eē in gñe q̄titatiuā. vȝ. τ ptātiuā τ eēntialē: eēntialē aūt du-
plicē fm viā cōpōnis rei τ fm viā rōnis. Scdm q̄titatē aūt
pars dicta ēt dicit: τ dupl̄r pars vt pȝ ex pinductis: pncipa-
lis aūt modus partis est scds modus: quo dicit pars que
aliquotiēs sumpta reddit totuȝ: τ sub hac rōne correlatiua
sunt adinuicē pars τ totū: q: totū nō est nisi finitū ptib⁹: fm
primā aūt acceptionē ptis dicit pars toto minus: τ totū pte
maius: iste aūt partis τ toti⁹ diffōnes nihil diffinitū τ deter
minatū demōstrāt. ℭ Igitur hoc de modis ptis dicta sint a
nobis: ptes enīȝ siue q̄titate nō ita ꝓprie dicim⁹ partes: τ
hoc pȝ q: illaȝ quelibet hȝ rōnē toti⁹: τ non tm̄ ptis: q: spēs
est totū gen⁹ fm eē: iȝ nō sit totū ipm fm ambitū sue ptātis:
genus. n. fm totū suū eē τ nām saluat in qualibet spe: sīr āt
genus est totū esse ipsius spēi fm potētiā: τ dīa est totū esse
ipsius fm actū: τ sīr etiā in partib⁹ essentialib⁹ fm realem
cōpositionē acceptis: q: mā est totum in potētia: τ forma est
totū in actu: τ iō istis modis nō ꝓprie pars est minor toto:
neq̄ totum proprie maius est sua parte.

ℭ Cap. 3ᵐ. De distinctione modorum totius.

Tex. cõ. 31.

Totū aūt q̄ fit ex aliquo dicit multis modis. τ
vno qdē mō τ primo τ pncipali dicit totuȝ qd
idē est q̄ pfectuȝ cuius. vȝ. nulla pars abest ex
qb⁹ est sicut se cōstituētib⁹: aliqua eni nō cōsti-
tuētia pncipl̄r pñt abesse: ꝓpter qd etiā distin-
guit per ptes pncipales τ partes secūdarias.
hoc igit mō pncipaliter dicit totū: τ iteꝝ scdo mō dicit totū
nā siue per nām formalē: eo q̄ forma primo mō dicta est nā
τ pncipal̄r: hoc aūt nā est cōtinēs cōtenta: que in pluralitate
aliqua cōsistūt terminata ad vnū cōtinēs: pp qd ēt vnū sunt
oia illa cōtenta. hoc aūt totū q̄ sic ab vno multa cōtinēte to
tum dicit duos hȝ modos. Aut enīȝ est sic vnū cōtinēs mul
ta: sicut vnūquodq̄ singulare designatū est vnū multitudineȝ
in se claudēs partiū: τ hoc est q̄ totū integrale vocat: aut sic
est vnū q̄ est ex his que cōtinet vnū: τ hoc vocat totuȝ vle:
siue vt q̄busdā placet vniuersum. iȝ enīȝ ipsa nā vniēs mul-
ta nō sit ex eis que vnit: tn̄ totalitas eius siue vniuersitas si-
ue vniuersalitas accidit ei ꝓut aliquo mō est ex ipsis. Oē
enīȝ totū hȝ hoc: q̄ est aliquo mō ex ptib⁹: hoc aūt in seque-
tib⁹ doctrine istius eiusdē libri clare ꝓbabit: vbi aūm vni-
uersalitatis inuestigabim⁹. Omne enīȝ qd vl̄r dicit: τ simil̄r
oē qd dicit totaliter dictū est tanq̄ vnuȝ aliqd eis: q̄ vnit
multa: τ hoc q̄ sic vnit est totū q̄dā vle quasi multa ꝯtinēs
vel actu vel potentia: pdicat enim de vnoquoq̄ ipsoꝝ: τ ea
de qb⁹ pdicat sunt oia vnū: tanq̄ ipm vle pdicatū sit vnū-
quodq̄ ipsoꝝ: sicut hō equus τ deus fm stoicoꝝ opiōnē τ epi-
cureoꝝ q̄ deos aiata corpora esse dicebāt: fm hoc enim oia
hec sunt vnū vniēs ea: eo q̄ ista oia sunt aialia: cōtentū vo
τ īfinitū est intra formā totius: sicut qñ vnū aliqd totū est ex
plurib⁹: que insunt intra formā totius cōtenta: τ illa que insunt
plura qdē sunt aut pfectiōe partiū: sicut est in etherogeneis
totis in qb⁹ sunt diuerse forme pficientis: vt forma ossis τ
nerui τ carnis τ hmōi: si vo nō fuerint pfectiōe differentes:
tn̄ sunt differētes īter se potentia siue ptāte: q: alia est ptās

vnius: ꝛ alia potestas alterius: sicut est in his quoꝝ partes nõ multũ differũt ſm formã: sicut in plantis est in qb⁹ ꝛ radix ꝛ stipes ꝛ ramus ꝛ virga: lignũ est: vel olus: ꝛ tñ differẽtes hñt ptãtes. Sinaũt sic nõ differũt: tñ differũt ptãte maxima sicut in his quoꝝ est vna ptãs in oib⁹ ptib⁹: ꝛ opȝ tunc vt origo illi⁹ ptãtis sic originaliter ex vno ꝙ est loco cordis in oib⁹ talib⁹: sicut est in qbusdaȝ ostreis que homogenia ꝛ in subã ꝛ ptãte eẽ videnť: nõ tñ oia q̃ sũt in ipsis sunt ptãtis marime. Sinaũt adhuc: ꝛ ĩ hoc nõ differũt tñ differũt onergia que est idẽ ꝙ opatio iterioꝛ hoc est opatiõe q̃ ab iteriori pn⁹ ꝑcedit. Alia enĩȝ est opatio vni⁹ ꝛ alia opatio alterius: qm̃ vna trahit ꝛ alia dirigit ꝛ.ȝ. vnit: ꝛ sic de alijs opationib⁹. he enĩȝ opatiões diuerse sunt inquãtũcũqȝ talibus corporib⁹ que toti⁹ hñt rõnẽ: hoꝝ aũt oium totoꝝ magis sũt distincte pluralitatis ea que sũt nãlia q̃ illa que sunt ab arte: sicut ẽt dicim⁹ in vno ꝙ nãliter vnũ magis est vnũ: q̃ id qõ est vnũ p artẽ: ꝛ hoc est dictum tanq̃ totalitas erist ar p rõnẽ vnionis alicuius: ea enĩȝ que sunt vnũ vel totũ p arteȝ lȝ forte figura differãt mẽbra tñ formaliter p essentiã nõ differunt: neqȝ ẽt differũt essentiali opatione. sic igiť tripliciter diciť totũ pfectiõe integritate ꝛ vniuersitate.

ℂ Cap. 4ᵐ. De dĩa toti⁹: ꝛ vniuersi ꝙ min⁹ ꝓprie di oẽ.

Tex.cõ.xi.

Mplius aũt obseruãdũ in dĩa totius itegri ꝙ vere totũ diciť: ꝛ dĩa vniuersi qõ magis ꝓprie vocať omne siue vniuersum ꝙ in oibus illis que sunt q̃ta q̃titate ipsoꝝ hñte pn^m ꝛ mediũ ꝛ vltimũ quoꝝ dĩam in ptib⁹ nõ facit positio nãlis ptiũ qua vna sic supra: ꝛ altera ifra ꝛ vna itus ꝛ alia extra ꝛ sic de alijs positionũ differẽtijs magis diciť oẽ siue vniuersuȝ: in oib⁹ aũt illis in quoꝝ ptibus ſm aliqd positi ꝯ facit dĩam: ꝛ ſm aliqd nõ facit dñt ſm diuersaȝ rõnẽ: ꝛ oẽ ꝛ totũ siue vniuersuȝ ꝛ totũ. Dixim⁹ aũt in ꝑcedẽtib⁹: ꝙ in etherogeneis positio facit diuersitatẽ ĩ his enĩȝ aliq̃ pars p nãȝ est itra: ꝛ aliq̃ extra ꝛ supra: ꝛ ifra: ꝛ dextra ꝛ sinistra: ꝛ ante ꝛ retro: ꝛ iõ tota illa dicunť ꝓprie sicut sunt aialiũ corpora: in his enĩȝ que sũt homogenea per totũ subã ꝛ opatiõe: nõ est positio faciẽs dĩam: nisi p accñs sicut dixim⁹ supius ex hoc: ꝙ visus vel tactus vel extimatio vel vicinitas alicui⁹ segregat vnã ptẽ ab alia: ꝛ illa magis ꝓprie dicunť vniuersum siue omne: qꝛ vniuersuȝ est vnũ versum in oia: ꝛ distributio totius vlis est eius ꝙ p vnã rõneȝ est in oib⁹ partib⁹: in oib⁹ aũt illis in qb⁹ ptiȝ qdẽ positio facit mutationẽ ꝛ partim nõ. In his diciť totũ ꝛ omne: sicut in his in quoꝝ põne partiũ diuersa est figura: ꝛ tñ vna suba ꝛ eadẽ opatio: sicut est pix ꝛ cera ꝛ vestis: positio enim in his trãsposita mutat figurã exterioꝛẽ. sed suba formalis manet eadẽ: ꝛ iõ dicunť illa ꝛ tota ꝛ vniuersa recipiẽtia ꝛ totũ ac oẽ: aqua võ ꝛ quecũqȝ sũt humida spẽs aque existẽtia: sic vinũ ꝛ liscinia: ꝛ hmõi ea que sunt nullo mõ in ptib⁹ variata dñt vniuersum: ꝛ oẽ qõdã: ꝛ simitr numerus diciť vniuersum ꝛ omne: eo ꝙ numerus nõ ẽ nisi vnitates aggregate que oẽs vni⁹ sunt forme: hoc igiť nõ dicunť tota: qꝛ nõ diciť tota aq̃: vel totus numerus: nisi ſȝ metaphorã. Si. vı. fiat distintio sites per accidẽs in partib⁹: sicut in antehabitis determinatũ est. Omne võ diciť in his in qbus est ꝛ vniuersuȝ similiter: quãdo est ꝛ in vno quodã vniẽte omnia ita ꝙ sit in his que ꝯtinet sicut in qbusdã diuersis specie vel numero: sicut dicimus ois hic numerus: ꝛ oẽs hee vnitates significãtes vniuersum numeꝝ: ꝛ vniuersas vnitates: omne enim ꝛ vniuersum idẽ dicim⁹ hic igitur de toto dicta sint a nobis.

ℂ Cap. 5ᵐ. Et est di. de. quot modis dicitur vniuersale.

Oportet aũt nos hic digressioneȝ facere vt vlis nãm cõsiderem⁹: qõ iã vniuersuȝ qõdã eẽ diximus. Et hic enĩȝ faciliter erit doctrina taȝ ꝑcedẽtiũ q̃ sequẽtiũ: qꝛ aũt subtiliter vlis nãm ingrere intẽdimus pmo quot modis vlẽ diciť distinguem⁹: ꝛ vnde ortuȝ hẽat vlẽ ostendemus.

ℂ Dicimus igiť vlẽ q̃tuoꝛ modis dici ꝓprie ꝛ hoc q̃cunqȝ mõ dicať trib⁹ modis vel q̃tuoꝛ cõsiderari. Diciť enim vlẽ actu ꝛ potẽtia ꝛ nã ꝛ opione. Actu aũt idem est ꝙ actu eẽ de multis ꝛ in multis ſm eẽ nõ diuisum ab illis: sicut hõ: potẽtia aũt vlẽ est: ꝙ lȝ actu nõ sit: tñ nihil ꝓhibet ipm eẽ vel fieri tam in arte q̃ in nã sicut domus octãgula que forte nulla est: sed tñ põt eẽ vel corp⁹ regulare viginti basiũ. ita ẽt in nã

Vlẽ q̃tuoꝛ modis dicitur.

ꝓpter renouatiões figuraꝝ celestiũ nihil ꝓhibet aliqd fieri ꝙ nõ est: ꝙ si eẽt saluareť in multis ꝛ eẽt vlẽ. ℂ Vlẽ autẽ nã est sicut id qõ quãtũ de se ꝛ nãm suã est vel põt eẽ in multis lȝ aliqd ipediat ipm: ꝙ nõ est de nã sua: sicut sol: qm̃ nã sue forme nõ ꝓhibet eẽ de multis ꝛ in multis: sed hoc ꝓhibet mã in qua est: que tota est pfecta p formã: ꝛ iõ forma nõ multiplicať: qꝛ forma nõ multiplicať nisi p mãe diuisionẽ: ꝛ sic est de luna ꝛ de oib⁹ stellis alijs quaꝝ quelibet in specie ẽ vna nõ multiplicata p numerum. ℂ Vlẽ aũt ſm opionẽ qdã dicũt vlẽ nõ tñ vere est vlẽ: ꝛ hoc est qm̃ aliqd ſȝ sui qdẽ nãm est icõmunicabile eẽ multis. putať tñ cõicabile esse iõ ꝙ ptes eius vel opatiões a qb⁹ nomẽ accipit sunt cõicabiles. Et pmi qdẽ exẽpliũ est mũdus q multiplicari nõ põt ſȝ sui nãȝ tñ qꝛ ptes plures cõicabiles sunt. Multi putauerũt multos eẽ mũdos: cũ tñ mũdus ipso noie dicat pfectionẽ q̃ multiplicatiõi ꝯdicit sic ondim⁹ in pᵒ de celo ꝛ mũdo. Scõm aũt exẽpliũ est deus cui⁹ opatiões sunt ꝓuidere ꝛ gubernare ꝛ hmõi: ꝛ qꝛ ista cõicabilia sunt multis: multi putauerũt deũ eẽ qõdã vlẽ qõ ꝑdicať de multis: cuȝ tñ nã diuina dicat qõdã incõicabile simplex: ꝛ primũ ꝛ soluȝ. ℂ His ergo modis cũ dicať vlẽ ante rem. vȝ. ꝛ in re ꝛ post reȝ: ꝛ in rõne vniuersalitatis. Ante rem aũt diciť vlẽ dupliciter: cũ enĩ oia sicut iam multotiẽs dixim⁹ sint in itellectu prime cause sicut in formali ꝛ primo lumine: ꝛ ipsa sit hoc mõ forma oiuȝ: que tñ sũt in ipsa vita ꝛ lux: eo ꝙ hec est vita q̃dã existẽtib⁹ oib⁹ ꝛ est lumẽ ois noticie ꝛ rõnis oium. Dixerũt tñ stoici q̃ peripathetici hui⁹ causas: vlia esse prima ꝛ rões ꝛ formas q̃ oium sũt forme vlr ꝑhabẽtes ꝛ imãliter ꝑhabẽtes: ꝛ simplr hñtes oium apud se rões. Cõceptus aũt ꝛ notio vlr hũs ꝛ simplr ꝛ imãliter vocať vlẽ. Hoc igiť mõ acceptuȝ vlẽ hȝ qõdã eẽ spãle: ꝙ est eẽ cause itellectualis hoc mõ quo lumẽ intellect⁹ eius est forma reꝝ a se fluentiũ p itellectũ vlr agẽtem ꝛ facientẽ existẽtias reꝝ. ℂ Alio aũt mõ dicitˀ vlẽ: ante rem nõ tpe sed suba ꝛ rõne: ꝛ hec est forma aut cã formalis accepta cõstituens eẽ rei. Actus enĩȝ talis forme: ꝛ ꝓprius effectus est eẽ in omni eo ꝙ est: hoc aũt cũ indifferens sit in oibus que sunt eiusdẽ speciei vel forme ꝛ quãtuȝ est de se sic indiuisum hȝ vnã ad oia vel multa relationem: ꝛ sic accipit vlitatis quãdã nãm ꝛ rõneȝ: vlẽ aũt ꝙ dicũt esse in re est eadem forma pticipata a multis actu vel potẽtia: ꝛ hec qdeȝ diciť vlis eo ꝙ de se semper est cõicabilis ꝛ ꝓpagabilis in multa ex vno: ꝓpter qõ etiã gen⁹ vno mõ diciť vnũ ex quo est ꝓpagatio oiuȝ alioꝝ: vlẽ aũt qõ est post reȝ est forma in esse abstractionis: ſm ꝙ diciť ꝙ experientia facit vlẽ ꝛ memoria: sicut nos in ꝑncipio hui⁹ doctrine docuim⁹. ℂ Esse aũt vlis in rõne vlitatis est sic accipiẽdũ. In vli qdeȝ aliud est id qõ est ipm vlẽ: ꝛ aliud est vlitas siue vniuersitas ipsi⁹. sicut in hoc vli hõ aliud est ipsa nã que homo est: ꝛ aliud est cõitas ipsius siue cõmunio: qꝛ ipm in se nec vnũ est qõ multitudini ꝯdicat vel multitudini opponať: nec multa est qua multitudine opponať vnitati solius: ꝛ iõ hoc mõ dicũt Auicẽna ꝛ Algazel: ꝙ vlẽ nec ẽ vnũ nec ẽ multa: vniuersalitas aũt ipsius que magis ꝓprie diciť vniuersitas est ex respectu sui ad supposita: qua respicit illa sicut vniens: ꝛ iste respectus est vniuersitas: quãuis forte tñ sit in vno: qꝛ non vnũ vt vnuȝ nec multa vt plura siue multa sic respicit: neqȝ finita vt finita neqȝ infinita: sed respicit vt vniuersum ĩesse omniũ: ꝛ ideo hoc modo est vniuersum: ꝛ pȝ ꝙ in rõne huius vniuersitatis aliud hȝ esse q̃ sit eẽ eius ante rem vel in re vel post reȝ acceptũ. Igiť isti sunt modi vlis ꝛ nõ totius sicut in sequentibus erit manifestum.

Non eẽ vlis ĩ rõne vlitatis ẽ accipiẽdum.

ℂ Cap. 6ᵐ. Et est digressio declarãs originẽ ꝛ cãm vlis.

Rigo aũt vlis: ꝛ cã duplex est: vna qõ prima ꝛ altera cõiuncta ꝛ quasi causata. Origo qdẽ prima est: qꝛ ois talis nã ꝛ forma est lumẽ qõdaȝ intelligẽtie ꝓcedens in suba. In prehabitis se diximus ꝛ in sequẽtib⁹ ostendemus: ꝙ ois intelligentia lumine suo ambit totã illaȝ nãm quã mouet motu sphere sue: ꝛ iõ necesse est ꝙ lumẽ suũ toti illi vniuersitati sit cõicabile: ꝛ cũ forma sit lumen itelligẽtie agẽtis: ꝛ lumẽ ipm sit hypostasis ꝛ radix ei⁹ ex illo hȝ vlẽ ꝙ vlẽ esse põt qꝛ ex hoc ad plura hȝ cõicabilitateȝ. ℂ Amp. vlẽ in gñe nõ hȝ nisi duplex eẽ: sepatũ. vȝ. ꝛ pticipatũ in hoc aliqd: cõstat aũt ꝙ ex hoc ꝙ est participatuȝ cũ hoc aliqd nõ hẽat cõmunicabilitatẽ:

Que sit pma origo vlis.

cōmunicabilitatē: hʒ igit ex hoc q̄ ē separatū: primū aūt eē se-
paratū q̄ hʒ est in itellectu agēte ambiēte mām: ex hoc igit
ꝛ nō ex alio hʒ cōicabilitatē. ¶ Dicet aūt fortasse aliquis q̄
cōicabilitatē hʒ ex hoc q̄ cōparat̄ pluribꝰ actu vel poᵃ plura
existibꝰ: sed hoc oino est absurdū. Nō eni cōparatio qua cō
parat̄ pluribꝰ cā est eius q̄ p intellm est ante hmōi cōpara-
tionē: nihil aūt cōparat̄ pluribꝰ nisi q̄ est cōicabile. Cōicabi
litas igit̄ cā est q̄ cōparat̄ pluribꝰ ꝛ nō cāta a tali cōparatiōe
ad plura. Cū igit̄ nihil sit primū ambiēs multa in cōformādo
ab ipsa nisi itellectꝰ agens: q̄ forma aliq̄ ambiat multa per
cōicabilitatē sui ad ipsa hʒ ab itellectu pmo agēte cuiꝰ ipsa
lumē existit: ꝛ iō nitimꝰ in scia de itellectu agēte: q̄ ipsa est
ad ea q̄ ambit sicut ars ad mā: hec igit̄ est pma cādit vli-
tatis in oibꝰ que vlia sunt. ¶ Cūm autē hʒ vle sue vlitatis
cōiunctā: ꝛ hoc est q̄ ipm̄ aptū eē de multis poᵃ vl actu: hec
aūt est cōpacatio ad multitudinē eoꝛ quoꝛ eē est id cui ac-
cidit vle eē: quāuis eniʒ forte nihil taliū sit ipm̄: tā aptitudi
nē hʒ suū esse ꝯsequētē q̄ oibus talibꝰ suppositis cōparet̄: ꝛ
hec aptitudo facit ipm̄ vle: lʒ aūt habeat hoc in itellu exis
ꝛ nō hēat ipm̄ extra itellm in re existēs: tñ nō hʒ p hoc q̄ in
intellectu est: neq̄ ēt hʒ hoc p hoc q̄ est in re ipsa. in re autē
existēs hʒ esse reale ꝛ hoc ꝑpriū est p idiuiduātia q̄ accidūt
ei in re ipsa: ꝛ sic nullo mō hʒ eē in pluribꝰ potētia: vel q̄ sic
vle sm̄ vnūq̄dq̄ʒ est alterū ꝛ alterū sicut in primo de aia dixi
mus. In itellectu aūt existēs est sepatū ꝛ ab esse qdē separa
ti nō hʒ cōparari pluribꝰ vel respectū vlitatis lʒ nō hēat eūʒ
nisi separatū. Separatū eni est p hoc q̄ accipit̄ nō ꝯiunctū:
ꝛ nō cōiunctū existēs ad hoc q̄ accipiat vniuersā rōnē opʒ q̄
accipiat ad multa de qbꝰ est relationē: a tali igit̄ relatiōe hʒ
vniuersā rōnē: ꝛ iō vle duobꝰ cōstituit̄ nā. vʒ. cui accidit vli-
tas: ꝛ respectu ad multa q̄ cōplet illā nām in rōne vniuersi.
¶ Dubitabit aūt fortasse aliqs de his q̄ nullā subiectā hñt
suppositoꝛ multitudinē: an ipsa ad multa referant̄: videt̄
enim ad multa nō referri q̄ multitudinē nō hʒ ad quā re-
ferat̄. ¶ Sed ad hec ꝛ his similia p antedicta pʒ rñsio. suffi
cit eniʒ vli in eo q̄ est vniuersūʒ qōdā qō ipm̄ de se ambiat
multa siue illa sint siue nō sint dūmō sint de potētia sui ambi
tus: sicut pʒ in forma solis que de nā sui ambitꝰ ꝛ ptāte mul-
ta ambit: lʒ nunq̄ ꝓcedat in actuʒ hmōi multitudo. Sicut
enim ars ꝛ itellectus agēs multa ambiūt de ptāte sua q̄uis
forte nunq̄ aliqd eoꝛ q̄ ambiūt ꝓcedat in actuʒ. Hoc igit̄
de origine vlis ꝓut ipm̄ vle est tm̄ dictū sit a nobis.

Cōicabilitas cā ē q̄ vle pluribꝰ cōparat̄ ꝛ nō ecōtra.

Que est ei cōiuncta vlis.

Vle duobꝰ cōstituit̄ vide p hoc Auer. 7. meta. cō. 46.

¶ Cap. 7ᵐ. Et est di. de. nām ipsaʒ q̄ est vlis: ꝛ accñā genera
ipsius p q̄ efficit̄ in aia ꝛ in rebꝰ ꝛ vnū ꝛ multū: ꝛ cōe ꝛ ꝓpriū
p que oia concludit̄ ipsius differētia totius ꝛ vniuersalis.

Natura autē illa que est vle simplex nā est sm̄ se
ipsaʒ existēs ex suis cōstās diffinientibus: aut si
ipsa est primū diffiniēs: tūc ipsa cōstitit absolu
ta in sua qdditate: ꝛ nō accipit̄ cōiuncta alicui
ꝓprietati vel accidēti vel respectui q̄ cōsequūt̄-
tur eē suū: sicut si dicamus q̄ hō sm̄ ipm̄ q̄ hō
est vel q̄ est hō: sic. n. nō pēdet eē suū ex itellu eē vel in suppo
sito eē: q̄ sʒ hoc nihil ē de eē suo: qō nō igredit̄ in suā rōneʒ
diffinitiuā: ꝛ iō hoc mō: neq̄ ē ꝓpriū neq̄ cōe neq̄ vnū neq̄
multa: q̄ nihil hoꝛ est i rōne diffinitiua q̄uis nō repugnet
quin qlibet istoꝛ ꝯueniat ei p aliqd adiunctū nāe sue siue
sube. Accidit ei eniʒ eē in hoc ꝛ in illo ꝛ p hoc efficit̄ ꝓpriū.
Accidit enim ēt eidē referri ad multa: ꝛ p hoc efficit̄ vle si-
ue cōe: accidit ēt eidē esse separatū: ꝛ p hoc efficit̄ itelligibile:
accidit ēt ei terminatū eē ꝛ indiuisum: ꝛ p hoc efficit̄ vnū: ꝛ
accidit eidē adhuc diuidi p mãe diuisionē ꝛ per hoc efficit̄
multū. ¶ Si ḡ q̄rat̄ a nobis. Cū hō sʒ id qō est hō accipit̄.
Utrū sit cōe vel ꝓpriū vel vnū vel multa: dicimus q̄ sm̄ q̄
hō est hō nihil est hoꝛ q̄ nihil hoꝛ diffinit ipʒ. ¶ Sed oia
hec cōsequunt̄ eē ipsius: si aūt sic querit̄ verū hō in eo q̄ hō
est: sit vnū vel multa: vel cōe vel ꝓpriuʒ dicimus q̄ locutio
duplr̄ intelligi pōt. Si eniʒ cū dicit̄ in eo q̄ hō est hō in pre-
dicato itelligat̄. tūc dicimus sicut prius q̄ hō in eo q̄ hō ni-
hil est illoꝛ: sed potius in eo q̄ hō est aial est rōnale. Si aūt
hō in subto sit ꝛ esse ꝑdicet̄: tūc sensus est hō in eo q̄ est hoc
est in eo q̄ hʒ esse: cū eē multipliciter dicat̄ nihil ꝓhibet tūc
hoiem in eo q̄ est vnū vel multa esse cōe in re. Cū aūt dicit̄
hō est hō ꝛ hō in eo q̄ est hō est hō nō aliud esse iportat̄ nisi
q̄ est ex diffōne: ꝛ iō si oino simplex talis nā accipiat̄ nō ha-
bebit diffinitionē: ꝛ in talibus idē querit̄ per qōneʒ an est ꝛ
p qōnem qd est ꝛ tale nec vere vnū nec vere multa est neq̄
cōe neq̄ ꝓpriū sicut est in cā prima. ¶ Hoc igit̄ mō accepta
nā sm̄ se vere est cā eoꝛ quaꝛ illa cā est: ꝛ hoc mō sm̄ nām
est ante rem ipsaʒ: sicut aūt diximus vle lʒ ab hoc q̄ est i in-
tellectu nō sit vle nō est tñ vle nisi eas in itellectu: ꝛ hoc ꝓba
tur sic: hoc eniʒ mō est vle: ꝓut accipit̄ vnū de oibꝰ: vnum
aūt de oibꝰ nō est in esse q̄ hʒ in rebꝰ: q̄ sic vni ꝛ eidē rei ac
cideret multe indiuiduatiōes: vel oēs qō esse non pōt. Opʒ
igitur q̄ sit vnū de oibus: ꝓut vnū est separatū ab oibus:
hmōi aūt sit per itellectum cuius ꝓbatio hec est. Due eniʒ
forme eiusdē speciei in vno sm̄ idē inesse nō possunt. Acci-
piat̄ ergo hō a sor. ꝛ accipiat̄ a platone sine oibꝰ indiuiduā-
tibus: aut sunt due forme aut nō: si sint due ꝛ sm̄ idem sunt
in itellectu: tūc due forme eiusdē speciei insunt eidē qō iā di
ximus impōle. Si aūt sunt eadē: tūc eadē rōne de oibꝰ indi
uiduis acciperet̄ idem: igit̄ idē qō in itellectu est vnū ꝛ idē
q̄ tñ est de multis sic igit̄ nō est vle nisi dum intelligit̄: ꝛ hec
est veritas. Lʒ qdā ex sola ignorātia ꝓbe hoc negāt. ¶ Est
aūt hic qōdā aduertēdū valde notabile. ex quo eniʒ vna ꝛ
simplex est nā que sm̄ se neq̄ est in itellectu: neq̄ i rebꝰ: hec
pro certo qn̄ ēt est de se est vna vbiq̄ ꝛ semp: ꝛ p hoc q̄ est
in aia nihil hoꝛ amittit: nō enim p aliud est in itellectu nisi
per hoc q̄ est esse separatū ꝛ hoc nō opponit̄ alicui dictoꝛ:
in itellectu igit̄ existens nō videt̄ esse singulare lʒ hoc dicat
Auic. nō enim est in eo sicut in subto oino sicut alibi ostēdi-
mus. Videt̄ igitur in ipso sicut vbiq̄ ꝛ semper: ꝛ tūc nō erit
aliud in vno ꝛ aliud in alio. De his aūt alibi: ꝛ ꝑcipue in li
bro de pfectione aie determinatū est: ex iductis aūt quo ad
ꝓpositā intētionē est hoc accipe q̄ nā illa cui accidit vlitas
in se est vnū qd: ꝛ sm̄ q̄ accidit ei cōpari ad multa est vniēs
multa ꝛ esse ipsoꝛ. ¶ Et ex hoc accipit̄ differentia totius ꝛ
vlis: qm̄ totū ex hoc q̄ est totū nō est nisi in rebꝰ significatis
singularibꝰ: vle aūt ex hoc q̄ vle nō est in ipsis. ¶ Adhuc āt
totū ex hoc q̄ est totū numerat̄ partibꝰ suis: ꝛ quelibet ptiū
est aliqd substātie ipsius. Vle aūt nec numerat̄ ptibus: nec
sunt ptes aliqd de suba ipsius: adhuc aūt nā totius nō cōsti
tuit ptes suas sed nā vlis ꝯstituit oēs ptes suas: totū enim
ꝯstituit̄ ex suis ptibꝰ: vle āt ꝯstituit suas ptes ꝛ nō ꝯstituit̄
ex ipsis: ꝛ iō totū nunq̄ pōt fieri pars ptis sue: sed vle q̄ cō-
stituit ptes suas pōt fieri pars essentialis sue ptis. ¶ Amp̄.
totū nō est totū vnicuiq̄ parti sʒ se: vle aūt totū est cuilibet
parti sm̄ se. ¶ Amp̄. totū nō est totū nisi ptibꝰ ptibꝰ: vle āt
est vle p̄sentibꝰ ꝛ absentibꝰ. ¶ Amp̄. totū est totū finitarum
partiū: vle autē respicit partes ifinitas vel non finitas q̄ntū
est de se. hec igitur de vniuersali sint sic dicta.

Vle lʒ ab hoc qō est i itellu nō sit vle: nō est tñ vle nisi eas in itellu.

Que diffa est iter totū ꝛ vle.

Vide cō. 19. tertij de aia.

¶ Cap. 4ᵐ. De eo qō dicit̄ colobon q̄ quidē toti opponit̄.

Habita dñia totius ꝛ vlis facile est scire qd ē di-
minutū sm̄ q̄ opponit̄ toti in eo sensu quo ta-
tū idē dicimꝰ qō pfectū: hoc igit̄ greci significā-
tes dicūt colobon: qō sonat diminutū mēbrū:
sed mēbrū generaliter vocat̄ pars que deter-
minat sitū aliquē in toto etherogeneo: qō pro-
prie totū vocat̄. ¶ Dicit̄ eni Colobon eē de numero q̄ntita
tū nō q̄ntūlibet: sed potiꝰ illud qō est colobon opʒ esse q̄nti-
tatē que suo noie ꝛ situ sit partialis: ꝛ suo noie sit totū conti
nēs ptes tales multas: ꝛ hoc est qn̄ etherogeneū totū cuius
pars aliq̄ trūcata est totū nō destruēs: ꝛ hoc est qō nos ꝯsue
uimus vulgariter vocare mutilatū: lʒ nō ꝓprie: q̄ mutilatū
est amputatū naso: si eniʒ duo diuidant̄ ꝛ altera vnitatū au
ferat̄ ab altera nō est colobon: q̄ neutrū est pars alteriꝰ: in
colobon aūt amputatū oʒ eē ptēʒ ꝛ diminutū siue mutilatū:
siue colobonitū opʒ eē totū. Nunq̄ eniʒ colobonitū est eq̄le re
licto ex amputatiōe: ꝛ vt̄ nullius q̄ntitatis nūerus detrūca
ta aliq̄ pte ipsiꝰ ex hoc nō efficit̄ colobonꝰ: i colobonijs eniʒ
subam formalē q̄ est spēs opʒ manere post ptis detrūcatio-
nē: pte aūt aliq̄ a quolibet numero amputata resultat alia
numeri spēs: tā in trūcato q̄ in diminuto: ꝛ hoc est sicut si di
camus q̄ cilix siue archa est coloba: tūc eni post trūcationeʒ
adhuc manet archa lʒ sit aliq̄ parte diminuta. Numerꝰ aūt
sicut diximꝰ dēpta aliq̄ pte nō manet idē. ¶ Adhuc āt q̄ di-
cta sunt opʒ addicere q̄ illa sunt coloba proprie que sūt par
tium dissimiliū: sicut diximus: aut ēt neq̄ hec oia que dicta
sunt sufficiūt adesse colobi. Numerus enim est vt diximus

Idem asserit Auic. l. 5. sue meta. cap. 5. Equitas ē tm̄ equinitas ꝛc.

Lex. cō. 32.

nõ est colobon q̃uis dissimiles hẽat ptes: vt dualitatẽ z trinariũ. Sed gñaliter dicemus q̃ nullũ talium totoꝝ est colobon cuius ptiũ situs ipso noie ptiũ nõ facit dĩiaz: sicut manus q̃ suo noie dicit põnẽ extrinsecus in latere: z oculus suo noie dicit põnẽ supius: z cor suo noie põnẽ interius: z sic de alijs sicut supius determiatũ est: z iõ homogenea sicut aq̃ z ignis z huiusq̃ue in ptibus nõ hñt põnez nisi p accñs nõ sunt colobia si diminuant: ea eniz que dñr colobia .opz talia eẽ q̃ in suba ptiũ p se hẽant põnia dĩiaz. ¶ Amp. cũ oĩbus iductis opz q̃ntitatẽ eẽ cõtinuã partiũ eo mõ quo ↄtinuũ dicit colligatuz ad vnũ p nãz vel p artẽ: aliq̃ eniz q̃ sũt dissimiliũ ptiũ hñt q̃dã ermoniã: z nõ ↄtinuationẽ: z in cõpositiõe illa hñt cõpositorũ põnez q̃ vnũ est extra z aliud intra: z tñ illa nõ sunt colobonia: q: nullũ diminuit ex alio cũ oĩa distincta sint abinuicez fm suas totalitates: z nullũ eoꝝ cõtinuũ cũ altero. Ad hoc aũt que dicta sũt opz scire: q̃ nõ quelibet tota ↄtinua dicuntur colobonia: z ea tota q̃ colobõia dñr: nõ sortiunt hoc nomẽ cuiusq̃ pticule p̃uatiõe. Si eniz auferant ea q̃ nõ sũt ppria sube sicut ab aue plume vel pili ab boie: nõ dñr colobonia pp taliũ priuationẽ: hec eni sunt nõ de eẽ totius fm q̃ totũ s3 q̃dã supflua que recrescũt ablata: z si nõ recrescũt hoc est p accñs in q̃busdã. Adhuc aũt etiã si sunt ppria sube totius tñ nõ adhuc dñr colobonia: si auferat aliqd vbilibet: i tali eni loco põt eẽ positũ in toto qđ ablatũ nõ diminuit sed destruit totũ: z in tali loco põt esse ablatũ q̃ est de influẽtibus z effluẽtibus fm mãm: que nõ determinat aliquã ptẽ que positionis determinatã hẽat dĩiam in toto: z hoc est sicut si diceamus: q̃ clitr siue archa pforet in fundo: nõ eni ex hac pte põnez hñte diminuit: sed pars aliq̃ ledit in ipa archa. Sed colobõ siue colobonium vocat si auris amputat ab aiali siue oculus aut extremitas aliq̃ pedũ vel manuũ: ex hoc eniz nõ destruit aial fm subaz: sed manet adhuc aial s3 trũcatũ vel mutilatũ: hoc tñ totũ nõ dicet colobonium si qs ab eo priuet carnẽ aliquã: q: caro est pars fm mãz influẽs z effluens nõ determinãs sitũ in toto fm põnia spãlez dĩiam. nec est colobonitũ si diminuat cor aut splen aut epar: q: illa sũt intra z priuata destruũt totũ: z iõ illoꝝ subtractio iterfectio est z nõ diminutio: z iõ nõ dicit colobonitũ nisi diminuat extremitatez aliquã que est de ppria suba totius: z qua ablata nõ destruatur totũ. Adhuc aũt nõ ppter oẽm ablationẽ cuiuslibet extremitatis dicit colobon s3 opz q̃ priuatũ nõ recrescat. Aliter eniz eẽt de influẽtibus z effluẽtibus fm nãm: z q: opz colobonitũ diminutũ eẽ in aliquo qđ est de ppria suba totius iõ calui nõ sunt coloboni. Sic igit pz q̃ colobon cuidã toti accidit: z nõ omni nec accidit vli q̃ suas ↄstituit ptes z saluat i quolibet eoꝝ: z id qđ est totuz pars est vlis: hec igit dicta sint de colobon. ¶ Opz aũt scire: q̃ si colobon fm diminutã rõnem ipsius accipiat: tũc q̃libet iductoꝝ aliquo mõ i pprietatis colobon põt appellari: semp tñ accidit toti z nõ vniuersali.

¶ Cap. 9m. De modis q̃bus determiat generis mltiplicitas.

Tex. cõ. 3.

Rursus ex q̃bus est aliqd q̃dã sunt p̃n fm eẽ: z de his habitũ est: q̃dã aũt sũt p̃ncipia fm cognitionez z hec sũt genus z dĩia: z de his opz terminare q: aliter nõ possumus venire in cognitionẽ sube: z qd est. determinemus igit p̃mo modos gñis z modos differẽdi s3 genus: z postea accipiamus ppriũ modũ generis: z ppriũ moduz dĩie: z ordinamus nãs ipsoꝝ. ¶ Genus g̃ dĩ vno mõ a gñatiõe: qñ eoꝝ q̃ sũt vnius spẽi ppagatio vel gñatio cõtinua est: z hoc mõ oĩa illa que multiplicant sub forã vna gñatiõe vniuoca dñr esse genus vnũ: hec eniz oĩa sunt vnius potẽtie: z vnius forme: z eoꝝ ppagatio est sub forma vna: sicut dicit hoĩuz esse genus vnũ: eo q̃ cõtinua eoꝝ gñatio ex vno nõ itercipit aliquo generãte vel generato fm formã aliaz: z ex hoc pz q̃ oĩum eoꝝ quoꝝ est genus hoc mõ dictũ vnũ ppagatio est vnã ex vno fm nãz q̃cũq̃ sit illud: hic eni q̃dã ponũt ↄstellationẽ quãdã: q̃dã aũt īdiuiduũ eiusdẽ gñis vnũ: q̃dã aũt rõnẽ nãe vnã: q: virtus gñantis est a nã illa: z v̄tus q̃ est in mã imago est v̄tutis illius: z iõ tres opiones tãgũt mouẽs primuz z agẽs p̃m z determinatũ z formã primã v̄tutes z actus iformãtẽ z quo ad hoc q̃libet sic opinãtiũ aliq̃ mõ dicit veꝝ. ¶ Alio aũt mõ dĩ genus ex quo aliq̃ sũt sicut ex primo mouẽte mãm ad gñationẽ ipsoꝝ: sicut eniz dĩ vulgariter: q̃ q̃dã sunt elines gñe: z q̃dã Joues eo q̃ priores ab Elino p̃mo patre: sequẽtes vo a Joue primo generãte sunt traducti: z magis q̃dẽ denoiant ↄtia a generãte patre q̃3 a mã siue a matre. Aliqñ tñ denoiantur a matre femina: sicut a Pyrrea siue pyrra pyrrite vocãtur: huiusmõi aũt cã i libro de aialibus assignata est: q: .vz. mater est sicut mã: pater aũt est sicut factor z spẽs in gñatiõe. ¶ Amplius aũt tertio mõ z genus qđ est q̃si id in quo sũt spẽs sicut in subiecto subalterni sibi fm imaginationẽ z sensuz: z hoc est simillimũ cũ mã sicut supficies dĩ genus figuraꝝ supficialiuz: z solidũ siue corpus dicit eẽ genus figuraꝝ corporaliũ: sed in hec est dĩia: qđ hec sine trãsmutatiõe figuris supficialibus vel corporalibus determiant: figuraꝝ eni est aliq̃ supficialis: z hoc q̃ est supficies q̃dã talis vel talis: hoc est sic vel sic figurata: figuraꝝ vo alia est q̃ est solidũ siue corpus talis vel talis: hoc aũt siue sit supficies: siue solidũ subm est differẽtijs z idifferentijs q̃ cõstituũt figuras esse subm tñ sine sui trãsmutatione. ¶ Amp. aũt genus dĩ ppriissime: q̃ est genus sicut dĩ genus in orationibus diffinitiuis in his eni id qđ p̃mum iest: z q̃ in qd p̃dicat hoc dicit eẽ genus: z hoc est q̃si fundamẽtũ oĩum alioꝝ siue sint subalia siue accñtalia: hoc eni est subm primũ nõ existens in aliquo sicut in subto: z huius q̃dez ipse dĩie f̃ñales dñr eẽ q̃litates: z hoc differt ab eo qđ ante dictũ ẽ: qm̃ supficies q̃dẽ realiter est in quo fm aliquã ptẽ sui siũt figure: z solidũ est in quo fm aliquã ptẽ sui siũt figure corporee: z nõ fm totũ: q: figura nõ est nisi fm exterius in solido z figura nõ est nisi in termino supficiei: z hoc q̃dã nõ ↄsiderauerũt: z iõ nõ nisi tres modos gñis eẽ determinauerũt: genus aũt in oronibus diffinitiuis est ipsa suba eius cuius est genus: nõ s3 ptẽ ipsius s3 fm totã ipsius nãm z subm: z dĩie sũt sicut q̃litates eẽntiales istius gñis z hoc est genus pprie dictũ. ¶ Capitulariter g̃ pstringẽtes q̃ dicta sũt dicimus q̃ genus tot modis dĩ sicut dictũ ẽ: p̃us eni mõ dĩ fm gñationẽ ↄtinuã eiusdẽ nãe s3 spẽm z hoc est gñis siue: sub vna cõi nã. ¶ Aliud aũt fm genus dĩ fm gñationẽ ex vno p̃io mouẽte. ¶ Aliud aũt dĩ sicut forma siue figura supficiei vel corporis. ¶ Aliud aũt 4° mõ dictũ dicit genus sicut mã: nõ tñ oĩno idẽ cũ mã: id eniz cuius dĩia est z eẽntialis q̃litas specificãs ipm z determinãs hoc est subiectũ q̃dã: qđ aliquo mõ dicimus materiam.

¶ Cap. 10m. Et est digressio declarans naturã generis: z distinctionem eius a materia z a differentia.

Hec aũt vt plenius itelligant opz nos determinare nãm gñis subtili determiatiõe sicut aliã iam patuit: nã gñis est cuius q̃litas eẽntialis est dĩia. ¶ Nã igit que in suis subalibus cõsistit ad eẽ suũ nõ idigẽs dĩia est genus: qm̃ si adesse suuz vt genus est dĩia idigeret: oporteret q̃ in oi generis diffõne reciperet dĩia z hoc falsum est: qm̃ s3 aliqđ genus diffiniat hoc tñ accidit ei nõ inq̃ñtũ q̃dẽ genus est: s3 potius vt est spẽs q̃dã ex gñe supiori: z dĩia cõstituta. si eni genus fm q̃ genus hẽret diffõnẽ: oẽ genus hẽret diffõnẽ qđ falsum est: z cõstat ex p̃cedẽtibus: q: id qđ simplr est genus z nõ ẽ nisi genus: nullã hz penitus diffõnẽ. ¶ Jã eni ostẽdimus q̃ cũ dicimus suba est ens p se exñs: p se existẽs nõ dicit nisi nõ i alio existere: z hoc nõ addit sicut dĩia aliqd sup ens z iõ realiter idẽ est ens veꝝ z suba z oĩa alia sunt modi q̃dã entis. Constat igit q̃ genus in eo q̃ genus ad eẽ sui fm ipm q̃ genus est nõ idiget dĩia: ad eẽ igit suũ fm q̃ genus est nõ est natũ recipere alteꝝ: est igit sicut exñs in se ipso in eo q̃ est genus. Igit hoc mõ est in se existẽs in nullo existẽs vt in subto: z exinde hz q̃ in qd p̃dicat z est suba eius cuius est genus: q: eo cuius genus est nõ idiget aliquo ad esse suũ in eo q̃ genus est. Mã aũt nõ cõparat ad id cuius mã est sicut nõ idigẽs aliquo: s3 potius sicut impfectũ idigẽs forma: z iõ nõ cõparat nisi sicut pars: que est in po° aliud fm eẽ: z iõ in se subsistẽs nõ itelligit nisi per analogiã ad formã: z iõ differt a gñe in hoc ipso: z hoc ẽ vna cãꝝ q̃re mã nõ p̃dicat de eo cuius est mã: cũ tñ genus p̃dicet de eo cuius est genus: genus eniz cũ sit suba nõ determinata p dĩias sed determinabilis: z nõ designata p mãz s3 designabilis: z hec suba est totũ qđ i qd dicit eoꝝ quoꝝ est: oz q̃ sicut suba p̃dicat de his q̃ sũt sub ipsa: q̃ ita ẽt genus p̃dicet: hõ eniz est suba aiata sensibilis: et si nõ itelligat designari p accñs indiuiduãtia: z si nõ itelligat determinari p dĩiaz rõnalẽ est eniz hõ suba cõfusa q̃ est qd ipsius sicut est subñtia determinata z designata. De his autez in ↄsequẽtibus sequẽtis post istud capitulũ plenius agemus. Quãtum .n. ad p̃ntẽ ptinet speculationem

Mã in q̃ gen° differt a mã. vide ẽt p hoc Auer. s̃ meta phys. cõ. 17. z 13. met. c. 14.

speculationē nō intēdimus ostēdere nisi qđ sit generis nā: ⁊ q̄liter differt a mā. ¶ Quāuis igiť sic differat a mā sicut dictū est: tñ plurimā cū mā hʒ 9ueniētiā: ⁊ īter ceteras 9ueniētias quas hʒ cū ipsa p̄cipue hʒ tres. Quaꝝ vna est: q̄ est aliaꝝ: cū ꝙ gen⁹ est forma hui⁹ cōpositi ꝙ est ꝓpinqua mā vel remota: siue enim mā remota accipiať siue prima semꝑ est cōposita ⁊ mā forme hui⁹ cōpositi ꝙ est ex mā q̄ est subs q̄dā ⁊ po° q̄ est bitualis icboatio forme: est sola id qđ vocam⁹ gen⁹ ⁊ in hoc hʒ affinitatē cū mā: id enim qđ nec forma ē nec formā hʒ nec hʒ analogiā ad formā: nō est designabile p nomē aliqđ: ⁊ sui nulla pōt eē penitus noticia. ¶ Scđa aūt 9uenientia est q̄ oriť ex ipsa ꝙ sicut mā nō est aliqđ nisi in po° ita genus in eo ꝙ gen⁹ nō est aliqđ existēs determiatū nisi in po°. ¶ Tertia aūt 9ueniētia est ꝙ sicut mā in po° est hñs formas: ita gen⁹ p̄tāte hʒ differētias q̄ sunt q̄litates ipsius sicut forma subalis eēntialis q̄litas est mãe. Unde aūt hēat genus qđ p̄diceť de toto cū tñ nō sit nisi pars eē toti⁹ posteri⁹ dicemus. ¶ Qđ aūt iaʒ dixim⁹ de nā gñis ꝙ est qđ determinabile differētijs ⁊ designabile mā ⁊ idiuiduātib⁹ in oī eo cui⁹ est gen⁹: ita dicim⁹ ꝙ est eēntialis vniuscuiusqʒ q̄litas q̄ est dīa: hoc eni pōt accipi dupl'r. vno qdē mō in se absolute accepta: sicut si rōnale ipsaʒ dicemus rōnabilitatē ⁊ hoc mō q̄dē pōt eē pars eius. s. hoīs: ⁊ gñaliter loquēdo eius cui⁹ est dīa: sʒ nō hʒ dīe rōneʒ nec hoc mō de re cui⁹ pars ē p̄dicať. Hoc eni mō nō est p̄dicabile de aliquo nisi forte de se ipsa. Scđo aūt mō accipiť: sicut eē determiati act⁹: ⁊ hoc mō est dīa qʒ hoc mō p diuisionē erit a genere ⁊ est in ipso p̄tāte ⁊ est q̄litas eius: ⁊ sic lʒ nō sit eadē nā cū gñe tñ hoc mō p̄dicať de spē quā 9stituit: qʒ ipsa est eē ipsius fm actū sicut gen⁹ est esse ipsius fm potētiā. ¶ Est aūt attēdēdū ꝙ genus in eo ꝙ genus: nō est nisi subm primū in eē ei⁹ cui⁹ est genus sʒ fm ꝙ sit determinatū ad actū vel nō determiatū vel sic designatū idiuiduātib⁹ vel nō designatū hoc nō 9uenit ei fm se per es q̄ accidūt: sicut supra dixim⁹ de vli: ⁊ iō vnū ⁊ idē in suba est determinatū ⁊ nō determiatū ⁊ designatū ⁊ nō designatū: similiter ēt accidit ei eē in itellectu vł nō eē in itellu. ¶ Quātū enim est de sūa sua nō est nisi suba qđ existēs nō in alio per hoc ꝙ est gen⁹: ⁊ iō p hoc ipm ꝙ est subm p̄mū est: qʒ id qđ simpl'r nō hʒ in alio existere est subm: pp qđ accidit ēt ei cōe eē: qʒ hoc hʒ inquātū est nō designatū vel nō determiatū: cū aūt gen⁹ sit sic subm respectū po° hñs ad dīas: seqtur necīo ꝙ oino simpl'r nō est gen⁹: neqʒ hʒ gen⁹ oino simplicē nāʒ sicut deus. ⁊ si itells in oino simplici ponit gen⁹: opʒ ꝙ intells sic ponēs genus respect⁹ diuersitatis gñis ⁊ potētie ponat in semetipso accipiēdo simplex ad modū cōpositi: lʒ aūt dixerimus dīaʒ 9tineri in ambitu generis siue p̄tātis eius: tñ genus nō idiget eis ad sui subam: eo ꝙ oēs sunt post subam ipsius. hoc igiť est qđ de generis hic dicere volumus nā.

¶ Cap. xi^m. De his que sunt in potestate generis: ⁊ sunt vere differentie ipsius.

Tex. cō. 33.

Est hec aūt 9siderādūʒ q̄ recipiant in genere sicut eēntialia ipʒ ad spēʒ determināti a. Posset eni aliqs dubitare qʒ ex quo dīe 9sequunť nām gñis ⁊ subaʒ ⁊ hoc qđ 9sequiť nāʒ alicui⁹ ⁊ subaʒ eius q̄litas est ⁊ accñs videť. Qđ dīe eēnt accñia gñis: hoc aūt oino est falsuʒ ⁊ ipoīe qñ accñs nō p̄ficit in eē id cui⁹ est accñs. ¶ Dīa aūt lʒ non p̄ficiat genus in eē gñis: tñ p̄ficit ipm in eē: sicut ⁊ forā q̄ nō 9ficit eē mām in eē mãe: tñ p̄ficit ipsaʒ in eē: qʒ tā eē generis q̄ eē mãe est eē potētie: oīs aūt po° indiget aliquo p̄ficiēte alio a seipsa: vñ notādū est ꝙ cū diuidiť gen⁹ diuidentia talia debēt eē quoꝝ vnū nō p̄mutetť in aliud fm eē vel fm rōnē saluata suba diuidētis: neqʒ vnū ⁊ idē hʒ saluata rōne substantie sub formis duaꝝ diuidētiū īueniri: qʒ aliter genus nō diuidēť: si eni vnū diuidētiū mutať ad formaʒ alteri⁹ saluata rōne sue sube: tūc forma alteri⁹ diuidētis est in eo non sicut q̄dā pars eē ipsi⁹: est igiť accñs ⁊ ꝙ in vno est accñs in nullo est suba: igiť hoc ēt in alio aliquo aliq̄ nō potuit eē sola substātialis: idē aūt seqē si dareť ꝙ idē eēt sub forma duoꝝ diuidētiū. ¶ Amp̄. 9siderādū est ꝙ sūt imediate a gñis p̄tāte exeūtia: hoc aūt est si gen⁹ sequanť fm ipʒ qđ est: vñ si qs diuidat subaʒ dicēs ꝙ est ens susceptibile mot⁹ vel ens nō susceptibile mot⁹: siue is susceptibile motus: pʒ ꝙ ille nō sunt dīe qʒ susceptibile eē motus nō 9uenit sube fʒ ipm ꝙ suba

Nō tres cōuenientias q̄s hʒ gen⁹ cū mā.

Dīa dupl'r cōsiderari pōt.

Nō h qʒ vł dicere ꝙ dīa nō sit eadē nā cū genere.

Dīa ⁊ si nō p̄ficiat genus in eē gñis p̄ficit tñ ipm in esse.

est: sed fm ꝙ corpus locabile est vel relatū ad locū: in susceptibile aūt nō 9uenit ei p hoc ꝙ suba est sed p hoc ꝙ icorporea est q̄dā suba: ⁊ iō diuidēda est p corporeū ⁊ icorporeū. Unde si fiat diuisio p ea que 9ueniūt gratia iferio: is semꝑ fit p ea q̄ nō 9ueniūt generi fm ipm: ⁊ iō illa nō subaliter dicunť eē in p̄tāte generis: sicut ēt nō sūt in mā q̄ nō sūt in p̄tāte ipsius. ¶ Amp̄. si sint imediata generi nō adhuc necīo sunt dīe ipsius: qʒ pñt eē accñia 9comitātia genus: ⁊ hec cognoscunť in hoc ꝙ in gñe 9cto ad spēʒ ⁊ designato in indiuiduo existētia nō dāt eē sʒ sūt eē 9ña: sicut si aial diuidať p masculū ⁊ feminā. hoc eni 9comitanť aial in eo ꝙ ē aial: ⁊ sūt aialis solius ⁊ oīs ⁊ is aiali determiato ⁊ designato sequunť eē p̄fectū: qʒ po° generādi: nō est nisi iā existētis ⁊ p̄fecti inesse. Dīs aūt sexus non est nisi fm potētiā gñandi in alio vel ex alio determinata: ⁊ iō ista sunt 9comitātia: aial ex passione mãe fm calidū vel frigidū: sicut in scīa de aialib⁹ determiatuʒ est. Cōflict⁹ eni multi sūt in mā: ⁊ aliqñ qdē alterādo inducūt aliqđ ꝓportiōabile sibi vł ꝓportionatū suo fini: aliqñ ēt inducūt p̄ter ꝓportionē illā aliqđ accñs: ⁊ qñ fini aialitatis determinādē in oēs spēs ꝓportionatū est: tūc illud accñs totū comitať gñis cōitatē: ⁊ tñ nō est dīa: siūt ēt aliqñ accñia: q̄ sunt accñs gratia generis superioris vel dīe generis superioris: vt si dicerē ꝙ aial est albū vel nō albū: hec enim accidūt gratia corporis: ꝙ est genus aialis. Aliqñ enim siūt accñia gratia dīe generis ipsius qđ diuidiť: sicut si dicā aial eē nutritiuum vel nō nutritiuū vel alio mō tali: hec eni accidūt eo ꝙ accipiunť a po° aie ⁊ nō ab ipsa aia: ⁊ quocūqʒ mō tali accipiunť dīe. Dīe cōiter dicte sūt: ⁊ nō ꝓprie: lʒ aliqñ sūt concomitātes totū generis ambitū. Dīe aūt vere sunt q̄ sicut forme ⁊ actus sūt itra generis p̄tātē. Ille eni specificāt gen⁹: sicut forma mām: ⁊ ille sūt q̄ dāt eē subale: ⁊ iō gen⁹ ad hoc ꝙ actu sit idiget determināte: ⁊ ad hoc ꝙ hoc aliqđ sit indiget ⁊ determināte ⁊ specificāte ⁊ designāte: ⁊ cū nō p̄dicetur de eo qđ subijciť nisi fʒ ꝙ est nā ipsius de quo p̄dicať: 9stat ꝙ p̄dicať vt determiatū ⁊ specificatū ⁊ designatū ⁊ sic est totū. Si enim p̄dicareť vt nō determinatū: ⁊ designatū cuʒ hoc mō nō sit nisi pars: sequereť ꝙ p̄dicareť pars de toto ⁊ hoc est impoīe: si qs aūt obijciat ꝙ gen⁹ determinatū est idē cuʒ spē: ⁊ determinatū ⁊ designatū idē est cū idiuiduo: ⁊ sic eadē erit p̄dicatio generis ⁊ speciei: dicemus ꝙ hoc est falsū. genus enim siue sit determinatū siue fm se in eē potētiali acceptū semꝑ est gen⁹: ⁊ iō supius dixim⁹ ꝙ generi accidit eē determinatū: vel nō eē determinatū. Qđ ex hoc ꝓbatur: ꝙ neuter hoꝝ igrediť in illius nãe diffōnē que est gen⁹: vnde respectus quē hʒ ad determinās ⁊ designās nō facit ipm nō eē genus: sublato. n. determināte nō tolliť nā generis: ⁊ posito ipso nō poniť: qʒ sine hoc hʒ eē: ⁊ nō idiget determinante ad hoc ꝙ hēat eē gñis: sił'r aūt cū designātia ipm sint idiuiduātia q̄ faciūt ipm sic id solū eē nō est aliud sublatis p itellectū idiuiduātib⁹ remāet ad huc gen⁹ id qđ est: lʒ destruať singularitas que p idiuiduātia designata fuit: spēs autē est totū eē determinatū po° ⁊ actu: ⁊ iō remota dīa p intellectū spēs nō remanet spēs: ⁊ iō spēs nō indiget determināte esse suū sed designāte tñ indiuiduo: ⁊ iō spēs vt totū predicať. De his igitur intātū dictum sit a nobis.

¶ Cap. xii^m. De modis quibus dicitur diuersum genere.

Tex. cō. 33.

His habitis facile scitē q̄ sunt diuersa gñe. Diuersa. n. gñe sūt quoꝝ est diuersuʒ p̄mū subm: cuius dīe sūt q̄litates: ⁊ illa sūt nō eiusdē potētie: ⁊ iō nō resoluiť alteꝝ in alteꝝ: qʒ ea quoꝝ nō est po° vna nō trāsmutanť vł resoluunť adinicē: ⁊ sił'r q̄ sūt diuersa gñe nō trāsmutanť vel resoluunť ambo i idē: qʒ si in idē resoluerēť nō resoluerenť nisi in eādē po°: ⁊ sic eēnt vni⁹ ⁊ eiusdē gñis: ⁊ hoc ē 9 hypothesim sicut spēs ⁊ mā in genere sunt vnuʒ qñ spēs siue forma est in p̄tāte mãe sicut in genere. ¶ Diuersa ēt dr in genere: sicut quecūqʒ dr: fm diuersaʒ entis cathegoriā. Alia nāqʒ fm hmōi cathegoriā qđ siue substātia significāt. Alia quale qđ: ⁊ alia q̄tū qđ: ⁊ alia significāt qđ est aliorꝝ p̄dicamētoꝝ fm ꝙ in locis prius est diuisum: ea eni que sūt in diuersis cathegorijs nō resoluunť abinuiceʒ: sicut sunt subalterna in qb⁹ iferius resoluiť is suuʒ supius: neqʒ resoluunť ambo ad vnū aliqđ: sicut spēs coeque resoluunť is vnum ⁊ idē gen⁹: hic igiť hoc mō ⁊ hac de cā diuersa gñe dicūtur.

¶ Cap. 13m. Et est dig. de. superius inductos modos multiplicis generis: ꝛ scḋm quē modū dr̄a sit qualitas generis.

Oportet āt scire: ꝙ modi q de multiplicitate generis ꝛ differētijs gn̄e dicti sūt oēs ad vnū respiciūt: gn̄atio enim ɔtinua vniꝰ p̄mo est gn̄is eo ꝙ id qḋ p̄mo vnū existēs cōicabile est multis ē genus: ꝛ si spēs cōicat se multis: hoc non ɔuenit ei p̄mo s; ɔuenit ei inq̄tū est aliqd gn̄is: nec cōuenit alicui ante genus: q? illa q̄ cōicātr ante genꝰ existētia non cōicāt vniuoce sed p analogiā. ¶ Amp. spēs nō cōicat se nisi p diuisionē m̄ae: genus aūt scḋm formalē multiplicationez se cōicat q̄ verior est cōicatio: eo ꝙ forme qbꝰ cōicat se genꝰ de ipsa exeūt generis ptāte: m̄a aūt de ptāte spēi nō erit. Generatio enim ɔtinua p̄mo ꝛ p se est generis: genꝰ eni dī sicut a mouēte p̄mo in tali cōicatiōe op; ꝙ illud sit pticulare: q? talis motꝰ nō nisi pticulari ɔuenit: s; cū pbatū sit talē cōicationē p̄mo generis eē: ɔstat ꝙ ꝛ mouēs ad talē cōicatiōis fluxū nō h; p̄mo v̄tutē mouētē ad hoc: nisi ex n̄a generis q̄ est in ipso: p; igit ꝙ ꝛ secūdus modus ad genus respicit: q? l; sit actꝰ pticularis virtutū tn̄ qbꝰ fiunt actꝰ oēs isunt pticularibus a n̄a. isti igit sūt duo modi magis iproprij. ¶ Tertiꝰ āt modus minꝰ iproprius est in hoc eni dicit subm primū: sed q? nō in toto subijcit iō aliqd h; iproprietatis. ¶ Est āt adhuc ꝛ alius in illo modus iproprietatis q? ꝛ figura nō est in eodē gn̄e cū sup̄ficie ꝛ corpe: ꝛ si qdē sup̄ficies ꝛ corpus vere gn̄a eēnt: figura sup̄ficial' ꝛ corpalis oporteret ꝙ dr̄e cū gn̄e eēnt eiusdē generis: eo mō q̄ dr̄a ad genꝰ reducit. De mō aūt illo in seqūētibꝰ erit manifestū: hec aūt q̄ dicta sunt circa modū tertiū valde sūt notāda: q? circa modū illū vsq; hodie plurimi errauerūt. ¶ Quartus aūt modus verus est q est ille qḋ subm p̄mū in oīonibꝰ diffinitiuis subm dicit esse cuiꝰ q̄litates sunt dr̄e: ꝛ iuxta hūc modū sumit modus tertius. Qḋ aūt q̄litas generis dicit dr̄a ꝛ nō spēi iō est: q? ipsa nō est q̄litas eiꝰ cui dat eē: ꝛ ip̄m inec cōstituit: spēi autē dat eē ꝛ ipsaz in eē ɔstituit: ꝛ iō ipsius spēi est subā ppria: genus aūt nō ɔstituit in eē: nec dat ei eē sed ɔsequit ip̄m: ꝛ q? cōsequit ip̄m genꝰ: nec aliqd aliud in qd p̄dicatū ē de rōne eiꝰ: ꝛ iō scḋm totā eēntiā ipsius remanet q̄litas: ꝙ nō facit spēs in cuiꝰ rōne est qd qḋ est genꝰ: ꝛ hec est cā ꝙ id qḋ simplr ē genus est tn̄ qd. Qḋ aūt est dr̄a est quale tm̄: ꝛ ꝙ est pticipās vtrūq; est q̄lis qd ꝛ hoc est spēs vel id qḋ s; diuersos respectꝰ est spēs ꝛ genꝰ. Fuīt tn̄ qdā ɔ hoc obijciētes: dicūt eni ꝙ id qḋ p̄dicat de aliq̄ vt ens de rōne ipsiꝰ aut est cōīssimū p̄dicatū: aut nō est cōīssimū: s; est in alio q̄dā colore. Dr̄a aūt predicat de aliquo: sicut ens de rōne eiꝰ de quo p̄dicat: q? sic p̄dicat de spē: nō aūt p̄dicat vt p̄dicatū cōīssimū. Predicat igit vt ens in alio colori. Omne aūt qḋ r sit p̄dicatū i alio colore existēs: h; dr̄az p quā differt ab his q̄ sūt secū in eodez: igit dr̄a h; dr̄az. Est āc hec obiectio Alpharabij ꝛ Aui. phoꝝ quā ꝛ sic soluūt dicētes: ꝙ hec ppō ꝙ oē qḋ p̄dicat ō aliquo vt ens de rōne ipsius aut est p̄dicatū cōīssimū aut est in alio colore: ppō est q̄ ɔcedi pōt in aliq̄ q? eē in gn̄e colori duplr dī: aut eni est in gn̄e colore ita ꝙ illud colius genꝰ sit de rōne ipsius: aut vt sit ɔcomitās ip̄; ¶ Cū aūt addit ꝙ dr̄a p̄dicat de spē hoc simplr dicūt eē vex: qm̄ rōnale p̄dicat de hoie: ꝛ alie dr̄e p̄dicant de alijs spēbꝰ: nō eni ipsa rōnabilitas dr̄a est s; potiꝰ rōnale: ꝛ cū hoc itex duplr dicat: de hn̄te. v;. aiaz rōnalez: ꝛ hoc est hō ꝛ sic nō est dr̄a: s; dr̄az hn̄s ꝛ dī de actu siue endelechia q̄ est eēntialis actꝰ q est eiꝰ qḋ h; aiam rōnalē eē in eo ꝙ rōnale est ꝛ sic est dr̄a q̄ cū genere ɔstituit spē;: ꝛ hoc mō p̄dicat dr̄a de eo cuiꝰ est dr̄a: illo aūt mō quo accipit vt rōnalitas nō predicat nisi ad modū generis de hac rōnabilitate ꝛ de illa. ¶ Cū aūt vlterius ɔcludit ꝙ dr̄a nō existēs p̄dicatū cōīssimū sit in alio colori dicūt hoc posse concedi sub hoc sensu ꝙ in genere eē dicit id qḋ ɔcomitat genus. ¶ Hec aūt solutio; bona ꝛ vera sit tn̄ aliqd addēduz videt vt itelligat. ¶ Genus eni duplr ɔcomitari pōt vt. v;. subm tn̄: vl' vt subm ꝛ p̄n^m qḋdā. Si vt subm tūc cū illo qḋ sic ɔcomitat nō cōstituit aliqḋ vnū sicut corpꝰ ɔcomitat p̄dicationē colorati: q? sit ē coloratū r sit corpꝰ. Aliqn̄ aūt comitat genus aliqd sicut subm simul ꝛ p̄n^m sicut ɔcomitat dr̄e positionē. Dr̄a aūt p diuisionē exit a genere ꝛ est in ipso ꝛ p̄ncipiat ab ipso sicut determinatū ꝛ pfectū p̄ncipiat ex indeterminato ꝛ impfecto: ꝛ sic forme p̄ncipiant ex m̄a eo ꝙ icboatio ipsaꝝ est in ipsa: ꝛ iō genus ꝛ generis potētia pficit ꝛ determinat ex dr̄is: ꝛ in ɔstitutiōe spēi nō addit sibi dr̄a vt penitus aliud s; potiꝰ vt idē determinatū. Qḋ aūt sic est in genere: nō h; genꝰ: vt ens de rōne sui: ꝛ iō n seqt ꝙ hēat dr̄az s; potiꝰ est simpler actꝰ seipso: hoc est tota sua q̄ddirate differēs ab oībꝰ alijs in eodē genere secū existibꝰ: ꝛ hec valde notāda sūt: q? plurimā in hac scia ꝛ seqūētibꝰ hn̄t vtilitatē: S; attēdēdū ē ꝙ sicut dirimꝰ dr̄a nūq̄ est designāda vt abstracta: vt verbi gratia rōnalitas ꝛ irrōnalitas dr̄e dicantur: q? ista significatio nō est nisi in mō itelligēdi dr̄az p modū n̄ae existētia p se: cuiꝰ eēntia acqsita ē ex p̄ncipijs sue diffinitionis: ꝛ hoc mō nō est acqsitū esse dr̄e cū ipsa sit q̄litas simpler: sed itellectꝰ differētie est sicut si ponamꝰ nō eē n̄am hoīs: ꝛ adhuc remanere hoiez in eē aialis rōnalis: ꝛ tūc itelligamꝰ actū aialitatis vltimū s; illū modū quo est actꝰ eius q? sic nō est abstractū: s; in eē acceptū. sic eniz sp est simpler: ꝛ tn̄ semp est in aliquo qḋ determinat ꝛ pficit p ip̄m: eē eni in poꝰ ꝛ eē in actu idem est ꝛ eiusdē eē scḋm subaz: ꝛ nō differt nisi p eē potētie ꝛ eē actꝰ: in eo ꝙ est actus ꝛ in eo ꝙ est poꝰ: que dr̄a in subali eē nullā facit diuersitatē: ꝛ hoc p; cū dico mēsurā ꝛ addo lineā q̄ est mēsura scḋm solā lōgitudinē determinata nihil addo ꝙ in mēsura nō fuerit: vel ꝙ a mensura diuersuz sit: s; id qḋ fuit poꝰ ꝛ īdeterminatū feci esse actu: ꝛ determinatū eē aūt īdeterminatū ꝛ in poꝰ ꝛ eē determinatū ꝛ actu demōstrāt qdē p̄ncipioꝝ quādā diuersitatē: s; nō idu cūt aliq̄ diuersitatē in ipso eē scḋm subaz. ¶ Amplius aūt ex his p; ꝙ dr̄a sube suba est: ꝛ dr̄a accidētis est accn̄s: q? nō pōt esse nisi in suba cuiꝰ p̄n^m suba est: ꝛ cuiꝰ effectꝰ est suba: similr aūt nō pōt esse nisi accn̄s cuius p̄n^m accn̄s est: ꝛ cuius effectꝰ est accidēs. Ostendimus aūt p̄n^m differētie eē genꝰ: qn̄uis eniz nō sit p̄n^m effectiuum: est tn̄ p̄n^m in quo tota est dr̄a scḋm esse ɔfusum ꝛ icboatiuū. ¶ Ex hec aūt vlterius p; ꝙ si in genere nō sit dr̄a scḋm ptātē formalē dr̄a p diuisionez nō exibit a genere: ꝛ si dr̄a p diuisionē nō exit a gn̄e dr̄a cuz genere nō ɔstituit spēm: ꝛ sic genꝰ nō erit genus. ex his igit p; generis ꝛ dr̄e n̄a. ¶ Facile aūt ē ex his cognoscere diuersa gn̄e s; modū supius assignatū: qm̄ exquo in gn̄e sūt dr̄e opposite ꝛ p̄me marie distātes: ex qbꝰ sunt oēs medie dr̄e ꝛ iō nō sūt p̄me op; ꝙ ptās generis sit sola q̄dā ambiēs dr̄as oppositas. Quecūq; aūt ambiant vna formali ptāte s; rem accepta trāsmutant adinuicē. Quecūq; ḡ sūt in genere vno eoꝝ est trāsmutatio adiuicē ꝛ est cā vera: q̄re adinuicē trāsmutant q? sic sūt eiusdē potētie: sublata igit hmōi cā tollat effectꝰ ꝛ sic diuersa genera sunt vnū: q? adiuicē nō ē trāsmutatio. Et sic p; oium que inducta sunt clarus intellectus.

¶ Cap. 14m. De distinctione modorum falsi.

Ex cōpositione p̄ncipioꝝ ɔuenit vex ꝛ falsum: ꝛ similr ex cōpōne ptiū entis: ꝛ ex eadē ɔuenit ens p accidēs: sicut ꝛ ex ipsa entis ꝛ vnius diuisione q̄s supra iduximus est manifestuz: ꝛ iō oz nos in huiꝰ libri fine de his tractare. ¶ Primo āt de falso tractabimus: eo ꝙ accidit cōpositioni accn̄s aūt magis accidit cōponētibꝰ. De vero āt non determinabimus: q? de hoc multa iā in. 4. lib. supius sunt determiata. ¶ Dicimꝰ igit: ꝙ falsuz est in cōplexis primo: ꝛ in icōplexis scḋo: vel in his que sicut vnū eē dr̄c incōplexoꝝ: falsum aūt in cōplexis dicit vno mō: pro vt dicimus res falsas sibiinuicē nō attributas: vel ad seinuicē diuisas: qm̄ l; vex ꝛ falsum in aīa sint sicut in subīo cōponēte ꝛ diuidente ꝛ accipiēte: tn̄ cā veri ꝛ falsi est in rebꝰ ex hoc ꝙ cōponunt vel diuidunt: ꝛ iō in eo ꝙ res est vel nō est oīo est vera vel falsa. falsum aūt hmōi duplex est. Qḋdā enim est causatū p hoc ꝙ res que significant cōponi nō cōponunt: vl' qñ significant diuidi nō diuidunt simplr: aliud āt est qḋ ipossibile est cōponi vel diuidi que diuidi vel cōponi significant: sicut dī diametrū eē cōmēsurabilē vel diametrū nō esse cōmēsurabilē: hoc enim est falsum ꝛ impolē: ꝛ sicut te dicit sedere qñ stas vel nō sedere qñ sedes: hoc eniz est falsuz sed nō impolē. ꝛ ideo primū qdē semp est falsum: scḋz aūt qñq; est falsum sed non semp: ꝛ hij modi falsitatis non sunt vnus ꝛ idē. ¶ Dicunt itē falsa s; rē siue sint cōplexa siue incōplexa quoꝝ falsitas non est nisi in aīa efficiēte ea: ideo ꝙ illa apta nata sint qdē videri eo ꝙ sūt rex quarūdā imagines. Sed cū apprehēdētē nō vident qualia sint aut qualia nō sūt: aut

simpliciter

Nō obiectionē Alpharabij ꝛ Auicē. ꝛ solutionē.

Rōnabilitas nō est dr̄a sed rōnale.

Aliqd pōt cōcomitari genꝰ duobꝰ modis.

In cōstitutiōe spēi nō addit gn̄i dr̄a vt penitꝰ aliud s; idē determinatū. sed redeun q? oppm̄ ē supra ibi tractatū est.

Tex. cō. 4.

simpliciter nō sunt ⁊ videntur esse. Simpliciter enim nō essen tia que tamen esse videntur sunt scaiagrafia hoc est vmbre: que nō sunt nisi lucis priuatio: ⁊ quia lumē vsq ad terminū quēdā priuatur: ideo vmbre videntur figurari: ⁊ videntur motu luminis ascēdere ⁊ descēdere ⁊ reflecti: ⁊ huiusmodi mot⁹ hīe: ⁊ pp hoc aliqd est. talia autē aliqd quidē dicūtur esse forma q̄ apparet in speculo. sed nos de hac iā in scīa de sensu ⁊ sensato determinauimus. ¶ Que autē aliqd sūt sed nō accipiuntur vt sūt sōnia sūt: illa enim sūt quidē aliqd: sed nō sūt ea quorū faciūt phātasiā: quia sūt mot⁹ a sensu sm actū facti: ⁊ in somnio phātasiā faciūt rerū priꝰ: ⁊ ideo aīa cōuertit sup ea sicut sup res pñtes. Dico autē illa esse somnia q̄ nō sūt vere intelligētie in somnijs accepte vel oracula: illa enim nō sūt somnia neq aliter accipiuntur q̄ sūt. De his autē iā q̄tū ad naturalē philosophiā spectat in lib. de somno ⁊ vigilia est determinatū. ¶ Amplius autē hec ingrediuntur in scientijs de diuinatione: istis igitur modis dicitur res false aut quia. s. nō sūt: cū tamen esse significantur: aut quia est ab eis phātasia non entis. ¶ Alio autē modo dicitur falsū eo ꝙ oratio diffinitiua est falsa: q̄ quidē est nō entis inq̄tū est falsa: oīs enim oratio diffinitiua falsa est: q̄ attribuitur diuerso ab eo cui⁹ ipsa est sm rei veritatē: sicut diffō circuli falsa est de trigono. ¶ Iste autē modus in tres subdiuiditur modos: si enim diffō de eo cui⁹ nō est falsa est: tūc et nomē de eo cui⁹ nō est falsum est: ⁊ iste est modus secūdus. est autē nomē ⁊ diffinitio dupliciter attributa diuerso: aut enim in toto diuerso: sicut si dicatur lapis figurat⁹ de⁹: sicut idolū falsū est: aut in pte diuersum est: sicut dicitur aurū falsum vel argētū qd alie nāe pmixtū est: ⁊ iste est modus terti⁹. per opp^m modū verū erit idiuiso esse ⁊ ei⁹ qd est quasi oratio diffinitiua: vel nomē attribuitur nō diuerso sed eidē cui⁹ est non sm partē sed sm totū. ¶ Cuiuslibet autē ratio diffinitiua cōsideratur dupliciter est: cōtingit enim diffōnē cuiuslibet esse vnā simpliciter: ⁊ cōtingit eā non esse vnā sed multa q̄dā cōgregata ad vnū: si enim quelibet res cōsideratur absolute sm ꝙ ex proprijs sue nāe pendet principijs: sic quidem rō diffinitiua que dicit ꝙ quid erat esse vna est simpliciter: nec alicui diuerse attributa: ⁊ hoc quidē i substātiarū diffōnib⁹ est manifestū: est autē et verū in accidētium diffōne: quasi sm se cōsiderantur nāe ipsorū: si enim diffiniatur albedo ꝙ est color disgregatiu⁹ visus ad nihil diuersum refertur hec diffinitio: ⁊ sic dictū est in topicis ꝙ si quis bicubitali magnitudine posita quid dixerit qd positū est q̄tū esse quid est dicit: ⁊ quātū significat: ⁊ si quis albedine posita dixerit qd positū est colorē esse quid est dicit ⁊ q̄le significat: ⁊ sic est in oīb⁹: nisi forte in relatiōe ⁊ in his quorū eētie ex cōpōne relationū causantur: sicut supius dixim⁹. Cōsiderata igitur eo mō quo diffōnes habēt que ad nihil diuersū referuntur: ⁊ ideo ille simpliciter sūt vere: si autē ipsa accidētia cōsiderentur sm esse: ⁊ nō sm ꝙ sunt eētie q̄dā sic sunt substantie passiones ⁊ oportet eas p substantias diffiniri sicut oīs passio diffinitur p subiectum: ⁊ si substantia hoc mō cadit in diffinitione accidētis: tūc et diffinitio substantie cadit in accidentis diffōne: ⁊ quia substantie ⁊ accidētis sunt diuerse nāe ideo tūc diffinitio ad diuersas naturas videtur referri: ⁊ sic sm ea que predicta sūt falsa esse videtur sed nō est quinimo vera est: quia hec diffō non datur de vno sm nām. sed datur de eo ꝙ est vnū sm subiecti vnitatē: ⁊ ideo quasi vni subiecto attribuitur nō est falsa sed vera: ⁊ nō attribuitur diuersa ab eo de quo datur: sed q̄ talis diffinitio sit q̄si multe res ille sūt in eodē subiecto: qd. s. est idē subiecto: ⁊ id accñs qd p ipm subiectum est patiēs: ⁊ tale vnū ⁊ idem est socrates ⁊ socrates music⁹. ¶ Data igitur de vno sed subiectum ⁊ attributa vni subiecto vera est: falsa autē est oratio diffinitiua quasi nullius simpliciter eiusdē est de quo datur sed diuerso ab illo attribuitur: propter qd quidē Antistenes fatue opinat⁹ est. hoc enim nihil sermone diffinitiuo dicere dignat⁹ est vere nisi oratione diffinitiua: que omnino est esse ipsius rei propriū: ita ꝙ non dicebat diffiniri nisi vnū dicatur sup vnū idē: ⁊ ideo cū genus ⁊ differētia dicāt nās diuersas dicebat p hoc nō posse fieri diffinitionē nisi falsam. Similiter cū vlia sint que ponuntur in diffōne magis q̄ diffinitū dicebat ad diuersū referri diffōnē: ⁊ nomen: ⁊ ideo oēm diffōnē esse falsam ⁊ non debere diffiniri nisi vnū p vnū ⁊ diffōnem esse dixit noīe incōplexū proprie significatione rem declarāts. Accidit enim autē ex dictis Antistenis: ꝙ nō cōtingit cōdicere quia si noia nō significāt ea que in diffinitione explicantur nō est cōdictio sicut ostendimus in 4° huius scīe li. in phōbitis. Accidit et ex dictis eiusdē Antistenis ꝙ fere semp necesse est mētiri in omni oratione diffinitiua. ¶ In omni enim oratiōe diffinitiua cōpositorū oratio refertur ad diuersa: quia nihil cōponitur nisi ex diuersis: sed si que sūt sm Antistenē q dicit vnū p vnum diffiniri diffōnes simplices simpliciū in illis mētiri sm dictū eius nō est necesse. Relictis igitur his tanq̄ absurdis dicamus ꝙ vnūquodq cōtingit diffiniēdo dicere nō solū sua oratiōe diffinitiua q̄ dicit quid erat esse: sicut est diffinitio data ex proprijs rei principijs: verū et vnumquodq est diffiniendo dicere oratione diuersū oratione diuerso mō dicta que est subiecti ⁊ passionis: ⁊ cōtingit quidē oia falso dicere diffiniēdo oratione ad diuersa relata. Et cōtingit etiā oia vere hoc mō dicere p diffōnē diffōne que ad diuersa sm nām refertur. Sed ad idē subiecto sicut supius diximus: quia tunc subiectum oblique cadit in diffōne passionis: sicut dicimus simmū ꝙ est curuitas nasi: ⁊ sicut dicimus ꝙ octo sunt dupla rōne proportionis multiplicatiōis dualitatis: quia octo sunt bis quatuor: sed octo nec sint q̄tuor nec duo sed sint ipsa multiplicatio q̄tuor p duo. ¶ Ista igitur hoc mō q̄ dictū est falsa dicitur. Preter oēs autē q dicti sunt falsi modos dicitur hō falsus q sed probe resim siue eligētiā libens est huiusmodi orationū que semp diuersa q̄ cōueniūt attribuuntur principue quasi fictor est talis orationū falsarū non pp aliud aliqd: nisi propter idipsum hoc est vt mentiatur ꝙ libidinosum mēdaciū a nōnullis cōsueuit appellari: hoc autē est cui placet mēdaciū non vt p mēdaciū doceat vt poeta: vel vt lucretur vel vt noceat p mēdaciū sicut mercator: sed libet ei mētiri apud se ⁊ ad alios loquēs est factor ⁊ inuētor talis orationū mēdaciū: hoc autē hō dicitur falsus: sicut res dicimus falsas quecūq falsam faciūt phātasiā: sicut ille que apparēt ⁊ non existūt: pp qd oratio impia merito refutatur que nihil habuit nisi proheresim ⁊ voluntatē mendacij. ¶ Dicebat enim Leucippus ꝙ oia eadē sūt vera ⁊ falsa. hoc enim Plato dixit esse falsum q pōt ex facultate mētiendi mētiri: ⁊ talis est q sciēs ⁊ prudēs mentitur ⁊ hūc talē dicit et esse verū: quia q volēs ⁊ sciens mentitur melior est sm istū q̄ ille qui nolens mētitur ⁊ volēs verū dicere. Sic igitur q volēs mētitur: volens verū dicit ⁊ est idem falsus ⁊ verus sed mēdax melior q̄ verax. ¶ Amplius idē Leucippus accipit ⁊ hoc falsum ꝙ volētes turpia sunt meliores q̄ q inuiti ⁊ ignorātes aliqd turpe cōmittūt: probat autē qd dicit p inductionē malorū corporaliū. Claudicās enim sola volūtate dignior ⁊ melior est illo qui nō volūtate claudicat: quia q claudicat nō volēs claudicat p necessitatē curue tibie cū habet curuā tibiā. Volūtate et claudicare dicimus hoc imitari claudicātem: imitās autē claudū non habet tibiā curuā: ⁊ sic dixit in alijs. Si autē aliquis libens ⁊ sm proheresim sibi faceret necessitatē claudicādi: sicut qui sibiipsi volēs tibiā instringit. hic forsan idignior esset eo q p necessitatē esset claudus: ⁊ talis claudicās volūtarie i corpore esset idignior: sicut et in more turpior est q voluntate turpior est q̄ q inuitus. In more autē semp sic est: eo ꝙ nos per volūtatē dñi sumus nostrorū actuū: ⁊ ideo Leucippus sponte dixit mēdaciū: ⁊ non erat sic qd pro simili induxit.

¶ Cap. 15^m. De modis eius qd est sm accidens.

Omnib⁹ habitis q̄ determināt modos entis ꝙ se i hoc vltimo caplo qd restat determinādi sūt modi ei⁹ qd inest sm accñs: nō enim proposuimus hoc determinādū de generib⁹ accñtis: quia gña illa supius assignauim⁹: vbi dixim⁹ modos q̄ti ⁊ q̄lis ⁊ ad aliqd ⁊ aliorū pdicamētorū. Et ideo nō restat hic determinare nisi de modis ei⁹ ꝙ iest vt accñs: pp qd et oportuit pmittere de modis falsi: quorū vn⁹ fuit quasi ad diuersū appropriatur diffō: quia multi puabāt de eo qd iest sed accñs esse sicut patuit ex pdictis. Cū igitur iam ostēdimus: ꝙ hoc nō est verū: restat nūc modos hui⁹ accñtis determinare. ¶ Dico igitur ꝙ accñs hic veri⁹ sumptū dicitur qd iest alicui: ⁊ cōtingit ipm affirmādo dicere de aliquo: non tamen ex necītate: neq sm magis siue vt in plurib⁹: qd enim sed accñs inest: dicitur esse cadēs a necessitate. Et ideo p priuationē siue negationem eius ꝙ de necessitate iest habet exponi: tale autē accñs est duobus modis: aut est cā q̄uis sit cā per accñs: aut nō est cā. Sed simpliciter accidit subiecto vel alij accidēti. Et si quidē est causa: tūc est sicut casus ⁊ fortūa: vt si quis fodiens vt plātaret arborē fossa facta thesaurū inueniat: accidit enim fodiēti fossam thesaurū inuenire: q̄uis fossio in loco vbi latet thesaurus sit cā inuentionis thesauri. Ideo autē accidit: ꝙ nec ex necessitate hoc est ex hoc semp hoc est ex fossura fonte inuentio thesauri:

Nō qđo accidens pōt firmiri cēnūa q̄dāʒ ⁊ sm esse.

Tex. cō. 35.

nec semp est hoc post hoc: hoc est inuētio thesauri post fode re fouea: neqȝ est ſm magis vel in plurib⁹ ita fiat ꝙ si qs fo- diendo plātat inueniat thesaurꝫ. ¶ Et scđo mō dī accńs: ꝙ nō est cā ⁊ isto mō prio ⁊ pncipalr dī accńs: vt si qs musicus est alb⁹ nō est eni vel sit alb⁹ inqȝtū est musicꝰ: neqȝ dī sic: qrā sit ex necessitate musicꝰ alb⁹: neqȝ dicit sic: qr ita sit in plibus siue ſm magis tale fiat accńs: igit qñ aliqd inest alicui: ⁊ is est nō oī sed cuidā hoꝝ ⁊ nō vbiqȝ ſȝ alicubi ⁊ nō sp ſȝ aliqñ: ⁊ nō iō qđ sit: nūc aūt hoc illud inest ſm accńs: qz si subm eēt cā q̄re iest nō eēt dicto mō accńs accńtis: ꝙ est p accńs ⁊ nō p se nō est aliq̄ cā determinata ⁊ ordinata: qr in casu ⁊ fortu na illud qđ est ſm accńs nō hȝ vnā cām ſȝ duas: q̄ꝝ neutra est ordinata ad alterā: ſȝ vtraqȝ est in eo ꝙ accidit forte siue fortuito. Qui enīȝ in loco aliq̄ abscōdit thesaurꝫ: nō ad hoc abscōdit vt plāte fodiens inueniret: nec q fodit plāte ad hoc fodit vt thesaurꝫ inueniret: ſȝ casu accidit hoc. igit est indeter minatū. sicut si dicamus ꝙ alicui accidit venire eginā i por- tum: ſȝ tūc accidit qñ nō pp hoc aduenit nauigādo illa iten tione vt in portū egine veniret. Sed potiꝰ eū ad aliū locum nauigare intenderet ab hyeme siue aqlonari vēto flāte ꝯ na- uim detētus: aut forte a latronib⁹ piratis captus venit qdē eginā p̄ter intentionē: ⁊ hoc qdē est ſm accńs eginā venire: ⁊ nō venit illuc inqȝtū ipm siue p cām ſm se sed pp diuersum ab eo ꝙ est ſm se. ⁊ hec est cā p accńs. Hyems n. siue vētus aqlonaris seuiēs est cā aduētus: ⁊ nō aliqd quo nauigaret ex intētione veniēdi: ⁊ hoc est ꝙ sic est cā p accńs erat eginaꝫ venire cā. His ergo modis dicit accńs p accńs: dicit aūt ⁊ aliter q̄ nūc dictū est accńs: sicut illa q̄ sūt in vnoquoqȝ sub iecto ſm se ita ꝙ subm est in rōne ipsoꝝ diffinitiua: ita tñ ꝙ nō sunt entia in suba ipsoꝝ dicēte qd absolute. ¶ Diximus enim in pħabitis: ꝙ accńs duplicē hȝ diffinitionē. acceptuꝫ enīȝ vt q̄dā pars entis ⁊ nā nō pēdet nisi ex ꝓprijs sue essen tialitatis principijs ⁊ nō ex suba subiecti. acceptū aūt vt pas sio sic diffinit p subm: velut in triāgulo rectilineo iest duos rectos hēre angulos ſm mēsurā quātitatis triū angloꝝ q equales sunt duob⁹ rectis: ſȝ illud qđ sic dicit accńs ꝯtingit esse sempiternū iō ꝙ subm est cā ipsius: ⁊ ideo posito subto ponit ⁊ ipm: accidētiū vō predictoꝝ nulli cōtingit eē sempi ternū. ⁊ huius qdē ratio iam assignata est in alijs locis. In secūdo enim pħicoꝝ hoc est determinatum.

Nō qđo acci- dēs duplicem hȝ diffōnem ⁊ qđo ꝯsideratū vt est pars entis non pendet ex suba. sed cōsi- dera qz sic ac cidentis diffō nō esset diffō.

¶ Incipit liber sextus prime Philosophie qui est de accidente: cuius primus tractatus est de inquisitiōe ꝓpria prime pħie: ⁊ de mo do diffinitionis quo vtitur.

¶ Cap. pᵐ. Que sit inquisitio ipsius propria.

Tex. cō. pmi.

Omnib⁹ iam determi- natis que sapie huic pambula esse videntꝫ nunc ingrere opȝ de ente ⁊ ptib⁹ entis ſm ordinē: ⁊ cū prima diuisio entis sit in subaꝫ ⁊ accńs: ⁊ accńs ꝓprie sit demōstrabile de suba: eo ꝙ accńs solū diffōnem ꝓprijssime accipiēdo diffōnē hȝ ⁊ demōstratiōe poten tie differē ē: opȝ ꝙ id qđ pmo querit sit accńs: suba aūt ꝯtr aliū modū hēbit cognitionis. In ista. n. sapia q̄runt pncipia ⁊ cause vere entiū. Uera āt entia sunt q̄ sūt ex pncipijs sub- stātie cōposita: ⁊ talia entia pēdent ſm eē ex pncipijs ⁊ cau- sis sui eē: ⁊ iō entia vere ſm ꝙ sunt entia sciunt ex inqsitiōe pncipioꝝ ⁊ cāꝝ: in pħabitis aūt sepiꝰ distinctio hita est īter pncipia ⁊ causas. ¶ Qđ āt igrēda sint hec a nobis pncipia ⁊ cause entiū vere ſm ꝙ sūt entia: ꝓbat p inductionē pticula riū sciaꝝ. In medicina. n. pseruāte sanitatē: ⁊ i illa q̄ ex egri- tudine itēdit inducere ꝯualescētiā nō pōt hec fieri nisi ingrā- tur pnᵒ ⁊ cause sanitatis ⁊ ꝯualescētie: ⁊ sīr i mathematicis sunt pncipalr ⁊ elmta ⁊ cāe p q̄ sciunt ea q̄ sūt q̄ntra i mathe- maticis: ⁊ sic totalr siue vlr ois scia spālis q̄ ē in scia ex alijs certificata q̄ pticipās est nomē alicuiꝰ scie ostensiue est circa cās ⁊ pnᵒ eiꝰ qđ q̄rit i ipsa. ¶ Sȝ in hoc differūt ꝙ aliq̄ eaꝝ sunt circa cās certiores ⁊ pnᵒ certiora ⁊ magis ꝓpria: ⁊ aliq̄ sunt circa cās simpliciores ⁊ principalr simpliciora ⁊ magis vlia: sicut musica magis ē circa certiora ⁊ ꝓpria ⁊ determi nata: ⁊ arithmetica est circa magis simplicia ⁊ vlia: ⁊ pspe- ctiua est circa certiora: geometria autē circa magis simpli- cia: oēs tñ ille iō pticulares scie dicte sunt: qz circa vnū ali- qd sunt in pte entis determinatū: ⁊ de hoc vno circa qđ sūt tractāt genus vnū entis sibi subm ⁊ tractāt de eo circūscri- pte ⁊ pcise querēdo tñ illa q̄ sūt illius generis inqȝtū hoc ē. Sed nō querūt de ente simplr: nec inqȝtū est ens: de ipso. n. ꝙ est inqȝtū simplr ē nullā oīno faciūt oratione diffinitiuaꝫ: qz q̄uis forte aliqñ vtant diffinitiōe sube inqȝtū suba est nō accipiūt tñ eāe subaꝫ inqȝtū est suba: sed ad genus determi natū appropriāt eaꝫ: ⁊ iō vtētes suba simplr nō pcipiūt sub- stantiā simplr: pp qđ ēt nō vere ꝙ sciūt sciūt nec vere demō strant ꝙ demrant sine pte pħie sapia. ¶ Iste igit scie pticu- lares accipiūt sciam de hoc ente inquātū est hoc in parte en tis determinatū: ⁊ alie qdē sciaꝝ pticulariū palā faciūt hoc subm siue subarū: ꝙ nos sensibile corpus vocamus hoc est sensibilib⁹ qualitatib⁹ distinctū: hoc enīȝ ens cōsiderat scia nālis: alie aūt aliā accipiūt entis cōditionēȝ q̄ facit qd sine aliqd eē sic vel sic in aliq̄ pte entis determinatū: sicut est nu merus vel cōtinua q̄titas imobilis vel hmōi aliqd: ⁊ cōsi- derat ea q̄ ſm se isunt illi generi circa qđ sūt: vt de hoc qdē nec tñ oēs demōstrāt: in hoc differētes ꝙ q̄dā magis ⁊ sīr minus demōstrāt q̄dā aūt minus ⁊ isirmius: sicut eni in pnᵒ libri de aīa nos dixisse meminimus. ¶ Scie duplr differūt abinuicē: vt. vȝ. nobilitate subiecti quēadmodū scientia de astris vincit geometriā: differūt ēt certitudine demrationis: sic geometria vincit sciam de astris. Quia igit oēs scie ens ingrūt in pte: ⁊ de ipso iquirūt ea q̄ isunt ei ſm se ꝯtrer accipit ex taliū sciaꝝ iductiōe: ꝙ in nulla eaꝝ est demōstra- tio sube in eo ꝙ suba est: nec in aliq̄ eaꝝ demratio est eiꝰ qđ qd est in eo ꝙ qd est: qz demratio sube i eo ꝙ suba est ⁊ de- mōstratio eius qđ qd est inqȝtū qd est simplr priinet ad istā sciam q̄ cōsiderat ens inqȝtū est ens: qz alie subm ⁊ qd est simplr accepta nō vere cognoscūt sicut diximꝰ: ⁊ iō de suba ⁊ qd est simplr acceptis alius modus ostēsionis est a pticu- larib⁹ sciētijs: ⁊ iste modus prime pħie est ꝓprius. ⁊ sīr pti culares scie nihil dicūt stabiliēdo ⁊ ꝓbādo si est vel non est genus subm circa qđ sunt: sed relinquūt ipm eē. ⁊ huius cā est: qr eiusdē scie est manifestū facere hoc ipm qđ est qd in- quātū est qd: ⁊ ꝓbat hoc esse siue ostēdere si est hoc vel non est: sicut enīȝ ostēdimus in pħabitis ista scia vel sapia q̄ ve re ex primis ꝯsiderat entis pncipia sola vere dicit quid ⁊ ex ipsis pncipijs qdditatis ꝓbat eē subra pticulariū sciarum. Et iste est itellꝰ verus Arist. ⁊ Auer. errauit in expōne iten tionis ipsius. dicit tñ verꝫ Auer. ſȝ nō ad ꝓpositū. Est autē dictū ipsiꝰ: ꝙ suba nō demōstrat eo ꝙ ipsa nō est de aliquo: qz quāuis forte suba scđa possit ostēsiue sillogizari de suba subra: tñ scđa suba ꝓut est in pdicato dicit quale qd ꝙ pro- prie est eē subate: ⁊ q̄le eēntiale pdicat de eo ꝙ vere est suba subra sicut ostēdet in sequēti huiꝰ opis libro. Adhuc āt hec via sillogismi ostēsiue ȝ posset fieri p diffōnē sube: tñ nō est potissimus modus demrationis: qr in potissimo mō demō strationis cā quare pdicatū iste accipit in subto ꝙ in diffi- nitione cadit passionis: ⁊ si debite sumat subm dicit ⁊ qd ⁊ ꝓpter qd: sicut si querat cā eclipsis solis nō est cā luna sim- pliciter. Sed luna in nodo caude draconis vel capitis īfra gradus eclipticos ad directā aspectꝰ diuersitatē opposita: ⁊ sic accepta vt subm ꝓpriū cadit in diffōne passionis. Cur sus igit ⁊ trāsitus demrōnis est a subto in pdicatū: a pdica- to aūt in subm nō est potissima demratio: neqȝ ēt est indigē tia talis demrationis: eo ꝙ circa hoc nō ꝯtingit mētiri cuȝ vnū accipiat in alio. Et iō dicit Auer. ꝙ genus de specie nō demōstrat: itelligens hoc de potissima ⁊ ꝓprijssima via de- mōstrationis. Dicit ēt Auer. ꝙ eiusdē sciētie est ostēdere ⁊ qd ⁊ an est siue si est hoc vel nō est: per demōstrationē enim simplicē scitur qd est ⁊ per idē scitur eē in eo ꝙ qd dicit eē: ⁊ sic sciētia vnius ⁊ eiusdē questionis scitur quid est ⁊ si est: quādo bene ⁊ debite scitur quid est ⁊ per eandē sciētiaȝ scit ꝓpter qd est: qz si vere scitur diffinitio scitur ois cā: qz mā scitur ex genere ⁊ forma scit ex differentia: ⁊ cū forma sit fi- nis ex forma scitur finis: ⁊ cū forma ēt sit ex forma sicut sani tas sani vel sanitati est ex sanitate que est i aīa medici: sicut in septimo libro huiꝰ scie demrabit. Scit ēt efficiens pmus ex forma. Ex his aūt principijs probatur esse de eo de quo querit si est vel nō est: ⁊ sic pȝ ꝙ in talibus eiusdē scientie est manifestum

Ratio de in tex. cō. pmi.

Nō q̄r expō Auer. ⁊ tñ se ba si nō nichil ad ꝓpositum.

Qđ vere sci diffō scit ois cā. sed hoc iō qr ꝯsiderādo qz cognitis cāi rū mānifeste rū vel sufficit ad diffōnem.

manifestū facere ⁊ si hoc est vel nō est. Dicit Auer. et ꝙ genus nō demr̄at sicut diximꝰ: q2 lȝ de eē vero dubitet de aliquo verū sit vel nō sit in rei veritate: tñ ɔcepta spe quocūq3 mō in aīa: nō dubitat de gñe eo ꝙ genꝰ claudit in itellectū speī siue sit ɔcepta spēs extra aīam siue nō. Si.n. nullus supponat eē triāgulus in mā sicut eē supponat sp verū est triangulū eē figurā: vnde triangulo existe figura dubitari pōt an triāgulus est vel nō est: ⁊ cū querit an hoc est vel nō est sufficit ad pbādū ꝙ sit: ꝙ hēat eē fm ꝙ eē ɔsiderat in principijs et q̄cūq3 mō: ⁊ hoc mō an est pbatū est per qd est fm Auer. ⁊ iō in pricipijs eē ens est: illud aūt qd nec in pricipijs eē est nec fuit nec erit nec est in nā sua illud determinat ad nō eē qñ q̄rit an hoc est an nō est. Sic igit porissimo mō sub̄a nō hȝ demr̄ationē: eo ꝙ nō est de alio. Sed hȝ aliū modū ostēsionis qui vel est per cōpositionē vel diuisionē: vl forte aliq̄ parte sui per diffinitionē vel et per accidētia que sicut in principio de aīa dictū est maximā partē ɔferunt ad sciā eius qd quidest: ꝙ aūt hoc intēdimꝰ hoc est ꝙ opȝ eē vnā sciā que ɔsiderat pricipia ⁊ cā vere entis qd est ex primis sube pricipijs composita sub̄a sicut ante habitis determinatū est.

Cap. 2m. Q2 tres sunt theorice essentiales.

Ex oibus aūt p̄dictis accipit: ꝙ pĥica est scia circa qddā genus entis: eo ꝙ nō circa sub̄am est simplr: sed circa talē sub̄am in qua est principiū motꝰ ⁊ status: ita ꝙ pricipiū sit in ea siue intrisecū: ⁊ q2 hec sub̄a nō est cāta a nobis: neq3 ab ope nr̄o: palā est q2 pĥica neq3 practica est neq3 poetica neq3 factiua. Distictū aūt est iter actiuū siue practicū ⁊ poeticū siue actiuū a nobis i 6° ethicoꝝ: poeticoꝝ.n. siue factiuaꝝ est pn̄m qdem in faciēte ⁊ hoc est pn̄m primū qdē qd est itellectꝰ factiuꝰ: aut ars que est pn̄m cū rōne factiuū aut alia potētia q̄dā deficiēs ab arte: sicut est industria scribitū quā qdā hñt ex habilitate nāe: i oibꝰ.n. itellectus strenuꝰ facit potētē: ars vō facit pfectū ⁊ idustria facit habilē: ⁊ iō dicit Pĥo opa pueroꝝ eē notāda: qm̄ in primeuo ostēdūt ad que sūt potētes ⁊ habiles: practicaruȝ vō q̄s ethicas vel ciuiles vel iconomicas vocāt est pn̄m in agēte: sicut et in factiuis. Sed hoc pn̄m est pherēsis siue eligētia ɔferenciū ⁊ honestoꝝ. Idē.n. dicimꝰ eē factū in arte mechanica qd est pnoiētariū eo ꝙ pn̄m eiꝰ est volūtas ⁊ itellectꝰ. Colligamꝰ igit ex dictis dicētes: ꝙ si ois scia aut practica siue moralis aut poetica siue factiua ⁊ artificialis: aut est theorica cū practicaꝝ ⁊ poeticaꝝ sit pn̄m in nobis facientibꝰ: theoricaꝝ aūt sit pn̄m extra nos ⁊ de quo est scia physica nō sit in nobis: sed extra nos: manifestū est sciam que est physica practicā nō eē: sȝ theoricā siue ɔtēplatiuā. Est tamē theorica nō circa ens fm ꝙ ens habens speculationeȝ: sed circa tale determinatuȝ ens: qd est pōle moueri: ita ꝙ pn̄m motꝰ ⁊ statꝰ hȝ in seipso qd est circa sub̄am que est fm rōnē formalē solū: que fm magis siue in pluribꝰ nō est sepabilis: sed ɔcepta cū mā sensibili que subiecta est motui ⁊ mutatiōi. Si.n. est circa aliq̄ aliā formā sicut infra dicemꝰ: nō tñ est circa formaȝ illā fm ꝙ est sepata: sed potius est circa eā fm ꝙ est inclinata ad māȝ talē qualē diximꝰ: sicut est aliq̄ aīa que est itellectualis. Opȝ.n. qd erat eē siue rōnē diffinitiuā q̄ medium est in demr̄atione ois theorice nō obliuisci: q2 sine rōne tali querere ɔclusiōes tales nihil est pficere: q2 si mediū certū nō habeat in demr̄atione nūq̄ certitudinaliter peruenit ad ɔclusionē. Eoꝝ aūt que diffiniunt: ⁊ silr ipsaꝝ diffinitionū siue qd est q̄dā ita sunt ɔcepta cū determinata ⁊ sensibili mā: sic symmū qd ipso noie ⁊ diffinitiōe in se ɔcipit nasum q nō est de q̄cūq3 mā: sed de ea per quaȝ pōt esse sensus odoris. Quedā aūt diffinitoꝝ ⁊ diffinitionū sunt sicut ɔcauū: ꝙ nō dicit nisi depssum in supficie: ⁊ supficies lȝ sit subm qddā figure: nō tamē dicit mācharacterm determinatā sensibilē aliq̄: sed vnius rōnis est in oi superficie. Differūt ergo ista duo in hoc: ꝙ symmū est ɔceptū qdē cū mā sensibili determinata q̄ q2 ɔcipit in rōne diffinitiua. iō nō est vniuocū qñ accipit in alia mā: sicut in naso lapideo vel ligneo. Dicit eni symmū q̄si nasus ɔcauus: ɔcauitas vō fm rōnē diffinitiuā est sine mā sensibili: q2 lȝ superficies nō hēat esse nisi in mā sensibili tamē in rōne diffinitiua nō ɔcipit mācharacterm sensibilē hanc vel illā. Sunt aūt oia quecunq3 vere physica sunt diffinibilia sicut sunt ɔcipiētia māchar sensibilē determinatā: sicut patet per inductionē: q2 sic sunt nasus oculus facies caro os ⁊ totalr aīal ⁊ foliū radix cortex: ⁊ totalr plāta: ⁊ similiter lapis metallaȝ: ⁊ ignis ⁊c. oia: hoꝝ.n. nullius est rō diffinitiua sine mā in qua est pricipiū motus ⁊ mutationis. Sed qdlȝ istoꝝ semp in sua diffinitione hȝ māchar cū principijs motus ⁊ mutationis ɔceptā. Et iō palā est: qm̄ in phisicis opȝ querere qd est ⁊ diffinire ɔcipiēdo in diffinitione māȝ hmōi. Ideo et de aīa aliq̄ speculari est pĥici. De oi.n. aīa speculabit q̄cūq3 nō sine mā sensibili est: ⁊ talis est quecūq3 est endelechia corpis pĥici potētia vitā habentis. Si q̄ aūt aīa nullius oino corporis est actus: de ipsa prout hmōi est nō speculabit pĥicus. Ex oibus aūt iductis pȝ: ꝙ pĥica nō poetica vel practica est scia sȝ theorica. Hmōi sube qualis dicta nūc est: sic aūt per oia eadē de cāū principiū sciendi qd est mediū in mathematicis nō fit ab ope nostro neq3 in nobis et in mathematica oium est scia que est theorica veri. Sed si ois mathematica est imobiliū ⁊ inseparabiliū a mā mobili ⁊ determiata nō est manifestū nūc. Sed opȝ pprīā de hoc alibi eē ɔsiderationē: q2 ipsa que de astris est mathematica videt eē de corpore qd est determiate aīe mobilis sicut de celo ⁊ stellis: sed quo ad vnā eiꝰ ptē que est de q̄titatibꝰ celestiū: lȝ ɔsideret id qd mouet tñ non ɔsiderat in eo pricipia motus: sed potius mensuras q̄titatis eoꝝ que mouent ⁊ motuū ipoꝝ. ⁊ iō mathematica est illa ɔsideratio. Altera aūt ps ipsiꝰ que ɔsiderat effectū astroꝝ in iferioribꝰ miscet se physice: sicut diximus in 2° pĥicoꝝ: ꝙ vō sufficit ad psītē speculationē est: ꝙ quedā mathematice scie speculant entia determinata iquātū sūt imobilia: ⁊ inquātū per diffinitiuā rōnē sepabilia a mā sensibili ⁊ determinata per hoc ꝙ nullū pricipiū motus determinat numerus vel q̄titas ɔtinua fm qd est mēsura eiꝰ: nec aliq̄ māchar sensibilē ita vendicat sibi ꝙ vniuoce fm esse nō sit etiā in alia. Semp tñ speculat id cuiꝰ est: nō in eo ꝙ est mobile ⁊ conceptū māe sensibili. Si vō est aliqd ens qd simplr est imobile eo ꝙ est simplex ⁊ ipartibile nullā habens magnitudinē penitus ⁊ sempiternū: eo ꝙ ipm est necesse vel imediate pendens ex eo ꝙ est necesse eē: ⁊ est sepabile fm esse ⁊ rōnē diffinitiuā: eo ꝙ ipm nō est nisi sub̄a simplex: palaȝ est ꝙ de hoc ipso est alicuiꝰ theorice nosse cū illius pn̄m nō sit in nobis: de hoc aūt nosse nō est pĥice: pĥica eni nō est nisi de mobilibus quibusdā: de hoc etiā nō est alicuius mathematice: q2 nulla mathematicarū speculat nisi ea que fm esse sunt coniuncta: sed est alicuius theorice prioris his que ab vtrisq3 diuersa est. physica nāq3 est qdē circa separabilia: sicut vle separat a particulari: sed nō est circa imobilia: eo ꝙ in rōne diffinitiua ɔcipit māchar determinataȝ principijs motus. Quedā aūt mathematica est qdem circa imobilia: sed tñ forsan est circa ea que fm esse sunt inseparabilia a mobili mā: sed est circa ea que fm esse q̄si sunt in materia sensibili. Pria vō pĥia que ab vtrisq3 diuersa ē: ⁊ circa imobilia simplr est: ⁊ circa simplr sepabilia. Inmobilia vō entia sūt simplr cāe omnes: que sunt sempiterne nō subiecte motui fm esse vel fm rōnem: tales aūt maxime sunt cāe esse fm ꝙ est. Tales.n. cāe sunt diuine: ⁊ sunt cause his singularibus que manifesta sunt in mūdo. Omnia.n. hec pcedūt ex his que diuina sunt sicut ex causis ⁊ principijs primis: pȝ igit ex oibus que inducta sunt ꝙ tres erant pĥie theorice: ⁊ nō plures: mathematica. vȝ. ⁊ physica: ⁊ theologica siue diuina. hoc aūt late in primo huiꝰ sapie libro a nobis disputatū est.

Cap. 3m. Q2 hec scia sit diuina ⁊ honorabilissima ⁊ vlis ⁊ pª.

Non.n. est alicui nō manifestū: ꝙ si in aliq̄ scibili diuinū intus existit: tūc opȝ ꝙ in tali nā imobili ⁊ separata ⁊ simplici existat. vñ sicut in pĥicis pĥica sūt in quoꝝ diffinitione cadit nā que est simplr nā: ⁊ hec est sola: eo ꝙ oēs alij modi nāe pportione illius nāe dicūt nā. Ita in pria pĥia oia dicūt diuina: eo ꝙ in diffinitiōe eoꝝ cadit deꝰ: q2 sicut inferius late prosequemur oia alia exeunt a primis principijs diuinis: ⁊ in ipsis sunt sicut artificiata in mēte artificis: ⁊ sicut artificiata resoluunt ad lumē intellectus primi actiui: ⁊ per ipm diffiniunt: ita oia resoluunt ad lumen separataruȝ substātiarū: ⁊ ipse separate substātie resoluunt ad lumē itellectꝰ dei per qd substāt ⁊ per ipm sicut per primū pn̄m diffiniunt. ⁊ hec est cā ꝙ diuina ⁊ theologica oī hec

Tex.cō.xi.primo de aīa.

Tex.cō.2.

Nō q̄ō dine symmū ⁊ ɔcauum.

Uide pro hoc sniā Auerroē pmo met.cō. 19.⁊.12.meta. cō.44.⁊.2°. celi. cō.57.et 2.phy.cō.18.

Tex.cō.3.

sapia. Opz aūt honorabilissimā sciam eē circa honorabilissimū genus subm: est aūt honorabilissimū gen⁹ subm hoc ꝙ est diuinū: diuina igit̄ est honorabilissima sciaꝝ: sicut eni in pmo hui⁹ sapie libro pbatū est: theorice scie sūt desiderabiliores alijs sciētijs oib⁹. que vel sunt practice vel poetice siue artificiales vel adminiculātes sicut sūt logice. Ista aūt sapia desiderabilior est iter theoricas: eo ꝙ sicut dixim⁹ ipa stat in lumine itellc̄s diuini quo scito nihil inenit̄ vltra que tēdāt: ⁊ iō hoc ē scire ꝙ oēs hoies nāl̄r desiderāt. ¶ Ex hoc aūt qō dixim⁹ primā pħiā eē circa diuina imobilia ⁊ sepata ⁊ simplicia. Dubitabit fortasse aliqs vtꝝ ipa scia sit vlis sicut sepe iā dixim⁹. Aut forte sit circa aliqō gen⁹ subm vnū: ⁊ circa nām vnā determinatā: ⁊ sic sit scia pticularis sicut ⁊ alie scie: que circa vnā partē entis ꝯtēplant̄. Sꝫ hoc soluit̄ ꝙ nō est idē modus in mathematicis ⁊ phicis que sūt circa vnū ens determinatū ⁊ i diuinis scia: qꝛ geometria ⁊ astrologia sūt circa aliq̄ nām cui⁹ pn̄ᵉ nō sunt oium pn̄ᵉ: neqꝫ sunt pn̄ᵉ entis fm ꝙ est ens: ⁊ sil̄r est de phica. Illa vō quā diuinā vocam⁹ est cōis oiuꝫ: que lꝫ sit de deo ⁊ diuinis est tn̄ de his sꝫ ꝙ illa sūt pn̄ᵉ vniuersi eē: per hoc ꝙ sunt pn̄ᵉ entis vē fm ꝙ est ens: ⁊ hec est suba nō nisi ex pricipijs sube inquātū suba est cōposita: hoc. n. pbat̄ a sil̄. Si. n. vt qdaꝫ phoꝝ dixerūt: nō est aliq̄ suba diuersa entis a phicis subijs. Sed oēs sube resoluunt̄ ad illā subam quā pricipal̄r ꝯsiderat phs: ⁊ q̄ nomē ⁊ rōnē sube phice dat oibus alijs: tūc oporteret ꝙ phica eēt scia pria ⁊ vlis. Si ḡ est aliq̄ scia de suba imobili q̄ pn̄ᵐ est vniuersi eēt prior q̄ phica: seq̄t ꝙ illa sit pħia pria ⁊ vlis. Et qꝛ ipa est pria: opꝫ ꝙ ipa sit speculatiua primoꝝ ⁊ vliuꝫ: est igit̄ eē ipsi⁹ de ente iquātū est ens speculari: ⁊ ea speculabit̄ que isunt enti iquātū est ens. Oia. n. hoc reducit ista in pn̄ᵐ vniuersi eē: cui⁹ icessus cū est entis nō inquātū est hoc ens vel illud: sed iquātū est ens simpl̄r: hoc. n. ens esse vel illud: hꝫ a determināātibus se ⁊ distinguentib⁹: ⁊ inquātū per illa ꝯsiderat̄ in ꝯtemplatione cadit scientiaꝝ particulariū: in cōmuni aūt determinantia ipm sunt duo: quātitas. vꝫ. ⁊ motus principia: esse. n. diuinū nō pēdet nisi ex ipsis principijs esse ⁊ sube: ꝯsequit̄ aūt illud fm intellectū mēsuratum esse: q̄titatē nō ꝯcernēs sensibilē māꝫ. Ultimo aūt determināāns est id qō fit ex pncipijs mot⁹: ⁊ penes ista tria sunt accepte tres theorice: ⁊ iter illas sola pria est diua pħia ⁊ vlis.

Nō deductiones illationis quā pħia inuxit eē ad hoies ꝫ modernos vi de ēt p h. 4. me. tex. cō. 7. ⁊ pmo meta. cō. 16.

¶ Tractatus secundus sexti libri metaphysice qui est de eo ꝙ accidit per accidens.

¶ Cap. pm̄. Qꝛ de eo qō accidit per accidens nō est aliqualiter speculatio practica vel theorica.

Tex. cō. 4.

Quomodo autem ens simpl̄r ⁊ absolute acceptū ꝓut ipꝫ ē pn̄ᵐ dr̄ multipl̄r: sic in 5ᵒ supiori lib. est determinatū. Dicit̄. n. ens fm accn̄s ⁊ ens p se: ⁊ fm accn̄s qdē dr̄ ens diminutū. Ens. n. diminutū dr̄ dupl̄r: qm̄ id qō casus est entis eo ꝙ cadit a pricipiis entitatis dr̄ p accn̄s esse fm suū nomē. Dicit̄ ēt ens diminutū ꝙ hꝫ eē in aīa qō accidit dr̄ enti. ⁊ hoc est veꝝ: cui⁹ oppositū nō ens est q̄si falsum. De his erit dōꝫ in libro hoc: pri⁹. n. de ente diminuto rōnē entis hñte dōm est: vt illo expedito tractatib⁹ entis veri cū subtilitate possim⁹ itēdē. ¶ Sic ḡ dcm̄ ē ens cōiter acceptū multipl̄r accipit̄. vno qdē mō ens dr̄ p accn̄s ⁊ diminutū siue sit i re siue in aīa. ¶ Scdō aūt mō dr̄ ens per se qō hꝫ entis pn̄ᵉ. ⁊ hoc diuidit̄ fm figuras cathegoꝛie: qōdā. n. dicit qd ⁊ sign̄at qd: qōdā aūt sign̄at q̄le ⁊ qōdam q̄tū ⁊ qōdā vbi ⁊ qōdā qū: ⁊ alia sign̄at ad aliqd fm hūc modū. ¶ Amplius p̄ter ea que dicta sunt oīa dicit̄ ens per se de potentia ente ⁊ de actu ente: sicut aīt in entis diuisiōe dcm̄ est: qm̄ igit̄ ens sic multipliciter dicit̄ primū: in hoc libro dōꝫ est de eo ꝙ est fm accidēs. Hoc aūt ⁊ prio de hoc ente fm accn̄s est notādū: qꝛ nulla oīno circa tale ens pōt eē speculatio certa: nō. n. hic loqmur de ipsi⁹ accidētis nā in se ꝯsiderata que in gn̄e est ordinabilis: sed potius de eo ꝙ accidit sube per accn̄s: hoc. n. pricipia sue eēntialitatis nō hꝫ: ⁊ cū vnūqdqꝫ de quo est speculatio terminet̄ p pn̄ᵉ sui eē ⁊ nō al̄r: sequit̄ necīo de ente per accn̄s nō eē aliq̄ certā speculationē. ¶ Signū aūt hui⁹ est: qꝛ nulla scia studiosa est de tali accn̄te siue sit practica siue theorica: studiū. n. nullus artificū ipēdit ad determinādū hmōi accn̄s: ⁊ hoc qdē pꝫ primū in potētijs siue artibus: ille. n. q facit domū nō studet vt faciat eā ad q̄cunqꝫ q̄ psit accidē domui facte. Talia. n. que psit facte accidere domui sūt isinita. accidit. n. domui domū eē qbusdā voluptuosam: qbusdā aūt nociuā: qbusdā vō vtilē ad lucrum ⁊ alijs inutilē: ⁊ qbusdā faustā: alijs aūt infaustā: ⁊ sic de alijs ad q̄ artifex cū studio nō pōt itendē. Nihil. n. ꝓhibet factā iā domū eē diuersaꝫ p accn̄s ab oib⁹ vt si dicā existētib⁹ domib⁹: ⁊ hoꝝ accn̄tiū nulli penit⁹ est edificatiua siue edificabilis ipa practica siue ars opatiua. pꝫ igit̄ ꝙ de practicarū nulla cum studio intendit ad hmōi accn̄s p accn̄s. ¶ Eodē vō mō pꝫ ꝙ nec theoricaꝝ aliq̄ itendit cū studio ad tale p accn̄s: geometer. n. nō speculat̄ hmōi accn̄tia vtꝝ accidant figuris q̄s ꝯsiderat vel nō. Nō. n. speculat̄ si diuersuꝫ est trigonū ⁊ trigonū: p hmōi accn̄s: vt. s. vnū sit albū ⁊ alteꝝ calidū: vl̄ vtꝝ ligneū vel ferreū trigonū hēat diuersitatez ab eo ꝙ est hēre tres eq̄les duob⁹ rectis: qꝛ forte mālis trigon⁹ hꝫ duob⁹ rectis tres angulos maiores vl̄ forte miores: ⁊ hoc accidit ei inquātū est in sensibili mā: ⁊ ad hoc nō studet geometer eo ꝙ ipse nō demr̄at nisi de triāgulo imaginario: ⁊ talis ois triāgulus rectilineus hꝫ tres angulos equales duobus rectis. Patet igitur ex dictis ꝙ nec theoricaruꝫ aliqua cū studio intendit ad huiusmodi accidentia.

¶ Cap. 2ᵐ. Qꝛ accidens fm aliquem modum est non ens. ⁊ ideo non est perfecte scibile.

Tex. cō. 4. ⁊ 5. hnc.

Hoc it rōnabil̄r ꝯcidit cū ipa nā talis accn̄tis: accn̄s. n. entis nō hꝫ rōnē pfectā nisi noie solū: ⁊ nō hꝫ eē veri entis. Si. n. accn̄s fm sui nois accipiat̄ rōnē tūc est ordinabile in figura pdicamēti ⁊ terminatū ꝓprijs gn̄is pricipijs: ⁊ hoc mō est ens fm se. Si aūt accn̄s p accn̄s fm suū eē accipiat̄ nō cātur nisi ab eo qō ē raro: ⁊ hoc nō est entis pn̄ᵐ: sꝫ poti⁹ defect⁹ pricipij entis. pn̄ᵐ. n. entis aut ē fm sp aut est fm frequēter: ⁊ ꝙ nec sp nec frequenter est raro est ⁊ p accn̄s. vn̄ pꝫ ꝙ accn̄s fm suū nomē casuꝫ dīc ab entis pn̄ᵒ ⁊ determiat̄ p negōnē ei⁹ qō ē sp ⁊ frequēter eē. vn̄ ēt Plato mō q̄dā nō male ordinauit sophisticā circa nō ens. Sophisticaꝝ. n. rōnes maxie sūt circa accn̄s fmoni vl̄ rei. ⁊ hui⁹ qdē exēplū est sicut si dicat̄. vtꝝ idē sit vel diuersuꝫ musicū ⁊ grāmaticū ⁊ music⁹ ⁊ corisc⁹. Dico aūt idē ꝙ essential̄r est idē. Si. n. sic idē sit music⁹ ⁊ corisc⁹: tūc qcqd accidit vni accidit ⁊ alteri: accidit aūt corisco cognosci: cognosci igit̄ accidit ⁊ musico nō seq̄t̄. igit̄ music⁹ p eēntiā est corisc⁹. Et sic est musicū casus ab eēntialitate corisci. Si qs. n. cognoscat coriscū fm oēm eēntiā coriscitatis nō pp hoc cognoscit musicū. Ea dic igit̄ ab entitate corisci hmōi accn̄s. Sil̄r aūt est i alijs oībus. Aliō aūt exēplū hui⁹ est. si dr̄ ꝙ vē est ⁊ nō sp fuit factū est: q̄ si aliqs music⁹ ens grāmatic⁹ est fact⁹ vel grāmaticus ens music⁹ est fact⁹ nō aūt fuit: ⁊ sil̄r est in alijs quecūqꝫ alie rōnū sophisticaꝝ sunt tales. Non eni sequit̄ si grāmaticus est fact⁹ qō nō ante fuit simpl̄r: sed qō nō ante fuit grāmaticus: grāmaticū igit̄ esse vel fieri nihil est essentie esse vel fieri: est igit̄ casus ab essentialitate: videt̄. n. accidēs ꝓpinquū qd nō enti. Et hoc quidē palā est ex hmōi rōnib⁹ quales inducte sunt ꝙ eni est in aliquo vere existentiū modo illius est gn̄atio: ⁊ hꝫ determinata principia sue gn̄ationis: ⁊ eorū quecūqꝫ talia sunt est vera corruptio per ea que ꝯtraria sunt gn̄antib⁹: eoꝝ vō que sunt fm accidens ꝙ per accidens est accidens nō est gn̄atio vel corruptio que determinata habeat gn̄ationis vel corruptionis principia: igit̄ id qō est fm accidens non est aliquid vere entiuꝫ fm ꝙ est huius. Cū igit̄ vnūqdqꝫ ex eisdē principijs sit ⁊ sciat̄ pꝫ ꝙ sicut accn̄s per accn̄s nō hꝫ entitatis pricipia ita nō hꝫ pricipia p que sciri possit. nō igit̄ de accn̄te est aliq̄ scia studiosa.

¶ Cap. 3ᵐ. De pricipio ⁊ cā eius qō fit fm accn̄s per accn̄s.

Tex. cō. 5.

Poterit tn̄ nos loq de accn̄te aliqd ampli⁹ q̄ dcm̄ est inquātū loq ꝯtingit in eius nā que est valde idetermiata. ¶ Opꝫ igit̄ nos determinare prio ꝓpter quā cām est hmōi accn̄s: hoc. n. habito simul cum illo palā erit quare de ipso non est aliq̄ scientia certa. Inuestigātes igit̄ causam ⁊ naturam huius accidentis dicimus: ꝙ in vniuersitate entium quedam videntur similiter se habentia ⁊ ex

necessitate fm q necessariū est qđ ipossibile est aliter se hře in subā ↄ opōne pp sue mãe ordinē: ↄ necessitatē: talia.n.non sūt dicta necessaria fm viʒ vel violentiā: q2 sicut in aībabitis in 5° lib. diximº in talibº nihil fieri pōt fm violētiā: sed sunt necessaria pzio mō dicta necessitate eo q nō ɔtigit aliť se hēre: sicut sunt cā pzia: ↄ intelligentiaꝝ ↄ celoꝝ ordines: ↄ hoc sunt in qbº nō est mã: aut si est in qbusdā eoꝝ: tūc sunt illa ex mã sua tota: ↄ iō nihil de ipsis remanet in potētia nisi forte ad vbi ↄ erit hoc ɔtinue ad actū regulariter ↄ de necessitate pp qđ nihil ɔtingēs radicari pōt in illis: hoc.n.eo q vno mō se hñt regula sunt oīuʒ alioꝝ. ¶ Alia vō que sub istis regulanť ex necessitate qdē nō sūt: sʒ ɋñ fm magis siue vt in pluribº: ↄ in his est mã nō tota intra. hec.n. sūt frequēter ↄ pñt nō esse: ↄ vtrūq3 istoꝝ. id. vʒ. qđ est semp ↄ id qđ est frequēter: dicit fm cām efficientē: est aūt ɔtingēs ad vtrūlʒ: ↄ hoc dicit fm cām mãlē. Et iō id in ordine taliū cāꝝ nō est ponēdū. id aūt qđ est frequēter est pzicipiū ↄ cā talis accidētis q̄lis hoc querimº qđ. vʒ. raro accidit. Cū id qđ ē frequēter nō ɔcedit ad actū in potētia mãe ipsiº radicať accidens raro cātū a duabº negationibº cū casu vel fortuna sicut i vltima parte qnti libri dictū est. Qđ.n.nec semp nec frequenter est cū potētia ad eē. hoc est per accidēs q raro accidit: ↄ qđ est frequēter fm cām efficientē nihil ɔhibet esse principiū ↄ cām mãlē eius qđ est raro: ʒ frequēter ↄ raro esse sint oppositos habentia modos. Qđ.n. nec semp fit nec ɋñ fm magis fit siue vt in pluribº hoc dicimº esse fm accidēs: sicut cū in terra minoris latitudinis quā est ɋrtū clima nō fit calor in vē: sed potius frigus hyemale ↄ glatiale: hoc.n. accidere dicimº: sed q cauma fit in vere in talibº terris nō dicimus esse fm accidēs: hoc.n. q frigus fit verno tpe nec est q semp fit neq3 fm magis siue in pluribº: sed q raro. Aliū vō q cauma fit est nō raro siue frequēter. ¶ Silr aūt hoīeʒ albū esse dicimº fm accñs ɔcipue in terris pue latitudinis. hoc.n. neq3 semp fit: neq3 vt in pluribº: hoīem vō eē aīal nō dicimus fm accñs: q2 aīal est in hoīs rōne. ¶ Edificatoreʒ vō sanitatē facere dicimus fm accñs: q2 nō ɔuenit hoc edificatori facere: sʒ medico qñ edificatorē ɔtingit eē medicū. ¶ Et opsopius siue coquus cuius est saporatū qd in pulmentis ɔiectare aliqñ facit aliqd in cibis salubre. Sed nō facit hoc fm artē opsopoticā siue coquariā. Et iō dicimº q hoc accidit: ↄ est aliqs modus: q2 facit salubre ɔtingenter: simplr nō facit: q2 si simplr faceret fm artē coquādi faceret: ↄ semp vel frequēter oīs coquus hoc faceret: alioꝝ.n. que vʒ. frequēter fiunt sunt aliqñ alie ɋdā potētie practice: hoꝝ vō que dicto mō sūt p accñs nulla est ars opatiua neq3 aliq̄ potētia. Dico aūt potētiā facultatē ↄ habitū ordinatū rōne nō necessaria q est hitus nō firmº. sʒ adhuc ɋñ tremēs iter opposita sicut est hitus opinatiuº: neq3.n. talē potentiā practicā cū rōne pōt hēre id qđ est per accñs: ʒ ille hitº multuʒ hēat potētie in eo qđ est ad opposita pp sui ipfectionē. ↄ huius cā est: q2 eoꝝ que sūt fm accñs aut fcā sunt fm accñs cā est fm accñs que cā est casus vel fortuna radicata vel principiata in potētia eiº qđ fit frequēter. sicut diximº priº. ↄ iō fit qñq3 qdē. ¶ Nō.n. oīa sūt ex necītate ↄ sp aut existēia aut fcā: sʒ plima fiūt fm magis: ↄ iō necesse est id qđ est fm accidēs neq3 sp fit neq3 fm magis siue in pluribº sicut dicimus musicū eē albū: q2 tñ aliqñ fit ʒ raro fiat tñ opz q fm accñs fiat: ↄ si sic nō diceretť: tūc oporteret q oīa fierēt ex necessitate: q2 si nō aliqd raro. opz q nihil fiat frequēter: in quo radicať id qđ fit raro: ↄ tūc sequiť q si nihil fit raro q nihil fiat nisi sp ↄ ex necessitate: q2 si aliqd fiat frequēter hēbit potentiā ad nō eē: ↄ qñ hʒ poᵗᵐ ad nō esse aliqñ ipediet ab eo qđ est frequēter: ↄ tūc icidet id qđ fit raro. Talia.n. ɔprie incidētes hñt cās que raro fiūt. ɔpter qđ ē mã eoꝝ que frequēter fiunt erit cā ɔtingēs qñ fit in ea aliqd pter id qđ est fm magis siue in pluribº. Opz igiť eiº qđ est fm accñs pzicipia sumē ex tribº negōnibº querēdo vtꝝ nihil est fm accñs. Et opz dicē q nō est nihil neq3 sp neq3 fm magis siue vt in pluribº. Impoīe.n. est id qđ est fm accñs aliqd eoꝝ eē: est igiť qđ3 eueniēs pter hec tria fʒ accñs. Sed vtrūq3 hoꝝ est aliquo mō fm magis: q2 illud est frequēter fm modū mouentis ↄ efficiētis ↄ ē raro fm potētiā materie: qđ aūt est semp nulli taliū est pzicipiū ↄ cā: q2 sicut dicimus nihil est in eo in potētia que respiciat ad nō esse. Si aūt quedam sint semp

Cōtingēs ad vtrūlʒ eē solū fm cām mālē idē. Cōmē. 2. phy. cō. 48.

terna de his posterius in hac sapīa perscrutandū est.

¶ Cap. 4ᵐ. Q2 de eo qđ est per accidēs nō fit scientia.

Tex. cō. 6.

Quia vō scia nō est accñtis palā est ex iductis. Scia nāq3 oīs aut est eiº qđ est semp: aut eius qđ ē frequēter siue fʒ magis. Si.n. oē qđ sciť per sua pzicipia ↄ cās sciť: ↄ id qđ nō hʒ hmōi pzicipia simplr qdē nō sciť: sʒ modus q̄ scitur est modus ɋñ priuatiōis: per hoc.n. sciť q nō nihil est neq3 sp neq3 frequēter existis: ↄ sic nō simplr reduciť ad nihil: sed in hoc q aliqd est caret pzicipio ↄ cā fm verā rōnem cāe ↄ pzicipij. Tale aūt ↄ talr ens nemo pōt addiscē apud se neq3 pōt aliū docere. Si qs.n. alteruʒ istoꝝ debeat facere opz q diffiniat hoc qđ discit vel docet aut per semp aut per frequēter. Alia.n. si fm esse accipianť pzicipia determināta se nō hñt eo q vt vsis accipi nō pñt sicut accipit medicus mellicratū vtile eē febricitāti fm magis: hoc expertū hʒ: ↄ vt in pluribº: qđ āt pter hoc est nō frequēter existēs non hēbit principiū quo fit aliqñ ↄ alicubi: q2 per casum est aliqñ ↄ alicubi ↄ casus accipi nō pōt cū sit indeterminatuʒ: sed neomenia accipiť per artē siue lune noue incensio eo q neomenie fm ordinē sue cāe semper sunt ↄ fm actū sūt fm magis ↄ frequenter: accidens aūt de quo hic loquimur est preter vtraq3 hec. Dictū est igiť a nobis quid est accidens ↄ ɔpter quā cām est: ↄ q2 de ipso nulla pōt esse scientia.

¶ Cap. 5ᵐ. Q2 nō omnia fiunt ex necessitate: q2 quedā fiunt per accidens si negatur quedam fieri per accidens tunc sequitur omnia ex necessitate fieri.

Tex. cō. 7.

Quia vō principia ↄ cause huius accidētis sūt ea que sunt genita qdem ↄ corruptibilia eo q sunt frequēter manifestū est q hec sunt cause huiº accñtis qñ sunt absq3 gnōne ↄ corruptione nāli: ita q vlterius nō gñant neq3 corrumpunt fm ordinē illū quo pēdent ea que sūt frequēter ex his que sunt semper. Diximus.n. q qñ id qđ est frequēter ipediť a cursu suo ↄ ordine exitus de potentia ad actū: tunc induciť casus. Manifestū est igiť q ʒ pzicipia ↄ cāe huiº accidētis sint genita ↄ corruptibilia q tñ nō necessario fm ordinē eundē gñant ↄ corrūpunt ↄ gñanť ↄ corrūpunť fm infinitā successionē ex pterito vel in futurū: pñt.n. ipediri ex mãe ineq̄litate: vel ex alia cā: ↄ tūc incidet id qđ est raro siue casus: ↄ id qđ est per accidens. ¶ Si aūt aliquis ɔdicēs hoc nō ɔcedat: sed oīa dicat cursu ordinato sibi succedere ↄ vnū esse ex alio ex necessitate in omne futurum ↄ ex omni pterito tunc sequiť q omnia erunt ex necessitate. Si enī facti ↄ corrupti nō ponať aliqua fm accidens cā: sed omnia cām habēt essentialē ↄ necessariā: tūc opz q oia fiant: ↄ facta sunt ex necessitate. ¶ Queramus eniʒ de aliq̄ futuro dicentes verū erit hoc aut nō. Si igiť nulla sit causa nisi necessaria ↄ per essentiā dicta cum hac posita poniť effectus ↄ destructa destruiť. Si est hoc qđ est causa necessario sit hoc qđ est effectus: sinautē nō est illud qđ est causa. tunc nō fit hoc qđ est effectus. hoc aūt qđ est causa est vel factuʒ est si aliud qđ est causa eius anterior est vel factuʒ est: ↄ ita manifestū est: q2 si semper auferať tēpus tēpori infinito in quo est decursus mediarū causaꝝ inter primū ↄ vltimū deuenietur vsq3 ad aliquod nūc ɔsens in quo erit necessario generatū id de quo quesitū est. ¶ Et huiº exēplū est qđ queramus. Vtrum fortes moriturus sit in infirmitate nāli vel violenta morte: q2 in hoc nō est differētia quātū ad ɔsentem intētionē: ↄ dicemus q fm ɔdicta moriet de necessitate in hora futura aliq̄ determinata: q2 dicemus q prima cā mortis sue est necessaria: ↄ hanc dicemus esse si erit ab eq̄litate aīe ↄ corporis: erit aūt ab equalitate si aliud quid faciat: hoc qđ est exiturus ab equalitate: ↄ hoc iterum erit si causa eius necessaria fuerit: ↄ sic decurrendo a prima cā vsq3 ad vltimū effectū necessario ex prima causa posita ɔcludiť effectus vltimus qui est in aliquo nūc determiato: ↄ sic omnia erunt de necessitate: ↄ sic etiā ɔcludiť ex ɔsenti in pteritū q factorū aliqd fuit ex necessitate factum ↄ nihil ɔtingenter siue per accidens. ↄ hmōi exēpliū est: ac si dicamus q hic infirmus necessario sitit: sitit enim necessario si comedit sitiʒ facientia que sunt calida sicca. sed comedere sitim facientia ponitur ex necessitate. si est: aut ponitur ex necessitate non esse: si non est fm superius inductam hypothesim. Igiť iste

aut ex necessitate morief aut ex necessitate nõ morief: qz ca lida similia complexioni sue comedit: & si hoc comedit siti, uit & vinũ bibit: & si vinũ bibit febre accẽdit vel rixat⁹ fuit: & sic necessario ĩfirmitate vel occasione mortuus est: positum aũt est primũ eẽ necessariũ: & vnũqdqz medioꝝ positũ est eẽ necessariũ supposito priori qd ponif eẽ cã sua ẽẽntialis & ne cessaria: ergo & vltimũ est necessariũ. ℭ Silr aũt sequif icõue, niẽs si aliqs in tali ꝓcessu ꝓcedat suppliẽdo de effectu ad cãm de pñti in pteritũ. eadẽ. n. est rõ ꝯsecutionis fm hãc dua, etã hypothesim. Jã. n. est hoc qꝫ dicif ex necessitate eẽ in ali quo suo pñcipio facto in pterito qd fuit & necessariũ. Tale eni dico factũ pteritũ ex necessitate vt per ꝯñtiã necessariã erũt futura. Sicut si dicam⁹ necessario mori eũ q viuit: eo qꝫ iã in pterito aliqd necessariũ factũ est: pp qd ex necessita te nõ morif. & hoc est sicut si dicam⁹ necessario mori: qm ꝯ, ria seinuicẽ cõpositũ dissoluẽtia sunt in eodẽ corpe: sed lꝫ ꝯ, ria sint in eodẽ: nõ tñ mors iducif sine infirmitate aut violẽ tia: & ideo si ꝯria insunt necessario ponif fore ĩfirmitas & si ĩfir mitas insit tũc morief. palã ergo est qꝫ oẽ pñs suppliẽdo a poste riori in anteri⁹ vadit vsqz ad aliqd primũ pn᷑ & illud pn᷑ nõ vadit ad aliũ ante ipm: & si illud erit necessariũ erũt oĩa necessaria & sequif nihil fieri per accidẽs. ℭ Dico aũt hoc necessariũ nõ id qd est suppositionis & ꝯñe: sed illud qd est necessariũ absolute & necessitatẽ hꝫ ꝯsequẽtis. Cũ aũt hoc sit icõuenientẽs opꝫ dicere qꝫ cã eoꝝ que fiunt per accidẽs sit illud qdcũqz euenit per accidẽs & ꝯtingenter: & qꝫ cã gñõnis ei⁹ qd est hmõi per se nulla sit oĩno: sꝫ casus & forma sũt ei⁹ cã & iste sũt cãe per accidens. ℭ Sed si queraf ad qle pn᷑ & ad qlẽ cãm fiat talis anagoge siue suppliẽs reductio maxie pscrutãdũ est ad quã deueniat cãm primã. Uerũ. vz. illa sit mã aut finalis que est cuius cã sit qcqd sit aut deueniat ad cãm mouẽtẽ: diximus qꝫ radicaf in mã eoꝝ que frequẽter fiunt sicut in subito: & cã ei⁹ est mouẽs fm casũ vel formã & est in his que fiunt pp aliqd sicut subtilr determinatũ est a nobis in 2° phicoꝝ: & siue deductio fiat in pteritũ siue in futurũ nulla est deductio: qz talia accidentia sicut est fortis mors & hmõi non eueniũt ex vna cã sed ex multis possunt euenire que casualiter iduncunf: sicut cuilibet etiã per par, uam facile est videre considerationem.

ℭ Cap. 6m. Et est digressio declarans qꝫ omnia reducũtur in causam vnam & quãtũ accidẽs per accidẽs est in rebus.

Dubitabit aũt aliqs ex pdictis dubitatiõis su mẽs rõnẽ. Utrꝫ oĩuꝫ enti vniuersitas reduci bilis sit ad pn᷑ vniuersitatis idẽ & vnũ. si autẽ oĩa reducunf ad vnũ vniuersitatis pn᷑. hoc nõ erit aliũ itellus diuin⁹ actiu⁹ oĩuꝫ: & cũ ille sit cã vno mõ existẽs & ordinatõ videnf oĩa eẽ ex pn᷑ vno & ordinato: ergo & ea que sũt p accñs sũt ab hmõi pn᷑: & sic eoꝝ q fiũt p accñs cã pria nõ est p accñs: & hoc est ꝯ pdicta. Si aũt nõ oĩum sit cã vna: tũc seqf qꝫ ordo vniuersitatis nõ est ad vnũ: & ex hoc seqf qꝫ plura sint vniuersitatis pn᷑ & plu ra vniuersa q ambo sũt absurda. Si aũt vniuersitatis pn᷑ est vnũ: tũc qrif vñ ꝓuenit diuersitas cãꝝ eoꝝ q fiũt sp & eo, rũ q fiũt frequẽter & eoꝝ q fiunt raro. ℭ Ad hec aũt & hmõi nõ est difficile soluẽ. absqz oĩ. n. dubitatiõe tenẽdũ est qꝫ vni uersitatis pn᷑ est vnũ: & hoc est itellus diuinus qui per suã sciam que tñ scia est idẽ ipsi est cã oĩum que sunt pria. & vno mõ se hñs ad oĩa: & est cã ordinis oĩum eoꝝ que sũt qz ipse est q facit cãta & distribuit & ordinat ea sicut vna ars est in semie hoĩs que facit & distribuit & ordinat oĩa corporis mẽ bra: sicut nos in vltima hui⁹ sapie ptẽ fum⁹ ostẽsuri. Qd aũt diximus qꝫ ea que fiũt raro & fiunt p accñs nõ reducunf aliã ad cãm p accñs itellexim⁹ de cã ꝓxima & nõ de cã pria in q fiat reductio oĩum. Jã. n. ostẽsum est qꝫ id qd est frequẽter p suã aãm est pn᷑ ei⁹ qd est raro. Reducif ẽt ad cãm vere mouẽtẽ. Licet accidat illi: qz fodiens sepulchrũ vere opera tur ad inueniẽdũ thesaurũ: lꝫ nõ operef ad hoc inquãtũ est sepulchrũ fodiens: sed iquãtũ fodit in loco thesauri sicut ẽt reducif ad eã que vẽ est cã finalis lꝫ accidat ẽt illi: qz nisi fo diẽs ẽt intẽderet fodẽ sepulchrũ nõ foderet: vñ pꝫ qꝫ pp ali qd fodit & nõ vane fodit: & sic fodiẽti inuenire thesaurũ acci, dit: & ideo dicif p accñs euenire: id aũt qd est frequẽter redu, cif ad sp iquãtũ reducẽdo mãm sp īsuit eẽ diuinũ p gñõnẽ & corruptionẽ: eẽ. n. diuinũ īsuit motor: sꝫ mot⁹ icorruptus

ꝯparat mãm: qualis aũt itellus diuinus vno mõ se hñt: & i, mãliter & itẽporalr & simplr & imobilr: tñ mã eoꝝ que fiunt frequenter pcipit bonitates suas multiplr & mãlr & tpalr & cõposite & mobilr: & hoc est ideo: qz itellꝰ diuin⁹ nõ tollit pos, sibilitatẽ a mã: & ideo lꝫ in ipso oĩa sint imobilr tñ in mã fiunt ꝯtingẽter. & hui⁹ exẽplũ est in aĩa que sicut ars est in semie: in q sũt oĩa q fiũt in mã mẽbroꝝ vnite & simplr & imãlr & i, mobilr & in oppositis modis fiunt in mã mẽbroꝝ. ℭ Et sic pꝫ qꝫ iniuste Auer. rephendit eos q dixit oĩa ꝓcedẽ ab itellꝰ actiuo sicut a tabula iscripta formis oĩuꝫ: qꝫ hꝫ exẽplũ de ta, bula nõ satis ꝯueniẽs sit actiuo itellectui: sed de poss itelle, ctu posset hẽ aliqd ꝯueniẽtie: sicut nos tã in libro 3° de aĩa qꝫ in libro de itellectu & itelligibili ostẽdim⁹. ℭ Uerissime ãt scim⁹ qꝫ oĩs forma que est in pria mã in potẽtia est. ℭ Scdꝫ rõnẽ in itellectu cãe pmie: & ideo a Platone dict⁹ est esse mun, dus archetipp⁹. Scim⁹ ẽt qꝫ itellꝰ diuin⁹ cãndo 2m effectũ stat in vltimo cito. nec dubitam⁹ qn oẽ qd est in aliq sit in ipso fm ptãtẽ ei⁹ in quo est. & ideo que in itellectu pño sunt fm pũr & imãlr & intpalr & imobilr & vno mõ oĩb⁹ ꝯtijs dispõni bus sũt in mã: pp qd nõ seqf qꝫ si itellꝰ prim⁹ sit hmõi imo, bilr & certe qꝫ ista eueniãt imobilr & certitudinalr: qz itellꝰ diuin⁹ nõ tollit a mã nec a causis scdis dispositiões suas ꝓ prias: & qñ res eueniũt tũc sũt in causis medijs & in mã & fm ptãtes illoꝝ eueniũt & nõ fm ptãtẽ prime cãe. Sic igif pꝫ qꝫ oĩa reducunf per anagogen ad cãm primã: & cũ casus & for, ma & accidẽs de quo loqmur verissime est in reb⁹. nõ autẽ ad cãm accñtalẽ reduci põt oĩa: eo qꝫ aĩt qdlꝫ per accidẽs est id qd est per se: nec põt reduci ad id qd est frequẽter cũ hoc idigeat cã pp hoc qd est in potẽtia: & oẽ qd est in potẽtia in, diget eo qꝫ est in actu per qd educif de potẽtia. Opꝫ igif qꝫ reducanf oĩa ad id qd est semper & vbiqꝫ. vno mõ & simplex act⁹ existẽs: qꝫ agẽdo per sciam intellꝰ largif formã & motũ corporis icorruptibilis ꝯtinue aduehit mãm suscipiẽtẽ. & ideo mot⁹ talis dĩ eẽ tanqꝫ vita qdã existẽtib⁹ oĩb⁹. ℭ Est aũt aũt pteriẽdũ qꝫ cũ accñs de q loqmur fm eẽ sit accipiẽdũ sicut iã aũt diximus: nõ cadit in aliq gñe vno: sicut pꝫ i oĩb⁹ exẽplis pinductis. qz forte eẽ albũ vel musicũ eẽ albũ vel inuẽtũ ex fossura esse thesaurũ & hui⁹ alia oĩa sunt in multis gñib⁹: & hoc ꝯtingit pp nãe sue in determinabilitatẽ qñ fm eẽ acci, pif. & ideo ꝯtingit ẽt qꝫ ad cãm vnã reduci nõ põt hmõi acci, dẽs. Hec igif & tãta de accñte per accñs dicta sint a nobis.

ℭ Incipit tractatus tertius sexti libri metaphysice qui est de vero & falso.

ℭ Cap. pm. In quo ostẽdif qꝫ verũ & falsum sunt in anima primo: & sunt ens anime potius qꝫ ens ratum extra aĩam.

PRetermittã ergo nũc

de accñte fm accñs. satis. n. sufficiẽter dter miatũ est de ipo: sꝫ ꝯsiderabim⁹ aũt id qd est verũ cui⁹ oppositũ est qñ fals̃m. hoc. n. ens est de cõpõne & diuisiõe q in spẽb⁹ reꝝ facit aĩa & itellꝰ: accidit aũt aũt natura reꝝ in itelle ctu eẽ sicut diximus in aĩbabitis vbi locuti sum⁹ de vẽ: totalr aũt siue vẽr id qd sic verũ vel fals̃m est est circa pticipationẽ ꝯdictiõis. sicut. n. in 3° de aĩa lt. determi, natũ est: itelligẽtia. n. est idiuisibiliũ i qb⁹ nõ ẽ veꝝ vel fals̃m. In qb⁹ ãt veꝝ & fals̃m est: iã cõpõ qdã itellectuũ est. prio. n. cõ ponẽs & diuidẽs iter accepta est itellꝰ: vel aĩa aphẽhẽsiua p phantasiã & extimationeꝫ: & qd cõponit & diuidit sic cõponit & diuidit ita enũtiat & iterptaf in voce. ℭ Et ideo voces eaꝝ pas sionũ q sũt in aĩa sũt note: & ideo veꝝ & fals̃m q sũt in enũtiatiõe sũt signa vitatis & falsitatis q sũt in aĩa. pp qd dĩ qꝫ vitas est adeqtio reꝝ & itellectuũ: & qz voces ẽt sũt signa rerũ: ideo itero in eo qꝫ res est vel non est oro vã vel falsa est: totum vo hoc ens est circa ꝯdictiõis pticionẽ. ꝯdictio aũt est oppõ ꝓpõ, nũ cui⁹ nõ est mediũ fm se: vẽr. n. oĩs affirmatio in cõpõne est: negatio aũt in diuisiõne siue diuisione: falsũ aũt hui⁹ entis est pticipatio oppõnis ꝯdictorie. Et ex hijs pꝫ qꝫ veꝝ hoc i cõpõne ẽ: quã cõpõnẽ nõ facit aliũ itellꝰ: qz res ipse sine cõple xione sũt: & qlꝫ ipaꝝ nõ est nisi vna. Et cum pdicaf aliqd de aliq siue sit ẽẽntialis pdicatio siue accñtalis quo ad cõpõnẽ ipaꝫ nihil differt: qz vtraqꝫ cõpõ est: & eqlr vna sicut alia: & si oẽ qd scif per sua pñcipia sciaf. Cũ talis cõpõ pn᷑ efficiens

dē at itellectū: ⁊ sub̄m p̄rimū: ꝯstat ꝙ nō terminat̄ ens talis cōpositionis nisi p itellectū cōponētē ⁊ diuidētē ⁊ per itelle- ctū in effectu q est sub̄m ipsi⁹: adhuc aūt sicut pꝫ ex hijs que de vlis nā supra dixim⁹ ꝓdicata eñtiationū: ⁊ subeā cōpo- nunt̄ ⁊ diuidunt̄ ꝓut sūt in lumine itellus: sicut sunt in sola pria: ⁊ finis est aliq̄ mō forma eadē in q̄ itellc̄s inenit seipꝫ: ⁊ tūc est adept⁹ seipm: ⁊ tūc oīa hmōi entis pn̄ sunt in intel lecta nec p alia entitatis sue pn̄ pōt determinari: qꝛ ea que cōponunt̄ oīa aliā penit⁹ hñt entitatē: ⁊ sicut dixim⁹ in ante habitis nō debēt inqri de reb⁹ alia pn̄ q̄ que sunt sibi ꝓ- pria: qꝛ sapiētis est vt in p̄rio hui⁹ sapie libro dixim⁹ oīa sci- re: ⁊ hoc est iqn̄tū expostulat vniuscuiusqꝫ nāz: ⁊ par pc̄tū est in geometricis ꝓbabilr ⁊ ex ꝯiecturis ⁊ in re thoricis dis. iplinabilr ꝑsuadē. ⁊ iō p̄hus determiāt de vero sicut ipꝫ se hꝫ. ⁊ hoc suffic it: nec est plus regrēdū. ❡ Ampli⁹ falsum lꝫ nihil sit in re tn̄ est ens apud itellectū nec determi nat̄ nisi p eadē pn̄ que sunt pn̄ veri qꝛ diuidēs est itellc̄s ⁊ idē subijcit̄ eidē. ❡ Et que diuidunt̄ diuidunt̄: ꝓut sunt in lumīe itellc̄s ⁊ ad finē adipiscēdi seipm in hijs. ⁊ hoc sub- tiliter a nobis ꝓbatū est in 2⁹ libro de itellectu ⁊ itelligibi- li. Talis igit̄ determinatio est enti qd est verū ⁊ enti qd est falsuꝫ ꝓpria: nec per aliā valet determinari eñtialitas ip- sius: qꝛ tn̄ ea que facit itellc̄s referunt̄ ad rē: eo ꝙ sunt pn̄ eadē rei ⁊ veri qd est in aīa: q̄uis nō sint eodē mō accepta. iō verū respectū quēdā dicit ⁊ depēdētiā ad rē extra: sed tn̄ esse veri nō est nisi in aīa: q̄n aūt accidit itellectui simul in- telligē res in cōpōne existēs siue ēt in oppōne aut separatiꝫ: sicut sunt ea que sunt sine cōplexione vel oppōne aliꝯ sermo hꝫ determinare: qꝛ hoc spectat ad sciam tertij libri de aīa: vbi locuti sum⁹ ꝙ itelligētia idiuisibiliū est in hijs in qbus nō est verū vel falsum: vbi aūt verū ⁊ falsuꝫ est inde cōposi tio q̄d i itellectu nō est ⁊ icōplexa nō collata adinuicē sicut di- xit Empedo. sunt sicut multoꝝ capita germanoꝝ sine cer- uice que postea lite ⁊ amicitia cōplexa ⁊ cōposita vel diuisa sūt per itellectū purū ⁊ imixtū sicut dixit Anaxa. iō q̄n cōpo- nit germana est cōpō vā: ⁊ q̄n diuidit litigātia vā ē diuisio: ⁊ si cōponit litigātia ⁊ diuidit germana sunt cōpō ⁊ diuisio falsa. Sic igit̄ cū ea que cōponunt̄ in lumine sint itellc̄s ⁊ cō- ponēs sit ipse itellc̄s ⁊ sub̄m sit itellc̄s ⁊ finis sit itellc̄s ade- ptio: ꝯstat ꝙ iterū p̄rio nō est nisi in itellectu. ❡ Cū aūt op- posita cōponit nō sunt opposita nisi in mā extra aīam. osten dim⁹. n. in hijs que de aīa ⁊ itellectu ⁊ itelligibili disputata sunt ꝙ forme rerū per hoc hñt eē in aīa ꝙ sunt lumē q̄dā itelligētie agētis: ⁊ s̄m ꝙ sunt tale lumē non hñt oppositū: sicut ēt in scia de sensu ⁊ sensato dixim⁹: ꝙ colores s̄m esse sp̄uale qd hñt i ꝑspicuo nō hñt oppositū ⁊ in q̄lꝫ vno pūcto medij ꝑspicui pñt ineē s̄m esse sp̄uale: albedo ⁊ nigredo: qꝛ alr p idē spatiū vndiqꝫ nō viderent̄ albū ⁊ nigrū ab eregio- ne ꝯ se aspiciētib⁹. ⁊ s̄m Democritū q dixit lumē corp⁹ esse subtile qd est defluxꝯ ꝯtinu⁹ luminosi corpis in ꝑspicuū ꝓuiū ⁊ determinatū est hui⁹ exēplū: ꝙ cū radij diuersoꝝ lumina- riū solis ⁊ Jouis ⁊ alioꝝ desināt in mediū in oppositis vn- tib⁹: tn̄ sil sunt in q̄lꝫ pūcto ꝑspicui icōfusi: ⁊ ipermixti ꝓp eē sp̄uale qd hñt: sic igit̄ sil ⁊ separatiꝫ cōplectēdo ⁊ sine cōplexio ne plura ⁊ opposita accipit itellect⁹. ❡ Dico aūt simul ⁊ sepa ratim q̄n acceptio sua nō sit deīde: ita ꝙ sit vnū⁹ p̄rio ⁊ alte- rius postea: sed plura cōplexa sunt vnū qd cōpositū p itelle ctū: ⁊ vniētē cōpōne fiunt vnū falsum. n. ⁊ verū nō sunt in re- bus sicut bonū ⁊ malū. Ostēdim⁹. n. in fine p̄rimi ꝑhicoꝝ ꝙ prima pricipia entia mobilis sūt bonū ⁊ malū: qꝛ forma est sicut diuinū ⁊ bonū ⁊ optimū in qd est mā̄e appetitus: priua tio aūt nō machinat̄ nisi ad maleficiū ab aliquo ꝓcedētē in tellectu. ⁊ cū hoc sint entis principia opꝫ ipa eē in reb⁹: verū aūt ⁊ falsum nō sunt nisi in mēte falsum aūt plus est in men te q̄ verū: qꝛ falso in re extra nihil cōrñdet ꝓp nō relatuꝫ ad rē est nō ens. vero aūt aliqd cōrñdet per modū cāe sic̄ supra diximus. ⁊ hec dicim⁹ de vero ⁊ falso que sūt cōpōnis ⁊ diuiso- nis. ❡ Circa simplicia. n. hoc est incōplexa ⁊ circa qd est qd di cit diffinitio est verū: sicut in. 5. li. hui⁹ sapie supra distīxim⁹ ꝙ nō est in mēte: sꝫ in re ipa extra mētē accepta. Ens ḡ verū ⁊ falsum sunt sepata a reb⁹ ⁊ sunt in aīa: ⁊ supra qdē vbi di xim⁹ de vlī dixim⁹ q̄dā de hmōi separatis: cū subtilitate antē oīa q̄cūqꝫ speculari opꝫ de hmōi ente separato: ⁊ circa nō ens separatū ꝙ tali enti opponit̄ posterius erit perscrutandum

Enia ꝑbī ꝓ ethi. cap. x.

Tex. cō. 16. et infra.

Nō ꝗre forte rex pur fūt in aīa nō hñt cō- trarium.

Nō ꝗ itellc̄s i- telligat plura simul.

Bonū ⁊ ma- lū sūt pn̄ en- tis mobilis.

Falsū plus ē i mēte q̄ verū: qꝛ i re nihil si- bi correspōdet.

infra in libris huius sapientie. 12. ⁊ 13. vbi omnes diuersita tes opinionum circa tale ens existentiū inducemus ⁊ quid veritatis habeant ostendemus.

❡ Cap. 2ᵐ. In quo ostēditur ꝙ huiusmodi ens est reliquē dum sicut ⁊ ens per accidēs eo ꝙ nō est in aliquo genere en tium nec aliter q̄ mō dictū est pōt determinari.

Uoniā aūt sicut iā pꝫ cōplexio hui⁹ qd deter- minat verū ⁊ diuisio est in mēte ⁊ nō in rebus extra manifestū est. ꝙ hoc ꝙ ita est ens hꝫ di- uersaꝫ entitatē ab alijs q̄ ꝓprie ens sūt extra aīaꝫ hñtia eē: aliquis. n. in tali ente mēte copu lat aut diuidit id qd est qd cū aliq̄ aut q̄le qd aut q̄titatē aut aliud ꝓdicamētū cū aliquo si qd tn̄ aliud ab hijs vere ꝓdicamētū inueniat̄ eo ꝙ oīa alia post⁹ sunt cōpo- sitiones ⁊ respect⁹ entis q̄ entia q̄dā: sꝫ tn̄ hoc nō est ad ꝓ- positū. Sed hoc ꝯstat cū mēs copulet ea que vel sunt in vno ⁊ eodē ꝓdicamēto siue ea que sūt in diuersis ipsa cōpositio ⁊ diuisio nō est in aliq̄ ꝓdicamēto. Si. n. cōponit vel diuidit ea q̄ sūt in vno ⁊ eodē gñe cōpō ⁊ diuisio nō sūt in eodē gñe qꝛ oīa que sūt in gñe sunt aut gñā aut spēs aut idiuidua aut pn̄ coꝝ que sunt in gñe sicut potētia ⁊ act⁹. ❡ Cū aūt cōpo nit ⁊ diuidit ea que sunt in diuersis gñib⁹ tūc magis est cla- rū ꝙ cōpositio ⁊ diuisio nō sunt in gñe. Sed singulū incōple xoꝝ ē in aliq̄ gñe entis: igit̄ cū q̄rant̄ entis gñā ⁊ ptes ꝑter- mittēdū est accidēs p accñs sicut supra diximus ꝙ nō est in aliq̄ gñe entis: ⁊ est ꝑtermittēdū ēt verū qd est sicut ens: qꝛ sicut iā ostēdim⁹ illud ēt q̄d nō est in aliq̄ gñe entis ⁊ accidē tis qdē cā est idefinita ⁊ incerta sicut ostēdimus superius: hui⁹ aūt veri. vꝫ. cā est mētis aliq̄ passio: ⁊ vtraqꝫ istaꝝ cārū est circa genus entis ꝙ reliquū est ⁊ extraneū ab eo ꝙ est ve re ens in aliq̄ gñe entis determinato existēs. Et iō neutruꝫ istoꝝ entiū ostēdit aliqd determinatū extra in reb⁹ ratā en titatē habētib⁹: neutrū. n. hoꝝ aliq̄ vnā entis nāꝫ: ꝑtermit tant̄ igit̄ ista entia ꝑscrutāda cui sunt pricipia ⁊ cāe illi⁹ en- tis ꝙ vere est ens iqn̄tū ē ens. hoc. n. est in gñe aliq̄ entis. Palā aūt est ex hijs que sunt determiata in q̄nto libro vbi distinximus quot modis vnumquodqꝫ dicitur ꝙ ens ipm ꝙ vere est multipliciter dicitur.

❡ Incipit prime philosophie liber septimus qui est de substantia prout ipsa est rei quid- tas ⁊ totum esse. Cuius primus tractat⁹ est de principalitate substantie.

❡ Cap. p̄ᵐ. Et est digressio declarās que est ītētio ⁊ que sūt ipsi⁹ sub̄e acceptiones: ⁊ qualr accñs est substātie modus.

Dictum est ꝙ perscru- tāde sūt entis cāe ⁊ pn̄ qd est vē ens iqn̄- tū est ens ⁊ verā dicit nāꝫ entis. hec est aūt sub̄a ꝓp qd ō in hā ꝑscrutari opꝫ s̄ꝫ pn̄ ipsi⁹ ⁊ diuersitatē: ē āt sub̄a ꝯcepta cū mā ⁊ sepa ta. ⁊ ea qdē q̄ ꝯcepta est cū mā q̄ ad nos no tior est. ⁊ iō p̄ri⁹ de ipsa ⁊ post modū aūt de sepata dicēm est. ❡ Ampli⁹ ꝯceptā cū mā subam triplr deter minari opꝫ s̄m pn̄. vꝫ. ⁊ s̄m extēsū ipsi⁹ adeē. ⁊ hoc est p potē tiā ⁊ actū ⁊ s̄m ꝙ ineē ꝯstituta ꝯsiderat̄. ⁊ hoc vt vnū ⁊ mul tū. Sic. n. ꝯsequit̄ eā vnū eē vel multa. ⁊ ea que cāne ab vno ⁊ multo: sicut nos in sequētib⁹ ostēdem⁹. ❡ Ampli⁹ principia substātie sunt mā ⁊ forma ⁊ ꝓcipue forma pn̄ᵐ est substātie. ⁊ hāc duplr determinari opꝫ vno qdē mō s̄m ꝙ ipa est esse totū substātie prie ⁊ qdditas ipsi⁹ q̄ signat̄ per diffōnē. ⁊ hoc mō opꝫ nos ꝑscrutari de substātia in hoc septimo hui⁹ prie phie libro. Alio aūt mō ꝑscrutāda est ꝓut ipa est forma q̄dā ⁊ nā s̄m se ꝯsiderata diuersa a mā q̄ est altera pō cōpositi si- cut aīa est forma hoīs nō ꝓdicata de ipo: ⁊ hoc mō large lo- quēdo a qbusdā ēt vocat̄ qdditas: sꝫ iproprie: ⁊ hoc mō ꝯsi derabim⁹ de forma in sequēti libro qui octauus erit hui⁹ prime phie liber. ❡ Cōsiderātes igit̄ de principio substātie qd est totū esse ⁊ qdditas ipsius ꝓdicata de ipsa dixim⁹ p̄ri- mo quēdā qb⁹ ab ente qd est accidēs distinguit̄. primo q- dē ꝙ ipsa vt qdditas prime substātie ꝯsiderata adhuc du plicē hꝫ ꝯsiderationē. Dixim⁹ enim in ꝓhabitis vbi de vlis nā locuti sumus ꝙ vniuersis nā est ipa nā rei simplex accepta

Tex. cō. 8.

Idē Cōmēta- tor in ꝓlogo paruo libro se- ptimi.

Nō q̄o diuer- simode ō sub- ā ē soli a ꝯside- raī i hoc loco ⁊ in octauo se- quenti.

Fōia vt qddi- tas prie sub̄e cōsiderata du- plr cōsiderari pōt.

que est notio eius cuius nā est hec igit si in ipsa sui simplicitate ɔsideret ipsa nā est quā explicat p se diffinitio. ⁊ hoc mō p se refert ad ipaȝ diffinitio ⁊ ea q̄ p se ɔueniūt ipsi: hec nō referunt ad pn̄tā substātiā nisi p accñs q̄ ipa nā est eē prime substātie substātiale: ⁊ sic ipsa est nā vnica simplr. ¶ Alio āt mō ɔsiderat fm accñtia ɔtia ipam ⁊ pcipue fm hoc accñs qd est ipaȝ eē primā cōicabilē ⁊ cōicatione multiplicabilē in mlta quoȝ oiuȝ ipa est eē substātiale ⁊ sic efficit pdicabilis de multis ⁊ cōicata efficit cū accñtis in hijs in qb⁹ ē. ¶ Et hoc mō ēt ipm accñs duplr accipit fm sui nāȝ: pōt.n. accñs accipi sic q dicat aliqd sube sub eē tali q cadit in gñe accidētis pōt ēt dici accñs ipm esse talis sube: ⁊ hui⁹ qdē exēplū est expssiuus in colore. Si.n. diffiniat color eē extremitas pspicui in corpe terminato cū extremitas pspicui sit suba cōstat q color dicit subam sub eē accñtali qd est imutatiuū vi sus eē. Si iterū dicat q color est motiuū visus fm actū lucidi: lucide in actu luminis iterū est sba q̄dā: qr lucidū in actu luminis est pspicuū illuminatū: ⁊ hec est suba: ⁊ sic iterū dicit color subam q̄dā sub tali eē qd est visus motiuū: ⁊ color q̄dē i nāȝ cadit accñtis ab eē illo sub quo suba talis accipit: ⁊ si ipa suba substrahat nihil penit⁹ remanet neqȝ in re nec in itellectu de nā accñtis. ⁊ iō pricipia sube sunt pricipia accidētis: ⁊ hoc mō est accñs ordinabile in gñe ⁊ determinat in no. ɾ gñib⁹ entis. Si aūt color nō dicat nisi ipm esse talis sube nō cointellecta suba erit color ens deficiēs nō intelligibile: qr nō est motiuus visus nisi fm actū lucidi: q si in colore nō itelligat nō pōt capi ab itellectu qd sit color: ⁊ erit res que i nullo gñe locari pōt. Et ex hijs que iā diximus duo itelligunt vnū qd per accñs vere nō est nisi modus sube: aliud aūt q si accipiat accñs sine substātia tali cui⁹ ipȝ est modus nō erit aliq̄ diis entis opposita substātie per cui⁹ diuisionē locari possit in gñe hoc vel illo. Sicut aūt nos diximus q colo: hoc mō est substātie modus. ita ⁊ ēt calor est sube modus dissolute ⁊ rarificate extra se pulse per motū corpis ɔtinuū sup subam dissolutā factum: per hoc.n. hȝ calor dissoluere ⁊ mouere a cētro ⁊ ɔgregare ⁊ oia hmōi facere que attribuūtur calori. Si aūt dicat calorē esse talis sube eē nō cointellecta suba nō erit calor res aliq̄ ordinabilis in aliquo gñe vel cōpiehēsibilis per rōnē: idē aūt est de frigore q nō est modus nisi substātie cōstantis in se ipsa nō dissolute pp hoc q distat a corpore incorruptibili dissoluēte. ⁊ silr est de q̄litatibus passiuis que sunt humidū ⁊ siccū. Humidū.n. est modus substātie subtilitate refluētis super seipsam in aq̄ ⁊ est modus substātie fluētis ad aliud pp spiritualitatē i aere: ⁊ hoc pȝ ex ipsis diffinitionib⁹. Siccū aūt terminatū apud se nec refluēs sup seipm nec ad aliqd: ⁊ hoc planuȝ est videre in oibus. nec vnq̄ pōt pleno intellectu itelligi accidens nisi finitū itelligat per esse substātie: cui⁹ ipm est modus: ⁊ sicut diximus de accidēte qd est in gñe q̄litatis est ēt verū de q̄ntitate. ¶ Si.n. accipiat ɔtinuū cui⁹ ptes ad vnū cōem termi nū copulant ɔstat q hoc dicit eē ei⁹ qd hȝ partes per se nō aūt hȝ partes per se nisi mā corpis: ɔtinuū igit dicit substātiā sub hui⁹ copulationis esse: ⁊ ipsa ɔtinuitas est esse talis substātie quā si subtrahā per intellectū remanet itellect⁹ accidētis isinitus: ⁊ nō reductibilis ad genus aliqd entis. In ceteris aūt pdicamētis entiū que remanēt hic liquido pȝ: cū ipsa nō sint nisi quedā substātie cōparationes que sine cōparatis nullo mō est intelligere. Hijs igit sic acceptis facile est de principalitate substātie ad alia entia determinare.

Quo p[ri]m[us] sbe fint pn[?] accidentis vide .t2. meta. cōmen. 21. ab Auerroi.

Nō pōt accñs pleno intellu itelligi nisi finitū intelligat p esse sube.

¶ Cap. 2m. Q substantia que est principium substantie prime prima est oium entium.

Tex. cō. pmi.

Ens eni dicit multipliciter sicut prius in 5⁰ libro supra diximus vbi determinauim⁹ quotiens fm analogiā vnūqdqȝ dicit. Signat.n. ens aliqn qd est siue qdditatē designatā p eē subale sube prime: aliqn eniȝ signat hoc aliqd designatū qd est suba pria cōposita designata q̄ pprie ⁊ pncipalr ⁊ maxie suba dr. ¶ Aliqn ēt ens signat q̄le aut q̄ntuȝ est: aut signat singula alioȝ fm gña entis que sic pdicant determinatas nās designātis in generib⁹ accidentiū quoȝ qdlȝ dicit aliqd sube eē sube tali vel tali vel eē ipm qd est modus qdā sube. Tot modis aūt ente per se dictis palā est ex hijs que pinducta sunt q̄ primū ⁊ principale ens inter hec est illud qd signat subam ⁊ hoc fm primū modū acceptionis sube: qr ipa nā sube sic simplex in se accepta que designat ipsa diffinitiōe est pricipiū sube prie: ⁊ lȝ substantia pria principalior sit q̄ scda substātia que pp hoc secūda vocat: qr posterior est ⁊ depēdet a prima fm esse eo q destructis primis ipōe est aliquid alioȝ remanere: vle aūt aut nihil est aut posteri⁹: tn̄ ipa nā pdicto mō accepta prior est q̄ substātia pria que est idiuiduū cōpositū designatuȝ in gñe substātie sicut pricipiū pri⁹ est pricipiato: vle.n. est cōe. ⁊ cū oē cōe a singulari ɔcedat sicut ⁊ ipa cōitas ɔcedit a singulari. vt ex ipsa diffinitiōe cōis pȝ: cū dicit cōe eē qd ɔtingit plurib⁹ opȝ necessario q hoc mō dictū vle siue 2m sit posterius prio singulari designato. Qd aūt nā ipa simplex que est principiū prie substātie designate sit primū ens iter tres modos entis dictos: sic pbat. qr qn̄ querimus qōne nō designāte nām substātie sȝ designante aliqd circa subam qd est modus ei⁹: sicut est q̄litas modus ei⁹ vt cū dicim⁹ hoc mō querētes q̄le qd est hoc. Respōsio nō certificat nisi q̄litatē: dicim⁹.n. qr est bonū vel malū que sunt q̄litates: sed nō certificam⁹ q̄ntitatē ipsius vt dicam⁹ qr est tricubitū: nec reddimus subam ei⁹ vt dicam⁹ hoieȝ eē vel deū. Qn̄ aūt q̄rimus de nā ipa sube dicētes qd est hoc: nec rñdem⁹ de q̄ntitate vt dicam⁹ eē tricubitū: nec de q̄litate vt dicam⁹ albū vel nigrū. Sȝ rñdem⁹ hoc de q̄ q̄rit hoieȝ eē vel deū vel aliqd tale: cōstat aūt q p qd est de nā q̄rim⁹ ⁊ nō de idiuiduo designato: alia vō entia dnr ⁊ sūt entia qr sīt eēntialr entis. In oib⁹.n. hijs q̄ mltiplr dnt ad vnū hnt id vnū cāȝ toti⁹ multiplicitatis. Dico aūt hec eē entia q̄ sūt hui⁹ sicut principij ⁊ multiplicitatis nō sicut aīa⁹ est fortis. sic.n. in se simplex acceptū est primū in multiplicitate: acceptū.n. sub eē tali vel tali cōstituit modos multiplicis ⁊ ipsi modi sortiunt nomē pmuȝ per hoc q dnt eē hoc vel illud sub quo primū designat. Sic igit ens simplr est suba que est pn̄m sube designate. Alia vō nomē entis accipiūt qr sunt q̄litates ipsius in suba cōposita pricipiate ab ipa suba: ⁊ alia dnt entia qr sīt hmōi entis q̄ntitates: ⁊ alia iō entis hnt nomē qr sūt talis entis passiōes ⁊ alia aliqd tale dicūt fm distōnē generū entis. ¶ Propter quā cām etiā dubitauit aliqs antiquoȝ ⁊ pcipue Melissus vtrū vadē ⁊ sanare ⁊ sedē ⁊ alia talia pcipue q̄ dnt accñs cōparatiōis ita q vnūqdqȝ illoȝ sit ens aut nō ens. ⁊ cā dubitatiōis fuit: qr hec nō sūt entia nisi qr sūt eēntialr entis: ⁊ iō subtracto eēntialr ente nō vident eē entia. Silr aūt eē dicebāt in alijs talib⁹ oib⁹ accñtib⁹. nihil.n. hoȝ est aptū natuȝ aliqd finitū eē fm seipm acceptū: subtracta.n. suba ab ipo p itellectū neqȝ aliqd accñtiū poēe est separi a suba: sȝ magis hoc verū ē q si aliqd pinductoȝ est de nūō entiū: sic vadēs aut sedēs ⁊ sanās ⁊ pcipue sessio ⁊ sanatio ⁊ ambulatio hoc p certo nō sortiunt nomē entis nec apparēt entia nisi iō qd est aliqd eoȝ subm determinatū cui⁹ ista sūt aliqd eē: ⁊ hoc subm est suba pria in q̄ suba que est pn̄m hui⁹ sube est pn̄m talis q̄ sūt modi esse ipsi⁹. ¶ Silr aūt singula que in tali cathegoria accñtis apparēt sic accipiūt nomē entis: bonū.n. ⁊ sedēs ⁊ bonitas ⁊ sessio nō sine hec entia dnr: palā igit est qr pp substātiā que primū ens est ēt illoȝ singula sunt entia vocata ⁊ existētia. igit substātia est primū ens ⁊ substātia non est aliqd ens fm q dicim⁹ aliqd eē qd est alicuius ⁊ nō absolute est: substantia.n. hoc mō nō est aliqd sed est ens simpliciter ⁊ absolute. ⁊ hoc est q itēdim⁹ pbare in isto caplo.

Tex. cō. 3.

¶ Cap. 3m. De modis quibus suba est prior alijs accñtib⁹.

Cum aūt multiplr dicat ipm primū substantia est oium entiū primū triplr: noticia. vȝ. ⁊ rōne ⁊ tpe: ⁊ q oib⁹ hijs modis primū sit pbat vna rōne. alioȝ.n. oiuȝ cathegoreumatū siue pdicamētoȝ nullū est sepabile fm eē aut fȝ itellectū a suba: sed suba sola fm eē ⁊ itellectū separata est ab alijs in se ipsa ⁊ itelligit in seipsa. ¶ Dico aūt accñs nō eē sepabile nō pp hoc qdē q itellect⁹ nō possit distinguere inter accidēs ⁊ substantiā: sed qr accñs nec esse nec intellectū hȝ si penitus absoluat a substantia sicut pȝ ex antehabitis. substātia aūt cū nō depēdeat fm eē ⁊ intellectū ab accidēte ⁊ esse ⁊ intellectū hȝ separata ab ipso: substātia.n. in eo q substātia duratiōe ⁊ tēpore est ante oē accñs: ita q est etiā ante hoc accñs qd est tps qr de⁹ est an̄ oia hmōi eternitate simplici: prima aūt substātia que maxime substat actū substādi hȝ a mā in qua fundatū est esse substantie prime. ⁊

q̃uis pria ſubſtãtia nõ ſit ante accñs q̃3 tpe: tñ pria mãp quã ſubſtãtia pria ſubſtat eſt ante q̃3 ſuã accñs tpe: ita ꝙ ẽt eſt ante hoc accñs qd̕ eſt tps ⁊ locus prime ſubſtãtie gra mãe ex q̃ eſt. Cũ aũt dicim⁹ ſubſtãtiã ſic eẽ ſeparatã ab accidente itelligim⁹ ꝙ q̃3 ſubſtãtia pria ſm pn̄ᵐ ꝙ ſibi ſubſtare tribuit eſt añ q̃3 ſuã accñs 13 nõ ſit añ q̃3 accñs cuiuſcũq; tpis. ſic igiẽ p3 ꝙ ſubſtãtia eſt accñte pꝰ tpe. eſt aũt ⁊ ali⁹ modus itelligẽdi hoc idẽ vt dicaẽ ſubſtantia ſimplex illa mã que eſt qd ⁊ eſſe ſubſtãtie prie que facit primã ſubſtãtiã eſſe id qd̕ eſt: hoc.n. ſi ſimplex accipiaẽ ſicut in veritate ſue eſſentie eſt nõ ↄcernit aliq̃3 loci vel tpis differẽtia3: ⁊ iõ eſt vbiq; ⁊ ſemp. ſed eſſe vbiq; ⁊ ſemp dicit duplr. Dicit.n. vbiq; eẽ ⁊ ſemp ꝙ eẽtialr ⁊ preſentialr eſt in oĩ loco ⁊ in oĩ tpe in ſe ambiẽs oẽm locũ ⁊ oẽ tps: ⁊ ſic deus dicit eẽ vbiq; ⁊ ſemp: dicit ẽt vbiq; ⁊ ſemp qd̕ dĩa loci ⁊ tpis non coartaẽ ad eſſe hoc ⁊ nũc: ⁊ hoc mõ forme que ſũt qd exiſtẽtiũ qñ in nã ſimplici accipiunẽ ſunt vbiq; ⁊ ſemp. ⁊ hoc mõ ſunt iſta añ tps ⁊ locũ ⁊ locus ⁊ tps accidũt ipſis qñ ſunt eſſe rerũ exiſtẽtiũ: ⁊ q2 ſic accepta ſũt añ tps ⁊ locũ ſunt ↄſter añ q̃3 accñs: ⁊ iſte eſt verior itellectus q̃3 prior. ¶ Amplius hmõi ſuba eſt ẽt prima rõne: q2 ſicut p3 per antedicta eſſe accidẽtis diffiniri per genus ⁊ dĩa3 entis nõ põt niſi cũ ſuba. ſ3 ſubſtãtie rõ nihil in ſe h3 extraneũ: ⁊ iõ neceſſe eſt ꝙ ſubſtãtie rõ inſit in vniuſcuiuſcũq; accñtis rõne ⁊ nõ ↄuertiẽ hoc ꝙ in rõne ſubſtãtie neceſſe ſit rõnẽ accñtis ineẽ. ¶ Ampli⁹ ẽt notitia pcedit ſubſtãtia oẽ accñs: q2 tũc putam⁹ nos maxime ſcire oia ſingula ſm ſui eſſe nãm qñ cognoſcimus qd eſt ſingulũ eoꝝ ſicut qd eſt hõ aut qd eſt ignis. Magis.n. cognoſcim⁹ per qd q̃3 per notitiã accidẽtaliũ rei: ſicut ſi cognoſcam⁹ q̃le aut quãtũ aut vbi aut qñ eſt ipſa res quã querimus noſſe. hoc aũt palã eſt: q2 ẽt in ipſis accidẽtib⁹ in qb⁹ hoc minus videẽ q̃3 in ſubſtãtia magis cognoſcimus ea per qdditates ſuas qbus ipſa ſunt hoc ꝙ ſunt ſingula q̃3 qñ ipm qd̕quidẽ cognoſcimus per accidẽtalia: ſicut per q̃le aut quãtũ ⁊ hmõi. Multo igiẽ digni⁹ eſt hoc in ſubſtãtia que ꝓpriã h3 diffinitionẽ: cũ accidẽs nõ hẽat ꝓpriã diffinitionẽ: eo ꝙ in diffinitione ſua recipiẽ ſubſtãtie diffinitio ſm ꝙ eſt cã ⁊ ſubm accidentiũ: ſicut in phabitis determiatũ eſt. Cũ igiẽ qd eſt accidentiũ nõ ſit ſine qdditate ſubſtãtie: p3 ꝙ ſubſtãtia ſit principiũ cognitiõis qd eſt ⁊ pp qd eſt: eſt ante accidẽtiũ cognitionẽ: ⁊ ſi diximus in principio de aĩa ꝙ accidentia ↄferunt multũ ad cognitionẽ qd̕quidẽ: hoc dictũ intelligendu3 eſt de ſcia qa: ⁊ nõ de ſcia qd ⁊ pp qd. mãifeſtũ igiẽ eſt ꝙ tripliciter ſubſtantia prioꝝ eſt accidentibus tẽpore rõne notitia.

¶ Cap. 4ᵐ. Qualiter qd̕ de quidditate ſubſtantie ſenſibilis conducit ad notitiã prime cauſe. ⁊ iõ ab oĩbus queriẽ qualiter ⁊ diuerſimode ponaẽ ſm opiniones antiquoꝝ.

Tx. cõ. 5.

Exquo igiẽ qdditas ſubſtãtie prie dictis modis pn̄ᵐ eſt oĩs entis: dignũ eſt q̃rere de ipſa. Inq̃ſitio.n. de ipſa ↄducit ad notitiã cãe prie ſm ꝙ ipſa eſt pria forma: ⁊ vltim⁹ finis: ⁊ hec ſũt cãe que pncipalr igrunẽ in hac pria phia: qdditas.n. ſube prie que eſt idiuiduũ deſignatũ in gñe ſube in hoc differt ab accñte ꝙ accñs qdẽ nõ ẽ ſm ſui nã ⁊ eẽntia aliq̃ ſm ſe accepta q̃ faciẽ eẽ aliqd̕: ſ3 poti⁹ eſt eẽ qd̕dã ſube: ↄſtitutũ a ſuba pp qd̕ ſuba recipiẽ in ei⁹ diffinitiõe: ⁊ ſic bene dicit Auer. oẽ qd̕ ↄſtituit aliqd ineẽ eſt diffinitũ ipſi⁹ pp qd̕ accñtis eẽntia nulla eſt, ſm ſe accepta: ⁊ ſi dicaẽ aliqñ eẽntia erit eẽntia ab eẽ driuata dcã ⁊ nõ erit eẽntia cui⁹ act⁹ ſit eẽ: ſ3 forma ſubſtãtialis ⁊ qdditas eſt eẽntia ſm ſe nõ ab eẽ deriuata: ſ3 poti⁹ cui⁹ act⁹ eſt eẽ ſm ſubam. ⁊ iõ nõ accipiẽ vt mãlis tñ: q2 eẽ mãle accidit ei p hoc ꝙ qdẽ eſt in mã ſ3 accipiẽ ẽt ſm ſe ⁊ ſic h3 eẽ imãle ⁊ ſimplex. Et ſi q̃riẽ origo hui⁹ eẽ ꝙ forma ſ3 ſe accepta ſic h3: nõ põt ad aliqd referri. niſi ꝙ h3 hoc iquãtũ eſt radi⁹ qdã ⁊ lumẽ prime forme q̃ eſt itellꝰs diuin⁹. adhuc aũt forma ſubalis per eẽ mãle nõ eſt itelligibilis ſ3 p ſeipa3 ⁊ nõ p aliud ſicut accñs. Cũ igiẽ ſit itelligibilis p ſeipa3 op3 ꝙ hoc hẽat iquãtũ lumẽ eſt ei lumẽ itellꝰs pmi a quo exijt: ⁊ ſic iterũ qdditas rei ſenſibilis ↄducit ad notitiã cãe pme formalis. ¶ Mijs igiẽ de cauſis ipſa eſt ꝙ olim ⁊ nũc ⁊ ſemp q̃ſitu3 eſt ⁊ q̃riẽ ⁊ inq̃riẽ q2 oẽs hoĩes nã ſcire deſiderãt hoc mõ dictã formã pmã q̃ eſt fons formaꝝ ⁊ vltimũ finẽ: q ſicut i duce exercit⁹ vniuerſoꝝ q̃ ſunt eſt in motore pmo. ⁊ iõ ſp ab antiqs de ipa qdditate ſube indiuidue deſignate qd ipſa ſit ens hoc q̃ ſuba ſit qdditas ipoꝝ ſenſibiliũ pp qd̕ ẽt nos op3 pn̄ᵐ inq̃ſitiõis facere de ipſa: l3.n. in phico auditu inq̃ſiuim⁹ de ſube ſenſibilis pncipijs hic nõ fecim⁹ niſi ſm qd̕ eſt ipa mobilis. Cum aũt dicim⁹ ſuba mobilis duo dicim⁹ ꝙ. v3. ſuba eſt ⁊ ꝙ mobilis eſt: ⁊ cũ ſciunẽ pricipia ei⁹ iquãtũ eſt mobilis nõ ſciunẽ pricipia ſube iquãtũ eſt ſuba. Cõſiderabim⁹ igiẽ hec pricipia ei⁹ ſenſibilis inquãtũ eſt ſubſtãtia nõ iquãtũ eſt ſenſibilis. hoc.n. ꝓpriũ eſt huic prie phie. ¶ Cõuenientiſſime aũt faciem⁹ hoc ſi antiquoꝝ dicta ↄſiderabim⁹ prio. ex hijs.n. q̃uis forte nõ in toto ſint vera iuuabimur ad veritatis inq̃ſitionẽ. ¶ Antiquoꝝ aũt primi qdã q entis pn̄ᵐ in mãe ſpe eſſe poſuerũt qdditatẽ oĩs ſubſtãtie ſenſibilis ad hoc retulerũt. Et hoꝝ qdã dicebãt hoc qd̕ eſt ſenſibiliũ qdditas eſſe vnũ ſicut Parmenides ⁊ Meliſſus. Quidam ṽo dixerũt illud eẽ plura mãlia. ſicut Empedo. ⁊ multi alij: ⁊ hoꝝ q hoc pn̄ᵐ plura eẽ dicebãt: qdã ponebãt eſſe pra ⁊ finita ſicut ipſe Empedo. ⁊ qdã dicebãt ipm eẽ ⁊ plura ⁊ ifinita ſicẽ Anaxa. qui poſuit ifinita hõgenea eſſe pricipia. Oẽs aũt in hoc ↄueniunt ꝙ qdditas rei eſt ipa mã vel mãe cõpoſitio: ⁊ ꝙ nihil aliud eſt qd̕ dat ſubſtãtie eſſe qd̕ eſt: niſi mã ⁊ qcqd eſt pter mãm eſt accñs. ¶ Et iõ nobis maxime ⁊ primũ ⁊ ſolum vt ita dicaẽ de ſic ente eſt ſpeculãdũ qd eſt ꝙ eſt ipſa qdditas talis ſubſtãtie. ¶ Dico aũt maxime q2 hoc maxime eſt ens ⁊ alia entia nõ ſunt entia niſi q2 ſunt aliqd ipſi⁹. primũ autẽ q2 eſt principiũ oĩs entis: ſolu3 ṽo q2 ipſa ſola eſt vere ens. ¶ Diuerſitates aũt oppinãtiũ de hoc eſt ꝙ qbuſdã antiquiſſimis videẽ ꝙ nõ ſit aliq̃ ſubſtãtia niſi corpea: eo ꝙ ſubſtantie que eſt qdditas manifeſtiſſime videẽ ineẽ corpib⁹ que ſunt per ſe exiſtia terminata ſupficieb⁹ ⁊ locis: ⁊ que ſũt terminata ſupficieb⁹ ⁊ locis maxime videnẽ eẽ per ſe ⁊ ſubſtare in ſeipſis nõ ad aliqd aliud depẽdẽtia. ⁊ iõ aĩalia ⁊ plantas ⁊ eoꝝ ptes hoc mõ ſubſtãtias eſſe dicim⁹: ⁊ corpa nãlia que ſunt elẽnta vt ignẽ ⁊ aquã ⁊ terrã ⁊ ſingula taliũ ⁊ alia q̃cũq; ſũt ptes iſtoꝝ aut que ſũt ex hijs que nãlia ſine elẽntalia dicim⁹ corpa aut q̃ ſunt ex partibus iſtoꝝ: aut ẽt ea que ſunt ex oĩb⁹ iſtis ſicut illa que ex oĩbus elẽntis ſunt cõpoſita ſicut eſt mundus ⁊ celũ: ⁊ ptes celi ſicẽ aſtra ⁊ luna ⁊ ſol ⁊ oĩa hmõi. ¶ S3 pſcrutãdũ ẽ a nobis vtꝝ hec ſole ſubſtãtie ſũt ⁊ qdditates entiũ aut alie q̃dã ſunt ſubſtãtie que ſũt qdditates ſubſtãtiaꝝ ⁊ nulla hadductaꝝ eſt ſubſtãtia que eſt qdditas prime ſubſtãtie deſignate. videẽ.n. qbuſdam ꝙ nihil hoꝝ ſit qdditas ſubſtãtie indiuidue cõpoſite deſignate ſed potius qdditates ſunt termini corporis qui ſunt ſupficies ⁊ linee ⁊ pũctũ ⁊ vnitas. hic.n. videnẽ magis eẽ ſubſtãtie ⁊ qdditates q̃3 corp⁹ ⁊ ſolidũ. ¶ Dico aũt corp⁹ ⁊ ſolidũ qñ ſm iſtos due ſunt opiones. vna eſt dicentiũ corp⁹ eẽ qd̕ menſuraẽ trib⁹ dimẽſionib⁹ ⁊ illi dicũt ſupficiẽ ⁊ lineã ⁊ punctũ eẽ qdditatẽ corpis: alij aũt corp⁹ dicũt cõponi ex ſupficieb⁹ ſolide ↄuectis ⁊ illi dñt ſupficiẽ ſolã eſſe corpis qdditate3: ⁊ hoꝝ oĩum rõnes in antecedẽtib⁹ explicuimus: vnitatẽ aũt dicebãt iõ q2 ipſa eſt q̃ q̃3 res eſt vna: ⁊ iõ eſt añ pũctum: q2 pũctũ eſt vnũ ⁊ linea vna eſt ⁊ ſupficies eſt vna: vnitas aũt eſt cã oĩs vni⁹: ⁊ iõ ipa eſt principiũ oĩs rei pmũ ſicut in anhabitis ſepe dixim⁹. hec aũt opio videẽ eſſe pythagoricoꝝ. ¶ Ampli⁹ aũt qdã antiquoꝝ ſunt q pter ſenſibilia nõ opinãtur eẽ aliqd taliũ mathematicoꝝ. ſ3 oĩa hec eẽ in ſenſibilib⁹ ſm eẽ ſicut ipſi quos aũc noĩauim⁹ pythagorici: qdã aũt opinanẽ eẽ plura pter ſenſibilia que ſunt q̃dã qdditates ſenſibiliũ: ⁊ tñ ſm eẽ nõ ſunt in ſenſibilib⁹ ſicut Plato q ipas ſpẽs ideales. ⁊ mathematica dicit eẽ duas ſubſtãtias: tertiã ṽo dicit ſenſibiliũ corpoꝝ eẽ ſubſtãtiã. ⁊ rõnes hui⁹ põnis ſuperi⁹ ſepi⁹ ſũt a nobis aſſignate. ¶ Xencipp⁹ aũt nepos Platonis achademic⁹ phs dixit pl'es eẽ ſubſtãtias q̃s tñ ab vno qd̕ eſt vnitas ichoat: ⁊ vniuſcuiuſq; iſtoꝝ dicit eẽ ſuba3 q̃ ẽ qdditas eoꝝ q̃ pncipianẽ in vnoquoq; ordine pncipiatoꝝ. Aliã igiẽ oĩum qdẽ pmã dixit eẽ ſubam ſiue qdditatẽ numeroꝝ eo ꝙ nũeri pp ſepius a nobis iductas rõnes ſũt prima pn̄ᵃ ⁊ prie qdditates oĩa3: ⁊ q2 nũeri nõ ſũt pn̄ᵃ niſi in ↄſonãtia ꝓportiõis muſice nãlis iõ dixit aliã eẽ ſubſtãtiã ⁊ qdditatẽ muſaꝝ q̃s nouẽ eẽ poſuit ſub q̃ꝝ ↄſonãtia oĩum ↄſiſtit qdditas. ⁊ deide poſt hec poſuit ↄſonãtias luminis ⁊ vmbre obtenebrãtis lumẽ itelligẽtie: ⁊ has dixit eẽ qdditates aĩarũ: q2 aĩa rõnalis in vmbra itelligẽtie ⁊ ſenſibilis in vmbra

Idem cõmẽ. 12. met. cõmẽ. pmo. 5. ⁊. 29. ⁊ in cõmẽ. 5. ⁊ 9. huius.

met. cõ. 4.

Nõ dĩaz īter corp⁹ ⁊ ſolidũ ſ3 antiq̃s. idẽ habet Cõmẽtator hic.

rōnis ꝛ vegetabilis in vmbra sensibilis ab ipso agētis itel-lectus lumine quidditatē. ꝛ hoc mō ꝑtendit Leucipp⁹ sub-stantias vsq̄ ad hoc corpora sensibilia q꞉ celū ponit in vm-bra vegetationis ꝛ elemētū in vmbra celi qdditati ꝛ rursus mixta corpora ex irradiatione celi sup elemētū dicit accipere sue qdditatis subām. ¶ Quidā posterioꝝ phoꝝ spēs ꝛ nu-merū eādē dicūt hēre nām eo ꝙ ipa spē ees nūerant ꝛ ipas spēs dnt eē eētias separatas que applicate reb⁹ ꝯferunt eis eē ꝛ distinctionē ꝛ numerū: ꝛ iō spēm ipsaꝫ q̄ res numerant dnt eē rei formalē qdditatē: ꝛ id qd̄ dicū sine ꝯōis est sub ipa spē est linea ꝛ supficies que sunt prima sm eos corp⁹ iquātū corp⁹ est elemētāris: ꝛ sic deuenit qdditas vsq̄ ad celi subaꝫ que est qdditas prima corporis nālis ꝛ deīde sunt in qddi tatib⁹ suis corpa sensibilia actiua ꝛ passiua. Hec igit̄ in sū-

T. cō. 6. ma sunt que de rerū qdditatib⁹ dixerunt antiq. ¶ De his ḡ qd bene dcm̄ sit aut non bene ꝛ que sit suba que qdditas est ꝛ vocat̄ ꝛ vtrū qdditates sint aliqd separate ꝑter sensibi les existētes subas idiuiduas: aut nō sunt aliqd ꝑter eas sꝫ ab eis sepate: ꝛ itē cū q̄lis sint hui⁹ qdditates que vel sīt se parate a sensib⁹ vel nō sunt sepate ab eis: ꝛ iterū vtrū in rei veritate sit aliq̄ qdditas sube sepate existēs ꝛ pp quā cām ꝛ q̄lis est sepata talis qdditas aut si nulla qdditas est sepa ta alicui⁹ sube a sensibili suba. Sed ois qdditas est in sensi bilib⁹ subis ꝑscrutādū est a nobis: q꞉ sicut supradixim⁹ po nim⁹ subām que est qdditas sube prime eē pmū ens qd̄ est qd est: sicut superius illa suba tēpore prior esse est ostensa.

¶ Cap. 5ᵐ. A quibus modis multipliciter dicit̄ substantia ꝛ quomodo magis dicatur substantia.

T. cō. 7. Ante oia aūt opꝫ nos distinguere quot modis dicit̄ suba vt videamus que sit prima substā-tia que principiū est oium entiū. Quantū igit̄ ad pñtē ptinet speculationē notandū ꝙ sub stantia si nō multipliciꝰ dicit̄ q̄tuor modis dicit̄ apud antiquos ꝛ sm veritatē maxime. ꝛ eni substātia dicit̄ qd erat eē que est ipsa rei vera diffinitio. ¶ Adhuc aūt illa dā simpler cui accidit vniulē esse sicut di-ximus in antehabitis: ꝛ cui per se ꝛ nō sm accidēs attribui tur diffinitio dicit̄ substātia rei: ꝛ est predicabilis de re ipsa cuius est nā. ¶ Adhuc aūt dicit̄ vniule id qd̄ ꝑdicat̄ in qd de re de qua ꝑdicat̄ ꝛ ꝙ est subm primū cuius q̄litates sunt differētie. ꝛ hoc est gen⁹. Plato aūt dicit subām primo mō dictā sicut hoc dcm̄ est esse ipaꝫ rei qdditatē. Vniule aūt di xit esse primū ideale cāliter ꝑhabēs eētialia vniuscuiusq̄ rei siue entis. Genus aūt dicit esse essentialr ꝯstitutionem sube ingrediēs in qd ꝑdicatū. Fuerūt aūt nōnulli qui qdeꝫ subaꝫ sic diuersificauerūt ꝙ substātia formalis aut est totū eē aut pa ipsi⁹: ꝛ totū qdē eē est dā que est qdditas: pa aūt duplex est dīa. vꝫ. que est sicut vniule que dicit eē subale si-cut qd̄ est q̄le qd ꝛ genus qd̄ est subm in qd ꝑdicatū ꝛ in po tentia existēs: ꝛ iō ꝑportionatuꝫ māe: oibus aūt ꝑinductis modis suba est per tria diuisa. ¶ Quartū aūt ꝙ dicit̄ suba est subm: subm vō est de quo oia alia dnr ꝛ ipm nō dicit̄ de alio. hoc. n. hꝫ verā subri rōnē: hec aūt est idiuidua suba de signata idiuiduantib⁹ in gñe sube. ¶ Et sm hāc diuisionē mā sub gñe cōprehēdit̄ pp similitudinē potētie: ꝛ q꞉ sicut in ꝑhabitis dixim⁹ genus est forma cōis mām sub potētia ꝓ pinqua vel media vel pria designās. Opꝫ igit̄ pmū de hoc determinare q꞉ subm primū maxime videt̄ eē suba: subm aūt primū mō quodā dicit̄ esse mā: ab illa. n. hꝫ suba prima ꝙ subsistat. ꝛ iō mā dicit̄ suba. ꝛ alio mō dicit̄ suba forma tri pliciter variata sicut diuersificauimus eā pec qd erat esse ꝛ vle ꝛ gen⁹: quā qdā in se ꝯsideratā vocāt essentiā. ꝛ hoc est satis cōnabile. In intellectu āt ꝯsideratā vocāt vle: ꝛ hoc nō est rōnabile: q꞉ lꝫ vle nō nisi in intellectu sit nō tñ ab hoc est vle qd̄ est in intellectu sed poti⁹ ad hoc ꝙ est multiplicabile ꝛ coicabile plurib⁹: put aūt altera pa est cōpositi vocāt eaꝫ formā: ꝛ hec noiatio etiā nō est ꝯueniēs q꞉ magis dicit̄ forma ꝓut est extra mām formās ꝛ act⁹ dicit̄ ꝓut est in mā. ꝛ dicit̄ imago ꝓut refert̄ ad pmū formās qd̄ est extra māꝫ. ¶ Ter tio vō mō dicit̄ substātia cōpositū qd̄ est ex his duab⁹ sub-stantijs: ꝛ hoc est idiuiduū designatū in gñe sube. Dico aūt gra exēpli mām qdē sicut est es formā aūt sp̄ālitatis que spe ciē ꝯfert sicut est figura idoli in ere: ꝛ qd̄ est ex his dico si-cut est tota cōposita statua in artificiato designata ꝛ ꝑfecta.

Forma i se ꝯside rata eētia di ci potest. Vle lꝫ nō nisi in itellectu ha beat eē nō tñ ab hoc est vle qd̄ ē in itellu sꝫ poti⁹ ab B ꝙ ē multiplica bile ꝛ coicabi le: ꝛ intelligo dcm̄ ei⁹ fundā mētalr nō ef-

Hec igit̄ diuisio trimēbris prioꝝ quadrimēbrē in se cōpre hendit. ¶ Si aūt fiat cōparatio iter ea que dicta sunt vide bit̄ pec rōnē qdē forma maxime suba esse. si. n. spēs est prior q̄ mā: ꝛ est magis ens eo ꝙ facit esse mām prior ea existēs: eo ꝙ mā ē in potētia: nec de potētia educit̄ ad actū nisi pec hoc qd̄ est actus ꝛ spēs: opꝫ tūc ꝙ eē sit prior eo cōposito qd̄ est ex vtrisq̄: q꞉ qd̄ est prius priore est etiā prius posteriore pp eādē rōnē. ps. n. cū ꝯstituat totum prior est toto: ꝛ sic mā prior est cōposito. ¶ Sic igit̄ figuralr siue supficialr ꝛ topi-ce iquātū cōi signo apparere potuit dcm̄ est qd ē suba: topi-ca aūt ꝛ ee ꝓbabilib⁹ logicis sumpta cō sube est que sm suū nomē videt̄ ꝯuēire ꝛ hoc est ꝙ suba est: iō dicta suba q꞉ nō dicit̄ de sbto aliquo qd̄ sibi subsistat ad hoc ꝙ accipiat eē in ipso: sꝫ q꞉ ipsa est subm de quo alia oia dnr ꝑdicamēta ꝛ ac-cipiūt esse in ipsa: ꝛ iō nō sunt entia nisi q꞉ sunt aliqd ei⁹ si-cut paulo ante diximus. ¶ Opꝫ aūt nos non solū ita topice de suba determinare: sed ēt pec magis essentialia sibi ꝛ per modū demōstratiōis. nō. n. sufficiēs est sm facultatē prie phie mō topico de suba determinare eo ꝙ iste modus cōis est ꝛ ee ꝓbabilib⁹. ꝛ iō nō manifest⁹ eo ꝙ nō est per eētialia im mediata determinās qd est ꝛ pp qd. ¶ Sꝫ anteq̄ hāc sub-tilitatē determinemus de suba iter ea in que diuisim⁹ sub-stantiā cōnē faciamus cōpositionis vt ex ipsa cōparatione magis appareat que substātia vere sit ipsa prime substātie qdditas: in ipso aūt primo aspectu topice ꝯsiderādo videt̄ ꝙ mā sit maxime substātia. Si. n. daret̄ ꝙ mā maxime non sit suba tūc diffugit a noticia nra qd sit suba. Si. n. rō sube est quā induxim⁹ que oibus alijs subsistat ꝛ sibi nihil subsistat in quo sit tūc mā maxime suba esse videt̄. alijs. n. sublatis p itellectū ab idiuidua suba nihil apparet remanēs ꝑter ma-teriā. oia. n. alia sunt aut passiones siue q̄litates corpoꝝ aut poemata que nos factiones vel opōnes ꝛ actiōes in cōi vo camus aut potētie siue vtutes opationū ꝛ passionū: lōgitu do vō ꝛ latitudo ꝛ ꝓfunditas que qbusdā sube eē videban tur aliq̄n q̄titates qdā sunt māe ꝛ nō sunt sube: q̄titas. n. nō est suba sed magis illd̄ est suba cui sicut subto hmōi in-sunt primū: ablata aūt lōgitudine ꝛ latitudine ꝛ ꝓfundo ni hil videt̄ remanere nisi si qd est ipm subm oib⁹ in quo sunt hoc ꝙ ab oibus huius que insunt est diffinitū ꝛ determina tū. Sic igit̄ incedentib⁹ pec hui⁹ topicā ꝯsiderationē neces se est ꝙ sola mā videat̄ esse suba pp qd̄ ēt moti plurimi an-tiquoꝝ dixerūt ꝙ oēs forme sīt accītales. ¶ Dico aūt ma teriā que qdē tales hꝫ ꝯditiones ꝙ sm seipsaꝫ nec quātitas nec aliqd aliud dicit̄ qbus ens determinatū diuidit̄ per ge nera entis. est. n. aliqd de quo sicut de subto ꝑdicant̄ hoīꝫ singula: ꝛ opꝫ ꝙ illd̄ hēat esse diuersuꝫ ab oib⁹ que ꝑdicant̄ de ipso que sunt in singulis cathegorijs. Alia. n. oia ꝑdican tur de suba pria ꝛ suba pria ꝛ ēt suba scd̄a ꝑdicant̄ de mā: ꝛ iō ipsa est id qd̄ est sm se nō relatū ad aliud aliqd: ipsa. n. nec est qdditas ꝑdicata que est forma substātialis neq̄ est q̄titas neq̄ est aliqd aliud alioꝝ ꝑdicamētoꝝ neq̄ ēt nega tiones neq̄ priuatiōes hoꝝ: negatiōes. n. hoꝝ ꝛ ꝑdicatio-nes nō ꝯueniunt ei nisi sm accidens illud quo ipsa subijcit̄ motui ꝛ enti ꝙ ꝑdicat̄ de ipsa: sm aūt ꝙ ꝯsiderat̄ ipa in sua substātialitate solū est ipsa diuersa ab oib⁹ hijs: ꝛ est id qd̄ est in ente ꝑter oēs formas. Ex hijs eni ꝛ huius rōnib⁹ spe culantib⁹ accidit mām vel solā vel maxime esse substātiaꝫ. ¶ Et sūmatim recolligenda sunt ista q̄tuor que ad hoc in-ducunt̄. s. ꝙ remanet vltima oib⁹ alijs per intellectū abla-tis: ꝛ ꝙ ipsa est ꝙ subsistare ꝛ existere facit oia per hoc qd̄ est subm sicut iā antedictū est. Tertiū aūt est ꝙ ipsa est diuer-sum qd ab oibus alijs ex quo oium alioꝝ est inesse suū aut nō est ineē. sed cui isunt oia. Sic. n. habet rōnē subri ad oia quotquot sunt alia. Quartū aūt est ꝙ ipsa est cui nec affir-mationes: nec negationes cōueniūt aliquoꝝ: affirmatiōes aūt nō ꝯueniūt: q꞉ si aliqd affirmaret̄ de ipsa per hoc ꝙ illd̄ eēt in ea nō eēt receptibilis alicui⁹ alterius: q꞉ per illud qd̄ de ipsa affirmaret̄ esset actu illud qd̄ affirmaret̄ de ipsa: ne gationes aūt nō ꝯuenirēt ei nisi eēnt in ipsa affirmationes alique pp quas remouerent̄ de ipsa ea que affirmationib⁹ opponuntur. Adhuc aūt si negationes ei ꝯuenirēt oporte-ret ꝙ ille eēnt negationes in gñe que supponūt priuatiōes: priuatiōes aūt relinquūt subm cū aptitudinē. ¶ Aptitudo aūt dicit habitus ꝛ forme ꝯfusaꝫ incohationē ꝙ nō ꝯtingit

māe

Sectiue q꞉ esse eius ab itellu habet eē pmo de aia. cō. 2.

T. cō. 8.

Nō q̄tuor ꝯdi tiōes māe per q̄s pmo aspe-ctu videt̄ ꝙ sit maxie subarum q̄b⁹ antiq fue runt q̄tuor motiua ad ꝓ bandū solam māꝫ eē subaꝫ ꝛ maxie sbaꝫ.

materie fm esse mãe: sed potius per hoc q aliquid accidit ipsi de esse forme q est in ipsa. ¶ Igitur quatuor hec sunt mãe cõditiones ex quibus videt mã plus oibus alijs eẽ suba. Si enim remanet vltima ipsa sola est que subest oib⁹: τ q oib⁹ subest maxime substat: g maxime est suba. ¶ Adhuc si oib⁹ alijs p hoc q sibi isunt est cã existẽdi: τ qd oib⁹ est cã existẽdi τ verissime p se est ipsa maxime per se est. igit verissime est suba qr suba est q p se existit. ¶ Amp. si ab oib⁹ alijs diuersa est p hoc q nõ ɔtingit ei esse ab oib⁹ diuersa est p hoc qr nõ depẽdet ad aliud fm esse. Qd aũt nõ dependet ad aliud fz eẽ maxime est: igit ipsa maxie est: τ q maxime est suba eẽ: igit mã maxime suba est. ¶ Adhuc aũt a quo oium remouent affirmatiões τ negatiões maxie est p hoc q ipm fm se ipm est: a mã aũt oiũ remouent affirmatiões τ negatiões: igit mã maxime est p hoc q ipsa fm seipsaz est. Oẽs autem iste rões sumpte sunt ex topis τ signis fallibilib⁹: τ idõ non pbãt mãm maxime eẽ subam. ¶ Cũ eniz dicit substare oibus qd reliquit post oia hoc qdẽ est verũ sz hoc nõ dicit maximã entitatẽ: sed iperfectissimã que idiget determinari p oia accidẽtalia τ subalia anteq possit in actu cõpleto designari: τ sic pz cũ suba verissimã τ cõpletissimã hẽat entitatẽ q mã minime est suba. ¶ Cũ aũt dicit q ipsa p hoc q substat oib⁹ substare τ existere facit oia: hoc plane est falsũ: qr forma subalis fm eẽ τ existere put ipsa eẽntia est nõ dependet ab ipsa. sed poti⁹ ab itellectu agẽte cuius ipsa est lumẽ. Silr aũt mã nõ p se substat accñti sed poti⁹ substat ipsi put esse primũ hz a forma subali. qr accñs sicut iam dixim⁹ put ordinabile in pdicamẽto dicit subam sub tali eẽ vel tali. Sicut eniz accñs reducit ad p se hoc pz p antedicta. ¶ Et hoc itez qd dicit q remouet ab affirmationib⁹ oium τ negationib⁹ nõ sequit nisi q nullũ penit⁹ hẽat esse determinatũ: eẽ eniz mãe in eo q mã est nõ est eẽ determinatũ vel pfectũ aliqua pfectione sz est eẽ incõpletissimũ τ impfectissimũ: pz igitur q hmõi determinatio nõ sufficit de mã: est igit impossibile q ex hijs aliqs pbet mãm maxime eẽ subaz. ¶ Sed est etiã vna rõ oib⁹ inducti ɔpõderãs qua pbat forma eẽ maxime suba: qd eniz fm suã eẽntiã sepabile est a mã nõ dependẽs in eẽntialitate ad ipsaz τ q in eẽ qd est eẽntialis act⁹ ei⁹ dat eẽ oĩbus eis q sunt aliqd hoc qd sũt illud est verissimũ ens τ maxie ens: forma aũt est talis: vt pz ex supius pbatis que vt eẽntia sit nõ depẽdet ad mãm τ in ipso eẽ q est actus eius oib⁹ dat eẽ hoc q sunt que aliqd sunt. igit ipsa verissime est τ maxie est τ q verissime est τ maxie est suba est: igit ipsa maxime est suba τ prima suba. ¶ Et q aliqñ dictuz est q suba est q pncipalr τ primo τ maxie τ pprie dicit vt aliqs hõ τ aliqs bos p qd aliqb⁹ videt maxime suba eẽ idiuiduũ designatũ in gñe sube nõ est dictũ fz hãc intẽtionẽ i qua mõ sumus: qr cũ dicit suba duo dãr ordo. vz. vnius sub altero τ stans p seipm in vera eẽntialitate τ alijs cã eẽntie: τ siqdez ipse ordo attendat tũc prima suba erit que ordinẽ substãtie hz ad oĩa alia supiora: τ hoc est qd est ita subm q fz suã nãz nõ est supius aliquo: τ hoc mõ primã dixim⁹ eẽ subaz in scia in qua cõsiderauimus de ordine predicabiliũ ad subm: hic võ de vera itẽdimus entitate que cõuenit actui ad aliud fm entitatẽ nõ depẽdenti q oib⁹ alijs dat eẽ. hoc eniz maxime stat in entitate τ hoc mõ vez τ primuz ens hui⁹ actus τ forma est: hoc igit est ens primũ τ maxie τ primo suba existẽs: τ hec rõ nullã penitus põt hẽre ɔdictionẽ. ¶ Et id qd est ex hijs duob⁹ mã. vz. τ forma cõpositũ est suba apparens siue designata in eẽ p formã τ mã ẽt est acta esse hñs per formã. Itaq dimissa mã τ cõposito de tertia suba q est forma primo τ maxie suba exñs est pscrutãdũ cũ volumus entium sensibiliũ ingrere qdditates. illa eniz tertia suba est dubitabilis τ multi dubitauerũt circa eã: suba võ cõposita que est indiuiduũ designatũ est de qua nullus vnq dubitauit eo q sensus ipsaz ostẽdit: de mã ẽt licz qdã dubitauerũt qd sit: tñ qr eẽt nõ dubitauerũt sed oẽs supponẽtes eã esse dubitauerunt qd eẽt: τ idõ qdã athomos qdã aũt homogenea τ qdaz vnũ vel plura eẽntia eã dixerũt. ¶ De mã enim duplex põt esse ɔsideratio: iquãtũ. vz. mã est vel inquãtũ est suba qdã: de ipsa aũt inqñtũ mã est sufficit qd in phabitis est determinatũ: inquãtũ eni mã est actus suus est trãsmutatio que est actus in potẽtia existis: τ p hãc actũ sufficiẽter cognoscitur τ scitur: inquãtũ aũt suba qdã est que subm primũ est aliasz actiones que sunt nõ in aliquo eẽ τ alia in ipsa esse τ alie que paulo ante determinate sũt τ quo ad illas determinabit in ista sapia in sequentib⁹. ¶ Silr aũt de forma duplex põt esse determinatio. vz. inquãtũ est motus ad ipsaz τ sic determinatũ est in phicis determinatiõe que cõducit ad cognitionẽ motoris primi ad quẽ reducit ois motus: determinari hz ẽt inquãtũ suba τ substãtie sensibilis pn^m τ hoc mõ inquiremus de ea hic: τ hoc mõ sicut paulo supius demõstrauimus cõducit ad sciam forme pme τ vltimi finis: τ sic sunt in ea multe dubitatiões τ multi errores vt diximus.

¶ Cap. 6^m. Qualiter pcedẽdũ est ad qdditatis inqsitionẽ.

Uia igitur oẽs confitent q sensibiliũ sunt sube querẽdũ est de qdditate substãtie prime in illis sensibiliter designatis substãtijs: vez ẽt qr a pncipio istius cõsiderationis diuidẽtes distinximus qd determinauimus subaz: τ quot modis: τ hoz modoz vnus qdẽ videt eẽ quo subaz dicimus qd erat esse siue rei qdditatẽ speculãdũ est primo de illo: sic igit est speculãdũ pro omni q speculat vt speculãdo semp trãseamus ab eo qd noti⁹ est nobis ad illud qd noti⁹ est in nã: hoc enim doctrine pn^m est: sicut dixim⁹ in 5° libro supius: oib⁹ enim accipiẽtib⁹ disciplinã: hoc mõ fit disciplina ɔuenienti⁹ pterq in solis mathematicis. τ hui⁹ cã est: qr illa nõ ab experiẽtia sumũt gñationẽ. ¶ Oẽs aũt alie sciẽtie ab expimẽto sumẽtes initium cõuenientius a nobis notis icboant: τ sic pcedũt: dicũt ad ea que mãifesta sũt in nã ad que dispõ nostri itellect⁹ est sicut dispõ oculoz vespitilionis ad lumẽ solis: τ idõ cũ morales scie precipue sint circa actus opus est in eis sic pcedere: sz eniz diuini⁹ sit bonũ ciuitatis q hois τ diuinissimũ id qd gẽtis: tñ pcessus est in talib⁹ ex vniuscuiusq bonis q sunt p monasticã pmo in totaliter bona que sũt bona reipub. ciuitatis vel gẽtis: τ sũt hec singula bona p rõnẽ iustitie legalis τ spãlis que cõsistit in cõicatiõe τ distributione. Ex hijs eniz q circa pprla in monastica pbati sunt. Ciuiũ rectores eligunt τ sic ab hijs q nobis sunt nota pcedit in p se nota: qr eadẽ sunt nãe nota τ p se nota: ea aũt que singulis sunt nota τ pma fm doctrinã multotiẽs paulatim efficiunt τ sunt nota: qr paulatim de expimẽto in expimentũ colligunt: τ entis qdẽ cuius p se est notitia q est ipsa qdditas pax aũt aut nihil: pax hñt qr nõ nisi p accñs hñt: nihil aũt hñt qr nihil stans hñt p seipm vt tñ notitia sit stantis τ pmanẽtis fm seipm: attñ ex sic male notis opz tentare noscere oino τ fm seipsa nota: trãsire enim opz sicut diximus p hoc sensibilia eadẽ nota nobis: hoc eniz maxie est faciẽdũ in sapia que nõ hẽtur nisi oĩbus alijs ad ipsaz amminiculãtib⁹ phabitis: τ sicut in scdo de itelligibili τ intellectu ostẽdimus: itellect⁹ noster nõ surgit ad theologica cõprehẽdẽda nisi prius se sit adept⁹ in oib⁹ iferiorib⁹ in effectu itellectis. ¶ Primũ igit sic pcedẽtes a sensibilib⁹ substãtijs ad substãtias alias. Dicemus qdaz rõnib⁹ logicis de eo q est qd est ostẽdẽdo primũ qd est in vnoquoq sensibiliũ fm se.

¶ Cap. 7^m. Qr nec accidens per accidens nec accidens per se est de quidditate substantie.

Inquirẽtes igit de qdditate substãtiax sensibilium pbabimus pmo q nihil accidẽtiuz separabiliũ vl iseparabiliũ est de qdditate subax: τ hoc qdez pz in accñte sepabili q est accidens per accñs: cũ eniz diffinitio que dicit qdditatẽ sit eadẽ que est res diffinita: opz q cõueniat ei p magis intrinseca eẽntialia τ ppinquissima ad eẽ: τ sic opz q cõueniant ei cui⁹ est diffinitio in pmo mõ dicẽdi p se: qr tale est eẽntialior oĩbus sicut supra in qnto lib. τ in analeticis posteriorib⁹ determinatũ est. Nihil aũt eox que cõueniunt p accidẽs est itrinsecũ τ eẽntiale cui cõtingit p accñs: ppter qd fm primũ modũ dicẽdi per se nõ põt esse de rõne diffinitiua eius cui ɔtingit p accidẽs: nõ eniz te eẽ p essentiã τ qdditatẽ idẽ ẽ q musicũ eẽ qd tibi ɔtingit p accidẽs: cui⁹ pbatio est: qr nõ fm teipm siue fm eẽntialia tibi tu musicus es. ¶ Queremus eniz dicẽtes quis tu vel qd sis fz teipm: τ fm teipm qdẽ nõ es esse hoc q cõficit tuũ per accñs ex subto τ accidẽte: id enim ipm q tu es p subam nõ ita se hz fm se vt in essentia sua sit aliqd nature extranee ab ipso. τ ex ista ratione vlterius cõcludit q nec accidẽs per se qd est inseparabile est de subiecti siue substãtie diffinitiõe: qr ẽ extranea

Solo ad modum antiquoz ex motu mãgom.

Nõ rõnẽ põt q pbet subaz q ẽ forã eẽ maxime subam.

Cõcilliat Arl. dicta hic τ i pdicamẽto cap. de suba.

Lex. cõ. 9.

Admonet de mã τ sola duplicẽ eẽ ɔsiderationez. vide idẽ ab Auerroi hic cõ 9. τ in 2. ph. cõ. 21.

Lex. cõ. 10.

Quare in mathematicis nõ pcedim⁹ a nobis nõ ad nota nãe cognita circa cam assignatã a doctore qr vl habere insignatã.

Lex. cõ. 11.

nā ab ipso ⁊ esse sube ꝯsto: ⁊ ab eo ꝙ est eē ꝯsāto nō dependet ipm eē sube sicut depēdet a diffinitētib⁹: hoc aūt pȝ si enim suma p se accñs ad subm ꝓrimū vt superficies alba siue colorata albedo vel color nō est de q̄ddi tate superficiei: nō enīȝ superficiē eē fm eē subale est superficiē albā eē: neqȝ est qđ siue q̄ddi tas ipsius id qđ cōficiē ex vtrisqȝ supficie. vȝ. ⁊ albedine. ⁊ si querit q̄re: dicem⁹ hui⁹ cāȝ eē q̄r albedo adest ei: ꝙ aūt adest est extraneū ab eo ꝙ intus est intrinsecū ⁊ essenciale sube. Dīs igit illa rō in qua rōne id fm eē subale dicēte in q̄ nō inerit aliqđ accñtale ſȝ oīa īsunt subalia rei itranea ex qb⁹ id fȝ eē subale dicit illa rō est q̄ est qđ erat eē singulis substātijs sen sibilib⁹: q̄r si superficiē albā eē est superficie eē fm eē subale cum multa tā p se q̄ꝫ p accñs insint eidē superficiei sicut albā teneȝ siue planā eē ⁊ alia hmōi: oīa hec erūt vnū in eē subali ⁊ adinuicē ⁊ cū subto: ⁊ ꝙ q̄dē eadē sunt subto pȝ ex hoc ꝙ diffinientia sunt eē diffiniti. Q̄ꝺ aūt adinuicē sunt eadē pȝ ex hoc ꝙ diffinientia idē qđ diffinit ad min⁹ fm eē sunt eadē ſȝ nāe sint diuerse: hoc aūt qđ dixim⁹ ꝙ accñs p se adest ⁊ additur subto: et alio mō intelligit. Sed ad hoc vt hoc facile accipiat volum⁹ enīȝ eē ꝯmonitū lectorē ꝙ in spē diffinita actu sunt diffinientia: vñ cū diffinit hō diffinit p ea que actu sūt in ipo ⁊ explicant p diffōnē: ꝓpter qđ si subm q̄ est suba diffiniret per accñs p se: oporteret ꝙ subm actu eēt in recto intellectu accidētis diffiniti: sicut cū dicim⁹ symm⁹ hoc enīȝ dicit speciem ei⁹ modi accñtis ⁊ fm hoc symm⁹ actu diceret nasuȝ ⁊ in recto: ⁊ eēt eēntialis pdicatio cū diceret symm⁹ est nasus: sicut cū diceret hō est aīal vel hō ē rōnale. ¶ Ex hypothesi aūt ꝙ dicit accñs eē p se ⁊ tñ diffinitiuū esse sube est subm in intellectu accñtis nō q̄dē actu nec in recto q̄r nō est eēntia accidētis: ⁊ tūc semp necesse est fieri additionē nugatoriā q̄r idem eēt nasus symm⁹ ꝙ nasus nasus symm⁹: ⁊ in illo symmo iterū eēt intellect⁹ ⁊ nasus in recto: ⁊ hoc ꝓcederet in infinitum: ⁊ hec additio seqꝫ ex eo ꝙ dicit accñs p se remanere accñs ⁊ tñ eē diffinitū. est enīȝ sicut dixim⁹ in recto ⁊ actu ⁊ eēntialr in symmo intelligit nasus. ¶ Cū aūt dicit eē accñs addit ei sicut subm ⁊ sic bis erit ibi nasus vt subm ⁊ vt eēntiale pdicatū: ⁊ hoc māifestū est si resoluat hoc ꝙ dico nasus symm⁹ fm ꝓmissaȝ pōnē: erit eni tūc idē nasus symm⁹ ꝙ nasi nasus curu⁹: hoc aūt nō ꝯtingit si dicat accñs nō eē diffinitiuū subiecti ſȝ poti⁹ subm eē q̄si diffinitiuuȝ accñtis: q̄r tūc subm nō est in intellectu accñtis actu ſȝ po⁹: ⁊ nō eēntialr ſȝ sicut cōstituēs ipm accñs hoc mō quo accñs ꝯstituit p subaȝ sicut in antehabitis dixim⁹: ⁊ sic iterȝ subm nō est in intellectu accñtis nisi in obliquo: ⁊ hoc pȝ q̄r cū resoluo symmū tūc est nasi curuitas ipsa symmitas: curuitas aūt nō est dicēs nasum nisi po⁹. pōt. n. eē in naso ⁊ in aliq̄ subto sicut in crure vel in alio neqȝ est eēntia curuitas nasi nec aliqđ de eēntia ipi⁹: q̄r tūc oporteret ꝙ suba eēt accñs qđ est falsuȝ: ⁊ iō nō in recto predicat de ipso. ¶ Explicite ḡ ponit nasus ad symmū iō nō remanet in intellectu ipsius: extrahi enim pōt extra intellectuȝ ipsius cū nihil sit eēntialiū ipi nec in recto pdicatū de hoc ꝙ est eēntia symmitatis inq̄tū symmitas est: hoc eni nō est nisi curuitas ⁊ iō appositū nō est de intellectu: sed est q̄si dīa determinās eēntiā symmi in eo ꝙ symmū est: eē enīȝ accidētis fm suū eē nō determinat nisi p suū subm: ⁊ ꝙ in diffōnibus est sicut determinās: hoc est loco dīe. Dico autē loco differētie q̄r accñs ꝓpriā nō hȝ diffinitionē: neqȝ ꝓpriaȝ differētiā: sed subm ꝯstituēs ipm in eē est loco differētie in notificatiōe accidētis. ¶ Q̄ꝺ aūt diximus de symmo inquātū symmū est dicimus de colorato vel albo cū dicimus superficies est colorata vel alba: in antehabitis hic ostēdimus: q̄m accñs ordinabile in genere ⁊ spē nō absoluit ab esse substantie q̄r ipm est quedā substātia sub tali esse: ⁊ iō nō est nisi modus substātie. Ex predictis aūt pȝ: ꝙ si aliqđ eoꝝ que in intellectu alioꝝ actu insunt nō ad ostendendā essentiā addat nugatio erit sicut cū dicit hō aīal. cū aūt dicit homo est aīal predicatū ostēdit de subiecto ꝙ est in rōne ipsius ⁊ illa propositio est per se. de hijs igitur intātū dictum sit.

¶ Nō cām q̄re subiit [?] i diffōne accidētis i abstracto ꝯcepi cadit in obliquo.

¶ Accñs ꝓpriā diffōnē nō hȝ neqȝ ꝓpriam dīaȝ qđ intelligo cōparatur ad subaȝ q̄r ñ est dubiū quin accñia hēant ꝓpria gñā: ⁊ ꝓpriis ꝓpriam dīaȝ: scito ꝙ sine subto ñ pōt hēri diffō accñis cū diffinitio dicat perfectum ꝯceptū rei diffinite. ⁊ ad hec pauca aduertimus.

¶ Cap. 8m. Q: accidens verā nō pōt habere diffinitionem.

Quoniā vō sunt cōposita hec entia diuersaꝝ naturarū oīa que dicunt fm alias cathegorias ⁊ nō sunt vere vnū eo ꝙ id qđ subijcit in omniū entiū diffinitiōe est qđ substātie: suba enim est id qđ cōstituit accidēs in eē: ⁊ iō primū diffōne accidentis est suba: ideo ostēdemus ꝙ nullūȝ accidentium fm aliquā cathegoriā verā hȝ diffinitionē: in oībus enīȝ diffinitionib⁹ veꝝ subijcit qđ substātie: ⁊ qđ qualitati: ⁊ quid q̄titati: ⁊ qñ ⁊ vbi ⁊ alijs generib⁹: ⁊ hijs ēt que sunt in pluribus generib⁹ vt motus. ¶ Cū eni diffiniēs qđ albedo dico ꝙ est color disgregatiuus visus. Si hec vera diffinitio est opȝ ꝙ resoluat in primū sui esse ꝓn^m: eo ꝙ oēs diffōnes resoluunt vsqȝ ad primū esse ꝓn^m: resoluamus igit coloreȝ in primū sui esse ꝓn^m dicentes ꝙ color est extremitas corporis terminati ꝑspicui nā ꝑfecti: constat ꝙ ꝑspicui nā est suba: ⁊ ideo ꝓn^m primū esse coloris est suba: ⁊ sic est in motus rōne q̄n dicimus motus est actus existētis in po⁹: exñs eni in potentia est mā: ⁊ sic est in omni lcōte: ꝓpter qđ i antehabitis diximus ꝙ accñs nō hȝ dīam entis qua ordinet in predicamēto: nisi accipiat sic ꝙ subam dicat sub eē tali vel tali: ⁊ sic in topicis dicit ꝙ si posita albedine dicat quis ꝙ positūȝ est colorē eē qđ substātie dicit significat aūt quale. Cū igit oīs diffinitio accñtis dicat subam vt quid ⁊ significet accidens vt quātū vel q̄le vel aliud alteri⁹ pdicamēti: ⁊ sic hoc modo omne accñs est ex diuersis naturis dicēs qđdā cōpositūȝ ex cōgregatiōe nō fm vnionē nature vnius ⁊ eiusdē ꝑscrutandū est si sit aliq̄ rō vere diffinitiua que dicat qđ erat esse eiuscūqȝ eoꝝ ⁊ vtrūȝ insit eis que vocam⁹ accñtia vere quid erat eē: sicut vbi gratia verū albo homini ꝙ dicit ex subto ⁊ accñte que diuerse nāe sunt nō ad vnū eē p sua ꝓncipia referibiles sit attribuēda vera diffinitio: ita ꝙ dicat verissime qđ erat eē vnū fm q̄dditatē albo homini: ⁊ q̄r omni diffinito ponit nomē vnū quo significat nā illa cui p se attribuitur diffō ponamus ꝙ hoc nomē vestis sit nomē illius nāe: in albo enīȝ hoīe diffinitio assignāda est. Si vere hȝ diffōnē ita ꝙ illa diffinitio dicat qđ est vestē eē fm ꝙ vestis sigñat nāȝ vnam albi hoīs. Nomē enīȝ hoc cōgruit eo ꝙ accñs fm ꝙ dicit extrinsecū qđ substātie habitus qđā est substantie qđ antiq poete p peplū palladis significabāt palladē subaȝ peplum aūt formas subam circūstantes appellātes. ¶ Sic igitur ꝓcedētes dicimus ad hoc ꝙ vera sit diffinitio fm ipsoꝝ diffinientiū cōsiderationē quatuor eē necīa: ꝙ. vȝ. diffinientis diffinito sint eēntialia fm primū p se dicēdi modū. Et ꝙ totaliter ad vnū eē ⁊ vnicū diffinientia referant ⁊ illud dicāt totum. Et ꝙ diffinitio alicui⁹ vnius ⁊ vnite nāe sit primo: ⁊ ex hoc resultat quartū: ꝙ sit talis nature ⁊ spēi que vnū vnius nāe genus eēntialiter participat: q̄r illius eēntialis q̄litas est differētia ⁊ illa coniuncta illi generi cōstituit diffōnē. ¶ Hijs aūt ad faciliorē intellectuȝ sic ꝓsuppositis dicimus ꝙ hoc qđ vere est qđ nō est eoꝝ que neqȝ fm se sunt dicta: q̄r quacūqȝ dictione ⁊ noīe significant illa dicit cū alio ens cōpositū: aut forte distinguere opȝ in eo ꝙ est ens fm se: aliqđ. n. est fm se primo cui⁹ rō ⁊ intellect⁹ totus est absolut⁹: nō ad aliqđ extraneū depēdēs: ⁊ hoc mō substātie nomē ⁊ intellectus est absolutus qui p nihil sibi diffinit extraneū. Alio mō dicit fm se ꝙ incōplete significat quocūqȝ mō ⁊ hoc p posterius dicitur fm se sicut dicit ꝙ singulū icōpleroꝝ fm se acceptū aut significat subam aut q̄litateȝ aut nām alicui⁹ generꝫ alioꝝ: ⁊ tunc pȝ ꝙ hmōi scdō fm se dicti qđ erat eē quo ipm est: hoc ꝙ est ex additiōe vni⁹ generis nāe ad alterius generis nāȝ: illud vō qđ erat eē ꝙ est ei⁹ ꝙ primo mō fm se dicit nō est ex additiōe: ſȝ ex eēntialib⁹ vni⁹ nāe ꝓncipijs eē cōstituētib⁹: hoc aūt pȝ ex hoc ꝙ illud qđ erat eē scdo mō fm se dicti dicitur addi alij nāe p idē esse q̄dditatis illud qđ diffinit. vt verbi gratia. Si aliquis diffiniat dicēs albi hoīs eē sub vno noīe designati: hoc enīȝ dicit accñs ex quo subam vt sue cōstitutionis ꝓn^m claudit in suo intellectu. Ratio enim diffinitiua p aliud nomē simpler attribuit eidem cōposito ꝙ dicit albus hō vt supra dixim⁹ ꝙ vestis sigñat totū illud qđ sigñat alb⁹ hō hoc. n. q sic diffinit diffinit nomē vestē. vȝ. q̄si albū hoīeȝ q̄r est nomē eē illius ꝙ est albi hoīs: ⁊ hoc pȝ nō esse veram diffōneȝ cū principia hoīs ⁊ ꝓncipia albedinis nō psit eē eēntialia eideȝ. Nec hoc dico ꝙ albus hō nō dicat qđ albūm ⁊ sīr vestis: cū suba vbiqȝ dicat qđ: sed hoc quid nō dicit qđ erat esse: eo ꝙ eēntialiter ambo ista suis ꝓncipijs ad ideȝ eē nō referunt: ⁊ sīr omne accñs dicit quid ⁊ significat quātuȝ vel quale vel aliqđ hmōi. Sed hoc qđ cum extraneū sit ab accñtis nā nō est quid erat esse diffōnis. ¶ Deficit ḡ ⁊ accidentis diffinitio in hoc ꝙ esse accidētis cōstituētia nō sunt

Ad verā diffinitionē q̄tuor requiruntur.

Ens fm se ꝺ plr capi pōt.

coessentialis supra qđ fuit prima ꝯditio vere diffinitionis. ¶ Amplius id qđ est vere qdē aut totaliter qd aut nō ē vere qd: ꝛ hoc pꝫ p ipsius qdditatis rōnē: qd eni vere est id qđ est ꝛ dicit qd erat eē totū ꝛ vnicū: qñ vo aliud eē de alio dr: sicut i diffōne sit accñtis: tūc nō est totū id qđ est qđ qd eē: sꝫ potius modus qdā eē q est alicui⁹ sicut diximus in hui⁹ li. sepⁱmi pⁿcipio. sicut si dicā qd albū nō enim dico eē aliqd ꝙ sit hoc absolutū fm se: sed dicaꝫ q̃litatē alicui⁹ hoc est eē qd fm se solū substātijs inest. Igiṫ q erat eē verissime est coruꝫ quoꝝ diffō sui qdditatiua est rō rōnū eaꝝ que qd erat eē dicentiū. Diffinitiua aūt rō nō est nisi fm se itellectoꝝ: qꝛ diffinitio est vera qñ diffō hꝫ nomē cū ipsa rōne idem ꝛ vnū significās: ꝛ hoc signatū est nā vnica generis vnī⁹ cui p se attribuiṫ diffinitio. ¶ Si eniꝫ aliter diceret qđ. vꝫ. nō vnice nāe vnius sed cōgregati ex diuersis eēt diffinitio: tūc oēs rōnes quorūcūqꝫ ex diuersis cōpositoꝝ eēnt veri termini siue diffiniti esse diffōnes: possibile enim est nomē vnū ponere diuersis adunatis quocūqꝫ mō: ꝛ hoc nomē inest alicui rōni q̃ de tali assignari pōt vno cōgregato. Igiṫ ilion siue ilionis erit diffinitio vnū eē dicēs: cū tñ metrū ilion ifinita milia contineat actionū ꝛ passionū ꝛ q̃litatū ꝛ alioꝝ accidentiū ad vnicū eē nō reducibiliū. Ex hijs igiṫ pꝫ ꝙ pⁿcipia vere diffinitionis debēt referri ad totalitatē vnicā. ¶ Amplius cōsiderādū si diffinitio sit alicui⁹ primi cui p se diffinitio attribuitur. Talia aūt sunt ꝛ sola illa quecūqꝫ sic pdicanṫ p se ꝙ non aliud vnius nāe pdicatū vel dicūt de alio alterius generis ꝛ nāe sicut faciunt oīa accidētia. Sic igiṫ p tertiā cōditionē diffinientiū pꝫ accñtis nō eē verā diffinitionē. ¶ Ex hoc aūt cōcludiṫ quarta: ꝙ. vꝫ. qd erat eē nō erit in aliqua spēꝫ que est nō generis sue nāe. Cū eniꝫ oē accñs genus hēat subam sub tali esse vel tali: nō hꝫ accñs spēm sub assignato genere positā: in cuius itellectu actu ꝛ eēntialiter ꝛ in recto sit totuꝫ suū genus quo ad oīa ea que ipm in eē ꝯstituūt. Diffinitio igitur vera nō erit nisi hijs solū spēbus: que dicto mō ponūtur in suis generib⁹. Ea nāqꝫ que sic nō hñt gen⁹ nō videntur dici in primo mō dicendi per se fm participationē. Illa enim sola participanṫ que sunt in ipsoꝝ pticipantiū rōne sicut dictū est in topicis: hec igiṫ que dr̃ fm pticipationē generꝫ: taliū sunt passiōes: nec est diffinitio eius: que diciṫ de alio q̃si accñs. Et si dr̃ non vt qd sed vt alterius alicuius. Hec aūt oīa plana sunt per antedictas rōnes.

Tex.cō.13.

¶ Cap. 9ᵐ. fm quē modū accñs pōt hēre diffinitionem.

Tex.cō.14.

QUia p se primo qdeꝫ diciṫ duob⁹ modis: pⁱmo qdē fm modū primū qñ predicatuꝫ est in rōne subiecti. Scdo aūt fm modū scdꝫ qñ subm est de rōne pdicati: ꝛ pⁱmo qdeꝫ mō sunt p se vere diffōnis principia: scdo aūt sunt p se principia diffōnis accñtis ꝙ ē p se. Opꝫ ꝙ accñs aliquo modo hēat diffinitionē. Ratio igiṫ diffinitiua q̃daꝫ erit ꝛ cuiuslibet alioꝝ pdicamētoꝝ a suba que significant aliquo mō qd: ꝛ hec rō cōuenit accidēti si est sibi nomē signās quia hoc huic inest. ¶ Nō eni pt hēre nomē significās qꝛ hoc est absolute: sicut pꝫ p antedicta: hec aūt rō fm illud nomē data nō est rō diffinitiua fm primā diffōnis intētioneꝫ: sed est rō altologia: hoc est p se noiatione certior: ꝛ hāc qdā vocāt rōnē maioris declarationis q̃ꝫ sit ipm nomē: sed hec rō simpliciter diffō nō erit nec dicēs qd erat eē simpl'r sꝫ poti⁹ hoc eē in hoc. aut opꝫ dicere ꝙ diffinitio multipl'r ꝛ simil'r quid erat eē multipl'r diceṫ: sicut eniꝫ sepi⁹ dictū est ipm quid est vno qdē mō ꝛ primo significat subam ꝛ significat hec aliqd absolute. ¶ Alia vo singula pdicamētoꝝ dicūt ꝛ qd inq̃ꝫtū nō absoluunṫ ab itellectu sube ꝛ significāt q̃ꝫtitatē vel qualitateꝫ ꝛ alia sl̃ a hijs in accidētalitate pdicamētali: sic enim ens est in oib⁹ sed nō sl̃r: sꝫ fm analogiaꝫ: ꝛ hinc est ꝙ huic pdicamēto ꝙ est suba inest primū: illi aūt ꝙ est accñtis predicamētū inest ꝯsiter: ita oib⁹ qdē inest qd siue qd erat eē ꝛ simpl'r qdē inest sube: sicut ꝛ ens: quod aꝫ aūt mō inest alijs que nō sunt nisi modus entis: ꝛ sicut bene dicit Auer. nō sūt ens nisi ens ab eē deriuatū sic sicut in antehabitis ostendimus. ¶ Dicimus eni q̃litatē aliquo mō eē qd sed nō eē qd simpl'r: hoc tñ magis q̃litati ꝯuenit q̃ꝫ alijs accidētiū predicamētis qꝛ est q̃dā q̃litas generis ꝛ spēi q̃ suba est ꝛ qdditatis pars q̃dā: ꝛ hec est dr̃a. est iteꝝ q̃dā indiuidui designati qualitas que est locata in nā accidētis. In alijs aūt pre-

Cōmēto.15.

dicamētis nō oīno sic est qꝛ q̃ꝫtitas māe accidiṫ: alia aūt ꝛ si accidūt q̃dā ex ipsis generib⁹ forte vel spēb⁹ tñ nō dicūt nisi quasdā cōparatiōes ei⁹ ꝙ est. Sic igiṫ id qđ qdē q̃busdā cōtingit simpl'r. Alijs aūt que nō dicūt ens sꝫ dicūt entis aliqd ꝛ dicūt id qđ est alicuius nō dicūt qd absolutuꝫ: vñ diffinitio q̃dā est huius ꝙ est nō ens: sꝫ est illius ꝙ est ens aliqd. sicut logici dicūt de nō ente ꝙ sit diffinitiuū entis: hoc enim nō est simpl'r nō ens sꝫ ens qōdā sic ꝛ hmōi: verbi gratia. qꝛ sꝫ negatio nihil diffiniat: tñ negatio hui⁹ vel illius approximare facit qdditati: sicut si venari velim diffōnē p negationē diuidētiū cōe aliqd sicut qd est hō querēs dicā ꝙ substantiaꝝ alia est corporea: alia icorporea: ꝛ hō nō est suba incorporea: ꝛ corporeaꝝ substātiaꝝ aliā dicā eē aiataꝫ ꝛ aliā inaiatam: ꝛ dicā hoieꝫ nō eē subam inaiatā: iteꝝ dicā aiataꝝ ꝛ corporeaꝝ substātiaꝝ aliā eē sēsitiuā: aliā vo isensitiuā: ꝛ hoieꝫ nō eē que isensibilis est. ꝛ rursus diuidā sentiētiū aliā eē rōnalē: aliā vo irrōnalē ꝛ negē ab hoie subaꝫ corporeā viuā anī sentiētē irrōnalē. In hijs aūt pꝫ ꝙ negatio inq̃ꝫtū negatio ē simpl'r nihil diffinit: tñ negatio nō simpl'r sꝫ relinquēs gen⁹ cū opposita dr̃a inq̃ꝫtū est negatio hui⁹: ꝛ ab hoc facit inuenire diffinitionē: ꝛ hoc mō diffiniri dicim⁹ q̃litatē p negationē diffinitionis sube ꝛ entis: cui⁹ tñ ipsa q̃litas est eē qōdā. ¶ Opꝫ igiṫ in hijs que diffiniunṫ itendere ꝛ pcipue cū subtilitate itelligere q̃lo oꝫ diffiniēdo dicere circa singula: vt nō detur eis magis q̃ꝫ q̃lo se hñt in eē neqꝫ aliqd auferaṫ eis: quapropter ꝛ nūc opꝫ cōsiderare in accidēte q̃lo se hēat ad esse: qꝛ hoc qđ diximus est manifestū p ipsaꝫ diffōnis rōnē. Est enim diffō rō determināns eē p terminos eius qui sunt act⁹ ꝛ po^a: qd igiṫ erat esse sl̃r inest reb⁹ sicut ꝛ eē ꝛ pⁱmuꝫ qdē ꝛ simpl'r inest sube. ¶ Deinde aūt ꝛ posteri⁹ inest alijs sicut ꝛ ipm qd est in talib⁹ non est simpl'r qd est: sed opꝫ illis qd erat eē qualitatē eē aut q̃ꝫtitatē: aut oꝫ dicere ea cū suba esse equoce entis: aut nos opꝫ in diffōne entiū eē addentes in entitate aut auferētes: ꝛ hoc est veꝝ: qm̃ in diffōne sube id qđ addiṫ alij ꝛ cui addiṫ ambo sunt de entitate sube: sꝫ in diffōne accñtis addiṫ subm sicut dr̃a cōstituēs accidēs: ꝛ illud auferṫ ab entitate accñtis. sicut ꝛ multipl'r dicim⁹ eē dictū nō scibile p additionē scibilitatis sicut prima cā est nō scibilis qꝛ vincit scibilitatē nostrā ꝛ oēm itellectū: sicut nos in sequētib⁹ ostēdemus. qꝛ id qđ nō sciṫ nisi p posteri⁹ se fm sui maiorē partē remāet nō sciṫū. prima aūt cā nō sciṫ nisi p posteri⁹ se: aliqd aūt dicim⁹ nō sciṫuꝫ: qꝛ auferṫ ei scibilitas sicut tēpus ꝛ motus ꝛ mā prima que nō sciunṫ nisi inquātuꝫ participāt de actu: q tñ aut nihil eoꝝ est aut nō est eoꝝ sꝫ ꝙ est act⁹ simpl'r: sed inq̃ꝫtū est impfect⁹: est igiṫ rectū talia dici nō equoce nec vniuoce simpl'r. ¶ Est enim equocū cuius solū nomē est cōe ꝛ vnū: suba aūt cui aptaṫ diffō ꝛ isup ipsa diffinitio penit⁹ diuersa: vniuocū aūt illi oppositū est cuius nomē ꝛ suba ꝛ sube rō est penitus vnū: analogū aūt est ꝓportionatū ad vnū ꝛ hoc est cui⁹ nomē est vnū ꝛ res siue substātia noiata illo noie est vna ꝛ eadē: sed rō est diuersa eo ꝙ rō diuersificaṫ p rem ꝛ modū rei illius: huic aūt opponiṫ multipl'r dictū cui⁹ qdē nomē vnū ꝛ rō noīs vnā res aūt nō penitus vna sicut totū ꝛ pars que de cōtinuo ꝛ discreto vnica dicunṫ rōne: cū tñ nō vna sit totalitas neqꝫ vna rō cōtinui ꝛ discreti. Sic pro certo ens nō est nisi res vna que est suba: ratio aūt diuersa nō est iō qꝛ res sit diuersa: sꝫ potius qꝛ modi eiusdē entis sunt diuersi: ꝛ ab ipso ente ꝛ abinuicē quēadmodū ꝛ dicimus medicinale vnū qdē eē ꝛ simpl'r fm cām efficientē ꝛ finē sed multos eē modos diuersoꝝ fm ꝓportiōes eoꝝ que faciūt actū efficiētis referēdo eū ad eādē finē. Cuꝫ enim dicimus medicinale eē corp⁹ medicari ꝛ opus medentis ꝛ vas seu istrumētū medici dicim⁹ hec oīa eē medicinalia ad vnū qd ꝛ idē referēdo: nō tñ hec oīa qdē oīno dicim⁹ esse ꝛ vnū sꝫ non ꝓpter hoc dicimus ea dici sic equoce: ꝛ sl̃r est in qdditate ꝛ diffōne: ea igiṫ que sic ꝓportiōe ad vnū dicunṫ vt qdā modi ipsius quocūqꝫ mō aliquis velit vocare vel dicere nihil refert quo ad ꝓpositā intētionē. ¶ Palam enim est quocūqꝫ mō dicat ea qꝛ simpl'r que nihil hꝫ extraneū: ꝛ prima fm primū modū dicendi p se diffinitio ꝛ quid erat eē cui diffinitio p se attribuiṫ nō est nisi substātiaꝝ: diffinitio aūt quocūqꝫ mō dicta nō solū est substātiaꝝ sꝫ ꝛ alioꝝ accidētiū: sed nō est primū ꝛ simpl'r diffinitio ipsoꝝ. nō eniꝫ sequiṫ de necessitate si ponimus ꝙ hoc est hoc p se ꝙ hoc sit

Tex.cō.15.

Nō nō sciṫ nisi p posteri⁹ se sꝫ maiorē sui ptēꝫ remanet ignotum.

Nō dr̃a inter equocum: vniuocum: analogū ꝛ multipl'r dictum.

Tex.cō.16.

vera diffinitio qȝ signat illud idē cum aliqua q̄cūq; diffinitiua rōne: sȝ opȝ q̄ ipm significet illud cū q̄dā rōne illa. vȝ. que est ex talib⁹ quoȝ qȝlibet dr̄ de diffinito ſm primū modū dicēdi per se: qȝ tūc oia illa actu essentialr̄ ⁊ in recto claudunt̄ in intellectu diffiniti: nō tn̄ est extenso noie rōnis sicut pȝ per antedicta: sȝ hoc opȝ nō ignorare q̄ siue rō dicat̄ p̄mo mō siue extēso noie sicut dr̄ rō accn̄tis: qȝ non erit diffinitio nisi vnū ⁊ vni⁹ sit nomē. ℂ Cū aūt dē nomē iponat̄ ab eo q̄ primo cadit in itellectu iponētis ⁊ significet idipm pȝ q̄ vbi nō vnitas itellect⁹ ibi nō est vni⁹ vnū nomē: opȝ igit̄ si debeat vnū nomē eē diuersoȝ q̄ illa diuersa claudant̄ in intellectu vno ⁊ eodē: ⁊ hoc nō est nisi in p̄mo mō ⁊ scđo dicēdi per se: opȝ igit̄ q̄ nomē cui aptat̄ diffinitio dicat vnū ſm p̄mū modū dicēdi per se vel scđm: ⁊ quecūq; aliter dicūt vnū cōpositiōis vel ꝯtinuitatis vel colligatiōis sub illo vno nō sūt diffinibilia: ⁊ iō accn̄s per accn̄s cū suo subto cōpositū non est vna rōne diffinibile nisi ipȝ accn̄s per accn̄s ad accidens per se reducat̄ p̄mo: ⁊ ei tūc vnū nomen sp̄ei sue ponat̄ sicut est hoc nomē symmū vel symmitas ⁊ claudū vel aqlū ⁊ huiusmodi: ⁊ ex hoc pȝ q̄ hō alb⁹ nō est res diffinibilis vna ratiōe id est diffōne nisi prius ad per se reducat̄: verū. vȝ. albū dicat̄ supficiē ex multo cōpositā pspicuo in qua clare diffundit̄ lumē: ⁊ huic nomē vnū ponat̄ q̄ in se claudat subm obliq̄ue ⁊ eē accn̄tis in recto sic̄ symmitas est nasi ꝯcauitas ⁊ huiusmodi. ℂ Ex hijs igit̄ sic itellectis dicim⁹ vnā eē diffinitiuā rōnē si in altero modoȝ dicēdi per se vni⁹ itellc̄s est: ⁊ pp hoc erit vna diffō si est vnius q̄ quocūq; mō ꝯtinuitatis siue colligatiōis siue alteri⁹ cōpōnis est vnū: aut ēt q̄cūq; cōlcatiōe ordinis: sic̄ diximus in p̄habitis: sicut dixim⁹ poemata iliaca eē vnū poema: sed erit diffō vna si est vni⁹ quo(d) tiēs vere dr̄ vnū. ℂ Unū vō dicit̄ sic̄ ens ſm se aut p̄mo mō vel scđo dr̄ ens dupl̄r: hoc qdē eni entium dicit hoc aliqd q̄ vere est ⁊ est suba: aliud vō signat q̄litatē ⁊ aliud q̄titatē: ⁊ hoc nō dicit ens: sȝ hoc eē alicui⁹ q̄ claudit̄ in itellectu ip̄i⁹: ⁊ hoc mō dīc vnū cui rn̄det diffinitio vna: ex hoc seq̄tur q̄ albi hois si ad per se subm reducat̄ erit quedā rō ⁊ diffō: sȝ tn̄ alia est rō albi ⁊ substancie: sicut alia est rō sube ⁊ accn̄tis. Sic igit̄ pȝ qualr̄ est diffō accn̄tis ⁊ qualr̄ non: ⁊ cū aptatur diffō accn̄tis ex suo gn̄e ⁊ ex sua dr̄ia: sic̄ cū dicimus q̄ albedo est color disgregatiuus visus: neq; gen⁹ neq; dr̄ia est sine intellectu subti eo q̄ vtrūq; illoȝ sit accn̄s: sȝ tn̄ qȝ differētia refert̄ ad gen⁹: ⁊ est q̄litas ip̄i⁹ q̄ndo in diffōne accn̄tis ꝯiūgunt̄ genus ⁊ dr̄ia: nō itelligit̄ bis subm i illa diffinitione: qȝ ex hoc q̄ vnū refert̄ ad aliud ex ambobus nō itelligitur subm nisi semel: ⁊ iō nō fit in tali diffinitione repetitio nugatoria. hec igit̄ a nobis de diffōne accidētis dicta sint.

ℂ Cap. 10ᵐ. De solutione erroris quorundaȝ qui dicebant accidentium nullam esse diffinitionem ⁊ de differentis accidentis ad speciem verā ⁊ differentiam veram.

Tex. cō. 17.

Habet aūt dubitatiōnē ex antiquoȝ quorūdaȝ opione. Si enī q̄s cōsideret vere ⁊ p̄prie diffinitiōnis cōditiōnē: dicet cū q̄busdā antiquis nullā eē diffōnē ex additiōe sube ⁊ accn̄tis que sunt diuersoȝ generū nāe: ⁊ tūc oriē dubitatio magna cuiusmodi diffō erit eoȝ q̄ non simplr̄ sunt ſm suū itellectū vni⁹ generis: sȝ ſm p̄n⁹ est in eē cōstitutia sunt de numero copulatoȝ sicut sunt accn̄tia. Si enī diceret q̄ nisi talia hn̄t aliquā q̄ditatē min⁹ darēt eis q̄ habēt ſm ea que p̄dicta sunt: adhuc aūt cum nihil demōstrari possit nisi p diffōnē sequeret̄ q̄ si accn̄tia nullā hērent diffinitionē q̄ nō possent demr̄ari: qȝ omnino est absurdū. ℂ Opȝ igit̄ dicere q̄ accn̄tia hēant diffinitiōnē: sed si hoc cōcedat̄ ex oib⁹ que p̄missa sūt: seq̄t̄ q̄ necesse est palā facere diffinitiōne ea ex additiōe ad suū subm. Dico āt gratia exēpli subm sicut est nasus ⁊ passionē eius p se accn̄s sicut est ꝯcauitas in genere ⁊ sicut est symmitas in sp̄e quoȝ vtrūq; est duoȝ dictū: qȝ vtrōq; hoȝ accn̄tiū dicit hoc in hoc p se in scđo mō dicēdi p se ⁊ nō ſm accn̄s: attēdē tn̄ q̄ concauitas est genus symmitatis ⁊ nō pōt eē q̄ oino p̄priū subm sit generis ⁊ speciei: ⁊ iō cū nasus sit p̄priū subm symmitatis aliqd cōe ꝯcauitati erit p̄priū subm cōcauitatis: hoc aūt cōe est superficies depressa ⁊ superficies depressa nō est genus nasi: neq; ēt essentialis differētia ip̄ius: ⁊ iō nō hȝ se oino ad nasum sicut ꝯcauitas se hȝ ad symmū. Et iō cū dicit̄ nasus cōcauus de intellectu primo cōcauitatis nō est subm symmitatis p̄prium: opȝ tn̄ sicut diximus q̄ vtrūq; sit aliqd subm p̄prium: ⁊ hoc iō est qr nec ꝯcauitas neq; est genus neq; symmitas q̄ est sp̄es est passio nasiq; que sit accn̄s p accn̄s: sed vtrūq; est passio ſm se siue p se accn̄s: neq; accidūt ista sicut albū accidit callie: aut sicut accidit homini cui accidit callia eē q̄ est albus: sed sicut accidit masculinū ⁊ femininū aīali: ⁊ sicut accidit q̄ntitati eq̄le ⁊ ve q̄naliter dicat̄ sicut accidūt oia que sȝ se siue p se existūt in aliquibus subiectis: sȝ in oib⁹ subm sit de itellectu accn̄tis nō tn̄ est de primo itellectu ip̄ius: ⁊ iō nō est essentialis sibi sicut eiusdē nāe exns nec in recto cadit in rōne eius: ⁊ iō nō est in ipso nisi potentia: ⁊ sic et dimidiū claudit in se duplū: ⁊ vt gener alr̄ dicat̄ oia que hn̄t alijs nō itelligūtur absolute cū tn̄ nō sint de primo itellectu ipsoȝ: ꝯcauitas aūt cū genus symmitatis sit sicut color genus albedinis est de primo itellectu ip̄ius: qȝ sp̄es in suo primo itellectu dicit genus ⁊ dr̄iam ⁊ hoc duo dicit vnū in actu ⁊ duo ⁊ separata in potētia: ⁊ iō nunq̄ pōt eē q̄ posita sp̄e sepetur ab ea genus intellectus ⁊ sic̄ differētie. ℂ Differētia aūt cū in se gen⁹ hēat aliquo mō nō hȝ in se nisi potētia: ⁊ genus nihil est de nā differētie exns. ℂ Differētia. n. nō cōstituit̄ in eē a genere sicut neq; forma a mā: ⁊ iō genus nō ita cōcludit̄ in intellectu differētie sicut in intellectu sp̄ei: ppter qȝ cū dicit̄ aial rationale diffinitio est: qȝ in genus sit subm ⁊ dr̄ia eentialis q̄litas ip̄ius: tn̄ qr nō est in ip̄a sicut aliqd eēntie sine iō pōt extrahi de ip̄a: ⁊ q̄n cōiungit̄ ei in rōne iā nō itelligit̄ in ip̄a: sȝ aūt sic est de sp̄e: ⁊ iō cū dicit̄ aial rōnale dicit̄ aliqd q̄ diffiniri pōt. Cū aūt dicit̄ aial hō vel hō aial nō est aliquid q̄ possit diffiniri: qȝ p̄dicatū generis in sp̄e idē bis in diffinitiōe dicit̄. ℂ Ad huc aūt cū dr̄ia sit generis sicut subti cui⁹ est eēntialis q̄litas: ⁊ accidēs q̄ est p̄pria passio sit ēt subiecti cui⁹ est eēntialis q̄litas p se nomē: sȝ tn̄ idēȝ modus habitudinis differētie ad gen⁹ ⁊ ecōuerso q̄ est subti ad passionē ⁊ ecōuerso: qȝ dr̄ia cū sit forma substātialis est essentia nō cōstituta a mā q̄ significat̄ p gen⁹ sȝ poti⁹ in esse ꝯstituēs ip̄m ſm accn̄s: ⁊ iō nō diffinit̄ p genus sicut neq; forma p materiā. Sed ecōuerso genus ⁊ mā diffiniunt̄ nō qdē per differentiā vel formā sed in analogia ad ip̄as: accn̄s aūt p se hȝ se ad subiectū sicut cōstitutū in esse p ip̄m ⁊ subiectum se hȝ ad accidēs sicut in se cōpletū ⁊ cā accidēti in essendo: ppter q̄ accn̄s neq; est ens neq; eēntia nisi eius ⁊ eēntia ab esse dicta itelligent̄: ppter qȝ oportet ip̄m per suum p̄priū subiectū diffiniri: eo q̄ sicut iam antediximus idē est diffinitiuū q̄ est inesse cōstitutiuū: ⁊ eo mō diffinit quo inesse cōstituit. Ex oibus aūt inductis hoc est necn̄ȝ accipe q̄ hoc q̄ ponit̄ diffiniri sicut sp̄es absolute eē in suo primo itellectu claudit diffinientia: nec vnq̄ pōt p aliquā appōnē vel determinatiōnē ea separi ab ipso tota ⁊ vbiq; ponit̄ pro noie ipso: quecūq; aūt diffiniunt̄ nō vt sp̄es absoluti eē: sed vt accidētia: diffinientia sua nō hn̄t de itellectu suo p̄mo: ⁊ iō nō actu neq; eēntialiter cōtinent̄ in ip̄is: ⁊ iō cū apponunt̄ eis separat̄ ab itellectu nois ipsoȝ ⁊ tūc nō itelligunt̄ in ip̄is: sicut grāmatici dicūt q̄ in vt his p̄me ⁊ scđe psone itelligit̄ determinatum suppositū: eo q̄ agere ⁊ pati sube est p̄priū ⁊ tūc nō itelligit̄ in ip̄is qn̄ apponit̄: vt si dicā ego lego tu legis qȝ nō est suppositū de primo itellectu rei que iponat̄ per verbū. ℂ Hijs ita suppositis ⁊ distinctis sciē q̄ oia accn̄tia q̄ ſm se existūt ex additiōe dicta hn̄t diffōnes: talia vō sunt accidētia p se in qb⁹ sicut diffiniētis existit p intellectū nois aut id diffiniti. na si loco nois ponat̄ id aut nomē subiecti cui⁹ erat p se passio ip̄a ⁊ tale accn̄s nō cōtingit diffinitiua rōne ostēdere separatim p principia vni⁹ ⁊ eiusdē nature ⁊ generis: sȝ opȝ q̄ diffiniat̄ per suū primū ⁊ p̄priū subm. Si aūt essent qdē accidētia sed nō p se sȝ p accidēs sicut albū illa pōt ostēdi diffinitiue sine subiecto in quo sunt: sicut si diffinit̄ albū sine homine: sed tn̄ nō pōt diffiniri sine quocūq; subiecto: qȝ accn̄s per accn̄s ad accn̄s per se reducit̄ ⁊ tunc p̄priū subm diffinitur: vn̄ femininū q̄ est accn̄s p se sine aiali non diffinit̄ q̄ est p̄priū eius subm. ℂ Ex oibus igitur que inducta sunt hic accipit̄ q̄ hmōi accidētis aut non est qd erat eē ⁊ diffinitio: aut si est talis qd erat esse ⁊ diffinitio aliter est q̄ substātie ⁊ queadmodū iam sepius dictū est. ℂ Dubitatio igitur qua querebat̄ verū talis est aliqua diffinitio in parte affirmatiuam est

Diffa nō ide dit q̄dditatē gen⁹ vid p̄hm 6. topicorum capl'o 8.

Nō qualr̄ diuersa est habitudo gn̄is ad dr̄iaȝ ⁊ e ꝯ ab hm̄oi subi ad p̄priā passionem.

num est determinata: qr q̃ dã est talis accñtiũ aliq̃lis diffõ.

¶ Cap. xi^m. De determinatiõe erroris alioꝝ q dicebãt accidentiã p se eẽ diffinitionẽ verã sicut ꝛ substantie.

Tex.cõ.18.

Est at̃ ꝛ alia dubitatio de hmõi diffõnib⁹ que cõtingit ei q cõcedit talia accñtia diffinitiones hẽre. Si eni sĩmm⁹ dicat̃ ab aliquo eẽ species que absolute ponit̃ sub assignato gñe ꝛ nõ dirigi sĩmmũ ad sub꜄ sicut ad suũ esse ꝛ qdditatis cõstitutiuũ: tũ qdditas sĩmmi est qd absolutũ ad nihil extra suã depẽdens eẽntiã: ꝛ sic erit veꝝ ens ꝛ vera eẽntia: ꝛ erit hoc dictũ ei⁹ q dicit accñs eẽ ens nõ ex aliqua additiõe qdditatẽ hñs: tñc eni diffiniẽtia accñs in spẽ acceptũ eẽnt de itellectu primo accidẽtis q̃ p nullã additionẽ determinatiõis pñt separi ab ipso ita q in ipso nõ intelligant̃: ꝛ fm hoc sicut nõ põt dici aial hõ ꝯgrue ita nõ põt dici nasus sĩmm⁹ qr nasus fm hoc de primo itellectu est sĩmmi sicut gen⁹ ꝛ alia sunt de itellectu pmo spẽi. Si igit̃ sic loquẽdo fm hãc põnẽ idẽ est sĩmm⁹ nasus ꝛ cõcau⁹ nasus sꝫ itelligẽ p^m: tñc erit idẽ sĩmmũ ꝛ ꝯcauũ qr ꝯcauũ ẽ qd sĩmmi sicut in rei veritate est veꝝ: qr ꝯcauitas est vnũ gen⁹ sĩmmitatis ꝛ est idẽ ipsũ qr in itellectu ei⁹ claudit̃ pmo: sꝫ hec opinio dicit q sĩmmũ ꝛ ꝯcauũ sunt vni⁹ nãe nõ ex additiõe dicte: ꝛ sic idẽ inesse vni⁹ ꝛ eiusdẽ generis nãe sunt sĩmmũ ꝛ ꝯcauũ vtrunq꜄ formaliter acceptũ. Si v̇o hoc est veꝝ sicut ꝓbat̃ p oia supradicta et opꝫ dicere q hec spẽs sĩmm⁹ inq̃ztũ est accidẽs est ꝯcauitas in naso: ꝛ cuꝫ hoc cõcedat̃ q diffinit̃ hoc accñs sicut spẽs absoluti entis ꝛ verã hñtis diffõnẽ: tñc seq̃t̃ q aut nõ ꝯtingit dicere nasus sĩmm⁹ ex appõne vni⁹ ad alteꝝ: aut si dicit̃ erit nugatio bis idẽ dictũ vt dicat̃ nasus nasus cõcauus: ostẽdim⁹ eniꝫ iam in ꝓbabitis qd subm est in diffinitiõe accñtis. Si aũt hoc accñs nõ vt passio sꝫ vt spẽs absoluti entis accipiat̃: tñc subm erit i diffõne eius sicut de itellectu primo ipsi⁹ existẽs: ꝛ sicut tñc nõ ꝯtingit dicere aial hõ ita nõ ꝯtingit dicere nasus sĩmm⁹: aut si diceret̃ erit nugãs eiusdẽ repetitiõ: qr cũ dico nasus sĩmm⁹ loco sĩmmi qd est nomẽ spẽi ponã rõnẽ ipsius q̃ est nasus cõcauus: ꝛ tñc nasus sĩmm⁹ erit idẽ q nasus nasus cõcau⁹. ¶ Scdm hoc igitur nasus sĩmm⁹ est nasus nasus ꝯcau⁹: pꝫ igit̃ q est inconueniẽs dicere q in hui⁹ accñtib⁹ sit qd erat eẽ absoluti entis. Sin aũt hoc negat̃ seq̃tur q ĩfinita sunt q̃ nugãdo repetunt̃ in vna ꝛ eadẽ ꝛ eiusdẽ rõne: qr cũ dico nasus nasus cõcauus cõstat q ꝯcauus nõ ꝑdicat̃ de sĩmmo nisi fm eẽ q hꝫ in naso: ꝛ cũ sit accñs iteꝝ dirigit ad supficiẽ depressã in naso: ꝛ tñc iteꝝ cũ hoc dicit hec positio q cõcauitas hꝫ diffõnẽ entis absolutã: ꝛ ex hoc iteꝝ seq̃tur q subm est de pmo itellectu ipsius ꝛ tñc diffiniẽs hoc totũ q est nasus nasus concauus dicã nasus nasus nasus in medio depressus: ꝛ cũ iterũ depressus q in hac diffõne ponit̃ sit accidẽs vt absoluta species diffinita cadit in itellectu ei⁹ p⁹ nasus: ꝛ diffiniẽs iterũ hoc totũ dicã nasus: nasus nasus: nasus curu⁹: ꝛ hoc idem curuus p eãdẽ rõnẽ dicet i se pmo itellectu cõtinẽdo nasuꝫ ꝛ hoc nõ stabit vnq̃: ꝛ hac de cã dixim⁹ supra q genus cũ spẽ positũ nõ est qd diffinibile: ꝛ qr hoc incõueniẽs seq̃t̃ ex hac põne q̃ dicit ꝛ accñtia remanere accñtia ꝛ tñ diffões veras hẽre sicut hñt spẽs substãtie q̃ sub assignato ponit̃ genere: palã est q diffinitio vera non est nisi solius sube. ¶ Nã ꝛ si aliaꝝ cathegoriaꝝ est diffinitio est necesse diffõnẽ ex additione eẽ vt est diffinitio q̃litatis ꝛ diffinitio iparis. Nõ eniꝫ negamus diffinitionẽ eẽ accidẽtis p genus ꝛ aliaꝫ sue coordinationis ꝛ sui ꝑdicamẽti: sicut diffinit̃ albedo p colorẽ disgregatiuũ visus sicut est diffinitio iparis: qd nõ diffinit̃ sine numero ꝛ numerus nõ diffinit̃ sine q̃ititate: ꝛ q̃titas nõ diffinit̃ sine suba: ꝛ diffinitio feminini nõ est sine aiali sed neq꜄ genus neq꜄ alia in talib⁹ sunt nisi ex additiõe ad subaꝫ. ꝛ in hijs si dicat̃ q hñt veras ꝛ p se dictas diffões: tñc seq̃t̃ q idẽ bis dicit̃ nugatorie sicut ꝛ in illis q̃ supra dicta sunt que sunt sĩmmũ ꝛ ꝯcauũ. Si v̇o hoc q. vꝫ. sic sequat̃ nugari: tñc nectio sequit̃ q diffinitio nõ erit eoꝝ q̃ fm esse suũ extraneę nãe copulata sunt sicut est numerus ꝛ ipar ꝛ alia hijs siĩa accidẽtia. ¶ Omnꝫ aũt hoꝝ solo vera est q sic dubitãs obliuiscit̃ ꝛ ignorat: qr rõnes diffinitiue taliuꝫ accidẽtiũ non ducunt̃ certe ad certitudinẽ diffinitionũ primã. Si enim cõcedat̃ q huius accñtiũ sunt termini determinãtes ipsoꝝ esse opꝫ alteꝝ duoꝝ dicere q. vꝫ. altero mõ sunt q̃ substãtie: aut

quẽadmodũ dictũ est prius q multipliciter diffinitio dicat̃ ꝛ similr multiplr dicat̃ qd erat eẽ cui p se reddit̃ diffinitio: ꝛ iõ vno qdẽ mõ nullius accñtis erit diffinitio: pmo. vꝫ. ꝛ ꝓprie sumpta diffinitiõe: ꝛ hoc mõ qd erat eẽ nõ inerit alicui nisi sube. Alio aũt mõ secũdario. vꝫ. ꝛ ex additiõe ita q diffinitũ nõ sit spẽs absoluta neq꜄ sub genere absoluti ꝛ simplicis entis posita erit diffinitio talium accidentium.

¶ Cap. xii^m. De distinctiõe diffinitionis ꝛ quidditatis: ꝛ de vero intellectu quidditatis ꝛ diffinitionum accidentis.

Uia igitur est diffinitio ipsius qd erat esse rõ: palã est ex ꝑdictis. in hoc eniꝫ differt rõ a quid erat eẽ: qr qd qd erat eẽ dicit nãꝫ cui p se attribuit̃ diffinitio: ꝛ diffinitio dicit hui⁹ nãe explicitã rõnẽ. palã et est ex ꝑdictis qr quid erat esse aut solaꝝ est substãtiaꝝ: si ꝓprie qd erat eẽ accipiat̃: aut est substãtiaꝝ maxime ꝛ primaꝫ ꝛ simplr: maxime qdẽ qr ipm est cã qdditatis accidentiũ: primũ aũt qr ipsaꝫ est primũ cadẽs in itellectũ accidẽtiũ: simplr v̇o qr ipꝫ nõ refert̃ ad nãm alienã: ad itellectũ aũt oium eoꝝ que dicta sũt ꝛ vt pfecte distinguat̃ quidditas accidẽtis a qdditate substantiaꝝ. ¶ Attendẽdũ est q accidẽs qñ diffinit̃ duplr põt accipi: aut eniꝫ accipit̃ vt spẽs subiecta aut vt passio: ꝛ si accipit̃ vt spẽs subiecta: sic qdẽ itelligit̃ suba in eius diffinitione: sꝫ nõ accipit̃ ꝛ sic dicit Auic. q intellect⁹ accidẽtis itellectus est absolutus. Si aũt accipiat̃ vt passio sic suba ꝛ itelligitur ꝛ accipit̃ in eius diffinitiõe: ꝛ primo qdẽ mõ diffinitio dicit̃ a qbusdã pn^m demõstrationis extra demõstrationeꝫ. Scdo aũt modo diffinitio accepta est demõstratio põne differens: in tali eniꝫ diffinitiõe accipit̃ subm qd est suba: ꝛ cã accidẽtis q̃ est mediũ: ꝛ accidẽs ipm qq est ꝑdicatũ. ¶ Sũt aũt qui negãtes diffinitionẽ eẽ passionis aliter obijciũt: cuꝫ enim accñs diffinit̃ ex genere ꝛ differentia sue coordinationis dicũt q est diffinitio formalis que dat̃ de accñte prout ipm est spẽs. Tales aũt diffinitiones dialectice sunt ꝛ vaneões sicut in principio de aĩa dictuꝫ est. ¶ Et si aliqs ad hoc dicat q sicut dictũ est et in talib⁹ diffinitionib⁹ intelligitur suba: lꝫ nõ ponat̃ expresse que substãtia in esse cõstituit accidens quã qdẽ percipit primus phus q de vnoquoq꜄ annũciat put ipsuꝫ est eo q ipse est doctissimus cause. Sed dialecticus q nõ accipit nisi q extrĩsecus adheret rei de signis ꝛ icoris nõ pcipit subam que intelligit̃ ꝛ itrinsecus ꝯstituit. Et iõ dialecticus in talib⁹ est vanus: qr per id qd accipit ad esse accñtis cõstitutũ nõ deuenit. primus aũt phs in eadem diffinitiõe nõ est vanus: qr per subam quã in accidẽtis genere ꝛ differẽtia intelligit puenit ad veꝝ eẽ accñtis. ¶ Adhuc aliter obijcit̃ de eodẽ videt̃ eniꝫ accñs verã hẽre diffinitionẽ: qm̃ id qd verã hꝫ demõstrationẽ hꝫ verã cãm: ꝛ q hꝫ verã cãm verã hꝫ diffinitionẽ: qr cã ꝛ diffinitio sũt idẽ. ¶ Amplius sicut dicit Auic. accñs duob⁹ modis diffinit̃: aut eniꝫ diffinit̃ vt essentiale cuius spẽs est absoluta: eo q fm eẽ nõ depẽdet nisi ex sue coordinationis principijs: ꝛ sic diffinitur fm formã. aut diffinit̃ fm eẽ: ꝛ tunc diffinit̃ vt est passio substantie: ꝛ qñ sic diffinit̃ diffinitio facit scire cãm ipsius: vera aũt est diffinitio que facit scire cãm verã: igitur videt̃ hẽre diffinitionẽ. Neutra tñ istaꝝ videt̃ posse esse mediuꝫ in demõstratione: qr prima nõ dicit cãm cũ mediũ demõstrationis debeat esse cã. Si aũt videt̃ data esse per mãm ꝛ illa hꝫ mediũ per qd põt cõcludi ꝛ demõstrari: ꝛ sic etiã illa non est mediũ demonstrationis. ¶ Amplius aut accñs diffinit̃ fm spẽm facta diffinitiõe aut fm mãꝫ: facta aũt diffinitiõe que est demõstratio põne differẽs: ꝛ iam qdẽ ostẽsum est q prima nõ põt eẽ mediũ neq꜄ scda. ¶ De tertia aũt silr videt̃ q nõ possit eẽ mediũ: qr illa in se ꝯtinet oẽs tres demõstrationis terminos: cõtinet enim subm q est extremitas minor: ꝛ si illa diffinitio eẽt medium tñc minor extremitas eẽt medium vel pars medij qd est falsuꝫ: cũ minor extremitas nihil sit cause: nulla igit̃ diffinitio ipsius erit mediũ: ꝛ sic videtur nullã habere diffinitionẽ: qr cũ ipa sit maior extremitas si hꝫ diffinitionẽ illa esset diffinitio primi termini: sine maioris extremitatis vt in posteriorib⁹ dictũ est. Forte aũt dicet aliqs q mediuꝫ in demõstratione nõ est diffinitio minoris extremitatis: qr si hoc daret̃ in demõstratione semp eẽt maior ꝓpositio falsa ꝛ et cõclusio. ꝛ hoc iõ est: qr minor extremitas est aliqd abstractũ: ꝛ illius diffinitio cuꝫ sit abstracti est

Documentum

Objectio

Tex.cõ.20.

Tex.cõ.19.

etiā abstracta: ꝛ huius diffinitio nō pdicaẜ de concreto ꝙ ēst subm. ℭ Forte aūt ad hoc rñdebit aliqs ꝙ si passio fm ꝙ in abstractiōe est poneretẜ in demfone: tūc eēt maior ꝓpō falsa ꝛ cōclusio sīr: nō aūt sic poniẜ ꝛ iō maior est vera ꝛ etiā cōclusio: sed hoc est falsum cū mediū in demfone sit diffinitio maioris extremitatis. Maior aūt extremitas fm sic respōdētē est aliqd cōcretū de quo nō erit vera diffinitio abstracta. ℭ Sed qꝛ hec nō multū sunt ad ꝓpositū cū nō intendamus hoc demōstrare sꝫ poti⁹ de distinctiōe diffinitionū ꝛ qdditatū opꝫ attēdere ꝙ in vitate accñs diffōnē ꝛ simplr diffinitionē nō hꝫ: ꝛ lꝫ eā ꝛ diffinitio sint idē eo ꝙ diffinitio daẜ per eām tñ diffinitio ꝛ eā differūt fm rōnē: ꝛ iō pōt alicuius eē eā simplr cui⁹ tñ nō est diffinitio simplr: sicut demfonis in qua demōstraẜ accñs de subiecto: ꝛ in vitate verū est ꝙ accñs duplr pōt diffiniri: mālr. vꝫ. ꝛ formalr. Sed diffinitio mālis accñtis sola est que est mediū in demfone potissima: diffinitio aūt formalis minoris extremitatis pōt ēt eē mediū in aliqua demfone que simplr demfatio est. Vñ notandū ꝙ tam suba ꝗ̄ accidēs pōt demōstrari ꝛ formaliter ꝛ mālr: sed diffinitio mālis substātie pōt demonstrari ꝛ hꝫ mediū quo demōstreẜ p diffinitionē formalē sui sꝫ spēm factā ipsius sube: sicut dixim⁹ in scdo de aīa de ipsius aīe diffinitionib⁹. ℭ Diffinitio aūt fm spēm data sube nō pōt demōstrari demfone ꝓpter qd dicte. Sed si demōstraẜ hoc erit demōstratio qa: mālis aūt diffinitio accidētis cū dicat qd ꝛ ꝓpter qd est mediū in demfone potissima: ꝛ iō demōstrari hoc est demōstratiōe cōcludi nō pōt. Et si diciẜ aliqñ demōstrari hoc erit itelligēdū sic ꝙ ex demfone pōt elici ꝛ sciri: qꝛ scito medio ꝙ est eā sciẜ ꝙ illud ē diffinitio. ℭ Diffinitio aūt accidētis fm spēm facta cōcludi pōt per demonstrationē: sicut ꝛ ipsa passio siue accñs. adhuc aūt diffinitio mālis accidētis duplex est: est enim mālis illa in qua accipitur subm sub noīe ꝓprio subti: ꝛ est mālis in qua nō solū accipitur subm sub noīe subti. sed poti⁹ rō subiecti accipitur ꝛ hoc est mediū in demōstratiōe potissima. ℭ Attendēdū tñ est ꝙ in mathematicis que abstracta sunt ꝛ in qbus est demōstratio potissima in qua oēs termini sunt in rectitudīe: subm qdē ē qd abstractū sicut linea vel triāgulus: passio āt que est maior extremitas est qd cōcretū: ꝛ diffinitio mālis que est mediū est diffinitio accidētis: ꝛ iō nō totū medium pōt esse mā passionis circa quā est passio: sed aliqd eius est mā passionis: ꝛ iō mediū cōpositū est ꝛ primū qd in ipso est sicut genus passionis: ꝛ hoc significaẜ in cōcretiōe ꝛ que sequunẜ sūt mā passionis circa quā est passio: ꝛ hec mā est necessitas passionis: hec aūt sunt formalia subiecti inqꝫtū subiectū est: ꝛ iō diffinitio talis mālis passionis cōposita est ex eo ꝙ ē passionis ꝛ ex eo ꝙ formale est subm inqꝫtū ē subm: qꝛ subm per formā suā eā est subiecti: ꝛ sic pꝫ ꝙ accñs dicit hoc alicui⁹ siue hoc in hoc sicut diximus in ꝓbabitis. ℭ Si aūt aliqs dicat ꝙ sic oēs termini cadūt in rectitudine: sicut cū diciẜ nasus simus ꝛ diffinitio simi dicto mō cōposita sit mediū: tūc erit nugatio sꝫ eā q̄ supra dicta sūt. ℭ Dicemus ꝙ hoc nō sequiẜ: qꝛ nō dicim⁹ ꝙ subm cadēs in diffinitiōe passionis sit genus ꝛ id qd est nāe accidētalis sit differētia: ꝛ iō nō est de pmo itellectu passionis ꝓp qd non est nugatio. ℭ Sed forte cōtra hoc iterū obijciet aliqs sciens ꝙ si a. sit spēs accidētis diffinita diffinitiōe formali siue fm spēꝫ dicta: ꝛ sit. b. genus eius ꝛ. c. dīa eo ꝙ diffinitio fm spēm data daẜ p genus ꝛ dīam cū tam. b. ꝗ̄. c. sint accidētia neutrū erit sine itellectu subiecti: est aūt. b. de itellectu. c. eo ꝙ gen⁹ est aliquo mō de itellectu differētie: ergo subm ꝙ est de itellectu. b. est etiā de itellectu. c. ꝛ similiter ipm simplr. c. in itellectu suo hꝫ subm: hec ergo subiecta que sunt de itellectu. c. aut opposita in spe ꝙ esse nō pōt qꝛ sic vnū nō eēt de itellectu alterius aut sunt idē: ꝛ tūc idē bis diciẜ ꝛ erit nugatio. sꝫ ad hoc dicēdū ꝙ subm. b. ꝛ subm. c. re vera sunt sube ꝛ ꝙ in. c. intelligiẜ subm. b. sꝫ illa sobta se hūt ad inuicē sicut gen⁹ ad dīam: ꝛ iō est vnū determināſ alterū: sicut dīa determinat genus. Et iō subm. b. se hꝫ ad subm. c. sicut primū se hꝫ ad id qd est ꝯsiter sicut vegetatiuū se hꝫ ad sensitiuū. In talib⁹ aūt primū est in scdo in potētia tñ ꝛ nō actu: ꝓpter qd nō accidit idē bis dicere sicut pꝫ ex supius habitis: talis tñ diffinitio accidētis nō ꝓpter hoc mālis vocaẜ: qꝛ illa est ex genere ꝛ differētia sue coordinationis: sed potius illa que dicta sunt prius ex qua cū formanẜ tres termini demōstrationis pmus modus dicēdi p se erit in ꝓpōne scda: ꝛ secūdus modus dicēdi p se erit in pma. Tertius ēt modus dicēdi per se: erit in scda. Et quartus modus dicēdi p se erit in cōclusione si replicaẜ cā quare primum insit minori extremitati. ℭ Tñ igiẜ dictum sit de differentia diffinitionum accidentis ꝛ substātie ꝛ diffinitionū accidentium ad inuicem.

Solutio. (beside "Sed qꝛ hec nō multū sunt…")

Nō qr diffō formalis sube lꝫ nō possit demfari p mālē demfone ꝓp qd: pōt tñ demonstrari demfone quia. (beside "erit demōstratio qa…")

Obo ꝫ pdcā. (beside "hoc alicui⁹ siue hoc in hoc…")

Solutio. (beside "…sit mediū: tūc erit nugatio…")

ℭ Incipit tractatus secundus septimi libri qui est de cōparatione quidditatis ꝛ diffinitionis ad aliquid cui attribuitur quidditas ꝛ diffinitio fm idem vel diuersum.

ℭ Cap. pm. De eo de quo est intentio ꝛ sunt in eo solutiones sophismatum Platonis.

Trum autē idem aut

Tex. cō. 20.

diuersum sit qd erat esse ꝛ vnumqdq3 designatorū sub ipso suppositorū nature cōi nūc aūt deinceps pscrutādū est: ꝛ hec est querere verū nā illa que est qdditas oīuꝫ eorū que qd sunt ab ipsa ꝛ sub ipsa sit eēntialiter idē cū ipsis fm eē: aut aliqd aliud separatū p esse ab ipsis: hoc enim est aliqd qd est ꝓlibādū ad pscrutationē de suba: singulū enim suppositorū alicui⁹ nāe non aliud videẜ eē ab illa qdditate que est sibimet suba qua ipꝫ est id qd est: ꝛ idē est dicere qd erat eē singulorū: ꝙ est dicere subā singulorū: qd nō eēt verū: si qdditas eēt suba q̄dā fm esse sepata a suppositis illis in qbus est qdditas. ℭ Anteq̄ aūt hoc ꝓbeẜ tāgamus aliqd de pōne Platonis q hoc negat dicēs substātias q̄ sunt rerū qdditates eē sepatas a substātijs sensibilib⁹ sicut icorruptibile separatur a corruptibili. ℭ Arguit aūt Plato sic ꝙ icorruptibile nō est corruptibile: qdditas aūt icorruptibilis est: sensibilis aūt hec suba ē corruptibilis. ℭ Adhuc aūt qdditas est pdicata de pluribus ꝛ accipiaẜ exēplū in hoīe: qd āt pdicaẜ de plurib⁹ nō est aliqs hō: igiẜ nō ē hō: ꝛ sic quidditas hoīs nō est hō vt videtur. ℭ Amplius qdditas hoīs nō est suba vt in sequētib⁹ patebit: ꝛ ꝙ nō est suba nō est hō: qdditas igiẜ hoīs non est hō. ℭ Adhuc si qdditas hoīs est hō tūc eadē rōne qdditas sortis est sor. ꝛ si sor. currit qdditas sortis currit: ꝛ si hō currit qdditas hoīs currit: ꝛ hmōi sophismata multa iducit valde. ℭ Adhuc dicit si hō est spēs cui⁹ est qdditas tūc conuersim est verū ꝙ spēs est hō: ꝛ si est hō tūc est aliqd appellatum hoīs ꝛ hoc est falsū: qꝛ nullius noīs pmū significatū est appellatū eiusdē. ℭ Hec aūt oīa q̄ ifinita sunt soluunẜ p ea q̄ dixim⁹ in qnto hui⁹ sapie. vbi de vli locuti sum⁹. Si enim ipsa nā simplr accipiaẜ fm se illi multa accidūt: ꝛ fm qbꝫ accñs hꝫ q̄dā sibi attributa q̄ non attribuunẜ eidē fm ꝙ est sub alio accñte: ꝛ hoc qdē cuilibet facile pꝫ: cū igiẜ nā hoīs accipiẜ in hoc noīe hō hoc pōt fieri qꝫtū ad primū signatū: vel qꝫtū ad zm. primū aūt signatū est ꝙ pmo cadit in intellectu ꝛ illi rñdent applicata ipso noīe q̄ sunt sub illo signato. Scdariū aūt signatū est id cui iponiẜ hoc nomē ꝛ hoc cōpositū: primū aūt signatū est forma simplr siue ꝗlitas eēntialis ꝙ signat hō. ꝛ hec forma duplr ꝯsideraẜ: qꝛ lꝫ in se simplr sit tñ accipiẜ in multis ꝛ oppositis modis significādi. ℭ Accipiẜ enim aliqñ fm ꝙ est absoluta p itellectū a suis appellatis: sicut qñ dꝛ hō pdicaẜ de plurib⁹ nihil enim est in appellatis ipsius ꝙ de plurib⁹ pdiceẜ: tale eni pdicatū ꝯtingit forme ita ꝙ nō ꝯtingit appellatis: accipiẜ ēt forma inqꝫtū est multiplicabilis ꝛ sic poniẜ: cū dꝛ oīs hō est oīs hō. multiplicabilitas enim ꝯtingit forme ꝛ nihil est multiplicabile nisi forma. ℭ Silr aūt scdariū signatū qd est cōpositū cui iponiẜ nomē accipiẜ duplr: aut. n. accipiẜ absolutū a suis suppositis aut inqꝫtū est sua supposita: ꝛ absolutū qdē accipiẜ qñ dꝛ hō p se diffiniẜ: vt sua supposita exñs accipiẜ qñ dꝛ hō currit vel hō est aīal vel aliud hmōi: vñ cū dꝛ qdditas hoīs est hō: hec ē simplr loquēdo falsa: qꝛ cū dꝛ qdditas est qdditas hoīs absoluti a suppositis cui p se attribuiẜ diffō: ꝛ si illa eēt hō eēt aliqs hō qꝛ qdditas hoīs ē singulare sub hoc cōi qdditas: ꝛ cū de ipso pdicaẜ hō opꝫ ꝙ eēt aliqs singularis hō: ꝛ ē ac si diceres diffō hoīs est hō ꝙ falsū est: qꝛ diffō hoīs est oratio p eēntialia dicēs eē hoīs ꝛ hoc nō est hō: lꝫ aūt hec sit falsa. qdditas hoīs est aliud ꝗ̄ hō: tñ hec est vera. qdditas hoīs non est aliud ꝗ̄ hō: qꝛ si eēt aliud eēt aliqd aliud designatū

Rōnes Plō. ꝓbātes qdditates rerū sepatas eē a rebus quarū sūt qdditates. (beside "…qdditas. ℭ Anteq̄ aūt hoc ꝓbeẜ…")

Solutio doctoris. (beside "ℭ Hec aūt oīa…")

Forma duplr sumi pōt… (beside "…modis significādi. ℭ Accipiẜ enim…")

Cōpositū duplr sumiẜ. (beside "ℭ Silr aūt scdariū signatū…")

Ista ꝓpō. qdditas hoīs est hō simplr loquēdo ē falsa. vide Cō. i cō. 21. huius. (beside "simplr loquēdo falsa…")

separatum

Quidditas hois ẽ subã. ẽ propositio distinguenda.

separatũ ab hoie sicut dixit Plato: et hoc nõ est verũ. Cũ at dicit qdditas hois est subã distinguẽdũ est: aut enim qdditas hois stat pro diffõne aut pro forma: si pro forma adhuc dupliciter ↄsideratur: aut .n. dicit formã q̃ est alia a mã subã cũ mã ↄstituẽs hoc aliqd: et sic qdditas hois est subã: aut stat pro esse mãe accñtali et substãtiali: et sic qdditas hois nõ est subã sed eẽ substãtiale. Ex hijs aũt iam patere põt q̃ iste due sũt vere. qdditas rei nõ est aliud a re cui⁹ est qdditas: et qdditas rei est eadẽ rei cui⁹ est qdditas: et tñ hec est falsa. quidditas rei est res ipsa cui⁹ est qdditas. C Et accipiam⁹ hoc i hoie gratia exẽpli q̃ eniz qdditas hois nõ sit aliud ab hoie pz p hoc q̃ qdditas hois in actu q̃ pticipatur ab hoie nõ est i alio nisi po⁹ inchoatiue pticipatur ab alio idiuiduo: sicut et dicimus q̃ gen⁹ et dña sunt vnũ in actu et duo in po⁹ inchoatiue gen⁹ põt determinari ab alia dña. Qd aũt sit eadẽ rei cui⁹ est qdditas ex hoc pz q̃ vere pticipatur ab eo cui⁹ est qdditas: nec tñ sequit si qdditas hois non est aliud sed eadẽ hoi q̃ qdditas hois sit hõ ppter hoc q̃ supra dictũ est: qr signatũ hois nõ ẽ aliqd appellatũ eius: qr hoc solũ qdditas hois est significare sic diffõ hois: et cũ diceret eẽ hõ oporteret q̃ esset aliqs hõ singularis. Similr cũ dicit hõ est spẽs est vera sive spẽs accipiatur in rõne illa q̃ pdicat de plurib⁹ sive in illa q̃ ponit sub assignato gñe: sed pmũ ↄtingit forme: zm aũt cõposito: et tamen talia sint subã q̃lia pdicata eẽ pmiserint hõ in subẽo cũ dicit hõ est spẽs stat pro forma vel cõposito: sz ↄuersa est falsa spẽs est hõ qr ibi hõ in pdicato stat pro nã multiplicata per sua supposita sive singularia vel appellata: nec hec est ↄuersa istius. hõ est spẽs: sed si ↄuertat sic debet ↄuerti species ẽ homo qui diffinit vel absolutus a suis appellatis et tũc ẽ vera hec: hec igit et hmõi sunt que Platonẽ deceperũt qr non vidit q̃ eidẽ multi modi signãdi accidunt fm quos est species et vle et qdditas et hmõi: et q̃ attribuit ei fm vnũ modũ signandi nõ convenit ei fm alium modum significandi. Et ideo putabat illas res esse diuersas.

Nõ q̃ ↄuersa istius hõ ẽ spẽs nõ est illa spẽs est hõ. In conuersis .n. et conuersiõe oz remanere ↄsĩlis dimensio et esset conuersio ppõnis et nõ ↄuersio vt dic Lõ. in pdicamẽtoz ca. 2.

C Cap. 2m. De rõnibus qbus probantur quidditates non esse diuerse ab alijs quoz sunt quidditates.

In hijs aũt q̃ pdicant fm accidẽs diuersum eẽ videbit qd est a subẽo de quo pdicat: qr qdditas subiecti nõ est qdditas accñtis nec ecõuerso sicut alb⁹ hõ inchoatiue hõ est diuersuz est sz qdditatẽ: et albũ hoiez eẽ inchoatiue est alb⁹: si eniz daret q̃ idẽ est hoiez eẽ in eo q̃ ẽ qd et albũ hoiez esse in eo q̃ alb⁹ est erit idẽ fm qdditatẽ hõ in eo q̃ hõ et albus in eo q̃ alb⁹: et hoc qdã iaz dixerũt dicẽtes formas substãtiales eẽ accñtia sicut in antehabitis supius inductũ est: igit sequitur alterũ duoz q̃. vz. aut albũ hoiez et hoiez fm qdditatẽ sit idẽ eẽ: aut q̃ nõ est necesse q̃ ea q̃ pdicant fm accidens sint eiusdẽ qdditatis cũ hijs de qb⁹ pdicant: hoc aũt adhuc pbat p hoc q̃ si duo vel plura accñtia accipiant vt extremitates cõposite cũ vno subẽo: si vnũ accidẽtiũ cũ subiecto est eiusdẽ qdditatis: tũc eadẽ rõne et scdz est eiusdem qdditatis cũ eodẽ et que vni et eidẽ sunt eadẽ ipsa sũt eadẽ: sequeret igit q̃ illa accñtia eẽnt eiusdẽ qdditatis adinuicẽ. Sed hoc est falsum: qr nõ videntur extremitates eẽ eedẽ sibi inuicẽ fm qdditates sicut videntur eẽ eiusdẽ qdditatis cum subẽo: qr sic albũ eẽ eẽt sz qdditatẽ musicũ eẽ qd absurdũ ẽ: qr oib⁹ manifestũ est hoc nõ eẽ verũ. C In hijs aũt pdicatis que dñr fm se semp necesse est idẽ eẽ fm qdditatẽ subam et id cui⁹ est subã: a substãtialib⁹ eniz subẽis nõ sũt diuersa substãtialia pdicata: cũ eniz verbũ substãtiuũ q̃ est nota cõpositionis vnionẽ significet pdicati cũ subẽo talẽ notat vnionẽ qualẽ pñt hẽre cõposita: et in accidẽtaliter vnitis notabit accidẽtalẽ: in subalr aũt vnitis vnionẽ subalẽ denotabit. Substãtie g̃ pdicatoz q̃ formalia sũt et qdditates nõ sunt diuerse fm eẽ a suis subiectis nec sunt nãe priores et diuerse sz eẽ que tpe pcedãt ea quoz sunt sube: q̃les substãcias dicũt eẽ illi q̃ ponũt substãtias rez eẽ ideas. Si enim sicut illi dicũt sunt diuersum bonũ in sube qdditate: et bone esse in re nũll tũc erũt alie et et separate sube p se aial et aial eẽ: et ens aliqd et ens fm se: et hec erunt nãe q̃dã et idee pter eas que predicte sunt q̃ sunt res iste q̃ sunt apud nos: et sũt ille priores tpe q̃ iste sube sensibiles eo q̃ sũt facientes istas: et hoc totũ sequit ex hoc q̃ qd erat eẽ ponit esse suba fm se separata ab eo cui⁹ est suba. C Cõstat aũt q̃ falsum est: qr nihil primius generationi q̃ hoc aliquid: et substantie cões generant p ↄfis: qr hoc generat hũc et p ↄfis hoiez et aial: et sic de alijs. C Amplius aũt si ponamus istas substãtias qdditatẽ. vz. et id cuius est qdditas eẽ absolutas abinuicẽ tũc erũt destructe abinuicẽ: qr ea quoz sunt qdditates nõ erũt hoc q̃ sunt sine suis qdditatib⁹: et ipse qdditates nõ erũt fundate inesse rato in nã et hoc aliqd sine hijs quoz sunt qdditates: et tũc sequitur q̃ eaz rez quaz sunt qdditates nulla erit p subam suã qr non sciunt ista scia ppter qd et qd nisi p suas qdditates. C Alie aũt sube q̃ sunt qdditates nõ erũt entia pfecta et fundata in esse: et sic sunt destructa cũ nõ sint nisi in itellectu. Dico eniz destrui tales substãtias qdditatuz si nec bono huic realiter vt nõ diuersum ab eo inest bonũ q̃ est qdditas p quã bonũ est hoc q̃ est in bonitate sua: nec eẽ bonũ inest huic bono qr que diuersa sũt abinuicẽ fm eẽ hoz vnũ nõ inest alteri substãtialiter et tũc hec nõ sciunt p suas qdditates. C Scia eni cuiuslibet vã est scia qua scit quid erat eẽ illud et in bono et in oibus alijs nõ similr se hz: qr lz accidẽtia faciũt ad sciam eius q̃ qd est hoc nõ est nisi de scia q̃ est: et nõ de scia quid est: igit si nec bonũ eẽ est bonuz eo q̃ qdditas boni est a bono separata: sequit q̃ nec ens sit ens: qr quidditas qua ens hoc est ens est ab ente sepata et sic sequit q̃ nec vnũ ẽ vnuz. est enim simul rõ de oibus: et oĩa vel sunt suis qdditatibus nõ sepatis ab eis vel nullũ penitus si sue ab eis sepate sunt qdditates: vñ si nec ens aliqd est ens p suã qdditatẽ sue entitatis: sequit q̃ nec alioz aliqs est hoc p suã entitatẽ et qdditatẽ. C Amplius cui nõ inest bonum eẽ sive qdditas qua bonũ est nõ est bonũ: eadẽ igit rõne sequit q̃ benignuz non est cui nõ inest benignũ esse: cõstat aũt q̃ sũt aliq̃ bona et benigna: opz igit vt benignũ eẽ et benignũ et bonũ eẽ et bonum sint vnũ fm esse et nõ sepata abinuicẽ fm esse: et similr est de oibus pdicatis essentialib⁹ que nõ fm aliud vt accidentia sed fm se dicunt et sunt prima: sicut cũ que est forma et qdditas principiũ est ad id cui dat esse qd fm q̃ ipm qd est: hoc enim sufficiẽs est ad esse et ad sciam talis prioritas quibus nõ sint spẽs ideales sepate. C Adhuc aũt et si ponit eẽ idee fm aliquẽ modũ tũc adhuc tales forme magis sufficiũt ad esse et sciam q̃ idee in hoc q̃ iste sunt in reb⁹ quaz sunt qdditates et forme: idee aũt nõ: per id aũt q̃ nõ est i re res ipsa nec est nec scitur. C Est aũt attendere q̃ in hijs oibus qdditas accipit sicut nos superius diximus: pro eo. vz. cui p se attribuit diffinitio et hoc modo qdditas nõ est diffinitio: et lz hoc mõ multa accidãt ei ipsa tñ fm esse est in appellatis et suppositis: et ab ea sunt ea que sunt: et extra ea nõ est quidditas fm eẽ simplr nec est absoluta ab eis nisi potẽtia fm quã in nullo sic est quin possit eẽ in alio: et Plato vidẽs hãc absolutionẽ ipsius et accidẽtia que accidũt ei fm se putabat esse quidditates separatas a rebus sz esse: ita q̃ haberẽt eẽ distinctũ ab ipsis. C Cũ aũt dicit ens eẽ est ens et bonũ eẽ est bonum duob⁹ modis intelligi põt: si enim enũtiabile sit bonuz esse et ens esse: tunc verũ est bonũ eẽ nõ esse bonũ et ens eẽ nõ esse ens: et subam eẽ nõ eẽ subam: sicut actus nõ est id cuius est actus ppter diuersuz modũ significãdi: enuntiabile eniz sic formatũ nõ est res in aliquo pdicamẽto qr non dicit rem absolute ad actum rei et est sic singulare: opz q̃ si subam esse esset suba q̃ eẽt aliqua suba: et lz ens nõ sit distinctũ per differentiã ab aliquo ente tñ in mõ significãdi differt q̃si significatur p ens et esse: sed in preinducta disputatiõe nõ sic accipitur sed potius dicit ens esse et bonũ eẽ id qd est homini fm esse fundatũ in ente rato fm nãz: et hoc est bonũ id qd est p qditatẽ que est bonũ fm se. C Adhuc aũt diligẽter aduertendũ est q̃ quidditas predicto mõ sumpta si sub hoc accidente accipit q̃ est potẽtia eẽ in suppositis predicat de suppositis et sic opz ipsaz formaliter accipi: quia si fm esse mãle accipiat sic acta est in hijs in quibus est et sic nõ predicat de aliquo. Et hijs sic itellectis plana sunt ea que inducta sunt.

Quõ itellr de eẽ pbi prio õia. tex. cõ. 11. dicẽtis accñtia magnã ptẽ cõferunt ad cognoscendum qd quid est.

Documẽtum primum.

Secundum.

C Cap. 3m. De iprobatione positionis ideaz p hec ipsuz q̃ ponunt eẽ sube subẽoz et principia sciẽtie ipsorum.

Tex. cõ. 21.

Ex hijs aũt que inducte sunt simul cũ dictis patiam est qr si fuerint idee quas quidã dicũt esse rez quidditates et quidditatũ partes: tunc sequitur q̃ subiectũ sive suppositũ illaz substantiarũ nõ sit substãtia subiecta: nõ eni sunt substantie nisi p substantialẽ formã et quidditatez

que in ipsis sicut in subiectis sunt ⁊ suppositis: ideas autez sm hãc positionẽ necesse est eẽ substãtias p se existẽtes ⁊ nõ de subto aliquo in quo eẽ hẽant pdicatas. Si enim sint de subto in quo sunt ex hijs rõnib⁹ que iducte sunt seqtur q̃ sz participationẽ sunt vnũ in eẽ cuz hijs de qbus vt subiectis vel suppositis pdicanf: ⁊ hoc est cõtra hypothesim: ⁊ cuz dicunf vnũ cũ subiectis erunt vnũ ⁊ idẽ sm eẽ singula non sm esse accidẽs: sed ita q̃ sint eẽ singuloꝝ subtoꝝ ⁊ qd erat esse ipsoꝝ: ⁊ qr sicut iam ostẽdimus q̃ scire singula p potissimã sciaz hoc est scire qd erat esse ipsoꝝ ⁊ singula sciunf suis qdditatib⁹ nõ sepatis ab eis necesse est expositiõe ipsaꝝ sequi q̃ qdditates vniuscuiusq; sunt vnũ cũ ipso ⁊ nõ separatum qd ab ipso: hoc eniz sequif ex ipsa hypothesi dicẽte q̃ singula suis sciunf qdditatib⁹: vñ ex quo Plato putabat astruere ideas ex ipso destruunf sm suã positionẽ: qr võ nõ omnia que adherẽt substãtie sunt qdditates ipsius per quas ipsa subiecta siue supposita sint hoc q̃ sũt ⁊ sciunf: sed tñ ea que sm primũ modũ dicendi per se pdicanf de suppositis. Ideo ea que sm accidẽs: dicunf de subiectis vt musicũ ⁊ albũ: pp ea qr duplicẽ hñt significationez in eo q̃ denomiatiue dicta duas diuersas dicũt naturas: idõ nõ ẽ veꝝ dicere de illis q̃ idẽ sit qd esse ipsoꝝ ⁊ id subm de quo pdicanf. ℂ Diuersuz enim qd est id subm est id subm cui accidit ⁊ ipm accidens q̃ accidit. Et idõ pdicatũ de subto aliqñ sm qdditatẽ idem est subiecto ⁊ aliqñ nõ est idez cũ ipso: quidditas enim eadẽ nõ est hoi ⁊ albo homini incõtum hõ albus est: eo q̃ diuerse sunt nature hõ ⁊ albedo ⁊ nõ est vnuz nũ alterius: sed tñ hõ est idẽ subto passioni de se noiatiue pdicate: qr hec sũt vnũ per accidẽs: ⁊ si homo est albus: aĩal rõnale est albũ sm esse acceptũ: sicut diximus in quinto vbi distinximus vnũ p accidẽs. ℂ In oibus igitur hijs que sunt qdditates vel pres quidditatũ semp opz predicatũ per se inesse subiecto: ita q̃ ipsuz predicatũ sit de esse subiecti: absurdũ enim apparebit si quis vnicuiq; substãtie siue insit siue nõ nomẽ imposuerit quo qd erat esse vocef: qr si separatũ est per esse a subiecto: tũc nõ est aliqd de esse subiecti: ⁊ sic equũ eẽ equũ erit diuersum ab equo: qr id quo equus est id qd est separatuz est ab ipso. Si aũt equus est equus aliquo cõstituente ipm inesse equi erit equus: ⁊ silr de alijs est substãtijs apud nos subiectis ⁊ sensibilib⁹ existẽtibus: hoc aũt quo equus est equus est qdditas ipsius: qd igif phibet quin etiã nũc statim sine separatoꝝ põne eẽ qdditatẽ siue quid erat eẽ in suba sensibili qua ipsa est qd est si suba sensibilis est quid erat eẽ si predicatũ de ipa nõ tñ est vnũ suba cũ subiecto siue supposito. ℂ Sed ẽt rõ talis pdicatoꝝ est vnuz cũ supposito eo q̃ ipsa predicata sunt quid de subiecti rõne existẽtia sicut satis palam est ex hijs que dicta sunt: in talib⁹ enim nõ est accidẽtalis vnio subiecti ⁊ pdicati: sicut nõ hz accñs est vnũ eẽ ⁊ vnũ qd hoc p cãm dicentẽ qd intelligif: tũc eniz vnuz eẽ sit ab eo q̃ est vnũ sicut dico lucẽ solẽ esse dicit. Si enim actus essentialis vnius est vnũ eẽ ⁊ actus essentialis entis est ens esse ⁊ actus ẽentialis hois vel quidditatis hois est hoiem eẽ ⁊ siliter est in oibus alijs: ⁊ hoc nõ est si quidditates ⁊ sube separate sunt qr tũc act⁹ eaꝝ nõ sunt in istis sensibilibus. Et idõ nõ dant eis eẽ substãtias. ℂ Amplius si aliud ⁊ separatuz fuerit quid erat eẽ ⁊ aliud qd est tũc opz q̃ sit forma forme: ⁊ si forma est forme: hoc ibit in infinitũ: qr separata ponunf hoc aliqd eẽ: ⁊ opz q̃ aliquo sint hoc aliquid ⁊ hoc est iteruz separatũ: ⁊ cũ eẽ sepatũ hz esse necessario sit hoc aliquid pp illud qd supradiximus: qr. vz. nõ est de subto aliquo in quo sit: idõ iteꝝ est illud hoc aliquid ⁊ aliud a se hẽbit quo ipm sit ⁊ hoc ibit in infinitũ: qr vt dicit Boetius q̃ est hz aliquid quo ipz est id qd est: quo est aũt nihil hz admixtũ: qr si quo est hẽret aliquid quo ipm eẽt iret in ifinitũ. Et idõ opz ponere q̃ quo est esse hẽat in subto ⁊ nõ separatũ: qr si separatuz esse hẽret eẽt hoc aliquid ⁊ abiret hoc in ifinitũ: qr hoc quidẽ quid erat esse qd cõstituit rem in eo q̃ est opz vnũ eẽ cuz re hoc est nõ separatũ ab ipsa: ⁊ sicut dicit ponẽs ideas hoc indiget alio separato q̃ nõ sit vnũ cũ re que est hoc aliquid: igif ⁊ in separatis erit eadẽ rõ q̃. vz. qd in illis ẽ hoc aliqd indigeret alio qd cõstituit ipm ⁊ cũ illud sit separatum erit iterũ hoc aliquid ⁊ indiget alio vsq; in infinitũ: omne. n. qd separatũ eẽ hz distinctũ est hoc aliquid: ⁊ idõ dicit Boetius q̃ quo est nihil hz admixtũ: ⁊ qr nihil hz admixtũ idõ separatũ eẽ nõ põt. Palã igif est ex oibus que dicta sunt q̃ in primis substãtijs que ꝓprie ⁊ principaliter ⁊ maxime sube dicunf ⁊ que dicunf esse sm se de ipsis ⁊ nõ sm accidens: hoc enim sm primum modum dicendi per se dicuntur de ipsis vnũquodq; sic dictoꝝ quid erat esse: ⁊ vnũquodq; q̃ est ipsa quidditate idem est ⁊ vnum non separatum ab ipso.

Boetius in libro de hebdomadibus.

ℂ Cap. 4m. De solutione sophisticorum elenchorum ad positionem istam inductorum.

Tex. cõ. 26.

Hoc aũt modo dicẽdo: q̃. vz. qdditas sit eẽ ei⁹ q̃ nõ est sepata ab ipso oẽs sophistici elenchi soluunf q sunt ad eandẽ potẽtiã astruẽdã que est de ideis: palã eniz ex dictis est qr eadẽ que nũc dicta est soluunf solutiõe. ℂ Si eiz syllogizet hijs que dicta sunt ꝯtradicẽs sophisma sic si qdditas est id cuius est qdditas: igif socratẽ eẽ est socrates eadẽ rõne: sed socratẽ eẽ in eo q̃ hõ est est idẽ cũ eẽ aĩal rõnale ⁊ aĩal rõnale est duo igif socratẽ eẽ in eo q̃ hõ est est socratem esse duo. Adhuc socratez eẽ in eo q̃ hõ est est aĩal rõnale esse: ⁊ aĩal rõnale est diffinitio socratis: igif in hoc q̃ hõ est est diffinitio. ℂ Sũt aũt ⁊ alij multi elẽchi sophistici sicut si qdditas hois est hõ: qdditas aũt est icorruptibilis ⁊ simplex ꝯsm̃ sciẽtie ⁊ huius multa que accidũt quidditati vel diffinitioni: igif hõ est oia illa qd falsum est: oẽs. n. elenchi illi peccãt sm accñs sicut cuilibet patere putam⁹. ℂ Soluuntur aũt oẽs ex hijs que dicta sũt: qr qñ dicimus qdditatẽ hois esse idẽ homini nõ itelligif q̃ oino sit idẽ sz itelligif per cãm formalẽ eẽ dictum: qr. vz. actus forme ⁊ qdditatis ẽentialis est eẽ hois ⁊ hõ per cãm ⁊ nõ est idẽ per oimodam indifferẽtiã: ⁊ idõ multa accidant vni que nõ accidũt alteri: ⁊ cũ dicif q̃ aĩal rõnale ẽ duo: dico q̃ accidit diffinitioni assumit. Est enim diffinitio actu vnũ sed accidit ei duo eẽ potẽtia inq̃tũ genus põt esse cũ alia differẽtia sicut superius diximus: esse aũt vnũ quo hõ est vnus est ab vnitate diffõnis qua ipsa actu est vnũ: aĩal enim in diffinitiõe hois ꝓut ipm est de qdditate eius sm eẽ actu accipif: ⁊ hoc est ꝓut differẽtia hois est determinatũ ad actũ ⁊ eẽ actuale: in genere aũt acceptũ nõ dicit aliqd actu existẽs: ⁊ idõ hoc modo est potentia alterũ ⁊ alteꝝ. Similr aũt cũ dicitur aĩal rõnale est diffinitio ⁊ est idẽ homini: ergo hõ est diffinitio. ⁊ hõ hz diffinitionẽ: igif diffinitio hz diffinitionẽ ⁊ hoc ibit in ifinitũ. Diximus aũt iam q̃ aĩal rõnale per cãm formalez est hõ: ita q̃ causa formalis accipiaf nõ forma designata p nomen hois: sed tota natura cõposita cui diffinitio attribuif: ⁊ nõ diximus q̃ oino nulla differẽtia sit inter hoiez ⁊ eius qdditatez: accidunt ergo multa qdditati que nõ accidũt hoi ⁊ ecõuerso sicut cõpositũ esse ex carnib⁹ ⁊ ossib⁹ accidit homini ⁊ nõ accidit diffinitioni: ⁊ hẽre diffinitionẽ accidit homini q̃ nõ accidit diffinitioni ⁊ hmõi sunt multa que facile est determinare hz dicta. Et idõ ante istã disputationẽ qdã prelibamus de talib⁹ elenchis sophisticis. ℂ Oẽs eni hmõi elenchi de qb⁹ põt aliqs eẽ iterrogatus in opponẽdo ⁊ ex qbus veris sentẽtijs põt soluere eosdẽ nihil penitus differũt ab hijs que nũc dicta sunt: oẽs eniz peccãt sm accidẽs: ⁊ vnã ⁊ eandẽ q̃ nũc dicta est hñt solutionẽ. Sic igif dictũ est a nobis quõ qd erat esse est idem cum eo q̃ est: ⁊ quomodo non est idem cuz singulo eo q̃ est: ⁊ soluti sunt elenchi sophistici.

Ita senties etiã Auer. in pñti loco.

Multa accidũt qdditati q̃ nõ accidũt homini ⁊ cõ.

ℂ Cap. 5m. De hijs que de principijs eoꝝ que fiunt premittuntur ad ostendendũ ideas ad generationẽ non prodesse: ostendif etiã in hoc capitulo q̃ generatio est a cõueniente.

Tex. cõ. 22.

Ad oñdẽdũ aũt q̃ ille forme nõ ꝓsunt ad gñationẽ opz nos pmittẽ de ꝑncipijs ex qb⁹ fit hoc qd gñaf: ⁊ verũ gñaf ex ꝯuenienti ei qd gñaf: ⁊ verũ generatur cõpositum vel mã vel forma. hijs eniz prelibatis ostẽdemus q̃ forme separate nihil ꝓsunt ad gñonẽ. ℂ De pmis igif dicimus q̃ eoꝝ que fiunt alia fiunt a nã alia ab arte: alia autem sunt athomata siue per se facta. Dico autẽ per se facta que nõ habẽt cãm per se sed fiunt a cã per accidens siue a casu ⁊ fortuna. ℂ Omnia võ que fiunt quocũq; mõ fiant fiunt ab aliquo efficiẽte per se vel per accidẽs: ⁊ fiunt ex aliquo sicut ex materia ⁊ fiunt quid siue aliquid sm aliquam formaz distinguentẽ in esse substãtiali vel accidentali: quid enim hoc dico large eẽ sm quãlibet cathegoriã aut. n. fit hoc aut q̃tũ hoc aut q̃le hoc aut qñ aut aliqd alioꝝ pdicamentoꝝ generati.

rati. ¶ Rationes aūt nāles in hijs q̄ fiūt hec sūt quoꝝ gnō est ex mā ꝛ ex māli pricipio sicut ex q̄ fit: ꝛ hoc pn^m dicim^9 mā; a quo aūt dicim^9 pn^m efficiēs nāle a quo fit aliqd eoꝝ q̄ fiūt aliqd de mōo entiū p nā; qd vō nāle dicim^9 ꝙ fit qd ꝛ hoc aliqd fm formā nāle vt hō: aut plāta aut aliqd aliō taliū: ꝛ hoc dicim^9 eē subā q̄ diuidunt q̄ prio ꝛ principalr ꝛ maxie dicit esse subē: oia vō facta aut nā aut arte hñt mām: ꝛ hoc pbaṫ ex hoc ꝙ qdlibꝫ eoꝝ pōt eē ꝛ non eē. pn^m aūt tale qd se hꝫ ad eē ꝛ nō eē potētia in vnoq̄qꝫ est mā: vlter aūt loquendo in oib^9 nālib^9 ꝛ artificiatis illud: ex q̄ res est mā est. ꝛ illud pn^m fm ꝙ fit hoc qd est nā siue forma est cuiusꝫ vt plāta: aut aial aut aliqd aliud hijs sile: a q̄ aūt fit sicut mouēte aut efficiēte est nā siue nāle pn^m fm siitudinē eiusdē spēi dictū: q: gñans aut est vniuocū aut reducit ad vniuocum: qū est gñans pprie: ꝛ si nō est sile in spē tn̄ est ꝯforme: sicut qū mulus gñaṫ ex equo ꝛ asina vel qñ fit gnō ex putrefactione. ¶ In hijs. n. semētinū mouēs ꝯformitatē hꝫ ad gñati spēꝫ: hꝫ nō plenā hēat similitudinē: hoc āt in nālib^9 est ostēsū. ea vō que sic sunt mouētia gñant in alio qd est mā: in gñantibus. n. pprijs ꝛ mouētib^9 hō gñat hoiem: sic. n. ꝯuenientia in spē sunt genita cū suis gñantib^9 pp mā; spēi gñantis que potētia sile sibi isluit mīe. alie aūt gnōnes q̄ nō sūt nāles: sꝫ artificiales pprie dicūt ptātes: oēs. n. ptātes siue facture sūt ab arte aut ptāte idustrie alicui^9 pter artes sicē aues faciunt nidos: aut sūt a mēte que nō adhuc ꝯcepit artē sicut multi hoies ad aliq̄ idustriā hñt ex ipa nāe aptitudine: hoꝝ ēt q̄dā fiūt que dicūt automata siue per se facta sicut que fiūt a casu ꝛ a fortuna: hec. n. duo reducunt ad cām efficiētē: sicut ēt a cā efficiēte fiūt ea que fiūt a nā. q̄dā tā a casu q̄ a nā fiunt eadē vel ꝯueniētia suis efficiētib^9. Et aliqñ fiūt ex semine siue ex spermate mouēte ad sibi sile: aliqñ aūt fiūt sine seminib^9 siue spermatib^9 sicut in hijs q̄ fiunt vtute stellaꝝ ꝛ ex putrefactiōe. ¶ De hijs q̄ oib^9 fm suas diuersitates in posteriori ab ista scia pscrutādū est: ꝛ pꝫ ꝙ oia illa fiūt ab aliq̄ efficiēte ꝛ mouēte fm formā ꝛ spēꝫ cū eo ꝙ gñaṫ: ab arte vō fiūt q̄rūcūqꝫ pria spēs mouēs ꝓconcepta est in aia: q: ars est factiuū pn^m cū rōne: spēm aūt dico id qd erat eē cuiuscūqꝫ artificiati: ꝛ pria subā formalis. si. n. artificiatū diffinīaṫ dicet ꝙ est illud qd attingit spēm que est in intellectu actiuo artificis ꝛ forma que est in intellectu ꝛ in artificiato differunt qdem fm esse: sed non fm rōnem: qt ipsa spēs que facta est in re artificiata fm iperfectā ichoationē est in itellū. Sic. n. ꝯtrarioꝝ q̄dāmō est vna ꝛ eadē spēs in itellū sicut spēs sanitatis iudex est sani ꝛ egri: priuatiōis. n. spēs est illa spēs que est suba siue forma opposita: sicē iā dixim^9 sicē sanitas species sani ꝛ est ifirmitatis q̄dāmō sicē in p:io lib. isti^9 sapie dixim^9 qd nihil phiber idē eē cām duoꝝ oppositoꝝ: q: absentia spēi sanitatis ondiṫ ifirmitas: eo ꝙ ifirmitas ꝓuatio est ꝛ spēm ppriā nō hꝫ: sanitas aūt est rō factiua que est in aia medici ꝛ est spēs in scia factiua ꝛ nō speculatiua. ꝛ hec ē eadē rō ifirmitatis per hūc modū: q: huic scie sanitatis si vē ꝛ recte sanū siue sani rō fuerit inēē hui^9 qd est rō sanitatis p ꝓsentiā ꝛ rō ifirmitatis per absentiā. hec aūt rō est sicut eq̄litas: q: rō sanitatis ꝯsistit i eq̄litate humoꝝ sicci ꝛ calidi: ꝛ illi^9 ꝓuatio idicit ieq̄litatē que est cā ifirmitatis ꝛ ipa infirmitas: fit aūt semp a ꝯueniēti siue a nā siue ab arte fiat. ¶ Si. n. ponam^9 aliquē frigiditate laborare nō fiet eq̄litas que est sanitas nisi fiat caliditas: ꝛ caliditas nō fiet nisi fiat expulsio humoris frigidi: ꝛ expulsio fri. nō fiet nisi poteṫ caliditū frigidi dissolutiuū: ꝛ ita semp itellectus actiu^9 pcedit oia ꝯsiderando fm ordinē inter media vsqꝫ ad hoc ꝙ idē vltimū qd per speciem primum est in intellectu valet perficere. Et postq̄ omnia sic ordinauit ꝛ disposuit fm rationē tunc deinde iam ab hijs motus incipit qui vocatur potestas hoc est factura cū artis ratione. ꝛ hec omnia fiunt post sanitatē in anima medici ꝛ ad sanitatem que aūt in complexiōe animalis: ꝛ omnia media sic disponunt ꝙ aliquid conuenientie habent cum primo ꝛ vltimo que sunt eadem ratione. Igitur in talibus accidit modo quodaꝫ ex sanitate sanitatem fieri: ꝛ domuꝫ ex domo: accidit enim ex domo que sine materia est in intellectu fieri sanitatem vel domuꝫ que est in materia perfecta extra mentem artificis. ¶ Dico autem hoc exponendo ꝙ subs̄tātia siue forma sine materia est quid erat esse qua diffiniṫ artificiatum sicut prediximus. generatiuū autē ꝛ motiuū in talibus est duplex. primum enim in talibus generatiuum vocatur intelligentia actiua: 2^m autem qd mouetur ab illo ꝛ est medium mouēs ꝛ motum. ꝛ hec vocatur potestas siue factura cuꝫ ratione: hoc autem qd est intellectiua est mouēs a principio hoc est a specie quā ꝯcipit que est finis mouens: ꝛ hoc est sanitas in mente: illa vō mouentia secūda que inducunt sanitatē potestate sua moueṫ oia specie prima que finalis est intelligentie mouētis: q: illā finaliter intēdit: ꝛ hoc est qd diciṫ ꝙ vltimū operis siue potestatis primū est in intentione: similiter aūt hijs sunt ꝛ singula media mouentia que infra siue media vocanṫ siue ifima sicut sunt in singulis que fiunt ab arte vel a natura: sic igitur de principijs eoꝝ que fiunt ꝛ ꝙ omnia a conuenientibus sibi efficientibus fiunt dictuꝫ sit. hec enim sufficiunt ad propositam intentionem.

Tex.cō.23.

¶ Cap. 6^m. Q: oē qd fit ex ꝯueniēti fit fm efficiēs ꝛ fm māꝫ.

Dico aūt adhuc ꝙ opꝫ ꝙ oē qd fit fiat a sibi ꝯueniēti nō tm̄ in efficiēte sicut iaꝫ dcm̄ est: sꝫ ēt ex mā sibi ꝯueniēte. In mouēte. n. primū mouēs rōnē mouēdi isluit oibus medijs que mouēt sicut istrumēta. hec. n. oia ad motū prima spē mouētis informanṫ. ¶ Dico aūt hec fieri vt ꝯualescit aliqs ex infirmitate frigida opꝫ adeq̄ri. ꝛ sic pꝫ ꝙ qd siue q̄ditas sanitatis est id adeq̄ri ad geometricaꝫ pportionē siue medietatē. hoc aūt qd est adeq̄ri erit si calefiat: eo ꝙ excessus frigoris cā fuit ineq̄litatis. hoc. n. exiſtit ꝙ est id qd est adeq̄ri. ¶ Id aūt qd est adeq̄ri p calidi iductionē fit ab aliq̄ actiua ptāte: ꝛ ptās hec siue fit p mi agētis siue medij iā faciens is eo ꝙ fit sanū: actiua. n. ptās est pn^m trāsmutationis in aliud fm ꝙ est aliud. ꝛ iō illa ptās est illud vn̄ icboat motus sanādi. Et si illa potestas est ab arteꝫ tūc pn^m motus est spēs que est in aia. Si aūt est inchoatio illa ab automate siue a per se fiente siue a casu vel fortuna: tūc icipit ab hoc qū qdē faciendi pn^m est ab arte sicut est in mederi: tunc forsitā pn^m mot^9 est a calefactione. Calorem aūt facit forte fricatione. Et tūc fricatio est inceptio potestatis ꝛ calor est initiū sanitatis: ꝛ est aūt ps talis sanitatis si manet in ipsa: aut sanitas sequiṫ ipm si calor nālis qui est ps sanitatis ꝯualescit ꝛ vigoraṫ a calore accītali excitato p fricationē: tunc. n. sequiṫ cū aliqd tale qd est ps sanitatis. ꝛ hoc fit aut per plura media aut per vnū. hoc aūt qd est vltimū finē icludēs vocaṫ vltimū faciēs: ꝛ qd est ita finem vltimū includēs ps est sanitatis ꝛ sanitati sile. Similiter aūt ꝛ dom^9 fit ex aliqb^9 similib^9 sibi que sunt ptes figure ipsi^9 sicē lapides sic cōpositi ꝛ alioꝝ vnūqdꝙ ex quo fit dom^9. Si eni lapides ꝛ lignea sic disponanṫ fiet ꝯtignatio ꝛ cōpago parietū ꝛ tecti est ps figure domus: ꝛ ꝯtignatio nō fiet nisi ita disponanṫ que sūt ps ꝯtignationis. ita vō non disponenṫ nisi sic dolenṫ: ꝛ sic dolatio ps est dispōnis: ꝛ sic semp ꝓcedēs est in sequēti vt pars q̄dā ipsius.

Tex.cō.24.

¶ Propter qd sicut dcm̄ est ipoſe est aliqd fieri si nō ꝓexistit in suo simili qd est q̄dā ps formalis ipsius: q: igiṫ sic ps ꝯueniēs ei qd fit ꝓexistit facto ex necessitate: palā est ex dictis: ꝙ hoc nō tm̄ est in forma efficiētis: sed ēt in mā: mā nāqꝫ ps est: mā. n. inest ꝛ fit ꝛ inquātū inest est ꝓncipiū facti: iquātū aūt fit ꝛ trāsmutaṫ est pn^m fieri: aliud q̄ pn^m ei^9 qd fit ꝙ est aliud a mā est de nnō eoꝝ que sunt in rōne: ꝛ hec est forma que nō est pn^m nisi facti: vtrūqꝫ vō hoꝝ hec est compositū ex vtroqꝫ dicimus factū sicut sunt erei circuli. Sic eni dicimus quid sunt inquantū sunt erei circuli: sic eni ꝛ mām dicimus quia es ꝛ spēm dicimus: q: figura talis qd ex medio pūcto ad superficiē vndiqꝫ equales hꝫ lineas: hoc ꝙ dicimus figurā est genus non mā ad qd primo differentia spēm figure constituens: ꝛ cuꝫ dicimus noie cōgregato ereus circulus hoc totum in rōne sua diffinitiua cōcipit mām: sicut supra in sexto hui^9 sapiētie libro diximus de oibus nominibus ꝓbabitis. Sed opꝫ distinguere in eo ex quo fit aliquid: q: id ex quo aliquid fit sicut ex mā fieri dicunṫ: ꝛ illa ex mā fieri dicunṫ quādo non fiunt illa materia: sed fiunt illius materie per transmutationem ꝛ alterationem ꝛ materie assimilationem ad illud qd fit. Non eniꝫ statua fit lapis: sed lapidea. ꝛ ideo mā nō in recto predicatur de eo cuius est mā: sed per denominationē: in priuatione aūt etiaꝫ diciṫ: ex quo fit aliqd sicut dicim^9 fieri sanū ex ifirmo. ¶ Et ꝓuatio: neqꝫ in recto neqꝫ p

Quare mā dēnominatiue pdicat de materiato.

denominationẽ pdicat de eo q fit ex ipsa: homo eni conua lescens: non dicit denominatiue illud ex quo fit sicut ex pri uatione. Tex.cõ.15. ¶ Causa vero huius est qr hoc q fit ex aliquo dupli citer dicit. fit.n. ex aliq̃ sicut ex priuatione: & fit ex aliq̃ sicut ex subiecto qd subiectũ dicimus mãm sicut dicimus q hõ fit sanus sicut subiectũ & laborans fit sanus sicut subiectũ sub priuatione existens: magis etiã dicit fieri ex priuatione vt ex laborante sanus q̃ ex homine: qr priuatio sicut dissi mile & cõtrariũ abijcitur: subiectũ autẽ sicut assimilatũ ma net: ppter qd laborans nõ dicit denominatiue sanus: qr ni hil eius manet cum sanato: sed dicit homo & sanus homo: & nõ denominat sanus ab homine: qr subiectum est idem ipsi sm accidens: & nõ est transmutatũ: sed sua quidditate existens. ¶ In hijs autẽ que dicunt tñ materiã oportet de nominatiue dici materiã sicut homo nõ dicitur caro & san guis: sed carneus & sanguineus. In omnibus autem mutat materia ex priuatione: sed aliquoꝝ priuatio nõ est manife sta: neq nominabilis pprio nomine: sicut in ere figure cuius libet: siue idoli: siue sphere: vel cuiuslibet alteri⁹ figure: nisi forte in talib⁹ ex infigurato dicamus figuratũ fieri: sed non dicimus ex idolo fieri idolũ vel ex inhoie fieri hoiem: & hoc modo ex cemẽtis & lignis fit domus nõ ex indomo dicẽtes fieri domũ: tamẽ in talib⁹ ex hijs subiectis priuationi videt fieri q fit sicut illic in hijs que priuationẽ hñt: sicut sanum fit ex laborãte siue infirmo: pp qd sicut nec illic dr in recto illũ qd fit ipm ex quo fit: sed in obliquo per denoiationẽ subie cti & nõ priuatiõis: sic nec hoc dr statua lignũ in recto: sed ex li Tex.cõ.26. gno pducit statua lignea: & nõ pducit lignũ & pducit statua enea: & nõ pducit es & lapidea. sed non lapis ex lapide: & do mus cemẽtaria sed nõ cemẽtũ. ¶ Sigs eni hoc subtilr inspe xerit intus nõ dicit q simplr absq mutatiõe & priuationis abiectiõe fit ex ligno statua: aut ex cemento domus: qr opz ista fieri ↄtinue permutãdo id ex quo fit & nõ dicit illud fie ri simplr: sicut ex substinẽte formã in se sine mutatiõe: & hu ius cã est q ita dr illud qd fit ex ipso fieri. ¶ Si autẽ sic fit ex ipso q ↄtinue abijcit dissimile & ↄtinue accipit simile: palã est qm omne qd fit fit ex ↄueniẽti sm mãz. Omne eni appe tẽs aliquid nõ appetit ipm nisi per siltudinẽ & ↄuenientiã quã hz cũ ipso: ppter qd pbat omne qd fit ex ↄueniẽti sibi fieri sm mãm & oẽs formas generatoꝝ eẽ in mã per ichoa tionẽ & nullã esse separatã. Sic igit dem̃ sit a nobis q omne qd fit fit a conuenienti sibi sm mouens & materiam.

¶ Cap. 7m. In quo ostẽdit q nõ fit nisi compositum.

Deinceps autẽ ostẽdemus nõ fieri nisi cõpositũ & nõ mãm in esse materie nec formã in esse for me: sz cõpositũ in eẽ cõpositi sm q ipm est hoc aliqd: formã autẽ nõ fieri nisi per accñs sm q ipsa est in hoc cõposito qd fit sm eẽ compositi. Tex.cõ.26. ¶ Dicamus igit q illũ qd fit ab aliquo fit oẽ qd genitũ est: hoc autẽ a quo fit dico eẽ id vnde est pncipiũ mot⁹: & hoc est mouẽs & faciẽs & generãs: opz ẽt fieri ex ali quo sicut dixim⁹: hoc autẽ qd fit & generat nõ fit priuatio: qr non manet in genito: sed abijcit & est tota abiecta in factuz esse id qd fit sed fit ex mã. Jam autẽ diffiniẽdo siue distiguẽ do diximus sm quẽ modũ hoc ex hoc fieri dicimus: & quo fit hoc qd fit ex ipa mã assimilata: hoc autẽ qd fit gratia exẽ pli ẽ sphera: aut circulus: aut qdcũq aliorꝝ euenit fieri quẽ admodũ dicimus q sic faciẽs qui est pncipiũ motus: nec fa cit es q est sbm per se: nec fac̃ spherã sz se: siue formã sphe ricã: nisi sm accñs inqʒtũ est sphera siue sphericitas i hoc q est cõpositũ: sz facit id qd est enea sphera simul: & hoc est cõ positũ: illã eni eneã spherã facit. ¶ Cui⁹ pbatio est qr fac̃ aliqd ex totalr subiecto: siue ex eo q totũ manet in facto est facere hoc aliqd. Nõ enim totũ subiectũ fit ex totalr subie cto: qr sic idem eẽt ex seipso q nõ põt eẽ: qr sic idẽ eẽt & non eẽt simul. Similr forma non fit ex totalr subiecto: qr sic for ma hẽt mãm partẽ sui ex qua eẽt: & sic non esset simplex sed cõposita: & eẽt hoc aliqd. Relinqtur igit q ex totalr subie cto nõ fiat nisi hoc aliqd. ¶ Dico autẽ exponẽdo hoc qr be ne ↄtingit facere efficiẽtẽ es rotũdũ simul q est cõpositũ per istã rõnẽ: sed nõ ↄtingit eũ facere rotũdũ: siue ipsam rotũdi tatẽ facere: & es rotũdũ facere nõ est ipsaz rotũditatẽ face re vt spherã siue sphericitatẽ: sz fac̃ es rotũdũ est fac̃ aliũ aliqd ab ipsa rotũditate sicut spẽm ↄstitutã: & hãc spẽm fac̃

Probatio ducta ad probandũ cõpositum p se gñari nõ mãm aut for mam.

in alio q ẽ mã: & hoc est per accñs & nõ per se spherã facere: per se autẽ cõpositũ. nam si facit aliqd id qui facit: tũc opz q ex aliquo alio fiat sicut diximus: & hoc est subz: sic dicimus eũ facere eneã spherã: & hoc cõpositũ ita dicim⁹ eũ facere: qr ex hoc q est es siue mã hoc cõpositũ facit q est sphera. ¶ Si igit etiã hoc q est sphera siue sphericitas fac̃: tũc opz q illud silr faciat ex duob⁹ sibi ↄuenientibus: qr ex parte effi ciẽtis erit ↄueniens in forma: & ex parte eius ex quo fit erit siltudo in mã: & sic erit forma forme: & hoc ibit in infinituz: qr eadẽ rõne qua generat vna forma generat & alia: & hoc vadit in infinitũ. Aut opz dicere q pma forma generet ex nõ forma: & si hoc dat tũc opz q generet ex nihilo q nõ acci pit aliqs intellectus. ¶ Palã igit qr nec spẽs fit nec aliqd Tex.cõ.27. qd in sensibili suba est q formã vocare opz: & pcipue ppter primã rõnẽ quã induximus: forme eni nõ est gñatio per se: sz per accñs sicut diximus: nec generat qdditas que est qd erat esse hoc q facit esse hoc q est. ¶ Hoc autẽ q est forma & qd erat esse est q per accidẽs in alio fit: & fit aut ab arte: aut a nã: aut ab aliqua alia potestate effectiua. ¶ Multum autẽ differt in alio fieri & ex alio: qr qd in alio fit non fit nisi ex ↄñti & factio non est per se de ipso: nec ad ipm trãsmutat mã: sz qd fit ex aliquo est directe terminus efficiẽtis: & hoc est cõpositum: facit igit factor eneã spherã eẽ eo q facit cõ positum q est ex hoc ere & sphera. Nã si artifex facit hoc de mõstratũ cõpositũ hãc spherã eẽ cũ hoc demõstratuz & desi gnatũ sit sphera enea ex mã & forma cõposita ↄstat q hoc cõ positũ facit spherã eẽ spherã. Spherã autẽ eẽ vlr si est gene ratio sphere enee: opz q illa generatio sit ex aliq̃ sic ex ma teria: & sic oẽ genitum egebit eẽ diuisibili & oportebit eẽ hoc genitum demõstratũ eẽ hoc & hoc mãm & formã: siue cõposi tum ex materia & forma: qr iam ostẽsuz est q mã manet in oi genito & facto. ¶ Dico autẽ hoc qdem mãm eẽ in geni to: illud autẽ eẽ spẽm: qr hec duo sunt principia facti & gene rati. Si autẽ ↄcedat diffinitio sphere eẽ & qdditas q sphera est corpus qd eqle est ex medio cẽtro pductis lineis hui⁹ q dez sphere sic diffinite hoc q est vna pars eius erit in quo erit ista formalis qdditas que facit spheraz eẽ spherã: siue hoc q est sm eẽ sphere: hoc eni est in illo & nõ est sine mate ria. Aliud autẽ est omne siue totũ quod factũ est ex mã & for ma sil sic q ẽ enea sphera. ¶ Ex oib⁹ autẽ que idicta sũt pa lam est: qr in hoc cõposito facto hoc qdam q est qdditas dña cõposito eẽ spherã est quasi spẽs: deinde autẽ ẽt quasi sub stãtia hoc mõ quo artificiales formas & quidditates voca mus subas: qr dant nomẽ & eẽ & rõnẽ artificiatis: & hoc nõ fit nisi per accñs sic sepius diximus. Synodus autẽ siue con gregatio totius ex mã & forma cõposita & dicta sm eaz sub stãtiã siue formã que nõ sic illa per se fit ab efficiẽte & gene rãte: & qr pter subam que est qdditas materia vnũ est com ponẽtiũ q manet in ipso: & hoc qdẽ componẽtiuz est hoc sic materia: & hoc aliud est hoc: sicut suba & qdditas opz q oẽ genitũ sit diuisibile in duo sm potẽtiã lz sit vnuz in actu: qr lz quidditas pdicet de ipso sola mã: tñ etiaz pdicat de ipso per denoiationẽ q nõ fieret si nõ maneret in ipo: q igit nõ fiat vl gñet p se nisi cõpositũ & nõ mã siue for⁹ sit dem̃ a nob.

¶ Cap. 8m. In quo pbat q idee nihil ↄferunt ad gñõnem.

T.cõ.28. Omnibus autẽ hijs prelibatis queramus vtrũ necesse sit ponere quãdã idealẽ vel extra rem separatã spherã que sit pter has sensibiles: si ue materiales & factas spheras: & verũ necesse sit ponere domũ idealẽ que sit preter cemẽ tum & alia que sunt materia domus: aut nũq̃ facta est aliqua talis sphera: aut domus imaterialis siue i sensibilis. ¶ Si eni in artificialib⁹ non est necessarium do mũ ponere exẽplarem extra faciẽtẽ & materiaz: tunc multo minus hoc necessariũ est in pzebabilis: qr natura est omni arte certior & nõ indiget aliq̃ extra faciẽte & dirigẽte & reti ficãte opus suũ. ¶ Si.n. isti qdni videns dicat aliqs q oz eẽ exẽplaria extra: illa exẽplaria erũt hoc aliqd siue qd hoc: di co autẽ hoc qd eẽ qsi sunt prime forme & qdditates istoꝝ: sz qr hoc qd sic qd dicim⁹ signat tale in cõi. & hoc nõ est deter minatũ & designatũ pticulare in substãtia nõ signat hec qd ditas aliqd pticulare: sz qdditatẽ dñgnat in cõi: qd ãt desi gnat in cõi qdditatẽ simplicẽ & separatũ est & nõ tãgit mãz: & qd nõ tãgit nõ agit & qd nõ agit nõ alterat neq trãsmutat.

Prima rõ.

Iste tales forme igitur neq₃ alterant neq₃ trāsmutāt māmcum in pcedētibus habitū sit φ nō fit aliquid nisi ab eo φ māmtrāsmutat. ¶ Amplius forme subales simplices nō sūt alicui 3ꝛie neq₃ actiue sunt neq₃ passiue: ꝛ ideo ignis simplr nō agit neq₃ patit ab aliquo: sed actiua ꝛ passiua sunt q̄lita tes: pp qd̄ ꝛ ea que sunt formas subales ex solo situ ptium māe 3ꝛiis neq₃ actiua sunt neq₃ passiua ppꝛie: sic rax ꝛ densum ꝛ cāta ab hijs leue ꝛ graue. ¶ Si igit idee que sūt substātiaꝝ qdditates sunt forme subales simplices neq₃ agunt neq₃ patiunt: ꝛ sic iteꝝ nō trāsmutāt māmm. Iste sunt igitur due cause qbus demōstrat formas hmōi ad generationez nihil pdesse. Id eni qd̄ facit artificialr ꝛ φ gnāt nālīter fac ꝛ generat ex hoc demīato māli pncipio tale hoc particulare factū vel genitum 3ueniens in forma cū generāte ꝛ materia: sicut in antehabitis est pbatū. Et quādo qd̄ generatū est tūc complete est tale gnātū hoc cōpositū quale est generās in actu: ꝛ ex quo generat in potētia: ꝛ hec potētia nō est māLis tm̄: sicut sepe diximus: sꝫ est formalis sicut forma inchoata ꝛ 3fusa que 3tinue pcedit ad perfectū ꝛ determinationē: sicut ex vita ad sensuz ꝛ ex sensu ad rōnē: sicut sepius in nālibus libris pbatū est: ꝛ in antehabitis scie istius: ꝛ sic pꝫ q̄liter a 3ueniendi sm spēm ꝛ formā pcedit a cōueniendi sm formā ꝛ spēz tā ex pte efficiētis q̄ꝫ ex pte māe. ¶ Omne vō qd̄ sic fit ꝛ ex quo fit est indiuiduū designatū in gn̄e sube sicut callias ꝛ socrates sicut in artificialib: oē qd̄ fit est compositū designatū in mā: sicut sphera enea vel lignea est hoc aliqd designatū: hō vō ꝛ aial in hijs que fiūt per nām est sicut sphera enea nō designata: sꝫ totalr siue vnlalr accepta: ꝛ hoc ēt dicūt formas 3ceptas cū mā sensibili sicut ꝛ sphera enea: ꝛ nō dicūt formas a mā sensibili separatas: ꝛ ille sunt in qbus denotat essentialis 3uenietia huius geniti ad generans hoc: ꝛ sic pꝫ φ nec termini gn̄ationis qui sunt a quo ꝛ ex quo fit gn̄atio ꝛ idē qd̄ generatur: nec forma 3uenietie que est iter eos est nisi in mā sensibili: manifestū est igit: qꝛ specierū idealiū cā si que sunt spēs p̄ter singularia extra materiā sensibilē existētes sicut qdā pōit Platonici 3sueti sunt dicere spēs ideales esse causas gn̄ationis sunt ad generationē nō necessarie. Cum oē qd̄ exigit ad gn̄ationē 3ceptū sit in ipsa mā sensibili. ¶ Adhuc aūt qꝛ nec si eēnt alique tales separate spēs ppter ipsas essent ille substātie genite singulares quas nos eas que sole substātie sūt sm se distincte substātias appellamus: qꝛ sicut iam paulo ante diximus: nec actiue essent nec passiue nec māmm gn̄abiliū ꝛ corruptibiliuz tangerēt quocūq₃ tactu vero vel metaphorico sic forme tāgere dicunt qn̄ subiecto 3iungunt ꝛ alterāt ipꝫ: sicut dicimus φ frig tāgit nos qn̄ alterat sicut determinatū est in primo libro de gn̄atione ꝛ corruptiōe. ¶ Si aūt obijciat quis φ si hoc semp est ex hoc ꝛ tale hoc ex tali illo 3ceptū cū mā ex cōcepto cū mā hoc erit in infinitū in ante sumēdo ꝛ sic īfinita erūt acta qd̄ est ipossibile. hec dubitatio nō est ad ppositaz intentionē in qua nihil amplius intendimus nisi hoc φ forme separate nō psunt ad generationē: ipa aūt dubitatio tacta est a nobis ꝛ soluta in octauo physicoꝝ.

¶ Cap. 9m. De verificatione huius propositionis. 3ueniēs fit a conueniendi in naturalibus.

Ulla vō iā diximus φ oē generatū fit cōueniēs a 3ueniēti sm formā ꝛ spēm. ꝛ hec ppō videt in qbusdā hēre instantiā: ꝛ vificabimus eā prio in hijs que fiunt per nām ꝛ postea ēt in alijs. Diximus igit palā esse in multis qꝛ gn̄ans sꝫ formā tale est q̄le est gn̄atū: siue sit gn̄ans primū sicut hō gn̄ans: siue sit gn̄ans primū sicut semē gn̄ans: nec tn̄ est idē numero: neq₃ vnū sed est vnū in specie diuersuz numero ppter māe diuersitatē. ꝛ hoc qdē pꝫ in gn̄antibus primis physicis pfectis: hō nāq₃ gn̄at hoiem ꝛ leo leonez ꝛ sic de alijs: manifestū est aūt etiā in gn̄antib primis: qꝛ sicut in sextodecimo ꝛ qntodecimo de aialib pbauimus gutta femine in aialibus nō est nisi mā: sed sperma masculi est actiuū qd̄ resoluit in spiritū formantē qui intra viscositatē feminis 3tinet ꝛ ingredit in ipm sicut aia in corpus ingredit: in seminib aūt plantaꝝ idē est qꝛ in hijs due virtutes sūt 3iūcte ipregnās. vꝫ. ꝛ ipregnata. ¶ Est aūt hec formatiua virtus que radicat in suba que est quidditas seminis sm φ ipm semen est ꝛ in gn̄e cause efficiētis ꝛ nō māe: sic. n. hꝫ virtutes oium partiū similium ꝛ dissimiliū. Et iō virtus eius est sicut virtus intellect actiui siue practici. Omne. n. qd̄ ad similitudinē sui diuersa operat sm formā ꝛ spēm est pricipiū operationis sicut intellectus ꝛ nō sicut nā: que vnū solū operat: virtutē aūt illā 3stat valde diuersa sm formā ꝛ spēm operari: ꝛ iō dicit φ hec virtus a qbusdā phis vocat intellectus in semine: ꝛ hoc diximus ꝛ declarauimus in sextodecimo libro de aialib: vnde etiā hec virtus vocat artifex: ꝛ pp vim creatricē quā hꝫ in formis mēbroꝝ ꝛ virtutibus eorūdē a nonnullis vocat diuina: ꝛ ab hijs qui subtiliores sunt pipatheticoꝝ vocat aia ꝛ artifex. Anima qdem qꝛ oia que operat facit ad vite potētias. Artifex aūt qꝛ oia 3ducit ꝛ pducit ad modū intellect artificis qui est forma eoꝝ que pducit. nō. n. dicit ars que aliūde didicerit formā artificiati. Sed potius que ipsa per suam qdditatē est spēs ꝛ rō formarū quas pducit in sibi 3iuncta mā: ppter qd̄ dictū est a qbusdā phis arabū peritis φ cōparat ad subaz spermatis siue seminis sicut intelligentia cōparat ad suū orbē: ꝛ māmm quā mouet suus orbis eo φ etiā illa substātialis est ars formarū quas motu orbis pducit in ptes māe subiecte: sicut ꝛ ista primo format coꝛ vel mēbrū qd̄ est loco cordis ꝛ motu illius ꝛ virtute in partes māe pducit formas mēbroꝝ: ꝛ hec est cōparatio huius virtutis ad subaz seminis: ꝛ nō cōparat ad eū sicut nauta ad nauē sicut qdā mentientes dicūt. sic. n. cōparat aia ad iā factū corpus: sed cōparat ad ipm sicut factor nauis ad māmm nauis: ꝛ iste sunt due virtutes diuerse ꝛ diuersarū cōparationū: qꝛ vna est de gn̄e architectonice ꝛ altera est de gn̄e visualis: sed id qd̄ ad p̄sentez pertinet intētionē hoc est: φ qdditas seminis in tali virtute prime est generans: ꝛ est cū gn̄ato 3ueniēs sm aliquē modum spēi quo sm spēm 3uenit artifex cuꝫ artificiato ꝛ sic ex ipso pcedunt tam vegetabilia q̄ꝫ sensibilia. ¶ In alijs aūt generatis que inaiata sunt virtus formans est a lumine de celo desup influente qd̄ est sicut nā nō sicut artifex: aliqd simile sibi in potentia producens in effectu generatū. Sic igit pꝫ φ in physicis 3ueniens generat a 3ueniendi sicut homo ab hoie nisi aliqd fiat p̄ter naturā ex duarū specieꝝ cōmixtione sicut generat equus mulū ꝛ leo leopardū ꝛ leopardus leunzaz ꝛ sic est in multis aialiū cōmixtionib. In hijs tamē similiter cōueniens fit a 3ueniendi sicut in simplicib: qꝛ prime gn̄ans φ cōmune est super equū ꝛ asinū quoꝝ virtutes mixte sunt in semine: nō est nominatū quo ad formā generis primi ex quo 3uenientia generantis accipit ad genitū: ambo autez ista mixta essent forsitā vocanda mulus in potētia virtutis formantis. Si talis formatiua virtus nomen ppriū hēret: ꝛ sic pꝫ φ in hijs 3ueniens fit a 3ueniendi sm formā. ¶ Dubitari aūt pōt de hijs que ex putrefactione generant: vtrū ne ipsa fiant a 3ueniendi sm spēm ꝛ formā. Sed nos iaꝫ de hijs i metheororis ꝛ alijs libroꝝ naturaliū locis reddimus cām: qꝛ videlicet humido viscoso educto ꝛ exspirāte necesse est ad frigus 3tinentis aeris pellē circa 3stare: qua circūstante necesse est intra ipsam in humido 3uolui exspirantē spiritū ꝛ cū 3uoluit pulsare incipit: virtus aūt radiationis stellarū in talib idncit humido putrefacto virtutē formatiuā: ꝛ cū sit in mobili ꝛ spiritu pulsante materia necesse est aial fieri ad spēm virtutis formātis: ꝛ sic patet φ in oibus physicis 3ueniens fit a 3ueniendi intra materiā physicā cōcepto: nec aliud est generans physice nisi huiusmodi conueniens. ꝛ ex hijs vlterius palam est φ in precedenti. c. 3clusimus φ videlicet nō oportet nos probare siue approbatum accipere id qd̄ quasi exēplar ponit formās qd̄ est spēs separata idealis φ ad 3ueniens sibi formet generata. In hijs eni substātijs sensibilib generandis ꝛ formandis ab hmōi exemplarib maxime exquisite sunt separate species ideales eo φ indiuidua talia maxime primo ꝛ pricipaliter sunt sube: vnde si in istis nō sunt necessarie in oibus inutiles ad generationē esse probant: sed sm ea que dicta sunt generās in mā existens sufficiens est facere oia que fiunt: ꝛ sufficiēs oino ad gn̄ationē est cā spēi ꝛ forme in q̄ est 3uenientia gn̄antis ꝛ geniti sit in mā: ois āt iā talis in mā 3cepta spēs est singularis ꝛ indiuidua sicut callias ꝛ socrates gn̄antes: ꝛ nihil taliū est idea vlis ꝛ separata: gn̄ans aūt ꝛ gn̄atū nūero qdē sunt diuersa: pp māmm nanq₃ diuisaꝫ per actū generationis sunt diuersa sed ambo sunt idē specie: spēs. n. indiuidua sm

2º rō.

Tx. cō. 28.

Nō qdo virtus iformatiua ex[illegible] sicu i semie assimilat intellectui practico ꝛ artis aie ꝛ deo.

essentiam est in vtroqз licet sit diuisa scdm esse.

¶ Cap. 10m. Quod ppositio que dicit id quod fit a cōueniēti nō hз instātiā: in hijs q fiūt ab arte et nā neqз in hijs que fiunt ab arte vna simplici neqз in hijs que a duabus fiunt artibus.

Tex.cō.19.

Q Uia vero quedā sunt que fiūt simul a nā et arte et in hijs nō videt cōueniēs a cōueniēti fieri eo qд nō pōt idē scdm idē duob' differentib' cōuenire. Ideo dubitabit aliqs qre alia sunt simul ab arte: et ab automato: siue per se existente gñante sicut sanitas et agricultura et mīta que p celestē effectū fieri pcurat astronom': de quo dicit Ptolomeus qд sapiēs iuuat celestē effectū sicut iuuat terra aratione et seminatione: qdam aūt nō fiunt nisi ab arte sicut domus. ¶ De hijs. n. q tm̄ fiunt a nā iā habitū est: cā vero eius qд quedā fiūt a nā et arte quedā aūt ab arte solū est: qз quorūdā mā in se habēs agēs et form io pricipiū talis est qд quidem sufficit icipere et facere et fieri aliqd istoꝝ que fiunt ab ab arte in qua arte existit aliq̄ pars rei nālis que facere incipit nā: sicut in arte ꝑilbatis diximus: et in talib' ars ministrat expediens ad actū et remouēs ipedimenta. Nā aūt est que opat: ideo hec qdē talis mā potēs est moueri ab arte. Alia aūt cui' mot' nulla pars ptingit ab arte illa nō pōt ab arte moueri nec mutari neqз iuuari: et hec sunt pauca vires artificiū excedētia: sicut est generatio montiū et terremot' et tonitrui et hmōi. Et alia sunt que nullā hñt vtutē motū incipientia in mā: et in hijs opз qд mot' fit ab arte et hmōi mā que a sola arte mouet ad formā ad quā nō sunt aliq̄ mouēdi principia in nā: alia moueri pōt sic vt ars hēt potestatem mouendi ab arte simplici: sicut mā edificationis. Et alia nō pñt ita moueri vt potestatē mouēdi hēat artis precepta nisi iuuet ab alia arte: qз lз vna ars mouere possit nō tm̄ sic mouet vt cōuenit nisi iuuet ab altera et regat sicut est ars tripudiādi que nō perficit absqз musica: qз ad modulos musicos tripudiatis q saltat. In oib' tm̄ hmōi que a duab' vel plurib' sunt pricib' siue sunt artis et nāe simul siue sint duarū artiū vna est forma in facientib' et hijs que fiunt ad cuius cōueniēs fit hoc qд fit. vnde illa duo principia nō sūt scdm formā differētia: sed vnū sunt in forma. ¶ Et iō idē ipm̄ qд fit pōt hēre cōueniētiā cū vtraqз: et hec est sicut dixim' in 8° physicoꝝ qд mot' localis in hijs que mouent a nā motu recto est a generāte vel ab eo qд remouet phibēs. In omnib' hmōi virt' incipiēs motū est nāe et artis est remouere phibens dūmō illa ars hēat partē eius qд fit vel aliqd qд cōsequit id qд fit: sicut est calidū respectu sanitatis sicut diximus in superi' ꝑilbatis. quorūcūqз igit factoꝝ talis est mā qд cōueniēs facto vltimo nullo mō est in ipsa scdm nāe pricipia sicut se hñt lapides ad domū hoc impossibile est moueri nisi ab alio qд māe est extrinsecū. et iō et nō trāsmutat māmnisi extrinsecus scdm figurā solā: et sic qdē et dicim' esse ignē et nāe istrumētū in qbusdā sicut in hijs que ab igne accipiunt speciē ignis et artis esse instrumētū in alijs sicut in fabrilib' de ferro in qbus mollificat ignis mām vt a malleis pducant in figuras gladioꝝ ea que fabricant. ¶ Et iō sepi' diximus in diuersis libris qд in talib' forma que est in mēte fabri in-

Sola que est in mēte fabri informat istrumenta qb' operatur faber.

format instrumēta qbus operat faber et in motib' istoꝝ efficit sicut est forma que est in mā in principijs nāe: et iō cōueniens in talib' ad qд fit factū nō est forma sepata per se existens que nō sit in istrumētis tangentib' mām et mēbris artificis in que deriuat a mēte ipsius: qз alr nullo mō tāgeret mām aliquo tactu: et sic nō esset itelligibile qд moueret: hec igit est vera cā qд quedā nullo mō fiunt sine artifice habēte artem. Alia vo sunt sine eo per nām. Ab hijs. n. principijs que nō sunt habētia artē quedā mouent que absqз oi arte certius per formā quā int' hñt moueri pñt qм mouēs cōtingit mobili per imediationē: sicut diximus in seminib' simul mixtis mouētib' et mobilib' que sunt in pregnās et in ꝑgnantū cōiuncta: alia vo nō hñtia hui' pricipiū aut nō sufficiens sicut cōuenit habētia mouent ab habētib' artē aut in toto aut in parte. ¶ Ex oib' aūt que dicta sunt palam est: qз mō quodā oia fiunt ex cōueniēti sibi vniuoco cuius nomē aliqм nō sit positū sicut dixim' supra de nā cōi sup equū et mulum. Sicut et de nālib' dixim' supra: aut si nō fiūt ex vtraqз parte ex vniuoco et efficiēte. vз. et mā: tm̄ nō fiūt ex oino equoco sed ex eo qд in parte vniuocū est et in parte equocū: sicut dicim' domū fieri ex domo aut itellectu artificio et in illa pte fieri ab vniuoco. Sed qз mā scdm nāe pricipia nihil in se recipit forme talis: iō in illa pte nō est vniuocū: et sic fit ex pte equoca dom' ex domo aut ex itellectu. ars. n. est spēs tm̄ nihil habēs māe et sic fit ab arte tm̄ simplici: aut a parte artis per aliq̄ partē que in mām per artē īducta hз aliq̄ partē cū eo qд fit: hec aūt oia sūt vra nisi aliqд scdm accn̄s fiat: et de talib' postea determinabim'. In talib' aūt vbi ps facti sine faciendi est ps facta per artē ipsa ps est cā scdm se faciēdi primū sine primū illi sicut supra diximus. calor. n. in motu facto vel fricatiōe calorē nālē facit vel excitat in corpore: et ille aut est sanitas: aut ps sanitatis: aut seqt eū ps aliq̄ sanitatis: aut sanitas ipa ex itegro pp qд et ars et artifex dicit sanitatē facere: qз illud facit medicus qд cū opere nāe facit sanitatē: et ex opere medici accidit calor cuius excitationē sequit sanitas. ¶ Sic igit manifestū est qд ppō illa qд cōueniēs fit a cōueniēti scdm formā: et qд hoc cōueniēs est itra principiū agēs et mām: vel extra pricipiū agēs tm̄ nō hз in aliquo instantiā: et sic vlterius pз qд forma separata a mā et ab efficiente nihil penit' pdest ad generationē nāliū vel ad facturā artificialiū. ¶ Sed hoc aduertēdū est qд cū diximus sanitatē esse in aia medici siue in intellectu que tm̄ sanitas est res nālis: eo mō dicim' quo oīum rerū veritates dicim' esse in itellectu.

Quō sanitas dicitur esse i aia medici.

Lз. n. dixerimus in libro de aia qд lapis nō est in aia sed similitudo lapidis: itellexim' hoc de lapide scdm eē lapidis: qз scdm hoc nō est nisi in mā. et cū dicit similitudo lapidis esse in aia itelligit hoc de similitudine lapidis essentiali que est in ipsa simplr nā lapidis et forma ip' vel qdditas: cui iquātum est itelligibile qдdā lumē accidit eē in aia et est vniuersale in ipso itellectu: lз nō ex hoc hēat vniuersalitatē sicut in aliis habitis determinatū est. ¶ Sunt tm̄ qui pcedūt huius locutiōes: hō est in aia: sanitas est in aia: lapis ē in aia: eo qд in talib' noia illa stant pro suis primis significatis vel secūdarijs: sed nolunt pcedere cōuersas istarū q. vз. id qд est in aia sit hō vel sanitas vel lapis: et rō ipsoꝝ est: qз pdicatū dicit iherētiā: et cū dicit id qд est in aia est hoc vel illud id qд est in aia significat vt singulare: et cū pdicatū illi significatur inherere opз predicatū esse denotans suppositū: et sic sequeretur qд si id qд in aia est esset hō qд esset aliquis hō hoc vel ille: sed qз hoc non est de intentione pposita non curamus. ¶ Sed hoc est nō pretereundū qд in hijs formis que nullo modo sunt in potentia māe intellectus est forme prima cā: in illis autem que sunt ab arte et a natura. Natura est cā et intellectus apprehensor et minister.

Ista fuit Galeni (?) i microtegni.

¶ Cap. xim. Quod syllogismi quid est scire facientes et generationes ab eodem procedunt principio.

Tex.cō.30.

E X oibus aūt inductis pз qд processus ois eius qд generat et fit est a cōueniēti scdm formam que est ipsa et' qд fit suba: quēadmodū igit in syllogismis vere scire faciētib' est pcessus ab oīum pncipio qд est suba et qdditas: ita et in istis sūt pcedētes generatiōes: oēs eni syllogismi qd est demōstrātes et sciaз qd est faciētes mediū hñt subam q est qdditas: et silr se hñt cū hijs ea que fiūt: et pcipue illa que fiunt a nā cōstituta: sperma eni facit a formatiua spē sicut ea q fiūt ab arte fiūt a formatiua et faciēte spē. ¶ Sperma enim hз spēm potestate nō mālī: sз effectiua sicut pdiximus et ab illi' potestatis spē ad factū: siue faciēdū est in pte equocū: et in pte vniuocū sicut et forma artis. Sз tm̄ ali' est modus equocatiōis: nō eni est sperma paruuз aial: sic dixit Plato: sз est virtute factiua et gñatiua aial: sic forma artis nō est artificiatū: sз virtute factiua est gñātū: et iō nō vna rōne cōuenit māe spmatis et māe aialis: et quo ad hoc est nomē equocū sic ondim' in 15° libro aialium. Et iō qм dicim' qд cōueniēs fit a cōueniēti: nō opз oino sic qrere cōuenienn scdm oīmodam vniuocationē: sicut qм dicimus qд ex hoie est homo: femina vo fit ex viro per dissimilitudinem aliquam principioꝝ generantiaз: et ideo forma patris generantis non omnino per eandem virtutem semper saluatur in spermate que est in viro generante: et hoc etiā est causa qд mulus nō fit mulo prima sine progenitor: quia lз mulus habeat semen: nō tamen omnimodam retinet virtutem illius speciei qui est communis equo: et asino: sed deficit ab ea: et si quando proficit ad generationem: hoc fit adiuuante calore extrinseci

Quō sperma aial dici possit vide et Cōmētatorē hic cōmen. 31. et 12. meta. cō. 18.

Nõ q̄llo q̄ñq̃ põt ɔtigẽ mulam cõcipere posse.

circunstantis: vnde in calidis locis aliquando mula concipit ⁊ generat. Oĩa võ que fiũt ab automato siue per se ipsa ꝓpria ⁊ cõmixta specie illa fiunt: sicut illic diximus esse in arte ⁊ syllogismis. ⁊ hec sunt quorũ mã a se ipsa moueri põt eo mõ quo sperma mouet a virtute formatiue spẽi: que sicut itelligẽtia agẽs est in orbe sic est in mã sibi ɔiuncta: quorũcũqꝫ võ mã nõ per se moueri põt: sic ea impossibilia sunt fieri aliter q̃ ex eis formis artiũ quas diximus. opꝫ.n. ista fieri ab altera duarũ artiũ siue simplr siue nã est faciens vel que est sicut nãe minister. In oĩbꝰ tamẽ quo ad generationem substãtie ꝓcedunt generationes ⁊ facture ex q̄dditate sicut syllogismi: ⁊ ideo quoad scientiã q̄d est eadẽ sunt principia scientie ⁊ rei ſm nãm: ꝓpter qđ ex eisdẽ ex quibus est res per eadem scitur ⁊ cognoscitur: propter scire igitur non oportet ideas inquirere.

¶Cap.12m. Q̄ tam in suba q̃ in alijs p̄dicamẽtis qđ fit est compositũ: sed in alijs accidentibus non semper fit hoc q̄ fit a conuenienti.

Tex.cõ.32.

Non solũ aũt de suba est verũ qđ diximꝰ: q̄.vꝫ. fieri earũ nõ est ſm generationeꝫ quã faciant species separate: sed hoc est verũ de oĩbꝰ primis generibꝰ entis ſm eandeꝫ similitudinẽ: ⁊ ratio cõmunis vna est de oĩbus siue fiant ſm substãtiã siue ſm quãtitatẽ ⁊ in alijs cathegorijs similiter: in oĩbus.n. id qđ fit fit in mã sicut enea sphera in qua fit nõ sphere forma nec es qđ est mã sed cõpositũ ⁊ forma sphere ſm eẽ in ere fit ⁊ nõ ſm se: ⁊ sic forma fit per accidẽs: ⁊ si per se fieret forma ⁊ per se es siue mã tũc ex forma ⁊ mã nõ esset vnũ sed duo: q̄ queꝫlꝫ sunt duorũ efficiẽtium termini duo sunt nõ vnũ. ¶Adhuc aũt nõ possent eẽ vnius rõnis efficiẽtia si vnũ faciat formã ⁊ alterũ materiã ⁊ sic iterũ vnũ nõ posset esse cõpositũ. ¶Amplius distincta in efficiendo distincta sunt in esse: q̄ per efficientiã efficientis procedunt ad esse: ex duobꝰ aũt in esse distinctis nunq̃ fit oĩno vnũ: opꝫ igit̃ si ex duobꝰ vnũ fit q̄ alterũ sit in altero sicut esse ⁊ id cuius est esse. ⁊ hec se habent sicut potentia ⁊ actus: neutrũ ergo fit per se sed cõpositũ sicut superiꝰ determinatũ est. In omni eñ faciendo opꝫ preexistere materiaꝫ semp ⁊ spẽm per aliquẽ modũ: ⁊ sicut hoc est in quid substãtie ⁊ in generatione ita est in qualitate ſm alteratione ⁊ in quãtitate ſm augmentũ ⁊ diminutionẽ ⁊ in vbi ſm loci mutationẽ ⁊ in alijs similiter cathegorijs. In nullo eñ horum fit species nisi fiat in mã: nõ enim fit quale forma separata: sed fit quale lignũ vel aliud tale: nec fit quãtũ separata quãtitate sed fit in mã sicut quãtum lignũ: sicut neqꝫ fit aĩal separatũ: sed aĩal carneũ ⁊ osseũ. ¶Sed ꝓprium substãtie in quo differt ab alijs p̄dicamentis ex hijs est accipiendũ: q̄ in generatione substãtie semp necesse est p̄existere ante id qđ fit aliã substantiã que existat per se cõmunis ad id qđ fit ſm cõuenientiam que facit ⁊ generat sicut necesse est preexistere aĩal si id qđ fit sit aĩal: sed quale ⁊ quantũ: quãdo fit q̄le vel quãtũ nõ est necessariũ preexistere ſm actũ: sed potestate solũ. ⁊ huius cãm iam in principio huius septimi assignauimus: q̄ videlicet causa accidẽtis per quã est ⁊ diffinit̃ est substãtia que est prima sub tali esse qđ est esse accñs. ¶Ex hijs igit̃ ostensum est sufficiẽter de substãtia que est quidditas q̄ opꝫ ipsaꝫ separatã nõ esse: ⁊ q̄ error est si quis ponat ipsam separatã esse ideaꝫ: ostensum etiam est ideas ad generationem non prodesse.

Vtrisqꝫ sitt duoꝝ efficientium termini duo sunt ⁊ nõ vnũ: ex hoc õ ducas ɔsequẽter Com. i cõmẽ.31. contra Auic. si aliud eẽt disponens mãꝫ ⁊ aliud eẽt inducẽs forãꝫ: tũc forã ⁊ formatũ nõ eẽnt vnũ in actu.

Nõ cãꝫ q̃re i substãtijs opꝫ p̄exiſtẽ aliquã subãꝫ in actu nõ q̃ vt ɔueniẽter gñet. nõ aũt i accidẽtibꝰ p̄supponi dꝫ aliqđ accñs actu s; ptãte solũ.

¶Incipit tractatꝰ tertius septimi libri metaphysice qui est de comparatione partiũ diffinitionis ad partes diffiniti.

¶Cap.pm. de duabus questionibus que sunt circa hoc ⁊ rationibus questionum illarum.

Tex.cõ.33.

Quoniam autem omnis diffĩõ rõ est fines siue terminos esse rei cui est gens ⁊ oĩs talis rõ partes hꝫ. Queramus vtrũ sicut tota rõ se hꝫ ad totuꝫ esse rei: ita se hẽant partes diffinitionis ad partes rei vel nõ. Adhuc aũt cuꝫ ex partibꝰ cõstituat̃ totũ ⁊ esse totius p̄dcat ab esse partiũ. ¶Dubitabit aliquis etiã preter inductã questionẽ an opꝫ partiũ rõneꝫ esse in totius rõne diffinitiua an nõ. ¶Responsio aũt istius secunde q̄õnis est: q̄ in q̄busdã rõnibꝰ totoꝝ videt̃ inesse partiũ ratio: in q̄busdã aũt nõ videt̃ inesse. Circuli.n. ratio totius in se nõ habet eaꝫ rationẽ que est incisionũ siue portionũ circuli que sunt partes eius: sed potius ecõuerso: q̄ portiones circuli ⁊ ipse semicirculus diffiniunt̃ per circulũ. Dicit̃.n. q̄ portio circuli est pars circuli semicirculo maior vel minor: semicirculus aũt circuli medietas est linea per centrũ ducta q̄ vocat̃ diameter. ¶In alijs aũt rõnibꝰ totoꝝ videt̃ inesse rõ partiũ: q̄ cuꝫ syllaba sit q̄dda totũ diffinit̃ per rõnes elemẽtoꝝ ſm q̄ ipsa est vox cõposita ex duabus vocibus sonãte ⁊ ɔsonãte: vnde dicit̃ q̄ syllaba est comprehẽsio litteraꝝ indistãter ꝓlata: argumẽtalr aut gñalr. ad hoc dices q̄ si priora q̄dã sunt partes toto: eo q̄ ɔstituentia sunt priora ɔstituto. tũc cũ angulus rectꝰ sit totũ ad acutũ angulũ ⁊ acutꝰ sit pars recti ⁊ inueniat̃ aliq̄ñ sine recto ⁊ aliq̄ñ cuꝫ ipso sicqꝫ videat̃ prior esse nã: ⁊ sic digitꝰ hoĩs in hoĩe sit pars eiꝰ nec extra hoĩem digiti hẽat rõnẽ: videbit̃ alicui forte q̄ in diffinitione totoꝝ debeãt rõnes hmõi partiũ ineẽ: cũ tñ illa que sunt tota istaꝝ ⁊ similiũ partiũ sunt priora ſm rõnẽ diffinitiuã istis partibꝰ: q̄ acutꝰ diffinit̃ per rectũ sicut ⁊ expansus in primo geometrie. acutꝰ.n. est recto minor ⁊ expãsus est qui recto maior est. Silr aũt cũ digitꝰ sit ps manus. manus aũt sit istrumẽtũ ⁊ organũ opatiui itellectꝰ. Intellectus aũt sit de potẽtijs nãlibus ɔsequentibꝰ esse hoĩs pꝫ q̄ ⁊ digitus est de hijs que esse ɔsequunt̃. ⁊ iđ diffinit̃ per suũ totũ. Angulus aũt rectus in eo q̄ rectus est formaliter efficit̃ a rõne medij: ⁊ cuꝫ omnis a medio deuiatio cognoscat̃ ⁊ sit medij deuiatio acutus ad minus ⁊ obtusus ad maius opꝫ angulũ rectũ esse vt diffinientẽ acutuꝫ ⁊ expansum: ⁊ iđ huius partes ſm rationẽ dicimus esse diffinita ex illis que sunt sua tota. Sed si hec accipiant̃ vt res absolute ⁊ non in in rõne ptis ⁊ totius ſm relationẽ: q̄ si vt relatiua accipiuntur tunc adinuicẽ sunt priora: q̄ tunc adinuicem diffiniũt̃.

¶Cap.2m. De solutione secunde questionis.

Ad oẽs aũt hmõi q̄õnes soluẽdas dicemus distinguẽtes q̄ ps dicit̃ multiplr̃. Et vnus q̄dẽ modus est q̄ pars dicit̃ illud qđ mẽsurat vel mẽsurat ſm aliq̃ quãtitatẽ que pars accipit̃ in mathematicis: que dicũt̃ quedã esse nãe ⁊ esse substãtialia principia. sed hic modus pretermittit̃ a nobis: q̄ nos querimus partes essentiales esse rei cõstituẽtes q̄ indicat diffinitio: ⁊ multotiens iam ostendimus q̄ mathematica nõ sunt talis esse pricipia: sunt aũt partes ex quibꝰ substãtia vniuscuiusqꝫ cõposite rei est: sicut ex partibꝰ ⁊ de illis est perscrutãdũ. Si igit̃ ſm ea que premissa sunt q̄dã in re est sicut mã in qua vl̃ ex q̃ est res ipa: aliud aũt in eẽ rei est sicut spẽs ⁊ forã. tertiũ aũt est sicut cõpositũ ex hijs: tũc sicut in p̄missis dixĩmꝰ ẽt suba est istis tribꝰ modis. ¶Est.n. suba mã a substãdo ⁊ fundãdo dicta: si ue sit mã in q̃ siue ex q̃ est res: s; hec suba nõ facit esse rẽ id qđ est ſm.n. q̄ eẽ rei que est ab eẽntia est hec suba nihil penitus est de esse rei: sed ipsa est in qua est eẽ eiꝰ qđ est: ⁊ hoc mõ dicta suba nõ est q̄ sit aliq̄d de esse rei: s; q̄ substat ipsi esse: ⁊ ex hoc pꝫ ipsam nõ accipe nomẽ sube nisi per aliquaꝫ analogiã ad formã que vere suba est: ⁊ est ipse modus analogie q̄ substat esse formali. ¶Est ẽt suba ⁊ vẽ suba spẽs. ⁊ hoc sicut superius dudũ diximus est duplex: p̄mũ. vꝫ. signatum qđ est forma a q̃ nomẽ iponit̃ ⁊ est simplex que cuꝫ mã cõstituit compositũ: ⁊ q̄ pars est non est de toto p̄dicabilis est etiã species compositũ ex potentia que est genus ⁊ actu qui est differẽtia ɔstituens que est nã ⁊ spẽs cui per se ⁊ primo attribuit̃ diffinitio ſm q̄ absoluta ⁊ separata intelligit̃ ⁊ est a suis suppositis particularibus. ⁊ hoc q̄ totũ est ⁊ nõ pars predicat̃ de suppositis q̄ñ intelligit̃ vt multiplicabilis per supposita. Sic.n. est in multis ⁊ de multis. ⁊ hec omnia constãt ex superius determinatis: ⁊ partes illius sunt partes ex quibꝰ est rei esse ſm q̄ quelibet res est id qđ est ⁊ nõ ſm q̄ ipsa res hoc demonstratuꝫ est vel illud. ⁊ huius quidem materia nulla est penitus pars: s; ipsa sit fundamentũ in quo fundatur ſm q̄ in hoc est vel in illo per demonstrationẽ dsignato. Est etiã substãtia qđ ẽ ex hijs mã. vꝫ. ⁊ forma sicut hoc aliq̄d in suba per nutũ demr̃ antẽ designatum. patet igit̃ q̄ aliquãdo mã pars alicuius eẽntialis esse dicit̃ ⁊ aliquãdo nõ: est eñ pars eiꝰ q̄ ipso suo noĩe designat ma-

terià. hec enĩ nõ habet eẽ nisi mãe sicut in genere substãtie callias ⁊ socrates qui dicũt id qd est ex hijs carnib⁹ ⁊ hijs ossibus: ⁊ in genere accidentiũ symmus q dicit concauũ in hac mã que est nasus ⁊ gibbus q dicit cõuexum hui⁹ mãe que est dorsũ: ⁊ multa alia sunt talia. Non aũt mã designata est pars illorũ que noie nõ dicũt designatã mãm. ⁊ hec sunt que noie suo quãtũ ad secundariũ nois signatũ qd est id cui ipm nomẽ imponit nõ dicũt nisi id compositũ in quo est spẽi ratio: q: hoc est vnũ actu ⁊ duo vel plura potẽtia sicut in premissis diximus. Et iõ illud vere diffinit: ⁊ hoc in genere substãtie est sicut homo ⁊ aial ⁊ hmõi: ⁊ in genere accidentis est sicut concauũ vel conuexũ. hec enĩ lz nõ sint fm esse nisi in mã tñ nominib⁹ suis nõ designãt nisi mãm intellectualẽ. ¶ Designatio aũt mãe intellectualis sicut in tertio huius sapiẽtie libro supra diximus est per formã generis: eo q mã generis nõ dicit aliqd in actu existens: sed in potẽtia solum. ⁊ q: tale qõdã genus respectu figure est superficies ⁊ generaliter quãtitas. ideo quidã dicũt quãtitatẽ esse intellectualẽ mãm. ⁊ hoc qdẽ verũ est. Sed dictũ ipsum nõ est sufficiens: q: fm ea que hic dicta sunt designatio intellectualis mãe aliquãdo est designatio mãe sẽsibilis: sicut aial designat intellectualẽ mãm. Aliquãdo aũt est designatio mãe imaginabilis sicut cõcauũ vel cõuexũ vel rotũdũ vel trigonum designat mãm vnde cõcaui fm esse cõcaui nõ est pars caro: sed illa ex quib⁹ est formalr cõcauitas. Caro aũt vel aliud tale subiectũ est materia in qua sit que nulla est pars esse cõcaui fm qd est concauũ. Symmitatis võ fm ea que dicta sunt pars aliq̃ est mã: q: cũ eiusdẽ sit diffinitio cui⁹ est nomẽ ⁊ nomẽ dicat eẽ ex hac designata materia que est nasus opz q diffinitionis pars sit nasus. hoc etiã mõ in artificialib⁹ totius quidẽ statue designate pars est es qd est materia: statue võ absolute accepte pars nõ est es: q: statue accidit esse in hoc ere: ⁊ nõ accidit ei hoc fm eẽ statue sed potius fm q est hec statua designata: q: sic principiũ eius indiuiduationis est es. hoc igit mõ specie qualibet absolute accepta ipse differẽtie cõstitutiue sunt spẽs inquantũ speciẽ hẽt vnũquodq entiũ: ⁊ ille sunt diffinitiue ipsius ⁊ pdicate de ipso put sunt actus eius: q: sic sunt termini determinãtes genera ⁊ sic dicũt esse totũ ⁊ potius dicũt eẽ q̃z ens ⁊ genus hoc mõ determinatũ differẽtijs dicit eẽ ⁊ nõ ens ⁊ predicaf de toto. sed mãle principiũ nõ est dicẽdũ aliq̃ predicatione fm se: sed poti⁹ denominatiue sicut ereũ ⁊ carneũ. vt pz ex supradictis. ¶ Hec igit cã ẽ q circuli rõ diffinitiua nõ hẽt eaz rõnẽ in se que est partiũ que partes sunt incisiones portionũ: sed rõ diffinitiua syllabe fm q est vox cõposita ex duabus vocibus sonante. vz. ⁊ cõsonãte hz in se rationem elemẽtoꝝ litterate vocis: cõsonans. n. accipit vt potẽtia ⁊ terminaf ad vocalẽ sicut ad actuz eius: sicut pz in hoc sono hui⁹ syllabe da. in qua. d. nõ sonat nisi elemẽto terminato ⁊ in actu facto per a. nec. a. sonat nisi vt act⁹. d. ⁊ vtraq littera hoc mõ dicũt totũ esse syllabe: sed differẽter: q: d. dicit vt potẽtia terminata in sonãdo ⁊. a. dicit vt actus terminans cũ tñ. d. ⁊. a. littere sint diuerse. ¶ Sic igit elñta sũt partes rõnis diffinitiue syllabe quasi spẽs ⁊ forme quedã ⁊ nõ vt materia: incisiones võ huius circuli demonstrati sic sunt partes quasi materia huius integri qd est hec rotũda quãtitas siue rotundũ quãtũ ⁊ sunt partes in quib⁹ fit ipse formalis circulus: ⁊ sunt hec partes ppinquiores forme q̃z mãe sensibilis que est es quãdo in ere fit rotũditas circuli: sed tñ sunt in mã imaginabilis: q: lz quãtitas per rõnẽ diffinitiuaz abstrahat a materia sensibili: tñ est dispositio siue mensura materie: ⁊ ideo distinguũt qdã inter materiã que vere est mã ⁊ materiã que est vt materia: ⁊ materia quidez que vere est mã est que est subiectũ oium ⁊ fundamẽtũ formarũ. Id aũt qd est vt materia est quãtitas cuius mensuram sequunf forme corporales que sunt in maiori subiecto maiores ⁊ minori minores. sicut q̃litates sunt que dicunf passiones vel passibiles qualitates: vtriusq aũt partes dicuntur partes fm materiã ⁊ nõ referunf ad diffinitionem: sed referunf ad totũ itegrũ qd cõstituũt: ⁊ partib⁹ qdẽ quãtitatiuis similes sunt partes totius potestatiui: ⁊ totũ ipsuz est sicut totũ integrũ potestate suarũ partiũ perfectũ: ⁊ iõ ⁊ partes illius totius quodãmõ sunt partes fm materiã.

Nõ qd sit mã itelligibilis vi de Auerroez ĩ hic cõmen. 34. ⁊. 35. ⁊ ab isto doctore infra capĩo. 5. h̃ sentis tractatum.

¶ Cap. 3m. De solone instãtie que daf circa solonẽ inductã.

Videnf tñ quedã eoꝝ que dicta sũt habere instantiam. cõtingit enĩ sic cõsiderare syllabã q neq elemẽta oia sunt in ratione diffinitiua syllabe: vt si cõsideretur syllaba scripta in cera vel charta vel audibilis que in aere sonat. sic enĩz syllaba audibilis in aere sonãs est motus cõpositus ex duobus motib⁹ nãli. vz. ⁊ aiali: quoꝝ quidẽ naturalis est tremor fracti aeris aialis siue spũalis est alteratio auditus sola forma simplici sine aere: ⁊ hoc mõ etiã syllaba scripta est integrũ cõpositũ ex figuris distinctis quarũ nulla est vt potentia vel actus ad alterã. ⁊ iõ oẽs partes syllabe hijs duob⁹ modis accepte sunt partes fm materiã: ⁊ iõ hoc mõ nõ ingrediunf syllabe diffinitionẽ: sed superius dicto modo syllaba est discreta quãtitas ⁊ mensuraf producto ⁊ correpto: ⁊ hoc modo littere sunt de ratione ipsi⁹. hoc autẽ modo quo hoc loquimur de syllaba. Syllaba est qualitas quedã moti aeris: ⁊ ideo iam vt sic cõsiderata syllaba est elementũ quedam pars eius sicut mã. ¶ Huius aũt signum est q linea accepta vt quãtitas quedã integra corrũpit ⁊ resoluit in indiuidua: ex quib⁹ etiã prout tale totũ est cõponit sicut homo corrũpit siue resoluit in carnes ⁊ ossa ⁊ neruos ex quib⁹ materialiter cõponit. Et iõ etiã talia tota integra sunt ex hijs materialib⁹ partib⁹ fm qd sic vtimur partib⁹ substãtie materialis: sunt aũt ex hijs quasi ex mã ⁊ quasi ex partib⁹ integri qd integraf ex ipsis. ¶ Spẽi võ que nõ est ex talib⁹ ⁊ illius nãe cuius est ratio diffinitiua per se nõ est aliq̃ talis pars fm mãz dicta: q: quidditas ipsa tota est ante hoc: cũ mã ⁊ integruz nõ sint in esse nisi ab ipsa quidditate: ⁊ q: quidditas est ante hec omnia: iõ etiã partes quidditatis que sunt genus ⁊ differentia sunt ante omnia ista. ⁊ ideo in rõnibus nominũ nominantiũ suũ totũ essentiale nõ integrũ nõ sunt taliũ partiũ rationes. Taliuz igit partiũ ratio inerit quibusdã que videlicet sunt itegra suis mãlibus partib⁹ cõstituta: quibusdã aũt nõ inerunt: q: sunt tota ẽentialia cõstituta principijs esse que sunt genus ⁊ differẽtia: vnde in nullis talibus accipit mã vel mãe pars que dicãt formã fm id qd secũdario significat nomẽ nisi sit nomẽ nominãs formã cõceptã cũ mã ipso noie designatã: ⁊ hic sunt noia quorũdã accidẽtiũ sicut est symmũ ⁊ gibb⁹ ⁊ claudus ⁊ huius: pp hoc. n. quedaz diffinibilia sunt ex hijs in que corrumpunf per resolutionẽ quedã aut nõ. Quecũq igit sunt sicut cõcepta spẽs in mã vt symmuz ⁊ eneus circulus hec qdẽ in eadẽ ex qbus sunt quoꝝ alterũ est mã per resolutionẽ corrumpunf: ⁊ cũ vnũqdq ex eisdẽ sit fm suũ ppriũ esse ex quib⁹ cõponit pars illoꝝ est mã: illa võ que nominant talia que si resoluanf nõ corrũpunf vel resoluunf in mãm sed sunt sine mã designata dãtia sibi eẽ actu sicut sunt rõnes que solũ sunt spẽi nõ cõcepte cuz mã designata illa in mãm nõ corrumpunf resoluta in sua principia aut oino ad mãlia nõ resoluunf sicut separate substãtie: aut si resoluantur nõ ita resoluunf sicut ista quoꝝ principiũ cõstituens est mã. hec. n. nõ resoluunf ad mãz nisi per accidẽs hoc est per eẽ q habẽt in mã: ⁊ nõ resoluunf ad mãm sicut ad pricipiũ q cõstituat eẽ ipsoꝝ pp qd mãlia ⁊ q̃titatiua sunt qdã pricipia ⁊ partes illoꝝ que sunt sub eis. Spẽi võ nõ cõcepte cum mã nec sunt principia neq partes: ⁊ sic resoluit lutea statua eo q cũ luto cõcepta est in lutũ: ⁊ sphera enea corrũpit in es siue resoluit: ⁊ callias resoluit in carnez ⁊ ossa sicut in mãm sensibilẽ designatã. ¶ Amplius aũt circulus resoluit in icisiones sicut in partes vt mãe put. n. circulus noiat q̃titũ itegrũ rotũdũ circulus est aliqd qd simul cõcipit cũ hmõi mã put aũt circulus nõ dicit nisi eẽ circulariõia sic hz alia principia cõstituẽtia: ⁊ sic nõ resoluit ad incisiones: sz ad figurã planã vna linea cõtentã vt ad genus ⁊ ad id qd in medio cui⁹ est pũctus qd centz vocaf a quo oẽs linee ad circũferentiã ducte sunt eq̃les sicut ad differẽtiaz ¶ Ex hijs aũt que dicta sunt pz q nomẽ pprie est illius nãe formalis cui per se attribuit diffinitio ⁊ idiuiduo designato q per mãm idiuiduũ est attribuit per accñs: ⁊ sic equoce dicit circulus ille q simplr ⁊ per se circulus est: ⁊ illi q sũt singuli siue singulares in mã designati circuli eo q nomẽ spẽi nõ est ppriũ ⁊ p se ⁊ fm ipm singuloꝝ siue singulariũ circuloꝝ. lz. n. rõ logice qdẽ pdicet fm esse de idiuiduis. ⁊ si phyfice cõsideref esse qdẽ primũ sit indiuiduoꝝ ⁊ posteri⁹ sit eoꝝ que sunt in ipsis: tñ cõside-

Nõ dtiez iter cõsideratones phici ⁊ meti.

ratione primi pbi primo et per se ↄuenit illi q per se est substantia et primo: et hec est natura formalis et qdditas et equiuoce illis ↄuenit quor nō per se est ipm nomē: sed per accidens sicut diximus: logic9.n.ↄsiderat rōnē phẏsic9 aūt eē mobilis: et primas phs tꝫ qd est per se subā faciēs eē id qd est.

ℭ Cap. 4m. De manifestatiōe et declaratiōe solonis iducte.

Quamuis aūt fm veritatē per pdicta sit soluta qō scda tamē solutio hec nō satis clare soluit questionē primā. et iō de eisdē de quib9 diximus amplius adhuc dicemus manifestius ea que dicta sunt repetentes. ℭ Cōstat aūt q in rōne isunt ille partes que sunt ipsius rōnis et quidditatis partes fm qd est rō et quidditas: ab illis eni partib9 sicut a principijs dependet esse diffiniti: et ea in que sicut in partes et ipsius esse principia diuidit ratio diffinitiua ea sunt ipso quid est et diffinitione priora fm naturā aut oia aut quedā: dico aūt oia sicut in hijs que nullo mō sunt in mā sensibili nec ↄcepta sunt ipso nomine cū ea sicut diuina: quedā aūt dico sicut in hijs que ↄcepta sunt cū materia. ℭ In hijs eniꝫ nō oia sunt formalia: sed qdā opꝫ designari materialiter. hoc aūt in sequētibus istius tractat9 erit manifestū: ea aūt in que nō diuidit quidditas nec quidditati attributa diffinitiua ratio sicut in pncipia ipsius esse fm se sunt mālia: que nō recipiunt in rōne diffinitiua: lꝫ fm esse sint in tali materia: recti vō ratio diffinitiua nō diuidit in acuti rationē sicut in principiū cōstituens angulū rectū fm hoc ipsum q rect9 est: sicut patet per antedicta: sed potius ratio que est acuti anguli diuidit et resoluit in rōnem recti. qui eni diffinit acutū in diffinitione vtit recto sicut pncipio cōstituente acut9: est enim acut9 qui minor est recto. ℭ Similiter aūt adinuicē se habēt circulus et emicicliū siue semicirculus: emicicliū eni diffinit per circulū. et simlr se habent adinuicē digitus et homo: et ideo digitus diffinit per suum totū qd est homo. est eni digit9 pars hominis talis hoc est cōtemperata carne et osse ad opus et tact9 subtilē discretionez. ℭ Talia aūt sunt qcūqꝫ sunt pars vt mā et in que diuiditur quātitatiuū integrū sicut in materiā ex quib9 partibus est cōpositū. Quecūqꝫ vō sūt partes vt rōnis diffinitiue principia et substātie que est quidditas sunt fm rationē et nām priora sicut principia sunt priora pncipiato: aut oia aut qdā sicut supradiximus: hoc aūt vt clarū fiat cōsideremus in ipsa animaliū aia: animaliū eni est aia fm vitā manifestā: aia eni est substātia animati a qua est ipsa substātia aiati: a qua est ipsa aialis quidditas. est eni aia fm rationē substātia et species et quid erat eē talis corporis qd est phẏsicū potentiā vite habens sicut in 2o de aia diximus: considerata eni aia hominis fm q ipsa est cū corpore cōstituens hominē sic est forma: cōsiderata aūt fm q ipsa est principiū vite sensitiui ad rōnē sicut ad actū vltimū terminati et perfecti est ipsa anima quidditas: cōsiderata aūt in principijs essentialibus ipm esse aie declarantib9 est ipsa diffinitio: et ratio hominis aliquo mō: qꝛ sic attribuit ei explicans esse diffinitio. Et qꝛ aia per hec talis est fꝫ se et fm eēntiā qd est principiū hui9 vite in tali vel in tali corpore: ideo sicut tota aia se habet ad totū corpus sic partes se habent ad partes corporis: et sicut totū integrū cōpositione membrorꝫ corpus nō diffinit bene nisi per aiam que est act9 ei9 et nihil tamē est de esse ipsius aie. Ita quelibet pars nō bene diffinit sine particulari virtute ipsius que est pars anime nihil existēs de esse ipsius act9: vnde pupilla nihil existēs de quidditate visiue virtutis nō pōt diffiniri nisi visiua virtute. et q nihil sit de visiua virtute ostendit: per hoc q si senior accipiat oculū iuuenis videbit vtiqꝫ sic iuuenis qd nō esset veruꝫ si pupilla esset de quidditate visus. aial eniꝫ cuius actus est aia nec in toto nec in partib9 mā̃e existit sine sensu. partes igit aialis fm q est aial priores sunt ipso aiali: aut omnino et vniuersaliter si aial fm se accipiat: aut quedaꝫ ei9 partes priores sunt ipso si accipiat aial nō in simplici aialis natura sed participans ipsaꝫ naturā simplicē aialis. hoc eni habet corpus et habet quasdā partes mālcs: que nō sunt priores ipso sed posteriores: et ideo diffiniunt per ipsum totuꝫ sicut est digit9 et oculus et huiusmodi. sicut aūt diximus de aiali sic et similiter est vnūqdqꝫ aliud totū qd diffinit: corpus eni et partes corporis sunt mālia et posteriora tali substātia totius et totū aial diuidit in ea sicut in materiā: et q diuidit in hoc nō est quidē substātia que est quiditas sed est ipsuꝫ integrū qd est cōpositū ex aia et corpore participās illā substātiā que est quidditas. qꝛ aūt qlibet pars suo toto prior est: eo q cōstituit ipsum: ideo etiā tales mā̃e partes sunt integro toto quātitatiuo priores: sed nō sūt priores quidditate qꝛ nō sunt partes eius. sunt igit quodāmodo ante aial: et alio mō nō sūt ante ipm. partes eni tales sicut diximus nullo mō habēt esse separate a toto et ab actu toti9. ℭ Digit9 enim aialis nō est digitus aliter quocūqꝫ modo contingat esse figuratū digituꝫ aiā sit aialis digitus nisi quis dicat q sit digitus equiuoce sicut lapideus vel pict9: et ideo diffinit per actū aialis: sicut eni partes sunt limargice icisiones circuli: lꝫ nō determinēt sibi materiā sensibilē specialē quātitatis aūt quedā partes materie sunt que posite ponūt totū et destructe destruunt ipm integrū que vocant principales: et iō vident nō posteriores esse toto: sed simul et que sunt ꝓprie partes in quib9 prio est ratio substātie que est actus fm q participat a mā. Ut si gratia exēpli dicamus q hoc est cor: aut sicut quidā dicūt q hoc est cerebrū nihil refert vel differt quātū ad ꝓpositā intētionē: qꝛ nō loquimur hic de prioritate tēporis: sed de illa que est fm rōnē et nām fm quā diffiniēs prius est diffinitione et diffinito. Sic igit clare patet q partes rōnis sunt ea in que resoluit ratio et ille sunt rōne priores et partes mā̃e sunt in que resoluit integrum q rōne participat: et illa sunt integro quidēꝫ priores: sed quidditate posteriores. Et hoc mō declarata est inducta solutio.

ℭ Cap. 5m. Qꝫ diffinitio nō est nisi vniuersalis et nō particularis nisi per posterius et equiuoce.

Ex hijs aūt que dicta sunt ꝑpendi pōt q illius qd est vniuersale et quid absolutuꝫ est diffinitio particularis aut per se: nec nomen est nec diffinitio nisi equoce et secūdario: homo eniꝫ et equus ↄut in particularib9 cōsideranf siue singularib9 et nō in ipsa nā absolute vniuersaliter loquēdo de oibus similib9 nō est substātia per se et primo que est quid vel quidditas importata per nomē cuius est diffinitio: sed est totū quodā quātitatiuū et integrum in mā designatū: et ex mā in actu existēte perfectuꝫ. Diximus eni q partes hui9 mā̃e nō sine actu suo sunt partes: est igit tale totū ex hꝫ materia et hꝫ formā et sic participata rōne et vniuersaliter in oibus loquēdo. Singula vō particularia sub qualibet cōmuni mā vt supposita accepta sunt ex vltima per sensibilē demōstrationē designata et in actu existente mā: vt Socrates et de alijs singularib9 oibus est similiter: igit fm pdicta est pars quedā que est pars spēi: ita q dicamus speciem ipm quid erat esse sine qdditatē: pars etiā quedā est integri ex specie et mā cōpositi: sed ille que sunt rōnis partes sunt partes spēi solū: et ipsa rō est vniuslis hoc est eius qd est vniuse: lꝫ nō sit eius ratio fm q est vniuse: sed fm q est esse vniuersum: ita q de essentialib9 nihil est extra ipm. esse eni. rerū pendet a pncipijs substātie que est qdditas. sic.n. circulū esse fm q circulus et ipse circulus fm q circulus sunt in hoc idē q ad idē hoc est ad idē esse et eadē ipsius esse pncipia referunf: et hoc eodē mō oia supra dicto mō cōsiderata in aie esse per qdditatē sunt idē hoc est ad idē relata: integri vō vt est hic circulus et singulariū aliorꝫ alicui9 siue sit sensibile singulare q sensibili mā iduiduatū est: siue sit intellectuale q intellectuali mā induiduatū est sicut sunt singularia mathematica illius nō est nomē neqꝫ rō: qꝛ in talibus hic circulus nō est idē q huius circuli esse: nec hec caro est idē q huius carnis esse: nec hic homo est idē q hui9 hois esse: qꝛ hic homo est ab indiuiduatione mā̃e huius: et ab hoc nō est esse ipsius: sed potius a rōne et qdditate hominis sic pticipata per esse q accidit ei in hac mā: sicut cuilibet patere pōt ex pdictis vbi diximus q in talib9 pars nō bene diffinit sine suo actu sic participato. Intellectualia vō singularia dico vt singlaria mathematica: sensibilia aūt dico vt erea vel per aliā mām mobilē iduiduata sicut lignea et lutea et similia: et horū nō est diffinitio primo nisi equiuoce et secundario: vnde ista nō sciunf per suas veras diffinitiones: sed potius cognoscunf intellectualia cuꝫ intelligentia mā̃e imaginabilis: et sensibilia cognoscunf cuꝫ sensibili mā per sensum: et abeūtia a sensibili vel imaginabili ꝑfectione

1.6 aia.t.c.5.

Nō quasi aia hēt diuersimo de cōsiderata rōnē foṙegd ditatiōt diffinitionis.

pmo de aia. Tex.co.65.

Indiuidua mathematica intellectualis mā designata sunt.

mãe ꝛ a pñtia sensus nõ palã est vtrum aliqñ alicubi sunt aut nõ sunt: qꝛ singulare extra sensum positũ est incertum: vniuſe aũt est vbiqꝫ ꝛ semp: ꝛ locus eius est itellectus: alia aũt que sũt particularia semp denominant ꝛ sciunt vniuſli nomine ꝛ rõne que per posterius ꝛ per accidẽs ꝯuenit eis. ꝛ huius cã est: qꝛ mã quidẽ si fm se ipsam accipiat ignota est nec est etiã principiũ cognoscẽdi aliqd nec noscit ꝛ scit nisi per analogiã ad formã sicut superius dixim⁹. ¶ Et iõ etiã mãe partes nõ sunt principia cognitionis fm rationẽ: materia duplex est: sensibilis qdẽ ꝛ itellectualis. sensibilis quidem est que sensibiliũ quidẽ q̃litatib⁹ actiuis ꝛ passiuis distinguit: vt es ꝛ lignũ ꝛ q̃libet materia mobilis in qua sunt principia motus ad formã. intellectualis võ est ꝙ per rõnẽ itellectualẽ abstracta est a motu ꝛ mã. fm esse aũt est in sensibilibus nõ in q̃tũ sensibilia sunt: sed inquãtũ q̃titatem discretã vel ꝯtinuã habẽtia sicut sunt mathematica. ꝛ hec ẽt partes habẽt que nihil sunt quidditatis speciei que est circulus ꝛ triangulus ꝛ hmõi. Sic igit a nobis dictũ est quomodo se habet de toto ꝛ parte de toto inquã essentiali ꝛ de toto integro ꝛ de parte integrali ꝛ essentiali ꝛ de prioritate partis ꝛ totius.

Mã fm se ipsaz ignota est nec vt sic ẽ ꝓpriũ cognoscẽdi alicui⁹ vide sctũ doctorẽ i 2. phy. sup tex. 27. ꝛ 28. hoc subtilr declarãtẽ pondera ẽt qd sẽsibilis mã qdue itelligibilis dicat

¶ Cap. 6ᵐ. De mõ respondendi qõnib⁹ factis a principio.

Eclarata aũt sic ipsa veritate opꝫ etiã interrogationi siue qõni ꝛ obiectioni obuiare qñ aliqs interrogat vtrũ rectus angulus ꝛ circulus ꝛ aĩal ꝛ alia hmõi sint priora que sunt tota quedã: aut partes sunt priores hijs in quas diuidunt ex quibus sunt: ꝛ qꝛ hec interrogatio potẽtia plures est eo ꝙ totũ ꝛ pars non vno mõ dicunt: iõ nõ simpliciter ꝛ vna rñsione respondẽdũ. ¶ Si eni sicut in prehabitis diximus aĩa est aĩal: ꝛ ipm aĩatũ est etiã aĩal: ꝛ singulũ est aĩal aut singula sũt aĩalia aĩal ipm in oib⁹ hijs modis diuersimode accipit. cũ. n. dicimus aĩam esse aĩal: tunc aĩal est viuũ sensitiuũ ad rõnale sicut ad actũ terminatũ. hoc. n. mõ aĩa est aĩal qd est vniuſe fm se absolute acceptũ. Cũ aũt dicimus aĩatũ esse aĩal tunc ipm est qd est aĩal a suba corporea mãli participatũ. hoc aũt accipit prout fm esse actu est in vno ꝛ sic singulum est aĩal aut ꝓut actu est in vno potens esse in alijs: ꝛ sic est in singulis. ꝛ hoc mõ singula sunt aĩalia. ¶ Similr aũt dõm est quãdo querit de circulo: ꝛ de hoc qd est circulũ esse in eo ꝙ est circulus. ꝛ similiter est si querit qd est rect⁹ ꝛ rectũ esse: ꝛ que sit substãtia recti que est qdditas: ꝛ qd sit ipꝫ qd cui qdditas attribuit: ꝛ cuius sit fm participationẽ in quo hꝫ esse: ꝛ huius qdẽ cuius est dicendũ est rectũ ꝛ circulũ posterius esse ꝛ rõne ipsorum esse ipsoꝝ prius que sunt in rõne diffinitiua: ꝛ est esse alicuius particularis recti sicut eius qui est cũ mã eneus rectus ꝛ eius que est in lineis que sunt intellectualis materia qñ accipiunt linee singule siue singulares. Rectus aũt ꝛ circulus qui est sine mã formalis rectus ꝛ circulus est qd posterior eis partibus formalibus ꝛ essentialib⁹ que sunt in rõne sua diffinitiua: prior aũt est eis partib⁹ que insunt singulis siue singularibus: simpliciter igit nõ est respondendũ: si vere sit rõ diuersa que nõ sit oino aĩal: sicut dixerunt qui separata posuerunt: vno quidẽ mõ igit hec sunt dicẽda priora toto: alio autẽ modo dicendũ est ꝙ nõ sunt priora. Sed tota priora sunt ipsis. sic igitur patet solutio duarum qõnuꝫ que a principio de partibus facte sunt.

¶ Cap. 7ᵐ. De inquisitione distinctionis partiuꝫ formaliũ ꝛ speciei a partibus mãlibus ꝛ materie.

Tx. cõ. 27.

Ubitat aũt merito que sunt spẽs siue formales ꝛ qualitatiue partes: ꝛ que nõ: sed ꝯcepte cũ mã cuius sunt partes mãles dicentes ipso nomine actũ cũ mã ꝯceptũ: eo ꝙ sicut in phabitis dictuꝫ pars nulla bene determinat sine suo actu que de numero partiũ mãliũ ꝛ physicarũ est. ¶ Opꝫ aũt hanc hic inducere dubitationẽ: qꝛ nisi prius manifesta fiat huius partiũ distinctio nõ põt diffiniri singulũ eoꝝ que diffinibilia sunt: habitũ. n. est in pcedentibus ꝙ diffinitio primo ꝛ per se est vniuſalis illius qd secũdariũ ẽ nominis qd diffinit significatũ ꝙ qdẽ vniuſe dicit eo ꝙ est vniuersum qddã qd in se oĩa ꝯtinet que sunt ipsi⁹ esse principia: ꝛ hoc est spẽs que totũ est esse eo ꝙ quicquid post ipsam est de indiuiduantib⁹ est: si igit nõ sit manifestũ que partiũ est quasi mã ꝛ que nõ est q̃si mã: tunc neqꝫ ratio diffinitiua que rei diffinite est nõ erit manifesta: qꝛ spẽi nulla pars põt esse mã. ad distinguendũ aũt hmõi partes formales a materialib⁹ in quibusdã est facile ꝛ in qbusdaꝫ est difficile. Quecũqꝫ. n. statiꝫ ipso nomine ꝛ rõne nominis apparent nõ intrinseca materie sensibili sed superuenientia eis eo ꝙ sunt ante in mã q̃ ipsa sensibilitas: ꝛ fm vnã ꝛ eandeꝫ rõnẽ sunt in diuersa specie sensibilis materie: sicut circulus fm vnã ꝛ eandẽ rationẽ est in ere ꝛ lapide ꝛ ligno ꝛ celo illa quidẽ manifesta esse vident: qꝛ nullius horũ pars esse fm nominis illius qdditateꝫ est mã. Et iõ pars qdditatis circuli nõ est mã sensibilis que est es vel lignũ vel celũ vel lapis: eo ꝙ circuli qdditas separata est ab oibus istis ex quo in diuersis fm vnã ꝛ eandem rõnem est. Nihil aũt ꝓhibet idẽ esse similiter etiã in his que vident fm rõnẽ esse separata a mã sensibili. sicut sunt physica tñ in illo esse accepta ꝙ eãtur ab ipsis principijs substãtie que vẽ substãtia est que est forma dans esse ꝛ qdditatẽ: ꝛ hmõi simile est sicut si circuli oẽs ponerent esse enei. hoc. n. posito adhuc nõ sequeretur ꝙ es esset aliquid qdditatis circuli vel spẽi ipsius. Sꝫ in talibus que ꝯcepta sunt cũ mã spẽm ipsaꝫ mente siue intellectu auferre ꝛ separare a mã est difficile: hois. n. species semp apparet in carnibus ꝛ ossibus ꝛ talibus materie partibus. Est. n. impossibile intelligere hominẽ sine mãe hominis designatione. ꝛ similiter est de omnib⁹ specieb⁹ physicis. ¶ Opꝫ igit querere vtrũ hui⁹ mãles ptes sint partes spẽi ꝛ rationis aut nõ sunt partes eius sed tãtũmõ sunt mã que nõ recipit in spẽi diffinitione. sed tñ qꝛ talia physica nõ sunt in diuersis specie materijs: iõ ea nõ oino possum⁹ separare. In his ergo valde necessariũ est distinguere inter partes forme ꝛ materie: qꝛ in talibus maxime icidit error in quibus difficillimũ est distiguere. Hac. n. de causa epicurus inter pricipia esse nõ posuit: aliã mãm auferens oino formã: qꝛ vidit physicoꝝ species: sine designatiõe materie non posse intelligi: res eni ex eisdẽ est ex qbus intelligitur: sicut sepe diximus.

¶ Cap. 8ᵐ. De solutione inducte questionis fm dicta stoicorum pithagoricorum ꝛ platonicorum.

T x. cõ. 28.

D hanc aũt de distinctione partiũ questionẽ diuersi soluunt diuersimode: ꝛ debemus oiuꝫ enumerare opiniones: vt liquidius in hac taꝫ vtili qõne appareat lucide veritas: qꝛ. n. videt quidẽ ꝯtigere partes speciei separari a partibus materie in physicis: sed nõ est manifestuꝫ qualiter hoc fiat. ideo aliqñ dubitauerunt quidam etiam circa ipsa mathematica: que fm esse sunt in physicis vtruꝫ ne haberẽt partes fm formã dictas ex quibus diffinirent. ¶ De circulo eni ꝛ trigono ꝛ alijs dubitauerũt figuris que vna vel plurib⁹ terminant lineis: ꝛ ꝯsenserunt in hoc ꝙ nõ est cõpetens figurarũ diffinitio per lineas data terminãtes ꝛ per ꝯtinuũ: ꝯtinuũ enim ꝛ lineas ꝛ hmõi oĩa dicunt similiter hẽre se ad spẽs figuraruꝫ: sicut se habent carnes ꝛ ossa ad hoiem que sunt materie ex quibus qdditas spẽi nõ cõstat neqꝫ diffinit: linee eni ꝛ ꝯtinuũ in rõne materie referũtur ad ista sicut es ꝛ lapis sunt mãe circuli sicut illi dicunt: diffinitionũ igit partes formales fm istos oẽs referuntur ad numeros quos dicunt esse principia physicoꝝ: ꝛ rõnem linee dicunt esse eam rõnem que est duoꝝ: hoꝝ aũt rõnem quare sic dicunt ostendimus in pmissis huius sapiẽtie. hij aũt sunt de scola Pithagore. ¶ Eoꝝ autẽ qui ideas dicũt esse ante mathematica due sunt opiniones. Quidaꝫ. n. numerum esse: separatũ aũt ab eo cuius est numerus: eo ꝙ inseparabilis est sicut supra in qnto libro ostẽdimus: ꝛ isti dicunt ipsaꝫ lineã esse dualitatẽ que est idẽ ipsi linee: eo ꝙ indiuiso est cũ vnitatis: ꝛ in linea sunt duo indiuisa que sunt due vnitates: ꝛ due vnitates sunt binarius vel dualitas: ꝛ illi dicunt hanc dualitatem esse formalẽ linee quidditatem ex qua diffinit. Alij aũt separant dualitatẽ a linea ꝛ dicunt dualitatẽ esse spẽm linee: separatã quideꝫ fm esse: sed participatam a linea: sicut ꝛ alia separata participant ab his quorũ sunt. Hij enim dicunt ꝙ quedã sunt fm speciẽ eadẽ ꝯ ipsis: sicut ipse species: ꝛ hoc nõ dicunt fm aliã spẽm: qꝛ si semper esset spẽi spẽs abiret hoc in infinitũ ꝛ talem dicũt esse dualitateꝫ ꝛ spẽm dualitatis: qꝛ ex quo numeri species sunt

sunt ꝛ dualitas est principium pluralitatis: opȝ ꝙ dualitas
sit prima spēs specierȝ: ꝛ sic dualitatis non pōt esse alia spēs.
¶ Dualitas igit̄ non dicit̄ dualitas sm̄ aliaȝ spēm a seipa:
in linea autē non sic esse dicunt: qꝛ linea dicitur ꝛ est linea: ꝛ
duo per spēm dualitatis formalis que est ante ipsaȝ. Isti igi
tur tales in numeris ponūt esse rerū qdditates: ꝛ quiddita
tum partes: oibus autē istis accidit vnum inconueniens: ꝛ
hoc est vnū multoꝝ esse spēm: quoꝝ tamē multoꝝ spēs ex
presse ꝛ ad oculi demōstrationē diuersa eē videt̄: qꝛ vnus
est nūerus quo nūeramus diuersa. vbi gratia. canes ꝛ ho
mines ꝛ ligna: ꝛ hoc idem accidit Pithagoricis: qꝛ sm̄ di
cta eoꝝ cōtingit vnam oium spēm facere: ꝛ cū res nō habe
āt simul diuersas spēs spālissimas sequit̄ alias formas que
sunt in rebus nō esse spēs nisi numeros ꝛ taliter sequit̄ ois
esse vnam specie: qꝛ omnium est vnus ꝛ idem formalis nu
merus quo omnia numerant̄: sicut per se pȝ omnibus.

¶ Cap. 9m. De vera solutione preinducte questionis.

Tx. cō. 39.

Ex omnibus autē inductis manifestuȝ est ꝙ ea
que sunt circa diffinitiōes habēt quādā dubi
tationē in qua soluend a diuersimode sentiunt
antiqui: ꝛ dictum est etiā ꝑpter quā cām huius
modi habēt dubitationem. ¶ Qd̄ oia igit̄ sic
reducant̄ ad formas ꝙ oino auferat̄ materia
est superfluū: qꝛ sicut diximus quedaȝ sicut pōica sunt hoc
in hoc: qꝛ dicūt quid in materia sensibili: aut sīr se habēt:
ac si sint in materia sensibili: qꝛ ꝛ si nō nominent māꝫ desi
gnatam: tn̄ opȝ ꝙ in diffinitionibus eoꝝ fiat materie ꝓprie
designatio: ꝛ hoc qdem est verū: vnde dicēduȝ ꝙ conceptū
cum mā dupliciter est cōceptum cū illa: vno qdem mō con
ceptum cuȝ mā dicitur in cuius rōne est materia designata
ꝛ determinata: ꝛ hoc quideȝ est in accidentibus: sicut sym
mū: ꝛ in subiectis sicut socrates. ¶ Alio aūt mō dicit̄ cum ma
teria cōceptum in cuius rōne nō inest quidē mā: sed mate
rie designatio ad actū terminatum: ꝛ hoc mō genus ꝓpriū
physicum dicit materie designationē: sicut diximus in 3° li°
huius sapiētie: ꝛ hoc mō esse physicum cōceptuȝ est cū māȝ:
ꝛ si dicat̄ ꝙ ēt mathematica diffiniant̄ p gen9 dicēdo ꝙ illō
gen9 nō dicit nisi māȝ ꝛ designationē materie intellectualis
ꝛ nō sensibilis: posset ēt dici sm̄ superius dicta ꝙ est in phy
sicis mā intellectualis que est genus: ꝛ cū hac concepta sunt
oia physica: ꝛ est mā physica que est sensibilis: ꝛ cū hac non
oia physica sunt cōcepta. ¶ Si autē aliqs dicat ꝙ est mā in
potētia ꝛ mā in actu ꝛ mā in potētia est ea que est adequa
ta spēi: ꝛ designat̄ per genus: ꝛ cū hac concepta sunt omnia
physica. ¶ Mā autē actu est que accitibus ꝛ formis subā
libus sm̄ actū demōstrata est: ꝛ hec est idiuiduū: ꝛ hec ois
ad vnū ꝛ idem reuertunt̄: hoc aūt determinato queramus
si sit vera parabola siue fabula ꝙ socrates minor sensu nō
etate eo ꝙ nō ab etate defectio est sȝ a sensu. ¶ De aiali cō
sueuit dicere ꝑpter cerebri defectū bene se hȝ: cōstat eniȝ ꝙ
nō bene habet sic ꝙ de per se aiali ꝛ de per se hoie dicit stul
titia Platonis: educit eni hois intellectū ꝛ abducit de ve
ritate ad errores ꝛ facit suscipere opinionē de separatis q̄si
sit cōtingens hoiem eē sine partib9 māilbus: sicut sine ere cō
tingit eē circulū per intellectū cū hoc nō sit simile penitus eo
ꝙ aial oē est forsan aliqd sensibilis ꝛ sine designatiōe mate
rie nō cōtingit intelligere aial ꝛ sine designatiōe mobil̄ māe
nō pōt diffiniri ꝛ hmōi designationē materie importat ge
nus spēi pōice: igit̄ ēt aial diffiniri nō pōt sine designatione
partiū māilium qualitcūqȝ ad actū se habētiuȝ eo ꝙ nulla par
tium sine actu diffinit̄: sicut iā dudū diximus: ꝛ huius qdeȝ
signū est ꝙ manus nō semper est pars hois: sed tūc est pars
quādo perfecta virtute aie potēs est opus manus pficere.
Ideo aiata manus est pars hois: nō aiata vō sicut abscisa
vel clauda nō est pars. Dico autem animatam que parte
anime est animata: quia si partes essent animalia particu
lares anime potētie essent anime earum.

Cōceptū cum mā est dupl̄r.

¶ Cap. 10m. Qualiter differenter mathematica ꝛ physica cō
cepta sunt cum materia.

39

Poterit aūt aliquis sm̄ supradicta querere q̄re
rōnes partium non sunt rōnis vniu͛lis partes
cū sint formales: ita ꝙ circulus diffiniat̄ p semi
circula ꝛ portiōes: ista enim nō sunt determiata
sensibili mā: qꝛ mathematica per rōnem a sen
sibili materia sunt abstracta: sed diximus ad hoc ꝙ sicut
patet ex supradictis nihil refert materiam quorūdam esse
non sensibilem: ꝛ hanc esse omnis talis rei partē que nō est
sm̄ se quid erat esse ꝛ spēs. ¶ Mā ergo talis nō est pars cir
culi qui est vlis cui per se attribuit̄ diffinitio: sicut sepe di
ximus: sed singuloꝝ circuloꝝ hic ꝛ ibi incōtinuo imagina
toꝝ tales materie sunt partes: sicut dictū est superius. Est
enim mā quedā sensibilis cū qua cōcepta sunt physica. Alia
aūt est intelligibilis cū qua sunt cōcepta mathematica ite
gra: ꝛ sȝ quā vnus circulus vel triāgulus dicit̄ maior ꝛ ali9
dicit̄ minor. Com tamē rō circuli vel trianguli non sit ma
ior in vno ꝛ minor in alio. ¶ In physicis aūt nō ē sic: si eiȝ su
mamus exēpliū in aialibus que perfectiora sunt inter physi
ca palā est in his: ꝙ aia est in eis pma subā que est forma: ꝛ
hec separata nō intelligit̄: aut non tota intelligit̄ separari: ꝛ
sic diffinitio eius cōcipit māꝫ eo ꝙ noiat hoc in hoc: ꝛ non
hoc separatū ab hoc: ꝛ corpus in aialibus est sicut mā qd̄ si
ne actu nō intelligit̄ hec sine mā sensibili ex qua est. Hō vō
ꝛ aial ꝙ est ex vtrisqȝ est ꝛ est quasi vniu͛le: dupl̄r enim desi
gnat̄ vt integrum. vȝ. ꝛ tūc est ex vtrisqȝ: ꝛ tūc partes ei9 sūt
partes materie: ꝛ est in eis maior ꝛ minor. ¶ Designat̄ ēt
homo sm̄ ꝙ hō dicit sm̄ hois significatū cui diffinitio per
se attribuit̄: ꝛ hō tunc est vniu͛le: qd̄ est vbiqȝ ꝛ semper: quo
cūqȝ aūt mō accipiat̄ aial ꝛ partes eius impossibile est ea i
telligere nisi cū mā vel materie designatiōe: sicut supra dixi
mus. Si autē accipiamus indiuiduum in genere aialis: vt
socratem ꝛ coriscū conceptum: erit eni cuȝ sensibili mā. Si
quidē socrates est animal dupl̄r: hoc est: est duplicis substā
tie existēs: socrates est aia ꝛ corpus: ꝛ ideo socrates resolu
tus in duplicē substātiam est aia ꝛ est corpus: sicut diximus
ꝙ hydromel est aqua ꝛ mel quādo resoluit̄ in sua cōponen
tia. ¶ In talib9 eni compositū non est aliquid preter sua cō
ponentia: in his eni indiuiduis cōpositis aliud principiorū
cōponentium est vt anima que est perfectio: aliud auteȝ est
vt totū congregatū: qꝛ indiuiduū non dicit māꝫ simplicē:
sed dicit formā huius participatā ab hoc designato per de
mōstrationē sensibilem. Si vō dicat̄ indiuiduū quoad sua
principia cōponentia esse simpler aia ꝛ simpler corpus tunc
designatur vt cōpositum vniuersali ꝛ particulari: ꝛ vt vni
uersale ꝛ particulare: ꝛ hoc est quando dicim9 ꝙ soz. est hic
homo ꝛ hic hō est hō: tunc eni compositum. vȝ. ex aia simpli
citer ꝛ corpore simpliciter ꝑdicatur de hoc hoie: ꝛ hic homo
de sorte: ꝛ hoc modo vniu͛le ꝙ est scḋa substātia designatur
in singulari qd̄ est eē ipsius: hoc modo quo supradictuȝ est
ꝙ spēs est eē indiuiduoꝝ: ꝛ quocūqȝ modo varientur hec ꝛ
ipsa cōposita ꝛ componentia semper dicūt aliqd conceptuȝ
cū sensibili materia. ¶ Si eniȝ simpliciter designet̄ compo
sitū physicū: hoc est non in indiuiduo designatū: tunc dicet
per ipsa cōponentia extra que nō est primo formā: ꝛ deinde
māꝫ. In se autē dicet ꝙ est ex vtroqȝ. Si aūt nō simpl̄r sed
in indiuiduo designet̄: tūc ꝛ alterum qdlibet ipsoꝝ dupl̄r est
designatū. s. per cōponentia vt per aiam hanc ꝛ aiatuȝ ꝙ est
totū ꝛ est designatum vt pma substātia stans sub scḋa ꝛ pri
ma substātia est singulariter aiatum hac aia: scḋa aūt sub
stātia est compositū: ex anima simpl̄r ꝛ corpore simpl̄r: ꝛ nul
lum hoꝝ est separatū a mā. ¶ Utrū autē alia quedā substā
tia que est qdditas taliū physicoꝝ spērum ꝛ indiuiduorum
sit ꝑter māꝫ que cū mā sensibili nō sit cōcepta: ita ꝙ oporte
at nos querere subam qdditatis eoꝝ diuersam quādā ab
ea que dicta est ꝛ separatā a sensibilib9. Sicut si dicam9 nu
meros eē subaȝ istorum: aut ideas: aut mathematica alia:
aut aliqd tale: posteri9 in huius sapiētie libro duodecimo
ꝛ tertiodecimo erit perscrutādū: huius eni gratia ēt tenta
bimus diffinire ꝛ determinare de sensibilib9 substantijs: ꝙ
tū opus mō quodā est physice speculatiōis: ꝛ est secūdariuȝ
opus pme pōie speculatio de suba sensibili: qꝛ physicū non
oportet solū scire de mā: sed ēt de suba formali que est sȝ rō
nem substātia vocata: Quis enim phs pmus cōsideret pri
mam formā maxime scire faciētē: opȝ cū tū secūdario ope
re quasi ex altera specula ꝑspicienteȝ considerare que sit for
ma huius ꝛ cuius ꝛ vtrū separata sit forma sensibiliū: phy
sicus autē cū consideret principia motus non cōsiderat for
mam nisi vsqȝ ad hoc ꝙ ipsa est terminus motus: ꝛ iō dēter
minare non poterit vtrum forme sensibilium separate sint.

¶ Cap. ii^m. In quo est recapitulatio dictorum et continuatio dictorum ad dicenda.

Tex. cõ. 40.

Ueret aũt fortassis aliquis q̃do in diffinitionibus cũ sint partes que sunt in rõne diffiniti na: et quare sit diffinitio rõ vna cũ plures contineat partes: palã eni q̃a res diffinita ẽ vna: quare aũt sit res vna partes hñs speculãdum est posterius in tractatu sequẽti. sed repetendo ea que determinata sunt dicimus q̃ iã dcm̃ est qd erat esse: et q̃ do diffinitio: siue qd erat eẽ dictũ per predicationez de omni diffinito est idẽ s̃m predicationẽ: lz nõ sit idez simpliciter cũ diffinitio dicat formã q̃dã: et diffinitũ dicat cõpositum ex mã et forma: dictũ est etiã quare quorũdaz ratio que dicit qd erat esse in se hz partes diffiniti: sicut rõ cõgregati siue integri in se hz partes qũtitatiuas. ¶ Aliorũ autẽ diffinitionum que sunt spẽi simplicis nõ hz in se partes q̃titatiuas integri: dictũ etiã est q̃ in substãtie rõne que substãtia est forma sicut spẽs absoluta: non sunt partes sic que sunt quasi mã: eo q̃ partes materie siue q̃titatiue nõ sunt partes illius substãtie: sed sunt partes totius integri: et huiꝰ totius quodãmõ est rõ diffinitiua: et quodãmõ non est sicut in antehabitis determinatũ est: nam in eo q̃ est cum mã dem̃stratũ nõ est eius ppria rõ: hoc eni modo est diffinitũ et non cognitũ cũ mã: neq̃ finiat aliqd: neq̃ sit p̃ncipiũ cognoscendi: sed rõ est talis cõpositi q̃ est s̃m illã subam que est p̃mo dicta suba: hec autẽ est forma et cõpositũ illõ est spẽs: sic hominis qui est cõpositũ q̃dã est rõ anime humane que est prima suba hoĩs. ¶ Substãtia nãq̃ prima est spẽs et forma que inest: et nõ est separata ex qua et mã tota dicit eẽ substantia cõposita et integra sicut cõcauitas forma est ex qua et naso quĩ est subz cõponitur naso symmus: et sic cõponit symitas siue symmositas: et ideo nasus symmus nõ est qd diffinibile: bis enĩ erit in his nasus si ambo illa diffiniant: sicut dictũ est in p̃mo huius septimi libri tractatu. ¶ In tota vero

Tex. cõ. 41.

composita substãtia que est sicut nasus symmus: aut callias inest et mã. Dictuz est etiã in premissis: q̃a qd erat eẽ et singulũ diffinitũ cui attribuit quiderate esse in q̃busdã est idẽ vt in his substãtijs vniuersalibus que sunt p̃me: siue imediate diffinitioni: sicut cucuitas et curuitati eẽ sunt idẽ s̃m hoc q̃ ad idẽ referunt s̃m eẽ si cucuitas supponat esse suba prima in hoc q̃ est diffinitioni prima. ¶ Dico aũt primã hec substãtiaz que nõ dicit quid siue q̃dditas: sed aliud qd in alio sit sicut in subiecto et mã: quecũq̃ vo substãtie sũt vt in materia aut cõcepte cum hac sensibili mã nõ sunt idẽ ipse et eẽ ipsarũ: q̃a esse ipsarũ attribuit vniuersali sube: et ipse sunt substãtie particulares. ¶ Adhuc aũt dictũ est q̃ suba et subam eẽ non sunt s̃m accñs vnũ et idẽ: sicut idẽ sunt socrates et musicũ: hec eni eadẽ sunt s̃m accñs: cũ tñ diuerse nature sint socrates et musica. ¶ Oibus aũt hijs sic determinatis transibimus ad querendum qualiter diffinitio sit vna et qualiter sit vnius esse q̃ plurium est naturarum cõpositum.

¶ Incipit Tractatus Quartus Septimi Libri Metaphysice qui est quare diffinitio sit vnum et non multa.

¶ Cap. p^m. De ipsius questionis disputatione.

Tex. cõ. 42.

PRimuz autẽ qd nunc restat dcm̃ est id qd in analeticis posterioribus dictũ est: in analeticis eni posterioribus prius a nobis est mota dicta de diffinitionibꝰ dubitatio: dico aũt eã eẽ dubitatio eẽ: quare dicimus verã diffõnem eẽ vnam actu: et vnius actu eẽ rõnem: cũ et ipsa ptes habeat: et id cuius est sicut diffiniti sit cõpositum: hoc eni in analeticis dici nõ potuit cum in logicis nõ intẽdat de diffinitione nisi s̃m q̃ ipsa est p̃ncipiũ faciens scire de quo p̃dicat in quid: et sicut ipa est p̃dicatũ ppositionis: quare autez sit vnũ et nõ multa nõ scitur ex ea s̃m qd est p̃dicatũ. sed potius ex cõsideratione partiũ ipsius incõptaz sunt nature rerũ diffinitarũ: et hec speculatio est primi p̃hi qui cõsiderat entia s̃m q̃ pendẽt ex esse prime sube que est forma sicut septꝰ diximus. ¶ Hic ergo querimus quare diffinitio est vnũ actu et nõ multa vel multe nature s̃m actum: sicut si ponamus q̃ diffinitio hoĩs est aial bipes: et q̃re est aial bipes vnũ et non

Q̃ño differenter de diffõne dialecticus et diuinꝰ cõsideret. vĩd p Cõmẽtatorẽ i p̃senti loco.

multa: nõ eni põt esse cũ quã q̃dã dicũt: q̃ alterũ insit alteri: q̃a cũ dicimus hõ albus alterũ inest alteri: et tñ in eo ipso q̃ dicimus hõ et albuz sunt multe nature que actu multe sunt: vnum vo s̃m accidẽs dicunt hec duo: quãdo subiectum q̃ est hõ patitur suscipiẽdo albedinẽ hoc quãdo albedo inest ei: tũc eni vnum est subiecto homo et albꝰ homo: sic autẽ nõ est in diffinitiõe: cuz eniz in illa sint genus et differentia neutrum illorũ participat altero: sicut participat subz accñs: q̃ uis eni differentia sit generis qualitas: sicut iã dudũ in antehabitis dictũ est: tñ q̃a differentia est essentia s̃m seipsam nõ causata ab aliquo alio: et ipsa ideo nõ est in genere: sic q̃dam pars: neq̃ sicut accñs: cum sit essentialis forma generis s̃m q̃ genus fz eẽ accipitur in specie: et sic pz q̃ genus est vt potẽtia ad esse differẽtia finitũ et perfectũ. Si autem daret q̃ genus participet differẽtijs: sicut subm participat accidẽte: sequeret q̃ genus actu participaret cõtrarijs simul: q̃a accidẽs actu est quãdo inest subto: et cũ nihil differat nisi per ea que aliquo mõ sunt in ipso: et genus differat contrarijs differẽtijs sequit q̃ cõtrarie differentie sunt in ipso genere. si igit sunt in genere sicut accñs in subto: sequit q̃ contraria simul actu sunt in eodẽ q̃ est impossibile: igit genus nõ participat differentia: sicut subiectũ accidẽte: tamẽ etiaz si hoc det q̃ participet: sicut subm accidẽte eadẽ ad hoc relinquit rõ q̃õnis: si plures differẽtie in vna colligant diffinitione ad vnum genus: sicut si dicamus q̃ hõ est aial dñs pedes: siue pedale bipes nõ alatum: quãdo eni nõ hz nomen differẽtia: lz eam per cõsequẽtem noiare negationem: et hoc mõ nõ alatum siue carens alis est differẽtia hoĩs. ¶ Queramus igit de inducta iã diffinitione: quare est vnum et nõ multa cũ multa colligat: si oĩa hec vt accidẽtia se habẽt ad aial subiectũ: nõ eni potest assignari cã huius: q̃a differẽtie insunt vni generi sicut forma materie: vel accñtis subto: nã sic ex omnibus que in mundo sunt erit vnũ: q̃a sicut in libro celi et mũdi ostendimus omnia superiora formãtia et mouẽtia sunt in inferioribus: sicut in mã formata et mota: cuz tamen in mũdo sunt multa s̃m eẽ et mãm et non vnum: sz quecũq̃ sunt in diffinitiõe opz vnũ esse et non multa. ¶ Diffinitio eni est quedã rõ vna numero: ita q̃ genus nõ numerat s̃m eẽ suum: nec differẽtia s̃m eẽ alterũ: lz sit aliud eẽ genus et aliud esse differẽtia: et sic diffinitio est vna numero substãtia: siue q̃dditas s̃m q̃ q̃dditatez substãtiarũ vocamus: qua quelibet res est id qd est: et q̃a diffinitio est vna sic numero: opz eam esse rõnem vnius alicuius numero: et hoc est vniuersale de quo supra diximus: cuiꝰ nulla pars est mã nec numerat nisi per eẽ actuale vnũ q̃ est suorũ diffinientiũ vnorũ siue que s̃m eẽ vnum sunt: infra autẽ ostẽdemus: q̃ hõ in esse et posse operari et agere sunt vnũ et idẽ: q̃ñ alis vnũ sit subiectũ et alterũ forma et actus sciens eẽ et posse et operari subiecti: substãtia eiz diffinita significat vnũ quid nõ vnũ q̃liter et determinate significat hoc aliqd nõ q̃dez in indiuiduo designato: cũ hoc per ipsaz subam q̃dditatis sit hoc q̃ est: et nõ per seipm: sed significat hoc aliqd in nã diffiniti: ipsa. s. natura cõposita que est secũdariũ hoĩs significatũ cui imponit nomen hoc aliqd est determinatum: cuius per se est diffinitio: hoc eni est q̃ dicimus per nomen diffiniti: lz primuz nominis significatum sit forma simplex a qua imponit nomẽ: et que primo cadit in intellectum nominantis.

¶ Cap. ii^m. Qualiter ex natura diuisionis primum perpenditur quare diffinitio est vnum et non multa.

Tex. cõ. 43.

AD huius ergo q̃õnis declarationẽ opz p̃muz intẽdere sz diuisionẽ: diuisiõe eni sicut in analeticis diximus venamur diffõnez. et oportet diligenter attẽdere: q̃do diuidens erit a diuiso: et qualr se hz ad ipm in essentiali et formali diuisiõe: nihil eni aliud est in diffõne nisi genus: qd p̃mũ genus dicit eo q̃ nõ in alio aliquo est genere: et vltima dĩa est: hoc eni genus qd dicit p̃mũ est simplex genus solũ sine cõpositione dĩarũ. Alia vo genera que sũt species et gña: et vocant genera subalterna sunt p̃mũ genꝰ: et cũ hec cõprehẽse dĩe: q̃a alr nõ eẽnt spẽs: superiora eni sz primũ modũ dicẽdi per se predicata actu sunt in inferioribus. ¶ Et iõ supponant illis suppositis: et hoc est sic si dicamus primũ genꝰ aial: habitũ vo siue cõis geꝰ q̃ differẽtijs est cõprehẽsuz: dicamus aial bipes siue bipedale: et iterũ cõis post

Quid genus p̃mũ dicitur.

illud

Quod dicimus aial bipes nō alatū: ⁊ hoc dicemus determi-
nari dīa rōnalis in hoiem ⁊ irrōnalis in simiā que dicitur
pigmeus. Silr aūt est ⁊ eadē rō si plura dicant̄ intermedia
gn̄a: oino eni nō differt per plura subalterna gn̄a: aut p pau
ca hoc dici: ergo ēt nō differt si per pauca: aut per duo tm̄ di
cat̄ pmū. vz. genus ⁊ vltimā dīaz: q̄zlibet enim per multa
dicat̄: nō sunt nisi duo nāe in diffōne gn̄is. vz. primi ⁊ dīe: ⁊
dīa erit de generis potestate in qua ipsa est inchoata ⁊ con
fusa: sicut sepe diximus: ⁊ ideo duoꝝ que in diffōne sūt: hoc
quidē est genus: aliō vō est differētia: vt aial bipes qō sup
posuimus esse diffōnē: aial est qōdā genus: ⁊ alteꝝ que est
bipes est dīa. Si ergo genus est in diffōne nō erit gen⁹ sim-
pliciter: accipiēdo genus s̄z gn̄is nām tm̄ que est subm: sed
est nā generis nō pter spēs que sunt ipsa gn̄a cōprehēsa cuz
differētijs. Aut si est qōdā simplex genus: tūc erit genus sicut
mā: qa ipm est materie designatio: sicut in pmissis dixim⁹:
qō eni simplr dī genus: aut erit forma subiecti illi⁹ qō sub-
stat forme pme in ordine: ⁊ illius designatio est genus qō ē
simplr ⁊ primū: aut erit subm ⁊ forma sicut genus subalter-
nū: qō cū dīa vel differentijs est cōprehēsuz: ⁊ quocūqz mō
signatuz fuerit erit simile materie: qa potētia est: ⁊ in eo est
forma vltima per inchoationē ⁊ cōfusionem: qa vnuz est ex
mā ⁊ forma cōpositū: aut accipit nomē ex forma: aut ex mā:
⁊ quocūqz mō fuerit semp simile est materie pp rōnē quam
diximus. genus eni in ipsa re acceptū s̄m eē ⁊ non extra: est
in actu ⁊ actus eius est dīa vltima: genera eni in hoc dīiaz
hn̄t: ⁊ quedā magis assimilant̄ forme ⁊ quedā magis mate
rie: huius aūt qꝫ est simile forme ⁊ materie simul est vox: est
eni vox genus ⁊ mā: inq̄ntū eni dīe percussionū vel sillaba-
rū pducto ⁊ breui mēsuratarꝫ faciūt ex ea spēs: ⁊ elemēta vo
cuz litteratarꝫ sic est vox mā: inq̄ntuz aūt vox nō trāsmutata
predicat̄ de vocib⁹ litteratis est genus. ⁊ hoc mō cup: ū ido-
li qdem est mā tm̄ ⁊ nō genus: qa trāsmutatū in figura reci
pit idoli formā: ⁊ nō pdicat̄ in recto de idolo. Juppiter eniz
nō es sed ereus vocat̄: sillaba aūt nō vocea sed vox dī. cuz
igit̄ sic diffō sit ex genere pmo subto ⁊ dīa que sunt differen
tia ab inicē: palā est qꝫ diffō est rō collectiua que est ex diffe
rētibus. ¶ Ex his eni accipit̄ qꝫ diffō est ex genere ⁊ differē
tia que sit essentialr in genere per inchoationē ⁊ cōfusionē:
⁊ sic pz qꝫ gen⁹ s̄m actū differētia terminatū acceptū ad idez
eē sube ⁊ qdditatis referunt̄: ⁊ qꝫ dīa fluit a potestate gene
ris: sicut actus erit a potētia tribuens esse distinctū potētie.

¶ Cap. 3m. Qualiter per diuisionez inuestiganda est vltima
cum specie conuertibilis differentia.

Tex. cō. 43.

Sed adhuc Anteq̄ soluamus pdictā dubita-
tionē opz diuidi oīa formalr differētia differē
rie cū gn̄e cōprehense sunt: sicut dicim⁹ qꝫ aia-
lis dīe sunt pedalitas ⁊ nō pedalitas. ¶ Silr
autē vlteri⁹ aialis pedalis suis eēntialib⁹ diffe
rētijs differētes spēs opz sic scire per diuisiōez:
ita qꝫ accipiat̄ dīa pedalis aialis inq̄ntum est pedale: ideo
nulla est diuisio si pedale diuidat̄ per alatū ⁊ nō alatum: qa
alatū ⁊ nō alatū nō sunt essentialiter ⁊ formalr in pedali in-
q̄ntū est pedale: ⁊ ideo nō bene diuidit qui sic diuidit pe-
dale: sic eni diuidēs pp̄ter nō posse ⁊ nō scire diuidere sic di
uidit. Sic ergo diuidēdū est pedale: qꝫ pedaliū aliud est fis-
soꝝ ⁊ in multa pedū: aliud aūt nō fissoꝝ ⁊ nō in multa pedū.
sic eni ex forma cōi ⁊ cōfusa ⁊ īdeterminata: ⁊ in potētia exi
stēte semper per actū intelligendi reducit̄ forma specificās
⁊ distincta: siue distinguēs ⁊ determiata ⁊ que actui existit:
⁊ sic ex oibus superiorib⁹ suis fluit inferius hn̄s in se virtu
tes ⁊ potētias oiuz superioꝝ: cū tamē eēntia vna ⁊ simplex
existat: pedes eni fissi ⁊ nō fissi. sunt dīe pedis: eo qꝫ fissio pe
dis quedā est s̄m actū exn̄s pedalitas: sic aūt vult semp pro
cedere diuisio quousqꝫ veniat determinata ad ea que non
sunt dīa s̄m formā nec formalē hn̄t diuisionē: s̄z si diuidunt̄
hoc erit per mām: sicut indiuidua diuidunt̄: ⁊ tūc in vltimis
differētijs in qbus stat diuisio tot erūt s̄m actū spēs peda-
liū: quot sunt pedū differētie. sicut si diramus: qꝫ est pes inte
ger ⁊ diuisus in duo ⁊ diuisus in multa: ⁊ tūc qa nullū in ge-
nere cōe dicit vltimo actu determinatū: sed in spe determi-
natū facit actu exn̄s: tūc erūt aialia in actu ⁊ spe determina
ta equalia differētijs vltimis: si ista que dicta sunt sic se hn̄t
qꝫ vere sunt vltime dīe: hoc eni per hypothesim petiuim⁹.

Ex dictis igit̄ palā est: qa finalis que indiuisa est dīa suba
⁊ actus rei est ⁊ diffinitio hoc mō: qa diffiniēs ⁊ vltimo ter-
minās diximus eē diffōnē: hoc eni nō est genus qō termina
tur: sed dīa terminās. vnde ēt vlterius ex hoc pz qꝫ differē-
tia vltima vnica ⁊ cōuertibilis cū spe diffinita: q̄uis enim
in posterior: lib⁹ analeticis dictū sit qꝫ partes diffōnis sunt in
plus q̄z diffinitū ⁊ totū inequē: hic tm̄ dicimus: qꝫ vltima dif
ferentia est inequē cū diffinito: ⁊ nō in plus: qa ibi loquen-
tes de demōstratiōe diffōne vsi sumus s̄m qꝫ est mediū fa-
ciēs scire passionē in eē subto. passio aūt veri⁹ scit̄ inēe sub-
iecto: quādo scitur s̄m singulas forme ptes inesse: vt si que
ramus hoīs passiōes dicimus nō humanū eē: sed poti⁹ esse
vegetatiuū ⁊ nutritiuū ⁊ augmētatiuū ⁊ sensitiuū ⁊ hmōi: ⁊
sic accepta forma s̄m partes potētiales ipsi⁹ semp est in plus
q̄z diffinitū. ¶ Cū aūt hic ꝯsideremus rei diffinire vnitatē:
⁊ vnitas nō sit a partib⁹ potētialib⁹ forme: sed ab ipsa tota
vt est actus ⁊ terminus hic cōsideramus eā put est tota et
actus ⁊ terminus: ⁊ sic cōuertit̄ cū specie differentia. ¶ Ex
oibus autē his que dicta sunt pz: qꝫ differētia vltima ex oi-
bus erit vt act⁹ ex potētia: ⁊ qꝫ actus ille nō est alia eēntia a
potētia: sed eē eius est aliud ⁊ aliud: ⁊ ideo differt per essen
tiam: sed est differētia sicut eiusdē indeterminati ⁊ determi-
nati ⁊ indistincti ⁊ distincti: subm aūt pmū qꝫ nihil est diffe-
rētie distincta nā est ab ipso sicut id qō est mā distincta est na
tura ab eo qꝫ est forma: sicut sepius dictum est: mā aūt nihil
est diffōnis: sed totū eē est potētie ⁊ act⁹ formatiuum. ¶ Si
aūt fiat diuisio qꝫ nō idē multotiens dicat̄ in terminis diffi
nitionū. hoc eni esset inutilis: superfluitas aūt hic accidit:
sicut si qs dirat qꝫ hō ē aial pedale bipes: qm̄ bipes actu dīc
pedalitatē: ⁊ tūc idē est dicere qꝫ aial pedale pedale duoꝝ
pedū: eo qꝫ essentiale superius actu cōtinet̄ in suo inferiori:
⁊ ideo per appositionē nō extrahit̄ de ipso. ¶ Vñ sic dicēs
nihil aliud dicit q̄z aial hn̄s pedes bipes: bipes eni nō ē dif
ferētia hn̄tis pedes s̄z spēs: ⁊ hoc est dicere aial hn̄s pedes
duos hn̄s pedes: q̄uis eni idē sepi⁹ accipiat pp̄ria diuisio-
ne: ita qꝫ diuidētia sunt eēntialia diuiso: ⁊ nō addant extra-
neā eētiā ⁊ dicunt̄ eq̄lr dīatijs veris: tm̄ idē multotiēs di-
cere nugatoriū ⁊ superfluum est. Ex hoc iō est: qa cum dīa
vna sit vltima que est dīe cōis diuise: tūc sic cōtinue pcedē
do ea que est finalis suba: sicut forma ⁊ actus exn̄s erit spēs:
q.i. est totū eē spēs: ⁊ nō erit species bis accepta dīa aliqua.
¶ Amplius aūt cauēdū est qꝫ nō fiat diuisio s̄m accn̄s: si eniz
diuidat sic dicēs: pedaliū aliud albū aliud nigrū: erūt tot di
uisiōes quot sunt sectiōes: quaꝝ nulla est in alia eēntialr: ⁊
ideo nō ordinabunt̄ ad vnū vltimū qō sic act⁹ ereat ab oib⁹
alijs: sicut ex potētijs. sic igit̄ tria cauēda sunt: qꝫ. vz. non acci
piat̄ extraneū diuidēs a diuiso: ⁊ hoc fit qn̄ diuidēs eēntia-
liter nō cōtinet̄ intra ambitū diuisi: ⁊ qꝫ non idē bis dicat̄: qa
hoc est cōtra ordinē diffinietiū: in qb⁹ vnū dz eē pus ⁊ alteꝝ
posterius: ⁊ qꝫ nō sit accn̄tale diuidēs diuiso: qa sic vnuz nō
eēt in alio eēntialr: qa accn̄s qꝫ cū sit in aliquo non est in eo
vt ps q̄dā essentie. Et ex oib⁹ dictis palā est: qa diffō est rō
que est ex veris differētijs: ⁊ harꝫ dīarꝫ finalis est s̄m rectū
dīa ⁊ act⁹. hoc aūt palā erit: si qs tales diffōnes ex diuisio-
nib⁹ collectis trāsponat ab ordine vere diuisiōis in aliū or-
dinē quo 3m in priori eēntialr nō cōtineat̄: vt si qs dicat in
hoīs diffōne: qꝫ est aial bipes hn̄s pedes: superfluū eni ē ha
bēs pedes dicto bipede: sicut paulo ante ostēsuz est: sic enim
dicēdo nō est ordo in suba q̄ est diffinitio ⁊ qdditas. ¶ Si
ergo sic idem dicat̄ queri posset quō oporteret intelligere in
diffinitione: hoc quidem prius illud vō posterius: cum idē
non sit prius se ⁊ posterius: cū igit̄ in diffōne vnū sit pus al-
tero s̄m nām ⁊ intellectū: cōstat qꝫ illud qō est sic prius non
est mā. Adhuc cū vnū sit essentiale ad alteꝝ: cōstat qꝫ est ali
quid forme. adhuc cū vnū sit nō idē alteri: cōstat qꝫ vnū est
genus alteꝝ differentia: ⁊ ex hoc seqtur qꝫ vltima differētia
est tm̄ vna ⁊ simplex: qa abiret in infinitū si qōlibet eēt gen⁹
cū differētia cōprehēsuz: ⁊ sic primū genus est tm̄ gen⁹: ⁊ oēs
intermedie differētie sunt potētie vltime differētie: ⁊ ipa ē
actus vnus ⁊ vltimus. oia aūt intermedia genera subijciū-
tur ex pmo genere qꝫ actu est in ipsis: ⁊ hoc mō gen⁹ ē forma
distincta vltima dīa: quādo s̄m eē accipit̄ qō explicat diffō:
sic ergo ab vltimo actu: ⁊ diffinitio est vna: ⁊ res distincta est
vna ⁊ eadē. hui⁹ aūt pbatio est: qa si cōsideretur aial s̄m eē

Nō quō dīa
dīt a genē s̄m
mā doctoꝝ.

sm q̄ actu est in hoīe ipsa aīalitas nihil est extra rōnē: viuere eni ꝛ sentire ad rōnē formantē ea sunt terminata: qa viuere vel vegetari si accipiatur sm ipm gn̄are: pꝫ q̄ generās est ad formā ꝛ figurā hoīs inq̄ītū hō est: qm̄ in phẏsicis ostēsum est vnūqdq̄ꝫ gn̄ari a cōueniēti: gn̄atiua aūt que est i semine nō ad formā hoīs gn̄aret nisi forme hoīs eēt iformate oīa gn̄ationis pncipia: sicut ostēdimus in libro de nā aīe ꝛ generatiōe. sicut eni instrumēta architecti nō operanꝭ ad formā artificiati: nisi forma arte iformata: ita nec principia generatiōis ad spēm aliquā generāt nisi informata ipa specie: pp qd in seminib⁹ oīuꝫ aīatoꝝ aīa dicit eē sicut artifex: ꝛ sicut in celo intelligentia: hec aūt oīa in antehabitis plene pbata sunt: sicut aūt ad spēm gn̄atiua gn̄at: ita ad eādeꝫ spēm cōuertit nutrimētū nutritiua: ꝛ auget augmētatiua. Sensus aūt ꝛ sensibile depurāt: ꝛ in ordinē agūt ad intellectū: ꝛ ideo dr̄ in ethicis q̄ vires sensibilis aīe participāt aliqualr̄ rōne: ꝛ sicut est in actib⁹ ꝛ potētijs: ita est in nā. Opꝫ igiꝭ qcqd est aīalitatis in hoīe informatū sit rōne: pꝫ igiꝭ q̄ esse est vnuꝫ ꝛ diffinitio vna: qa sic̄ est in oīb⁹ alijs. ¶ Hec igiꝭ ꝛ tot dicta sint a nobis de diffōnibus: que sunt circa diuisiōes: ꝛ q̄ primū est ꝛ pncipalis i his hoc est qd dcm̄ ē q̄les quedam sunt diffinitiones sm ea que diximus.

> Vide p ista sententia Cōmentatorē. 7. methaphi. c cō. 31.

¶ Tractatus Quintus Septimi Libri metaphẏsice: in quo ostenditur q̄ vniuersale non est causa formalis substantie simpliciter: neqꝫ aliqua pars ipsius.

¶ Cap. pᵐ. De diuisiōne sub̄e ꝛ de diffinitione vniuersalis.

> Tex. cō. 44.

Quoniam auteꝫ in hoc toto libro de sub̄a perscrutādū est: iterū repetemus ab initio dicta de sub̄a. Dcm̄ est eni q̄ sub̄a dicit tāq̄ꝫ subm̄ ꝛ tāq̄ꝫ quid erat esse: q̄ ē diffō ꝛ quidditas: ꝛ tertio dr̄ sub̄a q̄ est ex his: ꝛ q̄rto di sub̄a vniuse q̄ pprie sicut dcm̄ est diffiniꝭ ꝛ diffiniꝭ per vniuslia que sunt p̄dicata de se: sicut qdditates ipsi⁹ vel ptes qdditatū. ¶ De duob⁹ aūt modis qbus dr̄ sub̄a dcm̄ est: dixim⁹ eni qōqderat esse ꝛ de subto: diximus eni qa dupl̄r subijciꝭ id qd subm̄ vocaꝭ. Subijciꝭ eni p̄ma sub̄a que est hoc aliqd: vt hoc aīal q̄ substat passiōib⁹ siue formis accn̄talib⁹ que sunt accn̄tia cōposita: subijciꝭ ēt ꝛ diciꝭ subm̄: sicut mā subm̄ est perfectiōe q̄ ē forma perficiēs: ꝛ de his qdē iā dictū est. qa autē vniuse vt vniuse videꝭ qbusdā maxie eē cā formalis ꝛ p̄nᵐ eē ipsi⁹ singularis: opꝫ nos de hoc tractare: ꝛ sic ostēdimus q̄ in generatiōe sensibiliū vniuse nō est agēs ꝛ gn̄ans: ita opꝫ nos ostēdere: q̄ in esse singulariū vniuse vt exn̄s per se nō est cā vel principiū eē alicui⁹. ¶ Ad hoc aūt q̄ hoc bn̄ intelligaꝭ: opꝫ repetere quedā de supradictis: q̄. vꝫ. triplex est vl̄e aū reꝫ: ꝛ hec est cā p̄habēs sicut dicimus solē eē cām vl̄em oīuꝫ gn̄atoꝝ: eo q̄ lumē solis gn̄ale formās est oīa generata: ꝛ lumen intelligentiaꝝ: hoc mō p̄habent oīa quoꝝ sunt cause: ꝛ vniuersa sic p̄haber id qd est vniuersi esse p̄nᵐ: sicut ars ꝛ intellectus artificis p̄habet artificiata oīa. ¶ Aliud aūt est vniuersale q̄ est nā qdē prius re ipsa: ꝛ tpe est cuꝫ ipsoꝝ: ꝛ hec est nā rei formalis quā supra sm significatū nois vocauim⁹: sꝫ id qd est in re ipsa nā: cū eni dico hō duo importanꝭ per nomē. s. quo iponiꝭ nomē: ꝛ cui ꝛ quo imponiꝭ ipm nomē est q̄ primo format ꝛ monet itellectū eius qui audit vel noiat nomē: ꝛ hec est forma a qua nomē imponiꝭ: ꝛ per hoc deueniꝭ ad hoc cui⁹ est illa forma: ꝛ hec est sub̄a cui nomē imponiꝭ: pp qd diciꝭ q̄ antiq gr̄matici querebāt qd nomē p substātia ꝛ qd p qualitate: accipiēdo igiꝭ id cui imponiꝭ nomē hō sm id qd est in re ipsa illud est vera sub̄a hoīs: cui attribuitur vera diffō. ¶ Nō autē siue hoīs sub̄a dupl̄r ꝯsideraꝭ: sꝫ se. vꝫ. ꝛ sm ea que accidūt eidē: ꝛ sm se qdem nō est nisi ipa sub̄a: cuius mā nulla ps est sic diximus in antehabitis. Si autē cōsideraꝭ sm ea que accidunt ei: tunc cōsideraꝭ sm eē q̄ cōtingere ei pōt ex cōparatione ad aliud: de se qdem considereꝭ sm esse q̄ hꝫ ex hoc est radius imālis intelligētie sic accidit ei eē in itellectu possibili sicut in loco sue spēi. Si auteꝫ cōsidereꝭ sm eē qd accidit ei in mā sic est actus mā̄e: ꝛ si ꝯsideraꝭ sm eē quo est in particulari: hoc est duob⁹ modis: hoc eni potest cōsiderari sm potētiaꝫ ꝛ aptitudineꝫ quo sm eē multiplicabile est in particularia: ꝛ sic est vniuse. aut cōsideraꝭ sꝫ q̄ actu est in illis: ꝛ sic est singulare suppositū sub cōi natura demōstratū: sicut cū diciꝭ hic hō vel ille: ꝛ q̄cūq̄ꝫ quatuoꝝ vltimo dictoꝝ modoꝝ accipiaꝭ vniuse sic vniuersale eē dicit: ꝛ nō ens per se exn̄s: ꝛ ideo vt sic acceptū vt dicit Boetius sit quedā silitudo eēntialis eoꝝ quoꝝ ipm ē: ꝛ nō dicit nisi eē sub̄ale ipsoꝝ: ꝛ hoc mō est ꝯn̄s id cui⁹ est vniuersale: ꝛ hoc mō est tertio mō dcm̄ vniuse: ꝛ sic predicaꝭ de omni eo de quo p̄dicaꝭ: nec sic dicit ens q̄ sit sub̄a aliq̄ existēs sm se: sicut dicimus mām existere non in alio ꝛ formaꝫ eē essentiaꝫ ad sui eē non indigentem alioquodā in quo eē accipiat forme: ꝛ sic dicit hoc aliqd existere sm se: sꝫ vniuersale: sic dictū est esse substātiale q̄ semp est in alio: nec eē potest quādo in alio nō est: ꝛ hoc mō nō est substantia sed substātiale qōdaꝫ esse q̄ accidit sub̄e per hoc q̄ vniuse secūdo mō dictū est qualitas substātialis ꝛ sub̄a exn̄s: ꝛ de hoc vniuersali sic eē ꝯn̄teꝫ ꝛ sub̄am nullā dicēte: sed potius modū accidētis habēte dixerūt qdam: q̄ erat cā ꝛ p̄nᵐ esse: q̄ si esset verum cū causa ꝛ principiū eius q̄ existit per se sit ens ꝛ essentia nullo indigens ad suum esse: ꝛ sic determinata vna vnius: ꝛ nō sit causa per hoc q̄ est eē in alio: sed per hoc q̄ est eēntia absoluta diuina ꝛ optima oporteret: q̄ vniuse p̄dicatū de re esset talis existentia: ꝛ hoc nō est veꝝ: cum existens de existente ꝛ ens de ente nō prediceꝭ: sicut iā ante diximus: sꝫ potius hoc qd predicaꝭ vt inherēs predicatur: ꝛ vt eē subiecti de quo predicaꝭ: ppter qd diximus q̄ si subꝫ qd est exn̄s ꝛ nō inherens de subiecto p̄diceꝭ nulla est p̄dicatio q̄ soꝝ. est soꝝ. vel soꝝ. est plato. Sic igitur accepto vniuersali ostendemus q̄ vniuersalis non est substantia.

¶ Cap. 2ᵐ. In quo ostēdiꝭ plurib⁹ rōnibus q̄ impossibile sit quorūlibet sub̄am esse dē numero vniuersal̄r dictorum.

> Tex. cō. 45.

Quod aūt impossibile sit quorūlibet sub̄am eē de nūero vniusal̄r dictoꝝ videꝭ multis rōnib⁹: primū quidē qa id qd real̄r est sub̄a singuli ē ppria singuli: ꝛ que realiter nō est in alio nec cōtingit alij: vniuse aūt q̄ a qbusdaꝫ diciꝭ eē substātia est qd sm actū cōe est: hoc eniꝫ diciꝭ vniuse qd plurib⁹ in esse aptū natū est: ꝛ hoc eē cōe ꝛ oībus sm actū in esse dicūt qui vniuse sub̄am dicūt eē oīuꝫ. ¶ Amplius si vniuse sub̄a est hoc mō quo ipm cōe oium est: queramus cuius est sub̄a: aut eni est sub̄a oium: aut nullius: qa vna rō est de oībus illis que claudunꭍ intra ambituꝫ sue p̄dicationis: oium aūt nō est possibile q̄ vnū ꝛ idē sm reꝫ sit sub̄a cōis eo q̄ diuisa: ꝛ distincta sunt sm suas substantias oīa. ¶ Sed si dicaꝭ q̄ est vnius solius: cū vna rōne se hēat ad alia: sicut ad illud qd dicitur eē opꝫ q̄ ipꝫ sit ēt oīa alia: quorūcūq̄ꝫ aūt est vna sub̄a ꝛ vnū qd erat esse sm eē ea sūt vnū. ergo oīa que vniuse circuit ambitu sue p̄dicatiōis sūt vnū: ꝛ cum ponaꭍ vniuse eē sm id qd est in nā cōe eē oium sequitur ex hoc q̄ oīa sint essencial̄r vnū: sic eni dixerūt q̄ vniuersale sm id qd est nā quedā ꝛ qdditas est pars particularis: si aūt vniuse nō vniuse nō nisi rōne cōe diceret hoc esset veꝝ: sed ex hoc sequiꭍ vniuse eē sub̄am: sꝫ poti⁹ eē sub̄ale: sicut diximus. ¶ Amplius sub̄a sm id qd est non diciꭍ de aliq̄ vt subto sub̄a inq̄ꝫ que est real̄r sub̄a entis: qa illa est ppa: vniuse aūt sm esse vniuslis nō sm id qd est semper dr̄ de aliquo vt subto: sicut cōstat ex p̄habitis: ergo vniuse nō ē substātia sm eē vniuslis: ꝛ hoc qdē est necessariū. ¶ Sꝫ queramus an sic qdem nō cōtingat in eē vniuse eis qb⁹ inest sicut aīal diciꭍ in eē in hoīe ꝛ equo: sicut q̄ sit quedā qdditas ipsorū realis sm id qd est vnū existēs in vtroq̄ꝫ: vt nō dicaꭍ qd in vtroq̄ꝫ: sed potius dicaꭍ quedā rō ipsoꝝ: ita. vꝫ. q̄ sicut dixit Plato q̄ qd hoīs ꝛ quid equi sit diuersūꝫ ꝛ singulare sit vtrūq̄ꝫ ꝛ corruptibile: sed quedā forma est icorruptibilis cōmunis vtriq̄ꝫ: que nō est qd ipsoꝝ sed separata: ꝛ illa est rō ipsoꝝ per quā accipiꭍ scia incorruptibilis de ipsis. ¶ Si autē sic dicaꭍ nihil differt ēt si oīuꝫ vnū vniuse rō dicaꭍ eē oīuꝫ eoꝝ que sunt in substātia: qa per illā cōitatē non vnius erit sub̄a alicuius vni⁹: sicut hoc vniuse hō sub̄a dr̄ eē hoīs isti⁹ in quo est: ꝛ tūc idē incōueniens iteꝝ accidit q̄ p̄us: erit. n. vniuse sm eē aīalis sub̄a: ꝛ illius sub̄a erit in quo est vt specie siue forma sub̄a exn̄s vt ppriū illi: ꝛ qd ē ppriū illi nō inest alijs: ꝛ sic redit idē incōueniēs q̄ prius: ꝛ hoc qdē sequitur ex hoc q̄ vniuse vt ens aliqd sm se exn̄s vnū de oīb⁹ p̄dicari diciꭍ: qd nō ē. veꝝ: p̄dicaꭍ eni vt eē sub̄ale. Sicut per

> Vle triplex.

> Nō hic de vli clarā auctoris sniam.

> Tex. cō. 46.

antedicta

antedicta manifestū est: ꝛ tūc nō est substātia sed est sbale.

Tex.cō.47. ¶ Amplı⁹ autē īpossibile ꝛ incōueniēs est hoc qḋ est vniuſe ſm eē vniuſis eē partē ꝛ formā eoꝝ que sunt: ꝛ sbe eē indiuidue designate: sicut dicunt qui vniuſe ſm esse vniuſitatis acceptū dicūt eē subām: īpossibile eniꝫ ꝛ incōueniēs est hec designata indiuidua ꝛ sbam que vere est p̄ma sba eē vel componi ex nō substātijs: ꝛ iteꝝ impossibile est ꝙ sit ex hoc qḋ ē hoc aliqḋ: qa hoc est in se pfectū existēs: ꝛ non hꝫ rōnē essentialis partis cōponētis substātiā. Sꝫ hoc qḋ est ſꝫ vniuersale eē vniuſitatis est quale sicut hostensum est: ꝛ id ex q̄ est aliqd est p̄us illo: ergo si particularis sba que vere substātia est ex vniuſi cōponiꝰ ſm id qḋ est: sequiꝰ ꝙ ex q̄li cōponiꝰ: ꝛ ꝙ qualis sit prius ipsa sbās: ꝛ hoc qḋē est impossibile: qualis eni neqꝫ rōne: neqꝫ tempore: neqꝫ gnātione p̄us est q̄ꝫ sba. passiōes eni impossibile ē eē priores substantia: qꝛ si essent priores: tunc essent separabiles: ꝛ hoc nō pōt eē: qa in principio huius septimi ostēsum est ꝙ per substātiam diffiniunꝰ: cū nihil sint nisi esse qōdaꝫ sbe. ¶ Est autē hic aduertēdū ꝙ in veritate differentia est qualitas essentialis ꝛ generis ꝛ speciei cōstituēs: ꝛ ideo qꝛ essentialis est eēntia ſm se accepta: ꝛ non ab esse deriuata: sed potius per se ipsam eē faciens prior est ipsa cōposita substātia quā constituit: sed hoc mō accipiꝰ in esse forme ꝛ esse diuini cuiusdaꝫ ꝛ optimi: qa sic est radius diuini luminis ꝙ optimū est vniuſitatisqꝫ ſm analogiā quā pōt pertingere ad ipm: accipiꝰ autē aliquādo vt designatio eē sbalis cōpositi: ꝛ tūc est cōsequens totū illud cuius eē substātiale designās. hoc igitur mō relatū ad esse vniuſitatis in oībus est vniuſe: ꝛ hoc mō qualitas est cōsequēs cōpositūꝫ: sicut iā p̄batū est: ꝛ hoc mō acceptum est ab his qui vniuſe in eē vniuſis subām eē singularium posuerunt.

Tex.cō.48. ¶ Amplius socrati ſm istā opinionē inerit substātia: si eni vniuſe vt ens predicaꝰ sicut illi dicunt: ꝛ nō sicut esse substātiale: tūc cū diciꝰ soꝛ. est hō: hō qui est in predicato est in sorte sicut substātia: ꝛ ens per se existēs: ergo inest ei sicut aliqs hō: ergo sortes est hoc ꝙ est sortes ꝛ aliquis hō: cum eni sortes sit singulare qōdam: ꝛ hō vt per se existēs prediceꝰ de ipso: ꝛ nō sicut inherens: ꝛ eē opꝫ ꝙ homo stet pro aliquo singulari ꝛ distincto hoīe: ꝛ cūꝫ sortes sic dicaꝰ esse hō queraꝰ: aut eni est homo qui est soꝛ. aut est hō qui nō est sortes. Si autē est hō qui nō est sortes: tūc hec ꝓpositio est falsa. soꝛ. est hō. Si aūt est hō qui est soꝛ. ergo hō qui est intelligibilis sba solum soꝛ. est: est aūt soꝛ. ēt qdam homo sensibilis: ergo sortes est hō sensibilis ꝛ hō intelligibilis: igiꝰ sortes est hō quidam: ꝛ hō qdam totalr̄ vō sine vniuſr accidit si hō qui predicaꝰ de singulis est sba in sublecto existēs: vt sba distincta ꝛ nō vt eē substātiale: ꝛ similiter alia quecūqꝫ ita dicunꝰ sine predicantur: vt hō ꝙ nihil aliorum predicatoꝝ que sunt in rōne diffinitiua est sba inherens: ꝛ ꝙ nihil eoꝝ est extra ea de qbus dicunꝰ: ꝛ ꝙ esse eoꝝ est in alio. ¶ Dico aūt nō esse extra ea de qbus dicuntur: qa sequitur ex dictis ꝙ nō est qōdā separatuꝫ existens aīal preter aīalia aliqua ꝛ singularia: ꝛ similr̄ sequiꝰ ꝙ nihil aliud de numero eoꝝꝫ que sunt in rōībus diffinitiuis sine extra ea de qbus dicūtur: ꝛ ex hoc sequūtur multa inconuenientia: quādo eni insunt eis ꝛ vt sbe insunt ꝛ nō vt eē substantiale: vt cū dico ꝙ hic hō est homo: aut eniꝫ est idē homo aut diuersus: ꝛ si est diuersus: tūc ꝓpō est falsa. Si autē est idē ꝛ est in eo: tūc sequitur ꝙ idē est in seipso: ꝙ nō capit intellectus. speculātibus aūt subtiliter ex his ꝛ hmōi rōnibus palam est: ꝙ sba rei nō est aliquid de his que vniuſr ſm esse vniuſitatis existūt: ꝛ ꝙ nullū cōiter p̄dicatoꝝ significat hoc aliquid: sicut per se exñs vt asserit Plato: sꝫ significat eē substātiale ꝙ est qualis vel talis: sicut per nomē p̄dicatū designaꝰ. ¶ Sin autē non sic dicaꝰ alia quoqꝫ multa impossibilia accidūt p̄ter inducta: ꝛ inter alia īpossibilia accidit tertiū esse hoīem: ꝛ tertio ꝓpato accidit eē infinitos: qꝛ si cum dico soꝛ. est hō predicaꝰ hō non vt esse: sed vt hō per se existens ꝛ sub ens: ꝛ hoc est hoc aliqs hō ꝛ ille est vniuſis: ꝛ nō sensibilis: hō ergo est hoc sensibilis hō ꝛ intelligibilꝰ homo: p̄dicatur aūt hō de vtroqꝫ istoꝝ: ꝛ per eandē rōnem est etiā ille sba per se existens: ꝛ ille est tertius ab vtroqꝫ illorū: ꝛ de illis tribus predicabitur quartus ꝛ sic in infinitum.

Tex.cō.49. ¶ Amplius ēt ita manifestū eē vniuſe: ſm esse vniuſitatis substātiā per se existētē non eē: nec aliquā partē huius substantie: impossibile est eni subām vnam cōpositam eē ex talibus substātijs duabus vel pluribꝰ que insunt: sicut perfectiōes hoc est sicut existētis distictis in seipsis perfecta: quecūqꝫ sic distincta sunt sua perfectiōe: ꝛ sunt duo nunq̄ꝫ sunt vnū perfectiōe: qa vtrūqꝫ sua forma distinctū est ab alio: sꝫ si aliqua duo sunt potestate illa possūt vnū fieri vel eē actu: sicut linea potētia est duo media ꝛ actu vnum: ꝛ sic duplum actu ex duobꝰ potestate dimidijs. huius aūt cā est: qa endelechia diuidit vt forma māꝫ terminās: sic aūt suis endelechijs separate sunt sba sensibilis ꝛ vniuſis ſꝫ eos qui vniuersale substātiā eē dicūt: igiꝰ si dicaꝰ cōposita ex vtraqꝫ istarū sba esse vnū aliqḋ nō erit cōposita ex his substātijs distictis: que similiter eē īsunt sicut dicit Plato: ꝛ hac cōsideratiōe Democritus falsam positionē asserēs cām verā: tamē sue opinionis assignās dicit recte cū dicit impossibile esse: aut ex duobꝰ actu perfectis existētibꝰ ꝛ separatis vnuꝫ fieri: aut ecōuerso ex vno fieri duo perfecta ꝛ sepata que īsernot ei sicut distictū eē in ipso habētia. Illi eni qui sequunꝰ Democriti opinionē faciūt oium reꝝ esse subām dimēsiōes indiuisibiles siue athomos: ꝛ hos eē distinctos suis actibꝰ: ꝛ ideo nihil vere dicūt vnū esse: sed cōpositiōe ordine ꝛ figura athomoꝝ dicūt res distingui: ꝛ nō ſm verā que faē vnū distinctū: ꝓpter qḋ etiā negant eē gnātionē: palam aūt est: qa etiā in nūero se habebit silr̄ apud eos qui dicūt numerū eē existentium subām. ¶ Si eni numerus est cōpositio vnitatū: sicut diciꝰ a quibusdā: in tali eni numero opꝫ alteꝝ dicere: ꝙ. vꝫ. dualitas quā illi aliqueꝝ rerum dicūt eē subaꝫ: aut nō vnū qd ꝛ sic nō est sba vna vniꝰis dualitate volitas existēs: nō est endelechia distincta per se: sed potius vna vnitas misceꝰ alteri: vt ex vtraqꝫ fiat vnū: sicut dicimus ex mixtis vnū fieri: ꝛ hoc illi nō dicūt quia ponūt nūeros eē substātias reꝝ quin potius dicūt vnitates endelechia manere distinctas. Ex oībus igiꝰ inductis manifestū est vniuſe ſꝫ eē vniuſis subām distinctā ꝛ per se existentem non esse.

¶ Cap. 3m. De solōne dubitationis exorte ex p̄dictis ex qua solutione arguitur contra ponentes ideas.

Tex.cō.50. Habet tñ qḋ dictum est quandā dubitationem que ēt mouit Platonē ad hmōi positionē. Si eni ſm iā inducta dicaꝰ ꝙ nō possibile est aliq̄ꝫ substātiā esse ex vniuſibus: sicut ꝓbatuꝫ est: eo ꝙ vniuſe est tale aliqḋ qḋ potius dicit eē substātiale qōdā sicut ꝛ qualitas dicit eē substantie: ꝛ ideo vniuſe impossibile est signare hoc aliqḋ absolutum ens: sicut absolutū ens est forma ſm ꝙ est eēntia ꝛ absolutū ens est mā ſm ꝙ est eēntia quedā: ꝛ sicut absolutum ens est cōpositum: ſm dicta ēt nō ꝯtingit aliquā endelechiā que sba est esse ex his que nec substātie sunt. His oībꝰ sic suppositis videꝰ sequi ex dictis ꝙ nulla p̄ticularis vel vniuersalis substātia sit cōposita: qa oīs talis compositio sit ex mā vniuſis cōicabili ꝛ mā particularis īcōicabili: igitur oīs substātia est incōposita: qa ēt spēs cōponiꝰ ex qd est qḋ ē genus: ꝛ quo est qḋ est aliis: ꝛ vnū est incōicabile ꝛ determinatū ꝛ alteꝝ incōicabile ꝛ determinās: dico aūt incōicabileꝫ p diuisionē formalē: lꝫ sit cōicabile per māe diuisionē: igiꝰ nec rō diffinitiua erit alicuius substātie: quia oīs diffinitiua rō est alicuiꝰ cōpositi: hoc aūt ē ꝯtrariū ei qḋ videꝰ oībꝰ. ¶ Oībꝰ eni bene sapiētibꝰ videꝰ qḋ ꝛ a nobis dudū in hoc lib. dictū est: ꝙ aut solius substātie est diffinitiuus terminus: si vere accipiaꝰ ꝛ primo dicta diffinitio: aut ꝙ maxie sit sbe si cōi noīe diffinitio dicta accipiaꝰ. per hec aūt que nūc dicta sūt sequiꝰ ꝙ nec substātie est diffinitio: igiꝰ videꝰ ꝙ nullius penitus sit diffinitio. Queramꝰ igiꝰ verū mō quodā erit per vniuſis diffinitio ꝛ mō qōdā nō erit: sicut eni in p̄missis innuimus si accipiaꝰ vniuſe ſm id qḋ est substātia ꝛ diffinit ꝛ diffinitur: si aūt accipiaꝰ ſm eē vniuſis quale est nō est diffiniēs nec diffinitū: hoc aūt qḋ nūc in summa dictū est in posterioribꝰ in octauo libro dicēdis erit magis manifestum.

Tex.cō.51. ¶ Ex his aūt eisdē que dicta sunt manifestū qd euenit inconuenientium his qui ponūt ideas que sepata dicūt entia: ꝛ substātias rerum singularīū: ꝛ dicunt ꝙ spēs cōstituunꝰ simul ex genere separato ente: ꝛ differētijs separatā eē habitibus. Scđm hec eni dicta querimus de aīali illo ꝙ est genꝰ separatū: ꝛ est in hoīe ꝛ in equo: aut eniꝫ hō ꝛ equus in illo aīali idem ꝛ vnū numero sunt: aut diuersum numero in il-

lo est homo ab equo. ¶ Nõ eni querimus vtrũ in ipso aiali
sint hõ ⁊ equus vnum rõne: palam nãq; est q̃a in ipso sunt
vnum rõne: cum ⁊ nomẽ vnum sit: ⁊ rõ substãtie est eadem:
dicens enim aialis rõnem in vtroq; eandem dicit rõnẽ. Si
igit̃ homo qui est vniuẽe est aliq̃s homo s̃m se separatum
esse habẽs: tũc necesse est q̃ etiã ea ex q̃bus cõponit̃ ille ho-
mo: sint etiã separata s̃m se: ⁊ sic hoc aliq̃d significatũ: quia
omne qd̃ hʒ esse actu ⁊ separatuʒ ⁊ distinctuʒ est hoc aliqd:
hec igit̃ sunt separata: ⁊ sunt de nũero substantiaruʒ s̃m se
existẽtiuʒ. Igitur aial genus s̃m se existit sicut ⁊ hõ: ⁊ sic ani
mal nõ est substãtia hominis: q̃a id qd̃ est substantia alte-
rius nõ separatum s̃m se existit: sicut in antehabitis p̃batũ
est. ¶ Adhuc autẽ s̃m se hoc animal q̃ est in equo: aut ideʒ
equo ⁊ aiali sensibili q̃ est equus: aut diuersuʒ: ⁊ si est diuer
sum: tũc p̃positio est falsa: cuʒ dicit̃ hoc aial q̃ est equus est
aial. Si autem est idẽ tunc animal separatũ est in nõ sepa-
rato sensibili: sicut si tu idẽ in teipso sis. ¶ Ostẽdimus autẽ
in quarto phẏsicoꝝ. q̃ intellectus nõ admittit̃ aliqd esse in
seipso. ¶ Adhuc autẽ queramus q̃mo erit vnum in his que
actu ⁊ separatiʒ sunt existẽtia. hoc eni nuper ex rõne Demo-
criti ostẽdimus ĩpossibile esse. ¶ Adhuc queramus q̃re il-
lud aial qd̃ ẽ genus ⁊ separatũ existit nõ existit per seipsuʒ:
sed ponit̃ esse in aiali sensibili ⁊ substãtia ei᷒ existere: oẽ eni
qd̃ per seip̃m separatum hʒ esse illud existit per seip̃ʒ nõ in
digens alio ad existẽdum. ¶ Demũ iterũ obijcit̃ cõtra po
sitionẽ istam: cõstat eniʒ q̃ vnũ genus qd̃ est pedale aial cõ
stituat oppositas spẽs participatiõe bipedis ⁊ multipedis:
⁊ ex hoc seq̃t̃ impossibile si differẽtie ille sint separate: opʒ
q̃ sint actu. Nõ autẽ sunt nisi in genere vno: ergo vnum ge-
nus actu simul habebit oppositas differẽtias actu existen-
tes. ergo cõtraria simul actu inerunt eidẽ vni ⁊ eidẽ enti q̃
distinctũ hʒ esse ⁊ separatum: si autẽ cõtradicat aliq̃s obie
ctis istis ⁊ dicat: q̃ genus quidẽ est res per se existẽs: ⁊ sub-
stantia nõ esse substantiale sicut diximus: sed nõ hʒ distin-
ctum eẽ a rebus: quoꝝ est substãtia: sed est in eisdeʒ. Tunc
queramus q̃s modus est per quẽ est substãtia quãdo dicit
aliq̃s aial bipes: aut animal habẽs pedes s̃m quẽ moduʒ.
v[illegible] cõiungit̃ aial bipedi ad cõstituendũ spẽm: sicut res con-
iungitur rei ⁊ ens enti: ex quo nõ est eẽ: sed ens per se: sicut
ista positio dicit: forsan eni dicit aliquis q̃ cõponitur sicut
pars parti: aut copulat̃ sicut pars cõtinui copulatur conti-
nuo: aut q̃ forte miscet̃ sic miscibilia que alterant̃ ad vnuʒ
mixtionis mediũ: sed oĩa hec incõueniẽtia sunt: q̃a in his
oĩbus est cõitas rei ⁊ entis s̃m se: in vniuẽsibus autẽ esse cõe
non cõsiderat̃ sed rõne: in cõpositis eni ex forma ⁊ mã vł ex
mẽbris diuersis q̃libet cõponẽtiũ est res quedã: ⁊ non esse
rei qdd̃ã: ⁊ silr̃ est in copulatis in cõtinuo: ⁊ silr̃ est de mixtiꝭ
in mixtiõe: oĩa autẽ hec inconuenientia sunt de vniuẽsi dcã:
q̃a omnibus dictis trib᷒ modis diuersuʒ s̃m eẽ cõpositum
⁊ copulatũ vel cõmixtuʒ est in vnoquoq; cõpositoꝝ ⁊ copu-
latoꝝ ⁊ mixtoꝝ: ⁊ nõ est vnũ in quolibet: isti aũt qui separa
ta dicũt vniuẽsia dicũt vnũ eẽ in vnoquoq; sui ambit᷒ parti
culari. Si aũt sic cõponit̃ vel copulat̃ vel miscetur: sed infi-
nita sunt copulata cõposita ⁊ mixta: quoꝝ dicit̃ aial eẽ sub-
stãtia: nõ eni põt dici q̃ hõ sit aial s̃m accidẽs: igitur opʒ q̃
aial multiplicet̃ in illa ⁊ in oẽs partes cõpositoꝝ copulatoꝝ
⁊ mixtoꝝ: igit̃ aial q̃ est substãtia taliũ est multiplicatum in
infinitũ in hoc ⁊ partes eoꝝ: ergo nõ est res vna cõis aiali-
bus. Et si res est diuersa ratio rei diuersa est: ergo aial non
est vniuocũ ad illa: ⁊ sic nõ est genus. ¶ Hec aũt rõ Aristote
lis valde est aduertẽda: q̃m in cõpositis ⁊ copulatis ⁊ mixtꝭ
nulla est forma: que s̃m eẽ nõ sequat̃ nãm mixti: ⁊ ideo dici
mus q̃ nõ est aial ⁊ equus simul: neq; in sano ⁊ iuuenis sit:
neq; iuuenis ⁊ senex simul sine vir: ⁊ etiã s̃m prudentiam di
ctus intellectus hoc mõ nõ videtur equaliter inesse oĩb᷒ ho
minibus: sed potius in sedẽdo ⁊ quiescendo sit aia sciens ⁊
prudẽs: ⁊ cũ in vnoquoq; fieri sint infinita facta: videtur q̃
quelibet forma hmõi sit infinita quodãmõ potẽtia ad actũ
procedẽte: nec sit eadẽ in vna hora que est in alia: sicut non
est eadẽ sanitas in mane ⁊ in vespere: ⁊ si aliq̃ forma est que
huius nullã recipit alterationẽ per accñs videbit̃ illa sepa-
rata eẽ ⁊ nõ vna eẽ oĩum: intellectus aũt immixtus ⁊ separat᷒
videt̃ taliter eẽ separatus: ⁊ ideo idẽ eẽ omni: hec aũt ⁊ hu
iusmodi in lib. tertio de aia sufficienter satis determinata

4.ph.t.c.24.
Tex. cõ. 51.
Documentum
Tñó phoc. 7. phy.t.c.20.

sunt: tñ a silr̃ huius dixit Plato ideas esse separatas: ⁊ for
mas que sunt in indiuiduis dixit imagines eẽ ideaꝝ: sic eni
vnus dicit̃ intellect᷒ per suũ lumẽ agens ambiẽs oẽs intelle
ctus cõtinuo ⁊ tẽpore cõiunctos: ita dixit ideã vnã vt radiũ
quẽdã agentis itellectus in ipso itellectu existẽ ambientem
omnes formas sensibiles eoꝝ quoꝝ est vna cõitas. Et for-
te non oĩno dicit falsum: sed de hoc pertractare est alteriꝰ
p̃tis. nũc eniʒ non suscipimus explicare nisi dicta ⁊ opinio-
nes Peripatheticoꝝ: ⁊ ideo adhuc reuertẽtes ad p̃positũ
obijciemus cõtra eos qui dicebãt vniuẽsia eẽ quedã separa
ta: dicimus igit̃ q̃ s̃m hoc idẽ aial separatuʒ multa erit: eo
q̃ vnũ ⁊ idem separatũ aial erit substãtia in vnoquoq; ani
mali sensibili: ⁊ hoc q̃dem sequit̃ ex hoc q̃ sensibile aial nõ
dicit̃ animal vniuẽe: s̃m aliud aliquid accidentalẽ: cũ dicit̃
hoc aial nisi s̃m ipsam separati aialis substãtiam: si autẽ
sic nõ dicatur: sed q̃ s̃m aliud dicit̃ aial: tunc sequit̃ q̃ ho-
mo sensibilis erit ex illo aiali s̃m q̃ dicit̃ animal: ⁊ tũc illud
idẽ s̃m q̃ dicit̃ animal erit genus ipsius: cũ dicit̃ hõ est ani-
mal ⁊ separatum non erit genus ipsius. ¶ Amplius aũt s̃m
eos qui ponũt ideas esse oĩa ex quibus est hõ formalr̃: ⁊ s̃ʒ
diffinitionem sunt idee: est autẽ substãtia hoĩs idea ex quo est
s̃m subaʒ. igit̃ idea ex qua est homo nõ est aliud: ⁊ aliũ sub-
stãtia hominis sed idem: esset eni impossibile dicere: q̃ hõ
sub aliter esset ex idea: ⁊ q̃ tamẽ cũ illo aliud eẽt s̃m substã-
tiam hõ q̃s idea: ex hoc autẽ sequit̃ q̃ ideʒ idea aie animal sit
vnũquodq; aial per substãtiam: ⁊ sic omne aial in animali-
bus sensibilib᷒ existẽs est idem aial per subaʒ: ⁊ ea sunt vnũ
numero que sunt eadẽ per substãtiã: igit̃ oĩa animalia sunt
vnũ numero animal. ¶ Amplius queramus ab istis ex q̃-
bus separatis illa sunt sensibilia: ⁊ q̃mo sũt illa animalia ex
per se aiali separato: aut q̃mo potest intelligi q̃ possibile sit
esse aial qd̃ ideʒ est q̃ substãtia istius sensibilis aialis: ⁊ ta
men sit separatũ preter animal hoc sensibile. ¶ Amplꝰ que
ramus q̃mo ea sint separata: ⁊ tñ sint in sensibilib᷒: hec eniʒ
omnia sunt: ad quoꝝ positionẽ sequitur multo absurdiora
dictis: si autẽ impossibile est sic se habere p̃pter incõueniẽ-
tia que sequũtur: palã est q̃a non est idea istoꝝ sensibilium
separata ab eis sicut q̃dam dicũt. ¶ Opʒ igit̃ q̃ vniuersa-
le in esse vniuẽsis sit dispositio particularis: ⁊ sic substãtialis
particularium similitudo: ⁊ ideo nõ est substãtia eoꝝ: sicut
eniʒ iã sepius diximus: natura ipsa que forma est vt nũ con
siderata multiplicabilis est in multa: ⁊ tunc multa est ⁊ diui
sa ⁊ singularia: q̃ tamẽ est essentialis similitudo intellect᷒
ãgit eam ex multis ad vnũ: q̃a vnuʒ est qd̃ abstrahit̃ ab oĩ-
bus: ⁊ hec cõitatis vnitas p̃cedit a singularitate sua in ma
teria: inquãtum est causa similitudinis essentialis: ⁊ hoc mo-
do vniuẽe in intellectu est: ⁊ posterius ⁊ nõ causa rei parti-
cularis: sed causatur ab ipso per intellectũ abstrahenteʒ: et
sic patet q̃ est esse qdd̃ã: sicut dispõ est esse eius q̃ disponit̃
per ipsam: si quis igit̃ ponat ipsum ens qdd̃aʒ in se cõsistẽs
⁊ cãm rei particularis: tũc obuiabũt oĩa inconuenientia in-
ducta: ⁊ hoc modo dixerunt existens per se eẽ illi qui posue
runt ideas: sicut manifestum est ex omnibus inductis.

¶ Cap. 4m. Q̃ idee sensibiliũ sũt singularia de quib᷒ nec est
diffinitio neq; demõstratio ex quo sequit̃ q̃ nõ vlia sunt.

Quoniam autẽ sicut in antehabitis est expositũ
est diuersa substãtia id qd̃ vocamus integruʒ:
⁊ id qd̃ vocatur rõ sine vniuẽe q̃ diffinitur: opʒ
igitur iteruʒ ex hoc cõsiderare vtrum separato
rum sit diffinitio vel demõstratio: si eni non est
diffinitio ipsoꝝ vel demonstratio cõsequit̃ q̃
non sint vniuersalia: sed particularia per modum integro-
rum: dico autem q̃ hoc qd̃ sic est substantia: sicut integrum
est cum materia cõcepta ratio sine forma: sicut diximus in
antehabitis. ¶ Alia vero substãtia est: que est s̃m formam: ⁊
vniuersale est tota ratio: cuius nulla pars est materia: que
cum ita dicta sint: constat q̃ harum substantiarũ que sunt:
sicut integra est per se corruptio: eo q̃ etiã generatio est hu
ius rationis: sine forme dantis rationem: que est cõcepta cũ
materia. illius autẽ rationis que est tota ratio nõ est sic ge-
neratio: vt etiam corrũpatur s̃m se: ⁊ hoc pʒ quia in artifi-
cialibus que imitãtur naturalia nõ sit domus vniuersalis
s̃m se accepta preter particulares domos: sʒ sit hec dom᷒:
⁊ ab hoc artifice veruʒ illa que sunt tota ratio sine genera-

Tex. cõ. 53.

tione sunt et nõ sunt: qa non per se fiunt vel destruuntur: sed potius fm essentiam ingenerabilia sunt et incorruptibilia: fm esse autẽ q habẽt in integris generãtur et corrũpũtur illis generatis et corruptis: ostẽsum est enim in antehabitis: qa nullus talia generat vel facit per se: ꝑpter qđ substãtiarum sensibilium et singulariũ: nec diffinitio est vera neq demõstratio: qa omnia sensibilia habẽt materiã: cui⁹ hec est natura q per eam cõtingit ea aliquãdo esse: et aliquãdo nõ esse: dico autẽ sensibilia que qualitatibus tactus sunt determinata: et sicut in pmo celi et mundi ostẽdimus. q potentiaz habet ad nõ esse non est potẽs esse semper: et ideo oia singularia sensibilium sunt corruptibilia. Si ergo sicut in analeticis posterioribus ostẽsum est: demõstratio est necessariorum que semper sunt: diffinitio sciẽtialis que est demõstrationis principiũ: est etiã necessarioꝝ semper existentium: et hec nõ contingit eẽ et non esse: sicut nec ipsa scientia que effectus est demõstratiõis: quãdoq sciẽtia est: quãdoq ignorantia: sed potius de sic cõtingẽtibus est opinio: que est tremens vnius partis cõtradictionis habitus: ꝑpter formidinem alterius. Ita ergo cõtingentis nõ contingit esse demonstrationem nec diffinitionez: sed potius opinio est de ipso: palam igit q nunq̃ erit talium singulariũ sensibilium diffinitio: nec demõstratio: corrupta enim sciẽtiã habẽtib⁹ verum nõ sunt manifesta quãdo habentur a sensu saluatis veris eoꝝ rationibus vniuersalibus in anima: qa non propter hoc qđ in sensu accipit est sciẽtia ipoꝝ: sz per hoc q in anima est vniu'le eorũdem: igitur subarum sensibilium nõ erit demõstratio neq diffinitio vera: que est per partes q̃litatiuas sicut diximus: quapropter quãdo qs diffinit oportet illum ad tãtũ studẽtem esse: vt si diffinit singulare vt nõ ignoret vniu'le: q semper et incorruptibiliter est actu: et hoc est vniuersale: q totum est ratio. si eñi hoc ignorat nõ contingit diffinire: igit nec ideam aliquã est diffinire: est enim idea de numero singularium ex quo separata eẽ fm se ponitur vt dicunt ponentes ideas. iam enim ante diximus q vniuersalia sensibiliũ nõ possunt esse sine intellectu sensibilis materie: singularia igit sensibiliũ omnia sunt corruptibilia: et ex hoc sequit ideas esse sensibiles e corruptibiles ex quo singularia quedã esse dicũtur: e sic illa opinio destruit seipsam per hoc q separate ponit ideas sensibiliũ: hoc ẽt alio modo est necessarium: iã eniz superius diximus nomẽ vniuersalis nõ esse particularis nisi equiuoce: rõnem autẽ oẽm diffinitiuam necesse est esse ex nominib⁹ ipsam naturã vniu'lis fm seipsam nominãtibus: vnde si aliquis sic nomẽ non sciat diffinitũ erit ignotuz: qa non diffiniet per ea que per se et fm ipsum cõueniunt ei: sed dicto modo posita noia sunt cõmunia oibus sui ambitus: igit ista nomina nõ erũt singulariter existentis vnius: sed e alioꝝ eiusdem cõitatis existẽtium. et hoc est si quis te diffiniat nõ diffiniet te per nomen ꝑprium q ab indiuiduatiõe imponitur: eo q hoc non dicit id qđ vere est substãtia qua tu es id qđ es: sed diffiniet te per cõmunia tibi inherentia: sicut si dicat q tu es aial gressibile: e ponamus hoc eẽ diffinitionẽ in qua aial est genus et gressibile est differentia: aut dicat q tu es aial albuz vel aliquid huiusmodi q nõ per se distinctum sit ens: sz q in alio sit e esse dicat: patet igitur q separata singularia que sunt vt entia nõ in alio existentia: nõ sunt noia per que fiat diffinitio aliqua. Si qs autẽ ad hoc respondere volens: dicat nihil ꝓhibere: quin ea que separatim existẽtia sunt cõmunia multis simul cũ hoc huic soli inesse: et sic esse substantiam eius: et ita dicat q idee in eo q sunt separate sunt cõmunes: in eo autẽ q in istis sunt substãtie sunt singuloruz. ℭ Contra hoc primũ dicendũ: q simil'r sicut ista cõueniũt speciei: ita cõueniunt ambob⁹ illis que cõstituunt spẽm hoc est generi et differẽtie: sicut si dicamus q si homo cõis est separatus actu existens: ita erũt ista duo animal et bipes separata actu existẽtia: et etiã esse ipsa in sempiternis que esse dicũtur: et fm hoc necessariũ est: q ipsa per se existẽtia sint priora: et q sint sicut partes cõpositi que sunt priores cõposito: sz q sint sepabilia et sepata si hõ ponit eẽ separat⁹: aut eñi nihil ẽ cõiuz separatũ aut neceẽ q ambo ista separent. Si aũt nihil ẽ cõiuz separatũ: sz sp hz eẽ in alio: tũc seqt q gen⁹ nõ erit in eẽ aliq̃ pter spẽs: et hoc est falsuz. qa intellectus generis non pẽdet ex specie: intellectus autez est separati fm eos qui formas ponũt esse separatas. Si võ genus est separatũ preter species: tũc eadez ratiõe differẽtia erit separatim existens: qa ipsa magis substãtia est. hoc igit est primuz qđ sequit ex illa positione: et fm hoc differẽtia est per se: nõ in genere intellecta: et cum magis substãtia sit erit prior genere que omnia absurda sunt: deinde sequit etiaz ex dictis: eo q ista ponũtur esse priora specie: et fm hoc in seipsis saluari: qđ non cõtrario auferunt: nõ enim seqtur fm hoc si genus nõ est differẽtia nõ est: nec sequit q si nulla differentiarũ est gen⁹ nõ esse: qa ponunt illa diuisim habere esse adinuicez. Sequit etiã ista nõ declarare seinuicẽ: qa fm hec differentia nõ distinguit genus: nec determinat ipz: qa fm hec rõnabilitas nihil est animalitatis: cuz dicit animal rõnale. ℭ Amplius si fm dicta ex spẽbus compositis sunt idee: per resolutiõez compositi in cõponentia: ex quo eñi separata simplicia magis sunt et verius sunt q̃ cõposita fm inductam opinionez: tunc etiaz in separatis magis et verius sunt ea que sunt incõposita et simplicia istis: ex qbus sunt per resolutionem: et hec sunt cõposita. ℭ Amplius etiã illa simplicia ex qb⁹ composita est speciei idea: sicut genus et differẽtia separata egebunt etiã predicari in multis: cum sint vniu'lia sicut aial: et bipes: qa si daretur q non predicãtur in multis nõ cognosceret q essent vniuersalia. ℭ Si autẽ in multis predicantur: cum separata sunt abinuicẽ: predicabit animal in multis: cum sit tamẽ singulare separatum ens ea de quib⁹ ꝑdicatur erunt animalia: nulla differentia vel specie aialis distincta: et idẽ sequitur de differentia: idea eniz est quedam separata idea: quã impossibile est ꝑdicari. Et ideo nec de multis predicatur nec de vno: cũ non dicat alicuius esse: sz ens distinctũ fm seipsum: et hoc nõ videt esse consonũ veritati: qa omnis idea participabilis eẽ a subiecto aliquo ponit. Et idẽ ex ista opione opposita: et seipsa ðstruẽtia sequit.

Celi t.c. 134. a infra.

Tex. cõ. 54.

Tex. cõ. 55.

ℭ Cap. 5m. De causis erroris ponentium ideas etc.

Tex. cõ. 55.

Dicitur quẽadmodum paulo ante diximus ponens hanc positionem obliuiscitur non attendens q in sempiternis singulariter existentibus impossibile est diffinire: qa singulare non diffinit nec diffinit: siue sit sempiternũ siue nõ. Talia autez sunt quecũq sunt fz suas species vnica in vnico indiuiduo existẽtia vt sol et luna que si diffiniũtur non diffiniuntur vt indiuidua: sed vt vniu'lia eo q aialia sunt vniu'lia: vnicũ vel nullum indiuiduũ sub se habẽtia: sicut diximus in qnto huius sapientie libro: isti enim nõ solũ peccãt diffiniẽdo in hoc: q talia ponũt in diffinitione quibus ablatis nõ ꝑpter hoc auferetur diffinitum: sed ẽt peccant in hoc q diffiniunt per singularia: que vniu'lia esse non possunt: qa si forma simplex sit singularis ista nunq̃ potest eẽ vniuersalis: et hoc mõ dicunt de ideis q quelibet est singularis separata: putabãt enim cõmunionez nõ fieri nisi per actum nature: quo simile propagat a simili per generationem quãdam: et ideo in multis talibus inuenitur forma vna: sed in his que non generantur dicebant esse singularitatem solam non attendentes q omnis forma de se cõmunicabilis est: et q etiam nomẽ indiuidui a formis cõicabilibus imponit: sed principium indiuiduationis in ipso est materia. Sicut igitur diximus dupliciter peccabãt diffiniendo: qa. vz. in diffinitione ponebant ea quibus ablatis nõ auferetur diffinitum: et quia per singularia diffiniebant: vñ solem sicut singulare qđdã diffinientes dixerũt sol est astrũ perigeon aut moxephes: hoc est per inferius terre vadens aut latens nocte: et hec diffinitio nulla est: qr siue sol stet sub terra latens: siue appareat non minus est sol: id qđ est per substãtiam suam et formaz: et absurdum est si diceret nõ eẽ quando latet: et q omni die creetur sol nouus: quia sol dicit substantiam quãdam vt diximus que non auferetur ex hoc q latet vel apparet: ista igitur vna fuit eis causa erroris ℭ Amplius quecũq fm potestatem sue forme contingunt esse in pluribus illa non sunt singularia solũ. Si enim ponamus solem aliũ esse diuersum ab isto: talis erit fm formam qualis est iste: palam igitur quia ille etiam sol erit: et sic sol de istis predicabitur vniuoce: igitur quantum ad potestatem forme solis de sole est cõmunis ratio: hec igit sicut diximus est secũda causa erroris: qa fm istos sol est de singularibus: sicut clion aut socrates: quoniam si non sunt

idee singulares:tūc queramus ab eis:quare nullus tñ auferet idee:ꝙ neqꝫ habeat naturam quādam cōmunem diffinibilem:si enim hoc fieret ab aliquo ipsoꝝ profecto manifestum fieret ei ꝙ hoc est veruꝫ qđ nunc a nobis dictuꝫ est: ꝙ.vꝫ.singulare vt singulare nō est diffinibile. ℂAdhuc autem alia causa fuit eis erroris:qa non discernere sciuerunt inter ea que cōcepta sunt cum materia:ꝛ non intelliguntur sine ea:ꝛ inter ea que cuꝫ materia concepta non sunt:manifestum est eni ꝙ substātiarum que estimantur esse separate plurime sunt potestate:ꝛ educūtur de materia concepte cum ipsa:nec diffiniūtur sine itellectu materie:sicut est animal ꝛ ipse aialium partes:quarum nulla habet ratione separataꝫ:sed potius separate ab eis:quoꝝ sunt partes ꝛ nomen amittunt ꝛ rationem:nisi dicantur equiuoce:ꝛ quando separantur nō remanet nisi materia:in quaꝫ resoluūtur que est sicut terra ꝛ ignis ꝛ aer:nihil eniꝫ istorum est vnum in se distinctum ꝛ separatuꝫ:sed vt coacervatio sunt:sine cōposita cum suis totis integris:ꝛ ideo nec nomen habent in generatione:nec esse separatum aliqđ ꝙ in potentia existētia anteqꝫ manifestantur educta ad actum:ꝛ fiat per generationem aliquid ex eis vnum per formaꝫ cum materia cōceptam:ꝛ non esse separatum habētem. maxime autem fit causa erroris:si quis suscipiat per considerationem partes quorūdam animatorum:ꝛ ea que sunt anime ꝛ talium animatorum partium:ꝛ qđ cōsideret ꝙ ambe partes diuise ꝓpinque sūt entes ꝛ potestate endelechia sine actu:ꝛ hoc est sicut in scientia animaliū determinauimus:ꝙ ea que sunt similium partium:ꝛ viscosi humoris quādo sunt viuū actu ꝛ motiuum potestate sunt duo ꝛ sūt actu duo:quando diuidūtur:ꝛ tunc vtraqꝫ pars viuit ꝛ mouetur.ꝛ putabant isti ꝙ non viuerēt partes anima cōiuncta corpori cum corpore inciso destruatur talis anima:sed ꝙ viuerent ꝛ mouerētur anima separata:que est numerans seipsum mouēs:quia dicebant ꝙ partes diuise ab aliquo habeant principia sui motus:ꝛ hoc est maxime in animalibus curuis: siue rugosis: hac enim de causa quedam animalia diuisa viuūt: horum autē causa a nobis in sciētia aialium sufficienter determinata est:attamē quātum ad presentem sufficit intētionem est:ꝙ hec omnia ꝙ potestate sunt diuisa:quādo etiaꝫ ipm animal est vnum natura ꝛ cōtinuitate sm actuꝫ:ꝛ ideo separata anima nō est eis causa vite ꝛ motus quādo diuidūtur. In copulatiōe tamē quando colliguntur partes diuise non conualescunt:qa talis diuisio est eis lesio organoruꝫ in quibus sunt opera vite:que sunt cibū accipere ꝛ digerere ꝛ huiusmodi:ꝛ cū in omni aiali mot⁹ ꝛ sensus fiunt ex vno et referatur ad vnum:talis ordo ad vnum leditur in diuisione. Has igitur sui erroris causas acceperunt.

ℂCap.6^m. Q: ens ꝛ vnum ꝛ principium ꝛ causa ꝛ elementū non sunt substantie existentium.

Tex.cō.56.

Tex.cō.57.

Quoniam vo vnum dicit esse ens:ꝛ substātia vnius vna est eorum: quoꝝ substātia formalis est vna numero:que cū concepta materia constituit ens:sicut pꝫ ex predictis.palā est:qr nec vnum nec ens vniuersalissima prima contingit eē substātiam cōstituentiū reruꝫ in eē:sicut etiā hoc ipso ꝙ dico elementū principiū ꝛ vniuslia sunt substātie rerū:ꝛ huius signū est qa reddito noīe cōi de principio substātie existētiū querimus adhuc: qđ sit principiuꝫ rerū determinatū:vt trāsferamus ad notius determinatū ꝛ particulatū:ꝛ hoc hñtes quiescimus scientes hoc eē principiū:tamen eorū que sunt subē ꝓprie designate magis est principiū ens ꝛ vnū:que indistincta sunt ab ipsis formis earū qꝫ principiū ꝛ causa ꝛ elementū que dicunt quasdā cōditiones cōsequentes vel accidētales eis:ꝛ cū ens ꝛ vnū vniuersalia nō sint sensibiliū principia:multo minus eorū sunt principia principiū:ꝛ causa ꝛ elementū:nihil eniꝫ cōmuniū sm esse cōis est substātia sensibiliū:ꝛ hec causa est:qa substātia nulli inest nisi sibi ipsi:hoc nō nihil dicit nisi ad se absolute:ꝛ inest hñti eam composito:dico autē subam eā:que est causa esse que est forma. ℂAmplius cū vnum multipliciter dicatur:non potest esse ꝙ simul sm multiplicitatē illā totā sit in vno:cuius dicitur eē substātia. Cōstat aūt ꝙ vnū cōmune multipliciter dicitū est cōe:igitur subē non est:propter qđ manifestum est ex dictis ꝙ nullū vniuslē separatum existit pter singularia sm eē singulariū predicatuꝫ de eis.

ℂCap.7^m. In quo recte ꝛ in quo non recte dixerunt ponentes formas.

Tex.cō.58.

Ponentes ideas ꝛ hoc nō recte dixerunt ꝙ vnā nuō substantiā posuerūt p ēētiā i multis eē spē.

Illi tñ qui ponūt species esse separatas:vno quidem mō dicūt recte:ꝛ alio nō dicunt nō recte. In hoc eni dicūt recte:ꝙ quādo cōsenserūt ꝙ sunt subē per se existētes ꝙ separarūt eas: qa tales substātie habēt esse separatū:sed in hoc nō recte dicūt ꝙ dixerunt vnā separatā numero substantiā per essentiā in multis eē specie:non eni potest vnū nūero eē per eētiā in multis nūero. ℂCām vo hui⁹ positionis acceperūt:qa ꝓpter ignorantiā suam nō hñt reddere que sunt incorruptibiles substātie ꝛ forme que sunt pter singulares ꝛ sensibiles:hac eni de causa ideas dicūt eē easdē specie cum corruptibilib⁹:qa sicut dicunt istas corruptibiles scimus quādo per se hoiem separatum ꝛ per se equū separatū addimus sensibilib⁹:sm idem verbū siue nomē ꝛ rōnē:sicut exemplar ꝛ imago sunt eiusdē nois ꝛ rōnis:ꝛ sciē imago per tropicū eius:qui est exemplar:huius aūt dicunt esse signū:qa qñis sensu visus non percipimus astra:tamē existimo nullū dubitare ꝙ non ꝓpter hoc min⁹ existūt astra eiusdem substātie per quas nūc iocūdamur in pulchritudine celi cōtemplata. ℂA simili ergo qñuis nūc non haberemus ista que sunt sensibilia:tñ forsan esset necessariū eē ista sm incorruptibilē subam qua sciūtur ꝛ sunt apud itellectū: sed ratione eadē cōtra eos possumus vti. ℂSi eni illa sensibilia non hñt esse per intelligibilia separata quibus sciunt: que quidē nō separata sunt nisi in intellectu:ꝛ cū in intellectu nō sint separata nō sunt:ꝛ cū separata nō sunt:tunc simpliciter nō sunt:sicut isti dicūt a primo arguendo sequit ad vltimū:ꝙ si intellecta nō sunt:qđ simplr nō sunt:ꝛ sic entia non sunt in natura suis ꝛ principijs:sed potius ab intellectu eē accipiūt. Sꝫ cōtra hoc est:ꝙ si substantia rei per quā res est id qđ est ab itellectu ē:tūc multo magis sensibile nō est nisi quādo in sensu est:ꝛ hoc absurdū est qa astra sūt qñuis nō videant:ꝛ similr sensibilia alia qñuis nō sentiantur. ℂHāc eni opionē supra in tertio hui⁹ sapiētie libro destruximus:ꝛ ostēdimus ens nō relatiue dici ad itellectū vel sensuꝫ:sꝫ poti⁹ ecōuerso:isti tñ maxie innitebant isti rōni quam paulo ante diximus:ꝙ.vꝫ.sīle fit a sīli:ꝛ pp hoc ꝑmū simile opꝫ eē ꝑmū gñans nō gñatuꝫ:ꝛ qa est nō gñatū est etiā icorruptū:ꝛ sic ē sempiternū:vñ dixerūt illas eē veras formas: sensibilia aūt dixerūt nō hīe formas sed formaꝝ imagines. ℂEx oib⁹ igit iductis manifestū est ꝙ nihil vniuslū sm eē vniuslis est suba:ꝛ ꝙ nō est aliqͣ suba ex non substātijs:ꝛ idō nō est ex vniuslibus. Plato aūt ꝛ qdam Pithagoricoꝝ:qa vniuslia dicebāt esse pncipia ꝛ subarū singulariuꝫ:ꝛ scientie dicebāt illa semꝑ esse in intellectu agēte ꝛ possibili:ꝛ idō discere sm ipsos nō est nisi imemores recordari. ℂCū autē hoc ostēsum sit vniuslia nō esse subam:sed eē subale abstractū a rebus:sequit intelligibilia semper fieri in aīa:ꝛ sic possibilis intellect⁹ fit itellect⁹ in effectu:ꝛ hoc est nō recordari imemores:sꝫ de nouo sciaꝫ accipere. Qualr autem intellect⁹ agēs semꝑ agat ꝛ itelligat:alibi a nobis determinatū est.

ℂCap.8^m. De intellectu quidditatis ꝛ substātie vera determinatiōe per questionē quare:siue propter quid.

Tex.cō.59.

Modū⁹ aūt istis opionib⁹ iprobatis faciemus aliō initi⁹ inqsitiōis ꝑn^m:ꝛ sm vitatez Peripatetice opionis dicem⁹:ꝛ qđ ꝛ qle qđ opꝫ dicere subaꝫ que est qđditas:quā supi⁹ eē subaꝫ diximus sensibiliū ꝛ singulariū. forsan eni ex qđditatib⁹ sensibiliū subaꝝ:palā erit ēt ꝺ illa substātia q̄ sꝫ eē separata ē a sensibilib⁹ substijs:q̄ ē forma p⁹ ꝛ ois sube cā p⁹ ꝛ vera quā nos in sequētib⁹ ostdem⁹ eē lumē itellectuū agētiū sepatoꝝ:cui⁹ et in ꝑbabilis iā aliqͣ mētionē fecim⁹. Incipiam⁹ igit dicētes ꝙ ꝓ certo subē sēsibil cōposite q̄ hoc aliqđ ē:aliqđ ē ꝑn^m:ꝛ qđā cā que ē qđditas ipsi⁹:ꝛ licꝫ hāc supi⁹ ostdim⁹ p diffōnē:tñ adhuc vt certior sit doctrina: manifestabimus eādē p nāle de qlibet re qōnē:ꝛ hec ambe manifestatiōes sūt logice:hinc igit manī^m erit tales subas hīe qdā subaꝫ ꝑn^m ꝛ cām. semp eni p qōnē q̄re q̄rit sic ꝙ i eēdit ꝑn^m ꝛ cā:q̄rit eni p q̄re sic:vt q̄rat q̄re aliō qđ ē ꝑdicatū alij ꝙ alicui qđ est subm inēt:ꝛ illō ꝑdicatū eēntiale ꝫ idꝫ qđ ē cā ē ꝛ ꝑn^m subei. ℂSi eni q̄rit per q̄re tūc q̄rit:sic si dicamus

mus ꝙ querit quare musicus homo: musicus homo est: ⁊
hoc nõ est querere quare idẽ de se dicit: sȝ potius hoc est di
ctũ querere quare hõ musicus est: aut quare est aliqd aliud
qð ꝑdicat de ipso. si aliud querit ut de hoie: nõ eni facimꝰ hic
vim aliquã: si plures iterrogatiões fiant vt vna: nõ aũt con
tingit querere qõnez quare: siue ꝓpter qd: quare penitꝰ idẽ
est idipm sibi: qꝛ illius nulla cã est vel ꝑncipium sed de vno
simplici põt queri questio qd est. In qõne eniȝ ꝓpter qd si
ue quare opȝ qõnez manifestaȝ esse qa est ⁊ ꝙ ipm hȝ esse. ⁊
hoc ideo est: qꝛ questio qa: ⁊ questio ꝓpter qd sũt circa idẽ:
qꝛ vnde inest aliqd ⁊ ꝓpter qd inest de eodez sunt. ¶ Dico
aũt explicãdo: vt si dicamus qꝛ luna patit eclipsim: ⁊ qñ hoc
manifestũ est: tũc querimus quare patit eclipsim: volentes
scire principiũ essenciale istius passionis: eiusdẽ vo qꝛ idez
vna ⁊ simplex est subiecti ratio: nec intercidit aliqua cã qua
re idem sibi insit vnde vna est ratio: ⁊ vna cã in oibꝰ talibꝰ:
vt quare homo est hõ: ⁊ quare musicus hõ est musicus hõ:
vnde in qbuscũqȝ nulla est diuersitas inter ꝑdicatũ ⁊ subm
nõ põt queri ꝓpter qd siue quare: ⁊ hoc est in primo simpli
ci qð idẽ penitꝰ est cũ omni eo ꝙ hȝ. Forte aũt aliqs ad ista
instãdo dicet ꝙ singulũ eoꝝ que sunt idiuisibile est siue indi
uisum ad seipm. ¶ Indiuisum aũt est vnũ ⁊ idez esse sm ea
que in qnto determinata sunt: ⁊ sic de nullo pt fieri questio
p quare siue ꝓpter qd. Sed ad hoc rñdemꝰ: ꝙ qñuis quod
libet existẽtiaȝ sit in se vnũ sm numeꝝ ⁊ subm: tñ est aliquid
cõe de oibus ꝑdicatũ: ⁊ hoc est sm veritatẽ ꝯueniẽs eis. ⁊ de
hoc põt queri p q̃re qꝛ hoc iã inest subiecto. ¶ Queret aũt ẽt
nõ modo de accidẽte ꝙ inest subiecto: sȝ ẽt de forma substã
tiali: ⁊ recte querit querẽs quare hõ est aial tale: sȝ eniȝ iam
dudũ diximus: ꝙ in talibꝰ que sunt in pmo mõ dicẽdi per
se predicatũ p intellectũ nõ possit separi a subiecto: ⁊ iõ nõ in
tercidat cã p quã tale ꝑdicatũ de subiecto possit demonstra
ri: tñ qꝛ cũ dicit de subiecto diuersis modis põt dici de ipo.
Hoc aũt planũ ẽ ex hoc: ꝙ cũ talia sint subiecta qualia pmi
serint ꝑdicata: cũ dicit hõ est aial stat hõ pro aĩa multiplica
ta p indiuiduas: qꝛ illis ꝯuenit eẽ aial: ⁊ quo ad hoc actu aial
includit p intellectũ in hoie: tñ qꝛ bene dicitur hõ est aial: ⁊
homo est rõnale: sȝ nõ bene dicat sic. homo est aial ⁊ rõnale:
⁊ ideo significat aial potẽtia esse sine rõnali: ⁊ hoc modo di
uersum est ab hoie. ⁊ quo ad ambituȝ huius potẽtie querit
cũ dicitur: quare homo est aial: ⁊ ambitus huiꝰ potẽtie im
pedit cõuersionẽ ꝯtrarie: cũ dicit. si hõ est aial est ⁊ nõ ꝯuerti
tur: hoc aũt qð est idẽ de se penitus nõ querit. ⁊ hoc palã est
ex dictis: vnde aial nõ est oino homini idẽ: iaȝ eniȝ nõ que
ritur quare illud existit. ¶ In oibus aũt in qbꝰ quare que
ritur opȝ eẽ manifestũ qꝛ existunt ⁊ sunt: nã si hoc nõ sit ita:
tũc penitus nihil querit quare sit sicut querimus: quare est
tonitruũ relinquẽtes esse manifestuȝ qꝛ est sonitus in nubi
bus: nisi enim hũc eẽ sciremus: nõ quereremus ꝑncipium ⁊
cãm huius soni: sic enim semp aliud de alio est questũ. ¶ Cũ
querit quare hoc est: sicut cũ querimus dicentes: quare ce
mentũ ⁊ lapides sunt domus: palam enim est qꝛ sic querẽs
querit ꝑncipiũ ⁊ cãm que est ipsa qdditas domus sic ex mã
facte: huius aũt cã quã querit est qd erat esse domus in illa
mã: sic enim logice loquẽdo declarat quidditas: in qbusdã
aũt per ꝓpter qd ⁊ quare querit ꝑncipiũ ꝙ est cuius causa:
⁊ hoc est finis vt forsan in domo aut scãno in quibꝰ determi
natus attendit finis vltimus: sicut iam dudũ determinatũ
est in libris antehabitis: in qbusdã vo hac eadẽ qõne queri
tur qd mouit primũ ꝙ est causa mouẽs: hec enim ẽt est vna
de nũero causaꝝ ꝓpter quã ẽt res sit. Sed cã moueas in sie
ri querit ⁊ corrũpi factoꝝ ⁊ corruptoꝝ. ¶ Altera aũt cã que
est forma ⁊ qdditas querit in esse rei cuiilibet: questũ aũt p
causam ꝓpter quid siue quare obliuiscit: ⁊ latet: maxime in
his que nõ dicunt sm nature diuersitatẽ adinuicẽ: ⁊ hoc est
in substãtijs sm primũ modũ dicẽdi per se dictis: vel idem
cõpositũ de se dicit ac si ipm penitus est simplr: ⁊ hec causa
est simpliciter dici talia: qꝛ nõ ita deprehendit diuersitas in
his que vnius nature sunt: sicut in his que sunt nature di
uerse: qꝛ ea que vnius nature sunt ꝑdicata ⁊ subiecta sunt
idem actu ⁊ duo potẽtia: ⁊ ideo sm ꝙ sunt idẽ ꝑdicatũ non
ponit in numerũ cũ subiecto. In subiecto ẽt ⁊ accidẽte sunt
duo actu: qꝛ subiectũ ponit in numerũ cũ ꝑdicato: ⁊ ideo in
his minus latet: ⁊ hmõi obliuio est: sicut cum hõ qd est hoc

quãdo per quare queritur de quidditate hois: ⁊ nõ querit
dissimile quare homo est hoc: aut hoc qð vt diuersuȝ predi
catur de ipso: sed in talibꝰ opȝ nos querere tangẽtes qõnez
ostendẽdo aliquã sm potentiã predicari ad subiectũ diuer
sitatẽ. Si aũt ad subiectũ aliqð nihil sit cõe sicut est in pmis
simplicibꝰ: tunc nihil est querere: cũ quedã sic p quare que
runt: qꝛ illa sunt simplicia ⁊ cãm nõ habẽt: qñ sm dicta opȝ Tex.cõ.60.
talia subiecta habere aliqd essentiale cõmune ⁊ existere sm
esse illa. ¶ Palã: qꝛ querẽs per quare querit mãm ⁊ naturã
huius ꝙ existit sic sm mãm: sicut queramus dicẽtes: quare
est hec domus: dicemus rñdẽtes mãm dicendo qꝛ hec exi
stunt ex qbus est: ⁊ sic quid erat esse domũ materie adiungi
mus. Et si queramus quare est hic homo. Dicemus mãȝ
cũ forma: qꝛ ex tali corpore talis figure ⁊ talis cõplexionis:
per quare igit querit cause materie per quã est in actu. hu
ius est aũt spẽs siue forma cui inest esse quid: ⁊ hec species
⁊ forma est ipsa rei substantia. ¶ Ex dictis antẽ palã est: qꝛ
in vere simplicibus ⁊ primis nõ est aliqua questio per qua
re nec doctrina demõstrationis est in talibus: sed diuersus
est modus questionis talium.

¶ Cap. 9m. De ꝓbatione ꝙ in omni cõposito aliquid est for
ma substantialis preter componentia.

Unc aũt in fine huius disputationis de substã Tex.cõ.60.
tia que est qdditas dicimus: ꝙ oẽ qð est cõpo
situȝ ex aliquo: si vere cõponit sic cõponit vt oẽ
fiat vnũ ita ꝙ vere sit vnũ: in qnto aũt dedimꝰ
differẽtiaȝ inter totũ ⁊ omne: hoc aũt loqmur 5° met. tc. c. 31
de vnitate vniuersi que magis est forme ⁊ qli
tatis q̃ quãtitatis: vnitas aũt qua cõpositũ ꝙ natura cõpo
nit sit vnũ nõ est vnitas coacervationis: sicut est in acervo
granoꝝ ⁊ lapidũ: sed est vera vnitas qua qdditas: ⁊ ipm ꝙ
quid dicit est vnũ ⁊ nõ multa: sicut superius in hoc eodẽ li.
est ostẽsuȝ. Hec aũt vnitas est sicut syllaba est vna vl dictio
vna que cõponit ex duobꝰ sonis: ⁊ syllaba qdẽ nõ est ipsa ele
mẽta mãlia in ea: sicut eniȝ dicã ba. syllaba ipsa nõ est idipȝ
b. ⁊ idipm a. nec caro est ignis ⁊ terra que sunt mã ipsius: qꝛ
cũ illa sint multa actu: nõ est vnũ ab illis: sed ab aliqua vni
tate que est alia ab ipsis. ¶ Huius aũt signũ est: qꝛ dissolu
ta syllaba ⁊ carne sunt ⁊ manẽt illa ex quibꝰ sunt: ⁊ cũ sic ma
nent nõ sunt in actu caro: ⁊ in actu syllaba: si aũt syllaba ⁊ ca
ro nihil eẽt ꝑter ea: oporteret etiã ꝙ post dissolutionẽ factaȝ
in ista essent caro ⁊ syllaba: cõiunctio enim ⁊ separatio isto
rũ nõ inducit eẽntie varietatẽ: ⁊ si ista essent syllaba ⁊ caro
cõiuncta etiã post dissolutionẽ eẽnt idẽ: sicut pȝ in acervo la
pidũ qui post separationẽ est lapides: sicut in ipsa coacerva
tione: eo ꝙ acervus nõ dicit aliã vnitatẽ collectiuã: ⁊ nos de
illa nõ loqmur: sed de vnitate nature qua vere est vnũ cõpo
situ: multi tñ qui formã nihil eẽt dixerũt vnitatẽ nature nõ
dixerũt esse nisi coacervationis. ¶ Dicimus igit ꝙ illa ad
que sit resolutio cõpositi sũt elementa: vt ignis ⁊ terra: opȝ
igit ꝙ aliqd sit syllaba: nõ solũ elemẽta cõposita vocale ⁊ cõ
sonans: sed diuersum ab illis: ꝙ est ratio ⁊ forma cõpositi.
⁊ similiter caro nõ est solũ terra ⁊ ignis aut calidũ ⁊ frigidũ
alterata ab excellentijs ad mediũ: sed est diuersuȝ ꝙ est qd
⁊ spẽi eius sm ꝙ ipsa est caro sm actũ: sȝ eniȝ mixta alteren
tur adinuicẽ: ⁊ ad mediũ veniant: tñ ex hoc nõ hñt formas
substãtiales: qꝛ forme substãtiales nõ miscent cũ sint simpli
ces: sed ipsa mixtio sm rationẽ sue ꝓportionis qua misceat
forma que est actus materie efficiunt ꝓpriaȝ subm: sed tñ
ipsa mixtio nõ est forma subalis: cũ eniȝ ois mixtio que sm
ꝓportionẽ est: ⁊ ꝑcipue sm ꝓportionẽ geometrice medieta
tis sit ad aliqd: ⁊ illud ad qð ẽ siue ꝓpter qð nõ sit aliq̃ pars
materialis mixtoꝝ: qꝛ aliter eẽt idem ꝓpter seipm oportet
ꝙ mixtio corpoꝝ nãlium sit ꝓpter aliquid ⁊ hoc est forma.
¶ Amplius aliqd est ꝙ vnit mixta: ⁊ si quis dicat ꝙ hoc ẽ actꝰ
medij hoc esse nõ põt: qꝛ ille non est nisi alterationis extre
moꝝ: sm ꝙ mediũ est: nos aũt inferius ostendemus: ꝙ for
ma substãtialis accidẽs nõ est. Si aũt quis dicat: ꝙ mediũ
est qð educit de extremoꝝ mixtiõe quasi de potẽtia ad actũ
⁊ nõ est de natura extremoꝝ: ⁊ ex hoc sequit nostra intẽtio:
ꝙ. vȝ. forma specialis que nullũ mixtoꝝ ẽ: nec omnia simul
sic educta de potẽtia vel substãtia ad actũ ⁊ sit vnitas cõpo
siti nãlis: qꝛ sicut in antehabitis diximus hoc est in potẽtia
in materia prima: ⁊ designatio illius potẽtie est genus pro

rimū: ⁊ in potētia remota est in mā remota: ⁊ designatio illius potētie est gen⁹ remotū: ⁊ sic semp egredit᷑ act⁹ de potētia: eo ꝙ oēs differētie in ambitu alicui⁹ generis ꝯtinent᷑: ⁊ educunt᷑ de illo: ⁊ iō cū ꝓducunt᷑ in eē res nō fit forma ex nihilo: ⁊ cū resoluunt᷑ entia nō cedit forma in nō esse. ¶ Hec aūt forma generis que ī choatio formaꝝ est īrriſecū mouēs est ad gñationē nālez qñ excitat᷑ ⁊ ꝯualescere icipit p motuz efficiētis q est in actu pfecto. ¶ Ex dictis igit᷑ ꝯstat: ꝙ oē cōpositū est qd aliud a suis componētib⁹: hoc aūt quid aliud a cōponētib⁹ elemētis forte diceret aliqs esse aut elemētuz aut ex elemētis. ⁊ sic subaz cōpositi nō eē nisi mām: hoc aūt sic iprobat᷑: si enim hoc est elemētū iteꝝ eadē ratio est de isto sicut de alijs: q₂. v₃. caro in hoc ⁊ alia resoluit᷑: ⁊ sunt non caro: ex his aūt que sunt non caro non fit caro nisi aliquo alio addito: ꝙ facit carnē esse carnē: igit᷑ opꝫ illis iteꝝ addi. addatur igit᷑ tertiū elemētū illis: hoc iteꝝ post resolutionem ⁊ ante gñationē carnis sunt nō caro: iteꝝ igit᷑ nō fit ex illis caro: nisi aliquo alio addito: ⁊ tūc iteꝝ quero si hoc sit elm̄tū: ⁊ hoc modo ꝓcedā ināfinitū addēdo: ex hoc enim ⁊ igne ⁊ terra ⁊ alijs oībus elemētis: ⁊ amp. alio ꝙ est preter ea additū eis caro: erit ergo illud sic ꝓcedēdo vadit in īfinitū: ⁊ si dicatur ꝙ est ex elemētis illud additū: tunc nō est ex vno elemēto: sed ex plurib⁹: nihil enim est ex vno cōpositū: hoc igit᷑ aut illud idē erit cōpositū ex elemētis: ex eo ꝙ ex ipso sit cōposito ex elemētis cōponit᷑: aut erit aliud: ⁊ postq̄ ipm est per compositionē: tūc cū elemētis cōponit aliud qđ est ex ipso: ⁊ quocunqꝫ hoꝝ duoꝝ modoꝝ dicat᷑ in ipso eandē diximus rōnez quā diximus de carne ⁊ syllaba: hoc enim resoluit᷑ in componētia que sunt nō illud igit᷑ non fit ex ipsis nisi quodā addito: ⁊ sic idē sequit᷑ ꝙ primo. Si aūt qs dicat ꝙ dato ꝙ cōpositū est ex forma ⁊ materialib⁹: idez sequit᷑ sic: sit enim cōpositū ex. a. ⁊. b. ⁊. c. materialib⁹ ⁊. d. sicut forma: ⁊ sit cōpositū totuz. e. dico igit᷑. e. totū cōpositū est ex. a. b. c. ⁊. d. ergo resoluit᷑ in illa: illa aūt nō sunt. e. ergo. e. nō fit ex illis nisi aliquo addito sit illud. f. ¶ Iteꝝ ꝓcedo sicut prius. e. enim resoluit᷑ in. a. b. c. d. f. que nec oīa nec singula sunt. e. E. igit᷑ non fit ex ipsis nisi aliquo addito: ⁊ hoc ꝓcedit in īfinitū sicut prius: videt᷑ igit᷑ nō ꝯcludere ratio īducta. ¶ Ad hec āt rn̄dētes dicimus ꝙ ratio īducta de necessitate ꝯcludit: sꝫ cū additū sit elemētis forma dans eē cōpositū nō resoluit᷑ in formā ⁊ mālia manentia: q₂ forma nō manet nisi ꝯm potētiā sicut dixim⁹ ante: ⁊ iō postea ex ipsa ⁊ illis mālib⁹ ⁊ alio addito nō fit vnū sed potius formā de mā educit generās: ⁊ ipsa dat eē ⁊ nomē composito: ⁊ est quidditas ipsius: vnde hoc additū elemētis videtur esse elemētū: ⁊ cā quare hec est caro: ⁊ hec syllaba. Dico aūt elemētū non māle sed itrinsecū ꝯstituēs ⁊ sic hoc additū est totū ipsius esse: q₂ post subā eē non nisi mā est: que nihil est de esse: sꝫ esse quoddā ā sit in ipsa sicut ante dixim⁹ de causa ⁊ substātia carnis ⁊ syllabe: ita est ī oībus alijs ex materia ⁊ forma cōpositis: siue vocent᷑ simplicia sicut elemēta: siue vocent᷑ composita sicut materialis ⁊ plante ⁊ animalia. forma enim materie addita substātia est singuloꝝ: hec enim forma est prima ⁊ proxima causa ipsius eē quo vnūquodqꝫ est id qđ est: esse enim ꝓprius est actus ipsius.

¶ Cap. 10ᵐ. De natura formaꝝ accidentaliuz: ⁊ qualiter distinguuntur a forma substantiali.

Tex. cō. 60.

Quomodo vero quedā forme que etiam addite sunt elemētis in cōposito nō sunt sube: eo ꝙ nō dant eē simplr̄: sed potius causant᷑ a subiecto in quo sūt: sic forme accidentales. ¶ Opꝫ ꝙ quecūqꝫ forme que sunt substātie reꝝ sint sube ꝯm ipsam rei nām: ⁊ ipsa forma rei cōstitute nā est ꝓpria ⁊ cū nā ꝯstiterit ꝯm actuz ꝯstituta: tunc manifestabit᷑ qb⁹ accidentib⁹ ipsa nō est substās substātia: vt subm cui⁹ esse qđdā est forma accidētalis: sicut in pncipio huius septimi dictū est. Ab ipsa enim substātia cōposita per formā nāz continētē ⁊ terminātē fluunt virtutes in mā: ⁊ ab ipsis causant᷑ forme accidētales in cōposito. Et ideo quedā istarum formaꝝ sequunt᷑ formā: sicut potētie nāles. qdā aūt sequuntur mām: sicut nāles ipotētie. ⁊ quedā causant᷑ a passionib⁹ vel actionib⁹ subiecti sic ꝯstituti. ¶ Oēs autez tales forme sunt esse ꝯstātes: ⁊ non hñt qdditates absolutas a substātia: ⁊ ideo etiā non hñt absolutā a substātia diffinitionē: ⁊ hui⁹ cām iam in antehabitis diximus: q₂. v₃. vnūqđqꝫ diffinitur per se constituēs in esse principioꝝ. Et ideo cū hui⁹ forme in esse ꝯstituant᷑ p substātiā: opꝫ ꝙ etiā p substātiā diffiniantur: ⁊ ideo ēt absolute eēntie nō sunt: quaꝝ actus sit eē: sed potius ab eē dicunt᷑ eētie: si nomē essentie eis attribuatur iproprie. forma aūt substātialis: que vere substantia est non ꝓprie dicit᷑ elm̄tū sed pn̄ᵐ: ⁊ cā ꝓprie vocat᷑ eo ꝙ ipsa totius esse est cā ⁊ pncipiū ⁊ aliquo mō finis: elm̄tū vero est māle pncipiū ꝓprie loquēdo: in qđ diuidit᷑ ⁊ resoluit᷑ id qđ ex materialibus cōpositū est sicut in mām manentē ⁊ incorruptā: sicut syllaba ba. resoluit᷑ in sonans ⁊ ꝯsonās. a. ⁊. b. forma aūt non est in qđ resoluit᷑ compositū ex mā ⁊ forma: q₂ forma nō manet: sed sicut generat᷑ per accidens. ita etiā corrumpitur per accidēs in potētiā mae: ex qua educit᷑ per generationē: sic igitur demōstratur ꝙ forma est preter mām aliquid additum composito: ꝙ multi negauerunt.

Fo᷑a subalis nō ꝓprie elm̄tū sed pn̄ᵐ di. vide. 5. meta. cōmen. 4.

¶ Incipit prime phie liber. viij. que ē de substātia: ꝯm ꝙ ipsa est forma ⁊ act⁹ ⁊ natura.

¶ Tractat⁹ prim⁹ ei⁹ est de manifestatiōe ꝙ mā est suba: ⁊ ꝙ foꝛa est talis substātia.

¶ Cap. pᵐ. Que sit libri intentio ⁊ quis modus in ipso.

Tex. cō. pmū.

Ex eis que dicta sūt de substātia ad quā refert᷑ diffinitio syllogizare opꝫ ⁊ colligere de suba ꝯm ꝙ ipsa est forma ⁊ actus ⁊ nā eius cui⁹ est substātia. Copulatim igit᷑ colligētes ⁊ syllogizātes ex pncipijs substātie pinductis ostēdem⁹ eādez substātiā ad quā refert᷑ diffinitio eē formā ⁊ actū ⁊ nām diffiniri: ⁊ hoc facto finē intentū attingim⁹ in sermone de substātia: hoc enim solū dicēdū remāsit de principijs substātie sicut pꝫ ex diuisione que in pn̄° septimi libri in hac eadē scia īducta est. ¶ Hec igitur nostra est intentio in hoc octauo prime phie libro. dictuz est. n. in antehabitis: q₂ in hac sapia vere entiū hoc est substātiaꝝ querunt᷑ cause ⁊ pncipia ⁊ elm̄ta q₂ sine hijs ens vere nō cognoscit᷑ cui pn̄ᵐ sit id a quo fluit res primo cui ꝯuenit vnūqđqꝫ analogū per primā ipsius rōnē ⁊ alia sunt modi ipsius liqde colligitur ꝙ siue hoc insit rei siue nō: sed modus ei⁹ sine hoc nō pōt sciri id cuius ipm est pn̄ᵐ de cā est hoc magis euidēs. cā enim est quā sequtur aliud sicut ostēsum est in primo ⁊ scđo huius sapiētie libro: ⁊ iō sine insit cā p eētiā siue nō sine ipsa nō scit᷑ id qđ querit᷑. ⁊ hoc ēt in multis ad ꝓprietatē hui⁹ sapie spectantib⁹ planū est videre: q₂ nec sinētia a prima cā ⁊ ab alijs separatis cognoscere possumus nisi illis cognitis: cū tñ nulla illaꝝ causaꝝ elemētū sit sui causati sed lumine suo constituat ipm sicut in sequētib⁹ ostēdet᷑: nec etiā accidētales forme cognoscunt᷑ sine cā sua que est substātia subiecta: cum tñ substātia subiecta nō sit elm̄tū accidētis: ⁊ in substātijs sensibilib⁹ multa causant᷑ ex celestibus: cū tñ nullū celestiū sit elemētū iferioꝝ ⁊ sic se hꝫ influētia itelligētie supra animaz ⁊ in causalitate vite ⁊ sensus ⁊ imaginatiōis ⁊ desiderij ⁊ motus que causant᷑ ab aīa in corpore: tales aūt cause querunt᷑ in hac sapiētia: ⁊ sine eis nō pōt sciri qđ querit᷑. elemētū aūt est qđ ingreditur in esse rei sicut diffinientia ingrediunt᷑ diffinitū: ⁊ constat ꝙ sine illis substātia sciri non pōt. ¶ Ex oībus igitur hijs planū est videre ꝙ volentib⁹ nobis inquirere substātiā que est actus ⁊ nā: ex talibus inquirere opꝫ.

¶ Cap. 2ᵐ. De diuersitatibus substātie que est nā rei ⁊c̄.

Substātie aūt que sunt nature reruz dupl̄r ab antiquis determinant᷑. quedā substātie cōiter cōcesse sunt ab oībus eē substātie. iō ꝙ primo substāt ⁊ in se subsistāt. Alie aūt sunt nec ideo dicte substātie q₂ substāt: sed q₂ subaz faciant esse id qđ vere est: ⁊ de illis nō est adeo manifestū ꝙ sint sube: ⁊ iō de illis qdā priuatos ⁊ proprios enunciauerūt sermōes: quidā. n. illas negauerūt esse subas que non substāt alijs entib⁹. ¶ Quidā aūt ꝯtrario rōcedūt has eē substātias: tñ qdā eoꝝ eas dixerūt esse numeros: ⁊ qdā mathematica: ⁊ qdam armoniā: ⁊ quidā separata que vocant ideas: sicut sepi⁹ in antehabitis dictū est. Ille vero sube que sube esse cōfesse sunt ab oībus sunt phice que subijciuntur motui ⁊ mutationi: vt ignis ⁊ terra ⁊ aq̄: ⁊ alia corpa simpli-

tia que fm diuersos diuersimode ponunt: ꝛ in scdo loco eõ firent esse substãtias que sunt ex his sicut sunt plãte ꝛ ptes plantaꝝ ꝛ aialia ꝛ partes aialiū tam homogenee ꝙ ethero genee: ꝛ corpora que sūt oīū finis ꝛ extremitas ꝯtinēs que nulli nituntᷓ sicut celū ꝛ partes celi. proprijs aūt ꝛ priuatis ꝛ nō cōiter ꝯfessis sermonib⁹ quidā dicūt eē substãtias ꝛ naturas reꝝ spēs ideales: ꝛ hoc iō dicūt: qꝛ etiã mathematica ꝙuis sint separata a rebus dicūt esse substãtias reꝝ: ꝛ naturas: alias aūt subas seqūtur esse substãtias ex ipsis sube rõnibus: qꝛ. vz. sunt pncipia ꝯstituētia subaȝ designatã ꝛ cõpositam sicut diffinitio qd erat esse significãs siue quidditas ꝛ subm cuius est differētie ꝛ actus. ℂ Amp. aūt fm hãc eandem rõnē genus ꝙ fm sui nãm est qd substãtie speciei magis ꝛ per prius est suba ꝙ spēs ꝛ vle magis est suba ꝙ singularia: sed hoc est aliter siue p aliã substãtie rõnē ꝙ superius inducta sit. nã enim ab eo ꝙ est primo substare suba dicta est: idiuidue aūt sube designate dicte sūt eē substãtie: qꝛ primo ꝛ principalr ꝛ maxime substãt: sed spēs ideales ꝛ mathematica: iō dicte sunt substãtie: qꝛ cū in se sepate sint cā sunt alijs ꝙ sunt ꝛ dicuntᷓ substãtie. ℂ Genus aūt ꝛ vle substantie sunt: qꝛ sunt in rõne sube qꝛ non diffinitᷓ neqꝫ diffinit nisi vle: ꝛ primū vlium diffinientiuȝ est genus ꝛ vltimū diffinitiuȝ est spēs que est totū esse singularis. Et iō in hac rõne substãtie magis est suba genus ꝙ spēs: ꝛ magis est suba vle ꝙ singulare: vli vō ꝛ generi etiã idee copulantᷓ fm eos qui ponūt ideas eē reꝝ formas ꝛ naturas: qꝛ fm eãdē que dicta est rationē videntᷓ esse substãtie. q eniȝ ponūt ideas dicūt eas esse reꝝ singularium pncipia: quia aūt sermo diffinitiuus q significat qdditatē est suba: ꝛ hec ratio designãs ipm ē diffinitio: ideo in antehabitis de diffinitio siue de suba ad quã primo ꝛ per se referᷓ diffinitio determinatū est. ℂ Adhuc autē qꝛ diffinitio nō est simplex: sed rō cõposita est: ꝛ oīs ratio talis hȝ partes. Ideo necesse est nobis ꝯsiderare de partib⁹ diffinitionis: vtrū. vz. designata oībus partibus sint substãtie ꝛ nature reꝝ vel nō: ꝛ que sint de ipsis partib⁹ diffōnis partes substãtie ꝛ que nō: ꝛ opꝫ ꝯsiderare si easdeȝ partes diffōnis diffiniri opꝫ aut nō. cū. n. substãtia que vere diffinibilis est diffinitᷓ videntᷓ partes diffōnis esse substãtie: cū aūt accidens diffinitᷓ nō videtᷓ sic esse: similr aūt ptes diffinitionis nō prime diffinibiles eē videntᷓ: prime aūt nequaꝙ. ℂ Amp. autē fm supius hec determinata: nec vle est suba in rõne vlis nec genus in rõne generis: qꝛ nature simplici que est substãtia rei accidit vle esse p hoc ꝙ est separata p itellectū: ꝛ cuidam tali nature accidit eē genus p hoc ꝙ est prima potētia ambiens dr̃ias que sūt eius ꝙlitates: sicut pꝫ ex supius determinatis: ꝛ iō de huiōi hic dimittimus cū nō queramus hic nisi subaȝ que est nã rei fm suū esse vel fm ꝙ ipsa est id qd est: de ideis vō ꝛ mathematicis: vtrū sint substãtie rerū vel nō posterius pscrutãdū erit in vltimis huius sapiētie libris duodecimo. vz. ꝛ tertiodecimo: hoc aūt auctores earū dicūt esse preter sensibiles substãtias: nūc aūt tractabimus de manifestis substantijs que ab oībus confesse sunt: ꝛ hee sunt substãtie sensibiles: nec tractabimus de eis fm ꝙ sensibiles sūt: qꝛ hoc ptinet ad physicū: sed potius tractabimus de sensibilibus fm ꝙ ipsoꝝ substãtia pendet ex substãtie pncipijs primis que sunt actus ꝛ natura sensibilium.

ℂ Cap. 3m. De substantijs que sunt vera rei natura ꝛ qualiter probatur ꝙ materia talis sit substantia.

Sed sensibiles sube sicut oēs cõfitentᷓ mãȝ quidem hñt. sicut quãdã nãm sui: hoc eniȝ ꝙ dico mãȝ hēre cū oīs mã in moto corpore cõsideretᷓ sicut in scdo hui⁹ sapie libro pbatū est: ideȝ est ꝙ mãm situalē in potētia ad vbi ꝛ formaȝ aut in potentia ad vbi hēre: ꝛ hoc est cā eius ꝙ est sensibile ꝛ sic per se est ita sensibilis suba hȝ mãm ꝛ pdicatū eius in rõne subiecti. Substãtia nã aliter qdē est mã ꝛ aliter est rō ꝛ forma quaꝝ vtraqꝫ est nã sensibilis specie designate. ℂ Dico aūt mãm in quolibet cuius ipsa mã est nã quedaȝ que nō est aliqd ens actu ꝛ pfectū ptãte vō est hoc aliquid. sicut enim in pcedentibus diximus si accipiatᷓ mã vt altera pars cõpositi nō est predicabilis de eo cuius est mã qꝛ sic est actu ens: ꝛ accipitᷓ vt ens quoddã ꝛ nō vt eē ꝓpter qd de nullo fm rectū predicabilis sed oblique: ꝛ si accipiatᷓ vt in potestate ad formã: tūc ipsa nō accipitᷓ vt ens sed vt eē: ꝛ sic dei-

Quali[ter] ꝯsideratio de sensibilib⁹ subijs i metaphysica differat a nãli de eisdē consideratiõe. vide et Cõ. 12. meta. pmo. t. 29. cõ. t. 7. met. cõ. 5. t. 9.

Tex. cõ. 2.

gnatur per genus ꝙ predicatᷓ de eo cuius est genus: ꝛ ideo mã qdem nō est genus sed tñ genus non est sine mã: ꝛ ideo sic dicitᷓ ꝙ mã potestate est hoc aliqd: qꝛ ipsa est hoc aliqd fm esse inchoationis sicut sepe diximus. Aliter vō dicitur substãtia rō ꝛ forma: forma qdē qua hoc aliqd cõpositū ens est hoc aliqd ꝛ ipsa est vera nã ei⁹. ℂ Et accipitᷓ et forma duobus modis. vno qdē modo put ipsa nã ꝛ actus dans esse ꝛ substãtiã ei cui⁹ est nã: ꝛ sic pdicatᷓ de ipso: iō ꝙ ipsa hoc modo ꝯsiderata totum est eē ipsius. Alio aūt modo accipitᷓ vt eētia ꙗdã sepata ꝛ sic est pars accepta: vt ens ꝛ non vt eē: ꝛ hoc modo nō predicatᷓ de eo cuius est forma: ꝛ qꝛ hoc inquisiuimus de substãtia fm ꝙ est nã rei substãtiate: non loquemur hoc de mã nisi fȝ ꝙ ptãte est hoc aliqd: ꝛ de forma nō loꙗmur nisi fȝ ꝙ ipsa est actus eius ꝙ est hoc aliqd ꝛ est pdicatū de ipso. forma. n. rõne abstrahēte est sepabilis sicut diximus. tertiū vō qd ē substãtia est illud est cõpositū ꝙ est ex his ꝛ est substãtia designata cui⁹ solius gñatio est ꝛ corruptio ꝛ motus: qꝛ nō generatᷓ nec corrūpitᷓ nisi cõpositū: ꝛ hoc in sequētib⁹ hui⁹ octaui libri ꝓbabitᷓ: substãtia ēt est id qd est simplr in esse ꝛ nã sepatū: qꝛ fm rõnē ꝛ ordinē substantiaꝝ ꙗdã sunt substãtie sepabiles: ꙗdã aūt nō: de quib⁹ in vndecimo hui⁹ sapie libro perquiretᷓ. ℂ Quia vō mã sit substãtia palã erit ex his que dicā: sicut. n. in pᷓcis olī determinatū est in oīb⁹ motib⁹ ꝛ mutationib⁹ que sūt inter opposita est aliqd qd est ꙗsi fundamētū firmū ꝛ subm motib⁹ ꝛ mutationib⁹ illis sicut in motu fm locū: opꝫ esse aliqd ꝙ idē manēs ferᷓ in toto motu ꝛ nūc est hoc: ꝛ iteꝝ postea in substãtia manēs ibi ꝛ sic idē manēs in tota situs renouatiōe: eodē aūt mō ꝛ in augmēti motu idē in suba est ꝙ nūc est tm̄: ꝛ postea minus vel maius: ꝛ silr in alteratiōe idē in substãtia est qd nūc est sanū: ꝛ postea i motu q est de sanitate ad egritudinē laborat: ꝛ hoc planū est in motib⁹ q sunt de subiecto ad subiectū. ℂ Est hoc aūt veꝝ in mutatiōe que est fm subiectū: qꝛ hic substãtiã est pmaȝ gñationis ꝛ corruptionis ꝛ idē fundamētū ꝙ nūc est in gñatiōe: ꝛ iteꝝ erit in corruptione. ꝛ illud qdē fundamētū nūc qdē est subm ꙗsi aliquid ens generatū ꝛ pfectū ꝙ iteꝝ ideȝ subiecto manēs erit subm ꙗsi fm priuationē: que est fm nō eē hoc ꝛ in his mutationib⁹ esse mãm que firma manet in tota mutatiōe: ꝛ est pmaȝ subm gñationis ꝛ corruptiōis. ℂ Sequuntᷓ alie mutatiōes: quia quicqd generatᷓ alteratᷓ ꝛ augmētatᷓ ꝛ mutatᷓ fm locū: subm aūt ꝛ fundamētū aliaꝝ mutationū nō necessario sequitᷓ vna aut due: aut plures mutatiōes fȝ formã mutationis dicte. qꝛ nō seqtur: si aliquã nã est firmū fundamētū in loci mutatione ꝙ eadē sit fundamētū firmū in generatione ꝛ alteratione ꝛ augmēto: nō est eni necesse si qd hȝ mãm localē ꙗ etiã hēat mãm generabilē ꝛ corruptibilē: que aūt differētia sit inter fieri aliqd simplr ꝛ inter fieri aliqd non simplr in pᷓcis dictum est in libro q de gñatione ꝛ corruptiōe vocatᷓ. ℂ Ex oīb⁹ aūt que dicta sunt syllogizari ꝯuenit ꝙ qcqd est firmū fundamentum vnū ꝛ idem manēs in omni ꝛ tota trãsmutatione sensibiliū est suba ꝛ nã eoꝝ. mã enim est firmū fundamētū vnuȝ ꝛ idem manēs etiã in omni ꝛ tota trãsmutatione sensibiliuȝ. Materia igitur est natura ꝛ substantia eorum.

ℂ Cap. 4m. De opinione Democriti de substantia que est forma ꝛ natura sensibilium ꝛc.

Sed qoniã ab oībus etiã primis phantibus cõfessum est subiectã mãm vt subiectã mãm eē subaȝ ꝛ nãȝ sensibiliū: ꝛ ꝙ illa mã ꙗ ē ptãte hoc aliqd vt paulo ante dixim⁹: iō viteri⁹ ad hoc ꝓbatiōes iducere nō opꝫ: igitᷓ nūc dicere ꝯuenit nobis eã subaȝ sensibiliū ꙗ est ꙗsi actus ꝛ nã formalis sensibiliū: ꝛ de hac qdē multi vt diximus pro prios iã ꝓtulerūt sermones. ℂ Democrit⁹ ē q corpa idiuisibilia ꝯfessus est eē sensibiliū mãm tres primas dr̃ias eē simul existimat. ita ꙗ nulla illaꝝ triū reducatᷓ ad aliã sicut ad priorē: nã fm istū corp⁹ idiuisibile est vnū ꝛ ideȝ: sed differt formalib⁹ differētijs. Risino tropi diatigi: ꝛ risinū qdē vocat figurã pp numeꝝ lineaꝝ ꝛ angulōꝝ indiuisibilium eo ꙗ ꙗdã athomoꝝ sūt trigona ꝛ ꙗdã tetragona: ꝛ sic de alijs figuris: tropi aūt ꝯuersionē fm positioneȝ ꝛ situm dicit eo ꙗ quedã sunt suprapositã in composita quedã infra ꝛ quedaȝ a dextro ꝛ quedã a sinistro: ꝛ quedaȝ ante ꝛ quedam retro. ℂ Diatigin autē dicit ordinē eo ꙗ in quibusdaȝ componitur

Forma duplr accipitur.

Tex. cõ. 4.

Pro[bati]o de generatiõe. tex. com. 11.

Tex. cõ. 5.

trigonū cū rotundo et in qbusdā cū tetragono: et in qbusdaʒ orthogoniū cū orogonio: et in qbusdā cuʒ pētagono et sic de alijs: ex hijs trib⁹ diuerse sensibiliū causanē dr̄e q̄ sunt nāe eoꝝ et forme. ¶ Hec igiē iste dicit primas formaꝝ differentias. Sed hoc mirabile φ tres istas oium sensibiliuʒ posuit formaꝝ drīas. videnē.n. multe eē sensibiliū formales drīe q̄ ad istas tres reduci nō psīt. Alie enim drīr drīe cōpōne que est cōplexio māe sicut oia quoꝝ cōplexio in mixtura consistit sicut est in artificialib⁹ mellicratū miscef ex aqua et melle et in pħicis ea que mixtibilia et mixta dicimus in libro pigenescos: in qb⁹ iʒ mixta sint multa p subam in vno actu mixti: sunt tñ vnū fm formā et nō multa sicut ea que ex causis frigidis et humidis et siccis cōmiscenē: q: nō pficiē mixtū actu calidi vel actu frigidi vel actu sicci vel actu humidi: nec pficiē actu medij iter calidū et frigidū: q: mediū iter calidū et frigidū nō est mediū iter humidū et siccū: et si mixtū acciperet formā ab actu medij iter frigidū et calidū oporteret φ ēt acciperet formā ab actu q est mediū iter humidū et siccū: et cum mediū humidi et sicci nō sit mediū calidi et frigidi oporteret φ mixtio nō eēt vnū sed plura vel duo ad minus fm preinductas rōnes: et recurrēduʒ est ad ea que in antehabitis bene ɔsiderata sunt: φ. vʒ. mā fm φ est in potētia et designaē p genus est in vna potētia simplici ad mediuʒ calidi et frigidi hūidi et sicci: mixtio.n. est miscibiliū alteratoꝝ vnio: in libro eni pigenescos pbatū ē φ q̄litates nō sūt miscibiles. ¶ Et iō φ minimū cuiusq3 miscibilis ē cuʒ minimo vniuscuiusq3 alterius in mā resolutū inchoatio medij actus vnius et simplicis: φ tñ mediū fluit a calidis et frigidis et humidis et siccis adinuicē alterātib⁹ et alteratis: et q: fluit ab oibus qualitatib⁹ actiuis et passiuis alteratis adinuiceʒ: iō hʒ virtutes oium qualitatū dictaꝝ et ſi ſic ſimplex et vnū: q: ſicut in materijs vna erit ex alia sicut mixtū ex simplici et cōplexionatuʒ a cōmixto et cōpositū a cōplexionato et organizatū ex cōposito: ita forma erit ex forma et sequēs semp retinet v̄tutes precedētiū cū tñ sit eēntia simplex: et hoc mō in formalibus causis cā primaria est in secūdaria et scda in tertia et sic de alijs: sic igitur mirū fuit de Democrito φ nō vidit φ quedā drīam sc cōstituēte et ab alijs faciēte differre hñt a mixtione. Alia aūt talē cōstituētē drīam accipiūt a ligatiōe sicut in nālibus capitis ossa sunt vnū caput iunctura et ligamētis in potētia existētia ad actū capitis vnū: alia aūt talē accipiūt drīaʒ visco vt liber in artificialib⁹ et in nālib⁹ multa que viscoso humore glutinanē. Alij aūt accipiūt eam gunfo siue encastratura vnius in alteꝝ sicut in artificialib⁹ archa et in nālib⁹ mēbroꝝ pirides et vertebra. ¶ Alia accipiūt hāc drīaʒ ex hoꝝ pluribus sicut corpus hois in pħicis et domus in artificialib⁹: alia accipiūt eā ex pōne que est ordo ptiū in situ sicut limen et supliminare in artificialib⁹ et ciliū et supciliū in nālib⁹: ista enim pōne talia accipiūt noīa et drīam. Alia iteꝝ accipiunt eā a tpe sicut prādiū et cena et mane et meridies et huiusmodi. Alia iteꝝ accipiūt eā a loco sui ortus sicut spūs siue vētus auster et aquilo et zephirus et hmōi: dico aūt locuʒ ɔut locus p q̄litates actiuas et passiuas que sunt in ipso gnātionis est pncipiū. Alia aūt drīaʒ se ɔstituentē accipiūt a passionibus siue potētijs et q̄litatib⁹ corporis sensibilis: quas in scdo pigenescos et in q̄rto metheoroꝝ distinxim⁹: sicut est duricies et mollities et spissitudo et raritas et siccitas et hūiditas et frigiditas et caliditas: ita φ aliqui fuerunt q primas q̄litates formas subales elītoꝝ eē dixerūt: ita φ caliditas sit forma subalis ignis: et hūiditas aeris: frigiditas aque: siccitas āt terre: hoc tñ falsuʒ est: q: nō pōt eē φ aliqd in se sit qualitas et ad alterū suba. nihil eni eoꝝ que sunt q̄litates facit subaʒ: et iō cū prime q̄litates in suis naturis nō sint sube formales nō psīt eē subales forme alicui⁹. Id eni φ ɔfert alicui subaʒ esse prius in seipso est suba. ¶ Qꝛ autez qualitates iste in se sint q̄litates e nō sube metaphysica pbatiōe pbaē sic. detur eniʒ calidū siue caliditas eē suba: tūc oportebit qdē oē calidū sit calidū pticipatiōe caloris sicut soz. est hō pticipatione hois: et fm hoc vnū et ideʒ plures formas subales pticipabit nō ad seinuicē ordinatas: et quaꝝ vna nō est potētia ad alterā φ est impoſe. ¶ Adhuc aūt si calor participaē a calido sicut suba: calidū erit vere vnū et nō multa nisi in potētia φ falsuʒ est cū sit plura actu et nō vnū nisi p accidēs: qō ergo diximus φ multa hijs qualitatib⁹ differūt intelligendū est φ

¶ de gnātione tex.c.83. et ide

Qꝛ q̄litates p̄me nō sint forme subales elītoꝝ. pro q̄ vide ēt Auer. hic cō.5.

ista sunt signa diuersaꝝ differētiaꝝ: calor eniʒ in igne est sicut potētia nālis ignis sicut icidere in ense et nō inest ei sicut in calidis p accidēs sic albedo accidit albo homini. ¶ Alia etiā differētias accipiūt a qbusdā hoꝝ. alia v̄o a pluribus et alia ab oibus qualitatib⁹ que dicte sunt et v̄r in hijs q̄dam dicunē fm supabundātiā et q̄dā fm defectū: sicut nos in antehabitis hui⁹ sapie et in libris pħicis determinauimus: φ ɔtrarioꝝ vnū fm supabundātiā dicit et aliud fm defectū: et iō supabundātia et defectus sunt prima ɔtraria ad que oia alia reducunē. ¶ Ex oib⁹ aūt que dicta sunt palaʒ est que et quot sunt ea que dant differētias que ɔstituūt res in esse: totiens dicit ēt eē vnius differre ab esse alteri⁹: et iō nihil dixit Democrit⁹ qui supius tres inducens dicit tñ eē reꝝ drīas: liminis eniʒ siue liminis eē ex tali pōne: q: ponit in hostio et eē suū substātiale est ita poni: et hoc sigñat nomē eius. ¶ Similiter aūt et crystallū eē est sic aquā inspissari apprehēdēte māstory aque frigide sicce remoto v̄r calido: quomādā v̄o eē subalis formale sicut diximus: ex oibus hijs diffiniet. Alia enim sunt mixta: alia v̄o cuʒ hoc cōplexa siue cōplexionata. alia v̄o cū hijs duob⁹ cōposita et ligata: et iō in homogeneis alia sunt spissata sicut coagulata et elixata: et alia sunt in esse cōstituta alijs differētijs in quarto metheoroꝝ determinatis sicut ea que formalr̄ sunt entia: et si ita sunt entia quēadmodū exigit eē φ est actus forme que ipsa ɔstituit: vt manus et res et oia alia hmōi. In oibus aūt hijs sumēda sunt prima differētiaꝝ genera siue prime differentie in genere ad quas oēs alie reducunē: hec nāq3 sunt pncipia totius illius coordinationis que est in illo genere: sicut dicimus ea eē prima que sunt fm magis et minus: siue supabundātiā et defectuʒ vt spissum e raꝝ que sunt pma ɔtraria a qbus alia ɔtraria causanē: sicut alibi est determinatuʒ: oia nāq3 que sub illis sunt: sunt q̄dā supabūdātia et quedā defect⁹: et similr̄ est de hijs que sunt in genere figure hʒ φ figura est determinatio quāti corporis. ¶ Oia eniʒ hec primas differētias hñt asperitatē et lenitatē que causanē a recto et curuo: eo φ curui partes ab extremoꝝ partib⁹ exeunt et sic fiunt aspera. lenis autē partes intra extrema equalr̄ disponunē et hec causanē a recto cuius media nō exeunt ab extremis: hijs siue alijs quibusdā accidit misceri et a mixtione hēre eē hoc vel illud: oppositis aūt p defectū mixtionis habētibus eē accidit v̄o sic misceri siue deficere a talis mixtionis armonia. ¶ Palam igitur est ex oibus inductis φ si substātia que est forma causa est quare quodlibet hoꝝ habeat esse hoc qō est fm spēm et nām: querēdū est que forma est cā per quā hʒ esse in natura et specie quodlibet istoꝝ substātia: igiē que ē cā formalis ipsius esse vniuscuiusq3 rei nihil eoꝝ est que dixit Democritus: neq3 est aliquid cognatum hijs que dixit.

¶ Cap.5m. Qꝛ substātia que est actus eius cuius est substantia pportionalis debet esse potētie et predicatur de mā.

Oportet aūt scire φ hoc φ vniuscuiusq3 rei vera forma sube est id qō maxie est sibi pportionale in potētia existēti. actus eni pportionalis ē semp pprie potētie et educiē ex ipsa: et hoc ē qō in substātijs siue substātialib⁹ de mā p̄dicatur. ¶ Diximus eni iā in antehabitis φ si forma accipiaē vt actus et mā accipiaē vt potētia φ forma p̄dicaē de potētia et mā: et hoc mō designaē p genus et p̄dicaē de eo cui⁹ est potētia: q: sic vtraq3 tam forma q̄ mā accipiunē vt eē cōpositi: et nō vt ens qōdā distinctū. ea igiē que sic de mā p̄dicanē sunt maxie actus etiā in alijs diffinitionib⁹ que nō tñ p formā: sed etiā per mām dātur: sicut eā exēpli si nūc opus sit diffinire lignū aut lapidē dicimus diffiniētes id esse actū qō in diffinitiōe est positū vt actus pportionalis potentie predicatur de materia: sicut si diffiniamus domū dicentes φ domus est ligna et lapides ad figuraʒ talem sic cōposita: aut forte in qbusdaʒ diffinitionibus addimus etiā causam finalē: cuius causa sit hoc qō sit: si v̄o velimus diffinire crystallū dicemus φ est aqua cōgelata: et ita siue ad formaʒ sic potētie pportionalē congelata: et simul diffiniētes simphoniam dicemus φ est cōmixtio talis soni acuti et grauis ad modulam taliter vel taliter sono pportionatum. Eodem modo est etiā in alijs: palā igiē ex dictis est φ alterius materie siue potentie est alius actus et vnūquodq3 est in potentia in illo a quo suo pprio et pportionato motore educitur:

Hoc ē qō sub obscurius vt supra dixit Cō.1 siue cō.5 qō si est sicut ablatio in ablato.

Tex.cō.6.

⁊ eodem modo alterius mãe ⁊ potẽtie alia est ratio siue dif finitio que referẽ ad actuz qui est sua ꝓpria nã ⁊ forma: ⁊ in hoc bene dixit Plato qñ dixit ꝙ fm meritũ mãe forma in, fundiẽ. Alioꝝ.n.fm ꝙ diximus actus est cõpositio alioꝝ ãt mixtio ⁊ alioꝝ est aliqs alius actus de hijs que diximꝰ: pp qd ẽt pñt diffiniẽdo ea que sũt diuersificanẽ. ¶ Hij eniz qd est domus dicẽtes dicũt q: domus est lapides cemẽtũ ⁊ li gna: ⁊ hij dicũt id qd est domus pñte mãe. ista eni q̃ dicũt in diffõne sunt mã sub pñte ad actũ cõstituta. Alij vo diffi, niẽtes domũ dicũt ꝙ est vas qd est coopimẽtũ pecuniaruz aut corpoꝝ aut aliqd tale formatis addũt: ⁊ ꝯstat ꝙ illi i dif finitiõe dixũt actũ ⁊ formã ꝓut est actus potẽtie. Alij autem ambo ista potẽtia ⁊ actũ cõponẽtes dicũt diffiniẽdo tertiaz subaz q̃ est hec: ⁊ ex hijs ⁊ hoc planũ eẽ putamꝰ cuilibet qui meminit eoꝝ q̃ pdeterminata sunt. oibꝰ eni videẽ ꝙ dĩa q̃ cõstituit rem in eẽ sit rõ diffinitiua spẽi ⁊ actꝰ in quo cõpleẽ diffinitio pdicata de potẽtia: ea aũt diffinitio que est i existi bus mãlibꝰ sicut lignis lapidibꝰ ⁊ cemẽto videẽ esse magis mãe. Tales aũt terminos siue diffõnes marie ꝓbauit eẽ re cipiẽdos sapiẽs architas. Hij ⁊.n.termini sunt vtriusqz cõ pletiui.s. potẽtie ⁊ actus sicut si diffiniẽtes dicamꝰ qd est ve nema siue serenitas dicimꝰ ꝙ est qes in plurimo aere. hec enim diffinitio aerẽ cõplectiẽ sicut mãm ⁊ qetẽ vt substãtiaz ⁊ actũ. ¶ Silr aũt si diffiniẽtes dicimꝰ qd est trãquillitas ⁊ dicamus ꝙ trãquillitas est maris eqtas siue eq̃litas. in hac enim diffõne mare est vt subm quasi mã: actus aũt ⁊ forma est equitas siue eq̃litas pp qd iste pfectissime sũt diffõnes. palã igiẽ ex pdictis est que sit vera eius qd sensibile est suba ⁊ qñ vna suba sua ẽ vt mã ⁊ alia est suba ⁊ nã sicut forma: q: forma est actus. ¶ Tertia vo suba est que est ex hijs cõ, posita ⁊ est illa ad quã refertur diffinitio. ⁊ hoc est ꝙ in pma huius octaui parte voluimus inuestigare.

¶ Cap.6m. Qualiter id qd est substãtia rei significaẽ per no men: ⁊ est in eo digressio declarans qualiter omne nomẽ si, gnificat substantiam cum qualitate.

Te.cõ.7.

Oportet aũt nos nõ ignorare de quo multi nõ bene ꝯsiderantes obliuiscunẽ ⁊ latet multos. Cũ.n.iã habitũ ẽ ꝙ id qd est cũ ⁊ suba est for ma ⁊ actꝰ rei p quã sicut vltimã ⁊ simplicẽ dĩã cõstituiẽ ⁊ diffiniẽ: illa eni dĩa est a qua queli, bet res denoiaẽ. ⁊ idõ q̃rendũ vtrũ nomẽ istud signat subaz cõpositã que sola diffiniẽ aut signat actũ ipm ⁊ formã a qua diffinitũ denoiaẽ: verbi gra. sicut in artificiali bus hoc nomẽ domus vtrũ sit signuz cõis cõpositi ita. vz. ꝙ signat totũ hoc qd est tectũ vt decet cõpositũ ex lapidibꝰ ⁊ ce mẽto: aut sit signũ actus ⁊ spẽi siue foiẽ q̃ est talis figura mã sionis. ¶ Silr aũt in mathematicis est qd: q: i recto ⁊ linea põt dubitari: vtrũ nomẽ recti ⁊ nomẽ linee significet duali, tatẽ duoꝝ punctoꝝ terminãtiũ lõgitudinẽ solã siue latitudi nẽ simul: aut significet tm duo pũcta terminãtia. diffiniẽ eni linea recta ꝙ est lõgitudo terminata duobꝰ pũctis: ⁊ lõgitu do in hac diffõne est pro mã: duo aũt pũcta terminãtia sunt sicut forma. ⁊ in phĩcis queriẽ vtrũ hoc nomẽ aial significet aiam in corpore: ita ꝙ vtrũqz significet sil aut significet aiaz tm: aia.n. a qua noiaẽ aial est suba ⁊ actus corpis alicuius phĩci organici sicut in hijs de aia dictũ est. ¶ Ad solutionez huiꝰ qõnis pnotãdũ est ꝙ cuiꝰ est nomẽ eius est diffinitio: in omni aũt noie qddã est a quo imponiẽ nomẽ: ⁊ qddaz est cui iponiẽ: pp qd oẽ nomẽ signat subaz cũ q̃litate: hoc ãt faci lis est videre in oibꝰ noibꝰ specieꝝ ⁊ idiuiduoꝝ: q: in noibꝰ spẽꝝ actus vltimus est a quo nomẽ iponiẽ ⁊ ipm cõstitutũ ⁊ cõpositũ ex gñe ⁊ dĩa est cui iponiẽ nomẽ: in noibꝰ aũt indi, uiduoꝝ suppositũ sube est cui iponiẽ nomẽ: ⁊ collectio acci, dentiũ est forma a qua iponiẽ. ¶ Est aũt hoc a quo iponiẽ nomẽ i grãmaticis pro q̃litate: sz id cui iponiẽ est pro suba. In noibꝰ aũt generꝝ subalternoꝝ planũ est hoc idẽ accipe: sz in noibꝰ generalissimoꝝ lz non sit cõpõ tm est in eis accipere ipsius pdicamẽti nãm ⁊ modũ p quẽ distinguiẽ illa nã ab al terius predicamẽti nã: ⁊ primũ illoꝝ est pro substãtia ⁊ reli, quũ pro q̃litate: sed noia dĩaꝝ substãtias ⁊ actus simplices significãt ⁊ nõ aliquã substãtiã illis actibꝰ substratã: ⁊ forte alicui videẽ ꝙ solã q̃litatẽ significẽt ⁊ nõ substãtiã: sz itelligẽ dũ qd l: fm rem nõ ibi sit significata nisi eẽntialis q̃litas tm in ipsa q̃litate est qd reducibile ad genus sicut pnm generis:

Digressio.

⁊ est modus quo illud distinguiẽ ab alijs: ⁊ lz dĩe i se ipsis differãt tm modus quo reduciẽ ad genus nõ ẽ modus quo distinguiẽ ab alijs. Et isti tales modi sufficiũt grãmatico: ⁊ idõ talia significãt etiã substãtiã cũ qualitate: sed de ipso en te forsan dubitabit aliqs. hoc eniz videẽ eẽ primũ in quo nõ est cõpõ rei nec ẽt modi: ⁊ idõ nõ videẽ significare substãtiam cũ q̃litate. Sed attendẽdũ ꝙ lz simplex sit ens fm rez tm mo di eius sunt diuersi. est.n. ens ipm creatũ primũ ante qd nõ est creatũ aliud: ⁊ qddã modus entis est eẽ p creationẽ ⁊ nõ per iformationẽ sicut determiatũ est in libro causaꝝ: ⁊ quo ad hos duos modos signat substãtiã cũ q̃litate: q: ipz qd ẽ in se est sibi pro substãtia: ⁊ modus eiꝰ entitatis est pro q̃lita te. ¶ In noibꝰ vo accidẽtiũ que simplicia accidentia signifi cãt sicut albedo ⁊ color ⁊ hmõi ipsa nã est pro substãtia ⁊ mo dus pro q̃litate. In adiectiuis aũt noibꝰ substãtia significaẽ infinita que est suppositi nõ illa quã hz nomẽ pro substantia qñ diciẽ nomẽ significare substãtiã cũ q̃litate: sz de hoc hic nõ itẽdimus. Si aũt obijciaẽ in noibꝰ dei in qbꝰ significare videẽ substãtiã cũ qualitate: ⁊ sic in deo eẽt q̃dã cõpõ: dicen dũ ꝙ in deo nulla qdẽ est cõpositio sed diuersitas modoruz significãdi nõ repugnat simplicitati diuine in deo. vere eniz est suppositũ diuinũ ⁊ nã diuersimode significata fm diuer sitatẽ oium attributoꝝ que deo attribuunẽ: ⁊ penes istaz di uersitatẽ accipiẽ substãtia ⁊ q̃litas quã noia diuina signifi, cãt. ¶ Si aũt ad hoc aliqs adhuc instet ⁊ obijciat ꝙ si no, men signat substãtiã cũ q̃litate ⁊ ipsa substãtia significata p nomẽ sit nomẽ videẽ signare substãtiã cũ q̃litate: ⁊ similiter aũt ⁊ ipsa q̃litas noie suo cũ sit nomẽ videbiẽ signare subaz cũ q̃litate: ⁊ hoc ibit in isinitũ qd est incõueniẽs. Adhuc aũt videẽ fm hoc substãtie eẽ suba ⁊ q̃litatis qualitas ꝙ itells refugit q: est absurdũ. Adhuc aũt cuz suba suo noie signifi, cet qualitatẽ videẽ nugatorie adiungi qñ diciẽ nomẽ signi, ficare subaz cũ q̃litate ꝓpria vel cõi. ¶ Sz ad oia hec ⁊ silia hmõi dicẽdũ: ꝙ cũ diciẽ nomẽ qdcũqz significare substãtiaz cũ q̃litate substãtia fm ꝙ significaẽ p nomẽ accipiẽ a q̃litate sepata: ⁊ similr q̃litas sepato intellectu accipiẽ ⁊ distincto: ⁊ ideo lz hoc nomẽ substãtia signat substantiã cũ q̃litate: ⁊ si, milr hoc nomẽ q̃litas: tm ꝓut substãtia significaẽ in nomie fm ꝙ est pars orationis nõ hz cointellectaz sibi q̃litatẽ: ⁊ idõ nõ ꝓcediẽ in isinitũ: nec est suba substãtie nec qualitas q̃lita tis: nec ẽt nugatorie vnũ cõiungiẽ cũ alio. ¶ Hijs ita pnota tis adhuc ita itelligẽdũ est ꝙ id qd significaẽ p nomẽ id ꝓ, prie est a quo nomẽ iponiẽ: res aũt supposita cui iponitur si gnificaẽ p hoc ꝙ cõparaẽ ad illud sicut participãs ⁊ illi sub, stãs appellatũ aũt eiusdẽ rei nullo mõ significaẽ p nomẽ: q: cũ appellata plurima sint ⁊ forte isinita iportata p nomẽ nisi potẽtia oporteret ꝙ nomẽ isinitum significaret ꝙ est absur, dũ. ¶ Sed mã nõ separata a potẽtia sed sub potẽtia ⁊ actu stans: hoc mõ ꝙ analogiã hz ad actũ: hoc ẽt mõ significaẽ p nomẽ: qñ nomẽ est nomẽ actus vt est actus ⁊ pfectio actua, liter diffusa ⁊ ꝯtinẽs cõpositũ ⁊ mãm: sic eniz significaẽ p mo dũ cõcreti: ⁊ nõ p modũ simplicis ⁊ abstracti: sicut hõ ⁊ non sicut humãitas: ⁊ sic documꝰ in añbabitria ꝙ diffõ forma, lis ⁊ mãlis idẽ dicũt sub mõ differẽti. ¶ Hij s igiẽ sic pintel lectis dicimus soluẽtes qõnẽ superius iductã: ꝙ nomẽ actꝰ vltimi siue ab actu vltimo ipositũ est in vtrisqz. s. tam in for ma q̃z in cõposito: sicut est hoc nomẽ aial vel hõ vel aliud ta le. Sz nõ est vna rõne vtriusqz dictũ: sz ẽ vtriusqz sicut rela, toꝝ ad vnũ: ⁊ quoꝝ vnũ analogiã hz ad alteꝝ. ¶ In oibꝰ ãt talibꝰ pro pncipio supponẽduz est: ꝙ id qd est cã nois est id cui ꝯuenit nomẽ pmo: alijs aũt ꝯuenit p respectũ aliquẽ ad illud: forma aũt a qua nomẽ iponiẽ est cã nois: ⁊ cõpositũ ꝙ est nã ad quã referẽ diffinitio ⁊ cui nomẽ ipm iponiẽ ꝓpter actꝰ ⁊ forme pticipationẽ: ẽt illi p posteriꝰ ⁊ in scdo gradu cõ uenit nomẽ: mãe aũt analogiã hñti ad actũ cõuenit nomen tertio: appellato aũt nõ ꝯuenit nomẽ diffiniti nisi p accñs. hec.n.q̃ sunt mã ⁊ cõpositũ sunt ⁊ dñt ea: sicut corpꝰ ⁊ aia hõ ⁊ aial ⁊ corpꝰ phĩcũ organicũ potẽtia vite vtens: diciẽ ẽt hõ ⁊ aial. Sed etiã hec duo sunt ⁊ dicunẽ illa ad aliqd hoc ẽ ad actũ quẽ pticipãt relata: ⁊ cã noiationis est: q: dĩam cõstitu tiuã in eẽ accipiũt ea noiatione que est actus ⁊ forma: verũ lz hec tria significent p nomẽ diffiniti: diuersimode tamen hec separatim accepta per intellectum non oia participant nomẽ diffiniti: sed ipsa differunt abinuicẽ: q: sicut materia

Quõ nomẽ õ signat subam cũ q̃litate.

Obiectio cõtra se dicta.

Solutio.

Idem Auerroes i prĩn loco.

Tex.cō.8.

nō est forma nec cōpositū: ꝛ forma neq; est cōpositū neq; mā ꝛ cōpositū neq; est mā neq; forma. sed vt distincta ꝛ diia accipiunt abinuicē: ꝛ q̄ntis sic differūt abinuicē: tñ nihil hīt huiꝰ diie ad qōnē superiꝰ īductā de suba sīgnata sensibili: nā suba sensibilis quo ad qdditatē que dicit qd erat eē hoc qd est spē ꝛ actu existit: ꝛ sm hoc in suba sensibili hoc nō distincto ꝛ sepato itellectu accipiunt. ℭ In oibꝰ. n. talibꝰ fola ꝛ forme esse est idē: qꝛ nō est separata forma per se a q̄ fola ꝯiuncta māe eē accipiat: vñ idē est esse qd est actꝰ eētialis forme: ꝛ forma ipsa: qñ nō separata acciperet: sicut idez est aia ꝛ esse aie in eo ꝙ est aiatū: ita idē est ꝙ nō est separatuz ab aia vel mā formalis a q̄ sit aie qd est eē aiati: sed hoc mō nō est idē hō ꝛ hoīs eē: qꝛ hō qd est cōpositū nō hʒ a seipso: sed per analogiā participationis aie: ꝛ hoc ita qdē dcm̄ diximus: nisi aia ꝛ aia hoīs forte hō dicat sicut sepe dicit qñ nō habent duo noīa vnū actꝰ ꝛ alterū cōpositi. ℭ Si aūt vt separata accepta forma alicui qdē ꝯuenit nomē forme ꝛ alicui nō ꝯuenit: qꝛ sic nō ꝯuenit māe nec cōposito: sʒ soli actui simplici sicut diximus: sed nō facit aliquid ad qōnē de suba sensibili: cuiꝰ actꝰ semp est ꝯiunctus ꝛ nō separatꝰ. ꝛ hoc qdem in qbusdā est valde manifestū: qꝛ qcūq; mente pquirat vtrū syllaba ꝯstituat ex elūtis litterarū que sunt q̄si mā ꝛ ipsa cōpositione que est q̄si forma ꝛ actꝰ: statim ēt parū itelligentibꝰ nō videt syllaba cōponi ex hijs q̄si separatio ꝛ separatū esse habentibꝰ: qꝛ nulla cōpositio ꝯstituens syllabā separatū esse hʒ a litteris. ℭ Silr aūt nec domꝰ est cēmentuz separatū ꝛ cōpositio separatū esse habitꝰ: ꝛ hoc certū est: qꝛ cōpositio ꝛ mixtio nō est ex hijs quoꝝ est cōpositio ꝛ mixtio separatū esse habentibꝰ: ꝛ similr est in oibꝰ alijs talibꝰ artificialibꝰ in qbꝰ nunq̄ māle pricipiū distinctuz est a formali distinctū eē habēte: sicut supliminare formalr esse ꝛ nomen accipit a q̄dā positione que tñ positio nō est ex supliminari separabilis sm esse distinctū: superliminare. n. est magis ex positione tali que tñ ab eodē sʒ esse nō est sepabilis. ℭ Similiter autē nec hō sensibilis est aial ꝛ bipes: si aial ꝛ bipes separatim esse habentia accipiant: sed opʒ hoiem sensibilē esse aliqd formale ꝛ māle qd est pter ea que separatum esse habent ab ipso. Ea. n. nā que sic separatum hʒ esse: nec est elementū sensibilis sube: neq; est ex elemētis aliqbꝰ cōposita: sed est suba q̄dā separata: ꝛ tales subas dicūt esse stoici qui auferunt mām dicētes mām nihil esse de esse rei nec referri ad nomē vel rōnē vel esse diffiniri: sicut sepe in antehabitis diximus. Si igitur hec separata nā cū est esse ꝛ subaz: tunc hanc eandē dicunt esse subam nāe cōposite sensibilis. ℭ Hanc aūt eandē subam que separatū eē hʒ est cā eē sube sensibilis sm stoicos: necessariū aūt est esse sempiternā aut corruptibilē qdē sed nō corrūpi simplr: sed sm qd: ꝛ eadez necessitate sequit ꝙ sit facta siue gñata sm quid absq; eo ꝙ sit facta vel gñata simplr. dicunt. n. factā ꝛ corruptā esse sm esse ꝙ hʒ in hoc ꝛ nō simplr: sed simplr esse ingñabilē ꝛ icorruptibilē. Manifestū aūt est ꝛ alibi demōstratum: qꝛ nec in artificialibus neq; in nālibus aliquis facit speciez vel gñā: nec facit mām. neutrū. n. hoꝝ terminus est gnōnis neq; factionis: sed id qd efficit vel gñat est hoc aliqd cōpositum: ꝛ manifestū est ꝙ hoc cōpositū qdā significatū sit ex hijs cōponentibꝰ: sʒ vtrū substātie ille corruptibiliū: ex quibꝰ cōponit ꝛ sit corruptibile sint separabiles sm esse ab ipso: sicut dicūt stoici: nō est palā ex hijs que dicta sunt: tñ palā est ex dictis: qꝛ quorūdā sicut artificialiū ꝛ accidentiū nō ꝯtingit pricipia ex qbꝰ sunt eē sepata ꝛ illa sunt oia illa quecūq; nullo mō ꝯtingit separatuz esse hēre: qd esse sit pter rem ipsam cōpositā in qua sunt sicut domus syllaba ꝛ vas ꝛ hmōi alia: fortassis aūt forme ꝛ actus taliū sm ipsaz mām: neq; substātia sunt sed accidētia: neq; cōposita per tales formas nō sūt aliqd substātialiter ens distinctū in nā: sʒ figura artis est forma accidētalis. ℭ Et silr nec aliqd alioꝝ quecūq; nō nā: sʒ arte ꝯstituunt est substātia: sed actꝰ accidētalis: pp qd etiā Empedocles lecti formā dicit nō esse substantiā: qꝛ si esset substātia pricipiū generationis esset ꝛ produceret simile in forma ꝛ specie: qd falsum esse videmus: qꝛ si plantaret lectus ꝛ virtutem germinandi acciperet non exoritur lectus: sed lignum ꝙ materia fuit lecti ꝛ non forma: ppter qd forme artificialiū in veritate accidētia sunt ꝛ inseparabilia ab hijs quorum sunt forme.

ℭ Cap. 7m. Et est conclusio ex hijs que dicta sunt que sit vera ꝛ perfecta cuiuslibet substantie sensibilis diffinitio.

Tex.cō.9.

Ex hijs igit que inducta sunt manifestū est ꝙ siquis ponit ꝙ substantia in sensibilibus que corruptibilia sūt sola natura illa est que est separabilis sicut stoici dicunt: ꝛ illius nomē nō participat compositū neq; mā: ꝛ sicut nō participant nomen sic nō participant diffinitiuā rationem. ꝛ tūc tēpus ꝛ locū hʒ dubitatio cui ꝯsenserūt Antistenidi cuiusdā Antistenis sequaces idocti ꝛ stulti: qui dixerant nihil penitus esse diffinibile sensibilium: oīum enim dixerant esse logicā diffinitiuā rōnem: logicam aūt rōnem esse separatorū a mā: que inquātū separata vt sepe ostendimus nihil sunt de esse rerū sensibiliū. ℭ De hac aūt dubitatione: qꝛ multa in antehabitis dicta sunt: hoc solū determinantes dicimus: ꝙ dicere diffinitiuo cōtingit sermone q̄le quid est vnumqdq; sensibiliuz: sicut gratia exempli contingit dicere quid est argentum per propriaz diffinitionem: ꝛ tamē nō sic dicendo: qꝛ nō est sicut plumbum eo ꝙ idea argenti differat ab idea plumbi: hoc igit est vere de substantia rei: ꝙ contingit vere esse terminum ꝛ rationē esse ipsius in quo termino principia que sunt de esse rei continent: sicut cōtingit esse terminū ꝛ rōnem cuiuslibet substātie cōposite: siue illa sit sensibilis: siue sit intellectualis. prima autem diffinientia ex quibus ille terminus ꝛ ratio conficit nō contingit diffinire: ꝛ hoc est propterea: qꝛ ratio diffinitiua significat aliquid de aliquo: in omni autē eo in quo significatur aliquid de aliquo oportet quoddā esse sicut mām ꝛ quoddaz sicut formā. ℭ Dubitabit aūt forte de hoc aliquis ꝛ dicet ꝙ si diffinientia indiffinibilia sint cuz dicit ꝙ homo est aial rōnalis hoc ipm aial qd in diffinitione hominis ponit erit indiffinibile. ℭ Adhuc aūt ꝛ ipsa diffinitio indiffinibilis est: nō quidē diffinitio sm ꝙ est intentio significata per hoc nomen qd est diffinitio: sed sm ꝙ est diffinitio vniuscuiusq; terminus: ꝛ si hoc sit verū: tamē multi dubitauerūt de causa huius quare talis ratio idiffinibilis sit. Forte aūt vellet aliquis dicere: ꝙ prima diffinientia indiffinibilia sint sed nō prima vniuiq;: ꝛ sic cum dicit ꝙ homo est aial rōnalis: aial nō est primū diffiniens: ꝛ idō pōt diffiniri ꝛ diffinitur: sed substātia que est primū diffiniens ad qd resoluitur aial nō est qd diffinibile: sed sm hoc nō est generalis causa que dicta est ꝙ hec est causa quare aliquid nō sit diffinibile: qꝛ nō significat aliquid de aliquo. ℭ Adhuc aūt cum oē predicatū significet aliquid de aliquo videt esse omne predicatū diffinibile: per oppositū aūt nullū subiectū videt eē diffinibile: cum nō significet aliquid de aliquo: ꝛ cum diffinitio predicat de specie diffinita: videbit diffinitio esse diffinibilis ꝛ nō diffinitū esse diffinibile. ℭ Ad omnia aūt hec ꝛ hmōi sciendū ꝙ cū dicit ꝙ hec est diffinibilis ꝙ significat de aliquo: intelligendū est ꝙ modus significādi talis debet esse qd in suo intellectu claudat aliquid predicatum ꝛ actū ꝛ formā ꝙ sit de aliquo participante nomen ipsius actus ꝛ forme per analogiā ad ipsum: sicut in pcedenti ca. dictū est. ℭ Et ideo diffinitio nō est vlterius diffinibilis: qꝛ hoc mō plura in se nō claudit: sed potius explicata in se hēt ea quorum vnū est de aliquo ꝛ alterū de quo est illud: ꝛ cum dicit homo est aial rōnale: aial sm ꝙ est diffinitiuū hominis nō significat aliquid de aliquo vt iaʒ dictū est. ℭ Et ideo hoc mō nō est diffinibile: ꝛ similr differētia non est diffinibilis: qꝛ hoc mō duo vl plura in suo nō claudit itellectu: ꝛ cū dicit homo est hō: hō sm ꝙ est in subto nō est diffinibilis: qꝛ nō signat eē: sed ens ꝛ nō signat ens aliqd de aliq̄: sʒ potiꝰ ipm esse signat aliquid de aliquo: idē aūt est si dicā aial est aial ꝛ in oibꝰ talibus idē modus est intelligendi. hoc igit modo verum est ꝙ hoc est indiffinibile: qꝛ non signat aliquid de aliq̄: ꝛ solū est hoc diffinibile qd aliquid de aliq̄ significat.

ℭ Cap. 8m. De similitudine vel anagoga diffinitiōis ad numerū pp eos q dicebāt numeros subam eoꝝ que sunt.

Tex.cō.10.

Palā aūt etiā ex inductis est: qꝛ diffinitio significat aliqd de aliquo: ꝙ si queadmodū pithagorici dicūt sube rerū sunt numeri: qdā illi numeri nō sunt sepati numeri sicut sunt numeri vnitatū qui sunt numeri qbꝰ nos numeramus: ꝛ sunt discreti: sed qdā numeri numerati q sunt

est terminationis ꝛ distinctionis esse rei per quas ipsa res diffinita cadit in differentiā ꝛ numerū cū rebus alijs: sicut nos in antehabitis ostēdim⁹: diffinitio.n.si ꝯcedat esse numerus ꝯcedet nō esse numerus simpliciter: sed numer⁹ quidam. in hoc.n. assimilat numero magis ꝙ̄ cōtinuo: qꝛ sicut numerus qui de gn̄e discretorum est cū diuidit in vnitates indiuisibiles: ꝛ nō in semꝑ diuisibilia sicut diuidit ꝯtinuum: ita diffinitio diuidit ad indiuisibilia que nō significant aliquid de aliquo sicut precognitum est: rōnes aūt diffinitiue nō sunt infinite per diuisionē diffinientiū: sicut ꝯtinuū est infinitū per diuisionē diuidentiū: ꝛ ad eundē modū est numerus qui est de gn̄e discretoꝝ: hoc aūt per diuisionē stat ad vnitates indiuisibiles. est aūt ꝛ alia similitudo numeri ad diffinitiones: quēadmodū.n. in quocūqꝫ numero demēpto ablato vel addito alio numero qui est aliq̄ partiū mā numeri ꝯstituti nō remanet spē idē numerus q prius: sꝫ diuersus: ꝙ̄tumuis sit minimus q aufert vel addit. sic nec diffinitio manet idē terminꝰ ꝛ qd erat esse ablato aliquo vel addito ꝙ sit de partib⁹ diffinitiōis. ¶ Si.n.a quarto auferā vnitatē nō remanent eedē spēs numeri: sed q̄ternarius: ꝛ si addā vnitatē fit senarius: que est alia spēs numeri a quarto. sic si dicā corpus aiatū nutribile: ꝛ addā vnā dr̄iam dicēdo corp⁹ aiatum nutribile sensibile nō erit eadē diffinitio: qꝛ prīa est plante: scd̄a aialis. ꝛ si auferā vnā que est nutribile est alia diffinitio: ꝛ hoc planū est vnicuiqꝫ. Sed si numerus est diffinitio: sicut quidā dicūt pp inductas similitudines: ꝛ est aliquid qd̄ est diffinitū de quo p̄dicat numerus: tūc opꝫ eos dicere cui sit vnus dict⁹ numerus: tūc aūt non habēt dicere cui ꝛ q̄ de cā sit vnus per essentiā induct⁹ numerus. numerus.n. aut nō vnus essentiali aliq̄ vnitate: aut si vn⁹ hꝫ vnitatē coaceruationis. Si.n. ille vnus numerus q dicit diffinitio qd est hoc qd̄ est faciens vere vnū essentialiter ex multis discretis ꝛ coaceruatis: que verā ꝛ essentialē nō habēt vnitatē. diffinitio enim vna est ꝛ nō multa: sicut nos ostēdimus in septimo hui⁹ sapiētie libro. talē.n. multitudinē coaceruate vnitatis nō hn̄t differētie: que ponunt in diffinitione: ꝛ hoc merito accidit: qꝛ que sunt eiusdē rationis diffinitiue ꝙ̄tūcūqꝫ sit numer⁹ differētiaꝝ: tn̄ et subalter ꝛ vere ab vna ꝛ vltima dr̄ia sit vnū: ꝛ hoc nō est vnū: vt vnitas quedā existens discretū habens esse: aut sicut vnū punctū in ꝯtinuo indiuisibile positū: sꝫ est vt endelechia ꝛ mā q̄dā qua singula sunt vnum per essentiā ꝛ actū sicut sepe diximus: sed in hoc est diffinitionis similitudo ad numerū: ꝙ sicut numerus non magis hꝫ vnū: ita ꝙ vnus numerus sit magis numerus ꝙ̄ alius: ita nō est magis ꝛ minus in substātia spēi diffinita ita ꝙ vna sit magis ꝛ minus substātia ꝙ̄ alia: ꝛ si magis ꝛ minus dicit hoc accidit ꝯm ꝙ ista substātia est in mā ꝯm esse: qꝛ sic fluit ab ipsa potētie aīales ꝛ īpotētie ꝯm quā expeditior est vel īpeditior in operationib⁹ nāalib⁹. ¶ Sit igit vsqꝫ tn̄ terminatuꝫ ꝯm presentē intentionē de generatione ꝛ corruptione dictaruꝫ substantiarum separatarum: qūo contingit ꝛ quomodo est impossibile ꝛ de anagoga earum ad numerum. in vltimis enim libris istius sapiētie subtilius de istis ꝑscrutabimur.

Nō q̄re diffō magis nuō ꝙ̄ ꝯtinuo assimilatur.

Idē dicit Cōmētator i pīu loco.

¶ Tractatus secūdus octaui libri prime ꝑhie qui est de modis ꝯsequentibus subam que est mā ꝛ act⁹ sensibilis sube.

¶ Cap. p̄m̄. De modis materialis principij quibus comparatur ad factum sensibile.

Tex.cō.ii.

Quāuis autem modo declarauerimus subam ꝓut est act⁹ ꝛ forma sube sensibilis: opꝫ tn̄ iterū resumē de ipsa ꝛ determinare modos ipsius: ꝛ remouere dubitationes ꝯtingētes de ipsa: ꝛ sic ostēdere q̄re ipsa est vnū ꝛ nō multa sicut fecimus in septimo: vbi ostēdim⁹ hoc de suba cōposita simpl̄r ꝛ absolute ꝯsiderata. hoc.n. habito attingemus finē ꝯsiderationis nostre: in principio septimi libri hui⁹ sapie p̄determinatū est: cū nā quedā sube sensibilis sit suba māalis hoc opꝫ primū intelligē ꝛ nō obliuisci: qꝛ lꝫ oīa sensibilia sint ex eodē māli p̄n°: ꝙ hile vocat. Et multa sensibiliū cōpositoꝝ sint ex eisdē mālib⁹ p̄mis p̄ncipijs sicut liq̄bilia oīa sunt ex aq̄: ꝛ subtili terreo: ꝛ q̄uis sit eadeꝫ mā oīb⁹ factis siue gn̄atis que est eis vꝫ p̄n^m ꝛ p̄mū subm: tn̄ opꝫ ꝙ aliq̄ ꝓpria ꝛ ꝓxīa sit cuiusꝫ sensibilis designari que nō est alteri⁹: sicut flegmatis gn̄ati in aiali est pxīa siue ꝓxima mā propria dulcia ꝛ crassa aquosa ꝛ subtili calido digesta. ¶ Cholere vō rubee ꝓpria mā est amara cōbusta: vel q̄dam rubea terrestris cōbusta: ea.n. que sensibilia sūt aut fiunt ex eodē pricipio māli: aut si plures māe sunt eiusdē: tūc opꝫ ꝙ vna sit mālis ad aliā: sicut si dicam⁹ ꝙ flegma sit ex plurib⁹: qꝛ ex dulci ꝛ crasso. tūc.n. fit crassum ex dulci sicut ex māli ꝓprio p̄n° ꝛ flegma ex crasso. ¶ Silr autē si cholera resoluat resoluet in rubea q̄dā: sicut in ꝓximā mām: ꝛ illa rubea resoluit in cōbusta feruētia sicut in mām: ꝛ sic cholera dicit eē ex rubeis ꝛ cōbustis: dicit.n. hoc ex hoc fieri sic ex mā duob⁹ modis: qꝛ aut. vꝫ. est via ad hoc: vt ex ipso fiat ꝑ mediū vel sine medio: aut qꝛ est p̄n^m ei⁹ qd̄ resoluit in ipm: sic in māle p̄n^m: ꝯtingit tn̄ in qbusdā ex vno māli p̄n° existe aliq̄ fieri diuersa pp diuersitatē mouētis cāe: que ꝯm folas ꝛ formatiuas diuersas mouet de potētia ad actū: sicut ex ligno tanq̄ ex vno māli p̄n° fit archa ꝛ lectus qñ artes mouētes sunt diuerse: ꝛ ex vno māli p̄n° qd̄ est mēstruū porce fit porcellus ꝛ similitudo hois: qꝛ mouēs ad figurā porcelli est sperma porci: ꝛ mouēs ad figurā hois est stella q̄dā: tn̄ que siūt hn̄t sibi determiatas mās: ita ꝙ ex alijs et diuersis mouētib⁹ fieri nō pn̄t. Sicut serra: hec.n. fieri nō pōt ex lana vl̄ ex ligno: qꝛ imouētem eā nō est vt ex lana vel ex ligno serrā faciat. ¶ Si aūt ex alia ꝛ alia mā ꝯtigit aliqū id ꝯm formā facere: palā est qꝛ ars ꝛ p̄n^m factiuū qd̄ est vt mouēs est idē ꝯm formā ꝛ spēm: sicut si fiat vrceus ex terra ꝛ argēto: nā si ponat ꝙ mā diuersa sit: ꝛ ꝙ et mouēs sit diuersuꝫ in forma sequit necessario ꝙ id qd̄ factū est sit diuersuꝫ ꝯm mām ꝛ formā. ꝛ hoc gn̄ale est in oibus principijs ꝓprijs mālib⁹ ꝛ mouentibus: ꝛ ꝯm speciem ꝛ formā que informat sensibile factum siue sit in artificialibus siue in naturalibus.

¶ Cap. 2^m. Quales ꝛ quot cause debēt reddi ad quodlibet quesitum de substantia sensibili.

Tex.cō.iii.

Quando vō aliqs volēs scire subam ꝛ nām sensibilis per diffōnē querit qd est cā ꝑ quā hꝫ diffiniri ꝛ denifari: qꝛ plurib⁹ modis dr̄ cāe: opꝫ dicere oēs cās que ꝯtingunt eē cāe quesiti si perfecte sciri debeat: sicut si queraf que sit cā quasi mā: dicim⁹ ꝙ mestrualis in guttis femine sūe cā q̄si mā. ꝛ si q̄reret qd est cā mouēs dicem⁹ ꝙ ē sperma viri in cuius spiritu virtus formatiua est per modū artis: ꝛ si quereret qd cā formalis ꝛ spēs dicemus ꝙ qdditas ipsius siue qd erat esse: ꝛ si queraf qd est hoc qd̄ est cui⁹ cā sit sine finis: dicemus ꝙ id qd̄ cā finalis que est intenta per primū mouēs: ꝯtingit aūt aliqū fortassis ꝙ hec ambo sūt idē forma. vꝫ. ꝛ finis: qꝛ forma est in quo qescit opatio mouētis: ꝛ sic est finis motus ꝛ gnōnis. lꝫ forte aliqd aliud sit finis itētionis. ꝛ de hoc satis in scd̄o hui⁹ sapie libro determinatuꝫ est: ꝛ quecūqꝫ diffinitio oēs quesiti ꝯtinet causas hoc dicit ꝛ quid ꝛ propter quid quesiti ꝛ est perfectissima ꝛ est ipsa demonstratio positione differēs sicut in analecticis posterioribus est determinatū. ¶ In hijs aūt omnibus oportet dicere ꝓximas ꝛ essentiales: ꝛ cōuertibiles causas: vt si queratur que sit propria alicuius mā: nō opꝫ dicere ignem aut terram que sunt prima elementa ex quibus componit sensibile: sed opꝫ dicere mām propriam ꝛ ꝓximā. ꝛ hec est que substracta est ꝓxime potentie ad actum: mā enim nō facit cognoscere nisi illo modo quo proximam analogiam habet ad actum: qꝛ sic habet nomen diffiniti ꝛ rationē sicut in antehabitis determinatū est: ꝛ qꝛ sicut in scd̄o de physico auditu diximus in generabilib⁹ ꝛ physicis omnes sunt quatuor cause eiusdeꝫ: opꝫ ꝙ circa naturales causas ꝛ genitas sic versari querentē per redditionē omniū causaruꝫ si quis recte philosophādo versat in cognitione generabilis physici. Si enim hec quatuor que dicte sunt cause sunt sensibilium generatorum: tunc opꝫ has ꝛ tot cognoscere: in hijs autem que naturalia quidem sunt: sed sunt sempiterna sicut celestia corpora forsitan est alia ratio: forsan enim quedam physicoꝝ corpoꝝ nō habent materiam aut nō habent talem mām que sit in potentia ad esse: sed que est actu ꝯm esse semper: lꝫ sit in potentia ad vbi sicut sepius in prehabitis dictum est: habent enim hec mām solum ꝯm locū mobilem: vnde in illis nō querit mālis cā que sit ex q̄ fiunt: sed

Nō q̄re mā cognitōis pōt eē ꝓpria.

In celo rerū subm ꝙ mā ponit idē Cōmentator hic ⁊ in .2.cap. de suba orbis.

querit mā que est subm actu exitēs pfectū inesse.ℭ Similiter aūt est in hijs q̄cunq3 qdē sunt physica: s3 nō sunt sube sicut accidētia que nō fiunt ex mā: q2 nō est in hijs mā ex q̄ fiūt: sed subm: in quo sunt est ens cōpletū in actu existens: sicut dicim⁹ ꝙ q̄dā est cā eclipsis ⁊ hoc nō est mā ex q̄ in potentia existēs: sed subm in se cōpletū lune que est subm eclipsis nō est aliud per eclipsim quasi sit patiēs aliqd ⁊ exiens de potētia ad actū: sed est subm eclipsis in se actu ens completū qdē per subm ⁊ formā: ⁊ si queraf in talib⁹ que est cā q̄si mouēs ⁊ corrūpens lumē nō assignam⁹ cām trāsmutantem subam lune: sed terrā ⁊ terreni corporis vmbrā: cuius

Tex.cō.13.

vō cā sicut finis si queraf in eclipsi dicemus ꝙ forsan nulla est: q2 in talib⁹ ista ɔtingunt per motū ⁊ ɔuersionis necessitatē: ⁊ non ppter aliqd intentū extra. Si vō queraf que sit forma ⁊ spēs dicim⁹ ꝙ est illa que est rō ⁊ qdditas rei quesite sicut priuatio luminis. S3 rō ⁊ spēs in talib⁹ nō est manifesta neq3 diffinitio dicēs cām est manifesta nisi cū ratione ⁊ spē sit cā faciēs: sicut si dicamus qd est eclipsis ⁊ dicim⁹ ꝙ est priuatio luminis non est manifesta diffinitio. Si vō addaf cā mouēs que est terra in medio capitis ⁊ caude diametraliter lune obiecta: tūc rō formalis ɔiuncta est cū cā faciente ⁊ est diffinitio dicens ⁊ qd ⁊ pp qd ⁊ manifesta: q2 est demōstratio eclipsis in luna solū pōne differens.ℭ Similiter aūt est de dormitione siue somno si queraf quid sit per oēs causas. nō.n. est manifestū ꝙ sit subm qd est primū patiēs somnū: qd querif loco māe: q2 nō h3 mām nisi subm actu existens in quo est priō: ⁊ si dicaf ꝙ subm somni est aial oz ꝙ iterū hoc aial nō ꝫm se: s3 ꝫm aliqd sui sit subm pprium somni. Et op3 querere qd sit illud qd est ppriū ⁊ primum somni subm: vtz. v3. hoc sit corpus vel aliqd aliorꝫ mēbrorꝫ aialis. Deinde hoc habito queref a quo sicut a faciente cā est somnus: deinde queref que passio illius membri sit somnus.ℭ Querēdo qdditatē ⁊ rōnē somni que est cēntia somni in illo mēbro ⁊ nō in toto aiali primo: ⁊ dicim⁹ q2 est imobilitas siue quies talis. Et tunc querim⁹ per qd vt primum patif illā imobilitatē ⁊ dicim⁹ ꝙ per euaporationem frigidā a loco digestionis ad cerebrū ⁊ ibi infrigidatā ⁊ reflexā ad organū primi sentiētis: sicut in libro de somno ⁊ vigilia determinatū est: ⁊ tūc perfecte scimus qd est somnus diffinitione dicente quid ⁊ ppter quid: ⁊ sic de alijs.

ℭ Cap. 3^m. Qualiter idē subiectum est diuersimode susceptibile contrariorum.

Tex.cō.14.

Uia vō q̄dā3 que nō hn̄t per se gn̄ōnē: s3 sine gn̄ōne per se ⁊ corruptione per se sunt gn̄ōne per accidēs ⁊ nō sunt corruptione per accn̄s sicut sunt pūcta qn̄ sūt: ⁊ totalr loquēdo spēs vl̄es ⁊ forme cōes subales ⁊ accidētales: hec eni nō gn̄ant ⁊ corrūpunf nisi gn̄ato sensibili cōposito ⁊ corrupto. nō.n. gn̄af per se separati3 albū: s3 gn̄af albū lignū: ⁊ de oibus talib⁹ q̄liter gn̄enf ⁊ qūo se hn̄ant ad terminos gn̄ōnis ⁊ corruptionis in 5° libro de physico auditu terminauim⁹: sed ꝙ nūc querif hoc est ꝙ si oē qd est factū est aliqd determinatū ⁊ ex aliquo determinato sicut ex potētia ⁊ mā ppria sicut paulo ante dictū est: tūc op3 ꝙ non oīa ɔtraria fiunt abinuicē ex quibuslibet ɔrijs: sed diuersa contraria fiunt adinuicem ex q̄busdā determinatis in q̄b⁹ sunt in potētia ꝫm idē subm saluatū: sicut alb⁹ homo fit ex nigro hoīe saluato in subto ⁊ albu3 hoc mō fit ex nigro ꝫm subm ⁊ saluatū. ⁊ hoc idō est: q2 subm saluatū est in potentia eq̄liter ad vtrūq3: ⁊ cū est albū actu saluatū in se est nigrum in potētia ⁊ ecōuerso: cū est nigꝫ actu ē albū potētia: ⁊ subiectū sic determinatū mā determinata nō est mā ꝫm idem saluata oīs rei: sed est tn̄ potētia ad ea quorꝫ est transmutato adinuicē ꝫm idē subm saluatū: que vō fiunt sine transmutatione per se dicta: aut non sunt sine corruptione per se dicta horꝫ nō est mā sicut pūcta ⁊ forme sicut in pn̄cipio huius capituli diximus: h3 tn̄ quādā dubitatione3 quomō ad ɔtraria inter que est trāsmutatio per se se hn̄at mā cuiuslibet horꝫ que ɔria eē dicunf: hoc eni bene videmus in q̄busdam sicut si corpus idē saluatū est pn̄āte sanū ⁊ ɔriū est sano infirmitas: tūc bene videmus ꝙ idē corp⁹ saluatū potestate est vtrūq3 istorꝫ: sed nō est idē modus in alijs: q2 videm⁹ ꝙ aq̄ est mā que pn̄āte est vinū ⁊ pn̄āte est acetū: sed est subiectū ⁊ mā vini ꝫm habitū ⁊ spēm vini que pficit eā in eē vini ꝫm subam: sed aceti nō est mā saluata inesse vini ⁊ suba: sed potius ꝫm priuationē spēi vini. Et ideo nō esse in vino saluata est aq̄ pn̄āte vinū ⁊ acetū nec eq̄liter recipit ambo: sed sub habitu vini est pn̄āte acetū: ⁊ nō est potētia acetum nisi habitū vini primo accipiat ⁊ nō efficif actu acetum nisi ꝫm priuationē habit⁹ ⁊ spēi ⁊ corruptionē que est pter nām ipsi⁹ ⁊ ex corruptione pn̄cipiorꝫ nāe.ℭ Dubitatio igif q̄dā oritf ex dictis q̄re vinū saluatū in esse nec mā sit nec sit potestate acetū saluatū vinū cū tn̄ ex vino fiat acetū cū sanū saluatū in esse subali ⁊ subto sit subm egri ⁊ pn̄āte egrū cū fit ex sano egrū: ⁊ querif si viuēs saluatū in eē sit pn̄āte mortuus aut nō s3 ad oīa hec determinatio vā est ꝙ in ɔtrarijs vnū subm saluatū ē potētia ambo ɔria qn̄ fit vnū ex alio.ℭ In hijs aūt que opponunf vt priuatio ⁊ habit⁹ cū priuatio nō sit priuatio nisi habitus ⁊ spēi nō est mā priuationis susceptibilis nisi prius suscipiat habitū: ⁊ cū priuatio priuet habitū nō pōt esse idē subm primū vtriusq3 in vno esse saluatum: nec pōt eē subm priuationis nisi per corruptionē principiorꝫ faciētiū habitū: ⁊ idō de priuatione ad habitū eiusdē māe nō est regressio nisi pri⁹ redeat per resolutionē in mā3 primā ⁊ per q̄litates ⁊ vtutes ⁊ mixtiones diuersas iterum pn̄cipia faciētia habitū ɔsimilē recipiat: vn̄ in talib⁹ subtis per se corruptis ꝫm accn̄s fiūt et corruptiones hitū ⁊ spēꝫ sicut mā aialis que est ꝫm corruptionē est mortuū: ⁊ ē q̄dā potētia ⁊ q̄dā mā nō saluata s3 corrupta ⁊ ꝫm corruptione3 ⁊ potētia mā vocata. Silr aq̄ est q̄dā mā corrupta aceti mā ⁊ acetū potētia: q2 nō est potētia acetū nisi corruptiōe vini: tn̄ est potētia acetū: q2 fit ex hijs sicut in die nox vbi nox saluata nō fit dies: s3 dies fit post noctē corrupta forā noctis: ⁊ q̄cūq3 per corruptionē hitus trāsmutaf adinuicē hoc si debeat fieri gressus a priuatione ad hitū op3 redire ad mām primā: vt si ex mortuo debeat fieri aial op3 ꝙ mortuū resoluaf ad primā mām que est eīnta q̄tuor: ⁊ deide per mixtionē ⁊ cōplexionē ⁊ cōpōnē horꝫ fiat aial: ⁊ acetū si debeat fieri vinū op3 ꝙ resoluaf in aq̄ā ⁊ aq̄ misceaf ad principia vini. tūc eni tali cōtemperatione facta in mā educif forma vt per gn̄ōnē vniuocā. Sed ɔuertif in vite vel in semē aialis vt per gn̄ōnē equocā a virtute stellarū siue generāte vniuoco ad eē deducif. sicut est gn̄atio corꝫ que ex putrefactione nascunf: de quibus alibi determinatū est a nobis.

Nō q̄re de priuatiōe ad habitū nō ē reditus.

ℭ Cap. 4^m. De declaratione dubitationis ⁊ solutionis q̄re diffinitio est vnum ⁊ non multa.

Tex.cō.15.

Abitis autē hijs que dcā de partib⁹ diffōnis pnt ille sunt nāe ⁊ substātie sensibiles dubitāda sūt redeūdū est ad dubitationē que mota est in septimo ⁊ pficiēda ⁊ declaranda est hec pfecte solo ipsi⁹: hic aūt iducta dubitatio est circa diffinitiones ⁊ numeros quos qdā ponunt esse diffinientes oēs substātias. Querif.n. tūc qua de cā diffinitio est vnū ⁊ nō multa.ℭ Ratio aūt dubitationis est: q2 oium corꝫ que plures partes habēt ⁊ nō sunt vnū coacervatione aut collectione sicut numerus: sed hoc ipm totum est aliqd vere vnū que vnitas pter partes siue partiu3 coacervationē aut cōpositū est aliqua vna cā sue vere vnitatis. In corporibus eni alijs que nō sunt vere vnū: sed cōpositione partiū sūt vnū: plana est causa sue nō vere vnitatis que alie vnitates non vere sunt tales vel tales que sunt contactus vel conglutinatio: aut colligatio: aut alia passio talis que est sicut viscositas ɔtinēs multas partes in vno: vel sicut gūphis cōcauū est vnū: diffinitio vō que est ratio talis vel talis est vere vna nō quidē cōiunctione quēadmodum illias que est vna menijs cōpositis in vnū per cemētū: aut sicut metrū qd est de excidio troie qd est vnum ordine metri ⁊ est sua vnitas: q2 est vnius hystorie ⁊ vnius materie de qua est.ℭ Restat igif querendū qd est ꝙ facit vnaꝫ hominē eē vere qui tamē ex multis componif: ⁊ quare est vnū ⁊ nō multa: ita ꝙ esset plura coacervata que cadunt in eius diffinitione sicut aial ⁊ bipes.ℭ Adhuc aūt ⁊ aliter aggrauaf ista dubitatio si est vt quidā phi aiunt idem quod aial: ⁊ illud idem qd est aial etiā est bipes: tunc eni3 querif quare homo nō est illa que sunt alia abinuicē: ⁊ sic erit duo nō vnum vere: ita ꝙ ꝫm participationē horū duorū homo vere sit homines ⁊ nō sint hec participatione hominis alicuius vnius qui vere sit vnus: s3 sint vere duo: sicut duorū

sunt

sunt participationes animalis.vʒ.ʒ bipedis que ſm verita
tem due sunt nature ʒ nō vna: alia enim est natura genus:ʒ
alia est natura differētia.palā autē est q̄ si aliqui sic trāsfor
mant questionē vt cōsueuerūt stoici diffinire:ʒ dicere vni/
tatem numeroꝝ ʒ idē arum non contingit reddendo veraʒ
vnitatis cām soluere dubitationem inductā:que enīʒ dicūt
vere sunt plura:ʒ nō vnum nisi ſm quid.¶ Si autē est veꝝ
sicut nos dicimus ꝙ in diffōne lʒ plura sint:tamē in ea est:
hoc qdem sicut materia subiēs potestati ad actū:illud vō
est in ea sicut actus ʒ forma:ʒ ideo hoc qdem est potestate:
illud vō actu:tūc adeo manifesta est causa vnitatis:ꝙ etiā
quesitum non videbit habere causam dubitatiōis:ista enī
aporia siue angustia ʒ ambiguitas est eadem cū hoc si dica
mus ꝙ teres dicēs rōnem teretis siue sphere est: q̄a teres
est ea rotūdum:hoc enim nomē teres est signū diffinitiōis:
ʒ ponitur loco eius: ꝑpter qd̄ cū dicit̄ quid cause:quare sit
vnum vere rotūdum ʒ eo nullatenus videt̄ esse dubitatio:
q̄a statim videtur hoc quidē esse materia potestate sphera
siue teres:hoc autem forma actu teres exiſtēs:qd ergo cau
se est:ꝙ idē qd̄ potestate est ens est ens actu: nisi generatio
ʒ faciēs causa que sic educit ipm̄ de potestate entis ad actū
ens ꝙ non largit̄ ei aliquam diuersitatem ʒ multitudinem
aut pluralitatē:sed id qd̄ potestate est ens facit existere ſm
actum:nulla enim penitus potest esse causa diuersa que fa/
ciat potestate spherā actu esse spheram:sed vtraq̄ horum
est quid erat eē rei ʒ diffinitio:ʒ ideo diffinitio est vnum et
nō multa. ad esse enīʒ diffiniti refert̄ diffinitio ʒ non ad di/
uersas naturas materie ʒ forme:sicut nos in sb̄stantiis se/
pe declarauimus.¶ Si autē quis obiiciēdo dixerit ꝙ non
omnia sunt cōcepta cū materia:q̄a diffiniūtur mathemati/
ca que per diffinitionē separata sunt a materia:dicemus si
cut ʒ in sexto huius sapiētie libro determinatū est:ꝙ mate/
riei alia est intellectualis ʒ alia sensibilis ſm ꝓprietatem il/
lam intellectus qua intelligit cū continuo ʒ tempore:ʒ ideo
in omni rōne diffinitiua:hoc quidem mā illud vō forma:ʒ
actus ʒ mathematica lʒ nō sint concepta cū materia sensibi
li:sunt tamē concepta cū materia intellectuali sicut circulus
qui est figura superficialis:ʒ in hac rōne superficies est ma
teria intellectualis:figura vō talis est sicut perfectio ʒ actꝰ:
quecūq̄ vō non habēt mām intellectualem vel sensibilē:si/
cut ipsa substātie principia que sunt mā ʒ forma illa: ʒ sunt
vere vnū:sed non habēt aliquā cām aliam sue vnitatis : si/
cut habēt illa que sunt composita:sed seipsis sunt vnuʒ:esse
enim ipsoꝝ statim sine alio causante est vnum:sicut ēt vnū/
quodq̄ talium ens hoc ipm̄ inquātum est quale quid:siue
quale aliqd ens:sicut enīʒ materia est aliqd ʒ forma aliqd
per seipsam:ita etiā vtrūq̄ istorum est aliquid vnuʒ:ita ta/
mē ꝙ ens ʒ vnū non sunt eoꝝ genera per que sunt vnum.ʒ
hec est causa quare ens ʒ vnū non ponūtur in diffinitiōibꝰ:
vt potētia ʒ actus:q̄a dicūt aliquas naturas distinctas eiꝰ
de quo p̄dicant̄.¶ Similr̄ autē est de eo ꝙ est quid erat
esse:siue quidditas:siue forma:hoc enī per seipsaʒ statiʒ est
ens ʒ vnum:ita ꝙ ens ʒ vnū non dicūt ea ex quibus compo
nitur ꝑpter qd̄ nulli eoꝝ principiorum est aliq̄ alia a seipsis
causa per quā sint ʒ vnum sint.statim enim per seipm̄ vnū/
quodq̄ talium est ens quid ʒ vnū:nō ꝙ sit in ente ʒ vno:q̄/
si in genere diffinitiuo vt diximus:nec est in vno ente sicut
in naturis distinctis ʒ sepabilibus ab ipsis singularibꝰ quo
dicunt̄ ens ʒ vnū:q̄a ens ʒ vnū etiā per itellectū non pōt se/
parari ab aliquo.hec igit̄ vera solo est iducte dubitatiōis.

¶ Cap.5m. De errore antiquorum male soluentium indu/
ctam questionem ʒ de causa erroris.

Tex.cō.16.

PRopter hanc autē dubitationem que inducta
est diuersa valde dixerūt phi.ʒ causa diuersita
tis eoꝝ est:q̄a posuerunt partes diffōnis actu
diuersa quedā esse:ʒ similr̄ materiaʒ ʒ formā:
ʒ ideo quesiuerūt media cōiūgentia extrema:
que tamē diuersa esse supposuerunt.¶ Vide/
bat̄ enim eis ꝙ actus ʒ potentia sunt ʒ contraria mutuo se
expellentia ab eodē susceptibili:ʒ ideo dicebāt illa nō posse
coniūgi nisi aliquo medio ꝙ vtrūq̄ participat:sicut album
ʒ nigrū coniūgantur in pallido ʒ calidūʒ ʒ frigidūʒ i mixto:
ʒ hoc mediū vocabant participationem:ʒ querunt postea
que sit causa eius participatiōis:ʒ quid sit sic participare.

¶ Alij autē cāʒ vnitatis corporis ꝙ est mā ʒ anime que est
forma dicūt cōsubstātialitatem quādam:ita ꝙ suba vna cō
posita sint per mixtionē duarū substātiarū diuersarum aie
ʒ corporis sicut dixit Licofron:vnde dicit ꝙ istoꝝ duorum
actiones ʒ oppōnes sunt cōmixte sicut ʒ substantie cōmixte
sunt: ꝑpter qd̄ ēt dicit sciam non esse operationē vel specu/
lationē anime ſm se:sed operationē mixtam.ʒ dicit eaʒ eē
scientiā corporis ʒ aie:ita ꝙ anime ʒ corporis ʒ causa veri/
tatis in ea sit aīa:causa autē falsitatis sit corpus:ʒ silr̄ dixit
ꝙ itelligere est cōiūcti:ʒ ꝙ nulla opationū aut passionuʒ sit
aie ꝑpria.¶ Alij vō magis errātes cum quoꝝ errore multi
cōueniūt modernoꝝ dicūt ꝙ aīa cōiungit̄ cū corpore medi/
ante vita:ita ꝙ aīa rōnalis cum corpore cōiūgitur mediā/
te vegetabili ʒ sensibili:ʒ sensibilis cōiungit̄ cū corpore me/
diante vegetabili:ʒ vegetabilis cōiungit̄ cū corpore medi
ante spiritu vitali quē dicunt esse corpus subāle distensum
per totū corpus:ʒ maiorē cōuenientiā habere cū aīa vege/
tabili q̄ʒ corpꝰ terrestre phicū organicuʒ.¶ In oībꝰ aūt hiis
est vna ʒ eadē rō que prius:siue enī illud qd̄ dicit eē mediū
sit cōualescere qōdaʒ corporis ad vitā:aut sit cōsubstantia/
litas quedā:aut cōpositio quedā extremoꝝ:aut cōiūctio q̄/
daʒ diuersoꝝ aie ʒ corporis:siue sit forma sanitatis:aut eq̄
liter cōplexionis mediū qōdam cōtingēs aīam ʒ corpꝰ:vna
est rō que prius q̄re sit vnū ʒ nō multa:quāto enī plura sunt
que cōueniūt ad cōpōnē:tāto videt̄ minus esse vnū ʒ videt̄
magis eē multa:ʒ sic est q̄a eo eē trigonū cōpositio est eris
ʒ trigoni:ʒ albū vnū eē cōpō est supficiei ʒ albedis. Si igit̄
mediū q̄rūt cōpōnis aie ʒ corporis debēt querere medium
in oībꝰ cōpōnibus: ʒ mediū erit ſm hoc mediās iter cōposi
tionē medij sicut iter cōpōnē extremi:ʒ hoc mō mediū erit
medij:ʒ hoc ꝓcedit in isinitū.¶ Adhuc aūt iste compōnes
trigoni ʒ eris ʒ albedinis ʒ supficiei nō faciūt vere vnū:sʒ
vnū per accñs qd̄ est cōgregatū:ʒ sic adhuc redibit ꝑma qō
qualr̄ ex mā ʒ forma fiat vere vnū ʒ nō vnum cōgregatum.
¶ Causa aūt huiꝰ erroris q̄a potestatis ʒ endelechie que/
rūt vnionis rōnē:quasi vtrūq̄ istoꝝ sint differētes a reliq̄:ʒ
ꝙ vnūq̄dq̄ istoꝝ sit actu ʒ sit differētia:ex duobꝰ aūt quorū
vtrūq̄ est in actu nūq̄ͬ fit vere vnū:nec ēt intellectꝰ hoc pōt
accipere.vera autē cā vnitatis est:q̄a sicut sepe dcm̄ est mā
vltima que est ꝑma:ʒ dicit̄ a qbusdā necessitas illa inest
per subaʒ in diffōne:ʒ est idē cū forma potestatis: q̄a pote/
stas est actꝰ vltimi inchoatio vel necessitas:sʒ aliud est a for/
ma actu:si enī vtrūq̄ separatū accipiat̄ ſm actū:tūc sūt mā
ʒ forma aliud ʒ aliud. Sile igit̄ aliqd est querere que sit cā
vniꝰ ꝙ in veritate est idē prius in potētia ʒ postea in actu:ʒ
querere que sit cā q̄re cōpositū ex mā ʒ forma est vnū ʒ non
multa.vnū enī aliqd est qōlibet istoꝝ:ʒ qd̄ est ꝑmo ptāte ʒ
qd̄ est postea in actu:ʒ hoc est vnū quoq̄ mō:huiꝰ igit̄ nulla
alia cā est vt aū diximus:nisi id qd̄ est mouēs ipm̄ ex ptāte
ad actū: ʒ mouēdo ipʒ ex potētia ad actū nō largit̄ ei nouā
eēntiā aliquā.Et ideo nō facit ipʒ multa sʒ vnū in actu:est
eiʒ hoc vnū actu ʒ potētia duo si sepet̄ mā ʒ forma.¶ Que/
cūq̄ vō simplices sube nō hñt mām:ʒ sunt separate sic itel/
lectus siue intelligentie hec nō habent mām:ʒ hec nō edu/
cantur de potentia ad actum:ʒ hec simplr̄ per seipsas sunt
vnum qd tm̄ ʒ non multa:hoc enīʒ nulli nituntur materia/
li principio:sed de hijs in libro quinto queremus.

Idē Auroīs cō.15.ʒ.16. huius.

¶ Cap.6m. Et est digressio ponens rationem eoruʒ qui ma
teriam ʒ formam dicunt esse vnam essentiam:ʒ ideo diffi/
nitionem esse vnum ʒ non multa.

OPortet nos autē digressionē hic facere: ʒ sub
tiliter adhuc de dicta questione interius per/
quirere:q̄re diffinitio sit vnuʒ ʒ nō multa ʒ dif
finitum silr̄:hec enim que dicta sunt multis cā
fuerūt erroris.¶ Alij enī diuertentes a causa
diuersitatis ʒ formidātes dicere diffōnem esse
diuersa dixerunt idem in essentia esse materiam ʒ formaʒ:
ʒ ad hoc sequūtur infiniti errores.¶ Alij autē secedentes
ab hoc dixerūt totam generationē non esse nisi congrega/
tionem:ʒ nihil vere ʒ per essentiā vnā esse vnum.¶ Alij au
tem multa media querentes cōiunctionis anime ʒ corpo/
ris ʒ forme ʒ materie risibilia dixerunt de medijs ꝯiūgēti/
bus que suo mēdacio cōfinxerūt:sic enī dixit Arist.in 12°ꝑ/
me phie:fictū est oē qd̄ p̄ter rōnē ponit̄.¶ Dij aūt qui māʒ

Rõnes ponẽtiũ mãz ꝛ formã eẽ idez.

ꝛ formã vnã dicunt esse subãm ꝛ essentiaz: bno ꝓse inducũt rõnes: dicũt eni ꝙ vniuꝛ̃le ꝑdicaꝛ̃ de pluribꝰ: ꝛ ꝙ nihil ꝑdicentur nisi forma: dicitꝛ̃ aũt ꝙ mã est suba ꝛ forma est substãtia: igitꝛ̃ suba est cõe ꝑdicatũ de mã ꝛ forma. ℂ Cuz aũt nihil predicetꝛ̃ nisi forma cõis ꝛ nõ ꝑdicentũ per accñs: sʒ substãle: videbitꝛ̃ mã sʒ esse subale eẽ forma. Igitꝛ̃ mã ꝛ forma sũt idem per essentiã: mã eni de nullo ꝑdicaꝛ̃: sed qcqd predicatur est forma: cũ eni dicitꝛ̃ mã est suba ꝑdicatũ ꝙ est substantia est nomẽ appellatiuũ qõ qualitatẽ cõez significat: que qualitas nõ est forma accidentalis sed subalis: Qualitas aũt substãtiuis forma subalis est: ꝛ cũ ꝑdicatũ nõ sit alia eẽntia separata ab essentia subiecti videtꝛ̃ istis ꝙ mã sit ſm eẽntiam idẽ subali forme. ℂ Si qs aũt dicat ꝙ ex hijs nõ seqtur ꝙ mã sit forma: qa cũ dicitꝛ̃ ꝙ mã est suba: ꝛ suba ẽ forma: nõ predicaꝛ̃ suba de mã vt ens vel essentia: sed vt eẽ: ꝛ idẽ cuz dicitꝛ̃ mã est suba idẽ est: ac si dicaꝛ̃ mã informata est forma sube: ꝛ in hac resolõne forma cadit oblique. Et ideo nõ seqtꝛ̃ ꝙ mã sit forma per eẽntiã. ℂ Cõtra hoc iteꝝ obijcientes dicũt: ꝙ quecũqꝫ sunt vnius generis participãt vnã naturã cõem: mã aũt ꝛ forma vt dicũt sunt vniꝰ gñis: qa vtrũqꝫ hoꝝ est suba: participãt ergo nãm vnã. ℂ Cũ aũt vtrũqꝫ eoꝝ sit simplex neutrũ eoꝝ aliqd addit supra nãm illaz: nisi forte modũ quẽdaz: sicut in quinto diximus. ℂ Cũ igitꝛ̃ forma vere sit suba ꝛ mãm per eẽntiã constat eẽ subaz hec duo que sunt mã ꝛ forma erũt vna ꝛ eadẽ simplex essentia ꝛ nã: hoc aũt cõfirmãt per hoc ꝙ essentiã cõem que potestate habet ꝛ ambit multa nõ diuidit ꝛ distinguit nisi actꝰ: mã autẽ accepta sub hoc cõi qõ est suba: neqꝫ est actꝰ: neqꝫ hʒ actuz. Igitur nõ diuidit eẽntiã predicati cõis. Cum igitꝛ̃ sit idẽ cũ essentia forme vt debitur mã in nullo diuidi ab eẽntia que est forma. ℂ Adhuc aũt qa si mã ꝛ forma nõ differunt nisi ꝑ potẽtiã ꝛ actũ: ꝛ illa nõ faciunt differre ſm essentiã eo ꝙ idẽ qõ est ꝑus in potẽtia postea est in actu: videtꝛ̃ ꝙ mã in se accepta nõ differt a forma ſm se accepta: circũscribaꝛ̃ eni potẽtia a mã ꝛ actus a forma: ꝛ cũ in alio nõ differãt: videtur tãc ꝙ circũscriptis hijs que faciũt dr̃iaz ab vtroqꝫ qõ remaner sit idẽ per eẽntiaz: ꝛ hoc maxime videtꝛ̃: qa cuz oẽ qõ nominaꝛ̃ vel significaꝛ̃ nõ noietur vel significetꝛ̃ nisi noie habitus vel priuatiõis: ꝛ si mã noiatur noie habitus: cũ habitus sit forma: videtꝛ̃ ꝙ in hoc nõ diuiditꝛ̃ ab eẽntia forme: si aũt noiaꝛ̃ noie priuationis: sequitꝛ̃ idẽ qa priuatio non est pura negatio: sed relinqt aliqd forme. Si igitꝛ̃ circũscribitꝛ̃ id qõ est priuatiõis ꝛ potẽtie nõ remanet aliqd per hoc ꝙ diuiditur ab eẽntia forme: ꝛ sic mã ꝛ forma sunt eẽntia idẽ. ℂ Amplius actus ꝛ potẽtia sunt duo ꝑma cõtraria in quolibet genere: sicut in sequẽti huius sapiẽtie libro ðclarabitur. Sũt igitur duo ꝑma cõtraria in genere sube: habẽt eni vnũ cõe predicatũ qõ neutrũ eoꝝ diffinit: actus aũt diffinit ipm ad vnũ ꝯ̃riũ ꝛ potentia diffinit ipm ad alteꝝ. ℂ Circũscriptis igitꝛ̃ hijs que determinãt ipʒ non remanet nisi nã cõis: igitꝛ̃ mã ꝛ forma circũscriptis potẽtia ꝛ actu sunt vna nã ꝛ essentia cõis: aut igitur cõmunis natura est essentia: alia ꝛ alia: aut vna ꝛ eadẽ: nõ põt aũt dici ꝙ sit eẽntia alia ꝛ alia: qa circũscripta sunt distinguẽtia: ꝛ cessante distinguẽte remanet idẽtitas: igitur mã ꝛ forma sunt vna ꝛ eadez radicaliꝛ̃ essentia. Hec ꝛ alia quedã absurda qdã errãtes ꝛ in errorẽ suuz alios inducẽtes inducũt cõcedentes ꝙ mã prima quã vocant necessitatẽ ꝛ forma sunt idẽ in eẽntia: ꝛ ꝙ generis non est alia essentia ab eẽntia differẽtie: qa cum dico ꝙ ex aere fit ignis: sicut ꝛ nos in ꝑcedentibꝰ diximus ignis ſm icboationẽ est in mã aeris: ꝛ ideo aer est in potẽtia ignis: ꝛ ille habitꝰ incboatus per virtutes agẽtis ingressas in aerẽ conualescit ꝛ ꝓxime ꝓficit ad necessitatẽ: ꝛ tãdẽ terminaꝛ̃ in ignẽ. Et ideo dicũt totam mãm eẽ idẽ forme ꝛ genus differentie ꝛ nõ esse has naturas diuersas: ꝛ cũ dico ignis fit ex aere dicunt ꝙ ꝓpositio notat circũstantiã mãe perficiẽtis ad actũ.

Improbatio.

ℂ Sed si hoc est veꝝ qõ dicũt sequitꝛ̃ oia esse vnũ ꝛ idez per essentiã: quecũqꝫ eni vni ꝛ eidẽ sunt eadẽ per eẽntiã ipa sũt sibiinuicẽ eadẽ: sed rõnale est idẽ aiali per eẽntiã ꝛ irrõnale est idẽ eidẽ. ergo rõnale ꝛ irrõnale sunt idẽ per eẽntiã: ꝛ non differũt nisi pēr modũ quẽdã ꝛ accñs: ꝛ hec iã inueniuntur cõcessisse qdã modernoꝝ phoꝝ. ℂ Amplius aũt si hoc est veꝝ qõ dicũt sequitꝛ̃ oia eẽ eadẽ per eẽntiã: qa mã ꝑma erit vna ꝛ eadẽ cũ oibus differẽtijs ſm inductã rõnẽ: ꝛ diſe erũt adinuicẽ eedẽ: ꝛ sic oia erũt eadẽ. Si aũt ad memoriam reducanꝛ̃ que nos in ꝑhabitis diximus nihil hoꝝ sequitꝛ̃ incõuenientiũ: qa idẽ lʒ sit formaliꝛ̃ ꝙ est in potẽtia ꝛ actu: ꝛ nõ differũt nisi per eẽ ꝛ eẽ: tñ mã nõ est idẽ cũ forma: qa mã dicit subm vtriusqꝫ: ꝛ hoc nũqꝫ idẽ est cũ forma: sicut ꝓbatuz est in scdo phicoꝝ. ℂ Adhuc aũt quecũqꝫ sic se hñt adinuicẽ ꝙ vnũ est prius nã ꝛ alteꝝ posterius illa nõ sunt vna nã ꝛ vna essentia: sic aũt se hñt adinuicez genus ꝛ dr̃ia: videtꝛ̃ igitꝛ̃ ꝙ hec nõ sit vna nã: hoc idẽ arguitꝛ̃ ex hoc ꝙ genus est quid ꝛ differẽtia est quale: ꝛ ꝙ genus nihil diffinire eorum que cõtinet: differẽtia nãr diffinit: adhuc aũt qa genus est cõpositũ ꝛ differẽtia simplex: ꝛ alia talia sunt ifinita que ad hoc possunt iduci.

Opiõ ꝓpria.

Propter qõ a via quã dedimus in septio nõ est recedendũ ꝛ dicẽdũ ꝙ in veritate mã nullo mõ est idez forme: qa aliꝛ̃ idẽ esset agẽs ꝛ patiẽs: ꝛ cũ agẽs sit actu ꝛ patiẽs nõ sit actu sequereꝛ̃ ꝙ idẽ esset actu: ꝛ ſm idẽ nõ eẽt actu: et sic ꝯ̃dictoria eẽnt siꝛ̃ vera: vñ cõpositũ ex mã ꝛ forma ẽ vnuz sic dicit Arist. qa ptes eius referunꝛ̃ ad vnuz eẽntialiꝛ̃ ꝙ est tota rei essentia: ꝛ est totũ ſm id qõ est. nõ eni accipitꝛ̃ materia vt disticta in actu ꝛ forma vt per se disticta: qa sic ex eis nũqꝫ fieret vnũ ꝛ vnũ nõ referꝛ̃ ad alteꝝ: sed accipitꝛ̃ materia sub potẽtia que est habitualis incboatio forme ꝛ forma sumitꝛ̃ vt actus diffusus ꝛ terminãs ꝛ finiens potẽtia illiꝰ indefinitatẽ: ꝛ sic pʒ ꝙ totũ eẽ cõpositi ꝛ diffiniti est vnũ ꝛ non cõgregatũ: qa subiectũ mãe qõ sustinet eẽ est fundamẽtũ: ꝛ nihil est de eẽ rei: sicut ꝛ̃ Boetius dicꝛ̃ ꝙ spẽs est totũ eẽ individuoꝝ.

Solo rõnum pns aducrse.

ℂ Qõ igitꝛ̃ obijcitꝛ̃ ꝙ mã est suba ꝛ forꝰ ẽ suba: ꝛ ꝙ idẽ ꝑdicaꝛ̃ de vtroqꝫ: ꝛ ꝙ hoc ẽ eẽntiale ꝑdicatũ: dicẽdũ ꝙ oia que sic obijciunꝛ̃ vana sunt ꝛ friuola signis nõ veridicis ꝛ logicis inixa: qa suba nõ ꝑdicaꝛ̃ de mã ꝛ forma vniuoce: sʒ per ꝑus ꝛ posteriꝰ: ꝛ ideo forma vere est suba: ꝛ mã est suba per relationẽ ad formã: sicẽ sepe diximus: ꝛ ideo ꝑdicatũ hoc nec est eẽntiale nec accñtale: sʒ est qdã modus eiꝰ: ꝙ ad subaz quocũqꝫ mõ referꝛ̃.

Suba ꝑdicata de mã neqꝫ ꝑdicatũ subale neqꝫ accñtale dicitꝛ̃: sʒ ẽ qdaz modus eiꝰ qõ ad substãtiã qcũqꝫ mõ referunꝛ̃.

ℂ Ex iõ suba nõ dicit vnaz nãm que sit in vtroqꝫ istoꝝ: mã. vʒ. ꝛ forma. ℂ Eodẽ mõ dicimus cũ dr̃ ꝙ forma ꝛ mã sũt in gñe vno ꝙ sit vna cõis natura in vtroqꝫ: hoc eni est falsuz sicut iã patuit. Cũ aũt dicitꝛ̃ ꝙ mã ꝛ forma nõ distinguunꝛ̃ nisi actu ꝛ potẽtia si circũscribanꝛ̃ distiguẽtia remanet vnica nã: dicimus ꝙ hoc falsum est: qa mã ꝛ forma per actũ ꝛ potẽtiã ꝓprie nõ distiguunꝛ̃: sʒ potius per potẽtiã mã referꝛ̃ ad formã ꝛ analogiã habet ad ipsaz: ꝛ hoc nõ est distiguere sʒ vnire. sʒ seipsa mã nõ est forma: qa mã est subʒ ꝛ fundamẽtũ qõ diuiditꝛ̃ diuisiõe q̃titatiua in plura subiecta: ꝛ forma nihil istoꝝ est: sʒ potiꝰ ẽ actꝰ ꝛ terminus nõ nisi diuisiõe q̃titatiua diuisibilis. Ad ea autẽ que de nã gñis ꝛ differẽtie dicũt satis pʒ solutio per ea que dicta sunt in q̃nto huiꝰ nostre prime phie libro: sic igitꝛ̃ ꝓcedẽdũ est: ꝛ declinabitꝛ̃ omnis error: ꝛ hoc est ꝙ intẽdimus.

ℂ Incipit Liber Nonus prime phie qui est de potentia ꝛ actu. Cuius primus tractatus est de multiplicitate potentie ꝛ actus.

ℂ Cap. pᵐ. Que libri intentio ꝛ que causa introductionis.

Tex. cõ. ꝑmi.

Inter oia que de principijs veri entis dicta sunt: hoc iã cõstat eẽ verissimũ ens qõ vnicuiqꝫ cõfert vere eẽ ꝛ perfecte: ꝛ ꝓbatũ est iam multis modis ꝙ hoc est actus vltimus in vnoquoqꝫ: oportet nos igitꝛ̃ intẽdere ad inuestigãdũ subtiliter actũ vltimũ. ℂ Cuz aũt actꝰ vltimꝰ sit proprie ꝛ ꝓxime potẽtie cõpletiuus ꝛ in ꝓxima potẽtia supponaꝛ̃ potẽtia ꝑma ꝛ iter medie oẽs. ℂ Opʒ ẽt docere ꝛ inuestigare nãm potẽtie: sine hijs eni nescitꝛ̃ ꝙ vere est ens: necesse igitꝛ̃ habemꝰ post libros duos huiꝰ sapiẽtie de ꝑncipijs sube iductos iducere hũc de potẽtia ꝛ actu librũ qui. 9. ẽ huius ꝑme phie: qa nisi sciatꝰ poᵃ ꝛ actu entis veri vera ꝑncipia nõ sciunꝛ̃: ergo iã de ꝑmo ente ad qõ oẽs alie cathegorie entis referunꝛ̃: hoc est de suba iã multũ in ꝑhabitis dictũ est: iã eni diximꝰ ꝙ ſm sube que vere ens est rõnez dicũtur per analogiã alia entia vt q̃titas: qa est huiꝰ mẽsura entis ꝛ q̃litas: qa vere entis dispõ ꝛ alia entia ꝑdicamẽtoꝝ sunt: sic aliq̃ mõ dicta ad subam: oia nãqꝫ per analogiã ali-

quas

quas fube hñt rōnes: ficut dixim⁹ in fermonib⁹ primis: fiue
ꝑncipijs hui⁹ fapiētie habitis in 3° ⁊ 5° hui⁹ fapiētie libris:
qñ vō fic fepi⁹ patuit entiū aliud dr̄ qđ fiue fuba: aliud q̄li/
tas aliud q̄titas: ⁊ vnūqđq3 ipfoꝝ: aut fm poteftatē: aut f3
actū: cōftat q̄ potētia ⁊ act⁹ fequunť ens inq̄tū eft ens: alia
eni entis ꝑdicamēta que funt ꝑter fuba3 ⁊ q̄litatē ⁊ q̄titatē
poti⁹ funt qdā modi entis ⁊ cōparatiōes: ⁊ iō ēt hac fcđa rō
ne determiabimus de potētie ⁊ endelechia fiue actu. ¶ Eft
igiť ⁊ adhuc rō tertia: q3 cū de ꝑncipijs fube ⁊ entis ia3 de
termiatu3 fit: ⁊ fuba nō fiat ex fuis ꝑncipijs nifi exeūdo de
potētia in actū: op3 nos hic de potētia ⁊ actu determinare:
primū igiť loquemur de poteftate: q3 poteftas ꝑcedit actū
qñ ambo funt in eodē: determinātes aūt de ptāte ꝑmu3 de/
terminatiōis ꝑn^m fumemus de ptāte que marie ꝑprie dr̄: f3
nō fit vtilis ad qđ nūc itēdere volumus eo q̄ doctrina non
erit facilis nifi ab ea iciplam⁹: poteftas ꝑprie eft in mā mo
bili ad formā: ⁊ hec eft po° ꝑhica que nō eft de nr̄a itētione
eo q̄ eft entis pticularis ⁊ nō eft entis fm q̄ ē ens: vt plus
eni ⁊ fm itētionē magis ꝑpriā eft poteftas: fir ⁊ act⁹ in hijs
folū que fūt fm motū fic dixim⁹: f3 l3 hoc fit nō f3 nr̄a3 intē/
tionē quā habem⁹ de ente loquētes f3 q̄ eft ens: tñ loquen/
tes de tali ptāte in determiatiōib⁹ ⁊ diuifiōib⁹ quib⁹ de actu
potētiā fequēte diuidētes determiabim⁹: oñdem⁹ etiam de
alijs actib⁹ vltimis q funt actus ⁊ ꝑncipia veri entis: q3 fic
dixim⁹ vere ens eft vere ens per actū vltimū: hec igiť eft ne
ceffitas q̄re op3 nos de poteftate ⁊ actu loq. Dixim⁹ eni3 q̄
vere ens eft ad qđ referť diffō: ⁊ hec eft nā ꝯftituta ex pote
ftate ⁊ actu: nec mā eft aliqđ de eē vere entis: nifi put p ana
logiā poteftatis referť ad actū: act⁹ ēt fiue forma: fiue etiam
diffa vltima nifi accipiať vt act⁹ nō eft aliqđ de eē. ¶ Si aūt
accipiť vt actus diffa vltima cōftat ex oibus preinductis q̄
fluit ex poteftate: ficut pfectio ex inchoatiōe ⁊ diffinitēs ex i/
diftincto vel determināte fiue diffiniente: ⁊ hec poteftas fic
accepta vt cōfufa nihil diffinitēs eft huic intētiōi ꝓbie ꝑme
ꝑpria l3 ꝑpter doctrine facilitatē icboemus a ꝓhica ptāte:
fcitis aūt fic ptāte ⁊ actu fciem⁹ vere entis ꝑn^a: ⁊ tunc cōple/
biť fcia de vero ente: ⁊ ingremus tūc de vno ⁊ multo vt fcia
mus qualr vere ens ē vnū ⁊ multa: ⁊ deide de ptib⁹ ei⁹ iue/
ftigabim⁹ q̄ fūt feparā ⁊ ꝯiūctā: ⁊ cōplebim⁹ doctrinā iftā.

Vidēť doctor
in ꝑdicamē/
tu abfoluta po
nere.

¶ Cap. 2^m. De multiplicitate potentie: ⁊ de reductiōe mul
tiplicitatis ad vnum primum.

Tex. cō. 2.

Quod igiť multipliciter dicať potentia ⁊ poffe
determinatū eft a nobis in hijs diftōnib⁹ po/
tētie quas in qnto pofuim⁹. ¶ Mar itētionū
potētie quas ibi executi fum⁹ ille hic ꝑtermit
tanť quecūq3 dicunť potētie equoce ⁊ fm me/
taphorā ⁊ nō fm analogiā ad vnū: metapho/
rice aūt dicte funt que non dicunť fm motū qui eft exit⁹ de
potētia ad actū: fiue act⁹ exītis in potētia fm q̄ eft in poten
tia: q̄dā eni potētia dicunť q̄dā fitudine metaphorica: fic
ea que potētia dicunť in geometria: ibi eni quedā poffibi/
lia ⁊ quedā ipoffibilia dicunť: eo q̄ aliq̄ fitudine poffūt et
nō poffunt ficut dicimus q̄ lat⁹ trigoni qđ fubtēditur recto
angulo in ortogono trigono pōt in duo q̄drata laterꝫ conti
nētiū rectū angulū: nec tñ vnq̄ per motū exibit de ifta po^a
ad effectū: ⁊ cū mot⁹ fit actus exītis in potētia: op3 q̄ illa po
tentia fit per metaphorā dicta: hoc igiť ꝑtermittať. ¶ Sed
quecūq3 poffe dicunť relata ad eandē fpēm ⁊ formā oia illa
funt ꝑncipia quedā potētie ⁊ dicunť per refolōnē ad ꝑmum
vnū q̄ eft forma feparata: ⁊ eft caufa oib⁹ alijs que potētie
quedā funt ⁊ poffunt eē: ⁊ q3 forma eft ꝑn^m agendi fm fe: iō
illud primū eft ꝑn^m trāfmutatiōis in alio fm q̄ eft aliud: fic
eni diffinita eft potētia actiua in qnto huius fapiētie libro:
nec hic op3 explanationē diffōnis iterare. Aliud aūt qđ eft
patiēdi potētia eft: ficut in cā in ꝑmo patiēte qđ eft mā pri/
ma: ⁊ hoc eft ꝑn^m mutatiōis paffiue ab alio fm q̄ eft aliō:
ficut in qnto libro ꝑdeterminatu3 eft. habit⁹ aūt fiue forma
que eft habit⁹: ⁊ hec eft forma non ꝑma f3 habita in fubie/
cto ⁊ mā eft ꝑn^m ⁊ potētia in illo fubiecto q̄ qdē patiť: f3 nō
patiť ad deterius ⁊ nō patiť fm viā corruptiōis ab alio in/
q3 ātū eft aliud q̄ eft ꝑn^m actiuū ⁊ trāfmutatiuū: talis enim
forma que eft habit⁹ fubei nō iducit in fubm nifi ptrāfmu/
tāis ⁊ agēs: q3 fic act⁹ actiuoꝝ fūt i patiēte ⁊ difpofito. ¶ Si
aūt pateref in deteri⁹ ⁊ fm viā corruptiōis: tunc forma non
habit⁹ eēt: fed poti⁹ abijceref ⁊ tēderet in nō eē. In oib⁹ en^i
hijs ⁊ hmōi terminis ipfaꝝ mediaꝝ ⁊ vltimaꝝ ineft rō pri
me potētie: fiue fit fm ordinē potentiaꝝ actiuaꝝ: fiue fit fm
ordinē potētiaꝝ paffiuaꝝ: ⁊ iteꝝ fm aliū modū diuifiōis po
tentiaꝝ dicunť potētie quedā folū faciēdi: fic ille que tñ for
maliū funt ꝑncipioꝝ: q̄dā aūt dicunť potētie folū patiēdi: fi
cut ille que funt ꝑncipioꝝ tñ māliam: ⁊ vtraq3 iftaꝝ dr̄ du/
pliciter: aut eni eft potētia fimplr̄ faciēdi: aut fimplr̄ patien
di: aut bn̄ patiēdi: aut bn̄ faciēdi: ⁊ iō op3 q̄ in fcđaꝝ poten/
tiaꝝ rōnib⁹ que fm bn̄ determinanť infint rōnes ꝑmaꝝ po/
tētiaꝝ que determinanť fm facere aut pati fimplr̄. ¶ Pa/
lam igiť eft ex dictis q3 aliqñ in qbufdā q̄fi vna eft potētia
faciēdi ⁊ patiēdi: ⁊ hec eft forma mālis in cōpofito q̄ vt for/
ma faciēdi eft ꝑn^m: vt aūt mālis ēt eft ꝑn^m patiēdi: poffibile
eni eft aliqđ habere potētiā patiēdi per fe in feipfo: ⁊ etia3
poffibile vt fit illa potētia alterius ⁊ patiať ab alio: ⁊ qđ cō/
tingit aliqñ q̄ hoc eft ipoffibile: ficut in fimplicib⁹ in qbus
nulla eft patiendi potētia in patiēte: eteni cōpofito ꝑpterea
q̄ h3 qđdā paffiue potētie ꝑn^m q̄ eft materia: aliqñ patitur
patiēs principiū paffionis hn̄s in feipfo: ⁊ aliqđ eft qđ patiť
ab alio: craffu3 eni pp potētiā cōbuftibile3 cōbuftum eft ab
alio quodā cōburente: cū tamē principiū fue paffiōis habe/
at in feipfo: hoc ēt mō fuppofitiuu3 in coitu q̄ eft incūbens
mafculinū: ficut eft eunuchizabile ab alio quodā teftes ex/
cidēte: aut ēt a fronte ꝑpria vel apoftemate. ¶ Silr eft etiā
in alijs. Quedā aūt habent ꝑn^m potentie actiue in faciēdo
aliqđ: cuius ꝑn^m eft in ipfis ficut ꝑncipium faciēdi in phyfi
cis eft calor ⁊ in artificialib⁹ eft ars edificatoria: calor enim
eft principiū agendi in calefactibile ⁊ edificatoria h3 poten
tiā faciēdi edificationē que eft alia potētia: ficut alia eft po/
tentia nature a potētia artis: pp qđ nihil per fe aptū natu3
eft aliqđ pati a feipfo: q3 potētia actiua ⁊ paffiua fūt diuer/
fe fm ꝑn^a. ¶ Qđ vnū eft ⁊ fimplex nō hn̄s aliū ⁊ aliū in po^a
agēdi ⁊ patiēdi eft penit⁹ ipaffibile: ficut p3 ex ꝑdictis.

Nullum oino
fimplex paffi/
bile ē idē Cō/
mētator hic. ⁊
ꝑmo caplo de
fuba orbis.
Tex. cō. 3.

¶ Cap. 3^m. De diftinctione priuationis que potentie acti/
ue opponitur.

Opponitur autē tali potētie ꝑuatio que eft po
tentia actiua a forma ꝑncipiū hn̄s: ideo ēt fic
in logicis dictū oīs potētia ⁊ ipotentia que eft
priuatio funt eiufdē fubiecti: ⁊ fm idē q̄ eft fu
fceptiuū habit⁹ illius ⁊ forme: ficut cecu3 ⁊ vi/
dēs opponunť circa oculū: ꝑuatio aūt que eft
impotētia dicif multiplr̄: ficut fuperius in 5° libro diftictū
eft. ¶ Diciť eni priuatū fimplr̄ nō hn̄s: fiue fit aptū natum
habere: fiue nō. diciť etiā priuatū eo q̄ caret qđ aptum na/
tum eft habere: ⁊ hoc duplr̄ diciť. vno. v3. mō quando oino
nō h3 q̄ aptum natū eft habere. ¶ Alio aūt mō diciť ꝑuatū
qđ nō h3 aliqđ in tēpore q̄ quādo aptū natum eft habere:
aut fiue illo mō nos h3 fm quē aptum natū eft habere: ficut
fi aures aliqs non habeat ad audiēdū: q̄uis habeat figu/
ram aurium: aut ēt qđ nō habeat aliqđ quocūq3 mō natu3
eft habere: fed deficiat aliqđ de mō ipfius nāli. ¶ In qbuf/
dam vō in qbus magis ꝑprie fumiť priuatio nō accipiť in
tanto ambitu cōtrario. fed dicimus priuari ea fi nō hñt ea
que apta nata funt habere: hec autem oia planiffime often
fa funt in quinto libro huius fapientie. vbi de natura ⁊ di/
ftinctione priuationis dictum eft.

¶ Cap. 4^m. De diftōne potentiarū rōnabiliū ⁊ irrōnabiliū.

Tex. cō. 3.

Quonia3 vō hoꝝ principioꝝ que funt origines
potētiarū quedā infunt hijs que funt inalata:
quedā aūt infunt aiatis que hñt aia3 que vtiť
rōne. Palā3 aūt eft: q3 etiā potētiaꝝ quedam
funt irrōnabiles: quedā autē funt cū rōne fiue
rōnabiles: ꝑpter qđ oēs artes ⁊ fciētie que di
cuntur practice hoc eft operatiue funt potētie: quedam eft
eni3 ars cū rōne principiū factiuū: artes aūt ⁊ induftrie ope
rationū funt habit⁹ cū rōnib⁹ ꝓbabilib⁹ potentes ad fieri ⁊
non fieri: q̄ ideo vocanť potentie: q3 fe hñt ad oppofita ad
effe ⁊ non eē: ⁊ fm hūc modū fapiētia ⁊ fcia ⁊ itellectus que
funt virtutes intellectuales non poffunt dici potētie. artes
autē ⁊ potētie fiue operatiue fcie funt queda3 ꝑncipia ope/
ratiua agētia in alio fm q̄ eft aliud: haꝝ autē potētiarum
quecūq3 cū rōne funt: funt eedē cōtrarioꝝ: ficut etiā fcien/
tia eadē eft cōtrarioꝝ: quecūq3 aūt funt potentie irrōnabi/

tes ꝛ sine rõne facientes sunt vnius tñ: sicut ꝛ ipsa potentia est vna: nã enim ꝛ forma nõ agit nisi vnũ: sicut calidũ nõ est nisi calefaciẽdi potentia: medicina võ que est cũ rõne est sanitatis ꝛ infirmitatis. causa võ hec est: qa rõ est sñia quedã ꝛ vna. Et eadẽ ratio ostẽdit rẽ ꝛ eius priuationẽ: qa priuatio nõ h̃z diffõnem: sed scitur per rõnẽ habitus: nõ tñ similiter est amboꝝ: sed magis est eius ꝙ existit ꝛ hoc est habitus: alterius aũt nõ est nisi per defectum ab ipso: necesse est igif tales sciẽtias potẽtiales eẽ qdem cõtrarioꝝ: ita tamen ꝙ sint vni' ꝑm se: alterius võ sint nõ ꝑm se. sicut ẽt dicit rectũ esse index sui ꝛ obliqui: qa recto ꝛ ipsũ cognoscimus et obliquũ: rõ võ qdem habitus est ꝑm se: priuationis võ est nõ ꝑm se: sed potius per defectũ ipsius: ꝛ ideo priuatiõis est mõ quodã ꝛ ꝑm accidens: rõ võ habitus ostẽdit formã sua diffinitiõe: negatione autẽ ꝛ ablatione huius ostendit contrariũ ꝙ est priuatio. ¶ Si eni priuatio est primo modo dicta que est eius ꝙ nec h̃z habitum nec natũ est habere ostẽdif negatione habitus. Si aũt est priuatio relinquẽs subiectum cũ aptitudine: tunc ostẽdif habitus ablatione: priuatio eni ꝑma est inter cõtraria eo ꝙ cõtraria reducuntur ad priuatiue opposita: ꝛ priuatio ꝑma nihil aliud est nisi ablatio habit' vbi natus est esse: qa võ cõtraria simul actu in eodem nõ sunt: ꝛ sicut iã diximus sciẽtia ꝛ omnis potentia rõnalis est potẽtia: quedã in h̃ñdo rõnem: nõ tamẽ anima h̃z huius motus tñ principiũ: aiatum eniz habet potẽtiã que in modũ nature aliquãdo mouet tñ ad vnum: salubre eni nõ facit ex parte aiati nisi sanitatem ꝛ calefactibile nõ facit nisi caliditatẽ: ꝛ etiã si sit habitus cũ rõne aliquãdo non facit nisi vnũ: sicut virtus moralis ꝛ ciuilis que est habit' in modũ nature cũ rõne cõsentaneus: sed sciẽs dixit potẽstatẽ cũ ratione nõ in modũ nature mouẽtis: sed per rõnez sumptaz ex diffõne scibilis: ꝛ ideo facit ambo: qa vna rõ est habitus ꝛ contrarij ꝙ est priuatio: est eni vna sicut dixim' amboꝝ ratio nõ silr: ꝛ hec ratio est in aia sciẽtia que per huiõi potẽtiaz h̃z mot' ꝑn̄m ꝙ est actiua potentia: ꝛ ꝓpter hoc ambo cõtraria mouebit ab eo principio formali terminans ea ambo ad idẽ qõ est rõ habitus: est enim vnũ ꝛ idẽ cã duoꝝ vnius per pñtiã sui ꝛ alterius per absentiã: ꝛ iõ ea que sunt cũ rõne potentia faciũt ꝛ agũt cõtrario mõ: hijs que sũt potẽtia sine rõne sed faciũt in modũ nature: qa cũ rõne potentia faciũt cõtraria ad idẽ terminata per diffõnez: ea autem que in modũ nature potẽtia sunt nõ faciũt nisi vnũ: vnũ eiz ꝛ idem ꝑn̄m cõtrarioꝝ cõtinetur ꝛ habef in rõne vna ꝛ eadẽ. ¶ Dissimilr tamẽ sicut diximus: ad hoc aũt ꝛ hoc considerãdũ est in potẽtijs: qa. vz. ad potẽtiam bene faciẽdi sequif potẽtia faciẽdi simplr sed nõ cõuertif: qa sequif si possum bene cytharizare: possum cytharizare: sed nõ sequitur si possum cytharizare possum bñ cytharizare. ¶ Silr autẽ de potẽtia est patiẽdi: qa ad posse bene pati sequif posse pati: sed nõ cõuertif: ꝛ hoc per se est manifestũ: necesse est eni bene faciẽtẽ facere: sz nõ est necesse facientẽ bene facere.

Vide.3. de aia t.cõ.15. ꝛ pri/mo de aia.85.

Tex.cõ.4.

¶ Tractatus Secũdus Noni Libri ꝑme p̄hie qui est de cõtradictione eoꝝ qui negant potẽtiã precedere actum.

¶ Cap.ꝑm. In quo est erroris illius et planatio ꝛ persuasio per quã in errorẽ sunt inducti ꝛ hec est digressio.

Tex.cõ.5.

Sunt autem quidã qui omnino negãt potẽtiã antecedere actũ sequẽtes dictũ quorũdã p̄hoꝝ megaricoꝝ cu iusdã Megaris discipuloꝝ: dicũt eni tũc aliquẽ solũ posse quãdo opaf: nõ posse aũt quãdo nõ operaf: vñ dicũt nõ edificantẽ in actu nõ posse edificare: sz edificãtez dicunt posse qñ edificat: ꝛ silr dicũt etiã in alijs: persuasi aũt isti videnf ea rõne quã in scdõ de p̄hico auditu: ꝛ in scdõ hui' sapiẽtie libro teligimus. dicũt eni ꝙ cũ potẽtia actiua sit causa effect' sui ꝛ cã ꝛ causatũ sint simul nõ erit potentia actiua ante op' eius vt videf. ¶ Adhuc aũt def ꝙ sit añ effectuz: ꝛ sit in potentia. Cum igif nihil veniat de potentia ad effectum: nisi per motum ꝛ mouẽs diuersum a se: oportet ꝙ potẽtia actiua per motũ efficeref agens: ꝛ haberet aliqd aliõ mouens: ꝙ si cõcedaf infinita sequenf incõueniẽtia: qa sz hoc potẽtia actiua est passiua: passiuũ eniz est qõ mouetur

Nõ rões negãtiũ potẽtiã ãtecedẽ actuz: q̃ neq; i textu: neq; in cõmẽto tangunf.

alio qõdam mouẽte. ¶ Adhuc aũt de isto mouẽte qõ actiuam potẽtiã mouet ad actũ: quero silr quid ip̃z moueat ad actum: ꝛ si etiam illud per aliud mouẽs venit ad actum de illo restat eadẽ questio: ꝛ hoc vadit in infinitũ: igif standuz est in ꝑmo ꝛ dicẽdũ ꝙ nõ habeat potẽtiã añ actũ. ¶ Ampli' idẽ eodem mõ se habens semper facit idẽ aut nũq̃. Cum igif potentia actiua sit a forma ꝛ forma sit natura eodẽ mõ se habens non erit aliquãdo agens: aliquãdo autẽ nõ agẽs sed semper agẽs aut nunq̃: ꝛ quocunq; mõ dicaf: sequif ꝙ non est potẽtia agendi anteq̃ agat. ¶ Adhuc aũt nulla natura destituif essentiali ꝛ ꝓpria operatiõe. Si igitur forma que est ꝑncipiũ potẽtie agendi est nã essentialiter operans nunq̃ destituif operatiõe illa: ꝛ sic nunq̃ est ante operationem. Eodẽ autem modo dicũt de potentia passiua persuadere volẽtes ꝙ non sit ante actũ: qa ꝙ solum est in potẽtia passiua nõ est actu ꝛ ꝙ actu nõ est: nõ est in rerũ naturã: igif ꝙ in potẽtia passiua solum est: nõ est in rerũ natura: ꝛ si sic est: nec ꝑcedit: nec sequif actũ potentia passiua: sed est cum actu que dat ei esse in natura. ¶ Attẽdendum autem est ꝙ Auer. dicit. ꝙ isti megarici supponebãt res non habere ꝓprias potẽtias: sed omnia agere per potẽtiam cause prime: ꝛ ꝙ illa agat in ipsis qcquid agunt: ꝛ qa in illa non precedit potẽtia actum: ideo dicũt potentiam non esse ante actuz: et si hoc est causa dicti: tũc ratio eoꝝ fuit hec: quicqd potest scdõm põt per primum: qa secũda causa h̃z a prima: ꝛ ꝙ est ꝛ ꝙ causa est: sicut igif est in his que aiata sũt ꝙ virtutes elementoꝝ hoc ꝙ agunt: agũt potẽtia anime ꝛ virtutes inferioꝝ agunt virtutib' celestium: sicut sepissime ostẽdimus: ita per resolutionẽ vltimoꝝ ad media ꝛ medioꝝ ad prima videbatur megaricis ꝙ omnia quecũq; agunt agũt potentia diuina. Et sz hãc rõnẽ ꝛ suppositionẽ Auer. dicat eẽ megaricorum: cõstat pro certo ꝙ ipsi nõ sunt persuasi per illã: sed potius per eas quas nos ante induximus: ꝛ hoc declaraf ex hoc ꝙ etiam passiuã potẽtiam actũ dixerunt nõ precedere: quã tñ in primam cãm resoluere nõ possunt. ¶ His autẽ non est difficile respõdere ꝙ sicut dictũ est potẽtiarum alia est actiua alia est passiua: ꝛ actiuaꝝ alia cum rõne: alia sine ratione. ꝛ illa que est sine ratiõe non agit nisi quãdo appropiquat passiuo in qõ agit: ꝛ quãdo illi nõ appropinquat est in habitu: ꝛ sic est ante actũ: ꝛ cum ex tali potentia efficif actu agens non mouef de forma ad formã: sed in eadez forma in qua est agit: ꝛ non fit mutatio in ea sed in patiẽte qõ appropinquat ei cũ nõ fuerit ante ꝓpinquum ꝛ tãgẽs. De hoc autẽ dictum est in scdõ de anima quãtũ sufficit. ¶ Patet etiã ex hoc ꝙ nã non destituif propria operatiõe: sed ꝙ nõ operatur hoc est per accidẽs: qa non est ꝓpinquũ patiẽti: ꝛ nihil penitus operaf quãdo nihil suscipit suã operationem: illa autẽ que est cum rõne potentia actiua ꝯiungif ad opus per appetitũ: qa a seipsa potest agere ꝛ nõ agere ꝙ nõ potest illa que est forma nãlis que agit per nature necessitatem: ꝛ per hoc patet ꝙ nihil est qõ dicũt de potẽtia actiua. ¶ Qõ aũt dicunt de potentia passiua nihil est: qꝛ sz potẽtia passiua nõ sit in actu quem nata est suscipere inquãtũ passiua est: est tamen in aliquo actu: ꝛ sic patet ꝙ est aliquid ens in reꝝ natura. ¶ Qõ aũt Auer. dicit esse rõnem megaricoꝝ nihil est: qa sz scdõm habeat a primo quicqd habet virtutis ꝛ potentie: tamẽ virtus primi que est in scdõ per applicationẽ ad materiam secũdi efficitur ꝓpria secũdo ꝛ determinata ad ꝓprias operatiões: ꝛ sic efficif particularis ꝛ nãlis et ꝓpria ꝛ scdõm sic agit per eam: ꝛ hoc mõ ꝓcedit ad actum: ꝛ est ante actum suum etiam quando non agit.

Auerrois hic cõ.5. & clari' cõ.7.

Solo ad rõnes preinductas.

¶ Cap.2m. De inconuenientibus que sequuntur ex illa positione megaricorum.

Tex. cõ.5.

Inconuenientia autẽ que sequũtur positionez megaricoꝝ nõ est difficile videre: palam enim ꝙ ꝑm dictũ eoꝝ non est edificator nisi quando ꝑm actũ edificat: qa ꝑm istos idem est dicere edificatorẽ esse possibile esse ꝙ edificatorẽ edificare eo ꝙ dicunt ꝙ potentia non nisi in actu est. Et similr est in alijs potẽtijs que sunt artes. ¶ Nos autem iã in scdõ physicoꝝ soluẽtes hãc difficultatez que est ꝙ causa ꝛ causatũ sunt simul: ostẽdimus ꝙ imediata cã edificij nõ est edificator sed alia: sz edificator est cã edificatiõis: ꝛ sz edificator ꝑm actũ sit cã edificationis: tñ edificator ꝑm

potẽtiã

potētiā est ante edificationē: hñs enī artē est in potētia edificans: ⁊ artē habēs: est etiam anteq̄ vtat᷑ arte. ¶Si enim pareť q̄ ante edificationē nō haberet artē ⁊ potētiā cū nos videamus q̄ tales nō habet artes qui non didicit eas: aut nō aliquo mō accepit per inuētionē: ⁊ vt generalr̄ dicat᷑ nō hꝫ artē cui qualitercūq̄ nō cōuenit aliquādo recipere eā: et si perdit eam: aut perdit obliuiōe: aut passiōe aliqua cerebrū cōmouente: sicut est apoplexia minor que ignorantiam scitor᷑ inducit: aut perdit eā tēpore per maximā etatē rōnē ad delirationē ⁊ debilitatem mouētē. ¶Si autē res subiecti in toto ⁊ in partib⁹ maneat incorrupta ⁊ semper sic vno mō: tunc sequit᷑ ſm ipsam positionē q̄ quando quiescit ab actu sine omni mutatiōe subiecti q̄ nō hꝫ artē in habitu qđ absurdum est valde: ⁊ iterū q̄ statim edificabit: ⁊ tūc queremus ab eis quādo accipit artē quā ante paruꝫ nō habuerat quādo nō edificabat: ⁊ hoc idē incōueniēs sequit᷑ in potentia inaiata. ¶Scđm enī hāc positionē nō erit aliqđ dulce: neq̄ frigidū: neq̄ calidū: neq̄ amarum: neq̄ gn̄aliter loquēdo erit aliqđ sensibile in potētia quādo nō sentit᷑: cōtingit igit᷑ his q̄ incidāt in rōnem erroris Pithagore qui dicit veritates entiū eē in apparendo in sensu vel imaginatione: cui⁹ nos errorē destruximus in hui⁹ sapiētie li. 4. ¶Sequit᷑ autē ex inducta positiōe q̄ etiā aial sensum non hꝫ nisi quādo sensu vtit᷑ ſm actum: cū sensus etiam sit potētia q̄dā sentiendi. Si ergo cecū est q̄ non hꝫ visum ⁊ aptū natuꝫ est habere ipsum: ⁊ q̄ tn̄ est ens ⁊ in esse saluatuꝫ: sequit᷑ q̄ ipsi idem qui hoc dicūt sepe ceci fiūt ⁊ surdi: ⁊ vno die ⁊ eodem quotiēs ſm actū nō vtuntur visu ⁊ auditu. ¶Ampli⁹ si hoc ſm rectā ⁊ verā rōnē est impossibile q̄ p̄uatū est potestate: tūc sequit᷑ ex ista positiōe q̄ impossibile est fieri qcquid non sit vel factum est ſm actū: sed qcūq̄ dicit q̄ hoc est vel futurum est: q̄ īpossibile est fieri mentit᷑: īpossibile eniꝫ fieri sine priuatū potestate fiēdi significat hoc q̄ hoc non potest eē vl̄ fieri: igitur qui dicit potestatē nō p̄cedere actum dicit q̄ nihil sit vel futurū est: igitur iste rōnes Megaricorū auferūt motū qui est existētia in potentia actus: ⁊ auferūt generationem que est finis motus: q2 motus ⁊ generatio non est nisi eorum que nō sunt: ⁊ possibile est ea fieri. ¶Scđm etiā istas rōnes ille qui stat nō hꝫ potētiā ad nō stādū: ⁊ sic semp stabit: ⁊ qui sedet semp sedebit cū nō habeat potētiā ad nō sedēdum: nūq̄ enī stabit si modo ſm actū sedet: q2 cuꝫ priuatus sit potētia surgēdi īpossibile est eū surgere: eo q̄ surgere non pōt ꝓpter priuationē potētie surgendi. Si autē ista incōuenientia nō contingit dicere ⁊ cōcedere. palā est q2 potētia ⁊ actus sunt diuersa: ⁊ q̄ potētia nō semper coniuncta est actui. ¶Iste vō Megaricor᷑ rōnes potentiā ⁊ actū idē ⁊ indiuisa faciunt: ꝓpter qđ nō paruū quid querit destruere ratio ista: destruit eniꝫ motū ⁊ generationem: ⁊ artē ⁊ appetitum ⁊ mām: ⁊ gn̄aliter oēm potentiam que querit iuuamētum ⁊ expellit nocumētuꝫ. ¶Oportet igit᷑ concedere q̄ cōtingit aliqđ esse possibile esse ⁊ possibile non eē: ⁊ ecōtrario q̄ aliquid sit possibile non esse: ⁊ possibile esse: ⁊ hoc non solū cōtingit in subā: sed silr̄ cōtingit hoc etiā in alijs cathegorijs: q2 possibile vadere cōtingit nō vadere: ⁊ q̄ non est vadēs est possibile vadere: est aūt hoc possibile cui si ponit᷑ inesse actus: cuius inesse dicitur potētia nihil sequit᷑ impossibile. Dico autē hoc explanādo vt si aliqđ dicatur possibile sedere vel cōtingere sedere: si huic insit actus sedendi: nihil sequit᷑ impossibile: ⁊ hoc est ſm silitudineꝫ vnā in eo q̄ possibile est moueri ⁊ mouere: ⁊ in eo q̄ possibile est stare aut statuere: ⁊ in eo q̄ possibile est eē ⁊ fieri: ⁊ in eo q̄ possibile est nō esse aut fieri: ⁊ in oīb⁹ alijs est codeꝫ mō. Et ſm autē megaricos videt᷑ q̄ actus ſm suum nomē ⁊ ſm sui nominis rōnē sit compositus ad endelechiā sine perfectionē: q2 actus dr̄ terminus actiōis ⁊ perfect⁹ terminus eius q̄ ē fieri in actiōe: ⁊ ideo act⁹ refert᷑ ad alia maxime que sunt ex motib⁹: ⁊ que fiūt per motū materie maxime sunt act⁹ ⁊ perfectiōes: act⁹ enī sicut iā diximus maxime videt᷑ eē motus eius q̄ vere mouet᷑: q2 perfect⁹ act⁹ nō est nisi finis act⁹ imperfecti qui est mot⁹: ⁊ hec est cā q̄ isti megarici non attribuūt moueri his que sunt: nec tn̄ remouēt ab eis que non sunt moueri in subā: sꝫ et ſm oēs alias cathegorias in qb⁹ est mot⁹ per se vel per accn̄s. Sn̄ alia aūt ⁊ scibilia ⁊ cōcupiscibilia dicūt nō esse nisi in aia: ⁊ ideo q2 per motū ista non sunt dicūt ista nō eē actu vel endelechia: ⁊ oīno non eē: ⁊ iō dicūt ea nō eē mota. hoc iō aūt dicūt: q2 illa sola sunt entia que sūt actu entia: ⁊ illa sūt entia actu per motū. Sꝫ q̄ sunt potētia sūt q̄dā de nūero entiū ſm q̄ hmōi sūt: ⁊ hoc nūq̄ sūt aū actū: q2 sicut iā dcm̄ ē: illō nō ē qđ nō ē endelechia ⁊ actu: endelechia aūt ⁊ act⁹ nō sunt nisi per motū: ⁊ quor᷑ nō est mot⁹ nō ē act⁹ vel eē: ⁊ sic ea que in aia sūt vt rōnales potētie: ⁊ ea que in mā sūt aū motū sūt absolute nō entia vt dicūt. ¶Si aūt cōcesserim⁹ ea que dicta sūt in p̄orib⁹ analeticis q̄ vnūqđq̄ dr̄ possibile inq̄tū sequit᷑ ad ipꝫ eē vel nō eē: tūc palā est q̄ nō cōtigit dicere q̄ aliqđ sit possibile: ⁊ q̄ nūq̄ erit oīno: q2 si nūq̄ erit oīno: tūc nō priuat᷑ ab eo oīno fieri ⁊ eē: nisi pp priuationē potētie eēndi: tn̄ possibile est aliqd qđ nō erit: sꝫ cū dr̄ q̄ aliqd oīno nō erit: hoc dr̄ pp īpossibilitatē eēndi illō: vn̄ hec duo nō sunt silr̄ vera. aliqđ possibile est eē: ⁊ q̄ illō idē oīno nō erit: ⁊ iō fugiēdū ē ab his q̄ sūt eē impossibilia: illa enī oīno nō erūt. ¶Dico aūt hoc explanādo vt si quis nō geometricus dicat q̄ possibile est diametrū cōmensurari coste: qui tn̄ oīno nō cōmēsurabit᷑: ille enī sic dicēs nō excogitat hoc īpossibile eē: sꝫ poti⁹ supponit oē finitū cū finito cōmensurari: ⁊ admirabit᷑ si nō cōmensuratur: ⁊ si sciret cām quare nō cōmēsurat᷑: q2. vꝫ. sequit᷑ numerū parē esse imparē si diametrū cōmēsuret᷑ fugeret ꝓuidus ab hoc dicto ⁊ diceret q̄ īpossibile est diametrū cōmensurari. Nihil enī ꝓhibet q̄ aliqd qđ possibile ē eē: aut fieri nō sit: aut nō fiat: sed tn̄ nō pōt dici q̄ illō oīno nec est neq̄ fiet: q2 illud qđ oīno nec est neq̄ fiet est impossibile: sꝫ tn̄ ex his que ponūt megarici. sequit᷑ q̄ illud qđ possibile est esse nullo mō est vel fiet: sic aū diximus: q2 illō qđ non est nō hꝫ potētiā vt sit: ⁊ qđ nō hꝫ potētiā vt sit īpoſle ē fieri: ⁊ qđ īpossibile ē fieri oīno nec ē nec erit: psuademur enī per rōnē possibilis q̄ illō ē: aut factū est qđ nō est q̄dē ſm actū nūc: sꝫ tn̄ possibile erat fieri: ⁊ ad hoc nō erit ꝯñs aliqđ īpossibile: nō est enim hoc falsuꝫ ⁊ īpossibile: sed potius falsum ⁊ possibile: ⁊ ideo nihil sequit᷑ īpossibile quādo dicimus eē qđ nō ē: q̄ tamē possibile est eē: simul aūt cū his que dicta sunt palā est q̄ si nos posuimus: q̄. b. sequitur ad. a. q̄ tunc seq̄tur q̄ si. a. est: tūc etiā. b. est: ⁊ si. a. possibile est esse sequitur q̄ necessario. b. possibile est esse. ¶Si enim detur consequentiā hāc non esse necessariā: sed q̄ possibile sit esse. b. a. posito in esse cum nihil ꝓhibeat hoc nō esse: id qđ tn̄ possibile est eē: sequit᷑ q̄ existente. a. pōt nō esse. b. ergo. b. nō sequit᷑ ad. a. ⁊ hoc est ꝯ hypothesim. Si igit᷑. a. possibile est esse. ergo. a. qn̄ possibile est eē si ponat᷑ in eē nihil īpossibile accidit: accidit autem si ponatur in esse ſm megaricos impossibile q2 sequtur: si. a. est. b. esse est necesse q̄ ſm eos impossibile erat eē: ⁊ hoc sic declarat᷑: si possibile est esse. a. possibile est esse. b. ex hypothesi: ponatur igitur. a. esse sequitur. b. esse q̄ erat possibile esse: sed possibile esse ſm megaricos est priuatum potentia essendi: ⁊ qđ est priuatū potētia essendi impossibile est esse: igitur si ponat᷑. a. esse sequitur q̄. b. īpossibile est eē qđ est valde absurdū: sic enim erat impossibile esse. b. q̄uis a. poneretur in eē. ¶Scđm aūt ꝯditiaꝫ qua posuimus. b. sequi ad. a. sequitur q̄ si necesse sit q̄ impossibile sit esse. a. sequitur q̄ cū ē necessariū sit impossibile eē. b. sed primū horum est īpossibile ſm megaricos: ergo ⁊ scđm: p̄muꝫ enī est q̄ si possibile sit eē. a. ⁊ ſm istos si possibile est eē. a. impossibile est eē. a. Sequitur igitur q̄ si propter potentiam ad eē a. impossibile est eē. a. q̄ etiam ꝓpter potētiam ad eē. b. impossibile sit eē. a. Si igitur. a. est possibile propter potētiam ad esse. a. sequitur necessario q̄ etiam. b. sit possibile: sic eniꝫ positum est: q̄. a. ⁊. b. se habeat adinuicem. ergo. a. existente necesse est etiam esse. b. Si autem sic se habentibus adinuicē. a. ⁊. b. sequit᷑ ſm megaricos q̄. b. nō sit ita: sꝫ potius q̄ b. impossibile sit eē: tunc etiam sequitur q̄. a. b. nō sic habēt adinuicē: vt dcm̄ est: ⁊ hoc est cōtra hypothesim: sequit᷑ enī ex hypothesi q̄ si. a. possibile est eē q̄ necessario etiaꝫ. b. possibile sit esse. Et si ponatur esse. a. q̄ etiam. b. sic est necessarium ex hypothesi: necessarium est enim q̄. b. sit possibile si a. sit possibile. Si autem possibile ſm suam rationem hoc significat qđ dictū est: tūc sequit᷑ si. a. est: ⁊ quādo. a. est: ⁊ vt a. erat possibile eē: tunc necessarium est ſm eosdem oēs modos eē: ⁊ possibile eē ⁊ illud qđ est. b. patet igitur q̄ positio Megaricorum est falsa que talem destruit consequentiā.

Arr Pitagore (margin)

Tex. cō. 6.

Idē Auerois i prin cōmēto.

Tex. cō. 7.

Tex. cō. 8.

Tex. cō. 9.

¶ Tractatus Tertius Noni Libri prime phie qui est de cōditionibus potentie ⁊ actus.

¶ Cap. pᵐ. De conditionibus potentiarum precedentium vel sequentium suos actus.

Tex. cō. 10.

Omnibus autē modis potētiarum ⁊ vt distinctū est existentibus. Opꝫ attendere ꝙ quedā sunt connate nobis ⁊ innate sicut potētie sentiendi: quedā autē acquirunt more ⁊ assuetudine: sicut potentie moralium virtutū ⁊ artiū practicarū vt que est tybicinādi vel cytharizādi potentia. alie autē acqrunt disciplina ⁊ doctrina vel inuētiōe vt virtutes ⁊ potētie intellectuales: sicut ille que sunt sciarū ⁊ artiū: ⁊ ideo indigēt experimēto ⁊ tēpore: ⁊ ideo quasdaꝫ ipsaꝝ necesse est acqrere ⁊ habere per operatiōes ꝓcedētes ipsas potētias: ⁊ ille nō sunt cum ipsis actionibꝰ: vt dicunt megarici: sed potius inascunt ex operis assuetudie: ⁊ ex talibus operibꝰ generant alīes operibꝰ potētie: tales eni sunt oēs potētie quecūqꝫ more ⁊ assuetudie: ⁊ rōne doctrine vel inuētionis fiunt: alias autē potentias actiuas que nō sunt tales ꝙ generent ex assuetudine vel doctrina: ⁊ etiam illas potentias que cōsistunt in nō agere: sed in pati nō est necesse ꝙ sue operatiōes eas ꝓcedant: qa ex operationibꝰ talibꝰ non generātur: sed potius tales potētie suas precedūt operationes. ¶ Adhuc autē qm̄ omne qđ est possibile siue potēs est aliqd potēs: ⁊ aliquādo potens hoc qđ pōt: ⁊ per aliquē modū est potens: ⁊ quecūqꝫ alia necesse est ad eē in diffinitione seu determinatione cōditionū potētie opꝫ oia addere ad hoc vt potēs sit expeditū ad id ad qđ dicit habere potentiā. ¶ Adhuc aūt alia dicūtur qdem potentia sm̄ rōnem. Alia autem dicūtur potētia irrōnabilia: irrōnabilium sunt potētie irrōnabiles: sed ipetu nature mouent ad id cuius potentiā habere dicunt. ¶ Adhuc aūt alias qdem potentias ⁊ necesse est inesse aiato: sicut augmentatiuū ⁊ sensitiuum ⁊ huius: alias aūt que sūt nāles necesse est eē in ambobꝰ: inaiato. vꝫ. ⁊ ī inaiato. ¶ Opꝫ aūt tales eē oēs dictas potētias vt possint agere vel pati quādo appropinquāt passiuo: ⁊ potenti hoc est actiuo: actiuū eni agit appropinquās passiuo: ⁊ passiuū patit quādo appropinquat potēti actiuo. quedā sunt potentie q̄s nō necesse est agere vel pati ēt cum appropinquāt passiuo vel potēti hoc est actiuo: actiuū eniꝫ agit appropinquās passiuo: ⁊ passiuum patitur quādo appropinquat actiuū. quedā eni potētiaꝝ oēs sunt sic ꝙ vna ē vnius vnū: sicut naturales potētie siue actiue potētie. ¶ Alie aūt sicut rōnales sunt potētie cōtrarioꝝ: igit si concedat ꝙ ille agūt quotiescūqꝫ appropinquāt ei circa ꝙ operant oporteret concedere ꝙ ille cōtraria faciūt simul: ⁊ hoc est impossibile: lꝫ eni potentia sit cōtrarioꝝ: tn̄ nō simul facit cōtraria. igit necesse est ꝙ istis potētijs cōueniat aliqd diuersum ab alijs ꝙ ꝓpriū est eis qđ impedit ne semper agāt quādo appropinquāt ei circa qđ agūt. ¶ Dico autē hoc eē ꝓheresiꝫ: hoc est appetitū ⁊ ꝓheresim: hoc est eligētiā: tales eni potentie que rōnales esse dicunt: ēt qn̄ sunt coniuncte ei circa qđ operant: tn̄ nō agūt nisi agere appetāt ⁊ eligant: ꝙ eni talis potētia desiderat hoc maxime facit qn̄ hoc circa qđ operatur existit in tali dispōne: sicut potētia pōt in illud: ⁊ quādo passiuo in qđ agit appropinquat possibile. igit qđ est potēs sm̄ rōneꝫ est necesse agere quādo desiderat id cuiꝰ hꝫ potentiaꝫ: ⁊ vt hꝫ hoc facere: hꝫ aūt facere ꝑsente passiuo: ⁊ ita se habēte ꝓut pōt in ipm̄: sin aūt aliter se habeat facere nō poterit. ¶ Nec opꝫ nos in cōditionibꝰ taliū potentiaꝝ addere qđ agat in id cui appropiqnat si nihil exterioꝝ ꝓhibeat: potentia eni vt est potentia faciendi: hꝫ facultateꝫ faciēdi. ¶ Diximus aūt ꝙ nō oīno hꝫ faciendi facultateꝫ: sed si hꝫ vt ⁊ quādo ⁊ quō pōt agere: ⁊ istis sic determiatis nō oporꝫet addere nisi extrīsecū aliqd ꝓhibeat: qa hoc icludit in intellectu cōditionū que dicte sūt ꝙ possit vt ⁊ qn̄ ⁊ quō. ¶ In illis eni factis sunt determiata que exterius ꝓhibēt: hoc eiꝫ que sunt exteriꝰ ꝓhibētia auferūt: q̄dā illoꝝ que diximꝰ in diffōne huc determinatiōe cōditionū potētie. ¶ Si eni extrinsecus aliqd ꝓhibeat nō erit appropinquās passiuo: vt pōt in ipm̄: ꝑꝑ qđ ēt qn̄ tales potētie ēt simul voluūt ac cupiunt facere duo aut ꝫria: tn̄ nō simul faciūt ea: qa vnū ꝫrioꝝ ꝓhibet alterū fieri: ⁊ iō aliqd extrinsecū est ꝓhibēs: ꝫria eiꝫ nō hn̄t simul suā faciendi aut fiēdi potētiā. nec ipsa faciēdi potētia est potētia ꝫria simul faciendi. faciet eni ea quoꝝ ē sic potētia eoꝝ: est aūt vniꝰ per se ⁊ alteriꝰ ꝑ absentiā ipsiꝰ: ⁊ iō simul eē nō possunt ꝫria quoꝝ est potentia rationalis.

¶ Cap. 2ᵐ. De modis ⁊ dispōnibus que cōueniūt actui.

Tex. cō. 11.

Quoniā aūt iā dcm̄ est de potentia que dī sm̄ modū diuersoꝫ motꝰ per queꝫ erit in actū: determinabimꝰ nūc de actu qd. vꝫ. est actꝰ: ⁊ q̄le qd est. Diuidentibꝰ eni ⁊ distinguentibꝰ actū erit sil: cū hoc etiā manifestū possibile ꝙ sm̄ potentiā dī: hoc eni adinuiceꝫ determinant ꝙ cū respectuꝫ habēt adinuiceꝫ: ⁊ iō sicut vnū relatiuoꝝ nō diffinite cognoscit sine reliquo: ita nec potētia diffinite cognoscitur nisi cognito actu: nō eni solum hoc diximꝰ possibile siue potēs qđ aptū natū est mouere aliqd sm̄ potentiā actiuā: aut moueri ab alio sꝫ potētiā passiuā: sꝫ etiā aliter ⁊ alijs modis: ꝓpter qđ querentes de actu tractabimꝰ etiā de his de qbus potentia alijs ⁊ diuersis modis dī. ¶ Est aūt vt gn̄aliter dicat actus reꝫ ꝑfecte existere: nō ita qdeꝫ existere sic dicimꝰ: aliqd potestate existere sic in ligno dicimus existere Mercurij idolū: ⁊ sic dicimus in toto existere medietateꝫ: eo ꝙ Mercuriꝰ auferē de ligno: ⁊ de toto auferri pōt medietas: ⁊ sic dicimus scienteꝫ existere qn̄ sciens nō speculat sꝫ actūt qui tn̄ potens est speculari: ea eni que sꝫ habitū sūt in potētia sūt: ⁊ nō in actu anteq̄ꝫ agāt. ¶ Id aūt qđ est actu est in singulariter ⁊ simplr̄ existibꝰ ⁊ separatiꝫ: hoc aūt qđ dicē volumus est manifestū in iductione oīum eoꝝ que vere actu existūt: oia eni hec separatim ⁊ singulr̄ existūt: talis aūt inductio sufficit ad actꝰ manifestationē: ⁊ nō opꝫ ꝙ nos queramus terminū diffinitiuū cuiuslibet actꝰ: sꝫ sufficit conspicere id qđ actui est ꝓportionale in potentijs sm̄ respectum ad ipm̄: qa sicut se hꝫ edificās sm̄ actū ad edificabilem: qui potens est edificare: ⁊ nōdū edificat: ⁊ sicut se hꝫ vigilās ad dormienteꝫ qui nōdū vigilat. Et sicut se hꝫ videns actu ad id qđ claudit oculos: ⁊ tn̄ hꝫ visuꝫ sm̄ habitū: ⁊ nondū vtit visu: ⁊ sic se hꝫ id qđ remotū ⁊ separatū a mā ad mām que est in potentia: ⁊ sic se hꝫ paratū in actu ad nō paratū qđ ē in potentia: ita est vt gn̄alr̄ dicat actꝰ ad potentiā: ⁊ eiꝰ diīe sunt diīe alteriꝰ partis istaꝝ diuisionū: ⁊ diīe relique partis sunt eius qđ est in potentia siue possibile: nō eni oia silr̄ dicunt sꝫ actū: sꝫ ꝓportionalr̄ sicut hoc dī actu esse in hoc vel hoc dī esse ꝓportionaliter ad hoc sm̄ actū: aliqđ eni dicitur actus sic motꝰ cōparatꝰ ad potentiā: cuiꝰ est actus iperfectꝰ. aliqua vō dicunt actꝰ: sicut subā que est actꝰ ⁊ forma dicit actꝰ ad aliquā mām in qua fuit in potentia. ¶ Alio aūt mō ab his duobꝰ modis dī īfinitū in potētia inane in potentia: ⁊ quecūqꝫ talia per silitudinē istoꝝ dicunt eē ptāte ⁊ actu in multis que sūt in nūero entiū: sic dī aliquid ptāte ⁊ actu videnti ⁊ nō videnti: ⁊ ēt viso ꝙ videt oia ista cōtigit aliquādo simplr̄ vera eē qn̄ exeūt de potentia ad actū: qa in talibꝰ actꝰ totā potentiā determiat ⁊ finit. Visuꝫ eni dī duplr̄ sm̄ potentiā ⁊ actū: dī eni visum aliqd qa videt sm̄ actū: ⁊ aliqd dicit visum qa videri potest: ⁊ cū videt tūc est visuꝫ sm̄ actū. Infinitū aūt nō eodē mō est in ptāte tāq̄ꝫ sit actu futuꝝ ⁊ separatim existens actu infinitū sit: sed notitia est ifinituꝫ sine scia ⁊ rōne: qa per diuisionē cōtinuū nō tollit a mā: diuidens eni nō reddit ⁊ facit actu ifinituꝫ de factis diuisiōibꝰ ⁊ nec ita reddit ipm̄ ꝙ faciat separationeꝫ ifinitā actu: sꝫ potius sic: qa quibuslibet diuisiōibus acceptis vlterius remanent accipiende sm̄ rōnem cōtinui: ⁊ tn̄ accepte sunt finite: sicut in tertio de physico audito declaratū est. sic igit manifestum erit nobis ꝙ aliqd est actu: ⁊ qualis qd est illud.

Que sūt in habitu sūt in potentia anteq̄ꝫ agāt. idē3 Cō. 12. met. cō. 39.

¶ Cap. 3ᵐ. De modis quibus aliquid dicitur eē in aliquo: sicut in potestate.

Tex. cō. 12.

Sicut aūt dicimꝰ de differentijs actꝰ: ita opꝫ dicere de differentijs eiꝰ qđ est in potētia in aliquo. ¶ Determinādum eni est a nobis hic qn̄ vnūqđqꝫ dī esse in ptāte in aliq̄: ⁊ qn̄ nō: nō eiꝫ dicendū ꝙ qđlibet sit in ptāte in alio qđ q̄cunqꝫ mō est mā eiꝰ. ¶ Querimꝰ igit vtrum hō sit terra potestate aut nō: sꝫ magis sit in potestate in mā qn̄ iaꝫ facta est sperma cōpletū ex quo fiat hō: ⁊ hoc est q̄rere vtrū

fit res vt in potentia in aliq̄ q̄ est mā pma ꝛ remota: vel in eo in quo est sicut in mā prima ꝛ cōpleta sm oēs dispōnes: nec forsitā adhuc est in mā prima in potentia sm quēcunq; modū oino: s; s; modū spālē sm quē educit de illa: nō eni a medicina q̄ ē po° sanādi qdcūq; ꝛ q̄cūq; mō sanatū est: nec iterū in po° ē in aliq̄ q̄ fortuna vel casu eductū ē ex illo: s; id qd ē in po° in aliq̄ est aliqd dtermiatū: sic in medicina salubre ptāte dr: ex q̄ sm po°m artis ꝛ nāe pducit sanitas. terminus aūt diffinitiuus illi° ē q̄ hoc ē in po° in aliq̄ qd ē factū ꝛ pductū ab aliq̄ mouēte: ꝛ ē endelechia facta ex ptāte eoꝝ: hoc est ex po° talis entis q̄ pportionali ꝛ prima ptāte est illud sic in artificialib° in qb° pn°m ē volūtas dr aliqd ē i aliq̄ sicut in ptāte qn̄ fit ex illo stati volēte artifice si nihil exterioꝝ phibeat: ꝛ silr est in sanato q̄ sanatus est in po° in illo ex quo fit sanitas: si nihil ex pte sanati phibeat. ℭ Si eni aliqd exterioꝝ phibeat ex pte faciētis vel facti: tūc ipedit per accñs. ℭ Id aūt qn̄ est p accñs nō phibet q̄ aliqd nō sit in po° in alio ex q̄ pduci est natū: sic igit id in po° est in alio q̄ vno motore artis vel nāe pducit ex ipso. sic eni ptāte dom° est in hoc: si nihil eoꝝ q̄ sūt in hoc obest p se qn ex eo fiat domus. ℭ Nihil aūt obesse dico tā ex pte efficiētis q̄ ex parte māe: vt dcm̄ ꝑus est: ꝛ hoc ē qn̄ nihil ē q̄ oporteat plus adesse vel abesse: aut ab alio motore pmutari q̄ a factore domus in ptāte dom°: siue in māꝫ dom°. ℭ Si eni absit lignoꝫ qd oporteat ꝑus trāsmutari ex terra in plātā: ꝛ postea hanc plātā p edificatorē mutari in trabē: tūc nō ē ptāte dom° in illa mā: ꝛ in alijs est silr extra q̄ tn̄ māis ē pn°m gnōnis q̄ ē in ipso qd hꝫ ptātē actiuā qn̄ nullū phibet exterioꝝ: tūc eni illa q̄ sūt ptāte in ipo: erūt p ipꝫ ꝛ pducent in actū. ꝛ sm hunc modū illud qd nōdū ē sperma cōpletū: eo q̄ oporteat ipꝫ adhuc in alio cōmutari ꝛ digeri: nō ē ptās ei° q̄ gñabile est ex ipo. Et hoc ē sic si grā exēpli dicā q̄ hō ptāte ē cib° vl sīguis cū nec cib° nec sanguis vno motore mutet in hoiē: s; cib° i sanguiñ ē vtilē calore epatis ꝛ sanguis in spma vtute mēbroꝝ ꝛ vasoꝝ seminarioꝝ: qn̄ vo̅ spma p suū pn°m q̄ ipꝫ trāsmutare hꝫ factū ē talis ꝛ cōpletū: tūc iā ē hoc ptāte qd pduci hꝫ de ipso. illa aūt q̄ adhuc in mā p° ꝛ remota sūt diuerso egēt pn° trāsmutāte: sic dicim° q̄ terra nōdū ē ptāte statua idoli. nō eni ē trāsmutata vt vno mouēte in idolū s; plib°: q̄ vtute celesti mutat in cuprū: ꝛ tūc deide cuprū ex terra gñatum mouēte Polycleto statuifice mutat in idolū: hoc aūt qd dicim° eē māz ppiā ꝛ ptātē alicui° videt eē nō hoc s; illi°: q̄ nō pdicat de ipso subalr s; dnoiatiue. illud enim qd est ptāte simplr: siue vniulr: ꝛ nō ppe ꝛ prie est semp id qd est posteri° s; resolōnē ad māz: vn̄ dicim° q̄ arca q̄ est actu non est terrea: neq; ē terra s; māꝫ ppiā: s; est lignea non lignum. ℭ Si vo̅ adest māe pn°m q̄ per resolōnes nō dr denoiatiue ab alio materiali aliquo hec est mā simplr ꝛ pma in illo ordine mā: ꝛ hoc est sic si dicam° q̄ mā terre sit aer: tūc eni terrā dicim° denoiatiue aereā: ꝛ si aeris mā sit ignis dicimus denoiando aerē esse igneū: ignē aūt cū sit mā pma in hoc ordine nō denoiam° ab alio quodā māli priori: s; dicim° ipsuꝫ simplr māz: ꝛ hoc est aliqd ens nō dnoiatū ab alio. In hoc eni mō pdicatiōis differt aliqd eē vniulr pdicatū pmuꝫ qd subalr pdicat vtens de rōne subei: ꝛ aliqd esse subm p°m qd nō pdicat nisi per denoiationē. hoc aūt aliqd q̄ sic est subm p°m: ꝛ mā nō dr subm: sic subm passionū siue accñtiū a qb° fit subiecti denoiatio: in materijs eni denoiatio fit a mā ꝛ nō denoiatur mā: sed in accñtib° fit denoiatio ab accñte: ꝛ denoiat subm: ꝛ hoc est sicut si gratia exempli dicā q̄ hō corpus ꝛ aīa ens est subm q̄ subst at passiōi: tunc eni subiectū hoc dr musicuꝫ sm passionēꝫ aīe: ꝛ dr albuꝫ sm passionē corporis. illud eni subm adueniente musica non dr musica abstracta predicatiōe: s; musicum pdicatione denoiatiua. Et silr hō nō est albedo s; albū nec hō est ambulatio vl mot°: s; ambulās ꝛ mot° cōcretiue loquēdo: ꝛ hoc dicunt vt illi° ꝛ nō vt illud. ℭ Palā igit est ex dictis q̄ vltimuꝫ subalr predicatuꝫ: ꝛ nō per denoiationeꝫ est suba ꝛ forma ꝛ act°: que vo̅ nō sic pdicant: s; sunt vt spēs ꝛ forma qdā: ꝛ vt hoc aliquid pdicatuꝫ vltima mā illoꝝ est māis suba: ꝛ illa dr nō illud: s; illius: ꝛ rectuꝫ ꝛ dignuꝫ est q̄ mā ꝛ passiōes illi° dicant ꝛ nō illud: q̄ ambo illa materia. vꝫ. ꝛ passio sunt infinita ꝛ indeterminata: ꝛ nō specificantia aliqd. sic igit dictū est a nobis quādo aliqd dicēdū est in potestate in altero: ꝛ quādo nō.

Quid ē in potentia ad aliquid.

ℭ Tractatus Quartus Noni Libri prime phie in quo comparatur actus potentie sm rationem prioris.

ℭ Cap. p°m. In quo pbat actus prior esse potentia substantia ꝛ rōne: ꝛ aliquādo esse pmo tpe sm aliquem modum.

Tex.cō.13.

Quoniam aūt superius in quinto determinatū est quot modis dr prius vnū esse altero. palā faciem°: q̄ prior est act° q̄ potentia suba rōne ꝛ tpe ꝛ nobilitate siue dignitate in bonis: s; in malis potētia min° mala sit q̄ act°. ℭ Adhuc autem ostendendo pdeterminare opꝫ q̄ cū cōparamus actū potentie sm rōneꝫ prioritatis accipimus magis large potentiā q̄ diffinita sit in antehabitis. diffinita enim est in antehabitis sm q̄ potentia dr principiū mutabile siue mutatiōis in alio sm q̄ est aliud: ꝛ hāc diximus esse potentiā actiuā. ℭ Nō aūt magis large sumentes potentiaꝫ dicimus potentiā totalr siue vniulr pro omni pncipio motus siue imobilitatis: hoc est qetis: siue sit hui° pn°m in alio: siue sit in ipso: nā eni quā hic sumimus sub rōne pncipij sit ex eodem pn°m motus ꝛ quietis: ꝛ nā est eadē in genere cum pncipio: ppter qd etiā in scdo de physico auditu diximus: nām esse virtutē. virt° auteꝫ omnis pn°m est. nā eni est principiuꝫ motiuum sed nō est principiū mot° in alio: sed est pncipiū motus in eodē: cui° ipsa nā est inquātū est idē. ℭ Tali enim omni pncipio potētiali prior ostendet esse act° ratiōe suba: ꝛ tēpore etiā prior est qñq;: qñq; aūt nō. ergo q̄ ratiōe prior sit palā est ex dicēdis. In nulla eni potentia actiua cōtingit agere eū qui pōt agere nisi ꝑus habeat ptātē ad actū: ꝛ hoc pbatur inductiue in oibus potestatib° acqsitis nō innatis: sicut dico edificatorem sm actū qui potens est ex habitu edificare ꝛ speculatoreꝫ sm actuꝫ qui potēs est speculari ex habitu: ꝛ in potentijs passiuis dicimus visibilē s; actū qui potēs est videri. ℭ Cū igit act° sint ꝑuijs potentijs sm rōnem ꝛ potentia ois diffiniat per analogiā ad actū. palā ē q̄ rōne actuꝫ est necesse ꝑexistere potentie ꝛ notitiā actualem: notitie habitualis que est potētia ꝛ iperfecta: suba eniꝫ potentie pfectiua est act°: tpe etiā est prior act° potētia: sed nō est idē nūero ad quē est potentia: s; idē spē prior ē. Dico aūt explanādo hoc: q̄ hoc qdeꝫ hoie designato ꝛ dmōstrato sm numeꝫ iā existente sm actuꝫ: ꝛ hoc frumento demōstrato sm actū: ꝛ hoc vidente sm actū prius est: mā qdē tēpore que est potentia. ꝑus eni hoc mō est sperma ex quo est hō iste: ꝛ prius est semen ex q̄ est frumentū illud: ꝛ ꝑus est visibile tempore anq̄ videat: sicut superi° est ostensuꝫ: hec eiꝫ tria potentia sunt: hō ꝛ frumentū: ꝛ videns: ꝛ nōdū actu: s; tn̄ quedā in specie istoꝝ existentia diuersa ab eis nūero sūt actu entia ꝛ priora his que sm potentiā dicta sunt ex qbus ista facta sunt: ita eni est in omni nā q̄ semper ex ptāte ente fit actu ens ab aliquo priore actu ente: sicut fit hō ex homine ꝛ musicus ex musico docente musicā: opꝫ igit q̄ semp sit aliquid prius mouens id qd ex potentia venit ad actū: mouens aūt esse iam actu est. sic igit nō in eodeꝫ nūero s; in eadem specie tempore actus potentia est prior. igit suba ꝛ rōne simpliciter qdeꝫ actus prior est potentia: tempore auteꝫ aliquando qdem est prior: aliquando autem est posterior.

ℭ Cap. 2m. In quo probatur adhuc actus esse prior potentia tempore ꝛ substantia.

Tex.cō.14.

Dictū est aūt iā a nobis supra in septimo hui° sapientie libro. vbi fecim° smones de suba. q̄ omne qd gñat gñat ex aliq̄ ꝛ ab aliq̄ gñante: ꝛ hoc gñans est ideꝫ spē cū genito. ℭ Si gñatio est vniuoca ꝛ si nō est vniuoca gñatio: tunc tn̄ est zueniens aliq̄ mō sm formā: quapp videt etiā qbusdā q̄ ipossē sit q̄ sit edificator s; habit° acqsiti ptātēꝫ: qui sm actū nō an̄ edificauit: nec videt citharedus esse s; habit° ptāteꝫ qui nō an̄ sm actū citharizauit. discens eni citharizare s; actū citharizans est ille q citharizare discit: ꝛ silr in alijs potentijs acqsitis: q̄ habit° tales omnes gñant ex silib° actib°: ꝑp qd etiā sophistic° qdeꝫ elench° factꝰ est qbusdā negātib° sciaꝫ fieri per doctrinā vl disciplinā: q̄ dicsit q̄ nō hñs q̄ sciaꝫ in habitu faciet id cui° est scia: ꝛ si facit id cui° est scia: cū hoc nō possit facere nisi per sciaꝫ hꝫ

sciam: et sic videtur seq insolubile qd nō hns sciam hz sciaz: si sit accipere sciaz per disciplinā. est enim sophisma Menonis Pithagorici. discens enim nō hz sciam: et cū discit: facit actum cuius est scia. Et nō facit hūc nisi per sciaz: et sic hz sciam anteq accipiat sciaz per addiscere. ¶ Solo autē huius est qa facti vltimi et cōpleti, procul dubio aliqd est factuz anī: et totaliter sine vniuersaliter loquēdo eius qd motū est in motū esse est aliqd ipsius qd anī motuz est: cū motus sit actus iperfectus: et ois actus iperfectus est aliqd actus perfecti: et hoc palaz est ex his sermonibus quos in 6° libro de physico auditu determinauimus de essentia motus: et ideo cū discens sit in motu accipiendo sciaz necesse est q̄ p̄habeat aliqd scie: sed hoc est actus iperfectus: cuius non est scia sicut in ethicis manifestuz est. Et licz hec sit solo sophismatis: tñ eadē rōne pbatur qd et prior sit aliq̄ mō actus q̄ potentia fm gñationem et tpūs. ¶ Est autē etiā sub̄a prior actus po̱a: et hoc qdē primū pbatur per hoc q̄ quecūq3 sunt gñatiōe posteriora illa sūt priora spē et sub̄a: sic est prior vir puero et prior hō sper-mate: vir enim et hō iā hñt spēm: sz puer et sperma non hñt: omne enim qd fit vadit ad p̄ncipium speciei et sub̄e: p̄ncipium autē est id cuius causa fit: huius autē cā fit tota gñatio: actus autē est qui est sub̄a et spēs est finis: et huius actus gratia sumitur potentia p analogiaz ad actū: et hoc pbatur inductiue. Aialia enim fm nature ordinez nō videt fm actū et visuz visus vt visuz habeāt fm habitū: sz ecōuerso visuz hñt vt videāt fm actū: silr est in acquisitis habitibus: qa hñt edificandi sciam vt fm actū quādo volūt edificēt: et theoricā sciam hñt pōt vt speculent fm actuz quādo volūt: sed nō speculant fm actū vt theoricā habeāt in habitu nisi sint meditātes et discētes: et isti nō speculant simplr: sz inq̄tuz sz fm qd agūt aliqd speculationis: aut si uicat qs q̄ hñs habitū nō speculet: hoc nō est iō qa habitus nō sit ad actuz sicut ad finem: sed qa nō eget speculari fm actū. ¶ Amplius mā ideo dicit esse potestate: qa venit ad spēz: quādo vō actu est tūc est in spē: silr autē est et in alijs quorūcūq3 motus est finis aliqs in quo motus est in motū esse: propter qd sicut docentes putāt reddere finem quē intēdūt ex doctrina qñ demōstrāt discipline agentē perfecte actiōes quaz est scia: silr facit et nā: et ideo nā hz finem qñ hz actū ad quem est mā et motus in quē intēdit mouens in mouēdo: et hoc est qñ hz spēm et substantiā mouētis que est finis vltimus motus in quo motus est in motū esse. ¶ Si autē qs diceret hec nō esse vera: sed diceret potentiā esse finē: sicut actū vltimū et nō distare potentiā discendi ab actu scie accepte per doctrinā: sequeret incōueniens q̄ passienes qui fuit hō iners: et nihil sciens laudabilius esset a deo pfectus: sicut Mercurius qui tāte speculatiōis fuit q̄ deus putabat esse scie: et hoc est incōueniens. Si enim passienes est sic Mercurius interius et exterius et nihil finalis pfectiōis hz Mercurius sup passienē: tūc scia nō est manifesta fz actū speculatiōis Mercurij: sz est iners et rudis: sicut est passienes. ¶ Hoc autē q̄ actus sit finis et pbatur alia ratiōe: qa opatio opantis est finis: actus autē est opus qddā: et hoc pz ex ipsa rōne nois actus: qa fm q̄ vnusquisq3 operās hz opera et tali noie vocatur actus eius. ¶ Et cōstat q̄ illi q iponūt nomina cōferūt ipsa noia endelechie et actui: ab actu enim et fine denoiat ois res: et iō fabricatoris cuius opus est fabricatum actus dicitur fabricatio: et sic est in oibus alijs. Qm sicut in p̄ncipio ethicorum dictū est. horz qdē opantiū vltimuz qd itēdūt est visus et actio: sicut vigilator et citharedus et cantor nō hñt aliqd vltimū et finē nisi vigilare et citharizare et cantare: et in potētibus innatis vltimū visus vt visus est pcdo nālis vt visio siue videre: nō enim itendit pter visionē aliud qddā a visu opus. ¶ In quibusdā vō potestatibus pter agere sit aliqd qd intēdit: q̄ et apotbelesma vocat: sicut ab edificatoria itēdit edificiū qd est domus vel aliud tale pp edificationē que est actus edificantis: tñ pp istā diuersitatez nō minus vniuersaliter actus finis est. Est enim huic qdē finis qui nihil itēdit pter agere. Illi autē q apotbelesma intēdit nō magis est finis apotbelesma q̄ actus siue agere: edificatio enim q est actio et edificatū qd est apotbelesma sil fiūt: et sunt cū ipsa domo finis: qa edificatio relinquitur in edificato: pz igitur q̄ quorz erit apotbelesma genitum vel factū diuersuz pter ipm vsuz q est actus elicitus de potentia horz actus et vsus est in ipso facto apotbelesmate sic edificatio est in edificato: et cōtextio que est textoris actio est in cōtexto: silr autē est et in alijs et totalr loquēdo fm istū moduz motus est in moto: qa motus nō est nisi finis actus iperfecti ad perfectū: et iō qd est in motu sub esse iperfecto est in motuz esse sub actu pfecto fm esse: et ita forma domus finit in edificatū per edificationē cōtinuā: quorz vō nō est aliud qd apotbelesma opus pter ipsum vsum: siue ipsam actionez in eis existit actio finis: sicut finis visio est in vidēte: et speculatio finis est in speculāte: et vita siue viuere est finis in aia: propter qd et felicitas cōtemplatiua est speculatio in agere. ¶ Vita nāq3 talis que felicitas est et dicitur est speculatio et speculati theoremata firma pura et admirabilia.

¶ Cap. 3m. In quo probatur actus precedere positionez per resolutionem ad actionem sempiternorum: et est in ipso correlarium contra ponentes ideas.

Est autē adhuc et alia rō per quā palam est q̄ actus sub̄a prior est q̄ potētia: et nō tñ substātia: sed etiā tpe sicut diximus primo: sicut enim docuimus in 8° de physico auditu. vbi docuimus reducere motus et mouentia in motuz primū et mouens p̄mū: vna actio semp anticipat et p̄ponit sibi aliā vt sui cām vsq3 dum resolo veniat ad eaz actionē que est mouentis p̄mū mobile: et actio marie pprie est actio et finis et prior oibus. ¶ Sēpiterna enim fm sub̄am priora sunt his que sunt corruptibilia: et id qd est sempiternum nihil est potestate que sit potētia ad formā. et huius qdē hec est rō: qa ois potentia simul est ɔdictiōis: qd enim nō est possibile existere nō existit vnq̄ in aliquo. Omne autē qd possibile est nō ex necessitate cōtingit agere: et iō cōtigit aliqñ nō agere: qd igitur possibile est esse cōtingit esse et cōtingit nō esse. idē igitur possibile est esse et nō esse: id autē qd est possibile nō esse hoc cōtingit nō esse: cōtingēs autē nō esse est corruptibile aut simpliciter et fm sub̄am: aut quo ad hoc q̄ est fm q̄litatē et alterationē vel fm augmētū et diminutionē. illud autē est qddā cōtingere nō esse: aut fz locū: aut fm q̄ntū: aut fm q̄lis. Simpliciter autē dicitur ɔtingere nō esse qd est corruptibile fm sub̄az. igitur nihil eorz q̄ sūt icorruptibilia simplr est simplr potentia ens: qa licet et potentia ens hiet potentiam ad nō esse simplr: et hec qdē subtiliter pbata sūt in p̄mo celi et mūdi. ¶ Hic autē sufficit ea cōmemorasse. nihil enim pbibet q̄ id qd est incorruptibile simpliciter sit in potentia fm qd: aut fz q̄le aliq̄ mō: aut fm vbi: non qdē fm q̄le actiuaz vel passiuaz q̄litatū: sz fm illuminationē: et luminis p̄uationē maiorē vel miorē. q̄liter autē in potentia sūt ad vbi corpora icorruptibilia fz formā mutantia locū et nō fz sub̄az in 6° de physico auditu demōstratū est. ¶ Incorruptibilia igitur oia sūt simplr in actiōe et nō in potētia: nec est in potentia aliqd eorz q̄ ex necessitate sūt: et illa cōstat esse p̄ma. cuius pbatio est qa p̄mū est p qd sūt oia alia. scimus autē q̄ si illa corpora icorruptibilia nō essent nihil esset motus q est sempiternus: nec est verz q̄ si aliqd est motū sempiternuz q̄ hoc fm potentiam sit motū potentiam q̄ est simplr potentia ad esse vt diximus: qa vnūquodq3 qd huius est ipsa potentia pbibet ipsz existere sz actuz aut mām. ¶ In oibus enim hmōi actus sequitur potentiam in eodē: qa igitur potentia nō est in ppetuis: sz actu sunt semp: pp hoc semp agit sol et astra: et totū celū: nec est alicui terribile et timēdū: vt aliqñ stet fm nām. q̄ tñ qdā de nā tractātes timuerūt: et iō fecerūt Athlātē celum sustentare ne cadat: nec potentia existens in actū vel aliquid educēs eā in actū fac hoc esse agentia: eo q̄ nō est in eis potentia ɔdictiōis: sicut enim corruptibilibus iferius motis q̄n eis sit sup labores q̄ cōtinua sint in oi motu suo et toto: sub̄a enim q̄ est mā est cū potentia et nō actu: et ipsa mā cum p̄uatiōe causat potentiam ad nō esse: et qñ p̄uationez causat laborez et fatigationem in his q̄ penā sentiūt: qñ pter nāz mā e mouent. ¶ Tñ ea que sūt entia in trāsmutatiōe sub̄e: sic iferiora aliq̄ mō imitant superiora q̄ sunt icorruptibilia: sicut terra et ignis et his similia: etenim ea semp agūt et trāsmutādo seinuicez fm ptez et nō fm totū. hñt enim hoc fz se in seipsis motus: siue motus et alterationis p̄ncipium. ¶ Oēs alie potētie ab his q̄ diffinite sunt esse in ppetuis q̄ sūt ad vbi: et ad q̄litatē illuminatiōis et obscurationis sunt potentie ɔdictiōis ad esse et nō esse qdcūq3 est tali potentia possibile est sic mouere: pōt et nō sic mouē: sic diximus de potentijs rōnē hñtibus q̄ pñt mouere et nō mouē eo q̄ sunt ɔtrior. ¶ Irrōnales vō actiue potentie sic diximus sūt ad sic mouere: eo q̄ nō sunt eedē ɔdictionis. ¶ Tales autē irrōnales actiuas potētias in se hñt elmta: et iō cōtinue trāsmutant adinuicem fm alteratiōez declinationis circuli: sic in scdo de generatione est demōstratū a nobis: qa igitur iferiora nō pñt trāsmutari ppetue fm

Margin notes (left column): 6 phi. t. c. 32. et infra. — Tex. cō. 15. — Tex. cō. 16.
Margin notes (right column): Tex. cō. 17. — Vide. 6. phi. t. cō. 85. — Tex. cō. 18. — 2. de gnōne et corruptiōe. te. cō. 56.

tus ſm ſubm corruptibilē motū: imitanꝰ tn̄ ſuperiora ꝙ ſm nām in quiete mouenꝰ: ⁊ ſm ſubaꝫ corruptibilē nō eadē numero ſed eadē ſpē reiteranꝰ. ⁊ cū motus eoꝝ ad primū motum reducaꝰ ſicut ad cām ⁊ ille ſemper ſit in actu: conſtat ꝙ actꝰ ante potētiā eſt nō tm̄ ſubā ⁊ rōne ſꝫ et tpe. Correlariū aūt qḋ ex ſdictis ſequiꝰ eſt ꝙ ſi alique ſūt nature tales aut ſube ꝫles eē dicūt ideas ꝗ ſūt in diſcreto rōnū ſenſibiliū rerū: eo ꝙ ſm eos dant ſenſibilibꝰ eē ⁊ rōnē: ſequiꝰ ex dicto iſto ꝙ multo magis actu ſcitiuū ⁊ ſciēs ſcit hoc qḋ ſcit ī iferioribꝰ ſenſibilibꝰ ꝙ̄ idea que eſt ꝑ ſe ſcia ſm illos: ⁊ idē qḋ eſt motum in iferioribus eſt magis actu motum ꝙ̄ motus qui eſt idea: ea nāq; que ſunt in ſenſibilibus magis ſunt actiones ſm actum exiſtentes: ⁊ illa que ſunt in numero ideaꝝ ſunt potentie iſtoꝝ: ⁊ hoc eſt magnū inconueniens: qꝛ ſꝫ hoc corruptibile magis eſt actu ꝙ̄ incorruptibile.

¶ Cap. 4m. In quo declaratur ꝙ actus in bonis nobilior eſt potētia: ſed in malis eſt poſterior: ⁊ correlariū eſt ꝙ in perpetuis non eſt malum.

Tex. cō. 19.

QUia igitur actus: ſm illā rōnē prioris ſm quā nobilius ⁊ melius prius eē dicꝰ: ſit prior potētia: ⁊ ōi pncipio mutabili ſiue mouente: palam erit ex his ꝗ nūc dicemus: ꝗ eniꝫ dicūt ſm poſſe ſūt potētia ad ꝯria: ſicut hoc poſſe qḋ diximus ꝯualeſcere idē eſt ad īfirmari: ⁊ ſimul eadē eſt potētia in radice humoꝝ ꝯualeſcēdi ⁊ īfirmādi: ⁊ eadē potētia in radice laborādi ⁊ qeſcēdi: ⁊ eadē ē poꝰ edificādi ⁊ deſtruēdi: ⁊ eadem poꝰ ex pte eius qḋ ſit ad edificari ⁊ ad deſtrui: igiꝰ ſimul exiſtit poſſe ꝯria ſimulitate potentie: ſed ꝯria vna ſimul exiſtere impoſē ſimultate actus: nō eniꝫ ſimul ſūt ſanū eē aliqḋ ⁊ laborare: neceſſe eſt ꝗ alteꝝ eoꝝ que ſunt in actu eē bonū qḋcūq; nām ſeruat ⁊ ordinē retinet nāe. Poſſe vō qḋ nō hꝫ actum eſt ſimiliꝰ ⁊ equaliter vtriſq;: ⁊ ideo lꝫ ſit pmixtū aliqualiter bono: nō tn̄ hꝫ bonū pfectū: equaliter enim ſe hꝫ ad vtrūq;: ⁊ ideo ſi dicꝰ aliquid ad vtrūq; ꝯtrarioꝝ dicꝰ aut neutrū. ¶ Neceſſariū ergo ꝙ in oībus bonis actus nobilitate ⁊ bonitate ſit ante potētiā: qꝛ actus hꝫ bonum purū ⁊ impmixtū: potētia aūt eſt pmixta malitie: ⁊ nō eſt bonū impmixtū purū ⁊ diffinitū. In malis aūt neceſſe eſt ſinem ⁊ actū eſſe idigniorē ⁊ peiorē potētia: qꝛ qui valens eſt ⁊ potēs facere malū hꝫ ſe ad ambo cōtraria. Et ideo potuit quidē facere mala: ſed nō fecit: ⁊ ideo palā eſt ꝙ in potētia mali nō eſt aliqḋ diſtinctum ⁊ diffinitū malū: ſed eſt adhuc in rebus ipſis que dicunꝰ poſſe malū: ⁊ nō eſt niſi ipſa potentia operādi malum. Id enim qḋ eſt ſm actū malū eſt poſteriꝰ poſt potentiā: igitur peius eſt quādo eſt actu ꝙ̄ qñ eſt in potentia: ⁊ idignius. ¶ Et correlariū huius capituli eſt qḋ pꝫ ex dictis: ꝙ in eis que ſunt ſempiterna a pncipio exiſtia: nihil ineſt malū nec peccatū neq; corruptū: hec enim oīa differētes ſpēs ſunt maloꝝ: ⁊ cū in eis nō ſit potētia nō eſt in eis ꝙ eſt potentiam. Eſt aūt: vt diximus malum poſterius potentia: nihil igitur eſt eius malū ⁊ ſi dicanꝰ quedā ſtelle male ⁊ infauſte: hoc eſt dictū quo ad nos ⁊ nō quo ad ipſas: ſicut determinaꝰ in ſcientia de aſtris. Sic igiꝰ manifeſtū eſt: ꝙ actus eſt ante potentiā ſubā ⁊ rōne: ⁊ tēpore: ⁊ nobilitate in bonis: ſed in malis eſt poſterior potentia.

Idē Cōmen. in p̄ia loco.

¶ Cap. 5m. In quo probatur ꝙ in mathematicis actus nobilior eſt ꝙ̄ potentia.

Tex. cō. 20.

LIcet aūt diximus ꝙ in geometricis potētia metaphorica eſt: ⁊ nō determinata per motū: tn̄ p ea que ſunt in diagrāmatibus ſiue deſcriptionibꝰ figuraꝝ actus ipſe elicitur de potentia: ⁊ eſt nobilior ea ⁊ qñ bene deſcribunꝰ actu linee ⁊ anguli ſciunꝰ theoremata ſm actū. Si aūt per imaginationē non exprimunꝰ nō ſciuntur niſi potētia: ⁊ hoc pbatur per hoc ꝙ diagrāmata ioueniunꝰ per itellectum actu ſcita: qꝛ diuidētes lineas ⁊ angulos inueniūt ſm actū ſciaꝫ ipſoꝝ. ¶ Si vō a principio eēnt p diuerſitatē oīuꝫ lineaꝝ in ꝯtinuū pertractaꝝ bene deſcripta a principio manifeſta eēnt ⁊ ſm actū ſcita: nunc aūt qñ nō ſm actum linee ptracte ſunt: nō ſunt figure ⁊ anguli niſi pōte: ⁊ idō tunc non ſciunꝰ niſi pōte. Et exēplū huiꝰ eſt: ſicut ſi quereremus quare trigonū eſt duo anguli recti ſiue quare triāgulus hꝫ tres angulos eq̄les duobꝰ rectis: hoc enī nō ſciꝰ niſi ex hoc: ꝙ anguli qui ſunt circa vnū punctū linee cadētis ſupra lineaꝫ rectā ſunt aut recti aut duobꝰ rectis equales. Et ideo niſi ptrahaꝰ qḋlibet vnū latus trianguli in cōtinuū ⁊ directū: ita ꝙ alteꝝ latus ſit in puncto ſtans ſuper illud nō ſciꝰ ſm actū id per qḋ pbatur ꝙ triāgulus hꝫ tres equales duobus rectis: ⁊ qñ ptrahiꝰ: tunc eſt actu: ⁊ ſcitur in actu a vero geometrico: ⁊ ante hoc nō fuit niſi in potētia: ⁊ ſciebaꝰ in potentia. Si ergo latus illud qḋ eſt ſecꝰ triāgulū: ⁊ eſt eque diſtās linee que eſt latus triāguli ptractuꝫ ab eo puncto vbi linea ſup lineā cadēs circū ſe facit duos equales duobꝰ rectis eēt neceſſe ⁊ in actu deſcriptū. ſtatim eēt palā ſm actū ſciēti geometriā ꝙ triāgulus hꝫ tres equales duobꝰ rectis: qꝛ ſciret ꝙ altrinſeci anguli paralelle cadentis ſupra lineas rectas eſſent equales: ⁊ ſic colligeret pbationem. ſicut pꝫ in primo theorematū Euclidis. Aliud aūt exēpliū huiꝰ eſt: ſicut ſi q̄ratur quare angulus trianguli in ſemicirculo deſcripti qui ſtat ſup ſupcūferētiā ſemp ⁊ vlr eſt rectus: hoc. n. nō ſciꝰ niſi potētia niſi deſcribanꝰ linee: deſcribā. n. ſemicirculū diametro ducta: ⁊ ptrahā ab angulis diametri duas lineas quālitercūq; volo ſe in circūferētia cōtingētes. Et alteraꝫ illoꝝ a puncto cōtactus ptrahā in cōtinuū ⁊ directū: ſic enim omni vidēti geometrico palam ſm actū eſt: ꝙ ſi in triangulo ſunt tres eq̄les duobꝰ rectis: ⁊ ſi duo anguli qui ſunt ad baſim que eſt diameter ſunt eq̄les: ⁊ ꝙ latus illud qḋ erigiꝰ ad diametrū ab alio latere per circūferētiā incōtinuū ptractū eſt ſtatuꝰ ſꝫ rectitudinē angulorum perpēdiculariter erecta: palā ſm actū efficiꝰ ꝙ angulus in circūferētia cadens eſt rectus vlriter: palā igitur eſt ꝙ in mathematicis pōte intellecta ad actum ducta inueniunꝰ intellecta ſm actū. Cauſa aūt huius eſt: qꝛ itelligētia vera eſt ipſius actus ⁊ non potentie que nihil determinat: igiꝰ potētia cognoſciꝰ ab actu: ⁊ propter hoc faciētes de potētia actū cognoſcunt tunc potētiaꝫ: actuꝫ autē ſm idē numero qḋ eſt in potētia ⁊ actu eſt ſꝫ viā generationis poſterior potētia: ſed rōne ⁊ ſubſtātia eſt prior ſicut ſepe dictum eſt. ¶ Sic aūt ⁊ in alijs mathematicis. pꝫ igiꝰ: ꝙ cū actus ſit ſicut ſcia ſm actū ⁊ potētia ſit ſicut ignorātia: ꝙ ſicut ſciētia melior eſt ꝙ̄ ignorantia: ita actus melior eſt ⁊ nobilior ꝙ̄ potētia: ⁊ ſic ⁊ rōne ⁊ ſubſtantia ⁊ aliqñ tēpore ⁊ nobilitate prior eſt actus ꝙ̄ potentia ⁊c̄.

¶ Cap. 6m. In quo per naturam vere ſcitoruꝫ probaꝰ actus eſſe nobilior potentia ⁊ ante ipſam.

Tex. cō. 21.

QUoniā vō tam ens ꝙ̄ nō ens dicꝰ multipliciter ſꝫ oēs figuras cathegoriaꝝ ⁊ qḋlibet illoꝝ dicꝰ ſm potētiā ⁊ actū: opꝫ nos etiā in his oſtēdere actū eē nobiliorē potētia. ¶ Dicemus igiꝰ ꝙ in omni ente ſm gn̄a pdicamētoꝝ vnū dicitur de alio aut ſm potētiā aut ſm actū: aut ꝯria ſiue diſperata dicunꝰ de inuicē: ꝙ aūt maxime pprium eſt in his pdicationibꝰ hoc eſt qḋ eſt veꝝ vel falſuꝫ: ⁊ hoc eſt in rebus p cōpoſitionē vel diuiſionē. ¶ Et ideo ſi aliqs putat diuidi diuiſuꝫ ⁊ cōponi cōpoſitū: ⁊ ecōtrario ſe hēat ipſa res ille mentiꝰ: qñ id qḋ veꝝ dictū eſt aut falſum eſt aut nō eſt: ſiue enim dicat eſſe ſiue nō eē cōponēdo vel diuidendo ſi res aliter hꝫ quā dicit ſemp mentiꝰ: qꝛ in eo ꝙ res eſt vel nō eſt: eſt oratio vera vel falſa: hoc enī qḋ eſt ſm reꝫ maxime perſcrutādum eſt: qd ſit qḋ dicimus: ſicut eniꝫ diximus in q̄rto huius prime pħie nō pter noſtrū extimare res eſt vel non eſt. Et ideo veꝝ nō eſt extimādo ſic eſſe vel non eſſe: ſicut te eſſe albuꝫ: ſed ideo: qꝛ tu es in rei veritate albus: ideo nos hoc ꝙ eſt in re dicētes dicemus veꝝ: ⁊ ſi aliter dicimus: tūc dictio noſtra eſt falſa. ¶ His ita pnotatis opꝫ ſcire ꝙ quedam ſunt que ſm reꝫ ſemp cōponuntur ⁊ impoſſibile eſt ea diuidi: ſicut ea que neceſſaria ſunt ſimpliciter: quedam aūt ſemp diuiduntur: ⁊ impoſſibile eſt ea componi: ſicut ea que ſimpliciter ſunt īpoſſibilia. ⁊ quedā ecōtrario modo ſe habent iſtis ſicut cōtingentia que contingit aliqñdo componi ⁊ eſſe vnum per cōpoſitionē ⁊ aliquādo contingit ea nō componi ⁊ eſſe nō vnū per compoſitioneꝫ ſed eſſe plura per diuiſionē. ¶ Circa contingētia igitur eadē eſſe ⁊ falſa ⁊ vera ſunt opinio ⁊ oratio: qꝛ ⁊ opinio ⁊ oratio ſunt falſa ⁊ vera in eo ꝙ res eſt vel nō eſt: ⁊ ideo orationē ⁊ opinionem circa hoc contingit quādoq; eſſe verā: ⁊ qñq; falſam pter pmixtionē potētie cū poſſibilibus ⁊ cōtingentibus. ¶ Circa aūt ea que īpoſſibile eſt aliter ſe hēre nō ſit hoc vt ſint aliquādo vera ⁊ aliquādo falſa: ſed illa ſunt que aut ſemp ſunt vera

Tex. cō. 22.

aut semp falsa: ꝓpter hoc ꝙ potētia nō est eis admixta: cū igitur scia certa nobilior sit ꝙ̄ opinio qñq; vera ⁊ qñq; falsa: erit actus q est cā scie nobilior potētia que ē cā opionis. ¶ Amp. circa incōposita que sunt simplicia siue icōpleta cuȝ p diffōnē dicunt qd eē aut nō ebe est qōdā verū ⁊ qōdā falsum: hoc tñ ver nō est cōpositū: vel cōpositionis ⁊ enunciationis ver vt ipm sit qdē: qst est cōpositū: vel nō sit qñ est diuisum: sicut p cōpositionē dicimus album eē lignū: aut sicut dicimus incōmēsurabilē esse diametrū: qz in taliū simpliciū quidditatib⁹ ⁊ diffinitionib⁹ nihil ꝑdicat de alio: ⁊ idō nec ver nec falsum est in eis ad similitudinē alioꝝ: ⁊ sicut nec ver est in his idē cū vero cōpositionis: ita nec eē est i his simplicibus idē cuȝ esse cōpositionis. Sed tñ quadā veritate que est rei entitas: hoc qdē est ver ⁊ aliud est falsum: non enim simile est ver diffinire ⁊ affirmare siue diffōnis ⁊ affirmationis: sicut nō est idem diffinitio ⁊ affirmatio: similr aūt ⁊ ignorātia veri diffinitionis: non est similis ignorātie diffōnis siue affirmationis: qz decipi circa qd est nō ꝯtingit nisi per accidens: si ignoret significatio termini: sed ignorantia ei⁹ ꝙ est qd esse est ignorātia pure negationis siue priuationis que est nihil cōprehēdi de re. Circa ver aūt ⁊ falsuȝ qd est in cōpositione ꝯtingit decipi: ⁊ est ignorātia male dispositionis ⁊ nō pure priuationis. ¶ Similr aūt circa eas cōpositas substās que sic cōposite sunt ꝙ ab actu sunt iseparabiles nō est deceptio male dispōnis sed pure priuationis: qz qdditas eaꝝ est quidditas incōpleti semper in actu existētis: tales enim oēs sunt actu nō potētia. Si enim eēnt aliqñ potentia possent nō esse cōposite qd est falsuȝ: que eniȝ sunt potētia sunt aliqñ generate: ⁊ aliqñ corrupte: nunc aūt pȝ ꝙ id qd est purū ens: vno modo semp cū actu cōpositū nec generatur nec corrumpit. Si enim daret generari oporteret ꝙ ex aliquo generaretur: ⁊ sic sequeret ꝙ ab actu eēt diuisuȝ. qd est ꝯtra hypothesim: quecunq; vō talia sunt ꝙ ipsa sunt tñ esse quid siue quidditas: ⁊ sic sunt actu indiuiso ab eis: circa ista nō est deceptio: nā deceptio circa cōpositionē ⁊ diuisionē est tñ per ignorātiā male dispōnis: sed talia simplicia aut ꝯtingit simpliciter itelligere ⁊ cōprehēdere per itellectū: aut nō: ⁊ tunc est circa ea ignorātia pure priuationis. ⁊ verū ꝙ querit de eis est id qd querit per questionē qd est: ⁊ queritur si talia per diffinitionē sunt aut nō. esse vō cōpositiōis ꝙ est vt ver: ⁊ nō esse vt falsum vnū quidē illoꝝ est: si res cōponit per hoc ꝙ aliqd inest alij: ⁊ hoc est ver si vero nō cōponit ⁊ significat cōponi: tunc est sicut falsum: ⁊ vnū illorum est quoddā ver si ens ⁊ esse sic est. sicut significat in positione. Si vero eē nō ita est vt in cōpositiōe significat: tūc nō est ver: similiter aūt cū sit ver adequatio reꝝ ⁊ intellectuū: verū est igit cū itelligunt sic sunt falsum vero est cū itelligunt vt nō sunt: hoc aūt falsum in itellectu nō est sicut ignorantia vel deceptio pure priuationis que est sicut cecitas que pura priuatio est in oculo: hec enim itellectus cecitas est: vt si dicam ꝙ nihil oīno aliqs hȝ de itelligibili sed est sicut ignorātia male dispositionis in qua aliqd habet de itelligibili: sȝ male habetur. ¶ Ex oībus aūt que diximus hoc est elicere ꝙ circa res que sunt imobiles: ⁊ sēp actu existentes nulla prorsus est deceptio male dispositionis: sed potius si aliqñ aliquis p itellectū suscipit ea que imobilia sunt nō ignorabit vnq̄: sicut si dicamus ꝙ trigonū accipit hēre tres duobus rectis equales ille si nō putat pmutari trigonum: eo ꝙ scit ipm imobilē esse nō opinabit ꝙ qñq; habeat tres duobus rectis equales: ⁊ quādoq; nō. qz si sic esset: tunc oporteret ꝙ permutaret: ⁊ hoc est ipossibile: nec iter qui scit mathematica imobilia esse: eo ꝙ separata sunt a potētia opinabit ꝙ aliquid quidē mathematicoꝝ sic hȝ ⁊ aliqd non: ⁊ hoc est gratia exēpli: sicut si dicam parē esse numeꝝ primuȝ vel pfectū esse qui ꝯstituit ex suis ptibus: tales enim numeros opinabit esse: aut nullos: aut aliquos qdē sic ⁊ aliquos non: aut oēs: nec hoc opinabit eē in numero aliquo qui est preter vnū cuius hoc est per se passio: nō enim putabit aliqua quidē sic esse in illa specie numeri ⁊ aliqua non: sȝ semper ⁊ de oībus illius speciei numeris: aut ver dicet aut mētiet: sic se hēre numero vt imobili: in oībus igit imobilib⁹ ꝓpter imobilitatē actus est vera scia: in alijs aūt ꝓpter permixtionē potētie nō est nisi opio. sicut igit scia ⁊ itellect⁹ est nobilior opione: sic actus nobilior est ꝙ̄ potentia.

¶ Incipit liber decim⁹ prie phie q est de vno ⁊ multo ⁊ differētijs coꝝ. Cui⁹ tractat⁹ primus ē de modis mltiplicitatis vni⁹: ⁊ qualr sit metrū vniuscuiusq;: ⁊ qlr se hēat ad ens.

¶ Cap. pm. De q̄tuor modis vni⁹: ⁊ qualr isti reducunt ad vnū: ⁊ qualr reducunt ad duos i quo pmo est digressio declarās tres rōnes: q̄re hic agēdū est de vno ⁊ multo.

Tex. cō. pmi.

Circa subiectuȝ que est diffinitio ⁊ ad quā diffinitio refert iam in antehabitis questitū est: q̄re vnū ⁊ nō multa: ⁊ qz vnū est subā dicta ab eo ꝙ est potētia ⁊ ab eo ꝙ est actu que sūt vnū ⁊ nō multa: idō oportuit inuestigare de potētia ⁊ actu vt sciret primus potentia: ⁊ vltimus actus que sunt eā vnitatis ⁊ eē sube queste. Et qz de his iaȝ q̄tū sufficit expediti sumus in libro ꝑcedēti: ideo nunc restat inquirere de vno quo subā est vna: ⁊ per oppositionē ad ipsuȝ opȝ inqrere ēt de multo: habitis enim vno ⁊ multo ⁊ differentijs eoꝝ sufficienter scitur substātia ⁊ eius principia: ⁊ ꝙ ipsa ex illis principijs est actu ⁊ vnū nō multa: vnū ēt ⁊ multa sequit ens inquātū est ens: ⁊ cuȝ nos queramus de ente inquātū est ens: opȝ nos determinare de his que sequuntur ens inq̄tuȝ est ens: ⁊ idō iter de vno ⁊ multo nos opȝ determinare. Adhuc aūt qm vnū ⁊ ens ꝯuertunt: ⁊ neutrū addit aliqd super reliquū: ⁊ sūt ꝑdicata que nihil distinguūt sicut distinguūt genus ⁊ differētia: siue sit differētia substātialis siue differētia accidētalis. ⁊ qz sic se hȝ vnū ad ens: idō in scia de ente opȝ etiā determinare de vno: ⁊ qz iam de vō ente ⁊ principijs eius habitū est: ideo nunc de vno restat inquirere: ⁊ gratia vnius opȝ etiā determinare de multo. ¶ Renocemus igitur nunc quedā eoꝝ que in quinto dicta sunt: vt accipiant ea que sunt ad ꝓpositū. vnū igitur qz multis modis dicit iam dictū est in quinto huius sapie libro: vbi tractatū est de diuersis multiplicib⁹ quotiēs siue quot modis dr vnūqdq; ipsoꝝ. Uno vō multiplr dicto: sicut ibidē ostensum est capitales modi vnius ad quos oēs alij reducuntur sunt quatuor: nō enim hoc sumimus modos vni⁹ p accñs quos ibi determinauimus per oēs differētias modoꝝ ei⁹: sed accipimus vnū p se quo ad quatuor primos essentiales modos reducit ſm primū ⁊ principalē eius multiplicitatez. Modoꝝ igitur vni⁹ primoꝝ ⁊ ſm se dictoꝝ ⁊ nō ſm accñs est quo dicit cōtinuū vnuȝ: ⁊ qz ꝯtinuuȝ est cuius partes ad vnuȝ cōem terminū copulant: ⁊ copulatio ad vnuȝ ⁊ multuȝ fit multis modis natura ⁊ arte: idō iste modus diuiditur in modos plures: ꝙ aūt simplr aut maxime est vnū ꝯtinuitate est id qd nā ꝯtinuum est: ita ꝙ ꝯtinuitas ipsa ſm se sit nā ipsius ⁊ actus quo hȝ eē ⁊ vnū eē: ⁊ hoc nō est copulatiōe diuersoꝝ in vnū aut ligatiōe quocūq; mō fiat colligatio: ⁊ de his modis copulationis ⁊ ligationis siue fiant arte siue nā ꝓsequuti sumus in quīto hui⁹ sapie libro. Tñ qz signū propriuȝ ꝯtinui vnius est ꝙ eius motus est vnus. Ita ꝙ quacunq; eius pte mota mouet totū. ⁊ idō cuiuscūq; ꝯtinui vni⁹ est indiuisibilior motus: ⁊ magis simplr illud inter ea que ꝯtinuitate numeri sunt maxime est vnū: ⁊ hoc ꝯstat esse primum celū: sicut bene ꝓbatū est in octauo de phico auditu: alia aūt sunt qdē ⁊ ꝯtinuitate vnū dicta: sed ad primi continui ⁊ vniformis vnitatē relata. ¶ Si qs aūt instet: ⁊ dicat ꝙ circūferentia duaꝝ formaꝝ est in eo qd hȝ formā cōcaui ⁊ formā conuexi: ⁊ rectū nō est nisi forme simplicis: ⁊ ideo rectum dicat magis esse vnum ꝙ̄ sphericū siue rotunduȝ siue circulare. ¶ Dicimus ꝙ forma cōtinui est ante formaȝ circularē: ⁊ ante formā recti per intellectū: ⁊ lȝ plurium sit formaꝝ rotunduȝ ꝙ̄ rectuȝ: tamē ille forme nihil adimunt de vniformitate ⁊ simplicitate: sȝ econtra: lȝ forma recti vna sit tñ tollit vniformitatē ⁊ simplicitatē in nā ꝑp diuersitatē terminoꝝ recti: qui qñ accipiunt in corpore phico simplici idu cūt ꝯrietatē in situ: ⁊ idō ꝯtinuū circulare magis vnū est ⁊ magis vn⁹ motus ꝙ̄ rectus. ¶ Sed forte adhuc dubitabit qs de vnitate motus vnius eo ꝙ sensibilr manifestat ꝙ vni⁹ ⁊ eiusdem aque continue manātis plures sunt motus: sicut

Instātia ꝯtra predicta.

Solutio

Alia instātia.

videt̃ in charybdi: ⁊ fluxu ⁊ refluxu ⁊ circūfluxu q̄ sunt motus aque q̄ est charybdi: ⁊ idē videt̃ in motu aeris ⁊ turbi‑ ne: in quo etiā aer fluit ⁊ refluit ⁊ circūgerit̃.

Solutio. ¶ Sed hoc soluere nō est difficile: qr̃ pro certo: lʒ quelibet pars aq̄ ⁊ aeris cuilibet pti sui gn̄is statim ↄtinuet̃: vt eā tāgat ꝓpter humidū ꝙ semp fluit ad alterā: tn̄ scit̃ ꝙ pars fluens separatur a pte relinq̄te: ⁊ circūfluēs separat̃ a circūstātib⁹ oib⁹: ⁊ iō ad illas nō hʒ ↄtinuitatē pp qd̄ nō opʒ ꝙ cū illis habeat motuʒ vnū: sic igit̃ vnū ↄtinuitate fit determinatū. ¶ Amp̄. vnū ē est tale: ⁊ est modus scd̄s quo totū dicit̃ vnū: qd̄ hʒ aliquaʒ formā ⁊ spēm vnientē ptes q̄ cōponūt totū: marie aūt sic est vnū qd̄ p nām vnitā totū est: ⁊ nō vi siue violētia q̄dā artis cōpositū: sicut violentia cōponunt̃ quecūq̄ visco aut gūpho siue clauo ↄclauant̃: aut cōmotione aliq̄ violētia: sʒ potius p nāʒ forme hʒ i se cāin suā: vt sit ↄtinuū ⁊ cōpositū ad vnū: tale vnū aūt est cui⁹ mot⁹ est vnus idiuisibilis loco siue subiecto ⁊ tpe: sicut est corp⁹ aīalis vnū ex cōpōne ad vnū ꝙ est cor: ⁊ motus a corde p mēbra vnus est sicut in libro de p̄ncipijs motuū aīaliū iam olim ostēdimus: tn̄ inter ista que sic vnū dn̄r: si fiat cōpositio: tūc id iterū hoc mō est primo vnuʒ qd̄ lʒ sit ex dextro ⁊ sinistro cōpositū: tn̄ sicut ⁊ aīalia hn̄t in se sui motus p̄n͞m: ⁊ hn̄t motū marie vnū: sicut est primū mouens cōpositū ex mouēte ⁊ eo ꝙ mouet̃: sicut eadē ꝓbauim⁹ in fine. 8. phicoꝝ: mot⁹ eni circūferētie prior est eoꝝ motuū q̄ in circulo orbiū iferioꝝ ferunt̃: eo ꝙ circūferētia sicut iam paulo ante diximus est p̄ma ⁊ magis vna dimēsio: dn̄r igit̃ qd̄ ē sic vnū aut vt ↄtinuū aut vt totuʒ. ¶ Aliud aūt ⁊ tertio mō dicit̃ vnū: ōrū rō diffinitiua eoꝝ est vna: talia vō q̄ sic vnū sunt ea sunt: quoꝝ itelligētia que est qd̄ est vna est: alia vō ⁊ quarto mō vnū sūt: quoꝝ itelligentia est idiuisibilis eē: sicut rō puncti ⁊ vnitatis indiuisibile: tn̄ ⁊ diuisibile dicit̃ spē aut nūero. Est.n. aliqd spē diuisibile qd̄ diuidit̃ qualitate ēētiali: ⁊ numero diuisibile est qd̄ diuidit̃ q̄ntitate ⁊ numero mā̄e. Indiuisibile vō nūero est id qd̄ vocam⁹ singulare: qr̃ in illo nō inenit̃ diuersitas in numerādo. Spē vō idiuisibile est: sicut note ⁊ sicut scia ei⁹ qd̄ est qd̄ est note qdeʒ: sicut puncta: specie aūt sicut ea quoꝝ est vna scia pp qd̄ est ⁊ vna itelligētia: ⁊ hoꝝ modoꝝ fm̄ quēlibet modū: id qd̄ p̄mo dicit̃: vnū est id qd̄ in substātijs est cā vni⁹: subas āt dico que sunt qd̄ erat eē determinātes: ⁊ ad hūc modū alij referunt̃ modi vni⁹. ¶ Dicit̃ igit̃ vnū tot modis quot dictū ē: q̄tuor vʒ. ↄtinuū nāliter ⁊ totū: ⁊ singulare siue indiuisibile simplr̃ aut fʒ nūeꝝ: ⁊ vnū spē qd̄ ē vl'e. ¶ Si aūt oēs modi vni⁹ cōsiderent̃ oīa dn̄r vnū reductiōe ad modū tertiū: qr̃ oīa dicuntur vnū q̄dā idiuisibilitate: sed si ipsa rō idiuisibilitatis cōsiderat̃: tūc oīa reducunt̃ ad modū primū: ⁊ ad modū vltimū vnius: oium.n. que vnū dn̄r idiuisibilitate aut sic est ꝙ dn̄r idiuisibilia ab idiuisibilitate sui motus: aut ab idiuisibilitate sue speciei ⁊ itelligentie: siue quidditatis ⁊ forme.

¶ Cap. 2m. In quo probat̃ ꝙ nō est vniuocum de omnibus vnius vnum: sed ad vnum primū aliquid est multiplicitas eius relata: ⁊ illud dicit̃ primo ⁊ principaliter vnum.

Tex.c.1. Potest aūt itelligere qd̄ nō est dicēdū ꝙ ea q̄ dn̄r vnū dicant̃ simplr̃ p itentionē vnā: ⁊ iō nō pōt dici p vnā cōeʒ rōnē: qd̄ est vnū eē ⁊ que est ei⁹ rō: sicut p vnā rōnē cōeʒ ⁊ vniuocā determinant̃ ea q̄ sūt in vno gn̄e ⁊ eodē. Dicit̃.n. vnuʒ tot modis nō vniuoce quot determiati sūt: ⁊ hoꝝ vnoꝝ est vnūq̄dq̄ vnū cui inest aliq̄s dictoꝝ modoꝝ: cū tn̄ q̄libet dictoꝝ modoꝝ multos sub se cōprehēdat p pri⁹ ⁊ p posteri⁹ dictos: ⁊ iō necesse est ꝙ q̄n aliq̄s dictoꝝ modorū inerit alicui hoꝝ q̄ vnū dn̄r: ⁊ q̄nq̄ ideʒ modus vel alius vni⁹ inest alij qd̄ etiā dicit̃ vnū ꝙ etiā ↄsideret̃ p analogiaʒ qd̄ illoꝝ magis sit ꝓpinquū nomini vni⁹ in mō primo ⁊ p̄ncipali: ⁊ hoc qdē magis vel marie dicit̃ vnū: alis vō q̄ p modū nō ita ꝓpinquū p̄cipalr̃ moduʒ vni⁹ dn̄r vnū p̄rāte. Et iō in ↄsideratiōe ista facimus sicut facim⁹ in ↄsideratiōe elemēti: ⁊ in ↄsideratiōe cause. ¶ Si aliq̄s eget dicere multiplicitatē elēti ⁊ cause q̄ determinat ⁊ distinguit ⁊ in reb⁹ q̄ elēta dn̄r: ⁊ si eget dicere multiplicitatē reddentē terminū ⁊ rationē nois p̄ncipalr̃ dicti: ille.n. p̄supponit nois rōnē fʒ quā p̄ncipalr̃ dicit̃ elētuʒ ⁊ cā: ⁊ tūc videt q̄ reꝝ magis illud nomen p̄cipat: ⁊ illā dicit esse p̄mo ⁊ principalr̃ elētū ⁊ cām ⁊ alia quecūq̄ sint qbus ↄuenit nomē dicit esse modos illi⁹.

hoc aūt gratia exēpli dicamus sic: ꝙ elētuʒ est in cōpositiōe primū ⁊ in resolutione vltimū qd̄ nō diuidit̃ vel resoluit̃ ad aliud vlterius se: ⁊ qdā qdem dixerunt ꝙ hoc elētuʒ ignis est: eo ꝙ est subtilissimū corpoꝝ specie: subtilissimū aūt vt illi dicūt nō resoluit̃ p diuisionē vlterius: videmus aūt p diffinitionē elemēti positā: ꝙ ignis resoluit̃ in mām corporis simpliciter quā hʒ ante se: ⁊ iō dicemus ꝙ ignis nō est fm̄ primā rōnē elētuʒ: sed poti⁹ cuiusdā corporis elētuʒ: qd̄. vʒ. est cōpositū ex ↄtrarijs. ¶ Dicebāt āt aliq̄ ꝙ elētū forsan est infinitum: eo ꝙ ante ifinituʒ nihil esse dicebāt ad qd̄ resoluat̃ infinitū. ⁊ ↄtra hoc iteꝝ dicemus ꝙ hoc nō pōt esse fm̄ p̄mā rōneʒ elētuʒ: qr̃ ⁊ ifinitū hʒ mām ante se ex qua fit ⁊ in quā tum resoluit̃ p itellectuʒ. ¶ Alij autē forte dicūt: ꝙ aliquid aliud corpoꝝ est tale qd̄ dicit̃ elētuʒ: aut forte talis nō dicūt elētuʒ: sed vaporē vel corpus igne grossius ⁊ aere subtilius vel aliqd huius: ⁊ ↄtra oēs taliter dicētes vtemur eadē arte. p supradictā enim elēti rōnē palā est: ꝙ nō est ideʒ ignis esse ⁊ esse elēti: sʒ poti⁹ ignis est elētū nō qdē sicut primū cōpositionis corporis p̄n͞m: sed est vt res q̄dā ⁊ nā q̄dā per formā distincta que est elētū nō corporis: sʒ cuiusdā corpis: nomen vō elēti sign̄at ꝙ illi accidat siue ↄueniat elēti rō: ꝙ est aliqd cōpōnis p̄n͞m: vt ex hoc vt p̄mo cōponente fiat: ⁊ ꝙ insit in re cōposita: ⁊ hoc mō mā prima est elētū nō ignis vel aliqd corpoꝝ simpliciū. Eadem aūt arte vtemur multiplicitate nois cause: ⁊ in multiplicitate nois vnius: ⁊ in talib⁹ oib⁹ q̄n volumus īuenire illud qd̄ p̄mo ⁊ p̄ncipalr̃ ⁊ marime dicitur: ⁊ ad qd̄ oīa alia referunt̃: pp qd̄ ⁊ vnuʒ p̄ncipalr̃ ⁊ p̄mo est idiuisibile eē ⁊ hoc enti hoc est vnuʒ enti est hoc eē: ꝙ. vʒ. idiuisibile sit: isepabile aūt siue idiuisibile est aut loco idiuisibile sicut que vni⁹ sunt subti: hoc.n. loco isepabilia sūt: aut ꝙ sit idiuisibile spē siue mēte siue rōne itelligētia: sicē ea quorū spēs ⁊ forma ⁊ qdditas vna est: aut ēt q̄ idiuisibilia toto ⁊ que idiuisibilia sunt determinato ↄtinuo cui⁹ ptes copulant̃ ⁊ terminant̃ vno. ¶ Scd̄m hos igit̃ modos accipiendo est p̄m͞m ⁊ p̄ncipalr̃ vnū in quolibet gn̄e vni⁹ ⁊ entis: ⁊ ad istud oīa alia referunt̃ qd̄ marie fm̄ suū sbiectū ē idiuisibile.

¶ Cap. 3m. Qꝛ vnum qd̄ est metruʒ ⁊ principium in quolibet genere est quiddam indiuisibile ad moduʒ vnius quod est metrum ⁊ principium in numeris.

Tex.c.4. Conuenit aūt vni ꝙ marie est vnū ⁊ primuʒ cuiuslibet generis siue ambitus multiplicitatis cuiuslibet: ꝙ sit metrū siue mēsura: ⁊ metrum siue mēsura est primo eius ꝙ est magis ꝓprie quātitas: cū autē q̄ntitatis aliud sit ↄtinuum: ⁊ aliud discretū: erit magis ꝓprie quātitas discretū q̄ cōtinuū: eo ꝙ in discreto magis est cumulus partium: ⁊ iō ꝙ i discreto est vnuʒ primū metrū ⁊ vnū idiuisibile marime dictuʒ: ⁊ ab illo ad oīa alia trāsumit̃ primū vnuʒ in quolibet genere eē: metrū etiā est quo quātitas cognoscitur: q̄ntitas aūt aut cognoscit̃ vno: aut cognoscit̃ numero: ⁊ si dicat̃ ꝙ numerus cognoscitur numero: ⁊ ꝙ numerus magis ↄuenit numero q̄ʒ id qd̄ nō est numerus: tūc ad idē redit: qr̃ ille numerus: quo numerus cognoscit̃: opʒ ꝙ cognoscat̃ vno: qr̃ cū vnūq̄dq̄ cognoscit̃ minimo ⁊ p̄mo sue sube: ⁊ minimū ⁊ primū sit in quo stat resolutio: ⁊ resolutio numeri non stet nisi in vno: opʒ ꝙ ois numerus cognoscat̃ vno: ⁊ iō ois quātitas inq̄ātuʒ quātitas est cognoscit̃ vno primo in quo stat resolutio: quo aūt primo cognoscit̃ quātitas est vnū ip̄m: ⁊ ꝓpter hoc vnuʒ est prime quātitatis que est numeri p̄ncipiū ⁊ nō numerus: sicut nulla res primuʒ p̄n͞m ens alicuius generis est genus illud. Hoc igit̃ vnuʒ ⁊ vnitas ꝙ est numeri p̄n͞m principalr̃ dicit̃ metrū: ⁊ ab hoc etiā in alijs per analogiā dicit̃ metrū illud quo primū vnūq̄dq̄ cognoscitur: ⁊ quo certificat̃ ⁊ reddit̃ ipsius esse: metrum enim cuiuslibet generis entis est vnuʒ: qr̃ qd̄libet ens q̄n in ea que ꝓcedunt ab vno gn̄is illius p̄ncipio multiplicat̃: ⁊ extendit̃ vnum in ipso iterat̃ ⁊ coacervat̃ cū alio vsq̄ ad vltimuʒ: qd̄ est illius gn̄is marime cōpositū: ⁊ qd̄ nō venit in cōpositionē alteri⁹. Et hoc est sicut in lato ⁊ ꝓfundo: ⁊ grauitate ⁊ velocitate: cuius ꝓbatio est: qr̃ grauitas ⁊ velocitas sunt quiddā cōe in modio ↄtrarijs: vtrunq̄ enim istoꝝ est duplex per appositionē ⁊ diminutionē sicut diximus in sexto phisicorum. Graue enim ꝙ est quātulūcunq̄ habēs motuʒ ⁊ iclinationē grauis: ⁊ graue iteꝝ est: qd̄ hʒ excedentiā in motu ⁊ icli‑

natione grauis: sm oēs gradus appositionis infinite grauio
rū ꝛ grauioꝝ: sm ꝙ hꝫ diuidere magnitudinē spatij in infi-
nitū. ¶ Similr aūt ecōtrario dicit velox qđ quātulūcunq;
hꝫ motū: ꝛ iclinationē velocis: ꝛ iteꝝ velox dicit qđ hꝫ exce-
dentiā motus ꝛ iclinatiōes velocis sm oēs additiones qb⁹
diuidit tēpus in infinitū. Velocitas enim quedā eē tardio-
ris ꝛ tardioris: sicut ꝛ grauitas quedā est grauioris ꝛ gra-
uioris: ꝛ leuioris ꝛ leuioris: ꝛ sm has extēsiones ab vno pce
dentes in multitudinē. In his oibus est metrū ꝛ principiū
id qđ est primū vnū ꝛ indiuisibile sm illud genus cuius est
metrū ꝛ principiū. Sicut aūt hoc esse diximus in discretis:
ꝛ in his que extēdunt ex vno per modū quo numerus p ad-
ditionē excrescit ex vno: ita ēt est in cōtinuis: qꝛ lꝫ illa p diui
sionē nō deueniāt ad vnū minimū: neq; extēdant ex vno mi
nimo p additionē. tñ qñ reddit ꝛ certificat eaꝝ ꝙtitas vtū
tur in lineis vt vno quasi athomo: siue indiuisibili linea pe
dali: vel alia quecūq; minima eē ponit: sicut agri mēsurato
tes pmū ponūt digitū vt lineā idiuisibilē. ¶ Et iterato digi
to quater ponūt scđaꝫ mēsurā palmū: ꝛ iterato iterū palmo
quater tertiā mensurā ponūt pedeꝫ: ꝛ ex pede vno ꝛ semisse
quartā mēsurā ponūt cubitū: ꝛ hoc mō pcedētes duodecim
mēsuras pducunt qb⁹ oium ꝯtinuas mēsurāt quātitates:
vbiq; nāq; ꝛ in oibus primū metrū ꝛ mēsurās querunt: tale
aliqđ ꝙ sit vnū ꝛ idiuisibile: hoc aūt ꝛ idiuisibile est: aut sim
pliciter ꝛ simplr idiuisibile est sicut in numeris: aut est idiui
sibile vnū ꝗle pducēs ex se virtutes qualitatū p additionē:
sicut in graui leui veloci ꝛ tardo: aut est idiuisibile ꝙtū qđā
posito sicut in mēsuris ꝯtinuoꝝ iter mēsuras primus ponit
digitus: ꝛ in pōderib⁹ granū ordei vbicūq; in quolibet gñe
mēsurādi entis nō videt aliqđ addēdū vel auferendū hoc
dicit esse primū idiuisibile vnū ꝛ certū oium alioꝝ metrū: ꝛ
iō cū in numero sit tale vnū: cui nihil penitus pōt addi vel
auferri: cōstat ꝙ metrū numeri est metrū ꝛ vnū certissimū:
vnitatē eniꝫ numeri oēs semp ponūt primū esse idiuisibile.
¶ In alijs vō entib⁹ numerādis imitant tale vnū quale est
in numeris quātū pñt. Naꝫ a stadio mēsurādo in cōtinuis:
ꝛ talēto mēsurādo in pōderibus: ꝛ silr quolibet magno vel
maiore accepto ꝛ posito forsan fit obliuio ꝛ ignorātia: quātū
sit additū ꝛ ablatū: qꝛ icertior ē quātitas maior ꝙ̄ minor: ꝛ
ideo si iteret sup aliqđ quātitas maior nō certificabit mēsu
ratū: eo ꝙ quātitas mensure est ignota: ꝛ iō additū vel de-
terminatū in mensurādo ex quātitate magna est ēt ignora-
tum. ꝙ si ignorat principiū: ignorat etiā principiatū: sed in
minori quātitate: hec nō est que magis est certa: ꝛ iō cū ite-
ratur vel addit vel subtrahit ab eo qđ mēsurat magis cer-
tificat ꝙ̄ maior. Et ideo oēs pñi ꝛ homies faciunt hoc esse
metrū in quolibet gñe a quo primo sm sensuꝫ nō ꝯtingit au
ferre sensibilē: ꝛ nota dignā quātitatē: ꝛ hoc faciūt in humi-
dis ꝛ siccis ꝛ in dimēsionib⁹ grauis ꝛ i mensuris dimēsionis
cōtinue: ꝛ iō in humidis minimū ponūt cadū: ꝛ in siccis mo
diū: ꝛ in grauib⁹ ꝛ leuib⁹ siue pōderib⁹ granū ordei: ꝛ in di
mēsionib⁹ ꝯtinuis digitū: ꝛ tunc putāt se cognoscere totum
quātum: qñ cognoscunt p hoc mēsurās primum metrum.

¶ Cap. 4m. In quo probatur sm quem modum sit vnum ꝙ est metrum in quolibet genere.

Tex. cō. 4.

[H]Odiē aūt mō ꝛ in reb⁹ oibus pcedūt sm nām
existib⁹: ꝛ nō existib⁹ sm artē: motū. n. oēm mē
suratū simplici motu ꝛ velocissimo: ꝛ hoc ē mo
tus celi q pportiōe habita ad id qđ mouetur
paruissimū hꝫ tps: ꝛ iō in astrologia tota in qua
cursus ꝛ ꝯiunctiōes ꝛ pueutiōes ꝛ distātie stel
laꝝ mēsurant: talis mot⁹ primi mobilis q diurn⁹ vocat est
primū ꝛ metrū quo oia mēsurant: supponūt. n. ꝙ ꝛ veruꝫ est
ꝙ mot⁹ primi celi sit iter oēs magis eq̄lis ꝛ velocissim⁹ oiuꝫ
alioꝝ: ꝛ iō ad illū iudicāt ꝛ numerāt oēs alios stellaꝝ ꝛ celo-
rū motus. ¶ Silr aūt in musica primū: quo neumata mēsu
rant est discrimē siue diesis que vocat diesis quo vincit ton⁹
semitoniū: ꝛ iō diesis est iteratū primū in musicis. Silr aūt
in voce litterata est primū elēntū littere prime: ista antē oia:
cū nō sūt vnius ꝛ eiusdē gñis: ita sunt vnū in cōi dictū ꝙ il-
lud vnū qđ pdicat de eis: nō est cōe sicut gen⁹ vnū: sꝫ poti⁹
sicut dictū est p analogiā ad vnū primū idiuisibile in nume
ris: qꝛ a primo vno in nūeris sumit analogia ad oia alia q̄
in diuersis gñib⁹ vnū dicunt. ¶ Sed hic est aduertendum
ꝙ illud qđ est metrū primū in quolibet gñe nō semp nūero
idē ꝛ vnū idiuisibile est: ꝙ est metrū: veꝝ aliqñ sunt plia que
tñ ponunt vt vnū: sicut in musicis ponit pm semitoniū: ꝙ hꝫ
duo discrimina q̄ sūt due dieses: q̄ qdē nō sunt duo sm au-
ditū: sꝫ in smonib⁹ ꝛ vocib⁹ duo est: sꝫ qꝛ cant⁹ mēsurat sm
melos ad auditū relatuꝫ: iō duo illa discrimina pro vno sim-
plici ponunt. Silr aūt i vocib⁹ litteratis q̄ sūt syllabe dictio
nes ꝛ oiones nō possum⁹ ponere vnā vocē elntalē qua men
surent oēs: sꝫ sūt elnta ꝛ tpa ꝯlatiōe elntoꝝ qb⁹ mēsuram⁹
vocē pmā litteratā q̄ est syllaba. qđlibet illoꝝ tñ elntoꝝ indi
uisibile est: ꝛ si est tps lōgū mēsuram⁹ illud duob⁹ breuibus
sm ꝯlationē ꝛ tps breue ponim⁹ vt vnū idiuisibile simpler:
vñ dimēsuratio in musicis ꝛ vocib⁹ litteratis mēsurat duo-
bus: sic dictū est. ¶ Silr aūt in geometricis est: qꝛ in illis di
mēsuratio q̄ est diameter siue linea diagonalis in q̄drato vl
q̄drāgulo: altera pte lōgiori mēsurat duob⁹ laterib⁹ triāgu-
li: q ꝯtinēt angulū cui diameter subtēdit: sicut pꝫ i pmo Eu
clidis. qꝛ q̄drata duoꝝ lateꝝ valent vnū q̄dratū diameter:
hoc aūt mō mēsurat ꝛ latus ꝛ oēs dimēsiōes. ¶ Si. n. sūt li
nee rōnales ꝛ cōicātes mēsurant aliq̄ nūero ꝛ vnitate illius
nūeri: ꝛ si nō sunt tales: mēsurant pportiōe ꝙtitatis ꝯtinue
in latere: vel i diametro sumpte: eo ꝙ multe pportiōes sūt
in ꝯtinuis q̄ ad numeros reduci nō pñt: sicut pꝫ in vltimis
theorematib⁹ scđi libri Euclidis: metrū aūt oium est: sicut
vnū: qꝛ ipso cognoscim⁹ ex quot ꝛ qb⁹ est tota subā mēsura-
ti: diuidētes ipsaꝫ subaꝫ sm metri iterationē: aut sm quāti
tateꝫ aut sm spēm ꝛ formā: sicut pꝫ p exēpla añdicta. Metꝝ
aūt iō est vnū ꝛ idiuisibile: qꝛ qđ pmuꝫ est singulis est idiui-
sibile p aliqueꝫ modū: nō. n. silr ꝛ codeꝫ mō omne vnū pmū
est idiuisibile: est. n. vnū aliqđ in mensuris ꝯtinuis pes: ꝛ in
numeris primuꝫ est ipsa vnitas: ꝛ aliud est in alijs vnuꝫ pri
muꝫ: ꝛ iō aliqđ vnuꝫ est oino idiuisibile: sicut vnū in nume-
ro: alia vō vna pma sunt idiuisibilia posita ad sensuꝫ: eo ꝙ
sm sensibiliuꝫ notā nihil pōt eis auferri: hec. n. volunt men
suratores esse idiuisibilia sic dictū est: forsan. n. oē ꝯtinuum
est semp diuisibile: sꝫ de hoc hic nō suscepim⁹ disputationē.

¶ Cap. 5m. In quo probat ꝙ vnum qđ est metrum in quolibet genere est cognatuꝫ illi generi: ꝛ est in eo digressio tres excludens errores qui ex hoc oriuntur.

Tex. cō. 4.

[S]Emp ēt id qđ est metrū opꝫ esse cognatū ei qđ
mēsurat p ipm: pꝫ āt hoc p iductionē: qꝛ dimē
surationis metrū est dimēsio. Et silr vnaquaq;
lōgitudo pria simplr vel sm pōneꝫ metrū est lō
gitudinis: ꝛ ad eūdeꝫ modū latitudo latitudi-
nis: ꝛ vox pria vocis: ꝛ grauitas prima grauj-
tatis: ꝛ vnitatū vnitas. Sic. n. oꝫ accipe i oib⁹ cognatū ipsis
mēsuratis metrū: sꝫ nō opꝫ iō vnitatē nō eē metrū numeri:
qꝛ metrū nūeri nūerus est: ꝛ iō qꝛ opꝫ silr in gñe ꝯuenire me
trū ꝛ mēsuratū: quimo opꝫ in nūeris accipe metrū: ꝛ nō silr
in spē aliq̄ nūeri: sicut mēsuratū est in aliq̄ nūeri spē: qꝛ non
sunt silr digni ad nomē ꝛ rōnē metri nūerus ꝛ vnitas: qꝛ sic
in phabitis dixim⁹: ꝙuis aliqs nūerus mēsuret p numeꝝ:
tñ ille mēsurās nūerus sicut a prio mēsurāte mēsurat p vni
tatē. Et ideo vnitas dignior est noie metri: veꝝ sic dignant
vnitates eē metrū vnitatū q̄ sunt nūerus: ꝛ nō dignant vni
tatē eē metrū eo ꝙ ipsa nō est nūerus. ¶ Numerus. n. ē plu
ralitas vnitatū: ꝛ nō vnitatis: sic ēt in quolibet cognatū me
trū est ponēdū: ꝛ nō oia mēsurāda sunt vnitatib⁹ numeroꝝ:
sic qdā pithagoricoꝝ dixerūt. ¶ Ex his aūt q̄ sic a nobis de

Digressio.

vno determinata sunt: tres nō dissimulādi errores surrexe
rūt: pp hoc. n. ꝙ oē mēsurās vnū dicit ad aliquā similitudineꝫ
vni⁹ qđ est nūerus qdā fuerūt q dixerūt: ꝙ illud vnū qđ cū
ente ꝯuertit: ꝛ p analogiā circuit: oē genus ꝙ est nihilomi-
nus vnū q̄ qđlibet dicit est vnū numerale qđ est pn̄m nume-
ri: ꝛ ex hoc sequit ꝙ vnū accñs aliqđ addit sup ens: ꝛ hꝫ se
ex additiōe ad ipm: ꝛ hoc nō est veꝝ. Alij aūt dixerunt ꝙ qꝛ
vnū est qđ est primū oium ꝛ dicit ad vnū nūeri p analogiā:
ꝛ iō dixerūt ꝙ ex nūeris cōponunt entia: ꝛ iō vnitas est q̄ est
mēsura ipsoꝝ: ꝛ cōtra has duas opiones in phabitis satis ē
disputatū. Cōtra primā oiuꝫ disputatū est in q̄rto ꝯ scđam
aūt disputatū est in pmo. ¶ Est aūt tertia opio dicens: ꝙ in
quolibet gñe pmū illius gñis est illud idiuisibile qđ ē mēsu
ra alioꝝ: sꝫ cū determiāre debēt illud idiuisibile diuersificā-
tur p tres differētias: qdā. n. dicūt ꝙ pmū in gñe substātie:

Rōnes p̄ opi-niōe Auer. b̄ cō. 7. vbi asse-rit deū eē me-trū p̄dicamen-ti sub̄e.

q̄ oīa alia mēsurat est motor primus ⁊ eēntia primi moto-ris. Alij aūt dicūt q̄ primū illud est nā gn̄alissimi. ¶ Et ter-tij dicūt: q̄ hec est mā prima: hij aūt q dicūt q̄ primū in gn̄e sub̄e que est eius ver̄ ⁊ p̄fectuz est motor primus has pro se idducūt rōnes: primā.n. s̄m p̄dicta est id q̄ maxie est idiuisi-bile simpler: maxie aūt idiuisibile simpler est motor p̄mus: q̄ est idiuisibilis ⁊ impitibilis nō h̄ns magnitudinē penit⁹. ¶ Amp̄. id est metrū ad cui⁹ eē alia mēsurata gradū entis accipiūt: oīa aūt sc̄da sunt in gradu entitatis p aliquē acces-sum ad primū: videnẗ igiẗ sc̄da mēsurari p primū. ¶ Amp̄. nunq̄ in aliquo ordine primū mēsuraẗ p sc̄m sed ecōuer-so: cū igiẗ p̄mus motor sit oīuz primū videbiẗ p̄mus motor eē metrū oīum. Adhuc aūt ei⁹ qd̄ est metrū videẗ eē ppriuz q̄ sit cā: est aūt p̄mus motor p suū itellectū agētē cā: est igiẗ primū mēsurās: his ⁊ hui⁹ rōnib⁹ assentit Auerrois ⁊ sui se-quaces primā cām dicētes eē metrū entis. ¶ Obijcieẗ autē aliqs in z̄riū: q̄ id est metr̄ qd̄ iteraẗ in his que mēsuraẗ: s̄ primus motor nō sic iteraẗ i entib⁹. Adhuc aūt id qd̄ metr̄ est aliud est de sub̄a mēsurati: sicut vnitas aliqd est de sub̄a nūeri: p̄mus āt motor cū entib⁹ nō cōmisceẗ. ¶ Hi aūt qui dicūt nām gn̄alissimi eē primū mēsurās ⁊ metrū duas potis-simū idducūt rōnes: vnā qdē q̄ hoc est primū idiuisibile sim-plex in gn̄e. Alia aūt: q̄ nā gn̄alissimi est sub̄m primū itera-tū in oībus que sūt eiusdē gn̄is ⁊ hoc dicūt debere cōuenire metro. Sed z̄ra eos est q̄ nā gn̄is nihil certificat neq̄ dif-finit: metrū aūt certificat ⁊ diffinit id cui⁹ est metruz. ¶ Illi v̄o q dicūt q̄ mā est primū mēsurās dicūt hoc triplici rōne. vna qdē est: q̄ metrū ⁊ mēsuratū nō cōueniūt sp̄e sed gn̄e ⁊ p̄ātē: ⁊ hoc p̄z in nūero q mēsuraẗ vnitate q̄ z̄uenit cū eis nō sp̄e sed potētia solū: q̄ sicut dicit in arithmeticis vnitas p̄ātē est oīs nūer⁹. ¶ Alia āt rō est: q̄ metrū est iteratuz in his quoz̄ est metrū: nihil aūt iteraẗ in entib⁹ nisi sub̄a māe. ¶ Tertia rō est: q̄ mā est sola p̄ma q̄ subijciẗ oī sub̄e: ⁊ cum primū sub̄m debeat eē p̄mū metrū ei⁹ qd̄ fit ex ipso: sicut nu-merus ex vnitate videẗ p̄mā mā eē metrū. ¶ Obijciẗ etiā z̄ istos: q̄ mā p idē nō iteraẗ in sub̄a s̄ poti⁹ p diuisionē. Ad-huc āt: q̄ mā icerta est: ⁊ nō itelliḡr nisi p analogiā ad formā: ⁊ q̄ est icertū diuidiẗ ⁊ nō h̄z metri rōnē. Adhuc multitudi-nis in nūero nō est cā nisi diuisio māe: igiẗ mā in entib⁹ h̄z se sicut nūeratū ⁊ nō numerās. ¶ His igiẗ oīb⁹ sic digestis: vi-deẗ dici melius cū Auer. q̄ p̄mus motor p itellm suū ē me-trū entis q̄ est in sub̄a: itellect⁹.n. suus sicut in sequētib⁹ p-babiẗ est cā entis: ⁊ lumē itellect⁹ sine forma est hypostasis entiū iteratū in ipsis entibus: ⁊ z̄ferēs oī enti eēntialitatē: ⁊ ad ip̄m mēsurata entia entitatē h̄nt lōginquorē vel ppinquo-rem: ⁊ illud lumē s̄m q̄ est in ppriis eēntialib⁹ ⁊ nālib⁹ ma-iorē ⁊ minorē accipit determinationē. Et ideo eius determi-natū mēsuraẗ a p̄mo penit⁹ simplici: cui nulla facta est oppo-sitio: ⁊ qn̄ dicit q̄ metrū est aliqd de sub̄a p̄z iam eē verū q̄ l̄z p̄mus motor p sub̄az nō sit de nā entiū: tn̄ p lumē itellect⁹ substātificat entia sicut colores substātificanẗ p lumē qd̄ est in p̄spicuo. In se aūt est certissimū simplicissimū ⁊ māifestissi-mū s̄m nām: l̄z quo ad nos sit occultū pp nostri itellect⁹ de-bilitatē. ¶ Illi aūt q ponūt nāz gn̄alissimi eē metrū pua ⁊ exi-gua rōne moti sunt: ⁊ adhuc nec videẗ cōsentiēdū eē dictis eoz̄: isufficiētī.n. crediderūt signu: q̄ simpler ⁊ p̄mū s̄m itel-lectū nō necīu est metrū: nisi ⁊ alia z̄currāt que z̄ueniūt me-tro: ⁊ hoc est q̄ reddāt ⁊ certificēt ea quoz̄ metra sūt in q̄ti-tate: quātitatē aūt dicu s̄m accessum ad ens primū ⁊ veruz vel s̄m recessuz ab illo. ¶ Hac eni extēsionē ad similitudinē quātitatis h̄z oē ens: qd̄ p̄cedit ab itellectu p̄mo: s̄ de hoc multū diximus: ⁊ adhuc in sequētib⁹ plura dicemus. ¶ Hi aūt q mām posuerūt eē metrū oīs p̄ter rōnē dixerūt ppter rōnes que in z̄riuz adducte sunt: l̄z eniz metrū in sp̄e nō z̄ue-niat cū mēsuratis: tn̄ rōnē mēsurātis nō h̄z prima mā: s̄ po-tius prima forma sicut diximus: ⁊ dico primā q̄ est s̄m esse prima ⁊ nō s̄m rōnē tn̄. Et ex his p̄z solutio dubiorum.

¶ Cap̄. 6m. In quo per rationez Pithagore ostendiẗ quid sit primū mensurans in entibus.

Tex. cō. 5.

Sunt qdā Pithagore vestramēta sequētes q metrū rez̄ dixerūt eē sciam ⁊ sensuz: eo q̄ sicut diximus in q̄rto hui⁹ sapie libru rez̄ ponūt eē in apparēdo hoī p sensuz: ⁊ sciam: ⁊ q̄ res se-quunẗ ea que sunt in aīa potius q̄ econuerso. Dicti aūt istius cā fuit: q̄ cognoscim⁹ magis id qd̄ mensu-rat q̄ cognoscam⁹ mēsuratū: id eniz p qd̄ certificaẗ icertuz certū est: ⁊ cognitū: certificaẗ aūt mēsuratū p mēsurā certaz. Supponebāt aūt isti q̄ id qd̄ est in aīa certissimū est ⁊ no-tissimū: sed tn̄ istud dictū falsuz est: s̄ poti⁹ cū res extra aīaz existēs sint cā nostre scie poti⁹ res extra aīam existēs mēsu-rāt aīaz s̄m sensuz ⁊ cognitionē q̄ ecōuerso: ⁊ in talib⁹ acci-dit nobis. sicut si dicam⁹: q̄ aliquo alio a nobis nos mēsurāte nosipsos cognoscim⁹ s̄m q̄ quāti sumus cū cubituz nos mē-surātē nobisipsis superponimus. ¶ Sic enim sp̄ēs rez̄ acci-piendo nostrū itellectū ⁊ inuenimus ⁊ cognoscimus: sicut sub-tiliter in sc̄do libro de itellectu ⁊ itelligibili nos ostēdimus: Pithagoras v̄o oīum rez̄ dixit eē metrū hoīem sciētē: ho-mo enim talis est sciēs ⁊ sentiēs: metrū aūt est sciens ⁊ sen-tiens: idō q̄ sentiēs h̄z sensum: ⁊ sciens h̄z sciam ⁊ sensum: ⁊ sciam dicimus eē metra subiectoz̄ sensibiliū ⁊ scibilium: q̄ sensus est sp̄ēs sensibiliū ⁊ itellectus est sp̄ēs scibiliū: sicut in libro de aīa tertio est ostēsum. ¶ Dicimus eniz q̄ sensus ⁊ scia nihil sunt supabundās sup formas sensibiliū ⁊ scibiliū: ⁊ idō dicētes hāc positionē rōne inducta aliqd dicere viden-tur: ⁊ l̄z falsum dicāt sic oppināres: tn̄ ex rōne dicti eoz̄ acci-pimus: q̄ vnū in rōne noīs est qd̄ maxime dicimus esse me-trū: ⁊ hoc est primū idiuisibile notū ⁊ certū: ⁊ hoc qdē p p̄us z̄uenit quātitati: ⁊ deinde z̄uenit āt qualitati p posterius: ⁊ hoc est palā p predicta: tale aūt qd̄ h̄z ⁊ nomē ⁊ rōnez metri erit in aliquo tale si est indiuisibile s̄m quātitatē: ⁊ in alio si est idiuisibile s̄m qualitatē. vnde necesse est: q̄ illud vnū qd̄ est metrū sit idiuisibile: aut simpl̄r aut inquātū vnū ⁊ primū est pōne: sicut in antehabitis determinatū est: q̄ v̄o vnū sic poniẗ p qd̄ quātitas mēsuraẗ vniuscuiusq̄ necesse est diuer-sa poni: que qdē l̄z in se idiuisibilia sint: tn̄ ad pōdus vel ali-ter ad mēsurā relata supponunẗ certe ⁊ idiuisibilis eē quan-titatis. Oīa eni extēsa ex vno aliquo principio s̄m eē intel-ligunẗ: ⁊ s̄m extensionē hāc h̄nt s̄m suā nām quādā quātita-tē: ⁊ inquātū talia sunt mēsurabilia p vnū: ⁊ hoc qdē vnū ex quo extēdunẗ in sensibilib⁹ sp̄ēm sensuū: ⁊ in scibilib⁹ speciē intellectus dixit eē Pithagoras: ⁊ idō dixit sensuz ⁊ itellectū esse mēsurā oīum. Est aūt hoc primū vt diximus lumē itelli-gētie determinatū ad nām entis in gn̄e: ⁊ q̄ hoc sicut p de-terminationē factā ad genus diuersuz est. Ideo primū men-surās in generib⁹ entis est diuersuz: ⁊ p similē modū diuer-sum efficiẗ in specie: qn̄ ad sp̄ēm determinaẗ: ⁊ idō in sp̄ēbus diuersis sunt metra p̄ima diuersa: ⁊ aliqn̄ est accipere sub specie aliqd idiuiduū q̄ simplicius ⁊ purius illā accipit nāz: ⁊ illud idiuiduū aliqn̄ dicit metrū eē alioz̄ que sunt in eadē sp̄e: eo q̄ ad modū ei⁹ mēsuraẗ nā sp̄ēi in alijs: l̄z.n. species ⁊ gn̄a nō s̄m magis ⁊ minus dr̄ de substātijs: tn̄ qn̄ accipiū-tur s̄m esse ⁊ s̄m q̄ sunt nature subiectoz̄ in cōsequentib⁹ se potentijs nālibus habenẗ s̄m magis ⁊ minus.

3. de anima tex. cō. 38.

¶ Cap̄. 7m. In quo determinatur que sit vna nā in quolibet gn̄e prima verū sep̄ata vel z̄iuncta: ⁊ si z̄iuncta que sit illa.

Tex. cō. 6.

Est autē nūc ingrendū qd sit illud vnuz qd̄ est principiū ⁊ metrū entiuz s̄m sub̄am ⁊ naturaz: vtz̄. vz. se h̄eat vnuz illud quēadmodū supius in tertio libro in q̄ōnib⁹ tractauimus de ipso: vel nō. vbi inq̄situ est qd est illud vnū s̄z sub̄az ⁊ nām: ⁊ q̄uo nos opz loq de ipso: vtrum. vz. lo-quēduz sit de ipso quasi de sub̄a aliqua existe que sit substan-tia vna eiusdē vni⁹ de quo loqmur sicut oēs prius Pitha-gorici dixerūt vnitatē esse p̄ncipiū oīum quasi vnā substan-tiam existentē oīum: ⁊ sicut posterius post Pithagoraz di-xit Plato ponēs vnuz q̄ est idea eē principiū oīuz: aut ma-gis sit illud vnuz q̄dā nā que supponiẗ p̄ iāce. Et opz quere-re de vno s̄m quē modū opz notabilius ⁊ significātius dici: sicut quidā nālium dixerāt q nō posuerant principia ma-thematica: physicoz̄ enim alius illud vnuz qd̄ est oīuz prin-cipiuz: dixit esse amorē eo q̄ amor est vnitiu⁹ amātiū. Alius aūt magis respiciens ad mām dixit illud esse aerem ppter humiduz subtilis cōtinuās q̄ est aeris ppriū. Alius autē di-xit illud esse ifinituz: eo q̄ nihil est extra ip̄m. ⁊ idō cōuenit ei maxime esse vnuz. ¶ Obijcientes autē contra eos qui ma-thematica ponebant dicimus q̄ si est sicut in septimo supra p̄bauimus ⁊ in q̄nto: q̄ nulluz vl̄ium pōt eē sub̄a rerū sicut diximus in septimo cū sermo habereẗ de sub̄a ⁊ ente: tunc

etiā eē nō pōt φ hoc vl̄e vnū qđ Pithagoras ⁊ Plato po-
nūt eē genus oīū3 ut sub̄a rex: vl̄e.n.nō est vnū qđ p̄ter mul
ta in qbus h3 eē: ⁊ est cōe ad illa ſm p̄dicationē solū: ⁊ nō ſ3
esse ⁊ substātiā vnā que saluaṫ in oībus illis: ⁊ palā est ex ibi
dictis sicut ens φ est p̄dicatū cōe nō est substātia entiū: ita
nec vnū qđ ↄuertiṫ cū ipso ꝓpter eandē rōnē: hec enim duo
ens ⁊ vnū maxime ⁊ vl̄iter p̄dicanṫ de oībus. qꝛ igiṫ genera
que sunt minus vl̄ia nō sunt nature quedā ⁊ substātie sepa
rabiles ab alijs: ideo nec vnū ⁊ ens que sunt magis vl̄ia cō-
tingit eē naturas separatas ab alijs: ⁊ pp easdem causas nec
ens nec vnū nec genera alia sunt sub̄e q̄dā3 ⁊ nāe separate.

Tex.cō.7.

¶ Amp̄. aūt necesse est φ in oībus sil̄r se h̄eant ens ⁊ vnum:
qm̄ igiṫ in quolibet gn̄e entis est aliud ⁊ aliud vnū sicut est
alia ⁊ alia nā entis sicut ⁊ in quātis est vnū φ est de nā quā-
titatis palā est ex predictis: in oībus eni3 illis totaliter siue
vl̄iter queriṫ qđ in quolibet gn̄e vnū: sicut queriṫ qđ est nā
entis in ipso. ⁊ hec questio iō est qꝛ nō est sufficiēs dicere φ
hoc idē vnū φ est primū ⁊ vl̄e sit ꝓp̄ia vniuscuiusq3 generis
nā. ¶ Sed sicut querim⁹ de colorib⁹ qđ est color vnus ⁊ pri
mus ⁊ dicim⁹ illū eē albū: ⁊ deinde ꝓducim⁹ alia que sūt de
genere coloris: ex hoc p̄mo colore ⁊ ei⁹ ↄ̄rio nigro. Ex hijs
enim duob⁹ oīa que sunt de genere coloris videnṫ esse geni
ta: ⁊ nō sūt genita sicut ex duob⁹ principijs: sed potius sicut
ex habitu ⁊ priuatiōe: qꝛ dicimus φ nigrū est priuatio albi:
sicut tenebra est priuatio lucis. Ita dicimus φ est vniuscu-
iusq3 nā vna prima ex qua sicut ex principio ꝓcedūt oīa que
sunt generis illius: vnde si entia oīa eēnt colores entia eēnt
qdā numerus ꝓcedēs ex vno primo φ est color albus. palā
aūt est qꝛ quoꝝdā entiū sicut dictū est vnū est esse sicut colo
rū. ¶ Si tn̄ in colorib⁹ sicut dictū est aliqđ φ vnū h3 esse pri
mū vt albū: hoc enim forte verius est lumē φ est color sub
stātia: sed de hoc hic nō facimus vi3. Sed qđ diximus gra-
tia exēpli est inductum. Simil̄r aūt si oīa entia eēnt melodie
tūc numerus entiū nō eēt numerus separatus: ſ3 poti⁹ nume-
rus entiū eēt discrimē primū φ est diesis siue semitoniū: se-
mitoniū enim h3 duas dieses: siue vnū discrimē diesiū ⁊ nu
merus separatus nō eēt sub̄a eoꝝ ⁊ vnū primū qdē3 eēt aliqđ
separatū: sed esset sub̄a entiū: nō enim tūc vnū φ est separa
ta vnitas eēt entiū sub̄a ſm hāc positionē sed primū discri-
mē diesum ex qbus est semitoniū. ¶ Simil̄r se h3 ⁊ in sonis
elemētoꝝ. Si enim entia eēnt numerus sonoꝝ: ⁊ vnū p̄mū3
de soni nā esset substātia rex φ est forte elemētū vocale qđ
est p se sonās primū ⁊ eodē modo si entia essent figure otto-
gonie hoc est rectilinee: tūc entia eēnt nō numerus separat⁹
sed numerus figuraꝝ: ⁊ vnū illius numeri esset primū otto
goniū qđ est trigonū ex quo fieret oīs figura: eadē aūt ratio
est ēt in alijs generib⁹ entiū: ⁊ ꝓpter hoc si sic ꝓcedaṫ i alijs
sicut in passionib⁹ ⁊ quātitatib⁹ ⁊ qualitatibus ⁊ in motu: ⁊
dicaṫ φ entia p̄dicto modo numeri sunt ⁊ vnū aliqđ primū
est in oīb⁹ ex quo ꝓducunṫ: tūc p3 φ entia nō sunt numerus
simpl̄r sed numerus qdā ⁊ vnū nō simpl̄r ſ3 aliqđ determi-
nate nature vnū est p̄n̄m ⁊ sub̄a eoꝝ. Si vō hoc idē vnū3 est
sub̄a: tūc etiā in substātijs siue in gn̄e substātie necesse est si-
militer se h̄ere: sicut eni3 dicimus sil̄r se h3 in oīb⁹ qđ dictu3
est: palā igiṫ est φ vnū in quolibet genere est cuiusdā natu-
re: ⁊ hoc qdē vnū qđ est p̄n̄m ⁊ vl̄e nullius generis determi-
nati est nā: sed est multiplicatū p analogiā ⁊ diuersū3 in oī-
bus: ⁊ est sicut in colorib⁹ color vnus primus: manifestū est

Tex.cō.8.

igitur φ vnū ip̄m φ sicut in substātia est primū ip̄m est vna
substātia prima in genere substātiaꝝ. ¶ Quia vō vnū ⁊ ens
significāt idē3 l3 mō diuerso. iō vtrūq3 istoꝝ sequiṫ ⁊ circuit
oēs cathegorias: ⁊ qꝛ p vnā ⁊ eandē rōnē nō sunt hoc in ali-
qua vna cathegoria manifestū est ex predictis: nō eni3 sunt
vniuoce de oīb⁹ predicata ⁊ in quid siue sub̄a: neq3 in quale
predicanṫ de oībus neq3 in quātū: ⁊ sic de alijs. sed in p̄dica
tione simil̄r se h3 vnū tanq̄3 ens ⁊ neutrū addit aliqđ distin
guēs aut distinctū super his de quo p̄dicaṫ nisi forte in mo-
do q in priuatione cōsistit: sicut nos in superiorib⁹ huius sa
piētie ostēdimus: ⁊ iō cū diciṫ vnus hō nihil dicit diuersū
ab hoīe hoc qđ additur vnū quēadmodū nihil diuersū di
citur cū diciṫ hō ⁊ hō ens. ¶ Nihil ergo diuersū dicūt ens
⁊ vnū preter qđ ⁊ preter quale ⁊ p̄ter quātū: ⁊ in his omni-
bus idē est quid vnū esse φ est qđ esse: ⁊ quātū3 vnū esse: ⁊
quātū esse: ⁊ quale vnum esse: ⁊ quale esse.

¶ Tractatus secundus .x. libri p̄ime philosophie qui de op
positione vnius ⁊ multi ⁊ eiusdem ⁊ diuersi: ⁊ equalis ⁊ in-
equalis: ⁊ similis ⁊ dissimilis.

¶ Cap. p̄m. De oppositione vnius ⁊ multi ⁊ est in eo di. de
quatuor genera oppositorum.

Tex.cō.9.

His habitis oꝫ nos de-
terminare oppositionē que est īter vnum ⁊
multa: ⁊ qꝛ vnū in sub̄a est idē ⁊ vnū in q̄nti
tate est equalis: ⁊ idē in q̄litate est sil̄e. Op3
nos ēt loqui de oppōne que est īter idē ⁊ di
uersum ⁊ de ea que est īter equale ⁊ inequa-
le ⁊ de ea q̄ est īter simile ⁊ dissil̄e. ¶ Dica-
mus igiṫ icipiētes φ vnū ⁊ multa qbusdā modis opponun
tur: vnū eni3 ⁊ pluralitas que est multitudo q̄dā3 se hn̄t ad
inuicē: sicut diuisibile ⁊ idiuisibile. Omne eni qđ est plurale
⁊ multū diciṫ: aut diuisū3 in plura si p̄ralitatē habet actua
lem: aut diciṫ vt diuisibile si pluralitatē habeat in potentia:
vnū aūt aut diciṫ simpliciter indiuisibile oīno: aut si quide3
est diuisibile ſm potentiā tn̄ supponiṫ vt idiuisū3 ſm actu3.
¶ Quoniā ergo iam scimus ex hijs que in logicis determi
nata sunt φ ↄ̄trapositiones siue oppositiones quatuor mo-
dis dicunṫ: quoꝝ vnus est oppositoꝝ ſm priuationē ⁊ habi
tum. Alter aūt ſm ↄ̄trarietatē. Tertius ſm ↄ̄dictionem. Et
quartus sicut opponunṫ relatiua: l3 nos hic de cōtradictio-
ne ⁊ oppositiōe relatiuoꝝ nō idigeamus ad p̄ns. Dicamus
igitur φ ſm p̄dicta apparet φ vnū ⁊ multū que se hn̄t vt in-
diuisibile ⁊ diuisibile nō opponunṫ ſ3 ↄ̄tradictionē neq3 op
ponunṫ vt ad aliqđ dicta: vnū aūt dicitur ⁊ ostendiṫ esse ex
cōtrario suo φ sibi opponiṫ sicut ex diuisibili diciṫ ⁊ ostendi
tur indiuisibile: sicut oīs priuatio diciṫ ⁊ ostendiṫ ex suo ha
bitu. Diciṫ eni priuatio per diffinitionē habitus ⁊ ostendi-
tur ex ipso: qꝛ habit⁹ est p̄ncipiū cognitiōis priuationis ⁊ sic
indiuisibile ostēdiṫ ex diuisibili: pluralitatē eni3 ſm sensum
magis q̄3 vnitatē cognoscimus ⁊ diuisibile magis est sensi-
bile q̄3 indiuisibile: ⁊ ideo ſm rōnē que accipit a sensu diuisi
bile ⁊ pluralitas sunt prius q̄3 idiuisibile ⁊ vnū. ¶ Est aūtē
hic valde attēdendū φ cū nos ante determinauerimus φ
vnū idiuisibile est metrū certificās eē entiū: ⁊ priuatio nihil
penitus certificet φ vnū nō pōt esse priuatio nec opponi vt
priuatio multo. Sed potius cū vnū sit simplex ⁊ aū se nō ha
beat aliqđ prius nō pōt exponi p aliqđ positiuum siue affir-
matiuū: sed exponiṫ per cōsequētē3 negationē que nihil est
ipsius: sed nā que ip̄m est procedit affirmata ⁊ posita: ⁊ iō l3
ſm suū nomē dicaṫ a priuatiōe tn̄ ſm nām habitus est ⁊ po
tētia affirmatiua: ⁊ ideo oppositio que hic determinata est
inter vnū ⁊ multa ostēsa est eē ſm nomē. Nomē aūt iam di-
ximus iposītū esse a negatiōe ↄsequēte. ¶ Et eadē ratio est
in eo φ diciṫ primū ⁊ in eo φ diciṫ p̄ncipiū: quoꝝ vtrūq3 ex-
poniṫ per ↄ̄sitē se negationē ⁊ hec est interpretatio nominis
quo ad nos facta ⁊ nō ſm rem ipsam. ¶ Scias aūt φ vnu3
noiatū statim in intellectu relinquit formā suā: ⁊ ſm hanc for
mā opponiṫ multo ſm modū ↄ̄trarietatis ⁊ nō ſm suppositu
m: ⁊ hoc p3 qꝛ vnū est de cōstitutione multi φ nō posset esse.
Si opponereṫ ei ſm suppositū. ¶ Sic igiṫ in forma opponi
tur cōtrarie ⁊ in noie opponiṫ priuatiue ⁊ in supposito nō
opponiṫ: sed est cōstituēs multū: hoc aūt qđ est multū oppo
si h3 ad paucū sicut opponunṫ relatiua: ad vnū aūt h3 op-
positionē ↄ̄trarietatis ⁊ priuationis: qm̄ multū est recedēs
ab vno p diuisionē: ⁊ diuisio priuatio est vnitatis potius q̄3
vnitas priuatio diuisionis: diuisio.n. oīs in rōne priuatio-
nis ↄsistit. ¶ Et iō Pithagoras posuit eā eē de nō entib⁹.
Si aūt opponiṫ φ ↄ̄traria nata sunt fieri circa ide3 vnitas
aūt ⁊ multitudo nō ordinanṫ ad idē: dicendū ista nata sunt
fieri circa idē: qꝛ oīs multitudo ꝓcedit ex vno: ⁊ hoc vnū in
generib⁹ diuersis diuersū3 est vt dixim⁹ paulo ante: ⁊ talis
ordo ad vnū sufficit ↄ̄trarietati in genere. Si aūt accipianṫ cō
traria p̄hica que sunt agētia ⁊ patiētia: tūc ↄ̄ria sūt circa idē
φ est mā subiecta: sicut p3 ex determinatis a nobis in p̄hicis.
¶ Attēdendū est ēt φ nō ens nō opponiṫ nō enti nec poten-
tia potētie: ſ3 ens enti opponiṫ ⁊ act⁹ actui opponiṫ ⁊ actus
potētie: ⁊ ſm oppositionē entis ad nō ens qm̄ ad idem refer
tur est sumpta oppositio ↄ̄dictionis. ¶ Scdm̄ oppositione3

Diu⁹ est p̄n̄m cognitiōis priuationis. 3. de aīa. tex. cō. 25.

Documētum primum. S3 ↄsidera si p hoc qꝛ vi ↄ Cōmē. hic.

2m documētū. Vnū ſ3 formā opponiṫ multo ↄ̄rie ⁊ ſm nomen opponiṫ priuatiue.

Nō ens nō opponiṫ nō enti. 5. ph̄. te. cō. 7

ante quā actus actui opponit̄ est sumpta oppō relatiuor̄: in qua p oppōnem respectuū oppō est: qꝛ vtrūq̄ refert̄ ad reliquū: ⁊ iō vtrūq̄ est de alteri⁹ rōne. Fm oppōnē aūt actus ad potētiā est duplex oppō: aut enī potētia dicit diminutionē in actu tn̄: aut in actu ⁊ in pncipijs subiecti fm q̄ subm̄ receptibile est habit⁹: ⁊ pmo qdem mō est oppō ɔ̄riearis: ⁊ iō vnū ɔ̄trarior̄ vt priuatio se hȝ ad reliquū ⁊ est mot⁹ de vno ad aliud ⁊ ecōuerso: fm reliquū aūt modū est oppositio que dicit̄ priuationis ⁊ habitus ⁊ est motus de habitu ad priuationē sed nō regressus de priuatione ad habitū: sicut iam in antehabitis in nono libro determinatū est: nec possunt esse plura genera oppositorū: ⁊ qꝛ prima non sunt nisi ens ⁊ non ens ⁊ potētia ⁊ actus: ⁊ ista adinuicē ⁊ ad vnū pluribus modis fm cōpositionem cōparari non possunt: hec aūt subtilius ⁊ plurius in logicis sunt determinata.

¶ Cap. 2ᵐ. De oppositione eiusdem ⁊ diuersi ⁊ similis ⁊ dissimilis ⁊ equalis ⁊ inequalis.

Tex. cō. 10.

Sicut aūt iam ante descripsim⁹ vbi distinximus ɔ̄traria in quīto hui⁹ sapie libro vnius qdem in substātijs pprius effect⁹ est idē ⁊ in q̄litate sile: ⁊ in q̄titate equale: ⁊ pluralitatis vō siue multitudinis in substātijs qdē est diuersū: in quātitatib⁹ aūt ineq̄le ⁊ in qualitatib⁹ dissimile. ¶ Cū aūt idem dicat̄ multiplr̄: vno qdē enī mō dicit̄ idē q̄ ⁊ rōne forme ⁊ numero mā̄e est idem: ⁊ hoc vocat̄ idē numero sicut tu tecū es idē numero: hoc enī ⁊ spē forme ⁊ numero mā̄e est vnū ⁊ idē. ¶ Amplius aūt dicim⁹ idē si est vna rō prime sube fm formā: sicut fm spēm linear̄ dr̄ linee q̄ sunt equales rectilinee dicunt̄ eedē cū illa ⁊ eq̄lia inter se trigonia eadem trigonio sibi equali quāuis sint plura fm numer̄: sȝ in talibus id qđ facit idētitatē est vnio quā facit eq̄litas: quia p nullā formā equalitatis abinuicē separant̄.

Tex. cō. 11.

¶ Similia vō fm spēm sunt illa que nō sunt eadē simplr̄ fm numer̄ entia nec fm subaȝ differētia ⁊ tn̄ ipsor̄ est vna qualitas: ⁊ iō maior minori est sile q̄uis sit aliud ab ipso ⁊ inequale qꝛ vnius sunt q̄litatis sicut inequales recte linee: hee nāq̄ sunt qdem adinuicē similes sed nō sunt simplr̄ eedem. ¶ Alia vō dicuntur similia si hn̄t eandē spēm ea in qbus magis ⁊ minus est: tn̄ in illa specie nō sunt magis ⁊ minus: qꝛ tūc spēs illa est similitudo eētialis eor̄: sic hoies siles sunt adinuicē lȝ vnus sit maior ⁊ alter mior: vt puer ⁊ gigas ⁊ nanus. ¶ Alia iter̄ silia dicunt̄ si ea: sic eadē passio inſit eis fm spēm q̄uis illa passio inſit eis fm magis ⁊ minus: sicut duo alba quor̄ vnū est magis albū reliquo. ¶ Alia aūt iter̄ silia dr̄: que lȝ plura habeāt ⁊ in vno nō simplr̄ ɔ̄ueniāt: aut etiā hēant simplr̄ altera abinuicē tn̄ pcbira sūt hoc est premanib⁹: ⁊ in prōptu est facile reducere eā inconuenientiā sicut stannū simile est argēto aut auro rubicūdo ignis ⁊ crocea simile est rubeū: ⁊ cholere rubee ignis: qꝛ per facilē additionē premanib⁹ est reducere stannū ad argēti ɔ̄uenientiā: ⁊ aurū ad ruborē ignis ⁊ croceū ad ruborē ⁊ cholerā ad ignis rubedinē: palā est igit̄ qꝛ diuersum ⁊ dissimile dicit̄ multis modis ⁊ aliud ēt dr̄ oppositionis mō ad idē qꝛ aliud est diuersum. Et iō sicut omne ad oē ⁊ q̄libet ad q̄libet ē idē vel diuersū. Ita omne ad omne ⁊ q̄libet ad q̄libet est idē vel aliud.

Quot modis aliqd dr̄ aliud ab aliquo.

¶ Aliud aūt dicitur ab aliquo: si nō hȝ secū idētitatē in rōne forme ⁊ numero mā̄e: qua propter ēt tu pplingo tibi diuersus es ⁊ aliō ab eis. ¶ Alio aūt mō dicit̄ aliud ⁊ diuersum vt in mathematicis p oppōnē ad illū modū eiusdē que dicimus eē rectarū linear̄ ⁊ equaliū trigonior̄: sicut linea curua aliud est a recta ⁊ quadratū a trigono. Diuersum igit̄ ⁊ idē dicit̄ omne ad omne. ⁊ cā est: qꝛ omne qđ est ens ē ⁊ vnū ⁊ idē causat̄ ab vno ⁊ opponit̄ ei diuersū ⁊ aliud: ⁊ hoc supponūt ens ⁊ neutrū eor̄ ɔ̄uenit nō enti: qꝛ inter idem ⁊ diuersū siue aliud nō est oppō ɔ̄tradictionis vt vnū sit ens ⁊ alter̄ nō ens: ⁊ iō neutrū eor̄ dicit̄ in hijs que nō sunt entia q̄ sint idē vel diuersa vel alia.

In nō entib⁹ nō est idētitas neq̄ diuersitas.

Sed in entibus omnib⁹ dicitur alter̄ eorū: sicut enim sequit̄ q̄ omne ens enti est vnū cū ipso aut non vnū aptū natū esse cū ipso: ⁊ ens ⁊ vnū conuertunt̄. Ita dicere opȝ q̄ idem ⁊ diuersum est omne ens enti. Idē igit̄ ⁊ diuersum talē habēt adinuicē oppositionē qualis determinata est: ⁊ aliud est idem cū diuerso: qꝛ aliud ⁊ diuersū distantiam dicūt fm substantiā ⁊ vtrunq̄ illor̄ causat̄ a diuisione que est causa pluralitatis ⁊ multitudinis: ⁊ ideo vtrunq̄ talem ad idem habet oppositionē qualis est inter vnū ⁊ multū. ⁊ hāc iam in antehabitis sufficiēter determinauimus.

¶ Cap. 3ᵐ. De differentia ⁊ diuersitate ⁊ contrarietate.

Tex. cō. 13.

Differētia vō ⁊ diuersitas aliā quādā hn̄t diuersitatē siue determinationē: eo q̄ ista aliū hn̄t respectū ⁊ resolutionē q̄ȝ idē ⁊ diuersum. ¶ Diuersum enī cū sit diuersū ab aliquo nō ē necessariū eē diuersū alicui i quo ɔ̄ueniat secū: ⁊ hoc est iō qꝛ idē ⁊ diuersum sequunt̄ oē ens. Omne. n. ens omni enti est aut idē aut diuersum: siue cōueniat in aliquo cū ipso: aut nō. Sed qꝛ ois dr̄ia aliqd vnū in quo est ptāte diuidit: iō pprie loquēdo id qđ est differēs ab aliquo p differētiā est differēs alicui vni q̄ diuidit cū opposita sibi differētia: pp qđ necesse est q̄ idem aliqd sit cū illo a quo didit p dr̄iam: hoc aūt idē in quo dr̄ia ɔ̄ueniunt est aut genere idē gn̄alissimo aut subalterno: aut ē specie idē si habeāt dr̄iaȝ qualitatū actiuar̄ vl passiuar̄ accidētaliū: omne nāq̄ differēs aut differt gn̄e aut spē. ⁊ gn̄e qdē differētia dicunt̄ nō qdē quor̄ nō est vna coelemētatio cathegorie: sed potius quor̄ nō est vna cōis mā̄ que sit subm̄ priusū: ⁊ horū nō est trāsmutatio adinuicē: pōt tn̄ eē in vna cathegoria eo q̄ ois differētia pprie loquēdo est in genere predicamenti. Quor̄ aūt nō est aliqđ vnū nisi ens ⁊ vnū sunt qdē diuersa abinuicē: sed nō differētia pprie loquēdo. ¶ Alia tn̄ ⁊ diuersa sunt ⁊ largo mō differētia quecūq̄ fm figurā cathegorie sunt alia ⁊ alia. ¶ Specie vō sunt dr̄ia quor̄ idem est genus primū. Si aūt idē est genus remotū adhuc dr̄ eadē spē sȝ minus pprie: ⁊ hoc mō si sunt spēs diuerse dr̄ ēt min⁹ proprie differētia spē. Genus enī dicit̄ illud fm qđ ea que differūt specie ambo idē ⁊ ɔ̄uenire dr̄. ¶ Cōtraria vō dicunt̄ esse dr̄ia: ⁊ ipsa ɔ̄rietas dicit̄ q̄dā esse differentia: qꝛ aūt hoc bene supponimus sicut ver̄ eē palā erit p inductionē: oia aūt quecūq̄ differētia sunt pprie vident̄ in aliquo eadē eē: ⁊ nō solū esse diuersa in oibus sed quedā diuersor̄ sunt genere diuersa: q̄dā aūt nō: sed sunt in eadē coelemētatione cathegorie. Que aūt sunt eadē specie sunt in eodē gn̄e: in alijs ūt determinatū est que sunt eadē gn̄e subiecti vel diuersa: hoc enī in logicis logice ⁊ in libro celi ⁊ mūdi phice determinatū est.

Tex. cō. 14.

¶ Ex hijs enī que ibi dicta sunt scit̄ que sūt eadē genere vel diuersa: pȝ igit̄ ex dictis q̄ ɔ̄rietas q̄dā est differentia: qꝛ vō differētie ɔ̄tingūt ea que sunt abinuicē differētia plus ⁊ minus: opȝ q̄ aliqua maxime sint dr̄ia que maxie distant a medio ɔ̄tactu in quo se differētie ɔ̄tingunt: ⁊ hoc est id in quo sunt ptāte mā̄e ⁊ hoc est vtrinsq̄ subm̄: illud enim diuidētes separant̄ abinuicē maxime hāc maximā differētiā que maxime distat dicimus esse ɔ̄rietatis: vnde ɔ̄trarietas est duor̄ sub vno gn̄e differētiū maxie distātia: ⁊ hoc est verū de pura ⁊ prima ɔ̄rietate: qꝛ vō distātia est i spatio loci p se ppter hoc ɔ̄rietas in loco causa est ɔ̄rietatis in alijs: ⁊ iō ponit̄ distātia vt cā in diffinitione ɔ̄rior̄ vlī. ⁊ hui⁹ cām nos iam assignauim⁹ in libro de nā̄ loci ⁊ locati ⁊ in celo ⁊ mundo: qꝛ vō cōtrarietas maxima est differētia ⁊ maxie distās palā erit ex inductiōe: ea enī que genere distāt nō proprie hn̄t maximā abinuicē distantiā: eo q̄ nō hn̄t viaȝ ⁊ spatiū quo moueant̄ abinuicē: maxime aūt distātiū via est cōmunis media: ⁊ huius signū est qꝛ diuersa genere: si aliud non impediat sūt in eodē subiecto nec mutuo se expellūt. ¶ Sȝ talia tn̄ diuersa fm genus large loquēdo distāt magis ⁊ nō sunt ɔ̄uenientia sibi plus q̄ȝ ea que differūt specie: ⁊ qꝛ nō habent viā adinuicē sed sunt distātiā vltra viam: pȝ qꝛ generationes sunt ex cōtrarijs vltimis: aut si sunt ex medijs opȝ q̄ mediū accipiat̄ vt participās vltimū: ⁊ iō illor̄ ɔ̄riorum est via adinuicē: inter aūt cōtrarietates in quolibet genere acceptas illa est maxime que est vniuersalior: ⁊ primo diuidit generalissimū: dictuȝ aūt est q̄ maxima distantia est cōtrarior̄: maxima aūt in quolibet genere est illa que est finalis extremi ⁊ impmixti ɔ̄rij ad suū finalis extremū ⁊ impmixtū cōtrariū.

Vide p hoc 5. ph. te. cō. 6. ⁊ cōmē. 52.

¶ Dicim⁹. n. aliqd eē eē maxie cui⁹ nō est hyperbole hoc est excessus: ⁊ dicimus aliud eē finalis ⁊ in fine extra vel vltra qđ nō amplius aliquid distantius est accipere vel habere possibile. Finalis enim differētia habet ⁊ tenet finem distātie: sicut ⁊ oia alia finalia finē habere dicuntur. Cōstat autē q̄ extra vel vltra finem nihil est: finis enim in omni eo q̄ est vltimū est ⁊ cōplementū: ⁊ ideo nihil est pe.

nitus qd̄ egeat aliquo vlterius q̄ ponit̄ finale rex. Ex his igit̄ q̄ dicta sūt satis palā est q̄ zrietas finalis q̄dā est distātia. ¶ Cū aūt zria dicant̄ multipl̄r sequit̄ q̄ id qd̄ finaliter est ita sicut dictū est q̄ hz maximā distantiā. Sunt eniz zria media τ extrema sicut diximus: τ hoc est vt si ita dicam⁹ q̄ esse zraria insit eis que maxime τ finaliter distant.

¶ Cap. 4m. Q̄ tm̄ vnum vni est contrarium fm̄ oppositionem vere contrarietatis.

Tex. cō. 14.

His aūt sicut dictū est existib⁹ palā est: q̄ tali genere oppōnis plura vni opponi vel zria eē possibile nō est. τ hui⁹ cā ē τ rō: q̄ vltimo nihil est vlteri⁹: q̄ qd̄ p supabūdantiā dicit̄ zuenit vni soli: nec p̄t eē q̄ vna distātia ab vna pte plura hēat vltima ad q̄ terminet̄: τ hoc qdē est vex: si vera est zrietas distātia vera duox terminox τ vnū τ finale est termin⁹ ex pte vna. ¶ Si v̄o hoc est in loco in quo prima est zrietas: tūc necessariū est q̄ ēt aliox zriox sint veri τ simplices vltimi termini. Finalis enim dr̄ta est illa q̄ plurimū differt: quecūq; eni sunt gn̄e dr̄ta illa nō est exteri⁹ extra distātiā accipe in sp̄e sua: q̄ illa sunt nō hr̄ia viā sicut paulo ante diximus: ostdim⁹ eni q̄ ad ea q̄ sunt extra gen⁹ non est dr̄ta hox q̄ p distātiā ztinuā hn̄t viā adinuicē: hec enim distātia que zriox est ztinue vie est τ is eodē gn̄e ea, que sic plurimū distāt sunt zria: maxima nāq; distātia hox sicut se plus dixim⁹ est finalis: τ finalis est q̄ in eodē susceptibili plurimū differt: zrijs eniz vna τ eadē est mā. Nec sunt plurimū dr̄ia nisi ea q̄ sunt sub eadē potētia mā: τ hec nō p̄nt eē nisi simplicia τ extrema: τ sic nō pōt opponi vnū nisi vni simplici.

Obiectio hōa

¶ Si aūt qs obijciat q̄ hoc i ethicis dicit̄ fallax signū: q̄ vnū qd̄ est volūtariū opponit̄ duob⁹ inuolūtarijs: vni qdē p ignorantiā dicto: reliquo aūt p violētiā.

Solutio.

¶ Dicēdū q̄ in veritate p maximā distātiā nō opponit̄ nisi vnū vni sicut pbatū est: sed q̄ duo ztinet in se oē volūtariū: ois eni voluntas est in rōne appetit⁹ extis qdā: τ idō p formā rōnis opponitur inuolūtario p ignorātiā: τ p formā appetitus opponit̄ inuolūtario p violētiā: τ sic iter quattuor formas rōnis. vz. τ ignorati: τ appetit⁹: τ violēti sunt due distātie maxie: τ in vtraq; opponit̄ vnū vni tm̄.

Instātia subtilis.

¶ Qd̄ aūt diximus q̄ localis distātia pma est distātia zrietatis fm̄ quosdā hz calūnias: q̄ cū primū gen⁹ qd̄ ē subm̄ τ cā oiuz aliox sit suba videt̄ q̄ zrietas que est in suba sit prima zrietas τ cā zrietatū aliox: τ sic nō videt̄ eē prima zrietas que est fm̄ sitū e locū.

Solutio.

¶ Sed hec τ similia nō difficile est soluere: q̄ cū dicimus locū eē gn̄ationis pn^m τ zrietatē que est in loco eē cām aliax zrietatū non accipim⁹ locū vt spatiū mathematicū: sed poti⁹ corpora que sunt locus locās alia corpora phīca: τ sic hn̄e q̄dā locātes τ q̄litates actiuas τ passiuas dātes corporib⁹ locatis in ipsis: τ idō fm̄ rōnē accepta prima zrietas est qdē generis primi q̄ est suba. Si aūt fm̄ esse accipiat̄: tunc est prima zrietas loci superioris τ iferioris fm̄ differētias suas sicut diximus in libro de nā loci τ locati: hoc eniz modo locus gn̄ationis est principiū generatiōis quēadmodū τ pater sicut dicit Porphyrius.

Caplo de gn̄e

¶ Cū aūt dicitur zrariox maxima est distātia in eodē susceptibili: accipiunt̄ ambo zria vt actus puri educti de potētia susceptibili q̄ mediū est inter ea τ eq̄liter se hn̄s ad vtrūq; in quo sūt simul in potētia: sz nō in actu τ vtrunq; in potētia est ad reliquū sicut statim patebit in sequētibus.

¶ Cap. 5m. De oppositione priuationis τ habitus: τ qualiter contraria sunt priuatiue opposita.

Tex. cō. 15.

Prima aūt zrietas in quolibet gn̄e est habit⁹ τ priuatio. τ hui⁹ cā est: q̄ in omni gn̄e pma principia eox que sūt in gn̄e sūt potētia τ actus: potētia aūt sub priuatiōe existens priuatio noiat̄: quorūcūq; eniz zriox alterū est vilius τ minus nobile hoc fm̄ priuationis moduz determinat̄ sicut frigidū ad calidū priuatio est: τ albū ad nigrū: de hoc aūt sepe in plurib⁹ locis determinatū est a nobis: nō tm̄ ois priuatio altex est zriox. ¶ Multipliciter eni dicit̄ priuatio sicut in qnto distinxim⁹. Sed illa priuatio est zriū que est finalis fm̄ maximā distātiā: hoc eniz supponit illā eē iter extrema: alia aūt zria que zrietatis nomē τ rōnē pticipāt per ista: τ fm̄ ista zria vocant̄ p aliquā ad ista analogiā. q̄dam eniz dicunt̄ zria: q̄ hn̄t in se ista finalia zria τ cōponunt̄ ex ipsis vt media iter albū τ nigrū: q̄dā aūt dicunt̄ zria que faciunt aut sūt poemata siue opatiua ipsox. alia aūt dicuntur zria: q̄ sunt de pfectiōe τ mutatiōe istox: τ sil̄r se hz rō aliorū que dr̄r zria: q̄uis aūt sicut p̄dictū est opponant̄ zdictoria τ priuatiue opposita τ zrietas τ ea q̄ sunt ad aliqd: nō tm̄ hec ois generis simile hn̄t modū oppōnis. palā eniz est q̄ primū genus hox oppositox qdē est zdictio: τ zdictoris sunt extrema entis: τ hoc dicit̄ primū q̄ diuidit ens τ nō ens generaliter respectu ois subiecti vni⁹. priuatio v̄o sz q̄ est genus oppōnis que est zdictio q̄dā circa subiectū determinatū: diximus. n. iaz q̄ si aliqd est q̄ nō hz id qd̄ impoßē est ipsū hēre: aut si nō hz id qd̄ aptū natū est hēre hoc priuatū ē aut totaliter aut nō hz illo mō: aut illo tēpore quo determinatū est q̄ habere dz: multipl̄r eniz iaz hoc distinximus sicut predictū est a nobis in alijs locis huius sapie: in qnto. vz. libro vbi oēs modi priuationū distincti sūt. Palā igit̄ est: q̄ priuatiue opposita q̄dā zdictio sunt in potētia determinata: aut zcepta cū susceptibili determinato sicut cecū τ videns circa sialis oculū in tpe: τ mō quo dz hēre visuz: τ q̄ sicut priuatio subm̄ sibi determinat cuius zstātia supponit: zdictio autez nō. Ideo zdictionis nō est mediū fm̄ se: sed priuationis est aliqn̄ mediū aliqd: τ hoc manifestū est iductione. ¶ Naz si zdictorie accipiā equalis τ nō equalis de oibus diuidūt verū τ falsum: oē eni qd̄ est vel est equale vel nō equale est: sed si accipiā priuatiue opposita sic dicēdo equale vel inequalis nō de oibus possum dicere: nō enim oē qd̄ est equalis vel inequale alicui est. Sed equalis τ inequale sunt solū diuidētia vex τ falsum in eo q̄ est susceptibile eq̄litatis τ ineq̄litatis τ hoc est genus determinatū qd̄ dicim⁹ q̄tū vel q̄litatē. Reducta ergo zria ad idē susceptibile accipiūt rōnē priuationis τ habitus: q̄ priuatio τ habitus hn̄t medium τ falsa sunt ambo de hoc q̄ nō est ppriū susceptibile eox.

Tex. cō. 16.

¶ Si igitur gn̄atiōes oēs τ mutatiōes que sunt ad formā in mā determinata fiunt ex zrijs: fiunt aūt ex zrijs sic q̄ fiunt ex specie aliq̄ siue spēi habitu aut priuatiōe spēi τ habit⁹ τ forme: tunc palā est ex hoc ipso q̄ zrietas est priuatio q̄daz. ¶ Si ois gn̄atio est τ mutatio talis sicut dictum est: τ p̄cipue ista que de non subiecto ad subm̄ vel de subiecto ad nō subm̄: priuatio v̄o que est zrietas forsan nō est priuatio oibus: sed qbusdā sicut diximus. Cā v̄o est q̄ multipl̄r ztingit priuari priuatū sicut sepe determinatū est: ea eniz sola zria sūt proprie ex qb⁹ sunt adinuicē mutatiōes vltimox τ maxie distātiū: τ illa sola sunt priuatiōes adinuicē: hoc aūt palā fit per inductionē. ois eniz zrietas quecūq; supponat̄ iducēdo hz alterx zriox vt priuationē sui τ potētiā. Non tm̄ hec oppō est: sil̄r τ equal̄r oium: sed poti⁹ generis determinati: ineq̄litas eniz nō est ineq̄litas oium sed eq̄litatis tm̄ est priuatio. Similiter τ dissimilitudo nō est priuatio oium: sed silitudinis tm̄: τ sic malitia nō est priuatio nisi virtutis: τ sic est in oibus alijs p priuationē dictis. ¶ Differt aūt priuatio sicut sepi⁹ dictū est: dicit̄ eniz aliqd priuatiuū si est solū priuatiuū simpliciter nulla adiecta determinatiōe: aliud aūt dicit̄ priuationē cū determinatiōe tp̄is sicut iberbis in tpe adolescentie post pubertatē: τ idō puer nō est iberbis. aliud aūt dr̄ priuatiuū in aliquo mēbro: vn̄ tp̄is cecus non dicit̄ vel claudus vel surdus. aliud ēt dicit̄ fm̄ aliquā etatē determinataz vt catulus cecus post nouē dies: τ aliqd dicit̄ priuatū i aliquo pprio sibi cōuenitēte: τ aliqd dicit̄ priuatū tpe sicut claudus qui nō hz rectas tibias in quocūq; tēpore nō habeat: τ propter hoc hox que priuatiue opponunt̄ τ zrarie est aliquando medium aliqd: vnde videmus q̄ est hō qui neq; bonus neq; malus est bonitate τ malitia ciuilibus sicut is qui inciuilis est τ rusticus. Aliquox aūt priuatiue oppositox nō est mediū circa ppriū susceptibile sicut paris τ iparis circa lineā. Amplius aūt eox que hn̄t mediū: alia hn̄t mediaz determinate suppositū τ diffinitū: alia aūt nō sz medietas eox est indeterminata τ indiffinita. Ex omnib⁹ igit̄ istis palam est q̄ semp alterū in zrarijs dicitur fm̄ priuationem.

¶ Cap. 7m. De mediate τ imediate oppositis τ q̄liter vnuz vni vel duobus vel pluribus opponitur.

Tex. cō. 17.

Ex omnib⁹ aūt his que dicta sunt: hoc est intelligendū q̄ siue vnū τ multū principia sint aliorū cōtrariox siue genera hec duo sufficiunt: q̄ ad vnū reducit̄ vnū cōtrariox τ alterx ad multū. τ hoc diuersificant̄ fz diuersitatē generum:

sicut

sicut superius in hoc eodē libro ostēdimus: sufficiunt autē ideo ista pro p̄ncipijs vel generibus sumpta: q̄a oia alia referunt ad ista per idē ꝙ causatur ab vno ⁊ diuersum ꝙ causatur a multo vel pluri: q̄ñ v̇o sicut p̄determinatū est vnū vni est cōtrariū: forsan dubitabit aliquis q̄ño pōt opponi vnū ad multa: cum multa nō sunt vnū nec vna natura aliqua: ⁊ q̄ño potest esse ꝙ eq̄le opponit magno ⁊ paruo que nō sunt vnū. Querētes per hanc dictionē vtrū semp ponimus eā in cōtrapositione ⁊ tali cōtrapositiōe que diuidēdo ifert alterū per respōsionē. ℭ Dicimus eni querētes de contrarijs vt verum hoc est album aut nigrū vt querētes in contradictiōe per vtrū. Dicimus vtrum est hoc albū aut nō albū: ⁊ querentes in p̄uatiue oppositis dicimus vtrū est hoc cecum aut vidēs: ⁊ in ad aliq̄d q̄rentes dicimus vtrū est hic pater aut filius. Sed de his que sibi nō ꝯponuntur nō dicimus querētes per vtrū. ℭ Nō eni dicimus q̄rentes vtrū hoc est albū vel bō: q̄a neutrū pōt esse ⁊ vtrūq̄ pōt eē. Non ergo in talib⁹ nō oppositis q̄rim⁹ per vtꝝ nisi per accñs: ex suppōne intētionis dicimus se aliq̄ hīc ad aliq̄d vnum vt opposita lꝫ opposita nō sint: sic dicimus: vtrum venit cleon aut socrates: intēdētes ꝙ alter ⁊ nō reliquus nec vterq̄ dꝫ venire: tūc eni diuisim vt ꝯria cleon et socrates se habēt ad venire: hoc tñ s̄m necessitatē nō est verū in aliq̄ genere: ꝙ alterū taliū semp inferat sine reliquo: ⁊ hui⁹ cā est: q̄a nō sūt opposita socrates ⁊ cleon: sꝫ ex suppōne per accñs hoc idē euenit in talib⁹ q̄d euenit in oppositis. Sola eni opposita ꝓprium hñt hoc ꝙ nō ꝯtingit ea simul s̄m actū existē: ⁊ hoc ꝓp̄rio oppositoꝝ vtit sic interrogās quādo dicit q̄s eoꝝ venit cleon aut socrates: posito ꝙ nō ambo simul venire possint: ⁊ ignoret q̄s eoꝝ veniat. Si eni daret ꝙ cōtigeret eos simul venire derisio eēt interrogatio per vtrū quādo dicit vtrū venit socrates aut cleon. Si v̇o etiā ita se hꝫ in omni interrogatiōe facta per vtrū: tunc oē de quo interrogat per vtrū: sic ⁊ s̄m vnum ⁊ eundē modū īcidet in ꝯpositionē que est in genere ꝯrioꝝ vni⁹ ⁊ multi: sicut si īterrogarē vtrū vterq̄ simul veniāt aut alter: ⁊ attēdat oppositio īter vtrūq̄ ꝙ est plura ⁊ alterū q̄d est vnū supposito ꝙ hec oppositio queratur. ℭ Si autē sicut iā hñ determinatum est īterrogatio que est ipsius vtrū semp est in oppositis: videm⁹ autem ꝙ querit vtrū aliq̄d sit maius aut minus aut eq̄le: tūc queramus que sit ꝯposito eq̄lis ad ea que sūt maius ⁊ minus. Nō enim alteri soli est ꝯrium vt videt per nām interrogatiōis facte per vtrum nec ambob⁹ pōt eē ꝯrium: vt videtur s̄m p̄dicta vbi ꝓbatū est vnū vni esse ꝯrium. Q̄d eniꝫ ambob⁹ sit ꝯriū videt ex hoc ꝙ non magis eq̄le videt opponi maiori q̄ minori. ℭ Amplius autē si dicat aliq̄s ꝙ eq̄lis opponit maiori ⁊ minori per rōnē ineq̄litatis que est in vtrisq̄: tūc q̄ramus q̄ño eq̄lis ꝯriū est ineq̄li: aut eni hoc q̄d dī eo ineq̄lis erit in plurib⁹: ita ꝙ significet plures nās q̄ sunt cōuenientes diuisim maiori ⁊ minori: aut est in vno ita ꝙ significet vnā nām qua opponat vtrīq̄ illoꝝ in vna cōi nā: ⁊ si dicat ꝙ ineq̄le significet vnū ⁊ idē que est vna nā simul in ambob⁹: tunc sequit ꝙ sit oppositū ambob⁹. Illa eni natura vna nō est potētia subiꝫ eo ꝙ illa nulli opponit: erit igit hec nā forme ⁊ actus per quā opponit maiori ⁊ minori: ⁊ ex hoc sequit ꝙ ineq̄le sit: nec maius: nec minus: ⁊ ꝙ nec minus est eq̄le. ergo ineq̄le est eq̄lis q̄d est ipossibile. ℭ Si autem eq̄le dicat duas naturas significare: quaꝝ vna ꝯuenit maiori ⁊ altera minori. Adhuc q̄dem iuuat negatio ⁊ inducit vt hoc dicāt illi qui dicūt ineq̄lis eē dualitatis maioris ⁊ minoris: sꝫ ex hoc seq̄tur ꝙ vnū q̄d est eq̄lis duob⁹ est ꝯtrarium que vt due nature assignant in eo ꝙ est ineq̄le per negationē ineq̄litatis hoc est cōtra hoc q̄d iā subtilr determinatū est: ꝙ tñ vnū vni opponit: ipossibile est igit vnū duobus opponi. ℭ Ampli⁹ eq̄le mediū q̄dā videt eē magni ⁊ parui: ⁊ ex hoc iterū alia orit difficultas: videt eni ꝙ ꝯrietatis nullū sit mediū prorsus: q̄a ex diffōne ꝯrietatis que supra posita est videt nō posse esse mediatio aliq̄ ꝯrioꝝ: q̄cūq̄ eni esset mediatio illa nō esset nec eē posset distātie finalis: sed potius illa distātia que mediationē hꝫ semp hꝫ mediū aliq̄d ꝓpinquū: ⁊ illud semp sumet participādo extrema s̄m diuersum modū: que autē sic sibi mediādo appropinquāt nō maxime distāt. Cum igit ꝯria maxime distent contraria nō vident esse que mediū hñt: ⁊ sic multa priuatiue dicta nō sunt ꝯria: q̄d iterū est ꝯ superius disputata. ℭ Restat igit ꝙ eq̄li opponat ineq̄le: aut sicut negationi eq̄litatis: aut sicut priuatiōi eiusdē: ⁊ sic vtrū vni opponat. Sed hoc iterū videt stare nō posse: q̄a nō videt eq̄lis opponi tñ alteri: sꝫ duob⁹ ambob⁹. ℭ Dicat ergo rō q̄re magis opponit magno q̄ paruo: opꝫ igit ꝙ negatio ei⁹ q̄d dī ineq̄le que est priuatiua sit hoꝝ amboꝝ que sūt mai⁹ ⁊ minus: ⁊ ideo ꝓprius ⁊ rōnē simplr dī ineq̄lis ad vtrūq̄ ⁊ non ad vnū p̄ alterū. ℭ Dicim⁹ eni querētes per vtrū vtrū hoc est mai⁹ vel eq̄lis aut vtrū est hoc eq̄le vel minus: ⁊ hoc q̄dē est verū: q̄a equale dicit mediū excedētis ⁊ excessi. ℭ Mediū autē in eo ꝙ mediū forma est cōparata ad duo: ⁊ ideo duo hꝫ opposita nec īpedit quin ꝯria maxime distent: q̄uis habeant media: q̄a mediū nō īpedit distātiā extremoꝝ. ℭ Sꝫ vnū aliq̄ñ mediū plus distat ab extremo s̄m oppōnē gñis q̄ extremū ab extremo: sicut est in ꝓportiōib⁹ ⁊ in his que ptinēt ad electionē: q̄a mediū duaꝝ malitiaꝝ est v̇tus que in gñe boni: ⁊ due malitie ambe sūt in gñe mali: s̄m ꝙ bonū ⁊ malū sunt gñā eoꝝ que s̄m mores determinant. ℭ Nihilominus tñ extrema sꝫ potētie distātiā ⁊ extēsionē ei⁹ maxime distāt: ⁊ hec po⁹ est ꝓportio susceptibilis ⁊ subiꝫ ad actū ꝯrioꝝ: q̄a cū mediū symbolū hēant cū extremo facilior est trāsmutatio a medio ad extremum q̄ ab extremo ad extremū: ⁊ iō maior est distātia extremi ad extremū q̄ extremi ad mediū vel ecōuerso. Mediū eni est in q̄d p̄us venit trāsmutatum q̄ in extremū: sicut dcm̄ est in 6⁰ physicoꝝ. ℭ Attēdēdū autē est sicut ⁊ supra dixim⁹ ꝙ p̄uatio hñs mediū nō est semp quecūq̄ eē: sꝫ opꝫ ꝙ sit gñis determinati. non. n. verū est ꝙ oē ens oi enti sit eq̄lis vel maius vel minus: sꝫ tñ illi̇ in quo aptū natū est eē eq̄le ⁊ mai⁹ ⁊ minus: est eni eq̄le alteri ꝙ neq̄ ad ip̄m magnū neq̄ p̄uū est: sꝫ est aptū natū eē eq̄lis sibi ⁊ magnū eē ⁊ p̄uū: ⁊ eq̄le q̄dē opponit ambob⁹ illis: put ip̄a sūt negatio p̄uatiua significata per ineq̄lis: quapp̄ ēt tale oppositū mediatū est: sicut ēt in morib⁹: ꝙ neq̄ malū est: neq̄ bonū opponit ⁊ bono ⁊ malo: sꝫ mediū tale in ꝓportionatis adinuicē ⁊ ꝯrijs est indiuisibile ⁊ multiplr dī: ⁊ hoc est necīu: q̄a nō est vnū tñ mediū sꝫ vnicā ꝓportionē tñ susceptibile ꝯrioꝝ: sꝫ s̄m multas ⁊ idefinitas: ⁊ iō magis ⁊ significāti⁹ dī per abnegationē vtriusq̄ extremoꝝ: sicut si mediū īter albū ⁊ nigrū dicat ꝙ nec est albū neq̄ nigrū. hoc eni mediū nō dī vnū tñ vnice ꝓportiōis ⁊ pticipatiōis extremoꝝ: sꝫ dicit mō q̄dā ifiniti: sicut colores medij in q̄b⁹ ip̄a dī p̄uatiua negatio: q̄ñ dī neq̄ est albū nec nigrū. hoc eni est neċe aut subalbū eē aut pallidū: aut tale aliq̄d mediū. ℭ Et ex hoc pꝫ: ꝙ illi q̄ opinant ꝙ oīa media oporteat ꝓprijs dici noīb⁹ nō recte corrigunt dictionē q̄ñ mediū noīat p̄ abnegationem extremoꝝ. ℭ Opinant eni illi ꝙ si mediū noīet p̄ abnegationē extremoꝝ ꝙ īter q̄cūq̄ q̄cūq̄ mō abinuicē separata multa hoc mō possunt dici media: si eni hoc verū eēt tunc inter pedē ⁊ manū q̄ sunt mēbra distātia in corpe est mediū ꝙ neq̄ pes neq̄ man⁹. hoc eni dicunt: q̄a ⁊ id q̄d neq̄ bonū est neq̄ malū est boni ⁊ mali mediū: ⁊ hoc dicunt q̄si talia media sint equalr oiū est: ⁊ nō determinēt sibi gen⁹ determinatū: hoc autē sicut iā ostdim⁹ nō est neċe accidere: eoꝝ eniꝫ que sunt opposita q̄ signant in negatiōe q̄ est mediū q̄d est inter ea est aptū natū eē distātias q̄ sunt gñis determinati. he eni sunt extēsiōes potētie determiate: alioꝝ v̇o nō est talis dīa distātie abinuicē: eo ꝙ q̄rundā ꝯgregatiōes ⁊ coelemētatiōes sunt ī alio q̄dā gñe: neq̄ cū istis hñt vnū subꝫ: ⁊ iō nec adinicē hñt ꝓportiōes: neq̄ mutant adinuicem.

ℭ Cap. 8ᵐ. De solutione dubitationis que est de oppositione vnius ⁊ multi.

Est autē alis cū inductis dubitatio: si eni dicat ꝙ multa simplr opponunt vni seq̄tur ipossibile ⁊ icōueniēs. Sequit eni ꝙ vnū erit aut paucū aut pauca q̄d est icōueniēs. Si eni multa paucis opponunt: ⁊ vnū vni tñ opponit: opꝫ ꝙ vnū sit paucū: ⁊ ex hoc sequit ꝙ vnum sit plura: q̄a oīa pauca sunt plura. ℭ Ampli⁹ si ꝯcedat ꝙ duplatio est multiplicatio: tunc eni sequit ꝙ duo sunt multiplex: ergo multa: ⁊ ex hoc sequit ꝙ vnū paucū: quia si duo sunt multū cū nō possint eē multū nisi ad vnū: oē autem multū dī opponi pauco. ergo vnū est paucū ad q̄d dī multū ꝙ est duo: nihil eni est paucius duob⁹ nisi vnum. ℭ Ampli⁹

Tex. cõ. 8.

Tex. cõ. 9.

Mediū nõ ĩpedit extremorū distãtiã.

Tex. cõ. 10.

sicut breue & pductum siue lõgum se hñt ad lõgitudinem sic ad pluralitatẽ se hñt multũ aut paucũ: sed in lõgitudie tam breue q̃ pductũ est linea & nõ punct⁹. ergo in pluralitate est multũ q̃ paucũ est pluralitas: ostẽsũ est autẽ q̃ vnũ ẽ paucum. ergo vnũ est pluralitas qd est absurdũ. ¶ Amplius hoc qd est multũ & multa simul est quodã multorum pluralitatis: huius enim nõ est instãtia quin semp multũ sit multa nisi in quodã cõtinuo humido & indeterminato sicut est aer & aq̃: quia aq̃ est multũ & nõ multa pluralitate aliq̃: sed in numeris semp qd est multũ est multa pluralitate: sed fm hoc paucitas erit pluralitas quedã: & qa paucitas et est pluralitas & q̃ est paucum hoc mõ est pauca: & ex hoc sequitur q̃ vnũ sit pluralitas quedam. si cõcedit vnum eẽ paucũ: necessariũ aũt est cõcedere vnũ eẽ paucum si cõcedat duo eẽ multa: sicut aũt pbatum eẽ videtur: & hoc est icõueniens. Sicut aũt dicimus multũ dicitur aliquando multa: & aliqñ multũ dicitur differẽter a multis velut aq̃ que dicitur multa aq̃: & tñ nõ dicitur multa pluralitate. Sed in his q̃ sunt multa pluralitate: sunt ea que sunt diuisibilia in actu plura vel diuersa: & dicunt multa tñ vno mõ: & hic modus est q̃ pluralitas hñs excedẽtiã ad aliã pluralitatẽ dicitur multa respectu ipsius: aut si hz pluralitas illã excedẽtiã simplr q̃ est excedẽtia enormis ad aliã pluralitatẽ: ecõtrario autẽ dicitur paucũ q̃ est pluralitas defectum hñs: aut simplr aut respectu alterius pluralitatis excedẽtis eã: & vtrũq; istorũ est tãq̃ numerus: aut tãq̃ id qd nõ opponitur nisi vni. subz enim multi & pauci nõ hz opponẽ nisi ad vnũ. eodẽ enim mõ dicimus multum & multa sicut dicimus vnũ & vna: aut albũ aut alba. ¶ Oia enim hec aliter & aliter dicunt in gñib⁹ diuersis: sed in gñe numeri hñt se sicut dictũ est: & tunc ex hoc soluitur inducta qd: qa sicut mẽsurabile dicitur ad metrũ & ad metrũ q̃ est mẽsurabile & ad mẽsurabile: sic ad inuicẽ dicunt multiplicationes: oĩs enim numerus est quodã multa: & sic numerus est vnũ: sicut mẽsuratũ ẽ vnũ. Oĩs enim numerus mẽsurabilis est vni qd numerat ipsũ: & etiã est oĩs numerus cõpositũ quodã vni mẽsuratũ: sed nõ oĩs numerus est cõposit⁹ ex pauco: qa duo est numerus q nec cõponitur ex multis nec ex paucis: tñ tria sunt que sunt vnũ paucum & multũ: & iter hoc vnũ est tñ metrum. Sz paucũ ẽ & metrũ multi & mẽsuratũ vno: multũ autẽ simplr est mẽsuratum. Scdm pdicta duo q̃ sunt pauca simplr sũt multa: hoc mõ duo dicunt multa eẽ pluralitas nõ hñs excedẽtiã: duo enim est numerus nõ hñs excedẽtiã ad aliqd qd sit numerus & nõ hñs excedẽtiam simplr. Nõ enim est excedẽtia duo sed potius duo siue dualitas est pmũ q̃ in numeris est pauca simplr: binarius enim est pmũ in nũeris simplr defectũ hñs in pluralitatis excessu. ¶ Propter qd et nõ recte affirmauit Anaxagoras suã positionẽ dicẽs: q̃ simul sunt oẽs res simplr et sunt infinite pluralitate. loco enim pluralitatis debuit dixisse paucitate: qa paucitas est passio pluralitatis & nõ pluralitas: nõ enim sũt finita homogenea que ponit Anaxagoras: qa paucum neq; pp vnũ vt dicit qdã: neq; pp duo. q̃ autẽ nõ pp vnum pz: qa paucũ est plura. q̃ autẽ nõ pp duo palã est: qa duo ẽ multũ quodã & multum opponitur pauco: hoc aũt aũ determinatum est. ¶ Dicam⁹ igitur qñ solutẽs q̃ vnum opponitur multis per respectũ: sicut metrũ opponitur ei qd mẽsuratur: aliq̃ autẽ sunt ad aliqd p accñs: vt illa q̃cũq; nõ fz se sunt ad aliqd p hoc ipsũ q̃ sunt: sed potius qa alia quedã relata sunt ad ipsa. ¶ In his enim relatio est in altero extremorũ tñ fm eẽ: & in reliquo est tñ fm rõnẽ: est autẽ a nobis diuisũ in 5° huius sapiẽtie libro: qa ea que sunt ad aliqd dupl̃r sunt ad aliqd: alia nãq; sunt ad aliqd: sicut sibi per oppositos respect⁹ cõtra siue cõtraposita. ¶ Alia vero dicunt ad aliqd nõ p oppositos respect⁹: sed per respectũ vni⁹ qd est ad alterũ & nõ ecõuerso. sicut sciẽtia ad scibile respectũ hz: & nõ cõuertitur: vñ scibile est ad aliqd: qa aliud aliqd ab ipso dicitur ad ipsum: vnũ vero nihil pbibet esse minus aliquo vt duob⁹: sed nõ pp hoc sequitur q̃ sit paucius aliquo: qa non sequitur si est min⁹ q̃ sit paucũ: pluralitas enim q̃si quodã genus est numeri: nũerus enim ẽ pluralitas mẽsurabilis vno: vñ et vnũ & nũerus opponunt: nõ vt cõtrie sicut limitem obiecta: sed poti⁹ sicut dictũ est: vt quedã ad aliqd dicta: q̃rum vnum respectũ hz ad reliquum fm eẽ: & reliquũ non est ad illũ nisi fm dici: & fm esse absolutum: nõ enim ei opponitur numerus & multũ nisi inq̃tum est mensurabilis numerus: & multum nec vnum opponitur multo & numero nisi inq̃tum est metrum: pp qd nõ sequitur q̃ oẽ qd est numeri per aliquẽ modum sit numerus: qa vnitas est numeri: est. n. metrũ et tamen vnitas nõ est numerus. Si qd enim indiuisibile est numeri quidem est sed nõ numerus. Silr ad aliqd dicta est scia ad scibile. Sed scibile ad sciam nõ reddunt per relationẽ illi qui hñt nãm relatiuorũ cõsiderant: videtur tñ aliqb⁹ scia metrũ esse: & q̃ scibile sit mẽsuratũ: sed ecõtrario est fm veritatẽ: & ideo accidit per cõtrariũ: q̃ oĩs scia est scia scibilis: sed nõ oẽ scibile est scie: qa mõ quodaz scia mensuratur per scibile: vñ scie numerant fm scita: & sic opponitur vnum & multũ: ita q̃ multũ est ad vnũ vt ad metrum suũ: pluralitas aũt eẽ nõ est cõtria pauco sicut gen⁹ nõ est cõtriũ spẽi: sz hoc est q̃ multa est sicut pluralitas excedẽs ex pluralitate aliq̃ supercrescẽte: & sic nec vnũ oĩ mõ est cõtriũ pluralitati nisi fm formã: sicut dictũ est: qa pluralitas est qd diuisibile: vnitas vero est qd indiuisibile: vñ multitudo & pluralitas sunt ad aliqd sicut sciẽtia refertur ad scibile. Aliõ autẽ est q̃ vnũ nõ fz se ad aliqd est: sed sicut metrũ: & hoc est ad aliqd fm dici solũ: & hoc accidit ei inq̃ntũ est metrũ. multũ autẽ & paucũ opponunt ad aliqd: ita q̃ vtrũq; est ad reliquũ: eo q̃ vnum dicitur excessum & alterũ dicit defectũ. & hec sunt verissime ad aliqd fz oppositos respect⁹. Si autẽ ẽ cõtrietas inter vnũ & multa: hoc nõ est nisi gra formarũ: sz verissime sũt opposita vt ad aliqd dicta: sicut iã dictũ est. Et per hoc patet solutio dubitatorũ.

¶ Cap. xi^m. In quo pbatur q̃ media eiusdem generis sunt cum extremis: & q̃ componuntur de ipsis.

Quomodo vero iã ostẽdimus in antehabitis q̃ cõtrariorũ cõtingit eẽ mediũ. sequitur necessario q̃ mediũ cõtriorũ & ipsa cõtria quorũ est mediũ sint in eodẽ genere: hoc autẽ pz ex ipa medij rõne. Mediũ enim illud dicim⁹ eẽ in qd pus necesse est pmutari id qd pmutatur q̃ in extremũ: sicut qd pmutatur ex graui q̃ est hypate dictũ est ad hoc q̃ est acutissimũ in cantu. si cõtinue trãsit de extremo ad extremũ: opz q̃ cõtinue veniat per minimas dr̃ias & tõnos mediorũ qui sunt medij prõgi sive soni. Qd aũt dico q̃ hoc est verũ si cõtinue trãsit ita dictũ est: qa in cõtinuo trãsitu sunt quedam media fm inãz & potẽtiã oĩa: sed nõ vt in actu distincta: sicut etiaz in phicis determinauim⁹ q̃ in quolibet motu sũt media fm potẽtiã infinita: sicut enim in colore qñ est cõtinua mutatio ex albo in nigrũ pfecto pũs venit i puniceũ & plũbinum: & oẽs alios medios fz eẽ mãle acceptos. Et hoc fz vnã similitudinẽ est in oib⁹ alijs in qb⁹ est cõtinua mutatio ab extremo in extremũ: nõ enim cõtingit pmutationẽ fieri ex vno gñe in aliud genus nisi fm accñs: sicut si dicamus ex colore aliq̃ pmutationẽ in figura nõ quidẽ per se: sed qa ex alteratiõe coloris sit & figura pmutatur: sicut et mutatur figura: qñ nix liquescit in aquã: & hoc est fm accñs: & ideo iter gñã diuersa per se non est mediũ: qa duo gñã diuersa inq̃ntũ hui⁹ sunt due potentie ex qb⁹ extẽditur oppositio formarũ que est fm spẽm: & sz ad diuersitatẽ generũ sequatur diuersitas spẽrũ: tñ hec nõ est alia de cã: nisi qa negata potẽtia negatur & actus: & ideo nõ sequitur si nõ sit pmutatio iter genera: q̃ nõ sit pmutatio iter spẽs: sz si est pmutatio inter spẽs vni⁹ gñis: sequitur q̃ oĩa media sũt de genere illo in quo sũt extrema. Igitur necesse est q̃ media & extrema quorũ sunt media sint in eodez gñe. oĩa autẽ media sunt media: quorũdã oppositorũ iter que est pmutatio: nõ enim est pmutatio p se nisi inter opposita. ¶ Et hoc rõne iterũ apparet: q̃ ipossibile est q̃ aliq̃ sint media nisi oppositorũ: & ea q̃ sunt eiusdẽ gñis min⁹ sunt opposita: qa si essent media aliq̃ nõ de nũ oppositorũ: tunc cuz per media sit pmutatio posset eẽ pmutatio ad nõ opposita: qa cuz mot⁹ sit via & fluxus quedã nõ ducit ad extremũ nisi q̃ est de nũ medij: oppositorũ autẽ que sunt opposita: fm cõdictionẽ nõ est mediũ aliqd: cõdictio enim est cõpositio quedã: cui⁹ altera q̃cũq; pars ẽ semp & eternalr vera & nõ pmixta cũ falso: & si daretur q̃ altera pars nõ eẽt semp sic ipermixta sequeretur q̃ cõdictio nõ nullum mediũ hẽret: & sic cõdictio nõ diuideret verũ & falsum: q̃ oĩa in 4° huius sapiẽtie libro reprobata sunt: inter cõdictoria igitur nõ est mot⁹: sz mutatio que finis mot⁹ est nõ mot⁹: sicut in phisicis dictũ est. ¶ Ceterorũ vero que per cõpositiones opponunt: quedaz sunt ad aliqd: quedam opponunt pũatiue: & quedã cõtrie. sz inter ea que sunt ad aliqd q̃cunq; cũ opponent ad aliqd nõ sunt cõtria nõ hñt mediũ. Cã vero est: qa quedã relatiuorũ non sunt in eodẽ genere: sicut enim diximus aliq̃do vnũ

Tex. cõ. 21.
5. met. t. c. 20.
Tex. cõ. 22.

vnũ ad aliqd dictoꝝ esse relatiuum ẜm suum eẽ: & nõ ẜm re liquam: & tunc nõ sunt in eodẽ gñe. & habitũ est supra: ꝙ de gñe in genus nõ est pmutatio: qd eni posset ẽt fingi mediũ sciẽ & scibilis per qð est motus de scia ad scibile siue scitum. ¶ In alijs autẽ relatiuis que ambo in eodẽ gñe sunt nõ po test eẽ mot': qa sicut dixim' in añbabitis mot' est de potẽtia ad actũ: sed duo opposita ẜm relõnẽ sunt duo act': quorũ neutrũ est in potẽtia ad alteꝝ: sꝫ posito vno ponit' & alterũ. Sed si qua relatiuoꝝ sunt ꝯria vel pꝛatiue opposita illa ha bẽt medium: sicut magni & parui mediũ est eqle. ¶ Si autẽ sicut ostẽsum est media ꝯrioꝝ sunt in eodẽ gñe. tunc sequitur necio ꝙ cõponant' ex eisdẽ ꝯrijs quoꝝ ipsa sunt media. Di co autẽ cõponi mediũ dupl'r: aut eni cõponit' ad actũ & for mã medij ex formis ꝯrioꝝ: sicut in coloribus medijs: aut cõ ponit' ad potẽtiã & virtutẽ medij & nõ ad actũ eo ꝙ pticipat aliquo mõ ṽtutes extremoꝝ & nõ actũ sicut est in medio spatij & situs: & sic est in ꝗntitatibus que nõ hñt mediũ ẜm actum. ¶ De hoc tñ alibi a nobis determiatum est: ratiõ eni medio rũ & ꝯrioꝝ: aut est aliqð genus cõe: cui' po' extendit' in illa: aut nullũ est genus eoꝝ. Nõ põt aũt dari ꝙ nullum gen' sit taliũ: & si dat' ꝙ ipsoꝝ sit aliqð gen': opꝫ dari ꝙ aliqd sit pus medijs in gñe illo: qa lꝫ spẽs coequeue sint in genere ẜm ꝙ sunt spẽs: tñ quãdo genus ẜm eẽ accipit': & ea que sũt sub ge nere sunt ꝯria & media minus erant extrema nõ coequeua medijs: sed pn' eoꝝ & cause: & sic in genere est aliqd añ me dia. sed ꝯstat ꝙ extremoꝝ ꝯrioꝝ dñe que pores sũt medijs sunt cõstituẽtes & facientes spẽs ꝯrias que sunt q̃si gñis spe cies: ex gñe eni & differentijs cõstituit' spẽs. ¶ Quibus igitur talis dña cõstitutiua est sicut albi & nigri est talis prioritas ad media: & per tales dñas pmas: albedo quidem est color disgregatiuus: nigredo aũt est color cõgregatiuus. Et ipse dñe que sunt priores in gñe coloris sunt disgregatio & ꝯgre gatio: & illa ꝯria que illis differentijs cõstituunt' sunt priora & simpliciora: illa aũt que sunt ꝯria siue ꝯrietatis mõ differẽ tia sunt magis ꝯria q̃ illa que nõ sic differunt pmis differẽ tijs. ¶ Reliqua autẽ sunt media & scđa: que ẜm ordinẽ na ture sunt mixta siue cõposita ex genere dictarum extremaꝝ: sicut pꝫ in oibus coloribus qui sunt medij. Illi eni sunt albi & nigri ẜm cõpositionẽ diuersam. Igit' cũ cõpositũ sit in genẽ cõponẽtiũ: opꝫ ꝙ medij colores dicant' eẽ de gñe in quo sũt albi & nigri. ¶ Est aũt hoc genus color & est color ex quibus dã differẽtijs primis cõstitut's ꝯria: hec aũt que sũt media nõ sunt ꝯria prima: sed potius sunt ex primis. Sin aũt hoc negaret' & diceret': ꝙ media cõstituunt' ex simplicibus primis & genere: tũc sequit' ꝙ nullus sit medius sed oẽs extremi: & sic qlibet medioꝝ erit albus vel niger color que sunt extre ma. ¶ Opꝫ igit' dici ꝙ diuersa media sunt pmoꝝ ꝯrioꝝ: & hoc est necessariũ: & ẜm pdicta pme differẽtie essent disgre gatiuũ luminis & cõgregatiuũ: hec eni dñe pme sunt querẽ de per q̃s media ꝯstituant' ẜm cõpositionẽ. Quecũq; ṽo sũt vere & simpl'r ꝯria in genere aliquo: illa non sunt cõposita ex aliquo medioꝝ suoꝝ. Necessariũ est eni ꝙ illa que sũt i eo dem gñe cõposita cõponant' ex incõpositis & simplicibus eius dẽ generis: aut ꝙ maneãt icõposita & simplicia. Illa ṽo que sunt priora ꝯria sunt incõposita siue nõ cõposita ex inuicẽ: & ideo sunt pncipia alioꝝ. Sed que sunt media: aut oia sunt cõposita: aut nullũ cũ vna. & eadẽ rõ sit de oibus que supra di cta est: ꝙ. vꝫ. medium est in qð primũ venit id qð mutat' q̃ in extremum: ꝯstat autẽ hoc eẽ falsũ ꝙ nullum medium sit cõpositũ. Habit' hoc ergo eẽ veꝝ ꝙ oẽ mediũ cõpositum est ex eiusdẽ generis extremis: ex ꝯrijs eni per cõpositionẽ sit aliqd: & ideo trãsmutatio sit prius in mediũ q̃ in extremũ: medium eni erit vnicuiq; ꝯrij aut maius aut min': eo ꝙ nihil per eq̃litatẽ cõponit' ex ꝯrijs: qa si aliqd per eq̃lita tem extremoꝝ cõponeret': illud ẜm equales virtutes habe ret ꝯria: & cũ nullum equal'r dominet' sup alteꝝ eẽt illud cõ positum icorruptibile. ¶ De hoc aũt dixim' in libro scđo perigeneseos. & ostẽdimus incõueniẽtia que sequunt' ad di ctũ eius qui dicit medium ex eq̃libus cõstare extremis: me diũ ergo est & maxime mediũ motus & ꝯrioꝝ ꝙ sꝫ magis & minus habꝫ ꝯria extrema. Mediũ eni mot' semp vnũ ex tremũ hꝫ in accipiẽdo: & alteꝝ in abijciendo: & id qð habet in accipiendo ẜm virtutẽ fortiorẽ habet': q̃uis in pn' mot' & iuxta pn''' minus habeat ẜm formã. ¶ Oia igit' que sunt media sic sunt cõposita: sicut eni diximus qeqd est vnius qdẽ magis: alteri' ṽo min' est cõpositũ: & est in illis quoꝝ dĩ eẽ: ita ꝙ sit vnius qdẽ magis: alterius ṽo minus. qa ṽo inter ꝯria eiusdẽ generis imediati non sunt diuersa priora: eo ꝙ pme dñe vnius gñis nõ sunt nisi due: tunc opꝫ ꝙ oia media sint ex duobus ꝯrijs primis que sunt media eiusdẽ gñis: pro pter qð ẽt subcõtraria siue ꝯria iferiora cõtẽta sub primis & media opꝫ eẽ ex ꝯrijs primis. ¶ Dico autẽ ꝯria inferiora q̃ nõ sunt pure pma: sed sunt iuxta pma vt salsus & pinguis in saporibus sunt iuxta amaꝝ & dulce. Palã igit' ex dictis est ꝙ oia media sunt in eodẽ genere cum his quoꝝ sunt media & ꝙ omnis media componuntur ex extremis.

Margin notes, left column: Tex.cõ.13. — Cõpositio medij ex extremis dupl'. vi de i xi libro 13.4. celi cõ 26. — 2.de gña. & cor rup.l.c. 43.& 49.

¶ Cap.10'''. De oppositione differentiarum primarum que sunt in eodem genere.

Iuersum ṽo spẽ est ꝙ ab aliquo est diuersum: ita ꝙ ipsaꝫ sue diuersitatis cãm hꝫ ab ea dña que facit diuersitatem diuidẽdo po''' gñis: & opꝫ vt hoc qð sic per diuisionẽ diuersificat' sit ambobus diuersis: & hoc est sic si dicã ꝙ hoc ge nus aial per diuisionẽ diuersum est spẽ: opꝫ ꝙ ambo diuidẽtia ipsm sint aialia: sectum est igit' ꝙ in eodeꝫ gñe sint q̃cũq; diuersa spẽ sic per diuisionẽ ab vno gñe pdie runt. ¶ Tale nãq; hoc voco genus qð ambobus diuidẽti bus vnũ & idẽ dĩ per pdicationẽ eẽ: & nõ ẜm accñs hñs pote state dñam diuisiuã gñis & cõstitutiuã spẽi: siue illð generis sit sicut mã i cui' ptãte est act': siue sit aial sicut forma cõis q̃ ni hil distinguit: sed per dñas in spẽs determinat'. ¶ His enim duobus modis sumit' genus pprie. vt in 5° huius sapie lib. de terminatũ est. ad diuersitatẽ eni nõ sufficit ꝙ diuersum nõ sit nisi aliqd cõe pdicatũ de ipsis: sꝫ opꝫ ẽt adesse alið vtriq; ꝙ facit diuersa eẽ sꝫ actũ: & ista diuersa opꝫ eẽ hoc aial ipꝫ qð est cõe nõ ẜm eẽ: sed ẜm rõnẽ pdicati sobalis. opꝫ eni eẽ hoc qdẽ equũ per equi dñam: illð aũt hoiem per dñam ꝯstituti uã hois: pp qð ẽt hoc ꝙ est genus est cõe sic diuersoꝝ ab in uicẽ ẜm spẽm: & qñ vtrũq; accipit' ẜm se diuisum: tũc hoc q dẽ est tale aial: & illð tale & nõ sunt vni' spẽi: sicut si hoc qdẽ sit equus illð ṽo hõ. ¶ Et ex hoc cõcludit' ꝙ eadẽ dña que sic diuidit genus est ipsius gñis diuersitas. Dico eni gñis dif ferentiã esse illud qð facit diuersitatẽ in genere illo in q̃tuꝫ facit diuersum: sed hoc eẽ idẽ genus determinãdo & finien do vt actus determinat & finit potẽtiam generis: & hec dña pro certo est ꝯrietas illa pma que diuidit genus: hoc autẽ palã est ex inductiõe. oia nãq; quecũq; genera inducant' di uidunt' per aliq̃ prima & maxime distãtia & opposita: sicut cum dico aial rõnale & irrõnale. lꝫ eni hoc qð dico irrõnale priua tio q̃dã sit: tñ ẜm intellectũ dicit illã nãm in qua cõueniunt oia illa sup que abundat hõ per rõnẽ: & sic dicit q̃dã poten tiã vlterius diuisibilẽ: donec stabit in vna specifica que for te inoiata est: sicut & in superioribus hui' sapiẽtie determi natũ est. ¶ Ostẽsum est aũt paulo ante ꝙ ꝯria sunt in eodẽ genere: dña eni finalis maxie distãtiũ ẜm extẽsionẽ vnã po tentie generis est ꝯrietas. oïs aũt dña que est spẽs faciens differre est aliqd & alicuius generis: & hoc idẽ est genus qð est equal'r in ambobus spẽ differentibus: & ex hoc sequit' ꝙ oia cõtraria sunt in eadẽ coelemẽtatiõe cathegorie q̃cũq; sunt cõtraria spẽ dña & nõ genere. ¶ Differẽtia eni spẽ sũt ab in uicẽ maxime dña: & hoc qdẽ non hñe genere dña vt color & sapor & huiusmõi. & iõ cõpatiant' se adiuicẽ: nec hñt nãm ad inui cem ẜm cuius extẽsionẽ maxie distent: sicut iã in añbabitis di ximus. ¶ Spẽ eni differentiũ est dña finalis que maxia est & talis diuersitas nõ sit eoꝝ que sil' sunt adiuicẽ in subiecto vno: opꝫ igit' ꝙ dña talis sit ꝯrietas. hec eni est diuersa esse spẽ ea que in eodẽ sunt genere hñe ꝯrietatẽ que sunt vlteri' indiuidua per dñas: sicut sunt spẽs spẽalissime que vlteri' non diuidunt': quecũq; eni spẽs subalterne accipiunt' ille nõ sũt distincte per vltimũ actũ: & iõ nihil determinãt: sicut nec gen': & ideo ille dñe nõ sunt vltime: sed sunt permixte potẽtie ge neris. ea ṽo quecũq; sunt oino idiuidua entia sic particula ria nullam hñt differẽtiaꝝ ꝯrietatem: qa non differũt nisi p mãm: oẽs autẽ ꝯrietates sunt in diuisiõe vltimaꝝ dñarũ: & in medijs que sunt inter illas: sicut in pcedẽti capl'o dictum est: & hoc sit in spẽbus vltimis priusq̃ veniat' ad idiuidua particularia per solã mãm & accidẽtia dña. ¶ Ex his palã est ꝙ si aliqd diuersoꝝ specie accipiat' in genẽ aliq̃ illud nec

Margin note, right column: Tex.cõ.14.

idē nec diuersū est aliqd̄ id̄ qd̓ noīatū est gen⁹ eius. ⁊ hui⁹
causa est: q̄a genus nihil distīguit nec diffinit: ⁊ sic nec facit
idē nec diuersum: ⁊ hoc eq̄ualr̄ est oīuz specieꝝ ꝯuenientiuz
in vno genere. ¶ Mā̄ eni ostēdit ⁊ cognoscit negatione for-
me que est p̄mo: genus aūt est vt mā̄ eoꝝ quoꝝ dr̄ eē gen⁹: ⁊
ideo sicut potētia mā̄e nec idē nec diuersum est ab actu: ita
nec gen⁹ a spe cōstituta in ipso gn̄e. ¶ Nō eni accipit̄ hoc ge
nus sic illō qd̓ dr̄ ab vno primo patre denoiatū: sic dr̄ genus
Heraclitū qd̓ ab Heraclito p̄mo patre incepit. Sz illō vo-
cat̄ hoc genus qd̓ in nā̄ mā̄e est genus ⁊ p̄mū subz: nec dicit̄
genus ab ipsa que nō sunt in eodē genere: ⁊ differūt genere
ab his que sunt in genere eodē: q̄a hoc sic diximus non fa-
ciūt maximā diuersitatē. Specie v̓o differentia differūt ab
eis que sunt in eodē gn̄e. ꝯrietatē eni necesse est eē dr̄iam: et
nō spe differre sed facere ⁊ cōstituere ea que spe differūt: ta-
lis eni dr̄ia nō inest nisi his solū que sunt ꝯtria in eodē ge-
nere. ¶ Differētia aūt ista finalis in omni genere fac̄ diuer
sum: ita q̄ illa diuersitas nō pōt eē in subiecto eodem. Sz ta-
les spēs sunt aut disparate aut ꝯrie. qualr̄ autē dr̄e talis que
disparata sunt sint ꝯrie in supiorib⁹ a nobis determinatū est.

¶ Cap. xi^m. De solone dubiꝝ qōnuz q̄re mascu. ⁊ femina nō
differūt spe: ⁊ q̄re nō ois ꝯrietas facit dr̄iam s̄m speciem.

Tex. cō. 25.

Dubitabit aūt aliqs dubitatiōe ex p̄dictis oc-
casionata: q̄re femina nō differt a viro s̄z spēz
cū masculinū ⁊ femininū videant̄ eē ꝯria eiusꝯ
dē generis: ⁊ sūt diuersa differētijs ꝯrijs: aial
eni masculinū ⁊ femininū nō sunt diuersa spe:
cū tn̄ masculinū ⁊ femininū videant̄ eē dr̄e ꝯ-
rie aialis nō per accn̄s sz per se inq̄tū ē aial. nō eni insūt hoc
aiali per accn̄s vt albedo ⁊ nigredo: sz poti⁹ masculinū ⁊ fe
mininū insunt aiali inq̄tū est aial. ⁊ hui⁹ signū ē: q̄a oē aial est
masculinū vel femininū: lz in qbusdā aialiū spēb⁹ nō sit cō-
pertū sic in anguilla ⁊ in qbusdā paruis pisciculis: ⁊ in qb⁹ nō
nisi femininū inueniē. Sz de his in libro aialiū determinatū
est. ¶ Est aūt alia solo huic qd̓ ⁊ enūciatio que p̄ambula est
ad solonē istius: ⁊ tn̄ fere eadē est isti. est eni gn̄alior ⁊ solu-
tio ipsi⁹ dic̄ cāz ex qua determinat̄ de masculino ⁊ feminino
particulariter mota qō: ⁊ hec est qō qua q̄rit̄ q̄re est q̄dā ꝯ-
rietas que facit alia ⁊ alia: sive diuersa ⁊ diuersa spe: ⁊ q̄dā
est ꝯrietas que hoc nō facit. ¶ Cū eni diuidit̄ aial per gres-
sibile ⁊ volatile iste dr̄e ꝯrie sunt ⁊ faciūt diuersa aialia spe:
albū aūt ⁊ nigrū eē aial nō facit diuersuz eē spe: q̄rimus eiꝯ
diuidētes q̄a hoc est iō: q̄a aut ista sunt ꝓp̄rie aialis passio-
nes que sūt gressibilis ⁊ volatilis ⁊ nō illa q̄ sunt albū ⁊ ni-
grū eē: aut hoc est ꝑꝑ aliā cām. Si enim iō est hoc q̄a sūt ꝓ-
p̄rie passiōes aialis: tūc ēt masculinū ⁊ femininū debēt face
re diuersa in spe: q̄a ꝓp̄rie sūt passiōes aialis. hoc aūt falsuz
est. ¶ Opz igit̄ hui⁹ q̄rere cām aliā. Dicem⁹ igit̄ q̄ q̄dā rō
forme dr̄ia eē ⁊ rōnē est spēs imediate educta de suba po^e
generis: ⁊ q̄dā est que nō est talis: sz est spēs ⁊ for^a mā̄e cāta
ex aliqb⁹ passiōib⁹ eius que sunt: aut passiōes p̄ncipioꝝ ge-
nerātiū: aut forte sunt gn̄ātuz ꝯntēs: ⁊ quecūqz qdē sunt rō-
nes formaꝝ que sunt in rōne diffinitiua extracte de genere
sic act⁹ de po^a ille ꝯrietates faciunt diuersitatē s̄m spēm: q̄-
cūqz v̓o sunt ꝯrietates que sunt in supposito inq̄tuz spēm est
cōceptū cū mā̄ ⁊ causant̄ de passiōib⁹ mā̄e sunt accn̄tia ꝓp̄a
vel cōia mā̄e: ⁊ iō s̄m spēs nō faciunt diuersitatē eo q̄ talis
diuersitas nō a mā̄ est sed a forma: ⁊ iō albedo ⁊ nigredo nō
facit hoies: q̄a nō hec sunt hoiuz cōstitutiue dr̄e: nec in ho
minis albedīe dr̄ia specificata est ad nigrū hoiez: nec nomē
spēi est a tali accn̄tali dr̄ia positū: sz poti⁹ ab illa que forma-
lis est ⁊ specifica: cōposit⁹ eni hō est q̄si quedaz mā̄. Sz tamē
mā̄ nō fac̄ in eo verā ⁊ s̄m rōnē dr̄iaz: hoies eni nō sunt ho-
mines ab hoīs mā̄: sed poti⁹ ab hoīs forma: ⁊ hoc est in eis
nō diuisa nisi s̄m accn̄s: hoc est s̄z eē q̄ hz in mā̄. ⁊ iō diuer-
sa q̄dā mā̄lia sūt carnes ⁊ ossa ex qb⁹ ē hoc ⁊ hoc. ¶ Sz hoc
diuersuz in nūero est integrū totuz differēs ab alio toto inte-
gro. Spēs aūt ⁊ forme subales nō sūt diuerse per se. ⁊ hui⁹
cā est: q̄a mā̄lis ꝯrietas nō est in rōne dicēte formā dāt̄ sub-
stātiā q̄ est spēs: sz hoc demōstratū est vltimū integrū indiui-
duū qd̓ in mā̄ cōceptū est sic callias. Callias eni est rō ⁊ for^a
quedā cōcepta cū mā̄: ⁊ sicr̄ alb⁹ hō si callias est alb⁹: pz igit̄
q̄ s̄m accn̄s mā̄e est hō alb⁹: sicr̄ aūt est hoc in his q̄ s̄m rō-
ne nō ꝯcipiunt mā̄m si in mā̄ sensibili accipiant. ereus eniz

circulus ⁊ ligneus nō differūt spe circuli: sz ꝑ mā̄m tn̄. Sicr̄
aūt ⁊ triāgulus ereus ⁊ circulus ligneus qui differūt spe nō
est hec diuersitas ꝑꝑ mā̄e diuersitatē: sz poti⁹ iō q̄a in rōne
spēi ⁊ forme trianguli ⁊ circuli inest dr̄iaꝝ ꝯrietas que diui-
dūt figurā ⁊ cōstituūt s̄z spēm triāgulū ⁊ circulū q̄n diuidūt
figurā trilateralē ⁊ rotūdā. Tn̄ forte aliqs q̄ret vtrū mā̄ fa-
cit diuersitatē spēi q̄n ipsa est diuersa s̄m spēm aut nō: aut si
facit aliq̄n diuersitatē spēi ⁊ aliq̄n nō: q̄a qdam dixerūt q̄ in
mathematicis qdē non facit diuersitatē spēi q̄n est diuersa
s̄m spēz vt in circulo ligneo ⁊ triāgulo ereo: q̄a illa nō reci-
piūt mā̄m in sua diffōne. aliq̄n aūt facit sic in p̄dictis q̄ cōce-
pta sunt cū mā̄ ⁊ mā̄ cadit in diffōne ipsoꝝ. ¶ Nā si q̄rat̄ q̄-
re hic equus ab hoc hoīe diuersus ē s̄z spēz: forte cā sumit̄
eā ex forma q̄ ex mā̄ cū rō talis sit ꝯcepta sic cū mā̄ sic in an-
tehabitis in 6° ⁊ 7° hui⁹ sapiētie li. determinatū est. aut eni hec
ꝯrietas est iō: q̄a ꝯrietas dr̄iaꝝ equi ⁊ hois cadit in rōne dif
finitiua ipsoꝝ: ⁊ mā̄ sola nō est hui⁹ aliq̄ cā: nec ēt mā̄ cū for-
ma fac̄ hoc: sz forma sola q̄ q̄a cōcepta est cuz mā̄. iō recipit̄
mā̄ in diffōne: sz tn̄ ipsa non est aliq̄ cā diuersitatis sic vide-
mus in planiorib⁹ exēplis albi hois ⁊ nigri equi diuersitas
est s̄m spēm: sz hoc nō est inq̄tū hic ē alb⁹ ⁊ ille niger: ⁊ hoc
pz q̄a si daretur q̄ ambo eēnt albi equus ⁊ hō: tn̄ adhuc di-
uersi eēnt s̄m spēz: ⁊ ex hoc pz q̄ accn̄tia que sūt ex mā̄ ⁊ ipsa
mā̄ nō sūt cā diuersitatis. Et hoc habito qōnis supi⁹ īducte
facilis est solo: q̄a vez est q̄ masculinū ⁊ femininuz sūt aia-
lis ꝓp̄rie passiōes sz nō dr̄e: ⁊ iō oē aial est mascu. vel fe. ⁊
aial recipit̄ in diffōne masculini ⁊ feminini: sz nō sūt dr̄e: q̄a
cāntur ab accn̄tib⁹ mā̄e q̄ subijcit̄ gn̄ōni. vn̄ nō sunt dr̄e s̄m
subaz for^e accepte. sz poti⁹ s̄z suas cās sūt i mā̄ ⁊ corpe: ⁊ hoc
pz ꝑ hoc q̄ idē spma sit femia ⁊ mas si ꝯria patiat̄ s̄z calorē
⁊ frigus: sic nos in scia de gn̄ōne aialiuz determinauim⁹.

¶ Cap. xii^m. Q̄ corruptibile ⁊ icorruptibile dr̄nt s̄m genus.

Tex. cō. 26.

Ex his aūt que dicta sūt orit̄ qd̓ nō dissimulādā
quā in isti⁹ libri decimi fine ponemus. ¶ Dixi
mus eni q̄ ꝯria q̄ sunt in rōne forme diuersifi-
cant spēm: ea v̓o que sūt s̄z mā̄z spēm nō diuer
sificāt. Sūt aūt q̄dā ꝯria corruptibile ⁊ icorru-
ptibile: ⁊ mortale ⁊ imortale q̄ a ꝯtrarijs acti-
uis ⁊ passiuis in mā̄ vident̄ cāri: ⁊ iō opz queri vtrū ipa di-
uersificēt spēz vel nō: aut neutruz eoꝝ: sz p̄nt ꝯuenire eidem
spe vel gn̄e: videt̄ aūt statiz q̄ cū icorruptibile dicat̄ s̄z p̄ua
tionē q̄ illa p̄uatio sit in aliq̄ po^a determiata ⁊ nō vniat̄ cuz
aliq̄ po^a que ꝯduci possit ad corruptibile. ⁊ hoc pz ex hoc: q̄a
sic in p̄mo celi ⁊ mūdi ꝓbatū est. icorruptibile est qd̓ hz potē
tiaz ad semp eē: ⁊ corruptibile qd̓ hz po^{am} ad q̄nqz non esse.
¶ Si igit̄ ista sic sint in vno gn̄e nō potest hoc eē nisi altero
duoꝝ modoꝝ. aut eniz sūt dr̄e coequeue in gn̄e: ⁊ sic ex vna
po^a ꝓducit̄ actus semp existēdi: ⁊ act⁹ q̄nqz nō existēdi qd̓ eē nō
pōt: q̄a cū genus designet mā̄z sub po^a q̄ est ichoatio forme
existis: opz q̄ vna eēt rōis ⁊ vniuoca mā̄ ex qua duob⁹ gene
rātib⁹ ꝓduceret̄ id qd̓ hz po^{am} semp existēdi: ⁊ id qd̓ hz po^{am}
q̄nqz nō existēdi: ⁊ q̄ iste due po^e eēnt vnū in radice q̄ nullus
accipit intellect⁹. aut oporteret q̄ illō eēt alio mō sic. vz. q̄ in-
corruptibile nō dicat dr̄iam coeq̄lē corruptibili. ¶ Sz gen⁹
q̄dā sic supradiccim⁹ rōnale dicere gn̄ale q̄dāz ⁊ nō dr̄iam
specificā: ⁊ si hoc mō dicat̄: tūc cū idē sequat̄ q̄ p̄us: q̄a illō
gn̄ale deducet̄ ad dr̄ias specificas per spālissimā aliquā dif
ferētiā: ⁊ sequet̄ idē q̄ prius: q̄a semp in radice p̄ma erit de
signatio alicui⁹ potētie que est idem corruptibilis po^a: ⁊ sic
vnū ichoās s̄m eētiā hēbit corruptibile ⁊ icorruptibile qd̓
absurdū est s̄z nām. Necesse est igit̄ diuersuz gn̄e ⁊ non tn̄
spe eē corruptibile ⁊ icorruptibile. ¶ Qd̓ enim rōne sola cōi
accipit̄: ⁊ nō designat mā̄m in p̄dicto ⁊ realib⁹ inutile ē ⁊ va
nū. Sz tn̄ ea que nūc dixim⁹ vlib⁹ s̄monib⁹ ⁊ logicis dcā sūt
accipiēdo illa noīa corruptibile ⁊ icorruptibile vlr̄ nō refe-
rēdo ad determinatū aliqd. Sz accipiēdo ea in cōitate logi
ca: ꝓut qdā sunt logicis īducti rōnib⁹ qui opinati sūt q̄ ne
cessariū nō sit q̄ corruptibile ⁊ icorruptibile differūt spe: cū
tn̄ s̄m veritatē ēt gn̄e subici differāt. ¶ Dicūt eni illa spe nō
differre: sic nec albū ⁊ nigrū differunt spe: ⁊ isti sunt tā stoici
q̄ ēt Epicuri q̄ dicūt corruptibile ⁊ icorruptibile eē accn̄tia
ex his q̄ aliq̄ sunt in mā̄ vel separata: ⁊ hoc qdē est dcm̄ stoi-
coꝝ. ¶ Epicuri aūt dicebāt corruptibile ⁊ icorruptibile ei-
dez accidere ex hoc q̄ est in mā̄ vel simile mā̄e: sic patuit cuz
de sectis

For^a sola q̄ cū mā̄ ꝯcepta ē.

Op. Stoicoꝝ.

Opi. Epicureoꝝ.

de sectis his in pmo huius sapiētie lib. disputauim⁹. Scd3 hos eni ꝑcipue stoicos qui ponūt ideas idē spē cōtigit esse corruptibile ⁊ icorruptibile: ⁊ sic si cōcesserimus ꝙ hec duo ad vniuse ꝙ est spēs referunt: sic eni cōtigit ꝙ aliqs hō ē al bus: ⁊ aliqs hō est niger sic sub hoc vniuli ꝙ est hō: ita ɔtin git ꝙ vnus hō est corruptibilis ⁊ aliqs incorruptibilis: sub hoc vniuli ꝙ est hō: ꝙ est vse ad separā ⁊ ad nō separā: ⁊ in singularib⁹ sic cōtigit ꝙ vnus ⁊ idē hō aliqñ est alb⁹ ⁊ aliqñ niger successiue ⁊ nō sic. ita cōtigit ꝙ vnus ⁊ idē hō separ⁹ ē incorruptibilis ⁊ cōiūct⁹ cū ma est corruptibil: s3 successiue nō sic que sunt absurda. ¶ S3 solo dubitatiōis istī⁹ ē s3 ꝑi patheticos ꝙ hax ɔtrarietatū que sūt albū ⁊ nigrū ⁊ cor ruptibile ⁊ icorruptibile: altera qdē inest p accñs sic añ dixi mus. hoc eni per accñs inest quibusdā ā est albū ⁊ nigrū qui busdā: sic ⁊ alia multa isunt p accñs mãe: alia aūt nō est per accñs: sic est corruptibile ⁊ icorruptibile. hec eni nō isunt p accñs. Accñs. n. ɔtingit nō existere: corruptibile autē⁊ dē de necītate cōrūpef: ⁊ sic est de nūero eoꝝ qui est necītate exi stūt in oib⁹ hīs qb⁹ inest. ¶ Si qs aūt dicat ꝙ nō ex necīta te corrūpef: tūc sequif ꝙ erit idē ⁊ vnū spē sic: ⁊ idē ⁊ vnum nūero successiue corruptibile ⁊ icorruptibile. Si eni idē ipз corruptibile ɔtigit nō existere corruptibile vel idē ipm icor ruptibile cōtigit nō existere incorruptibile. hoc eni iā paulo añ demōstrauimus: aut igit hoc icōueniēs dabif: aut o3 di cere ꝙ corruptibile ⁊ icorruptibile sūt suba ⁊ forma: aut idē in suba forme exñs: corruptibile qdē corruptibiliū ⁊ icorru ptibile icorruptibiliū vnicuiqз: ⁊ hoc qdē est verꝫ. ¶ Eadē aūt rō est si dicaf corruptibile eē fm accñs. idē. n. erit corru ptibile ⁊ icorruptibile qd est absurdū. Cū ambo ista q sunt corruptibilis ⁊ icorruptibile de nūero eoꝝ que de necessita te sint existūt: ⁊ sint in rōne formalis diuꝝ. ¶ Igit si corru ptibile ⁊ icorruptibile hūt ɔpositionē fm p⁹ modū ɔtrietatis per se ⁊ nō fm accñs: necē est ꝙ ista gñe diuersa sint non tm spē: sic paulo añ dixim⁹. Palā igit est ꝙ has diuas s3 ac ceptas in vno cōi nō ɔtigit eē spēs quibusdā separatas: sic di xerūt eē stoici: ita ꝙ nō equoce dicaf illud cōe gñis de spēb⁹ separatis icorruptibilib⁹ ⁊ de sensibilib⁹ cōceptis cū mate ria corruptibilib⁹. ¶ Si aūt sic in vno genere vniuoco non cōueniūt corruptibilia ⁊ icorruptibilia multo min⁹ cōueni unt in vna spē: qa diuersa gñe in substātijs plus distāt ꝙ ea que sunt tm diuersa spē: lʒ ea que differant alijs generibus repugnantiam non habeant: quin aliquando possunt eē in subiecto vno sicut in antehabitis ostendimus.

¶ Incipit Liber Undecimus prime phie. Cuius primus Tractatus est de substantia in cōmuni ⁊ diuisionibus eius.

¶ Cap. p⁹. De intentione Libri ⁊ quare theoria ista est to ta de substantia.

Tex. cō. pmi

Ota ista pars theorice de suba est sic sepe dixim⁹. In ista. n. sapiē tia qrunt pn⁹ ⁊ cause sube tāqз vere entis ⁊ pmo ⁊ pncipalr: ⁊ hoc iā in 5⁹ phie sic. hoc tñ aliqd de hoc faciem⁹ rememoratio nē. ¶ Ens igit qd dī de oib⁹: aut ita se ha bet ad oia ꝙ est vniuersum ⁊ totū ad oia: vel ita dī de oibus ꝙ est fm analogiā per pus ⁊ per posteri⁹ pdicatū de ipsis: ⁊ si qdē se habз ad oia entia vt totū ⁊ vniuer sū qdā oia ɔtinēs ɔstat: ꝙ nō oia continet vt coequeua in ipo: s3 qdā sūt in coordinatiōe ɔtētoꝝ añ alia: sic ⁊ in vno ge nere pūt ɔtēta sunt qdā añ alia. ¶ Si ⁊ talis est coelementa tatio vniuersoꝝ sub ente: ita ꝙ ipз sit totū ⁊ vniuersū qb⁹ dā ad alia: sic qdā dixerūt: tūc pculdubio in ista coelemēta tiōe suba est pōr alijs: ⁊ iō loquēdo de ente pmo loquēdū ē de ipsa: sic de ente qd pcedit alia. Si aūt nō sic: s3 fm analo giā pdicaf de entib⁹ ⁊ de vno per pus ⁊ de alio deiceps: siue per posteri⁹: tūc itez per ea q dcā sunt sub ipsa est pmū ens ⁊ vere ens solū: ⁊ sic itez p⁹ loquēdū est de ipsa. ¶ Sil' aūt cū his q dcā sunt itelligēdū est: ꝙ enti a alia a suba ē si de eo ꝙ simplr est loqmur non dicunt entia: s3 dicunt entis qlitates aut mot⁹ aut mēsure aut aliqd aliō: ita ꝙ poti⁹ sūt entis ꝙ entia: ⁊ cū ita sit ⁊ nō sit loquēdū de eo ꝙ est entis nisi deter

Tex. cō. 2.

Tex. cō. 3.

minatū sit de ente: qa sic in septimi hui⁹ phie pn⁹ pbauim⁹ accñtia que nō sunt entia simplr s3 entꝫ nō hūt rōnē in qua recipiaf suba ⁊ rō ipsoꝝ. ¶ Opз igit per hāc rōnē potissime loq de suba. Si qs aūt hāc rōnē non valere dicat ⁊ afferat: oia illa simplr et entia de qb⁹ pdicaf ens quocūqз mō: tunc sequef ꝙ nō albū ⁊ nō rectū eē entia: qa dicim⁹ ꝙ hoc nō al bū qd est linea est ens: ⁊ hoc nō rectū qd ē color ē ens: ⁊ hoc mō entia sūt pūatiōes qd est absurdū: s3 poti⁹ sunt entis eo ꝙ pūatio pp ea qd relingt subm nō est oino nihil s3 est entꝫ. ¶ Si aūt nos loquētes de ente de pūatiōib⁹ nō ops tracta re: tūc ⁊ de alijs q nō sūt simplr entia s3 sūt entis nō tracta bim⁹. S3 de suba q est ens simplr ⁊ absolute. dicim⁹. n. ea q sunt pūatiōes sic eē ꝙ sunt entis: sic est ens qdā nō albū: ⁊ eodē mō oia accñtia entis sunt ⁊ nō entia simplr. ¶ Ampli⁹ nihil alioꝝ pter subaз est separabile: ita ꝙ sint p se separatꝫ ab alijs exñs. Sola aūt suba est separā ab alijs exñs. Igit sola suba est ens pncipale ⁊ simplr. ¶ Et sic itez loquētes de en te loqmur de suba: qa sic alia nō existūt p se: ita nec rōne ha bēt per se absolutā: ⁊ eodē mō nō pñt sciri p se simplr ⁊ abso lute: hoc aūt nō tñ pbat rō ꝙ testimonia antiquoꝝ q in ipo ope sue theorice hoc testificanf. ¶ Cū eni illi dēbēt qrere ō ente qrunt sube causas ⁊ pn⁹ ⁊ elnta: ꝙ nō generalr facerēt tāqз ab ipsa vitate coacti nisi suba pncipalis eēt ens ⁊ sim pliciter. ¶ Ex his igit palā est: ꝙ tota ista theorica consistit circa subaз. Et si qd tāgif in ea de accñtib⁹ hoc nō est nisi i quātū accñtia sūt hui⁹ entis ꝙ est suba. ¶ Cū igit sit a pn⁹ libri tertij hui⁹ sapie de suba in cōi determiatū sit: ⁊ de pnci pijs eius q sunt ptes diffōnis: ⁊ ostēsū sit de po⁹ ⁊ actu que sunt pn⁹ sube: ⁊ sit declaratū ꝙ ipsa est vnū ⁊ nō multa ēt i uestigatū sit de vno ⁊ multo in oib⁹ reb⁹. Restat vt hoc ad partes sube ɔscēdamus. ¶ In vli. n. scire est scire in po⁹ ⁊ si perfecte o3 sciri suba: o3 ꝙ in ptib⁹ in pꝑria nā cognoscaf: ⁊ adhoc faciendū hoc qu añ a pn⁹ exordiri ops inuestigando que sint partes substantie ⁊ que passiones earum.

¶ Cap. 2ᵐ. De diuisione sube in vniuse ⁊ particulare: ⁊ q sit magis suba ⁊ pn⁹ ⁊ de conceptione que est in illis.

Tex. cō. 4.

Unt autē qdā q diuidūt subaз in subaз vlez ⁊ subaз pticulare sine designatā: ⁊ vlez qdē sub stātiā vocāt gñā ⁊ spēs: pticulare aūt vocant q designaf ōnifāta ad sensuз: ⁊ dicūt ꝙ vlia ma gis sūt sube ꝙ pticularia: ⁊ dicti eoꝝ cā ꝙ ge nera dicūt eē subas: ⁊ dicūt ꝙ hec sūt pn⁹ ⁊ sub stātie alioꝝ. Oē. n. qd ē pn⁹ eē ⁊ scie alteri⁹ est pncipali⁹ illo: gña aūt se hūt ad alia ꝙ sunt pn⁹ eē ⁊ scie alioꝝ sicut di cunt: ⁊ iō gña dicunt subas eē marie. ⁊ eā hui⁹ cā: qa de re bus nō fecerūt nisi logicā inqsitionē: nos aūt iā in multis lo cis obiectiōis istī⁹ ōndim⁹ imperfectionē: qrñ id elntuз qd est oā ⁊ nō gen⁹ s3 oā simpliter: ⁊ po⁹ que cū actu cōplet esse ⁊ accñ dit huic nāe ꝙ sit vniuse: ⁊ ꝙ sit gen⁹ ⁊ ꝙ sit spēs: ⁊ hec oia plano sunt per supradicta in 5⁹ hui⁹ sapie libro: ⁊ iō etiā ostendimus ꝙ nullū vniuse ⁊ suba in eo ꝙ vle est. ¶ Et ideo sunt antiqores his alij q mag⁹ dicunt eē subas res pticula res: ⁊ hoc dicūt ēt eē pn⁹ subaꝝ: sic ignē ⁊ terrā: ⁊ cetera hui⁹ ⁊ nō dicunt ꝙ suba sit ⁊ pn⁹ cōe genus qd ē corp⁹. ¶ De ho rū autē disputatiōib⁹ adiuicē satis in pmo li. hui⁹ sapie de terminatū est. ¶ Stoicoꝝ eni tota schola ōndit vlia esse pn⁹ ⁊ subas reꝝ. Epicureoꝝ autē secta que antiqor oib⁹ est magis elegit particularia: ⁊ sensibilia esse pn⁹ ꝙ vlia: qa lз hec secta in multis errauerit: nō tñ in hoc errauit quin vi deret ꝙ vniulia colligunt ex pticularib⁹ cū ex multis p me moriā acceptis vna sit vniulis acceptio. ¶ Intellect⁹ aūt est qui sic ex pticularib⁹ agit vniuse: ⁊ iō vniuse ɔño est pticu lare: ⁊ iō nō pōt eē pn⁹ ipsiꝫ nisi logice accipiaf fm intētio nes reꝝ: ⁊ nō fm res ipsas. ¶ Sic. n. dicim⁹ vniuse ē ai pti culare ⁊ pn⁹ eē ad ipm: fm veritatē tñ ita se hз ꝙ si ipa natu ra accipiaf ad quā refert diffō illa est vnū illud qd est poten tia diffinita ⁊ determiata ad actū: tunc pculdubio illi⁹ sunt pn⁹ potentia ⁊ act⁹: ⁊ mā qdē nihil est de eē nec de pncipijs eius nisi sub po⁹ que est forme icboatio designetur: ⁊ sic dest gnaf per gen⁹: ⁊ hoc mō gen⁹ est pn⁹ esse ⁊ sube ⁊ dita est de signatio act⁹: ⁊ spēs est totū esse spēi: ⁊ fm hunc modū diffō data per genus ⁊ dītam dīc potētiā ⁊ actū ⁊ māз ⁊ formaз: sic nos in añ habitis ostēdimus: ⁊ hoc mō eadē sunt pn⁹ eē ⁊ sube que sunt pn⁹ scīētie: sed alr ⁊ alr accepta: hoc aūt mō

Nō qdo diffō data p gen⁹ et ditā dīc po⁹ ⁊ actū ⁊ māз ⁊ formam.

nō pcesserūt q dixerūt gnā eē magis subas ⁊ pn̄ᵃ: sʒ potiꝰ intētiōes cōes fm ꝙ cōes sunt dixerūt eē separatas p se ⁊ non p intelliḡm: ⁊ iō nō dicunt̄ in istis habuisse nisi ꝯsideratione logicā: ⁊ iō sunt decepti. hoc.n.mō diffōnes logice sunt ex intētionibꝰ cōibꝰ in qbꝰ itellectꝰ agit vl̄itatem: ⁊ sunt vane oēs: ⁊ tāto vaniores q̄to intētiōes ille p se a stoicis ponunt̄ eē cōmunes ⁊ sepate: cū nec cōes sint nec sepate nisi inq̄tū itellꝰ agit in eis vniuslitatē ⁊ separtiōez. ¶ In mō igit̄ pncipiorum sube Epicurei meliores sunt stoici lʒ errauerint in ipā substātia pōnis: qa pn̄ᵃ entis vt est ens est sine sube vt est suba nō sunt ignis ⁊ aqua: sed potius ea que a nobis sepius determinata sunt in prehabitis istius sapientie.

¶ Cap. 3ᵐ. De trimēbri diuisiōe sube in corruptibilē mobilē ⁊ in icorruptibilē mobilē: ⁊ in eā q̄ est separata: ⁊ est in eo digressio d̄clarās qualr diuter vtunt̄ causis phicꝰ ⁊ pm̄ꝰ phs.

Tex.cō.5.

Substātie vere vera diuisio est ꝙ diuiditur in tres qa sube tres sunt. ¶ Diuidit̄ enī primo suba in eā que est sensibilis: ⁊ in eā que est insensibilis. Sēsibilis aūt diuidit̄ in eā que ē corruptibilis: ⁊ in eā que est icorruptibilis: isensibilis aūt d̄r imobilis que suas iferius hēbit diuisiones: ⁊ sic sunt tres in rōi sensibilis ⁊ icorruptibilis: sed mobilis ⁊ sensibilis corruptibilis: ⁊ mobilis ⁊ isensibilis: ⁊ imobilis separata: ⁊ de oibꝰ his opʒ nos determiate fʒ modū ⁊ ppiletatē huiꝰ sapiētie. oñdemus.n. que est imobilis ⁊ separata: ⁊ qualr ipsa est pn̄ᵐ mobilis sube ⁊ icorruptibilis: ⁊ oñdemus qualr imobilis separata p motū sensibilis ⁊ icorruptibilis est pn̄ᵐ sube sensibilis ⁊ mobilis ⁊ corruptibilis: ⁊ in hoc erit opis huiꝰ ꝙ sapia vocat̄ finis ⁊ cōplemētū: quia tūc scimus pfecte ens verꝫ ⁊ in se ⁊ in ptibꝰ: ⁊ fm pprias passiōes ipsiꝰ. Subaꝝ igit̄ vna qdē est sensibilis ⁊ illius diuisio est ꝙ alia istiꝰ sube ps est sempiterna: sicut celū ⁊ oia que in celo cōtinent̄. Alia aūt eiꝰ ps est corruptibilis: ⁊ has duas substātie ptes: oēs ēt paꝝ itelligentes eē ꝯfitent̄: qa per sensum ꝯuincunt̄ has duas eē subas: sensibilis autē corruptibilis ē vt plāte ⁊ aialia: alia aūt ps cōdiuidēs subam cū ista: sicut diximus est sempiterna: ⁊ huiꝰ sube elēta sumere necīum est in hac sapia: siue vnū sit illud elēntum: siue sunt multa elēta ipsius. Quia.n. in phicis sumpta sint elēta eiꝰ que est mobilis: nō tn̄ sunt sumpta put ipsa est suba: sed put ipsa est mobilis. Sed nos sumemꝰ hic elēta eiꝰ put est suba siue a pᵒ formali ⁊ vltimo fine. ¶ Has duas enī causas hec sapia cōsiderat pp̄rie: in phicis aūt mām ⁊ efficiētē ꝯsiderauimus: et si de forma aliqd diximus hoc nō fuit nisi de forma mobili ⁊ de fine put finis est terminus motꝰ mouētis. hoc aūt efficientē pᵐ ⁊ per se oñdemus eē vlem finē: ⁊ ꝙ ab ipso fluunt oēs sube mobiles: ⁊ ꝙ ipse est sicut dux exercitꝰ ad vniuersuz. hoc enī est ppriū istius sciē: ⁊ hoc mō nō accipiemus aliqd a scia nāli: q̄uis aūt ibi per motū oñderimus pmuz mouēs eē imobile: nō tn̄ oñdimus ipʒ put ipm est cā vniuersi eē et forma ⁊ finis: ⁊ hoc mō inuestigabimus hoc pmū motorem: vñ pʒ ꝙ ista theorica multū sup phicā contēplationē ē. Nec est dōm sicut qdā dixerūt: ꝙ. vʒ. de causis ⁊ pncipijs mobilis sube tractet tā metaphysicus q̄ phicus: sed metaphicus in eis dicat pp qd: ⁊ phicus accipiat qa: si enim phicus acciperet a metaphico: opoitrret ꝙ phica subalternaret̄ pme phie qd a pn̄ᵒ huiꝰ sapie falsuʒ eē oñdimus: nec ēt est dōm sicut qdā alij dixerūt ꝙ phicus cōsideret efficientē ⁊ mām: ⁊ metaphysicus formā ⁊ finē: qa lʒ nos in 3ᵒ huiꝰ sapiētie lib. iā ostēderimus ꝙ pmus phs pncipalr cōsiderat formā ⁊ finez: per que demi at fm ppiletatē sue sapie eo ꝙ ille marie faciūt scire: tn̄ tā phicus q̄ metaphicꝰ cōsiderāt oēs q̄tuor cās. ¶ Sʒ phicus cōsiderat eas put sunt pnᵃ mobilis: pmus aūt phus reducit efficientē in formā pmā ⁊ finē vltimū: ⁊ sic ipse est cā vniuersi esse ⁊ forma ⁊ finis: ⁊ si accipiat̄ per motū pma causa hoc nō est vt sciat̄ inq̄tū est mouēs tale motuʒ: sed potiꝰ inq̄tū ipse ambit virtute ⁊ forma sua mobile ⁊ motū qd est instrm̄ fluxus totius entis ab ipso: ⁊ hoc modo nō cōsiderat ipm phicus. ¶ Tertia vō suba est imobilis oino ⁊ hāc qdā dicūt eē separabilē: ⁊ est rō eorum: qa qcquid est coniunctū materie subiacet potētie: ⁊ cum omnis potētia determinet̄ ad vbi vel ad formam: opʒ necessario ꝙ omne qd est cōiunctum materie subiaceat motui locali vel motui locali simul ⁊ motui ad formam. Et si cōsiderō cū mā cā est mobilitatis

Idē Auerro co. in pūti cō. ⁊ 3. met. cō. 3.

Qualr physicus ⁊ metaphysicus oē genus cause conside rat.

erit separatio a mā causa oppositi: ꝙ est imobilitas p se ⁊ p accidens. hec igitur causa est istius diuisionis.

¶ Cap. 4ᵐ. De diuisione substātie separate ⁊ de his que cōueniunt substantie sensibili.

Tex.cō.5.

Hanc aūt imobilē subam qdā sunt in duo diuidētes. Alij aūt in vnā nām ponūt eam eē eo ꝙ ideales spēs ponūt in eadē nā cū mathematicis. Alij aūt solū dicūt eē mathematica de numero separaꝝ subaꝝ: ⁊ illi qdē qui in duo diuidūt sunt ploniċi qui ponebant ideas ⁊ mathematica pnᵃ eē sensibiliū: ⁊ vtraqꝫ dicebāt eē separata tā ideas q̄ mathematica. ¶ Illi aūt qui in vnā nām ista reduxerunt sunt Pithagorici q sicut eos mathematicos oium pnᵃ eē dixerūt: ⁊ hec eē separata. Illi aūt q sola dixerūt eē mathematica fuerūt qdā de discipulis Platonis qui dixerūt phica cōponi ex mathematicis eo ꝙ pūcti fluxus facit lōgitudinē: et additio linee ad lineā facit supficiē: ⁊ addita supficies supficiei facit corpꝰ. ¶ Et sic cōponi dicūt sensibilia ex mathematicis sepatis: sed ille sube qdē que sensibiles sunt phice sūt eo ꝙ cū motu sunt: phicus aūt oia cōsiderat q̄ sunt cum motu: ⁊ iste oino sunt diuerse a sepatis: vt dicūt eo ꝙ nullū pnᵐ hñt cōe cū separatis: sʒ potius separa sunt pnᵃ istaꝝ: ⁊ iste sunt pncipiāte sube. ¶ Sēsibilis aūt suba est illa q̄ mutabilis est: ⁊ sicut sepe diximꝰ ois mutatio q̄ est ad formā ē ex oppositis vel ex medijs iter opposita: qa mediū cōparatuʒ extremo est extremū: sʒ aūt mutatio sit ex oppositis: nō tn̄ ē ex oppositis oibꝰ qbuscūqꝫ cōtingit: sed potius ex oppositis per se ⁊ nō per accns. ¶ Cū.n. dico albuʒ ⁊ nō albū sunt opposita: nō est qdlibet nō albū oppositū albo: qa vox est nō albū: ⁊ tn̄ nō opponit̄ albo. Sʒ mutatio est ex nō albo qd ē ꝯriū albo: ⁊ silr est in alijs: ⁊ si sic mutatio ois est de ꝯrio in cōtrariū: sicut diximꝰ in pmo phicoꝝ: necē est aliqd subijci illis ꝯrijs ꝙ sit subm mutatiōis: ⁊ hoc est tertiū qd est mā. ⁊ huius rā est ꝙ ꝯria nō trāsmutant̄ adiuicē: ita ꝙ sint subiectū trāsmutatiōis: sʒ sūt trāsmutatiōis termini. Et ipsa trāsmutatio fluxus qdā est ꝯrioꝝ. ¶ Ampliꝰ vnū qdez ꝯrioꝝ ad qd est trāsmutatio manet. aliud aūt ꝯrioꝝ a quo est trāsmutatio nō manet sʒ abijcit̄. Subm aūt qd tertiuʒ est sub vtroqꝫ cōtrarioꝝ manet idē: opʒ igit̄ aliqd eē tertiū pter ꝯria ⁊ hec est mā. ¶ Sūt aūt trāsmutatiōes si fm genera in qbꝰ sūt diuidant̄ q̄tuor. sunt.n. q̄dā in qd siue in suba: q̄dā aūt in q̄litate: ⁊ q̄dā in q̄titate: ⁊ q̄dā in vbi. Illa aūt que est in hoc siue in suba est illa que est gnātio simplr vel corruptio simpliciter. Ea vō que est in q̄titate est augmētuʒ vel decrementū. Illa aūt q̄ est fm q̄litatē est alteratio: q̄litatē autez in cōi vocamꝰ passionē. Et ea que est fm vbi vocat̄ ferētia siue latio siue loci mutatio: ⁊ opʒ ꝙ in ꝯrietate sint mutatiōes singuloꝝ si sunt recte: ⁊ iō in oibꝰ illis necesse ē trāsmutari materiā: q̄ fm valorē siue fʒ poᵃᵐ possit in ambo cōtraria. hec enī oia cōueniūt illi sube quā sensibilē vocamus. ¶ In oibꝰ aūt his modis trāsmutatio fm locū est a generāte ⁊ causante formā: sicut oñsū ē in. 8. phicoꝝ. ¶ Et in oibꝰ his attēdēdū est ꝙ ens d̄r duplr sicut diffiniemus in 9ᵒ huiꝰ sapie libᵒ. Dicit̄ enī ens fm poᵃᵐ ⁊ ens fm actū: ⁊ oē ꝙ his trāsmutatiōibus trāsmutat̄ trāsmutat̄ ex ptāte entis in ens actu: ⁊ iō in oibꝰ talibꝰ duabꝰ trāsmutationibꝰ sunt q̄tuor termini: sicut pʒ in generatiōe ⁊ corruptiōe. Est.n. corruptio ex actu ente in ptāte ens: ⁊ gnātio ecōtra. ⁊ sunt isti termini q̄tuor fʒ rōnē terminorum: tres tamē fm rem: ⁊ ideo quidem in vna transmutatiōe duo sunt termini tn̄ fm rem ⁊ rationez. in duobꝰ autem quatuor fm rōnem: sed tres ad minus fm rē: qa cōtrariū alterū priuatione designat̄: ⁊ si materia designat̄ cū potētia priuata actu: tūc sunt duo pncipia motus siue trāsmutationis tn̄. ¶ Si autē accipiat̄ vt subiectuʒ amboꝝ: tunc sunt tria: sicut ⁊ hic ⁊ in physicis dcm̄ est. Sic igit̄ omne qd trāsmutat̄ trāsmutat̄ ex potestate ente in actu ens: sicut ex albo potestate in actu albū est alteratio: ⁊ silr ē in augmēto ⁊ decremento ⁊ in omnibus alijs: dico autē ex potestate ente in ens actu: quoniam proculdubio verum est ꝙ non solum fit transmutatio ex nō ente fm accidēs: sed etiam fit ex ente in ens: id eniʒ ex quo fit transmutatio est non ens fm accidens: ⁊ hoc est non simpliciter non ens: sed inquātum est subiectum priuationi ⁊ potētie eius ad qd est trāsmutatio: ⁊ hoc est ens in potentia ex quo fit ens in actu.

Tex.cō.6.

Tex.cō.7.

8.phi.t.cō.52.

Tex.cō.8.

¶ Cap. 5ᵐ.

¶ Cap. 5m. Qꝫ ſm ea que dicta ſunt ſoluuntur dubitationes antiquorum.

Tex. cõ. 9.

Et hoc qdē oēs antiqui de phyſicis loquentes dicere intēdebāt: ſed exprimere nō ſciuerunt: hoc enī qđ ſic dicimus vnuȝ ens in po° ex quo fit omne qđ fit. Et eſt illud vnū qđ Anaxa. intēdit qñ dixit oīa eſſe vnū mixtū ex oib⁹: ⁊ ex illo fieri oē qđ fit: nō enim oē qđ fit ex illo fieret niſi in ipſo eēt aliquo mō inchoatio formaꝝ oium cum ꝓuatione actus: ⁊ hoc non vocauit ipſe priuationē ſꝫ latentiaȝ. ¶ Sed multo dignius eſt ꝙ dicamus oīa ſic ſimul eē in prima mā ſm potentiā ⁊ priuationē ꝗ ꝙ dicamus oīa ſimul eē ſm actū ⁊ latere: hoc etiā eſt qđ Empedocles dicere voluit per mixturā elementoꝝ q̄tuor ex qua oīa fieri dixit. ¶ Silr autē ⁊ hoc idē dicere intēdit Anaximāder qui poſuit infinitū ex quo fierent oīa pp materie ad qđlibet qđ fit ex ea identitatē. Similr aūt hoc eſt qđ Democrit⁹ ait nobis oīa eē poteſtate in ꝑmo mālī ꝑncipio qđ eſt athomi: ſed non erant actu oīa ſm potētiā niſi ꝯcederetur ꝙ eſſent ꝯtinuata cuȝ materia oīa. ſed hoc nō ꝯcedit. ¶ Dicebat enī hoc gñationem nō eſſe niſi ꝯgregationē ⁊ ſegregationem: ⁊ ideo dixit oēs figuras ⁊ ſitus ⁊ ordines athomoꝝ potentia eē quo ad nos: qa ſic vel ſic nobis apparent in his vel illis formis cuȝ nō ſunt ſic ſm actum: qa nō ſunt niſi ꝯgregatio ⁊ ſegregatio que formas ſm actū ſpecie differentes nō faciunt: ſꝫ videant eas facere quo ad nos: ſꝫ ergo ea que dicta ſunt oīa quecūqꝫ tranſmutant hñt mām: ſed nō vnā ⁊ eādē hñt propriā mām ſed poti⁹ diuerſam: ſicut in antehabitis oñdim⁹.

Tex. cõ. 10.

¶ Quedā āt que ſunt de nūero ſempiternoꝝ: ⁊ hec ſunt quidē quecūqꝫ nō ſunt genita: ſed ſunt mobilia ferentia ſm locū: ſed q̄uis iſta gñonē nō habeant: habēt tñ po° ad vbi ⁊ vbi: ſiue vnū ⁊ vnū qđ idē eſt. ¶ Patet ergo ꝙ ſic loquēdo de ſenſibili ſuba oīs dubitatio ſoluitur antiquoꝝ: ⁊ oēs intēderunt hoc dicere: ſicut diximus: ſꝫ verbis ꝓprijs exꝑmere nō valerēt.

Tex. cõ. 11.

¶ Dubitare tñ pōt adhuc aliquis ex quo nō ente fit generatio cū dicimus gñationeȝ fieri ex nō ente: triplicitter enī dicit nō ens ſicut in alijs locis dixim⁹. ¶ Dicit enim nō ens qđ abſolute nihil eſt: ⁊ ſꝫ hoc conueniunt oēs phi ꝙ ex nō ente nihil fit oīno. ¶ Dicit etiā nō ens priuatio in genere que nō ſupponit ꝓpriū ſubiectū: ⁊ ſm hoc iteꝝ nō fit trāſmutatio ex nō ente niſi per accñs: ſicut ſi dicaȝ ex non ente albo qđ eſt dulce fit albū. ¶ Tertio mō dicit nō ens priuatiue qđ relinqt ꝓprium ſubiectū in quo eſt forme icboatio cū act⁹ priuatiōe: ⁊ hoc qdē di nō ens quādo eſt qdē poteſtate ens: ſed nō eſt nō ens cuiuſlibet generis: qa hoc mō fit diuerſum ex diuerſo que hñt dñas ꝯtrarias: ⁊ ſic fit oppoſitū ex oppoſito ſicut dixim⁹.

Nō ens tripľr

¶ Scđm ergo hūc modū nō ſufficit dicere ꝙ ſil ſunt res oēs: ſed latēt ſicut dixit Anaxa. opꝫ ergo ꝙ ꝓdicte res differāt ſm mām: qa cuiuſlibet rei ē mā ꝓpria eo ꝙ nos iā diximus ꝙ mā ſupponit cū forme inchoatione: ⁊ ſicut inchoationes ille ſunt diuerſe: ita ⁊ materie. ¶ Si enī nō ſic dicat eē queremus ab Anax. q̄re res facte ſunt infinite ⁊ diuerſe ſm formas: ſꝫ mā eſt vna in ſe eq̄liter ꝯtinēs oīa. videt enī ꝙ ex vno vno mō ſe hñte ſemp nō fit niſi vnū: ⁊ ſic oīa deberent eē vnuȝ ⁊ nō multa ⁊ infinita per ſpēm ⁊ mām. ¶ Et ſi dicat aliqs cū Anaxagora ꝙ intellectus in eis fecit ſegregationē: videt hoc nihil eē qa intellectus eſt vnus ⁊ ſimplex ⁊ ipermixt⁹: ⁊ ideo nō poteſt eē cā multitudinis ⁊ diuerſitatis. Et iō ſic dixim⁹ cām multitudinis oꝫ ex pte mãe aſſignare ⁊ ex parte po° mālis: qa q̄uis mā ſit vna: ſubīo tñ ipſa eſt facta in actu illud ⁊ nō aliud qđ per ꝓpriā po°m ⁊ formalē inchoationē erat ante ſꝫ poteſtatē. Sic ergo omnis antiquoꝝ ſoluitur dubitatio.

¶ Cap. 6m. De ꝑncipijs ſube ſenſibil' mobil' ⁊ corruptibil': ⁊ ꝙ nō fit niſi ꝯpoſitum ⁊ nō materia neqꝫ forma ſm ſe.

Tex. cõ. 12.

Uiuſlibet aūt ſube mobilis ⁊ corruptibilis et ſenſibilis tres ſūt cauſe ⁊ tria ꝑn° ex qb⁹ icipit ⁊ cauſat eē ipſi⁹ ⁊ ꝑncipioꝝ: vnuȝ qdem eſt cō ⁊ ſpēs: ⁊ dī forma ſiue habit⁹ ſm ꝙ forma eſt formās eē ⁊ rō ſm ꝙ eſt finis mutatiōis ⁊ ſpēs ꝓut ipſum eſt ſuba ad quā refert cō diffinitiua. ¶ Scđm aūt eſt ꝓuatio que qdē eſt ꝑn° ⁊ nō cā ⁊ eſt ipſa in qua eſt icboatio forme cū negatiōe act⁹ ⁊ ꝯplemēti. ¶ Tertiū aūt eſt mā que eſt ſubm mutatiōis ꝓut ſubſtat ꝓuatiōi: ſed id qđ eſt eū loco illi⁹ eſt cū mouēs de quā iſeri⁹ faciem⁹ mētionē: ⁊ ſic ſūt tria qdē ꝑn° ⁊ tres cauſe ſunt: qa q̄rtū qđ ē cā ſm alis in talib⁹ in idē icidit cū forma. Hoc aūt dico ꝑn° ⁊ cauſas ei⁹ ꝙ in talib⁹ fit: qa cū ſit dña iter illud qđ fit ⁊ cām ei⁹: ⁊ ſilr ſit dña inter id qđ eſt ꝑnm ⁊ ꝑncipiatū hoꝝ ꝑncipiorū ⁊ cauſaꝝ nullū fit: qa nec mā fit nec ſpēs ⁊ de ꝓuatiōe conſtat p ſe ⁊ de efficiēte ꝙ nō ſiūt: qa ꝓuatio eſt que in mutatione abijcit ⁊ mouēs eſt nō id qđ mutat. Qꝫ aūt non fiat materia nec ſpēs ſꝫ ſe ſꝫ illa ſūe duo vltima ex quo ⁊ in quo fit trāſmutatio ſic oñdit. Omne enī qđ trāſmutat aliqd id ab aliq̄ ⁊ in aliqd trāſmutat ipꝫ: ab aliq̄ qdē ſicut a ꝑmo mouente: illō vō qđ trāſmutat eſt mā que eſt añ trāſmutationeȝ: ⁊ poſt oēm trāſmutationē relicta: ſicut in ꝑmo de phiſico auditu eſt oſtēſuȝ: id vō in qđ eſt trāſmutatio eſt ſpēs que eſt finis trāſmutatiōis. ſi igit detur ꝙ id qđ fit eſt alteꝝ eoꝝ: ſequit ꝙ ſunt iſta mā. vꝫ. ⁊ ſpēs in iſinitū: ⁊ hoc eſt ſicut ſi dicat ꝙ nō ſolū fit hoc ꝯpoſitū qđ eſt es rotūdū qñ fit ſphera cuprea: ſed etiā fit es: ⁊ fit ipſa rotunditas in q̄tū id qđ mutat necē eſt ſtare in aliq̄ qđ eſt finis ⁊ termin⁹ mutatiōis. Si. n. fiat mā cū oē qđ fit fiat ex mā: oportebit ꝙ mā que fit hēat mām ex qua fit: ⁊ hoc necīo ibit in iſinitū: qa ꝯ illa mā ex qua fit iſta eadē eſt cō: ⁊ hoc ꝓcedit ſine fine. ¶ Silr āt ſi dicat ꝙ fiat forma ſm ſe oportebit ꝙ illō ſup quo fit forma terminet ad aliquā formā: eo ꝙ ſicut iā habituȝ eſt oē qđ mutat ex aliq̄ ⁊ ab aliq̄ ⁊ in aliqđ mutat. ergo forme eſt forma ⁊ hoc ibit in iſinitū: ⁊ hoc facile eſt videre: ⁊ cū hoc ſit ipoſē: conſtat ꝙ nec mā fit nec for°.

Tex. cõ. 13.

¶ Probat poſtea idē ex hoc ꝙ vniuſcuiuſqꝫ ſuba fit ex vniuoco ⁊ ꝯueniēti ſibi in noie ⁊ rōne: ſꝫ forte nomē nō ſit iꝑoſitū. Cuȝ aūt oē qđ fit fiat ex vniuoco ſibi in noie ⁊ rōne: opꝫ ꝙ finis mot⁹ ſit ſpēs q̄ eſt ſil'tudo ꝑmi facientis: ⁊ ꝙ eſt termin⁹ mot⁹ ſiue mutationis non fit per mutationem: ſicut iā oſtēſum eſt niſi forte per accidēs inq̄ntū educitur de potētia. ¶ Similr autē ꝙ ſubijcitur mutatiōi eſt ex quo fit id qđ fit per mutationeȝ: ⁊ hoc fieri non poteſt per mutationem cū ſit ante eam. Qꝫ autem omne qđ fit fiat ex ꝯuenienti ſibi ⁊ noie ⁊ rōne probat per inductioneȝ. Oīa enim que ſunt ſube facte a nā: ⁊ alia quecūqꝫ ſiūt fiunt ex ꝯuenienti ⁊ vniuoco ſibi noie ⁊ rōne: oēs enī res que ſiūt aut ſiūt a nā aut fortuna vel caſu aut authomato hoc eſt per ſe: ⁊ dico per ſe fieri ſicut ea que ſimile ſibi in ſpecie nō habent extra generās. ¶ Inter hec aūt eſt differētia: qa ars eſt ꝑnm in alio: eſt enim ars ꝑncipiuȝ factiuum cū rōne in alio in qđ inducit formā artis. Natura autē eſt ꝑncipiuȝ nō in alio: ſꝫ in eo in quo eſt per ſe ⁊ nō ſm accidēs: ſicut determinatū eſt in ſecūdo de phyſico auditu. hō naqꝫ generat hoiem. Relique vō cauſe que nō ſunt ars ⁊ nā: non tā cauſe ſunt q̄ ꝓuationes haꝝ cauſaꝝ: ⁊ non ſunt cauſe niſi per accidēs: ⁊ ꝓuatiōes ſunt artis ⁊ nature que ſunt per ſe: ſicut caſus ⁊ fortuna: ſꝫ enī hoc ſit in his que ſiūt ꝓpter aliqd: tamē priuat in his ⁊ intētio nature ⁊ artis. ¶ Et ideo forſan iſte caſus vocat eo ꝙ cadūt ab intētione cauſe nālis ⁊ artificialis. Et iō nō eſt neceſſe ꝙ in his querat ꝙ omne qđ fit fiat a ꝯuenienti ſibi in noie ⁊ rōne: cum non habeant cām: ſed cauſe priuationē ſm ꝙ fiunt a caſu ⁊ fortuna. ¶ Scđm aūt ꝙ iſta reducant ad cām artis ⁊ nature ſic fiunt ab vniuoco ſibi noie ⁊ rōne: ſicut in ꝯſequētibus patebit: qđ aūt fit ab arte conſtat ꝙ fit a ſimili ſibi ſm formā: qa domus que eſt in lignis fit a domo que eſt in aīa architecti: ſicut diximus in 7° hui⁹ ſapientie libro: ⁊ cū eiuſdē forme ſm rōnem ſit idem nomē: conſtat ꝙ oīa talia que ſiūt per arteȝ fiunt ab vniuoco. Que aūt fiunt per nām dicunt hoc a nobis que hñt generās vniuocū ſibi ⁊ vniuocam habēt generationē. ¶ In oībus autē talib⁹ ſꝫ generans ſit extra id qđ generat que dicit formatiua: tamē virtus generātis que eſt hꝫ eē in mā ex qua eſt generatio: ⁊ eſt forma ſilis generato ꝑter hoc ſolū ꝙ aliter eſt in generato ⁊ aliter in mā ex qua fit generatio. ¶ In gñato enī eſt ſicut act⁹ perficiens ⁊ dans eē ⁊ rōneȝ ⁊ in mā eſt ſicut artifex in artificiato: hec enim eſt ſicut ars artificis trāſducta per inſtrumēta ⁊ mot⁹ artificis in mām: que mutatur vt accipiat formā artis: ſicut in alijs locis tā in libro aīaliuȝ q̄ in alijs noſtris nālibus libris diximus aīas aīaliuȝ eē in ſeminib⁹ eoꝝ. ¶ Hec ergo forma que formatiua vocatur ſi nomē accipiat idem nomē habebit cuȝ noīe generati eo ꝙ omne nomē a forma imponit: ⁊ ꝯuenientia in forma eſt ꝯ-

uenientia in noie vel rōne: igit̄ ⁊ ista fiūt ab vniuoco. Et cū ea que casu fiunt vel fortuna reducant̄ ad ea que fiūt natura vel arte cōstat: q̄ etiā illa que fiūt casu ⁊ fortuna fm̄ q̄ habent cāuͣ fiunt ab vniuoco. ¶ Ea vō que fiunt autbomato hoc est per se fiunt aīalia gn̄ata per putrefactionē: e de his tū in libris phẏsicis in plurib⁹ locis ondimus q̄ humor putrefactus in eis est: sicut humor seminalis aīaliū: ⁊ calor qui est in eis ⁊ spiritus format̄ virtute stellaꝝ ⁊ celi e loci in quo sunt anguli incidētiū radioꝝ: ⁊ per hāc virtutem hꝫ virtutē formatiuā que est similis formato: sicut forma artis est siꝯ artificiato: hec etiā fiunt a sibi vniuoco: ⁊ sic inductiōe pbatum est q̄ oīa que fiūt a sibi vniuoco fiunt. Et ex ista ppositione cōclusum est q̄ nihil fit nisi cōpositum: e nō forma vel mā: habetur ergo intentio quā promisimus: q̄ cū sint tria principia e tres cause eius qd̄ fit non fit aliquid illoꝝ pn̄cipiorum sed ipsum tm̄ compositum.

¶ Cap. 7m. De differentia trium substantiarū que sunt forma materia ⁊ compositum.

Lec. cō. 14.

Ex his aūt accipit̄ q̄ substātie quidē sunt tres: materia. vꝫ. ⁊ forma ⁊ cōpositū: quarū due sūt cōponentes ⁊ tertia est cōpositū. Hē aūt tres substātie diligenter cōsiderāde sunt: qa nō scit̄ substantia corruptibilis sensibilis de qua hic loquitur nisi his diligenter scitis. ¶ Dicamus igitur q̄ mā vniuscuiusq̄ est cū qua est hoc aliqd ens e apparens. Nā quecūq̄ sunt tactu ⁊ nō cōplātatiōe hec sūt materia ad subm̄ cuius est mā: sicut dicit Arist. ⁊ hoꝝ qdē verborum iste est intellectus: qa quinque accidūt materie ex quibus perfecte cognoscit̄ nā ipsius: quoꝝ vnum ⁊ primū est q̄ accidētia sensibilia sunt quibus subiicit̄ mā ꝑpria vniuscuiusq̄: ⁊ forma nō est subiectū illoꝝ accidētiū sed mā. Et iō materia primo est qdem potētia quāta ⁊ quanta fm̄ actum subiicit̄ sensibilib⁹: ⁊ ideo notitia materie est illud qd̄ in re sentitur ⁊ subiicitur quātitati ⁊ situi ⁊ sensibilib⁹: ⁊ dicit̄ fm̄ hoc materia cū qua est hoc aliquid ens: eo q̄ ipsa est p̄mū principiū indiuiduatiōis: ⁊ cū indiuiduat ens apparēs per hoc q̄ est sensibilis distincta qualitate sensibili ⁊ quātitate: hec igit̄ duo sunt ꝑpria materie. s. q̄ sit cū hoc aliquid inq̄tum est indiuiduans. Et q̄ sit apparēs inquantū ipsa est id qd̄ quātitate ⁊ sensibili qualitate determinat̄ in substātijs sensibilib⁹. ¶ Neutrū eoꝝ accidit forme: ⁊ si vtrūq̄ hoꝝ accidit cōposito: hoc est ꝑpter mām: fm̄ aūt q̄ accidit materie in cōparatione ad formā: qa forme substātialis non est sentiri sed intelligi: qd̄ aūt facit id qd̄ est sensibile est mā: et sic iteꝝ facit ipsa hoc aliquid: ⁊ nō forma que facit q̄le qd in intellectu: ⁊ hoc facit aliquid fm̄ q̄ est in sensu apparēs. In sensu enim apparēs est omne qd̄ in sensu apparet per mām: ⁊ aliter esset intelligibile nō sensibile. ¶ Tertium aūt q̄ accidit materie est hoc qd̄ dicit̄ in fine primi phẏsicoꝝ. vꝫ. q̄ materia nō intelligit̄ nisi per analogiā ad hoc aliqd e ad sensibilem substātiā que est per formā: ⁊ cū ꝑtēdimus intellectū ad accipiēdū substātiā eius e mām dicim⁹ q̄ ipsa est hoc aliquid e id qd̄ sensu appet ⁊ nō per se intelligibilis. ¶ Quartum aūt est q̄ accidit materie ꝑprie e prime ⁊ non remote: hoc enī est hoc aliqd fm̄ cām: qa ipsa e cā huius inquātū est hoc apparēs in sensu designatū. ¶ Quintum est autē ⁊ hoc est melius ⁊ magis ꝑpriū oībus que dicta sunt: qa cū resoluimus posterius in prius fm̄ formā ⁊ actū in potētiā inuenimus semp cōius ⁊ vn̄us in quo stat resolutio: ⁊ hoc scito nō scitur res nisi in potētia: sicut manifestū est ex multis que determinata sunt in p̄cedentib⁹. ¶ Simil̄r autē cū primam mām resoluimus in priorē ⁊ notiorē non facimus hoc nisi per forme absolutionē: ⁊ ideo forma nulla est qn̄ accipit̄ mā p̄ma: sed per priuationē intelligitur formaꝝ: e ideo cōitas forme p̄me ⁊ cōitas materie prime sunt equoce: qa vna est per formaꝝ priuationē: ⁊ altera per simplicissime forme potētiā. hoc aūt mō mā nō est in mā: sed solū in itellectu accepta per priuationē formaꝝ: ⁊ sic nō est in potentia vt sensibiliū mā. ¶ Si igit̄ debeat accipi ꝑut est mā quedā nō sensibilium accipiet̄ quidē ꝑut ipsa est hoc aliqd: non qdē in esse formali: sed apparens in ipso ad sensum p̄ter formas: ⁊ fm̄ hoc quecūq̄ in re ipsa sunt tactu ⁊ cōtinuatione ⁊ nō cōplantatione siue ordine sunt mā ad subiectū cuius est mā: qa sicut diximus mā est id qd̄ determinat̄ cōtinuitate ⁊ tactu in reb⁹. cōplantatio aūt vnius cū alio ordinatio oīs fit per formā: qa mā nec est cā cōplantatiōis nature: nec ordinis sed forma: iste igit̄ est perfect⁹ intellect⁹ materie: e hec est sn̄ia Peripatheticoꝝ. Et iō in his que separata sūt nulla est mā proꝛsus: sꝫ hoc in sequētib⁹ declarabit̄: qa hic nō loquitur nisi de p̄ncipijs sube sensibilis: nā antē que est sube formalis est hoc aliqd inq̄tū ipsa forma est habit⁹ quidā. Inq̄tū enī est habit⁹ ipsa est actus primus: e inq̄tū est habitus ⁊ act⁹ p̄mus est hoc aliqd id qd̄ est in esse nāe: qa forma sola ⁊ tota cā est totius eē: ⁊ iō dr̄ esse hoc aliqd per cām loquēdo: qa ipsa est cā hui⁹ q̄ est hoc aliqd inq̄tū est: sicut mā nō est cā esse: sed huius est cā inq̄tū est hoc īdiuiduum designatū. ¶ Ampli⁹ aūt tertia suba est que ex his est cōposita: ⁊ illa est singula indiuidua designata que fm̄ rē qdē accepta optime per cōpositum designant̄. Singularis aūt illa suba est que est vt socrates ⁊ callias: e est hec substātia cōposita quā antediximus fieri ab vniuoco sibi cōuenienti in noie ⁊ aliquo modo in rōne si nomen imponat̄ fm̄ rōnē forme que est in semine ex quo fit ꝑductio substantie.

¶ Cap. 8m. Et est digressio declarans qualr̄ fm̄ diuersa dicta phorum diuersorum vniuocum fit ab vniuoco.

Sunt tñ qui cōtra hoc obiiciūt multas ferētes instātias. generat̄ enī ignis ⁊ calor ex motu: ⁊ nō videt̄ eē vniuocū aliqd generās. Gn̄at̄ et mulus ex equa ⁊ asino: ⁊ nō videt̄ eē vniuocū cōueniēs: gn̄ant̄ et multa ex putrefactione vt mures ex terra: ⁊ apes ex carnib⁹ vaccarū: ⁊ vespe magne citrine ex carnib⁹ equoꝝ: ⁊ serpentes parui de capillis mulieꝝ: ⁊ aīalia multa ex stellis: ⁊ sol dr̄ eē pater vegetabiliū: ⁊ sol cū circulo declini dr̄ esse cā gn̄ationis vniuersoꝝ: ⁊ nihil hoꝝ videt̄ eē vniuocū: ⁊ sic videt̄ habere instantiā p̄inducta ꝑpositio. Sꝫ ad hoc soluēdū multe sunt opiones diuersoꝝ ponēde vt elucescat veritas. ¶ Platonis igitur sn̄ia est oīa fieri ex dijs scōis qbus deus deoꝝ dedit semētē gn̄ationis. Dij aūt scōi sunt stelle ⁊ orbes celestiū mouentes mām ad oium generabiliū ꝑductionē: e illa sementis dr̄ forma: q̄dā formās mām ad cōuenientē sibi in nomine. ¶ Hāc et ⁊ hmōi formā dicit cōlocari materie per datoꝝ formaꝝ: ⁊ ipsam mām forme aptari recipiende per q̄litates actiuas ⁊ passiuas fm̄ numeꝝ ⁊ ꝑportionē mouentes ⁊ digerētes ⁊ alterantes: hos aūt ꝑportionales dicit nūeros causari ex ꝑportiōe mot⁹ e luminis celestis vniuer mām mouētis: ⁊ p̄cipue ideo qa forma illa que est semē gn̄atiōis est in his que mouēt: ⁊ illa apphendit virtutes actiuas e passiuas: sicut apphendit forma artis instrā artificis quādo in mām artificiati ꝑducit formā artis artifex: e iō illā dicit vocari formā a formādo sic dictā: eā aūt que est in mām inducta dicit vocari imaginē eo q̄ imitat̄ formam que est extra mām: e vocat̄ a qbusdā resultatio: ⁊ a qbusdā reflexio: a quibusdā aūt vocat̄ vmbra eo q̄ obscurat̄ qn̄ mām igredit̄: et dicit q̄ nā per intētionē quā hꝫ eo q̄ opus nāe est opus itelligētie respicit ad illā formā: sicut ad exēplar quādo ꝑducit res ad generationē: ⁊ iō exequit̄ ad par: ⁊ hoc mō fit vniuocū ab vniuoco sibi cōueniente. ¶ Cōtra autē hanc opionē multa sunt que obiicit Arist. qa si forma est extra mām: nō est esse substātie sensibilis: nec est principiū cognitiōis ipsi⁹. ¶ Adhuc fm̄ hoc nō educit̄ de potētia ad actū: sed inducit̄ in mām: ex quo sequit̄ q̄ substātia diffinita sit multa ⁊ non vnū. ¶ Adhuc aūt sequit̄ ex hoc q̄ oēs forme substātiarū sensibiliū sint icorruptibiles: qa oēs sunt extra e non sunt in mā nisi per vestigiū: cui⁹ Joānes saracenus dat exēpluꝫ dicēs. q̄ sicut est in testudinibus ⁊ voltis muroꝝ primo ponit̄ arcus ligneus sup quē cōcludit̄ testudo: e poste a remoto arcu remanet vestigiū in testudīe ⁊ separat̄ arcus ⁊ remanet: ita est in formis idealib⁹ formantib⁹ substātias sensibiles: ⁊ corruptis sensibilib⁹ manet forma idealis: que nō nisi p vestigium est in substātia sensibili: redeūte aūt eadē imagine celi que hꝫ semē illud formā illā iteꝝ formabit in mā: ⁊ reiterabit simile illi qd̄ fuit in priori seculo. hoc enī est iuramētū deoꝝ q̄ amplo reddit sacramēto. Sic igit̄ planū est q̄liter oīa fiūt ab vniuoco. ¶ Sūt autem adhuc alij qui aliter soluunt inductā qōnē. dicūt enī oiuꝫ formas preexistere fm̄ rōnē ⁊ ideas in mente dei sine prime cause: ⁊ hāc creare oēs formas: ⁊ qa mens diuina est ars oiuꝫ: sicut in arte fit vniuocū

Nō. 5. mālep piatares ex q bus pfecte cī nā cognoscit.

Idē Cōmentator hic.

Platonis sn̄ia

Impugnatio eiusdē p q̄ vō L. cōm. 7. met. c. 31. ⁊. 11. met. 13. ⁊. 18. cōmētū.

Solo alioꝝ.

uocũm ab vniuoco: ita etiã fit in nã: q: in nã dicunt eẽ artifi ciatũ dei. Dutan aũt dici sol talem inducit rõnes. dicũt.n. tam eẽ pbatũ in libro pigeneseos substãtiã nihil agere: sed oẽm actionẽ eẽ primarũ q̃litatũ vel eorũ que creanf ex ipsis. ℂ Qualitates aũt actiuas ⁊ passiuas nõ agere dicũt nisi ad spẽm sibi vel substãtie sue similẽ. q̃litatẽ aũt similẽ sibi dicũt eẽ sicut si calidũ calefaciat: ⁊ frigidũ ifrigidet vel forte cale- faciẽdo dissoluat q̃dã ⁊ induret q̃dã: ⁊ frigidum silr coagulet vel 9stringat sicut dictũ est in q̃rto metheoroꝝ. Similẽ aũt substãtie sue est sicut si calidũ ignin rarefaciat ⁊ frigidũ in- spisset: q: rarũ ⁊ spissum vident dicere potẽtiã in ptib⁹ sube q̃ntẽ. Sic igif dicũt ꝙ cũ nihil hoꝝ inducat formã substan- tialẽ ⁊ pcipue eã q̃ nõ est fota corporalis videf eis ꝙ oẽs ta- les pcipue forme q̃ nec sint corporales nec sm sitũ corpis di- mẽse sint p creationẽ pme sube q̃ creat ipas ex nihilo. Dui⁹ aũt pcipuã dicũt eẽ rõnẽ: q: cũ 9stet oẽs cãs q̃ sũt sm ordinẽ colligate ab iferiori vsq3 ad supremã semp aliqd dignitatis ⁊ actionis hẽre in effectu rõnabile est pmã maximã habere dignitatẽ: nõ aũt põt hẽre dignitatẽ nisi in faciẽdo: igitur si nihil faciũt formas videtur ꝙ illa penit⁹ vacet ab efficiẽdo: hoc aũt est impoẽ: igif videtur ꝙ illa efficiat id qð est in re pncipalissime: hec aũt est forma: igif videf ꝙ faciat formaz

Improbatio.

⁊ 9stat ꝙ nõ facit ipsam ex alio: g̃ facit eã ex nihilo. ℂ Con- tra hos aũt obijcit Auer. multa dicẽn ꝙ isti destruũt poten tias in reb⁹: qm nullus est in reb⁹ nullius effect⁹ illius nulla ẽ potẽtia cũ oĩs potẽtia p aliquẽ modũ reducaf ad actũ. Cuz igif in reb⁹ sensibilib⁹ vel mobilib⁹ nunq̃ fiat actus nisi per creationẽ op3 ꝙ nulla sit in mã potẽtia ad actũ nisi forte dis- ponẽs mãm ⁊ nõ educẽs actũ de potẽtia: ⁊ hoc destruit to- tã phiã que est de potẽtia ⁊ actu: ⁊ qcqd est de gñatiõe ⁊ cor- ruptiõe: ⁊ qcqd est de nã: q: nã est potẽtia q̃dã ⁊ destruit fie- ri totũ qcqd est de nã. ℂ Jõ dicũt alij ꝙ oẽs q̃dẽ forme sunt

Solo alioꝝ ⁊ ẽ Anaxagore

in mã ⁊ actu sunt in ea s3 latẽt: ⁊ gñatio nõ est eductio actus de potẽtia sed manifestatio q̃dã ipsius p occultationẽ alio-

Impugnatio.

rũ q̃ phibebãt ipm eẽ manifestũ. ℂ Et 9 hãc opionẽ multa obijcit Arist. q̃ in locis plurimis iam ptrãsiuim⁹: est aũt qð ostẽdit istã põnez nihil eẽ pcipue hoc ꝙ sm hoc non est vere gñatio in hijs q̃ generanf ⁊ corrũpunf: ⁊ iterũ qb⁹ s3 hoc infi nita sunt in infinitis ex quo q̃libet infinite gñatur vel manife staf ex quolibet. ℂ Adhuc aũt q: itellect⁹ agẽn quem ponit ista Anaxagore opio nõ est faciẽs aliqd sed segregãn tm: ⁊ si querif vñ hẽat segregare nõ põt assignari rõ: q: tãtũ cõpetit ei 9gregare quãtũ segregare. ℂ Adhuc aũt q: sm hoc nõ fit vniuocũ ab vniuoco: s3 id qð nõ est 9uenien cũ aliquo mani festaf ex illo. ℂ Adhuc aũt põni huic nõ est poẽ assignare: vñ veniãt forme etherogeneoꝝ. Das.n. sicut ẽ forma hoĩs ⁊ equi ⁊ manus ⁊ pedis ⁊ hui⁹: hoĩũ.n. ifinita nõ pñt dicere latere in quolibet: hec ⁊ hmõi alia multa obijciunf 9 istos.

Solo alioꝝ.

ℂ Ideo iterũ alij sunt q dicũt ꝙ in veritate nihil hoꝝ q̃ idu- cta sunt verũ est: sed poti⁹ ita est ꝙ itelligẽtia largif oẽs for- mas. virtus.n. itelligẽtie mouẽtis iformat motus: ⁊ virtu- tes celoꝝ: ⁊ hec iformata eisdẽ virtutib⁹ apprehendunt q̃li tates agẽtes ⁊ patiẽtes: ⁊ formãt eas vt nõ possint agere nisi ad formã quã largif itelligẽtia: quasdã aũt dicũt esse mate- rias q̃ receptibiles nõ sunt forme in ea puritate ⁊ nobilita- te in qua est itelligẽtia. sed recipiũt eas in aliq̃ resultatione in qua possibile est eis recipere rã: ⁊ hui⁹ exẽplũ dãt in igne q cũ sit vnũ specie ⁊ idiuisibile in aliq̃ mã nõ inducit nisi fu- mũ: ⁊ in alia iducit flãmã fumosam. ⁊ in alia iducit flãmam clarã. Et similr dicũt ꝙ itelligẽtia agens in qbusdã nõ idu- cit nisi esse terrestre: ⁊ in qbusdã vitã addit q̃ est vmbrosa resultatio vite sue: ⁊ in qbusdã addit sensum: ⁊ in his q̃ ac- cedũt ad celi eq̃litatẽ ⁊ maxime recedũt ab excellẽtijs 9trarioꝝ

Improbatio.

iducit formã similẽ sibi: que est aĩa itellectualis. ℂ Hec aũt opio multũ assimilaf Plonis opioni que ponit creatorem formaꝝ ⁊ sm eã vt dicit Auer. forma est ab extrinseco ⁊ non educta de potẽtia mãe: sed potius iducta: ⁊ si hoc est verũ: tũc res gñata nõ est vnũ s3 multa: ⁊ nõ est aliq̃ mã ppria ali- cui rei sed ex quolibet põt fieri q̃libet: q: in pcedẽtib⁹ osten sum est ꝙ mã ppria est in qua est forma sm eius ppriã in- choationẽ: ⁊ alia multa ipossibilia sequunf ad hãc opionẽ.

Solo ppria.

ℂ Oibus igif his obmissis dicimus ꝙ oẽs isti tanq̃ ab ipã veritate coacti aliqð dixerũt de veritate ⁊ itenderũt dicere ꝙ oĩs forma educif de potẽtia ad actũ mouẽte aliquo qð ẽ

9ueniens in nõie ⁊ rõne: ꝙ aũt hoc verũ sit p3 si ponamus q̃ ⁊ quot circũstãt gñationi substãtie sensibilis. ℂ Sũt aũt illa vt in cõi dicaf q̃nq3 quoꝝ primũ ⁊ principale est oẽ ꝙ qð ge neraf educif de potẽtia ad actũ: ⁊ hec potẽtia de qua educi tur est intra mãm ⁊ est nihil est de sube mãe. ℂ Scðm est ꝙ oẽ qð educif de potẽtia ad actũ extrahif p aliqð mouẽn qð aut gñato est vniuocũ aut reducif ad vniuocũ. ℂ Tertiũ ẽ ꝙ oĩs motus iferioꝝ q est in mã gñabiliũ reducif ad motuz celi q cã est ⁊ mẽsura hui⁹ motus p formã itelligẽtie mouen tis motũ illũ: ⁊ p formã stellaꝝ orbis ⁊ p virtutes radioꝝ. ℂ Quartũ est ꝙ nihil fit ex nihilo penitus sm nãm: s3 que- cũq3 fiunt pcedũt ex ideterminatis ⁊ 9fusis ichoationibus suaꝝ eẽntiaꝝ que idite sunt mãe. ℂ Quintũ est ꝙ non q̃li bet fit ex quolibet: sed oẽ qð fit ex aliquo sui generis pcedit ⁊ hoc genus ambitu suo ⁊ extẽsione ambit id qð fit ⁊ suum 9triũ: ⁊ iõ 9tria sunt vnũ in radice sui generis. ℂ Plato igif 9siderãs ꝙ qdẽ mouẽs primũ mãe nõ 9iunctũ est itelligẽtis p formã motus celi causans motũ mãe ⁊ formãs ⁊ regulãs totã gñationẽ dixit omne qð generaf sic fieri ab vniuoco: q: forma illa que regulat ⁊ format gñationez est hñs virtutez seminis in efficiẽdo ⁊ formãdo ⁊ regulãdo: ⁊ hãc dixit ideã esse ab hac mã separatã: ⁊ quo ad hoc bene dixit cãm pmaz ⁊

Nõ i q̃ Plo hñ dixerit ⁊ in quo defecerit

vlem tangẽdo ⁊ nõ primã ⁊ ppriã: ⁊ iõ dictũ est in scðo pi- geneseos ꝙ sol ⁊ circulus declinus sunt cause corruptionis ⁊ gñationis: ⁊ in hoc male dixit qð posuit ꝙ hec forma i ma teriã iduceref: q: hoc nõ est verũ cũ ipsa nõ sit nisi mouens ⁊ sit vlis ⁊ nõ 9iuncta. virt⁹.n. eius p media tãgens mãm mo uet potentiã q̃ est in mã: ⁊ educit eã ad actũ ⁊ potẽtiã nõ idu cit in mãm nec etiã actũ. Q: eniz potẽtiã formalẽ nõ iducat in mãm manifestũ est ex hoc: q: si illã iduceret: tũc talis eẽt itelligẽtia in motu celi qualis est in mã: ⁊ hoc nõ põt esse: q: sic nõ eẽt nisi in potẽtia: ⁊ qð nõ est nisi in potẽtia nõ mouet neq3 agit: ⁊ sic mouẽs primũ nõ esset mouẽs ⁊ 9dictoria ve- rificarenf de eodẽ. ℂ Adhuc aũt dicit Aristo. ꝙ sm hoc ge- neratio eẽt sigillatio q̃dã ⁊ nõ trãsmutatio alicui⁹ mãe ⁊ sic forma que prius in mã fuit maneret cũ sequenti: sicut qñ si- gillaf cera manet forma cere cũ figura sigilli. Adhuc autem sm Plonẽ forma nõ educif de potẽtia sed iducif in ipsaz: que oĩa sũt absurda ⁊ falsa. ℂ Illa aũt positio que dicit per creationez fieri formas gñatoꝝ respexit ad hoc ꝙ primum oĩum mouentiũ est cã pria. ⁊ ꝙ mouens est vniuocũ: ⁊ iõ h3 apud se formã gñati: ⁊ cũ id qð gñatur nõ hẽat formã ⁊ pce dat ante eẽ ad eẽ videbaf largiri formaz ita ꝙ nihil forme pexisteret in mã: ⁊ sic fota eẽt ex nihilo. ex nihilo enim fieri dicif ꝙ nihil sue eẽntie h3 an se suppositũ in quo fiat: hec ãt positio erravit in hoc ꝙ cũ dicif gñatũ fieri ex nõ esse nõ ens nõ dicit non ens ꝙ oĩno nihil est sed nõ ens potẽtie forma- lis ꝙ est mediũ iter eẽ ⁊ nõ eẽ: ⁊ sic illud qð fit ex potẽtia ali- quid sue eẽntie psupponit an se ex quo fit. ⁊ hoc vidit Arist. ⁊ iõ iprobavit hãc põnẽ: ⁊ sic dicẽdo nec potẽtia destruif nec aliqð sequif icõueniẽs. Illi aũt q posuerũt formaꝝ latẽtiã adhuc respexerũt ꝙ eẽ qð gñatur gñaf ab vniuoco: ⁊ cũ nõ viderẽt gñans vniuocũ extra mãm ⁊ viderũt ꝙ potẽtia nõ vniuocaf actui elegerũt dicere formas oẽs sm actũ pexiste re in mã sed latere. ℂ Cõtra hoc autẽ obijcit Aristo. multa q̃ sũt scripta in diuersis libris suis ⁊ nostris. ꝙ. v3. s3 hoc oĩa sunt in oibus. Et ꝙ ifinita in ifinitis: ⁊ ꝙ a finito educif ifi- nitũ: ⁊ ꝙ gñatio nõ est sed alteratio occulti ad mãifestuz: s3 id qð totã istã destruit põnẽ e ppriũ est huic sapie est: ꝙ sm eã nõ idigemus tã mouẽte q̃ sit mouẽn p se: mouẽs.n. per se nõ ponif in mã nisi pp hoc ꝙ id qð est in potentia nõ exit in actũ nisi p id qð est in actu. Si igif forma sm actũ sit in mã nõ idigemus aliquo mouẽte: ⁊ hoc est absurduz. ℂ Ex his igif plane colligif qualr sola opio illa que de potentia dicit educi actũ vera est: ⁊ oẽs alie simile aliqd hñt veritatis s3 non sunt vere. ℂ Ad ea aũt q̃ iducta sũt 9 põnẽ istã ꝙ oẽ gñans

Solo ad ob- iecta pncipa- lia.

generaf ab vniuoco facilis est respõdere p ea q̃ dicta sunt a nobis in locis plurib⁹. ℂ Nõ.n. dicif hoc vniuocũ pure vni uocũ: sed id qð in forma 9uenit: s3 nõ 9ueniat in eẽ illi⁹ for- me sicut forma q̃ est in semine 9uenit cũ forma generati nõ in eẽ s3 in vtute ⁊ actu ⁊ eẽntia cõfusa: ⁊ sicut forma in aĩa ar tificis 9uenit cũ illa q̃ est extra: ⁊ hoc modo mot⁹ vt cã calo ris 9uenit cũ calore: q: motus hoc mõ est dissoluens ⁊ rarifi cans ⁊ trahẽs potentiã ad actũ caloris: ⁊ hoc modo carnes

vaccaꝝ semētinā hēt in se inchoationē forme apum ⁊ commixtū sperma asini cū mēstruo eque semētinā hēt potētiaꝫ muli: ⁊ in oibus alijs facillimū est hoc modo determinare.

¶ Cap. 9m. An aliqua forma pōt esse extra cōpositū cui⁹ ipsa est forma: ⁊ ostendit ꝙ nulla nisi intellectus.

Tex. cō. 15.

In quibusdā aūt substātijs ḡnalib⁹ forma nunꝗ̄ est pter cōpositū subaꝫ q̄r sicut de ipa educit̄ nō actū ita corrupta ipsa corrūpit̄ i ipsiꝫ potētiā p accñs nō p se ⁊ nō māet i actu post cōpositūꝫ sicut nec fuit in actu aū cōpositū: sic est spēs sine sola domus q̄ nō est si nō sit in lapidib⁹ ⁊ lignis nisi dicat aliqs ꝙ est ars in mēte artificis: ⁊ hoc pcipue est i formis artis q̄ nō sūt subē sed accñā: ⁊ iō sine subiectis esse nō pnt: sꝫ tñ formaꝝ hmꝝ ⁊ nālīū nō est p se ḡnatio ⁊ corruptio sicut ān dictū est: sed alio accñtali mō sūt ⁊ nō sunt: q̄r ḡnato cōposito sūt ⁊ corrupto cōposito nō sūt: sicut dicim⁹ domuꝫ ⁊ sanitatē sine mā nō eē nisi sicut in artificialib⁹ mētalr ⁊ non sm eē ꝙ faciunt iste forme qū sunt in ꝓprijs materijs extra aīam: ⁊ sic est de oi eo ꝙ est sm artē. Sed q̄r iste forme sunt accñtia forte aliqs diceret ꝙ iō nō sūt sine mā q̄r sūt accñā: ⁊ iō forme q̄ sūt nā sube sue sūt sine materijs suis: etiaꝫ post corruptionē cōpositi sicut sine ipsa fuerūt ante cōpositi ḡnationē: iō opꝫ nos ꝓcedere tā i formis nālib⁹ q̄ꝫ artificialib⁹.

¶ Dicit. n. aliqs forte ꝙ q̄r forme nāles subarū sensibiliūꝫ sunt sube iō nō malefecit Plo: cū dixit ꝙ spēs ideales sunt quotcūqꝫ est nā ⁊ nō alioꝝ eo ꝙ alia sūt accñtia ⁊ nō sube. Si igit̄ sūt spēs sicut dixit Plo ꝓculdubio nō sunt spēs nisi eoꝝ q̄ sūt in mā: sicut est hōgeneū ⁊ etherogeneū ⁊ simplex ⁊ cōpositū vt ignis caro caput: oīa nāqꝫ ista dicūt formas ꝯceptas cū mā. Adhuc aūt forme ille q̄s dixit Plo sūt maxime illius sube q̄ finalis est in qua stat toti⁹ sube diuisio q̄ est idē vltima suba q̄ maxie substat cuiusmodi forme sūt spēs ⁊ ḡna que formas dixit eē Plo. ¶ Hāc aūt nos iaꝫ ostēdim⁹ educi de mā ⁊ nō iduci in eā: ⁊ iō nec istius sube videt̄ esse sola pter cōpositū: hoc aūt tali via est inuestigādū. accipiam⁹ eniꝫ pn̄a illius sube singula: ⁊ videamus q̄ ipsoꝝ pnt saluari sine mā: ⁊ q̄ nō: videm⁹ aūt ꝙ cāe ille q̄ dnr mouētes sūt distincte a mā: ⁊ sunt ipsaꝫ māꝫ añtes: ⁊ sūt ēt ante illa q̄ facta sūt p ḡnōnē. ⁊ iō de illis ꝯstat ꝙ pnt eē sine illis q̄ facta sunt que sunt cōposita facta p ḡnōnē. ¶ Ille aūt cause q̄ sūt q̄si rōnes sola dans eē ⁊ rōnē cōpositis sūt sil: ⁊ nō sūt nisi cū cōposito: ⁊ iō sicut dictū est ille de po͠a educunt̄ ⁊ nō sūt extra māꝫ igredientes in māꝫ: sicut dixit Plo. ⁊ hoc ꝓbat̄ p inductionēꝫ ⁊ sic: nā qñ sanat̄ hō: tūc est sanitas sm illū esse qō facit sanū. Et silr qñ fit enea sphera: tūc est figura enee sphere sm eē qō facit sphericū. In nīa. n. artificio existēs forme ille nō sūt sm ordinē ⁊ actū formaꝝ: sꝫ poti⁹ sm itentionis rōnē: q̄r aliaꝫ nō facit̄ sanā vl sphericā: ⁊ iō nihil talīū formaꝝ videt̄ posteri⁹ post corruptūꝫ cōpositū remanere.

Tex. cō. 16.

¶ Si tñ aliqd formaꝝ illaꝝ taliū manet: hoc pscrutādū est subtili ⁊ ꝓpria indagatiōe: nā de quibusdā formis nō de po͠a mīe eductis sꝫ potius ab extrinseco in māꝫ inductis: nihil ꝓhibet formā manere post cōpositi dissolutionē. Ut vbi gr̄a inuestigādū si aīa est talis aliqd. ꝯstat. n. p oia que in. 3. de aīa ⁊ in scdo de intellectu ⁊ itelligibili: ⁊ in libro de imortalitate aīe dicta sūt: ꝙ nō tota ⁊ ois aīa sic est sepabilis a cōposito corpe sꝫ intellect⁹: ⁊ forsitā ipossē ēt est oēm ⁊ totā itellīm manere post corporis dissolutionē: hoc aūt qualr̄ vez sic reuocent̄ ad memoriā ea q̄ in. 3. de aīa ⁊ i. 2. de itellectu ⁊ itelligibili dicta sūt a nobis.

Tex. cō. 17.

Nō q̄ꝫo ex in tētiōe pipathe ticoꝝ forte im posē ē totū in tellectū remanere post corporis dissolutionem.

¶ Supponim⁹. n. itellīm agētē ptē eē aīe: ⁊ eē formā humāe aīe p ea q̄ in. 3. de aīa dicta sūt: potēm aūt itellīm ponim⁹ nō eē ꝓparationē in corpe sicut mētit⁹ est Alex. eo ꝙ nec forma est armonie corpis nec aliqd ꝯsīs armonīā: sed eē locū speꝝ itelligibiliū sicut pspicuū est locus coloꝝ in quo sunt sm esse sp̄uale qō lux ꝯfert ipsis: ⁊ iō itellect⁹ agēs ⁊ possis se hēt adinuicē sicut agēs p eēntiā: ⁊ sic mā q̄ nō est oino mā respectu itelligibilis sꝫ poti⁹ vt locus se hꝫ ad illa: sꝫ ēt sicut mā respectu agētis: sic se hꝫ pspicuū ad colores sicut loc⁹: ⁊ sicut se hꝫ mā ad lucem. Intellect⁹ aūt formalis est q̄ iheret possibili ⁊ itelligibilib⁹ de actiōe agētis ꝓueniēs sic istud est forma visus sm actū: ⁊ visibiliū ꝙ de luce icorporāt̄ colori sm qō motiuus est visus. ¶ Intellect⁹ aūt oino sepatus est itellectus itelligētie: cui⁹ itellect⁹ hois est imago q̄dā ambiēs suū mobile ꝙ est corp⁹ hois sicut itelligētia sepata ambit suū mobile ꝙ est sphera ⁊ itellect⁹ hois est in illo sicut lumina iferiora sūt in lumine supiori a quo recipiūt ⁊ formas ⁊ motus p influētiā. Et ꝯtinuat̄ hui⁹ influētia forme ⁊ motus vsqꝫ ad cām primā q̄ mouet spherā primā vir̄ ifluētē q̄ est penit⁹ lux pura q̄ a nullo aliqd recipit: ⁊ itellect⁹ hois ꝯtinue extēdendo se a seipso supi⁹ tādē p ꝯtēplationē celoꝝ deuenit in cōtēplationē diuinoꝝ: ⁊ in illius pfecte ꝯtēplādo fiat sic sol. Sed itellect⁹ iste hūanus ad seipꝫ nō deuenit: vt in se sit nisi primo se inueniat. Cū igit̄ lumē itellect⁹ ⁊ itellectuū sicut iaꝫ dictū ē sparsuꝫ sit in oib⁹ itelligibilib⁹ primū qō acqrit itellect⁹ p studiū est itellectuū speculatiuoꝝ collectio in trib⁹ theorice partib⁹: q̄ sunt phīca mathesis ⁊ pma phīa sicut a pn̄o hui⁹ sapiētie libri determinauim⁹. ¶ Cetera aūt q̄ sūt de rōnib⁹ in grāmaticis q̄ ministrāt itelligibiliū signa: ⁊ logicis q̄ dant inueniēdi ⁊ accipiēdi veꝝ modū: ⁊ rhetoricis q̄ ex signis aliqd psuasionis eliciūt: ⁊ poeticis q̄ ꝯiectura re docēt ex itegumētis: ethica aūt sunt ꝓparatiōes ex pte studētis ne auertat̄ a ꝯcupiscētijs: ⁊ hic itellect⁹ sic accept⁹ est speculatiu⁹. Quia vō in oibus speculatiuis id qō fulget est lumē itelligētie illustrantis sicut id qō fulget in colorib⁹ est lumē solis: iō p resolutionē itelligibiliū in lumē itellect⁹ qō micat in eis hō adipiscit̄ cōtinue lumē itellīs separati: ⁊ igredit̄ in ipꝫ ab extrinseco: ⁊ hec est itētio duplicis act⁹: quoꝝ vnus manet ⁊ aliter nō manet. Et hui⁹ cā est: q̄r vn⁹ est subalis ⁊ sube ei⁹ ⁊ aliter est accñtalis: sicut dico ꝙ lucis est act⁹ substātialis lucere ⁊ est sube ipsius lucere q̄r lux se ipsa lucet. Alius aūt actus poti⁹ est operatū q̄dā sicut est fulgor ⁊ rubor aurore: ⁊ hoc accidit luci ex mā cui icidit: ⁊ cū sepat̄ lux a mā tali: tūc manet sm actū pm̄ ipsius. p oēm eūdē modū dicēdū est ꝙ itellect⁹ adept⁹ ē quē adipiscit̄ hō ex resolōne oium q̄ sm actū itellecta sūt in lucē itellect⁹: q micat itellectis oib⁹: ⁊ acceptio plena hui⁹ lucis ē itellect⁹ adept⁹: quo hō adipiscit̄ itellīm veꝝ ⁊ ꝓpriā lucem eius sm ambitū oium itellectoꝝ: q̄ lux itellect⁹ est suba itellect⁹ ipsius: ⁊ hꝫ duplicē actū. vnū q̄dē quo reflectit̄ sup cōtinuū ⁊ tēpus q est act⁹ ei⁹ sicut est act⁹ lucis solis sup alienaꝫ māꝫ: sicut diximus de splēdore aurore. Aliū aūt hꝫ quo lucet in itellectis puris ⁊ nudis ⁊ in se nō reflectus ad ꝯtinuū ⁊ tēpus: sꝫ poti⁹ illustrās itellecta in ipsis primis sube principijs ⁊ entis: ⁊ iō itellect⁹ iste sm actū vnū manet post cōpositi resolutionē: ⁊ sm aliū nō manet: ⁊ tūc si qs ꝓprie loquatur nō corrūpit̄ itellect⁹ adeptus. Sed q̄dā actio ipsi⁹ corrūpit̄: q̄r hāc nō hꝫ nisi in ꝯiuncto: de agēte aūt cōstat ꝙ nō corrūpit̄. ¶ Similr̄ aūt nec possibilis corrūpit̄: ex quo locus ipse est speꝝ: ⁊ subm agētia ⁊ nō differt ab eo nisi sicut pspicuū a luce: ⁊ cōpositio hoꝝ itellectuū ē sicut cōpō solis ⁊ itellīs adeptus in hijs est sicut cōprehēsio solis in oib⁹ effectib⁹ suis substātialib⁹: ⁊ reductio ipsi⁹ itellīs est in itellectu itelligētie: sicut reductio illustratoꝝ a sole ad solē: ⁊ pfectio ei⁹ in itellectu pmo est sicut recordatio resultatiōis ⁊ vmbre speculi ad faciē eius cui⁹ obiectu facta est imago resultās: ⁊ sic planuꝫ est qualr̄ nō tota aīa est manēs post cōpositi resolōnē: sꝫ itellectus ⁊ itellect⁹ ēt nō totus māet sꝫ in pte corrūpit̄ sm q̄dā actionē ipsius.

Tex. cō. 18.

¶ Ex his ēt pꝫ cū oēs forme educant̄ de potētia ad actū sicut dixim⁹: ⁊ solus itellect⁹ adeptus sit ingrediēs ab extrinseco ꝙ nō opꝫ spēs ideales esse pp illā cām: ꝙ oē qō generat̄ fiat ab vniuoco ḡnāte: q̄r in ḡnōne vniuoca hō generat hoiem sm se ⁊ in pticulari hic ḡnat hūc: ⁊ quilibet ḡnat aliquē pticularē. Silr̄ aūt ēt est in artib⁹: ars. n. medicinalis in itellectu medici rō est vniuoca sanitatis q̄ est in humorib⁹. Alia aūt q̄cūqꝫ sūt ḡnātia equoce ad vniuoca reducunt̄. Et vtus formatiua q̄ est i materijs eoꝝ est sicut ars in intellectu artificis: sic pꝫ ꝙ calor q est in semine hois virtutes diuinas accipit a celo: ⁊ aīa q̄b⁹ format: ⁊ iō dr̄ itellect⁹ ⁊ artifex a pipatheticis. Hec ēt oia dicta sūt sꝫ opionē pipatheticoꝝ: q̄r nec in his nec in alijs in hac via phīe dicimus aliqd ex ꝓprio: q̄r ꝓpriā intentionē quā in phīa habemus nō hic suscepimus explanare sed alibi dicetur.

¶ Cap. 10m. Utrum eadem sint principia ⁊ elementa diuersoꝝ numero vel genere vel specie aut diuersa.

Tex. cō. 19.

Quod aūt pcipue itēdim⁹ de pncipijs sensibiliūꝫ corruptibiliū: hoc ē ꝙ alioꝝ sꝫ numerū sūt pn̄a ēt alia sꝫ numeꝝ: sꝫ forte ꝯueniūt in spē ⁊ diuersoꝝ sm spēm ꝯuenientiū tñ in ḡne diuersa sūt principia specie: sed in ḡne ꝯueniētia: ⁊ diuer-

forum in genere principia sunt diuersa in gñe: sed eadē pñt esse analogia siue ꝓportiōe: hoc aūt qualr sit verū sic est declarādū: lȝ.n. principia sint diuersa: diuersoꝝ tñ hec eadēȝ diuersa pñcipia nihil ꝓhibet fm analogiā ꝛ ꝓportionē eē eadem oiuȝ. Tñ de hoc forte dubitādo obijcit aliqs dicens ꝙ si eadē sant pñcipia ꝛ elīta substātiaꝝ ꝛ eoꝝ que ad aliqd ꝛ cuiuslibet cathegoriaꝝ ꝙ hoc miꝝ videt̃ precipue de ad aliqd ꝙ ita debilis est eētie ꝙ multi antiquoꝝ eē hui⁹ pdicamēti nō dixerūt eē rē: sed cōparationē que in sola exīstit rōne. *Idē Cō. hic.* ¶ Impossibile aūt videt̃ ꝙ eadē sint principia ꝛ elementa oium cathegoriaꝝ. Si enim eadē sint pñcipia: tūc ex eisdē principijs ꝛ elītis erit ad aliqd ꝛ suba: queramus igitur qđ est illud pñm ꝛ qđ est illud elītū ex quo cōiter est substantia ꝛ ad aliqd ꝛ nō erit assignare: qꝛ nihil est cōe fm rē sube ꝛ ad aliqd qđ possit eē vtriusqȝ pñm: ꝛ elītū: oporteret aūt si suba ꝛ ad aliqd hērēt idē pñm ꝛ elītū: ꝙ illud eēt cōe vtriqȝ ꝛ prius vtroqȝ illoꝝ: qꝛ elītū est prius eo cui⁹ est elemētum. ¶ Adhuc aūt dici nō pōt ꝙ suba sit elītū ei⁹ qđ ē ad aliqd: nec ecōuerso id qđ est ad aliqd pōt esse elītū sube: qꝛ elītū est de intrinsecis ꝛ eēntialib⁹ ꝛ ꝯstituētib⁹ rem cui⁹ est elītū: ꝛ si suba eēt elītuȝ ad aliqd oporteret ꝙ eēt ad aliqd in gñe substātie: ꝛ ecōuerso si ad aliqd eēt elītū substātie ꝛ ꝓpriuȝ pñm oporteret ꝙ suba eēt in gñe ei⁹ ꝙ est ad aliqd quorum vtrūqȝ est falsū: ꝛ eadē rō est de alijs generib⁹. *Tex.cō.20.* ¶ Amp. queramus qñ ꝯtingit ꝙ oium elīta sint eadē: nō eniȝ est posse ꝙ aliqđ elītū sit penit⁹ idē cū eo qđ cōponit̃ ex elītis: qꝛ nihil cōponit̃ ex vno simplici: ꝛ si idē eēt elītū cū eo ꝙ cōponit̃ ex elītis: tūc ideȝ eēt cōpositū cū simplici: ꝛ oporteret ꝙ oia elīta cōponētia eēnt idē ꝛ vnū simplr qđ nō pōt eē. ¶ Sylla be eniȝ cōposite que est ba. nō pōt idē eē elītū cōponēs eam siue sit. b. siue. a. nec ipsa simplicia sunt iter se eadē: qꝛ. a. non pōt esse. b. ꝛ hec oia ꝯtingerēt: si eadē eēnt elīta cū ipsis elemētatis. Si aūt oium elīta eēnt eadē: sequeret̃ ꝙ oia eēnt eadē ꝛ elīta iter se eēnt eadē sicut iam ostēsuȝ est. *Tex.cō.21.* ¶ Adhuc aūt nō pōt dici ꝙ elīta oium que sūt eadeȝ sunt vnū ꝛ ens ꝛ ꝙ hoc sint elīta oium: qꝛ vnū ꝛ ens fm ꝙ sunt nō sūt aliud ab ipsis quoꝝ dnr elīta: ista.n. que sunt vnū ꝛ ens isunt singulis simplicib⁹: ꝛ his que sūt de nūero cōpositoꝝ: ꝛ nō hñt dīiam ad illa sicut elītū ad elītatū: sicut sepe ostēdimus: ꝛ hoc si sint elīta cū elītū ꝛ elītatū nō sint idē: opȝ ꝙ vnum ꝛ ens nec eēnt sube nec ad aliqd: cū tñ hoc sit nēciuȝ ꝙ vnum sit suba ꝛ ens: ꝛ silr ad aliqd est vnū ꝛ ens: ꝛ eadem rō est de oib⁹ pdicamētis. *Tex.cō.22.* videt̃ igit̃ ꝙ pp istas rōnes nō sunt oium eadē elīta ꝛ pñcipia: hoc igit̃ aut opȝ ꝯcedere aut opȝ dicere sicut dicere ꝯsueuimus in hac sapia de multiplr dictis: ꝙ est qdē vno mō ꝙ est veꝝ oium eē eadē elīta ꝛ pñ^a: ꝛ qdem est modus alius fm quē nō est veꝝ. Modus aūt fm quem est dicere elīta ꝛ pñ^a eē eadē in cōi valde ꝛ remote: quo pñcipia ꝛ elīta sunt eadē: sicut si forsan diceremus ꝙ sensibiliuȝ corpoꝝ sūt eadē pñ^a ꝛ elīta: ꝛ diceremus ꝙ in talib⁹ trāsmutationib⁹ sensibiliū sunt due qlitates agētes prime: ꝛ ꝙ vna illaꝝ q̄ est calor est q̄si spēs ꝛ eadē alio mō est pñm: sicut pūatio est frigus: ꝛ ꝙ mā est pter ambo ista nō sicut mā ꝓpria sensibiliū: sed sicut subm primū. Sic eniȝ dicēdo nō assignamus pñcipia ꝛ elīta sensibiliū: nisi valde in cōi: ꝛ hec cōitas p analogiā vniuscuiusqȝ appropriata facit alia ꝛ alia eē elīta ꝛ principia huius ꝛ illius. Suba aūt cōiter accepta: sicut in phabitis diximus est ꝛ ea que sunt pñcipia substātie: ꝛ ēt illa cōposita suba que est ex his ꝛ tales sunt sube oēs ille ꝛ oia illa quoꝝ ista sunt pñcipia. ꝛ hoc qdē determinat̃ dupliciter: aut.n. qdeȝ determinat̃ ꝓut est suba cōposita solū: aut ꝓut est substantia sensibilis. Si determinatur prout est substātia cōposita solū: tūc est suba cuius sunt pñcipia mā ꝛ forma. Si aūt determinat̃ ꝓut suba sensibilis ꝛ mutabilis: tūc est suba illa que sit vnū ex calido ꝛ frigido: sicut est caro ꝛ os ꝛ alia mixta p actionē primaꝝ q̄litatū. nēciuȝ eniȝ est ꝙ id qđ factū est ab illis q̄ sunt trāsmutatiōis ꝛ mutatiōis pñcipia sit diuersum ab ipsis pñcipijs. ¶ Hoꝝ igit̃ q̄ dicta sūt ea sunt principia ꝛ elīta q̄ iducta sunt: alioꝝ vō elītoꝝ sunt alia. ꝛ si alia sunt fm numerū ꝯueniētia in spē sūt elīta eoꝝ alia fm numeꝝ ꝛ in spē ꝯueniētia. Si vō alia sunt in specie ꝯueniētia in gñe: ꝛ elīta sunt alia in spē ꝯueniētia in gñe: ꝛ si alia sunt in gñe nō ꝯueniētia in aliquo nisi p analogiaȝ dictꝰ de illis: tūc ꝛ principia sunt alia in gñe nō exīstia eadem nisi fm analogiā. ¶ Hoc aūt dico de substātia ꝓut determinat̃ hec suba: ꝛ nō ꝓut determinat̃ vt sensibilis: oium autē quecūqȝ sunt quocūqȝ mō dc̃a vt ita dicat̃ de ꝓprijs principijs nō est accipe eadē eē pñcipia: sed poti⁹ hoc est irrōnale sed in ꝓportionis cōitate pōt dici oium eē eadeȝ principia. Et hoc est sicut si aliqs dicat: qꝛ in cōi pñcipia sunt tria que sunt spēs ꝛ priuatio ꝛ mā in cōi. ¶ Sȝ hoc si cōparent̃ ad specialia vel idiuisibilia singula sunt diuersa pricipia fm diuersitatē vniuscuiusqȝ generis principiatoꝝ: sicut in colore q̄rētes pricipia cōpositoꝝ coloꝝ nō primoꝝ dicemus ꝙ pricipia sunt prima simplicia: vt albū qđ est spēs ꝛ nigrū qđ est quasi priuatio: ꝛ supficies terminati q̄si mā. deinde querētes principia diei: dicēt qdā principia assignātes ꝓpria: ꝙ sunt tenebra qdē priuatio ex qua fit dies ꝛ lux spēs ꝛ aer qui pter ambo. Ex his enim sunt nox ꝛ dies: ꝛ sic est de singulis. Hoc igit̃ mō accipiūt pricipia substātie sensibilis ꝓut ipsa est trāsmutabilis: qꝛ sicut diximꝰ trāsmutatiōis sūt pricipia tria que in cōi sūt qdē mā priuatio ꝛ forma: ꝛ sunt oiuȝ trāsmutabiliū fm analogiā eadē: sed diuersoꝝ genere vel specie vel numero sunt diuersa genere specie ꝛ numero.

¶ Cap. ix^m. Q: sensibilium substantiarum principia que dicuntur cause ꝛ elementa sunt fm analogiā eadem: ꝛ fm appropiatum modū diuersorum sunt diuersa.

Nos āt vt pfectā faciamus doctrinā nō tm̄ determinabim⁹ pñcipia trāsmutabilis substātie fȝ ꝙ est trāsmutabilis: sȝ adhuc addem⁹ determinātes principia sube sensibilis: fm ꝙ ipsa est sensibilis: hec.n. sūt i cōi loquēdo tria vel quatuor vel qnque: sȝ ēt ista diuersoꝝ sint diuersa. *Tex.com.23.* Q: aūt hoc veꝝ sit sic dclarat̃. ¶ Sicut.n. sepe diximꝰ ille cāe q̄ isunt reb⁹ alie sunt ab illis q̄ qdē cāe sūt sȝ nō isunt: ille.n. q̄ isunt sicut forma ꝛ mā dnr elīta ꝛ mā magis ꝓprie est elītū q̄ȝ forma: alie aūt q̄ nō isunt vt efficiēs ꝛ finis dnr pñ^a: ꝛ cā est nomē cōe ad elīta ꝛ pñ^a: sȝ q̄dā dicant̃ pñ^a que nō sūt cause: sȝ de illis nō intēdimus hic. *Mā magis p pie dī elnta q forma. vnd Cō.5. meta. com.4.* Palā igit̃ ex dictis est ꝙ diuersa sunt pñ^a ꝛ elīta in omni re q̄ hȝ pñcipia ꝛ elīta: ꝛ ꝙ cā sua cōitate complectit̃ ambo h̄: ꝛ in istis que sic dnr extra res esse cause reꝝ diuidit̃ pñm: vñ pȝ ꝙ id qđ est q̄si mouēs aut stās: hoc est cā mot⁹ ꝛ qetis in reb⁹ est vnū de pñcipijs: ꝛ ex hoc ꝯcludit̃ ꝙ elīta eoꝝ que hñt elīta cōiter loquendo fm analogiā sūt tria q̄ sūt mā ꝛ forma ꝛ cū his finis in quibusdā q̄ est forma: qꝛ hec duo in substātia sensibili in idē incidant: pñcipia aūt ꝛ cāe extēso vocabulo accepto pñ^a sūt quatuor: qꝛ pñm extēso vocabulo cōuertit̃ cū cā. ¶ Sed vnumquodqȝ istoꝝ aliud ꝛ aliud est in alio ꝛ alio: hoc.n. mō sūt diuersa. extra aūt hec oia est prima cā vlis que oiuȝ est cā mouēs: ꝛ sic sunt qnque pricipia. s. mouēs extra gen⁹: ꝛ mouēs in genere: ꝛ mā ꝛ forma ꝛ finis. Et si nos primā cām ponam⁹ eē ante primū mouēs ꝛ celū: tūc erit cā efficiēs nō mouēs vnū principiū ꝛ cā prima mouens vlis: ꝛ cā mouēs in gñe ꝛ mā ꝛ forma ꝛ finis: ꝛ hoc fm analogiā accepta erūt eadē oium: sed ꝯcta ꝛ appropriata erūt alia alioꝝ ꝛ diuersa. sicut si dicā gratia exēpli: ꝙ hoc sunt sanitas ifirmitas corp⁹ ꝛ mouens medicina. medicina.n. est spēs talis ordinationis: qꝛ cuȝ in aia medici actū ꝓpriū nō hēat vt sanā faciat aiam: tñ iordinationē q̄ est māe sub priuatiōe exīstis educit ad ordinē: infirmitas.n. est priuatio: ꝛ corpus mā ꝛ subm: sanitas finis ꝛ forma ꝛ medicina mouēs vlr. Sūpta aūt medicina cū virtute nāe est sic mouēs ꝯiunctū mobili: hoc ēt mō vnū mouens est primū vlr. In gñe mouēs est ars edificatoria in architectis: in hoc.n. ꝛ in hui⁹ diuidit̃ pñm in cōi sumptū: qm̄ aūt sicut diximꝰ in phicis mouēs qđdā est vniuocū: sic hō mouēs in gnōne hois: ꝛ iteꝝ in ipsis artificialib⁹ q̄ fiūt a mēte artificis mouēte: est ēt mouēs vniuocū aliq̄ mō: ꝛ hec est spēs artis vel ꝯtrū spēi qñ mouet̃ ad corruptionē: sic diximꝰ fm aliquē modū pñ^a sūt tria: ꝛ fȝ aliquē modū q̄tuor. ꝛ si qdē tres sūt cāe duplr pñt accipi. Si enim sūt pñ^a ꝯiuncta ꝛ cāe ꝯiuncte sūt tres. s. mouēs ꝯiunctū sic semē in phicis ꝛ mā ꝛ forma. *Tex.cō.24.* Alio āt mō sūt tria mā ꝛ forma ꝛ finis: cāe aūt sunt aliq̄ mō q̄tuor ꝛ fm quosdā quinqȝ efficiēs. vȝ. nō mouēs ꝛ mouens ꝛ mā ꝛ forma ꝛ finis. ¶ Sed fm Arist. nō sunt nisi q̄tuor qꝛ ipse nō ponit efficiētē nō mouentē: mouēs.n. sanitatis siue ad sanitatē est medicina: ꝛ est mouēs nō cōiunctū ꝛ mouēs domus siue ad domum nō cōiunctū est edificator: mouens

autē cōiunctū sanitatis est medicina sumpta: ꝛ mouens do mū ꝯiunctū est ars in manib⁹ ꝛ instrumentis architecti ſm actū edificātis: ꝛ ī pōicis hō generat hoiez ꝛ est mouēs non ꝯiunctū: mouēs aūt ꝯiunctū est sperma hois. ¶ Amp. autē id qđ est ꝑter oia hec ꝛ nō ordinabile cū ipsis ꝛ primū oium id qđ est mouēs oia p motū celi primi ꝛ mundi: ꝛ ſm Platonē ante hoc id qđ est cā efficiēs oiuz ꝙ sine motu quo mo ueat efficit deus deoꝝ in celestib⁹ ꝛ largit eis semētē gñatio nis: quē ereq̄uant p motū celoꝝ. sic igit loquēdo iterū alio modo ꝗ̄ in priori capl'o dictū sit principia ꝛ cause ꝛ elemēta substātiaꝝ ꝛ oium alioꝝ sunt ꝛ eadez ſm analogiam: ꝛ tñ di uersoꝝ numero spē ꝛ genere sunt diuersa gñe ꝛ spē ꝛ numero. ¶ In oibus tñ his aduertēdū est ꝙ vnūqđq₃ fit a sui generis motore vniuoco sicut supra ostēdimus: hec tñ Aristo. dictū formidat Alexā. obijciēs: ꝙ corrigia in instagro facit liuorē ꝛ in se nō hz liuorē: ꝛ serra in ligno facit icisiones ꝛ nō hz incisionē: ꝛ sol gñat hoiez ꝛ nō hz formā hois: ꝛ casu fiunt multa ꝛ p accñs que nō sunt vniuoca: ꝛ iō dicit Alexā. ꝛ con sentit ei Themistius ꝛ cū his videt sentire. Auer. ꝙ cuz di citur ꝙ oē qđ fit fit a mouēte vniuoco ꝙ hec ꝓpositio verificatur trib⁹ adiectionib⁹: ꝙ. vz. itelligat de cā ꝛ nō de instru mēto: ꝛ ꝙ intelligat de ꝯiuncta ꝛ nō de separata: ꝛ itelligat de cā p se ꝛ nō de cā per accñs. Nos autez nō putamus hoc esse ita sicut isti dicunt: sed ꝓpōnem gñaliter itelligimus eo modo quo supius per disputationē verificata est.

Limitatio Auerrois hic cō. 24.

¶ Cap. 12ᵐ. De tertio modo qualiter sunt oium eadē principia ſm analogiā: ꝛ hoc mō quo substātia est principiū accidentium ꝛ principia substātie sunt principia aliorum.

Tex. cō. 25.

Nos aūt adhuc tertio mō ostēdemus qualiter oia ꝛ oiuz ꝑncipia ꝛ elēta sūt ſm analogiaz eadē: ꝛ tñ in vno quoq₃ ſm diuersitatē generis ꝛ spēi ꝛ nūeri sunt diuersa. Dicim⁹ igit ꝙ entia q̄dā sunt sepabiliū: ita ꝙ sūt ſm se ꝛ p se ꝛ sine alijs: q̄dā aūt insepabilia nō p se existētia sed eē eoꝝ est in alijs eē que cadunt in eoꝝ diffinitiōe. ea aūt que sic sepabilia sunt sube sūt: ꝛ cuz alia entia nō sint nisi in subs nec diffiniant nisi suba cadat in diffinitiōe eoꝝ: opz ꝙ suba sit oium alioꝝ cā: eo ꝙ sine substātijs nō sunt passiōes ꝛ motus: ꝛ alia q̄cūq₃ accñtia: ꝛ iō in cōi loquēdo ꝑncipia ꝛ cause sube ꝛ ꝑncipia ꝛ elēta oium accñtiū eadē sunt ſm analogiā: ꝓpria tñ principia sube nō ꝓpria ꝑncipia sunt accñtiuz sicut ostēsum est in ꝑhabitis: hic aūt hoc mō est: suba. n. sensibilis sicut in. 6. hui⁹ sapie lib. determinatū est. ꝯcepta est cum mā que est determiata ꝗ̄titate. Etiā cū accñtis subm sit ꝓprie cōpositū: ꝓculdubio oē accñs sensibile est accñs mãe ſ₃ ꝙ a forma subali sic vel sic pfecta est: mā. n. ſm se qdē ifinita est ꝛ ideterminata ꝛ cū potētia sit ad formā subalez ꝛ sit potentia ad formā accñtalez erit potētia ad formā substātialē ſm nām aū potētiā ad formā accñtalē: lz tpe sit sīl: ꝛ iō ē hoc q₂ forma accñtalis est cōpositioni ꝛ nō mãe ꝯtingēs. nō eni mā finit accñs nisi prius finita forma substantiali. verū tñ si intelligam⁹ primā māmin po° eē ad primā formā substantialē q̄ est sube sensibilis cū hoc ꝙ po° ꝓcedit ad actū opz ꝙ hec mã accipiat quātitatē. Sed hec est quātitas ideterminate dimēsionis: ꝛ cū ois suba sensibilis sit determinate dimēsionis ꝛ figure p₃ ꝙ quātitatē ꝓpriā accipiat mā a forma subali: ꝛ sic est de oibus alijs accñtibus ꝓprijs sube: accñtia aūt p accñs fiunt a causis p accñs ꝛ nō nisi in suba cōposita. sic igit manifestū est: ꝙ cause sube cōposite sunt cāe accñtiū ꝛ ꝑncipia sube sunt ꝑncipia accñtiū. ꝗ̄uis aūt suba noie suo nō iportet accñs: tñ suba sensibilis noie suo iportat accñs: ꝛ hoc accñs cāt a ꝑncipijs ipsi⁹ sube. ¶ Et si aliqs obijciat ꝙ calidū ꝛ frigidū ꝛ alia hui⁹ trāsmutāt māṁ sube sensibilis: ꝛ sic videt eē aū eā: dicēdū est ꝙ subaz sensibilē duplr est accipere. Si. n. accipiat suba sensibilis i cōi nō erit trāsmutatio sube sensibilis nisi a suba sensibili: nec erūt qualitates actiue ꝛ passiue nisi in aliq̄ suba: ꝛ sic p₃ ꝙ suba sensibilis est aū accñtia sensibilia. Si aūt accipiat in numero suba sensibilis hec vel illa nihil ꝓhibet aū hāc vel illā sensibilē eē q̄dā accñtia trāsmutātia māz ipsius. Sumat ꝗ̄ in cōi suba tūc p rōnē prius itroductā: ꝑncipia sube sunt ꝑn° ꝑncipioꝝ accidētiū: ꝛ sic ꝑn° sube sunt ꝑn° oium: ꝛ hoc mō p analogie cōitatē eadē sunt ꝑn° oium: q₂ cāe ꝛ ꝑn° ꝛ elēta sube in eo ꝙ suba est sūt cause ꝛ ꝑn° ꝛ elēta oiuz alioꝝ: sic. n. in ꝑn° istius ꝑme

Nō q̄ꝫ po° ad formā substātialē ꝓcedit mā potētiā ad formā accñtalez ꝛ sī tēpore simul sint.

Suba sensibilis duplicater sumitur.

ꝓbie ostēdimus: ex ꝑncipijs sube in eo ꝙ suba est oriunt ꝑn pis eoꝝ q̄ determiata sūt ꝗ̄litate: ꝛ eoꝝ q̄ determiata sunt ꝗ̄titate: ꝛ ipsa suba vt diuinū qđ precedit oia alia ꝛ est ꝑnᵐ ipsoꝝ. Sūt aūt qdā pueri intellect⁹ Cōmētatores q pp ista direrūt ꝗ̄titatē ꝛ ꝗ̄litatē nō eē de veritate eēntie sube sensibilis asserētes: ꝙ ex quo tota eēntiat suba ex duob⁹ principijs q̄ sūt mā ꝛ forma ꝛ cetera sūt post eē ipsius ꝙ suba sensibilis pōt eē sine his: ꝛ hoc mō ēt neq₃ quāta neq₃ ꝗ̄lis: ꝛ ſm hūc modū direrūt eē deos sensibiles sensibilib⁹ siles in nā q ad hoies igrederēt hostijs clausis: ꝛ hoc ēt mō dicūt hoies renasci post mortē. S₃ hoc est error: q₂ lz suba in eo ꝙ substātia de ṽtute nois ꝛ rōnis sue nō iportet nisi substātie ꝑncipia: tñ pro certo sensibilis q̄ est aial: ꝛ hō ꝛ plāta de noie suo dicit subiectū: ꝛ quātitate ꝛ ꝗ̄litatib⁹ totius ꝛ partiū determinatū: oculus. n. nō est oculus nisi sit ex humido ꝛ frigido: ꝛ sic est in alijs: ꝛ iō absurdū est qđ isti iducunt: ꝛ ideo sufficit hic de hoc tractasse vsq₃ ad tñ: hec eni₃ magis speculanda sunt in scientia de natura deoꝝ: ꝛ vita futura.

¶ Cap. 13ᵐ. Qꝫ quarto mō sunt ſm analogiā eadez principia oium que sunt aia ꝛ corpus ꝛ intellectus ꝛ desiderium.

Tex. cō. 25.

Einde iteꝝ aliter speculabimur ꝗ̄liter ſ₃ analogiā q̄ sūt eadē ꝑn° oiumq₃ tñ diuersoꝝ sunt diuersa si approprient. dicamus igit ꝙ ꝑncipia q̄ ſm analogiā principia oium forsan sunt aia ꝛ corpus: aut itellect⁹ ꝛ desideriuz ꝛ corp⁹: hoc aūt ꝗ̄liter sit veꝝ sic opꝫ intelligere. ¶ Si enim substātie ſm eē accipiant ꝓculdubio sūt ante accñtia ſm eē: q₂ substātia cadit in rōne accñtis. Si aūt ipse sube ſ₃ ordinē cāe ꝛ causati accipiant ꝛ ſm ꝙ ꝓcedūt in eē ꝓ certo aiate substātie sūt aū iaiatas: ꝛ si iteꝝ aiata suba resoluat in sua ꝑncipia resoluet in aiam ꝛ corpus. ꝛ si tria ꝑncipia vlis motus ꝛ eē accipiant pro certo inueniet primū intellect⁹ ꝛ 2ᵐ desideriū ꝛ tertiū corpus qđ itellect⁹ agentis ꝛ desiderij est ꝓpriū ꝛ aiatū instrumētū: hoc aūt ꝓbat ſm hunc modum ꝛ ostendat primo ꝙ aiata substātia est ante inaiataz. ¶ Hoc aūt planū est si ad mentē reuocamus ꝙ cū substātia inaiata ꝓcedit ad eē ꝙ hoc nō fit nisi agens aliqđ agat ad formā ꝙ sit agens vniuocum: hoc aūt nō pōt eē nā: q₂ nā nō facit nisi vnū: ꝛ ꝑterea nā nō est nisi virtus inaiate substātie: ꝛ cū hoc nō possit eē substātia ꝑma iter substantias cōpositas opꝫ ꝙ hēat ante se aliā icorruptibilē aiatā que agat substātias inaiatas oēs tam simplices ꝗ̄ alias q̄ sunt gñabiles ꝛ corruptibiles. ¶ Hec aūt suba aiata cā est ꝛ substātiaꝝ iaiataꝝ ꝛ ordinis eaꝝ ꝛ mot⁹ eaꝝ: ꝛ hec suba aiata est corpus celi ſm sciaz ꝑipatheticoꝝ: ostēsum est aūt in. 8. phꝯsi. ꝙ mouēs primū qđ est cōpositū ex motore ꝛ moto sue lato est ꝑᵐ celum. ¶ Igit ostēsum est p hūc modū ꝙ aiatū est ante inaiatū ſm ordinē cāli tatis. Itē ibidē in fine octaui ꝑhicoꝝ ostēdim⁹ ꝙ primo primū mouēs est simplex penitus: ꝛ hoc cū sic se hēat ad corp⁹ ꝑmū sicut motor pro certo hēbit rōnē aie ꝛ nō nãe: q₂ nā nunꝗ̄ mouet corp⁹ illud cuius nā est motu ſm locum. Adhuc aūt nā nō mouet nisi ad vnū: ꝛ cū ꝑuenerit quiescit in illo. cui⁹ cā est: q₂ nā nō est cā motus localis nisi p ꝯñs: mouēdo. n. ad formā p ꝯñs mouet ad locū q est illi⁹ forme: motor aūt celi nō mouet vnꝗ̄ ad aliquē sitū nisi moueat etiā ex illo. In aliqđ igit mouere ꝛ ex illo nō est nãe sed aie: prima igitur principia substātie sensibilis sunt aia ꝛ corp⁹ qđ mouet aia: cū aūt ois motus celi sit ſm formā que est in intellectu: eo ꝙ sicut in mēte artificis est spēs artis: ita in itellectu motoris est spēs eius qđ efficit p motū ei⁹: q₂ aliter eēt motus eius ꝑter intentionē: ꝛ eēt casu ꝛ p accidēs: opꝫ igitur ꝙ id qđ est primū principiū mouēs sicut ars sit itellect⁹ vniter agens: cuius scia practica cā est oium que fiunt: sicut ars est cā eoꝝ que fiunt per artē: igit itellectus est cā prima: intellectus aūt nō explicat p motū celi nisi sit desideriū iferioꝝ motoꝝ: ꝛ etiā supioris ad cōicandū eē cuius cā est scia sui itellectus: ꝗ̄ ēt desideriū est de causis primis oium: nō aūt iducit in māṁ nisi p corpus distinctū virtutib⁹ accedentib⁹ ꝛ recedentib⁹ ſm motū planes ꝛ motū aplanes: sicut ostēditur in sequētib⁹: ꝛ he virtutes nō sunt nisi corpis celestis. Sic ergo cōstat prima ꝑncipia substātie sensibilis esse aiam ꝛ corpus ꝛ itellectū ꝛ desideriū ꝛ corp⁹ celeste. Si aūt huic rationi adiungat qđ ante ꝓbatū est: ꝙ. vz. substātia est ꝑncipiuz ꝛ cā accidentiū: erit ꝓbatuz ꝙ ista sunt principia omnium ꝛ

sunt eadem fm analogiã sed diuersoꝝ tamẽ sunt diuersa q: vno modo se hñtia nõ causabũt diuersa sed accedẽtia ꝛ recedentia diuersimode per motũ corporis aĩal: qđ est celũ: ꝛ hec diuersitas ostendi hꝫ in illa parte astronomie que de mũdi accidentib⁹ intitulatur: quã quidã de constellationibus generationũ vel de geneatlicis vocauerunt.

Cap.14ᵐ. Q: fm analogiã sũt eadẽ pncipia oĩuꝫ siue extra siue itus: ꝛ siue cõicantia cũ mã siue nõ cõmunicantia.

Tex.cõ.26.

AMplius adhuc alio mõ ꝛ quo ostẽdem⁹ oĩuꝫ principia esse eadẽ fm ꝙ est pñᵐ id qđ est proportionale in cõitate sumptuꝫ analogie: ꝛ nõ in cõmunitate generis vel speciei vel eiusdẽ fm numeꝝ. ꝛ hoc est sicut si sũ materias pncipia que ↄstituũt cõpositã substãtiã sensibilẽ: ꝛ hoc sunt actus ꝛ potẽtia: sed tñ ẽt hoc lꝫ in cõmuni oĩa vocent actus ꝛ potentia tñ ꝓprie accepta sunt alia in alijs: ꝛ aliter huic ꝛ aliter alij cõuenientia. Sed hic notãdũ est diligenter ꝙ in quibusdã idem qñqꝫ est actus: ꝛ qñqꝫ potẽtia. id enĩꝫ qđ est actus aliqñ est potentia vnũ numero existens sicut vinũ caro ꝛ hõ. Et oĩa enim hec eadẽ penitus potẽtia sunt primo: ꝛ postea sunt actus: ꝛ iõ ista cadũt in dictas diuas ambas: ꝛ in dictas causas: ꝛ sic est de oĩbus que generant. Adhuc aũt obseruãdũ est in talib⁹: ꝙ si spẽs que est in talib⁹ actus est entis separabilis ꝙ per se eẽ põt vt substãtia: tũc ẽt illud qđ fit ex illis sicut ex pncipijs ꝛ eĩntis est separabile: ꝛ per se est existẽs: actus enĩꝫ ꝛ potentia sunt in omni gñe pcipue tñ sunt in his in qbus per se est motus: ꝛ pncipalissime sunt in subã: q: actus ꝛ potẽtia in substãtia eã sunt actus ꝛ potentie in oĩbus alijs generib⁹: ꝛ sicut diximus iam actus est spẽs: priuatio aũt est id p qđ res est deterius: ꝛ potẽtia que complectiẽ ambo: vnde priuatio est sicut tenebre in aere: aut sicut labor siue ifirmitas in corpore cõplexionato. Sed mã est hoc qđ est potestate: mã enĩꝫ potens est fieri ambo: taꝫ act⁹ ꝙ priuatio. Aliter aũt adhuc ꝙ dictũ est differũt actu ꝛ potestate: ea quoꝝ nõ est eadẽ spẽs sed diuersa sicut dicim⁹ diuersa specie eẽ cãm hoĩs sicut eĩnta que sunt ignis ꝛ terra: dicimus hoĩs cãm eẽ: sicut mã dicit eã ꝛ spẽs hoĩs est causa formalis ꝓpria. Adhuc aũt dicimus aliud aliquid eẽ cãm hoĩs ꝙ tñ est extra hoiem ↄforme in specie sicut est pater generãs: ꝛ dicimus ꝙ hec oĩa sunt potentia ꝛ actu qñqꝫ ꝛ cõmunicãtia homini in mã: dicimus etiã ꝙ sol ꝛ circulus inclinatus siue declinãs sunt cause mouẽtes hoĩs ꝛ alioꝝ generabiliũ: que nõ sunt in potẽtia neqꝫ cõmunicãt cũ hoĩe in mã: neqꝫ sunt spẽs talis qualis est hõ: neqꝫ priuatio cõuenit ipsis neqꝫ sunt mouẽtia ↄiuncta cũ mã: neqꝫ vniuocationeꝫ neqꝫ ↄformitatẽ cũ his habẽtia: quoꝝ dicunt esse cã. hoc ergo mõ iteꝝ fm analogiã eadeꝫ sunt pncipia oĩuꝫ cõmunitate analogie que cõplectiẽ causas itrinsecas ꝛ extrinsecas: ꝛ cõmunicãtes in mã ꝛ priuatiõe ꝛ nõ cõmunicãtes: ꝛ tamẽ sic analogice eedem accepte valde sunt diuerse si querant singuloꝝ cause ꝓprie: q: tunc nõ erit eadẽ potẽtia nec eadẽ priuatio nec eadẽ spẽs nec idem pater vel generãs: nec idẽ sol nec idem circulus. Sed potius tunc vnuqueqꝫ res propria mensurañ periodo solis ꝛ circuli inclinati: ꝛ ideo ẽt illa que sunt eadẽ specie ꝛ diuersa numero in regimine sui eẽ habẽt diuersitateꝫ: etiã si in vno tempore ꝛ in vno loco cõmuni nascantur. q: circulus natiuitatis vnius alius est a circulo natiuitatis alterius: ꝙuis in vno ventre simul concipiantur ꝛ in vna hora generent. Sic igitur pncipia ꝛ cause sunt eedẽ ꝛ non eedem vt dictum est supra.

Vide pro hoc 2.de gñõne ꝛ corruptione. tex.cõ.57.

Cap.15ᵐ. Qualiter principia referant ad principiata vlr ꝛ particulariter: ꝛ qualiter sunt prima ꝛ qualiter non.

Tex.cõ.27.

AMplius aũt opꝫ ꝙ quedã principia: lꝫ nõ sint vlia tñ dicunt ꝛ significant vt vlia: alia võ non sed significant vt particularia. ea aũt que sunt principia oĩum ꝛ prima sunt ꝛ pncipaliora sũt duo quoꝝ vnũ qdẽ ex forma: que actu est hoc sicut diximus in antehabitis. Scđm autem est mã que potestate est hoc: ꝛ hec qdeꝫ duo vlia nõ sũt ꝓut sunt principia rei ꝛ substãtie: pñᵐ enĩꝫ singulariũ substãtiaꝝ singulare est: reꝝ aũt oẽs singulares sunt: hoĩs enĩꝫ vlis nõ est aliquis hõ vlis pñᵐ: sed singulariũ hoĩum pñᵐ primũ est singularis hõ: sicut Pyrrus est pñᵐ Achillis per hoc ꝙ est pater eius fm generationẽ vniuocã. Huius enim designati hoĩs est aliquis pater: ꝛ hĩc pater huius filij: ꝛ similr est in alijs sicut hui⁹. b. pñᵐ est hoc. a. sed. b. totaliter siue vlr acceptũ est pñᵐ syllabe. ba. vlr ꝛ simplr accepte. Unde intelligere opꝫ: ꝙ sicut tripliciter significañ substãtia cõposita: sic etiaꝫ triplr significant principia ipsius: significant enim vt supposite nature rei. Sicut cũ dico hic vel ille significantur ẽt in nã cõmuni: sicut cũ dico homo vel aĩal vel substantia: significant etiã in antecedentib⁹: sicut cũ dico: filius vel socrates vel albus musicus vel aliqd hui⁹ sed ꝓprie loquẽdo hoc generat hunc: ꝛ q: hic est hõ ideo p gñis hõ generat hoiem: ꝛ aĩal generat aĩal ꝛ substãtia subaꝫ: ꝛ q: hic est fili⁹ ideo pater filiũ generat: ꝛ alia hui⁹ sicut deon sorte: ꝛ Pyrrus Achilleꝫ. Istis ergo modis significant principia ꝛ pncipiata: sed tñ particulariter ꝓprie significant: ꝛ vlr p ↄsĩs ꝛ accidentaliter p accñs. Deinde etiã notãdũ est ꝙ spẽs substãtiaꝝ diuerse diuersas hñt causas ꝛ principia illa que sunt cause substãtiaꝝ: sunt ẽt cause alioꝝ entiũ ꝛ eĩnta ipsorum: sicut in pnhabitis ostẽdimus: q: sicut se hꝫ substãtia ad alia entia ita se hñt pncipia sube ad principia alioꝝ entiuꝫ: qñ tñ ꝓpria pncipia sumunt vniuscuiusqꝫ entis: tũc eorum que sunt in diuersis generib⁹ sunt diuersa gñia pncipioꝝ: ꝛ hoc mõ nõ in eodẽ qdeꝫ gñe sunt pncipia coloꝝ ꝛ substãtiaꝝ ꝛ quãtitatũ: pter enĩꝫ solã cõitatẽ ꝓportionis ꝛ analogie nõ hñt aliquã cõitatẽ principia eoꝝ que gñe generalissimo diuersa sunt: silr ea que sunt diuersa numero: sunt tñ eadẽ spẽ principia hñt diuersa nõ specie sꝫ numero: sicut forma platonis differt a forma socratis: ꝛ mã platonis a mã socratis nõ differt aliũ numero: vñ taliũ pncipia sunt aliud ꝛ aliõ fm diuersuꝫ qđ diuersificat pncipiata: ꝛ iõ sicut forma hoĩs est alia specie a forma asini: ita mã est alia specie: ꝛ sicut forma aialis alia est gñe a forma plãte: ita etiã mã: ꝛ sic oĩa que sũt taliũ diuersoꝝ genere ꝛ spẽ ꝛ numero diuersificant sicut vires ꝛ actus ꝛ passiones tãles. Tria autẽ sunt principia sicut diximus mã: spẽs: ꝛ mouẽs: q: priuatio abijcitur ꝛ finis est idem cũ forma: ꝛ ista principia sunt qdeꝫ oĩum eadem vniuersali rõne vel ꝓportione analogie ꝛ nõ alr. Quereñ ergo que sunt pncipia substãtiarum ꝛ eĩnta ꝛ que ad aliqd: ꝛ que qualitatũ ꝛ sic de alijs entib⁹: ꝛ querere vtrũ eadeꝫ sint principia oĩum generũ hoꝝ aut diuersa palaꝫ est ꝙ est questio multiplr dictoꝝ. Singula enĩꝫ pncipia que diximus dicunt multipliciter p analogiã: ꝛ sic cõitate analogie ꝛ multiplicitate sunt eadẽ. Diuersoꝝ aũt genere specie vel numero nõ sunt eadẽ: sed diuersa nisi sit sicut dictuꝫ est: ꝛ hoc mõ sunt oĩum principia eadem cõitate multiplicis p analogiaꝫ accepti. Sunt ergo sic eadẽ inquãtũ ꝓportionaliter in cõmuni accipiunt: sic enim oĩum principia sunt mã spẽs ꝛ priuatio cõiter accepta: ꝛ hoc mõ quo substãtiaꝝ cause sũt cause oĩum: eo ꝙ destructis substantijs destruunt oĩa alia sicut sepius diximus. Amplius principiũ in cõmuni significat quãdo dicimus: ꝙ id est principiũ qđ primũ est endelechia siue prima forma: sic aũt prima diuersa sunt fm diuersitatẽ geneꝝ: prima enim cõtrarietas in quolibet genere est id qđ prima est endelechia in illo: q: vnũ illoꝝ contrarioꝝ est forma: ꝛ alteꝝ priuatio sicut sepe diximus. Hec ẽt sic ad pncipiata ꝓpria relata nõ possunt esse oĩuꝫ principia in aliqua cõmunitate generis: vel multipliciter dicti fm ꝓportioneꝫ: q: ipsa sunt appropriata p hoc ꝙ ad principia determinata referuntur. Et idem dicendũ est de causa cõmuni vel propria ꝛ de materia cõmuni vel propria. Sic igitur dictũ est a nobis de principio sensibilium: ꝛ determinatũ est quot sunt ꝛ que qđo sunt eadem ꝛ quomodo diuersa.

Substãtia cõpõsita ꝛ principia eius triplr significant.

Tex.cõ.28.

Tractatus secundus vndecimi libri prime philosophie q est de substantia insensibili ꝛ imobili.

Cap.pᵐ. In quo ostẽdiẽ istius tractat⁹ itroductio ꝛ ordo: ꝛ ꝙ necesse est aliquã subaꝫ insensibilẽ ꝛ imobilem esse.

Tex.cõ.29.

AB hinc aũt queremus de suba imobili ꝛ icorruptibili. Cũ eni per supradicta iam ↄstet tres eẽ subas quaruꝫ pncipia ingrẽda sũt: quaꝝ vna est sensibilis mobilis ꝛ corruptibilis cui⁹ pncipia determinata sunt: ꝛ scđa est sensibilis ꝛ mobilis ꝛ icorruptibilis: ꝛ tertia imobilis isensibilis ꝛ incorruptibilis. Et tertia qdem est pñᵐ scđe: nec põt sciri scđa nisi p ter-

dicat ꝙ per essentiã mouẽs nõ est per voluntatẽ ⁊ sciam mo
uẽs nec facit multa motu suo sʒ vnũ. ❡ Dicim⁹ ꝙ iste istan
tie pcedũt ex ignorãtia pbie: qꝛ iaʒ ostẽdim⁹ ꝙ id qđ est p̃ᵐ
in gñe aliquo similitudinẽ hñs itellect⁹ p ẽntiã multa facit:
sicut spũs ⁊ calor q est in semine hois: p̃ma aũt suba mouet
p modũ agẽtis itellect⁹ ⁊ sic instãtie nõ valent q̃ iducunt: de
volũtate aũt ei⁹ iferius tractabim⁹: q̃uis aũt sic fm verita
tẽ dicam⁹: tñ ostẽdem⁹ ꝙ motoris simplicis ⁊ primi est act⁹
simplex ⁊ p̃mus ⁊ p diuersitatẽ corpis ꝙ mouet iducit in to
ta mã diuersitas: cũ tñ sit ipsa suba simplex: q̃to eni prior est
illa suba tãto relationẽ hʒ ad plura ⁊ tanto est v̄tutis multi
plicioris. ❡ Forte aũt dicet aliqs ꝙ si p ẽntiaʒ mouet tunc
nõ põt nõ mouere: ⁊ sic ad mouẽdũ est coactus qđ est valde
incõueniẽs dicere de p̃ma suba. ❡ Sed ad hoc ⁊ huius nõ
oporteret nos studere si bene scirẽt qd est coactũ: coactũ eni
violẽtũ est. Et hui⁹ p̃nᵐ est in altero: ⁊ hoc nõ est i p̃ria suba:
⁊ iõ nõ cogit ab aliq̃. Si aũt aliqs dicat ꝙ ad minus est hãc
ad motũ obligatio: ⁊ ꝙ obligatũ ẽ facere aliqd: nõ hʒ liber
tatẽ in illo: ⁊ sic p̃ma suba obligata mouet: ⁊ nõ hʒ libertatẽ
in mouẽdo: sʒ hoc nihil est penit⁹. Cõicare.n.se p essentiã ⁊
cõmunicare bonitates suas p ẽntiã sũme est libertatis: li
berũ.n. hoc dicim⁹ ꝙ cã sui est: ⁊ nõ cã alteri⁹: ⁊ iõ cũ sũe fon
talitatis cã cõicet se motu suo ⁊ pp se nõ est obligata alicui:
sed poti⁹ deriuationis sue ⁊ dominationis sue ꝙ restringi
nõ põt quin pfundat motũ q est act⁹ talis ꝙ p ipm pfundit
ois bonitas nobilis in eẽ ꝙ fm est post eã: ⁊ si volũtas illaʒ
restringeret sequeret ꝙ illa volũtas minoraret pfusionẽ bo
nitatũ: ⁊ hoc eẽt inuidia minorari primã subam: ⁊ iõ bene di
xit Plato inuidiã relegatã eẽ a deo: qꝛ volũtas ẽntialis nõ
restringit ẽntialẽ pfusionẽ bonitatũ. ❡ Et attẽde ꝙ qñ di
co ꝙ est p se ⁊ fm ipm ⁊ ẽntialiter mouẽs: ⁊ tñ mouet vt i
tellect⁹ agẽs nõ põt itelligi ꝙ moueat nisi p ẽntiã: ⁊ non per
aliquã formã q̃ sit nõ ẽntia sua: sicut mouet itellect⁹ statua
rij qñ facit statuã p formã statue: sed poti⁹ sicut qñ calidum
calefacit ⁊ nõ mouet nisi p̃pria ẽntia: ita p ẽntiaʒ p̃priam
mouet primus motor: ⁊ ipse est forma oium eoꝝ que sunt p
ipm vnus ⁊ simplex idiuisibilis: sicut v̄tus formatiua in se
mine p ẽntiã est forma oium mẽbroꝝ in corpore que intus
⁊ extra facit. Et hoc hic sufficit exẽplariter explanatũ eẽ: qꝛ
hoc in sequẽtib⁹ per demonstrationẽ erit manifestum.

❡ Cap. 3ᵐ. Qualiter p̃ma sub aẽ imãlis ⁊ vbiq ⁊ sola ⁊ sem
per est id qđ necesse est eẽ fm substãtiã ⁊ fm potentiam.

Amplius tales subas opꝫ eẽ penit⁹ sine mã: di
co aũt eẽ sine mã nõ qdẽ abstractũ a mã qꝛ ab
stractũ a mã aliqñ fuit piunctũ mãe: sʒ sine mã
dico illud cui⁹ penit⁹ nihil hʒ mãe p̃prietatem
aliquã. Huius aũt cã est: qꝛ tales subas p ẽn
tiã mouẽtes opꝫ eẽ sempiternas: p̃mã aũt iter
illas: cũ hoc opꝫ eẽ necesse eẽ: ⁊ qd sit neċe eẽ dixim⁹ in q̃nto
hui⁹ sapie libro. Qꝛ at tales subas oportet eẽ sempiternas
ex hoc pbat: ꝙ oꝫ aliqd aliud ab ipsis eẽ sempiternũ: ⁊ hec
est gñatio ingẽta in iferiorib⁹ sicut ostẽsum est in scđo p ige
neseos li. ❡ Sẽpiternũ aũt nõ est nisi duplex. vnũ qdẽ fʒ suc
cessionẽ qđ ẽ causatũ: alteꝝ fm subaꝫ qđ est cã: ⁊ si sempiter
nũ est aliqd fm successionẽ opꝫ ꝙ sit sempiternuꝫ fm subaꝫ:
qꝛ sequit nec̃iõ effect⁹ est ꝙ ẽt cã p̃pria sit illius effectus: id
aũt qđ est sempiternũ fm subaꝫ est duplex sicut iam in p̃mis
sis habitũ est: quoꝝ est suba sensibilis mobilis q̃ reiterãtur
icorruptibilis mota sicut celũ: ⁊ cũ oẽ motũ hẽat motorẽ cõ
iunctũ sibi: vt pbatũ est in. 7. phys. opꝫ ꝙ cũ illa suba sit alia
suba imobilis oino sempiterna. Si aũt est imobilis penit⁹
nõ põt eẽ diuisa ⁊ distensa p vbi nec p formã: qꝛ non nisi his
duob⁹ modis dicit imobilis penit⁹: ꝙ aũt penit⁹ est idiui
sibile p vbi ⁊ formã ẽ oino carẽs mã: cũ ois mã p hoc sit mã
qꝛ p vbi ⁊ formã ⁊ diuisibilis ⁊ extẽsibilis est: ⁊ ista est vera
demõstratio ꝙ suba p̃ma sit imãlis ⁊ pulchrior oiuꝫ demon
strationũ: ⁊ qcqd aliud ad hoc iducit nõ hʒ demõstrationis ve
ritatẽ. ❡ Ex his igit vlterius elicit ꝙ est vbiq ⁊ semp. ⁊ ꝙ
sit vbiq sic pbat: qcqd enim restringit ad situ ⁊ locũ: opꝫ ꝙ
restringat p aliqd idiuiduãs. nihil aũt est idiuiduãs per se
nisi mã: igit qđ penitus caret mã penit⁹ caret idiuiduante.
Sed p̃ma suba caret penit⁹ mã sicut iam pbatũ est: igit ca
ret indiuiduãte: igit nõ est hic vel ibi. ❡ Dico aũt eẽ vbiq
sic ꝙ nõ hʒ respectũ ad locũ aliquẽ oia ambiẽs: non aũt põt
nõ oia ambire suba q̃ p ẽntiã mouet oia. Hic aũt videm⁹
ꝙ ois motor totã suã ambit mãm quã mouet: sicut anima
ambit totũ corp⁹: ⁊ ea q̃ quocũq mõ sũt in corpe: igitur in
euitabiliter sic sequit p̃mã subaꝫ eẽ vbiq. ꝙ aũt sit semper
iam añ pbatũ est. Est igit vbiq ⁊ semp p hoc ꝙ ẽ sine mã.
❡ Dicet aũt fortassis aliqs ꝙ ẽt sũt alia imãlia sicut moto
res iferiores ⁊ itellect⁹ hois ⁊ tñ aliquo mõ sũt mobilia ista
ad min⁹ p accñs ⁊ diuisibilia p formas q̃ fluũt sup istos itel
lectus. ❡ Sʒ q hoc dicit nãꝫ itellect⁹ ignorat: ois.n. itellect⁹
fm ꝙ itellect⁹ est: est imobilis penit⁹ ⁊ vbiqꝫ ⁊ semp. Hoc
aũt q̃liter sit iferius ostẽdemus in p̃prio loco: ⁊ de vñ fm ꝙ
est qdã itellect⁹ iam pbauit Arist. in primo posterioꝝ ana
leticoꝝ: ꝙ est vbiqꝫ ⁊ semp: vñ ⁊ iferiores itellect⁹ aliter sũt
vbiqꝫ ⁊ semp ⁊ imãles q̃ p̃ma suba: tñ ista pueniũt eis scđa
relatiõe ⁊ nõ p̃ma: ⁊ hoc in sequẽtib⁹ determiabit. qcqd.n.
aliquo mõ est ambiẽs oia fm aliquẽ moduꝫ est vbiqꝫ: ⁊ qc
quid est cui⁹ eẽ nõ deficit fm illũ modum quo nõ deficit est
semp: sed eẽ semp diuersimode pͥtingit p̃me sube ⁊ sube ife
riori secũde: qꝛ p̃ma suba sic semp est ꝙ tota est simul nõ di
uisa nec distẽsa p formã ⁊ vbi: iferior ⁊ scđa suba hʒ potẽtiã
distẽsam aliquo mõ in eo ꝙ nõ pure est necesse eẽ. Id enim
ꝙ hʒ cãm fm potẽtiã depẽdet ad illã ⁊ nõ est necesse eẽ sʒ pos
sibile fm hoc. Secũde aũt substãtie oẽs cãte sũt a p̃ma ⁊ re
cipiũt formas sui motus ab ea: ⁊ iõ ⁊ fm eẽ ⁊ fʒ mouere po
tẽtias hñt distẽsas ⁊ aliquo mõ diuisas: pp̃ter qđ sempiter
nitas eaꝝ nõ est tota simul. ❡ Si aũt aliqs dicat ꝙ hoc non
põt eẽ veꝝ: cũ enim sint sempiterne vel eterne nõ pñt habe
re causaꝫ fm eẽ. Dictũ est aũt ꝙ sempiterne sunt: ergo cãm
in esse nõ hñt. ❡ Dicemus ꝙ hec iõ apud recte pbantes nõ
pͥcludit. Si eniꝫ ponam⁹ mũdũ eẽ eternũ sicut qdã phoꝝ
posuerũt: nõ tñ remouet p hoc qn hẽat cãm fm eẽ: q̃uis.n.
dies sit cũ p̃sentia solis ⁊ p̃sentia solis nõ p̃ueniat eẽ diei: tñ
nõ tollit qn dies hʒ eẽ suũ causet a solis p̃sentia: ⁊ oino eodẽ
mõ est in his que facit prima cã subas separatas que sunt in
esse pͥstitute lumine ẽntie sue: nec opꝫ ꝙ p̃ma ẽntia p̃ue
niat eas aliqua diuisibili duratiõe sicut in p̃cedẽtib⁹ ostẽdi
mus: sʒ p̃cedat eas modo pfecte eternitatis que tota stat si
mul sicut hoc ostẽsum est. Patet igit primã subaꝫ imobileꝫ
⁊ icorruptibilẽ ⁊ imãleꝫ ⁊ sempiternã ⁊ vbiqꝫ existẽ eẽ. ❡ Ex
his aũt facile pͥcludit ipm actũ p̃mũ nihil potẽtie admixtuꝫ
hñtẽ esse. Si enim aliqd haberet potẽtie nõ esset necesse eẽ:
est aũt omni mõ necesse eẽ: igit est act⁹ purus nihil hñs po
tẽtie admixtũ. ❡ Scias aũt ꝙ he oẽs demõstratiões sunt
hoc solo supposito: ꝙ primus motor sit suba p̃ma: hoc autẽ
negat Plo ⁊ sui seq̃ces q dixerũt cãm p̃mã efficiẽtẽ differre
a p̃ma cã mouẽte. ⁊ si hoc est veꝝ: tũc nõ pͥcludũt ea que idu
cta sunt. Sed ad veritatẽ hui⁹ inuestigãdaꝫ opꝫ intẽdere cir
ca Timeũ Platõis: ⁊ hoc nõ est p̃ntis negocij in quo nõ su
scepim⁹ nisi pipatheticoꝝ positiones exponere.

❡ Cap. 4ᵐ. In quo destruit error eoꝝ qui dixerunt potẽtiaꝫ
precedere actum in prima substantia.

Dubitabit tñ aliqs. Si.n. prius est a quo non
pͥuertit pͥña: sicut i logicis determiatũ est. Oẽ
aũt agẽs potẽtiaꝫ hʒ agẽdi. ꝙ aũt potẽtiaꝫ hʒ
agẽdi nõ semp pp hoc agit videbit potẽtia fʒ
naꝫ eẽ añ actũ. ❡ Si at hoc pͥcedit seqt aliqñ
nihil eẽ entiũ: pͥtingit.n. aliqđ posse eẽ ⁊ tñ ni
hil eẽ: qꝛ nõ ẽ neċe ꝙ id qđ põt eẽ sit: ⁊ ita nõ ẽ neċe ꝙ id qđ
p̃t eẽ agẽs sit agẽs pp hoc. Et hoc pͥcedũt qdã theologizan
tes phi q dicũt primã cãm nõ sp mouisse sʒ fuisse tẽp⁹ qñ nõ
mouit. ⁊ cãm dicũt fuisse: qꝛ volũtate mouit ⁊ qđdã tẽp⁹ fuis
se in quo mouere noluit: volũtatẽ volitum dicũt.n. differre
q̃diu placet: ⁊ est mirũ de istis q ponũt mãm pͥfusaꝫ fuisse sp
ita ꝙ nullũ tẽpus p̃uenit mãm ⁊ tñ dicũt deũ non mouisse: ⁊
isti sunt q ex nocte mũdũ gñant qꝛ dicũt tũc fuisse tenebras:
qñ mã isformis ⁊ pͥfusa fuit. Et postea lucem exortã ex partio
ri parte illius materie: ⁊ factũ eẽ diẽ. hoc ẽt mõ dixerũt qdã
Phi dicẽtes oẽs res fuisse simul primo in vna mã confusa:
postea res fuisse distinctas: oẽs enim quotquot sunt qui di
cũt tẽpus fuisse qñ celũ nõ mouebat: ⁊ quando celuꝫ nõ fuit
dicunt idem impossibile ꝙ sequit ex dictis eoꝝ: ⁊ hoc est ꝙ
potẽtia p̃cedit actũ: ⁊ ex hoc sequitur ꝙ aliquãdo nihil sit.
Scias aũt ꝙ qui dicit sicut dicit lex nostra: ꝙ videlicet pri
mus motor nõ tempore sed eternitate indiuisibili precedit

Solutio.

Obiectio pul chra.

Solutio pul chrior.

Cõicare se p ẽntiã ⁊ cõica re bonitates p ẽntiã sũme li bertatis est.

Tex. cõ. 30.

Tex. cõ. 56. ⁊ infra l. 2. de ge neratiõe ⁊ cor ruptione.

7. ph. t. cõ. 10.

Nõ q̃ demõ stratio pulchrior cetẽris demõ strãtib⁹ p̃me sube imateria litatem.

Obiectio.

Solutio.

Q̃lr eẽ sp ⁊ vbiqꝫ ⁊ eẽ im mãle ⁊ imobi le p̃ᵒ relõne cõ uenit p̃me sube sʒ rõne scđa ẽt de ife riorib⁹ itelli gẽtijs dicit.

Tex. cõ. 31.

Tex. cõ. 32.

Nõ q̃r hmõ stratẽes õ mo ɾ eternitate re ligiõi christiãe nõ pͥtradicũt.

motū ⁊ mobile ad dictū illius nihil pcitū sequitur impossibilium īductor. Adhuc aūt q dicit vt Plato dixit. vz. ꝙ primas motor nō est cā pria ⁊ pria cā est efficiēs nō mouēs: ⁊ ꝙ hoc eē fecit primū motorē ⁊ motū simul sine motu ⁊ tpe nihil dicit ad qđ sequatur impossibile: qcūqz aūt dicit ꝙ pria mā cōfusa tpe pcedit motū ⁊ mūdū: dicit pōnē ad quā sequunt impossibilia īducta ⁊ plura alia. ℭ Queram⁹ ḡ ab illo: si aliqñ nō fuit motor in actu mouēs: quō possibile erat ꝙ illa moueren tur q̄ postea mota sunt: nō .n. poterit dicere ꝙ ipsa eadē mā mouerit seipsaz: q̄ nulla mā mouet seipsaz. Sed videm⁹ ꝙ ars q̄ est extra mām mouet māz sicut ars tectonica mouet ligna ⁊ lapides ad faciēdū domū. Et silr in pōicis mā seipsam nō mouet: q̄ istrumēta q̄ sunt mā gnationis aialium ⁊ terra q̄ est mā plātaꝝ nō mouēt seipsa: sed mēstrua aialium mouēt spmata aialiū: vl id qđ est loco spmatis: de vtute putrefacti ⁊ stellaꝝ ⁊ terrā mouēt semina vel vis semiētina stellaꝝ vel spēs alicui⁹ q̄ ɔcludit in humore putrefacto: sicut sepe dixim⁹: hec aūt q̄ sic mouēt nō mouēt nisi mota: ⁊ iō necē est ꝙ ante oē qđ motū mouet ponatur aliqđ qđ ɔtinue mouet cū nō sit motū ab aliquo: sz sit p̄m mouēs ɔtinue ⁊ imobile: ⁊ q̄uis hoc ipfecte viderūt qdā iō in pōne sua fecerant ꝙ aliqd semp est i actu mouēs: sicut fecerūt Leucipp⁹ ⁊ Plato. ℭ Isti .n. sp dicūt fuisse motū. Leucipp⁹ qdē motū athomorū in vacuo. Plato vō dixit primā cām semp fuisse in actu ⁊ numeꝝ semp seipm mouisse: sz nō dixit celū semper fuisse motū: nec tps semp fuisse: sz eē generatū vtrūqz sicut ostēsuz est in pōicis. ⁊ q̄uis isti semp dicūt motū fuisse: tn̄ nō determināt q̄re ⁊ ex quo mouēte ille mot⁹ sit: ⁊ quis sit verū rect⁹ aut circuli mot⁹ fuerit: nec dicūt eū sic fuisse: sicut est primus mot⁹ in nā: nec dicūt eū fuisse oium q̄ fiunt cām: nec et ipsi⁹ mot⁹ assignāt cām cū tn̄ hoc sic facē sit pōi primi. nihil .n. mouet vt ɔtingēter ⁊ a casu in his q̄ semp aut frequēter mouētur: sz in talib⁹ opz semp aliud existere: sicut est prima subā mouēs ⁊ sicut p̄m celū est sicut nūc illa semp existere pbata sunt: q̄cūqz eniz fm nām sunt sicut sunt vt dictū est ꝙ habēt motorē ⁊ id qđ mouetur. Silr ēt quecūqz violētia mouētur habēt ēt motorē: q̄ aut mouentur ab itellectu opatiuo vt artificialia aut ab alio extrinseco sicut piecta aut tracta aut aliter ipulsa. ℭ Deinde queram⁹ a sic dicētib⁹: q̄lis motus sit prius iter mot⁹ fm nām: hoc .n. valde differt qcūqz est ille q prior est fm nām: q̄ mot⁹ ad formā nō pōt eē primus: ⁊ iter mot⁹ locales nō pōt eē prim⁹ nisi mot⁹ circuli: ⁊ sic iter circuli mot⁹ oz eē primū q est circuli vniformis ⁊ ppetui. ℭ Hoc aūt nō est impossibile dicere platonicis fm suā pōnē: q̄ illi existimabāt aliqñ ꝙ p̄m fmū mouēs ɔiunctū ei qđ mouet sit numerus seipm mouēs quē aiam mūdi dicebāt eē: hec .n. aia cū ifusa sit entib⁹ motis: aut cū celo icepit eē: si tn̄ in celo eē ponatur: aut ēt icepit eē posterius celo. Si ponatur ifusa oibus motis motu ppetuo sicut mouentur gnābilia ⁊ corruptibilia in quieto motu q in scđo pigeneseos est determinat⁹: ⁊ hoꝝ vtrūqz iam dixit Plato: ⁊ ēt sequaces ei⁹: ⁊ hoc iō est dictū q̄ primā subāz mouētē vere nō cognouerūt. ℭ Qđ aūt huius disputationis cā est: hoc est qđ existimāt multi pōoꝝ: ꝙ potētia est prior actu sicut obiectū est a p̄n°: ⁊ hoc qdez vno mō bn̄ dictū est. Alio mō aūt male dictū est: dictū est aūt iaz a nobis in nono suprapositō libro q̄liter potētia est añ actuz ⁊ q̄liter nō. ℭ Qđ aūt oiuz prius sit id p̄m ꝙ semp est actuale testatur Anaxa. ⁊ ois alius pōs q ordinē vidit mouētium ⁊ motoꝝ: dicit .n. Anaxa. ꝙ itellect⁹ agens semper est in actu agēs: nihil pmixtū habēs potētie. Similiter aūt ⁊ Empe. ppter hoc posuit amorē ⁊ odium semp mouere. Et Anax. quidē posuit intellectū agentē: eo ꝙ nihil agit diuersa pmū nisi intellectus. Empe. aūt posuit amorez ⁊ odium q̄ vidit diuersaz esse generationē ⁊ corruptionē: quaꝝ vna dissoluit sicut odium: ⁊ altera congregat sicut amor.

ℭ Cap. 5m. In quo probatur p modū gnantiū ⁊ corrūpentiū ꝙ vnū est p̄m mouēs sp ⁊ actu existēs nihil hñs de potētia.

Tex. cō. 32.

Similiter aūt dicūt oēs isti q dicūt semp motuz eē sicut Leucippus ⁊ Democrit⁹: ⁊ hoc est cā qđ dicūt ꝙ chaos siue vacuū si fuit ifinito tpe chaos: neqz nox ifinito tpe remāsit nox: q̄ pea q̄ ponebant sp eē mouētia factū est vt generatis eēt plenū chaos: ⁊ vt tenebra noctis ɔrumperet in lucē pducto sole p itellectū vel amorē ⁊ odiū mouētia. Illa .n. mouētia semp sunt eadē in mouendo aut in circuitu aut aliter alio quocūqz motu. Intellect⁹ eniz semp mouet ⁊ silr amor ⁊ odiū. ℭ Et iō dixerūt iaz noiati pōi ꝙ res semp circulerūt p gnationē ⁊ corruptionē ex mixto in mixtū ⁊ sic ɔtinue implet chaos: ⁊ nox terminatur in diem: ⁊ dies in noctē: ⁊ hoc eē nō posset nisi act⁹ prius sit q̄z potētia. Si autē sic dicatur ꝙ eadez mā generatoꝝ semp sic mouet in circuitu: oz de necessitate dicere ꝙ aliqd est qđ semp similr agit ⁊ fz modū vnū. ℭ Iā .n. in scđo pigeneseos ostēsuz est ꝙ in oi generatiōe ⁊ corruptiōe duo sunt: quoꝝ vnū est ɔtinua ipsius eē pmanētia fm eē diuinū: ⁊ alteꝝ est diuersitas gnationis ⁊ corruptionis: ⁊ iō opz eē duos modos circuli pmos quoꝝ vnus sit vniformis q est primi celi diuin⁹ q cā est esse diuini in oibus: ⁊ alter mot⁹ oblique afferēs ⁊ differēs astrū generās q est circulus obliqu⁹ in quo mouentur astra oia fm accessum ⁊ recessum quoꝝ sol est p̄n™: ppter qđ sol pater generationis vocatur ab antiqs. ℭ Hec autē lz hic supponantur ⁊ in scđo pigeneseos sint pōice pbata in sequētib⁹ pbabuntur ex ppriis istius pme pōie: hoc aūt ꝙ hic sufficit ad pñs ē hoc ꝙ si fm dicta pnominatoꝝ pōoꝝ idez est qđ semp mouetur in circuitu accessuz ⁊ recessuz faciēs gnationē ⁊ corruptionē siue illud sit amor ⁊ odiū siue itellect⁹ distinguēs siue circulus obliqu⁹: opz aliqd eē supra hoc qđ semp silr agat eq̄liter accedēs ⁊ recedēs: ⁊ si ponatur ꝙ odio mouētie semel inest entibus gnatio ⁊ corruptio: opz ꝙ ponatur aliqd agēs aliter ⁊ aliter: q̄ alr nō faceret diuersaz gnationē. vz. ⁊ corruptionez: ⁊ ex hoc sequitur vt dictū est prius ꝙ sup hoc sit aliqd agēs vniformiter. Ex his igitur duob⁹ elicitur: ꝙ necīum est ꝙ sit aliqd qđ fm se ⁊ eēntialiter agat ⁊ vno mō: ⁊ ꝙ aliqd scđo mō agat fm aliud ⁊ aliud in accessu ⁊ in recessu. ℭ Opz igitur fm hoc qđ dictū est ꝙ aut agat semp fz diuersuz: aut ꝙ agat fz motū primū pme subē. omne id qđ ppetuū hz motuz: totus enim ⁊ ois mot⁹ supioꝝ diuiditur in hec duo ⁊ nō plura pria: ꝙ eniz fm diuersum accedit ⁊ recedit ⁊ iteꝝ ⁊ iteꝝ ⁊ sic cōtinue nō pōt esse cā ɔtinue pmanētie. Opz ḡ ꝙ illi aliquid sit melius ꝙ sit vera cā: illius aūt cā nō est nisi illud qđ semp ⁊ silr se hz: ꝙ aūt alr ⁊ alr est diuersuz ⁊ diuersitas nō ē cā cōtinuitatis in eē: ꝙ aūt semp est ⁊ agit ⁊ aliter hoc cōplectitur ambo dicta: q̄ iquātū est semp causatur ex motu primi: ⁊ inquātū est aliter ⁊ aliter causatur ex motu obliquo. ℭ Palam igitur est ꝙ mot⁹ primi in gñe sic se hñt vt dictū est: ⁊ hoc est ꝙ oēs Pōi diuiserūt motū celi pma diuisiōe in motū planeta ⁊ in motū aplanes sicut iferius ostēdetur: q̄ vō sic est vt dictū est: ⁊ ita res se hz: ⁊ si dicatur ꝙ primus motus nō sit eēntialiter a primo motore: sequitur ꝙ res generate ex nocte erant: ⁊ ꝙ simul fuerūt oia sicut sepe dictū est: ⁊ ꝙ res generate soluuntur ex nō ente: que oia ipossibilia sunt fz nām. Opz igitur dicere ꝙ primū erit sempiternū: ⁊ ꝙ mouet id qđ in motu est sempiternū ⁊ sempiternū mouet motū: celū eni est aliqđ sempiternū ⁊ ꝙ mouet id qđ i motu est sempiternū est subā actu exñs nihil hñs admixtū de potētia: hoc aūt iaz in octauo de pōico auditu declarauimus. ꝙ est aliqd cōpositū ex motore ⁊ moto qđ est mediū duoꝝ. s. ei⁹ qđ est mouēs tm̄: ⁊ eius ꝙ est motū tm̄. Si inueniatur vnū cōponentiū sine altero ꝙ ēt reliquū inuenitur sine isto: in nā aūt inuenitur id qđ est motū nō mouēs: ⁊ inuenitur mediū cōpositū ꝙ est mouens ⁊ motū. Igitur inuenitur etiā subā mouēs tm̄ ⁊ semp in actu exñs quā impossibile est moueri: ⁊ hec ppō nunq̄z hz instantiā in his quoꝝ vtrūqz cōponētiū est subā: ⁊ nō accñs ⁊ in qbus cōponentia sunt hñtia modos oppositos: sicut mouēs tm̄ hz oppositū modū ad id qđ est motū tm̄ ⁊ ad id qđ ē motū ⁊ mouens: mouēs aūt tm̄ erit sempiternū mouēs motū: ⁊ iō opz ꝙ sit subā semp actu exñs: ⁊ nunq̄z in potētia: mā aūt generabiliū ⁊ corruptibiliū est subā que est mota tm̄ nō mouēs: circulus aūt celestis est subā mota mouēs: igitur prima subā que est insensibilis erit imobilis ⁊ mouens tm̄.

Tex. com. 33. ⁊ 34.

Tex. cō. 56. in scđo ð gnōne ⁊ corrupcōe.

Tex. cō. 35.

8. phi. tex. c. 37 ⁊ infra.

ℭ Cap. 6m. Qualiter primus motor immobilis mouet sicut desideratum ⁊ amatum.

Tex. cō. 36.

His aūt sic determinatis opz videre q̄liter moueat ex quo est imobilis ⁊ actus purus ⁊ simpler ab omni mā separatus: imobile aūt exñs mouet p eēntiā: sicut iaz anteditim⁹: ⁊ hoc est ꝙ mouet sicut si distinguam⁹ amatū siue amabile siue desideratū ⁊ desiderabile in amabile

per se ꝛ per accñs: amabile eni p se est ꝙ p se est bonũ ꝛ optimũ. Amabile aũt per accñs est ꝙ vt nũc vel hoc affert aliꝗ̃ in sensu vtilitatẽ vel delectationẽ: pp quã amaꝶ ꝛ nõ p se et pp se appetiꝶ: eoꝝ aũt que p se appetunꝶ: ꝗ̃dã sũt itellectualia bona: ꝛ ꝗ̃dã nõ sunt itellectualia: ꝛ cõstat ꝙ illa que itellectualia sũt nõ hñt ꝯtrañ oĩno: ꝛ iõ amabiliora sũt ꝛ delectabiliora ꝗ̃ alia. ¶ Adhuc aũt inter se itellectualia ꝗ̃daꝫ sunt cõnaturalia ꝛ ꝗ̃dã nõ: sicut itellectui cõnãle bonũ est ꝙ ẽ pfectio ipsius ſm ipsaꝫ quã itelligit et alio: sic qñ intelligit ꝙ diameter est assimeter est itelligibile ſm ipm: sꝫ qñ itelligit seipm est theoria ſm ipꝫ itellectũ. Adhuc aũt iter illa ꝗ̃ sũt ſm ipm itelligibilia ꝗ̃ñ bona: ꝗ̃dã sunt ꝗ̃ faciunt ipm itellectũ eẽ intellectũ in sũmo: ꝛ ꝗ̃dã nõ. ea eni ꝗ̃ de se itelligit nõ faciũt ipm eẽ in pfectiõe vltima: ꝗ̃ aũt itelligit de lumine pme sube faciũt eũ eẽ in sũmo quo põt eẽ. ¶ Cũ igiꝶ pbatuꝫ sit pmã substãtiã nõ eẽ mãlẽ. ꝯstat ꝙ ipa est itellect⁹ purus: ꝛ cũ sit pma cõstat ꝙ est suba sũma: ꝛ cũ sit vlr agẽs: cõstat ꝙ largiꝶ oẽs pfectiões: ꝛ est sũmũ bonũ: ꝛ cũ sit eẽntialr agens cõstat ꝙ cõicat se: ꝛ sic dicit qd ã expãdit se p oẽs itellectuales itellect⁹: ipsa igiꝶ maxie est amata ꝛ dñderata ab oib⁹: ꝛ oẽ qd mouet desiderat ipsam. hoc igiꝶ mõ mouet nõ mota eo ꝙ ipa nihil desiderat extra se: desideriũ aũt est cã motus oĩs: mouet aũt sic desiderabile ꝛ itellectuale bonũ oĩum ſm eẽ ꝛ nãm vniuscuiusqꝫ. Oĩum aũt sic motoꝝ ꝛ mouẽtiũ sunt pn⁹ eadẽ ꝛ simul qd nõ est in desiderijs nostris: qa ipꝫ itellectuale bonũ in celestib⁹ idẽ per seipm est pn^m desiderij ꝛ motus: in nobis aũt ꝛ mãlib⁹ ꝯcupiscibile qdẽ ꝛ magis ꝯcupiscibile: ꝛ qd ẽ maxie ꝯcupiscibilr est apparens bonũ pmo in sensu: ꝛ ꝙ volumus eẽ pmũ bonũ in se: ꝛ iõ excitat dñderiũ primo añ motũ quo moueamur ad ipm. ¶ Desideram⁹ eiꝫ ipm qa videmus ipm eẽ bonũ: vel qa videꝶ bonũ alijs vel forte nõ est bonũ in se: sꝫ videꝶ bonũ iõ ꝙ desideram⁹ ipm: ꝛ iõ illud tale nõ statim est pn^m mot⁹ ad ipm: ꝛ aliqñ ẽt nõ põt esse pn^m mot⁹: sed cõtinemus nos ne moueamur ad ipsum aliqñ. Sꝫ hoc bonũ ꝙ est itelligẽtia: semp est bonũ vincens desideriũ: ꝛ iõ semp mouet: qꝛ quotiẽscũqꝫ motor fortior est eo ꝙ moueri dꝫ sit mot⁹: ꝛ qñ nõ est fortior nõ potest mouẽ.

Nõ qñõ desideriũ i nobis egnote ẽ ꝛ itelligẽtijs. vñõ ẽt Cõmẽtator i prĩi loco.

¶ Unñ hoc mõ itellect⁹ moueꝶ ab itellectuali bono sine dilatiõe ꝛ sine medio: qa nõ sit pmo nũtiatio boni per sensum q moueat appetitũ: nec est aliqd retrahẽs ex pte accipiẽtis itellectus cũ id qd amaꝶ p se bonũ sit ꝛ imediate isluat: ꝛ sic vincẽs totũ desideriũ ei⁹ cui isluiꝶ: ꝛ iõ mot⁹ statim est actio ei⁹ in eo ꝙ moueꝶ ad ipm: itellectuale vo bonũ sic dixit Pithagoras: ꝛ sic nos paulo añ dixim⁹ diuersoꝝ est ꝛ diuersoꝝ coelemẽtatio bonoꝝ est ꝗ̃ sunt ſm se bona. Sꝫ in illa coelemẽtatiõe oĩuꝫ bonoꝝ ꝛ p^m ꝛ nobilissimũ id cui⁹ substãtia est illud bonũ ꝛ nõ isformatũ p formã alienã: ꝛ ꝙ est simplex bonũ: ꝛ ꝙ est ſm actũ puꝝ cui nihil admisceꝶ po^a. hoc eni ẽ oĩs boni bonũ ꝛ ab oibus desideratũ: cuius isluẽtia se hꝫ ad oĩes: sic isluẽtia luminis solis ad formas vite que ad ꝯ̃uatiões mouet vegetabilia ꝛ aĩalia. Hoc eni lumẽ solis iꝫ vnũ sit: tñ receptũ ab vnoꝗ̃qꝫ isformat calorẽ viuificuꝫ ꝛ spũ vniuscuiusqꝫ: ꝛ mouet ad pprij ꝛ cõnãlis boni consecutionẽ: ꝛ iõ antiqui solẽ vocabant datorẽ vite: ꝛ sic est in pmo motore simplici lumen essentiale sibi influente sup orbes celi ꝛ vniuersum esse. hec eni est forma formans ꝛ ad esse mouens oĩa: ꝛ omnia in seipso phabẽs virtute simplicis causalitatis sue: ꝛ oĩa substantificans: ꝛ hoc ab intellectualibus intellectualiter ꝛ naturalibus nãliter: ꝛ a corporalibus corporaliter: ꝛ a celestibus mobiliter ſm vbi: a generabilib⁹ autem ſm potẽtiam motus ad formã percipiꝶ ꝛ oĩa mouet ꝛ habet in se precipue tria. vꝫ. ꝙ est per se sine priuatiõe intellectuale. priuatio eni nõ nisi per alteꝝ est in intellectu: ꝛ est substãtialr sine assimilatione: sicut ea que nõ per se: sed sua similitudie sunt in intellectu: sicut sunt ea que cũ cõtinuo sunt ꝛ tẽpore: ꝛ tertio est primũ ꝛ vltimũ bonum oĩs boni qd est principiũ ꝛ finis idem manẽs perfectũ. Et ideo vincit oẽ desideriuꝫ: cũ aũt dico idẽ bonũ esse simplex ꝛ vnũ non idẽ dico: sꝫ simplex qd addiꝶ super vnũ modũ dicit vnius. vnũ eiꝫ cõiter loquẽdo significat id qd est pmo metrũ: sicut dixim⁹ in libro decimo istius phie. Sed cum additur simplex vnum significat simplicitatis modum: quo primũ hꝫ vnitatẽ. est eni simplex vnũ in quo nullus est numerus: qa oĩa que sunt in ipso sunt idẽ sibi: ꝛ ꝙ nulli nitiꝶ subiecto: sed est eẽntia simplex.

Nõ qñõ lumẽ diuine bonitatis diuersimode pticipaꝶ a creaturis. vide pmo ce. l. c. 100

¶ Cap. 7^m. Et est digressio declarãs qualiter prima substantia est simplex ꝛ super omne nomen.

Obijciet autẽ fortassis aliquis ꝙ cũ pma substãtia cognoscit se videꝶ ꝙ pma substantia reflectiꝶ sup se. In omni aũt qd reflectiꝶ supra se: due sunt nature: reflexa. vꝫ. ꝛ ea sup quã reflectiꝶ: igiꝶ videꝶ prima substãtia nõ eẽ simplex: sed vna videꝶ eẽ absqꝫ simplicitate. ¶ Ampli⁹ ppõnes vere formanꝶ de pma substãtia: ꝛ cũ dicim⁹ ꝙ ipsa est prima: ꝛ ꝙ ipsa est bona: ꝛ ꝙ ipsa est act⁹: ꝛ ꝙ ipsa est volẽs ꝛ sciens ꝛ huius. In oĩbus aũt de qbus formaꝶ ppositio vera: aliqd est qd subijciꝶ: ꝛ aliqd est qd predicaꝶ: ergo sũt ibi due nature: videtur ergo vnum simplex non esse. ¶ Adhuc autem vnũ simplex in fine simplicitatis nõ est nisi vnũ: sed prima substãtia verissime videꝶ esse multa: qa est essentia; ꝛ motor ꝛ sapiẽs ꝛ act⁹ ꝛ intellectus ꝛ oĩa huius que sonant nobilitatẽ iꝫ in oĩbus his emineat super oĩa alia: et sic iterum simplex eẽ non videtur. ¶ Adhuc autẽ dubiũ est ꝗ̃liter noĩetur: ex quo eni prima est nõ capitur ab aliquo intellectu scdo nisi per modũ possibilitatis scdi intellectus: modus autẽ ille nõ est ſm nobilitatẽ que est in substãtia pma: ergo scds intellectus de prima substãtia nihil capit vñ cõdignum sibi nomẽ formare possit: ꝛ sic innoĩabilis esse videꝶ.

¶ Hoc aũt ꝛ huius oĩa soluunꝶ que dicta sunt: qa pma substãtia cuꝫ sit itellectus vlr agẽs nõ cognoscit se per modũ reflexiõis sup se: qa ee vera qcqd reflectiꝶ supra se aliquam hꝫ: aut ex duab⁹ naturis: aut ex duplici eẽ vnius ꝛ eiusdẽ cõpositionẽ: ex duab⁹ qdeꝫ naturis sicut in his que cõponunꝶ ex aĩa ꝛ corpore in qb⁹ aĩa super corpus reflectiꝶ: ex duplici autẽ esse vnius nature: sicut diximus de itellectu vnito substantie inferiori. hoc eni ſm suaꝫ nãm: ꝛ separat⁹ est ꝛ agẽs: ſm autẽ ꝙ est locus spẽruꝫ est possibilis ꝛ est aliud ꝛ aliud eẽ vnius substãtie: qa agẽs reflectiꝶ super possibilẽ. ¶ Sꝫ non est alia ꝛ alia substãtia vel eẽntia: ꝛ hoc mõ non est in pma substãtia: cui⁹ intellect⁹ nullius est receptiuus: sꝫ potius est fontalis plenitudo oĩuꝫ formaꝝ que fluũt ab ipso: sic intellectus artificis est fons formaꝝ artificialiuꝫ: iꝫ hoc nõ in toto sit sic: nisi poneremus ꝙ ipse itellectus sine aliquo habitu sibi addito pferret formas artis lumine sue substãtie: ꝛ ꝙ ipsa substãtia sua eẽt forma oĩum artificialiũ: hoc ergo mõ simplici pma substãtia cõtẽplatrix sui est: ꝛ iõ sola pfecte seipsaꝫ cõtẽplaꝶ: qa in ea idẽ est itellectus itelligẽs ꝛ medium quo itelligit qd est spẽs suiipsius ꝛ res intellecta.

Solutio.

¶ Qd autẽ queritur de formãda ppõne dicendum ꝙ pro certo tãta est simplicitas prime substãtie ꝙ ipsa est essentialr qcqd habet cũ ppositio formaꝶ de ea: qa iꝫ in ea nõ sit subiectũ ꝛ cui subijciꝶ: tamen oĩa que sunt in ea sunt verissime in ea ꝛ sua sapientia vera est sapiẽtia: ꝛ sic est de virtute ꝛ actu ꝛ voluntate ꝛ hmõi oĩbus. ¶ Cum igitur simplicitas non tollat veritatem eoꝝ que sibi attribuũtur de ipsis ſm modũ significandi diuersum qui importaꝶ in ipsis ꝛ affirmatiua ꝛ vera formatur ppositio: ꝛ in illa idem est in predicato ꝛ subiecto penitus: sed aliter significatur ſm modũ significandi cui modo nõ subest diuersa res: sꝫ rõ noĩs qd sibi attribuiꝶ.

Nõ qualr prima cã sit noĩabilis.

¶ Qd autem queriꝶ de noĩbus eiusdem substantie prime videtur dicenduꝫ p certo ꝙ sicut pbat dĩo. ꝙ sit super omne nomen ꝛ super oẽm itellectũ: nec intelligiꝶ nisi ab aliquo eoꝝ ꝗ̃ causant ab ipsa: ꝙ isluit lumine suo in ea que sub ipsa sũt ꝛ ab illis noĩaꝶ iperfecte: qa nõ capiꝶ ſm perfectionẽ ꝛ eminẽtiaꝫ ſm quã est in ipsa: sed mõ pportionali capacitati itellectus qui ipsaꝫ accipit: ꝛ iõ melius noĩaꝶ negatiõe oĩuꝫ ꝗ̃ affirmatiõe: sed qñ noĩaꝶ intelligiꝶ nomẽ per negationẽ ꝛ eminentiã ꝛ cãm: sicut si dicã eã eẽ substãtiã statiꝫ dicã nõ eẽ substantiã eo ꝙ cũ substãtia vel aliquo alio nõ est in genere vno: et addã ꝙ est eminẽs supra oẽm substãtiã ꝛ est oĩs substantie causa: ꝛ sic est in oĩbus noĩb⁹ qbus noĩaꝶ. ¶ Nota aũt qbus noĩaꝶ sunt que absolute ꝛ per se in oĩ re dicũt nobilitatem ꝛ bonitatẽ nature: sic est eẽ ꝛ intelligere ꝛ substãtiã eẽ ꝛ sapientiã virtutẽ ꝛ bonitatẽ ꝛ actũ ꝛ motoreꝫ eẽ ꝛ huius. hec enim oĩa per prius sunt in ipsa ꝛ per posterius in alijs: ꝛ hoc modo quo sunt in alijs cadũt in intellectus secũdos: ꝛ isto mõ diminuta sunt a nobilitate simplicitatis prime: ꝛ iõ illo modo non vere attribuuntur prime substãtie nisi per negationem ꝛ eminentiam ꝛ causam sicut diximus.

¶ Cap. 8m. Et est digressio declarās q̄tuor que p̄me substā-tie cōueniunt: q̄ .vz. non est in genere: q̄ nō hȝ vniuse ⁊ pti-culare: ⁊ q̄ multiplex est in resolutiōe: ⁊ q̄ distinctior est ab alijs quanto perfectior alijs.

Ex his pȝ q̄ duo sūt q̄ soli p̄me sube ꝯueniunt: q̄rū vnū est q̄ ip̄a non est in gn̄e aliquo p oēm modū: sȝ an̄ oē genus. ¶ Scd̄ȝ aūt est q̄ in ip̄a nō est aliqd vl̄e vel pticulare vel cōe vel ꝓpri-uȝ. ¶ Et huic addūt qdā alia duo: quoꝝ vnū est q̄ q̄to simplicior est in eēntia tāto multipli-cior ē in relōne ⁊ effectib᷒. Scd̄ȝ aūt est q̄ q̄to simplicior est tāto nobilitate sua ab alijs distinctior est ⁊ nulli hȝ aliqd cō-mune. ¶ Hoꝝ aūt p̄m sic ꝓbat. oē qd̄ est in genere aut est in ipso sic sp̄es vel gen᷒: aut sic p̄n̄m gn̄is: aut sp̄eī: cōstat aūt q̄ p̄ma substātia nō est in gn̄e sic gen᷒ vel sp̄es. ḡ nō est in gn̄e. ¶ Si eni eēt sic gen᷒ aut p̄dicaret aut apta nata eēt p̄dicari de plurib᷒: vt ens de rōne diffinitiua coꝝ: de nullo autē tali pōt p̄dicari p̄ma substātia: ⁊ ꝯstat q̄ nō ē sp̄es vl̄ īdiuiduū: q̄ tūc eēt cōpositū aliqd ex genē ⁊ dr̄ia: vel ex forma ⁊ mā q̄ oīa absurda sūt de p̄ma suba. Si āt eēt p̄n̄m gn̄is tūc eēt ali-qd̄ eīntū cōstituēs gen᷒ q̄ est suba. igit̄ eēt for᷒ vel mā: ⁊ qd̄-cūq̄ coꝝ daret̄ eēt vnibilis per eēntiā mixtis ⁊ cōponibilis cū illis q̄ oīa sūt absurda. ḡ nō est in gn̄e sube. Et constat q̄ nō ē in aliq̄ gn̄e accītiū. ḡ in nullo ē gn̄e. ¶ Et cū dicat̄ sub-stātia alia rōne dr̄ de ea suba ⁊ de alijs: dr̄ enīȝ suba ab actu substādi: qr̄ substat p se vel p aliō: p se sic mā ⁊ subiectuȝ: p aliud sic for᷒: dr̄ ēt substātia res p se extās: ⁊ hoc mō dr̄ duo-bus modis. Si eni dicat̄ p se p oppo᷒m ei᷒ qd̄ est p aliō: tunc hȝ duplicē itellectū: dr̄ eni p aliō existere qd̄ in se nō hȝ eē: sȝ in ei᷒ diffōne cadit aliō q̄ ip̄i est cā exn̄di: ⁊ sic accñs est res per se extās: dr̄ ēt p se extās p oppōnē ad id qd̄ est p cāȝ extās: ⁊ sic sola substātia diuina p̄ma est p se extās q̄ sola ip̄a peni-tus nullā hȝ cām in eē. ¶ Sic ḡ scit̄ q̄ nō est in gn̄e substan-tie: ⁊ aliq̄ mō ip̄a sola est substātia: ⁊ hoc mō supra dixim᷒ in 5o hui᷒ sapiētie libro. q̄ ip̄a sola est ens eo q̄ nō hȝ aliqd po᷒ depēdētis ad q̄cūq̄ cām aliā. ¶ Qd̄ aūt in ip̄a non sit vniuse ⁊ pticulare: posset qdē stati cōcludi p hoc q̄ nō est in genere cū nihil sit in gn̄e directe nisi vl̄e vel pticulare: tamē meli᷒ ꝓbat̄ sic. In quacūq̄ nā est vl̄e vel pticulare in illa sūt due nature: quaꝝ vna est cōicabilis ⁊ altera icōicabilis: sed in eo q̄ est in fine simplicitatis nō est nisi vnū simplex vt ha-bitū est: ḡ nō est ip̄a vl̄e ⁊ pticulare: vbicūq̄ aūt est vl̄e inest particulare ⁊ eꝯ. q̄ pticulare nō ē pticulare: nisi q̄ est cōis nāe suppositū pticulāre ip̄ȝ. ¶ Adhuc aūt p̄ma substātia cuȝ sit p̄ma nō est cōicabilis plurib᷒ eo q̄ ipoīe est eē p̄m in pluri-bus: q̄ p̄ma nō sūt plura. Oē aūt vl̄e cōicabile est plurib᷒. ergo prima substātia nō pōt eē vl̄is. igit̄ in p̄ma suba nō est vl̄e vl̄ pticulare. ¶ Qd̄ āt tāto multiplicior sit in relōne q̄to prior est ⁊ simplicior sic ꝓbat̄: q̄to aliqd est simplici᷒ tāto sui ad plura idiget̄ ⁊ in pluribus īueniī. Simplicissima est aūt prima substātia: igit̄ tāto sui ad plura idiget̄ ⁊ in plurib᷒ vt cā primaria īuenit̄: ⁊ q̄to in plurib᷒ īuenit̄ tāto relōnē habȝ ad plura: cū igit̄ sit cā oīuȝ prior q̄to prior ē ⁊ simplicior tan-to multiplicior est in hoc q̄ plura referunt̄ ad ip̄saȝ. ip̄a eni s̄m suum eē ad nihil depēdet ⁊ nullo idiget: sȝ alia oīa eo q̄ cāñt ab ip̄a depēdēt ad ip̄saȝ ⁊ referunt̄ ad eā: s̄m q̄ sūt cā-ta ip̄i᷒. Respect᷒ aūt scd̄oꝝ ad p̄m nō itelligit̄ nisi coitelligat̄ etiā respect᷒ primi ad scd̄a: sȝ respect᷒ primi ad scd̄a rōnis ē ⁊ nō rei depēdētia: sȝ scd̄oꝝ respect᷒ ad primū est depēdētia s̄m rē: ⁊ iō respect᷒ scd̄oꝝ ad primuȝ variat ⁊ ipedit plenam ipsoꝝ simplicitatē: q̄tq̄t aūt sint respect᷒ primi ad scd̄a non obstāt simplicitati: q̄ nō sūt reales sȝ sūt quorūdam respe-ctuū rōnes ⁊ talia relatiua in p̄cedētib᷒ dixim᷒ esse in diuer-sis generib᷒: q̄ vnū tm̄ s̄m rē est in genere relōnis. Alterū autē nō sicut scitū ⁊ scia. ¶ Multi aūt ⁊ magni dubitauerūt de q̄rto: eo eni qd̄ viderūt primā substātiam simplicē eē ⁊ in fine simplicitatis: ⁊ viderūt q̄ p̄ma predicata que simplicia sūt p̄dicant̄ de oīb᷒: ⁊ nō distinguunt̄ ab aliq̄: sic vnuȝ ⁊ ens putabāt primā substātiā eē idistinctam ⁊ eē oē q̄ est: ⁊ puta-bāt ip̄saȝ eē prima mā ⁊ prima itellect᷒ nāe idē penit᷒. rōne aūt pua psuasi sūt sic diximus: q̄ putabāt oīa illa eē eadem que nō differūt oīa distiguētē: prima aūt mā ⁊ p̄ma nā itel-lect᷒: ⁊ p̄ma substātia oīa distinguētē nō differūt: q̄ si dif-ferre dicant̄: tūc habebūt dr̄iaȝ qua distiguunt̄. Oīs āt dr̄ia distinguēs aliqd̄ cōe distinguit. igit̄ qd̄libet istoꝝ hȝ duo in se distinguētē. vȝ. dr̄iaȝ ⁊ cōem nām distinctā. ḡ qd̄libet isto-rū est cōpositū: ⁊ hoc est ꝯ hypothesiȝ: q̄ datum fuit q̄ qd̄li-bet istoꝝ eēt simplex. Si autē demus q̄ sic sunt cōposita per hoc nō excusat̄ obō: q̄ resoluamus cōposita ista in sua sim-plicia: tūc sequit̄ q̄ primū diuinū ⁊ primuȝ māle ⁊ primū in-tellectuale sunt vnū. ¶ Ad hec aūt adhuc rōcinant̄ p signū ꝓprīū: qd̄ dicūt eē cū demōfatione ⁊ cōuertibile: dicūt enīȝ q̄ quoꝝ est vnus ⁊ respectu eiusdē cōis ambit᷒ illa sunt eadē: vnus aūt ⁊ respectu eiusdē est hoꝝ triuȝ ambit᷒: q̄ qd̄libet hoꝝ triuȝ ambit oēs formas: ⁊ p̄habet eas qōdāmō: quia oēs forme sunt in prima substātia. ꝓp qd̄ ēt a Platone dcā est mūdus archetip᷒: ⁊ oēs forme sunt in itellectuali natu-ra: ⁊ oēs sunt in mā p̄ria: videnī igit̄ hec tria eē vnū s̄m esse indistincta: a quibus si q̄ramus q̄re mā nō itelligit formas: sic intellect᷒ eū intelligere formā nihil sit s̄m eos nisi q̄ est in-tus vt forma est: ⁊ nō vt est res nihil penit᷒ rn̄dēt: nec valēt rn̄dere p̄cipue cū vna nā sit itellect᷒ ⁊ materie. Et in hoc in-cōueniēs de necītate incidit ēt liber Auicebron quē fonteȝ vite vocauit: q̄ ip̄se dixit q̄ vna nā cōis est materie ⁊ itelle-ctus: sȝ itellectus addat primā formā sup māȝ: ⁊ sic sit cōpo-situm primū: q̄ q̄uis addere cōcedat̄ formā sup māȝ pri-mā: tn̄ per hoc nō ipedit̄ quin receptio forme in itellectu sit receptio materie: ⁊ que sūt vni᷒ rōnis in receptiōe formarū hñt eundē actū in cōi: forma igit̄ sicut s̄m eē diuidit ⁊ distin-guit māȝ: ⁊ facit q̄ vna est lapis ⁊ alia est asinus: ita s̄m eē in sp̄es distinguere dȝ itellectū ⁊ substātiā primā: qd̄ est ab-surdissimū: ⁊ iō ab hoie omni horrēda ē ista vilissima p̄hia que nūq̄ ꝓcessit de subtilitate Peripatheticoꝝ. ¶ Vñ scīē-duȝ sicut ⁊ alibi dixim᷒: q̄ prima simplicissima distinguunt̄ abinuicē seip̄sis: ⁊ iō maximā hñt distinctionē: ⁊ substantia quidē prima est primissima ⁊ extra genus. Intelligētia autē cōpositū est primū in genere acceptū: ⁊ dico primū s̄m esse ⁊ nō s̄m coelemētationē cathegorie p̄dicabiliū: qualr̄ aūt in-telligētia cōposita sit in seq̄ntib᷒ docebim᷒. Mā aūt p̄ria ē primū subiectū s̄m p̄uationē forme acceptū: sic in antehabi-tis ondimus: vñ pȝ q̄ cū hec tria prima dicim᷒ equoce ⁊ nō vniuoce primū vocam᷒: ⁊ cū dicūt q̄ distiguēs distiguit ali-qd cōe dicemus q̄ hoc nihil est dictu: nisi in eis que sunt in genere in qb᷒ cōitas generis per dr̄ias distiguit̄: sȝ qr̄ sim-plicia a seip̄sis distinguūtur sicut distiguunt̄ dr̄e prime ab-inuicē vnūquodq̄ distiguit̄ ab exteriori quolibet: ⁊ nō diui-dit nām cōem que sit in ip̄so ⁊ in alio. ¶ Qd̄ autē dicunt de ambitu formaꝝ dicēdū: q̄ ambitus ille est equocus: q̄ pri-ma substātia p̄habet formas sicut causans eas p seip̄sam: ⁊ nō hȝ eas sic subiectū: sȝ q̄ ip̄a per suā eēntiā est forma ⁊ lux sua dat ⁊ fundit eas: ⁊ iō intelligēdo seip̄saȝ itelligit oīa que sunt ⁊ que eē p̄nt: ⁊ equalr̄ itelligit ea dūȝ sunt ⁊ dū non sunt: q̄ quocūq̄ mō varient̄ res s̄m māȝ ip̄sa res remanet idē fons lumine suo replēs oē qd̄ sue lucis ⁊ bonitatis ē p-ceptibile. Intelligētia aūt ambit formas eo q̄ est lumen lu-cis cause prime ⁊ imago: ⁊ iō mouet̄ ad ip̄saȝ sicut in seq̄n-tibus erit manifestū: mā v̄o ambit eas sicut s̄m eē recipiēs: ⁊ sic plana est cā q̄re nō itelligit eas. ¶ Huius eni nulla alia cā est: nisi q̄ sunt in itelligētia sic in loco sp̄erum ⁊ in luce: in mā aūt sunt nō sicut in loco: sȝ poti᷒ sic in subiecto qd̄ de po-tētia s̄m eē exit ad actū. Et hui᷒ cā est: q̄ itellectū nō distin-guūt: sic ea que sūt in loco nō distinguūt locū: sic colores s̄m esse sp̄ūāle existēs in p̄spicuo pulo non distinguunt p̄spicuuȝ: existēs autē in perspicuo terminato distinguunt ip̄suȝ sicut actus distinguit potētiam que de priuatiōe facit esse actū.

Probatio q̄ p̄m ens nō sit i genere.

Qualr̄ suba di-catur de deo.

Nō q̄lo deus solus aliq̄ pa-cto suba ⁊ ens est.

Q̄ in nā diui-na nō sit vl̄e ⁊ pticulare.

Probō tertij

Nō friuola q̄ psuasi qdē re-nuere p̄m ens ⁊ p̄ma mate-riā idem esse.

Error Auice-bron.

Solo ad rō-nes aduēr par-tis.

¶ Cap. 9m. Qualiter mouet vt bonuȝ ⁊ per id qd̄ mouet ad aliud qd̄ est motum mouet omnia alia.

Iis autē sic determinatis reuertamur ad ꝓpo-situ de mō mot᷒ motoris. ¶ Resumamus aūt q̄ mouet vt optimū simplr̄: ⁊ vnicuiq̄ optimū s̄m q̄ est capax sui vnūquodq̄. Sic eni bonuȝ in q̄libet vna coelemētatiōe q̄ est finis coordi-natoꝝ sic est semp optimū coordinatoꝝ. Sic ⁊ q̄ sic est ꝓportionale oīb᷒ coordinatis est primū bonū illius coordinatiōis: ⁊ sic est in motorib᷒ ⁊ celis. ¶ Et iō p̄ma sub-stātia in eis est optimū ⁊ mouēs primū: q̄ v̄o illud est cui᷒ cā est totū q̄ est illi᷒ coelemētatiōis ⁊ cā finalis oium ondit̄ per diuisionē bonoꝝ. Est eni bonū aliquid: ⁊ hoc ē q̄ est huic vel illi

Tex. cō. 37.

vel illi bonū: ⁊ est bonū simplr̄ q̄ est sicut diximus oīs boni bonū ⁊ substātialr̄ bonū. Bonū huic ⁊ illi est bonū pticulare ⁊ distinctū ab eo cui⁹ est bonū: qa hoc bonū bonificat id cui⁹ est bonū per isformatione ⁊ in omni iformatiōe. ¶ Aliud est qd̄ iformat ⁊ aliud qd̄ iformat: ⁊ idō tale qd nō est substātialr̄ bonū: sz est sic nō ens bonū: sz factū bonū p formaz boni sibi aduenientē: ⁊ idō illud mouet ad formā boni. Id aūt qd̄ simpliciter est bonū est eēntialr̄ bonū ⁊ subastātia est ipm bonū: ⁊ idō nō est sic nō ens bonū p formā boni factum bonū: pp qd̄ sequit̄ necio q̄ ipm imobile ad bonū oīa alia mouet ad bonū suū: p hoc q̄ sua eēntialis bonitas ⁊ pportionalis est oībus ⁊ pficiēs in eē ⁊ bn̄ eē oīa: ⁊ vincēs vnūquodq ⁊ nō mouēs itellectū p aliud sic mouet sensibile bonū: sz ifluēs ei per seipm: pricipat̄ tn̄ alr̄ ⁊ alr̄ ab itellectualibus ⁊ aliis sic diximus: ⁊ tūc cadit in diuersuz eē bonoꝝ: mouet aūt illud bonū quasi desideratū ⁊ p motū desiderātiū ipm mouet oīa alia: ita q̄ bonitas ei⁹ p vniuersum eē rerꝝ causataꝝ diffundit̄: ⁊ sic oīa descēdūt ab ipso: ita qdē q̄ itelligētie itellectualr̄ capiūt ipm ⁊ qlibet itelligētia bonū qd̄ sibi ifluit̄ p motum sui orbis exeqtur ⁊ explicat: ⁊ id qd̄ itelligētia per motum explicat mãe gñabiliū ⁊ corruptibiliū ifundit̄: ⁊ sic semp tota implet̄ mãe capacitas: ⁊ q̄ itelligētia recipit itellectualr̄ explicat̄ a celesti circulo corporalr̄ ⁊ mālīter recipit̄ a mā actiuorū ⁊ passiuoꝝ. ¶ Adhuc aūt q̄ itempalr̄ ⁊ indiuisibilr̄ est in cā pma ⁊ imēsurabilr̄: hec in itelligētia qdez est imālīter: nō tn̄ oino idiuisibilr̄ ⁊ est in ea mensurate fm̄ q̄ sibi cōpetit: ⁊ hoc in circulo celesti est mobilr̄ ⁊ distēse nō simul: in mā aūt est oino tempaliter ⁊ diminute ⁊ mālīter: ⁊ sic pmū q̄ oino ē necesse diffunditur in id qd̄ est necesse ex alio: ⁊ necessarium ex alio distenditur in id quod est necessarium ex ordie motus in circulo: ⁊ hoc deficit in id quod est frequenter: ⁊ hoc deficit in casum ⁊ id quod fit raro.

¶ Cap. 10m. Et est digressio declarans opiniones Peripatheticorum de animabus celorum.

Ecūdū aūt que dicta sunt pculdubio cōstat q̄ oēs Peripathetici dixerunt orbes celoꝝ aīas hr̄e. ¶ Sz qdā dixerūt aīas has itellu ⁊ imaginatiōe ⁊ desiderio siue appetitu distingui hoc hn̄tes p rōne: qa opz eas eē itellectuales itellectu actiuo: qa formas p motū sui orbis efficiunt: sic artifex explicat formaz artis p artis instrā: ⁊ he sunt forme qb⁹ plene sunt itelligētie: sic ipsa formatiua seminalis plenus est formis mēbroꝝ q̄s facit in mēbris. Sz qa vt dicūt itellus vlis est ⁊ forma nō explicat̄ nisi p hūc pticularē motū orbis: hoc aūt pticularis mot⁹ nō est act⁹ mouentis: nisi q scit aū vt est pticularis. Et hec cognitio nō pficit̄ per solū itellectū: sz p imaginatione mobilis ⁊ mot⁹ ⁊ oium accñtiū mot⁹: idō huic aīe dederūt imaginatione. Cū autez intellect⁹ ⁊ imagiatio nō moueāt nisi precipiēdo ⁊ determinādo motū: desideriū aūt vel appetit⁹ moueāt: sic iperū facientes ⁊ mouētes: idō dederūt isti aīe ēt desideriū: sensuz aūt negauerūt inesse idō: qa celestis circulus nullius est sensibilis receptiuus: ⁊ hmōi simile dicūt in artificib⁹: q2 ibi est itells per suā practicā sciaz mouēs. Sz mot⁹ nō fit nisi p imaginatione istoꝝ ⁊ actū ipsoꝝ: ⁊ per desideriū opandi qd̄ extēdit manuz. ¶ Qd̄ autē artifex sensus hz ex iperfectiōe dicūt eē ppter hoc qd̄ itellus suus nō est sufficiēs ad artez ex seipso nisi accipiat a sensu nec obedit ei mā nisi violenter applicet̄ per motuz istoꝝ ⁊ manus. Et idō in libro de aīalib⁹ diximus manuz eē organuz itellus practici siue opatiui siue actiui vel factiui vel quocūq noie alio vocet̄. ¶ Celestis autē circulus sensuz nō hz: qa nō accipit a reb⁹ sensibilib⁹ nec manum hz nec exteriora istrā: qa mā quā ambit obedit ei: sic materia corporis obedit aīe que ptinet ipm ⁊ accñtia aīe ⁊ imaginatiōes variāt ipm ⁊ ipmūt in ipm: ⁊ sic vniuersa materia quā ambit circulus aliqualis obedit aīe circuli ⁊ circulo ⁊ motib⁹ eius ⁊ ipmit̄ a circulo fm̄ formas fluētes ab itelligētia p imaginationez mot⁹ ⁊ circuli: ⁊ hec positio antiq̄ est multoꝝ ⁊ magnoꝝ: ⁊ hāc Auic. seq videt̄: fuit aūt hoc etiaz Platonis vt videt̄ in dictis ei⁹. ¶ Alii autē de his q poste riores fuerunt dixerūt q̄ celestes qdez circuli hn̄t aīas: sed pter aīas sunt itelligētie sepate opatiue pūdētes eis: ⁊ has intelligētias fm̄ vulgus angelos vocāt. Et in oīb⁹ alii s dicunt cū opione iā iducta. dicūt eni isti q̄ itelligētia nō est nisi separata: sic dixit Anaxa. ⁊ est pn̄m distīctiōis formaꝝ ⁊ rerū primū: qa sic diximus supra in 9⁰ libro hui⁹ sapie. oēs itellectuales virtutes ⁊ potētie eo q̄ distīcte sunt sūt ad multa ⁊ nō ad vnū: hoc igit̄ qb⁹ plene sunt itelligētie per ifluentiam prime sube influunt ⁊ agūt in aīas celoꝝ ⁊ celi exequunt̄ eas per motuz sic dixim⁹.

¶ Hāc aūt opione elegit sequi Algazel ⁊ quidā alii de sapiētibus Arabuz: ⁊ hoc qd̄ hic intendimus accipere est: q̄ ēt isti cōsentiunt in hoc q̄ celi sunt aīati. In idē autē videt̄ penit⁹ cōsentire iudeus phs qui vocat̄ rabi Moyses ⁊ iudeus qui añ ipsum fuit in phia magnus qui vocat̄ Isaac.

¶ Quidā aūt pcipui Peripatheticoꝝ medii inter hos aliā secuti sunt viā ⁊ celos qdē aīas hr̄e dixerant ⁊ intelligētias ab ipsis aīab⁹ separatas nō posuerūt: sz ipsas aīas de virtutib⁹ aīe nihil habere dixerunt nisi agētē vniulr̄ itellectū ⁊ desideriū siue appetitū. Sibi eni nō est aliquid fingere ⁊ dicere nisi qd̄ per rōnē pōt ostēdi: ⁊ qa isti cōsentiūt in hoc cū aliis: qa celi hn̄t aīas: ideo sufficiūt in hoc per tres rōnes pcipuas: quaꝝ vna sumit̄ ex parte mouentis: scda aūt ex pte mot⁹: ⁊ tertia ex pte effect⁹ qui est p motuz.

¶ Ex pte mouentis qdē qa nos videmus q̄ oē qd̄ per se mouet̄ hn̄s in se pn̄m motus est aīatū ⁊ motor suus ē aīa sicut ostēsum est in 8. physicoꝝ. Celum in seipso hz pn̄m sui motus. ergo motor eius est aīa: q̄ autē celum nō stat huius est alia causa quā inferius pprio loco explanabim⁹. Ex pte autē mot⁹ sic ostēdit̄ celuz hr̄e aīam: constat eni q̄ mot⁹ celi nō est violentus ⁊ extra naturā: aut igit̄ est a pncipio q̄ est nā aut a pn̄o q̄ est aīa. ⁊ si qdez est a pn̄o q̄ est nā cū nālis virtus ⁊ po⁰ nō sit nisi ad vnuz ⁊ finituz quādo erit in illo stabit in ipso: sicut per inductione. pbat̄ in oīb⁹ per nām motis: sz nos videmus q̄ vbicūq signat̄ aliquod vbi ad qd̄ mouet̄ astruz statim mouet̄ ex illo. ad vbi autē signatum mouere ⁊ ex ipso ⁊ ad diuersa vbi mouere: ⁊ semp circa idez mouere diuersimode respiciendo illud fm̄ accessuz ⁊ recessuz in circulo obliquo nō est virtutis ad vnū ⁊ vno mō mouētis: sed virtutis distiguētis que se hz ad multa: ⁊ hec virt⁹ est aīa: ⁊ hoc ē argumētū Alex. ⁊ abbreuiatoris ei⁹ Themistii. ¶ Et alii qdē acceperunt ab istis. Rō autez que sumit̄ ab effectu est q̄ celestis circulus mouet ad vitā ⁊ ad sensum: cū autez nulla forma corporalis moueat ad vitā ⁊ ad sensum nisi illa sola que iformata est aīa opz celestē circulū aīatum eē: nā eni non est forma nisi corporalis. ¶ His aūt rōnib⁹ cōsentientes dicti Peripathetici dicūt aīas has nō nisi itellectuz ⁊ desideriuz de viriib⁹ aīe hr̄e: nec oēm hn̄t nostre aīe differētiā itellus: sed cū soluz qui est agēs formas vt pdictū est: q̄liter aūt vnus itellus accipit ab alio priore se posteri⁹ dicemus: hoc igit̄ itellus est actiuus: ⁊ cā entis per suā formam actiuā: vel vt melius dicat̄ per seipm qui est forma facti ab ipso: desideriū autē est id qd̄ elicit motū in eo q̄ fert̄. nec oz imaginatione ponere: ideo qa ista forma non est de formis a rebus extractis: sed potius de his que pcedunt in res fiendas ⁊ faciendas: ⁊ ideo q̄ in intellectu est imālīter pcedēs in id qd̄ fertur ⁊ in mām efficit̄ particulare: corpus aūt celeste nō est adeo iperfectū sicut corp⁹ hoīs. Sz sicut corp⁹ hominis hz virtutes affixas mēbris que mouēt mēbra ⁊ fluūt a corde ⁊ anima: ⁊ nō hz eas ex seipso corpus vel mēbra: ita ppter corporis illius excellētiā ⁊ imortalitatē hz illud corp⁹ ex seipso virtutes quibus exequit̄ motum: ⁊ nā sua est natura ei⁹ qd̄ est ad motū talē: ⁊ ideo aīe celoꝝ supflue hr̄ent tales virtutes: cū virtutes corporis celi ad hoc sufficiūt: ⁊ fm̄ tales virtutes ponit̄ hr̄e dextrū ⁊ sinistruz ⁊ hmōi: ⁊ qa natura sua est nā organi mot⁹ talis: idō nunq̄ fit inobediētia iter motorē ⁊ id qd̄ mouet̄: ⁊ sic nūq̄ lassat̄. Sicē si diceremus q̄ pes non hz nām aliā nisi organi ⁊ nō grauis que est potētia ad aliud motum q̄ sit organi motus: tunc pes nō lassaret̄ in motu: sed semper eēt obia inter virtutem gressibilē que mouet pedem ⁊ ipsum pedē: ⁊ insuper esset in motu tali summa delectatio semper cū delectatio vera non sit nisi in operatione naturali nō impedita ⁊ nō prohibita. ¶ Iste igitur sunt circa aīas celestium opiniones Peripatheticoruz: qd̄ eniz Astronomi dicūt de hoc nihil est ad ppositū: qa nō cōsiderant motū celestium fm̄ principia motus: sz poti⁹ fm̄ numeꝝ ⁊ mēsuram quātitatis sue. ¶ His autē opinionib⁹ nihil addo: sed siue vere sint: siue non: tales iudicētur a lectore quales ex rationibus que inducte sunt esse possunt.

¶ Cap.xi^m. Q primo motori ⁊ alijs motoribus celorum motus sui sunt delectabilissimi.

Tex.cō.38.

Igitur ſm ea que ſepe diximus: ſi qd mouet q̄cūq3 mō moueat illō nec̄io ɔtigit alr ſe hr̄e cū3 oīs mot⁹ ſit: aut vbi poſt vbi: aut for⁹ poſt formā: ⁊ iō id qd mouet ad min⁹ ɔtigit alr ſe hr̄e ſ3 locū: ⁊ ſi nō ſe hēat alr ſ3 ſubā3: ⁊ illi⁹ q ſic ſe alr h3: op3 aliqd eē mouēs p ſe: ſiue p eēntiam ſuā q ſit ens ⁊ mouens: ita q entitas ſua moueat: ⁊ ſic actu ens abſq3 oi po⁹ alr ſe hn̄di: ⁊ hoc nullo mō ɔtigit alr ſe habere: ⁊ hoc mouet p̄^m motū: ⁊ hoc z^m locū: ſerentia nāq3 circuli eſt p̄ma mutationū oīu3: ⁊ īterferētias p̄ma mutatio q̄ eſt in circulo p̄mo: hāc igit̄ mouet mouēs p̄^m. tale ergo mouēs eſt ens mouēs ex nec̄io q a nullo depēdet: ſ3 ſm ſuā eſſentialē bonitatē mouet: ⁊ inq̄tu3 ſic nec̄io eſt bn̄ ⁊ optime ſic eſt p̄n^m mouēs: ⁊ ē mot⁹ act⁹ ſibi eēntialr cōnālis. Sic eni diximus in 5° huius ſapie libro, nec̄iu3 dī tot modis q̄t ibi dē determiati ſūt. Et vno qdē mō dī nec̄iū vi ſiue violētia: ⁊ hoc eſt ɔtriſtabile: ⁊ mot⁹ aīalium nō eſt ſine tali nec̄io inq̄tu3 mā organi mouet in oppoſitū mot⁹ pceſſui. Et iō labor eſt in tali motu: eē eni q eſt p̄ter nālez ipetum vicēte motore alieno motorē nālē. ¶ Aliō aūt nec̄iu3 q eſt nec̄e eē nō depēdens ab alio: ⁊ hic eſt act⁹ purus ⁊ nūq3 ē hoc ſine bn̄ ⁊ optime: ⁊ iō illō eſt opatio eēntialis dulciſſima. ¶ Tertio autem mō eſt nec̄iu3 qō ſimplr nō ɔtigit alr ſe hr̄e: qa lz cā3 hēat ex qua pēdet: tā illa imobilis eſt ⁊ n.ie ſue pportionalr pfecti. na ⁊ ɔfirmis q̄lis nec̄itas eſt in ſcōis que toto deſiderio ad primū mouent: ⁊ ex tali p̄n^o pendet celū ⁊ tota nā: ⁊ iō dulciſſimus eſt celo mot⁹ ſuus ⁊ dulciſſimū vnicuiq3 cōſeq p motu3 nālez aliqd de eē diuino p̄mi mouentis: pp qō ſine qete mouent celū ⁊ nā: nec vnq3 laborāt vel laxant. ¶ Hui⁹ autē pbatio pulcherrima eſt q vnicuiq3 finis cōnālis ⁊ pprı⁹ eſt delectabiliſſimus ⁊ dulciſſimus: finis aūt eſt attigere tale ſ3 effectu3 q̄le eſt p̄^m mouēs ſm nā3. ¶ Cū igit̄ p̄^m mouēs itellectualia ad itellectualiu3 eē ſm nām ſit itellus purus attingere illū ſm eē ⁊ veritatē eſt delectabiliſſimu3 ⁊ dulciſſimū. ⁊ hui⁹ rō eſt valde notāda: qa eſt nec̄ia. ⁊ hec eſt cā q theoria ſic attigens itellm pur in hoie aufert tediu3 ⁊ tps lz non permaneat diu pp icōmoda corporis ⁊ motū ſenſibiliu3: eſt autē idē itellus mouēs in tota nā: ſ3 nā non attigit bonū eſſicientis p̄mi in cōne itellus: ſed in vmbra puationū ⁊ mãe: ⁊ ideo delectabilr qdē mouet ad ipm: ſ3 nō tāta3 in co pcipit dulcedinē. In celeſtib⁹ autem pfectiſſimo mō attigitē: ⁊ iō motus eor ſunt in eximia dulcedie ⁊ delectatiōe. ¶ Eminenter autē eſt in p̄mo motore in quo ſiībalr idē eſt finis ⁊ p̄ncipiu3: vū deductio ⁊ delectatio in celeſtib⁹ eſt ſemp ⁊ ɔtinue talis q̄lis eſt aliqn ad modicu3 in nobis qn mouemur per cōtēplationē attigimus itellm: q autē illa deductio ſemp pſeueret ſic in nobis eſt ipoſe in hac vita: ſ3 tn̄ hoc eſt ſūmu3 q oia pōt hēe in corpore: vt mēte ſalte3 aliqn itellm pur attingat: ⁊ ſi exuta corpore illi ɔtinuabit qō in corpore raptim aliqn attingit hoc erit ſūmu3 gaudiu3 ⁊ regnū celor. ¶ Q aūt ver ſit qō diximus. pbat̄ a ſignis in alijs aie operibus voluptuoſis. Hec eni oia ſunt in actu ⁊ agere ⁊ nō habitu vl qete: voluptas eni ſic̄ in ethicis dcm̄ eſt act⁹ eſt talis: ⁊ iō vigilia ⁊ ſenſus ſm actu3 ⁊ itelligentia ſm ſuum actū ſunt voluptuoſa: qa voluptas ſiue delectatio faciēs deductionem eſt opatio pprij ⁊ cōnālis habit⁹ nō ipedita. ¶ Si qua aūt alia ſunt voluptuoſa ⁊ dlectabilia ſunt voluptuoſa: qa refecant ad act⁹ ⁊ opatiōes: ſic̄ ſpes in futur ⁊ expectatū bonum ſm actū ⁊ memorie p̄teritor ⁊ cōnāliu3 que ſm actū afferuntur bonor. Sz illa itelligētia que eſt ſm ſeipſa3 itelligētia: ⁊ ois boni ſiunt⁹ idefictēs ē ei⁹ q ē ſ3 ſe optimū: qa ipſa ē ſui ipſi⁹: ⁊ īter itelligētias q̄ maxie intelligētia ⁊ mag̃ elōgata a puatiōe ē boni qō ē maxie bonū: qa ſ3 q ſe meli⁹ ⁊ eēntiali⁹ attigit: ſic meli⁹ ⁊ eēntiali⁹ attigit p̄^m ⁊ pur itellus. ⁊ q̄to hoc ſublimi⁹ attigit tāto ſublimi⁹ locūdat ⁊ dlectat̄: hoc āt ſic fit: q̄ntēſcūq3 eni itellus itellit: alijs itelligit ſ3 itellibile q itelligit trāſumptionē: tūc ipm itelligibile fit p reſolōnē ordināis intellectū ad ſeipm: ⁊ fit itelligibile ipm itellus ſm actum itelligens. ¶ Dico aūt ſm trāſumptionē itelligibile intelligē: ſic̄ ſupra dcm̄ eſt de itellectu adepto: qn itelligibile in locū ſpērū trāſumptu3 reſoluit̄ in ſpēm itelligibiliū hoc eſt in ip3 itellectū: tūc eni ſic̄ colores in pſpicuū trāſumpti ⁊ in ſpē3 color reſoluti ſunt lumē: ⁊ lumē ⁊ colores ſunt idē actu: ita intelligibilia reſoluta in ſpē3 itelligibiliu3 ſunt idē actu cu3 itellectu: ⁊ ſic ordināt itellectu3: ⁊ ſic idē ſunt itellus ⁊ itelligibile. Suſceptibile eni itelligibilis ⁊ ſubē ei⁹ q eſt itelligibile eſt itellus: qn eſt loc⁹ ⁊ ſpēs ſpērū itelligibiliu3. ¶ Dico aūt ſubē illi⁹ ſuſceptibilē itellectu3 que eſt ſuba itelligibiliū: nec aliq̄ alia cā eſt: qa itellus ſuſceptibile eſt itelligibiliū: niſi qa p̄ma ſuba que ſubſtātificat oiu3 eē ⁊ ſubam eſt itellect⁹: cui⁹ lumen eſt hypoſtaſis formar ſubaliu3: ſic̄ lumē ſolis eſt hypoſtaſis color: ⁊ iō itellus hn̄s itelligibilia eo mō quo dcm̄ eſt: ſtatı3 agit actionē cōnālē ppriā ⁊ delectat̄: ⁊ ſi hoc eſt veru3. igit̄ multo magis agit delectabilr illō qō putat ⁊ ſcit ſine fallacia ſe hr̄e vt diuinū itelligibile ⁊ optimum. ⁊ hoc fit qn ſic̄ pe reſolōnē ſiue trāſumptionē itelligibilis adept⁹ eſt ſeipm: ita p reſolōne3 ⁊ trāſumptionē ſui pprij luminis lay inuēti p itelligibile adipiſcit̄ p̄^m ⁊ pur itellectū. hec ei3 eſt in theoria dulciſſimu3 ⁊ dſideratiſſimū: ⁊ q oē qō itellectu3 h3 habet nāliter ſcire ſ3 actū ⁊ cōtēplari deſiderat. ¶ Ex oib⁹ autē his que dicta ſūt pɔā eſt: q ⁊ ſi de⁹ ſiue itellect⁹ p̄mus ⁊ purus ſic ſe hēat: ſic̄ nos habem⁹: nos aliqn qn mēte attingimus eū ſemp erit mirabilis ⁊ mirabiliu3 dlectationū plenus: qa cū ſibi nō deſit hoc ſemp hēbit q nos aliqn habuimus qn hēmus mirabiliores ⁊ firmiores ⁊ puriores delectatiōes. ¶ Si aūt h3 ſine mēſura magis q̄ nos: tūc eſt mirabilior in delectatiōe pura ſine menſura q̄ nos: vel aliqd. eātū ſuū: ⁊ ita iſta ɔſideratio ē melior q̄ ē in tota pbia: qa p certo ſic ſe h3 deus: ⁊ hoies diuini efficiunt̄ qn ſic ſe hn̄t.

¶ Cap.xz^m. Qualis vita ineſt ſubſtātijs ſepatis ⁊ celis: ⁊ q aie cor dicunt̄ equiuoce ad aias animalium inferiorum.

Tex.cō.39. 2.de aia.t.c.8.

Uiuſmodi aūt theoria vita eſt pprie loquendo ⁊ talis vita q̄ eſt eē: viuere eni viuētib⁹ ē eē ⁊ q̄t modis dī vita in z° de aia dcm̄ eſt. ¶ Huius aūt ſic pbat̄ vita ē act⁹ ɔtinuus: hoc autem act⁹ alicui⁹ agētis eſt: hoc aūt agēs nō pōt eſſe nā: ſ3 act⁹ alicui⁹ qō eſt plus potēs q̄ nā: ⁊ hoc eſt multiplex ⁊ ſm quēlibet modū nā ſe h3 ad illō ſic̄ motū ⁊ p̄n^m vite ſe h3 ſic̄ agens ⁊ mouēs. ⁊ iō in z° de aia oñſum eſt q aia eſt p̄n^m vite in his q̄ hn̄t aia3 ⁊ vita eſt act⁹ ei⁹ eēntialis ⁊ ɔtinu⁹ in corp⁹ organicu3: ⁊ hoc act⁹ viuū dī ⁊ vita illa ē eē ei⁹: ⁊ ſi caret illo nō dī noie viui niſi equoce: ſic̄ man⁹ non dī manus q̄ nō h3 actū vite manus: ⁊ ſilr nō eſt oculus q nō h3 actū vite oculi: ⁊ ſic ē in alijs: ⁊ ex hoc accipit̄ q vita viuorū eſt eē: ⁊ dans rōnē diffinitiuā ipſis viuis: ⁊ qa ſenſus ſiue ſenſitiua aia eſt eē p̄n^m vite: iō viuere dī ſentire: ⁊ ſentire eſt ſentientib⁹ eē: ⁊ dans nomē ⁊ diffōne3. Eſt aūt ſ3 hoc potiſſimū p̄n^m vite itellus purus: act⁹ igit̄ itellus pculdubio eſt vita: ⁊ act⁹ itellus qui eſt ſm ipſi⁹ itellus ſuba3 ſiue itellectui eēntialis. Sz qn aia q̄ eſt endelechia corporis organici eſt p̄n^m ⁊ cā vite: ⁊ eſt in viuo priuatio vite ɔtra ſm po^m pp hoc q corpus cōpletum eſt ex ɔtrijs: ⁊ iō act⁹ vita aie nō eſt pura vita ipermixta potentie ⁊ puatiōi. Sz in ſeparatis itellectib⁹ act⁹ vite eſt purus: neq3 potentie: neq3 puatiōi admixtus: ⁊ ideo illa vita ideficiens eſt ⁊ perpetua nihil hn̄s ɔtriu3: ⁊ nihil habēs qō diminuat eā: ⁊ eſt in actu ɔtinuo ſempiterno. ¶ Adhuc autem q̄cunq3 eſſentia ſimplex h3 actu3 aliquē nūq3 deſtituit̄ illo: ſicut eēntie nunq3 deeſt eſſe ⁊ luci nūq3 deeſt lucere: ⁊ ſic etiā illi qō per ſe eſt p̄n^m vite nunq3 deeſt viuere: ⁊ ſemp vita fluit ex ipſo ideficienter. ¶ Ex oib⁹ autem q̄ iā in p̄habitis diximus ɔſtat: q p̄^m p̄n^m eſt act⁹ purus ⁊ pfectus eſſentialr: ⁊ qa eſt ſuba illa itellus: ex nunc dictis cōſtat q eſt actus vni⁹ ſm ſeipm ſiue eſſentialr: talis autem p̄ncipij actus eſt vita ſempiterna ⁊ optima: ⁊ vita eſt actus quē cōtinue iſluit motorib⁹ ſcōis ⁊ oib⁹. ⁊ ideo in p̄n° octaui de phyſico auditu dcm̄ eſt: q motus huius motoris eſt q̄ſi vita quedā extātib⁹ oibus: qa qcqd eſt in motu eſt ex motore: cuius ipſe motus eſt act⁹: nec vnq3 iſte motus p̄n^m eſſet vite niſi per ſe vita ⁊ eſſentialr eſſet vita p̄mus motor ei⁹: hoc autem in antehabitis oſtēſu3 eſt. ¶ Et ideo Democrit⁹ videns q motor per ſe viuus largit̄ vitā per motum dicebat q oia hn̄t aias intellectuales: ſed ſunt in qbuſdā materijs oppreſſe que nō operant̄ niſi eſſe ſine aīmēto ⁊ ſenſu. In quibuſdam aūt minus opprimunt̄: ⁊ in illis operant̄ eſſe ⁊ vitam ſine ſenſu: ⁊ in alijs plus ſunt libere: ⁊ in illis operātur eſſe viuere ⁊ ſentire: ⁊ cū ſepacate ſunt operant̄ intelligere.

Margin notes: 5.meta.ca.de necessario. — Tex.cō.39. — 2.de aia.t.c.37 — 8.ph.t.c.primi

viuere

viuere igit' vita pura est intellectus diuo separati qualis est suba prima ⁊ intelligentie separate: ⁊ ideo ſm antiq̄s ph'os dicimus deum esse aial sempiternū nobilissimū: ⁊ hec q̄dē diffinitio data est a Peripatheticis de p̄mo ꝙ mouet ⁊ est cōpositū: sicut distiximus in 8° physicoꝝ. ⁊ cōpositio sua est ex p̄mo motore simplici ⁊ p̄mo corpore moto: hoc eni apud antiquos deus vocabat' pp diuinū intellectū ⁊ perpetuitatem ⁊ vniuersitatez causandi quā h3: de hoc enim dicebāt ꝙ vita talis que semp est eterna inest deo: ⁊ hoc dicebāt deū eē. Et cū dicunt sic aiam inesse celesti circulo nō dicūt eiusdē rōnis esse aiam cū illa que est aialiū inferioꝝ. Sed cū omne id p̄n̄m dicat' aia: sicut in p̄mo de aia nos dixisse meminimus a quo per essentiā plures exeūt opatiōes substātias separatas: iō vocāt aias: q2 essentialr' operant' multa: tū aia que est p̄n̄m vite inferioꝝ aialiū organica est ⁊ diuersitatez organoꝝ operat' formatiua virtus que est in semine pp multā idigentiā corporis aialiū: vñ sensus aialiū ē pp salutem ipoꝝ. ¶ In superiorib' aūt corpora remota sunt a cōtrarijs: ⁊ ideo nec vegetatiōe nec sensu indigent: ⁊ iō hec aia in eis vegetationē ⁊ sensū nō operat': ⁊ dico sensū eōliter put alibi diximus. 10. eē sensus. 5. v3. exteriores ⁊. 5. interiores: nullū eni penit' hūt sensū: nec etiā hūt rōnē: neq3 id q̄d participat qualr' rōne: q2 rō est cum decursu inq̄sitiua p pter dubiū collectiōis eorum que per signa a sensib' accipiē participans qualiter rōne: sicut irascibilis ⁊ ꝯcupiscibilis q̄ rōnis persuasionez percipiant oriunt' ex sensu nisi sensibilis cōtingit rōnez: sed potius ſm Peripatheticos qui rōnabiliꝰ loquant' superiora nō hūt nisi intellectū ⁊ intellectuale desiderium: nec hūt itellectū accipientē cū ꝯtinuo ⁊ tempore: sed hūt itellectū: ⁊ sunt itellus vniualr' actiuus qui est forma ⁊ sp̄ēs coꝝ que fiunt in nā: sicut itellectus artificis est forma ⁊ sp̄ēs coꝝ que fiunt per artez: ⁊ sicut formatiua que est in semine p̄habet sp̄ēs membroꝝ: sic intellectus isti p̄habēt formas ⁊ sp̄ēs oium: ⁊ ideo Plato dixit hāc sp̄ēm eē ideam et vlē ꝙ est ante res: ⁊ p̄habet formas coꝝ: ⁊ ex hoc p3 ꝙ sicut manus est instrm itellectus practici in artificialib': ita tot' celestis circulus est instrm huius itellect' ad totā mā3 nature quā ambit. ¶ Preter hoc ēt est aduertendū ꝙ hui' itellectus nihil accipit a corpore q̄d mouet: s3 potius formas q̄s h3 apud se per motū celi insluit materie: ⁊ iste itellus nulli' penitus corporis est actus: ita ꝙ accipiat per corp' illud sicē visus per oculum: ⁊ audit' per auris tympanū: ⁊ nō est endelechia corporis aliq̄: nec est p̄n̄m huius vite organice: ppter q̄d p3 ꝙ equoce dī aia de superiori ⁊ īferiori aia. ¶ Et sicr' si superiora a quibusdam vocant' aialia equoce dicuntur aialia: tū ab actu aie que est vita talis qualis dicta est antiqui dicebāt ea aialia: ⁊ sic loquit' Apuleius deū diffiniens ⁊ dicens: ꝙ est aia mota ⁊ rōne mūdū3 gubernās. ¶ Peripatheticoꝝ autē cōsuetudo fuit nihil penitus dicere ꝙ certa rōne pbare nō poterant: ⁊ q2 ante p̄mi celi motorē per rationez nihil inuestigare poterāt: ideo aū p̄mū3 motorē nihil esse ponebant. ¶ Adhuc aūt q2 in omni natura motor coꝝ que per se mouent' ꝓportionatus ⁊ ꝯiūctus est mobili: iō dicebāt p̄mū3 motorē ⁊ ꝓportionatū3 ⁊ cōiunctū eē primo mobili: ⁊ ex his esse vnū3 q̄d per se mouet': ⁊ siue hoc verū sit siue falsū: hic ꝓ certo est intellectus verboꝝ Arist. ⁊ in p̄mu pōta sua: ⁊ in celo ⁊ mundo: ⁊ in. 8 suoꝝ physicorum..

¶ Cap. 13m. Et est digressio declarans qualiter intellect' separati dicuntur vniri corporibus.

Est autē dubitatio apud nōnullos platonicoꝝ qualiter vniant' isti itellectus orbib' quoꝝ sūt motores ⁊ aie ſm istos: ⁊ hāc dubitationē mouent ēt nōnulli Peripatheticoꝝ: ⁊ pp difficultatem solonis eius aliquātulum diuertunt in dogma Platonis: ex quo eni intellect' vniualr' agens semper est separatus ⁊ manet separ': ⁊ nulli nihil h3 cōe: sic dixit Anaxa. videt' cū corpore nihil penit' vnū facē: ⁊ sic videt' extrinsecus a corpore orbis. ¶ S3 Arist. ⁊ sui seq̄ces supponūt q̄tuor ꝓpōnes que iducūt eū ad ponēdū3 ꝙ ē intrinsecus corpori ⁊ vnitus. Quaꝝ vna est que ꝓbat' in p̄u° 7. physicoꝝ. ꝙ iter motorē ⁊ mobile nō est mediū. Scda aūt est ꝙ motor qui est extra ⁊ per essentiā mouet mobile absq3 eo ꝙ trāsmutet ip̄m mouet violēter. Tertia est ꝙ p̄mus motus nō pōt esse violentus. Et quarta fortior oibus est ꝙ q̄ñ motor est extrinsecus mobili: tunc mobile q̄d mouet' pfecte nō attingit formā motoris per motū suū: sic p3 ꝙ si calor naturalis nō eēt informat' intrīseca forma vite nō ageret. ars eni ⁊ quecūq3 fiūt instris in aiatis nō agūt ad formam vite viuū ⁊ eē: sed inducunt figuras ⁊ accñtia quedā3: ⁊ cū videret Aristo. ꝙ mot' celi iducit eē ⁊ vitā ⁊ sensū dixit ꝙ mot' ille est aie itellectualis que intrinseca est corpori ꝙ mouet'.

¶ Si autē querit' qualr' vnita dī ⁊ separata suba ad hoc dicit ꝙ ille sube sunt separate eo ꝙ in opatione essentiali sibi nullo vtunt' corpore: sicut in 3° de aia ⁊ in plurib' locis ostendimus. S3 vnite sunt q2 ambiunt ⁊ cōtinēt ⁊ mouēt corpora actu vite ⁊ motus. ambiūt autē amplitudine virtutis sicē lumē solis ambit hemisperiū: lumē eni3 solis sic ambit hemisperiū ꝙ in perspicuo claro seip̄3 imittit ⁊ pspicuo nō claro sed nebuloso vergit in coloris pspicui sp̄ēm: tāgit aūt ec imissū3 in supficie terminati corporis efficit' calor diuersus ſm supficiei diuersitatē: ⁊ sic videmus ꝙ oia que sunt in hemisperio aliquo mō subijciunt' ⁊ īformant' per ip̄m: sic ēt infundit' aia corpori ⁊ diuersis mēbris infusa diuersum accipit eē potētiaꝝ: sicut lumen in diuersi corporib' hemisperij. ¶ Intellectus aūt corpori nō imittit': sed ambit illū lumine suo ⁊ lumē suū facit actū qui est mot' in ipso corpore ꝙ mouet'. Lumē eni suum est scia practica qua mouet: ⁊ illa recipit celū ab ipso: sicut manus artificis recipit formas artis: ⁊ sicē manus mouet' per formas artis: ita mouet' celū per formas itellus. Sicut eni aū diximus corpora celestia nō indigēt virtutib' corporalib' q̄bus moueant' q̄s vtutes recipiāt ab aia: sive in intellectu eo ꝙ hūt illas ex nāli sua perfectione: illa autē corpora que ex ꝯrarijs sunt: ⁊ mot' cōplexionāriū ea est ꝯrarius motib' aie illa indigent actu ⁊ perfectiōe aie et virtutū aie q̄b' perficiant' ad mot' ⁊ opera aie: ⁊ iō aia illoꝝ est endelechia corpis: ⁊ vires talis aie sūt endelechie prīū corporis: ⁊ hoꝝ nihil est in corporib' celoꝝ: ⁊ iō itellect' ipsorū nō est act' corporalis ipsoꝝ: sed ambit ea sicut motor ambit mobile q̄d mouet' ab ipso: ⁊ sicē artifex ambit manū istrumēta cū q̄bus operat': ⁊ ex hoc p3 ꝙ actus vite ipsoꝝ nō est ſm actū vel endelechiā corporalē aliquā: sed est ſm vitā intellectus separati de qua p̄us dcm̄ est: ⁊ tāto felicior q̄ nostrā: q2 nos in theoria existes nō facimus theoremata: sed potius faciūt nos ſm actū vite ⁊ felicitatis: in illis aūt separatis substātijs ipse itellectus fundit vitā ⁊ facit formas: et exequit' eas per motū. ⁊ hoc ē ꝙ dixit Plato ꝙ pater deoꝝ dixit dijs ꝙ exequerent' formas ad par ⁊ equū3: ⁊ ad se sumerēt ꝙ silē sibi cognoscerēt. Iste g̃ ē modus vnionis in diuinis ⁊ separatis itellectib' cū corporib' sphericis celestib'.

¶ Ca. 14m. De exclusiōe erroris pithagoricoꝝ ⁊ Speusippi.

Uicūq3 nō sufficiūt in prehabitis q̄ōnib' vniuscuiusq3 satisfacere volentes ad silitudinem eoꝝ que in gñabilibus vident: sicut fecerunt Pithagorici ⁊ ex posterioribus nepos Platonis Speusippus. Hi nō dicunt sicē nos diximus: s3 potius oia que iducta sunt negātes dicunt: ꝙ optimū ⁊ nobilissimū nō est in p̄mo p̄n°reꝝ. ⁊ hui' dicti sui persuasionē adducūt a silī in gñatione: q2 vidēt ꝙ ⁊ plātaꝝ ⁊ aialiū quedā sunt p̄n° ⁊ cause que sunt semina ⁊ spermata in q̄bus nō est nature bonū ⁊ perfectū: cū in ipsis nō sunt plāte ⁊ aialia nisi in potentia: ⁊ sicut ostēdimus in. 9. hui' sapientie libro ſm potētiā nō determinat' bonū ⁊ perfectū3: s3 ſm actū: vñ bonū ⁊ perfectū potius est in plātis ⁊ in aialib' ſm actū3 existib' ⁊ principiatis q̄ in p̄ncipijs eoꝝ. Isti autē tales sic dicētes nō rectā hūt extimationē: sicut eni determinatū est in antehabitis oī3 potētiā p̄cedit act': vñ spermata sunt ex actu existib' que diuersa sunt a spermatib': sicut diuersus est actus a potētia: ⁊ illa priora mouētia ⁊ finalia: q2 finis est silis p̄n°: nec mouēs quiescit a mouēdo nisi deducat ad silē sibi quātum silitudo sua ꝓportionalis est ei ꝙ mouet': vñ p̄mū nō est sperma: sed potius finalis spermatis ꝙ vltimo sit ex ipso hoc est mouēs primū: sicut si aliquis dicat hoiem priorē spermate: ⁊ q2 sperma silitudinem h3 anime hois que agit in spermate sicut ars: iō ex spermate generat' hō. Et iō sperma diuersum ab hoie est ex hoie: nec aliter posset ꝓducere hoiem: ⁊ cū generās p̄mū non est vniuocū: sicut cū sol generat hoiē3 informat' forma que est in mā generatiōis a forma celesti: ⁊ hec celestis corpore informat'

Nō q̄do eq̄uoce de aīa dī de superiori ⁊ īferiori aīa. vide ēt 2. celi cō. 71. ⁊ 3. cap. de suba orbis.

Aristotel' op.

Modo s3 pipatheticos aīa celi ē vnita ⁊ q̄mō separa.

Lx. cō. 40.

9. met. l. c. 10.

ab illa que est motoris celi: que est semp separata ⁊ imaterialis. ¶ Et hec est p̄ma forma generans ⁊ pfectissima: nec gñatio est delectabilis omni nāe nisi pp illā formā primaꝫ: tota eni mortaliū natura refloret ⁊ in delectatiōe diffundit quādo induit illā: ⁊ tota nā mouet vt illa q̄ntuꝫ pōt imbuatur: ⁊ de hoc qdē multa iā diximus in p̄cedētibus: sic etiaꝫ actus pfectissimus est p̄moꝝ nature principioꝝ. ¶ Sꝫ Pithagorici ⁊ Speusippus nō cōsiderauerunt nature p̄ncipia nisi prima que sunt in potētia: ⁊ ideo decepti sunt. manifestū est ergo satis ex his que dicta sunt: q̄ est aliqua prima substantia sempiterna ⁊ imobilis a sensibilibus separata.

¶ Cap. 15m. Q̄ p̄ma suba nec est corpus neqꝫ virtus in corpore: ⁊ est in eo digressio declarans errorem Auicebron de materialitate intellectus.

Tex. cō. 41.

Ex dictis aūt ⁊ hoc ⁊ in .8. physicoꝝ pꝫ. ꝙ istam primā subam nō ꝯtingit hīe mēsurā per se vel per accñs: per se eni hꝫ mēsurā q̄ntitatis: per accidēs aūt illā hꝫ mēsurā que dr̄ eē virt⁹ in corpore. ¶ Hec eni duplex est: aut enim est forma corporalis que in ꝓprio subto exñs maior ē in maiori: ⁊ minor in minori: sicut grauitas ⁊ leuitas. aut nō quidem est corporalis: sꝫ est virt⁹ in corpore: ⁊ illa qdē nō ē maior in maiori: ⁊ minor in minori: sed tñ est armonia q̄dā sicut sensus: ⁊ iō exigit sui subiecti quādā eē armoniā: que si nō sit in subto: sꝫ sit plus vel min⁹ nō mouebit ip̄m. Est eni ꝓportio iter mouēs ⁊ motū: ⁊ si motū sit extra ꝓportionē non mouebit a motore: ⁊ sicut corp⁹ est ꝓportionatum motori: ita virt⁹ motoris ꝓportionata est mobili: ⁊ q̄uis non corrūpat armonia corporis: tñ si maius sit aut minus nō mouebitur nisi a motore ꝓportionato tāto mobili ⁊ nō maiori aut minori: ⁊ si mobile sit mobile tpe finito non mouebit a motore ꝓprio ⁊ ꝯiūcto nisi tpe finito: nec virtutē hēbit ad mouēdū ip̄m per tp̄s infinitū: qa aliter nō eēt ꝓportio inter motoreꝫ ⁊ mobile. ¶ Ex his apparet ꝙ motor separat⁹ nō est corp⁹ nec virtus corporalis: nec virt⁹ in corpore: qa illā subaꝫ separatā nō cōtingit hīe mēsurā aliquo mō per se: cuꝫ non sit corp⁹: neqꝫ per accñs cū nec sit virt⁹ corporalis: neqꝫ virtus in corpore sicut dcm̄ est. ¶ Sꝫ hec suba sine parte est ⁊ nō in maiori maior: nec in minori minor. Et est īdiuisibilis cum nō sit virtus armonica vel aliquo mō mālis: cui⁹ signū est: qa mouet per īfinituꝫ tp̄s q̄ntuꝫ est de se: sufficiens eni est p infinitū tp̄s sine fine mouere. ¶ Et iā ostēdimus in p̄habitis: ꝙ id qd̄ est finitū sicut virtus corporis nō hꝫ potētiā infinitā que moueat per tp̄s infinitū: mēsurā eniꝫ dimēsiōis sequit virtus corporis que est in ipso: vn̄ cū ois dimēsio corporis: aut sit finita aut īfinita: opꝫ virtutē aut finitā aut infinitā eē: ostēsuꝫ est aūt ꝙ suba separata nō est finita: cum sit actiōis infinite. ꝙ aūt nō sit īfinita sicut virtus corporis ostendit ex hoc ꝙ nullū penitus corp⁹ est dimēsiōis īfinite. Oportet igit ꝙ ista suba nō sit virtus corporis sꝫ sit separata: ⁊ iō nec passibilis est receptiōe forme alicuius: nec alterabilis receptiōe ꝯtrarioꝝ: ⁊ opꝫ ꝙ nō habeat magnitudinē penitus per se vel per accñs: oēs aūt alij motus qui sunt ad formā posteriores sunt eo qui est p̄m locū: ⁊ hūc motuꝫ mouet hec suba imobilis exñs. Sic ergo manifesta est nā huius substantie eo ꝙ hūc hꝫ modū quē diximus. ¶ Pꝫ aūt in hoc error libri Auicebron qui ponit oē id qd̄ recipit formam māꝫ existere: ⁊ māꝫ esse māꝫ a potētia recipiēdi formā: māꝫ aūt minoris ⁊ artioris potētie effici per formaꝝ receptionē: ⁊ cū recipit formā que est itellectualitas non esse tā ample receptionis sicut prius: ⁊ iō itelligentiā dicit esse nō tot ⁊ taliuꝫ formaꝝ receptiuā sicut māꝫ: habere tñ intelligentiā māꝫ sicut subm̄ sui a quo si abstrahat vel remoueat forma itellectualitatis dicit relinq māꝫ p̄mā. Et iste est error ex maxima pīte ignorātia ꝓueniens: qa si intelligentia dicit māꝫ: tūc nō pōt ꝓbari ꝙ aliq̄ suba p̄m eē sit a mā separata: adhuc an eē intelligentie vt intelligētie nō est recipere aliquā formaꝫ sicut mā recipit. Sed itelligētie separate que vl'iter est agēs est facere formas ⁊ intelligētie possibilis est recipe formas: sicut locus recipit locatū: ⁊ sicut recipit sp̄es itelligibiliū formas ⁊ species intelligibilis cū qbus est vnum actu: sicut lumen recipit colores in perspicuo illuminato: sicut sepe diximus. ¶ Amplius nō pōt intelligi in tota nā ꝙ forma adueniens materie tollat ab ea rōnem ⁊ modū receptibilitatis quem hꝫ in recipiendo formas: ⁊ si tollet ab ea quorūdam formaꝝ receptionē que forte oppositionē vel disperationeꝫ hīt cum forma recepta. ¶ Si enim ponamus ꝙ mā recipit hāc formam que est aialitas bene tollit a mā receptionē formaꝝ oppositaꝝ vel dispataꝝ: que sunt lignū ⁊ lapis: tñ non tollit ab ea moduꝫ receptiōis quin oēm formaꝫ quā recipit recipiat p̄m eē: ita ꝙ quelibet distinguit ⁊ diuidit eā sꝫ eē. Si ergo itellectus est forma recepta in mā: opꝫ ꝙ quelibet forma posterius recepta ab itellectu p̄m esse sit in intellectu ⁊ distinguat intellectū ⁊ diuidat ad sp̄es diuisas qd̄ est absurdū: ⁊ iō error iste fugiēdus est ab omni hoīe: qa liber ille fere in oībus inuenit erroneus. ¶ Sꝫ tenēdū est ꝓ cōstanti qd̄ supra diximus ꝙ id qd̄ a nulla forma vel motu vel magnitudīe vel ꝯtrietate distinguit ꝓ certo est imāle: ⁊ sic imālis est non mō solum p̄ma substantia: sed oēs substātie separate: ⁊ ideo sunt īdiuisibiles per formā ⁊ impartibiles p motum: ⁊ non habent aliquam magnitudinem penitus.

¶ Cap. 16m. Et est digressio declarans solutiones Joannis grammatici.

Obiectio Joannis grāmatici: que vide Cōmētatorē hic cō. 41. ⁊ in 8. phi. cō. 79. ⁊ i visio ca. de suba orbis.

Difficultatē tñ hec affert subtilis obiectio Joā. grāmatici: dicit eni ꝙ omne corpus virtutē hꝫ corporeā: ⁊ cū corpus sit finitū: necesse est illam virtutē finitā eē: celū aūt corpus finitū est: igit hꝫ virtutē corporis finitā. Oē aūt qd̄ finitū est finiti est mot⁹ ⁊ actiōis: ergo virtus illa nō mouebit tēpore infinito: nec celuꝫ erit motus infiniti vt videt. Si eni diceret pp hoc celuꝫ esse corruptibile non sequeret nisi hoc adderet ꝙ cū celū sit instr̄m motus vniuersis qui naturā totam saluat ⁊ cōtinet si nō ponat celuꝫ moueri: sequitur ꝙ nō saluat in eē: qa illud qd̄ est frustra nō est in nā: ⁊ sic sequit celū eē corruptibile: nec tñc valet solo quā dant qdam hic qui cōcedunt celū habere virtutē finitā. Sed hanc non dicūt esse nisi potētiā ad motuꝫ localē ⁊ nō ad formā: ⁊ iō cū corruptio sit mot⁹ ad formā: vel mutatio: nō sequitur vt dicāt ꝙ celum sit corruptibile. Sequitur tñ ineuitabiliter p̄m modum iā prius inductū.

Solo Auerrois in pūa commento.

¶ Sūt autē qdam qui hāc obiectionē excludere ⁊ soluere volunt ꝯcedentes ꝙ celum habꝫ virtutem finitam ad motū. Sꝫ qa hec virtus nō est mouēs celuꝫ: qa illa virtus est sicut virtus istrumēti mobilis: virtus autē separate substātie est que mouet: ⁊ virtus separata nec est finita nec īfinita: ⁊ hꝫ actū īfinitū: ideo celū mouet tēpore infinito quātuꝫ de se est: ⁊ ideo cōcedunt ꝙ celum stabit tempore determinato quātuꝫ est de virtute cōiuncta sibi: ⁊ ꝙ hꝫ principiū standi in seipso. Sꝫ ꝙ nō stabit hoc est de virtute exteriori separata.

Improbatio.

¶ Si eni hoc est veꝝ qd̄ dicūt tunc videt ꝙ celi virtus ad moueri nō sit ꝓportionata virtuti separate ad mouere. Sꝫ quādocūqꝫ nō est ꝓportio inter motorē ⁊ mobile soluit motus: ergo videt ꝙ celi motus soluet p̄m nām: ⁊ hoc nūq̄ aliqs dixit pħs. ¶ Quidā quidē inueniunt dicere: ⁊ dixisse ꝙ soluet p̄m dei volūtatem sicut Plato ⁊ theologi qdam: sed nunq̄ aliqs dixit ꝙ soluēdus esset p̄m nām.

Solo ꝓpria.

¶ Dicēdū igitur videt ꝙ celum nō hꝫ virtutem corporis ad motū nisi eam que est aptitudinis ⁊ instrumenti: ⁊ de hac virtute nihil cōcludit obiectio Joānis grāmatici: qa cū ꝓbat ꝙ virtus finita corporis nō mouet motum infinitū ⁊ nō agit actionem infinitam hoc nō tenet nisi de potētia virtutis actiue ⁊ nō passiue. Virt⁹ aūt instrumēti ad motū est virt⁹ obediētie ⁊ passiua: ⁊ cū ponit ꝙ substātia instr̄i nullā recipit alterationē ꝓpter potētiam semp existendi quā habet: sequitur ꝙ instrumentum semper est in eadem aptitudine ad motum: ⁊ cum motor sit imobilis et actus purus: sequitur ꝙ semper mouebit ⁊ sic semper durabit motus p̄m naturā principiorum motus: que sunt mouēs ⁊ id qd̄ mouet: nec est hoc mirū in corpore perpetuo: qa etiam in corpore corruptibili sic esset si semper maneret habilitas eadem: ⁊ ideo dictum est in libro de aīa. ꝙ si senior accipiat oculuꝫ iuuenis videbit vtiqꝫ sicut iuuenis: ⁊ si hoc dictum est de motore qui est virtus in corpore finite actionis: multo magis est hoc verū de virtute celi que est virtus obedientie ad motorē separatum: qui nec est virtus finite neqꝫ infinita: sed indiuisibilis ⁊ simplex: sicut iam ante diximus.

p̄mo de aīa. cō. 65.

Hec igit dicta iteruꝫ de p̄ma substātia sufficiāt. Iteꝝ enim reuertemur ad considerationem ipsius postq̄ inquisiuerimus de motoribus inferioribus celorum inferioruꝫ.

¶ Cap. 17m.

¶ Cap. 17m. Qua arte inueniēda est plitas motoꝝ sepatoꝝ.

Lex. cō. 41.

D E his igit̄ inquirere incipientes queramus vtrū ponēdū sit ꝙ vna sola sit talis subā sepa/rata: sicut multi dixerūt: ⁊ dicunt vsq̃ hodie: aut sunt plures substantie separate. Et si plu/res sint: opȝ nos querere quot sint nūero ⁊ q̄/liter se habeāt adinuicē. ¶ In q̄ōne ista opȝ ꝙ nō obliuiscamur: sȝ diligēter reminiscamur eoꝝ que alij negociati sunt de illis mā: tūc eni inueniemus ꝙ nostra inq̄sitio est valde necīa: qa apparebit ꝙ alij de pluralitate ta/liū subaruȝ nihil certū tradiderūt: cum tñ planū sit valde et nō difficile inuenire modū pluralitatis eaꝝ: planū enim est ex sepius demōstratis ꝙ oē qd mouet̄ per se hȝ motorē con iunctū sibi: est autē certū per antedicta ⁊ per visuȝ quālibet spherā hīe motū ꝓpriū ⁊ per se moueri. Cuȝ igit̄ plura sint in celestib⁹ per se mota: sic per se mouent̄ aīalia ꝯsequit̄ ne/cessario multos eē motores: ꝙ eni qdā Platonicoꝝ dicūt subas eē separatas nō ad mobilia corpoꝛa relatas: oīno di ctū est p̄ter rōneȝ phie: qa hoc nulla rōne poterit ꝓbari: sīr aūt opinio quā multi susceperūt circa spēs ideales nullam penit⁹ hȝ ꝓpriā phie perscrutationē. dicūt eni ꝙ spēs sūt nu/meri ꝓportionū q̄rūdā. ¶ Sȝ debētes loq de nūeris vt p̄n/cipijs primis entiū aliqñ aliq̄ loqūnt̄ de numeris q̄si in ifi nitū excrescētib⁹: aliqñ aūt loquūt̄ de eis: ac si numeri p̄n/cipioꝝ crescāt vsq̃ ad decada determinate: eo ꝙ denarius surgit ꝓgressiōe ꝯtinua ex primis numeri principijs simpli/cib⁹ ⁊ cōpositis: sic eni vnitas nō est nūerus: sȝ numeri p̄n. binarius aūt simplex est nūerus ex duob⁹ simplicib⁹ cōposi/tus: ꝓpter qd et binariū qdā pluralitatē nō dicunt: quia ex nullo plurali cōponit̄: trinarius aūt ex vna cōposita pte est: ⁊ altera simplici cōposit⁹ est: q̄ternarius autē p̄mus est qui est ex cōpositis partib⁹: ⁊ ex his ꝓgressiōe cōtinua surgit de narius: ⁊ iō p̄mus est limes numeroꝝ: pp qd p̄n⁹ qda entiū vsq̃ ad decaduȝ multiplicabāt. Et hec ē cā ꝙ et Pithago/ras in vtraq̃ coelemētatiōe bonoꝝ. vȝ. ⁊ maloꝝ decē princi pia posuit: sic in p̄n⁹ huius sapientie libro determinatū est: quādo autē de spēbus locuti sunt nullūȝ numeꝝ artificiose tradiderunt: nec sīr dicunt ꝓpter quā cām tāta sit plurali/tas numeroꝝ cuȝ studio aliq̄ demōstratiuo p̄ter cōuenientiā quā diximus nūc de ptib⁹ ꝓgressiōis ex q̄ surgit denari⁹. In illa eni ē simplex p̄m: ⁊ simplex p̄m cuȝ simplici p̄: ⁊ cōpositū p̄m cū simplici p̄: ⁊ cōpo p̄m cū cōposito p̄: q̄ qdē variatio videt̄ eē p̄ncipioꝝ: ⁊ id qd surgit eē dicūt p̄muȝ pfectū ex oi/mō p̄ncipioꝝ numeꝝ. ¶ Nobis aūt nō est ꝓcedēduȝ sic: sed dicēduȝ relinquit̄ nobis de nūero subaꝝ separataꝝ: ⁊ sub/stātijs diuinis que determinate sunt a nobis. He eni sube sūt corpora diuia imortalia que celestia vocant̄: que oīa iā moueri ꝓbauimus per seipsa: ita ꝙ p̄n⁹ sui mot⁹ hñt in se/ipsis. ¶ Iā aūt determinatum est a nobis ꝙ id qd est p̄m ⁊ p̄rinū oīuȝ entiū est imobile ⁊ sm se: ⁊ sm accñs: deīn enim est ꝙ hoc est mouēs motū illū qui inter oēs mot⁹ est vnus ⁊ simplex ⁊ sempiternus. Et hoc est mot⁹ quē vocāt diurnuȝ: qui nō dī vnus ⁊ simplex: eo ꝙ nō hēat ptes: sȝ iō dī vnus ⁊ simplex: qa vniformis est ⁊ eqlis per totū. ⁊ iō dī p̄mus: qa causa est oīuȝ alioꝝ: ⁊ suus motor est p̄ma cā vniuersi entis sm Peripatheticos: qa sicut diximus: oē qd motum est ne cesse est moueri ab aliquo: ⁊ id qd est mouēs p̄mū motū ne cesse est imobile eē: qa aliter iret̄ in infinitū in mouētibus ⁊ motis. Et iteꝝ sicut diximus necessario est sempiternū mo tum a sempiterno motore moueri: ⁊ vnū motū simplicē ne/cesse est ab aliquo motore simplici moueri qui per eēntiam

Obiectio psico/nicoꝝ ꝯ pdcā

mouet. ¶ Et forte aliqs dicet: ꝙ suba separata non relata ad motū ⁊ mobile est aū subam relatā ad motū ⁊ mobile: ⁊ ideo p̄ma cā dȝ poni nō mouens: sed efficiens tm̄ sicut dixit Plato. ¶ Adhuc aūt qa p̄me sube separate imediatius cō iungit̄ intelligētia: que est et suba separata q̄ celū: qd ē sub stātia corporea: ⁊ sic a p̄mo simplici non imediate est motus ⁊ mobile: sed suba separata imobilis: ⁊ forte adhuc addat̄ ꝙ ab vno p̄mo simplici nō dȝ esse imediate nisi vnū simplex. Motor autē secūdus ⁊ mobile sm duo sunt: ⁊ hoc nō ime/diate dȝ exire a p̄ suba simplici: ⁊ iō ꝯgruēti⁹ ē a p̄ suba eē subaȝ itellectualē: ⁊ postea mediāte illa alia cāri. ¶ Adhuc aūt qa imediati⁹ cāntū p̄ cāe videt̄ sbē eē sīli⁹: nihil āt ē sīli⁹ p̄me sube q̄ intelligētia: ⁊ sic illa imediate dȝ cāri a p̄ suba.

Solutio.

¶ Ad hec oīa ⁊ infinita sīlia q̄ obijci pñt ⁊ a Platone obta sūt: vna ē rñsio Peripatheticoꝝ ꝙ iste rōnes oēs topice sunt: sine dialectice ⁊ vane in p̄ phia: ⁊ forte sophice ⁊ in errorē i/ducentes: qa ponere primā subam nō mouentem est pone/re esse ociosam: sicut ostēsum est supra in 8° phicoꝝ. ⁊ pone/re eam ociosam est ponere ꝙ aliquando mouet̄ de ocio ad actū: aut opȝ dicere ꝙ semper esset sicut dormiens: ⁊ ꝙ non esset optimū: qa ꝓbatum est ꝙ optimū est in actu ⁊ nō in ha bitu. ¶ Adhuc aūt si daremus ꝙ ageret formas ⁊ nō moue ret oporteret dicere ꝙ aut ille forme quas ageret essent per se actu existētes: qd supra improbatū est: vbi ostēdimus ꝙ nihil fit nisi cōpositū: aut oporteret dicere ꝙ ageret cōposita ex mā ⁊ forma: ⁊ tunc oporteret dare ꝙ moueat̄ materia: ⁊ etiam si mouet̄ opȝ ꝙ aliquid moueat eā qd sit corpus mo/tuȝ: ⁊ illius motus corporis erit ante motū materie ad mo/tum: ⁊ tunc redibit ꝙ ipsa p̄mo mouet celum. ¶ Qd eni q/dam dicunt ꝙ causet angelos ⁊ postea orbes ꝓbari per de/mōstrationē non pōt. Et iō hoc dicere est p̄ter phiaȝ dice re: ⁊ cōtra hoc nō disputamus nec disputare possumus: ⁊ iō rōnes tales topicas refutamus. Vñ suba separata non re/lata ad motum ⁊ mobile nulla esse pōt sm rōnē phicam nec motū aliquid est ante motū localiter: ⁊ ideo rō nihil dic̄ nisi ꝙ corpus motū primū imediatū sit p̄me substātie mouēti: ⁊ sȝ intelligentia sm ꝙ est intelligentia magis similis videat̄ prime sube q̄ corpus: tamē intelligētia ꝓportionata secun/do mobili nō tātum accedit ad primuȝ mouēs quātuȝ mo/bile primū qd ꝓportionatuȝ est sube prime mouenti. ⁊ sīr sȝ primū mouens sit vnū simplex: tñ illud qd est ab eo non est vnum simplex: sed est corpus cōpositum: qa si simplex eēt pe nitus: sic ipsum nō esset distinctū ab ipso. ¶ Sȝ bene ꝯcedē/dum est: ꝙ est vnum solū: ⁊ hoc est primuȝ actu p̄mo ⁊ pu/ro: ⁊ hoc est corpus nō nisi in potētia ad vbi existens: ⁊ mo/tor illius est suba prima sm Peripatheticos sicut dixim⁹: ⁊ ideo etiā illud aīal esse dixerunt: ⁊ bene pōt esse ꝙ errauē/runt in hoc: tamē sic dicunt: ⁊ hoc quā diximus est rō ipso/rū. Sub ipsa aūt substātia multas dicunt eē subas mouen/tes diuersas spheras cōsequēter ordinatas: que oēs respi/ciunt ad primam substantiaȝ: sicut serui ad dominū: ⁊ ideo omnes obtinent in cōmuni motum qui est ꝓprius p̄me sub stantie qui est motus diurnus velocioꝛ ⁊ simplicioꝛ omnib⁹ motibus celoꝝ: de hoc tamē in sequētib⁹ subtilr̄ declarabit̄. mō eni nō inq̄rim⁹: nisi an plures sube sint sepate ⁊ mouen/tes: ⁊ qa plures cōstat eē sicut iā ꝓbauim⁹: querem⁹ q̄ arte ⁊ qua rōne possum⁹ puenire ad nūeꝝ ⁊ ad ordinē eoꝝ.

¶ Cap. 18m. Qꝛ neēe ē planetaꝝ mot⁹ a diuersis eē motorib⁹: quoꝝ qlibȝ ē suba q̄dā sepata ⁊ imobilis motu quē mouet.

Lex. cō. 43.

V Idemus autē etiā oculis corporalibus p̄ter il/lam ferentiā circularem quā diximus motum siue ferētiam vniuersi que est simplex ⁊ vnifor mis: ⁊ dicimus eā moueri a prima substātia i/mobili alias multas ferentias: siue motus cir culares sempiternas: sicut sunt motus plane/tarum: qui sunt sempiterni circuli: corpus eni celeste sempi ternū est ⁊ instabile ꝙ nunq̄ quietem interponit in regira tione: sicut facit reflexus motus in recto: sicut ostēdimus in octauo phẏsicoꝝ. ¶ Qꝛ enim planetaꝝ motus ⁊ circuli di/uersi sint ꝓbat̄ ad visum: qa videmus ꝙ nō possunt in vna cōtinua superficie esse mota: quoꝝ vnuȝ est tardius alio: eo ꝙ sicut in 6° phẏsicoꝝ probatū est. tardum diuidit magnitu dinē. Motus autē planetarum sunt in tarditate valde di/uersi. de causa aūt hui⁹ tarditatis: siue hoc sit ideo: qa mo/tor velocioris nobilioꝛ sit q̄ tardioris: siue ideo sit: qa tar/dioꝛ est maioris quātitatis circuli q̄ velocioꝛ nō curamus hoc: qa nō querimus h̄ causam: sed solum hoc ꝙ inferiores videmus velociores supioribus: ⁊ ideo in orbe vno reuol/ui oēs planete non possunt: sed in multis ⁊ in tot vel pluri/bus quot sunt ipsi planete qui reuoluūtur. ¶ Necessarium est autē quālibet harum ferentiarum: siue circulationū mo ueri a quadā substātia separata que sit imobilis sm se ⁊ sit sempiterna. Et hui⁹ qdem necessitatis causa ⁊ ratio est: qꝛ si astroꝝ ipsoꝝ natura sempiterna quedaȝ natura est: opoꝛ/tet ꝙ ⁊ mouēs ea sit sempiternū: qa sempiterne nature sem piternus est motus: aut oporteret ponere ꝙ esset ociosa ex quo facta est ad motū: ⁊ saluo ei⁹ sit in motu sicut in aliis/

Aīō ꝓ his Aū roꝝ. 12. meta. cō. 44.

8. phī. t. c. 64. ⁊ infra.

6. phẏ. t. c. 59.

bitis ostēsuz est: hoc autē natura mouēs est prius moto: sicut omne mouēs prius est ꝙ̄ id qḋ mouetur ab ipso nō prius tempore: sed prius est: sicut causa prior est causato: q̄a motor est causa motus ⁊ mobilis ꝙ mouet: q̄uis duratiōe tēporis simul sit cū ipso. Per autē in sequentibus ostēdetur. ¶ Eadem aūt necessitate ꝓbatur: ꝙ motor ille qui est ꝑ hoc ꝙ mouet si id qḋ mouetur est substātia qḋ ⁊ ipse necessario est substātia: q̄a substātia non causat nisi a substātia: nec vnꝙ̄ potest esse accidens principium substātie: sed ecōuerso substātia est principium accidētis: sicut sepe in antehabitis ꝓbatum est: ex quo igitur hoc sic necessarium est eē: tūc palam est: ꝙ tot necesse est eē substātias mouētes: ⁊ s̄m naturam sempiternas ⁊ imobiles s̄m se: ⁊ que sint sine dimensione: eo ꝙ nec sint corpora: nec virtutes in corpore quot sūt perpetua mota corpora ꝓpter iā inductam cām. Hec enim demōstratio sumitur ab effectu ꝓmo essentiali ⁊ cōuertibili. ¶ Palaz igitur est ex his que dicta sunt: q̄a sunt in quodā numero substantie separate plures: ⁊ ꝙ harum quedaz est ꝓma: ⁊ quedā sunt scḋe: ⁊ q̄daz tertie: ⁊ sic sunt in diuersis ordinibus: sicut ordinant̄ sphere eorum que mouentur.

¶ Cap. 19[m]. Et est digressio declarās qualis sit natura substātiaꝝ separataꝝ inferioꝝ que sunt post primā substām.

Hoc igit̄ habito sic opꝫ ꝓmo inquirere quales s̄m nām sint iste substātie: ⁊ qualiter se habeant ad primaz substām ⁊ adinuicem: querentes aūt quales sint s̄m nāz queremus an sint simplices aut cōposite: ⁊ an sint imobiles oīno: sicut ꝓma substantia: ⁊ an sint diuisibiles per aliquem modū. Qꝫ enim sint intellectus q̄dam: siue intelligētie facile ꝓbatur. q̄a principioꝝ mouētiuz in motu illo q̄a o per se mouent̄ ea que mouētur id qḋ mouet rōne boni simpliciter est intellectus: sicut in antehabitis est ostēsuz. ¶ Cōstat autē oēs spheras a se moueri ⁊ moueri gratia boni: qḋ simpliciter est bonū: ergo mouētia eas sunt intellectus: cuz aūt omnis intellectus sit actiuus vel speculatiuus: ⁊ speculatiuus nihil moueat: oportet istos intellectus eē actiuos: ⁊ hoc quidē est veruz: ad hoc autē cuz oīs intellect⁹ actiuus totū illud moueat qḋ ambit instr̄m motus eius: oportet ꝙ quilibet hoꝝ intellectuū totū illud moueat qḋ ꝯtinet sphera ipsius. oīs autem sphera: siue sit superior: siue sit inferior cōtinet totam mām actiuoꝝ ⁊ passiuoꝝ. Ergo q̄libet istorum intellectuum mouebit ⁊ aget vniuersalr̄ in tota natura generabiliū ⁊ corruptibiliuz: ⁊ hoc ꝓ certo est necessariū ⁊ verum. ¶ Adhuc autē cum omnis intellectus agēs eius qḋ agit ꝓhabeat formas: q̄a aliter ageret casu ⁊ nō attingeret finem: opꝫ ꝙ quilibet istoꝝ intellectuū plenus sit formis eorum que agit: ⁊ hoc est qḋ dicitur ꝙ intelligentia est plena formis: videt̄ autē ex his forte alicui intelligētias compositas eē: q̄a forme nō insunt alicui nisi sit cōpositū. ¶ Adhuc autē ꝙ dicitur qḋ ex intelligētijs quedam sunt que habēt formas magis vniuersales: ⁊ quedā sunt que habēt formas magis particulares: ⁊ taliū formarum habitus nō videt̄ eē posse sine cōpositione. ¶ Sed ad hec ⁊ silia oīa leue est soluere si supradicta oīa in mente habeant̄ bene. Diximus eniz ꝙ substantia separata que est causa rerū ꝓhabet res sicut ꝑncipiū ⁊ causa: ⁊ tale principiū nō ꝓhabet formas rerum s̄m se distinctas: sed potius ꝓhabet eas virtute: q̄a quanto ipsum simplicius est ⁊ prius: tāto virtus ei⁹ ambit plura: sicut virtus luminis solis: ⁊ sicut virtus spūs que est in spermatib⁹ ⁊ seminibus: ⁊ illud ꝑncipium non habet formam additā sibi: sed ipsa essentia eius est forma oīum illorum: ⁊ illustratio ꝓcedēs ab ipso in corpus motū facit motum distēsum in corpore: ⁊ in illo incipit diuersificari virt⁹ eius: sicut virtus luminis solis multiplicat̄ in his quibus incidit: ⁊ l꞉ ipsum lumē in sole vnū sit ⁊ indiuisibile in quolibet pūcto solis: tamen s̄m ꝙ magis distat ab ipso diuidit̄ plus ⁊ plus: ⁊ ꝙ incidit vni qḋ illuminat̄ nō est idem etiaz cū eo ꝙ incidit alij qḋ ēt illuminat̄: ⁊ sic est in virtute ⁊ lumine istoꝝ intellectuum agentiuz. Ille enim sunt indiuisibiles in ipsis substātijs indiuisibilibus: sed virtus expansa in corpus motū in partib⁹ moti est diuersa: ⁊ magis diuersificat̄ quādo per motū incidit materie generabiliū: ⁊ sit intātū diuersa ꝙ id qḋ percipit vnū nō est ideꝫ qḋ percipit reliquum: vn̄ pꝫ ꝙ ex his formis nulla inducit̄ compositio in motoribus separatis. ¶ Et ꝙ dicit̄ vna vniuersalis ⁊ alia particularis: nō est ideo dictum ꝙ v̄sūm ⁊ particulariū sint recepti intellectus isti: sed potius dicit̄ vniuersalis sicut virtus plus ambiens: sicut est virtus sphere superioris ad inferiorem: ⁊ dicit̄ particularis sicut virtus sphere magis d̄terminate ad mām. In talibus eni h̄nt se in similitudine quadaz formaꝝ adinuicem sicut ꝓma ⁊ secūda. Sicut eni videmus formam generis non coartatam nec determinatā: sed simplicem: ⁊ illā dicimus esse differētiaz primi generis ꝙ est generalissimū: ⁊ sub ipsa accipimus aliam differētiam: ⁊ in illa est virtus ꝓme: ⁊ est magis coartata: ⁊ sub his accipim⁹ iterum tertiam in qua due sunt ꝓcedentes iteꝝ determinate: ⁊ ita accipim⁹ vsꝙ̄ ad vltimā: que nō pōt plus coartari: ita est de formis motoꝝ ⁊ motuum. Oēs eniꝫ mouēt ad eē: sed sicut ordinantur ad esse vita sensus ⁊ ratio ⁊ itellectuale morale: ita ordināt̄ur forme ille: vn̄ q̄libet eaꝝ est simplex: sꝫ q̄a scḋa manat ex ꝓma: ⁊ tertia manat ex ꝓma ⁊ secūda: ⁊ sic de alijs est descēdendo: ⁊ q̄a sic inferioris motoris lumen ⁊ forma determinat̄: dicit̄ habere particulariores formas ꝙ̄ superior: ⁊ ex oībus his nulla iducitur cōpositio: sicut nec in formis vt dictū est. ¶ Sed ex alia quadam rōne multis videntur esse cōposite. dicunt eniꝫ ꝙ ⁊ veꝝ est: q̄a omne qḋ est citra ꝓmā substām est recipiens a substātia ꝓma: recipiēs autem ⁊ receptū dicūt q̄dā cōpositionē. Et ad hoc obiecerūt Pithagorici dicētes ꝙ post monadē est dias attribuentes monadē ꝓme substē que vere est vna: in qua nullus est numerus: diadē autē scḋe ⁊ deinde substē: ⁊ sic videt̄ oīs substā scḋa esse cōposita: ⁊ ꝙ maxime ⁊ multos ⁊ magnos ad hoc induxit est hoc ꝙ oīs substā scḋa reflectitur super seipsam. oīs autē intellectus reflexus sup seipsuz est cōpositus: q̄a aliud est in eo qḋ reflectit̄: ⁊ aliud sup qḋ reflectit̄: sunt ergo due nature: ⁊ sic est cōposita intelligētia vt videt̄: ⁊ hoc concedunt multi ꝓter hoc solū ꝙ nō dicūt intelligētiam eē duas naturas: sed vnā duplicem s̄m duplex eē qḋ hꝫ: est enim intelligentia sicut dcm̄ est ambiēs ⁊ mouēs corpus qḋ est orbis celi: vnde s̄m ꝙ est intelligētia reflectitur super seipsam sꝫ ꝙ mouet: sicut dico ꝙ ars s̄m ꝙ ars est reflectit̄ super se sꝫ ꝙ scilicet mouet instr̄m: formalitas eni artis cōuertit̄ ad instrumētū quando mouet ip̄m: ⁊ s̄m ꝙ mouet ip̄m sic ꝓducit̄ in mām ⁊ quodā tactu metaphorico tāgit eam. ¶ Et ideo ibi hꝫ esse aliq̄ āīalium magis māle ꝙ̄ in seipsa: ⁊ est simile de lumine qḋ est vna quedā essentia in se: ⁊ s̄m ꝙ tangit superficiem colorati: ⁊ tamen habet duplex esse ⁊ formale ipsi⁹ cōuertitur super materiale ipsius. Et ideo illa obiectio nō ꝓbat ex duplici essentia constare intelligentiam: sed habere duplex esse in essentia vna.

¶ Cap. 20[m]. Et est digressio declarans exitum intelligētiarum in esse a causa prima ⁊ exitum celorum in esse ab intelligentia ⁊ a prima causa.

Hec autē intelligentia scḋa ⁊ deinceps ordinis se hꝫ ad ꝓmā cām: sicut causatū ad cām. lꝫ eniꝫ cause efficiētis nō sit nisi educere formam de mā in his que h̄nt mām: tn̄ in his que nullam h̄nt mām causalitas cause ꝓme est substare secūdā ⁊ fundare: q̄a cū intelligētia sicut dicunt Peripathetici sit forma celi: ⁊ motor non educit̄ de ipso vt de potētia: q̄a nō est ḡnabile celum: ⁊ q̄uis poneret̄ esse generabile: nō tn̄ ex ipso educeret̄: q̄a nō est intelligētia forma ⁊ substā que sit in mā: sed potius corpus nō aptat̄ ei nisi vt sit instr̄m motus: ⁊ nō aptatur ei tanꝙ̄ necessariuz ad eē talis substē: q̄a intelligentia ad esse suū corpore nō indiget. ¶ Est igit̄ intelligentia id qḋ in eē fundat̄ a luce prime cause: sicut lumina stellaꝝ cōstituuntur a lumine solis. hec autē lux prime cause aptat sibi celū scḋm super qḋ est irradiatio formarum eius ⁊ per ip̄m: ⁊ per se irradiat sup oē illud qḋ cōtinet celū eius: ⁊ ideo lux ꝓma influit super scḋam: ⁊ illuminatio illa fundat eam in esse: q̄a illuminatio illa cū sit actiua ⁊ actiui intellectus vniuslr̄ est cā esse: ⁊ id qḋ cōuenit scḋo in eē est causatū primū qḋ ante fuit a cā ꝓma sꝫ ꝙ est mouens ⁊ formā actiuā iā inuenit mobili suo qḋ mouet̄ ab ipsa est celum s̄m ꝙ mouet intelligētia scḋa. ¶ In oīb⁹ eni his aduertēdū est ꝙ oēs Peripathetici ꝯuenisse in hoc cū stoicis: ⁊ maxie cū Platonicis: ꝙ materia prima non exiuit in esse per cām aliquaz generantē vel mouētē: sed ꝙ sit perpetua. Peripathetici

Nō hic d̄ s̄m plicitate intelligentiarum.

Nō q̄uo in intelligētijs dicimus q̄sdā habere formas magis vles: ⁊ q̄sdā min⁹ vles.

thetici aūt dicebāt ꝙ mouēs primū dupl'r ꝯsideraē in se.vȝ. ⁊ sic est lux: ⁊ icellectus actiuus vel supra lucē ⁊ itellectū exi-stens: cōsideraē ēt vt causans: ⁊ ex pte illa metaphorice at-tingit mām: ⁊ quodā mō incorporaē sicut intellectus artificis in se lux est: ⁊ ex parte qua mouet icorporaē forma ⁊ lux ar-tis corporeis istrumētis. ¶ Qd igit' est a cā pma prout ipsa est lux imensa in se existēs ⁊ luces emittēs est itelligētia pri-mi ordinis post eā: ꝙ aūt fit ab ipsa fm ꝙ est tangens mām est celū primū: qd ipsa p suā formā agentē mouet: pmo enim ꝯsiderata est ipsa actus ⁊ scdo mō ꝯsiderata est potētia acti-ua mixta mãe: ⁊ sic itelligētia primi ordinis sub cā pma hȝ hāc duplicē ꝯsiderationē: ⁊ in se qdē pur est lumen causatū a cā prima irradiat ab ea lumē itelligētie cui iungitur irra-diatio cause prime: ⁊ ꝙ sic fit duplici irradiatiōe magis est determinatū ⁊ cōtractū: ꝙ ꝙ fit ab vno lumine simplici: vn̄ ꝙ sic fit a duplici lumine est itelligētia scdi ordinis que scda est sub prima: ⁊ ex illa ex parte illa que ꝯtingit mām iterum pcedit suū celū: q2 ex parte illa est potētia sicut ante dictum est: ⁊ sic causant oēs itelligētias ⁊ oēs orbes. Hūc ēt modum causandi pipathetici de nã acceperūt: q2 sicut dicit' in.8.phy. in his que p se mouent' id qd fit in mūdo maiori simile est ei qd fit in minori mūdo: hoc est in aiali pfecto qd mouet' p se motu locali: in aiali aūt illo videmus ꝙ virtus formati-ua que est in semine ⁊ est similitudo aie ⁊ itellect' actiui in-quātū est ab aia patris ⁊ est seminis humori mixta inquātū est mālis: ⁊ ex ipsa inquātū est qdeȝ lux ⁊ silitudo aie patris fm oēs vires aie patris pcedit ⁊ educit' aia nati que est lux corporis. Inquātū aūt est mālis qd fit ab ipsa est corpus fȝ diuersitatē organoꝝ: ⁊ si quis obijciat ꝙ in celo nō pcedit' a potētia ad actū: eo ꝙ celū est ingenerabile dicūt pipatheti-ci ꝙ nō obstat hoc quin talis sit ordo causandi. ¶ Si enim demus ꝙ sol semp stetit ⁊ stabit in hemisperio: tñ p hoc nō toleret' quin sit sol cā diei: ⁊ simil'r vestigiū pedis semp cau-satur a pede quāuis positio pedis in puluere nō pcedat ve-stigiū: ⁊ sic est in multis: vnde lȝ status talis mūdi in intelli-gentijs ⁊ orbib' qualis nūc est fm oē tēpus fuerit sicut nūc: tñ p hoc nō excludit' causalitas quin vnū fm esse causet' ab alio ⁊ semp iferius causat' a suo superiori. ¶ Adhuc autē si quis obijciat ꝙ prima cā que supra nomē est nō reflectit' su-pra se sicut dictū est in antehabitis: ⁊ ita videt' ꝙ nusꝙ attin-git mām: q2 si attingit videbit' duplex eē hēre sicut hñt alie itelligētie: ⁊ hoc supra negatū est. Dicendū ꝙ hoc est veruȝ fm Platonicos: ⁊ ēt fm illos q ponunt itelligētias alias eē substātias ꝙ aias celoꝝ. sed fm illos q dicūt easdē esse sub-stātias ⁊ aias celoꝝ ⁊ itelligētias nō est ita: q2 lux prime cau-se simplex est ⁊ pura: ⁊ iō cū attingit mām nō recipit obum-brationē sed vincit eā: ⁊ vincēdo terminat ad eē istrumenti sui: qd est celū primū. ¶ Cū aūt irradiat ad cōstitutionem intelligētie primi ordinis hoc fit p actū qui est cōpositi: ⁊ est actus prime cause in orbe primo: ⁊ iō fit ꝙ id qd fit p huius irradiationē est ordinis iferioris ꝙ ipsa sit: sic in hoie act' gñationis est actus cōiuncti: ⁊ tñ id qd in genitura est silitu-do aie pringit in eē aie: ⁊ ꝙ in genitura est mixtū cū humore ⁊ uiscatū ei facit cōstitutionem mēbroꝝ: ⁊ iō fit ꝙ filius fre-quēter dissimilis est patri ex parte corporis. ¶ Iste igitur ē modus quo ⁊ intelligētie ⁊ orbes causantur a cā prima: ⁊ ex isto ordine pȝ qualiter pma cā irradiat sup omne qd est: q2 vniuersitatē mãe cōtinet suus orbis: ⁊ tñ lumē eius est illud cui cōiungitur radius itelligētie scdi orbis: ⁊ tñ ille iferior sic iungitur sibi ⁊ determinat ipsum: ⁊ iste sic duplicatus ra-dius iungit' inferiori: ⁊ iteꝝ magis determinat': ⁊ sic fit pro-cessus descēdendo vsqȝ ad mām generabilē in qua p quali-tates ⁊ formas mãles maximā recipit determinationē. ta-lis igitur fm peripatheticos est exitus in esse intelligētiarū ⁊ orbium: ⁊ per hoc pȝ qual'r quelibet intelligentia indiui-duatur per suum orbem ⁊ non per aliud.

¶ Cap.xi'. Et est digressio declarans modum per quē vna intelligentia est ab alia.

In hoc aūt ordine aduertēdū est ꝙ semp supe-rior influit iferiori: ⁊ id qd influit est suū lumē ēentiale: ⁊ est totū bonū ⁊ desideratū itelligētie iferioris: ⁊ tñ q2 fons totius luminis ⁊ esse est prima cā: iō illa est que amat' pportionaliter a qualibet: ⁊ ipsa se imittit cuilibet quātū queli-bet pōt suscipere de ipsa. Et hui' cā est ꝙ oēs quotquot sūt optinēt motū quē ipsa mouet q est diurnus: ita ꝙ ille mot' etiā est in sphera actiuoꝝ ⁊ passiuoꝝ in oibus eētis mobi-libus. vn̄ etiā mare influit ⁊ effluit ad modū circuli quātuȝ pōt: terra aūt q2 imobilis est moueri non pōt. Et ideo ipsa sola inter simplicia corpora i hoc ordine est mota nō mouēs: ⁊ in hoc deficit virtus primi motus: de hoc aūt diximus in.8. phicoꝝ nostroꝝ. Et cū quelibet ab altera accipiat fm ordi-nē ita ꝙ inferior ab oibus superiorib' tñ acceptū nec est cō-positū: neqȝ est inducēs cōpositionē. ⁊ huius cā est quā dixi-mus i antehabitis: q2.vȝ. qñ forma posterior fluit ex forma precedēti vna vel plurib' ille forme pcedētes nō sunt in se-quēti nisi fm modū virtutis ⁊ potētie: ⁊ eētia manet sim-plex sicut esse est in vita: ⁊ vita in sentire: ⁊ sentire in cōne: ⁊ huius: ⁊ sic virtus oium mēbroꝝ est in spermate qd erit de mēbris: ⁊ in seqūti qdē semp fit determinatio maior ⁊ mi-nor: sed tñ nulla essentialiꝝ cōpositio q2 aliter differentie oēs eēnt cōposite. ¶ Adhuc aūt cū sic accipit inferior a superiori bonitatē: ⁊ lumē per hoc accedit ad ꝯformitatē superioris: ⁊ quāto plus conformaē superiori tanto fit magis simplex ⁊ magis vna ⁊ indiuisibilis. Et ideo ois itelligentia dicit' eē substātia que nō diuidit'. ¶ Modus aūt istius acceptionis qua vna sic accipit ab alia ⁊ oēs accipiunt a prima per duo similia satis pulchre ab his q precesserūt nos pbis est osten-sum: ⁊ vnū qdem exemplū est in artificijs diuersis que acci-piuntur sub vno sicut est frenefactiua ⁊ gladiaria ⁊ scutaria ⁊ equestris: ⁊ hui' sub militari que vtitur oibus his. Om-nes enim ille in formis quas inducūt in mām respiciunt ad militarē: ⁊ vna respicit ad aliā sicut frenifactrix ad equestrē ⁊ sic se habēt intelligētie mouētes ⁊ orbes adinuiceȝ. Aliud aūt est simile in regimine ciuitatis in quo oēs qui in aristo-cratia sunt: ⁊ qui in timocratia respiciūt ad regē. Similiter aūt faciunt ⁊ qui sunt in officijs ⁊ artiū cōmunicationib' ⁊ respiciunt ad se vna ad aliaȝ sicut officioꝝ cōmunicatio ad timocratiam ⁊ timocratia ad aristocratiā ⁊ aristocratia ad regimen siue ad regē: ita ꝙ semp superior informat inferio-rem: ⁊ iō fit vt in tali ordine ille qui sublimissime sunt ⁊ libe-raliores actū suū nō habeat determinatū in aliqua mã: sed est vniuersalis eoꝝ influentia fm optimū felicitatis actuȝ: sicut militaris se hȝ ad inferiores: ⁊ regimen se hȝ ad alias potestates. cū enim alie potestates determinate sint in qua-dam sollicitudinis parte sicut in materia determinant' fre-nifactrix ⁊ gladiatrix: regimen cōsistit in speculatione ⁊ cōti-nentia totius sicut militaris oibus vtitur: ⁊ nō habet deter-minatam mām aliquā. ¶ Hoc aūt ideo non est dictū ꝙ ali-qua sit influētia superioris super inferiorē nisi per motū cor-poris aiati fm peripatheticos. Sed q2 aiatū primū indeter-minatas ⁊ vniuersalissimas influit ⁊ exequit' formas: ⁊ ille determinantur ad mām plus: ⁊ plus fm ꝙ magis ⁊ magis descendūt ad mām hāc ⁊ illā. ¶ Si aūt est aliqua alia irra-diatio superioris sup iferiora sicut dixit Plo: ⁊ sicut dicunt theologi illa p rōnē inestigari nō pōt: sed opȝ ꝙ ad illā inue-stigādā ponant' alia pncipia ex reuelatōe spūs ⁊ fide religio-nis: ⁊ de hac nō est loqēdū in phia peripatheticoꝝ: q2 cum eis ista scia nō cōicat in principijs: quāuis aūt talis irradia-tio fiat p actū cōiuncti: tñ q2 actus ille est itelligētie ⁊ primi motoris vt mouētis: iō semp cōtingit ad formam mouētis sicut sepe diximus quantū possibile est recipe formā mouē-tis illi qd mouet'. ¶ Ex his aūt iam pȝ ꝙ id qd est indiuisi-bile ⁊ simplex in cā prima in itelligentia pcensum ⁊ extēsum sit in quātitate orbis q est instrumētū motus in partes ips' ascendētes ⁊ descēdentes in motu: ⁊ ideo diuisibiliter effun-ditur in inferiora: ⁊ id qd de ipso accipit vnū nō est id qd de ipso accipit alteꝝ: ⁊ hec est vera cā quare oportuit pduci or-bes qui eēnt instrumēta motuū superioꝝ: ⁊ vt vndiqꝫ mām equaliter respicerēt oportuit fieri spherica. ¶ Ex his etiaȝ scitur cā dicti Platonis ꝙ deus deoꝝ dixit superiorib' cele-stibus dijs: ꝙ ipse esset qui sementē generationis faceret ⁊ ipsis traderet sementē illam ad exequēdum. Et ex his ite-rum pȝ: ꝙ sicut motores simplices ⁊ compositi se habent ad mām ⁊ adinuicem: sic se hȝ ista sapientia ad alias sciētias: ⁊ ecōuerso alie scientie ad ipsam: ⁊ ideo ipsa vniuersalis est ⁊ indeterminata quo ad subm de quo est: q2 non est de ente particulari determinato: ⁊ iō magis libera ⁊ magis diuina:

Margin notes:

8.ph.te.c.17.

Nō qūo i eter-nis pōt imagi-nari efficiētia ⁊ prius cāe ad causatū.

Vide pro his Auerroem hic cō.44.

Exēpla accō-modata satis in re difficili.

Qual'r sup nā-lis irradiatio superioris in ife-riora p rōnes nālē nō sit p-scrutabilis.

et alie oes pticulares scie respiciut ad ipsaz sicut in prio huius sapie li. ostēsum est: et qz hūana negocia magis sūt circa pticularia: idō vtiliores qdē sunt nōnulle pticulariuz sciaz et artium. nobilior aūt et diuinior nulla est penitus: sed nūc de numero motorū et orbium tempus est vt inquiramus.

¶ Cap. xxii. Qualiter ex motibus spheraruz colligitur motorum numerus sm Eudoxium.

Tex. cō. 44.

Numerū aūt et pluralitatē ferētiaz siue circulationū ex qbus cognoscit motoz numerus opz cognoscere ex illa pbia de nūero mathematicarū sciaz: que maxime est ppīqua talū motū inuestigationi: hec aūt est astrologia que tales motus ex trib9 inuestigat ex visu. vz. et rōne et instrumētis. ¶ Ad visum aūt dephēdit motus diurnus qū stelle ab oriente emergētes paulatim ascendere videnł ad mediū celi: et deinde paulatiz descēdētes videnł donec occidūt in occidēte: rōne aūt dephēdunł multi mot9 ad quoz experientiā nō sufficit vita hoīs: sicut est mot9 augiū et imaginū stellaz que dnr fixe: illaz. n. mot9 est cōpletus in triginta sex milib9 annis: et hoc nō scit nisi p rōnē: qz si aux et imago stellaz mouet in. 100. annis gradu vno: tūc ifra vnū annuz mouet ad minus vno minuto: et hoc possumus expiri. et qz eqlis est motus rōcinamur qz in partib9 tpis equalib9 eqles pficiet pfectiōes: et tūc inueniemus qz in centū annis pficiet gradū: et qz sūt de toto circulo trecēti et sexagita gradus rōcinabimur qz i. 36. milib9 annoz pficiet totū circulū. Per instra aūt ꝯuincit multos motus astronomus vt sunt instra diuersa de qb9 hic agere nō est cōueniēs sicut est armilla: et instm eqnoctij et instm latitudinis stellaz: et astrolabiuz et hmōi: de oib9 āt his intēdit astrologia: illa nāqz est de suba sensibili icorruptibili sicut de celo et motib9 ei9: de his. n. facit theoricā speculationē: alie vo mathematice de nulla sūt suba sicut arithmetica q est circa nūeros et geometria q est de qtitate imobili et musica q est circa numeros armōicos in cantu modulato. Quia igit astrologia sola ꝯsiderat motus orbiū celestiū sumamus ex ipsa quecūqz in ea sapiētius dicta eē videnł: qz aut sciemus numez motuū: et ex his numerū motoz ꝯcludemus: aut ad minus artē inueniēdi motores sm numez indeterminatū sciemus qz nūerus eoꝝ erit sm numez motuū: aliter. n. p rōnem numez eoz inestigare nō possumus. ¶ Qz aūt plures sint ferētie siue circulationes delatoz in circuitu astroz manifestū est et paz ꝯsiderātib9 in astris: qz sicut diximus: et visu cōphēdunł mot9 astroz et sm ordinē et ꝯ ordinē signoz moueri. vnūqdqz eniz astroz errantiū ferł et ferri videł plurib9 qz vno: qz ad visuz videł: et sm ordinē signoz et ꝯ ordinē signoz moueri. sz quot numero sint he ferētie siue circulationes nos dicim9 hic nūc gfa nō inuestigātes veritatē de his sm nostrā sciaz: sed recitando ea q dicūt qdā pbabiliores mathematicoz: dicim9 aūt hoc idō vt pluralitas aliq motuū et orbiū celestiū suscipiatur mēte: et quecūqz suscipił sm illā erit et nūerus subaz mouētiuz sepataz. Qd aūt de his vez sit: opz qz relinquał illis q querūt mot9 et orbes istos sm ppria sue facultatis pricipia: et opz qz ab iterrogātib9 ista p modū quo nos hec ista querimus relinquanł illa psuasa in eis si qd videł alioz motuū eē in supiorib9: pter eos q mō dicenł a nobis et dicti sūt ab auctorib9 astrologie: et illis q tractāt talia: et opz nos amare vtrosqz: et illos qdē q fundamēta prima posuerūt: et eos qui addiderūt: sed opz nos psuaderi a certiorib9: nos. n. sm cōueniētiā istius sapie nō possumus tātū descēdere vt de ente pticulari disputemus. ¶ Sed hoc qd psuasum est ibi accipimus: et ex illo syllogizabimus id qd itendimus de numero motoz: pbabilioz aūt vnus et prior q fundamēta dedit in astrologia apud antiqs chaldeos Eudoxus extitit: et ille quēdam numez motuū in astroz spheris dedit. hic. n. sicut ois astronomus solē et lunā que sūt duo māifestiora luminaria isperit p obseruātias istrumētoz: et vtriusqz ferētiā siue circulationē posuit esse in trib9 spheris: eo qz ipse supposuit astrū nō pprio motu ferri sed motu circuli siue orbis alicuius: vidit aūt solē et lunā ferri ab oriente in occidētē: et ideo dedit eis spherā aplanoz: hoc est eā q sine errore est que ferret solē et lunā ab oriente in occidēs motu diurno: vidit etiā qz mouenł luminaria hec sm ordinē signoz in zodiaco ab occidente in orientē p mediū latitudinis zodiaci. Et ideo dedit eis orbē aliuz deferentē ea in motu isto. vidit etiā tertiū in illis motū latitudinis: et in luna qdē vidit motū latitudinis nō tm respectu eqnoctialis sz et respectu zodiaci. ¶ Et putabat similr qz in sole eēt vtraqz latitudo qua declinat ad meridiē et ad aquilonē: et ad istuz motum dedit eis tertias duas spheras: et sic soli et lune simul dedit sex spheras deferentes. ¶ Spherā aūt deferētē dico que defert astrū p motū suū cōtinuū: resoluēs āt sphera vocał: que reuoluit astrū retrorsuz ad reuertēdū ad locū zodiaci vnde motū est pri9: orbem aūt nullū reuoluētē posuit iste soli et lune eo qz cōsensit cū antiquis: qz reuolutio nō fieret orbe reuoluēte siue regirāte. Sed raptu superioris orbis qui retrahit vt dixerunt aliqū planetā retrorsum ad locū vñ ante mot9 fuit: dicebat tñ iste qz orbis latitudinis sm quē luna ferł maiorē hz inclinationē ad meridiē et ad aquilonē qz sm quā ferł sol. ¶ Sic ergo colligił qz Eudoxus sex spheras dedit soli et lune deferētes: alioz aūt errātiū astroz motū posuit sicut qz vniuscuiusqz motus eēnt in qtuor spheris. Et primā qdē et scdaz qz danł pp motus duos aplanes et planes dixit eādē siue similem soli et lune. Dixit. n. qz sphera que est aplanoz in motu diurno fert oēs spheras: et oēs stellas: et silr dixit qz illa q est ordinata sub ista sphera q est planes: et hz nāle motū zodiaci: sed ordinē signoz dixit et oīuz eē eo qz oēs planetas viderat ab occidēte i orientē nāli et pprio motu moueri. ¶ Tertie vo sphere q reuoluit in latitudinē respectu eqnoctialis et zodiaci accepte dixit similr polos esse in medio zodioz zodiaci eo qz in reuolutiōe illa maiorē circulū putabat esse zodiacū: et putabat qz tātū declinarēt a zodiaco versus aquilonem quātū declināt ab eo versus austrū. Et ideo zodiacus maior circulus est quē abscidit mot9 latitudinis planetaz: et idō necesse est qz poli eius sint in polis zodiaci: et hoc est esse polos in medio zodioz.

Tex. cō. 46.

¶ Quarte aūt ferentie siue circulationis posuit orbez iclinatoz ad mediū suū hoc est zodiaci: qz exquo aliqū apparent in zodiaco nullā hñtes latitudinē ab ipso et mouenł sub signis: ita qz eclipsant solez et eclipsanł ab ipso necesse fuit qz hērēt orbē ibi se deferentē. ¶ Dixit qz iste qz tertij mot9 sphere i oib9 plāetis hñt eosdē polos preterqz in venere et mercurio. Circuli. n. siue sphere latitudinis veneris et mercurij dixit hēre polos pprios a polis aliorū differētes. Et forte idō dixit hoc: qz vidit qz isti duo alias hñt latitudies qz alij planete, vn9 qdē in austro: alter āt in meridie. ¶ Hoc aūt est obseruādū qz iste soli latitudinē posuit duplicē: vnā qdem respectu eqnoctialis: et hoc cōcedūt oēs astronomi. Alterā aūt respectu zodiaci et hāc latitudinē nō ponit Ptolomeus. Qd aūt in oib9 his sm nostrā in qua sumus itentionez accipił: hoc est qz iste spheras posuit. 26. Soli qdem et lune sex. 20. aūt alijs qnque planetis: sz si vez est qd dicit erit numerus separataz substantiaz. 26.

¶ Cap. xxiii. De numero spherarum sm Calippum.

Tex. cō. 47.

Callippus aūt in pōne qdem spheraz quātū ad ordinez spheraz eādē posuit cū Eudoxo: sz in numero discordauerit: ordinez. n. abscidentiū et augiū eūdez posuit cū Eudoxo: et dnr auges sūme eleuatiōes et abscides isime depressiōes vniuscuiusqz plāete. Et ex hoc videł: qz eccētricos posuit deferentes circulos iste Callippus: qz ꝯcētrici circuli nō hñt auges et abscides: sed vbiqz est in eqli eleuatiōe et depressione astrū qd moueł in eis. Pluralitatē vo iouis qdez et saturni et alioz trium planetaz: pter luminaria dedit eādem cū Eudoxo: ita qz dixit qz multos haberēt circulos deferentes: et cōcessit qz qlibet haberet qtuor sicut dixit Eudoxus: sed tñ nō stetit nec fuit cōtentus in hoc: sed cū diceret qz illis de causis qlibet haberet qtuor deferentes quas dixit Eudoxus: addidit cuilibet vnū deferentez pter specialē motū: cuius astrologiā Eudoxus nō cōpleuit: et sic eandem dedit cū Eudoxo pluralitatem deferētiū circuloz: sed addidit cuilibet vnū: et pōt esse qz illū quintū addidit pter eleuationez planete et depressionez quā fieri videbat de qua Eudoxus nihil dixerat. nō tñ aūt posuit iste spheras deferentes sicut Eudoxus: sed etiā posuit reuoluētes: et dicunł reuoluentes q planetā reuoluūt retrorsum cōtra ordinez signoz ad locū vñ recessit p motū: deferentes aūt que planetā diutius tenent in vno loco circuli signoz qz in alio. Cum āt Eudoxus spheras tres deferētes dedisset soli: et tres lu-

ne iste duas reuolučtes existimabat addēdas eē soli ꝛ duas reuolučtes dixit addēdas lune: ꝛ hoc dixit eē necēium ꝙ ea apparētia q̄ est in luminarib⁹ debeat se reddere p cām imaginatiuā: vidit.n.solē q̄rtas eq̄les circuli signoꝝ in tpib⁹ inequalib⁹ ptrāsire: ꝛ q꞉ in q̄dā q̄rta morat diutius: ꝛ in q̄daz breuius dedit soli duas reuolučtes q̄ pcedere facerēt solez aliq̄n citius: aliq̄n tardius q̄ȝ moueꝛ in deferēte: in deferente.n.moueꝛ equalr: vn̄ cū eq̄litas illa nō semp maneat dicebat iste ꝙ ineq̄litas mot⁹ nō poterat cāri nisi ex motu cōposito diuersaꝝ spheraꝝ in opp^m mouētiū. sphere aūt in opp^m mouētes: si sūt sup eosdē polos destruūt seipsas: ꝛ iō nō potuit dicere ꝙ eēnt sphere deferētes in opp^m: q꞉ cū aliq̄ triuz quas ponit Eudoxus oporteret eas eē sup eosdē polos pcipue cū planeta manēs vel retrocedēs sub eisdē signis: ꝛ sup eundē arcū videaꝛ retrocedere sub qb⁹ signis ꝛ sup quē arcū visus est pcedere. ¶ Videēs ḡ ꝙ nō potuit istā retrocessionis vel retardationis astrologiā cōplere ex deferentibus addidit soli duos reuolučtes: vnū qdē q faceret velocitatē in q̄rta q̄dā: ꝛ aliū q faceret tarditatē in q̄dā q̄rta alia. vidit ēt ꝙ luna diutius moraꝛ in mansione vna ꝛ veloci⁹ ptransit māsionē aliā: ꝛ in q̄dā moueꝛ motu eq̄li medio. Et his duabus de causis lune dedit ēt duos reuolučtes: reliqs vō planetis a luminarib⁹ singulis addidit vnā spherā deferētem sicut dictū est pp depressionē ad absidē ꝛ eleuationē ad augem vt dictū est. Sed dicebat iterū Calippus: ꝙ si cōposite sūt sphere redditure oīa q̄ apparēt in ipsis necesse est ꝙ cuiuslibet quoꝝ erratiū syderū sint alie sphere diuerse que sūt vna minus pro q̄libet quā sint deferētes: ꝛ sic cū deferentes sint quinque pro q̄libet erratiū: opꝫ istas eē q̄tuoꝛ pro q̄libet. ꝛ illas spheras dixit eē reuolučtes eo ꝙ sūt reuertētes retrorsum: ꝛ ad idē dirigētes potētiā astri: vn̄ pcessit fm ordinez signoꝝ: ꝛ prima qdē haꝝ spheraꝝ semp est īsertus astri iclinati fm circulū obliquū in quo iclinate mouētur a circulo equinoctiali. ¶ Ille.n.circulus in quo fm latitudinē moueꝛ planete: diciꝛ iclinat⁹: eo ꝙ iclinaꝛ in austrū ꝛ aqlonē a duobus circulis in qb⁹ aliq̄n apparēt planete quoꝝ vnus est eqnoctialis: ꝛ alter est zodiacus. ꝛ q꞉ inequalr moueꝛ in latitudine illa: iō dedit eis spherā reuolučtē. alias aūt tres dedit pp tria q̄ apparēt in eis quoꝝ vnū est retrogradatio fm statio: ꝛ tertiū cursus directio: sic.n.tot spheris positis solū ꝯtigit planetaꝝ ferētiā siue circulationē oīa facere q̄ apparēt in ipsis. Quia ergo fꝫ dicta Calippi sphere in qb⁹ ea astra feruntur alie qdē sūt octo sicut celi septē planetaꝝ ꝛ sphera stellaꝝ fixaꝝ que oēs sūt sphere deferētes. Alie ēt deferētes.5. planetaꝝ pter luminaria attribute sunt.25. Haꝝ aūt deferentiū spheraꝝ eas q̄ sunt deferētes stellas nō opꝫ ꝯuerti retrorsum vel extra viā deferētiū in qb⁹ sphetis deferētib⁹ fertur astrū qđ ordinatū est in ipsis ī fine: ita ꝙ finis astri sphera est q꞉ ī sua supficie moueꝛ. Posterioꝝ vō astroꝝ q̄ meli⁹ videnꝛ reuolui q̄ sunt iuppiter mars venus ꝛ mercuri⁹ sūt q̄tuoꝛ reuolučtes circuli: ꝛ in sūma q̄tuoꝛ astroꝝ sunt.16. reuolučtes circuli: ꝛ in sūma saturni sunt ēt q̄tuoꝛ: lꝫ nō ita expresse videanꝛ: sicut alioꝝ q̄tuoꝛ planetaꝝ. Sic ḡ p oēs planetas numerus spheraꝝ ꝛ deferētiū ꝛ reuoluētiū est.55. quia que.n.planetaꝝ sūt.25. deferētes ꝛ.20. reuolučtes qb⁹ si addanꝛ sex differētes luminariū ꝛ q̄tuoꝛ reuoluentes fiunt.55. Si aūt qs abstulerit ab hoc nūero.8. spheras q̄ addunꝛ circulis eoꝝ: ꝛ dixerit luminaria spheras simplices hēre: tunc remanebūt sphere.47. fm igiꝛ Calippuz tāta sit pluralitas spheraꝝ. ¶ Et iō fm illius dicta rōnabile est ꝙ ēt suscipiaꝛ ꝙ principia mouētia ꝛ subē imobiles q̄ mouent istas spheras sint fm eūdē numeꝝ: tot quot sūt sphere. hoc aūt est rōnabile nō necēiuꝫ: q꞉ necēium nō pōt hoc inuestigari: sed opꝫ vt relinquaꝛ illis qui fortiores sunt in ista inuestigatione q propria celi principia cōsiderant: ꝙ non competit isti sapientie que non de ente particulari.

¶ Cap.24^m. Et est digressio declarans opiniones modernorum de numero orbium ꝛ motuum celorum.

Opinio chaldeorum.

Opiniones aūt modernoꝝ astrologorum diminuunꝛ ab antiqs in vno. ¶ Antiq.n.chaldei q semp de astris pitiores erāt tres dederūt vias ad inestigationē accńtiuꝫ q̄ apparēt in motib⁹ astroꝝ: ꝛ vna qdē via antiqssima fuit ꝙ orbes nō eēnt nisi octo ꝛ oēs haberēt eundē motū ab oriente in occidentē: sed planete ꝛ stelle nālī motu nō motu orbis mouerenꝛ ecōuerso ab occidēte in oriētem. ꝛ dederūt exēplū de hoc sicut ī rota voluaꝛ: ꝛ ꝯ motū rote nitaꝛ formica in opp^m mot⁹ rote: ꝛ hij dicebāt ꝙ planete moueꝛ in latitudine pp suoꝝ circuloꝝ declinationē: ꝛ qdā eoꝝ eleuātur ꝛ deprimunꝛ ꝛ retrogradanꝛ ꝛ dirigunꝛ ex motu pprio fm spissitudinē sui circuli: q꞉ celū cuiuslibet eoꝝ ponūt eē spissum: motū aūt planete motū dicūt eē sapiētis: ꝛ descendit ꝛ ascēdit fm ꝙ cōperit nāe quā mouet: ꝛ hec opio a modernis dimissa est. ¶ Alia opio ē quā fere oēs sequunꝛ moderni q̄ est Ptolomei q cōpleuit eā p demōnes eq̄tionū. ꝛ qdā addiderūt ei valde paruū: ꝛ hoc additū nō est nisi in motu octaui celi: ꝙ diciꝛ eē stellaꝝ fixarū. ¶ Ista aūt opinio ponit ecētricos ꝛ epiciclos ꝛ cētra diuersa: ꝛ in sūma colligiꝛ in.l. motib⁹ quoꝝ tres sūt octaue sphere. vn⁹ qdē q est diurnus ꝛ scđs q est imaginū ꝛ stellaꝝ mot⁹ ab occidēte in oriētez in cētū annis gradu vno: ꝛ terti⁹ quē inuenit Thebit q dr motus accessionis ꝛ recessionis capitis arietis ꝛ libre sup diametrū.8. graduū fere q est de aqlone in austrū ꝛ ecōuerso. Soli antē dant mot⁹ duos ꝛ lune.5. ꝛ mercurio.7. ꝛ cuilibet alioꝝ planetaꝝ.8. q oēs simul faciūt.l. ꝛ hoꝝ motuū astrologia est cōpleta. ¶ Tertia aūt opio est ab antiqs derivata: sꝫ nup p Alpetragiū quēdā arabē hispanū renouata. Hic eni oēs spheras dicit moueri ab oriēte in occidētē: ꝛ ꝙ oēs mouenꝛ motore vno sicut hīt motū vnū: sed q꞉ virt⁹ illius motoris fortior est in celo imediato sibi q̄ȝ in eo ꝙ ꝯiungiꝛ ei p mediū: iō motū circuli pficit in primo celo in spatio viginti quatuor horaꝝ: in scđo aūt celo qđ est saturni nō pficit totā circulationē sed remāet aliquātulū ꝛ ille remanentie quotidiane simul collecte diminuūt vnā circulationē ī spatio.30. annoꝝ. Et ideo videꝛ saturnus moueri ꝯ firmamentū fm ordinē signoꝝ ꝛ in.30. annis cōplere circulū. In celo aūt Iouis iteꝝ plus diminuiē virtus motoris: ꝛ iō excrescūt more eius ad circulationē in.12. annis: ꝛ in celo martis iteꝝ minore existe virtute motoris pficiꝛ mora in circulū in duob⁹ annis ꝛ dimidio. In sole aūt perficitur in vno anno ꝛ sic de alijs est vsqꝫ ad celū lune qđ est vltimū: ꝛ intm deficit in illo virtus ꝙ tāto spatio minuiꝛ ꝙ ītra mēsem pficiꝛ circulus: q꞉ aūt planete videntur declinare in latitudines diuersas ꝛ exaltari ꝛ deprimi ꝛ stare ꝛ retrocedere ꝛ dirigi in cursu ꝛ eclipsare se in vna hora ꝛ nō alia: iō dixit iste oīa hec accidere ex diuersitate pōnis poloꝝ hoꝝ orbiū: ꝛ ex motib⁹ poloꝝ eoꝝdē quos dicit moueri circa polū mūdi ꝛ ascēdere ꝛ descēdere circa eū ꝛ hmōi imaginatiōis figura qdē descripta est: sꝫ astrologia p obseruationē q̄titatū motuū nō est cōpleta. Ex oib⁹ aūt his ē accipe ꝙ ēt soluꝫ ptinet ad ppositū ꝙ fm antiquos vnus est motoꝛ orbiū. Et q꞉ stelle pprio motu moueri ponunꝛ ab illa opione tot sunt motores stellaꝝ quot sūt stelle. Et ī hac opione ꝯsētire videꝛ Isaac ꝛ Rabi Moyses egyptius ꝛ alij q̄pluꝛs. Scđm aūt viā Ptolomei in qua poniꝛ ꝙ stella moueꝛ motu orbis sui oporteret ponere.l. eē motores fm numeꝝ.l. motuū q inueniunꝛ ī celis fꝫ obseruatiōes astroꝝ: q̄s p visuꝫ ꝛ instra ꝛ rōnē deprehēderūt. fm aūt opionē tertiā nouē sunt celi q꞉ vnuꝫ qđ est simplicis motus poniꝛ eē primū ꝛ octaua sphera poniꝛ eē 2^m celuꝫ: ꝛ hoc oīno moueꝛ aut in se aut in polis suis: ꝛ iō opꝫ ponere 9. circulos ꝛ totidē motores. vnū qdē primū ꝛ octo sub ipso qui polos mouēt iferioꝝ spheraꝝ: talis igitur ꝛ tantus erit numerus substantiaꝝ separatarum ꝛ imobilium.

Opio Ptolo.

Opinio Alpetragij.

¶ Cap.25^m. Et est digressio declarans numeꝝ motorum ex ppriis prime phie ꝛ per rationem.

Ia aūt q̄ magis certa sūt ꝛ ex his pprijs istius pme phie dicta sūt quoꝝ mētionē aliquā ī primo ꝛ quīto isti⁹ sapie libro fecim⁹: q̄tuoꝛ.n. dōne eē subaꝝ inueniunꝛ: est.n. eēntiaꝝ eē simplicissimū sicut ostēdem⁹ in sequētib⁹ hui⁹ l.bri. Hoc aūt eē tres accipit determinatiōes ꝛ vna qdez est p nām. Scđa aūt est p q̄litatis figuram. Tertia aūt per primaꝝ q̄litatū agētiū ꝛ patientiū cōmixtionē ꝛ cōplexionē. His aūt necesse est rńdere in causis ꝛ pncipijs nāe quādaz dīam. ¶ Cū igitur primus motoꝛ sit eēntia simplex ꝛ motus suus sit cōtinuus ꝛ vnus ꝛ equalis: opꝫ necessario ꝙ ipse p suā subaꝫ ꝛ motū faciat eē in oibus: ꝛ hic motus est aplanes ꝛ cā motus diurni in oib⁹ spheris: ꝛ sic ab vno simplici

primo mobili est motus vnus simplex: ꝯſis aũt est vt in scḋo mobili duo sint motꝰ: ⁊ iḋ sphera stellata ſm mobile esse nõ põt sicut alibi diximus: sit ãt ⁊ cõpositio eẽ cũ mã nõ sit nisi vnũ pncipioꝝ cõponẽtiũ moueaſ ad alteꝝ. ¶ Cũ igiſ motꝰ primus motus q causat eẽ sit motus ab oriẽte in occidẽtez: oportebit ſm motũ eẽ ab occidẽte in orientẽ ꝯ primũ motũ: qꝛ ille motus est cõpõnis prime: ⁊ p hũc modũ vnũ pncipio-rũ cõponentiũ obuiabit alteri: ⁊ hic motꝰ est scḋi mobilis: ⁊ hec duo sunt celi occulti: quoꝝ vnũ hꝫ motũ diurnũ pp eẽ: alteꝝ aũt motũ planeꝝ pp cõpõnẽ causat in oibus: ꝯsequẽſ aũt hoc eius ꝙ cõpositũ est determinatio p qũtitatẽ ⁊ figurã ⁊ hic effectꝰ ẽ ſm oẽs astronomos est celi stellati: ꝓpter qḋ ẽt illi celo multe imagĩes ꝯstellationũ attribuunt ⁊ hoc est tertiũ celũ tres hñs motꝰ: sicut in aũbabitis determinatũ est ⁊ hucusqꝫ motꝰ ⁊ mobilia sunt ordinata semp vno mõ crescẽtia ſm recessũ a primo simplici. Omne aũt qḋ determinatũ ẽ mixtõe ⁊ cõplexiõe pmaꝝ qũlitatũ ẽ attributũ septẽ spheris .7. plãetaꝝ: ⁊ ille nõ adeo ordinate abundãt in motibus sicut mobilia superiora: sed põne ⁊ impõne in motibus disponunſ ſm ꝙ mixtionẽ perficere pñt. ¶ In mixtione aũt nõ est nisi frigidũ cũ sicco ⁊ frigidũ cũ humido ⁊ calidũ cum sicco ⁊ calidũ cũ hũido: est aũt frigidũ cũ sicco. ⁊ neutra illarũ qualitatũ est vite: sed vtraqꝫ mortificatiua: sed tñ in mixtura operaſ potẽtiã bene tenẽdi sed male recipiẽdi. ⁊ cũ potentia male recipiẽdi ĩpediat mixturã oportuit spheraꝫ per motũ suũ hoc operãtẽ lõgissime poni a loco mixtionis: ⁊ tñ oportuit ipsam eẽ ꝓpter potẽtiã bene tenẽdi: ⁊ qꝛ hoc hꝫ pficere sphera saturni: iḋ elõgata est maxime a loco mixtionis ⁊ suprema facta est: ⁊ tardissimi motꝰ: qꝛ aliter mixtura oĩa solueret. Frigidũ aũt cũ humido est duplr: est .n. humiduꝫ simplex ꝙ est elemẽtale ⁊ est humidũ cõplexionale ꝙ est subiectũ vite. ⁊ illud qḋẽ qḋ est simplex opꝫ hẽre fortẽ motũ: vt miscibilibꝰ ingeraſ: ⁊ iḋ ꝓpter illud est sphera lune vicinissima loco mixtiõis: vt fortius moueat: ꝓpter qḋ ẽt fluxus ⁊ refluxus maris seqtur motũ lune: humidũ aũt cõplexionale hꝫ mouere sphera veneris: ⁊ iḋ soli ꝯiuncta est qui est dator vite: calidũ aũt cũ humido est ⁊ calidũ cũ sicco: humidũ aũt cũ calido esse non põt nisi sit humidũ spirituale: ex quo fiunt spũs qui sunt vectores virtutũ vite: ⁊ ideo nõ põt esse excellẽs calidũ: qꝛ hoc nõ est nisi cũ sicco: ⁊ ideo calidũ est cũ humido cõplexionale calidũ ⁊ spũale humidũ: ⁊ hoc mouet sphera iouis: ꝓpter qḋ altius post saturnũ locata est: qꝛ ex tẽperamẽto sui nõ posset mouere nrãm mixtionis: sꝫ mote iam ⁊ mixte se ĩfluere põt. Calidũ aũt cũ sicco duplr est: aut enim est motiuũ totius mãe: aut digestiuũ ⁊ maturatiuum materie iaꝫ mote: ⁊ illud qḋẽ qḋ est motiuũ totius mãe est feruẽs ⁊ fortẽs calidum: ꝙ mouet sphera martis: ꝓpter qḋ elõgata est moderate vt attingere possit ⁊ nõ incendat ⁊ hꝫ locũ tertiũ: siccũ aũt cũ calido digestiuo ⁊ maturatiuo seminum ⁊ cõceptuũ est sphera solis mouẽs: ꝓpter qḋ in medio planetaꝝ est posita sicut cor ⁊ sibi attribuiſ dare vitã. Cum aũt isti sex planete sic mouere habeant principia mixtionis vnꝰ solus est q cõmiscibilẽ ⁊ applicabilẽ hꝫ virtutẽ q est mercurius: ⁊ iḋ hꝫ motus inuolutos multos: ⁊ poniſ inter duos planetas qui mouere hñt frigidũ ⁊ humidũ: ꝙ maxime est cõmiscibile ⁊ isti sunt luna ⁊ venus. Scḋm aũt istam rationem .10. erunt ordines subaꝝ mouẽtiũ. ¶ Est aũt attẽdendũ ꝙ nõ puto vnqꝫ fuisse cõprehẽsos ab aliquo mortalium oẽs motꝰ celoꝝ: ⁊ iḋ ẽt de substãtijs imobilibꝰ ⁊ precipue de numero eaꝝ incertũ est: sed id qḋ rationabilꝰ dici poterit vt videſ iam a nobis dictũ est: qꝛ hoc certũ est spheras esse causas esse ⁊ vite ⁊ differẽtias spheraꝝ esse causas differentiaꝝ que sunt in esse ⁊ vita: ⁊ ideo videtur talis esse numerus earum qualis nunc dictus est.

Calidũ cũ sicco duplr ẽ.

¶ Cap. 26m. Et est di. de dubitatiõe q̃ oriunſ circa pdicta.

Ritur autez hic qḋ grauis quã tꝫ in scḋo celi ⁊ mundi tetigerimus: tñ ẽt hoc soluẽda videtur eẽ. est aũt hec. Quare primi duo celi nullã penitus hñt stellam. Tertiũ aũt hꝫ multas valde ⁊ septẽ alij celi qḋlibet hꝫ vnã tñ. ¶ Et cã huiꝰ ẽ pcul dubio: qꝛ sphera que vniformitatis est cã nõ põt esse difformis in hñdo stellas vel stellã. est aũt eẽ in se vniforme qḋ est effectꝰ pme sphere. ¶ Similr aũt cõpositio que tñ est ex principijs subẽ: nõ hꝫ difformitatẽ: ⁊ iḋ ſm ẽt nõ hꝫ stellã aliquã: sed cũ figure sint plurime ⁊ ꝓprie quibus distinguunſ entia quanta: oportuit ꝙ stellata multis stellis eẽt sphera tertia ꝓpter qḋ ẽt ab astronomis isti sphere attribuiſ mouere terrã q̃ ꝓducit figuras plantaꝝ ⁊ aialiũ: ⁊ cũ alie sphere nõ moueãt nisi pncipia simpliciũ ⁊ cõplexionatiũ: ⁊ illa sunt singula: nõ potuit quelibet aliaꝝ spheraꝝ habere nisi stellã vnã pro vnaquaqꝫ ⁊ tali ordine dispositas vt dictũ est. Hoc ẽt soluiſ id qḋ in celo ⁊ mũdo est tactũ ꝙ cũ motꝰ gradatim crescãt ex prima sphera vsqꝫ ad tertiaꝫ postea nõ crescunt gradatim vsqꝫ ad quartã vltimã: qꝛ sol ſm obseruatiões ꝓbabiliores nõ hꝫ nisi duplicẽ motũ: ⁊ saturnus ⁊ iuppiter ⁊ mars hñt plures: huiꝰ .n. cã ẽ ꝙ in veritate planeta hꝫ motꝰ tot quot põt pficere motũ ad quẽ est: qꝛ sicut iam in sequẽtibꝰ ꝓbabiſ motus est ꝓpter id qḋ moueſ p ipsm: ⁊ iḋ opꝫ ꝙ qlibeꝫ planeta tot hẽat motꝰ quot exiguntur ad effectũ eiꝰ pficiẽdũ: ⁊ cũ sol simplicissimi sit effectꝰ: qꝛ est dator vite: iḋ motus hꝫ pauciores oibus alijs planetis: quãuis .n. digerat semina ⁊ maturet hoc magis pficit magnitudine corporis sui q̃ multitudinẽ motus. ¶ Adhuc aũt cum iste qualitates planetaꝝ ⁊ stellaꝝ referunſ ad vitã oportuit ꝙ stelle oẽs illuminarenſ a sole: ⁊ p lumẽ suũ in sui corporibus ĩformatũ moueãt mãm sicut dictũ est: ⁊ hoc qḋẽ ꝙ oẽs a sole illuminenſ ꝓbabilior dicit opio Astronomoꝝ. Sꝫ dubitabit fortassis aliqs: ꝙ cũ motor p̃sideat sphere ⁊ vtatur ea: sicut instrũo motꝰ sui vtrũ presideat stelle vel toti sphere: aut alicui alij parti ipsius: ⁊ ꝙ rõnabilꝰ de hoc dici põt est: ꝙ in spheris simplicibꝰ quaꝝ lumẽ adeo simplex est ꝙ visui nõ subijciſ itelligẽtia mouẽs toti sphere p̃sidet. ¶ In stellatis aũt p̃sidet stelle magis: ita tñ ꝙ sine hoc ⁊ nũc sit i sphera ⁊ stella: sꝫ maior virtus eiꝰ sit in vna pte q̃ in alia. ¶ In stella aũt ꝓpter sube spissitudinẽ magis lumẽ calcaſ ⁊ multiplicaſ: ⁊ cũ stella lumine suo faciat qcqd facit: opꝫ ꝙ ipsa stella principale sit instrumẽtũ intelligẽtie exequẽtis formas suas per stellas ⁊ orbes. Sicut eniꝫ intelligẽtia agens que in nobis est p spũs ĩuehit nitentibꝰ ⁊ instrumẽtis formã quã inducere vult in mãm: ita intelligẽtia agens que mouet orbez ⁊ stellã vel stellas luminari inuehit formas ⁊ p lumẽ luminaris traducit eas ĩ mãꝫ quã mouet: ⁊ hoc sic tãgẽs mãꝫ educit eã de potẽtia ad actũ. Et huiꝰ signũ ẽ ꝙ sapiẽtes astronomi p hec pncipia que sũt loca stellaꝝ ꝓnosticanſ de effectibꝰ q luminibꝰ stellaꝝ inducunſ rebꝰ inferioribus: hec ergo que dubitari possunt circa predicta sic determinata sunt.

¶ Cap. 27m. In quo est probatio ꝙ numerus separatarum substantiarum nõ aliter põt accipi q̃ dictum est.

Tex. co. 48.

Edeamus aũt nũc ad ꝓpositum dicentes: ꝙ si aliqs dicat ꝙ nõ possibile est ꝙ aliqua sit ferentia siue circulatio que ꝯtẽdat p ꝯtinuatẽ ad ferẽtiã si circulationẽ astri: hoc est qḋ dicat ꝙ astrũ ferſ motibꝰ quos iduximus ⁊ nõ orbis: sicut .n. dixerũt multi: ⁊ ꝙ astra oĩa ferunſ ab oriẽte in occidentẽ motu diurno ⁊ motu ꝓprio ferunſ econuerso ab occidẽte in orientẽ: ⁊ nulla est circulatio circuli q̃ ꝯtendat ꝯ motũ primũ: ⁊ dicat oẽm nãm ⁊ oẽm subaꝫ que imobilis est ⁊ imãlis ⁊ ĩpassibilis ⁊ est ſm se nõ determinat p mãm sortiri semp ꝙ melius est: ⁊ estimet ipsam eẽ finẽ ⁊ optimũ: tunc opꝫ illũ ꝯcedere ꝙ nulla erit diuersa nã sepata que nõ moueat aliquã stellã: sꝫ necesse est ꝙ iste sit numerus subarũ q accipiſ ſm numeꝝ eoꝝ que mouenſ in celo: siue illa sint stelle siue orbes: nã si sunt aliqne alie nũc sepate p̃ter eas q̃ dicte sunt ille mouebũt sicut ille nũc q̃ existũt fines ⁊ optime ⁊ pfecte: qꝛ aliter eẽnt ociose sicut in aũbabitis determinatũ est: mouebũt aũt eas que sũt vehibiles siue mobiles in circuitu ⁊ ille sunt stelle vel orbes. ¶ Si igiſ supponamꝰ ꝙ impossibile sit alias eẽ ferẽtias siue circulationes p̃ter eas que dicte sunt: hoc .n. rõnabile est suscipe: ex his opionibꝰ q̃ cõparate ⁊ collecte sunt a dictis antiquoꝝ ⁊ modernoꝝ: tunc opꝫ ꝙ numerus haꝝ subaꝝ sit ſm numeꝝ eoꝝ que circunferunſ. Si enim demus ꝙ ⁊ verũ est ꝙ omne ferens siue mouens localiter ⁊ circulariter est mouẽs nõ ꝓpter se: sed gratia circũferri: siue ꝙ ab ipso circũuehiſ: ⁊ hoc ꝓpter naturã que aliter nõ subsistere põt: tũc sequiſ necessario ꝙ oĩs ferẽtia siue circulatio est alicuius ꝙ circumuehitur: ⁊ sic nulla ferentia erit ita sui causa ꝙ moueatur per seipsam siue mouẽte: nec põt dici ꝙ sit alicuius circũuehibilis illud mouens

nisi astroꝝ vel orbiũ celoꝝ: ⁊ tũc ꝯcludit ꝙ numerus subaꝝ imobiliũ est q̄ dictus est prius. ¶ Si.n. aliqs diceret ꝙ vnũ circũuebibile astrũ vel orbis sit cã alterius circũuebibilis: ita ꝙ vnũ corp⁹ moueat aliud: ⁊ corpus mouens iteꝝ egeat corpore gratia cui⁹ ipm moueat: tũc opꝫ ꝙ hoc in infinitũ vadat: cũ oẽ corp⁹ moueat ab alio sicut in phicis pbatũ ẽ. Cũ aũt nõ sit posse abire in infinitũ: opꝫ ꝙ deueniat ad aliquẽ finẽ: ⁊ fiet ois circulatio coꝝ q̄ circũuebunt: ⁊ sũt diuina corpora q̄ sunt in celo: in quo maior est ordo q̄ in alijs corporib⁹: stare aũt nõ põt nũerus iste si corpus moueat corpus sicut dixerũt aliqui. ¶ Opꝫ igit̃ ꝙ fiet sic ꝙ moueat ab imobili principio sepato: ⁊ sic iteꝝ redibit ꝙ nũerus subaꝝ sepataꝝ mouẽtiũ est sm nũerũ coꝝ q̄ mouent accipiẽdus. ⁊ si alique essent sube sepate nõ mouẽtes sicut dixit Plato ẽẽnt ociose: qꝛ sube tales nõ ponunt in nũero ⁊ ordine cãtoꝝ sꝫ poti⁹ in numero ⁊ ordine cãꝝ: ⁊ cãe nõ pñt cãre eẽ in inferiorib⁹ nisi per motũ supioꝝ: vñ qcqd dicit̃ de causis vel dijs nõ mouẽtib⁹ q dixit eẽ añ primũ motorẽ est error sm phiaꝫ. Dicebãt enĩ qdã sequẽtes socratẽ vnũ esse deũ sublimẽ q est oiuꝫ deoꝝ pater: ⁊ est imobilis nõ mouẽs sꝫ cãns oia: ⁊ q̄ pmo cãnt ab ipso sunt. ⁊c. dij icorporales ⁊ imobiles ⁊ nõ mouẽtes: ⁊ illi quasi senatũ celi optinẽt ⁊ sub istis sunt dij corporales q mouent q sunt planete ⁊ stelle alie: ⁊ sub istis iteꝝ sũt dij terreni q hñt numina sua sup ea que pcedũt ex terra: ⁊ hec ẽ antiquoꝝ opinio ⁊ dicit̃ ꝙ tradita est a socrate. ¶ Cũ ãt nihil hoꝝ pbari possit per rõnẽ nõ est illud dicendũ in phia: neqꝫ phus põt disputare cũ istis: qꝛ nõ cõicat cũ eis in pricipijs. Sed hoc qđ scit̃ p phiã est ꝙ oẽ qđ mouet mouet ab alio: ⁊ ꝙ motus ppetuus est a ppetuo motore q nec est corp⁹ nec virtus in corpore: ⁊ iõ sepatus ⁊ imobilis ⁊ idiuisibilis nullã hñs magnitudinẽ p se vel per accñs: ⁊ nec finitus nec infinitus. ¶ Et iõ scit̃ ꝙ sm numerũ taliũ motuũ est numerus taliter mouentiuꝫ: ⁊ ꝙ oẽs hmõi motores sunt sepate sube per se exñtes: ⁊ sunt principia alioꝝ que fiunt in natura.

¶ Cap. 28m. Qualiter celuꝫ sit vnũ ⁊ multa: ⁊ qualis sit multitudo substantiarum separatarum.

Tex.cõ.49.

Uia vo vnũ celũ totũ sit manifestũ est ex hisq̄ dicent nũc. Nã si daret̃ ꝙ plures ẽẽnt celi sicut hõ est nã que multiplicat̃ in plura nũero cõuenientia in vna nã spẽi: tũc oporteret ꝙ circa qđlibet celũ eẽt tale pn̄m eẽntie ꝙ eẽt specie vnum ⁊ nũero multa po⁹ vel actu: ⁊ ex hoc sequeret̃ ꝙ cũ pn̄m sit forma celi q̄ est suba sepata ꝙ motores ẽt vni⁹ celi ⁊ possent eẽ ⁊ nũero multa ⁊ specie vnũ: sed quecũqꝫ sũt numero multa: mãm hñt p quã diuidunt̃: qꝛ differẽtia numero nõ differũt p formã sed p mãm solã. Multoꝝ.n. numero differẽtiũ est vna ⁊ eadẽ rõ spẽi: sicut vna est rõ hois quãuis hẽat multa idiuiduas ⁊ quoꝝ qđlibet est vnũ nũero sicut socrates est vnus: illud.n. qđ est qđ erat eẽ tm̃ ⁊ separatũ ⁊ primũ nõ hꝫ mãm aliquã: eo ꝙ ipm est endelechia siue act⁹ purus ⁊ simpler sicut iã in antehabitis pbatuꝫ est. Opꝫ igit̃ ꝙ primũ mouens qđlibet celũ sit vnũ tm̃ ⁊ rõne ⁊ nũero: sm ꝙ idẽ nũero est in quo nulla inenit̃ diuersitas in numerãdo: ⁊ illud mouẽs est ens imobile: ⁊ qꝛ sic motor est vnũ numero ⁊ specie siue rõne: ⁊ motor est forma ⁊ actus eius ꝙ mouet. Opꝫ ẽt ꝙ id qđ mouet motu cõtinuo ⁊ vno in quo reiteratur sm vnã ⁊ eandẽ subaꝫ icorruptibilẽ motũ sit vnũ solũ specie ⁊ numero ⁊ rõne. Ergo qđlibet celũ ꝙ mouet est vnũ soluꝫ sm suã spẽm ⁊ rõnẽ: ⁊ ex ista pbatiõe hẽtur ꝙ oẽs substãtie separate differũt abinuicẽ spẽ: ⁊ sicut spẽ differũt sube separate: ita differũt ẽt celi ⁊ stelle mote adinuicẽ specie: ⁊ nulla cũ alia est vna spẽ ⁊ eadẽ. hoc ẽt pbat̃ aliter: qꝛ quecũqꝫ habẽt vnã nãm cõem que multiplicat̃ p nãm hñt actũ vnũ quo ipsam nãm accipiũt: ⁊ hoc actus est gñatio: ⁊ hoc cõstat p hoc ꝙ nõ est multiplicatio vni⁹ nãe in multas mãs: nisi p pesse diuinũ ꝙ nõ pmanet in vno solo sicut pbatũ est in fine scđi perigeneseos. que igit̃ nõ hñt actũ gñationis ipsa sunt vnũ nõ multiplicabile p numeꝝ: celi igit̃ ⁊ stelle ⁊ substãtie separate sũt nõ multiplicabiles p numeꝝ: ex hoc accipit̃ ꝙ sicut loco spheraꝝ vna est supior altera: ita ẽt dignitate vna substãtia differt ab altera: quãuis igit̃ oẽs sint itellectuales tñ intellect⁹ differũt p hoc ꝙ supiores sunt magis simplices q̄ inferiores: ⁊ sicut diximus formas entiũ hñt magis vles: ⁊ magis ambiẽtes q̄ iferiores: ⁊ sm hũc ordinẽ oẽs referunt ad vnũ primuꝫ sicut mẽbra in hoie referunt ad cor: ⁊ sic oẽs operant ad idẽ ⁊ mouẽt idẽ: ⁊ ab hac vnitate ordinis aliqñ totũ celũ dicit̃ vnũ in qua vnitate prim⁹ motor est sicut cor: ⁊ sicut dux a quo oẽs accipiũt motũ ⁊ formas quas per motus suos deducũt in mãm. Et sic sphere ⁊ stelle inferiores sunt sicut mẽbra in corpore que accipiũt ⁊ largiunt̃: ⁊ motor primus est sicut cor ꝙ a nullo accipit sed largit̃ oibus ⁊ oia: qꝛ nihil est corporaliũ virtutũ ꝙ cor nõ largiat̃: sicut in libro de aialib⁹ ostẽsum est: ⁊ sm hũc modũ supiores planete saturnus ⁊ iuppiter qñ ꝯiũgunt̃ de circulo in circulũ vel de triplicitate in triplicitatẽ accipiũt a spheris supiorib⁹ formas vles que signãt res maiores que accidũt in mundo sicut dicunt sapiẽtes astroꝝ. ¶ Istis igit̃ modis celũ est vnũ ⁊ multa: ⁊ pculdubio scias ꝙ si celũ est vnũ specie ⁊ multa nũero: tũc oia que in celo sunt hẽrent mãm vnã ⁊ formas diuersas numero. ¶ Dico aũt mãm vnã que potentie est vni⁹ ⁊ quecũqꝫ sic mãm hñt vnã trãsmutant̃ adinuicẽ: corpora igit̃ celestia trãsmutabilia ẽẽnt adinuicẽ qđ nos videmus esse falsuꝫ. Si aũt quis querat q̄lis sit multitudo spheraꝝ ⁊ stellarũ. Rñdendũ ꝙ est multitudo coꝝ sicut eoꝝ q descẽdunt ab vno pncipio ad hoc ꝙ sint pncipia determinãtia eẽ sicut dictũ est: ⁊ nõ pñt eẽ determinãtia vnũ eẽ ⁊ ideꝫ: nisi sint diuerso ꝯueniẽtis in vna cõi nã itellectuali sm prius ⁊ posterius: ⁊ hec cõitas nõ est coꝝ que sũt vnũ spẽ vel gñe. sed coꝝ que pportiones ⁊ analogiã hñt ad vnũ. Et iõ qdã dixerũt ꝙ sicut rõ est in vmbra itelligẽtie: ⁊ sensus in vmbra rõnis: ⁊ vegetabile pn̄m in vmbra sensus: ita vna itelligentiaꝝ est in vmbra alteri⁹: ⁊ prima itelligẽtia in vmbra cãe prime. Et dixerũt ẽt ꝙ q̄dã itelligẽtia est que ifusa est actiuis ⁊ passiuis in sphera elñtoꝝ q̄ opat̃ in seminib⁹: ⁊ cui⁹ est op⁹ nãe: ⁊ hãc dixerũt esse in vmbra itelligentie que est in sphera lune: ⁊ propter illam dixit Orpheus: ꝙ oia sunt plena dijs ⁊ ꝙ aia trahitur a respirantib⁹ per auras: sed de ista disputatione disputatum est alibi a nobis.

¶ Cap. 29m. Qꝫ sm eos qui fabulose loquuntur de celestib⁹ numerus motorum accipitur sm numerum mobiliuꝫ sicut sm eos qui loquuntur de eis phice.

Tex.cõ.50.

Uod ãt de celo ⁊ astris traditũ est a seniorib⁹ ⁊ antiqssimis in fabule figura dimissum est posteriorib⁹. ¶ Est aũt hoꝝ sñia ꝙ celestia corpora sũt dij: ⁊ ꝙ hec oia cõtinẽt vniuersam nãm ⁊ hñt eã in ptãte cõuertẽdi put volũt ad libitũ ⁊ reliqua q̄ de his dicta sũt ab antiqs iã a posteris sunt adducta ad psuasionẽ multoꝝ vulgariũ: ⁊ cõuersa sunt ad leges qb⁹ colunt̃ religiões coꝝ: ⁊ ad cõferens ad vitam hoiuꝫ: ita ꝙ colũt ea supplicationib⁹ ⁊ sacrificijs: vt ad ppiciationẽ ⁊ placatiõẽ inducãt: dicũt.n. celestes substantias esse cõformes ⁊ hoib⁹ ad silitudinẽ trãsformãt eas animaliũ alioꝝ. ¶ Circa hoc aũt multa dicũt ꝯsitia q̄dã silitudinis q̄ sunt ista dictis. Si qs aũt sepans ⁊ distinguens dicta coꝝ id solũ accipiat ab eis ꝙ ista dicũt eẽ deos: tũc ẽt ab his accipim⁹ estimationẽ: qꝛ sube sepate sũt quedã diuine sube: ⁊ q sic dicit putabit duci ad impoẽ ea q̄ sepe p successiones phoꝝ inenta sunt. Quoꝝ oium opio semp fuit: ꝙ ille substãtie ẽẽnt dij ⁊ nobiles ⁊ in celis habitatiões hẽrẽt: qm̃ ⁊ ante hec nr̃a tpa fuit phia ⁊ forte sm successiões seculoꝝ ⁊ tẽpoꝝ sepe corrupta: ⁊ iteꝝ reinuẽta: sicut ⁊ alie artes: ⁊ easdẽ illoꝝ opiones q̄ ex illis tpib⁹ sibi successerũt videm⁹ vsqꝫ nũc ad hec nostra tpa saluari: oẽs aũt isti phi sic succedẽtes p secula cõcorditer posuerũt vt diximus: has eẽ substãtias diuinas: ⁊ motores eaꝝ eẽ subas sepatas: ⁊ eẽ ipsa pncipia gñationis: ⁊ iõ ẽt sm eos q fabulose phiam tradiderũt sm superius inductũ modũ accipiẽdus est numerus motoꝝ: ⁊ substãciaꝝ imobiliũ: fabula.n. aliqd phie est: ⁊ ex miris qb⁹ philosophari inceptũ est cõterit phiam: quãuis aũt fabula ad hoium silitudineꝫ ⁊ alioꝝ aialiuꝫ retorqueat celestia: tñ hoc nõ itenderũt ꝙ hoies ẽẽnt ⁊ aialia: sed potius ex silitudinibus qbusdã per pprietates quasdã dissimiles faciũt vulgariter inotescere quedã phica: nec itenderũt dicere nisi qꝛ talia corpora virtutẽ causandi in iferiorib⁹ hñt: ⁊ substantie que mouẽt ea sepate sunt ⁊ imobiles ⁊ itellectuales: ⁊ sunt itellect⁹ practici: quaꝝ itellectus cã est entiũ omnium quecũqꝫ in mãm cãntur p gñationeꝫ: sicut dicit̃ in libris de nã ⁊ virtute deoꝝ: quãuis.n. sepe corrũpant̃ habitationes

per intēperies q̄ ex motu planetarꝝ accidūt: ꝛ plaga que non est habitabilis efficiaꝝ hītabilis: ꝛ ecōtra plaga que est habitabilis cōuertaꝝ ad ihabitationē ꝛ in his successionibus destruanꝝ terre ꝛ scie: ꝛ iterꝝ reedificenꝝ sicut nos ostēdim⁹ in libro de nā locali ꝛ loci: tñ hoc semp remāsit quasi pro reliquis apud oēs ꝙ corpus qḋ mouet perpetuo motu moueatur nō a nā sed a motore que est aīa ꝛ itellectualis substātia sepata que p itellectū est cā entis: ꝛ per motū suū exequitur formas quas hꝫ in seipsa. ¶ Et opinio igitur paterna que a primis ꝓgenitorib⁹ est deriuata nō amplius manifesta est nobis de primis substantijs quā modo dictū est.

¶ Cap. 30m. De modo intellectus substantiarꝝ separatarū.

Tex. cō. 51.

Q Ua aūt q̄ sūt circa itellectū hui⁹ subaꝝ separatarū q̄sdā hñt difficultates quas opꝫ determinare. Una aūt illaꝝ est q̄ videt eē ex nūero eoꝝ q̄ appatēt oib⁹: ꝛ est q̄si cōis ꝯceptio ab oib⁹ supposita ꝙ itellect⁹ ꝛ itelligere sepataꝝ subarum sit qddā maxie diuinū ꝫ itelligēdi modū. Cū āt talis sit itellect⁹ dictaꝝ subaꝝ maxie difficultatē hꝫ qḋ itelligēdo sic se hñs: aut .n. suba itelligit separa: aut nō itelligit. ꝛ si itelligit aut itelligit ꝫm actū aut ꝫm habitū: si itelligit ꝫm actū: aut sic itelligit ꝙ itellect⁹ ꝛ itelligere: ꝛ res itellecta idē sint: aut ꝙ hec sint diuersa. ¶ Hec .n. oia sunt dubia q̄ ingrere opꝫ: ꝛ si qdē nō itelligit: tūc nō erit suba itellectualis: ꝛ tūc queram⁹ qd erit ꝫm nam isigne suba sepata cū ꝯsistet nāꝫ nō itellectualē nō hēre aliqd nobile siue isigne. Si aūt est qdeꝫ itellect⁹ siue itellectualis nā separa ꝛ nō vtitur itellectu ꝫm actū: sed hꝫ itellectū in habitu. tūc hꝫ se itelligēdo sicut dormiēs scit: qꝛ dormiēs vt frequēti⁹ hꝫ itellectū ꝛ nō vtiꝫ ipso: ꝛ hoc iterꝝ nō est nobile: qꝛ sic erit trāsmutabilis sepata substātia ꝛ ociosa: ꝛ hoc iā in aīhabitis iprobatū est. ¶ Si aūt dicaꝫ ꝙ hmōi nā q̄ est sepata itelligat qdē: sed itelligēdo nō hꝫ aliqd ꝓpriū p qḋ differat ab alijs q̄ itelligunt hoc apud nos: tūc sequiꝫ ꝙ itelligētia q̄ est act⁹ itellect⁹ nō sit idem cū suba sua: ꝫ suus itellect⁹ est i potētia sicut itellect⁹ hūanus. ¶ Et p itelligere exibit in actū: ꝛ itelligētia q̄ est ꝯsideratio itellect⁹ est differēs a suba ipsius itellect⁹ sicut differt i hoie. ¶ Sepata igiꝫ suba nō est optima ꝛ nobilissima ꝫ est iperfecta ꝛ potētie admixta: qꝛ itelligiꝫ ei in eē qḋdaꝫ honorabile qḋ educit eā de potētia ad actū: oē .n. qḋ potētiaꝫ educit in actū honorabili⁹ est illo: sicut agēs honorabili⁹ est patiēte: oporteret .n. tūc ꝙ illud itelligibile eēt in lumine alicui⁹ itellect⁹ agētis p qḋ educeret itellectū i po° existē de potētia ad actū: ꝛ sic altior eēt aliqs itellectus agēs q eēt nobilior q̄ aliqs itellect⁹ sube sepate. ¶ Amp̄. siue ponam⁹ ꝙ itellectus sit idē cū sua suba siue nō: ꝛ siue ponam⁹ ēt ꝙ itelligētia que est ꝯsideratio itelligētis sit idē in suba cū itellectu siue nō: queramus de eo ꝙ itelligit qd sit illud ꝛ q̄ō se hēat ad ipsum: aut cū itelligit seipm tm: ꝛ itelligēdo se itelligit alia: aut itelligit diuersuꝫ a se ꝛ hoc est q̄rere. vtrū spēs itellecta sit ideꝫ ipsi p subaꝫ aut diuersa: ꝛ queram⁹ iterꝝ si itelligit diuersum aliqd a se aut illud diuersum est idē aliqd semp p qḋ itelligit qcqd itelligit aut itelligit aliud ꝛ aliud sp sicut nos: hec eni oia oppinata sūt iā a phis. ¶ Si aūt intelligit diuersū a se: ita ꝙ spēs itellecta nō sit idem ei. Tūc queram⁹ vtrū differt in aliquo illud bonū ꝛ nobile itelligere subaꝝ separatarū a nřo itelligere vel nō: ꝛ videꝫ ꝙ i nullo differt quo ad hoc: qꝛ sicut nos p aliud itelligim⁹ a nobis: ita faciūt sube separate. ꝛ tūc queram⁹: vtꝝ ꝯtigēs sit itelligere subas separatas: vel nō. ꝯtingēs .n. eē videꝫ: qꝛ illud aliud p ꝙ intelligit suba separata pōt inesse ꝛ nō inesse sicut ꝛ i nobis: ꝛ hoc de qbusdā optimis ꝛ nobilissimis substātijs absurdū ē itelligere. Palā est ergo ex his ꝙ hoc qḋ est suba separa est itelligere qḋdā qḋ est maxie diuinū ꝛ itelligit honorabilissimū ꝛ per honorabilissimū itellectū qcqd itelligit: honorabilissimū autē hñs itellectū hꝫ eū semp in actu ꝛ idiuisibilē: ꝛ nō mutaꝫ de itellecto vno in aliud vel de po° ad actū. si .n. mutareꝫ ꝫ intellecta ipm foret idigni⁹: qꝛ oporteret ꝙ efficereꝫ in actu p intellecta ꝛ ante ea eēt in potētia: mutatio .n. talis est quidā motus sicut determinatū est in scḋo de aīa ꝛ in scḋo de itellectu ꝛ itelligibili: ꝛ est motus imperfecti veniētis ad pfectionē: ꝓbatū est aūt in aīhabitis ꝙ sube separate sunt imobiles: ꝛ per se ꝛ p accñs. Primū ergo pn^m si dicaꝫ nō eē itelligētia pura sed dicaꝫ eē potentia que p aliud a se efficiꝫ in actu

2. de aīa. tex. cō. 55. ꝛ 56.

rōnabile laboriosum fieri in accipiēdo itellectū ꝛ intelligere ꝫm actū: qꝛ itelligit per aliud a se qḋ ꝯtinet ei itellectuꝫ sicut actus ꝯtinet potētiā: omne .n. qḋ itelligit p diuersum a se hꝫ potētiā: ꝛ exitus illius ad actū motus est: q lassitudinē inducit in eo ꝙ est mālē. Mālē āt semp est qḋ est in po°: deinde palā iterꝝ est: qꝛ aliqd aliud erit ab ipso qḋ est dignissimū: in nā eni itellectuali opꝫ aliqd dignissimū ponere primū: ꝛ hoc nō pōt eē illud p qḋ diuersum a se itelligit qꝛ hoc est in potētia ꝛ laborat in itelligēdo: in hoc .n. ꝙ sic itelligit dignius est itellectu q̄ ipse q itelligit itellectus: taliter .n. itelligēti inerit ꝛ itelligere sicut diuersuꝫ ab ipso: ꝛ itelligētia q̄ est cōsideratio itellect⁹ ēt inerit sicut diuersuꝫ ab ipo: ꝛ erit idignissimū ab ipso itelligēte. cū .n. ipse itelligēs sit suba separata si itelligit p diuersuꝫ a se semp itelligit per aliqd: ꝙ sibi est idignuꝫ cū ipsa sit nobilissima oium subaꝝ: ꝛ sic ois itelligētia sua q̄dā est vilificatio suiipsius: qꝛ sp ꝯiungiꝫ viliori se: eēt q̄ dignificādū sube sepate ab oi itellectu ne vnq̄ itelligeret ꝫ actuꝫ: qꝛ ēt in nobis sic est: ꝙ nō videre q̄dā in qb⁹ vilificaꝫ visus melius est q̄ videre: ꝛ si sic itelligit nō erit nobile qd itelligētia ipsius. Hoc aūt in itellectu hūano nō est sile: qꝛ lꝫ noster itellect⁹ itelligat p diuersum a se: illud aliqñ sit vilius: tñ qꝛ nō itelligit illud nisi in actu ꝛ lumine agētis intelligit noster itellect⁹ p nobili⁹ se ꝛ nobilitaꝫ ꝛ adipisciꝫ itellectū agētē ꝯtinue: hoc aūt in p̄mis substātijs dici nō poterit: qꝛ ille nō hñt aliqd nobili⁹ se p qḋ itelligibilia fiant: ꝛ iō si sepata suba itelligit p diuersum a se oi mō itelligit p vilius: ꝛ ois itellectus suus est vilificatio suiipsius: qꝛ id qḋ adipisciꝫ per itellectuꝫ est vilius ipso. ¶ Opꝫ igiꝫ dare ꝙ seipm ꝛ per seipm intelligit si ꝯcedaꝫ ꝙ ipse est id qḋ potissimū est in itelligendo. est aūt ad hoc aliud qḋ de itellectu separataꝝ subaꝝ: opꝫ aduertere qꝛ cū itelligētia apud nos sit itelligētia dicta ad itelligētiā itelligibilis: eo ꝙ itellect⁹ est rei itellecte itellect⁹: ꝛ ꝫ eē depēdet ad itellectū: itellect⁹ aūt ꝫm actū in nobis sp est ali⁹ siue alteri⁹ itellect⁹: sicut ꝛ sensus ꝛ opio ꝛ mens ꝛ oīa q̄ ꝫm hūc modū dñr: respect⁹ .n. hoꝝ oium ēt i ipsa voce nois quo vocanꝫ iportaꝫ. In itellectu aūt sepate sube: nō est ita qꝛ ille nō depēdet ad reꝫ cū sit cā rei: ꝫ ecōuerso res depēdēt ad ipsam sicut artificiata depēdēt ad itellectū artificis. ¶ Amp̄. si itelligere sepate sube est aliqd aliud ab ipsa ꝫm ꝙ inest ei itelligere hñ: ꝛ ꝫm optimū modū itelligēdi q est ꝫm actum. tūc semp ꝫm aliud ab ipso hꝫ itellm optimū: ꝛ tunc nō putabis ꝙ idē sit id qḋ itelligiꝫ cū itelligentia in qbusdā: sicut in eisdē nō est idē scia ꝛ res scita. Et cū optimus itellect⁹ sit talis q est ꝫm actū semp optim⁹ itellect⁹ in his q̄ sic intelligunt erit ab alio: ꝛ hoc est in oibus q̄ hñt intellm in po°. ¶ In potētijs qdē mālib⁹ verꝝ est: qꝛ sine mā p abstractionē ideꝫ est suba ꝛ qd erat eē sicut ostēsum est in septimo hui⁹ sapie lib. In theoricis vō hoc est itellectualib⁹ ꝛ puris: idē penit⁹ est rō per quā sit itellectus ꝛ res itellecta ꝛ ipsa itelligētia que ē ꝯsideratio intelligētis: cū igiꝫ suba sepata sit tota theorica ꝛ itellect⁹ purus nō itelligit diuerso existe itellectu ꝛ intellecto: quecūq₃ .n. theorica nō mām hñt idē sunt in eis itelligētia q̄ est actio itellect⁹ ꝛ itellm: ꝛ vnū sunt hec tria in eis intellectus. vꝫ. ꝛ id qḋ itelligiꝫ ꝛ ipsa actio itellectus q̄ itelligētia vocaꝫ: in nostro aūt itellectu nō sunt idē nisi p accñs: qñ vꝫ. accidit ipsi itellectui ꝙ intelligaꝫ: tūc .n. in nobis ideꝫ est itellect⁹ ꝛ id qḋ itelligiꝫ. ¶ Amp̄. aūt adhuc restat circa hūc locū dubitatio de eo ꝙ intelligit p̄ma ꝛ sepata suba: vtrum sit cōpositoꝝ intellect⁹ eius vel nō: nostra .n. itelligētia indiuisibiliū in qb⁹ nō est verꝝ vel falsum qñ aūt veroꝝ vel falsoꝝ iaꝫ est cōpō q̄dā intellectuū: ꝛ si dicaꝫ ꝙ itellect⁹ sube separate sit cōpositus: tūc opꝫ ꝙ trāsmutetꝫ in partib⁹ cōpōnis totius ita ꝙ vnā ptē accipiat p̄mo ꝛ postea aliā: ꝛ tūc vnā cōponit cū altera: ꝛ sic trāsmutaꝫ sup cōponētia ꝛ cōpōnē ipsorū: ꝛ hoc nō facit itellect⁹ nisi q intelligendo diuersa ꝛ a se ꝛ ab inuicē accipit intellecta. ꝛ hoc iam ostēsum est nō ꝯuenire itellectui sube sepate. Hec .n. icōueniētia p certo sequūtur aut opꝫ redire ad id qḋ supradictū est: ꝙ. vꝫ. oē qḋ nullo mō hꝫ mām vel potētiā mālēꝫ sicut hꝫ humanus intellect⁹ est indiuisibile: ꝛ nō itelligit p diuersūꝫ a se: hūanus aūt intellectus quāuis nō hēat mām ex qua sit: nō tñ caret potentia materiali in q̄tū accipit cū cōtinuo ꝛ tpe ꝛ inquātū itelligit p diuersum a se: qꝛ recipere diuersum a se nō accidit nisi habēti mālem potētiā: accipere enim cū cōtinuo ꝛ tpe acci-

dit ei ꝙ inclinat ad mām determinatā forma cōtinuitatis ⁊ ꝯtrarietatis. Sic ergo dicem⁹: aut ꝙ itellect⁹ sube sepate est sicut dixonus qḋ falsuȝ est: aut opȝ nos dicere ꝙ itellect⁹ cōpositoꝝ q itelligit accipiēdo diuersum a se bene hȝ ⁊ suū optimū sortit in hoc itelligibili aut in illo sm ꝙ adeptū itellectū colligit ex itelligibilib⁹: ⁊ sic itellect⁹ substātiaꝝ nobiliuȝ erit sicut noster itellect⁹: aut opȝ dicere ꝙ id qḋ nobilissimū est in nā itellectuali est aliud qd a nobis qḋ nō itelligit sicut nos cōposita: sed poti⁹ intelligit cōposita resoluta ad simplicia ⁊ diuersa in se ⁊ seipȝ itelligēdo itellit: ⁊ mālia imāliter ⁊ ꝯpalia itpalr: ⁊ cōposita ⁊ cōplexa simplr: sic aūt se hn̄t sube sepata ⁊ talis est itelligētia ipsius imobilr ⁊ eternalr. sic igit de itellectu subaꝝ sepataꝝ sm Arist. sit determinatū. Suis enīȝ verbis nihil penitus addidimus nisi explanationem.

Cap. 31m. Et est di. de. nām itellect⁹ substātiaꝝ sepataꝝ.

Redeundū adhuc videt nobis ad pn̄m vt meli⁹ videat veritas dictoꝝ: determinanda. n. ꝗ̄tuor sūt de itellectu subaꝝ sepataꝝ: quoꝝ tria iam tacta sūt sub breuitate. Primo ꝗ̄ram⁹ ꝗ̄lis sit itellect⁹ diuinoꝝ subaꝝ: ⁊ huic addem⁹ qualr se habēt adinicē itellect⁹ illaꝝ subaꝝ: ⁊ qualr se hn̄t ad itellectū primi motoris siue sube pme. Scdo aūt ꝗ̄remus ꝗ̄lis sit modus itelligēdi illaꝝ subaꝝ: vtrū. vȝ. aliquid diuersum a se accipiāt aut nō: ⁊ qs sit modus itelligēdi illi⁹ itellect⁹ q nihil accipit. Tertio ꝗ̄remus qualr itelligit ea q̄ itelligit: vtrū. vȝ. in vli vel pticulari: aut itelligit cōposita ⁊ an itelligit mālia ⁊ priuatiua ⁊ hui⁹. Ultimo aūt ex oib⁹ his ꝗ̄remus an itellect⁹ istaꝝ subaꝝ depēdet ad ens itellm vel ecōuerso. Ens itellectū depēdet ad ipm: de oib⁹. n. his iam nimis breuiter sm Arist. trāsiuim⁹ ita ꝙ breuitas generat obscuritatē. De primo igit ꝗ̄lis sit itellect⁹ subaꝝ diuinaꝝ determinādo dicem⁹: ꝙ itellectus noie suo sonat sub stātiā sepatā ⁊ imālem q̄ nulli aliqd hȝ cōe: qcqd. n. est illud qḋ formis q̄ in ipso sūt vel ab ipso ad nullū eē alicui⁹ forme distinguit: oino est separatū a mā: talis aūt est ois itellectus ⁊ agēs ⁊ possibilis: ⁊ quocūqȝ alio noie significet. Si enim formis distingueret ⁊ determinaret ad eē oporteret ꝙ ipse oia eēt q̄ itelligeret qḋ falsuȝ est. Est aūt māe ꝓpriū ꝙ omni ⁊ soli ꝯuenit formis quas hȝ ad eē determiari. pȝ igit omnē itellectū a mā eē absolutū. Si aūt alicui aliqd hēret cōe iaȝ eēt itellectiu⁹ eoꝝ q̄ eēnt de nā illoꝝ: sicut oculus nō videt nisi q̄ cōicant cū nā pspicui: ⁊ auris nō audiuit nisi q̄ cōicāt cū aere tremēte: ⁊ oporteret ꝙ eēt virtus armonica ⁊ organica que oia ipossibilia sūt: ⁊ iprobata a nobis in libro. 3. de aia: ⁊ qȝ nō est virt⁹ in corpe nec actus alicui⁹ corporis: idō oia itelligit ⁊ vlr est oium ⁊ nālū ⁊ mathematicoꝝ ⁊ diuinoꝝ. Est igit nā itellectualis talis vt dicta est: ⁊ hoc iam ab antiquissimis acceptū est p vba Anaxagore q talē eē dicit intellm solū. Cū igit sit sine oi mā ⁊ potētia māli: nisi p accn̄s accidat hoc itellectui hūano ꝯiuncto imaginationi ⁊ sensus sicut diximus: opȝ ꝙ itellect⁹ de nā sua inquātū ipse intellect⁹ est cū nulla re aliqd cōitatis habeat. Talis aūt etiā intellectus sicut iā pȝ p multa q̄ in pcedētib⁹ determinata sūt opȝ ꝙ sit mouēs ⁊ imobilis p se ⁊ per accn̄s. Si eniȝ nō moueret ꝓbatū est ꝙ eēt inutilis: ⁊ pcipue si nō moueret ⁊ eēt aptus mouere sm nām: videmus. n. ꝙ ea que pfectū hn̄t motū voluntariū: sunt ea que hn̄t itellectuȝ in iferiorib⁹: alia. n. aialia mouent istinctu nāe p aliquē modū. Solus āt hō discretū hȝ motū ⁊ mouet bono simplr: ⁊ nō bono vt nunc tm̄: opȝ igit itellectū sepatū eē mouētē actu: qȝ si nō moueret cum ex se sit motus pn̄m oporteret ꝙ esset ociosus ⁊ inutilis in eo ꝙ esset motiuus: ⁊ nō moueret. dicere aūt de suba separata ꝙ sit inutilis ⁊ ociosa est error: cū hec sit maxima demōstratio qua demōstramus subas sepatas esse: qȝ scimus ipsas eē p motū ppetuū. Si aūt mouēs moueret ab alio quodaȝ p se nō eēt mouēs pmū ⁊ ppetuū sicut sepe ꝓbatū est. Si quis aūt obijciat ꝙ iferiores motores mouent a pmo motore: dicemus ꝙ hoc est falsum. qualr aūt se hēant ad ipsuȝ in pte iā diximus ⁊ pro illa pte adhuc dicem⁹ inferius: neqȝ ēt mouet p accn̄s: qȝ mot⁹ p accn̄s reducit ad motū aliqueȝ p se sicut hō qui mouet motu nauis p accn̄s reducit ad motū nauis q est p se: tūc oporteret ꝙ aliqd ante ipm moueret per se qḋ absurdū est: vn̄ pȝ ꝙ nec p se nec p accidēs mouet substātia sepata itellectualis: dato ergo ꝙ mouet cū omnis

motor mouent ad aliqd opȝ ꝙ ad aliqd moueat: ⁊ sicut in antehabitis est ꝓbatū mouebit ad esse vniuersū: cū igit itellectus sepatus nō moueat ad esse vniuersū nisi largiēdo formas qbus vniuersa fiunt ⁊ sunt ⁊ distinguunt: opȝ ꝙ de nā intellectus sit sepati dare formas: pȝ ex antdictis ꝙ hoc non est itellect⁹ posis vel speculatiui vel adepti. Isti. n. itellectus mouent ⁊ fiunt in nobis ⁊ nō faciunt neqȝ causant res: sed fiunt ⁊ cāsant reb⁹: nec isti itellect⁹ mouēs iustra aliq̄: sed potius accipiūt a corporeis organis sicut ab instrumentis. Colligamus igit hoc in vnū ⁊ hēbimus nām sube sepate: que est itellect⁹ sepat⁹ nulli hn̄s aliqd cōe motu suo quo mouet largiēs formas ad eē quas largit eēntiali lumie suo p hoc ꝙ est itellect⁹ vlr est agēs nihil a corpore recipiēs qui neqȝ mouet p se neqȝ p accn̄s. hec igit est nā sube separate.

Cap. 32m. Et est digressio declarās modum qualiter itellectus diuini se habeant adinuicem.

Sicut in antehabitis determinatū est iste substantie se hn̄t adinicē sicut se hn̄t adinicē celi quos mouēt: ⁊ idō sicut celū ambit celū ⁊ ꝯtinet ipȝ: ita ꝙ iferius magis hȝ determinatū ⁊ distinctū motuȝ q̄ supius. Superioris aūt mot⁹ est magis vlis ⁊ formalis ⁊ ꝯtētiuus: ita se hȝ itellect⁹ separat⁹ ad itellectū: ⁊ hoc nō fit sic ꝙ vna suba moueat aliā: sed sicut dicūt Astronomi ꝙ in ꝯiunctiōe luminū celestium iferior applicat superiori eo ꝙ determinat ipso: ⁊ supius sm illā viaȝ nō applicat iferiori sed iformat ipm: ita dicem⁹ ꝙ iferior itelligētia applicat supiori p hoc ꝙ determinat ipaȝ: ⁊ supior nō applicat iferiori: qȝ nihil recipit ab ipsa sed largitur ei lumen formale ⁊ vle qḋ hȝ: ⁊ hec applicatio fit vsqȝ ad mouēs primū qḋ largit oibus ⁊ a nullo accipit: ⁊ idō nulli dicit applicari: ⁊ sicut lumina stellaꝝ vniunt ⁊ fiunt vnū sine motu mixtionis: ita vniunt forme itelligentie superioris formis itelligētie iferioris ad opationē esse qḋ facit in materia. Nec est dicendū ꝙ aliqd largit itellect⁹ supior itellectui iferiori nisi p motū corporis qḋ mouet itelligētia superior: qȝ nō posset p pbiam inueniri modus quo supior largiret ⁊ iferior acciperet. Sed poti⁹ sicut nos videm⁹ ꝙ omne instrm mouet in forma sui motoris: ita celū cōpositū ex motore ⁊ moto mouet in forma itelligētie mouētis ipm: ⁊ cum inferioris celi itelligentia cū suo celo ꝯtineat a supiori sicut mā ꝯtinet a forma sic per motū applicat ei forma quā largitur supior ⁊ iferior determinat eā magis ad mām: ⁊ exequtur eā per motū sui celi sicut iam in antehabitis diximus: nec tn̄ inferior mouet a supiori ꝓprie loquendo sed ibi est talis receptio sicut in corpore humāo recipit virtus pticularis ab vli sicut sensus pticularis recipit a sensu cōi: ⁊ sicut virtus epatis recipit a virtute cordis: ⁊ sicut vis motiua recipit a virtute cerebri ⁊ cordis. In oibus. n. talibus id qḋ est formale fluit a virtute vli: ⁊ pticularis virtus determinat hoc ad actū: ⁊ idō applicatio talis nō est motus sed determinatio. Ad primū igit motorē oēs hn̄t se sicut accipientes ab ipso: ⁊ hoc ꝙ sunt ⁊ hoc ꝙ cause sūt sicut in antehabitis dictū est: adinicē āt sic se hn̄t: ꝙ hoc qḋ accipiūt a pmo motore determināt sm defectuȝ vt ꝓportionet huic pti māe ⁊ illi: qȝ hoc qḋ accipit vna pars māe nō accipit alia: tn̄ in his acceptionib⁹ qlibet mouet p eēntiā sicut in antehabitis ē ostēsuȝ: ⁊ qlibet est eēntia simplex ⁊ imobilis: ȝ supior sit simplicissimus ⁊ imobilissimus ⁊ maxime virtutis. Cū aūt cōparant in virtute motiua adinicē nō cōparant sm virtutem mouēdi tpe ifinito: qȝ in illa virtute sūt eq̄les. sed cōparant sm vigorē mouēdi: qȝ in hoc vna supat aliā. Et similr sicut aia hois nō mouet corpus capre: ⁊ sicut ars carpētaria non mouet istrumenta artis tibicine: ita itelligentia que mouet vnū celum non mouet aliud celum: ⁊ hoc ideo est: qȝ ⁊ ipse intelligentie ⁊ celi earum differunt specie adinuiceȝ sicut in antehabitis determinatum est.

Cap. 33m. Et est digressio declarans quis sit modus intelligendi substantiarum diuinarum.

Ex dictis aūt iaȝ fere itelligit qs sit modus intelligēdi istaꝝ substātiaꝝ nō aūt intelligūt ens causatū nisi p modū illū quo sunt cause ipsius. Et hoc est sicut si ponam⁹ ꝙ ipsa suba itellect⁹ practici sit ars: ⁊ nihil addit ei penit⁹ iste itellectus in se qdē idiuisibilis est ȝ extensiue in manus

Solutio primi questi.

3. de aia. tex. co. 4 et 5 in.

Qȝ nulla suba sepata moueatur p se nec p accn̄s. vide p hoc Cō. m. 2. capto de suba orbis.

Separate substātiae nā q̄ sit ex p̄dicta descriptione colligitur.

Superiores itelligentie nulli iferiori applicant ȝ iferiores supiorib⁹.

Quō itelligentie se hn̄t respectu prie ⁊ quō adinuicē.

⁊ instrumẽtis diuisibilis est: ⁊ formã artificiati que ipse est ꝑ ptes exequit̃ ⁊ ista q̃ accipiũt formã parietis non accipiũt formã fundamẽti: sed ponamus ꝙ aliis istrumẽtis facit vnũ ꝙ̃ alterũ: ⁊ si demus et ꝙ eisdem istrumentis facit vtrũqꝫ adhuc verũ est ꝙ illa forma que fit ꝑ ea in faciẽdo parietẽ nõ est illa que fit in faciẽdo fundamẽtũ: ⁊ tñ non possumus dicere ꝙ ipse itellect⁹ talis q̃ itelligẽdo seipm̃ itelligit se in se idiuisibiliter nõ itelligat formã artis ꝓcedẽtẽ a se in manũ ⁊ istrumẽta: ⁊ nõ intelligat eã qñ est in mã artificiati. ¶ Et si queramus ꝑ qd itelligat dicemus ꝙ ꝑ nihil nisi per seipm̃: ⁊ si queramus verũ aliqd diuersũ a se itelligat: dicemus ꝙ sic: qm̃ forma i manib⁹ ⁊ istrumẽtis est diuersa a seipso ⁊ forma in mã extra magis ẽ diuersa. Et si queramus: verũ aliqd itelligẽdo sic recipiat. Dicemus ꝙ nihil penitus recipit: sed oia facit nec ꝑ itellectũ possibilẽ vel ꝯtẽplatiuũ vel adeptũ itelligit: sed oia itelligit ꝑ itellectũ agentẽ ⁊ opeatiuũ: ⁊ iõ scia illa nec est scia in vli neqꝫ in ꝑticulari: qꝛ scia rei in vli est scia rei in hoc ꝙ̃ ipsa res nõ ẽ nisi in potẽtia sicut hõ in aiali: ⁊ hoc mõ nõ est hic: qꝛ tota ⁊ expressa forma artificiati est ars siue accipiat̃ in itellectu siue accipiat̃ in manu ⁊ istrumẽtis siue accipiat̃ ꝓut est mã. ¶ Hec etiã scia nõ est scia in ꝑticulari: qꝛ scire rẽ i particulari est scire in hoc ꝙ est nã sua: ⁊ hoc mõ ꝑ hoc ꝙ est nã rei nõ itelligũt sube sepate: ⁊ iõ hax substãtiax est equoce dicta scia ad sciaꝫ nostram: qꝛ scia nostra causat̃ ab ente qd scim⁹ scia aũt illax substãtiax est cã entis. Hui⁹ aũt exẽplũ pulchrũ satis duplex inuenitur in nã. ¶ Quox vnũ est in virtute spũs q̃ est in semine: hoc enĩ iõ qꝛ discrete ⁊ diuersa in forma operat̃ aliqñ a phĩs vocat̃ itellectus: ⁊ aliqñ vocat̃ aia. ⁊ si ponamus ꝙ sit aia ⁊ itellectus ꝑ subãm ꝯstat ꝙ illa substãtia nõ ꝑ formã aliquã additã sibi: sed ꝑ suã substãtiaꝫ opat̃ oẽs formas mẽbrox que sm̃ ꝙ sunt in ipsa idẽ sũt ipsi substãtie: ⁊ sm̃ ꝙ ꝓcedũt ab ipsa in humorẽ ⁊ mẽbra diuersificant̃ ab ipsa: ⁊ quãto plus recedũt ab ipsa tãto plus diuersificant̃ ab ipsa ⁊ abinuicẽ: ⁊ tñ si queram⁹ verũ ille intellect⁹ cognoscat formas mẽbrorum quãtũcũqꝫ recedãt ab ipso: dicemus ꝙ sic: qꝛ si nõ cognosceret nõ operet̃ eas ꝑ suã sciaꝫ. Et si queram⁹ ꝑ qd cognoscit easdẽ: dicemus ꝙ ꝑ seipm̃: qꝛ ipse est ꝑ essentiã cã ipsax. ⁊ si queramus qñ sunt in ipso: dicemus ꝙ sunt ipm̃ lumẽ ei⁹: ⁊ sm̃ ꝙ sunt in ipso sunt id qd ipse est: ⁊ tñ sm̃ ꝙ distant ab ipso multa accidũt eis que nõ accidũt itellectui illi: qꝛ sm̃ ꝙ distant ab ipso nõ sunt idẽ ipsi: ⁊ id qd de lumine ei⁹ hꝫ vna nõ est illud qd de lumine eius hꝫ alia. ¶ Aliud aũt exẽplũ est de sole ⁊ luce solis. ponamus. n. ꝙ suba solis sit ipsa lux ei⁹: nec habeat aliã substãtiã: adhuc lux solis idiuisibilis qdem erit i sole: ⁊ erit diuisibilis expãsa ꝑ omne ꝑspicuũ: ⁊ erit cã colox sm̃ se lux expãsa imissa ꝑspicuo superficiei terminati corporis: ⁊ lux sua erit ipa colox substãtia. Et si queramus verũ sol habeat colores dicemus ꝙ hꝫ eos sicut cã ꝓhabẽs ⁊ sm̃ hoc sunt id qd substãtia eius. Et si queramus verũ colores recipiant̃ a luce solis dicemus ꝙ nõ: sed poti⁹ causant̃ ab ipsa: ⁊ modus qui sunt in ipsa est modus loci speciei non modus receptionis mãe: sicut alibi dictũ est. ¶ Et si ponamus ꝙ sol sit itellectualis substãtia cognoscit oẽs colores ꝑ modũ qui iaꝫ dictus est sepius. Qd igitur dixit Themisti⁹ de substãtiis diuinis ꝙ cognoscũt res ꝑ hoc ꝙ cognoscũt se esse causas rex isufficienter dictũ est nisi determinetur modus causalitatis isto mõ quo diximus: qꝛ ex hoc ꝙ aliqd se cognoscit vt cãm nõ cognoscit causatũ nisi in potentia.

Nõ scia itelligẽtiax nõ est vlis neqꝫ ꝑticularis. vide et Cõ. cõ. 51. Scia equoce di de scia sepatax subax ⁊ de scia nr̃a. idem Cõ. cõ. 51. h⁹.

Nõ ꝯ Themistiũ ꝓ quo vide et Cõ. hic cõ. 51.

¶ Cap. 34m. Et est digressio declarans modũ cognitionis diuinarũ substantiax ex parte cogniti.

Iam aũt clarũ est id qd tertio querebat̃ de cognito a substãtiis diuis. Iã. n. scit̃ ꝙ subax diuinax scia: nec est vlis nec ꝑticularis nec vniuoca nostre scie: ⁊ qꝛ nõ cognoscũt aliud nõ cognoscẽdo seipsas: iõ multa qdẽ cognoscũt imãliter ⁊ cõposita simplr̃: ⁊ ꝯpalia itẽporaliter: ⁊ multa vnite ⁊ diuisa idiuisibiliter: sicut. n. se hñt oia ad itellectuũ itellectus q̃ est cã ipsox: sic. n. forme sunt in ꝟtute formatiua: ⁊ sic sũt colores in lumine solis: ⁊ sic sunt artificiata in arte: ⁊ hoc nõ est difficile videre ꝑ ꝓdicta qꝛ recessio eax a cã diuina est extẽsio eax in motũ ⁊ quãtitatẽ ⁊ in mãm: ⁊ ex hoc accipiũt ⁊ multitudinẽ ⁊ ꝯpalitatẽ ⁊ motũ ⁊ cõpositionẽ ⁊ diuisionẽ ⁊ nihil hox hñt a substãtia diuina que est cã eaxũ ꝑ itellectũ: ⁊ ex hoc etiã soluit̃ qualis̃ scibũt priuatiões ipse diuine itelligentie: has. n. sciunt sicut ars scit peccata artis ꝑ hoc qꝛ nõ hñt artis formã ꝑfectã. ¶ Sũt aũt q̃ ex hoc obiiciunt ꝙ sube diuine nõ sciunt res ꝓut sunt: qꝛ male sunt ⁊ diuise ⁊ cõposite ⁊ mãles ⁊ hui⁹: ⁊ hec oĩa ex ignorãtia ꝓuenit: qꝛ lꝫ ista nõ accipiãt causata a cã sed a mã: tñ cã cognoscens causatũ per seipsaꝫ cognoscit distantiã ⁊ dissimilitudinem sui a causato quolibet: ⁊ si cognoscit istã dissimilitudinẽ cognoscit ⁊ cãm dissimilitudinis ⁊ modũ: ⁊ sic cognoscũt oia suo modo substãtie diuie. Nec fuit aliqd dicere ꝙ qdã ignari ꝑhie tradiderũt dicẽtes ꝙ cognoscũt res in vli ⁊ in particulari. ⁊ videt̃ esse de hac opinione Auicẽna ⁊ Isaac ⁊ Algazel: qꝛ cognoscere in vniuersali ⁊ in particulari nõ accidit nisi itellectui ꝯtemplatiuo: ⁊ si nos ꝑhice loquamur sicut debemus in hac mã substãtie diuine cõtemplatiuo itellectu nihil cognoscũt: nec hñt talem intellectũ sꝫ hñt intellectum ⁊ sunt itellectus vlr̃ agens sicut dictũ est ⁊ illi nõ cõuenit cognoscere vle ⁊ ꝑticulare sed poti⁹ cognoscere se ⁊ modos suos q̃bus explicat seipm̃ in instrumenta q̃bus operatur in mãm. Sed in hac scia diuios oẽs fere errant: qꝛ errores Auicẽne sunt sequuti: ⁊ quidam nostrorum sequuntur eum etiã in ipsis que ipsimet non intelligunt.

Nota errorem Aui. ⁊ Alga[...]

¶ Cap. 35m. Et est digre. decla. verũ itellectus substãtiax diuinarũ dependeat ad id qd intelligit vel econuerso ⁊ quid sit illud qd oẽs hoies scire desiderant.

Verũ aũt iste talis itellectus ad itelligibile dependeat vel nõ: sed ecõuerso itelligibile ad intellectũ opꝫ nunc inquirere. Dictũ eniꝫ est in precedentib⁹ ꝙ scia relatiue dicit̃ ad scitũ: ⁊ scitũ nõ relatiue dicit̃ ad sciam. ¶ In scia aũt diuinarũ substantiax iõ ꝙ scia est cã entis ecõuerso est: sicut ⁊ in forma artis: artificiũ enim refert̃ ad artem: sed ars nõ necessario hoc ipm̃ ꝙ est refertur ad artificiatũ: ⁊ sic est in oibus que se adinuicẽ hñt vt causa ad causatum: causatũ enim dependet ad cãm: ⁊ est causatũ ad alterũ: sꝫ cã sm̃ hoc ipm̃ qd est nõ depẽdet ad causatũ sed est ipsa ad seipsam ⁊ nõ ad alterũ: causatũ aũt ad alterũ tñ: sine enim sit causatũ siue nõ sit cã saluatur hoc ipm̃ qd est. Sed causatuꝫ non saluat̃ in esse nisi cã esse habuit: ⁊ ꝓpter hoc quidã dixerunt ꝙ cã prima non põt deesse alicui causato: qꝛ si in causato causa nõ sit causatũ peribit. Et huius assignãt rõnẽ dicẽtes ꝙ substãtie separate nõ per formã aliquã additaꝫ sibi sꝫ per essentiã sunt cause eox que sunt ⁊ fiunt: causa aũt ꝑ essentiam semper agit sm̃ actum: ⁊ sicut vita est existentib⁹ ita ꝙ esse rex videtur esse cõtinuus qdam fluxus ab eo qd essentialiter est causa esse: sicut dies est quidem cõtinuus fluxus luminis solis in hemisperiũ: ⁊ sicut vita cõtinuus est anime fluxus in corpus. Si aũt sit sic: tunc videtur ꝙ eẽ oium eox que sunt fieri quoddaꝫ: ⁊ ꝙ nihil habet idẽ eẽ permanẽs: ⁊ sm̃ hoc sicut motus est forma post formã ita esse omniũ eorum que sunt est motus quidã: ⁊ forma est vna post aliam: ⁊ sm̃ hoc nihil omnium eox que sunt in eodem statu ꝑmanet. Huius aũt adhuc aliã assignãt rõnem: dicunt eniꝫ oia que fluunt ab itelligentiis per motũ cõtinuũ explicari: ⁊ que per motũ continuũ explicant̃: vident̃ in motu ⁊ in fluxu eẽ: ⁊ hac de causa dicunt etiã omne esse mensurari tẽpore ⁊ tẽpus esse quãtitatem eox que sic in motu ⁊ in fluxu sunt. Si aũt esse staret ⁊ nõ moueret se: tunc nõ haberet preteritũ ⁊ futurũ: hoc aũt falsum est: habet eniꝫ omne esse qd sub motu celi est preteritũ ⁊ futurũ: igitur est in fieri ⁊ non stat vt dicunt. Si aũt hoc verũ est sequit̃ ꝙ nihil sit in actu perfecto: motus eniꝫ est actus impfectus ⁊ actus impfectus est propter actum perfectũ. Et si actus perfectus non sit nec actus imperfectus erit. oia igitur erunt in potẽtia: ⁊ nihil in actu: ⁊ ideo ꝓculdubio tenendũ est ꝙ esse rex est esse cẽntie stantis sm̃ se: ⁊ hoc necessario ꝓbat iducta obiectio: ⁊ si ꝑhice loquamur: tunc cã nõ adest semp causato qꝛ lumen substãtiarũ diuinax quãdo procedit ad materiã per motũ non est nisi mouens ⁊ forma que est actus materie educit̃ de materia per mouẽs illud: ⁊ talis est actus stans ⁊ ꝑmanens: nec est simile de vita ⁊ lumine diei: qꝛ illa fluunt ab vno mouẽte cõtinue: ⁊ hoc nõ facit actus qui est perfectio potẽtie: sed educitur de materia ipsa sicut dictũ est: tñ Platonis ratio fuit actum predicto modo induci in materiã. Et si hoc cõcederetur

retur non sequeret̄ ꝓpter hoc ꝙ esset forma ꝯtinua: q̄ͣ re ceptū est in recipiente per potētiā recipiētis: ꝛ q2 mā̄ fundat formā nō habit forme inq̄ztū stat mā̄: ꝯ̄uis mā̄ aliq̄ñ cōtrarietate determinet̄: ꝛ cōtraria cōtinue agant in inuicē ꝛ patiātur ab inuicē ꝛ in cōtinua actione ꝛ passiōe sic mutatio: non tamē eē ꝓpter hoc fluit si est eē sube: q̄ͣ motus ille nō est in ipso nisi per accñs: tñ quātū ad talem mutationē hꝫ p̄teritū presens ꝛ futurꝝ: sic ergo pꝫ id qd̄ querebat̄ de intellectu diuinarꝫ subarum. ¶ Est autē attēdēdū ꝙ ordo istarꝫ subarum talis est ꝙ semper superior est lux ꝛ forma iferioris vsq̄ ad motorē p̄mū: qui est lux ꝛ forma oīuꝫ: ꝛ si q̄libet intelligētia resolu at lumē suū in id qd̄ est sibi cā itelligēdi: ꝛ lux sic adipiscit̄ superiorē ꝛ lumē suū: ꝛ illā resoluēdo venit in eam que est cā eā: ꝛ sic recurrit vsq̄ ad p̄mā subaꝫ: ꝛ iferior oībꝰ est illa que est lux ꝛ forma itellectꝰ nostri. Et q2 nos alibi iā docuimus qualr̄ hō adipiscit̄ intellectū suū: tūc iā ex isto potest sciri qualr̄ adepto itellectu ꝓprio adipisci pōt intellectū subarꝫ diuinarꝫ: ꝛ qualr̄ ista adeptio stat in itellectu sube prime que est lux oīum itellectuū ꝛ itelligibiliū per seipsaꝫ: ꝛ cū oēs hoīes nā scire desiderent: ꝛ illud desiderium nāle stet in fine ꝛ rōne: ꝛ causa oīuꝫ itellectuū ꝛ intelligibiliū ꝓ certo stabit desiderium in scientia intellectus p2ime sube: ꝛ propter hoc adipiscenduꝫ desiderat scire alia omnia: ꝛ quādo peruenitur ad ipm stat ꝛ habet finem felicitatis cōtemplatiue.

Quid hoies nā scire ðside rant.

¶ Cap. 36m. In quo terminat̄ de p̄mo motore fm̄ rōnē finis put ipm est oīs boni bonū ꝛ oīa ad ipsum ordinantur.

Tex. cō. 52.

Erscrutādū est post hoc qualr̄ se hꝫ bonum ꝛ optimū in totꝰ vniuersi nā. Palā eniꝫ est p eā que dicta sūt: ꝙ p̄mus motor vt bonū oīs boni mouet oīa que sūt: ꝛ ꝙ oē qd̄ est dñderat ipꝫ vt bonū ꝛ optimū suū: ꝛ ꝙ oīa que sūt aliquaꝫ ꝯsequunt̄ eiꝰ bonitatē: ꝛ per illā sūt hoc ꝙ sūt: ꝛ idō querēdū relinquit̄: vtrū bonū hoc ꝙ nā vniuersorꝫ hꝫ ꝛ desiderat sit separatū qd ab entibꝰ: ꝛ sic idē fm̄ se sic dixerant qdā: aut sit bonū in tali ordie participatū q est in ipsis ordinatis: ita ꝙ pticipet̄ a q̄libet fm̄ analogiā: ꝛ sit ei rā ordinis ad p̄mū bonū ꝛ optimū: aut sit vtroq̄ modo sic est bonū in exercitu. In illo eni ꝛ est bonū separatū ꝙ est in vno q est dux exercitꝰ: ꝛ hec est victoria sup maliciā hostis: ꝛ tñ in eodeꝫ exercitu est bonū illud ꝓportionalr̄ fm̄ modū vniuscuiusq̄ aliqd cōferētis ad victoriā ad quā confert aliter miles pugnās: ꝛ aliter equū ꝓparās militi: ꝛ aliter gladiū faciens: et aliter coquens ꝛ cibū parās: ꝛ aliter speculās hostē: ꝛ aliter aciē ordinās: ꝛ sic de alijs: cū tñ vnusq̄sq̄ horꝫ aliqd ad victoriā ducis operet̄. Etenī in hoc ordie qdē hñt miles in actu pugne: ꝛ magis est hñs miles in actu pugne q̄ͣ alij: q2 miles nō est pp ordinē fm̄ ꝙ est in subministrātibꝰ militi equuꝫ et arma ꝛ cibū: ꝛ alia q̄cūq̄: sed ordo qui est in subministrātibus est pp militis actū: sic eni in oībꝰ est in qbꝰ est ordo fm̄ bonū: ꝛ melius ad idē optimū ordinātis. ¶ Dicemꝰ igit̄ ꝙ est bonū ꝛ optimū qd̄ est in vno primo motore: ꝛ est bonum vniuscuiusq̄ sibi ꝓportionatū: ꝛ est bonū vtroq̄ mō qñ fm̄ analogiā vniuscuiusq̄ boni oīa ordinant̄ ad p̄mū: ꝛ illd̄ bonū est bonū finis vltimi qd̄ nō est in vno nisi fꝫ analogiā ad alia. ¶ Est aūt hoc bonū superfluens largitas boni diuini in quo ꝯsiderat̄ p̄mū bonū vt optimuꝫ: ꝛ aliorꝫ vnūqdq̄ est in gradu boni: fm̄ ꝙ se hꝫ ꝓpe vel lōge ad illd̄. per hoc eniꝫ vincit̄ malicia ꝓuatiōis que nitit̄ semper ad maleficiū sicut determinat̄ in fine p̄mi phicorꝫ. Uincit̄ aūt p eē diuinū qd̄ alr̄ participat̄ ab his q̄ sūt semp: ꝛ alr̄ ab his q̄ sūt frequenter: ꝛ aliter ab his q̄ sūt raro: ꝛ a qbusdā acqrit̄ motu perpetuo: ꝛ a qbusdā motu nō ꝑpetuo: ꝛ a qbusdā motu vno: ꝛ a qbusdā motibꝰ duobꝰ: ꝛ a qbusdā multis motibꝰ: oīa enim aliquo istorꝫ modorꝫ ordinata sūt ad p̄mi boni pticipationē fm̄ analogiā ꝯgruā vnicuiq̄ ꝛ nō alr̄: nō eni alr̄ ꝛ fm̄ gradū vnū participāt illd̄ marina ꝛ volātia ꝛ plāte: ꝛ alr̄ alia q̄ participāt ipꝫ. Uidemus eni ꝙ aliud est bonuꝫ marinorꝫ ex frigido ꝛ hūido: ꝛ aliud bonū volatiliū ex leui spirituali calido ꝛ hūido: ꝛ aliud bonū plante que vires accipit ex terrestri frigido ꝛ sicco: oīa eni hoc nō sic se hñt q̄ñ alteri ad alterū nihil sit ordinis fm̄ analogiā boni: sed potiꝰ est eis aliqd ordinis fm̄ dictā boni ꝓportionē: eo ꝙ ad vnū oīa coordinant̄: ordie tñ diuiso sic diximus: ꝛ hoc est quēadmodum in ois magne domus familia: in hac eni paterfamilias est sic

motor p̄mus: ꝛ liberi sicut celestia corpora: ꝛ serui sicut ea q̄ ex necessitate mouent̄ gn̄abilia ꝛ corruptibilia: ꝛ bestie sunt sic māli a cōiūcta malitie. In domo eni tali liberis qdē non est possibile aliqd facere licētiose: sꝫ oīa faciūt ad nutū pris familias īūctis ex desiderio ꝛ dilectiōe parētis: nec in eis ē locus malitie: ꝛ idō oīa aut plurima eorꝫ que faciūt sunt ordinata ad bonū parētis percipiēdū. Seruis vō ꝛ bestijs paūq qd eorꝫ que agūt est ad vtilitatem cōem: ꝛ nō nisi hoc ꝙ faciūt superiore mouēte: multitudo aūt operꝫ suorꝫ que procedit ex ꝓprio motu est ab euētu fm̄ ꝙ euenit ex ipetu dementis cōcupiscētie ꝛ irrōnabilis ire: nō eni respiciūt ad patreꝫ familias ex rōne sꝫ ex nec̄itate q̄dā coactiōis. ¶ Seruos eīꝫ hic vocamus eos qui nati sūt serui: a naturalitate autē huius est qui nō sufficit p seipm ad vite regimē publice vel priuate. Liber aūt q rā sui pōt eē in vite regimie: dn̄s aūt q ex lumine itellectꝰ: ꝛ sibi sufficit ꝛ alijs. Bestia vō que in regimine vite semp idiget vt agat̄ ab alio: ꝛ qñ sibi relinqtur fert̄ ad opera ipetu cōcupiscētie ꝛ ire. Serui igit̄ ꝛ bestie nō referūtur ad iconomice finem ꝛ bonū: nisi mouēte quodā alio q ex seipso est bonus: ꝛ ita est in rebꝰ vniuersi fꝫ analogiā participati boni: cuiuslibet eni eorꝫ que sūt nā ipsa qdā est boni p̄nm̄ fꝫ diuersuꝫ gradū bonorꝫ. ¶ Dico aūt ꝙ opꝫ oīa hec venire ad discernēdū gradū cōpetētē vnicuiq̄ fm̄ ordinem bonorꝫ: ꝛ in hac qdē discretiōe: q̄dā sic sūt ꝙ oīa eorꝫ sūt cōmunia bona ad totū vniuersum: sic sunt ea que vno modo se hñt vt celestia: oīa eni que attribuunt̄ illis de motu ꝛ coniūctionibꝰ ꝛ ꝓuētionibꝰ ꝛ respectibꝰ ꝛ alijs cōueniūt ad rōeꝫ vniuersi vtilitatē. ¶ Alia autē que sunt frequēter sunt sicut serui ꝛ pmittꝰ sibi hñt malitias: ꝛ nō attingūt vniuersi bonū nisi inq̄ztū ab illo qd̄ semp est vno mō regunt̄ ꝛ cōtinent̄: ea aūt que raro sunt: sic bestie que nō dirigunt̄ nisi q̄dā freno eorꝫ q̄ sp ꝛ eorꝫ q̄ fiūt frequēter in ordie boni vniuersi.

Qui nā nati sūt serui q̄ līti qui dn̄i qui be stie.

¶ Cap. 37m. De opinionibus ꝛ erroribus antiquorum qui aliter dicunt q̄ͣ predictum est.

Tex. cō. 53.

On aūt opꝫ obliuisci eorꝫ ipossibiliū ꝛ q̄ͣ absurda ꝛ impossibilia sūt que ꝯtingūt aliter dicētibus q̄ͣ nos hic dixim de p̄mo bono ꝛ vltio: ꝛ ordine bonorꝫ ad ipm: nec opꝫ obliuisci eorū que dicūt illi q grossius circa hāc mām loquūtur. ¶ Adhuc aūt nō opꝫ obliuisci eorꝫ circa q̄ sunt minime dubitatiōes: sic sūt nr̄a dicta: nō eni suffic̄ dicē ea que vera sūt in tā alta mā̄: nisi ēt ostēdant̄ errores eorꝫ q aliter senserūt circa illā. ꝯueniunt aūt oēs antiquores in hoc ꝙ oīa q̄cūq̄ nos dicimus pticipare bonū diuinum ꝛ diuter eē illd̄ bonū in eē his que semp: ꝛ his q̄ frequēter: ꝛ his que raro fiūt ex ꝯtrijs: sꝫ tñ hoc nō recte dr̄: q2 nō oīa fiūt ex ꝯtrarijs: q2 celū nō fit ex ꝯtrijs: nec ēt ea in qbꝰ sūt ꝯtra fiūt ex ꝯtrijs: tñ q2 mām opꝫ subijcere ꝯtrijs: q2 ꝯtrijs existentibꝰ sine subiecto ꝙ est mā̄ ꝯtra sunt iposita adinuicē: hoc aūt irōuenienꝯ a nobis soluit̄ rōnabilr̄ ponētibꝰ tertiū qd eē qd̄ ē subꝫ vtriusq̄ ꝯtriorꝫ. ¶ Isti aūt tales qui sic ex ꝯtrijs oīa faciūt: ordinē destruūt bonorꝫ: q2 fm̄ eos nihil est bonū ꝛ optimū distinctū ab entibꝰ: nec aliqd est ꝙ primuꝫ sit illi bono ꝑ eē sp in vna suba saluatū: vñ illi dicūt: ac si bonū domus totuꝫ sit in seruis ꝛ bestijs: ꝛ nihil sit ꝙ ad vnū ꝛ ad ordineꝫ redigat dissonas actiōes ipsorꝫ. ¶ Alij corrigētes errores istorꝫ: faciūt mām cōtrariū illud qd̄ diuersuꝫ est a ꝯtrijs: sꝫ qd sit illd̄ materiale nō recte dicūt: sꝫ dicūt vnū ꝯtriorꝫ mālē eē ad alteruꝫ. dicūt eni paruū ꝛ magnū eē ꝯtria: ꝛ paruū eē māꝫ magni: ꝛ q2 ineq̄le ꝛ eq̄le ab his q̄ ab his cānt̄: ēt sic dicūt ꝙ ineq̄le māle est ad eq̄le. ¶ Et sic dicūt de vno ꝛ multo. dicūt eni multa cōponi ex vnis mālis: ꝛ eq̄le ex ineq̄libꝰ: ꝛ magnuꝫ ex paruis: ꝛ in hac snīa fuit Plato: qui magnū ꝛ paruꝫ mālia contraria eē dixit: formale aūt p̄nm̄ dixit eēidēꝫ: ꝛ idō ēt destruxit ordinē bonorꝫ. error aūt iste soluit̄ eodē mō: illa eni q̄ vere est mā̄ est vna ꝛ subēs vtriq̄ ꝯtriorꝫ: ꝛ idō nulli ꝯtriorꝫ pōt eē ꝯtria. ¶ Ampliꝰ fm̄ istos oīa sūt malitie participatione p̄ter vnū qd̄ fm̄ eos est mā̄: ꝛ hāc tñ ponūt eē cōtrarū ad alterꝫ contrariorꝫ: vt diximus: ꝛ ponūt eē alterꝫ ꝯtriorꝫ mālē cōtrariū ad alterꝫ: ꝛ idō isti ponūt malitie pticipationē ꝛ non ponūt aliqd per qd̄ malitia participata redigat̄ ad bonū ordineꝫ. ¶ Sꝫ alij sunt plꝰ q vt p̄nꝰ oīum ponūt bonū ꝛ malum: ꝯ̄uis cum hoc dicāt ꝙ in oībꝰ bonū est marie p̄nm̄: vident eni isti ꝙ bonū ꝛ maluꝫ sunt in istis que sunt ex ꝯtrijs: ꝛ dicūt ꝙ nihil est

in cātis qd̄ nō sit ex eis: ⁊ iō dixerūt bonū ⁊ malū etiā eē in celi partib⁹ ⁊ in motorib⁹ celoꝝ: ⁊ iō kalodemones ⁊ kacodemones eē dixerunt: dicunt tn̄ in qbusdā marie bonū eē pn̄m et ab his dⁱriuata est secta hereticoꝝ q ponūt duo pn̄a. ❡ Alij

Tex. co. 54.

vo videntes q nunq̄ redigit ad ordinē boni vniuersū nisi sit vnū bonū ⁊ optimū distinctū nihil hn̄s de malitia: dicūt ⁊ recte dicunt in hoc: q eēntialr bonū est pn̄m: sz tn̄ dicunt insufficiēter: nō eni dicūt quō bonū est pn̄m: vtrū. vz. sit pn̄cipiū q̄si finis: aut sit pn̄m q̄si mouēs: aut sit pn̄m q̄si species ⁊ forma. ❡ Est autē bonū pn̄m in rōne hax triū cāꝝ: qa vt desideratū est finis: ⁊ vt largiēs est mouēs: ⁊ vt vniuocū est spēs ⁊ forma: ⁊ hec oīa iā in phabitis satis pbata sūt: vex rū de ordie bonoꝝ: ēt Empeđ. tradit icōueniēter: dicit enim q bonū qd̄ est oīs boni bonū ⁊ cā est amor. ❡ Hūc eni dicit eē pn̄m sic finis est pn̄m: qa est id cui⁹ cā fit: ⁊ dicit ēt qd̄ est vt mouēs: qa dicit q amor colligit: colligere aūt mouere ē: qa dixit q gn̄atio est ꝯgregatio: dicit ēt q amor est vt mā: dicit eni q est pa mixti in gn̄ato: qa amica sibi facili⁹ cōueniūt in mixtura. ❡ Sed sm Empedo. sequit q idē sit pn̄m vt mā ⁊ vt mouēs: cū tn̄ ista nō ꝯtingat idē eē sm rē: sic ostēsū est in 2⁰ phyſicoꝝ. ❡ Queram⁹ igit ab Empeđ. sm qd amor ē bonū illō qd̄ est oīs boni bonū. Si eni nō est mouēs efficiētez: tūc scimus q nō est pn̄m vt finis: nec sine intētione finis mouet id qd̄ est oīs boni bonū: pz igit q amor nullo mō est pn̄cipiū. Est aūt adhuc icōueniēs sm Empeđ. q ponit odium qd̄ est ꝯriū amori eē icorruptibile: ⁊ hoc dic̄ eē cām mali et separatiōis. Hāc eni dicit eē nām mali q separat. Si enim sic est vt dicit q bonū ⁊ malū in oīb⁹ pugnāt: ⁊ nō est reducibile vniuersū in ordinē boni sicut dixim⁹: qa nō vincit malū nisi per id qd̄ est bonū puꝝ ⁊ optimū: ⁊ p id qd̄ nec̄io est bonū semp nihil pticipās de malicia: pp qd̄ antiq theologi

Tex. co. 55.

posuerūt in celo nō eē locū malitie: ⁊ in iferno nō eē locū alicui⁹ boni. ❡ Anara. aūt dixit q pn̄m vniuersi eē est bonū: ⁊ ē pn̄m vt bonū: dixit eni q mouēs ad eē est itellō. Cū aūt intellectus nō moueat nisi per itētionē: opz q moueat alicui⁹ boni cā: ⁊ ponebat q hoc bonū est diuersum ab ipso itellectu: ⁊ iō aliter dixit q̄ nos de bono mouēte: qa nos dixim⁹ q bonū mouēs est ipse pmus motor: put ipse est oīs boni bonū: q aūt mouēs moueat intētiōe alicui⁹ boni qn̄ mouēs est intellect⁹: pz in artib⁹ mouētib⁹ per intellectū: medicina enim que est forma artis in itellectu mouet: ⁊ hoc est sanitas que dā: qa est forma ⁊ rō sanitatis: ⁊ hoc mouet itētiōe sanitatis que iducit in aialis cōplexiōe: que nō est idē illi que est in itellectu mouentis. ❡ Adhuc aūt diminute dixit Anara. qa cū oē mouēs moueat ex aliquo in aliqd: ⁊ ex ꝯrio in ꝯriū: iō incōueniēs fuit nō ponere ꝯriū itellect⁹ ⁊ boni pp qd̄ mouet intellās: vnū eni ꝯrioꝝ est puatio que ꝯriat forme quā itellectus mouēs inducit in mām ⁊ bono pp qd̄ mouet. Sic ḡ dicēs Anar. ēt nō cōpleuit ordinē boni: qa nō posuit q aliqd pticipet malitiā q̄ idigeret ordie: sz oīa posuit eē pura bōa.

❡ Cap. 38m. Et est de inconuenientibus que sequuntur ad preinductos errores.

Tex. ultimo.

Illi aūt q dicūt oīa eē ꝯria adiuicē nō vtunt ꝯrijs sm rectā rōnē ꝯrioꝝ nisi aliqs sm q̄dā figurā ⁊ silitudinē dicat ꝯria eē corruptibilia ⁊ icorruptibilia: ⁊ q̄rat cām q̄re q̄dā sūt corruptibilia ⁊ alia icorruptibilia: cām enīz verā huius nullus dicit. ❡ Dicūt eni isti q oīa entia: sunt ex eisdē pncipijs pmis: ⁊ iō aut oīa debent eē corruptibilia aut oīa icorruptibilia. ❡ Quicūqz ḡ sic dicūt palā est q non perficiūt debitū ordinē boni quē dixim⁹. Illa eni icorruptibilia sunt q̄ mota sm locū bonitatē pmi boni pticipāt vel liberi: corruptibilia vo que pp malitie nām bonitatē illā sine mutatiōe sube participare nō pūt: ⁊ sunt vt serui ⁊ bestie in domo. ❡ Amplı⁹ alij sūt q dicūt oīa fieri ex nō ente: ⁊ cōstat q illi ꝯcedūt q oīa pticipāt malitiā: alij vo volūt vi argumētatiōis cogere q hoc qd̄ isti dicūt nō ē veꝝ eo q aliquid vnū est pn̄m ex quo fiunt oīa. Et cum nō sit q faciat diuersitatē in vno: ⁊ vnū nō sit cā diuersitatis alicuius dicūt q oīa sunt vnū: sic in pmo hui⁹ sapiētie libro satis est ostēsū: ⁊ nullus istoꝝ dicit q̄re semp sit gn̄atio: ⁊ qd sit gn̄atio ipsa: ⁊ qa ordo participatiōis boni nō determinat nisi p hoc q ē cū q gn̄atio est semp sm successionē: ⁊ in hoc q gn̄atio ipsa ē: iō isti nō dicūt cām boni qd̄ est in ordie. ❡ Adhuc aūt tria determinare opz: quoꝝ vnū est bonū imobile mouēs nihil habēs de potētia ⁊ malitia sz subaz. 2m est bonū motū mouēs nihil hn̄s de malitia ⁊ potētia sm subam: sz hn̄s potētiā ad vbi sm motū tm̄. 3m aūt est pmixtū hn̄s subam cum malitia reducibile: tn̄ ad bonū per gn̄atiōnē ingetā sm successionē. Illis aūt qui dicūt duo eē pn̄a nec̄io cōtingit tertiū ponē pn̄cipiū: qd̄ est magis pprīū ⁊ illō est spēs. Hoc eni est q participauit iā ⁊ participat ab iferiorib⁹: ex ꝯrijs eni agētibus et patiētib⁹ adiuicē cū illa sint q̄litates nihil ꝯstituūt sz subaz: sed suba est q̄ iaz pticipauit eē in seipsa: qa est per seipsam: ⁊ iō cū pticipat facit eē per se id qd̄ participat eā. Alijs aūt q dicūt bonū ⁊ malū eē ꝯria ex qb⁹ fiunt oīa: ⁊ dicunt cuilibet bono eē ꝯriū malū: cōtigit q ēt isti scientie que per se est sapiētis ⁊ honorabilissima erit aliqd ꝯriū: ⁊ hoc dicūt eē ignorātiā: ⁊ sic diuine scie put est in itellectu dei: ⁊ est diuinus intellect⁹: qa sua scia est cā oium est ꝯria ignorātia: qd̄ est valde absurdū: cū scia sua sit sibi eēntialis: ⁊ sit per subaz idez q ipse: hec aūt icōueniētia nō sequuntur ad dicta nr̄a. Nos eni dicimus q pmo bono ⁊ optimo nihil penit⁹ est ꝯriū: oīa eni ꝯria sunt circa ea sm potētiā que māz hn̄t: ꝯrietates enī in suba ⁊ ignorātia intellō sunt ordinata ad ꝯriū hn̄s: pme aūt sube nihil est ꝯriū sicut diximus. ❡ Ampli⁹ ꝯrietas erit pn̄m oium: ⁊ oīa erunt ex ꝯrijs sicut isti dicūt: si ponamus q nulla sunt entia pter sensibilia: sz si hoc nō sit verū: qnimo suba est triplex: sicut a pn̄o huius libri vndecimi diuisim⁹: tūc sunt multa pter sensibilia: ⁊ sunt pter cōtrarietatē: ⁊ tūc vere erit aliqd bonū ⁊ optimū qd̄ est oīs boni pn̄m: ⁊ erit in perpetuis substātijs itellectualib⁹ ordo: ⁊ erit gn̄atio in his que per successionē participāt bonū diuinū: ⁊ erunt celestia corpora que per motū circuli cā sunt perpetuitatis in participatiōe bonoꝝ sm analogiā cōgruā vnicuiqz. ❡ Si aūt dicat sicut dixerūt antiqui theologi ⁊ phi oēs. q pn̄m est pncipij: pn̄m eni phi dicūt esse pn̄m separatū diuinum vel mathematicū: ⁊ si nos dicamus q hoc pn̄m pncipij est spēs idealis aut numeri: hoc pn̄m nō hz rōnē principij sz modū alicuius cause. Si eni haberet modū alicui⁹ cause illa eēt cā formalis: illi⁹ aūt modū non hz: qa est in mā: ⁊ idee ⁊ nūeri ponūtur eē extra mām. Si n aūt nō sic dicamus ⁊ ꝯcedamus numeros ⁊ spēs eē causas quasdā queramus ab eis qui sic dicūt dicētes: nunqd mot⁹ pōt puenire ex talib⁹ causis que separate sunt a mā: hoc eni iā pbatū sepi⁹ est q nō mouet materiā: nec dat eē māe: qd̄ hz eē separatū ab ipa. ❡ Adhuc si queramus ab istis q̄re ⁊ quō mēsura que est pn̄m ⁊ cā mēsure erit intra mensurā istā sensibilē: ⁊ pcipue si nūerus ponat eē pn̄m: hoc eni ponit esse pn̄m sicut elatū. ❡ Queram⁹ igit q̄ de cā sit cōtinuū: ⁊ mēsura num eri itra mēsuraz cōtinui: sic pn̄m principij est in pn̄o pncipiato. Numerus eni qui de gn̄e discretoꝝ est nō facit cōtinuū: nec est pn̄m eius vt mouens: nec vt spēs siue forma. ❡ Dicebāt aūt isti numeꝝ eē pn̄m cōtinui: ⁊ cōtinuū mathematicū eē pn̄m continui sensibilis: et oium hoꝝ rōnē diximus in hui⁹ sapiētie libro pmo. sm istos aūt nihil erit ꝯrioꝝ q sit ⁊ practicum siue actiuū ⁊ motiuum: qcqd eni est ꝯrioꝝ hoc per motū ad ꝯriū recipit non eē. isti autē dicunt hec pn̄a eē eterna ⁊ imobilia: ꝯrioꝝ autez est facere entia posteri⁹ ex potētia: ⁊ post potētiā: ⁊ si sic fiūt entia ex pncipijs: tunc nō sunt sempiterna pn̄a sensibiliū: sed sunt sempiterna pn̄a insensibiliū. sm istos igit hoꝝ que sunt ꝯria que dicunt pn̄a est aliqd auferēdū de numero pncipiorum: ⁊ hoc iā olim q̄si dcm̄ fuit ⁊ cōcessū a qbusdā istoꝝ: et est cōtra sensuz: qa videmus sensibilia ex ꝯrijs ⁊ eē ⁊ gn̄ari. ❡ Ampli⁹ nullus istoꝝ dicit a quo sint isti numeri: ⁊ a quo sit illō sensibile vnū: ⁊ a quo sit aia sz q aia: ⁊ a quo sit corpus sm q corpus: ⁊ silr a quo sint spēs reꝝ distinctaꝝ in eo q sunt distincte. Sz nō cōtingit eis hoc dicere per pprīā vniuscuiusqz cāz alicui si nō dicit: vt nos dicimus. Et si nō facit pn̄a cōicare sensibilib⁹ ⁊ materie: sicut nos determinauimus cum de pncipijs sensibilis sube loqueremur. ❡ Similr autē: ⁊ illi ppria vniuscuiusqz pncipia nō possunt dicere qui dicunt q numerus mathematicus est pn̄m pmum: ⁊ dicunt q quelibet res sic semp hz aliā subaz qd̄ est pn̄m sui: ⁊ est separatus numerus ab ipsa. ❡ Adhuc qui sic dicūt pn̄cipia cuiuslibet eē alia ⁊ separata illi faciunt: ac si id qd̄ est suba vniuersi eē sit accidentalis illi cuius est suba: illa eni suba que sic est alia q est separata nihil penitus ꝯfert ad esse: sine illa

ue illa subã separata sit: siue non sit: qꝛ sicut in antehabitis multiplr̃ est ꝓbatũ id qd̃ est extrinsecũ ꝛ separatũ nihil est de eẽ sub̃e sensibilis: hoc igit̃ mõ nõ fit pticipatio boni vniuersitatis: ꝛ dicunt qdã ꝙ pñ⁹ sint multa: hoc eni sequit̃ ex dictis eoꝝ qui ponunt multa separata eẽ pñ⁹: ꝛ hoc est incõueniẽs: qꝛ entia que sunt in vno vniuerso nolunt: nec etiaꝫ possunt tractari bñ vel male ſm ordinẽ ad plures pncipioꝝ dñatus: sicut dicit hic q ponit plura eẽ pñ⁹: pluribꝰ eni principijs nõ ad se inuicẽ ordinatis suppositis non saluat̃ ordo ad vnũ bonũ ꝛ optimũ ꝙ est cã ordinis in oĩbus: hoc aũt oportet saluari: qꝛ aliter entia adinuicẽ nõ haberẽt cõnonẽ boni. Oportet igit̃ ꝙ dominatus pmi ꝛ optimi sit vnus solus cuius participatione omnia sint vel fiant bona.

Cap. 39m. Et est digressio declarãs qualiter est vnus dominatus summi boni in omnibus bonis.

Ecundũ igit̃ ea que dicta sũt bonũ qd̃ ẽ cã ordinis ꝛ boni in vniuerso nõ potest cõsistere in duobꝰ pncipijs: qꝛ duo pñ⁹ nõ possunt esse vniuoca. Si eni eẽnt vniuoca tũc nõ differrẽt nisi per mãm: ꝛ oporteret ꝙ ante se hñent aliud qd̃ esset pñm vtriusqꝫ: ꝛ sic neutrũ eẽt pñm. Si aũt nõ eẽnt vniuoca: nec respectũ haberent ad vnũ vniuocum vtriusqꝫ: tũc oporteret ꝙ eẽnt ꝯria: ꝛ quecũqꝫ sunt ꝯria habẽt respectũ ad vnũ qd̃ est genus vtriusqꝫ: ꝛ sic iterum nõ possent eẽ pñ⁹. Si aũt diceret̃ ꝙ nõ sunt in genere duo pñ⁹: sed sint sicut genera alioꝝ: tũc sequit̃ ꝙ hec duo pncipia duos hñt dñatus in vniuerso si vtrũqꝫ oium est pñm: cũ aũt pñ⁹ nõ sint nisi sicut mouẽtia: sequit̃ ꝙ duo mouentia sint in oĩbus. Et cũ oẽ mouens moueat ad formã sibi mouẽti eo ꝙ omne qd̃ fit fit ab vniuoco: sequit̃ ex hoc ꝙ motꝰ duoꝝ mouentiũ hñt duos fines. Igit̃ ꝛ ipse motꝰ erit duo motus: qꝛ erit fluxus duaꝝ formaꝝ que oia sunt absurdissima ꝛ pñie cõtraria: nõ ergo possunt eẽ duo dñatus in entibꝰ sed vnus tñ. Cũ aũt oẽ imꝑfectũ in nã reducat̃ ad aliqd̃ perfectũ qd̃ est cã pma: ꝛ nos inuenimus bonũ vniuscuiusqꝫ iperfectũ: qd̃ malitie ꝛ priuatiõi permixtũ est: opꝫ ꝙ in nã sit bonũ ꝛ optimũ qd̃ priuatiõi ꝛ malitie penitꝰ est ipermixtũ: ꝛ hoc nõ põt esse nisi per essentiã suã sit ipsa pura bonitas. Oẽ eni cuius eẽ nõ est bonitas hꝫ bonitatem additã sibi. Et oẽ qd̃ hꝫ aliqd additum sibi hꝫ illud sicut eẽ suũ ꝯris: igit̃ in ipso aliud est quo est: ꝛ aliud quo bonũ est. Igit̃ essentialis actꝰ illius nõ est facere bonũ: pmi aũt pncipij semper est facẽ bonum. Igit̃ bonitas sua est essentia sua: qꝛ iã aũt ꝓbauimꝰ ꝙ actio sua est essentia sua: ꝛ iõ qcqd̃ ab eo est bonũ est ſꝫ ꝙ ab ipso est: ꝛ si per intellectũ poneret̃ ipm qdẽ esse ꝛ non bonum esse: ꝓculdubio nõ sequeret̃ ꝙ id esset bonũ qd̃ eẽt ab ipso bonũ: igit̃ est essentia eius ꝛ nã. Si dicet forte aliqs ꝙ eadẽ rõne itelligentia sunt ꝛ sapiẽtia q̃cũqꝫ sunt ab ipso: ad qd̃ rñdemus ꝙ nõ sequit̃: qꝛ lꝫ primũ pñm sit simplex: tñ multis modis significat̃: ꝓpea ꝙ oẽ genus perfectiõis que vere est perfectio est in ipso: ꝛ cũ significat̃ vt eẽntia hec significatio est significatio nãe ipsiꝰ: ꝛ sĩr qñ significat̃ vt bonum: qꝛ bonũ est vnicuiqꝫ vltima assimilatio ad ipm: que assimilatio nõ est nisi ad nãm ſm qd̃ vnicuiqꝫ est possibile: ꝛ cũ sĩltudo sit in bono perfectiuo: nõ ꝛ assimilatio nisi finis qui est vltimus: sic mouens primũ ꝙ est essentia ꝛ esseꝫ ꝛ sic pꝫ ꝙ bonum ꝛ ens pmũ siue subã vnã nãm dicit mõ diuerso. Pñm ergo ꝛ bonũ sunt vnã nãm ꝛ eãdẽ dicẽtia: sicut igit̃ ꝓpter eẽ principij sunt q̃cũqꝫ sunt ab ipso: ita ꝓpter bonũ bona sunt q̃cunqꝫ sunt ab ipso bono: itelligẽtia aũt ꝛ sapientia q̃uis significẽt id qd̃ est nã: tñ ſm modũ rõnis qui importat̃ per nomẽ: nõ ptinet ad nãm ſꝫ ad actuꝫ poꝰ nãlis. Nõ aũt est necẽꝫ ꝙ cãtũ semꝑ accipiat potẽtiã nãlez sue cause: ꝓcipue quãdo in multis defecit ab ipso: lꝫ nũqꝫ ita deficiat quin eẽ ꝛ aliquã sĩltudinẽ cause accipiat: cũ aũt hoc necessario sint vera ꝛ sĩltudo semꝑ sit cã appetitus nãlis: eo ꝙ esse qd̃ est simile appetit̃ ꝛ refugit ꝯriũ: opꝫ ꝙ oẽ qd̃ est a primo bono ꝛ optimo appetat ipm pmũ bonũ ꝛ optimũ: cũ ṽo tã sciamus ex in ꝓhicis ꝺterminatis ꝙ appetitꝰ est cã motus ꝛ actiõis ꝛ operis: sequit̃ necẽo ꝙ oia appetãt bonũ sub rõne sĩltudinis ad primũ bonũ: ꝛ ꝓp illud mouent̃ oibꝰ motibꝰ nãlis: ꝛ agũt oẽs actiões suas ꝛ operant̃ oia sua opera. Amplꝰ aũt tã in ꝓcedentibꝰ habitũ est ꝙ vna simplex bonitas nõ participat̃ a multis ꝛ diuersis: quoꝝ vnũ pcipit diuersum ab eo ꝙ pcipit alteꝝ nisi illa simplex bonitas extendat̃ in aliqd̃ in quo diuisionẽ accipit. Adhuc aũt sciẽdũ est in nãlibꝰ: ꝙ oẽ qd̃ priuatũ est nõ accipit bonũ suum nisi per motuꝫ: ꝛ ꝙ hoc sensibilium mã nõ mouet̃ ꝑ idẽ eodẽ mõ se hñs: opꝫ igit̃ ꝙ pma simplex bonitas in celũ motũ extendat̃: ꝛ hoc motũ motu suo nãlibꝰ ꝛ sensibilibꝰ boni participatiõẽ largiat̃. Iste igit̃ dñatus est boni pmi ꝛ optimi: et sic in formã boni redigit qcqd̃ est ab ipso: sicut bonus pater familias in formã boni qua ipse regit domum redigit oia que in domo sunt liberos. vꝫ. ꝛ seruos ꝛ bestias: ꝛ q̃cũqꝫ aliter dicũt de dñatu boni sequunt̃ eos icõueniẽtia q̃ dicta sũt.

Incipit Tractatꝰ tertiꝰ Undecimi libri pme phie q totꝰ ẽ digressio declarãs subãꝫ icorruptibilẽ sensibilẽ mobilẽꝫ.

Cap. pm. De elementalibus principijs substantie celestis que sunt forma ꝛ materia.

Um autẽ in principio

huius libri diximus ꝙ tres sũt ptes substãtie vniuũs: q̃dã enim est subã sensibilis corruptibilis ꝛ mobilis: q̃dã autẽ est subã isensibilis ꝛ imobilis ꝛ icorruptibilis: ꝛ q̃dã est subã sensibilis ꝛ icorruptibilis: ꝛ tñ mobilis. Iaꝫ autẽ q̃tuꝫ sufficit breuitati de pncipijs duaꝝ subaꝝ pertrãsiuimus. Restat nũc de pncipijs tertie partis sub̃e aliqd̃ dicere: hec autẽ subã est celũ: ꝛ orbes ꝛ stelle ꝛc. que in celestibꝰ ꝯtinent̃: de principijs eniꝫ illius partis sub̃e hoc est dõm ꝛ aliter: q̃ in libro de celo determinatũ sit. Ea autẽ que ab antiqs dicta sunt iducemꝰ: vt bene qdem dicta sumẽtes faciliorẽ faciamus declarationẽ. Inueniunt̃ autẽ Peripatheticoꝝ qdã tripl̃r loq de parte ista sub̃e: cũ eni sciamus oẽ corpus cõstare ex forma ꝛ mã: inuenimus quosdã loq de forma celi ꝛ mã ꝛ celoꝝ ꝓprio actu in quo perficit̃ celoꝝ esse ꝛ saluat̃. Adhuc autẽ qꝛ sic in antehabitis est determinatum aiatum est aũ inaiatum: dicunt qdã pñm celi esse aiaꝫ: ꝛ opꝫ nos ingrere de hoc pñ⁹ vtrũ celũ sit tale corpꝰ: cuiꝰ forma ꝛ pñm sit aia ꝛ q̃lis sit ipsa: sicut aliq̃ celi aia. Adhuc autẽ cum aie ꝛ corporis sit pñm intelligẽtia: opꝫ nos ondere qualr̃ intelligẽtia sit ꝛ aie ꝛ celi pñm: ꝛ his determinatis ondemus qualr̃ nrã aia ꝓcedit in esse ꝛ aie alioꝝ: ꝛ qualr̃ agẽtia oia ꝛ patiẽtia ꝓueneriũt ex ipsis que hñt aiaꝫ quãdã: ꝛ ab itelligẽtia: ꝛ tũc fere ꝯsequuti sumus ꝓpositũ in omni eo ꝙ itendimus in hac sapiẽtia nisi velimus addere ea que alij dixerunt de istis subijs separatis. Inuestigãtes autẽ celestiũ mãꝫ ꝛ formã sumimus hoc qd̃ pmisimus: ꝙ ꝓculdubio oẽ qd̃ per formã distinctũ ẽ in esse mãm hꝫ: celestia aũt oia per formas distincta sunt in esse: ꝛ iõ opꝫ ꝙ mãm habeãt. Adhuc autẽ oẽ qd̃ est in poᵃ ad formã quocũqꝫ mõ sit forma corporalis hꝫ mãꝫ: celũ aũt in potẽtia est ad formã: hꝫ g̃ mãm. Habitũ eni est a nobis in 6° phicoꝝ nostroꝝ ꝙ celũ mutat locũ ſm formã ꝛ nõ ſꝫ substãtiã: qcqd autẽ motu mutat formã accipit ꝑ motuꝫ formã post formã: ꝛ qcqd per motũ accipit formã post formã est in poᵃ ad formã: qcqd aũt est in poᵃ ad formã ꝓfecto hꝫ mãm. Celũ igit̃ ꝛ celestia mãm hñt. Est aũt vnũqdqꝫ celestiũ corpoꝝ ex mã sua tota: cuiꝰ ꝓbatiõẽꝫ iã alibi dedimꝰ: qꝛ qcqd est de poᵃ ad formã eẽ nãtem nihil hꝫ extra formã quã hꝫ ex mã sua tota: oia ṽo celestia sic hñt potẽtiã cõpletã ꝑ actũ: ꝙ de potẽtia nihil relinquit̃ per aliã formã: sunt g̃ oia celestia ex mã sua tota. Ex hoc autẽ vlterius sequit̃: ꝙ nihil celestiũ multiplicabile est per numeꝝ: multiplicatio eni per numeꝝ est multiplicatio per mãm: nihil autẽ põt multiplicari per mãꝫ ꝙ est ex sua mã tota: qꝛ ipm non est poᵃ in alia mã. Cõstat igit̃ omnia celestia abinuicẽ specie ꝛ gñe eẽ diuersa. Cõtra hoc tñ qdã obijciunt dicẽtes ꝙ spẽs motuũ simplicium differunt ẽt ſm nãs corpoꝝ simpliciũ. Igit̃ quorum vnus est motꝰ eoꝝ vna videt̃ eẽ nã formalis: celestiũ autẽ vnus est motꝰ qui est circulatio: videt̃ igit̃ celestiũ vna eẽ nã ſꝫ formã. Sꝫ ꝙ hoc nõ sit necẽꝫ ex hoc esse apparet in his que hñt rectũ motũ: hoc eni videmus descendere sic aquã ꝛ aerẽ ꝛ terrã: ꝛ tñ nõ esse vniꝰ nature ſm spẽm. Si qs autẽ dicat ꝙ hoc mouent̃ a nã que est grauis in oibꝰ istis illud nihil est: qꝛ in 8° physicoꝝ ꝓbatũ est ꝙ motꝰ taliũ corpoꝝ est a generãte ꝛ dante formã spẽi. Si autẽ dicat qs ꝙ nõ eodeꝫ

6. ph. t. c. 85.

Obiectio.

Solutio.

8. phy. 32.

mõ descẽdunt ista: nec vnũ hñt terminũ sue descensiõis: sicut alibi pbatum: tunc patebit soso inducte dubitatiõis: q̃a tunc scit nõ esse icõueniens: ꝙ etiã circulariter moueant que nõ sunt eiusdẽ spẽi: dũmõ nõ eodẽ mõ circulariter moueant̃: sed sint super diuersos polos: ⁊ forte sup diuersa centra: sicut dixerunt sapientiores chaldeoꝝ. Ex his igit̃ scit̃ ꝙ falsum est qd̃ multi dicunt: ⁊ ꝙ ꝯñtia nulla est quã iducunt: dciũ eiꝫ ipsoꝝ est ꝙ oia celestia sint nature q̃nte ab elemtis: ⁊ iõ sunt nãe eiusdẽ sm spẽm: hoc eni iã ostẽsũ est esse ipose. ꝯñtia autẽ quã inducunt est ꝙ eoꝝ que sunt vnius ⁊ eiusdẽ nature vnus sit mot⁹: vnus autẽ mot⁹ q est circularis est esse super idẽ centrũ ⁊ ad eãdẽ ptẽ. Sic igit̃ vt dictũ falsum est q̃cq̃d dicunt de eccentricis ⁊ epiciclis: ⁊ de motu planes q est erraticus sm ordinem signoꝝ ab occidente in oriẽtẽ: hec eniꝫ ꝯñtia fundamẽtũ hꝫ falsũ qd̃ est añs: pbatũ eni est ꝙ nõ sunt eiusdẽ nature supiora oia: nos aũt fniaꝫ de eccentricis ⁊ epiciclis: nec approbamus nec improbamus: sed in seq̃ntibus ostendemus ꝙ corpora celestia omnem motum hñt qui intelligẽtie mouẽti debitus est ad hoc ꝙ formas q̃s hꝫ producãt in mãm: ad hoc eni est celum vt sit instrm̃ itelligẽtie: sicut manus est instrm̃ intellectus architectonici.

¶ Cap. 2ᵐ. Declarãs qualr̃ mot⁹ celi est act⁹ celi in quo pfecte saluatur esse eius sm ꝙ ipsum est celum: ⁊ ꝙ ideo est cõtinuus ⁊ semper permanens sm naturam ⁊c̃.

Cum aũt aliqd̃ corp⁹ motuꝫ duplicẽ hẽat actũ: actũ. vꝫ. pfectuꝫ qui est forma: ⁊ actum iperfectũ q est mot⁹ ipsi⁹ ad formã. Sunt q̃dã corpora que a seipsis mouent̃ q̃ hñt p̃n̄ᵐ mot⁹ ⁊ stat⁹ in seipsis sic̃ corpora aiata: ⁊ hũc motuꝫ habẽt duplicẽ: vnuꝫ q̃dẽ ad formã q est act⁹ iperfect⁹ cui⁹ finis in quo mot⁹ ille est in motuꝫ ẽ ⁊ est act⁹ iperfect⁹: et hñt motuꝫ pcessiuũ de loco ad locũ: q nec est act⁹ pfect⁹ nec imperfect⁹: sꝫ est ad desiderati ꝯsecutionẽ: ⁊ mot⁹ ille nõ est futurus desiderati aliq̃s: sꝫ appropinquatio sui: ⁊ q̃uis ita sic ꝙ spẽs desiderati mouet in hoc motu: tñ ille mot⁹ nõ est forma post formã: siue futurus spẽi desiderate in rem desideratã: sꝫ est vbi post vbi: ⁊ nõ est act⁹ aliq̃s: siue pfectus siue imperfectus: sꝫ est ad id qd̃ est q̃es desiderij. Oẽs aũt isti motus qui sunt in corporib⁹ sunt pp aliqd̃ qd̃ est finis ipsoꝝ: ⁊ in ipso q̃escit ⁊ cessat mot⁹. Est autẽ adhuc motus: q ẽ motus instroꝝ ⁊ mẽbroꝝ artificis in mãꝫ quã hꝫ ⁊ mouet hoc ẽ a mouente forma que est in itellectu agẽte ⁊ in motu mẽbroꝝ: ⁊ instroꝝ iducit̃ hec forma in mãm: ⁊ tñ hꝫ aliqd̃ illius forme mot⁹: ⁊ est hñi forma post formam: q̃a sꝫ serra ⁊ sectio dolabre nõ sit forma domus: tñ inq̃tuꝫ serra est ad ppendiculi rectitudinẽ: ⁊ ad figurã anguli debitaꝫ aliqd̃ successiue dat de forma ⁊ iducit formas per ptes: ⁊ sic aliq̃ mõ dat formã post formã: nec inuenimus nos in his que sũt pluresmotus: ⁊ iste vltimus mot⁹ eo ꝙ est aliquo mõ forma post formã est act⁹ iperfectus. Sꝫ est attẽdendũ ꝙ cum isti mot⁹ sint actus ⁊ mouẽtis: ⁊ eius ꝙ mouet̃ duo ex eis act⁹ sunt mouẽtis in actu pfecti ⁊ perficiẽtis id qd̃ est iperfectũ: pmus. vꝫ. ⁊ tertius: ⁊ sunt iperfecti act⁹ eius ꝙ mouet̃. Medi⁹ autẽ est actus iperfecti mouentis: ⁊ q̃rẽtis pficere se per desiderati cõsecutionẽ. ¶ In his aũt ꝯsiderãduꝫ est ꝙ oia talia motus pp iperfectioneꝫ est mouẽtis vel mobilis: ⁊ sic semp est ab aliquo ꝙ est nãe extraneuꝫ: ad id qd̃ est aliq̃ mõ pfectio eius ꝙ mouet̃. Si eni id a quo est mot⁹ esset nãlis pfectio in ipso nã q̃esceret: ⁊ nõ abijceret ipꝫ: hoc tñ in motu artis nõ est veꝝ: eo ꝙ ille nõ est a nã: sed a p̃n̄ᵒ extrinseco: ⁊ est cũ violentia aliq̃ nisi qñ est nature minister artifex: sic̃ est medic⁹ ⁊ alchimicus aliq̃n: ⁊ q̃a motus tales sũt ad illud qd̃ est act⁹ perfectus ⁊ sunt vie ad ipm: iõ attingentes ipm actum cessant: ⁊ sic sit q̃es. Est autẽ motus in sub̃a corporea non mobili aliquo motu corporis: ⁊ hoc est multiplex qñ est iperfecta: sic̃ qñ ex ignorãtia mouet̃ ad sciam vel ex prauitate ad virtutis pfectuꝫ: ⁊ de hoc nõ loquimur: q̃a nihil facit ad ppositũ: sed de illo motu quẽ hꝫ iã perfecta: ⁊ sm nãm ppriam sm ꝙ est itellĩus per seipm vniualr̃ agẽs ⁊ explicãs seipm in ea que agit ⁊ perficit: hic autẽ mot⁹ nõ pprie mot⁹ est: sꝫ est actio existẽs in actu essentialr̃ per seipm: ⁊ hec actio q̃a eẽntialis est nũq̃ cessat manente ipsi⁹ intellectus sub̃a: ⁊ cuꝫ illa sit icorruptibilis semp manebit in eẽ ⁊ agere: ⁊ hec actio q̃a essentialis est nõ est aliqd̃ hñs iperfectiõis: sed est perfecti ꝙ suas exerit ex seipso perfectiões: ⁊ talis est cõtẽplatio intellectus qua ꝯtẽplat̃ seipm: ⁊ id qd̃ ante eũ est idefficiens sibi ⁊ id qd̃ post ipm est qd̃ est ex ipso. Ipse eni intellect⁹ contẽplans se cõtemplat̃ ex ideficiẽti in esse ⁊ agere indeficiẽs in esse ⁊ agere: ⁊ ideo hec actio nihil hꝫ iperfectiõis: sed tota est sub̃alis ⁊ nãlis ⁊ delectabilis. Cõtemplãs autẽ id qd̃ est ante se cõtemplat̃ cãm priorem se vel absolute pmã: ⁊ sic cõtemplat̃ ex lumine essentiali fluente super se: ⁊ sic iteꝝ cõtemplat̃ ex perfecto ⁊ optimo ⁊ indeficienti: ⁊ id qd̃ cõtẽplatur est bonuꝫ ⁊ optimuꝫ ⁊ ideficiens: ⁊ ideo etiã ꝯtemplatio illa nihil hꝫ tedij: sed potius plenitudinẽ felicitatis: cõtemplans autẽ id qd̃ est post se cõtemplat̃: id qd̃ est ex ipso eẽntiali lumine suo: ⁊ ꝯtemplat̃ ipꝫ in eodẽ suo lumine: qd̃ dat ei esse. Et q̃uis forte id qd̃ est post se: aliqd̃ habeat iperfectionis ⁊ impuritatis in suo esse: tñ hoc nõ hꝫ ex lumine qd̃ dat ei esse: ⁊ iõ intellect⁹ qui sic cõtemplat̃ veꝝ nihil hꝫ iperfectiõis: ⁊ huic simile est ꝙ artifex perfectus artificiatũ contẽplans in lumine artis qd̃ dedit esse artificiato ꝯtẽplat̃ ipꝫ in puritate: que nõ hꝫ defectũ: cum tñ forte ppter nodositatem ⁊ tortuositateꝫ materie sm ipsaꝫ quã habuit ex lumine artis pulchritudinẽ in mãm traduci nõ potuit. ¶ His itaq̃ prelibatis videamus an celuꝫ hẽat motũ nature vel motuꝫ aie: vel motuꝫ artis aut motuꝫ ꝯtemplantis itelligentie agentis. Si eni dicat̃ ꝙ mouet̃ motu nature cuꝫ oĩs motus nature sit ex imperfectiõe ad aliquã perfectionẽ que imperfectio primo ⁊ pfectio postea succedunt sibi in ipso mobili: oporteret ꝙ celum moueret̃ de cõtrario ad cõtrariũ qd̃ oĩno absurdum est. ¶ Adhuc anteꝫ cum nã sit mouẽs ad vnũ finem qui est actus vltimus sm vbi vel formã: oporteret ꝙ celi motus staret in fine quodã qd̃ est contra nãꝫ. ¶ Adhuc aũt si nã que est ad vnum tñ: sicut pbatuꝫ est in 9ᵒ huius sapientie libro mouet: ab. a. in. b. nõ mouebit eũ hoc. a. b. in. a. In motu autem celi nõ est alteruꝫ egrediens ab aliquo puncto nisi reflectat̃ in ideꝫ punctum. Igit̃ motus celi nõ est a natura: sꝫ q̃a nunq̃ fuit aliq̃s stoicoꝝ vel Peripatheticorũ q de hoc dubitauerit: ideo hic relinquamus: sufficit enim ꝙ de hoc dictũ est. ¶ Videt̃ aũt iste motus nõ esse aie motus: hoc eni sicut diximus formã nõ explicat: ⁊ hoc nullo mõ conuenit celi motui: de quo pbatuꝫ est: ꝙ est quasi vita quedã existentib⁹ oibus: nec esset vita existentium nisi formas cõ ⁊ viuere cõtinue inferret existentib⁹. Nõ est igit̃ motus anime. ¶ Adhuc autẽ q̃a mouens nullo etiã motu est aia: ⁊ est imperfecta nõ hñs desideratum sm rem: sed sm spẽm tñ: ⁊ q̃rens ipsum adipisci sm rẽ: mouens autem celũ dectibile est dicere imperfectuꝫ in aliquo. ¶ Adhuc autẽ anima sm hoc esse mouẽs: sicut virtus in corpore: talis eni est anima que est principiuꝫ mouens per cõcupiscentiã ⁊ irã: sicut in libro de principijs motuũ aialium determinat̃: nulliũ autem mouentiuꝫ ꝙ est virtus in corpore sm nãm põt mouere infinito tẽpore. Est aũt celi motus sm nãm tẽpore infinito: igit̃ nõ erit a mouente anima: nec põt esse motus artis: q̃a tunc nõ esset naturalis sed violentus: nec vnq̃ induceret aliquã formã sub̃ãtialẽ que oia absurda sunt. ¶ Et si dicat aliq̃s ꝙ est artificialis: sicut minister nature est artifex illud nihil est: q̃a sic potissimũ in natura corp⁹ ministraret ⁊ nõ esset potissimũ agens in genere corpoꝝ: qd̃ est valde absurdũ: opꝫ igitur dare necessario ꝙ motus celi sit motus agentis intelligẽtie ⁊ cõtẽplantis seipsaꝫ: ⁊ id qd̃ est ante eam ⁊ id qd̃ est post ipsam sicut diximus. ¶ Si aũt sic dicimus motũ celi esse motũ intelligentie: sicut manus est mota ab intellectu artificis: tunc natura celi se hꝫ ad intelligentiã: sicut natura manus inquãtũ manus se hꝫ ad artẽ ⁊ itellectuꝫ artis: ergo nã celi est moueri sic ab intelligẽtia: ⁊ hoc mõ saluat̃ in esse celi vt celum est: quãdo intelligẽtia continue mouet ipm predicto mõ cõtemplationis: ⁊ sic mot⁹ ei⁹ nõ est actus eius imperfectus: sed potius est actus eius vltimus ad quẽ est esse eius: ⁊ in quo saluat̃ suũ esse: ⁊ iõ nũq̃ quiescere potest sm nãm. esse eni eius est cõtinue formã luminis intelligẽtie mouentẽ accipere ⁊ exercere per motum: ⁊ ideo sicut eẽ cordis saluat̃ in percipiẽdo vite actum ⁊ exerẽdo in mẽbra: ⁊ quãdo hoc nõ potest facere nõ est cor amplius: ita in esse celi saluat̃ celum accipiendo exortũ ex intelligentia lumẽ: ⁊ vlterius inferẽdo illud materie. ¶ Et hoc valde notabile est: q̃a per hoc scit̃ vera celi natura: que non

nisi

An mot⁹ celi sit mot⁹ nãe vel aie vel intelligentie.

Sꝫ ꝯsidera ꝙ Auroes vl ponere motũ celi nãlẽ. 2. phi. cõ. 3. ⁊ pmo celi cõ. 5.

Exẽplũ in re difficili satis idoneum.

nisi per istam probationem poterit determinari: unde sicut cor accipiendo exerit vitam: et accipit ab anima et exerit in corpus: et hoc est esse cordis secundum quod est cor: ita celum accipiendo continue ab intelligentia exerit per motum lumen intelligentie: quod est forma esse et vite omnium eorum que sunt et viva sunt: et ideo celi esse saluatur in motu: nec saluaretur ideo esse nisi sic continue moueretur: et motus eius est actus perfectus: sicut et motus cordis in animal.

Cap. 3m. De solutione dubitationum que sunt circa predicta.

Dubitabit autem fortassis aliquis dicens: quod motus qui continue exit de potentia ad actum non potest esse actus perfectus: motus autem localis est continue de potentia ad actum: quia de ubi ad ubi: et ideo non potest esse actus perfectus: et est ista obiectio eorum qui ignorant naturam rerum.

Adhuc autem quidam obiiciunt dicentes quod natura celi est in termino esse sicut natura ignis est esse in termino elementorum: et quia sua natura est esse in termino simpliciter: ideo circumuoluitur in illo sicut ignis in sphera elementorum. Hec autem irrationabiliter omnino dicta sunt: cum enim dicitur quod exitus de potentia ad actum non potest esse actus perfectus hoc non est verum nisi ubi id unde mouetur motum est simpliciter in potentia et id ad quod mouetur est simpliciter actus: aut consequens potentiam in eo quod potentia aut consequens actum in eo quod actus: huius autem exemplum est in motu ad formam. In illo enim id unde est motum est simpliciter potentia cum privatione: et locum talem a quo recedit: non est locus eius: nisi secundum quod est in potentia: et ideo per unum motorem mouetur: et a potentia et a loco. Similiter id ad quod est motus est simpliciter actus et finis: et locus ad quem mouetur est simpliciter locus in quo saluatur: id quod motum est ad formam: et ideo idem motor mouet ad formam et ad locum: sed ubi mouetur aliquid perfectissimum: in loco suo et non ad aliquam formam in ubi quod relinquit: ita secundum actum est locus eius: sicut ubi ad quod vadit: et ideo secundum substantiam nunquam mutat locum: sed secundum quandam formam mutat tantum: et ideo ille motus non proprie est exitus de potentia ad actum: sed est de actu ad actum: et est motum perfectissimi cuius esse est in motu esse sicut diximus. Quod autem dicitur quod circumuoluitur non habens quo moueatur sicut ignis circumuoluitur circa spheram elementorum hoc dictum est Platonicorum: qui dicunt ignee nature esse celum: et hoc alibi a nobis est improbatum. Celum enim est alterius nature: et sicut corpus hominis habet esse ab actu vite anime: et sine hoc non haberet esse: ita esse celi est actus intelligentie in ipsum: et motus circularis est actus saluans ipsum in hoc esse: et figura circularis datur ei propter motum sue salutis in esse: sicut datur cordi figura et motus cordis: non enim ambiret materiam in quam agit intelligentia nisi esset sphericum: nec undique ingereret formam intelligentie ipsi materie nisi motum haberet circularem et continuum. Sed contra hoc forte quis obiiciet dicens: quod id nulla natura dignius est propter indignius se: corpora autem celestia digniora sunt quam generabilia et corruptibilia: videtur ergo quod non mouentur propter illa: et ut instrumenta eorum. instrumenta enim queruntur propter materiam in quam inducenda est forma per motum instrumentorum. Hec autem que sic obiiciuntur: etiam ante nos a quibusdam soluta sunt: quia cum dicitur celi motus esse propter salutem sui esse statim scitur quod celum mouetur propter seipsum sed hoc consequatur: quia universa saluantur in motu ipsius: sicut et cor mouetur secundum systolem et diastolem propter seipsum: sed ex hoc motu sequatur acceptio vite et salus in omnibus membris. Salus enim esse celi est in continua acceptione luminis intelligentie: et explicatione ipsius per motum: quia per hoc habet esse inquantum est celum. Sequitur autem ex hoc quod tota materia per partes esse accipiat diversum: secundum quod diversimode elongatur vel obliquatur ad ipsum: et hec est solutio vera. Cum hoc tamen dixerunt quidam iam quod non intendit inferiorum generationem per motum suum: sed intelligentie se assimilare intendit que est causa universorum: hanc autem causalitatem dicunt esse in hoc quod sicut primus motor causa est per seipsum universorum: ita celi sunt causa per motum: et hoc est dictum Auerrois: et nihil penitus valet sicut cuilibet patet: qui ea que dicta sunt bene intelligit et aduertit. Ex omnibus autem que dicta sunt patet: quod principia substantie mobilis et sensibilis: sed non corruptibilis sunt materia et forma: et materia quidem est que est in motu in ubi determinata: forma autem que est in esse quod dat intelligentia et actus eius proprius: et secundum naturam saluans in esse ipsum motus est circularis.

Solutio.

Motus celi proprie non est exitus de potentia ad actum.

Dubium contra predicta.

Solutio per quam vide Auerroem. 12. met.c.36.et 2. celi.17.et 36.

Cap. 4m. De improbatione erroris Auicenne.

Est autem Auicenne opinio quod celi motor propinquus sit anima: et motor remotus sit intelligentia: et ad hoc quidem non inducit rationem que sufficiat: et est hec sua ratio cui plus innititur: quia motus particularis est motus celi et partium celi qui est ab.a.in.b.et a.b.in.c.et sic continue donec perficiatur hic circulus. Igitur iste motus particularis est a mouente cognitionem particularem habente de partibus huius motus singularis: cognitionem autem singularem de entibus non habet intelligentia pura et simplex: dicit enim quod aliquis intellectualiter cognoscit omnem motum solis et lune: et motum nodorum capitis et caude draconis: et quantitates eorum secundum omne tempus: quamuis ille intellectualiter sciat omnes eclipsis omnium: non tamen scit hanc eclipsim vel illam nisi per aliquid quod est proprium isti eclipsi et illi: hoc autem quod facit ipsum scire proprium huius vel illius non est nisi sensus vel imaginatio: quod igitur propria huius motus cognoscit est imaginatio et sensus. Quicunque autem motor est huius celi in hoc motu cognoscit hoc ubi et illud: et omnia accidentia huius motus: ut est hic motus. Igitur ille motus non est intelligentia: sed anima habens ad minus imaginationem particularem: sic autem non moueat celum nisi per desiderium concedit Auicenna quod non habet hec anima desiderium concupiscentie vel ire: sed habet desiderium sapientis quod est boni simpliciter: et non boni ut nunc sicut in precedentibus determinatum est. Que cumque autem sic inducuntur ab Auicenna omnino sunt erronea et falsa: sicut in probabitis est probatum. Ille enim intellectus qui est universalis est quidem speculatiuus et non actiuus. Intellectus autem actiuus duplex est: unus quidem qui per accidens est actiuus: et alius qui est actiuus per seipsum. per accidens autem est actiuus noster intellectus qui non agit nisi per formam artis acceptam vel inuentam: per se autem actiuus est qui per seipsum et per suam essentiam est actiuus rerum: et talis est intellectus substantiarum mouentium celos: sicut sepe diximus: et ideo similis est hic actio actioni virtutis formatiue que est in semine que agit diuersa in figura et specie: sicut intelligentia et anima: et ideo etiam a quibusdam intelligentia vocatur: et tamen ut agat in materiam quam ambit per spiritum non indiget imaginatione aliqua. Ita etiam diximus quod corpus celi perfectissimum corporum est: et quia est sicut instrumentum intelligentie sit in eo forma intelligentie traducta in ipsum absque imaginatione: hec enim forma quia est ad rem et non a re ipsa abstracta: non vadit per viam abstractam: sed per viam compositionis: et sicut desiderium quo mouetur: non est alicuius boni quod sit hic et nunc sed boni simpliciter: et tamen mouet hic et nunc: ita etiam intellectus qui est simpliciter intellectus actiuus mouet hic et nunc quamuis ipse non sit hic et nunc. hoc enim ideo fit: quia corpus accipit formam ut instrumentum: et ideo accipit eam progredientem in materiam: et habet eam extensam et protensam in motum quam intellectus habet simpliciter: sicut supra diximus. Unde Auicenna non potest dicere quod hec imaginatio sit alicuius sensibilis anime: sed dicit quod sicut in nobis aliquo modo concepto ab intellectu multiplicantur imaginationes ad illud et afficiunt desideria: ita multo magis dicit esse in illis corporibus que multo perfectiora sunt corporibus nostris: et hoc non est necessarium sicut prediximus. In nobis enim quando aliquis multum et arte et exercitio perfectus est inuenitur operans ex intellectu: sine imaginatione que moueatur a natura: constat autem celestia corpora esse perfectissima: et ideo tali imaginatione non indigere.

Improbatio opinionis Auicenne per quam vide Commentatorem in 2o.et 3.cap. de substantia orbis.et 12. meta.c.36.et 44.

Cap. 5m. De improbatione erroris eorum qui dicunt celi motorem proximum esse animam imaginatiuam: et motorem primum esse intelligentiam: et de improbatione erroris eorum qui dicunt quod non mouentur nisi a natura.

Sunt autem quidam qui omnia negant que inducta sunt dicentes celos non posse esse corpora per intelligentias animata. Accipientes huius sue sententie persuasionem ex eo quod anima est motor multorum: et in hoc differt a natura: quia potentiam cum cognitione semper est ad multa. Cum igitur motori semper per congruitatem respondeat mobile: oportet corpus animatum omne esse compositum ex organis disparibus in figura et compositione propter diuersitatem potentiarum anime. Cum igitur celum sit simplex corpus et uniforme: videtur celum non esse corpus animatum: et putant hanc suam obiectionem esse valde fortem. Adhuc autem addunt dicentes quod animata que mouentur a seipsis standi etiam habent principium in seipsis: celi autem nunquam stant secundum naturam: ergo non mouentur a motore qui sit anima. Amplius omne quod mouetur ab ipsa anima habet instrumenta per que explet et perficit motum animalem: celum autem non huiusmodi habet instrumenta. Sed omnia hec facile de-

Solutio.

terminant: si aduertant ea que ponunt Peripathetici: quorũ opinionẽ hic explanamus: quãdo eni aia intellectualis separata ab alijs accipit hoc est equoce dicta aia ad alias aias: t est pauce diuersitatis sm potentias: t est mouẽs corpus in quo ppter ipsius corporis perfectiões: nõ idiget imaginatiõe t sensu: t qñ sic accipit tũc etiã nõ indiget corp' organoz diuersitate: sed idiget tñ q̃litate t figura motui suo cõgruentib': t hoc iã in antehabitis dissuz est. Si eni securis per seipsaz moueret forma itellectus artificis nõ idigeret architectus manu qua moueret securim: t ita est in itelligentia t celo: t ideo mẽbris talib' nõ indiget qb' idiget inferiora corpora aiata: desideriũ aũt quo mouet celum fluit ab intelligentia in ipm: t illud est quo corpus desiderat eẽ per itelligentiã: t ideo mouet per totũ accipiendo ipsi' itelligentie actũ: quo fit sicut diximus in antehabitis: t iõ pbatũ est q mouet ab eo q est impartibile t imobile: nõ hñs aliquã partem penit'. Si aũt moueret ab aia imaginatiua pcerto moueret a virtute partibili: t nõ posset mouere tẽpore infinito. ¶ Ad hoc tñ dicit Auicẽna: q lz aia sit virt' ptibilis mouens celũ: tñ motus fluit in ipsaz ex intelligẽtia que est sub͠a separata t ipartibilis: fluere aũt in aiam dicit motũ per hoc q dicit in ipsaz fluere virtutẽ motiuã: t qa itelligentia separata est t ipartibilis: t nõ isinita nec finita: ideo dicit q aia põt mouere per tps isinitũ. ¶ Sz hec solo non est ɔueniens: qa etiã in alia fluit ab itelligentia virt' motiua: t tñ nõ mouent tẽpore isinito: t ideo nõ sic dõm est: sed potius hoc mõ quo nos hãc qõnẽ determinauimus supra: vbi soluimus obiecta Jo. grãmatici. De pncipijs igit icorruptibilis corporis t sensibilis hec dicta sunt.

Auicẽne solo

Improbatio

¶ Cap. 6m. De iprobatione eoz qui dicebãt celos t aias celoz t itelligentias ɔsistere ex trib' modis contemplandi.

Poro hec opi niõe. vid Auicẽnã. 9. meta. sue capio. 4.

Et aũt nõ ptermittendũ est q qdã conati sunt dicere multitudinẽ hoz pncipioz per modum mirabilẽ: t huic mõ multi posterioz adheserũt. Cũ eni loquunt de celoz pncipijs sz eẽ celoz: t aiaz pncipijs sm esse aiaz: t sĩr de itelligentiaz pncipijs que sunt inferiores: t post eẽ motoris pmi dicunt pmã subam nõ mouere celũ pmum: sic mouet primus motor: sed eẽ pmũ motorẽ. Sz est necesse p modũ oĩm qui nullo alio idiget vt sit t nullo mõ est in po': t ideo ex seipso est ens necesse: t hoc dicunt eẽ pme sube ppriũ: primum aũt suũ causatũ qd est ex ipso dicunt esse itelligentiã: que qdem cõtẽplat se t cõtẽplat id qd est an eaz: t cõtemplat id qd est post eã: t qa hec itelligentia nõ est a se, ipsa nisi in po': ideo cũ cõtemplat se contẽplat se vt in po': cum aũt sit ens necesse ab alio hz necessitatez essendi qd est añ ipm: t ideo cũ cõtemplat id qd est ante se est ens necesse per aliud. ¶ Cũ aũt cõtẽplat id qd est post ipsam cõtemplat id qd est in po': nec accipit eẽ nisi per ipsaz: t ideo hoc est in po' plus q̃ ipsa. dicunt igit q cũ cõtemplat id qd ante se est pp qd ipsa est ens: necesse est intelligẽtia que est ens necesse sm q est intelligentia: cũ aũt cõtẽplat se efficit causa aie quã mouet itelligentia que est mouens celũ per virtutẽ quã itelligentia isluit ipsi: t cũ cõtẽplat id qd est post ipsaz q est anima que ẽ pfectio corporis: efficit celi causa qd mouet per aiam illã: cõtẽplationẽ eni dicunt eẽ luminis irradiationẽ t lumen illud dicunt factiuũ subaz. Si aũt querit qualr sm hoc in eẽ deducit secũdi ordinis itelligẽtia. Dicũt itez q ex cõtẽplatiõe pme itelligentie qua cõtemplat cãm pmaz fit cõiunctio luminis itelligẽtie cõtemplantis cũ lumine prime cause cõtẽplate. Et hec luminũ applicatio est determinatio pmi luminis simplicis: t ex hoc surgit scdi ordinis intelligẽtia. Et cũ hoc itez cõtemplat cãm primã t pmi ordinis intelligentiã ipso lumine q vnivsr actiuũ est fit itelligentia ex triplicato lumine: t hoc fit tertij ordinis itelligentia: t sic descẽdendo fiũt itelligentie decẽ vt dicunt: quaz nouez psidẽt nouem celis quos tñ dicunt esse. Decima autez psidet sphere actiuoz t passiuoz: t hec est que irradiat super aias nostras: t lumine suo agit in eas: t nũ quelibet contẽplat se fit causa aie: dũ autẽ cõtemplat id qd est post se fit cã corporis illius aie: sup quã irradiat. ¶ Si aũt querit ab istis sm quẽmodũ hmõi ɔtẽplatio fit cã esse itelligentie: t aie t corporis dicunt: sicut t nos diximus q contemplatio ista est in lumine vnivsr actiuo: q per seipm est cã entis. Hoc igit in seipso causa est itelligentie pme: reduplicatũ aũt t determinatũ cũ lumine itelligentie fit cã aliaz intelligẽtiaz: sz vbi vmbrat fit cã aiaz: t mixtũ materie in ɔtemplatiõe anime que est cã t actus corporis fit cõstitutiuũ corporis. ¶ Sz si nos queramus ab istis qd fundat lumẽ ɔtemplatiõis isti' ad hoc q efficiat id qd est itelligentia vna t alia: tũc nõ est sufficiens dcũ eoz: qa ex quo lumen cõtemplatiõis est faciens esse t eẽ est actus eius: opz q aliqd fundamentũ ei' sit per q intelligẽtia ei' efficiat hoc aliud: hoc eni est ipose dicere istis: pcipue cũ dicãt q itelligẽtie non diuidunt diuisione mãe: sed diuisiõe forme tñ. ¶ Nos aũt qui nõ ponim' aias alias nisi itelligentias causas isti' diuisiõis superi' assignauimus: sĩr aũt t theologi qui itelligentias multas ponunt separatas t aias ponũt idiuiduãtes eas esse mãm: que tñ subali forma determinat: t nõ q̃ritate vel ɔtietate. ¶ Adhuc autẽ qualr possit pbari q hui' ɔtẽplatio pnoris faceret intelligẽtiã cũ 2m lumẽ ɔiũctũ pmo nihil accipiat ipuritatis vel iferioritatis: t iõ videt q ex illo nõ resultaret itelligẽtia scdi ordinis: sz eq̃lis pme itelligẽtie vel nobilior ea. ¶ Adhuc aũt cũ dr q intelligentia ɔtẽplat se: t sic est in po': t non ens necesse: t ex hoc pducit aia cui' modi gen' cãndi est illud videt qd nullũ: qa lz illa nõ sit ex se id qd est ipsa: tñ cũ cõtẽplat seipsaz est in actu: t lumẽ nihil videt hic impuritatis. ¶ Ad hoc aũt ɔtẽplat id qd ẽ post se: t p hoc dr esse cã corporis: hoc eni nõ videt hic pfectã cãlitatis rõnẽ: nisi forte velint dicere q ɔtẽplari ẽ facere p lumẽ intellus actiui: t tũc dimeli' q lumẽ ɔterminatũ ad id qd ẽ post se in mãz facit formã celi. adhuc aũt isti nõ pñt reddere rõnẽ: q̃re stet isto contẽplatio in .10. ordib' itelligẽtiaz: t nõ multiplicetur multo ampli': t iõ nõ videtur esse rõnabile qd dictum est.

Re. Auicẽne reprehẽsio p que vide Cõmẽtatorẽ. 12. meta. cõ. 44.

¶ Cap. 7m. De duabus vijs quibus processerũt antiq philosophi in cognitione principiorum substantie.

Icut aũt nos in pcedẽtib' diximus: aut via Platonis: aut via Arist. opz nos incedere in mã ista de q̃ loqmur. Platonis autẽ via fundat sup ppõnes pbabiles nõ nec̃cias: qd. vz. icorporeũ sit añ corporeũ: t simplex añ cõpositũ: t q pmũ pn'm vniuersi eẽ sit ens pm nõ ɔiũctũ corpori: nec i gñe existẽs cũ aliquo entiũ cãtoz: t q ɔspici nõ valeat nisi ab aliq̃ vir t raptum q totũ a carne mentis separatũ ɔtuitũ: t q hic nũerus nõ sit: sz poti' vnitas pura t bonitas t cã esse oĩũ: t q primũ qd est iuxta hoc sit binari' q ɔficit ex luce pme cause t mã que nõ nisi forma simplici determinat: t q tertiũ ens in gñe nõ in nũero ẽ corp' simplici' oĩb' q ẽ circulare. Et sic descẽdẽdo opz nos ɔterere entis donec veniam' ad ea que sũt ex mã agẽtiũ t patiẽtiũ t simplicium: ex quoz cõmixtiõe fiũt cõposita: q̃ sz variatiões miores t maiorẽ accipim' pmo mixta tñ: t deinde mixta t cõplexionata in quoz cõmixtiõe plus receditur ab excellẽtia ɔtietatis q̃ in his q̃ mixta sunt tñ: t iõ sunt aiata: t his q̃ cõplexionata sũt ponim' gradus donec aliqd recedat ab excellẽtijs intãtũ q appropinquat eq̃litati celi: t huic damus aiaz rõnalẽ: t ponent' datorẽ formaz triplicẽ: pmã qdẽ cãz q̃ dat formas pmis substãtijs separatis: t semẽtẽ dat oĩuz aliaz formaz. 2m autẽ q dat corporib' celestib': t ille ẽ multiplex: t dat orbib' t stellis de luce sua aias t semẽtẽ formaz iferioz q̃ sũt cõposita. Tertiũ aũt q preest his q̃ sũt sub luna dãdo formas illis. Et aliquẽ semẽtẽ mãlia formaz quã qdã vocãt itelligentiã q̃ irradiat sup aias t separata: t dicem' oĩz motũ nõ esse nisi pparatio nez: formã aũt nõ extrahi de po' ad actũ: sz poti' dari a datore formaz sz quẽlibet ordinez. mãz aũt dicem' nõ fieri: sz eẽ matrez q̃ ɔcepto semie datoris formaz sz triplicẽ ordinem distigui per ptes: t diuidit in entia sz pportionales numeros vnitis scatusq; entis. Aristo. aũt nõ dicit aliqd in his nisi p demrãtiõem: t qa non põt esse demrãtio pmoz p cãm: iõ ɔtentus est ne demõstratiõe qa: q̃ est p effectũ. Cũ aũt pbetũ sit oẽ corp' moueri ab aliquo qd nõ est corp': si corp' illud per se moueat ipse p nũez motuum ɔcludit nũez motoz q nõ sunt corpora: t cũ nũerus motuũ supioz tot' sit isinit' sm tps: ita q qlibet est isiniti tẽporis: t mot' isinit' nõ põt esse nisi motoris separati t ipartibilis: ɔcludit totuz nũez motoz esse subas separatas t ipartibiles. Impartibilis aũt non pñt esse forme corporales vel virtutes in corpore: nec hic diuisionez talium potentiaz q̃les opant in organis corpoz: t iõ

sunt

sunt inteli͂s puri sepati: ꝛ qȝ vnus est mũdus ꝛ vnus dñat°: ꝛ qȝ sphera est intra spherã ↄtenta: iõ opȝ ordinez esse talez in motorib° q̃lis est in motis: ꝛ iõ nec͂e est esse p̃mũ q sit motor imobilis a nullo accipiens: ꝛ oĩa largiens subali suo motu. Et qȝ nihil mouet̃ nisi ad bonũ suũ fm esse: ꝛ ideo opor/tet motorez esse mouẽtez: vt bonũ ꝛ optimũ: ꝛ desideratũ ab his que mouent̃: sȝ qȝ nobis icerta sũt tria circa ea que mouent̃: ideo dubitauit Aristo. de trib° illis: ꝛ nõ certifica/uit ea per demr̃ationez. Incertũ est eni nobis vtrũ vnũ cor/pus plurib° moueat̃ motib° an vno tñ: icertũ etiã nobis ẽ vtrũ ab vno corpore qd̃ est stella ↄtrus motus fiunt i orbẽ: vel an stella moueat̃ motu orbis sui tñ ꝛ nõ p se. Incert° ẽt nobis est nũerus motoꝝ corpoꝝ celestiũ cũ motibus suis. Et iõ Arist. dubie locutus est de istis: per rõnez aũt certam nihil põt cõp̃hẽdi esse extra hoc. Et iõ penit° de illis aut nihil dixit: aut etiã talia esse reprobauit. ¶ Quidã aũt neu/trã istaꝝ sequunt̃ viã putãtes icedere p viã p̃hie: ꝛ ↄfundũt p̃hiam in theologiã dicentes q̃ in veritate ab vno simplici primo agente per essentiã nõ est nisi vnũ: si ḡ q̃ est ab ipso sit multũ ꝛ multiplex nõ agit p essentiã: videm° aũt vnũ celũ nõ ꝑduci in esse p alteꝝ: nec oĩno gñari celum ex mã: ꝛ ipm esse multiplex valde: opȝ igit̃ q̃ ꝑducat̃ in esse p aliqd agẽs per electionẽ: hoc eni multa agit vnũ existẽs sic vult: ꝛ causat ex nihilo cũ nõ idigeat subiacente mã pp excessum infinite vir/tutis ipsi° sup omne agens: sȝ sicut nos in añhabitis p̃testa/ti sumus nos istas positiões nõ ꝓsequimur: qȝ nõ suscepim° in hoc negocio explanare nisi viã Peripatheticoꝝ: q̃cunqȝ aũt Plato dixit: habeãt firmitatez quã possunt donec forte ab aliquo explanent̃: theologica aũt nõ ↄueniunt cũ p̃hicis in p̃ncipijs: qȝ fundant̃ sup reuelatiões ꝛ ispirationẽ ꝛ non super rationem: ꝛ ideo de illis in p̃hia non possumus dispu/tare. Quecũqȝ autem alia hec dicenda forent de substan/tia mobili ꝛ sensibili ꝛ incorruptibili in primo ꝛ secundo li/bro de celo ꝛ mundo sunt explanata.

¶ Incipit metaphysice Liber Duodecim° qui totus est de principijs subẽ sensibilis se/paratis. Cuius primus Tractat° est de po/sitionibus eorum qui mathematica ponunt esse principia.

¶ Cap. p̃m. De quo sit intentio ꝛ de diuisione opinionũ hic introducendarum.

Capĩo p̃mo i p̃io lib° .13.

DE principijs autẽ sub/stantie triplicis de q̃bus nũc locuti sumus quidã penit° aliter tradiderũt: ꝛ hoꝝ erro/rez opȝ nos manifestare: vñ sic a p̃n° istius sciẽ posuimus falsas coꝝ positiões qui de p̃ncipijs subẽ que est veꝝ ens mentiti sũt: ita nũc in hui° sapientie fine manifestabi/mus errorem coꝝ qui de p̃ncipijs subẽ triplicis falsa tradi/derũt. Dictũ est autez a nobis iã de suba que est p̃mũ priori/mum ꝛ ꝓprium sensibilium in p̃ncipio vndecimi libri quez iam ꝓsecuti sumus: diximus aũt ibi in methodo: determi/nauimus eni de mã p̃hicoꝝ corpoꝝ que sunt sensibilia ꝛ cor/ruptibilia: ꝛ posterius determinauimus de ea suba que est principiũ eorũdez corpoꝝ que est fȝ actũ: ꝛ est forma que sȝ fm se sit prior mã: tñ in substãtijs que vere p̃hice sunt deter/minate actiõe ꝛ passiõe ↄtrarioꝝ posterior est forma: qȝ cõ/cepta sunt cũ mã: ꝛ in eis mã recipit̃ in dispõnib° eaꝝ: ꝛ etiã in eis precedit potentia actum.

Nõ q̃ño i p̃hy/sicis mã prece/dit formam.

¶ Qm̃ v° nostra perscruta/tio in qua nunc sumus est vtrũ est aliqua suba que sit p̃ter sensibiles subas imobilis ꝛ eterna que sit principiũ sensibi/lium subaꝝ: an non est aliq̃ talis. Et si est aliqua talis suba perscrutatio nostra est que est illa: iõ p̃mũ speculãda sunt que ab alijs sunt dicta: vt errorem coꝝ videntes: nõ assen/tiamus his qui nõ bñ dixerũt. Si qd aũt aliq bñ dixerũt q̃ est dogma cõe nobis ꝛ illis separatis ꝑ honore auctoritatis coꝝ attribuat̃ illis: sic enĩ nos vnẽtes dogmate cõi graues nõ reputabimur: tãq̃ ipugnatores coꝝ. Non eni graue sed amabile reputari oȝ si vn° aliq̃ meli° qd̃ dicit: ꝛ alter vtẽs eisdẽ ad suoꝝ dictoꝝ ↄfirmationẽ dicit ea nõ deteriora fa/ciẽdo per ipugnatiões. ¶ Dicta igit̃ antiquoꝝ de p̃ncipijs subẽ sũmariȝ ꝑstringentes dicim°: q̃ coꝝ q separata ponebãt eẽ p̃n° subẽ due sũt opiones: quaꝝ vna q̃dez dic̃ subas illas que sunt p̃n° subẽ eẽ mathematica: sicut nũeros quosdaz ꝛ li/neas q̃sdã: ꝛ alia mathematica cognata istis. alia aũt dicit eẽ p̃n° subẽ oẽs ideas: iste tñ opiniones in scipsis differunt. ¶ Quidã eni istoꝝ in duo gñia reducunt in vnũ qd̃ẽ ideas: in aliũ v° mathematicos nũeros iõ qȝ nũeꝝ dicunt ꝓpor/tionẽ que inenit̃ in p̃ncipijs fm q̃ p̃n° sũt q̃b° ꝓportionib° p̃ncipioꝝ ligant̃ entia adinicẽ: ideas aũt dicũt formas sim/plices ad quaꝝ imitationẽ ꝛ sigillationẽ formant̃ subẽ. Alij aũt vtroruqȝ hoꝝ ideaꝝ. vȝ. ꝛ mathematicoꝝ nũeroꝝ dicũt eẽ vnã nãm generis cõez: iõ q̃ ẽt idee nõ formant entia nisi sub q̃dã nũeri ꝓportiõe: quia aliter idea nõ eẽt hui° idea: ꝛ idea vnius nõ differret ab idea alteri°. Alij ẽt ḃ eadẽ secta existes dicũt q̃ nõ sunt alique subẽ que sint p̃n° nisi mathe/matica: ꝛ hoc iõ est: qȝ nõ putabãt eẽ subam aliquã nisi cor/poralẽ tñ: sicut nos in añhabitis ostẽdimus: ꝛ illã putabãt cõ/poni lineis ꝛ supficieb°: lineas aũt ꝛ supficies putabãt eẽ ex numeris: eo q̃ dicebãt pũctũ eẽ vnitatez addita positiõe: et vnitatis fluxũ facere lineã: ꝛ sic p̃ncipiabant entia que vere sunt entia: ꝛ oĩa alia dicebãt eẽ subaꝝ q̃litates: ita q̃ ẽt alias dicebãt quãdã eẽ numeroꝝ armoniã: ꝛ potẽtias aĩe consta/ri ex mathematicis refleris lineis ꝛ circulis sicut nos in p° de aĩa determinauim°. ¶ In disputatiõe igit̃ ista p° perscrutã/dũ est de his q ponũt mathematica eẽ p̃n°: ꝛ nullã eis aliã addũt nãm que cũ eis sit subẽ p̃mũ: sicut faciunt illi qui q̃runt vtrũ idee sint aut nõ sint: ꝛ si sint vtrũ sint p̃n° ꝛ tales subẽ q̃ faciũt substare entia vel nõ. Illi eni querũt aliqd addẽ ma/thematicis que cũ eis sint p̃n°: sed nos p̃mũ hui° q̃õnis po/nemus q̃ñ apud mathematica solũ sit rõ principij: siue ipsa mathematica sint per se separata fm esse: siue nõ sint fm eẽ separata. Et si nõ sint q̃remus q̃ño sũt ꝛ q̃ño sint fm esse se/paratũ illa que sunt post ista mathematica que p̃ncipiãtur ab ipsis: ꝛ postea queremus que sũt cõuenientia simplr ꝛ fm se ipsis ideis: ꝛ q̃remus etiã de oĩb° que diuulgant̃ de p̃nci/pijs subẽ gfa legis: leges eni diuersaꝝ gẽtiũ multa de p̃nci/pijs talib° diuulgauerũt: loquendo de dijs vnẽtes rõnibus vulgarib° que sunt extra modũ p̃hie: qȝ metaphoris ꝛ fabu/lis loquunt̃ de hmõi: ꝛ sic loq nõ est p̃hicũ cũ sicut dr̃ in 2° to/picoꝝ: hoc peccatũ sit in ꝓblematib°. ¶ Ampli° aũt opȝ vti pluribus rõne iter oẽs q̃õnes ad illã ꝑscrutationẽ q̃ñ ꝑscru/tabimur si subẽ que sunt p̃n° oĩum sint nũeri vel idee: opor/tet enim prius ꝑscrutari an idee sint: ꝛ illa est tertia qõ: vna eni est an idee sint: ꝛ scđa an idee nũeri sint: ꝛ tũc restat ter/tia qd̃ si idee nũeri existes sint p̃n° subaꝝ ꝛ subẽ: qȝ q̃ p̃mũ ẽ subẽ est suba. Si eni sunt mathematica sicut quidã dicunt: q̃ aut sint in sensibilib° fm esse: aut q̃ habeãt esse separatũ a sensibilib°: ꝛ hoc mõ ẽt alij q̃dã dixerũt: aut forte neutrum hoꝝ est veꝝ: qȝ aut nõ sunt: aut sunt alio mõ: q̃. vȝ. fm esse sint ↄiũcta sensibilib°: ꝛ fm rõnem sint sepata: hoc aũt mõ si sunt nõ erit nobis dubitatio de esse mathematicoꝝ: qȝ sci/mus q̃ sȝ eẽ sũt in sensibilib°: sȝ de mõ eẽndi ẽ dubitatio. et hec qd̃ q̃dẽ ita diuisa ẽ vt dixim°: ꝛ iõ p̃us disputandũ ẽ de mathematicis anq̃ de ideis disputem°: hoc eni mõ tenebi/mus ẽt ordinẽ p̃hoꝝ: qȝ p̃ores fuerũt qui mathematica di/xerũt p̃n° esse q̃ illi qui ideas eẽ p̃n° primitus inuenerant.

¶ Cap. 2m. Et est disputatio ↄ eos qui mathematica sepa/rata esse ꝛ subm habentia dicebãt esse in sensibilibus.

DIsputantes igit̃ de sensibilib°: dicem° hoc p̃m q̃ mathematica subtio ꝛ eẽ sepata ipoẽ sit eẽ in sensibilib°: ita q̃ sil̃ sint cũ plasmate siue cũ indiuiduo sensibili q̃ p nãz plasmat̃ ꝛ hȝ mul/tas rõnes: si eni sil̃ sint cũ plasmate: opȝ q̃ duo solida sil̃ sint in eodẽ loco. Nos aũt iã dixim° i hui° sapie 3° libro. q̃ ipoẽ est duo solida eẽ in eodẽ loco: qȝ sicut ostẽdim° in p̃hicis si duo solida sint in eodez duo solida erũt vnũ solidũ. ¶ Ampli° si mathematica ↄcedant̃ eẽ cum sensibilib°: ꝛ q̃ tñ sint fȝ esse ꝛ subm sepata: ꝛ nõ sint mẽsure sensibiliũ: sȝ q̃ñ in eis ꝛ cũ eis existia: tũc eiusdẽ rõnis est cõ/cedere ẽt alias nãs ꝛ alias potẽtias esse in sensibilib°: ꝛ q̃ nulla nã sit sepata ab ipsis p locũ: ꝛ hoc est falsũ: ꝛ ↄ ea que in 11° hui° sapientie libro ꝓbata sunt. ꝛ he rõnes in 3° huius

In p̃io capi/tulo primo.

sapientie libro a nobis superius sunt iducte: quoz de dubita-
bilib⁹ hui⁹ scie disputaret. ℂ Ad hec aūt que dicta sūt dice-
nius qđ sequit̄ q̄ q̄dcūq̄ corp⁹ ipoſe est diuidi ex dictis isto-
rū. Nā si diuidit̄ corp⁹ opʒ q̄ ʒ istos diuidat̄ ʒ cōponentia
diuidet̄. q̄ ʒ supficies ex q̄b⁹ cōponit̄: ꝛ eadē rōne q̄a supfi-
cies vt isti dicūt cōponit̄ ex lineis diuidet̄ ſm lineas: ꝛ vlte-
rius q̄a linea cōponit̄ ex pūctis diuidet̄ linea ſm pūcta: igit̄
si pūcta ipoſe est diuidere: ita q̄ ʒ pūcta fiat diuiſio eo q̄ di-
uiſio ꝯtinuī nūq̄ fiat in idiuiſibili: tūc ēt sequit̄ q̄ nō fiet di-
uiſio supficiei ʒ lineā: ꝛ si nō pōt fieri diuiſio ſm lineā: tūc ēt
ſm alia nō pōt fieri diuiſio: que aliq̄ mō sunt idiuiſibilia: ꝛ
hoc sequit̄ gn̄alr̄ in oib⁹ que dicunt̄ cōponi ex hui⁹ pncipijs
qui sūt pūcta linee ꝛ supficies: q̄ramus igit̄ ab istis q̄d diffe-
rat dicere q̄ dicam⁹ sensibilia q̄dē eſſe tales nās que cōpo-
nant̄ ex pūctis ꝛ lineis ꝛ supficieb⁹: aut q̄ dicam⁹ sensibilia
quidē nō eſſe nās sic cōpositas: ʒ q̄ q̄dā nāe mathematice
sint in eis que tales hīt cōpōnē: idē ē enī icōueniens sequit̄
vtrobiq̄. ℂ Si enī ꝯcedat̄ sic dcm̄ est diuidi sensibilia seq̄-
tur q̄ eadē rōne sic diuidunt̄ mathematica q̄ sunt in ipsis:
aut opʒ dicere q̄ nec sensibiles subās vex̄ sit sic diuidē: nec
etiā possibile sit diuidi sic nās sepatas q̄s mathematicas eē
dicūt. nā si ꝯcedant̄ eſſe solida separata que diuersa sint ab
his que sūt sensibilia: ʒ localr̄ sint in ipsis ꝛ sint pn̄ eoꝝ: et
sint priora ipsis sensibilib⁹: tūc cū sic solidū sensibile se hʒ ad
solidū mathematicū: ita supficies sensibilis se hēat ad sup-
ficiē mathematicā: ꝛ linea ad lineā: ꝛ pūctū ad pūctū: nece
est etiā alias eſſe supficies sepatas in istis superficieb⁹: ꝛ li-
neas in lineis: ꝛ pūcta in pūctis que sunt p̄ter supficies illi⁹
solidi mathematici q̄ ē in solido sensibili ꝛ p̄ter lineas ei⁹:
ꝛ p̄ter pūcta ꝛ sint sepata. ℂ Mul⁹ aūt ꝯtrie rō est: q̄a semp
nō cōposita pn̄ sunt priora cōpositis: si igit̄ corporib⁹ sensibi-
lib⁹ priora sunt corpora nō sensibilia: eadē rōne supficies sūt
priores supficieb⁹: ꝛ opʒ q̄ ille supficies sine priores etiā il-
lis supficieb⁹ que in imobilibus: siue mathematicis solidis
que sunt ſm se habētia eſſe ꝛ subm. ꝛ huius causa est: q̄a cō-
cedit̄ q̄dlibet pn̄m ſm eſſe ꝛ subm prius eſſe pncipiato: ꝛ cuʒ
hoc cōcedit̄ superficies eſſe pn̄m solidi. opʒ igit̄ dicere q̄ ali-
qua sunt plana ꝛ linee ſm eſſe ꝛ subm ab eis que sunt in so-
lidis: siue cū solidis separatis: dicunt enī illi q̄ aliq̄ sīl sunt
cū mathematicis solidis sic composita cuʒ ipsis: ꝛ alia sunt
priora mathematicis solidis: sicut pn̄ que vt dicunt ſm eē
ꝛ subiectū priora sunt ipsis: eadē aūt rōne ꝛ hax̄ superficie-
rum que ſm eſſe separate sunt a solidis erūt linee pn̄: ꝛ idō
separatū eſſe hītes ꝛ illis lineis: q̄a ꝛ ipe cōposite sunt ex i-
diuisibilib⁹ lineis: vt dicūt opʒ eſſe alias priores lineas ꝛ il-
lis opʒ eſſe priora puncta per eandeʒ rōnem: ꝛ his lineis in-
diuisibilibus: opʒ adhuc priora eſſe pūcta separatū eſſe ha-
bentia: q̄a vt dicunt pn̄ illarū sunt puncta. Sʒ illa non am-
plius vt dicūt nō sunt. ℂ Amplī⁹ priora pūcta alia: q̄a illa
sunt pn̄ prima ſm opionē istoꝝ: dicūt enī q̄ si istis eēnt ad-
huc priora alia puncta fieret absurda cōgeries ꝛ infinita: q̄a
ꝛ eadem rōne ꝛ illa puncta ꝛ superficies ꝛ linee haberēt alia
se principiātia: ꝛ p̄cederet in infinitū: si semper pūcti pūct⁹:
ꝛ linee linea: ꝛ superficiei superficies eſſet pn̄m. p̄dicto autē
mō accidit: q̄ solida q̄dem sunt vnica siue vnius gn̄is: que
sunt circa sensibilia: ꝛ illa que sūt in mathematicis: ꝛ sic sūt
duo genera solidoꝝ: ꝛ superficies que circa solida sunt: sunt
in his solidis sensibilib⁹: ꝛ mathematicis que sunt sīlr duo
genera superficieꝝ q̄bus vnū addit̄ genus superficiei q̄ est
pn̄m solidi: ꝛ sic sunt tria genera superficieꝝ: vnū q̄dē qđ est
pn̄m ꝛ duo principiata: sed linee vere existentes sunt quater-
narie: sunt enim sensibilium: ꝛ mathematicoꝝ linee in soli-
dis ipsis: ꝛ linee superficieꝝ in ipsis superficieb⁹: ꝛ linee di-
uisibiles que sunt principia istarū: ꝛ linee indiuisibiles que
sunt principia lineaꝝ diuisibiliū: pūcta aūt ſm hoc accidit
eſſe quinaria. Quoꝝ primū est pn̄m: ꝛ 2m est suba linee indi-
uisibilis: ꝛ 3m substātia linee diuisibilis quā facit situ suo:
lineā enim indiuisibilem sicut dicūt isti non facit situ ʒ po-
sitione ꝛ cōtactu. 4m aūt est nō ſm se substātia sed per lineā:
cuius ipm pūctū suba est: ꝛ est illud qđ est in superficiei ter-
minis. 5m aūt longius adhuc est substātia corporis per hoc
q̄ est substātia linee ꝛ superficiei: ꝛ ſm istū modū solida ſm
eſſe sunt duo: ꝛ supficies tres: ꝛ linee q̄tuor: ꝛ puncta q̄nque
ex q̄bus est eē qđ est: nullus aūt posuit istoꝝ puncta eē prin-
cipia sensibiliuʒ: q̄a ʒ corpori accidat diuiſio in infinitum: ꝛ
etiā corpori mobili ſm q̄ est mobile tn̄: tamē nō accidit cor-
pori sensibili ſm q̄ est sensibile. ℂ Isti aūt dicebāt q̄ idō cor-
pus diuidit̄ in infinitū: q̄a cōponit̄ ex infinitis punctis ꝛ su-
perficiebus ꝛ lineis: ꝛ ideo sextū genus pūctoꝝ nō addide-
runt: sunt aūt qui ista numerāt ʒ eſſe principioꝝ ꝛ pncipia-
toꝝ vt dictū est: ꝛ sic stant in dicto numero ꝛ sūt qui ista nu-
merant ſm mām: ꝛ isti dicūt ea eſſe infinita: q̄a sic linea cō-
ponitur ex pūctis infinitis: ꝛ quidē p̄ma via est Platonis.
Scđa aūt Democriti. Nos aūt ab his qui numerāt ista ʒ
eē formale pncipioꝝ ꝛ pncipiatoꝝ queramus circa que enu-
meratoꝝ erunt sciētie mathematice: nō enī pōt dici q̄ scie
mathematice sint circa illa plana: ꝛ circa illas lineas: ꝛ cir-
ca illa pūcta que sūt in solido imobili. ois enim scia p̄cipue
doctrinalis que demōstratiua est semp est circa ea que na-
tura p̄ora sunt iter ea de q̄b⁹ est: ʒ sunt pūcta ꝛ linee ꝛ supfi-
cies nā priora q̄ illa que sūt in solido imobili: ꝛ sūt illa que
sūt pn̄ ipi⁹ solidi. Hoc aūt est absurdū: q̄a nos scimus sci-
entias mathematicas eē de his que sūt ſm eē in solido nō
mō mathematico ʒ ēt sensibili: ꝛ si alia eēnt que ʒ eē ꝛ subʒ
differūt ab istis: p̄ certo scientie mathematice eſſent de il-
lis: ꝛ nō de istis: ꝛ eadem ratione est de numeris quos qui-
dā istoꝝ dicunt eſſe principia. ſm istos enī vt diximus pun-
cta principiant̄ ex vnitatib⁹: ꝛ sic quedā vnitates que sūt pn̄-
cipia punctoꝝ erūt ſm eē ꝛ subm separatū preter singula pū-
cta: non eſſent enī sub̄e nisi haberēt separatū eē ꝛ subʒ: ꝛ sic
erūt vnitates separatū eē hītes p̄ter singula entia singula-
ria: siue sint sensibilia sicut corruptibilia ꝛ mobilia: siue sint
intellectualia sicut mathematica: igit̄ diuersa eēnt gn̄a ma-
thematicoꝝ nūeroꝝ qđ est iteꝝ icōueniēs: q̄a tota arithme-
tica est de his numeris que ʒ eſſe sunt in sensibilibus ꝛ in-
telligibilibus. ℂ Amplius queramus ab istis q̄o cōtingit
soluere ea que determinata sunt supra in huius sapiētie li-
bro tertio. ibi enim quesiuimus si tot vt dictū est sint gene-
ra mathematicoꝝ circa que sit astrologia. Astrologiā enī
videmus eſſe sīl circa corpora sensibilia ꝛ mobilia que sunt
celestia: ꝛ etiam circa ea circa que est geomet̄. quia cū celuʒ
cōsideret ꝛ motum eius nō considerat ipsa nisi ſm quātita-
tem absolutam. ℂ Q̄o autem possibile est eē celū: aut aliō
q̄dcunq̄ corpus qđ motum hʒ preter hoc celuʒ ꝛ preter hoc
corpus motum circa qđ sit astrologia: que vt dicunt nō est
de sensibili: sed de alio qđ ſm eſſe ꝛ subm diuersum ꝛ sepa-
ratum est ab isto. Similis aūt questio est de scientia optica
siue perspectiuā: ꝛ sciētia armonica siue musica: iste enī ſm
ea que dicta sunt cū sint scientie non possunt eſſe de sensibi-
libus: cū tamē vox circa quā est armonica ꝛ visus circa quē
perspectiua nō sunt nisi circa sensibilia ꝛ singularia. ꝛ cū sūt
circa sensibilia ꝛ singularia: tūc palam est q̄ opʒ eos dicere
q̄ sunt alij sensus ꝛ alia sensibilia ʒ eſſe q̄ ista: ꝛ tunc que-
remus quid magis habēt illa singularia ꝛ illi sensus q̄ ista
singularia ꝛ isti sensus: ꝛ si non pōt inueniri: tunc oportet q̄
etiam aialis cōcedant̄ eadē eſſe illa ꝛ ista: ꝛ tunc sequitur q̄
illa ꝛ illi sensus sint idem cū istis. Igitur ꝛ armonica ꝛ pspe-
ctiua sunt circa illa: ꝛ sīlr alie scientie mathematici. ℂ Am-
plius autem a mathematicis describuntur quedā quanti-
tates in figuris: ꝛ describūtur vniulr̄ ita q̄ q̄cquid demon-
stratur de illis vniuersalr̄ demōstratum est de omni quan-
titate ꝯsimili: q̄a igitur omne vniule abstrahit ab hoc ꝛ ab
illo. Iste sunt quedā quantitates medie que sunt ſm eſſe in
istis ꝛ in illis: ꝛ in oibus alijs ʒ ſm rōneʒ abstrahant ab oi-
bus. si ergo oia quecūq̄ in abstractione accipiūtur sunt sub-
stantie: tunc etiam ista sic descripta erunt quedaʒ suba me-
dia que ſm rationeʒ separata est ab idealibus primis sub-
stantijs: ꝛ a mathematicis que illi media dicebant eſſe in-
ter sensibilia ꝛ ideas: ꝛ hec substātia sic d̄scripta erit nec nu-
merus: nec puncta: nec mensure: nec tēpus: nec aliqua quā-
titas mathematica vel sensibilis: ꝛ totum habebit eſſe ſm
istos: q̄a vt dicebāt eſſe qđ est separatuʒ ſm rationeʒ est se-
paratuʒ ſm eē. ℂ Hoc aūt est impossibile: q̄a hoc dato pro
certo iteꝝ fieret abstractio vniuersalis ab illo: q̄a ab omni
eo qđ hʒ eſſe separatū ſm subm sit vīlis abstractio. Si autē
hoc est impossibile: q̄ sic vniulr̄ descripta habeāt eſſe sepa-
ratū: tunc eadē rōne palam est: q̄a ipossibile est etiaʒ ea que
mathematica eſſe dicunt̄ ſm eē separata eſſe a sensibilib⁹:
sed potius

sed potius totaliter siue vniualr ꝯtingit per ꝯ̃riã ꝯ̃riũ veri ꝯ ꝯ̃riũ eius qḋ ꝯsueti sumus suscipe in pͥbis: si qs ponat sic esse ipsa mathematica: vt sepate q̃dã sint substãtie vel nãe que esse ⁊ subo diuerse sint a sensibilib⁹: qꝛ sicut diximus si sic sint ista mathematica necesse est ꝙ sint priora sensibilib⁹ mẽsuris: nõ solũ ẜm rõnẽ: sed ẽt ẜm eẽ: ⁊ subam: ⁊ tps: ⁊ ẜm veritatẽ sunt ecõtrario posteriores eis gnõne: c ẜm esse ⁊ tẽpus. nã sicut dixim⁹ in fine primi pͥbicoꝝ iperfecta mensura que determinat mãm gnõne qdẽ prior est: ⁊ suba gñata sensibilis est posterior: sicut in aiató pus est gnõne aiato ⁊ sicut potẽtia prior est actu: sed perfecta ⁊ determinata mẽsura et figura gnõne est posterior. ℭ Amplius cui ⁊ qñ erũt vnum mathematice mẽsure opꝫ.n. ꝙ si principiãt gñatũ sensibile: ꝙ ẽt faciãt ipm actu vnũ ⁊ non multa: sicut determinatũ est in antecedentib⁹ isti⁹ sapie libris.7.⁊.8. ⁊ hoc qdẽ nõ videt ꝯuenire mẽsuris mathematicis: quas isti subas dicũt esse sensibiliũ: qꝛ vnꝰ que sunt hec in sensibilib⁹ sunt vna forme ⁊ actu sicut vna aie que est pfecta aia aut vna pti aie: que nõ est pfecta aia sed ps ptis aie: aut vna alicui alij tõnabili forme que facit vnũ. Sin aũt nõ sic fiãt vnũ tũc sunt multa ꝯgregata ⁊ dissoluunt in ea ex qb⁹ ꝯgregata sunt. ℭ Queramus igit ab istis: cũ illa mathematica que dicũt eẽ substantias sint diuisibilia: ⁊ q̃ta ex infinitis ꝯgregata que sit cã ꝙ sint vnũ: ⁊ ꝙ accidit eis vnitas qua vnũ faciat id cui⁹ ipsa dicunt esse suba ⁊ pͥcipia: nõ.n. poterit hmõi cã tõnabilis assignari. ℭ Amplius hoc idẽ gnõnes ostẽdũt. Si.n. gnõnes sensibiliũ pfectoꝝ ꝯsideram⁹ que sunt aiata primũ ꝙ in gnõne est ẜm diametrũ que est in lõgũ supra ⁊ infra ex codẽ ꝓcedẽte spiritu sanguinẽ ⁊ sperma: ⁊ deide fit gñatio in latũ ad dextrũ ⁊ ad sinistrũ: ⁊ postremo fit distributio generati in ꝓfundũ ab ante ⁊ retro: ⁊ tũc dimẽsio gñati hꝫ finem. ℭ Si g ꝙ gnõne est prius est suba posterius ⁊ ecõuerso: sicut ostensum est in nono hui⁹ sapie lib. corp⁹ qḋ est ẜm diametrũ in ꝓfundũ acceptũ erit prius suba q̃ planũ ⁊ longũ. ⁊ iõ etiã ẜm dimẽsionẽ ꝓfundi erit pfectuꝫ e totũ: vel vt magis pͥbice loq̃mur sic erit aiatũ ⁊ habens esse singularis gñati. Et iõ etiã principiũ vite ẜm ꝓfundũ est qḋ est cor in medio ꝓfundi positũ inter ante ⁊ retro. Sed lõgitudo que est linea q̃uo dicit aiata vt principiuꝫ vite sit ẜm ipsam: aut q̃uo dicet supficies que principiuꝫ est latitudinis: aiata vt ẜm ipsam sit pͥcipiũ vite. ℭ Hoc.n. axioma siue dignitas quã illi dicũt cõem animi ꝯceptionẽ esse est supra sensus nostros: nos.n. videmus sensibiliter ꝙ aia que dat esse ⁊ facit vnũ est ẜm dimẽsionẽ corporeã que est ꝓfundũ: ⁊ nõ ẜm dimensionẽ lõgitudinis ⁊ latitudinis: igit longitudo ⁊ latitudo nõ sunt sube ⁊ principia corporis sensibilis perfecti ẜm gnõnẽ: lapides.n. ⁊ metalla ⁊ hui⁹ sensibilia sunt pfecta coagulatiõe: ⁊ nõ sunt pfecte formata ⁊ nã. Et iõ in his non ita expͥesse videt: ꝙ dimẽsiones mathematice nõ sunt principia ⁊ sube sensibilis sube. ℭ Amplius ẜm istos corp⁹ mathematicũ quedã est suba eo ꝙ iã hꝫ pfectũ eẽ: vt dicũt. Similiter aũt ⁊ linee sunt sube q̃dã. Dicunt.n. isti ꝙ sunt sicut forme ⁊ spẽs quedã: g linea se hꝫ ad ea quoꝝ est linea sicut aia que est act⁹ aiatoꝝ: linea.n. nõ hꝫ se ad ea in qb⁹ est velut mã ⁊ corpus: nihil.n. ꝯstituit mãliter ex lineis ⁊ supficiebus iter subas sensibiles: nec etiã ex pũctis: videt aliqḋ cõstitui ꝙ sit potẽs potẽtia mãli. ℭ Si aũt eẽnt hec aliq̃ suba mãlis: tunc videret ꝙ paterent ⁊ susciperẽt talẽ mãe potẽtiã cui⁹ pfectio eẽt act⁹: ⁊ subijcerent gnõni. Cuꝫ aũt nihil hoꝝ patiant linee ⁊ supficies ⁊ pũcta ⁊ sint sube vt isti dicũt opꝫ ꝙ sint forme sicut aia. Si aũt sic se habẽt tũc opꝫ ꝙ sint priora ẜm rõnẽ: sed opꝫ nos distinguẽ iter ea q̃ sint rõne priora ꝙ ẽt ẜm subam sint priora: q̃cũq.n. aliqs nõ supponit esse sepata pñt eẽ rõne priora ⁊ nõ suba: sũt.n. talia rõne ꝯsecutionis priora: ⁊ nõ rõne diffinitiua: ⁊ iõ sunt rõne priora inquãtũ sunt rõnes ex rõnib⁹ siue rõne in antib⁹ qbusdã sũpte. Quecũq aũt tali rõne sunt priora nõ existũt simul ẜm nãm. s; vnũ est pri⁹ altero. Et hui⁹ exẽplũ ẽ: qꝛ si dicam⁹ sicut ⁊ verũ est: qꝛ nulle passiones siue accidẽtia habẽt esse pter subas sicut est motus ⁊ albũ ꝙ semp est in suba: tũc scimus ꝙ ẜm rõnẽ ꝯñe albo hoie pri⁹ est albũ: qꝛ seqt ꝙ si alb⁹ hõ est ꝙ album est ⁊ nõ ꝯuertit: ⁊ tñ albũ nõ est pri⁹ ẜm subam q̃ hõ albus: qꝛ si pri⁹ eẽt ẜm subam tũc oporteret ꝙ haberet eẽ sepatuꝫ sicut suba: nõ aũt est sepate passio aliq̃: s; semp est cũ integro cõposito videlꝫ ꝙ est subm ei⁹. Integrũ hoc voco totũ ꝯgregatũ sicut est hõ alb⁹: pꝫ igit ꝙ nõ hoc est gñalr verũ qḋ dicunt isti: ꝙ oẽ qḋ sit ex ablatione se habẽs ad alterũ sit pri⁹ illo ẜm subaꝫ: nec ecõuerso gñaliter est veꝝ: ꝙ omne qḋ se hꝫ ad alterũ ex additione sit posterius: iõ cui punctũ dicebant esse pri⁹ lineã: ⁊ lineã prius supficie: ⁊ supficiẽ prius corpore: qꝛ punctus ex ablatione se hꝫ ad lineã: ⁊ linea ad supficiẽ ⁊ supficies ad corp⁹. corp⁹ aũt ex additiõe ad supficiẽ: ⁊ supficies ad lineã: ⁊ linea ad pũctũ. alb⁹.n. hõ dicit ex additione albi ⁊ tñ albũ nõ est prius albo hoie: nec hõ alb⁹ posterius est albo: igit a simili nõ seqt ꝙ pũcta ⁊ linee ⁊ supficies sint magis sube q̃ corpora: ꝓpterea ꝙ ex ablatiõe se habẽt ad illud nec seqt ista mathematica priores eẽ substãtias istis sensibilib⁹: ꝓpterea ꝙ ista ex additiõe se habẽt ad illa. prioritas.n. illa nõ est sube sed rõnis q̃ totũ ꝯgregatũ ponit ptẽ ⁊ nõ ꝯuertit. ℭ Dictũ est igit a nob sufficiẽter ꝙ mathematica separata a sensibilib⁹ nõ pñt esse alicubi.

ℭ Cap.3^m. Et est cõclusio ex inductis quale esse habeãt mathematica: ⁊ ꝙ nõ sint principia sensibiliũ substantiarum: ⁊ qualiter orationes ⁊ demonstrationes sunt de ipsis.

Si aũt exẽpla sensibilia non pñt esse alicubi: nec ẽt in sensibilib⁹ ipsis ꝯtingit ea esse: ita ꝙ sint sube sicut illi dicunt. palã est: qꝛ alterũ opꝫ dicere ꝙ. vꝫ. totaliter aut nõ sunt sicut ea que nihil sunt: aut opꝫ dicere ꝙ sũt quodãmõ ita ꝙ ẜm esse in sensibilibus sint ⁊ ẜm rõnẽ diffinitionis sint separata: sicut ea que in sua diffinitione nõ ꝯcipiũt mãꝫ sensibilẽ: ⁊ hec est veritas: ⁊ iõ nõ sũt pͥncipia. vnde nõ est dicendũ ꝙ simplr sint: qꝛ non sunt simplr nisi que esse ⁊ subo sunt separa: dicit enꝫ esse multipliciter: ⁊ iõ ista dicim⁹ esse sicut esse dicunt vlĩa in mathematicis que ꝯsiderant nõ cõcepta cũ mã sensibili: sunt n. ista de separatis a mã sensibili circa q̃titatẽ ꝯtinuã ⁊ discretã: que sunt mẽsure ⁊ numeri. ℭ Sunt aũt de hijs que dixim⁹ nõ iquãtũ sunt talia q̃lia sũt illa qb⁹ ꝯuenit hẽre mẽsurã. qꝛ sic eẽnt suba ⁊ sube mẽsurate: nec etiã illa que sũt de nũeris: nõ de eis vt de qbusdã diuisibilib⁹: qꝛ illa sunt nũerata in qbus diuisio est cã nũeri: ⁊ sũt sube diuise nũerorũ: s; potius est ipsa mathematica de nũero quo nũeram⁹ nõ ꝯcepto cũ diuisio vel diuisibilib⁹ numeratis. Si aũt sic est ꝙ scia est de mẽsura id qḋ hꝫ mẽsurã ⁊ est de nũero nõ ꝯcernẽdo diuisuꝫ vl diuisibile qḋ nũerat. Tũc etiã ꝯtingit de sensibilib⁹ mẽsuris eẽ oratiões diffinitiuas ⁊ demõstratiões nõ inquãtũ sunt sẽsibilia: sed inquãtũ sũt talia: h est mẽsure ⁊ nũeri: sic eni de sensibilib⁹ nõ iquãtũ sũt sẽsibilia: s; inquãtũ sũt mota solũ multe sunt rõnes: que nõ ꝯueniũt sensibili iquãtũ est sensibile sicut in.6. phy. sicorũ ostẽdim⁹: ⁊ ille rõnes sũt extra vnũqdq; taliũ sẽsibiliũ: ⁊ sũt extra ea que accidũt sensibili iquãtũ sensibile: qꝛ sũt de mobili tñ iquãtũ est mobile pͥter quã ꝙ ꝯcernat de forma sensibilitatis: ⁊ tñ nõ opꝫ ꝙ mobile ꝓpter hoc sit ẜm eẽ: ⁊ subm separatũ a sensibilib⁹: aut ẽt mot⁹: qꝛ ẽt de motu sũt multe rõnes que ꝯueniũt ei iquãtũ est act⁹ mobilis: ⁊ nõ ꝯueniũt ei iquãtũ est actus sensibilis. Nec opꝫ ꝓpter hoc ꝙ motus habeat eẽ sepatũ a sensibilib⁹: aut nõ est extra sensibilia ꝙ sit quedã distincta ⁊ determinata nã in sensibilibus que nõ hẽat esse in ipsis nisi sicut in loco: sic.n. ẽt in his q̃ mouent sũt vles rõnes scie que nõ sũt mota: s; sũt de ipsis iquãtum sũt corpa: ⁊ sic iterũ sũt rõnes sic de ipsis iquãtũ superficies sũt solũ: ⁊ iquãtũ sunt longitudines solũ ⁊ iquãtũ sũt pũcta solũ que sunt indiuisibilia positionẽꝫ habẽtia: ⁊ sic hoc mõ rõnes de multis inquãtũ sunt idiuisibilia solũ abstracta posuit sicut idiuisibilis est vnitas: igit sic ꝯsiderare tes nõ est dicere ꝙ simplr sint: s; poti⁹ nõ solũ sepabilia eẽ dicimus: hoc mõ ꝙ ꝯsideram⁹ ea nõ ꝯcepta: sed etiã hoc mõ pñt esse inseparabilia que ꝯcepta sunt cũ mã per hũc modũ: sicut cõsideramus multa nõ mota ⁊ mathematica: que tñ ẜm eẽ ⁊ mota sunt ⁊ sensibilia: igit ex hoc non seqt ꝙ talia simplr verũ sit dicere sepata esse a sensibilib⁹: ⁊ ꝙ talia sint q̃lia illi esse dicunt ꝙ videlꝫ sint subo ⁊ esse a sensibilib⁹ distincta: ⁊ quẽadmodũ alias scientias a mathematicis simpliciter est veruꝫ dicere esse hui⁹ siue de hoc inquãtũ de hoc est: ⁊ nõ ꝓpter hoc sũt ei⁹ qḋ accidit illi prout dicim⁹ coiter accidẽs: s; tñ subiectũ illius scie ⁊ accidẽs nõ sint eẽ sepata: sicut si dicamus qꝛ est albũ de quo est sciẽtia: si id qḋ est sa-

9° met. t.c.15.

In pͥbo vbi supra.

Nõ hic q̃liter multe rõnes i physicis sũt d sensibilib⁹ nõ iquãtũ sensibilia sũt; iquãtũ mota solũ vide cõmẽ.15. sexti phys. ⁊ 45. quinti.

nõ est albũ: tñ scia est de sano inquãtũ est sanũ nõ ꝯsiderãdo albũ q̃uis sm esse nõ separet albũ a sano: aut ẽt scia est illi⁹ subti de quo est inquãtũ est cuiuslibet subti scia: vt si sani est scia ꝯsiderat sanũ inquãtũ est sanũ separata ꝯsideratione ab his que sunt cõiter ⁊ nõ ꝓprie accidẽtia sano. ¶ Si igitur scia hois est: de hoie inquãtũ est hõ: nec ꝓpter hoc hoiez hic esse separatũ a sensibilib⁹. tũc etiã geometriã ꝯueniẽs est sic esse de mẽsuris inquãtũ mẽsure sunt: ita ꝙ nõ ꝓpter hoc habeant esse separatũ a sensibilibus: tñ si sicut est sciẽtia hois inquãtũ hõ est: sic ꝗ̃ geometriã sciam accideret esse eoꝝ quorũ est: tũc nõ esset mathematica: q2 tũc accideret sensibilia ea esse quoꝝ est vt ꝓprioꝝ subtoꝝ: sed illa nõ sunt sensibilia lz eẽ habeant in sensibilib⁹: ꝗ̃ sciẽtie mathematice nõ sunt sensibiliũ: nõ tñ ꝓpterea sequit ꝙ sint de alijs sm esse a sensibilib⁹ separatis: multa võ accidũt reb⁹ sm esse ⁊ sm ipm sine per se que sũt sicut accidẽtia per se sine alijs: que i diffinitione sua ꝯcipiant: ita possunt ꝯsiderari ⁊ põt esse scia de ipsis inquãtũ vnũqδq3 taliũ existit sm seipm: qm̃ ⁊ aial ꝯsideraẽ inquãtũ est femininũ: ⁊ inquãtũ est masculinũ: ista equidẽ aialis ꝓprie sunt passiões: ⁊ tñ lz ista sm se ꝯsiderent nõ est aliqδ separatũ a sẽsibilib⁹ qδ sit masculinũ ⁊ femininũ: igit etiã de mẽsuris erit hoc mõ ꝯsideratio inquãtũ sunt longitudines solũ: ⁊ inquãtũ superficies: ⁊ nõ opz vt sit aliqd taliũ sm esse a sensibilib⁹ separatũ: id aũt qδ sic ꝯsideraẽ tãto magis hz certiorẽ sciam quãto ipm fuerit plus de priorib⁹ ⁊ simpliciorib⁹: q2 id qδ est oium primũ est simplex. ⁊ iõ per se notũ: q2 nõ hz per qδ inotescat: nisi per seipm. Si. n. haberet aliquid ante se eẽtiale: iam nõ esset simplex: ⁊ iõ ea que accipiunẽ sine mensura q̃titate nõ determinata: sicut diuina per sola principia sube accepta certiora sunt in se ⁊ simpliciora q̃z ea que ꝯcipiunẽ cũ mẽsura: ⁊ q̃titatis hñt determinationẽ: ⁊ maxime sũt certa ⁊ simplicia qui sine motu accipiunẽ sicut sube prime. ¶ Sed si ꝯsideram⁹ motũ tũc maxime certũ ⁊ simplicẽ ꝯstat esse primũ motũ qui est localis: hoc eni est simplicissim⁹ motuũ: sicut in vndecimo hui⁹ sapiẽtie li. ostensum est. Istius aũt generis mot⁹ simplicissimus est motus primus: inquãtũ est eq̃lis ⁊ vniformis totus de actu ad actũ existẽs ex parte mouẽtis ⁊ eius qδ mouet. ¶ Nec fuit eadẽ rõ: sicut obijciebaẽ de armonijs musicis: ⁊ de optica siue pspectiua. neutra. n. haꝝ speculaẽ inquãtũ visus: aut inquãtũ est vox ipm sensibile qδ speculaẽ: sed vtraq̃ speculaẽ id sensibile qδ speculaẽ inquãtũ aliert quidẽ: sicut musica ⁊ inquãtũ linee sicut optica siue perspectiua: ⁊ hoc quidem numeri. vz. ⁊ linee sunt ꝓprie quidẽ passiones illorum sensibiliũ: qui sunt vox ⁊ visus: ⁊ similr alia mathematica sunt sensibiliũ passiones: ⁊ oia habẽt talẽ separatã ꝯsiderationẽ siquis sit talia ponens separata a sensibilibus: ⁊ sic intendat aliquid de hijs inquãtũ sunt talia: ⁊ nihil mentiẽ ꝓpter hoc falsum aliqd penitus non dicens: sicut nec mentiẽ falsum dicens quando figuras mathematicas describit in terra: ⁊ dicit lineã esse bipedalẽ que forte monopedalis est vel brevior. Nõ. n. est falsitas in talib⁹ ꝓportionib⁹ que ad rem sm esse rei nõ referunẽ: optime. n. sic speculabiẽ vnũqδq3 si quis separãs vnũqδq3 per ꝯsiderationẽ ponat nõ separatũ vnũqδq3 sm esse: q2 si ꝯsiderat nãm eius inquãtum est ipm: nõ ꝯcernẽdo sibi aliqd alienũ: ⁊ talẽ ꝯsiderationẽ facit arithmeticus in numeris: ⁊ geometer in cõtinuis. Si. n. accipiamus celũ hoc sensibile inquãtũ est celũ ꝓ certo ipm est vnũ indiuisibile per formã sube sue: q2 aũt sic positũ est esse vnũ indiuisibile: deinde aliquis sicut physicus speculat⁹ est celũ inquãtũ est indiuisibile ⁊ multa hoc mõ demonstrat de ipso: sed geometer nec speculaẽ ipm inquãtũ est celũ: nec inquantũ est indiuisibile. sed inquãtũ est solidũ ꝯtinuũ: ⁊ hec quidẽ inessent ei etiã si nõ poneret esse celũ ⁊ indiuisibile: adhuc eni eẽt solidũ ꝯtinuũ. Palã igiẽ est: q2 ꝯtingit celo iesse posse solidũ cõtinuũ sine celo: ⁊ indiuisibili ita ꝙ nã celestis eius ⁊ indiuisibilitatis eius nõ ꝯsideraẽ: ⁊ iõ geometre recte dicũt ⁊ de hijs que sunt vere entia disputant. hec. n. que ꝯsiderãt vere sunt entia. Sicut. n. in assbabitis determinatuz est ens dicitẽ dupliciter de ente endelechia siue actu ⁊ de ente ptãte: ⁊ ideo talia q̃lia mathematici ꝯsiderãt sunt potestate in entibus sensibilibus vere sciẽtie ipsoꝝ sunt de entibus. Et ideo sicut supra docuimus in primo ⁊ in 6° huius phĩe libris: sunt de nũero sciaꝝ theoricaꝝ.

¶ Cap. 4m. Qualr mathematice scie ꝯsiderãt bonum ⁊ agathon qδ est spẽs ⁊ ordo ⁊ cõmẽsuratio: ⁊ determinatum eẽ.

Oc etiã mõ nõ est icõueniẽs dicere ꝙ mathematicus ꝯsiderat id qδ est bonũ. Qδ. n. Greci vocãt agathon: ⁊ latine sonat bonuz valde diuersum est in diuersis: ⁊ nõ vni⁹ g̃nis ⁊ rõnis: bonũ. n. sm sui aliq̃ rõnẽ semp est in actu siue in opere sicut bonũ virtutis ⁊ artis. Aliud aũt sm aliã rõnẽ: bonũ est in hijs ẽt que sũt imobilia. ¶ Dicentes ꝗ̃ ꝙ mathematica scia nõ dicit aliquo mõ de bono: aut agathon mentiunẽ: maxime. n. dicũt ⁊ ostẽdũt bonũ mathematice scie: nõ. n. sequiẽ ꝙ nõ ostẽdãt bonũ si nõ noiant ipm in ꝓpõnib⁹ ⁊ rõnib⁹. Opera. n. mathematicoꝝ ⁊ rõnes eoꝝ ostẽdũt id qδ est bonũ q̃uis nõ ipo noie boni. ea. n. que maxie sũt boni dĩe sunt spẽs ⁊ ordo ⁊ cõmẽsuratio ⁊ determinatũ esse siue determinatio: ⁊ hoc maxie ostẽdũt mathematice scie. Q2 igiẽ hec que dicta sũt videnẽ eẽ cãe finales multoꝝ: palã est q2 scie mathematice talẽ cãm dicũt que est finalis: ⁊ dicũt eã que est cã vt bonũ per aliquẽ modũ q̃uis nõ dicãt vt finem ⁊ in rõne boni: ⁊ iõ hec magis note ⁊ certe hñt qñ alr dicim⁹ de ipsis ostẽdẽtes physice vel metaphysice ꝙ he sunt finis vltim⁹ quẽ itẽdit efficiẽs: ⁊ ad quẽ puenit mot⁹ ei⁹: spẽs. n. vniuscuiusq3 est duplr intẽ. vz. ⁊ in hoc ꝙ est eẽ ꝯsis ex pte mãe. ¶ Scdm esse aũt spẽs accepta sola est: que dat eẽ ⁊ hãc scie mathematice nõ ꝯsiderãt. ꝓprium aũt ⁊ primũ ꝯsis ex pte mãe qδ sequiẽ eẽ forme subalis est ꝓpria forma siue circa aliqd ꝯstãs figura: ⁊ hec qdẽ aut est regularis aut irregularis. ⁊ regulares qdẽ ꝯsiderat mathematicus: q̃uis nõ ꝯsiderat eas ꝓut sunt termini physicoꝝ corpoꝝ ⁊ bonũ ipsoꝝ. ¶ Eodẽ ẽt mõ ordo duplr ꝯsideraẽ: est. n. ordo principioꝝ ad perfectionẽ principiati cõuenientium: ⁊ hec est pars boni ⁊ agathon: ⁊ est ordo mensuratũ ⁊ figuratũ partiũ in toto ⁊ in comparatione ad formã: sicut dicimus ꝙ tibie danẽ tibicinis: ⁊ dolabrũ huius figure daẽ architecto. ⁊ similr rotunda figura visui: ⁊ oblonga triãgularis odoratui: sicut nos in libris animaliũ determinauim⁹. ⁊ hoc est bonũ qδ sm id qδ est ꝯsiderat mathematicus: nõ tamẽ in rõne illa in qua est bonũ: necesse. n. ꝙ ordo sit in figuris partiũ mũdi maioris ⁊ minoris. ¶ Similr aũt dõm est de cõmẽsuratione: opz. n. principia nõ tñ sm virtutes: sed ẽt sm dimensiones in quadã cõmensuratione ꝯstituere id qδ ꝯstituunt: ⁊ istã cõmẽsurationẽ sm id qδ est ꝯsiderãt scie mathematice: sed tamẽ nõ ꝯsiderãt eã sm ꝙ est huius vel illius: ⁊ iõ nõ ꝯsiderant eam in boni rõne. ¶ Idẽ aũt est de eo ꝙ diciẽ determinatuz. Sunt. n. termini esse ⁊ termini quãti ⁊ pfecti: ⁊ terminos qdẽ esse colligit diffinitio: terminos aũt quãti ad perfectã quãtitatẽ deducti sm ꝙ quãtitates sunt ꝯsiderat mathematicus: sm aũt ꝙ sũt termini huius vel illius sm augmẽtũ nãle sibi debiti ꝯsiderat physic⁹: ⁊ sic mathematicus ꝯsiderat id qδ est bonũ ⁊ agathon non aũt in rõne agathon. ¶ Est aũt hoc nõ pretereundũ ꝙ tria de supra nominatis sunt vnũ bonũ: ⁊ quartũ dicit illius boni perfecti statũ ⁊ cõplementũ: nihil. n. est vere ens nisi substãtia: nec suba eẽ põt nisi sit simplex vel cõposita: ⁊ si quidẽ est cõposita: tunc bonũ eius ꝯsistit in spe forme ⁊ cõmẽsuratione que referẽ ad potẽtias ꝓprie mãe: vt nõ solũ potẽtia mãe sit cõmensurata forme: sed ẽt partiales potẽtie partiuz mãe cõmẽsuranẽ viribus ⁊ actibus forme. Ordo aũt ꝯsistit in ordine ꝓductionis vnius de alio tam in toto q̃z in partibus. ¶ Si aũt est suba simplex: tunc adhuc ipsa est principium sube: ⁊ sic spẽm hz sm respectũ forme ⁊ cõmensurationem sm respectũ potentie qua potest in hoc cuius ipsa est principium: vt nec excellat nec excellatur: ⁊ ordinem habet in agendo id cuius est principiũ: ⁊ ipm ⁊ partes eius. ¶ Si aũt est accidens tunc quidẽ potius est esse q̃z ens: ⁊ sm hoc habet hec tria: ita ꝙ spẽs est in natura sua: ⁊ cõmẽsuratio attenditur in cõparatione ad potencias subiecti ex quibus causatur ⁊ ordo ⁊ esse q2 est de ꝯsequentibus: sicut patet cuilibet qui bene considerat naturam accidentis: sm ꝙ in. 7. hui⁹ phĩe libro est determinata. Sunt autez hec ⁊ in mobilibus substãtijs: ⁊ tunc spẽs refertur ad bonum essentiale ⁊ intellectuale quo prefulgent: ⁊ cõmensuratio attenditur ad potentiam qua mouet: ⁊ ordo sm quẽ vt cause antecedant omnia alia: hec tamen non sunt de proposito. Cot igiẽ et

In pmo vbi supra.

Ea q̃ sũt maxime boni dĩe sũt spẽs ordo ⁊ determinatio.

Spẽs vniuscuiusq3 duplr ꝯcipi põt.

Documẽtum

tica dicta sint a nobis de mathematicis: qr. vz. sunt entia: et quomodo sunt entia: et quomo prioza sunt aliis: et quomodo non sunt prioza: sed posterius existentia: et sic dictum est de vna parte opinionis superius inducte.

¶ Cap. 5m. De explanatione opinionis eorum qui ponebant ideas et in quo differebant a Socrate et Pithagoricis.

In pso capitulo isto ibi. De ideis aut et.

Ecundo aut ps a pricipio posite opionis est de ideis: de ideis aut disputare volentes: opz nos pmo pscrutari ea opione q est fm ideas: ita q idea simplr 2sideremus nō copulantes ea ad naturam numerorum. Sic. n. ordinatior erit disputatio: et postea de nueris idealib9 disputabimus: accipiam9 igit ideas in eade acceptione in q suscipiunt ideas illi q a pricipio ideas esse dixerunt. ¶ Dicam9 igit q opio de ideis siue spēb9 accidit his q posuerunt eas. hac de cā: qr posuis ideis sit fides et certitudo: de veritate sciarū sermonibus Heraclitis q pbabāt nihil sciri de veritate: nec aliquid esse verū: eo q oia sensibilia semp trāseūt: et ideo sicut obiecit Heraclitus: si scia est prudētia 2cepta de re aliqua: opz q qdā nāe sint diuerse a sensibilib9 que sunt manentes vno mō: eo q scia nō est de numero trāsitorior: sz pmanentiū: et opz q illa nā pmanens sit nā trāsitorior: et tn fm ee sit distincta ab esse eius: qr aliter trāsiret sicut sensibilia. ¶ Isti aūt qui hac de cā ideas esse dixerunt primo inducti sunt ad hoc a socrate. Socrates vō versans pbando circa ethicas siue morales virtutes: et de his volens diffinire vnialr: eo q vidit particularis diffinire nō posse dixerit istos qui ideas posuerunt ad vniāls 2siderationē: tn Socrates a principio sue phie est parū pbatus: eo q ibi tāgendo solum diffinit qd calidū et qd frigidū vniālr diffinitiōe. Pithagorici aūt pri9 ante Socratē vniāles desiderāt diffinitiones de qbusdam paucis: quor tn rōnes diffinitiuas ad numeros reducerunt: eo q pricipia oium dicebāt ee numerū: diffinierunt qdē sic: qd est tēpus dicentes tps esse numerū actionū vel motuū: et diffinierūt sic qd est iustū dicentes iustuz esse eqle et par: pluris et paucioris in damno et lucro. vel etiā iste Pithagoras sicut et Socrates sanius et verius inquisiuit quid est: quā illi qui ideas inuenerūt. Quia nec Socrates vniale nec Pithagoras numeros posuit esse separato esse distincta et eterna. Syllogistice ergo vterq illor quesiuit qd est: eo q principiū oium syllogismor qui vere syllogismi sunt et pbantes et inferentes est diffinitio dicens qd est per rōnē diffinitiuam. Illa. n. diffinitio est mediū sylli qui est pter qd: dialectica. n. virtus tota mediuz est qd est diffinitio qd erat esse dicens. ¶ Sic aūt isti vtebant vniuersalis diffinitione: vt possent intendi et accipi per intellectū ab eis et contraria cor que diffinita erant absq diffinitione: qr diffinito vno 2trarior scit diffinitio alterius: et illud 2trariuz qd est sicut habitus est iudex sui et sui oppositi: et ista et non alia est sciētia 2trarior. numero nāq sūt que aliqs iuste reddet Socrati tanq particulari sub vniuersali diffinito reducēs: reddet aūt per exactiuas et iductiuas rōnes similiū: et eodē mō vnū vniuersale respicientiū: et sic diffinire vnialr docuit socrates: et sanius q illi qui formas esse dixerunt separatis existentes: sub quib9 particularia colligi nō possunt exactiuis et inductiuis rationib9. ¶ Ea nāq ambo sunt circa principiū sciētie: tam inductio videlicet q vniālis diffinitio. Sed socrates qdē fecit vniuersalia separabilia a particularibus qr aliter sciētia nō esset de ipsis. et hoc iō fecit: qr vniuersalia vidit esse naturas cōmunicabiles multis: et cōmunicabile et incōmunicabile qd est particulare nō sunt idē: et tn hec nō sic dixit esse separa sicut separa sūt que subto et loco sunt distincta. diffinitiones aūt que nō naturas vel essentias: sed esse dicunt dixit Socrates nō esse sepatas: qr esse nunq pōt esse separatū ab eo cuius est esse. ¶ Alij aūt qui ideas ponūt separauerūt vtrāq ab eis que sūt et appellauerunt ipsas ideas. Rō aūt et nois et separatōis istius a nobis est cōposita in hui9 phie libro prio: et pp hoc p syllm accidit eis q fere oium sint idee q cūq dicit vlr: ita q vlis nā est in eis. Et dico fere pp artificiata: q lz vlr dicāt tn ideas n hūt sicut dictū est alibi: eo q p se ee nō pūt: et opz dicere q oia fm vnā similitudinez hūt ideas q vlis in se hūt nām: ita vt sicut in prio hui9 phie libro dixim9: si qs numerare volēs entia sensibilia: et putet nūerare ea p ideas min9 qdē: vel pauciores

Quare positio idearum a Socrate est...

entes quā sūt ipa sensibilia: putet nō se ea nūerare nō posse: eo q pauciora nō nūerāt plura. Sed si plus fm nūerū faciat ideas q sensibilia nūeret: eo q maior nūer9 icludet minorē. Dicūt. n. isti q sensibiliū subar sunt plures spēs vt sic dicat q sint ipe: qr sensibilis suba hz ideā spēi et gnis: et gnis subalterni et gnis gnalissimi et ideā dite q sunt plures idee q sint sube sensibiles. Querētes. n. cās sensibiliū subar puenerūt ex his q sensibilia sūt illuc ad ideas. vz. insensibiles. Quelz eni subar illar equoca est ad plures illar q ibi sunt sicut dixim9: et qlz idear est circa subas multar aliarū sensibiliū q idealis suba vnū est in multis tā spe q gnie et dite. Ista. n. cōmunitas: que vna suba est in multis equoce est tā in his: q sensibilia sunt: q et in sempiternis in qbus vna pdicat de multis: dico aūt equoce: qr ex quo fm ee diuisuz et separatū et pdicatū a subto nō pōt pdicari de ipo nisi equoce: hec igit est opio de ideis. Rōnes aūt huiusmodi opionis posite sūt a nobis in hui9 phie libro primo. et slr rōnes que sunt 2tra hanc positionē: et iō hic breuiter ptranseundū est de ipsis.

¶ Cap. 6m. Et est disputatio 2tra eos qui ponunt ideas ee eadem que posita sunt in libro primo phie huius.

In pmo vbi supra.

Mplius aūt sicut et in prio hui9 phie libro dixim9 fm eosdē modos qb9 ostēdit q spēs sūt siue idee fm nullū cor vr q sint: ex qbusdā. n. nō pōt fieri itegrū: qr itrare in cōpositionē cuz aliis nō pūt. ex qbusdā vō fieri pōt: qr cōponibilia sūt: sz nō sūt talia qlia illi putāt ee: sic illi eni dnt ee pter rōnes q sumunt ex sciētiis spēs et idee erūt oium, cor q rūcūq sūt scie: et erūt spēs fm hoc vle qd est vnū in multis in affirmationib9 et negōnib9 fm cōpōnē et diuisio nē fm q̄s sit sylls defect9 q sit in itegro fm q aliq affirmant vel negant ab ipo: sz fm q aliqd itelligit vel itēdit corrūpi opz ee formā corruptibiliū. phantasma. n. est et apparēs forma fm quā aliqd itelligit corrūpi: oē. n. qd itelligit p formā aliq itelligit. opz g q sit aliq fora corruptiōis ex q cōponit itegrū siue cōpositū illō qd corrūpit. ¶ Ampli9 aūt qdā rōnū q̄s certissimas reputāt faciūt subam quā ideā dnt ee ad aliqd: ita q q̄uis nō sit ad aliqd hoc ipm qd est: tn est cū cōparatione ad aliqd: qr idea dr ad ideatū. hoc aūt nō cōpetit icorruptibili sube: quā solā dnt ee fm se: illa. n. nō dz fm cōparationē depēdere ad aliqd: alie aūt rōnes q et certissimor sunt fm eos tertiū ee dnt hoiem sicut in antehabitis diximus. Totalr et isti ponētes ideas auferūt suas rōnes: et destruūt eas et spālr pricipales: q̄s iter oēs magis volūt ee illi q dnt ideas ee p hoc q ponūt ideas ee quēdā nūeruz: ex dicto. n. illo seqt q dualitas siue binari9 mathematic9 nō sit prim9 nūerus: et seqt q binari9 nō sit hoc aliqd: et q nō sit fz se siue suba: sz sit ad aliqd: et vt vlr dicat oia illa sequunt ex dicto isto q̄cūq aliq q aduersant positioni isti de principiis p syllm seq faciūt 2tra istā opionē: qr si idea eqlis noie dicā ei9 cui9 est idea: et est pri9 ei9 fm ee: opz q ipa idea dualitatis sit prima dualitas: et sit ante dualitatē et mathematicam qua numeramus ista sensibilia: et sic alicuius idea et nō absolute dicta: et hec oia late exposita sunt in phabitis. ¶ Amplius fm illā susceptionē siue conceptionem intellectus fm quā auctor huius opinionis dicit ee ideas: opz q ipse idee sint species siue forme: et qr vniuersales dicit opz q sint forme diuersorū abinuicē que multa sunt potentia vel actu: et opz q sint etiā aliorū q sensibiliū substātiarū: qr opz q sint omniū illoruz de quibus est vna vniuersalis acceptio: et sic erunt etiā accidētiū. Intellectualitas eni vna cōmunis nō solū est substātiarū: sed etiā nō substātiarū: et hec est derisio q idea accidētis sit forma per se existēs: et accidēs nō sit per se: et tamē opz q fm istos sic dicat: qr sciētie pter quas ponunt idee nō sunt solū substātiarū: sed etiā accidentiū. Sequunt aūt 2tra istā positionē etiā alia talia mille incōuenientia. ¶ Si aūt 2sideremus simul id qd est necessariū fm ee: et qd etiā sequit ex positione talis opinionis: vt simul ex nā rei et hypothesis disputemus: tūc tam ex parte rei q ex parte positionis opz q idee sint participabiles ab his quorum sunt sicut forme substātiales: et fm hoc nō possunt esse idee nisi substātiarū solarū: forma. n. per se existēs fm esse et intellectū nō pōt esse forma accidētis: et iō nō pōt esse q idee fm accidens aliqd sensibile participent: sed opz q singula participent nām istā inquātū de subiecto aliquo dicit. ¶ Dico sic

erplanãdo hoc: vt ſi qd eſt duplũ p ſe exñs ꝙ eſt idea dupli hoc nõ põt pticipari ab eis ꝙ eſt accñs: ⁊ ſic duplũ in nũeris nõ eſt accñs: ſiẽr aũt ſcia erit ſpẽs ſiue idea q̃daʒ p ſe exñs ⁊ non erit accñs. Hec võ idee quas ponũt illi ſignãt ſubaʒ q̃ eſt hoc ſenſibilis apud nos: q: dicũt eas eẽ nãs ⁊ ſubas iſtarũ ſubaꝝ: ⁊ ſi qd fuerint illic vbi ponunꝭ eẽ de numero ſeparatoꝝ ibi ſignificãt videri aliqd eẽ p̃ter eas ꝙ ſit vnũ in multis ⁊ de multis ſicut vlẽ: hoc.n. qḋ eſt ſicut vnũ ĩ multis preter eas eſt q: nõ põt eſſe ſepatũ ab eis in qb⁹ ⁊ de qb⁹ ẽ: ad/hoc ſi ſpẽs ſiue idea eſt aliqd p ſe: tũc opʒ ꝙ ſit ſubm: ⁊ opʒ tunc ꝙ aliqd ſit cõitas ẽm vnã nãm in vtriſq; exñtẽ: ⁊ ideis ⁊ pticipãtib⁹ ideas. Qꝫ autẽ hoc ſequaꝭ pʒ ex hoc: q: nõ põt aſſignari rõ q̃re magis vnũ cõe p̃dicatuʒ qḋ eſt dualitas ſit cõe multis dualitatib⁹ ⁊ diuerſis ſed icorruptibilib⁹ quarũ vna nõ eſt alia q̃ʒ cõe p̃dicatuʒ ſpẽs eq̃uoca: hoc.n. eq̃li noie p̃dicat de illis q̃ʒ p̃dicatũ cõe dicitꝭ de dualitate corruptibili ⁊ icorruptibili. ¶ Si.n. dicat aliqs: ꝙ noie p̃dicaꝭ ⁊ non ẽm nãm pticipatã aliquã: tũc eẽt talis p̃dicatio ac ſi qs diceret calliã ⁊ ſtatuã ligneã eẽ hoies nullã nãe cõitatẽ reſpiciẽs iſtoꝝ: hoc aũt nõ dicunt iſtius põnis auctores: ⁊ ſi vna rõne p̃dicaꝭ dualitas de icorruptibili ⁊ corruptibili: tũc ſequitꝭ ꝙ idee ſit idea: ⁊ ibitur in infinitũ. Si võ ſic dicẽdo cõgrue po/ſuerimus: ꝙ ideaꝝ ſiue ſpẽꝝ rõnes ſunt alia q̃dã cõiter predicata de ipſis ſicut iã diximus: tũc rõnes que ſunt in circulis trib⁹ ſenſibili. vʒ. ⁊ mathematico ⁊ ideali: illi.n. ẽm hoc habebũt cões naturas p quas hẽbunt rõnes diffinitiuas: ⁊ tũc hẽbũt illi circuli ſupficiẽ que eſt vt genus: ⁊ alias partes diffõnis cões iſtis trib⁹ circulis. Id aũt cuius eſt diffinitio addeꝭ medio circulo mathematico. vʒ. aut ſupficiei mathematice que eſt media iter idealẽ ⁊ ſenſibilẽ: aut addeꝭ oib⁹ circulis aut ſupficieb⁹: opʒ.n. ꝙ addanꝭ: q: oia que ſunt in ſuba que diffiniꝭ hñt ideas: ⁊ oia q̃ ſunt in ſuba q̃ eſt diffinitio ſunt idee: vt aial ⁊ bipes ſunt idee hois. Cũ igiꝭ mathematicus circulus ⁊ idealis ſint in ſenſibili: ⁊ diffinitio datur de his que iſunt opʒ ꝙ illa nã cõis que predicaꝭ de his tribus circulis addaꝭ cuilibet circulo: vt dicaꝭ ꝙ circulus eſt ſupficies ſupficiei idealis ⁊ mathematice ⁊ ſenſibilis rotunda plana planiori ideali ⁊ mathematice ⁊ ſenſibili qḋ eſt abſurdum. ¶ Amp̃. palã eſt: q: neceſſe eſt ꝙ id qḋ eſt predicatũ cõmune de tribus ſic predicatũ ſit aliquid ⁊ ſit aliqua natura que ſit vt ſuperficies aliqua que oibus his tribus ſpeciebus circuli inerit ſicut genus vnũ iſtoꝝ triũ: ⁊ ex hoc ſequiꝭ ꝙ de iſtis tribus hoc cõe vniuoce predicetur: ⁊ ſic idee erit idea: ⁊ ibitur in infinitũ ſicut diximus prius.

¶ Cap. 7m. In quo oſtenditur ꝙ idee nec proſunt ad ſciẽtiã nec ad generationem.

In p̃cḋo cap. 3 ſbi. oium autẽ marie dubitabit aliqs ⁊c.

Quod aũt maxime oẽs inter oia dubitare faciet ſicut ẽt in p̃mo libro hui⁹ ſapie dixim⁹ hoc eſt: qd cõferũt ipſe ſpẽs ideales ad ſciaʒ vel ad generationẽ: ſi.n. ſũt ſpẽs ſenſibiliũ: tunc dubitaꝭ qd ꝯferũt ſempiternis cũ qb⁹ ſenſibilia nõ hñt ꝯuenientiã. ¶ Si aũt ſunt ſpẽs icorruptibiliũ: tunc dubitaꝭ qd ꝯferũt his q̃ gñanꝭ cũ qb⁹ icorruptibilia in nullo ꝯueniũt: talis.n. idealis ⁊ ſepata ſpẽs: nec eſt cã mot⁹ alicui⁹ nec trãſmutationis ipſis gñabilib⁹: q: mãm nec tangit: nec tangiꝭ in eã: ſed nec iuuabit aliqd ad ſciam eoꝝ que ſunt alia ẽm eẽ ab ipſo: q: oẽ qḋ ſciꝭ p formalẽ cãm agnoſciꝭ que eſt ſuba nõ diſtincta ⁊ ſepata ab eẽ eius qḋ ſciꝭ: idea ãt nõ eſt talis ſuba hoꝝ q̃ ſunt ſenſibilia gñata. ¶ Si enim eẽt ſuba iſtoꝝ: tũc ſʒ eẽ in eis eẽt ꝙ eſt ꝯtra hypotheſim cuʒ ſit ſepata: nec ẽt idee cõferũt ad eẽ: cuʒ.n. ponanꝭ eẽ ſepate ẽm eſſe: nõ ponunꝭ eẽ in pticipãtib⁹ eas ẽm eſſe: nõ ſunt aũt cauſe eẽ niſi ſint mixte ipſi eẽ pticipantiuʒ eas: q: ſic aliqs vere opinabiꝭ albũ eẽ cãm albũ eẽ aliqd qḋ ẽm eſſe eſt mixtuʒ albo: ⁊ nõ ſepatũ ab illo qḋ eſt albũ. ſed nec rõ qua perſuadẽt ideas eẽ minus facile mobilis eſt q̃ʒ id qḋ ꝓbãt p eã ⁊ concludunt: lʒ ſit ab antiqs habita. Anaxa.n. oium prior eſt dubitãs circa iſta ⁊ Eudoxus poſterior ſuit in hac dubitatione: ⁊ ſic deuenit ad Plonẽ p alios quoſdã: facile eſt.n. multa ipoſſibilia colligere ꝯtra talem põnẽ: ſed nec ẽt ex ſpẽbus idealib⁹ ſunt alia q̃ ſenſibilia ſunt ẽm aliquẽ modũ cõſuetũ dici quo aliqd ſit. ex quo ſicut patuit ex ſupra iductis dicere ꝙ ſunt exẽplaria ad que reſpiciẽtes dij faciunt iſta ſenſibilia: ⁊ ſic participanꝭ ab iſtis ſenſibilib⁹ ſicut forme que ſunt in intellectu artificis participanꝭ ab artificiatis eſt vaniloquiũ: ⁊ eſt dicere metaphorã poeticã p quã cauſe ſempiterne ꝓportionanꝭ hoib⁹: ⁊ opa eoꝝ aſſimilanꝭ opib⁹ hoium. Si enim veritas ⁊ nõ metaphoꝝ fabulaꝝ iſpiciãtur: quid eſt illud principiũ qḋ operatum eſt iſta iferiora reſpiciens ad ideas: ſicut ad exẽplaria. oſtẽdimus.n. ĩ antehabitis ꝙ intellectus vlr agens ſuo lumine ſubſtãtificat entia: ⁊ nõ ad aliqd reſpiciẽs: ſicut ſol cauſat calores lumine ſuo nõ reſpiciens ad aliqd: cõtingit qdẽ.n. ſic ⁊ eſſe ⁊ fieri qḋcũq; abſq; omni aſſimilatiõe ad aliqd ideale. Igiꝭ ſiue idealis ſocrates ſit ſiue nõ ſit: ſiet ſocrates talis qualis nunc eſt per nãm. Similr aũt palaʒ eſt: q: ſi poſuerimus ꝙ ſocrates idealis ⁊ exẽplaris eſt ſempiternus ſequiꝭ ꝙ eius erunt plura exẽpla idealia ẽm numeꝝ oĩũ que ſunt in ipſo: q: ſicut illius hois ſenſibilis nãe ſunt aial ⁊ bipes: ita eſt hõ q p ſe eſt hõ ſeparatus: ⁊ illi⁹ nãe ẽt ſunt qḋdã aial ⁊ qḋdaʒ bipes: ⁊ illius ẽt opʒ eſſe exẽplaria idealia ex quo vlia diffiniẽtia ſunt exẽplaria idealia. ¶ Amp̃. ẽm hoc nõ ſolũ ſenſibiliũ ſunt ſpecies ideales: ſed ẽt ipſaꝝ ideaꝝ: ſicut genus qḋ eſt genus generis qḋ ẽ de numero ſpẽꝝ idealiũ erit ẽt ſpẽs idealis. igitur idẽ numero lʒ non ẽm idem erit ſpẽs ſiue idea ⁊ imago que imitaꝭ ideaʒ: q: erit idea ſenſibilis ⁊ imago illius ſpẽi idealis que vt vlis vel vt vlẽ predicaꝭ de ipſa. ¶ Amp̃. ſicut ſepe alibi diximus in prehabitis ipoſſibile videꝭ eſſe ꝙ illa que ſunt ſube eoꝝ ẽm eẽ exiſtãt ſeparatim ẽm eẽ ab ipſis ſubſtãtijs: qũo ergo põt dici ꝙ idee que ſunt ſube reꝝ ẽm eẽ ſeparate ſint ab ipſis reb⁹ quaꝝ ſunt ſube. Si aũt aliquis dicat ꝙ idee nõ ſunt cauſe ſubſtãtiales ipſius eẽ: ſʒ tñ ꝙ ſint cauſe ipſius fieri: videꝭ ꝯtrariũ hypotheſi: q: in phedrone dicitur ꝙ ſpẽs ideales ſunt cauſe ⁊ eſſe fieri reꝝ que ſũt ⁊ ſiunt: ⁊ ẽt quãtũs ponamus eſſe ſpẽs ideales ſicut iſti dicũt: nõ tñ ꝓpter hoc ſequiꝭ ꝙ res gñate ſiant niſi ponaꝭ ꝙ idea ſit aliquid mouẽs mãm: nõ aũt mouere põt ꝙ eſt ſeparatũ ſʒ eẽ: ⁊ ẽt alia multa a nãlibus ſiunt ab arte vt domus ⁊ anulus: quoꝝ auctor illius opionis nõ dicit eẽ ſpẽs ideales: q: tales forme accñtia ſunt ⁊ forme ideales: eaꝝ nõ p ſe pñt eſſe ſeparate: ſed opʒ ꝙ in ſubiecto eẽnt aliquo. ¶ Palã eſt igiꝭ a ſimili q: ꝯtingit ẽt nãlia quoꝝ dicũt eẽ ideas ⁊ eẽ: ⁊ fieri ꝓpter tales cauſas que mouẽt ⁊ tãgunt mãm quales cauſe artificialiũ: que nunc dicte ſunt eſſe cauſas eoꝝ que ideas nõ habẽt: ita ꝙ nõ ſiunt ꝓpter ſpẽs ideales veꝝ de ideis ⁊ modis ideaꝝ bene ſpeculantib⁹ multa facile colligere ſimilia iſtis: ⁊ p rõnabiliores ⁊ certiores ſermones ſicut ⁊ nos fecimus in huius philoſophie libro primo.

¶ Tractatus ſecundus duodecimi libri prime philoſophie q̃ eſt de diſputatione cõtra eos qui ponebanꝭ ꝙ numeri ſunt ſubſtantie ſeparate ⁊ principia entium.

¶ Cap. p̃m. Qualis fuit iſta poſitio ⁊ quot ſunt numeri.

In p̃cḋo capto 4. ibi. qm̃ aũt determinatũ de his dĩ ⁊c.

Quomodo võ iaʒ quãtum p̃ſenti negocio ſufficit determinatũ eſt de his: ita ꝙ nulla eſt facta mẽtio de his q̃ ideas nũeros quoſdã eẽ dixerunt. Bene ſe hʒ iteꝝ ſpeculari accñtia ipoſſibilia que ſequanꝭ ẽm opiones que ponũt ideas eẽ numeros: hec eniʒ ſequunꝭ ꝯtra eos qui dicunt numeros eſſe ſubas ſeparatas: ⁊ ꝙ illi numeri ſint prime cauſe ſubales ⁊ formales entiũ. ¶ Sic eñi ꝓcedemus a ſimplicioꝛib⁹ ad minus ſimplicia: q: p̃mo de mathematica oiuʒ ponẽtib⁹: ſcḋo de his q cũ mathematicis ideas: tertio de his q cũ mathematicis ⁊ ideis numeros entiũ principia ponũt diſputabimus. ¶ Si igiꝭ numerus eſt quedã nã vt illi dicunt que eſt ſuba ſeparata ⁊ cã eoꝝ que ſũt neceſſe eſt ꝙ illa nã ita ſit prima ꝙ nõ ſit ab aliqua alia ſuba ſicut a cauſa: ſed hoc idẽ ꝙ ipſa eſt numerus vt dicũt qdã ſit ſua q̃ddias eius prima: illud võ qḋ eſt habitũ ſiue ꝯñs principiatũ ex illa nã ſit vnũ/qḋq; entiũ principiatoꝝ: quoꝝ vnũ diuerſum ſpecie ab altero exiſtit. Hec ãt cã diuerſitatis ſpẽ in his que cauſantur a numero aut ſtatim in ipſis exiſtit vnitatib⁹ ipſius numeri q̃ eſt p̃m̃ entiũ: aut exiſtit in aliquo alio ſicut in cã. Si aũt exiſtit cã diuerſitatis in ſpecie in ipſis vnitatib⁹: tunc ita eſt ꝙ nõ quelibet vnius rõnis vnitas cõcidit quibuſlibet principiatis: ſed potius vnitates eẽnt diuerſe in ſuba: ⁊ vna cau/

sat vnā spēm: ⁊ alia aliam: ⁊ sic erunt tot vnitates specie dif ferētes quot sunt entia principiata a spē diā: ⁊ nō erunt: tunc vnitates se hñtes adinuicē sicut dicūt mathematicū nume rū hēre vnitates: naz in mathematico numero nō differt in aliquo vnitas vna ab alia. Si aūt nō sit vt differētes specie sunt vnitates nūeri qui cōstituit entia: tūc oꝫ ꝙ altero duoꝝ modoꝝ vnitates se hēant adinuicē in nūero q entia consti tuit: aut .n. vnitates q̄ sunt in vno nūero sunt collate adinui cē p nāe ⁊ subē ꝯformitatē: aut nō sunt collate adīuicē: ita ꝙ ille q̄ sunt in vno nūero ꝯstituēte vnā spēm entis: sunt qdeꝫ collate adinuicē. Ille vō q̄ sunt collate adīuicē tñ nō sūt col late illis vnitatibꝰ: que sunt in alio nūero aliā spēm entis cō stituēte. hoc aūt explanādo dico: vt si dicaꝉ in nūeris qꝛ sūt pncipia entiū post vnū siue vnitatē eē prima dualitas: ⁊ de inde trinitas: ⁊ sic alius ꝓcedēdo deinceps nūerus: ⁊ di caꝉ ꝙ in singulis numeris ſm se sumptis sunt vnitates per vnā nām collate: ⁊ collecte sint vnitates q̄ sunt in pma duali tate q̄ separa est ⁊ collate sūt eis: hoc est sibiīuicē: ⁊ silr vnita tes q̄ sunt in singulis alijs nūeris sic sibi cōferuntur. Ille vō vnitates q̄ sūt in ea dualitate de qua dictū est que est prima ⁊ sepata dualitas ⁊ pnᵐ entis nō sunt collate illis vnitatibꝰ que sūt in trinitate ei dualitati nō collate: cū tñ illa trinitas sit etiaꝫ vnus de primis nūeris sepatis q sunt sube ⁊ princi pia entiū. Silr aūt oꝫ accipi in alijs numeris dei de ſꝫ ordi nē numerādi existētibꝰ: ꝓpter hoc .n. vt dicūt ⁊ mathematicꝰ nūecat post vnū duo addēdo vnū vni: nō inquātū est ideꝫ: sed inquātū est diuersū: vnū a priori vno: qꝛ si eēt idē illi non faceret duo: qꝛ nō eēt ibi discretio: ⁊ nūecat iteꝝ tria qñ cuꝫ duobꝰ his addit aliud vnū a duobꝰ suppositis ⁊ in residuis silr facit nūeros. ¶ Sic aūt nō est in alio nūero primo q est suba entiū: qꝛ ibi nō supponiꝉ numerus pcedēs in sequēti: sicut sit in mathematicis nūeris: ſꝫ potiꝰ post vnū qꝺ est pri ma vnitas ⁊ suba ponūt duo diuersa ad priorē vnitatē non collata: ⁊ poniꝉ trinitas q̄ est pꝉer dualitatē supposita nō col lata ad vnitates ipsius. Similr aūt est ⁊ alius nūerus qui cūqꝫ in sepatis subiātijs sumptus: hoc aūt vt melius itelli gaꝉ scias: ꝙ isti nō distinxerūt iteꝝ numeꝝ quo numeramꝰ: ⁊ iteꝝ numeꝝ nūeratū qa potiꝰ primū numeꝝ q est eē entis dixerūt eē numeꝝ nūeratū: q est numerꝰ formaꝝ primaꝝ: ⁊ sicut forme diuerse nō sūt collate adinuicē sic canes ⁊ eq non ꝯferunꝉ: ita dicebāt diuersos nūeros nō ꝯferri adinuicē: ⁊ lꝫ hic sit numerus numeratꝰ in veritate: tñ illi vocabāt eū nu merātē: qꝛ supponebāt ꝙ entia formis numerarenꝉ. Moꝝ aūt oium rōnes in pmo huiꝰ pñtis libro posuimꝰ: nec hic oꝫ eas repetere. ¶ Redeamꝰ ḡ ad ꝓpositū dicētes: ꝙ aut opꝫ talē eē primū numeꝝ vt diximꝰ: ita ꝙ vnꝰ numerꝰ nō sit col latus alteri: aut opꝫ eē illū numeꝝ nō primū sed potius opꝫ cū eo aliquē scdoꝝ numeroꝝ: de qbꝰ est ductus alius nume rus q est primꝰ: ⁊ opꝫ illuꝫ q dicit de ipso esse formalē nume rū q̄lis est ille quē dicūt mathematici: ⁊ tūc ille erit eē entis ⁊ suba. Tertium vō opꝫ eē numeꝝ māleꝫ q est in fine nume roꝝ ⁊ est entis cāti. ¶ Amp. adhuc diuidendo numeꝝ dice mus: ꝙ opꝫ hos nūeros quos ponūt eē pnᵒ: ⁊ eē ante illum tertiū q est in fine: aut eē sepabiles a rebꝰ numeratis p eoꝝ: aut eē isepabiles sed eē in ipsis sensibilibꝰ ꝯcretis: q princi pianꝉ ⁊ numeranꝉ p ipsos: tñ nō sic opꝫ eē istos nūeros sensi biles sicut itēdunt pᵐ numeꝝ: qꝛ ille oino sepatus est: ſꝫ po tius ꝙ sit ex nūeris illis q isunt: ⁊ q est ipsa entia sensibilia: aut ꝙ aliqs numerꝰ sit eoꝝdē hoꝝ sensibiliū: ⁊ sit ipsa sensi bilia. numerus vō eoꝝ q̄ sunt sepata nō sit idē qꝺ ipa: aut ꝙ oēs nūeri sint cū nūeratis siue sint numeri sepatoꝝ siue sensi biliū: sic ergo sunt tres numeri in gñe .s. pmi ⁊ subales ⁊ cau santes ⁊ medij mathematici numerātes ⁊ nō cāntes: nec cāt, cāti: nec numerati: ⁊ in fine tertij sensibiles cāti ⁊ numerati. ¶ Oēs aūt hij numeri aut sunt idē numeratis aut nō ideꝫ: aut qdē sic aut qdē nō. Adhuc autē aut hñt vnitates colla tas aut nō: ⁊ si hñt aut sic hñt ꝙ vnitates vniꝰ numeri cōfe ranꝉ et vnitatibꝰ alteriꝰ nūeri aut nō. Silr ēt si nō hñt vnita tes collatas: aut nulla vnitas ꝯferꝉ alteri ēt in eodē nume ro: aut sic hñt nō collatas qꝛ vnitates vnius numeri collate adinuicē nō cōferunꝉ vnitatibꝰ alteriꝰ numeri: q tñ sibiin uicē in suo numero cōferunꝉ: ⁊ illa est tota diuisio quā ꝯse cuti sumus. ¶ Hi ergo soli ex necītate sufficientis diuisio nis sūt modi ſm q̄s ꝯtingit tales nūeros eē diuersificatos.

¶ Cap. 2ᵐ. In quo illi qui dicunt vnitatem esse principium conueniunt cum istis.

ILli aūt q dicunt vnū: ꝙ est pma vnitas eē eoꝝ que sunt pnᵐ ⁊ subam ⁊ eīntiꝫ oium fere ideꝫ dicunt cū istis in hoc ꝙ ex hoc ⁊ alio aliq̄ inali dicunt eē numeꝝ entis ꝯstitui cuiuslibet hoꝝ sensibiliū. ¶ Iste .n. q hoc in modū quēdaꝫ di xit istius absqꝫ hoc ꝙ non ponit vnitates non collatas sed oēs ꝯstitui ex vna prima vnitate: ⁊ hoc accidit rōnabiliter: qꝛ sicut diximus nō ꝯtigit aliū modū numeroꝝ eē pꝉer eos q dicti sunt. Et iō opꝫ oium dicta q de numeris vt pncipijs loquunꝉ in dictos reduci modos. ¶ Vtriqꝫ er go istoꝝ dicūt pncipia eē numeros: dicūt .n. aliquē numeruꝫ hñtē prius ⁊ posteriꝰ: ⁊ hūc dicūt eē ideas: in quo vna idea est ante aliā sicut idea gñis ante ideā spēi. Aliuꝫ aūt nūeꝝ q est numerus quo numeramꝰ pꝉer ideas existēs: dicūt eē nu meꝝ mathematicū: ⁊ ēt dicūt istū eē pꝉer sensibilia: ⁊ mediū eē: ⁊ vtrosqꝫ numeros hos dicūt eē sepabiles a sensibilibus. Alij aūt dicunt solū eē mathematicū numeꝝ: ⁊ hūc dicūt eē primū entiuꝫ ⁊ sepabilē ⁊ sepatū a sensibilibꝰ. Pithagorici aūt dicūt vnū solū eē numeꝝ mathematicū: nō tñ a sensibi libꝰ sepatuꝫ: sed ex hoc mathematico numero dicūt eē sensi biles subas. Isti .n. sunt q totū vniuersuꝫ qꝺ est faciunt esse quēdā numeꝝ sensibilē cōstantē ex mathematico numero: ⁊ tñ dicūt ꝙ ꝯsistit ex numeris nō vnitis p cōtinuationē sed descriptis manētibꝰ: sed isti pithagorici suscipiūt ⁊ ꝯsitenꝉ vnitates hēre dimensionē qꝛ nō sepant eas a sensibilibꝰ: que oia dimēsionē hñt. Dubitaꝉ tñ quō cōsistit primū vnū qꝺ ē vnitas prima hñs dimēsionē cuꝫ de rōne vnitatis prime sit esse idiuisibile: nisi ponaꝉ aliqnis alius eē numerus q sit ex indiuisibili vnitate: ſꝫ hūc nō determinauit Pithagoras. ¶ Dicunt igiꝉ qdā antiquoꝝ vnū qdē eē numeꝝ spēꝝ idea lium: ⁊ aliuꝫ eē numeꝝ mathematicū: ⁊ mathematici qdaꝫ dicunt hunc eē numeꝝ mathematicū. Illi q nō ponūt ideas eē numeꝝ nec ēt simplr dicunt eē ideas. Alij autē dicunt nu meꝝ eē sed nō mathematice. Et tñ ille quē dicunt est nume rus mathematicus: dicunt .n. ꝙ dimēsiones que sunt vnita tes sensibiles nō icidunt in dimēsiones: nec dicūt aliq̄s vni tates dualitatē facere: vel aliquē aliuꝫ numeꝝ: eo ꝙ vnita tes vnitatibꝰ nō sunt ꝯfectibiles ꝓpter nāe sue diuersitateꝫ. Sed oēs numeros entiū dicunt eē monadicos: ⁊ in hoc cō ueniunt oēs q ponūt ꝙ vnū siue vnitas sit pnᵐ ⁊ eīntiū entiū preter pithagoricos. illud autē vnuꝫ siue vnitatē qꝺ dicunt eē pnᵐ ⁊ eīntiū entiū dicunt hēre dimēsionē primā idiuisibilē quēadmodū dictū ē. ¶ Palā igiꝉ est ex his q̄ dicta sūt quot modis ꝯtingit dici vel loq de numeris ⁊ p diuisionē quā po suimꝰ pꝫ: ꝙ oēs modi numeroꝝ sūt q dicti sunt a nobis.

¶ Cap. 3ᵐ. Et est disputatio cōtra iducte qōnis hoc mēbrū: ꝙ si ponanꝉ primi numeri vnitates eē differentes.

OMnia autē ipossibilia sunt que dicta sunt: tñ forsan q̄dā ista sunt magis ipossibilia q̄ alia ab his diuersa. ¶ Faciemꝰ ḡ pmo disputationē cōtra pōnē quo ad hoc diuisionis supius idu cte mēbrū ꝙ dicit vnitates numeri illius q est pnᵐ entiū eē differētes abinuicē ſm rē: sic idee pme differūt. Hoc .n. supposito aut ꝯferunꝉ vnitates aut nō ꝯferunꝉ: si nō cōferunꝉ. Queremus vtrum est in vnitatibꝰ illius numeri: quēadmodū diximus in expositiōe istius po sitionis. cōtingit .n. quālibet vnitatē cuilibet vnitati nō esse collatā: ⁊ sic nō eē nisi monadicos numeros entiū pricipia: cōtingit etiā vnitates vnius numeri in se collatas eē: ſꝫ non cōferri vnitatibꝰ que sunt in alio numero: sicut si vnitates que sunt hac dualitate nō cōferunꝉ vnitatibus que sunt in trinitate que est alius numerus. ¶ Queramus ergo vtruꝫ vnitates que sunt in primo numero opꝫ esse nō collatas in vnoquoqꝫ ad aliuꝫ numerū: ⁊ ēt nō collatas adinuicē: si igiꝉ ex ista diuisione aliqn dēt hunc modū: ꝙ illius primi nume ri sunt qdē abinuicē diuerse: sed tñ collate sunt oēs ⁊ cōnu merabiles adinuicē. tūc sequiꝉ necessario ꝙ ille numerꝰ est mathematicus: ⁊ sic erit vnꝰ solus numerꝰ ⁊ nō duo nume ri: primꝰ ⁊ mathematicus: ⁊ ſm hoc ideas nō ꝯtingit eē nu meros: q̄lis .n. erit numerꝰ ꝯnumerātiū ⁊ diuersaꝝ vnitatū p se sepatus hō: ⁊ p se sepatū aial: aut alia quelibet idearū. ſm eos .n. q ideas ponūt est vna idea cuilibet ideato entis

In pᵒo capto s. ibi. pᵒ qdes igitur ꝯsiderā dum.

ſicut idea ꝑ ſe ſeparati hoīs eſt vna que eſt hoīs ſenſibilis: ⁊ ſilr̄ per ſe ſepari aīalis eſt alia vna que eſt aīalis ſenſibilis ⁊ ille vnitates nō ſunt cōnumerabiles ad aliquē numeꝝ cō-ſtituēdū. Si aūt dicat̄ ꝙ vnitates ſunt ſīles ſpē tn̄ ſūt diuerſe ⁊ ifinite: ⁊ ſic excreſcūt in numeꝝ. ℭ Queram⁹ tūc ab iſtis q̄re nō magis eſt nunc trinitas illa q̄ eſt ꝑ ſe hoīs ſepati: q̄ ꝙ ſiat nūerus ꝑ ſe hoīs: ⁊ q̄libet alia idealis trinitas aliarū reꝝ: q: ꝑ ſe hoīs eſt trinitas ſicut dixim⁹: cū ſit vnitas aliq̄ rōnalis ⁊ aīalis alia vnitas: ⁊ alia vl̄is hoīs cui⁹ eē ptes ſūt aīal ⁊ rōnale. ⁊ ſi ꝯcedat̄ ꝙ hec ſit trinitas: tūc ſequeretur ꝙ ſuba ē multa ⁊ nō vnū: qđ i ꝓhabitis iꝓbatū eſt. ℭ Si vō dicat̄ ꝙ nūerus ideaꝝ nō eſt vnū: dicat̄ ēt ꝙ oīno īpoſſe ē eē ideā numeꝝ illū q eſt ꝑn^m ⁊ ſuba entiū: eo ꝙ idee nō ſūt ꝑo⁹ ſed poti⁹ ſunt ex ꝑncipijs qbuſdā: nūerus aūt ex vno ſicut ex ꝑn^o diſcretionis ⁊ eſt ex dualitate ſicut ex ꝑn^o pluralitatis īdeterminato nō ꝯcto ad aliqđ ſiue idea ſit illud ſiue aliud: numeri aūt dr̄ eē ꝑo^a ⁊ eīnta: ⁊ ordinari dr̄ numeri: vnde ideas nō ꝯtingit priores eſſe nūeris: nec poſteriores ꝓprie: ſed ꝯtingit eas eē nūerata q̄dā ſicut ⁊ alia q̄ numerant̄: tūc ſequeret̄ ꝙ numer⁹ ille q eſt ꝑn^m entiū nō ſit niſi mathema-ticus numerus: ⁊ ſic nō erūt tres numeri ſupius iducti. hoc igit̄ ſequunt̄ ſi ſint vnitates ⁊ collate adinuicē. Si vō dicat̄ ꝙ ſunt qdē diuerſe: ſed nō ꝯferant̄ adinuicē vnitates: ⁊ ſic dr̄ nō ꝯferri adinuicē ꝙ nulla ꝯfert̄ alij tūc ſequit̄ ꝙ hunc numeꝝ nō ꝯtingit eē mathematicū: q: in mathematico nu-mero ſibinuicē ꝯferunt̄ vnitates. mathematic⁹. n. nūerus eſt ex vnitatib⁹ diuerſis qdē ſed nō differētib⁹ ſpē vnitati-bus: q̄ in diſcretione oſtēdunt̄ aduerſum ſe collecte ſicut in talia ꝯgruit: q: aliter collectio nō fieret. Sequit̄ iteꝝ ex hoc: ꝙ ex nō collatis nō ſit ēt ipſe ideaꝝ numerus: q: non collate nō faciūt collectionē ⁊ ſic nec aliquē faciūt numeꝝ: ſꝫ hoc. ſ. dualitas ꝑma iſtius numeri nō pōt fieri ex aliq̄ vno: ⁊ ex in-diffinita collectiōe dualitatis: q: ſm hoc nulla eſt collectio: ⁊ eodē mō nō ſiunt illi q deinceps ſūt numeri: vt ſm ordinē nūerātes dicim⁹ dualitas trinitas tetras ſiue q̄ternitas: nec aliqs erit penit⁹ numer⁹. In illo. n. vbi nō ſunt collate vnita-tes nec eſt collectio nec ordo diſcretoꝝ. Sed poti⁹ ille vnita-tes q̄ ſunt in dualitate quā illi vocāt primā dualitatē gn̄ant̄ ſimul: ⁊ nō eſt vna prius ⁊ altera illi adiūcta: vel ſi dicere ve-limus: ſicut primi auctores hui⁹ ꝑōnis dixerūt: ꝙ duo gn̄a-bant̄ ex ineq̄lib⁹ ſpecie eq̄lis: ⁊ nō ordinē hn̄tibus prioris ⁊ poſterioris ſiue ēt aliter quocūq; mō dicamus. Semp enim ſeqt̄ ex talib⁹ nullā fieri collectionē. ℭ Deinde iteꝝ obijcie-mus ꝯtra iſtos dicētes: ꝙ ſi dedt̄ prima vnitas eſſe diuerſa ⁊ nō cōnumerabilis alicui vnitati: tūc ēt ſequit̄ ꝙ dualitas q̄ eſt ex his ⁊ talib⁹ vnitatib⁹ ſit ēt diuerſa ab oībus alijs ⁊ nō cōferibilis: ⁊ illa erit prioꝝ dualitas: ſi eniꝫ illi dat̄ eē aliqđ: tūc oꝫ ꝙ duo ſūt vnū qdē prius qđ ē vnitas: ⁊ aliud poſteri⁹ qđ eſt dualitas: ⁊ hoc ſtatiꝫ erit ꝯtra hypotheſim: q: nō erit dualitas niſi ſit collata vnitas. ℭ Amplius q̄ſcūq; qdē ꝑmū eſt vnū ſiue vnitas: ⁊ deinde q̄[lib]ꝫ numeroꝝ aliqđ eſt pri-mū vnū: q: in oī numero vnūꝫ eſt ꝑn^m ⁊ ſcḋm eſt poſt illud ⁊ iteꝝ tertiū eſt poſt ſcḋm: tūc in oī tali collectiōe ⁊ ſcḋm ⁊ ter-tium ⁊ ſic deinceps poſt primū vnū. Igit̄ vnitates ſm rōnē principij ſunt priores q̄ numeri in qb⁹ ipſe vnitates comple-ctunt̄. Sicut eſt videre in dualitate que cōponit tria cū vni-tate addita in qua tertia vnitas prius eſt q̄ ipſa tria ſm na-turalē numeri gn̄ationē: oīs. n. ſequēs numerus gn̄at̄ ex eo q ſe antecedit ⁊ prima q̄ ꝑn^m numeri eſt vnitate. ℭ Similr̄ aūt eſt in trinitate in qua addit̄ quarta vnitas ad quaterna-rij gn̄ationē: ⁊ ſic eſt in additiōe quinte vnitatis. In oībus eniꝫ talib⁹ prior nā eſt vnitas: ⁊ eſt cōferibilis alijs. Nullus aūt de antiqs dixit. hūc eē modū vnitatis ſm nām numeri gn̄ātis numeros: ſed tn̄ dixerūt vnitates numeroꝝ eē nō collatas. ℭ Eſt aūt rōnabile eē ſicut diximus: ſi illuc ſiue ad ſeparata de qbus illi loquunt̄ ꝑncipia gn̄ationis nūeri trāſ-ferimus: ſm vō veritatē ipſum impoſſe eſt ex nō collatis eē numeꝝ aliquē: vnitates. n. priores eſſe ⁊ poſteriores eſt rō-nabile. Si eſt prima aliqua vnitas: q̄ſi eſt aliqđ primū vnū ⁊ diſcretionis eſt ꝑn^m: tūc eniꝫ illa vnitas collata alijs vni-tatib⁹ que iter ſe ſunt prius ⁊ poſteri⁹ ordinate ꝯſtituit nu-meꝝ. Similr̄ aūt ⁊ dualitates rōnabile eſt eſſe prius ⁊ poſte-rius in numeris ordinatas: q̄ſi alis ſit aliqua prima duali-tas que eſt ꝑn^m pluralitatis: nā ſi cōcedit̄ aliqđ eē primū in ordine aliquo: cū primū ſit eē ſcḋi rōnabile eſt ⁊ tertium ſm ꝯſiliā: ⁊ ſm aliqđ eſſe. ⁊ ſi z^m datur eē aliqđ opꝫ aliqđ eſſe ⁊ tertiū: ⁊ ſic in ifinitū alia deinceps opꝫ eē: ſed ex hoc: tūc ſe-quit̄ tam vnitates q̄ alios numeros eſſe cōferibiles ⁊ colla-tos. Sed dicere ſicut iſti dicūt ꝙ vnitas ſit poſt vnū ⁊ ꝑmaꝫ vnitatē illi nō cōferibilis ⁊ ꝙ illa ſit tn̄ ſcḋa vnitas ⁊ ꝙ ſimi-liter ſit q̄dā prima dualitas nō collecta ex ꝑma ⁊ ſcḋa vnita-te: ⁊ ꝙ ſic ſint alij numeri eſt impoſſe. ℭ Alij aūt ſunt qui de iſta ſunt opiōne q dicūt ꝙ vnū qđ eſt vnitas eſt primum en-tium ⁊ ſuba ⁊ cā: ſed nō dicunt ſcḋm ⁊ tertiūꝫ: ⁊ ſic deinceps vnū ſit primū vel cā vel eīntiꝫ entiū: ⁊ ponunt ēt quādā dua-litatē eſſe primā: ſed nō dicunt ꝙ illa dualitas ſit due vnita-tes: ſed potius eſt prima forma dualitatis: cui⁹ exēplum in duab⁹ vnitatib⁹: ſicut forma in mā eris facit̄ binariū qui eſt numerus. Et iō dicūt ꝙ ſcḋa ⁊ tertia dualitas vel alius numerus nō pōt eſſe primū ⁊ cā. Dicunt ēt iſti: ꝙ ex vno nō ſit binarius ſed poti⁹ ex vno ſcḋo cū forma dualitatis ſit bi-narius: ⁊ ſic dicūt ēt de alijs numeris. ℭ Cōtra hos autem obijciētes dicim⁹: q: palā eſt ex ipſa nā numeri ꝙ nō cōtin-git dualitatē dicere niſi cōiunctim ⁊ collate dicamus duas vnitates: nec trinitatē cōtingit eē niſi cōiunctim cōferantur tres vnitates. ⁊ ſimilr̄ nō cōtingit alios eē numeros niſi col-latis vnitatib⁹: ſiue nāq; ſint indifferētes vnitates ſiue diffe-rentes: ita ꝙ quelibet differat ab alia: neceſſe eſt ꝙ numer⁹ oīs ſm additionē collataꝝ vnitatū numeret̄: vt in trinitate dualitatē cū vno alio addito: ⁊ tetrada ſimilr̄ numerata tri-nitate vno addito. Hic aūt ſm veritatē ſic entibus ipoſſi-bile eſt gn̄ationē eſſe numeroꝝ: q̄ alē iſti dicunt vt generet̄ dualitas ex vno ⁊ forma ſiue idea dualitatis. ſꝫ generatio-nē enim nālem numeri dualitas precedens ſit pars trinita-tis: ⁊ trinitas ſit pars tetradis: ⁊ eodē modo accidit in an-tehabitis ſiue ꝯſequētib⁹ numeris ꝙ ſemꝑ precedens pars eſt ꝯſequētis: ſed ex dualitate prima ⁊ alia dualitate ideter-minata ſicut iſti dicunt facta eſt tetras due dualitates: quia quatuor ſunt bis duo quecūq; abſq; omni determinatione: ⁊ ſic tetras generat̄ ex duob⁹ binarijs: quoꝝ vnus eſt prioꝝ ⁊ alter additus illi abſq; omni alia ideali forma dualitatis: ⁊ ſic nō indigemus prima forma dualitatis: ſed ſufficit no-bis collō duaꝝ dualitatū ⁊ ordo primi ⁊ additi idetermina-te. Sed ſi dicat̄ ꝙ ea dualitas que eſt prima nō eſt pars: nec pōt eſſe pars alicuius cūꝫ ſit forma idealis: tunc iteꝝ opꝫ ꝙ aſſit aliqua vna dualitas cū binario faciēs tetrada aut te-tradis nō gn̄abit̄. Et ſic ēt nō ab idea dualitatis ſed duali-tas erit ab vno ⁊ alio vno. Sed ſi hoc ita ſe hꝫ: tūc nō eſt poſ-ſibile formā primā que eſt ꝑma dualitas īdeterminata per duo vna eſſe elemētū ⁊ ꝑn^m numeroꝝ ⁊ entiū: vnitatē enim generat vnū: eo ꝙ vnitas abſtrahit̄ ab vno ſed vnitas po-ſtea generat indeterminatā dualitatē oībus numeralib⁹ ap-plicabileꝫ abſq; omni dualitatis idea. ℭ Amꝑ. q̄ſo poſſunt eſſe dualitates alie: ⁊ trinitates diuerſe que ſint tn̄ forme preter oēm dualitatē ⁊ trinitatē diſcretaꝝ vnitatū. ℭ Hoc enim nō eſt itelligibile: adhuc aūt q̄ſo pōt itelligi ꝙ duali-tates ⁊ trinitates cōponant̄ ex vnitatib⁹ priorib⁹ idealibus ⁊ poſteriorib⁹ idealis vnitatib⁹: nō enim eſt hoc itelligibi-le: q: cōponentes numeꝝ vnitates vnius ⁊ eiuſdē rōnis eē vident̄. ℭ Oīa igitur que ſic dicunt̄ ſunt ficta: ⁊ impoſſibi-le eſt eſſe ſm rem primā dualitateꝫ que ſit dualitatis idea: ⁊ ꝙ poſtea ſit trinitas ⁊ alij numeri: ⁊ tn̄ ſm iſtoꝝ poſitionem hoc eſſe eſt neceſſariū: q: dicunt ꝙ vnū primū ⁊ dualitas in-definita ꝑ duo vna que eſt forma dualitatis ſicut numeroꝝ ⁊ entium elemēta ⁊ ſubſtātie. ℭ Si aūt ea que dicta ſunt ac-cidere ſiue ſequi ex iſta opiōne ſunt ipoſſibilia: tunc etiā im-poſſibile eſt iſta que dicunt eſſe entiū principia: ea igit̄ que dicta ſunt ⁊ alia talia impoſſibilia accidunt per cōſequētiaꝫ ex neceſſitate: ſi quis dicat ꝙ vnitates differentes ſiue colla-te ſiue nō collate ſunt principium entium.

ℭ Cap. 4^m. Et eſt diſputatio cōtra illam partem diuiſionis que eſt vnitates vnius ⁊ eiuſdē numeri eſſe indifferētes ab inuicē ſed eſſe differētes ab vnitatibus alterius numeri.

Si vō aliquis aliam partem dederit ſuperius inducte diuiſionis ⁊ dixerit ꝙ vnitates ſunt ⁊ differētes: ⁊ idifferētes. q: que ſunt in vno nu-mero ſunt a ſeinuicē idifferētes: ſed ſūt differē-tes ab his que ſunt in alio numero ſolum: iſto

In pꝛ̄ſo vīt ſupꝛa.

modo etiā dicendo nō minus ꝙ̄ prius accidunt īposita que difficile est sustinere. ¶ Insunt. n. in decade vnitates decez ex qb⁹ cōponiť decas: cōponiť aūt ēt ex duobus qnarijs decas: nō. n. qlibet nūerus est ipsa decas: sed aliq determinati numeri cōponūt decadē: nec cōponiť decas fз istos ex quibuslibet qnarijs sicut nec cōponiť vt dicit̄ ex qbuslibet vnitatib⁹: q2 ex quo ponūt vnitates eē aliquo mō differētes oз cōponať ex illis q̄ isūt ꝓportiōate sīc po⁹ ad formā decadis: si igiť sic est: ꝙ decas cōponiť ex duob⁹ numeris qnarijs vel alijs duob⁹ numeris: opз ꝙ vnitates differāt q̄ sunt in decade. nā si deť ꝙ nō differāt in decade: tūc segť: ꝙ nec q̄ sūt in duob⁹ qnarijs differūt qđ est ꝫ hypothesiз. Ex duob⁹ aūtē qnarijs ꝯstat decas: ꝗ̄ ꝛ in decade differūt: ꝛ decas est vnus nūerus: ꝗ̄ q̄ sūt in vno ꝛ eodē numero vnitates differūt qđ iterꝫ est ꝫ hypothesim: qm̄. n. differūt vnitates q̄ sūt in qnarijs opз ēt ꝙ differāt in decade. Si aūt sic dr̄: dīc in denarijs aut in decade ierant qnarij alij a duob⁹ dictis qnarijs: aut ierunt ei qnarij alij a duob⁹ dictis qnarijs: aut inerunt ei alij qnarij. Et siue deť ꝙ ieruat ei alij qnarij siue nō segť id qđ est absurdū. Si. n. detur ꝙ isunt ei alij qnarij q̄ vel cuiusmodi decas est q̄ cōponiť ex illis. ¶ Nō. n. pōt dici ꝙ diuersa decas cōponiť ex illis alijs quinarijs sīc ī ista decade sunt alia ꝑter istā. Si vō dať: ꝙ nō ierunt sз isti tātū diuersarū vnitatū isunt: adhuc nō pōt sciri q̄ sit decas diuersarū fm formā vnitatū: nisi sit in ista qua numeram⁹ decade: q̄ tōsot mea bз vnitates: ꝛ hoc est absurdū qdē: sз tñ ē nccē: q2 sequiť ex hypothesi. ¶ Nō. n. dicūt illi tetradā cōponi ex eueniētib⁹ qbusdā vnitatib⁹ sicut dixim⁹ paulo ante: sз ex ꝓportionatis ad formā tetradis: nā vt dicūt isti īdeterminata ꝑ numerꝫ dualitas accipiens determinatā nūeratorꝫ aliquorꝫ dualitatē facit duas dualitates: q2 duo in duo ducta faciūt q̄tuor: dualitas. n. est efficax accepti sīc in seipsam multiplicare: īdeterminatā āt dualitatē vocāt mathematicā: q̄ est numeri q̄ nūeram⁹: determinatā aūt dualitatē vocāt hic eā q̄ est vnitatū realiuз q̄ differūt ꝑ formā ab alijs vnitatib⁹ alterius numeri: ꝛ hoc est numerus aut idealis aut sensibilis. ¶ Amp̄. isti dicant dualitatē eē quādā nām separatā primā ꝛ idealē ꝛ trinitatē silr: ꝛ sic dualitas est aliqd ꝑter duas vnitates. Et trinitas est aliqd ꝑter tres vnitates: ꝛ queramus ab eis quō ꝯtigit: aut. n. pticipat altero alterꝫ: sicut hoīs q̄dā accñtali: aut sicut forma sūbali. Si pticipabit sicut forma accidētali: tūc erit sicut alb⁹ hō pticipat duo mixta siue ꝯcepta albū. vз. ꝛ hoiēз. Est aūt absurdū duas vnitates sic pticipare dualitatē: q2 sic due vnitates possent nō eē dualitas vna. Si aūt est q̄si alteri⁹ ad alterꝫ dīa q̄dā sicut hō pticipat duo mixta siue ꝯcreta: sicut ꝯcerniť po⁹ ꝛ actus sīc pticipat aial ꝛ bipedē hō: tūc hoc erit iterꝫ absurdū: ꝙ sīc dualitas sepata a duab⁹ vnitatib⁹ q̄ postea īformās eas sit forma earꝫ. ¶ Amplius aūt iter ea q̄ sīc vniunť vna forma: alia qdeз sūt tactu vnū: alia vō mixtiōe: alia vō pōne siue ordine: ꝛ nihil horꝫ ꝯtingit inēē vnitatib⁹ ex qb⁹ sit dualitas ꝛ trinitas. Sed poti⁹ quēadmodū duo hoies nō sūt vnū qđ sз duo siue vterqꝫ. Sic nccē est eē duo nō vnū ipsas duas vnitates: nō iō ꝙ differāt in eo ꝙ sūt īdiuisibiles: pūcta. n. ēt sūt īdiuisibilia si tñ duo pūcta accipiunť in eo ꝙ sunt duo: dualitas nō erit aliqd sepatum ab eis. Igiť multo minus in vnitatib⁹ nūeratis aliqd sepatū ab vnitatib⁹ erit dualitas vel trinitas. Ad hoc aūt nō opз obliuisci: q2 fm istos dualitates nec accidit priores eē nec posteriores: q2 q̄cūqꝫ vnā formā sbalē participāt: illa forma non se hз ad illa sīc prior ꝛ posterior. ¶ Tres igiť vnitates ex qb⁹ cōponiť senari⁹ nō sunt priores ꝛ posteriores in ordine nūeri qđ est absurdū. Similr aūt est i alijs nūeris. nā q̄ sūt in tetrade dualitates ꝯstituūt tetradē adinuicē sīc accepte: sз de his dualitatib⁹ q̄ sūt in senario q̄dam sūt priores: ꝛ q̄dā posteriores: ꝛ sīc gnāt senariū quēadmodū ille de qb⁹ dictū: gnāuerūt tetradā ꝛ silr est de illis q̄ sunt in octonario. Igiť si deť ꝙ ꝑma dualitas est idee opз ꝙ oēs iste q̄ gnānt dictos nūeros sint idee. eadē rō est ēt de vnitatib⁹: q2 vnitates q̄ sunt in prima dualitate ducte in se gnāt q̄tuor siue tetradā: q2 ille gnāte vnitates sūt i tetrada. Igiť oēs vnitates numerorꝫ idee erūt: ꝛ sic cōponiť idea ex ideis sicut nūerus ex nūeris. ¶ Igiť palaз ē: q2 illa quorꝫ sūt hmōi idee sūt cōposita ex ideis: ꝛ hoc est ac si aialia dicat qs cōponiť aialib⁹: q2 idea cū eo cuius est idea est eiusdem nois ꝛ rōnis: ꝛ hoc sequiť: si ꝯcedať horꝫ eē ideas. Si aūt dicať ꝑ hoc ꝙ vnitates totaliter sunt differētes ꝛ in eodē numero ꝛ in diuerso quātūlibet accipianť: hoc est incōueniēs ꝛ fictū. Dico aūt fictū eē omne illud qđ ad suppōnē sustinēdam est coactū nō fm rei veritatē acceptum: neqꝫ. n. fm quātitatē: neqꝫ fm q̄litatē videm⁹ vnitatē vnā differre ab alia. ¶ Adhuc aūt nccīū est: ꝙ aut vnitas sit eq̄lis vnitati aut ineq̄lis: ꝛ similr oēm numerꝫ omni nūero nccē est aut equalē eē aut ineq̄lez: ꝛ hoc eq̄litas oīs est fm vnitatē que accipiť in ipso. Si enim neqꝫ plus neqꝫ minus numerus ad numerꝫ est eq̄lis. Quecūqꝫ aūt eq̄lia sunt in numeris illa oīa suscipimus indifferētia eē in numeris: ꝛ sic nulla dīa est in vnitatibus. Si aūt hoc dicať nō eē verꝫ: tūc sequiť ꝙ ēt vnitates q̄ sunt in decade nō sūt eq̄les cū sint tñ idifferētes cui⁹. ineq̄litatis cām nullā habebūt dicēdi illi q dicunt ideas idifferētes eē: q2 nō pōt ostendi rō ineq̄litatis vnitatis ad vnitatē cuз sint indifferētes abinuicē. ¶ Amp̄. si oīs vnitas cū alia vnitate facit duo: igiť illa vnitas que est ex dualitate cū illa alia vnitate que est ex trinitate aliqua alia accepta duo facit: ꝛ erit dualitas quāuis sint differētes ꝛ indifferētiū numerorꝫ: ꝛ siue sit vnitas prior siue posterior: videť enīз ꝙ vnitas necessario magis sit prior ꝙ̄ posterior: vna. n. vnitatū quas accepim⁹ simul est cū trinitate: ꝛ altera simul cū dualitate: quas illi dicūt formas eē vnitatū: cū tñ vnitas sit prior ꝛ dualitate ꝛ trinitate: ꝛ hoc est fm istos incōueniens: q2 idea est ante id cuius est idea ꝛ forma: ꝛ sic oз ꝙ dualitas ꝛ trinitas eēt ante vnitatē qđ est valde icōueniens ꝛ absurdū. ¶ Nos. n. suscipimus totaliter siue vniter vnū ꝛ vnū: siue sint eq̄lia siue ineq̄lia duo esse: vt bonū ꝛ malū: ꝛ hoieз ꝛ equū: dicētes aūt sic sicut isti dicūt ꝙ vnitates ipse in se differūt: faciūt ꝙ vnitates iam nō erunt vnitates: eo ꝙ non sint corrigibiles in numerꝫ si nō sit plus numerus q est trinitatis ꝙ̄ q est dualitatis: si vtraqꝫ sit forma idealis numeri. ¶ Si aūt sit plus trinitas ꝙ̄ dualitas in mā vnitatū: tūc palā q2 in hoc est eq̄lis dualitas ꝛ vterqꝫ est prima idea ꝛ forma numeri. Igitur iste nūerus est indifferēs cū ipsa dualitate: ꝛ erunt coequeui trinitas ꝛ dualitas. Hoc aūt ꝙ sit absurdū: ꝛ ꝙ nō cōtingat numerū eē palā est: si quis suscipiat ꝙ in ordine numeri semp est numerus vnus primus ꝛ prior alijs: ꝛ alius ē secundus post priorē: ꝛ si hoc est verꝫ: tunc noīa numerorꝫ non erunt idee. In hoc. n. solo recte dicūt illi qui in omni numero dignanť eē diuersas vnitates: nō enīз hoc aliť eē pōt nisi sint idee ꝛ forme nūero diuerse vt dictū est prius: idea enim cuiuslibet est forma vna. Si aūt vnitates ponanť eē indifferentes: tunc sequiť nccīo ꝙ etiam dualitates ꝛ trinitates sunt indifferētes: quapropter ēt idifferēs erit: sic numerari: vnū duo tria: ꝛ sic deinceps: ita ꝙ semp vnū assumať cū existente numero: hoc enīз nccīum est eis cōcedere. ¶ Si enīз dicamus numeros sic indifferētiuз vnitatū esse: ꝛ oēm numerū in omni numero cōnumerabilē: tūc gnātio numerorꝫ nō erit ex īdeterminata dualitate: ꝛ mā vnitatū: q2 non erit aliqua idea numeri. Si enim sit numeri idea: sequiť ꝙ vna idea numeri sit in alia: sicut vnus numerus est in alio: ꝛ ꝙ oēs spēs ideales sint partes: alicui⁹ vnius speciei: sicut oēs numeri minores sint partes alicui⁹ numeri maioris: ꝑpter hoc aūt ꝛ similia incōueniētia aliqd quidē dicunt istā sustinendo hypothesiз: sed simplr fm rei veritatē nihil penitus dicunt q2 nihil recte dicūt. ¶ Ex dicto enīз eorꝫ auferť multitudo: ita ꝙ nihil sit multū: dicunt enim isti ꝙ hoc ipm hз quādā dubitationē: vtrū. vз. qñ numeramus dicētes vnuз duo tria numerem⁹ assumētes ꝛ addētes vnū numerꝫ alteri ꝛ sic ꝯstituētē multitudinē: aut facimus vtrūqꝫ numerꝫ enumerantū fm ptiones pticulariter ꝯstitutas: vt vnū sit ꝑ se ꝛ duo ꝑ se: ꝛ tria ꝑ se: sicut idee eorꝫ sunt distincte. q2 igiť hec oīa derisibilia sunt ꝓculdubio: ꝛ derisio est ꝑn⁹ sūba ꝙ accipitur fm rōnez principiorꝫ substātie ad tantā differentiaз deducere ꝙ etiā numeri sint principia substantiarum.

¶ Cap. 6m. Cōtra eos qui dicebant ꝙ numerus a numero differt ratione quātitatis vnitatum.

Omniū aūt primū illud necesse est determinare q sunt nūeri q accipiunť fm dīas prionum vnitatis si sicut isti dicūt nccē est dicere ꝙ nūeri differāt fm q̄titatē aut fm q̄litatē: hol⁹ vnitatis ptionū. neutrū. n. horꝫ ꝯtingere videť: q2

In ꝑio capīs eodem.

inquātū nūerus est differt nūerus a nūero fm̄ q̄litatē: vni-
tas aūt nō est q̄litas aliq̄: ꝛ si aliqs diceret q̄ vnitates q̄li-
tate differebāt: tūc nūer⁹ a nūero differet fm̄ q̄litatē: q̄uis
*supponeret q̄ pluritate vnitatū eēnt eq̄les ꝛ hoc est valde
absurdū. ❡ Amp. q̄ram⁹ ab istis verū ne potes vnitates in
nūero sūt maiores posteriorib⁹ vnitatib⁹ aut minores: ꝛ nō
erit assignare: ꝛ verū ne ille q̄ sūt posteriores supaddāt q̄li-
tatē priōis maioris: sic faciūt maiorē nūerū aut ē cōtro istī⁹.
Oia aūtq̄ talia sūt irrōnabilia: ꝛ iō est irrōnabilis pō: sz nec
iterū pōt dici q̄ vnitas differat ab vnitate fm̄ q̄litatē: nō .n.
poē est in eē vnitatib⁹ passionē aliq̄ eo q̄ sūt idiuisibiles ꝛ
sepate. ❡ Dicūt aūt isti: q̄ q̄litas isit posteriorib⁹ vnitatib⁹
ꝛ posteriorib⁹ nūeris: ꝛ q̄ illis ēt isit q̄litas: q̄ ista gn̄a nūe-
rorū dicūt eē sic in q̄bitis distinxim⁹. ❡ Amp. id qd̄ est hn̄s
q̄litatē ꝛ q̄litatē nec ab vno sic a subalterna factū est i eo q̄ hz
q̄litatē ꝛ q̄litatē: nec a dualitate incipiēt est dualitas: vnū .n.
qd̄ est vnitas: nō ē q̄litas: ꝛ dualitas nō est q̄litate q̄lis: ꝛ illa
q̄ sūt sensibilia q̄lia sūt aliq̄ q̄litate: ꝛ iō q̄ est nō q̄litas: nec
hn̄s q̄litatē nō pōt ea facere q̄lia: nec iterū vnitas ꝛ dualitas
cōferūt entib⁹ q̄ sint multa in q̄litate: q̄ q̄ entia sint multa ꝛ
diuisa abinuicē hui⁹ cā est nā q̄ est forma q̄ diuidunt abinuicē en-
tia: diuisa .n. est cā nūeri: igit̄ q̄cunq̄ mō se hēat nūerus sp aūt
dōm est q̄ isti dicūt: maxie in p⁹ aūt quē dicūt esse p̄m̄ ꝛ est
determinādū ab eis de diuisa vnitatis et q̄ dicūt q̄ vnitates
differūt abinuicē. ❡ Nō .n. sufficit dicere in cōi aliqd nisi de-
termiet̄ ꝛ modus q̄ differūt abinuicē. Talis āt determina-
tio maxie necīa est i eo p̄ⁿ q̄ necē ē oib⁹ in eē. Sin aūt sic nō
determināt diuisā vnitatū fm̄ q̄litatē ꝛ q̄litatē. Queramus
ab eis quā dicūt inēē vnitatib⁹ diuisā. ❡ Palā igit̄ est ex di-
ctis: q̄ si nūeri dicant̄ eē idee: qd̄ nō ꝯtingit vnitates eorū eē
ꝯtectas siue collatas nec nō collatas adinuicē: nec ēt cōtingit
eas eē alio mō: nec ēt cōtingit eas eē vt alij qdā posteriores
dixerūt circa numerū: nihil .n. illorū hn̄ dicit̄ sic pz ex iductis.

❡ Cap. 6m. Cōtra eos q dicūt nūerū spēz eē mathematicū.

In p̄ṁo vbi supra.

Uidā v̄o sūt q cūq̄ ideas q̄dē dicūt nō poē eē:
ꝛ q̄ simplr̄ nō sūt idee: ꝛ q ēt nō sūt vt nūeri q-
dā q sint subā rerū: sz tn̄ dicūt eē mathematica
p̄ⁿ: ꝛ iter mathematica dicūt nūeros eē p̄mos
iter entia ꝛ ipsos eē entiū p̄ⁿ: ꝛ q p̄m̄ nūerorū
est vnū siue vnitas: ꝛ iō dicūt vnitatē maxie eē
p̄m̄. Incōueniēs eni est vnū qdē p̄m̄ eē p̄m̄ nūerorū: qd̄ vnū
sz nō sit idea est tn̄ vt dicūt forma vnitatis. Et q̄ dualitas fm̄
formā nō sit p̄m̄ dualitatū nec trinitas sz formā accepta sit
p̄m̄ trinitatū: q oia ista sūt eiusdē rōnis: ꝛ iō si forma i vno
est p̄m̄: tūc erit p̄m̄ in oib⁹. Igit̄ si sic se hz rō q̄ est in nume-
ris: ꝛ ponat aliqs q̄ nō ē nisi vn⁹ nūerus mathematic⁹ vnū
est qd̄ est nūerorū forma ꝛ nō est p̄m̄: necē est .n. diffinire qd
est illud tale vnū q̄ p modū primi ꝛ p̄ncipij differt ab alijs
vnitatib⁹. Sed si hoc daī q̄ vnitas est vnitatū p̄ma necesse
est ēt dare q̄ q̄dā dualitas fz formā sit p̄ma dualitatū. Silr
aūt ꝛ alios nūeros deiceps necē hēre p̄ores se formas q̄bus
sunt. Si aūt nō est vnū dicto mō p̄m̄ ꝛ nos supponim⁹ for-
mas q̄sdā eē nūerorū p̄ores nūeris mathematicis: tūc necē
magis dicere sic Plo dixit se hēe ea q̄ sūt circa nūeros: ꝛ q̄
sit dualitas p̄ia idealis ꝛ trinitas p̄ia. Et q̄ numeri illi nō
sūt ꝯiuncti adinuicē: sz q̄libet sit p se i sua idea. Si qs aūt sic
seorsum ponit ea q̄ sūt circa nūeros iam dictū est: q multa
accidūt impossibilia: tn̄ necē est q̄ sic se hēant ea q̄ de nūo dixi:
aut q̄ nullo mō supradicto se hēat nūerus. Si igit̄ nō pōt ex-
cogitari alius modus ꝯueniens quo se hēant nūeri separati:
palā est ex his q̄ dicta sūt: q deterrime dictū est q̄ tertius a
mathematico ꝛ sensibili sit nūerus separat⁹: ꝛ q̄ idez nūerus
sit nūerus spēz ꝛ mathematic⁹: vni .n. opioni q̄ dicit eūdē
nūerū eē spēz: ꝛ mathematicuz necē est accidere duo pctā: q̄
accidūt duab⁹ opionib⁹ ꝯtrarijs: quarū vna ponit ideas eē
p̄ⁿ: ꝛ altera pōit mathematica eē p̄ⁿ: mathematicū .n. nu-
merū nō ꝯtingit hoc mō eē q̄ isti dicūt vt forme nūerorū sint
separate: ꝛ sint p̄ⁿ nūerorū spēz ita q̄ spēs nūerorū sint cōposi-
te ex mā ꝛ forma. Sed mathematicus nūerus posit⁹ ex sup-
pōnib⁹ ꝛ p̄ncipijs ꝓprijs sibi: sicut ꝛ ꝯtinua q̄litas mathe-
matica ita ꝯsiderant̄ fm̄ rōnē ꝛ nō fm̄ eē: sicut in q̄bitis
istius libri determinatū est. ❡ Si eniz esset p̄ncipiū entium
mathematicus numerus: tūc quecūq̄ sunt numeri mathe-
matici illa necesse est mouere: q sine motu nō possent eē p̄n-
cipiū entiuz: sicut etiā necesse est accidere p ꝯtrariū hoc eadez
illis q dicūt ideas ꝛ spēs eē nūerū qui est principiū entium.

❡ Cap. 7m. De contradictione Pythagoricorū qui mathe-
maticos numeros ponebāt nō eē sepatos ꝛ simul cū hoc cō-
tra Platonē qui ponebat separatas ideas numerorum.

In p̄ṁo vbi supra.

Ithagoricorū v̄o modus quē in p̄mo hui⁹ p̄ōle
exposuim⁹ alicubi q̄dē iferiores ꝛ minus ipos-
sibiles hz difficultates q̄ sint difficultates eorū
q iam prius dicti sūt alicubi v̄o habet ꝓprias ꝛ
alias a p̄dictis. In hoc .n. q̄ dicit nūerū fm̄ esse
nō separatū a subā nūeratā multa aufert q̄ sunt
de nūero eorū ipossibiliū q̄ alijs accidūt q separatū numerū eē
ponūt. In hoc aūt q̄ dicit corpora eē sensibilia ex nūeris cō-
posita eē ꝛ tn̄ hūt nūerū eē mathematicū est ipoē sibi ꝓprium:
nō .n. ꝯtingit numerū dicere eē athomas dimēsiōes: ꝛ in hūe
nūeri maxie modū hūc fm̄ Pithagorā. nec ēt pōt fm̄ veri-
tatē dici q̄ vnitates habeāt dimēsionez ex q̄b⁹ corp⁹ cōponi
possit: q̄ nō .n. est poē dimēsionē corporalē ex idiuisibilib⁹ cō-
poni. ❡ Adhuc aūt arithmetic⁹ nūerus est monadicus siue
ex vnitatib⁹ cōposit⁹: illi v̄o q Pithagorā sequunt̄: dicūt q̄
nūerus arithmetic⁹ est entia q̄dā sensibilia: ꝛ iō ēt theore-
mata nūerorū ꝛ passiōes adaptāt corporib⁹ tanq̄ corpa sint
ex illis nūeris: quorū theoremata aptant̄ eis. Si ḡ est necīū
q̄ si nūerus est aliqd eorū q̄ sunt fm̄ se ꝛ separatū: q̄ sit fm̄ ali-
quē supius dictorū modorū: ꝛ iō ꝯtingit q̄ nūerus sit fm̄ ali-
quē ipsorū: palā est q nō est nūeri aliq̄ talis nā fm̄ eē separata
qualē nāz ꝓbāt eē nūerū q dicūt eū esse nām ꝛ subam quādā
separatā: pp qd̄ ēt forte Pithagoras eū negauit eē separatū.
❡ Amp. ēt adhuc ꝯ Pithagorā obijcientes q̄ram⁹ ex q̄ vni-
tates nō sūt sepate: q̄rem⁹ verū q̄libet vnitas est ex magno:
eū sit eq̄lis eq̄lis in minimū isalis q̄ sunt i magno: aut hu-
ius q̄dē est ex p̄uo: ꝛ illa alia est ex magno: sz si sic dicat̄ quo-
cūq̄ mō seq̄t̄ q̄ nō q̄libet entiū est ex oib⁹ nūeri elemtis: q
nō est ex oib⁹ vnitatib⁹: ꝛ seq̄t̄ ēt q̄ vnitates fm̄ se nō sūt in-
differentes: cū vna sit ex magno ꝛ altera ex p̄uo: vel vna ex
vno idiuisibili magni ꝛ altera ex altero: sic .n. dicunt in hac
vnitate existere magnū in illa v̄o p̄uū: qd̄ est fm̄ nām ꝯtrāz
magno qd̄ existit in alia vnitate vt dicūt. ❡ Amp. elmta nu-
meri q̄ sunt in trinitate q̄lia sūt in ea. In trinitate .n. sicut in
quolibet ipari numero est supflua vna vnitas: ꝛ sic vincere
due vnitates vni⁹ nāe deberēt tertiā: ꝛ nō deberet vnus nu-
merus fieri: tria .n. nō sunt ꝯtria sz duo. Et iō due vnitates
ꝯueniūt ꝛ ꝯtriant̄ tertie. Sed forte ipsi pithagorici trinariū
vnū faciūt numerū mediū ꝯiungētes abundāti vnitati. Si
aūt dicat̄: q̄ vtraq̄ vnitatū nō sumit̄ ex ꝯtrijs: sz ē ex vtrisq̄
duob⁹ eq̄lis sumptis ex magno siue ex p̄uo vniformi: tunc
queram⁹ q̄ dualitas erit vna nā existēs: cū sic dicūt vnita-
tes ei⁹ sumant̄ ex magno ꝛ ex p̄uo: ꝛ iō sit p̄m̄ pluralitatis: q
ex magno: ꝛ tn̄ paucitas p̄ma q ex p̄uo. Si .n. ꝯtrie sunt vni-
tates seinuicē destruūt: ꝛ q̄rat̄ in quo differūt iste vnitates
iter se cū ea quā dicūt ꝯtrietas in eis nō iueniat̄. Adhuc aūt
q̄rat̄ in quo differūt ab vnitate p̄ma q̄ est p̄m̄ nūeri. ❡ Am-
plius prior est nā vnitas dualitate: q ablata vnitate aufert̄
dualitas: sz nō ꝯuertit̄: sic aūt se hūt adinuicē vnitas ꝛ duali-
tas: ita necesse est q̄ adinuicē se habeāt idea vnitatis ꝛ idea
dualitatis. ❡ Si dicam⁹ eē ideas ꝛ formas numerorū: igit̄
ideā vnitatis necīuz est eē priorē idea dualitatis. Et iteruz
necesse est: q̄ sit facta illa q̄ est prior: idea .n. p se existēs necesse
est q̄ facta prior sit ab aliq̄ alia vnitate q̄ est i dualitate. Et
tūc q̄ram⁹ qd sit i vna vnitate ex quo ipsa sit prior alia: dua-
litas .n. ideterminata q̄ nō est ꝯcepta cū mā est duo vna q̄ sūt
prius: ꝛ neutrū hz in se pp qd sit prius alio nisi collectionis
ordinē. Hec ēt disputatio est ꝯ Pithagorā: q lz numerū nō
separauerit mathematicū tn̄ formas ideales dixit eē nūerorū
Plo q sequut⁹ est Pithagorā: vn̄ disputatio sit est ecōtra
verūq̄. ❡ Amp. necē est aut isinitū numerū eē: aut finitū: se-
pabilē .n. dicūt eē numerū platonici. Igit̄ nō poē est q̄ sit nu-
merus fm̄ alterū istorū modorū: q̄ autē nō ꝯtingat isinitū pa-
lā est. ❡ Ois .n. numerus est par vel ipar: sz nec par est ifini-
tus: nec ipar ifinit⁹: ḡ nullus numer⁹ est ifinit⁹. Gñatio v̄o
numerorū aut est iparis numeri semp aut paris. Si .n. vnuz
cadat in parē gn̄at̄ numer⁹ ipar. Si v̄o icidat dualitas i nu-
merū parē: ꝛ duplicet̄ sp ex eodez pari gn̄abit̄ semp numer⁹
par alius: ita q̄ nō fiat duplicatio ex impib⁹ sed ex paribus
semper.

semp. ¶ Ampli⁹ si oīs idea est alicui⁹ idea ⁊ nūeri īfiniti est alicui⁹ idea: aut ꝙ̄ ē idea sensibiliū aliquoꝝ īfinitoꝝ: aut alteri⁹ alicui⁹ īfiniti: ⁊ tūc sequit̄ ꝙ īfinitū sit actu: ⁊ hoc est falsū. Infinitū eni ē nec ꝫ positionē ꝯtigit nec ſm rōnē. Ordinauit aūt Plato sic ideas: ꝙ semp idea est alicui⁹ idea: qa aliter eēt inutilis. Si aūt finit⁹ ē nūerus oīs: tūc q̄raī vsq ad quā sūmā multiplicant̄ idee nūeroꝝ: nūc eni in talib⁹ pbl̄ijs nō solū opꝫ dici qa ita sit: ſꝫ ēt opꝫ dici iō sic ppꝫ qd ē id qd est: atq̄ si nūerus idealis ē vsq ad decē: iō qa ēt nūerus nō crescit nisi vsq ad decē: vt qdā dicūt tunc p̄ᵐ qd obijcim⁹ ꝯ̄ hoc est: qa ꝫ hoc cito deficiēt spēs ideales: ⁊ nō adeq̄būtur nūero entiū. Si eni ē trinitas idealis p se separ⁹ hō q̄ ē idea hoīs: tūc ēt aliqs nūerus erit p se separ⁹ equus: ⁊ idē ē d qlibet nūero vsq ad decada: ⁊ neēe semp aliquā subaꝫ ideale alicui⁹ ex aliq̄ illoꝝ nūeroꝝ eē. ¶ Mi eni nūeri q sunt vsq ad decada subē sūt p̄me ⁊ idee: attū deficiet aliqs nūerus: aialis eni spēs existūt multo pl̄es ꝙ̄ decē: q̄rū q̄libet ē p se ⁊ idea. Palā aūt ē ꝙ si trinitas sit p se hō separ⁹ ꝙ erūt: ⁊ alie trinitates: sīles eni sūt idee q̄ sūt ī eisdē nūeris vt dicūt. Igit̄ īfiniti erūt p se separi hoīes: q̄libet eniꝫ trinitas ē aliqs p se hō separ⁹. Sin aūt nō ē nisi vna trinitas: tūc ⁊ hoīes reducunt̄ ad vnū separatū hoīeꝫ: ⁊ si nūerus mior ē ps maioris q est ex vnitatib⁹ ꝯiectis siue collectis q̄ sūt ī eodē nūero: ⁊ ꝫ hoc si detras ē idea alicui⁹ vt eq aut asini: ⁊ dualitas ē idea hoīs: tūc hō erit ps eq vel asini qd ē absurdūꝫ. ¶ Adhuc ēt inconueniēs ē decadis dicē eē ideā: vndenarij aūt nullā esse ideā nec alicui⁹ ꝯtiuꝫ sive habitoꝝ nūeroꝝ post decadem. ¶ Ampli⁹ aūt multa sūt de qb⁹ i aliis habitis libris ptractaui mos: quoꝝ nō sūt aliq̄ spēs ideales. Queram⁹ ḡ q̄re illoruꝫ nō sūt spēs ideales: cū stāt ſm nūeꝝ pportionū sic alia: qa ḡ hec sūt irrōnabilia nō pūt spēs ideales ⁊ nūerales eē cause ⁊ subē existiū. ¶ Ampli⁹ adhuc icōueniēs ē: ꝙ nūerus q est vsq a decada magis sit aliqd ens ⁊ qd ē spēs decadis magis sit ens aliqd ꝙ̄ ali⁹ nūerus. ¶ Nul⁹ eni rō nō pōt assignari: ⁊ ēt hui⁹ qdē nūeri nō ē gn̄atio alicui⁹: qa nūerus nullus generat eo ꝙ nō agit: illi⁹ vō qd ē ens sensibile gn̄atio ē semp ⁊ fit p gn̄ationē: ei⁹ aūt ꝙ dicūt tētant reddē rōnē dicentes: q̄si pfect⁹ nūerus ꝯsistat vsq ad decada cui⁹ pfectionis nos supi⁹ assignauim⁹ rōnē i ii⁰ hui⁹ pbie libro: dicūt ēt ꝙ gn̄ant̄ sequētia q̄ sūt sensibilia sic gn̄at̄ ipar pportio ad pfectionē decadis iperfecta ex decade: ⁊ sic ē de oib⁹ alib⁹ itra decada ꝯtētis: hec eni sic pfecta ⁊ iperfecta existēs Pithagorici reddūt duoꝝ ordinū p̄ncipijs q̄ ponunt: de qb⁹ in p̄n⁰ hui⁹ pbie libro determinauim⁹ q̄ sūt mot⁹ stat⁹ bonū maluꝫ: ⁊ alia hui⁹ q̄ in aliis habitis dcā sūt. ¶ Quedā vō ipsi ēt Pithagorici attribuūt nūeris: pp qd vnū dicūt eē ipar: ⁊ illō ē i trinitate q̄ quomō sīr ⁊ gnari⁹ ē ipar: par eni ⁊ ipar dicunt eē de nūero p̄ncipioꝝ. ¶ Ampli⁹ aūt ēt passiōes alioꝝ entiū: ⁊ sīia reducūt ad p̄n⁰ ista: ita ꝙ ēt vsq ad mēsuras q̄ātitatū in hac ꝯdu ctiōe puenīūt: sic qd dicunt ꝙ p̄ma linea q̄ vnitati attribuit̄ est linea indiuisibilis: secunda autem que diuiditur in duo dualitati attribuitur: deinde determināt ea que sunt de lineis vsq ad decada. Et ideo decem dicūt genera eē linearum de quibus determinatur in decimo geometrie.

¶ Cap. 8ᵐ. Utrum vnum sit prius in speciebus numeroꝝ ſm eos qui numerum separatum esse ponunt.

In pḃo vbi supra.

A Mplius si nūerus ponat̄ eē separ⁹ ꝫ eē ⁊ substātiā: sic dicūt qdā: tūc aliqs dubitabit vtruꝫ pri⁹ ē vnū ꝙ̄ trinitas: ⁊ dualitas ⁊ alie spēs numeroꝝ. Uidet̄ eni vnū eē p̄us inq̄ntū nūer⁹ cōposit⁹ ē ex vnis: qa sic vnū simplici⁹ ē ꝙ̄ cōpositi nūeri: ſꝫ inq̄ntū vnaqueq spēs numeri ē vle qddā separatū sic ē spēs nūeri prior ꝙ̄ vnū. Cū eni nūerus integralr̄ cōponat̄ ex vnis: sic q̄libet vnitatū ps ē mālis nūeri ⁊ est q̄si mā. Hic aūt nūerus. vꝫ. trinitas ⁊ dualitas: ⁊ alij numeri sūt vt spēs ⁊ for⁰: ⁊ ē hoc aliqd sīle ei ꝙ ē̄ recto angulo ⁊ acuto: rect⁹ eni in his p̄or ē acuto: qa acut⁹ diffinit̄ p rectū ⁊ rect⁹ ē rō acuti. Acut⁹ aūt ē q̄si ps recti ⁊ in euꝫ diuidit̄ rect⁹: ⁊ iō acut⁹ qdē ē tāꝙ̄ mā ⁊ elemēū. Et sīr vnitas se videtur hre ad nūeꝝ. Sꝫ id qd ē ꝫ spēꝫ ⁊ ſm subaꝫ ⁊ ꝫ rōnē p̄us est: ⁊ ꝫ hoc qd ē totū: qa spēs ē totū eē eoꝝ quoꝝ ē spēs. Id eni qd ē ambo cōpositū. vꝫ. ex po⁰ ⁊ actu ppinqus spēi ⁊ eēe cui⁹ ē rō diffinitiua: ſꝫ gn̄atiōe ē ipꝫ posteri⁹. Isti ḡ q sic separatuꝫ nūeꝝ eē ponūt dicūt ꝙ vnū ē p̄n̄ᵐ: qūo aūt sit p̄n̄ᵐ dicūt: qa dicūt ꝙ iō ē p̄n̄ᵐ qa nō ē diuisibile. Indiuisibile eni in discretis dicūt eē p̄n̄ᵐ diuisibilis. Sꝫ nō attēdūt ꝙ vle ē indiuisibile ⁊ eīꝫ qd ē i rōne ptis ē ēt idiuisibile: ſꝫ alio ⁊ alio modo: qa vnū ē idiuisibile ꝫ q̄litatē: ⁊ alteꝝ ē idiuisibile ꝫ q̄ntitateꝫ: vt dcm̄ ē in 5⁰ hui⁹ pbie libro: vn̄ vniuse idiuisibile ē ſm rōnē formalē: ſꝫ eīm ē idiuisibile ꝫ tp̄s: qa mot⁹ ei⁹ nō ē diuisibilis: ſꝫ tp̄s vt pbatū ē in 6⁰ pḃicoꝝ. ¶ Mis sic distinctis q̄ram⁹ vtrū ē p̄n̄ᵐ: sic eni dcm̄ ē ⁊ rect⁹ acuto: ⁊ ecōuerso acut⁹ recto videt̄ p̄or: ⁊ vterq ē vn⁹ ita ꝙ vnum est mālīter p̄us: ⁊ vnū ē id qd formalr̄ ē p̄us: ⁊ vtrūq hoꝝ vnoꝝ faciūt qdā p̄n̄ᵐ. Sꝫ videt̄ eē ipōle: hoc vnū. n. illoꝝ ē sic spēs ⁊ substātia q̄ simplr̄ ē p̄us: alteꝝ aūt ē sic ps ⁊ mā q̄ simplr̄ ē posteri⁹. Utrūq eni illoꝝ ē vnū: qa ⁊ vnū ē qd colligit̄ i nūero: ⁊ vnū ē q̄ q̄libet spēs nūeri ē vna: ⁊ vna dualitas ⁊ vna trinitas ⁊ sic de alijs: ſꝫ ſm veritatē vnū est po⁰ nūerus. nā q̄uis nūerus sit vnū qd ꝫ spēm: ⁊ nō sit tm̄ coaceruatio vnitatū: ſꝫ aliqd diuersoꝫ ſm formā ab illo: ⁊ sic ex diuersis vnitatibus: tn̄ sic vere dicūt vnitas q̄ po⁰ est nūerus nō est endelechia vtiq qua nūerus ē in spe nūeri: sic in 5⁰ hui⁹ pbie libro determiatū est. ¶ Cā vō peccati illi⁹ qd accidit dicētib⁹ vnitatēꝫ que po⁰ nūerus est eē p̄n̄ᵐ: qa venati sunt in nūeris ea que sūt in mathematicis alijs: ⁊ putāt in vnitate accidere id qd accidit in pūcto: ex rōnib⁹ eni singuloꝝ q̄ sūt i mathematicis q̄ntitatib⁹ venant̄ nūeroꝝ diras: ex illis qdē faciūt vnū tāꝙ̄ pūctū: ⁊ sic p̄n̄ᵐ linee punctoꝫ est. Ita posuerūt vnū esse p̄n̄ᵐ numeri: vnitas eni vt dicūt pūctuꝫ est nō hñs positionē: ⁊ pūctuꝫ est vnitas posita. ¶ Et iō quēadmodum diuersi pḃi entia cōposuerūt ex minimis q̄ p̄n⁰ esse dixerūt: sic isti entia cōposuerunt ex vnitatib⁹: ⁊ sic vnitas sit mā numeroꝝ ex qbus cōstituunt oīa ⁊ sīl cuꝫ hoc sit vt dicunt p̄or dualitate ⁊ alijs nūeris. Sꝫ tñ ꝯ̄ hoc est: ꝙ oīs vnitas videt̄ eē posterior q̄ est q̄si mā alicui⁹ sic diximus p̄us. ¶ Adhuc etiā spēs dualitatis p se existes ⁊ sepate sūt ēt aliq̄ mō vni⁹: ⁊ similr̄ spēs trinitatis ⁊ alioꝝ numeroꝝ sic dixim⁰: ꝯtigit eniꝫ dualitatē vleꝫ separatā q̄rere q̄si p̄dicamētum vnū qd p̄dicat̄ de q̄libet demōstrato binario: ⁊ sic vnuꝫ qd est po⁰ nūerus dicebāt eē nūeri tāꝙ̄ pteꝫ numeri: ſꝫ ea vna q̄ sic formalr̄ et mālīter accipiunt̄ vnū qdē ſm formā: quo qdlibet est vnuꝫ: ⁊ alteꝝ ſm mām qd est ps nūeri ipōle est sīl inesē vni ⁊ eideꝫ vnitati: qa sic seq̄ret̄ ꝙ oē qd est eēt vnū vnitate numerali: qd in aliis habitis sepe ē iprobatū. Sin aūt ē vnuꝫ aliqd tunc oporteret ꝫ hoc ꝙ nō eēt nisi illō solū vnū qd ē indiuisibile nō hñs positionē: aut ꝙ ē numeri p̄n̄ᵐ: hec eni duo de vno dicere nihil refert: dualitas qdē eni diuisibilis ē ſm mām: vnitas vō nō ē diuisibilis: ⁊ hoc modo vnitas sīior erit ipsi vno qd ē de oib⁹ p̄dicatū inq̄ntū illō ēt est vnitas q̄dā: ſꝫ si ēt illud ꝯuertibile cū ente vnū sit vnitas: tunc erit vnitas formalis ⁊ vnitati nūerali ⁊ dualitati ⁊ oib⁹ alijs. Igit̄ vtroq mō ꝫ istos dicta vnitas erit p̄or dualitate q̄ est vle separatū: hoc aūt nō ꝯcedūt: ḡ aū vnitatē q̄ ē mā nūeri gn̄ant dualitateꝫ q̄ est vle separatū. ¶ Ampli⁹ si dualitas est aliqd vnū: et etiā trinitas ⁊ sic de alijs: tūc videt̄ ꝙ dualitas sint ambo illa vna: ⁊ ꝙ ē po⁰ nūerus: ⁊ ꝙ ē forme vnitas qn̄ dr̄ dualitas nūerus vnus. Igit̄ ipsa dualitas est ex aliq̄ sic ex potentia: ⁊ hoc mō erit prior illo. de his ergo intātuꝫ dictum sit.

¶ Cap. 9ᵐ. De dubitatiōib⁹ q̄ sequunt̄ dicta eoꝝ q separatos nūeros dicūt eē cās ⁊ ꝯtinuoꝝ mathematicoꝝ ⁊ sensibilius.

In pḃo vbi supra.

D Ubitabit aūt aliqs adhuc de nūeris q̄s dicūt separatos: qm̄ scim⁹ ꝙ tact⁹ nō est in nūeris: nec eni vnitas tāgit vnitatē: nec nūerus nūeꝝ: sed deinceps siue ꝯsīr est i nūeris inq̄ntū inter vnitates nihil ē mediū sol gn̄is: sic deinceps sūt vnitates i trinitate: ⁊ sīe q̄ sūt in dualitate. ¶ Dubiū igit̄ ē vtrū deinceps ⁊ ꝯsīr inest ei vno ꝙ ē separatuꝫ ⁊ spēs vnoꝝ. Et iteꝝ vtrū dualitas sepata p̄or sit eis nūeris q sūt deinceps ⁊ ꝯsīr post ipaꝫ: aut sit prior vnitatib⁹ tm̄: qa si dicat̄ ibi ē p̄us: ⁊ deinceps siue ꝯsīr: tūc q̄ram⁹ q̄ sūt illa q̄ sic sunt ordinata dualitas ⁊ trinitas ꝫ spēs sepata accepta nō sūt ex vnitatib⁹ ordiatis: ⁊ sic nō videt̄ inesē eis p̄us ⁊ deinceps. Similr̄ aūt difficilia soluere accidūt de gn̄ib⁹ posterioꝝ i nūeroꝝ accidunt ēt difficilia de linea ⁊ supficie ⁊ corpore: nā id qd dcm̄ est de diuisiōe qdā pḃi faciunt ex duab⁹ spēb⁹ ꝯtrarioꝝ que sunt magnuꝫ ⁊ paruꝫ: sic q faciunt longa ex duob⁹ eē̄ntis ꝯ̄ijs vt dicunt que sunt pductuꝫ ⁊ breue ⁊ supficiē faciūt ex.

5. met. t. c. 19.

duobus que sunt latuꝫ ⁊ strictuꝫ: molē aūt corporeā faciunt
ex pfundo siue alto ⁊ humili siue demisso. Et oia ista dicūt
esse spēs magni ⁊ parui: ⁊ oia vt dicūt pncipiant ex vno idi-
uisibili. ¶ Alij autē phi q̄ sunt de numero facientiuꝫ ista ex
numeris sepatis ponunt ista aliter fieri: in his āt sꝫ rōnem
simīr mille vident̄ ⁊ ipossia ⁊ ficta ⁊ 9ria sibi inuiceꝫ fm q̄ oib⁹
q̄ rōnabilr mouent̄ videt̄: tales eni sunt iste positiōes: q̄s fo
re pditas ēt a seinuiceꝫ accidit: nisi sustinentes eas sequā-
tur pn̄ posita: 9cedendo oia icōuenientia q̄rūcunq̄ sint ir-
rationabilia: ali̇r eni etiā se inuiceꝫ pderent sic iaꝫ diximus.
¶ Cōcedunt eni vt sit latuꝫ ⁊ strictuꝫ ⁊ pductum ⁊ breue: ⁊
q̄ hec sint pn̄ alioꝝ. q̄ si 9cedunt ista esse erit superficies li
nea: ⁊ soliduꝫ erit supficies: q̄ hmōi breue ⁊ lōguꝫ accidūt
supficiei: ⁊ latuꝫ ⁊ strictuꝫ accidunt solido. ¶ Ampli⁹ anguli
⁊ figure ⁊ quecūq̄ talia sunt reddent̄ talib⁹ ex his que sunt
circa numeꝝ. He nāq̄ passiōes que dicte sunt: sunt dimen-
siōes quedā fm suum primuꝫ subm. ¶ Et ideo dimēsiōes
nō sunt ex ipsis: sed ecōuerso ipse sunt ex dimensiōibus: sic
nec ex recto ⁊ curuo est lōguꝫ: nec ex leui siue plano ⁊ aspero
sunt solida: oium vō istoꝝ qui sic dicunt est cōe illō dubita-
re: q̄ accidit in spēbus vt in gn̄e quodā cōi: qn̄ aliq̄s ponit
illa vlia esse ⁊ esse numeros: tunc eni dubitat̄ vtruꝫ animal
ipm separatuꝫ sit in aiali isto: aut sit diuersuꝫ illō ab illo ani
mali. Si autē poneremus q̄ nulluꝫ aial esset separatuꝫ: tūc
de talibus nulla fieret dubitatio: sepato aūt aiali existe quē
admoduꝫ dicunt dicentes illa que sunt sepata eē vni⁹ ⁊ nu-
meroꝝ separatoꝝ: sic cause ⁊ pncipij: ⁊ iō fm istos nō est fa-
cile soluere ista si 9ueniens est dicere: q̄ hoc iō est facil̄ q̄ ē
ipoīe. ¶ Queramus eni ab istis qn̄ aliq̄s itelligit vnum ali
q̄d cui⁹ cā ⁊ pn̄m ⁊ sub̄a est dualitas separata: vtruꝫ itelligit
illō ideꝫ q̄ est dualitas: aut diuersuꝫ ab illo: hoc ipoīe ē di
cere: q̄ veritas rei positiōi repugnat. ¶ Quidā aūt istoruꝫ
magna ⁊ magnitudies reꝝ gn̄ant ex tali mā que est vnita-
tes ⁊ numeri. ¶ Alij vō gn̄ant talia ex puncto: videt̄ āt eis
esse nō q̄deꝫ vnuꝫ siue vnitas: sꝫ q̄dā q̄le vnuꝫ: q̄ positum
vnum dicunt ipm: ⁊ videt̄ eis esse alteri⁹ mā ē q̄ pluralita-
tis: sꝫ tn̄ que est q̄lis q̄dā pluralitas: q̄ dicunt eē fluxuꝫ vni
tatis posite in 9tinuuꝫ ⁊ lōgū que si dicant̄ non min⁹ accidit
eadē dubitare que prius de alijs dubitata sunt: nam si vere
idē vnū posituꝫ est mā linea ⁊ supficies ⁊ solidum idē erūt:
idē eni est q̄ ex eisdē ē. Si aūt dicant̄ plꝫs esse mā istoꝝ:
ita q̄ alia sit linee mā: ⁊ alia superficiei: ⁊ alia solidi aut ille
mā erunt ordiate: ita q̄ sequunt̄ seinuicem: aut nō. Igit̄ ea-
deꝫ accideret ipoīa que prius sic dicentib⁹. Si enim diuerse
sunt mā sequit̄ q̄ superficies nō hꝫ lineā q̄ falsuꝫ ē. Si āt
eadeꝫ mā sequit̄ q̄ supficies est linea q̄ iteꝝ est falsuꝫ: q̄.n.
ex eodeꝫ sunt eadem sunt sic dcm̄ est prius. ¶ Amplius que-
ramus ab illis q̄liō 9tingit numeꝝ esse ex vno ⁊ pluralitate
tā q̄ ex pncipijs mālibus: hoc eni nō est pbatū ab eis. Quo
cunq̄ eī mō dicāt q̄ numeꝝ sepatuꝫ ponunt eedeꝫ semp acci
dunt difficultates: q̄ accidunt ex ipsis q̄ dixerūt ista fieri ab
vno ⁊ dualitate ⁊ ifinitate: hoc eni ex pdcato vli gn̄at nūeꝝ
qui sic dicit dicēs dualitateꝫ ⁊ alias spēs numeroꝝ esse sepa
ta vlia que sunt forme numeroꝝ: ⁊ vnuꝫ ⁊ ifinitum dic̄ esse
mām. Ille vō de q̄ nunc dcm̄ est gn̄at numeꝝ ex aliq̄ plalita
te pexiste aū numeꝝ: sꝫ in ista gn̄atiōe p̄m dic̄ esse dualitatē.
dic̄ eni q̄ est p̄m esse aliq̄ plalitateꝫ mālem numeri: dicta āt
illa nihil differunt quo ad ipoīa 9tīa: sꝫ eadeꝫ dubitatiōe
vtraq̄ dicta istoꝝ: hec auteꝫ ipoīa sunt mixtura entiuꝫ aut
positio que est ordiatio partiū in toto ⁊ in loco: aut pmixtio
eīntoꝝ: aut gn̄atio reꝝ diuersaꝝ gn̄e ⁊ spē: ⁊ q̄cunq̄ talia: ni
hil eniꝫ haꝝ pōt dici ex numeris sepatis q̄ sūt sub̄e. Marie
vō dubitādo q̄ret aliq̄s: si vnaqueq̄ vnitas sensibilis ex ali
quo est sepato: nō.n. est idē vnuꝫ spē vel gn̄e vel numero q̄-
libet sensibilis vnitas: q̄ vnuꝫ nec est gen⁹ neq̄ spēs vno-
ruꝫ: ⁊ tā fm istos nec̄ est q̄ vnitas isit oium vno ex eodem
vno sepato: ⁊ aliq̄ plalitate aut pte plalitatis aliq̄ q̄ est sic
mā. Q̄ autē aliq̄ plalitas sit vel dicat̄ vnitas est ipoīe cum
vnitas sit diuisibil̄ ⁊ pluralitas diuersa. Q̄ aūt ex pte ē plu-
ralitat̄ alias hꝫ difficultates. ¶ Est eni necīuꝫ q̄ vnaque-
q̄ ptiuꝫ pluralitatis sit idiuisibil̄: q̄ q̄libet ps pluralitatꝫ
est vnitas: aut opꝫ nec̄ q̄ ps pluralitatis sit pluralitas: aue
vnitas sit diuisibil̄: q̄rū vtrūq̄ est falsuꝫ: ⁊ 9 hypothesiꝫ: q̄
tunc sequit̄ q̄ vnuꝫ ⁊ plalitas non sunt p̄m eīm vnoꝝ: nulla
eni vnitatuꝫ 9sistit ex plalitate ⁊ vno: sꝫ eꝫ plalitas 9sistit ex
vno ⁊ vnis. ¶ Ampli⁹ q̄ hoc dic̄ nihil aliō fac̄ nisi numeruꝫ
diuersuꝫ: pluralitas eni idiuisibilium est numerus: nec opꝫ
appone vlia sepata. ¶ Ampli⁹ q̄rendum est a sic dicentib⁹:
verū numerus sit ifinitus aut finit⁹: videt̄ q̄ numerus exi
stat finita plalitas: q̄ ifinituꝫ nō existit nisi p accns: ex fini-
ta autē plalitate finite sunt vnitates ex q̄b⁹ finitis vnitati-
bus mālib⁹ ⁊ vno sepato est ipse numerus. Silr āt ipsa plu
ralitas q̄ est p se exns separata ē diuersa ab ea plalitate q̄ ē i-
finita: q̄ram⁹ igit̄ q̄ sit illa plalitas q̄ cū vno pmo ē eīm nu-
meri. Silr āt ⁊ de pūcto q̄ret aliq̄s: q̄ hoc ēt eīm dimēsio-
nū eē dixerūt ex q̄ fecerūt dimēsiōes oēs. non enim videt̄ q̄
hoc sit vnū solū pūctū: cuius dicit vnū solū eē p̄m: ⁊ si hoc est
veꝝ: tūc opꝫ q̄ q̄libet alioꝝ pūctoꝝ fiet ex aliq̄: ex pmo enīꝫ
sūt oia q̄ sequunt̄ p̄m: nō.n. pōt dic̄ q̄ aliq̄ puncta sint ex di
stātia alia: ⁊ ex eo puncto q̄ pmus eē supponit̄ eī x q̄ punct⁹
nō habet distātiam. ¶ Adhuc autē partes indiuisibiles q̄s
q̄dā ponebant non cōtingit distātie eē partes sic plalitates
ex q̄b⁹ sūt vnitates concernant̄ ex indiuisibilibus: numerus
enim cōponit̄ ex indiuisibilibus: mensura vō non.

¶ Cap. 10m. Vn̄ ⁊ q̄ de cā iducti sūt antiq̄ in tot errores.

Omnia autem ipossibilia que dicta sunt ⁊ alia
multa similia istis: manifestum est q̄ facit po-
sitionē eoꝝ impossibilē. impossibile est eni nu-
meꝝ ⁊ mēsuras esse existentia separa. ¶ Am-
plius autem discordia qua discordant in mo-
dis quos dicūt de nūeris signū est: q̄ res eedē
quas dicūt nō vere existes: sicut dicunt pstant eis turbatio
nem: q̄dam eni eoꝝ nō faciunt nisi mathematicos nūeros:
⁊ hos fm eē fecerunt esse circa sensibilia: eo q̄ speculabant̄
difficultates ⁊ errorem qui accidit circa spēs ideales. Et iō
destiterunt a numero spāli siue ideali. Et eum esse non po-
suerunt: sed mathematicum eē posuerunt. ¶ Alij vō volue-
runt simul spēs ideales ⁊ numeros facere: ⁊ nō speculabā-
tur principia que ponit quis nec speculabant̄: q̄liō ponēdus
sit numerus mathematicus diuersus a numero spērū idea
lium: dixerunt q̄ idem est numerus spēruꝫ idealiū ⁊ mathe
maticus: rōnem pro se induxerunt dicentes: q̄ nisi nūerus
mathematicus sit ideaꝝ numerus nō erit numerus sꝫ actū
sed in potentia solum: actu aūt eē auferetur: q̄ fm actuꝫ est
in sensibilibus ⁊ potentia tm̄ separatus. ¶ Ad hoc ergo vt
actu sit opꝫ q̄ idem sit cuꝫ ideis que actu sunt ⁊ separate vt
dicunt. Dicūt enim pprias ⁊ mathematicas hypotheses i-
tentioni sue cōgruentes. Qui vō prius posuit spēs esse ⁊ nu
meros: ⁊ dixit numeros spēs esse mathematicas iste rōna-
biliter fecit eas esse separatas: sed q̄ dixit eē fm eē separas
in hoc nō rōnabiliter dixit: ergo oibus accidit fm aliud re-
cte dicere: totaliter aūt nullus recte dixit. Et ideo q̄dā cōsi
tent̄ in parte que alij dicūt: nō tamē in toto dicūt eadeꝫ sed
cōtraria dicunt adinuicem. cū vō huius est: q̄ hypotheses
eoꝝ ⁊ pncipia q̄b⁹ vtunt̄ sunt falsa: ⁊ est difficile valde nō be
ne se hūtib⁹ pncipijs ⁊ hypothesibus bñ dicere: sicut testat̄
Epicurus: qn̄ eni nunc dictuꝫ est ⁊ positum falsum stati ap-
paret q̄ nō bñ est se hūs: q̄ statim sequit̄ impossibile: ⁊ vt
hoc impossibile euadat aliq̄s incipit fingere: ⁊ cū multa fi-
cta posita sunt: tunc magis multiplicatur incōuenientia: q̄
sicut in celo ⁊ mundo determinatū est modicus error in pn
cipijs magnum ⁊ multiplicē facit errorem in conclusione: ⁊
vnus error mille erroꝝ per hūc modū est occasio: fiebāt au-
tem ista magis circa mathematica: eo q̄ illa per rōnem vi-
debant̄ esse separabilia: ⁊ putabāt q̄ sic abstrahētes menti
rentur nisi fm esse essent separata: que fm rōnē erant sepa-
rata: hoc autē non est veꝝ: sicut in aūhabitis determinatū
est. Circa nūeros aūt plus hoc accidit q̄ circa mēsuras: q̄
oēs res sunt in numero qui est vnus rōnis q̄ putabāt esse
nō posse nisi numerus sit mā quedā ab oib⁹ separata: separā
aūt eē nō hꝫ: q̄ nō est per se exns: q̄ q̄ in alio est nō est se-
paratū: ⁊ sic dixerūt numeꝝ eē ⁊ subam ⁊ separatū: ⁊ q̄ sub
stātie separate sūt cause sensibiliū: sicut in 11⁹ huius phie libro
determinatū est. Ideo dixerūt numeꝝ esse cām entiū. Sꝫ iā
de numeris sufficiētia sunt ⁊ dubitata ⁊ determinata: mul
ta aūt iō diximus de eis: q̄ magis credet aliq̄s in his q̄ di
cta sunt psuasus ex plurib⁹: q̄ autē nō est psuasus ex multis
non est magis facilis ad credendū eis que dicta sunt.

Valde difficile est auctore Epicuri si bñ se hūtib⁹ pncipijs ⁊ hypothesib⁹ bñ dicere.

p⁹ celi a. t. cō. 33.

¶ Cap. 11m.

¶ Cap. xi. De contradictione positionis idearū sm̄ q̄ ponuntur prime cause ꝛ prima elementa.

In p̄ōo ca° vl timo q̄ꝺ incipit. Q̄ꝺ aūt ex dicētib⁹ ideas hȝ q̄ꝺdā dubitationem.

De primis vō principijs ꝛ primis causis ꝛ elementis: quecūq̄ dicunt antiq̄ ꝺ̄ de sola sensibili suba diffiniētes quedā illoꝝ in his que sūt de nā diximus vbi de singulis idiximus dicta eorū: alia vō sunt p̄ntis tractat⁹. ¶ Ea autē que sunt dicētes q̄ sicut p̄ter sensibiles subas q̄ꝺdā diuerse sube habitū sine ꝯñs est speculari ex his que dicta sunt: qm̄ ergo quidā antiquoꝝ tales subas dicūt eē ideas ꝛ numeros: ꝛ hoꝝ elm̄ta dicūt entiū eē elm̄ta sic diximus ꝛ p̄ncipia hoꝝ dicunt esse p̄n° entiū perscrutandū est de his q̄ꝺ dicūt: qui eni numeros faciunt solū p̄n°: ꝛ hos dicūt eē mathematicos posteriorē habebāt perscrutationē. Sȝ eoꝝ q̄ dicunt ideas eē subas entiū: ꝛ q̄ꝺo dicūt aliqͣ diligēs speculabit̄ in his que diximus in dubitationib⁹ quas monuim⁹ de eis in p̄ōicis: determinauimus eni ibi de eis simul ꝛ vīr q̄ꝛ dixerunt ideas eē substātias: ꝛ q̄ꝛ dixerunt eas esse separatas ab oibus alijs. ¶ Q̄ꝺ eni ista que dicūt nullo mō contingant dubitatū est prius: cā vō quare hec duo copulāt ad idē: q̄. vȝ. sint idee vl̄es: ꝛ q̄ sint sube est: q̄ꝛ antiqui non dixerunt sensibilia eē veras subas. ꝛ huius cā fuit: q̄ꝛ que in sensibilib⁹ sunt singularia trāsire ꝯtinue putauerunt ꝛ nihil eoꝝ permanere: vniuſe ergo dixerūt ꝑpterea eē: hoc eni vt in p̄cedētib⁹ diximus mouit Socratē: ꝑpterea q̄ vidit q̄ꝺ nō diffinit̄ nisi vniuſe: tñ Socrates nō separauit aliq̄ꝺ q̄ diuersum sit ab entib⁹ quoꝝ est vl̄e ipm̄: ꝛ in hoc recte intellexit Socrates nō diffiniēs aliq̄ꝺ separatum: ostēdit aūt hoc Socrates ex actib⁹ ꝑprijs ipsius vl̄is: nā sine vl̄i nō est dicere esse sciam: separare vō ꝛ soluere causas difficultatū illaꝝ que accidūt circa ideas est hui⁹ qui ꝯsiderat vl̄e q̄ñ necessario: vtrum. vȝ. sint quedā sube p̄ter sensibiles ꝛ trāsitorias: sic̄ dicunt hi qui ponunt eē ideas: q̄ꝛ cū q̄ꝺdā non habebāt alias subas q̄s dicerēt separabiles posuerūt: q̄ idee vl̄r dicte eēt hui⁹ sube separate. Et iō cū dicto eoꝝ coincidit: ꝛ hoc q̄ ex quo ponebant̄ eē vl̄es. Et vl̄e est q̄ꝺ p̄dicat̄ de multis ꝛ diuersis: q̄ eedē nāe ideales essent vl̄es ꝛ que predicant̄ de diuersis dictoꝝ. Igitur de ideis erit aliq̄ sm̄ se difficultas: tñ hoc etiā cum dicētibus ideas dubitationem hȝ cōem: ꝛ cum nō dicētib⁹: ꝛ hoc q̄ꝺem a p̄n° in 3° hui⁹ p̄ōie libro de questionibus dcm̄ est: ꝛ nunc iteꝝ dicimus istō. Si quis eni iuuādo hāc opinionē dicit subas aliquas eē separatas: ꝛ dicat eas hoc mō eē vt d̄r ab illis q̄ sint de numero entiū que sunt singularia ille aufert subam sicut iaȝ voluimus dicere intēdēdo subam que est p̄n°. Si q̄s tales substātias ponit separabiles: q̄ꝺo ponet eas eē subas ꝛ p̄n° eaꝝ substātiaꝝ que sunt sensibiles. Si eni p̄n° est singulare ꝛ nō vniuſe: ꝛ est vnū vnius p̄n° sm̄ formā: sicut vna idea vni⁹ est ideati: opȝ q̄ tot ꝛ non plura sint entia quot sunt elementa idealia: ꝛ cum idee sint substantie singulares: ꝛ singulare nō est scibile: opȝ q̄ elm̄ta idealia non sint scibilia: ꝛ sic ꝺ̄ nō erunt scita alia que dicunt̄ sciri per ipsa: ꝛ sic nihil scitur de aliq̄ suba: ea eni que sūt in voce vt syllabe hūt subas elm̄tales: ꝛ elm̄ta eaꝝ sūt elm̄ta sube syllabe: necūm ē aūt hoc elm̄ vnū aliq̄ꝺ sm̄ formā ꝯiunctiōis eē: ꝛ ideo ꝺ̄ syllaba q̄libet vnū erit aliq̄ꝺ cōstitutū ex mō ꝯiunctiōis forme elm̄talis: nisi syllabe sint in vl̄i eedē specie sine sil̄es. Hec eni vnū modum sm̄ formā habebūt ꝯiunctiōis elm̄toꝝ. Sȝ in ideis est vnaqueq̄ numero aliq̄ꝺ ꝛ hoc aliq̄ꝺ: ꝛ nō est vniuocū hoc: sed sm̄ vnā nām ꝛ formā acceptū. ¶ Ampli⁹ q̄ꝺē est idē q̄ primū vnū ideale ponunt vnūq̄ꝺq̄: q̄ꝛ dicunt q̄ vnū ideale p̄dicat̄ de oībus vnis. Si vō eedē syllabe sunt ex p̄ncipijs ex q̄bus sunt: ita q̄ vna forma est vnius syllabe videt̄ q̄ nō sunt plura principiata illo primo vno ex quo illud sȝ formā dicit̄ esse vnum. Sic ergo eodē mō alioꝝ elm̄toꝝ nullū erit plura sm̄ formā q̄ vnum sm̄ eādem rōnem: q̄ꝛ neq̄ aliarum syllabaꝝ eadē elm̄ta sunt alia ꝛ alia sicut dcm̄ est. Sed si hoc est veꝝ: tunc nō erunt diuersa entia elm̄tata q̄ꝛ nimo sȝ numeꝝ formaꝝ elm̄toꝝ erit numerus elm̄toꝝ. ¶ Ampli⁹ sm̄ hoc nec scibilia sunt elm̄ta: q̄ꝛ illa elm̄ta nō sunt vl̄ia sed singularia: scia autē est vl̄ium. q̄ autē scia sit vl̄iū ꝑbat̄ ex demonstrationib⁹ ꝛ diffōnib⁹ que sunt media demōstrationū. Nō eni sit syllogismus demōstratiuus: q̄ꝛ hoc trigonū duobus hȝ tres angulos equales. Sed q̄ꝛ oīs triangulus tres duobus rectis habet equales: nec demonstratur q̄ꝛ hic hō animal: sȝ potius q̄ꝛ omnis homo est animal. Et si nō oīs homo sit aīal nō demōstratur: q̄ꝛ homo sit animal. Si autē datur principia substātia vniuersalia esse: tunc oportet q̄ ꝺ̄ substantie que sunt ex his vniuersalibus p̄ncipijs sint vniuersales: ꝛ sm̄ ea que in huius p̄ōie 7° libro ꝑbata sunt. sequitur q̄ principia substātie sint non substātia: q̄ꝛ vniuersale nō est substātia: ꝛ cum principium sit ante id cui⁹ est p̄ncipium. sequitur q̄ nō substantia sit ante substantiam. vniuersale eniȝ sicut diximus est nō substātia ꝛ elementū: ꝛ p̄ncipium sicut isti dicunt est vniuersale: ꝛ prius est elementū ꝛ principium his quoꝝ est elemētum ꝛ principium. Ista eni incōuenientia rationabiliter sequuntur. ex dictis etiā quādo ex elementis quibusdam faciunt species idearum: ꝛ dicunt q̄ habent quasdam substantias sensibiles que sunt p̄ter eādem idealem speciem: ꝛ ante eam: ꝛ dignātur cū hoc q̄ idee nō sunt aliquid separatū ab istis sensibilibus: sȝ tamen obijciunt ea que dicūt probātes. dicunt eniȝ q̄ si nihil obest multa esse elemēta: vt in vocis elementis multa sunt que sunt. a. ꝛ. b. ꝛ huius alia: ꝛ hoc quidē elemēta nihil sunt determinatum preter multa: sed in multis sunt: ꝛ faciūt eē multa: erit quidem vnum. a. ꝛ idem vnum. b. vt elemēta accepta: sed huius elementi causa erunt infinite similes syllabe: ita videt̄ tunc q̄ sint substātiarum determinata quedā elemēta que in se accepta sunt determinata: ꝛ tamē hui⁹ elementa sm̄ diuersitatem ordinationis causa sunt infinitarū substātiarum que sunt ex elemētis: ꝛ hoc quidem est concedendum si elemēta dicātur substantie determinate. Si eni elementa sint vniuersalia separata: tunc est falsum: q̄ꝛ separata nō miscentur ad ꝯstitutionē substātie sensibilis. ¶ Dicunt autem isti causam dicti sui: q̄ꝛ sciētia omniū est scientia vniuersalis: ꝛ cum tūc omnia sciamus quādo principia ꝛ causas scimus ꝛ elemēta necesse est etiam oium principia esse vniuersalia. Hoc quidem est veꝝ: si non ꝑpter hoc sint substātie separate vt sepe dixim⁹: hoc tamē q̄ꝺ dicūt de scientia maxime habet dubitationē inter ea que dicta sunt. ¶ Queret eni aliquis si est verum q̄ꝺ dictum est vel est nō verum. ꝛ ratio quidem solutionis huius questionis est: q̄ꝛ sicut dictum est in secūdo posteriorum analeticoꝝ. q̄ scientia duplex est quemadmodū ꝛ scire: quoꝝ vnus quidē modus est scire in potētia: alius autē est scire in actu. ¶ Scire ergo in potētia est scire quasi in mā sm̄ q̄ mā designat̄ cū potētia ad formā sm̄ q̄ designat̄ per genus: ꝛ huius est scientia que est vniuſis ꝛ indefinita: sicut ꝛ mā talis ꝛ gen⁹ nō dicūt nisi subaȝ cui⁹ sūt ꝯfuse ꝛ indefinite ꝛ vl̄r: idē aūt scire sm̄ q̄ est ens alicuius finiti in ꝑpria natura ꝛ eē: est scia huius alicuius: ꝛ q̄ꝛ est scia in actu sic existis in actu huius alicuius: tūc sm̄ accńs est ꝺ̄ scia vl̄is in quo illud est in potentia. Sed sȝ hoc accńs est id q̄ꝺ aliud: cū eni scimus hoc tūc per cōsequens scimus vniuſe: ꝛ sciendo hoiem scimus animal: q̄ꝛ hō est aīal: sicut visum dicimus vl̄em colorē aspicē eo q̄ hic color particularis quē aspicit est color: ꝛ sicut dicimus cū speculat̄ grāmaticus hoc determinatū. a. dicimus q̄ ipse speculatur. a. q̄ꝛ hoc. a. est. a. vl̄r. Sed nihil hoꝝ esset veꝝ si vniuſe haberet eē separatum a particulari. Sȝ poti⁹ hoc ideo est: q̄ꝛ nō est aliud eē vl̄is ꝛ particularis: q̄ꝛ vniuersalis nā est particularis nō q̄ꝺē sm̄ q̄ est vl̄e: q̄ꝛ sic nō ē suba: sed sm̄ q̄ est nā simplex cui accidit eē vniuſe: ꝛ eē in intellectu: sicut in 5° huius sapientie libro determinatum est. Verū igit̄ q̄ꝛ si necesse est p̄n° substātie vniuſia eē necesse ē etiā ea que sunt ex his eē vl̄ia: sȝ hec sunt p̄n° nō vt in natura sed vt in demōstrationib⁹ accepta: ꝛ sȝ eadem sint sm̄ eē principia essendi ꝛ sciendi: tamen non sunt eodē modo accepta: vt in multis locis sepe diximus. Si autem nihil principiorum substantie est separabile: sicut dictum est: constat q̄ nec substantia separabilis est eo modo separatiōis vt illi dicunt: sed hoc palam est: quia scientia vno quidem modo est vniuersalis: ꝛ ex vniuersalibus principijs: sed hoc est vniuersale non separatum sm̄ esse: sed q̄ abstrahit ab hoc ꝛ ab illo quolibet. alio autem modo scientia nō est vniuersalis sm̄ q̄ vniuersale dicunt illi separatum sm̄ esse ꝛ distinctum: q̄ꝛ sic non est de esse alicuius.

7° meta. t. cō. 44. ꝛ infra.

Duplex ē scia

Et si eadē sūt essēdi ꝛ sciēdi p̄n°: nō tñ sm̄ vnū ꝛ eūdem modum sumpta.

¶ Explicit Liber Duodecimus Metaphysice.

¶ Incipit Liber. XIII. prime phie: Cuius primus tractatus est de principijs eorum ex quibus generatur substantia.

¶ Cap. pm. De his qui dixerunt vnum et equale et inequale esse principia: et qualiter entia diuersa procedere dixerunt.

In pho. 14. met. cap. pº.

Omnibus igitur habitis que antiqui de principijs substantie separate posuerunt. Restat nunc inquirere qualiter ex huius principijs generationem fieri: et entia diuersa procedere dixerunt: de substantia igitur separata que principium est sensibilium substantiarum tot sunt dicta quot in precedenti libro inducta sunt. ¶ De generatione vero aliarum substantiarum ex substantijs separatis volentes loqui antiqui philosophi omnes in hoc conueniunt quod faciunt principia generationis contraria: et hoc quidem concorditer faciunt: quia sicut in physicis vident esse principia contraria: ita dicunt etiam contraria esse circa imobiles et separatas substantias. Si autem hoc est verum: quod in ante habitis vndecimi huius philosophie libri sufficienter probatum est: quod. s. illud quod est principium omnium et primum nihil est prius: tunc sequitur ex hoc quod illud principium non est in sua substantia diuersum: sed potius simplex et in fine simplicitatis. Igitur non contingit ipsum diuersum quid esse: et hoc est sicut si aliquis dicat principium album esse: non quidem inquantum diuersum est et congregatum ex substantia et accidente: sed potius inquantum album: et albedo est ipsa: ille quidem dicit principium esse quod est de subiecto et diuersum siue congregatum ex subiecto et accidente: sed non dicit ipsum esse principium inquantum tale: sed potius inquantum est album et albedo: sic etiam prius erit: et sic de substantia loquentes quod est principium: oportet substantiam que est subiectum prius esse in eo quod est substantia. ¶ Dicunt autem quod omnia fiunt ex contrarijs tamquam ex subiecto aliquo: quod contrarijs substat. ergo necesse est hoc existere: quod. s. subiectum habeant vel que maxime sunt contraria: et hec sunt contraria prima que omnibus alijs sunt contrarietatis causa. Omnia igitur contraria sunt de subiecto aliquo: et nihil est quod a substantia separabile sit contrariorum: substantia igitur erit principium ante omnia primum: videtur autem quod nihil sit substantie contrarium: quod et ipsa testatur ratio. nihil igitur contrariorum proprie loquendo est principium ita quod sit principium omnium. Sed id erit omnium principium quod diuersum est a contrarijs omnibus. ¶ Quid autem sit illud quod diuersum est a contrarijs quod est principium diuersimode determinatum est ab antiquis: quidam autem dixerunt quod diuersum a contrarijs quod est principium omnium est materia. Alij vero dixerunt quod est vnum: et dicunt quod vnum est equale primum: et addunt ei dualitatem vt inequalitatis principium: et dicunt quod hoc vnum equale cum inequalitatis principio est natura et substantia m.illis omnis pluralitatis. Alij vero parum discordantes ab his dicunt: quod vnum est natura et substantia: et addunt ei pluralitatem eo quod sicut dicunt numeri generantur ex his duobus ex vno sicut ex materia: et ex pluralitate sicut ex indeterminata potentia generis. Sic enim diuersificati sunt antiqui quod quidam eorum dicunt quod numeri generantur ex vno et dualitate que est inequalitatis principium: et hanc dualitatem in substantijs generalibus dicebant esse magnum et paruum: et alij dixerunt quod generantur ex substantia vnius: et ex pluralitate confusa et indeterminata que potentia est omnis numerus et fit actu: quando per formam numeri determinatur: et sic vt dicunt numerus entium quo subsistunt entia generantur ab his ambobus. Dicunt enim quod elementa entium sunt inequale et vnum: inequale vero dicunt quod substantia est ex magno et paruo: que duo dicunt esse primam principiorum dualitatem: eo quod omnia putabant generari tamquam per compositionem et congregationem quantitatis: vnum dicebant esse sicut entia ipsa secundum substantiam: circa quod dicebant esse principia inequale quod est magnum et paruum: et dicens hanc sententiam non determinauit qua ratione et non determinauit etiam inequalitatem aliquo numero: sed dixit tamen omnia componi ex inequalibus: et vnum esse sicut substantiam in ipsis. ¶ Sed isti non bene reddunt principia prima que vocant elementa: quia licet vnum conuertibile sit cum ente: non tamen dicit id quod est contrariorum subiectum: et ipsius generati substantia: et similiter magnum et paruum non dicunt ea que vere sunt contraria et agentia et patientia: nec etiam que sunt elementa substantie generate: quia substantia generati non producitur in esse per aggregationem magni et parui: sed aliter sicut in physicis est determinatum. Ideo alij fuerunt qui dixerunt quod magnum et paruum que prima sunt inequalitatis principia cum vno quod est substantia entium sunt tria entium elementa et numerorum. Sed duo que sunt magnum et paruum dixerunt esse materiam: eo quod substantia omnium colligitur ex magnis et paruis: vnum autem dixerunt esse formam: eo quod forma vnit magna et parua collecta in substantijs entium. Alij autem dixerunt quidem vnum esse principium sicut formam: sed materialia principia dixerunt esse multum et paucum: eo quod videbant magnum et paruum magis esse continua que ad mensuram pertinent: omnium autem substantias dicebant colligi ex multis et paucis: et multum et paucum dicebant esse ante magnum et paruum: quia dixerunt quod multum cadit in ratione magni: et paucum in ratione parui. magnum enim est quod componitur ex multis: et paruum quod componitur ex paucis. Alij autem adhuc vnum dicentes esse formale principium acceperunt id quod est magis vniuersale in istis contrarijs materialibus et dixerunt: quod cum vno principia sunt excedens et excessum: et illi omnia que dixerunt contraria dicebant esse inequalitatis principia: siue esset magnum et paruum: siue multum et paucum: siue excedens et excessum: medium autem inter omnia hoc est equale. Differt autem nihil ab his que dicta sunt: vt si dicatur contrarietas prima esse ad quedam conferentium sicut ad bonum et malum: et amorem et odium: sicut etiam quidam antiquorum dixerunt: quia semper in omnibus his est aliquid quod est magis vt priuatio: et alterum quod est magis vt substantia: et priuatio in ratione mali et odiosi: et oppositum priuationi: est in ratione boni et diuini et optimi et amati: et quamuis hec in ipsa positione ipsorum non habeat differentiam: tamen differt ad logicas positiones quas isti seruant: eo quod non per causas essentiales rerum: sed per signa remota et probabilia locuti sunt de principijs: vnde et ipsi logicas dictorum suorum afferunt probationes siue demonstrationes que vere demonstrationes non sunt: sed propter logicas quasdam difficultates inciderunt in illas: sicut si componitur vnumquodque ex his in que resoluitur: resoluitur autem omne corpus in parua et magna: ergo componitur ex illis sicut ex elementis et congregatio istorum in ipsorum ex illis est generatio. ¶ Sic ergo inciderunt in has positiones: preter hoc solum quod excedens et excessum dixerunt eiusdem rationis principia cum alijs qui dixerunt magnum et paruum et vnum et multum: hoc enim ex proprio dixerunt videntes excedens et excessum esse vniuersalitatis in discretis quam in continuis: magnum autem et paruum esse in continuis tantum: et multum et paucum in discretis tantum. sed magnum et paruum dicebant esse prius et esse ex elementis dualitate excedentis et excessi: similiter autem dicebant quod etiam multum et paucum sic essent ex dualitate eorum: que prima elementa esse dixerunt: que sunt excedens et excessum: sicut iam diximus: hec namque vtraque magis sunt vniuersalia: et ideo dicunt ista esse principia et non illa. Alij autem tamquam principia ponunt: dicunt quidem vnum sicut alij: sed componunt ad vnum duo alia que vocant diuersum: et aliud vnum quidem dicentes esse formale: diuersum autem oppositum in forma: et aliud indiuisum secundum materiam: et isti dicebant vnum esse: sicut genus et diuersum sicut differentiam que confusionem generis determinat: et aliud ab his dicebant esse materiam et subiectum: et omnes isti respiciunt ad equale et inequale. Alij autem videntes semper omnia que exeunt ab vno in pluralitate consistere dixerunt quod principia ex quibus omnia fiunt sunt pluralitas et vnum.

¶ Cap. 2m. De comparatione opinionum inductarum et improbatione earum.

Io. huius. t. c. 17.

Si autem sunt vt quisque vult principia que sunt de numero contrariorum: et vnum est contrarium vni aut nihil: sicut in decimo huius philosophie libro determinatum est: et in magnitudine est quedam contrarietas secundum quod magnitudo est pluralitas quedam que est equale et inequale: diuersum vero et aliud sunt ipsa contraria quod est idem: tunc maxime habent quandam opinionem rationabilem qui opponunt vnum pluralitati: nec tamen hi dicunt sufficienter. videtur enim quod secundum hos sequatur quod vnum sit paucum: quia sicut diximus in decimo huius philosophie libro pluralitas est multitudo: multum autem opponitur pauco. ¶ Si ergo opponitur pluralitas vni et vnum vni opponitur: oportet quod vnum sit paucum: et hoc est improbatum in ante habitis: vnum vero ideo quod significat metrum vniuscuiusque sicut in antehabitis probatum est. Palam est quia primum subiectum vnius in quolibet re

est diuersum

est diuersum ab aliqua re alterius generis ⁊ est minimum qđ est in illo genere ⁊ in armonia musica discretū: ⁊ in mensura continuoꝝ digitus aut pes aut aliqđ tale: ⁊ in rithmis basis aut huiusmodi: ⁊ dico basis in quo fundatꝰ concordia rithmi. Silr autē in grauitate libra est quedā diffinitio ad quā terminatur pōdus: ⁊ generalr inquātis quantū qđ dā: ꝙ aliquo mō indiuisibile est ſm mēsuram vel simplr vel positione: ⁊ indiuisibile simpliciter est īdiuisibile ſm spēz. Indiuisibile autem positione est īdiuisibile ad sensuz. Sic igitꝰ in diuersis generibꝰ diuersum est vnū q̄ñ nō existe aliq̄ vno ſm vnam nām determinato qđ sit suba oium: ⁊ est ſm rōnē rectam ⁊ verā: qa significat vnū quasi metrū alicuius pluralitatis: ⁊ qa nūerus est pluralitas mēsurāta: ideo ⁊ numerus est metrū reꝝ numerataꝝ: ꝑpter qđ ⁊ rōnabiliter dictum est: ꝙ vnū nō est numerus: id eni qđ nō hȝ nisi ratiōe metri ⁊ nō mēsurati nō est numerus: vnū aūt est pn̄ᵐ ⁊ metrū numeri: sed id qđ est metruȝ vniuscuiusqȝ opȝ ꝙ sit aliquid vnū ⁊ idem insit oibus eiusdē generis: sicut dicimꝰ ꝙ equus est metrū eoꝝ que sunt in genere equi ⁊ spe: tunc metrū erit equus: qui maxime hȝ vnicā nāȝ equi: ⁊ si homo est metrū hoium: hō magis hñs simplicem nām hoīs erit metrum. Sȝ si aliqua plura sunt in vno genere: ⁊ mēsurantꝰ in natura illius generis: vt sic hō ⁊ equus ⁊ deꝰ sunt aialia: tūc fo: san eoꝝ numerus erit aial ſm simplicē nām aialis participatū ab ipsis. ℂ Et dico forsan: qa cū genus nō dicat aliquid determinatū ⁊ diffinitū non ꝓprie est mēsura nisi ꝓut determinata nā eius in specie: nec deus cōmēsuratꝰ homini ⁊ equo: qa aialitatem hec tria nō vna rōne participāt: sȝ potius per prius ⁊ posterius vel equiuoce: ⁊ nō mēsuratꝰ in ipsa nisi prius reducatꝰ ad vnum ⁊ vniuocuȝ: sic ergo gnāliter loquēdo vnū qđ est in quolibet genere est aliquid qđ est subā minima illius generis: ⁊ ideo nō est vnū metrū aliqđ qđ mēsuret omne ens in omni genere: vñ si est vnum subto hō ⁊ albū ⁊ vadens que sunt congregata: ex his que sunt in diuersis generibꝰ: sicut hō qui est in genere vno sube nō est numerus eoꝝ: ideo qa ei oia īsunt: ⁊ sunt vnū ſm numeruȝ subm ⁊ accñs: qa sic oia vno numerarentꝰ qđ falsuȝ ē: ⁊ in superioribꝰ est īꝓbatū: attamē grauium erit nūerus aut alicuiꝰ alterius appellatiōis talis que ab vnica fit nā. ℂ Cum igitꝰ vnum nō sit vnius nature in oibus: sed diuersaꝝ est nā in diuersis generibꝰ entiū: nō rōnabiliter fuit dcm̄ ꝙ vnum qđ est numeri pn̄ᵐ sit pncipiuȝ oiuȝ: ⁊ silr inequale qđ dicūt esse principium est vt aliquid vnum vnius nature in oibꝰ: ⁊ ideo etiā illud irrōnabiliter est positum pn̄ᵐ: sed illi q faciant ⁊ ponant dualitatem vt indefinitā principium magni ⁊ parui: que dicūt esse eīnta longe ab oibus alijs differētes: dicant ꝙ minimū hȝ rationis ab oibꝰ alijs opinatis ⁊ possibilibus: qa hoc oino est īpossibile ꝙ magnū ⁊ paruuȝ prima dualitate īdeterminata que est forma dualitatis diuisa sint entiū eīnta. magnū eni ⁊ paruum dicūt q̄dā accñtia circa quātitatē vel quātū. Igitꝰ ista sunt passiōes ⁊ accñtia magis q̄ suba ex qbus aliqđ fiat: ista igitꝰ nō sunt subiecta numeris ⁊ mēsuris. Multū eni ⁊ paucū sunt passiones numeri: ⁊ magnū ⁊ paruū sunt passiōes mēsure siue cōtinui: sicut etiā passiōes sunt par ⁊ īpar: ⁊ lene ⁊ aspeꝝ rectū ⁊ curuuȝ: ⁊ ideo magis ista sūt pncipiata a subto aliquo q̄ qđ ipa sint subm. ℂ Amplīꝰ aūt ſm dicta istoꝝ necessario sequitꝰ ꝙ magnū ⁊ paruū sunt cum eodē puncto ad aliqđ: qa cōparatuȝ pūcto paruū est magnū ⁊ cōparatū excedēti est paruū. Ideȝ ergo est magnū ⁊ paruū: ⁊ sic est de oibus que sūt ad aliqđ: id aūt qđ est ad aliqđ nullatenus pōt esse subiectū cathegoriaꝝ: sed potius suba est illa que cathegoriarū est subiectū. ℂ Adhuc autem ad aliqđ est ens posterius q̄litate ⁊ quātitate: ⁊ per posterius dr̄ ens q̄ qualitas ⁊ q̄titas. est enim passio quedā q̄titatis ad aliqđ qđ dicitꝰ equale ⁊ ineq̄le: ⁊ sic nullo mō cōuenienter pōt dici entium eē mā. Si qdeȝ oē qđ est ad aliqđ ⁊ cōīter ſm genus ⁊ spāliter in partibꝰ suis: ⁊ spēbus semper cū hoc qđ est ad aliqđ est diuersuȝ aliqđ: qa cū ad aliquid sit cōparatiōis respectus nō pōt eē per se: sed in diuerso a sui nā in quo est cōparationis ille respectꝰ: vñ nō est aliqđ magnū vel paruū: vel multū vel paucū vel oino ⁊ vniuslr ad aliquid ꝙ nō sit aliqđ diuersum cum hoc qđ est ad aliqđ: qđ ens in quo est respectus ille est multum vel paucū: aut magnū vel paruum ꝙ per respectuȝ quo cōparatur ad aliud dicitꝰ esse ad aliqđ. Signuȝ est autem hoc qa ad aliqđ est debilis esse: ⁊ nō est suba aliqua oino nec est ens absolutū id qđ est ad aliqđ: qa ipȝ est solū inter ea que sunt: cuiꝰ nec generatio est nec corruptio nec motus quēadmodū motus est eius qđ est ſm q̄titatē ens qui est crementuȝ ⁊ decremētuȝ: ⁊ sicut alteratio est ſm q̄litatē ⁊ ſm locuȝ est loci mutatio: ⁊ ſm subam ē simplex gñatio ⁊ simplex corruptio. Sed nullus penitꝰ motus est ſm ad aliqđ: siue oi.n. motu sui est aliqđ: q̄nqȝ qdem magnuȝ: q̄nqȝ qdem minus siue magnū ⁊ paruū: q̄nqȝ diuersis cōparatꝰ: ⁊ sic ⁊ ad aliqđ est eq̄le: qđ diuersis cōparatū est maius ⁊ minus ⁊ eq̄le. Si autē est hoc ſm q̄titatē palaȝ est ꝙ altero mō est ſm quātitatē q̄ ſm ꝙ motus est in quātitate. Igitꝰ ad aliqđ nō ē mā ex quo nō est mobile: nec in ipso est motus. ℂ Adhuc autēȝ necīuȝ est cuiuslibet mām eē potentia tale q̄le est ipȝ qđ est suba ⁊ actus: ad aliqđ vō nec potētia est nec suba nec ē actu eo ꝙ nihil sit absolutū. Incōueniēs igitꝰ est ⁊ magis īpossibile est iter ea que dicta sunt ab antiqs ꝙ subaꝝ dicantꝰ eē elemēta nō sube: que sunt ad aliqđ ⁊ ꝙ dicantꝰ eē priꝰ q̄ sube. Oēs eniȝ he ⁊ hmōi cathegorie sunt posterius post subam. ℂ Amplius aūt eīnta non ꝑdicantꝰ de his quoꝝ sunt eīnta: qa sicut in 7° ⁊ 8° huius phie libro ꝓbatum est: mā nō predicatꝰ nisi per denoiationem. Sed multū ⁊ paucū ⁊ separatuȝ ⁊ simil predicātur de his quoꝝ sunt vt de numeris ⁊ lōgum ⁊ breue de linea ⁊ latum ⁊ strictū de superficie. Igitꝰ nullum istoꝝ ē pn̄ᵐ sicut mā. Adhuc aūt sic pluralitas ipsa multitudo inuenitꝰ quedā pluralitatis que semp est paucū: ⁊ nunq̄ ꝯuenit ei multū esse: ⁊ hec est dualitas: qa si daretꝰ ꝙ dualitas est multū: sequeretꝰ ꝙ vnū eēt paucum sicut superius diximus: q̄uis multū simplr sit decas: ⁊ si nō est decadis multum simplr: tunc mille erit simplex multū: vel aliquis alius numerus magni excessus. Si aūt hoc sic est ꝙ aliqs numerus est semper paucus: ⁊ aliqs semp multus: q̄ō ḡ pōt dici ꝙ numerus sit ex pauco ⁊ multo sic' ex eīntis. ℂ Si eni eēnt eīnta tūc sine ipsis ambobꝰ nō fieret aliqs numerus: aut eiȝ ambo eīnta opȝ ꝑdicari de elemento aut neutrum. Sȝ nūc ostensum est ꝙ alterum solum de aliquo predicatur.

7.meta.t.cō. 24.t.34.

ℂ Cap. 3ᵐ. De improbatione eorum qui dixerunt ideas ex numeris componi ⁊ cetera entia ex passionibus numeroꝝ: ⁊ quomodo multa procedunt ex vno.

Simplr autē hic opȝ intēdere si possibile est ideas ex eīntis his cōponi ex quo nūeri ⁊ eīnta numeroꝝ ponuntꝰ esse pn̄ᵒ oium ⁊ esse ante oia. Si eni idee ex his cōponuntꝰ id qđ cōpositū est hȝ mām eo ꝙ elemētū sit māle cōponēs. ℂ Amplīꝰ necessariū est ꝙ id qđ nūc est ex aliquo ꝙ semp sit ex aliquo si ipm est semper: q̄uis ⁊ hoc veꝝ sit: ꝙ si aliqđ factū est ex aliquo: ꝙ ex ipso fiat per generationē: omne aūt qđ sic fit: fit hoc qđ fit ex poᵃ ente: nō eni fit aliqđ ex hoc qđ ī possibile ē fieri: nec erat vnq̄ ex hoc qđ impossibile fuit eē illud. Id aūt qđ est possibile. Id ꝯtingit agere ⁊ non agere: qa qđ potest esse potest nō esse. Quia igitꝰ maxime est semp nūerus cū sit separatꝰ ⁊ perpetuus vt dicūt: aut qđcūqȝ aliud qđ hȝ mām vt isti dicūt ex qua fit. Sequitꝰ ꝙ contingit non eē: qa eē qđ fit ex mā cōtigit nō eē id qđ hȝ vnam dicē: ⁊ hoc qđ hȝ q̄tūcūqȝ amplīꝰ tēporis dūmō ex mā factū sit: hoc sic nō opȝ de hoc qđ hȝ qdē mām: sȝ nō est factū: sic ē videre in celo qđ hȝ mām: ⁊ qa nō factū nō hȝ potētiā ad nō eē hȝ sul mām. Si igitꝰ sit suba nūeri facta est ex mā. Et si in tāto tēpore nō sit finis de esse eius: tn̄ nō erit sempiterna: si cōcessērimus ꝙ hoc nō est sempiternū qđ ꝯtingit eē: qa qđ ꝯtingit eē cōtingit nō eē: sic in alijs sermonibꝰ phicis cōtigit tractari: atqȝ si est veꝝ vlr qđ nūc dcm̄ est: qa nulla ē sempiterna suba que nō est actu ⁊ actꝰ simplr nō pmixtꝰ potētia: eīnta vō que dicūt sunt mā sube: sequitur ꝙ nulli sempiterne sube erūt eīnta ex qbus est ipsa suba existibꝰ eīntis in ipsa. ℂ Cū igitꝰ numeꝝ ponūt esse ex eīntis: sequitꝰ ꝙ numeri nō sunt sube sempiterne: ⁊ cū iteꝝ ponūt nūeros ideales subaꝝ sequitꝰ ꝙ idee aut nō sunt sempiterne: aut non cōponantꝰ ex numeris ⁊ numeroꝝ eīntis. Sūt autē qdaȝ sicut iā añ diximus qui dualitatē qdē indeterminatā: siue idefinitā que ē simplr forma dualitatis abstracta faciūt eīntū numeroꝝ et entiū cū ipso vno pmo. Irrōnabilr aūt dicūt gñari numerū entiū ab inequali ꝙ est dualitas que est ineq̄litatis pn̄ᵐ: qȝ

sicut diximus inequale efficit in eo qd est ad aliqd ĉlntum cũ vno. hoc eni necesse est per sn̄m accidere sic dicẽtibus. Qui vo sunt extra istã opinionẽ ⁊ ponũt numer̄ ideale esse subam entiũ ⁊ nõ numer̄ simplr̄ ẽt illis necesse est in eẽ talia incõuenientia: dũmõ ista numeri ponãt eẽntia sine faciãt ex eis numer̄ spẽrum idealiũ siue mathematicum: multe vo sunt cause q̄ ad istas mathematicas causas vt ad pn̄ entiũ cõuersi sunt pħi: maxima tñ cãrũ fuit que eos ad hoc ɔuertit dubitatio: quã pħi oẽs habebãt antiquitus. Videbat eni eis q̄ oia que per gñationẽ futura sunt entia essent ipm ens: qa ex ente nõ fit nisi ens simile illi cũ ex nõ ente nihil penit⁹ fiat: hoc eni oẽs ɔfitebant: ⁊ sic videbat q̄ oia nõ essent nisi vnũ ens nisi qs soluere volẽs hoc vadat asiĩ rõne qua iuit Amenides phs dicẽs q̄ aliquãdo fit diuersum: sicut fiũt diuersa ictiõe quãdo non de more plantata sunt: sic qñ diuersa generis plãta inserit in aliaz que alteri⁹ gñis est ab ea: ⁊ sic ẽt dicebat q̄ semp fiũt eadẽ ex eisdẽ nisi diuersi generis fiãt pn̄ᵒ: sicut mã ⁊ duo ɔria: ⁊ hoc dicebat eẽ diuersa diuersor̄: sed sm veritatẽ loquẽdo necesse est ostẽdere nõ ens: si qd est nõ ens q̄ possit eẽ pn̄ᵐ. Sic eni ex ente qd ẽ nõ ens potẽtia: tñ ens ⁊ alio quodã qd est act⁹ fiũt entia ɋcũq̄ sunt futura multa: qa act⁹ diuidit inter multa ea que sunt vnũ in mã. Et pmũ qdẽ attẽdendũ q̄ ens dr̄ multiplr̄. hoc eni ens dr̄ q̄ significat subam: aliud vo dr̄ ens qa significat quãtitatẽ: ⁊ aliud qa qualitatẽ: ⁊ sic est de alijs cathegorijs: vnũ autẽ cõuertit cũ ente: ⁊ cũ entia dicunt vnũ eo q̄ vnum predicat de entib⁹ sicut ⁊ ens. Queramus quale vnuz sit illud qd entia dicunt vnũ. Sz nõ fiũt illo nõ ens sic dixim⁹: q̄ est potẽtia ens sz fiũt vnũ q̄ est vna nã actu exñs. Queramus eni verũ illo vnũ sit suba aut passiões qualitatum: aut aliud aliqd silr̄ oium pdicamẽtor̄: dicimus enĩ vnum hoc q̄ est suba: ⁊ dicimus vnum hoc q̄ est tale siue quale: ⁊ sic sm alias cathegorias ɋcũq̄ vnũ significãt: hoc eni antiqis maxie fuit cã erroris: qa videbãt q̄ vnũ ⁊ ens sũt pn̄ᵒ ɋdã: ⁊ nõ potuerũt videre qd esset pn̄ᵐ multitudis eor̄: que fiunt ee vno: sed absurdũ ⁊ magis ad hoc ipossibile est ɋ illud qd qdã dicũt: q̄ vna nã genita sit cã eptis: sic q̄ sit cã q̄ hec est suba: ⁊ hoc q̄tũ: ⁊ hoc vbi: ⁊ hoc quale: ⁊ sic de alijs. Si eiz hoc genitũ sit: tũc opz q̄ sit in aliquo gñe ens: ⁊ pn̄ᵒ illius generis erũt cã ipsi⁹: ⁊ nõ ipm erit cã entis in gñe illo. Deinde ɋramus si entia sunt ex nõ ente: ex quasi non ente sunt ea que sunt: dr̄ eni nõ ens multiplr̄: nõ ens cui hoc significat qdẽ ens: sed nõ significat ens hoiem. Similr̄ nõ rectũ significat nõ eẽ tale sm actũ: ⁊ silr̄ nõ tricubitũ significat nõ esse tñ sm actũ: querramus igit ex quo ente ⁊ non ente sunt multa entia ex quo vtrũq̄ dr̄ multiplr̄: pp qd antiq dixerũt q̄ opz aliqd falsuz supponere: sicut ⁊ geometre falsuz supponũt: qa lineã pedalẽ eẽ supponũt que descripta nõ est pedalis: ita dicebãt q̄ opz supponere nõ ens qd nõ est nõ ens: sz ens actu. Sz hoc ẽ ipoẽ sic se hñe: nõ eni geometre aliquod falsuz supponũt: sic pz in his ɋ de hoc in ix° hui⁹ sapie libro determinata sunt: ⁊ silr̄ in phicis cũ dr̄ nõ ens id qd est potentia ens nõ supponit aliqd falsuz: qa ppõnes que sũt in sn̄o sunt de simplr̄ nõ ente: nec entia fiũt ex simplr̄ nõ ente: sz potius ex illo nõ ente in qd corrũpit ens actu: nõ aũt corrũpit in simplr̄ nõ ens. Sz potius ideo: qa nõ ens sm casuũ dnominatiões: dr̄ pariter cathegorijs hoc ɋsi subm oiuz dr̄ nõ ens id de quo p dnoiationẽ ⁊ casuz oia alia dicunt: ⁊ q̄ sic ẽ nõ ens ens: ens tñ sm potẽtiã ex hoc ẽ gñatio oiuz cũ ipz videt vnũ subm eor̄: vt ee nõ hoie actu: po° vo hoie est hõ: et ex nõ albo actu po° vo albo ẽ albũ. Silr̄ siue fiat vnũ ex illor̄ siue multa apparẽtiã tñ hz qd quã maxie fecerũt antiq oẽs: qa ex quo supposuerũt q̄ vnũ ẽ pn̄ᵐ ex quo fiũt entia. Vnde aũt nõ est cã multitudis dubiũz est: qño multa sũt entia generata: ẽt in illo ente qd hz subaz ẽ dcm: hec aũt ẽ qd pp quã soluẽdã multa dixerũt de pncipijs pħalitatis. antiq tñ qa numeri ⁊ lõgitudies ⁊ corpora sm eẽ sant insensibilib⁹ ⁊ sensibilia p se genita sũt: opz q̄ ⁊ ista genita sint illis genitis: ⁊ idõ absurdũ ẽ illa ponere gñationis ⁊ multitudis gñator̄ pncipia. Et silr̄ absurdũ ẽ ɋrere pmo qño multa ẽ id qd est: ⁊ nõ ɋrere pmo qño sint qd sube: aut q̄lia: aut quanta ea que fiũt. hui⁹ eni rã q̄ hoc sit qd ⁊ hoc q̄le ⁊ hoc q̄tũ nõ põt esse indefinita dualitas ɋ ẽ forma dualitatis duob⁹ vnis nõ determinata: nec magnũ: nec puũ ɋ qdã ponũt pmã dualitatez põt eẽ cã q̄ sint duo alba: aut q̄ ea ɋ multa sunt colores aut humores aut figure. Si eni hec eẽnt multa [illegible] numeri vel vnitates: si cãrent sic illi dicũt a pmo vno ⁊ pluralitate pma. Si aũt antiq perãsissent ista de pncipijs [illegible] tes cãm multitudis: sz qdditatis ei⁹ qd sit: tũc pfecto vidissent cãm verã gñatiõis: ⁊ vera gñatiõis pn̄ᵒ ɋ sunt in ipsis cã ppria: illa eni cã excessu multiplicãre: sunt cã multitudis entiũ: qa sic cognouissent rer̄ ppias formas: p ɋs ipse res ponunt in numer̄: q nõ erũt ẽ cã q̄ multa sũt gñata. Similr̄ ab antiqs querunt opposita entis: ⁊ vnius ex qb⁹ cum bis duob⁹ ɋ sũt ens ⁊ vnũ fiũt entia: videbãt eni q̄ nihil fit ex nõ ente: ⁊ q̄ vnũ cũ ente ɔuertit: ⁊ idõ sic fiũt entia ex ente: ita fiũt ex vno. videbãt etiaz pn̄ᵒ gñatiõis opposita eẽ: eo q̄ mutatio est de opposito in oppositũ: ⁊ idõ querebãt opposita enti ⁊ vno: ex qb⁹ fiẽt entia: ⁊ idõ talia opposita supponebant eẽ ɋdã que sũt ad aliqd: vt est ineq̄le q̄ nec ẽ ɔriũ: nec negatio illor̄ ɋ sũt ens ⁊ vnũ que sunt vna nã: vt mã entiũ quẽadmodũ nã quorũdã est q̄ sine suba: ⁊ sic vna nã est q̄le eorũ que sunt in q̄litate: in oib⁹ eni gñib⁹ ẽ vnũ ⁊ ens aliqd nã eor̄ que sũt in genere illo: q̄ nec est ɔriũ nec negatio aliɋrũ que sũt in gñe illo: sed poti⁹ est pᵐ subm oium: cũ hoc posuerũt dualitatẽ ɔrior̄ ɋ sũt ⁊ ɔria adiuicẽ ⁊ negatiua: sz nõ habeãt opponẽ ad id qd ẽ pᵐ subm ɋ sic dixerũt sũt vnũ ⁊ ens in ɋlibet gñe: ⁊ dicebãt illa eẽ causas multitudis priuate ex vno ⁊ ente: sz tũc ɋrere opz ẽt hoc qd dicũt qño ipz ad aliqd qd dicũt eẽ pn̄ᵐ: sit multa ⁊ nõ vnũ. Nũc eni ɋrẽdũ ẽ qño multe vnitates sũt circa pᵐ vnũ: ⁊ ɋrẽdũ ẽ qño nũc sint multa ineq̄lia pter pᵐ ineq̄le: nõ eni ex dictis antiquor̄ sufficiẽs habet rõ de illis: dicebãt eni vnũ ⁊ vnuz nõ facere dũas: nisi forma dualitatis supueniat: que ineq̄litatis ẽ pn̄ᵐ: ⁊ sic ab ineq̄litate dicebant causari multitudinẽ: vtunt eni talibus pncipijs: ⁊ dicũt magnũ ⁊ puũ multũ ⁊ paucuz eẽ quoddã magnũ ⁊ puũ ex qb⁹ nũeri fiunt: pductũ aũt ⁊ breue dicũt qdã magnuz ⁊ puũ eẽ ex qb⁹ linea siue lõgũ: latũ aũt ⁊ arctuz eẽ qdã magnuz ⁊ puuz ex qb⁹ fit supficies: pfundũ autẽ siue altuz ⁊ humile est qdã magnuz ⁊ puũ ex qb⁹ fit corpus siue moles corporis: ⁊ adhuc ampliores ⁊ plures spẽs ei⁹ qd est ad aliqd dicũt eẽ pn̄ᵒ entiuz: ⁊ cãre multitudinem in eis. Sz nos ɋram⁹ ab eis ɋ sit cã talib⁹ q̄ ipsa sũt multa. Cõstãt eni q̄ sic in pbabitis dcm ẽ: q̄ talia sunt genita et pn̄ᵒ sue gñatiõis ⁊ multitudis hñt: cuz autez cãz nõ pñt assignare: neẽ est q̄ supponãt qd ⁊ vitan ẽ q̄ potestate ens est vnicuiq̄ pprium: ⁊ qa prime po° sunt diuerse: idõ diuersa sũt que fiunt entia: ⁊ hec diuersitas cã est multitudis: hoc autẽ qd est potestate ens ⁊ pᵐ subm enuntiat q dicẽ q̄ aliqd ẽ potestate ens qd ẽ suba: ⁊ hoc qdez est nõ ens sm se: vt dicẽ ille qui dicẽ potestate ens: qa est ad aliquid non ens ad ens. vz. actu: siue illud sit q̄le: siue q̄tuz: siue aliqd aliud: qd qdẽ nõ potestate est vnũ aut ens: sz actu: nec ẽ negatio vni⁹ aut entis: sed est vnuz qd entiuz in aliɋ gñe multo magis vt dcm est: sz iste que sunt qño multa sunt entia: alia eni sũt sube: ⁊ alia passiões: ⁊ alia ad aliqd: ⁊ hec oĩa fiunt ex potestate ente: et querit qño hoc fiat. Ad hãc qõnẽ soluendã dicimus q̄ in alijs qdẽ cathegorijs id qd factum ẽ ex ptãte ente hz id qd factuz ẽ qdã: ⁊ aliud qa in illis ẽ cõgregatuz: ⁊ nõ vnũ: ⁊ idõ in illis hz itẽtionẽ qño multa: nã per hoc q̄ illa pdicamẽta nõ sunt sepabilia: ⁊ idõ ipsa ⁊ subea sunt multa: ⁊ sic aliɋ itẽtio ẽ qualia qdẽ eẽ multa ⁊ quãta eẽ multa: tñ opz quãdã nãm eẽ subiectam singulis generibus que est natura generis primi sicut primuz subiectum est in genere substantie: excepto hoc solo q̄ impossibile est separabilẽ esse naturaz generuz aliorũ a substantijs in quibus sunt: sed in genere substantie est separata natura generis. vnde in his aliqub⁹ quãdam habet rõnem questio qua querunt quomõ est multa id qd fit: ⁊ hoc aliquid: nisi forte id qd fit ⁊ fiũt aliqd: ⁊ hoc aliquid sit in natura aliqua talis: sicut q̄ ex potẽtia fit actu: hoc enim est vnuz ⁊ nõ multa: qa nõ est in natura alia: sz est in natura actus eiusdẽ potẽtie in qua fuit potestate sicut in libris 7° ⁊ 8° huius pħie determinatuz est: vnde magis est dubitatio sm istos vnde sint multe actu sube: ⁊ non vna ex subto vno ⁊ ente: est eni vna que est aliqd subiecti: ⁊ idẽ est hoc aliqd ⁊ nõ diuersuz. De quãto aũt nõ querit quomõ ⁊ quare multa: qa nõ est vnuz subm pme sube ⁊ quãtitatis: ⁊ ideo suba quãta est duo: sz queri põt qño ipsa quãta: sm q̄

quanta

quālīa sint multa: si enī id qd̄ est esse dicit quātū qd̄dā eo ꝙ quātitas discreta est vniuersu3: ⁊ hoc idē mālīter significat vnitas: q̄ꝛ vnū nō accipit̄ necessariūi: sed vt mā vniuersi: vnitas enī significat id qd̄ est sm̄ q̄titatē indiuisibile: ⁊ hec est mā vniuersi: ⁊ ideo si est diuersum q̄rū ⁊ qd̄ est sine suba nō dicit̄ ipm̄ qd̄ qd est ex aliquo sicut ec potētia q̄ꝛ ponitur potētia ad subam: potētia enī suba sm̄ ꝙ est suba nō est potentia quantū necessario: nec etiā dicit̄ quō est multa id qd̄ sic est ex potētia. ¶ Si aūt dicat̄: ꝙ idē est potētia qd ens ⁊ potētia quātū. tunc ille qui dicit hoc multas sustinet ꝯtradictiones: ⁊ ꝯtictates: q̄ꝛ que sunt nāe suba: ⁊ q̄titas: ⁊ illa que sunt prima sub a illoꝝ generū nō sunt eadē: etiā potētia nō sūt vna nec ea que sunt in actu sunt vnum sed multa: ⁊ illius multitudinis opoꝛtet assignare rationē. Sic ergo questio h3 aliq̄ rōnem: ⁊ nō aliter: vbi. n. prima subcta diuersa sunt ibi etiam entia actu sunt diuersa.

¶ Cap. 4m. De collatione opinionū3 que sunt de numeris ⁊ impꝛobatione earum.

In pbo q̄rto decimo meta p̄v̄ā⁊ capso 2° ⁊ c̄ vltimus in ordine.

Tā sister aūt adhuc aliq̄ ꝑscrutationi de numeris: ⁊ querere vnde opoꝛteat accipe fidē q̄ꝛ sunt tales numeri separati q̄ sunt sube entiū: illi enī3 qui ponūt ꝙ nūeri sūt idee: ponūt eos iō q̄ꝛ dicunt eos ꝑstare q̄dā cām in entib⁹: si ita ponātur ꝙ cuiuslibet numeroꝝ est idea aliq̄: eo ꝙ ois idea videt̄ sm̄ ꝓpoꝛtionem aliq̄ esse idea eius cui⁹ est: aliter enī vt dicūt nō ligaret̄ cū entib⁹: numeris. n. oia dicūt ligari: ideo vō sic nūero aliquo pfecta alijs posterioꝛib⁹ vt dicūt cā est existēdi q̄cūq3 existūt. Sic enī est eis subiect⁹ nūerus: ꝙ hoc nūerus huic idee subijcit̄. hoc aūt mō ꝓpꝛio facto nūerus his ⁊ ideis his iō q̄ꝛ difficultates q̄dā vident̄ inesse circa ideas: q̄ꝛ aliter nō bene pōt determinari de paritate idearū ⁊ ideꝛoꝝ: nisi nūeris ꝓpoꝛtionalib⁹ illa partes causaret̄: ꝓpter qd̄ etiā plato ideas vocās semente generation a dicit eos ad por exequēdas. S3 si hoc ita se habent tūc ꝯtingit facere numeros ideales: q̄ꝛ tūc numerus ⁊ idee sunt diuerse sube: sicut ꝓpoꝛtio nūeri diuersa a numerato. si aūt dicat̄ necessariū esse numerus sm̄ quē accipiat̄ ꝓpoꝛtio: nō op3 nisi mathematicū nūerū ⁊ nō nūerū idearū: ⁊ si ponat̄ talis esse numerus mathematic⁹ q̄ applicabilis est cuilibet numerato nō op3 credere ꝙ sit alius talis numerus quē dicūt idealē esse numerū: ad qd enī egem⁹ alijs numeris q̄ mathematicus habet̄. Similis. n. rei numerate nā est que doceat esse talē idealē numerū. Sed nā vniuscuiusq3 numerati docet eū esse: q̄si aliā quandā nām que sit sm̄ se in qua res numerate sint sicut in metro ⁊ mēsura: nec videt̄ esse ꝓpter ea quoꝝ eā ponit̄ hoc esse ideaꝝ. nā theoremata ⁊ ꝯtēplationes siue ꝯsiderationes arithmeticoꝝ que de numeris sunt oia existūt de his numeris: q̄ sunt sm̄ esse de sensibilib⁹ in q̄bus diuisio est eā numeri: sicut in antehabitis dcm̄ est. igit̄ illi qui ponūt ideas esse ⁊ dicūt eas eē nūeros dicūt eas accipere sm̄ expositionē3 ⁊ cōparationem vniuscuiusq3 numeri circa multa: q̄ꝛ vnus numer⁹ est multoꝝ numeratoꝝ vnde tentāt per numeros dicere mōquodam qd est q̄libet entiū: sed nō dicit quare sunt hmōi numeri: ita ꝙ cām necessariā q̄re numeri sint assignet: sed tm̄ asserit q̄ꝛ necessarij sunt ad existentiā eoꝝ que sunt. Ea aūt que dicūt nō possibilia sunt: nec dōm est ꝙ talis numerus sit ꝓpter ea que dicūt: Pithagorici vō eo ꝙ vidēt ꝙ multe passiones numeroꝝ sunt in corpoꝛib⁹ sensibilib⁹: fecerūt numeros esse entia nō separabilia a sensibilib⁹: sed tm̄ dixerunt eos esse in eis: ita ꝙ sint cāe entiū sensibiliū: ⁊ suba: q̄ꝛ nō possent esse cause nisi essent sube formales entiū. Quare vō sic dicāt respondēt dicētes: q̄ꝛ passiones numeroꝝ in armonijs siue musicis faciūt melodiam: ⁊ existunt in celo ⁊ in multis alijs: ⁊ determinant ea ad esse ⁊ motū. Alij vō mathematicū solū dicūt esse numerū: ⁊ hūc dicunt tm̄ esse cām oium entiū: sed nihil penit⁹ tale ꝯtingit dicere sm̄ illas suppositiones que sunt cōes animi ꝯceptiōes ⁊ quas quisq3 ꝓbat auditas: sed iō dcm̄ est ꝙ dicunt: q̄ꝛ tūc vere scīētie nūeroꝝ ⁊ entiū que sunt ⁊ nō extabāt q̄si isti ꝓbati sunt. nos aūt dicimus sicut diximus prius: ⁊ patā est per se: q̄ꝛ mathematica nō sunt separata sm̄ esse: ⁊ hoc p3 per hoc ꝙ subaꝝ separatarū passiones nō existerēt in coꝛpoꝛib⁹ sensibilib⁹. cū coꝛpoꝛa sensibilia nō sint subiecta eaꝝ: Pithagorici ꝗ numeri sm̄ hoc ꝙ ipsi ponunt numeros esse nō separatos ⁊ causas entiū nō sunt alicuius rei numeri: vt cāe subalēs eius existant sicut Pithagoꝛici faciunt ex numeris physica coꝛpora. Et cū viderēt ꝙ numeri nō haberēt grauitatē ⁊ leuitatem videbant̄ loq̄ de alio celo: ⁊ de alijs coꝛpoꝛib⁹ sensibilibus qui claudunt vt dicūt in istis. ⁊ oia hec sunt ficta ⁊ coacta ad positionē sustinēdā: ⁊ nō sm̄ rei vitatē dicta. ¶ Alij aūt aliq̄ vidēn istas difficultates accidere Pithagoꝛicis fecit numerū sm̄ esse separabilē: eo ꝙ dignitates nūeroꝝ q̄bus esse numeri ⁊ passiones ꝓbant̄ nō sunt in sensibilib⁹. vera. n. sunt dicta de nūeris ⁊ necessaria: cū de sensibilib⁹ nihil verū ⁊ necessariū dici possit vt dicūt: ⁊ persuadēt numerū esse aiam: ⁊ suscipiūt oia talia que numeroꝝ sunt esse separabilia. ¶ Simil̄r aūt dicūt ⁊ mēsuras mathematicas eē numerū: sicut diximus in antehabitis. patā ꝗ est ex dictis: ꝙ rō ista aduersans est sibiipsi: ⁊ ꝯtraria dicit: ⁊ q̄ꝛ numer⁹ est dimēsiones numerus nō est separat⁹: q̄ꝛ dimēsiones nō aia sunt separate: similiter aūt cū in eo ꝙ aia separata non sit: ⁊ numerus sit aia numer⁹ nō est separat⁹. Et ꝙ mō dubitatū est ab istis ꝓpter qd̄ hoc separatū ponūt numerum soluit̄ ab ita dicentib⁹: ꝙ verū qdē est ꝙ passiones numerorum sm̄ ꝙ ꝓbant̄ de ꝓpꝛijs subiectis nullaten⁹ sunt in sensibilibus: que sunt de numero existentiū: q̄ꝛ passiones insensibiliū sm̄ rōnē diffinitiuā abstractoꝝ nō sunt passiones sensibiliū sm̄ rōnē diffinitiuā cū mā ꝯceptoꝝ: tm̄ sm̄ esse nihil ꝓhibet eas eē in ipsis sensibilib⁹. Sunt aūt q̄dā alij qui ꝓpter hoc ꝙ punctū ⁊ lineꝭ ⁊ superficies sunt termini punctū q̄dē linee: ⁊ linea superficiei: ⁊ superficies coꝛpoꝛis: existimāt ꝙ necesse sit ꝙ tales nāe sint spēn ⁊ formales cāe rerū: decepti in hoc ꝙ forme est terminare: ⁊ extremitatis: l3 termin⁹ eq̄uoce ꝯueniat eisdē: ⁊ op3 nos bone rōnē nō minus inspicere q̄ eā que est de numeris iquātū est ifirma: ⁊ ostēdere ifirmitatē ipi⁹: nō. n. sube ⁊ subales forme sunt vltima q̄titatis ꝓpter hoc ꝙ terminant: sed sūt magis oia illa termini: multa. n. termināt que nō sunt forme substātiales: q̄si ⁊ ambulationis. ⁊ ois mot⁹ localis ꝓcessiui est aliq̄s terminus. Sed si verū eēt qd̄ isti dicūt: sequeret̄ ꝙ deueniēs ad tale3 terminū: eēt hoc aliqd ⁊ suba aliq̄ qd̄ est absurdū. In alijs aūt motib⁹ ⁊ mutationib⁹ terminus est forma subalis vel accidētalis: sicut in alteratiōe ⁊ gnōne. In augmēto aūt terminus est pfectio q̄titatis: adhuc sensibiliū quorūda3 que sunt apud nos aia erit termin⁹ ⁊ forma ⁊ pūct⁹ ⁊ linee ⁊ superficies nō sūt qd sine q̄ddita ipoꝝ: in his. n. ꝗ sūt oiata dicit eā diffinitiua talē eē terminū. Quare igit̄ ⁊ pp quā cām mathematica ponunt̄ eē separabilia vt sint termini ⁊ forme sensibiliū p ꝗ sint ⁊ sciant̄ sensibilia. ¶ Ampli⁹ aūt aliq̄s nō valde enim optim⁹: sed iꝓb⁹. ꝯtra istos quereret de nūero omniū quē ponūt. ⁊ sil̄r de mathematico: cū. n. ponant̄ multi eē numeri nō vident̄ ꝯferre sibi aliqd inuicē priora posterioꝛib⁹. In talib⁹. n. cāuisa posteriores creāt a prioribus. sic aūt nō est ꝙ posterior nūerus mathematicus creat a priori: q̄ est idealis: nec iterū numerus mathematicus nō ꝯfert aliqd ad eē dimēsionis: quē si ponamus nō esse nūerū non ꝓpter hoc minus erūt dimēsiones apud eos q̄ solas dimēsiones dicunt esse mathematica: ⁊ existētib⁹ solis dimensionib⁹ nihil ꝓhibet aiam ⁊ coꝛpoꝛa sensibilia esse sine oi numero. nō enī videt̄ esse parēteia q̄dā iter hoc: vt ex idealibus nūeris sint mathematici: ⁊ ex mathematicis nūeris sint dimensiones: ⁊ ex dimēsionib⁹ mathematicis sensibilia. nā. n. existēs accidētalis ad aliqd nō videt̄ esse: sicut ex parētib⁹ sicut lugubres tragedias parētū in filios discribūt poete: q̄ꝛ numerus accidit dimēsionib⁹: ⁊ pūt eē dimēsiōes ⁊ sensibilia sine nūeris. ¶ Hoc aūt incōueniens qd̄ mō dcm̄ est diffugit ab eis q̄ ponūt ideas: illi. n. faciunt ⁊ gn̄ant mēsuras ex mā prima: quā dicūt eē indefinitā q̄titatē: ⁊ ex nūero dicētes punctum esse vnitatē positā: ⁊ hanc in mā fluere in duo: ⁊ facere lineā: ⁊ per fluxū linee in q̄tuoꝛ puncta gn̄ant superficiē: ⁊ per fluxū superficiei in māꝫ ⁊ in octo puncta fieri dicūt coꝛp⁹: ⁊ iō binariū dicunt esse primū linearē numerū: quaternariū aūt primū quadratū: ⁊ octonariū primu3 esse cubicū: ⁊ q̄ꝛ sic ex numeris ꝓducūt dimēsiones diffugit eos illud icōuenies: qd̄ est priora nō ꝯferre posterioꝛib⁹. dicunt enī ꝙ nisi mā ponatur ex qua fiunt dimēsiones: ꝙ nihil erit qd̄ sit fundamētū portās formā nūeri: s3 ea oia ꝗ sic fiunt nūero prius existe

Ala sequitur aia nō est separata.

idee: que sunt prime forme sep ate. ¶Et si ita nō dicat͛ tūc q̄s esset locus ideaꝝ: tūc. n. nō haberēt locū īter causas: nec ali qd̄ ꝯferrēt entib⁹: ꝛ lȝ hoc ꝑ incōueniēti ꝯcludāt: tñ sicut se pe diximͦ ꝓ certo idee nihil ꝯferūt ad eē: sicut nec mathe matica apud illos q̄ eas ponūt esse causas aliqd̄ ꝯferūt ad esse entiū: vel ad sciaȝ ipoꝝ. nullū. n. penitus theorema in mathematicis q̄liter hoc vel illud mathematicū ꝯstituat hāc vel illā subaȝ: nisi aliq̄s velit mouere ꝛ trāsferre mathe matica per similitudines adaptationū: ꝛ sic facere velit q̄s/ dā ꝓprias nō vſes opiones: que non sunt theoremata de/ mōstrabilia. ¶Est aūt nō difficile sic accipere q̄scūq̄ suppō nes mathematicas: ꝛ ad alia q̄dā eas ꝓducere ꝛ ꝯglutina/ re eas eis per adaptatiōes similitudinū. Igit͛ oēs isti ea cā que dicta est ideis inhiantes plus q̄ opȝ peccāt in mathe/ maticis principijs que ponūt: alij v̄o primo faciūt duo gn̄a nūeroꝝ: que dicūt esse principia spērum: videlȝ nūerū ꝛ ma thematicū. Et isti nullatenus dixerūt: nec ēt ex his que po suerunt habuerūt facultatē dicēdi quō ꝛ ex quo sicut ex pri cipio erit mathematicus nūerus ex ideali nūero. Hij. n. fa ciunt mathematicū nūerū mediū īter idealē siue spiritualē nūerū ꝛ sensibilē. Si. n. isti volūt dicere q̄ mathematic⁹ nu merus ꝓducit͛ ex magno ꝛ paruo: idē illi nūeri erūt ipsi qui sunt ideaꝝ nūeri: q: magnū ꝛ paruū absoluta non sunt nisi idee magni ꝛ parui. Alius v̄o numerus secūdus: vt dicunt est numerus parui ꝛ magni: q: isti mēsuras faciūt ex nūero parui ꝛ magni indefinite accepto. ¶Si aūt aliq̄s dicit ali/ qd diuersum a numero parui ꝛ magni esse elemētū magni/ tudinū quas faciūt ex nūeris: ille plura dicit esse elementa q̄ dualitatē parui ꝛ magni. ꝛ hoc est ꝯtra hypothesim: q: ex vno cū dualitate vt diximͦ oīa dicunt generari: ꝛ si dicat͛ q̄ vnū qd vtriusq̄ parui: videlȝ ꝛ magni est cōe principiū: tūc queremus qd erit ipm vnū qd̄ in ipsis principiū cōe est: ad hec aūt querendū est: quō tunc multitudo q̄dā sit magnū ꝛ paruū: cū ipsa sint vnū qd̄ est in eis: ꝛ quō ꝯtingat simul cuȝ hoc numerū fieri ex eis: cū sint vnū. Magnū eni ꝛ paruum fm̄ istos sūt prima simplicia ꝯtraria que in se habēt plura/ litatē dualitatis indefinite. ¶Ad hec aūt alr obijciēdo fm̄ illū qui sic dicit vnū esse magnū ꝛ paruū: ipossibile est eē oīa ea ex vno ꝛ dualitate indefinita: q: fm̄ eū dualitas redit ad vnitatē. Sed ꝓculdubio sicut prius diximus ista que dicūt antiq̄ aduersant͛: ꝛ sibiipsis inuicē: ꝛ aduersant͛ his que fm̄ veritatē sunt rōnabilia: ꝛ videt͛ eē in eis Simonidis poete longa oratio: q: sicut ille ita ꝛ iste nihil sanū dicūt. Vident͛ etiā isti nō ex rōne qdē ponere magnū ꝛ paruū esse elemēta: sed potius vident͛ ea violēter acclamare per ꝯtentionē ꝛ at tracta ꝯtra rei nām: nullatenus eni pōt aliqd generare nūe rum nisi duplicatū ab vno fm̄ ꝓgressionē: cū nūerus sit coa cernatio vnitatū: ꝛ sic ad numerū nihil faciant magnum ꝛ paruū: absurdū est ēt facere generationē coꝝ que sunt sem piterna entia: ꝛ est hoc magis vnū quid de numero ipossi/ biliū q̄ q̄ ponat͛ esse verū: nō opȝ ergo nos dubitando inq rere: vtrū Pithagorici vere faciunt generationē aut non faciant. Manifeste enim dicunt q̄ vno cōstituto qd̄ dicunt vnitatē sensibilē siue hoc cōstituat͛ ex superficiebus mathe maticis: siue ex calore qui est forma physica simplicis corpo ris: siue ex spermate qd̄ est genitura animatoꝝ: siue etiā cō stituat͛ ex quibusdā que dubitant dicere esse principia sicut est rectum indeterminatū qd̄ proxime est infinito qd̄ dicūt esse principiū: ꝛ vt generaliter dicat͛ quocūq̄ mō constituat͛ vnū hoc est attractū ad esse ꝛ terminatū termino eēntiali: q: aliter vnū nō esset diuisum ab alijs nisi esset sic termina/ tum: ꝛ sic patet quid dicant coꝝ que sunt esse generationeȝ. Sed qui dictis suis sic decorant: ꝛ physice dici volūt iustū est eos inuestigare ea que sunt de natura per principia na/ turalia. ꝛ hoc quidē nō faciunt: sed tractatus iste p̄sen s mō dimittat͛ a nobis: q: nos hec querimus principia que sunt in imobilibus substantijs: propter qd̄ etiā taliū numeroꝝ quales induximus a nobis hoc est perscrutāda generatio: q: illi imobiles esse substantie ab antiquis ponebant͛. Anti qui aūt numeri qdē imparis generationem nō dicūt quasi palā sit q: existit impar numerus per generationeȝ numeri paris: parē aūt primū īter pares numeros qui est dualitas faciunt ex inequalibus quidē ipsoꝝ: que inequalia dicūt eē magnū ꝛ paruū equata: ꝛ ad equalitatē reducta. Si autem verū est qd̄ dicunt necessariū est q̄ illis equatis prius insit īequalitas ex qua reducta sunt ad equalitatē. Si eni semp fuissent equata siue equalia: tunc nō fuissent primo inequa lia: cū aūt ipso numero magni ꝛ parui nihil sit prius: videt͛ q̄ nō fuerunt prius inequalia: ꝛ ideo palā est: q̄ nō faciūt generationeȝ numeroꝝ speculandi causa ꝛ demonstrandi: sed potius vt ostendant sensibilia esse ex ipso: fm̄ specula/ tionem enim vt iam habitum est non potest fieri binarius ex inequalibus equatis: q: equari dicebant in qualia per mixtionem magni ꝛ parui ad quanti generationem.

¶Incipit Tractatus secundus tertijdecimi libri prime phi losophie in quo inquiritur qualiter preinducta principia se habent ad bonum ꝛ optimum.

¶Cap. pͥm. In quo ponit͛ opinio coꝝ q̄ bonū ꝛ optimū nō di cebāt esse pͥm: sed poti⁹ potētia eq̄li regnare bonū ꝛ malū.

Habet aūt dubitationē magnā si nō ꝯtenti sumus q̄ loquamur in cōmuni de principijs: sed inestigauerim⁹ primi principij interpretationē quid sit fm̄ nām ꝛ suppositū: sic eni vt in 11° hui⁹ phie lib. ostēdimus prima suba separata est bonū ꝛ optimuȝ ois boni. ¶Queramus igit͛ ab his qui nūeros dicūt esse subas separatas ꝛ principia entiū: quō se habet principiū qd̄ ponunt ad id qd̄ est bonū ꝛ val/ de bonū: ꝛ optimū. Ad hoc eni fȝ aliquē modū opȝ q̄ se ha/ beant pricipia prima: ꝛ elemēta que isti ponūt. Dubitatio eni est qd̄ coꝝ sit principiū bonū: ꝛ verū est aliqd̄ illoꝝ prin/ cipioꝝ id qd̄ volumus ꝛ intēdimus dicere bonū ꝛ optimū: aut nō est aliqd̄ principioꝝ bonū ꝛ optimū: sed sicut dixerūt quidā bonū ꝛ optimū sunt ex principijs posterius genita: a theologis eni q̄busdā qui sunt de adhuc tēpore Aristo. pre sentibus in vita ꝛ phia: videt͛ esse ꝯfessum hoc q̄ bonum ꝛ optimū nō sunt principia: sed genita ex principijs: ꝛ illoꝝ fuit Eudoxus: ꝛ quidā alij tunc p̄sentes in phia: isti eni nō dicunt apparere valde bonū ꝛ optimū nisi preueniente nā entiū: ꝛ sicut in antehabitis dictū est pfectū ꝛ bonū dicebāt esse principiatū ꝛ imperfectū ꝛ malo permixtum dicebāt eē principiū boni ꝛ optimi. hoc autem fecerūt ideo: q: ad eru/ bescentiā ducti fuerunt ex quadam vera difficultate quam obijciebant sophe ꝯtra oēs illos qui dicebant vnū esse prin cipiū oium māle: sicut quidam antiquoꝝ dixerūt. fm̄ enim illos accidit pro certo imperfectū esse pricipiū pfecti: ꝛ per/ mixtū malo priuationis esse principiuȝ boni ꝛ optimi. Est aūt hec difficultas eueniēs nō ideo: q: bonum reddat͛ siue attribuat͛ hoc qd̄ dicūt: ita q̄ ipm qd̄ vere pricipiū existens sit sicut dicūt: sed potius id̄: q: dicūt vnū esse principiū ꝛ ele mentū māle entiū: ꝛ dicūt q̄ numerus est ex vno p̄āte: ꝛ q: numerus ex vno est p̄āte: ꝛ numerus est cā entium ideo po testatē dicunt esse principiū entiū: ꝛ sic iperfectum ꝛ pmixtū malo dicunt esse principiū: ꝓpter qd̄ etiā antiq̄ vidētes q̄ ex vno māli principio ꝓcedunt entia per ꝯtrarioꝝ actioneȝ ꝛ passionē dicebant: bonum ꝛ maluȝ esse principia: ꝛ princi/ pium lucis ꝛ principiū tenebraruȝ ꝛ principium humoris: ꝛ abyssum absorbens oia. ¶Et id̄ dixerūt similiter inequali potētia ꝛ regnare ꝛ principiari nō qdē primos deos q̄ sunt principia imperfecta fm̄ eos qui sunt vt nox ꝛ celū quoꝝ vnū est principiū p̄cedentiuȝ: ꝛ alterū principiū lucis seque/ tis: aut ēt chaos qd̄ est abyssus absorbens que precedit aut oceanū qui principiū est humoris qui vite est subm. Sȝ io uem pfectissimū oium ꝛ sublimē deū nō dicebāt primo re/ gnare: sed postea ex alijs dijs genitū. His aūt cōtingit ta/ lia dicere ꝓpter hoc q̄ vident q̄ illi q̄ principiant͛ in entib⁹ fm̄ oēs v̄tutes suas sūt ꝯtinue trāsmutabiles ꝛ amittentes virtutē ex ꝯtrarioꝝ successiōe: quā dicere ꝯtingit q̄ oia sunt permixta ex permixtione illoꝝ principatuū. ꝛ hoc dicunt nō fabulariter: sed expressa veritate sine tegumento fabularū: ꝛ hoc mō dixit Ferecida phus: ꝛ alij sapientuȝ quidā qui di cunt q̄ primū dignitate qd̄ est bonū ꝛ optimū est generatuȝ ex principijs primis ꝛ elementis. hoc etiā quidā magni de numero posterioꝝ sapiētū dixerunt vt Empedo. ꝛ Ana/ xago. quoꝝ qdē Empedo. vȝ. dixit amorē eē elemētū oiuȝ ille v̄o. s. Anaxa. dixit oium principium esse intellectum: sed

In p̄ho capi͛o scōo ibi. Hȝ aūt dubitatio/ nē ꝛ hēc du/ bitāt increpa tionē q̄lr hnt ad bonū ꝛ ma lū elemēta.

inter eos qui immobiles ſubas dixerūt eſſe principia. Mi qdē dicūt ꝙ ipm vnū ſiue vnitas eſt principiū qđ eſt valde bonū: ⁊ dicūt vnū ⁊ vnitatem eſſe ſubam oium: q̄ putāt ꝙ vnū maxime ſit ens ⁊ entiū cā: ea igiť dubitatio in qua nūc ſumus eſt: vtrū ſ opꝫ nunc dicere bonū principiū aut principiorum: mirū aūt videť valde: ſi ei qđ eſt primum ſimplex ⁊ ſempiternū ⁊ ſufficiens nō exiſtit hoc: ⁊ ꝯuenit ꝙ idē qđ eſt principiū ſit valde bonū: ⁊ ꝙ ipm per ſe ſufficiēs ſit ⁊ ſalus: ⁊ nō accipiat illud ab alio ſicut id qđ egrediť de potētia ad actū: qđ eni incorruptibile eſt nō eſt ꝑpter aliud qđ ipm ad eſſe deducat: qđ eni incorruptibile eſt nō eo ſiue ab eo ꝙ bene ſe hꝫ: nec eſt per ſe ſufficiens ſicut generata ſunt propter generans ꝙ bene ſe hꝫ ad agentis nām: nec tñ eſt per ſe ſufficiens: ſicut generans determinatuꝫ vt homo bene qdē ſe hꝫ: ſed tñ ſine primo vniuerſaliter mouēte nō eſt ſufficiēs. ❡ Impoſſibile eſt igiť: ꝙ primū principiū appareat eſſe tale: ꝙ ſit ipm vnū qđ eſt numeri principiū: aut etiā ſi hoc nō eſt principiū ipoſſibile eſt ꝙ appareat nunc elementū: ⁊ tale elementū ꝙ ſit elementū quorūcūq; numeroꝝ: q̄ talis principium vt diximus eſt potencia ⁊ imperfectū ⁊ materie permixtū. Accidit eni ex hoc ſi ita dicať multa difficultas: quaꝫ quidā fugientes abdicauerunt ⁊ a poſitione receſſerunt: cū tñ aliqñ dixiſſent vnū quidē pricipiū eſſe primū ⁊ elemētū: ⁊ negauerant verū eſſe qđ prius veruꝫ eſſe ꝯfitebanť. Mathematici aūt qui mathematica omniū dicebant eſſe principia: dixerant numerum eſſe principium omnium: dicunt enim ꝙ in numero omnes vnitates ſiunt ⁊ generātur quēadmodum ſit ⁊ generatur valde bonū ⁊ optimum quid.

❡ Cap. 2m. Qualiter malū participatur ab entibus: ⁊ eſt regio ⁊ locus boni ſm opiniones aliquorum.

In pho vbi ſupra.

Et multa ⁊ multiplex eſt inueſtigatio inter philoſophos valde bonoꝝ. ❡ Amplius aūt ſi ſpēs ideales ponanť eſſe numeri tñ ſm hoc ꝙ numeri ſunt prime ſube ſeparate: ſequiť ꝙ oēs ſpēs ſunt bonū qd: q̄ ſunt ⁊ quidditates ⁊ bonū: qđ vt diuinum appetunt oia. Sed qđcūq; vult ponat aliqs ideas: nā ſi deť ꝙ idee ſunt de numero bonoꝝ ſoloꝝ: ſequiť ꝙ idee nō ſūt ſubſtātie entiū. ſi aūt eſt bonū etiā ſubſtantiarū: tūc ſequiť ꝙ oia alia ⁊ plante ſunt bona: ⁊ ea que etiā participāt bonū ⁊ optimū: ⁊ hoc nō dixerūt auctores ideaꝝ qui vnā ideā dixerūt eſſe: ſicut alterius entis qđ eſt in genere vno: bonū eni dixerunt eſſe ens in genere qualitatis. hec aūt incōuenientia accidūt: ⁊ accidit ēt ꝙ ſi vnū eſt elementū: ꝙ etiā ꝯtrariū vni ⁊ bono ſit elementuꝫ ſicut quidā dicunt: illud vni contrariū elementū eſſe pluralitatē: ſiue etiā ꝙ illud ſit inequalitas que eſt magnū ⁊ paruum: ex quibus ſiunt omnia cum vno: ⁊ dicit ꝙ ipſum elementū inequalitatis ⁊ pluralitatis eſt ipſuꝫ malum: ꝑpter ꝙ etiam ille quem effugit bonū: ita ꝙ nō pōt copulare ipm vni qđ eſt in potentia omnia eo ꝙ neceſſariū ſit ꝙ ſit ex contrarijs generatio boni perfecti ſm actū dicit malū eſſe pluralitatis naturā forte ideo: q̄ bonum eſt ex vna ⁊ tota ſola cauſa: malū aūt eſt omnifariā ſicut determinať in ethicis. ❡ Alij vō dicunt inequale mali naturā eſſe: ⁊ nō copulāt bonū cū vno: eo ꝙ eſt vnū elmtū ⁊ ptāte q̄dā ens bonū aūt ſm actum: ⁊ ſm vtroſq; hos accidit oia participare malo ſicut participant pluralitatis: vel ineq̄litatis nature preter vnū qđ eſt ſemp vnū idē. ⁊ hoc eſt vnitas ipſa: ⁊ maxime accidit participare malo: in eo ꝙ permixtū eſt ⁊ participat: numeros aut mēſuras: ⁊ iſti dicūt ꝙ malū eſt regio ⁊ locus boni: eo ꝙ eādē dicebāt eſſe receptionē loci ⁊ receptionē māe: qđ tñ nō eſt verū ſicut oſtenſum eſt in 4° phyſicoꝝ: ⁊ dixerūt ꝙ corruptibile deſiderat bonū: ſicut dcm̄ eſt in fine primi phyſicoꝝ: vnū. n. ꝯtrariū corruptiuū eſt alterius: ⁊ vt generaliter dicať quēadmodū diximus: q̄ mā eſt poteſtate: ſicut id qđ eſt ignis actu prius eſt poteſtate ignis. Sic dicūt ꝙ ipm malū eſt poteſtate bonū: malū eni in talib' eſt ꝯtra naturaꝫ forme eē: ⁊ ideo malū ſm ſuppoſitū qđ ſupponit eſt mā ſub priuatione. hec aūt incōuenientia oia accidunt ex diuerſis que ſupponunt que ſunt facta circa prima pricipia. hoc. n. qđ dicūt ꝙ bonū eſt generatū ſequiť ex hoc qđ dicūt: ꝙ illud pricipiū qđ eſt oium primū eſt elemētū: quot aūt ⁊ q̄les ſint pricipat' mali ⁊ boni ſequiť ex hoc qđ dicūt: ꝙ prima pricipia ſunt ꝯtraria. ꝙ aūt pfectū ⁊ optimū ſit potētia numer' ⁊ multiplicef ſequiť ex hoc qđ ꝯcedūt: ꝙ vnū qđ eſt pricipiū nūeri ſit primū pricipiū ⁊ ſuba entiū. ꝙ aūt bonū ⁊ optimuꝫ ſit nūerus ⁊ ſpecies idealis ſequiť ex hoc qđ dicūt: ꝙ prime ſube ſint nūerus ⁊ ſpēs ideales ⁊ ſepabiles. Si g̃ ſm iſtoꝝ dicta ſequiť: q̄ ponī bonū iter pricipia eſt ipoſſibile: ⁊ ꝙ nō ponī ipm iter principia ſit iterū ipoſſibile: palā eſt ꝙ hoc eſt iđ: q̄ ſm dicta eoꝝ principia male reducunť ⁊ adaptanť entibus: que ſi recte ponerenť nihil ſequereť incōueniēs: nec prima principia inter ea que ſunt principia recte ponunť ꝑcedere ab his que non ſunt indefinita: ſicut eſt mā ⁊ ea que ſunt ptāte: prima. n. principioꝝ definita ſunt ⁊ a nullo ſiunt ſed ſunt cā oium. ❡ Illi aūt dicūt ꝙ ſunt iperfectoꝝ iperfectiſſima. Dicūt eni ꝙ ſunt potētie ꝑime ex qb' ſit vnūqđq; que ſunt qdē iperfecte: ſꝫ iter alia iperfecta ſūt pfectiora qdā: cū tñ totū ꝯtrariū ſit verū: q̄ ſunt pfectiſſima: ⁊ ſūt act' deducētes ad actū eſſe iperfectū. Hec igiť eſt cā ꝑpter quā ſic ſe habere res dicūt in primis pricipijs: ⁊ iđ dicūt ꝙ ſit ipm vnū qđ eſt principiū nō eſt ens qd determinatū: ſed ptāte tm̄ eſt qd ens. ⁊ hoc totū accidit vt dixim': q̄ dicūt ꝙ idē eſt principiū ⁊ elemētū: ⁊ cū elementū nō ſit niſi ptāte dicunt ꝙ principium non ſit niſi ptāte. ❡ Sunt aūt ⁊ h̃ apud nos: vt mō nō loquamur de primis principijs: ſed de prioribus quedā principia perfecta ſm actū exiſtētia ex quib' ſūt ea que ſunt imperfecta: homo eni qui eſt actu perfectū principiū generationis generat: ⁊ ab ipſo eſt ſperma: ⁊ iđ ſperma nō eſt primū generās: ⁊ ita poterāt ſcire ꝙ ante oia que ſunt ptāte: ſunt ea que ſunt actu: ⁊ ꝙ prima pricipia ſunt pfectiſſima nihil ꝯtrariū habētia: ſed q̄ in antehabitis hec ſufficienter determinata ſunt ideo hic relinquanť.

❡ Cap. 3m. Et eſt contradictio cōtra eos qui dicunt mathematica eſſe in loco: ⁊ contra eos qui dicūt ꝙ ea que ſunt ex elementis prima ſunt numeri diſcreti.

In pho capto 2°. ibi. Incōueniēs āt ⁊ locū ſi cū mathematicis corporib' facere.

Abſurdū aūt eſt qđ dixerunt ꝙ ſolida mathematica haberēt locū: q̄ iꝫ determinatuꝫ ſit in 4° phyſicoꝝ ꝙ loc' dādus ſit mathematicis: tñ hoc nō fuit itellectū: niſi ſm ꝙ loc' eſt quātitas: ⁊ nō ſm ꝙ locus eſt nālis ⁊ principiū generationis: locū aūt ſm ꝙ eſt principiū generationis dederant mathematicis illi qui mathematica principia entis ⁊ generationis eſſe dicebāt. ⁊ hoc eſt abſurdū: locus. n. ſic dictus mēſura eſt eſſe ⁊ ſingulariū ſenſibiliuꝫ eſt ꝑprius. cuius ſignū eſt: q̄ illa ſepabilia ſunt a loco per motū ⁊ mouenť de loco ad locū ⁊ nō mathematica: q̄ non ſunt ſic vbi ſicut phyſica: ⁊ iđ queram' ab eis qđ eſt dicē: q̄ hec mō vbi erāt: ⁊ iterum queram' qđ eſt loc' in quo ſunt mathematica: ⁊ nō poterunt rñdere. ❡ Similr aūt ⁊ nunc opꝫ ꝙ illi q dicunt entia ex elemētis eſſe qbuſdā itelligibilibus dicunt cuꝫ hoc ꝙ prima que ſunt ex illis ſint numeri diuiſiue diſcreti: queram'. n. ab eis quō ſit dicere ſic aliud ex alio eſſe: qua. n. trāſmutatione numer' eſt ex numero: aut ex principijs numeri. queram'. n. vtꝝ aliq̄ mixtura elemētoꝝ numeri numerus eſt ex pricipijs numeri: hoc. n. dici nō pōt: q̄ ſicut pꝫ p ea que in fine p̄mi pigeneſeos dicta ſunt: nō oē factū pōt miſceri: ⁊ iter alia que miſceri nō pñt ſunt principia nūeroꝝ: ⁊ ipſi nūeri ipm ēt factū qđ ſit qđ eſt vnum nō ſit diuerſum ⁊ alteratū a ſe per mixtionē cū remaneat ſepabile ⁊ ſeparatū ⁊ diſcretū. ⁊ hoc mō ꝯiungi aliq̄ nō eſt de rōne miſcibilium ⁊ mixtionis: nec pōt dici ꝙ ſit alio mō cōmixtio q̄ que ē miſcibiliū alteratoꝝ adinuicē vnio. ❡ Alij aūt ad hoc rñdētes: ꝙ nō ſit talis vni' ⁊ pricipioꝝ nūeri cōmixtio: ſed ſit ibi cōpoſitio: ad entiū ⁊ numeroꝝ ꝯſtitutionē: ſicut in ſyllaba cōponunť littere que tñ manēt diſcrete in ſonis elemētoꝝ: q̄uis indiſtāter ꝑnūtienť. ❡ Si aūt ſic dicať: tunc neceſſe eſt ꝙ nūeri que ſunt cā ⁊ entiū: ſint ⁊ exiſtāt ſeparim ex vno: ⁊ ille q itelligit ea p cōponētia itelligit vnū qđ eſt ſuba nūeri: ⁊ itelligit pluralitatē que ē q̄ſi forma nūeri: in hoc. n. eſt ꝯſtitut' nūer' p hūc modū: vnitas vt ſuba nūeri aut pluralitas vt forma nūeri: aut ſi cū vno ineq̄le eſt principiū numeri: tunc nūerus ſm hoc erit vnū: ⁊ inequale diſcreta ⁊ cōpoſita: ſicut diſcrete ⁊ compoſite ſunt littere in ſyllaba: ⁊ q̄ſi ex talib' taliter cōpoſitis eſt eſſe numeri eſt pro certo vt ex eis que inſunt diſcretiue poſita ⁊ compoſita ⁊ vnū qdeꝫ eſt principiū numeri: quaſi iđ qđ nōdū eſt nūerus: ſꝫ ptāte eſt ois numerus: ſic eni vnitas eſt principiuꝫ numeri: quaſi de

4. ph. tex. cō. 16. ⁊ 17.

p° ph. te. c. 81.

prio de gnōne tex. cō. 85.

numero eoꝝ quē ipsum numero existēs: ⁊ hoc mō vnū nō est
nisi generatio siue potētia generatiōis eoꝝ numeroꝝ quo-
rum ipsa vnitas est principiū: sed hoc est vt dixim⁹ per mo
dum illum per quē ē spermate est generatio: que est ē eo
ꝙ est potentia. Sed nō dicit̄ hoc ꝙ sint nūeri: ex vno qđ pos
sibile sit aliqđ abire ex ipso per diuisionē cū sit īdiuisibile:
sed iō dicit̄ qꝛ nūeri ƀm subaꝫ suā mālē nō subsistūt ex ꝯtra-
rijs. Sed quecūqꝫ sic sunt ex vno māli pācipio opꝫ ꝙ etiā ex
aliquo alio sint subsistētia: ꝙ sit formale in ipsis sicut diffe-
rentia ꝯstituens ea in esse. Et iō qꝛ aliquis antiquoꝝ ponit
ꝙ vnū sit ꝯtrarium pluralitati. Alius autem ponit ꝙ sit cō
trarium ei qđ est inequale: ⁊ ideo vtit̄ vno tanquā equali: ⁊
sic dicit ꝙ quasi ex ꝯtrarijs est numerus. Sic ergo ƀm anti-
quos aliquid est diuersum ab vnitate ex quibus numerus
est aut factus est: quoꝝ vnū est sicut subsistēs qđ est vnitas
⁊ alterum est sicut forma ꝯtraria vno ƀm ꝙ est sub numeri
priuatione. ¶ Amplius aūt disputantes ꝯtra istos: quera-
mus quare oīa alia quecūqꝫ sunt ē ꝯtrarijs: aut etiā quib⁹
sunt alia cōtraria vt simplicib⁹ elemētis corrūpunt̄. Nume
rus aūt q̄ƺqꝫ ex oī ꝯtrarietate sit nō corrūpit̄: nihil. n. de hoc
dicit̄ ab antiquis ⁊ videmus ꝙ ipm qđ inest in aliquo con
trariū corrumpit ipm: sicut Empedo. dixit ꝙ odiū corrum
pit mixturā. ¶ Cū aūt numerus nō corrūpat̄ ab aliquo qđ
insit sibi: nō oportebat numerum ex ꝯtrarijs cōponi dicere:
nō eni est aliqđ ꝯtrariū numero. Peccāt aūt in hoc antiq:
qꝛ cū dicerēt numeros esse causas ⁊ subas entiū: nihil diffi-
nitū est ab eis de hoc: vtrū numeri sint cause esse ⁊ substan-
tiarū: ⁊ q̄liter sint cā. vtrū. vꝫ. sint cā sicut termini dicunt̄ cā:
sicut qdā dicunt puncta causas ⁊ terminos formales mēsu-
rarum sicut diximus in antecedentib⁹. Eurippus aūt qdā
de secta istoꝝ ordinauit quis numerus cuius est entis cā:
vt ꝙ hoc quidē numerus esset cā hois: alius vō eq ad mo-
dū arithmeticoꝝ qui numeros qui sunt dicētes eē ad figu-
ras ⁊ figuraruꝫ ordines. Et ideo de figuratis ⁊ superficia-
libus numeris dicunt vnum esse triangulum ⁊ alium qua-
drangulū. Et sic isti ē similib⁹ enuntiationib⁹ dicūt quos-
dā numeros esse formas plantarū ideo: qꝛ sunt illi numeri
aut rō aut ꝯsonātia quedā numeroꝝ respondēs cōplexioni
plātarū. ¶ Similiter aūt etiā hūc numerū dixerūt eē alioꝝ
qꝛlibet passiones: passiones vō nūeri dicūt eē albū ⁊ dulce:
⁊ calidū per adaptatiōes q̄sdā: ⁊ sic attribuūt oīa numeris.

¶ Cap. 4m. Qꝫ numeri nec sunt cause formales nec efficien
tes nec finales entium.

In pmo capitulo 2. ibi. Sicut āt homo ⁊ alioꝝ vnūquodqꝫ.

Quod aūt nūeri nō sint sube ⁊ forme dātes esse
entib⁹ palā ē ex hijs que nūc dicent̄. Suba eni
est rō diffinitiua rei ⁊ qdditas. Numerus aūt
est mā sicut ē mā carnis aut ossis: numer⁹ qdē
elemētoꝝ ⁊ subarū que cōponūt carnes ⁊ ossa:
Dicūt. n. ꝙ sic cōmixta terra ignis ⁊ aq̄ duo cō
stituunt carnes aut ossa sic dixit Empedo. ꝙ os est ex octo
partib⁹: quaꝝ q̄tuor dant̄ vulcano: ⁊ sic dicūt ꝙ semp aliqs
numerus est id q̄d sit sic semp nūerus aliquoꝝ vt igne⁹ aut
terreus: ⁊ dicunt ꝙ monadic⁹ est aliqū qꝛ id qđ est vnius
⁊ simplicis est nāe: sed suba formalis est tū hoc esse ƀm id
qđ est: ⁊ est ad tū hoc ꝙ ƀm mixturaꝫ ⁊ mixtionis rōnē est.
hoc aūt nō est numerus: sed potius formalis rō mixture nu
meroꝝ corporaliū: aut quorūlibet numeroꝝ alioꝝ māliū q
cōmixti sunt: sicut aūt numeri nō sunt cāe formales entiuꝫ:
ita nec sunt faciēdi cā que vocat̄ cā efficiēs. ⁊ hoc pꝫ per se:
qꝛ nō qui nūerus aliqđ de nūero agētiū vel mouētiū vel ge
neraliter loquēdo nec numerus pluralis nec monadic⁹ est
cā aliq̄ q̄ sit rō vel mā vel spēs vel efficiēs cā rerū. ¶ Sꝫ for
te dicet aliqs ꝙ nūerus est cui⁹ cā ⁊ finis: ⁊ tunc dubitabit
aliqs qd est illud eius siue vnū qđ est ex numeris. Si. n. grā
exēpli referam⁹ ad bonū in medicina dicemus: qꝛ in nūero
est mixtura q̄daꝫ: ⁊ illa mixtura aut est in mixtura rōnabili
⁊ ꝓportionali mixtoꝝ ad fineꝫ sanitatis: aut est in mixtura
īpari que nō est ꝓportionalis sanitati. nūc aūt pōt esse ꝙ ni
hil sani⁹ est ter tria cōmisceri si debeat fieri mellicratū per
mixtū: sed aliqū magis iuuabit qñ est aquosuꝫ in nulla rō-
ne ꝓportionis existēs: quā si sit parū aquosum: ⁊ tū sit in nu
mero ⁊ ꝓportione seruat̄ ⁊ mixtū: eo ꝙ sunt diuerse īfirmi-
tates pp quas opꝫ plus ⁊ minus esse aquosum. ¶ Amplius
rōnales mixture tales sūt in additiōe nūeroꝝ ƀm quas ad-
ditiones sunt diuerse ꝓportiones: que sunt per mixtionem
que sit in numeris: sicut dicim⁹ ter tria se hēre ad duo in q̄-
druplici sexquialtera ꝓportione: sed in hac eadē ꝓportiōe.
nō dicim⁹ ꝙ sic se hēant ad ter duo: sꝫ potius ad ter duo se
habēt ter tria in ꝓportione sexquialtera tū. In similib⁹ eni
ꝓportionibus: opꝫ ideꝫ genus esse multiplicationis: ꝓpter
ꝙ ēt opꝫ mēsurari numerū ꝓportionalē: sicut si dicam⁹ qđ
a. sit principiū penes qđ attendit̄ ꝓportio opꝫ esse versuꝫ ꝙ
id qđ est. a. b. g. qđ est numerus proportionatus. Et simile
per. d. qđ est rō ꝓportionis ⁊ pāncipiū: opꝫ ꝯuerti sup. d. ⁊. e.
ꝓportionatū numerum. Oīa igit̄ que sūt in eadē ꝓportio-
ne mēsurant̄ per idē: ⁊ sic dicūt ꝙ. a. e. g. ꝓportionata sic sūt
ignis que sunt tria. Aque vō numerus eo ꝙ spissior est nō
est tria: sed ter tria: que sūt triplū ad tria: ⁊ sic ignis ⁊ aq̄ sūt
ꝓportionata. ⁊ simil̄r dicūt esse de alijs elemētis: qđ si verū
est necesse est ꝙ oīa cōicent nūeris ꝓportionalib⁹: ⁊ necesse
est ꝙ multa eadem sint: ⁊ hoc sepe necesse est: ꝙ idē numer⁹
sit in hoc ente ⁊ in alio: ⁊ tūc etiā illa entia erūt vnū ens qđ
falsum est: qꝛ duo nunquā ꝯerunt vnum: opꝫ ḡ dicere ꝙ sic
cā: sicut dictū est: ⁊ ꝙ ꝓpter illam cām sit res ipsa in esse for
mali id qđ est: aut opꝫ dicere ꝙ nō est manifestū per quem
modū est aliqs numerus cursuum ⁊ motuū solis. Et iterū
nō est manifestū per quē modum sit numerus eoꝝ que sunt
lune ꝓpria: ⁊ cuiuslibet vite ⁊ etatis aialium hoꝝ oium ƀm
ea que dicta sunt: opꝫ eēm quēdā numerū: qui tū nō est ma
nifestus. ¶ Queram⁹ ḡ ab istis q dicūt oium cās esse nu-
meros qd ꝓhibeat hoꝝ nūeroꝝ qui sunt cā vite ⁊ solis ⁊ lu
ne quosdā esse quadrāgulos: ⁊ quosdā cubos ⁊ eq̄les in eo
ꝙ eq̄liter sūt in se ⁊ in radice ducti quēadmodū cubū perfi-
ciunt: ⁊ alios quosdā esse duplos ⁊ alios in alijs esse ꝓpor-
tionib⁹: nō eni pōt assignari aliqd qđ ꝓhibeat: sed potius
necesse est eosdē ⁊ eiusdē figure numeros ⁊ eiusdē ꝓportio
nis ꝯuerti sepius ad idē ⁊ ad diuersa entia. ¶ Si hoc cōce
datur qđ dicunt: ꝙ oīa entia cōmunicauerant numeros: ⁊
sic ꝯtingit ꝙ illa que differunt specie ⁊ numero cadunt sub
eodē numero. ¶ Si igit̄ sic accidisset ꝙ aliqua iferiora ha-
buissent eūdē numerū illa efficerent̄ eadē adinuicē. ¶ Cū
eandē numeri habeant spēm: ⁊ sic sol ⁊ luna possent esse ea-
dem cum aliquibus inferioribus eundē numerū essentialē
cām sui esse habentib⁹: qđ est absurdū ⁊ incōueniēs. Que-
ramus eni ab istis quare he cause sunt cause. Scimus eniꝫ
in septenario numero multa esse: septē eni apud grecos sūt
vocales: ⁊ septem sūt chorde in aliquo instrumēto musico:
aut etiā septē armonie ƀm antiquos: septē quoqꝫ sunt plia-
des: ⁊ etiā aliq ponūt q̄dā in numero que sūt. 7. ⁊. 10. ⁊ que-
dā dicūt nō esse in numero illo. Itē septē sunt porticus qui
sunt thebis: queramus igit̄ an ꝓpter hoc ꝙ talis ⁊ tantus
est hic numerus: ideo illa que dicta sunt facta sunt septem
sic opꝫ dicere ꝙ septenarius est cā istoꝝ: ita ꝙ ꝓpter hoc qđ
talis est septenarius pliades sint stellarū. 7. aut illi qui sunt
apud thebas sint porticus septē: aut ecōuerso septenarius
est talis numerus: qꝛ pliades sunt septē stelle: ⁊ qꝛ porticus
sunt septem apud thebas: aut qđ verius est hoc est ꝓpter
aliā aliquā cām. ¶ Hanc aūt cām quā diximus septenarij
cōputationē: ita numeram⁹: cū tamē nihil causalitatis ha-
beat ad ista que per septenariū numeramus: qꝛ in aia nu-
meramus alio numero: sicut arturi stellas qdeꝫ numerant
per duodecim: alij vō plures ponūt in eo q̄ƺ centū qꝛ nume
rus stellaruꝫ imaginū celi apud diuersos diuersimode nu-
merat̄: ⁊ ꝯsonātias quidē dicunt esse tres. Et cū querit̄ ab
eis: que sit causa ꝙ sint tres assignāt cām dicentes: qꝛ ⁊ hec
que q̄dā alia sunt tria sūt: ⁊ si illa fuissent. c. milia non cura-
ret̄ ꝙ assignarent̄ pro causis: ⁊ hoc videt̄ esse ridiculū: ꝙ eo
aliqd sit cā alterius: qꝛ est eiusdē nūeri cū illo: nā qđcunqꝫ si
gnoꝝ celi acceperimus dicentes illud esse. d. k. p. erit vnum
signū qđcūqꝫ stellarum. ⁊ ideo nō possumus dicere qđ est in
tali nūero: ꝙ qđlꝫ alioꝝ est duplū ad illud: aliud aūt non est
duplū. cām verā eni inspiciendo dicemus eē talē: sicut si cau
sare velimus quare sunt tria loca piscatoꝝ super littus ma
ris: ⁊ dicenius qꝛ hec tria sunt super que vtilius infert̄ sa-
gena qñ de mari extrahit̄: sed nō dicem⁹ ꝙ ideo sunt tria:
qꝛ tres sunt ꝯsonantie acuta grauis ⁊ media: qñ ƀm rei ve
ritatē ꝯsonātie sunt plures: sed siue sint tot siue plures siue
pauciores nihil facit ad hoc ꝙ tria sint super mare loca pis-

scatoꝝ. hoc aũt ita posuimus ad ostendendũ ꝙ inconueniẽter ponunt causas qui numeros dicunt esse causas entiũ: sed tamẽ h̃ nondum possumus eos qui de talib⁹ ſm poeticas fabulas multa incõuenienter dixerunt: sicut est Symileo: ꝛ alij qdã ex Homericis poetis: qui ꝓpter paruas similitudines: quas vident in rebus statim dicunt vnaꝫ esse cãm alterius ꝓpter numeri similitudinẽ: ꝛ videnẽ esse ista sicut somnioꝝ. ꝛ metaphoraꝝ adaptationes. Sed isti magnas cõuenientias que sunt in veris ꝛ ꝑceptibilibus causis non vident: sed preter vident. ¶ Dicunt enim quidã istoꝝ multa talia: sicut debentes rõnẽ reddere de hijs que sunt apud mediã vbi sunt due distantie in partib⁹: quarũ vna est. 9. ꝛ alia. 8. spatioꝝ: ꝛ rõ sũme est ꝙ sunt in vniuerso decem ꝛ septem: qui numerus est equinumeralis in spatijs. veniunt aũt in dextra quidẽ nouẽ syllabe ꝛ in sinistra octo illoꝝ qui numerant syllabas cõsonantiarũ: ꝛ dicunt ꝙ q: equalis est distantia ab. a. ad. b. que sunt signa illarum syllabarum ꝛ a niche ad acutissimam petram beatem vocatam in partibus denominatis. Ideo sunt vt dicunt tot syllabe inquãtũ numerus celi est equalis hijs ſm longitudinem vel latitudinem: tãtuꝫ eni distat locus a loco in inferioribus: quãtuꝫ est inter equinoctialẽ ꝛ locũ ad quẽ mensuraẽ de gradibus meridiani ſm quãtũ est inter punctum orientis ꝛ zenit capitis: de partibus circuli longitudinis in quo mouetẽ sol ab oriente vsq ad zenit capitis illius loci: ad quẽ extenditẽ longitudo: ꝛ in quo accipitẽ zenit capitis. ¶ Omnia autẽ hec sic dicere ludicrũ est: q: in omnib⁹ nõ causa pro causa assignatur. ꝛ ideo non refert sine ista exẽpla que nos ponimus sine altera magis nota ponanẽ: que nos eniꝫ ponimus sunt ſm Aristo. exposita: ꝛ forte corrupt⁹ est lib. vnde tale est ac si dicaẽ ꝙ q: quatuoꝛ sũt plage mũdi ideo quatuoꝛ sunt humores corporũ complexionatoꝝ: ꝛ q: c. senatores fuerunt Rome: ideo sũt. c. ꝓuincie que Romanis subdebanẽ: ꝛ q: tres sunt stelle in triangulo qui apud Astronomos positio egypti vocatur. ideo tres sunt dimensiones corporis: vel aliud qδcũq exemplum ponatur. Videre enim opꝫ ne quis talia dubitando disputet nec dicat nec inueniat per adaptationes in sempiternis que nõ generanẽ: eo ꝙ aliquando similia inuenit in hijs que sunt corruptibilia: q: in hijs numeris sunt ligate nature ꝛ cõtraria naturarũ vt ea que sunt ligenẽ ꝛ nõ seinuicem destruant: sicut dicit Boetius: qui numeris elementa ligas vt frigora flãmis arida cõueniant liquidis: ꝛ sicut in nã ligant numeros: ita in ipsis naturalib⁹ agentibus ꝛ patientibus totaliter ligant ea que sunt in mathematicis. sicut quidam dicunt: talia enim faciunt causas nature. Sed hec sicut diximus in sempiternis cauẽdũ est: q: illa nõ sunt ex cõtrarijs. ꝛ ideo non oportet ꝙ ligẽtur numeris ad hoc ꝙ nõ dissoluanẽ: tamen etiam in istis sensibilibus videẽ sic phãtibus tota natura eoꝝ diffugere: nullo nanq modoꝝ quos ſm veritatem determinauimus circa principia entium aliquid istorum numeroꝝ est causa. Faciunt autẽ illi qui dicunt numeros causas hoc qδ dicũt manifestum: q: dicunt ꝙ talis numerus existit: ꝛ est eiusdẽ coelementationis in partibus suis cum partibus rei cuius est numerus: ꝛ dicunt ꝙ impar quidem numerus est boni: ꝛ similiter positione quorũdam numeroꝝ sunt boni: ꝛ quorundam mali: sicut est videre in sphera quam de pronosticationibus fecit Pithagoras: in qua si deueniat ad superiorem numerum signum est vite: ꝛ si ad inferiorem in sphera deueniat signũ est mortis: ꝛ infortunij: ꝛ sic etiã dicunt cõuenire horas faustas vel ifaustas ad numeros tales vel tales: ꝛ alia quecunq dicunt colligentes ea ex mathematicis theorematibus: ꝛ attribuẽtes ea naturalibus ꝛ periodis vite ꝛ etatum: omnia enim talia huius habent potentiam qualem diximus. vnde assimilanẽ nõ cause quidem: sed cõcidentijs accidentalibus. Hec enim sunt accidentia sibiinuicem ſm quasdaꝫ proprias concidentias ꝛ proportiones: ꝛ nõ sunt cause adinuicem: id enim qδ est ꝓportionale aliquo mõ est vnũ ſm ꝓportionis vnitatem: sicut diximus: ꝙ sicut rectum est in longitudine sic est in latitudine leue siue planum: ꝛ in numero impar ꝛ in colore album: omnia eniꝫ hec sunt ea que magis ꝛ primo sunt conuenientia ſm naturam: ꝛ hoc modo intendunt aptare numeros entibus: nec tamen propter hoc sunt cause. ¶ Amplius nõ potest dici ꝙ numeri sint cause specierum ꝛ formarum: numeri dico eoꝝ que armonica sunt ꝛ armonicam habent cõpositionem ꝛ talium huiusmodi existentium. Differunt enim numeri ab inuicem: qualis sint equales specie: etenim vnitates differũt in talibus numeris omnibus. ¶ Species aũt in nullo differunt: ꝛ id numeri ꝛ vnitates nõ sunt faciende species: ergo ea que accidunt ex syllogismo inconuenientia sunt ea que dicta sunt: ꝙ h̃ amplius multo plura colligi possunt ab aliquo si quis velit ad hoc intendere. Videtur aũt esse thegminõ sine argumentũ eius qδ dixim⁹ ꝙ videlꝫ numeri nõ sunt cause entium h̃: ꝙ multa patianẽ male ex inconueniẽtibus obiectis sibi circa generationeꝫ eorum que sunt que dicunt esse ex numeris. ꝛ tamẽ nullo mõ possunt complecti ꝙ non sint separabilia ꝛ separata mathematica a sensibilibus sicut illi dicunt ea separata esse. Et q: nõ possunt complecti ea esse separata: nõ possunt probare ea esse sensibiliũ principia. ¶ Hic igiẽ sit finis disputationis istius: in qua non dixi aliquid ſm opinionem meam propriã: sed omnia dicta sunt ſm positiones peripatheticoꝝ: ꝛ qui hoc voluerit probare diligenter legat libros eorum ꝛ nõ me: sed illos laudet vel reprehendat.

¶ Explicit Aure⁹ Liber Metaphisice diui Alberti Magni.

Venetijs impensa heredum quondam Domini Octauiani Scoti Modoetiensis: ac sociorum.
15. Januarij.
1518.

Registrum Physicorum.

✠ a b c d e f g h i k l m n o p
✠ a o p Terni: ꝛ alij Quaterni.

Registrum de Celo ꝛ mundo ꝛc.

aa bb cc dd ee ff gg hh ii kk ll mm nn oo pp qq rr ff tt. gg Ternus alij Quaterni.

De Aia ꝛ Metaphysice Registrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y. Y Ternus alij Quaterni.